

A

Aa <-sse> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas, mõis, sks *Haakhof* (mõis), *Hakiüll* (küla), 1241 *Hazæ* (küla), 1583 *Haka*. ⇒7A2 ♦ Küla on kuulunud vähemalt a-st 1287 kuni 1426 Kärkna kloostri alla, siis oli Saksa ordu valdus ja hilisemal ajal oli Aa mõisa järgi. Aa mõis (1497 *Hake*) rajati vahemikus 1426–1497 arvatavasti Aa naaberküla, hilisema ↑Moldova ehk Muldova (1241 *Muldillippæ*) maadele. 1920. a-test Aa asundus, 1977. a-st küla. P. Johansen, kes on Taani hindamisraamatu (LCD) *Hazæ* samastanud Aaga, on nime võrrelnud soome kohanimega *Hakala*. M. J. Eisen on märkinud, et LCD nime on loetud ka *Hacæ* ja nime algseks kujuks peab ta *Haka*. Eiseniga samal seisukohal on A. Künnap, kes on algse nimekuju näinud (*H*)*a*(*a*)*ka*, LCD kuju olnuks ladina omastav. Nime lähtekohaks võiks olla (*h*)*aga* : (*h*)*aa* 'hagu, oks, kaerapööris, sõkal', mis tuleb kohanimedes esile mujalgi Eestis. Aa idaosas oli varem Nehatu küla (1650 *Nyhatt*), mis esines eraldi külanimega veel XX saj alguses. Aa küla piires, mõisast u 2 km kagus, asub Alulinn, soosaar ja muistne linnusekoht, mida seostatakse ↑Alutaguse nimega. * *Aa küla olevat neli korda ümber paigutatud. Esimene asukoht oli Aa mõisast vähe kirde pool, mererannas, teine asupaik Voorepere küla kõrval Aa mäel, kolmas Nehatu külanime ümber pool versta Aa mõisast ida pool (alale on jäänud veski). Nehatu küla talud lahutati umbes 60 aastat tagasi koost ja põletati Aa mõisa lubjaahjus ära. 35 aastat tagasi tabas moonameeste ja vabadikkude elukohti sama saatus, ainult elamud viidi neljandasse paika, Varjale üle. Siin on halekuulsa Aa küla riismed rahu leidnud.* (1924) Vrd Nehatu. – MK
BHO: 92, 97, 378; Eisen 1920: 91; EMS: I (1), 117, 118; Joh LCD: 352–353, 506; Künnap 2002: 95; Liiv 1924: 352

Aabla [*'aabla*] <-sse>, koh ka <'Aab_`lahte> Kuu – külad Harju maakonnas Kuusalu vallas: Kiiu- ja Kolga-Aabla (Kolga ms), 1517 *Habelach* (Kiiu mõisa rannaküla), 1535 *Habel* (Kiiu mõisas), 1538 *Habela* (Kiiu mõisas), 1586 *Habelach*, *Habell* (Kiiu ja Kolga mõisas), 1699 *Habbla* Bjy. ⇒4A2 ♦ Kiiu mõisal on olnud lahustikk Juminda poolsaare lääneosas, ülejäänud poolsaar kuulus Kolga mõisale. Piiriks oli Aablaht. Aabla küla on seetõttu jagatud kaheks, põhja pool Kiiu-Aabla, lõuna pool Kolga-Aabla. Varasemal ajal on mõlemat nimetatud lihtsalt Aablaks, XVIII saj lõpul saksa keeles ka *Gross Habila* 'suur Aabla' (Kiiu-Aabla) ja *Klein Habila* 'väike Aabla' (Kolga-Aabla). Samal sajandil on Kiiu rannakülad läinud Kolga mõisale. 1977–1997 olid kaks küla ametlikult ühendatud Aabla nime alla. Külanimi pärineb lahe nimest, mida arvab P. Johansenile toetudes ka L. Kettunen. Nimi on algselt olnud *h*-alguline, algusosa on puunimetus *haab*. Vrd Kiiu-Aabla, Kolga-Aabla. – MJ
Bfl: I, 849; EO: 333; Johansen 1951: 160–161; KNAB; Rev 1586: 97; Stuart 1699; Tarvel 1983: 60–61; Vilbaste 1956: 134

Aabra [*'aabra*] <-le>, koh <-lõ>, rahvak varem ka *'Aabra-Petra* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1765 *Dorf Pettra*, *Abra* (peremees), 1796 *Pettra od. Üllejerwe*, *Abra Jaan* (peremees), 1909 *Pettra (Abram)*, 1939 *Abra-Petra* (talude). ⇒44C3 ♦ Aabra arvati XX saj varem Järveküla alla, 1977 liideti Jugumõtsaga, omaette külaks sai taas 1997. Talust arenenud küla nimi lähtus kirjalikes allikates XX saj alguseni varasemast lisanimest *Petra*, Peetri õigeusupärasest variandist. Tänapäeva külanimi põhineb XVIII saj peremehe eesnimel *Aabra (Aabram)*. XX saj keskel kutsuti peremeest muuhulgas *Japi Kuklane*, uueks lisanimeks hakkas kujunema eesnime *Jaan* kohalik variant *Japp (Japs)*. – ES

BAL: 696; EAA.1268.1.401:152, L 147p;

EAA.1268.1.403:437, L 385p; Eesti TK 50

Aadami [*'aadami*] <-le> Kam – küla Tartu maakonnas Haaslava vallas (Vana-Kuuste ms). ⇒33A3 ♦ 1977 kasutusele võetud külanimi lähtub talu nimest, mis seostub eesnimel *Aadam* (heebrea sõnast *adamh* 'maine, muldne'). Asjaomane isik elas külas XVIII saj keskpaiku (1758 *Pusep Adam*, ka 1858 *Pusep Adam*). Varem kandis küla Kärevere nime (1630 *Kerrefer* kjilla, u 1900 *Кяреверекюля*). Nimi vahetati välja ilmselt sageda esinemuse tõttu Eestis. Vrd Kärevere. – EE

EAA.1865.2.13/5:27, L 30p; KN; KNAB; LVVA.7348.1.5:10, L 8; Rajandi 2011: 15; RGADA.274.1.239/11:26, L 1240p

Aadma [*'aadma*] <-le> Käi – küla Hiiumaa maakonnas Käina vallas, mõis, sks *Ahdma*, 1565 *Adama*, 1686 *Adamma*, 1726 *Adma* (küla Putkaste mõisa all). ⇒48A3 ♦ 1699 märgitud veel külanime (*Adama*), hiljem oli karjamõis, küla mõisa kõrvalt kadus. 1797 eraldati Putkastest iseseisvaks mõisaks. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis u 1939. a-st on küla. Algselt on tegu üksjalakoha nimega isikunimest *Aadam*. – MK

BHO: 6; EAA.1.2.943:1000, L 1040p; EAA kinnistud;

EM: 84; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); HK: 19

Aa küla ja Voorepere mõis. 1783. EAA.2072.5.223.

Aadumäe [*ˈaadu.ˌmäe*] <-le> Sim – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas. ⇒15C2 ♦ Külana mainitud 1970 (*Aadomäe*), liideti 1977 Paasverega. Kuni 1972 oli Aadumäe raudteepeatas Sonda–Mustvee liinil. Enne raudtee ehitamist oli Aadumäel metsatöölise maja. Nimi pärineb tõenäoliselt loodusnimest. – MK BHO: 3; EAN; EVK; KNAB

Aakaru [*ˈaak.ˌaru*, varem ka *aakaru*] <-sse ~ -le> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas (Vana-Kuuste ms), 1468 *Aykar*, u 1557 *Ayakurbe*, 1582 *Aiakorul*, 1638 *Ajakorb*, 1923 *Ajaku*; sks *Ayakar*. ⇒32C3 ♦ Aakaru oli kunagi ka mõis. Nii küla kui ka mõisa kohta on teateid al 1468, kusjuures XV–XVII saj eristati kaht mõisakest, nt 1494 *Lutike Ayacker* ('väike Aakaru') ja *Grote Ayacker* ('suur Aakaru'). Mõisakesed ühendati XVII saj või hiljem Vana-Kuuste mõisaga. L. Kettunen oletas seost kohanimega Aakre ja eraldas ettevaatlikult kaks osa (*Ai-karu* 'aiakaru'), kuid pidas nime päritolult siiski ebaselgeks. Vanade kirjapanekute järgi otsustades on seos sõnadega *aak* 'haak' ja *aru* 'kuiv rohumaa' näiv. Tegemist on liitsõnalise kohanimega, mille järelosa tuleneb sõnast *kõrb* : *kõrve* 'põlismets'. Nime algusosa on Tartu murde sõnakujuga *aid* : *aia* 'aed' sisuliselt raske põhjendada. Tõenäoliselt sobib lähtesõnaks läänemeresoome **akja* : **ayja-* (< algermaani **agjā*; Tartu murde oletatava sõnana tüübilt nagu *lag* 'a : *laja* 'lai') põhitähendusega 'äär, serv', millest pole kaugel 'piir', vrd lääne- ja saarte murdes *ai* 'seeliku või särgi ääripael', liivi *aigā* 'kallas, äär; paikkond; külg', vepsa *agj* 'ots (sh külal), tükk, lõpp' jt. Sama päritolu on Salatsi piirkonna jõenimi *Agia*, *Adia*). Vrd Aakre, Aia-maa, Aiaste, Aila. – EE

BHO: 37; EO: 177–178; Ernits 2015: 704; KN; LGU: I, 400, 583; PA I: 46; Pajusalu, Winkler 2011: 180; Rev 1638 I: 81; Stryk 1877: 22; ÜAN

Aakre [*ˈaakre*] <'Aakre ~ -sse>, koh *'Aagre* Rõn – küla Valga maakonnas Puka vallas, mõis, sks *Ayakar*, 1557 *Aicker* (mõis), 1582 *Aiakar* (väikemõis), *Aiakie* (küla), 1782 *Ajakarre mois*. ⇒38B1 ♦ Aakre mõisa maad jagati 1920. a-te alguses kruntideks ja moodustati asundus. Pärast Teist maailmasõda jagunes asundus omakorda väiksemateks küladeks, Aakre mõisa keskus jäi Kivirehe külla. Uuesti moodustati Aakre küla 1977. Liitsõnalise kohanime algusosa on ilmselt sama päritolu kui Aakaru nimes. Erinevalt viimasest ei viita järelosises miski sõnale *kõrb* : *kõrve*. Seevastu võiks väga ettevaatlikult oletada hääbunud **kar*-tüve metsa või soo tähenduses. Esimesena käsitles kohanime M. J. Eisen, kes saksakeelsest variandist lähtudes oletas alusetult, et algsem kuju võis olla kas **Ainakaar* 'heinakaar' või **Ajatar* 'metsavaim' ja võrdles seda leedu sõnaga *aitvaras* 'luupainaja; tuli-händ'. Mõisa varasem nimi *Kawrimoise* (1638 *Kaffrimoyse*) seondub XV–XVI saj omanike Kawerite nimega. 1977 moodustati Aakre järgmistest küladest: Kanaküla, Kivirehe, Matu, Tuuse, Undi (1839 *Undi* karjamõis, sks *Carlsberg*), Veere, Valjaotsa ja Ägli. Enamik liidetud väikekülasid oli nime saanud taludelt. Matu tuleneb eesnimest, mis on *Matt(h)use* ja *Matt(h)iase* lühendeid. Ägli tähendab Lõuna-Eestis äket. Tuuse pärineb isiku lisanimest (1628 *Tusa Hann*). Vrd Aakaru, Aiamaa, Aiaste, Aila. – EE Bfl: I, 1454; BHO: 37; Eisen 1919b: 6; EM: 96, 132; EO: 176–177; Ernits 1993; Ernits 2015: 705; Hupel 1774–1782:

III, 270; KN; PA I: 64; Rajandi 2011: 125; Rev 1624/27 DL: 151; Rev 1638 I: 93; Rucker; Stryk 1877: 130; ÜAN

Aamse [*ˈaamse*] <'Aamse ~ -sse>, kirjak varem ka *Aamsi* Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Võnnu ms), 1586 *Haombechs*, 1686 *Hambache*, *Aambachs*, 1782 *Ahms*, 1913 *Amsi*. ⇒10A4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Üsse küla osa. Nime algusosa vasteks on *hagu* : *hao* või *haga* : *haa* 'hagu, oks', järelosa on alanud *p-ga*, oletatavasti oli see *pääks* 'soosaar, tihe mets, padrik', mille omastavast võis lüheneda tänapäeval säilinud nimeosis *-se*. Nimesisene *m* on tekkinud omastava lõpust *n* järgnenud *p* mõjul. Vrd Haamse. – MK

BHO: 16; EAA.1.2.941:734, L 723p; EAA.1864.2.VI-9:193, L 184; EAN; KNAB; Rev 1586: 67; Wd

Aandu [*ˈaandu*] <'Aandu ~ -sse>, koh *'Oandu* ~ *'Oanda* Hag – küla Rapla maakonnas Kohila vallas (Lohu ms), 1564–1565 *Ona* (talv), 1686 *Ognaby*, *Ognakylla*, 1725 *Aanda*, 1913 *Ando*. ⇒12A2 ♦ Varasemate nimekujuude samasust Aanduga näib kinnitavat Tohisoo ja Lohu ning Tohisoo ja *Ohma* piiri kirjeldav dokument a-st 1671. Sel juhul on ehk **Aan*-tüvele hiljem liitunud järelosa **taguse*, millest lühenedes on jäänud silp *-du*. Algusosa päritolu jääb ebaselgeks. XVII saj kirjapanekuid võiks K. Pajusalu arvates tõlgendada 'oinakülaks', hilisemates avaldub murdeline omastavakuju **aan* sõnast *aed*. 1977 liideti Aanduga ↑Päevati küla. – PP BAE; EAA.1.2.931:30, L 25; EAA.1.2.940:663, 665, L 650p, 652p; EAA.1.2.C-V-84:3–4, L 2–2p; Rev 1725/26 Ha: 240

Aardla [*ˈaardla*] <'Aardla ~ -sse ~ -le> Kam – küla Tartu maakonnas Haaslava vallas (Haaslava ms), 1534 *ander Ardelschen Grense* (piir), 1627 *Arlla*, 1839 *Ardla-külla*. ⇒33A2 ♦ *la*-liiteline kohanimi lähtub L. Kettuneni järgi oletatavast muistsest eesnimest **Arta* või **Aarta*; isikunimi võib olla germaani algupära, vrd sks *Hartwig*, tõlkes 'tugev'. Sama päritolu on sm *Hartola*. Küla järgi on nime saanud org, järv, jõgi ja polder. Vrd Aarla, Ardla. – EE

ENE-EE: I, 22; EO: 70; LGU: II, 360; Rev 1624/27 DL: 125; SK I: 28; SPK: 71; Rucker

Aardlapalu [*ˈaardla.palu*] <-ˈpallu ~ -sse ~ -le> Kam – küla Tartu maakonnas Haaslava vallas (Haaslava ms), u 1900 *Ардалпалу*, 1922 *Aardla-Palu*. ⇒33A2 ♦ Rajati 1880. a-tel popsikülana nõmmemetsa. Küla asub Aardla naabruses ning oli ametlikult selle osa 1977–1997. Kohanimi lähtub loodusnimest, mis koosneb külanimest Aardla ja sõnast *palu* 'kuiv liivane okasmets'. Asulat on kutsutud ka Palukülaks. Vrd Aardla. – EE

KNAB; Rootsmäe 2016: 29; Uuet 2002: 286

Aarla [*ˈaarla*] <'Aarla ~ -sse> VNg – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Rägavere vallas (Ulvi ms), 1241 *Ardala* (küla), 1489 *Ardel*, 1542 *Arell*, 1796 *Arla*. ⇒6A4 ♦ Hilisemal ajal on külas olnud karjamõis, 1920. a-test asundus, 1940. a-test küla, 1977 liideti Viru-Kabalaga. L. Kettunen on Aarla vasteks pakunud oletuslikke isikunimesid **Arta*, **Aarda*, **Arda* ja võrrelnud nime kohanimega Aardla, kuid toonud võrdluseks ka sm *arta* (*ulku*) 'nooda- või võrgutoes', vepsa *ard* 'teibad nooda (või riiete) kuivatamiseks'. On usutav, et vana *la*-liitelise kohanime algusosaks oli muistne isikunimi. 1922 on küla nimetatud ka Kolga külaks. – MK

Bfl: I, 365, 1197; EO: 70; Joh LCD: 316–317; Kettunen 1922: 9; KNAB

Aarna [*'aarna*] <-le>, koh <-lõ>, rahvak ka *'Kiuma_`mõisa* Plv – küla Põlva maakonnas Põlva vallas (Kiuma ms), 1638 *Ahrna Jacob*, 1798 *Orna* (veski), 1839 *Arna* (veski). ⇒40A1 ♦ Algupäraselt on tegemist veski nimega. Tänapäeval kuulub Aarna küla alla lisaks veski ümbrusele ↑Hatiku, ↑Kiumamõisa, Piirimäe asundustalude küla ja Trohvõ küla, a-ni 1977 kandis kogu see paik Kiuma-Aarna nime. Aarna veskit on 1638 Kiuma mõisa XVI saj omanike perekonnanime Taube (Tuwe) järgi nimetatud *Tuwi Kywi*. Samas revisjonis on nimetatud talupoega *Ahrna Jacob*, kes pidavat ka veskit. 1627 oli revisjonikirjas *Arendt der Moeller*. Eesnimi *Arendt* (*Arndt*) on germaani *Arnoldi* üks variantidest, lühem variant *Arn* (*Orn*) võiks olla lisanime Aarna aluseks. Aarna nime samastus mölder *Arendtiga* pole kirjapanekute põhjal tõestatav, ent siiski tõenäoline. Aarna talupoja lisanimena esines XVII saj mujalgi Põlva khk-s. Alamsaksapäraselt hellitusliidet sisaldav *Arnke* on ilmselt mitme Lõuna-Tartumaa Aarike talunime alus, Plv Mooste Aarniku veski ja Võnnu Aarniku võiksid olla sama algupära. Samasse nimepessa kuuluv, isanimena saksa omastava käände tunnust sisaldav perekonnanimi *Arens* on Plv kõnekeelses variandis *Aarits*. Arvesse tuleb ka L. Kettunen oletus, et nimi Aarna võiks olla omastava kuju Vana Testamendi eesnimest *Aaron*. Aarnaga on 1977 liidetud Mõtsanuka (Metsanurga) küla, mis algupäraselt on seotud hoopis Mammastega. Vrd Kadaja. – ES

EO: 148; Mellin; Rev 1624/27 DL: 62; Rev 1638 I: 152–153; Rücker

Aasa <-le> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Kaelase ms). ⇒21B3 ♦ Kaelase asundus nimetati Aasa külaks 1939. a paiku. Nimi tuleneb ilmselt sellest, et küla asub jõelooke kohal. Küla piiresse jääb loodes endine Liisamõisa karjamõis (1805 sks *Lisettenhoff*, 1839 *Lisettenhof*). Vrd Kaelase. – MK

EAA.2072.5.772, L 1; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB; Rücker

Aaspere [*'aas_pere*] <-`perre ~ -sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas, mõis, sks *Kattentack*, 1241 *Katkantagus* (küla), 1498 *Kattentacken* (küla), 1511 *Kattentaken*, 1732 *Aastwerre*, 1796 *Kattentack*, *Aastwerre M.* (mõis), 1913 *Haasper m.* ⇒5A3 ♦ Mõis tekkis põlise küla kohale. Küla kuulus Taani ajast a-ni 1796 *Hastferite* (*Hastever*) suguvõsale, mõisa esmaomandus on a-st 1583. *Hastferite* järgi sai eestikeelseks nimeks Aaspere. P. Johanseni andmeil pärines suguvõsa Vestfaalist, nimi viitab kohale nimega *Haversvörde* (*vörde* 'koole, jõest läbikäigu koht'). 1920. a-tel rajati mõisa maadele Aaspere asundus, al 1977 küla. Küla esialgne nimi **Katkutaguse* on säilinud mõisa saksakeelses nimes *Kattentack* (*katk* 'madal soine koht, soomülgas' + *tagune*). Vrd Päri¹. – MA

BfI: I, 751; BHO: 201; EM: 66; EMS: II, 837; Johansen 2005: 83; Joh LCD: 418; KNAB; Pall 1996: 388

Aasu <`Aasu ~ -le> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas (Essu ms), u 1900 *Азокуля*. ⇒5B3 ♦ Küla rajati XIX saj II poolel, kui Essu mõisnik asustas sinna ümber Põdruse küla peresid, et saada mõisale moonakate jaoks maad. *Aasu* tähendab jõe- või ojakäaru, heinamaad jõekäärus või jõeäärset heinamaad. – MA

EMS: I, 61, 68; EVK; KN; Joh LCD: 389–390; KNAB

Aasukalda [*'aasu_`kalda*] <-le> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Kalvi ms), u 1900

Азо-неаль (küla), 1922 *Aasopealse*, 1945 *Aasokalda*. ⇒6A3 ♦ Nimi tuleneb sõnast *aasu* 'ojakäär, jõeas, luht', varasema *peal(se)* on XX saj keskel asendanud sõnal *kallas* : *kalda* põhinev osis (1945), võimalik, et naaberküla Kalda nime mõjul. Vasta-Unukse maile jäänud Kalda küla (u 1900 *Калда*) liideti Aasukaldaga 1977. – MK

KNAB

Aasumetsa [*'aasu_metsa*] <-`metsa> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Palmse ms). ⇒4B2 ♦ Algelt saunikute ja metsatööliste küla Loobu jõe paremkaldal aasude ja metsa piiril. Külana ametlikult kirjas hiljemalt 1970, võib-olla esineb külana ka XIX saj lõpu kaardil (*Aaso*). Külanime algusosa tuleneb hajatalu nimest (1844 *Aso*), mis oli olemas juba 1812. Talunimi lähtub sõnast *aasu* 'ojakäär, heinamaa jõekäärus, jõeäärne heinamaa'. – MK

EAA.46.2.122, L 1; EMS: I (1), 61; KN; KNAB; Schmidt 1844

Aasuvälja¹ [*'aasu_välja*] <-le> Tür – küla Järva maakonnas Väätša vallas (Väätša ms), u 1900 *Азувелья* (talu). ⇒23B1 ♦ Külana on mainitud hiljemalt 1945 (ebatäpselt Aaduvälja kujul). Mõisaajal olnud Aasuvälja Väätša mõisa kahepäevakoht. 1853.–1855. a kaardil on märgitud nii heinamaa (*Ahso Heinama*) kui ka põlluvahikoht (*Ahso*). 1902 on mainitud Väätša mõisa, *Aaso* talu ja *Aaso heinamaa* vahel viimasest läänes põldu *Aaso wälli*. Oja ääres oleva küla nimi on saadud talunime vahendusel sõnadest *aasu* 'jõeas, heinamaa' + *väli* : *välja*. Külaga on 1977 liidetud ↑Nõmme, Väätša asundus ja osa Jõekülast (1945 *Jõe*, u 1900 *Вяца*). – MK

EAA.3724.4.520, L 1; EAA.3724.4.524, L 1; EVK; KNAB

Aasuvälja² [*'aasu_välja*] <-le> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Rägavere vallas (Põlula ms), 1876 *Aaso* (kõrts), ? 1913 *Aaso* (küla). ⇒6A4 ♦ Aasuvälja esines ametliku külanimena 1970, kuid rahvasuus juba mõnikümme aastat varem. Nimi on pandud jõeäärsete heinamaade järgi, mida nimetati aasudeks, tõenäoliselt kõrtsinime vahendusel + *-välja*. Aasuvälja piiresse põhjas jääb endine Völumäe karjamõis (sks *Thärsfeld*, 1844 *Therfeldt*). – MK

EAA.1321.1.111, L 1, foolio 1c; EVK; KN; KNAB; Schmidt 1844

Aavere¹ [*'aavere*] <-sse>, koh ka *'Aavre ~ 'Oavere* HJn – küla Harju maakonnas Anija vallas (Anija ms), 1241 *Hauaueere*, 1330 *Havere*, 1339 *Hauueere*, 1712 *Hawra*, 1725–1726 *Hawer* (külas *Havre Jahn*), 1798 *Awerre*. ⇒3B4 ♦ 1355 on läinud Pirsu (*Pirsen*) mõisa omaniku valdusse, 1540 kuulunud Anija mõisale. Balti kohaleksikonis (BHO) on viidatud arvamusele, et nime on andnud Hans Haver, kes suri 1492, kuid nimi on vanem ja hoopis vasallisuguvõsa nimi pärineb külanimest. Nimi on võinud algselt olla **Haava-veere* sõnadest *haab* : *haava* ja *veer* : *veere*, nagu arvab P. Johansen. Seda peab võimalikuks ka L. Kettunen, kuid lisab, et võimalik on samuti **Hauaveere* (*haud* : *haua*), mööndes, et viimasel puhul oleks Taani hindamisraamatu variandis võinud *d* olla alles. – MJ

BHO: 36; EAA.1210.2.2:14, lk 24; EO: 274–275; Johansen 1932: 16; Joh LCD: 350–351; LCD: 45v; Rev 1725/26 Ha: 348; Vilbaste 1949: 293

Aavere² [*'aavere*] <-`verre ~ -sse>, rahvak aj *Äiavere* Koe – küla Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas (Aavere ms), 1564 *Ejouer*, 1796 *Eiawer*, 1913 *Eiawerre*,

- Аферь*. ⇒14B3 ♦ Algse nimega Äiavere küla. Pärast Aavere küla mõisastamist XIX saj keskel hakati Äiaveret kutsuma Aavereks, see nimi jõudis XX saj algul ka nimekirjadesse. 1977–1998 kuulus Kuie küla alla. Äiavere nime algusosa pärineb tõenäoliselt isikunimest. Järvamaal oli Eye veel 1564 eesnimena kasutusel. Aavere küla idaosa on endine Mäetaguse küla (varem ka *Metsapere), mis liideti 1977. Vrd Aavere³, Eivere. – FP
EAA.1.2.933:106, L 106; EVK; KNAB; Mellin; Palli 1959: 603
- Aavere**³ [*'aavere*] <-*'verre* ~ -sse> Koe – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas, mõis, sks *Afer*, 1565 *Haver*, 1732 *Ahwere*, *Obla*. ⇒14B3 ♦ Kiltsi mõisale kuuluva küla juurde rajati XVII–XVIII saj vahetuse paiku kõrvalmõis, mis oli Kiltsiiga samade omanike käes. 1770 eraldati Aavere Kiltsi mõisast ning läks Koeru khk alla (kiriklikult kuulus sinna juba varem). Aavere küla mõisastati ja kaotati XIX saj keskel. 1920. a-tel mõisa maadele tekkinud asundus nimetati 1977 külaks. Nime vanematest vähestest kirjapanekutest ei paista läbi nime kuju enne võimalikku lühenemist. Nimi võib olla sama päritoluga kui Aa, lisandunud on -vere. XVIII saj mainitud eestikeelne nimi *Obla* võib H. Gustavsoni arvates olla tulnud XVI saj omaniku Robrecht Gilseni eesnime mugandusest. Vrd Aavere¹. – FP
EAA.3.1.451:127, L 91p; Gustavson 1980: 14; Hein 2011: 38; Thor-Helle 1732: 317; Ungern-Sternberg 1912a: 14, 133
- Aavidu** <-le>, koh varem ka *'Aavidu* ~ *Avidu* ~ *Avido* ~ *Aavido* ~ *Aavidoa* Hlj – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas (Vanamõisa ms), 1866 *Awido*, u 1900 *Авидо*, 1913 *Ajawiido*. ⇒5A3 ♦ XIX saj Vanamõisa mõisatööliliste rajatud küla. Liideti 1977 Võlega, ent praegu kuulub osa Haljala aleviku piiresse. Nime päritolu on selgusetu. – MA
BHO: 8; EAA.3724.4.1806, L 1; EVK; KN; KNAB
- Aaviku**¹ <-sse ~ -le> Jür – küla Harju maakonnas Rae vallas (Lehmja ms), 1798 *Awiko* (kõrts), 1844 *Awik*. ⇒2C4 ♦ Küla on nime saanud Aaviku kõrtsi järgi. Omaette külana tekkis pärast Teist maailmasõda, kuni 1977 oli Vana-Aaviku küla samanimelise talu järgi, millest oli moodustatud ETKVLi abimajand. Vrd Aaviku². – PP
Mellin; Rev 1725/26 Ha: 335; Schmidt 1844
- Aaviku**² <-sse ~ -le> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas (Kandle ms), 1895 *Авику*, 1913 *Awiko*, 1922 *Aaviku*. ⇒6B2 ♦ XIX saj tekkinud küla, kus on nii Kandle külast mõisastamisel välja viidud talud, kandikohad kui ka Kandle mõisamaadest 1920. a-tel moodustatud asundustalud. Nimi tuleb arvatavasti loodusnimest *avik* '(väike) haavamets'. – MA
EAA.3724.4.1583, L 1; EMS: I, 72; EVK; KN; KNAB
- Aaviku**³ <-sse ~ -le> Põi – küla Saare maakonnas Laimjala vallas (Laimjala ms), 1922 *Aviku*. ⇒51B3 ♦ 1920. a-tel tekkinud asundusküla Laimjala mõisa maadel. 1977 nimetati Laimjalaks, ent 1997 taastati lõunapoolne osa Aaviku külana. Külal on ka Aaviku talu. Nimi pärineb sõnast *haavik* : *haaviku*, arvatavasti loodusnime vahendusel. Küla kõrval asus mõisa põld, mille nimi oli 1787 *Hawicko-Peld*. Vrd Laimjala. – MK
EAA.2072.3.426d, L 31, foolio 1; EAN; KNAB; SK I: 12
- Abaja**¹ <-le> Koe – küla Järva maakonnas Koeru vallas (Udeva ms), 1564 *Abbo*, 1699 *Abaja*. ⇒14B4 ♦ Vahemikus 1712–1716 läks Aruküla mõisalt Udeva mõisale. Nimi tuleb sõnast *abajas* 'mäda maakoht'. Küla paikneb (turba)raba kõrval. – FP
EAA.1.2.933:118, L 118; EAA.1.2.943:88, L 91p; EAA.3.1.448:134, L 97; EAA.3.1.450:55, lk 103; EES
- Abaja**² <-sse ~ -le> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Rootsiküla ms), 1692 *Abbaja Reino Simo*, 1826 *Abbaja*, u 1900 *Абая* (küla). ⇒49B3 ♦ 1977–1997 oli Kihelkonna aleviku osa. Külanimi on algselt talupoja lisanimi, mis pärineb lähelt (*abajas* : *abaja* 'laht, meresopp, veeloik'). – MK
EO: 48; KNAB; SK I: 12–13
- Abikülä** [*abi_külä*] <-*'küllä* ~ -sse>, rahvak ka *Kivi_külä* Rõu – paik (küla) Võru maakonnas Vastseliina vallas (Tsorona ms), 1588 *Jurik Awwiow*, 1626 *Ahwy Michly*, 1638 *Awy Michell*, 1684 *Afwi*, 1731 *Aw*, 1839 *Awwi*. ⇒45A2 ♦ Liideti 1977 Voki külaga. XVII saj Haanja mõisa talust ja talurühmast sai XVIII saj Vastseliina, hiljem Tsorona mõisa küla. Abikülä alg-talu kuulus *Verstna küla alla (↑Meelaku). XVIII saj kandis Haanjas nime *Awiküllä* teine koht, praegu Trollaga liidetud Abikülä, mille nime kasutati vahel ka Trola küla talude kohta. Kumb Abikülä on algupärane, pole teada. Ka Tsorona mõisa Abikülä rööpnimi Kivikülä võiks olla motiveeritud Trola külas asunud põlisest veskikohast. Igal juhul seostub Abinimede ajalugu nende kahe kohaga. Muutuse *v > b* läbi teinud lisanimi *Avi* ilmus allikatesse XVI saj. Kahtlemisi võib siia lisada 1561 Haanjast mainitud *Андрусъ Авсивъ сынъ*. Lisanime võiks võrrelda soome perekonnanimedega *Avikainen* ja *Auvinen*, mida seostatakse muinasgermaani laenulise isikunimega *Ava*, *Ave*, *Avi*, *Avico*, *Avican*, *Auwa*, *Auwe*, *Auwo*. Kui selline nimi on Eestis isikunimena käibinud, võiks 1561. a kirjaneku põhjal oletada ka *s-lõpu*list nimekuju *Avis*. Lõuna-Eesti *Abi-* ja *Avi-*osisega nimede seostamine sõnaga *haug* : *havi* ei ole võimalik, sest *h-st* ei ole kirjanekutes jälgi ja kalanimetus käändub võru keeles *haug* : *havvõ*, omastava lõpus ei ole *-i* vaid *-õ*. Vrd Avispea, Trola. – ES
EAA.567.3.180:4, L 4; EAA.308.2.178, L 1; EAA.567.3.181:30, L 29p; EAA.1268.1.401:76, L 72p; PA I: 31; PTK I: 29; Rev 1638 I: 172; Rucker; Sukunimet 1992: 60; Truusmann 1897a: 40
- Abissaare** [*abis_saare*] <-*'saarde*>, kirjak varem ka *Abissaare* Kam – küla Põlva maakonnas Valgjärve vallas (Veski ms), 1503 *Abisar* (?), 1536 *Abijar*, 1582 *Awistfer*, 1601 *Awisaar*, 1839 *Abbisaar* (karjamõis). ⇒39B1 ♦ Abissaare nimi võeti uuesti kasutusele pärast 1939. a (nimestikus 1945). Selle maadel oli samanimeline karjamõis. 1582. a *Awistfer* on vere-osisega sõna, mille algusosale on liitunud *-ste*. Nime algusosa seostub tõenäoliselt isikunimega (↑Abikülä). Muutust *Avi-* > *Abi-* tohiks ehk lugeda saksa mõjuks (vrd Kivijärve). Järelosise *-vere* asendumine sõnaga *-saar* võib olla tingitud *-vere* tähenduse ähmastumisest elanike teadvuses. Karjamõis kandis eesti keeles Pusu nime, samuti kõrts (1796 *Pussu*; 1839 *Pussi*). 1923. a andmeil oli Pusu küla ja asundus. Pusu on tänini säilinud bussipeatuse nimena. Kohanimi seostub kas mehenimega *Pussu* (vrd *Pusak*, *Pussak*, *Pusik*) või vähem tõenäoliselt mõne sõnaga, nagu *pusu* 'valupiste', 'köht', 'mingi taim' jt. Abissaarega on 1977 liidetud lõunas Reinu küla (Kan) ja lääneosas Nõoste ehk Tigase küla. – EE
EM: 92, 128; ERA.14.2.717 (Veski vallavalitsuse 6. VI 1939 koosoleku protokoll nr 4); KN; LGU: II, 691;

Mellin; PA I: 81; Rajandi 2011: 224; Rev 1601: 75;
Rücker; Stryk 1877: 33; Uuet 2002: 112, 263; VMS: II, 267

Abja <`Apja ~ -sse> Hls – paik Viljandi maakonnas Abja vallas, mõis, sks *Abia*, 1504 *Abie* (küla), 1551 *wacke thor Abbingen* (vakus), 1601 *Abienn* (mõis), 1638 *Abiakh*, *Abbia* (mõis ja küla). ⇒36C1 ♦ Paikkond haarab Abja-Paluoja linna ja selle lähiümbrust koos Abja mõisaga. Mõisa kohta on teateid alates Poola ajast, võib-olla aga on nimega samastatav ka 1457. a kirjapanek *Abbalis et Meitzekull* (mõis Viljandimaal). Mõisa maale tekkis 1920. a-tel Abja asundus. 1939. a paiku nimetati Abja asundus Põlde külaks ning Abja küla sellest lõunas Abjaku külaks. Nime tänapäevakujule vastaks sõna *abjas*: *abja*, mis tähendab eeskätt merelahte, aga ka siia maastikku sobilikku ojakääru. Abja nime puhul on L. Kettunen oletamisi moodustanud algvormi **Abija* = *abik*: *abiku* 'abimees, abiline', mis oleks seoses tegusõnaga *aitama* (sm *auttaa*, *avittaa*). Seletuse puuduseks on see, et eesti keelest ei ole teada Kettuneni poolt konstrueeritud sõna, ja sõna *abi* üldjuhul eesti kohanimes ei esine. See häälikukombinatsioon on tänapäeva kohanimes küll olemas, aga ta on muud algupära. **Rahvapärims seob nime sõnaga abi: Abja olevat algselt Vanamõisa abimõis*. Vrd Abissaare, Abjaku. – MK

BHO: 2; ENE-EE: I, 44; EO: 49; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KN; LGU: I, 378, II, 37; Rev 1601: 152; Rev 1638 II: 57; Wd

Abjaku <-le> Hls – küla Viljandi maakonnas Abja vallas (Abja ms). ⇒36C1 ♦ 1638. a kirjapanekut *Abiakh* (mõis) on seni seostatud Abja mõisaga. Mainitud mõisa all on märgitud külana *Abia* (1504 *Abie*, 1624 *Abbiakil*). 1939. a paiku nimetati senine Abja küla Abjakuks. Tänapäeva nimelõpp *-ku* võiks olla moodustunud sõnast *küla*. Teine võimalus on, et *-ku* on pärit kollektiivliitest. Abjakuga on 1977 liidetud Jaanus-hansu (1970) ja põhjapoolne osa Sookülalt (1970) ehk Vihtsist (1731 *Wichtmes*). Vrd Abja. – MK

BHO: 2; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB; Rev 1624 PL: 58; Rev 1638 II: 57; RGADA.274.1.192/1:460, L 439p

Abja-Paluoja [*abja-palu_oja*] <-le> Hls – linn Viljandi maakonnas Abja vallas (Abja ms), 1883 *Paluja*, u 1900 *Палуоя* (küla). ⇒36C1 ♦ Abja-Paluoja nimi tuleneb Abja mõisalt ja Halliste jõkke suubuvalt Paluojalt, mille järgi nimetati ka kõrts. Loodusnimi võib olla üsna vana, vrd sealkandis juba lähedase nimega küla 1601 *Pallas*, kus elas mh *Pallo Andreas*. Palu-nimeline paik on praegugi olemas linnast läänes Abjaku piires (Mellinil 1797 küla ja kõrts *Pallo*). Abja-Paluoja asula on Pärnu–Valga maantee ääres Viljandi teeristil, kus XIX saj Paluoja kõrtsi juures peeti Abja sügislaatasid. 1890. a-tel kujunes Paluojale käsitöölaliste ja kaupmeeste alevik. 1930. a-tel lisati nimele täiend (Abja-Paluoja alevik). 1945 sai aleviks, linnaõigused 1993. Abja vallaga liideti 1998. Vrd Abja. – MK

ENE-EE: I, 44; Grenzstein 1882–1883; KNAB; Mellin; Rev 1601: 153

Abja-Vanamõisa [*abja-vana_`mõisa*] <-`mõisa ~ -sse> Hls – küla Viljandi maakonnas Abja vallas (Vanamõisa ms), 1504 *Wannamoise*, 1582 *Abia mit Wannamoise*, 1601 *Wannemoise* (mõis), 1797 *Wannamois* (karjamõis). ⇒36C1 ♦ Vanamõisat on samastatud (H. Ligi, E. Varep) kirjapanekuga a-st 1457 *Abbalis et Meitze-*

kull. Kui nii, siis kutsuti küla või mõisat XV saj *Mõisa-külaks. 1811 sai Vanamõisa Abja mõisa kõrvalmõisaks (sks *Friedrichsheim*) ning oli Abja mõisaga samade omanike käes kuni 1856, mil ta iseseisvus. 1920. a-test Vanamõisa asundus. 1939. a paiku nimetati Tümpsi külaks, mis pärast sõda jagunes kaheks (Tümpsi I ja II). Need liideti 1977 uuesti Tümpsi külaks, al 1997 Abja-Vanamõisa. ↑Tümpsi on õieti omaette paik Vanamõisast põhjas. Vanamõisast läänes Veelikse mõisa maadel on eraldiseisev piirkond Roosuu. Vrd Abja, Vanamõisa, Veskimäe². – MK

BHO: 87; EAA.1865.3.173/7:1, 25, L 1, 25p; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); EVK; LGU: I, 378, II, 37; Rev 1601: 153; Stryk 1877: 303–304; ÜAN

Abruka¹ <-sse ~ -le> Ans – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Abro*, u 1900 *Абро* (küla). ⇒53A2 ♦ Küla asub Abruka saarel ja on varem kuulunud ka Nolgimõisa (sks *Schultzenhof*) alla. Abruka mõisa kohta on teateid XVI saj keskelt. XVIII saj lõpu Abruka kaardil on märgitud üksnes mõis. Küla on ilmselt tekkinud XIX saj, sest ka 1811. a kaardil pole küla märgitud, kuid 1893. a kaardil on hilisema küla kohal märgitud soldatiplatsid. Abruka asundus, mis tekkis 1920. a-tel mõisa maale, liideti pärast 1930. a-id külaga. Abruka küla jagatakse rahvasuus kolmeks osaks: Kelmiküla (edelas, endise mõisakoha juures), Kopliküla ehk Vanamõisa (kagus) ja Suurküla ehk Vanaküla (põhjas). Vrd Abruka². – MK

EAA.1072.3.12, L 1; EM: 120; KN; KNAB; Rehepapp

Abruka², koh ka *Abruga* ~ *Abrugu* ~ *Abruku* Ans – saar Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, 1552 *Abrow*, 1798 *Abro*. ⇒53A2 ♦ Nimi on tulenenud kas isikunimest (*Apro*, *Aproi*, *Aapro* = *Aabram* või oletatav **Haproi*, **Haprukka*) või *abr*-algulisest madalat maad tähendavast sõnast, vrd *abrikas* 'madal, vesine koht (heinamaal), soos'. – MK

EO: 125–126; Kallasmaa 2004: 83–85

Abula <-sse> Mus – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Mustjala ms), 1572 *Abula*, 1592, 1645 *Abbola*, 1798 *Abbul*. ⇒49C3 ♦ Võib-olla on Abulaga seotud varasem kirjapanek a-st 1453 (*Hans van Appoll is eyn bur up Dagede*). Küla on kuulunud ka Kärila ja Mõnuste mõisa alla; XVIII saj alguses oli Abula mõis, 1782 taas küla. *la*-liiteline nimi lähtub tõenäoliselt isikunimest, vrd *Abbo*, mis on germaani *Alf*- ja *Adel*-alguliste isikunimedele lühend. Viimasel puhul peab teine nimeosa algama *b*-ga (*Abbo* = *Adelbert*). *Apo* ja *Appo* tulenevad täisnimest *Aabraham*. Rahvasuus on küla jagatud kolmeks: Aandiotsa (läänes), Külaotsa (põhjas) ja Räägaotsa (lõunas). – MK

BHO: 1; KN; Plank 1979: 2; Rehepapp; SK I: 13

Aburi <Aburi ~ -sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas (Porkuni ms), 1241 *Apur* (küla), 1524 *Habberkul*, 1586 *Habar*, 1688 *Abbori*. ⇒14C2 ♦ Nimi oli välja kujunenud juba XIII saj, selle sisu jääb usutava seletuseta. L. Kettunen on nimevaste toonud soome keelest: *apuri* 'abiline, abinik'. Lisaks on ta kõrvutanud kohanime soome sugunimega *Apurinen*, ehkki mõõnab, et viimane võis tuleneda ka rootsi keelest. Võimalik oleks vahest analüüsida nime *Abu+ri*, kus algusosa lähtekohaks oleks isikunimi, vrd hiljem *Ape* eesti ja liivi alal ning Kettuneni oletatud **Appa*, ja *-ri* oleks järelliide. Siiski on Kettunen teisel esitanud ka oletatava isikunime **Haproi*. – MK

EO: 126, 179, 182, 239; Joh LCD: 316; Stoebe 1964: 16

Adaka <-le> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Metsiku ms), 1550 *haddakas* (talu), 1725–1726 *Addaka Hans*, *Addaka Jahn*, *Addaka Thomas* (hajatatud), 1796 *Adaka*, 1844 *Addaka*, u 1900 *Adaka*. ⇒SA2 ♦ E. Tarveli andmeil on küla mainitud 1550. a piirikirjas. Külla rajati 1920. a-tel asundustalud. Adaka nimi võib tulla isikunimest *Ada*, *Adu* (**Atoi*). Küla piiresse kuulub endine ↑Metsiku asundus koos mõisaga. – MA

BHO: 3; EO: 310; EVK; KN; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 96; Schmidt 1844

Adavere <-> verre ~ -sse> Plt – alevik Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas, mõis, sks *Addafer*, 1510 *Attversche scheidung*, 1583 *Adawier* (küla), 1638 *Adafer* (küla), 1797 *Addafer* (mõis). ⇒24A2 ♦ Mõis rajati P. Johanseni andmeil XVII saj vabatalupoja *Susza Hans* talukohast. Ü. Tarkiainen on väitnud XVII saj lõpu andmeil, et mõis oli kindlasti suurem, kui ühe talu maade põhjal arvata võiks. 1920. a-test asundus, 1970. a-tel asund ja al 1977 alevik. Nime algusosa on isikunimi *Ada*, *Adu* (< **Atoi*). – MK

EO: 310; Johansen 1925b: 101; KNAB; LUB: (2) III, 876; Mellin

Adila <-sse> Hag – küla Rapla maakonnas Kohila vallas, mõis, sks *Addila*, 1586 *Adell* (mõis). ⇒11C2 ♦ Mõisa kohta on teateid XVI saj-st. 1920. a-tel tekkis mõisa-südamesse Adila asundus, mis 1977 muudeti külaks. Nimes võib oletada mingit vana isikunime, sest sama päritoluga näib olevat ka Adiste; nii *-ste* kui ka *-la* on sageli isikunimedest tuletatud kohanimede lõpus. Mõisa lähedal põhjas asus endine Koodja, ka Kootja küla (1241 *Koti*, 1725 *Kotja*, 1871 *Kodja*), mis XIX saj lõpus mõisastati. Vrd Adiste. – PP

Joh LCD: 452; LCD: 41v; Rev 1586: 111; Rev 1725/26 Ha: 256; Schmidt 1871

Adiste <Adiste ~ -sse>, koh 'At'stō <he> ~ Adistō <Adit-sihe> Plv – küla Põlva maakonnas Põlva vallas (Vana-Koiola ms), 1627 *Atzi Kuella*, 1638 *Atzty külla*, u 1685 *Addista Kylla*, 1757 *Addist*. ⇒40B1 ♦ Põlisküla, mille nimi sisaldab kollektiivliidet *-ste*. XVII saj nimekujud on lähedased tänapäevasele kohalikule hääldusele, 1627. a nimekuju võiks analüüsida ka

Adila. 2015. Foto Toivo Niinemets. Erakogu.

kui **At'si(dō)* või **Aditsi(dō)*. Algusosa *Adi* või *Ati* võib pidada muinasaegseks germaanipäraseks isikunimeks, vrd vanasaksa *Atte*, *Adde*, *Ati*, *Adi*. Noorema mugandusena võib *Adi* pärineda ka *Andreasest* või *Adolfist*, aga Adiste puhul pole see tõenäoline. Adiste külaosad on Haidaku, Koti, Kriiva ja Ts'ura. Adistega on 1977 liidetud ↑Kooskora (Võn) ja Viiraperä küla. Vrd Adavere, Adila. – ES

EAA.308.6.332:3, L 3; EAA.3147.1.172:31, L 23p; PTK I: 14; Rev 1624/27 DL: 57; Rev 1638 I: 143; Stoebeke 1964: 152; SPK: 29

Adra <-le> Kei – küla Harju maakonnas Harku vallas (Humala ms), 1844 *Addrakul*, 1871 *Adraküll*. ⇒1C4 ♦ Adra on esinenud Humala mõisa all Mõisakülas lisanimena (1725 *Addra Jack*), hiljem oli Adra külas ka Adra talu. Külanime lähtekohaks on *ader*: *adra* 'kännitööriist; adramaa' lisa- ja talunime vahendusel. Külaga on 1977 liidetud ↑Joa-Suurküla ja ↑Looküla. Neid kahte koos on Keila-Joa mõisa järgi nimetatud Joakülaks, vahel käib see nimi ka kitsamalt Joa-Suurküla kohta. – MK

KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 188; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Adraku <Adraku ~ -sse> Trm – küla Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Avinurme ms), 1599 *Adrakusz*, 1601 *Adrakon*, 1624 *Adrakõndo*, 1758 *Adrakatz*. ⇒16A4 ♦ Nimi võib tuleneda sõnast *ader*: *adra*, ehk tuletusliitega *-k* tähenduses 'adramaa suurune ala' (vrd Karksis jm on *ader* tähistanud ka adramaad). XVII saj alguse kirjapanekud aga viitavad võimalusele, et nimi koosneb kahest sõnast: *adra* + *kõnnu*. 1977 liideti Adrakuga Kütametsa ja ↑Tõnussaare küla. – PP

PTKI: 14–15; P XVI: 120

Aegna [*'aegna*], koh 'Äigna ~ 'Äikna_ 'saar <-> saarde>, rahvak varem *Vulbi* ~ *Vulli*_ 'saar ~ *Salme*_ 'saar Jõe – saar Tallinna lahes, kuulub Tallinna Kesklinna linnasõssa omaette asumina (Viimsi ms), 1683 *Eikisari*, 1724 *Eignesar*, 1937 *Äigna*; rts *Ulfso*, sks *Wulf*. ⇒2B2 ♦ Saart on ilmselt kasutatud peatuskohana juba iidsest ajast, sest lähedal olid tähtsad kaubateed, kuid püüasustusest on esmaseid teateid a-test 1469–1470. A. Saareste järgi on Äigna nimekuju kasutusel Naisaare ja Viimsi poolsaare rannaelanike hulgas, Aegna Sise-Harjumaal. Nime on kasutatud liitnimena järelsõsaga *-saar*, nt ka Wiedemannil *Äigne-saar*'. 1683. a *Eikisari* on ühekordne, võimalik, et ekslik ilma *n*-ta kirjapanek. P. Johansen seob seda eestirootsi sõnaga *eik*, *aik* 'hobune', sest 1539 pidas raad seal hobuseid, kuid problemaatiliseks jääb silp *-na* nime kõikides teistes kirjapanekutes. Samal põhjusel ei saa olla tegemist L. Kettuneni pakutud isikunimega *Eik* (*Heikki*). P. Wieselgren on võrrelnud nime soome sõnade *haikka* 'neem' või *häikkä* 'liivakari, veest välja ulatuv liivasäär' omastava käändega. Johanseni eeskujul, kes Lepna *na*-osist tõlgendab omastava *-n* + *ala*, ütleb Wieselgren, et *Aegna* ~ *Äigna* algne nimekuju on **haikka* ~ **häikkä* omastavas + *ala*, mis tähendas saart liivakari all ehk vabamalt saart neemega. Kettunen ütleb selle oletuse kohta, et soome murdesõna on eesti keeles tundmatu ja peab nime *na*-lõpuliseks. Üks seletusvõimalus oleks *-na* < *-nina*, teiseks võib nimi lähtuda tegusõnast *äigama*: *äiata*, millel on vasteid vepsa ja soome keeles. Tegemist oleks tuletisega **Äikina* nagu *kolin(a)* tähenduses 'mere möirgamine'

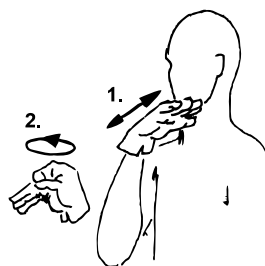
või edasi fantaseerides 'röövimine', sest saar on keskajal olnud tuntud kui mereröövlite saar. Teisal võrdleb ta nime talunimega *Eigna* (Kos), samuti külanimega *Äigvere* (↑Eivere) ja vallanimena *Eikla* ~ *Äikla* (Kaa). Saare varasemad mainingud on rootsi ja saksa nimega. Rootsi nimi on olnud *Ulfsö*, *Wulfsö*, millest on laenatud ka saksa *Wulf*, *Wolf* (1297 *Vulvesöo*, 1348 *Wolvesöo*, *Wluesöo*). Eestikeelne Vullisaar, Vulbi tuleneb rootsi- või saksakeelsest nimekujust, Salmesaar laevateel olulisest väinast ehk Suurest salmest Aegna ja Kräsuli vahel, Johansen peab Salmesaart saare päris eesti nimeks. Saksa- ja rootsikeelne saarenimigi pärineb väinalt ja tähistab selle ohtlikkust (rts *ulv*, sks *Wolf* 'hunt'; rts *sund*, sks *Sund* 'väin'). Johansen on XIX saj vene ajaloolase S. Solovjovi järel nime *Ulfsön* seostanud varjaag Ulf Ragvaldssoniga (Novgorodi kroonikas Uleb), kes oleval püüdnud hõivata Tallinna, kuid sai 1032 surma lahingus Raudvärava juures (vn Железные ворота), mis Johanseni arvates on Suur salm. Ulf ehk Uleb oleval maetud ↑Kumbli saarele. Rohuneemet oleval nimetatud Rauaneemeks (1689 *Raunemy*), mis on ekslik arvamus. Vene ajaloolased paigutavad Raudvärava lahingupaiga kunagistele läänemeresoome aladele, Raudväravaks on nimetatud üldse kitsast ja sügavat väina. M. Blomqvist jätab lahtiseks, kas tegemist on isikunimega *Ulf* või sõnaga *ulv* 'hunt'. Peab lisama, et varasemates kirjapanekutes esineb sõna algul enamasti *v* (*w*) ja see kaob seal alles XVII saj keskel, sõna sees muutub *v* *f*-ks XVI saj kirjapanekutes. Väina nime kirjapanekut 1409 *Olevessunde* on Johansen tõlgendanud kui viidet kuuluvusele Oleviste kirikule, kuid häälikuliselt on see lähedane teistele samaaegsetele kirjapanekutele (nt 1491 *Wulueszoe*, 1544, 1598 *Wulues sunt*). – MJ

BHO: 691; Blomqvist 2000: 71; Brockhaus–Efron 1890–1907; EE: I, 113, VIII, 1354; Eesti väikesaared 2009: 67; ENE-EE: I, 65–66, XII, 101; EO: 136–137, 142–143; Gustavson 1998: 10–11; Joh LCD: 290; Johansen 1951: 70–74, 137–138, 196, 198; Nerman 2008a: 16, 231–232; Samojlov 1941; Solov'ev 1998: 253; Viidas 1992: 76–86; Viik 2010: 16; Vilberg 1919: 2; Wd; Wieselgren 1951: 124, 143–148, 162–168; ÜAN

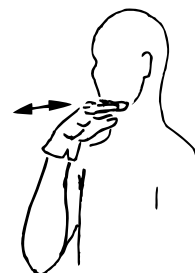
Aegviidu [*`aeg_viiidu*] <-`viitu> Amb – alev ja samanimeline vald Harju maakonnas (Lehtse ms), 1529 *Aykeuyte* (metsapere Lehtse mõisas), 1617 *Aykwit*, 1637 *Aigkewit*, 1714 *Aigwido Mart Kossenemest*, 1755 *Aegwidi Jaan von Aegwiid*, 1798 *Aegwid*. ⇒13C1 ♦ XVIII saj alguses on Aegviidus olnud kõrts. Kohal, kus raudteega ristub Piibe maantee, olid juba 1820. a-st asunud hobupostijaam ja Lehtse mõisnike jahiloss. Pisut hiljem rajati sinna Lehtse mõisa karjamõis (sks *Charlottenhof*). Praegugi kutsub kohalik rahvas endise karjamõisa ala Poole mõisaks. Rahvajutu järgi tuleneb Aegviidu nimi sellest, et soode vahele rajatud käänulise raudtee ehitamine viitis palju aega. Tegelikult on nimi vanem. Ka on nime algusosa nimetavas, mitte omastavas käändes. Ebausutav on nime seostamine VIII saj surnud ja IX saj pühakuks kuulutatud kreeklase püha Aegidiuse nimega, nagu seda teevad E. Rajandi ja Prantsuse uurija M. Dequeker. Nende järgi oleval püha Aegidiuse kultus jõudnud Eestisse siit pärit munk Fulco abil XII saj. Nimi tähendaks eesti keeles metskitse või emahirve. Ajaloolaste arvates aga pole allikates vähimaidki viiteid Fulco viibimisele ja misjonitegevusele Eestis. L. Kettunen

Aegna koos Kräsuli ja Kumbli saare ning Rohuneeme tipuga. 1689. EAA.1.2.C-II-34.

Aegna viipenimi. Kohanime kirjapildis sisalduva sõna tõlge, viiped „aeg“ (arhailine viibe) ja „saar“.

Aegviidu viipenimi. Kohanime kirjapildiga sarnaneva tegusõna aega viitma tõlge, viibe „aeg“ (arhailine viibe).

väljapakutud mehenimi Viidu Aegviidu seletamiseks esineb rohkem Lõuna-Eestis. 1970. a-tel Aegviiduga kokku kasvanud Kosenõmme küla koos veskiga on mainitud palju varem (1379 *Cosgenomme*, *Cosghenomme*, 1467 *Kossgen-Nomme*). Hiljem esines see üksikjaluna (1510 *Kossenem*, 1511 *Kaszenum*). Vrd Nelijärve, Nikerjärv. – MJ

Bfl: I, 267, 742, 752; BHO: 49; Dequeker, Rajandi 1979: 74; EAA.S393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 196; EO: 20–21, 326; Johansen 1932: 22–24; Mellin; Rajandi, Dequeker 1981: 359; Rev 1725/26 Jä: 41; TEA E: I, 180

Aela [*`aela*] <-sse>, koh ka *'Aeli*, rahvak varem ka *'Mets_nurga* Juu – küla Harju maakonnas Kose vallas (Harmi ms, Ojasoo ms), 1241 *Æilae*, 1513 *Agelis*, 1568 *Ailis*, 1637 *Hayle*, 1725 *Ayell*, 1871 *Ahhila*. ⇒13A3 ♦ Põlisküla, XIX saj oli olemas ka samanimeline kõrvalmõis. 1977–1998 oli liidetud Virla külaga. L. Kettunen oletab, et nimes peitub sõna *ahel* ~ *ahelas* ~ *ahilas*. K. Pajusalu arvates võiks lähtena kõne alla tulla *ai* 'äär' või isikunimi. Taani hindamisraamat 1241 on Aelaga koos mainitud *Ropæ* nime; seda

ei ole osatud täpsemalt paigutada. P. Johansen arvab, et tegu ei saa olla Hageri khk Ropega (†Ohulepa), võib-olla on see hoopis isikunimi. Vrd Aila. – PP
EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 75; EO: 104;
Joh LCD: 308–309, 579; LCD: 42v; Rev 1725/26 Ha:
313; Schmidt 1871

Aesoo [*'ae_ 'soo*] <-sse ~ -le> Tor – küla Pärnu maakonnas Tori vallas (Tori ms), 1500. a-tel *Hasik*, 1618 *Hasickby*, 1624 *Hasick*, *Ayska Poetz* (küla ja talupoeg Aesoo külas), 1680–1684 *Aiso*, 1797 *Aeso*. ⇒22C4 ♦ Külanime võiks esimeste kirjapanekute järgi võrrelda tuletisega *aasik* sõnast *aas* : *aasa* 'silmus, jõelooge, heinamaa jõekäärus' või *aas* : *aasa* 'kärbis, sard, ülespandud viljareedel, rōuk' ning *aesk* : *aisa* 'ais'. Nime häälikuline areng tekitab siiski küsimusi. Aesooga on 1977 liidetud Piiri (1970), Rabaküla (1970), Rabasaare (XVII saj II poolel *Rapa Sar*, 1922 *Rabasaare*) ja Viidika (u 1900 talurühmana *Biūduka*) ning osa Saarissoo külast (1839 *Saaresoo*). Vrd Haeska. – MK
BHO: 4; EAA.308.2.13, L 1; EAN; KNAB; Rev 1624 PL: 18; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1618:35

Aespa [*'aespa*] <-sse ~ -le> Hag – alevik Rapla maakonnas Kohila vallas. ⇒11C1 ♦ Aespa alevik moodustati 2011 Aespa küla põhjaosast, liites sellega osa Vilivere külast. Tegemist on varasema suvilarajooniga, asustus on uus. Aespa küla ise nimetati samal ajal Vana-Aespaks (vt sealt nime päritolu kohta). – PP
KNAB

Agali <Agali> Võn – küla Tartu maakonnas Võnnu vallas (Kastre ms), 1582 *Akalik*, 1585 *Agal*, 1601 *Agaly*, 1796 *Agali*. ⇒34A2 ♦ J. Simmu järgi tuleneb külanimi isikunimest, mis on kas läänemeresoomeline (*Akk*, *Aku*, *Ake*, sm ja liivi *Aka*) või saksa päritolu (*Age*, *Acco*, *Acco*, *Acho*, *Aga*). Simmu pakutud saksa perekonnanimed (*Hage* jt) ei tule vist arvesse *h* tõttu nime alguses, kuigi Agali hilisemate kirjapanekute hulgas on ka mõni *h*-line variant. Et isikunimi esineb nii eesti, soome kui ka liivi nimevaras, on tõenäolisem omakeelne päritolu. Mõned XVIII saj nimevariandid (1764 *Aggaliste*) on *ste*-liitega, mis kõneleb samuti muistselt eesti isikunimest pärinemise kasuks. Et eristada siinset küla Mäksa-Agali ehk Mets-Agali külast (praeguse Agali järve ääres Mäksa ja Sarakuste küla piiril, lõhuti u 1880, muudeti mõisamaaks ning rajati mõisa lõunaossa uus küla ↑Kannu), on nimele vahel liidetud eristav täiend *Kastre* või *Kastri* (1767 *Kastre Agali*). Külast algab Kalli jõe Sitäpäälitse jõge Emajõega ühendav osa, mis on saanud oma nime küla järgi (Akaljõgi ~ Akali jõgi). – MJ
KN; Mellin; PA I: 113, 196; Rev 1601: 5; Rootsmäe 2016: 155, 186–188; Simm 1973: 20, 69, 74, lisa 5; Simm 1975a: 180–181

Agasilla [*aga_silla*] <-le>, koh ka *Agasli* <-le> Aud – paik (küla) Pärnu maakonnas Audru vallas (Jõõpre ms), 1811 *Aggasilla Hinrich*, *Aggasilla Iaan* (taludena), 1839, 1923 *Agasilla*. ⇒28B1 ♦ Liidetud 1977 Jõõprega. Samastatud ka keskajal olnud külaga *Ochelsitz*. 1624 on alal märgitud talu *Ahste* või *Agste*, sellegi samastamine Agasillaga ei ole kindel. Tänapäeva nimekuju põhjal vrd (*h*)*aga* 'hagu, oks, vits, kaerapõõris, sõkal' + *sild* : *silla*. – MK
BHO: 5; EAA.1865.2.168/7:5, L 4p; KN; Rev 1624 PL: 7, 9; Rucker; Stackelberg 1926: 179; ÜAN

Ageri <-sse> JMD – küla Järva maakonnas Albu vallas, mõis, sks *Aggers*, 1447 *Ackers*, 1732 *Haggeri*. ⇒13C3

♦ Küla juurde rajati hiljemalt 1553 mõis. Kuni u 1639 kuulus Järva-Jaani kihelkonda. XVI–XVII saj on mainitud nii Ageri kui ka *Arve küla (esmamaining 1553; 1586 *Arffve*, nimi kadus XVII saj lõpuks). Võimalik, et algne Ageri küla liideti XVII saj mõisaga ning Ageriks hakati kutsuma *Arve küla. Mõisa maadest 1920. a-tel tekkinud asundus liideti 1950. a-tekst külaga. Ageri nimi on tõenäoliselt sama päritolu Hageriga. Küla idaosas paiknes veel XX saj I poolel Lamba saunaküla (ka Lammasküla), mis loodi kõrtsist tekkinud talu juurde (1774 *Lamba Hans*, 1796 kõrts *Emalamba*). Küla põhjaosa oli XVIII saj-st XX saj alguseni eraldi Põlma küla (1686 talu *Polma Tomas*, 1739 küla *Polma*). Vrd Hageri³. – FP

Bfl: I, 191; EAA.1.2.942:482, L 469p; EAA.3.1.506:243, L 269p; EAA.3.1.476:247, L 213p; EVK; KNAB; Thor-Helle 1732: 316; Ungern-Sternberg 1912a: 34, 100–101, 131–132

Agusalu [*agu_salu*] <-sallu ~ -sse> lis – küla Ida-Viru maakonnas Illuka vallas (Ohakvere ms), 1583 *Augusal*, 1620 *Hagusallby*, 1726 *Haggusall*, 1782 *Haggusu* (küla); vn *Овсобо*, *Овсоль*. ⇒17B2 ♦ Küla on kuulunud Narva foogtkonda ja hiljem Ohakvere mõisa alla ning asunud soosaarel. Kirjapanekute *h*-liste nimekuju aluseks on *hagu* + *salu*. A. Šteingolde on juhtinud tähelepanu sellele, et vene *Овс* osutab varasemale *au*-lisele nimekujule, vrd *auk* : *augu*. Agusalu piiresse kuuluvad endised külad Soska (u 1900 *Соски*) Agusalust kagus ja Tuusna (1611 *Tusna*, 1892 *Тужино*, u 1900 *Тужна*) edelas. Eraldi külad olid nad veel 1920. a-tel. – MK

Almquist 1917–1922: 311; EVK; Hupel 1774–1782: III, 463; KNAB; Paucker 1847–1849: II, 46; Rev 1725/26 Vi: 192; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del I, T:9

Ahaste <-sse>, koh aj *Aasi Mih* – küla Pärnu maakonnas Audru vallas, mõis, sks *Friedenthal*, 1601 *Austa*, 1618 *Autzey*, 1797 *Ahast* (karjamõis). ⇒28A1 ♦ Ahaste ja Nedrema läänistati 1637. a-ks Magnus Wollfeldile Keblaste mõisa osana; 1819 said need valdused iseiseivaks mõisaks (sks *Friedenthal*, hiljem *Friedenthal-Ahast*). Tänapäeva nimekuju vastuks mitmuse omastav sõnast *ahas* 'kitsas', küla asub kahe raba vahelisel seljandikul; vrd *ahane* 'hall', *ahk* : *aha* 'suur must merelind, hahk', *aha* (sama). Mõisa eestikeelne nimi Ahaste pärineb omaaegselt karjamõisalt, hiljem tuli käibe saksakeelse nime mugandus Riintali. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele Riintali asundus, mis u 1939 nimetati Ahaste külaks. – MK

BHO: 86; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB; Mellin; Rev 1601: 183; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1618:18

Ahekõnnu [*ah_e_kõnnu*] <-kõndu ~ -sse> Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Vahakõnnu ms), 1412 *Adenkande*, 1798 *Ajakand*, 1871 *Ahhakant*. ⇒22A1 ♦ Nime järelosa *kõnnu* on ajaloolise Harju ja Pärnumaa piirialadele iseloomulik, tähendades kõrget kuiva maad või kehva, kidura taimestikuga maad. Nime algusosa võiks oletamisi siduda sõnaga *ahas* (**ahdas*) : *ahta* 'kitsas' või sm *aho* 'sõöt, aas, legendik'. Küla nüüdispiiresse kuulub 1977. a-st ka osaliselt Vahakõnnu piiril Lihuveski (1696 *Leoske*, 1725 *Leoweski*). – PP

Bfl: I, 111; EMS: IV (17), 256, 264; EO: 335; Mellin; Paucker 1847–1849: I, 78; Rev 1725/26 Ha: 272; Schmidt 1871

Ahelaid [*ah_e_laid*] Phl – saar Hiiu maakonnas Pühalepa vallas, 1770 *Ahaland*, 1798 *Ahkilaid*, 1855 *Ahhe*,

1886 *Ahhelaid*. ⇒19A2 ♦ Nime algusosa usutavamad vasted on *ahk ~ ahka, ahkas : ahka, aha* 'hahk (*Somateria mollissima*)', *ahk ~ aha : aha* 'suur mest merelind'. C. Russwurm on oletamisi vasteks pakunud sm *aho* 'sööt, aas, lagendik', tema järgi 'noor mets'. Häälikuliselt lähedased on veel *aha, ahe* 'peenike kalaluu', 'kiudpily', 'ahav', *ahe* (mitmus *ahked, ahted*) 'peenike kalaluu; odraokas'. Võib-olla on nimi liiga noor, et ühendada see Skandinaavia keelte vett tähistava sõnaga **ahva*. – MK

Ariste 1938b: 6; HK: 23; Russwurm 1855: 92; SPK: 16

Aheru järv = Kandsi järv, koh varem ka *Äherü* Har, Krl – järv Valga maakonnas Taheva vallas Laanemetsa külas, 1627 *Ayhero Jerw*, *Ayhere, Ayar Jesar* (järv), 1627 *Ayhero Kuella* (küla), 1700 *Ayore Jerwe*, 1900 *SurwaJerw*, 1910 *Озеро Цырѣ-Ахеро*. ⇒43C3 ♦ Küla järve kaldal on vana, aga selle nimi on saanud tõenäoliselt järvelt. Aheru järve nimi kuulub kokku Eesti teiste *Ahi*-alguliste vetenimedega. Samasse nimepessa kuulub tõenäoliselt ka Ähijärv, vrd Aheru nime hääldusvarianti *Äherü* ja Aiu jõe varianti *Äiu*. Lõuna-Eesti *Ahi*- või *Ähi*-alguliste nimedega veekogud paiknevad mingitel vanadel piiridel. Aheru järvel kohtus Tartu piiskopi ja Koivaliina lossi valduste piir (hilisem Karula ja Koikküla mõisa piir). Seepärast on tõenäoline, et nime aluseks on kadunud läänemeresoome tüve **akja : *ayja*-äär, serv; piir' nõrgaastmeline vorm. Samast sõnast pärit teised kohanimed Eestis on aga enamasti *Aia*- või *Ahja*-algulised. L. Kettunen on arvanud, et vähemalt mõnes nimes on nimelõpp *-ru* lühenenud sõnast *järv*, mis on tõenäoline ka selle nime puhul. *Ahi*-algulised nimed võivad veel seostuda tähendusega 'olemine, elamine, varjupaik' (vrd mordva keelte sõna *aštums*), millest on ehk arenenud lõunaeesti tähendus *ahikotus* 'ohverduskoht'. Sel juhul oleks tegemist järvega, millele ohverdati. Kandsi järve nimi on hiline, saadud metsavahikoha järgi. Kandsi mets on kuulunud Koivaliina mõisale. Nimi Suurjärv näitab piirkonna kõige suurema järve staatust. Vrd Ahijärv¹, Ähijärv. – MF

Ariste 1937: 34–38; EAA.308.6.253, L 1;

EAA.3724.4.1370, L 1; EAA.3724.5.2835, L 1; EO: 186;

Ernits 2015: 699–701, 704–706; FASTER 2014: 35–39; KN;

Rev 1624/27 DL: 96–98, 154

Ahijärv¹ [ahi_järv], kirjak ka *Piigandi Ahijärv* Kan – järv Põlva maakonnas Kanepi vallas Piigandi külas (Karste ms), u 1900, 1903 *Ahhe Jerw*. ⇒39B2 ♦ Karste mõisale kuulunud metsas paiknevat järve ümbritseb Ahijärve soo. Sama nime on kandnud veel mitmed järved Kagu-Eestis, algusosa esineb paikkonnanimis Ahepalu (Rõu), vrd ka Aheru järv, Ähijärv, Kirikumäe järve vana nimi *Ahirewo* (1588), Ahja, Aiu jõgi. Juba ammu on neid kohanimesid seostatud Mulgimaal tuntud ohverduskohta nimega *ahikotus* (tegevusena *ahtimine ~ ahtmine ~ ahkmine ~ ahvmine*, ohverdaja ja *ahimees*). P. Ariste on **ahiti : *ahdin* sõna ühendanud mordva keelte tegusõnaga *aštums ~ aštems* 'elama, paiknema, viibima, seisma, varjul olema'. Ariste on oletanud, et mordva keelteski tekkinud kuskil käimise, küllastamise tähendus on kitsenenud ohvrikohtas käimise tähenduseks. See oletus ei sobi just kõige paremini Ahijärve tüüpi järvenimedega konteksti, mis asuvad reeglina põlisaustusest kaugel ja alati väga vanadel piirikohtadel. Ka Kanepi Ahijärv asub muistsel Põlva

ja Otepää khk piiril. Mordva tähendusi võrdlevas kontekstis on mõeldav, et järve nimetati nii, kuna see oli püsiv, märkis piiri, oli rahule jäetud, siin kehtis naabritega kokku lepitud eriline kord. Analoogilist nimetekke semantikat esindavad Soome *Pyhäjärvi* nimed, mis on enamikus järved põlistel piiridel. Loomulikult ei saa välistada ka piirikohtade müstilist tajumist ja ohverduskohta piirikohtas. Mõeldav germaani etümoloogia serva, tera või piiri tähendana sõna **agjä* kaudu on vähem tõenäoline, kuna ei saa seletada *h* tekkimist nimes, vrd Salatsi liivi *ad'a* 'serv, kallas, kant', liivi *aigä*, soome *aaja* 'suur, lai ala', eesti *ai* 'rõiva kant'. – ES

Ariste 1937; EAA.3724.5.2828, L 1; EAA.3724.5.2829, L

1; FASTER 2014: 35–39; SLWb: *ad'a*; SPK: 358; SSA: *aaja*

Ahijärv² [ahi_järv] Rõu – järv Võru maakonnas Võru vallas, 1684 *Ahi jerw*, 1850 *Ahhi Jerw*. ⇒45A2 ♦ Üks järvedest nn Järvedeorus Vastse-Kasaritsa piiril Lasva mõisaga. Järvedeooru kohanimed võivad olla antud Kasaritsa poolelt: Mäestjärv märgib kuulumist Kasaritsa *Mäestele, Kunnaland on algupäraselt tähistanud järve kunnus, st ülesharimata maal, ja kõige kaugemat järvede reas Ahijärve on tajutud piirimärgina. Välistada ei saa ka selle järve varasemat tuntust ohverduskohtana. Vrd Ahijärv¹, Kunnaland, Mäestjärv. – ES

EAA.308.2.177, L 1; EAA.3724.4.1864, L 3

Ahila <-le> Kad – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Hõbeda ms), 1241 *Athelic* (küla), 1259 *Adalica*, 1519 *Addeleue*, 1583 *Ahilla*. ⇒5A4 ♦ Al 1977 liidetud Hõbeda küllaga. Nimele on L. Kettunen võrdluseks toonud sõnad *ahel* ja *mäeahelik*, tema arvates võis Taani hindamisraamatu *th* väljendada ühendit *hδ*, nii esitab ta algvormiks **Ahde*- ja vasteks sm *ahde : ahteen* 'mägi, rinnak'. Siiski võiks vana *la*-liitelise külanimega võrrelda ka isikunimesid *Ade, Ate, Aty, Attele*. – MK

EAN; EO: 110; Joh LCD: 324; KNAB; Stoebe 1964: 17

Ahisilla [*ahi_silla*] <-le>, koh varem ka *Ahe_silla* Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Ravila ms), 1694 *Ahasil* (talude), 1726 *Ahisilla Herm* (talupoeg), 1782 *Ahisill* (karjamõis), 1796 *Ahisil* (karjamõis, kõrts ja küla). ⇒12C1 ♦ Tõenäoliselt on küla saanud alguse hajatalust. Nime päritolu jääb hämaraks, ühe variandina on nimeosa *Ahi*- võimalik algkuju **ahdi-* : **ahiti-* (< **ahiti-*). P. Ariste sõnul ulatub tüvi **ahiti-* läänemeresoome-volga ühisperioodi ja sellega tähistati algselt kusagil viibimist või teatud koha küllastamist, millest hiljem on arenenud ohverduskohta mõiste. Ahisilla nimega on seostatud ka Taani hindamisraamatus kirja pandud nime *Æhildelempæ* või siis *Hildelempæ*, hiljem pole seda aga külanimeks peetud, vaid on arvatud, et tegu on pigem isikunimega. Küla keskmest loodes on asunud Nõmme karjamõis (teateid 1555), mille järgi on nime saanud Nõmmemõisa küla (liideti Ahisillaga 1977). Vrd Ahja. – TL

Ariste 1937; EAA.1.2.C-IV-64; Hupel 1774–1782: III,

435; KN; Mellin; Paucker 1853: 47–48; Rev 1725/26 Ha:

317

Ahitsa <-le>, koh <-lõ>, koh ka *Ahitsõ*, kirjak varem ka *Ahitse* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Sanna ms, Vastse-Nursi ms), 1638 *Altzy Jerw*, 1839 *Ahize S.* (järv), 1869 *Ahhitze Jerw, Jerwe* (talude), 1909 *Wastse Ahitse*, u 1940 *Ahetse*. ⇒44B2 ♦ Ahitsa järve nimi ilmub kirjalikesse allikatesse varakult, külanime

aluseks olevad kahe mõisa talunimed hilja. Vastavuses Sänna poolel paikneva Järvepalu küllaga on 1638 Nursi poolelki mainitud *Jerre Pallo Pustus*. 1684. a kaardil pole Ahitsa järve ääres asustust. 1765 võib see olla Simmuli küla all mainitud *Jerwe* talu. 1977–1997 oli Ahitsa jagatud Lauri ja Nursi küla vahel. Talu- ja külanime aluseks on keskaegsel mõisapiiril paikneva järve nimi. *Ahinõ* : *ahitsõ* on omadussõna kuju. Järvest on 1638. a kirjutatud, et selle ümber käib piiritüli. Vrd ka mõned *Ahe*-algulised kohanimed, nt Vana-Roosa Ahepalu (Rõu). Vrd Ahijärv. – ES

BAL: 698; EAA.308.6.435, L 1; Rev 1638 I: 189; Rücker

Ahja <-le>, koh ka *Ah'a Võn* – alevik Põlva maakonnas Ahja vallas, mõis, sks *Aya*, 1553 *Agill*, *Ayell*, 1556 *Agill* (mõis), 1582 *Aya*, 1584 *Aya*, *Aia* (mõis, küla), 1591 *Folwark Ahia*, 1627 *Ayas*, *Aya kuella* (mõis, küla), 1755 *Achja m*, 1782 *Aya*, ee *Aia* ~ *Ahja mois*, 1796 *Ayaküllä*. ⇒33B3 ♦ Keskaegsel oli Tähtvere piiskopimõisale kuuluv külakond. XVI saj keskel on mainitud mõisana, kuid Liivi sõja ajal ilmselt mõis hääbus ning rajati uuesti Poola ajal. XVI saj lõpul kujundati Ahja suureks mõisaks, mis haaras peaaegu kogu Võnnu kihelkonna, v.a Kriimani ja Kastre mõisa alad, ning Põlva khk-st Kauksi piirkonna koos (Noorits-)Metsküllaga. Mõisa esialgne asukoht oli Ahja Vanamõisa alal (veel 1630). Praegusse kohta toodi Rootsi ajal XVII saj. Ahja mõisat on veel suhteliselt hiljuti kutsutud Uueks mõisaks vastukaaluks Vanamõisale. Oma lõplikud piirid omandas mõis ilmselt alles pärast Põhjasõda. Mõisa all oli ka samanimeline küla. XVIII–XIX saj nimetati Ahja külaks osa praegusest Loko ja Kärša külast, arvatavasti ka osa Mustakurmest. 1920. a-tel tekkis Ahja asundus, mis 1977 muudeti külaks. M. J. Eisen on mõisa nime tuletanud Ahja jõe nimest *Ahijõgi*, millest lühenemise tõttu sai Ahja, nagu **Hanjõest* sai Anija ja **Suurjõest* Surju. J. Simmu järgi ei kinnita kahjuks seda ükski teadaolev varasem kirjanek, kuigi sõnatüvi leidub paljudes kohanimedes, sh Kagu-Eestis. Oletust toetab siiski väliskohakäänete kasutus nimes. On arvatud, et nimi viitab muistsele ohvripaigale, ahikotusele, mille tähendus olevat ahervare või ahjuvare. O. Loooris on näidanud, et *ahikotuse* ühendamine ahjuga on rahvaetümoloogiline, ta seob selle tegusõnaga *ahtma*. Kuna tegusõna on kaugemate sugulaskeelte vastete alusel tähendanud algselt panemist, ladumist, pistmist või toppimist, on esinenud ka nimisõna *ahtmine* ehk *ahi*, mis olevat tähendanud ohverdamistoimingut. P. Ariste ja Simmu järgi on Loooritsa teooria nõrk koht selles, et lõunaeesti murdeis oleks loogilisem **Ati*- nagu on ka *ativõrk*. Oletust, et soome veehaldja Ahti nimel on eesti keeles olnud vaste *aht(i)* ehk *aht(u)*, mis on tähendanud arvatavasti mingit pistepaika, järsku sügavust või hauda vees ning võib seega olla ohverduskoht, peab Simm aga tõenäoliseks. E. Ernits läheb siit edasi ja etümologiseerib Ahja jõe nimeks **Ahðinjõki*, mille ligikaudne ennistähendus võis olla 'ohvrjõgi'. Sellega nõustub omakorda J. Simm. M. Faster analüüsib lõunaeesti *Ahi*-/*Ähi*-tüvelisi kohanimesisid, mis on algselt veekogu nimed, ja leiab, et nende juures kohtuvad põlised piirid, Ahja jõel ja Ahijärvel Ahja ja Kastre mõisa keskaegsed piirid. Ernits pakub 2015 aga ettevaatlikult sellistele nimelede lähtesõnaks läänemeresoome **akja*, mis esineb liivi ja vepsa keeles ka tähenduses 'ots, äär, külg (ka

kohal)' ning saarte ja läänemurdes kujul *ai* 'seeliku või särki äärepael'. – MJ

Ariste 1937: 34–38; BHO: 37; ENE-EE: I, 86; Ernits

1975: 177; Ernits 2015: 704; Faster 2014: 37–38;

Hagemeister 1836–1837: 38; Hupel 1774–1782: III, 257;

KN; KNAB; PA I: 89, 136, 304; Rev 1624/27 DL: 50, 52;

Rootsmäe 2016: 468–470; Simm 1971a: 178–179; Simm

1973: 20–23, lisa 5–7; Simm 1978: 149; Varep 1978: 61

Ahli¹ <'Ahli ~ -sse> Rid – külad Lääne maakonnas Ridala vallas. ♦ 1977 liideti ↑Suure-Ahli ja ↑Väike-Ahli ning mõned naaberkülad kokku Ahli külaks. 1997 varasemad külad taastati. – MK

EAN; KNAB

Ahli² [*'ahli*] <-le>, koh ka *Ahelo* <-sse> Har – paik (küla) Võru maakonnas Mõniste vallas (Saru ms), 1627 *Ayalig* (veski), *Aglick Marcus*, *Aglick Peep* (talupojad), 1638 *Ayle Hans*, *Aylle Hinrich* (talud), 1684 *Ahillo kylla*, 1706 *Agly Peter*, 1744 *Dorff Ahela*, *Dorf Ahilo*, *Ahila Henno* ~ *Ahela Henno*, 1798 *Ahillo*, 1797, 1826, 1839 *Ahhelo* (küla). ⇒44A3 ♦ 1386. a dokumendis koos teiste Mõniste ja Saru kohtadega mainitud nime *Oyl* on samastatud Ahliga, ent nimi seostub hoopis Oeküllaga Antsla lähedal. Kõik need kohad kuulusid samale Uexküllide suguvõsale. Rahva hulgas käibel olev nimekuju *Ahelo* on tuletatud arvatavasti vanade üleskirjutuste põhjal. Ahli on olnud XVII saj nii veski-koht kui ka talu, 1684 oli sellest saanud juba küla. Ametlikult liideti 1977 Singa küllaga. Külanimi, veskinimi ja talupoegade lisanimeid on seotud jõenimega, mille päritolu pole täpselt teada. Tõenäoliselt kuulub Ahli samasse nimepessa *Ahi*- ja *Ähi*-alguliste veekogunimedega, ent võib ka seostuda sõnaga *ahel*, *ahil* või *ahl* 'veeloid, suurema loigu küljes olev veeloid'. – MF

EAA.308.2.169, L 1; EAA.567.3.168:5, 7, 14, 29, L 4, 6, 11p,

27p; EAA.1295.1.214:34, L 33p; EAA.1295.1.756:186,

L 174; Kallasmaa 1991: 681; KNAB; LGU: I, 119; Mellin;

Rev 1624/27 DL: 99–100; Rev 1638 I: 222; Rücker

Ahnejärv [*'ahne_ 'järv*] Jõh – järv Ida-Viru maakonnas Illuka vallas, XIX saj II poolel *Ahwe Jerw*. ⇒7C4 ♦

Selgeveeline umbjärv Kurtna järvestus, kutsutud ka

Ahvenajärveks. Nimi võib tuleneda murdelisest kal-

animetusest *ahve* : *'ahve*, *ahves* : *'ahvne* 'ahven'. Nime

algusosas on olnud eeldatavalt tugev aste. – MK

EAA.854.4.969; EMS: I (1), 152; ENE-EE: V, 254; KNAB

Ahtma [*'ahtma*] <-le>, kirjak *Ahtmaa* ~ *Ahtama* Kei –

paik (küla) Harju maakonnas Keila vallas (Põll-

küla ms), 1583–1589 *Achtema* (küla), 1591 *Ach-*

tuna, 1595 *Achtemaby*, 1615 *Achtmaby* (küla), 1798

Athma. ⇒1C4 ♦ Liideti 1977 Käesaluga. Lisanimena

esinesid Padise alal Määra külas juba XVI saj *Ach-*

tame Jurgen ja *Achtama Matz*, kes on nime andnud

hilisemale Ahtama külale Risti khk-s (praegu Mets-

lõugu osa, esmamaining 1556 *Achtema*, mille vasteks

L. Kettunen on pakkunud *ah* : *ah*te 'parsil kuivav

või kuivanud vili'). P. Johansen on oletamisi Keila

Ahtma nimega samastanud a-st 1392 pärineva kirja-

paneku *Mattias van Achkil*. Tänapäeva nimekuju

võib vasteks tuua *ahas* : *ah*ta 'kitsas' + *-maa* või *-mäe*.

Vrd ka sm *ahde* : *ah*teen 'mäerinnak'. – MK

Bfl: I, 1438; BHO: 2; EAA.1.2.934:34, L 32;

EAA.1.2.938:7, L 6; EO: 110, 118; Johansen 1929: 46, 75;

Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del I, A:4;

Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar,

55410/5:418, L 17; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas

jordrevisionshandlingar, 55410/4:11, L 20

Ahtme [*ˈahtme*] <`Ahtme ~ -sse> Jõh – Kohtla-Järve linnaosa (Jõhvi ms), 1712 *Achtme Jõrry* (talupoeg Puru külas), 1913 *Ahtme, Ahtme Einti* (talud Jõhvi mõisa all), 1919 *Ahme*. ⇒7B3 ♦ Ahtme ja Puru küla maadele ehitati linnamaju al 1946. Ahtme sai aleviks 1948, linnaõigused 1953. 1960 ühendati koos Jõhvi ja Kohtla-Järve linnaosaks. Nimi pärineb Ahtme külast, mis ilmus kaartidele 1920. a-tel. Arvatavasti oli vahepeal metsavahikoht, 1913 oli seal kaks talu. Praegu on see linnaosa kaguotsas Vana-Ahtme, varem Tehnilise Ahtme nime all. Nime päritolu pole teada. V. Reimaa on nimega seoses nimetanud sõna *ahē* : *ahte* (*ahē* : *ahhtme*) 'vilja kuivamapanek', 'kuivatatav vili', soome veejumalat *Ahti* ja eesti sõna *ahtralt* 'saagivaeselt'. Vrd ka sm *ahde* : *ahteen* 'mäerinnak'. Ahtme osadena on tuntud ↑lidla kirde pool Ahtme maanteed, ↑Puru samanimelise küla naabruses edela pool Ahtme maanteed ning ↑Pargitaguse ja ↑Tammiku samanimeliste asulate kõrval. Ahtmega on 1977–1980 liidetud endised külad Altserva ehk Puru-Altserva (Altserva tänava edelaotsas) ja Rida-küla ehk Puru-Ridaküla (sanimelise tänava kandis Ahtme põhjaosas). Vrd Ahtma. – MK

BAE: 330; BHO: 7; EAA.3.1.448:6, L 4; EAA.3724.4.1578, L 3; ENE-EE: I, 88; EO: 110; EVK; KNAB; Reimaa 2007: 188

Ahula <-sse> JMd – küla Järva maakonnas Albu vallas, mõis, sks *Affel*, 1520 *Aewel*, 1564 *Auell*, 1637 *Affell*, 1732 *Ahhola*. ⇒13C2 ♦ Küla juurde rajati enne 1617 mõis. Mõisa maadest 1920. a-tel tekkinud asundus liideti 1950. a-tel külaga. L. Kettunen seletab nime oletatava isikunime **Ahvoi* ja kohta näitava järelliite -*la* abil. Samas pakub ta võrdluseks kalanimetuse *ahve(nas)* ehk *ahun*. Et veekogud puuduvad, ei ole see küllalt põhjendatud. Nime vanimate kirjapanekute põhjal võib eeldada algusosa *ahu* 'sööti jäetud alemaa', murdes 'kuiv ja kõrge õhukese mullakihiga maa'. – FP

EAA.1.2.933:35, L 34p; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 176; EES; EO: 86; Johansen 1930a: 151; Schilling 1970: 50; Thor-Helle 1732: 316; Ungern-Sternberg 1912a: 107

Ahunapalu [*ahuna.palu*] <-`pallu>, koh *Ahuna.palo* Võn – küla Tartu maakonnas Võnnu vallas (Kastre ms), 1512 *Awenpallu*, 1582 *Afneballo*, 1588 *Achnibal*, 1732 *Ahonapallo*, 1744, 1750 *Dorff Perrawald oder Afnapalloküll*. ⇒33C2 ♦ 1627. ja 1638. a revisjonides on Ahunapalu paigutatud kokku Pühajärve (↑Leego) külaga. J. Simmu järgi on nimi sisuliselt ebaloogiline, sest sisaldab sõnu *ahun* 'ahven' ja *palu* 'kuiv kõrge mets, liivane väheviljakas maa jm'. Võib lisada võimaluse, et *Ahun* on olnud isikunimi. Perä-vallas Ahunapalust põhjas on olnud Tasa küla (1750 ja 1758 *Tassa od. Taimetzkülla*), mida veel 1930. a-tel on juhuti eraldi külaks peetud. – MJ

KN; LGU: I, 123; PA I: 113, 287; Rootsmäe 2016: 189–190, 260; Simm 1973: 23, lisa 8–9; Simm 1977: 110

Ahvenarahu [*ahvena.rahu*] Kaa – rahu Saare maakonnas Lääne-Saare vallas Sepamaa lahes. ⇒S3A1 ♦ Rahu-nime puhul võiks lähtuda kalanimetusest *ahven* : *ahvena*. – MK

Aiamaa [*aia.ˈmaa*] <-le> Nõo – küla Tartu maakonnas Nõo vallas (Meeri ms), 1582 *Aiamegi*, 1627 *Ayameggi*, 1796 *Ayoma*, 1839 *Aiamakülla*. ⇒32C2 ♦ Varasematest nimekujustest ilmneb, et liitsõnalise

kohanime -*maa* on arenenud järelosisest -*mägi*. Liitsõnalise kohanime algusosa lähteks on tõenäoliselt **akja* : **ayja*- 'äär, serv; piir'. Aiamaa piiridesse jääb Valgeristi bussipeatus (1839 kõrts *Walgerist*). Vrd Aakaru, Aakre, Aiate, Aila. – EE

BHO: 7; Ernits 2015: 705; Mellin; PA I: 50; Rev 1624/27 DL: 139; Rücker

Aiaotsa [*aia.otsa*] <-le>, koh *Aja.otsa* ~ *Ajatse* ~ *Aatse* Jõe – paik (küla) Harju maakonnas Viimsi vallas (Maardu ms), 1858 *Warrekse od. Ajaotsa* (tal), 1893 *Аяотса* (tal Randveres), 1923, 1932 *Aiaotsa*. ⇒2C3 ♦ Liideti 1977 Randverega, praegu põhiliselt see osa, mis jääb Randvere kirikust lõuna poole. On XX saj olnud nii Randvere küla osa kui ka omaette küla. Külanimi tuleneb ilmselt talunimest, Aiaotsa talu on kõige lõunapoolsem ja suurem talu külas. Vrd Aiaotsa talu (koh *Aatsa*) Kostirannas. – MJ

BHO: 8; EAA.1864.2.X-105:177, L 182p; EAA.3724.4.166, L 1; EE: I, 163; KN; Ojap 2008: 5; Puhk 1996: 5; Wieselgren 1951: 181; ÜAN

Aiate <-sse> Ote – küla Põlva maakonnas Valgjärve vallas (Vana-Otepää ms), 1582 *Oizykulla*, 1628 *Ayaste kuella*, 1638 *Ayasta kyllle*, 1686 *Ays*, 1749–1762 *Ajastekiilla*, 1922 *Aiate*. ⇒39B2 ♦ Põlisküla, mida on revisjonides kohe mainitud külanime, mitte taluna. Arula mõisas on olnud ka samanimeline talu (1811 *Ayasta*), kuid selle peremees võis olla sinna Aiakest kolinud. *ste*-lõpulist nimele aluseks on enamasti isikunimi ja sellest tuletatud elanike nimi, kuid Aiate nime aluseks hästi sobivat isikunime pole teada. Nime lähteks on pakutud kas suurpere nime **Ajas-sed* või sõna **ajassed* : **ajaste* 'kõrvalises paigas või piiril elavad inimesed'. Elanike nimetus omakorda tuleneb läänemeresoome tüve **akja* : **ayja*- 'äär, serv; piir' nõrgaastmelisest vormist. Aiaestega liideti 1977 Suuna-Kiistu (kirjakeeles varem Soona-Kiista) küla, mille nimi viitab kahele talurühmale, ↑Suunale (Kan) ja Kiistule. 1930. a-tel nimetati Aiate põhjaosa Laatre-Antslaks apostliku õigeusu kirikumõisa järgi, mille maal osa talusid asus. Vrd Vana-Otepää. – MF

EAA.308.2.104, L 1; EAA.1260.1.9:290, L 290p; EAA.1865.2.51/1:8, L 7; Ernits 2015: 705; EVK; KNAB; PA I: 75; Rev 1624/27 DL: 108; Rev 1638 I: 296, 298; Vene TK 42

Aiboland [*aibo.ˈland*], koh *Aibu* ~ *Äibo* – eestirootsi asustusala Harju, Hiiumaa ja Saare maakonnas. ⇒9C2 ♦ Rahvusromantiline nimi, mida on kasutatud XIX saj-st alates kogu eestirootsi ala kohta, tuleneb eestirootsi sõnadest *aibo* 'saareelanik' ja *land* 'maa'. E. Lagmani järgi on see tuletatud ürikutes esinevast nimest (1391 *Eyland*, 1449 *Elandt*, 1565 *Eyelandt*, 1685 *Egeland*), mis haaras rannikut Sutlepast kuni Spithamini. 1449 on nime *Elandt* mainitud saarenimena (*insula*), arvatavasti seetõttu, et ülejäänud nimed loetelus tähistasid saari. Nime algusosa *ey-* ~ *ege-* on sama mis eestirootsi *ai* ~ *äi* ja rootsi *ö* 'saar', seega tähendab nimi saaremaad. – MK

Johansen 1951: 236; Lagman 1964: 17–19

Aidu [*ˈaidu*] <`Aitu ~ -sse> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lügane vallas (Maidla ms), 1241 *Aytis* (küla), 1373 *Eytes*, 1555 *Haytekulla*, 1732 *Aito*. ⇒6C4 ♦ 1977–1997 oli küla Maidla osa. Aidu ajalooline küla jääb praeguste piiride kohaselt osaliselt läänepoolsesse Aidu-Sookülla. Aidu küla on olnud vanast ajast peale kahes osas. Keskajal kuulus üks

osa perekonnale von Aytes, külla oli rajatud Aidu mõis (saksa *Eytz*). Esimese külapoole mõis, mida nimetati ka 'vanaks või suureks Aiduks' (1547 *Alde Aetzs*, 1586 *Grosz Eytz*), häabus XVII saj alguses. Teises külapooles oli mõis XIV saj-st. XVI saj keskpaiku see mõis kadus ja asustati talupoegadega, tekkinud külla on mainitud kui 'uut Aidu küla' (*dat dorp tho Nye Aetzs*) või sajandi lõpupoole kui 'väikest Aidut' (*Klein Eytz* või *Etz*) vastandina vanale põliskülale (*Grosz Eytz*). 1696 asutati uude külla taas mõis (*das Dorff Klein Aitsz, insgemein Wanna moisa*). Seda uut mõisat kutsuti hiljem Liiva mõisaks (1796 *Liiva*, ↑Aidu-Liiva). Hilisemal ajal kuulus Aidu Maidla mõisa alla. Aidu nime puhul on L. Kettunen nentunud, et etümoloogiliselt on nimi ebaselge. Tema katse seletada seda sõnaga *ait*: *aidu* < **avitto* 'abi, aitamine' ei ole eriti usutav. Kettunen oletas, et sellest sõnast tuleneb eesnimi, mis võib-olla oleks võimalik, vrd *Aythe*, *Auy*, viimast tuleks oletatavasti lugeda *Avy*. Muistses isikunimest lähtumist on nime puhul maininud ka V. Pall. D.-E. Stoebeke on Aiduga võrrelnud isikunime *Eyto*. – MK

EAN; EO: 19; Joh LCD: 328–329; KNAB; Pall 1996: 389; Rev 1586: 17; Stoebeke 1964: 15, 17, 18

Aidu² [*aidu*, varem ka '*aidu*] <'Aitu ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Pajusi vallas (Kurista ms), 1583 *Aita* (küla), 1624 *Ayte*, 1638 *Aitoby*, 1797 *Aito*. ⇒24C2 ♦ L. Kettunen on A. Saarestele toetudes pakkunud nimele võimalikuks vasteks sõna *aid* 'aed, tara' mitmuse omastava. Teisal, Lüganuse Aidu puhul esitab ta vasteks *ait*: *aidu* < **avitto* sõnast *avitama* ja *abi*. Kettunen on oletanud ka isikunime **Aitis* < **Avitis*, kuid on pidanud seda etümoloogiat ebakindlaks. On võimalik, et mitmes kohas esinevate eesti Aidu nimede lähtekohaks oli isikunimi. Vrd Aidu¹. – MK

BHO: 8; EO: 19, 326; PA IV: 22; Pall 1996: 389; Rev 1624 PL: 40; Rev 1638 II: 149

Aidu³ <'Aitu ~ -sse> Pst – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas, mõis, sks *Aidenhof*, 1583 *Aidom* (küla), 1601 *Aituma*, 1797 *Aido M*. ⇒30C3 ♦ 1583 oli külas nimega *Aidom* teiste hulgas talupoeg *Athalipi Markus*, ilmselt sama talupoeg oli 1601 *Atteme Marx*. Mõis rajati küla asemele XVII saj. 1920. a-tel tekkis Aidu asundus, mis 1977 muudeti külaks. Nime päritolu ei ole selge. Esmamainingu järgi võis külanimi olla kaheosaline, järelois *-maa* või *-mäe*. Nime algusosale ei ole leitud usutatavat vastet, oletada võiks isikunime. Praegu jääb selgusetuks Aidu nime ja Paistus olnud vakusenime 1482 *Agentacken* vahekord. Võimalik, et viimane oli 1583 külanimi *Andaga*, 1600 küla *Aigantack*. 1630 on Ōisu vakuses nimetatud küla *Ayiantagast*. 1624 on Ōisu vakusesse kuulunud Paistu küla (*Paistekil*) ise ja *Ayandeskil*, samal ajal kui Paistu vakusesse kuulusid teised külad, sealhulgas *Aydam*. Aiduga on 1977 liidetud Lageduse küla (u 1900 *Лagedузе*). Aidu idaosa on nimetatud Kirikukülaks, mis on 1930. a-tel olnud omaette küla. Vrd Aidu¹, Heimtali. – MK

BHO: 7; EAN; KNAB; LGU: I, 551; Mellin; PA IV: 168, 169; Rev 1601: 135; Rev 1624 PL: 51, 53

Aidu-Liiva [*'aidu-liiva*] <-le> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Maidla ms), 1930 *Aiduliiva* (küla). ⇒6C4 ♦ Küla on tekkinud vabadikukülana Liiva karjamõisa (1796 *Liiva*) juurde. Mõis on tekkinud kunagise Aidu küla poolde (sks *Klein Aitsz*).

1920. a-tel oli seal Liiva asundus, mis pärast 1945. a liitus Aidu-Liivaga. 1977–1997 oli Aidu-Liiva ametlikult Maidla osa. Vrd Aidu¹. – MK

Eesti TK 25; Joh LCD: 329; KNAB; Mellin

Aidu-Nõmme [*'aidu-nõmme*] <-le> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Maidla ms), u 1900 *Äüdo-HEMME* (küla). ⇒6C4 ♦ Aidu tütarküla, oli vabadikuküla. Aidu vabadikud asustati maade kruntimise ajal (1872) nõmmemaale. Küla on kohapeal kutsutud ka lihtsalt Nõmmeke. 1977–1997 oli ametlikult Maidla osa. Praegustes piiridesse kuulub vaid ajaloolise Aidu-Nõmme hajali idaots (Risti talud), algne tuumik jääb Aidu ja Aidu-Liiva küla piirile. Vrd Aidu¹. – MK

EVK; KNAB

Aidu-Sooküla [*'aidu-'soo_küla*] <-külla ~ -sse> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Maidla ms). ⇒6C4 ♦ Ametliku külana taastatud 1997, varem oli 1977–1997 Maidla osa, enne seda pikka aega Aidu küla osa. Küla on kutsutud varem lihtsalt Sookülaks. On Aidu tütarküla, rajatud soo serva XIX saj lõpul. Praegustes piirides hõlmab kirdeservas ka ajaloolise Aidu küla tuumiku. Vrd Aidu¹. – MK

EVK; KNAB

Aila <'Aila ~ -sse> Kei – küla Harju maakonnas Saue vallas (Valingu ms), 1241 *Akiolæ*, 1508 *Ian van Ayell*, 1615 *Ailaby* (küla). ⇒11B1 ♦ Hilisemal ajal on küla kuulunud Valingu mõisa alla, kuid XIV–XVI saj Saksa ordu Tallinna komtuurile. P. Johansen on Aila nime tuletanud A. V. Forsmanil esinevast oletatavast isikunimest **Akio* + *-la*. Forsman peab isikunime tähendust teadmatuks, kuid germaani keeltes on lähedasi nimesid, nagu rootsi *Åke*, taani *Aage*, vana-põhja *Áki*. L. Kettunen peab nime seotuks läänemeresoome tüvega **akja* (> *ai*) 'kallas, piir', samuti peab ta võimalikuks lühenemist algkujust (*H*)*akijala*. Aila külaga on 1977 liidetud Mäeküla (1871 *Maekül*, u 1900 *Ванамо́йза-Мяе́кюля*) ja ↑Tapi. – MK

EAA.1.2.938:9, L 7; EO: 69; Forsman 1894: 153;

Johansen 1926: 27; KNAB; Põldmäe 1993: 37; Schmidt 1871; Stoebeke 1964: 15

Aimla [*'aimla*] <'Aimla ~ -sse> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas, mõis, sks *Aimel*, u 1550 *Aimel* (mõis), 1584 *Aimala*, 1797 *Aimel* (mõis). ⇒30C1 ♦ Algselt tõenäoliselt *la*-liitelise kohanime algusosa lähtub isikunimest, vrd soome *Aima*, *Aimattu*, *Aimi*, *Aimo*. Võib-olla on tegemist vana külanimega, küla oli sel juhul mõisastatud juba XVI saj. 1920. a-test uuesti küla. – MK

BHO: 8; Forsman 1894: 167; Mellin; Stoebeke 1964: 15

Aindu <'Aindu ~ -sse> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Pärsti ms). ⇒30C1 ♦ Külana 1970. a rahvaloenduse materjalides. Arvatavasti on küla tekkinud kunagise Klaassepa kõrtsi ümbrusse. 1855–1859 oli Karula järve äärsel koha nimi *Отья́ндо*, Pärsti mõisal oli 1858 seal *Ottiaindo* talu. Küla on ilmselt nimetatud talu järgi. – MK

EAA.298.2.71, L 9; EAA.1865.3.290/2:31, L 29p; EAN; Eesti TK 50; KNAB

Ainja [*'ainja*] <'Ainja ~ -sse>, koh '*Aine* Krk – küla Viljandi maakonnas Karksi vallas (Karksi ms), 1795 *Aina Krug*, *Aina Müller Johań* (kõrts ja veskimees), 1839 *Aina* (kõrts ja veski). ⇒37B1 ♦ Mellini kaardil 1797 on märgitud karjamõis ja vesiveski, ida pool küla nimega *Añist* (Aniste). Ainja ilmus külana kaar-

tidele 1930. a-tel. Nime võib analüüsida kaheosalisena *Ain+ja*, milles järelois *-ja* pärineb sõnadest *oja* või *jõe* ja algusosa Mellinil märgitud küla nimest. Veski- ja kõrtsinimi on asendanud *ste*-lise külanime. Teise võimalusena tuleks kaaluda nime algusosa tulemist sõnast *hain* 'hein'; vastav nimi on esinenud jöenimena Paistu khk-s (1416 *Haynejecke*). Ainjaga on 1977 liidetud kagu pool paiknev Aniste (1970. a nimekirjas Vakiste) küla. ↑Vagiste (Vakiste) paiknes varem Ainjale lähemal, moodustades selle edelaosa ja hõlmates Kõvaküla. Vagistest omakorda edelasse, Äriküla piirile, jäävad Rauksi talud. – MK

EAA.1865.3.196/1:37, L 36p, 37; KNAB; LGU: I, 193; Mellin; Rucker

Aitsra [*'aitsra*] <'Aitsra ~ -sse>, kirjake varem ka *Aitsaare* Hel – küla Valga maakonnas Hummuli vallas, mõis (Ala ms), sks *Adscher*, ? 1516 *Arstes*, 1538 *Atziarve*, *Atzyerve*, 1624 *Adczier* (mõis). ⇒38A3 ♦ 1930. a-tel Aitsra asundus, hiljem 1970. a-tel ametlikult Aitsaare asundus, al 1977 Aitsra küla. P. Johansen on tunnud nimest kirjapanekute *Atzejerwe*. Kuna sks *Gut* võis peale mõisa tähendada ka lihtsalt maaomandit, siis pole selge, millal mõis rajati. Nimi on tulnud järvenimest, hilisem eestikeelne Aitsaare (1882 *Aaltsaare*) tundub olevat rahvaetümoloogia. L. Kettunen, kes mõisa eestikeelset nime tunneb kujul *Aistra*, on nime kirjapanekute hulgas maininud ka *Achtjerwe*, kuid pidanud seda eksituseks. 1638 on mainitud, et mõisal on järv (*Aiher See*). Siiski peaks olema ka võimalik, et *aht*-osise vaste on Lõuna-Eestis *att-*, sel juhul *i* oleks tekkinud hilise peenenduse tagajärjel ja seletuseta jääks siiski s. E. Ernits on nime varasemaks kujuks pidanud **Ahitsejärve*. Lihtsam oleks nime algusosa lähtekohaks pidada isikunime. Aitsraga on 1977 liidetud Sarapuu küla (1839 *Sarapu* talu, 1855–1959 ja u 1900 *Capany* talurühm). Vrd Ahijärv, Ahisilla, Ahitsa, Ahja, Ähijärv. – MK

EAA.298.2.71, L 14; EO: 168; Ernits 2015: 703; EVK; Grenzstein 1882–1883; Johansen 2005: 32; KNAB; LGU: II, 205, 766; Rev 1624 PL: 87; Rev 1638 II: 127; Rucker

Aiu jõgi, koh ka *Äiu oja* = **Rõuge jõgi** Rõu – jõgi Võru maakonnas, suubub Vohandusse ülevälpool Vagula järve, 1684 *Ahia Jeggi*, 1798 *Ayo Jõggi*, 1935 *Aiju jõgi*. ⇒44B1 ♦ Et jõe nimi on vanem, tuleb välja Vastse-Nursis paiknenud **Aiu veski* nimest (1627 *Aya*, 1638 *Aya Kywi*, 1684 *Aya Möller*). Nime Rõuge jõgi on kasutatud ülemjooksul Rõuges. Üleskirjutustest ei saa kindlalt välja lugeda *h* esinemist või puudumist nimes, kuid oletatavasti on ikkagi tegu samasuguse päritoluga nagu tuntumas jöenimes Ahja (sks *Aya*). Nime alguse tagavokaali *a* muutumine eesvokaaliks *ä* on hiline, seda on arvatavasti põhjustanud eespoolse kõrge *i* naabus. Vrd Ahijärv, Ahisilla, Aiamaa, Nursi, Ähijärv. – ES

EAA.308.2.178, L 1; Eesti TK 25; Mellin; Rev 1624/27 DL: 91; Rev 1638 I: 196

Aksi, koh 'Aksi ~ 'Aksi_ 'saar <-de> ~ 'Aksi_ 'saar, kirjake varem ka *Äksi* ~ *Väike-Prangli Jõe* – saar Harju maakonnas Viimsi vallas, 1623 *kleyn Wrangher* (Blaeuw), 1689 *Lilla Wrangön eller Hachesahr*, 1798 *Aakse Saar*, 1923 *Väike-Prangli, Äksi saar*; rts *Lilla Vrangelsholm*, sks *Klein-Wrangelsholm*. ⇒3A2 ♦ Aksi nime on varem kasutatud liitnimena järelosaga *-saar*, nt Wiedemannil *Haksi-saar*, *Haakse-saar*, *Haaksi-saar*, veel 1902 on *Aksisaar*. Saar asustati esmaselt

XVIII saj algul, püsivalt sama sajandi lõpul ja on alati olnud seotud Prangliga. Elanikke on ekslikult peetud rootslasteks veel XX saj, ilmselt rootsipäraste perekonnanime tõttu, mis on aga antud Haljava mõisa rootslasest valitseja poolt. Suurem osa saare elanikest olid Aksbergid (koh *Akspärk*), kuid mitte rootslased. Al 1953 asustuseta, kui Nõukogude piirivalve elanikud saarest ümber asustas. Aksi nimele annab P. Wieselgren kaks võimalikku etümoloogiat: *haaksi* (vrd sm *haaksi* 'laev') või *haks* 'valge räim'. *Väike-Prangli* on tõlge rootsi ja saksa nimest. Kui nimes on *ä* algne, mida ei kinnita aga varasemad *ha*-lised kirjanekud, siis leidub paralleele Eesti teistes kohanimedes. Vrd *Äksi*², *Äksi*³. – MJ

BHO: 690; EE: I, 210, T, 27; Eesti väikesaared 2009: 36–41, 48; ENE-EE: XII, 14; Gustavson, Malmsaar, Talström 1979: 44, 48; Landrolle 1902: 4–5; Mellin; Varep 1970a: 346–349; Viik 2011: 8; Vilberg 1919: 2; Wd; Wieselgren 1951: 222–223; Öun 2008: 6

Akste [*'akste*] <'Akste> Vön – küla Põlva maakonnas Ahja vallas (Ahja ms), 1582 *Hakstkula*, 1588 *Axy albo Hastkula*, 1627 *Hackasta, Hackaste*, 1796 *Hakste*. ⇒33B3 ♦ J. Simm viitab J. Hurdale, kes 1876 kirjutas, et *ste*-lõpulisel kohanimel on seotud isikunimedega ja lähtuvad *ne*-lõpulistest nimisõnadest, mis võisid eksisteerida sugunimedena. Seda seisukohta jagas põhiliselt ka L. Kettunen. Simm annab lähtekujuks **Hakkaste* ja lisab, et tüvega **Hakka-* võib võrrelda saksa perekonnanime *Hage, Haag, Hagge, Haack, Hake, Hage*. Tallinna turberaamatus on 1557. a all kirjas Mathias Hake. Kuna kõik vanad kirjapanekud algavad *h*-ga, nagu Simm ka ise rõhutab, siis arvatavasti tema poolt toodud saksa isikunimed *Acke, Ake, Agge(n)* siia ei liitu. Pigem võib tegemist olla muistse isikunimega, sest *-ne* pole ainult nimisõnaliide, vaid läänemeresoome traditsioonis ka levinud isikunime-liide, vrd soome *nen*-lõpulisel perekonnanimed. Liide esineb tänapäeval laialt karjala ja vepsa isikunimedes, aga on esinenud ka muistsetes eesti ja liivi nimedes. Just Lõuna-Eestist on teateid liite esinemisest isikunimedes praegugi (*Marjeme tütar, Ruudine poig*). Akste külaosad on Aabukurne edelas ja Nahaküla lõunas. Lääneosa Akste järve idakaldal, kuhu kuulub kuus endist kandikohta, on Järvekurm, Akste küla orus olevate popsimajade naljanimetused on Truia liin. Simm arvab V. Palli eeskujul, et see pärineb tõenäoliselt vene sõnast *cmпоù* 'rivi', sest popsimajad asuvad sirges reas. Akste järve on 1839 Ruckeri kaardil nimetatud Linajärveks (*Liina S.*). – MJ

Essen, Johansen 1939: 191; KN; KNAB; Mellin; PA I: 89, 262; Rev 1624/27 DL: 52; Rootsmäe 2016: 467, 472–473, 485, 583; Simm 1973: 24, 121, lisa 10; Simm 1975a: 180–181

Ala¹ <-le> Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1609 *Ala Mick*, 1798 *Alla* (küla). ⇒48B2 ♦ 1977–1997 oli Palade osa, 1997–1998 *Alaküla*. Nime lähtekohaks on *ala* 'allpool olev, all olev'. – MK

Ariste 1938b: 6; EAN; HK: 29; KNAB; Mellin

Ala² <-le> Hel – küla Valga maakonnas Helme vallas (Taagepera ms), 1839 *Alla* (kõrts). ⇒37B2 ♦ Ala oli mõisa kõrts, mille juurde kujunes asula. 1922 Ala alevik, al 1977 küla. Nimi on lähtunud sõnast *ala* 'allpool olev, all olev', mis eriti Lõuna-Eestis esineb kohanimedes täiendina. Siin on ilmselt tegemist

vastandusega *ala* ja *mäe*: Alast kagus on Mäeküla (1970), mis al 1977 on Ala küla osa. Alaga on samal aastal liidetud ↑Lopsu ja Vanamõisa (1839 *Wannamois*, külane 1945 *Vana*). – MK

BHO: 9; EAN; KNAB; Rücker

Alajõe¹ [*ala_`jõe*] <-le> lis – küla Ida-Viru maakonnas Alajõe vallas (Pootsiku ms), vn *Олешиницы*, 1583 *Allajöcki* (küla), 1636, 1796 *Allajoggi* (küla). ⇒17A3 ♦ Küla asub Peipsi põhjarannikul Alajõe suudmes. Eestikeelne nimi on antud jõe järgi, venekeelne nimi on Olešnitsõ, mis on A. Šteingolde järgi moodustatud hääbunud jõe nimest **Олешня*, viimane pärineb eestikeelsest jõe nimest Alajõgi, kusjuures foneetilisest muundumist on toetanud rahvaetümoloogia (*олешня* 'lepp'). Alajõega on 1977 liidetud Jõeküla (kuni 1935 *Taga-Pootsiku*). – MK

BHO: 11; ERA.14.2.720 (Iisaku vallavolikogu 24. II 1935 otsuse ärakiri); EVK; Mellin; Paucker 1847–1849: II, 46

Alajõe² [*ala_`jõe*] <-le>, koh *Alaja* MMg – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Vara ms), 1582 *Alogiegi*, 1627 *Alla Jeggi*. ⇒26A4 ♦ Küla, hiljem ka kõrvalmõis. Alajõe küla kohal on Kääpa jõe ülemjooks, mis on tõenäoliselt andnud nime motiivi. 1977 liideti Alajõega ↑Drikku küla. – PP

BHO: 9; PA I: 101; PTK I: 16, 255

Alaküla¹ [*ala_küla*] <-`külla ~ -sse> Lih – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Lihula ms), 1368 *Alloküll*, *Allenküllscher Bach*, 1586 *Allaküll*, 1798 *Allakül*. ⇒20A3 ♦ Nime esmamaining osutab võimalusele, et algusosa tüvevokaal on olnud *o* või *u*, seega võib nimi olla seoses Põhjala *Alu*-nimedega. See pole aga kindel, sest Alaküla asub mäe otsas oleva Lihula mõisaga võrreldes tõesti alamal. Külaga on 1977 liidetud Alakülaääre (1913 *Алакюлаэре*, 1970 *Alaküla-Ääreküla*) ja osa ↑Sipa külast. Vrd Ala. – MK

BHO: 11; EAN; KNAB; Mellin; Rev 1586: 72

Alaküla² [*ala_küla*] <-`külla ~ -sse> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Kasti ms), 1529 *Allenküll*, 1648 *Alla Külla*, 1687 *Allakylla*, 1726 *Allaküll* (Kasti mõisa all), 1798 *Alla*. ⇒21C1 ♦ Alaküla oli 1977–1997 ametlikult Kasti osa. Küla asub Kasti mõisast loodes. Vrd Ala. – MK

BHO: 11; EAA.1.2.C-IV-244; Hansen 1900: 179;

EAA.1.2.C-IV-306; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 58

Alaküla³ [*ala_küla*] <-`külla ~ Võn – küla Tartu maakonnas Haaslava vallas (Vastse-Kuuste ms), 1923 *Ala*, *Logina Alaküla* ~ *Logina-Ala* (on ka eraldi *Logina küla*). ⇒33A3 ♦ Küla kandis Logina nime kuni Eesti Vabariigi ajani, kuid kohalikud on küla kutsunud Alakülaks juba XIX saj. 1684 on küla kuulunud Haaslava mõisale, XVIII saj aga Kuuste (st Vana-Kuuste) mõisale. 1920. a-tel jagati Alaküla kaheks (Ala I ja II). Siinne Alaküla liideti 1977 Unikülaga, ent taastati 1997 omaette külane. Lõuna pool Vastse-Kuuste vallas olnud Alaküla nimetati 1977 Loginaks. L. ja I. Rootsmäe järgi on küla saanud oma nime madalatest maadest. Sellest tuleneb ka küla söimunimi *Tsolnaküla* (*tsol`na* 'madal, porine'). Vrd Logina. – MJ

BHO: 25–26; Rootsmäe 2016: 376–377; Simm 1972:

291; Simm 1973: 24, 63; ÜAN

Alakülä [*ala_külä*] <-`küllä ~ -sse> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas (Sõmerpalu ms), 1926 *Järvere-Ala*, 1937 *Järvere-Alaküla*, 1970 *Ala-Järvere*. ⇒44B1 ♦ XVII ja XVIII saj dokumentides loendatakse selle piirkonna talusid Osula küla all. Kui

Sõmerpalu mõis jagati 1766 nelja poja vahel, jäi Järvere mõisale pikk riba Vagula järvest kungastikuni Väimela mõisa piiril. Kuigi ka hiljem nimetati praegust Alaküla peamiselt Järvere mõisa nimega (nt üheverstalisel kaardil u 1900 *Ярвенъ*), tekkis rahva-keeles jaotus tasase maa (Alaküla) ja kungastiku (Mäeküla) vahel. Ametlikesse kohanimesse jõudis eristus alles XX saj. Kuna Sõmerpalu kõrvalmõisad olid 1867 taas üheks mõisaks ühendatud, kadus pikapeale vajadus seostada nii Ala- kui ka Mäekülä Järvere nimega. Ala-Järvere nimetati Alakülaks 1997. Vrd Mäekülä. – ES

BHO: 558; Eesti TK 50; Vene TK 42; Võrumaa 1926: 355

Alamõisa [*ala_`mõisa*] <-`mõisa ~ -sse> Hel – küla Valga maakonnas Hummuli vallas, mõis, sks *Assikas*, 1518 *Asykas* (mõis), 1782 *Alla mois*, 1798 *Alla M.* (mõis). ⇒38A3 ♦ Alamõisa nimega al 1977, XX saj varem Ala küla. Eestikeelne nimi tuleb sõnadest *ala* 'all olev, alumine' + *mõis*. Saksakeelne nimi võib olla samuti tulenenud eesti keelest, isikunimest *Asikka*, vrd soome kohanime *Asikkala* ja isikunime *Asikka*. Alamõisa lõunaosa on tuntud Nilbi nime all (taluna 1839 *Nilbi*, 1855–1859 *Нильбу*). Alamõisaga on 1977 liidetud Kangru (1945). Vrd Assaku, Assikvere. – MK

BHO: 32; EAA.298.2.71, L 14; EO: 57; EVK; KNAB;

LGU: II, 276; Rücker

Alamõiza [*ala_`mõiza*] <-`mõiza ~ -sse>, kirjak ka *Alamõisa* Lei – asula Lätis Vidzemes Gulbene piirkonnas samanimelises vallas, mõis, läti *Lejasciems* (asula), *Lejasmuiža* (mõis), sks *Aahof*. ⇒18A3 ♦ Üks leivude asualasid Lätis. Alamõiza oli kroonumõis, mis XIX saj keskel jagati laiali. 1867 tekkis alevik, 1873 alev; 1928–1939 oli linna õigustega. Läti nimi *Lejasciems* (< *leja* 'org' + *ciems* 'küla') on sisult lähedane Leivu nimele, täiend *Lejas-* märgib läti nimeses sama mis *Ala-* eesti nimeses. Viimati räägiti Leivu murrakut veel tõenäoliselt ↑Pajušilla (*Kärklupe*) külas. Leivu eestlasi on Alamõiza vallas võib-olla asunud veel järgmistes paikades: Allikülä (läti *Aļļi*), Andrini (*Andriņi*), Kibakülä (*Ķibas*), Küllekülä (*Kuļļi*), Kūpärmäe (*Cepurkalni*), Majanikülä (*Majani*), Salaga (*Salaki*), Tšipati (*Čipati*), Töülüsta (*Tīlani*) ja Tüüre ehk Tüüremõiza ehk Duurõmõiza (*Dūre*). – PP

BHO II: 2; KN; KNAB; Lvv: II, 293–294; Niilus 1935

Alansi [*alansi*] <-le>, koh ka *Alanse* Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Harmi ms), 1241 *Atanasca*, 1417 *Adonis*, 1467 *Adanatzte*, 1501 *Allanas* (küla), 1696 *Alans Kyla*, 1726 *Alans*, *Alandt*, 1796 *Alanzi*. ⇒12C2 ♦ Põlisküla. 1417 ühendati nime *Adonis* kandvad mõis, küla ja veski Harmi mõisa valdustega. XVII saj lõpu kaardil on küla jagatud Lööra ja Harmi mõisa vahel. Ka adramaarevisjonis 1726 on osa külast kirjas ühe, osa teise mõisa all. 1743 liideti Lööra Harmiga ning Alansi on sestpeale jälle dokumentides ühtne. L. Kettunen on esitanud nime võimaliku lähtekohana isikunime **Ata*, **Atoi?* + *ase*, osutades sealjuures, et nimevormis **Adanase* on kolmanda silbi täishäälik välja langenud ning tüved segunenud *Ala*-ks. Sel juhul on nimes sisalduv *n* ajalooline omastava käände lõpp. Sõna *ase* tekitab siiski küsimusi, kuna selle käänamisel lisandub silp *-me* ning kohanimede aluskäändeks on tavapäraselt omastav. Veel on Kettunen võimalike vastetena

välja pakkunud *alane* : *alase*, *-tse* ning **Atana(i)nen* : *Atana(i)sen*, *-tsen*. Vrd *Alastvere*. – TL

Bfl: I, 119; BHO: 9; EAA.1.2.C-IV-66; EO: 244; Joh LCD: 322–323; KN; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 316, 318

Alaotsa [*ala_otsa*] <-`otsa ~ -le> Se – küla Petseri rajoonis Pankjavitsa vallas (Irb, Seeridsä nulck), vn *Андрейково*, 1652 *Андрейково*, 1686 *Андрейкова*, u 1790 *Любовець*, 1882 *Любаденцы*, 1885 *Alaotsa*, 1886 *Alaots*, 1897 *Alaossa*, 1904 *Alaotsa*, *Лыбаденцы*, 1922 *Andreikovo*. ⇒46A2 ♦ XIX saj kuulus küla Kos-solka kogukonda ja Irboska kogudusse. Eesti nimi tuleb sõnadest *ala* 'all olev, alumine' + *ots* '(siin:) asustusüksuse (ääre)osa'. Vene nimi *Андрейково* tuleneb eesnimest *Андрей* < *Андрейко*. Pihkvamaal on mitu Andreikovo (*Андрейково*) küla, Venemaal on kohanimi üsna sage. *Лыбаденцы* nimi (esineb ka Kurvitsa nimevariandina) pole A. Šteingolde arvates slaavi algupära. Seda võib võrrelda sõnadega *лыба* 'naeratus, irvitus' või *люба* 'armas, kallis, armsake, sõbranna', viimasest on kujunenud naisenimi *Люба* ~ *Любава*. Vrd Alakülä, Antkruva, Kurvitsa¹. – AK Ernits 2012: 40; Hurt 1903: 287; Hurt 1904: XXIV; Ivanov 1841: 221; KN; KNAB; Pskov 1885: 63; RL 1922; SeK: 10; Zakon Psk 2010; Truusmann 1890: 54, 56; Truusmann 1897a: 45; Vasilev 1882: 12

Ala-Palo <-`Pallo ~ -sse>, kirjak varem ka *Ala-Palu* Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Rogosi ms), 1765 *Dorf Pallo*, *Alla Andre*, 1782 *Allapallo Jakob*, 1805 *Alla Pallo*. ⇒45A3 ♦ Ala-Palo oli 1977–1997 Käänu küla osa. Rogosi mõisa selles kandis oli pere-meeste Palo lisanimi kasutusel juba XVII saj, kuid 1684. a kaart Ala-Palo küla kohas veel asustust ei näita. Ala-Palo on kahest algselt sama nime kandnud talurühmast suhteliselt madalamal asuv, nimeosa *palo* tähendab kuiva liivast männimetsa, Võrumaa asustusnimeses võib sõna olla seotud ka lihtsalt koha liivase pinnasega. Vrd Mäe-Palo. – ES EAA.1268.1.401:132, L 127p; EAA.1865.2.81/7:6, L 6; EAA.567.2.809:2, L 1p; EAA.308.2.178, L 1

Alapõdra [*ala_põdra*] <-le>, koh <-lõ>, kirjak varem ka *Ala-Põdra* Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas Vöhandu (Pühajõe) kaldal (Linnamäe ms), 1624–1627 *Porda Peter*, 1638 *Peddera Peter*, 1737 *Padra Andres*, 1762 *Põddra Samul*, 1782 *Alla Poedra Samuel*, *Alla Poedra Michel*. ⇒44B1 ♦ Ametliku külanäe on märgitud 1970. a rahvaloenduse kaardil, 1977–1997 oli Hutita (Utita) osa. Algselt elas Põdra lisanime kandja samas jõeäärses külas, kus praegu on Alapõdra ja Hutita küla, kuid mille varasem nimi oli Vöhandu (1627 *Wiehandt*, 1798 *Wöhhando*). 1685. a piirkonnakaardil kujutatakse praeguse Alapõdra talurühma kohta asustamata. 1737. a kaardil, mis peremeeste nimede järgi otsustades on XVII saj lõpu kaardi koopia, on samas kohas märgitud *Padra Andrese* talu. Teine Põdra taludest, Mäe-Põdra praeguses Hargi külas, on punktina olemas 1685. a kaardil. 1686. a loendis ja 1737. a kaardil on kirjas nimi *Podra Marten* (1717 *Pötra Märtn Naine Markret Wihhastakül Waawina W*). Ilmselt olid XVII saj lõpul olemas nii Mäe- kui ka Ala-Põdra talu. Täiend *Ala-* tuleb maastikus madalal (võru *alan*) paiknemisest teise Põdra talu suhtes. Põdra nimi tuleb talupoja lisanimest, mida leidub kõikjal Võrumaal, silmatorkavalt palju Vastseliina khk-s. Vrd Hargi. – ES EAA.1270.1.264; EAA.1865.2.130/9; EAA.1270.2.1:120, L 117p; EAA.308.2.88, L 1; EAA.308.2.104, L 1;

LVVA.6828.4.467, L 1; Mellin; Rev 1624/27 DL: 101; Rev 1638 I: 54

Alasoo [*ala_`soo*] <-sse ~ -le>, koh *Alasu* Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Alatskivi ms), 1582 *Alaswob*, 1585 *Alasob*, 1601 *Alloso*, 1722 *Allaßust*. ⇒26C3 ♦ On nime saanud loodusobjekti järgi – Alasoo asub Alatskivi jõe alamjooksu ümbruses Alasoo külast idas. – PP

Eesti PK 20; PA I: 114; PTK I: 16

Alastvere <-`verre ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Uue-Põltsamaa ms), 1583 *Aleswer* (küla), 1601 *Allestwer*, 1797 *Allastfer*. ⇒24B2 ♦ L. Kettunen on nimevasteks andnud *Alane* : *Alase*, *Alaste*, millega on võrrelnud soome sugunime *Alanen*. Vrd ka sõnu *alene* 'allpool olev' ja *alene* 'küünklik'. Nime algusosa aluseks võiks olla ka *ne*-tuletis põlundusterminist *ale*. – MK

BHO: 11; EO: 310; Mellin; PA IV: 22; VMS

Ala-Suhka <-`Suhka ~ -le>, koh ka <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1765 *Dorf Suhkamöts*, 1796 *Suhkamets*, *Alla Mihkel*, 1805 *Zuhka*, 1839 *Soka*, 1871 *Дрвн. Алла Цухка*, 1900 *Дер. Алла Сухка*. ⇒45A3 ♦ Ala-Suhka ja Mäe-Suhka olid 1977–1997 liidetud Suhka külaks. Suhka nime päritolu on ebaselge. Et paljude *ts*-ga algavate Lõuna-Eesti kohanimede varasemad kirjapildid on *s*-lised, võib ka oletada, et nime alguses oli varem *ts*. Alguse *s*-i korral vrd *suhkar* 'kuivik' (vene sõnast *сухарь*) ja omadussõna *сухой* 'kuiv' üldiselt. Alguse *ts*-i korral vrd seto sõna *tsuhkna* mitteõigeuskliku kohta (vene sõnast *чухна* 'läänemeresoomlane'). Kumbki seletus ei sobi häälikuliselt ideaalselt. Rükkeri kaardile märgitud *Soka* ei liitu ilmselt teiste *Soka* nimedega (vanas kirjaviisis *Sokka*), vaid tähistab hääldust **Sooška*. 1684. a kaardi järgi on Ala-Suhka koha peal elanud veel *Tommilka Reen*. Võib-olla elas samal kohal 1638. a *Kraszna Iwan*, sest Rükkeri kaardil on siia märgitud **Kraasna* talu (*Krasna*). Vrd Mäe-Suhka, Tummelka. – ES

EAA.1268.1.401:56, L 52p; EAA.1268.1.403:143, L 120p; EAA.308.6.257, L 1; EAA.3724.4.1858, L 1; LVVA.6828.4.380, L 1; Must 2000: 385, 435; Rükker

Ala-Tilga <-le>, koh <-lõ ~ -`Tilka> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1796 *Alla-Tilga*, 1839 *Tilga*. ⇒45A2 ♦ Ala-Tilga oli 1977–1997 Soodi küla osa. Kõrvuti paiknevatest Ala- ja Mäe-Tilga külast on Ala-Tilga hiljem asustatud, sest 1684. a kaardil siin veel talukohad puuduvad. Madalamal paiknemist näitav *Ala-* täiend tuli kirjalikku kasutusse XVIII saj lõpul. Vrd Mäe-Tilga. – ES

EAA.1268.1.403:208, L 178p; EAA.308.2.178, L 1; Rükker

Alatskivi [*alats_kivi*] <-le>, koh ka *Alatski* Kod – alevik Tartu maakonnas Alatskivi vallas, mõis, sks *Allatz-*

Alatskivi Tartumaa kaardil. 1684. EAA.308.2.68, L 1.

kiwwi, 1582 *Alaminski* (veski), 1601 *Allesskiue* ~ *Allesskiue*, 1627 *Allaskiwi Moysa*, *Allatz Kywi*. ⇒26B3 ♦ Alatskivi mõis on rajatud arvatavasti XVI saj keskel, enne seda kuulusid laiad alad Kastre mõisa alla. Küla mõisa kõrval on mainitud 1627 ja 1638, hiljem enam mitte. 1920.–1930. a-tel asundus, seejärel asund ja al 1977 alevik. Nimi on pandud veski (Kodavere murakus *kivi*) järgi: 1582. a revisjonis on kolm veskit – *Pelmenski*, *Kiesmenski* ja *Alaminski*, st pealmine, keskmine ja alumine. Tegemist on Alatskivi jõel asunud veskitega. Alatskivi nimes on algusosa lühenenud omastava vormist *alitse* 'alumise'. Alatskivi osadena eristatakse Veskiküla idas, Kirikuküla kirdes teisel pool Veskijärve ja Vanamõisat Alatskivi järvest põhjas. Vrd Peatskivi. – PP

EO: 61; PA I: 116; PTK I: 16; Rev 1601: 8

Ala-Tsumba <-le ~ -'Tsumpa ~ -sse>, rahvak ka *Surma_külä* Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), 1882 *Чумна* (puustus), 1904 *Tsumna*, *пустошь Цумна* (puustus), u 1920 *Tsumpa*, 1922 *Zumba-Ala*, 1940 *Ala-Tsumba* (puustus). ⇒45C1 ♦ 1977–1997 oli Kiksova küla osa. Puustust on mainitud alles XIX saj lõpupoole; veski ümber kujunes XX saj alguseks peamiselt eestikeelne küla. Kohanime lähteks võib pakkuda *tsumplikane*, *tsumplikano* 'auklik'. J. Truusmann pakkus seletuseks sm *kumpu* 'küngas' või läti *kumpa*, *kumpis* 'seljandik, küür'. * *Surmaküla nimi tulevat sellest, et mölder jäänud „veski vahele“*. Vrd Tsumba. – AK

Academic; Eesti SK 10; Eesti TK 42; Hurt 1904: XIX; KNAB; RL 1922; SeK: 10; Truusmann 1897b: 86; Vasilev 1882: 341

Alavere¹ <-`verre ~ -sse> Kos – küla Harju maakonnas Anija vallas, mõis, sks *Allafer*, 1241 *Alaueræ*, 1467 *Allaver*, 1621 *Allofer*, 1726 *Allafer* (mõis). ⇒13A1 ♦ Muistne asula. 1621 oli Alavere veel küla ning kuulus Palu mõisa (sks *Pallal*) juurde. A-ks 1663 toodi mõis Alavere külla. 1726 enam Alavere küla ei olnud, sealset talupojad asustati tõenäoliselt ümber põhja pool üle jõe asuvasse Kaivere külla (1241 *Kaiaviavera*, 1707 *Kaifer*, ↑Rooküla), viimane mõisastati omakorda XIX saj. Kohanimelõpule *-vere* eelneva nimeosa vasteks on ilmselt *ala* 'allpoolne, alumine'. 1977 liideti Alaverega Metsaküla, pärast sõjaaegne asula Alaverest lõunas. – TL

Bfl: II, 347; BHO: 10–11; EAA.1.2.C-IV-59; Joh LCD: 313–314; KNAB; Rev 1725/26 Ha: 325; Troska 1987: 104

Alavere² <-`verre ~ -sse> Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Laiuse ms), 1599 *wies Atawer* (*Alawer), 1839 *Allafer*. ⇒25B2 ♦ Kohanimede lõpule *-vere* eelneva nimeosa vasteks sobib *ala* 'allpoolne, alumine'. Küla asub Laiuse voore jalamil. – VP

PTK I: 17; P XVI: 110; Rücker

Alavere³ <-`verre ~ -sse> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Roela ms), 1796 *Allawer* (küla), u 1900 *Алаферъ*. ⇒15B2 ♦ Küla asub Roela ja Rasivere vahel oleva maastikulohu lääneservas. 1977–1997 oli ametlikult Soonuka küla osa. Nime algusosa aluseks on *ala* 'allpool olev'. Vrd Alavere¹. – MK

BHO: 9; EAN; KNAB; Mellin

Albu [*al'bu*] <'Al'pu ~ -sse> JMd – küla Järva maakonnas Albu vallas, mõis (Albu ms), 1281 *Alpie*, 1615 *Alpa* ~ *Allpa*, 1782 *Albo*. ⇒13C2 ♦ A-st 1281 on teada mõis, veski ja küla. Albu ehk Nõmme küla asemele rajati 1781 (ekslikel andmetel 1803) karjamõis *Neu Alp*

(A. W. Hupel tõlkis 1782 selle Vetepereks, 1788. a kaardi järgi *Nõmme*, Mellinil 1796 oli *Uus Mois*, hilisem eestikeelne nimi oli Jäätma, 1898 *Ятма*). Selle endisele asukohale viidi osa Albu küla talusid ning neist loodi ↑Vetepere küla. Albu mõisa, sh Jäätma karjamõisa maadele 1920. a-tel tekkinud asundus nimetati 1977 küllaks. Albu nimi tuleb tõenäoliselt isikunimest. D.-E. Stoebeke järgi võisid isikunimed *Alpe*, *Alpy* tuleneda nimest *Albert* või *Albrecht*, kuigi pigem oli tol ajal tegu veel paganlike nimedega. Mõisast lõunas oleva Aruküla asemele (↑Kodru) rajati enne 1870 karjamõis. Viimase juurde 1920. a-tel tekkinud asundus (1922 *Aro*) arvati 1938. a-ks Albu asunduse alla, kuid oli 1940. a-teks taas omaette küla, mis liideti 1977 Albuga. Talurahva Põllupanga poolt enne 1922 müüdüd maadele tekkinud Pangaküla Albu idaosas, sh Kaskmäe ja Kureküla, liideti enne 1940. a-id enamasti Albu külaga, osalt Pullevere ja Järva-Madisega. – FP

EAA.1.2.938:33, L 31; EAA.1864.2.IV-6:113, L 111p; EAA.854.4.545, L 1; EAA.854.4.13, L 1; ERA.2424.1.519:24, lk 16; EVK; Hupel 1774–1782: III, 509; KNAB; LUB: III, 475a; Mellin; RL 1922: V, 51; Stoebeke 1964: 15; Vene TK 42

Alekere [*alek_kere*] <-le> Trm – küla Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Avinurme ms), 1811 *Allekörre*, 1839 *Alekwere*. ⇒15C4 ♦ Asustusnimega märgib *Alekörre* hilistekkelist küla ja talusid, mis asuvad enamasti üksikuna metsa veeres või metsa sees. A. Westrén-Doll tuletab nime sõnadest *ale* + *köre* 'noor uudismaamets'. Idamurdes on tuntud sõna *alekõrs* 'sööti jäänud põld, kõrgem koht heinamaal või metsas; alemaa, metsatulekahju ase'. Kuivõrd Alekere ei ole nii läbinähtav nimi, oli nimevorm *Alekwere* vaheastmena kasutusel *vere*-lõpuliste nimede analoogiamoodustisena. Seda ei tule siiski algseks nimekujuks pidada ja katse seletada algusosa isikunimena, nagu tegi G. J. Schultz-Bertram, ei ole põhjendatud. 1977 liideti Alekeregga ↑Tõnismaa küla. – PP

PTK I: 17–18

Alekwere <-`verre ~ -sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas (Muuga ms), 1834 *Allekeru* (küla), 1871 *Allikwer* (küla), u 1900 *Алекѳеръ* (küla). ⇒15C2 ♦ Võimalik, et nimi on moodustunud varasemast nimest **Alekörre* või **Aleköre*. Asulanimega märgib *Alekörre* hilistekkelist küla või talu, mis enamasti asuvad üksikutena metsa ääres või metsa sees, aluseks idamurde sõna *alekõrs* 'sööti jäänud põld, kõrgem koht heinamaal või metsas, alemaa, metsatulekahju ase'. XIX saj II poolel on algse järelosise asendanud külanimelõpp *-vere*, varasemast on järel *-k-*. Alekwerega on 1977 liidetud ↑Edivere küla, osa Liivaku külast (u 1900 *Лувакы*) ja Muuga-Metsaküla (1922 *Muuga-Metsapere*). Vrd Alekere. – MK

EAA.1.2.943:775, L 807; EAA.1864.2.VIII-135:143, L 145p; EAN; KNAB; PTK I: 17, 18; Schmidt 1871

***Alempois**, kirjak ka *Alempois* ~ *Alumbus* – muinasmaakond praeguse Järvamaa alal, 1224 *Alumbus*, 1232 *Alenboys*, 1241 *Alempois*, 1251 *Alembey*, 1282 *Alempois*. ♦ Maakonna paigaldamisega on olnud uurijatel raskusi. Tänapäeval arvatakse, et muinasmaakond asus praeguse Türi khk kohal. Reopalu ja Rõhumetsa asusid Viljandimaa ja Järvamaa piiril. Tõenäoliselt on mõlemat nime mainitud talunimedena juba 1467 (*Rogenpaln und Rogemetcze*). M. J. Eisen on maakonnanime Alempois lähtekohaks pidanud

- sõnu *alemibus*, *alemmus* 'alamal olev maa'. Toetudes nimekujule *Alenboys* on A. Westrén-Doll osutanud, et nimi on olnud kaheosaline, *b* ees on *n* muutunud *m*-iks. Lähtudes nimekujudest, kus teises silbis on *u*, võiks oletada, et nime algusosa on olnud sama, mis tuleb esile kohanimes Alutaguse, sedagi on oletanud juba Westrén-Doll: *alo*, sm *alho* 'soo'. Ta hülgas nime järeloa seletamisel V. Reimani pakutu (*Alempos* < *Alempoolse*) ja arendas edasi W. Schlüteri ideid, kes nägi nimeosise *-pois*, *-poys* alusena *-pöhise* sõnast *pöhi* : *pöhja* maapinna tähenduses. Vrd Reopalu. – MK ENE-EE: I, 139; Järvamaa 2007: 322; Mellin; Westrén-Doll 1921: 162–163
- Algusoo** [*'algus_ 'soo*], koh *'Algus_ 'suo* Vai – soo Ida-Viru maakonnas, 1926 *Algusoo*. ⇒8A3 ♦ Soo asub Auvere ja Mustanina küla vahel. Algusoo on olnud Reidepõllu küla järgi, algas metsa servalt. Sirgala külas on olnud kaks Algumetsa talu, mis on hävinud. – MK ERA.T-6.3.105, L 1; EVK; KN
- Aliste** <-sse> Hls – paik (küla) Viljandi maakonnas Halliste vallas (Kaubi ms). ⇒37A1 ♦ Küla on 1977 liidete Hõbemäega. 1970. a rahvaloenduse materjalides kandsid Aliste küla nime Halliste alevikust läände jäävad talud (Aru, Riible, Ritsi, Ärja jt), varem 1920.–1930. a-tel kandis see kant Vahe küla nime (1923 *Vaheküla*). Küla ümbernimetamise kavatsus oli juba 1939, ent 1945. a nimestikus seda veel ei esine. Tundub, et hiline külanimi on tuletatud kas Halliste nimest või muinaskihelkonna *Alistegunde* nimest. – MK ERA.14.2.715 (Pornuse vallavolikogu 28. I 1939 koosoleku protokoll nr VI); KNAB; ÜAN
- Aljava** <-le> Muh – küla Saare maakonnas Muhu valdas (Muhu-Suuremõisa ms), 1645 *Hallichavo*, 1798 *Hajewa*. ⇒51C2 ♦ Külanimes on tegemist sõnaga *allik* või isikunimega *Hallik*. Esmamainingust lähtudes ei saa nõustuda L. Kettuneniga, kes on nimevasteks esitanud *haljas*. Nime järeloa jääb hämaraks. – MK BHO: 10; EO: 263; SK I: 19
- Allaste** <-sse> Krk – küla Viljandi maakonnas Karksi valdas (Polli ms), ? 1601 *Alstenn* (küla), u 1900 *Аластнь* (talurühm), 1939 *Allaste* (asundus). ⇒37A1 ♦ Küla asub Halliste jõe kaldal. Külanimena märgitud 1970. a rahvaloenduse materjalides. Nime aluseks on talunimi, võib-olla sõnast *alane* vana kirjaviisi mõjul (vrd läheduses Mägiste). Allastega on 1977 liidetud Kõrgemäe (Hls, 1797 *Kõrgema* küla, seekõrval mõis *Lenchenshof*, u 1900 taluna *Кергемяе*) ja Mägiste (külanä 1601 *Mekest* ning taas 1930. a-tel, taluna 1839 *Meckiste* ja u 1900 *Мягусте*). – MK EAN; ERA.14.2.715 (Polli vallavolikogu 7. II 1939 koosoleku protokoll nr 2); KNAB; Mellin; Rev 1601: 140, 141; Rücker
- Allika**¹ <-le>, koh ka *Alliku* Hag – küla Harju maakonnas Kernu vallas (Ruila ms), 1706 *Hallika Jürg*, 1782 *Allika Juhan*, 1922 *Hallika* (küla). ⇒11B2 ♦ Hilisemas külla arvatud taludest on esimesena 1686 mainitud Kalamatsu talu (*Kalla Mattz*). 1706 on mainitud Allika talu, millest sai hiljem küla oma nime. 1920. a-tel loeti omaette külaks, varem oli tegu hajatulate piirkonnaga. 1977–1998 oli Metsanurga küla osa. Allika talu nimi tuleneb seal asunud allikatest (näha nt 1861. a kaardil), millest on nüüd kujunenud Allika ja Tiigi kinnistul paiknevad tiigid. – FP EAA.1.2.C-IV-19; EAA.1.2.940:589, L 576p; EAA.1864.2.IV-2:22, L 22; EAA.2072.5.717, L 1
- Allika**² <-le>, rahvak *'Perss_ allika*, kirjak varem ka *Pirs_ allika* ~ *Pirsuallika* Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kiiu ms), 1517 *Pirsenallick*, 1586 *Pirschalligk*, 1699 *Pirhasallika*. ⇒3C3 ♦ Vana küla, mille on nimi olnud Pirsallika. Kuna *i*-d on hääldatud *e*-na, mis on murretes ja kohanimedes tavaline, on Perssallika nime hakatud tõlgendama kui Perseallikat. Rahvasuu ütleb, et külanimi pärineb kõrval olevast allikast, millesse on sant perseli kukkunud. See on rahvaetümoloogiline tõlgendus, kuid halvakõlalise tõttu on küla 1920. a-tel nimetatud Allika külaks. Tegelikult on *pirss* : *pirsu* (ka *perss* : *persu*) linnunimetuse, ametlikult piilpart. Sama päritolu on HJn Pirsu (Pirso) küla nimi (1241 *Pirso*, ↑Lilli¹). L. Kettunen üritab nimes näha vana kuju **Pürsoo*, kuid toob märkustes ka Wiedemanni sõnaraamatus esineva linnunimetuse. Ta osutab J. Mägiste arvamusele, et *pirs*, *pirts* võiks olla tähenduslikult seotud sõnaga *pirts* : *pirtsu*, *pirtsakas* 'tujukas'. V. Prausti arvamus, et allikas oli varem loodusliku surve all ja vett pirtsis kõrgele üles (*pirsuma* 'pirtsima'), pole põhjendatud. Vrd Kiiu, Lilli¹. – MJ BfI: I, 849; EKMS: II, 631; EO: 226–227, 340–341; Joh LCD: 550; KN; LCD; MS; Praust 2012: 39; Rev 1586: 97; Stuart 1699; Vilbaste 1956: 158–159; VMS: II, 214; Wd
- Allika**³ <-le> Käi – küla Hiiu maakonnas Käina vallas (Vaemla ms), 1620 *Hallikio by* (küla), 1709 *Hallika by*, 1782 *Hallika*, 1798 *Hallik*. ⇒48B3 ♦ Jagunes 1970. a-tel läänepoolseks Allika I ja idapoolseks Allika II külaks. Esimene liideti 1977 Mokaga, teine Vaku külaga; 1997 taastati ühtse külanä. P. Johansen on külanime samastanud dokumentides esineva mõisanimega *Alixer*, kuid L. Tiik on usutavalt näidanud, et see mõis ei saanud asuda Allika küla kohal. Külanimi pärineb ilmselt isikunimest *Hallik*. Kui aga oletada, et esimene kirjapanek peegeldab kaheosalist nime **Allikjõe*, siis on lähteks sõna *allikas* : *allika*. Vrd Allika¹, Vanamõisa³. – MK Almquist 1917–1922: 294; BHO: 98; EAN; HK: 28, 29; Johansen 1951: 287; KNAB; Tiik 1970a: 606; Tiik 1995: 1509
- Allika**⁴ <-le> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Mäemõisa ms), 1582 *Alikar*, 1597–1598 *Hallicke By*, 1686 *Hallick*. ⇒19C1 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Tuuru küla osa. Külas on XVIII saj olnud Kiideva mõisa kõrvalmõis (Mellinil 1798 ainult mõis *Hallik*). Nimi on tõenäoliselt lähtunud isikunimest *Hallik*. Vrd Allika¹. – MK BHO: 12; EAA.1.2.937:86, L 86; EAA.1.2.941:771, L 758p; EAN; KNAB; Mellin; Saaga: Originalet av Jakob Koits registver. Del I, A:5
- Allika**⁵ <-le> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Voore ms). ⇒15B1 ♦ Hõlmab Voore mõisa südame. 1920.–1930. a-tel oli Voore asunduse osa. 1939. a asunduste kaotamisel jagati asundus kaheks: Allika ja Variku külaks, neist Variku liideti 1977 ↑Voore külaga. Külas on Allika talu. Nimi olevat tulnud allikasest maast – Roela-Mõdriku seljandiku all asula idaosas olevat rohkesti allikaid. – MK ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 12-525 asunduste kohta); KN; KNAB
- Allika**⁶ <-le> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Paatsalu ms), 1726 *Hallick* (küla), 1798 *Hallik*. ⇒27A1 ♦ 1977–1997 oli Allika ametlikult Varbla küla osa. Nimi võib olla lähtunud isikunimest *Hal-*

lik. Lisanimena esines Allika Läänemaal XVI saj. Vrd Allika¹. – MK

EAN; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 LÄ: 129

Allikjärve [*allik_järve*] <-le> Jn – küla Järva maakonnas Roosna-Alliku vallas (Roosna-Alliku ms). ⇒13C3 ♦ Moodustati 1977 Roosna-Alliku asunduse osast (teisest osast sai alevik), hõlmates järgmised külaosad: Uueheinamaa (Paide suunas), Liivavälja (Kaaruka teest ida suunas), Alevälja (Kaalepi suunas) ja Kändliku (Valasti tee ääres). Paikneb rõngana ümber Roosna-Alliku aleviku. Nimi tuleb küla ja aleviku piiril paiknevast Allikjärvest, millest algab Pärnu jõgi. Vrd Roosna-Alliku. – FP

EVK; KNAB

Alliklepa [*allik_lepä*] <-`leppa ~ -sse> Ris – küla Harju maakonnas Padise vallas (Vihterpalu ms), erts *Aklop*, *Apälka*, 1402 *Allikenlepp*, 1565 *Alcklep*, *Alleklep* (küla Vihterpalu vakuses), 1568 *Alleklep*, 1615 *Alleläp*. ⇒10A1 ♦ Küla on kuulunud Padise kloostriale, hilisemal ajal Vihterpalu mõisa alla. P. Johansen on nimevasteks esitanud sõnad *allikas* või samatähendusliku *hallikas* ja *lepp* : *lepä* (puunimetus) või *löpp* : *löpe* 'löpp, piir'. On ilmne, et siin mereäärses külas on järelois pigem *löpp* : *löpe* 'laht'. Alliklepaga on 1977 liidetud ↑Ugla ja osa ↑Kibru külast. – MK

BHO: 12; EAA.1.2.934:197, 397, L 195, 393;

EAA.1.2.938:5, L 3p; Johansen 1951: 230;

Lagman 1964: 61

Allikmaa [*allik_`maa*] <-le> LNj – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Palivere ms), 1726 *Hellickma Maddis*, 1782 *Allickma Andrus*, 1798 *Allikma* (küla), 1913 *Alliküllä*. ⇒10B4 ♦ Külas on Allikmaa talu, võimalik, et nimi pärineb sõnast *allik(as)* või isikunimest *Hallik*. Allikmaaga on 1977 liidetud osa Kõnnu külast (1798 *Kendo*, 1871 *Kaenno*, u 1900 *Кенно*), küla lõunapiiril on Orkse (1593 küla *Orkisby*, 1798 karjamõis *Orks*, 1922 Orkse küla), mis osalt on Kaasiku piires. – MK

EAA.1864.2.IV-9:424, L 407; KN; KNAB; Mellin; Rev

1725/26 LÄ: 170; Schmidt 1871

Allikotsa [*allik_otsa*] <-le> Mar – küla Lääne maakonnas Martna vallas (Suure-Rõude ms), 1913 *Allikaotsa* (küla). ⇒20B2 ♦ 1977–1997 Rõude küla osa. Hiline küla, olevat tekkinud mõisa saunikute eluasemeist, XIX saj Suure-Rõude küla osa. Nimi on lähtunud tõenäoliselt talunimest või sõnast *allikas*. – MK

KN; KNAB

Alliku¹ <-le>, kirjak varem ka *Allika* Kei – küla Harju maakonnas Saue vallas (Harku ms), 1583–1589 *Alliqua och Ennersmäki* (küla), 1615 *Alliquaby*, u 1900 *Алику* (küla). ⇒2A4 ♦ Nime lähtekohaks võis olla *allikas* : *allika*. 1977 liideti Allikuga ↑Lehmja ja ↑Ämari küla. – MK

EAA.1.2.938:13, L 12; KNAB; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/4:90, L 6p

Alliku² <-le> Iis – küla Ida-Viru maakonnas Iisaku vallas (Iisaku ms), 1855–1859 *Алику*, 1913 *Алику* (asula). ⇒16C2 ♦ Küla on pärimuse kohaselt alguse saanud Iisaku küla alla kuulunud popsikohast, mille järgi on saadud perekonnanimi (1858 *Michel Pertels Sohn Allik*). Popsikoht olla nime saanud allika järgi. 1920. a-tel oli koht Iisaku asunduse osa, täpsemalt Iisaku asundus II. 1935 nimetati ametlikult Allika külaks, hiljem 1970. a-tel kinnistus Alliku nimi. 1977–1997 oli Kasevälja küla osa. Kohalikel teadetal

nime rahvasuus eriti ei tunta, vaid peetakse Sälliku küla osaks. – MK

EAA.298.2.71, L 5; EAA.1864.2.X-172:649, L 661p;

ERA.14.2.720 (Iisaku vallavolikogu 24. II 1935 otsuse ärakiri); EVK; KNAB

Allikõnnu [*alli_kõnnu*] <-`kõndu ~ -sse>, kirjak varem ka *Ruusiaugu-Allikõnnu* Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Vana-Vändra ms), 1795 *Allikonno Michel* (tal), 1839 *Alliaño*. ⇒22B3 ♦ Allikõnnu nime all al 1977. Rückeri kaardil 1839 on tõenäoliselt trüki-viga, peaks olema *Allikaño*. Saksakeelseis kirjapane-kuis on sageli õ-d edasi antud a-ga. Vrd *hall* 'teatud värvus', *kõnd* : *kõnnu* 'kuiv, kõrge maa, savine maa, põndak', 'aletatud maa', 'viljatu maa'. Allikõnnu piires on XX saj algul eraldi külad olnud Kadaka (1922) ja Kuke (u 1900 *Кукке-рая*). 1977 liideti Allikõnnuga Kalda küla (1970) ning osa ↑Sõõrike külast. – MK

EAA.1865.3.294/4:89, L 89; EAN; Kallasmaa 2011: 863;

KNAB; Rücker

Allirahu [*alli_`rahu*] Pha – saar Saare maakonnas Pihlta vallas (Tahula ms), 1798 *Alli Rahhu*. ⇒53C2 ♦ Nimi on lähtunud sõnast *hall* 'hallhüljes'. – MK

SK I: 20

Alnavere [*al`navere*, `al`navere] <-`verre ~ -sse> MMg – paik (küla) Jõgeva maakonnas Saare vallas (Saare ms), 1582 *Allower*, 1584 *Halinauer*, 1627 *Hallinafehr* (ühe talupojaga), 1638 *Aliawar*. ⇒26A2 ♦ Liideti 1977 Odivere ja Saare (praeguse Kääpa) külega. L. Kettunen oletab, et nime algusosa on olnud liitsõna (*all* või isikunimi *Alu* + *linna*), sel juhul tuleks läheduses eeldada muistse linnuse olemasolu. J. Mägiste on lähtevormiks pidanud **Hallinoja*. V. Pall ei pea Kettuneni oletust siiski usutavaks, märkides, et kui üldiselt on *vere*-liite ees kaks silpi, v.a *k-* ja *st*-liitega nimed, siis vähesed erandid on *Alnavere* (lähtevorm **A(l)lina* + *vere*) ja **Onudevere* (↑Jaama). Kas kolmesilbiline osis on olnud tuletusliitega või on tegu lühenenud liitsõnaga, ei ole võimalik ütelda. Arvestada tuleks seda, et *-vere* ees on sageli tegu isikunimelise algusosaga. – PP

EO: 140, 301, 344; PA I: 103, 152; PTK I: 20; PTMT: II,

311

Altja [*`altja*] <`Altja ~ -sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Sagadi ms), 1465 *Wandemunde*, *Juwanden Münde*, *Rotzinpe*, 1544 *Ieszo* (rannaküla), 1648 *Kerbann*, 1671 *Rotzipäh* (rannaküla), 1678 *Halti Jahn* (talupoeg), 1699 *Kerpe under Annickfer*, *Iheso Eller Hallia By under godzet Saggad*, 1744 *Hallja*, *Haldja*, 1796 *Haltja* (küla), 1871 *Haldja*, u 1900 *Альтья* (küla), 1922 *Haldja* (küla). ⇒5A2 ♦ Altja külal on harva esinevalt palju nimesid: *Wandemunde* ('Oandu suu'), *Jõesuu, *Rootsipea, *Kärba, Altja. E. Tarveli järgi on Altja hajaküla tekkimise aega raske määrata. Esmakordselt on Altja ümbrust nime-tatud 1465 Annikvere mõisale kuuluva kalapiügi-kohana Oandu jõe suus (*in der Wandemunde*) ning sealne mereäärne maa kandis nime *Rootsipea. Nimi tuleb kunagistest neemel (*-pea*) elanud rootsi asuka-test. Külana on Altjat mainitud esimest korda 1544 kui *Jõesuu (*Ieszo*) rannaküla. 1618. a paiku tulid Soomest *Rootsipea (*Rotzepeh*) taluasele elama talupojad, kelle nime (*Kärppä või *Kärpänen) järgi hakati *Rootsipea talu- või külaaset kutsuma *Kärba (1648 *Kerbann*, 1699 *Kerpe*). Nähtavasti sel-lest nimest pärineb ka Altja oja alamjooksu nimetus

- Kärbseoja (-jögi). *Rootsipea oli neeme läänepoolne osa, mis kuulus Annikverele, *Jõesuu ehk Altja küla kuulus Sagadi mõisale. Tänapäeval ainuvalitsev nimi Altja esines esmakordselt 1678. a ühe talupoja *Halti Jahn* lisanimena, külanimena 1699 (*Hallia*). L. Kettunen pakub nime aluseks *Alt-oja* või *-aia* ning sarnaselt Haljalale *haldjat*. E. Tarvel peab neid seletusi ebatõenäoliseks ning seostab nime mõne *Halli*-tüvelise isikunimega, K. Pajusalu peab tõenäolisemaks kuju *Halti*. Võrdluseks võib veel tuua ka Lõuna-Soome *Haltia* küla nime, mida S. Paikkala järgi on seotud nii haldjauskumusega, sõnaga *haltija* 'haldaja, omanik' aga ka *Haltia*-nimelise esmaasukaga. Vrd Haldi, Haljala¹. – MA
Bfl: I, 253, 255, II, 785; BHO: 99; EAA.1.2.C-IV-121; ENE-EE: I, 165; EO: 107, 146, 200; KNAB; Mellin; Schmidt 1871; SPK: 67; Tarvel 1983: 77–78, 81; Tarvel jt 1996: 5–8
- Altküla¹** [*ˈalt_küla*] <-ˈkülla ~ -sse> Ris – küla Harju maakonnas Padise vallas (Risti ms), kuni 1977 *Risti asundus*. ⇒10C1 ♦ Võrreldes Harju-Ristiga asub Altküla madalamal maal. Varasem nimi Risti asundus tuleneb Risti mõisast (↑Harju-Risti), mille ümber asula kujunes. Osa Risti asundusest liideti 1977 Harju-Ristiga. – MK
KNAB
- Altküla²** [*ˈalt_küla*] <-ˈkülla ~ -sse> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Toila vallas (Voka ms). ⇒7B2 ♦ Küla ajalooline nimi on Kärilõpe ehk Karilõpe (1426 *Kerileppe*, 1726 *Kirriliep*, 1796 *Kerrilep*, 1871 *Kärrilep*). XX saj oli ta pikka aega Toila küla, praeguse aleviku osa, hiljemalt 1945 Toila-Altküla, 1977–1997 oli Martsa küla osa, al 1997 Altküla. Küla asub Toila alevikust edelas oja kaldal. Vrd Altküla¹. – MK
EVK; Mellin; Monumenta: V, 29; Rev 1725/26 Vi: 191
- Altküla³** [*ˈalt_küla*] <-ˈkülla ~ -sse> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Kaelase ms), 1938 *Altküla*. ⇒21B2 ♦ Küla on tõenäoliselt olnud Kaelase osa, iseiseisvunud XX saj. Kaartidele ilmus 1930. a-tel. 1977–1997 oli uuesti liidetud Kaelasega. Nime lähtekohaks võiks olla *alt* '(millestki) altpoolt, madalamalt; alumine, madalamal, kaugemal olev koht; talu või mõisa juurde kuuluv'. Altküla põhjaosa on 1930. a-tel nimeetatud Metsakülaks (1922 *Tagametsa*, 1945 mõlemad külaosad koos *Alt-Metsa*). Vrd Altküla¹. – MK
KNAB
- Altküla⁴** [*ˈalt_küla*] <-ˈkülla ~ -sse> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Kasti ms), u 1900 *Алткюля* (küla), 1923 *Alt*. ⇒21B1 ♦ 1977–1997 oli Lokuta küla osa. XIX saj tundub olevat olnud Moka küla osa või Paiu (Paju) küla samanimelise talu järgi (1844 *Paio* küla). Vrd Altküla¹. – MK
KNAB; Schmidt 1844; ÜAN
- Altmäe** [*ˈalt_ˈmäe*] <-le> Nõo – küla Tartu maakonnas Nõo vallas (Vana-Nõo ms). ⇒32B3 ♦ Hiline küla, mille kohta on teateid al 1945; varem Tamsa küla osa. Liitvieline nimi koosneb osadest *alt* ja *mägi* : *mäe*. – EE
Uuet 2002: 107, 220
- Altnurga** [*ˈalt_nurga*] <-ˈnurka>, koh *ˈAlt_nuka* ~ *ˈAlt_nukk* ~ *ˈAlt_nurk* Ksi – küla Jõgeva maakonnas Puurmani vallas (Puurmani ms), 1752 *Altnurkast*, 1798 *Alt-Nurkast*, u 1900 *Алтынуркв*. ⇒25A4 ♦ Puurmani mõisa lõunapoolsem hajataludega küla, nimetatud ilmselt oma suhtelise asukoha põhjal. – PP
KNAB; PTK I: 21
- Alu¹** <-sse> Rap – alevik Rapla maakonnas Rapla vallas, mõis, sks *Allo*, 1241 *Alafæ* (küla), 1409 *Alwen* (mõis), 1410 *Aluwen*, 1456 *Alitn* ~ *Alun*, 1470 *Allone*. ⇒12A3 ♦ Mõisat on mainitud 1409. Hiljem küla kadus (1470 on veel mainitud *Alloke*, mis on ehk „väike Alu“). 1920. a-tel tekkis mõisasüdame ümber Alu asundus, millest pärast Teist maailmasõda eraldati tihedam keskosa Alu asundiks, 1977 sai see alevikuks. Nimes esineb ilmselt tüvi *ala* (1241 ehk **Alava*), mis viitab allpool paiknemisele. L. Kettunen näeb ka seoseid läänemeresoome isikunimega *Alu* ja kohanimeliga *Alutaguse*. XV–XVI saj mainitakse Alu külade hulgas **Nihu* küla (1409 *Nychtke*, 1410 *Nichke*, 1456 *Nychko*, 1523 *Nichtko*), mille täpsem asukoht ei ole teada. Vrd Kalevi. – PP
Bfl: I, 105, 107, 228 (+reg), 898; EO: 140, 260, 301; Joh LCD: 312–313; LCD: 42r
- Alu²** <-sse ~ -le> Tõs – küla Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Tõstamaa ms), 1542 *Alo Hanno*, *Alo Peto*, *Thomas Alo*, 1618 *Halloby*, 1680–1684 *Allo Kylla*, 1839 *Allo*. ⇒27C1 ♦ XVI saj kuulusid selle lisanimega talupojad Tõhela küla alla. Aluga on 1977 liidetud ↑Häidaste küla. Vrd Alu¹. – MK
Roslavlev 1977: 56; Rücker; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1618:68; Stackelberg 1928: 164, 227
- Alu-Metsküla** [*alu_ˈmets_küla*] <-ˈkülla ~ -sse> Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Alu-Rapla ms), u 1900 *Метса-кюля*. ⇒12A3 ♦ Endised Alu mõisa põhjapoolsemad metsaäärsed talud (Kõrgema, Viita jt), mis kujunesid omaette külaks XX saj alguseks. Nimesse lisati mõisa järgi täiend *Alu-* millalgi 1930. a-tel. – PP
Eesti TK 200; KNAB; Vene TK 42
- Alupere** [*alu_pere*] <-ˈperre ~ -sse> Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas (Põdrangu ms), 1564 *Alleuer*, 1688 *Allopere*. ⇒14B2 ♦ Nimi koosneb kas algsest isikunimest või sõnast *alu* 'soo, madal koht' + *pere*, viimane võib olla olnud algsest *-vere*. Varem kuulus Porkuni, hiljemalt a-st 1782 Põdrangu mõisa alla. Algse Alupere küla tuumik Nõmmküla ja Savalduma vahel liideti 1977 Savalduma külaga ning Alupere nimi nihkus idas Naistevälja ja Savalduma vahelisele hajatalude alale raudtee ümbruses. Vrd Alu¹, Alutaguse. – FP
EAA.1.2.933:195, L 194; EAA.1864.2.IV-5:172, L 159p; KNAB; RGADA.274.1.1614/11:15, L 769
- Aluste** <-sse ~ -le> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Vana-Vändra ms), 1638 *Halluss* (hajatalu), 1680–1684 *Allussta Kylla*, 1839 *Alluste*. ⇒22B3 ♦ XVII saj loeti küla Vändra mõisa alla. Kui esmamainingu *h-d* pidada juhuslikuks, siis vrd *alune* 'all olev', mitmuse omastav *aluste*. Alustega on 1977 liidetud Lepiku (1970, rahvapärastel varem Kraavi). – MK
EAN; KNAB; Rev 1638 II: 14; Roslavlev 1977: 66; Rücker
- Alustre** <-sse> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Päri ms), 1630 *Allastfer* (tühi küla Päri ja *Kuselsz'i* mõisa all), 1724 *Allustfer* (küla), 1795 *Allustare Ado* (Viljandi mõisa talupoeg), 1855–1859 *Алустра*. ⇒30B2 ♦ Külanimena 1922. a rahvaloenduse materjalides. On võimalus samastada tänapäeva külanimi 1470. a kirjanekuga *Alsterverschen wege*, mida on ühendatud 1630. a kirjanekuga. Alustre on vana *vere*-lõpuline külanimi, mille algusosa võis pärineda vanast sugunimest ja hilisem *tare* on rahvapärimoloogiline teisend. Alustrega on liidetud osa

Kudu külast (1704 *Kudo Henn*, 1724 neli *Kuddo* talu Alustre külas, 1930. a-tel Kudu talurühm Raudna oru ääres, külanä 1970) ja Riste (asundus või küla 1930. a-test, 1704 *Riste Mert*). – MK

EAA.298.2.71, L 9; EAA.567.3.81:17, L 16p;

EAA.1865.5.72:56, L 55p; EAN; EVK; KNAB; LGU: I, 465; RGADA.274.1.181/6:1, 87, 88, L 490p, 576p, 577p

Alutaguse [*alu_taguse*] <-sse ~ -le> lis, Jõh, Vai – ajalooline maa-ala Ida-Viru maakonnas, 1241 *Alentagh*, *Alentakæ*. ♦ Alutaguse oli üks muinaskihelkondi hilisemate Iisaku, Jõhvi ja Vaivara khk alal. XIII saj oli Alutaguse läänenaabriks *Askalæ* (hilisem Lügä-nuse) ja edelanaabriks *Lemmu (*Læmund*). XV ja XVII saj on Alutaguse läänepiir nihkunud lääne poole, vastavalt Purtse ja Kunda jõeni. XIV–XVI saj jagunes ala Narva ja Vasknarva foogtkonnaks, mis 1591–1617 olid ühendatud Narva lääniks. 1617 liideti ala Ingerimaaga, 1704–1722 allus Alutaguse Peterburi kubernerile. Alutaguse põhjaosa on põliselt olnud asustatud eestlastega, lõunaosa on tulnud siirdlasi Peipsi tagant I aastatuhande II poolel ja XII–XIII saj. Iisaku ümbruse vene siirdlased eestistatud XIX saj-ks, vene elanikkond jäi püsima Narva jõe ääres ja Peipsi põhjarannikul. Vadjalased olid eestistunud juba varem. Alutaguse nime seletamisel on puudunud üksmeel, pole teada, mis on *Alu*. P. Johansen ja L. Kettunen ning nende järel A. Moora on Aluverre puhul nime algusosale vasteks toonud isikunime *Alo*, *Alu* ja Kettunen on maininud seoses Alutagusega ka sm *alho* 'org, madalik', mis on soome keeles suhteliselt uus sõna, vrd *alhainen*. Kettunen ei ole näinud põhjust eesti keeles rekonstrueerida vormi **alho*. Seevastu A. Westrén-Doll võrdles sõnu *alho* ja *alu* 'soo'. Ka eesti keeles on *alu-mine* 'all olev'. F. R. Kreutzwaldi järgi oli *Alu* soonimi, M. J. Eisen ja O. Liiv on seda tõlgendanud *Alu* = *soo* ja viimati E. Tarvel on pidanud nende eeskujul sõna *alu* tähenduseks 'madal maa, soo'. Sõna *alu* on registreeritud ainult Valjalast ja sealgi vist kohanimeosana – liigisõnana veega täidetud lohu nimes, liigisõnana võib tõlgendada kui 'alune'. Lügä-nuse idapiiril Aa külas asuv Alulinn oleks Kreutzwaldi, Eiseni, Moora ja Tarveli järgi 'soolinn', selle ja sooala taga Lügä-nuse poolt vaadates olnuks Alutaguse. Maastikuliselt tõuseb Alutaguse lääneosa Tudu ja Oonurme suunas, moo-

Ambla 1950.–1960. a-tel. Foto Uno Hermann. EAA.5238.1.665, foto nr 96.

dustades nn soostunud üleminekuvööndi Alutaguse madaliku ja Pandivere kõrgustiku vahel. V. Lõugas on juhtinud tähelepanu Skandinaavia ruunikirjades esinevale *alu*-sõnale ja oletanud, et see tabulise ja maagilise tähendusega sõna on olnud kasutusel ka läänemeresoome rahvaste hulgas ja võiks olla Alutaguse nime lähtekohaks. Alulinn on ta pidanud kultuslikuks rajatiseks. Indoeuroopa laenuks on nime peetud varemgi. V. Reimaa on toonud nimele hulga kõrvutusi indoeuroopa keeltest, kuid on lähemalt põhjendamata jätnud, kuidas need seostuksid eesti kohanimega, temagi peab piirkonnanimi kultuslikuks nimeks. Vrd *Alu*, *Aluverre*. – MK

EMS: I (2), 300; ENE-EE: I, 169; EO: 273–274; Joh

LCD: 286; Kreutzwald 1838; Liiv 1928: 14; Lõugas

1978b: 10–11; Moora 1964: 16, 39; Reimaa 2007: 48;

Tarvel 1999b: 39; Westrén-Doll 1921: 158–159

Aluverre <-`verre ~ -sse> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas (Sõmeru ms), 1241 *Alouerae* (küla), 1441 *Allever*, 1726 *Allofer*. ⇒SC4 ♦ Küla kuulus enamiku aega Sõmeru mõisale, vahepeal koraks ka Arknale. P. Johansen on nime algusosa lähtekohaks pidanud isikunime *Alo*, mis on täiesti aktsepteeritav, sest sageli on *-verre* ees isikunimi. Vrd *Alu*, *Alutaguse*. – MK

Joh LCD: 286, 314; Rev 1725/26 Vi: 122

Alva jõgi Saa – jõgi Pärnu maakonnas Saarde vallas. ⇒29C3 ♦ Jõgi võib olla nime saanud Kärsu külas asuva Alva metsavahikoha järgi (1834 *Alwa*, vrd Reinse vakuses 1630 *Alwa Mart*). Vrd murdeline *alv*: *alva* 'halb'. K. Pajusalu liigendab nime *Al+va* ja oletab, et nimi liitub pigem Läti *va*-lõpuliste kohanimedega. Vrd Kärsu. – MK

EAA.1865.3.250/5:44, L 72p; LVVA.7348.1.6:16, L 12p

Ama <-sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Vatku ms), 1241 *Hama* (küla), 1438 *Hame*, 1447 *Hame*, *Ame*, 1462 *Ame*, *Amepolsen*, 1544 *Aem*, 1583 *Amopolsam und polsam Hoff*, 1586 *Amopoltz*, 1688 *Ammaküll*, 1694 *Polsema*, 1796, 1844 *Amma*, 1871 *Ama*. ⇒5A3 ♦ Veel 1586. a on Ama kuulunud Neeruti mõisale, oletatavalt XVI saj lõpust alates aga Kadrina khk-s asuvale Vatku mõisale. Ama nime tähendussisu on teadmata. XV–XVI saj kuulus Ama küla valduslikult kokku *Põltsamaa peredega (*Polsam*, *Poltsama*, P. Johanseni järgi sõnadest *põld* + *maa*) ja seepärast esineb 1462. a-st Ama nimi ka kujul *Amepolsen* jmt (st Ama-Põltsamaa). XVIII saj oli *Põltsamaa abimõis (*Polsemah*, *Poltsama*, *Pelzama*), mis sai sajandi lõpuks omale uue nime *Pressi* (1796 *Prassi*, 1844, 1871 *Pressi*). See tegutses koos kõrtsiga kuni mõisate kaotamiseni XX saj algul. Ama piiresse kuuluvad põhjas endised Vatku-Nõmme talud. 1977 liideti Amaga ↑Vatku küla (Kad). Vrd Hammaste. – MA

Bfl: I, 168, 188, 1231; BHO: 15; EO: 236; Joh LCD: 346–

347; LUB: X, 356; Mellin; Schmidt 1844; Schmidt 1871;

Tammik 2005: 267, 359–363, 373; Tarvel 1983: 101

Ambla [*'ambla*] <`Ambla ~ -sse> Amb – alevik Järva maakonnas Ambla vallas (Ambla krkms, Kuru ms, Raka ms), 1253 *Ampele* ~ *Ample*, 1467 *Ampel*, 1711 *Ampa*, 1782 *Amba*. ⇒14A2 ♦ Ambla küla kujunes kirikualevikuks XIX saj lõpul. Kiriku ümber olid mõisate kõrtsid, mille juurde hakati ehitama elumaju. 1945–1979 oli Ambla alev. Nime on sageli seostatud ladinakeelse sõnaga *amplus* (naissoovorm *ampla*) 'ulatuslik, lai, avar, suur; tähtis, mõjuv; suurepärane,

- hiilgav', selgitades kiriku nime *Amplae Mariae* kui suurt (suursugust) Maarjat. See pole aga arvatavasti põhjendatud. E. Tarvel leiab, et nime esinemine juba 1253 *Ampele* ~ *Ample* kujul kõneleb eestipärasuse kasuks. Võib lisada, et teisedki samas dokumendis mainitud kohanimed on eestikeelsed (v.a *Weysenberg* Rakvere kohta) ning ka hilisemast pole Ambla kohta teada ühtegi muud nimekuju, seega säilis algupärane eesti nimi. L. Kettunen taastab nime kujul **Ampula* ning tuletab selle kahtlemisi sõnast *amb* : *ammu* 'vibu' või isikunimest **Ambo(i)*. Rahvaetümoloogia seostab nime härja ammumisega, kuid ka ambudega. * *Vanasti, kui veel olid sõjariistadeks nooled, odad ja tarvitati ambusi. Sääil Ambla alevi oli olnud kõige kuulsamad ambude tegijad, seepärast hüütudki alevit Amblaks. (1939)* – FP
Bfi: I, 267; EAA.1248.1.7:2, L 2p; EO: 86–87; KM: ERA II 219, 597 (8) – 1939; EVK; Hupel 1774–1782: III, 500; Lageda 1930; LUB: III, 258a; LUB: I, 258; Tarvel 1979: 35
- Ambla**² [*'ambla*] <'Ambla ~ -sse> Amb – kihelkond ajaloolisel Järvamaal, sks *Ampel*, 1281 *parochia Ample*. ♦ P. Johanseni arvates hõlmas *Loppegunde* muinaskihelkond hilisemat Järva-Jaani ja Koeru kirikukihelkonda. E. Tarveli arvates hõlmas see aga Järva-Jaani ja Ambla khk ala ning selle nimi võis tulla ↑Läpi küla nimest. Ambla preestrit on mainitud 1253, kihelkonda 1281. Kihelkond säilitas sama nime eesti ja saksa keeles, kuigi saksa keeles on kohati (u XVII saj) kasutatud ka nime *Groß-Marien* 'suur Maarja'. – FP
Hupel 1774–1782: III, 502; LUB: III, 475a; Tarvel 1979: 34
- Amme jõgi**, koh hrv *Amedi jõgi* MMg, Pal, TMr, Äks – jõgi Jõgeva ja Tartu maakonnas, 1582 *nad rzeka Amaieg*, 1627 *Hamma Jeggi*, *Ammejeggi*, 1796 *Amme Jõggi*, 1839 *Ame*, *Hamme*. ⇒32B1 ♦ V. Pall oletas, et Amme võib pärineda eesti keelest kadunud, kuid soome keeles säilinud sõnast **ammen* ~ **amme* 'tõrs, tünn, kopp', mis seostub tegusõnaga *ammentaa* 'ammutada'. Kõrvutades nime *Ambior*-kujuga Vaimastveres (↑Pedja) ja L. Kettunenile toetudes pidas ta võimalikuks oletada **ampi* : **amben*, mis võis tähendada kaart või esineda isikunimena. Nimekuju *Amedi jõgi* (vrd *Amedi sild* üle Amme jõe) tuletas L. Kettunen ühendist **Amme tee jõgi*, mis võis aja jooksul kuluda lühemaks. * *Nimi tulnud sellest, et jõgi toitvat ammena Emajõe*. – EE
EO: 16; KN: 1930. a-d; Mellin; PA I: 109; PTK I: 22; Rev 1624/27 DL: 12, 32; Rücker
- Ammuta**¹ <-sse> Pee – küla Järva maakonnas Kareda vallas, mõis, XIV–XV saj vahetusel *Ammotaio*, 1564 *Ammuta*, 1615 *Ammotta*, 1798 *Amuta* (kõrts ja küla). ⇒14A4 ♦ Varasem küla on kuulunud Mäo ja Ervita mõisa alla. Küla üli XVI saj Kareda vakuses. Ammutas on olnud ka Pähu mõisa kõrvalmõis. 1920. a-test asundus ja küla kõrvuti, mis 1977 liideti. L. Kettunen toob nimele võrdluseks tegusõna *ammutama*, soome *ammentaa* ja nimisõna *amb* : *ammu*, vrd soome *ampua* 'laskma, tulistama'. V. Pall on järjendiga *-ta* lõppevate kohanimede üheks kõige tõenäolisemaks lähtekohaks pidanud tegijanime, arvestades, et nimisõnade tuletuses liide *-ta* puudub, kuid tegusõnade tuletuses esineb. Tegijanimest on *-ja* võinud kaduda. Vrd *Ammuta*². – MK
BHO: 16; ENE: I, 142; EO: 229; EVK; Johansen 1930a: 152; PTK II: 100; Ungern-Sternberg 1912b: 66, 82
- Ammuta**² <-sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Sinalepa ms), 1591 *Ammattes by* (küla),

1593 *Amota*, 1594 *Amohta*, 1597–1598 *Ammeten By* (küla), 1689 *Ammota By*, 1798 *Amuta*. ⇒19C1 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Sinalepa küla osa. Nime tähendussisu jääb hämaraks. Kui seostada külanime tegijanimega sõnast *ammutama*, siis võiks oletada lähtumist talupoja lisanimest. Vrd *Ammuta*¹. – MK
EAA.1.2.937:86, L 8Sp; EAA.1.2.941:795, L 783p; EAA kinnistud; EAN; KNAB; Mellin; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del I, A:6; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:172, L 170p

Amula <-sse> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Kohtla vallas (Järve ms), 1716 *Amula Jiry Rein*, *Ammula Jiry hin* (talupojad Järve külas), 1726 *Ammola* (küla), 1796 *Ammula* (karjamõis). ⇒7B2 ♦ Mõisamaade jagamise järel 1920. a-tel tehti asundustalud. Ametliku külanime 1970. a-tel, vahepeal 1977–1997 oli Järve küla osa. Külas on ka Amula talu. Nime päritolu on teadmata, lisanimena esines juba 1716. K. Pajusalu arvates võib nime algusosa tuleneda muistsest isikunimest. Vrd *Ammuta*. – MK
EAA.3.1.451:1, L 1; EAN; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 168

Andi <-le>, koh ka '*Andi* ~ '*Andi_küla* Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Kandle ms), 1895 *Анди*, 1913 *Андикюль*, 1919 *Adiküla*, 1922 *Andiküla*, *Eisma I*. ⇒6B2 ♦ Kuulus 1977–1998 Eisma küla koosseisu. Andi(küla) nimi ilmus kaartidele XIX saj lõpul. Küla nimi võib tulla isikunimest *Ant* : *Andi* ~ *Andu* (vrd *Andre(a)s*, *Ando*, *Anton*). – MA
EAA.3724.4.1583, L 1; ERA.T-6.3.1179, L 2; ERA.T-6.3.512, L 1; KN; KNAB; PTK I: 22; SPK: 25

Andineeme [*andi_neeme*] <-le> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Loo ms), 1823 *Antineme*, 1871 *Antinöm* (talv), 1913 *Andinömm* (küla). ⇒3C3 ♦ Kuusalu nooremaid külasid, külas on ka samanimeline talu. Algselt on olnud hajatalud. Andineeme tuli külanimena kasutusele XX saj alguses. Oma nime on saanud ilmselt neeme järgi, mida on omakorda nimetatud sealse elaniku järgi Antineemeks: *Anti* + *neem*. Kirikukirjades on 1839 ja 1846 sealseid talusid nimetatud Neemekopli küllaks. Külas oli sellenimeline talu, mis jaotati hiljem kaheks, Neeme ja Kopli taluks. – MJ
KN; KNAB; Schmidt 1871; Tarvel 1983: 58; Vilbaste 1956: 113, 156, 552

Andja [*'andja*] <'Andja ~ -sse> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas, mõis, sks *Addinal*, 1241 *Adnaeias* (küla), 1406 *Adnyel* (küla ja mõis), 1489 *Addynal* (mõis), 1732 *Andia*. ⇒5C3 ♦ Küla oli mõisa kõrvalt kadunud 1489. 1920. a-tel rajati asundus,

Ammuta teeviit. 2015. Foto Toivo Niinemets. Erakogu.

1939 nimetati külaks. L. Kettunen toob võrdluseks tegijanime *andja* ja oletatava isikunime **Andjas* : **Andja*, kuid peab nime lõpuks siiski etümoloogiliselt läbipaistmatuks. Oja ääres oleva küla nimi võis olla ka kaheosaline **Adinoja* või **Adinjõe*, kus algusosa oli isikunimi ja järelois on tänaseks andnud *-ja*, kuid praeguste andmete juures jääb see pelgaks oletuseks. Andjaga on 1977 liidetud Andja-Paasküla (1922; külana 1796 *Paaskül*). Andja piiresse kuulub praegu ka Ubja-Vanamõisa (1970), Ubja kaevanduse hääbunud asula Aresist põhjas. – MK

EO: 43–44; ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 12-525 asunduste kohta); Joh LCD: 308; KNAB; Mellin

Andre [*ˈandre*] <-le>, koh *ˈAndr'e ~ ˈAndr'e_`mõisa* Plv – küla Põlva maakonnas Põlva vallas (Peri ms), 1757 *Moller Andre Joh.*, 1795 *Molre Andre Peder*, 1805 *Andri*, 1839 *Andre* (küla), u 1900 *Андремойзъ* (karjamõis). ⇒40A2 ♦ Algselt oli tegemist talupoja Möldre Andre järeltulijatega. Andre võis oma lisanime saada veskikohalt, mida hiljem tunti kui Sika veskit. 1805 oli juba neli *Andri* lisanimega talu. XIX saj keskel tehti küla asemele Peri mõisa karjamõis, mis jagati 1920. a-tel asundustaludeks. Võrumaal sageda lisa- ja talunime Andre või Andri algnimeks on *Andreas*, otseseks aluseks võib pidada venepäraselt nimekuju *Andrei*. Andrega on 1977 liidetud ↑Sika küla. – ES

EAA.3147.1.172:214, L 191p; EAA.1865.2.62/8:9, L 16; EAA.567.2.718:4, L 2p; Rücker; Vene TK 42

Andsumäe¹ [*ˈandsu_`mäe*] <-le>, kirjak varem ka *Antsumäe* Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Rogosi ms), 1684 *Hanso Kylla*, 1765 *Dorf Hansomäe*, 1826 *Ansomeh*. ⇒45A4 ♦ Andsumäe oli 1977–1997 Murati küla osa. Talurühm ja küla on saanud nime eesnime *Ants* (kirjapildis saksapäraselt *Hans*) järgi. Võimalik, et kohale andis nime 1627 ja 1638 mainitud *Parma Hans*. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:136, L 131p; EAA.1865.2.84/2:22, L 23p; Rev 1624/27 DL: 86; Rev 1638 I: 182

Andsumäe² [*ˈandsu_`mäe*] <-le> Vas – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Lasva ms), 1820 *Hansomäe* (talu), 1923 *Antsumäe*, u 1900 *Бейкекочюла*. ⇒45A1 ♦ Külale on aluse pannud Sookülalt eraldunud hajatalu (1684 *Sokylla Johan*, 1820 *Wäiko-Soküllä, Hansomäe*). Ka Lasva ja Loosi mõisa piiride ajamisel XIX saj jäi Andsumäe sopistusena Lasva poolele, kuna kuulus kokku Sookülaga. Nimele võis aluse panna *Tilka Hans*, keda on mainitud **Valgõpalo* (*Walckeballa*) külas 1630. Andsumäega liideti 1977 ↑Tilga küla. – ES

EAA.1271.1.225:110, L 1139; EAA.308.2.178, L 1; Roslavlev 1976: lisa 1; Vene TK 42; ÜAN

Anlema <-sse> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Enge-Uduvere ms), 1534 *Annenorm* (küla), 1543 *Hanenorme*, 1601 *Annanorum*, 1782 *Hannenorm*, 1797 *Hannilem*, 1839 *Anlema*. ⇒21C3 ♦ XVI saj kuulus Koonga mõisa alla, hiljem loeti Enge järgi. Osis *-lema* on hiline asendus. L. Kettunen analüüsib nime teisiti, oletades lähtevormiks *Oidrema* ja Paadrema eeskujul **Hanelan* (< **Hanhelan*) *maa* ja **Hanen nurm*. Kaheosalise nime algusosa võiks olla *hani*, järelosa *-nurme* on asendunud osisega *-lema*, mis võiks olla ka kiirkõnes lühenenud vorm oletatavast sõnast **lemm* : **lemma* mingi veekogu tähendu-

ses, vrd murdeist registreeritud tuletis *lemmik* 'väiksem mageda vee kogu'. Vrd ka *lemm* : *lemme* 'leht, lible, kiud'. Vrd Odulemma, Vasalemma. – MK

BHO: 17; EO: 334; Kallasmaa 2000: 388; Stackelberg 1926: 215; Stackelberg 1928: 145

Anepesa [*ˈane_pesa*] <-`pessa ~ -sse> Kär – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Mullutu ms, Randvere ms, Tergema ms), 1627 *Hanne Peße Tep*, 1731 *Hanna Pessa Mart*, 1811 *Hannepessi Matzi Ado, Hannepessu Iago Ado*, u 1900 *Аненеза* (küla). ⇒50A3 ♦ 1977–1997 oli Sauvere osa. Anepesa koosneb tänapäeva nimekuju järgi sõnadest *hani* : *hane* ja *pesa*, kuigi *pesa* võib olla nimes rahvaetümoloogiline asendus varasemale komponendile *pääks* 'soosaar, metsatukk, järvesaar'. – MK

EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 23; Tiik 1977: 288

Angapere [*ˈanga_pere*] <-`perre ~ -sse>, koh ka *Anga_pära* Kad – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Kolu ms), 1913 *Angapera* (küla). ⇒4A4 ♦ Küla on 1977 liidetud Ohepaluga. XIX saj olid Angapere Kolu mõisa sulaste maad (kuuendikukohad). Angapere nime mõlemad osised on mitmeti tõlgendatavad. Algusosaga võib võrrelda sõnu *ang(a)aed* 'risuaed' või *angas* : *ˈanga* (sama), järelosaga *pere* ja *pära*. – MK

EMS: I (2), 356; KN; KNAB

Ange [*ˈange*] <-sse> Pär – paik (küla) Pärnu maakonnas Paikuse vallas (Vaskräama ms), 1816 *Ange* (talu Rääma mõisa all). ⇒29A2 ♦ Külana 1923. a nimekirjas, liidetud 1977 Tammuru külaga. Nimi võiks lähtuda sõnast *hang* : *hange* (*ang* : *ange*, *ange* : *ange*, *anges* : *ange*) '(lume-, liiva- jne) hang'. Küla asub kohas, kus kaks jõge, Vaskjõgi ja Kabli oja, ühinevad, jõgesid on mainitud näiteks 1833 (*Wask- und Ang-Joggi*). Ange tugevaastmeline nimekuju jätab ka võimaluse, et külanimi on lühenenud kujust *Angjõe*. Vrd *Angla*. – MK

EAA.567.3.161:166, L 161; EAA.1865.2.168/15:16, L 17p; EMS: I (2), 355; ÜAN

Angerja <-le> Hag – küla Rapla maakonnas Kohila vallas, mõis, sks *Angern*, 1241 *Anger* (küla), 1424 *Angeren* (mõis). ⇒12A2 ♦ 1424. a-ks oli küla üks osa mõisastatud, teine osa aga läks XVII saj alguses Pahkla mõisa kätte, kuid jäi veel XX saj alguseni Angerja nime kandma, seejärel hakati sedagi Pahkla külaks nimetama. Mõisasüdame ümber kujunes 1920. a-tel Angerja asundus, mis 1939. a paiku nimetati Angerjamäe külaks, al 1977 on Angerja küla. Piiride muutmisega on mõis ise praegu jäänud Pahkla küla piiresse. L. Kettunen on oletanud seost sõnaga *angerjas* (kala) või ka *angervaks* (rohttaim). 1241 on küla üheks omanikuks märgitud Hænrich van Angern, seega muutus kohanimi ka isikunimeks, pannes aluse Angerni vasallisuguvõsale. Angerja külaga liideti 1977 Angerja-Ülejõe (nimetatud XX saj ka lihtsalt Angerja külaks, 1970. a-tel miskipäraselt Angerja asunduseks), mille ajalooline nimi on **Jalaküla* (1424 *Jallekul*, 1524 *Jallenkull*, 1725 *Jallaküll*); nime kasutati u XVIII saj keskpaigani. – PP

Bfl: I, 141, 204, 908; EO: 47; ERA.14.2.713 (Kohila vallavalitsuse kirjad 28. II ja 2. III 1939); Joh LCD: 315–316; Kruusimägi, Paidla 1974: 57; LCD: 41r; Rev 1725/26 Ha: 250

Angla [*ˈangla*] <-`Angla ~ -sse> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Karja ms), 1547 *Hangell* (vakus), 1798 *Hangel*, 1811 *Angel*. ⇒50C2 ♦ Küla loeti varem ka Pärsama mõisa järgi. Häälikuliselt sobiks vasteks

hang 'hunnik, hang', kuid *la*-liitelise kohanime puhul eeldaks liite ees isikunime. *Ange* on esinenud Eestis isikunimes XVI saj (*Merthe Ange*). Vrd ka vanarootsi isikunime **Angul*. – MK

BHO: 17; SKI: 24

Anguse [*'anguse*] <-le> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Rakvere ms), 1345 *Angas* (küla), 1492 *Angas* (mets), 1529 *Angnas* (küla), 1796 *Hangus*. ⇒15C1 ♦ Nime teises silbis on algselt olnud *a*. V. Pall on Anga-nimedele vasteks toonud *angas*: *anga*, *angasaid*, *angasaed* 'laasimata puudest, hagudest aed, soeselg', mida ta on võrrelnud soome sõnaga *hangas*: *hankaan* 'painutatud puusse kinnitatud karupüünis, põdrapüüdmistara, mis on ehitatud metsas puid järjestikku maha võttes'. – MK

Bfi: I, 393, 975; BHO: 100; Johansen 1932: 9; Mellin; PTK I: 23

Anija <-le> HJn – küla Harju maakonnas Anija vallas, mõis, sks *Annia*, *Hannijõggi* (kuni 1848), 1241 *Hanægus*, 1355 *Hæniyekke*, 1482 *Hanneyecke*, 1537 *Hannyyocky*, 1692 *Hannejoggi*, 1782 *Annijõe*, 1848 *Anija*. ⇒3B4 ♦ 1355 on olnud veel küla Pirsu (*Pirsen*) mõisa all, XV saj on mõis toodud Anijale. Kohalik kirikuõpetaja H. Ch. Wrede ütleb kirikukroonikas XVIII saj algul, et mõisa asutas Hermann Zöge ja algul kutsuti mõisat tema järgi nimega *Hermsa*. 1491 on tõesti öeldud, et Hermann Soie oli Anija sarase („Marke“ zu *Hannejege*) omanik. Mõis oli talle läinud 1482, see oli ühtlasi mõisa esmamaining; küla enam ei mainitud. Küla peab olema saanud oma nime **Hanejõelt*, kuid selle asukoht pole selge. 1692. a kaardil on mõisast edelas järve nimega *Hannejogge Jerwe* (praegu Anija soo), millest voolab välja väike Soodla jõkke suubuv nimeta oja, praegune Anija oja. Järve nimi võib olla tuletatud mõisa nimest. Eeldanuks nimesid **Hanejärv* ja **Hanejõgi*. Siiski on see oja külanime lähtena tõenäolisem kui M. Kampmaa väide, et **Hanejõgi* on Soodla jõe vana nimi, millele P. Johansen lisab, et Soodlasse suubuva Ambla jõe teine nimi on *Ini-jõggi*. Taani hindamisraamatu nimekuju 1241 on latiniseeritud vorm liitega *-us*. Mõisanimi jäi saksa keeles esialgu püsima, eesti keeles aga lühenes *-jõgi*: *-jõe* ja-lõpuks. XIX saj keskel (P. Johanseni järgi pärast a-t 1843) muudeti ka saksa-keelne mõisanimi eestikeelsele kasutusele lähemaks. Anija oli 1920. a-test asundus, al 1977 küla. – MJ

Bfi: I, 376; BHO: 19; EAA.1.2.C-III-50; EAA.1210.2.2:14, lk 24; EM: 57; EO: 42; Hupel 1774–1782: 426;

Johansen 1932: 16; Joh LCD: 284, 347; KNAB; LCD: 46r

Anijala¹ [*ani_jala*] <-`jalga ~ -sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kudjape ms), XVI saj *Hannigal* (mõis), 1798 *Hanjal* (talu), 1816 *Hannijall*. ⇒50A4 ♦ Küla on kuulunud ka Kaarmise mõisa alla. Nime algusosa aluseks võiks olla *hani*: *hane*. Järel-osana esinev *jalg* võis olla kunagi põllundustermin (Hanila *põllu jalad* 'nõõripõllu siilud'). Üks võimalus on kohanime tõlgendada kui liitsõnalist isikunime. Vrd ka murdeis *hanijalg* 'mullatöö riist', *hanijalg* 'teatud taim (*Potentilla anserina*)'. Anijala lääneosas olevat talurühma kutsutakse Perete ehk Pereti külaks (Kär), talud kuulusid varem Kaarmise küla alla. – MK

BHO: 101; EAA.1865.4.307/1:6–7, L 6p–8; EO: 50;

KN; Rehepapp; SKI: 24; Tarvel 2001: 202–203

Anijala² [*ani_jala*] <-`jalga ~ -sse> Hög – paik (küla) Rapla maakonnas Kohila vallas (Adila ms), 1586 *Hanegalck*,

1725 *Hannyalla Hans* (vabadik), 1798 *Anijalla*, 1844 *Annikül*. ⇒11C2 ♦ Anijala vabadikukohast arenes küla XVIII saj lõpuks. 1977 liideti Pihali külaga. Nime läheteks näib olevat talupoja lisanimi. – PP

Mellin; Rev 1586: 111; Rev 1725/26 Ha: 257; Schmidt 1844

Anikatsi <-le> Pst – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Tuhalaane ms), 1578 *да деревнею Аникаццо*, 1624 *Hannikaste* (küla), 1638 *Hannikast* (küla), *Hannikaz Hins* (talupoeg), 1797 *Annikats* (küla ja kõrts). ⇒37C1 ♦ Anikatsil on olnud ka Tuhalaane mõisa karjamõis. Nimi on kujunenud *ste*-liitelisest sugunimest, mille algusosa oli tõenäoliselt isikunimi kas linnunimetusest *hani* või ka *h*-line variant ees-nimest *Annik*, vrd sm *Hannikka*. Anikatsi edelaosas on Veneküla talud (1733 *WenneKülla*, 1839 *Wenneküll*, u 1900 *Венекуля*). Külaga on 1977 liidetud Mõtsakuru ehk Metsakuru küla (1922 *Metsakuru*). Vrd Hanikatsi laid. – MK

BHO: 18; DLV 1998: 179; EAA.567.3.139:35, L 34p;

KNAB; Mellin; Rev 1624 PL: 52; Rev 1638 II: 64; Rücker

Aniste <-sse> JMd – paik (küla) Järva maakonnas Ambla vallas (Albu ms), 1686 *Hannußte Tomas* (hajatalu), 1716 *Annista* (veski). ⇒13C2 ♦ Hajatalust XVIII saj alguseks loodud veski eraldati Aniste poolmõisana 1862 Albust. Ostja Rakvere kodanik Thomas Thomson oli varem olnud koha pandiomanik. 1920. a-test arvati Sääsküla alla. 1950. a-tel moodustatud eraldi asundus liideti 1977 uuesti Sääsküla. Kohanimi tuleb isikunimest Hannus. Vahemikus 1564–1571 tuli Sääskülla kaks uut peremeest: *Hannos Vastall* ja *Hannos Mewes*. – FP

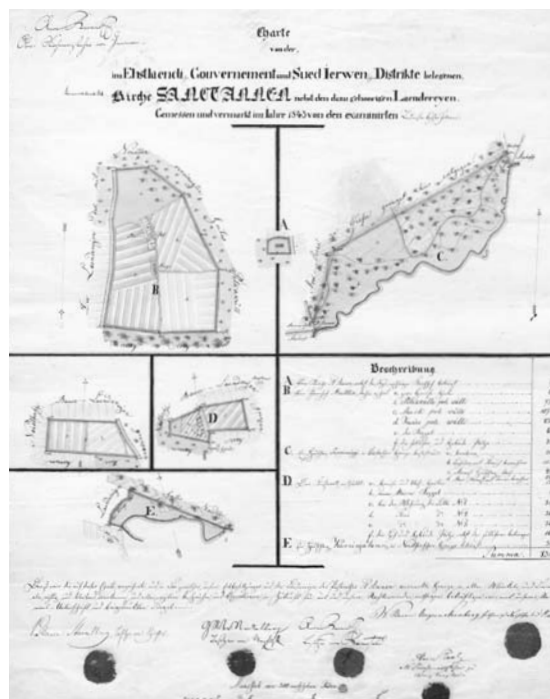
EAA.1.2.935:136–137, L 144p, 145p; EAA.1.2.942:397,

L 385p; EAA.3.1.450:80, lk 148; ERA.2424.1.519:31,

L 19; ERA.2532.2.7:255, L 288p–289; KNAB;

Wistinghausen 1975: 191

Anna¹ <'Anna ~ -sse> Ann – kihelkond ajaloolisel Järva- maal, sks *St. Annen*. ♦ Varem kuulus ala Ämbra (*Embere*) ehk *Randow*'i kihelkonda. Anna kihelkond tekkis XVII saj Kose ja Peetri khk osadest. Kivikirik

Anna kirikumõis. 1843. EAA.854.4.424.

valmis 1780, varem on seal olnud 1650. a Pühale Annale (sks *St. Annen*) püstitatud puukabel, mis on andnud nime ka kihelkonnale. – MK

ENE-EE: I, 240

Anna² <'Anna ~ -sse> Ann – küla Järva maakonnas Paide vallas (Purdi ms). ⇒13C3 ♦ Anna küla moodustati 1977, liites ↑Nurme, ↑Ojaküla ja ↑Sõmeru küla ning osi Otiku ja Purdi küladest. Kuigi 1997 nimetatud külad jälle taastati, jäeti kiriku ümbrusele edasi Anna nimi. Nimi kiriku ja kihelkonna järgi. – MK

ENE-EE: I, 240; KNAB

Anne <-le>, koh *Annõ_`mõisa* <-lõ, -n> Urv – küla Võru maakonnas Antsla vallas, karjamõis (Vana-Antsla ms), 1798 *Annenhof*. ⇒43C2 ♦ Karjamõis tekkis XVIII saj lõpus varasema Konnuperä talu kohale. 1795 on talupere ümber asustatud ja rajatud karjamõis *Annemõtz*. Annemõisa nime võib pidada omaaegseks moenimeks, P. Johanseni andmetel leidis XX saj alguse Liivimaal 24 sellenimelist mõisat ja karjamõisat. 1795. a mainitud nime aluseks võib olla loodusnimi Annemõts. Siin võib olla tegemist ka analoogia põhjal nimetamisega, sest naabruse karjamõis oli saanud nime kunagise Nässmõtsa küla järgi. Rahvasuus muutus nimi kohe Annemõisaks (1811 *Annemoisa Joseph*). Veel 1782 oli Annemõisa kohal Kobela küla alla kuulunud Konnuperä talu (1592 *Markus Konopera*, 1782 *Connoperre Isack*), ka lähedal asuv Kungjärv oli selle järgi nimetatud (1685 *Konper Jerw*). Nimi tuleb sõnadest *kond* 'kauge, ülesharimata maa' ja *perä*. – ES

EAA.1865.2.130/1:11, L 10p; EAA.1865.2.130/10:11, L 11; EAA.308.2.88, L 1; EAA.1865.2.131/2:3, L 2p; Mellin; PA II: 445; Uustalu 1972: 277

Annelinn [*anne_`linn*] <'linna> TMr – Tartu linnajagu (Vasula ms). ⇒32C1 ♦ Kõrghoonetest koosnev elamurajoon projekteeriti 1969–1973 Emajõe vasakule kaldale. Saanud nime Anne karjamõisa (sks *Annenhof*) järgi. Mõisale kuulunud Anneluht ulatus Tartu piirini. Karjamõis olevat moodustatud Anne ja Roosa talu põhjal. Eesti alal leidis 14 mõisat, millele saksa nimeks *Annenhof*, enamik neist karjamõisad. Kohanimi seostub naisenimega Anne, mis on *Anna* (heebrea 'arm') teisend. Annelinna piirides asuvad Annemõisa tänav ning Anne tänav, kanal ja luht. – EE Eesti arhitektuur 1993–1999: IV, 14–15; EM: 98, 130; ENE-EE: I, 240; KN; Naumann jt 1984: 74–75; Rajandi 2011: 24–25

Annemõisa [*anne_`mõisa*] <-sse>, koh *Annõ_`mõisa* <-lõ, -n> Urv – paik Valga maakonnas Otepää vallas Koigu külas, mõis (Koigu ms), sks *Annenhof*, *Koik-Annenhof*, 1798, 1805 *Annenhof*, 1909 *Anne m*. ⇒39A2 ♦ Mellini kaardil 1798 on tegemist karjamõisaga. 1685. a kaardil pole selles kohas veel talugi. 1799 eraldati Annemõisa Koigust ja 1804 sai sellest iseseisev rüütlimõis. Erinevalt Truutast olid Annemõisal ja Koigul al 1860 taas samad omanikud ning tegelikuks peamõisaks kujuneski Annemõisa. Sellest ka saksakeelne mõlema mõisa nime sisaldav nimi. XVIII saj lõpul tekkinud karjamõisana sai Annemõisa tõenäoliselt omaaegse moenime. Vrd Anne. – ES

Mellin; BAL: 647; BHO: 19; EAA.567.2.526; EAA.308.2.88, L 1

Annikoru [*annik_`oru*] <-le> Puh – küla Tartu maakonnas Konguta vallas (Suure-Konguta ms). ⇒32A3 ♦ Kujunes asulaks Konguta valla keskuseks. Loodus-

nimest saadud külanimi Annikoru on tuntud väidetavalt 1930. a-test, ametlikult hiljemalt 1970. a-st. Kohanimi, mille järeloosa on *org* : *oru*, lähtub kas sõnast *annik* ~ *annikas* 'helde' või selle põhjal kujunenud isikunimest *Annik* (< **Antikka* või **Antikko*). 1977 liideti Annikoruga Soova küla. Soova (ka jõe ja oru kohta) on vana nimi (1449 *Sove*, 1582 *Sowa*). Annikorust põhja pool asub Soovaveski, iidne veski-koht (1418 ilmselt ebatäpselt *Sohne*, 1495 *Sövenmõle*), mis külanime liideti 1977 Mäeseljaga. L. Kettunen kõrvutas kohanime sõnadega *soo* ja *soovima*. Pigem seondub nimi sõnaga *sova* ~ *soova* 'kuhjalava; õllenõu rest; kõrgendik heinamaal', ehkki on registreeritud üksnes Saare- ja Hiiumaalt. * *Kui kaks pruuti kirikust [laulatuselt] tulles kokku said, pidi teine lõhki tõmmatama. Ühe nimi oli Annik. Oli[d] Annikoru kohal trehvanu kokku, Annik sai surma.* (1958) Vrd Annikvere. – EE

Bfi: I, 94, 270; BHO: 562, 565; EO: 274; KN: 1958; KNAB; LGU: I, 308; PA I: 61; Uuet 2002: 108, 220; VMS: II, 342

Annikvere¹ <-`verre ~ -sse>, kirjak varem ka *Anikvere* Plt – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Vana-Põltsamaa ms), 1583 *Anikwer* (küla), 1601 *Anickwer*, 1624 *Hannigfer*, 1797 *Annigfer*. ⇒24B3 ♦ L. Kettunen on toonud külanime vasteks isikunime **Anti* : **Annin*, millele on lisatud liide *-kka*, *-kkoi*, *-kkei*. Vrd Annikvere². – MK

BHO: 20; EO: 310; PA IV: 25; Rev 1601: 90; Rev 1624 PL: 39

Annikvere² <-`verre ~ -sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas, mõis, sks *Annigfer*, 1241 *Andikewaræ* (küla), 1406 *Annekever* (küla), 1445 *Annekevere* (mõis ja küla), 1463 *Anikvere* (mõis), 1469 *Annigkever* (mõis, küla, veski), 1542 *Annickver* (küla), 1796 *Annigfer* (mõis), 1844 *Annigfer* (mõis, küla), *Annigver* (küla). ⇒5A3 ♦ Kuigi Annikvere mõisast on teateid a-st 1445, tekkis mõis P. Johanseni arvates juba Taani ajal. 1920. a-te maareformiga rajati mõisa maadele asundus, mis liideti 1977 Annikvere külaga. P. Johanseni järgi tuleb külanimi isikunimest *Anikka*, *Annike*. L. Kettunen on pakkinud tulenemist isikunimest **Anti* : **Annin* koos hellitusliitega *-kka*, *-kkoi*, *-kkei* (**Anti-kka* > *Andik* > *Annik*). Kettunen on lisandnud võimalikuks lähtenimeks **Andikanveere*. Annikvere mõisale kuulus Jorika rannaküla, praegu ↑Pihlaspea osa. Vrd Annikvere¹. – MA

Bfi: I, 99, 183, 246; EO: 274, 310; EVK; Joh LCD: 286, 314–315; KNAB; LUB: XII, 636; Mellin; Pall 1996: 389; Tarvel 1983: 37

Annimatsi [*anni_`matsi*] <-le>, koh varem ka *Ani_`matsi* Ote – paik (küla) Valga maakonnas Otepää vallas (Pühajärve ms), 1825 *Annimatz*, 1909 *Annimatsi*. ⇒38C2 ♦ Liideti 1977 Sihva külaga. Küla- või paikkonnanimeks on see arenenud talunimest. Talusid oli mitu, millele viitab mh kohanimkartoteegi teade („Annimatsi ommava Sihva ja Käärrike vahel“). Rahvapärilise järgi on nimi tulnud sellest, et talus elasid Ann ja Mats. Nime esimese poole taga tuleb siiski näha mehenime *Hann*, mis on mugandatud nimest *Johannes*. Tartumaa murretes sõnaalguline *h* ei hääldu. Teine nimi on *Mats*, mis on mugandatud nimest *Matt(h)eus*. Hann ja Mats võisid olla kas isa ja poeg või muud moodi sugulased. – MF

BAL: 614; EAA.1368.1.12, L 1; KN; KNAB; Rajandi 2011: 87–88, 125

Anseküla kihelkonna kaart. U 1690. EAA.308.2.35.

Anseküla¹ [*anse_küla*] <-külla ~ -sse> Ans – kihelkond ajaloolisel Saaremaal, sks *Anseküll*, 1537 *Anskull*. ♦ Muinasajal kuulus ala Sõrve alla, XIV saj oli kirik Kärla abikirik (esimene kirik rajati u 1300). Iseseisev kirikukihelkond XVI saj algusest, ent oli hiljem korduvalt ühendatud Jämaja khk-ga. Kaheosalise kohanime järelosa osutab, et külanimi oli algne. Nime algusosa aluseks on isikunimi. – MK

BHO: 20; ENE: I, 160; SK I: 26

Anseküla² [*anse_küla*] <-külla ~ -sse> Ans – küla Saare maakonnas Salme vallas (Anseküla krkms), 1798 *Ansekül*. ⇒52C2 ♦ Nime algusosa lähtub isikunimest. Külanimi on kandunud kogu kihelkonna nimeks. Anseküla on jaotatud kolmeks osaks: Altküla (kiriku juures), Mägiküla (lõunas) ja Rannaküla ehk Linnuküla (Kotkaninal). Vrd *Anseküla*¹. – MK
KN; Mellin; SK I: 26

Ansi¹ <-sse ~ -le> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Randvere ms), 1645 *Hansi Martt*, 1798 *Ansi* (talud), 1890–1892 *Анзу* (küla). ⇒50A4 ♦ Külanimi lähtub talunime vahendusel isikunimest, vrd *Ants*, *Hans*. – MK

Rehepapp; EAA.3724.5.2928, L 1; SK I: 26

Ansi² <-le ~ -külla> Krk – paik (küla) Viljandi maakonnas Karksi vallas (Pöögle ms). ⇒37A1 ♦ Liidetud 1977 Pööglega. XIX saj ja XX saj algul oli kohal Pöögle mõisa An(t)si karjamõis (sks *Johanneshof*). Nimi pärineb talult (1811 *Hansi Gesinde*), lähtekohaks on isikunimi. Nimetatud ka Kuustle külaks samanimelise veski (1811 *Kusellsche Mühle*) ja talu järgi. Kuna Karksis oli küla enam-vähem tinglik üksus, siis on külanime aluseks tihti vahelduvalt võetud mingi talu nimi. Vrd *Ansi*¹. – MK

EAA.1865.5.177:2, 3, L 2, 2p; KN; KNAB; Liitaja 1981: 16

Antkruva [*an'tkruva*] <-ruuva ~ -sse>, koh ka *Andrikova* ~ *Andr'ova* ~ *Antr'ova* <-rovva> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Mokornulk), 1585 *Андрейково*, 1652 *Андроново*, u 1790 *Андрикова*, 1872 *Андрюково*, 1904 *Андрикова*, *Андрюково*, u 1920 *Андриково*, 1922 *Адрикова*, *Адриково*, *Андрикова*, 1949 *Андрикова* (*Карамышево*), 1997 *Antkruva*. ⇒45C1 ♦ XVIII–XIX saj kuulus küla Taeluva kiriku piirkonda ja Obinitza kogukonda. Kohanimi põhineb arvatavasti seto eesnimel *Andri*, mis tuleneb vene eesnimest *Андрей* (<kreeka *Ανδρείος/Andreios* 'mehine, vapper'). Kohanime *Andrikovo* (*Андриково*) esineb kaunis hõredalt nii Venemaal kui ka Valgevenes. L. Vaba järgi ei kuulu nimi väga vanade hulka. Petserimaal oli Petseri vallas *Androna* ruustus; Pihkvamaal esineb kohanimi *Андроново* (*Андроново*). Vrd *Alaotsa*. – AK

Eesti PK 20; Eesti TK 42; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1904: XIX; KN; KNAB; NL TK 25; PGM 1785–1792; Pskov 1885: 507; RL 1922; SeK: 11; Truussmann 1890: 54; Truussmann 1897b: 45; Vaba 2014: 920

Antsla [*antsla*] <-sse ~ -Antsla>, koh <-lõ, -n>, rahvakaj *Hauka Urv* – linn Võru maakonnas Antsla vallas (Vana-Antsla ms). ⇒44A1 ♦ Vana-Antsla mõisa Hauka talu maale ehitati 1889 valminud Valga-Pihkva raudtee jaam, mis hakkas saksa keeles kandma nime *Anzen* nii Vastse- kui ka Vana-Antsla mõisa järgi. Mõnedel andmetel oli jaamahoone sildil kiri *Анцель*. Jaama lähedusse oli 1887 rajatud Siksälä kõrts (sks *Haukakrug*), selle ümber kasvama hakanud asulat kutsuti alguses *Haukaks*, kuigi juba XX saj alguses öeldi, et minnakse *Antsla jaama*. 1920 sai Antsla (Hauka) alevi õigused, Hauka nimi oli 1926

juba kõrvale jäänud. 1938 anti Antslale linna õigused. 1950–1959 oli Antsla samanimelise rajooni keskus. Hauka nimi pärineb talult (1762 *Hauka Peter*). Sõna *haugas* tähendab võru keeles kulli, talupoja lisanimes on kasutatud võrdlust röövlinnuga. Antsla kaguosa kannab nime Villaliin (u 1900. a kaardil külanimi *Вилла*). Villaliina nimi on saadud Säremiku-Juhani talu lahustüki maa ehituskruuntideks jaganud pere-mehe perekonnanimest Vill. Vrd Vana-Antsla. – ES
BAL: 649; EAA.1270.1.264:37, L 37; KNAB; Võrumaa 1926: 429–430

Antsu <-le>, koh ka *Andsu* <-lõ> Urv – küla Võru maakonnas Antsla vallas (Vastse-Antsla ms), 1762 *Lasokesse Anso Jürri*, 1805 *Antzo Johann*, *Antzo Peter*. ⇒43C1 ♦ XX saj külanimeks saanud talurühma nimi on kinnistunud XIX saj alguses. 1782. a hingeloend nimetab samu peremehi veel vana jagunenud talu nimega *Laskis Johan* ja *Laskisse Peter*. Laasikõsõ talurühm on ka praegu olemas. Enne 1977. a paiknes Antsu küla veidi lõuna pool, 1977 moodustati Antsu varasema ↑Madise küla osast. Praeguses Antsu külas asub ka Põrtusõ talurühm, mis andis sama paikkonna varasema külanime (1627 *Portus kuella*, 1762 *Pörtusse Külla*). Antsuga liideti 1977 ↑Kärstnä küla. Küla piires asub endine Jõgari karjamõis (sks *Jöggara*, u 1900 *Φ. Ezapu*). Vrd Lusti². – ES

EAA.1270.1.264:7, L 7; EAA.1865.2.130/2:4, L 3p, 4; EAA.567.2.543:7, L 6p; Rev 1624/27 DL: 106

Ao <-sse> Koe – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas, mõis, sks *Hackeweid*, 1559 *Hackeweide*, 1732 *Ao*. ⇒14C3 ♦ Küla juurde rajati mõis hiljemalt 1559. Mõis muudeti 1845 Liigvalla kõrvalmõisaks ning müüdi enne 1897 taluks (*Hageveid*). Eraldi oli Ao küla. Eestikeelne *Ao* on teada küll alles a-st 1732, kuid see kinnitab päritolu sõnast *hagu* : *hao*. Läänemeresoome keelte põhjarühmas tähendab *hago*, *hako* ka pehkinud, vettinud puud. Nime võimalik järelois on teada vaid saksakeelsetes nimekujudes ja selle päritolu on teadmata (vrd sks *Weide* 'karjamaa'). Vrd Aa. – FP

Bfl: I, 1485; EAA.4187.1.164, L 21; EES; Eesti SK 10; KNAB; Schilling 1970: 88–89

Aovere [*'aovere*] <-`verre ~ -sse>, koh ka *Auvere* TMr – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Vesneri ms), 1582 *Hawer*, 1627 *Hahafehr*, 1925 *Auvere*, *Aavere*, 1938 *Auvere*; sks *Aofer*. ⇒33A1 ♦ Balti kohaleksikon (BHO) seostab XVI–XVII saj nimekujud kohanimega ↑Haava, ent *vere*-osise tõttu sobiks Aovere paremini. Seda tõendavad ka arhiiviallikad, milles 1721 ja 1758 *Hawer* tähistab Aoveret. Aovere oli vahepeal ka karjamõis. Kohanimi tuleneb kõige tõenäolisemalt isikunimest *Ago* ~ *Agu*, vähem usutavalt tulevad arvesse *agu* : *ao* ~ *au* 'koit; koidueelne hämarus', (*h*)*agu* : (*h*)*ao* ~ (*h*)*au* 'hagu' ja *aho* ~ *ahu* 'kivine küngas; kõrgem koht metsas, heinamaal; väheviljakas põllumaa' (vrd Trm Aosilla). Koidu mõistet peetakse ka muistse isikunime lähteks. Vanad *h*-ga algavad nimekujud on kas ületaotluslikud või eeldavad *h*-algusest lähtesõna. Kohta tunti Narva maantee ääres asuva kõrtsi järgi ka Kilgi nime all. Kõrtsi kohta on andmeid XVIII saj-st (1731 *Kilksche oder Engfersche Krug*, 1826 *Kilge* karjamõis). Kohanimi tuleneb sõnast *kilki* : *kilgi* 'teatud putukas; (ülekanalt:) alkoholiuim'. Talu nimena või peremehe lisanimena võis see esineda juba varemgi (1758 viitega

1680. a-tele *Auf Killki Johans Land Killki Ado*). Kõrtsi 1731. a nime rööpkuju viitab naaberkülale Engerele (↑Haava). – EE

BHO: 108; Bienenstamm 1826: 286; Eesti TK 50; KN; Mägiste 1929: 21; PA I: 108; PTK I: 25–26; Rajandi 2011: 17; RGADA.274.1.171/2:300, L 801p; RGADA.274.1.190/2:81, L 77; RGADA.274.1.239/6:62, L 682p; Tartumaa 1925: 417; VMS: I, 20, 23

Apandiku <-le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Mäetaguse vallas (Kiikla ms), 1871 *Appandi* (talu Kiikla mõisa järgi), 1913 *Apandik* (küla). ⇒7A3 ♦ 1977–1997 oli Kiikla küla osa. Nime lähtekohaks on *apandik* 'madal vesine koht, mülgas'. – MK
EMS: I (2), 380; KNAB; Schmidt 1871

Apja [*'apja*] <-le>, koh <-lõ> Krl – paik (küla) Valga maakonnas Karula vallas (Karula ms), 1582 *Appia*, *Appier* (järv), 1586 *Happia*, 1627 *Gross Apia*, *Klein Apia*, *Appe Jann* (talupoeg). ⇒43C3 ♦ Algselt oli tegemist Sangaste, hiljem Karula valduste ääremaakülaga, mida 1586 on mainitud kui sobivat kohta paatide ehitamiseks Koiva jõe. 1805 oli Suure-Apja külas kuus talu ja Väike-Apja külas kolm talu. XIX saj tehti Väike-Apja asemele Karula mõisa karjamõis, 1920. a-tel rajati sinna asundusküla (Apjamõisa). Viimast hakati XX saj keskpaiku nimetama ↑Koobassaare külaks, Apja nimega jäi varasem Suure-Apja, mis 1977 liideti samuti Koobassaarega. Kahe küla vahel paikneb Suur-Apja järv, viimasest edelas Väiku-Apja järv. Kõige usutavamalt ongi külanimi lühenenud järvenimest **Appjärv* või **Happjärv*. Kas nimi seostub vee hapu-*susega*, muda hapnemisega või on tegemist sõnavaraliselt läbipaistmatu järvenime algusosaga, pole selge. Ainus *h*-alguline kirjapanek (1586) võib olla juhuslik. Juhul kui külanimi on järvenimest vanem, võib selle aluseks olla isikunimi, nt **Appi* või **Appo* (vrd eesti ja liivi keskaegne nimenäide *Ape*). Vrd ka Hopa linna ja mõisa nimega Lätis (läti *Ape*) ning Opukalna kihelkonna nimega (läti *Apekalns*). Läti-Eesti piiriala kihelkonna kohta on väidetud, et selle nimi on saadud mäenimest *Apekalns* (läti kohalik hääldus *Opekols*). Vrd Hopa, Koobassaare. – ES

EAA.567.2.671:4, L 4p; EAA.3724.5.2803, L 1; PA I: 70, 75; Rev 1624/27 DL: 155; Stoebe 1964: 16; Tarvel 1975: 553

Arandi <-le> Kär – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kaarma-Suuremõisa ms), 1645 *Herrando Laef*, *Harrand Peter*, *Harrandi Hannus*, 1826 *Harrandi*, *Arrandi*. ⇒49C4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Sõmera osa. Kui oletada, et algne on *a*-line nimekuju, siis võiks nime aluseks olla mingi muistne mehenimi, nagu on Rapla Harandi (↑Aranküla) puhul oletatud; vrd ka mehenime *Arend*. Aranküla puhul on võrdluseks toodud ka soome *haaranne* : *haaran-teen* 'harund, harunevus, hargnemine'. Vrd ka *arand* 'aedvaak', *arand* 'painard'. – MK

EAN; EO: 25; SK I: 27

Aranküla [*aran_küla*] <-`külla ~ -sse>, koh ka *Arangu* ~ *Arand_küla* Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Alu-Rapla ms), 1241 *Harandæuæra* (küla), 1412 *Harandæuere*, 1550 *Arentfer*, 1725 *Arangfer*. ⇒12A3 ♦ Nimi on varem olnud *vere*-lõpuline. L. Kettunen oletab, et *-vere* ees on olnud muistne isikunimi, vahest osisega *-Andi*. Välistada ei saa ka *nd*-lõpulist tuletist. – PP
Bfl: I, 111; EO: 25; Joh LCD: 348–349; LCD: 42r; Rev 1725/26 Ha: 268

Arase <-le> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Kaelase ms), 1500. a-tel (1542) *Aroll*, 1514 *Aruel*, 1534 *Arro*, 1624 *Arrast*, 1638 *Arrass*, 1839 *Arras*. ⇒21B3 ♦ XVI saj oli küla Koonga mõisa all, 1624 kuulus poolakale Andreas Radserfskyle, 1638 oli Pööravere mõisa all. 1977–1997 oli Libatse osa. Kui XVI saj kirjapanekud ikka on samast nimest, siis võiks oletada nime lähtumist sõnast *aru* 'kuiv kõrge maa'. Hiljem on nimi läinud *Ara*-alguliste rühma, vrd *ara* 'haru'. Samuti näib ta olevat siirdunud *la*-liiteliste hulgast *ne-* : *se*-nimede hulka. Mõlemad liited eeldaksid enda ees hoopis isikunime, näiteks oletatavat muistset isikunime **Ara*. Vrd *Araste*, *Are*. – MK

BHO: 26; EAN; KNAB; Rev 1624 PL: 28; Rucker; Stackelberg 1926: 207, 214; Stackelberg 1928: 141

Araski <-sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Tamssalu vallas, mõis, 1532 *Arraszkyo*, 1765 *Arraska* (mõis). ⇒14B2 ♦ Veel XVI saj kuulus küla **Keika* ehk Järva-Jaani kihelkonda, mõis müüdi Virumaa vasallile, seega omaniku kaudu seoti Araski Virumaa. 1920.–1930. a-tel asundus, 1940. a-test küla, oli 1977–1998 ametlikult Põdrangu osa. Nimi on olnud liitnimi, mille järelosa aluseks on olnud *kaev* : *kaevu*. Võimalik, et algusosa lähtekohaks oli *Ara*-alguline isikunimi. Vrd *Arase*, *Araste*, *Aravere*. – MK

BHO: 26; Joh LCD: 178

Araste <-sse> Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas (Vana-Vigala ms), 1591 *Artz*, 1594 *Harrast*, 1726 *Arrasta*, 1798 *Arrast*. ⇒21B2 ♦ Araste oli Saare-Lääne piiskopkonna vikariaatmaa, hiljem kuulus Vana-Vigala mõisale. Nime aluseks võib olla muistne isikunimi. Küla kirdeosa on nimetatud *Tammakülaks* (1726 *Tamma*, u 1900 *Tamma*), nimi on talu järgi. Arastega on 1977 liidetud Saunteküla (1922 *Araste* (*Saunde*), 1970 *Araste-Saunteküla*). Vrd *Arase*, *Aravere*. – MK

BHO: 23; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 70; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del I, A:7; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:195

Arava <-le> Kos – küla Harju maakonnas Anija vallas (Pikva ms), 1429 *Harowe* (küla), 1621 *Arraff* (karjamõis), 1726 *Arrawa Hans* (hajatalu peremees), 1871 *Arrawa*. ⇒13A1 ♦ Kui oletada, et nime esialgne kuju oli *u*-line, võiks algseks lähtekohaks olla *haru*. Seda oletust toetab maastikupilt (läheduses voolab nii Piritaku kui ka Jägala jõe harujögesid). Ka *a*-lise algkuju puhul vrd *ara* 'haru', samas saaks seda kõrvutada oletatava muistse isikunimega **Ara*. Nimelõpud *-ve* ja *-va* võivad olla lühenenud mitmest sõnast, neist tüüpilisemad on *-pea/-pää*, *-vahe*, *-õue*. Võimalik on ka lühenemine sõnast *-oja*, nagu see on toimunud nt Jüri khk Harjuva talunimes. 1977 liideti Aravaga Jõeääre ja ↑Tapi küla, esimene kuulub praegu osaliselt ka Pikva alla, teine Vetla küla piiresse. – TL

Bfl: II, 347; BHO: 23; Joh LCD: 548; Laansalu 2011: 121; Rev 1725/26 Ha: 325; Schmidt 1871; Tärk 2010: 54

Aravere¹ <-`verre ~ -sse> Vig – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Velise ms), 1712 *Arrafer* (küla), 1726 *Arrafer*, 1798 *Arrawer*, 1913 *Arraperre*. ⇒21B2 ♦ Nime algusosa jääb hämaraks, vrd oletatavat muistset isikunime **Ara*. Araverega on 1977 liidetud ↑Uhja küla. Vrd *Arase*, *Araste*. – MK

BHO: 26; EAA.3.1.448:366, L 615; Forsman 1894: 153; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 64

Aravere² <-`verre ~ -sse>, kirjak varem ka *Arava Rap* – paik (küla) Rapla maakonnas Raikküla vallas (Kabala ms), 1594 *Arrawer*, XVII saj II poolel *Arrofer By*, *Arrawere Matz*, *Arrawa Mart*, *Arrawere Jory* (hajatalud), 1725 *Araferre Thomas*, 1871 *Orrawerre* (küla). ⇒11C4 ♦ Algselt hajatalud; liideti 1977 Lõpemetsaga. Nimi kuulub *vere*-nimede sarja, algusosa on ehk vana isikunimi **Ara*. – PP

EAA.1.2.C-IV-101; Rev 1725/26 Ha: 274; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del I, A:7; Schmidt 1871

Aravete [*ara_vete*] <-le> JMd – alevik Järva maakonnas Ambla vallas (Seidla ms), 1564 *Arreuer*, 1586 *Arrwode*, 1620 *Arewa*, 1637 *Arrawer*, 1686 *Arawatt*, 1712 *Arawet*. ⇒13C2 ♦ Kuulus XVI saj Käravete vakusesse, XVII saj Albu, sama sajandi lõpust Seidla mõisale. Praeguse aleviku lõunaosa on endisel Kurisoo mõisa maal. Küla nimetati 1977 alevikuks. Nime algusosa on tõenäoliselt kunagine isikunimi. Algne nimelõpp *-vere* lüheneb *va*-ks, millele liitus nähtavasti talude mitmuse omastava lõpp *-de ~ -te* ning Põhjasõja paiku mõtestati nimelõpp ümber *vete*-ks. On küll oletatud, et **Aravere* küla kadus enne 1615, kuid see ei esine kunagi samas allikas koos Aravetega ning nende adramaade arv katub. Suur küla *Arrawer* esines veel 1637, seal elas mh talupoeg *Kurriso Tõnnis*. 1977 liideti Aravetega 1950. a-tel kunagise Maarja karjamõisa ümber tekkinud Maarjamõisa asund (traktorijaam). Aleviku piiresse jääb ka Kurisoo mõis. Aravete-Saunaküla on liidetud Kurisoo külaga. Vrd *Arandi*. – FP

Almquist 1917–1922: III, 307; EAA.1.2.933:63, L 62p; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 173; EAA.1.2.942:427, L 415p; EAA.3.1.448:118, L 87; Rev 1586: 83; Ungern-Sternberg 1912a: 58, 72, 132

Aravu <-le>, koh <-lõ> Röp – küla Tartu maakonnas Meeksi vallas (Meeksi ms), 1592 *Oracko*, 1601 *Aroha*, 1627 *Ahrha od. Musseck*, 1630 *Arraww kylla*, 1638 *Orowa kyll*, 1686 *Arrowakylla*, 1798 *Arrawo*, 1839 *Arrawa*. ⇒43A3 ♦ Aravut on veel 1627 mainitud täiesti tühjaksjäänud külanä. Ilmselt oligi tegevust põlisemast Meeksi külast väljakasvanud asustusega. Aravu nime päritolu pole selge. Varasemate kirjapanekute järgi võib oletada nimekuju **Arova*, kus on toimunud *o* ja *a* kohavahetus, kuid tõenäolisemalt oli varasem nimekuju siiski **Arava*. Motiivi poolest sobiks hästi *hara* 'haru', kuna koht paikneb lahus rannaäärsetest, tõenäoliselt vanematest küladest ja ka Aravu külas endas on pikka aega olnud kahe põlise liikumistee hargnemine. Kahtlusi äratav sõnaalguse *h* puudumine kõigis vanades kirjapanekutes, vrd nt Akste. Võimalik on Aravu nime võrdlemine sõnaga *aro* 'aru, kuiv rohumaa'. Nime tugev varieerumine võiks pakkuda toetust ka vana isikunime oletusele. L. Kettunen ongi pidanud Aravu ja TMr Aravuste küla nimes *aravu*-komponenti aimatavaks isikunimeks. Ilmselt on Aravu nimega seotud Meeksi valla vana lisanimi ja perekonnanimi *Aruste* (vrd 1686 Mehikoormas *Arutsi Petter*). 1977 on Aravuga liidetud sellest noorem ↑Rihthemõtsa küla. Aravu ja Meeksi küla piiril paiknevad Kol'o talud, mis 1930. a-tel oli küla. Vrd *Arase*, *Arava*, *Aravuse*, *Pilka*. – ES

EAA.308.2.104, L 1; EO: 271; Mellin; PA II: 436; Rev 1601: 20; Rev 1624/27 DL: 68; Rev 1638 I: 262; Roslavlev 1975: 24; Rucker

Aravuse <-le> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas, poolmõis, sks *Arrawus*, 1345 *Aras*, 1537

Arow, 1796 *Arrawo* (veski), 1913 *Arawuse m* (mõis). ⇒15B1 ♦ Ametliku külanimekirjas 1970. L. Kettunen on TMr Aravuste küla nime puhul oletanud isikunime *Aravo*, põhjendades, et *ste*-lise kohanime algusosa on harilikult isikunimi. V. Pall on Aravuste soo puhul toonud võrdluseks sama külanime, kuid jätnud nime päritolu lahtiseks. Vrd Aravu. – MK

Bfi: I, 1089; EO: 271; Johansen 1932: 9; KNAB; PTK I: 26

Arbavere <-`verre ~ -sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas, mõis, sks *Arbafer*, 1454 *Arpener* (küla, ilmselt peaks olema *Arpeuer*), 1542 *Arpever* (mainitud talupoegi ja veskit), 1554 *Arpever*, 1871 *Arbafer*. ⇒4C3 ♦ Küla läks 1454 Undla mõisale ja oli selle all kuni 1668, mil panditi Aaspere mõisnikule. Mõis on E. Tarveli hinnangul rajatud vahemikus 1689–1700, sõna *Gut* (1554 *im Gute zu Arpever*) võib tähendada nii mõisat kui ka lihtsalt valdust. 1920. a-test asundus, hiljem küla. Nimele on L. Kettunen toonud võrdluseks sõna *arp*: *arbu* 'loos, võluvahend' ja *arbutama* ~ *arvutama* ~ *arutama* 'nõiduma, võluma'. Siia võiks lisada läänepoolse sõna *arb*: *arva* 'perele määratud osa küllakogukonna ühismaast, lapp, siil', mis on lähtunud samast tähendusväljast, kunagi on neid maid määratud loosi teel. E. Tarvel oletab nime lähtekohana muistset isikunime. Arbaverega on 1977 liidetud osa Soomukse külast (1241 *Somæcos*, 1726 mõis *Könde und Somikus*, 1913 *Somukse*). – MK

Bfi: I, 221, 1201, 1404; EAN; EMS: I (2), 396–397; EO: 287; Joh LCD: 608; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 16; Tarvel 1983: 47, 49, 106–107

Arbi järv Nõo – järv Tartu maakonnas Elvas, 1627 *Arpe Jerwe*, *Arpe* (tühi küla), 1638 *die Harpsche See*, 1839 *Arbi* (talud). ⇒32B3 ♦ XV–XVI saj ürikuis on juttu mõisakohast nimega *Harpen* (1495 *Harpenland* ehk *Hohenheide*), samuti läänist ja veskist. Järve nimi võib neist pärineda ning seostuda kunagise peremehega, kelle nimeks oli *Arp*: *Arbi*. Viimase lähteks peetakse kas kreeka isikunime *Archippos* (*Ἀρχιππος*, tõlkes 'hobuste hoidja') või eesti sõna *arp*: *arba* ~ *arbi* ~ *harbu* 'nõiatemp, nõidumistriist'. Võimatu pole üldsõna pidada kohanime otseks allikaks. Veekogu nimeks on veel Väikejärv ehk Elva Väikejärv. Vrd Arbavere. – EE

Bfi: I, 270, 678; EMS: I (3), 442; Mäemets 1977: 34; Rajandi 2011: 27, 29; Rev 1624/27 DL: 139; Rev 1638 I: 87, 109; Rüdcker

Ardla [*`ardla*] <-sse>, koh *'Ar`dla* Põie – küla Saare maakonnas Põide vallas (Uuemõisa ms), XVI saj *Hordele*, 1570 *Hardele*, 1645 *Hardiall*, 1798 *Hardjal*. ⇒51B2 ♦ XVI saj loeti küla Maasilinna foogtkonda, kus oli ka Ardla (*Hardele*) vakus. E. Blumfeldt on samastanud külanime Põide ja Jaani muinaskihelkonna nimega *Horele*. Algselt *la*-liitelise külanime algusosa võiks pärineda muinaseesti või – nagu enam oletatud – germaani päritolu isikunimest. Ardla küla maa-alale jääb kaugel (2,5 km) kirdesopis koht nimega Karja-saare (u 1900 *Карьясапе* talu). – MK

Rehepapp; Saaremaa 1934: 698; SK I: 28; Vene TK 42

Ardu [*`ardu*, ka *ardu*] <'Ardu ~ -sse>, kirjak varem ka *Harðu* Kos – alevik Harju maakonnas Kose vallas (Paunküla ms), 1241 *Harco* (**Harto*), 1417 *Harde*, 1716 *Ardo*. ⇒13A2 ♦ Põlisküla, al 2011 alevik. L. Kettunen pakub nime lähtekohaks isikunime **Harttoi*, P. Johansen aga võrdleb soome kohanimega *Hartola*. Nime vanemad kirjanekud toetavad väi-

det, et sõnaalguline *h* kadus Põhja-Eesti murdeist XVII–XVIII saj paiku. – TL

Bfi: I, 119; BHO: 102–103; ENE-EE: I, 277–278; EO: 19; Joh LCD: 349; KN

Are¹ <-sse> Pjg – alevik Pärnu maakonnas Are vallas, mõis, sks *Arrohof*, ? 1500. a-tel *Arrasz* (küla), 1534 *Errhe*, 1601 *Arre*, 1797 *Arrekül*. ⇒21C4 ♦ 1681 või 1683 on mainitud mõisana. XVIII saj viidi mõis **Lehtmet*sa külla (*Lechtmetz*), mille talupojad ümber asustati; Are sai taas külaks. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele Are asundus, mis 1939. a paiku nimetati Niidu külaks; Are küla jäi oma nimega. 1977 liideti Are küla Eaverega, Are alevik aga moodustati sellest 5 km lõunasse jäävast Pärivere asundusest ja Eavere küla osast, kus hiljemalt 1930. a-test oli paiknenud Are vallamaja ja kool. Are nime päritolu jääb hämaraks, võimalik, et liitub algselt *Ara*-nimedega. Vrd Arase, Are². – MK

BHO: 23; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); Roslavlev 1974–1977: 13

Are² <-sse> Põie – küla Saare maakonnas Põide vallas (Koigi ms), 1738 *Harreküll*, 1798 *Arko*. ⇒51B2 ♦ 1977–1997 oli Kahutsi osa. Are nimega vrd (*h*)*arg*: (*h*)*ara* 'haru'. Kuna nimi on kirja pandud alles XVIII saj, siis arvatavasti ei tule lähtekohana kõne alla vanarootsi *harg* 'ohverdamiskoht'. Vrd Are¹. – MK

SK I: 28

Aresi <-sse ~ -le> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas (Andja ms), 1241 *Arissilæ* (küla), 1318 *Arussel*, 1333 *Ariselle*, 1694 *Arrisal*, 1782 *Arresi*. ⇒5C3 ♦ Aresi ehk Aresi-Vanaküla kõrval on olnud ka põhjapoolne Aresi-Altküla, mõlemad olid küladena olemas 1930. a-tel, 1977 ühendati Aresiks. Nime lähtekohaks on pakutud isikunime *Ari*, vrd soome sugunime *Arinen*. Nime varasemate kirjanekute põhjal võib oletada, et see on olnud kaheosaline, järeloa aluseks on vaheldumisi *sild*: *silla* või *selg*: *selja* (*sella*) ja *salu*. Nimi on liikunud *si*-liste külanimedele sarja. M. J. Eisen on esmamainingus näinud nime **Hariselja*. Vrd Ariste. – MK

BHO: 24; Eisen 1920: 83; EO: 204; Joh LCD: 318; KNAB

Ariste¹ <-sse> Põie – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Tumala ms), 1638 *Arrist*, 1645 *Ayriß*, *Ayrist*, *Ayriß*, 1798 *Harrist*. ⇒51B2 ♦ Esimesi kirjanekuid silmas pidades tundub nimi teist algupära kui Valjala Ariste puhul, kuid sellegi *ste*-lise külanime lähtekohaks võib olla isikunimi. Vrd Ariste². – MK

BHO: 106; Rehepapp; SK I: 29

Ariste² <-sse> VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Vanalõve ms), 1400 *Hariest*, 1569 *Harist*, 1645 *Herrist*, *Harrist*, 1798 *Harrist*. ⇒51A3 ♦ 1977–1997 oli Jursi osa. L. Kettunen pakub Ariste nime vasteks isikunime *Are*, *Ari*, D.-E. Stoebeke esitab XV saj-st ka *h*-lise eesti päritolu isikunime *Harrikain*, *Harriken*. Nime esinemine mitmes paigas toetab kaudselt arvamust isikunimelisest lähtekohast. E. Koit tuletab Ariste nime sõnast *hari* 'mäehari', tema väitel viib küla ümbritsev maastik arvamusele, et selle elanikke võidi kutsuda *haristeks*. Vrd Ariste laht. – MK

EAN; EO: 70, 219; Koit 1962: 231–232; Rehepapp; SK I: 29; Stoebeke 1964: 16

Ariste laht, rahvak *Ööri lõpp* Ans – laht Saare maakonnas Salme vallas. ⇒52B2 ♦ Nimi võib olla siirik Ida-Saaremaalt, kus oli Ariste küla nii Valjala kui ka

Põide khk-s. Saaremaa idaosa talupoegadel oli kaugeid heinamaid saare lääneosas, ka on olnud siserännet, vrd kohanimed Jämajas Pöidlasteall heinamaa, Pöidlaste põllud. Ööri lõpp on saadud Ööri talu järgi. Lahte on nimetatud ka Kaugatoma laheks, rahvasuus Upsteni laheks (Upsteni on talu Üüdibe külas, 1798 *Übslandi*). Vrd Ariste¹, Ariste². – MK

Eesti PK 20; Mellin; SK I: 319

Arisvere <-`verre ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Pajusi vallas (Rutikvere ms), 1514 *Aristfer* (küla), 1583 *Ariswer*, 1624 *Harristfer Hanss* (mõlder), 1638 *Harrestfer* (küla Rutikvere mõisa all), 1797 *Arristfer*. ⇒24B1 ♦ Küla nime on L. Kettunen tuletanud sugunimest *Arine* (*Ari+ne*). Arisvere kaguosa on Uduküla (1855–1859 *Yððo*), mis liideti Arisverega arvatavasti 1930. a-te lõpuks. Vrd Ariste. – MK

EAA.298.2.71, L 9; EO: 310; LGU: II, 169; Mellin; PA IV: 18; Rev 1624 PL: 46; Rev 1638 II: 162

Arjadi <-le>, kirjak varem ka *Arjandi* Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Taevere ms), 1765 *Harjade Jürri* (talupoeg Taevere mõisas), 1816 *Arjadi*, *Arjadi Tavid* (kaks talu), 1855–1859 *Херьяте* (küla). ⇒23B4 ♦ Rahvapärimuse kohaselt oli külas neli Arjadi talu, millelt küla nime sai, 1816 oli Taevere mõisa all mainitud kahte. Külana hiljemalt XIX saj II poolel. Oletamisi on talunime lähtekohaks talupoja lisanimi sõnast *hari*: *harja* mitmuse omastavas käändes, kas pühkimisvahendi või tipu tähenduses. Lisanimena esines Sjn Nuutri küla all juba 1638 (*Harja Pawell*). Arjadi põhjaosa tuntakse Jaburi nime all (1688–1692 *Jaber Matts*, 1724 hajatalu *Jabora Jahn*). – MK

EAA.567.3.98:213, L 214p; EAA.1865.3.255/4:13–14, 24, 25, L 12p–13p, 23p, 24p; EAA.298.2.71, L 9; EAN; KNAB; Rev 1638 II: 107; RGADA.274.1.182/1:15, L 8p; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/38:662, L 5p

Arjassaare [*arjas_saaare*] <-`saarde> Pil – küla Viljandi maakonnas Kõo vallas (Pilistvere kirkms), 1686 *Harjasarest* (seestütlev), 1782, 1797 *Harjasar*, 1839 *Hariasaar*. ⇒24A3 ♦ Ümberkaudu on (H)arja või (H)arjo esinenud lisanimena. XVIII saj I poolel oli Kõo mõisas *Aria Hans* ja *Ario Hanso Mart*, 1758 Arussaare mõisas *Harja Hans* (ilmselt sama mees kui esimene Hans) ja *Harjo Hanso Jürri*, *Harjo Maddis* ja *Harjo Mardi Michel*. XVIII saj lõpul oli juba küla (*Harjasar*), mis kuulus Pilistvere kirikumõisale. Külanime lähtekohaks oli talupoja lisanimi sõnast *hari*: *harja* või ka päritolu Harjumaalt, mis sai soosaare nime vahendusel külanimeks. – MK

EAA.567.3.117:12, L 11p; EAA.567.3.234:4, 5, L 3p, 4p; EAA.1865.3.217/9:7, L 6p; EAA.3144.2.1:21, L 19p; Mellin; Rücker

Arju <-le>, kirjak varem ka *Harju* Jaa – küla Saare maakonnas Orissaare vallas, mõis, sks *Taggafer*, 1645 *Claus Harryen*, 1738 *Harjel*. ⇒51A2 ♦ Mõis, mis asutati E. Tarveli järgi 1488. a, teistel andmetel XVII saj I poolel, kuulus pikka aega suguvõsale nimega *Harien*. Küla (Mellinil 1798 *Taggafer*, kolmevasta-kaardil 1855–1859 *Арюкюля*) oli mõisa lähedal põhjas. 1977–1997 oli küla Tagavere osa. Nimi on eesti päritolu, tõenäoliselt lähtub kas isikunimest *Harjo* ~ *Harju* või lisanimest, mis näitab päritolu Harjumaalt, Harjust. Mõisa saksakeelne nimi *Taggafer* viitab lõunapoolsele naaberkülale Tagaverele, selle nime

on eesti keeles vahel ka mõisa kohta kasutatud. Vrd Harju. – MK

BHO: 574; EAA.298.2.71, L 7; EAN; EM: 120; KNAB; PTK I: 27; Saaremaa 2007: 120; SK I: 29

Arkma [*`arkma*] <-le> Pil – küla Järva maakonnas Türi vallas (Kabala ms), 1583, 1624 *Artma* (küla), 1638 *Artama*, 1797 *Arkma*. ⇒23C3 ♦ Sisekaolist külanime võiks analüüsida kaheosalisena: *Ark+ma*. Nime algusosaga võib võrrelda sõnu *artsik* 'varju-alune, kuur' ja *artsik* 'võsastik, tihnik'. Nimes on juba XVIII saj lõpuks *k* asendanud varasema *t*. Arkmaga on 1977 liidetud põhiosa Laeva külast (1797 *Laewa*) ja Mäo küla (1624 *Meos*, ↑Meossaare). – MK

EMS: I (3), 446; Mellin; PA IV: 8; Rev 1624 PL: 43; Rev 1638 II: 157

Arkna [*`arkna*] <-`Arkna ~ -sse> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Rakvere vallas, mõis, sks *Arknal*, 1241 *Arkenalla* (küla). ⇒5B3 ♦ Arkenali vasallisuguvõsa on nimetatud 1333. XV saj on mainitud veskit. Veski juurde rajati vahemikus 1483–1527 mõis. XVI saj oli mõis hävinud ja selle asemel oli Väike-Arkna küla (sks *Kl. Arknal*), mis sulas XIX saj ühte Korjuti mõisaga (1744 mõis *Korjoth*, samastatud talunimega 1550 *Korrige*). Pärast 1613. a tekkis Suur-Arkna küla juurde karjamõis (sks *Gr. Arknal*), millest sai XVIII saj lõpul iseseisev Arkna mõis, ka küla säilis (Mellinil mõis *Arknal* ja küla *Gr. Arknal*). 1920. a-tel rajati mõisa maadel asundus, 1970. a-tel asund, millest 1977 koos väikese osa Arkna külaga moodustati uus Arkna küla. Haljala valda jäänud Arkna küla osa liideti Põdrusega. P. Johansen on nime analüüsinud **Arken-alla* 'kivirüngaalune' (sm *harkko* 'kivirünk'), kuid selle vastu räägib sõnaalgulise *h* puudumine Taani hindamisraamatu kirjapanekust alates. Sobivat vastet on sel puhul raske leida, vrd rannikumurdest *arkala*, *arkana(s)*, *arken* 'kütke', kuid seda on keerulisem kohanime motiiviks pidada. – MK

Joh LCD: 318–319; KNAB

Arossa [*árossa*] <-le>, koh <-lõ> Rõu – paik (küla) Võru maakonnas Võru vallas (Vana-Nursi ms), 1638 *Ahro Henn Pustus*, 1684 *Kubbias Rein*, 1765 *Dorf Arrusse*, 1805 *Arrossa Kiltre Johann*. ⇒44C2 ♦ Liideti 1977 Nooska külaga, lõunapoolsed talud Rõuge vallas kuuluvad praegu Soekõrdsi küla alla. 1638 mainitud Aro Hennu puustus (tühi talukoht) oli sajandi lõpul asustatud teise lisanimega talupojaga. XVIII saj kinnistus kohanimeks *Arusse* ~ *Arossa*, lühenenud vorm liitvälisest nimest *aru* + *ussaia*. Sõna *ussaid* 'õue-aed, hävinud talu ase' on lõunaeesti kohanimedes tavaline. Vrd Mäessä. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:263, L 257p;

EAA.567.2.795:2, L 1p; Rev 1638 I: 200

Aru¹ <-sse>, koh *Aru_küla* Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kolga ms), u 1690 *Arropperre*, 1844 *Arro* (talu), u 1866 *Арюкюля* (küla). ⇒3C3 ♦ 1977–1997 oli Kosu küla osa. Kohanimetekartoteegi teatel on küla saanud oma nime kõige suurema ja vanema talu järgi, mida kutsuti rohkem Arupereks. Tundub, et tegemist on pisikülaga, mida u 1690 on nimetatud Arupereks, kus on olnud kaks talu. Kohalik kasutuses on Arupere nimi säilinud. Nimes sisaldub sõna *aru* 'kõrgem, kuivem maa'. Balti kohaleksikon (BHO) peab küll varasemaiks kirjapanekuiks 1290 *Arweculle* ja 1291 *Arrenküll*, kuid see pole kindel. 1291 on mainitud Aruküla üksinda, 1290 on

- ta Kolga kloostrivendadele kuulunud külade reas: Kuusalu, Kahala, Kalamäe, Aruküla, Juminda, Uuri jt. Vrd Aruküla¹. – MJ
Bfi: I, 25; BHO: 29; EAA.1.2.C-I-1; EMS: I, 451; KN; LUB: III, 537; Schmidt 1844; Vene TK 126; Vilbaste 1956: 113
- Aru²** <-le ~ `külla>, rahvak ka *Aru_`mõisa* Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas, mõis, sks *Arromois*, 1519 *Arromois*. ⇒50C2 ♦ 1319 on Saaremaalt mainitud vasalli *Mondevaste de Arole*, keda on ühendatud hili-sema Aru mõisaga (esmamaining 1519). Mõisa maadel tekkis 1920. a-tel Aru asundus, pärast 1930. a-id oli kirjas küllana. 1977–1997 oli Veske küla osa. Vrd Aruküla. – MK
KNAB; SK I: 31
- Aruaia** [*aru_aia*] <-le> Võn – küla Tartu maakonnas Mäksa vallas (Kastre ms), 1874 *Arroid*, 1900 *Aroid*, 1925 *Aru*. ⇒33B1 ♦ L. ja I. Rootsmäe märgivad rahvamälestustele toetudes, et Aruaia karjamõisat hakkas endise kandiküla kohale u 1889 rajama mõisnik Nikolai v. Essen, kes aga 1900 suri. Karjamõis jäigi lõplikult välja ehitamata, valmis said ainult küün ja väljavahi maja. Hilisem küla (1945 ja varem asundus) kujunes karjamõisa põldudele pärast maareformi. Külanimi on hilistele nimedele omaselt loodusoludele viitav: algusosa on seotud sõnaga *aru* (lõunaesti *aro*), mis tähendab kehva, kuiva maad või niitu. Aruaiaga liideti 1977 osa ↑Kastre külast. – MJ
BHO: 25–26; Rootsmäe 2016: 192–193; Simm 1973: 28, lisa 20; Simm 1977: 110; Tartumaa 1925: 476
- Aruaru** [*aru_aru*] <-sse> HJn – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas (Raasiku ms), 1925 *Aruaru* (talud). ⇒3A4 ♦ Pärast 1920. a-te maareformi raba servale rajatud küla, enne seda olid seal mõisatöölise majad. Talunimed sisaldavad enamasti Aru-elementi: Aru (u 1866 *Appo*), Aruaru, Aruallika, külanimi olevatki esialgu olnud lihtsalt Aru. Vana talu on Arukoka (rahvakeeles ka Aruvana), teised asundustalud. Mõisaaegne rahvajutt pajatab, et soodest ümbritsetud Aruarust olla kaks korda aastas vilja saadud: siis, kui talvel jää kandis, ja pärast jaanipäeva, kui vesi oli soos alanenud. Nimes sisaldub sõna *aru*. Aruaru lõunaosas, Raasikust läänes on vana külakoht Kaemla (1241 *Keamol*, 1650 *Kaimala*). Al XVI saj-st on mainitud vaid (vaba)talud, mis on läinud XVII saj keskel Raasiku mõisa alla. 1690 tähistas *Kaimela* nimi ainult põldu. Hiljem on lähedusse rajatud uus tänini püsinud Kaemla talu. Kaemla nime seob L. Kettunen sõnaga *kaim*: *kaimu*, sm *kaima*, mis on usutavam kui teine tema pakutud võimalus *kaema* 'vaatama'. – MJ
Eesti TK 25; EAA.1.2.C-III-37; EO: 84; EVK; Joh LCD: 421; Jõelähtme 2010: 113; KN; KNAB; LCD: 46r; Lepik 2002–2003: 4; Vene TK 126
- Arukse** <-sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas (Paasvere ms), 1716 *Arrokose Jahn*, *Arrokose Peter* (talupojad Paasvere mõisa all), 1923 *Arukse* (küla), 1945 *Paasvere-Arukse*. ⇒15C3 ♦ 1970. a-tel oli kaks Arukse küla, neist põhjapoolne Arukse I liideti 1977 Paasverega, lõunapoolne Arukse II nimetati Arukse külaks. 1782 esinesid Paasvere mõisas lisanimedena Arukse ja Arukase (*Arrokse Jürri*, *Arrokse Peter*). Tõenäoliselt on need lisanimed külanime aluseks. Aruksega on 1977 liidetud Sivi (1922). – MK
EAA.3.1.451:212, L 146p, 147; EAA.1864.2.IV-5:342, 346, L 320, 324; EAN; ERA.1112.3.353, L 2; KNAB; ÜAN
- Aruküla¹** [*aru_küla*] <-`külla ~ -sse> HJn, Jür – alevik Harju maakonnas Raasiku vallas, mõis, sks *Arroküll*, ? 1291 *Arenculle*, 1688 *Arrokull* (mõis). ⇒3A4 ♦ Aruküla võib olla mainitud 1291, kui Taani kuning annetas selle küla Daugavgrīva (Dünamünde) munkadele. Samastus ei ole aga kindel, sest küla on nimetatud üksikult ja nimi võis tähistada mõnda muud Aruküla. Kindlamad andmed siinse Aruküla kohta on XVII saj-st. Enne 1650. a tekkis Aruküla kui Raasiku mõisa kõrvalmõis, 1726 eraldati Raasikust iseseisvaks mõisaks. Aruküla mõis ise jäi kuuluma Harju-Jaani kihelkonda, ent kõik tema külad kuulusid Jürisse. Mõisa ümber tekkis 1920. a-tel Aruküla asundus, lisaks kujunes raudteejaama ümbrusse XX saj alguses Aruküla alevik ja sellest edelas planeeriti juba enne Esimest maailmasõda männimetsa Aruküla aedlinn, mis kasvas eriti 1950.–1960. a-tel. Kõik need kolm ühendati 1977 üheks Aruküla alevikuks (Aruküla asundus liideti alguses Igaverega, ent hiljem läks mõisasüda aleviku piiresse). Nimi on kirjeldav: *aru* 'kuiv rohumaa' + *küla*. – PP
EAA.1.2.940:256, L 248; ENE: I, 205; Joh LCD: 386
- Aruküla²** [*aru_küla*] <-`külla ~ -sse> Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1688 *Arräküllaby*, *Arroküllä*, *Arroby*, 1798 *Arro*. ⇒48C3 ♦ 1795 kuulus Soonlepa mõisale, samal ajal oli Suuremõisa all neli vabadikku Aruküla (*Arroküllä*) lisanimega. 1977–1997 oli Heltermaa küla osa. Aruküla nime lähtekoht on *aru* 'kõrge kuiv maa'. Vrd Aruküla¹. – MK
BHO: 29; EAA.1864.2.V-73:56, 71, L 56, 71; EAN; HK: 37; KNAB
- Aruküla³** [*aru_küla*] <-`külla ~ -sse> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Maidla ms). ⇒6C4 ♦ Ametliku külanime moodustati 1997, varem oli 1977–1997 Maidla osa, enne seda arvati Uniküla alla. Küla on nime saanud Aru talult (1844, 1871 *Arro*), mis lähtub sõnast *aru* 'kõrge maa'. Vrd Aruküla¹. – MK
KNAB; Schmidt 1844; Schmidt 1871
- Aruküla⁴** [*aru_küla*] <-`külla ~ -sse> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Mäetaguse vallas (Mäetaguse ms), 1796 *Arro* (küla). ⇒16C1 ♦ 1977–1997 oli Võide osa. Aruküla on olnud väga levinud külanimi. Mh Puru külas esineb Aruküla lisanimena juba XVII saj (1688 *Arrokulla Jurgen*), kuid pole selge, milline Aruküla oli lisanime lähtekohaks, sest Ereda mõisa all oli 1726 samuti *Arroküll*. Aruküla põhjaosa on endine Kolustre küla (1871 *Kollostri*, u 1900 *Koaycmpe*), mis liitus 1940. a-teks. Vrd Aruküla¹. – MK
Mellin; Rev 1725/26 Vi: 179; RGADA.274.1.1614/1:32, L 13p; Schmidt 1871
- Aruküla⁵** [*aru_küla*] <-`külla ~ -sse> Koe – küla Järva maakonnas Koeru vallas, mõis, sks *Arroküll*, 1564 *Arrukull* (**Arrnkull*), 1732 *Arroküllä*. ⇒14B4 ♦ Küla asemele loodi a-ks 1635 mõis. Mõisa maadele tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1977 jagati Vao ja Väinjärve küla vahel, ent taastati 1997 küllana. Aruküla mõisa vahetu ümbrus on liidetud Koeru alevikuga. Nime esmamainingut 1564. a tuleks lugeda kui *Arrnkull*, kust on e-täht nähtavasti vahele jäänud (st *Arrenkull*), *Arrukull* oleks ta juhul, kui on märkimata jäänud esimest *u*-tähte tähistav kriips. Vrd Aruküla¹. – FP
EAA.1.2.933:124, L 124; KNAB; Schilling 1970: 83
- Aruküla⁶** <-`külla ~ -sse> Kir – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Vanamõisa ms), 1922 *Aru-Muusi*

(küla), 1938 *Muusi-Aruküla*, 1945 *Aruküla*. ⇒20C3
♦ Oli 1977–2014 liidetud Seira külaga. Aruküla nime algsosa tuleneb arvatavasti XVIII saj koos Rootsi külaga Keskküla mõisa alla kuulunud Aru taludelt, mille lähtekoht oli olemas juba XVI saj (1522 *Aro Peter*). Muusi nimi tuleneb talu- või lisanimest, vrd XVIII saj Vanamõisa all talupojad 1782 *Musi Hans* ja *Musi Rein*. 1816 on Muusi talusid veel mainitud, kuid 1834 olid inimestest tühjendatud, Ü. Tarkiainen arvates tõenäoliselt mõisastatud. XIX saj oli Muusi karjamõis (sks *Diedrichshof*). Vrd Aruküla¹. – MK

EAA.1864.2.IV-8:340, 341, L 335, 335p; KNAB;

Stackelberg 1928: 135

Aruküla⁷ [*aru_küla*] <-`külla ~ -sse> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Kulina ms), 1546 *Arwekull*, 1641 *Lechtigall und Arrokküll* (mõis). ⇒15B1 ♦ Algselt moodustasidki Kulina mõisa vist Aruküla ja Lähthe. XVI saj oli riid Fromhold Methstakeni ja Engelbrecht Kudlingi (Kudleni) vahel metsatüki *Arwe* pärast ja seetõttu, et Fromhold oli jõuga kallale läinud (*mit Gewalt eingefallen*) vastase külale nimega *Arwekull*. Tõenäoliselt see oligi hiljem Kudlingile kuulunud Aruküla. XX saj alguses nimetatud ka Kulina-Aru külaks. Aruküla piires on kaks endist karjamõisat, Vanaaru (sks *Alt-Arro* ehk *Marienhof*) ja Uusaru ehk Uuemõisa (sks *Neuhof*, vn *Гавриловскиü*), vastavalt kirdes ja kagus. Küla lähedal põhjas oli XIX saj Immersoo karjamõis (1871 *Immeso*). Külaga on pärast 1940. a-Id liidetud endine saunaküla Kuusikumäe (1913 *Kusikomäe*). 1977 liideti Aruküla Roela-Kannastiku küla (↑Kannastiku). Vrd Aruküla¹. – MK

BfI: I, 1277, II, 526; EVK; KNAB

Aruküla⁸ [*aru_küla*] <-`külla ~ -sse> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Uue-Varbla ms). ⇒27A1 ♦ Aruküla (Aru) nime sai küla 1939. a paiku, varasem nimi oli Uue-Varbla asundus, sest külas asus Uue-Varbla mõis (sks *Neu-Werpel*), mis eraldati Vana-Varblast 1799. 1977–1997 oli Raheste küla osa. Aruküla nimega vrd XVI saj Emmu (*Hemo*) vakuses *Arokulle Iacob*. Nimi pärineb sõnast *aru* 'kõrge kuiv maa'. Vrd Aruküla¹. – MK

EAN; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek

30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); KNAB; Stackelberg 1928: 199

Aruküla⁹ [*aru_küla*] <-`külla ~ -sse> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Haimre ms), 1699 *Arrokyla*, 1726 *Arroküll*, 1798 *Arrokul*. ⇒21B1 ♦ 1977–1997 oli jagatud Haimre ja Naistevalla vahel. Nime aluseks on *aru* 'kõrge kuiv maa'. Vrd Aruküla¹. – MK

EAA.1.2.C-IV-239; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 52

Aruküla¹⁰ [*aru_küla*] <-`külla ~ -sse> Tür – paik (küla) Järva maakonnas Türi vallas (Laupa ms), 1726 *Arroküll* *Mart* (talupoeg Jändja küla all), 1796 *Arroküll*. ⇒23A2 ♦ XX saj on küla olnud jagunenud kahte ossa, millest vanem (Aruküla I, idapoolne) liideti 1977 Poikvaga, uuem (Aruküla II, läänepoolne) Jändjaga. Nimi sõnast *aru* 'kõrge kuiv maa'. Vrd Aruküla¹. – MK

KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Jā: 135

Arukülä [*aru_külä*] <-`küllä ~ -sse> Krl – paik (küla) Võru maakonnas Mõniste vallas (Vana-Antsla ms), 1601 *Arrekull*, 1782 *Arroküll* *Hanns*, 1839 *Arroküll od Pille*. ⇒43C3 ♦ 1977 liidetud Koemetsaga. Küla esmamaining võib olla veelgi vanem, juhul kui 1419 Uexküllide päranduse jagamisel mainitud *Eleyerve*

vakus küladega *Permel*, *Arro*, *Vyrgha* ja *Pallokule* peaks asuma Ähijärve ja Saru vahel. Seda ei saa siiski tõestada. 1601 on Aruküläs kirja pandud kümme talu, kõik peremehed isanimedega, mis võiks näidata, et asustus paiknes pigem külasarnaselt ja Aruküla ei olnud suurt hajatalude piirkonda kattev nimi. XVII saj algupoolest puuduvad teated, 1685. a kaardil on üks talu, alles 1811 on tekkinud uuesti neli talu. Nime tähendus on sama nagu teistel Aruküladel. – ES

EAA.1865.2.130/1:57, L 56p; EAA.308.2.88, L 1;

EAA.1865.2.131/2:45, L 44p; LGU: I, 208; Rev 1601:

61; Rucker

Arula <-sse> Ote – küla Valga maakonnas Otepää vallas, mõis, sks *Arrol*, 1419 *Arole* (küla), 1477 *Arrol* (küla), 1475–1486 *Wats*, *Arrol* (mõis), 1582 *Arrolakul* (küla), 1638 *Arrulakyllo* (küla), *Wats genand Wayst oder Arl* (mõis), 1900 *Arola m.* ⇒38C2 ♦ Arula on vana küla, mille nimi koosneb sõnast *aru* ja *la*-liitest. *Aru*-algulisi nimesid on harilikult seostatud sõnaga *aru*, Lõuna-Eestis on *aru* liivasegune maa. Ilmselt see sõna õngi külanime aluseks, sest Arula tuumikus on niisugune maapind. Teisalt on *la*-lõpulisel küla- ja talunimesid seostatud isikunimedega, seega **Aro* võib olla samuti muistne isikunimi, kuigi sellist siiski teada ei ole. Arula mõis on rajatud arvatavasti ajavahemikus 1475–1486. XVI ja XVII saj paiknes Arula mõis kohas, mida tänapäeval tuntakse Vanamõisana (hilisem karjamõis, sks *Althof*). Siis oli selle mõisa nimeks **Vaiste* (*Wats ~ Waist ~ Waystemoyse*), mis oli saadud **Vaiste* küalt (mh kirjutatud *waiwastakyllo*). 1582. a kasutati mõisa kohta nime *Rail*. Küla on ulatunud Vanamõisast Pülme järveni. Oletatavasti seostub küla nimi sõnaga *vaev* või *vaene*. Arula külaga on 1977 liidetud Meema küla (1839 *Mema* talud) ja ↑Äidu asundus. – MF

BAL: 140; BHO: 29–30; LGU: I, 207, 517; PA I: 79; Rev 1638 I: 27, 89; Rucker; Uustalu 1972: 14, 154; Westrén-Doll 1923: 40

Arumetsa [*aru_metsa*] <-`metsa> Hää – küla Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas (Häädemeeste ms), 1811 *Arrometza Hans* (talu Häädemeeste mõisa all), 1839 *Arrometz*, 1840 *Arro Metza Kuella*. ⇒53A2 ♦ Hiline küla, nimi heinamaa järgi, külas on ka kaks Arumetsa talu. Nimi pärineb sõnadest *aru* 'kuiv kõrge maa' ja *mets* : *metsa*, tõenäoliselt loodusnime vahendusel. Arumetsa lõunaosa nimetatakse Mõisakülaks, see kuulus varem Häädemeeste õigeusu kirikumõisale. – MK

EAA.1865.3.272/3:7, L 7; EAA.2072.3.15a, L 3, foolio

III; KN; Rucker

Arumäe [*aru_`mäe*] <-le> Vai – küla Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas, mõis (Samokrassi ms), sks *Samokraß*. ⇒8B3 ♦ Arumäe nimi pandi Auvere-Joala vallavolikogu otsusega 1934. a. Varem oli Samokrassi (1583–1589 *Sammakras*, 1611 *Sammakrass*, 1615 *Sammakrasby*, 1620 küla *Sammakras* Narva lossiläänis, u 1900 *Замокрост*). 1655 osteti Samokrassi karjamõis ja küla (*Sammokras*) koos Vallisaare külaga (*Wallisaar*) Narva bürgermeistrile. XVIII saj lõpul oli see Narva linnamõis. 1726 mõis (*Karropall und Samokras*) külaga (*Samokras*). Mellinil on 1796 saksa-keelne mõisanimi *Imokras*, eestikeelne *Sarewälli M* (vrd 1920. a-te topokaardil on mõisa juures Saarevälja talu). Nimi Samokrassi võib A. Šteingolde järgi päri-

- neda vene lisanimest *Самокрпач* 'kiidukukk' või sellest tuletatud nimest *Самокрасов*. Mõisasüdame ja Auvere küla vahel asus varem vabatküla Usari ehk Husari. * *Rahvaetimoloogia järgi oli küla esimene, Самыя paz.* – MK
Almquist 1917–1922: 308; BHO: 533; EAA.1.2.938:26, L 24p; ERA.14.2.720 (Auvere-Joala vallavolikogu 18. IV 1934 otsuse ärakiri); EVK; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 195; Saaga: Originalet av Jakob Koits registervk. Del I, S:4; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/4:74, L 88; Troska 1987: 103
- Arupää** [*aru_pää*] <-le>, koh ka *Aru_pia* TMr – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Vesneri ms), 1925 *Arupealne*, 1939 *Arupää*. ⇒33A1 ♦ Hiline küla, sest 1923. a asulaloendis esineb vaid talunimi Arupealne. Liitsõnaline nimi koosneb näivalt maastikusõnadest *aru* : *aru* ja *pää* ~ *pia* 'pea', kuid järelosa on konkreetisel juhul *pää*lne-sõna lühend. Küla on saanud nime talu järgi. Vrd Arupääse. – EE
ERA.14.2.717 (Tartu vallavalitsuse 13. VI 1939 koosoleku protokoll nr 5); KN; KNAB; Tartumaa 1925: 417; Uuet 2002: 112; ÜAN
- Arupääse** [*aru_pääse*] <-le ~ -'pääle> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Maidla ms). ⇒6C4 ♦ Ametliku külana moodustati 1997, varem oli 1977–1997 Maidla osa, enne seda arvati Uniküla alla. Küla on nime saanud tõenäoliselt Aru talust lähunud talude nime vahendusel Arupealise heinamaa nimest. Vrd Aruküla³. – MK
EVK; KN; KNAB
- Arussaare** [*arus_saare*] <-saarde> Pii – küla Viljandi maakonnas Kõo vallas, mõis, sks *Arrossaar*, 1589 *Arozor* (küla), 1624 *Arrosahr*, 1797 *Arrosar* (mõis). ⇒23C3 ♦ Mõis, mis on Balti kohaleksikoni järgi rajatud enne 1688. a küla asemele, esineb juba 1681.–1684. a kaardil (*Arrosar Hoff*). Mõisa maad olid XX saj alguseks välja jagatud ja mõisast lõunas tekkinud Maimsaare küla (u 1900 *Maimscape*, vrd Kilingi mõisas taluna 1806 *Maimesare Hinrich*), muu osa mõisasüdamest kuulus õigeusu kirikumõisale. Praegune külanimi taastati ametlikult 1977, külasse jäid ka Arussaare kõrtsi varemed ja Arussaare mõisakoht. Nimi on pandud mõisa ja kunagise küla järgi. Arussaarega liideti 1977 Uduallika küla (1721 *Odoallick*, 1839 *Uddoallick*, u 1900 *Удуаллика*). – MK
BHO: 30; EAA.308.2.205, L 1; EAA.567.2.944, L 1; KN; KNAB; PA IV: 132; Rev 1624 PL: 44; RGADA.274.1.171/1:201, L 198p; Rücker
- Arusta** <-le>, koh ka *Aruste Jür* – küla Harju maakonnas Kiili vallas (Nabala ms), 1850 *Arruste Hans* (popsitalu), 1922 *Arusta sauna k.* ⇒12A1 ♦ Endine sauna küla, mis kirjalikesse allikatesse ilmub 1920. a-tel. Nimi on tuletatud sõnast *arune* (mitmuslik vorm), *ste-lõpp* on siin vaheldunud *sta-lõpuga*. – PP
KN; KNAB; Tärk 2010: 55
- Aruste** <-le> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Leisi ms), 1519 *Harwesz*, 1627 *Haruste Jaack*, *Hariste Hannus*, 1645 *Arrust* (küla). ⇒50C2 ♦ 1977–1997 oli Mätja osa. Nime esimeste mainingute kohaselt võiks aluseks olla *haru(ne)* : *haru(se)*, kuid ilmselt juba XVII saj-st on rahvaetimoloogia ühendanud nime sõnaga *aru* 'kõrge kuiv maa'. – MK
EAN; KNAB; Rehapp; SK I: 31
- Aruvalla** [*aru_valla*] <-valda>, koh *Aru_valla*, kirjak varem ka *Arovalla Jür* – küla Harju maakonnas Rae vallas, mõis, sks *Arrowall*, ? 1417 *Haragul*, 1467 *Horwele*. ⇒12B1 ♦ Küla on mainitud arvatavasti 1417, mõis eraldati Kose-Uuemõisast XVII saj keskel. 1920. a-test Aruvalla asundus, al 1977 küla. Kuigi nüüdisnimi näib koosnevat sõnadest *aru* + *vald*, võib varasem kirjapanek, kui see on samastatav, viidata ka teistsugusele päritolule, nt oletatavast isikunimest **Ara* + *küla* (nime hääldatakse ka praegu *Aravalla*, vrd ka 1630 *Arawall*, mujal Eestis on *Aravere*, *Araste* jms). – PP
Bfi: I, 119, 268, II, 428, 837; BHO: 30; KNAB; ÜAN
- Aruvälja¹** [*aru_välja*] <-le> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Maidla ms), 1796 *Arruwälli* (küla), 1913 *Arowelja*. ⇒6C4 ♦ Küla on alguse saanud Aru taludest (1726 olid Maidla mõisa Kulja küla järgi *Arro Jürri* ja *Arro Jak*) ning Maidla mõisa karjamaast Aru väljast (1782 juba hajatalu *Arro Welja*). Vrd Aruküla³, Arupääse. – MK
EAA.1864.2.IV-3:332, L 322; EVK; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 161
- Aruvälja²** [*aru_välja*] <-le> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Inju-Meriküla ms), 1871 *Arro* (karjamõis). ⇒15A1 ♦ Külana mainitud 1945. Asub Inju arus, nime algusosa on kunagise Inju mõisa Aru karjamõisa järgi, järelosa on *väli* : *välja*. Aruvälja kagupoossed talud kannavad 1930. a-te topokaardil Näidaku nime. Küla põhjapiiril on Pajusti-Metsaküla talud. Vrd Aruvälja¹. – MK
EVK; KNAB; Schmidt 1871
- Aruvälja³** [*aru_välja*] <-le>, rahvak ka 'Võlla-' *Mõisa_küla* Aud – küla Pärnu maakonnas Audru vallas (Võlla ms). ⇒28A1 ♦ Asundusküla endise Võlla mõisa mail, tekkinud 1925. a paiku. Aruvälja nimi tuli käibele u 1939. Nimi pärineb tõenäoliselt talunimest, vrd 1782 *Arjowelja Mart*, 1795 *Arjowelja Mär*, 1804 *Arrowelje Mert*. Esimese kirjapaneku põhjal võib seostada Harju nimega, lisanimena võis märkida päritolu Harjumaalt (Harju talu oli ka nt Kaisma külas), vrd *hari* : *harja* 'tipp', *aru* 'kuiv kõrge maa' ja *väli* : *välja*. Varasem nimi oli Võlla asundus või Võlla-Mõisaküla, nimetatud Võlla mõisa järgi (sks *Wölla*, 1638 *Wolle*). Arvatakse, et mõis oli olemas juba 1569 ning ehitati uuesti 1638 tühjale mõisakohale. Praeguse Aruvälja piiresse jääb endine Ellamaa karjamõis (vrd 1738 kõrts *Ellamashe Krug*), mis kuulus Koonga mõisa (Mih) juurde. Vrd Aruvälja². – MK
EAA.1865.2.168/2:97, L 95p; EAA.1865.5.140:21, L 18p; EAA.567.2.829:5, L 3p; ERA.14.2.715 (Võlla vallavolikogu 28. I 1939 koosoleku protokoll nr VI); KN; KNAB; Rev 1638 II: 44; RGADA.274.1.203:458, L 453p
- Arvila** <-sse> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Mäetaguse vallas (Kiikla ms), 1795 *Arvel* (küla), 1816 *Arwill* (küla), 1844 *Arwela*. ⇒16C1 ♦ Nimi on praegustel andmetel küllalt hiline, selle päritolu on teadmata. – MK
EAA.1864.2.V-38:295, L 288p; EAA.1864.2.VII-100:358, L 377p; Schmidt 1844
- Åsbyn** ['oos'bü(ü)n] <-i>, koh *Åsbin* ['oos'bi(i)n] Ris – paik Harju maakonnas Paldiski linna alal Suur-Pakri saarel (Kloostri ms), 1913 *Осби*. ⇒1A4 ♦ Külanime Åsbyn lähteks on *ås* 'mägi, oos' (kruusaseljandiku järgi) + *by* 'küla'. Rootsi keeles on nimeks olnud ka Strandbyn, eesti keeles Rannaküla, neid nimesid on varem mainitud: 1694 *Stramby*, 1698 *Stran By*, 1871 *Rannakül*, u 1900 *Страндбю* (Раннакюля). – MK
EAA.1.2.C-IV-115; Johansen 1951: 225; KNAB; Lagman 1964: 66; Schmidt 1871

Aseri <Aseri ~ -sse> VNg – alevik Ida-Viru maakonnas Aseri vallas, mõis, sks *Asserien*. ⇒6B3 ♦ Aseri küla (1796 *Asseri*) lähedusse rajati Koogu-Aseri mõisa maadele 1899 tsemendivabrik, mille juurde 1920. a-tel tekkis töölisasula, pärast Teist maailmasõda alevik. Aleviku üks alusasula oli Aseri küla, 1534 on mainitud nii mõisat kui ka küla (*Aszeryn*). Mõlemad asuvad tänapäeval ↑Aseriaru küla piires. Mõis *Ass[erie]*, mille P. Johansen on samastanud Aseriga (nurksulgudes on ilmselt Johanseni lisandus), oli tema järgi olemas juba 1367, seda on aktsepteerinud ka H. Ligi. Aserist pärineb ilmselt vasallisuguvõsa Asseryen, millest on teateid XIII saj-st ja kelle esiisa Acerus (omastav Aceri) mõisale nime andis. Johanseni järgi tuleneb mõisanimi vasallisuguvõsa nimest, kuid võiks olla ka vastupidi, küla võis anda nime suguvõsale. L. Kettunen on nime pidanud raskesti etümologiseeritavaks ja seda see on. Kui algne oli külanimi, siis võis see lähtuda isikunimest: dokumentides kujul *As* esinev nimi on muistse mehenimena Eesti alal esinenud veel XVI saj. 1977 liideti Aseriga Meriküla (1433 *Merikulle*) ja Uusküla (1922; 1945 *Aseri-Uusküla*). Meriküla jätk kagus üle oja oli varem Kukruse ehk Kukuruse küla (1844 *Kukkers*, 1913 *Kupkurause*). – MK

BHO: 350; EO: 181; Joh LCD: 841; Johansen 1932: 19; KNAB; Ligi 1961: 341; Schmidt 1844

Aseriaru [*aseri_aru*] <-sse>, kirjak varem ka *Aseri-Aru* VNg – küla Ida-Viru maakonnas Aseri vallas (Aseri ms), u 1900 *Арроникъ* (küla). ⇒6B3 ♦ Küla on saanud nime Koogu-Aseri mõisast eraldatud Aru kohast. 1920. a-tel anti Aseri vabrikutöölisele maad, millele rajati Aseriaru küla. Külaga on 1977 liidetud Aseri küla (1534 *Aszeryn*), mida vahel jagati põhjapoolseks Vabatkülaks ja lõunapoolseks Talukülaks. Mõisa ümber 1920. a-tel tekkinud Aseri asundus sulandus pärast 1945. a kokku Aseri külaga. Vrd Aseri. – MK

BHO: 31; EVK; KNAB

Asovarik [*aso_varik*] <-usse>, koh <-uhe> Kan – mets Põlva maakonnas Kanepi vallas Heisri ja Karaski vahel, 1870 *Asso Warrik*. ⇒39C2 ♦ Karaski mõisale kuulunud mets on saanud nime Aso kõrtsi järgi (1783 talupoeg *Asso Kõrtsi Klemmo*). Juba 1685. a kaardil on Asovariku ääres Karaskist edelas talukoht, mille nimi pole teada. Sajand hiljem on eeldatavasti samas kohas olnud Aso kõrts. XIX saj keskpaiga kaartidel ei leidu aga Karaski mõisa ja Asovariku vahel enam ei talu ega kõrtsikohta. Kunagine Aso kõrts võib olla nime saanud kas uusasutamise või sõna *ask* 'praht, prügi' järgi. Metsanime liigisõna *varik* tähendab võru ja tartu keele alal suurt varjulist metsa, harilikult segametsa. – ES

EAA.2059.1.2760, L 1; EAA.1267.1.286:204, L 395; EAA.308.2.88, L 1; Saar 2008

Assaku¹ <-le> Jür – alevik Harju maakonnas Rae vallas (Lehmja ms). ⇒2C4 ♦ Assaku alevikuks nimetati 1977 endine Lehmja küla, samas kui vana Assaku küla liideti Rae külaga. Nime ümbertõstmise põhjus on teadmata. XX saj on asula kandnud Lehmja nime samanimelise mõisa järgi, kuid ajalooline nimi on olnud *Jagumäe (vahel ebatäpselt oletatud ka *Jaagumäeks*). Tegemist on põlise külanimega (1241 *Jacomeckæ*, 1333 *Jackemeke*, 1536 *Jackummege*, 1871 *Jagomæ*), mis on ehk tuletatud sõnadest *jagu* ja *mägi*. – PP

Joh LCD: 381–382; Kivi 1964: 405; LCD: 47v; Schmidt 1871

Aseri tsemendivabrik. 1930.–1940. a.d. EFA.356.0-82549.

Assaku² <-le>, koh *Assaka Jür* – paik (küla) Harju maakonnas Rae vallas (Rae ms), 1241 *Assuncaua*, 1503 *Assenkayue* (küla), 1561 *Asszekoughé kulle*, 1694 *Asséküll*. ⇒2C4 ♦ Vana Assaku küla liideti 1977 Rae külaga, osalt ka Peetriga. Assaku nimi kanti üle alevikule lääne pool Tartu maanteed (↑Assaku¹). Nimi on algselt olnud kaheosaline: isikunimi **Assē* + *kaevu*. Hiljem on nime järelosa lühenenud, nagu nt Karunga ja Koonga nimes. L. Kettunen lisab, et ka **Assaka* on võinud isikunimi olla, mis esineb nt Assikvere nimes. – PP

EO: 57, 330; Joh LCD: 321–322; LCD: 47v

Assamalla <-sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas (Porkuni ms), 1241 *Assemulæ* (küla), 1556 *Assmull*, 1586 *Aszemahle*, 1796 *Assama*. ⇒14C1 ♦ P. Johansen toob nime vastetena sm *ase* 'relv' ja *muld* : *mulla*, kuid peab seda rahvaetümoloogiaks seoses Kalevipojas esinenud lahinguga kohal, mille nimi oli *Assamaa luht*. Näib, et *muld* : *mulla* on oletatud esinevat eesti kohanime järelsises (*Koimula*), ehkki hilisemates nimede üleskirjutustes võib see ühend märkida ka veskit. Algusosa lähtekohaks võiks pigem olla *ase* : *aseme*. L. Kettunen moodustas algvormi **Asema-la*, ta oletab võimaliku vastena ka isikunime **Asa* (**Asanmaa*). Teisal moodustab ta nime algvormiks **Assalan-maa*, pidades silmas kohanime rööpkuju *Assalama*. Algusosa lähtekohaks on siingi isikunimi. – MK

Bfl: I, 1437; EO: 70, 88, 125; Joh LCD: 320; Mellin; PTK I: 77

Assikvere <-verre ~ -sse> Kod – küla Jõgeva maakonnas Pala vallas (Halliku ms), 1582 *Hasykfer*, 1585 *Assiguer*, 1627 *Hasigfehr*, 1638 *Aßiwer*. ⇒26A2 ♦ Nime algusosa seletab L. Kettunen kui isikunime (arvatavasti **Assakka*, **Assukka* või **Asakka*, **Asukka*, **Asikka*). V. Pall peab seda tõenäoliseks, lisades veel eesnimed, nagu *Aso*, *Asu*, *Asso*, *Hasso* jts (D.-E. Stoebe peab neid germaani laenudeks) või siis sks isikunimed *Asico*, *Asica*, *Asuca*. – PP

BHO: 31; EO: 57, 303; PA I: 112; PTK I: 28–29

Astangu <-le> Kei – Tallinna asum Haaberstis. ⇒1A2 ♦ Endise Mäeküla ja Kadaka küla piirimaile 1980. a-tel rajatud asum, ehitatud sealsete laskemoonaladudega seotud Nõukogude sõjaväeorganisatsioonide poolt. Nimetatud asumi peamise tänava, Astangu (1984) järgi, nimi viitab sealsele astanguna tõusvale maastikule. Varem nimetati ka Harku mikrorajooniks, kuna piirnes Harku alevikuga. – PP

Tallinn 2004: I, 25

Aste¹ [*`aste*] <-sse> Kaa – alevik Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Loona ms, Pähkla ms), kuni 1977 *Aste asund*. ⇒50A4 ♦ Laoküla ääremaale Saksaniidi

metša al 1962 juveelitehase Aste tsehhi rajamisega seoses tekkinud asula, enne seda olid seal 1939 ehitatud Nõukogude sõjaväe lennuvälja kasarmud. Jääb omanimelisest külast 3,5 km lõuna poole, vahele jääb Vantri küla. Vrd Aste². – MK

ENE: I, 219; ENE-EE: I, 344; EVK

Aste² [ˈaste] <-sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Elme ms), 1645 *Aste*. ⇒50A3 ♦ 1977–1997 oli Haamse osa. Võimalik, et nime aluseks on isikunime As mitmuse omastav. As on mehenimena Eesti alal esinenud veel XVI saj. – MK

Rehepapp; SK I: 31

Astuver <-verre ~ -sse> Rõn – küla Valga maakonnas Palupera vallas (Suure-Rõngu ms), 1449 *Hastiver* (ka mõis), 1582 *Hastfier* (ka mõis), 1601 *Astofer*, 1721 *Astowersche Dorf*, 1796 *Astuver*; sks *Hastofer*. ⇒38C1 ♦ Astuvere mõisa olemasolu kohta on teateid 1638. a-ni, mil ta oli juba tühi. Kohanime päritolu on ebaselge. P. Johanseni arvates seostub see Haversvordede suguvõsaga, kes olevat oma nime „eestipärastanud“ *Hastferiks*. Seevastu L. Kettunen oletas, et *vere*-osiga kohanimi võis alguses olla kas kolmesilbiline **Asutu-* (vrd tegusõna *asuma*) või tuleks lähtuda tegusõnast *astuma*. See kõrvutamise ei anna tulemusi, sest uurija lähtus põhjendamatult *h*-ta nimekujust. * *Rahvajutu järgi Astuveri nimi oli sellest tulnud, et nii kõvad lahingud olid, et astu verre* (2004). – EE

Bfl: I, 131; BHO: 107; EO: 304–305; KM: ERA, MD 290 (2) – 2004; LGU: I, 309; Mellin; PA I: 77; Rev 1601: 64; Rev 1638 I: 95; RGADA.274.1.172:234, L 236

Asuka <Asuka ~ -sse> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Leisi ms), 1592 *Andreas Aßuck*, *Mick Aßuck* (talupojad Nurme-Metsküla vakuses), 1798 *Assoka* (küla). ⇒50B2 ♦ Külanimi on alguse saanud talupoja lisanimest, vrd *asukas*: *asuka* 'elanik, asuja'. – MK

EAA.1.2.936:8, L 8; SK I: 31

Asuküla¹ [*asu_küla*] <-küllä ~ -sse>, kirjak varem ka *Asu* Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kaarma ms). ⇒50B4 ♦ Pärast Kaarma mõisa maade jagamist tekkinud asundusküla sai 1925 nime, mille tähendus võiks olla 'asujate või asunikude küla'. Küla piires asus XVI saj rajatud Kaarma mõis (sks *Karmelhof*), mida pärast Uue-Kaarma mõisa eraldamist 1872 nimetati ka Vana-Kaarma mõisaks. Asukülaga on 1977 liidetud osa Väljaküläst (1798 *Welja*). Vrd Kaarma², Nõmme¹². – MK

EM: 121; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; Mellin; SK I: 31–32

Asuküla² [*asu_küla*] <-küllä ~ -sse> Rid – paik Lääne maakonnas Ridala vallas, mõis, sks *Assokiüll*, 1591 *Assokyle*, 1598 *Assekyle By* (küla), 1642 *Assokul*. ⇒19C1 ♦ Mõisasüda asus tänapäeva Metsaküla ja Suure-Ahli küla piiril. Mõis oli olemas XVII saj. Nimi pärineb kunagiselt külalt, vrd Ahli all arvatavasti päritolu näitava lisanimena 1541 *Asekul Han*, *Asekull Mick*, umbes samast ajast *Hinrick Aßokull*. Vrd *asuma*. XVII–XIX saj omanikusuguvõsa Klickenite (Klickide) järgi on mõisat eesti keeles varem nimetatud ka Kliki mõisaks (1732 *klikki mois*). Vrd Asuküla¹. – MK

BHO: 32; EAA.1.2.937:86, L 86; EAA kinnistud; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:155, L 153; Stackelberg 1928: 201; Thor-Helle 1732: 320

Asva [ˈasva] <'Asva ~ -sse ~ -le> Pöi – küla Saare maakonnas Laimjala vallas (Kahtla ms), 1645 *Aßma*, 1798 *Aswa*. ⇒51B3 ♦ Küla on olnud ka Laimjala mõisa all. Varasema üleskirjutuse järgi sobiks nimevasteks *asm*: *asma* 'roost vahimajake, ajutine jahimaja'. – MK

SK I: 32

Ataste <-sse ~ -le> Pee – küla Järva maakonnas Kareda vallas, mõis, sks *Alexanderhof*, XIV–XV saj vahetusel *Attas*, 1564 *Attes*, 1615 *Attis*, 1798 *Attus*. ⇒14A4 ♦ XVI saj oli küla Mäo mõisa Kareda vakuses, XVII saj algul kroonule kuuluv tühi küla. 1835 või 1840 rajati külla Aruküla mõisa kõrvalmõis. 1920. a-test asundus, mis 1977 liideti Ämbraga, taastati külanä 1997. Nime struktuuri põhjal on tegemist *ne-*: *se*-lise nimega, mille algusosa aluseks võiks olla isikunimi, vrd L. Kettunen teisel pakutud **Ata*, **Atoi*. – MK

BHO: 10; ENE: I, 226; EO: 244; Johansen 1930a: 152; Ungern-Sternberg 1912b: 66, 83

Atika <-sse> Hls – küla Viljandi maakonnas Abja vallas (Abja ms), 1601 *Attikas* (küla), 1797 *Attichste*, 1811 *Attika*. ⇒37A1 ♦ Näib, et Atika nime on varem võidud kasutada ka *ste*-lisena (1922 *Atikse*). Nime lähtekohaks on isikunimi *Ate*, *Ati*. Mellini 1797 a. kaardil oli küla juures märgitud Siitame (*Sitena*) karjamõis, mille järgi küla on kutsutud ka Siitameks. Atika piirsesse jääb endine Mõnsikille karjamõis (1909 *Mõnsiküla*). – MK

EAA.1865.3.171/1:4, L 5; EO: 91; KNAB; KN; Mellin

Atla¹ [ˈatla] <'Atla ~ -sse> Juu – küla Rapla maakonnas Juuru vallas, mõis, sks *Attel*, 1241 *Attola* (küla). ⇒12B3 ♦ Atla mõisast on teateid 1422. Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud Atla asundus liideti Atla külaga 1977. L. Kettunen peab nime algusosa muistseks isikunimeks **Atto* (ka *Atu*, *Ate*), millele on liidetud *la*-lõpp. Mõis on ajuti jagunenud kaheks, Atlast Orguse pool asunud Eeru ehk Väike-Atla mõisat (vanemas pruugis ka Hiiru mõis, sks *Klein-Attel*) on esimest korda mainitud 1686, vahest samas kohas oli 1489 Orguse mõisaase (*Orgas*). – PP

EO: 70–71, 91; Joh LCD: 325–326; LCD: 41v

Atla² [ˈatla] <'Atla ~ -sse> Khk – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Attel*, 1453 *Attell*. ⇒49A4 ♦ Atla mõis eraldati Karalast 1750. a-tel, oli riigimõis. Mõisa kõrval läänes säilis samanimeline küla. 1920. a-tel tekkis mõisa maale asundus, mis pärast 1930. a-id liideti külaga. L. Kettunen on nime rekonstrueerinud kujul **Attoila* ja pidanud lähtekohaks isikunimesid *Atu*, *Ate*, *Ati*, millest *Ate* on esinenud veel XVI saj Saaremaalgi. Atla jaguneb kolmeks: Allküla ehk Altküla (läänepoolne rannaäärne osa, 1922 *Atla-Alt* küla), Mäeküla (keskosa, 1922 *Atla-Mäe* küla) ja Niidiküla (idapoolne osa, endine asundus). Allküla jaguneb omakorda kolmeks *lõukaks*: Abagulõugas, Kuusikulõugas ehk Rannalõugas ja Ooselõugas. Vrd Atla¹. – MK

EM: 122; EO: 91; KN; KNAB; SK I: 32

Atra [ˈatra] <'Atra ~ -sse> Rõn – küla Valga maakonnas Palupera vallas (Palupera ms), 1582 *Hater* (väikemõis), 1627 *Atramoysa*, 1638 *Addern* (mõis), 1923 *Atramõisa*; sks *Attramoise*. ⇒38C1 ♦ Esialgu Kirepi, pärastpoole Rõngu ja Palupera mõisale kuulunud küla, samuti kunagine mõis, mis kadus vahemikus 1638–1683. Kohanimi võib pärineda mõnest germaani isikunimest, vrd Skandinaavia mehenimi

Hathar ~ *Hather* või vanasaksa kohanimi *Hatherheim* (1069). Pole ka välistatud, et kohanimi lähtub mõnest praeguseks hääbunud eesti sõnast. – EE BHO: 34; EAA.308.2.92; EVK; Förstemann 1859: 704; Nimikirja 1985: 296; PA I: 63; Rev 1624/27 DL: 151; Rev 1638 I: 93; Stryk 1877: 137; Tartumaa 1925: 413; ÜAN

Atsalama <-sse> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Mäetaguse vallas, mõis (Pagari ms), 1241 *Akimal* (küla), 1539 *Achymal* (küla), 1655 *Atzelama*, *Atzelamahe*, *Atzelemahe*, 1716 *Aggemal* oder *Azlema* (mõis), 1796 *Aggimal* (mõis), *Azlam* (küla). ⇒16C1 ♦ Mõis rajati XVII saj. XIX saj lõpul läks ala Pagari mõisa alla. P. Johansen toob nime lähtekohana A. V. Forsmanilt oletusliku isikunime **Akima* (vrd ka **Akio*). Nime puhul on oletatud häälikumuutust *k > tš > ts* kas vadja või vene keele mõjul. L. Kettunen on ette pannud nime algkuju **Akja-ma-la* või **Akja-lan-maa* 'ääreal' (lääneremesoome **akja* 'äär, kallas, piir'), teisel toob ta nimevasteks isikunime *Atsa*, *Atso*. Atsalama varasemat vabatküla kaguotsas nimetatakse Ridakülaks. – MK

EAA.3.1.451:22, L 19; EO: 69, 125; Joh LCD: 310, 311; KNAB; Künnap 2002: 97, 98

Auaste <-sse> LNG – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas, mõis, sks *Wiesenau* (al 1843), ? 1591 *Haickias* (küla), 1686 *Haukaste By* (küla), 1798 *Haukast* (karjamõis). ⇒10A3 ♦ Esmamainingut võiks lugeda ka *Haukias*. Auaste mõis eraldati Uuglast 1843. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Külanime lähtekohaks on *haugas*, mis võis esineda ka isikunimena. Auaste ajaloolised osad, kunagised külad, on Meelaküla läänes (1591 *Melenkyla*, 1798 karjamõis *Mälakül*) ja Suistema idas (1798 *Suustama* kõrts). Mõisa kõrval läänes oli XIX saj II pooleni Aruküla (1591 *Arokyle*, 1798 *Arrokül*). – MK

EAA.1, 2.941:629, L 620p; Mellin; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/S:315, 317, 324

Aude [*'aude*] <-sse> Nis – küla Harju maakonnas Nissi vallas (Munalaskme ms), 1565 *Oudaby* (küla, kus elasid *Jurgen Oude* ja *Pep Oude*, läheduses veel üksjalg *Owde Nannken*), 1798 *Audo*. ⇒11A2 ♦ 1977–1998 oli Munalaskme küla osa. Aude küla on vana, võib-olla on selle nimega samastatav ka 1394. a kirjapanek *Haveden* ja lisanimi 1527 *Haudi Lauri*. Võimalik, et nime lähtekohaks on *haud* : *haua*. Vaheldus *au* ~ *ou* viitab kunagisele läänepoolsete murrakute mõjule, mis Nissis tuleb esile ka teiste külanimede kirjapanekutes. – MK

EAA.1.2.931:79, 81, 93, L72, 74, 86; EAN; Essen, Johansen 1939: 35; KNAB; LUB: VI, 2927

Audevälja [*'aude_välja*] <-le> Ris – küla Harju maakonnas Padise vallas (Kloostri ms), 1556 *Hawdewel* (talu), 1565 *Haudewelle Hans* (talupoeg Padise vaku-ses Määra küla all), 1568 *Haudewelle Hans*, 1798 *Haudewälja* (küla ja kõrts). ⇒10C2 ♦ Nimi pärineb loodusnimest talupoja lisanime vahendusel. Küla piiresse kuulub ka varasem Jännima küla (1604 *Genima*, 1871 *Jaeninima*, u 1900 *Янима*). – MK Bfl: I, 1438; EAA.1.2.934:32, 243L 30, 240; KNAB; Mellin; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del 1, 1:9; Schmidt 1871

Audjassaare [*'audjas_saare*] <-saarde>, koh ka '*Aud'as_saarö* ~ '*Haudja_saarö* <-saardö>, kirjak ka *Haudjassaare* Se – küla Põlva maakonnas Mikita-

mäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1773 *Авдъева*, 1782 *Авдеева*, u 1790 *Авсвева*, 1885 *Audjahaar*, 1886 *Haudjasaar*, *Haudjasaare*, 1897 *Audjasaar*, 1904 *Haudjasaarö*, *Авдрёво*, 1937 *Audesaaire*; vn *Авдеево*. ⇒41A1 ♦ XIX saj kuulus Lüübnitsa kogukonda ja Kulkna kogudusse. M. Piho oletusel võib külanimi tuleneda nii seto naise eesnime tuletisest *Ouda*, *Oude* (< *Avdotja*) kui ka mehenime variandist *Ouda* (< *Jevdokim*). Vene nimevariant võis tuleneda perekonnanimest *Авдеес*, 1790. a nimekuju võib leida Pihkva-maa murretes vasteks *овесень* 'kevade esimene päev, 1. märts'. Audjassaare kaguots järverannal on tuntud Paskira (vn *Баукирово*) nime all. Vrd Aude, Audevälja. – AK

Academic; Dal' 1880–1882; Hurt 1903: 165, 174; Hurt 1904: XV; Markus 1937; Piho 1997: 51–63; Pskov 1773; SeK: 12; Truusmann 1890: 54; Truusmann 1897a: 46; Truusmann 1897b: 1; Vasilev 1882: 7; Värska KR 1780–1794

Audla [*'audla*] <'Audla ~ -sse> Pöi – küla Saare maakonnas Laimjala vallas, mõis, sks *Hauküll*, 1453 *Wylken van Hankul tho Loppenkull*, 1464 *Hauckull* (mõis), 1645 *Houkell*, *Haucküll*. ⇒51B3 ♦ Mõisat on mainitud allikais 1464. Mõisast kirdes säilis samanimeline küla, mis vastab tänapäeva Audla külale. Mõisa maal tekkisid 1920. a-tel asunduskülad ↑Jõe ja ↑Käo, viimase piiresse jääb mõisasüda. Võimalik, et Audla nime aluseks on *haud* : *haua*. Järelosa küla on lühenenud *la*-ks. – MK

KNAB; Ligi 1961: 352; Saaremaa 2007: 120; SK I: 33

Audru¹ [*'audru*] <'Audru ~ -sse> Aud – alevik Pärnu maakonnas Audru vallas, mõis, sks *Audern*. ⇒28B1 ♦ Alevik (al 1977) hõlmab mõisasüdame koos Audru asunduse ja külaga ning kiriku ümbruse. Mõisat on mainitud 1449 (*Auder*). 1549 haaras mõis kogu tänapäevase Audru khk, osa Sauga alasid ja Tõstamaa idaosas. Audru kuulus XVII saj Pärnu krahvkonda. Vrd Audru², Salme. – MK

BHO: 34; ENE: I, 236

Audru² [*'audru*] <'Audru ~ -sse> Aud – kihelkond ajaloolisel Pärnumaal, sks *Audern*, ? 1395 *Anderen*, *dorpe to der Audern*, *Auder*, 1449 *Auder*, 1510 *Auder*, *Awder*. ♦ Pole kindel, et XIV saj kirjapanekud on sellest Audrust. Muinasajal kuulus Audru ala tõenäoliselt Läänemaa Soontaga kihelkonda, oli XIII saj keskpaigast Liivi sõjani Saare-Lääne piiskopkonna valduses. Kirikukihelkond arvatakse olevat tekkinud enne 1519, kuid iseseisvana eksisteerib al 1636, enne allus Vana-Pärnule. L. Kettunen on rekonstrueerinud

Audru mõis kihelkonna plaanil. 1908. EAA.3724.5.1594.

Audru kihelkonna plaan. XIX saj lõpp – XX saj algus.
EAA.3724.5.1592.

küsimärgiliselt nimekuju *Autero ja võrrelnud seda soome sõnaga *autere* 'põuavine'. – MK

BHO: 34; ENE: I, 236; EO: 187; LGU: I, 144; LUB: IV, 1388, X, 562; Stackelberg 1926: 212

Augli [*'augli*] <-sse>, koh <-lõ, -n> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Rõuge krkms), 1684 *Kosta Peep*, *Angul Peep*, 1765 *Dorf Augle*, 1811 *Augli*. ⇒44C2 ♦ Esimestel säilinud kaartidel on sama pere-meest nimetatud kahe eri lisanimega. *Angul* on ilmselt kirjaviga, p.o *Augul*. XX saj on Augli olnud nimekirjas 1945, hiljem arvatud *Kaugu* (1970 *Kaugu I*) küla alla. 1977 liideti Nogu külaga, taastati 1997, hõlmates ka varasema *Kaugu*. Külanime aluseks oleva lisanime päritolu pole teada, kuid see on lätipärane. Vrd läti *auglis* 'vili, puuvili', läti ja leedu perekonnanimi *Augulis*. – ES

EAA.308.6.316:11, L 6; EAA.308.2.180, L 1;

EAA.1268.1.401:145, L 140p; EAA.1865.2.82/13:6, L 5p

Auksi <'Auksi ~ -sse> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Viljandi ms), 1584 *Austh* (küla), 1587 *Augusth*, 1588 *August*, 1638 *Augst*, 1797 *Auksi*. ⇒30C1 ♦ Algselt *ste-lõpuline* nimi võis pärineda suguvõsanimest. *Au*-algulistele nimedele on L. Kettunen vasteks pakkunud sõna *au*, mille esmane tähendus olevat 'ava(tud)', ja oletatavat isikunime **Avo* või **Auvoi*. Siinses tüves oli ilmselt *k* (kui see ei ole hiline), mis võiks pärineda vähendusliitest. Vrd ka *haugas*, *auk*. Kirjapanekuis ei ole jälgi sõnaalgulisest *h*-st. Isikunimi *August* ei näi XVI saj piirkonnas kasutusel olevat, kuid võis mõjutada kirjapanijat. Võib-olla on nimega ühendatavad kirjapanekud Viljandi khk-st 1283 *Auесе*, 1481 *Auwes* ja 1630 *Auwust*. Sel juhul kinnitaksid nad L. Kettuneni etimoloogiat. *Auksi* lääneotsas on Jätkiküla, endine pöpsiküla. Kirdenurgas on Saare talud, mida on 1930. a-tel vahel külaks loetud. – MK

EO: 291; LGU: I, 40, 548; Mellin; PA IV: 163, 227, 250; Rev 1638 II: 109; Troska 1987: 103

Auküla [*'au_küla*] <-külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Au Hlj* – küla Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas (Kihlevere ms), 1241 *Haudis*, 1306 *Haudss*, 1390 *Haudisz*, 1459 *Hawdes*, 1632 *Audiss*, 1672 *Hauküla*, 1796 *Aukül*. ⇒5A3 ♦ 1543 jagati küla Telliste ja Kihlevere mõisa vahel, 1779 läks kogu küla taas Kihleverele. L. Kettunen on pakkunud nime tulenemist sõnast *haud* : *haui*, mitmuse seesütlevas *haudes*. Viimane vorm tundub aga ebausutav, M. Kallasmaa pakub ühe võimaliku variantina, et varastes kirjapanekutes on tegemist sõnaga *haud* ja jäänukiga mingist järelliitest. Endist saunaküla Auküla lõunaosas tunti Karjametsa nime all, loodeosa kutsuti Kurekülaks, põhjaosa Tagaväljaks. – MA

EO: 291; Joh LCD: 351–352; KN; KNAB; Mellin; Tammik 2005: 103, 114

Aula [*'aula*] <'Aula ~ -sse> Kaa – paik (küla) Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Elme ms, Mullutu ms), 1453 *Hans Mustell is eyn junge tho Haddewall*, 1645 *Hadola*, *Haola*, 1798 *Haule*, 1856 *Hahhul*. ⇒50A3 ♦ Aula ja Aula-Vintri küla liideti 1977 Aula külaks; 1997 nimetati see Aula-Vintri külaks. Kohanime järelosa *-la* on lühenenud sõnast *-valla*. Nime algusosa jääb hämaraks, võrrelda võib isikunimesid *Ade*, *Ate*, kumbki ei sisalda sõnaalgulist *h*-d. Võimalik, et siin esineb mehenimi *Hadde*, mis tuleb esile ka soome kohanimedes. Vrd Aula-Vintri. – MK

EAA.3724.5.1999, L 1; SK I: 33; SPK: 63; Stoebke 1964: 15, 17

Aula-Vintri [*'aula-`vintri*] <-sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Elme ms), 1855–1859 *Винтпу*, 1923 *Aula-Vintri*. ⇒50A3 ♦ 1866. a kolmevertsalisel kaardil veel eraldi külad (kagus *Аулакюля*, loodes *Вунтпу*), 1920. a-tel hakati teist nimetama Aula-Vintri külaks. 1977 liideti nad kokku Aula nime alla, 1997 nimetati Aula-Vintri külaks. Vintri osis on tõenäoliselt tekkinud rootsi perekonnanimest või on siirik Anseküla alalt. Vrd Aula, Vantri, Vintri. – MK

EAA.298.2.71, L 6; KNAB; Rehepapp; ÜAN

Aulepa [*'aulepa*] <-leppa ~ -sse> = **Dirslätt** [*'diir`slätt*] <-i>, koh *Dilet* Noa – küla Lääne maakonnas Noarootsi vallas, mõis (Aulepa ms, Taebala ms), sks *Dirslæt*, 1540 *Dyrschleven*, 1555 *Dierschlecht*, 1565 *Degerslæt*, *Digerslæt*, *Dichersleth*, 1726 *Haudlepp*, 1798 *Haudlep*. ⇒9C3 ♦ Aulepa mõis eraldati Riguldist 1788, selle kõrval idas säilis samanimeline küla. Küla asus Sutlepa vakuse vanal keelepiiril ja tal oli nii eesti kui ka rootsi nimi. Aulepa nime peetakse vormi põhjal vanemaks kui nime *Dirslätt*. Aulepa lähtekohaks on pakutud *haud + lõpp* : *lõpe* 'laht' (P. Johansen toodud tähendus 'piir' on ekslik). Rootsikeelne nimi koosneb sõnadest *diger* ~ *deger* 'suur' ja *slätt* 'tasandik'. Selle vanemad kirjakuju on saksakeelsete kirjapanijate mõju all, nt esineb järelosa *-slätt* kujul *-schleven*, *-schlecht* (vrd Vormsi Kersleti kirjapanekut *Kyrresleue*). – MB, MK

BHO: 52; EM: 87; Johansen 1951: 236–239, 242–243, 252; Lagman 1964: 53, 72; Rev 1725/26 Lā: 164; Russwurm 1855: I, 113–114, 127–128

Austla [*'austla*] <'Austla ~ -sse> Khk – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Karala ms), 1678 *Hauzele*, 1715 *Hautsalo*, 1798 *Hautsel*. ⇒49A4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Karala küla osa. Austla nime lähtekohaks on sõnad *haud* ja *salu* või *selg*. – MK

EAN; KNAB; Koit 1968: 114

Austurveike [*'austurveike*], koh ka *Estorvike* [*'eesturveike*] Vor – laht Lääne maakonnas Vormsi vallas, rts *Österviken*, 1798 *Oster Wiek*, 1855 *Austerwik*. ⇒9A4 ♦ Rootsikeelne veekogunimi (kirjakeeles *Österviken*) koosneb sõnadest *öster* 'ida' ja *vik* 'laht', moodustades paari ↑Västurveikega. – MB

Lagman 1964: 107; Mellin; Russwurm 1855: I, 110;

Wieselgren 1962: 166

Auvere [*'auvere*] <-`verre ~ -sse> Vai – küla Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas, mõis, sks *Ampfer*, 1489 *Ameveir* (küla), 1583–1589 *Amwierby*, 1796 *Ampfer*, *Amperi M.* ⇒8B3 ♦ 1878 ostsid mõisa kaks venda ja jagasid omavahel, tekkisid Auvere-Uus ja Auvere-Vana mõis (1922; u 1900 *Новая мыза* ja *Мыза*). Nime on käsitletud L. Kettunen, kes on praegust nimekuju pidanud hiliseks ning sellele vasteks toonud *au*, mille algtähenduseks on 'avatud' (*au* < *avo* ~ *auvo*), ja isikunimena **Auwei*. Kettunen ei ole põhjendanud *m-i* kadu ega ole ka seisukohta võtnud, kas eesti ja saksa keeles on erinevad nimed või on tegemist ebareeglipärase arenguga ühes ja samas nimes. Praeguse Auvere alale jäävad endised külad Käre-konna, Mitretski, Mustajõe (1796 *Mustjõggi*, u 1900 *Черная, Мустаягзу*) ja Uhekonna (1913 *Uhekonno*); külad hääbusid pärast Teist maailmasõda. Auvere küla ja Narva linna piiril, nüüdse Narva veehoidla alla jääval alal, oli varem Väaska küla (1796 *Waska*, 1934. a ametlikult nimetatud Kalmujõeks). – MK

Bfl: I, 367; EO: 191; ERA.14.2.720 (Auvere-Joala valla-volikogu 18. IV 1934 otsuse ärakiri); KNAB; Mellin;

Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/4:74, L 87p

Avanduse <-sse ~ -le> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas, mõis, sks *Awandus*, 1241 *Auendoy* (küla), 1494 *Avendes* (mõis), u 1900 *Камко* (*Авандусъ*) (küla). ⇒15A3 ♦ Mõisa esmamaining on a-st 1494, praegu jääb mõis Simuna alevikku. A-ks 1774 oli algne küla mõisastatud. 1796 on mõisast idakirdes Katkuküla (*Katkül*, vrd 1241 *Katcækylä*), mille kohal nüüdne Avanduse küla. Avanduse asundus, mis rajati 1920. a-tel mõisa maade jagamisel, on 1977 liidetud Simuna alevikuga. L. Kettunen on nimega võrrelnud sõna *avandus* : *avanduse* 'avatud koht' ja sm *avanto*, murdes *avento* 'lahvandus, jäässe raiutud auk'. Avandusega liideti 1977 osa ↑Kissa külast. Vrd Simuna?. – MK

EO: 28–29; Joh LCD: 326; KNAB; Mellin

Avasalu [*ava_salu*] <-`sallu ~ -sse>, kirjak varem ka *Aavasalu* Pjg – paik (küla) Pärnu maakonnas Väandra vallas (Pööravere ms), 1555 *Renke*, 1601 *Renicker*, 1797 *Rimmi*, 1825 *Annenhof*, 1923 *Annamõisa*. ⇒22A3 ♦ Liideti 1977 Metsaverega. Avasalu nime sai 1939. a paiku, varem oli vallakirjades Anna karja-mõisa (sks *Annenhof*) või Annamõisa nime all. Küla põline nimi näib olevat Rummikküla (Rimmikküla) või *Rummikvere (1930. a-tel ka moonutatult Riimiküla), nimele võib vasteks tuua sõnad *rumbak* 'mäekink', *rümp* 'raun' või *rünk* (*rink*, *rönk*) 'rüngas'. Küla

hõlmas varem ka Metsavere, vrd u 1900 *Римикюля* (*Мемснредъ*). – MK

BHO: 19; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KN; KNAB; Rev 1601: 178; VMS; ÜAN

Avaste <-sse>, koh ka *Abaste* Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas (Vana-Vigala ms), 1594 *Hawast*, 1638 *Hawest*, 1726, 1798 *Awast*. ⇒21A2 ♦ Esimese kirjapaneku *h*-lisele nimekujule võiks vastata Lõuna-Eestist registreeritud *haavist* 'haavik', hiljem on nimi läinud *Ava*-alguliste rühma, vrd *aba* : *ava* 'umbekasvanud jõekäär, soot; tõusuveest tekkinud lomp rannas', *ava* 'lahtine, katmata; lagunenud, katkine'. Avaste lõunaosa on Pärase (1798 *Perras*). – MK

Bfl: II, 482; EMS: I (1), 74, (3), 522; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 66; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del 1, A:9

Avijõgi [*avi_jõgi*] Sim, Trm – jõgi Ida- ja Lääne-Viru maakonnas. ⇒16B4 ♦ Jõgi algab Pandivere kõrgustiku idaservalt Muuga küla lähedalt ja suubub Peipsi järve Lohusuus. Kutsutud ka Avinurme, Lohusuu, Paasvere ja Venevere jõeks. Nimi tuleneb kalanimetusest *haug* : *havi*, vrd Lai, Trm *avi* (~ *aug*) : *avi*. – MK

PTK I: 29

Avinurme [*avi_nurme*] <-`nurme ~ -sse> Trm – alevik Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas, mõis, sks *Awwinorm*, 1599 *Awinorma*, 1601 *Abinorm*. ⇒16A3 ♦ Avinurme oli XVII saj I poolal veel küla, mõis rajati pärast 1638. XVII saj lõpul läks riigi kätte ning oli edaspidi riigimõis ulatusliku maa-alaga, millest hiljem eraldati rannavald (Lohusuu). Mõisamaa jagati 1906 talupoegadele. Kuigi enamasti oli XX saj allikais nimeks Avinurme alevik, esines ametlikes nimistutes vahel ka Mõisa küla. L. Kettunen oletab, et kohanime kujunemise lähtekohaks on jöenimi Avijõgi (Avinurme jõgi). V. Pall peab võimalikuks, et nime algusosa võib olla ka isikunimi, sest nime (*H*)*avi* mainitakse muistsete eesnimede hulgas. Avinurme edelaots on XX saj alguskümnenditel olnud Pärniku küla (u 1900 *Пярнико*). * *Avinurme rahvas kaebasid vanaste selle üle, et neil kala pole saada. Kalevipoeg, kes seda kaebust ka kord kuulis, lubas selle vasta abi saada. Kalevipoeg ajas havisid Peipsist mööda Avinurme jõge ülesse ning sest ajast kannab see metsanukk Avinurme nime.* (1897) – PP

EO: 270–271; KM: E 32340/1 (19) – 1897; KNAB; PTK I: 29; P XVI: 120; Tartumaa 1925: 472

Avispea [*avis_`pea*] <-le> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas (Triigi ms), 1219 *Avispe*, 1241 *Auespæ* (küla), 1586 *Hawispe*. ⇒15A2 ♦ P. Johansen on nimevasteks pidanud puunimetust *haab* : *haava* + *pea*, õigemini peaks puunimetusest oletama *ne* : *setuletist*. Tänapäeva nimekuju järgi oleks võimalik ka tuletis kalanimetusest *havi* + *pea*, kui see oleks esinenud isikunimena. Avispeaga liideti 1977 ↑Võnnusvere küla ja Uniküla asundus. Viimane tekkis 1920. a-tel Uniküla mõisa (sks *Unniküll*) asemele, mis eraldati Äntust 1697. Avispea piiresse kuulub ka osa Lebavere asundusest (↑Eipri). Vrd Avinurme. – MK

HLK: 198; Joh LCD: 181, 183

B

Beresje <-sse>, koh *Peresi* ~ *Perese* ~ *Peresje* <-he> Se – küla Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), vn *Березье*, 1585–1587 *Березье, Подберезья, Исадь на Березь*, 1686 *Подберезная*, 1782 *Березья*, 1783 *Березя*, 1792 *Подберезье*, 1796 *Podberesnaja*, 1886 *Pereznä*, *Peresi*, 1903 *Beresi*, 1904 *Berezje*, 1920 *Beresje*, 1922 *Berese*, 1928 *Perese*. ⇒41A1 ♦ Mainitud küla ja kalapüügikohana juba XVI saj, kui 5/6 kuulus kroonule (tsaarile ja suurvürstile) ning 1/6 kloostrile. XVIII saj oli jagatud mõisnike ja Petseri kloostril vahel; XIX saj kuulus Lüübnitsa kogukonda ja Kulkna kogudusse. XX saj algul oli vene küla, kus elas ka luterlastest eestlasi ning küla kuulus Tolvitsa (Talabski?) kloostrile (G. Ränk). Külast edelas on Beresje ehk Peresi Umbjärv (vn оз. *Березинское*). Nimi võib tuleneda vene keelest: kas *под* + *березье* 'kasealune' või *под* + *березная* 'kaldaalune'. Eesti

Boose karjamõisa maad Vana-Antsla mõisa kaardil. 1871–1872. EAA.3724.2.1838.

Vastse-Roosa mõisa Borodino karjamõis Hargla khk-s. U 1900. EAA.3724.5.2822.

algupära korral vrd kagumurretes *peresi*, *perese*, *pereski*, *peresinski* (mitmuses) 'vene saapad' (Rõu, Vas, Võn). – AK

Arakčeev 2008; Eesti TK 42; Hurt 1903: 165; Hurt 1904: XXVII; Hurt 1904–1907: II, 197; KN; Mellin; Pskov 1585–1587: 111, 145, 146; Reissar 1996: 59–60; RL 1922; SeK: 104–105; Setumaa 1928: kaart; Vasilev 1882: 22; VMS; Värska KR 1780–1794: II–III

Bisagidbyn [*bisagid'büün*] <-i>, koh *Bisagidbin* [*bisagid'biin*] Ris – paik Harju maakonnas Paldiski linna alal Suur-Pakri saarel (Kloostri ms), 1624 *Pissekekulle* (küla), 1698 *Bissa*, *Byssa*. ⇒1A4 ♦ Rootsi-keelse nime lähtekohana on C. Russwurm näinud rootsi sõna *bisa*, *bisse* 'välk, majavaim', kuid tuginedes nime varasemale mainingule on P. Johansen pidanud seda rootslaste rahvaetümoloogiaks. Rootsi-keelne nimi võib tema järgi olla mugand eestikeelsest nimest *pisike-küla* (vrd 1694 rootsikeelne *Lillaby* 'väike-küla'). Nime Bisagidbyn keskosas on eestikeelne liide *-ke* rahvaetümoloogiliselt teisenenud eestirootsi sõna *gärda* 'põllutükk' alusel. Eestikeelne nimi on hilisemal ajal olnud Lepiku, mis on tõenäoliselt saadud teise külaosa nimest, mille nimeks rootsi keeles 1694 *Aalskog*, 1698 *Alsko* 'lepik, lepamets' (vrd veel 1871. a kaardil on *Weikeküül*, mis koosneb kahest osast). – MK

Johansen 1951: 217 225; Lagman 1964: 66; Russwurm 1855: 248 (§ 379); Schmidt 1871

Boose <-le>, koh *Boosõ* <-lõ> Urv – paik Võru maakonnas Antsla vallas, mõis (Vana-Antsla ms), sks *Bosenhof*. ⇒43C1 ♦ Vana-Antsla kõrvalmõis Boose rajati Kobela külla XIX saj keskel. Mõisasse tekkis XX saj keskel Linda kolhoosi keskus, mis 1977 nimetati Kobela alevikuks mõisat varem ümbritsenud küla järgi. Mõisa järgi kannavad nime veel Boose järved. Nimi on saadud krahvinna Elisabeth von Bose (sündinud v. Löwensterni) järgi, kes 1834 sai oma valdusse nii Vana- kui ka Vastse-Antsla mõisa ja kelle ajal mõis tõenäoliselt rajati. Kuna Antsla mõisad olid kaua olnud von Löwensternide pärusvaldus ja juba järgmises ringis läks Vana-Antsla üle krahvinna Bose väimehele Stael von Holsteinile, siis võib mõisale nime andmist tõlgendada ka kui kummardust valdaja abikaasale, Saksi kammerhärri ja õuemarssal krahv August von Bosele. 1970. a-tel nimetati Boose külaks talusid Kobela alevikust edelas. Need liideti 1977 Madise külaga. Vrd Kobela. – ES

BHO: 43; KNAB

Borodino [*porodi'noo*] <-sse>, koh ka *Porudinu* ~ *Porudina* <pääle ~ Poru'dinna> Har – paik (küla) Võru maakonnas Mõniste vallas (Vastse-Roosa ms), 1839 *Borodino* (karjamõis), 1866–1867 *Ф. Бородино*, 1932 *Porudina*. ⇒44B4 ♦ Vastse-Roosa mõisa karjamõis

on olemas Rückeri kaardil 1839, kuid muud kirjalikud teated selle kohta puuduvad. 1920. a-tel jagati maa asundustaludeks, millest enamik kaotati Nõukogude ajal maaparanduse käigus. Küla liideti 1977 Vastse-Roosaga. Rahvapärimuse järgi olevat kohale nime andnud mõisnik, kellele see meenutanud Borodino lahinguvälja. Sovhoosi ajal kutsuti silotegemist Borodino väljal Borodino lahinguks. Võimalik on ka kohanime lähtumine slaavi perekonnanimest *Borodin*, *Borutin* vms. – MF

BHO: 43; EAA.298.2.71, L 18; Remmel 2003: 176;

Rücker; Valgamaa 1932: 217

Borrby [ˈborbi, rts ˈborrbü] <-sse>, koh *Borrbe* Vor – küla Lääne maakonnas Vormsi vallas (Suuremõisa

ms), 1526 *Borchbue*, 1565 *Boorby*, 1590 *Borby*, 1598 *Borgby*, 1977–1997 *Borbi*. ⇒9A3 ♦ Nimeuurijad on sellele Lääne-Vormsi külanimele leidnud nimekaime mh Soome Uusimaalt, nt 1403 *Borghby* Pohjas, 1423 *Borghaby* Sipoos ja 1540 *Borgby* Helsingi kihelkonnas. Võimalikud eeskujud on ka linna- ja kihelkonnanimi *Borgå*, st Porvoo, ning samasugused *Borg*-nimed Rootsis. Rootsi kohanimedes tähendab sõna *borg* linnust, kantsi või mõnd kaitseotstarbelist looduslikku moodustist. Häälikuarengule *borg* > *borr* leidub ka kinnitust. Vrd Kersleti, Saxby. – MB

Granlund 1979: 183–187; Huldén 2001: 214, 292, 304, 309; Johansen 1951: 276; Lagman 1964: 36; Russwurm 1855: I, 37–38, 106; Wieselgren 1962: 94–97

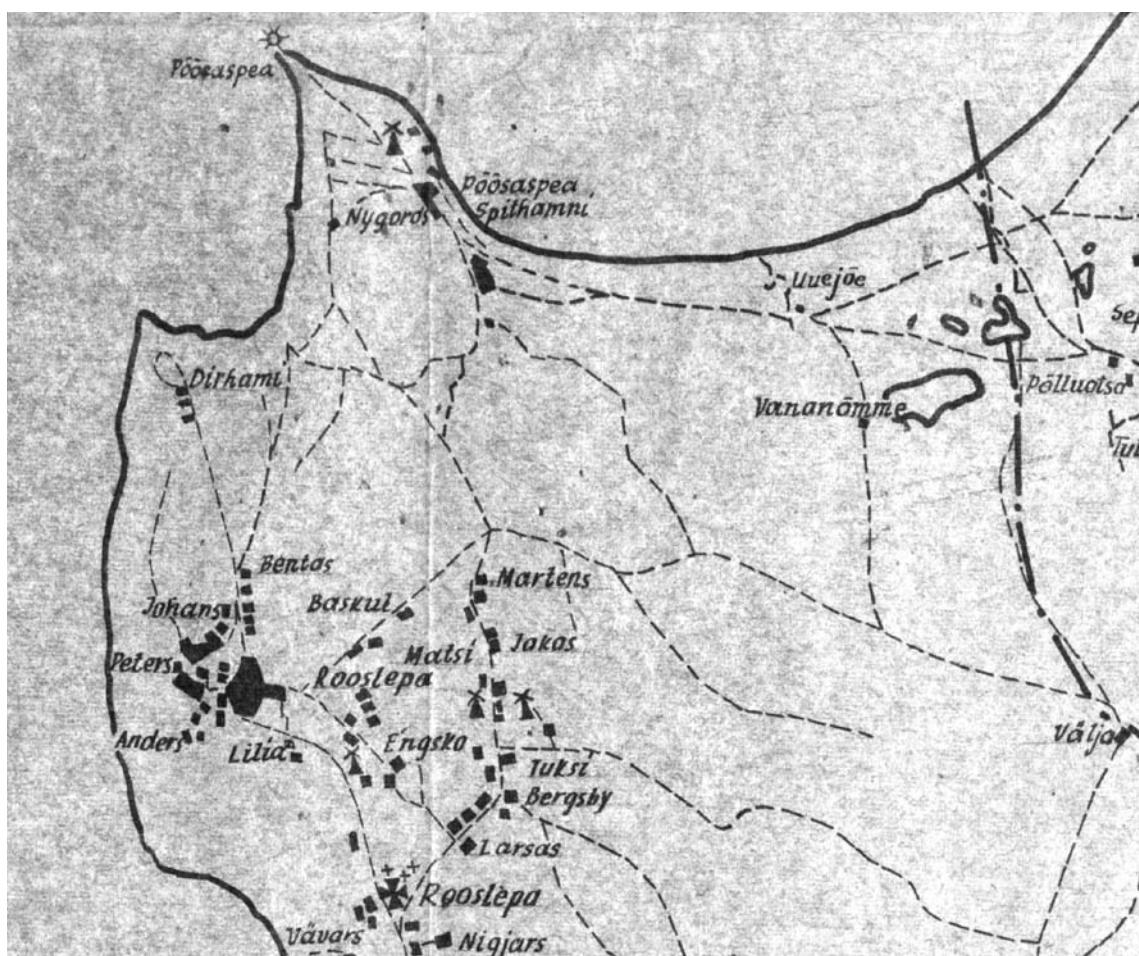
D

Diby [diibi, rts 'diibü] <-sse>, koh *Dibe* ['diibe] Vor – küla Lääne maakonnas Vormsi vallas (Suuremõisa ms), 1540 *Düderbw*, 1564 *Duyderbuy*, 1565 *Döderby*, 1567 *dorp tho Dudder*, 1613 *Dudderby*, 1627 *Dyby*, 1977–1997 *Diibi*. ⇒9B3 ♦ Rootsikeelne asustusnimi sisaldab liigisõna *by* 'küla', algusosa tuleneb rootsi uurijate arvates vanarootsi sõnast **dudher* või **dudhre* 'aeglaselt voolav vesi, soine maa'. Seda sõna tuntakse tänapäeva Rootsis küll ainult kohanimedes, mh Smålandi kihelkonnanimis Döderhult (1312 *Dudhrahult*). Võib siiski oletada, et sõna on olnud kasutusel ka ümberasujate keeles. Vormsi küla on arvatavasti nime saanud põhjaküljel asuva laia sooala *Dibyträsket* järgi, millele viitab ka nimekuju *dorp tho Dudder*. Soo kohta kasutab C. Russwurm 1855 määratlust *Meerb[usen]* ehk merelaht. – MB

Johansen 1951: 276; Lagman 1964: 39; Russwurm 1855: I, 106; SOL: 62; Wieselgren 1962: 98–100, 157

Dirhami ['dirhami] <'Dirhami ~ -sse> = **Derhamn** ['deer'hamn] <-i>, koh *Deram* ['deeram] Noa – küla Lääne maakonnas Noarootsi vallas (Riguldi ms), 1565 *Thönius udi Digerhamp*. ⇒9C1 ♦ Dirhami oli algselt sadama nimi, ametlikuks külaks sai ta 1977, seni arvati Rooslepa alla. Eestikeelne nimi on rootsi nime mugand, mis on algselt koosnenud sõnadest *diger* ~ *deger* 'suur' ja *hamn* 'sadam'. Alguses märkis nimi vaid looduslikku ankrupaika. Maa tõustes ja asustuse levides laiienes nimi ka ümbritsevale rannalale. Lahe nimi eestirootslastel oli siis *Derhamn vike* 'Dirhami laht'. Tuulevarjulisi looduslikke lastimis- ja ankrupaiku oli Eesti läänerrannikul vähe, seetõttu olid Dirhami ja Spithami Haapsalu kõrval tähtsad sadamad. Vrd Aulepa. – MB

Johansen 1951: 248, 252; Lagman 1964: 53, 57, 59, 77, 107, 202, 205, 210–212; Russwurm 1855: I, 4–5, 126; Söderbäck 1939: 86

Dirhami küla Uno Hermanni koostatud Noarootsi khk kaardil. XX saj II pool. EAA.5238.1.274.

E

Eametsa¹ [ˈea_metsa] <-`metsa> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Pööravere ms), 1662 *Öhhametz Jahm* (taluhüüde küla all), 1797 *Eamets* (küla). ⇒21C3 ♦ 1977–1997 oli Lehu küla osa. On väike võimalus, et nime esimese kirjapaneku *Öhha*- on arenenud sõnast *oja*. Eametsa osad, XX saj alguses paigutati ka külad, on Jüriksma (1797 *Jürriksem*) ja Seli (1797 *Selli*). Vrd Eametsa². – MK

BHO: 57; EAN; KNAB; Mellin; Roslavlev 1977: 84

Eametsa² [ˈea_metsa] <-`metsa> Pär – küla Pärnu maakonnas Sauga vallas (Sauga ms), 1638 *Ochametzta*, 1680–1684 *Öhametz Byy*, 1726 *Oamezsher Dorff*, 1751 *Eha Metza Jaan*, 1839 *Oeametz*. ⇒28B1 ♦ Küla keskosa kadus pärast Teist maailmasõda Pärnu lennukivide rajamisel. Kirjapanekute põhjal võib e või ö olla hiline. Võimalik, et nime algusosa lähtekohaks on *oja*. Siiski tuleb o-lise esmamainingu puhul arvesse ka *uht* : *uha* 'raiutud mets, risu', *uhk* : *uha* 'jää peale imbuv vesi, maast välja imbuv vesi; talvel külmumata kohast tõusev veeaur', milles *u* võiks olla madaldunud *h* ees. Vrd *uhastik* 'kinnikülmumata koht soos'. – MK

BHO: 57; EAA.1000.2.956:5, L 4p; PTK I: 255; Rev 1638 II: 32; RGADA.274.1.229/3:98, L 962p; Roslavlev 1977: 42; Rückert

Eassalu [ˈeas_salu] <-`sallu ~ -sse>, koh hrv *Eassar* Aud – küla Pärnu maakonnas Audru vallas (Võlla ms), 1534 *Jasszalle*, 1624 *Joesall*, *Jehasall Claus* (küla ja talupoeg külas), 1797 *Ihasallo* (kõrts ja küla). ⇒28A2 ♦ Nime algusosa võib olla muistne isikunimi **Iha*, mis tuleb esile teisteski kohanimedes, järeloka on *salu*. Eassaluga liideti 1965 Audru mõisa järgi olnud Vanaküla (1624 *Wannakill*, 1839 *Wannakülla*, u 1900 *Ванакюля*). – MK

BHO: 57; ENE: II, 5; KN; KNAB; Rev 1624 PL: 7, 31; Rintala 2008: 313–314

Easte [ˈeaste] <-sse> Ans – küla Saare maakonnas Salme vallas (Käesla ms), 1592 *Hya Mick*, 1798 *Ehast*, 1858 *Easte*. ⇒52C2 ♦ 1977–1997 oli Anseküla osa. Easte nimi on tekkinud talunimest, mille aluseks on isikunimi (vrd *Hyamell*, st **Heameel*) või lisanimi *Hea*. Easte küla loodeotsas Kaugatoma piiril olevat paika on rahvausus nimetatud Nurme külaks. Vrd Eavere. – MK

BHO: 57; EAN; KN; KNAB; SK I: 34

Eavere [ˈeavere] <-`verre ~ -sse>, koh varem ka *Eabre* ~ *Jaabre*, kirjak varem ka *Eapere* Pjg – küla Pärnu maakonnas Are vallas (Are ms), 1515 *Eghuer*, 1534 *Javer*, 1601 *Hiawer*, 1797 *Eawer*. ⇒21C4 ♦ Küla on kuulunud ka Tori ja Pööravere mõisa alla. Varasemad g-lised üleskirjutused viitavad sellele, et nime aluseks võib olla isikunimi *Iga*, vrd XVI saj kirjapanekuid *Yga*, *Iga*, *Hans Igapoy*. Eaverega on 1977 liidetud ↑Are küla. Are ja Eavere vahele jääb koht nimega Lätšaru ehk Lätšere, mis on veel XX saj algul eraldi

küla olnud (1515 *Lettesche*, 1797 *Letsaar*). Eavere lõunaosast moodustati 1977 Are alevik. Vrd Igaküla, Igavere. – MK

BHO: 57; EO: 160; Mellin; SK I: 37; Stackelberg 1926: 208

Ebavere <-`verre ~ -sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas (Äntu ms), 1796 *Ebbawer* (kõrts). ⇒14C2 ♦ Külana nimekirjas hiljemalt 1970. a-tel talu, enne seda Äntu mõisa karjamõis (1913 *Ebbawere*). Nimi pärineb kõrtsi ja mäe nimest. Nime tähendussisu on ebaselge, L. Kettunen mainib eitavat kildsõna *eba* ja oletatavat isikunime **Epä*, **Epoi*, vrd XV saj *Ebo*, XVI saj liivi isikunime *Epe Szamen*. Mäenimena esineb Ebavere rahvaluules. Ebaverega on 1977 liidetud osa Mõisamaa külast (1796 *Moisama*, u 1900 *Moizama*), Kaarma asund (1517 küla *Karmel*) ja Kaarma-Tagaküla (külanimena 1970). Kaarma asund, 1930. a-tel asundus, tekkis Kaarma mõisa (sks *Kaarmann*) ümber, millest on teateid 1538 (*Karmal*) ja mis eraldati Kiltsist 1671. Kuivõrd Ebavere kõrts ja varasem küla paiknesid praeguse küla lõunapiiril, on endine Kaarma kujunenud uueks Ebavere küla keskuseks. – MK

BHO: 159; EO: 199, 200; KNAB; Mellin; Stoebeke 1964: 18, 19

Ebavere mägi VMr – mägi Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas. ⇒14C2 ♦ Mägi (vallseljak) asub Pandivere kõrgustikul Väike-Maarja–Kiltsi tee ääres. Arvatavasti muistne ohvripaik. Ebavere mäe ja selle nimega on seotud mitmed muistendid. Mäe sees olevat sinna vajunud linn, mis aeg-ajalt üles tõuseb jne. Rahvaluule seob paika inimasustusega, millele osutab ka vere-lõpuline nimi. * *Vaiksetel suvehommikutel on mäe kohal udu, mis tõuseb üles väänlevate jugadena nagu paljude korstnate suits. Rahvas teab rääkida, et väga vanal ajal oli Ebavere mäe kohal suur linn. See järjest kasvas ja ruumist tuli puudus. Maa aga kuulus kurjale nõiale, kellele asi ei meeldinud, ning ta moondas linna mäeks. Elu mäe sees läheb aga edasi, sellest siis mäe kohal suits. Nii mõnigi inimene olevat sattunud sellesse linna.* (2015) Vrd Ebavere. – MK

ENE: II, 6; KN; Väike-Maarja valla koduleht: 2015

Edise <-le>, koh ka *Ädise* Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Jõhvi vallas, mõis, sks *Etz-Schloß*, 1241 *Eteus* (küla), 1477 *Ettis* (mõis), 1796 *Etz* (mõis). ⇒7B2 ♦ XV saj ehitati Edisele vasallilinnus. Põlisküla, mis oli olemas veel 1508, oli hääbunud a-ks 1533. 1913 oli olemas juba tööliste küla mõisa juures, millest kasvas välja uus Edise küla. 1920. a-tel tekkis mõisa ümber Edise asundus (1945 Edise-Lossi küla) ning 1970. a-tel oli sellest kagus Edise asund, kõik kolm ühendati 1977 Edise külaks. Nime puhul on L. Kettunen moodustanud algvormi **Edine* : **Edise* 'ees olev', ta ei välista ka isikunime, viidates Taani hindamisraamatu ladinapärasele *-us*. Edisega on 1977 liidetud Aiandi

(1970), endine ETKVli aiandi asula (uue ajal tuntud ↑Revinu nime all). – MK

EO: 195; Joh LCD: 335; KNAB; Mellin

Edivere¹ <-`verre ~ -sse>, kirjak varem ka *Ädivere* Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Illuka vallas (Kurtina ms), 1241 *Ettiaueræ* (küla), 1424 *Ethiuere*, 1547 *Eddiver*. ⇒17A1 ♦ XV saj oli küla jagunenud kaheks, Suur- ja Väike-Edivereks. XVII saj kuulus lõuna pool olev Suur-Edivere Illuka mõisa juurde, küla oli tühi XVII saj I veerandil, ent hiljem taastus. Põhjapoolne Väike-Edivere oli 1796 veel küla, 1844 karjamõis. Kurtina mõisale läksid Väike-Edivere hiljemalt 1637, Suur-Edivere vahemikus 1782–1811. Karjamõisa juurde 1920. a-tel loodud asundus sulandus 1930. a-tekst lõuna pool oleva külaga. L. Kettunen on konstrueerinud nime algvormiks **Ediveere*, millele on vasteks toonud *edi, ede, esi* 'ees asuv'. Esmamainingu alusel on ta veel algusosaks oletanud **Etja(n)* või **Etia(n)*, milles on toimunud muutus **Ede, Edji > Edi*. Kettunen on nime võrrelnud Edisega, mille alusena näeb ta isikunime. Vrd Edivere². – MK

EO: 195, 274; Joh LCD: 336

Edivere² <-`verre ~ -sse> Sim – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas (Muuga ms), 1688 *Eddefe* (mõis), 1698 *Eddefeischen Bauren* (mõisa talupojad), 1726, 1796 *Eddifer* (mõis), 1922 *Muuga-Edivere* (asundus). ⇒15C2 ♦ Ediveres oli XIX saj ja XX saj algul karjamõis. 1920. a-test asundus, pärast 1930. a-id küla, 1977 liideti Alekverega. Jõhvi vana Edivere nime on L. Kettunen võrrelnud Edisega, mille lähtekohana peab võimalikuks isikunime tähenduses 'eesseisja' vms. Seos sõnaga *esi* (*ede-*) on ilmne, vrd ka kohanimedid Kesivere ja Tagavere. Siinne suhteliselt hiline Edivere võib olla siirik Jõhvist. – MK

Bfl: II, 935; EAA.1.2.943:770, L 801p; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 231

Edru <-sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas (Piibe ms), 1564, 1796 *Eddro*. ⇒14C4 ♦ P. Johansen on arvanud, et Rakke ja Edru on XVI saj kuulunud Järvamaa alla. Juba XVI saj-ks välja kujunenud nime tähendussisu jääb hämaraks, vrd *edur-, edir-, eder-* liitsõna esiosana, näiteks *edurpitte* 'edaspidi' ja *edru* 'edvistaja'. – MK

EMS: I (3), 552, 560, 561; Joh LCD: 179; Mellin

Eense [*'eense*] <-sse>, kirjak varem ka *Eensa* Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Sõõrike-Parasmaa ms), 1500. a-tel *Igentack, Igentak*, 1565 *Igentack*, 1624 *Hehentagk*, 1638 *Heyentak*, 1724 *Hintack*, 1839 *Entsa*. ⇒21B3 ♦ Küla on kuulunud Saare-Lääne piiskopile ja seejärel oli Koonga mõisa all. 1977–1997 oli küla ametlikult liidetud Vahenurmega. Eense nimi on olnud kaheosaline, järelosa *-taguse* on andnud tänapäevaks *-se*. Kui esmamainingu *g* lugeda *g*, siis algusosaks on võinud olla isikunimi *Iga* ajaloolise omastava lõpuga *-n*, mis selles nimes on säilinud. Väike võimalus on ka, et nime algusosa on lähtunud sõnast *jõgi*, lääne poolt vaadates asus küla üle Naravere oja. Kui lugeda esmamainingu *j*, siis on aluseks *hiis*: *hiie* (I. Arens, rahvapärinus) ja XVII–XVIII saj oli külanimi **Hiietaguse*. Vrd Mäeküla⁵. – MK

Arens 196?: 11; BHO: 59; EAA.1.2.932:13, L 11; EAN; KN; KNAB; Rev 1624 PL: 26; Rev 1638 II: 21; RGADA.274.1.182/6:84, L 565p; Rucker; Stackelberg 1926: 181

Eera <-le> Hel – paik (küla) Valga maakonnas Helme vallas (Hoomuli ms), u 1866 *Эра Юдъ*, u 1900 *Эра*

(poolmõis), 1911–1912 *Homeln-Ehra* (mõisake). ⇒37B3 ♦ Esmamainingu võib samastada talurühma Rükkeri kaardilt (1839 *Jud*). Eera on külane märgitud 1922, varem oli metsavahikoht (*Forstei*) ja mõisake. 1624 on Hoomuli (Omuļi) mõisa küla *Waldczem* all märgitud taluperemees *Tomas Ehre*, kelle lisanimest tuleneb külanimi. Küla on 1977 liidetud Holdrega. Eera edelapoolseid talusid Läti piiri ääres tuntakse Lavine nime all (vrd Hoomuli külas 1684 *Labban Paap*). – MK

BHO: 60; EAA.308.2.191, L 1; EAA.2072.9.471, L 1; EVK; KNAB; Rev 1624 PL: 92; Rucker; Varep 1957: 53; Vene TK 126

Eeriksaare [*'eerik_saaere*] <-`saarde> Khk – küla ja poolsaar Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Loona ms), 1701 *Eriche Sarest, Letti Berti Mart*, 1922 *Eeriksaare* (küla). ⇒49A4 ♦ 1977–1997 oli küla ametlikult Atla osa. P. Johansen on nime puhul osutanud ürikule, milles Jürgen Lode sai 1529 piiskopilt üksjala *Erick beim Heuschlage und Holme Jeggeln-szar* lääniks. Tõenäoliselt just selle üksjala järgi kutsutakse Eeriksaare poolsaart ja küla. Algne on saarenimi. – MK

EAN; Johansen 1951: 305; KNAB; Rehepapp; SK I: 35

Eerikvere <-`verre ~ -sse> Pal – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Luua ms), 1519 *Ertver*, 1584 *Erykuer*, 1839 *Erikfer*. ⇒52C2 ♦ L. Kettunen oletab lähtumist eesnimest Eerik (rootsi *Erik*), ent V. Pall juhib tähelepanu asjaolule, et nimi ei ole varem olnud eriti tuntud, nt on seda XVI saj Harju- ja Järvamaa vakuraamatutes ainult ühel korral. Ka J. Mägiste on seda nime leidnud vaid kirikuraamatutest. 1977 liideti Eerikverega ↑Kilbavere küla. – PP

EO: 297; PA I: 151; PTK I: 30; Rucker

Eerma [*'eerma*] <-le> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Enge-Uduvere ms), 1618 *Ermeby*, 1624 *Ermo*, 1638 *Ermeby Matt* (tal), 1680–1684 *Ermo Kylla*, 1839 *Erma*. ⇒21C3 ♦ XVII saj algul on küla loetletud Koonga all. 1977–1997 oli Eerma küla ametlikult Enge osa. Eerma nime päritolu jääb ebaselgeks, vrd Setomaalt registreeritud sõna *eere*: *iirme* 'idu', Pärnu-Jaagupi khk-s olnuks oletatavasti omastav **eerme*. Kirjapanekutest võiks ka arvata, et nimes võib olla tegemist isikunimega (*H*)*erm*, mis on lühend nimedest *Hermann, Hermgold*. – MK

EAN; KNAB; Rev 1624 PL: 28; Rev 1638 II: 20;

Roslavlev 1977: 20; Rucker; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1618:56

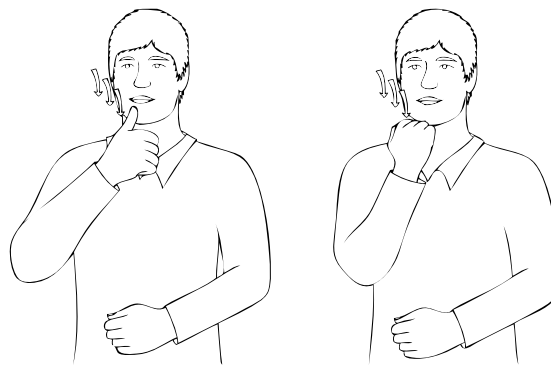
Eesküla [*'ees_küla*] <-`külla ~ -sse> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Rakvere vallas (Rakvere ms). ⇒5B4 ♦ Eesküla nime all 1977; u 1945–1977 oli Lepna-Eesküla, enne seda Lepna asundus. Rakvere mõisa Lepna karjamõis on asutatud Lepna küla (1241 *Lippanal*, 1460 *Leppenal*, 1583 *Lepna*) kohale vahemikus 1837–1867. Nime on P. Johansen tõlgendanud kui **Lepan-ala* 'lepaalune'. Eeskülaga on 1977 liidetud Torma-Metsküla (1945). Vrd Lepna. – MK

Joh LCD: 291, 485

Eesnurga [*'ees_nurga*] <-`nurka ~ -le> KJn – küla Viljandi maakonnas Kolga-Jaani vallas (Kolga-Jaani krkms), u 1900 *Эстнуркь*. ⇒24B4 ♦ 1922. a rahvaloenduse materjalides on küla nimetatud Eestkiriku külaks, 1930. a-test Eesnurga külaks. Väikevoortel asuvate taludega küla kuulus Kolga-Jaani kirikumõisale ja algelt asetses ümber Kolga-Jaani aleviku. Nimi on asu-

paika näitav variatsiooninimi, samas kihelkonnas on ka Metsanurga (↑Järtsaare) ja ↑Taganurga küla. – MK KN; KNAB

Eesti <-sse> – riik, Eesti Vabariik. ♦ Eesti kui maanimi on seotud vastava rahvanimetusega, seepärast tuleb neid vaadelda koos. Kirjalikes allikates esines see nimetus esmakordselt u 98. a Rooma senaatori ja ajaloolase Tacituse kirjutatud ülevaates „Germania“, mille 45. peatükis nimetatud rahvas *Aestii* (ka *Aestiorum gentes*) asus germaanlastest idas. Sama rahvanimetus esines Rooma riigimehel Cassiodorusel VI saj (*Aesti, Haesti*), ametnikul Jordanesel ehk Jordanisel 551 (*Aesti, Aestorum nationem*), Karl Suure kroonikul Einhardil u 830. a (*Aisti*) ning anglosaksi ränduril ja kaupmehel Wulfstanil IX saj lõpus (*Estlande* või *Eastland, Esti, lacus Estorum, Estmeria*). Enamik uurijaid on seisukohal, et nende nimetustega tähistati pigem balti rahvaid, leedulaste, preislaste ja lätlaste eelkäijaid, kuivõrd Tacituse kirjeldused viitavad aladele Eestist lõuna pool. Mõned uurijad peavad võimalikuks, et tegemist oli Läänemere idakaldal asunud rahvaste üldnimetusega ning alles hiljem hakkas see nimetus märkima eeskätt eestlasi. Peamiselt Skandinaavia allikates on ilmselt juba silmas peetud eestlasi, nt VII–XII saj islandi saagades (*Eistland*, rahvas *eistr*; saagad on kirja pandud XIII saj ja hiljem), Skandinaavia ruunikirjades (XI saj *i eslatum*), 1216 valminud Saxo Grammaticuse kroonikas „Gesta Danorum“ (vanemas osas maanimi *Hestia, Estia*, uuemas rahvanimetus *Esto*, mitmuses *Estones*) jm. Võib väita, et XII saj II pooleks oli see nimetus kinnistunud eestlastele ja Eestile, samuti ollakse ühte meelt selles, et nii Tacituse *Aestii* kui ka hilisemad germaani nimetused on päritolu mõttes üks ja sama sõna. 1154 kandis araabia geograaf al-Idrisi kaardile nime, mida on tõlgendatud Eestina (أستلاند / *Astlāndah*). Ladina mitmusevormist *Estones* tuletati maanimi *Estonia*, mis esineb juba läbivalt Henriku Liivimaa kroonikas. Saksa keeles võeti üle skandinaavlaste nimekuju, milles ühend *ei* asendus pika *e*-ga (*Ehstland, Ehste* 'eestlane'), hiljem *e* lühenes (*Estland*). Saksa nimekuju võeti eesti kirjakeelde esimest korda üle XVII saj Eestimaa hertsogkonna nimetuses (↑Eestimaa), XIX saj keskpaigast hakati selle nimega tähistama ka eesti rahvast ja maad, nt 1849 Berend Gildenmanni „Mailma made õppetuses“ on öeldud, et raamat on *iseärranis Eesti keele rahwa lastekoolmeistritle*. 1850. a-tel hakkas *Eesti* nime kasutama F. R. Kreutzwald, ka J. V. Jannsen oli selle usin propageerija (Perno Postimees oma esimeses numbris 5. VI 1857 algas tervitusega „Terre, armas Eesti rahwas!“). Nimi võeti kiiresti omaks. XX saj alguses olid käibel nii *Eestimaa* kui ka harvemini *Eesti* (enamasti täiendina, nt *Eesti rahvas, Eesti keel*), V. Reiman propageeris 1911 Eestimaad kui eestlaste maa üldnime, samas kui kubermangu soovitas nimetada Tallinnamaaks. Aprillis 1917, kui Eestimaa kubermanguga liideti Liivimaa eesti maakonnad ja tekkis puht eesti haldusüksus, nimetati seda inertsi edasi Eestimaa kubermanguks, ent üsna pea nimekasutus muutus, juba 1905. a revolutsioonist oli tuntud ka lühivorm *Eesti*. Tänapäeval on *Eesti* riigi üldkasutatav nimi, *Eestimaa* viitab omaaegsele kubermangule või on Eesti sünonüüm poeetilises kontekstis. *Eesti* nime päritolu on lahtine. R. Grünthal jagab väljapakutud seletused nelja rühma.

Eesti viipenimi. Kohamärk osutab eestlaslikult tugevale lõuajuonele. Kohamärgi vorm on ajas muutunud.

Aestide germaani päritolu pooldajad on nimetuse tuletanud gooti tüvest *aistan* 'austama' või siis *äst, eest* 'viljakuivatusruum, reheahi'. Hüpoteesi toetuseks mainitakse, et Tacitus ise pidas neid germaanlasteks ja nende kirjeldus on germaanlaste omale lähedane. Tacitus nimetab merevaiku sõnaga *glesum*, mis ilmselt on germaani sõna. T. E. Karsteni oletuse kohaselt on *Estmere* lähtunud muinasgermaani tüvest **aist-mari*, tähendades merevaigumerd. Balti päritolu pooldajad on nime võrrelnud Kuramaa kohanimiga *Aistere* (ürikutes *Ayster*) ja Leedu väikese *Aista* jõega, oletades mh, et sõna tähendusis on olnud 'maa, nurm, põld' (S. Karaliūnas). Kolmas seletuste rühm seob *Aestii* germaani keelte 'ida' tähistava tüvega, vrd islandi *austr*, taani *öst*, rootsi *öster* (öst-), muinasgermaani **auēs*. Selle oletuse toetuseks kõneleb asjaolu, et rahvas asus tõesti ida pool, ent raskuseks on see, et *Aestii* ja selle teisendite diftongid *ae ~ ai ~ ei* ei haaku hästi 'ida' märkiva sõnatüve ühendiga *au-*. Neljandasse rühma võib arvata ladina keelest lähtuvad seletused. Nt K. Inno tuletab *Aestii* sõnadest *aestus maris* 'tõus ja mõõn, üleujutus' või siis *aestuarium* 'jõesuu, laguun, ookeanirannik'. L. Meri esitab oma **Tulemaa* (*Thule*, st Saaremaa) hüpoteesi toetuseks ka ladina sõna *aestus* 'kuumus, palavus, leitsak' (vrd *ea aestuo* 'leegitsema, lõõmama') ja vanaislandi *eisa* 'tuli'. R. Grünthal peab siiski kõige loogilisemaks otsida *Aestii* nimele seletust kas muinasgermaani või muinasbalti keelest. Tõenäoliselt on Tacitus selle nime laenanud germaanlastelt, mitte vastupidi. Eestlaste enesenimetus enne *eesti* omaksvõttu oli *maarahvas*, keel oli *maakeel*. Kirjalikult esineb see nimetus Mülleri jutluses 1603 (*Saxa, Rothze ninck Määkelell*), ent ta võib pärineda hiljemalt I aastatuhandest, sest ka vadjalased on oma keelt nimetanud *maatšeeli*. Vanuse kaudseks kinnituseks on islandi saagade *Sýslukind* (VI saj, kirja pandud X saj), mis on *maarahva* sõnasõnaline tõlge. Eesti vanas kirjakeeles oli *maa-* „eesti“ ja „eestlaste“ kinnistunud vaste (vrd Tallinna Pühavaimu kiriku nimi 1732 *Ma kirrik*). Vähesel määral esines see sõna ka maanimena, nt ilmus 1858–1889 *Maa Walla Kuulutaja*, mis oli Eestimaa kubermangu talurahvale mõeldud kuulutuste leht (sellest hilisem nime *Maavald* kasutamine Eesti n-ö muinasnimena). Enamik *Eesti* vasteid võõrkeeltes on lähtunud kas ladinapärasest nimest *Estonia* (nii on hispaania, inglise, itaalia, poola keeles, lisaks iiri *An Eastóin*, jaapani エストニア/*Esutonia*, kreeka *Εσθονία*/*Esthonia*, prantsuse *Estonie*, slovaki *Estónsko*,

Eestimaa rüütelkonna vapp. XVIII–XX saj. EAA.1423.1.2, L 6.

sloveeni *Estonija*, tšehhi *Estonsko*, türgi *Estonya*, vene *Эстония*, hiina silbistikule kohandatud 爱沙尼亚/*Aishaniya*) või germaanipärasest nimest *Estland* (nii on hollandi, norra, rootsi, saksa, taani keeles, lisaks islandi *Eistland*), on ka otsesemalt *Eesti*-tüvest lähtuvaid vorme (leedu *Estija*, liivi *Ēstimō*, saami *Estteeana*, ungari *Észtország*). Soomekeelne *Viro* on nime saanud ↑Virumaa järgi, millega on soomlastel olnud kõige rohkem kokkupuuteid või on oletatud nende siirdumist Soome sealtkaudu. Vanas soome kirjakeeles XVI–XVII saj on selle sõnaga (*Viroi*, *Viroinmaa*) tähistatud ka Liivimaad laias mõttes, st Rootsi võimu alla kuulunud Liivi- ja Eestimaad koos (vahel isegi Liivimaad kitsamas mõttes). Läti keelne nimi *Igaunija* on lähtunud vanast maakonnanimest ↑Ugandi (ladina *Ugaunia*). Vene keeles on eestlasi ja ajuti teisigi läänemeresoome rahvaid varem kutsutud sõnaga *чудь* (sealhulgas hilisemad tuletised *чухна*, *чухонец*, Peipsi-äärsetel venelastel veel maanimena *Чухоницина*, vrd ka Peipsi järve nime vene keeles *Чудское озеро* 'eesti järv') ehk eesti keelde mugandatult *tsuudid*. Selle sõna päritolu ei ole selge, seletuseks on pakutud sõnu nii saami (*čutte* ~ *čudde* 'vaenlane, röövrahas') kui ka vene keelest (*чужой* 'võõras', tuleneb gooti sõnast *þiuda* 'rahvas', vrd saksa *Deutsche*), samuti on leitud paralleele *vadja* nimetusega (saami sõna on seotud kiilu tähistava sõnaga soome ja eesti keeles, nii nagu *vadja* nimetus võiks pärineda **vakja* 'vai' vormist). Kuramaa liivlased on nimetustega *sõrli* 'saarlane', *Sõrmō* tähistanud nii Saaremaad kui ka vahel kogu Eestit, nimetust on kasutanud ka Salatsi liivlased (*sārli* ~ *saārli*, *Saārlimā*). Vrd Tsütski. – PP

Ariste 1956: 117–124; Ariste 1968: 603–606; ENE-EE: II, 207; Grünthal 1997: 184–240; Idrisi 2000: C7S4; Karaliūnas 2003: 401–416; Liivaku 1996: 73–75; Meri 1984: 164; Mägi 2015: 105–107, 130–136; Müller 2007: 256; Pajusalu, Winkler 2011: 185–186; Palmaru 1980: 261–269; Reiman 1911: 1–9; Rätsep 2007: 5–15; Tarvel 1978: 612–614

Eestimaa [*eesti_`maa*] – ajalooline haldusüksus, mis hõlmas Põhja-Eesti, 1637 *Esthimah*; sks *Estland*, vn *Эстляндия*. ♦ Hilisema Eestimaa kubermanguga võrreldav haldusüksus tekkis juba XIII saj, kui taanlaste vallutatud Harju- ja Virumaa moodustasid Eestimaa hertsogkonna (*ducatus Estoniae*, mōnikord *terra Revaliae*, 1240 *terra Esthoniae*). Taanlaste võim kestis a-ni 1346, misjärel Eestimaa kui haldusüksus kadus. Uuesti tekkis see pärast Liivi sõda, kui Rootsi valdusse jäänud Harju-, Viru-, Järva- ja Läänemaast moodustati 1584 Eestimaa hertsogkond (1626 kubermang, hiljem kindralkubermang). 1637 esines Eestimaa nimi esmakordselt eestikeelses tekstis (Stahlil *Esthimah*), 1638 kuninganna Kristina (Christina) tiitlis *Hertzogin ülle Esthi ninck Careli-Mah*, 1655 esines täisnimetus *Fürstimah Ehsten*. Eestimaa nimi Põhja-Eesti tähenduses läks edasi ka pärast Põhjasõda 1721, kui Eesti sai Venemaa osaks. 1783–1796 kehtinud asehalduskorra ajal nimetati kubermange keskuste järgi (sellest vahel kasutatud rööpnimetus Tallinnamaa). Pärast seda, kui 30. III 1917 liideti Eestimaaga Liivimaa eesti maakonnad (Pärnu-, Saare-, Tartu-, Viljandi- ja Võrumaa), muutus *Eestimaa* Eesti sünonüümiks. Vrd Eesti. – PP
Ariste 1956: 117–125; ENE-EE: XI, 279, 282, 296–297; Liivaku 1996: 73–75; LUB: I, 166; Rätsep 2007: 5–15; Saareste, Cederberg 1927–1931: 66, 151

Ehavere <-`verre ~ -sse> Päl – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Luua ms), 1519 *Ehfer*, 1582 *Hehawer*, 1601 *Egefer*, 1627 *Ehafehr*. ⇒25C3 ♦ Algelt küla, XVII saj-st on ka teateid veski kohta, hiljemalt XIX saj-st karjamõis ja küla, 1921. a-st küla. L. Kettunen seletab nime algusosa sõnaga *eha*, kuid V. Pall peab sellist nime motiivi raskesti seletatavaks. Võib-olla on vaheastmeks olnud isikunimi. – PP
EO: 298; PA I: 108; PTK I: 30; Tartumaa 1925: 349

Ehmja [*`ehmja*] <-sse>, koh ka *`Ähmja* Mar – küla Lääne maakonnas Martna vallas, mõis, sks *Echmes*, keskajal *Hemi*, 1529 *Heymi*, 1565 *Hemy* (mõis), 1586 *Heme*, 1782 *Echmes*. ⇒20A1 ♦ Ehmja mõisa kohta on teateid a-st 1529. Küla säilis mõisa kõrval. Mõisa maadele 1920. a-tel tekkinud asundus nimetati 1939. a paiku Võidukülaks ja liideti 1977 Ehmja külaga. Ehmja nime lähtekoht on ebaselge, varasemate kirjapanekute põhjal võiks võrdluseks tuua A. V. Forsmani mainitud isikunimed *Heimas*, *Heimo*, järelosa -ja päritolu jääb määramata. Ehmja külaosad on Kapeta kirdes, Kiive loodes, Lümandi nurk kagus, Mäeküla (varem Kirima, 1913 *Kirrimäggi*) läänes ja Suurküla keskel. Ehmjaga on 1977 liidetud ↑Maalse küla. – MK
BHO: 58; EAA.1.2.930:34, L 33p; EAA.1864.2.IV-9:39, L 36; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); EVK; Forsman 1894: 191, 246; KNAB; Läänemaa 1938: 272; Rev 1586: 66; Stoecke 1964: 161

Eidapere [*eida_pere*] <-`perre ~ -sse> Vän – alevik Rapla maakonnas Kehtna vallas, mõis, sks *Eidaperre*, 1530 *Heytepyrse*, 1557 *Heytopyrse* (lisanimena), 1797 *Heide Perre* (küla). ⇒22B2 ♦ Mõis oli alguses Lelle mõisa karjamõis, tekkinud arvatavasti XIX saj alguses. Iseseisev mõis al 1885, teistel andmetel 1877. XIX saj asutatud klaasivabriku ja raudteejaama juurde tekkis XX saj alev, ametlikult küla või asundus (1970. a-tel), al 1977 alevik. Kaheosalise nime algusosa on võinud tuleneda isikunimest, vrd XVI saj *Jan Eyttopoik* ~ *Jan*

Ejtopoik. Võib-olla oli isikunimi algselt *h*-alguline. Nime järelosa aluseks on tänapäevakujust lähtudes *pere*, kuid kirjapanekuist lähtuvalt on võimalik, et algselt oli *perse*, mis kohanimedes tähendab päramist osa, taguosa. Eidapere alevikuga liideti 1977 osa Aleti külast (1970) ja ↑Põllussaare. Vrd Allika². – MK

BHO: 60; EM: 112; Joh LCD: 329; Johansen 1973: 475; Mellin; Stoebe 1964: 18

Eigla [ˈeigla] <ˈEigla ~ -sse> Rid – paik (küla) Lääne maakonnas Ridala vallas (Ungru ms), 1688 *Heikulla Byy*, 1798 *Oigla*. ⇒9C4 ♦ 1977 liidetud Rohukülaga. Nime puhul on oletatud ka identsust 1586 ja 1591 mainitud nimega *Auby*, vrd 1598 *Oubias Jurgen Põgari* küla all. P. Johansen on Eigla nime pidanud lühenenuks algvormist **Ei-küla*, millele vastaks rootsi *Ei-by* või *Öi-by*. Eestirootsi murretes tähendab *ai, äi* saart. Vrd Eikla. – MK

BHO: 61; EAA.1.2.937:83, L 83; EAA.1.2.941:781, L 769p; EAN; Johansen 1951: 271; KNAB

Eikla [ˈeikla] <-sse>, koh ka *Äikla*, kirjak varem ka *Eikiüla* Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Euküll*, 1550 *Eikul*, 1592 *Eukull*, 1645 *Eykül*, *Euküll*, 1826 *Eucküll*. ⇒50B3 ♦ Mõis on rajatud arvatavasti XVII saj. 1920. a-tel rajati mõisa maale asundus, mis 1925 sai nimeks ↑Koidula küla. 1977 liideti Kaubi ja Koidula küla ühise nime Eikla alla. Kui 1997 Kaubi ja Koidula taastati, jäi Eikla nimi tähistama väikest uuemate korrusmajade piirkonda Koidula ja Keskvare vahel; Eikla mõisakoht jäi Koidula küla piiresse. Eikla nimi on olnud kaheosaline, seda võib analüüsida kaheti: *Eik+la* või *Ei+kla*, algsosa aluseks võib olla esimesel juhul isikunimi, vrd soome *Heikki* : *Heikin*. L. Kettunen on lisaks vasteks pakunud mehenimesid *Eygene*, *Eugen*, *Eugenius*. Teisel juhul võiks nime algsosa vasteks olla eestirootsi *äi* 'saar', kusjuures *küla* oleks lühenenud esimesel juhul *la*-ks, teisel *kla*-ks. Vrd Eigla, Koidula². – MK

BHO: 73; EO: 142–143; ERA.14.2.716 (Saare maavalituse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); Essen, Johansen 1939: 146; SK II: 29

Einbi [ˈeinbi] <ˈEinbi ~ -sse> = **Enby** [ˈenbü] <-sse>, koh *Einbi*, kirjak varem ka *Einby* Noa – küla Lääne maakonnas Noarootsi vallas (Paslepa ms), u 1540 *Einbw*, 1547 *Enbue*, 1560 *Embü*, 1565 *Ehneby*. ⇒9C4 ♦ Rootsi nime algsosa koosneb sõnast *en* 'kadakas', kohalikus häälduses *ein*, *ain*, ja järelosa sõnast *by* 'küla'. Nimi on rannaküla loodust hästi kirjeldav, sest seal on kasvanud ilusaid kadakaid. Tuumikust loodes on külaosa Väike-Einbi. Edasi loodesse jääb paik nimega Voose (1798 Osö kõrts), mille järgi on nime saanud ↑Voosi kurk. – MB

Johansen 1951: 266; Lagman 1964: 47, 71; Mellin; Russwurm 1855: I, 120–121

Eipri [ˈeipri] <ˈEipri ~ -sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas (Triigi ms), 1456 *Eiper* (küla), 1726 *Heiper*. ⇒15A2 ♦ Eipri nimega oli 1796 küla ja kõrts. Nime päritolu ja tähendusisus jääb hämaraks. Ei ole seegi selge, kas nimi on olnud liht- või liitnimi. Võrdluseks võiks tuua saksa isikunimed *Ey*, *Eibe*, *Eibo*, *Heib*, *Heip*. Eipriiga on 1977 liidetud ↑Männisalul (kuni 1936 Naraka) küla ja osa Leba-vere asundusest (1501 *Leppever*, 1796 *Lebbaffer*, 1871 kõrts *Lebbawer*). Vrd Heibri, Leba-vere. – MK

Bahlow: 112; Bfl: I, 232; EAN; Heintze-Cascorbi 1933: 110, 233; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 257

Eisma [ˈeisma] <-sse ~ -le>, koh ka *Einsema* ~ *Eisnema* Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Kandle ms), 1697 *Häinisma*, 1770 *Enisma*, 1788 *Essama*, 1796 *Heinsama* (küla ja kõrts), 1895 *Эйнсама*, 1908 *Enzema*, 1913 *Эўзма*, 1922 *Eisma II*, *Eisma-Rannaküla*. ⇒6B2 ♦ Küla nimetati ka Kandle rannaks (*Kandelsche Strandt*). Eisma nimi võib tulla sõnast *einasmaa* ~ *eenasmaa* 'heinamaa'. – MA

EAA.46.2.147, L 1; EAA.854.4.1114, L 1;

EAA.3724.4.1583, L 1; ERA.T-6.3.1288; ERA.T-6.3.512; Kallasmaa 2003: 41; KN; KNAB; LVVA.6828.4.309, L 1; Mellin; SK I: 36; Valter 1998: 9

Eiste [ˈeiste] <-sse>, koh ka *Äiste* Pha – küla Saare maakonnas Pihtla vallas (Kõljala ms), 1731 *Heistikülla*, 1750 *Heiste*. ⇒50C3 ♦ Küla on nime saanud talupoja lisanimest, mille aluseks on isikunimi. Nt Püha Vätta külas on olnud 1592 *Jürgen Heißt*, 1627 *Rein Heiste*. Vrd Heiste. – MK

Rehepapp; SK I: 36; Tiik 1976a: 416

Eistvere [ˈeistvere] <-ˈverre ~ -sse> Pil – küla Järva maakonnas Imavere vallas, mõis, sks *Eigstfer*, 1540 *Eystver* (küla), 1560 *hoff to Eistfer* (mõis), 1599 *Exfer albo Ikiswer nazwana*, 1638 *Extfer* (mõis), 1797 *Eigstfer* (mõis). ⇒23C2 ♦ 1920. a-test asundus, al 1977 küla. L. Kettunen on nime algsosa lähtekohaks pidanud sugunime **Eikkinen*, millest olevat tekkinud kohanimeosa **Eigisten*-. Kahtlemisi on Kettunen esitanud vasteks ka sugunime *Heikkinen*. Mõlema aluseks on peetud eesnime *Hendrik*, esimese puhul ka *Eygene* < *Eugenius*. Nimekuju *Ikiswer* viitab sellele, et *-vere* ees võis olla ka veel vanem eesnimi. Eistverega on liidetud endise Kaera karjamõisa ala (sks *Kairo*, 1855–1859 *Kaupa*, u 1900 talurühm *Kaepa*). – MK

BHO: 61; EAA.198.2.71, L 9; EO: 142, 143; KNAB; LGU: II, 828; Mellin; P XVI: 302; Rev 1638 II: 157

Eivere [ˈeivere] <-ˈverre ~ -sse>, koh ka *Äivere* ~ *Äigvere* Ann – küla Järva maakonnas Paide vallas, mõis, sks *Eyefer*, ? 1414 *Eivere* (küla), 1467 *Eyever*. ⇒13B4 ♦ Balti kohaleksikon (BHO) on nimega samastanud „Brieflade“ (Bfl) 1414 *Cluere*, lugedes seda *Eyver*. Bfl I trükivigade loendis (lk 340) on antud õigeks nimekujuks *Eivere*. Samastust on peetud paleograafiliselt kahtlaseks, F. Puss peab toetudes LGU-le esmamainingu lugemiskujuks *Elvere* ja seostab seda Koidu-Ellaverega. Eivere mõisat on mainitud 1552 (*Eyver*). 1920. a-test asundus ja küla kõrvuti, 1977 liideti need üheks. XV saj-ks välja kujunenud *vere*-lõpulise külanime algsosa on hääldatud ka kui *Äivere* ja *Äigvere*. L. Kettunen on oletanud *Äivere* tulenevat nimest *Ei(g)vere* ja pidanud nime algkujuks **E(d)ikvere*. Viimast on ta võrrelnud Jõhvi Ediverega. Siiski võiks tulla arvesse ka võimalus, et XV saj kirjapaneku *-g-* oligi algne ja esisilp oligi *Ei-*. Sel juhul oli *-vere* ees arvatavasti mingi isikunime mugand, nagu mujal sarnase häälikulise kujuga nimede puhul oletatud. Eiverega on 1977 liidetud Leedu küla (1467 *Lete*, 1726 *Lehto*). Vrd Eikla, Eistvere. – MK

Bfl: I, 117, 1391; BHO: 74; EO: 292–293; LUB: V, R 2356; LUB: XII, 495; Rev 1725/26 Jä: 131

Elbi <ˈElpi ~ -sse ~ -le> Tor – küla Pärnu maakonnas Tori vallas (Tori ms), 1662 *Hellpe Thomas* (talul), 1680–1684 *Helpa mattze Jurri*, 1797 *Elbi*. ⇒22A4 ♦ Nimi tuleneb mehenimest, vrd *Helppe* (XV saj *Kop u. Matyses Helppe pocke*). Vrd Halinga all 1543 *Ielpes Sur*

Eivere mõisa ostu-müügileping. 1621. EAA.1352.1.11.

Peter. Elbiga on 1977 liidetud ↑Tootsi küla (Pjg). – MK
 Mellin; Roslavlev 1977: 86, 70; Stackelberg 1928: 149;
 Stoebke 1964: 20

Elbiku <-le>, kirjak varem ka **Ölbiku** = **Ölbäck** ['ööl'bekk] <-i>, koh **Älbäcken** ~ **Älbicken** Noa – küla Lääne maakonnas Noarootsi vallas (Riguldi ms), 1539 *Elbeke*, 1565 *Elebecken by*, 1613 *Ellebeck*, 1627 *Ölebeck*, 1798 *Oelbek*. ⇒9C2 ♦ 1977–1997 oli Tuksi küla osa. E. Lagman lähtub nimekujust **Älbäcken*, millele viitavad nii XVI saj kirjanekud kui ka säilinud murdekuju *Älbicken*. Nime algusosa koosneb tema järgi rootsi sõnast *äle* 'leplik' (kollektiivvorm sõnast *al* 'lepp', vrd ka *Telise*). Järelosa on rootsi *bäck* 'oja', mis kohapealses murdes häälendus *bikk*. *Älbäcken* on seega algselt loodusnimi, mis on viidanud lepi- kus olevale ojale. XVII saj alguses näib algne kuju olevat kirjanijatele, kes rääkisid ehk rootsi kirja- keeles, muutunud arusaamatuks ning nad on nime

seostanud sõnaga *öl*, murdes *eel* 'ölu', vahest oja ölle- karvalise värvi põhjal. Nime seostamine ollega on tõenäoliselt rahvaetüümoloogia. Elbiku lõunaosa on ↑Roosta, endine küla. – MB, MK

Danell 1951: 489; Johansen 1951: 236, 241–242, 246;
 Lagman 1964: 18, 35, 50, 58–59, 71–72, 134, 210;
 Russwurm 1855: I, 123, 125; Wieselgren 1960: 14

Elbu < Elpu ~ -sse> Pjg – küla Pärnu maakonnas Are vallas (Sauga ms), 1543 *Jelpes Sur Peter* (samastatud Halinga all olevaga), 1601 *Helpe Jaan*, *Helpe Jaack* (talupojad Halinga all), 1624 *Jelp* (küla), 1797 *Helpa*, 1839 *Elbo*. ⇒21C4 ♦ Pärnu-Jaagupi khk-s on XVI saj veel *Jelpe Caupi* ja *Caupi Jelpo*. XVIII saj on *Helpo* küla olnud Sauga mõisa all. Nimi tuleneb mehe- nimest. Elbu põhjaosas on Illu (1839 *Illo* talud), mida on vahel eraldi külaks loetud. Vrd *Elbi*. – MK
 BHO: 61–62; Rev 1601: 173; Rev 1624 PL: 30; Rücker; Stackelberg 1928: 143, 149, 150

Elistvere <-verre ~ -sse>, koh *Elis(s)vere* Äks – küla Jõgeva maakonnas Tabivere vallas, mõis, sks *Ellistfer*, 1443 *Elstever*, 1517 *Elstffer*, 1592 *Elesthwer*. ⇒25C3 ♦ Elistvere mõisast on teateid 1355 ↑Igavere nime all. XV saj-st Elistvere mõis, 1920. a-test asundus, al 1977 küla. L. Kettunen toob võrdluseks kohanimed Ellavere, Ellakvere ja Elliste, isikunime *Ell*i ja soome kohanime *Ellilä*. V. Pall oletab lähtekujuks **El(l)iste* + *veere* või **El(l)este* + *veere*. Nime tuumosa *El(l)i* või *El(l)e* võiks olla pärit isikunimest, vrd D.-E. Stoebke loendis eesti nimena *Ello* või *Elo(i)*, vahest on nimi saksa algupäraga (*Ello*, *Ell*i). Soitsjärve-poolset osa Elistverest on 1930. a-tel talu järgi nimetatud ka *Varbemäe*, harvem *Lillemäe* külaks. XV–XVII saj

Elbiku küla Noarootsi mõisa kaardil. XIX saj II pool. EAA.1337.1.1, L.3.

on Elistvere külade hulgas olnud *Lümati (1443 *Lummette*, 1627 tühi *Limmede*) ja *Neida (1492 *Neydeküll*, 1627 tühi *Neyda külla*) küla, nende täpsem asukoht on teadmata (*Lümati on ehk samastatav Kodavere samanimelise kohaga). Elistvere järve on 1627 nimetatud *Nakisvere järveks (*Nackissfehr Jerwe*). – PP

BHO: 62–63; EM: 99; EO: 299; KNAB; PTK I: 31, 131, 156; PTMT: I, 12; Rev 1624/27 DL: 28

Ellakvere <-`verre ~ -sse> Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Jõgeva ms), 1599 *wies Eliakwer*, 1601 *Ellagawer*, 1638 *Ellagfehr*, 1739 *Ellacfer*. ⇒2SA2 ♦ Kohanime järelosalale -vere eelneb sageli isikunimi. L. Kettunen ongi oletanud isikunimest lähtumist ja toonud võrdluseks *Villakvere* < *Viljak-*. Kohanime algusosast kõigi tuletuslike elementide eraldamise järel on võrdluskõlblik ka Ellavere (Koe). Ellakvere lõunaosa tuntakse ka Kelmiküla nime all. – VP

EO: 297; PTK I: 31; P XVI: 131; Rev 1638 II: 168

Ellamaa¹ [*ella_`maa*] <-le> Nis – küla Harju maakonnas Nissi vallas (Sooniste ms), 1275 *Hellenbeke*, 1716 *Hellameki*, 1796 *Hellenbeck* oder *Ellama*. ⇒11A3 ♦ Mitmel pool esineva nime Ellamaa järelosa -maa on tekkinud sõnast *mägi* : *mäe*. Algusosa sisu on ebaselge. Ellamaaga on 1977 liidetud Viti (u 1900 *Bumu*). Vrd Ellamaa², Hellamaa. – MK

BHO: 62; EAN; KNAB

Ellamaa² [*ella_`maa*] <-le> Vän – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Eidapere ms), 1500. a-tel *Hellema*, 1567 *Ellemeggi*, 1624 *Hellema* (talu), 1797 *Ellama* (küla). ⇒22B2 ♦ 1977–1997 oli Ellamaa ametlikult Reonda osa. Vrd Ellamaa¹, Hellamaa¹. – MK

BHO: 62; EAN; KNAB; Rev 1624 PL: 22; Ungern-Sternberg 1912b: 398

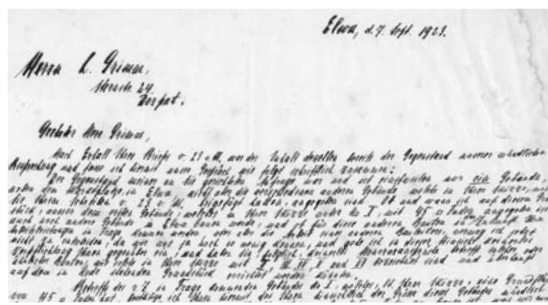
Ellavere <-`verre ~ -sse> Koe – paik (küla) Järva maakonnas Järva-Jaani vallas (Kuusna ms), 1564 *Elleuer*, 1796 *Ellawer*. ⇒14B3 ♦ 1977 liideti Metsla külaga. Nimi võib olla siirik Koidu-Ellaverest, kuid võib olla ka tekkinud analoogselt isikunime põhjal. Vrd Illevere, Koidu-Ellavere. – FP

EAA.1.2.933:112, L 112; KNAB; Mellin

Elmrahu [*`elm_`rahu*], koh ka *'Elme_`rahu* Rei – saar Hiiu maakonnas Hiiu vallas Külalau küla lähedal. ⇒47B2 ♦ Vasteks sobiks murdesõna (*h*)*elm* : (*h*)*elme* 'mullike, vahukirme'. – MK

HK: 42–43; KN

Elva [*elva*, ka *'elva*] <'Elva ~ -sse>, koh hrv *'Elvā* Nõo, Puh, Rõn – linn Tartu maakonnas, u 1900 *Эльва* (raudteejaam). ⇒32B3 ♦ Asula tekkis XIX saj lõpul Elva raudteejaama lähedale ja päris selle nime. Muudeti 1923 aleviks ja 1938 linnaks. U. Hermann seostas vanade nimekuju alusel linnanime ühelt poolt Hellenurme, teisalt aga Elva jõe nimega (1638 *Helwejegge*, *Helwojegge*, *an der Helwantschen bäche* 'Elva oja ääres', 1826 *Elbe*, *Elwa* jt), jättes esialgse tähenduse selgitamata. Vanade nimekuju põhjal võiks lähtesõnana arvesse tulla *helve* : *'helve* 'helves', millega on liitunud *oja* vms sõna. Seda üldsõna pole Lõuna-Eestis registreeritud, ent tegu on algermaani laenuga, mistõttu ta kunagine esinemine on siiski võimalik. K. Pajusalu peab kohanime baltipäraseks; tema arvates koosneb see osisest **hel(le)* 'kirkas, selge' ja veekogunimesid moodustavast *va*-liitest. L. Kettunen oletas, et linna nimi pärineb samanimeliselt jõelt, mis võis omakorda olla saadud Otepää khk alale jäävalt Elva külast

Kiri Elvast arhitekt Ludvig Grimmile. 1923. EAA.2055.1.56.

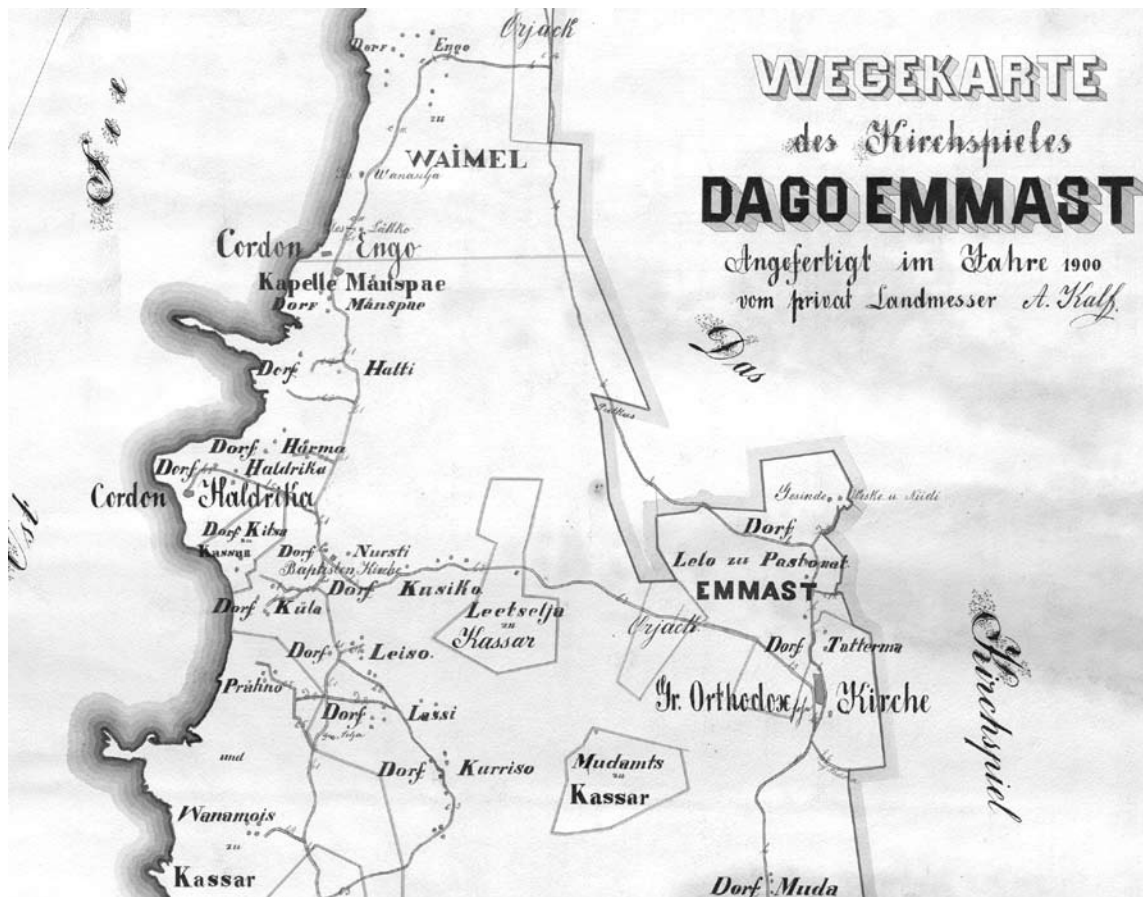

Elva viipenimi. Kohamärk sisaldab e-sõrmendit.

(endine veskikoht, 1839 *Elwa*, liideti 1977 Räbiga). Tema meelest on külanimi tekkinud oletatavast isikunimest **Elev(a)*. Seda võrdles ta sõnaga *elevil* 'ärevil; üleval; tulvil' (< *hele* või *elama*). Alusetu näib olevat nime ühendamine rootsi sõnadega *elva* 'üksteist' (nimi olevat tekkinud esimeste suvilate arvu järgi) või *älv* 'jõgi'. Elva linnajaod on Arbimäe, Järve, Kesklinn, Kulbilohu, Mahlamäe, Moonuse ja ↑Peedu. Linna piiridesse jääb endine ↑Uderna postijaam. Vrd Alva jõgi, Hellenurme. – EE

BHO: 63; Bienenstamm 1826: 160; EES: 74; Eesti TK 42; EO: 264–265, 343; Hermann 1981: 97, 100; KN; Rev 1638 I: 82, 87, 91, 93, 108; Rückler

Emajõgi [*ema_`jõgi*] – jõgi Tartu maakonnas, 1211 ladina *Mater Aquarum*, 1234 vn *do Омовеже* (käändes), 1388 alamsaksa *Embecke*, 1411 *Emeyokke*, 1690 *Emma*, *Emmajõggi*; läti *Mētra*, sks *Embach*. ⇒33C1 ♦ Eesti ühe suurema jõe liitsõnaline nimi koosneb osistest *ema* ja *jõgi* ning tähendab suurt jõge ehk peajõge, millesse suubuvad harujõed. Seda seletust toetavad tähenduse poolest *ema(k)raav* 'peakraav, kuhu suubuvad harukraavid', *emapuu* 'püstpalk, mille ümber keerleb veski; laevakiil' ja sm *emäpuu* 'kiil; võsuv puu; seemnepuu'. Täiendosa *ema-* on tekkinud ema rolli olulisuse kajastusena. Mõistete „ema“ ja „suur“ seost kohanimelises püüdis tõestada juba H. Neus, kõrvutades eesti kohanime soome sõnadega *emävesi* 'suur veekogu' ja *Ämmäkoski*, hiljem täiendasid seda seisukohta E. A. Tunkelo ja J. Tilk. Üksnes ajaloolist huvi pakub E. Pabsti seletus, et Emajõe nimes peitub veekogus elava vanaeesti maajumala *Em* nimi. Samuti pole põhjendatud A. Rosenbergi katse Šveitsi *Emme* jt põhjal pidada kohanime *ema*-osist germaani sõnaks tähenduses 'jõgi'. Emajõe üheks alguskohaks on Emaläte Arula mõisa lähedal (Ote; 1796 *Emma Lätte*). XVII saj alguses rajati mõis nimega *Embeckshof* 'Emajõe mõis' (TMR), mida peatselt hallati koos

Detail Emmaste khk teedekaardilt. 1900. EAA.3724.4.543.

Raadi mõisaga ja mille nime kasutati puhuti paralleelselt viimase omaga. Emajõeks on nende tähtsuse tõttu nimetatud ka Pärnu jõge (1224 *Emaioga*; 1234 *Emihoch*) ja Velikajat ehk Pihkva Emajõe (*Pihkva Imäjogi*, *Suur' Imä*). Soomes on kohanimi *Emäjoki*. Ladina *Mater Aquarum* tähendab 'veteema', mis on sisult samane eestikeelse nimega. Vanavene nime *Омовжа* põhjal on oletatud, et jõe esialgne nimi võis olla **Emavesi*. P. Arumaa oletas asjata osise *-вжа ~ -вэжа ~ -вэжа ~ -вэжа* slaavipärasust. Teisalt on N. Kirsanov ebaõigesti väitnud, et vanavene nime järel-osa seostub häälikuseaduslikult sõnaga *jõgi*. Ülem-saksa *Embach* järelosa *-bach* tähendab 'oja', mis asendas sama tähendusega alamsaksa sõna *bek ~ beke*. Läti *Mētra* seostub indoeuroopa tüvega **māter-* 'ema', millest on kujunenud nii tänapäeva *māte* 'ema' kui ka *mētra* 'igihalja taime vars lehtedega' (vrd tähenduselt sm *emäpuu*). Põhimõtteliselt sama nime all on Ruhja ümbruse lätlased tunnud Pärnu jõge (*Mātra*). Vrd Emumägi, Väike Emajõgi. – EE

Ambus 1960: 741; Arumaa 1960; BHO: 63; HLK: 126; Karulis 2001: 585; Kelch 2004: 12, 57; Kirsanov 2012: 332–334; LUB: I, 66, 134, 196, VI, 8; Mühlentbach 1925–1927: 622; Neus 1852: 908–909; PTK I: 32; Rosenberg 1921; SPK: 47; Tiik 1910; Treikelder 1996; Uustalu 1972: 214; Wd

Emmaste¹ <-sse> Emm – kihelkond ajaloolisel Lääne-maal Hiiumaa saarel, sks *Emmast*. ♦ Vastab u praegusele Emmaste vallale. Kihelkond eraldati Käina khk-st 1866, nimi on pandud küla järgi. Vrd Emmaste². – MK

HK: 43

Emmaste² <-sse ~ -le>, koh ka *Emaste* Emm – küla Hiiumaa maakonnas Emmaste vallas, mõis ja kirikumõis, sks *Emmast*, 1564 *Emeste Matt(hias)* (tal). ⇒48A4 ♦ Emmaste mõis eraldati Suuremõisast 1796. Mõisa maadel tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1977 muudeti külaks. Koht on alguse saanud talust, mille nime aluseks on tõenäoliselt germaanipärane mehenimi *Emme*. L. Kettunen on vasteks esitanud *emane*, mitmuse omastav *emaste*, kuid see on tõenäoliselt rahvapärimoloogiline. Emmaste idaosa on tuntud Nõmme nime all, 1920.–1930. a-tel arvati seda omaette külaks; algselt oli sellenimeline talu (1811 *Nõmme Michel*). Emmastega liideti 1977 ↑Viiterna. – MK

EO: 213; HK: 43–44, 168; KNAB; Tiik 1970a: 606–607; Tiik 1995: 1508–1509

Emmu <-sse>, koh *Ämmu* Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Keblaste ms, Oidrema ms), 1500. a-tel *Hemo*, 1534 *Wacca Henno*, 1565 *Hemmoby*. ⇒20C3 ♦ Küla on kuulunud Keblaste kõrvalmõisa Veltsa alla. Nime aluseks on võib-olla isikunimi, vrd *Hempo* Hanilas XVI saj, *Emme*, *Immo*. Emmu kirdeosa on Aruküla (Emmu-Aruküla, u 1900 *Арукюла*). Vrd Emmuvere. – MK

BHO: 64; EAA.1.2.932:3, L 3; Stackelberg 1928: 119; Stoebeke 1964: 20

Emmuvere <-`verre ~ -sse>, koh ka *Emmura*, kirjakeelne varem ka *Emuvere* Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Mäemõisa ms), 1582 *Emofer*, 1597–1598 *Himmover By*, 1689 *Hemmover Byy*, 1913 *Immowere*. ⇒19C1 ♦ Küla on kuulunud ka Kūdeva mõisa alla. 1977–1997 oli ametlikult Käbla (Käpla) küla osa. Nime algne kuju on ilmselt *i*-line, algusosa pärineb isikunimest, vrd

muinassoome või germaani mehenimesid (*H*)*ima*, *Immo*, *Emme*. Vrd *Emmu*, *Imavere*, *Imukvere*. – MK EAA.1.2.937:86, L 86; EAA.1.2.941:771, L 758p; EAN; KNAB; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del 1, I:2

Emumäe [*emu_`mäe*] <-le> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas, mõis, sks *Emmomäggi*, 1241 *Emomæka* (küla), u 1900 *Эммомяги* (küla). ⇒15A4 ♦ Mõisat on mainitud 1665, mil see Paasverest eraldati. Küla kõrvale tekkis 1920. a-tel asundus, mis pärast 1945. a liitus külaga. Nime on saanud mäe järgi, mille nime lähtekohaks on tuletis sõnast *ema*, siin arvatavasti tähenduses 'suur'. P. Johansen on nime võrrelnud sõnaga *ämune* 'udune, ebaselge'. – MK Joh LCD: 334; KNAB

Emumägi [*emu_`mägi*] Sim – mägi Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas. ⇒15A4 ♦ Nime lähtekohaks on tuletis sõnast *ema*, siin tähenduses 'suur'. Vrd *Emajõgi*, *Emumäe*. – MK

Endla¹ [*`endla*] <-sse> Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Vaimastvere-Ripuka ms), 1411 *Ennele*, 1599 *wioska Endla*, 1638 *Hendela*. ⇒24C1 ♦ L. Kettunen on esimesele kirjapanekule toetudes esitanud nime muutumise rea: **Ennolan* > **Enla* > *Endla*. Nime võib jagada ka tüveks *End-* ja järeliiteks *-la*. Kahjuks pole nii saadud tüvele võimalik esitada täpset lähtekohta. Vrd isikunimesid *Endi*, *Endo*, *Endu* < ? *Heinrich*. 1977 liideti Endlaga Tirma küla (1411 *Tirmas*, 1599 *Thermass*). – VP

EO: 87; PTK I: 32, 241; P XVI: 113; Rajandi 1966: 54; Rev 1638 II: 169

Endla² [*`endla*] <-sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Elme ms). ⇒50A4 ♦ Elme mõisa maale 1920. a-tel rajatud asundusküla sai rahvusromantilise nime 1925. Samal ajal rajati Kungla küla. Endla piiresse jäi endine Elme mõis (sks *Magnushof*), mis rajati XVI saj II poolel oletatavasti Elme küla asemele (1453 *Helmede*) ning mis kuulus hiljem Saaremaa rüütelkonnale. Eestikeelne nimi võib olla pärit isikunimest, saksakeelne hertsog Magnuse nimest, kelle ajal mõis tekkis. – MK BHO: 331–332; EM: 120; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); Saaremaa 1934: 492; SK I: 38, 39

Endla järv [*`endla järv*] Lai – järv Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas, 1532 *in der Endellschen see, bisz an die Endelsche jerwsolle*. ⇒24C1 ♦ Asub Endla küla lähedal. Endla järvest ja selle idakaldal paiknevast Juta kivist on F. R. Faehlmann kirjutanud muistendi „Endla järv ja Juta“. – VP ENE-EE: XII, 117; PTK I: 132

Enge [*`enge*] <'Enge ~ -sse>, koh ka `Änge Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas, mõis (Enge-Uduvere ms), 1515 *Hartnorme kulle*, 1534 *Orthenorm*, 1624 *Ortenorm*, 1680–1684 *Enge Hoff* (mõis), 1782 *Enge mit Hannenorm*. ⇒21C3 ♦ Nimega on samastatud 1575. a kirjapanek *Ennico Wahenorm*. J. Koidu andmeil on piirkonnanimi *Engelsche* (1619) nime andnud hilisemale mõisale. Mõis on asutatud pärast 1638. Mõisa kõrval säilis küla. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis sulas kokku külaga; 1970. a-tel oli kirjas asundusena, al 1977 küla. Võib-olla on nimi tekkinud isikunimest, vrd *Ennik*, sks *Enge*, *Engelbrecht*. L. Kettunen tunneb Enget talunimena, vrd ka Pärnumaal 1618 *Engl Madijß* ja

Emumäe Mellini Järvamaa kaardil. 1796. EAA.2059.1.1464, L 12.

Läänemaal 1535 *Melit van Engema*. TMr Engevere (*Ängavere*, *Engavere*, ↑*Haava*¹) puhul toob Kettunen võrdluseks *äng* : *ängi* 'kitsikus, häda, viletsus', *ängama* 'peale sundima, kaela määrima' ja oletab isikunimesid **Änga*, **Ängo(i)*, **Änge(i)*. Vrd Änküla. – MK

Beiträge 1874: 394; BHO: 65; EO: 303; Heintze 1908: 178; Roslavlev 1977: 24; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1618:55; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del 1, E:2; Stackelberg 1926: 208, 215; Stackelberg 1928: 190

Enivere <`verre ~ -sse>, koh ka *Änivere* Mar – küla Lääne maakonnas Martna vallas, poolmõis, sks *Sternberg*, 1855–1859 *Анниверпе* (mõis), 1893 *Ennikwerre* (mõis), 1922 *Enivere*, *Änivere*. ⇒20A1 ♦ Mõis eraldati Väike-Lähtrust 1789 või 1790, al 1868 poolmõis. Mellini kaardil 1798 esineb üksnes saksakeelne nimi *Sternberg*. 1977–1997 oli Martna küla osa, pärast taastamist jäi Enivere küla ajalooline tuumik Martna piiresse. L. Kettunen tunneb nime kujul *Enikvere* ~ *Ennikvere* ja tuletab selle algusosa oletatavast tüvest **ene* (eesti *enam*, soome *enemmän*) või kahtlemisi isikunimedest **Ennikko(i)*, *(*H*)*ennikka*, *(*H*)*ennike*. Kaartide põhjal tundub Enivere küla varasem nimi olevat olnud **Järgvere* (1798 *Jerkfer*, 1844 *Jergwer*, 1855–1859 *Яергферъ*). – MK

BHO: 566; EAA.298.2.71, L 2; EAN; EM: 85; EO: 317; KNAB; Kröger 1893: 150; Mellin; Schmidt 1844; ÜAN

Enno <-le>, koh ka *Ennu* ~ *Hennu* Nõo – küla Tartu maakonnas Nõo vallas (Vana-Nõo ms), 1923 *Ennu*, 1970 *Hennu*; sks *Ennofer* (karjamõis). ⇒32B3 ♦ Küla on tekkinud Eesti Vabariigi alguses moodustatud Enno asundusest, mille nimi pärineb karjamõisalt (u 1866 *Унноферъ*). Selle nimi on omakorda lähtunud kunagise talu peremehelt, vrd 1582 *Heno* (kolm talu lähedal asuvas Tamsa külas). Nime lähteks on isikunimi *Enn*, *Henn* või *Enno*, *Henno*, mis on saksapärase *Heinrichi* lühendeid. Saksakeelne nimekuju *Ennofer* näib osutavat kunagisele vere-lõpulisel kohanimele. Asulat kutsutud rahva seas ka Kaabu külaks. – EE BHO: 67; EM: 94, 135; KN; KNAB; PA I: 47; Rajandi 2011: 53, 72; Vene TK 126; ÜAN

Ennu <-sse ~ -le> Pha – küla Saare maakonnas Pihla vallas (Tahula ms), 1811 *Enno Töns*, *Enno Niggo*, u 1900 *Энну* (küla). ⇒53B1 ♦ 1977–1997 oli Vätta küla osa. Ennu oli algselt isikunime alusel tekkinud talunimi. – MK EAN; KNAB; SK I: 40

Eoste [*`eoste*] <-sse>, koh `Eostõ <-he>, kirjak varem ka *Jooste* Plv – küla Põlva maakonnas Põlva vallas (Timo ms), 1638 *Itzkulla*, u 1685 *Iddusta kjilla*, 1757 *Eosth*,

1798 *Iddust*. ⇒40A1 ♦ Põlisküla, mis eraldati XIX saj alguses Timo mõisa alla, erinevalt Vana-Koiola alla jäänud naaberküladest Himmastest ja Adistest. Nimi põhineb sõnal *idune* : *iduste*, viimasest on kasutusele tulnud nõrgaastmeline *eoste*. Ei saa kindlalt väita, kas nii on nimetatud külaelanikke nimisõna *idu* alusel või on see olnud muistne isikunimi (vrd liivi *Yddo*, *Yto*). Vrd Koikkülas (Har) pandud perekonnanimi *Eomois*. 1638. a kirjapildist paistab välja lühenedmine (**Idusküla* > **Itsküla*). Eesnimega *Joost* (< *Justus*), millest on tulnud paljud Joosti talud, Eostet kui vana külanime ilmselt ühendada ei saa. Eoste külaosad on Kahuots, Lepäkurm ja Plakiots. Eoste kirdeosa on ↑Kitsõruusuu, mida on vahel omaette küllaks peetud. Vrd *Iduste*. – ES

EAA.308.6.332:1, L 1; EAA.3147.1.172:29, L 20p;

Mellin; Rev 1638 I: 137; SK I: 54; Stoebe 1964: 25, 32

Epneri [^ˈ*epneri*] < Epneri ~ -sse> TÜR – paik (küla) Järva maakonnas Türi vallas (Kirna ms), 1712 *Hepnery Hans*, *Hepnery Marth*, 1726 *Höpneri Jürri*, *Höpneri Tönno* (talupojad Mõnnaku küla järgi), 1796 *Epneri* (tal), 1844 *Öperre* (küla). ⇒23B1 ♦ Liideti 1977 Poakaga. G. Troska, kellel nimi esineb *h*-algulisena, on pidanud küla tekkinuks hajatalust XIX saj II poolel. L. Kettunen, kes tunneb Epnerit talunimena, on kahtlemisi teiste nimede analoogial oletanud algkujuks **Epu noore*. Vrd ka saksa perekonnanimesid *Höfner*, *Höfener*. Eestis on perekonnanimena esinenud Hübner, tänapäeval esineb ka Epner. – MK

EAA.3.1.448:114, L 163; EO: 151; Heintze 1908: 174;

KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Jä: 136; Schmidt 1844;

Troska 1987: 82

Epra [^ˈ*epra*] <-sse> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Vastemõisa ms), 1584 *Epra*, 1624 *Ebra*, 1638 *Eppra*. ⇒23B4 ♦ 1624 kuulus küla Vastemõisa vakusesse, 1638 Viljandi mõisale. Nime tähendussisu jääb hämaraks. Häälikuliselt lähedane sõna on *ebrad* 'harakaliha, hobuse kabja siseliha', 'külm ülalpool kapja'. Teine võimalus oleks nime tuletada (*h*)*epp*-tüvest, vrd *hepik*, *ebel* 'kerge, edev'. Epraga on 1977 liidetud osa Uude-Käliste külast (1970), mis koosneb õieti kahest poolest, neist Epra piires on Uudeküla (1624 *Udekill*, 1738 *Uhde*, 1797 *Udekülla*, 1839 *Udeküll*). – MK

BHO: 67; EAN; EKMS: I, 479; KNAB; Mellin; Rev 1624

PL: 74; RGADA.274.1.202:459, L 453p; Rücker

Erala <-sse> Äks – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Maramaa ms), 1582 *Erlö*, 1725 *Errale*. ⇒25C4 ♦ Nimes on tõenäoliselt tuletusliide *-la* ja algusosa ühine nimedega Erastvere ning Eristvere, vahest ka soome perekonnanimega *Eronen*. Lähim sõnaline vaste on *era*. – PP

PA I: 110; PTK I: 33

Erastvere <-ˈverre ~ -sse>, koh *Erästvere* <-ˈviirde> ~ *Erästvere* 'mõisa Kan – küla Põlva maakonnas Kanepi vallas, mõis, sks *Errestfer*, 1452 *Erstever* (mõis), 1582 *Erstfier*, 1592 *Erestwer*, 1627 *Erbstfchr*. ⇒39C2 ♦ Mõisat on esmakordselt mainitud ürikuks, millega Tartu piiskop müüs selle maa Hans Soygele (hilisem Zöge suguvõsa). Hiljem on mõisa maa-ala muutunud vähe, XVII saj keskel on Kooraste alt Erastvere alla läinud Nahakülä, veel varem on omanikku vahetanud Peetrimõisa. Mõisa maale tekkis 1920. a-tel asundus, al 1977 küla. Erastvere nimi on käinud asustusala kohta, mille keskust nimetatakse

praegu Soodoma küllaks, ehkki juba esmamainimisel loetletakse siin terve rida väikeste küllade nimesid, mis olid kadunud XVII saj keskpaigaks. Erastvere paikneb *vere*-lõpuliste nimede levikuala lõunapiiril. *st*-komponent tuleb kollektiivliitest *-ste* (*Erä-st-vere*). Kui silmas pidada, et tegemist oli Ugandi tuumiku Otepää khk servaalaga vastu teistsuguse kuuluvusega asustuskeskusi Põlvas ja Urvastes, siis on kõige tõepärasema seletuse andnud juba M. Veske 1877, et nimi on sõnalist päritolu, tähendades **eräste* maa-ala. Erinevalt Veskest ei tuleks seda tõlgendada mitte kui eraldi elavaid, vaid „erategijaid“, maahõivajaid suures metsas. Teine võimalus on, et **Erä* on olnud isikunimi, vrd Erala (Äks). Kolmanda võimalusena võib isikunimi olla lühenedud pikemast nimest, vrd sm *Ervasti*, mis põhineb muinasskandinaavia nimel *Ærnfast*. Vrd ka kreeka-ladina *Erasm(us)* ja selle võimalikud mugandused. Erastvere piires on ↑Lajavangu, küllaga on 1977 liidetud ↑Kolovere. Vrd Soodoma. – ES

LGU: I, 354; PA I: 87; PA II: 438; Rev 1624/27 DL: 102;

PTK I: 33; Sukunimet 1992: 64

Ereda <-le> Jöh – küla Ida-Viru maakonnas Mäetaguse vallas, mõis, sks *Errides*, 1420 *Edries* (küla), 1796 *Errides* (küla, mõis, veski). ⇒7A3 ♦ Mõis rajati 1420. ja 1461. a vahel. Mõisat on kutsutud sellele kuulunud küla järgi ka Võrnu ehk **Võörnu* mõisaks (1782 *Wöörno*). Ereda on kuulunud ka Püssi mõisa alluvusse. 1920. a-tel tekkis mõisa kohale Ereda asundus, mis 1977 nimetati küllaks. Nime päritolu ei ole selge. Ereda lõunapiiril on endine Uuenurme küla (1913 *Uenurme*), mis liideti pärast 1945. a. – MK

BHO: 69; EVK; Hupel 1774–1782: 464; KNAB

Ereste <-sse>, kirjak varem ka *Eriste* Hls – küla Viljandi maakonnas Halliste vallas (Kaubi ms), 1546 *Heres* (küla), 1551 *Herris* (mõis), 1638 *Herriss* (Pornuse mõisa karjamõis), 1797 *Errist* (küla). ⇒30B3 ♦ Nime lähtealuseks võib olla *heris* : *herise* 'kelm' või *eris* : *erisse* 'lõõm, hõõgus', mida L. Kettunen on esitanud ka Eristvere vasteks. Ereste piirese jääb kagus endine Ägla karjamõis (sks *Charlottenholm*). – MK

EO: 297; Mellin; Rev 1638 II: 59; Stackelberg 1926: 159, 231

Eristvere <-ˈverre ~ -sse>, koh ka *Erisvere* Lai – paik (küla) Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Jõgeva ms), 1599 *wies Eryser*, 1601 *Eristwer*, 1624 *Erristfer*, 1695 *Hehrisferkylla*. ⇒25A2 ♦ Liideti 1977 Painküla ja Õuna küllaga. L. Kettunen on nime ühendanud sõnaga *heris* 'kelm', *eris* 'lõõm, kuumus' või *eri* 'eraldi'. Kanepi Erastvere võib olla sama algupära, *erä*- ~ *eritüvest*. – PP

EO: 297; PTK I: 33; PTMT: I, 43; P XVI: 132

Erja <-sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Võnnu ms), 1586 *Harrie*, 1686 *Herria By* (küla), 1922 *Erjamõisa* (küla). ⇒10A4 ♦ XVIII–XIX saj oli Erja Võnnu mõisa karjamõis (sks *Klein-Wenden*). 1977–1997 oli ametlikult Kabrametsa küla osa. Erja nimele võiks võrdluseks tuua sõna *härj* : *härja*. – MK

BHO: 663; EAN; KNAB; Rev 1586: 64

Ermakova <-ˈkovva ~ -sse>, koh ka *Ermakuva* <-ˈkuvva> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), 1585, 1652 *Ермаково*, 1686 *Ермаково*, 1866–1867 *Ермакова*, 1904 *Järmakova*, *Ермаково*, 1922 *Jermakova*, *Jermakovo*, 1937 *Ermakuva*. ⇒45C1 ♦ XVIII saj kuulus küla Taeluva kogudusse. 1977–

- 1997 oli Helbi küla osa. Arvatavasti pärineb kohanime vene perekonnanimest *Ермаков*, mis omakorda tuleneb isikunimest *Ермак*. Selle aluseks on *Иеремис*, *Ермолай*, *Ермил* või *Ерм*, lisaks *Ермиу* või *Ермоген*. On ka arvamusi, et isikunimi *Ермак* on turgi päritolu, vrd *jermak* 'käsikivi' (M. Vasmer). Venemaal on hulganisti Jermakovo (*Ермаково*) külasid. Eesti algupärana on välja pakutud isikunime *Herm* ~ *Ern* (täisnimedest *Hermann*, *Hermgold*), mis pole aga tõenäoline. Vrd *Ermistu*. – AK
Academic; EAA.298.2.71, L 18; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1904: XVIII; Ivanov 1841: 230; Markus 1937; RL 1922; Truusmann 1890: 54
- Ermistu** <-sse> Tõs – küla Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Tõstamaa ms), 1527 *Hyrrest*, 1539 *Hermist* (küla), 1624 *Hirmus* (küla), 1638 *Hirmuss Anders* (talud). ⇒27C2 ♦ XVIII saj-st karjamõis (1797 *Hermes*, 1839 *Ermes*). 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Nime lähtekohaks on isikunimi, vrd *Herm* täisnimedest *Hermann*, *Hermgold*. *Ermistuga* on 1977 liidetud ↑Laasna, ↑Lepaspea ja Lehtse (kuni u 1939 Murrumetsa, 1922 Murrumetsakülje). Vrd *Hirmuste*. – MK
BHO: 68; EAN; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB; Rev 1638 II: 27; Stackelberg 1926: 201, 224
- Ermistu järv** Tõs – järv Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas, 1797 *Hermes S.* (järv). ⇒27B2 ♦ Nimi *Ermistu* küla järgi, kutsutud varem ka Tõstamaa järveks (XVII saj II poolel *Testama Siöö*). Vrd *Ermistu*. – MK
EAA.308.2.15, L 1; Mellin
- Erra** <-sse ~ -le> Lüg – alevik Ida-Viru maakonnas Sonda vallas, mõis, sks *Erras*, 1241 *Heræs* (küla), 1447 *Erresz*, 1732 *Erra*. ⇒6C4 ♦ Mõis asutati XV saj. Vana küla kadus XIX saj II poolel, kui viimased talud mõistati. 1920.–1930. a-tel asundus, hiljem asund ja kaks *Erra* küla (1970), mis liideti 1977 *Erra* alevikuks. Nime tähendussisu ei ole selge. L. Kettunen on seda nime võrrelnud *Erastvere* ja *Eristverega* ning arvanud, et tänapäevane nimekuju on mõjutatud saksa kirjaviisist. Lähteks oletab ta isikunime, mille täpsem kuju jääb selgitamata. Kettunen on toonud *Erastvere* puhul ka M. Veskelte pärineva vaste *erane* (mitmuse omastavas), kuid peab seda väheusutavaks, ja *Eristvere* puhul *heris* : *herise* 'kelm, lurjus'. *Erra* on olnud algselt *h*-line. *Erastveret*, *Eristveret* ja *Äksi Eralat* on võrreldud ka soome sugunimega *Eronen*. Kõigi nende kolme kohanime struktuur on selline, et algusosa lähtekohaks võiks olla isikunimi. *Erraga* on liidetud osa Kaunurme külast (1922). Vrd *Erastvere*, *Ereste*, *Eristvere*. – MK
EAN; EO: 173 297; Joh LCD: 355, 356; KNAB
- Erra-Liiva** <-le> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Sonda vallas (*Erra* ms), 1871 *Liiva*, u 1900 *Luva* (küla), 1913 *Erra-Liiva*. ⇒6C4 ♦ 1977–1997 oli küla ametlikult *Erra* aleviku koosseisus. *Liiva* nimi on ilmselt pandud maapinna iseloomu järgi. Vrd *Erra*. – MK
EVK; KNAB
- Ersiku** <-le>, koh *Ärsukese* ~ *Ärsiku* Trm – paik (küla) Jõgeva maakonnas Torma vallas (Laius-Tähkvere ms). ⇒16A4 ♦ Üksiktalust väljakasvanud küla, nimestikus esmakordselt 1922. Liideti 1977 Võtikvere. Nimi pärineb arvatavasti mõnest isikunimest, nt *Eers* < *Erich*. – PP
PTK I: 288; Rajandi 1966: 197
- Ertsma** [*'ertsma*] <-le> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Roodi ms), 1514 *Hertemekulle*, 1534 *Hartzma*, 1543 *Hertzma*, 1605 *Herzmo*, 1624 *Ertzma*, 1839 *Erzma*. ⇒21B3 ♦ Esimese kirjapanekuga vrd (*h*)*irs* (*ers*) : (*h*)*irre* (*erre*) 'latt, teivas, roigas, jäme(dam) ümarpuit'. Lähtudes selle sõna mitmuse omastava vormist, oleks nimi tõlgendatav kui **Hirtemäeküla*. Hilisemais kirjapanekuis võib *s* olla *ne* : *se*-tuletise jäänus. – MK
BHO: 70; Rücker; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1604:23; Stackelberg 1926: 207; Stackelberg 1928: 147
- Eru** <'Ergu ~ -sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Palmse ms), ? 1345 *Ercke* (kaluriküla), 1586 *Erge* (talud), 1726 *Öro*, 1796 *Erra*, 1871 *Erro*. ⇒4B2 ♦ Külana mainitud 1726. Nime tähendussisu jääb hämaraks, nagu ka see, kust on võetud küsitav esmamaining. E. Tarvel on osutanud, et Palmse ürikuud on võltsingud, mis on koostatud XIV saj II poole ja 1510. a vahel, kõige tõenäolisemalt XV saj algul. Ta arvab, et dokumentides nimetatud rannakülad, nende seas *Eru*, olid olemas hiljemalt XV saj algul. Võltsürikute külanime *Sorce* või *Sorcke* tuleks uurijate arvates lugeda *Ercke* (= *Eru*), tegemist olevat kirjutus- või lugemisveaga. Nimelõpu *u* näib olevat juba XVI saj (1510 *Ergo*). *Eru* võib olla sama algupära Lügänu kohanimega *Erra* (1241 *Heræs*, rõõpselt sulghäälikuta nimekujuudega esinevad 1325 *Erghest*, 1379 *Ergys*, 1390 *Erghis*), mille puhul L. Kettunen on oletanud alusena isikunime. Hilisemal ajal on kohanime mõjutanud isikunimed *Erik* ja *Eero*. Vrd *Erala*, *Erastvere*. – MK
BHO: 69; EO: 173; Joh LCD: 355, 356; Johansen 1929: 17; Johansen 1951: 152; Rev 1586: 47; Rev 1725/26 Vi: 64; Tarvel 1983: 67
- Eru laht**, kirjak varem ka *Mungalaht* Hlj, Kad, Kuu – laht Harju ja Lääne-Viru maakonna piiril, 1796 *Münke wiek*, 1844 *Munkewieck*, 1871 *Moonke Wiek*. ⇒4B2 ♦ Laht Pärnspea ja Käsma poolsaare vahel. *Eru* laheks kutsutud lahe lõunarannikul oleva *Eru* küla järgi. Vrd *Hara*¹, *Eru*. – MK
Mellin; Schmidt 1844; Schmidt 1871
- Ervita** <-le>, koh ka *Ärvita* Koe – küla Järva maakonnas Koeru vallas, mõis, XIV saj *Erwitey*, 1564 *Eruete*, 1686 *Ervita*. ⇒14B4 ♦ Küla asemele rajati a-ks 1663 mõis, mille maadele 1920. a-tel tekkinud asundus nimetati 1977 külaks. L. Kettunen seostab nime sõnaga *ervima* 'rõövima, kinni võtma', oletades nime varasemaks kujuks **Ervitaja*. Tegu on siiski väga harva sõnaga, mis ei selgita ka kohanime motiivi. Muistsete isikunimedega hulgas lähedast tüve pole teada. Vaid korra esineb sarnane liivi nimi (1295 *Arowe*), vanaskandinaavia nimi oli *Ervaster*, teada ka Soomest. 1940. a-tekst liideti *Ervitaga* Karula küla, mis on nime saanud karjamõisa (1844 *Carolinen*) järgi. Karjamõisale võidi nimi panna kohaliku paiga järgi (enne 1850 koostatud kaardil on mets *Karrola Kusick* ja karjamõis *Hof Carolinen*). Hilisemast ajast on teada Karula mägi ja talu. Vrd *Viitna*. – FP
Blumfeldt 1949: 170; EAA.1.2.933:120, L 120; EAA.1.2.942:723, L 709; EAA.854.4.531; EES; EO: 229; KN; KNAB; Palli 1959: 604; Schmidt 1844; Stoebeke 1964: 16; Sukunimet 1992: 64
- Ervu** <'Ervu ~ -sse> Ran – küla Tartu maakonnas Rannu vallas (Valguta ms), 1582 *Herbe*, 1585 *Herwa*, 1638 *Herwo kyllo*, *Jrwekyll*, 1782 *Hirwo*, 1839 *Jerwekülla*

(= Järveküla; ebatäpne), 1925 *Hirvu*. ⇒31C3 ♦ Algselt oli küla nimi *h*-alguline, kuid hiljem on nagu Tartu murdes üldiselt see kadunud. Nime päritolu pole päris selge. Algujuu **herb-* ~ **herv-* tähendussisu ei ole kindel, vrd Nõo *erbutama* ~ *ervutama* 'hirmutama'. Hilisemad kirjapanekud viitavad lähtesõnale *hirv* (sama päritolu on nt Irbe väin ja Iru). XVIII saj on järjestikku kirja pandud kaks küla, nt 1721 *Hirwe* ja *Hirwo*. Need näivad lähtuvat talupoegade eri lisanimedest, vrd 1638 *Irbe Andresz* ja *Rein* ning *Irwo Simon*. Tõenäoliselt seetõttu on Ervu nime hakatud seostama tuntud loomanimetusega. Ervu ja Kipastu küla vahel asub 6 km pikkune seljak nimega Ervu mägi ehk Hirvumägi. 1977 liideti Ervuga ↑Kaara ja Sangsaadu (1945) ning osaliselt Metsküla (1839 *Metzküll*). Vrd *Ervita*, *Iru*. – EE

BHO: 117; EAA.1865.2.68(4):18. L 18; EMS:

I, 775, 798; PA I: 67, 168; Rev 1638 I: 101, 102;

RGADA.274.1.172:313, L 317; Rucker; Tartumaa 1925: 370, 374

Esiküla [*esi_küla*] <`külla ~ -sse> Plh – küla Hiiumaakonnas Käina vallas Kassari saarel (Kassari ms), 1688 *Kassarske Förbyn ell. Eszekülla*, 1798 *Essi*. ⇒48B3 ♦ Tegemist on vastandnimega, Kassaris on ka Taguküla. Esikülaga on 1977 liidetud Kiisi (1938) ja Uidu (1945, võib-olla sama mis 1922 *Kassari-Popsi*). Vrd *Esivere*, *Taguküla*. – MK

HK: 45; KNAB

Esivere <`verre ~ -sse> Han – küla Lääne maakonnas Hanila vallas (Virtsu ms), 1478 *Essever* (vakus), 1689 *Essefer*. ⇒19C3 ♦ Nime algusosa vasteks on toodud *esi*, *esimene*. Esiverega on 1977 liidetud Aruküla (1922), ↑Rõuste ja Sepamaa (1689 *Zeppama*, *Seppamah*, 1871 *Seppakül*, u 1900 *Cennama*). Esivere põhjapoolsem osa oli 1930. a-teni Uueküla (koh *Uieküla*, 1798 karjamõis *Uekül*). Vrd *Esiküla*. – MK

EAA.1.2.941:1204, 1205, 1210, L 1191p, 1192p, 1197p;

EO: 317; KNAB; LGU: I, 524; Mellin; Schmidt 1871

Esku <`Esku ~ -sse> KJn, Plt – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Võisiku ms), 1795 *Esko Ado* (põlluvaht Nõmavere küla all). ⇒24A3 ♦ Eesnimest tekkinud lisanimi *Esko* oli kasutusel XVII saj Võisiku mõisale kuulunud Lätkalu ja Oorgu külas. Arvatavasti on sealt lähtunud ka Esku küla nimi, selle lisanimena põlluvaht ilmus Nõmavere külla XVIII saj lõpul. 1905 lõhkus Võisiku mõis osa Nõmavere talusid maha ja asutas Esku karjamõisa. 1939 oli paik vallakirjades Esku asundus, ent 1945. a nimekirjas puudus, uuesti külana kirjas hiljemalt 1970. Eskuga on 1977 liidetud Paduvere (Plt, 1583 *Padowier*). – MK

EAA.1865.3.203/1:18, L 19; EAN; ERA.14.2.719

(Põltsamaa vallavalitsuse 9. VI 1939 koosoleku protokoll nr 8); PA IV: 14

Esna¹ [*`esna*] <`Esna ~ -sse> Pee – küla Järva maakonnas Kareda vallas (Esna ms). ⇒14A4 ♦ Moodustati 1977 Esna alevikust, mis tekkis 1920. a avatud Paide-Tamsalu raudteel Esna raudteejaama juurde, ning Esna asunduse osast. Viimase põhiosa taastati 1997 külana Roosna-Alliku vallas (↑Esna²). Nime sai Esna mõisa järgi. – FP

Joonuks 1984: 84; KNAB

Esna² [*`esna*] <`Esna ~ -sse> Pee – küla Järva maakonnas Roosna-Alliku vallas, mõis, sks *Orrisaar*, XIV saj *Hörisell*, 1615 *Orgesell*, 1732 ee *Esna*. ⇒14A4 ♦ 1623

rajas Alexander von Essen küla asemele mõisa, mida eesti keeles hakati kutsuma tema nime järgi Esnaks. 1920. a-tel loodi mõisa maadele asundus, mis 1977 nimetati külaks ja 1987 liideti Kodasema külaga, kuid 1997 taastati. Saksa keeles säilis mõisa jaoks eesti-keelne algne külanimi, mis oli kas *Orisalu või XVIII saj I poolest ka *Orissaare. 1930. a-te topokaardil esines ka Orisalu. Vanemate nimekuju järgi võiks nime lähteks olla *ori* 'suur; suur puu' + *salu* 'metsatukk avamaastikus' (ka *saar* tähendab metsatukka) või *ori* + *selg* 'seljandik'. Grünwaldtide perekonnakalmistu asub pikal seljandikul. * *Vanarahva jutu järgi tulnud Orissaare nimi sellest, et Esna mõisa juures allika ääres olnud vanasti üks laudkuur, kus orjad magasid* (2012). – FP

Blumfeldt 1949: 1969; EAA.1.2.938:31, L 29p; EES; KNAB; Schilling 1970: 113–114; Kareda 2012: 13; Thor-Helle 1732: 317; VMS

Espre [*`espre*] <`Espre ~ -sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Uuemõisa ms), 1689 *Willckipähr Eßper* (talu Oomba külas), 1726 *Esper Nohr Jürri*, *Esper Jürri*, 1798 *Esperi* (küla). ⇒9C4 ♦ XIX saj oli Espre karjamõis. Rahvapärilise kohaselt tuleneb külanimi talunimest *Eespere*. Espre kaguosa oli varem Oomba ehk Ooma (? 1586 *Hoenbeche* – P. Johanseni samastus, 1642 *Hohemege*, 1689 *Homaküla*, 1871 karjamõis *Homa*). – MK

EAA.1.2.941:1340, L 1327p; Joh LCD: 859; KN; Mellin;

Rev 1725/26 Lää: 133

Essaksoo [*essak_soo*], koh *Essäk_suu*, rahvak ka *Esäkeste suu* Röp, Vön – soo Tartu ja Põlva maakonnas, 1839 *Essako Soo*, 1860 *Essako-Soo*, *Krug Essako* (kõrts), 1895 *Esako Morast*, 1906 *Essako Soo*, u 1920 *Issaku soo*. ⇒34A3 ♦ Kõige tõenäolisemalt on soo saanud nime Essaku või Issaku kõrtsi järgi Sika-kurmu küla kaguosas soo servas (üheverstalisel kaardil *Issaku küla*). Kuigi kõrtsinime pole enne XIX saj II poolt dokumenteeritud, on tegemist põlise asustuse nimelise, nt 1811. a hingeloendis on Sika talud ja mõned teised Sika-kurmu küla talud kokku võetud *Essako* küla nime all. Algse asustuse nimena pärineb see nimi vene eesnimest *Исак*. Vähem usutat on see, et Essaku küla ja kõrtsi nimi on saadud piirkonnas dominantse soo nimest ja *Essaku* kujust mugandatud hiljem *Issakuks*. Siis võiks soo nime seostada hoopis sõnaga *essütäjä* 'eksitaja'. Väljend *essäkuhe* võiks tähendada eksimist, eksitusse minemist. Nimekuju *Esäkeste suu* 'isakeste soo' on hiline ja usutavasti rahvapärase tõlgenduse teel tekkinud. Kuid ka siin on võimalus, et vana külanime *Essaku* põhjal kutsuti selle kandi elanikke *essäkesteks* ja soo nimi kujunes paralleelselt *Essaku* vormiga ka elanike kollektiivse nime *Essäkeste* põhjal. Vrd *Issaku*, *Sika-kurmu*. – ES

EAA.3724.4.1290; EAA.2072.5.683, L 1;

EAA.3724.5.2884a, L 1; EAA.1865.2.146/11:16, L 14p;

Eesti TK 42; Mellin

Essemägi [*esse_mägi*] Har – mägi Valga maakonnas Taheva vallas Hargla ja Taheva külas, 1839 *Essimäggi Signal*. ⇒43C3 ♦ *Essemägi* on laialdase kõrgendiku nimi. Mäe kõrgeim punkt on Lipumägi. Seda kasutas F. G. W. Struve XIX saj algul mõõdistamisel. Talud on *Essemäe* lähedal olnud XIX saj algusest (1805 *Essemäe Rein*, *Essemäe Willem*; 1826 *Essemäe*; 1879 *Essimäe*). *Essemäe* nime tähendus pole päris selge, aga selle algusosa seostub ehk lõunaeesti sõnaga *essümä* 'eksima'. *Essemäe* vana nimi on olnud *Marju-*

mägi (XIX saj *Mariomäggi*). Tänapäeval tuntakse selle nimega üht põhja poole jäävat tippu. Vrd Ess-soo. – MF

EAA.567.2.590:2, L 1p; EAA.1295.1.754:79, L 76;

EAA.2486.3.243, L 3; Rücker

Ess-soo [ˈessːˈsoo], koh 'Ess-'*suu* Urv – soo Võru maakonnas Urvaste vallas, 1870 *Es Soo*, 1910 *Eccoo*, 1940 *Essoo* (talu). ⇒44A1 ♦ Küllalt suur soo kunagisel Linnamäe ja Urvaste mõisa piiril kannab nime, mis jääb siult hämaraks. Ühe võimalusena on nime algusosa *ess* seotud tegusõnaga *essüma* 'eksima', kohta on peetud eksitavaks. Vrd Wiedemanni *ess* (Tartu), *eks* (Põhja-Eesti) 'eksimine, viga'. Tänapäevast nimevarianti *Essusuu* arvestades on algusosa XX saj tõlgendatud kui sõna *essu* 'väljaheide, sitt'. Kuna see sõna põhineb algustähe S järgi tekkinud eufemismil, siis ei tule see ilmselt kõne alla, sest Ess-soo nimi näib olevat vanem. – ES

EAA.3724.4.1885, L 2; EAA.2072.9.733, L 1; Eesti SK 10; Wd

Essu <`Essu ~ -sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas, mõis, sks *Jeß*, 1241 *Gesse*, 1406 *Jess*, 1496 *Jesse*, 1732 *Esso*. ⇒5B3 ♦ Küla asemele tekkinud mõisast on teateid a-st 1496. Mõisa maadele rajati 1920.

a-tel Essu asundus, al 1977 küla. Essu nimi tuleb L. Kettuneni arvates isikunimest **Jessoi*. Essu mõisast põhjas olevat väikest asulat tuntakse Liivaru nime all. 1977 liideti Essuga Muda ja Tammispea. Viimane oli Essu mõisast 1848–1898 eraldatud karjamõis (skS *Tammispäh*, esmamaining 1406 tühja külana *Tammispae*), millest 1920. a-tel tekkis küla. – MA

BfI: I, 100, 534; BHO: 147; EO: 166; Joh LCD: 338;

KNAB

Etsaste <-sse> Ote – küla Tartu maakonnas Nõo vallas (Pangodi ms), 1582 *Ecesth*, 1638 *Edsaszkylo*, *Edsasz*, 1721 *Etsasse Külla*, 1749–1762 *Edsaste Dorf*, *Edsasteküll*, 1813 *Dorf Edsaste*. ⇒32B3 ♦ Etsaste on põline küla juba esmamainimisest alates. XVII saj on Pangodi mõisat nimetatud Etsaste mõisaks, enne kui hakkas kinnistuma Spandekowi perekonnanime järgi saadud nimi. *ste*-lõpulise kollektiivliitega nime algusosa võiks olla muistne isikunimi, kuigi nime **Ētsa* teada ei ole. Teine võimalik lähtekeht on kesk-alamsaksa *etze* 'karjatamiskoht, karjamaa'. Vrd Pangodi. – MF

EAA.1260.1.9:8, 272, L 9p, 272p; EAA.1260.1.11:68, L

66p; Lexikon der Familiennamen 2008: 207; PA I: 47;

Rev 1638 I: 81–82; RGADA.274.1.172:150, L 149p

F

Fällarna <Fällarna ~ -sse>, kirjak varem ka *Fällorna* ~ *Fellana* Vor – küla Lääne maakonnas Vormsi vallas (Suuremõisa ms), 1637 *Fellen*, 1651 *Fäll-Engen*, 1667 *Fellengien*, u 1740 *Fällana*. ⇒9A3 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Suuremõisa osa. Nimi on suhteliselt noor, aga siiski varasem kui a-st 1700, mis oli vanim C. Russwurmi leitud kirjapanek. Üheosaline nimi viitab P. Wieselgreni arvates kas rootsi keskoovormile *fälle* või naissoovormile *fälla* 'metsaraie' mitmuse määratud vormis. Liitnimi *Fäll-Engen* võimaldab nime tõlgendada ka kui 'raieniitu'. Küla asetseb Suuremõisa piirimail, vahest on mõisarahvas sealt toonud omale küttepuud. – MB

Lagman 1964: 38, 71, 89; Russwurm 1855: I, 106; Tiberg 1951: 138; Wieselgren 1962: 77–78

Förby [*förbi*, rts '*föörbü*] <-sse>, koh *Ferbe* [*'feerbe*] Vor – küla Lääne maakonnas Vormsi vallas (Suuremõisa ms), u 1540 *Voerbü*, 1565 *Förby*, 1590 *Före By*, 1598 *Föör by*, 1637 *Vorby*, *Födherby*, 1977–1997 *Förbi*. ⇒9A4 ♦ Nime järelosa on rootsi *by* 'küla'. Algososa kohta on kirjapanijad ja uurijad pakkunud mitu seletust. Nende hulgas mainitagu rootsi eessõna *för(e)* ja

saksa vastavat sõna *vor(der)* 'eespoolne', mis viitaksid küla asukohale Vormsi läänerrannikul. Teine seletus on rootsi omadussõna *för* 'sõidukõlblik', mis viitaks heale sadamakohale. Hilisemad uurijad on jõudnud keeleliselt usutavamale tulemusele, mille kohaselt on nime kaasa toonud ümberasujad Soome lahe rootsikeelselt põhjakaldalt (vrd ka *Borrby* ja *Saxby*). Sealt on kirja pandud kolm samanimelist keskaegset küla: 1540 *Fföörby*, *Föreby* (Finby/Särkisalo), 1534 *Föreby* (Sjundeå/Siuntio) ja 1546 *Föreby*, 1553 *Förby* (Ingå/Inkoo). Turu toomkiriku nn mustas raamatus on lisaks kanne a-st 1329, milles mainitakse Särkisalo naabervallast *Olle Före* nimelist maaomanikku. Lisanimi *Före* võib olla moodustatud rootsi omadussõnast *för* 'terve, reibas, tugev'. Rootsi keele sõnal *för* on seega siinse nime seletamiseks mitu tähendust. Förby kaguossa jääb endine Suuremõisa asunduspiirkond Bynäs (erts *Bines*). – MB

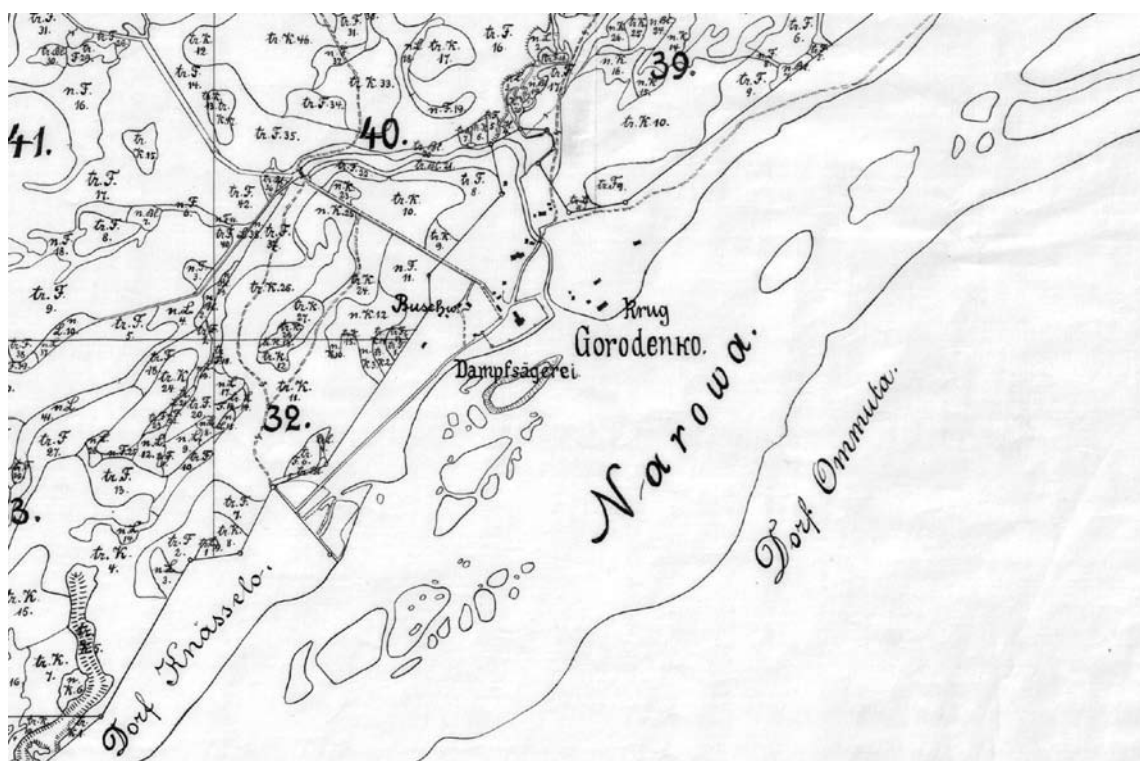
Huldén 2001: 151, 237, 251; Johansen 1951: 275;

Lagman 1964: 37; Modéer 1964: 101; Registrum ecclesiae 1890: 31; Russwurm 1855: I, 106; SAOB: 1927, F2273; Wieselgren 1962: 78–80

G

Gorodenka <-sse> Vai – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Illuka vallas (Pagari ms), 1747 *Gorodinka* (kõrts), 1844, 1871 *Gorodinko* (küla), u 1900 *Городенка*, 1920. a-tel *Gorodenka*. ⇒17C2 ♦ Küla on 1977 liidetud Kuningakülaga. XVIII saj oli kohal klaasivabrik, 1913 saetööstus (*Льсопильный заводъ „Городенко“*).

Venepärane kõrtsinimi on saanud külanimeks. Nime aluseks peab A. Šteingolde sõna *городина*, millel on vanavene keeles ja tänapäeva vene murretes erinevaid tähendusi, mh 'linnus, maalinn', 'katusealune, saraalune', 'aedik, eraldatud ruum või koht'. – МК ВНО: 90; EVK; KNAB; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Gorodenka kõrts Alutaguse metsamajanduse kaardil. 1912. EAA.2059.1.3313, foolio 3.

H

Haabersti <Haabersti ~ -sse>, kirjak varem ka *Habersti* Kei – Tallinna linnaosa ja asum, mõis, ? 1557 *Tonnyes Habres*, 1688 *Godzet Habers* (mõis). ⇒1A2 ♦ 1993 ametlikult moodustatud linnaosa sai nime Haabersti mõisa järgi, millele kuulus suurem osa praeguse linnaosa maid. Tallinnale kuuluv mõis (sks *Habers Hof* < murdeline *Haber* 'kaer', vrd *Hafer*) asutati tõenäoliselt XVI saj lõpus. Mõis oli renditud raehärradele, kes tasusid renti peamiselt kaeras. Haabersti nimi võib olla mõisast vanem, vrd 1557 on *Lahepea külas (↑Mustjõe²) mainitud *Tonnyes Habres*; sel juhul on nime seos kaeraga hilisem rahvaetümoloogia. Haabersti kitsamas mõttes, st asum, hõlmab endise mõisa südant, 1920. a-tel tekkis sinna samanimeline asundus, hiljem küla, mis liideti 1946 Tallinnaga. Tänapäeval tuntakse seda kaubanduskeskuse järgi sageli ka Rocca al Marena. Haabersti asumid on ↑Astangu, ↑Haabersti, ↑Kakumäe, ↑Mustjõe, ↑Mäeküla, ↑Pikaliiva, ↑Rocca al Mare, ↑Tiskre, ↑Veskimetsa, ↑Vismeistri, ↑Väike-Õismäe ja ↑Õismäe. – PP

EAA.1.2.940:1191, L 1175p; Johansen 1951: 190; Tallinn 2004: I, 98–101

Haabneeme [*'haab_neeme*] <-neeme>, koh *'Aab_`nieme* Jõe – alevik Harju maakonnas Viimsi vallas (Viimsi ms), 1271 *Apones*, 1288 *Appones*, 1387 *Apenes*, 1550 *Habenem*, 1687 *Habbenem* (mõis), *Habenem* (küla). ⇒2C2 ♦ Koosneb praegu endise näidiskalurikolhoosi keskasulast ja Haabneeme aedlinnast. 1970. a-tel oli Haabneeme küla, al 1977 alevik. On arvatud, et rootslased asustasid küla juba XIII saj, kuid selle kohta puuduvad ürikutes andmed. Järeldatud on seda ilmselt seetõttu, et nime järelosa *-nes* on rootsipärane (rts *näs* 'neem'). Kuulus XIII–XIV saj Maardu mõisale, ilmselt läks XV saj Piritla kloostri valdusse, kes on 1550 oma marstalli pere ning 1551 Haabneeme ja Rohuneeme küla pantinud. Küllap on kuulumise tõttu kloostri neid külasid nimetatud rootsi omadeks (*Swedischer Habenes und Rochnim*). Haabneeme on olnud viimastel sajanditel eelkõige väikemõis (mainitud 1682) ja laht (Aabnieme ~ Abineeme ~ Aabineeme laht) ning laiemalt selle ümbruskond. Isegi veel 1934 ei nimetatud Haabneemet külaks, vaid ainult taludeks. Alates Carl Magnus Stenbockist 1763 olid Haabneeme ja Viimsi mõisal ühised omanikud. Nime algusosa näib olevat puunimetus *haab*. Et sõnaalguline *h* ilmus nimesse XIV saj II poolel ning nime varasemad kirjapanekud ei ole *a*-tüvelised, on ilmselt *haab* hilisem rahvaetümoloogiline tõlgendus. P. Wieselgren on algusosaks pakunud germaani isikunime *Abbi* ~ *Abbe* ~ *Appi* ~ *Appe*, *Ap(p)o*, *Hap(p)o* jt. Viimased variandid võiksid aga samahästi olla läänemeresoomeline *o(i)*-liitega isiku-

nimi. Nime võiks siduda ümbruskonnas olevate teiste sarnaste kohanimedega: Aabenieme laht ehk Aabineeme lõugas (Aegna ehk Äigna ja Lemmiku vahel) ning Aabiniem (Lääneotsa ehk Länneotsa küla lõpp Pranglis). Nimed pärinevad sõnast *aabi* 'hülgejahiks kasutatud kiiluga meresõidupaat, mille mõlemad otsad on teravad ja mis mahutas 2–6 meest'. Aabineeme otsa nime on ka Wieselgren tõlkinud rootsi keelde *Bättnäs „ända“* 'paadineeme ots'. Võimalik on siiski, et see on rahvaetümoloogiline tõlgendus isikunimest. Järelosad *neem* ja *nõmm* on segunenud muudeski kohanimedes (nt Kaberneeme, vanades kirjapanekutes *Kabbernömme*). Tegelikult Haabneeme ümbruses õiget neeme polegi. Mõisa saksa nimi (*Habbinem*, 1682 *Habbinem*, *Habbinöm*) langeb kokku Ämari mõisa saksa nimega (*Habbinem*, *Habbinöm*). Vrd Ämari¹. – MJ

BHO: 93, 162; EE: III, 591; EM: 58; ENE-EE: III, 261, XII, 130; Johansen 1951: 179; KNAB; Mik 2011: 75; Puhk 1996: 45; Särg 2006: 20–21; Viidas 1992: 88–90; Wieselgren 1951: 132, 134–138, 192

Haabsaare [*'haab_saare*] <-saarde>, koh *'Haab_saarõ* <-saardõ> Krl – küla Võru maakonnas Antsla vallas (Vana-Antsla ms), 1811 *Habsare Carl*, 1911 *Fors-tei Habsal*. ⇒43C2 ♦ Haabsaare kujunes oluliseks keskuseks XIX saj lõpus, kui siia tekkis Vana-Antsla mõisa metskond ja metsatööstus (*Haabsaarõ vabrik*, sks *Anzen Fabrik*). Kuni XX saj lõpuni paiknes siin Antsla metskond. 1811. a hingeloendis mainitud *Habsare Carl* on olnud metsavaht. Külanimi põhineb Võrumaal väga harilikul loodusnimel *haab* + *saar* 'metsasaar'. Saksakeelses kasutuses muudeti nimi ülddeestiliseks, *saare* asemele pandi *salu*. – ES

EAA.1865.2.131/2:3, L 3; EAA.3724.4.1842, L 1

Haabsilla [*'haab_silla*] <-silda ~ -le> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Sänna ms), 1909 *Groß- und Klein-Habsila* (karjamõisad), 1923 *Suur-Haabsilla*, *Väike-Haabsilla*. ⇒44B2 ♦ Suhteliselt noore Sänna mõisa karjamõisa, selle maast jagatud asundustalude ning metsavahikoha küla on nime saanud sillakoha järgi. Selle asukoht pole tänapäeval teada. Sillakoha nimi sisaldab tavalist puunimetus *haab*. Haabsilla küla oli nimestikus 1945, hiljem arvati Riitsilla alla, taastati omaette külanä 1997. – ES

BAL: 702; ÜAN

Haage <-le>, koh ka *Aage* TMr – küla Tartu maakonnas Tähtvere vallas, mõis, sks *Haakhof*, 1299 *Hakus*, 1588 *Age Moyze* (*Hack Moyze*), 1626 *Hacken Muehle*. ⇒32C2 ♦ Küla esmamainimist XIII saj peetakse tõenäoliseks, kuid mitte päris kindlaks. Mõisa kohta on andmeid al 1588. Mellinil on kaardile märgitud nii mõis, veski kui ka kõrts. Praegune küla on tekkunud mõisakeskuse ümber, varasem küla, mis liideti

1987 ↑Külitsega, paiknes sellest lõuna pool. Praeguse Haage piiridesse jääb Ilmatsalu jõeale paisutatud Haage järv. Kohanimi pärineb M. J. Eiseni arvates tõenäoliselt saksapärasest isikunimest *Hake* ~ *Ha(a)g* ~ *Hage* (vrd ka Haagi talu Saaremaal). Tartus elas XIV–XV saj mitu *Hake*-nimelist tähtsat isikut, kuid pole andmeid nende seotusest kõnealuse kohaga. Kohanime varasem, osaliselt ka paralleelne kuju oli **Haaguse* või **Haagese*, mis võib olla mainitud isikunimest tuletatud *ne-* : *se*-lõpuga omadussõna, vrd sm *karhu* 'karu' ja *Karhunen*. Teisalt pole võimalu, et XIII saj *us*-lõpp on hoopis ladinapärasus. – EE

BHO: 92; Eisen 1918b: 2; EM: 97, 139; EO: 193, 256–257; KN; KNAB; LGU: I, 54; Mellin; PA I: 226; Rev 1624/27 DL: 137; SK I: 10; ÜAN

Haakla ['haakla] <-sse>, kirjak varem ka *Aakla* Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Kehtna ms), 1408 *Hackell*, 1412 *Hakul*, 1725 *Hakela*. ⇒22B1 ♦ Nime lähteks võib oletada pigem isikunime kui nt sõna *haak* (vrd ka sks *Haken* 'adramaa'), millele on lisatud *la*-liide või järelosa *-küla* (**Haakküla*). 1977 liideti Haaklaga Selja II küla. Vrd Aa. – PP

Bfl: I, 102, 111; Rev 1725/26 Ha: 270

Haamaste <-le>, koh *Haamastõ* <-lõ>, kirjak varem ka *Hammaste* ~ *Hamaste* Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas (Kärgula ms), 1456 *Hames*, 1627 *Hamms*, 1638 *Hameszkülla*, 1782 *Hamast*, 1926 *Haamaste*. ⇒39C3 ♦ 1977–1997 oli Leiso küla osa. Küla on mainitud esimest korda piiskopimaade ja Peetrimõisa piirikirjelduses, asukoht kattub tänasega. XVIII saj kirikuraamatutes on selle küla talused nimetatud Koigera küla all, kuid sama aja hingeloendites on külanimi säilinud. XX saj on rööpselt kasutatud nimekuju *Hammaste*, mis on tekkinud rahvaetümoloogia mõjul. *ste*-lõpulise külanime aluseks võiks olla vana isikunimi kujul **Haama* või **Hama*. Vrd *Hammaste*. – ES

EAA.1865.2.130/3:6, L 6; LGU: I, 375; Rev 1624/27 DL: 61; Rev 1638 I: 150; Võrumaa 1926: 355

Haamse ['haamse] <'Haamse ~ -sse>, koh 'Aamse ~ 'Aamsi Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis (Elme ms), sks *Hanpus*, *Hanbeck*, 1645 *Hambek*, 1782 *Hanbekse mois*. ⇒50A4 ♦ Haamse mõis eraldati Elmest ajavahemikus 1731–1738; maa jagati talupoegadele veel enne tsaaririigi lõppu. Liitnimeline külanimi koosneb sõnadest *haga* : *haa* 'hagu, oks' ja *pääks* : *pääkse* 'soosaar, tihe mets, padrik'. Vrd *Aamse*. – MK

BHO: 101; EM: 120; SK I: 10

Haanja ['haanja] <'Haanja ~ -sse>, koh 'Haani <-he> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas, mõis, sks *Hahnhof*, 1561 *волостка Гани*, 1586 *Ara y Chania*, 1627 *Hanni kuella*, 1638 *Hanikülla*, 1684 *Hano Häff*, 1731 *Haanhoff*, 1798 *Hani M*, 1909 *Haanja m*. ⇒45A2 ♦ Hajataludest koosnev Haanja küla ulatus hilisemast Haanja mõisast Haanja valla põhjapiirini. XVII saj alguses kuulus see Vastseliina linnusele alluvasse **Verstna* vakusesse ühes **Verstna* külaga ↑*Mee*-laku ümbruses, **Kõola* külaga ↑*Plaani* ümbruses ja **Aroküläga* Haanjast Rõuge pool (↑*Rasva*). 1638. a paiku rajati Haanja küla lõunaosas tühjaks jäänud talude asemele kroonumõis, mis sai nime külalt ja andis nime kogu mõisavallale endise **Verstna* kubjaskonna piirides. 1920. a-tel tekkis Haanja asundus, mis 1977 muudeti külaks. *Haani* ja *Haanja* vahel-

dus näib olevat vana, vrd 1586 *Chania*. Kõige lihtsam oleks pidada külanime lähteks eesnimi *Haan* (*Hann*), mis on olnud juba keskajal läänegermaani rahvaste juures algnime *Johannes* mugandusi. Samas on põhjust pidada Haanjat põliseks külanimeks omasuguste lõunaestikeelsete nimede koosluses ja sel juhul on tõepärasem pärinemine *iha*-algulisest muinasnimest. Hüpotees lubaks seletada varieerumist mitmuslike nimekujude **Ihani* ja **Ihania* vahel. Ka nime kolmandavärteliseks oleks seletatud sõnalguise *i* kadumise kompenseerumisega. Märkimisväärne on külas 1561 mainitud talupoja nimi *Тилькъ Игаловъ сынъ* (alamsaksapärase *Tiilik* ja *iha*-osist sisaldav lisanimi). L. Kettunen on pakkunud nimeseletust hane tähendava sõna kaudu: *hahn*, *haah* (< *hanhi*) + *oja, jõe*. Haanjaga liideti 1977 Hardomäe küla. Vrd *Hanikase*, *Ihatsi*. – ES

BAL: 692; BHO: 96; EAA.308.6.316:73, L 66p;

EAA.567.3.181:30, L 29p; EO: 47; Mellin; PA I: 13;

Rajandi 1966: 71; Rev 1624/27 DL: 76; Rev 1638 I: 173;

Roslavlev 1976: 9; Stoebe 1964: 84; Truusmann 1897a: 40

Haapsalu ['haapsalu] <'sallu ~ -sse>, koh aj 'Oablu ~ 'Aapslu Rid – linn Lääne maakonnas, 1279 *Hapsal*, 1302 *Hapisal*. ⇒9C4 ♦ On arvatud, et 1265.–1266. a-st kuni XIV saj keskpaigani oli Haapsalu Saare-Lääne piiskopi residents. Kindlamalt on teada, et pärast Vana-Pärnu hävitamist 1263 oli aastal 1279 peakirik Haapsalus. Vahepealne tugineb oletusile. Linnaõigused sai Haapsalu 1279. Nime lähtekohaks on puunimetus *haab* : *haava* + *salu*, viimane tähendas algselt saart. Linna nime variantid teistes keeltes (rts ja sks *Hapsal*, läti *Hāpsala*) on eestikeelse nime mugandid. Haapsalu tähtsamad osad on Holmi, Kassinina (sks *Kaiserort*), Kesklinn, Männiku, ↑*Paralepa*, ↑*Randsalu* ja *Vanalinn*. – MK

BHO: 102; KNAB

Haapse ['haapse] <-le>, koh ka 'Oapse Kuu – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas (Valkla ms), 1541

Haapsalu viipenimi. Häälik *h* hääldamist kontrolliv käeasend.

Vaade Haapsalu lossi varemetele. Album Ehstlaendischer Ansichten. Gezeichnet und herausgegeben von Wilhelm Siegfried Stavehagen. Mitau 1867.

Mathias Hapsa (isikunimi), 1563 *Hapse Jöns* (isikunimi), 1637 *Habse Mart*, 1693 *Haba Sahr*, 1798 *Hapse*, 1923 *Haapse*. ⇒3B3 ♦ XVI ja XVII saj on Haapse kuulunud Valklaveski maade hulka. Viimane rajati 1521, kui suurest Valkla külast eraldati 3 adramaad, asutati vesiveski ja läänistati see eraldi. Seal olid juba varem olnud talud. Veski juurde kuulusid ka kolm üksjalga ja üks vabatalupoeg, kes tõenäoliselt elasid Haapse ja ehk ka hilisema Kullamäe küla alal. 1622 ostis Valklaveski maad Jacob de la Gardie ja seega läks see Kiiumõisa alla. Kindlasti on Haapsel olnud paar talu XVII saj lõpul. Veel XVIII saj keskel oli siin kolm *Habaste* hajatalu, kuid sajandi lõpust alates hakkas talude arv kasvama, lisandus vabadikke. 1881 läks Haapse koos Kullamäega üle Valkla mõisale. Külanimi näib algselt olevat **Haavasaar* ~ **Haabsaar*. Hiljem on nimi läinud *haabne*-tüüpi, mis on omastavas *haabse*. – MJ

BHO: 94; EAA.1.2.C-I-6; EAA kinnistud; EO: 111; EVK; Johansen 1951: 162; Mellin; Vilbaste 1949: 292; Vilbaste 1956: 114–115, 163, 186–187, 212–213

Haapsi [*'haapsi*] <'Haapsi ~ -sse>, koh ka *'Aapsi* ~ *'Oapsi* Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Vaiste ms), 1689 *Habzekulla*, 1798 *Haapse*. ⇒27A2 ♦ Kuni 1878 kuulus Saulepi mõisa alla. 1977–1997 oli Matsi küla osa. Nimega vrd *haabane* : *haabase* ~ *haabine* : *haabise* ~ *haabne* : *haabse* 'haabne, haava'. Vrd Haapsu. – MK

EAA.1.2.941:1152, L 1139p; EAA kinnistud; KNAB; Mellin

Haapsipea [*'haapsi*~*'pea*] <-le>, koh *'Uapsi*~*'piä* ~ *'Uapsiba* Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Alatskivi ms), 1582 *Absepe* ~ *Apsepe*, 1585 *Absepe*, 1725 *Hapsepa*, *Hapsepelt*. ⇒26B3 ♦ L. Kettunen tuletab nime algusosa sõnast **Haapa(i)sen*. V. Pall arvab samuti (**haapasen* [puunimetusest *haab*] + *pää*), oletades, et algusosa võis ka olla isikunimi. – PP

EO: 201; PA I: 114; PTK I: 13

Haapsu [*'haapsu*] <'Haapsu ~ -sse>, koh ka *'Aabsu* Jaa – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Jaani krmks), 1634 *Habasall*, 1731 *Habseküll*, 1798 *Habsa*. ⇒51A1 ♦ 1977–1997 oli Taaliku osa. Haapsu kaheosalise nime lähtekohaks on *haab* : *haava* ja *salu*. – MK

EAN; KNAB; Koit 1968: 113; Rehepapp

Haaslava [*'haaslava*] <-le>, koh ka *'Aaslavva* Kam – küla Tartu maakonnas Haaslava vallas, mõis, sks *Haselau*, 1417 *Hazelouwe* (lään, veski), 1582 *Hazliow*, 1638 *Haszelow* (mõis), *Haszelaw* (küla), 1782 *Haaslawa mois*. ⇒33A2 ♦ 1920. a-te alguses rajati mõisa maadele asundus, al 1977 küla. Näivalt liitüveline kohanimi tuleneb tegelikult XIV–XV saj mõisaomanike Hasselow'de nimest (1417 *Friedrich Hazelouwe*). M. J. Eisen peab võimalikuks, et isikunimi pärineb kohanimest. – EE

Bfl: I, 89, 90; BHO: 106; Eisen 1918b: 3; Eisen 1919a: 6; EM: 92, 140; Hupel 1774–1782: III, 259; KN; KNAB; PA I: 98; Rev 1638 I: 226; Simm 1975a: 180; Uustalu 1968: 734–735; ÜAN

Haava¹ <-le>, koh ka *Aava* TMr – küla Tartu maakonnas Tartu vallas, mõis, sks *Hawa*, 1782, 1839 *Hawa*, 1925 *Haavamõisa*. ⇒32C1 ♦ Balti kohaleksikon (BHO) esitab XVI–XVII saj nimekujudena ekslikult *Hawer* ja *Hahafehr* (↑Aovere). Haava mõis eraldati 1760 Vesnerist. A. W. Hupeli teatel rajati see ühe talu põhjal. Haavat peeti enamasti Vesneri kõrval-

mõisaks. 1920. a-tel tehti asundus, pärast 1939. a oli kirjas külane. Kohanimi tuleneb puunimetusest *haab* : *haava*. M. J. Eiseni väitel pärineb kohanimi hoopis sõnast *aava* 'lagendik'. Viimase sõna kohta lähemad teated puuduvad. Haava piiridesse jäävad loodes Kopli talud (1839 *Kopli* talu). 1977 liideti Haavaga Engevere küla (1582 *Engiewer*). Vrd Enge. – EE

BHO: 108; Eisen 1918b: 2; EM: 97, 140; ERA.14.2.717 (Tartu vallavalitsuse 13. VI 1939 koosoleku protokoll nr 5); Hupel 1774–1782: III, 250, 253; KN; KNAB; PA I: 102; Rucker; Uuet 2002: 221; ÜAN

Haava² <-le>, koh <-lõ> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas Löödla järve kaguotsas (Vaabina ms), 1718 *Hawa Ado*, 1737 *Haffwa Mick*. ⇒44A1 ♦ Külane märgitud 1839 Ruckeri kaardil, 1977–1997 oli Haidaku (Aidaku) küla osa. Algselt oli talu ja talurühma nimi. 1805. a vakuraamatus on nimetatud nelja Haava (*Hawa*) talu ja muuhulgas Mõtsa talusid (*Mõtza Hawa*). Samal kohal oli talu olemas juba 1684. a kaardil. Talupoja lisanimi tuleb kas puunimetusest *haab* või vanast isikunimest, vrd 1582 Toostes (Räp) talupoeg *Jak Hawapoik*. Haava talude järgi nimetatakse ka Löödla järve kagupoolset otsa Haava järveks. Vrd Majala². – ES

EAA.1270.2.1:122, L 119p; EAA.567.2.564;

EAA.308.2.88, L 1; LVVA.6828.4.467, L 1; PA I: 92;

Rucker

Haava³ <-le>, koh <-lõ ~ poolõ> Rõu – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vana-Saaluse ms), 1796 *Hawa Simmo p. Mihkel*, 1839 *Hawa* (karjamõis), 1879 *Espenhof*, u 1900 *Avamaaby*. ⇒45B2 ♦ 1796. a mainitud peremeest on loetletud Rõõmu (*Rõmo*) küla all. Hilisemad kaardid näitavad siin juba karjamõisat, mille nime on ka saksa keelde tõlgitud. XIX saj lõpust on taas olemas Haava talud. Kohanimi tuleb siin talupoja lisanimest, see omakorda puunimetusest *haab*. Haava külaga on 1977 liidetud Kivestü (Kivestu) ja Morosuu-Tsäpsi (1970 Tsäpsi-Morosoo) küla, mõlemad Vastseliina khk-s. – ES

EAA.1268.1.403:320, L 280p; EAA.2072.5.658, L 1;

Rucker; Vene TK 42

Haavakannu [*haava_kannu*] <-kandu>, koh ka *Aava_kanna* Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kodasoo ms), ? 1517 *Havakand*, u 1694 *Hawa Kant*, ? 1769 *Hawakand* (suurtalu). ⇒3B3 ♦ Algne üksiktalu on hiljem olnud kõrts (*Aavakanna kortis*). Oli 1920.–1940. a-tel kirjas külane, hiljem arvati Kodasoo alla; taastati 1997. Nimes on puunimetusest *haab* + *kand* 'känd'. Haavakannu nimi esines ka Rummu mõisa alal praeguse Saunja küla Haavamäe talu varasema nimena (1693 *Haffwa Kant*), osa varasemaid kirjanekuid võib käia selle kohta. – MJ

EAA.1.2.C-I-1; EAA.1.2.C-I-10; EVK; KN; KNAB;

Vilbaste 1949: 293; Vilbaste 1956: 115

Haavakivi [*haava_kivi*] <-le>, koh *Uavagi* ~ *Uava_kivi* Kod – küla Jõgeva maakonnas Pala vallas (Pala ms), 1584 *Awakifi*, 1592 *Awa kywy*, 1627 *Hawa Kywy*, *Auwa kywy*, 1839 *Hawikiwi* (veski). ⇒26A2 ♦ Haavakivi talust ja veskist XIX saj lõpuks väljakujunenud küla. Nimi tuleneb sõnadest *haab* : *haava* ja *kivi* 'veski'. Viimane osis on Kodavere kandi nimele tüüpiline (vt ka Alatskivi ja Peatskivi). Haavakiviga liideti 1977 vana Pala küla (Pala asundus nimetati samal ajal külaks). – PP

KNAB; PA I: 154; PTK I: 14

Haavametsa [*haava_metsa*] <- metsa>, koh *Haava_mõtsa* <- mõtsa>, koh hrv *Havva_mõtsa* Röp, Vön – küla Tartu maakonnas Meeksi vallas (Kastre ms, Meeksi ms), 1798 *Hawamets*, 1839 *Hawametz*, 1895 *Hawamõt.* ⇒34A2 ♦ Küla vanim osa on kaks metsavahikohta teine teisel pool Meeksi ja Kastre mõisa piiri, mida XX saj kutsuti Mõisa-Haavamõts ja Ülikooli-Haavamõts. Viimane oli nimetatud Tartu ülikooli Järvelja õppemetskonna järgi Kastre mõisa poolele. Meeksi mõisa poolele rajati XIX saj lõpul kandikohad, mis moodustavad tänapäevase küla tuumiku. Nimi tuleb loodusnimest Haavamõts, kuid nime tegelik motiivieritus pole lõpuni selge. Kohta võidi nimetada lihtsalt haaviku järgi, kuid on ka võimalik, et nime on andnud siin kandis kaua käibinud talupoja lisanimi *Haavakari* (Aravul 1670 *Hawa Karri Peter*, 1686 *Hefweker Petter*). Külanime kuju *Havvamõtsa* (*haud* : *havva* 'auk') on ilmselt hiline edasiarendus. – ES
EAA.2072.5.683, L 1; EAA.308.2.104; Mellin; Roslavlev 1975: 29; Rucker

Haavapää [*haava_ 'pää*] <-le> Röp – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Palo ms), 1582 *Chawape*, 1627 *Hawapoeh*, 1638 *Hawa Pew*, 1686 *Hawapäkülla*. ⇒40B2 ♦ 1977–1998 oli Vinso küla osa. Vana küla, mille nimi kuulub samasse nimepessa teiste selle kandi *pää*-lõpuliste nimedega: Pahtpää (Röp), Järvepää (Se) jt. Sõna *pää* selles nimes tähendab otsa, nii nagu see on tuntud Soome kohanimedest. Haavapää on algupäraselt olnud kas külaosa või vakuse piiril paikneva väikeküla nimi. Pole teada, kas emakülaks oli Süvahavva, Pääsna või Viluste. Sõna *haab* selles nimes ei ole otseselt puunimetuse, vaid varem käibinud isikunimi, vrd talupoeg 1582 *Jak Hawapoik*, 1592 *Jak Chawapoik* Tooste külas. – ES
EAA.308.2.104, L 1; PA I: 92, 93; PA II: 433; Rev 1624/27 DL: 72; Rev 1638 I: 278

Haavistu <-sse>, koh <-he> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Tsorona ms), 1926 *Haavistu*. ⇒45A2 ♦ Saagri ja Hämkoti küla piirile XIX saj lõpus tekkinud küla, taludeks jagatud krundi nimi 1930. a-te skeemilisel katastrikaardil oli *Vastse-Saagri 4*. 1977–1997 oli Kergatsi küla osa. Nimi on saadud maastikusõnast *haavistu* 'haavik', see nimi on pandud ka ühele jagatud taludest. – ES
Võrumaa 1926: 261

Habaja <-le ~ -sse> Kos – alevik Harju maakonnas Kose vallas, mõis, sks *Habbat*, 1417 *Appa* (küla), 1462 *Hapaia*, 1501 *Appay* (küla), 1633 *Abbiat* (küla), 1695 *Habbat* (mõis), 1732 *Habbaja*. ⇒12C2 ♦ Habaja mõis eraldati Ojasoo mõisast 1646. 1920. a-test asundus, al 1977 küla, 2011 alevik. Habaja nime algusosa võib pärineda puunimetusest *haab*. Nime lõpu *-ja* lähtekoht võiks olla *-oja* või *-jõe*, kuid leitud nimekujud ei ulatu ajas piisavalt kaugele, et selles täit selgust saada. 1977 liideti Habajaga kunagisest poolmõisast alguse saanud Saumetsa küla. – TL
BfI: I, 119, 243, 617; EAA kinnistud; ENE-EE: III, 271; KNAB

Haeska¹ [*'haeska*] <'Haeska ~ -sse>, koh *'Aeska* Mar – küla Lääne maakonnas Ridala vallas, mõis, sks *Hasik*, keskajal *Hauest*, 1560 *Haseke*, 1586 *Hasick*. ⇒20A1 ♦ Kuulus Saaremaa toomkapiitlile. Küla on varem kuulunud ka Kiideva mõisa alla. Haeska mõisa kohta on teateid a-st 1560. Nimi võiks lähtuda tuletisest *aasik*, vrd *aas* : *aasa* 'silmus', 'heinamaa jõe silmuses', samuti

aas : *aasa* 'kärbis, sard, ülespandud viljareedel, rōuk' ja soome *haasia* (sama). Nime saab veel võrrelda sõnaga *aesk* : *aesa* 'ais'. Omandisuhtest lähtudes võiks nimi olla ka siirik Saaremaalt. Haeska jaguneb kolmeks osaks: lõunas endine Haeska asundus (Haeska I), keskel Ees-Haeska (Haeska II, 1871 *Eesaska*) ja põhjas Taga-Haeska (Haeska III, 1871 *Taggaaska*). 1970. a-tel olid need nummerdatud Haeska külad, mis 1977 ühendati. Vrd Haeska². – MK

BHO: 106; EM: 85; EO: 338; Läänemaa 1938: 272; Rev 1586: 64; Schmidt 1871; SK I: 14

Haeska² [*'haeska*] <'Haeska ~ -sse>, koh *'Aeska* VII – küla Saare maakonnas Pihtla vallas, mõis, sks *Hasick*, 1560 *Hauist* ~ *Habisch* (vakus), 1782 *Hasikna mois*, 1798 *Hasik* (mõis). ⇒50B3 ♦ Haeska mõis tekkis XVI saj III veerandil. Haeska küla asus mõisast loodes. 1920. a-tel mõisa maale tekkinud asundus liideti 1939. a paiku külaga. Haeska nimi on problemaatiline, võiks lähtuda tuletisest *aasik*, vrd *aas* : *aasa* 'silmus', 'heinamaa jõe silmuses'. Lisaks võib esitada *aas* : *aasa* (sm *haasia*) 'kärbis, sard, ülespandud viljareedel, rōuk' ja *aesk* : *aesa* 'ais'. Haeska vana küla nimi oli mõisaajal *Tagaküla või *Takkaküla (allikais 1780, 1803 *Tack*, 1798 *Tak*, u 1900 *Takъ*). Haeskaga on 1977 liidetud Kuremaa (1945; 1930. a-tel nimetati Soo asunduseks). Vrd Haeska¹. – MK

Buxhövdén 1851: 104; EAA.2072.3.240, L 2;

EAA.3724.5.1998, L 1; EM: 125; EO: 338; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nime muutmiseks); Hupel 1774–1782: III, 385; KNAB; Mellin; Saaremaa 1934: 782; SK I: 14

Hagaste <Hagaste ~ -sse> Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1620 *Akaste by* (küla), 1688 *Ahaße Knuth*, *Ahaste Knuth*, 1699 *Agaste Knut*, 1798 *Haggast*. ⇒48C2 ♦ On kuulunud Randvere, Vaemla ja Kassari mõisa alla. 1977–1997 oli Värssu osa. Hagaste nimi võiks tuleneda sõna *haga*, *aga* 'hagu, oks' tuletisest, *ne-* : *se*-liitega omadussõnast. Hagaste lõunaosa on Sillaotsa ehk Süllatse ehk Sülluste (↑Sülluste). Piirkonda Hellamaast Hagasteni on nimetatud Randvere (1613 *Ranfer*, 1688 *Rannafer*, 1798 *Raudofer*). 1808 tekkis sinna lühikeseks ajaks Vaemlast eraldatud Randvere mõis, mis hõlmas Hagaste, Puliste, Sääre, Veoma ja Värssu küla. Mõis muudeti 1812 Suuremõisa kõrvalmõisaks ja liideti sellega 1909. Randvere nime on oletatud siirikuks kas Saaremaalt või otse mandrilt. – MK

Almquist 1917–1922: 293; Ariste 1938b: 7–8; BHO:

94; EAA kinnistud; EAN; HK: 25, 204–205; KNAB; RehepappHi; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del 1, R:2

Hageri¹ <Hageri ~ -sse>, koh *Ageri* Hag – alevik Rapla maakonnas Kohila vallas (Hageri krkms, Sutlema-Lümandu ms), sks *Haggers*. ⇒11C2 ♦ Hageri alevik tekkis XX saj alguseks Hageri kiriku ümber ning oli enamasti ida pool paiknevast Hageri külast eraldi asustusüksus. Vaid 1977–1997 olid need kaks ühendatud ühe Hageri küla nime alla. Aleviku piirese jääb endine Mäeküla mõis (1725 *Maeheküll*, 1732 *Mähküll m.*), mis eraldati Sutlemast 1691, muutus aga 1885 Sutlema mõisa kõrvalmõisaks. Mäeküla kui küla (1500 *Meenkul*, 1586 *Meheküll*) paiknes arvatavasti enne mõisa rajamist praeguse aleviku kohal. Vrd Hageri³. – PP

Joh LCD: 342; KNAB; LUB: (2) I, 903; Rev 1586: 110

Hageri² <Hageri ~ -sse> Hag – kihelkond ajaloolisel Harjumaal, sks *Haggers*, 1241 *Haccriz*. ♦ Vanimaid kiriklikke kihelkondi Harjumaal, kirik rajati P. Johanseni oletusel 1221. a paiku. Juuru ja Rapla kihelkond eraldati Hagerist hiljem. Kiriku nimipühak Lambertus pärineb Johanseni andmetel Maastrichtist, pühakut austati ka Saksamaal Nordrhein-Westfalenis Soesti linnas. Vrd Hageri³. – PP

Joh LCD: 194, 197, 211

Hageri³ <Hageri ~ -sse>, koh *Ageri* Hag – küla Rapla maakonnas Kohila vallas (Mäeküla ms, Sutlema-Lümandu ms), 1241 *Hakriz*, *Haccriz* (küla), 1417 *Hakers*, 1598 *Hackers*, 1725 *Haggers*. ⇒11C2 ♦ Põlisküla. L. Kettunen seostab nime sõnadega *hageda*, *hagijas* või ka *agar*, ent need seletused ei ole veenvad. Rahvapärinus seostab nime sõnaga *hagerik* 'varjualune, õlgedest või okstest ehitis; risu, praht'. 1977 liideti Hageriga idapiiril asuv Nõmme, endine saunaküla, ja läänepiiril asuv Adila-Tagaküla, mis oli nime saanud oma asendi tõttu Adila mõisa valduste põhjapiiril. Allikates on Adila-Tagaküla nimetatud ka Laimiku külaks (1725 *Laimick*, talu järgi). Ristikivi külaks nimetati aga varem Sutlema mõisa talusid Hageri alevikust läänes. * *Praeguse Hageri aleviku kohal olnud Põikmaa küla. Küla lambad käinud ühisel kesal. Ühel kõrgemal kingul olnud lambahagerik. Taani kuningas Volde-mar II tahtnud ehitada kirikut Põikmaa külasse. Härjad pandud saha ette ja lastud edasi minna, et kuhu nad seisma jäävad, sinna vagu ümber ajada ja kirik ehitada. Härjad palava päevaga läinud lambahagerikku. Nüüd aetud vagu ümber ja hakatud kirikut ehitama. Kirikule pandud nimeks hageriku järele Hageri. Põikmaa küla lõhutud maha ja võetud mõisa põllu külge. Alles Katarina II ajal oli mõisnik ehitanud kiriku ümber üürkortereid.* (1937) – PP

Bfi: II, 221; EMS: I (1), 124; EO: 182–183; Joh LCD: 342; KM: ERA II 165, 466/7 (1) – 1937; Rev 1725/26 Ha: 41r

Hagudi¹ <Hagudi ~ -sse>, koh ka *Agudi* Rap – alevik Rapla maakonnas Rapla vallas (Hagudi ms). ⇒12A3 ♦ Hagudi raudteejaama ümbruses kujunenud tihedamini hoonestatud asula nimetati alevikuks hiljemalt 1930. a-te lõpuks. 1977–1997 oli liidetud Hagudi külaga. Vrd Hagudi². – PP

KNAB

Hagudi² <Hagudi ~ -sse>, koh ka *Agudi* Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas, mõis, sks *Haggud*, 1447 *Hakude*, 1725 *Haggutt*. ⇒12A3 ♦ Küla on mainitud 1447, sellest põhja pool paiknevat mõisat XVII saj II poolel. Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus liideti 1977 külaga. Nimi võib tuleneda sõnast *hagu* : *hao*, mitmuses *hagude*. Teiseks seletuseks pakub L. Kettunen muistset isikunime *Agu*. Küla lääneosas metsa ääres paiknevaid talusid nimetatakse Hagudi-Metskülaks, mis 1920. a-test 1977. a-ni on olnud omaette küla. – PP

Bfi: I, 185; EM: 139; EO: 18; Rev 1725/26 Ha: 269; Schmidt 1871

Haiba [*'haiba*] <-sse>, koh *Aiba* Hag – küla Harju maakonnas Kernu vallas, mõis, sks *Haiba*, 1241 *Howympæ* (küla), 1325 *Haukimpe*, 1341 *Havempe*. ⇒11B2 ♦ Haiba mõisat on mainitud 1672, oli alguses Ruila mõisa kõrvalmõis. Küla hävis. Mõisa maale tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1937. a paiku nimetati Nurme külaks, Haiba nimi taastati 1977. Haiba nime lähtevorm on olnud **Havenpää*, sõnadest

haug (*havi*) ja *pää*; tõenäoliselt on tegu olnud isikunimega. – PP

EO: 3; ERA.14.2.713 (Kernu vallavalitsuse kiri 17. II 1939 nr 28/611); Joh LCD: 374; LCD: 41r; Rev 1725/26 Ha: 242

Haidaku <-le>, koh <-lö>, kirjak varem ka *Aidaku* Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas (Vaabina ms), 1627 *Heyduk Maertt*, 1716 *Haidako Antsi Mikkli*. ⇒44A1 ♦ Külanimena märgitud 1970. a rahvaloenduse kaardil, algselt talunimi ja talupoja lisanimi. Lisanimi tuleb XVI–XVII saj vahetuse ungaril jalaväelase nimetusest Poola sõjaväes *haidukk*. 1627. a peremeest mainitaksegi revisjonikirjas kui poolakat. Haidaku lõunapoolsed talud on tuntud Ussiandsu nime all. Vrd Majala². – ES

EAA.1270.2.1:119, L 116p; Rev 1624/27 DL: 101

Haili <-sse ~ -le>, koh ka *'Aili* Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Vihula ms), 1583 *Kirkipall*, 1586 *Kirkepallu*, 1726 *Kangamann* (küla), 1726 *Haile Hans*, *Haile Michell* (talupojad), 1732 *Kaggaman* (küla), 1782 *Hayli* (küla), 1791 *Haila* (küla), 1796 *Haili* (küla), u 1900 *Гайли* (küla). ⇒5A2 ♦ E. Tarveli järgi pärinevad küla kohta esimesed andmed 1583. ja 1586. a-st. Al 1716 esines allikais Kagamanni nime all. 1726 on külas elanud ka Haili-nimelised rannatalupojad, kelle järgi on XVIII saj lõpuks küla saanud uue nime. *'Ail* : *'aili* (sm *haili*) on rannikumurdes 'räim'. Kagamanni on säilinud suvemajade nimena Mustoja suudme lähedal. – MA

BHO: 88; EAA.308.6.16; EMS: I, 166–167; EO: 105; EVK; KN; KNAB; Mellin: 1796; Rev 1725/26 Vi: 113; Tarvel 1983: 79, 81

Haimre [*'haimre*] <'Haimre ~ -sse>, koh *'Aimre* Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, sks *Heimar*, 1426 *Heymer* (mõis). ⇒21B1 ♦ 1920. a-test asundus, al 1977 küla. L. Kettunen oletab nime lähtekohana isikunime, vrd *Heimas*, *Heimo*, *Aima*, *Aimattu*, *Aimoja*. – MK

EO: 178; Forsman 1894: 191, 246, 167; KNAB; LUB: VII, 452

Haki <-le>, koh <-lö> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1765 *Dorf Hakki*, 1839 *Haki*. ⇒44C3 ♦ 1684. a kaardil on samas kohas veel *Hinno Kylla*. XVIII saj juurdunud uus nimi on tekkinud Lõuna-Eestis küllalt tavalisest talupoja lisanimest, mis tähendab nii hakki kui ka künnivarest. Vrd pilkenimetus *Kasaritsa hakk*. Kõrval paikneb Tialasõ ('tihase') küla, lähikonnas leidub Tallikõsõ ('talvikese') talu. Hakiga on 1977 liidetud Ala-Haki küla. – ES

EAA.1268.1.401:156, L 151p; EAA.308.2.178, L 1; Rev 1638 I: 188; Rücker

Hakjala [*'hakjala*] <-jalga>, koh *'Akjala* Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Pähkla ms), 1645 *Haki*all, *Hacküll*, 1811 *Hackjall*, *Haackjall*. ⇒50A3 ♦ Küla on varem kuulunud ka Kaarma-Suuremõisa alla. Nime aluseks on liitsõna *hakkjalg* 'viljakuhelik, hakk'. – MK

BHO: 96; EO: 50; Rehepapp; SK I: 7

Haldi <'Halti ~ -sse>, koh *Aldi* Emm – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1564 *Halte Matt(hias)*, *Halt Hint*, 1576 *Haltti Simon*, *Haltti Mick*, 1655 *Haltemeh*, 1798 *Halti* (küla). ⇒47C3 ♦ L. Tiigi arvates on külanimi lähtunud rootsi ja taani sõnast *halt* 'lombakas', sel juhul oleks see olnud algselt lisa-

kas sõnast *allik(as)* või muistsest isikunimest *Hallik* : *Halliku*. Ürikutes kajastub viimane nt nimesed *Ian Hallickson*, *Marcus Alikapoick*. Halliku mõisa puhul on teine seletus tõenäolisem. 1977 liideti Hallikuga Lea küla (1805 *Meo oder Lea Mert*). – PP

BHO: 97–98; KNAB; PA I: 108, 197; PTK I: 18–19, 115; Tartumaa 1925: 201

Hallimäe [*halli_`mäe*] <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), 1939 *Hallimäe*. ⇒44C3 ♦ Hallimäe oli 1977–1997 Kokomäe küla osa. Küla tekkis kroonumetsa maale XIX saj lõpus. Hiljemalt 1871 oli sealkandis olemas Liinamäe metsavahikoht. Külale nime andnud Hallimägi asub Maasikmäe asundustalu maal, tõenäoliselt põhineb mäenimi varasemal, vahepeal kadunud asustusel. Mäe nimi võib põhineda värvisõnal *hall*, kuid tõenäolisemalt on vaheastmeks olnud isikunimi. Isikunimi võib samuti põhineda värvinimetusel, kuid võib olla ka mugandus germaani-pärasest eesnimest, vrd nt *Hall* <*Haldor*>. – ES

Eesti TK 50; LVVA.6828.4.380, L 1; SK I: 19

Halliste¹ <-sse ~ -le> Hls – alevik Viljandi maakonnas Halliste vallas (Pornuse ms). ⇒37A1 ♦ Halliste alevik Sultsi–Abja–Paluoja maantee ääres kujunes XX saj alguses Pornuse vallamaja ja Halliste raudteejaama juurde. Nimi on pandud kihelkonna järgi. Kuni 1977 nimetati seda ametlikult Risti alevikuks, nimi pärineb seal olnud Risti kõrtsilt (1839 *Risti*). Vrd Halliste². – MK

ENE-EE: III, 289; KNAB

Halliste² <-sse ~ -le> Hls – kihelkond ajaloolisel Pärnumaal, sks *Hallist*, ? 1211 *Aliste*, *Alistegunde*. ♦ *Aliste* ehk *Alistegunde* muinaskihelkond hõlmas peale praeguse Halliste ka Karksi khk ala. XIII saj-st kuni 1551. a-ni kuulusid praeguse Halliste alad Karksi foogtkonda, 1585–1621 pärusvaldusena Fahrensbachidele. Halliste kirikukihelkonda on mainitud esmakordselt 1504 (*Ksp. thor Alsten*). 1587–1877 moodustasid Halliste ja Karksi kaksikihelkonna, mille pastoraat oli Hallistes. Pornuse külas olev Halliste kiriku algne hoone on ehitatud arvatavasti XV saj II poolel, 1867 rekonstrueeritud pärast mitmeid purustusi ja ümberehitusi, al 1959 varemeis, taastatud 1989. Halliste nime on L. Kettunen pidanud Henriku Liivimaa kroonikast pärit *Alistegunde* järglaseks ja selle lähtekohaks sõna **aline*, sm *alinen* 'alumine, madal'. Kettunen toob siiski võimaluse lähutada ka sõnast *hall* : *halli*, ehkki *h* on temagi arvates hilisem lisand. * *Halliste kirikut ei tahetud esiotsa sugugi sinna ehitada, kus ta praegu on, vaid Penoja valda praeguse Raudsepa talu maale peale. Seks valiti üks kungas, mis rahvas praegugi veel „kirikumäeks“ ehk „Halliste mäeks“ hüüab. Aga ehitus ei edenenu seal. Ehituse paigal laulis päev päeva kõrval linnuke lepa otsas: „Ei sünni kirik siia! Ei sünni kirik siia! Kirik siit Hallistes! Kirik siit Hallistes!“ Mis meistrid päeval suure hoolega ehitanud, lagunenu öösel jälle iseenesest ära. Nõnda ei saanud kirik üalgi valmis. Viimaks jäeti ehitus pooleli ja hakati Hallistesse uut kirikut ehitama, nagu linnuke seda oli õpetanud. Kirikumäe peal Penojas on põletatud lupja ja telliskivi prügi praegu veel leida. (1901) – MK*

ENE-EE: III, 289; EO: 213; HLK: XV, 7; Kirikute raamat 1901

Hammaste <Hammaste>, koh *Amastō*, koh hrv *Amasi Vön* – küla Tartu maakonnas Võnnu vallas (Kurista ms), 1456 *Hames*, 1582 *Hamosth*, *Hamoizy mlyn* (küla ja veski), 1588 *Amast*, 1627 *Hammast*, *Ham-*

masta (küla ja veski), 1713 *Hammasist* (seestütle). ⇒33B2 ♦ 1582 on Hammaste kuulunud koos Lootvina külaga Tähtvere mõisa alla, külas on olnud ka Vana-Kastre veski. 1588 on küla olnud Ahja mõisa all, kust läks XVII saj lõpupoolel vastrajatud Kurista mõisale. Varem on küla asunud põhiliselt põhja pool oja. L. Kettunen esitab 1456. a kirjaneku võrdluseks soome isikunime *Hamainen*. Kuna *ste-lõpulisel* kohanimed on tekkinud enamikus isikunimedest, lisab J. Simm siia võrdluseks hulga saksa isikunimesid. Ta juhib tähelepanu sellele, et 1744 ja 1758 nimetatakse samas külas talupoega *Hamma Märkt* (tegelikult on küll mainitud ainult sellenimelise talupoja maad) ning Haljalaski on küla nimega *Amma* (↑*Ama*). Viimati nimetatud küla esineb juba Taani hindamisraamatus (siiski sõnaalgulise *h-ga*), seega võib mõlema nime puhul tegemist olla muistse eesti isikunimega. Küla loodeosa nelja taluga, sh Uiga, on rahvakeeles Uigaots. * *Suurte sõdade aigu Tartust Rapi-nani ei ole kuke laulu kuulda ollu. Siss om Ammaste küläst löütü üt's inimese jalg ja amba ja pantu Ammaste külä. (1951) – MJ*

BHO: 99; EO: 215; Joh LCD: 346; KN: 1951; LGU: I, 375; PA I: 53, 56, 258; Rev 1624/27 DL: 50–51; Rootsmäe 2016: 288–289, 357; Simm 1973: 26, lisa 14; Simm 1975a: 181–182

Handimiku [*handi_miku*] <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Rõuge ms), 1627 *Hanti Mick*, 1638 *Hanti Mick Möller*, 1765 *Dorf Hanti Mikko*, 1873 *Dorf Antimikko*. ⇒44C2 ♦ Küllalt vana lisanimega talukoht on jälgitav 1684. a kaardil. Talurühma ja külanä püsis see XIX saj viimase veerandini, kui küla kaotati ja maad liideti Rõuge mõisa põldudega. Pärast 1920. a tekkisid sinna asundustalud, mis arvati enamasti Muhkamõtsa alla, al 1997 uuesti omaette küla. Nimi pärineb kahest lisanimedena kasutatud eesnimest *Hant* ja *Mikk*. Neist *Hant* on XVII–XVIII saj Võrumaa eesnimevaras sagedane, kuid selle algnimi pole kindlalt teada. Nimevariandi *Hant* : *Handu* puhul on selge seos nimega *Antonius*, kuid *Handi* puhul tulevad võimalusena arvesse ka *Andreas* ja *Johannes*. – ES

EAA.1268.1.401:257, L 251p; EAA.308.2.180; LVVA.6828.4.439: 1; Rajandi 2011: 24, 26, 88; Rev 1624/27 DL: 92; Rev 1638 I: 196

Hanija <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Luutsniku ms), 1684 *Hannija By*, 1765 *Dorf Hannija*, 1910 *Hanniga*. ⇒45A3 ♦ Hanija oli 1977–1997 Raagi küla osa. Esialgu Rogosi, hiljem Luutsniku mõisa hajatalu oli juba 1684. a talurühm ehk väike sumbküla kolme poolemehega. Nime päritolu pole selge. Tõenäoliselt sisaldab nimi ristiniime *Johannes* mugandust *Hann(i)*. Nimi pole olnud tuntud *Hannika* ~ *Hannike* kujul, sest siis oleks ka enne XIX saj lõpu mõisakaarti *k*-aines kirja-pildis avaldunud. Nime lõpp *-ja* võib olla lühendus eesnimest *Jaan* või sõnast *-jala*. Hanijala lisanimi on ka mujal Eestis talunimesed levinud. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:141, L 137p; EAA.3724.5.2864, L 1; SK I: 24

Hanikase <-sse>, koh *Haan`kasō* <-`kastō ~ -kasilō> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1627 *Hayniglas Peter*, 1630 *Chanikals Petter*, 1638 *Hannikals Peter*, 1684 *Hannigals By*, *Hannigalßen Kyla*, 1688 *Hannigaste By*, 1798 *Hainkasse*. ⇒45C1

♦ Põlise küla vanem nimi on olnud *Väiko-Vaigustõ või *Väiko-Vaigussidõ (1561 *Меньшия-Вайгужицы*, 1627 *Klein Wagositz*, 1630 *Kleen Wayguß* kylla). Vana küla on asunud Mäe-Haan'kasõ küla kohal. Vahetegemine põhja poole oja äärde kujunenud Ala-Haan'kasõ külaga on tekkinud XVIII–XIX saj, kui kumbki küla sai omad eraldiseisvad külamaad. Kaks küla, kirjades Ala-Hanikase ja Mäe-Hanikase, liideti uuesti 1977. Hanikase nimi on tulnud isikunimest, 1630 oli *Chanikals Petter* ainus maksualune talupoeg oma külas. Lisanimi tuleb eesnimest *Hann*, *Haan* või *Haneke*, mis oli *Johannese* mugandus kesk-alamsaksa keeles ja sealt eesti keelde laenatud. Pika *a-ga Haan'kasõ* jälgendab saksa keelele omast esisilbi täishääliku pikendamist sõnarõhu mõjul. *Haanikanõ* : *Haanikasõ* on lisanimena omadussõnakujuline tuletis nimest **Haanik*. Vrd Soome perekonnanime *Hannikainen*, mis pärineb samuti *Johannesest*. Vrd ka *haanik* 'õlu, taar', tuletis saksa sõnast *Hahn* 'kraan', mis on isikunimega samakõlaline. Esimesest kirjanekust *Hayniglas* võib välja lugeda elementi *Niglas* (< *Nikolaus*), kuid selline tõlgendus toob kaasa rohkem probleeme. Kirjapanekud *ls-ühendiga* on arvuksamad ja nendest võib välja lugeda *Haani* + *Kalsa* nimeelemente. *Kalsa* on Ida-Võrumaal levinud talupoja lisanimi, mis põhineb arvatavasti pükse tähendaval alamsaksa või vene laensõnal. Sellise liitvälise nime alupära on Hanikase puhul samuti võimalik, kuid siis tekib küsimus, miks pole suulises keeles säilinud vorm **Haan'kalsa* ~ **Haan'kasa*. Hanikasega on 1977 liidetud Süväoja (Süvaoja) ja Varigu (Variku) küla. * *Vastseliina kihelkonnas Orava vallan om Hanikasse küla*. * *Vastseliina kihelkonnas Orava vallan om Hanikasse küla*. See olevat oma nime järgmisest saanud. Orava mõisa toomehe olliva nimetud küla all haina tegemän, üts poiss neide seast olli kubija käsule vastu pandnu ja tedä lubati selle eest pessä. Vaene poiss tundse suurt hirmu, selleperäst toppe temä ummi pükse sisse hainu, et pesmine mitte nii vallus es oles. Kui nüüd kubijas ja valitseja poissi vimmeldämä naksiva, sis löösevä nemä, et poisil haina ümbre kehä olliva mähitü ja ütliivä: „Ah sina koer, vai haina kaatsan, haina kaatsan!“ ja poisile anti viil rohkemb. Sellest jäi küläle täämvä päiväni Hanikasse nimi. (1894) Vrd Haanja. – ES EAA.308.2.178, L 1; EES: 123; EMS: *aanik*; KM: H 1 6, 87 (1) – 1894; Mellin; PTK I: 52; Rajandi 1966: 89; Rev 1624/27 DL: 78; Rev 1638 I: 169; Roslavlev 1976: 11, lisa 2, 4; Sukunimet 1992: 79–80; Truusmann 1897a: 39

Hanikatsi laid, koh ka *Hanikat* ~ *Anitsi* ~ *Hanitsa* Phl – saar Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Kassari ms), 1566 *Hanekas*, 1688 *Hanikas Hollma*, 1717 *Hannikaitze*, 1770 *Ganikatz*, 1798 *Hañikatz*. ⇒48C4 ♦ L. Tiik on *Katsi*, *Katsu* nimedes (*Kazo* ~ *Katze*) näinud isikunimemugandit mehenimedest *Kasper*, *Caspar*. Eesnimetiüp on ju keeles olemas, nt *Ats*, *Juts*, *Pets*, aga 1717. a kirjakuju järgi etümologiseerib Tiik Hanikatsi lähtevormiks *hane(de) kaitse*. P. Ariste peab *Hanikati* kuju veaks, kuid sel on siiski ka rahvapärane alus, perekonnanimena esineb nimest just *Hanikat*. Kassari häälduskuju *anigörtsi laid* põhjal etümologiseerib P. Ariste nime osadeks *hani* + *körts*. L. Kettunen juhib tähelepanu kirjapanekuile, kus ei ole jälgi sõnast *körts*, ja toob võrdluseks Wiedemannilt naisnime *Kats* : *Katsu*, oletades ka *Kats* : *Katsi*. Samuti võrdleb ta laiunime Helme kohanimega Murikatsi ning soome isikunimedega *Hannikka*, *Hannikainen* : *Hannikaisen*. Viimased ongi nime lähtekohana arves-

tatavaimad. Tõepoolest võis Kassari saarenimi seal hiljem olnud kõrtsi järgi muutuda, kuid algne nimeelement vaevalt lähtus sõnast *körts*. Dokumentides esinevad nimekujud *Hannikörtsi Jürri*, *Hannikörtso Prido* tulevad esile alles XIX saj. Nimeosade asendumine rahvakeeles on küllalt tavaline nähtus. Laiuga on samastatud 1623 *Äpelö* (rts 'õunasaar'). Vrd *Anikatsi*, *Hanikase*. – MK

Ariste 1938b: 8; Bfl: II, 14; ENE: II, 512; EO: 208, 388; HK: 32; Hupel 1774–1782: III, 573; Nissilä 1951: 353–354; Tiik 1967; Tiik 1973: 280; Tiik 1977: 287

Hanila¹ <-sse> Han – kihelkond ajaloolisel Läänemaal, sks *Hanehl*. ♦ Üks muistse Läänemaa kihelkondadest (1217–1218 *Haniale*). Kirikukihelkond XIII saj algusest, kirik pärineb XIII saj II poolest. Varem allus Hanilale ka nüüdne Varbla khk, mis eraldati alles XVII saj. Vrd *Hanila*². – MK

BHO: 100; ENE: II, 512

Hanila² <-sse>, koh *Anila* Han – küla Lääne maakonnas Hanila vallas (Hanila krkms), 1217–1218 *Haniale*, 1224 *Hanhele*. ⇒19C3 ♦ Hanila kirikumõisa maadest kujunes 1920. a-tel kirikuasundus, mis 1939. a paiku muudeti külaks. P. Ariste rekonstrueerib nimekuju **Hanhila*, mille lähtekohaks on sõna *hani* varasem kuju ja kohta tähistav liide *-la*. L. Kettunen toob võrdluseks veel soome sugunime *Hanhinen* ja kohanime *Hanhela*. Hanilat on varem seostatud araabia geograafi al-Idrīsi 1154 mainitud kohaga, mida on loetud *Anhel*. Tänapäeval ollakse siiski seisukohal, et nime tõenäolisem kiriapilt on انهل, mida saaks araabia keeles lugeda kas *Anhū* või mitut muud moodi (*Inhū*, *Unhū* jne), ent Hanilaga ei ole see enam seostatav. Hanilaga on 1977 liidetud ↑*Kaitu* ja ↑*Kurevere* küla. * *Anilas oln jälle: ani läin Aapsalu linnast, kadun ää*. Üks allikas oln, kadun sinna ää ja tuln Anila kiriku juurest välja, seal oo ka allikas. Ja kirikule saan nimeks Anila. (1936) – MK

Ariste 1938a: 94; BHO: 100; EAN; EO: 87;

ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); HLK: XXI, 5; Idrīsi 2000: C754; KM: ERA II 195, 531/2 (29) – 1936

Hannuste <-le>, koh *Hannustõ* <-lö ~ *Hannussilõ* Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas (Vastse-Kasaritsa ms), 1638 *Kapust Hannusz*, 1684 *Hannus*, 1765 *Dorf Hannus*, 1798 *Hañast*, 1805 *Hañuste*, *Hannuste Capst Peter*. ⇒44C2 ♦ Kaabistu külast välja kasvanud noorem algtalude hakkas Vastse-Kasaritsa mõisa ääremaal kiiresti laienema. 1684. a oli vormiliselt neljas talus juba kümme talupojaperet lisanimega *Hannus*. 1977–1998 oli Hannuste Kasaritsa küla osa. Tänapäeval jagatakse kohta rahvatraditsioonis lõunapoolseks Mäe-Hannuste ja põhjapoolseks Ala-Hannuste külaks. Nimi põhineb eesnimel *Hannus*, mis on kristliku nime *Johannes* mugandus, E. Rajandi arvates ühtlasi muinasnime *Ihanus* edasikestnud kõlaline vaste. Kirjapanekutes areneb kollektiivliide *-ste* nime lõpus välja XVIII saj. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:32, L 28p;

EAA.567.2.783:7, L 6p; Rajandi 1966: 71; Rev 1638 I: 203

Hansi¹ <-le>, koh <-lö> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Vana-Nursi ms), 1684 *Juno Hans Rein*, 1765 *Dorf Hansi*. ⇒44C2 ♦ Hansi oli 1977–1997 Nursi küla osa. Talurühm ja küla on saanud nime peremehe lisanimest. Võrumaal on eesnime *Hans* (< *Johannes*) sageli hääldatud peenendatult *Han's's'*. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:269, L 263p

Hansi² <-le>, koh <-lõ> Urv – paik (küla) Võru maakonnas Sõmerpalu vallas (Vaabina ms), 1723 *Hansi Thotz*, 1737 *Markussa Hans*, 1762 *Markusse Hansi Samul*. ⇒44A1 ♦ Markuse Hans, kelle nimega on tähistatud talu 1737. a kaardil, on elanud XVII saj II poolel. 1723. a mainitud Toots on saanud nime juba tema järgi jne. Talukoht oli olemas ka 1685. a kaardi järgi, see paiknes kunagise *Suur-Majala küla lõunapoolses servas. XIX–XX saj on Hansi olnud kahest põljalust ja mõnest popsikohast koosnev väikeküla. Liideti 1977, praegu kuulub Liiva küla piiresse. Vrd Hansi¹. – ES

EAA.1270.1.264:58, L 58; EAA.308.2.88, L 1;

LVVA.6828.4.467, L 1; RGADA.274.1.174:570, L 564p

Hapsu <-le>, koh <-lõ ~ `Hapsu> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), 1796 *Hapso Paapo Jakkap*, *Hapso Juhhan*, 1839 *Hapsu*. ⇒44C2 ♦ Hapsu lisanimi ilmus kirjalikesse allikatesse XVIII saj lõpul, selleaegses Torbi külas, mis hiljem jagunes Hapsu, Muna ja Kuuda küllaks. XX saj oli Hapsu omaette küla 1930. a-tele, hiljem liideti Rasva külaga, taastati 1997. Hapsu nime päritolu pole selge. Sarnast talunime Hapsi esineb ühel korral Vaabinas (Urv). Tõenäoliselt on tegemist registreerimata variandiga mõnest *ha*-algulisest isikunimest, vrd *Jaan ~ Japs*. Vrd ka *haps`ma`aplalt, ahmides sööma` ja habima`ahnitsema, haarama`*. – ES

EAA.1268.1.403:241, L 207p; Rucker; VES: 55

Hara¹ <`Harga> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kolga ms), 1630–1631 *Harra* (pere), 1637 *Harra* (küla), 1699 *Haraholme*, 1798 *Hara* (saar ja küla). ⇒4A2 ♦ Hara on kõrge saar Hara lahes Hara küla kohal asuva kitsa, aga sügava väina, Hara salme taga. Rannaküla on saanud oma nime saarelt. Külas on hiljem olnud sadam. P. Johansen viitab rootsi murdesõnale *har* ehk *hara`* rannaäärne kalju või madal. Hara küla osad on Haagi (1687 *Haaki Heik*) ja Lohja, mida on varem omaette küladeks peetud. Hara lahe nimi on harva olnud ka Papilaht (sks *Papenwiek*), ilmselt viitena Ojamaa Roma (Guthvalia) kloostri aegadele. Vrd Hara². – MJ

BHO: 102, 429; Johansen 1930b: 6; Johansen 1951: 160;

Stuart 1699; Tarvel 1983: 63–64; Vilbaste 1956: 240

Hara² <`Harga ~ -le>, koh *Ara = Harga* <-sse> Noa – küla Lääne maakonnas Noarootsi vallas (Paslepa ms), 1422 *Lutteke Herge*, 1437 *Harge*, 1549 *Harcke-laid*, 1565 *Stor Harghen*, 1586 *Harakyll-Holma*, 1667 *Hargen*, 1798 *Gr. u. Kl. Harga*, 1913 *Harja*. ⇒9C3 ♦ Nimega on P. Johansen ühendanud kahtlemisi 1341. a kirjaneku *Kerkenlayde*, mida ta on soovitanud lugeda **Herkenlayde*. Esmamainingu seostab P. Johansen sõnaga *härj* : *härja* ja *laid`* väike saar', ala oli kasutusel karjamaana. Küla arvatakse olevat sinna tekkinud 1351. ja 1422. a vahel. Selle eesti keelest lähtuva nimeseletusega, mida toetavad oma sisuga ka nime mainivad dokumendid, vaidleb P. Johansen vastu A. Schücki vanarootsi keelest lähtuval nimeseletusele *harg`* ohverdamiskoht'. M. Blomqvistile tundub usutavaim E. Lagmani seletus, et rts *Harga* pärineb sõnadest *harg, harj* või keskaegsest *ia*-liitelisest tuletisest *haerge`* kivine, raskesti läbitav maa'. Nimetüüp esineb ka Rootsis, nt kihelkonnanimena *Hargja* linnanimesena *Torshälla* (**Thorsherghe*). Nende nimede vanimad kirjanekud on Rootsi kohanimeleksikoni järgi a-test 1291 ja 1252. Eesti Hara küla oli

keskajal tuntud mereröövliite paigana, mida Lagmani arvates tunti nime all **Harg* või **Haerge* kivise künka järgi. Püüasustuse tekkides olevat külale antud nimi *Harga*, mille *a*-lõpp on paikkonna talunimedele omane. Rootsi pruugis on öieti kaks Hara küla: *Stor-Harga`* suur Hara', eesti tavas lihtsalt Hara, ja *Lill-Harga`* väike Hara', eesti tavas ↑Vööla küla. Erinevalt Hara külast kuulus viimane Vööla mõisa alla. Vööla küla liideti Haraga 1977. – MB, MK

BHO: 103; Danell 1951: 153; Johansen 1951: 115, 122, 124, 241, 243, 253, 257–259, 261–264; Lagman 1964: 34, 48, 49, 72, 211; Russwurm 1855: I, 115, 120; SOL: 111, 323; Tiberg 1951: 36, 224, 225

Hardu [*hardu*, ka `hardu] <`Hardu ~ -sse>, koh *Arro ~ Ardu* LNg – paik (küla) Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas, poolmõis, 1743, 1782 *Hardo* (mõis). ⇒10B3 ♦ Hardu oli Palivere mõisa karjamõis, eraldati enne 1771 omaette mõisaks, sinna juurde osteti maad Seljaküla mõisast. 1864 muudeti poolmõisaks. Külana mainitud 1922, on 1977 liidetud Vidruka külaga. Kui vastab tõele, et nimi oli olemas juba 1514, siis võiks aluseks olla isikunimi *Hardo*, vrd sm *Hartola*. Isikunime lähtekohaks on peetud kas saksa *Hart*-algulisi või *hart*-lõpulisi isikunimesid või Skandinaavia isikunime *Hardh(e)*. Kui nimi pärineks XVII saj-st, siis vrd ka Haapsalu lossifoogti nime Christoffer Hartmann (foogt oletatavasti 1597–1603, kel oli maavaldus Lääne-Nigulas). Vrd Ardu. – MK

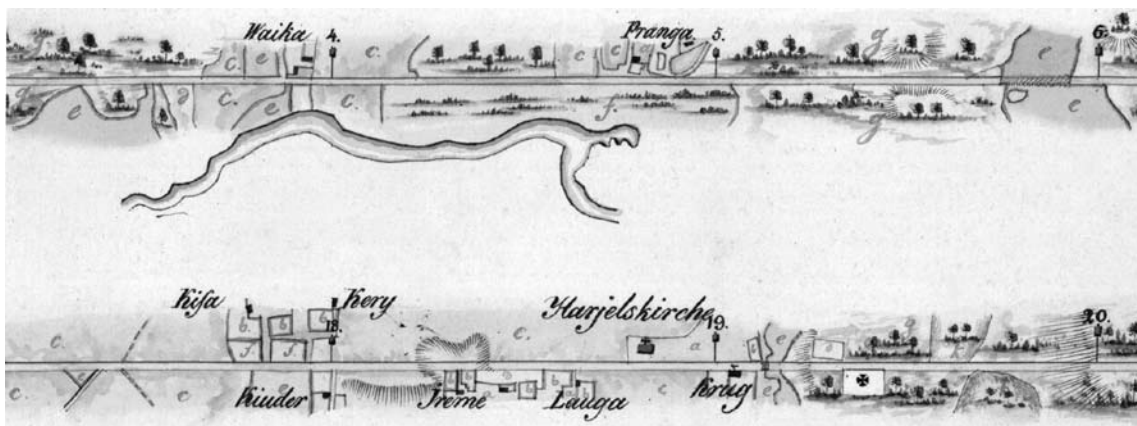
BHO: 102; EAA.1.2.937:57, L 57; EAA.46.2.298; EAA kinnistud; Haapsalu 1999: 76; Hupel 1774–1782: III, 540; SPK: 71

Hargi <-le>, koh <-lõ> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas (Linnamäe ms), 1585 *Jak Hark*, 1627 *Harige Mick*, 1638 *Harje Mick*, 1762 *Hargi*. ⇒44A1 ♦ Ametliku külana märgitud 1970. a rahvaloenduse kaardil. Algselt kandis nime talu ja talurühm. Hargi talude maal asub keskaegne külakalmistu. Peremees *Jak Hark* elas veel Majala külas, al 1627 on see lisanimi esinenud talu hilisema asupaiga külas. XVII saj alguse meetrikates esineb samast isikust nii nimekuju *Hargi* kui ka *Harrige*. Talupoja lisanime võib võrrelda sõnaga *hark*, kuid see võib olla tulnud ka isikunimest. Kasaritsas (Rõu) leidub Harikasõ talu, mida võib võrrelda Hargi nime varasemate kirjapanekutega. Hargi küla tunti XVIII saj lõpuni **Vihaste* (*Wihhaste*) nime all. Võimalik, et külanimest esines ka kadunud *h*-ga hääldust **Viiaste* (1582 *Wyasth*, 1585 *Wiast*), lühenenult **Viisse* (1737 *Wisze Kylla*). Hargi küla piiresse kuulub 1977 liidetud Mäepõdra (1970 *Mäepõdra*) küla (↑Alapõdra). – ES

EAA.1270.1.264:65, L 64p; EAA.1270.2.1;

LVVA.6828.4.467, L 1; PA I: 83, 177; Rev 1624/27 DL: 101; Rev 1638 I: 54

Hargla¹ [*hargla*] <`Hargla ~ -sse>, koh `Harglõ <-dõ> Har – kihelkond ajaloolisel Võrumaal, sks *Harjel*, 1782 *Hargla kihhelkund*, 1798, 1839 *Harjel*. ♦ Hargla on vana Võrumaa kõige noorem kihelkond, mis eraldati 1694 ↑Koivaliina khk-st. Hargla piirneb Karula ja Rõuge khk-ga, lõunas Lätimaa Koivaliina (Gaujienna) ja Opukalna (Apekalnsi) khk-ga. Enne 1558. a kuulusid Koikküla ja Laanemetsa mõis Karula (enne XV saj Sangaste) khk alla, Mõniste ja Saru mõis aga Uexküllide omandina Urvaste khk alla. 1667. a-st oli Hargla Koivaliina abikirik. Kogudus sai iseseisvaks samuti 1694. Kirik sai praeguse kuju 1873–1874

Hargla Valga-Võru maantee kaardil. 1819. LVVA.6828.3.836, L 1.

tehtud ümberehituse käigus. XIX saj keskel toimus kihelkonnas hoogne õigeusk minek ja Laanemetsa ehitati õigeusu kirik. Hargla khk-s on alati elanud eestlaste kõrval lätlasi. Juba A. W. Hupel teadis, et kihelkond sai nime Hargla jõelt (ojalt) (1798 *Hargla Fl.*, 1864 *Hargleoja*), mis on Mustjõe lisajõgi. Oja nimi tähendab tõenäoliselt jõeharu või harujõge. Oja on nimetatud 1586 (*per fluminem Sara 'Hargla oja mööda'*), nimes on esindatud keeleajalooliselt vanem sõna *sara 'haru'. Nimelõpp -la esineb mitme Lõuna-Eesti veekogu nimes. Vrd Hargla², Saru. – MF

BHO: 103; EAA.2486.3.243, L 24; ENE: II, 518–519; FASTER 2013b: 51–52; Hupel 1774–1782: III, 294; Mellin; Rücker; Tarvel 1975; Valgamaa 1932: 216–266

Hargla² [*'hargla*] <'Hargla ~ -sse>, koh *'Harglõ ~ -dõ* Har – küla Valga maakonnas Taheva vallas (Taheva ms), 1688 *Hergel* (tal), *Hergil Jacob*, *Hergil Ifwane* (talupojad), 1922 *Hargla alevik*. ⇒43C4 ♦ Küla koht on vana, varem on seda nimetatud Taheva külaks (1805 *Taiwola*). 1627 oli Hargla oja peal kaks või kolm veski kohta, a-st 1688 on teateid kiriku ehitamisest oja vasakkaldale. Praegune kirik asub paremkaldal. Paremkaldal ja maanteest Mustjõe poole oli Hargla talu (*Hergel*). Vahest kõrtsi ehituse tõttu asustati see talu hiljem ümber Kallimõtsa. XIX saj algupoolest hakkas kirikuasula kasvama. Kirikumõisa maale, mis küündis kirikust koolini, ehitati palju väiksemaid elamuid, tekkis alevik, mis 1977 muudeti külaks. Harglas on XIX saj lõpul asutatud esimesi maa-apteeke. Aegade jooksul on Hargla nime kandnud paljud Hargla oja äärde asutatud kohad: veskid, kirik, talu ja küla. Hargla jaguneb kaheks, põhja pool on Kerikumõisa, lõuna pool Pilpaküla. Harglaga on 1977 liidetud Meosõ (Meose), Mälgil ja ↑Tammõkülä; küla piirese põhjas jääb ↑Essemägi. Vrd Hargla¹, Taheva. – MF

BHO: 103; Dunsdorfs 1974: 259; EAA.308.2.167, L 1; EAA.567.2.S90:2, L 1p; EAA.1295.1.754:78, 92, L 75, 89; KNAB; Rev 1624/27 DL: 96

Hari kurk Phl, Vor – väin Hiiu- ja Vormsi vahel. ⇒9A4 ♦ Nimi on saadud Harilaiu järgi. Kohanimedes märgib liigisõna *kurk* maa- või merekitsust. Vrd Harilaid. – MK

Harilaid [*hari_ 'laid*] Vor – saar Lääne maakonnas Vormsi vallas, 1437 *Harge*, 1798 *Gressera I*, *Harrisilaid*, 1844 *Harri*; rts *Haris*. ⇒48C2 ♦ Nimi tuleneb sõnast *hari*: *harja* 'tipp', vrd *mäehari*. Nimi Harilaid(u) esineb ka Lääne-Saaremaal (Khk). Vrd Hara². – MK

Ariste 1938b: 9; HK: 36; KN; Mellin; Schmidt 1844

Harju¹ <-le>, koh *Arju Emm* – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Vaemla ms), 1565 *Harie by*, 1622 *Haria*, 1689 *Harrio kulla*, 1798 *Harjo*. ⇒48A4 ♦ Küla on kuulunud Vaemla ja Emmaste mõisa alla. Nimi on tõenäoliselt siirik, tulenedes L. Tiigi arvates Harju ehk Harjumaa nimest. P. Ariste seevastu pole otsesõnu nii arvanud, tuues vasteks *harju* 'oos, kõrgendik, kungas, mägi', mis esineb soome kohanimes. Küla kaguosa on endine popsiküla Harju-Männiku ehk Sillaotsa, Vrd Arju, Harju². – MK

Ariste 1938b: 9; HK: 36; KNAB; Tiik 1970a: 607; Troska 1987: 99

Harju² <-le> Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1558, 1563 *Harrio Külle*, 1617 *Harjaby*, 1798 *Harjo*. ⇒48B2 ♦ Küla on kuulunud Suuremõisa ja Partsi mõisale. 1977–1997 oli Sääre küla osa. Osa Harju külast kutsutakse Joandiks (1688 *Joanda Nielson*), see kuulub praegu Sääre küla piirese. Vrd Harju¹. – MK

Ariste 1938b: 9; EAN; HK: 36, 53–54; KNAB

Harju-Jaani <-Jaani> HJn – kihelkond ajaloolisel Harjumaal, sks *St. Johannis*, 1241 *Saintakæ*, 1254 *Sagentake*, 1393 *Sagentaken*, 1424 *Sagentake*, 1508 *Saye mit den Gütern* (mõisatega), 1519 *sunte Johannes kerspel*, 1765 *Johanni oder Seyntacken*. ♦ Taani hindamisraamatus pole *Saiataga veel kihelkond, vaid küla (P. Johanseni arvates suursaraskond), mis kuulus *Rebala ehk *Räpälä (*Repel*) muinaskihelkonda. Külaga sama nime kandis algul ka XIV saj loodud kirikukihelkond (mainitud 1322), kuhu ehitati samas kirik. Hiljem hakati kiriku nimipühaku järgi seda kutsuma Jaani (koh *Joani*) kihelkonnaks, millele lisati täiend Harju-, et eristada teistest samanimelistest. Teatud aja esinesid nimed paralleelselt ja vana nimi isegi XVIII saj-ni. Kirik on pühendatud Ristija Johannesele. *Saia*-tüvelisi kohanimesid, sageli vetenimesid, esineb Eestis teisigi. Selle tüvega nime on võinud kanda Jõelähtme jõgi, mille paremkaldal asunud ala või küla kandis *Saiataga nime. Nime tähendus jääb ebaselgeks. Vrd Linnakse, Läti³, Vaase. – MJ

Bfl: I, 9, 81, 704; BHO: 152; ENE: II, 519–520; Joh LCD: 211, 584–586; LCD: 45v; LUB: III, 270; Vilbaste 1949: 49

Harjuküla [*harju_küla*] <-külla ~ -sse>, koh *Harju_küälä* <-küllä> Rõu – küla Võru maakonnas Varstu vallas (Krabi ms), 1638 *Harriola Heindrich* (tal), 1684 *Harie külla*, 1765 *Dorf Harjo*. ⇒44B4 ♦ Harjuküla oli 1977–2010 Liguri küla osa. Esmamainingu *Har-*

riola võib olla lühenenud **Harjokülä* nimest. See oli üks neist küladest, mida Pihkva kroonika nimetas 1565. a *Räste küladeks (*Растиньские деревни*, ↑*Krabi*). Harju nimeosa tähistab kõige tõenäoliselt siirdlast Harjumaalt. Harjoküla idaosa tuntakse karjamõisa järgi Kolga nime all. Vrd Harju¹. – ES

Ambus 1960: 742; EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401; Rev 1638 I: 194

Harjumaa [*harju_`maa*] <-le>, koh ka *Arju_`maa* = **Harju maakond** – maakond Põhja-Eestis, 1212 *Harien*, 1241 *Harrien*, *Hæriæ*, u 1720 *Harjo Ma*; sks *Kreis Harrien*, vn *Ревельскій уездъ*. ♦ Harjumaa ajalooline tuumik paiknes XIII saj praeguse Raplamaa keskosas ja Kagu-Harjumaal, koosnedes arvatavasti hilisematest Hageri, Juuru ja Kose khk-st. Tallinna ümber paiknenud ↑*Revala* maakond liideti Harjumaaga hiljemalt XIII saj keskpaiku, sestpeale jäid piirid sajanditeks muutumatuks. 1950. a haldusreformiga maakonnad kaotati ja Harjumaa jagati mitmeks rajooniks. Tallinna ümbrusse jäi alles Harju rajoon, algul üksnes Tallinnast idas. Hiljem liideti põhiosa Loksa (1957), Kose (1959) ja Keila (1962) rajoonist. 1990 maakonnad taastati. Harjumaa nimi on seotud tõenäoliselt sõnaga (*mäe*)*hari* : *harja*, vrd ka *harjakas* 'Harjumaa elanik', soome *harju* 'seljandik, (mäe)hari'. J. Simm oletab lähteks isikunime *Harju*. – PP

EEW 2000: I, 290; ENE-EE: XII, 144–145; EO: 171;

HLK: XV, 8; Joh LCD: 188–189; KNAB; LCD: 40v, 41r;

Simm 1976b: 15; Vestring 1998: 15; Wd

Harju-Madise <-le> HMd – kihelkond ajaloolisel Harjumaal, erts *Mats-kirka*, sks *St. Matthias*. ♦ XIII saj oli osa *Vomentakæ* aladest, sajandi lõpupoole osa Keila khk-st. 1296 on mainitud seal *Lodenrodhe* linna, mille asutas vasall H. Lode. Tegelikult linna ei tekkinud, kuid al 1343 mainitakse ürikuis *Lodenrode* kihelkonda, mis vastab Harju-Madisele. XVII saj algusest 1638. a-ni ja 1710–1870 oli Harju-Madisega ühendatud ka Risti khk maa-ala. Eestikeelne nimi tuleneb pühakunime mugandusest, mille ette on lisatud täiend *Harju-* vastandina Järva-Madisele. – MK

BHO: 343; ENE: II, 520; Johansen 1951: 208–209

Harju-Risti <-le> Ris – küla Harju maakonnas Padise vallas, mõis, 1923 *Risti* (kirikuasundus ja kirikuküla). ⇒10C1 ♦ Risti mõis (sks *Kreuzhof*, asus praeguses Altkülas) rajati Rootsi võimu ajal, sai nime Risti kiriku järgi. 1582 läänistati varem Padise kloostrile kuulunud küla Risti kiriku juures vene vürstile Georgile. Küla oli algse nimega *Külasalu, mainitud 1283 (*Cullensele*). Hiljem on küla nimi olnud Kirikküla Risti kiriku järgi (u 1900 *Кирику-кюля*). 1977 nimetati Kirikküla Harju-Ristiks ja liideti sellega osa Risti asundusest (↑*Altküla*). Täiend *Harju-* viitab Harjumaale. Harju-Ristist läände, õieti Vilivalda piiresse, paigutab P. Johansen 1241 mainitud küla *Callumanae*, mis 1744 (*Kallamatz*) oli tühjaks jäänud. 1888. a kaardil oleva *Kallomatso heinamaa* põhjal tuletas eestikeelse Kalumatsu nime. Vrd Risti². – MK

BHO: 261; ENE: III, 560, VI, 504; Joh LCD: 399–400;

KNAB; LUB: III, 486a; ÜAN

Harju¹ [*`harku*] <'Harku ~ -sse> Kei – alevik Harju maakonnas Harku vallas, mõis, sks *Hark*, 1371 *Harke* (mõis). ⇒2A4 ♦ Lisanimest Harku on P. Johanseni järgi teateid 1317 (*Ficko de Harke*), kuid mõisast u 3 kilomeetrit põhjas paekaldal oleva Harku külaga (↑*Harku²*) on seostatud ka Taani hindamisraa-

matu (LCD) kirjapanekut 1241 *Harkua*. Viimast peab Johansen Nissi Harku (Arku) kirjapanekuks. Hiljemalt 1970. a rahvaloenduse materjalides oli Harku alevik, mis hõlmas Harku mõisat ja selle lähemat ümbrust haaravat Harkumõisa asulat ning Ämari küla (viimane kuulub praegu Alliku piiresse). P. Johansen on nimevasteks esitanud oletatava sõna **harku* 'kiviplokk, pank', soome *harkko*, mis algse küla asendiga hästi sobiks. L. Kettunen, kes peab LCD üleskirjutust samuti Nissi nimega ühendatuks, toob võrdluseks *harkuma* 'lahku minema, hargnema' ja moodustab küsimärgiliselt algvormi **Harkuwa*. Sõna on tänapäeval lõunaeestiline, kuid Keila khk-s on ka Liikva, mille algvormiks on oletatud **Liikuva*. Paljaks oletuseks jääb, et nime lähtekohaks oli isikunimi, vrd alamsaksa *Harke*, friisi *Harck*. Nime aluseks on kas tänapäeval soome keeles olev *harkko* või on see ikkagi lühenenud mingist pikemast nimekujust. Tundub tõenäoline, et algne oli küla nimi. – MK

Bahlow: 205, 206; ENE: II, 524; ENE-EE: III, 323; EO:

263; Joh LCD: 21, 283, 349, 854; LUB: III, 1080

Harku² [*`harku*] <'Harku ~ -sse> Kei – paik (küla) Harju maakonnas Harku vallas (Harku ms), ? 1241 *Harkua*, 1725 *Harck*. ⇒2A3 ♦ Ajalooline küla Harku alevikust põhjas. Liideti 1977 Tiskre külaga (täpsemalt üksikute taludega, mis jäid Tiskre ala Tallinna piiresse arvamisest linnapiiri taha) ja moodustab praegu sisuliselt viimase keske hoonestatud südamikoo põhja poole laienenud uue ehitusalaga. Vrd Harku¹. – MK

ENE-EE: III, 323; Rev 1725/26 Ha: 173

Harku³ [*`harku*] <'Harku ~ -sse>, kirjak varem ka *Arku Nis* – paik (küla) Harju maakonnas Nissi vallas (Saida plms), 1394 *Harke* (küla), 1565 *Harckaby*, 1796 *Arko*, 1923 *Harku*. ⇒11B2 ♦ P. Johansen on 1241 Taani hindamisraamatus mainitud *Harkua* ühendanud Nissi Harkuga. Kindlasti on Nissis asuvat küla nimetatud XIV saj ürikus, kus ordumeister annetab maad Everhard v. Boderckele, hüüdnimega Wekebrod. XVI saj kuulus küla Ruila alla, veel hiljem Nurme mõisale. Küla ühendati Odullema külaga 1977. Vrd Harku¹. – MK

EAA.1.2.931:54, L 47; Joh LCD: 349; LUB: VI, 2927

Harkujärve [*`harku_`järve*] <-le>, koh ka '*Arku_`järve* Kei – küla Harju maakonnas Harku vallas, 1909 *Jerwe* (tal), kuni 1977 *Harku-Järve asund*. ⇒2A3 ♦ 1977. a-st ametlikult küla. Asub Harku järve edelakaldal. Harkujärve küla on mitteametlikult nimetatud ka Järveks või Järvekülaks (ent ajalooline Järveküla asus teisel pool järve ↑*Väike-Õismäe* piires). Nimi on alguse saanud endisest Harku-Nõmme Järve suurtalust, mis omakorda on nimetatud järve järgi, 1914 hakati Järve (*Epee*) mõisa moodi talust krunte eraldama. 1977 liideti Harkujärvega osa Harku-Nõmme külast (1922 *Nõmme*) ning Tiskre ojust läänes asuvaid üksikuid talusid ↑*Pikaliiva* ja ↑*Vismeistri* külast. Harkujärve lõunapiiril Kotermaa talu ümbruses asus varem samanimeline mõis (↑*Kodasema*). Vrd Harku¹. – MK

EAA.2840.1.11532; EAA.3724.4.23, L 1; ENE-EE: III,

324; KNAB

Harmi <'Harmi ~ -sse> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas, mõis, sks *Neu-Harm*, 1241 *Hermæ*, 1417 *Hof zu Harme* (mõis), 1782 *Harmi*. ⇒12C2 ♦ Harmi ja Ojasoo praeguste külade alal XIII saj alguses asunud *Hermæ* (suuruseks lausa 25 adramaad) hõlmas arvatavasti nelja küla: *Harme*, *Lope*, *Oiel* ja *Harmseleke*. Vii-

Hatu küla Risti khk kaardil. 1691. EAA.1.2.C-II-28.

masesse rajati juba enne 1325. a mõis. On oletatud, et 1343 Jüriöö ülestõusu sündmuste käigus see hävitati, sest 1467 oli järel vaid tühi külaase. *Lope* hävis XVI saj. Harmi (Ojasoo) mõisast on esimesed kirjalikud andmed a-st 1417. 1646 jagunes mõis kaheks: Ojasoo mõisaks (sks *Alt-Harm*, varasemalt *Harm*), mille juurde kuulus ka *Ojala küla (sks *Oiel*), ja Harmi mõisaks (sks *Neu-Harm*; rts XVII saj lõpus *Lilla Harm*), mille juurde kuulus Harmi küla (sks *Harme*), viimane oli XVIII saj lõpuks kadunud. 1920. a-tel tekkis mõisa maale asundus, mis pärast 1930. a-id oli kirjas külana. P. Johansen võrdleb nime soome kohanimedega *Härmä* ja *Hermala* ning isikunimedega *Herman* ja *Herm*. L. Kettunen seab a ~ ä vahelduse kahtluse alla ning pakub võimaliku lähtekohana välja kirjeldavat isikunime, mida võiks võrrelda sõnaga *harm*: *harmi* 'hall, hallikirju'. Vrd Ojasoo. – TL

Bfl: I, 119, 266; BHO: 104–105; EAA.1.2.C-IV-69; EMS: I (3), 432; EO: 128; Joh LCD: 358–359

Hatiku <-le>, koh <-lö>, kirjak varem ka *Hatike* Plv – paik (küla) Põlva maakonnas Põlva vallas (Kiuma ms), 1498 *Hattikas*, 1627 *Hattig Jerwe*, 1638 *Hattike Jerw*, 1757 *Hattige Jürri*, 1795 *Hattika*, 1839 *Hattik* (karjamõis). ⇒40A1 ♦ Kõige varem on mainitud talu või väikest küla. XVII saj allikates on juttu põhiliselt järvest, talu säilis XIX saj alguseni, kui selle asemele rajati karjamõis. Hatiku oli asundusküla 1920. a-test, hiljem liideti Aarnaga. Nime tähendus pole teada. Kui esmane peaks olema järvenimi, võiks võrrelda õõtsikut tähendavaid sõnu *hōtsk* ja *hōds* 'o. Algne võib ka olla järvede kaldal olnud asula nimi, mille lähteks omakorda isikunimi. Vrd *hat* 'o(*kōnō*) 'Nursi või Vana-Antsla elanik'. Soome vallanime *Hattula*

on seostatud muinasgermaani isikunimega, nagu ka perekonnanimesid *Hattunen* ja *Hatakka*. Perekonnanimesid *Hattig* ja *Hattick* esineb ka tänapäeval germaani rahvastel. – ES

BHO: 228; EAA.3147.1.172:164, L 143p; EAA.1865.2.62/2:5, L 4p; EAA.308.2.88; Rev 1624/27 DL: 62; Rev 1638 I: 152; Rücker; SPK: 73; Sukunimet 1992: 84; Wd

Hatu <'Hattu ~ -sse>, koh ka *Atu_küla*, kirjak varem *Hattu* Ris – küla Harju maakonnas Padise vallas, mõis, sks *Hattoküll*, 1241 *Attol* (küla), 1257 *Atten*, 1620 *Hatto*. ⇒10B2 ♦ Varasem Hatu küla on olnud nii Lihula nunnakloostri kui ka Padise kloostri valduses. Mõis rajati XVII saj alguses. 1920. a-test asundus ja küla kõrvuti, mis 1977 liideti üheks. P. Johansen on Taani hindamisraamatu nimekujule andnud oletatava algvormi **Atu-la* ja nimekujule *Atten* lähtevormi **Atun-küla* ning võrrelnud Hatut soome kohanimena *Hattula*, mille aluseks oletatavasti on igivana germaani päritolu isikunimi. Esimesed kirjapanekud on ilma sõnaalgulise *h*-ta, kuid isikunimi võib vana kohanime aluseks olla küll, vrd *Adde*, *Ate*, *Aty*, *Attele*, lisanimi *Atto*. Hatu külaga on 1977 liidetud ↑*Sooltsu* ehk *Soo-otsa*. – MK

Almquist 1917–1922: 282; BHO: 107; EAN; Joh LCD: 325; KNAB; SPK: 29, 73; Stoebe 1964: 15, 17

Häubjärre ['*houbjärre*] Ruh – mägi Saare maakonnas Ruhnu vallas, 1855 *Haubiärre*, *Hochberg*. ⇒53C4 ♦ Ruhnu saare kõrgeim mägi, millel paikneb tule torn, kannab nime, mis tõlkes on 'kõrgemägi'. Häubjärre on murdeline nimekuju, rootsi kirjakeeles oleks nimi *Högberget*. – PP

Lagman 1964: 98; Russwurm 1855: I, 48

Hauka [*'hauka*] <-le>, koh <-lõ> Kan – küla Põlva maakonnas Valgjärve vallas (Valgjärve ms), 1585 *Hauko Tyn*, 1628 *Haucka Hindt*, *Haucka Michel*, 1722 *Haucka Dorff*. ⇒39B2 ♦ Hauka kant kuulub Valgjärve mõisa vanade külade hulka, kuid selle kandi esialgne külanimi oli 1582 *Kormier*. Hauka oli küla keskne talurühm, XVII saj oli kaks Hauka lisanimega peremeest. XVIII saj-st peale on Haukat juba külanimeks peetud. Hauka on olnud Võrumaal keskmisest harilikum talupoja lisanimi. Linnunimetuse *haugas* : *hauka* (võru keeles 'kull') on saanud talupoja lisanimeks kas võrdluse kaudu või tulnud muinasaega ulatavast isikunimetraditsioonist. Hauka kandi vana külanimi võis olla *Kurmjärve (1582 *Kormier*, 1627 *Korka kuella*, 1638 *Kurmar*), mis põhineb järvenimel. Järv on tänapäeval peaaegu kinni kasvanud ja jagunenud kaheks: Keebi järv ja Väikene Keebi järv (Keebi talu järgi). Oletamisi käib sama järve kohta 1638 mainitud *Perajerwe* (*Peräjärv). Valgjärve ja Pikajärve ümbruses paiknenud asustustuumiku suhtes jäi Hauka kant eraldatud nurgataguseks, omamoodi kurmus paiknevaks. Hauka edelaosa talusid tuntakse ↑Prantsusmaa nime all. 1977 liideti Haukaga Oru-Taki küla (Ote), mille talurühmad Oru ja Taki kuuluvad päritolult hoopis Vastse-Otepää valla Aiate külast väljakasvanud asustuse hulka. Vrd Antsla, Indsikurmu. – ES

KNAB; PA I: 77, 174; Rev 1624/27 DL: 111; Rev 1638 I: 5, 6; RGADA.274.1.174:454, L 447p

Hausma [*'hausma*] <'Hausma ~ -sse> Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1564 *Hakelax*, 1577 *Haggelas*, 1609 *Hakulas Peti*, 1785 *Haggolaskma*, *Haggolasma*. ⇒48B1 ♦ See nimekuju liitub võib-olla Soomest ja Eestistki registreeritud *lax-lõpulist* ürikukohanimedega, mis tähistavad lahtesid. Vrd *laks* : *laksi* ~ *laksu* 'lagendik', *laks* : *laksu* 'loik, veega täidetud nõgu'. On võimalik oletada, et algne lahenimi kandus üle külale ja hilisem järeloa *laasmaa* 'metsaheinamaa' on rahvaetümoloogilise ümbermõtestamise tulemus. Algusosa vasteks on pakutud *hagu* : *hao*, mis sobiks hästi *laasmaa* tähendusega. Hausma idaosa on Heilu (1609 *Heilo Clemett*), varem omaette küla, mis liitus Hausmaga pärast 1940. a-id. – MK

Ariste 1938b: 9; HK: 38, 40; RehepappHi; Tiik 1970a: 606

Haversi <Haversi ~ -sse> Noa – paik (küla) Lääne maakonnas Noarootsi vallas (Riguldi ms), rts *Haversved* [*háavär'sveed*], erts *Havorsve* [*havušve(e)*], 1798 *Hafreswed*. ⇒9C2 ♦ Küla liideti 1977 Riguldiga. Eestikeelne külanimi on mugandus rootsikeelsest külanimest. Viimane on moodustatud sõnadest *havre* 'kaer', mis liitsõnadest võib esineda kujul *haver*, ja *sved* 'alemaa'. Algselt on tegu olnud viljelusnimega. Paljud *sved-lõpulist* kohanimed, nagu Linsved (*lin* 'lina'), Ärtsved (*ärt* 'hernes') viitavad alepõllundusele. Mõned neist muutusid hiljem talunimedeks, Haversi aga külanimeks. – MB, MK

Johansen 1951: 247–248, 253; KNAB; Lagman 1964: 35, 50, 55, 73, 88–89; Mellin; Russwurm 1855: I, 123–124; Tiberg 1951: 66, 210

Heedu <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Sänna ms), 1638 *Föder*, 1765 *Dorf Hödo*, 1839 *Hedo*. ⇒44B2 ♦ Heedu oli 1977–1997 Kaugu küla osa. 1638. a on mainitud Sänna talupoeg, mölder ja sepp *Muddanick Hans* ja tema poeg

Föder (< *Fjodor*). 1684 asusid Mudaniku talud praeguse Heedu ja Kaugu küla kohal. Tõenäoliselt pani just see sõdadejärgse ajajärgu *Föder* aluse külanime kujunemisele. Vrd Hүүdre järv. – ES

EAA.1765.1.401:239, L 233p; Rev 1638 I: 190; Rucker

Heeska [*'heeska*] <-le>, koh <-lõ> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas Vohandu (Pühajõe) kaldal (Linnamäe ms), 1686 *Hälle Petter Heske*, 1722 *Hesca Hindrige Adam*, 1737 *Gille Petter, Heseke*, 1762 *Heeska Peter*. ⇒44B1 ♦ Ametliku külana märgitud 1970. a rahvaloenduse kaardil, 1977–1997 oli Rummi küla osa. Algselt kannab nime talu ja talurühm. Erinevad ümberkirjutused kooptiel muudavad raskesti mõistetavaks, kas 1686. ja 1737. a kaardil on mainitud eesnime Heske lisanimedega või on Gille (Hälle) Petter ja Heseke kahe erineva isiku nimed. Talupoja lisanime Heeska võiks võrrelda Saare- ja Läänemaa Haeska mõisa nimega. Tõenäoliselt on see otseselt eesnimi. Alamsaksa *ke-lõpulist* eesnimedest sobivad võrdluseks vaid naisenimed *Haese* (< *Hedwig*) ja *Hese* (< *Herburg*). Sobivam on venepärase eesnime mugandus, nt *Heeska* < *Феука* < *Феодоци*. Linnamäel tänapäevase Jaaskamäe all on paiknenud Jaaska talu, nii et Jaaska ja Heeska on võinud kohalikus süsteemis toimida ka hästi meelde jääva nimepaarina. XVII saj algupoolel elasid Heeska ja Lauri talude piirkonnas teistsuguste lisanimedega talupojad, nt 1627 *Kabbalig Peter* ja *Imsi Jack*, vrd Immismägi Lauri talu maal. Ka külanimena figureerib 1686. a kaardil *Kabbala Kylla*, 1762. a personaalraamat *Kawwalikko*. Heeska küla piiresse kuuluvad 1977 liidetud külad Lauri ja Makõ (Make). – ES

EAA.308.2.104, L 1; EAA.308.2.88, L 1; EAA.1270.2.1:9, 11, L 9, 11; EAA.1270.1.264:68, L 68; Lexikon der Familiennamen 2008: 271, 283; LVVA.6828.4.467, L 1; Petrovskij 1966: *Феука*; Rev 1624/27 DL: 101

Heibri [*'heibri*] <-sse ~ -le>, koh <-le, -n> ~ 'Heibre Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1684 *Heimo Mattz*, *Heimo Tiemuss*, *Heimi* (küla), 1688 *Heimer Tomas*, *Heimer Timmusk* (talu), 1765 *Dorf Heibre*, 1839 *Heibri*. ⇒44C3 ♦ Talurühm ja küla muudeti XIX saj keskpaigas karjamõisaks, 1920. a tekkis asunikuküla. Nime aluseks näib olevat saksa-pärane isikunimi *Heimer*, *heim*-alguliste germaani eesnimede *Heimbert*, *Heimeran* jt lühendvorm. Kuju *Heimo* võiks tõlgendada kui kohalikku mugandust, vrd lisanimi, hilisem perekonanimi *Höim*. *r-lõpulist* võõrnimede tüüpilisest omastava kujust **Heimre* on hiljem saadud *Heibre* ja *Heibri*. Vrd Haimre. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:160, L 155p;

Lexikon der Familiennamen 2008: 285; Rucker; Saaga:

SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar,

55410/36:620, L 621p

Heigi <-le>, koh *Eigi Rei* – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Lauka ms), 1688 *Heike*, *Heicke*, *Heiki* (küla).

⇒47C2 ♦ 1977–1997 oli Kurisu küla osa. Heigi nime lähtekohaks on isikunimi *Heik*, *Heicki*, mis esines Hiiumaal XVI–XVII saj. – MK

Ariste 1938b: 28; HK: 40; KNAB; Tiik 1969a: 82

Heimtali¹ [*'heimtali*] <'Heimtali ~ -sse> Pst – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas, mõis, sks *Heimthal*, 1797 *Heimthal*, 1840 *Eimthali mois*. ⇒30B2 ♦ Külanimi pärineb XVIII saj lõpu saksakeelsest mõisanimest (*Heimthal* 'koduorg', ametlikult kinnitatud 1793). Nimi olevat valitud mõisaomaniku 1779 sur-

nud noorpõlvvearmsama preili Heimendali mälestuseks. „Koduorg“ sobis ka maastikuga, sest mõis asus Raudna jõe orus. Algselt Karksi ordulinnusele kuulunud mõisa esmamaining on a-st 1528 (*Linsen*), hiljem on selle nimed *Kurwitz* ja *Agende mois*, kusjuures A. W. Hupel peab esimest saksakeelseks, eesti keeles olevat *Agende*; Mellin annab eestikeelseks nimeks *Kurwitzo M.* Al 1744 kuulus mõis von Sieversitele. XVII saj II poolest on säilinud eestikeelne külanime maining *Aggewallakylla*, vrd 1744 *Ajande*. XX saj asundus ja al 1977 küla. Heimtaliga on 1977 liidetud Kaseküla (1970). Vrd Aidu³. – MK

EAA.308.2.200, L 1; ENE: II, 537; ENE-EE: III, 343; Hupel 1774–1782: III, 326; LGU: II, 467; RGADA.274.1.214/9:51, L 881p; Uustalu 1972: 241, 242

Heimtal² [*ˈheimtali*] <Heimtal ~ -sse>, koh <-lõ, -n> Kan, Urv – paik (küla) Põlva ja Võru maakonnas Kanepi ja Sõmerpalu vallas (Sõmerpalu ms), sks *Heimtal*. ⇒39C3 ♦ Al 1912 müüs Sõmerpalu mõisa omanik Peetrimõisa, Annõmõisa, Mustja ja Lilli karjamõisa maadest moodustatud 26 talu saksa asu- nikele Ukraina Volõõniast. 1927. a-st nimetasid sakslased oma asundust *Heimtal* 'koduorg'. On väidetud, et sama nime kandis nende päritolukoht Volõõnias. Heimtali asunduse tuumikuks oli saksa kool. Heimtali saksa koguduse kirik ei valminudki lõplikult, enne kui sakslased 1939 Saksamaale ümber asusid. Kirik on praegu Urvaste koguduse abikirikuks. – ES BHO: 110

Heinasoo¹ [*ˈheinaˌsoo*] <-sse ~ -le>, koh *Hainaˌsoo* <-ˌsuuhu ~ -lõ> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), u 1900 *Хайново*, 1909 *Hainasoo*, 1923 *Hainasoo*. ⇒45B2 ♦ Algupäraselt oli tegemist uuema, XIX saj II poolel tekkinud Vastseliina mõisa taluga, mis sai nime loodusnimest Hainasuu 'heinasoo'. Küla moodustus sellest vanatalust ja kolmest asundus- talust Vastseliina köstrimõisa maadel. Heinasooga on 1977 liidetud ajalooline ↑Pütsepä, samuti Raudmäe ja Raudoja küla. Vrd Perametsa². – ES

BAL: 674; Eesti SK 10; Vene TK 42; ÜAN

Heinasoo² [*ˈheinaˌsoo*] lis – soo Ida-Viru maakonnas, 1929 *Heina soo*. ⇒17B2 ♦ Asub Agusalu soostiku lääneosas. Nimi on pandud kasutuse järgi, tegemist on heinamaaga. – MK

ERA.T-6.3.150, L 1; KN

Heinaste <-sse> – linn Lätis Vidzemes Salatsi piirkonnas, mõis, läti *Ainaži*, liivi *Ainašch* (1839; **Ainaž*), sks *Haynasch*, 1837 ee *Ainaste*. ⇒35A4 ♦ Heinaste oli varem Uue-Salatsi (Jaunsalaca) mõisa kaluriküla, mis mõisa pantimisega 1800 eraldati ja vahepeal kuulus Mazstraupe mõisa juurde. 1867 eraldi Heinaste mõis, mille maale tekkis alevik, hiljem linn. Nimi on ilmselt liivi päritolu ja seostub sõnaga *hein*, liivi *aina* 'hein, rohi'. Teise võimalusena on K. Pajusalu ja E. Winkleri andmeil oletatud liivi sõna *aina(gi)* 'ainus'. – PP

BHO II: 212–213; KNAB; Lvv: I, 6; Pajusalu, Winkler 2011: 179; SLWb: 43

Heinlaid¹ [*ˈheinˌlaid*] Phl – saar Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Soonlepa ms), 1620 *Hainalaidzholm*. ⇒19A1 ♦ Saart on kasutatud heinamaana. Nime osad on *hein* : *heina* + *laid*. – MK

HK: 41; Tiik 1970b

Heinlaid² [*ˈheinˌlaid*], koh ka *ˈEinˌlaid* Tõs – saar Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas, 1839 *Einlaid*.

⇒27C3 ♦ Saar moodustab Värati poolsaare pikenduse meres. XVIII saj võidi seda nimetada ka Värati laiuks (1797 *L. Werrati*). Vrd Heinlaid¹. – MK

Mellin; Värepp 1957: 48

Heisri [*ˈheisri*] <-le>, kirjak varem ka *Vastse-Piigandi ~ Uue-Piigandi Kan* – küla Põlva maakonnas Kanepi vallas, mõis, sks *Neu-Pigant*, 1685 *Heisere Jack*, *Heisere Jahn*, 1723 *Heissere Pedro*, 1909 *Heisri m.* ⇒39C2

♦ Piigandi mõisa talurühma asemele tehti karjamõis XVIII saj II poolel. 1794 eraldati see omaette mõisaks saksa nimega *Neu-Pigant* (Vastse-Piigandi). Eesti keeles kasutati mõisa nimenä endist talunime. 1920. a-tel jagati mõis asundustaludeks. Heisri küla alla kuulusid sellest ajast peale ka sama mõisa põlis- talud. Heisri kui talupoja lisanime päritolu jääb hämaraks. Esmapilgul näib nimi olevat kokku tõm- bunud liitsõnalisest nimest **hei* + *seere* (sääre). Tei- salt võib see sisaldada *Heinrichi* saksapärasest mugan- dust *Heise*, millele liitunud *-ri* on eesti kohanimedes erinevat päritolu. Heisri algtalul ei asunud ehk praeg- uses kohas, vaid järve ääres ja lühenedmine *-ere* > *-ri* sai alguse sõnast *järv*. *Heisere Mick* elas 1685 Vähkjärve kaldal. On ka möeldav, et Heisri nimes ei peitu mitte Vähkjärve, vaid hoopis Piigandi järve vana nimi. Enne Heisri mõisa asutamist on XVIII saj Heisri-Järveotsa-Praksi kolmnurgas paikne- vate hajatalude nimi allikais *Konmoküllä* ja *Kannküll* (1758), st küla, mis on tekkinud konnu ehk kannu peale, ülesharimata maale, ääremaale, vastandina põlispõllust ümbritsetud Kanepi külale. 1977 liideti Heisriga ↑Mõndsi küla, mille alla omakorda oli juba liidetud Kellä küla. Heisri põhjapiiril on ↑Tillundi veski. Vrd Heiste, Piigandi¹, Vähkjärve. – ES

BAL: 663; EAA.308.2.173, L 1; HK: 41; KNAB; RGADA.274.1.174:464, L 457p; RGADA.274.1.240/7:52, 58, L 795p, 801p; Stryk 1877: 228

Heiste [*ˈheiste*] <-le>, koh ka *ˈEiste Rei* – küla Hiiu ma- konnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1609 *Heiste Simon*, 1798 *Heiste*. ⇒47C2 ♦ L. Kettunen tuletab Eistvere nime algusosa kujust **Eigiste*. Üks võimalus on oletada peale isikunime *Heik*, *Heicki* külanime alusena ka muid mehenimesid, vrd alam- ja kesk- saksa *Heise* < *Heinrich*, mis on olnud kasutusel ka Eesti alal. Tallinna turberaamatus esineb *Heiste* XVI saj korduvalt lisanimena. P. Ariste toob rahvaetümo- loogiana ära nime rootsikeelse seletuse *höstacksbyn* 'heinakuhja küla', kuid oletab nime eesti päritolu, võrreldes seda Saaremaa Püha külanimega (*H*)*eiste*. Kirjapildi poolest on kohanimega identne Hiiumaa sõna *heiste*, *eiste* 'veeruum paadi põhjas'. Vrd Eiste, Heigi. – MK

Ariste 1938b: 29; EO: 308; Essen, Johansen 1939: 46; HK: 41; RehepappHi

Heistesoo [*ˈheisteˌsoo*] <-le>, koh ka *ˈEisteˌsoo Rei* – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), u 1900 *Хейсмечоо*. ⇒47B2 ♦ Heistesoo oli pärast 1940. a-id liidetud Suurerannaga, ent taastati omaette külanä 1997. Nime alusel on seotud Heiste külagaga, kuigi asub Heistest 14 km läänes Palli ja Suureranna vahel. Vrd Heiste. – MK

HK: 41; KNAB; RehepappHi

Helbi¹ <-le>, koh ka *Helbiˌküla Se* – küla Võru maakon- nas Meremäe vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), 1652 *Подсадничье*, 1788 *Подсадница*, u 1790 *Хелбуки*, u 1866 *Сельбуки* (viga?), 1872 *Хельбуки*, 1885 *Hel-*

biki, u 1890 *Подсадниче*, 1903 *Hel'bi*, *Helbikülä*, 1904 *Hel'bi*, *Кропкава Helbi'*, *Хельбики*, *Хельбиково*. ⇒45C1 ♦ XVIII–XIX saj oli kroonukülana Taeluva koguduse all. Helbi nime seletus on ebaselge. Nimi võib tuleneda isikunimest *Filip* ~ *Hilip*. M. Kallasmaa järgi on võimalik alus vana eesti mehenimi *Help*. A. Šteingolde ei pea kohanime seletust slaavi keelte põhjal tõenäoliseks. Varasem vene nimi *Подсадниче* tuleneb ehk sõnast *подсадной* 'metspartide peibutis jahinduses'. Pihkvamaal on Poodsadnitšje (*Подсадниче*) küla. Helbiga on 1977 liidetud ↑Kropkuva küla. Vrd Helbi², Elbi, Elbu. – AK

Academic; Hurt 1903: 43; Hurt 1904: XVIII, XXX; Hurt 1904–1907: II, 34; KN; PGM 1785–1792; Pskov 1885: 590; Pskov 1890; Taeluva KR 1788; Truusmann 1890: 57; Truusmann 1897b: 43, 46; Vene TK 126

Helbi² <-le>, koh ka *Helbi'* Se – paik (küla) Põlva maakonnas Värskas vallas (Lob, Raakva nulk), 1585 *Хилнево*, 1652 *Лахново*, 1781 *Лахнова*, *helbi*, u 1790 *хелбикова*, 1872 *Лахново* (*Хельбики*), 1903 *Helbi* (Raakva kolk), 1904 *Hel'bi*, *Raakva Helbi'*, *Лахново*, 1923 *Лахново*. ⇒46A1 ♦ Liideti 1977, al 1997 kuulub Säpina küla piiresse. Kindlalt on külast juttu 1652 Petseri kloostris külade loendis. Küla kuulus XVIII saj lõpus (1781–1784) Värskas Püha Jüri koguduse alla ning on esmakordselt kaardil kujutatud Venemaa asehalduskorra ajal, kui eksisteeris Petseri maakond (1785–1792). Nime seletust vt Helbi¹. A. Šteingolde arvates on kõik nimekujud soome-ugri päritoluga. Varasema nimekuju *Хилнево* päritolu võiks olla sama mis ↑Hilläkeste nimel, vene lähte korral vrd *хилый* ~ *хижа* 'vilets, märg vilets ilm, haigus, onn, lobudik'. *Лахново* nime võib seletada eesti *lahn* 'latikas', vñ *лахон* ~ *локут* 'naha-, tekstiiliriba, maatükk, -riba; puhanguiline põhjatuul', *лохань* 'puust pesunõu'. L. Vaba peab kohanime lähteks isikunime ja märgib, et *хно*-lõpuga lisa- või hüüdnimed on tuletatud slaavi kanoonilistest nimedest. Kuigi *hno*-lõpulisid isikunimesid (*Лахно*) kohtab Vene allikates juba XII saj-st alates, on need vene foneetika jaoks ebatavalise järjendiga. A. Popovi andmeil hõlmab selliste kohanimede tuumikala peamiselt Pihkvamaad. A. Šteingolde peab nime soomeugriliseks, vrd karjala *Лакна*. Vene nimed võivad tuleneda ka lisanimedest *Хилнев*, *Лакнов*. Vrd Helbi¹. – AK

Ageeva 1989: 68; Dal' 1880–1882; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1904: XVI, XXX; Ivanov 1841: 237; KN; PGM 1785–1792; Popov 1981: 115–116; Pskov 1885: 70; SeK: 27; Truusmann 1890: 54; Truusmann 1897b: 35; VMS; Värskas KR 1780–1794; Wd; ÜAN

Helda [*'helda*] <-sse ~ -le>, koh *'Elda* ~ *'Elde* Juu – küla Rapla maakonnas Juuru vallas (Maidla ms), 1241 *Helmet* (küla), 1527 *Helmede*, 1725 *Helda*. ⇒12B3 ♦ Põlisküla; 1977 liideti Hõreda külaga, 2010. a-st taas omaette küla. Nimi on oma päritolult võrreldav Helmega Valgamaal. Lähtevorm on olnud mitmuslik **Helmede*. L. Kettunen oletab, et algselt on tegu olnud isikunimega sõnast *helm(es)*. – PP

Bfl: I, 932; EO: 29, 127; Joh LCD: 354; LCD: 42v; Rev 1725/26 Ha: 285

Hellenurme [*helle_nurme*] <-nurme ~ -sse> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Sõõrike-Parasmaa ms). ⇒21A3 ♦ Hellenurme nime sai küla 1939. a paiku, pandud arvatavasti positiivsest ideoloogiast lähtudes. Varasem nimi oli 1920. a-test Sõõrike asun-

us, külas asus Sõõrike mõis. 1977–1997 oli Sõõrike küla osa. Vrd Sõõrike. – MK

ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-1938); KNAB

Hellamaa¹ [*hella_`maa*] <-le> Phl – küla Hiiumaakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1565 *Hellamaa*, *Hallämäky wacka*, 1583 *Helmeck Gresz*, 1599 *Hellemäki wacka*, *Hällämä Greels*, 1798 *Hellama*. ⇒48C2 ♦ Pole võimatu, et nimi on siirik Muhust. L. Tiik on seletanud nime sõnadega *hall* : *halla* + *mägi*. P. Ariste järgi on algusosa *hell* : *hella* 'örn, tundlik', soome *hellä* 'tundlik, heatahtlik, pehme', Soomes on ka *Hellämäki*. L. Kettunen seevastu on Ellavere nime puhul lähtunud isikunimest (*H*)*ella*, (*H*)*ellu* (algnimi *Elias*). Vrd murdeis *ell* : *ella* 'valkjas' ja ka (*h*)*ell* : (*h*)*elli* 'väike kivine saareke'. Vrd Hellamaa², Ellamaa¹, Ellamaa². – MK

Ariste 1938b: 10; EO: 117, 119, 292; HK: 42; Johansen 1951: 287; Tiik 1966: 549

Hellamaa² [*hella_`maa*] <-le>, koh ka *Ella_`maa* Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas, mõis, sks *Hellama*, 1570 *Helame Matz*, *Heleme Peet*, 1798 *Hellama* (mõis). ⇒51C1 ♦ Hellamaa mõis rajati tühjadele talumaadele 1733 ning eraldati Muhu-Suuremõisast ja Tamsest. Mõisa juures kagus oli samanimeline väike küla, mis kujunes ilmselt 1872, kui maad jagati talupoegade ja õigeusu kiriku vahel. 1920. a-tel kujunes kirikumaaadele asundus, mis 1977 liideti Hellamaa külaga. Hellamaaga on 1977 liidetud ↑Võlla asundus. Vrd Hellamaa¹. – MK

BHO: 111; EM: 123; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; SK I: 37–38; SMF: 46

Hellekunnu [*helle_kunnu*] <-kundu ~ -le> Vas – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Loosi ms), 1782 *Hellekona Johann*, 1820 *Hellekonna* (küla), 1839 *Hellekond*. ⇒45B1 ♦ 1782. a on talupere kirja pandud Vastseliina hingeloendi lõpus, millest võib järeldada, et koht oli hiljuti asutatud. Nimi tuleb loodusnimest Hellekund, mis sisaldab usutavasti sõnu *helle* 'hele' ja *kund* 'suur mets, ülesharimata maa'. Hellekunnu ümbruses ongi tüüpiliseks metsaks valgusküllane palumännik. Hiljem on naabruse tekkinud ka vastanduv talunimi Pümmekunnu (*pümme* 'pime'). Hellekunnu noor nimi ei kuulu tõenäoliselt kokku läbipaistmatute *helvä-* ja *helli-*alguliste looduskohdade nimedega, mida esineb enim Põlva khk-s. Elva ja Hellenurme nime võiks võrrelda peamiselt nendega. Hellekunnuga liideti 1977 Korgõsilla (Kõrgesilla) küla ja osa ↑Lossina külast. – ES

EAA.1865.2.141/2:68, L 67; EAA.1271.1.226:33, L 1515; Rucker

Hellenurme [*helle_nurme*] <-nurme ~ -sse> Rõn – küla Valga maakonnas Palupera vallas, mõis, sks *Hellenorm*, 1382 *Helvenurme*, 1582 *Helmenorm*, 1627 *Hellenormb*, 1782 *Ellenorme mois*. ⇒38C1 ♦ Põline küla kuulus XV saj Konguta mõisa alla. Hellenurme mõisa kohta on teateid al 1641. Selle maadele rajati 1920. a-te alguses asundus, mis 1977 muudeti külaks. Kohalik rahvas olevat seda kunagi kutsunud ka Helmenurmeks. Esimesena käsitles kohanime M. J. Eisen, kes lähtus sõnast *helve* 'viljapeade nutid; kulurohi', mistõttu **Helvenurme* tähendaks kulurohuga kaetud nurme. L. Kettunen tuletas kohanime sõnast *helve* : *helbe* 'helves' või küsimärgiga samalähtestest isiku-

nimest. Hellenurme nimi lähtub tõenäoliselt küla piirides voolava Elva jõe nimest. 1977 liideti Hellenurmega Palu küla (1945). Vrd Elva. – EE

Bfl: I, 65; BHO: 111; Eisen 1919b: 6; EM: 96, 140; EO: 177, 343; EVK; Hupel 1774–1782: III, 271; KN; LGU: I, 110; PA I: 76; Rev 1624/27 DL: 108; Uuet 2002: 107; ÜAN

Helme¹ [ˈhelˈme] <ˈHelˈme ~ -sse> Hel – alevik Valga maakonnas Helme vallas, mõis, sks *Helmet-Schloß*, 1366 *Helmeden* (kihelkond), 1533 *Helnde*, 1782 *Elme*. ⇒37C2 ♦ On arvatud, et Helme mõis rajati XIV saj samal ajal ordulinnusega. Viimane ehitati arvatavalt varasemale linnamäele. Linnuse juurde tekkis keskajal alev, kus elasid käsitöölised. Poola revisjon 1599 mainib veel alevit. 1658 lasksid rootslased linnuse õhku, sellest ajast on see varemais. XVIII saj rajatud varaklassitsistlik mõisaansambel on tähelepanuväärsemaid Lõuna-Eestis. XX saj pärast mõisa jagamist oli Helme asundus ja 1970. a-tel asund. Al 1977 Helme alevik. Helmega on liidetud osa Kangru külast (1945). Vrd Helme². – MK

Bfl: I, 1041; BHO: 112; ENE-EE: III, 358; Hupel 1774–1782: III, 328; KNAB; LUB: II, 1036; Valgamaa 1932: 321

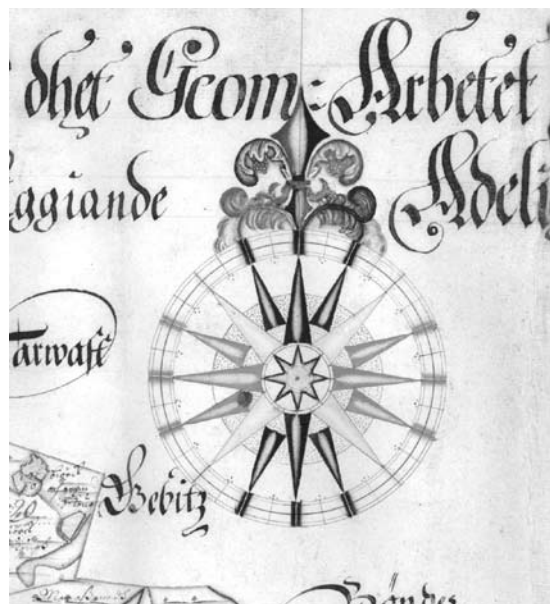
Helme² [ˈhelˈme] <ˈHelˈme ~ -sse> Hel – kihelkond ajaloolisel Viljandimaal, sks *Helmet*, 1366 *Helmeden* (kihelkond). ♦ Arvatavasti kuulus Helme ala muinasajal omaette kihelkonnana Sakalasse. Al 1224. a maade jagamisest arvati algul Karksi foogtkonda, hiljem pärast ordulinnuse ehitust oli otse ordumeistrile alluv piirkond. Kirikukihelkonda on C. E. Napiersky järgi mainitud arvatavasti 1329. 1560–1621 oli Helme staarostkonnana Poola valduses, siis kuni XIX saj keskpaigani Pärnu maakonna koosseisus, seejärel Viljandi ja 1920. a-test Valga maakonnas. 1613 on mainitud Helmes kahte kirikut, üks sakslastele, teine eestlastele. Helme nimi tuleneb kahtlemata isikunimest, kuid kas see on saksapärane *Helmet*, nagu on Põhja-Tartumaa *Helmete vasteks pakkunud V. Pall ja tema järgi Saaremaa Elme mõisa puhul ühe võimalusena M. Kallasmaa või on tegu muinaseesti nimega, pole selge. Vrd liivi isikunime *Elmede* (1303). M. J. Eisen ja tema järel L. Kettunen on Helme puhul toonud vasteks *helves* : *helme* ja *helm* : *helme*, mis oletatavasti võisid isikunime lähtekohaks olla. Nii vanade isikunimede puhul tuleks arvestada ka Skandinaavia eesnimelaene. Vrd Helda, Helmküla. – MK

Beiträge 1843: 100; Eisen 1929a: 158; ENE: II, 547; EO: 127; PTK I: 32; SK I: 38; Valgamaa 1932: 130, 133

Helmküla [ˈhelmˌküla] <ˈkülla ~ -sse>, koh *ˈElm_küla* Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Uue-Varbla ms, Vana-Varbla ms), 1689 *Elmkulla*, 1798 *Helme*. ⇒27A1 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Varbla osa. Külanimi võib olla tekkinud germaanipärasest isikunimest *Helm*. Vrd ka *helm*, *elm* 'mullike, vahu-kirme'. Helmküla on jagatud kaheks: lõunapoolne Ees-Helmküla (peamiselt Vana-Varbla järgi) ja põhjapoolne Taga-Helmküla (Uue-Varbla järgi). Taga-Helmkülas asub Varbla kirik ja kirikumõis. Vrd Elmrahu, Helme². – MK

EAA.1.2.941:1148, L 1135p; KNAB; Mellin

Heltermaa [ˈhelˌterˌmaa] <-le>, koh ka *ˈHeltrema* Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1620 *Heltermcky* (küla), 1688 *Helltermeggi by*, *Helterma Anders* (küla ja taluperemees). ⇒48C3

Tuulteroo Helme khk kaardil. 1684. EAA.308.2.190.

♦ Hingeloendites külanä ei ole märgitud, nimi on elanud kas loodus-, lisa-, talu- vms nimena suulises pruugis (Hiiumaa hingeloendites on antud talupoja lisanimena enamasti isanimi). XX saj on Heltermaa olnud eeskätt sadama nimi. Omaette külak sai ta uuesti 1977, enne seda oli Aruküla osa. Selle nime puhul võiks esitada võrdluseks Saaremaa Helda poolsaare nime, mille lähtekohaks võiks olla *helt*, *elt* : *elda* üldisema tähendusega 'millegi suurema külge kuuluv väike osa'. Hiiumaa nimi oleks lähtekohalt sama, millele lisanduks *er*-liide, seega *helt+er+maa*. Kohanime algussilbi seisukohalt on tähenduslikult huvipakkuv ka (*h*)*ell* : (*h*)*elli* 'väike kivine saareke', *häll* (*hell*) : *hälli* 'kaljune meremadalik', 'väike kivine saareke ilma rohu ja puudeta (Soome rannavetes)'. P. Ariste on nime päritolu pidanud hämaraks, esitades ühe võimalusena **helläterä* sõnadest *hellä* ja *terä* 'viljatera'. Sama etümoloogia esitab L. Kettunen, pidades seda siiski õigusega kunstlikuks ja oletades isikunime (*H*)*ella*, mida võrdleb Ellavere kohanimega. – MK

Ariste 1938b: 10; EO: 117; HK: 43; RehepappHi

Hendrikumõisa [ˈhendrikuˌmõisa] <-ˈmõisa ~ -sse> Pst – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Loodi ms), 1839 *Heinrichhof*. ⇒30C3 ♦ Olnud Loodi mõisa karjamõis, külanimi (1970) on saadud selle järgi. Varem XX saj ka Hendriku asundus. Hendrikumõisa kohal võis XVI–XVII saj olla ↑Loodi mõisa vana asukoht (Vanamõisa). – MK

KNAB; Rucker

Hergova [ˈherˌgova] <-sse>, koh ka *ˈHerkova* <-he> Se – küla Petseri rajoonis Petseri vallas (Pet, Saurova nulk), vn *Херково*, u 1790 *Херкова*, 1792 *Харькова*, 1849 *Лерково* (viga), 1872 *Херково*, 1903 *Herkowa*, *Cherkowo*, 1904 *Herkova*, *Херково*, 1922 *Herkovo*. ⇒46A2 ♦ XIX saj kuulus küla Petseri valda ning allus Petseri kogudusele. Nime lähtekohaks võiks olla *här*g + *-va*. Karjalas on *Herkkilä* küla, mis tuleneb sm sõnast *härki* või isikunimest, nt *Härkönen*. Võimalik lähe on ka Võru *hergo*, *hergonõ* 'edev'. L. Vaba seostab kohanime vanavene tüvega *хръв*, millega võrdleb vn *сръв* 'hall, värvimata kalev'; Vene allikates esinevat

Herjava küla algus. 2015. Foto Toivo Niinemets. Erakogu.

nimi mõlemal kujul: *Херково* ja *Сърково*. Vrd Herjava. – AK

Academic; Ernits 2012: 38; Hurt 1903: 240; Hurt 1904: XXI; KN; PGM 1785–1792; Pskov 1792; Pskov 1885: 590; RL 1922; Truusmann 1897b: 83; Vaba 2014: 920; VMS

Herjava <-le>, koh *Erjava* Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Võnnu ms), 1422 *Hergen*, 1586 *Hernope*, 1590–1600 *Herriope*, 1689 *Herriapeh*, *Harriepäh*, XVII saj *Harriope*, 1798 *Herjapä*, XVIII saj *Herriope*. ⇒10A4 ♦ Nime lähtekohaks on *härj* : *härja* + *pea*. – MK

EAA.1.2.941:730, 719, L 733, 722p; Johansen 1951: 262; Rev 1586: 67

Hermani [*'hermani*] <'Hermani ~ -sse>, kirjak varem ka *Hermani* ~ *Härmani* Pil – küla Järva maakonnas Imavere vallas, mõis, sks *Hermannshof*, 1797 *Hermanshof* (karjamõis), 1826 *Hermani- oder Kessakonna-M.* ⇒24A1 ♦ Hermani ehk Vana-Käsukonna mõis (sks *Hermannshof*) rajati XVIII saj Adavere mõisa karjamõisana, eraldati 1798 omaette mõisaks, mille alla kuulus ka Pilstvere abikirik Risti. 1920. a-tel tekkis sinna Hermani (Vana-Käsukonna) asundus, mis 1977 liideti Käsukonnaga. Al 2015 Hermani küla. Nimi pärineb mõisanime kaudu isikunimest (Hermann Carl von Vietinghoff). Vrd Käsukonna. – MK

BHO: 115, 340; EM: 115; Mellin; Stryk 1877: 401; ÜAN

Hertu <-sse>, koh ka *Ärtu*, kirjak varem ka *Härtu* Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Valtu ms), 1241 *Hærmæto*, 1412 *HermYTE*, 1558 *Hermet*, 1732 *Herto M.* ⇒12B4 ♦ Põlisküla, mis XVII saj mõisas-tati. 1663 on esimest korda mainitud kõrvalmõisana, 1697 eraldati Valtust iseseisvaks mõisaks, XIX saj sai jälle Valtu mõisa kõrvalmõisaks. Külaks kujunes uuesti 1920.–1930. a-tel. Nime lähtevorm on ilmselt olnud **Härmæto* (L. Kettunen järgi ka **Hermatu*, **Hirmutu*), Härma on ehk olnud isikunimi, Kettunen võrdleb nime ka soome sõnaga *härmä* 'härmatis'. – PP

Bfi: I, 111, 1479; EO: 250; Joh LCD: 350; LCD: 42r; SK I: 513–514; Thor-Helle 1732: 312

Hiie <-sse>, koh ka *Iie* Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Ohekatku ms). ⇒22B1 ♦ Põlisküla, mis 1939. a paiku sai nime Ohekatku Hiiemäe järgi (*hiis* 'pühaks peetud mets'), ilmselt oli põhjuseks vana nime oletatav halvapäälisus. Küla ajalooline nimi on Oore (rahvasuus ka 'Oora; 1241 *Wori*, u

1700 *Fohr*, 1725 *Oreküll*, 1844 *Ore*), mis võib ehk lähtuda sõnast *voor* (sm *vuori*) 'mägi'. 1977 liideti Hiiega ↑ Ööre küla. – PP

EO: 161; ERA.14.2.713 (Kehtna vallavalitsuse kiri 30. XII 1938 nr 4/669); Joh LCD: 669; LCD: 42r; Rev 1725/26 Ha: 282; Schmidt 1844

Hiiemetsa [*hiie_metsa*] <-`metsa ~ -sse> Vai – küla Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas, mõis (Repniku ms). ⇒8B2 ♦ Hiiemetsa nime pani Auvere-Joala vallavolikogu ametlikult 1936. Küla piires oli Hiiemägi, Hiiemets ja varem ka Hiiemetsa talu. Varasem nimi oli Repniku (vn *Репник*, 1499 mõis *Repnik*, 1552 küla *Repnick*, 1782 *Reepnick* oder *Rebnick*, u 1913 *Репникъ*), nime kohapealne hääldus ka Reebniku. Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus sulandus samanimelisse küllasse pärast 1930. a-id. * *Rahvaetümoloogia seob Repniku nime vene sõnaga péna 'naeris'*. – MK

Bfi: I, 584; ERA.14.2.720 (Auvere-Joala vallavolikogu 5. III 1936 otsuse ärakiri); EVK; Hupel 1774–1782: III, 469; KNAB; Paucker 1847–1849: 44

Hiienurme [*hiie_nurme*] <-`nurme ~ -sse>, koh 'Ii_nurme Rap – paik (küla) Rapla maakonnas Raikküla vallas (Järvakandi ms), 1412 *Hydenürm*, 1452 *Idenorm*, 1798 *Idnurm*. ⇒12A4 ♦ Põlisküla, mille kõrval XVI saj (1556) on olnud ka samanimeline mõis. 1977 liideti Põlma külaga. Nimi on selgelt kaheosaline: *hiis* : *hiie* + *nurm*. – PP

Bfi: I, 111, 210, 1439; Joh LCD: 611; Mellin

Hiessaare [*hiies_saare*] <-`saarde ~ -le> Phl – küla Hiiuma maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1606 *Hie Knuth* (vabadiik mõisa *Kahusals gârth* naabruses), 1798 *Hio* (küla), *Vormahls Hienhof*, 1811, 1834 *Hio-küllä*, 1855 *Hiesaar*, 1939 *Hiessaare*. ⇒48B2 ♦ C. Russwurm on nime tõlgendanud salusaareks, tema järgi on lähteks *hio* 'püha hiis', sm *Hiije*, *Hiide* 'pooljumal, hiiglane'. Võrrelda võib sõnadega *hiid* : *hiiu* 'hiiglane, vägilane', *hiis* : *hiie* 'salu, põõsastik'. L. Kettunen toetab P. Aristelt ja Russwurmilt pärinevat arvamust, et Hiessaare järgi on võinud nime saada kogu Hiiumaa. Hiessaare Hindre, praeguse Hiie talu juures on olnud muistne Hiie või Hiiumõis (1688 *Häfwett Hien*, *Godzet Hie*, *Häf Hio*); e-lised ja o-lised kirjapanekud vaheldusid juba XVII saj. Vrd Hiiumaa. – MK

Ariste 1938b: 11; EO: 109; HK: 46, 126; Tiik 1966: 549

Hiessoo [*hiies_`soo*] Lüg – soo Ida-Viru maakonnas. ⇒6C4 ♦ Soo asub Aidu-Liiva külast idas ja kirdes. Nime lähtekohaks on *hiis* : *hiie* 'püha salu'. – MK

Hiietse <-sse ~ -le>, koh *Iietse* Nis – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Vardi ms), 1412 *Hydentaken*, 1796 *Hietagga*. ⇒11B3 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Varbola osa. Nime lähtekohaks on *hiis* : *hiie* 'püha salu', teine koostisosa *taguse* on lühenenud *tse*-ks. L. Kettunen on järeloosa vasteks kirjapanekuid tundmata ekslikult pakkunud *-otsa*. Nime on samastatud XIII saj kirjapanekuga *Egentakæs* (1241). Näib, et kohal on olnud rööpselt nimi **Jöetaguse* (1461 *Jogentaken*, 1744 *Jöhtaggo*). – MK

BHO: 116; EAN; EO: 240; Joh LCD: 331; KNAB

Hiievälja [*hiie_välja*] <-le>, koh *Iie_välja* Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Roobaka ms, Triigi ms), 1561 *Heidefelt*, 1798 *Hiewelli*. ⇒50C2 ♦ Küla on olnud ka Aru mõisa järgi, oli 1977–1997 ametlikult Roobaka osa. Nimi lähtub sõnadest *hiis* : *hiie* 'püha salu' ja *väli*. – MK

EAN; Johansen 1951: 307; KNAB; Rehepapp; SK I: 42

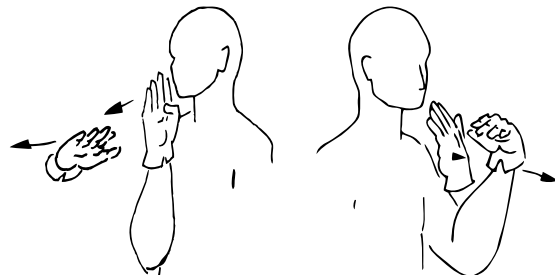
Hiiumaa kaart. XIX saj I pool. EAA.2072.9.122.

Hiiu <le> Kei – Tallinna asum Nõmmel. ⇒1A2 ♦ Linna jagu sai nime selle järgi, et esimese maja ehitanud sinna hiidlane Andrus Bork, kes olla oma majale teiste villaomanike eeskujul riputanud sildi *Hiokiula* (1886). XX saj algul hakati paika kutsuma Hiiukülaks, aegamööda lühenes nimi Hiiuks. Hiiu nimi anti 1922 ka tänavale ja 1926 raudteepeatusele. – PP

Kivi 1972: 37; Tallinn 2004: I, 120–121; Tallinna asumid 2013: 180–181

Hiiumaa [*hiuu* 'maa'] <le> = **Hiiu maakond** – maakond ja saar Lääne-Eestis, 1575 *Hioma*, 1732 *Hio-ma*, 1782 *Hio ma*, 1826 *Hio-Ma*. ♦ Saart on esmakordselt mainitud 1228 (*insula deserta que dicitur Dageida*), hiljem nimede all *Dagden*, *Daghöe*, *Dagaithi*, rootsi *Dagö*. Halduslikult kuulus Hiiumaa Läänemaa alla, omaette maakonnaks eraldati 1946. 1950 nimetati see Hiiumaa rajooniks ja 1990 uuesti maakonnaks. Eestikeelses nimekujus esineb A. Thor Hellel *o-line* nimekuju ka mõisanimes: 1732 *Hio mois* (= Hiiesaare). L. Kettunen on võrdluseks esitanud saare soomekeelse nime *Hiidenmaa* ja eesti sõnad *hiis*: *hiie* 'salu, põõsastik', *pühad hiied* 'pühapaigad', *hiid* (*hiis*): *hiiu*, *hiidlane* 'hiiglane', 'Hiiumaa elanik'. Sõnatüve algtähtenduseks on arvatavasti 'matmispaik'. Hiiumaa nimekuju tuleb kirjanekuisse 1575, kuid esineb rahvaluules. Rootsi *Dagö* lähtekohaks on tõenäoliselt isikunimi + õ 'saar'. P. Johansen on võimalikuks pidanud, et esiosa *Dag-* on rahvaetümoloogiline moodustus eesti sõnast *tahk*: *tahu* 'luisukivi, kant', kusjuures varasemate kirjanekute lõpuosa, vanapõhja *-ethe* 'maakitsus', oleks vaba tõlge eesti sõnast *nina*. Vrd Hiessaare. – MK

BHO: 51; Bienenstamm 1826; EES: 75; EO: 109; Essen, Johansen 1939: 257; HK: 46–47; Hupel 1774–1782: III,

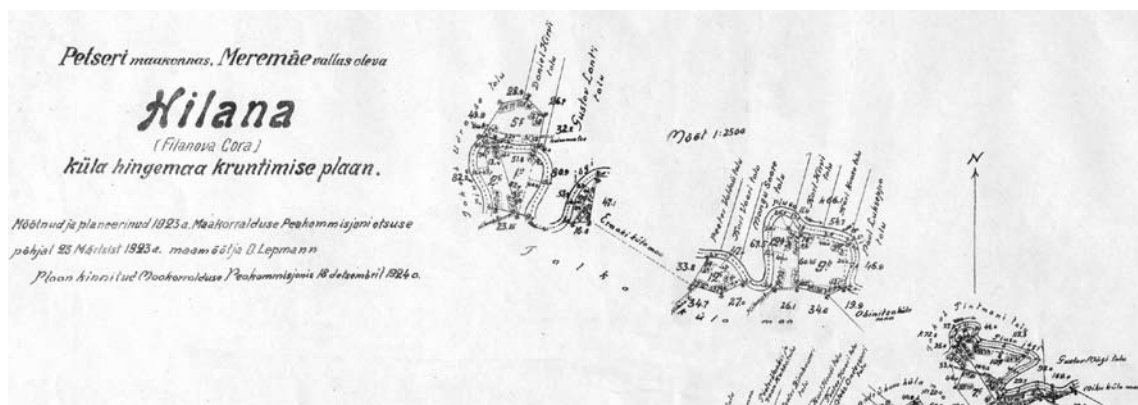

Hiiumaa viipenimi. Häälilik *h* häälendamist kontrolliv käeasend või selle variant.

571; Johansen 1951: 126; LUB: VI, 2718; Thor-Helle 1732: 309

Hilana <le>, koh <he>, koh ka *Hilandö* <he>, koh varem ka *Hilana* 'mäe Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Mokornulk), 1652 *Филинова Гора*, u 1790 *филипова Гора*, u 1866 *Филанскъ Гора*, 1872 *Филоново Гора*, 1889 *Hilana*, 1904 *Hilana*, *Hilandö-mäe*, *Филоново Горá*, u 1920 *Hilane*, 1922 *Hilande-Mäe*, *Hilande*. ⇒45C1 ♦ Küla kuulus XVIII–XIX saj Taeluva kogudusse ning Obinitsa kogukonda. Perekonnanimi *Filonov* (*Филонов*) tuleneb isikunimest *Филон* (< kreeka *Φίλων/Philon* 'armastatu, armastav'), kuigi venelastel esines seda nime väga harva. V. Aabramsi väitel võib kohanimi tuleneda vene eesnimest *Filimon* ~ *Filon* (*Филонъ*). Võimalikud kohanimi lähted on ka *филон* 'logard' ja *филиан* 'loorkull' (millest perekonnanimi *Филинов*); viimast varianti toetab rahvapärinus kõige enam. Pihkvamaal leidub mitu *Filonovo* (*Филоново*) küla. – AK

Aabrams 2013: 241; Academic; Eesti TK 42; Hurt 1904: XIX; Hurt 1904–1907: II, 64; KN; KNAB; PGM 1785–

Petserimaa Meremäe valla Hilana küla kruntimise plaan. 1923. EAA.3724.4.2023, L 2.

1792; Pskov 1885: 589; RL 1922; SeK: 28; Truusmann 1890: 54; Tupikov 1903: 330; Vene TK 126; Vene TK 420; VMS

Hilba <-le>, koh <-lõ> Kan – paik (küla) Põlva maakonnas Kõlleste vallas, veski (Karaski ms, Krootuse ms), 1804 *Dorf Ilba*, 1839 *Hibba*, 1862 *Hilba*. ⇒39C1 ♦ Hilba nime pandi XIX saj alguses kirja Musti ja Karaski mõisa külana, nimi oli saadud Hilba veskilt. Teised talud peale veski kaotati XIX saj mõisamaa alla. Hilba veski kõrval oru loodepoolisel kaldal asus Krootuse mõisa kolmene talurühm (samal kujul juba 1685. a kaardil), mida XVIII saj nimetati *Sälliste külaks (1783 *Selleste Wilhelm ja Maert*, 1804 *Dorf Sellisto*). Sama külanimi esineb kaardidel 1930. a-teni (*Säliste*). Rahvasuus hakati küla kutsuma veski järgi Hilba külaks. 1920. a-tel tekkis oru kagupoolsele kaldale asundustalude rühm, mida hakati kutsuma pilkenimega Täikülä, ametlikult kuulusid ka need majad Hilba küla alla. 1977 liideti Hilba küla vanad talud Krootusega, Hilba veski ja Täikülä Ihamaruga. Hilba nimi pärineb veskilt, mis on oletatavasti nime saanud isikunimest *Hilp* (tartupäraselt *Ilp*). Tõenäoliselt on see eesnimi *Filipp*(os) mugandus (*Filip* > *Hilip* > *Hil'p*). Vrd Ilbo talu (Võn Pedaspää). *Ilp*-algulisi isikunimesid on peetud ka muinasnimedeks või ühendatud eesnimedega *Hildebert* ja *Hilpert*. Vrd Ilpla. – ES

EAA.567.2.650:3, L 1p; EAA.2059.1.2760, L 2;
EAA.308.2.88, L 1; EAA.1267.1.286:175, L 338;
EAA.567.2.624:2, L 2p; KNAB; Rücker; SK I: 44–45

Hilliste <Hilleste ~ -sse> Phl – küla Hiiuma maakonnas Pühalepa vallas (Pühalepa krkms), ? 1539 *Hilliast*, 1564 *Helikeste*, 1583 *Hilckste*, 1599 *Hillikaste*, *Hilliste*, *Hillikas*, *Hilligeste*, 1817 *Hillikeste*. ⇒48C3 ♦ Nimega võib võrrelda XV saj esinenud mehenime *Hille*. L. Tiik on pidanud võimalikuks, et nimi tuleb mingilt katoliiklikult Pühavaimu kabelilt, millest küll teated puuduvad, kuid küla ise on kuulunud Pühalepa kirikumõisale. Nime varieerumine kirjanekuis näitavat Tiigi arvates selle võõrapärasust (sks *heilig* 'püha'). P. Ariste on esitanud eesti etimoloogia *Hilleste* <(h)ille 'talleke'. Saaremaalt on 1617 kirja pandud nimi *Heylike Hanns*, mida on kõrvutatud friisi mehenimega *Heil*, *Heilke*. V. Nissilä lähtub Karjala *Hill-*, *Hillin*-nimede puhul osalt sugunimest *Hiltunen*, osalt aga Skandinaavia eesnimest *Hildur*. Vrd Saaremaa XVI–XVII saj lisanimed *Hillaste*, *Hilleste*, *Hellieste*. Ka Läänemaalt on 1591 kirja pandud

Hillist by ja XVII saj algul *Hilliste*. Hilleste nimi on lähtunud kas mehenimest (kirja pandud XVI saj kujul *Hille*) või L. Tiigi oletuse kohaselt sks sõnast *heilig* 'püha'. Vrd Illuste. – MK

Ariste 1938b: 11; EAA.1.2.932:76, 72, L 253, 232; HK: 47; Nissilä 1975: 253; Saaga: Originalet av Jakob Koits regestverk. Del 1, H:9; Tiik 1966: 550; Tiik 1976a: 416; Tiik 1976b: 486

Hilläkeste [*hil'l'äkeste*] <-le>, koh ka *Hil'l'äkese* ~ *Hil'l'äköstö* ~ *Hil'l'äköstö* Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Koolina nulk), ? 1585–1587 *Онаньина*, 1627 *Ананина*, 1686 *Ананьина*, u 1866 *Б. Ананьина*, 1872 *Ананьино*, 1882 *Хельково*, 1904 *Hil'l'äkösi*, *Hiljaköstö*, *Ананьино*, u 1920 *Hilläkeste*, 1928 *Hiljakeste*. ⇒45C2 ♦ XIX saj kuuluv Ulanuva (*Уланово*) kogukonda ja Saalessa (*Залесье*) kogudusse. 1977–1997 oli Meremäe küla osa. Küla on kutsutud mitut moodi, seto omast on andmeid XX saj alguses. Hilläkeste nime seletus võiks olla seotud võru-seto sõnaga *hilläkeiste*, *hilläköistö*, *hilläkesi* 'aeglaselt' (selle teisendid on veel *hillököitsi*, *hillököidse* 'hiljukesi', *hillä* 'tasa' või *hilläk*, *hillakunõ*, *hillalik* 'aeglane'). M. Kallasmaa toob Hilleste nime all võrdluseks XV saj mehenime *Hille*, samuti Saaremaal XVI–XVII saj esinenud lisanimed *Hillaste*, *Hilleste*, *Hellieste*. E. Tarvel pakub seletuseks *Hille* ~ *Hillo*, eesnimest *Hilarion* ~ *Hilarius*. Kui otsida nimele vene algupära, siis vrd *хилый* 'vilets, märg (ilm, haigus)'. 1882 mainitud nime *Хельково* seletuseks pakub J. Truusmann soome sõna *hilikki* 'kiire' või *hilikka* 'peakate'. Perekonnanimi Ananjin (*Ананьин*) pärineb vanast heebrea nimest Anani (*Ананий*, varian did *Ананья*, *Анашка*, *Анаха*). Sõnalise lähtena vrd ka Novgorodi murretes *ананья* 'seltsiv, sõbralik, hell, kuid veidi kaval inimene'. XVI–XVII saj allikais on lisanimesid *Ананский*, *Анаткин*. Hilläkeste lõunaots kannab Unkiba nime. Vrd Hilleste. – AK

Academic; Eesti TK 42; Hurt 1904: XVIII; Ivanov 1841: 185, 221; KN; KNAB; Pskov 1585–1587: 411; Pskov 1885: 506; SeK: 28; Setumaa 1928: 277; Truusmann 1897b: 83; Vasilev 1882: 12; Vene TK 126

Himma <-le>, koh *Himma küla* <- küllä> Plv – küla Põlva maakonnas Laheda vallas (Vardja ms), 1824 *Himma* (perekonnanimi), u 1900 *Хима-Кюла*. ⇒40A2 ♦ Algselt oli tegemist Koiola küla Vaaski talurühmaga, mille nimi sai alguse talupojast (1627 *Lettle Iwassky* 'lätlase Ivask'). Mellini kaardil 1798 oli see *Waske* küla. 1824 sai üks *Waaske* lisanimega talupere pere-

konnanimeks *Himma*. Tõenäoliselt oli see peremehe rahvapärane lisanimi juba enne, vrd *Himmakasse Michel* Partsi mõisas 1795. XIX saj jooksul kujunes ühe talu rahvapärasest nimest külanimi. Talupoja lisanimed *Himma* ja *Himmakase* näitavad tõenäoliselt pärinemist vanast ↑*Himmaste* külast. Vähem tõenäoline on, et nendes lisanimesed oleks säilinud *Himmaste* ja *Himmiste* külale nime andnud talupojasoo muinasaegne nimi, kuid ka seda ei saa välistada. *Himmaga* on 1977 liidetud ↑*Lahoküla*, loodeotsas asuvad *Kikari* talud. Vrd *Ivaski*. – ES

EAA.3174.1.180:11, L 11; EAA.1865.2.62/7:5, L 5; Mellin; Rev 1624/27 DL: 58; Vene TK 42

Himmaste <-sse>, koh *Himmastõ* <-he ~ Himmatsihe> Plv – küla Põlva maakonnas Põlva vallas (Vana-Koiola ms), 1627 *Himmowitz*, 1638 *Himmewitz Külla*, u 1685 *Himmast Kylla*, 1839 *Himmasta*. ⇒40A1 ♦ Põline küla, mille nimi sisaldab isikunime **Himma* ja kollektiivliidet. Viimane on varieerunud kahe mitmuse omastava moodustamise viisi -*stõ* ja -*tsi(dõ)* vahel. Revisjonides on kasutatud ka saksa-slaavipärasest *witz*-kohanimeliidet. *Himma* pärineb kõige tõenäolisemalt muinasaegsest isikunimest **Himot(tu)* (*tu*-liitega tuletis tegusõnast **himota* 'himustada, tahta'). Nendes nimenäidetes, kus *h* alguses puudub, on nähtud pigem germaani algupära, vrd vanasaksa *Immo*, *Imma*, *Imme*. Siiski on ka soome *h*-alguliste perekonnanimede *Himmanen* ja *Himanen* puhul, mis sobivad *Himmaste* nimega väga hästi, jõutud germaani algupära eelistamiseks. *Himmaste* kui suure küla nimi pärineb tõenäoliselt muinasajast, kuid isikunimede laenamine ja laennimede ümbertõlgendamine polnud ka siis välistatud. *Himmaste* külaosad on Kotiots ja Plakiots, kaugemad omaette piirkonnad on Mäelüsmõtsa, Põdõrhavvo ja Võlsimõtsa. Vrd *Himmiste*, *Imste*, *Imukvere*. – ES

EAA.308.6.332:1, L 1; EO: 216; Rev 1624/27 DL: 57; Rev 1638 I: 142; Rücker; SK I: 46; Stoebeke 1964: 20–21, 153; Sukunimet 1992: 100

Himmiste¹ <-sse>, koh <-he> Plv – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Vastse-Koiola ms), 1563 *Химазу* (küla), 1627 *Himmest*, 1638 *Himmist*, 1795 *Himmiste*. ⇒40B2 ♦ *Himmiste* on Võhandu jõe äärne vana küla, mille alla on nt 1795. a arvatud ka kogu Tsolgo kant (1638 omaette külanimega **Süväjärve*, *Sõha Jerw*). Nime lõpus on Põlvale tüüpiline *ste*-kollektiivliide, algusosa sisaldab erinevalt *Himmaste* nimest *i-d*. Ühest küljest võiks see olla mitmuse tunnus: **Himmi* + *ste*. Teisalt sobivad hästi vanasaksa ja vanataani isikunimed *Himmi*, *Immi*. D.-E. Stoebeke on (*h*)*immo*-tüvelisi nimesid pidanud kahtlemisi germaani algupäraga, (*h*)*immi*-tüvelisi aga pigem germaani algupäraga nimedeks. Kuna *Himmaste* ja *Himmiste* asuvad ühes kihelkonnas ja pole alust arvata, et nime vanuses oleks põhimõtteliselt suurt erinevust, siis jääb üle oletada, et nimesid **Himma* ja **Himmi* tajuti juba algselt erinevate isikunimedena. *Himmistega* on 1977 liidetud Jõeveere-*Himmiste* küla, mis enne seda moodustas suurema osa praegusest *Himmiste* külast. Vrd *Imste*, *Himmiste*². – ES

EAA.1865.2.62/4:4, L 3p; Rev 1624/27 DL: 59; Rev 1638 I: 133; Selart 2016: 95; SK I: 46; Stoebeke 1964: 153

Himmiste² <-sse>, koh *Immiste* Khk – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Pilguse ms), 1592 *Himmy*, 1645 *Himmufse Lüll*, 1692 *Himiste Hanso Thomas*,

1798 *Jmist*. ⇒49B4 ♦ Küla on kuulunud ka Lümanda mõisa alla. 1977–1997 oli Pilguse osa. *Himmiste* on nime saanud isikunimest lähtunud talunimest. Vrd *Himmiste*¹. – MK

Rehepapp; KNAB; Mellin; SK I: 46

Hindaste <-sse>, koh *Indaste* Ris – küla Lääne maakonnas Nõva vallas (Nõva ms), 1402 *Intas*, *Inthosz*, 1535 *Hintast*. ⇒10B2 ♦ Küla on kuulunud ka Lihula ja Padise kloostriale. Võimalik, et külanime aluseks on isikunimi, vrd *Hint*, *Hinto*. Vrd *Hindu*. – MK

Essen, Johansen 1939: 60; Johansen 1951: 234

Hindo <-le>, koh <-lõ> Rõu – paik (küla) Võru maakonnas Võru vallas (Vana-Kasaritsa ms), 1684 *Wehe Hindt*, *Wehe Handt*, 1839 *Hindo*. ⇒44C1 ♦ Liideti 1977 Meegomäe külaga. Kõrvuti asuvate *Hindo* ja *Vähä* küla algtaludest annab aimu juba 1638. a revisjoni teade, et samas talus, kus on peremees *Wehe Andres*, elab ka *Rautzep Hinno*. Sama sajandi lõpu kaardilt on näha, et *Rautsep Hindt* elab Meegomäel, *Wehe Hindt* Hindol ja *Vähä* küla hilisemas asukohas elab *Wehe Hinno*. Vahelduvad eesnimed *Hino*, *Hint* ja *Hindo* on tekkinud ristnimest *Hindrik*, saksapäraselt *Heinrich*. *Hindo* nimes on omastava vormis sulghäälik *d* säilinud, vrd *Hino* ja *Hinu*. Vrd *Hindu*. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.6.316:31, L 2Sp; Rajandi 1966: 73–74; Rev 1638 I: 205; Rücker

Hindsa [*hin'd's'a*] <-le>, koh ka *Hin's'a* <-lõ> Se – küla Võru maakonnas Misso vallas (Pan, Luhamaa nulk), 1866–1867 *Линосова*, 1882 *Линусы*, 1886 *Hindza*, 1903 *Hindsä*, 1904 *Hin'dsa*, *Линусы*, u 1920 *Hintsä*, 1922 *Hindsa*. ⇒45B3 ♦ Küla oli olemas XVIII saj, XIX saj kuulus Selesova (*Железово*) kogukonda ja Pankjavitsa kogudusse. 1977–1997 oli Määsi küla osa. *Hindsa* nime tõenäoline lähe on eesnimi *Hint* või *Hindo* (< *Hindrik*, sks *Heinrich*). Võimalikud nimevasted on ka Lõuna-Eesti *hin'do* 'kekats' või *hin'd's'o* 'varsa meelitusnimi ja kutsumishüüd'. *Hindsa* nimel on mitmeid paralleele Võrumaal. Huvi äratav aga vene nimi *Линусы*, mis tuleneb arvatavasti eesti sõnast *linnus* (linnamägi), kohalikus häälduses *liin* (*liinamägi*), nagu arvas ka J. Truusmann. Samas ümbruskonnas niisugune muistus puudub. Vrd *Hindo*, *Hinsa*, *Hintsiko*. – AK

EAA.298.2.71, L 18; Eesti TK 42; Hurt 1903: 290; Hurt 1904: XXII; Hurt 1904–1907: II, 143; Päll 2003: 133; RL 1922; SeK: 29; Truusmann 1897b: 36; Vasilev 1882: 163; VES; VMS

Hindu¹ <-le>, koh *Indu* Emm – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1564 *Laße Hint*, 1565 *Hinrich Larson*, *Sörro Hinto Hannuß*, 1832 *Hindo* (küla). ⇒47C4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Sõru küla osa. *Hindu* nimi tuleneb isikunimest *Hint*: *Hindu* tekkinud talunimest. Hiiumaal esines XVI–XVII saj mehenimena nii *Hint* kui ka *Hintu*. Vrd *Hindu*², *Hindu*³. – MK

EAA.46.2.289, L 1; EAN; HK: 48; KNAB; Tiik 1969a: 82; Tiik 1970a: 607

Hindu² <-le>, koh *Indu* Jaa – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Maasi ms), 1798 *Hindo* (talurühm), u 1900 *Гиндо* (küla). ⇒51A1 ♦ 1977–1997 oli *Hindu* ametlikult Randküla osa. Külanimi pärineb isikunimest. Vrd *Hindu*¹, *Hindu*³. – MK

EAN; KNAB; SK I: 47

Hindu³ <-le>, koh *Indu* ~ *Indu* küla Ans – küla Saare maakonnas Salme vallas (Jämaja krkms, Torgu ms),

1645 *Hinto Matz*, 1795 *Hindo* (küla). ⇒52B3 ♦ Küla on kuulunud ka Abruksa mõisa alla. 1977–1997 oli ametlikult Anseküla osa. Hindu nimi on tõenäoliselt tekkinud talunimest, mille lähtekohaks on isikunimi *Hint*, *Hintu*. Vrd *Hindu*¹, *Hindu*². – MK

EAA; KNAB; SKI: 47

Hingu <`Hingu ~ -sse ~ -le>, koh *Ingu* Nis – küla Harju maakonnas Kernu vallas (Laitse ms), 1689 *Ingoby* (küla), 1725 *Ingo* (küla), 1796 *Jngo*. ⇒11B2 ♦ 1565 oli Kustja vakuses *Mattz Hincke*. XVII saj-st kuulus Hingu küla Laitse mõisa juurde. Külanime aluseks on isikunimi *Hingo*, *Hink* : *Hingu*, mis võib olla lühend mehenimest *Heinrich*. – MK

EAA.1.2.931:120, L 112p; Mellin; Rajandi 1966: 202;

Rev 1725/26 Ha: 236

Hinniala [*hinni_ala*] <`alla> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1782 *Hinnialla Tannil*, 1798 *Hinnialla*. ⇒45B2 ♦ 1684. a kaardil on peaaegu samas kohas poolemehed *Ruka Hans* ja *Tamme Hint*. Esimese nime meenutab mäenimi Rukõmägi, teise eesnimega *Hint* : *Hindi* ~ *Hinni* võiks seostada Hinniala külanime. Algnime *Heinrich* muganduste hulgas on *i*-line *Hinni* suhteliselt vähem esinev kui *Hinu*, *Hino*, *Hindu* jt. *ala*-lõpuline nimetüüp *Hinni* + *ala* 'alumine Hinni' on küllalt haruldane. Selles piirkonnas Piusa ääres leidub neid nimesid veel, nt Keldoala talu Tellaste külas, Orgala heinamaa Kõrve külas. 1977–1997 oli Hinniala Tellaste küla osa. – ES

EAA.1865.2.141/2:48, L 46p; EAA.308.2.178, L 1; Mellin

Hino¹ <-le>, koh <-lõ> Kan – küla Põlva maakonnas Kanepi vallas (Erastvere ms), 1783 *Hinno Hindrik*, 1937 *Hino* (talud). ⇒39B2 ♦ Algselt on olnud tegemist taluga Nahaküläs, mis paiknes küla vanast tuumikust pisut edela pool. 1930. a-tekst oli see kujunenud talurühmaks, kuigi tollane topokaart tunneb veel üksnes Hino talunime. Ametliku külanimena 1945. a nimekirjas, hiljem oli koos Nahaküläga Naha-Hino nime all kuni 1977. Nimi on saadud mehenimest *Hino* ~ *Hinu* (vanas kirjaviisis *Hinno*), mis oli XVIII saj Lõuna-Eestis harilik eesnimi, üks paljudest algnime *Heinrich* mugandustest. Hino põhjapoolne osa on ↑Nahakülä, 1977 liideti Ritsike küla (1970). – ES

EAA.1267.1.286:63, L 120; Eesti TK 50; KNAB

Hino² <-le>, koh <-lõ> Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), 1638 *Pulli Henno*, 1684 *Pulli Hin och Peep*, 1782 *Pulli Hinno Peep*, 1820 *Pullihinno* (küla), u 1866 *Пуллихенно*, u 1920 *Henno*. ⇒45B4 ♦ Küla algталu on saanud nime 1638. a mainitud Pulli Heno järgi, 1688 oli talust välja kasvanud juba neli poolemeest. Varieeruv hääldus *Hino* ~ *Heno* kinnistus siin *i*-lisele kujule. Nime aluseks on *Heinrichi* mugandus. Vrd *Pulli*⁴. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2:23, L 23;

EAA.1271.1.224:182, L 779; Eesti TK 42; Rev 1638 I:

168; Roslavlev 1976: lisa 2; Vene TK 126

Hino järv, rahvak aj *Pugola järv* Vas – järv Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), 1627 *Puckula*, 1638 *Suhr Puckull*, 1684 *Pugulla Jerwy*, 1839 *Pugula S*, u 1920 *Pugula j*. ⇒45B4 ♦ Järv on oma praeguse nime saanud Hino küla järgi kagukaldal. Varasem nimi pärineb põlisest kadunud külanimest *Pugola*, mille järgi XX saj nimetati veel *Pugola nulka* ja ametlikult kohalikkude kooli. Et kool paiknes Missos Pulli järve

kaldal, leidub ka teateid Pulli järve nimetamisest *Pugola järveks*, mis saavad olla väga hilised. *la*-lõpuline *Pugola* nimi võiks pärineda muistsest isikunimest. Arvatavasti sama järve on mainitud 1563 nimega *озеро Кандоль*. See seostub teise Misso kanti ühendava vana kohanimega *Kandala. Vrd *Hino*², *Siksälä*. – ES

EAA.308.2.178, L 1; Eesti TK 42; KN; Rev 1624/27 DL:

74; Rev 1638 I: 159; Rucker; Selart 2016: 77

Hinsa [*hin's'a*] <-le>, koh ka *Hin'd's'a* <-lõ> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Tsonona ms), 1627 *Hintza Wasill* (pagenud), 1638 *Wassil Hintz*, 1684 *Hintze*, 1782 *Hinsa Hindt*, 1820 *Hinsa* (küla). ⇒45B2 ♦ Algtalu, praegune Hinsamäe talu, asus Kutsamäe ja Külaoru vahel Kar'adimäel. Seal on XVII saj keskel ääremaadele ümber asunud. 1684. a oli küla praeguses asukohas juba kolm sama lisanimega poolemeest. Nimi tuleb eesnimest *Hints*, mis on *Heinrichi* mugandus ka saksa keeles (*Hinz*, *Hinze*). Hinsa külaga on 1977 liidetud ↑Tsonona küla ja Palokutsa küla, viimane kuulus Vastseliina mõisa alla. Vrd *Hindsa*. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2:28, L 28;

EAA.1271.1.225:71, L 1063; Rajandi 1966: 202; Rev

1624/27 DL: 78; Rev 1638 I: 165

Hintsiko <-le>, koh *Hindsiku*, koh varem *Hindsigä* Har – küla Võru maakonnas Varstu vallas (Vastse-Roosa ms), 1684 *Hinzighoff*, *Hintzig Hoff* (karjamõis), 1744 *Hinsick*, 1798 *Hinsik*, 1839 *Hintzig*. ⇒44B4 ♦ 1419 on selle küla kohal olnud *Vallito* küla, mis 1627. a revisjoni ajaks on jäänud tühjaks (*Waltto Kuella*). Samas revisjonis on Mõniste mõisa all mainitud talupoegi *Hintze Lauer* ja *Hinske Thomas*. 1638 on ka Saru külas elanud *Hintzick Thomas*. Niisiis on selline lisanimi Mõniste ja Saru mõisas olnud juba enne, kui see kinnistus praegusele Hintsiko külale XVII saj keskel. Al XVII saj lõpust on Hintsiko olnud nii Mõniste kui ka Saru, kõige viimati Vastse-Roosa mõisa karjamõis. 1920. a-tel oli asundus, hiljem küla. Nime aluseks on saksa mehenimi *Hinz(ig)*, üks paljudest *Heinrichi* muganditest. Samatüvelisi perekonna- ja kohanimesid leidub Soomes, perekonnanimesid Saksamaal. Hintsikoga on 1977 liidetud Puustuse (Puustuse) ja ↑Seveli (Rõu) küla. – MF

EAA.308.2.172, L 1; EAA.567.3.168:7, 15, 22, 30, L 6,

12p, 19p, 28p; Lexikon der Familiennamen 2008: 298;

LGU: I, 208; Mellin; Rev 1624/27 DL: 99; Rev 1638 I:

216, 222; Vilku 2003: 79

Hinu <-le>, koh <-lõ>, kirjake varem ka *Hino Rõu* – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Rõuge ms), 1684 *Wirro Hinn*, 1765 *Dorf Hinno*. ⇒44C2 ♦ Hinu oli 1977–1997 Muhkamõtsa küla osa. Külanimi pärineb talupoja lisanimeks saanud eesnimest *Hinn* : *Hin(n)u* (↑*Hino*¹). 1684. a elas seal lähedal, kus oli *Wirro Hinn*, veel *Kawa Heder*, kellest on alguse saanud põhja pool eraldi paiknev Kõva talu. Viro lisanime oli 1684 Rõuge mõisas vaid üks, kuid XVII saj algupoolel oli neid rohkem. Tüüpiliselt asusid need talud põliste keskuskülade servaaladel. Vrd *Viru*. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:254, L 248p

Hirla [*'hirla*] <-sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas (Võivere ms), 1241 *Hyrulae* (küla), 1726 *Irla*, 1796 *Hirla*. ⇒15A3 ♦ P. Johansen on külanime aluseks pidanud küsimärgiliselt loomanimetust *hirv* : *hirve*, mis võis L. Kettunen arvates

esineda ka isikunimena, nagu eeldab järgnev liide *-la*. Hirlaga on 1977 liidetud Karuvälja (1970). – MK
EAN; EO: 71; Joh LCD: 284, 378; KNAB; Mellin; Rev
1725/26 Vi: 234

Hirmuküla [*hirmu_küla*] <-`külla ~ -sse> Krk – küla Viljandi maakonnas Karksi vallas (Karksi ms), 1638 *Hirmo Hering* (talupoeg Karksi mõisa Saviaru küla all), 1795 *Jrmo Hanus*, *Jrmo Hans* (talupojad Karksi mõisas). ⇒37B1 ♦ Talurühmana veel 1941. a kaardil, 1970 Hirmu küla, al 1977 Hirmuküla. Nimi on tekkinud talunimest, mille lähtekohaks võis olla lisanimi sõnast *hirm* või isikunimi *Herm*. Hirmukülaga on 1977 liidetud ↑Kolda ja Kulli (1731 *Kulli Mick*, külana 1930. a-tel). – MK

EAA.1865.3.196/1:40, L 39p, 40; KNAB; Rev 1638 II: 65; RGADA.274.1.192/1:364, L 353p

Hirmuse <-sse> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lügane vallas, mõis, sks *Hirmus*, 1241 *Hermæs* (küla), 1404 *Hermes* (veski), 1637 *Hirmus* (küla?). ⇒6C4 ♦ Mõisat on mainitud 1492 (*Hermoszo*, *Hermatszo*), 1695 oli karjamõis ja 1699 iseseisev mõis. 1920. a-tel tekkis mõisa ümber Hirmuse asundus, mis 1939. a paiku muudeti külaks. 1970. a-tel nimetati seevastu Hirmuse asunduseks lõuna pool endise Hirmuse raudteepeatuse ümber kujunenud asulat. Viimane liideti 1977 Soonurmega. L. Kettunen on oletanud kohanime lähtumist isikunimest, mille aluseks oli *hirmus* : *hirmsa* (sm *hirmuisa*). Vrd Hirmuste. – MK
EO: 194; ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 12-525 asunduste kohta); Joh LCD: 359

Hirmuste¹ <-sse>, koh ka *Ermuste Rei* – küla Hiiuma maakonnas Hiiuma vallas (Kõrgessaare ms), 1565 *Hinrich Harmanson*, 1576 *Hermeste Benth*, 1599 *Hermista*, 1798 *Hirmust*. ⇒47A2 ♦ P. Ariste rekonstrueerib nime algkujuks **hirmuistēn* ja toob Wiedemannilt sõna *hirmus* : *hirmsa*. L. Kettunen toob kohanime vasteks sama, oletades, et seda võidi kasutada isikunimena. Isikunimena esineb see tõesti veel 1627 Põhja-Tartumaal (*Iwassky Hyrimuss*) ja Hiiumaalgi Käina vakusest on 1609 registreeritud *Mick Hirme-poick*, samuti *Kalama Hirmen*. L. Tiik peab külanime lähtekohaks esmamainingu isikunime *Hermann*. Siin on võimalik lähtuda ka saartel esinevast isikunime *Hermann* lühendist *Herm* : *Herma* ~ *Hermu*. Hirmuste nimekuju oleks sel juhul rahvaetümoloogia, mille aluseks on tõik, et nimi *Herm* ja sõna (*h*)*erm* 'hirm' langevad kokku. Rahvaetümoloogia tekkeajal pidi siis murdes hääldatama veel *Herman*, mitte (*H*)*ärman*. Kohanimedes on *er* säilinud ka mõnel pool *är*-aladel. Kuid erineva vanusega isikunimed võivad olla ka segunenud, kusjuures uus on aidanud vanal säilida. Pole ka võimatu, et nime tänapäevakuju on siirik Saaremaalt või ka mandrilt (vt Ermistu varasemaid kirjapanekuid). * *Rahva seletus on tänapäeval, et küla olla nime saanud hirmus pahast teest. Ka olla seal koht, kus tonte nähtud*. Vrd Ermistu, Hirmuste². – MK
Ariste 1938b: 29–30; EO: 194; HK: 49–50; Rev 1624/27 DL: 24; Tiik 1966: 552

Hirmuste² <-sse>, koh ka *Irmuste Kär* – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kaarma-Suuremõisa ms), 1645 *Hirmuste Hanß*, 1798 *Hirmus* (talurühm). ⇒52C1 ♦ Küla lõunaosa tuntakse Taterselja nime all (1798 *Tartraselja*, u 1900 *Tammercelja*). Vrd Hirmuste¹. – MK
KNAB; Mellin; SK I: 48

Hirvli [*'hirvli*] <-sse> Kuu – küla Harju maakonnas Kuu-salu vallas (Kolga ms), 1241 *Irmari*, 1455 *Hermel*, 1467 *Hirmell*, 1798 *Hirmela*, 1844 *Hirml*. ⇒5A3

♦ Taani hindamisraamatus 1241 on märgitud kuuluvaks Ojamaa kloostrivendadele Kolgas. Kuid juba 1259 ei olnud see kloostrimaade hulgas, vaid P. Johanseni arvates vahetatud Vohnja vastu, mille omanik oli Saxo, kellele kuulus ka Kiiu küla. 1455 on Hirvli koos *Kõndjärve või *Kõnnujärve (*Kendengerwe*) külaga läänistatud Kiiule. G. Vilbaste arvates võiks see paar korda Hirvliga koos mainitud nimi, mida on peetud ka Koitjärveks, olla samahästi Kõrveski (1517 *Korbe*, ↑Pillapalu). Hirvli omanikud on XVI saj sinna Hirvlist lõunasse rajanud mõisa. L. Kettunen arvates võib Hirvli nimi pärineda vanast läänemeresoome isikunimest **Irmari* (millest on tulnud ka sm Ilmari nimi); häälikute *m* ~ *v* vaheldus on kohanimedes sage. – MJ

BHO: 117; EO: 104; Joh LCD: 389; LCD: 47r; Mellin; Schmidt 1871; Vilbaste 1956: 117–118, 147, 214

Hoboala [*hobo_ala*] <-`alla>, rahvak ka *Ala_külä* Kan – paik (küla) Põlva maakonnas Valgjärve vallas (Karste ms), 1582 *Obola*, 1584 *Obolia*, 1627 *Hobboall*, *Hobbola*, *Hobbdalle Jerwe* (küla ja järv), 1685 *Hobbohall Byy*, *Habbohal Siön* (küla ja järv), 1723 *Dorf Hobdall*, 1783 *Hobbola Körtsi Peter*, 1903 *Hobboalla*. ⇒39B2 ♦ Algupäraselt on tegemist põlise nimega, Hoboala oli küla Kaagvere mõisa lahustükil. XVIII saj-st, kui lahustükile rajati Jõksi mõis, hakkas vana külanime ka rahvakeeles välja vahetama Jõksi nimi. Hoboala nimi säilis oja (üks Võhandu jõe olulisematest ülemjooksudest) ja kõrtsi nimes. XX saj ongi mõistetud Hoboala nime all kõrtsi ümbrusse jäävat talurühma, ametlik küla pole ta olnud. Rööpselt on seda kanti kutsutud Jõksi Alakülaks. Vastanduv Mäekülä ehk Jõksi paikneb praegu osaliselt Valgjärve ja osaliselt Kanepi vallas. Hoboala koos Mäekülä põhjapoolse osaga oli 1977. a-ni samuti ametlikult Jõksi küla, siis liideti see Mügra külaga. Hoboala nime tähendus ja algupärane struktuur pole selge. Võiks oletada, et tegemist oli *la*-lõpulise külanimega **Hobola* või **Obola* ja osis *-ala* on nimesse tekkinud hiljem, kui kõrtsi ümbruse alumist asendit hakati mõtestama kõrge-mal paikneva ülejäänud Jõksi küla suhtes. Samas on XVII saj kirjapildid väga varieeruvad, mis räägib oletusele vastu. Nime järelosa võis alata kaashäälikuga, mis oli XVII saj juba kadumas ja mida seepärast märgiti erinevalt, nii *h* kui ka *d*-ga. Sel juhul võiks oletada näiteks nimekoostist *hobo* 'hobune' + **hala* või **halla*, äärmisel juhul isegi *hobo* + *jala*. Lõpuks võib vana külanime lähtuda Jõksi järve kui suure ja piirkonnas dominantse järve põlisest nimest, mis võib pärineda läänemeresoome-eelsest keelevormist. Vrd Jõksi¹. – ES

EAA.308.2.173, L 1; EAA.1267.1.286:90, L 170;

EAA.3724.5.2829, L 1; PA I: 87, 136; Rev 1624/27 DL: 65, 109–110; RGADA.274.1.174:520, L 513p

Hobulaid [*hobu_`laid*] Rid – saar Lääne maakonnas Ridala vallas, rts *Hästholmen*, 1391 alamsaksa *Perdeholme*, 1562 *Обозапы*, 1642 *Hestholm*. ⇒9B4 ♦ Saart kasutati hobuste karjamaana. XVII saj allikatest alates esineb rootsi nimekuju, mis koosneb sõnadest *häst* 'hobune' ja *holm* 'laid'. Vanim nimekuju *Perdeholm* on algusosas küll alamsaksa keelde tõlgitud,

ent järelosa *holm* võib viidata nime rootsi algupärale. Rootsi keelseid loodusnimesid kirjutatakse kõnekeele põhjal XVII saj-st alates üha sagedamini määratud vormis (seega *Hästholmen*, mitte *Hästholm*). Hobustele viitavaid kohanimesisid on mujalgi Läänemere rannikul. Hobuseid võidi saartel pidada mh turvalisuse tagamiseks. Kaubalaevad, mille lastiks olid sageli ratsahobused, võisid kohalikest maaomanikest küsida karjatusluba. – MB, MK

BHO: 116; Johansen 1951: 112, 261, 269, 272; Lagman 1964: 114; Månsson 1644: 29; Raid 2002: 84–85, 96–97, 134–135; Wieselgren 1962: 12, 170

Hobulaiu [*hobulaiu*] <-le>, koh *Obu_laiu* Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Ungru ms). ⇒9B4 ♦ 1879 oli saarekesel kaks või kolm talu. Külanimi Hobulaiu järgi, ametlik al 1997. Varem arvati Rohuküla (1977–1997) või Nõmme küla alla (enne 1977). – MK

EAA.3724.4.786, L 1

Holdi¹ <-le>, koh <-lõ ~ `Holti> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Tsonora ms), 1626 *Holty Jann*, 1638 *Holty Jaen*, 1684 *Halti*, 1731 *Holde Tseffan*. ⇒45A2 ♦ XVII saj Haanja mõisa talurühmast sai XVIII saj Vastseliina, hiljem Tsonora mõisa lahustükk. 1684. a oli siin kolm sama lisanimega taluperet. Lisanimi on tõenäoliselt saksa päritolu ja tulnud isikunime kaudu, võimalikest algtähendestest vrd alamsaksa *holt* 'mets, salu' (sks *Holz*). – ES

EAA.567.3.180; EAA.308.2.178, L 1; EAA.567.3.181:30, L 29p; Lexikon der Familiennamen 2008: 302; Rev 1638 I: 172

Holdi² <-le>, koh <-lõ> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Koolina nulk), 1882 *Гольдикова, Козляево*, u 1920 *Goldikovo*, 1922 *Holdi*, 1923 *Koldikovo*, 1928 *Goldikova, Koldikova*. ⇒45C2 ♦ Esmakordselt mainitud puustusena (1882), küla ilmus allikatesse 1921–1922. Samal ajal (1923, 1938) on mainitud ka talunimena. 1977–1997 oli Kitsõ küla osa. Kohanime päritolu võib olla sama mis Rõuge Holdi külal. Vene nimekuju on arvatavasti lähtunud seto nimest. Võimalik on ka tuletis sõnast *голы́й* 'paljas; vaene', kuid A. Šteingolde siin sellist seost ei näe. J. Truusmann seletas kohanime läti sõnaga *galds* 'laud, saelaud' (L. Vaba täpsustuses latgali ehk idaläti *golc*). Vrd Holdi¹. – AK

Dal¹ 1880–1882; Eesti TK 42; RL 1922; Setumaa 1928: kaart; Truusmann 1897b: 11; Vasilev 1882: 67; ÜAN

Holdre [*'holdre*] <'Holdre ~ -sse> Hel – küla Valga maakonnas Helme vallas, mõis, sks *Hollershof*, 1782 *Holder mois*, 1900 *Oldre mõis*. ⇒37C3 ♦ Holdre mõis on rajatud mitmest varasemast külast XVI saj ja on kandnud saksa keeles nime *Morsel-Ilmus, Ilem-pus, Illmus*. 1598 sai mõisa Palm Riegemann abikaasaga, kes loovutasid mõisa oma võõraspojale Caspar Hollerile. See perekonnanimi oli aluseks mõisa hilisemale saksakeelsele ja eestikeelsele nimele. Veel Mellini kaardil 1798 oli märgitud mõisa saksakeelseks nimeks *Morsel Illmus* ja eestikeelseks *Holder M*. Vana nimi on pärit eesti keelest, L. Kettunen on selle kujuks oletanud **Ilmuse* ja arvanud, et aluseks oli isikunimi, seega liituks nimi teiste *Ilm*-alguliste kohanimedega. M. J. Eiseni oletatud lühendamise kujust **Ilm-Annuse* on vähem usutav. Holdre läänepiiril, osalt Pilpa küla piires on Kure talud. Holdrega on 1977 liidetud ↑Eera ja Peetri ehk Piitre (1922)

küla. Halduspiiriga eraldatud Holdre idaosas (Pihle) liideti 1977 Koorkülaga. – MK

EAN; Eisen 1929a: 161; EO: 178; KNAB; Mellin; Uustalu 1968: 735; Valgamaa 1932: 328–329

Holopi <-le>, koh ka *Holobi* <-lõ> Rõu – paik (küla) Võru maakonnas Võru vallas (Vastse-Kasaritsa ms), 1798 *Hollop* (kõrts), 1805 *Holleppi Jahn*, 1826 *Pallometz Hollopp*, u 1900 *Холыба*. ⇒45A1 ♦ Liideti 1977 Umbsaare külaga. Holopi juhtumil pole selge, kas algne on Palometsa külast välja asutatud talu või Vastse-Kasaritsa mõisakõrtsi nimi. Talupoja lisanime Holop tekkimisele on olnud kaks seletust: vn *xolon* 'pärisori, ori, poiss' või eesnime *Olaf* mугандus *Oolop*, millele on ehk sõna *holopp* tähendusese mõjul lisandunud *h* nime algusse. Vrd ka palju levinum lisanimi *Holo* või *Hol'o* traditsioonilise kirjapildiga *Hollo*. – ES

EAA.567.2.783:2, L 1p; EAA.1865.2.83/9:14, L 14p; Mellin; Rajandi 1966: 138; Vene TK 42

Holsta [*'holsta*] <'Holsta ~ -le> Rõu – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Saaluse ms), 1765 *Holste Jakkab*, 1796 *Dorf Holsta*, 1798 *Holsta* (kõrts), 1909 *Holstakrug*. ⇒45A2 ♦ Hajatalu selles kohas kandis 1684 nime *Wocke Peep*. Voki lisanimi, mis esineb al 1638, on siit kohast praegusesse Voki külla üle kandunud. Holsta lisanimi ilmus allikatesse XVIII saj ja võib olla seotud kõrtsi asutamisega sellesse talurühma. Kõige tõenäolisemalt seostub nimi vene sõnaga *холст* 'lõuend', vrd perekonnanimi *Holstov*. Teine võimalus on Saksa-Madalmaade perekonnanimi *Holst*, mis on tavaliselt saadud Holsteini päritolu näitavast lisanimest. Holstaga on 1977 liidetud Prandsumõtsa (Prantsumetsa) küla (Vas). – ES

BAL: 701; EAA.1268.1.401:115, L 110p; EAA.1268.1.403:289, L 250p; EAA.308.2.178, L 1; Mellin; Unbegaun 1995: 155

Holstre [*'holstre*] <'Holstre ~ -sse> Pst – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas, mõis, sks *Holstfershof*, 1424 *Olstever* (mõis), 1782 *Olstwerre mois*. ⇒30C3 ♦ XX saj asundus ja al 1977 küla. Nimest on ka *h*-algulisi kirjapanekuid. L. Kettunen on oletanud *-vere* ees kuju **Holleste*, mille aluseks arwab isikunime **Holloi* (sm *Hollo*). Teistel andmetel anti 1494 Nickolaus Holsteverile *Wittensee* mõis, kolm küla (*Peterzierble, Letsche* ja *Lytell*) ning heinamaid lääniks. XVI saj lõpul ja XVII saj oli mõis Karksi lossi maade hulgas, hiljem taas iseseisev. K. Uustalu, kes on pidanud mõisa esmamaininguks a-t 1494, on pooldanud mõisanime tekkimist perekonnanimest, sest sellenimelist suguvõsa olevat mainitud u 60 aastat varem. Mõisat on mainitud siiski juba 1424, nii et mõisanimi võis siiski olla pärit varasemast külanimest. Holstrega on 1977 liidetud Liivausse ehk Kooli (külana 1970, 1840 mainitud Holstre lähedal *Supsi Schulland*) ning osa Lepiku (u 1900 *Lenmucky*) külast, mida tuntakse Allikate nime all samanimelise talu järgi. Vrd Lolu, Olustvere. – MK

EAA.2072.3.12a, L 1, foolio I; EAN; EO: 175, 312; Hupel 1774–1782: III, 326; KNAB; LUB: VII, 94; Uustalu 1968: 735–736

Holvandi <Holvandi ~ -sse>, koh <-he> Plv – küla Põlva maakonnas Põlva vallas (Vana-Koiola ms), 1627 *Holne Jann*, 1638 *Hallware Andres*, u 1685 *Hollewando*, 1688 *Holfwande*, 1757 *Holwandi*, 1805 *Holewandi*. ⇒40B1 ♦ Talupoja lisanimest Vanakülas

oli XVII saj lõpuks saanud kolme peremehega talurühm. Holvandi nimes näib sisalduvat kaks sõnatüve. Esmamainingus (*Holne Jann*) on kasutatud vaid esimest, omadussõna vormis **hollone*. See võiks olla Lõuna-Eestis harilik lisanimi *Holo* (*Hollo*), siin ehk muutunud täishäälikuga *Hole* (*Holle*). See põhineb nii Eestis kui ka Lääne-Soomes levinud germaanipärasel muistsel isikunimel, vrd Soome *Hollola*. **Vandi* võiks olla **Hollo*'le liitunud teine isikunimi, kunagine eesnimi. Teine analüüsi võimalus on, et **holvand* on *nd*-tuletis, mis käibis talu ja talurühma elanike kohta. Sellega seoses vrd külanime põhjal moodustatud perekonnanime *Holvandus*. Võimalik on olnud vist ka *Hollaste* või *Hollete*, sest Metste küla Vana-Holvandi talu on 1795 nimetatud *Hollete Ado* ja üht selle naabertalu *Laugo Hollest Hans*. Kirjapanekud räägivad pigem vastu L. Kettuneni oletusele, et Holvandi võiks olla algselt **Hollandi*. Igal juhul jääb nime päritolu ebaselgeks. Holvandi ja ↑*Kiisaküla* (liidetud 1977) kanti on 1627 nimetatud ka **Peräkülaks* (*Perra Kuella*). Holvandi lääneosa talusid tuntakse Pukastõ nime all. – ES

EAA.308.6.332:2, L 1p; EAA.567.2.700:4, L 3p;
EAA.1865.2.62/4:10, 11, L 10, 11; EO: 26; Rev 1624/27
DL: 57; Rev 1638 I: 144; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas
jordrevisionshandlingar, 55410/36:357, L 357p; SPK: 82

Hoomuli [*'hoomuli*] <'Hoomuli ~ -sse> – asula Lätis Vidzemes Valka piirkonnas Ērgeme vallas, mõis, läti *Omūli*, sks *Homeln*, 1463 *Omelensche* (piir), 1638 *Hummelß hoeff*, *Homelshof*, *Homol*, *Homeln*, *Omels hof*. ⇒37C3 ♦ Baltisaksa uurijad on pidanud Eesti Hummulit perekonnanimest saadud mõisanimeks ja Läti Hoomulit jõe nimest lähtuvaks. I. Jansone on leidnud, et Eestist algava ja Eestisse suunduva Ohne jõe ühe lõigu nimi Hoomuli mõisa all (*Omūlu upe*) on pigem sekundaarne, st teisest nimest saadud. Jansone seostab Hoomuli nime eelkõige humala nimetusega (eesti *humal*, liivi *umal*), kuid juhib tähelepanu ka kimalase (sks *Hummel*) ühele alamsaksapärasele nimetusele *homele*. Vähem tõenäoline on pärinemine keskaegsest slaavi isikunimest. Siiski, kui nimi on olnud *o*-alguline, nagu esmamainingus, siis vrd Haanja (Rõu) endine külanimi **Ummõlka* (↑*Horoski*), perekonnanimi *Ommelk* (1684 *Melacka Omelka*), mis tulevad õigeusu eesnime *Jemeljan* variandist *Omeljan*. Vrd *Horoski*, *Hummuli*, *Ohne jõgi*. – ES

Jansone 2013: 85–88; LGU: I, 411; Unbegaun 1995: 46

Hopa <'Hoppa ~ -sse> – linn Lätis Vidzemes samanimelises piirkonnas, mõis, läti *Ape*, 1782 *Hoppenhof*, *Oppes muischa* (mõis). ⇒44B4 ♦ 1421–1528 on mõisa omanikuks olnud perekond Hoppe. Võibolla oli mõis selle perekonna valduses juba varemgi. Linna nimi pärineb arvatavasti perekonnanimest. *Hoppe* on alamsaksa variant sõnast *Hopfen* 'humal' ja viitab humalakasvatusele või -kaubandusele. Läti nimi võiks olla mugandatud samast perekonnanimest, eeskujuks humalat tähendav sõna *apinis*. Vrd ka isikunimi *Ape*, mida on tuntud XVI saj Kuramaal. Mõisa lähedale hakkas XIX saj II poolel kasvama asula. Varasemast külanimest teateid ei ole. 1903 hakkas asulast läbi minema kitsarööpmeline Valga–Gulbene raudtee, mis hoogustas arengut. 1928 sai Hopa linnaks. Linnast 18 km idas asuvad Opukalna (läti *Apekals*, kohalik hääldus *Opekols*, vrd läti *kalns*

'mägi', sks *Oppekahn*) kirik ja kirikumõis, mille järgi on nimetatud kihelkond. – MF

BHO II: 224–225, 440; Hupel 1774–1782: III, 214;
Lexikon der Familiennamen 2008: 305; Siliņš 1990: 64;
Stoebke 1964: 16

Horma <-le>, koh <-lõ> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas (Linnamäe ms), 1627 *Horma Jan*, 1686 *Herma Petter*, 1737 *Horma Petter*, 1762 *Horma Tiit*. ⇒44A1 ♦ Ametliku külanä 1945. a nimekirjas, 1977–1997 oli Hargi küla osa. Horma Jaan XVII saj algupoolel oli kirja pandud **Suur-Majala külas* (praeguse talukoha suhtes teisel pool Löödla järve). Hiljemalt XVII saj lõpus on talunimi seotud praeguse asukohaga. *Horma Petter* näib olevat olnud peremees talus, mis on olemas ka 1685. a kaardil. Lisanime esimest kandjat Horma Jaani nimetatakse pärinevaks Kirumpää piirkonnast, 1638. a revisjon nimetab teda venelaseks (*ein Reusz*). Urvaste mõisa Horma talud on tõenäoliselt saanud Linnamäelt pärineva siirdnime. Nime keeleline päritolu on ebaselge. Huvitav võrdlus on Tveri karjala *horma* 'venelane', mille kohta on küll arvatud, et nimetus on tekkinud külanimest *Горма* karjalaste ja venelaste asuala piiril. Võrreldavad murdesõnad *horma*q 'augurida pastla ääres', *horm* : *horma*q ~ *hormus* : *hormussõq* 'ahvena kidalised uimed', *horm* 'pähkli tupp' sobivad lisanime aluseks suhteliselt halvasti. Sama kehtib läänemere-soome sõna *horsma* 'põdrakanep' kohta, mis on küll ka vene keelde laenatud kujul *горма*. – ES

EAA.1270.1.264; EAA.308.2.88, L 1; EAA.308.2.104, L 1; KNAB; LVVA.6828.4.467, L 1; Rev 1624/27 DL: 101;
Rev 1638 I: 54; Virtaranta 1973: 469–471

Horoski <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1796 *Dorf Ommelka oder Horroske*, 1839 *Horroski*. ⇒45A2 ♦ Horoski oli 1977–1997 Kergatsi küla osa. Horoski lisanimi on saadud vene keele mitmusevormis sõnast *хороуки* 'heakesed'. Talurühm ja küla oli varem tuntud **Ummõlka* (*Ommelka*) nime all (1684 *Melacka Omelcka*, 1688 *Omalckas Jahn*, *Jurka*, 1758 *Omblia*, 1871 *Дрвн. ОМЕЛГО*). Nimi tuleb eesnimest *Ombljan*, vene eesnime *Jemeljan* vähem levinud variandist, mille algnimeks on *Aemilianus* ja läänekristlikuks vasteks *Emil*. Vrd *Horosuu*. – ES

EAA.1268.1.403:183, L 156p; EAA.308.2.178, L 1;
EAA.567.3.252:19, L 16p; LVVA.6828.4.380, L 1;
Rajandi 1966: 53; Roslavlev 1976: lisa 11; Rücker;
Unbegaun 1995: 46

Horosuu [*horo_`suu*] <-le ~ -sse>, koh aj *Horosaq* <-he>, kirjak varem *Horosoo Vas* – küla Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), 1638 *Harrosa Pustus*, 1688 *Horre Pustus*. ⇒45B3 ♦ Horosuu oli 1977–1997 Teaste (Tiastõ) küla osa. Väga vana puustuse nimi oli XX saj alguses kasutusel Tsäpsi küla popsiküla nimena. Nimi on rahvakeeles ümber tõlgendatud sõna *suu* 'soo' sisaldavaks. Muutus läks veel edasi ametlikes talunimedes Orusoo ja Orava. Vana rahvapärane mitmuslik nimi *Horosaq* näitab, et nimi võiks olla sama algupära nagu *Horoski*. Tegemist võib olla XVI saj lõpus elanud peremehe lisanimega. – ES

Eesti TK 50; KN; Rev 1638 I: 174; Roslavlev 1976: 17

Horsa <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Vana-Nursi ms), 1638 *Horsa Tods*, 1684 *Harsa*, 1765 *Dorf Hursa*, 1805 *Horsa*. ⇒44C2 ♦ Horsa küla liideti millalgi pärast Teist maailma-

sõda Nursiga, uuesti moodustati küla 1997. Talu, talurühma ja küla nimi pärineb talupoja lisanimest. Nime päritolu on ebaselge. Lisanimi võib olla tulnud pilkesõnast *hors'a*, *hurs'a* või *horsak* 'lohakas, lohakalt riides'. Huvipakkuv on ka võrdlus karjala mugandusega *Harši* või *Harsoi* eesnimest *Hariton*. – ES
EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:268, L 262p;
EAA.567.2.795:3, L 2p; Rev 1638 I: 199; Sukunimet 1992: 83; VES: 71; Wd

Hosby¹ [*'huusbi*, rts *'huusbü*] <-sse>, koh *Hosbe* [*'huusbe*] Vor – küla Lääne maakonnas Vormsi vallas (Suuremõisa ms). ⇒9B4 ♦ Rajatud 1920. a-te alguses pärast Eesti iseseisvumist. Nime algusosa on saksa keelest laenatud sõna *hov* omastav *hovs* 'mõis' ja järelosa sõna *by* 'küla'. Algusosa viitab siin saare Söderby mõisale, mille maadel uus küla moodustati. Küla kaguots on Obholmen (Upholmi). Vrd *Hosby*², *Söderby*¹. – MB
Lagman 1964: 43, 211; Wieselgren 1962: 103

Hosby² [*'huusbi*, rts *'huusbü*] <-sse>, koh *Hosbi* [*'huusbi*] Noa – küla Lääne maakonnas Noarootsi vallas (Paslepa ms), u 1540 *Hoszbw*, 1565 *Hoeszby*, *Hoyzszby*, 1615 *Hössby*. ⇒9C3 ♦ 1977–1997 oli Pürksi küla osa. Samanimeline noorem küla on Vormsil. Siinse Hosby nime algusosa varasemad kirjapanekud on ajanud XIX saj nimeuurijaid segadusse. Hilisemad uurijad, nagu E. Lagman, näevad algusosas saksa laenu *hov* 'mõis'. Siinsel juhul ei ole mõeldud aadlimõisat, vaid kirikumõisat (eestirootsi *kärkehoove*, saksa *das Pastorat*). Noarootsi Katriina kirik ja kirikumõis asusid varem naaberkülas Kudanis, tänapäeval jäävad Hosby küla piiridesse. Ent 1596. a allikas näitab, et kirikule kuulus pool adramaad ka Hosby külas. – MB

Johansen 1951: 267; Lagman 1964: 45, 47; Russwurm 1855: 120, 125, 476; Tiberg 1951: 29–30

Hotõmäe [*hotõ_mäe*] <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), 1688 *Hotti Thomas*, *Hotti Mick*, 1805 *Hotte Jürri Tanil*, *Hotte Jani Jacob*, 1839 *Hotti*. ⇒44C2 ♦ Hotõmäe (kuni 1977 Hote) oli 1977–1997 Kokõmäe küla osa. 1688 Haanja mõisa all mainitud *Hotti* lisanimega talupojad ei pruukinud elada küla praeguses asukohas, sest 1684. a kaardi järgi sellel ääremaal veel asustust polnud. Pärast asustuse tekkimist on külanimeks XVIII saj dokumenteeritud *Walde*, arvatavasti on selle taga saksakeelne sõna 'mets'. 1796 selles külas kirja pandud *Jani Jakkap* kannab 1805. a vakuraamatus juba lisanime *Hotte*, sama nime sai ta hiljem perekonnanimeks. See näitab, et tema hõimu peeti XVII saj lõpu sama lisanime kandjate järeltulijaks, võib-olla oli ka elukohta rahvakeeles juba varem nii kutsutud. Hotõ, algselt Hoti lisanimi põhineb õigeusu eesnimel *Φομουί* (kreeka *Φώτιος/Photios*). – ES

EAA.567.2.777:3, L 3p; EAA.308.2.178, L 1;
EAA.1268.1.403:260, L 224p; Roslavlev 1976: lisa 12;
Rücker; Sukunimet 1992: 107

Hulaku [*hul'aku*] <-le>, koh <-lõ ~ Hul'akilõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Rogosi ms), 1684 *Hulljack Jürcko*, *Huljak*, 1765 *Dorf Huljako*, 1805 *Hullägo*, 1839 *Hullako*. ⇒45A3 ♦ Talupoja lisanimest tekkinud külanimi ei pärine tõenäoliselt liitsõnast **hull + Jaak*, vaid *k*-lõpulisest tuletisest. Selle päritolu ja algne tähendus pole selge. Hiljem on nime tõlgendatud sõnast *hul'ak* 'ulakas' lähtuvaks, kuid lisanime aluseks on tõenäoliselt vana käibelt kadunud isiku-

nimi. Hulakuga on 1977 liidetud Hinomäe küla. Vrd *Hulja*, *Ulja*, *Uljaste*². – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:130, L 125p;
EAA.567.2.809:3, L 2p; EO: 46; Rücker

Hulja <-le> Kad – alevik Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas, mõis, sks *Huljel*, 1241 *Hullia* (küla), 1455 *Hulliel*, 1518 *Hulligel* (mõis). ⇒5A4 ♦ Mõis võis P. Johanseni arvates olla rajatud XIII või XIV saj, hilisemate arvuste kohaselt XVI saj algul (1518), külagi jäi püsima. 1920. a-test asundus, hiljem asund, a-st 1977 alevik. Tiheda tuumikuga ajalooline küla, mis liitus asundusega 1930. a-te lõpuks, moodustab praeguse aleviku kaguosa. P. Johansen on kohanime võrrelnud vanade eesti isikunimedega *Hull* : *Hulli*, *Uly*, *Ullo* ja soome **Uljuja*. L. Kettunen on nime lähtekohaks esitanud oletatava isikunime **Hulja*. Saksa keelset nimekuju *Huljel* on peetud lähtunuks *la*-liitelisest nimekujust või alalütleva vormist. R. Tammik pooldab nime lähtekohana juba M. J. Eisenil (ja ainult Eisenil) esinenud arvamust, et *hullia* tähendandunagi kunagi pajuvitsa või üldse vitsa. – MK

Eisen 1920: 76; ENE-EE: III, 490; EO: 46; Joh LCD: 375; Tammik 2003: 10

Hullo [*hullo*, rts *hüllu*] <-sse>, koh *Holo* [*hulu*], koh aj *Horro* [*hurru*] Vor – küla Lääne maakonnas Vormsi vallas (Suuremõisa ms), 1540 *Hully*, 1564 *Hulleby*, 1565 *Hwillaby*, *Hwlloby*, 1637 *Hulu*, 1642 *Hurru*. ⇒9A4 ♦ Nime päritolu on vaadeldud eeskätt P. Wieselgreni ja E. Lagmani. Mõlemad lähtuvad vanarootsi sõnast *hul* 'auk; koobas'. Maa kerkimise tulemusel tekkis järv Prästviike ja väljapoole Hullo laht (Hulloviken). Nimekäsitlustes on viidatud võrdlusnimedele, isegi siirdnimedele, nagu nt Ahvenamaa külanimele *Hullaby* (1537), Uusimaa *Hullozszby* (1540) ja Skåne lahenimele *Höllwijik* (1684). Wieselgren peab olulisemaks siiski 1642. a nimekuju *Hurru*, mida ta olevat ka oma keelejuhilt kuulnud. Nimesid, milles *l* ja *r* vahelduvad, on mh Taanis, kus Lollandi Holeby on 1449 kirjutatud *Horeby*. Sõna **horu* Skandinaavia keeltes ei tunta, ent vanaalamsaksa keeles tähendas see soomaad. Wieselgreni arvates on Hullo nime ehk andnud alamsakslased. Sel juhul oleks esmalt nimi pandud soomaade ümbritsetud Hullo lahele, millest omakorda võis tekkida külanimi. Hullo põhjaosa on Häkabackan ('haagikungas'), kirjakeelestatult *Hakebacken*, endine Vormsi kirikumõisa asula. Päril küla põhjaotsas, muude külade piiril, oli varem väike asula Nyby ('uusküla', erts *Nibe*). – MB

Huldén 2001: 66, 88, 266; Johansen 1951: 278; Lagman 1964: 40–41; Russwurm 1855: I, 8–9, II, 286; SOL: 134, 148; Tiberg 1951: 138, 210; Wieselgren 1962: 74–75

Humala <-sse>, koh ka *Umal* ~ *Umalu Kei* – küla Harju maakonnas Harku vallas, mõis, sks *Hummala*, 1241 *Humebo* (Johanseni arvates lugeda **Humelo*), 1544 *Humalakulla*, 1716 *Hummala moisa*. ⇒1C4 ♦ Mõis oli olemas juba XVII saj, algselt olevat see asetsenud külast väljas, hiljem toodud külla. 1690. a kaardil on igatahes küla märgitud. Nime lähtekohaks on P. Johansen pidanud taimenimetust *humal*. Humala külaga on 1977 liidetud Arupeale (1945). – MK
BHO: 123; Joh LCD: 283, 375–376; KN; KNAB

Humalaste jõgi, koh ka *Umaliste oja* ~ *Umaleste oja* Saa – jõgi Pärnu maakonnas Saarde vallas, 1851 *Ummalaste Oja*. ⇒35C1 ♦ Reiu jõe parempoolne lisajõgi, kutsutud ka Kilingi-Nõmme jõeks, Kirikuojuks (ülem-

jooksul 1851 *Kirriku oja*) ja Mõiste ojak. Varem on Umalaste jõeks kutsutud praegust Häädemeeste jõge (1827 *Ummalaste Oja*, 1839 *Umalaste Fl.*). Nime lähtekohaks on taimenimetuse *humal(as)*, mis võis olla talupoja lisanimi. Jõge võidi kutsuda Pärnumaal Kilingi vallas olnud Umalaste talu järgi (1906 on kaardil talu *Умалусте*), kuid võimalik on ka vastupidine, sest praegu kättesaadavil andmeil oli talu hilisem ja Kilingi mõisa XIX saj kaartidel seda märgitud ei ole. Tegemist oli heinamaa-, metsa- ja soonimega (1851 *Ummalaste-Soo*). Jõe varasem nimi näib olevat hoopis Kurgoja, sest seda nime on kandnud jõe ääres olnud koht (1815 *Korkoja*) Kilingi mõisa järgi. – MK
EAA.1865.3.247/3:32, L 120p; EAA.2072.3.17a, L 1, foolio I, L 2, foolio IX; EE: VIII, 542; ERA.T-6.3.909, L 1; Kallasmaa 2003: 53; KNAB; Varep 1957: 88

Hummuli <Hummuli ~ -sse> Hël – alevik Valga maakonnas Hummuli vallas, mõis, sks *Hummelshof*, 1226 *Humularia* (ala), 1470 *Hummell* (mõis), 1624 *Hummels Guetlein* (mõis). ⇒43A1 ♦ Alevik loodi 1977 Hummuli asundusest. Mõis asus algselt arvatavasti hilisema Mäemõisa (↑Kulli⁴) kohal (1470 *Kuppesche landt unde landtgut*). Balti kohaleksikon (BHO) väidab, et Hummuli nimi tuleneb orduaegse omaniku nimest Hummel, tuginedes 1638. a kirjapanekule (*Hummelss Hoff ist bei der Hermeister auch Pohlen Zeiten von Hummelss Erben besessen worden*, st Hummuli mõis kuulus ordu ja ka Poola ajal Hummeli pärijatele). L. Kettunen seevastu on pidanud nime eesti algupära olevaks nagu ka varasemad eesti uurijad, kes on olnud arvamusel, et just muinasküla on andnud nime aadlisuguvõsala. See ongi nii vana nime puhul tõenäolisem. Kettunen on nimele võrdluseks toonud taimenimetuse *humal* (*hummal*) ja oletatava isikunime **Humoi + la*. – MK
BHO: 124; EO: 105; KNAB; LGU: 470, 541; Ligi 1961: 345; LUB: III, 87a; Rev 1624 PL: 100; Rev 1638 II: 120; Valgamaa 1932: 323

Hundinurga [*hundi_nurga*] <-`nurka ~ -le>, koh ka `Undi_`nurga Vai – küla Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas (Vaivara ms), 1894 *Undinurk*, 1922 *Undinurga*. ⇒8B3 ♦ Algselt Vaivara mõisasulaste maatükk. Küla on nime saanud tõenäoliselt loodusnime järgi. 1894 oli kohal juba eluhoone. Nimi pärineb loomanimetusest *hunt*: *hundi* + *nurk*: *nurga*. Hundinurgaga liideti 1977 osa Kirikuküläst (1913 sks *Kirchdorf*, ajalooliselt Vana-Vaivara, ↑Vaivara²), mis sai nime Vaivara kiriku järgi. Küla lõunaosas asus enne Sooküla (1922 *Soo*), mis hävis Teises maailmasõjas. – MK
EAA.3724.4.1800, L 1; KNAB

Hundissaare [*hundis_saare*] <-`saarde>, koh ka *Undis_saare* TÜR – paik (küla) Järva maakonnas Türi vallas (Türi-Alliku ms), 1712 *Hunty Sare Ewert* (talupoeg Alliku all), 1726 *Hundi Sare Hinrich*, *Hundi Sare Jahn* (talupojad Äiamaa küla all), 1796 *Undisaar M.* (karjamõis), u 1900 *Ynducap* (küla). ⇒23B1 ♦ Hundissaare (sks *Sorgenfrei*) oli Türi-Alliku mõisa karjamõis. XX saj küla, nimekirjas hiljemalt 1970. Liideti 1977 Türi-Allikuga. Külanimi on tekkinud loodusnimest talu ja karjamõisa nime kaudu: loomanimetuse *hunt*: *hundi* + *saar* 'soosaar'. – MK
EAA.3.1.448:110, L 157; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Jä: 138

Hurda¹ <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Sanna ms), 1638 *Hurta*, 1684 *Hurta*

Laur, Hurta Todz och Andres, 1765 *Dorf Sure Hurda*. ⇒44B2 ♦ Sanna mõisas oli XVIII saj kaks Hurda küla. Neist vanem on see algatalu ja talurühm, mis pärast Kõrgepalu mõisa eraldumist jäi Kõrgepalu alla (1627 *Hurta* lisanimi *Pillilogo* külas, 1765 *Weiko Hurda*) ning liideti 1977 Kõrgepalu külaga. Pärlijõe-äärset Hurda küla nimetati XVIII saj Suure-Hurdaks. Hurda lisanimi on kõige tõenäolisemalt tekkinud võrdlusest hurdakoeraga. Välistatud pole ka teistsugune etümoloogia, nt seoses sõnaga *hurtsik* <alamsaksa *hort* ~ *hurt*. Hurda kagupiirile Kängsepa külaga jäävad Hiire talud. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401; EES: 81; Rev 1624/27 DL: 93; Rev 1638 I: 190

Hurda² <-le>, koh <-lõ> ~ `küllä Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Vana-Laitsna ms), 1796 *Dorf Hurda*, 1811 *Hurta*, 1815 *Hurda*, 1839 *Hurta*. ⇒45A3 ♦ Hurda oli 1977–1997 Sarise küla osa. Külanime on kirjutatud Rõuge kirikuraamatutes *Hurda*, saksa-läti-pärastes mõisakirjades läbivalt *Hurta*. Vrd Hurda¹. – ES

EAA.1268.1.403:409, L 360p; EAA.1268.1.216, L 4; Lvv: I, 355; LVVA.199.1.228:9, L 4; Rucker

Hurmi <`Hurmi ~ -sse> Kan – küla Põlva maakonnas Kanepi vallas, mõis, 1758 *Hoflage Hormi*, *Ormi Peter*, 1783 *Hurmimoisapä Karjus Jürri*, 1794 *Hurmy*, 1839 *Hurmi*. ⇒39C2 ♦ Algselt Põlgaste mõisa karjamõis asutati külasse, mille vana nimi oli *Järvuste. Selleks mõisastati 1758. a paiku viis talu, teiste hulgas Ormi ehk Hormi Peetri talukoht. A. W. Hupeli mainitud *Põlks mit Hornim* (1782) tuleks ilmselt lugeda lühendiks *Hormim(ois)*. Hurmi on talupoja lisanimi, mida esineb ka Rāpinas ja mitmes kohas Lõuna-Tartumaal (*Urmi*). Lisanime päritolu pole selge. E. Rajandi avastatud seos *Urmi* – *Urbanus* on ilmselt hiline, algupäraste Urbanuse nime muganduste hulka see ei kuulu. Hormi ja Hurmi variantidest on algne pigem Hurmi. Nimi kuulub keerukate suhetega sõnapessa, mille liikmeks on eesti *urm*: *urma* 'verine haav, verejooks', soome rahvaluule *hurme* 'veri' ja mille peasonaks on peetud läänemeresoome sõna *hurma* 'võlu, veetlus, joovastus', vananenud tähenduses ka 'mõtlemisvõime, taju, vaimujõud'. Sellisena võib Hurmi ehk Urmi puhul tegu olla muinasaegse isikunimega, sõna **hurma i-tuletisega*. Vrd ka Wiedemanni sõnaraamatu tartukeelne *urm*: *urmi* 'vanamees'. Saaremaa talunimi Ormi võib olla lisanimena sama algupära, kuid võib ka pärineda põhjagermaani mehenimest *Orm*. Vana külanimi on ilmselt olnud *ste-lõpuline* *Järvuste (1627 *Jerwos Kuella* ja *Jerweste Jerwe*, 1685 järv *Jerwitz Siöö*, 1686 ümberkirjutusveaga *Karwitzkülla*, 1783 *Jerwuste Külla*). Küla on asunud ümber Hurmi järve, selle kõrval on sama suur Kalmatjärv. Hurmi külaosad on Kelmikülä, Kopski ja Püsniugu. Vrd Urmi, Horma. – ES
BHO: 125; EAA.1267.1.286:217, 239, L 426, 467; EAA.308.2.88, L 1; EAA.308.2.104, L 1; EES: *urm*; Hupel 1774–1782: III, 275; Rajandi 2011: 233; Rev 1624/27 DL: 63, 64; RGADA.274.1.240/7:102, L 846; Rucker; SK I: 265; SSA: *hurma*, *hurme*; Wd

Husari <Husari ~ -sse>, koh <-he> Vas – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Lasva ms), 1923 *Husari k. ja rdt-jaam*, 1926 *Jänesmäe*. ⇒45A1 ♦ XIX saj lõpul ehitati Nõnova küla pikkade talukruntide otstesse kolm maja. Pärast Riia–Pihkva raudtee valmimist 1889 tehti siia sõjalise otstarbega harutee. Mägi,

Teadaanne Höbeda mõisa müügi kohta. 1626. EAA.854.2.5337.

mille kohal raudtee paikneb sügavas kaevandis, oli ja on tuntud kui Jänesmägi. Veel Vene tsaaririigi ajal tehti ka peatus, mis Eesti Raudteeajaloo Seltsi andmetel on kandnud nimesid *Пазвезд №4* (pooljaama nr 4), *Гыцар, Jänesmäe peatus*, tänapäeval (kuni 2001) *Husari*. Nagu näha 1923. a nimekujust, sai venepärastatud nimest kohe eestipärane *Husari*, kuid ametlikuna tuli 1920. a-te keskel kasutusele loodusnimest moodustatud nimi *Jänesmäe*. 1930. a-tel vahetati peatuseniimi tagasi. Siis rajati ka *Husari* jaama lähedale *Husari* tellisetehas, mis tegi kohanime tuntuks. *Husari* nime tekkelugu pole teada. Tõenäoliselt vahetati see *Jänesmäe* vastu sellepärast, et ei olnud peatuse kohas rahvapärase nimena tuntud. Nimi võib olla siia rännanud Võru mõisa Lehemetsa küla *Husari* talust, mis on juba 1872. a kaardil märgitud metsavahikohana (*Гыцарь*). Ka seal ei ole *Husari* kohanimi vana, vaid pärineb perekonnanimest *Husar*. Seda nime on pandud Saaluse ja Viitina mõisas, nime algtäendus on 'husaar (ratsaväelane)'. – ES EVK; LVVA.6828.4.481, L 4; Võrumaa 1926: kaardid; Vene TK 42; ÜAN

Hutita <-le>, koh 'Hut't'a <-lõ>, kirjak varem ka *Utita* Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas, veski (Linnamäe ms), 1762 *Huttita*, 1839 *Huttaja*. ⇒44B1 ♦ Ametliku külanäe märgitud 1970. a rahvaloenduse kaardil. Algselt kannavad seda nime Linnamäe mõisa veski ja kõrts. 1762 mainitud *Huttita Mihkli T. Ewa* on kasulaps Tepu talus. 1815. a personaalraamatust selgub, et *Huttita* on juba XVII saj jälgitava, mõisa veskikohaks muudetud *Jägera* talu rööpnimi; Mellini kaardil 1798 on veski nimi veel *Jägera*. *Hutitaga* sama algupära on ilmselt *Hutitaja* talunimi (Rõu Rogosi ms), mis sisaldab tegijanime. Tõenäoliselt on kohanime aluseks linnunimetus *hutitaja*, *hutt* või *hiitt* 'metstuvi', kes on oma nime saanud häälsuse järgi. Vrd ka *Utika* küla (Vas Loosi ms, ↑Tohkri). – ES EAA.1270.1.264:66, L 66; EAA.1270.2.4:132, L 124p; Mellin; Rücker

Huudva oja ['huudva oja] Rõu – oja Võru maakonnas Rõuge vallas, 1684 *Hovo oja*, *Hodo oja*, 1873 *Hodwa oja*. ⇒44C2 ♦ Oja on kutsutud ka Piirojaks ja Külmojaks. Selle põhiniimi on tähenduselt läbipaistmatu. Vrd Võrumaal paar korda esinev *Huuoja* (kirjakeeles ka *Hoo-oja*). Vrd *Ookatku*. – ES EAA.308.2.177; EAA.308.2.180; LVVA.6828.4.439, L 1; PTK I: 165

Huuksi ['huuksi] <'Huuksi ~ -sse>, koh 'Uuksi Pee – küla Järva maakonnas Koigi vallas, mõis, sks *Hukas*, 1585 *Ukas* (küla), 1586 *Vkas*. ⇒24A1 ♦ Küla oli varasemal ajal Päänurme mõisa järgi. 1680. a-tel eraldati Päänurme ja rajati mõis. 1920. a-test asundus, 1977. a-st küla. L. Kettunen on nime võrrelnud MMg Uugi talunimega, viimasele on V. Pall võrdluseks toonud sõna *uuk* : *uugi* 'öökull'. Kui *si*-lise külanime alusena näha *s(t)e*-list sugunime, siis on võimalik, et linnunimetus on esinenud isikunimes. L. Kettunen esitas saksakeelse nimekuju *Hukkas*, seega võis esisilbi täishäälik olla ka lühike, vrd *ukane* 'määratud, räpane'. – MK BHO: 123; EO: 199, 337; EVK; PTK I: 259; Ungern-Sternberg 1912b: 39; VMS

Huulõ <-le>, koh <-lõ>, kirjak varem *Huule* Vas – paik (küla) Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1820 *Morroza Kersna Huul*, 1909 *Hule* (talud), u 1920 *Huule*. ⇒40C2 ♦ 1684. a kaardi järgi elas *Huulõ* küla kohal *Morofse Kersten ~ Morroffe Kiärstin*. Siis ja hiljem arvestati seda hajatalu lähedase Kamnitsa küla alla, 1688 oli aga sama peremees *Morroffe Carsten* kirjas Hanikase küla all. 1977. a-st on *Huulõ* liidetud Rebasmäe külaga (Räp). Uus külanimi kujunes XIX saj ühele peremehele antud perekonnanimest *Huul*. Nime andmise motiiv pole teada. Talunimi *Morroffe* säilis XIX saj-ni, selle aluseks on eesnimi *Moritz* algnimest *Mauritius*. – ES BAL: 675; EAA.1271.1.226:178, L 1799; EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.6.316:57, L 50p; Eesti TK 42; Rajandi 1966: 128; Roslavlev 1976: lisa 4

Höbeda¹ <-sse ~ -le> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas, mõis, sks *Hoebbet*, 1241 *Hoppathæ* (küla), 1459 *Hoeppe* (mõis), 1732 *Öbbeda* (mõis). ⇒5A3 ♦ Mõisast on teateid 1459. 1920. a-test asundus, u 1950. a-test küla. *Höbeda* nimega on P. Johansen võrrelnud varasemaid soome isikunimesid *Hopea*, *Hopia*, *Höpötti*. L. Kettunen on näinud nime alusena sõna *höbe* : *höbeda*, mis võis esineda ka isikunimes. *Höbedaga* on 1977 liidetud ↑*Ahila* ja *Ojaveski* küla, viimane on alguse saanud *Könnaste* küla juurde kuulunud veskikohast, külanäe juba XVIII saj (1726 *Ojaveske*, u 1900 *Оявески*). – MK EAN; EO: 10; Joh LCD: 371–372; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 72

Höbeda² <-sse ~ -le>, koh ka *Öbeda* Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Kõima ms), 1662 *Hobbeda*, 1797 *Höbbeda*. ⇒21A3 ♦ 1977–1997 oli *Höbeda*

- ametlikult Ura küla osa. Nimega võiks samastada XVI saj Kõima küla all märgitud talupoja *Bertolmeus Hepeseppe* lisanime. L. Kettunen peab külanime aluseks sõna *hōbe* : *hōbeda*, mis isiku- või kohanime täiendosast on üldistunud külanimeks. Näib, et külale on nime andnud lisanime algusosa. Teisalt võis külanime aluseks olla 1534 mainitud üksjala *Hebbedisch Marth* lisanimi. Vrd *Hōbeda*¹. – MK
EAN; EO: 10–11; KNAB; Mellin; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1662:6; Stackelberg 1926: 217; Stackelberg 1928: 138
- Höbemäe** [*hōbe_`mäe*] <-le> Hls – küla Viljandi maakonnas Halliste vallas (Kaubi ms, Pornuse ms). ⇒37A1 ♦ Kaartidele ilmub küla 1930. a-tel. 1970. a nimestikus on kaks Höbemäe küla: Höbemäe I ja II. Praegune küla haarab esimese ja osa teisest. Viimane (nimetatud ka Vaksali külaks Halliste raudteejaama järgi) on 1977 liidetud Halliste alevikuga. Höbemäe nimi pärineb talunime vahendusel (1858 *Öbbemäe*, vast rajatud talu Kaubi mõisa all) arvatavasti loodusnimest. Pornuse vallakirjades oli 1930. a-tel Metsaküla nime all, ümbernimetamine toimus 1939. a paiku. Höbemäega liideti 1977 ↑Aliste küla. – MK
EAA.1865.3.175/1:35, L 34p; ERA.14.2.715 (Pornuse vallavolikogu 28. I 1939 koosoleku protokoll nr VI); KNAB
- Höbesalu** [*hōbe_salu*] <-`sallu ~ -sse>, koh *Öbes_salu* Kse – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Illuste ms), 1320 *Hovestette*, 1564 *Hauasalä*, 1689 *Hebbesahl By*, 1782, 1798 *Ewvesal*. ⇒20A4 ♦ 1320 ostis Padise klooster küla Saksa ordult, hiljem kuulus küla Illuste mõisale. Balti kohaleksikon (BHO) on 1320. a nimekuju tõlgendanud *Hoveselle*. Tänapäeva nimekujule vastab häälikuliselt *hōbe* + *salu*, kuid see võib olla ka rahvaetümoloogiline ümbermõtestamine. Võimalik, et nime aluseks on isikunimi, vrd *Hebbe*. Nime varasemad kirjapanekud varieeruvad liiga palju, et midagi kindlamat arvata. Vrd *Hōbeda*¹. – MK
Bahlow: 215; Bfi: I, 35; BHO: 108; EAA.1.2.932:14, L 21; EAA.1.2.941:1253, L 1240p; EAA.1864.2.IV-9:267, L 254p
- Hõreda** <-le>, koh ka *Õreda* Juu – küla Rapla maakonnas Juuru vallas, mõis, sks *Hördel*, 1241 *Horætha* (küla), 1512 *Hordell*, 1627 *Hördell* (mõis), 1798 *Orreda M*. ⇒12B3 ♦ Hõreda mõis eraldati Sikeldist 1627, vana küla kadus XVII saj lõpuks, ent hiljemalt XX saj alguses hakati Hõreda külaks nimetama talusid mõisast lõunas. Millalgi pärast Teist maailmasõda liideti need Ingliselega. 1920. a-tel tekkis mõisa ümber Hõreda asundus, mis 1977 muudeti külaks. Nimi võib pärineda sõnast *hõre* : *hõreda* (küla koosnes peamiselt hajataludest), kuid see võib olla ka hilisem rahvaetümoloogia. – PP
Bfi: I, 774; EO: 11; Joh LCD: 372–373; Kruusimägi 2015: 247; LCD: 42v; Mellin
- Häidaste** <Häidaste ~ -sse>, koh *Äidaste* Tõs – paik (küla) Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Tõstamaa ms), 1601 *Haitaste*, 1638 *Eydeste*, 1797 *Edast*. ⇒27C1 ♦ Liideti 1977 Alu külaga. Võimalik, et *ste*-lõpulise külanime aluseks on isikunimi, vrd XVI saj *Eyto* (*Jan Eytopyok ~ Jan Ejtopoik*), XIV saj *Aythe*. Lisanimena esineb Tõstamaal 1601 *Haitt Hanns*. – MK
BHO: 7; EAN; Mellin; Rev 1601: 187; Stoebeke 1964: 15, 18
- Hälvati** <-sse>, koh ka *Älvati* Lih – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Lihula ms), 1368 *Helvelse*, 1564 *Helwatt*, *Helwett by*, 1689 *Hellwet By*, 1798 *Heiwat*. ⇒20B2 ♦ Nime lähtekoht jääb hämaraks. XVI–XVIII saj kirjapanekuile vastab paremini isikunimi *Helvart*, mis on Eesti alal kasutusel olnud vähemalt XVI saj, näiteks Padise läänis (*Ante Heinrich vn: Helwartt*). Tänapäeva nimekuju järgi vrd rootsi *helvete* 'põrgu' ja *helvit* 'üleni või täiesti valge', *häll* 'kalju, kiviplaat'. See võib olla aga rahvaetümoloogia. Kui oletada, et algne külanimi oli eestikeelne, siis võis Hälvati esimese kirjapaneku järgi olla liitnimi, mille järelosa võinuks olla *vesi*. Tõenäolisim nimevaste on siiski isikunimi. Hälvatiga on 1977 liidetud Ojaküla ja Seljaküla, mõlemad moodustati Lihula asundusest 1939. a paiku. Hälvati piires asus endine Lihunitsi karjamõis (1798 *Lihholist*, 1844 *Lihhonits*). – MK
BHO: 113; EAA.1.2.932:19, 41, L 17, 36p; EAA.1.2.934:210, L 208; EAA.1.2.947:765, L 752p; EAN; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); KNAB; LUB: VI, Reg 1238b; Mellin; Schmidt 1844
- Häm Koti** [*`häm Koti*] <-`kotti ~ -sse> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1684 *Hämgådt Höde*, *Hämgådt Pahl*, 1688 *Heinkodt*, 1758 *Hinkot*, *Hinkotz*, 1765 *Dorf Häm Kot*, 1796 *Häm Kotti*. ⇒45A3 ♦ Häm Koti oli 1977–1997 Suhka küla osa. Külanime alge võib olla olemas juba Haanjast 1588. a mainitud talupoja *Hans Hemow* nimes. Kirjapanekute on näha, et algusosa *häm*- asendus XVII saj lõpus ajutiselt *hin*-iga. Seda võib olla mõjutanud tõlgendus mehenime *Hinn* kaudu. Kõige tõenäolisemalt koosneb Häm Koti nimi kahest isikunime elemendist, millest teine on *Koti*, mõne saksa *Gott*-algulise ristnime mugandus (nt *Gotthard*, *Gottlieb* vm). Vrd Wiedemanni *Kottu*, Põlvas levinud lisanimi *Koti*. Algusosa päritolu jääb hämaraks. Seda võib pidada muinasnimest pärinevaks, vrd 1536 *Hempo Jurgen*, 1539 *Hempo*. Teise võimalusena on *häm*-elemendi aluseks germaani keeltes tekkinud käibe vorm *Hemmo*, *Hemmi* nimest *Hemming*, mida on sageli peetud algnime *Hermann* muganduseks. Vrd *Emmu*. – ES
EAA.308.2.178, L 1; EAA.567.3.252:20, L 17p; EAA.1268.1.401:68, L 64p; EAA.1268.1.403:197, L 169p; PA I: 31; Rajandi 1966: 68; Roslavlev 1976: lisa 12; Stoebeke 1964: 20; Sukunimet 1992: 94; Wd
- Hämmelepa** [*hämme_`lepa*] <-`leppa ~ -sse>, koh ka *Ämme_`lepa* ~ *Ämma_`lepa* Pha – küla Saare maakonnas Pihtla vallas (Tõlluste ms), 1798 *Emälep*, XVIII saj lõpul *Emmeleppi Welly* (loodusnimi), 1894 *Emmelep* (küla). ⇒50C4 ♦ Külanimi on tõenäoliselt lähtunud lahenimest, vrd *hämm* : *hämme* 'mürg, niiske', järelosa pärineb sõnast *lõpp* : *lõpe* 'laht'. – MK
EAA.2072.3.215, L 1; EAA.2072.5.363, L 1; Rehepapp; SK I: 511
- Hänga** [*`hänga*] <-le>, koh ka *Änga* Jäm – küla Saare maakonnas Torgu vallas (Torgu ms), 1521 *Michel Enge*, 1537 *Michel Einghe*, *Eyenge*, 1798 *Henga*. ⇒52B4 ♦ 1977–1997 oli Hänga ametlikult Lülle küla osa. P. Johansen on nime aluseks pidanud rootsi sõna *äng* 'heinamaa', L. Tiik aga mugandit isikunimest *Engelbrecht*. Hänga külaosad on Metsaküla ehk Aruküla (põhjas lide pool) ja Suureannu ehk Suurenaots ehk Raisaots (läänes). – MK
EAN; Johansen 1951: 303; KNAB; Rehepapp; SK I: 511; Tiik 1977: 285
- Hänike** <-le ~ -sse>, koh <-le ~ -ste, -n ~ -sen> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas, karjamõis (Kär-

gula ms), sks *Henningshof*, 1638 *Hennige Metz Pustus*, 1752 *Hennige Petre*, *Hennige Külla*, 1798 *Hennige*. ⇒44B1 ♦ Hänike küla maa-ala karjamõisa asukohast Paadi taluni on varem kandnud teist nime (1582 *Ligora*, 1638 *Liggoar*, 1782 *Liggoharra*). Rootsi aja alguses juba tühi Hänike hajatalu koht (puustus) on jäänud asustamata terve XVII sajandi, alles XVIII saj keskel on seal jälle talupere kirja pandud ja nimetatud ka kogu kanti Paadi ehk Hänike külaks. Kärgula mõisa karjamõis on talu asemele tehtud vahemikus 1762–1782. Hänike nimi on saadud alamsaksa-pärasest eesnimest *Hennick*, *Henneck*, *Henneke*, vrd nt 1588 *Jan Henik* Uhtjärve külas. Algnimi on *Heinrich*, karjamõisa saksa nime *Henning*- on selle teiseid. Hänikest loodes olevat osa tuntakse Pudru külana. Hänikega on 1977 liidetud Kaagu küla (1937). – ES EAA.1270.2.2:126, L 125p; EAA.1865.2.130/3:12, L 11p; Eesti TK 50; Mellin; PA I: 88, 257; PTK I: 33; Rajandi 1966: 74; Rev 1638 I: 151

Härgla [*ˈhärɡla*] <-sse>, koh *ˈÄrgla*, kirjak varem ka *Härküla* Juu – küla Rapla maakonnas Juuru vallas, mõis, sks *Herküll*, 1241 *Herkial*, 1325 *Herkyla*, 1524 *Herckell*. ⇒12B3 ♦ Küla on mainitud 1241, mõisakohast on juttu XV saj allikais (↑Mõisaküla¹²); praegusesse kohta rajatud mõisast on teateid 1516. 1920. a-tel tekkis Härgla (Härküla) asundus, mis 1977 muutus külaks. Nimi tuleneb sõnadest *härɡ* ja *küla*, kuid varasemast nimekujust võib tuletada ka lähtenime **Härkäjalyan*, st **Härgjala*. L. Kettunen kõrnutab soome nimedega *Härkönen*, *Häkkinen* (karjala *häkki* 'härɡ'), pidades lähteks isikunime. 1977 liideti Härglaga ↑Mõisaküla. – PP

Ahven 1966: 3–4; EO: 52; Joh LCD: 357; LCD: 42r

Härglaid [*ˈhärɡˌˈlaid*], koh ka *ˈÄrgˌˈlaid* Kse – pool-saar, endine saar Lääne maakonnas Lihula vallas Matsalu lahe ääres. ⇒20A2 ♦ Laidusid kasutati sageli karjamaana, kuhu loomad viidi kevadel ja toodi ära sügisel: loomanimetus *härɡ* + *laid* 'väike saar'. – MK

Härgmäe [*ˈhärɡˌˈmäe*] <-le> – asula Lätis Vidzemes Valka piirkonnas, mõis, läti *Ērgeme*, sks *Ermes*, 1323 *Edermis*, 1422 *Ergemes*, 1438 *Argemis* (perekonnanimi), 1463 *Ermes*, *Ergemis*, *Ergemiszche beck* (oja), 1500 *Ermis* (perekonnanimi), 1782 *Ermes*, *Ehrge-mes pills*, 1793 *Ehrge-mes M.*, *Ehrgen Uppe*. ⇒37C4 ♦ Keskaegse linnuse juurde tekkinud mõisa ja kihelkonna ala võis I aastatuhandel olla lõunaestikeelne, kuid koha saksakeelne nimi on saadud XIV saj kindlasti läti keele kaudu. Kuigi viimati on I. Jansone kinnitanud, et eesti Härgmäe on algupärane kohanimi, puuduvad selle kohta kirjalikud tõendid. Härgmäe võib olla säilinud algupärane nimi, kuid sama hästi võib see olla ka mulgipärane mugandus läti nimekujust *Ērgeme* [*eerd* 'eme]. Üheski varajases kirjanekus pole sõnaalgulist *h-d*, mis XVI–XV saj ei oleks tohtinud veel ka Mulgi murdest kadunud olla. Keskaegsed baltisaksa allikad on *h* märkimises olnud küllalt järjekindlad, erinevalt nt Poola revisjonidest XVI saj lõpus. Jansone ja teised Läti uurijad on kinnitanud, et nimi pole algupärane läti päritolu. Nime lihtsusustamine-lühenemine näib olevat kulgenud mitut teed. Sõnaalguline pikk *e* võib olla tekkinud *d* kao tõttu, kui erinevad nimevariandid on lühenenud ühe silbi võrra, saksa *Edermis* > *Ermis* ja **Edergemes* > *Ergemes*. Saksa kohanime ja perekonnanime puhul näib mugandamise eeskujuks olevat Saksamaa Halle

ja Sileesia piirkonna perekonnanimi Ermisch. Üksikute eranditega on uurijad ühel meelel, et baltisaksa perekonnanimi Ermes ei pärine Saksamaalt, vaid on tekkinud Liivimaa kohanimest, mis oli algupäraselt pikem. A. W. Hupelil on olnud teada, et Härgmäe nimi tuleb algupäraselt ojanimest *Ehrgem*. Linnuse nimes võib otsida ka alamsaksa sõnavara, vrd nt *eder* 'põimitud aed, aiaga ümbritsetud põld või asula'. Kui *Ērgeme* pole eesti substraatnimi **Härgmäe* või **Härgemäe* aluselt, siis jääb see tähendussisult läbipaistmatuks ja selle algupärasest keelsust ei saa otsustada. Vrd Eera, Eerma. – ES

Hupel 1774–1782: III, 132–133; Jansone 2013: 81–85; Lexikon der Familiennamen 2008: *Eder*, *Ermisch*; LGU: I, 294, 411, 694; Mellin

Härjadi <-le> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadriina vallas (Hulja ms), 1922 *Härjatee* (küla). ⇒5A4 ♦ On väidetud, et esimene saun külas olnud juba XVIII saj (1739 *Häridöwi Juchum*), kuid tegelikult kujunes küla 1880. a-tel, kui Hulja mõisnik jagas ühe oma põllu, Härjadi välja (1859–1860 *Ergate Waelli*), neljavakamaalisteks kruntideks moonakatele. Külanimi pärinebki ehk põllunimest, viimane olevat saanud nime Härjatee järgi. XIX saj kirjanek võiks olla tõlgendatav ka kui **Härgade väli*. – MK

EAA.3724.4.1562, L 1; KN; KNAB; Tammik 2003: 351

Härjanurme¹ [*ˈhärjaˌˈnurme*] <-ˈnurme ~ -sse>, koh ka *Ärja_nurme* Ksi – küla Jõgeva maakonnas Puurmani vallas, mõis, sks *Herjanorm*, 1582 *Aranorm*, 1638 *Hargenorm*. ⇒25A2 ♦ Algselt küla, mis XVIII saj keskel tehti karjamõisaks ning ajavahemikus 1795–1805 eraldati Puurmanist omaette mõisaks. 1921 tehti sinna asundus, mis sai nimeks Mõisaküla; 1977. a-st on nimeks Härjanurme. Nimi on päritolult läbipaistev: *härɡ* : *härja* + *nurm* : *nurme*. 1977 liideti Härjanurmega ↑Kaatvere, Kurukse (ehk Kurukase, 1582 *Kurukos*) ning Saare (1582 *Sarra*) küla. Kurukse lähedal on ilmselt olnud ka XVI saj külad **Kuruveski* (1582 *Kuroweski*) ja **Kuruasaare* (1584 *Kurosor*). Härjanurme lääneotsas paiknevad Rehema talud, ajuti omaette küla (1762 *Rehhemalt*), millega võib ehk samastada varasemat **Urustvere* ehk **Orestvere* küla (1582 *Uruswier*, nimetatud Alaveski ja Kurukse vahel; 1627 *Urustfehr*, 1744 *Orrostfer*, allika kohaselt juba Rootsi ajast mõisapõldudeks tehtud; 1758 *Orrestfer*, selle all *Rehema Laur*). Vrd ka Kursi piirikirjelduses 1411 mainitud *Rigemekke*. – PP

BHO: 113; KNAB; PA I: 117–118, 157; PTK I: 95, 166, 203, 212, 258, 287; Tartumaa 1925: 221

Härjanurme² [*ˈhärjaˌˈnurme*] <-ˈnurme ~ -sse> Puh – küla Tartu maakonnas Puhja vallas (Ulila ms), 1582 *Aryanorum*, 1638 *Harjanorm*, *Harjenorm*, 1839 *Herianurm*. ⇒32A2 ♦ Liitsõnaline kohanimi koosneb osistest *härɡ* : *härja* ja *nurm* : *nurme*. Puhja kandile on *nurme*-lõpulised külanimed (nt ka Mõisanurme, Siberinurme) iseloomulikud. – EE

BHO: 113; PA I: 49; Rev 1638 I: 111, 115; Rücker

Härjapea [*ˈhärjaˌˈpea*] <-le> Vng – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Aseri vallas (Koogu ms), 1241 *Herganpæ* (küla), 1537 *Heryepe*, 1765 *Härjapea*. ⇒6B3 ♦ Küla on liidetud Kooguga 1977. Varasemal ajal oli Härjapea jagatud Koogu ja Kalvi mõisa vahel, XVIII saj läks kogu küla Koogu-Aseri mõisa alla. Nimi koosneb sõnadest *härɡ* : *härja* ja *pea*, liitsõnana tõenäoli-

selt oli isikunimi, vrd soome ladinapärasest perekonnanimi *Herkepaeus* sugunimest *Härkäpää*. – MK

EO: 3; Joh LCD: 356; KNAB

Härjapea jõgi [härja_`pea jõgi] – ajalooline jõgi Tallinnas, 1283 *Haryenpe* (allikas), 1345 *Haryempe*, 1363 *Haryenpe*. ⇒1B1 ♦ Kunagine Tallinna tähtsaim vooluveekogu, algas Ülemiste järvest ja suubus Kaubasadamast ida pool Tallinna lahte. 1932–1938 suleti kollektorisse, jõe asukohta tähistab muuhulgas Jõe tänav Sadama asumis. Kuigi *härjapea* on üks ristiku nimetusi, pole see siinse nime aluseks. Usutavam tundub oletus, et jõgi on nimetatud mõne teise koha järgi, nt rannajoonel paiknenud neeme järgi (*pea*-lõpulised kohanimed tähistavad sageli neemekohti). L. Meri oletas, et sel neemikul tõmmati laevad maale, kasutades rullikuid (*pulle*, vrd *kivihärg* kivide paigaltnihutamiseks). 1283. ja 1345. a tekstis mainitakse Härjapea allikat, seegi võib olla algne nimekandja. M. Mägi toetab aga arvamust, et Härjapea (vahest isegi *Harjupea, vrd Harju) on algselt tähistanud Toompead. – PP

LUB: II, 838; Meri 1976: 298–299; Mägi 2015: 40–44; Tallinn 2004: I, 131

Härma¹ <-le>, koh ka *Ärma* Hjn – küla Harju maakonnas Raasiku vallas (Perila ms), 1844 *Herma* (talude), 1860–1862 *Erma*, 1939, 1970, 1978 *Härma* (küla). ⇒12C1 ♦ Algselt talu, XX saj alguses teomajad. 1938 mainitud külavanema piirkonnana Perila asunduses. Perila mõisa abihooned asuvad tänapäeval Härmaal, mõisapark ametlikult Perila küla all, kuid Härvalt üle tee ja küla kasutuses. Härma küla lõunaosas on varem olnud Kiimaküla (1298 *Kymenkul*, 1690 *Kimaküllä*, 1712 *Kiimaküllä*, 1871 karjamõis *Kimaküll*) Vrd Härma². – MJ

EAA.1210.2.2:13, lk 23; EAA.3724.4.237, L 1; ERA.14.2.713 (Peningi vallavalitsuse kiri 4. I 1939 nr 562); EVK; KN; KNAB; LUB: VI, 2763; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Härma² <-le>, koh ka *Ärma* Emm – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1565 *Harman Dirich*, *Harman Jacob*, 1576 *Hermen Jacke*, 1587 *Herman Stoffer*, 1605, 1609 *Herma Stoffer*, 1725, 1798 *Herma* (küla). ⇒47C3 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Kaderna osa. Küla on alguse saanud talust, mille nimi on tulenenud isikunimest, vrd *Herman*, *Herm*. – MK

EAN; HK: 292; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 193; Tiik 1970a: 607

Härmakosu [härma_`kosu] <-le> Kuu – küla Harju maakonnas Anija vallas (Anija ms), 1586 *Hermakoszeck* ~ *Hermokosck* (kaks talu), 1689 *Hermakosko* (küla), 1699 *Hermakosko*, 1725–1726 *Hermakosso Jahn* (hajatalu), 1798 *Hermakosse*, 1923 *Härmakoosu* (küla). ⇒3C4 ♦ Kõrvemaajajatalude alale jääv küla, 1977–1998 oli Vikipalu osa. Külas on samanimeline talu ning rahvapärimuse järgi on selle kõige vanema ja suurema talu järgi nimetatud kogu küla. XVI ja XVIII saj on Härmakosut taluks nimetatud. Kuna lähedal asuv Kosu küla on vanem (Härmakosu puudub 1379. a allikas, kus leidub Kosu), on võimalik, et tegemist on Kosust (ka algselt hajatalu) välja kasvanud taluga, mille asutas Härma-nimeline mees (*Härm* < *Hermann*). 1923. a *Härmakososa* näib olevat juhuvariant, kuid on võrreldav Kooskora nime algusosaga. Vrd Kosu, Kooskora. – MJ

BHO: 68; EAA.1.2.C-III-31; EVK; KN; Mellin; Rev 1586: 92; Rev 1725/26 Ha: 349; Stuart 1699; Vilbaste 1956: 118–120; ÜAN

Härämäe [härma_`mäe] <-le>, kirjak varem ka *Herma mäe* Vai – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas, mõis, sks *Hermannsberg*, 1583 *Hermameckiby* (küla), 1688 *Hermannsberg* (mõis), 1782 *Hermannsberg*, *Herma mägi*, *Hermäggi*. ⇒8C2 ♦ Härämäe mõis ja selle juures olnud küla (1920.–1930. a-tel asundus) on 1977 liidetud Soldinaga. Nimi pärineb isikunimest *Härm* < *Hermann* + *-mäe*, tõenäoliselt loodusnime vahendusel. – MK

Bfl: II, 935; EVK; Hupel 1774–1782: III, 471; KNAB; Paucker 1847–1849: II, 39; ÜAN

Härmä <-le>, rahvak ka *Suurõ-Härmä* <-le>, kirjak varem *Härma* Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Mokornulk), 1585–1587 *Горемыкино*, 1627 *Горемыкина*, 1874 *Härmä*, 1882 *Старое Горемыкино*, 1885 *Härme*, 1897 *Häärme*, 1904 *Härmä*, *Горемыкино*, u 1920 *Härma*, 1922 *Härma-Suure*. ⇒45C1 ♦ 1585 kuulus Pihkva tuhatnik Fjodor Solovtsovile, pärast seda Petseri kloostri. 1788 Taeluva koguduses, 1882 Obinitsa kogukonnas. 1859 on mainitud Härma veskit, 1882 oli lisaks küla puustus. Eestipärane kohanimi võib tuleneda isikunimest *Herman* ~ *Härm* ~ *Herm* (vrd sm *Hermala*). Paralleele võib leida Harmi ja Häärmäni nime seletuseks antud sõnadega. Nimi esines Setomaal mujalgi: Mikitamäe vallas oli Härma puustus; külast lõunas on ↑Väiko-Härmä. Vene nimel *Горемыкино* on Venemaal mitmeid samast tüvest lähtuvaid teiseid. Goremökin (*Горемыкин*) on vana tuntud Vene aadlisuguvõsa, mille tähendus lähtub arvata-vasti sõnast *zope* 'mure'; sellega võidi tähistada õnnetu inimest, tegemist oli eufemismiga. Isikunime Goremöka (*Горемыка*) ja mainitud perekonnanime kohtab Vene ürikutes juba XV saj. A. Steingolde järgi tuleneb *Горемыкино* hüüdnimest *Горемыка* 'häda-vares'; see on sarnane eesti variandile (kaashäälikud *h-r-m*). Vene nime algusosa (*Горемык-*) võis taanduda eesti pruugis eesnimeks (*Горем-* > *Härm-*). Vrd Harmi, Härma², Häärmäni. – AK

EAA.1271.1.32; Eesti TK 42; Hurt 1904: XIX; Ivanov 1841: 191; KNAB; Maslennikova 1955: 125; Pskov 1585–1587: 147; RL 1922; Truussmann 1890: 55; Truussmann 1897a: 45; Truussmann 1897b: 45; Vasilev 1882: 302

Härämäe [härä_`mäe] <-le>, kirjak varem ka *Härämäe* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1684 *Herrja Hindt*, 1765 *Dorf Herrämä*, 1796 *Härrämäe*, 1839 *Herra*. ⇒44C3 ♦ Härämäe oli 1977–1997 Jugumõtsa küla osa. Talust tekkinud

Härämäe mõis Narva piirkonna kaardil. 1748. EAA.1646.1.2649, L 1.

küla nimi põhineb talupoja lisanimel *Härjä* ~ *Härä*, mida leidub Võrumaal mitmes kohas ja mis on üldjuhul saadud loomanimetusest *härg*. 1839. a kirjapilt on samasugune, nagu oli Urvastes levinud lisanimel ja perekonnanimel *Hera* ~ *Herä*, mis on teist algupära, vrd sm perekonnanimi *Herala*. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:150, L 145p;

EAA.1268.1.403:431, L 379p; Rucker; Sukunimet 1992: 94

Häädemeeste¹ [*hääde_meeste*] <-le>, koh 'Ääde_meeste Hää – alevik Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas, mõis, sks *Gudmannsbach*, XVII saj lõpul *Edemest Byy*, *Edemest Kylla* (küla), 1797 *Ædemeste M* (mõis). ⇒35A2 ♦ Häädemeeste on teada sadamakohana 1560 (*Guedenn mans becke*). XVI saj II poolel rajati mõis. 1920. a-test Häädemeeste asundus ja kirikuasundus, millest kujunes 1930. a-tekst Häädemeeste alevik. 1945 ja hiljem oli see kirjas Aleviku külanä, uuesti muudeti alevikuks 1977. Saksakeelse nime aluseks on peetud alamsaksa sõna *gudeman* 'laitmatu kodanik, aadlik, vasall'. Sadam oli XVI saj maabumiskohaks Saaremaa piiskoppide saadikuile, kes merd mööda Saare-Lääne piiskopkonnast sõitsid Volmaris ja Vönnus toimuvatele Vana-Liivimaa maapäevadele. Küla kohta on tarvitatud ka **Häädemõisa* nime (1840 *Hedemoisa Kuella*, kus asus kõrts *Aedemoise*). Kui nimes on tõepoolest olnud järeloisises vaheldus -*mõiste* (sõnast *mõis*) ~ -*me(e)ste*, siis tuleks saksakeelset ja tänapäeva eestikeelset nimekuju võib-olla pidada rahvaetümoloožiaks. Veel enam, kõik need nimekujud, nii eesti- kui ka saksakeelne tõlgendus on rahvaetümoloožiad, kui arvestada, et saksa keeles on ajaloolisel kirjajakujul *Gudeman*, *Güdeman* ka tähendus 'juut'. XVI saj võidi sõnaalguline *j* märkida g-ga. Sõna *juut* esineb nimeosisesena eesti kohanimeses mitmel pool ja on tähenduse poolest usutavam nimealusena kui *hää mees* 'aadlik'. 1560 võidi anda eesti nimi *Juudioja edasi tõlkena. Kui oli rajatud mõis, siis saksakeelset mõisanime õilistati aga saksa keeles kui 'aadlikuoja' ja eesti keeles kui 'heade meeste'. K. Uustalu on dokumenteeritud muistse isikunime **Meelimees* alusel oletanud ka isikunime **Häämees*, kuid pidanud kaheldavaks selle esinemist Lõuna-Eestis. Muidugi on areng **Juudioja* → *Guedenn mans becke* → *Gudmannsbach* → *Häädemeeste* ainult oletus, aga siiski teoreetiliselt võimalik, nt 1684 on Häädemeeste

Häädemeeste Pärnu piirkonna kaardil. XVII saj II pool.
EAA.308.2.14, L 1.

khk-s mainitud vabadikku *Juda Mattz*. Häädemeeste alevikuga liideti 1977 Suurküla (1970 I ja II küla, u 1900 *Cype*) ja osi Padina, Viira jt küladest. – MK
Duden 2000: 292; EAA.308.2.218:5, L 22p; EAA.2072.3.15, L 2, foolio II; EAN; ENE-EE: III, 512; Heintze-Cascorbi 1933: 227; Johansen 2005: 40; KNAB; Leesment 1976: 241; Roslavlev 1977: 32; Uustalu 1972: 216–218

Häädemeeste² [*hääde_meeste*] <-le>, koh 'Ääde_meeste Hää – kihelkond ajaloolisel Pärnumaal, sks *Gudmannsbach*. ♦ Kihelkond moodustati 1862 piirkonnast, mis kuulus XVII saj lõpus Tori, XVIII saj I poolel Pärnu, 1752–1862 uuesti Tori kihelkonda. Orduajal kuulus ala halduslikult Pärnu, osaliselt võib-olla ka Viljandi komtuurkonda. Kirik on olemas olnud al XVII saj keskpaigast, praegune kirik on ehitatud 1874. Vrd Häädemeeste¹. – MK

ENE-EE: III, 512

Häärmani [*'häärmani*] <-le> Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), 1684 *Schilter Härman*, 1688 *Schilter Herman Peter*, 1782 *Hermann Tomas*, 1820 *Hermann* (küla), u 1920 *Häärmani*. ⇒45B3 ♦ Häärmani oli 1977–1997 Mauri küla osa. Küla on saanud nime XVII saj lõpus kiltriks olnud peremehe eesnimest, mis saksapäraselt on *Hermann*. Vrd Härma, Härmä. – ES
EAA.308.2.177, L 1; EAA.308.2.178, L 1;
EAA.1865.2.141/2:11, L 11; EAA.1271.1.223:202, L 377; Eesti TK 42; Roslavlev 1976: lisa 1

Häätaru [*'häätaru*] <-tarru ~ -sse>, koh 'Hää_tarõ <-tarrõ>, koh aj 'Hää_taro Plv – küla Põlva maakonnas Kõlleste vallas (Kähri ms), 1937 *Häätaru*, *Häätare* (küla, metsavaht). ⇒39C1 ♦ Küla tekkis Karilatsi metsamaale XIX saj II poolel. Esimest korda moodetati seal Kähri mõisa taludele lahustükke 1830. a paiku, kuid eraldi majapidamiste ehitamine nendele algas hiljem. Kohalikus pärimuses peetakse õ-list nimelõppu uuemaks ja o-list vanemaks. Nimi koosneb kahest osisest: *hääd* ja *aro*, viimane tähendab põlluks harimata maad, mis võib olla ka soine, vastupidiselt eesti üldkeelele *aru* tähendusele. Algupärase loodusnime tuum *hääd* esineb ka naabruses Karaski mõisa soonimes Häädsoo. Selle tähendus pole selge, vrd *häädimä* 'hääbuma, hävima'. Häätaru külaosad on idapoolne Ala-Häätarõ ja läänepoolne Mäe-Häätarõ. Ala-Häätarõ on kutsutud ka Koreaks ja Šanghaiks. Häätaru edelaosas on ↑Tsähknä talud (Kan). * *Inne ku sai Häätarõ küllä, oll' säääl olnuq Häätaropalo – egävene vana kuusömöts, kost sai mehitside jaos häid taropakkõ* (1999). – ES

EAA.2072.3.60b, L 2; Eesti TK 50

Höbringi <-sse> = **Höbring** [*hööbrinj*, varem ka *hööbrinj*] <-isse>, koh aj *Hubringg* [*hübrinj*] Noa – küla Lääne maakonnas Noarootsi vallas (Riguldi ms), u 1540 *Hobrinck*, 1565 *Hogbrincka*, *Houbrinck*, 1613 *Hochbringk*, 1653 *Haubring*, 1689 *Hebring*. ⇒9C2 ♦ Rootsi-keelse nime vanimad kujud on sakslaste kirja pandud. Nimes peituvad eestirootsi sõnad *hau* (kirjakeele *hög*) 'kõrge' ja *bring* (kirjakeele *brink*) 'küngas'. Kõnekeeles on ühesilbiline *hau* lühenenud *hu*-ks ja lõpu -*k* nõrgenenud *g*-ks. Nimi oli tõenäoliselt algselt loodusnimi, mille panid peaküla Riguldi asukad idapoolsele liivakünkale. Kui sinna tekkis asustus, kandus sellele ka üle künka nimi. Höbringi piiresse kuulub ka endine Valive ehk Valipää küla (Ris, 1535 *Wallipu* talu, 1694 *Wallipä*, 1844 *Wallipae*), mis häabus pärast 1940. a-id. – MB
Johansen 1951: 234, 236, 247, 253; Lagman 1964: 55, 72, 101; Russwurm 1855: I, 125, 149; Tiberger 1951: 43–45, 66

Höralaid [hõra_`laid] Phl – saar Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1782 *Herralaid*. ⇒48C2 ♦ P. Ariste annab C. Russwurmile toetudes nime tähenduseks 'härresaar'. Eestirootsi murretest mõjustatud aladel esineb häälikuvaheldust ö ~ ä, seetõttu on kõige tõenäolisem võimalus *hãrg* : *hãrja* > *hãra* > *hõra*. – MK

Ariste 1938b: 11; HK: 290; Hupel 1774–1782: III, 574

Hübja <-le>, koh ka *Übja* Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kaarma krkms), 1592 *Hubby jorgies*, 1645 *Hübiaß*, 1798 *Hübbija*. ⇒50B3 ♦ Küla on kuulunud ka Kaarma-Suuremõisa alla. 1977–1997 oli Hakjala küla osa. Tõenäoliselt on Hübja nime lähtekoht isikunimi, mille taust jääb hämaraks, kuid L. Tiik on nime aluseks oletanud isikunime *Hubert*. L. Kettunen on nime võrrelnud soome sõnaga *hyypä* ja vepsa sõnaga *hüböi* 'öökull' (nimetus häälsuse järgi) ning oletanud, et see on esinenud muistse isikunimena, mille kinnituseks toob ta Kihelkonna talunime Hübjuste. – MK

EO: 47; SK I: 515; Tiik 1977: 286

Hürjapea [hürja_`pea] <-sse ~ -le>, koh ka *Ürja_`pea* ~ *Ürjaba* Nis – paik (küla) Harju maakonnas Nissi vallas (Laitse ms), 1565 *Yriawa Cubias Jurgen Wrua*, 1796 *Irjapä*. ⇒11A2 ♦ 1977 liideti Jaanika külaga. Kaheosalise külanime algusosa näitab tõenäoliselt päritolu Ürjaste külast, sõnaalguline *h* on hiljem tekinud. Vrd Ürjaste. – MK

EAA.1.2.931:83, L 77; KN; Mellin

Hürova <-sse ~ -le>, koh *Hürüvä* Har – küla Võru maakonnas Mõniste vallas (Saru ms), 1938 *Hüriva* (tal), 1952 *Хюрова* (küla), 1970 *Hürova*. ⇒44A3 ♦ *Hürüvä* talu esineb kaartidel 1930. a-test, varem sellenimelist asustusüksust pole teada. *Hürüvä* mäge ja *Hürüvä* oja on tuntud tõenäoliselt juba varem. Oja kohta leidub teade kohanimekartoteegis, et see on Pundsalt Saru mõisa viiva tee esimene kraav. Külanimi on saadud ojanimest, mis on tundmatut algupära. Hürovaga on 1977 liidetud ↑Saru asundus ehk Sarumõisa. – MF

Eesti TK 50; KN; KNAB; NL TK 25

Hürsi <-le> Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas (Vastseliina ms), 1684 *Hirßen Wenora Pustus*, 1782 *Hürsi*, 1820 *Hürsi* (küla). ⇒45B3 ♦ *Hürsi* oli 1977–1997 Põnni küla osa. 1684. a kaartide järgi otsustades olid küla tänases asukohas Pältre ja *Sveeda algtaalu, kuid nende lõunapiirile oli tekkinud Hürsi Vinnora puustuseks nimetatud talu. Äratuntav on ojanimi Vinnora, mis käibis varem ka asustusnimenä. Hürsi lisanimi oli mitmete peremeeste nimedes kasutusel praeguses Missoküläs. Nime mainingud Missoküläs on 1627 *Hirsi Juergen*, 1630 *Hursti Jur*, 1638 *Hursy Juergen*, 1684 *Hirtze Hin*, 1688 *Hirssen Heinrich*. Missokülä kuulus siis *Kisõjärve suursarase alla (↑Põnni), nagu ka tänane Hürsi ja Tsiistre kant. Hürsi nime päritolu on hämar. Sõnavaraliselt sobiks lisanimeks võru *hürske* 'turske, priske'. Ent sama päritolu võiksid olla ka Saaremaa talunimed Ürtsi ja Irtsi (XVII saj *Hirtzi*) ning kõigi nende nimede aluseks võib olla tundmatu isikunimi. Vrd Pältre, Sandi. – ES EAA.308.2.177, L 1; EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2:13, L 13; EAA.308.6.316:78, L 53p; EAA.1271.1.224:88, L 609; Rev 1624/27 DL: 76; Rev 1638 I: 166–167; Roslavlev 1976: lisa 1, 2; SK I: 49, 517; VES: *hürske*

Hüti¹ <'Hüti ~ -sse ~ -le> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms, Lauka ms), 1726 *Hütte Peter*, pärast 1742 *Glashytta* (kaart), 1798 *Hütti*. ⇒47C2 ♦ 1628–1664 töötas siin esimene Eesti klaasikoda. Nimi tuleneb saksa või rootsi keelest: sks *Glashütte* 'klaasikoda', rts *hytta* 'sulatuskoda'. P. Ariste on nime seletamisel lähtunud eesti sõnast *hütt* : *hüti*. – MK BHO: 125; HK: 294; Livonia 2001; RehepappHi; Rev 1725/26 L: 202

Hüti² <-le>, koh *Hütü* Har – küla Võru maakonnas Mõniste vallas (Mõniste ms), 1638 *Huttj Laur*, 1684 *Hytte Johan*, *Hytte Pallitzo*, *Hytte Hans* (talupojad), 1744 *Hütty Hans* (tal), 1826, 1839 *Hütti* (küla). ⇒44A4 ♦ Hüti ilmus allikatesse XVII saj algupoolel, esialgu talupoja lisanimena, märkusega „uusasukas“. 1684 oli tegemist juba kolmeks jagunenud taluga, hiljem jällegi ühe taluga. Talunimena esines *Hytte* samal sajandil ka Koivaliina mõisas, ent pole teada, kas nende vahel on seos. Hüti oli XX saj alguseks mõisast müümata maaga talu. Võimalik, et kohas on asunud mingi mõisa majandushoone, vrd sks *Hütte* 'onn, hütt, osmik', samuti 'sulatuskoda' vms, mille järgi on selline nimi võidud esialgu talupojale anda. Hüti külaga on 1977 liidetud väikekülad Ala-Luustoja (põhjapoolne osa Luustojast), Andsi (Antsi), ↑Konnikülä, Peräkonnu, sh põlistalud Kirbu, Puliandsi, Punda jt, mida XVIII saj arvati Mõniste küla alla, nagu ka Hütit. – MF

Dunsdorfs 1974: 258; EAA.308.2.172, L 1;

EAA.567.3.168:15, L 12p; EAA.1295.1.756:22, L 17;

EAA.2072.9.625, L 1; Rev 1638 I: 224; Rücker

Hüüdre järv ['hüüdre järv] Kan, Urv – järv Põlva maakonnas Kanepi vallas (Kärgula ms), 1684 *Tibbina Höder Jahn*, 1752 *Hödre Adam*, 1795 *Dorf Hödri* (küla), 1937 *Höödre* (tal). ⇒39B3 ♦ Järve vanem teadaolev nimi seostub vana isikunimega *Käüss (1638 *Kæsz-Jerw*, 1684 *Keiso Siö*). 1684. a kaardi talunimes on *Höder* isanimi, mis tuleb vene eesnimest *Fjodor*, vrd seto *Höödo*. Talunimi, vahepealne külanimi, on andnud ka järvenime. Kolmandaväetelises nimes on toimunud täishääliku kõrgenemine öö > üü. – ES

EAA.308.2.182, L 1; EAA.1270.2.2:131, L 131;

EAA.1865.2.130/13:41, L 40p; Eesti TK 50; Rev 1638

I: 151

Hüüru <-sse>, koh ka *Üüru* Kei – küla Harju maakonnas Saue vallas, mõis, sks *Huer*, 1241 *Hiurenkylä*, 1353 *Hyrenkylle*, 1389 *Hürenkülle*, 1560 *Hürenküll*, 1620 *Hyre*. ⇒2A4 ♦ 1560 Harku mõisast eraldatud Hüüru mõis tekkis küla juures olnud veskikohast (1557 *Hur-mole*, 1560 *Hürenmülen*) või selle lähedusse. Pärast 1712 oli Hüüru küla tühi ja maad mõisastati. Vana Hüüru küla on P. Johanseni andmeil olnud u kilomeeter mõisast põhja pool mõisapõllul ojust kirdes, sama on näha ka XVII saj kaardilt. Nime on L. Kettunen püüdnud tuletada loomanimetusest *hiir* : *hiire*, mis võis olla deminutiivse isikunime **Hiiro(i)n* aluseks. Varem oli ka Johansen nime aluseks pidanud isikunime (*Hyre*). Piisava seletusest jääb siiski sel juhul nimes olev ü. Hüüruga on 1977 liidetud osa Laabi külast (Uue-Laabi, 1970 Laabi I) ja osa endisest Harku asundist. – MK

EAA.1.2.C-II-4; EO: 171–172; Joh LCD: 365–366, 932;

KNAB

I

Ibaste <Ibaste>, koh *Ibastõ* Võn – küla Põlva maakonnas Ahja vallas (Ahja ms), 1419 *Yppas* (isikunimes), 1512 *Yppacht*, 1582 *Ibasth*, 1713 *Ibbasist* (seestütlev), 1798 *Ibast*. ⇒33C3 ♦ 1627. ja 1638. a revisjonide ajal olid Ibaste talud Imste küla all. 1930. a-tekst oli osa Imste küla talusid liidetud Ibastega. 1977 loodi uuesti Imste küla ja liideti sellega Ibaste küla Võnnu valda jäänud põhjapoolne osa. L. Kettunen annab küsimärgilise lähtekohana **Ibane*, millelega võib nõustuda. J. Simmu pakutud saksa isikunimed häälikulisele sarnasusele vaatamata ilmselt arvesse ei tule. Tegemist on sageda külanime lõpuga *-ste*, mis liitub tavaliselt muistsele eesti isikunimele. Ibaste ja Imste küla kutsutakse ja on XVIII–XIX saj kutsutud ka Ala-veereks, sest nad paiknevad Laanemäe veere all. L. ja I. Rootsmäe arvavad, et kuna talude pärisekstmine toimus siin varem (1860. a-tel) kui mujal Võnnus, on küla varem kutsutud ka Saksa külaks. Ibaste küla eraldiseisvad osad on Kadaja talud lõunas (Vanamõisast kagus, Kadaja küla jätk läände) ja Kripsi talud idas. Vrd Imste. – MJ

BHO: 125; EO: 215; KN; LGU: I, 212, II, 123; PA I: 90; Rootsmäe 2016: 74, 480–481; Simm 1973: 30, lisa 24–25; Simm 1975a: 183

Ibesoo [*ibe_`soo*], koh *Ibõ_`suu* Plv – soo Põlva maakonnas Adiste ja Eoste küla piiril, 1937 *Hibasoo*. ⇒40A1 ♦ Wiedemanni sõnaraamatu andmetel on selline soonimi olnud Lõuna-Eestis lausa üldnimi: *ibesoo* 'viljatu soomaa'. Sõna *ibe* tähendus 'valge liivamaa, leetunud liiv' on tänapäeva võru keelest kadunud, selle asemel kasutatakse sõna *leede*. – ES

Eesti TK 50; Wd

Idaotsa [*ida_otsa*] <-`otsa>, koh *'Ia_`ots* Jõe – küla Harju maakonnas Viimsi vallas Pranglis (Prangli ms), 1933 *Eaotsa* (nimekuju ei ole kohaliku murde pärane), 1971 *Idaotsa*. ⇒3A1 ♦ Üks Prangli küladest ehk kohaliku pruugi järgi otsadest. Asustus tekkis pärast Põhjasõda, oli algul Prangli küla osa. Nimi tuleb saare idaosas paiknemisest. Saare eri osade otsadeks kutsumine on olnud omane põhjaranniku saartele ja rannikulegi, vrd Kaguots ja Loodeots Aksi saares, Itäpä ots ja Lännepä ots Mohni saares, Idaotsa ja Länneotsa Kostirannas. Vrd Kelnase, Läänetsa. – MJ

EE: II, 471; ENE: III, 116; Gustavson, Malmsaar, Talström 1979: 48; Ojap 2008: 5; Puhk 1996: 62; Varep 1970a: 346–349; Wieselgren 1951: 192, 220, 282

Idavere <-`verre ~ -sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas, mõis, sks *Itfer*, 1241 *Itereuaræ*, 1499 *Itterver*, 1635 *Idefer*, 1652 *Itfer*, 1732 *Iddawerre*, *Ot Loodna* (mõis, Lode suguvõsa järgi). ⇒SB3 ♦ Taani hindamisraamatus on mainitud külasid *Itereuaræ* (Idavere) ja *Honolius*. Viimase asemele rajati mõis,

mille nimi oli esmamainimisel 1474 veel küla järgi *Onalja*, 1499 aga kõrvalasuva küla järgi Idavere (*Itterver*). Idavere küla hävis ajavahemikus 1774–1782, talud viidi üle Maheda külla, mille seda osa hakati kutsuma Idavere külaks (praegu osa Haljala alevikust). Mõisamaadest moodustati 1920. a-tel Idavere asundus, mis 1977 nimetati külaks. L. Kettunen järgi ei tule Idavere nimi mitte ilmakaart tähistavast sõnast *ida*, vaid ilmselt isikunimest **Itere*, **Itara*, **Ittera* vmt + *-vere*. 1977 liideti Idaverega Haljala-Raja (1796 *Raja*) ja osaliselt Männiku küla. Vrd Haljala¹. – MA
EAA.1224.1.170, L 1; EVK; EO: 172, 275; Joh LCD: 370, 389–390; KNAB; Mellin

Ida-Virumaa [*ida-viru_`maa*] <-le> = **Ida-Viru maakond** – maakond Ida-Eestis. ♦ Praeguse maakonnaga võrreldav haldusüksus oli ajaloos ↑Alutaguse. Hiilsemal ajal kuulus maa-ala Virumaa koosseisu. 1920 kavatseti Virumaa idapoolsetest valdadest moodustada Alutaguse maakonda, mille keskuseks oleks Narva, ent kavadest loobuti juba järgmisel aastal. 1949 eraldati Virumaast Jõhvi maakond ehk Jõhvi-maa, mis 1950 muudeti Jõhvi rajooniks. 1960 moodustati samal maa-alal Kohtla-Järve linnale allutatud piirkond, mis 1964 nimetati Kohtla-Järve rajooniks. 1990 muudeti rajoonid maakondadeks, sellega koos nimetati Kohtla-Järve rajoon Ida-Virumaaks, kui-võrd maa-ala hõlmab ajaloolise ↑Virumaa idaosa. Arutusel oli tookord ka Alutaguse maakonna nimi. Vrd Virumaa. – PP

KNAB; Uuet 2002: 34, 82, 132, 156

Iduste <-sse> Kam – paik (küla) Tartu maakonnas Kambja vallas (Kammeri ms), ? 1582 *Iustkul*, 1638 *Idustkylo*, 1839 *Idduste*. ⇒32C4 ♦ Pole päris selge, kas Poola-aegsed nimekujud *Iust-* ~ *Jost-* seonduvad Iduste või Ivaste külaga. Liidet *-ste* sisaldav kohanimi tuleneb tõenäoliselt sugunimest **Idused*: **Iduste* (vrd liivi *Yddo*, *Yto*), mis lähtub sõnast *idu*: *eo* ~ (murdeti, kuid mitte Tartu murdes) *idu* 'taime alge'. Iduste näib olevat vanapärasem nimekuju (vrd Uudeküla **Uueküla* asemel). 1977 liideti Iduste Ivaste külaga. Vrd Eoste. – EE

PA I: 82; Rev 1638 I: 92; RGADA.274.1.172:372, L 377; Rucker; Stoebeke 1964: 25, 32

Iedikrava [*iedik_rava*], kirjak ka *Eedikrava* Khn – saar Pärnu maakonnas Kihnu vallas, 1797 *Eidiklaid*, 1870 *Эдикъ Рабба*. ⇒27B4 ♦ Iedikrava paikneb Kihnu loodeserva vastas Imutlaist põhja pool. Nime aluseks on murdepärane vorm isikunimest *Eedik*. – MK
EAA.3724.4.935, L 1; Mellin

Igaküla [*iga_küla*] <-`külla ~ -sse> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Muhu-Suuremõisa ms), 1569–1571 *Yckkenkulla* (vakus), 1645 *Iggane* (küla), 1798 *Iggana*. ⇒51B1 ♦ XVI saj kuulus küla ja vakus

Maasilinna foogtkonda, hiljem Muhu-Suuremõisa alla. Nime lähtekohaks on muistne isikunimi, vrd *Yga, Iga*. – MK

SK I: 41; SMF: 100

Igavere¹ <-`verre ~ -sse> Hjn – küla Harju maakonnas Raasiku vallas (Peningi ms), 1283, 1288 *Ykevere*, 1356 *Yckauere*, 1560 *Ickevera kulle*, 1871 *Iggawerre*. ⇒3A4 ♦ 1283 on küla kohta öeldud, et Daugavgrīva (Dünamünde) mungad on selle hiljuti ostnud. Kuulus Padise kloostri Raasiku mõisa Puiatu vakusesse. Igavere on vere-lõpuline nimi, mille algusosa on muistne isikunimi, nagu märgib L. Kettunen. Nimi on lihtnimega ja liitnime osana levinud nii Eestis (1380 *Yckamele van Lakede*, 1381 *Yckalem*, XV saj *Yga*) kui ka laiemalt läänemeresoome nimevaras. Igavere põhjaosa tuntakse Igavere-Saunakülana. Igavere piirsesse kagus jääb endine Vöhmata ehk Vöhmuti poolmõis (sks *Wechmuth*), mis eraldati Perilast 1822. P. Johansen arvab, et Taani hindamisraamatus mainitud *Särevere (1241 *Serriueræ*, 1548 *Sergefer*) oli Igavere küla osa (hilisem Sorvali talu) ja käsitleb nime koos Igaverega. L. Kettunen leiab, et külanimi võiks olla pigem *Särjenveere, kusjuures särg : särje võib esineda isikunimena. XVI saj II poolest allikatesse ilmunud isikunimedes esinevat nime Sorvar ehk Sorval (1568 *Sorriwar Hans*) peab ta päritolult soome nimeks, sest *sorvari* ~ *sorvali* tähendab soome keeles treialit. Seega ei ole Sorvali talu Igavere külas argumentid, et 1241 mainitud küla oleks Igavere külaosa, vaid külla on XVI saj tulnud treialist ameti-meis. – MJ

BHO: 126; EAA.1.2.C-III-43; EM: 57; EO: 281; Jõh LCD: 601–602; Paucker 1847–1849: I, 54; Schmidt 1871; Stoebeke 1964: 25, 28–29

Igavere² <-`verre ~ -sse> MMg – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Elistvere ms), 1220 *Igeteveri*, 1355 *Ikaver*, 1465 *hoff to Ykaver*, 1627 *Iggafehr*. ⇒25C4 ♦ Küla, XIV–XV saj mõis, 1970. a-tel kahes osas. Küla põhjaosa (Igavere I), kus paiknes postijaam ja mis jäi Tabivere valda, liideti 1977 Lilu külaga; lõunaosast (Igavere II) moodustati Igavere küla. L. Kettunen on nime algusosa sidunud sõnaga *iga* : *ea*, *sm ikä*, mis olevat esinenud isikunimena. Ka V. Pall oletab isikunimelist lähet, võrreldes seda ürikunimedega *Icko*, *Icke*, *Yga*. 1220. a nimekuju põhjal (kui see pole juhuslik viga) oletab ta lähtenimeks D.-E. Stoebeke pakutud **Ikattu*, mis on hiljem kas lühenenud või on **Ika* olnud rööpnimi. – PP

EO: 281, 301; KNAB; PTK I: 34

Igevere <-`verre ~ -sse> Kam – küla Tartu maakonnas Haaslava vallas (Haaslava ms), 1471 *Hufmer*, 1518 *Huygefer*, 1795 *Higever*, 1839 *Iggefer* (talud). ⇒33A2 ♦ vere-osist sisaldav kohanimi võib seostuda mingi **hu(i)k*-algulise sõnaga, vrd nt *huige* : *huike* 'ühelkordne hõikamine', või inimesenimega (1453 *Huke*). Praeguse küla piiridesse jääb Ignaste ehk Ignase karjamõis (sks *Ignaz*). Vrd Igaküla, Igavere. – EE

Bfi: I, 461; BHO: 127; EAA.1865.5.29:19, L 19; EM: 92, 142; EO: 281; LGU: I, 426; PTK I: 34; Rücker; Stoebeke 1964: 22, 25, 28

Ignase <-le>, kirjak varem ka *Ignaste* Kam – küla Tartu maakonnas Haaslava vallas (Vana-Kuuste ms), 1796 *Ignesti* (kõrts), 1836 *Ignatz* (kõrts); sks *Ignaz*. ⇒33A3 ♦ Küla on kandnud nii Ignase kui ka Villemi (1836 *Willemi*) nime. Esimene neist pärineb küla piiridesse

jäänud kõrtsi, teine aga talu nimest. Kõrtsi nimi, mis pärandus ka karjamõisale (↑*Igevere*), lähtus talunimest, vrd talupoja lisanime 1688 *Ignas Andres*. *steline* kohanimi tuleneb eesnimest *Ignas*, mis on ladina *Ignatiuse* lühendeid (tõlkes 'tuline, lõõmav'). – EE

BHO: 127; EM: 92, 142; KN; Mellin; Rajandi 2011: 79; Rücker; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/35:128, L 129p

Ignasõ <-le>, koh <Ignasilõ> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Mokornulk), 1652 *Игнашево*, 1681 *Inasen Bj*, 1686 *Игнашева*, u 1866 *Игнашова*, 1882 *Игнашова*, u 1900 *Игнатова*, 1904 *Игнашмае*, *Игнасõ mäe*, *Игнашióво*, u 1920 *Ignase*, 1922 *Ignasemäe*, 1924 *Ignatsimäe*, 1997 *Ignasõ*. ⇒45B1 ♦ XVIII saj kuulus Taeluva koguduse alla, XIX saj ka Obinitza kogukonnas. 1977–1997 oli Härmä küla osa. Kohanimi tuleneb eesnimest *Ignas*, mis on ladina *Ignatiuse* lühendeid. *Ignasõvo* (*Игнашióво*, ka *Игнашево*, *Игнашióво*) on kohanimena levinud peamiselt Pihkvamaal. Perekonnanimi *Ignasov* (*Игнашов*, *Игнашев*) on levinud nii Venemaal kui ka Valgevenes. Vrd Ignase, Iskna jõgi, Kolo¹. – AK

Academic; Eesti PK 20; Eesti TK 42; Ernits 1924: 199–208; Hurt 1904: XIX; Ivanov 1841: 221; KN; RL 1922; Roslavlev 1976: krt 2; SeK: 30; Truusmann 1890: 56; Truusmann 1897a: 44, 45; Truusmann 1897b: 22; Vasilev 1882: 119; Vene TK 126

Igrise <-sse>, koh ka *Igrisä* ~ *Igrissä* <-he> Se – küla Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1563 *Игршицева* (küla), 1585 *Лысково Игршице*, 1750 *Игршице*, 1780 *Игршица*, u 1790 *Игршици*, 1886 *Igrēzē*, *Igreze*, *Igrisse*, *Игршица*, 1903 *Igresse*, 1904 *Igrōsō*, *Igresä*, *Игршице*, u 1920 *Igritše*, 1922 *Igrisa*, *Igristše*, 1934 *Igrissä*, *Igrise*. ⇒41A2 ♦ XVIII saj keskel kuulus küla Petseri kloostriale, 1882 otreez. Kui seletada nime eesti keele põhjal, siis võiks sobida murretes esinev Lõuna-Eesti *igratama* 'puurima', *igrats* 'rahutu' (Se), *igrits*, *igruts*, *ikrass* 'pidu' (Räp, Se), *igritsemmä* 'vähehaaval nirisema või immitsema' (Vas). Vene algupära korral vrd *uzrшице* 'mäng, ringmäng, (küla) pidu, (tantsu)pidu, (rahva)pidustus; ka mängupaik'. Kohanime Igristše (*Игршице*) kohtab nii Venemaal kui ka Valgevenes. Igrise põhjapiiril Usinitsaga on Pritike, endine puustus (vn *Бритнево*). Igrisega on 1977 liidetud ↑*Tsolgo* küla. – AK

Academic; Eesti PK 20; Eesti TK 42; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 136, 230; Hurt 1904: XV; Hurt 1904–1907: III, 18, 470; KN; PGM 1785–1792; Reissar 1996: 59–60; RL 1922; SeK: 30; Selart 2016: 97; Truusmann 1897b: 23; Vasilev 1882: 119; Värska KR 1780–1794

Ihamaru <-`marru ~ -sse> Kan – küla Põlva maakonnas Kõlleste vallas (Karaski ms), 1627 *Ehamah* (küla), 1684 *Ihammar* kylla, 1723 *Dorf Ihamar*, 1783 *Ihhoma Kõrtsi Peter*, 1798 *Ihama*, 1862 *Ehamarro* (kõrtsitalu). ⇒39C1 ♦ Vana külanimi, mis XIX saj taandus mõisanimest saadud Karaski küla nime ees. Rückeri kaart esitab 1839 Ihamaru kohal talurühmade nime-dega väikesi külasid, samal ajal ja hiljem tunti selle vana nime all üksnes Ihamaru kõrtsi lähemat ümbrust. Hiljemalt 1930. a-test sai Ihamaru taas ametliku külanime staatuse. Nime on läbi ajaloo kirja pandud kahel kujul **Ihama* ja **Ihama* + *aro* > *Ihamaru*. *Ihama* on läänemeresoome muistne isikunimi, mida on viimati eesnimena kasutatud Karjalas veel XVI saj. Eestlaste ja liivlaste juurest on keskajast teada

selle nime *s*-lõpuline kuju **Ihamas* (*Jamas*, *Yemas*). P. Rintala on P. Ravilale toetudes kirjutanud, et järeliite *-ma* keeleajalooliselt vanem ülesanne on olnud rõhutada üht objekti võimalike hulgast. Tänapäeva soome keele *ma*-tuletised tegusõnast kohta tähendavaks sõnaks on Rintala arvates uuem areng ja *Ihama* või *Ihamas* oli just nimelt isikunimeks moodustatud tuletis paljudes teisteski kombinatsioonides levinud isikunime elemendist *iha*-. *Ihamaru* nimevariantis on liitunud sõna *aru* (*aro*), mis tänapäeva eesti keeles tähendab kuiva rohumaad, aga veel Wiedemanni määratluse järgi ka lihtsalt viljakat, kuivas kohas paiknevat maad. Just Põlva ja Kanepi vahel esineb seda järelosist kohanimedes küllalt sageli. Ihamaru tähtsamad omaette nimega osad on Juusa, Runi, Täikülä (kuni 1977 ↑Hilba osa), Valgõmõisa ja Viia, viimane oli veel 1970 omaette küla, mis liideti 1977. Põlva khk Varbuse mõisa väikekülad Lukatsi ja Sõra on samuti 1977 Ihamaru küla liidetud. Vrd Ihatsi, Puskaru. – ES

EAA.308.6.321:5, L 4p; EAA.1267.1.286:204, L 395; EAA.2059.1.2760, L 2; Mellin; Rev 1624/27 DL: 63; RGADA.274.1.174:488, L 481p; Rintala 2008: 120–124; Rucker; Saar 2008: 115; Stoebeke 1964: 24–25

Ihasalu [*iha_salu*] <-`sallu ~ -sse>, koh `Ia_salu Jõe – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas samanimelisel poolsaarel (Rummu ms), 1387 *Janeselke*, 1431 *Jaensal*, 1556 *Jesal*, 1559 *Easal*, 1693 *Ihosal*, 1798 *Ihhasal*. ⇒3B2 ♦ Esimene kirjapanek viitab nimele *Jänesselkä, hiljem on nimi ümber mõtestatud. P. Wieselgren loeb 1687. a kuju (*Jehusall*) *Jääsalu, Ihasalu on talle tähenduslikult ebaloogiline. C. J. Pauckeri pakutud kuju *Jäsal* on tema meelest ühenduslülil nime vanema ja uuema staadiumi vahel. Kuna küla ja poolsaar on kandnud eri nimesid (1536 *Jenniszholme*, *dorp Jees-Ballu*, 1564 *Jegisholmen*, *Jeeszballu*), siis on võimalik, et *Jänesselkä on olnud algselt poolsaare nimi ja Ihasalu või Iasalu on külanimi. On võimalik, et külanime kirjapanekute *-palu* on tegelikult eksitus, mille asemel peaks olema *Jeesallu*. *Iha* küll esineb kohanimedes ja võib tähistada muistset isikunime. Wieselgrena andmeil räägib rahvasuu endisest 35 taluga külast, mis olevat asunud poolsaare kaelast selle keskaigani ja olevat hävitatud venelaste poolt Põhjasõja ajal, misjärel rajati uus Ihasalu küla praegusele kohale ja veel hiljem Neeme. Siiski on Neeme küla esmamaining 1560 ja 1568 märgitakse taluperemeest Klaus Vanaküläst (*Claws wannaküll*). Poolsaare kaela idaosa rannalähedast sügavikku kutsutakse Vanaküla hauaks. On võimalik, et vana küla on tõesti tühjenenud ja asemele on tulnud uut elanikkonda, kes moodustas oma nimekuju ametlikust nimest. Teisalt, arvestades kohalikku kuju Iasalu, mis sobib kokku varasemate kirjapanekutega XVII saj alguseni (alles siis ilmub kirjapanekutesse *h*, nt 1637 *Jöhasall*), on algusosas tegemist ehk sõnaga **itä* : **iä(n)* 'ida'. Küla asub poolsaare idarannikul ja on võrreldav Iaotsa (Iaotsa) nimega Pranglis. Ihasalu piires lõunas on Punakivi, mis 1920.–1930. a-tel oli omaette küla. – MJ

BHO: 127; EAA.1.2.C-I-9; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 6; EE: III, 1119; ENE-EE: III, 552–553, XII, 160; Joh LCD: 252; Johansen 1951: 164–165; Mellin; Puhk 1996: 62; Rintala 2008: 227–231; Stoebeke 1964: 84–85; Viidas 1990: 11–25; Wieselgren 1951: 226–227, 235–236, 242, 251; ÜAN

Ihaste <-sse> TMr – Tartu linnajagu (Haaslava ms), ? 1582 *Jass*, 1585 *Jiasth*, 1588 *Ihast albo Jaslikila*, 1627 *Yhaste*. ⇒33A2 ♦ Küla kuulus esialgu Raadi ja XVIII saj I veerandil Luunja mõisale. Eraldati 1720. a-tel omaette mõisaks, kuid oli juba 1780. a-tekst kaotanud iseseisvuse ning muutus Haaslava mõisa külaks. Ihaste liideti 1977 osaliselt Veibri küla, osaliselt Tartuga. Ihaste linnajagu jaguneb Vana- ja Uus-Ihasteks. Vana-Ihaste koosneb 1960. a-te keskpaigast rajatud aianduskooperatiividest (suvilatest), Uus-Ihaste aga 1989 planeeritud individuaalelamust. L. Kettunen andmeil tuleneb *ste*-liite abil moodustatud kohanimi oletatavast isikunimest **Ihoi*, mis seondub sõnaga *iha*. Otstarbekam on lähtuda isikunimest **Ihane*. Ihaste tee äärseid maju Tartu linna ja Ihaste vahel on hüütud Jumussaareks (u 1900 Юммусаремягу). Vrd Ihatsi. – EE

EM: 97, 142; ENE-EE: III, 552; EO: 216, 293; KNAB; PA I: 58, 192, 280; Rev 1624/27 DL: 40; SPK: 95

Ihatsi <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1796 *Ihhatse Juhhan*, 1839 *Hatzi*, 1876 *Δ. Ιζαμκυ*. ⇒45A2 ♦ Ihatsi oli 1977–1997 Kergatsi küla osa. Seda kohta on varem dokumentides tähistatud Soo-Udsali nimega (1684 *Uthsalla Andre*, 1796 *So-Utsalle*, 1871 *Дрвн. Зоумзали*). 1876. a kaardil on juba eraldi Utsali (*Утсали*) küla Suumäe (Soomäe) talude kohal ja Ihatsi küla. Kuigi Ihatsi nimi hakkas seda kohta tähistama XVIII saj, peaks *Iha*-algulisel muistsel isikunimel põhinev talupoja lisanimi olema Haanjas põline, vrd 1561 *Тилькъ Изгаловъ сынъ*, 1684 *Iham Pepp*. Nimi sisaldab mitmuse omastava kujulist kollektiivliidet **ihanō* : *ihatsi(dō)*. Vrd Ihaste. – ES

EAA.1268.1.403:182, L 155p; EAA.3724.4.1859, L 1; EAA.308.2.178; LVVA.6828.4.380, L 1; Rucker; Stoebeke 1964: 84–85; Truusmann 1897a: 40

Iia <-le> Kõpu – küla Viljandi maakonnas Kõpu vallas (Suure-Kõpu ms), 1855–1859 *Iя*, 1926 *Ija* (talu). ⇒29C2 ♦ Külade nimekirjas 1970 (*Ija*), al 1977 Iia. Küla on nime saanud Iia metsavahikohalt (ehk sama mis 1816 *Yänömme* Suure-Kõpu mõisas). Varem arvati Iia Saarekülaga (↑Uia) kokku. Saareküla osa, kus asus Iia talu, nimetati Metsakülaks. Talunimi on saanud külanimeks, nime päritolu jääb hämaraks, arvatavasti on säilinud vaid nime algusosa. – MK

EAA.298.2.71, L 8; EAA.1865.3.283/1:56, L 56p; ERA.63.29.488, L 9; KN; KNAB

Iide <-le> Jäm – küla Saare maakonnas Torgu vallas (Torgu ms), 1811 *Ide Ado*. ⇒52B3 ♦ 1977–1997 oli Torgu küla osa. Iide on olnud algselt loodusnimi, 1791 olid seal Torgu mõisa põllud (*Ide Pellud*), küla on tekkinud XIX saj II poolel popsikülana. Nimes on sõna *hiis* : *hiie* häälikuseaduslikus mitmuse omastavas *hiide*. Iide lääneosa, kus asub ↑Torgu õigeusu kirik ja kalmistu, on Liivaots. – MK

EAA.2072.3.9, L 1; EAN; KNAB; SK I: 42; Troska 1987: 100

Iidla [*ˈiidla*] <-sse> Jõh – Kohtla-Järve linnajagu. ⇒7B3 ♦ Iidla on Ahtme asum, mida hakati ehitama 1973 Puru-Altserva küla maadele, kust talud olid hävinud. Nimi on pandud Puru küla Iidla talu järgi. Talu (1938 *Idla*) oli olemas enne a-t 1917, jäädes Ahtme piirest välja Puru külla, täpsemalt Kuivkülla. Lisanimena on lähedane nimekuju Virumaalt registreeritud 1713: Malla mõisast pärit *Jddela Jürri* oli selleks

ajaks Atsalama mõisas elanud neli aastat. Võib-olla on külanimi seostatav VN*g* Iilaga. – MK

EAA.3.1.451:22, L 19; ERA.63.29.462, L 6

Iidlase [ˈiidlase] <-le>, koh ka 'Iiglase, kirjak varem ka *Iidlase* MM*g* – paik (küla) Tartu maakonnas Vara vallas (Vara ms), 1731 *Hedlasse Andres*, 1744 *Ihlasse Jaan*, 1758 *Hidlasse Jaan*, 1811 *Iidlasse*. ⇒26B4 ♦ Lüideti 1977 Sookaldusega. Rahvapärimeses seostatakse nime sõnaga *hiiglane*. Külas olevat elanud vanasti suured mehed. V. Pall lisab, et võimalik on ka päritolu sõnast *hiidlane* 'Hiiumaa elanik'. Murdeti on hiidlase nimetuseks ka *iglane* (VJ*g*) ja hiiglase nimetuseks *iidlane* (Tor). Varasemates allikates on küla nimeks teise talu järgi veel Tammevaldma (1588 *Tamowald*) ning 1922 Ukraina. – PP

KNAB; PA I: 279; PTK I: 34; PTMT: II, 331

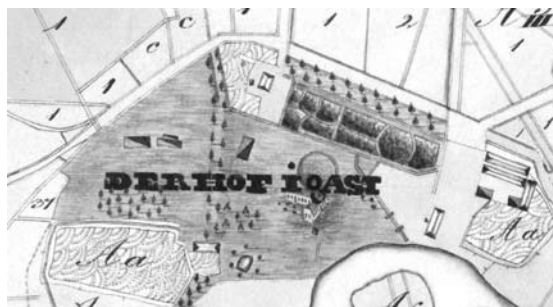
Iidva raba [ˈiidva raba] TÜR – soo Järva maakonnas Türi ja Vätsa vallas, 1694 *Idwa soo*. ⇒23A1 ♦ Raba asub Harju- ja Järvamaa piiril. Kutsutud Änari küla järgi ka Änari rabaks. Mellini kaardil 1796 on märgitud *Idwa Saar*, tõenäoliselt oli see soosaare nimi. Kas soosaar on nimetatud soo järgi või vastupidi, pole selge, samuti jääb hämaraks nime keeleline päritolu. Kui analüüsida nime *Iid+va*, siis on võimalik, et nime lähtekohaks on olnud sõna *hiis* : *hiie*. Teine osis *-va* võib pärit olla varasemast järeloisest, küllalt sagedasti pärineb *-va* sõnast *vaha* või ka sõnast *pea*. – MK

EAA.1.2.C-IV-184; EO: 259; KNAB; Mellin

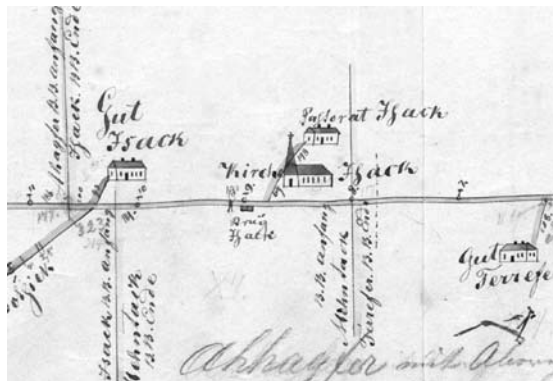
Iigaste <-sse>, koh ka *Iigastõ* K*rl* – küla Valga maakonnas Tõlliste vallas, mõis, sks *Igast*, 1627 *Ycks od Hoerlingshoff*, *Iggaste Jerwe* (mõis ja järv), 1638 *Igast*, 1664 *Ehastekylla*, 1782 *Igast*, *Igaste*, *Ihheste*. ⇒43B1 ♦ Iigaste mõisasüda on XIX saj kuulunud Sangaste kihelkonda, talumaad aga Karula kihelkonda. Mõisa kohta on kindlaid teateid a-st 1581, kui nimetatakse varem Dydrych Fifhuzeniile kuulunud mõisat. Nimekuju sellest ajast teada pole. 1582–1588 on sama Fifhuzeni mõisas mainitud nime *Enttckul* ~ *Incth-kul* ~ *Endekul*, aga tõenäoliselt pole need nimekujud samastatavad Iigaste nimega. 1920. a-test oli Iigaste asundus, al 1977 küla. Iigaste mõisa nime aluseks on samas paigas olnud küla nimi, mille lähteks on kõige tõenäolisemalt vana isikunimi kollektiivliitiga *-ste*. Isikunimeks võib olla kas **Yga*, **Iga*, võib-olla isegi mõni *Iha*-tüveline nimi. Vähem tõenäoline on võimalus, et nimi tuleneb sõnast *jõgi*, mis kohalikus keeles on *egi* : *ii*, sel juhul jääb seletuseta *ga*-element. Mõisa nimena vanades allikates esinevad nimekujud *Hoerlingshoff* ja *Dydrych Fyffhusen* tulenevad kunagiste omanike nimedest. Praeguse Iigaste piires on külaosad või paikkonnad Lüüdi, Palukülä ehk Palunukk ja Porikülä. Vrd Igavere. – MF, ES

BHO: 126; Hupel 1774–1782: III, 291; Ligi 1961: 361; PA I: 72, 133, 249; PTK I: 34; Rev 1624/27 DL: 10, 162; Rev 1638 I: 19–20; Rintala 2008: 78–83; Uustalu 1972: 32–33

Iila [ˈiila] <'iila ~ -sse> VN*g* – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Malla ms), 1241 *Ydiala* (küla), 1528 *Idala*, 1716 *Idla*, 1726 *Ilah*. ⇒6A2 ♦ On võimalik, et vana *la*-liitelise nime algusosa oli isikunimi, vrd liivi *Ydy*, *Yddo*, *Yto*. Nime võiks võrrelda varasemate kirjanekute põhjal soome nimedega Iijoki, Iisalmi ja Itiä, mida ühelt poolt on seostatud lapi sõnaga *idja* (Eestis tuleb see vaevalt kõne alla), teiselt poolt aga germaanipäraste isikunimedega *Id*,

Iigaste mõisasüda. 1852. EAA.1381.1.27, L 1.

Iisaku kirik ja mõis sama kihelkonna teedekaardil. 1879.

EAA.1225.1.119, L 1.

Ida, *Idi*, *Ido* jt. Siin tulebki piirduda nendinguga, et Iila läheb tagasi **Iti*- või **Idi*-tüvele, mille sisu jääb seletuseta. V. Pall on Iila nime puhul nentunud, et see on lähtunud tundmatust sõnast või isikunimest või on tegemist hoopis laennimega. – MK

Joh LCD: 673–674; Pall 1996: 389; SPK: 96; Stoebeke 1964: 25, 32

Iilaste [ˈiilaste] <-sse> Pha – küla Saare maakonnas Pihtla vallas (Tõlluste ms), 1731 *Hilast*, 1798 *Illust*. ⇒50C4 ♦ Külanimi tuleneb murdesõnast *iilane* : *iilase* 'hiidlane', mis on mitmuse omastavasa käändes. XVIII saj oli see päritolu näitava lisanimena Saaremaal laialt levinud. Iilaste põhjaosas on Käpa, 1930. a-tel omaette küla. – MK

KNAB; SK I: 43

Iira <-sse>, kirjak varem ka *Ira* Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Kuusiku ms), 1241 *Hiræ* (küla), 1484 *Hyr*, 1726 *Hira*. ⇒12A4 ♦ 1977–1997 oli Kuusiku aleviku osa. L. Kettunen seob nime päritolu sõnaga *hirv* (nagu Iru nimes) või küsivalt sõnaga *hiir* : *hiire*, pidades nime *a*-lõppu ootuspärase *-u* asemel kirjaliku pruugi mõjuks. K. Pajusalu oletusel saaks kohanime siduda ka isikunimega **Iiro*, eeldades rõhutu silbi *o* madaldumist (*o > a*). – PP

EO: 171–172; Joh LCD: 363; LCD: 42; Rev 1725/26 Ha: 278

Iisaku¹ <-sse> Iis – alevik Ida-Viru maakonnas Iisaku vallas, mõis, kirikumõis, sks *Isaak*, 1426 *Isacke* (küla), 1796 *Isako*; vn *И́зак*. ⇒16C2 ♦ Iisaku mõis eraldati Kiiiklast 1816–1817. XX saj olid rõõpselt nii asundus, alevik kui ka küla, 1945. a-ks olid alevik ja küla liitunud, Iisaku asundus jagati 1935 aga kaheks: ↑Alliku ja ↑Kasevälja külaks. Iisaku nimi lähtub isikunimest. Vrd Iisaku². – MK

BHO: 133; EVK; Joh LCD: 420; KNAB; Monumenta: V, 29

Iisaku <-sse> lis – kihelkond ajaloolisel Virumaal, sks *Isaak*. ♦ Muinasajal kuulusid Iisaku alad Alutaguse ja *Lemmu kihelkonda ning olid hõredalt asustatud. XI–XII saj tuli siia vadjalasi, al XIII saj-st ka venelasi. XIII saj-st 1654. a-ni kuulus ala Jõhvi kihelkonda, omaette kihelkond 1654–1744 ja al 1867. Vahepeal oli jaotatud Jõhvi ja Viru-Jaagupi khk vahel. Kivikirik valmis 1846, põles 1893 ja taastati 1894. Nimi pärineb isikunimest külanime vahendusel. – MK

ENE-EE: III, 558; EO: 126, 334

Ikeperä järv [*ike_perä_järv*], kirjak varem ka *Ikumäe* Hel, Krk – järv Valga ja Viljandi maakonna piiril, XVII saj II poolel *Ikane Jerwe*, 1839 *Iggone S* (järv). ⇒37B2 ♦ Järv on Ikeperä raba kirdenurgas Ärikülalt kagus ja Lilli Perakülalt kirdes. Nime algusosa on lähtunud tõenäoliselt isikunimest (isikunimed *Ick*, *Ikade*, *Ike*, *Icke* jt). Ärikülas näiteks on olnud kaks Igali talu. L. Vaba on juhtinud tähelepanu võimalusele, et järvenimes on läti murdesõna *iguon* 'ugandi'. Ilmselt hilisema järeloa aluseks võiks olla *perä* 'pära'. Nime võib olla mõjutanud ka Peraküla (1797 *Perra*, ↑Lilli) nimi. Järve on kutsutud ka Tikepära ja Metsamatsi järveks Metsamatsi talude järgi. – MK

EAA.308.2.12, L 1; KN; KNAB; Mellin; Rücker; Stoebe 1964: 25, 26, 28

Ikla [*'ikla*] <'ikla ~ -sse> Hää – küla Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas (Orajõe ms), 1638 *Ickall Andres* (talun Heinastes), 1762 *Ickal*, 1839 *Ikle* (talun), XIX saj II poolel *Ikla* (metsavahikoht). ⇒35A4 ♦ Küla kujunes XIX saj II pooleks Heinaste (Ainaži) lähedale; 1970. a-tel oli kirjas Ikla asundina, al 1977 uuesti küla. L. Leesmendi arvates on külanimi pärit kunagiselt kolme taluga mõisakeselt (omanik Heinrich Yxkul) ja tulenenud aadliperekond Uexküllide nimest. Iklaga on 1977 liidetud Metsaküla (1930. a-tel *Metsa*) ja Piiri küla (1922 *Veneküla* ehk *Piiri-küla*). Vrd Igaküla, Igavere. – MK

KNAB; Leesment 1976: 241; LVVA.6828.10.12, L 1; LVVA.7404.3.350, L 31; Rev 1638 II: 40; Rücker

Ilbaku <-le> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Vastemõisa ms), 1624 *Hilpack Andres* (vabadik Vastemõisa all), 1638 *Ilback* (talun), 1797 *Hilpaka* (küla). ⇒30A1 ♦ Algselt talu, oli küla juba XVIII saj, hiljem ka karjamõis. L. Kettunen on külanime võrrelnud sõnadega *hilibak*, *hilibakas*, mis oleksid tuletised sõnast *hülp* ja mis talunimeks oleksid kujunenud isikunime vahendusel. Teisal esitabki ta oletuslikuna isikunime **Ilppoi*, **Ilpoi*, võrreldes seda soome kohanimega *Ilpola*. Vrd *Ilpla*. – MK

BHO: 127; EO: 66, 330

Ilistvere <-> verre ~ -sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas (Venevere ms), 1716 *Illistfer Jürri*, *Illistfer Mart* (hajatalud Venevere mõisa all), 1726 *Elstfer* (küla), 1844 *Illistwer*. ⇒15C3 ♦ L. Kettunen on pakkunud vasteks mehenime *Illis*: *Illise*, mille aluseks kahtlemisi oletab nimesid *Ilja* või *Elias*. Teisalt esitab ta võimaliku vastena *ille* 'pehme, õrn'. – MK

EAA.3.1.451:210, L 144p; EO: 292; Rev 1725/26 Vi: 224; Schmidt 1844

Illasaare [*illas_saare*] <-> saarde> Tür – paik (küla) Järva maakonnas Türi vallas (Särevere ms), 1913 *Illasaape*. ⇒23B2 ♦ Liideti 1977 Vilitaga. Külas on mitu Illasaare talu, lisanimena oli Särevere mõisa all juba 1686 *Jlesare Jack*. Veel XIX saj oli hajatalu (1834 *Ilasaare Ado*) Särevere mõisa all. Nimi pärineb arvata-

vasti loodusnimest, millega võiks võrrelda Kuusalu *ill*: *illu* 'küps murakas', sm *hilla* 'küps murakas'. – MK
EAA.1.2.942:1185, L 1162p; EAA.1864.2.VIII-158:308, L 312p; KNAB; PTK I: 35

Illevere <-> verre ~ -sse> Jjn – paik (küla) Järva maakonnas Järva-Jaani vallas (Metstaguse ms), 1688 *Illefer*. ⇒14A3 ♦ Liideti 1977 Kagaverega. Kuigi esmamainimise ajal ega hiljem pole külas lisanimena **Ille* esindatud, on usutatav, et tegu on just isikunimest tekkinud kohanimel. Järvamaal esines eesnimi *Ile* veel vähemalt 1564. Külas asunud Alli talu varaseim nimekuju (1688 *Hallij*) võib tuleneda samast isikunimest või ka omadussõnast *hall*. Illevere-Tagaküla tekkis hiljem, misjärel algset küla hakati kutsuma Eeskülaks. Vrd Ellavere, Koidu-Ellavere, Älli. – FP
EAA.1.2.942:350, L 339p; Palli 1959: 603; EVK

Illi¹ <-le> Nõo – küla Tartu maakonnas Nõo vallas (Pangodi ms), 1839 *Illi* (veski), 1923 *Illi* (metsavahitalu ja vesiveski). ⇒32B3 ♦ Hiline küla, mille kohta on andmeid al 1945. K. Kirdi väitel on see saanud nime kunagiselt veskipidajalt. L. Kettunen oletas tüvel lähedastes kohanimedes Illevere ja Illistvere mõnd isikunimed *Ilja* või *Elias* teisendit. E. Rajandi pidas kohanime Illi alusnimeks vene vormi *Ilja*, mis omakorda pärineb heebrea isikunimest *Elias*. M. Kallasmaa on mitmel pool Eestis esinevate Illi talunimedele puhul esitanud võrdluseks sm *Hilli* (lähtub kreekladina *Hilariusest*) ja sks *Hill(e)* (lühend *Hillebrandist* jt). Lähteks võib olla ka alamsaksapärase *Ille* (vrd sama päritolu sm *Illinsaari*). Asundustaludest koosnev lounapoolset külaosa on kutsutud Varesepaluks. Küla piires asub Illimägi ehk Vares(e)mägi. – EE
EO: 292; Kirt 1988: 239; KN; Rajandi 2011: 76, 79–80; Rücker; SK I: 44; SPK: 97; Uuet 2002: 107; ÜAN

Illi² <-le> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1684 *Illia Laur*, 1688 *Illia Lauri Pahl*, 1798 *Illi* (karjamõis), 1839 *Illi oder Carlshof*. ⇒45B2 ♦ 1684. a kaardil on kõrvuti **Ilja* Lauri talu ja üks veskikoht, mida 1688. a andmete järgi võis pidada Viitka Jurka (*Wetka Jurcka*). XVIII saj lõpus oli selle Illi talu koha peale tekkinud Vastseliina mõisa karjamõis, kuid sama lisanimega talupoeg oli siin olemas veel 1820. a. 1920 jagati Illi karjamõis asundustaludeks. Illi nimi tuleb talupoja lisanimest, mille aluseks on vene eesnimi *Ilja*, algnimest *Elias*. Vrd seto eesnimemugandus *Il'lo*. Illi kirdeosa on talurühm Ravvanurmõ. Illiga on 1977 liidetud ↑Kurekivi küla, mis XIX saj kuulus hoopis Misso mõisa alla. – ES
EAA.308.2.178, L 1; EAA.1271.1.223:117, L 219; Mellin; Rajandi 1966: 81; Roslavlev 1976: lisa 3; Rücker

Illuka <-le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Illuka vallas, mõis, 1692 *Illuck* (mõis), 1795 *Illust*. ⇒17A1 ♦ Algselt küla (1424 *Somovere*), kuhu 1657 asutati mõis, 1692 nimetati mõisat Illukaks. 1920. a-test küla, 1970. a-tel asundus, al 1977 küla. Illukal oli õigeusu kirik juba XVIII saj, XIX saj viidi kogudus üle Pühitsa nunnakloostri juurde (↑Kuremäe). Luterlaste kirik pühitseti Illukal sisse 1930. Illuka nime lähtekohaks on L. Kettunen pidanud isikunime, kas vene *Ilka* või *Ilja*, *Elias*. Nime on võrreldud ka Kuusalu sõnaga *ill*: *illu* 'küps murakas'. Illukaga on 1977 liidetud Oru-Võhma (1913 *Orro*), ↑Raudi ja ↑Visiska küla (kaks viimast Iisaku khk-s). – MK

Bfl: I, 143, II, 970; BHO: 129; EAA.1864.2.V-38:1, lk 1; EO: 126, 292; KNAB; Reimaa 2007: 176

Illurma [*ˈillurma*] <-le> Kei – küla Harju maakonnas Keila vallas (Klooga ms), 1457 *Illemannorme* (küla või mõis), 1532 *Ilmenorm* (veski), 1562 *Illeornorm*, 1796 *Ilnorm*. ⇒1C4 ♦ Esmamainimise dokumendis esineb Keilas ka *Illemskole* küla või mõis (↑Ilmandu). Varaseima nimekuju järgi võiks oletada, et nime lähtekohaks on *ülem*, mis hiljem on rahvaetümoloogiliselt ümber mõtestatud *ilm*-sõnaks ja siis hoopis lühenenud. Nime järelois on lähtunud sõnast *nurm*. Algusosa võimalik lähe on ka *ilm*, kuid sel juhul oli see arvatavasti isikunimi või selle osa. Illurma kaguosa on endine Tõstri küla (1798 *Tostri* kõrts). Vrd Ilmandu, Ilmasoo. – MK

Bfi: I, 1033; BHO: 128; Johansen 1951: 201; LUB: XI, 703; Mellin

Illuste <Illuste ~ -sse> Kse – paik (küla) Pärnu maakonnas Varbla vallas, mõis, sks *Illust*, keskajal *Hyllis* (küla Lihula nunnakloostri valduses), 1591 *Hillist by* (küla), 1645, 1654, 1798 *Illust* (mõis). ⇒20A4 ♦ 1930. a-test küla, 1977 liidetud Paatsaluga. Hiljemalt XVIII saj lõpust oli Paatsalu mõisa kõrvalmõis. Vrd XV saj esinenud mehenime *Hille*. Väärrib märkimist, et Hiiumaa Hilleste kuulus kirikumõisale, sinne on kuulunud kloostri. Vähemalt Hiiumaa nime lähtekohaks on pakutud ka sks *heilig* 'püha'. Vrd Hilleste. – MK

BHO: 129; EAA.1.2.932:76, L 72; Mellin; Stoebeke 1964: 20

Ilmandu¹ <-le> Kei – küla Harju maakonnas Harku vallas (Rannamõisa ms), ? 1457 *Illemskole* (küla või mõis), 1844 *Ilmando*. ⇒2A3 ♦ P. Johansen on põhjendanud küla puudumist Taani hindamisraamatus sellega, et küla olevat kuulunud Tallinna lossilääni sõdalastele. L. Kettunen on nime pidanud raskesti etümoloogiseeritavaks. Võimalik, et nimi on seoses ka Illurma külaga. Nime aluseks võib olla kirjapanekute alusel *ülem*. Sel juhul oletatavasti on küla millalgi olnud tühi ja nimi säilinud loodusnimes, vrd *-ndu*, mis võib olla lühenenud osisest *-niidu*. Teisalt, kuna lähikonnas on mitu vana *Ilm*-algulist kohanime, siis võib lähtekohana näha ka *Ilm*-algulist isikunime, näiteks nime Ilmandu on peetud muistseks eesti nimeks. Vrd Illurma, Ilmasoo. – MK

EO: 27, 28; Johansen 1951: 64; LUB: XI, 703; Rajandi 1966: 203; Schmidt 1844

Ilmandu² <-sse>, kirjak varem ka *Ilmando* VMr – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas, poolmõis, 1497 *Illmandes* (küla), 1586 *Ilmandes*, 1796 *Ilmando* (kõrts ja küla). ⇒14C3 ♦ 1497 kuulus küla Järvamaa alla, 1586 Väike-Maarja (*Neukirchen*) kihelkonda Virumaal. Ilmandu oli XIX saj lõpul või XX saj algul Raigust eraldatud poolmõis, 1945 küla, 1977 liideti Raigu külaga. Nime lähtekohaks on tõenäoliselt *Ilm*-alguline isikunimi, näiteks muistseks eesti nimeks peetud *Ilmandu*. Vrd Ilmandu¹. – MK

Joh LCD: 178; Mellin; Rajandi 1966: 203; Rev 1586: 39–40

Ilmasoo [*ilma_ˈsoo*] <-sse ~ -le> HMD – paik (küla) Harju maakonnas Padise vallas (Põllküla ms), 1346 *Ylmen-salo*, *alodium Ylmezallo* (mõis), 1565 *Jllesall*, 1568 *Jllmsall*, 1602 *Ilmesall* (küla Padise kloostri all), 1686 *Ilmasahlby* (küla Põllküla mõisa all), 1796 *Ilmasal*; erts *Ilmsal*. ⇒10C1 ♦ 1346 langes küla Taani kuningale, kes andis selle samal aastal Padise kloostri. XVII saj-st Põllküla mõisa all. Liideti 1977 Madise külaga. Hilisel ajal on algne *salu* asendunud osisega *soo*, veel 1871 *Ilmasalo*, 1923 ja 1939 juba Ilmasoo.

Varasemate kirjapanekute põhjal peaks nime lähtekoht olema *ülem* või *ilm*, mis võis olla isikunimi või selle osa, vrd oletatavaid muistseid eesti nimesid Ilmandu, Ilmavald, Ilmelemb, Ilmetõiv, Ilmevald. Vrd Illurma, Ilmandu. – MK

BHO: 129; EAA.1.2.938:14, 209, 409, L 14, 206p, 404p; EAA.1.2.940:1130, L 1114p; Eesti VP; Hoppe 1997; LUB: III, 841, 848a; Rajandi 1966: 203–204; Schmidt 1871; ÜAN

Ilmastalu [*ilmas_talu*] <-ˈtallu ~ -sse> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kiiu ms), 1811 *Ilmaste Arro Tõnno* (vabadik), 1823 *Ilmastallo*. ⇒3C3 ♦ 1977–1997 oli Kosu küla osa. G. Vilbaste andmeil tekkis Ilmastalu vabadikukohana Kiiu mõisale kuuluvas metsas vastu Kolga mõisa maid kõrgemale arukärgkale. P. Ariste väitel on nimekuju varem olnud *Ilmaste aro*, Vilbaste arvates pärineb vabadikukoha nimi kärka, osalt ka lähedal olevate Kahala küla heinamaade nimest. L. Kettunen arvab, et nimi on *Ilmastelu* <*Ilmaste elu* (talu?)>, O. Sandrak ja U. Kirtsi meelest on külanimi algselt olnud Lihukõrve. Viimast nime on siiski kandnud talu Kuusalu kirikuvallas, 1782 on mainitud vabadikku *Lihokõrbe Tõnno*; talu on praegugi olemas. – MJ

Ariste 1940: 61; EAA.1864.2.VI-29:234, L 231p; EO: 110; Sandrak, Kirtsi 2013: 6; Vilbaste 1956: 122, 756

Ilmaste <-sse> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Sonda vallas (Kalvi ms). ⇒6B4 ♦ Küla asutati 1933–1934 uusasulana metsa. 1930. a-tel Ilmastu, 1945 Ilmaste küla. 1977–1997 oli ametlikult Satsu osa. * *Kui krunte jagati, siis oli rahvast tulnud neid saama väga paljudest paikadest, agronoom Kiis oli soovitanud võtta külanimeks Ilmaste, sest rahvast oli tulnud „üle ilma“*. – MK

EVK; KNAB

Ilmatsalu¹ [*ilmat_salu*] <-ˈsallu ~ -sse>, koh ka <-n> TMr – alevik Tartu maakonnas Tähtvere vallas, mõis, sks *Ilmazahl*, 1542 *Ilmesar*, 1627 *Ilmatzall*, 1782 *Ilmazarro mois*. ⇒32B1 ♦ Mõisa kohta on andmeid al 1557. 1920. a-te alguses rajati mõisasüdamikule ümber asundus, mis 1977 nimetati alevikuks. Algselt loodusobjekti tähistav liitsõnaline kohanimi koosneb sõnadest *ilm* : *ilma* ja *salu* või vanemates üleskirjutistest *saar* : *saare* (H. Neusi järgi *aru* 'kuiv rohumaa'). Sõnasisest *t*-häälikut, mis esineb ka soome ja karjala kohanimedes, on seletatud mitmeti. L. Kettunen järgi ühendub see mitmusliku vormiga *ilmad*. Teisalt võiks oletada ainsuse omastavast käändest tekkinud *tse*-liitelist kohanime (**ilmane* : **ilmatse*), mis võib seostuda isikunimega. D.-E. Stoebeke ongi kohanime kõrvutanud *Ilm*-tüveliste isikunimedega, sh lisanimiga *Ilmatz* (1445). – EE

BHO: 129; Eisen 1918b: 1; EM: 97, 142; EO: 238–239; Hupel 1774–1782: III, 254; LGU: II, 577; Neus 1852: 910; Rev 1624/27 DL: 133; Stoebeke 1964: 30, 86; Uustalu 1972: 33–34; ÜAN

Ilmatsalu² [*ilmat_salu*] <-ˈsallu ~ -sse> TMr – küla Tartu maakonnas Tähtvere vallas (Ilmatsalu ms), 1601 *Ilmatz*, 1638 *Jllmatzkyll*, 1839 *Ilmazal*. ⇒32B1 ♦ See põline küla esineb kõrvuti asunduskülaga 1923. a nimistus. 1977 liideti idapoolne, vanem osa Tüki külaga, ülejäänud aga Ilmatsalu alevikuga. Läänepoolne osa taastati eraldi külana 1997. 1977 liideti Ilmatsaluga osaliselt ↑Leetsi küla. Vrd Ilmatsalu¹. – EE

KNAB; Rev 1601: 23; Rev 1638 I: 60, 65; Rucker; Uuet 2002: 287; ÜAN

Ilmjärve [ˈilm_järve] <- järve ~ -le> Ote – küla Valga maakonnas Otepää vallas, mõis, sks *Ilmjärw*, 1582 *Jelmeiar* (küla), 1627 *Illmer*, 1638 *Illmejerw* (küla), 1688 *Ilm Järf By*, 1721 *Ilmjerwsche Dorf* (küla), 1782 *Ilmjerw* (mõis), 1909 *Ilmjärve m* (mõis). ⇒39A3 ♦ XVIII saj keskpaigas eraldus Ilmjärve mõis Otepää mõisast ning mõlemad jäid kroonumõisateks. Mõisanimi on saadud külalt, külanimi omakorda järvelt. Küla on olemas olnud hiljemalt XVI saj. 1920. a-tel tekkis mõisa maale Ilmjärve asundus, mis 1939. a paiku muudeti külaks. Ilmjärve nime (*Ilmjerw*) on 1685. a kaardil kandnud Kauru järvi Kaurutootsi külas. Järv paikneb Vöhandu jõe ülemjooksul ja on selle kõige esimene ehk ülemine järv. Mingis läänemeresoomest erinevas keelevormis, mida on siinmail kasutatud, tähendas sõna **ilim(e)* 'ülemine' (vrd alguurali **wilä* ~ **wülä*). Sama algupära on Novgorodi lähedal oleva järve nimi Ilmen, eestipäraselt Ilmjärv (*Ильмень*, varem *Ильмерь*). On arvatud, et *ilm*-algulised nimed tulenevad sõnast *ilm*, mis tähendas õhku, ilma või taevast, ning et sel juhul on tegemist kohaga, mis mõjutab või teeb ilma. Selle nime puhul seletus hästi ei sobi, sest *Ilm*-algulised vetenimed Loode-Venemaal, Soomes ja Eestis paiknevad just vesikonna ülemises otsas. Vrd Ülemiste järv. – MF, ES

EAA.308.2.88; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); Häkkinen 2004: 1535; Joalaid 2013a: 69–70; Mullonen 2002: 235–238; PA I: 76; Rev 1624/27 DL: 108; Rev 1638 I: 10; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/35:187, L 190p; Uustalu 1972: 34

Ilpla [ˈilpla] < Ilpla ~ -sse>, koh ka 'Ilbla Pha – küla Saare maakonnas Pihtla vallas, mõis, sks *Ilpel*, 1453 *Ylpel*, 1592, 1645 *Ilpell*. ⇒50C4 ♦ Ilpla mõis eraldati Kaarma-Suuremõisast, Randverest, Uuelövest ja Vanalövest ajavahemikus 1744–1750. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. *la*-liitelise nime algusosa on isikunimi, millele juba R. Saxén on leidnud paralleele vanaülemsaksa ja rootsi keelest. L. Kettunen oletab muistselt isikunime **Ilppei* ja **Ilpoi*. L. Tiik kõrvutab dokumentidest leitud *Hilp*-nimesid isikunimedega *Hildebrecht* ja *Hilpert*. Ilplaga on 1977 liidetud Kalmu (asundusküla 1920. a-test, nimetatud mõisapõllu järgi, XVIII saj lõpus *Kalmo Pöld*) ja Mõisaküla (1930. a-tel Ilpla-Mõisaküla, kohanimkartoteegi identifitseerimata kaardil *Suur Ilbla külla*, vrd XVIII saj lõpus *Groß Ilpel Dorf*, 1798 *Nieder Ilpel*, u 1900 *Унтеръ Ильпель*). Vrd Kuusiku⁴. – MK

EAA.2072.3.213, L 1; EO: 330; KNAB; Mellin; Saxén 1899: 4–5; SK I: 45; Tiik 1977: 286

Ilznä [ˈil'znä] < Il'znä ~ -sse>, kirjak varem ka *Ilsnä* ~ *Ilteni* Lei – asula Lätis Vidzemes Alūksne piirkonnas Ilznä (Ilzene) vallas, mõis, läti *Ilzene*, sks *Ilsen*. ⇒18B2 ♦ Ilznä mõis lahutati 1826 Aluliinast (Alūksnest). 1920. a-tel jagati asundustaludeks. Leivu nimi on läti nime mugand. Lätikeelset nime seostatakse isikunimega *Ilze*, kuid M. Faster on pakkunud välja ka seose liivi sõnaga *i'lzō* 'üles, ülespoole'. Sel juhul võiks leida paralleele Vaabina varasema nimega (1522 *Ulsen*, 1582 *Elsen*). O. Buš määrib, et Lätis on *Ilz*-algulisi nimesid, eriti järvenimesid, milles võib näha arengut *Ilz*- < *Ildz*- < *Ilg*-, vrd leedu *ilgas* 'pikk'. Ilznä vald oli Leivu eestlaste kõige tihedamini

asustatud piirkond. Viimati räägiti Leivu murrakut ↑Paikna (*Paikēni*) külas. Leivu eestlasi on Ilznä vallas asunud veel mh järgmistes paikades: Aavašilla (? , läti nimi teadmata), Andu (läti *Onti*), Bullikülä (*Bullī*), Gutapõllu (*Gutapuri*), Katrõmõtsa (*Jaunčonkas* ehk *Katriņmeži*), Laudumäe (*Lubukalni*), Mustura (*Melnupes*), Mõtslääga (*Mežslokas*), Mäekülä ehk Bruunja (*Brūniņi*), Põllupi (*Pilupes*), Riikstakülä (*Riekstiņi*), Seivadži (*Siveci*), Soosaare (*Sūzari*), Soursuu (*Liel-puri*), Šikksälgäkülä (*Āžmuguras*), Šläägakülä (*Ezer-slokas*), Tsangukülä (*Čonkas*), Uibumäe (*Ābeļkalni*), Vaslõ (*Jaunzemji*) ja Vääkali (*Kalnvēji*). Vrd Leivu, Vaabina. – PP

BHO II: 230; Faster 2015: 270; KN; KNAB; Lvv: I, 360; Niilus 1935

Iltsmu [ˈiltsmu] <-sse ~ -le> Hel – paik (küla) Valga maakonnas Helme vallas (Löve ms), 1684 *Hillizimo Jahn* (taluperemees *Waigo* küla all), 1795 *Hilli Zimm*, *Illizimo Peter* (talupojad Löve mõisa all), 1936 *Iltsma*. ⇒38A2 ♦ Iltsmu on 1977 liidetud Möldre külaga. Külanimi on saadud talunime järgi, külas on olnud kaks Iltsmu talu. Iltsmu võis lüheneda 1684 ja 1795 mainitud talupoegade lisanimest. *Illis* oli piirkonnas sage mehenimi XVIII saj lõpus. Varem nimetatud ka Mangle külaks (külas oli hilisemal ajal kaks sellenimelist talu; 1724 *Mangle Mert*, 1882 *Mangle*) ja Liivakülaks. – MK

EAA.308.2.191, L 1; EAA.567.3.87:6, L 5p;

EAA.1865.3.176/7:6, 7, L 32p, 33p; Eesti TK 200; EVK; Grenzstein 1882–1883; KN; KNAB

Ilumetsa [ilu_metsa] <- mötsa>, koh *Ilu_mõtsa* <- mötsa> Rüp – paik (küla) Põlva maakonnas Veriora vallas (Kahkva ms). ⇒40C2 ♦ 1814. a kaardil pole lähikonnas muud asustust kui juba siis olemas olnud Sükävhavva metsavahikoht (*Süggawaug*). Kui valmis 1928–1931 ehitatud Tartu–Petseri raudtee, rajati Vinso–Niitsiku maantee ja raudtee ristumiskohta peatus, millele oli vaja nime. Rahvapärilise kohaselt korraldati jaamale nime leidmiseks konkurss, mille võitis nimeettepanek Ilumetsa. Traditsioonilistes Võrumaa kohanimedes, nt Ilomägi, tähistab sõna *ilo* rõõmu, pidutsemiskohta. Uus nimi hakkas koguma tuntust pärast 1947. a, kui Veriora metskonna kagu- ja Orava metskonna põhjaosast moodustati Ilumetsa metskond. Ilumetsa küla liideti 1977 Kikkaga. – ES

EAA.2469.1.757, L 2

Ilumäe [ilu_mäe] <-le> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Palmse ms), 1583 *Illomecki by* (küla), 1726 *Illoma Tönno*, *Illoma Jürri* (vabadikud Palmse mõisa all), 1782 *Illomeggi*. ⇒4C2 ♦ Ilumäel oli kabel arvatavalt juba enne Liivi sõda, praegune on ehitatud 1843. Küla ennast on mainitud oletatavasti XV saj algusest pärit Palmse mõisa võltsürrikutes 1286. a all kui *Venedeverre* küla. E. Varep on samastanud selle nime nüüdse Ilumäe külaga, mille lähedal on veel meie ajal Venevere koppel ja Venevere lepik Vöhma, Ilumäe ja Uusküla vahel. E. Tarvel on jäänud selle juurde, et vanemal ajal oli Palmse nüüdsete Ilumäe põldude kohal Venevere küla, XVI saj lõpust aga Ilumäe küla praeguses asukohas. Nime olevat küla saanud rahvapärilise kohaselt „ilusast mäest“, lehtpuid kasvatavast klindist. V. Pall on seostanud *Ilma*-nimesid murdesõnaga *ill* : *illu* 'küps murakas' (sm *hilla*), mis mh on registreeritud lähedalt Kuusalust. E. Tarvel peab tõenäolisemaks, et Ilumäe nime algus-

osa tuleneb muistsest isikunimest (*Ylo, Ilo, Illo, Ylu*). Tarveli arvamusega võib nõus olla. – MK

Hupel 1774–1782: III, 486; PTK I: 35; Rev 1725/26 Vi: 62; Tarvel 1983: 29

Ilvese <-le> Pär – küla Pärnu maakonnas Surju vallas (Uulu-Surju ms), 1750 *Kause od Ilwis Mert*, 1811 *Ilwesse* (talü). ⇒29A3 ♦ Külanimi tuli kasutusele 1939. a paiku. Lisa- või talunimest lähtunud külanime aluseks on loomanimetus *ilves*. Küla oli varem vallakirjades Keskküla nime all. Ilvesega on 1977 liidetud põhiosa Peedu külast (u 1939, varem Piiri küla). – MK

EAA.567.3147:50, L 45p; EAA.1865.3.231/7:5, L 4; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek 27. III 1939 asunduste ja külade nimede muutmiseks)

Imara <-sse>, koh ka *Imari Ans* – küla Saare maakonnas Salme vallas (Tiinuse ms), 1592 *Hans Himmerens*, 1627 *Bent Himmers*, 1719 *Himari Rein*, 1798 *Imera* (küla). ⇒52C2 ♦ Külanimi lähtub isikunimest, vrd *Ymme, Imme*, mis on esinenud läänemeresoomlastel. Vrd *Himmiste*. – MK

SK I: 45

Imastu <-sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas, mõis, sks *Mönnikorb*, 1732 *Immasto mois*, 1796 *Immasto M.* (mõis). ⇒14B1 ♦ Imastu mõisast on teateid 1447. 1920. a-test asundus, mille kõrval mõisasüdamest hiljem moodustatud asund, al 1977 mõlemad ühendatud külaks. 1586. a revisjonis on mõisa *Monnikorb* all mainitud küla *Immaszell* koos veskiga, mille väljaandja on samastanud *Jumsalo* hajataluga. Viimane on ilmselt Mellini kaardil 1796 mõisast lõunas asuv *Jamsallo*. Pole aga kindel, kas 1472 Tõrma küla juurde kuulunud veski *Jumepell* on samastatav sellega. Hiljem on Loksu karjamõisa juures olnud *Jumpsalu* kõrts ja talu, viimane on praegugi Loksu ja Imastu piiril. On võimalik, et 1586. a kirjapanek samastub Imastu nimega, sel juhul oleks eestikeelne mõisanimi tulenenud varasemast külanimest. R. Tammik kord samastab mõlemad nimed Imastuga, kord räägib kahest külast. Samuti teab ta Imastu mõisast läänes asunud veskit (1583 *Immas quarn*). Võib-olla on Imastuga seostatav ka Imastu mõisa all 1472. a mainitud külanimi *Imepel*. L. Kettunen on Imastu nime võrrelnud soome sugunimega *Himanen* : *Himas(t)en* ja eesnimedega *Ima, Imma, Immoi*. Püüid Imastu nime seostada sõnaga *ime* ei kannata kriitikat. Ka saksakeelne mõisanimi (1346 *Nicolaus Minnekorp*, 1447 *Mennekorwe*) on pärit eesti keelest. M. J. Eisen on nime algkujuks pidanud **Männikorb* 'männilaas', mis polegi päris võimatu, kui pidada silmas *ä ~ ö ~ õ* vaheldust. Võimalik oleks nime algusosana näha ka isikunime (**Mönn*). Vrd *Imavere, Mõniste*. – MK

Bfl: I, 292; Eisen 1924a: 76; KNAB; LUB: II, 846; LUB: X, 368; Mellin; Rev 1586: 34; Tammik 2005: 64, 65; Thor-Helle 1732: 313

Imatu <Imatu ~ -sse> Iis – küla Ida-Viru maakonnas Iisaku vallas (Illuka ms), 1424 *Hymotenkylla*, 1756 *Imando*, 1844 *Immato*; vn *Имома*. ⇒17A2 ♦ Küla nimi on lähtunud muistsest isikunimest. Imatu põhjaosas on Mantsiku talud, loodeosas endine Dubniku kõrvalmõis (rahvapärastel Tubliku, vn *Дубник* ehk *Дубник*). – MK

Bfl: I, 143; EAA.1225.2.1:24, lk 24; KNAB; Schmidt 1844

Imavere Mellini kaardil. 1796. EAA.2059.1.1464, L 12.

Imavere¹ <-`verre ~ -sse> Pii – küla Järva maakonnas Imavere vallas, mõis, sks *Immafer*, 1454 *Ymmover* (küla), 1583 *Imawier* (küla), 1839 *Immafer*. ⇒24A2 ♦ Mõis kuulus algselt Loopre juurde, al 1748 iseseisev mõis, millega liideti 1783 Võrevere karjamõis. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Pärast Teist maailmasõda nihkus valla ja külanõukogu keskus lääne poole ajaloolise Järavere küla tuumikusse. 1977 liideti see osa ametlikult Imavere külaga, Järavere külaks jäid vaid põhjapoolsed hajatalud. Imavere nimi pärineb isikunimest **Ima, Immo(i)*, mida on peetud nii muistseks eesti nimeks kui ka germaani päritolu nimelühendiks. 1977 liideti Imaverega Kureküla (taluna 1855–1859 *Kype*, külana 1970). – MK

BHO: 130–131; EAA.298.2.71, L 9; EO: 308; KNAB; LGU: I, 361; PA IV: 16; Rajandi 1966: 82, 204

Imavere² <-`verre ~ -sse> Jaa – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Koigi ms), 1564 *Immafer*, 1798 *Imafer*. ⇒51A2 ♦ Küla on kuulunud Välja mõisa juurde, hiljem Reina mõisa järgi. 1977–1997 oli ametlikult Tagavere osa. L. Kettunen esitab Pilistvere Imavere puhul lähtekohaks oletusliku isikunime **Ima, *Immo(i)*, mis võiks sobida siingi. Vrd *Imavere*¹. – MK

BHO: 130; EAN; EO: 308; KNAB; SK I: 45

Imste ['imste] <'Imste>, koh *'Impstō ~ Imastō ~ Immastō* Vön – küla Tartu maakonnas Võnnu vallas (Ahja ms, Kurista ms, Võnnu krkms), 1582, 1584 *Imps*, 1585 *Emps*, 1627 *Immaste*, 1729 *Imsis*, 1796 *Emst*, 1834 *Imbste*, 1925 *Imste (Imaste)*. ⇒33B2 ♦ 1582 kuulus Imste Vana-Kastre mõisale (*Aldendorn*), 1585 juba Ahja mõisale. 1627. ja 1638. a revisjonide ajal olid Imste küla all ka Ibaste küla talud, 1930. a-tekstis oli Imste jagatud Ibaste ja Lääniste küla ning Võnnu alevikuga vahel. Küla moodustati uuesti 1977. Külanime algul esinevad vaheldumisi *i* ja *e*. J. Simm peab nime pärinevaks mehenimest *Em(m)a ~ Im(m)a*. Kurista ja Lootvina külas ning Sonnatari kurmus Võnnu–Ahja tee ääres on ka Imma talu. Tegemist ongi tavalise (muistsest) isikunimest pärineva *ste*-liitelise külanimega. *Impste* nimekuju on *p m-i* ja *s-i* vahele tekkinud hääldamise hõlbustamiseks. Imste ja Ibaste küla kutsutakse ka Alaveereks, kuna nad paiknevad Laanemäe veere all. Vrd *Ibaste*. – MJ

ERA.14.2.717 (Ahja vallavanema otsused 6. VI 1939, protokoll nr 7); KN; Mellin; PA I: 54, 139, 181; Rev 1624/27 DL: 51; Rootsmäe 2016: 481–482; Simm 1973: 30–31, lisa 25–26; Simm 1975a: 183; Tartumaa 1925: 476

Imukvere¹ <-`verre ~ -sse>, koh ka *Immukvere* Pal – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas, mõis, sks *Immofer*,

1408 *Ymmovere* (küla Rääbise mõisas), 1684 *Immofer By*, 1741 *Immufer*. ⇒25C2 ♦ 1408 on mainitud küla, 1582 on teateid Hermann Brinkeni mõisast, mille nimeks *Marliak* (↑Maardla), seekõrval on 1584 küla *Pryngi*. Hiljemgi nimetati mõisat omaniku järgi (*Brinkenhof*), 1638 esimest korda Imukvereks (*Immefer*). 1921 tekkis Imukvere asundus, mis 1977 nimetati külaks. L. Kettunen peab algusosa lähteks isikunime **Imukka* või **Immoi*, V. Pall lisab, et ka Eestis on isikunimi *Immo* või *Immi* olnud. Et mõnes kirjapanekus *k*-osis puudub, on see võinud hiljem analoogia teel lisanduda (vrd Ellakvere, Sassukvere), kuid samas on *k*-osisega isikunimi ka mujal tuntud. D.-E. Stoebe peab neid isikunimesid saksa laenudeks. 1977 liideti Imukverega Väljaotsa küla (1922). – PP

BHO: 131; EO: 298; PA I: 150; PTK I: 35–36; Rev 1638 II: 223; Tartumaa 1925: 350

Imukvere² <-`verre ~ -sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas (Preedi ms), 1599 *Emutfer*, 1654 *Imogfer* (küla), 1726 *Immogfer*, 1796 *Immakfer*, u 1900 *Иммокоферъ* (küla). ⇒15B4 ♦ Küla on varem kuulunud Venevere ja Luusika mõisa alla. Külanime algusosa pärineb isikunimest. Imukverega on 1977 liidetud Kase (1970), Kõrvküla (1871 *Koerwe*, u 1900 *Керве*), Onga (1970) ja Pärtlivälja (1970). Vrd Imukvere¹. – MK

BHO: 131; EAN; KNAB; Mellin; P XVI: 138; Rev 1725/26 Vi: 240; Schmidt 1871

Imutlaid [*imut_`laid*] Khn – saared Pärnu maakonnas Kihnu vallas, 1797 *Imustlaid*, 1839 *Imutlaid*. ⇒27B4 ♦ Koosneb kahest osast, millest idapoolse, väiksema nimi on Imutlao saardu. Nimi pärineb isikunimest, vrd *Immotu*, *Ymmotu*, *Immoet*, *Himmot*, *Himmote*, Tahkurannas oli ka Immuta talu (1795 *Imuta Mardt*). – MK

EAA.1865.3.272/4:17, L 16p; Mellin; Stoebe 1964: 20, 32; Varep 1957: 52

Inda [*inda*] <-le>, kirjak varem ka *Hinda* Vig – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Valgu ms), 1922, 1923 *Inda*. ⇒21C2 ♦ 1977–1997 oli Inda ametlikult Nurtu osa. Sama kohanimi on olnud Audrus (1839 *Inda*, praegu ↑Saulepa). Külanime tugev aste viitab sellele, et nimi on lühenenud mingist pikemast vormist. Võrdluseks võiks tuua mehenimed *Hind*, *Hint*. Vrd Hindaste. – MK

EAN; KNAB; Varep 1957: 52; ÜAN

Indra [*indra*] <-le>, koh <-lõ ~ -he> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1638 *Heinrich*, 1684 *Hindrich Thom*, 1688 *Hindra Toma Jacob*, 1782 *Indra*, *Hindra*, 1820 *Indra* (küla). ⇒45B2 ♦ 1638 on nimetatud, et peremees Kaagu Rein (*Kago Rein*) peab maad koos venna Heinrichiga. 1684 oli juba kolm Hindriku lisanimega poolemeest. Indra nimi ongi lühenenud eesnimest *Hindrik* (*Heinrich*). Kogu XIX saj jooksul kasutati vahelduvalt ka kirjpilti *Hindra*. Indra oli 1977–1997 Kapera küla osa. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2:44, L 44; EAA.1271.1.223:36, L 63; Rev 1638 I: 164; Roslavlev 1976: lisa 9

Indsikurmu <-`kurmu>, kirjak ka *Intsikurmu* Plv – paik Põlva maakonnas Põlva linnas, lauluväljak (Vastse-Koiola ms), 1937 *Insikurmu*, 1939 *Hintsikurme*, *Hintsikurmu*. ⇒40A2 ♦ Mets lauluväljakuga on nime saanud Rosma küla üle Orajõe paiknevalt maatükilt. Maatüki nimi on vanem kui Indsikurmu veski, mis

ehitati 1920. a-tel. Kohanimekartoteegis on algse loodusnime vanemaks peetav kuju kirjas kui *Itsikurmu* või *Itsikuurma*. Selle juurde käiv seletus, et paigast saadi saaki ainult „itsikoorem“, pole usutav. Sõna *kurmu* või *kuurma* tähendab eraldiolevat kohta, Hints või Ints on aga mehenime Hindrik mugandus, vrd sks *Hinz*. – ES

Eesti SK 10; Eesti TK 50; Haidak 1971

Ingküla [*ingküla*] <-`külla ~ -sse> LNg – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Niibi ms), u 1540 *Ingbw* (küla), 1565 *Ingeby*, 1844 *Jnkül*; rts *Imby*, erts *Imbi*, sks *Inküll*. ⇒10A3 ♦ Ingküla on olnud rootslaste küla, nime lähtekohaks võiks olla rootsi mehenimi *Inge*. – MK

BHO: 131; Johansen 1951: 255; PTK I: 37

Ingliste [*ingliste*] <-le> Juu – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas, mõis, sks *Haehl*, 1732 *Ingliste m*. ⇒12B3 ♦ **Lepiku küla* (*Leppick*) on H. Gustavsoni andmeil mainitud 1456, samanimelist mõisat 1526. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele Ingliste asundus, mis 1977 muudeti külaks. Oma eestikeelse nime Ingliste on ta nähtavasti saanud mõisaomanike perekonnanimest *Engdes* – 1726 omandas Friedrich Johann v. Stahl Keava ja Ingliste mõisa Reinhold Engdese pärijatelt. Mõisa saksakeelne nimi *Haehl* (1586 *Hele*) pärineb oletatavasti külanimest **Hääli* (vrd Häälimägi ehk Jaalimägi, mõisaomanike Stahlide perekonna matmispaik Inglistes; külanimena 1436 *Hele*, 1637 *Hæle*); algupära pole selge. Praeguse Ingliste piireesse jääb ka vana ↑Hõreda küla lääneosas. * *Rahvas peab Ingliste ümbrust kloostriks. Seal olevat inglid olnud. Et sellest see Ingliste nimi on tulnud.* (1987) Vrd Äntu. – PP

BHO: 94; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 72; Gustavson 1975: 3; Gustavson 1978: 9; Joh LCD: 534, 647; Kas tunnend maad 1965: 144; KM: RKM II 401, 326 (14) – 1987; Kruusimägi 2015: 283, 285; LUB: IX, 89; Rev 1586: 102; Thor-Helle 1732: 311

Inju <-sse> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas, mõis, sks *Innis*, 1241 *Inie* (küla), 1460 *Innyges*, 1520 *Innis* (mõis ja veski), 1726 *Innis* (mõis ja küla), 1732 *Innio* (mõis). ⇒15A1 ♦ Mõisa kõrval säilis ka küla. 1920. a-test küla ja samanimeline asundus, mis 1977 ühendati. L. Kettunen on oletanud nimekuju **Ini-jõe*, millest on arenenud **Inja*, nii nagu *Anijõgi* on andnud *Anija*. Varasemate kirjapanekute lõpp -s olevat tema järgi pärit seesütleva vormist. Isegi kui see kõik pädeb, jääb nime algusosa ikka seletuseta. – MK

EO: 56; Joh LCD: 388; Rev 1725/26 Vi: 217

Intsu <-le ~ `külla> Pst – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Loodi ms), 1744, 1758 *Hintzo Matz* (talupoeg Loodi mõisa all), 1795 *Jntzo Hans*, *Jntzo Juhhan* (talupojad Loodi mõisa all), 1806 *Hinzo Jack*, *Hinzo Hans* (talupojad Loodi mõisa all), 1839 *Intzo*, 1935 *Insu* (külaosa). ⇒30C2 ♦ Külana mainitud 1930. a-tel, ametlikus nimekirjas 1970. Nimi pärineb talunime vahendusel isikunimest *Ints* <*Heintz* <*Heinrich*. XVIII saj oli Intsu talu **Milstvere* küla all (1744 *Millistfer*). Omaette piirkonnad Intsu külas on Everti, Kondi ja Taabre, mis on nimetatud talude järgi. Intsut ja laiemat piirkonda nimetati 1930. a-tel vallakirjades Mäeltkülaks. – MK

EAA.567.2.1140:3, L 2p; EAA.1865.3.209/4:24, 25, L 47, 48; ERA.14.2.719 (Paistu vallavalitsuse 1. VI 1939 koosoleku protokoll nr 4); KNAB; RGADA.274.1.214/9:85, 86, L 85Sp, 856p; RGADA.274.1.242/5:101, L 588p; Rücker

Irase <-le> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Randvere ms), 1497, 1560, 1798 *Irras*. ⇒50A4 ♦ Küla on kuulunud ka Kaarma-Suuremõisa alla. V. Pall tuletab Irase nimest oletatava sugunime **Irane*, mis lähtuks oletatavast isikunimest **Ira*. Vrd Iravere. – MK BHO: 132; PTK I: 37; SK I: 48

Iravere <-verre ~ -sse> Trm – küla Jõgeva maakonnas Torma vallas (Laiuse ms), 1408 *Yrevere*, 1599 *wieſ Irawer*, 1638 *Irrafehr*. ⇒25B1 ♦ L. Kettunen on kohanime esikomponendi ühendanud muistse isikunimega *Ira*, *Iru*. V. Pall peab seletust usutatavaks ja toob võrdluseks veel kohanime *Irase* ja oletatava sugunime **Irane*, mis omakorda on tuletis isikunimest **Ira*. – VP EO: 297; PTK I: 37; P XVI: 118; Rev 1638 II: 170

Irboska <-sse>, koh varem ka *Irbosk* <-ahe> Se – küla Petseri rajoonis Irboska vallas (Irb, Irboska nulk), vn *Изборск*, 862 *въ Изборьсть*, *Изборьскъ*, *Изборьскъ*, *въ Изборьскъ*, *в Словенскъ*, *Словьньскъ*, 1233 *Изборекъ*, 1240 *Isburc* (die burc), 1240 *Изборьско*, *Изборьскъ*, 1348 *Eysenburk*, *Eysenwurch*, 1391 *Ызборьско*, *Изборско*, 1496 *Yseborch*, kuni 1626 *Isborg*, *Isburg*, *Iseborg*, 1859 *Изборскъ*, 1875 *Isborsk*, 1893 *Irboska*, 1897 *Изборьско*, 1923 *Irbuska*, 1928 *Vana-Irboska* (alevik), 1967 *Старый Изборск*. ⇒46B2 ♦ Irboska oli XIV saj-st samanimelise valla ja zassaadi, XVI saj-st aga maakonna keskus. Samal ajal oli Irboska kahe gubaa (Nikolski ja Pavlovski) ja kahe koguduse (Nikolai peakiriku ja Jumalaema Sündimise) keskus. XIV saj-st oli Irboska Pihkva sõltlaslinn, 1719–1777 maakonna keskus, pärast seda Pihkva kubermangu vallakeskus ilma maakonnata linna õigustes. 1919–1922 Eesti Vabariigi Isborski, 1922–1939 Irboska ja 1939–1945 Linnuse valla ja 1945–1995 Pihkva oblasti Irboska külanõukogu ning 1995–2015 Irboska valla (*Изборская волость*) keskus. 2015 liideti 53 küla Irboska vald Petseri linna külge. Juba XVIII saj-st peale on ajaloolased (G.-F. Miller, A. L. Schlözer, P. A. Munch, P. Johansen, J. R. Aspelin) esitanud kohanime päritolu Skandinaavia hüpoteesi kujul **Issaburg*. Hilisemate uurijate (K. Plotkin, S. Beletski, D. Matšinski) arvates kujunes soome-ugri ja Skandinaavia päritolu kohanimi osistest *Iso* (sm *iso* 'suur') või *Isa* ehk *Issa* (eesti *isa*) + Skandinaavia *borg* 'mägi; linnus, linn'. Varem nimetati Irboska järvest algavat jõge *Isa* (1690), *Issa* (1745, 1791, ↑Optjoki jõgi). Ka saksa ajaloolane G. Schramm esitas koha algse nime kujul **Isuborg*. Eesti perioodikasse („Eestimaa Kubermangu Teataja“) ilmus nimi **Isaborg* (ka **Isajõgi*) 1888, nime-tuse *Isa* tõi välja ka J. Truusmann (1894). Mitmed Vene uurijad (V. Sedov, T. Jackson, T. Roždestvenskaja, I. Šaskolski) pooldavad slaavi päritolu hüpoteesi. Izbor (*Избор*) oli Joakimi leetopissi (XVIII saj) järgi legendaarne Irboska asutaja, VI–VII saj elanud vürst Vandali (*Вандал*) poeg. Leetopissis-legendis „Slovenist, Russist ja Slovenski linnast“ (XVII saj) on Izbor Sloven Mladõi (*Словен Младый*) poeg ja Novgorodi vürsti Gostomõsli (*Гостомысл*, IX saj keskpaik) poja poeg. Vene ajalookogumik „Хронограф“ (1679) lisab, et Sloveni (*Словен*) poeg Izbor nimetas *Словенскъ* i linna ümber oma nime järgi *Изборскъ* i'ks. Kirikuslaavi kontekstis on *избор* 'valik, valimine; valitud vili'. Rahvasuus on veel levinud nime seletus ühendist *Из Бора* '(männi)metsast, palust'. J. Truusmanni vigase tõlgenduse järgi on kohanimi lähtunud

lätikeelsest sõnaühendist *aizpurieši* 'sootagused'. Kui otsida nimele eesti algupära, siis vrd *irbuska*, *irbuss*, *irbus* 'väike lameda põhjaga lootsik, küna, paat' (Räp); lähtesõnana on välja pakutud ka *hirv* (vrd Irbe väin Saare- ja Kuramaa vahel). Irboska nimesid esineb mujal harva, Novgorodimaal oli Izborskaja (*Изборская*) puustus (1582). * *Leetopisside legendis* (XII saj) varjaagide kutsumisest räägitakse 862. aastast (6370 Vana-Vene ajaarvamise järgi) järgmist: „Ja valiti välja kolm venda oma suguvõsadega ja [need] võtsid kaasa kõik russiaid ja tulid ja asus vanim, Rjurik, Novgorodi, aga teine, Sineus, Beloozerosse, aga kolmas, Truvor, Irboskasse (*въ Изборьсть*)“. Selle legendi põhjal on Irboska linnamäge hakatud kutsuma Truvori linnamäeks ja Irboska surmuaiast olevat suurt, tegelikult hilisemast keskajast pärit kiviristi Truvori ristiks. Teise pärimuse järgi rajas Irboska linnuse Novgorodi vürsti Gostomõsli poeg Sloven, kelle järgi tuli nimi *Slovensk*. Tal olud poeg Izbor, kes hukkus noorena ussi hammustusest ning kelle järgi hakati asulat nimetama. Vrd Ervu, Optjoki jõgi. – AK Academic; Jakuškin 1860: 169; Jujukin 2003: 52, 105; Levin 2013: 41–48; LUB: (2) I, 346; LVR: 2091, 2122, 2153, 7707; Malkov 1991: 185–187; MS; PL: I, 14, 17, II, 27, 73, 79, 88; Plotkin 1993: 115; PSRL: I, I, II, 14, III (2000), 72, 77, 106, 210, 282, 294, 369, 384, 434, 449, 460, 512, V (2), 73, XXXI; PVL I: 18; SeK: 31–32; Zakon Psk 2015; Truusmann 1897b: 22; Truusmann 1897c: 3; Truusmann 1898: 97; VES; VMS; Wd; Weske 1876: 42

Irboska nulk Se – nulk (külastu) Petseri rajoonis Irboska, Pankjavitsa, Petseri ja Uue-Irboska vallas (Irb, Pet), 1886 *Irboskah*, 1904 *Irboska nulk*, 1978, 1985 *Truba nulk*, 2009 *Üle-Jõgi nulk*. ⇒46B2 ♦ Esimest korda on Irboska piirkonna seto külasid loetletud J. Hurda 1903. a käsikirjas. 1904 nimetas Hurt, et nulka kuulusid „kõik seto külad Irboska vallast, vahel ka Petseri valla külad Irboska pool: Unkavitsa, Sago-rja jne“. Nulga nimi tuleb Irboska järgi. Nulka kuuluvad ↑Kagarinna, ↑Kossolka, ↑Koväslova, ↑Kuusnitsa, ↑Lõtina, ↑Mahnova, ↑Makarova, ↑Parkanova, Podkor'a ehk Poodor'a (vn *Нёвское Подгёрье*), ↑Poodlissa, ↑Pokolduva, Raaka (*Раково*), Sagor'a (*Митковицкое Загёрье*), Saltanuva ehk Saloste (1928; *Салтаново*), Saptja (*Запутье*), Sokoluva ehk Nurme (1928; *Соколово*), Truba (*Затрубье*), Trõnnõ (*Трынтово*), Ungavitsa ehk Unkavitsa (*Умковичи*) ja Vohina (*Вохино*) küla ning venestunud Klikusina (*Клюкушино*), Konetska (*Конёчки*), Mantsi (*Манчишино*), Miitina (*Митино*), Motina (*Мотылино*), Motovila (*Мотовилово*), Popkova (*Бобково*), Roogova (*Рогово*), Sahnova (*Зячново*), Sohi (*Соха*), Suhlova (*Сухлово*), Tretjakova (*Третьяково*), Ulasova ehk Täplonka (*Улазово*) ja Vilbe (*Задребье*) küla. Nulka jagati kolmeks: läänepoolne oli Truba nulk (Truba küla järgi), keskosa Irboska ja idaosa Üle-Jõgi nulk (Optjoki jõe tagune). – AK Hurt 1903: 238–239, 258; Hurt 1904: XXIX; Hörn 1990: 22; Hörn 2009; KNAB; Rimmel 1978; Rimmel 1985: 10; SeK: 31

Irta [`irta] <-sse> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Koonga ms), 1604 *Irte*, 1618 *Irta By*, 1624 *Hyrte*, *Hirtte* (tal). ⇒20C4 ♦ Võimalik, et nime aluseks on mitmuse omastav sõnast *hirs*. Sellele näib vastu rääkivat nime kolmas välde, kuid kahetüvelisest sõnast võiks mitmuse omastavas oletada ka tugevat astet. Nimest on kasutusel olnud *h*-line variant (1638 *Hirtta Laur*, 1662 *Hiertte*, 1663 *Hirte*), mida tunneb

Isabella metsnikumaja Hiiu maal. 1900–1910.

Autor A. Wupperfeld. EAA.1691.1.166, foto nr 2.

ka L. Kettunen, kes on küsimärgiliselt rekonstrueerinud nime kujule *(H)irvitaja (vrd (h)irvitama) või *Hirtaja (vrd hirtama 'pooma', soome hirttää), kuid ta tunnistab ka, et nimi võib siiski muud algupära olla. – MK

EO: 232; Rev 1624 PL: 14; Rev 1638 II: 54; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1604:5, SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1618:41

Iru¹ <-sse>, koh ka <Irgu> Jõe – küla Harju maakonnas Jöelähtme vallas (Väo ms), 1241 *Hirwæ*, 1374 *Hirwen*, 1490 *Hirweden*, 1693 *Hirwekylla*. ⇒2C3 ♦ XIV saj asus külas vasallimõis vahest hilisema Hansumõisa talu kohal. 1359 läks küla kingiks Tallinna Pühavaimu seegile, XVI saj reformatsiooni ajal linnaasutusele nn Jumalalaekale, kuuludes sellele kuni a-ni 1877. Linn andis küla rendile mitmele linnamõisale (Väo, Nehatu, Rae ja Kautjala). Iru liideti 1975 Tallinnaga, ent lahutati 1980 uuesti ning arvati Nehatu küla alla, omaette külanäe taastati 1997. Küla võib olla saanud oma nime praeguselt Pirita jõelt, mille varasem nimi oli *Hirvejõgi või *Hirveoja (*Hirwenoye*). L. Kettunen osutab, et Iru nimi (ka 1508 *Hero*, 1541 *Hyrru*) on algselt olnud vähendusliitega -oi ja võrdleb seda soome isikunimega *Hirvonen*. *Hirvoi on eesti keelele omaste häälikumuutuste kaudu teisenenud: *Hirvoi > *Hiro ~ *Hiru > Iru. – MJ

BHO: 132; EE: III, 1311; ENE-EE: III, 676–677; EO: 104, 171–172; Gustavson 1982: 16; Joh LCD: 364–365; Puhk 1996: 66; Saks 1974: 69; Viidas 1992: 69; Vilbaste 1949: 44; ÜAN

Iru² <-sse> Jõe – Tallinna asum Pirita linnaosas (Väo ms). ⇒1C1 ♦ Asum hõlmab ajaloolise Iru küla põhjaosa, mis liideti Tallinnaga 1975. Asumi naabruses, ametlikult Lasnamäe linnaosa Priisle asumipiirides, on Iru muistne linnamägi (Linnapära), mis võeti kasutusele VII saj eKr, kuid asustusjärgi on olnud varemgi. Linnapära oli varem Revala maakonna tähtsamaid keskusi, ent jäeti XI saj maha jõe veetaseme languse ning uue asustuskeskuse tekke tõttu Tallinna kohale Toompeale. Lähikonnas on arvukalt teisigi muistiseid. Iru linnus, mis hiljemalt XVII saj lõpus oli künni all, leiti tänu kohanimedele. Kohta kutsuti Linnapera mäeks ja Irumägi ühenduses Iru ämmaga on leidnud korduvat mainimist „Kalevipojas“. Nende andmete põhjal avastati linnamägi XX saj algul ning see on kindlalt arheoloogilises kirjanduses Iru Linnapära nime all. Vrd Iru¹. – MJ

EE: III, 1311; ENE-EE: III, 676–677; Gustavson 1982: 16; Lang 1996: 34; Puhk 1996: 66; Vassar 1939: 53–100

Iruste <-sse>, koh ka *Iruste* Pöi – küla Saare maakonnas Põide vallas (Reina ms), 1453 *Hiras*, 1645 *Hirist*,

Hyrist, 1798 *Hirus*. ⇒51B2 ♦ 1479 on Hans Vinger müünud Hans Tyttuerile mõisa nimega *Hyrs* ja 1537 on ordumeister läänistanud Hans Treydenile ostenud mõisa nimega *Hüers*. 1647 on mainitud, et mõis on saanud nime *Saltagk* (eesti keeles praegu Reina), *Hüersz* aga on talupoegadega asustatud. Tõenäoliselt on mõisanimi lähtunud vanast külanimest. Iruste oli 1977–1997 Kahutsi osa. L. Kettunen on taandanud nime kujule **Hiiroisten*, mille lähtekohaks on vähendusvorm (deminutiiv) **hiiroi*. Isikunimi *Iiro* on olnud Eestis kasutusel veel uusajal. Vrd Reina. – MK

EO: 219; Saaremaa 2007: 117; SK I: 43

Irvalla <-sse> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lügane vallas (Püssi ms), 1708 *Hirwalla* (küla), 1796 *Hirwala* (küla). ⇒6C4 ♦ 1732 on kohal kaks hajatalu (*Hirwala Jahn*, *Hirwala Ado*). Nime lähtekohaks on võinud olla loomanimetus *hirv*: *hirve*, mis isikunime vahendusel on saanud *la*-liiteliseks talunimeks ja siis külanimeks, kuid sel juhul jääks teise silbi *a* seletuseks. Vrd Iira. – MK

EAA.3.1.469:888, L 889; Mellin

Isabella <-sse>, koh aj *Isablu* Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1565 *Isapalo by*, 1688 *Isapell*, *Isapolo*, 1798 *Issapallo M.*, 1914 *Issapöld*. ⇒47C2 ♦ Küla on kuulunud Kõrgessaare ja Lauka mõisa alla. XVIII–XIX saj on olnud ka Isabella karjamõis (1798 sks *Margarethenhof*). P. Ariste rekonstrueerib lähtevormiks **isäpeldön* või **isän peldön* ja annab nime tähenduseks 'suurpõlluküla' või 'isapõlluküla'. L. Tiik osutab dokumendis olnud variatsiooninimele 1565 *Swrepälle*, *Swrepell* (= Suurepõllu) ja viitab sõna *isu* tähendusele 'suur'. Esimene kirjanek osutab siiski küllalt selgesti ka võimalusele, et järeloosa oli *palu*, mis läänepoolsetes murrakutes tähendab madalat, vesist (heina)maad. Mujalgi dokumendinimedes esineb vaheldust *-pello* ~ *-pallo*. **Rahvapärämuse kohaselt on Isabella mõis nimetatud Rootsi kuninga tütre nime järgi, kes olla Rootsist põgenenud* (1920). – MK

Ariste 1938b: 30–31; HK: 50; KM: E 55143 – 1920;

Mellin; RehepappHi; Rücker 1914; Tiik 1966: 552

Isakõnnu [*isa_kõnnu*] <`kõndu ~ -sse> Rap – paik (küla) Rapla maakonnas Kehtna vallas (Vahakõnnu ms), 1412 *Isenkande* (küla ja veski), 1798 *Issakand*. ⇒22A2 ♦ Väike põlisküla; liideti 1977 Ahekõnnuga. *kõnnu*-osise kohta vt Ahekõnnu, Vahakõnnu jt. Nime algusosa näib olevat seotud sõnaga *isa* (vrd 1725 revisjonis *Issa Tönno Jahn*), kuigi motiiv ei ole selge. Kui aga oletada rööpsust ↑Ahekõnnuga, siis võiks algusosa seostada ka soome sõnaga *iso* 'suur'. Vrd Isabella. – PP

Bfl: I, 111; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 272

Isandajärv [*isanda_`järv*] Jõh – järv Ida-Viru maakonnas Jõhvi ja Toila vallas, 1871 *Issand S.* (järv), u 1900 *Исана-ярв* (järv). ⇒7C3 ♦ Järv asus Konju mõisa maal, rahvapärismus seob nime sõnaga *isand* – mõisa-isandad olid seal kalu lasknud püüda ja järve ääres jahti pidanud. – MK

KN; KNAB; Schmidt 1871

Iska [*'iska*] <-sse> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Koonga ms), 1601 *Issky Maddy* (talupoeg Salevere küla all), 1638 *Issekæ Jac* (talunimena), 1724 *Iska Marde Hans*, *Iska Mert* (talupojad Koonga), 1839 *Jeska* (tal), u 1900 *Иска* (talurühm). ⇒21A4 ♦ 1977–1997 oli Salevere küla osa. Veel XX saj alguses on märgitud talurühmana, külanäe

1922. Külanime tähendussisu kohta on raske midagi ütelda. Kui oletada, et nime aluseks võis olla talupoja lisanimi, siis vrd *isekas* : *iseka*. Vrd ka isikunime *Issak* < *Isaak* ja sõna *üsked* 'pekstud, tuulamata vili', viimasele viitaks *u*-line üleskirjutus 1731 *Uska Peter*. Vrd Üsse. – MK

EAN; KNAB; Rev 1601: 170; Rev 1638 II: 52;

RGADA.274.1.182/5:15, 25, L 105p, 415p;

RGADA.274.1.193:620, L 613p; Väre 1957: 53

Iskna jõgi [`iskna jõgi], koh `Isknä jõgi, koh hrv `Ikna jõgi, rahvak ka *Nõnova jõgi* Rõu, Vas – jõgi Võru maakonnas, 1538 *Ichtesche beke*, 1627 *Lasswasche Becke*, 1684 *Iskna Jeggi*, 1688 *Laßwasche Reviren*, 1875 *Iskja*, u 1900 P. *Искна*. ⇒45A1 ♦ Jõge on kirjalikes allikates nimetatud vahelduvalt põlise nimega ja asulate järgi saadud nimedega. Isegi ühe talu kaardil 1875. a-st on kaks eraldi heinamaatükki tegelikult sama jõe ääres nimetatud *am Iskja Bache bei Wokki* ja *am Nodas Bache* (ülesvoolu, Noodasküla lähedal). Iskna jõe nime päritolu on hämar. Kui võtta aluseks nime esmamainimise *Ichtesche*, st **Ikteske*, on sellele kõige lähemal tänapäeval Haanjas mainimist leidnud nimekuju *Ikna*. Üks võimalus on, et nimi seostub algupäraselt tegusõnaga *iskeä* ~ *iskiq* ~ *iskida*, soome 'lööma', sm murrete ja eesti 'punuma, lõnga kokku lööma, lõnga korrutama'. Kui aga *sk*-ühend esisilbis on ümbertõlgendamise tulemus, kuulub nimi pigem kokku Ikuoja nimega (Vas Sandi). Tähendus *ikk* 'nutt' pole neis nimedes ilmselt algupärane. Vrd ka Peetri jõe (Har) varasem nimi *Ihte jõgi*. – ES

EAA.308.2.178; EAA.2486.3.252, L 1; LGU: II, 751; Rev 1624/27 DL: 74; Rev 1638 I: 162; Roslavlev 1976: lisa 1; SSA: *iskeä*; Vene TK 42

Issaku <-le> Võn – küla Tartu maakonnas Võnnu vallas (Kurista ms), 1900 *Issako* (kõrvalmõis), 1923 *Issaku* (asundus). ⇒33B2 ♦ Kurista mõisa kõrvalmõis, mis rajati 1840. a-tel Hammaste küla Issaku ja veel viiekuue talu asemele. Algul oli Issaku karjamõis, hiljem muudeti kõrvalmõisaks. Enne mõisahäärberi väljahitamist asus mõisakeskus lühemat aega Tahramõtsal Issakult kagus. Issaku mõisale allutati senine

Saare karjamõis (↑Kurista). Nõukogude ajal liideti Issaku külaga Saare karjamõisa alale rajatud senise Kurista asundustalud. Külanimi on murdeline kuju vene isikunimest *Исак*. – MJ

BHO: 134; Rootsmäe 2016: 291, 306, 339; Simm 1973: 31, lisa 27–28; Simm 1975a: 183–184

Ivaski <-le> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Vastemõisa ms), 1638 *Iwass ein Russ* (talupoeg Sürgavere mõisa all), 1682 *Iwaske Peett* (talupoeg Vastemõisas), 1816 *Iwaske Tõnnis*, *Iwaske Jury* (talupojad Vastemõisas), 1923 *Ivaski* (küla). ⇒30A1 ♦ XVII saj oli talu Kõõbra külas (nimi arhiiviandmetes *Kõpper*, XVIII saj *Kohoper* või *Koper*). XIX–XX saj vahetusel on kaartide järgi ala kuulunud Järavere külla (↑Vastemõisa). 1939. a paiku nimetati Ivaskiks vallakirjades seni olnud Järavere II küla. Ivaski küla on saanud nime talult, mille nime lähtekohaks on ilmselt venemõjuline Lõuna- või Ida-Eestist pärit isikunimi, vrd *Ivaška*. 1638 mainitud *Iwass* oli seal elanud seks ajaks kümme aastat. Lisanimi Ivaski võis näidata ka päritolukohta. 1638 oli näiteks Valgjärve mõisas (Kan) Ivaskiküla (*Jwaskikyll*) ja Kirumpääl (Plv) *Jwaszk Jury Pustus*. Ivaski küla on olnud ka Urvaste khk-s. Sellenimelisi talusid on mitmel pool Põhja-Tartumaal ning Viljandimaal. – MK

EAA.567.3.99:7, L 6p; EAA.1865.3.255/5:17, 18, L 17p, 18p; ERA.14.2.719 (Vastemõisa vallavalitsuse 3. VI 1939 koosoleku protokoll nr 4); PTK I: 38; Rev 1638 I: 6, 128; Rev 1638 II: 109; ÜAN

Ivaste <-sse> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas (Kammeri ms), 1627 *Iwasti Kuella*, 1721 *Iddusta*, 1839 *Iwaste*. ⇒39A1 ♦ Pole päris selge, kas Poola-aegsed nimekujud *Iust-* ~ *Jost-* seonduvad Ivaste või Iduste külaga. Ivaste nimi tuleneb tõenäoliselt sugunimest **Ivased* : **Ivaste*, mis lähtub omakorda sõnast *iva* 'viljatera; raasuke' (vrd sm *Jyväs kylä* ja *jyvä* 'viljatera'). 1977 liideti Ivastega ↑Iduste küla. Ivaste kaguosas on Ora, mida on 1945 mainitud külanä (1839 *Arro* talu). – EE

BHO: 135; PA I: 82; Rev 1624/27 DL: 111;

RGADA.274.1.172:371, L 376; SPK: 115; Rucker

J

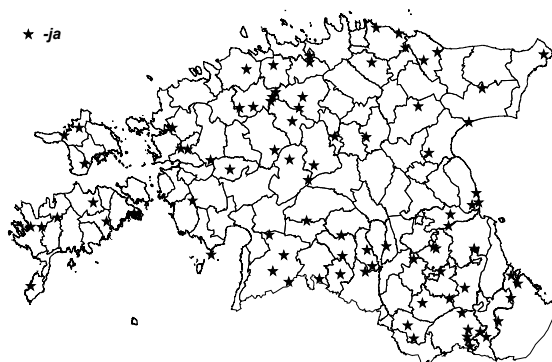
-ja, murd ka **-jä** – Eesti kohanimede lõpp. ♦ Kohanimedes võib lõpp **-ja** olla kõigepealt nime aluseks oleva sõnatüve osa (Karja, Märja). Lõpp **-ja** võib tuleneda nime-eelse tasandi tegijanimest (Sundja, Varkja), V. Palli arvates võib osal neist juhtudest olla vahendajaks isikunimi. Mõnikord on **-ja** võinud tegijanimest kadunud olla (Lokuta). Nimelõpp **-ja** võib pärit olla ka järelliite **-k** nõrgaastmelisest vastest ***-γα > -ja**, nagu nimedes Kadaja, Pedaja või ka Pedja. Lõpuks võib **-ja** olla lühenenud liitnime järelosast **-oja** (Saunja; ka laenuline **-oja** 'saar', nt Jämaja, Manija ~ Manōja), **-välja** (Pikalja), **-jõe** (Anija, Tõnija), **-jala** (Mätja), **-Jaani** (Altja), **-Jaagu** (Palaja) jne. Vanemates kohanimedes on nimelõpp **-ja** oletuslikult pärit ka kohta näitavast liitest **-ja**, mis on esindatud soome kohanimedes. – MK

EMK 2009: 276; Kallasmaa 2010: 836; PTK II: 99, 100; SK II: 30

Jaagarahu [jaaga_rah_u] <-le> Khk – paik Saare maakonnas Kihelkonna vallas Kurevere külas. ⇒49B3 ♦ Jaagarahule ehitati 1920. a-tel jäävaba sadam, mille kaudu veeti paekivi; 1941 ja 1949 kasutati seda ka saarlaste küüditamiseks. Sadam muutus kasutuskõlbmatuks 1969. a tormis. Nime lähtekohaks on isikunimi **Jaak**, mis Saaremaal käändub ka **a**-tüvelisena. – MK

SK I: 49

Jaagupi <Jaagupi ~ -sse> Hää – küla Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas (Häädemeeste ms), 1839 *Jacobsdorf* (talv või küla), u 1900 *Якобу* (küla), 1939 *Jakobi* (küla). ⇒35A2 ♦ Tõenäoliselt algselt isikunimest tekkinud talunimi, vrd Häädemeeste mõisas 1731 tühi talu *Jacob Matz*, 1782 *Jacoppi Mikel*, *Jacoppi Mart*. Mitmeti tõlgendatav on 1835. a kirjapanek *Jacoby Külle Metz*. Kuigi varem aeg-ajalt külaks loetud (sh 1939), oli ta XX saj pigem paikkond. Ametlik küla al 1977, enne seda oli Jaagupi tuumik kuulunud Kalju IV küla alla (↑Krundiküla). Jaagupiga on 1977

ja-lõpuliste külanimede levik Eestis.

liidetud põhiosa Viirast, 1930. a-test pärit külast, mis nimetatud talu järgi. – MK

EAA.1865.S.153:5, L 4p; EAA.2072.3.15a, L 6, foolio III; EO: 8; ERA.T-6.3.64, L 1; ERA.14.2.715 (Häädemeeste vallavolikogu 11. III 1939 koosoleku protokoll nr VI); KNAB; RGADA.274.1.193:290, L 285p; Rücker

Jaakna [ˈjaakna] <-le> LNg – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Palivere ms), 1726 *Jackne Jahn*, 1798 *Jakma*, *Jakna* (talv), 1844 *Jakra* (küla). ⇒10B4 ♦ Nimi pärineb talult, mis omakorda on nime saanud isikult, vrd *Jaak*, selgusetu on praegu nime järelosa **-na** päritolu. Jaaknaga on 1977 liidetud Mike (Kul, 1726 *Mickis*, u 1900 *Мукке*) ja Nõmme (1798 *Nõme* kõrts, u 1900 *Немме*) küla. – MK

KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 99, 170; Schmidt 1844

Jaama¹ <-sse> Vai – küla Ida-Viru maakonnas Illuka vallas (Vasknarva ms), vn *Ямбы*, 1796 *Wichtisby oder Jama* (küla), u 1900 *Ямб* (*Buxmuja*) (küla). ⇒17B3 ♦ Jaama nimi on arvatavasti XVIII saj tekkinud rööpnimena. Tavaliselt on Eesti Jaama-nimed seotud posti- või raudteejaamadega. Varasem nimi oli Vihtse või Vihtitsa (1583 *Wichtes*, 1620 *Wichtisby* Vasknarva all, 1688 mõis *Wichtis*). Selle nimega võiks võrrelda muistseid isikunimesid *Vychte*, *Vichtemas*, *Vichtemes*. Soome Vihti-nimede puhul on oletatud nimevastana nii germaanipärasest isikunime *Vihti*, *Wihto*, *Wichtic* kui ka sõna *vihti* 'suunav tara linnupüümisel', kuid Soomes tuleb *vihti* esile just loodusnimedes. Eesti keelealalt lisakust on registreeritud *vihe* 'tara, mis suunab linnupaelte juurde'. – MK

Almquist 1917–1922: 311; Bfi: II, 935; BHO: 139, 670–671; EAN; ENE: III, 321; Igal puul oma juur 1989: 166; KNAB; Mellin; Paucker 1847–1849: II, 46; SPK: 504; Stoebe 1964: 75

Jaama² <-sse> Trm – küla Jõgeva maakonnas Saare vallas (Tarakvere ms). ⇒25C2 ♦ Küla on saanud nime seal asunud Torma postijaama järgi. Jaama nime all on XX saj allikais (1922 ja hiljem). Küla varasem nimi esineb kohati veel 1920.–1930. a-tel Onudavere või Onudevere kujul. Nimi esineb al XV saj-st (1402 *Unodover*, 1599 *wies Anodawer*, 1638 *Hannokoferra*, 1657 *Onnodofer*) ning võib sisaldada **tu**-liitega isikunime, vrd sm *Anottu*. Jaamast kagus olevad talud on tuntud Aruküla (1796 *Arrokül*) nime all, vahel on seda võrdsustatud Jaama külaga. 1977 liideti Jaamaga Kiige ja Raja küla. – PP

Bfi: II, 696; KNAB; PTK I: 27, 38, 165; P XVI: 133; Rev 1638 II: 174

Jaamaküla [jaama_küla] <-`külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Jaama Pär* – küla Pärnu maakonnas Surju vallas (Uulu-Surju ms). ⇒29A3 ♦ Esineb külade nimekirjas hiljemalt 1938. 1970. a-tel oli ka Jaama asundus,

mis liideti külaga 1977. Küla võis nime saada seal oleva Surju raudteejaama järgi. – MK

ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-1938); KNAB

Jaamamõisa [jaama_`mõisa] <`mõisa ~ -sse> TMr – Tartu linnajagu, mõis, sks *Jama*, 1601 *Jamma* (küla), 1627 *Jahm*, 1638 *Jama* (küla). ⇒32C1 ♦ Mõisat on esmakordselt mainitud 1597, kui kuningas Sigismund III andis koha rendile kastellaan George Schenkingile. Eraldati Vasula mõisast 1733 ja müüdi Tartu linnale. Kohanime algusosa tuleneb küla nimest ja võiks häälikuliselt seostuda sõnaga *jaam* : *jaama* 'postijaam', ent konkreetseid andmeid küla või mõisa seotusest postindusega pole leitud. K. Pajusalu soovib lähendada 1601. a kirjapanekust ja täishääliku pikenemist pidada hilisemaks muganduseks. Seega saaks kohanime ühendada sõnaga *jama* 'jätukukoht', vrd ka 1638 Räpina *Jamma kyll*. Jaamamõisa üht osa, mille lihtsad ühetaolised elamud rajati pärast Teist maailmasõda Nõukogude ohvitseride peredele, nimetatakse Hiinalinnaks. – EE

BHO: 139; EM: 97, 143; Hagemeister 1836–1837: II, 7; Rev 1601: 51; Rev 1624/27 DL: 40; Rev 1638 I: 268; Rev 1638 II: 253; Stryk 1877: 43

Jaamistõ <-le>, koh ka *Jaamustõ* ~ `Jaamstõ ~ *Jaamsa* <-he> Se – küla Petseri rajoonis Krupa vallas (Lob, Tsätski nulk), vn *Ямуце*, 1686 *Ямуце*, u 1790 *ямуце*, u 1866 *Ямуца*, 1903 *Jaamste*, 1904 *Jaamistõ*, *Ямуце*, u 1920 *Jaamiste*, 1922 *Jamiše*, 1923 *Jamištše*, 1999 *Jaams(s)a*. ⇒41B3 ♦ Küla kuulus XIX saj Korodissa (*Городище*) kogukonda ja Kuulja kogudusse. Sõna *ямуце* tähendab vene ja ukraina keeles väikest sood või auku. Seda seletust võikski tõenäoliselt lugeda, sest lähikonnas on mitu sood. Seto algupära ei ole tõenäoline (vrd *jaamama* 'hulkuma', *jaamerdama*, *jaamima* 'jahmerdama'). Pihkvamaal on mitu *Jamištše* (*Ямуце*) küla, samuti mujal Venemaal ja Valgevenes. – AK

Academic; Eesti TK 42; Hurt 1903: 238; Hurt 1904: XVI; Ivanov 1841: 256; KNAB; PGM 1785–1792; Richter 1959: 398; RL 1922; SeK: 33; Setomaa kaart 1999; Vene TK 126; VMS; ÜAN

Jaanessa <-le> Trv – paik (küla) Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Tarvastu ms), u 1900 *Дв. Янеса* (tal), 1938 *Jaanesse-Kallaku* (külaosa). ⇒31A2 ♦ Liideti 1977 Riuma külaga. Külanimi on saadud talunimest, mis omakorda pärineb isikunimest, eesnime *Jaan* ~ *Johannes* teisendist. – MKu

Eesti TK 50; EVK; KN; Vene TK 42

Jaani¹ <`Jaani> Jaa – kihelkond ajaloolisel Saaremaal, sks *St. Johannis*. ♦ Omaette kihelkond a-st 1675, varem Põidega ühes. Nimi pärineb kiriku nimipühaku nimest *Jaan* <*Johannes*. – MK

SKI: 51

Jaani² <`Jaani ~ -sse> Jaa – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Jaani kirkms). ⇒51A1 ♦ 1920. a-test Jaani kirikuasundus, u al 1939 küla, 1977–1997 oli ametlikult Taaliku osa. Nimi pärineb Jaani kihelkonnast, mis lähtub isikunimest. – MK

EAN; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB

Jaanika <-le> Nis – küla Harju maakonnas Nissi vallas (Laitse ms), 1394 *Jovneken* (küla?), 1565 *Martt Janick*, XVII saj *Jonick*, *Jaunick* (mõis), 1782 *Jaunack*, 1796 *Jaunik*. ⇒11A2 ♦ 1695 on mõis redutseeritud

mõisate nimekirjas. Küla on kuulunud ka Muna-laskme mõisa alla. Nime esisilp on varieerunud, tõenäoliselt on nime lähtekohaks isikunime lühivariant kas *Johannesest* või *Joachimist* (ka HJn Kehra mõisa varasem nimi oli XVII saj *Jaunack*, 1620 *Jannekas*). 1977 liideti Jaanikaga ↑Hürjapea ja ↑Viisu küla. Vrd Jauni, Kehra². – MK

Almquist 1917–1922: 290; Bf: II, 993; BHO: 140; EAA.1.2.C-IV-84; EAA.1.2.931:82, L 76; EAA.1.2.940:312, 317, L 304, 308p; LUB: VI, 2927; Mellin

Jaanikese <-le> Luk – küla Valga maakonnas Tõlliste vallas (Paju ms), 1630 *Janikan Jak*, 1688 *Jancken*, 1867 *Jahnikesse* (karjamõis), 1949 *Яаникесе* (küla). ⇒43A2 ♦ Algselt oli Jaanikese talu küla all, mille nimekujud olid 1630 *Arakull*, Mellini kaartidel XVIII saj lõpus *Erri* ning *Erikülla*, XIX saj veel üksnes kirjalikus pruugis talunimedes *Erro* ja *Ero*. Vana külanime tegelik hääldus pole teada. Küla tuumik jääb tänapäeval Lätimaale (lääne poole Valga–Tõrva maanteed), see oli juba XVII saj lätistunud, kuigi vana nimi ise näib olevat eestipärane. XIX saj sai Jaanikese talust karjamõis, selle staatuse mõjul kujunes ilmselt ka külanimi. Kunagine lisanimi on moodustatud hellitusliitega eesnimest *Jaan*. L. Vaba on leidnud, et *kese*-lõpp on tüübi poolest lätipärane. Jaanikese küla piires on ↑Tõukvere ehk Vajatu küla, mille talud hävitas sõjaväelennuväli XX saj II poolel. – ES

Dunsdorfs 1974: 200; EAA.3724.4.1374, L 1; LVVA.7348.1.6:50, L 46p; Mellin; NL TK 25

Jaanikeste <-le>, koh ka *Jaanikestõ* <-lõ> Röp – küla Põlva maakonnas Räpina vallas (Rahumäe ms), 1625 *Janken*, 1630 *Hanti Janicken*, 1638 *Janken*, ein *Erb Pauer*, 1731 *Janikesse*, 1822 *Resna Janikeste*. ⇒40C1 ♦ XVII saj alguse peremehe meelitusliitega eesnimest *Jaaniken(e)* saadud nimega talurühma ja küla loeti veel pikka aega põlise Rõsna küla osaks, kuigi 1686. a kaart näitab juba eraldi sumbküla olemasolu. Jaanikeste küla varem asustamata metsamaale tekkisid XIX saj Kassilaane talud, mis on andnud nime ↑Kassilaane külale. 1977 on Jaanikeste külaga liidetud noorem Palopää küla ('palu' + 'ots') ja vanast hajatalust kujunenud Punni küla (1627 *Punni Jack*). Punni küla kuulus XIX saj erinevalt Jaanikeste külast Toolamaa mõisa ja valla alla. Vrd Orava-Rõsna. – ES

EAA.567.3.190:6, 62, L 5p, 60p; EAA.1269.1.796:154, L 338; EAA.308.2.104; EAA.3781.1.67, L 2; Rev 1624/27 DL: 72; Rev 1638 I: 282; Roslavlev 1975: 26

Jaanilinn [jaani_`linn] <`linna>, kirjak ka *Ivangorod*, kirjak varem ka *Iivalinn*, rahvak `Iivani_`linn ~ `Iivani pool – linn Narvataguses, Venemaa Leningradi oblastis, vn *Ивангород*, vadja *Ivoolidna*, *Ivanmätši*, *Iivõnimätši*. ⇒8C2 ♦ Narva jõe äärde Narva vastu üle jõe 1492. a rajatud kindlus sai nime asutaja suurvürst Ivan III Vassiljevitsi järgi. Oli hiljem Narva eeslinn, piirijamisega 1945. a sai omaette asulaks, 1954 linnaks. Eestikeelne nimi Jaani linn tekkis tõlkena Vabadussõja ajal (hiljemalt 1920), rahvapärane nimi iivani (Wiedemannil võib-olla ka Ivask) lähtub otsesemalt vene nimest. – PP

KN; KNAB; Pospelov 2001: 166; Wd

Jaanimõisa [jaani_`mõisa] <-sse>, koh <-he> Plv – küla Põlva maakonnas Mooste vallas (Mooste ms), 1798 *Johannishof*, 1839 *Johannenhof*, u 1900 *Янимойза*. ⇒40B1 ♦ Mooste mõisa karjamõis tekkis XVIII

saj, 1686. a kaardil on sellel kohal veel Säkna küla all kirja pandud talu *Huiliso Petter*. 1920. a-tel jagati karjamõisa maad asundustaludeks. XVIII saj lõpule oli iseloomulik karjamõisate nimetamine pühakute nimedega, sellest moest näib pärinevat ka Johannese ehk Jaani nimi Jaanimõisal. Jaanimõisa omaette talurühmad on Kääpä ja Tsaoro, viimane kuulus Ahja mõisa (Võn) alla. – ES

EAA.308.2.104, L 1; Mellin; Rucker; Vene TK 42

Jaanimäe¹ [jaani_`mäe] <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1684 *Taufsa Johan*, 1688 *Tautze Jane Daniel*, 1871 *Дрвн. Янимеги*. ⇒44C2 ♦ XVII saj lõpus elas selles kohas kolm Taudsa lisanimega taluperet, u XVIII saj keskpaigas maa mõisastati ja asutati postijaam (veel 1839 *Alte Post*). Koht asustati uuesti taludega XIX saj alguses. Jaanimäe nimi on tõenäoliselt saadud XVII saj elanud peremehe Taudsa Jaani järgi, kadunud asustuse nime vahendajaks on olnud mäenimi. Üldjuhul on Võrumaal palju tavalisem, et Jaanimäe nimed sünnivad jaanilite tegemise kohtades. Jaanimäega on 1977 liidetud Tulbasuu küla. – ES

EAA.308.2.178; LVVA.6828.4.1858, L 1; Roslavlev 1976: lisa 11; Saar 2008: 165

Jaanimäe² [jaani_`mäe] <-le>, varem ka *Malahova* ~ *Ruuda* Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), 1686 *Малахово*, 1859 *Малахова*, 1882 *Мелажово* (puustus), 1897 *Мелихово* (puustus), 1904 *Malahova*, *Малахово* (puustus), u 1920 *Malahova* (talud), 1935 *Jaanimäe* (asundus), 1939 *Jemeljanovo* (puustus), 1940 *Malenova puustus*. ⇒45C1 ♦ XVII saj üles tähendatud küla, XIX saj lõpupoole puustus ja XX saj algupoole talud. 1977–1997 oli Võmmorski küla osa. Küla tekkis Malahova puustusele 1920. a-tel; Jaanimäe nimi ilmus 1930. a-tel, arvatavasti tähenduses *jaan* 'jaanipäev' + *mägi*. Külast vahetult põhjas asub Jaanimägi, kus peetud jaanitulesid. J. Hurda andmetel elasid külas eestlased. Kohanimkartoteegi teatel oli varasem nimi Ruuda puustus. Vene perekonnanimi Malahhov (*Малахов*) tuleneb heebrea päritoluga ristiniimest *Малахия* (teisendid *Малах*, *Малафей*, *Малаи*, *Малашка*). Teise seletuse järgi tuleneb see vene isikunimest *Малх*, mille juured on arabia sõnas tähendusega 'keiser, valitseja'. Pihkvamaal asub mitu Malahhovo (*Малахово*) küla, samuti mujal Venemaal. Küla lõunaosa on Simaski, mille lähedal põhjas oli Märämõisa ehk Mära puustus (1866–1867 *М-за Мюрово*, 1897 *сельцо Мярово*). Vrd Jaanimäe¹. – AK

Academic; EAA.1271.1.32; EAA.298.2.71, L 18; Eesti SK 10; Eesti TK 42; Eesti TK 25; Hurt 1904: XVIII; Ivanov 1841: 239; KN; KNAB; SeK: 78; Truussmann 1897b: 40; Vasilev 1882: 176

Jaanipeebu [jaani_`peebu] <-`peepu ~ -le> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Rõuge ms), 1765 *Dorf Jani Peepo*, 1839 *Janipebu*. ⇒44C2 ♦ Jaanipeebu oli 1977–1997 Ruuga küla osa. 1684. a oli kaks sama lisanimega peremeest, all orus Tiidu Peep (*Tido Peep*) ja mäenõlval Tiidu Jaak (*Tido Jaak*). Just Tiidu Jaagu, mitte Tiidu Peebu kanti on XVIII saj tekkinud talurühm ja küla, mille nimi võiks pärineda Jaani poja poja Peebu poja lisanimest. Külas asus XX saj I poolel Rõuge vallamaja ja küla maadel paikneb üks kolmest Rõuge kalmistust Jaanipeebu. Vrd Tiidu². – ES

EAA.1268.1.401:250, L 244p; Rucker

Jaani Veski [jaani_`ves`ki] <-le> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Kasti ms), 1798 *Janiweski* (veski), XIX saj II poolel *Janiweski* (kõrts). ⇒21C1 ♦ Külana 1945. a nimekirjas. Nimi pärineb arvatavasti talu- või omanikunimest. 1930. a-te katastrikaardil on Jaaniveski kinnistu Vigala (Konuvere) jõe idakaldal praeguse Metsküla piires. Selle vastas üle jõe oli varem Jaaniveski kõrts. 1930. a-tel nimetati Jaaniveskit Kasti-Jõeääre külaks. – MK

EAA.3724.4.567, L 1; Eesti SK 10; Eesti TK 200; KN; KNAB; Mellin

Jaaska <-le>, koh <-he> Se – küla Petseri rajoonis Pankjavitse vallas (Pan, Seeridsä nulk), vn *Юнцего*, u 1790 *рицова*, u 1866 *Юнцова*, 1872 *Юнцего*, 1882 *Юнцово*, 1904 *Jaaska*, *Юнцего*, 1920 *Juntsovo*, 1923 *Juntsevo*. ⇒46A2 ♦ XIX saj kuulus küla Vilo kogukonda ja Saalessa (*Залесье*) kogudusse. Kohanime aluseks võib olla *jaas*, *jass*, *jäss* 'säinas' (Se, Lut) või *jaskma* 'liikuma' (Lut). M. Kallasmaa on Jaska nime puhul oletanud isikunime (*Jaska*). Jaška (*Яшка*) võib olla *Яков*'i rahvapäraseid teiseid (P. Päll). Vene *Юнцего* lähtub ehk sõnast *юнец* 'noor, poiss, väike, alaealine, noormees'. Võrreldav külanimi on Poolas *Junczewo*. Vrd Jaska. – AK

Academic; Hurt 1904: XXIII; KN; PGM 1785–1792; Pskov 1885: 595; SeK: 33; Vasilev 1882: 349; Vene TK 126; VMS; ÜAN

Jaastrova [`jaastrova] <-`rovva ~ -le>, koh ka *Jaastruva* <-`ruvva ~ -he> Se – küla Petseri rajoonis Krupa vallas (Lob, Tsätski nulk), vn *Ястребье*, 1563 *Ястребье* (küla), 1585 *Ястребы*, 1686 *Ястребово*, u 1790 *Ястребья*, u 1866 *Ястребова*, 1872 *Ястребье*, 1903 *Jaastrowa*, *Jaastruwa*, 1904 *Jaastrova*, *Ястребье*, 1922 *Jastrova*, 1923 *Jastrebje*, 1948 *Ястребская*. ⇒41B2 ♦ XIX saj kuulus küla Suurõ-Kuuliska kogukonda ja Kuulja kogudusse. Seto sõnavara põhjal on kohanime päritolu ebaselge. Perekonna- või isanimi *Jastrebov* (*Ястребов*) pärineb vanavene isikunimest *Ястреб* 'pistrik'. Lisanimena võis see märkida nii jahimeest, pistrike eest hoolitsejat kui ka inimest, kel tige või halb iseloom. Pihkvamaal on mitu *Jastrebovo* (*Ястребово*) küla; eriti rohkesti kohtab kohanime aga Bulgaarias. Küla asub Jaastrova järve (u 1790 *оз. Ястребское*) ääres. Vrd Jaaska. – AK

Academic; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 238; Hurt 1904: XVI; Ivanov 1841: 256; KNAB; NL TK 25; PGM 1785–1792; Pskov 1885: 596; RKKa; RL 1922; SeK: 33; Selart 2016: 104; Truussmann 1897b: 91; Vasilev 1882: 352; Vene TK 126; ÜAN

Jabara <-le>, kirjak ka *Jäbara* Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Püssi ms), 1726 *Jabbara*, *Klein Jabbara* (kaks küla), 1796 *Jabbar* (karjamõis). ⇒6C3 ♦ Jabara oli Püssi mõisa karjamõis, mis oli tekkinud varasema küla kohale. 1920. a-tel asundus, u 1939. a-st küla (1945 *Jabora*). Nime tähendussisu jääb selgusetuks. Nime võib analüüsida *Jaba+ra*. E. Varep on C. J. Pauckeri järgi nimega samastanud Aa mõisa järgi olevad XV–XVII saj kirjanekud (1587 *Jabba Jerwe mit neddre Jabba Järff*, 1615 *Jäbbejerfwiby*, 1492 *Rappyarue* koos veskiga Püssi mõisa alal). Kui viimane kirjanek peaks olema samastatav Jabara nime kandva kohaga, siis on nime esihäälik vahetunud või on kirjanekus lugemis-kirjutusviga. Jabara nimelõpp *-ra* tuleneb sõnast *-järve*. Jabaraga liideti 1977 ↑Sope küla. * *Jäbara* mõisa kohal olnud

kolm küla: Peen-Jäbara (*praeguse mõisa kohal*), Suur-Jäbara (*Peen-Jäbarast maantee pool*) ja kolmas küla kõrgustikul, Jäbarast loodesihis umbes 150 sülda. Suur-Jäbara (*taluküla*) eluasemeid tunnistavad varemed põldudel, ka kinniaetud kaevude kohad. [...] Suur-Jäbara viidud lahutamisel praeguse Lügänu küla kohale; nii tekkis Lügänu suurküla. (1924) – MK

EVK; KNAB; Liiv 1924: 352; Paucker 1847–1849: II, 50; Rev 1725/26 Vi: 154

Jakobimõisa [*jakobi_`mõisa*] <-`mõisa ~ -sse>, rahvak aj *Amme_Lossi* Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Tarvastu ms), sks *Jakobsberg* (karjamõis). ⇒31B3 ♦ Tarvastu mõisa Jakobi karjamõis rajati hiljemalt XX saj alguses. 1920. a-tel tekkis Jakobi, hiljem Jakobimõisa asundus, mis 1977 muudeti külaks. Jakobimõisaga on 1977 liidetud Ransu ja Rähni küla. Ransu oli varem Roti küla osa (↑Pikru). – MKu

EM: 115; ERA.14.2.719 (Tarvastu vallavalitsuse 9. VI 1939 koosoleku protokoll nr 5); KNAB

-jala – Eesti kohanimede lõpp. ♦ Loodus- ja asustusnime lõpus olev *-jala* võib pärineda nii kunagisest liigisõnast *jalg* : *jala* 'jalam; hakatus, siil' või põllu *jalad* 'nööri põllu siilud, ribad' kui ka isikunimest. V. Pall on asustusnimedes esineva *-jala* puhul eelistanud isikunimest, eriti lisanimest lähtumist, tuues näiteks Anijala, Mustjala, Nahkjala, Vandjala. Ka on XV saj Läänemaal esinenud talupojanimi *Jale*. Nime hulgaks, kus järelosana esineb *-jala*, on rohkesti külanimesid, iseäranis Saaremaal, ent ka Põhja-Eesti mandriosas. Valjala nimes on oletatud ka liitliidet *-ja + -la*. Mõnes külanimes pärineb *-jala* nime-eelse tasandi liitsõnast, nt Hakjala, Puujala. Seevastu loodusnimedes esineva *-jala* puhul on V. Pall pidanud võimalikuks lähtumist liigisõnast *jalg* : *jala*. Ta on oletanud, et *jalg* põllu, heinamaa või muu maatüki osana oli Lääne-Eestis ja Saaremaal levinud laiemalt kui tänapäeva murdesõna. E. Tarvel on sõna *jalg* pidanud koguni vanade eestlaste põllundustermi. Näiteks Saaremaal ongi *jalg* nimetavalise liigisõnana peamiselt põllunimedes. Lõuna-Eesti järelosa *-jala* puhul on V. Pall esitanud näiteid mõlema tuleneemisvõimaluse kohta. Lühenemisel on *-jala* andnud *-ja* (Mätja) või *-la* (Ratla). – MK

Kallasmaa 2003: 72–73; Pall 1974: 342; Pall 1997: 35, 36; SK II: 44–45, 91–92; Stoebe 1964: 23; Tarvel 2001: 202, 203

Jalalõpe [*jala_lõpe*] <-`lõppe ~ -sse>, koh ka *Jalape* Jn – küla Järva maakonnas Järva-Jaani vallas (Orina ms), 1564 *Jallelep*, 1616 *Jellalep*, 1686 *Jallalep*, 1922 *Jalalõpe*, *Jalalepa*. ⇒14A3 ♦ P. Johansen võrdleb sarnaseid kohanimedele muistsete isikunimedega *Yales* ja *Iale*, mis võivad samuti lähtuda sõnast *jalg*. E. Tarvel pakub, et *jalg* tähendas põldu ning Jalalõpe seega põllu lõppu. Sel juhul järelosa ei ole puunimetus *lepp*, kuid peale *lõpp* : *lõpe* tuleks arvesse ka *lepp* tähenduses 'veri', mis võib puu tähendusest vanem olla (nt liivi *liepā*, sm *leppā* 'lepp; veri'). 1977 liideti Jalalõpega osa ↑Orina asundusest. Vrd *-jala*, *Jalgsema*. – FP

EAA.1.2.933:111, L 111p; EAA.1.2.942:370, L 360; EES; EVK; Joh LCD: 382; RL 1922: V, 52; Tarvel 2001: 203; Ungern-Sternberg 1912a: 59

Jalametsa [*jala_metsa*] <-`metsa> Pil – küla Järva maakonnas Imavere vallas, mõis (Laimetsa ms), 1583 *Jalomiecz* (küla), 1599 *Jalomiec*, 1624 *Jallametz*

(küla), 1638 *Jallametz* (mõisake ja küla). ⇒24A2 ♦ Mõis on rajatud vahemikus 1624–1638. Mellini kaardil 1797 on nii mõis kui ka küla (*Iallametz*). Pärast mõisamaade jagamist 1920. a-tel hakati mõisa ümbrust nimetama Uue-Jalametsaks, sellest kirdes paiknevat küla aga Vana-Jalametsaks. Kaks küla liitusid millalgi pärast Teist maailmasõda. Nime algusosa võib lähtuda nii *jalg*-sõna sisaldavast isikunimest (vrd näiteks 1601 Sageveres *Matz Jalcopoig*, *Jalck Peretz*) kui ka sõnast *jalg* 'millegi allosa', viimane võis olla kunagi põllundustermi. Jalametsaga on 1977 liidetud ↑Lõimetsa küla. Jalametsa edelaotsa tuntakse õigeusu kiriku järgi Kiksvere ehk Kikevere nime all. * *Jalametsa kuulund ennem Mäo mõisa alla. Rahvas käind Mäo mõisale tegu tegemas. Jalapäevi käidud tegemas. Küla ohnud siis jalateo küla. Jalametsa – see nimi olevat hilisem. (1931) Vrd Jälevere.* – MK

KM: ERA II 36, 445 (1) – 1931; PA IV: 15; P XVI: 295; Rev 1601: 100; Rev 1624 PL: 45; Rev 1638 II: 159; Tarvel 2001: 202–203

Jalase <-le> Rap – küla Rapla maakonnas Raikküla vallas (Kuusiku ms), 1241 *Iales*, 1389 *Yallas*, 1725 *Jallas*. ⇒11C4 ♦ Põlisküla (varem ka Koikse mõisa järgi), mis on tänini säilitanud oma varasema ilme, mh muutumatud talunimed. L. Kettunen oletab nime seost sõnaga *jalas*, ka *jalg* : *jala*, P. Johansen toob võrdluseks muistse isikunime *Yales* või *Iale*. – PP

EO: 196; Joh LCD: 382; LCD: 41v; Rev 1725/26 Ha: 279

Jalastu <-le> Lüg – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Sonda vallas (Hirmuse ms, Kalvi ms), 1796 *Jallasto* (küla). ⇒6B4 ♦ 1977 liideti Jalastu Nüri külaga. Veel 1774 on Püssi mõisa all märgitud vabadikku *Jallasto Rein*, kes näib olevat sama kui 1765 *Jallaka Rein*. Viimast on hajataluna mainitud 1750 (*Jallaka Bertel*). Külanimi on kujunenud selle hajatalu nimest, aluseks algselt puunimetus *jalakas* : *jalaka*. XVIII saj II poolel on liide *-kas* : *-ka* asendunud kollektiivliitega *-stu*. – MK

EAA.3.1.489:709, L 733; EAA.3.1.498:187, L 195p; EAA.3.1.505:173, L 193p; KNAB

Jalgsema [*`jalgsema*] <-le> Jn – küla Järva maakonnas Järva-Jaani vallas (Seliküla ms), 1220 *Iolgesim*, 1548 *Jalxen*, 1564 *Jalxem*, 1734 *Jalgsemast* (seestütlev). ⇒14A3 ♦ Tõenäoliselt on kohanime algusosa seotud naaberküla Jalalõpe nimega (*jalg* : *jala*). Järelosa *-ma* tundub olevat hilisema tekkega, al XVIII saj-st, varasemad kirjapanekud seda ei toeta. E. Tarveli pakutud tõlgenduse 'põllune maa' lõpuosa ei pruugi seega paika pidada. 1977 liideti Jalgsemaga ↑Liutsalu ja Paistevälja küla. – FP

Bfl: I, 1331; EAA.1.2.933:107, L 107; EAA.1.2.933:2:2, lk 3; HLK: 216; Tarvel 2001: 203

Jalukse <-sse> LNg – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Uugla ms), 1601 *Jallus*, 1689 *Iallust By*, 1798 *Jallukse*. ⇒10A3 ♦ Nime aluseks on tuletis sõnast *jalg*, vrd *jalune* 'jalaline', *jalus* 'sadula jalaraud; aas, silmus; kannus; mootühik kalade tükikaupa müümisel', või pigem isikunimi, vrd vanad isikunimede kirjapanekud *Jale*, *Iales*, *Yales*, *Jallekes*, *Yalles*, *Jallo*, *Jallus*. Jaluksega on 1977 liidetud osa ↑Änniste külast. Vrd Jaluse. – MK

EAA.1.2.941:627, L 618p; Mellin; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del 1, I:4; Stoebe 1964: 24

Jaluse <-le>, koh hrv *Jalukse* Juu – küla Rapla maakonnas Juuru vallas (Järlepa ms), 1513 *Jallis*, 1725 *Jallukse*

Jahn, 1798 *Jallukse*. ⇒12B2 ♦ Nimi näib tulenevat sõna *jal* mõnest tähendusest või tuletisest *jalus*, vrd ka *jalus kalu* 'kimp kalu, tav 50 või 25 tükki (müügiüks kokku seotud)'. Vrd *Jalukse*. – PP

Bfl: I, 779; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 290; Wd

Jandova <-sse>, koh <-he> ~ *Jandovina* Se – küla Petseri rajoonis ja vallas (Pet, Saurova nulk), vn *Индовино*, 1882 *Ендавино* (võsselok), u 1900 *Ендовино* (tal), 1904 *Jandova*, *Ендовино* (puustus), 1923 *Endovino* (tal), 1943 *Jandovo* (tal), 1949 *Индовино* (küla). ⇒46A1 ♦ Asula kujunes arvatavasti alles XIX saj paari talu Paatskohka (*Пачковка*) külast eraldumisel. Siis kuulus see Raagosina (*Рагозино*) kogukonda ja Petseri kogudusse. 1943 taluna Väiko-Paatskohka küla all. Kui otsida kohanimele eesti päritolu, siis vrd *jandu*, *jando* 'tülinorija' või *jandal*, *jantal*, *jandus* 'jant'. Vene sõnavara põhjal saaks lähteks *ендова*, *яндова* '(kõhukas) nokaskann, nokaskauss (Vana-Venes); (katuse) neel; väike ümar, järve või oja kaudu seotud laht'. Venemaal on *Jendovino* (*Ендовино*) küla. – AK

Academic; Eesti SK 10; Hurt 1904: XX; KN; NL TK 25;

SeK: 33; Trusmann 1897b: 15–16; Vasilev 1882: 92;

VMS; ÜAN

Janokjärv [*janok*ˌ`järv] Kan – järv Põlva maakonnas Kõlleste vallas Piigaste külas, 1582 *Janoter* (küla), 1584 *Janotwer* (küla), 1627 *Jammotta Jerwe* (järv), 1638 *Jennetjerwe*, 1684 *Janat-Jerfwa* (küla), u 1900 *Jannotjerw*, *Оз. Янокъ*, 1937 *Jänukjärv*. ⇒39C1 ♦ Järvest loode pool, Piigaste mõisa maal on olnud samanimeline küla. XX saj on seda kanti tuntud Tiksi külana (liideti 1977 Piigastega) Tiksi talunime järgi. Järve kagupoolsel kaldal Krootuse poolel tuntakse Tsähknä küla, kuid järvele kõige ligemal paikneb Janoti talu. Järvenimes on toimunud hiline muutus *Janot*- > *Janok*-. (Analoogiliselt on muutunud nt *Kalmatjärv* > *Kalmakjärv*.) Nimekuju *Jänukjärv* on rahvapärane ümbertõlgendus sõna *janu* ~ *jänu* alusel. Järve nime algupärane algusosa, mis omastavas käändes võis kõlada **Janota* või **Jaanota*, jääb tähenduselt tundmatuks. Seostamine sõnaga *janu* (või tegusõnaga *janutama*) pole eriti tõepärane. Vrd *Kalmatjärv*, *Piigaste*, *Tsähknä*. – ES

EAA.308.6.321:7, L 6p; EAA.3724.5.2833, L 1; Eesti TK 50; PA I: 83, 133; Rev 1624/27 DL: 63; Rev 1638 I: 56, 57; Vene TK 42

Jansu <-le> TMr – paik (küla) Tartu maakonnas Luunja vallas (Luunja ms, Pilka ms), 1945, 1970 *Jantsu*. ⇒33A1 ♦ Hiline küla, liideti 1977 Pilka külaga. Nimi tuleneb isikunimest *Jan(t)s* : *Jan(t)si* ~ *Jan(t)su*, mis on heebrea lähtega *Johannese* (tõlkes 'Jahve arm') teiseid. Küla nimi lähtub talu nimest. Eestis on mitu samanimelist talu, nt Põides Jansi talu. – EE

KNAB; Mägiste 1929: 29; Rajandi 2011: 88; SK I: 53;

Uuet 2002: 109

Jantra [*'jantra*] <-le>, koh <pääle ~ -lõ ~ -he> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1782 *Jantra Tomas*, *Jantra Petto*, 1820 *Jantra (Suremõtsa)* (küla). ⇒45B1 ♦ XVII saj lõpus veel asustamata maale Vastseliina piirialal Pindi mõisa Sika küla lähedal tekkis küla XVIII saj. Nime päritolu pole teada. Vastseliinas hiljem, 1820. a-te paiku pandud perekonnanimi *Jantra* ja Haanjas pandud *Janter* on omavahel seoses, vrd ka Vastseliinas registreeritud *Jan Janter*, *Plani Tan-nils Sohn* (sünd 1819). Mujal Eestis on pandud veel perekonnanime *Jander*. On küllalt tõenäoline, et tege-

mist on olnud vähemlevinud eesnimemugandiga, vrd sks perekonnanimi *Jander*, mis on saadud poolapärasest eesnimest *Jander* (< *Andreas*). 1582. a Poola revisjonis leidubki Võru- ja Tartumaal eesnime *Jend-rzey*. *Janderist* ja *Jendrzey*st lahknev tugev *-t* sobib kokku muidu võrumaaliku Andrease mugandusega *Ante* XVIII saj. Teine võimalus *Jantra* nime päritolu seletamiseks oleks ojanimi **Jant+ora*. *Jantraga* liideti 1977 *Jantra* metsavahikoha juurde kujunenud *Jantra* asundus (rahvapäraselt *Mudakülä*) ja *Aessaarõ* (*Aessaare*) küla. Vrd *Suuremetsa*. – ES

EAA.1865.2.141/2:68, 76, L 66p, 74p; EAA.1271.1.226:58, 253, L 1565, 1947; Lexikon der Familiennamen 2008: 318; Rajandi 2011: 207; Vilku 2003: 36

Jaska <-le> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas, mõis, sks *Jaskamois*, 1797 *Jeska* (mõis), 1900 *Jäska*. ⇒23C4 ♦ 1470 sai vabatalupoeg Heinrich von Jeßkes (Heinike van Jeszkes) kolm adramaad ja veski lääniks, sellest kasvas välja *Jaska* mõis, mida on mainitud 1592. Mõis ja sellest läänes olnud *Allaküla* (1724 *Allakulla Matz*, *Allakulla Jahn*, *Allakulla Jahne Matz*, 1744 *Allaküll*) on ühendatud *Jaska* külaks XX saj (1945 *Jaska-Alla*, 1922 ja enne 1977 *Jaska-Alla-küla*). Nimi pärineb isikunimest, kuid pole selge, kas läänimehe järgi või sai läänimees lisanime koha (ja selle varasema omaniku) järgi. *Jaskaga* on 1977 liidetu *Löövi* küla ja *Olustvere* asundus. – MK

BHO: 141–142; EM: 116; Johansen 1925b: 101;

KNAB; Mellin; RGADA.274.1.182/1:36, L 29p;

RGADA.274.1.215/1:61, L 57p; Uustalu 1968: 736

Jatsmani [*'jatsmani*] <-manni ~ -le>, koh ka *'Jatsmanni* Se – küla Petseri rajoonis Krupa vallas (Lob, Tsätski nulk), vn *Ячменево*, 1585 *Ячменево* (puustus), u 1790 *Ячменева*, u 1866 *Ячменева*, 1903 *Jatsmanni*, 1904 *Jatsmanni*, *Ячменево*, 1922 *Jatsmani*. ⇒41B3 ♦ XIX saj kuulus küla Korodissa (*Городище*) kogukonda ja Kuulja kogudusse. Kohanime seto algupärana tulevad kõne alla *jats* 'vana inimene' või *jatsk*, *jatsk-janõ* 'vintske' (Lut). Vene *ячмень* tähendab eelkõige otra või odraiva silmas. Perekonnanimed *Ячменев*, *Ячменев* tulenevad tõenäoliselt sõnast *ячмениться* 'nina püsti ajama, ennasttäis olema'. Venemaal on samuti *Jatsmenevo* (*Ячменево*) küla. – AK

Academic; Hurt 1903: 238; Hurt 1904: XVI; PGM

1785–1792; Pskov 1585–1587: 144; Richter 1959: 398;

RL 1922; SeK: 33; Vene TK 126; VMS

Jaugamõisa [*jauga*ˌ`mõisa] <-sse>, koh <-lõ, -n> Urv – paik (tal) Võru maakonnas Antsla vallas Soome külas (Vana-Antsla ms), 1685 *Jacob Pust Hoff*, 1762 *Jauga Kõrtsi Peep*, 1782 *Jauka Moisa Johan*; sks *Jakobshof*. ⇒44A2 ♦ Tõenäoliselt on just seda mõisat mainitud Uexküllide päranduse jagamisel nime all *Oyl* 1386 ja uue mõisana *Thetis*-nimelises külas 1419 (↑Oe). Suure Rootsi katastri ajal joonistati *Jaugamõisast* veel omaette kaart, kuigi juba siis nimetati seda tühjaks mõisaks (*Pust Hoff*, sõnast *puustus* 'tühi talu, ääremaa'). Hiljem oli mõisas veel kõrtsikoht, siis tavaline talu. *Jaugamõisa* nimi tuleb eesnime *Jakob* mugandusest *Jauk*, mida *Urvastes* pandi veel XVIII saj. – ES

EAA.308.2.88, L 1; EAA.308.2.188, L 1;

EAA.1270.1.264:35, L 35; EAA.1865.2.130/1:18, L 17p;

LGU: I, 119, 208

Jauni <'Jauni ~ -sse> Mus – küla Saare maakonnas Mustjala vallas (Mustjala ms), 1592 *Juny Tõnnis*, *Janni Jack*, 1645 *Jauny Jurgen*, 1798 *Janni*. ⇒49C3 ♦ L. Tiik

on arvanud nime pärit olevat läti sõnast *jauns* 'noor'. Võib-olla siiski on nime lähtekohaks isikunimi, näiteks lühend nimest *Johannes* või *Joachim*. – MK

Rehepapp; SK I: 53; Tiik 1976a: 416

Jausa <'Jausa ~ -sse>, koh *Jäusa* Kāi – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Aadma ms), 1564 *Joosz dorp*, 1565 *Jaus by*, 1587 *Jawsar*, 1688 *Jaustakülla*, 1770 *lausa*, 1798 *Gr. Jaust*, *Kl. Jaust*, 1834 *Jauste*. ⇒48A4 ♦ Küla on kuulunud Aadma ja Putkaste mõisa alla. Nimega võib võrrelda saksa isikunime *Jauß*, XVI saj esimes Muhus *lowß*. P. Tatter, kes on oma sõnul järginud L. Tiigi andmeid, on lähtunud r-lõpulisest kirjanekust ja pidanud nime liitnimeks **Jaosaar*, mis olevat tekkinud sellest, et kunagi küla kohal olnud saarel jaotatud kalasaaki, jagusid. Nime lähtekeht jääb siiski ebaselgeks, kuni pole välja selgitatud teiste Eesti Jausa nimede päritolu, nt on Jausa talu Pöidel ja Töstamaal. Küla edelaosa nimetatakse Remmaotsaks. – MK

HK: 53; RehepappHi; Tatter 2007: 14–16

Jeedasküla [*jeedas_küla*] <'külla ~ -sse>, koh *Jõõdas_külla* <'küllä> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1627 *Jedaggas Henn*, *Jedagga* (küla), 1630 *Jedas Hein*, 1638 *Gedats Hinn*, 1684 *Jødens Thomas*, 1688 *Joedas Thoma Jahn*, 1782 *Gedasse Tännil*, 1820 *Jõttagutse* (*Jedasse*) (küla). ⇒45B2 ♦ Asustuslooliselt on Jeedasküla paiknenud väljaspool keskaegseid suursaraseid **Hatusitsa* Külaoru-Kaagu kandis ja **Panitora* Viitka kandis. Jeedaskülaga on kokku kuuluvaks loetud hoopis lahus paiknevat Saika ja Külma kanti Haanjas. Veel 1782 on ka seal peremees *Jedasse Jaan*. Kokku on seda mitmest tükist (hajataldudest) küla nimetatud 1627 *Jedagga* ja 1630 *Under Slottet* ('lossialune'). Küla idapoolse otsa juures ületas Kirumpää–Vastseliina maantee Piusa jõe. Võimalik, et ka Vastseliina aleviku sisse jäänud Sillaotsa talu oli juba XVII saj asustatud (1638 *Silleotza Karsten*). 1684. a kaardil on asustatud üks talu küla praeguses tuumikus ja teine hilisema Vastseliina pastoraadi kohal. Jeedasküla nime aluseks on küla paiknemine Piusa jõe taga praeguse Külaoru küla ehk **Hatusitsa* poolt vaadates. L. Kettunen selgitas nime õigesti: *Jedasse* = **Jõttagutse*. Keeleliselt on see moodustumudel *jõgi* > *jõõ tagunõ* > *jõõ + taas* sama nagu Noodasküla nimes. Jeedaskülaga liideti 1977 ↑Rauba küla. Vrd Noodasküla. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1865.2.141/2:27, 74, L 26p, 72p; EAA.1271.1.223:234, L 435; EO: 239; Rev 1624/27 DL: 77; Rev 1638 I: 168; Roslavlev 1976: lisa 1, 3

Jeti <'Jetti ~ -sse> Hel – küla Valga maakonnas Hummuli vallas (Koorküla ms), ? 1882 *Etnof*, 1909 *Jetti* (karjamõis). ⇒37C3 ♦ Jeti on olnud Koorküla mõisa karjamõis (sks ka *Jettenhof*). 1920. a-tel Jeti (*Jetti*) talu. Küla on nime saanud karjamõisalt, nime kaugem päritolu pole teada. E. Varep on esitanud küsimuse, kas Jeti pole mitte 1624 tühjana mainitud mõisa *Christoff Ettersams Guettlein* järglane, kuid see on ainult oletus. 1920.–1930. a-tel tunti paika Koorküla nime all (erinevalt Koorküla asundusest, nüüdsest külast), Jeti nimi esineb al 1945. Jeti külaga on 1977 liidetud Asumõisa (Asu asundus, taluna 1684 *Asso Hans*), Linsi ehk Linsi (külanä 1922, taluna 1684 *Lintze Hen*, *Lintze Hindrich*) ja ↑Pikre küla. * *Pärimuse kohaselt olnud seal karjamõis üks vanapreili, vrd naisenime Jette* < *Henriette*. – MK

EAA.308.2.191, L 1; EVK; Grenzstein 1882–1883; KN; KNAB

Joala [*'joala*] <-sse> Vai – Narva linnajagu, mõis. ⇒8C3

♦ Joala Narva edelaosas on ehitatud Joala mõisa maa-dele ja selle järgi ka nime saanud. Praegu on tegemist peamiselt tööstusalaga, enne Teist maailmasõda oli siin Joala küla. Joala mõis oli rajatud XVII saj Joala küla (? 1497 *zu dem valle*, 1552 *thom Valle*, ? 1583 *Iwanküll oder Joanküll*, 1615 *Johallaby*, 1620 *Joal by*) kohale, hiljem kuulus Kreenholmi Manufaktuuri aktsiaseltsile. Küla on nime saanud joa järgi. Kui 1583. a kirjanek on ikka samastatav Joalaga, siis tuleneb nimelõpu *-la* osisest *-küla*. – MK

Almquist 1917–1922: 309; BHO: 149; EAA.1.2.938:26, L 24p; EVK; Joh LCD: 246; LUB: (2) I, 544; Paucker 1847–1849: II, 8

Joandu [*'joandu*] <-le>, koh ka *Juhanu Kad* – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Palmse ms), 1913 *Joando*. ⇒4B2 ♦ Küla rajati Palmse ääremaa-dele Joaveski lähedale lepikusse pärast XIX saj II poolel toimunud mõisastamist. Nime on saanud Joaveski kose järgi, mis asub külalt u 1 km kaugusel, nimelõpp *-ndu* võib olla lühenenud *-niidu*. – MK

KNAB; Tarvel 1983: 98

Joaooru [*'joa_oru*] <-orgu ~ -sse> Vai – Narva linnajagu (Joala ms). ⇒8C2 ♦ Joaooru on Narva lõunapoolne linnaosa. Joaooru nimi on tuntuks saanud 1920. või 1930. a-tel, varem on kohta kutsutud Juhkentaliks samanimelise poolmõisa järgi (sks *Joachimsthal*, vn *Joachimсталь*, 1615 *Jochim daall*). – MK

KNAB; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del 1, I:7

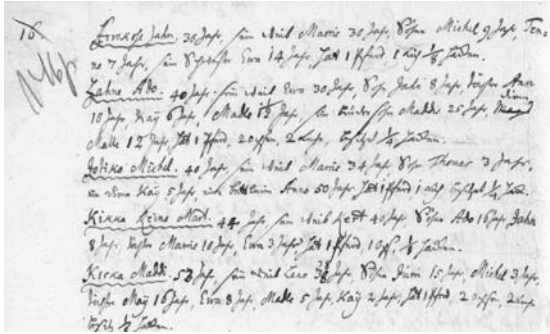
Joa-Suurküla [*'joa_'suur_küla*] <'külla ~ -sse> Kei – paik (küla) Harju maakonnas Harku vallas (Volkonski (Joa) ms), u 1900 *Joa-кюля*, 1936 *Joa-Suurküla* (külaosa). ⇒1C4 ♦ Liideti 1977 Adra külaga. 1922. a rahvaloenduse materjalides veel Joa küla, ametliku Joa-Suurküla nime all hiljemalt 1945 (täiend *Joa*-mõisa järgi eristab siinset Suurküla teistest). Joaküla nime on kasutatud nii kitsamalt Suurküla kohta kui ka Suurküla ja Looküla ühisnimena, sest mõlemad kuulusid Keila-Joa mõisa alla. Suurküla varasem nimi on olnud **Jaosma* (P. Johansen on külanimega samastanud päritolukoha: 1395 *Myleke van Yausem*, 1436 *Jawsemecke*, 1796 *Jausma*, 1844 *Jauksma*, 1871 *Jouksma*). – MK

Eesti TK 50; Johansen 1929: 49, 80; KNAB; LUB: IX, 56; Mellin; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Joaveski [*'joa_'ves'ki*] <-le> Kad – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Loobu ms, Palmse ms), 1510 *de Möhle thom Falle* (veski), 1583 *Joha Quarn* (veski), 1844 *Joaweski*. ⇒4B2 ♦ Ametliku külanime hiljemalt 1970. Küla on tekkinud vana veskikoha juurde. 1716. a-st on mainitud sealset Väädimetsa peret (*Wedemez Johan*). Osa varasemast külalt on liidetud ↑Nõmmeveski külaga. Külanimi on saadud Loobu jõel asuva kose (joa) järgi nimetatud veskikoha nimest. – MK

EAA.3.1.451:168, L 116; ENE-EE: IV, 96; Tarvel 1983: 95, 96

***Jogentagana** [*jogen_tagana*] – muinasmaakond Ida-Bestis, 1220 (*provincia*) *Iogentagania*. ♦ Henriku Liivimaa kroonikas mainitud väikemaakond, mis paiknes Emajõe põhjakaldal, usutavasti hilisema Tartu-Maarja ja osalt Äksi khk alal. Ajalookirjanduses kinnistunud kuju Jogentagana (vahel ka Joentagana, Jõgentagana) tähendab 'jõetaga'. Nime maini-

Jotiko Michel Tallinna kindralkubneri inkvisitsioonikomisjoni dokumentides Paasvere mõisa all. 1716. EAA.3.1.451, L 146p.

takse vaid ühes allikas. On selge, et nimi on pandud vaatega Tartu linnuse poolt. – PP

BHO: 150; ENE-EE: IV, 98; HLK: XXIV, 5; Tarvel 1968: 590

Joodiku <-le> Sim – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas (Paasvere ms). ⇒15B3 ♦ Külana nimekirjas 1922, liideti Paasverega 1977. Küla on nime saanud talupoja lisanimest, 1716 on mainitud *Jotiko Michel*, 1726 oli Paasvere küla all ilmselt sama mees metsavaht *Jodiko Michell*. – MK

EAA.3.1.451:212, L 146p; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 239

Joonuse <-sse ~ -le>, koh hrv *Juumuse Mih* – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Võrungi ms), 1839 *Jenose*, 1923 *Joonuse*. ⇒21A4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Salevere osa. E. Rajandi on Joonuse nime olemuslikult seostanud isikunimega *Joonas*, vrd ka *joon*: *joone* 'kriips, triip, jutt', *jõe joon* 'jõevool', karjala *jonoñe* 'rada'. – MK

KN; KNAB; SK I: 53–54; Rajandi 2011: 88; Varep 1957: 52; ÜAN

Joosu <'Joosu ~ -sse>, koh <'Juusu> Plv – küla Põlva maakonnas Laheda vallas, mõis, sks *Waimel-Neuhof*, 1782 *Joso mois*, *Wastne Wäimare*, 1798 *Joso M.*, 1909 *Joosu m.* ⇒40A3 ♦ Väimelast samal ajal Võru ja Tilsa mõisaga eraldatud Joosu sai iseseisvaks mõisaks 1749. Korduvalt omanikke vahetanud mõisa ostis 1774 kolleegiumiassessor Justus Johann Ludwig Briesemann von Nettig, kelle pärijad selle 1784 jälle edasi müüsid. Omaniku eesnime Justus (kõnekeeles arvatavasti *Just* või *Jost*) järgi kujunes mõisale eestikeelne nimi. Nime kujunemisel on olnud oluline kõrge ja madalama täishääliku vaheldus vastavalt III ja II välte vaheldumisele *Juust*: *Joosu*, nii nagu *juusk*: *joosu* 'jooks'. Joosu oli 1920. a-test asundus, 1977. a-st küla. Mõisa saksakeelne nimi *Neu-Waimel* või *Waimel-Neuhof* ('Wäimela uus mõis') märgib jagunemist Väimelast. Joosu edelaotsa tuntakse Lammassaarõ nime all. Joosuga on 1977 liidetud Mõrgi (Joosu-Mõrgi) küla, mis on praeguse Mõrgi küla jätk põhjas. – ES

BAL: 682; BHO: 638; Hupel 1774–1782: III, 282; Mellin; Stryk 1877: 246

Jootme¹ ['jootme] <-le>, kirjak varem *Jootma* Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas, mõis, sks *Jotma*, XIV saj lõpul – XV saj algul *Jothamas*, 1564 *Jotmeß*, 1586 *Jodtma*. ⇒14A1 ♦ Jootme mõis rajati XVII saj küla kõrvale. Mõisa maadele tekkinud asundus liideti 1940. a-tekst küllaga. L. Kettunen seostab nime loomade jootmise kohaga, taastades nime kujul **Jootti-maa*. Tõenäolisem on aga seos sõnadega *joutu*

'jõuetu; lahja, kehv' + *maa*, mida kinnitab kohalik teave, et tegu on kehva ja klibuse maaga. Nime läheneimine toimus XVI saj lõpuks, varasemates kirjanepanekutes võib kajastuda kohakäändevorm **Jootmes*. *Jootma* oli nimestikes XX saj keskpaigani, kohapeal suulises kasutuses olnud *Jootme* ilmus kirjalikku käibesse hiljemalt 1970. 1977 liideti Jootmega ↑Suuga asundus ja Tapa linna piirest väljajäänud Tapa küla talud. – FP

EAA.1.2.933:92, L 91p; EAA.1.2.C-IV-146; EMS; EO: 118; EVK; Johansen 1930a: 150; KNAB; Rev 1586: 83

Jootme² ['jootme] <-le> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Meedla ms), 1645 *Iotmell*, 1653 *Jotmahe*, 1685 *Iotma*, 1738 *Iothme Ado*. ⇒50B4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Saia küla osa. Pole võimalu, et Jootme nimi on seotud jootmise või joomisega, vrd *Ambla Jootme*, mille L. Kettunen on tuletanud ühendist **jootti-maa*, tuues võrdluseks sõna *joodi aeg* 'aeg loomade jootmiseks'. L. Tiik on külanime pidanud mugandiks isikunimest *Gundemar, Gudhmar*. Vrd *Jootme*¹. – MK

EO: 118; KNAB; Rehepapp; SK I: 54; Tiik 1977: 286

Juba <-le ~ 'Juppa>, koh ka <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas, mõis, sks *Quellenhof*, 1765 *Jubba Jaan*, 1796 *Jubba Pola Juhhani Jaak*, 1798 *Juba* (karjamõis), 1839 *Quellenhof*. ⇒44C1 ♦ 1684. a kaardil on koht veel tühi. 1765 on mainitud Juba Jaani Vananursi mõisa Vagula küla all, 1796. a kirjanepanekus leiab hilisema Poola talu nime, millest järeldub, et Jubal võis olla mitu talu. Karjamõis rajati küla keskele XVIII saj lõpus. 1817 müüdi Juba iseseisva mõisana, saksa keeles anti mõisale uus nimi *Quellenhof* 'allika mõis'. 1920. a-tel tekkis Juba asundus, mis 1977 nimetati küllaks. Juba nimi on alguse saanud talupoja lisanimest, mille päritolu on tundmatu. Oletada võib mõnda *j*-algulist eesnime, vrd nt *Jakobi* hollandi-früisi mugandus *Jaap* või poolapäranne (läänelslaavi) *Jakuba*. Vrd ka Soome *Juva*-algulised nimed, mida peetakse *Johannesest* lähtunuteks. Juba alla on pärast Teist maailmasõda arvatud hääbunud Ligõri (Ligeri) küla, 1977 liideti Ala-Vagula (ametlikult Vagula II) küla. – ES

BHO: 475; EAA.1268.1.401:273, L 267p;

EAA.1268.1.403:798, L 709p; EAA.308.2.178; Mellin; Rucker; Sukunimet 1992: 152

Jugo <-le>, koh ka *Jugo_külä* Se – küla Petseri rajoonis Pankjavitsa vallas (Pan, Seeridsä nulk), vn *Уцова Гора́*, u 1790 *Уцова гора*, 1792 *Уцова Гора*, u 1866 *Уцова*, 1885 *Jugo*, 1903 *Юцова гора*, 1904 *Juga*, *Уцова Гора́*, 1922 *Usova-Gora*. ⇒46A2 ♦ XIX saj oli küla Vilo kogukonnas ja Saalessa (*Залецье*) koguduses. Jugo võib olla Rõuge khk-s esinev talupoja lisanimi, mis on rännanud koos asunikega Setomaale. Samas esineb vanavene talupoja lisanimena XVII saj *Юцова*, samuti nimi *Уцова ~ Усов*, mida kohtab juba XV saj. Küla lähistel on Jugo järv. Vrd *Jugu*. – AK

Hurt 1903: 287; Hurt 1904: XXIII; KNAB; PGM 1785–1792; RL 1922; Zakon Psk 2010; Truusmann 1890: 59; Truusmann 1897b: 81; Tupikov 1903: 800, 854

Jugu <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1627 *Jacko Hann*, 1638 *Jugo Hanny*, 1684 *Juggo Thom*, *Jugko Mick*, 1765 *Dorf Juggo*. ⇒44C3 ♦ Talurühm ja küla, XX saj II poolel ametlikult Jugumetsa (õieti Jugumõtsa), mis ei olnud vastuvõetav, sest selle nime all mõeldi hääbunud

popsiküla Jugu talude ääremaal. 1997. a-st Jugu küla. Nimi tuleb talupoja lisanimest, mis on ka Vana-Nursi Nooskaga liidetud Jugu talurühma nime aluseks (1627 *Jugo*, 1638 *Jugo*, 1684 *Jocko*, *Jocka*). Lisanime päritolu pole selge. Esmamainimise *Jacko* (< *Jakob*) jääb hälbivaks näiteks, Jakobist on saadud *ja-*, *jo-*, kuid mitte *ju-*algulisi mugandusi. Võrumaal on esinenud lisanime *Juka*, vrd sm *Jukka* (< *Johannes*) või vn *Юка* (< *Юпуу*). *Jukola* talunimed esinevad Soomes peamiselt Karjalas ja põhinevad Johannese variandil *Juko* [*jugo*]. Ka slaavlastel leidub eesnime *Jugo* (vrd sellest saadud perekonnanimi *Jugov*). Tuletus sõnast *jugu* 'jalaseks sobiv juurpuu' pole eriti tõenäoline. – ES
EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:157, L 152p; Rev 1624/27 DL: 88; Rev 1638 I: 187; Sukunimet 1992: 146–147

Juhka <-le>, koh <-lö> Rõu – paik (küla) Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1626 *Cohlo Juchno*, 1627 *Kolli Juchna*, 1638 *Kolly Juchim*, 1684 *Jocker Johan*, 1688 *Jucka Jahn*, 1765 *Dorf Juhka*. ⇒45A3 ♦ Liideti 1977 Kääraku küllaga. Külanimi on alguse saanud XVII saj elanud talupoja eesnimest. Nimi *Juhka* on algnime *Joachim* mugandus, tavaliselt võib kohata lühenemata varianti *Juhkam*. Kõige esimesed kirjanekud viitavad valgevene-ukrainapärasele nimekujule, vrd ukraina *Юхим* ja sellest saadud perekonnanimi *Юхно*. – ES

EAA.567.3.180:4, L 4; EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:66, L 62p; PTK I: 41; Rev 1624/27 DL: 76; Rev 1638 I: 171; Roslavlev 1976: lisa 10; Unbegaun 1995: 205

Juhkentali <-tali ~ -sse> – Tallinna asum kesklinnas, 1732 *Juhkumdaal*; sks *Joachimsthal*. ⇒1B2 ♦ Kesklinna ajalooline asum, mille põhihoonestus kujunes 1870. a-test alates, on nime saanud Juhkentali suvemõisa järgi. 1655 sai raamatukaupmees ja linnatrükkal Lorenz Jauch rae käest Härjapea jõe äärde maad suvemõisa rajamiseks; selle kõrvale rajas ta 1664 ka paberiveski. Omaniku järgi sai mõis nimeks *Jauchenthal* (sellest eesti mugandus Juhkentali), hiljem muutus see saksa keeles *Joachimsthal*'iks. A-st 1788 oli seal sõjaväehaigla. – PP

Kivi 1972: 51; Särg 2010: 44–45; Tallinn 2004: 142–144; Thor-Helle 1732: 309

Julga <-le>, koh <Julga 'küllä ~ 'Julka> Vas – paik (küla) Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1627 *Julga Pap*, 1684 *Julga*. ⇒45B2 ♦ 1684. a oli hajatalust tekkinud Julgal juba viis poolemeest. Külaname oli see arvel XVIII saj-st, viimati nimekirjas 1945, hiljem arvati kokku Tsolli küllaga. Lisanime ja külanime päritolu pole selge. Kõige tõenäolisemalt on selleks pilkenimi sõnast *julk*. Kuid vrd ka vene 1625. a lisanimi *Юков* (*Julkov*). – ES

EAA.308.2.178; KNAB; Rev 1624/27 DL: 78; Tupikov 2004: 854

Juminda <-le>, koh ka *Jumida* <-lle> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kolga ms), 1290 *Iumentake*, 1357 *Jumentaken*, 1425 *Jwmentacken*, 1637 *Jumida*, 1699 *Jummitta*, XVII saj lõpus *Ummitta Capel och By*, 1798 *Iumida*. ⇒3C1 ♦ Nimi on algselt liitnimi, mis koosneb osadest *jumi*: *jume* + *taga*. Varasemates variantides on säilinud veel omastava käände lõpp *-n*. Hiljem on see kadunud, kuid esineb praegu uuesti ametlikus nimekujus. Nime algusosa on tõlgendatud mitmeti. P. Wieselgreni arvates on tege-

Juhkentali paberiveski Tallinna piirkonna kaardil. 1688. EAA.1.2.C-III-1.

mist maastikuterminiga (< *jõmm*, *jumm* 'tihe, tugev tükk'), G. Vilbaste oletusel võiks külast lõunas varem olla olnud suurem järv nimega Jumi. L. Kettunen seob nime sõnadega *jumi* 'judin, võbin, värin' ja *jume* (näol) ning arvab, et tegu on mütoloogilise värvinguga sõnaga, mis on ühenduses *jumal*-tüvega või sm tüvega *jummi* 'kurat'. P. Johansen on sellele lisanud, et palju laevu on sealkandis karile sattunud. – MJ, PP
BfI: I, 25; EAA.1.2.C-I-1; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 27; EO: 13–14, 21, 326; LUB: VII, 283; Mellin; Stuart 1699; Tarvel 1983: 57–58; Vilbaste 1956: 123–125; Wieselgren 1951: 271–272

Jundi <-le>, koh <-lö>, rahvak aj *Niilusõ Krl* – paik (küla) Valga maakonnas Karula vallas (Vana-Antsla ms), 1715 *Niilusse Johan*, 1782 *Niilusse Kusta*, 1805 *Nilusse*, 1839 *Niluse*, 1923 *Niiluse-Juudi vesiveski*, 1970 *Sundi*. ⇒43C2 ♦ Rahvapärane veski- ja külanimi Jundi fikseeriti XX saj korduvalt kirjaveega kujul *Sundi*, 1977 liideti küla Valtinaga. Jundi nime päritolu pole väga selge, kuid tõenäoliselt oli selle aluseks eesnime *Juhan* mugandus **Junt*. Vrd soome eesnimi *Juntti*. Näib usutav, et Jundi nime käibeletooja oli 1715 mainitud peremees *Johan*. 1805 oli olemas kolm Niiluse talu, võimalik, et kõnekeeles kutsuti neid juba siis Jundi küllaks. Koha põline, kuigi XX saj keskpaigas täiesti unustusse jäänud nimi, on Niiluse. Nimi oli olemas juba XVIII saj alguses, aluseks on olnud eesnimi *Niilus* kahest võimalikust algnimest, *Nikolaus* või *Cornelius*. – ES

EAA.1297.2.1:25, L 23; EAA.1865.2.130/1:42, L 42; EAA.567.2.530:12, L 12p; Rücker; KNAB; PTK I: 41; Sukunimet 1992: *Juntunen*; Villkuna 2003: 97; ÜAN

Juraski <-le>, koh <-lö> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Tsorona ms), 1684 *Girask Petter*, *Andre*, 1688 *Horroska Petter*, *Andre*, 1782 *Jurrasky Peter*, 1820 *Juraski* (küla). ⇒45B2 ♦ Juraski nime algkuju seisukohast on kahtlane 1688. a nimekuju. Võimalik, et nimi on segi aetud teise kohaliku lisanimega *Horosaq* (↑*Horosuu*, ↑*Horoski*). Kui nime aluseks on **jüräsk* või **jurask*, siis seostub selline inimest tähistav tuletis millegi järamise, närimisega, hiljem on *jurask* olnud kasutusel lihtsalt sõimusõnana. Teine võimalus on pärinemine eesnime *Jüri* ~ *Juri* mingist tuletisest, vrd Juresta talunimi (Mus) eesnimest *Jürgen*. Juraskiga on kokku kasvanud ja XX saj ka kokku arvatud teisest hajatalust tekkinud Kasuka küla (1684 *Kasuka*, 1688 *Kassacke*). 1977 liideti Juraskiga Lalli küla. * *Juraski küla juurest Vastseliina poole laskuv Juraski mägi uuel maanteel oli 1980. a-tel legendaarne vabakäiguga sõitmise koht. Isegi GAZ 52-l, mis muidu suurt üle 70 km/h ei läinud, võeti hoog üles, käik välja,*

Juula. 2015. Foto Toivo Niinemets. Erakogu.

süüde välja ja kuulati, kuidas kummide jõhkatamine kiiruse kasvades ägedamaks muutus. (2016) – ES

EAA.308.2.178; EAA.1865.2.141/2:29, L 29;

EAA.1271.1.225:33, L 989; EMS: *jurask*; Roslavlev 1976: lisa 8; SK I: 55

Jursi < Jurssi ~ -sse>, kirjak varem ka *Jürsi* VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas, mõis, sks *Jührs*, 1398 *Hans von Iurs*, *Hinke von Iurs in dem Dorfe zu Iurs*, 1400 *Jörsz*, 1645 *Jürs*. ⇒S1A3 ♦ Mõisa kohta on teateid a-st 1398, selle kõrval kirdes oli samanimeline küla. Küla on hiljem olnud mõisast lahus, kuuludes ka Uuelöve mõisa alla, XIX saj II poolel aga Vanalöve mõisa piirkonda. Jursi mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus liideti 1939. a paiku külaga. E. Koit tuletab nime sõnast *juur*, L. Kettunen isikunimest *Jüri* ~ *Juri*, vrd ka saksa mugandit *Jursch*, *Jursik*, mis pärineb nimest *Georg*. – MK

Bfl: I, 90; EO: 205; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimele muutmiseks); Koit 1962: 232; SK I: 55

Jutapere [*juta_pere*] <-sse> Nis – paik (küla) Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Pajaka ms), 1452 *Jottenkorbe*, 1472 *Juttenkurp*, 1796 *Judaper*. ⇒11B3 ♦ Liideti 1977 Pajaka külaga. Nime järelosa on vahtunud, algse -*körve* on asendanud -*pere*. Häälkuliselt võiks nime aluseks olla *jutt* : *juta* 'kuhjamalga aset täitev heintest palmik kuhjapea kaitseks', 'nahkrihm, millega ike härja sarvede külge seoti', *jutt* : *juti* 'joon, triip, viirg, vööt; soon; juga; vorp, verme'. – MK

Bfl: I, 212, 297; BHO: 158; EMS: II (6), 207, 208

Juula¹ <-le> Aks – küla Jõgeva maakonnas Tabivere vallas, karjamõis (Elistvere ms), 1826 *Julenhof*. ⇒25C4 ♦ Varem karjamõis, XX saj algusest tükeldatud ja taludeks jaotatud. Nimi on pärit isikunimest *Juula*. Mellini atlas 1796 on karjamõisa nimeks *Elisenberg*, samuti isikunimest. Juula küla kaguserval olevaid talusid, endisi kandikohti, tuntakse Mikumäe külana. – PP

BHO: 156; Mellin; PTK I: 42, 141

Juula² [*'juula*] <-sse> Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Valtu ms), u 1900 *Юлео*. ⇒12A4 ♦ Endine saunaküla, mille nime päritolu ei ole teada. Rahvapärilise kohaselt on Juulas olnud karjamõis, mille omanik on olnud keegi Juula-nimeline proua. 1977–1997 oli Libadu küla osa. Mõnes allikas on segi aetud Ülejõe külaga. – PP

KM: ERA II 225, 196 (28) – 1939; Troska 1987: 99; Vene TK 42

Juuliku <-le> Kei – küla Harju maakonnas Saku vallas (Saku ms), 1926 *Juuli*, kuni 1977 *Jälgimäe*. ⇒2B4 ♦

Küla on nime saanud Saku mõisa karjamõisalt (sks *Julienhof*). Vrd *Jälgimäe*. – MK

KNAB

Juuru¹ <'Juuru ~ -sse> Juu – alevik Rapla maakonnas Juuru vallas, mõis, sks *Jörden*, 1241 *Juriz* (küla), 1313 *Jurden*, 1441 *Jurenkulle*, 1494 *Joerden*. ⇒12B3 ♦ Juuru mõisat on mainitud 1682; küla selle kõrval jäi püsima. Kiriku ümber tekkis väike alevik juba XIX saj. Juuru mõisasüdame ümber tekkis 1920. a-tel Juuru asundus. Küla liideti asundusega millalgi pärast Teist maailmasõda, 1977 ühendati ka Juuru asundus aleviku alla. L. Kettunen oletab, et Juuru nime lähteks on isikunimi **Juuroi* (sõnast *juur*), selle mitmusevormist **Juurden* on nähtavasti tekkinud saksa nimevorm *Jörden* (sama oletab P. Johansen). J. Jungi arvates Juuru on kiriku algse nimipühaku Georgiuse ehk Jüri nime varaseid mugandeid eesti keelde. – PP

Bfl: I, 468, II, 869; EO: 188; Joh LCD: 195, 391–392;

Kruusimägi 2015: 116; LCD: 42r

Juuru² <'Juuru ~ -sse> Juu – kihelkond ajaloolisel Harjumaal, sks *Jörden*, 1241 *parochia Juriz*. ♦ Juuru kihelkond eraldati Hagerist P. Johanseni oletusel u 1240, nimi on kirjas juba Taani hindamisraamatus. Kiriku nimipühak on Miikael (Juuru Mihkli kogudus), varem oli selleks Georgius ehk Jüri. Vrd *Juuru*¹. – PP

BHO: 155; Joh LCD: 193, 195, 211; LCD: 42v; Rajandi 1966: 91

Juusa <-le>, rahvak ka *Taga-Tser'gondõ* <-he> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Mokornulk), 1788 *Задняя Церковна*, u 1866 *Задня Церковная*, 1882 *Заднее Церковно*, 1885 *Jusa*, 1904 *Taga-Tserkopa*, *Заднее Церковно*, u 1920 *Juusa*, 1949 *Мунели*. ⇒45B1 ♦ XVIII saj kuulus riigikülana Taeluva koguduse alla, XIX saj ka Obinita kogukonnas. 1977–1997 oli Antkruva (Andrikova) küla osa. Eestikeelne nimi Juusa on teada XIX saj II poolest, selle päritolu on ebaselge. Vrd *juusk* 'jooks; vool; libisemine, liuglemine' (Võru) või *juska*, *juuska* 'pelt, ettetõstetav ahjuuks, ahjuluuk' (Lut, Se). Otepääl on Juusa järv, Karjalas aga *Juustjärvi*. Vene nime *Заднее Церковно* tõlgendatakse üldiselt kui tagumist, äärmist kirikuküla (*заднее* + *церковь*). Nimi on paaris Tsergondõ küla nimega samas Meremäe vallas. *Zadneje Tserkovno* (*Заднее Церковно*) küla oli ka Venemaal Tihvini maakonnas. Vrd Karaski¹, Mäni, Suuremetsa, Tamme¹, Tsergondõ. – AK

Academic; Eesti TK 42; Hurt 1904: XIX; NL TK 25;

SeK: 34; Taeluva KR 1788; Truussmann 1890: 56;

Truussmann 1897a: 45; Vasilev 1882: 105; Vene TK 126;

VES; VMS

Juuta [*'juuta*] <-le>, koh <-lõ> Har – paik (küla) Valga maakonnas Täheva vallas (Koikküla ms), 1688 *Jutta Jõras*, *Jutto Jurras*, 1805 *Juta Peter*, 1826 *Juta*, u 1900 *Ютта* (küla), 1970 *Juuta* (küla). ⇒43B2 ♦ Liideti 1977 Lepa külaga. Jagunenud Juuta talu on hakatud külaks pidama XX saj. Nimi pärineb talupoja lisanimest, mille päritolu pole teada. Sarnane sagedasem piiblitaustaga talunimi *Juuda* ei esine kirjalikult *t* või *tt*-ga. Naisenime *Judith* (Juudit) saksa mugandus *Jutta* (Juta) ei esine jälle pika *u*-ga. Nime taustal võib siiski olla mõni vähetuntud isikunime mugandus. O. Bušsi arvates võiks nime võrrelda läti murdesõnaga *jūte* (*jūtis*) 'teerist, tee hargnemise koht'. – ES, MF

Dunsdorfs 1974: 259; EAA.308.2.167, L 1;

EAA.567.2.572:2, L 1p; EAA.1295.1.754:35, L 33p;

KNAB; Vaba 2014: 915; Vene TK 42

Jõe¹ <-le>, koh *Jöö Pöi* – küla Saare maakonnas Laimjala vallas (Audla ms). ⇒51B3 ♦ Audla mõisa maale rajatud hiline küla (1922), asub Kuke jõe ääres. 1977–1997 oli Audla osa. Küla lõunaosas teisel pool jõge asus varem Kuke mõis, mis eraldati 1731 Audlast (1798 *Kukkemois*). Hiljem liideti uuesti Audlaga, mõis oli jälgitav XIX saj II pooleni (1855–1859 *Куккемõйзъ*), praegu tuntakse veel Kuke veskit. Vrd *Jõe²*, *Kuke²*. – MK

EAA.298.2.71, L 7; EAN; EM: 124; KNAB; Mellin

Jõe² <-le>, koh *Jöö Kaa* – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Loona ms). ⇒50B4 ♦ Loona mõisa maale 1920. a-tel rajatud asundusküla, nimi hiljemalt 1922. a-st. 1977–1997 oli ametlikult Loona küla. Küla asub Põduste jõe kaldal. Küla piires asus XVI saj keskpaiku rajatud Loona mõis (sks *Klausholm*), mille nimi oli saadud kunagiste omanike Lodede järgi. Mõisa varasem nimi XVI saj oli *Waysevere*. Mõisa saksakeelne nimi *Klausholm* ehk *Clausholm* võis pärineda 1574. a mõisa ostnud Claus v. Ungerni nimest. Vrd *Loona*, *Sutu*. – MK

BHO: 234; EAN; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; Saaremaa 1934: 511; SK I: 190–191

Jõeküla¹ [*ˈjõe.küla*] <-külla ~ -sse>, koh *Jöö küla*, kirjakeel varem ka *Jõe Käi* – küla Hiiuma maakonnas Käina vallas (Vaemla ms), 1726 *Bach-Dorff*, 1798 *Joe* (küla ja kõrts). ⇒48B3 ♦ Küla asub Vaemla jõe ääres, seal oli XIX saj ka Jõe karjamõis (1844 *Joe*). Jõekülaga on 1977 liidetud ↑Pasti küla (Phl). – MK

HK: 55; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 211; Schmidt 1844

Jõeküla² [*ˈjõe.küla*] <-külla ~ -sse> Koe – küla Järva maakonnas Koeru vallas (Norra ms), 1569 *Jege* (küla), 1569 *Jeckel* (veski), 1586 *Joeküll*. ⇒24B1 ♦ Küla sai arvatavasti alguse veski juurde tekkinud asustusest. Veskest jäi XX saj algul järele Võlingi talukoht. 1977–1998 oli Norra küla osa. Nimi viitab asukohale Põltsamaa jõe ääres. – FP

Rev 1586: 78; Ungern-Sternberg 1912a: 21, 134

Jõeküla³ [*ˈjõe.küla*] <-külla ~ -sse> Vän – küla Rapla maakonnas Kärü vallas (Kärü ms). ⇒22C2 ♦ Küla asub Kärü jõe kaldal endise Kärü vallamaja ümbruses. Kärü mõisa taludest on mitmete nimi sisaldanud *jõgi-sõna*, külanime lähtekohaks võis olla Jõe talu (1751 *Jöö Jaan*, 1795 *Jae Jahn*, 1843–1844 *Joe*). Võimalik, et nimega on samastatav ka 1724. a kirjanek *Joi Ertze Matz*. Külana esineb 1922. a rahvaloenduse materjalides (*Jõe*). P. Päll on Jõekülaga samastanud u 1866. a kaardilt nime *Еалинь* (**Jõelinn*). Jõekülaga on 1977 liidetud Allipa (1684 *Hallikapäiemattz*, *Hallikapäiebertill*, 1724 *Halliko Paeo Jurri*, 1839 *Allikopaia* talu), ↑Lõmmelu ja ↑Toosikõnnu küla. – MK

EAA.308.2.218:186, L 183p; EAA.1350.1.10, L 2, foolio 3; EAA.1865.3.294/1:6, 13, 25, L 5, 12, 14; KNAB; RGADA.274.1.182/7:12, 13, L 595p, 596p; RGADA.274.1.229/3:353, L 1095p; Vene TK 126

Jõeküla⁴ [*ˈjõe.küla*] <-külla ~ -sse>, rahvak *Metsa nurga* ~ *Metsa nuka* VII – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Tänassilma ms). ⇒31A1 ♦ Külanimena tuli kasutusele 1939. a paiku, kui senine Kimmeli küla (samanimeliste talude järgi) taheti nimetada Jõe külaks. Nimi pandi ilmselt Tänassilma jõe järgi. Jõeküla omaette piirkonnad on Napa (1970

Jöelähtme kirik, pastoraat, küla ja mõis. XVII saj II pool.

EAA.1.2.C-III-3.

Jõeküla I) ja *Sihvre* (1970 *Jõeküla II*). Vrd *Jõeküla¹*. – MK

ERA.14.2.719 (Tänassilma vallavalitsuse 13. VI 1939

koosoleku protokoll nr 4); KN; KNAB

Jõelega [*ˈjõe.lepa*] <-leppa ~ -sse>, koh *Jöö lepa* VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Lööne ms). ⇒50C3 ♦ Küla tekkis asundusena Lööne mõisa maale 1920. a-tel, vahel nimetati ka Lööne asunduseks. Jõelega nimi tuli käibe arvatavasti juba 1920. a-tel, kindlamad andmed on a-st 1938. Nime lähtekohaks on *jõgi* : *jõe* + *lepa*, mis tõenäoliselt on asendanud algse *löpe*, vrd *löpp* : *löpe* 'laht'. Praeguse Jõelega piires, Lööne mõisast edelas, asus varem Jõgise mõis (sks *Jöggis*), mille kohta on teateid a-st 1444 (*Jehgel*, algupärane nimi ehk **Jõelähte*). XVIII saj II poolest oli ta Löönega samade omanike käes. XX saj oli Jõgise talu. – MK

Buxhövdén 1851: 97–98; Eesti TK 200; EM: 125;

KNAB; Ligi 1961: 374; SK I: 56, 57

Jöelähtme¹ [*ˈjõe.lähtme*] <-sse>, kirjakeel varem ka *Jöelähtme Jõe* – kihelkond ajaloolisel Harjumaal, sks *Jegelecht*, 1241 *Jeelleth*. ♦ Esmamainimise ajal 1241 kuulus kirikukihelkond Revala maakonda, hiljem on see olnud Harjumaal kihelkond. Kirik ehitati P. Johanseni oletusel u 1220, ümber ehitatud kivi-kirikuks 1878. Vald rajati mõisavallana 1816, 1892 moodustati mitme väikevalita liitmisega suurem Jöelähtme vald. Vrd *Jöelähtme²*. – MJ

BHO: 143; ENE-EE: IV, 147; Joh LCD: 211

Jöelähtme² [*ˈjõe.lähtme*] <-sse>, kirjakeel varem ka *Jöelähtme Jõe* – küla Harju maakonnas Jöelähtme vallas, mõis, sks *Jegelecht*, 1241 *Jeeleth*, 1326 *Jeghelechte*, 1560 *Jegelechtma*, 1642 *Joen lähtemä* Kylla. ⇒3A3 ♦ Mõisa kohta on teateid a-st 1482. Küla, mõis ja veski asusid 1692 otse Jägala jõe ääres. 1837. ja 1844. a vahel küla maad mõisastati ning 1850 ja 1858 seda külanä ei mainitud. Uus küla tekkis XX saj algul kiriku juurde. 1920. a-tel mõisa maale tekkinud asundus liideti pärast 1930. a-id külaga. Karstialal maa all voolav Jägala jõe lisajõgi Jöelähtme jõgi ehk Kuivjõgi tuleb maapinnale Jöelähtmes, seega on see koht, kust jõgi läheb voolama. Liitega *-ma* tegusõnadest moodustatud kohanimed on teiste läänemeresoome rahvaste (soome, karjala, vepsa) hulgas levinumad kui eestlastel. Järelliide *-ma/-mä* on analoogia põhjal muutunud kujuks *-me*, kuid on võimalik ka, et kunagise vokaalharmoonilises kujus (vrd sm *lähtemä*) on *ä* muutunud *e*-ks. Saksakeelne eelkõige kihelkonnaja mõisanimes esinev *Jegelecht* ja varasemad kirjanekud võiksid ka viidata kujule *lähe* : *lähte*, kuid vaevalt on *ma*-liiteline kuju hilisem, pigem on tegemist ebatäpsete kirjanekutega. Jöelähtmega on lii-

detud põhja pool paiknev Sareta, endine Jõelähtme saanaküla. – MJ

BHO: 143; ENE-EE: IV, 147; EO: 122; Joh LCD: 12, 387–388; LCD: 45v; Puhk 1996: 74; Saks 1974: 177; Troska 1987: 101; Wieselgren 1951: 172; ÜAN

Jõemetsa [*ˈjõe.metsa*] <-ˈmetsa> Trm – küla Ida-Viru maakonnas Lohusuu vallas (Avinurme ms), 1855–1859 *Юмеуф* (küla), u 1900 *Емеуф*. ⇒16A4 ♦ Piilsi jõe äärde metsa XIX saj keskpaiku tekkinud küla. 1977. a liideti Jõemetsaga Soldativälja ehk Alekerevälja küla. – PP

EAA.298.2.71, L 5; KNAB; PTK I: 42; Vene TK 42

Jõempa [*ˈjõempa*] <'Jõempa ~ -sse>, koh 'Jõmpa ~ 'Jõemba Kär – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kaarmise ms, Mullutu ms), 1453 *Jogenpe*, 1592 *Jehempe*, 1798 *Jõmpa*. ⇒50A4 ♦ Küla ja samanimeline vakus on nimetatud koos Kandla mõisale aluseks olnud mõisaga *Wackerselge*. On kuulunud ka Kandla ja Kellamäe mõisa alla. Nimi on kaheosaline: *jõgi* : *jõe* + *n* (vana omastava käände lõpp, mis *p* ees on muutunud kergemini hääldatavaks *m*-ks) + *pää*. – MK

BHO: 175; Koit 1966: 79; Rehepapp; SK I: 57

Jõepera¹ [*ˈjõe.pera*] <-ˈpera ~ -le>, koh 'Jõp̄p̄_pera <-ˈperrä ~ -le> Räp – küla Tartu maakonnas Meeksi vallas (Meeksi ms), 1582 *Jepara*, 1601 *Jebara*, 1625 *Jebbere*, 1627 *Jebahren*, 1638 *Jeber*, 1670 *Jäbbora*, 1682 *Jöbora*, 1686 *Jebara* kylla, 1738 *Jöberrä*. ⇒34A2 ♦ Erinevalt teistest Jõepera külast ei pruugi selle koha nimi olla motiveeritud asendist mingi jõe suhtes. Lämmijärve rannaküla võib olla nime saanud siia tulnud siirdlastelt mõnest teisest (kadunud?) Jõepera-nimelisest kohast. Nime väga varieeruv kirjapilt võiks ka näidata, et see on rahvaetümololoogiliselt ümber kujunenud hoopis teist päritolu nimest. Üks võimalus on võrdlus Parapalu külanime algusosaga *para*. Võrdlusi võib otsida ka isikunimedest. Vähem tõenäoline on oletus, et nime aluseks on vene (ka vanem slaavi) vandesõna *ѣбѣр* [*jobər*']. Lõunaaestilises laensõnas *joobõr* on esialgne tähendus pehmenenud ja muutunud 'joodiku' suunas. Jõeperaga on 1977 liidetud ↑Laanõ (Laane) küla, samuti osaliselt Meeksi piiril olev ↑Pihosi. Vrd Parapalu. – ES

EAA.567.3.190:14, L 14; EAA.308.2.104; EAA.567.3.191:44, L 44p; PA I: 95; Rev 1601: 20; Rev 1624/27 DL: 68; Rev 1638 I: 258; Roslavlev 1975: 30, 44; VES: 101

Jõepera² [*ˈjõep.pera*] <-le ~ -ˈperra>, koh 'Jõöp_pera, koh varem 'Iip_pera Krl – küla Võru maakonnas Antsla vallas (Vana-Antsla ms), 1419 *Jegenpere*, 1627 *Jeper Kuella*, 1638 *Jeberkyllö*, 1811 *Joepere*. ⇒44A2 ♦ Vana küla, mis on põliselt kuulunud Vana-Antsla mõisa *Ülemõtsa (1386 *Yldemittze*) vakusesse, kuigi 1638. a revisjon mainib ka kunagist kuulumist Tsooru alla. Külanimi viitab paiknemisele Mustjõe ülemjooksu kõige ülemistel harudel, „jõe päras“ jõe mööda altpoolt läheneja jaoks. Jõepera põhjaosa on tuntud Andsi nime all. – ES

EAA.1865.2.131/2:35, L 35; LGU: I, 408; Rev 1624/27 DL: 106; Rev 1638 I: 41

Jõepere [*ˈjõe.pere*] <-ˈperre ~ -sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas, mõis, sks *Jõmpere*, 1528 *Jegerper* (küla), 1539 *Jegenpere*, *Jeempere*. ⇒5A4 ♦ Mõis rajati XVII saj. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Nime lähtekohaks on *jõgi* : *jõe* + *pere*. Jõeperega on 1977 liidetud Jõepere-Raja (külanime mainitud

1970), Ristmetsa (külanimena 1945, 1922 *Ristamäe*, XIX saj lõpus *Rista* kõrts), Valgma (1241 *Walghamus*, XVII saj II poolel *Walgmeggi*, 1702, 1726 *Walgma*, u 1900 *Вальзма*) ja osa Udukülast, mis tekkis vabadikukülana XIX saj (1913 *Удукюла*). – MK

Bfl: I, 936, 1138; EAA.1.2.C-IV-125; EAA.1.2.C-IV-130; EAA.46.2.122, L 1; ENE-EE: IV, 148; Joh LCD: 641; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 86; Tammik 2005: 189

Jõeranna [*ˈjõe.ranna*] <-ˈranda>, koh 'Jöö_ranna Rei – küla Hiiumaa maakonnas Hiiumaa vallas (Kõrgessaare ms), u 1900 *Юэранна* (talurühm), 1913 *Юэранна* (küla), 1923 *Jõeranna*. ⇒47C2 ♦ Küla asub Jõesuu lahe ääres, millesse suubuvad Allikoja ja Jõeranna oja. Külas on Jõe talu (1798 *Jõe*, vrd lisanimena Kõrgessaare mõisas 1660 *Jõggi Tõnnis*). – MK

Ariste 1938b: 31; EAA.1.1.66:10, L 7p; KNAB; Mellin; ÜAN

Jõesse [*ˈjõesse*] <-le>, kirjakeele varem ka *Jõesoo Mär* – küla Lääne maakonnas Martna vallas, mõis, sks *Jesse*, 1498 *Jesse* (mõis), 1732 *Josa m.*, 1765 *Jeß*, 1913 *Jöesa m.*, 1923 *Jõesoo* (asundus), 1945 *Jõesuu*. ⇒20A1 ♦ Asub Tabra oja ääres. Jõesse oli a-st 1821 Võnnu mõisa kõrvalmõis, mis 1867 ühendati Võnnuga, kuid säilis omaette kinnistuna. Jõesse küla oli 1977–1997 Ehmja osa. Nimi sisaldab sõna *jõgi*, kuid pole selge, kas nimi on algselt liitnimi või tuletis, näiteks *jõene* : *jõese*. Mõisast edelas oleva Jõesse vana küla nimi on olnud Varese (1844 *Warreks*, u 1900 *Bapece*). – MK

Bfl: I, 578; BHO: 147; EAA kinnistud; EAN; KNAB; Schmidt 1844; Thor-Helle 1732: 319; ÜAN

Jõesuu¹ [*ˈjõe.suu*] <-sse>, koh 'Joosu Jõe – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas (Jägala ms), 1565 *Jõggisuw*, 1582 *Jesu*, 1798 *Joosu*. ⇒3A3 ♦ Küla asub Jägala jõe suudmes ja on saanud nime asukoha järgi. Varem oli tuntud põhiliselt sadamana. 1977–1997 oli jagatud Jägala-Joa ja Manniva küla vahel. Vrd Jõesuu², Jõesuu³. – MJ

BHO: 150; ENE-EE: IV, 159; Johansen 1951: 165–166; Mellin; Puhk 1996: 75; ÜAN

Jõesuu² [*ˈjõe.suu*] <-le>, koh 'Jöö_suu Rei – küla Hiiumaa maakonnas Hiiumaa vallas (Kõrgessaare ms), 1913 *Юэсуу* (küla), 1923 *Jõesuu*. ⇒47C3 ♦ Küla asub Vana-jõe suudmes. – MK

KNAB; ÜAN

Jõesuu³ [*ˈjõe.suu*] <-le> Tor – küla Pärnu maakonnas Tori vallas (Tori ms), 1839 *Jasu*, 1909 *Jõesoo*, 1923 *Jõesuu*. ⇒29B1 ♦ Küla asub Pärnu jõe ääres Navesti jõe suudmes, külas on ka Jõesuu talu. Varem nimetatud ka Müüri külaks (1922). Jõesuuga on 1977 liidetud Puista (1724 *Puista Tõnnis und Mart*, 1797 ja 1839 *Puista*, u 1900 *Пюцма*, 1970 *Puista I ja II*), Puussaare (1839 *Pusare* talu, külanime 1930. a-tel) ja osa Päästala külast (1970 *Päästale II*). – MK

EAN; KNAB; RGADA.274.1.182/2:64, L 153p; Varep 1957: 52; ÜAN

Jõetaguse¹ [*ˈjõe.taguse*] <-sse ~ -le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Mäetaguse vallas (Pagari ms), 1583 *Jegentack*. ⇒7B4 ♦ 1670 osteti Jõetaguse (*Jõhtacken*) Pagari mõisale. 1977–1997 oli ametlikult Pagari küla osa. Pagari poolt vaadates jääb Jõetaguse tänapäeva Raudi kanali taha, seal võis enne süvendamist olla oja või jõgi. – MK

BHO: 149; KNAB

Jõetaguse² [*ˈjõe.taguse*] <-sse ~ -le> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas, mõis (Neeruti ms),

sks *Jöhntack*, 1241 *Eghontakæ* (küla), 1412 *Yegintaken*, 1586 *Jegentack*, 1726 *Jehntack* (küla), 1816 *Joentack* (küla). ⇒5A4 ♦ Mõis rajati XVIII saj I poolele, kuid siiski on juba XVII saj II poolest pärit kaardil näidatud Jõetaguse küla (*Jõetagger Külla*) kõrval *Nya Hoflage* 'uus karjamõis'. Jõetaguse asundus tekkis Neeruti mõisa maade jagamisel, mis algas 1921; 1940. a-test küla. Nimi on saanud Jõetaguse karjamõisa järgi, mis asus Neeruti mõisast vaadates Loobu jõe teisel, paremkaldal. Karjamõis omakorda on nime saanud põlisküla järgi. Jõetagusega on 1977 liidetud Kriska (1913 *Крискка*) ja Lustimäe (1945). – MK

EAA.1.2.C-IV-130, L 2; EAA.1864.2.VII-106:112, L 109p; EAN; Joh LCD: 332; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 87; Tammik 2005: 195–196

Jõevara [*ˈjõe.vaara*] <-le>, koh <-lõ>, rahvak *ˈPääsnä* <-le> Röp – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Veriora ms), 1782 *Wara*, 1805 *Warra*, *Waara*, 1866 *Joewara*, 1871 *Jõe-Wara* (küla). ⇒40C2 ♦ Pääsna küla all 1782. ja 1805. a loetletud neljast Vaara talust osa olid tõenäoliselt hilisemad Mõtsavaara talud ehk XX saj Vaara küla, mis seostub geograafiliselt rohkem Viluste ja Tsirksi kui Pääsnaga. Tegemist on XVI saj-st alates Vilustes esineva talupoja lisanimega, kuid ehk ka üsna varakult nende kahe põlisküla vahelist maa-ala märkiva kohanimena. Vahetegemiseks hakati jõeäärse Pääsna Vaara talusid kutsuma Jõe-Vaaraks. 1866 oli Pääsnal krunditud kolm sellenimelist talu. Et need asusid küla tuumikust üle jõe, hakati seda külaosa varakult kutsuma ka Jõevara külaks. Tänapäeval on Pääsna küla põhiosa Röpina vallas ja Jõevara küla kutsutakse Veriora vallas ka lihtsalt Pääsnaks. 1977–1998 oli ametlikult Metsavaara (Mõtsavaara) küla osa. Vrd Mõtsavaara. – ES

EAA.1865.2.70/3:15, 16, L 14p–15p; EAA.567.2.758:2, L 1p; EAA.2486.3.266:6, 7, 8; EAA.1269.1.797:249, L 556

Jõeveere [*ˈjõe.veere*] <-veerde ~ -le> Plv, Rõu – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Leevi ms, Vastse-Koiola ms). ⇒40B3 ♦ XX saj keskel (hiljemalt 1970) nime saanud külasse kuuluvad Vastse-Koiola mõisa asundustalud ja Leevi mõisa mõned vanatalud teine teisel pool Võhandu jõe, Leevilt ülesvoolu. Mellini atlas 1798 on Vastse-Koiola poolel näha Kindsi talu (*Kintzi*). – ES

Mellin; Vene TK 42

Jõeäär¹ <-äärde> Kir – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Vanamõisa ms), 1913 *Joeärse*, 1922 *Jõeäär*. ⇒20C2 ♦ Oli 1977–2014 Rumba küla osa. Küla asub Vigala jõe ääres, Kalda talusid ja Tõnnet on märgitud juba 1871. a kaardil (*Kalda*, *Tõnne*). Natuke vanem koht on läänes Vigala ja Kasari jõe liitumiskoha juures olev Annimõisa (1798 karjamõis *Anñenhof*, 1871 *Anñimois*, u 1900 *Аннимоиза*). Küla peeti Võhma tütar külaks. – MK

KN; KNAB; Mellin; Schmidt 1871

Jõeäär² [*ˈjõe.äär*] <-äärde> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Haimre ms), u 1900 *Ioæpe* (küla). ⇒21B1 ♦ Küla asub Vigala ehk Konuvere jõe ääres. Vahel täpsustavalt nimetatud Haimre-Jõeääraks (1970), sest lähedal oli ka Kasti-Jõeäär (↑Jaani veski). 1977–1997 oli jagatud Konuvere ja Sulu küla vahel. Varem nimetati Jõeääret Pastika külaks (1586 *Paistküll*, 1699 *Paistike Byy*), nimi säilis hiljem veski nimena. – MK

EAA.1.2.C-IV-239; EAN; KN; KNAB; Rev 1586: 57

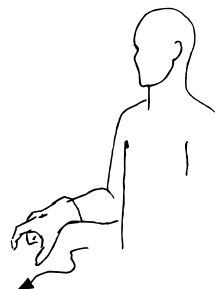
Jõgehara [*jõge.hara*] <-le>, koh *Jõgara* <-lõ> Kan – küla Põlva maakonnas Kanepi vallas, veski (Kooraste ms), 1588 *Pap Jegara*, 1638 *Jeggara Peter*, *jegger Kiwa* (veski), 1723 *Dorff Jeggara*, 1783 *Jõggera Mölder Rein*, 1839 *Jõgearro*. ⇒39B3 ♦ Küla on saanud nime koha järgi, kus ühinevad Võhandu jõe kaks peaharu: Ilmjärvelt ja Kooraste järvedest tulev ↑Pühajõgi ehk Sillaotsa jõgi ning Kanepi poolt tulev Ritsike jõgi (Lajavangu ehk Tüürä jõgi, ametlikult ↑Võhandu jõgi). Küla on 1638 nimetatud ka *Jõgeniste külaks (*Jegnistkyllö*). Mõlema nime motiiviks on asustuse paiknemine kahe jõe ja mitmete ojade harude vahel. Algupärane nimi arvatavasti küll sisaldab sõna *jõgi* ja haru tähendavat maastikusõna *hara*, aga kirjanekute algusest peale on seda hääldatud lühenevalt. XX saj algusest tunti Jõgara nime all peamiselt veskit. Veskest teisel pool jõe kahe jõeharu vahel paiknev Kiviküla on omakorda nime saanud veski olemasolu järgi, varem tähendas *kivi* ka veskit. Jõgehara küla moodustati ametlikult 1977, enne oli ta Alaküla (Alaküla) nime all, mis algselt märkis Kooraste mõisa vanatalude piirkonda. Jõgehara on liidetud ka eraldi metsas paiknenud Hüüdre küla, mille idaosas kuulus Urvaste khk Kärägula mõisa alla, lääneosa talud olid aga Kooraste mõisa järgi. Vrd Hüüdre järv, Kooraste, Soohara. – ES

EAA.1267.1.286:55, L 104; KNAB; PA I: 251; Rev 1638 I: 45, 47; RGADA.274.1.174:508, L 501p; Rucker

Jõgela <Jõgela ~ -sse>, koh *Jõgela* Khk – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Pilguse ms), 1731 *Jõggewelja Ado*, u 1900 *Егела* (küla). ⇒52A1 ♦ 1977–1997 oli ametlik nimi küla piiresse jääva mõisa järgi Pilguse. Nimi on olnud kaheosaline: *jõgi* : *jõe* + *väli* : *välja*. Algselt oli vist talu- või loodusnimi. Jõgela lõunaosa on Pussa (1970 *Jõgela I*, 1592 talu *Jacob Bußbaß*). Vrd Pilguse. – MK

EAN; KNAB; SK I: 57, 305

Jõgeva¹ <-le> Lai – alevik Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas, mõis, sks *Laiholm*, 1599 *wies Jagiwa*, 1638 *Jeggiwa*, 1739 *Jõggewah*, 1795 *Joeggewa*. ⇒25A2 ♦ A-ni 1977 Jõgeva asund (rahvasuus tuntud ka Sordiaretusjaama nime all), enne seda asundus, mis rajati 1920. a-tel Jõgeva mõisa asemele. Esimest korda tuli nimi ette 1590, kui küla maadele rajati riigimõis, mille saksakeelne nimi oli XVII saj II poolest *Laiholm*. Jõgeva mõisast kujunes Eesti sordiaretuskeskus. Mõisa kõrval säilis samanimeline küla (↑Vanajõgeva). L. Kettunen on nime käsitletud *v*-tuletiste all ja ühendanud tüve sõnaga *jõgi*. A. Saareste on pidanud võimalikuks, et nime lõpujärgend *-va* on tekkinud sõnast *vahe* lühendamise teel. Seega Jõgeva on tekkinud liitvest. Tõenäoliselt on nime etü-

Jõgeva viipenimi. Kohanime kirja pildiga sarnaneva sõna tõlge, viibe „jõgi“.

moloogiliseks vasteks kõige sobivam Wiedemanni sõnaraamatus leiduv tuletis *jõgev* 'voolav, tulvav'. Vrd saksakeelne nimi *Laisholm* 'Laiuse jõesaar' (Jõgeva mõis asus Pedja jõe saarel). Vrd Vana-Jõgeva. – VP
EO: 258, 342; PTK I: 43; P XVI: 129; Tarvel 1964: 283

Jõgeva² <-le> Lai – linn Jõgeva maakonnas, maakonnakeskus (Jõgeva ms). ⇒25A2 ♦ Asula tekkis raudteejaama ümber pärast raudtee rajamist (1876), nime sai raudteejaam Jõgeva mõisa järgi. Eriti hakkas asula suurenema, kui mõis alustas ehituskruuntide müümist (1903). Asula nimetati aleviks 1919 ja linnaks 1938. – VP

ENE-EE: XII, 170

Jõgevamaa [*jõgeva*ˌ`*maa*] <-le> = **Jõgeva maakond** – maakond Ida-Eestis. ♦ Maakond moodustati 1949 Tartumaa põhjaosa ja Viljandimaa kirdeosa alal. Haldusreformiga 1950 tekkis Jõgeva rajoon, mis nüüdse ulatuse omandas pärast seda, kui temaga liideti 1959 suurem osa Mustvee rajoonist, 1962 Põltsamaa rajooni kesk- ja idaosa ning osi Tartu rajoonist. Rajoon nimetati maakonnaks 1990. – VP

ENE-EE: IV, 150–151, XII, 171

Jõgeveste <-sse ~ -le> Hel – küla Valga maakonnas Helme vallas, mõis, sks *Beckhof*, 1599 *Jaggiwicz*, 1638 *Joggewestkuell* (küla), *Jogwest Rein*, *Joegwest Juergen* (talupojad), 1797 *Joggiweski* (küla). ⇒38A2 ♦ XVII saj oli küla Helme mõisa all, 1718 eraldati Jõgeveste mõis Helmest (1826 *Joggiweske oder Joggiweste, Bekhof*). 1920. a-tel tekkis Jõgeveste asundus, mis 1977 muudeti külaks. Tõenäoliselt on küla alguse saanud Väikesel Emajõel olnud veskikohast. Jõgevestega on 1977 liidetud osa Alakülälast (↑Liva küla jätk lõunasse üle vallapiiri), Keskküla (külanimena 1920. a-test, 1922 *Kesk*) ja Parve (1922 Parve alevik ehk Kiisalinn). – MK

BHO: 39; Eisen 1929a: 162; EM: 114; KNAB; Mellin; P XVI: 246; Rev 1638 II: 123

Jõgisoo¹ [*jõgi*ˌ`*soo*] <-sse ~ -le> Kei – küla Harju maakonnas Saue vallas, mõis, sks *Jöggis*, 1241 *Ekius* (küla), 1431 *Jegel*. ⇒11C1 ♦ Küla asub Keila jõe ääres. Jõgisoo mõis rajati XVII saj alguses. Seejärel (XVII ja XVIII saj) küla enam ei mainita. Tänapäeval haarab küla nii kunagise veski, küla maad kui ka mõisa. Nime on P. Johansen tuletanud omadussõnast *jõgine* : *jõgise*, mis on rahvaetümololoogiliselt ümber mõtestatud liitnimeks Jõgisoo. J. Põldmäe on pidanud nime lähtekohaks *jõgi* + *soo*. Jõgisooaga on 1977 liidetud osa ↑Rahulast (Rahula mõisa juurde kuulunud ajalooline küla), mida on kõrtsi järgi nimetatud ka Kanamaks (u 1900 *Канамма*). Taani hindamisraamatus 1241 mainitud *Hæimestkile* on P. Johansen oletamisi paigutanud Jõgisoo lähedale,

Jõhvi viipenimi. Kohamärk tuleneb piirkonna maastikust, viibe joonistab aberaine- või tuhamäe kontuuri.

aga kindlaimaid andmeid selle kohta pole. Vrd Saue¹. – MK

BHO: 151; EAN; Joh LCD: 333, 341–342; KNAB; Põldmäe 1993: 36

Jõgisoo² [*jõgi*ˌ`*soo*] <-sse ~ -le>, koh ka *Jõgisu* Amb – küla Järva maakonnas Ambla vallas (Roosna ms), 1525 *Jekus*, 1637 *Jöggis*, 1871 *Jöggieso*, 1883 *Jõesuu*. ⇒14A2 ♦ Nimi tuleb arvatavasti sõnast *jõgine* : *jõgise*. Mitmeid XIV–XVI saj **Jõgise* maininguid on ekslikult samastatud Jõgisooaga, kuid tegu oli sageli ↑Järvajõega. Eraldi külaosana on XX saj nimetatud Sopi küla idakagus. Jõgisooaga liideti 1977 ↑Prümlü küla ning ↑Roosna asunduse lääneosa, sh Roosna mõis. Vrd Jõgisoo¹. – FP

Bfl: I, 928; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 192/2; Grenzstein 1882–1883; KN; KNAB; Schmidt 1871

Jõgisoo³ [*jõgi*ˌ`*soo*] <-sse ~ -le>, koh ka *Jõgisu* Kul – küla Lääne maakonnas Kullamaa vallas, mõis, sks *Jöggis*, XVI saj I veerandil *Jheggezeze*, *Jeggeßell*, 1726 *Jöggis*, 1765 *Jöggis u. Idowa*. ⇒20C1 ♦ Jõgisoo mõis eraldati Pärast XVII saj. 1910 ostis mõisa Talurahva Põllupank ja jaotas taludeks. 1920.–1930. a-tel oli vallakirjades Mõisa asundus, 1970. a-tel Jõgisoo asundus, al 1977 küla. Tõenäoliselt on nimi olnud algseltki kaheosaline: *jõgi* + *-soo* või *-selja*. Jõgisooaga on 1977 liidetud ↑Madaste ja ↑Oomküla. Küla piires on liideva, endine Jõgisoo mõisa kõrvalmõis (1691, 1798 *Idowa*). Vrd Jõgisoo¹. – MK

BHO: 151; EAA.1243.2.1:18, L 33; EM: 83;

ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); Mellin; Rev 1725/26 Lää: 94; Saarest 1923b: 142

Jõhve <-le> Tor – paik (küla) Pärnu maakonnas Tori vallas (Taali ms), 1795 *Ieffi Iurri* (metsavahikoht Taali mõisa all), 1839 *Jöchwe* (tal), u 1900 *Exæ* (küla). ⇒29B1 ♦ Liideti 1977 Võlli külaga. Asub Jõhve oja kaldal. Nime lähtekohaks paistab olevat talupoja lisanimi sõnast *jõhv* : *jõhvi*. – MK

EAA.1865.3.272/3:13, L 12p; KNAB; Rücker

Jõhvi¹ <Jõhvi ~ -sse>, koh aj *Jõvi* Jõh – kihelkond ajaloolisel Virumaal, sks *Jewe*. ♦ Jõhvi ala kuulus XIII saj Alutagusesse. Kirikukihelkond sündis arvatavasti XIII saj keskel (esmamaining 1354), alguses haaras see maid kuni Peipsini. Iisaku khk eraldati Jõhivist vahemikus 1654–1744 ja lõplikult al 1867. Jõhvi kiriku vanem osa pärineb XIV saj-st, algselt oli see kindluskirik. Kihelkond on nime saanud Jõhvi küla järgi (1241 *Gevi*). Vrd Jõhvi³. – MK

BHO: 147; ENE-EE: IV, 156; EVK; Joh LCD: 338

Jõhvi² <Jõhvi ~ -sse> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Jõhvi vallas. ⇒7B3 ♦ Küla asub Jõhvi linna edelaserval raudteest lõunas. Rajati uue asulana mitme tööstusettevõtte juurde 1960.–1970. a-tel, ametlikuks külaks muudeti 1977. Vrd Jõhvi³. – MK

ENE-EE: IV, 156

Jõhvi³ <Jõhvi ~ -sse>, koh aj *Jõvi* Jõh – linn Ida-Viru maakonnas Jõhvi vallas, mõis, sks *Jewe*. ⇒7B3 ♦ Jõhvi on nime saanud külalt (1241 *Gevi*). Jõhvi mõisat on mainitud 1491. Vana Jõhvi küla mõisastati XVIII saj. Alevik hakkas kujunema XIX saj Jõhvi kiriku ja postijaama lähedusse, kasvades pärast raudteejaama rajamist. 1917 sai Jõhvi aleviks, 1938 linnaks. 1960 ühendati Jõhvi Kohtla-Järve linnaga. Al 1991 omaette linn, 2005 liideti Jõhvi vallaga vallasiseses linnana.

Nime on L. Kettunen pidanud tulenevaks sõnast *jõvi* < **jõuhi* 'jõhv', mille esinemist isikunimena peab ta teoreetiliselt võimalikuks. Nime häälikuline seos sõnaga *jõhv* on põhjustanud mitmeid seletuskatseid (*jõhvikas*, *jõhvuss*), millest kõik on kunstlikult mõjuvad keerulised konstruktsioonid. – MK

ENE-EE: IV, 155; EO: 271; Joh LCD: 338; KNAB; Reimaa 2007: 92–102

Jõiste [ˈjõiste] <-sse>, koh ˈJõiste Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Leisi ms), 1575 *Jeckese* (küla), 1645 *Jöggist*, *Jeist*. ⇒50C1 ♦ Jõistes on XVIII saj olnud ka mõis (*Joist*), hiljem üksnes küla. Nime aluseks võiks olla omadussõna *jõgine* mitmuse omastavas käändes. Jõe ääre elanikke võidi kutsuda **jõgisteks*. – MK

EM: 121; EO: 216; Essen, Johansen 1939: 257;

Rehepapp; SK I: 57–58

Jõksi¹ <ˈJõksi ~ -sse> Kan – küla Põlva maakonnas Kanepi vallas, mõis (Karste ms), sks *Jexi*, 1723 *Jäxi Jaans Pustus*, 1782 *Jexi*, *Jeksi mois*, 1783 *Jexi mois*, 1798 *Jexi*, 1903 *Jexi Mühlenland*, *Beigut Jexi*. ⇒39B2 ♦ Algse ↑Hoboala küla lõunaosas juurdus XVIII saj talupoja lisanimi Jõksi. 1723. a mainingus pole tegu veel veski-kohaga, vaid Kaagvere küla järgi olnud puustusega. Veski koht oli ka varem Hoboala nime all olemas (1582 *w Oboli*). XVIII saj II poolel sai Jõksi Kaagvere mõisa karjamõisaks, 1784 eraldati Jõksi iseseisvaks rüütlimõisaks. 1843 liideti kaks mõisat, Jõksi ja Karste, Kooraste mõisa valdustega, neist eraldi mõisana säilitati al 1875 Karste. Jõksi mõisa maa-ala ehk varasemat Hoboala küla nimetati XIX–XX saj Jõksi küllaks. Jõksi nimi kinnistus ka Jõksi järvele (1627 *Hobbdalle Jerwe*, 1684 *Hobboholl Lacus*, 1903 *Der Jexi See*). Praegu on traditsiooniline Jõksi küla (rahvapäraselt ka Mäekülä) jagatud Kanepi ja Valgjärve valla vahel, lõunaosa kannab Jõksi nime, põhjaosa on 1977 liidetud Mügra küllaga. Kohanime aluseks olev talupoja lisanimi *Jõks*: *Jõksi* on levinud mitmel pool Lõuna-Eestis. Selle algne tähendus pole teada. Oma sõnavarast lähtuv seletus võiks olla seotud tegusõnaga *jõks'ma* 'luksuma' (tavalisem esinemiskuju küll *hõks'ma*). Talupoja lisanimena oleks see mõeldav. Kuna *Jaks* on eesnimi *Jakob* tuntud mugandusi, siis oleks mõeldav, et *Jõks* kuuluks selle eesnime arvukate variantide hulka. š-lõpulisi nimesid *Jaksch* ja *Jokisch* peetakse saksa perekonnanimede puhul *Jakobi* slaavipärasteks mugandusteks. Vrd ka vene perekonnanimi *Ёкшин*. Sama struktuuriga nimede hulgas võiks olla esinenud ka *jek*-alguline **Jekš*, millest tuleneks omakorda *Jõks*. Vrd Hoboala. – ES

EAA.1267.1.286:80, L 149; EAA.3724.5.2829, L 1; EAA.308.2.88, L 1; EMS: *jõksma*; Hupel 1774–1782: III, 277; Lexikon der Familiennamen 2008: 317–318; Mellin; PA I: 87–88; Rajandi 2011: 86; Rev 1624/27 DL: 65; RGADA.274.1.174:521, L 514p; Stryk 1877: 214–215

Jõksi² <-le>, koh <-lõ ~ ˈJõksi> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Koolina nulk), 1681 *Osina Vu*, u 1790 *Якушева*, u 1866 *Екшина*, 1869 *Екшино*, 1882 *Екшино*, 1904 *Jõksi*, *Экшино*, u 1920 *Jekšina*, 1922 *Eksi*, *Joksi*. ⇒45B2 ♦ XIX saj kuulus küla Saalessa (*Залесье*) kogudusse ja Koolina kogukonda. Kohanime aluseks võiks olla lisa- või eesnimi *Jõks*. Selle võimalik lähe on ristinimi Jakuš (*Якуш*), mis on iseloomulik Ukraina ja Valgevene nimekasutusele (ka perekonnanimi *Якушев*). Nimi pärineb ristinimest *Яков* (vanas kirjaviisis *Иаковъ*). Sõnalise lähtena

võib kõne alla tulla *якуш* 'puusepp; puukaunistused majadel ja laevadel' (V. Dal) ja *якуша* 'roheline konn; rohukonn'. Vrd ka Kagu-Eesti *jõks*, *jõksma* (luks, luksuma). K. Pajusalu arvates on võimalik mugandus ka otse *a*-lisest nimest (*Jaksi* > *Jõksi*). A. Šteingolde ei näe nimevariantil *Экшино* vene tausta. Vrd Jõksi¹. – AK Academic; Dal' 1880–1882; Eesti TK 42; Hurt 1904: XXI; PGM 1785–1792; RL 1922; Roslavlev 1976: krt 2; SeK: 34; Vasilev 1882: 349; Vene TK 126; Vene TK 420; VMS

Jõku jõgi Hel – jõgi Valga maakonnas, 1690 *Jeck oja*. ⇒38A2 ♦ Õhne jõe suurim lisajõgi, algab Virtsjärvest ja suubub Rulli lähedal Õhne jõkke. Jõe kaldal on ka Jõku talu (1811 *Jöcku*). Nime lähtekohaks võib olla *jõkk* 'väike jõgi', tuletis sõnast *jõgi*, nagu *mäkk* on 'väike mägi'. Talu on nimetatud jõe järgi ja hiljem on jõge hakatud kutsuma talu järgi. – MK

EAA.308.2.217; EAA.1865.3.177/2:5, L 4p

Jõmmsoo [ˈjõmmˌsoo], koh ˈJõmmˌsuo Võn – soo Tartu maakonnas. ⇒33C2 ♦ Soo Ahja jõe ümbruses Perävalla soos Ahijärvest kuni Kikasaare kõrtsini Ahja jõel. Moodustab Emajõe Sursoo edelaosa. Rahvajutu järgi pärinevat nimi kelleltki moonakalt Jõmm-Jürilt. * *Kord mindud puuvooriga läbi soo mõisa, Jõmm-Jüri olnud viimasel reel; teel olnud mehed vastas, Jõmm-Jüri tõmmatud maha ning pekstud oimetuks; rahva arvates olevat peksjateks olnud tondid* (2016). – MJ

Eesti jõed 2001: 380; Rootsmäe 2016: 196; Tartumaa 1925: 488

Jõuga <-le>, koh ka *Jouga* lis – küla Ida-Viru maakonnas Lisaku vallas (Pagari ms), 1426 *Joleckole*, *Jowkull* (küla), 1726 *Jaucka*, 1796 *Jouga*; vn *Ёвгаль*. ⇒16C2 ♦ Küla on kuulunud Tärivere mõisa alla, varem ka Purtse ja Pungerja alla. Nime on analüüsitud *Jõu+ga*, kus järeloa on kujunenud arvatavasti sõnast *küla*. A. Moora on tõenäoliselt pidanud, et Jõuga nime aluseks on olnud sama vadjapärase tüvi, mis Jõhvi nime puhul (vrd **jõuhi*, sm *jouhi*, vadj *jevi* < **jõu-i* < *jouhi*). Alutaguse venelased on küla nimetanud *Ёвково*, *Ёвгаль*. Kuna Jõugal on muinaskalmed, siis on V. Reimaa nime võrrelnud liivi sõnaga *jõuvgõ-em* 'kalmistuvaim'. Tähelepanuväärne on l-aines esma-ainingus, nimelt on Alutaguse poluvertsikute murde peajooni, et silbilõpu *л* on muutunud *u*-ks, nii võiks nime arengut ette kujutada ka **Jõleküla* > **Jõlküla* > *Jõuga*. Tüvi *jõle* on tulnud esile talunimedes, kus ta võis olla isikunimi. – MK

Ariste 1930: 366; EO: 271; Joh LCD: 420; KN; KNAB; LUB: VII, 411; Mellin; Monumenta: V, 29; Moora 1964: 39; Reimaa 2007: 116; Rev 1725/26 Vi: 153; SK I: 58

Jõulu <-le> Vän – paik (küla) Pärnu maakonnas Tori vallas (Vana-Vändra ms), 1850 *Iaulo* (uus talu Vana-Vändra mõisa all), 1858 *Joulo* (talud Vana-Vändra mõisa all). ⇒22B4 ♦ Külana 1970, ühendatud 1977 Muraka ja Piistaoja küllaga. Nimi pärineb talunimest, külas on Jõulu ja Nääri talu. – MK

EAA.1865.5.148:89, L 88p; EAA.1865.3.296/4:83, L 66p; KNAB

Jõune <ˈJõune ~ -sse>, koh ka *Jõõne* Ksi – küla Jõgeva maakonnas Puurmani vallas (Härjanurme ms), 1582 *Iowno*, 1627 *Jauna Kuell* ~ *Jaunakull*. ⇒25A3 ♦ Nimi on V. Palli arvates raskesti seletatav, lähimad sõnalised vasted on *jõunama* 'uimane olema', *jõun*: *jõuni* 'uimatus; hämmeldus, nõutus'. Vrd Jaanika, Jauni. – PP

KNAB; PA I: 117; PTK I: 43–44; Rev 1624/27 DL: 16

Jõõpre mõis Pärnumaa kaardil. XVII saj. EAA.308.2.15.

Jõusa <-le> MMg – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Elistvere ms), 1744 *Auf Jausa Michels land*, 1805 *Jausa Kerner Mert* (jt üksiktalud). ⇒25C4 ♦ Külas on samanimeline talu (katastris varem *Jausa*). Nime päritolu on ebaselge, tegu on talupoja lisanimega. Talupoeg ise pärines ilmselt naaberkülalt Igaverest (1684. a kaardi põhjal koostatud loetelus on *Juxa Peter*). Vrd *Jausa*. – PP

EAA.1691.1.181; PTK I: 44

Jõõdre [ˈjõõdre] <-sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Parila ms), 1586 *Gedfer* (küla), 1726 *Jadfer*, 1782 *Iedri*, 1798 *Jedra*. ⇒20A1 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Ridala osa. Nimi on algselt olnud *verelõpuline*. Algusosa päritolu on ebaselge, üks võimalus on, et selle lähtekoht on sulghäälikuta mitmuse omastav sõnast *jõgi*: **Jõedevere*. Jõõdre piiresse jääb kirdes Vanamõisa, endine poolmõis (sks *Wannamois*), mis eraldati Võnnust 1870. Vrd *Jädivere*. – MK

BAE: 512; BHO: 142; EAA.1864.2.IV-9:104, L 97p; EAN; KNAB; Rev 1586: 68; Rev 1725/26 Lä: 165

Jõõpre [ˈjõõpre] <ˈjõõpre ~ -sse> Aud – küla Pärnu maakonnas Audru vallas, mõis, sks *Jäper*, 1500. a-tel *Jeckerper*, 1571 *Jöckinper* (talu), 1618 *Joepärby*, 1839 *Jäper*. ⇒28A1 ♦ Jõõpre mõis rajati XVII saj keskel. Nimi on olnud kaheosaline: *jõgi* : *jõe* + *pera* või *pere*. L. Kettunen näis pidavat *pere*-osist nooremaks ja eelistas *pera*, kui see topograafiliselt vastuvõetav on. Jõõpre rööpnimi on olnud Mõisaküla (Mellinil 1797 mõis *Jæper* ja küla *Moisakül*), ametlikult oli kuni 1977 Mõisa asundus. Jõõprega on 1977 liidetud ↑Agasilla, Kaseküla (1936), Kirikuküla (1970 *Kiriku*, 1945 *Kirikumõisa*) ja Metsaküla (1839 *Metzkülla*, u 1900 *Memca*). – MK

BHO: 136; EO: 160; KNAB; Mellin; Rücker; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1618:24

Jädivere <-ˈverre ~ -sse>, koh ka *Jädibre Vig* – küla Rapla maakonnas Vigala vallas, mõis, sks *Jeddefer*, 1390 *Jetevere*, 1586 *Jedeverche Wacken* (vakus), 1709, 1765 *Jeddefer*, 1732 *Jeddiwerre m*. ⇒21B3 ♦ 1694 on mainitud Jädivere mõisat, mis oli algul Velise mõisa karjamõis; Velisest eraldati 1709. Keskajal olevat küla kuulunud Haapsalu toomkapitlile. 1920. a-test Jädivere asundus, hiljem Jädivere II küla, al 1977 Jädivere. Jädivere mõisale kuulus ka lahustükk Kivi-Vigalast läänes, Jädivere-Tagaküla (1970 Jädivere I), see liideti 1977 Säälagaga. Kui oletada häälikuvaheldust *jõ/jõ ~ jä*, siis võiks nime aluseks pakkuda sõna

jõgi : *jõe* nõrgaastmelist mitmuse omastav + *-vere*. Vrd *Jätt* : *jäti* 'jäätmäa'. Küla asub Velise jõe ääres. Vrd Jõõdre. – MK

Aitsam 2006: 67, 68; BHO: 142; EM: 88; EMS: II (7), 343; Rev 1586: 70; Thor-Helle 1732: 319

Jägala <-sse> Jõe – küla, jõgi ja juga Harju maakonnas Jõelähtme vallas, mõis, sks *Jaggowal*, 1241 *Jakawoldal*, 1281 *Jekewold*, 1424 *Jackewolde* (mõis), 1642 *Jackla walda*, *Jackalla walda*, 1671 *Jaggelehalde wal-last*. ⇒3B3 ♦ 1424 oli Jägala Tallinna piiskopimõis, mis koos samanimelise külaga kingiti Pirita kloostri-le. Algselt on mõis olnud 1 km lõuna pool Tammevälja külas. Mõisa maale tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1970. a-tel oli kirjas asundina, al 1977 küla. Jägala jõgi algab Ahula külast ja suubub Ihasalu lahte. Jõgi on saanud oma nime ilmselt asula järgi. L. Kettunen pakub välja algse nimekuju **Jaguwald*, nime algusosa on *jagu* või *jägu*, *-la* on lühenenud sõnast *valla*. Jägala võiks algselt olla ka isikunimi (vrd sm *Ikävalta*, *Ilmavalta*, *Kaukovalta*) või pigem isikunimest pärinev kohanimi *la-lõpuga* (**-valtala*). Sellele viitavad mõned nime kirjapanekud, eelkõige 1241. a variant. Nimi jäi kauaks ainult mõisa nimeks, st kasutati saksakeelset kinnistunud nimekuju, mis raskendab etümologiseerimist. 1642. ja 1671. a kirja-panekud viitavad nimekujule **Jägala vald(a)*, sel juhul võiks nime kõrvutada soome sõnaga *jäkälä* 'samblik', mis esineb Soomes ka kohanimedes. Jägala piiresse lõunas jääb endine Tammevälja karjamõis. Jägala on 1977 liidetud Tammiku küla (1970). – MJ

BHO: 136–137; EM: 58; ENE-EE: IV, 159; EO: 71–72; Joh LCD: 380–381; Puhk 1996: 77; Saks 1974: 86; SPK: 115; Särg 2006: 41–42; ÜAN

Jägala-Joa [*jägala*-ˈjoa] <-le> Jõe – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas (Jägala ms), 1241 *Jukal*, 1565 *Joall*, 1686 *Joa Kylla*. ⇒3B3 ♦ Joa küla lähedal Jägala jõel on 1241 olnud ka esimene teadaolev veski Eestis. Jägala-Joa küla juures langeb jõgi 8 km kõrguse ja 60 m laiuse kaarja joana alla (rahvapärastel *Joariingas*). Küla asub Jägala joa läheduses ja on saanud sellele nime (**Jugala*). L. Kettunen on välja pakkunud, et *-l* varasemates kirjapanekutes on tähistanud alalütlevat käänat (Joal). XX saj algul tekkis küla maile puupapivabriku ümbrusse töölisasula. 1920.–1930. a-tel esines küla Joa nime all, 1970. a-tel oli töölisasula nimeks Jägala küla, Joa küla paiknes selle kõrval idas. 1977 nimetati töölisasula Jägala-Joa külaks, Joa küla liideti Ruu külaga. – MJ

BHO: 148; ENE-EE: IV, 159; EO: 72–73; Joh LCD: 390–391; LCD: 45v; Mellin; ÜAN

Jäinassoo [*jäinas*-ˈsoo] Khk – soo Saare maakonnas Kihelkonna vallas. ⇒49B4 ♦ Soo asub Vedruka külast läänes Vedruka oja ja Kihelkonna oja ülemjooksu vahel. Vrd *Jäina* 'jäätanud'. – MK

SKI: 59

Jälevere <-ˈverre ~ -sse> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Taevere ms), 1584 *Jalawer*, 1601 *Jellofer*, 1638 *Jallafer*, 1797 *Jllewerre* (küla ja kõrts). ⇒23B3 ♦ Varasemate kirjapanekute põhjal on *vere-lõpuline* nimi lähtunud sõnast *jalg*, mis võis tähendada millegi allosa või oli vana põllundustermin, nagu on oletanud E. Tarvel, vrd *põllu jalad* 'nööripõllu siilud, ribad'. Pole ka võimatu, et *-vere* ees oli isikunimi. Nimes on tekkinud muutus *ja > jä*, mis on *j-i* järel üldlevinud, nt ka sõna *jälg* : *jälje* on

samuti lähtunud sõnast *jalg*. Jäleverega on 1977 liidetud Linnu (1922), Nõmme (1816 kolm talu, *Musta Nemme, Koolmeistri Nemme ja Nemme*, külanä 1970) ja Turpsi (1688–1692 *Turbise Jurgen*, 1724 *Turpsi Jurgen*, 1816 kaks talu, *Suur Turpsi ja Weikse Turpsi*, 1839 *Turbise talud*, u 1900 *Typncu küla*). – MK
BHO: 144; EAA.1865.3.255/4:10, 34, 37, L 9p, 33p, 36p; EAN; HK: 53; KNAB; Mellin; PA IV.173; Rev 1601: 109; Rev 1638 II: 103; RGADA.274.1.182/1:19, L 12p; Rücker; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/38:663, L 6p; Tarvel 2001: 202–203

Jälgimäe [ˈjälgiˌmäe] <-le> Kei – küla Harju maakonnas Saku vallas, mõis, sks *Jelgimäggi*, 1241 *Jalkemæta*. ⇒2A4 ♦ 1472 kuulus küla Saksa ordu Tallinna komtuurile, Rootsi ajal kroonule, hiljem erakätes. Mõis rajati varasema tühjaks jäänud küla kohale umbes 1656. 1920. a-test asundus, 1977. a-st küla. Taani hindamisraamatu nimekuju on P. Johansen taandanud kujudele **Jalkemæca* ja **Jalkemecke*. Nime algusosa lähtekohaks on *jalg*, mis võis olla põllundustermiin, järeloa on *mägi* : *mäe*. Jälgimäe mõisa juurde kuulunud talud ehk Jälgimäe küla nimetati 1977 ↑Juuliku külaks, ent nüüdseks kuuluvad need talud uuesti Jälgimäe piiresse. – MK

Joh LCD: 383; Põldmäe 1993: 29; Tarvel 2001: 203

Jämaja¹ <-sse ~ -le> Jäm – kihelkond ajaloolisel Saaremaal, sks *Jamma*, 1449 *Jamma*, 1537 *Gemma*, 1798 *Jamā*. ♦ Kirikukihelkond on tekkinud arvatavasti XIII saj. Nime võrdluseks võib tuua topograafilise tähendusega sõna *jama* : *jama*, millel on murdes tähendused 'jätku- või liitekoht, ebatasasus; haavaarm, muhk; võrgu rakendusviis; habras, pude; kokkulitsitud tükk, kamakas'. Järeloa *-ja*, mis ei esine varasemais kirjapanekuis, võiks olla lühenenud sõnast *oja* 'saar'. L. Kettunen kõrvutab Jämajat Jämajala nimega ning oletab lähtekohaks isikunime. – MK

EO: 47; Kallasmaa 2010: 837–838; SK I: 59

Jämaja² <-sse ~ -le>, kirjak varem ka *Jamaja* Jäm – küla Saare maakonnas Torgu vallas (Jämaja kirkms, Torgu ms), 1798 *Jamā* (küla), 1855–1859 *Ямма* (kirikuküla). ⇒S2B3 ♦ Jämaja kiriku ja kirikumõisa juurde kujunenud küla. Põhiosa külast kuulus Torgu mõisa juurde, kirikumõisa alal külast põhjas kujunes 1920. a-tel asundus, mis pärast 1930. a-id liideti Jämaja külaga. Vrd Jämaja¹. – MK

EAA.298.2.71, L 11; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB

Jämajala [jämeˌjala] <-jalga ~ -le> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Pärsti ms), 1688–1692 *Jemmealle Meit*, *Jemēialle Mats*, 1724 *Jemmejalla Mart* (talupoeg Pidalimõisa külas), 1751 *Jemējalla Märt*, *Jemējalla Jürri* (talupojad Paisa külas), 1855–1859 *Ямеялла*. ⇒30C2 ♦ 1897 asutati kohale eraraviasutus (sks *Anstalt Marienhof*), koha eestikeelne nimi säilis. 1970. a-tel Jämajala asund, al 1977 ametlikult Jämajala küla. Nimi pärineb talupoja lisanimest talunime vahendusel. L. Kettunen piüie ühendada Jämajala nimi Jämaja nimega on ebausutav. Jämajalaga on 1977 liidetud põhiosa ↑Tomuski külast. – MK

BHO: 139; EAA.298.2.71, L 9; EAA.567.3.85:44, L 44p; EO: 47, 50; KNAB; RGADA.274.1.181/7:1, L 590p; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/38:123, L 169p

Jälgimäe mõisa piir Saue mõisa maade kaardil. 1693. EAA.1.2.C-II-13.

Jändja [ˈjändja] <-le> Tür – küla Järva maakonnas Türi vallas (Laupa ms), 1564 *Gendell* (küla), 1796 *Jenja*, 1871 *Jaenga*. ⇒23A2 ♦ Küla kuulus XVI saj Türi-Alliku mõisa Särevere vakusesse, hiljem Laupa mõisa alla. Nimi on problemaatiline, usutavat etimoloogiat ei ole antud. Parima vihje on andnud E. Tarvel, kes on osutanud loomanimetusele, vrd sõna *jänes* tüve. L. Kettunen on nime võrrelnud tegijanimiga *jändaja*. Siiski võiks Pärnu jõe ääres oleva küla nime analüüsida ka kui *Jän(d)+ja* ja oletada, et järeloasis *-ja* tuleneb varasemast osisest *-jõe*. Sel juhul on raske leida algusosale sobivat vastet, kuid võrdluseks võiks tuua Jäneda, mille varasemad kirjapanekud osaliselt siinsetega kokku langevad, ja jöenime Jänijõgi, siis võiks Tarvelil õigus olla. Esmamainingu järgi paistab, et külanimi on algselt olnud *la*-liiteline. Sel juhul tuleks algusosa alusena kaaluda isikunime. Jändja külaga liideti 1977 osa ↑Arukülast (Aruküla II). – MK

EO: 44; KNAB; Mellin; Schmidt 1871; Ungern-Sternberg 1912b: 448, 508

Jäneda <-le> Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas, mõis, sks *Jendel*, 1353 *Gendele*, 1732 *Jenneda*. ⇒13C1 ♦ Mõisat on esmakordselt mainitud 1510. Jäneda küla asus raudteejaamast lõunas. 1950. a-tel läksid selle põllud Jäneda põllumajandustehnikumi alla ning küla elanikkond vähenes. Jäneda alevik kujunes raudteejaama ümber. Jäneda küla, alevik, asundus (Tallinna tee ääres) ja asund (tehnikumi asula) liideti 1977 Jäneda külaks. Saksakeelses nimes – algul *Gendel(l)*, XVI saj-st *Jendel(l)* – kajastub kas varasem *la*-liide või alalütleva käände lõpp. Päritolu on ebaselge, K. Pajusalu arvates on kõige tõenäolisemalt tegu vana isikunimega **Jande* ~ **Jände* + *-la*, viimane on juba XVI saj kirjapanekutes kadunud. Mõisast läänes XIX saj II poolel tekkinud moonakaküla kutsutakse Teokülaks. Vrd Jändja. – FP

KNAB; LUB: III, 948a; Thor-Helle 1732: 316

Jänesselja [jänesˌselja] <-le> Pär – paik (küla) Pärnu maakonnas Sauga vallas (Sauga ms), XVII saj II poolel *Jönniselle Tietz*, 1680–1684 *Januselg tyt*, 1700 *Jennisel Titz*, 1797 *Jennesilla* (kõrts). ⇒28B1 ♦ XIX saj ka Jänesselja metskond või karjamõis. 1920.–1970. a-tel vallakirjades Seljaküla. 1977 liideti karjamõisa ümbrus Sauga alevikuga, muu osa Kilksamaga. Nimi võiks lähtuda sõnast *jänes*, mis võis esineda ka isikunimena. – MK

EAA.1000.2.947:3, L 3p; EAA.1000.2.948:4, L 4p; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-1938); KNAB; Mellin; Roslavlev 1977: 42

Jänijõgi [ˈjäni_jõgi] Amb, JMd, Kos – jõgi Harju, Järva ja Lääne-Viru maakonnas, 1688 *Jendelska åän*, 1840 *P. Eneða*, u 1859 *Jennijõggi*, 1883 *Jendla jõgi*, 1924 *Jänedajõgi*. ⇒13B1 ♦ Lühenenud algsest kujust *Jänedajõgi*, mis oli kasutusel veel 1920. a-tel, Jänijõgi on nähtavasti rahvapärane nimi. XIX saj II poolest kasutati trükisõnas Jänedaks saksakeelse nime *Jendel* järgi ka Jändla jõe nime. Pirsu küla kohal ka Pirsu jõgi. – FP Ambla 1859: 6p; EAA.1.2.942:125, L 118; Grenzstein 1882–1883; KNAB; Schubert 1840; Sisevete kaart 1924: 17

Jänistvere <-`verre ~ -sse>, koh ka *Jänistre* Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Koonga ms), 1542 *Genestever*, 1604 *Jenistfer*, 1638 *Jennesper*, 1839 *Jänistfer*. ⇒20C4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Irta küla osa. Jänistvere nimi lähtub sõnast *jänes*, mis võis esineda ka isikunimena (sm *Jänis*, *Jänes*). – MK EO: 313; KNAB; Rev 1638 II: 54; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1604:5; Stackelberg 1928: 157; Varep 1957: 53

Jäola [ˈjäola] <-sse> VMr – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas (Kärssa ms), 1456 *Haholl* (küla Kärssa mõisa all), 1513 *Jawoll*, 1586 *Jaugel*, 1726 *Jagell*, u 1900 *Яола* (küla). ⇒14C3 ♦ Jäola liideti 1977 Räitsverega, praegu kuulub Kamariku piiresse. Jäola nimi lähtub ilmselt sõnast *jagu*: *jao*, nimes on muutunud *j-i* mõjul *ä-ks*. – MK Bfl: I, 232, 777; BHO: 140; KNAB; Rev 1586: 41; Rev 1725/26 Vi: 252

Järavere <-`verre ~ -sse> Pil – küla Järva maakonnas Imavere vallas (Imavere ms), 1583 *Jarawier* (küla), 1601 *Jarriwer*, 1638 *Jerroffer*, 1839 *Jerrafer*. ⇒24A2 ♦ Suurem osa vana küla tuumikust on 1977 liidetud Imavere külge, praegu kannavad Järavere küla nime varasemad hajatalud tuumikust põhjas. Nime algusosa lähtekohaks võiks olla sõna *järv* või päritolu näitav **Järva*. L. Kettunen on nime algusosa aluseks pidanud loomanimetust *jäär*: *jäära*, mis tema järgi võis esineda isikunimena. – MK EO: 308; PA IV: 16; Rev 1601: 103; Rev 1638 II: 160

Järise¹ <-le> Kse – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Massu ms), 1564–1565 *Jerffuis by*, *Jerffis* (küla ja vakus), 1798 *Jerris*. ⇒20A3 ♦ Vrd *järvine*: *järvise* sõnast *järv*. Vrd Järise². – MK EAA.1.2.932:21, L 19; Mellin

Järise² <-le> Mus – küla Saare maakonnas Mustjala vallas (Elme ms), 1645 *Jerriße Hannuß* (tal), 1798 *Jerris* (küla). ⇒50A2 ♦ Algselt oli see talu, nime lähtekohaks võis olla omadussõna *järvine*: *järvise*. Järise põhjaotsas on Mäeküla (1934), mille varasem nimi oli talu järgi Pilli või Piili (XVII saj *Billi Jack*, 1855–1859 *Пилли*, u 1900 *Пилли*, 1938 *Pilli*). Vrd Järise¹. – MK BHO: 140; EAA.298.2.71, L 6; EAA.2072.3.162, L 1; EAN; KNAB; SK I: 59, 292

Järiste <-sse> Nõo – küla Tartu maakonnas Nõo vallas (Luke ms), 1582 *Jarwitha*, 1627 *Jereste Kuella*; sks *Gerrist* (karjamõis). ⇒32B2 ♦ 1920. a-te alguses rajati lisaks Järiste põliskülale ka asundus Luke mõisa Järiste karjamõisa maadel. Järiste küla oli 1940. a-tekst liitunud Kolga külaga, kusjuures Järiste asundus nimetati 1939. a paiku külaks. Kohanime lähteks on **Järvise*: **Järviste*, mis näib lähtuvat oletatavast üldsõnast **järvine*, st järveäärne elanik. Küla rajajad pärisid selle kas lähedal paiknenud väikejärvest, mis oli juba XVII saj andmeil täielikult kinni kasvanud, või veidi kaugemal asunud Karujärvedelt. Kuivanud

veekogu nimest **Järvetä järv* (1627 *Jerwete Jerwe*, 1638 *Jerwetsche See*, st kuiv järv) pärineb külanime kõige vanem kirjapanek. Vrd Järise. – EE BHO: 88; EM: 94, 138; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; PA I: 48; Rev 1624/27 DL: 138; Rev 1638 I: 84; ÜAN

Järlepa [ˈjærlepa] <-`leppa ~ -sse>, koh hrv *Järlepi* Juu – küla Rapla maakonnas Juuru vallas, mõis, sks *Jerlep*, 1594 *Jerlep*, 1615 *Järläppby* (küla), 1695 *Jerlep*, 1844 *Jerwlep*. ⇒12B2 ♦ Järlepa mõis eraldati Selist 1688, mõis rajati ilmselt varasema küla maadele. 1920. a-tel tekkis Järlepa asundus, mis 1977 muudeti külaks. Nimes on sõnad *järv* + *lepp* (viimane võib olla päritolult sama mis *lõpp*: *lõpe*). Rahva seletuse kohaselt on nimi pandud järve ääres kasvanud leppade järgi. – PP Bfl: II, 993; EAA.1.2.938:19, L 17p; Joh LCD: 592; KN; Kruusimägi, Paidla 1974: 79; Saaga: Originalet av Jakob Koits registver. Del I, I:9; Schmidt 1844

Järni <-le> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Rakvere vallas (Piira ms), 1241 *Jarwæn* (küla), 1460 *Jarwenall*, 1583 *Jerwenall*, *Jerffinal*, 1620 *Jerne*, 1880 *Gerni* (küla), u 1900 *Ярни* (küla). ⇒5B4 ♦ 1460 kuulus küla Rakvere foogtile, XVII saj-st eravaldus. XIX saj liideti Järni küla Piira karjamõisaga, mis eraldati Rakverest Piira mõisaks. Ebareeglipäraselt lühenenud külanimi on olnud mingil ajal kaheosaline, algusosa lähteks oli tõenäoliselt maakonnanimi *Järva-*. Järniga on 1977 liidetud ↑Vasivere küla. – MK BHO: 140, 452; EAA.2072.5.747, L 1; Joh LCD: 385; KNAB

Järsi¹ <-le> Jür – küla Harju maakonnas Raasiku vallas (Aruküla ms), 1241 *Jarvius*, 1347 *Jarvselle*, *Yaruselle*, 1726 *Jersi*. ⇒3A4 ♦ Nimi on alguses olnud **Järvselja*, hiljem lühenenud. Järv on samas küla kõrval. L. Kettunen peab võimalikuks ka isikunimelist lähtevormi **Järvinen*. Järsi piiresse kuulub loodes Sambumäe (1871 *Sammomae*), endine karjamõis, ja läänes Puiatu ehk Pujatu (1241 *Pugiota*, 1347 *Puggate*, 1725 *Pujato*), muistne külakoht, mis viimati oli veel XX saj alguses alles Puiatu kõrtsina (nüüdki on veel Pojato-Pärtle maaüksus, mis ei asu küll algsel kohal). Järsi lõunaotsas asub Mõisaaseme (? 1637 *Moisaküll*, 1650 *Moisaaseme*, 1691 *Moisa Asseme*), mida mainitakse 1557 ja 1568 Boismanni perekonna mõisana. Omaette külanime oli see veel 1930. a-tel, siis liideti Kanglaga. ↑Kangla küla liideti Järsiga 1977. – PP Bfl: I, 49; EAA.1.2.C-III-41; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 40; EO: 204, 247; Joh LCD: 386, 403, 554; LCD: 47r; Rev 1725/26 Ha: 341

Järsi² <-le> Jjn – küla Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas (Võhmuta ms), 1253 *Gerweselle*, 1735 *Jerselt* (alaltütlev), 1913 *Ярсу*, 1922 *Järsi* (*Järvisi*). ⇒14B3 ♦ Varasemale nimekuju **Järvselja* või **Järvselja* viitavaid kirjapilte võis saksa tarvituses näha veel XX saj. Eesti keeles hakkas lühenemine hiljemalt XVIII saj algul, kuid veel XX saj I poolel on kasutusel olnud paralleelsed nimekujud. Järsi lõunapiiril on endine Metsamõisa poolmõis (sks *Karlsbrunn*), mis eraldus Võhmutast 1847. Vrd Järsi¹, Järvselja. – FP EAA.1233.2.2:3, lk 4; LUB: III, 258a; RL 1922: V, 52; Spisok 1913: 110

Järtsaare [ˈjært_saare] <-`saarde> Kjn – küla Viljandi maakonnas Kolga-Jaani vallas (Soosaare ms), 1583 *Jarczer* (küla), 1624 *Jerrazar*, 1638 *Jerrisar*, 1797

Järlepa mõisa ostukontrakt. 1726. EAA.2638.3.10.

Jertsaar. ⇒24A4 ♦ 1970. a-tel oli kirjas asundusena, al 1977 uuesti küla. Soosaare raba lääneservas asuva küla nimi pärineb ajast, mil raba asemel oli järv. Veel Mellini kaardil 1797 on küla lõunaküljel märgitud järv. Tõenäoliselt on küla asunud järvesaarel ja sõna *järv* on olnud ka nime algusosa lähtekohaks. Küla haarab endise Soosaare mõisa (1681–1684 *Sosare Hoff*). Järtsaare lääneosa oli 1920.–1930. a-tel Metsanurga küla. – MK

EAA.308.2.205, L 1; Mellin; PA IV: 6; Rev 1624 PL: 42; Rev 1638 II: 154

Järva-Jaani¹ <-Jaani>, rahvak ka *Jaani* Jln – alev Järva maakonnas Järva-Jaani vallas. ⇒14A3 ♦ Kujunes kirikualevikuna Järva-Jaani kirikumõisa ning Orina mõisa (sh Keika küla) maale. Esimene eramaja ehitati u 1900, enne seda olid talud, kõrtsid, kirikumõis ja Orina mõis. Sai nime kirikult ja kihelkonnalt. Veel XX saj algul kasutati peamiselt Keika küla nime, Järva-Jaani nimi hakkas domineerima nähtavasti alles pärast raudtee avamist 1920. Järva-Jaani oli alguses alevik (1922), 1945–1987 alev, seejärel alevik ning 2005 taas alev. 1977 liideti Järva-Jaaniga osa ↑Orina asundusest, sh endine mõis. – FP

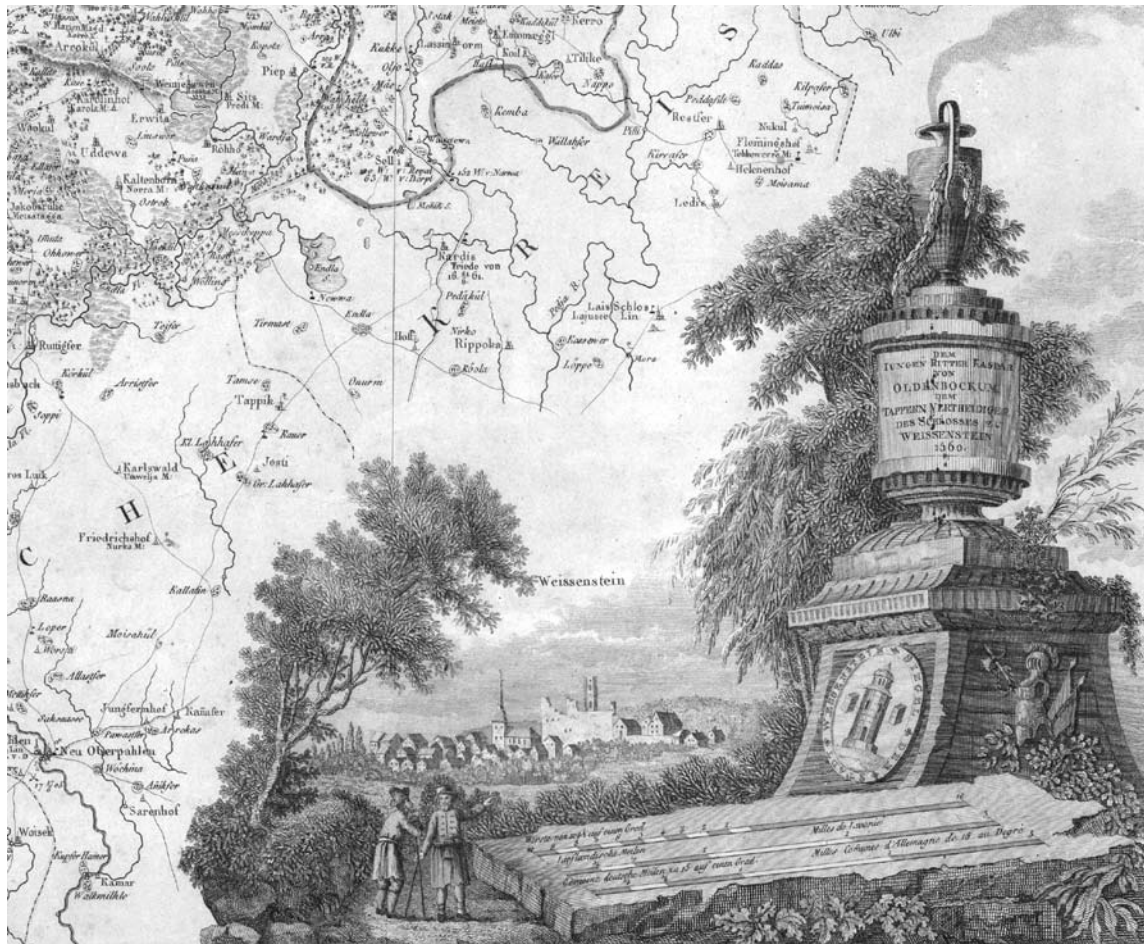
EVK; KNAB; Vene TK 126: IV-5

Järva-Jaani² <-Jaani> Jln – kihelkond ajaloolisel Järvaemaal, sks *St. Johannis*, 1586 *Kirchspiel Keitinge*, 1609 *S. Johannes Kirchen* (kirik), 1732 *Jerwe jani kirrik*. ♦ XIII saj algul oli *Loppegunde* kihelkonna osa. 1221–1225 ehitasid taanlased Keika külasse kiriku,

1253 on mainitud kihelkonna preestrit (*Fridericus de Keitingen*). Kihelkond ja kirik kandsid XVII saj alguseni (veel 1600) vaid Keika nime, sealt alates hakati Ristija Johannesele pühendatud kiriku kohta saksa keeles kasutama vaid pühakunime, eesti keeles selle vastet Jaani, mis oli Järvamaal juba 1564 eesnimedest populaarsuselt teine (esikohal oli samuti Johannest tuletatud Hans). Kuna Jaani kirikuid on mujalgi Eestis, lisati saksa keeles maakonna täpsustus tavaliselt lõppu, eesti keeles algusesse. Väga harva kasutati vana paralleelnime veel XVIII saj lõpulgi (1774 *St. Johannis oder Koiting*). Vrd Keika. – FP

HLK: 217; Palli 1959: 598; Rev 1586: 74; Tarvel 1979: 34–35; Thomson 1986: 116, 158; Thor-Helle 1732: 316; Ungern-Sternberg 1914: 460

Järvajõe [*järva*...*jõe*] <-le> Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas, mõis, u 1330 *Yekes*, 1379 *Jekes*, 1629 *Jerweiegg*, 1689 *Jerwejögi oder Jegiss*, 1732 *Jerwajõe*. ⇒14C1 ♦ XVII saj alguseks rajati küla asemele mõis, mis a-st 1839 kuulus samadele omanikele Porkuniga ning muutus viimase kõrvalmõisaks. XIX saj keskpaigaks tekkis mõisa lähedale taas Järvajõe küla (1859 *Jerwajõe*), kuigi ka Naistevälja küla kutsuti kohati Järvajõeks. Olemasolevatest taludest ja mõisa juurde loodud asundustaludest tekkis 1920. a-tel asundus, mis nimetati külaks 1977. Paljud elanikud käisid eriti XX saj Ambla asemel Väike-Maarja kirikus. Mõisa rajamisest käibele tulnud Järvajõe nimi tuleb Valgejõest, mida Viru- ja Järva-

Paide siluett Mellini Järvamaa kaardil. 1796. EAA.2059.1.1464, L 12.

maa piirijõena nimetati seal piirkonnas ka Järvajõeks. Varasem nimi kuni Põhjasõjani tulenes sõnast *jögine* : *jögise*. 1330. a paiku mainitud kohanime *Yekes* on P. Johansen nähtavasti ekslikult samastanud Piisupiga. Mitmeid XIV–XVI saj **Jögise* maininguid on ekslikult samastatud Ambla Jögisooaga (↑*Jögisoo*²). 1977 liideti Järvajõega omaette asulana kirjas olnud Porkuni metskonna majad lõunapiiril. Vrd *Jögisoo*¹, Piisupi. – FP

Ambla 1859: 8p; Bfl: II, 415, 940; EAA kinnistud; Joh LCD: 176; Johansen 1928a: 150; Johansen 1932: 23; KNAB; Schilling 1970: 14; Thor-Helle 1732: 316; Ungern-Sternberg 1912a: 15

Järvakandi [*järva_kandi*] <-kanti> Rap – alev ja samanimeline vald Rapla maakonnas. ⇒22A2 ♦ 1945 aleviks saanud asula on nime saanud Järvakandi klaasikoja (hiljem Järvakandi Tehased) järgi, mis asutati 1879 Järvakandi mõisale kuulunud metsa. Mõis ise asub alevist kaugemal loodes, nime päritolu vt Valli küla alt. 1911 eraldati Järvakandi mõisast Reichenau (sks *Reichenau*) poolmõis, selle valdused jäid peamiselt praeguse alevi ümbrusse, mõisakeskust ei olnud. – PP ENE: III, 316; Järvakandi 2007

Järvaküla [*järva_küla*] <-külla ~-sse>, koh ka *Järvä_külä* Puh – küla Tartu maakonnas Puhja vallas (Kavilda ms), 1449 *Jerwekul*, 1582 *Jarwakiel*, 1628 *Jerwe Kuella*. ⇒32A2 ♦ Nime andmise motiiv on ebaselge, sest küla läheduses pole järvi. Ehk osutab *a*-lõpp esmaasuka pärinemisele Järvamaalt. *Järva*-osise *a*-lõpu kohta ↑Järvamaa. Varasemates üleskirjutistes

võib järgsilbi *e* kajastada ä-d. 1977 liideti Järvakülaga osaliselt Aruküla (Aru), endine popsiküla Tännasilm. – EE

Bfl: I, 131; BHO: 146; KN; LGU: I, 308; PA I: 61; Rev 1624/27 DL: 145; Troska 1987: 103

Järvamaa [*järva_`maa*] <-le> = **Järva maakond** – maakond Kesk-Eestis, u 1720 *Järwa-Ma*; sks *Kreis Jerwen*, *Kreis Weissenstein*, vn *Вейсенштейнскій уездъ*. ♦ Järvamaa on üks muistseid maakondi, mis oli olemas juba XIII saj, seda on mainitud Henriku Liivimaa kroonikas (1212 *in Gerwiam*, hiljem *Gerwa*, *in Gerwam*) ja Novgorodi kroonikas (1214 *иде князь Мьстиславъ съ новгородци на Чюдъ на Ереву* 'läks vürst Mstislav novgorodlastega eestlaste vastu Järvamaale'). Taani hindamisraamatu andmetel koosnes see kolmest kihelkonnast, millest nimeliselt on teada vaid Henriku kroonikas mainitud *Lõpekund (*Loppegunde*, äärmine vastu Virumaad, kas hilisem Ambla ja Järva-Jaani või Koeru). Hiljem liitus Järvamaaga ka ↑Alempoisi muinasmaakonna põhiosa, Türi khk kuulus Viljandimaa alla kuni 1560. Sealt alates jäid piirid püsima sajanditeks. Maakonnad kaotati 1950 ja Järvamaast moodustus mitu rajooni, sealhulgas Paide rajoon. Nüüdsed piirid sai rajoon, kui sellega liideti 1959 Türi rajooni osi, 1962 Põltsamaa rajooni osi ja Tapa rajoon. 1990 taastati maakonnad, Paide rajoonist sai Järvamaa. Järvamaa nime lähteks on nimeuurijate arvates sõna *järv*, tõenäoliselt ei ole silmas peetud ühte suurt järve, vaid järvede kogumit (kuigi Järvamaa on üks järvevaeseimaid maa-

kondi, ka minevikus pole seal suuri järvi olnud). Kui L. Kettunen arvates on Järvamaa nime 2. silbi *a* põhjustatud assimilatsioonist (sarnastumisest lõpposaga *-maa*), siis M. Norvik leiab, et Järva kajastab sõna vanemat esinemiskuju **järvä* või **jarva*, mis nii vanas kohanimes on säilinud (vrd ka liivi *jōra* 'järv'). E. Tarvel oletab, et tegu on balti laenuga (**jaurā*, vrd leedu *jaura* 'märg, raske, viljatu maa; savi- ja porisegune soine maa', *jauras* 'soo-äärne maa, soine, allikane koht', *jaurus* 'soine'), sel juhul oleks Järvamaa nime vanus ehk dateeritav vanemate balti laenude tulekuga meie keelde 3000–4000 aastat tagasi. – PP ENE-EE: IV, 166–167; EO: 263–264; HLK: XV, 7; Joh LCD: 104; KNAB; Norvik 1963: 224–228; Tarvel 1979: 31–35; Uuet 2002: 177–178, 184; Vestring 1998: 21

Järva-Madise¹ <-le> JMd – kihelkond ajaloolisel Järva maal, sks *St. Matthäi*, 1427 *Goldenberghe* (kirikuküla), 1459 *Kirchspiel zu Goldenberge*, 1627 *Mathäi* (*sonst Goldenberg genannt*). ♦ Varem kuulus Ambla khk alla. Kirik ehitati hiljemalt XIV saj algul. Kihelkonnana mainitud al XV saj, esialgu nimega *Goldenberg* (ka *Kullenbeck*), mis P. Johanseni arvates võis tuleneda kihelkonna asutaja Järvamaa ordufoogti Hoyer von Goldenberge (mainitud 1308) nimest. Madise nime kasutati hiljemalt XVII saj algusest, misjärel muutus valdavaks. Eesti keeles on kasutatud enamasti Madise, laiemas kontekstis Järva-Madise nime. – FP

Bfl: I, 240; Johansen 2005: 36; LUB: VII, 635; Schilling 1970: 50; Ungern-Sternberg 1912a: 91

Järva-Madise² <-le> JMd – küla Järva maakonnas Albu vallas (Järva-Madise krkms), 1913 *Matthäi* (küla), 1922 *Madise ümbruse alevik*. ⇒13C2 ♦ Järva-Madise alevik arenes XIX saj lõpus Madise külast. 1920. a-te algusest kuni vähemalt 1945. a-ni oli see alevik, hiljem küla. Kirikumõisast 1920. a-tel tekkinud Järva-Madise asundus liideti 1977 Järva-Madise küllaga. Koht sai nime kirikult, mis on pühendatud apostel Matteusele. Järva-Madise piiresse kuulub praegu põhjaosas ↑Kodru, endine asundus. Vrd Järva-Madise¹. – FP KNAB

Järve¹ <-le> Jõh – Kohtla-Järve linnaosa. ⇒7A2 ♦ Järve on Kohtla-Järve keskne linnaosa, mis on tekkinud töölisasulana põhiliselt ajaloolise Järve küla maa-dele 1920.–1930. a-tel. 1946 sai asula Kohtla-Järve linnaks, mille algne maa-ala kattub u praeguse Järve linnaosaga, kui sellest välja arvata 1990 lahutatud ↑Kohtla-Nõmme. Laias laastus on Järve linnaosa jagatud kolmeks: läänepoolne Vanalinn, kuhu tööstus ja töölisasustus tekkis kõigepealt, idapoolne Uuslinn (tinglik nimetus, Nõukogude ajal nimetati seda Sotsialistlikuks linnaosaks, vn *Соцгород*, uushoonestus peamiselt al 1965) ning lõunapoolne ↑Käva, mis tekkinud samanimelise küla maadel. Vanalinna ajalooliste töölisasumitena on eristatavad mh Hädaküla (Pioneeritänava kant), Kooliküla (Tehasetänava kirdeots), Lilleküla (Kaevuritänavast läänes), Siidisuka (Vanalinna idaosas samanimelise tänava kandis), Sikupilli (Kaubatänava lääneots), Suitsuküla (Vanalinna lääneosa Järveküla tee ääres) ja Vaheküla (Vanalinna lõunaosa Kävast läänes). Suitsuküla kandis asus ajalooline Pavandu kõrts (1796 *Paue*, 1871 *Powando*), mille järgi tunti ka laiemat piirkonda. Uuslinna on uuemal ajal jagatud Kesk-, Lõuna- ja Põhjaelurajooniks. Vrd Kohtla-Järve. – PP

ENE: IV, 50–51; KNAB; Mellin; Schmidt 1871

Järva-Madise piirkond Järvamaa kaardil. 1809. EAA.462.212, L 1.

Järve² <-le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Kohtla vallas, mõis, sks *Türpsal*, 1241 *Jeruius* (küla), 1583 *Jarwküll*, *Jerffuekyll*, 1796 *Jerwe* (kõrts ja küla). ⇒7A2 ♦ Järve küla on XIII saj mainitud koos hilisema mõisa kohal olnud küllaga (1241 *Torvascula*). Viimase asemel rajatud Järve mõis (1497 *Torvesso*) on eestikeelse nime saanud Järve küla järgi. Mõisa maadele tekkis 1920. a-tel Järve asundus, mis 1977 nimetati küllaks. Mõisale nime andnud algne Järve küla jäi pärast 1946. a moodustatud Kohtla-Järve linna maa-alale, asudes umbes tänapäeva ↑Järve linnaosa kesk- ja idaosas (uuslinnas). Mõisa juures olnud *Torvascula* oli täielikult mõisastatud XVI saj. Selle küla nime algvormiks on peetud **Törvassalu*. Mõisa hilisemat saksakeelset nimekuju *Türpsal* on P. Johansen pidanud rahvateadustoloogiks saksa keele põhjal (1523 *Torwessell*, 1583 *Dorfsahl*, 1689 *Törpsahl*), sks *-sahl* (murdevormid *-säl*, *-sele*) tähendab lompi või veeauku, seega nime tähendussisu sakslasele olnuks 'külatiik'. Järve küla ja mõisa nimi sisaldub teise osisena Kohtla-Järve linna nimes. – MK

EAN; EO: 92; Joh LCD: 388, 625; Johansen 2005: 81; KNAB; Mellin

Järve³ <-le> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Koonga ms), 1541 *Ierwe Caupi*, 1690 *Järwe Kylla*, 1839 *Jerwe*, u 1900 *Ярве* (küla). ⇒20C3 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Kuresse osa. XVI saj on mainitud vabataluna **Salualuse* külas (sks *Saloall*, 1534 *Szallhall*; F. Stackelberg on **Salualuse* samastanud hilisema Soosaluse taluga Ura külas). – MK

EAA.308.2.221; KNAB; Stackelberg 1928: 137, 217; Varep 1957: 52

Järve⁴ <-le> Ans – küla Saare maakonnas Salme vallas (Kaarma-Suuremõisa ms), 1690 *Jerfwa Laratz* (tal), 1798 *Jerwe* (tal), 1855–1859 *Ярве* (küla). ⇒52C1 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Tehumardi osa. Algselt talu, samuti kõrts (XVIII saj lõpul *Jerwe Mart*), läheduses on Järve järv (1690 *Jerwa Lacus*, XVIII saj lõpul *Aida Neme Jerw*). 1920.–1930. a-tel arvati kokku Keskrannaga (Järve-Keskranna), 1945 omaette küla. Vrd Järveküla. – MK

EAA.298.2.71, L 6; EAA.308.2.35, L 1; EAA.2072.3.18, L 1; KNAB; Mellin; SK I: 60

Järve⁵ <-le> – Tallinna asum Kristiine linnaosas. ⇒1B2 ♦ Linnajagu on tekkinud 1920. a-tel, nime saanud 1923 sinna rajatud raudteepeatuse järgi. Viimase nimi on pandud Ülemiste järve järgi. – PP

Kivi 1972: 43; Tallinn 2004: I, 150–151

Järveküla¹ [järve_küla] <-`külla ~ -sse> Jür – küla Harju maakonnas Rae vallas (Mõigu ms), 1241 *Jærgækylæ*, 1349 *Jerwekyllæ*, 1689 *Jerwekylla*, 1725 *Jercküll*. ⇒2C4 ♦ Asus varem Ülemiste järve kaldal Mõigu mõisast põhjas u hilisema Järve talu kohal, ent rüüstati Tallinna piiramise käigus 1710 ja koliti seejärel lõuna poole. XVI saj oli olemas ka Järveküla mõis. Küla on nime saanud Ülemiste järve järgi, mille ääres see varem paiknes, seejuures on ka järve ennast Järveküla järveks nimetatud. Taani hindamisraamatus lisaks mainitud nimekuju *Heckelal* peab Johansen Järveküla omaaegseks rööpnimeks, vahest ka järve enda n-ö pärisnimeks. Vrd Jüri², Ülemiste järv. – PP EAA.1.2.C-I-14; EAA.1.2.C-III-2; Joh LCD: 353–354, 383–385; LCD: 46v; Rev 1725/26 Ha: 339

Järveküla² [järve_küla] <-`külla ~ -sse>, kirjakeel varem ka *Järve* Jaa – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Maasi ms), 1731 *Ierweküll*. ⇒51A2 ♦ 1977–1997 oli Kavandi osa. Asub Riidama ehk Järveküla järve ääres. Vrd *Järve*. – MK Rehepapp; SK I: 60

Järveküla³ [järve_küla] <-`külla ~ -sse> Ran – küla Tartu maakonnas Rannu vallas (Rannu ms, Tamme ms), 1977–1997 *Järve*. ⇒31C2 ♦ Praegune küla on 1977 moodustatud Unikülast, millega liideti osa Savikülast ja ↑Sanglast. Kohanimi näitab küla asendit Võrtsjärve ääres. Uniküla (1582 *Unigiela*, 1627 *Unnikuella*) kuulus Tamme mõisa ja Saviküla (1582 *Sawikiella*) Rannu mõisa alla. Savikülas oli ka karjamõis (sks *Sawiküll*). Vrd Uniküla². – EE BHO: 539, 621; EM: 96, 187; PA I: 66; Rev 1624/27 DL: 148

Järveküla⁴ [järve_küla] <-`külla ~ -sse> Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Uue-Suislepa ms), 1531 *Jerwecke*, 1583 *Jarwar*, 1601 *Jerwekulla*, 1624 *Jerrefer*, 1797 *Jerwekül*. ⇒31B3 ♦ Põlisküla Võrtsjärve ääres. On olnud nii vakus, küla kui ka karjamõis. 1585. a-st oli kaks Järveküla, millest Tarvastu vakusesse kuuluv oli põhja pool ja paiknes järve ääres, teine, Suislepa vakuse küla jäi sellest lõunasse Ohne jõe lähedale, hilisema Obriku küla kanti. Vanal ajal jäi Ohne jõe suue sügavamale sisemaale ning siis paiknes ka teine küla järve ääres. 1920. a-tekst oli esimene Järveküla karjamõis läinud Uue-Suislepale, teine Vana-Suislepale. 1624. a revisjonist peale on näha, et põhjapoolsest küla osast on tekkinud Kivilõppe (*Kiwilep*) küla. Järvekülaga on 1977 liidetud Obriku (1909 *Obrokuküla*) ja Retsnigu (Retsniku, 1624 *Retzneck Toennies*) küla. Vrd Kivilõppe. – MKu Mellin; PA IV: 143; Pedai 2001: 13; Rev 1601: 128; Rev 1624 PL: 79, 80

Järvekülä [järve_külä] <-`küllä ~ -sse>, kirjakeel varem ka *Järve Rõu* – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1684 *Jerrwe Jahn*, 1765 *Dorf Jerwe*. ⇒44C3 ♦ Järvekülä oli 1977–1997 Jugumõtsa küla osa. Talurühmast arenenud küla sai tuntuks XIX saj, kui siin paiknes Viitina valla Mäenuka koolitäre. Nimi on saadud järve järgi. Pole teada, kas Järvekülä järvel on ka vanemat nime. 1638 on nimetatud *Loha Jerw ein tieffe See*, mis oletamisi võiks olla Viitina väikejärvede hulgas suhteliselt sügav Järvekülä järv. – ES EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:150, L 145p; Rev 1638 I: 186

Järvepalu [järve_palu] <-`pallu ~ -sse> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Sänna ms), 1765 *Dorf Jer-*

repallo. ⇒44B2 ♦ Talurühma nimi ilmub XVIII saj. 1684. a oli koht samuti asustatud, elanikuks märgitud *Metse Jürgen Postdragorn* (postitragun, postipoiss). Mets (Järvepalu) ja talukoht on nime saanud järve järgi, mida Nursi poolel kutsutakse Ahitsa järveks, Sänna poolel Järvepalu järveks. – ES

EAA.1268.1.401:238, L 232p; EAA.308.2.178

Järvepera [järve_pera] <-sse> Pal – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Kaarepere ms), 1479 *Jerwenper*, 1684 *Jerweperra kylla*. ⇒25B2 ♦ Küla, samas oli ka karjamõis. XVII saj kuulus Vedu mõisa alla. Nime saanud oma suhtelise asukoha järgi: asub Kuremaa järve lõunatipus. – PP

BHO: 146; PTK I: 44; PTMT: I, 8

Järvepää [järve_`pää] <-le> Se – küla Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1563 *Жарово на озерке на Жарове* (küla), ? 1585 *Нестерково Кахова*, 1652 *Журовова-Кадова*, 1681 *Süwawwa Bj* (viga? vrd Süvahavva), ? 1750 *Журова Кахова*, 1780 *jarwepä Küllä*, u 1790 *Журова кохова*, 1877 *Järvepää*, 1885 *Saare, Järwe*, 1886 *Журова Кахкова*, 1890 *Журово-Кахово*, 1897 *Saareküla, Järveküla*, 1904 *Järvepää, Жүрово Кахово*, u 1920 *Järvepera*, 1922 *Järvepea*. ⇒41A2 ♦ Juba XVIII saj II poolel kirjapandud kohanimi näitab ilmselt paiknemist järve suhtes, Järvepää all tuleb siin mõista järve otsa. Küla kuulus siis Petseri kloostriale. Ka mujal Eestis ja eriti Soomes leidub kohanimisid, kus *pää* esineb nimes samas tähenduses. XIX saj kuulus Selise kogukonda ja Värska kogudusse. B. Harlašov on 1585. a nimekuju samastanud siinsega, ent tõenäoliselt käib see ↑Puugnitsa kohta. Vene nimekujus esineb *Kahkvaale* viitav osis *Kaxovo*. Selle vana kohanime tõenäolisimaid seletusi võiks peituda lõunaaestilises sõnas *kaho* 'kül'm' või *kahotama, kauhtama* 'külmetama'; *-va* oleks vetenimedele iseloomulik järelliide. Pihkvamaal on mitu *Kahnovo* (*Кахново*) küla. Küla asub Järvepää järve (1638 *Kachwa Jerw*) idakaldal. Järvepääga on 1977 liidetud ↑Tegova küla (Vas). Vrd *Kahkva*², Mädaajõgi. – AK

Academic; Eesti TK 42; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 166; Hurt 1904: XV; Hurt 1904–1907: II, 524; Pskov 1885: 72; Pskov 1890; Pskov 1988; Reissar 1996: 59–60; Rev 1638 I: 159; RL 1922; Roslavlev 1976: krt 2; SeK: 35; Selart 2016: 106; Truusmann 1890: 56; Truusmann 1897a: 44, 45; Truusmann 1897b: 17; Vasilev 1882: 98; Värska KR 1780–1794; VMS

Järvere [järvere] <-`verre ~ -sse>, koh <-`viirde> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas, mõis (Sõmerpalu ms), sks *Jerwen*, 1638 *Jerwkulla*, 1719 *Järwe weere Märt*, *Jerwere Hindric*, 1752 *Jerwere Samul*, u 1770, 1798 *Jerwer*. ⇒44B1 ♦ Kaht Sõmerpalu mõisa talupoega on 1716 nimetatud *Järwe weere* ja sellest lühenenud Järvere (*Jerwere*) lisanimega, seda elukoha järgi Vagula järve kaldal. Sama koht on ilmselt ka *Jerwkulla* Sõmerpalus Vagula järve kaldal, kust 1638 nimetatakse pärinevat üks Kärgula talupoeg. Talunimed on jälgitavad 1760. a-teni, mõisa rajamise järel ümber asustatuna on neist saanud Kala ja Sarve talu. 1766 jagati Sõmerpalu mõis nelja venna vahel neljaks iseseisvaks mõisaks, üks neist sai Järvere (*Jerwer*) nime. Ilmselt oli sellel ajal Vagula kaldal juba mõisahooned või suvituskohad olemas. 1867 liideti mõis uuesti Sõmerpaluga, koht säilis suvitusmõisana. Saksakeelne nimi on aja jooksul sar-

nastunud Järvamaa saksakeelse nimega *Jerwen*. 1920. a-test asundus, XX saj keskel rajati Järveresse Võru metsamajandi keskus ja kujunes välja rahvarohke asula, ametlikult Järvere asund, al 1977 küla. – ES BHO: 146, 558; EAA.1270.2.1:3, L 2p; EAA.1270.2.2:117, L 116p; EAA.1270.1.264:106, L 106; Mellin; Rev 1638 I: 151

Järvselja [*ˈjärv_sɛlja*] <-`selga>, koh *ˈJärv_ˈsälg* ~ *ˈJärv_ˈsällä* <-`sälgä> Vön – küla Tartu maakonnas Meeksi vallas (Kastre ms), 1811 *Jerwosel Jacob* (isikunimi), 1817 *Jerwselge Jahn* (isikunimi), 1839–1841 *Jerwselg*, 1868, 1909 *Jerwselg* (metskond). ⇒34A2 ♦ Algselt oli siin Kastre mõisa jahiloss, hiljem (L. ja I. Rootsmäe järgi 1856) metsaülema asukoht. 1860. a paiku hakati suurt metsaala kultiveerima. 1921 muudeti Tartu Ülikooli põllumajanduslikuks uurimiskeskuseks (Kastre-Peravalla õppemetskond), 1924 loodi esimene Eesti metsakaitseala, st jäeti osa metsa puutumatuks ürgmetsaks. Külana nimekirjas 1945. J. Simmu järgi tuleneb nimi sõnadest *järv* + *selg* 'seljandik'. Järvselja südamas on metsast ümbritsetud jägav ja selgeveeline Selgjärv. – MJ

BHO: 147; Rebane 1971: 1; Rootsmäe 2016: 186; Simm 1973: 33, lisa 34; Simm 1977: 110–111

Jätukolga [*ˈjätu_kolga*] <-`kolka ~ -sse> Sim – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas (Venevere ms), 1923 *Jätukolga* (küla). ⇒15C3 ♦ Jätukolga ilmus kaartidele 1920. a-tel. Liideti 1977 Veneverega. Oli varem mõisatöölise küla, XX saj muutus asunikukülaks, kui sealseid väikekohad maad juurde said. Nimi tuleb kas sõnast *jätt* : *jätu* 'oja' või *jätt* : *jäti* 'jäätmäa' + *kolk* : *kolga* 'kõrvaline koht, nurk'. – MK

EMS: II (7), 343; EVK; KNAB; ÜAN

Jäärja [*ˈjäärja*] <`Jäärja ~ -sse> Saa – küla Pärnu maakonnas Saarde vallas, mõis, sks *Saarahof*, 1442 *Gerger*, 1560 *Jerrever* (mõis), 1638 *Jaehre- oder Sahrenhoff*, 1797 *Järja* (mõis), 1923 *Jäärja* (asundus). ⇒36A2 ♦ Jäärja on teadaolevalt vanim mõis Saardes, ordumõisana mainitud juba 1442. 1473 jagasid vennad Klaus ja Jürgen Albedyll mõisa omavahel nii, et esimene sai mõisa ja teine raha ning Rēza mõisa (sks *Resen*) Limbaži lähedal. Albedyllide käes oli mõis orduaja lõpuni. Pärast seda on mõis palju käest kätte käinud, viimati kuulus ta Ungern-Sternbergide suguvõsale. 1920. a-test Jäärja asundus, al 1977 küla. 1970. a nimekirjas olnud kaks Jäärja küla (I ja II) liideti 1977 Raamatuga. Eestikeelse nime puhul oletab L. Kettunen küsimärgiliselt algvormi **Jääraoja* (loomanimetus *jäär* : *jäära*). Varasemate kirjapanekute põhjal võiks oletada ka seost sõnaga *järv*, kahtlemata on praegune Rõikküla järv (läti *Ramatas Lielezers* ehk *Reikul(i)s*) ulatunud kaugemale põhja Jäärja mõisa lähedale. Samuti on mõisale lähemale ulatunud loodes olev Järveotsa järv, varasema nimega **Saarjärv* (1684 *Sari Siö*). Jäärja esisilbi täishäälik on pikenenud, alussõna *järv* puhul on seda juhtunud ka teistes kohanimedes. On võimalik kunagine nimekuju **Jääruoja* või **Jäärujõe*. Vahepeal, XVI saj kirjapaneku järgi, näib nimi olevat kuulunud ka vere-lõpuliste hulka, tegemist võiks olla nime rööpkujuga. 1560. a kirjapanek pole aga üheselt mõistetav, selle võimalik tõlgendus on ka **Järveääre*. Mõisa saksakeelse nime *Saarahof* lähtekohaks on peetud sõna *saar*, kuna soo- ja metsarikkal alal oli asustus peamiselt soosaartel, kihelkonnas on ka palju *saare*-lõpulis

kohanimedid. Saarde kirik sai oma nime siinselt mõisalt. Jäärjaga on 1977 liidetud Alliku (1922 Vallamaja küla), Kiisa (1909 *Kiissa*, 1797 karjamõis *Sarrakis*) ja Sookuninga (taluna 1724 *Sokuning Toffer*, 1816 *Sookuninga* ja 1839 *Sookuniga*). Vrd Jäärumetsa. – MK BHO II: 503; EAA.308.2.220, L 1; EAA.1865.3.247/2:23, L 48p; EAN; EO: 41–42; KNAB; Leesment 1976: 239; LUB: IX, 846; Mellin; Pärnumaa 1930: 502–503, 508–509; Rev 1638 II: 75; RGADA.274.1.182:8, L 97p; Rücker; Stackelberg 1926: 153, 164; ÜAN

Jäärumetsa [*ˈjääru_metsa*] <-`metsa> Var – paik (küla) Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Vana-Varbla ms), 1478 *Jaremetzs*, 1782 *Gerometz*, 1798 *Jeromets*. ⇒27B1 ♦ Liidetud 1977 Rammukaga. Nime algusosa on pikenenud täishäälikuga variant sõnast *järv* : *järve*, järelosa *mets* : *metsa*. Vrd Saaremaal Järumetsa järv (↑*Karujärv*). – MK

EAA.1864.2.IV-9:319, L 301; LGU: I, 524; Mellin

Jäätma¹ [*ˈjäätmä*] <-le>, kirjak varem ka *Jäätmaa* Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas (Salla ms), 1923 *Jäätma* (küla). ⇒15A4 ♦ Jäätma küla tekkis XIX saj II poolel saunakülana Kadiküla servale. 1977–1997 oli Koila osa. Vrd Jäätma². – MK

EAN; EVK; KNAB; ÜAN

Jäätma² [*ˈjäätmä*] <-le> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas (Kohala ms), 1871 *Jaetma* (küla), u 1900 *Jamma* (küla). ⇒5C3 ♦ Nimi pärineb sõnast *jäätmäa* 'sööt, mahajäetud põllumaa'. Kohala ja Aresi vahel asub Vanamõisa (praegu Kohala osa), kus on olnud mõis, mis XVI saj muutus Vanamõisa külaks. On väheusutav oletus, et jäätmäad tekkisid seoses selle mõisaga, Jäätma küla näib olevat tekkinud palju hiljem, XIX saj II poolel. – MK

EMS: II (7), 362; KNAB; Schmidt 1871; Troska 1987: 100

Jööri <`Jööri ~ -le>, kirjak varem ka *Jööri VII* – küla Saare maakonnas Valjala vallas, mõis, sks *Jöör*, 1610, 1798 *Jöör*. ⇒50C3 ♦ XVI saj on nimi kuulunud Lööne vakuses olnud külale, mis veel samal sajandil oli vähemalt osaliselt ka Ratla vakuses. Jööri mõis eraldati Kastist ajavahemikus 1744–1750. Mõisa kõrval idas oli samanimeline küla. Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus liideti 1939. a paiku Jööri külaga. Ühest seletust külanimele ei ole, vrd sõnu *jöör* : *jööra* ~ *jööri* ~ *jööru* 'kiim, tahtmine', *jöör* : *jööra* 'järsk kallak', *jöörastus*, *jöörak* 'viltune koht taliteel, kus regi viitab'. Jööri vana küla kohal olla XVIII saj olnud Aruste mõis (1798 küla *Arrusti*), nimetatud ka Räägi mõisaks (1769 *Reke* küla). Mõis ühendati Jööri 1769. Otsustades Räpsu talu järgi võis Jööri küla kandis olla ka XVI–XVIII saj mainitud Räpsu mõis (sks *Repsenhof*). – MK

BHO: 154, 496; Buxhövdén 1851: 94; EM: 125;

ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); Mellin; SK I: 58

Jüri¹ <-sse> Jür – alevik Harju maakonnas Rae vallas. ⇒2C2 ♦ Jüri alevik moodustati 1977 kahest asulast: idapoolsest Jüri külast (varem ka Jüri asundus, moodustus 1920. a-tel Jüri kirikumõisale kuulunud taludest) ning läänepoolsest Sommerlingi asundist. Viimase nimi pärines Sommerlingi-nimeliselt sovhoosilt, mis omakorda oli nimetatud kommunisti Arnold Sommerlingi järgi. Sovhoosiasula keskele jääb ka ajalooline Lehmja mõis ning varasem küla (vt selle kohta Lehmja nime alt). Vrd Jüri². – PP

ENE: VII, 215–216; KNAB

Jüri² <-sse> Jür – kihelkond ajaloolisel Harjumaal, sks *Jürgens*. ♦ Jüri kihelkond tekkis P. Johanseni oletusel 1224, oma nüüdse nime on ta saanud kiriku nimipühaku (ladina *Georgius*) järgi. Varasem nimi oli Vaskjala kihelkond (1241 *parochia Waskæl*, 1435 *Waschel*, 1546 *Waschkell*), seda kasutati XVI saj-ni. 1586. a revisjonis on juba *Kirchspiell Sanct Georgen*. Taani hindamisraamatus esineb samas tähenduses *Ocrielæ kylægund*, st muinaskihelkond. Seda on tõlgendatud mitmeti, mh kui vigast nimekuju, mille asemel peaks olema nt *Otrielæ*, st **Otriälä* (tuletis isikunimest *Oteri*), või kui Järveküla rööpnime *Heckelal*'i teisendit (P. Johansen). Pakutud on ka tõlgendusi *ohr* 'rohke, rikkalik' või 'oder' + *jala* (P. Alvre); **Otsrävala* (A. Vassar) või „väike Rebala ~ Rävälä“ (ladina *ochre* 'ooker', st Rebala nimetõlge + vähendusliide *-la* omastavas käändes, L. Meri). J. Põldmäe seostab nime rauasulatuskohadega, mida Jüris on leitud mitu (ladina *ochros* 'soomaak'). Küllalt usutava seletuse on eelnevatele tuginedes pakunud V. Kõressaar: *Ocrielæ* on *Vaskjala* tõlge ladina keelde, *vask* võib tähendada ka metalli üldiselt. Ta oletab lähtenimeks **Vaski+ala*, arvates, et tegu ei ole *jala*-lõpulise nimega. Märgitagu siiski, et *Ocrielæ* võib olla ka segakeelne nimi: algusosa on tõlgitud (kusjuures ebatäpselt, sest vask on ladina keeles *cuprum* või *cyprum*), lõpp aga jälgendab eesti kohanime *jala*-lõppu. **Harju* maakonnas olevat Jüri kirikut ei

ole jõutud kuidagi ülesse ehitada. Mis päeval ehitud, see ööse maa sisse vajunud. Viimaks läinud ehitaja meister targa juure nõuu küsima. Tark annud mehele seitsmet sorti salarohitusid ja käskinud järgmisel neljapäeva öösel neid rohtusid sisse võtta ja siis magama heita. Siis saada talle unes üteldud, mis tal tuleb teha. Mees teinud nõnda ja näinud unes, et keegi teda käskinud: „Võta kolm Jüri-nimelist meest ja pane elusalt altari kohta kiriku müüri sisse. Siis ei vaju kirik enam maa sisse.“ Ehitusemeister võtnud enesele päeval mehi abiks, võtnud mõisaväljal tööololejate hulgast kolm Jürid. Kirikut saadud nüüd üles ehitada ja pandud kiriku nimeks Jüri kirik. (1893) – PP

Alvre 1984b: 47–48; Bfl: I, 160, 1279; Joh LCD: 187, 211; KM: E 5568 (16) – 1893; Kõressaar 2003: 131–132; LCD: 47r; Meri 1976: 381–383; Põldmäe 1983: 505–506; Põldmäe 1991: 9–10; Rev 1586: 84

Jürikäla [*jüri_küla*] <-`külla ~ -sse> Ksi – küla Jõgeva maakonnas Puurmani vallas (Puurmani ms). ⇒25A4 ♦ Puurmani mõisast lõunaküljele 1920. a-tel rajatud asundusküla (varem oli sealkandis ka mõisatöölise maju). Küla on veidi halvustavalt tuntud ka Kaikaküla nime all. * *Jüri küla* on sellepärast Jüri küla, et siin oli palju Jürisid: *Paemurd Jüri*, *Vabamäe Jüri*, *Junts Jüri*, *Türk Jüri*, *Freiberg Jüri*. Üks Jüri on vanaisa järgi pandud, see elab veel praegugi, nüüd teised on kõik surnud. See küla siis ehitati Eesti ajal, asunduskruunid anti. Minu isa ostis veel kaks juurde, siis oli kolm krunti. (1989) – PP

KM: RKM II 431, 234/5 (6) – 1989; KN; KNAB; PTK I: 50

K

Kaagjärve [ˈkaag_järve] <-järve ~ -le>, koh hrv *Kaagere Krl*, Val – küla Valga maakonnas Karula vallas, mõis, sks *Kawershof*, 1541 *Rastgarwe*, 1588 *Kadwer Moiza*, 1627 *Kaifers Gut oder Restgerw*, 1638 *Rösterjerwe oder Caverszhoff*, u 1690 *Kafwers Hoff*, 1717 *Kaifhera wallast*, *Cagwerre wallast*, *Kajjere wald*, 1798 *Kawershof*, *Kaawri M.*, 1909 *Кагьярвская вол.* (vald), 1923 *Kaagjärve*; läti *Kägeri*. ⇒43B2 ♦ Vanast külanimest pärinev mõisanimi oli kasutusel veel XVII saj keskpaigani, siis asendus see täielikult kesk-aegse mõisnikusoo perekonnanimest Kawer saadud nimega. Kaagjärve mõisa alla koondusid varem samast mõisast jagatud *Krüüdneri (1627 *Kruedeners Hoff*) maad Valga linnast vahetult ida pool. Selle XVII saj mõisa keskuseks on peetud Seelimõisat praeguses Lätis, mis veel varem oli küla (1601 *Selekuella*, 1638 *Zehlikyllo*), hiljem Kaagjärve mõisa kõrvalmõis (sks *Sehnen*, läti *Sēli*). Varem Sangastele kuulunud maadest läks XVII saj Kaagjärve mõisa alla suurem osa *Kiveste (*Kiwiest*, *Kiewes*) külast Kaagjärvelt kirde pool (↑Mürgi). 1920. a-test oli Kaagjärve asundus, mis pärast 1940. a-id jagunes kolmeks küllaks, al 1977 taas küla. Mõisa eestikeelse nime Kaagjärve kujunemine käis kahes järgus. Esmalt on kasutusel olnud perekonnanime *Kawer* mugandused, sh *vere*-lõpuline nimevariant. XIX saj II poolel, kui tekkis talurahvavald ja vallamaja Rautina järve kaldale, asuti valla nime tõlgendamata järve-lõpulisena. L. Kettunen on nime tegelikku päritolu teadmata pidanud seda järvenimel põhinevaks, järve nime aga saaduks linnunimetusest *kaagutaja* või sõnast *kaak*. Kaagjärve mõisa vana nimi pärineb küllalt (1627 *Reste Kuella*, 1638 *Röstifer kyllo*), otsesemalt selle küla järgi nimetatud järvelt (1627 *Reste Jerwe*, tänapäeval ↑Rautina järv). Kadunud külanimi on säilinud Rästina talurühma nimes, mis jääb Rautina järve ja Kaagjärve Alamõisa vahele, sealsamas leidub ka Rästina soo. Samasugune *Räste küla nimi on kuni XVII saj-ni leidunud Krabil (Rõu, ↑Harjuküla). Kaagjärve asundusküla jaguneb Mäemõisaks (Krl, läti *Kalnamuiža*), mille tuumikuks on XIX saj II poole härrastemaja (pikka aega koolimaja), ja Alamõisaks (Val, läti *Lejasmuiža*), kus paiknevad 1880. a-tel rajatud vabrikud (sks *Kawershof Fabrik*, ka Kroodi, sks *Grotenhof* Karula ja Kaagjärve tollase omaniku von Grote järgi). 1970. a-tel olid need nimekirjas Mäeküla ja Alaküla nime all, mis 1977 uuesti kokku liideti. Kolmas liidetud küla oli Parandu (Krl, 1970 Metsaküla). Kaagjärve piiresse läänes jääb ka ↑Struuga küla. Vrd Kaagvere¹, Krabi, Rautina järv. – ES

BAL: 668; BHO: 206, 543; EAA.1297.2.1:16, 32, 34, L 14, 30, 32; EO: 306; KNAB; LGU: II, 839; Lvv: II, 80–81,

294; Mellin; PA I: 249; Rev 1624/27 DL: 161; Rev 1638 I: 27, 30; ÜAN

Kaagna [ˈkaagna] <-le>, koh <-lõ> Kan – küla Põlva maakonnas Kanepi vallas (Hurmi ms, Sõreste ms), 1723 *Locko Kagna Jaan*, 1783 *Kaegna Mihkel*, *Kagna Juhhan*, 1923 *Kaagna* (talv). ⇒39C2 ♦ Hurmi mõisa Kaagna talu oli hajatalu mõisa läänepiiril. Tänapäeval kuulub Kaagna küla alla ka Mähä ja Muhulaane kant Sõreste, varem Piigandi mõisa alt. Naabertalude suhtes külatuumikuks hakati Kaagnat pidama pärast Teist maailmasõda, kui kaheks jagunenud talu juurde tekkis ühismajandi tootmishooneid. Kaagna nimi pärineb talupoja lisanimest. Selle päritolu on tundmatu. M. Kallasmaa on Saaremaa kohanime Kaagena koppel puhul oletanud lühenenud järelosa *-nina*. Ruumilise läheduse tõttu võiks Kaagna nime seostada ka Kaagverega, nagu on teinud L. Kettunen. Veel üks võimalik seletuskatse on juudi perekonnanimi *Kagan*, eestipäraselt käänatult **Kaagan* : **Kaagna*. – ES
EAA.1267.1.286:234, L 458; EO: 148; SK I: 62; RGADA.274.1.174:478, L 471p; ÜAN

Kaagu <Kaaku ~ -sse> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1638 *Kago Hint*, 1684 *Kakonen Häntt*, 1688 *Kackon Hinto* (jt), 1782 *Kago Iwamm*, 1798 *Kagu*. ⇒45B2 ♦ Kaagu nimi tuleb talupoja lisanimest, 1684 oli sellenimelisi poolemehi juba viis. Lisanime päritolu pole teada, kuid soome perekonnanime *Kaakko* : *Kaakon* peetakse kõige tõenäolisemalt tulenevaks linnunimetusest, vrd *kaakkuri* 'kaur'. Kaagu nime soomepärasena tajumist näitab ka Rootsi maamõõtjate mugandus *Kakonen* (Kaakkonen) 1684. a. Naabruses Pindi mõisas leidub Kaagataja järv (vrd 1588 Pindis peremees *Hans Kagathoy*). Kaagu küla paikneb vanas asustuskeskuses, mille külanimi (suursarase nimi) oli varem **Hatusitsa* (1561 *Xamyzuua*, 1588 *Chatuzicza*, 1627 *Cattositz*). Kaagu põhjaosa talurühm kannab Tsertsu nime. Kaaguga on 1977 liidetud ↑Palaköstö küla. Vrd Külaoru. – ES
EAA.308.2.178; EAA.1865.2.141/2:45, L 45; Mellin; PA I: 33, 35; Rev 1624/27 DL: 77; Rev 1638 I: 164; Roslavlev 1976: lisa 7; Sukunimet 1992: 157; Truusmann 1897a: 39

Kaagvere¹ [ˈkaagvere] <-verre ~ -sse>, koh 'Kaagri <-le, -n> Kan – küla Põlva maakonnas Kanepi vallas, mõis (Kooraste ms), sks *Kagrismois*, 1540 *Kaever*, 1582 *Kaigwerkilla*, 1627 *Kagrismoysa*, *Kagri Kuella*, 1638 *Kakafer*, 1685 *Kaifers Hoff*, 1723 *Kagrismoisa*, *Dorf Kagwer*, 1798 *Kaifer*, *Kagremoiss*, 1839 *Kagrismois*. ⇒39B2 ♦ 1530. a-test peaaegu kolm sajandit Stackelbergidele kuulunud mõisa kaks algupärast lahus-tükki olid veel Jõksi (Hoboala) ja Peetrimõisa. 1820 läks Kaagvere mõis Koorastega samade omanike kätte. XIX saj keskel ühendati see ametlikult Koorastega ja Kaagveres säilis üksnes kõrvalmõis. Kaagvere

küla alla kuuluvad nii endise mõisa põlistalud kui ka mõisamaadele 1920. a-tel rajatud asundustalud. 1920. a-test oli Kaagvere asundus, al 1977 küla. Keskaegne mõis on saanud nime külast. Baltisaksa kirjanduses leidub arutelusid, miks just see mõis võiks olla mõisnike suguvõsa *Kawer* (varem ka *Kaifer*) algkodu. Peamine põhjendus on, et al XVI saj algusest, kui teisi valdusi Kaweri nimega seostama hakatakse, ei ole siinse mõisa omandisuhetes kunagi Kawereid mainitud. Selle arutlusega võib nõus olla, sest ürikud näitavad selgesti vana vere-lõpulise küla olemasolu, mida oleks raske perekonnanimest tekkinuks tõlgendada. Rahvasuus lühenenud kuju Kaagri võib olla vastupidise nähtuse, mõisanime perekonnanimeks tõlgendamise tulemus, samamoodi nagu 1685 *Kaifers Hoff*. Vana vere-lõpulise külanime korral on algusosa *kaag* võrreldav Kaagu lisanimega, mis on andnud talu- ja külanime mitmel pool Võrumaal. Mõeldav oleks linnunimetusega seotud muistne isikunimi, vrd Kaagataja järv (Rõu Pindi). Kaagri nimi võiks ka otse tuleneda isikunimena käibinud linnunimetuse ajaloolisest ri-tuletisest, vrd sm *kaakko* ~ *kaakkuri* 'kaur'. Teine vana külanime tõlgendamise võimalus on **Kaikvere*, milles diftong on lihtsustunud pikaks a-ks. See annaks hea lähte perekonnanime *Kaifer* tekkimiseks, millest alles hiljem sai *Kawer*, ja oleks kooskõlas esmamainingu kirjpildiga *Kaever* (mida võidi lugeda **kaefer*). **Kaikvere* algusosa **kaik* oleks kokku viidav muinasgermaani nimega *Gaike*, *Gaiko*, mille olid isikunimeks laenanud ka läänemeresoome rahvad. Vrd Kaagna, Kaagu, Kaguvvere. – ES
BHO: 165; EAA.308.2.88, L 1; Genealogisches Handbuch: Livland II, 752, 754; LGU: I, 804a; Mellin; PA I: 80; Rev 1624/27 DL: 109–110; Rev 1638 I: 50; RGADA.274.1.174:519, L 512p; Rücker; Stryk 1877: 213–214; Sukunimet 1992: 157, 160

Kaagvere² [*'kaagvere*] <-verre> Võn – küla Tartu maakonnas Mäksa vallas, mõis, sks *Kawershof*, 1549 *Kawershof*, 1584 *Dwor Jana Kaura*, *Engelbrechth Kaura* (kaks pisimõisat), 1588 *Kawer* (küla Ahja mõisasa), *Kawer Moizy*, 1627 *Fueffhausen oder Kafershoff*, 1638 *Kagewermoyse asi*, 1730 *Kagweri*, 1779 *Kawershoff oder Altenthorm*, 1782 *Kawere*, *Kaawri mois*. ⇒33A2 ♦ Kaagvere mõisast on teateid XVI saj-st, ent 1544 mainitud *Kaver* näib pigem seostuvat Kanepi Kaagverega. Poola ajal kuulus algul Kaweritele, kuid et ala oli Liivi sõja tagajärjel tühi, ühendati mõis Haaslavaga ja pandi tühjale mõisakohale talupoeg. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus (1970. a-tel asund), mis 1977 liideti Kaagvere külaga. M. Veske seob nime algusosa sõnaga *kaak* : *kaagi* 'võllas'. L. Kettunen rekonstrueerib varasemaks vormiks **Kaagivere*, kuigi märgib, et mõis kuulus Kawerite suguvõsale. J. Simm jääb usutavale seisukohale, et mõis on oma nime saanud keskaegsete omanike Kawerite nimest ja hiljem analoogia põhjal vere-lõpuliseks muutunud. Raskem on seletada nimes g-d, sest varasemates kirjapanekutes peale ühe 1638. a mainingu see puudub ning hakkab sagedamini esinema alles XVIII saj. Simm peab siiski võimalikuks, et ka g-d nimes tuleb põhjendada analoogiaga, sest nii sai kohanime algusosis eestlasest kõneleja jaoks tähenduse. L. ja I. Rootsmäe toovad ära rahvapärimuse. Ühe järgi olevat mõis saanud nime kahelt Kaave talult, mille asemele mõis vanasti rajatud. Teise järgi tuletatakse nime sõnast *kaak*

vanasti mõisa lähedal Oldenturmi (st Vana-Kastre) kindluse juures seisnud võlla järgi. Siin olnud kurjategijate hukkamiskoht ja selle järgi kutsutud mõisat algul Kaaguveereks. Mõis asunud vanasti Altenturmi talu kohal, kuid on juba 1630. ja 1684. a kaartidel praeguses kohas. Mõisa saksakeelne nimi oli vanasti Rootsmäede andmeil *Fyfhusen* või *Füffhausen*. **Minu kodu lähedal asub Kaagvere Lastekodu*. Enne oli selle koha peal seisnud Kaave talu. Mõisa loss koos mõisahoonetega aga asunud nüüdse Mäksa arstijaoskonna juures. Parun, soovides paremaid elumaju, laskis Kaave talu lõhkuda ja uued mõisa hooned asemele ehitada. Sellest talust sai mõis nimeks Kaagvere. Endist mõisat hakati nimetama Vanamõisaks. (1958) Vrd Kaagvere¹. – MJ

BHO: 206–207; EAA.2072.9.431; EM: 98; EO: 304; Hagemester 1836–1837: 42; KM: RKM I 4, 383/4 – 1958; LGU: II, 651, 804a, 978; PA I: 138, 262–263; Rev 1624/27 DL: 109; Rootsmäe 2016: 119–120; Simm 1973: 33–34, lisa 34–35; Simm 1975a: 185

Kaalepi <-sse> JMd – küla Järva maakonnas Albu vallas, mõis, sks *Kaulep*, XIV saj lõpul – XV saj algul *Caulep*, 1782 *Kaleppi*, *Kauleppi*. ⇒13C3 ♦ 1627. a-ks rajati Kaalepi küla asemele mõis. Senist Joatvere ehk Jäätvere (1492 *Yatveir*, 1564 *Jatfer*, 1871 *Jaatwerre*) küla hakati hiljemalt XIX saj lõpul kutsuma rööpselt Kaalepi külaks, nimi kinnistus 1920. a-tekst. Kaalepi mõisa maadele tekkis 1920. a-tel asundus. Mõisasüda nimetati 1950. a-tel asundiks. Mõlemad liideti 1977 Kaalepi külaga. Nime algusosa võib olla muistne isikunimi **Kau(e)*, milles murdepäraselt on *au* muutunud *aa*-ks, järelois *-lõpe* (↑Jalalõpe). Ilmselt ei pärine kohanimi heebrea nime *Kaleb* mugandusest *Kaalep*, mis on Eestis hilisem. 1977 liideti Kaalepiga Albu valla piiresse jäänud osa ↑Kihme külast. – FP
Bfl: I, 378; EAA.1.2.933:54, L 54; EVK; Hupel 1774–1782: III, 509; Johansen 1930a: 152; KNAB; Rajandi 1966: 206; Schmidt 1871; Stobke 1964: 35; Ungern-Sternberg 1912a: 92

Kaali <'Kaali ~ -sse> Pha – küla Saare maakonnas Pihlta vallas, mõis, sks *Sall*, 1782 *Kali mois*. ⇒50C4 ♦ Kaali mõis on rajatud XVI saj keskpaiku. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Mõisa eestikeelse nime seletamisel on F. von Buxhövdén lähtunud Gahlenite suguvõsa nimest (Gahlenitele kuulus mõis 1528–1727). L. Mere populariseeritud rahvusromantilise versiooni järgi oli algne Kaali järve nimi **Kaljjärv*, mille ta ühendas P. Ariste 1946. a ilmunud Kalevi-etümolooiale toetudes sõnaga *kali* 'paadirulli keeramise puu' (ja isikunimega *Kalev*). Mõis oleks sel juhul saanud nime järvelt. Vastulaused L. Merele on esitanud H. Ligi: 1) kõik kirjapanekud osutavad pikale a-le esisilbis; 2) lühikesse täishääliku pikenemine pole kooskõlas eesti foneetika seaduspärasustega; 3) Meri ajab segi mõisa eesti- ja saksakeelse nime; 4) paljude mõisate eestikeelne nimi on tulenenud omaniku nimest. H. Ligi väidetega tuleb nõustuda selle mõõndusega, et teisene täishääliku pikenemine on siiski võimalik. Kaali mõisa saksakeelne nimi *Sall* (esmamaining XVI saj keskelt) lähtub eesti sõnast *salu* või seal asunud külanimest. Balti kohaleksikonis on mõisanimega samastatud 1319 *Saltovere*, mis õigesti loetuna olnuks ilmselt *Sallovere*, see aga ei asunud Saaremaal. Vrd Salavere, Salevere¹. – MK

Ariste 1946: 922–925; BHO: 529; Buxhövdén 1851: 107; EM: 124; Ligi 1984: 290–291; LUB: II, 667; Meri 1976: 69–72; SK I: 62

Kaali järv Pha – järv Saare maakonnas Pihlta vallas (Kaali ms). ⇒50C4 ♦ Järv on meteoriidikraatrisse tekkinud veekogu. Vrd Kaali, Püha¹. – MK

Kaansoo [*'kaan_ˈsoo*] <-sse ~ -le> Sjn – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Vastemõisa ms), 1704 *Kanso Hannus* (talupoeg Vastemõisas), 1797 *Koaso, Kanzo* (küla ja kõrts). ⇒22C4 ♦ Tänapäeva nimekuju järgi on nimes sõna *kaan* : *kaani* 'rõngasuss (*Hirudinea*)', mis koos järelosaga *soo* esineb teisteski kohanimedes, kuid seda on raske ühendada kirjapanekuga, millega on nime seostanud Balti kohaleksikon (BHO): 1599 *Kubanczo Anus*, 1638 *Koanss Juergen*. Võimalik, et algselt oja vasakkaldal olnud küla oli teise nimega, hiljem on kõrtsinimi saanud külanimeks. Kaansooga on liidetud Alt-Kaansoo ja Kaansoo-Ojaküla (1930. a-test) ning Pärassaare (1601 *Perraser Jaack*, 1816 kaks talu – *Perresare Iurry* ja *Perrasare Hans*, 1839 *Perrasaar*). – MK

BHO: 178; EAA.567.3.99:40, L 42p;

EAA.1865.3.255/5:37, 38, L 37p, 38p; EAN; KNAB;

Mellin; Rev 1601: 108; Rev 1638 II: 88; Rucker

Kaara <-le>, koh *Kaara_külä* Ran – paik (küla) Tartu maakonnas Rannu vallas (Rannu ms), 1839 *Kara* (tal); sks *Kaera* (karjamõis). ⇒31C3 ♦ Kaara talumaad tekkisid 1920. a-te alguses Kaara karjamõisa baasil, külaks muudeti 1939. a paiku. 1977 liideti Kaara Ervuga. Selle nimi seondub varasema talunimega. Kohanimi lähtub lõunaeesti sõnast *kaar* : *kaara* 'kaer'. – EE

BHO: 163; EMS: II, 411; ERA.14.2.717 (Rannu vallavalitsuse S. VI 1939 koosoleku protokoll nr 5); KN; Rucker

Kaaramõisa [*'kaara_ˈmõisa*] <-sse>, koh <-dö>, varem ka **Tidrikülä* Har – paik (küla) Valga maakonnas Taheva vallas (Taheva ms), 1688 *Dietrich Kylla, Tuderkylla, Tüddruck*, 1744 *Diedrichküll, Dorf Tuder* (mõis ja küla), 1782 *Diedreküll, Kara mois*, 1864 *Hoflage Didriküll, Gesinde Karamoisa*, 1922 *Kaara* (küla), 1970 *Taheva* (asund). ⇒43C3 ♦ Kaaramõisa on praeguse Taheva küla tuumikosa. 1688. a kaardi järgi on tege- mist omaette maadega külaga sellel ajal juba Koivaliina mõisast eraldatud Taheva mõisas. L. v. Stryk on vastupidiselt väitnud, et 1688 kuulus *Diderküll* kokku Koikkülaga. XVIII saj peeti mõisat (*Didriküll*) enamasti omaette mõisaks, kuigi omanikud olid Taheva ja Koikkülaga samad. XIX saj taandus Kaaramõisa Taheva mõisa kõrvalmõisaks. Segadust nime- dega suurendab asjaolu, et XIX saj on antud ühele põlistalule mõisa lähedal Kaaramõisa nimi. Seda talu on XVII saj nimetatud Küüdreks (*Ködder*) ja XX saj rahvapärased Kaara-Andri taluks. Kaara karjamõisas paiknes XIX saj lõpul Kaara hobupostijaam. Kõrvale tekkis koos raudtee tulekuga Taheva raudteejaam (1922. a kaardil *Cm. Тайвало*, eesti keeles peale kirjutatud *Kaera*). 1922 veel Kaara nime all, muutus asula raudteejaama ja pärast Teist maailmasõda asutatud Taheva metsapunkti järgi Taheva asundiks ja 1977 nimetati Taheva külaks. Kaara kõrtsi hoones (1826 *Karamõisakõrtsi perre*), hiljem otse selle kõrval paiknes XXI saj alguseni Taheva metskond. Kaaramõisa nime aluseks võib olla kadunud lisanimi, kuid nimi võib tulla ka pilkelisest võrdlusest mitte päris mõisa ja kaera kui kergekõluja vilja vahel. Selliseid pilkenimesid on väikestele mõisatele mujalgi antud. Häibunud nime **Tidrikülä* tähendus pole selge. Kirjapil-

tide järgi otsustades võiks aluseks olla saksapärane mehenimi *Dietrich*, kuid see võib olla ka rahvaetü- moloogia. Vrd Taheva. – ES, MF

Dunsdorfs 1974: 259; EAA.308.2.167, L 1;

EAA.567.3.170:83, L 81p; EAA.2486.3.243, L 8;

EAA.1295.1.754:135, L 132; EVK; Hupel 1774–1782:

III, 294–295; KNAB; Stryk 1877: 233

Kaaratautsa [*'kaara_ˈtautsa*] <-le>, koh *Kaara_ˈtautsa* <-lõ ~ -ˈ tautsa>, rahvak ka *Kaara_ˈvadsa* <-lõ ~ -ˈ vatska> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1684 *Roppa Carsten*, 1688 *Raube Kerstena Hindt*, 1765 *Dorf Kara Tautsa*, 1796 *Kara-Tautsa oder Kara-Watsa*. ⇒44C2 ♦ Kaaratautsa oli 1977–1997 Jaanimäe küla osa. 1684. a kaardi järgi elas selles kohas veel Rauba lisanimega talupoeg *Carsten* (või juba järeltulija). Samuti leidis mitu Taudsa (*Taufsa, Tautza*) lisanimega peremeest selle koha kõrval Jaanimäe küla kandis. Kaara-osis Kaaratautsa nimes pärineb tõenäoliselt just XVII saj peremehe ees- nimest *Karsten* või *Kersten*. Miks külanimi kujunes Taudsa ja mitte tänapäeval Kaloga külega seostuva Rauba lisanime põhjal, ei ole võimalik öelda. Rööp- nimi Kaaravadsa sisaldab samuti lähikonnas levinud talupoegade lisanime, millest on saadud Vadsa küla nimi. Vrd Resto, Taudsa. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:84, L 80p;

EAA.1268.1.403:228, L 195p; Roslavlev 1976: lisa 11

Kaare [*'kaare*] <-sse> Mär – küla Lääne maakonnas Martna vallas (Rannamõisa ms), 1782 *Kare*. ⇒20B1 ♦ 1920.–1930. a-tel Kaare asundus, 1945 kirjas külanä. 1977–1997 oli Keskvere osa. Küla võis nime saada Kaare karjamõisalt (sks *Friedrichshof*) ja varase- malt külalt, mis suulise pärimuse kohaselt olevat kao- tatud seoses talumaade mõisastamisega Rannamõi- sas. 1763. a kaardil on märgitud *Kareküllsches Busch* ja küla *Karefer*. 1726. a revisjonis on Rannamõisa all märgitud küla nimega *Karrokül*, sama küla on 1689 nimega *Karfer*. Külas on nii XVII kui ka XVIII saj esi- nenud lisanimi *Karro*. Vrd Kaarma. – MK

EAA.1.2.941:389, L 380p; EAA.46.2.262; EAA.1864.2.IV-

9:14, L 13p; EVK; Rev 1725/26 Lā: 176; Uuet 2002: 95

Kaarepere [*'kaare_pere*] <-ˈperre ~ -sse> Päl – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas, mõis, sks *Kersel*, 1756 *Kareperrest*, 1768 *Caraperrewallast*. ⇒25B3 ♦ Kaarepere mõisast on teateid XVI saj keskpaigast. Praegune Kaarepere küla on XIX–XX saj vahetusel Kaarepere raudteejaama ja õigeusu kiriku ümber tekkinud asula, mida ajuti nimetati ka Aruküla alevi- kuks. Praegustes piirides moodustus küla 1977, kui Aruküla (1582 *Arro*, 1627 *Arroküllä*) nimetati ümber Kaarepereks. Kaarepere mõisa ümber 1920. a-tel kujunenud asundus liideti 1977 ↑Pikkjärve külaga. Mõisa eestikeelne nimi tuleneb v. Scharenbergide nimest, kes said omanikuks 1601. Saksakeelne nimi *Kersel* (1627) on ehk lähtunud varasemast eestikeel- sest nimest **Kärsla*, mis võib olla olnud isikunimi (sõnast *kärss*). M. J. Eisen peab eestikeelse nime varasemaks kujuks **Käärselja*. Mõisa varasem saksa- keelne nimi on XVI saj olnud *Waltershof* või *Walters- hof* (1589–1590 *Wolter Moize*). – PP

BHO: 218; KNAB; Ligi 1961: 358; PA I: 107; PA II: 468;

PTKI: 27, 45–46, 105; PTMT: II, 360; Rev 1624/27 DL: 21

Kaarli [*'kaarli*] <'Kaarli ~ -sse> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas, mõis, sks *Alt-Sommerhu- sen*. ⇒5C4 ♦ 1642 jagati Sõmeru mõis (sks *Sommer-*

husen) koos kõrval oleva küлага vendade Hastferite vahel nii, et mõis jäi Carlile (sks *Alt-Sommerhusen*) ja küla Heinrichile, kes rajas sinna samuti mõisa (sks *Neu-Sommerhusen*). Eestikeelne mõisanimi Kaarli pärineb omanikult Carl Hastferilt. 1920. a-tel tekkis Kaarli asundus, 1977 nimetati külaks. Vrd Sõmeru¹. – MK

BHO: 557; ENE-EE: IV, 189; KNAB

Kaarli² [ˈkaarli] <ˈKaarli ~ -sse> Hls – küla Viljandi maakonnas Halliste vallas, mõis, sks *Karlsberg*. ⇒30B3 ♦ 1416 oli alal *Jõetaga küla (*Jehentacke*, *Jodentack* või *Jogentacke*), 1445 *Isentacken*. Selle kohale tekkis mõis, mis eraldati ajavahemikus 1795–1811 Õisust (1797 karjamõis *Karlsberg*). Eesti nimi on saksakeelse nime mugandus. 1920. a-test Kaarli asundus, al 1977 küla. Nime lähtekohaks on isikunimi. – MK

BHO: 184; EM: 109; KNAB; LGU: I, 193; Mellin

Kaarli³ [ˈkaarli] <ˈKaarli ~ -sse> Amb – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas, mõis, sks *Karlshof*, 1775 *Carlshof*, 1782 *Karli mois*. ⇒14B1 ♦ Kaarli mõis eraldati 1775. a paiku Räsna ja Kuru mõisast. Mõisale hakkas kuuluma vaid Piilu küla. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, hiljem Kaarli küla, mis 1977 jagati Saiakopli ja Vahakulmu küla vahel. Saksakeelse nime *Karlshof* võis sellele anda Räsna mõisnik Carl Gustav von Müller(n). – FP

EAA.1248.1.10:183, L 181; Hupel 1774–1782: III, 503; KNAB; Schilling 1970: 18

Kaarlijärve [ˈkaarliˌjærve] <-le> Ran – küla Tartu maakonnas Rannu vallas (Rannu ms). ⇒31C2 ♦ Hiline küla tekkis pärast Teist maailmasõda Saviküla ja Kureküla maadel. Liitnimi on moodustatud kahe suure talu saksakeelsete nimede *Karlsberg* ja *Seehof* (Austre) algusosade eestinduste ühendamisega. Need talunimed pole kuigi vanad ning XIX saj revisjonikirjades puuduvad. Mõlemad talud kuulusid 1930. a-te andmeil Karl Undritzile. Võimalik, et esimese talu nimi seondub tema eesnimel. Pärast Teist maailmasõda talud ilmselt natsionaliseeriti ja moodustati Kaarlijärve sovhoos. – EE

Eesti talundid 1939: 259; KN

Kaarlimõisa [ˈkaarliˌmõisa] <-ˈmõisa> Võn – küla Tartu maakonnas Mäksa vallas (Kastre ms), 1826 *Karlsberg*, *Punkari-M.*, 1847 *Carlsberg*; sks *Karlsberg* (karjamõis). ⇒33B1 ♦ Kokuta küla endise Pungari talu maadele rajatud Kastre mõisa karjamõis. Nimes peitub J. Simmu järgi isikunimi *Kaarel*. L. ja I. Rootsmäe arvavad, et karjamõis kujunes välja juba XVIII saj lõpul, kui selle 1790 omandas Carl Otto v. Loewenstern, kelle järgi arvatavasti karjamõis ka nimetati. Küla rajati mõisamaadele Eesti Vabariigi ajal. Algul oli ta Kaarli asundus (1939), seejärel Kaarli (1970), al 1977 Kaarlimõisa küla. 1977 liideti Kaarlimõisaga Telliskivi küla (1922 ka Savikoa küla ~ nukk), mis rajati kandimeeste külana XIX saj keskel. Nime sai läheduses olnud tellisevabrikust, savikojast, mis lõpetas oma tegevuse XVIII saj lõpul või XIX saj algul. – MJ

BHO: 184–185; Bienenstamm 1826: 287; Rootsmäe 2016: 176, 197; Simm 1973: 34, lisa 35–36; Simm 1975a: 185

Kaarma¹ [ˈkaarma] <-le> Kaa – kihelkond ajaloolisel Saaremaal, sks *Karmel*, 1234 *Carmele*, 1407 *Carmell*, 1645 *Kahrmeß*, 1782 *Kaarma kihhelkond*. ♦ Kaarma kirikukihelkond tekkis XIII saj muinaskihelkonna põhjal, hõlmates ka osi Anseküla, Kärla, Mustjala ja

Püha khk-st. Varasemad kirjanekud annavad alust oletada, et tegemist võiks olla la-liitelise nimega või siis peegeldavad üleskirjutused nime alalütlevat käänat. Algusosa *kaar-* tuleb esile ka soome kohanimes, kus seda on ühendatud vanarootsi nimega *Kar*, *Kare*, vanataani, norra, islandi *Kari* või siis soome sõnaga *kaari* ja koeranimega *Kaaro*. Vrd ka eesti *kaar* : *kaaru* (*kaare*) 'kumer või kaarjas moodustis; eseme kaarjas või kumer osa', *maakaar* 'kaldakõverdus', *merekaar* 'maariba meres'. Nime osis *-me* võib tuleneda sõnast *mäe*. Kahtlasem on nime lähtekohaks pidada soome sõna *kaarama* 'väike laht', sest siis peaksime oletama sisekadu juba XIII saj. – MK

BHO: 186; SK I: 63–64

Kaarma² [ˈkaarma] <-le> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kaarma ms). ⇒50B4 ♦ Küla arvatakse olemas olnud juba XIII saj, 2,5 km lääne pool Kaarma-Kirikukülas on ka Kaarma maalinn. Kaarma mõis (sks *Karmel*) rajati XVI saj, küla oli sellest lõunas. Tänapäeva Kaarma külaele vastabki vana küla (Mellinil 1798 *Kertiper*, 1855–1859 *Кармель*); Kaarma ehk Vana-Kaarma mõisa maale 1920. a-tel rajatud asundus sai nimeks ↑Asuküla. A-tel 1977–1997 kandis Kaarma nime ↑Kaarma-Kirikuküla, praegune Kaarma küla aga oli liidetud Uduverega. Kaarma külla kuulub osaliselt 1977 liidetud Väljaküla (1798 *Welja*, 1922 *Välja*). Vrd Asuküla¹, Kaarma¹, Kaarma-Kirikuküla. – MK

BHO: 186; EAA.298.2.71, L 6; EM: 121; KNAB; Mellin

Kaarma-Kirikuküla [ˈkaarmaˌkirikuˌküla] <-ˈküla ~ -sse>, rahvak ka *Kergu_küla* Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kaarma krkms, Loona ms), u 1900 *Kepzo* (küla), 1923 *Kiriku*. ⇒50B4 ♦ Kaarma kirikumõisa maal tekkinud küla. Nimi on Kaarma kiriku järgi. Täiend *Kaarma-* lisati nimesse 2014, kui samasse valda sattus Kärla-Kirikuküla, varem oli nimeks Kirikuküla. 1977–1997 oli nimetatud Kaarma külaks. Kirikust lõunas asus varem Kaunivere mõis (sks *Kaunifer*), rajatud XVI saj; XIX saj oli ta Loona mõisa kõrvalmõis. Vrd Kaarma². – MK

EM: 121; KNAB; ÜAN

Kaarmise [ˈkaarmise] <-sse> Kär – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Karmis*, 1592 *Carmes*, 1645 *Kahrmeß*, *Karmeß*, 1782 *Karmisse mois*. ⇒50A4 ♦ Kaarmise mõis eraldati Elmost ja Lümandast ajavahemikus 1750–1756. Mõisa kõrval põhjas säilis samanimeline küla. Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus liideti 1977 küla. L. Kettunen peab nime kahest komponendist koosnevaks, tuginedes kohalikule hääldusele *ˈkaarmõise*. Tõenäoliselt on nime algusosa *kaar* identne Kaarma nimes leiduva vastava algusosaga. Vrd Anijala¹, Kaarma. – MK

EM: 122; EO: 133; SK I: 64

Kaarnajärv [ˈkaarnaˌjær] Ote – järv Valga maakonnas Otepää vallas Otepää külas, 1628 *Surri*, *Suri Jerw*, 1628 *Karnamah* (tal), 1638 *Karme*, *Kormant* (küla), 1685 *Karnama Jerw*, 1867 *Karnatz Jerw*. ⇒39A1 ♦ 1628. a revisjonis on järve nimeks veel Suurjärv. Samal ajal on olemas olnud *Kaarnamaa (*Karnamah*) talu ja järvest ida või kirde pool küla (1638 *Karme* ja *Kormant*). Hiljem külanimi kadus ja küla kohale tehti Anne ehk Kaarna karjamõis (sks *Annenhof*). Järvenimi vahetus XVII saj lõpuveerandil. Endisele külaele ja järvele on nime andnud läheduses olev kahe tipuga silmapaistev Kaarnamägi Vana-

Otepää külas, mille jalamil on praegugi Kaarnamäe talu. Mäenime aluseks on linnunimetus *kaarna(s)* ~ *kaaren*. Nimeahel on siis olnud selline: *Kaarnamägi* > *Kaarnamäe järv* > *Kaarnajärv*. Järvest voolab välja Kaarnaoja. See on tekkinud juba järvenime eeskujul. Oja äärde allavoolu Kastolatsi küla maale on tekkinud veel uus Kaarna-nimede pesa. Seal on samuti Kaarnamägi ja Kaarna talud. – MF

EAA.308.2.88, L 1; EAA.2059.1.169, L 1; KNAB; Rev 1624/27 DL: 107–109; Rev 1638 I: 10–11

Kaaru <-le>, koh ka *Kaaru küla* <-`küllä> Plv – küla Põlva maakonnas Mooste vallas (Mooste ms), 1627 *Kauro Mick*, 1686 *Kauro Jack*, 1741 *Karro Jack*, *Karo Jacob*, 1757 *Kahro Jacob*, 1805 *Karoküllä*, 1839 *Karroküll*. ⇒40B1 ♦ Nimi on alguse saanud Kauksi mõisa talupoja lisanimest. 1686. a kaart näitab, et sellise lisanimega peremehed elasid Kauksis praeguste Vigla, Saksa ja Palgi talu kohal. Vanast asukohast on säilinud metsanimi Kaarulaan lõuna pool praegust Kaaru küla. 1757 loetletakse Kaaru ja Poolakese talu kõrvuti, oletatavasti asusid need siis juba praeguse Kaaru küla kohas. Kaaru nimi pärineb talupoja lisanimest *Kauro*. Suure tõenäosusega on see isanimi vene ristinimest *Gavril*, mis omakorda tuleb alg-nimest *Gabriel*. Vrd seto mehenimi *Kauri*, *Kaurila*, soome-karjala *Kauro*. Võimatu pole siiski ka lisa-nime pärinemine linnunimetusest *kaur*. Nime on aja jooksul rahvaetümololoogiliselt kokku viidud sõnaga *karo* 'karu', tsariaegses ametlikus pruugis pääses see maksvusele mõisakaardi nimena *Karro*. 1757. a kirjapildis tähistab *h* ilmselt pikka *a*-häälikut. Kaaru põhjaosas on Vennekurmu talud, mis kuulusid Ahja mõisa (Võn) alla. Vrd *Kauru*, *Kaurutootsi*. – ES
EAA.567.3.183:14, L 15p; EAA.3147.1.172:198, L 180p; EAA.567.2.710:2, L 2p; Rev 1624/27 DL: 55; Rücker; Sukunimet 1992: 186

Kaaruka <-sse> Jln – küla Järva maakonnas Roosna-Alliku vallas (Roosna-Alliku ms), 1564 *Kobbracas*, 1571 *Kobbrocas oder Kaurokas*, 1788 *Karoka*, 1871 *Kauroka*. ⇒13C3 ♦ L. Kettunen pakutud seos sõnaga *kaarukene* 'jahumardikas' pole usutav. Tõenäoliselt on nime algne kuju olnud **Kabruka*, mis on hiljem muutunud **Kaurukaks* ja murdepäraselt teisenenud *Kaarukaks*. Nimes võib sisalduda sõna *kaber* : *kabra* 'metskits'. Varaseimate kirjapanekute järgi võib nimi tulla ka loomanimetusest *kobras* : *kopra* (küla juurest algavad Vodja jõgi ning Tondissaare raba). Talude paiknemise tõttu kahel pool teed hüüti Kaarukat vahel Venekülaks. Küla jagunes järgmisteks osadeks: Käkiküla (Jõngu talu kant), Külaots (teeäärsed talud keskusest loodesse), Lipamäe (idaots), Suurots (teeäärsed talud keskusest kagusse) ja Topametsa (endine saunaküla lääne pool teed). Vrd *Kaberla*. – FP

EAA.1.2.933:14, L 14; EAA.1.2.935:36, L 44;

EAA.854.4.12; EES: 167–168; EO: 58; KN; Schmidt 1871

Kaasikaia [*kaasik_äia*] <-le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Kohtla vallas (Järve ms), 1945 *Kaasikaja* (küla), 1970 *Kaasikaia*. ⇒7A2 ♦ Kaasikaia asutati Järve mõisa maadele 1919. a maareformi järel, ametlikult 1935, kui anti load asundustalude rajamiseks. 1977–1997 oli ametlikult Järve küla osa. Nime võib vaadelda kui variatsiooninime, idas on Kaasikvälja küla. Nime aluseks on *kaasik* : *kaasiku* 'kasemets' + *aed* : *aia*. Kaasikaia ja Kaasikvälja küla on koos kut-

situd ka Krabuliks Järve mõisa metsavahikoha nime järgi. Vrd Kaasikvälja. – MK

KNAB; Krabuli

Kaasiksaare [*kaasik_saare*] <-`saarde> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas (Venevere ms), u 1900 *Казиксааръ* (küla). ⇒15C3 ♦ Algselt Venevere mõisa kahepäevakohad. Nime aluseks on *kaasik* : *kaasiku* + *-saare*, mis on olnud alal mitmete kohanimede järelois. Kaasiksaare üks osa on olnud külast põhjas Iiba, endine veskikoht (külanä 1726, 1818 *Iba*, u 1900 *Иба*, vt ka Regissaare). 1977 liideti Kaasiksaarega Mariküla (1726 *Marriküll*, u 1900 *Марикюля*), ↑Regissaare ja Västriku (1970). – MK
EAA.854.4.171, L 1; EAN; EVK; KN; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 224

Kaasiksoo [*kaasik_soo*] Lüg – soo Ida-Viru maakonnas. ⇒16B1 ♦ Kutsutud ka Kaasiksaare sooks. Soo asub Piilse, Rääsa ja Lipu vahelises kolmnurgas. Nime lähtekohaks on *kaasik* : *kaasiku*. Viru-Nigulas on olnud ka Kaasiksoo küla (1913 *Казиксоо*), mis liideti 1977 Nurkse külaga. – MK

KNAB

Kaasiku¹ <-le> Nis – küla Harju maakonnas Kernu vallas (Laitse ms), 1699 *Kasiko Perre*, 1877 *Kaasiko* (talu). ⇒11A2 ♦ Külanä tundub olevat hiline, mainitud hiljemalt 1945. Lisanimena võis nimi olla vanem, juba XVI saj II poolel on piirkonnas mainitud talupoega *Kaske Laur*, 1689 Kibuna küla all *Kasiko Tõnnis*. Schmidt kaardil 1871 on mainitud kujul *Kusiko*. Enne Teist maailmasõda kuulus ala Kibuna küla alla, kus oli Kaasiku ja Kaasiku-Uuetoa talu. Nime lähtekohaks on *kaasik* : *kaasiku*. Kaasikuga on 1977 liidetud Aruküla (1241 *Arhukylæ*, 1844 *Arrokül*, u 1900 *Арокюля*), Mõisaküla (külanä 1922) ja osa Metsakülästä (ka Metsküla, 1913 *Метскюля*). – MK
EAA.1.2.C-IV-88; EAA.1.2.931:141, L 134;
EAA.1.2.940:647, L 635p; EAN; Joh LCD: 317; KNAB; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Kaasiku² <-le> Käi – küla Hiiuma maakonnas Käina vallas (Vaemla ms), u 1900 *Kaaziky*. ⇒48B3 ♦ Küla on asutatud 1867, mil Vaemla mõisa vabadikud ümber asustati. Nimi tuleb sõnast *kaasik* : *kaasiku* 'kase-mets'. Vrd *Vaku*. – MK

HK: 60; KNAB

Kaasiku³ <-le> Trm – küla Jõgeva maakonnas Kasepää vallas. ⇒26A1 ♦ Murru küla osadest 1998 moodustatud küla. Küla südamik oli varem Ranna mõisa järgi; asustus tekkis sinna 1920.–1930. a-tel Omedu küla jõe taguse laiendusena. Nimi on arvatavasti tuletatud Kasepää nimest, mille alla piirkond kuulus enne Murru küla loomist 1977. – PP

KNAB

Kaasiku⁴ <-le> Mär – küla Lääne maakonnas Martna vallas (Väike-Lähtru ms), 1591, 1592 *Kaseka*, 1598 *Kasike och Kurise*, 1726 *Kasick*, 1798 *Kasik*. ⇒10B4 ♦ Külas oli XIX saj ka Kaasiku ehk Kurisoo karjamõis (1844 *Kurrisal*). Külast põhjas on Orkse (LNg), endine Palivere mõisa kõrvalmõis (1593 küla *Orkisy*, 1798 karjamõis *Orks*, 1922 Orkse küla). Vrd *Kaasiku*². – MK
EAA.1.2.937:73, L 72p; KNAB; Mellin; Rev 1725/26
Lä: 180; Saaga: Originalet av Jakob Koits registerverk.
Del 1, K:2, O:3; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:136, L 134

Kaasikutaguse [*kaasiku_taguse*] <-le>, rahvak varem ka *Kandi küla* Lai – paik (küla) Jõgeva maakonnas

Jõgeva vallas (Jõgeva ms), 1882 *Hofsansiedlung Kasikotagga*, 1909 *Kasigutaga*. ⇒25A2 ♦ Endine popsiküla, liideti 1977 Võduverega. Nimi on ilmselt kirjeldav, Jõgeva mõisa poolt vaadates antud. – PP

BAL: 599; KNAB; LVVA.6828.3.1051, L 1

Kaasikvälja [*kaasik_välja*] <-le>, koh *Kaasik_vällä* Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Kohtla vallas (Järve ms). ⇒7A2 ♦ 1939 oli kirjas Kaasikvälja asundusena, 1945 juba külanä. 1977–1997 oli ametlikult Järve küla osa. Nime võiks käsitada variatsiooninimena, vrd külast läänes on Kaasikaia küla. Küla olevat rajatud XX saj I poolel. Kaasikvälja nime aluseks on *kaasik* : *kaasiku* 'kasemets' + *väli* : *välja*. Kaasikvälja ja Kaasikaia küla on koos kutsutud Krabuliks. Vrd Kaasikaia. – MK

ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 12-525 asunduste kohta); EVK; KN; KNAB

Kaasmaru [*'kaasmaru*] <-le> Nõo – paik (küla) Tartu maakonnas Nõo vallas (Tähtvere ms), 1582 *Kazmierow*, 1588 *Kazmer*, 1627 *Kasamah Kuella*, 1638 *Kasamakyllo*, *Kasemer kyll*, 1839 *Kasmar*. ⇒32B2 ♦ Liideti 1977 Nõgiaruga, olles ka varem sageli loetud selle osaks. A. Westrén-Doll pidas 1582. a nimekuju muundunud poola nimeks *Kazimierz*, millega ei saa nõustuda. Kohanime tuumosa on olnud kolmeosaline, koosnedes sõnadest *Kaas*, vahest *maa* või *mäe* ning *aru*. Nime algusosa võib lähtuda isikunimest *Kaas*, mille lähteks on *Karl* (samalähtene on nt sm *Kaasmarkku*). *Aru*-lõpuline kuju on paralleelselt kasutusel olnud hiljemalt juba XVII saj külanimes. Vrd Saaremaa kohanimetid *Kaasama*, *Kaasaaru*. – EE

PA I: 50, 226; Rev 1624/27 DL: 133; Rev 1638 I: 60, 67; Rucker; SK I: 64; SPK: 121; Uuet 2002: 112; Westrén-Doll 1923: 50

Kaatermu <Kaatermu ~ -sse> lis – küla Ida-Viru maakonnas Illuka vallas (Pagari ms), 1583 *Katnurm* (küla), 1726, 1796 *Katnorm*, u 1900 *Kamepmo*. ⇒17A1 ♦ E. Varep on oletanud küla olemasolu enne Liivi sõda. Nime algkujuks on pärimuse kohaselt olnud *Katkunurme*, arvatavasti sõnast *katk* : *katku* 'soomülgas'. Kaatermuga on 1977 liidetud Raasiku küla (1583 *Rasikusby*, 1738, 1844 *Rasik*, u 1900 *Пазукѳ*). Küla lõunaossa jääb Maladina, endine metsavahikoht. – MK

EAA.1225.2.1:4, L 3p; EVK; KNAB; Mellin; Paucker 1847–1849: II, 46; Rev 1725/26 Vi: 164; Schmidt 1844; Varep 1983: 92–93

Kaatsi <'Kaatsi ~ -sse> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas (Suure-Kambja ms), 1418 *Kāds*, 1424 *Katis*, 1430, 1504 *Kades*, 1591 *Kac*, 1592 *Kacztikula*, 1638 *Kahtzakullo*. ⇒33A3 ♦ Küla nimi tuleneb tõenäoliselt kunagise omaniku nimest, sest 1418 pantis küla Hinrik Katze (ka Kadsze). Teisalt on võimalik, et omanik sai nime küla järgi. Sel juhul võib tegu olla tsi-liitelise kohanimelga (vrd Kuigatsi jt). A. Westrén-Doll ei seostanud 1582. a nimekuju *Kacz* Kaatsiga. 1977 liideti Kaatsiga Tapu-Soe (ka Tapu) küla. See oli nimetatud Tapu mõisa (sks *Lilienheim*, varem *Kleinhof*) järgi; mõisasüda jääb praegu Talvikese külla. Kaatsi piiridesse jäävad läänes Simka (1839 *Simka*) ja põhjas Trossi, mida on XX saj alguses vahel eraldi küladeks arvatud. – EE

EES: 110; EM: 92, 162; EMS: II, 432–433; LGU: I, 217, 231, 248, II, 75; PA II: 339, 425; Rev 1638 I: 78; Rucker; Westrén-Doll 1923: 41

Kaatsora kund [*'kaats_ora kund*] <'kundu> Vas – mets Võru maakonnas Misso vallas Kisõjärvest lõunas

(Misso ms), 1627 *Katrayse* (järv), 1638 *Kahtsrayse Jerw*. ⇒45B3 ♦ *Kund* : *kunnu* on Vastseliina khk lõunaosas kujunenud peamiseks liigisõnaks suurema metsamassiivi tähistamisel. Metsale on andnud nime Kaatsora järv, tänapäeval kinni kasvanud järv Misso-Tsiistre tee ääres. Järvenime on rahvasuus hakatud tõlgendama kui sõnadest *kaats* (vrd *kaadsaq* 'püksid') ja *ora* 'oja' koosnevat. XVII saj kirjanekud näitavad, et pigem on nimi sisaldanud sõnu *kaats* ja *reis* 'püksiharu'. XX saj oli sõna *reis* võru keelest kadunud, vrd nime Kaadsahara järv lähikonnast Kirikumäelt. Ka Kaatsora nime puhul näib, et vaheastmeks on olnud **Kaats+haro*. Nimetamismudel on läänemeresoome keelte alal tüüpiline väikeste kaheharuliste järvede puhul, vrd Soomes palju korduv nimi *Kaatiolampi*, *Housulampi* 'püksilomp'. – ES

Rev 1624/27 DL: 74; Rev 1638 I: 159

Kaatsova [*kaat's'ova*] <-sse>, koh <-he>, kirjak ka *Kalde Se* – küla Petseri rajoonis Pankjavitsa vallas (Pan, Seeridsä nulk), vn *Качево*, ? u 1790 *Качова*, u 1866 *Качева*, 1872 *Качево*, 1904 *Kaat'sova*, *Качево*, u 1920 *Katševo*, 1928 *Kalde*. ⇒46A2 ♦ XIX saj kuulus Vilo kogukonda ja Saalessa (*Залесье*) kogudusse. Kohanimi võib lähtuda eesnimest *Kaats* : *Kaatsi*. Arvesse võiks tulla ka Kagu-Eesti *kaadsa'* ~ *kaatsa''* (vanaaegsed) meeste püksid; püksisäär', *kaatsatama* 'kädistama' (Kan, Se). Vene algupära korral vrd *качать* 'kiikuma, kõikuma, raputama, kõigutama' (ka tuletis *качели* 'kiik'). Pihkvamaal oli *Katšalovo* (*Качалово*) ja *Katšanovo* (*Качаново*) küla, viimane on praegu Lätis (*Kacēni*). J. Truusmann pakkus seletuseks läti sõna *kaķis* 'kass'. Kalde nime määras külele siseminister Petserimaa kohanimede esimese eestistamise käigus 1928. Vrd Kaatsi, Kaatsora kund. – AK

Academic; Eesti TK 42; Hurt 1904: XXIII; KNAB; PGM 1785–1792; Pskov 1885: 539; RT 1928; SeK: 36; Setumaa 1928: kaart; Truusmann 1897b: 25; Vasilev 1882: 129; Vene TK 126; VES; VMS

Kaatvere [*'kaatvere*] <'verre ~ -sse> Ksi – paik (küla) Jõgeva maakonnas Puurmani vallas (Härjanurme ms), 1582 *Kazwer*, 1592 *Kadwer*, 1627 *Kattwer*. ⇒25A2 ♦ Liideti 1977 Härjanurmega. V. Palli arvates ei õnnestu tüvele *kaat-* leida vasteid eesti isikunimede või sõnade hulgast, ka võrreldavaid kohanimedid on vähe (ehk nt Kaatermu). Sugulaskeeltest saab lähedaste sõnadena tuua soome *kaattu* 'vooditekk' või liivi *kat* 'kate'. – PP

KNAB; PA I: 117; PTK I: 46–47; Viitso, Ernštreits 2012: 107

Kaave¹ <-le> Lai – küla Jõgeva maakonnas Pajusi vallas, mõis, sks *Kawa*, 1514 *Kave*. ⇒25A2 ♦ 1741 eraldati Kaave karjamõis Rutikverest omaette mõisaks, hiljem oli seal esimene suhkruvabrik. A-st 1922 Kaave asundus, hiljem 1940. a-test küla. L. Kettunen on pakkunud seletuseks sõna *kaave* 'õhuke lumi, lumehelves, kübe, puru' ja vahest *kaave* : *kaabed* 'kummitus' (soome *kaave* : *kaaveen*). V. Pall lisab Leivu *kaavi?* 'virmalised' ja arvab, et kuigi nende sõnade tähendusisütu ei seostu hästi kohaga, võib vaheastmeks olla neist sõnadest lähtuv isikunimi. – PP

BHO: 204; EO: 267–268; PTK I: 47; Tartumaa 1925: 251

Kaave² <-le> Ksi – paik (küla) Jõgeva maakonnas Puurmani vallas (Puurmani ms), 1582 *Kawe*, 1794 *Kawelt Kawe Kõrtsi Jürri*. ⇒25A3 ♦ Liideti 1977 Laasmeega, praegu kuulub osaliselt ka Tammiku küla piiresse. Külas on samanimelised talud. 1930. a-tel nime-

- tati Kaave-Ojakülaks; nime teine pool on tuletatud Kaave jõe ääres olevatest Ojaküla taludest. Külaga liitus ka lääne pool Kaave jõge asunud Rootsiküla (1582 *Roczy*), mis moodustas Saduküla mõisa lahus-tüki Puurmani valduste keskel (XVII saj veel Puurmani järgi). Vrd Kaave¹. – PP
KNAB; PA I: 116–117; PTK I: 47
- Kaavere¹** [*'kaavere*] <-`verre ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas, mõis, sks *Kawershof*, 1560 *Kavers hoff* (mõis), 1583 *Kawier* (küla), 1797 *Kawershof*, *Kawri M.* ⇒24C2 ♦ Esimesena on märgitud mõisana, hiljem oli ühendatud Põltsamaa mõisaga, millest eraldati 1750. Al 1855 fideikomiss koos Kurista ja Kaave (Lai) mõisaga. Arvatakse, et nimi pärineb kunagisest omanikunimest von Kawerist. Kaavere kirdeotsas asus varem Oja ehk Oe karjamõis (1797 *Oja* küla ja kõrts). – MK
BHO: 206; EM: 116; Mellin; PA IV: 22
- Kaavere²** [*'kaavere*] <-`verre ~ -sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas (Koila ms), 1479 *Kower* (küla), 1671 *Klein-* u. *Gross-Kahwer*, 1796 *Kafer*. ⇒15A4 ♦ 1977–1997 oli Koila küla osa. Omamata täpset nimekirja küla kunagiste omanike kohta, on raske seostada nime mujal asuvate Kaavereodega. Nime päritolu jääb hämaraks. Tuleb siiski mainida, et Johann Kaveril on olnud vähemalt XVI saj Simunas maid, samuti on Simuna küladega XVI saj olnud seotud Rottgerdt Kawer. Nii võib seegi nimi tuleneda perekonnanimest. Vrd Kaavere¹. – MK
Bfl: I, 335; Bfl: II, 785; Joh LCD: 614; Mellin
- Kaavere³** [*'kaavere*] <-`verre ~ -sse> KJn – küla Viljandi maakonnas Kolga-Jaani vallas (Võisiku ms), 1583 *Kawier*, 1797 *Kawer* (küla ja kõrts). ⇒31B1 ♦ Dateerimata kaardil, arvatavasti XIX saj-st, mainitakse Kaavere kõrtsi (*Kawer-Krug*). Vrd Kaavere¹. – MK
EAA.3724.5.2752; EO: 311; Mellin; PA IV: 5
- Kaavi** <-le> Jäm – küla Saare maakonnas Torgu vallas (Mõntu ms), 1617–1618 *Mick Kowe*, 1618–1619 *Mick Kawi*, 1645 *Kawe*, 1798 *Kawi*. ⇒52B3 ♦ Võimalik, et nime lähtekohaks on saarte murde sõna *kaave* 'õhuke lumi, lumehelvest, kübe, puru, õhuke leivaviil; otsa jäänud, kõhnaks jäänud inimese'. Algselt on nimi olnud ilmselt talupoja lisanimi. L. Kettunen on arvanud, et Kaava, Kaave ja Kaavi nimed kuuluvad etümoloogiliselt kokku, põhinedes soome sõnal *kaava* 'kuju, kummitus, skeem'. Soome küla- ja järvenime *Kaavi* on peetud lapipäraseks, lapi sõna *gávva*, *kaavâ*, *kaavv* 'väike laht' esineb laensõnana ka Põhja-Soomes murretes. Eestis lapi mõju vast kõne alla ei tule, kuid mainimisväärt on, et Kaavi küla asub mere ääres, nii et tähendus sobiks seletama ka eesti külanime. Võib-olla näitab XVII saj lisanimi päritolu Põhja-Soomest? Kaavi loodeotsas Mässa lähedal asus XX saj algul Taalberi ehk Taalberi karjamõis (sks *Stahlbrück*, u 1900 *Штальберзь*). – MK
EO: 268–269; PTK I: 47; SK I: 65; SPK: 121
- Kabala** <-sse> Plt – küla Järva maakonnas Türi vallas, mõis, sks *Kabbal*, 1583 *Kabla* (küla), 1599 *Kabala*, 1624 *Kabballa* (küla Kahala vakuses), 1638 *Kabbala* (mõis), 1797 *Kabbal* (mõis). ⇒23C2 ♦ Mõis on rajatud vahemikus 1624–1638 küla asemele. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Võimalik, et nime aluseks on *kabel*, ladina *capella*, mis esmamainingu alusel langeb kokku sõnaga *kabel* : *kabla* 'nöör, ohelik'. Virumaa Kabala puhul on L. Kettunen lisaks toonud võrd-
- luseks *kaba* 'esileküündiv osa' ja *kapp* : *kapa* 'teatud nõu, mõõt'. Kabala on nii Harju- kui ka Virumaa. Kabalaga on 1977 liidetud Raja (1945) ja Saare (1970 *Saare I* ja *Saare II*) küla. Vrd Suurküla⁴, Viru-Kabala. – MK
EO: 74; Mellin; PA IV: 13; P XVI: 284; Rev 1624 PL: 43; Rev 1638 II: 157
- Kabeli¹** <-sse ~ -le> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Kunda ms). ⇒5C3 ♦ Kabeli on asundusküla Kunda mõisast edelas endisel Kabeliväljal. Moodustati Kunda asunduse osast 1939. a paiku, ent esines nimena juba varem, nt 1931. a topokaardil. Nimi on saadud loodusnime järgi sõnast *kabel* : *kabeli*. – MK
Eesti TK 25; ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 12-525 asunduste kohta); KN; KNAB
- Kabeli²** <-le> Mär – küla Lääne maakonnas Martna vallas (Väike-Rõude ms), 1922 *Kabeli* (küla). ⇒20B2 ♦ Küla on nime saanud Kabelimäelt, mille serval ta asub. 1684. a Väike-Rõude kaardil on märgitud kõrgendik kirjaga *Capell ställe* 'kabeliasse'. Varasem nimi oli mõisa järgi Väike-Rõude (1726 *Klein Ruda*, u 1900 *Клейнъ Руде*). Küla kirdepoolne osa on Sooaäre (↑Soo-otsa). – MK
EAA.1.2.C-1-50, L 1; EVK; KN; KNAB; Rev 1725/26
Lä: 174
- Kabelimetsa** [*kabeli_metsa*] <-`metsa> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Kohtla vallas (Kukruse ms), 1945 *Kabelimetsa*. ⇒7B3 ♦ 1977–1997 oli Kukruse küla osa. Küla on nime saanud Kabeliaia ja loodusnime Kabelimetsa järgi. Külas on ka Kabelimetsa talu. – MK
EVK; KN; KNAB
- Kaberla** <-sse>, koh ka *Kaperla* Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kodasoo ms), 1241 *Gabriel*, 1287 *Kabriel*, 1507 *Kabergel*, 1541 *Kabberla*. ⇒3B3 ♦ 1287 kinkis kuningas külast neli adramaad Tallinna Mihkli naistsisterslaste kloostrile. XVI saj algul oli omanikuks juba Anija ja Kodasoo mõisnik Herman Soye. U 1375 aset leidnud püha Brigitta imeteo kirjelduses, millega taheti põhjendada kloostrirajamist Eestisse XV saj algul, on nimetatud *castrum Cabris ~ Cabbris*. See on kindlasti liialdus (*castrum* 'kindlus, linnus') ja tähistab siiski pigem Kaberla kui P. Johanseni pakutud Kaberneeme küla, mis ilmus külanime allikatesse XVI saj. Kaberlale kuulusid küll ilmselt kalastuskohad rannikul. Nimes peitub vana metskitse tähistav sõna *kaber* (murdepäraselt *kaper*) või *kabris*. L. Kettunen peab algkuju **Kapris* kõrval võimalikuks kuju **Kaprihela* (**Kaprijala*?), mis pole siiski usutav. Pigem kajastavad -gel jt sõna küla (**Kaberküla*). Esmaste kirjapanekute *Gabriel* on kristlik isikunimi ja P. Wieselgren on leidnud sellele paralleeli Soomest, kuid ilmselt on see kirjapanijate rahvaetümoloogiline tõlgendus, mis on põhjendatav sellega, et ka *Kaber* on nimes olnud isikunimi, nagu on *la-lõpuliste* külanimedega algusosa kogu läänemeresoome alal. Seega on tegemist olnud muistsela suguvõsala nimega *Kaber* kuulunud külaga ja kalastuspaikadega lähedal asunud neemel. Külas eristatakse kaht osa: Altküla Narva maantee ääres ja Tagaküla ehk Ubari samanimelise kalda läheduses. Vrd Kaberneeme. – MJ
BHO: 160; Collijn 1926: 134; EAA.1.2.C-II-39; EE: IV, 254; EO: 72; Joh LCD: 337; Johansen 1951: 162–164; KN; LCD: 46v; Vilbaste 1956: 125–126; Wieselgren 1951: 257–258

Kaberneeme rand Valkla lähedal. 1911. EAA.1691.1.162, foto nr 3.

Kaberneeme [*kaber_neeme*] <-`neeme>, koh ka *Kaber_`nieme* ~ *Kaperneme* Kuu – küla Harju maakonnas Jöelähtme vallas (Kodasoo ms), 1537 *Kapperyene*, 1541 *Kappernimes*, 1633 *Kabbernehm*, u 1690 *Nemetotza*, 1694 *Nehme*; sks *Kabbernömm*. ⇒3B2 ♦ Algsest Kaberla küla juurde kuulunud rannaküla Kaberneeme poolsaare idaosas. XVII saj lõpul kuulus osa külast Kaberlale, st Kodasoo mõisale, osa Anija mõisale. Põhjasõja ajal jäi küla tühjaks ja kuulus al 1732 Kääniku mõisale, kuni läks 1739 jälle Kodasoole. Nimes peitub ilmselt sama *kaber* (*kaper*), mis Kaberla nimes. Kuigi sellegi külanime kirjapanekutes on segunenud *neem* ja *nömm* nagu muude seda tüüpi kohanimede puhul, asub küla selgelt poolsaarel ehk neemel (Kaberneem ehk Neemeots) ja on ilmselt saanud sellelt oma nime. Rootsi aja lõpu kaartidel on küla nimetatudki üksnes Neemeks või Neemeotsaks. Vrd Leppneeme. – MJ

BHO: 160; EAA.1.2.C-I-1; EAA.1.2.C-II-39; EE: IV, 255; EO: 72; Joh LCD: 337; Johansen 1951: 162–164, 539; Jöelähtme 2010: 143; KKI MT: 354 < EMH 2106, 2107; KN; Lepik 2002–2003: 18; Mellin; Vilbaste 1956: 126–127

Kabila¹ <-sse> Hag – küla Harju maakonnas Kernu vallas (Ruila ms), 1564–1565 *Kabbell*, *Kabel*, 1725 *Kabila*, 1782 *Kaberla By*. ⇒11B1 ♦ Nimi tuleneb sõnast *kabel*. – PP

EAA.1.2.931:147, 182, L 140, 175; EAA.2072.5.717, L 1; KNAB; Rev 1725/26 Ha: 249

Kabila² <-sse> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Vastemõisa ms), 1584 *Kabella*, 1638 *Cabbill*, 1797 *Kabbila*. ⇒30B1 ♦ Nimi pärineb tõenäoliselt sõnast *kabel*. Vrd Kabila¹. – MK

BHO: 161

Kabina <-le> TMr – küla Tartu maakonnas Luunja vallas, mõis, sks *Kabbina*, 1584 *Kabina*, 1627 *Kobinna*, *Gross Kabbina*, 1937 *Suur-Kabina* (küla). ⇒33A2 ♦ 1720. a-tel tehti Kabina küla maadele mõis (1721 oli küla veel Tammistu mõisa all). 1920. a-tel rajati sinna asundus, mis 1977 nimetati külaks. Kohanimi seostub L. Kettunen väitel sõnaga *kabin* : *kabina* 'krabin'. Teisal osutab ta, et mõisaümbruse maastik meenutab hobusekapja, pidades lähtesõnana silmas ilmselt sõna *kabi* : *kabja*. Selle õigsuse korral jääks *n*-element seletamata. Kabina mõisa lähedal läänes asus suhteliselt hiline Väike-Kabina mõis, mille järgi oli 1930. a-tel nimetatud ka küla. Praegu on see koht jäänud vee alla. – EE

BHO: 160; EM: 97, 145; EO: 143–144, 334; KNAB; PA I: 148; Rev 1624/27 DL: 39, 40; ÜAN

Kablaküla [*kabla_küla*] <-`külla ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Lustivere ms), 1583

Kablaküla (küla), 1624 *Kabballa* (Umbusi vakuses), 1638 *Cabbla Kyla*, 1797 *Kabla*. ⇒24B3 ♦ Nime aluseks võiks olla *kabel* : *kabeli* (ladina *capella*), mille käänamine sealkandis võis kokku langeda sõnaga *kabel* : *kabla*. Kablaküla loodeosa on endine Põltsamaa kirikumõisa järgi olnud Viruvere küla (1583 *Wieruwier*, 1797 *Munniwirrofer*, 1839 *Wirrofer*), mis 1939. a paiku liideti Kablakülaga, sest valla piires oli ka teine Viruvere (Pil). Vrd Kabala. – MK

EO: 74; ERA.14.2.719 (Põltsamaa vallavalitsuse 9. VI 1939 koosoleku protokoll nr 8); Mellin; PA IV: 25, 26; Rev 1638 II: 152; Rucker

Kabli <-sse ~ -le> Hää – küla Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas (Orajõe ms), 1618 *Kabligeby*, 1620 *Kablicke*, 1624 *Kabbel Jegge*, *Kabbeljeggi*, 1638 *Kabli*, 1797 *Kabblüküll*. ⇒35A2 ♦ 1620 sai Hans Plate kinnituse juba Karl IX poolt talle varem läänistatud Kabli küla kohta. Nime lähtekohaks on *kabel* : *kabeli*, *kabli*, järelosa *jõgi* : *jõe*. Kabli lõunaosas on tuntud koht nimega Lapanina. – MK

BHO: 56, 161; Pärnumaa 2010: 101; Rev 1624 PL: 31; Rev 1638 II: 40; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1618:71

Kablina <-le> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Halinga ms), 1565 *Kablina* (küla), 1575 *Kabbelman*, 1618 *Kabellmägi* (küla), 1624 *Kabbelman*, *Kabbelmay*, 1839 *Kablema*, 1923 *Kablina*. ⇒21B3 ♦ 1977–1997 oli Sõõrike küla osa. O. Roslavlev samastas külanime talunimedega 1601 *Kallame* (ilmselt Vee küla all olev *Kallame Simon*) ja 1624 *Kalmeggi* (ilmselt Vahenurme all olev *Kalmeggi Matthis*). Nime lähtekohaks on *kabel* : *kabeli* ~ *kabli* + *mägi* või *maa*. – MK

Beiträge 1874: 395; BHO: 161; EAA.1.2.932:13, L 11; EAN; KNAB; Rev 1601: 171; Rev 1624 PL: 27, 28; Roslavlev 1974–1977: 9; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1618:28; Varep 1957: 53; ÜAN

Kabrametsa [*kabra_metsa*] <-`metsa> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Võnnu ms), 1586 *Kawermetze*, 1689 *Kabrametz*. ⇒10A4 ♦ Võimalik, et nimes on vana, eesti kohanimistus säilinud germaani laentüvi *kaber* või *kabris* 'metskits (*Capreolus capreolus*)'. Kabrametsa läänepiiril on Potiküla, endine popsiküla. Vrd Kaberla, Kaberneeme, Kabriste. – MK

Ariste 1981: 22; EAA.1.2.941:732, L 722p; Rev 1586: 67

Kabriste <-sse> Aud – küla Pärnu maakonnas Audru vallas (Audru ms), 1500. a-tel *Cabbersze*, 1534 *Kabberszell*, 1624 *Kabbras*, 1680–1684 *Kabris Kylla*, 1839 *Kabrist*. ⇒28A2 ♦ Nime algusosa on lähtunud sõnast *kaber* või *kabris* 'metskits (*Capreolus capreolus*)', mis eesti keeles esineb ainult kohanimedes, enamasti isikunime vahendusel. Nimi on võinud olla kasutusel kaheosalisena, järelosa on olnud *-selja*. Vrd Kaberla, Kaberneeme, Kabrametsa. – MK

Ariste 1981: 22; BHO: 161; EO: 72; Roslavlev 1977: 7; Stackelberg 1926: 218; Varep 1957: 53

Kabuna¹ <-le> Emm – küla Hiiuma maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1668 *Kabbuna Paull*, 1684 *Kappuna Christ*, *Kappuna Paul*, 1798 *Kabbona*. ⇒47C4 ♦ 1977–1997 oli Külama osa. Kabuna nimega vrd *kabun* 'kohikukk', ka *kabuhärg* 'kohihärg', saksa *Kapaun* 'kohikukk', mis võis esineda isikunimena. L. Tiik on arvanud, et sellenimeline on tulnud Saaremaalt enne 1668, Saaremaal on Jämaja,

Pöide ja Püha khk-s Kabuna talud. Lisanimena esines XVI saj Läänemaal *Kabona Manto* (Mar) ja XVII saj Pärnumaal *Kappuns Mazs*. Soome kohanimedes esineb murdesõna *kappuna* 'madal ja peaaegu kivi vanud järvelaht', mis meie saarte kohanimedes võib olla samuti kõne alla võiks tulla. – MK

EAN; HK: 61; KNAB; NA; Rev 1601: 168; Stackelberg 1928: 133; Tiik 1970a: 607

Kabuna² <-le>, koh <-lö ~ Kabunillō> Rõu – paik (küla) Võru maakonnas Võru vallas (Vana-Kasaritsa ms), 1765 *Kabbuna Johann, Kabbuna Mick*, 1839 *Kabbina*. ⇒44C2 ♦ Liideti 1977 Meeliku külaga. Esialgu oli tegemist talupoja lisanimega Tinnüste külas. Varem, 1684, esinesid samal kohal *Kaldo* ja *Wakando* talunimed. Kabuna lisanimi pärineb tõenäoliselt sõnast *kabun* (alamsaksa *kappün*, sks *Kapaun* 'kohikukk'), vrd Wiedemanni sõnaraamatu sõimuväljendeid *vana kabun, vana kabu*. Vrd Kabina, Kabuna¹. – ES

EAA.1268.1.401:53, L 49p; EAA.308.2.178, L 1; EES: *kabun*; HK: 61; Rücker; Wd

Kadaja <-le> Võn – küla Põlva maakonnas Mooste vallas (Rasina ms), 1715 *Kaddajalt* (alaltütle), 1729, 1796 *Kaddaja*, 1839 *Kadaia*, 1923 *Kadaja*. ⇒33C3 ♦ Nimes peitub sõna *katai* : *kadaja*, mida J. Simm peab lisanimeks. Külas on 1811 elanud *Kaddaja Jakobi Jaan* ja *Kaddaja Jaani Mick*. Tartumaa koguteos 1925 annab küla paralleelnimeks Aarniku, kuid Simm neid nimesid ei ühenda. Aarniku on olnud veskikoht (1744 *Aricka*), 1731 küla (*Harika*), mis L. ja I. Rootsmäe järgi on uuemal ajal ühendatud Kadaja külaga (algselt Põlva khk-s). Nime esmamaining on a-st 1714 (*arikilt, harikolt, alaltütlevas*). Simm võrdleb nime Soome kohanimega *Aarnikka*, mida V. Nissilä on sidunud saksa perekonnanimega *Arnecke, Arnke*. Simm jääb samale seisukohale Aarniku nime seletamisel, kuigi mõned varasemad kirjapanekud seda otseselt ei kinnita. Kadajaga liideti 1977 Laane ja Rae (ka Kriimani-Rae) küla. Laane (varem ka Piirilaane, koh Laanõ) on Rootsmäede andmeil rajatud XIX saj III veerandil, varem laiunud küla asemel lai laas. Rae küla kohalgi olnud mets, mille mõisnik lasknud u 1860 maha lõigata. Nii tekkinud raiesmik (Kriimani rae), mille kohale rajatud Kriimani-Raeküla. – MJ

Mellin; Rootsmäe 2016: 90–91, 628, 638; Rücker; Simm 1973: 19, 35, lisa 3, 36; Simm 1975a: 180; Simm 1977: 111; Tartumaa 1925: 476; ÜAN

Kadaka¹ <-le> Jür – küla Harju maakonnas Rae vallas (Lagedi ms), 1537 *Kadaka*, 1565 *Katakakyle*, 1871 *Kaddakaots*. ⇒2C4 ♦ Lagedi küla ajalooline idaosa, mida on vahel ka Kadakaotsaks nimetatud. P. Johansen peab Lagedi kolme osa (Ülejõe, Lagedi, Kadaka) jäänuseks ajast XIV–XV saj, kui Lagedi mõis kuulus kolmele omanikule. Nimi pärineb puunimetusest *kadakas* : *kadaka*. – PP

Bfl: I, 1088; Joh LCD: 469; Schmidt 1871

Kadaka² <-le> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Võnnu ms), u 1900 *Kadaka* (küla), 1923 *Kadaka*. ⇒10A4 ♦ 1977–1997 oli Herjava küla osa. Küla on tekkinud arvatavasti XIX saj lõpul või XX saj. Külas on olnud Kadaka talu, millest pärimuse järgi küla nime saanud. Lisanimena on Kadaka Ridala khk-s esinenud juba XVII saj. Vrd Kadaka¹. – MK

EAN; KNAB; ÜAN

Kadaka³ <-le> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Vana-Varbla ms), 1913 *Kadakaülla*, 1923 *Kadaka*.

⇒27A1 ♦ 1977–1997 oli Mereäärse küla osa. Kadaka küla koosnes mõisa kuuendikukohtadest. Hingeloendites on küla ühe talu järgi nimetatud Kalliste külaks (1782 *Calliste*). 1689 olid talupojad *Kallista Jurgen, Kallista Peter* veel Rannaküla (*Randekulla*) all. Veel 1930. a-tel oli küla kirdeosas Kalliste talu, nüüdseks hääbunud. Kalliste nime aluseks on isikunimi. Vrd Kadaka¹. – MK

EAA.1.2.941:1153, L 1140p; EAA.1864.2.IV-9:378, L 354; KNAB; ÜAN

Kadaka⁴ <-le> Hag – küla Rapla maakonnas Kohila vallas (Lohu ms), u 1900 *Kadaka*, 1913 *Kaddak*. ⇒12A2 ♦ XIX saj lõpuks kujunenud küla, külas ka samanimeline talu, mis ilmselt ongi nime lähteks. 1977–1998 oli Aandu küla osa. Küla on ühe teise talu järgi nimetatud ka Araka külaks (1922). Vrd Kadaka¹. – PP

BAE; KNAB; Vene TK 42

Kadaka⁵ <-le> Kei – Tallinna asum Mustamäel, XVII saj II poolel *Kaddacka*, 1686 *Kaddaka*, 1688 *Kadaka Byy*, 1689 *Kaddacka By*. ⇒1A2 ♦ Endine küla, jagunes mõisakuuluvuse järgi Haabersti-Kadakaks (idaosa) ja Harku-Kadakaks (lääneosa). Idaosa liideti Tallinnaga 1958, lääneosa 1975. 1991 moodustati Kadaka asum, millesse kuulub suurem osa endisest külast (kagupoolne osa kuulub Mustamäe asumisse). Vrd Kadaka¹. – PP

EAA.1.2.C-III-2; EAA.1.2.940:1194, L 1178p;

EAA.1.2.C-II-4; Tallinn 2004: 156–157

Kadakalaid [*kadaka_ 'laid*] Phl – saar Hiiu maakonnas Pühalepa vallas, 1782 *Kaddakalaid*. ⇒48C2 ♦ Nime lähtekohaks on *kadakas* : *kadaka*. Saar on kandnud ka rootsipärase nime *Uxholm* (1798). – MK

HK: 62; Hupel 1774–1782: III, 574; Johansen 1951: 289; Mellin

Kadakalaid [*kadak_ 'laid*] Käi – saar Hiiu maakonnas Käina vallas, 1938 *Kadakalaid*. ⇒48B3 ♦ Saar asub Käina lahes. Varem nimetatud ka Vasiklaiuks. Vrd Kadakalaid. – MK

ERA.T-3.1.674, L 1; KNAB

Kadapiku¹ <- 'pikku ~ -sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Neeruti ms), u 1900 *Kadanukъ* (küla). ⇒5A4 ♦ Kadapiku küla kohal olnud vanasti Vandu küla heinamaa. Küla olevat sinna pärimuse kohaselt tekkinud pärast raudtee ehitamist 1870. a-tel, ilmselt siiski seoses maade kruntimisega. Külas on Kadapiku talu. Nimi lähtub sõnast *kadapik* 'kadastik'. 1977 on Kadapikuga liidetud Kruusimäe (1970) ja Vinnimäe (1945) küla ning osa Sirgu külast (1711, 1726 *Sircko*, 1844 *Sirgo*). Kruusi-

Kadaka küla Varbla khk hingeloendis. 1782. EAA.1864.2.IV-9, L 354.

mäe (samastatud sks kirjapanekuga 1628 *Klingenberg*) on alguse saanud samanimelisest karjamõisast ja kõrtsist. Vrd Võduvere². – MK

EAA.3.1.445:19, L 20p; KN; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 83; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del I, K:18; Schmidt 1844

Kadapiku² <-`pikku ~ -sse>, kirjak varem ka *Kadarpiku* ~ *Kadastiku* Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas (Saksi ms), 1796 *Kaddapik* (küla), u 1900 *Kadapnuku* (küla). ⇒14C1 ♦ 1977–1998 oli Piisupi osa. Nimi pärineb sõnast *kadapik* 'kadastik'. Ümbruskonnas on Kadapiku sage talunimi, kuid selles külas teadaolevalt Kadapiku talu ei olnud. Vrd Kadapiku¹. – MK

BHO: 162; EAN; KN; KNAB; Mellin; Tammik 2005: 519

Kadarpiku <-`pikku ~ -sse ~ -le> LNg – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Taebla ms), 1798 *Kaddang*, 1811 *Kaderpik*, 1857 *Kaddepick* (küla). ⇒10A4 ♦ Tänapäeva nimekuju lähtub sõnast *kadarpik*: *kadarpiku* 'kadarik', vrd *kadarbik*. Kadarpikuga on 1977 liidetud Nurme küla (1970). – MK

BHO: 162; EAA.46.2.307, L 1; EAA.863.1.437, L 6; EAN; KNAB; Mellin

Kaderna <-sse ~ -le> Emm – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1684 *Herma Kaddri*, 1688 *Herma Kidrich Jaak*, 1693 *Herma Kaddri Jaak*, 1697 *Herma Codrick Jaak*, 1712 *Kaddri Jaak*, 1726 *Catrina Jaak*, 1732 *Kadri Jaack*, 1913 *Кадерна* (küla). ⇒47C3 ♦ L. Tiik on esitanud vasteks isikunimed *Kidrich*, *Codrick* = *Godericus*. – MK

HK: 63; KNAB; Tiik 1970a: 607

Kadiküla [*kadi_küla*] <-`külla ~ -sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas (Salla ms), 1241 *Katinkylæ* (küla), 1796 *Kaddikül*. ⇒15A4 ♦ 1977–1997 oli Salla osa. L. Kettunen toob võrdluseks *katt*: *kati* 'kass' ja nendib, et liitsõnades võis esimese ja teise silbi piiril olev pikk sulghäälik lüheneda. Ta oletab ka, et *Katt(i)* võis esineda isikunimena. – MK

EO: 262; Joh LCD: 416; Mellin

Kadila <-sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Porkuni ms), 1281 *Koddiel* (küla), 1586 *Cattelono*, *Cattelaw*, 1645 *Kaddell*, 1726 *Kaddila*. ⇒15A1 ♦ Balti kohaleksikoni (BHO) ja P. Johanseni viidatud kohas (LUB) esineb a-st 1281 siin toodud nimekuju. Ilmselt on P. Johansenilt pärit samastus siiski õige, sest külanimi esineb koos Veadlaga (Johansenil *Vaetele*, LUB-s *Vaetele*). Samuti võis Johansen, kes oli ehk tutvunud käsikirjalise dokumendi endaga, lugeda sealt välja nimekuju *Kadiel*, mille esitavad ilmselt Johanseni järgi ka BHO ja ENE. LUB kirjapanek on tõenäoliselt vigane, see eeldaks hilisemat kuju **Kodila*. Kadila lähtekohaks võib olla isikunimi, vrd islandi ja norra *Katla*, *Ketill*, rootsi *Ketil*, soome *Kattilus*. Kadila asukoht on XX saj II poolel nihkunud põhja. Ajalooline Kadila küla liitus millalgi enne 1970. a-id ↑Veadlaga, moodustades praegu selle lääneosa. Külast u 2 km põhja pool olnud endine Assamalla sovhoosi asula kujunes 1960. a-tel uueks Kadila külaks, kuhu ehitati korterelamud, kuivati, sigalad, veiselaudad ja töökoda. Vrd Kadja, Kadjaste, Veadla. – MK

BHO: 162; Joh LCD: 45, 819; LUB: I, 475; Rev 1586: 42; Rev 1725/26 Vi: 249; SPK: 143

Kadja <`Katja ~ -sse> Juu – küla Harju maakonnas Kose vallas (Ojasoo ms), 1241 *Kathis*, 1417 *Kattyges*, 1680 *Caddias*, 1798 *Kadja*. ⇒12C3 ♦ Põlisküla, XVI saj oli

Maidla mõisa järgi. 1977–1998 oli Virla küla osa. L. Kettunen oletab, et nime lähteks on sõna *kadajas* 'kadakas' või **kadijas* (vrd sm *kati* 'kahju, kaotus, häving' ja nimi *Katinen*). Vrd Kadjaste. – PP

EO: 48, 197; Joh LCD: 416–417; LCD: 42v; Mellin

Kadjaste <-sse> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Uue-Vändra ms), 1500. a-tel *Kaddis*, 1624 *Kaddiss*, 1797 *Kadjaste*, 1839 *Kadiaste*. ⇒22C3 ♦ Kadjaste küla Kabelimäge peetakse vaimude nägemise kohaks. L. Kettunen peab nime aluseks *-ne*: *-se* sõna ja oletab küsimärgiliselt vormi **Kadijas*, millega võrdleb soome kohanime *Katisenlahti* ja sõna *kati* 'kahju, kadu'. Mitmeid Soome *Kati*-nimised peetakse siiski lähtunuks isikunimest, see võiks küsimusse tulla ka Kadjaste puhul. 1920.–1930. a-tel jagunes Kadjaste vallakirjades Kadjaste-Lõuna ja Kadjaste-Põhja külaks, need liideti uuesti 1977. – MK

BHO: 162; EO: 197; Pärnumaa 2010: 23, 531; Rücker; SPK: 142

Kadrina¹ <Kadrina ~ -sse> Kad – alevik Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Kadrina krkms). ⇒5A4 ♦ Alevik tekkis XIX saj lõpus Kadrina raudteejaama (1870) ja Kadrina kiriku vahele kohale, kus 1241. a paiku oli väike küla *Toruestæuæra*, mida P. Johansen on pidanud läheduses olnud suurema küla (1241 *Artinas*, 1529 *Argoma*, 1694 *Orgama*, seejärel hääbus) tütarkülaks. E. Tarveli märkuse kohaselt polevat siiski kindel, et P. Johanseni samastus nimekuju *Artinas* puhul paika peab, küla olemasolu pole tõestatud. Alevik on nime saanud kiriku ja raudteejaama järgi. Vrd Kadrina². – MK

ENE-EE: IV, 203; Joh LCD: 319, 626

Kadrina² <Kadrina ~ -sse> Kad – kihelkond ajaloolisel Virumaal, sks *St. Katharinen*. ♦ Kirikukihelkond loodi P. Johanseni oletuse kohaselt 1240. a paiku. XIII saj algul kuulus ala **Rebala* (*Repel*) muinaskihelkonda, on hõlmanud ka hilisema Väike-Maarja khk põhjaosa. Kihelkonna põhjaossa ehitati juba enne Liivi sõda Ilumäe kabel. Kihelkonnas oli muinaslinnus Võduveres Mäeotsa linnamäel ja Neeruti Sadulamäel. Kirikukihelkonna nimeks sai algselt väikese küla *Toruestæuæra* (1241) nimi, hiljem sks *Tristfer*. Kirik on ehitatud arvatavasti XV saj kespaiku. Kadrina nimi on saanud kiriku nimipühaku järgi (1566 *de kerke to Kadere*, 1765 *Trister oder St. Cathrin*). – MK

ENE-EE: IV, 203; Joh LCD: 626

Kadrina³ <Kadrina ~ -sse ~ -le> Kod – küla Jõgeva maakonnas Pala vallas, mõis, sks *Hohensee*, 1796 *Katharinenhof* (karjamõis ja veski), 1839 *Catharinenhof*. ⇒26B2 ♦ 1782 müüdi Alatskivi mõisast Kodavere küla ja 1791 Ranna mõisast maatükk koos Punikvere külaga ning moodustati Kadrina mõis. 1921. a-st asundus, 1977. a-st küla. Nimi pärineb isikunimest *Katharina*. Saksakeelne nimi oli a-st 1862 *Hohensee* 'kõrgjärv', mida tuleb ilmselt pidada tollaseks moenimeks. Vrd Kadrina². – PP

BHO: 120; KNAB; Mellin; PTK I: 48; Tartumaa 1925: 200

Kadrina⁴ <-le> MMg – paik (küla) Jõgeva maakonnas Tabivere vallas (Kaiavere ms), sks *Katharinenhof*, 1796 *Kathrinhof* (karjamõis ja veski), 1839 *Catharinenhof* (karjamõis). ⇒25C3 ♦ Algselt karjamõis, 1930. a-test küla (vahel arvati ka Kõrenduse alla). Liideti 1977 Otslava külaga. Vrd Kadrina³. – PP

Mellin; PTK I: 48

Kadrina^s <Kadrina ~ -sse> Krk – paik (küla) Viljandi maakonnas Karksi vallas (Karksi ms), 1839 *Catrinenhof* (karjamõis), u 1900 *Кадрина* (talu). ⇒37B1 ♦ Liideti 1977 Oti külaga. Kohal oli Kadrina karjamõis (sks *Catrinenhof*). Nimi pärineb naisenimest karjamõisa nime vahendusel. Vrd Kadrina³. – MK

KNAB; Rücker

Kadriorg [*kadri_`org*] <-`orgu> – Tallinna asum kesklinnas, sks *Katharinenthal*, vn *Екатериненталь*. ⇒1B2 ♦ Kesklinna ajalooline linnajagu, mis sai oma nüüdse nime sinna 1720–1729 rajatud lossist. Loss rajati Peeter I käsul ning nimetati tema abikaasa Katariina auks saksa keeles *Katharinenthal*'iks. Lossi varasem nimetus eesti keeles on olnud *kuningamõis* (1732 *kunninga mois*), hiljem on saksa nimi mугandatud Kadrintaliks ja seejärel Kadrioruks (viimane nimi esineb nt Oleviku lisalehes 1885). Piirkonna varasem nimi enne lossi rajamist oli *Fonmenthal*, rae sekretär Hinrich Fonne järgi, kellele XVII saj II poolel kuulus suurem osa sealset maa-alast. – PP

Tallinn 2004: I, 157–159; Thor-Helle 1732: 309

Kadõni <-sse>, koh <-he ~ -lõ>, kirjak varem ka *Kadeni Rõu* – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1796 *Kaddene Lukkejalla Juhhan*, 1909 *Kad-deni*. ⇒44C3 ♦ Kadõni oli 1977–1997 Pärlijõe küla osa. Külale eelnenud talurühm on vana, kuid selle nimi on vahetunud. 1684 on samal kohal elanud *Kallosa Jaack* ja *Peepo Jahn*. Talurühmal on seos *Kallosa Haini* taluga praeguse Kaluka küla kohal. 1796 oli *Kaddene* Kaluka küla all ühe peremehe lisanimi. Nimi võiks põhineda XVIII saj kirikukirjades leitud naisenimel *Kadde*, mis on *Katariina* mугandusi; selles variandis on säilinud ka algupärane *na-lõpp*. Muutuse *-ne > -ni* võib olla põhjustanud nime kasutamise mitmuses. Kohanimemkartoteegis leidub pärimus, et Kadõni talu nimi põhineb peretütre nimel Kadi või Kadri. Vähem põhjendatuks jääb võimalus, et Kadõni on hoopis slaavi päritolu lisanimi, vrd nt *Katõn* Lääne-Venemaal. Vrd Kaluka. – ES

BAL: 696; EAA.1268.1.403:464, L 412p; EAA.308.2.178, L 1

Kaelase <-sse ~ -le> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas, mõis, sks *Kailes*, 1543 *Caiselas* (küla), 1575 *Kayhelas*, *Kailes*, 1561 *Kayselitz*, 1601 *Kaysell*, 1797 *Kailes*. ⇒21C3 ♦ Mõis on rajatud XVII saj I poolel, eraldati Koongast. Selle kõrval säilis ka küla. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele Kaelase asundus, mis 1939. a paiku nimetati Aasa külaks. Praegune Kaelase küla vastab vanale külale, kuigi 1970. a-tel kuni 1977 oli kirjas asundusena. Kirjapanekute põhjal on Kaelase nimi lähtunud taimenimetusest *kaisel*: *kaisla* või isikunimest, vrd ürikunimi *Cayse* + *-la*. M. Joalaid on nime tänapäevakuju võrrelnud vepsa sõnaga *kaglaz* 'maakitsus kahe soo või metsasalu vahel'. Nime varasemad kirjapanekud siiski seda ei kinnita. – MK

Beiträge 1874: 394, 395; BHO: 166; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); Joalaid 2002: 32; Mellin; Stackelberg 1928: 142

Kaera <-le>, koh ka *Kaera küla* Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Kurista ms), 1686 *Kara Krug* (kõrts), 1747 *Kaira Krug*, 1839 *Kairo* (karjamõis). ⇒25A2 ♦ Kohanime üldnimeliseks vasteks on tõenäoliselt *kaer*: *kaera*, vaheastmeks on olnud lisanimi. – VP

LVVA.6828.2.189, L 1; PTK I: 48

Kaerepere¹ [*kaere_pere*] <-`perre ~ -sse> Rap – alevik Rapla maakonnas Kehtna vallas (Valtu ms). ⇒12A4 ♦ Kaerepere küla tihedamast tuumikosast 1997 moodustatud alevik. Vrd Kaerepere². – PP

Kaerepere² [*kaere_pere, kaerep_pere*] <-`perre ~ -sse> Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Valtu ms), 1412 *Kagervere*, 1488 *Korfer*, 1588 *Karrefher*, 1844 *Kaerewer*. ⇒12A4 ♦ Põlisküla, millest 1997 eraldati tihedam osa Kaerepere alevikuks; küla alla jäi endine hajali idaos. Nime algusosa on tõenäoliselt sõnast *kaer*, millele viitab ka 1412. a kirjapaneku *-g*. Nime järelosa on *-vere* ümber mõtestatud *-perek*s. – PP

Bfl: I, 111, 361, II, 80; Schmidt 1844

Kaersoo [*'kaer_`soo*] <-sse>, koh *'Kaerso* <'Kaerso> ~ *'Kaersu* ~ *'Käärso* HJn – paik (küla) Harju maakonnas Anija ja Jõelähtme vallas (Paasiku ms), 1241 *Kaeris*, 1249 *Caries*, 1556 *Kaeres*, 1591 *Karszo*, 1688 *Karis*, 1691 *Karizsküla*, 1702 *Kairsu*, 1858 *Kaersoo*. ⇒3B4 ♦ Liideti 1977 Salumäe ja Sambu külaga. Oli al 1249 kuni Rootsi aja alguseni Tallinna piiskopi valdus. Al 1565 kuulus Jägala mõisale, kust eraldati koos mõisaks muudetud Paasikuga 1858. Nime etimologia tundub tänapäeval lihtne: nimes on *kaer* + *soo*, kuid see pole ilmselt õige ja nimi pole üldse liitnimi. P. Johansen võrdleb seda liivi isikunimega *Kaire*. L. Kettunen, kes paigutab küla ekslikult Järva-Jaani kihelkonda, arvab, et nimes peitub sõna *karjus*, *karjane*, mis häälikumuutuste tõttu on muutunud kujuks *Kairis*, *Kaeris*. Nimelõpu *-se* asemele on tekkinud *-soo*. Johanseni tõlgenduse kohta arvab ta, et ka liivi isikunimes peitub sõna *kari* liivi vaste. E. V. Saks arvabki, et nimi on tähendanud karjasesood. Pole siiski kindel, et nimes esineb sõna *soo*, ka Kettuneni etimologia tundub olevat kunstlik. * *Kaerso old enne Kärsu küla. Lugu old nii. Jägala mõisnikkude pidulauas üks preili on kogemata pieretand, aga üks ärra võtt selle süü oma piale. Tänuks, et ta selle alva as 'sa oma süüks võttis, kinkind preili isa talle küla. Seda küla akati üidma Kärsu külaks. Iljem muudeti se nimi viisakamaks: Kaerso küla. (1949) – MJ*

BHO: 164; EO: 195–196; Joh LCD: 392; KN: 1949; LCD: 45v; LUB: I, 206; Saks 1974: 37

Kaeva <-le> Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas (Einmanni ms), 1512 *Cayphas*, 1566–1571 *Koywaldo*, *Koywas*, *Koywenäs*, 1637 *Kaiwa*. ⇒14B2 ♦ Hiljemalt 1880 rajati külla Einmanni mõisa karjamõis (võimalik, et toodi üle Kursist), mis enne 1900. a kujunes kõrvalmõisaks. 1920. a-tel sai sellest asundus ning mõisast Kaevamõisa ehk Kruuse talu, praegu Tamsalu linna piires. Asundus nimetati pärast 1945. a külaks. Tõenäoliselt on nime algusosa tulnud sõnast *kaev*: *kaevu*, XVII saj kadunud nime järelosa võis olla *ase*: *aseme*, seega **Kaevuase(me)*. Nii võidi nimetada looduslikku veevõtukohta, sest külas on asunud kurisud, kus „maa kukkus alla“, Orava talu maal on kuristikuaugu põhjas kaev (Kaevuauk). Päris välistada ei saa tulenemist isikunimest (vrd Kaevatsi). – FP

EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 196; EVK; KN; KNAB; Thomson 1986: 119, 125, 152; Ungern-Sternberg 1912a: 15, 138

Kaevatsi laid Phl – saar Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1564 *Kwiste Thomas*, 1565 *Caesthe Matz*, 1576 *Kaiatze Matz up Swinholm*, 1586 *Kaatzholm*, *Kattöö*, 1656 *Kayetze Clement*, 1782 *Kaiwast*, *Kaiwatz Pendi Laas*, 1798 *Kaiwatz Laid*, 1861

Kaiwaots, 1871 *Kaiwando*. ⇒48C3 ♦ P. Ariste esitab vasteiks *kaev* : *kaevu*, *kaevama*, *kaevand*. L. Kettunen toob 1871. a Schmidti kaardile toetudes ära *kaevand* : *kaevandu* 'kraav, kanal' ja konstrueerib ahela **Kaevanduse laid* > **Kaevantse* > *Kaevatse* (> -*tsi*) või **kaevandsed* (elanikud) > **kaevatsed* – *Kaevatsi*. Vrd siiski ka vanu isikunimesid *Caye*, *Cayo*, *Cayvas*, *Caiuatu*, *Kaiwe*, *Kauwe*, *Kauwes*, osa neist küll täpsemalt ilmselt lisanimed. – MK

Ariste 1938b: 12; EO: 243; HK: 63–64; Hupel 1774–1782: 574; Johansen 1951: 289; Stoebeke 1964: 34, 37; Tiik 1967; Tiik 1970b

Kaevere [ˈkaevere] <-ˈverre ~ -sse>, koh ka 'Kaera Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Küdeva ms, Mäemõisa ms), 1591 *Kayefer* (küla), 1597–1598 *Kayefar by*, 1798 *Kaewer*. ⇒19C1 ♦ 1977–1997 oli Käbla (Käpla) küla osa. Kaevere nime algusosa on tõenäoliselt mehenimi, vrd XV–XVI saj *Caye*, *Cayo*. – MK

EAA.1.2.937:81, L 80p; EAN; KN; KNAB; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:112, L 109p; Stoebeke 1964: 33

Kaevussaare [*kaevus_saare*] <-ˈsaarde>, koh *Kaevus_soare* Trm – küla Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Avinurme ms), 1811 *Dorf Kaiwosar*, 1816 *Kauwosar* (=Loostreiber). ⇒15C4 ♦ Külas olid varem ka samanimelised talud. Torma khk põhjaosale on saarelõpulisel kohanimel omased. 1977 liideti Kaevussaarega Västriku küla, mis on oma nime saanud metsalt (1822–1827 Avinurme mõisa kaardil *District Wästriko Mötz*). **Kaevussaare nimi tekkinud seal esinevate maapinnavormide tõttu, kus augud tuletatud meelde kaevusid* (1939). – PP

KM: ERA II 249, 15/8 (1) – 1939; KNAB; PTKI: 49, 284

Kagarinna <-ˈrinna ~ -sse> Se – küla Petseri rajoonis Petseri vallas (Irb, Irboska nulk), vn *Гагарино*, u 1790 *Гагарина*, 1849 *Гагарино*, 1903 *Kagarinna*, 1904 *Kagarinna*, *Гагарино*, u 1920 *Gagarina*, 1922 *Gagarino*, 1928 *Virve*. ⇒46B2 ♦ XIX saj kuulus küla Kosolka kogukonda ja Irboska kogudusse, XX saj algul aga Mõla kiriku alla. Kohanime eesti päritolu korral vrd *kagar* 'kupar' (*kagarinõ* 'kupraline'), taimenimetuse *kagar* (*karikagar*, *sookagar*), *kagarik* 'kidur'. *Gagarino* (*Гагарино*) on Venemaal väga levinud kohanimi, tulenedes ehk isanimest *Гагарин*, mis omakorda põhineb vanavene isikunimel *Гагара* (< *гагара* 'kaur'). Karjalas on samuti *Gagarino* (*Гагарино*, sm *Kakara*) küla. *Virve* nime määras külale siseminister Petserimaa kohanimede esimese eestistamise käigus 1928. Vrd Lasila. – AK

Academic; Eesti TK 42; Ernits 2012: 40; Hurt 1903: 239; Hurt 1904: XXIV; PGM 1785–1792; RL 1922; RT 1928; SeK: 36; VMS

Kagavere <-ˈverre ~ -sse> Jn – küla Järva maakonnas Järva-Jaani vallas (Kuksema ms), 1569 *Karkenuer*, *Karkeuer*, 1594 *Keggefer*, 1687 *Kaggafer*. ⇒14A3 ♦ L. Kettunen seostab kohanime sõnadega *kagu* 'konarlik, ebatasane; ilmakaar', *kako* 'kakk'. XVI saj kirjapanekute põhjal on pigem nime lähtekoht *kare* : *karge* 'rohtunud maa, sööt'. 1977 liideti Kagaverega ↑Illevere ja Varivere küla. – FP

Bfl: II, 25, 146; EAA.1.2.942:288, L 279p; EES: 130–131; EO: 292

Kagavere <-ˈverre ~ -sse> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Haimre ms), 1586 *Kakofer*, 1689

Kaggoferske Sydan, 1726 *Kaggofer*, 1765 *Kackofer*, 1798 *Kaggower*. ⇒21B1 ♦ 1977–1997 oli Paeküla osa. Võimalik, et *vere*-nime algusosa on isikunimi, vrd *Caga*, *Kage*, *Caghe*, *Kaggi*, *Kack*, *Kake*. L. Kettunen tuletab Jn Kagavere *Kaguvere* kujust, tuues võrdluseks *kagu* 'ebatasane, konarlik; soome *kaakko*, *kako*, 'kagu (ilmakaar)' ja linnunimetuse *kagu* 'kakk, öökull', mis tema arvates võis esineda isikunimena. – MK

BHO: 165; EAA.1.2.941:1310, L 1299; EAN; EO: 292; KNAB; Rev 1586: 57; Rev 1725/26 Lā: 53; Stoebeke 1964: 32, 34

Kahala¹ <-sse> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kolga ms), 1241 *Kaial*, 1259 *Kaele*, 1290 *Kaile*, 1637 *Kahall*, u 1694 *Kahela* (küla ja järv). ⇒5A3 ♦ XIII saj algul kuulus Ojamaa Roma (Guthvalia) kloostri munkadele. Koht on olnud suure tee ääres. 1893 mainitud Kolga mõisa Kahala (koos Luubaga) kõrvalmõis asus vana postijaama kohal. Küla asub samanimelisest järvest lõunas. Järve kohta on arvuvalt muistendeid, et ta on tulnud oma praegusele asukohale mujalt. L. Kettunen võrdleb nime sõnaga *kaha* 'väike käsivõrk, jääkuhi'. Kui külanimi tuleneb järvenimest, siis tõlgendus sobib, muidu võib lähteks olla ka *la*-liitega isikunimi, mis *la*-lõpulistest nimedes ongi tavaline. E. Tarvel võrdleb nime XIII–XVI saj dokumentides esinevate isikunimedega *Kage*, *Caye*, *Cayo* jt. Kahala järve kagukaldal on Kalamäe, mida on munkadele kuuluvana mainitud samuti 1241 (*Kalameki*). Nime järelosa oli XVIII saj-ks ilmselt lühenenud, sest 1725–1726 oli külas *Kallama Pern*. Kalamäe küla mõisastati ja tehti karjamõisaks (sks *Kallamäggi*, ka *Kallamäe*) ajavahemikus 1811–1837. 1920. a-tel jagati karjamõisa maad uuesti taludeks, kuid küla ei taastatud, talud arvati Kahala küla alla. Vrd Kahala³. – MJ

Bfl: I, 11, 25; BHO: 165; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 26; EAA.1.2.C-I-I; Eesti järved 1968: 86; EO: 73; Joh LCD: 242, 393–394, 396; LCD: 47r; LUB: I, 340, 537; Rev 1725/26 Ha: 368; Tarvel 1983: 20–21, 89–90; Vilbaste 1956: 128, 130

Kahala² <Kahala ~ -sse> Pee – küla Järva maakonnas Koigi vallas (Müüsleri ms), XIV saj *Caigenalle*, 1564, 1615 *Kayall*, 1634 *Kahall*. ⇒14A4 ♦ Küla oli XVI saj Mäo mõisa Kareda vakuses. XVII saj algul uusasukatega asustatud. Hiljem Müüsleri mõisa all. 1977–1997 oli ametlikult Väike-Kareda osa. Vrd Kahala¹, Kahala³. – MK

Bfl: II, 463; Järvamaa 2007: 325; Ungern-Sternberg 1912b: 68, 84

Kahala³ <Kahala ~ -sse> Pil – küla Järva maakonnas Türi vallas (Kabala ms), 1423 *Kaiel*, 1560 *Kajel* (küla), 1583, 1599 *Kahal*, 1624 *Kahell*, *Kahal*, 1638 *Kahala*, 1797 *Kahhala* (küla). ⇒23B3 ♦ 1624 ka samanimeline vakus. Võib-olla juba muinasajal, kindlasti aga XV–XVI saj viis Kahala kaudu tee Sakalast Revalasse. Harjumaa Kahala nime puhul on L. Kettunen märkinud, et sõnal *kaha* on palju tähendusi, sealhulgas 'jähunnik', *la*-liitelises nimes ei välista ta algusosana ka isikunime. A. Saareste annab *kaha* 'hunnik', *mere kaha* 'kaldale kuhjunud jää, jääkuhi', *kaha* 'kogu, kogum, ühendus, ühine osasaamine', *kaha* 'laiem või jämedam ots'. E. Tarvel peab võimalikuks nime lähtumist isikunimest, tuues võrdluseks *Caye*, *Cayo*. Küllalt vana *la*-liitelise nime puhul eeldakski lähte-

kohana isikunime. Kahala Villevere-poolset otsa nimetati varem Ronikülaks. – MK

EKMS: I, 539, 1315, II, 355; EO: 73; Joh LCD: 241; KN; Mellin; PA IV: 12; P XVI: 284; Rev 1624 PL: 43; Rev 1638 II: 155; Tarvel 1983: 20

Kahkva¹ [*ˈkahkva*] <-sse>, koh <-he> Röp – küla Põlva maakonnas Mikitamäe vallas, mõis, sks *Kachkowa*, 1582 *Chochowa*, 1601 *Cachwa*, 1625 *Kochhowa*, 1630 *Kachowa* *kylla*, 1638 *Kochkowa*, 1686 *Kackowa* *kulla*, 1798 *Kachkowa*. ⇒41A2 ♦ Tegemist oli põlise külaga Mädažõe kaldal. XVIII saj rajati külla karjamõis. 1787 muudeti päranduse jagamisel Kahkva omaette mõisaks, ametliku rüütlimõisa staatuse sai see 1826. Seoses mõisamaade laiendamisega samal ajajärgul küla kadus. 1920. a-tel tekkis Kahkva mõisa maadele asundus, mis 1977 muudeti külaks. Kahkva Rāpinas ja Kahkva Vastseliinas (Orava vallas) pole teadaolevalt kunagi moodustanud ühte küla, kuid nime päritolu on ühine. Kahkvaga liideti 1977 Lepiku asundus (↑Suure-Veerksu) ja Plotina küla. Esimene sai nime karjamõisa, teine veski järgi. Kahkva keskusest kirdes asub paik nimega Süväoro. Vrd Kahkva². – ES

BHO: 161; EAA.567.3.190:26, L 26p; EAA.308.2.104; Mellin; PA I: 93; Rev 1601: 15; Rev 1638 I: 276; Roslavlev 1975: 26; Stryk 1877: 263–264

Kahkva² [*ˈkahkva*] <-sse ~ -le>, koh <-he> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1561 *Koxova*, 1627 *Kochowa* (küla ja järv), 1638 *Kachwa* *Jerw*, 1684 *Kachwa* *Kylla*, 1798 *Kachkwa*, 1820 *Kahkwa* (küla). ⇒41A2 ♦ Siinne Kahkva oli 1977–1998 Pāka küla osa. Rāpina Kahkva ja Vastseliina Kahkva vahelt läheb läbi põline piir, Vastseliina linnuse maade kesk-aegne piir. Vaid piiripealse Niitsiku veski (1627 *Kochhoffa*, 1638 *Oraw* *Jürgen Weszky*) kohta mainitakse XVII saj jagatud veskiõigust. Ka Petserimaa-poolse Järvepää küla venekeelne nimi on *Жыпово Кэхово*. Et kolme külanime siduda, on loomulik oletada, et Kahkva nimede aluseks on olnud Järvepää järve vana nimi *Kohkova, millega on kutsutud ka järvest välja voolavat Mädažõe (1463 *do Koxove peke*). Varasem Mädažõe nime maining on 1627 (*Medde Jeggi*). Keeleliselt läbipaistva nimena võiks ka Mädažõgi nimena igal juhul olla Kahkva nimepesast noorem. Kahkva nimi sisaldab väga vanadele vetenimedele omast *va*-lõppu. Jääb küll ka võimalus, et *-va* on kesksõna lõpp, vrd sm *kuohuva* 'vahutav', võru *koho* 'vaht', *kohonõma* '(keedes) kerkima'. Raskusi valmistab Järvepää järve ja aeglase soise Mädažõe sidumine „vahutava“ tähendusega. L. Kettunen on pakkunud, et Kahkva nimi võiks tulla sõnast *kahkuma* 'midagi külmetama, külmuma'. Tõepoolest, vastav võru sõnakuju *kahutama* 'pealt koorikuks külmuma' sobib kirjajalike nimekujude valguses hästi ja kui oletada täishäälikute ebatäpset märkimist, siis tänapäevanimega isegi paremini. *v*-kesksõnaga kohanimesid pole Eestis palju võrreldes Soomega, kuid seda nime-moodustusviisi võib pidada kõigis läänemeresoome keeltes vähesel määral levinuks. C. Schirren (1871) on esitanud 1558. a mainitud nimekuju *Kachtkiwa*, mida tema ja O. Roslavlev on sidunud Rāpina poole Kahkvaga (Kahkva mõisaga). Seostamine on põhjendatud mõlema Kahkva suhtes, kuid varasemad ja sama perioodi Vene allikad võiksid olla hääliduse *Kohkova või *Kahkova edasiandmisel originaalilähedasemad. Vene *x*-le vastab pigem eesti *hk*, eesti

h-le vastaks vene *z*. Kõige tõenäolisemalt on Kahkva siiski väga vana ja keeleliselt läbipaistmatu veekogunimi. Kahkva omaette paigad on läänes Käärpallo (a-ni 1977 küla) ja edelas Ruunamäe. Vrd Järvepää, Mädažõgi. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1271.1.226:180, L 1803; Eesti PK 20; EO: 166; Kiviniemi 1971: 128–130; Mellin; Rev 1624/27 DL: 67, 74, 78; Rev 1638 I: 159, 160; Roslavlev 1975: 8; SeK: 91; Truussmann 1897a: 39; VES: 148–149

Kahrila järv Rõu – järv Võru maakonnas Rõuge vallas, 1627 *Karrithal*, 1638 *KarrihallJerw*, 1684 *Karel Jerw*, *Karel Kylla* (küla), 1873 *Kachrilla* *jerw*. ⇒44C2 ♦ Järv on nähtavasti nime saanud *Kahrila (< ? *Karihila) küla järgi kirdepoolsel kaldal (↑Mustahamba²). 1638. a üleskirjutuses võib ehk peituda sõna *all*, st **Kahri* + *all* + *järv*, nii nagu samal ajal on Ratasjärve mainitud kujul *RattalozJerw* (**Ratt(a)* + *alos* + *järv*). XVII saj kirjapiltides pole märgitud nimes esinevat suhteliselt nõrka eesti *h*-d; *h* ärajätt on olnud saksa-keelsete kirjutajate puhul sage. Võrreldavat küla- ja talunime *Karhila* esineb Soomes. **Karhi* võib olla olnud läänemeresoome isikunimi, P. Mikkoneni arvates lisanimi karedate juuste või habeme järgi või lühendvorm lisanimest **Kaharpää*. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.2.180, L 1;

LVVA.6828.4.439, L 1; Rev 1624/27 DL: 91; Rev 1638 I: 196; Sukunimet 1992: 175

Kahro <-le>, koh *Kahru* <-lõ> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas (Kärgula ms), 1684 *Karro Jahn*, 1716 *Kähro Jaan*, 1752 *Kähro Adam*, 1782 *Karro Samul*, 1839 *Kachro* (küla). ⇒44B1 ♦ Talupoja lisanimi ilmus piirkonda 1684. a kaardil Haamaste külas. Samal ajal on praeguse Kahro küla kohal paiknenud talu peremehena kirja pandud *Leiso Andres*. Hiljemalt 1752 oli Kahro talunimi juba küla praeguses asukohas. Varasemat talurühma nime on külanimega märgitud 1839 Rükkeri kaardil. 1940.–1970. a-tel oli nimestikus koos Pulli külaga (Pulli-Kahro), al 1977 Kahro küla. Lisanime aluseks on sõna *kahr* 'karu'. Huvipakkuv on 1684. a kaardi nime põhjaeestipärasus, mis jätkub mõisaga seotud dokumentides järjekindlalt terve XVIII sajandi, samal ajal kui kirikuraamatutes oli lõunaeestiline nimi. Vrd Leiso. – ES

EAA.308.2.182, L 1, 1p; EAA.1270.2.1:2, L 2;

EAA.1270.2.2:124, L 124; EAA.1865.2.130/3:11, L 11; Rükker

Kahru <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), 1796 *Kahro Thoma Jaan*, *Kahro Peter*, 1900 *Деп. Кэхра*. ⇒44C2 ♦ Kahru küla loeti XIX saj veel ametlikult Kokõmäe küla osaks (1871 *Дрвн. Кокке*), kuigi talupoja lisanimega oli Kahru käibel juba XVIII saj lõpust. Ka 1977–1997 oli Kahru Kokõmäe küla osa. Nimi tuleb loomanimetusest *kahr* 'karu'. Nimi võib olla rahvasuus tekkinud naabruse tõttu Rebäse külaga. – ES

EAA.1268.1.403:253, L 219p; EAA.3724.4.1858, L 1;

LVVA.6828.4.380, L 1

Kahtla [*ˈkahtla*] <'Kahtla ~ -sse> Põie – küla Saare maakonnas Laimjala vallas, mõis, sks *Kjachtla*, 1453 *Hinke Cachtel is tho Teuwel*, 1569–1571 *Kachtyalke* (vakus), 1645 *Kachkill*, *Kachtial*, 1782 *Kachtla*. ⇒51B3 ♦ Kahtla mõis rajati ajavahemikus 1750–1756 ning eraldati Laimjalast, Uuelõvest ja Uuemõisast. Mõisa kõrval läänes säilis samanimeline küla. Mõisa maale tekkis 1920. a-tel Kahtla asundus ehk u

1939. a-st Paeküla (1970 *Paē*), mis 1977 liideti Kahtlaga. Nimi tuleneb tõenäoliselt sõnadest *kaks + jalg* ja võib olla kas *jalg*-lõpuline isikunimi või loodusnimi, kus järelosa on oletatav põllundustermin *jalg*. Kahtlaga on 1977 liidetud Mäeküla (u 1939), varasema nimega Kahtla kirikuküla, ajalooliselt Türgi küla, mis on tekkinud õigeusu kiriku ümbrusse. – MK

BHO: 233; EM: 124; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KN; KNAB; SK I: 70; SMF: 142; Tarvel 2001: 202–203

Kahula <-sse> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Jõhvi vallas (Tammiku ms), 1241 *Kawal*, 1391 *Kauel*, 1583 *Kaffila*, 1694 *Kavola*, 1712 *Kahulla*, 1796 *Kahhula*. ⇒7B3 ♦ Küla on kuulunud Edise, Jõhvi ja Tammiku mõisa alla. Nimega on P. Johansen võrrelnud soome kohanime Kavila. Esmamainingu järgi oli nimi *v*-line ja seda võiks analüüsida kaheti. Kui on tegemist *la*-liitelise kohanimega, siis oli *-la* ees *Kava-*, oletatavasti isikunimi. Kui aga *l* kuulus tüvesse, siis võime võrdluseks tuua omadussõna *kaval* : *kavala*, nagu L. Kettunen on ette pannud Kavilda puhul. Siiski näib, et nimi kuulub raskesti seletatavate *Kava-*, *Kavi-*, *Kaava-*, *Kaave*-nimede hulka ja on etimoloogiliselt läbipaistmatu. Nimesisene *v* on asendunud *h*-ga alles XVIII saj. Kahulaga on 1977 liidetud Kahula-Rutiku (1913 *Кахула Рыммуке*, vrd 1796, 1844 *Ruttik*, ↑*Sompa*¹) ja Kirbulinna (1970) küla. Vrd Kaavi, Kavastu, Kavilda, Kavõldi. – MK

EO: 29; Joh LCD: 419; KNAB; Mellin; Schmidt 1844

Kahutsi <Kahutsi ~ -sse> Põi – küla Saare maakonnas Põide vallas (Reina ms), XV saj *Kaghowere*, 1731 *Kahoriste Hans*, 1798 *Kahust* (küla), 1834 *Kahheristi*. ⇒51B2 ♦ Nimi on algselt olnud *vere*-lõpuline. Lõpu *-vere* lühendamise järel on nimi läinud *ste*-nimede sarja, millest hiljem on saanud *-tsi*. Kahutsi piiresse edelas jääb Põide ehk Kahutsi maalinn. Selle taga olevaid talusid nimetati Linnataguseks. Vrd Kaguveri. – MK

KNAB; Saaremaa 1934: 701; SK I: 71

Kaiavere¹ <-`verre ~ -sse> MMg – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Kaiavere ms). ⇒25C3 ♦ Ajalooline küla, erinevalt Tabivere vallas olevast osast, mis on endine asundus. 1977–1997 kuulus Praaklima küla piiresse. Nime varasemaid kujusid ja seletust vt Kaiavere². – PP

KNAB

Kaiavere² <-`verre ~ -sse> MMg – küla Jõgeva maakonnas Tabivere vallas, mõis, sks *Kayafer*, 1473 *Kayver* (kahe mõisaasemega küla), 1512 *Kayfer*, 1514 *Cayfer*, 1539 *Kaiwer*. ⇒25C3 ♦ Algselt küla, mõisast on teateid 1512. Mõisa kõrval loodes säilis samanimeline küla (↑*Kaiavere*¹). Mõisa maadele tekkis 1922 asundus, mis pärast Teist maailmasõda oli kirjas külana. M. Veske arvates on nime algusosa seotud sm sõnaga *kaita* : *kaidan* 'kitsas', sest küla asub suhteliselt kitsal seljandikul kahe järve vahel. L. Kettunen seostab nime algusosa sõnadega *kajakas*, sm *kaija* (murdeti *kajo*) ning kohanimega *Kaiu*, pidades vahetuks lähteks isikunime. P. Johansen peab võimalikuks lähendada nime algusosa naisnimena *Kai*, mis tuleneb *Katharinast* (meelitusvorm *Kay*), sest alamsaksa nimesid leiduvat teistegi *vere*-lõpuliste nimede alguses. V. Pall usub, et tegu on isikunimelise algusosaga, aga lähteks võiks olla mehenimi (teada on nt *Kaio*,

ürikutes *Cayo*). Sel juhul oleks **Kaia* selle nime teisend. 1627 on mõisa nimeks saksa keeles olnud ka *Nonnenhoff*, sest mõis kuulus tollal Tartu Katariina kloostrile. XV–XVII saj on Kaiavere mõisas olnud **Pakavere* või **Pagavere* küla ja veski (1420 *Packever*, 1514 *Packefer*, 1627 *Packafehr wesky* ja tühi küla, 1638 taas asustatud), selle täpsem asukoht on teadmata. Vrd Luua. – PP

EO: 300; LGU: I, 488; Ligi 1961: 355; PTK I: 49–50, 171; Tartumaa 1925: 277

Kaidma ['kaidma] <-le> lis – küla Ida-Viru maakonnas Illuka vallas (Kurtna ms), 1241 *Kaytamelæ* (küla), 1536 *Kaedemall*, *Kaydemall*, 1712 *Kaidma*; vn *Койдамьии*. ⇒17A1 ♦ XVII saj algul kuulus küla kroonule ja oli Jõhvi järgi, XVII saj läks Kurtna mõisa alla. L. Kettunen on maininud, et nime etimoloogia kohta on raske midagi kindlat öelda, kuid on võrdluseks toonud sm *kaita* 'kitsas', vrd sm *kaita* 'kitsus, väin, siil, (põllu)tükk, seljandik kahe jõe vahel, väike metsariba', sõnatüvi tuleb esile Saaremaa kohanimedes Kaidamaa põld ja Kaidasma lüugas. Vähem tõenäolise vaste toob Kettunen Wiedemannilt: eesti *kaede*, *kaide* 'rahulik, vaikne = kaine'. Osise *-ma* puhul sobib võrdluseks sm *reuna-ma* 'serv' või *maa*. Vene nimi *Койдамьии* lähtub otseselt eesti nime varasemast kujust; P. Ariste on Kaidmaga samastanud *Кёубатово*, ent A. Moora andmetel viitab see (*Кяубатово*) Sootagusele (↑*Puhatu*). – MK

Ariste 1930: 366; EO: 84; Joh LCD: 419, 420; KNAB; Moora 1964: 42; SK I: 71; SKES

Kaiesoo [*kaie_`suo*] <-sse>, koh *Kaie_`suo* <'Kaie> Hjn – paik (küla) Harju maakonnas Anija vallas (Raasiku ms), 1945, 1970 *Kaiesoo*. ⇒3B4 ♦ Liideti 1977 Linnakse külaga. Kaiesoo oli varem mädasoo, kuhu enne Teist maailmasõda rajati uudistalusid, mis hakkasid kandma Kaiesoo küla nimetust. Eelkõige on küla rajatud sookõrgendikule, mille nimi oli Kaiemägi. **Ruotsi aigas olla salatie läbi suo siia mäale käind. Ükskord old ainult naised ja lapsed kodu, mehed old ära. Üks Ruotsi sõdur old tie maale üles leind ja siia tuld, aga kieggi tugev tüdruk Kai old ta kaikaga maha liönd. Sellest aast piale on mäge akatud üidma Kaiemääks. (1949)* – MJ

KN: 1949; KNAB

Kaigepere [*kaige_`pere*] <-`perre ~ -sse>, koh ka *Kaeg_`pere* Rap – küla Rapla maakonnas Raikküla vallas (Raikküla ms), 1492 *Kaufeer*, *Kawfer*, 1506 *Kowenfer*, 1586 *Kayfer*, 1725 *Kaikfer*, 1798 *Kaigefer* (karjamõis). ⇒12A4 ♦ Põlisküla, hiljem karjamõis. XIX saj lõpu kaardil on märgitud teomaju, millest 1920. a-tel arenes küla. Nime tähendussisu ei ole selge, nime kuju on enne Põhjasõda olnud märgatavalt teistsugune. Võiks oletada lähtumist isikunimest. Vrd Kaigutsi. – PP

Bfl: I, 409, 680; Mellin; Rev 1586: 105; Rev 1725/26 Ha: 260; Vene TK 42

Kaigutsi <Kaigutsi ~ -sse> Käi – küla Hiiu maakonnas Käina vallas (Käina krkms), 1591 *Kaickotz*, 1782 *Kaiguts*, 1798 *Kaigust*, 1921 *Kaikaotsa*. ⇒48A3 ♦ L. Kettunen lähtub ilmselt rahvaetimoloogiast, tuues esikohal sõnad *kaigas* : *kaika* ja *ots* : *otsa*, kuid teades ka Kaigu talu olemasolu, konstrueerib kuju **Kaiguotsa*, jättes nime algusosa seletamata. Vrd vanu isikunimesid *Caicko*, *Kayga* (*Peter Kayga*, *Hans Kayga*), *Kaike*, *Kayke*, *Kaykes*, *Gayke*, *Kayky*. Soome *Kaiko*-algulisi nimesid tuleb V. Nissilä sugunimest

Kaikko, tuues E. Lönnrotilt võrdluseks tegusõna *kai-kota* 'karjuma, hüüdma; põgenema' ja sõna *kaikko* 'põgenemine kisa eest'. Hiljem on Nissilä siiski pidanud *kaikko*-osist nimes *Kaikko(nen)* vanaks laenimeks (< germaani *Gaike, Gaiko*). – MK

BHO: 202; EO: 242 (joone all); HK: 65; Nissilä 1939: 368; Nissilä 1975: 145; Saareste 1922: 170; SK I: 72; Sukunimet 2000: 181

Kaika [ˈkaika] <-le>, koh <-lõ> Kri – küla Võru maakonnas Antsla vallas (Vana-Antsla ms), 1688 *Kacke Andres, Tohmas, 1782 Kaugsa Peter*, 1795 *Kaika Peter*, u 1900 *Kaika* (kirik). ⇒44A2 ♦ Kaika talu nimi kujunes külanimeks pärast seda, kui siia 1902 ehitati õigeusu kirik ja rajati õigeusu kihelkonnakool. Algselt oli tegemist hajataluga, XIX saj kahe taluga. XVII saj I poolest on jälgitav naabertalu Püssä. Samal ajal on *Vihuste (*Wihustwaldakyllo*) poolel olnud Mändiku. Kaika talu nende vahel on olemas 1685. a revisjonis ja kaardil. 1782. a hingeloendis on Kaika nime (juhulikult?) samastatud sama mõisa Kauksi lisanime ja kohanimega. Kauksi nimi on Vana-Antsla lõunaosas vanem, vrd juba 1592. a mainitud *Peter Caxi*. Kaika nime päritolu ei ole selge. Vrd *kaigas* : *kaika*. Soome perekonnanime *Kaikkonen* on seostatud muinasgermaani isikunimega *Kaike, Gaiko*. *Kaikaga* on 1977 liidetud Härmä küla (1970 *Härma*). Vrd *Kaigutsi, Kauksi*. – ES

EAA.1865.2.130/1:50, L 50; EAA.1865.2.130/10:46, L 45p; EAA.308.2.88, L 1; PA II: 446; Rev 1624/27 DL: 106; Rev 1638 I: 42; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/35:556, L 562p; Sukunimet 1992: 160; Vene TK 42

Kailuka <Kailuka ~ -sse> Pha – küla Saare maakonnas Pihitla vallas (Ilpla ms), 1645 *Kaylauk*, 1798 *Kailok*. ⇒53B1 ♦ Tänapäeva nimekuju järgi vrd *kailukas* : *kailuka* 'kail', kuid esimese kirjapaneku järgi on võimalik oletada, et nimi on võinud olla kaheosaline, koosnedes mehenimest *Kai* ja lahte märkivast järelosast *lauk* või *lõuk*, vrd tänapäeval *laugas, lõugas* 'laht'. – MK SK I: 72

Kaimi <Kaimi ~ -sse>, koh ka *Kaemi* Puh – küla Tartu maakonnas Puhja vallas (Ulila ms), 1628 *Kaymi*, 1638 *Kaimakyllo*. ⇒32A2 ♦ Küla nimi seostub L. Kettunen järgi sõnaga *kaim* 'nimekaim; sugulane', mida võidi ehk kasutada isikunimena. Isikunime oletamine pole siiski vajalik. Sõna *kaim* on kohati olnud a-tüveline, nagu osutab osa kohanimetekstid. Nime *i*-lõpp kajastab ilmselt mitmuse omastavat. 1977 liideti Kaimiga Siberinurme (u 1900 *Сибери́нурмь*), mis sai nime Siberi karjamõisa (sks *Sibberi*) järgi, samuti osa Kannu (1922 ka *Kannastiku*) külast. Praeguse Kaimi piiridesse jääb veel lõunas Sibula karjamõis (sks *Sibbula*). – EE

BHO: 167; EM: 95, 188; EMS; EO: 128; Rev 1624/27 DL: 144; Vene TK 42

Kaimri [ˈkaimri] <Kaimri ~ -sse>, koh hrv *Kaimbri* Ans – küla Saare maakonnas Salme vallas (Abruka ms), 1492 *Kaymer*, 1798 *Kaimer*. ⇒52B3 ♦ Kaimri oli XVIII saj ka lühikest aega mõis, hiljem jälle küla. 1977–1997 oli Anseküla osa. Kaimri nime lähte-koht jääb ebaselgeks, vrd Puhja Kaimi, mille puhul L. Kettunen on küsimärgiliselt esitanud vasteks *kaim* : *kaimu*, soome *kaima*, mis oletavasti võis esineda isikunimena. Kaimri külaosad on Petlemma (põhjas) ja Suurküla (lõunas). – MK

EAN; EM: 120; EO: 128; KN; KNAB; SK I: 73

Kaisa <-le>, koh ka *Kaisa_küla* Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Pärsama ms), 1453 *Bartelth tho Randever is tho Keysekull*, 1645 *Koifkülla Maz, Kaifaküll Laef*, 1798 *Kaisakül*. ⇒50C2 ♦ Nime lähtekohaks on isikunimi, vrd XIII saj esinev *Cayse*. Vrd *Kaisma, Kaisvere*. – MK SK I: 73

Kaisma [ˈkaisma] <-le> Pjg – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas, mõis, 1432 *Lemte van Kaisemalt*, 1530 *Caysma* (küla), 1624 *Kaussma*, 1638 *Kaysma* (küla), 1839 *Kaisma*. ⇒22A3 ♦ 1432 on nimi kirja pandud Tallinna turberaamatus eestlase päritolukohana. Mõis sai Kaisma nime XVII saj keskpaiku küla järgi, varasem nimi allikates oli 1601 *Lumme*, 1624 *Lommat* ja 1638 *Lemedh*. Küla säilis mõisa kõrval ja moodustab praeguse Kaisma tuumiku. Kaisma mõisa juurde tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1939. a paiku nimetati Loo külaks (praegu jagatud Kaisma ja Sohlu vahel). Kaisma nimi lähtub tõenäoliselt isikunimest, vrd ürikunimi *Cayse* + *maa*. Kaismaga on 1977 liidetud Allika (1938, vrd hajatalu 1724 *Hallika Mattz*), Nõmme (1724 *Nõmme* küla, u 1866 *Неммекуля*, 1896 *Немме*) ja osaliselt Järve (1938, nimi Kaisma järve järgi). Vrd *Kaisa, Kaisvere*. – MK

BHO: 167–168; EAA.249.1.724, L 1; EAN; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); Johansen 1929: 66; KNAB; Rev 1624 PL: 22; Rev 1638 II: 16; RGADA.274.1.182/6:76, 77, L 557p, 558p; Stackelberg 1926: 244

Kaisvere [ˈkaisvere] <-`verre ~ -sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Loona ms), 1453 *Oloff Kyrwemes is tho Kaysever eyn bur*, 1645 *Kaifser*, 1798 *Wannakaifer*. ⇒50B4 ♦ Külanimi lähtub isikunimest, vrd XIII saj *Cayse*. Vrd *Kaisa, Kaisma*. – MK Mellin; SK I: 73

Kaitsemõisa [kai̯tse_`mõisa] <-`mõisa ~ -sse> MMg – küla Jõgeva maakonnas Tabivere vallas (Kaiavere ms), ? 1582 *Koizewer*, 1584 *Kaucymoiza*, 1601 *Kautzimoyse* (kaks talu), 1744 *Auf Kantzemois Jürgens land*, 1758 *Katzimoisa Ado*, 1796 *Kaitsimois*, 1805 *Kaitsemois*, 1839 *Kautzimois*. ⇒26A3 ♦ Nime algusosa, kus varasemate kirjapanekute kohaselt vahelduvad *Kaitse-*, *Katsi-*, *Kautsi-* ja *Kantsi-*, jääb rahuldava seletuseta. Et järelosaks on *-mõisa*, tundub usutav, et algusosa on olnud isikunimi (sellest ka nime häälikuline vahelduvus). – PP

BHO: 266; Mellin; PTK I: 50; PA I: 105, 148; PTMT: II, 258; Rev 1601: 47

Kaitu [ˈkai̯tu] <Kaitu ~ -sse> Han – paik (küla) Lääne maakonnas Hanila vallas (Hanila krkms, Voose ms), 1782, 1798 *Kaito*, 1913 *Koitko*. ⇒19C3 ♦ Liidetud 1977 Hanilaga. 1689 on Vananurme (↑Kause) küla all mainitud talupoeg *Kaito Andrus*. Nime tugev aste viitab lühenemisele mingist pikemast nimevormist, vrd oletatavat isikunime **Kaivattu* (XV saj kirjutatud kujul *Cainatu*, milles ilmselt *u* ja *n* ära vahetatud). Nime tähendussisu jääb neil andmetel siiski segaseks, võiks oletada ka mehenime **Kait*, võrdluseks tänapäeval esinevad *Kaido, Kaidu*, mille algupära on selgitamata. – MK

EAA.1.2.941:1124, L 1111p; EAA.1864.2.IV-9:391, L 366p; Mellin; Rajandi 1966: 92; Stoebe 1964: 33, 164

Kaiu <Kaiu ~ -sse> Juu – alevik Rapla maakonnas Kaiu vallas. ⇒12C3 ♦ Kaiu alevik moodustati 1977 Kasvandu küla osast. Juba XX saj algul oli sinna rajatud

vallamaja, 1912 koolimaja ja meierei. Keskusalaks kujunes ta pärast Teist maailmasõda kolhoosikeskuseks, kui Maitsemäele rajati tihehoonestus. Ajalooline Kaiu mõis ja asundus u 3 km alevikust kagu pool nimetati 1977 ↑Vana-Kaiu külaks (vt seal Kaiu nime kohta). – PP

KNAB; Kruusimägi, Paidla 1974: 82; Linder 2007: 323–328

Kajamaa [*kaja_maa*] <-le>, kirjak vareme ka *Kaiamaa* Hag – küla Harju maakonnas Saku vallas (Saku ms), 1438 *Kaygemeke*, 1499 *Kayenmecki*, 1561 *Keyemecke*, 1725 *Kajameggi*. ⇒12A1 ♦ Küla, 1499 on seal lühikest aega paiknenud ka mõis. 1977–1997 oli Tõdva küla osa. Vanemate kirjapanekute põhjal on nime lõpus olnud *-mägi*, mis XIX saj muutus *maa*-lõpuks. Algusosa tähendus jääb hämaraks, võib-olla on olnud isikunimi (vrd vanades kirjapanekutes liivi *Kaykes*, *Kaigen*, eesti *Kaike*). – PP

Bfl: I, 167, 964, 1505; Joh LCD: 619; Rev 1725/26 Ha: 190; Stoebeke 1964: 33

Kajumeri [*kaju_meri*] Rei – jäänukjärv Hiiu maakonnas Hiiu vallas Pihla ja Rootsi küla piiril. ⇒47C2 ♦ Nimi lähtub murdesõnast *kaju* 'kaev'. – MK

Kakrasäär [*'kakra_säär*], kirjak ka *Kakra säär* ~ *Kakra saar* Khn – saar (endine poolsaar) Pärnu maakonnas Kihnu vallas, 1905 *Мель Какрасе* (madalik või rahu). ⇒27C4 ♦ Kihnlased on teinud vahet *Kakra sääre* (murdesõnale *siär* vastab kirjakeelse *säär*) ja *Kakra saare* vahel, nende vahel on *Kakra kael*. Nime lähtekohaks on *kakar* : *kakra*, mis esineb poolsaare nimes ka Saaremaal Loonalaiul (Kakrasäär) ja saarenimes *Kakralaid* ehk *Kakramaa* Hiiumaa lähistel (1520 *Cassar und Kakar*). Sõnal on eesti keeles mitu tähendust, neist neeme- või saarenimesse sobiks linnunimetus *kakar*, mida on pooldanud ka P. Ariste ja L. Kettunen. Vrd madalikule üleskuhjunud jääd tähistav *kakar* ja kakandid tähistav *kakar*. – MK

ERA.T-6.3.905, L 1; HK: 66; SK I: 74

Kaku¹ <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Pindi ms), 1684 *Kako*, 1688 *Kacko Hindt*, 1765 *Kakko*, 1847 *Dorf Kakko*. ⇒45A1 ♦ Kaku oli 1977–1997 Nõnova küla osa. Pindi mõisa piirinurgas paiknenud hajatalust kujunes küla hiljemalt XIX saj alguses. Kaku on olnud levinud talupoja lisanimi, mis on andnud talunimesid mitmel pool Võrumaal ja mujal Eestis. Vana lisanimi võib olla saadud sõnast *kakk* : *kaku* 'öökull', kuid tegemist võib olla ka kesk-aegse eesnime või muinasaegse isikunimega, vrd 1419 *Kake Teyvassone*. D.-E. Stoebeke on eesnimesid *Kage* ~ *Kake* ~ *Kaky* ~ *Kaggi* pidanud oletamisi germaanipärasteks. Samast ajajärgust, XV–XVI saj-st, pärineb lisanimesid, mis seostuvad paremini sõnaga *kakk* (1529 *Marten Kack*, 1549 *Peter Kack*). – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:290, L 284p; EAA.3724.4.1910, L 3; Roslavlev 1976: 19; Stoebeke 1964: 34, 154

Kaku² <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Vana-Nursi ms), 1909 *Kakko* (veski). ⇒44C2 ♦ Vana-Nursi mõisas on olnud põline Kaku talu, hiljem küla, mis asus praeguse Nooska küla maa-alal Jugust loodes (1638 *Kack Jaen*, 1926 *Kako*). Praegune Kaku küla on tekkinud Kaku veski ümber, mis on varasemates kirjapanekutes kandnud *Kivi nime (1805 *Kiwi Rein*, 1826 *Kiwwe*, 1839 *Kiwi*) ja alles 1909 on mainitud mõisa Kaku (*Kakko*) veskit. Veski nimi pärineb arvatavast seosest põlise Kaku

küla mõne taluperega. Kaku esines külana nimekirjas 1945, hiljem aga liideti Nursi külaga, uuesti moodustati 1997. – ES

BAL: 697; EAA.567.2.795:4, L 3p; EAA.1865.2.83/14:18, L 19p; Rev 1638 I: 200; Rücker; Võrumaa 1926: 262

Kakulaane [*kaku_laane*] <-laande ~ -sse> San – paik (küla) Valga maakonnas Sangaste vallas (Sangaste ms), 1923 *Kakulaane*. ⇒43B1 ♦ XIX ja XX saj vahetusel tekkinud popsiküla, mis kuulus kas Lauküla või Tagula alla. 1977 liideti Lauküla. Nime aluseks on metsanimi *Kakulaan* ehk *Kakulaas* (1796 *Kakku Laas*, 1839 *Kacko Laas*), mis omakorda koosneb sõnadest *kakk* : *kaku* 'öökull' ja *laas* 'suur mets'. Metsane ja soine ala on ulatunud Visela (Sarapuu) jõest kuni Antsla (Ravva) jõe ja Lambahanna ojani. Vrd *Kaku*¹, *Kakumetsa*. – MF

KN; KNAB; Mellin; Rücker; Troska 1987: 103; Vene TK 42; ÜAN

Kakumetsa [*kaku_metsa*] <-metsa> TMr – küla Tartu maakonnas Luunja vallas (Luunja ms), 1945 *Kakumetsa*. ⇒33A1 ♦ Hiline küla, mis koosneb asundustaludest. Liitüveline nimi koosneb linnunimetusest *kakk* : *kaku* ja sõnast *mets* : *metsa*. Küla nimi pärineb samanimeliselt metsatukalt, mis olevat eksisteerinud juba tsaariajal. 1977 liideti *Kakumetsaga* Ojaküla (↑Savikoja). *Kakumetsa* piiridesse jääb kirdes ka *Metsaküla* (1925). Vrd *Kaku*, *Kakumäe*. – EE

KN; KNAB; Uuet 2002: 109

Kakumäe¹ [*kaku_mäe*] <-le> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas. ⇒15A1 ♦ Külana ametlikult al 1997, enne seda Pajusti aleviku osa. Asula planeerimine algas 1974, nimi on pandud loodusnime järgi. – MK

Joonuks 1977: 64; KN; KNAB

Kakumäe² [*kaku_mäe*] <-le> Kei – Tallinna asum Haaberstis (Haabersti ms), 1467 *Kakamäe*, 1688 *Kackomeggi*, 1798 *Kakkomeggi*. ⇒1A1 ♦ Endine küla, liideti 1975 Tallinnaga. Nime varasem vorm näib olevat olnud **Kakumaja*, kuid tegu võib olla ka ebatäpse kirjapanekuga. Nime esimene pool viitab tõenäoliselt linnunimetusele *kakk* : *kaku*. Rahvasuus seletatakse nime ka sõnaga *katk* : *katku* (katkuaegse matusepaiga järgi). – PP

EAA.1.2.C-III-1; Johansen 1951: 190; Johansen 1973: 87; Kivi 1964: 411; KN; LUB: XII, 636; Mellin; Tallinn 2004: II, 168–169; Wd

Kakuna <-le> Pöi – küla Saare maakonnas Põide vallas (Keskvere ms, Uuemõisa ms), 1645 *Rotzekackena*, *Makackna*, *Roze Kakkanem*, *Mah Kakkanenna* (külad), 1798 *Kokona*. ⇒51C3 ♦ 1977–1987 oli Muraja osa. *Kakuna* nimega vrd XIII–XVI saj isikunime *Kack*, *Kake*, *Cake*. Nimega võib kõrvutada ka sõnu *kakk* : *kaku* 'öökull', *kakk* : *kaku* 'leivapäts'. Nime lõpu *-na* on lühenenud sõnast *nina* 'neem'. – MK

EAN; KNAB; SK I: 74

Kakusuu [*kaku_suu*] <'küllä ~ -le>, koh <'küllä ~ -lõ> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1937 *Kakusoo* (tal). ⇒45C1 ♦ Külade nimekirjas hiljemalt 1970, oli 1977–1998 Vivva küla osa. Varasem Orava mõisa asunduse osa sai külanime loodusnime *Kakusuu* järgi. Küla alla kuuluvad talud jäävad mõlemale poole seda, esialgne nime saaja võis olla *Kakusuu* asundustalu soo Orava-poolsel küljel. *Kakusuu* nimi sisaldab linnunimetust *kakk* 'öökull', *kakk*. Orava kandi soonimi võiks olla moodustatud

otse linnunimetusest, Kaku lisanimega talupoega pole siit kandist varasemast ajast teada. – ES

Eesti SK 10; Eesti TK 50

Kakuvälja [*kaku_välja*] <-le>, koh aj *Katku_välja* Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Sagadi ms), 1469 *Kacke* (küla), 1844 *Katkowelja* (talv), 1858 *Kakkowelja* (talv). ⇒4C2 ♦ E. Tarvel on oletanud, et 1517. a mainitud küla *Weikesz* ning 1586. a *Wykes* on tähistanud Kakuvälja küla. Sagadi-Väikeküla see olla ei saanud, see kuulus siis Uusküla mõisale ning kandis Uusküla nime. XIX saj tekkis Kakuväljale Sagadi mõisa moonaküla, millest mõisa maade jagamisel 1920. a-tel said asundustalud. Küla on nime saanud arvatavasti talupoja lisanimest, mis V. Palli järgi tuleb sõnast *kakk* : *kaku* 'öökull', järelosa on *väli*. Vrd *Kaku*¹. – MA

ERA.T-6.3.91; EVK; PTK I: 51; Schmidt 1844; Tarvel 1983: 101–102

Kalamaja [*kala_maja*] <-majja ~ -sse> – Tallinna asum Põhja-Tallinnas, XV saj keskel (pärast 1445) *vysschermagen*, 1603 *Kallamaja*; alamsaksa *Vischermaye*, sks *Fischermay*. ⇒1B1 ♦ Teateid kalurite ja mündrike asulast on XIV saj keskpaigast, püsivam asula tekkis XV saj. Kalamaja asustus on mitu korda hävinud, viimati Krimmi sõja ajal 1854. Nüüdne hoonestus on valdavalt pärit XIX saj lõpust ja XX saj algusest. Kalamaja nimi viitab kalurite onnidele, mis esmalt randa rajati koos võrguaedadega, *kalamaja* tähendab kalameeste ajutist elamut. Kalamajast kirdes olevat Hundipea nukki on mainitud 1421 (*Zuddenpe*), küsitav on, kas sama nimega seostub 1374 mainitud kaluri *Zedenpeyke* nimi. **Sudenpää* on vahest Hundipea varasem vorm, kuid tähendas ka laiemat maa-ala. Kalamaja põhjapoolsem osa praeguste Patarei tänavate ja Kõie tänav kandis on tuntud Kõismäe (sks *Reperbahn*, 1732 *kõismäggi*) nime all, seal on XIV saj-st olnud köiepunujate ja köiesäigme valmistajate alev. – PP

Johansen 1973: 128, 131, 133; Kivi 1964: 410; Kivi 1972: 44–45; Müller 2007: 246; Neran 1996: 13–14, 19; Neran 2006: 13; Tallinn 2004: I, 170–174, 259–260; Thor-Helle 1732: 309

Kalana¹ <-sse> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1660 *Kallanenna Mick*, 1798 *Kalana*, *Kalla Ninna* (küla ja neem). ⇒47A2 ♦ Küla esmamainingud on vöörkeelsed (1531 *Vischorde*, 1564 *Fiskiarte ortz torp*, 1635 *Fischerortt*, 1565 *Fischerort*). Küla on kuulunud Kõrgessaare ja Kõpu mõisa alla. Nimi on lähtunud sõnadest *kala* + *nina*, tõenäoliselt on ka rootsi- ja saksakeelne nimi lähtunud eestikeelsest nimest, olles selle tõlge. Kalana lääneots on Ristna, mis on ühtlasi neeme nimi. Vrd *Ristna nina*. – MK

EO: 135; HK: 67; Johansen 1951: 288; Tiik 1966: 552

Kalana² <-sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Pajusi vallas (Pajusi ms), 1514 *Kallelinde*, 1583 *Kalalina*, 1638, 1797, 1839 *Kallalin*, u 1900 *Kalana*. ⇒24B2 ♦ Küla on tuntud lubjakivi, Kalana marmori poolest, läheduses on maalinn. Nimi on olnud kaheosaline, algusosa arvatavasti isikunimi. Kalanat on seostatud Kalevi nimega (**Kalevanlinna* > *Kallalinna* > *Kalana*), kuid mõeldav on ka vana nimel Karl põhinev mugand, eesnimi Karl muutus üle Euroopa tuntuks Karl Suure (surnud 814) nimenä. Järelosa aluseks on *linn* : *linna*, mis on lühenenud kujule *-na*. Vrd *Kalina*. – MK

EO: 140–141; Joh LCD: 401; LGU: II, 169; Mellin; PA IV: 19; Rajandi 1966: 95; Rev 1638 II: 153; Rücker

Kalatsova [*kalat's'ova*] <-sovva ~ -sse>, koh ka *Kalat's'uva* <-suvva ~ -he> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Koolina nulk), u 1790 *калачева гора*, 1859 *Kalatsova*, u 1866 *Калачева*, 1882 *Калачева Гора* (puustus), 1903 *Колачево*, 1920 *Kalatševa*, 1928 *Kalatseva*; vn *Калачёво*. ⇒45C2 ♦ XVIII saj mainitud väikekülanä, XIX saj lõpus oli siin puustus, 1920. a-tel olid talud, 1930. a-tel samuti puustus. Kohapeal seletatakse külanime vene sõnaga *колоть*, *колотить* 'lööma, taguma, sepistama, rautama', millest järelduvad, et siin olnud sepikoda või vankirataste parandus. Väliskujult võiks nimevasteks olla *калач* 'valge nisujahust (osaliselt rukkijahust) ümar palmikleib', sõna arvatakse pärinevat kas tatari keelest või vene sõnadest *коло*, *колесо* 'ümar, rattakujuline'. Viimane sobiks ka külanime seletuseks, sest küla kõrval asub samanimeline ümara kujuga mägi. Pihkvamaal on Kalatšovo (*Калачево*) küla, ka mujal Venemaal on kohanimi (lisaks *Калач*) levinud. Kodu-uurijad on pakkunud nimele seto algupära, vrd *kol'o* '(veskikivi) õõnsus; kolju, pea', *kolo* 'surm' või *kolonõ* 'paatunud'. Vrd Kallotõ järv. – AK

Academic; EAA.1271.1.32; Eesti TK 42; Hurt 1903: 75; KNAB; PGM 1785–1792; SeK: 36; Setumaa 1928: kaart; Truusmann 1897b: 23; Vasilev 1882: 124; Vene TK 126; VES; VMS

Kalbaküla [*kalba_küla*] <-külla> Hls – paik (küla) Viljandi maakonnas Abja vallas (Abja ms), 1547 *den Kalpenkulschen wech* (tee), XVI saj II poolel *Calpencil*, 1601 *Kalbkulle* (küla), 1722 *Kalppen-külla*, *Kalpen Külla*, u 1900 *Калбакюля* (talurühm). ⇒36B1 ♦ 1551 kuulus Kalbaküla (*Kalpenkull*) Abja vakusesse. Küla on 1977 liidetud Lasariga. Nime suhtes puudub selgus. Seda sobiks võrrelda soome isikunimega *Kalpa*, nagu teeb P. Johansen Kalbu kohanimiga. L. Kettunen on seda lähenemist kritiseerinud, kuid ta enda ettepanekud ei ole usutavad, kui just isikunimi **Kallipää* välja arvata. Vrd *Kalbu*. – MK

BHO: 172; EO: 9; Joh LCD: 395; Johansen 1937: 56, 59; Rev 1601: 154; Stackelberg 1926: 157, 232

Kalbu [*'kal'bu*] <-sse> Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Kehtna ms), 1241 *Calablia*, *Calablae* (küla), 1567 *Kallepe*, 1725 *Kalbo*, 1798 *Kailbo* (kõrts). ⇒12B4 ♦ L. Kettunen võrdleb nime nüüdiskuju sõnaga *kaljapuu* 'hapude maitsetute viljadega puu', kuid sellega on raskem seostada varasemaid kirjapanekuid. Ilmselt on nimi varem olnud kaheosaline, mis tugeval lühenemisel on põhjustanud nime III välte. **Rahvapärimuse kohaselt on nimi saadud kelleltki Kalbu-nimeliselt tervendajalt, kes mõisniku silmad allikavee abil terveks ravis ja sai tänutäheks pärisokoha mõisa ääremaal* (1954; loo on välja mõelnud P. Rummo). – PP

EO: 9; Joh LCD: 395; KM: RKM II 333, 365/8 (2) – 1954; Kruusimägi, Paidla 1974: 29–30; LCD: 41v, 42r; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 270

Kalbuse <-le>, koh *Kalbussa* Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Tarvastu ms), 1624 *Kalpus Jacob* (Riuma külas), 1638 *Kalpus Jack* (hajatalu), 1693 *Calpus Jurj*. ⇒31B3 ♦ 1624. a revisjonis on taluperemees *Kalpus Jacob*, 1638. a revisjonis juba hajatalu *Kalpus Jack*. 1693. a Tarvastu khk kaardil asub talu Võrtsjärve lähedal praeguse küla asukohal. Nimi võib tuleneda sõnast *kalpus* 'kalmus' (Hls, Krk), vrd ka *kalbus* : *kalbuse* 'vilets, näruselt riides isik; märg, ligunenud olend' (Krk), *kalpus* 'kalberdis' (Trv,

Krk). Kalbusega on 1977 liidetud Saarevalla ehk Saare küla, mis sai nime samanimelise mõisa (sks *Saaremois*) järgi. Saare riigimõis eraldus Tarvastust XVIII saj lõpul ja sai nime talu järgi, mille kohale ta rajati (1693. a kaardil *Sare Paul*). Saarevalla keskmist osa nimetatakse Venekülaks. Mõisast läänes olnud küla nimetati varasemates allikates *Kadaritsa külaks (1583 *Kadarasth*, 1693 *Kauawits ~ Kawis*, 1839 *Koddaritze*). – MKu

BHO: 523; EAA.567.3.121, L 18; Must 1959: 110–117; PA IV: 145; Rev 1624 PL: 78; Rev 1638 II: 114; Rucker; Varep 1957; VMS

Kalda¹ [ˈkaldɑ] <-le> Saa – küla Pärnu maakonnas Surju vallas (Pati ms). ⇒29A4 ♦ Vana Ristiküla jagunes 1930. a-tel ning hiljem väiksemateks küladeks, mille lähtekohaks olid üksikud talud, Kalda on külanä mainitud 1970. Reiu jõe kaldal asuv küla on saanud nime talult, mida on ehk mainitud 1816 (*Hanso 1te Hälfte auch Kalda genannt*, 1858 juba kaks *Hanso Kalda* talu). Kaldaga on 1977 liidetud Kooli (1970), ↑Matsita ja Peedi (1970) küla. Vrd Kalda². – MK
EAA.1865.3.247/7:18, L 132p; EAA.1865.3.253/1:30, 32, L 30p, 32p; KN; KNAB

Kalda² [ˈkaldɑ] <-le> Juu – küla Rapla maakonnas Juuru vallas (Härgla ms), 1725 *Kalta Jack*, 1798 *Kolda* (tal), 1871 *Kaldamä*. ⇒12B2 ♦ Liideti 1977 Härglaga, ent 2010. a-st on taas omaette küla. Alguses hajatalu Atla jõe kaldal (sellest nimi), XIX saj muutus külaks. – PP

Mellin; Rev 1725/26 Ha: 292; Schmidt 1871

Kaldemäe [ˈkaldeˌmäe] <-le>, koh *Kaldõˌmäe* Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms). ⇒45A2 ♦ Küla on tekkinud XX saj II poolel ehitatud ühepereelamutest Kaldemäe (Kaldõmäe) talu ümbruses, ametlik küla al 1997. XIX saj tekkinud talu, mida on varem loetud Trolla või Abikülä alla kuuluvaks, on saanud nime loodusnime Kaldõmägi järgi, *kallõq* : *kaldõ* tähendab võru keeles üldjuhul mäenõlv. – ES
Eesti TK 50; KN; Vene TK 42

Kalesi <-sse ~ -le> HJn – küla Harju maakonnas Raasiku vallas (Peningi ms), 1241 *Kallis senkau*, 1283 *Kallisenkave*, 1288 *Kalsekawe*, 1536 *Kallitse*, 1551 *Kallisekove*, 1575 *Kallyze kulle*, 1923 *Kalesi*. ⇒3A4 ♦ Küla kuulus XIII saj Daugavgrīva (Dünamünde) kloostrile, hiljem Padise kloostrile kuulunud Raasiku mõisale. Kui Raasikust eraldati u 1686 Peningi mõis, läks küla selle koosseisu. XIX saj lõpul eraldati Peningist Kalesi karjamõis. Karjamõisa maadele 1920. a-tel tekkinud asundus liideti pärast 1940. a-id külaga. P. Johansen peab nime algusosaks isikunime (sm *Kallinen*), mis tema järgi Taani hindamisraamatu külanimeses liitub sageli sõnale *kaev* : *kaevu*. L. Kettunen pakub välja ka sõna *kale* 'tugev' nagu nimes *Kaleva*. Usutavam on Johanseni etümoloogia, *Kalli* on olnud nii eesti kui ka liivi isikunimi, nimele liitunud *-ne* näitab perekuuluvust, mis sobib *kaev*-lõplise nimega. Nõustuma peab aga L. Kettunen väitega, et *-si* on nimes hiline paranus, see esineb esimest korda 1913. 1690.–1691. a kaardil on külast (*Kallis By*) tükk maad lõuna pool järv (*Kallisse Jerwe*) ja ka Schmidt kaardil 1871 on sama nimega järvi (*Kallise*, praegu Lõilasmäe järv). Küla keskmest loodes olevat osa on nimetatud Kalesi-Saunakülaks. Kalesi kirdeosas oli varem Saku küla (1283 *Sackelevere*, 1288 *Sakalevere*, 1586 *Sackouer*, 1637 ja u 1690 *Sacko*), mis kuulus keskajal Raasiku

mõisa Tõhelgi vakusesse ja kadus pärast Põhjasõda, lähedal on säilinud Saku talu. – MJ

BHO: 169; EAA.1.2.C-IV-47; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 79; EAA.1.2.C-III-31; EO: 199–200, 203–204, 338; Joh LCD: 286, 291, 399; KNAB; LCD: 45v; LUB: III, 486a, 522a; Paucker 1847–1849: I, 54; Schmidt 1871; Stoebke 1964: 35

Kaleste <Kaleste ~ -sse> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1565 *Pett(er) Kalystha*, 1576 *Gollist Pethe*, *Kallaste Jake*, 1583 *Kalleste Jürgen*, 1599 *Kolista Lylle*, 1606 *Kallista Kotkas*, 1688 *Kallist*, 1798 *Kallest* (tal), 1844 *Kalleste* (küla). ⇒47A2 ♦ P. Ariste on nime eesti päritolu pidanud küsitavaks, kuid toonud võrdluseks eesti *kallis*. L. Tiik aga arvab, et nimi ei seostu sõnaga *kallis*, vaid on mujalt sisse toodud, põhjendades oma arvamust kirjapanekute varieerumisega. L. Kettunen mainib Kalestet Kalesi nime juures (eesti *kale* : *kaleda*) ja osutab ka Põltsamaa Kalikülale. Kirjapanekud annavad lähtevõimalustena *Kaliste*, *Kolliste*, *Koliste*, *Kallaste*, *Kalleste*, *Kalliste*, mille eesti keeles vastavad sõnad *kali*, *koll*, *kallis*, *kale* (vrd ka *kale* 'kalapüümis, paadi järel veetav võrkkoht'), isikunimi *Kalle* ja *kallis* (ka isikunimena). – MK

Ariste 1938b: 32; EO: 204, 338; HK: 67–68; RehepappHi; Tiik 1966: 552–553

Kalevi <Kalevi ~ -sse> Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Alu-Rapla ms), kuni 1977 *Alu asundus*. ⇒12A3 ♦ Alu asundus hakkas kujunema 1920. a-tel Alu mõisalt võõrandatud maadele. Selle tihedam tuumikosa on praegu Alu alevik, hõredam põhjaosa nimetati 1977 Kalevi külaks, tõenäoliselt külas olnud Kalevi asundustalu järgi (jääb praegu Alu aleviku piiresse). – PP

KNAB

Kalevi-Liiva <-le>, koh *Kaleviˌliiv* Jõe – paik Harju maakonnas Jõelähtme vallas. ⇒3B3 ♦ Ihasalu lahe läänerrannikul piki vana Narva maanteed kuni Kaberla küalani kulgeb soine ala, sh Laurisoo ja Lakessoo (*lake* 'lage'). Mõlema soo lõunaküljes piirneb nõmmeala, mis kannab nimetusi Lialliiv, Pikanumm (*numm* 'nõmm') ja Kaleviliiv. Sõna *liiv* tähendab siin luidet. Miiks on nime algusosa ilmselt isikunimi Kalev, jääb ebaselgeks. Rahvasuu räägib, et siin olevat Kalevipoeg puhanud, teise variandi järgi liiva maha pillanud. Kuigi sakslased rajasid Teise maailmasõja ajal siia koonduslaagrid, ei saa seda siiski asulaks pidada, vaid tegemist on loodusnimega, mis on kohalikus kasutuses nimetavas käändes. Praegu kasutusel olev nimekuju on eksitav, sest liitnime esimene pool Kalevi oleks justkui täiend, mis eeldaks Liiva-nimelise koha olemasolu. – MJ

ENE: III, 368; KN; Wieselgren 1951: 233–235

Kalgi <ˈKalki ~ -sse> Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1650 *Kalch Wolmar*, 1688 *Kalki Mart*, *Kalki Lars*. ⇒48C3 ♦ Kujunes omaette külaks 1920.–1930. a-tel. 1977–1997 oli Viilupi küla osa. Kalgi nimega vrd *kalk* : *kalgi* 'karm, vali; kitsi, ihnus; kõle, vile; kõva, karge; tugev' ja *kalk* : *kalgi* 'lubi'. V. Kaskor seob nimetikke just lubjapõletamisega. Liivis on *Kalk* esinenud isikunimes (1582–1583 *Jane Kalcke*). Soome külanime *Kalkinen* lähtekohaks on peetud isikunime *Kalkki*, mis tuleneb germaani nimest *Gottschalk*. – MK

EAN; HK: 68; Kaskor 2003: 207; KNAB; SPK: 127

Kaljajärv [ˈkaliˌjärv] Vas – järv Võru maakonnas Lasva vallas Voki-Tamme külas (Lasva ms), 1638 *Kalli*

Jerw. ⇒45A1 ♦ Kalijärve nimi on põline ja seda ei ole saanud ükski samakõlaline asustusnimi lähedastes külades. Sarnane on olukord praktiliselt asustamata maastikus paikneva Kalli järvega (Võn). Võimalik, et mõned Kalli ja Kali nimed Eestis ei seostu isikunimedega, vaid vanade, tähendussisult läbipaistmatuks muutunud vetenimedega. Kalijärve kohta on kasutatud ka teisi nimesid, nt 1684 *Pitka jerw* ning teisel sama aasta kaardil *Alla Jervi* (Alajärv). Vrd Kalli järv, Kalliküla. – ES

EAA.308.2.177, L 1; EAA.308.2.178, L 1; Rev 1638 I: 159

Kaliküla¹ [*kali_küla*] <-külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Kalliküla* Plt – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Lustivere ms), 1583 *Kaly* (küla), 1599 *Kali*, 1638 *Kalli Kuella*, 1797 *Kalliküll* (mõis), u 1900 *Калликюля* (mõis); sks *Kalliküll*. ⇒24B3 ♦ On XVII saj lõpus olnud mõis, XVIII saj II poolel ühendatud Lustivere mõisaga. Mellini kaardil 1797 mõis (*Kalliküll*) ja sellest lõunas küla (*Moisakülla*), viimane kadus XIX saj I poolel. L. Kettunen on Haljala Kaliküla nime ühendanud isikunimega **Kalli* : **Kallin*. Põltsamaa Kaliküla püüab ta tuletada nimest *Kalev*. Vrd Kalana², Kaliküla². – MK

BHO: 171; Mellin; EO: 53, 141–142; KNAB; PA IV: 26; P XVI: 270; Rev 1638 II: 152

Kaliküla² [*kali_küla*] <-külla ~ -sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Kunda ms), 1241 *Kaligalæ*, 1359 *Kallighalle*, 1430 *Kaligal*, 1521 *Kalligel*, 1583 *Kalieküll*, 1586 *Kalliel*, 1615 *Kalliala kylla*, 1796 *Kalliküll*, 1844, 1871 *Kallikül*, 1922 *Kali*, 1931 *Kalliküla*. ⇒5C2 ♦ Kaliküla kuulus kuni 1583 Wrangellite suguvõsale, seejärel Tatruse mõisale. Ajavahemikus 1739–1744 müüdi Kaliküla Kunda mõisale (VNg), küla jäi aga endiselt Haljala kihelkonda. L. Kettunen ja V. Palli järgi tuleb külanimi isikunimest **Kalli* : **Kallin*. M. Joalaid ei pea seda aga tõenäoliseks, sest osa varasemaid kirjanekuid ja nime praegune ametlik kuju on Kaliküla, mitte Kalliküla. Nime päritolu jääb lahtiseks. Vrd Kaliküla¹, Kiviküla². – MA

EO: 53; ERA.T-6.3.1120; Joalaid 2013a: 60; Joh LCD: 396–397; KNAB; Mellin; PTK I: 51–52; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Kalina <-le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Mäetaguse vallas, mõis, 1241 *Kaltanus* (küla), 1583 *Kallina* (küla), 1726 *Kallina* (küla ja mõis). ⇒7B4 ♦ Mõis rajati vahemikus 1643–1694. Nime esmamainingu puhul on P. Johansen pidanud võimalikuks ka lugemisviisi *Kalianus*. Ta on nime võrrelnud Plt kohanimel Kalana ja Kalevipoja süngidega. Virumaa Kalina kohta märgib ta, et kohas nimega *Kallina jerwe rabba* olid 1870 *Linnameggi* ja *Wardisaar*. L. Kettunen on pidanud võimalikuks nii Kalana kui ka Kalina sidumist nimekujuga **Kaleven-linna*. Nentitud, et nimetuim võib olla mitmetähenduslik, on ta oletanud Kalina puhul arengut **Kallin* < **Kalvin* < *Kalevin* (linna) ja Kalana puhul *Kalana* < *Kallalinna* < **Kalevanlinna*. Vrd Kalana², Kalijärv. – MK

EO: 140–141; Joh LCD: 400, 401; Rev 1725/26 Vi: 184

Kalita <-le> Saa – küla Pärnu maakonnas Saarde vallas (Pati ms), 1599 *Kalito Mel* (talunimena), 1638 *Kallita Aarn* (talupoeg Voltveti mõisa all), 1680 *Kalito kylla*, 1839 *Kallite* (tal). ⇒36A1 ♦ Külanimi on lähtunud tõenäoliselt talunimest või talupoja lisanimest, mis esmakordselt esineb 1589 kujul *Kali Temel*. Pärast

Põhjasõda esines taluna, XIX saj keskpaigast jälle küllana. Nime tähendussisu jääb hämaraks, võimalik, et lähtekohaks on olnud **ttu*-liiteline isikunimi, vrd 1601 isikunimi *Welly Laykallitt* (*Lai-Kalit?), 1638 isikunimi *Sure Kallitt* ja 1624 eesnimi *Kaylitt*. L. Vaba on osutanud, et häälikuliselt sarnaseid *kalite*-nimesid esineb Lätis, sh Vidzemes. Kalitaga on 1977 liidetud Karuküla (u 1900 *Карукюля*), Keskküla (1970), ↑Külge, Rabaküla (1945 *Pati-Rabaküla*) ja Sooküla (1970). Kalita lääneots on 1930. a-tel olnud Tipu küla, kaguots Kurvitse küla (rahvapärastel Läätsalinn). – MK

EAN; KN; KNAB; Leesment 1976: 236; Lvv: II, 16; PA IV: 275; Rev 1601: 114, 134; Rev 1624 PL: 59; Rev 1638 II: 55; Rücker

Kalitsa <-sse> Koe – küla Järva maakonnas Koeru vallas (Ervita ms), XIV saj *Kaldys*, 1558 *Callitz*, 1639 *Kaltze*, 1686 *Kallitz*. ⇒14A4 ♦ L. Kettunen oletab nime seost Kalli-alguliste nimedega, nimi oleks tema järgi *ne-* : *tse*-liitega tuletis. Kettunenil polnud teada varasemat nimekuju, mis pigem viitab sõnale *kaldu* 'viltuses asendis' (vrd *kallas* 'nõlv'). See sobitub küla keskel oleva madalama koha ja seda ümbritsevate asustatud nõlvadega. 1977 liideti Kalitsaga ↑Puivere ja ↑Roodeviku küla, samuti osa Paemurru külast (↑Tudre). – FP

Blumfeldt 1949: 170; EAA.1.2.942:725, L 710p; EES; EO: 53, 239; Renner 2006: 32; Ungern-Sternberg 1912a: 114

Kalju¹ < Kalju ~ -sse ~ -le> Kul – küla Lääne maakonnas Kullamaa vallas (Kalju-Leila ms), XVI saj I veerandil *Pyscku Kally*, 1539 *Calge minor*, 1798 *Kl. Kalio*. ⇒10C4 ♦ Kalju mõis (sks *Kaljo*, hiljem *Kaljo-Leilis*) rajati XVII saj I poolel, selle kõrval säilis Kalju küla, mis jagunes kaheks: põhjapoolne Suur-Kalju (Taga-Kalju, samas kõrval oli Kalju mõis) ja lõunapoolne Väike-Kalju (Eest-Kalju). Suur-Kalju nimetati 1939. a paiku Leila külaks, Väike-Kalju aga Kalju külaks. Vrd *kalju* 'paekivipank', *kalju* 'kail'. Vrd Kalju², Leila. – MK
BHO: 169; EAA.854.4.208, L 1; EM: 83; ERA.14.2.451 (Kolovere-Kalju vallavolikogu 9. III 1939 koosoleku protokoll nr 9); Mellin; Saareste 1923b: 142; Stackelberg 1928: 188

Kalju² < Kalju ~ -sse ~ -le> VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Uuelõve ms). ⇒51A3 ♦ Nimi on võetud kasutusele 1936, vrd *kalju* 'kivimägi, paekivipank'. Vana nimi oli Pahna, mille varasemad mainingud on 1592 *Wacke Pan Jours* (vakus), 1645 *Pahn* (küla) ja 1798 *Pachna*. Nime lähteks on *pahn* : *pahna* 'põhk, laoplat'. Vrd Kalju¹. – MK

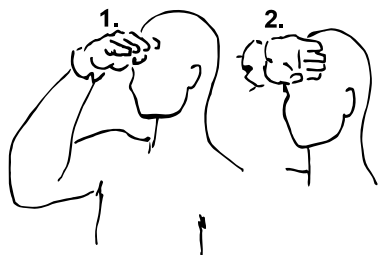
ERA.14.2.716 (Valjala vallavalitsuse 1. VIII 1939 kiri nr 550); SK I: 76, 271

Kallaste¹ <-sse ~ -le> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Pidula ms). ⇒49C3 ♦ Külanime esineb alles 1945, mil kuulus Mustjala valda; rajati endise Ranna karjamõisa maale (1823 *Raņa* talu, 1855–1859 *Ранно*). 1977–1997 oli ametlikult Pidula osa. Vrd Kallaste². – MK

EAA.298.2.71, L 6; EAN; KNAB; LVVA.6828.4.342, L 1; Uuet 2002: 104

Kallaste² <-sse ~ -le> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Tamse ms), 1645 *Kallasti*, 1798 *Kallast*. ⇒51C1 ♦ Nime lähtekohaks on *kallas* : *kalda*. – MK
BHO: 170; SK I: 76

Kallaste³ <-le>, koh *Kallastõ* <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1588 *Pap*

Kallaste viipenimi. Kohamärk osutab Peipsi kalurite traditsioonilisele, üleskeeratud äärega peakattele.

Kalasow, 1626 *Kaloß Jury*, 1630 *Kalloßa Juri*, 1638 *Kallase Jürgen*, 1684 *Kallaße Pepp*, *Kallaße Petri*, 1688 *Kalssen* (kolm taluperet), 1765 *Dorf Kallase*. ⇒45A2 ♦ Kallaste oli 1977–1997 Soodi küla osa. Külanimi on alguse saanud talupoja lisanimest, see aga omakorda isikunimest, mis veel 1638. a oli kasutusel eesnimena: *Kallusz* Navi külas, *Kallus* Eostes (Plv). Isikunime päritolu ja seos kanooniliste nimedega pole selge, vrd riialane *Symon Callas* 1517. – ES

EAA.567.3.180:5, L 4p; EAA.308.2.178;

EAA.1268.1.401:80, L 76p; PA I: 32; Rev 1638 I: 133,

137, 173; Roslavlev 1976: lisa 1, 11; Stoebke 1964: 34

Kallaste⁴ <-sse ~ -le>, koh *Kallastõ* <päele> ~ '*Kalda* <-lõ> Har – küla Võru maakonnas Mõniste vallas (Saru ms), u 1870 *Uskunna* (*Kallaste*) *Schulmeister Punsu Juhhani p Henno Kalkun*, 1970 *Kallaste*. ⇒44A3 ♦ Umbes XIX saj keskpaigas on Uskuna talu maast eraldatud maa kooli jaoks. 1870 ja veel 1907 on seal tegutsenud Uskuna ehk Kallaste kool. Koolimaja on suletud ilmselt XX saj I veerandil ja viidud üle Saru uude koolimajja. Hiljem on koht saanud taluks, mille järgi on XX saj II poolel nimetatud küla. Sovhoosi ajal kandsid Kallaste nime talu kõrvale rajatud sigalad ja viljakuiвати. Nimi tuleb asukohast Mustjõe kaldal. Kallaste alla on koondatud piirkonna hajatatud, nii põlistalud kui ka Saru mõisa asundustalud. Neist moodustatud omaette külad olid kuni 1977 Ala-Põru ja Keräandsi (Kerahansu, samanimeline talu ise jäi Hürova piirsesse). – MF

EAA.1295.1.756:175, L 264; EAA.2072.9.626, L 1; KN; KNAB

Kallaste⁵ <-le>, koh ka *Kallasse* Kod – linn Tartu maakonnas (Kokora ms), vñ *Красные Горы*, vñ omaduss *красногорский*, 1796 *Krasnaja Gora*, *Kallaste*. ⇒26C3 ♦ Algselt küla, peamiselt vene asustusega. Elanikud, vanausulised põgenikud, tulid XVIII saj alguses peamiselt Novgorodi kubermangust. Sai 1921 aleviks, 1938 linnaks. Eestikeelne nimi viitab asukohale Peipsi ääres. Venekeelne nimi (tõlkes 'punased mäed') on pandud väidetavalt kaldaäärsete punaste kaljude järgi. Kallaste ja Pusi kohal oli varem *Purmurand (1582 *Purna*, 1592 *Pormorand*, 1601 *Pormeranda*), mille seletuseks on pakutud sõnu *puru* (*ma*) (A. Moora) või sm *purnu* (murdeti *purmu*) '(vilja)salv, latter; lohk, auk vms' (V. Pall). – PP

BHO: 261, 465; KNAB; PA II: 421; PTK I: 51, 189–190; Treial 2007: 59

Kallavere <-sse> Jõe – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas, Maardu linnajagu, kõrvalmõis (Maardu ms), 1241 *Kallæuærø*, 1341 *Kallæuere*, 1424 *Calliver*, 1549 *Kallaue*, 1923 *Kallavere* (küla ja asundus), *Rootsi-Kallavere* (küla). ⇒3A3 ♦ Kallavere nime on kandnud kolm paikkonda: praegune Kallavere küla (vara-

sem Rootsi-Kallavere), endine Kallavere mõisakoht ja asundus sellest lõunas (varasem Maa-Kallavere, praegu kuulub Võerdla piirsesse) ja Kallavere kui Maardu linnajagu, mille ehitamist alustati 1951 ja Maarduga liideti 1955. P. Johanseni järgi on algse *Lillevere küla kohale rajatud Kallavere mõis (1387 *houe tho Calleuer*), mis on saanud naaberküla Kallavere nime. Vana mõisakoha olevat hiljem ära ostnud rootslased, kelle järgi on küla hakatud kutsuma Rootsi-Kallavereks (1522 *Rotzekalver*), mõisaaset ja Rootsi-Kallavere küla ei mainita reeglina ühel ajal. Kallavere küla on hakatud kutsuma Maa-Kallavereks, st Eesti Kallavereks (1491 *tho der Estenschen Callifer mit dem gesinde to pasiüs*, 1554 *Makaluer*). Johanseni teooria on muljetavaldav, kuid tõendid selle kohta puuduvad. *Lillevere (1241 *Lillæuæræ*), mida on mainitud vaid korra, pole pruukinudki olla päris praeguse Kallavere alal, C. J. Paucker on selle nime sidunud hoopis *Lellepe* (Lillepi) vabataluga Pirita kandis ja see tundub usutav. Uuesti sai Kallavere mõis, kui XVII saj asutati Maardu kõrvalmõisana Maa-Kallavere mõis (sks *Makalafer*). 1850. a-tel mõisastas Maardu mõisnik v. Brevern Maa-Kallavere küla maad, andes asemele halvemaid maid, ning nihutas sellega küla Rootsi-Kallavere poole. Osa Maa-Kallavere läks Võerdla küla alla (Väike-Võerdla). Suur osa Maa-Kallavere külast ja mõis ning Kureküla jäid ka fosforiidikaevanduste alla. Maa-Kallavere küla eristatakse siiani Rootsi-Kallavere külast, rahvapäraselt on esimene Ülalküla ja teine Allküla. Kallavere nime esimesed kirjapanekud XIII ja XIV saj-st annavad nimekujuks *Kallavere (nt 1397 *Kalleuer*), XV saj tuleb selle kõrvale *i*-ga variant (1424 *Calliver*), XVI saj isegi täishäälikuta (1522 *Calvers*). *a*-line variant esineb esimest korda 1549 (*Kallaue[r]*). Rootsi reduktsioonikaartidel, mis on üks esimesi eestikeelsete kujude allikaid, esinevad *Makallafer Bÿÿ* (1692) ja *Rotzi Kallafer* (1693). L. Kettunen on võrrelnud Kallavere nime algusosa soome sõnaga *kalla* ja liivi sõnaga *kõla* 'saar', kuid juhib tähelepanu sellele, et varasemate allikates esinevad kujud *Kalle-* ja *Kalli-*. Ka Savo kaht järvenime *Kallavesi* ja *Kallajärvi* on Kettunen võrrelnud sama sõnaga, kuid soome etümoloogiasõnaraamat peab liivi sõna *kõla*, *kåla* < **kalla* tõenäoliseks laenuks eestirootsi murrakutest; L. Vaba peab sõna laenuks kurši (kurelaste) keelest. A. Räisänen on võrrelnud Soome nime algusosa sõnaperega *kalta-* 'kallas, kaldajärsak'. Eesti nime lähteks on sõna *kallas* pidanud juba J. Jõgever. Eesti-Ingeri alal on küla nimega Kallivieri ehk Kallivere, mis on võrreldav Kallavere nime varasemate kirjapanekutega. Johansen on Kallavere algusosa võrrelnud ka soome isikunimega *Kalle*, mis Tornio jõe orus esineb mh kujul *Kalla*, kuid A. V. Forsman peab seda hiliseks kujuks nimest Kaarle, mis esineb siiski juba keskajal. *vere*-lõpulistest kohanimedes esineb sageli (muistne) isikunimi, vrd *Kalle* 1378 eestlase nimes *Kallemele*. Soome analoogilisi nimesid on püütud veel etümologiseerida rootsi ja lapi keelest, kuid siiski jääb Eesti Kallavere ja Soome sarnaste kohanimede päritolu ja nende (vähemalt osa) võimalik seos ebakindlaks. On lõpuks ka arvatud, et Kallavere võiks olla üks võimalikke sadamaid, mille nimekuju sobiks araablase al-Idrīsī 1154 mainitud kujuga *قَلْوَرِي* /*qlwry*, sest koha kirjeldus ei sobi

kokku Tallinnaga. Kallavere küla ühenduses on käsitletud *Paasi küla (1241 *Pasies*), mis oli küla veel 1397 (*Pasius*), 1491 aga kuulus taluna Maa-Kallavere juurde. Viimati on talu mainitud 1566 (*Pase*) ja 1569 (*Pasi*). *Paasi nimi sisaldab sõna *paas*. Hiljem on eraldi naaberküla olnud Kureküla (1693 *Kurre*), mille nimi pärineb ilmselt isikunimest, sest 1732 on *Kurreküla* elanikud kõik *Kurre*-nimelised. Paljud, kes sellest külast pärit, kannavad tänini nime Kurg. Ümbuskonnas on teisi isikunimele Kurg viitavaid külanimesid (Kurgla, Kurevere). Väikest külasoppi, kuhu kuulus neli talu (Aru, Luike, Vahimäe ja Kirbu), kutsuti rahva hulgas Lenderi külaks. – MJ

ENE-EE: IV, 255; EO: 278, 294; Forsman 1894: 74; Joalaid 2013a: 59–61; Joh LCD: 286, 397–398, 482–483, 539; Kallæuæro 2008: 102–103; KNAB; LCD: 45r; Paucker 1853: 63; Wieselgren 1951: 222

Kalle <le> Amb – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas (Saiakopli ms), 1726 *Kalla*, 1739 *Kalle*. ⇒14B1 ♦ Kalle koosnes kahest vabatalust pärast Põhjasõda. Juba 1686 oli seal veski, mille nimi on teadmata. Võimalik, et Kalle nimi tuli Karunga külas olnud *Kalla* talude järgi (1637 *Kalla Matz*) või oli talude asukoht juba siis hilisema Kalle küla kohal, kuid nad arvati allikates Karunga küla alla (pärast 1712 sellenimelisi talusid Karungas pole). Vabatalude asemele loodi vahemikus 1744–1750 Nõmmküla mõisa karjamõis, mis panditi 1753 eraldi omanikule, seejärel sai Kalle omaette mõisaks ja (taas)rajati küla. 1852 ostis Kalle mõisa Saiakopli mõisa omanik ning Kalle muutus kõrvalmõisaks. Kalle ja Trilli mõisa maadele loodi 1920. a-te algul Kalle-Trilli asundus, mis liideti 1940. a-tel Kalle küla. See omakorda liideti 1977 Saiakopli küla. Külanimi tuleb tõenäoliselt talunimest *Kalla*. D.-E. Stoebe arvates kajastavad Kalle jmt kohanimed muistset isikunime *Kalle* ~ *Kalli*, kuid need võivad olla ka nime *Karl* variandid *Kalle*, *Kalli*, *Kallo*, mis olid Soomes juba keskajal levinud. Trilli oli algselt talu (1712 *Trille Nickolaß*), 1785 eraldati Järvajõe mõisast karjamõisaks (sks *Trilli*, al 1822 *Lilienbach*), 1884 sai Saiakopli kõrvalmõisaks. – FP

EAA.1.2.942:195, L 190; EAA.3.1.448:156, L 111; EAA.3.1.476:58, L 47p; EAA.3.1.482:80, L 76p–80; EAA.3.1.490:111, L 106p–107; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 197; KNAB; Rev 1725/26 Jä: 43; Schilling 1970: 33–34; Stoebe 1964: 89; Sukunimet 2000: 186; Wistinghausen 1975: 164, 168–169

Kallemäe [*kalle_mäe*] <le> VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Sakla ms, Uuelõve ms). ⇒51A4 ♦ Paikkonnana ilmus kaartidele 1930. a-tel, ent ametlikult moodustati 1977, kui liideti Nurme, Rannaküla ja Viira, kaks esimest taastati 1997. Kallemäe koha tegi tuntuks kooli paiknemine seal. Nimi on vanem, nt Sakla all on juba 1796 mainitud *Kallemae Carl*. Nime algusosa on isikunimi, vrd *Kalle*, mis on mugand nimest *Karl*. Kallemäe edelaosa on endine Viira küla (u 1900 *Biupa*), mille talud asusid varem Sakla ja Uuelõve mõisa piiril. – MK

ENE: III, 375; KNAB; SK I: 76

Kalli¹ [*'kalli*] <'Kalli ~ -sse> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas, mõis, sks *Kallie*, ? 1424 *Calliver*, 1560 *Callie*, 1601 *Kalli* (vakus). ⇒20C4 ♦ Mõis on tekkinud ajavahemikus 1624–1638. XX saj algusest Kalli küla. Nimi on võinud olla *vere*-lõpuline, kui XV saj kirjapanek ikka on sellest nimest, nagu mitmed

uurijad varem on oletanud. 1424. a *Calliver* võib olla seostatav hoopis Paistu Kalvre nimega või ka Palamuse Kalliverega. Dokumendis on märgitud, et küla kuulus Scherenbeke(ni) alla. Kalli kohanimel on igatahes isikunimest lähtunud osa. Vrd Kalli², Kallivere, Kalvre. – MK

BHO: 171; LUB: VII, 94; Rev 1601: 167; Stackelberg 1926: 245

Kalli² [*'kalli*] <'Kalli ~ -sse> VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Sakla ms), 1426 *Calle*, 1782 *Kalli* (mõis). ⇒51A3 ♦ XVIII saj lõpus on Kalli olnud Sassi mõisa kõrvalmõis, XIX saj kuulus Kalli küla Sakla mõisa alla, 1970. a-tel oli kirjas asundusena, al 1977 küla. Nimi on tõenäoliselt seotud isikunimega *Kallis*. E. Koit on võrrelnud nime veel soome sõnaga *kalli* 'nudipäine, sarvedeta' ja eesti sõnaga *kalle* (*loogakalle*, *jalasekalle*). – MK

EAA.1865.4.356/10:1, L 46; EO: 53; Koit 1962: 234; SK I: 76–77

Kalli järv Vön – järv Tartu maakonnas Võnnu vallas, 1684 *Kalli Jerwe*, 1796 *Kalli S.*, 1826 *Der Kallijärv oder kastersche See*, 1839 *Kalli See*. ⇒33C1 ♦ Soostunud kallaste ja mudase põhjaga järv asub Emajõe suudmemadalikul Perävalla soos 6 km Praagast lõunas. L. ja I. Rootsmäe seovad kahtlevalt järvega ka 1627. a kirjapaneku *Lechte Jerwe*. Järve läbib Kalli jõgi (1812 *Kalli Jöggi*, 1817 *Kalli ma Jöggi* ~ *Kallima-Jöggi*, 1839 *Kalli Jöggi*). Jõgi on olnud ka nimedega Tanni, Poltra ja Sitapäälne ~ Sitapäälitse jõgi. Eelkõige on Kalli jõgi see osa jõest, mis väljub Kalli järvest. Samas on Kalli kõrts (1814 *Kally Krug*, 1839–1841 ja 1874 *Kalli Krug*), mida J. Simm seletab muistse isikunimega *Kalli*. Kõrtsinime puhul oleks see sobiv, tundub aga, et vähemalt järvenimi on vanem, seega on kõrts saanud nime pigem järvelt. Isikunimi järvenime alusena on võimalik, aga siiski mitte väga sage. – MJ

ENE-EE: IV, 256; Mellin; Rootsmäe 2016: 201; Rücker; Simm 1973: 37, lisa 38; Simm 1975a: 185; Tartumaa 1925: 485

Kalliküla [*kalli_küla*] <'külla ~ -sse>, koh *Kalli* <päale> Har – küla Valga maakonnas Taheva vallas (Taheva ms), 1386 *Cally* (küla), 1419 *Kalli* (küla), 1627 *Kallo Kuella*, 1685 *Callj Kylla*, 1688 *Callikylla* ~ *Kallikylla*, 1744 *Dorff Kally*, *Kallikule*. ⇒43C4 ♦ Kohta on allikates algusest peale külaks nimetatud ja nimi on püsitud muutumatuna sajandeid. 1627. a revisjoni ajal oli küla tühi. Kuni XVIII saj lõpuni on see kuulunud Mõniste ja Saru mõisa alla, hiljem Taheva mõisa alla. Kalli on olnud Mõniste postijaama asukoht ja selle kõrval on olnud kõrts. Külanimi tuleb muistsest isikunimest *Kalli* ehk *Kalle*. Vahel on küla jagatud kaheks osaks: lõunapoolne Ala-Kalli ja põhjapoolne Mäe-Kalli. Vrd Kalli¹, Kallivere. – MF

EAA.308.2.168, L 1; EAA.308.2.167, L 1; EAA.567.3.168:10, L 8; EAA.567.2.590:5, L 4p; EAA.1295.1.754:92, L 89; LGU: I, 119, 208; Rev 1624/27 DL: 100; Stoebe 1964: 89

Kallivere <'verre ~ -sse> Pal – küla Jõgeva maakonnas Saare vallas (Roela ms), 1582 *Kalifer*, 1627 *Kallifehr*. ⇒25C2 ♦ L. Kettunen ja V. Pall seletavad nime algusosa isikunimega *Kalli. Üsna analoogiline kohanimi Ingeris on Kallivieri, mida Kettunen peab Eestist siirdunuks. 1977 liideti Kalliverega ↑Rohkuse küla. Vrd Kalli¹. – PP

EO: 298, 321–322; PA I: 103; PTK I: 52

Kallukse <-le> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadriina vallas (Vohnja ms), 1241 *Kallax* (küla), 1259 *Kallas*, 1583 *Caldos*, 1688 *Kallusz*, 1796 *Kallas*. ⇒5A4 ♦ XIII saj keskel kuulus küla Ojamaal (Gotlandil) asuvale Roma (Guthvalia) kloostri. XVI saj on pool külast kuulunud Vohnja mõisale. Ajuti on küla jagunenud Suur- ja Väike-Kallukseks. Nime lähtekohaks võiks asukohta poolest olla sõna *kallas*, küla asub kõrgustiku piiril. L. Kettunen on oletanud nime alusena sugunime sõnast *kallas* : *kalda*, mis erinevalt üldnimest oleks käändunud *Kallas* : *Kallakse*, kuid nendib, et lähtekohaks võis olla ka variatsioon nimest *Kallis*. Nii *Callas* kui ka *Calluke* on isikunimedena registreeritud liivi alalt, esimene võib olla lisanimi, teine võiks olla ka eesti eesnimi. – MK

EO: 63; Joh LCD: 398; Stoebe 1964: 34, 35

Kallötö järv, kirjak ka *Kallete järv* Krl – järv Valga maakonnas Karula vallas Lusti külas, 1627 *Kallato*, 1839 *Kalleto S.*, 1867 *Kallete jerw*. ⇒43C2 ♦ Karula ja Vana-Antsla mõisa piiril paiknenud järve nimi on küllalt suure tõenäosusega ümber tõlgendatud 'kalatu' tähendusest võru keele sõna *kallō* 'kallak, nõlv' tähenduseks. Seejuures näib nimi sisaldavat väga vana läänemeresoomelist grammatilist vormi, vrd sm *kalaton* 'kalatu' ja võru eriareng *kalalda* 'kalatu'. Hüpoteesi muudab tõepäraseks veekogunimedega *Kalatonjärvi*, *Kalatonlampi*, *Kalaton* jt suur esinemissagedus Soomes, mistõttu võib eeldada, et ka Eesti aladel on seda läänemeresoomelist nimeandmismudelit mingil määral säilinud. Vrd Kallatuma-järv Vana-Koiolas (Plv). – ES

EAA.3724.5.2803, L 1; Kiviniemi 1990: 190; Rev 1624/27 DL: 105; Rucker; Saar 2008: 141

Kalma <-le> Pöi – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Tumala ms), u 1900 *Калма* (küla). ⇒51B2 ♦ Endine popsiküla, 1977–1997 oli ametlikult Saikla osa. Kalma nimi lähtub sõnast *kalm* : *kalma* ~ *kalmu* 'matusepaik'. Rahvasuu ei tunne paikkonnas kalmusid ja on tuletanud külanime liitsõnast *kaldmaa*. Siiski on seos sõnaga *kalm* võimalik, hilisema küla kohal on olnud *Kabbelli mae Poeld*, Tumala mõisa põld. – MK

EAA.2072.3.42d, L 49, foolio 1; EAN; KNAB; SK I: 77; Troska 1987: 100

Kalmaküla [*kalma_küla*] <-külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Kalma* Trm – küla Ida-Viru maakonnas Lohusuu vallas (Avinurme ms), 1601 *Kallma Kuella* ~ *Kalmakulla*, 1695 *Kalmekylla*. ⇒16A4 ♦ Nime algusosa pärineb sõnast *kalm* : *kalmu*; sõna on nt soome ja vadja keeles *a*-tüveline (*kalma*), *a*-tüve leiab ka Rāpinast (mitm omastav *kalmate*) ja Rōugest (*kalmaline*). Kalmaküla lõunaosa on endine Ranna-Piils küla, mis on liitunud millalgi pärast Teist maailmasõda. – PP

KNAB; PTK I: 52, 180; Rev 1601: 164

Kalmaru [*'kalm_aru*] <-sse>, rahvak *Kaeras_`maa* Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Uue-Vändra ms), 1850 *Kalmarro Hans* (uus talu Uue-Vändra mõisa all), 1858 *Kalmarro*, *Kalmarro Mäe* (talud Uue-Vändra mõisa all), 1923 *Kaerasmaa*. ⇒22C3 ♦ Külas on Kalmaru, Kalmarumäe ja Kaerasmaa talu. Rahvasuu seob Kalmaru nime surnuaiaga, vrd *kalm* : *kalmu* + *aru*. Kalmaruga samal ajal on uue taluna kirja pandud Kaerasmaa (1850 *Kaerasma Karl*). Mõlemad talunimed on tõenäoliselt lähtunud loodusnimedest, Kaerasmaa seondub viljanimetusega

kaer : *kaera*, *kaerane* : *kaerane*. Kalmaruga on 1977 liidetud ↑Kõrevere küla. – MK

EAA.1865.5.151:87, 88, L 86, 87; EAA.1865.3.296/3:67, 77, L 67p, 77p; KN; ÜAN

Kalmatjärv [*kalmat_`järv*] Kan – järv Põlva maakonnas Kanepi vallas, 1627 *Kallmasta*, 1839 *Kalma S.*, 1939 *Kalmastjärv*, 1948 *Калматярв*. ⇒39C2 ♦ Hurmi ja Põlgaste mõisa piirile sattunud järv on nime saanud sõnast *kalmatu* või *kalmat* 'kalme (haudu) sisaldav maa, nende kogum, kalmistu'. Esmamaining ja skeemilise katastrikaardi nimi lubavad oletada, et sõna võis esineda ka kujul *kalmastu*. XX saj lõpul kasutati kõnes ka nimekuju *Kalmakjärv*. Vrd Janokjärv. – ES

Eesti SK 10; NL TK 25; Rev 1624/27 DL: 63; Rucker; Saar 2008

Kalme¹ <-le> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kõnnu ms), 1839 *Kalme weski*, u 1900 *Кальме* (küla). ⇒5A3 ♦ 1977–2000 oli Kõnnu küla osa. 1694 on Kalme küla kohal olnud *Mägipere (*Meggi Perre*), kus elas Kõnnu mõisa linakangur. Kalme veskit on teiste külade reas nimetatud 1839 Kuusalu koguduse personaalraamatus. Taludest, mis hiljem kuulusid, on XVIII saj ja XIX saj algul mõned suuremad Kimbalu küla all, teised on Kõnnu mõisa vabadikotalud. XIX saj algupoolel on mainitud Kalme kõrtsi, veskit ja talu. Rahva mälestuses on külanä tekkinud alles siis, kui Kõnnu mõis hakkas kohti müüma. Oma nime saanud külas leiduvate vanade kalmude järgi. – MJ

EAA.1216.1.271:86, lk 159; KN: Vilbaste; KNAB; Tarvel 1983: 94; Vilbaste 1956: 131

Kalme² [*'kalme*] <-le> Plt – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Adavere ms). ⇒24A2 ♦ Külanime oli rahvasuus hiljemalt 1930. a-tel, 1939 kavandati see nimi osale Adavere asundusest ning 1945 esines ta juba külade nimekirjas. Külas on ka Kalme talu. Nii küla kui ka talu olevat nime saanud Kalmemäe järgi, kus olnud vana matusepaik (1688 *Kalmel begrafnings platz*, 1887. a kaardil on koha lähedale märgitud *Erb-begräbnis*, see oli Stackelbergide suguvõsa matusepaik). 1935. a-st on pärit Stackelbergide suguvõsa matusepaigast eraldatud Kalmistu talu plaan. Kalme külaga on 1977 liidetud Aruküla (1688 *Arrokyllas Engh Möther*, u 1900 *Аррокуль*). – MK

EAA.308.2.206, L 1; EAA.308.2.208, L 1; EAA.2469.1.703, L 1; ERA.14.2.719 (Põltsamaa vallavalitsuse 9. VI 1939 koosoleku protokoll nr 8); KN; KNAB

Kalme³ [*'kalme*] <-le ~ -sse> Rõn – küla Tartu maakonnas Rõngu vallas (Uderna ms). ⇒32A3 ♦ Hiline küla, mis praeguse nime sai u 1939, kui nimetati ümber Uderna küla, eristamaks seda samanimelisest asundusest. TEA entsüklopeedia järgi on küla saanud nime seal kõrguva Kalmemäe järgi. Külas on ka Kalme talu. Pigem on asula nimetatud talu järgi, mille nimi pärineb mäekünkalt. L. Kettunen on kohanime tuletanud sõnast *kalm* : *kalma* ~ *kalmu* '(pühitsemata) hauakoht, paganlik ohverdus- või matusekoht' mitmuse omastavas käändes. Kohanimkartoteegi andmeil on küla nimetatud ka Kirepi-Uderna ja Pimsi külaks. Viimane seostub ilmselt Uderna mõisa vanema eestikeelse nimega (1796 *Pinski M*). 1977 liideti Kalmega osa Lauri ja ↑Leivaste külast. Kalme piirides on ka Kanepi karjamõis (sks *Kanepäh*, 1839 *Kanepä*). Vrd Uderna. – EE

ENE-EE: X, 14; EM: 96; EO: 127; ERA.14.2.717 (Elva vallavalitsuse 7. VI 1939 koosoleku protokoll nr 8); KN; KNAB; Mellin; Rucker; TEA E: X, 12

Kalme⁴ [*ˈkalme*] <-le> Hël – küla Valga maakonnas Helme vallas (Jõgeveste ms), 1839 *Kalme* (tal), 1945 *Kalme* (küla). ⇒38A2 ♦ Küla on nimetatud talu järgi. Kalme loodeosa tuntakse Jaasikse nime all, mida on varem ka omaette külaks loetud (vrd 1684 *Hüste Külla* all taluna *Jasika Tep*). Vrd *Kalme*¹. – MK EAA.308.2.191, L 1; KNAB; Rücker

Kalmeistri [*ˈkalˈmeistri*] <-le>, koh *Kalmestre*, kirjak varem ka *Kalmistre* ~ *Kalmiste* Lüg – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Aa ms), u 1900 *Калмистре* (küla). ⇒6C3 ♦ Küla on kuulunud Aa või Püssi mõisa alla. Liideti 1977 Mustmäta külaga. Nime algusosa lähtub sõnast *kalm*, *kalme* või *kalmist(u)*, osis *-re* võib pärineda mitmest sõnast, nt *-ääre*. Tänapäevane nimekuju Kalmeistri on rahvaetümoloogiline teisend (vrd 1945 *Koolmeistri*). * *Kalmistre* küla asutamise aegu olnud koha peal suur mets, kus õhtutel öökullid öud-selt kisendanud ja päevalgi mõnd kiskjat looma nähtud. Varem ajal olnud seal surnuaed, sest esimene asunik näinud veel *kalmude rida* ja kündmisel tuhnud palju surnuluid välja. *Kalme järgi on ka Kalmistre nimi tekkinud.* (1924) – MK EVK; KNAB; Liiv 1924: 351

Kalmetu <-sse ~ -le> Vil – paik (küla) Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Tänassilma ms), 1923 *Kalmetu* (veski). ⇒31A1 ♦ Liideti Tänassilmaga 1977. Külanimena mainitud 1939, kui senine Kiviküla taheti ümber nimetada Kalmetuks. Kalmetu veski nime aluseks on *kalmet* : *kalmeti* ~ *kalmetu* 'surnuaed, muistne kalmistu'. – MK

EMS: II (8), 606; ERA.14.2.719 (Tänassilma vallavalitsuse 13. VI 1939 koosoleku protokoll nr 4); KNAB; ÜAN

Kalmu <ˈKalmu ~ -sse ~ -le> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Tagamõisa ms), u 1900 *Калму* (küla). ⇒49B3 ♦ 1977–1997 oli Tagala (Tagamõisa) osa. Hiline küla on nime saanud mõisapõllu nime järgi (1796 *Kalmo Peld*). – MK

EAN; KNAB; SK I: 77

Kaloga¹ <-le>, koh <-lõ ~ Kaloˈkillõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1588 *Pap Kalakow*, 1630 *Kaloko Hintus*, 1638 *Kallock Jaen*, u 1683 *Kallock Tomafß*, 1684 *Kallucha Thomas, Kallucha Johan*, 1765 *Dorf Kalloka*. ⇒45A2 ♦ Kaloga oli 1977–1997 Jaanimäe küla osa. Talurühma ja küla nimi ilmub allikatesse varakult. Rõuges ja Vastseliinas levinud vana lisanime päritolu pole selge. XV saj-st on Põhja-Lätist Ruhjast teada isikunimi *Cal-luke*. Võimalik, et XVII saj Võrumaal veel levinud eesnimi *Kallas* ja kõnealune **Kallok* pärinevad ühest ja samast muistsest isikunimeosisest. Vrd ka Soome karjalapärase perekonnanimi *Kallonen*, tuntud vähemalt XVI saj-st. Setomaa Koluga (vn *Калугино*) Petseri vallas võib olla sama algupäraga kohanimi, kuid võib näidata ka päritolu tuntud linnast Kalugast. Kaloga lääneosa on Rauba, mida on veel 1930. a-tel omaette külaks peetud. Vrd *Kaluka*. – ES

EAA.308.2.225, L 1; EAA.308.2.178, L 1;

EAA.1268.1.401:81, L 77p; PA I: 32; Rev 1638 I: 172; Roslavlev 1976: lisa 1; Stoebke 1964: 35; Sukunimet 1992: 166

Kaloga² <-le>, koh <-lõ> Rõu – paik (küla) Võru maakonnas Vastseliina vallas, karjamõis (Vana-Saaluse ms), 1684 *Kallock Peep*, 1688 *Kallack Peedo*, 1765 *dorf Kalloka*, 1886 *Kalloga* (tal), 1909 *Kalloka* (karjamõis). ⇒45A2 ♦ Liideti 1977 Kündja külaga. Kaloga

lisanimega talupoeg oli Saaluse mõisas olemas juba 1627 (*Kalliga Mick*). Võimalik, et sama meest mainiti 1638 isanimiga *Joharra Mick* (vrd vn *Jegor*). Kindlalt samas paigas on talu ja väikeküla püsinud XVII saj lõpust. XIX saj lõpus rajati Kaloga ja Kanastõ talult äravõetud maadele Vana-Saaluse mõisa karjamõis, mille maad jagati 1920. a-tel asundustaludeks. Vrd *Kaloga*¹. – ES

BAL: 703; EAA.308.2.177, L 1; EAA.308.2.178;

EAA.1268.1.401:120, L 115p; EAA.2072.4.164, L 1; Rev 1624/27 DL: 87; Rev 1638 I: 178; Roslavlev 1976: 20

Kaluka <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1684 *Kalloka Hain*, 1765 *Dorf Kalloga*. ⇒44C3 ♦ Kaluka oli 1977–1997 Ristemäe küla osa. Küla on välja kasvanud talust. Nime päritolu on sama mis ↑*Kaloga* nimel. Viitina nimekoosluses on huvipakkuv lisanime *Kallosa* esinemine 1684, mis näikse viitavat XVII saj veel elavale eesnimemele *Kallas*. Vrd *Kadõni*, *Kallaste*³. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:167, L 162p

Kalvi [*ˈkalˈvi*] <ˈKalˈvi ~ -sse ~ -le> VNg – küla Ida-Viru maakonnas Aseri vallas, mõis, sks *Pöddes*, 1732 *Kalbi mois*, 1797 *Kalvi M.* (mõis). ⇒6B2 ♦ Kalvi küla (a-ni 1977 asundus) sai nime Kalvi mõisalt. XVI saj oli mõisa omanik Kalff, kelle nimest tuleneb mõisa eesti-keelne nimi. L. Kettunen, kes on nime alusena oletanud Kalevit, on ilmselt eksiteel. Mõisat on mainitud 1528 (*Koyell*), kuid kohta ennast 1453 (*Podibus*), vasallilinnust 1485 (*slot huss unde hoff te Podwes*), 1797 on kirjas *Pöddis*. Nimekuju *Koyell* võis pärit olla varasemast külanimest, sest samas dokumendis on mainitud ka sellenimelist küla. Saksakeelne nimi *Pöddes* pärineb tõenäoliselt eesti keelest, kuid selle sisu jääb hämaraks, võrdluseks võiks tuua Saaremaalt rannanime Põdu (1798 *Poedwa Laid*), mille põhjal võiks konstrueerida oletusliku tundmatu tähendusega sõna **pōtv* : **pōdva* või **pōtv* : **pōdva*. Niisugust sõna ei ole registreeritud. Nimed tähistavad mõlemad rannaäärseid kohti, ka Kalvi mõis asub mere ääres. Kalviga on 1977 liidetud ↑*Kelu* ja Kesimetsa küla (u 1900 *Кезуметца*). – MK

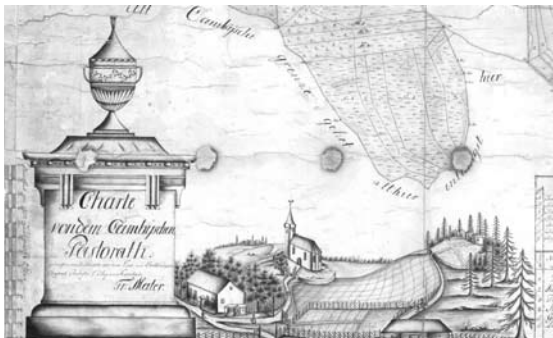
Bfl: I, 950; BHO: 459–460; ENE-EE: IV, 263; EO: 269;

KNAB; Ligi 1961: 341; Mellin; SK I: 319; Thor-Helle 1732: 314

Kalvre [*ˈkalvre*] <-le> Pst – küla Viljandi maakonnas Hallelis vallas (Morna ms), ? 1424 *Calliver* (küla), 1839 *Kalwer*. ⇒30C3 ♦ Pole kindel, et XV saj kirjanek *Calliver* just selle küla kohta käib, kuid dokumendis on teda mainitud koos Holstrega. Tegemist võib siiski olla ka mõne teise Kalli või Kallivere külaga, sest küla kihelkondlikku kuuluvust otse ei mainita. Tõenäoliselt on Kalvrel, mida uuemal ajal on küllana mainitud 1970, olnud *vere-lõpuline* nimi. Algusosa aluseks on isikunimi. Vrd *Kalli*, *Kallivere*. – MK

KNAB; LUB: VII, 94; Rücker

Kamali <-sse> Hls – küla Pärnu maakonnas Saarde vallas (Vana-Kariste ms), 1601 *Kammell*, 1797 *Kamäküllä*. ⇒29C3 ♦ Juba 1601. a maining asetab küla Vana-Kariste mõisa alla. Küla asub künkal Tõlla oja kaldal koha lähedal, kus Tõlla oja suubub Halliste jõkke. Nime etümoloogia ei ole selge, võrdluseks võiks tuua taimenimetuse *kamel* : *kameli*, *kammel* : *kammela* 'kummel' ja *kammal* : *kambla* 'suur tükk', *jääkammal* 'jäätükk'. Kamali idaosa tuntakse Sosi nime all. – MK BHO: 173; Rev 1601: 146; Wd

Illustratsioon Kambja kirikumõisa maade plaanilt. 1808.
EAA.1255.1.337, L 1.

Kamara <le>, koh aj *Kamare* Hls – küla Viljandi maakonnas Abja vallas (Vanamõisa ms), 1684 *Kammar Hans* (talupoeg Vanamõisa all), 1797 *Kamāra* (küla). ⇒36B1 ♦ Küla asemele rajati vahemikus 1826–1834 Abja mõisa karjamõis, mis 1856 läks Vanamõisa alla. 1920.–1930. a-tel oli Kamara talu Pässaste külas. 1970. a-tel Kamara asund, al 1977 küla. Kamara nimega vrd *kamar* : *kamara* ~ *kamare* 'maapinna rohujuurtega läbikasvanud pealiskihit', 'kinnikasvava veekogu öötsuv pealispind', *kamar* 'kanarbik'. Lisanimena esines Kamara 1638 Kariste mõisa all (*Kammar Andres*) ja 1751 Pornuse mõisa all Mägiste külas (*Kamar Hans*). Pässaste küla (1551 *Pesses*, 1624 *Pasastekil*) hõlmas laiemat piirkonda, kuhu kuulusid Abja mõisa läänepoolsed talud ja nende rühmad, sh Kalbaküla, Kamaraperä ja Lämbe. 1968. a-ni oli Pässaste Kamara ametlik nimi. Vrd Kamari. – MK
BAL: 717–718; BHO: 173, 448; EAA.308.6.269:9, L 9; EAA.2072.5.271, L 1; EAA.1865.3.173/7:7, L 7p; EAA.1865.3.172/1:69, L 73p; EAA.1865.3.171/9:71, L71p; ENE: VI, 401; KN; KNAB; Mellin; Rev 1624 PL: 58; Rev 1638 II: 72; RGADA.274.1.229/1:220, L 108p; Stackelberg 1926: 235

Kamari <Kamari ~ -sse> Plt – alevik Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Vana-Põltsamaa ms), 1583 *Kameri Male*, *Kamery Wielkie* (külad), 1624 *Kammar*, *Klein-kammer* (küla ja karjamõis), 1797 *Kamar* (küla). ⇒24B3 ♦ Kamari koolimaja juurde 1960.–1970. a-tel kujunenud Kamari küla tihedamast alast moodustati 1977 Kamari alevik ning alevikku ümbritsevad hajatunud talud nimetati Väike-Kamari külaks. Kamari nime peab L. Kettunen raskusi tekitavaks, küsimärgiliselt on ta vasteks esitanud *kamar*, mille tähendust ta ei ole andnud. Vrd *kamar* : *kamara* ~ *kamare* 'maapinna rohujuurtega läbikasvanud pealiskihit', 'kinnikasvava veekogu öötsuv pealispind', *kamar* 'kanarbik'. Vrd Väike-Kamari. – MK
EMS: II (8), 615, 616; EO: 181; Mellin; PA IV: 25

Kamariku <le> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas (Kärša ms), 1796 *Kammarik* (karjamõis ja küla). ⇒14C3 ♦ Ametliku külana taas nimekirjas 1970. Kamariku nime lähtekohaks on *kamarik* : *kamariku* 'konarlik' või 'kanarbik'. Kamariku piiresse kuulub Ŵäola küla (liidetud 1977). – MK
KNAB; Mellin; VMS

Kamarna <Kamarna ~ -sse> Iis – küla Ida-Viru maakonnas Illuka vallas (Illuka ms, Ohakvere ms), 1583 *Kamerma* (küla), 1844 *Kammern*, 1871 *Kammarna*, u 1900 *Камарна*, 1970 *Kamarina*. ⇒17B2 ♦ Nime lähtekohaks võib olla taimenimetus *kamar(as)*, vrd

ka *kamar* 'maapinna rohujuurtega läbikasvanud pealiskihit, seisvale veele tekkiv (roheline) kord, raba-laugaste, kinnikasvava veekogu öötsuv pealispind', *kamar* 'kobar'. Algse *-ma* on asendanud *-na*. – MK

EMS: II (8), 615, 616; EVK; KNAB; Paucker 1847–1849: II, 46; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Kambja¹ ['kambja] < 'Kambja ~ -sse>, koh ka ' *Kamja* Kam – alevik Tartu maakonnas Kambja vallas (Kambja krkms, Vastse-Kambja ms), 1782 *Waiko-Kambja (mois)*, 1909 *Uue Kambja m.*, 1923 *Väike-Kambja (asundus)*; sks *Neu-Kamby*, *Klein-Kamby* (varasem). ⇒32C3 ♦ Vastse-Kambja ehk Väike-Kambja mõis eraldati Suure-Kambjast XVII saj lõpul. Enne mõisat oli seal küla nimega *Kipsal* (järelasa sõnast *salu*), mida mainitakse nt 1585 Kambja talupoja lisanimes (*Kipsal Jak*). Tänapäevane asula tekkis kiriku ja mõisakeskuse ümber XIX saj lõpus ja XX saj alguses. Kuni 1977 kandis Väike-Kambja asundi nime, 1977 muudeti Kambja alevikuks. Kambja idapoolset, kirikumõisale kuulunud osa nimetati Kiriku-külaks; praegu on see osaliselt Mäeküla piirides. Vrd Kambja², Suure-Kambja. – EE

BHO: 174; EM: 92, 147; Hupel 1774–1782: III, 260; KNAB; PA I: 159; RGADA.274.1.226:74, L 1289; Uuet 2002: 107, 220

Kambja² ['kambja] < 'Kambja ~ -sse> Kam – kihelkond ajaloolisel Tartumaal, sks *Kamby*, 1471 *Camby*. ♦ Kihelkond, mis muinasajal kuulus Ugandi alla, moodustati arvatavasti XV saj keskpaiku Tartu, Võnnu ja Otepää khk osadest. Teistel andmetel oli Kambja kihelkond olemas juba 1330, mil leiab mainimist preester Borhardus de Kambie ('Kambjast'). Martini (ka Maria) kirik rajati tõenäoliselt XV saj II poolel. Enamasti viidatakse Johannes Renniti oletusele 1899. a-st, et Kambja kiriku olevat asutanud perekond Camby XV saj. Asjaomasest isikunimest on tuletatud ka kihelkonna nimi. K. Luhamets peab samavõrd tõenäoliseks, et Cambyd said nime asukoha järgi. Sel juhul võiks ehk lähtuda sõnast *kamp* : *kambi* 'kabi; jalg; uperpall' või liitsõnast **kambioja*, mille algusosa tähendanuks ka mingit mageveekala, vrd *kamp* 'kamelmelas'. Vrd Kambja¹, Suure-Kambja. – EE

BHO: 173; Bfl: I, 186; EMS: II (8), 623; ENE-EE: XII, 195; EO: 121; Luhamets 2011: 26, 28; PTK I: 53

Kammeri ['kammeri] < 'Kammeri ~ -sse> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas, mõis, sks *Duckershof*, 1782 *Kammeri mois*. ⇒32C3 ♦ Mõisa kohta on teateid XVI saj keskpaigast. Kammeri moodustas enne 1751 Paluperaga ühise mõisa. 1920. a-te alguses rajati asundus, mis 1977 nimetati külaks. M. J. Eisen seostas eestikeelse kohanime oletatava omaniku nimega *Kammer*, mille olemasolu kohta pole aga teateid. Pigem saab kohanime ühendada liitsõna *kammerhärä* või *kammerjunkur* algusosaga. Need saksa algupärased tiitlid võeti Venemaal kasutusele Katariina II valitsusajal. Mõisa saksakeelne nimi (1638 *Dückersz*) on tuletatud omaniku Dückeri nimest. Muud nimed on olnud *Aderkashof* ja *Kavandu (Kawandt)*, samuti *Palupera* (1638 *Dückersz*, *Aderkaszhoff* oder *Palloper*). *Aderkashof* seonduv Dückeri väimehe perekonnanimiga *Aderkas*, mis on moodustatud Lätis asunud lääni nimest (läti *Aderkaši*, hilisem *Taurupe*). – EE

BHO: 56; Eisen 1919a: 6; EM: 92, 134; ENE-EE: IV, 270; Hagemester 1836–1837: II, 28; Hupel 1774–1782:

III, 261; Rev 1638 I: 91; Stryk 1877: 23; Uustalu 1972: 269; ÜAN

Kamnitsa [*'kamnitsa*] <-sse>, koh *'Kaamnitsa ~ Kaamnitsa* <-he> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1630 *Kamitz* *kylla*, 1684 *Kamnitz Kylla*, 1782 *Kamnitsa Paap*, 1820 *Kaamnitsa* (küla). ⇒40C3 ♦ Tegemist on põlise külaga, kuhu oli XVII saj alguses alles jäänud vaid üks peremees. 1684 oli viis talupoega, nende hulgas Kaamnitsa lisanime kandja *Kamnitz Petter*. Külanime päritolu pole teada. Esmapilgul näib see sisaldavat slaavi sõna *камень* 'kivi' ja kollektiivliidet. Nimetus **kaamidsõq* oleks keeleliselt mõeldav Petserimaa Kamenka saarelt tulnud inimeste nimetamiseks, kuid selle kohta pole andmeid. Vrd ka vanavene isanime *Каменицын*. Veskikohta (*kivi* 'veski') pole Kamnitsa külas olnud, lähim põline veskikoht on Rebasmäel (1638 *Rebbesz Kywi*). Kamnitsaga liideti 1977 Hallissaarõ küla. – ES
EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2:61, L 60; EAA.1271.1.226:163, L 1769; Rev 1638 I: 160; Roslavlev 1976: lisa 2; Tupikov 2004: 564

Kanaküla [*kana_küla*] <-`külla ~ -sse> Saa – küla Pärnu maakonnas Saarde vallas (Volveti ms), 1584 *Kanacula*, 1624 *Kannakill*, 1839 *Kannakülla*. ⇒29C3 ♦ Vana küla võib olla nime saanud lisanimest Kana, mille lähtekohaks on linnunimetus *kana*. Vähema tõenäosusega on võimalus näha nime algusosa alusena lühenenud omastavakuju sõnast *kand* : *kanna* '(millegi) tagaosa, känd'. Kanakülaga on 1977 liidetud Reinse küla (1560 *Reines*, 1839 *Reinaste*, u 1900 *Рейнастъ*), omaette piirkonnad on Riimaru, Taganõmme ja Tõotsi. – MK
BHO: 175; EAN; KNAB; Rev 1624 PL: 77; Rucker; Stackelberg 1926: 166

Kanamardi [*kana_mardi*] <-le> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Mõtsu ms), 1782 *Kanamart* (talu Mõtsu mõisa all), u 1900 *Канамарди* (küla). ⇒27B1 ♦ 1977–1997 oli Kidise osa. Tõenäoliselt on Kanamardi nimi tekkinud isikunimest (lisanimi *Kana* + eesnimi *Mart*, vrd Paatsalu mõisa all 1750 ilmselt sama talu *Caña Marti Iaen*). – MK
EAA.3.1.488:440, L 416p; EAA.864.2.IV-9:321, L 302p; EAN; KNAB

Kanamõtsa [*kana_mõtsa*] <-`mõtsa>, kirjak varem ka *Kanametsa* Plv – paik (küla) Võru maakonnas Võru vallas (Võru ms), 1872 *Канна*, 1909 *Канна*, 1937 *Kanametsa*. ⇒44C1 ♦ XX saj alguses mõõdeti Navi ja Vagula küla vahelisest metsamaast välja 13 asunikurunti. Asundusküla nimi pärineb kas looduskoha nimest või varem olemas olnud metsavahikoha nimest (1909 *Канна*). See omakorda võib olla saadud inimese perekonnanimest, kuid võimatu pole ka hääbuva maastikusõna *kand a*-tüveline vorm. Sel juhul peaks olema toimunud lühenemine *kanna*- > *kana*-. Omavahel seotud hääbuvad sõnad *kand* ja *kund*, mille tähendusväli samastub kõige laiemalt harimiseks kõlbmatu maaga, käänduvad Võrumaal tänapäeval küll ainult *u*-liselt. Vrd Kanaküla, Kanapeeksi, Kannu. – ES
EAA.3724.4.1969, L 5; EAA.3724.4.1972, L 1; Eesti TK 50

Kanapeeksi [*kana_`peeksi*] <-le> Rei – küla Hiiuma maakonnas Hiiuma vallas (Kõrgessaare ms), 1795 *Kannapex Mats*, 1811 *Капапөһса Iaack*, 1816 *Kannapökse Iurry*, 1888 *Kanapeeks* (talud ja metsavahikoht), 1922 *Kanapuksi*, *Kanapsi* (küla). ⇒48A2 ♦ Kana-

peeksi liideti pärast 1940. a-id Koidmaga, taastati omaette külanime 1997. Nimi on lähtunud sõnadest *kana* ja *pääks* : *pääksi* 'paks tihe kuusemets, soosaar'. Nime kirjapanekud võimaldavad algusosa võrrelda ka sõnaga *kand* : *kanna*, häälduskuju *kana* oleks sel juhul kiirkõneline muutus. – MK

EAA.3724.4.601, L 2; EO: 162; HK: 69; KNAB; ReherappHi; Tiik 1966: 553; Wd

Kanariku <-le>, koh <-lõ ~ `küllä> Plv – paik (küla) Võru maakonnas Võru vallas (Väimela ms), u 1900 *Канарико*, 1923 *Kanariku*. ⇒40A3 ♦ Kanariku liideti 1977 Raistega. Küla moodustavad Raiste ääremale tekkinud keskmisest väiksemad talud, mille vanapärasest nimedest osa pärineb juba XVIII saj-st (võimalik, et need on Raiste põliskülüst teiste vahelt välja asutatud kruntimise ajal XIX saj keskel). Nimi põhineb sõnal *kanarik* 'kanarbik', mida on Võrumaal sageli kasutatud liivase ja väheviljaka koha nimetamisel. – ES

Vene TK 42; ÜAN

Kanassaare [*kanas_saare*] <-`saarde>, koh *Kana_saarõ* <-`saardõ> Röp – küla Põlva maakonnas Mooste vallas (Toolamaa ms), 1797 *Kanasar Jerw*, 1852 *Kanasaar* (küla), 1859 *Kannasare* (talud). ⇒40B1 ♦ Juba enne asustuse tekkimist leidub Röpina ja Vana-Koiola mõisa piirivaidluse kaardil Kanassaare järve nimi (*Must-Hewwa oder Kanasar Jerw*). Varem Toolamaa (Ruusa) mõisa asustamata ääremale tekkisid talud veidi enne 1852. a, kui kohta on meetrikaraamatus esmakordselt mainitud. 1859 olid talud krunditud, sh külale nime andnud Kanassaare. Asustusnime on andnud metsaosa või soosaare nimi Kanasaar. Selle aluseks on tõenäoliselt talupoja lisanimi Kana. XVII saj leidub Kana (*Kanna*) lisanime Röpina Nulga ja Jaama külas. Jaama külas elas 1670 ka Kanajala Peeter (*Kannajalla Peter*), kelle lisanimest on saanud lõpuks nime Kanajala palvemaja Röpinas. 1977 on Kanassaare külaga liidetud põline Järvekülä (Järve) ja noorem ↑Labassaarõ küla (mõlemad Plv Mooste ms). – ES

EAA.2072.3.58c, L 2; EAA.1269.1.766:18, L 35; EAA.3781.1.72, L 3; Roslavlev 1975: 29, 40, 41

Kanavere <-`verre ~ -sse> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Kose-Uuemõisa ms), 1343 *Kannever*, 1462 *Kanaveer* (küla), 1696 *Kanafer* (küla), 1796 *Kannafer* (küla, kõrts), 1906 *Kanawere* (küla). ⇒12C2 ♦ Põline küla. Jüriöö ülestõusu ajal peeti seal suur lahing, milles ülestõusnute eelvägi võitles Liivimaa ordu peajõududega, lahingus langes 1600 eestlast. Nimi tuleneb arvatavasti linnunimetusest *kana*, mis võis külanimeks saada isikunime kaudu (*vere*-lõpuliste nimede algusosa pärineb tihti isikunimest). 1977 liideti Kanaverega osa ↑Kurena külast. Praeguse küla aladele jäävad ka kunagise Leva karjamõisa alad. Vrd Leva raba. – TL

Bfl: I, 243; EAA.1.2.C-IV-66; EAA.3724.4.114, L 8; ENE-EE: IV, 287; Joh LCD: 242; Mellin

Kandiküla [*kandi_küla*] <-`külla ~ -sse>, koh ka *Kandi* <-le> Nõo – küla Tartu maakonnas Tähtvere vallas (Tähtvere ms), 1945 *Kandi*. ⇒32C1 ♦ Hiline küla; 1930. a-te kaardid näitavad Kandi küla põhja pool (↑Tiksoja). Tänapäevane nimekuju Kandiküla pärineb 1977. a-st, mil külaga liideti Ilmatsalu teest lõuna pool olnud osa Räni-Õsso (↑Räni) külast. Liitsõnaline kohanimi koosneb osadest *kant* : *kandi* ja *küla*,

vrđ *kandikoht* 'väike mõisa rendikoht'. Varasem nimi Paju (1938; u 1900 *Пажо*) seostub puunimetusega; külas oli mitu samanimelist väiketalu. – EE

Eesti TK 50; KN; KNAB; Uuet 2002: 112, 221

Kandla [*'kandla*] <-sse> Kär – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Kandel*, 1538 *Jurgen Hastver tho Kandel*, 1798 *Kandel*. ⇒50A4 ♦ Kandla mõisa eelkäijaks peetakse Jõemaa vakuses olnud mõisat *Wackerselge*, mida on mainitud 1542, kuid Kandla küla on vanem. P. Johansen on Kandla nimega ühendanud lisanime *Cantele*, mis esineb XIV saj tõenäolise saarlase (*Johannes Sarelayne*) pojalt (1332 *Johannes de Cantele*). Mõisa kõrval läänes säilis samanimeline küla. Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud Kandla asundus liideti pärast 1940. a-id külaga. L. Kettunen peab tõenäoliseks nime lähtumist kujust **Kantala*, mille aluseks on *kand* : *kanna* 'mitmesuguste esemete osa, harilikult millegi lõpuots, alus, tugi'. – MK

BHO: 175; EO: 73; Johansen 1973: 476; SK I: 79

Kandle [*'kandle*] <-le> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas, mõis, sks *Kandel*, 1241 *Kandalæ*, 1345 *Kandele*, 1583 *Kandel*, 1726 *Kandell*, 1840 *Kandle*. ⇒6B2 ♦ Esmateated Kandle mõisast pärinevad 1583. a-st, kuid mõis võis olemas olla juba varem. Mõisa ostsid XX saj alguses Kavastu mõisa omanikud ning Kandle muutus Kavastu kõrvalmõisaks. Küla püsis mõisa kõrval osaliselt veel kuni a-ni 1871. 1920. a-te maareformiga rajati sinna Kandle asundus, a-st 1933 küla. L. Kettunen järgi ei tule nimi mitte sõnast *kannel* : *kandle*, vaid *kand* : *kanna*, tuues võrdluseks sagedase sarnase esinemuse Soomes. 1977. a-st kuulub Kandle küla piirsesse XIX saj II poolel tekkinud mõisamoona-kate küla Matsu (isikunimest *Mats* : *Matsu*). – MA

EO: 73; ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 12-525 asunduste kohta); EVK; Joh LCD:

401–402; KN; KNAB; PTK I: 137; Rev 1725/26 Vi: 102;

Särg 2007: 41

Kanepi¹ <Kanepi ~ -sse>, koh *Kan'epi* <-he> Kan – alevik Põlva maakonnas Kanepi vallas (Kanepi krkms, Piigandi ms), 1582 *Kanapieza*, 1627 *Kannapoeh Kuella*, *Kannapse Jack*, 1638 *Kannebkylo*, 1685 *Kanepi*, *Kanipä*, 1722 *Dorf Kannepäh*, 1782 *Cannapäh*, *Kannapäh*, 1798 *Kanapæ*, 1839 *Kannapäh*, 1909 *Kanapää*, 1923 *Kanepi* (alevik ja postkontor). ⇒39B2 ♦ Põline küla, mille alale tekkis Piigandi mõis, oli esialgu selle mõisa ainus küla. Nt 1590 on Kanepi küla all mainitud talupoega *Mustiär Tennis*, kelle nimi seostub Mustjärvega Heisris. XVII saj lõpu kaartidel on küla tuumikuna tunnetatav vanade talude piirkond praegusest alevikust ida pool, Tartu–Võru uue maantee ääres. XIX saj hakkas kasvama alevik kiriku ja pastoraadi ümber vana küla lääneservas. Kanepi nimega seoses on hästi teada 1920. a-te vaidlus Kanepi või Kanapää nimekuju üle. Teemat käsitles põhjalikult M. J. Eisen 1923, kes leidis õigesti, et nimi pole algupäraselt olnud *pää*-lõpuline. Kõige varasemates Poola-aegsetes kirjapanekutes on kajastatud mitmuse omastavast käändest tekkinud järelliidet *-tsa*, nii nagu veel XIX saj on rahvaeleest üles kirjutatud nimekujusid *Kannapiste*, *Kanepitsi*, *Kanepitsa* ning elanikunimetuse *kanepetsaq*. 1627 mainitud talupoja nimi võinuks kõlada ainsuse vormis **Kanepse Jaak*. Näib, et rööpselt on küla nimest kasutatud ka mitmuse nimetava kuju **Kanepiq*. Tänapäevaks on mitmuse tunnus nime lõpust reeglipäraselt kadu-

nud. Häälduses kuulnud kõrisulghääliku märkimine *h*-ga on olnud küllalt levinud. Niimoodi kujunenud kirjapiltides *Kannapoeh*, *Kannepäh* jt on *h*-d hiljem hakatud tõlgendama kui pikendusmärki. Arvatavasti just nii on nimi saksa keeles ümber kujundatud *pää*-lõpuliseks. Eeskujuks võisid olla nimed nagu *Otepää* (*Odenpäh*) ja *Kirumpää* (*Kirruppäh*). Nimi ise põhineb kõige tõenäolisemalt sõnal *kanep*, võimalik et tänapäevasest erineval häälduskujul *kanap* (vrđ vn *конопля* 'kanep'). Lisanime, hilisema külakogukonna nime aluseks on võinud olla kas kanepikasvatus või veel usutavamalt kanepikiust tehtud riidesemed. Teine tõlgendusvõimalus on siduda nime hääbunud maastikusõnaga *kand* : *kanna*, mida on ühes kommentaaris pakkunud M. Kallasmaa. Kuid sellel juhul tuleks *p*-d pidada nimeosise *-pää* jäänukiks, mida see tõenäoliselt ei ole. Sõnal *kand* võib küll põhineda kagupoolse naaberküla Lauri vana nimi **Kanastõ* või **Kannastõ*. Aleviku lõunaosa, mis asub kirikumõisa maal, nimetatakse Kerikukülaks. Vrd Lauri¹. – ES

BAL: 659; EAA.308.2.173, L 1; EAA.308.2.88, L 1; Eisen 1923; EMS: *kanepetsa*; Hirvlaane 2003: 79; PA I: 87, 253; Rev 1624/27 DL: 66; Rev 1638 I: 7; ÜAN

Kanepi² <Kanepi ~ -sse>, koh *Kan'epi* <-he> Kan – kihelkond ajaloolisel Võrumaal, sks *Kannapäh*, 1684 *Cannipes Kirckspil*, 1685 *Kanepi Kiörkia*, 1782 *Cannapäh*, 1798 *Kanapæ*. ♦ Kanepi kihelkond asutati 1675 Valgjärve mõisniku Benedict Johann von Bergi palvekirja alusel. Enne seda oli Berg lasknud ehitada uue kiriku Kanepi külla. Kihelkonna nimi on saadud külanimest. Bergile kuulusid sellel ajal veel osadeks jagamata Valgjärve mõis ühes Saverna mõisa ja Karste külaga ning Piigandi mõis ühes Sõreste külaga. Teine uue kihelkonna moodustaja oli Erastvere mõis, mille alla kuulus sellel ajal Kooraste. Kolmas ühineja oli Kaagvere mõis koos lahustükides paiknenud Jõksi (Hoboala) küla ja Peetrimõisaga. Neljas oli veel kaheks jagamata Piigaste mõis. Kõik need mõisad kuulusid varem põliselt Otepää kihelkonda, vaid üht osa Kooraste maadest oli loetud traditsiooniliselt Urvastele kuuluvaks. Uude kihelkonda õnnestus liita ka Põlva kihelkonda kuulunud Krootuse mõis, millest olid veel eraldamata Põlgaste ja Hurmi, Musti ja Karaski. Kanepi khk sisse jäid kaks Vana-Otepää kroonumõisa küla Sirvaste ja Aiaste, mis kuulusid ka edaspidi Otepää kihelkonda. – ES

EAA.308.6.321:9, L 9; EAA.308.2.173, L 1; Hupel 1774–1782: III, 274–276; Mellin; Stryk 1877: 209–222

Kangavitsa <-vitsa ~ -sse>, rahvak ka *Härä_küülä* Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Koolina nulk), 1882 *Лысково*, *Комковичи* (puustus), 1923 *Kankavitsa* (tal), 1938 *Kangovitsa*, 1970 *Kangavitsa*. ⇒45C2 ♦ Küla on algselt olnud puustus, nii oli ta kirjas veel 1939. Kohanime päritolu pole selge. Eesti algupära korral vrđ lõunaestilised *kang* 'kange', *kanga* 'valjusti' (Lei) või *kangō* 'kange, jäik, kõva'. P. Pälli arvates võiks kohanime lähe olla vene tüvi *Комков* (*ком* <'kamakas; kamp, komp'), millest on moodustatud elanikunimetuse vorm (*Комковичи*). Küla lõunaosa on Kärnä, endine küla (vn *Мáлое Вязиково*). Vrd Kangla, Kangsti. – AK

Academic; Eesti TK 50; KN; RL 1959, 1970; SeK: 37;

Truusmann 1897b: 28; Vasilev 1882: 172; VES; VMS; ÜAN

Kangla [*'kangla*] <-sse> Jür – paik (küla) Harju maakonnas Raasiku vallas (Aruküla ms), 1241 *Kangelæ*

(küla), 1443 *Kangell*, 1725 *Kangala*, *Kangalae*. ⇒3A4 ♦ Liideti 1977 Järsiga. L. Kettunen oletab, et nimes kajastub sõna *kang* : *kangi* või *kange*, võib-olla on lähtevormiks olnud **Kangeala*. – PP

EO: 73; Joh LCD: 402–403; LCD: 47r; Rev 1725/26 Ha: 342

Kangru¹ [ˈkangru] <-le> Jür – alevik Harju maakonnas Kiili vallas (Kurna ms). ⇒2B4 ♦ Kangru sai alevikuks 2008, enne seda oli ta küla. Küla moodustati 1997 Luige küla osast, mis 1977. a-ni oli kandnud Raudalu nime. ↑Raudalu põhiosa oli varem liidetud Tallinnaga. Nime lähteks on uueaegne katastrinimi Kangro, mida kannab ajalooline Kurna mõisa Nõmme metsavahitalu (1637 *Nõmme Tausma Hans*, 1697 *Nommtausme*, 1871 *Nõmmetausma*). – PP

EAA.1.2.C-I-21; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 40; KNAB; Schmidt 1871

Kangru² [ˈkangru] <-sse ~ -le> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Halinga ms), 1923 *Kangru* (asundus). ⇒21C4 ♦ Kangru oli Halinga mõisa kõrvalmõis (sks *Konstanzenhof*), mis moodustati 1660. a paiku kolme talukoha ning Tarva küla karjamaade liitmisega, vrd sealkandis 1724 *Weber Otto*. Pärast 1858 on Halinga mõisas märgitud perekonnanimena *Кангоръ*, kihelkonnas on ka mõni Kangru talu. Külana on Kangru märgitud 1945. Vrd Kangru³. – MK

BHO: 252; EAA.1865.5.176:45, L 43p; KNAB;

Pärnumaa 1930: 460; RGADA.274.1.182/5:71, L 461p; Uuet 2002: 99; ÜAN

Kangru³ [ˈkangru] <-le> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Valgu ms), 1945 *Kangru*. ⇒21C1 ♦ 1977–1997 oli Valgu küla osa. Külanimi on tõenäoliselt tekkinud talunimest, Vanamõisa külas on Kangru talu (arvatavasti 1782 hajatalu *Kangro Mats Valgu* mõisa all, 1798 *Weber*). Nime lähtena vrd *kangur* : *kangru* 'kangakuduja' või ka *kangur* : *kangru* 'kivikangur'. Vrd Kangru². – MK

EAA.1864.2.IV-8:124, L 126; KN; Mellin; Uuet 2002: 97

Kangrussaare [ˈkangrus_saare] <-saarde> Pil – küla Viljandi maakonnas Kõo vallas (Kõo ms), u 1900 *Кангруссааре*. ⇒23C3 ♦ Kangrussaare karjamõis (1797 *Hinrichshof*, 1839 *Heinrichshof*) näib XIX saj II pooleks olevat kadunud (kolmeverstakaardil 1855–1859 on kohal märgitud *Казарма*), sajandi lõpuks on seal Kangrussaare, Kõo mõisa popsiküla. Pilitveres oli ka teine, Kabala mõisale kuulunud Kangrussaare karjamõis (1797 *Kangrosar*, 1839 *Kangroसार*), mis asus tänapäeva Meossaare küla piires. Vrd Kangru. – MK

EAA.298.2.71, L 9; KNAB; Mellin; Rücker; Troska 1987: 100; Varep 1957: 61

Kangrusselja [ˈkangrus_selja] <-le>, kirjak varem ka *Kangruselja* Pha – küla Saare maakonnas Pihla vallas, mõis, sks *Kangern*, 1473, 1479 *Kangern*, 1731 *Kangersall*, 1798 *Kangern* (küla, mõis ja veski). ⇒50C4 ♦ Mõisa kohta on teateid a-st 1479, samanimeline küla paiknes mõisast idas. Mõisa maale 1920. a-tel rajatud asundus liideti pärast 1939 külaga. Nimi tuleneb sõnast *kangur* : *kangru* 'kivihunnik, kruusaküngas' ja *selg* : *selja* 'seljandik', mis võib olla asendanud varasema *salu*. 1930. a-te kaartide põhjal on osa Kangrusseljast nimetatud Kalevi külaks, ent nimi ei ole kasutusse jäänud. – MK

Eesti TK 200; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; SK I: 80

Kangsti [ˈkanksti] <-sse>, koh ka *Kangistõ* ~ *Kangistu* <-lõ ~ -dõ> Rõu – küla Võru maakonnas Varstu vallas (Kõrgepalu ms), 1627 *Kanna Kesi Iwan*, 1630 *Kanekse pustus*, 1638 *Kannaka Pustus*, 1765 *Dorf Kangste*. ⇒44B3

♦ XVII saj alguse talu oli 1638. a revisjoni teatel muudetud mõisamaaks. Pole teada, kus see täpselt asus. 1684. a kaardil märgitakse praeguses Kangstis veel peremehi *Hinsse Suns* (*Tsunts?) ja *Hinsse Hanss*. Äratuntavalt sama nimi on taas olemas XVIII saj. Vanapärase hääldus *Kangistõ* lubab oletada muistse isikunime **Kanki* olemasolu. Vrd liivlane *Kangi* 1447. Nimi tähendusega 'kange' oleks ka lisanimena ootuspärane. Esmamainigus näib peituvat vorm **Kanakõisi* või **Kannakõisi*. Kuid kui lähtuda 'kange' tähendusest, oleks esimestes kirjapiltides tegu nõrga astme vormidega **Kanņõkõisi*, **Kanņõksõ*. Elanike meelitusnime-tust **kanņõksõq* või **kangõksõq* veel kord omastavasse käändesse pannes on sündinud vorm **Kangõkstõ*, mis on kohanimede le omaselt sarnaste häälikute arvelt kokku tõmbunud (**Kankstõ*). Nii seletub kahe rööpse häälduse esinemine Lääne-Rõuges ja Harglas, kus murdeomaselt ei tohiks toimuda nime *Kangistõ* või *Kangistu* kokkutõmbumist (vrd Plv, Röp ja põhjaseto *loodsik* > *loots* 'k'). Kangstiga liideti 1977 Jaama, Sika ja Vahi küla. Vrd Kangusti. – ES

EAA.1268.1.401:233, L 227p; EAA.308.2.178; Rev 1624/27 DL: 93; Rev 1638 I: 191; Roslavlev 1976: lisa 3; Stoebe 1964: 35

Kanguristi [ˈkangu_risti] <-le> VNG – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Vasta ms), 1881 *Kanguristi* (küla), u 1900 *Кангурцсту* (küla). ⇒6A3 ♦ Vabatküla, kutsutud ka Kanguristikis Kangru talude järgi, on koosnenud kolmest osast: lõunapoolne Aruvälja, läänepoolne Lepiku ja kolmest perest koosnenud Kivastiku põhjas, peredel 4 vakamaad. Küla vanemaid talusid on Jaanimäe. 1977–1997 oli küla ametlikult Vasta osa. Pärimuse kohaselt kutsutud küla ka nimega Konglaristi. Kongla koht ise (1716 *Konkla Tenno*, 1782 *Kongla Simmo*, lisanimi oli kasutusel juba XVII saj, sest 1640 peeti Pada mõisas Kongla Anne nõiaprotsess) jääb põhja poole, lila külla. Kanguristi küla asub Kongla oja ääres. Külaga on liidetud Aruvälja (1922) ja Lepiku küla. * *Kongla nimi olevat tulnud Kunglast, kuninga sängist. Konglaristi aga Kongla jõe ristic kallaste järgi Vasta Kongla-Nigula talu kohal olevate allikate juures*. – MK

EAA.3.1.451:153, L 109; EAA.1864.2.IV-3:551, L 540p; EAA.3724.4.1810, L 1; EAN; ENE-EE: VII, 135; EVK; KN; KNAB

Kangusti <Kangusti ~ -sse> Kei – paik (küla) Harju maakonnas Keila vallas (Klooga ms), 1712 *Kangust* (küla), 1726 *Kangusta*, 1798 *Kangust*, u 1900 *Кангусту* (küla), 1913 *Kangusti*. ⇒11A1 ♦ Liideti 1977 Maeruga. Küla nimi jääb ebaselgeks, võib olla seotud XVII saj lisanimega *Kanger Thomas* (1687 Nahkjala küla all). Vrd Kangsti. – MK

EAA.1.2.940:784, L 767p; EAA.3.1.448:183, L 258; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 181

Kanissaare [ˈkanis_saare] <-saarde> Põi – küla Saare maakonnas Põide vallas (Uuemõisa ms), 1645 *Kaunissar*, *Kaunisfer*, 1798 *Kaunifer*. ⇒51C2 ♦ Liitnime lähtub sõnadest *kaunis* + *saar*. Algselt oli *saar*-lõpuline ilmselt saarenimi, mis on üle kandunud vere-lõpulisel nimega külale. – MK

BHO: 203; Rehepapp; SK I: 80

Grupp Eesti Naisüliõpilaste Seltsi liikmeid Kannuka küla Kiiunurga kivi otsas. 1927. EAA.1781.1.100, foto nr 10.

Kannastiku <-tikku ~ -sse> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Voore ms), u 1900 *Каннестикку* (küla). ⇒15A1 ♦ Varem kutsutud ka Voore-Kannastiku külaks vastukaaluna Roela-Kannastiku külale, mis on liidetud Arukülaga, ja Meriküla-Kannastiku külale, mis on Koeravere osa. Eristav täiend on vastavalt mõisale, mille järgi küla oli. Nime lähtekohaks on *kannastik* 'kännustik'. Kannastikuga on 1977 liidetud Väljaotsa ehk Kupna-Väljaotsa (1913 *Wäljaotsa*) ning Kirikuküla (1871 *Kirrikoküllä*). Viimane koosnes õieti kahest osast: Kupna mõisa järgi olnud Kirikukülalt ja Viru-Jaagupi kirikumõisa järgi olnud Kirikuvalla külast, mis 1939. a paiku liideti. – MK

EAN; ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 29. IV 1939 nr 1102 külade kohta); KNAB

Kannu¹ <-le>, rahvak ka *Kannu_mõtsa* ~ *Kannu_’rae* Võn – küla Tartu maakonnas Võnnu vallas (Mäksa ms). ⇒33B2 ♦ J. Simmu järgi on küla tekkinud 1880. a-tel pärast Mäksa-Agali küla (↑Agali) lammutamist. Viimane asus Agali järve ida- ja põhjakaldal (1582 *Agal*, 1588 *Agaly*). Rahvatraditsiooni järgi olevat kännustik härgadega üles küntud ja sinna kandi kohad loodud. Kannu nime aluseks on sõnad *kand* : *kannu* 'känd' ja *rae* 'raiesmik'. Kannu küla loodepoolseim osa on Sandikurm, mille lähedal metsas asus 1937 likvideeritud vaestemaja. Kannuga liideti 1977 Sootaga (Sootaguste) küla, kuni selleni kuulus Kannu Sootaga küla alla (1533 *Socentackhen*, 1582 *Sotakna*, 1627 *Sodaka*). Viimase nimi tuleneb sellest, et küla asus Võnnu poolt vaadatuna soo taga. Sootaga kuulus 1684 Kastre ja XVIII saj algul Kurista mõisale. – MJ

PA I: 54, 181; Rev 1624/27 DL: 43; Rootsmäe 2016: 155, 159–160, 171, 173; Simm 1973: 36–37, 109, lisa 97, 190–191; Simm 1977: 111, 120

Kannu² <-le>, koh ka <Kannu pääle> Plv – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Timo ms), 1923 *Kannu*. ⇒40B3 ♦ 1821. a kaardil asub praeguse Kannu küla lõunapoolse tuumiku kohal *Kurwitze mötza Pöld*, kõigi Tsolgo küla talude ühine võsamaa (alemaa). Ka muud hiljem Kannu külaks nimetatud alad pole 1821 olnud põlismets, vaid alemaade, metsa ja soo mosaiik. On tõenäoline, et sellist maad nimetatigi kannuks, st maastikuks, kus asustust ja põlispõldu ei ole või ei tasu teha, kõnnumaaks. Hiljem on nime tõlgendatud sama sõna *kand* teisest tähendusest 'känd' lähtuvalt. * *Tsaari valitsuse ajal oli siin kroonu mets. 1911–1912 raiuti mets maha ja kännustik anti rahvale. – Külal on kaks nimelist otsa. Põhjapoolne ots kannab*

nime Kolja, lõunapoolne ots on Sanksaare ja kitsast keske jagu nimetatakse Päivora. (1949) Vrd Kõnnu³. – ES

EAA.3724.4.1935, L 14; KN: 1949; ÜAN

Kannuka <-le> Vai – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas (Vaivara ms), 1767 *Kannucka* (küla Siivertsi mõisa järgi), 1782 *Kannuka* (küla), u 1900 *Каннука* (küla). ⇒8A2 ♦ Küla ajalooline tuumik paiknes tänapäeva Sillamäe linna idaosas Viru puistee ümbruses; linna piirest väljajäänud talud liideti 1977 Perjatsiga. Kannuka nime aluseks on tuletis sõnast *kand* : *kannu* 'känd', vrd *kannukas* 'kändude-rohke'. – MK

EAA.854.7.194:4, L 5p; EAA.1864.2.IV-3:259, L 252; KNAB; VMS

Kannuküla [*kannu_küla*] <-küllä ~ -sse> Hel – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Kärstna ms). ⇒37C1 ♦ Külana kirjutas 1922. Nimi võiks lähtuda sõnast *kand* 'känd'. Verstakaardil u 1900 nimetatakse Kannuküla Sarapuu külaks (*Сарану*) samanimelise talu järgi. Kannuküla kaguosa on tuntud Karuli nime all, nimi pärineb Kärstna mõisa karjamõisa nimest (1882 sks *Karolinenhof*). Kannukülaga on 1977 liidetud Jõksi küla (Pst, 1970) ja Undiusse metsavahi-koht. – MK

EVK; Grenzstein 1882–1883; KNAB

Kantküla¹ [*'kan't_küla*] <-küllä ~ -sse> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Harmi ms), 1462 *Kantküll*, u 1900 *Канткюля*. ⇒13A2 ♦ 1462 on küla kohta kirjutatud, et see on tühi. XVII saj lõpul on nimi säilinud lisanimena (*Kanküllä Madis*) ning 1726. a adramaarevisjonis võib Ojasoo (sks *Alt-Harm*) mõisast leida lausa neli *Kanti* lisanimiga talupoega. Mellini kaardil 1796 on küla kohale märgitud vaid *Ziegeley* 'telliselööv'. Külana kirjutas u 1900. Nime lähtekohaks on arvatavasti *kand* : *kannu*, *kanna* '(millegi) tagaosa, känd'. Kantküla põhjatipus paiknevaid Punamäe talusid on varem nimetatud Tagametsa külaks. Vrd Kantküla². – TL

Bfl: I, 243; EAA.1.2.C-IV-69, L 1; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 312

Kantküla² [*'kan't_küla*] <-küllä ~ -sse> Lai – küla Jõgeva maakonnas Torma vallas (Laiuse ms), 1419 *Candekall*, 1599 *wies Kankula*, 1638 *Kantkula*, 1839 *Kaintküll*. ⇒25B1 ♦ V. Pall toob võrdluseks Taani hindamisraamatus 1241 esineva VJg Kantküla (*Kandukylae*) ja P. Johansenile viidates, kes toob võrdluseks soome nime *Kantokylä*, tuletab selle nime algusosa üldnimest *kand* : *kannu*. Muutus *kan't*-pro *kant*- saab seletuse sellest, et nimi ühendati sõnaga *kan't* : *kan'di*. Vrd Kantküla³. – VP

EO: 73; Joh LCD: 402; PTK I: 54; P XVI: 108; Rücker

Kantküla³ [*'kan't_küla*] <-küllä ~ -sse> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Rägavere vallas (Rägavere ms), 1241 *Kandukylae* (küla), 1540 *Kantkull*, 1726 *Kancüll*. ⇒5C4 ♦ XVI saj oli vahepeal jagatud Mõdriku ja Rägavere vahel. Nime lähtekohaks on *kand* : *kannu* 'millegi tagumine osa, känd'. Tänapäeval on nime algusosa segunenud sõnaga *kant* : *kandi*. Kantküla põhjapiiril on endine Roosna asundus (1922, nimetatud karjamõisa järgi). 1977 liideti Kantkülaga Liivu (1913 *Liwa*) ja Metsaserva küla (1970). Vrd Kantküla². – MK

EAN; Joh LCD: 402; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 210

Kantreküla [*'kantre_küla*] <-küllä ~ -sse> Vil – Viljandi linnajagu. ⇒30C2 ♦ Kantreküla tekkis XIX saj Vil-

jandi eeslinnana Kantremaale (sks 1785 *Kantersland*), st köstri maale, vrd *kander*, *kanter* 'köster'. Viljandi linnaga liideti see linna ja Kirikumõisa vaheline ala 1919. – MK

EAA.308.6.40, L 1; ENE: VIII, 431; KN;

Kultuurimälestiste register

Kantsi <'Kantsi ~ -sse ~ -le>, koh ka *Kansi* Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas, mõis, sks *Ganzenhof*, 1731 *Gantzenhoff*. ⇒51C1 ♦ Mõisa kohta on teateid XVI saj keskpaigast. Mõisa kõrval lõunas oli XIX saj samanimeline popsiküla, mis tekkis ilmselt 1872, kui maid jagati talupoegadele. Eestikeelse nime vanuse kohta on erinevaid andmeid. 1934. a Saaremaa koguteoste teatel olevat 1534 mõis nimega *Loysis* Muhus läinud Joh. Westphalenilt Peter Ganszile, kelle nimest pärineb mõisa eestikeelne nimi. Buxhövdens annab nime lähtekohaks samuti perekonnanime, kuid XVII saj-st, mil mõis olevat doneeritud Jürgen Ganszile. Küla jagatakse kaheks: Mõisakülge põhjas endise mõisa kohal ja Piirikülge lõunas endise popsiküla kohal. – MK

BHO: 88; Buxhövdens 1851: 151; EM: 123; Saaremaa

1934: 286; SK I: 82; Troska 1987: 100

Kaomäe ['kao_mäe] <-le> Juu – paik (küla) Rapla maakonnas Kaiu vallas (Kuimetsa ms), 1859 *Kaiwu Mäggi* (mägi), 1922 *Kaomäe*. ⇒12C3 ♦ Endine Tamsi saunaküla, omaette küllana 1920. a-test. 1977 liideti Tamsiga. Nime esimene pool tuleb sõnast *kaev*, mis murdeti käändub *kao*. * *Kaomäe küla olevat sellest oma nime saand, et Põhjasõja ajal sõdurid siia kui kõrgemale kohale kaevu olevat teind ja siit vett võtnud. Seepärast on hakatud seda kõrgustikku nimetama Kaevumäeks.* (1930) – PP

EAA.854.4.135a, L 1; KM: EKLA, f 199, m 46, 129 –

1930; KNAB

Kapera <-sse>, koh *Kapõra* <-he> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1798 *Kappera* (karjamõis), 1839 *Reinholdshof*, 1850 *Kappera* (talud), 1901 *Kappera*. ⇒45B2 ♦ Kapera nimi tuli esialgu kasutusele Vastseliina mõisa karjamõisa nimena. XIX saj keskel üritati juurutada karjamõisa uut saksakeelset nime *Reinholdshof*. Maade kruntimise ajal jagati karjamõisa maad taludeks. Nime päritolu pole selge. XVIII saj karjamõisa tähistamiseks tekkinud nimena võiks see olla saadud saksa-pärasest perekonnanimest *Kapper*. Sama perekonnanime pandi XIX saj alguses mitmel pool Eestis. Vastseliinas Hanikase külas on 1930. a-tel katastrikirjades olnud *Mihkel Kapar* 90. Kapera lõunapoolne külaosa on Tuuma. Vrd Kapra, Kapri. – ES

EAA.1865.1.154:99, L 99p; EAA.3724.4.1958, L 3; Eesti

SK 10; Mellin; Rücker

Kapi <-le> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas, mõis, sks *Kappimois*, 1618, 1645 *Cappenhof* (mõis), 1811 *Kappimois*. ⇒51C1 ♦ Algne mõis tekkis Taani ajal XVI saj II poolel. XVII saj alguseks ostis riik maa ja tükeldas selle. Uuesti eraldati Kapi riigimõisana Kantsist ja Suuremõisast ajavahemikus 1744–1750. Selle kõrval oli XIX saj-st samanimeline popsiküla. 1977–1997 oli Kapi ametlikult Tupenurme osa. Küla on nime saanud mõisalt, mille nimi on tekkinud omanikunimest *Keppen* või *Kappen*. – MK

BHO: 179; EAN; EM: 123; KNAB; SK I: 82; Troska

1987: 100

Kapra ['kapra] <-le> Põie – küla Saare maakonnas Laimjala vallas (Laimjala ms), 1571 *Kappera* (vakus),

1592, 1645 *Kapper*, 1798 *Kapra*. ⇒51B3 ♦ On kuulunud ka Audla mõisa alla. Eraldati Maasist, Otist ja Saarest omaette riigimõisaks 1750, kuid oli XIX saj jälle küla. Nime päritolu jääb hämaraks, võrdluseks võiks tuua sõnad *kaper* 'mereröövel', mitmuses *kaperid*, ja *kapar* : *kabara* 'rabamurakas (*Rubus Chamaemorus*)'. Võimalik, et nimes on säilinud keelest kadunud sõna *kaber*, *kabris* 'metskits (*Capreolus capreolus*)', kuid kuna nimi esines algselt just vakusenimena, siis on selle lähtekohaks peetud ka harvaesinevat alamsaksa sõna *kapper*, mis peaks tähendama joomapidu. Vrd Kapri, Kabrametsa, Kaberneeme. – MK

BHO: 179; EM: 124; Rehepapp; Saaremaa 2007: 132; SK I: 82; SMF: 148

Kapri ['kapri] <-sse ~ -le> LNG – paik (küla) Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Räägu-Kärbla ms), 1591 *Kappere* (küla), 1663 *Kapper*, 1689 *Kapri Mart* (hajatalu), 1726 *Kappre Jürri* (hajatalu), 1782 *Kaper Hans*, *Kapre Tenno*, u 1900 *Kampa* (küla). ⇒10A3 ♦ Küla on kuulunud ka Palivere mõisale. 1977 liidatud Linnamäe külaga. Kullamaa khk-s on 1726 Piirsalu mõisa all märgitud küla *Kappri*. Nime päritolu on ebaselge, keeleliselt vrd *kaper* 'metskits'. Vrd Kapra, Kabrametsa, Kaberneeme. – MK

BHO: 456; EAA.1.2.941:651, L 640p; EAA.1864.2.IV-

9:456, L 457; KNAB; Rev 1725/26 Lä: 100, 167; Saaga:

SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1662:54, L 80;

Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar,

55410/5:318

Kapsaküla ['kapsa_küla] <-külla ~ -sse> Kei – paik (küla) Harju maakonnas Harku vallas (Keila ms), u 1900 *Kanca* (küla). ⇒2A4 ♦ Liideti 1977 Tutermaaga. Esineb Kapsa küllana 1922. a rahvaloenduse materjalides ning 1945, Kapsakülana kaartidel 1930. a-tel. – MK

KNAB

Kapsta ['kapsta] <-le> Puh – küla Tartu maakonnas Konguta vallas (Väike-Konguta ms), 1839 *Kabsta*, 1900 *Kanca*. ⇒32A2 ♦ Küla nimi tuleneb lõunaeesti sõnast *kapstas* : 'kapsta 'kapsas', mis lähtub vene sõnast *канычма* 'kapsas'. Vrd ka Konguta mõisa Ängu küla talupoja lisanime 1738 *Auff Kappusta Jacks /.../ Landt* (viide on 1680. a-tel seal asunud talupojale). Vrd Kapsaküla. – EE

RGADA.274.1.20:685, L 657; Rücker; Vene TK 42

Kapu <'Kappu ~ -sse> Koe – küla Järva maakonnas Koeru vallas, mõis, sks *Kappo*, 1253 *Kappeliz*, 1564 *Kappe*, 1688 *Kappo*. ⇒14B4 ♦ Küla asemele rajati mõis pärast 1667, kui maad eraldati Preedi mõisast. Karjamõis võis seal olla varemgi, kuna 1688 mainitud mõisahoonel oli juba vana ja lagunenu. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis 1977 nimetati külaks. Esmamainingu teine levinud kirjapilt *Kapgelitz* on nähtavasti vigane; *Kappeliz* võib olla seesütlevas käändes. Nimi võib olla pärit isikunimest *Kapp*. – FP

BfI: I, 8; EAA.1.2.933:186, L 185; EAA.1.2.942:650, L

635p; EES; KNAB; LUB: III, 258a; Schilling 1970: 85

Karala <Karala ~ -sse> Khk – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Karral*, 1592 *Carnall*, 1798 *Karral*. ⇒49A4 ♦ Karala mõis on rajatud küla kõrvale Rootsi ajal, XVII saj keskel. 1869 jagati maid talupoegadele ning mõisakoht kui selline kadus. L. Tiik on oletanud lähteks isikunime *Karn* <*Cornelius*. Esi-

mest kirjapanekut arvesse võttes võiks see nimi olla algselt *la*-lõpuline, algusosaks isikunimi. L. Kettunen võrdleb nime küsimärgiliselt sõnaga *kara* (*härjakara* 'härja suguliige', *jummikara* 'jääpurikas'). Karala lääneosa, kus asus mõis, nimetatakse Mõisakülaks. Veel 1945 oli see eraldi küla (*Karala-Mõisa*), hiljem liideti Karalaga. – MK

BHO: 189; EM: 122; EO: 87; KNAB; SK I: 83

Karamsina <-sinna ~ -sse> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), ? 1652 *Карамзино*, u 1790 *Карамзина*, u 1866 *Каравилина* (viga?), 1904 *Карамсина*, *Карамзино*, 1920 *Карамсина*, 1922 *Karamsino*. ⇒45C1 ♦ XVIII saj kuulub küla Taeluva kiriku alla; XIX saj oli Obinita kogukonnas. 1977–1997 oli Korski küla osa. Perekonnanimi Karamzin (*Карамзин*) on Vene allikate järgi arvatavasti (krimmi)tatari päritolu (< *qara* 'must' + tatari aadlitiitel *mirza*). Venemaal Tveri kandis asub samuti Karamzino (*Карамзино*) küla. Vrd Kaara, Kaera. – AK

Academic; Eesti TK 42; Hurt 1904: XIX; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 37–38; Truussmann 1890: 56; Vasilev 1882: 126; Vene TK 126; VES; VMS

Karaski¹ <-sse>, koh <-he> Kan – küla Põlva maakonnas Kõlleste vallas, mõis, sks *Karrasky*, 1627 *Kariss Toennies*, 1684 *Karasche*, 1723 *Karaski*, 1782 *Karrasky* (mõis). ⇒39C2 ♦ Karaski tuli kasutusele talunimena. 1684 oli juba viis sama lisanime kandvat peremeest ehk väike küla. XVIII saj keskel asutati Karaskisse karjamõis, mis esialgu allus Krootuse mõisast eraldatud Musti mõisale (skk *Schwarzshof*). Sajandi lõpus on Karaskit juba iseseisva mõisana mainitud, samal ajal (1783) on mõisa kõrval asunud veel ka talupoeg *Karraskye Mihkel*. XIX saj olid kõik maad mõisastatud. 1867 ühendati Musti ja Karaski mõis Karaski nime alla, Karaskist kujunes ka valla nimi. XIX saj lõpus hakati vana külanime Ihamaru asemel kasutama vallanimest lähtuvat Karaski küla nime. Ka XX saj on põlistalude rühmi Ihamaru kõrtsi ja Karaski mõisa vahel (Viia, Juusa, Kutsari jt) nimetatud Karaski külaks. Karaski mõisa maad jagati 1920. a-tel asundustaludeks ja tekkis Karaski asundus, mis pärast 1940. a-id on kirjas külana. Talupoja lisanime Karaski päritolu pole täpselt kindlakstehtav. Kõige usutavamalt on tegu vene õigeusu eesnime *Gerassim* mugandusega, vrd ingerisooma *Karaska* < *Gerassim*. Lisanime võib seostada ka sõnaga *karask*, rahvasuus ongi selline tõlgendus valdavaks kujunenud. Lisanime esmamaining *Kariss* lubab oletada ka Karilatsi päritolu näitavat nime. 1977 liideti Karaski külaga Peräkülä (Peraküla), mis kuulus varem Põlva khk Varbuse mõisa alla. Vrd Ihamaru, Karilatsi¹. – ES

BHO: 189; EAA.308.6.321:6, L 5p; EAA.308.2.88, L 1; EAA.1267.1.286:196, L 379; Hupel 1774–1782: III, 276; KN; KNAB; Rev 1624/27 DL: 63; RGADA.274.1.174:490, L 483p; Stryk 1877: 225–227; Sukunimet 1992: 174; Vene TK 42

Karaski² <-le>, koh <-lö> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Sänna ms), 1684 *Karrack Wellum*, 1688 *Karrack Willem*, 1765 *Dorf Karraske*. ⇒44B2 ♦ 1977–1997 oli Karaski Kaugu küla osa. 1684 paiknes talu peremehega *Karrack Wellum* küla tuumiku praeguses asukohas. Talupoja lisanimi Karaski võib põhineda sõnal *karask*, kuid tõenäolisemalt on alu-

seks vene eesnime *Gerassim* mugandus, vrd ingerisooma *Karaska*. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:232, L 226p; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/36:535, L 534p; Sukunimet 1992: 174

Karba <'Karpa ~ -sse> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1796 *Karwa*. ⇒44C3 ♦ Karba talud olid XX saj II poolel arvatud Savimäe (↑Savioru) alla, 1977 liideti Hakiga, omaette külaks sai Karba 1997. Esmamainimisel on kirja pandud *Tealasse Juhhani wäü Kuklasse Karwa Iwwani p. Peter*. Kuna Viitina mõisa Tialasõ ja Karba talu paiknevad kõrvuti, võiks see isik olla talunime, hilisema külanime alusepanija. Karba nimi tuleb venepärasest eesnimest *Karp*, esmamainimise kujus on sõna nõrgas astmes *b* muutunud *v*-ks. Karba nime on võrreldud ka Pihkvamaa külanimedega *Горбово*, *Горбуново*, kuid ilmselt on siin ikkagi tegemist küllalt noore eesnimest saadud kohanimega. – ES

EAA.1268.1.403:445, L 393p; Päll 2003: 136

Kardla [¹*'kardla*] <-sse>, koh <-de> Nõo, TMr – küla Tartu maakonnas Tähtvere (Tähtvere ms, Vorbuse ms), 1517 *Cardell* (küla), 1627 *Kard(el)la Kuella*, 1796 *Karla*. ⇒32B1 ♦ Küla maadel asus kunagi ka mõis (1544 *Kardell*). Kohanimi võib seonduda germaanipärase isikunimega *Gardo* või vähem tõenäoliselt sõnaga *kard* : *karra* 'jäätus', kusjuures *la*-liide märgib kohta. 1977 liideti Kardlaga osaliselt ↑Leetsi küla. – EE

BHO: 180; EM: 147; KN; LGU: II, 141, 271; Rev 1624/27 DL: 133, 138; SK I: 83

Kareda¹ <-le> Pee – küla Järva maakonnas Kareda vallas (Esna ms), 1212 *Carethen*, XIV saj *Karidalle*, 1686 *Karreda*, 1716 *Groß Carreda*. ⇒14A4 ♦ *n*- ja *l*-lõpuga nimekujud on tõenäoliselt käändes. Nime motiivid võivad olla *kare* : *karge* 'rohtunud maa, sööt' või pigem *kare* : *kareda* 'kergelt krobeline; karm, vali; kähe'. On arvatud, et see võis iseloomustada muistset ülikut, kuid pigem käis see põllupinna kohta. Täiend *suur* (Suure-Kareda) lisandus nimesse XVIII saj algul vastandina Väike-Karedale. 1921. a paiku nimetati Esna külaks, taastati 1977 Kareda külana. Vrd Väike-Kareda, Esna. – FP

Blumfeldt 1949: 169; EAA.1.2.942:813, L 797p; EES; HLK: 128; Kareda 2012: 9; KNAB

Kareda² <-le> Jaa – küla Saare maakonnas Orissaare vallas, mõis, sks *Karridahl*, ? 1441 *Karredal* (küla), 1647, 1798 *Karridahl*. ⇒51A2 ♦ Lääniürikutes esineb see valdus korduvalt varemgi, kuid mõis tekkis arvatavasti alles XVI saj. Algne Kareda küla oli praeguse Kuninguste kohal. Praegune Kareda küla vastab 1920. a-tel mõisa maadele rajatud Kareda asundusele (1922 *Karedaasunikku küla*), mis 1939. a paiku muudeti külaks. 1977–1997 oli Tagavere küla osa. L. Kettunen on Kareda nime varasemaks kujuks rekonstrueerinud **Karedala*, vrd *kare* : *kareda* 'krobe, kõva'. Lähtudes varasematest *i*-listest kirjapanekutest vrd ka *kari* 'madalik meres või jões, kõrgendik põllus'. Kui oletada, et nimi võis olla algselt kaheosaline, siis algusosaga võiks võrrelda vanarootsi mehenimesid *Kare*, *Kar*. * *Rahva mälestuste järele olevat mõisa asemel olnud vanasti Kareda küla, mis aga mõisa poolt olevat ära aetud. Küla olnud natuke põhja pool pärastisest mõisast, nimelt Tuulinga mäe ümbruses, kus on Mäekülaalune põld (sellenimelist küla aga pole). Küla pered, mis on ära aetud,*

neist on tekkinud Saluküla ja Kunninguste küla ja vist ka Vatsküla. (1933) Vrd Kareda¹. – MK

BHO: 189; EAN; EO: 12; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KN: 1933; KNAB; Saaremaa 1934: 484; Saaremaa 2007: 117; SK I: 83

Karepa <-le> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Selja ms), 1541 *Wald von Karrepso, Karlopso* (mets), 1726 *Karepaeh*, 1796 *Karepä*, 1844 *Karlpae*. ⇒6B2 ♦ Nime esmamaining pärineb a-st 1541 seoses Vihula ja Annikvere piiritüluga. E. Tarvel on pakunud nime tulenevise sõnadest *kare*, *karine* 'kruusane ja kivine maa' või 'üles kündmata, söödis maa' + *-pa* (sõnast *pea* 'neem'). – MA

Bfl: I, 1186; BHO: 181; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 92; Schmidt 1844; Tarvel 1983: 84

Kargaja [*'kargaja*] <-le>, koh ka *'Kargoja ~ 'Kargova* Kod – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Kavastu ms), vn *Κάρζοβο*, 1729 *Karjaja* (meetrikas), ? 1748 *Karjaja Warreje Lauri Tochter Leeno*, 1796 *Kargaga* (küla), 1805 *Kargowa*, u 1900 *Καρζοβα*. ⇒26C4 ♦ Vene asustusega küla. Rahvapärilise kohaselt olevat küla saanud nime sellest, et küla lähedal soosaarel (Ellussaarel) olevat elanud sõjaväest põgenenud soldatid. Kargaja-nimelisi kohti on ka mujal, seepärast tundub niisugune seletus (*kargaja* 'pögenik, jooksik') usutav. Sel juhul oleks vene nimi eesti nime mugandus. Vene muganduses on *j-i* asendumine *v-ga* A. Steingolde teatel tüüpiline. Nimekuju Kargoja, mis oli ametlik kuni 1977, oleks nende kahe segu. E. Ernits seob nime kahtlemisi soome-ugri tüvega **kark* 'soo', jättes lahtiseks, kas see on sündinud eesti keele aluselt või sisse toodud Põhja-Vene aladelt. 1977 liideti Kargajaga Sookurgu küla (1937). – PP

EAA.1256.2.1:47, 70, L 49, 143; Eesti TK 50; Ernits 1993: 86; KNAB; PTK I: 55

Kargassoo [*kargas_ 'soo*] Tor – soo Pärnu maakonnas, ? 1845–1846 *Kargas Soo*, 1855 *Karga Soo*. ⇒29A1 ♦ Soo asub Tori aleviku ja Võlli küla vahel. Nimes võib olla säilinud vana soomeugri tüvi **kark*-tüvi, mis tähendas sood. * *Vanasti sõdade ael ja sis kah, kui tulli soldatis minna kahekümne viies aastas, sis olli sedasi, et inimesed joosid metsa või rabasa. Üeldi, et kargasid ära. Ja see raba võis kah küll siuke koht olla ja sellest see raba siukse nime raba saand.* (1962) – MK

EAA.2072.3.23e, L 9, foolio IX; EAA.2072.3.23f, L 9, foolio X; Ernits 1993: 86; KN: 1962

Kargi <'Karki ~ -sse> Jäm – küla Saare maakonnas Torgu vallas, mõis, sks *Karky*, 1490 *Karky*, *Karkys* (mõis), 1617–1618 *Schweder Korckh*, 1627 *Schweder Karckes*, 1798 *Karki*. ⇒52B3 ♦ Kargi mõisa kohta on teateid a-st 1490, mõisa kõrval põhjas oli samanimeline küla. 1920. a-tel tekkis mõisa maale asundus, mis pärast 1930. a-id liideti külaga. Nimega võiks võrrelda sõnu *kark* : *kargu ~ kargo ~ kargi*, mille lähtetähenduseks on peetud 'võre, sõrestik, trellid'. Täenduslikult sobivam oleks rootsi etümoloogia, vrd rts *karg* 'viljatu, karm'. – MK

BHO: 183; Buxhövdén 1851: 26; KNAB; SK I: 84

Karida <-le> Kär – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Oriküla ms), 1453 *Karredes*, 1645 *Karridall*, 1798 *Karreda*. ⇒50A4 ♦ Küla on kuulunud ka Paadla, Vennati ja Kudjape mõisa juurde. Nime võiks võrrelda sõnadega *kare* : *kareda* 'krobe, kõva', *kare* 'sööt' ja *kari* 'madalik meres või jões, kõrgendik põllus'. Karida põhjaosas on endine ↑Oriküla mõis. Vrd Kareda. – MK

Rehepapp; SK I: 84

Karijärv [*kari_ 'järv*] Nõo – järv Tartu maakonnas Konguta vallas, 1627 *Karri*, *Kari Jerw* (veski nimes), 1638 *Karejerwe*. ⇒32B2 ♦ Eestis leidub rohkesti *kari*-osisega kohanimelisi, mis võivad tegelikult olla erinevat algupära. Käsitletava nime lähe pole selge. Häälikuliselt ja tähenduse poolest sobiks *kari* : *kari* 'konnakarp', ent see sõna on registreeritud vaid kitsal alal rannikumurde ühes murrakus. Välistada ei saa ka *kari* : *karja*, nagu oletas L. Kettunen Karivere nimes. Karistvere nime puhul pidas keeleuurija võimalikuks seostada seda sõnaga *kari* 'range kord; karistus'. V. Pall lisas ka *karistama*) või muinasskandinaavia päritolu isikunimega, vrd sm *Kari*, *Karri*. Viimane on lühenenud *Makariosest* (kreeka *Μακάριος* 'õnnis'). V. Pall lisas ühe võimaliku sõnalise vastena *kari* 'kaljurahu, kivine madalik'. Konkreetset juhul kumbki vaste ei sobi. Veel võiks arvesse tulla Kuusalus (ja soome k-s) tuntud sõna *kari* 'kruus', kui sel oli muiste Eestis laiem levik, vrd sm *Karijoki*. * *Rahvajutu järgi olevat Karijärve nimi tulnud sellest, et kunagi asunud seal pisike lombike. See põhjustanud karja jootmisel alati tüli. Ükskord sadanud selle peale maha suur järv, mis uputanud karja.* – EE

EMS: II, 737; EO: 294, 300; Marand 2001–2004: I, 8; PTK I: 55–56; Rev 1638 I: 109; SPK: 136

Karijärve [*kari_ 'järve*] <-le> Nõo – küla Tartu maakonnas Konguta vallas (Aru ms), 1582 *Kariar*, 1601 *Karriarwe*, 1638 *Kar(r)erwe*, *Karrijerwe*. ⇒32A2 ♦ Saanud nime läheduses paikneva järve järgi. 1977 liideti Karijärvega põhjapoolne Järve küla (1970). Vrd Karijärv. – EE

PA I: 48; PA IV: 27; Rev 1638 I: 109, 110

Karilatsi¹ [*kari_ 'latsi*] <'latsi ~ -sse> Plv – küla Põlva maakonnas Kõlleste vallas (Kähri ms), 1627 *Karles*, 1638 *Karlitz*, u 1685 *Carlitz*, 1795 *Karralatz*, 1798 *Karrilatz*. ⇒39C1 ♦ Vana küla, mis on koosnenud omakorda sumbukülailmelistest talurühmadest. Kõlleste valda jäävad nendest Juuriku, Kindsi, Koti, Punaku ja Pörsstö. Neist Juuriku ja Pörsstö (Pörste) olid külad kuni 1977, teised liideti varem. Endises valla- ja koolimaja kompleksis paikneb Põlva talurahvamuuseum. XVII saj on teateid Karilatsis mõnda aega eksisteerinud mõisast (1638 *Karlitz Moysa*). Nimi sisaldab mitmuse omastava käände vormis kohanimeliidet *-tsi* sõnast **karilane*. Nime algusosa lähtekuju ja päritolu pole selge. XVII saj nimekujud viitavad eesnime *Karl* mugandusele *Kaarli*, kuid see võib olla rahvaetümoloogiline mugandus. Külaelaniku nimetus *karilane*, millest nimi lähtub, võib tähistada isegi otseselt karjalast. Saaremaal võib *karilane* tähendada Karja khk elanikku. Need nimesid võivadki olla sama algupära nagu ka Soome *Karjaa*, Põhja-Tartumaa hääbunud nimes **Karistvere* (↑Kudina) ja **Karivere* (↑Vedu). Nende nime paljudest seletustest on Karilatsi puhul kõige usutavam ikkagi inimesega seonduv, s.o kas karjapidamine elatusviisina või sõjakus (vrd indeuroopa *kar*-algulised sõda tähendavad sõnad, nt vanapreisi *karyago* 'sõjaretk'). Selgusetuks jääb Tõduga liidetud Kõrista külaosa või väikeküla nime etümoloogiline seos Karilatsiga (1757 *Kõrrista*, hiljem peamiselt *Kirrista*) – kas algupärane külahõimu nimi võis veidi muutunud talupoja lisanimes säilida? Vrd Karja¹, Tõdu. – ES

EAA.1865.2.62/5:12, L 21; EAA.3147.1.172:175, L 157p; EMS: II, 739; Mellin; PTK I: 55–56; Rev 1624/27 DL: 57; Rev 1638 I: 127–128, 139; SK I: 85

Karilatsi² [*kari_ 'latsi*] <'latsi ~ -sse> Plv – küla Põlva maakonnas Vastse-Kuuste vallas (Kähri ms). ⇒39C1

♦ Põlise Karilatsi küla ja XX saj alguse valla põhjapoolne osa, mis eraldati 1938. a valdade reformiga. Selles Karilatsi osas paiknevad väikekülad või talurühmad Joro, Kelmikülä, Lobona, Tanska, Tros´a jt. Siin asub ka Karilatsi kõrtsi koht, mida on sobiva maanteekõrtsi kohana mainitud juba 1638. Vrd Karilatsi¹. – ES

EAA.2072.3.60a, L 2; Rev 1638 I: 127

Karilepa [*kari_lepä*] <-`leppa ~ -sse> HMD – küla Harju maakonnas Padise vallas (Vasalemma ms), 1364 *Karieleppe* (küla), 1562, 1565 *Karlep*, 1798 *Karrilep*; erts *Karlep*. ⇒10C1 ♦ P. Johansen on nime tuletanud sõnadest *kari* : *karja* ja *lõpp* : *lõpe* 'lõpp'. Võib-olla on viimane juba ammu tähendanud ka lahte. Karilepaga liideti 1977 ↑Väemla küla. – MK

Bfl: I, 55; BHO: 181; Johansen 1951: 210; Lagman 1964: 64; LUB: II, 1002; Mellin

Karinu <-le> Jln – küla Järva maakonnas Järva-Jaani vallas, mõis, sks *Kardina*, 1519 *Kardenoll*, 1666 *Kardina*, 1732 *Karrino*, *Rosna* (mõis). ⇒14B3 ♦ Küla tundub olevat saanud nime omanikelt: 1519 sai küla läänina Peter von Kardenell. Mõis eraldati Väinjärvest 1666. 1920. a-test asundus, mis 1970. a-tekst oli külaga liidetud. Kardenallide suguvõsast on andmeid nt 1501 (Tallinna elanikud Hans ja Cordt Cardenal). Varasemaid andmeid sellenimeliste isikute kohta Eestis ei ole, seega tundub nimi olevat koos nendega sisse rännanud, tulenedes ehk ladina sõnast *cardinalis* 'põhiline, peamine'. Samas võib nimekuju *Peter von Kardenell* tõlgendada ka nii, et Peter on pärit Prandist (varasem nimi **Kardina*) või Karinult, st isikunimi on lähtunud kohanimest. Vähemalt XVIII saj kutsuti mõisat omanike Rosenite (u 1630–1919) järgi ka *Roosna mõisaks. – FP

Bfl: I, 866; Thor-Helle 1732: 316; Schilling 1970: 66–67; Tallinna 1930: 345–346

Karinõmme [*kari_nõmme*] <-`nõmme ~ -le> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas, mõis, sks *Karrinõm*, 1500. a-tel *Cargenorme*, 1534 *Kargenym*, 1688 *Karrinem* (mõis). ⇒20B3 ♦ Karinõmme mõis on rajatud XVI saj lõpul või XVII saj alguses, hiljem oli ta Oidrema mõisa kõrvalmõis. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Tänapäeva nimekuju järgi oleks lähteks *kari* : *karja*, varasema -*nurme* on asendanud -*nõmme*. Kui oletada, et esimestes kirjanekutes tuleb lugeda *g*, mitte *j*, siis võiks lähtekohaks olla ka *kare* : *karge* 'rohuma'. – MK

Bfl: II, 935; BHO: 189; EM: 86; Läänemaa 1938: 271; Stackelberg 1926: 221; Stackelberg 1928: 224

Karisilla [*kari_silla*] <-le> Se – küla Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1563 *Новинки* (küla), 1585 *Новинка*, 1750 *Новинки*, u 1790 *Навинка*, 1855–1859 *Новинокъ*, 1885 *Karisilla*, 1904 *Karisilla*, *Новинки*, 1922 *Novinki*, 1923 *Karisela*, *Novikna*. ⇒41A2 ♦ Küla kuulus 1750 Petseri kloostri-le, kiriklikult allus Värska kogudusele; 1882 ka Väike-Rõsna kogukonnas. Kohanime algusosa võib tuleneda isikunimest *Kari* (lühend *Makariosest*) või lisanimest *Karinov* (*Кариновъ*). Algusosa oleks loogiline seletada ka sõna *kari* : *karja* abil, st **Karjasilla* (K. Pajusalu). Vene kohanimi *Новинки* tuleneb ehk sõnast *новое* 'uus', seega siis „uusküla“. Vrd vanavene keeles *новина* 'uue (saagi)koristuse esimene saak'. Pihkvamaal on mitu *Novinki* (*Новинки*) küla. Külast voolab läbi *Karisilla* oja (1855 *Руч. Новинской*).

Karisillaga on 1977 liidetud *Pluitsa* ja *Rõsna-Mõtsa* (*Rõsna-Metsa*) küla. Viimase lõunaosa on Puustuse (ehk *Teksina*, vn *Декшино*). Vrd *Karijärv*. – AK
Academic; Dal' 1880–1882; EAA.298.2.71, L 15; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1904: XVI; PGM 1785–1792; Pskov 1988; Reissar 1996: 59–60; RL 1922; SeK: 38; Selart 2016: 98; Truusmann 1890: 57; Truusmann 1897a: 45; Tupikov 1903: 566; VMS; ÜAN

Kariste <-sse ~ -le> Hls – paik (küla) Viljandi maakonnas Halliste vallas (Vana-Kariste ms). ⇒36C1 ♦ *Kariste* nimi pandi 1939. a paiku Vana-Kariste mõisasüdame asulale, mis seni oli kas Vana-Kariste asundus (rahvapäraselt Mäeltküla) või Asunduse küla. Liideti 1977 Päigistega. 1970. a nimekirjas oli teinegi *Kariste* küla, mis asus Uue-Kariste mõisa lähedal edelas. See liideti 1977 Uue-Karistega. XVIII–XIX saj tunti *Kariste* nime all Vana-Kariste mõisa juures olnud küla (↑Päigiste). Vrd Uue-Kariste, Vana-Kariste. – MK
EAN; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB

Karisöödi [*kari_söödi*] <-`sööti>, koh ka *Karis_söödi* Har – küla Võru maakonnas Mõniste vallas (Mõniste ms), 1839 *Karrisödt* (karjamõis), 1858, 1907 *Hoflage Louisenruh*, u 1900 *Ф. Луйзенру*, 1923 *Karisöödu* (asundus), 1945 *Karisöödi*. ⇒44A4 ♦ 1684. a kaardi järgi on koht veel asustamata, aga 1839. a kaardil on see märgitud juba tegutseva karjamõisana. XX saj on külas olnud Mõniste metskonna keskus. Nime algusosa on *kari* : *karja* ja järelosa *sööt* : *söödi* (võru keeles *süüt* : *söödü*) ning kohanimi viitab karjamõisale päris otseselt – see oli koht, kus mõisakarja jaoks leidus palju heinamaad. Saksakeelne nimi *Louisenruh* (*Luisenruh*) võib seostuda mõne mõisaproua nimega. *Karisöödi* küla alla on 1977 liidetud väikekülad (vanatalud ja talurühmad) Jaanusõ (Jaanus), Kalkahu (Kalkahju), ↑Leppura, ↑Naha ja Utiksaarõ (Utiksaare). Vrd Kuutsi. – MF

EAA.308.2.171, L 1; EAA.1865.1.136:67, L 66p;

EAA.2072.9.625, L 1; KNAB; Rucker; Vene TK 42; ÜAN

Karitsa¹ <-le> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Rakvere vallas, mõis, sks *Karritz*, 1726 *Karitzä Jahn* (talupoeg Tõrma küla all), 1782 *Karritz* (karjamõis). ⇒5B4 ♦ *Karitsat* on peetud Tõrma tütarasulaks. 1726 on mainitud Tõrma külas *Karitsa* lisanimena (*Karitzä Jahn*), lisanimi *Karitzä* esineb ka Lepnas. XVIII saj lõpul oli *Karitsa* Rakvere mõisa karjamõis, vahemikus 1795–1803 eraldati omaette mõisaks koos Levala ja Tamnaga. 1920.–1930. a-tel asundus, hiljem küla (1945). Juuru *Karitsa* (Kettunenil *Karitse*) puhul on L. Kettunen vasteks esitanud *karine* 'kivine', mis Põhja-Eestis võis omastavas käänduda ka *karitse*. Nimi näib olevat tulnud talupoja lisanimest, vrd kalanimetust *luukarits* 'kivikiisk, mudaputt (*Gasterosteus pungitius*)', aga kuna külas näib 1726. a revisjoni järgi olnud ka soomlasi (*Sohme Pertell*), siis võis lisanime lähtekohaks olla soome loomanimetus *karitsa* 'tall (talle)'. *Karitsa* külaga on 1977 liidetud *Karitsa-Saueaugu* (1970) ja *Tõrma-Väljataguse* (1945). – MK

BHO: 191; EKMS: I, 893; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 116, 117; ÜAN

Karitsa² <-le>, koh *Karitsu* ~ *Karit_`soo* Juu – küla Rapla maakonnas Kaiu vallas, mõis (Kaiu ms), sks *Karritz*, 1241 *Karitsæ* (küla), 1345 *Karitzote*, *Karitse*. ⇒12B4 ♦ 1669. ja 1678. a vahel on küla kaotatud ja seesemel

rajatud karjamõis; hiljem oli Kaiu mõisa kõrvalmõis. 1920. a-tel tekkis Karitsa asundus, mis 1977 nimetati külaks. L. Kettunen kõrvutab nime sõnadega *karine* 'kariderikas' või pigem *karjane*. Ent vrd ka *karits* 'luukere' või 'teatav mahumõõt' (= *karnits*). Ajalooline Karitsa asundus paikneb praeguse küla lääneosas, küla idaosa tihedam tuumik on ↑Salutaguse. Küla kirdepiiril Kaiu alevikuga on Rummküla, Karitsa mõisast lõunasse jääb Kambi (1725 *Kampi Pern*), endine hajatalude piirkond. Vrd Karitsa¹. – PP
EMS: II (9), 742, 759; EO: 240; Joh LCD: 407; LCD: 42r; Rev 1725/26 Ha: 300

Karivärava [*karj_värava*] <-le> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Rakvere vallas (Rakvere ms), 1796 *Karriwer* (küla), 1871 *Karjawerrawo*, 1913 *Karriwerraw* (karjamõis). ⇒5B4 ♦ Karivärvat on nimetatud Rakvere mõisa popsikülaks. Tänapäeva külanime aluseks on karjamõisa nimi, mille hilisem nimekuju lähtub liitsõnast *karjavärav*, kuid pole selge, kas karjamõisale nime andnud algne külanimi lähtus samast sõnast või oli tegemist vere-lõpulise külanimega. Karivärava külaga on 1977 liidetud Arupealse (1930. a-te topokaardil Aru, kuni 1935 Saratovi, 1913 *Saratowe*) ja Laanemõisa küla (1716 *Lanamois*, 1726 *Lanemois*). Viimasega seostab P. Johansen 1241. a kuju *Jagenæl* (**Lagenal*). – MK

EAA.3.1.451:165, L 115; Joh LCD: 379–380; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 118; Schmidt 1871; Troska 1987: 100

Karja¹ <'Karja ~ -sse> Krj – kihelkond ajaloolisel Saaremaal, sks *Karris*, 1254 *Carris*, 1412 *Carges*, 1782 *Karja kihhelkond*. ♦ Karja kirikukihelkond (ajalooallikas 1254) tekkis muinaskihelkonna põhjal XIII saj; kuni sajandi keskpaigani oli koos Valjala kihelkonnaga, sealtepeale eraldi. Karja kirik asub Linnaka külas. Nime on uurimustes ühendatud Soome kohanimedega *Karjaa* ja *Karjalohja*, mõned uurijad ka nimega *Karjala*. On peetud võimalikuks, et nime lähtekoht on olnud laensõna *kari* : *karja* ja sellenimelised kohad on märkinud ala, kus on rohkesti võidud karja pidada, kuid laenuandjate germaanlaste keeltes on sõna tähendanud rühma või sõjaväge. – MK

BHO: 190; Nissilä 1967: 284–285; SK I: 85; SKES; SPK: 137

Karja² <'Karja ~ -sse> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas, mõis, sks *Karrishof*, 1558 *Cares* (mõis). ⇒50C2 ♦ Keskajal oli Karja Saare-Lääne piiskopi suurimaid ametimõisaid Saaremaal. 1920. a-tel tekkis mõisa maale asundus, mis 1939. a paiku muudeti külaks. 1970. a-tel oli kaks nummerdatud küla, mis 1977 ühendati. Vrd Karja¹. – MK

BHO: 190; EM: 121; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks)

Karjaküla¹ [*karja_küla*] <-`külla ~ -sse> Kei – alevik Harju maakonnas Keila vallas, mõis, sks *Hohenhof*, 1241 *Carias* (küla), 1782 *Karjaküll* (küla ja mõis). ⇒1C4 ♦ XVI saj vakus. Karjaküla mõis rajati XVII saj. 1796 (teistel andmetel 1806) oli jagunenud Uus- ja Vana-Karjakülaks (sks *Alt-Karjakül* ja *Neu-Karjaküll*, al 1860 *Alt-Hohenhof*, *Neu-Hohenhof*). Algselt asus (Vana-)Karjaküla mõis külast lõuna pool, pärast kaheks jagamist tekkis Uus-Karjaküla mõis ka külasse. 1920.–1930. a-tel Vana-Karjaküla, pärast Teist maailmasõda Karjaküla asund, a-st 1977 ale-

vik. P. Johansen on nime lähtekohaks pidanud *kari* : *karja*. Vrd Karja¹, Tõmmiku. – MK

BHO: 119; Joh LCD: 284, 406–407; Mellin

Karjaküla² [*karja_küla*] <-`külla ~ -sse> Tür – küla Järva maakonnas Türi vallas (Laupa ms), 1564 *Karrias* (küla), 1615 *Karriasby* (küla), 1686 *Karria*, 1844 *Karjakül*. ⇒23A2 ♦ XVI saj kuulus Türi-Alliku mõisa Särevere vakusesse. 1977–1997 oli ↑Mõla küla osa, ent 1997 nimetati kogu küla senistes piirides uuesti Karjakülaks. Küla nime aluseks on *kari* : *karja*. Vrd Karja, Karjaküla¹. – MK

EAA.1.2.938:32, L 31; Schmidt 1844; Ungern-Sternberg 1912b: 448, 509

Karjamaa¹ [*karja_`maa*] <-le> lis – küla Ida-Viru maakonnas Alajõe vallas (Täriveri ms), vn *Обхонь*. ⇒17A3 ♦ Karjamaa nime pani Iisaku vallavolikogu külale ametlikult 1935, enne seda oli Võgana küla. Külast on teateid XVI saj-st (1546 *Wockena*, 1726 *Waggane*), kuid A. Moora on pidanud püsiva asustuse alguseks siin XV saj. Küla on peetud Sompva mõisa all olnud vene külaks, Võgana nimega vrd vn *выгон* 'karjamaa, koppel'. XVIII saj oli külas nii luterlike kui ka õigeusu eesnimedega talupoegi. Küla venekeelne nimi oli Obhon (u 1900 *Обхонь*; variantid ka *Обхонье*, *Обгонь*, *Выгана*, *Выгона*). A. Šteingolde on Loode-Venemaa vastavaid kohanimedid pidanud seotuiks läänemeresoome sõnaga *honka*. – MK, PP

Bfl: I, 1274; BHO: 397; ERA.14.2.720 (Iisaku vallavolikogu 24. II 1935 otsuse ärakiri); EVK; KNAB; Moora 1964: 275; Rev 1725/26 Vi: 178

Karjamaa² [*karja_`maa*] <-le> – Tallinna asum Põhja-Tallinnas. ⇒1B1 ♦ Linnajagu sai nime 1991 seal asunud tänavate (Suur-Karjamaa, al 1939 Tööstuse tänav osa, ning Väike-Karjamaa, al 1939 Karjamaa) järgi. Tänavad rajati u 1900 linna karjamaa, nn Kalamaja soo tükeldamisel. Karjamaa piiridesse kuulub põhjas Hundipea (↑Kalamaja). – PP

Kivi 1972: 48, 129; Tallinn 2004: I, 186–187

Karjasoo [*karja_`soo*] <-sse ~ -le>, kirjak ka *Karjassoo* ~ *Karjasoo-Ojaküla* ~ *Ojaküla* Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Vastemõisa ms). ⇒23A4 ♦ 1930. a-tel nimetati Ojakülaks, 1945. a nimekirjas oli Karjassoo, hiljem kuni 1977 Karjassoo-Ojaküla. Nimi pärineb algselt loodusnimest lähtunud Karjassoo metsavahikohalt. Ojaküla nimi oli pandud Arjadi oja järgi. Karjasoo piirese kuulub praegu Hüpassaare (↑Kibaru). 1977 liideti Karjasooga ↑Toonoja küla. – MK

KN; KNAB

Karjatnurme [*karjat_nurme*] <-`nurme ~ -sse> Hel – küla Valga maakonnas Helme vallas (Taagepera ms). ⇒37C2 ♦ 1922 Karjatnurme alevik, 1930. a-test küla. Karjatnurme oli E. Varepi andmeil varasemal ajal Taagepera mõisa karjamõis. Nimi pärineb arvatavasti loodusnimest. Karjatnurme loodeosas on ↑Koriste, mida 1930. a-tel on omaette külaks peetud, kagus on Juksi talud (1684 *Juxe Jack*), piiril Kähuga olid varem Laugaste talud (1738 *Laugaste* küla). Karjatnurmega on 1977 liidetud ↑Laagiste ja Liivaku küla (u 1900 *Lubaky*, 1932 *Asuliivaku*). – MK

EVK; KNAB; RGADA.274.1.202:64, L 59p

Karjatse meri, kirjak varem ka *Karjatsimeri* ~ *Karjase järv* = **Bäckesjoen** ['bekke`šuuen] Noa – jäänukjärv Lääne maakonnas Noarootsi vallas, rts *Bäckesjön*.

Vaade Karksi lossimäele. Enne 1937. a. EAA.5266.1.1237, foto nr 68.

⇒9C3 ♦ Varem oli sealkohal väin, mis eraldas Noarootsi mannermaast Hara ja Aulepa küla vahel. Võimalik, et järve on talunime järgi hüütud, järvest idas on Aulepa ja Sutlepa vahel u 1900 märgitud taluna *Карьясь* (1936. a kaardil Karjatse). Ka Kudanis esineb talunimi *Karjas* (kaugemal, Österbys, ka Karjatse talu). Aluseks võib olla ka *karjane* : *karjatse* 'karjus' murdepärasest omastavas. Rootsi keelse nime järeloa on *sjö* 'järv' (määratud vormis *sjön*, kohalikus murdes *sjoen* [šuuen]). Nimetus on rootsi sõna *bäck*, mis üldkeeles tähendab oja, jooksvat vett, Noarootsi murdes aga lompi või loiku. Nõnda kirjeldab Bäckesjoen maatõusu tagajärel väina arengut järveks ja seejärel lombiks. – MB, MK

Danell 1951: 65; Eesti TK 50; Isberg 1970: 46; KN; KNAB; Lagman 1964: 92

Karkküla ['kark.küla] <-sse ~ -'külla> Krl – talu (endine küla) Valga maakonnas Karula vallas Rebasemõisa külas (Karula ms), 1582 *Karrigierve*, 1584 *Karokila*, 1601 *Karokuella*, *Karkill Mick*, 1638 *Karrikyll*, u 1690 *Karia Kylla*, 1723 *Karekille*, *Karkille*, *Karriküllä*, 1805 *Karküllä*, 1839 *Karaküllä*. ⇒43C2 ♦ Algne küla, tänapäeval säilinud üksnes taluna, hõlmas XVII saj lõpul hajatalusid Kolskist Tsilimikuni, mis nüüd kuuluvad Rebasemõisa külla alla. Külanime vahelduvates kirjapanekutes võib märgata püüdu tõlgendada nime „karjakülana“ või seostada naabruses paiknenud Karula külaga (1584 *Karokila* ja *Karol*). Kuna aga Karula on kindlasti vanem ja on ääremaal tekkinud Karkküla suhtes emaküla, ei saa neid kaht nime samastada. Seda enam, et Karula külas säilis Karula talupoja lisanimena. Piirkonnas on leidunud asulanime esma- ja teisejärgulise kokku sobiv järvenimi Karijärv, mis paneb oletama lähteks isikunime **Karik*, sel juhul **Karikküllä* > *Karkküllä* ja omastavaline **Karigi(n)-järvi* > *Karijärv*. **Karik* võib olla nii vana, germaani-pärase eesnimi kui ka suhteliselt noorem lisanimi sõnast *karik* 'karikas'. Võimalik on päritolu ka väga vanast maastikusõnast **karg*. Vrd *Kargassoo*. – ES EAA.567.2.671:4, L 4p; EAA.1297.2.1.81, L 78p; KN; PA I: 70, 130; Rev 1601: 36; Rev 1638 I: 33; RGADA.274.1.174:937, L 932p; Rucker; Sukunimet 1992: 178

Karksi¹ ['karksi] <'Karksi ~ -sse> Krk – kihelkond ajaloolisel Pärnumaal, sks *Karkus*. ♦ Nüüdse Karksi kha ala kuulus XIII saj algul Aliste (*Alistegunde*) muinas-kihelkonda. Pärast ordulinnuse ja -mõisa rajamist alale oli keskajal sealsel foogtil patronaadiõigus ka kirikukihelkonna üle (esimene teade Karksi foogti kohta on a-st 1248). 1587–1877 kuulus Karksi-Hal-

liste kaksikkihelkonda, mille pastoraat asus Hallistes. Praegune kirik on ehitatud 1773–1778 Põhjasõja ajal purustatud ordulinnuse varemeisse. XVII saj II poolel moodustasid talude hulgast Karksi khk-s hajatalud 55,8%, XIX saj algul aga 96,4%. Külad olid siin pigem tinglikud, hajatalusid loeti kord ühe, kord teise küla koosseisu. Karksi nime puhul on L. Kettunen koostanud rea **Karguste* : **Karkusis* > *Karksis* (seesütlev käänne) : *Karksi*, millele ta on toonud võrdluseks soome kohanime *Karkku* ja sõna *kark* : *kargu* 'tugi, käepide, konks'. Võimalik sisekaota variant on säilinud saksakeelses nimes *Karkus*. Soome kohanime *Karkku* päritolu kohta puudub üksmeel. Sageli on seda ühendatud germaani algupära sõnaga *karkko* ~ *karkku* '(puudest laotud) sõrestik, toestik, võre', aga nimevasteid on otsitud ka võõrapärase isikunimedega hulgast, samuti oletatavast indoeuroopa päritolu kurku tähendavast sõnast **karku*. Need on jäänud paljaks oletuseks. Saksakeelsete kirjapanekute nimelõpu *-hus*, *-husen* (1366 *Carchus*, *Karchusen*, 1420 *Carckhus*) tõlgendamist kui saksa nimesdes sagedast liigisõna *-hausen* (*-hus*, *-husen*) on Kettunen pidanud rahvaetümoloogiaks. * *Millest se Karksi nimi on tulnd. Ma mötlen, et enne oli Kõrgeusse. Kõrgeusse linnus siin enne sakslasi.* (1972) – MK

BHO: 182; ENE-EE: IV, 338; EO: 200; KN: 1972; Liitaja 1981: 16, 19; LUB: VI, 2884; SPK: 138; Uustalu 1978: 137

Karksi² ['karksi] <'Karksi ~ -sse> Krk – küla Viljandi maakonnas Karksi vallas, mõis, sks *Schloß Karkus*. ⇒37B1 ♦ Asula paikneb Karksi mõisa kohal, mõisa kohta on teateid XIII saj-st. 1920. a-tel pärast mõisamaade väljajagamist asundus, al 1977 küla. 1970. a nimekirjas oli ka Karksi küla, mis asus Karksi-Nuiast lõunas Äriküla lähedal, rahvapäraselt Kiisa küla. See liideti 1977 Ärikülaga. Vrd Karksi¹. – MK

ENE-EE: IV, 338; KNAB

Karksi-Nuia ['karksi-nuia] <'Nuia ~ -sse> Krk – linn Viljandi maakonnas Karksi vallas (Karksi kirkms, Karksi ms), 1795 *Nuja Krug* (kõrts), 1922 *Nuia* (alevik). ⇒37A1 ♦ Käsi- ja põllutööliste asula tekkis Karksi mõisale kuulunud Nuia kõrtsi ja õigeusu kiriku juurde XIX saj II poolel. 1945–1987 Nuia alev, 1987–1993 Karksi-Nuia alev, linnaõigused sai 1993. 1999 liideti Karksi vallaga vallasisese linnana. Kõrtsinimele vastab häälikuliselt *nui* : *nuiä*, kuid sel puhul jääb nime motiiv hämaraks. Vrd Karksi¹. – MK

EAA.1865.3.196/1:20, L 20; ENE-EE: IV, 338; KNAB

Karkuse¹ ['karkuse] <-le> Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas, mõis, sks *Karkus*, 1379 *Karkedes*, 1586 *Karkhuesz*, 1732 *Karkusse*. ⇒14B1 ♦ Karkuse küla juurde rajati XVII saj III veerandil mõis. Nähtavasti sama sajandi lõpuks küla mõisastati. Karkuse külaks hakati XIX–XX saj vahetuse paiku kutsuma Aruküla (1624 *Arfwekull*, 1637 *Arroküll*, kuulus Põhjasõjani Koigi mõisale). 1920. a-tel mõisa maa-dele tekkinud asundus liideti 1977 külaga. Kuivõrd Karkuse ja Karksi saksakeelsed nimed kattuvad, on neil tõenäoliselt sama päritolu. Karkuse piiresse kuuluvad kagus Ölgkaevu talud (1744 *Hellkaiwa*). Vrd Karksi¹, Reinevere. – FP

EAA.3.1.448:162, L 114; EAA.3.1.482:130, L 128p;

EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 193; EVK;

Johansen 1932: 23; KNAB; Rev 1586: 81; Saaga:

Originalet av Jakob Koits regestverk. Del 1, A:8; Thor-Helle 1732: 316

Karkuse² [ˈkarkuse] <-le> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Vinni ms), ? 1754 *Karkowa* (küla), 1796 *Karkse* (küla), u 1900 *Каркысе*. ⇒5B4 ♦ 1977–1997 oli Piira osa. Nime ei ole etümologiseeritud. Vrd Karksi¹, Karkuse¹. – MK

EAA.46.2.126, L 1; KNAB; Mellin

Karla¹ [ˈkarla] <'Karla ~ -sse> Kõs – küla Harju maakonnas Kose vallas (Kose-Uuemõisa ms), 1241 *Karol*, 1448 *Karwele* (küla), 1527 *Karrull* (küla), 1696 *Karla* (küla). ⇒12C2 ♦ Põlisküla, mille nime lähtekujuks pakub L. Kettunen *Karvo(i)la*, tuletise isikunimest **Karvoi* ('karvane'), ning toob võrdluseks soome perekonnanime *Karvo(i)nen* ja kohanimed *Karvola*, *Karvala*. 1977 liideti Karlaga osa ↑Kurena külast. Küla piiresse lõunas jäävad kunagise Kiri-mäe kõrvalmõisa (sks *Kirrimeggi*) alad, mis jagati talumaaks XIX saj lõpus. Kohta on mainitud 1241 (*Kiriolla mæc*). – TL

BfI: I, 195, 931; EAA.1.2.C-IV-66; EO: 74; Joh LCD: 408, 430

Karla² [ˈkarla] <-sse> Jür – küla Harju maakonnas Rae vallas (Jüri krkms, Rae ms), 1241 *Karowelæ* (küla), 1386 *Karwele*, 1401 *Carol*, 1871 *Kaarla*. ⇒2C4 ♦ Varasemal ajal (nt XV saj) on seal olnud ka Vaskjala kihelkonnakirik. 1977–1997 oli Vaskjala küla osa. Nimi on varem olnud **Karvala*, sõnast *karv*; täpsemalt koosneb isikunimest **Karvoi* 'karvane' ja *la*-liitest. Vrd *Karla*¹. – PP

EO: 74; Joh LCD: 199, 409–410; LCD: 47r; Schmidt 1871

Karlova [ˈkarlova] <-sse> TMr – Tartu linnajagu, mõis, sks *Karlowa*, 1826 *Karlowa-M(ois)*, 1927 *Kaarilinn* (linnaosa). ⇒32C2 ♦ Linnajagu on saanud nime mõisa järgi, mis tekkis Alevaküla (1558 *Albennküll*, 1584 *Alawikula*) jt eraldamisel 1793 Tähtvere mõisast. Alevaküla oli tsaar Ivan IV kinkinud Tartu raele 1558, ent pärastpoole oli ta mitu korda Tähtvere mõisale tagasi läinud. XVII saj algupoolel oli Alevaküla Tartu eeslinn. Selle nimele viitab tänapäeval Alevi tänav. Karlova maadel kujunes XIX saj lõpus ja XX saj alguses taas eeslinn, mis koos Purde talu maadega praeguse Purde tänava kandis liideti 1916 Tartuga. Linnajao lõunaosa on kutsutud Taga-Karlovaks. Mõisa nimi tuleneb omaniku Carl Gustav von Krüdeneri eesnimest, millega on ühendatud vene-pärane liide. – EE

BHO: 183; Bienenstamm 1826: 286; Eisen 1918b: 2;

EM: 97, 147; ENE-EE: IV, 340; PA I: 121; Tartu 1927:

265, 270, 437; Pullat 1980: 43, 75

Karoli <Karoli ~ -sse> Vai – küla Ida-Viru maakonnas Illuka vallas (Täriveri ms), vn *Кароль*, 1496 *Karrol* (küla), 1726 *Karull*, 1796 *Karrol*. ⇒17C2 ♦ E. Varep on külanimega samastanud kirjapaneku 1475 *Kavele*. Varasemal ajal on küla kuulunud Sompa mõisa alla. Tõenäoliselt on eestikeelne külanimi olnud *la*-liiteline nimi, mille algusosa oli isikunimi. Praegune nimekuju võib olla tekkinud rahvaetümoloogia teel vene keele alusel, vrd *король* 'kuningas'. Karolist kir-des Narva jõe ääres oli varem Eesti Perevoloka küla (1796 *Perewolok*, 1913 *Переволок*), selle vastas üle Narva jõe Vene poolel oli küla Djuk-Perevolok. Mõlemad on nüüdseks häabunud. – MK

BfI: I, 310, 511; EVK; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 178

Karste [ˈkarste] <-sse>, koh **Karstō* <-lō, -n> ~ **Karsti* ~ **Karst_* 'mõisa Kan – küla Põlva maakonnas Kanepi vallas, mõis, sks *Karstemois*, 1582 *Karstmoiza*, 1638 *Karstakyll*, *Karstamoysa*, 1685 *Karste moisa*, 1783

Karstimoisa, 1798 *Karstemois*. ⇒39B2 ♦ Millal Karstesse mõis asutati, pole teada, kuid hiljemalt Poola ajal on küla olnud eraldi läänistatud. Poola ajast pärineb ka kokkukuuluvus Valgjärvega, erinevalt naaberküladest Kaagverest ja Jöksist (Hoboalast), mis kuulusid kokku omavahel. XVII saj lõpust oli Karste omaette mõis, 1843 müüdi Erastvere ja Kooraste omanike kätte ning kuulus seejärel XX saj keskpaigani ka Kooraste valda. Karste küla alla kuuluvad nii põlistalud kui ka mõisaasundus. Ametlikult oli Karste 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Nagu nähtub kirjapanekutest, on Karste nime kogu aeg kasutatud kahte moodi, *ste*-lõpulisena ja väljajättega *st* + *mõisa*. Nime aluseks on vana *ste*-lõpuline külanimi. Karsti nimevariantis peaks *i* olema juba mitmusevormis nimele topelt lisandunud mitmuse tunnus. Karste nime kolmas välde peaks näitama, et nimi on lühenenud. Kas kadunud on sisetäishäälik *i* (vrd Kariste, Karistvere, Karilatsi) või mõni muu täishäälik või mitu häälikut, ei saa kindlaks teha. Kõige tõenäolisem on Karste nime kokkukuulumine *kari*-alguliste nimedega. Juhul kui sisekadu pole olnud (ürikud selle toimumist samuti ei näita), võib nime aluseks pidada mingit keskaegset isikunime, vrd alamsaksa *Karsch* [*karsk*], *Joh. Karsche*. Võru keele *karss* 'här-matis' ei sobi nime aluseks, sest siis pidanuks 1638 olema **Karsakülä*, mitte **Karstakülä* (*Karstakyll*). Vrd Karilatsi¹, Vana-Kariste. – ES

EAA.308.2.88, L 1; EAA.1267.1.286:98, L 185; Mellin;

PA I: 87, 252; Rev 1638 I: 7; Stryk 1877: 215; SK I: 86

Karu <-le ~ 'külla> Trv – küla Valga maakonnas Põdrala vallas (Uue-Suislepa ms), 1624 *Karro Matz*, *Karro Paull* (talud Vooru külas), 1693 *Korro Mert*. ⇒38A1 ♦ 1624 on Vooru külas mainitud kaks Karu-nimelist peret (*Karro Matz*, *Karro Paull*), esimene on tulnud sinna 1614, teine 1620, mõlemad Karksist. Võimalik, et nimi on olnud juba varem talupoja lisanimi, mis on saanud talunimeks ja hiljem külanimeks. Talu asub kõrgemal voorel, mille nimi on tänapäeval Karumägi. Kas mägi on saanud nime talu järgi või vastupidi, ei ole praegu teada. 1693. a kaardi järgi asus Karu-Märdi hajatalu (*Korro Mert*) praeguse küla asukohal Voorust kagu poole. – MKu

EAA.567.3.121, L 18; Rev 1624 PL: 80; VMS

Karuba <-sse>, koh ka *Karupa* ~ *Karopä* Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Koonga ms), 1541 *Karope Iuri* (üksjalakoht), 1662 *Karupe*, 1663 *Karopä*, *Karopehe*, 1839 *Karrepä* (talud). ⇒20C4 ♦ 1977–1997 oli Võitra osa. Külanimi on alguse saanud talunimest. Nime lähtekohaks on *karu* + *pea*, liitnimega võis see olla isikunimi. Vrd Otepää. – MK

EO: 2; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390,

1662:4, 14, 18; Stackelberg 1928: 154; Varep 1957: 55

Karuga <-le> Tõs – paik (küla) Pärnu maakonnas Audru vallas (Seli ms), 1624 *Karrokill*, 1839 *Karogaküllä*. ⇒27C2 ♦ Liidetud 1977 Kõimaga. Nimega on samastatav 1542 Kõima küla järel mainitud üksjala nimi *Carokalo Thomas Ianusson*. Võimalik, et nimi lähtub lisanimest Karu või Karva, niisugune lisanimi esineb ka Audru khk Malda külas 1601 (*Karue Mayno*). Hilisem -ga on lühenenud algsest liigisõnast küla. – MK

Rev 1601: 182; Rev 1624 PL: 7; Rucker; Stackelberg

1928: 173

Karujärv [*karu_* 'järv] Khk, Kär – järv Saare maakonnas Lääne-Saare vallas. ⇒49C3 ♦ Järv on tõenäoliselt

Karula kihelkond. 1900. EAA.3724.5.2835, L 1.

nime saanud loodesopi lähedal olevate Karu talude järgi (vahepeal korraks ka mõisake), mis 1798. a kaardil on märgitud külaks (*Karro*). Karujärve on hüütud ka Järumetsa järveks järve põhjakaldal asunud Järumetsa mõisa (sks *Jerwemetz*) järgi. Vrd Karujärve. – MK

SK I: 60, 87

Karujärve [*karu_järve*] <-le> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Paju ms, Pidula ms). ⇒49C3 ♦ Nimi on pandud Karujärve järgi 1997 (mitteametlikult juba 1994). Küla piires asus varem Pidula mõisa Karu karjamõis (1691 *Karro Mikle u Marre S. Andrus*, 1798 *Karro* talu, karjamõis XIX saj I poolest), mille järgi sai arvatavasti nime Karujärv ise. 1920.–1930. a-tel oli koht kirjas Karu asundusena. 1939 hakati sinna rajama Nõukogude sõjaväebaasi asulat, mis pärast Teist maailmasõda, 1959. a, sai sõjas langenud sõduri Vladimir Dejevi järgi nimeks Dejevo (1970. a-tel *Dejevi*, vn *Deeso*). Karujärve küla idaosa on Järumetsa (Kär), nimetatud endise mõisa (sks *Jerwemetz*) järgi. Viimane tekkis Kandla mõisa kõrvalmõisana XVII saj II poolel, XVIII saj keskpaiku oli korraks iseseisev mõis, hiljem liidetud uuesti Kandlaga. Vrd Karujärv. – MK

BHO: 146, 191; KNAB; Mellin; NL TK 25: 1959; SK I: 87

Karula¹ <-sse>, koh <-lö, -n> Krl – kihelkond ajaloolisel Võrumaal, sks *Karolen*, 1392 *Carwele*, 1492 *Carwel* (kirik), 1532 *Karrol* (kihelkond), 1582, 1627 *Caroll*. ♦ On oletatud, et Karula eraldus Sangastest omaette kihelkonnaks juba XV saj, seega palju varem, kui eraldus Sangaste mõisast Karula mõis. 1627 loeti Karula kihelkonda kuuluvaks Sangaste mõisa lõunaosa, Antsla mõisa lõunaosa, Iigaste ja Kaagjärve, samuti Koikküla, Laanemetsa ja Täheva, mis hiljem hak-

kasid kuuluma Koivaliina ja XVII saj lõpust Hargla khk alla. Karula khk-le nime andnud kirik on nime saanud Karula külalt, mis XVII saj paiknes hajusalt kiriku ümber, s.o hilisemad kirikuvalla talud ja lõunapoolsed talud Iiranist Rebasemõisani (↑Lüllemäe). Küläs säilis veel XVIII saj ka samakujuline talupoja lisanimi (talunimi), nt u 1690 *Karola Markus*. Kõige varasemates kirjapanekutes on nimes säilinud *v*, täishäälikud *o* ja *a* on alamsaksapäraselt *e*-ks muudetud. Siit ilmnev algupärane kuju **Karvola* sobib hästi mitmel pool läänemeresoome keelealal levinud isiku- ja kohanimedega. *Karvola* kohanimedele vastavat isikunime *Karvo* või *Karvonen* on Soomes peetud tüüpiliselt Savo-päraseks, nime *Karvanen* pigem karjalapäraseks, kuid *Karvola* ja *Karvala* lisaning kohanimedid esineb ja on esinenud ka Lääne-Soomes. Vanad isikunimed võivad olla erinevat algupära, nii karvasusele kui ka karususele viitavad või lühenevad liitsõnalistest nimedest, nt **Karvajalka*. Võimatu pole ka germaani laennimi *Garva*-algulisest nimepesast. Vrd Karula³, Lüllemäe. – ES

BHO: 187–188; EAA.567.3.67:29, L 28p; PA I: 68; Rev 1624/27 DL: 10; SPK: 140–141; Sukunimet 1992: 179–180

Karula² <-sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas, mõis, sks *Karrol*, 1241 *Carola* (küla), 1402 *Karuol* (küla), 1461 *Karuol*, 1467 *Carrull*, 1583 *Carolby* (küla), 1871 *Karrol* (mõis), *Karola* (küla). ⇒5A2 ♦ Karula mõis esineb kirjalikes allikates esimest korda 1499, Karula mõisnikku on mainitud aga juba mõnikümmend aastat varem. E. Tarvel oletab, et Karula mõis pärineb XV saj keskpaigast. 1920. a-te maareformiga moodustati mõisa maadele Karula asundus, mis liideti 1977 Karula külaga. Et varasemates nimekujuades esineb sageli *v* (ka *u* hääldus *v*-na),

siis nii L. Kettunen kui ka E. Tarveli järgi ei tulene Karula küla nimi mitte sõnast *karu*, vaid mõnest *karva*-tüvelisest muistsest isikunimest, näiteks **Karvoi* ning küla algne nimekuju on olnud **Karvala* või **Karvola*. Karula kõrval oli hiljemalt XV saj-st olemas Iilpalu küla (1499 *Idelpalla*, 1726 *Hilpalla*), mis XX saj alguses Karula külaga kokku kasvas, moodustades selle lõunaosa. Vrd Karula¹. – MA

BHO: 191; EO: 74; Joh LCD: 408–409; ENE: IX, 111; KN; Mellin; Schmidt 1871; Särg 2007: 169; Tarvel 1983: 25, 46–47, 104–105

Karula³ <-sse>, koh ka *Karula* 'mõisa' <-dō> Krl – küla Valga maakonnas Karula vallas, mõis, sks *Karolen*, 1717 *Carrolo wald*, 1723 *Carolen*, 1798 *Karolen*. ⇒43B2 ♦ Karula mõis Sangaste abimõisana tekkis XVII saj tõenäoliselt seal, kus varem oli Karula küla Karula talu, aga XIX saj karjamõis *Karola*. Tänapäeval on see koht Lüllemäel tuntud Visseri talu varemetena. XVIII saj alguses jagati arvestuslikult juba omaette Karula mõisa talupoegi Karula valla ja Rebaste (Rebasemõisa) valla alamateks. 1741 eraldati Karula Sangastest iseseisvaks mõisaks. Umbes samal ajal viidi peamõis Karula nime all uude kohta lääne poole varasema Vihma küla asemele. Mõisa saksakeelses nimes lisati saksapärase *-en*, mida võib pidada kas sks daativi lõpuks või mitmuse tunnuseks. 1809 osteti Karulale ligaste mõisast juurde endine Pikkjärve küla. Kasvamise ajaloost tulenevalt on mõisat sageli nimetatud koos Kirbu ehk Pikkjärve (*Langensee*) ja Rebasemõisa (*Repsberg*) kõrvalmõisaga. 1920. a-tel tekkis mõisamaadele asundus, al 1977 on see küla. Karula mõisa asukohas on varem paiknenud Vihma ehk Vehma küla (1584 *Wiehma*, 1586 *Wieszma*, 1627 *Wehmo kuella*, u 1690 *Wiehma Dorf*). 1638 loeti Vihma küla (*Wehma kyllo*) all üles vaid kaks peremeest *Wehma Puntz* ja *Wehma Jaack*. Külanimi võib olla kujunenud talupoja lisanimest veel varasemas suures Pikkjärve külas. Vana külanime meenutab Karula mõisat Vehmerjärv (*Vehmer- < vehm + järv*). Vihmjärv Kolskis võiks olla nime saanud Vihma külaga seotud maakasutussuhte järgi. Vihma küla pole seal paiknenud, kuigi varem on just Vihmjärve nime mõjul ka seda oletatud. Vrd Karula¹, Lüllemäe, Rebasemõisa. – ES

BHO: 126, 188; EAA.1297.2.1:17, L 15; EAA.3724.5.2803, L 1; EAA.567.3.67:28, L 26p; Mellin; PA I: 130; PA II: 324; Rev 1624/27 DL: 156; Rev 1638 I: 32; RGADA.274.1.174:931, L 927; Uustalu 1972: 46

Karula⁴ <-sse> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas, mõis, sks *Neu-Woidoma* (*Karolen*), 1481 *Karwall*, 1583 *Karulia*, 1598 *Carrol* (mõis), 1923 *Uue-Võidu* (*Karula*) (asundus). ⇒30C1 ♦ 1939. a paiku nimetati Karula külaks, enne seda oli mõisa järgi Uue-Võidu asundus. Karula on külanimena vana, esinedes hiljemalt XV saj. XVI–XVII saj on mainitud mõisat. 1729 ostis mõisa Hartwig Nöding ja moodustas karjamõisa (sks *Neu-Carrol*), mis hiljem kuulus Võidu (sks *Woidoma*, ↑Vana-Võidu) juurde. Mellini kaardil 1797 eraldi Nöödingu (*Nöding*) ja Karula (*Karrol*) karjamõis, mis Balti kohaleksikoni (BHO) andmeil koos eraldati 1822 Vana-Võidust iseseisvaks Uue-Võidu mõisaks. Perekonnanimi *Nöding* on elanud edasi Nöödingu oja ja Nöödingu veski (1923 *Nöödingu*) nimes. Karula nime on L. Kettunen seletanud sõnaga *karv* : *karva*. Nime areng võis olla

kas **Karvala(n)* > **Karvla* > *Karula* või **Karvola* > *Karula*. Ta on oletanud lähteks isikunimesid **Karvoi*, **Karvei* või *Karva* < **Karvajalg*. Vrd Karula¹, Vana-Võidu. – MK

BHO: 49, 387, 682; EO: 74, 87; ERA.14.2.719 (Viljandi maavalitsuse ettepanek 24. IV 1939 nr 600 asunduste nimede muutmiseks); KN; LGU: I, 548; PA IV: 148; ÜAN

Karulõpe [*karu_lõpe*] <-le> Hlj – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas (Varangu ms), 1922 *Karulõpe*. ⇒SB3 ♦ Varangu küla mõisastatud osa, kus elasid mõisamoonakad. 1977 liideti Karulõpe nime alla Jõeküla, Tõugu (↑Tatruse), Varangu ja Varangu-Raja küla, 1997 nimetati Karulõpe küla taas ↑Varanguks. Küla nime aluseks võib E. Varepi oletusel olla seal asunud Karula kõrts + *-lõpe* 'ots, lõpp'. – MA

EVK; Kallasmaa 2003: 110; KNAB

Karunga <-le> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Rakvere vallas (Lasila ms), 1241 *Karungca* (küla), 1422 *Karunkwa*, 1547 *Karonko*, 1782 *Karrunga*, *Karonga*. ⇒14C1 ♦ P. Johansen oletab nime lähtekohana isikunime, tuues võrdluseks talupoja ja üksjala XVI saj-st *Karuonka* („Briefflades“ *Karonka*), *Karenkau*, mõõndes siiski, et viimased võivad olla ka kohanimed. Teisal osutab ta võimalusele, et Karunga oli liitkohanimi, mille järelois *-ga* lähtub sõnast *kaev* (*kaju*, *kau*, *kaeve*, sm *kaivo*) või isikunimest *Kaype*. Sõnale *kaev* osutab mh Ambla Karunga (↑Nõmmküla²) kirjapanek *Karuwenkawe* (1253). L. Kettunen on algusosana võimalikuks pidanud kas *Karun-* (ainsuse omastav vormist *Karu* < *Karhu*, mis võis olla ka isikunimi) või oletuslikku isikunime **Karvoi* ('*karvane, kare*', sõnast *karv*). – MK

Bfl: I, 1138; BHO: 193; EO: 35; Joh LCD: 411–412

Karuse¹ <-sse ~ -le> Kse – kihelkond ajaloolisel Läänemaal, sks *Karusen*, 1267 *Karissen*, 1726 *Karussens Kirchspiel*. ♦ Karuse kihelkond on haaranud varem maid Matsalu lahest Paadrema jõeni. Karuse kirik on pühendatud pühale Margareetale, kelle mälestuspäev on 13. juulil, rahvakalendris mareta- ehk karusepäeval. Üks võimalus ongi pidada karusepäeva (ja kihelkonnanime Karuse) puhtalt Margareeta nimest lähtuvaks lühendkujuks (regilaulus *Mareta-kareta neidu*). Karusepäeva on püütud seostada ka paganliku karukultusega, kuid vihjed sellele pärinevad kogujailt, kes on toetunud trükiallikaile või on kaldunud fantaseerima. O. Loorits on tuletanud *karuse* sõnast *karvase*. Kuna karusepäeval on rukkimaa ettevalmistamise aeg, tegeldi sel ajal oraseöölase tõrjega. On esitatud arvamus, et *karune* võis tähendada rukkiussi ja püha Margareeta (võit draakoni või mao üle) assotsieeruse senise paganliku tähtpäevaga. Teine võimalus Karuse nime puhul on lähtuda sõnast *karus* 'sööt, kargemaa', mida on pooldanud P. Alvre. 1937 näitas J. Uluots, et Karuse vanaks nimeks tuleb pidada juba Henriku kroonikas esinevat Läänemaal paikneva koha nime *Cozzo* (1218) või *Cotze* (1224), mida paigutati varem lõuna poole. P. Ariste on *Cozzo* aluseks pidanud Eestis üksnes kohanimedes säilinud, kuid sugulaskeelis esinevat tüve *kotsa-*, *kotsu-* > *kotsu-*, mille tähendus võis olla 'kõrgendik' või 'tõus, nõlvak'. Võttes arvesse, et alal on olnud veel XIII saj algul teine nimi, võib Karuse kihelkonna nime lähtekohaks olla pühakunimi. Vrd Karuse². – MK

Alvre 1983: 132–133; Ariste 1960: 479–481; Hiimäe 1985: 218–220; Rajandi 1966: 122; Tarvel 1971: 292–298

Karuse² <-sse ~ -le> Han, Kse – küla Lääne maakonnas Hanila vallas. ⇒20A3 ♦ Karuse küla moodustati 1977 Kinksi ja Ridase külast ning Voose asundusest. Nimi pandi Kinksi külas asunud Karuse kiriku ja kirikumõisa järgi. Pärast seda, kui need kolm küla 1997 taastati, jäi Karuse nimega üksnes väike asula, mis oli moodustunud Rapla–Virtsu kitsarööpmelise raudtee liinil asunud Karuse raudteejaama (rajatud 1931) ümbrusse. Raudtee võeti üles 1969. Vrd Karuse¹. – MK

KNAB

Karusmaa [karus_`maa] <-le> Kul – paik (küla) Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Sooniste ms), ? 1421 Carizel, ? 1553 Karrysell, 1726 Karrosilma Jahn, Karrosillma Jürri, 1798 Karrosilm (tal). ⇒11A4 ♦ 1977 liidetud Leevrega. Kui varasemad i-lised kirjanekud ikka on sellest nimest, siis oli see nimi liitnimi, arvatavasti kari + selg : selja 'seljandik', kuid ka sõna salu võis alamsaksa kirjanekuis olla -zel, -sel. Tänapäeva nimekuju alusel võiks algusosa olla ka karu. Kui kirjanekud üldse kuuluvad kokku, siis võib nimi olla rahvaetümoloogiliselt ümber mõtestatud (1726, 1798), mis võiks põhjendada i asendamise u-ga. Vrd Audru mõisas Malda külas 1601 Carysellma Hans. – MK

BHO: 191–192; Rev 1601: 182; Rev 1725/26 LÄ: 90

Karuste <-le> Jäm – küla Saare maakonnas Torgu vallas (Torgu ms), 1445 Cargulus, 1645 Karrolust, 1744 Karrodis, 1798 Karrust. ⇒52A4 ♦ Karuste oli nimekirjas veel 1959, siis aga kustutati ja liideti Sääre küllaga, taastati 1997. XVII saj kirjaneku järgi võiks nime lähtekohaks olla isikunime Carolus mitmuse omastav. – MK

KNAB; LUB: X, 147; Rehepapp; SK I: 87

Karvoja [`karv_oja] Mär, Rap, Vig – jõgi Rapla maakonnas Märjamaa ja Raikküla vallas. ⇒21B1 ♦ Vigala vasakpoolne lisajõgi, suubub Vigala jõkke Jõeääre ja Kiilaspere küla kohal, vrd 1935 oja ääres läänemurdeline talunimi Karvoja (u 1900 Kapva talu). Nime tänapäevakuju lähtekohaks on karv : karva + oja, kuid nime motiiv jääb selgusetuks. – MK

Eesti SK 10; ERA.T-3.1.647, L 1; Keskkonnaregister

Kasakova <-`kovva ~ -sse>, koh ka Kasakuva <-`kuvva> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Mokornulk), 1686 Казакова, u 1866 Козакова, 1872 Козаково, 1882 Казаково, Зайцево (puustus), Красиково (küla), 1904 Kossikova, Koskova, Красиково, u 1920 Kosakova, 1923 Kasakova (tal). ⇒45C2 ♦ XIX saj küla ja puustus Ulanuva (Уланово) kogukonnas ja Saalessa (Залесье) koguduses; XX saj algul ka taluna. Arvatavasti 1930. a-tel ühendati Tobrova küllaga, omaette küla uuesti al 1997. Perekonnanimi Kozakov (Козаков) ei pea alati viitama kasakale, sõnatüve tähenduseks on ka 'eraklik inimene; (aastaks palgatav) sulane'. Sõna козак ~ казак on laenatud tatari keelest (algselt tähenduses 'vaba inimene') ning seda kohtab lisanime Venemaal juba XV saj. Sõna on laenatud Lõuna-Eesti murretesse (kasak 'vallakorrapidaja; kasakas'). Kohanimi Kazakovo (Казаково) on levinud nii Pihkvamaal, Ingerimaal kui ka Udmurtias (seal küll Kazakgurt). Lämmijärvetaguses Kasakova külas (vn Казаковец) Haniva (Пнёво) poolsaarel eladis varem luterlastest eestlased, kes allusid Rāpina kirikule. Vrd Koskuva. – AK

Academic; Eesti TK 42; Hurt 1904: XVIII; Ivanov 1841: 232; Pskov 1885: 541; SeK: 39; Vasilev 1882: 124, 136; Vene TK 126; VES; ÜAN

Kasari <Kasari ~ -sse> Kir – küla Lääne maakonnas Martna vallas, jõgi, mõis, sks Kasargen. ⇒20C2 ♦ Nimi on tulenenud mõisa omaniku Kasari Baranoffi nimest, ta omandas ala Liivi sõja ajal XVI saj. 1565 oli veskikohale asutatud piiskopimõisa nimi veel Kiwisell, vrd seal XVI saj algul Kuri Caupi moliator in Kivißell. Mõisa juurde kuulunud Kasari küla eelkäija oli 1534 Klein Keszkiüll 'väike Keskküla' (↑Keskküla), veel 1798 on Kasari küla kohal Mellini kaardil Kl. Keskül. 1920. a-tel Kasari asundus (ajuti kirjas küllana), al 1977 küla. Kasari tuleb jöenimena esile XVII saj (1676 Kassarischen heiligen Bach, 1689 Cassariske Bäckchen). Kasariga on 1977 liidetud ↑Kurgema küla. * Kasari mõisas oln vanasti kasarm. Sellest see nimi tulnd. Soldatid teind selle Kasari-poolse paisu. Palati asemed Ribi karjamaal, kaks-kolm tükki, neljakandilised. (1936) – MK

BHO: 194; EAA.1.2.932:8, L 6; EAA.1.2.941:462, L 453; KM: ERA II 195, 363 (2) – 1936; Monumenta: I, 7; Stackelberg 1928: 135

Kasaritsa <-`ritsa ~ -sse>, varem ka Vana-Kasaritsa Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas, mõis, sks Alt-Kasseritz, 1592 Kazarycza, 1627 Kasaritz, 1684 Gambla Kasaritz Hoff, 1798 Alt Kasseritz. ⇒44C2 ♦ Kasaritsa mõis rajati samanimelise vakuse asemele vahemikus 1588–1592. XVII saj keskpaigas jagati mõis kaheks nimedega Vana- ning Vastse-Kasaritsa. Alates XVII saj lõpu mõisate reduktsioonist oli tegemist kroonumõisatega. 1920. a-tel tekkis mõisakeskuse Vana-Kasaritsa asundus, mis 1977 nimetati Kasaritsa küllaks, kuna siin paiknes ka Kasaritsa vallamaja, hilisem külanõukogu keskus. Mõisa nimi pärineb Kasaritsa küllalt, varasemalt vakuselt. Külanime ulatust on hajatalude asustuses määratletud muutlikult. XVII saj keskel ulatus see praegusest Kusma külast Sika küllani, kattes kogu hilisema Vana-Kasaritsa mõisa maa. XVIII saj ja XIX saj alguses ulatus Kasaritsa küla Kusmalt Meelikuni, siis jagati Vana-Kasaritsa mõisa hajatalusid Kasaritsa, *Kaugjärve ja Kurvitsa (↑Sika) küla vahel. tsa-lõpuline nimi on moodustatud neeliite mitmuse vormist (*kasaridsõq). Vana isikunime päritolu on tundmatu. Soome perekonnanimed Kasari ja Kasurinen puhul on oletatud, et tuntud Christiani mugandustest Kasten, Kassen, Kasse või algnimest Cassian(us) on moodustatud ri-lõpuline tuletis. Nimed on küllalt vanad, nt 1467 Magnus Kassarist, 1470 Uoti Kassari. Pole ka võimatu, et see nimi pärineb turgipärasest nimest Kasari, mida võidi kasutada nii lisanime kui ka eesnimena ja mis võis Võrumaale levida keskajal slaavlaste vahendusel. Vrd Kasari. – ES

BHO: 196; EAA.308.2.178; EAA.567.2.782; EAA.1865.2.83/10; Mellin; Rev 1624/27 DL: 88; Roslavlev 1976: 3; Sukunimet 1992: 182

Kaseküla [kase_küla] <-`külla ~ -sse> Han – küla Lääne maakonnas Hanila vallas (Virtsu ms), ? 1320 Caskennenne, 1478 Kasenkull (vakus), 1798 Kasse. ⇒19C3 ♦ Nime aluseks on puunimetus kask : kase + küla. Kui XIV saj kirjanek on tõepoolest selle küllaga seotud, siis on nimi lähtunud loodusnimest, kus varasema -nina on asendanud -küla. – MK

Bfi: I, 35; LGU: I, 524; LUB: II, 672; Mellin

Kasemetsa [kase_metsa] <-`metsa> Kei – küla Harju maakonnas Saku vallas. ⇒11C1 ♦ Kasemetsa küla moodustati 1977 samanimelise raudteepeatuse (tei-

vasjaama) juurde, varem oli sinna tekkinud aiandus-asula. Nimi arvatavasti kasemetsa järgi. Kasemetsaga on 1977 liidetud suurem osa Saku-Mõisakülästä (ka lihtsalt Saku küla, 1922 *Saku mõisa küla*). – MK

ENE: III, 450; KNAB

Kasepere [*kase_pere*] <-`perre ~ -sse> HMD – küla Harju maakonnas Padise vallas (Kloostri ms), kuni 1977 *Aruküla*. ⇒11A1 ♦ Kasepereks nimetati põline Aruküla kui liiga sage nimi. Allikais on Kasepere eraldi külanä Aruküla kõrval al 1930. a-test, kuid enne 1977. a asus küla põhja pool, Kasepere kõrtsi juures olnud teeristi ümber (praegu jääb see Padise piirre). Nimi ongi ilmselt saadud kõrtsilt (kõrtsikoht 1610 *Kassenpäll*, u 1866 *Kazunepe*, teemaja 1923). Küla vana nimi Aruküla tuleb esile XVI saj (*Arrokulla*), nime aluseks võib olla *aru* 'kõrge kuiv maa'. XVI saj on külas talupoeg *Kasseball Hans*. – MK
EAA.1.2.934:121, 144 L 119, 141p; EAN; KNAB; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del I, K:8; Uuet 2002: 89; Vene TK 126; ÜAN

Kasepää¹ [*kase_pää*] <-le>, koh *Kaseba* ~ *Kasepa*, kirjak varem ka *Vene-Kasepää* Kod – alevik Tartu maakonnas Peipsiääre vallas (Alatskivi ms), vn *Казенель*, 1582 *Kazape*, *Kasopa*, 1592 *Kasope*, 1601 *Kassepe* ~ *Kaszepehe*, 1839 *Kassepäh*. ⇒26C4 ♦ Vene asustusega küla, a-st 1977 alevik. Nimi lähtub sõnadest *kask* + *pää*. Viimane on viidanud neemele. Venekeelne nimi on eestikeelse mugand, laenatuna ilmselt eesti alalütleva vormis (Kasepää). Kasepää koosneb õieti kahest endisest külast – Vana-Kasepää (*Старая Казенель*) põhjas ja Uus-Kasepää (*Новая Казенель*) lõunas. 1977 liideti need kokku alevikuks. – PP
KNAB; PA I: 58, 115; PTK I: 58–59; Rev 1601: 7; Ränk 1934: 14

Kasepää² [*kase_pää*] <-le>, koh *Kaseba*, kirjak varem ka *Eesti-Kasepää* Trm – küla Jõgeva maakonnas Kasepää vallas (Laius-Tähkvere ms), 1431 *Kaszenpe*, 1599 *wioska Kazepe*; vn *Казенель*. ⇒26A1 ♦ Nimi koosneb sõnadest *kask* ja *pea*, aga ei ole päris selge, kas nimi on algselt viidanud neemele (puunimelisi neemi on eriti ka Põhja-Eesti rannikul) või on lähteks olnud isikunimi, nagu pakkus L. Kettunen. Viimane ei tundu siiski tõenäoline. Vrd Kasepää¹. – PP
EO: 2–3; PTK I: 58–59; P XVI: 125; Ränk 1934: 14

Kasevälja [*kase_välja*] <-le> lis – küla Ida-Viru maakonnas Iisaku vallas (Iisaku ms). ⇒16C2 ♦ 1913 olid kohal Iisaku mõisa moonamajad nimega *Полутенко* (1922 *Poludenka*, rahvakeeles ka *Polendönka*, vn *Полуденки*, nimi viitab A. Šteingolde arvates moonakate poole päeva ajal peetud tööpausile). Küla on rajatud Iisaku mõisa maadele, moonamajad pärimuse kohaselt XIX saj algupoolele. 1920. a-tel tekkis Iisaku asundus, mille üks osa (Iisaku I) nimetati 1935 ametlikult Kaseväljaks. Nimi olevat pandud kaseallee järgi, mis viis Iisaku mõisast moonamajade juurde. Pärast 1977. a asulareformi on küla piirid mõnevõrra ahenenud. – MK
ERA.14.2.720 (Iisaku vallavolikogu 24. II 1935 otsuse ärakiri); KN; KNAB

Kasipea [*kasis_`pea*] <-le>, koh *Kasispa* Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kõnnu ms), 1580. a-tel *Casipe By*, 1637 *Kaßkißpee*, 1699 *Kasipaby*, 1798 *Kassispa*. ⇒4B2 ♦ Kasipea küla esineb ajalooallikates 1580. a-tel (enne 1587), kui seal oli kolm peret, sh *Lasse Merten*. Kasipea on *pää*-lõpuline nimi, mille

algusosa on olnud puunimetuse *kask* mitmuslik vorm, nagu on näha ka esimesest kirjapanekust. Sama etimoloogia annab L. Kettunen, kuid pakub ka välja seost nimega **Kassine* : **Kassise* (nagu Kassisaba, nii ka Kassipää), pidades seda siiski pigem rahvaetimoloogiaks. Kasispea rannal kasvas kaski just neemenuki kohal. Osis *pea* tähendab otsa, tippu, lõppu ja tähistab kohanimesedes väheliigendatud rannajoonest veidi (sujuvalt) etteulatuvat neemekest, kusjuures *neem-sõna* tähistab teravat kaugele merre ulatuvat maanina. Küla jaguneb kolmeks otsaks: Karuots lõunas, Peebuots põhjas ja Pügalaots ehk Pügala või Pügala küla läänes (külast kaugemal asuvad metsapereid). Mõnikord esineb ka Idapooltots. – MJ

EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 27; EO: 2–3, 206–207; KN; Mellin; Stuart 1699; Tarvel 1983: 66–67, 83–85; Vilbaste 1956: 111, 131–132

Kassari [*`kassari*] <-`Kassari ~ -sse>, kirjak varem ka *Kassare* Phl – küla ja saar Hiiuma maakonnas Käina vallas, mõis, sks *Kassar*, 1520 *Cassar und Kakar* (saared), 1564 *Kaskesara*, 1688 *Kasaßari Hollma*, *Kaskarsars Wacke*, 1709 *Cassari Hollma*, 1770 *Kassarö*, *Kassar*. ⇒48B4 ♦ Kassari mõis eraldati Vaemlast XVIII saj alguses. 1920. a-test asundus, u al 1939 küla. Küla on nime saanud saarelt. C. Russwurm, P. Ariste ja L. Kettunen on pidanud nime lähtekohaks puunimetust *kask* + *saar*. Nime tõlgendamine *Kaassaareks* (vrd 1688 *Kasaßari Hollma*) on ilmselt rahvaetimoloogia nagu ka nime rahvapärane tuletamine sõnast *kass*. Kassari mõisat on varem nimetatud ka lihtsalt Saare mõisaks (1732 *Sare m.*). Kassari küllaga liideti 1977 Uusküla, viimane moodustati 1939. a paiku Kassari asunduse osast. – MK

Ariste 1938b: 13; EM: 87; EO: 192; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); HK: 76; KNAB; Russwurm 1855: 77; Vrager 1971: 12

Kasselaid [*`kasse_`laid*], koh *Kasse_`laidu* Ans – saar Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Muratsi ms), 1790 *Kaße*, *Kaße Maa*, 1798 *Kasse Maa*. ⇒53A2 ♦ 1790 on Muratsi maade hulgas mainitud Kasse saart (*Die Insel Kaße*). Nime aluseks on *kaske-*, e-mitmus puunimetusest *kask*. Nime keskel on *k* assimileerunud. – MK

EAA.2072.3.426e, L 57, foolio 1; EAA.2072.3.426e, L 63, foolio 4; SK I: 88

Kasema <-le> MMg – küla Jõgeva maakonnas Tabivere vallas (Kudina ms), 1420 *Kasserwomes*, 1479 *Kassiwomes*, 1514 *Kassiwehmesz*, 1582 *Kaszewoim*, 1638 *Kaßiwewhma*. ⇒25C3 ♦ Algne nimi on olnud **Kassivõhma*, mis koosneb sõnadest *kass* ja *võhm* või *võhmas* 'soosaar, kõrgem koht heinamaal'. Kasema ja Uhmardu maadel on XVII saj alguses olnud mõis (sks *Sassenhoff*), mida on mainitud 1627 tühjalt seisvana, 1638. a revisjoni ajaks oli ta laienenud ↑Kulmuvere mõisaks, hiljem liideti taas Kudina mõisaga. – PP
BHO: 536; Ligi 1961: 356; PA I: 102; PTK I: 59; Rev 1624/27 DL: 20

Kassi¹ <-`Kassi ~ -sse> Pst – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Aidu ms, Holstre ms), 1683 *Kaße Kylla*, 1797 *Kasse* (küla), 1935 *Kassi*. ⇒30C3 ♦ 1922 on Paistus mainitud nii Kassiküla kui ka Kassi küla, üks Aidu, teine Holstre pool. Kassi on tõenäoliselt olnud talupoja lisanimi, alal esinenud ka perekonnanimena *Kass*. Kassi küla asub Viljandi–Karksi maan-

teest idas, maanteest läänes on Koera küla (↑Sultsi). Küla lõunaosas on Mõtsakuru (Metsakuru), 1930. a-tel omaette küla. Kassiga on 1977 liidetud Saviküla (1922 Savi). – MK

EAA.308.6.266:16, L 15p; EAA.1865.1.11:11, L 11p; EAN; Eesti TK 50; KNAB

Kassi² <-le>, koh ka *Kassi_`mõisa* <-lõ, -n> Urv – küla Võru maakonnas Urvaste vallas, kõrvalmõis (Vastse-Antsla ms), sks *Kaschhof*, 1688 *Kassen Hoff*. ⇒43C1 ♦ Kassi on olnud Vastse-Antsla mõisa kõrvalmõis, millest on säilinud 1688 tehtud eraldi kaart. Imselt on tegemist juba vana hajatalu ehk mõisakohaga suure *Sääslä küla ääremaal, mille järgi on hiljem nimetatud ka külasid, nt 1762 *Kassimoisa alla Kolk* ja *Kassimoisa Wirro Kolk*. Mõisanimi ei haaku ümbuskonna talunimedega, v.a ehk Kaosse talu (? 1592 *Kazeyasz Piep*). Nime võib seostada loomanimetusega *kass*, mis on sage talupoja lisanimi ja eriti levinud kõrtsinimi Võrumaal. Küla lääneosa kannab Kassilaanõ nime. Kassiga on 1977 liidetud Pundõ (Punde) küla. – ES

EAA.308.2.181, L 1; EAA.1270.1.264:20, 23, L 19p, 23; PA II: 447

Kassilaane [*kassi_laane*] <-laande>, koh *Kassi_Laanõ* <-laandõ> Röp – küla Põlva maakonnas Röpina vallas (Rahumäe ms), 1864 *Kassilahn* (hooneteta krunt), 1923 *Kassilaane* (talu), 1937 *Kassilaane*, 1970 *Rõsna-Kassilaane*. ⇒40C1 ♦ Loodusnimest Kassilaan Orava-Rõsna ja Võuküla vahelisel teel sai 1860. a-tel Jaanikeste küla maa kruntimise käigus kaks Kassilaane talu. Külaks hakati Kassilaanet pidama 1920. a-tel. 1970. a-tekst oli põline Rõsna (↑Orava-Rõsna) küla ühendatud Kassilaanega esmalt kaksiknime abil, 1977 jäi kehtima üksnes Kassilaane nimi. Kassilaan on vanal Võrumaal korduv loodusnimi. Urvaste vallas on see saanud nime Kassi karjamõisalt. Röpina Kassilaane nime tekkemotiiv pole teada, kuid talupoja lisanimi Kassi on varakult kasutusel olnud Kuröküläs (1805 kolm sellenimelist talu). Kassilaanega liideti 1977 Suusaarõ (Soosaare) küla. Lisaks kuulub Kassilaane alla Tobraotsa küla (1822 *Resna-Dobra*). Vrd Jaanikeste, Orava-Rõsna. – ES

EAA.3781.1.67, L 2; EAA.1269.1.796:152, L 334; EAA.567.2.763:8, L 7p; Eesti TK 50; KNAB; ÜAN

Kassinurme [*kassi_nurme*] <-nurme ~ -sse>, koh ka *Kas`nurme* ~ *Kas`me Pal* – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas, mõis, 1560 *Cassenorm*, 1582 *Kaszynorm*, 1627 *Kassinorm*. ⇒25B3 ♦ Külalt on teateid XVI saj-st, mõis tekkis 1663 eraldumisel Kudinast. 1921. a-st kõrvuti Kassinurme asundus ja küla, mis 1977 liideti üheks asulaks (viimasest osa liideti ka Patjalaga). Üldnimelisteks vasteteks sobivad sõnad *kass* + *nurm*. Kohanimeline tarvitus eeldab aga algusosa isikunimelist (lisanimelist) tarvitust. Kassinurme mõisakoht erinevalt külalt on XVII–XVIII saj kandnud ka *Rehevere nime (1588 küla *Reiwer*, 1684 ja 1782 mõis *Rehefer*). Kassinurmega liideti 1977 ↑Udriku küla. Vrd Kassivere. – VP

BHO: 196; EO: 177; PA I: 291; PTK I: 59–60, 203; PTMT: II, 382; Tartumaa 1925: 350

Kassiratta [*kassi_`ratta*] <-le> Ote – küla Valga maakonnas Otepää vallas (Ilmjärve ms), 1945 *Kassiratta*. ⇒39A2 ♦ Küla on asutatud arvatavasti XX saj algul tühjale Ilmjärve mõisa maale Madise, Juusa-Lauri ja Kol'u (Kolju) põlistalude vahele. Küla on koos-

nenud mitmest väiksest talukohast. Nimi ise koosneb sõnadest *kass* ja *ratas*, kuid need on tõenäoliselt olnud talumeeste lisanimed. Kassi-nimelisi kohti leidub Otepää khk-s ja mujal teisigi, Ratta on Põlva khk vana lisanimi. Huvitava asjaoluna võiks veel märkida, et Vastseliina khk-s Viitka küla lähedal on 1638 olnud Kassiratta puustus (*Kasiratha Pustus*), st tühi hajatalu. Niisiis võivad sellel nimel olla vanemad juured. – MF

KNAB; LVVA.6828.4.385, L 1; Rev 1638 I: 174

Kassisaba [*kassi_saba*] <-`sappa ~ -sse> – Tallinna asum kesklinnas, 1732 *kassi sabba* (Paldiski maantee alguse kohta); sks (*der*) *Katzenschwanz*. ⇒1B2 ♦ Algselt Paldiski maantee algusosa tähistanud nimi laienes hiljem asumi nimeks (ametlikult kinnitati 1991). On arvatud, et nimi tuleneb XVII–XVIII saj kindlustuste muldvallide nurgakohtadesse ehitatud tugipunktide saksakeelsest nimetusest *Katze* 'kass'; niisugusest kindlustusest väljaviivat teed nimetati *Katzenschwanz* 'kassisaba'. Üks tugipunkt paiknes ka Toompea läänekülje ees. A. Kivi ei pea seda siiski usutavaks ja arvab, et Kassisabale nime andnud naljahammas vaatles Toompead koos teda ümbritsevate kindlustustega kui kassi ja praeguse Paldiski maantee Toompea alevis asetsevat hoonestatud osa kui kassisaba; selline mulje tekib eriti vanemaid linnaplaane vaadeldes. Väärib siiski märkimist, et 1732. a kirjanekus esineb *kassi sabba* üksnes kui eestikeelne nimi, millele saksa keeles vastab *Neu-Gasse* 'uus põik' (praeguse Paldiski mnt algusosa). See seob nime pigem eestikeelse nimetraditsiooniga, Kassisabanimelisi kohti, sh külaosi, talusid ja tänavaid, on ka mujal Eestis. Kassisabaks kutsutakse üldiselt majade rivi, mis keskusest eemale vonkleb. Neid on olnud keskaegsetes linnades Narvas ja Viljandis. Soome nimena oli *Katinhäntä* 1590. a-tel Turus, kuid see esineb ka praeguses Naantalisis ja laialt mujal üle Soome. Oma Kassisaba oli keskaegses Stockholmis. Vrd Muuksi, Pillapalu, Pudisoo, Vanamõisa⁶, Väike-Kareda, Väike-Maarja¹. – MJ, PP

Kivi 1972: 90; Kostet 2012: 47; Stockholms gatunamn 1983: 235; Tallinn 2004: I, 188; Thor-Helle 1732: 309; Vende 1990: 58

Kassivere <-`verre ~ -sse> Ksi – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Visusti ms), 1582 *Kasywer* ~ *Kasywere*, 1638 *Keßewer*, 1684 *Kaßifer By*, 1839 *Kassifer*. ⇒25A3 ♦ 1977–1997 oli Visusti küla osa. Nime algusosa tuleb sõnast *kass* : *kassi*, mis on võinud olla ka isikunimi. – PP

EAA.308.2.121, L 1; KNAB; PA I: 107; PTK I: 60; PTMT: III, 627; Rucker

Kastamara <-sse> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Koolina nulk), u 1790 *Baeba*, 1859 *Kastamaru*, 1882 *Baeba, Космомарово* (puustus), u 1900 *Паево* (tal), u 1920 *Kostamara* (tal), 1923 *Kastamara* (tal), 1943 *Kastamaa* (tal), 1948 *Касмомор*. ⇒45C2 ♦ Küla esines hiljem nii puustuse kui ka taluna. XIX saj keskel elasid seal luterlastest eestlased, XX saj algul kohtas ka lätlasi. 1977–1997 oli Keerba küla osa. Kui oletada eesti päritolu, võib kohanimi olla kolmeosaline. Algusosa aluseks võiks olla isikunimi **Kast*, mis on katoliku nime *Christiane* võimalikke mugandusi, või *Kaas*, mille lähteks on eesnimi *Karl*. Võimalik on ka tuletis sõnast *kaste*. Kohanime teised osised võivad vahest olla *maa* või *mägi* : *mäe* ning *aru* 'kuiv rohumaa'. Vene päritolu

korral võiks kohanimi tuleneda perekonnanimest Kostomarov (*Костомаров*), mis omakorda tuleneb hüüdnimest *Костомара*, „suur luu“ (suure kondiga, suurt kasvu inimene). Laura vallas on Kastamara (vn *Костомары*) küla ja Luhamaal endine Kastamara puustus (vn *Красная Дубровка*, ↑Pruntova). Vene nimekujudena esinevad *Баево* või *Паево* pärinevad ilmselt isikunimest, mis ise näib olevat turgi algupära. Vrd ka vene murretes *бай* 'jutupaunik, jutumees, ilukõneleja, jutuvestja, muinasjutukõneleja', *баумь* '(muinasjutte) rääkima'. Vrd Kaasmaru, Kastolatsi. – AK

Academic; EAA.1271.1.32; Eesti SK 10; Eesti TK 42; KNAB; NL TK 25; PGM 1785–1792; RKKA; SeK: 39; Vasilev 1882: 17; VMS; ÜAN

Kasti¹ <'Kasti ~ -sse ~ -le> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, sks *Kasty*, *Alt-Kasty*, 1469 *Kasty* (veski), 1478 *Kasti* (vasallilinnus), 1488 *Kasti* (mõis). ⇒21C1 ♦ Kasti ehk Vana-Kasti mõisa kohta on teateid a-st 1488. Vasallilinnus põletati maha Liivi sõjas 1560. XVIII saj alguses eraldati Uue-Kasti mõis (↑Metsääre), ent 1866 moodustasid Uue- ja Vana-Kasti koos Uue-Märjamaa poolmõisaga fideikomissi. 1920. a-test Kasti asundus, al 1977 küla. Vrd Kasti², Metsakasti. – MK

BHO: 198; EAA kinnistud; EM: 86–87

Kasti² <'Kasti ~ -sse ~ -le> Pha – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Kasty*, 1444 *Tilcke Casty*, 1798 *Kasti* (mõis). ⇒53B1 ♦ Kasti mõis eraldati Muratsist ajavahemikus 1724–1731. 1920. a-test Kasti asundus, al 1977 küla. Nime päritolu on ebaselge. P. Wieselgren on oletanud P. Johansenile toetudes, et seda mujalgi esinevat nime tuleks vaadelda isikunimena, vrd sks isikunimi *Kasten*, *Kastens*. Ka V. Nissilä on maininud, et isikunimest *Christianus* juba saksa keele alal tekkinud mugandid, nende hulgas *Kast* ja *Kasten*, olid hansalinnades tavalised, esinedes nii Baltimaades kui ka Skandinaavias ja ulatudes kohanimedes Soomegi, olles lähtekohaks soome külanimedele *Kastila* ja *Kastu*. Vrd Kasti¹, Metsakasti. – MK

EM.124; Nissilä 1962: 153; SK I: 89; Wieselgren 1951: 131

Kastja [*'kastja*] <-sse> Kul – küla Lääne maakonnas Kullamaa vallas (Päri ms), XVI saj I veerandil *Kasty* kulle, 1583–1589 *Casteykell*, 1689 *Casteby*, 1782 *Kasja*, 1798 *Kastja*, 1913 *Kastiaso*. ⇒20C2 ♦ Nime päritolu on ebaselge, vrd *kasi* : *kasi* 'kevadine niiskus mullas', *kast* : *kasti* 'karp, laegas, ruum rehealuse otsas või kõrval, sillaalune palkidest tugiehitus, harkadra kast'; järelosa -ja võib tuleneda sõnast -jõe. Küla asub Kasari jõe kaldal. Kastjaga on 1977 liidetud Jõeääre küla (koh aj *Jõõpre*, ? 1798 *Joeäärsed* talud, 1844 *Joeere* talu, 1913 *Jöerwe*). Vrd Kasti. – MK

BHO: 197; EAA.1.2.941:464, L 456; EAA.1.864.2.IV-8:269, L 266; EMS: II (9), 800, 811–812; KN; KNAB; Mellin; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/4:130, L 44p; Schmidt 1844

Kastli [*'kastli*] <-sse> Äks – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Kärkna ms), 1584 *Kasli*, 1638 *Kastlimoiso Heinrich* (Pupastvere küla all), 1811 *Kastli* (kaks talu). ⇒25C4 ♦ Kastli taludest XIX saj moodustunud küla. Nime päritolu on teadmata, vahest võib teda võrrelda saksa perekonnanimega *Gastel*, *Jestel*. – PP

PA I: 145; PTK I: 60; PTMT: III, 556, 565

Kastmekoja [*'kastme_koja*] <-le>, koh *'Kastmõ_koda* <'kotta> ~ *'Kastmõ_`kua* ~ *'Kastmõ_küllä* ~ *'Kastmõ*, rahvak ka *Sousti Võn* – küla Põlva maakonnas Mooste vallas (Rasina ms), 1582 *Kastmut*, 1627 *Kassmah*, 1714 *Kastmakoast* (seestütlev), 1744 *Kasmakodda*, 1796 *Kastmakodda*, 1923 *Kastmekoa*. ⇒33C3 ♦ 1582 kuulus Vana-Kastre mõisale, 1627 Mäksa alla. J. Simm oletab, et kui *a* nime varasemate kirjapanekute algusosa lõpus on ebatäpsus, siis algusosa oleks *kaste* : *kastme*, mis ei sobi aga tähenduslikult. Kui *koda* on hilisem lisand, siis on nimes *Kastme* ~ *Kastma* ehk kokku sulanud *kaste* + *maa*, mis sobiks hästi koha asukohaga madalatel maadel. Esimene Simmu etümoloogia ei tule vist arvesse, sest vaevalt on tegemist märkimise ebatäpsusega, kuna *a* on nime algusosa lõpus enamikus varasemates kirjapanekutes. Teine etümoloogia on võimalik, *koda* : *koja* (murdes *kua*) liitubki nimele alles XVIII saj kirjapanekuis ja siis ka mitte kõigis. Tähelepanuväärne on aga see, et külanimi esineb rahvapäraselt nimetavalisena, seda kuni tänapäevani välja. – MJ

Mellin; PA I: 54; Rev 1624/27 DL: 54; Rootsmäe 2016: 631–632; Simm 1973: 38, lisa 39–40; Simm 1977:

111–112; ÜAN

Kastna¹ [*'kastna*] <'Kastna ~ -sse>, koh ka *'Kasna Tõs* – küla Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas, mõis, 1364 *Caskenenne*, 1560 *Kasskeuel*, 1638 *Kasken*, 1797 *Kastna* (mõis, küla). ⇒27B2 ♦ Küla on kuulunud keskajal Saksa ordule ja ostetud Pärnu linnale 1565. Kastna mõis, Pärnu linnamõis, on rajatud XVII saj. Küla säilis mõisa kõrval. 1920. a-tel tekkinud Kastna asundust hakati nimetama Kastna-Merikulaks, u 1939. a-st Lahe külaks; 1977 liideti see Kastnaga. Kastna nimi on lähtunud loodusnimest: *kask* + *nina* 'neem'. 1977 liideti Kastnaga osa ↑Vaiste külast, kus asus mõis. – MK

BHO: 197; EO: 335; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KN; KNAB; LUB: III, 1002; Mellin; Stackelberg 1926: 245

Kastna² [*'kastna*] <-sse> Vän – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Lelle ms), 1624 *Kassanda* (talv), 1638 *Kassma*, 1797 *Kastna* (talv), u 1900 *Kacmua* (küla). ⇒22C1 ♦ Nime päritolu on ebaselge. Kui oletada, et algne on lihtnimi, siis võiks nime esimese kirjapaneku põhjal võrrelda sõnadega *kasvand*, *kasvandane* 'kasvaja'. Sama kirjapaneku põhjal on võimalik aga nime analüüsida ka kaheosalisena *Kassan+da*, kus algusosa tuleneks ikkagi omastavalisest *kasv*-sõna vormist, vrd *a*-tüvelisi *kasvama*, *kasvatama*, *kasvandik*, ja -da võiks olla lühenenud sõnast *taga*. Kastnaga on 1977 liidetud Asunduse (1970) ja Vanaaseme (1922; 1839 *Wannaaseme* talu) küla. Vrd Kastna¹. – MK

BHO: 197; KNAB; Mellin; Rev 1624 PL: 22; Rev 1638 II: 15

Kastolatsi [*'kasto_latsi*] <-latsi> Ote – küla Valga maakonnas Otepää vallas, mõis, sks *Kastolatz*, 1540 *Kastlitz*, *Kastelitz* (küla), 1582 *Kastel* (küla), 1638 *Kastalatzakyllo* (küla), 1684 *Castlatz* (mõis), 1688 *Kastelat*z *Hoffs*, 1749–1762 *Castlats* (küla), 1826 *Kastolazz* (mõis), 1909 *Kastolatsi m*, 1923 *Kastlatsi*. ⇒39A1 ♦ Mõis on tekkinud XVII saj ja selle nimi on saadud külalt. Nime aluseks võib olla isikunimi **Kast*, mis on üks võimalik mugandus katoliku nimest *Kristianus* (vrd alamsaksa *Karsten*, *Kasten*). Sellest isikunimest on kohanimedid tekkinud, nt Lääne-Soomes

Turu lähedal on Kastu küla ja Parkano lähedal Kastula küla, Ida-Soomes on levinud *Kasti*-tüvelised kohanimed. Kastolatsi nimes on tüvele *Kast* lisanud hellitusliide *-o*, talunimega seostuv liide *-la* ja kollektiivile viitav liide *-ste* : *-tsi*. Külas on arvatavasti elanud rahvas, keda on kutsutud lõunaeesti keeles *kastoladsõ* (vrd Karilatsi elanikud *kariladsõq*). – MF BAL: 614; Bienenstamm 1826: 291; EAA.1260.1.9:256, L 256p; EAA.308.2.89, L 1; LGU: II, 820, 822; PA I: 77; Rev 1638 I: 56; Sukunimet 1992: 182; Uustalu 1972: 50; ÜAN

Kastre [*'kas'tre*] <'Kas'tre ~ -sse> Võn – küla Tartu maakonnas Mäksa vallas, mõis, sks *Warbeck*, 1392 *Werbeke*, 1433 *Schloß Warbeck*, 1480, 1558 *кочмепъ*, 1503 *Werbek*, 1627 *Wehrbeck oder Castor* (mõis), 1686 *Slott-Kaster*, *Kasterhoff*, 1713 *Kastriwallast* (seestülev), 1729 *Kastri Kül*, 1763 *Kaster*, *Kastre*. ⇒33B1 ♦ XIII saj lõpust pärinev kindlus *Castor*, mida J. Simm peab esmamainimiseks, on tõenäoliselt Vana-Kastre (*Altenturm*). Uus Kastre kants rajati XIV saj ida poole Emajõe põhjalkaldale, 1558 oli see venelaste käes. Kantsi küll kindlustati XVII saj lõpul, kuid Põhjasõja ajal see purustati. 1784 kasutati kivi-materjal ära samale kohale Kantsi kõrtsi rajamiseks (↑Kavastu). Kastre mõis on rajatud XIII saj lõpus. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis 1977 muudeti küllaks. Asundusest lõunas olnud Kastre küla jagati samal ajal Aruaia ja Võõpste küla vahel. M. J. Eisen ja L. Kettunen seovad nime ladinakeelse sõnaga *castrum* 'kindlus, kants', J. Mägiste oletusliku eestikeelse sõnaga **kaster* 'kindlus', mis on tulenevad vanavene sõnast *кочмеп* (tegelikult *кочмепъ* 'torn, kindlus'). Sõna on säilinud seto rahvalauludes tähenduses 'talu, mõis, küla, linn', kuid puudub igapäevases kõnekeeles. Mõlemad etümoloogiad on võimalikud, kuid oletus, et vanavene sõna on Emajõe alamjooksule jõudnud vadja-isuri elanikkonna vahendusel, pole piisavalt tõestatud. Kastrega liideti 1977 Kikassaare küla, mis nimetati L. ja I. Rootsmäe andmeil Nõukogude ajal samanimelise kõrtsi järgi. Vrd Kavastu². – MJ

BHO: 197, 650; EM: 98; Rev 1624/27 DL: 43; Rootsmäe 2016: 138–139, 207–210; Simm 1972: 288–289; Simm 1973: 38–39, lisa 40–41

Kasvandu <-sse>, koh *Kasandu* Juu – küla Rapla maakonnas Kaiu vallas (Kaiu ms), 1241 *Kasawand* (küla), 1287 *Kasvende*, u 1345 *Cosowande*. ⇒12B3 ♦ L. Kettunen võrdleb nime sõnaga *kasvandik* (mh metsakasvandik, võsu); P. Johansen toob kõrvutuseks muistse isikunime *Casvande*. Küla nüüdispiiresse kuuluvad ka ↑Rasala ja ↑Ärisma, mis liideti 1977. – PP

Bfl: I, 20; EO: 27; Joh LCD: 413; LCD: 42r

Kata [*kata*] <-le> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Tuhala ms), 1241 *Katal*, 1413 *Kattel* (küla, mõisaase), 1726 *Kattas* (küla), *Kattaweski Tönno* (talupoeg), 1782 *Katta Külla*, 1796 *Katta* (küla, veski). ⇒12B2 ♦ Põlisküla, mille maadel on Tuhala jõe valgalal Tuhala karstiaala (teise nimega Kata karstiaala), kus huviväärne on suurvee ajal üle ajav Nõiakaev. 1413 mainitud mõisaase on XVI saj-ks kadunud. 1447 on mainitud veskit (tänapäeval Kataveski talu). Nime lähtekoht ei ole selge, oletusena võib välja pakuda lähtumise isikunimest, vrd nt *Catu*. 1977 liideti Kataga osa ↑Võivere külast, samuti Kabeliküla. 1770. a-tel lasi Tuhala mõisa omanik krahv Karl Mellin

Kata lähetele kabeli ehitada (1796 *Karls Kapelle*, mille kõrval on ka kõrts). Kabeli kõrtsi ja kabeli enda järgi hakati ümbritsevat asulat hüüdma Kabelikülaks. – TL

Bfl: I, 112; EAA.1864.2.IV-1:531, L 510p; ENE-EE: IV, 386; EVK; Joh LCD: 414–415; KN; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 309; Stoebke 1964: 35

Katase <-le>, kirjak varem ka *Kataste* lis – küla Ida-Viru maakonnas Alajõe vallas (Täriverve ms), vn *Катазна*, 1419 *Kattys* (küla), 1586 *Kattus*, 1796 *Kattas*. ⇒17A3 ♦ Küla, mis enne Iisaku khk iseseisvumist oli arvatud Viru-Jaagupi kihelkonda, on kuulunud Kohtla mõisa alla, varem ka Aidu mõisa alla. Veel XVIII saj oli küla jaotatud mitme mõisa vahel (Pagari, Sompa, Mäetaguse). Nime tähendussisu jääb ebaselgeks, võimalik, et tegu on isikunimest lähtunud *ne-* : *se-* sugunimega, vrd sm *Katinen*, või ka omastavalise vormiga sõnast **katainen* 'kadakane'. Vrd Kata. – MK

Joh LCD: 184, 329, 517; Moora 1964: 41–42, 84; Rev 1586: 13

Katela <-sse>, koh aj *Kattela* Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas (Essu ms), 1241 *Katal*, 1402 *Cattel*, 1583 *Kattila*, 1586 *Kattel*, 1726 *Kattala*. ⇒5B3 ♦ Kuulus XV–XIX saj Andja mõisale, seejärel müüdi Essu mõisale. L. Kettunen on pakkunud nime tulenemist sõnast *katel* : *katla*, ent ka isikunimi *Katti* ('kass') võiks kõne alla tulla. Katela külaosad on Saareküla (loodes), Selgamäe (edelas) ja Vanaküla (keskel). – MA

BHO: 200; EO: 75; Joh LCD: 415; KN

Katku <'Katku ~ -sse> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas, karjamõis (Sõmeru ms), sks *Katko-taga*, 1241 *Katkuntakusæ* (küla), 1642 *Kattentaken* (küla), 1726 *Katko-tagga*. ⇒5C4 ♦ 1920. a-tel Katko-taguse asundus, 1940. a-test Katku, 1977–1997 Raudlepa osa. Katku oli Sõmeru mõisa karjamõis, mis oli tekkinud eestlaste küla *Katkuntakusæ* kohale vahemikus 1744–1765. Nimi lähtub sõnast *katk* : *katku* 'soomülgas, loik'. Algselt on nimi olnud kaheosaline, järelosa *-taguse* on ära jäänud. – MK

EAN; Joh LCD: 418, 419; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 122

Katleri [*'katleri*] <-sse> – Tallinna asum Lasnamäel. ⇒1C1 ♦ Endine Lasnamäe VIII mikrorajoon sai nime 1991 Katleri suvemõisa järgi. Suvemõisa rajas XIX saj alguses Carl Nikolai Koch, kelle järgi sai mõis ametlikuks nimeks Karlova (sks *Carlowa*, nimi on ilmselt moodustatud vene malli järgi: *Карлова мыза*). 1877 omandas selle kinnistu August Kattler ning Kattlerite suguvõsale jäi see 1930. a-te lõpuni. Omanike perekonnanimest kujunes mõisa rahvapärane nimi Katleri. Pärast Teist maailmasõda olid seal Nõukogude sõjaväeosad. Mõisat nimetati lähedal olnud kõrtsi, raba ja mäe järgi harva ka Tondi mõisaks, kuigi Tondina on Tallinnas tuntud üks teine piirkond; Tondi nimi oli paikkonnas kasutusel XVII saj algusest. – PP

EAA kinnistud; Särg 2010: 45–46; Tallinn 2004: I, 192–193

Katsina <-sse> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Triigi ms), u 1900 *Гатсина* (küla), 1930 *Katsina* (küla). ⇒13A3 ♦ Endine Rava saunaküla, 1977–1998 oli ametlikult Rava küla osa. Talude kruntimise aegu viidud saunad Rava külast Katsina külla. G. Troska järgi olid küla nimevariandid Gatsina, Saunaküla, Katsina linn ja Katsina. * XIX saj keskpaiku rännanud rühm Triigi mõisa tööliisi ja talupoegi Venemaale, lootes sealt vaba

maad leida ja mõisniku ikke alt pääseda. Nad jõudnud Gatšinasse, kust nad tagasi saadetud, sest väljarändamise puhuks pidi olema luba ja määratud sihtkoht. Seejärel asutanud mõisnik nad külla, mille nimetanud Katsinaks. (2010) – TL
EVK; KN; Laanet 2010: 7; Troska 1987: 99

Kaubi¹ <-sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Eikla ms), 1645 *Kaupi Simon* (tal), 1798 *Kaubi* (küla). ⇒50B3 ♦ 1977–1997 oli Eikla osa. Kaubi nime lähtekohaks on isikunimi, vrd *Kaubo*, *Kaup* : *Kaubi* nimest *Jakob*. L. Kettunen on arvanud, et eesti Kaubi nimed on identsed soome perekonnanimetega *Kauppi* (*kauppias*, *kauppi* 'kaupmees'). Kaubi karjamõis oli ka Muratsi mõisal 1782, Balti kohaleksikon (BHO) on selle samastanud XVI saj mainitud väikese mõisaga (*Kaupemoise*), mis ühendati Sandlaga 1631. Pole tõenäoline, et need kohad oleksid siinse küla seotud. – MK
BHO: 203; EAN; EO: 8; Hupel 1774–1782: III, 392; KNAB; Saaremaa 1934: 502; SK I: 90

Kaubi² <-le> Trv – küla Valga maakonnas Põdrala vallas (Uue-Suislepa ms), 1638 *Kaupi Thoss* (Suislepa külas), 1693 *Kaope Matt*, *Kaope Jack*, 1839 *Kaubi* (küla). ⇒38A1 ♦ Külanimi on saadud talunimest, mis omakorda pärineb isikunimest *Kaupe*, *Caupi*, *Caupo* < *Jakob*. Küla läänepoolset osa on talude järgi nimetatud Nopsi külaks. Vrd Karu, Kaubi¹, Maltsa. – MKu

EAA.567.3.121, L 18; KNAB; Rev 1638 II: 114; Rucker

Kaubi³ <-le ~ `Kaupi>, koh <-lõ ~ `Kaupi ~ `küllä> Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), 1684 *Kaubi Jon och Hin*, 1688 *Kaupi Peter*, *Kaupi Mick*, 1820 *Kaubi* (küla). ⇒45A3 ♦ Kaubi oli 1977–1997 Kábli küla osa. XVII saj lõpus dokumentidesse ilmunud talupoegade lisanimi on andnud külanime, mis põhineb eesnime *Jakob* vanapärasel, XVI saj ka Kagu-Eestis korduvalt kirja pandud mugandusel *Kaup*. Vrd Kaubi¹. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1271.1.224:216, L 837;

Rajandi 2011: 86; Roslavlev 1976: lisa 2

Kauda <-le> MMg – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Vara ms), 1688 *Kauti Tönno*, 1758 *Kauta Jutz*. ⇒26A4 ♦ Kauda talust väljakasvanud küla, esimest korda nimestikus 1970. Nime päritolu võib olla sama mis Kaude külal (Lai). – PP

KNAB; PTK I: 61–62; PTMT: II, 347

Kaude [*'kaude*] <-sse> Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Kivijärve ms), 1467 *Koudes*, 1474 *Kautz*, 1601 *Kaudekulla*, 1839 *Kaude*. ⇒25B2 ♦ L. Kettunen on nime ühendanud üldsõnaga *kaev* ja tuletanud selle lühenenuna mitmuse omastavast (*kaevude*). Oletus ei tundu kuigi usutavana, eriti kui arvestada, et kohalikus murdes ei esine *kaev* : *kao* ega *kau*. Küll aga esineb lisanimena *Kauda* (MMg) ja *Kaude* (Äks). Ehk on meile tundmatu isikunimi? 1977 liideti Kaudega Altküla (viimase talusid kuulub ka Teilma küla koosseisu). – VP

EO: 15; PTK I: 61; Rucker; Stoebeke 1964: 37

Kaugatoma <-le>, koh *Kougatoma* ~ *Kougatuma* Ans – küla Saare maakonnas Salme vallas (Tiinuse ms), 1617–1618 *Kaukedam Mick*, 1645 *Kaupetum*, *Kaubetum* (küla), 1798 *Kaugatoma*. ⇒52B2 ♦ Nimega on ühendatud ka 1537 Salme vakuses esinenud heinamaanime *Kaukawar*. XVII saj kuulus küla Kaimri vakusesse. Küla oli nimekirjas veel 1945, kuid hiljem liideti Mõisakülaga. 1977 nimetati Mõisaküla

Kaugatomaks, al 1997 on need jälle eraldi külad. L. Kettunen on g-lise nimekuju põhjal pakunud *kaugas* : *kauka* ja oletanud siirdnime Lõuna-Eestist. Võimalik oleks pidada nime algusosa ka isikunimeks, nii *Kaukka* kui ka *Kaup* on isikunimedena esinenud. – MK

Blumfeldt 1931: 19; EO: 235; Johansen 1951: 303;

Rehepapp; SK I: 90–91

Kaugjärv [*'kaug_ 'järv*] Krl – järv Võru maakonnas Antsla vallas Ähijärve külas, 1627 *Kaude Jerw*, 1839 *Kaug S*. ⇒44A2 ♦ Järvenimi on tõenäoliselt vana ja sisaldab *kaug*-tüve vanemat läänemeresoome tähendus 'pikk'. Kaugjärv on olnud muistse nimeandja jaoks eelkõige pikk järv. Sama nime Kaugjärv on varem Võrumaal kandnud ka Kubija järv (1775 *Kaug Jerw*). Vrd Raudsepa³, Vähä¹. – ES

Aikio 2000; EAA.2072.3.56a, L 1; Rev 1624/27 DL: 105;

Rücker

Kaugu <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Sanna ms), 1588 *Andrus Kagow*, 1638 *Kauga Andres*, 1684 *Kauge Unis*, 1688 *Kacke Tuude*, *Michel*, *Kacko Jahn*, 1765 *Dorf Kaugo*. ⇒44B2 ♦ Külale nime andnud talukoht on 1684 paiknenud Pärlijõe ääres praeguse Heedu küla kohal. Et 1688 oli juba kolm sama lisanimega peremeest, siis võis umbes sellal kohanimi hakata märkima kohta jõe vastaskaldal. Kaugu on tüüpiline vana lisanimi, mis põhineb muinasaegsel isikunimel ja liitnime osisel **kauka* või **kauko* ('pikk'). Vrd Kauksi². – ES

Aikio 2000; EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:230,

L 224p; PA I: 37; Rev 1638 I: 191; Saaga: SRA

Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar,

55410/36:534, L 533p; Stoebeke 1964: 138, 143

Kauksi¹ [*'kauksi*] < `Kauksi ~ -sse>, koh ka *'Kaukse* lis – küla Ida-Viru maakonnas Iisaku vallas, mõis, 1543 *Kauks* (küla), 1630 *Kaugaschi*; vn *Каукс*, *Кавказна*. ⇒16C3 ♦ Kauksi mõis on eraldatud Kiiklast, Maidlast ja Liigvallast ajavahemikus 1782–1795, 1726 on Kauksit veel mainitud rannakülana Aidu mõisa all. XX saj küla, 1970. a-tel asundus, al 1977 uuesti küla. Nimi kuulub si-lõpuliste külanimede hulka, mis on kujunenud *se* : *ste*-listest sugunimedest ja milles *-si* ees on muistne isikunimi, vrd *Kaukka*, *Kaucko*, *Kauken*. Nimi põhineb läänemeresoome tüvisõnal **kauka* (sõnale on esitatud nii soome-ugri kui ka germaani etümoloogia). Vanem lähedane külanimi on olnud Kursi khk-s (1433 *Caukes*, 1627 *Kaugsi kuell*), selle lähtekohana on V. Pall näinud samuti isikunime. Oletades, et Iisakus on räägitud kunagi soomepärasest murrakut, on XVII saj üleskirjutuse põhjal pakutud nime aluseks sm *kaukainen* 'kauge' põhjendusega, et küla asus mõisast kaugel (R. Aunap). Eesti murretest ei ole 2. silbis *a*-ga varianti tähenduses 'kauge' registreeritud, kui mitte arvestada Kuusalu üksikteateid määrsõnadest *kaugale*, *kaugal*, *kaugalt*. Isikunimeline lähtekoht on siiski tõenäolisem. Vrd Kaugatoma, Kaugu, Kauksi². – MK

BHO: 202; EAA.308.2.2; EES; EMS: II (10), 858; LGU:

I, 271; Moora 1964: 42; PTK I: 62; PTK II: 85–86; Rev

1624/27 DL: 16; Rev 1725/26 Vi: 159; Stoebeke 1964: 36

Kauksi² [*'kauksi*] <-sse>, koh <-he> Plv – küla Põlva maakonnas Mooste vallas (Mooste ms), 1627 *Kaugasitz oder Kauwist*, 1638 *Koggositz*, 1686 *Kaugosidtz Kylla*, 1757 *Kaukst*, 1805 *Kaukasitz*, 1839 *Kaug*; sks *Kauks* (mõis). ⇒40B1 ♦ 1627. a revisjoni teatel oli tegemist

Ahja piirkonna külaga, kuhu Poola ajal rajati mõis. Kauksi mõis liideti 1717 Moostega, kuid iseseisvat mõisamajapidamist ei näita enam juba 1686. a kaart. Väike karjamõis säilis Kauksi küla sees XX saj-ni. Külanimes on vahelduses olnud *si-* ja *ste-lõpp* (*Kauwist*), *-sitz* on olnud selle tüüpiline edasiarendus saksa keeles. *-ste* ja vormist *-side* lühenenud *-si* on tähistanud mitmuse omastavat käänat, vastavanimelise isiku inimesi või nende küla. Kollektiivliitega nimi on muistne läänemeresoome isikunimi **Kauko* või **Kauka*. Vrd Soome kohanimed *Kaukola*, *Kaukonen*. *Kauko* isikunimede pesa peetakse harilikult läänemeresoome keelest lähtunuks tähendusega 'pikk', kuigi nimele on esitatud ka germaani laenuetümolooogia. Kauksi külaosad on Kärnsnäots, Kükänukk ja Popsikülä. Kauksiga on 1977 liidetud Hirnu küla (sh Märdiots) ja Kivikülä (Kivikülä). Vrd Kaugu, Kauksi¹. – ES

BHO: 201; EAA.3147.1.172:197, L 180p; EAA.567.2.710:2, L 2p; EAA.308.2.104, L 1; Rev 1624/27 DL: 54; Rev 1638 I: 128; Rucker; SPK: 145; Sukunimet 1992: 184; Uustalu 1972: 50

Kaukvere [*ˈkaukvere*] <`verre ~ -sse> Plt – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Püssi ms, Tudu ms), 1732 *Kaugwere Niggolas* (hajatalu), 1796 *Kaukwer*, u 1900 *Кайкверъ* (küla). ⇒16A1 ♦ XX saj algul nimetatud ka Tudu-Kaukvere külaks vastukaaluks Püssi-Kaukvere külale; eristavad täiendid on mõisate järgi. Püssi-Kaukvere liitus pärast 1945. a Tudu-Kaukverega. Kaukvere asub Tudust idas metsas, võimalik, et *-vere* ees on algselt sõna *kauge*. L. Kettunen tunneb seda veel talunimena. Eesti *vere-lõpuliste* kohanimede algusosa on sageli isikunimi, kuid sinne külanimi võib olla algselt teise järelosisega. On võimalus samastada nimega 1726 Püssi mõisas esinenud lisanimi Kautjärv (*Kautjerw Hinrich*, *Kautjerw Niggolas*), sel juhul oleks tänapäeva nimes *-järve* asendunud osisega *-vere*, nagu mõneski teises nimes on juhtunud, ka vaheldus *t ~ k* pole kohanimedes haruldane. Kaukverega on 1977 liidetud Jõepeere (u 1900 *Юэперъ*). Vrd Kaugatoma, Kaugu, Kauksi, Kautla. – MK

EAA.3.1.469:888, L 889; EO: 291; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 155

Kaunispe <`le>, koh *Kounispe*, kirjak varem ka *Kaunispä* Jäm – küla Saare maakonnas Torgu vallas, mõis, sks *Kaunispäh*, 1572 *Kaunispäh* (mõis), 1645 *Kaunispēh*. ⇒52B3 ♦ Kaunispe mõis rajati XVI saj, mõisa kõrval säilisisid talud, mida hakati hiljem nimetama Kaunispe külaks. 1920. a-tel kujunes mõisa maale asundus, mis pärast 1930. a-id liideti külaga. Nimi koosneb sõnadest *kaunis* + *pää*. Arvatavasti on see olnud liitsõnaline isikunimi. – MK

BHO: 203; Buxhövdens 1851: 27; EO: 165; SK I: 91

Kaunissaare [*ˈkaunis_saa-re*] <`saarde> HJn – küla Harju maakonnas Anija vallas, poolmõis, 1326 *Kaunizaar* (piiskopimõis), 1390 *Caunissar* (mõis), 1691 *Kaunissar* (sh *Kaunisahr Jüri* ja *Kusich Mart*), 1712 *Kaunissar* (veski, möldriks *Kaunissare Jürri*). ⇒3C4 ♦ Tallinna piiskopi mõisana on üks vanimaid Eesti mõisaid. Hiljem, kui 1473 rajati Kiviloole uus piiskopimõis, kaotas oma tähtsuse. 1691. a kaardil on neli talukohta, neist keskne Kaunissaare. Õpetaja H. Ch. Wrede kirikukroonika järgi kuulus 1712 hajataluna Peningi mõisa alla. Mellini kaardil 1798 on kujutatud karjamõisana, H. v. Wistinghauseni järgi eraldati 1815 Peningist poolmõisana. Kaunissaare

kõrval oli XX saj Kuusiku küla (1922), mis sai nime Pikva mõisa Kuusiku kõrtsitalu järgi (1691 *Kusich Mart*). 1977 nimetati Kuusiku Kaunissaareks. – MJ BHO: 202; EAA.1.2.C-III-57; EAA.1210.2.2:13, lk 22; KNAB

Kauru <`Kauru ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Pajusi vallas (Tapiku ms), 1638 *Cauro killa*, 1797 *Kauer* (küla ja kõrts), 1839 *Kauro*. ⇒24B2 ♦ 1977–1997 oli liidetud Tapikuga. Külanime tähendussisu jääb hea lahenduseta. L. Kettunen on andnud nimevasteks *kaur* (~ *kaul*): *kauri* ja isikunimed *Kaur*: *Kauri* ning *Kauril* (< *Gavril*). Rutikvere mõisa piirkonnas esines XVIII saj lisanimi *Kawa*, 1744 ka külanimena *Kawa*, võimalik, et Kauru küla nimes peegeldub see lisanimi, eriti, kui oletada, et see oli algselt liitnimi, mille järelosa võis olla näiteks *aru* või ka *-vere*. 1583 on Tapiku ja Tamsi kandis kirja pandud küla *Kawrowier*, millest oleks lühendamisel mõeldav Mellini *Kauer*. 1638. a *Kaoferrby* ja *Cauro killa* on ilmselt sama küla. Siiski võis Kaur(u) esineda Arisvere küla all lisanimena juba varem (1586 *Jan Kaul* ja *Rein Kor*). – MK EAA.567.3.108:28, L 27p; EAN; EO: 189, 336; KNAB; Mellin; PA IV: 17, 67; Rev 1638 II: 149, 153; Rucker

Kaurutootsi [*kauru_tootsi*] <`tootsi>, rahvak *'Kikka_külä* <`küllä> Ote – küla Valga maakonnas Otepää vallas (Ilmjärve ms), 1861 *Kaypomouçu*, 1945 *Kaurutootsi*. ⇒39A2 ♦ Kaurutootsi, Kauru ja Oriku on olnud talurühmad Ilmjärve kandis. Erinevatel aegadel on kõiki ka küladeks nimetatud. Kauru küla sulandus XX saj I poolel Kaurutootsi alla, Oriku liideti põhiosas 1977. Kaurutootsi näib neist kolmest olevat küll kõige noorem nimi, esinodes hiljemalt 1939. a nimekirjas. See võib olla tekkinud nii, et mõnest Kauru talust on peremees, kelle eesnimi oli Toots, oma majapidamise välja asutanud. Toots on olnud väga populaarne selle kandi eesnimi. Oriku lisanimega talupojad *Orricke Hans* ja *Orriko Lauer* esinevad esmakordselt 1686. a kaardil. Oriku aluseks võib olla looma tähistav sõna *orik(as)* või ka isikunimi, millele võib viidata Otepää khk-s olnud kadunud mõisa nimi 1628 *Origes Gutt* (ka *Orgishof*, perekonnanimest *Orgis*). Kauru nimi tuleb esimest korda esile 1628 talupoja lisanimes *Kauri Peter*. Nime aluseks on mugandus vene isikunimest *Gavril*. Nii Oriku kui ka Kauru on harilikud talunimed. Omaette talurühm lõunas on Loku. Vrd Kaaru. – MF

EAA.3724.4.1178; ERA.14.2.717 (Otepää vallavalitsuse 9. VI 1939 koosoleku protokoll nr 5); KNAB; Rajandi 2011: 63; Rev 1624/27 DL: 108; Uustalu 1972: 253

Kause [*ˈkause*] <`Kause ~ -sse>, kirjak varem ka *Kaose* Han – küla Lääne maakonnas Hanila vallas (Voose ms), 1585 *Kowsse* (küla), 1590 *Kaus*, 1591 *Kause och Wanaturme*, 1689 *Kausaby*, 1798, 1844, 1871 *Kause*. ⇒20A3 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Hanila osa. Võimalik, et külanimi pärineb isikunimest, vrd mugandit *Kaus* mehenimest *Nikolaus*. Kause loodeosa tuntakse Vanaturme nime all, küla on mainitud varem ka koos ↑Ridasega (1564 *Wänhanurmm*). Omaette külanime esines ta allikates XIX saj II pooleni (1844 *Wannaturm*). Vrd Kausi. – MK

EAA.1.2.932:165, L 150; EAN; KN; KNAB; Mellin; Nissilä 1956: 228; Saaga: Originalet av Jakob Koits registver. Del 1, K:9; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/4:45, L 58; Schmidt 1844; Schmidt 1871; SK I: 92

Kausi <-le> Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas (Vana-Vigala ms), 1712 *Kaisa Thoma Andrus* (talupoeg Pikaulitsa külas), 1726 *Kausi Andres* (talukesu küla all). ⇒21A2 ♦ Külanimi võib pärineda isikunimest, kuid on ka võimalik, et näitab päritolu Kause külast, vrd *Kaus* < *Nikolaus*. Vrd ka isikunime *Cayse*. Kausi küla põhjaosa, mis nüüd on jagatud Kesu ja Ojapere vahel, nimetati varem Pikaulitsa külaks (1712 *Pitkulitz*, 1798 *Pikka Ulitza*). Mõnes allikas on Kausi ja Pikaulitsa loetud samaks külaks. Vrd *Kaisa*, *Kause*. – MK

EAA.3.1.448:365, L 614; Mellin; Rev 1725/26 LÄ: 66

Kaussjärv [*'kauss_järv*] Rõu – järv Võru maakonnas Rõuge vallas Rõuge alevikus, 1627 *Kauste*, 1638 *KauszJerw*, 1684 *Kausck Jerw*. ⇒44C2 ♦ Järvenime aluseks on kõige tõenäolisemalt võrdlus kausiga, kuna tegemist on Rõuge järvede hulgas väikese ja ülalt hästi vaadeldava ümmarguse järvega. Vähem tõenäoline võimalus on, et järvenimi sisaldab hoopis vana talupoja lisanime *Kaust*, mida on seotud erinevate põhjagermaani päritolu isikunimedega. – ES

EAA.308.2.180; Rev 1624/27 DL: 91; Rev 1638 I: 196;

SK I: 92; Sukunimet 1992: 187

Kauste [*'kauste*] <'Kauste ~ -sse>, koh ka *'Kouste ~ 'Kouste Rei* – küla Hiiuma maakonnas Hiiuma vallas (Kõrgessaare ms), 1565 *Kowstha*, 1677 *Kauste*; erts *Köusta*, *Köust*. ⇒48A1 ♦ 1977–1997 oli Malvaste osa. Usutavaimad on M. Meristo arutlused nime häälikulise külje ja etimoloogia asjus, nimega on võrreldud isikunime *Gaut* (vanarootsi *Gøstaver*, *Gøstaf*). P. Ariste on võrrelnud nime sõnaga *kaust*: *kausta* 'nahkrihm, karusnahatükk', *reekaustad*, *kaustapuud*. Nimele on ka paralleele otsitud Pohjanmaalt, millel näib olevat seoseid meie saarte nimistuga, vrd Pohjanmaal *Kaustby*, *Köustby*. Vrd rts isikunime *Geust* ja mugandit *Kaus* < *Nikolaus*, samuti sm *kausta* 'rannik' ja *Kaustio*. – MK

Ariste 1938b: 32; EAN; HK: 77; Kallasmaa 1999a:

30–33; KNAB; Lopmeri 1947: 57; Meristo 2001: 21

Kautjala [*'kaut_jala*] <-jalga ~ -sse> Jür – küla Harju maakonnas Rae vallas, mõis, sks *Kautel*, 1470 *Kowtialke*, 1505 *Coetjall*, 1697 *Kautialg hoff*, 1725 *Cautell*. ⇒2C4 ♦ Külalt on teateid XIV saj-st. Mõis eraldati Raest 1690. a-tel; küla kadus. Mõis kuulus Tallinna linnale ja selle asutustele. 1920. a-test Kautjala asundus, mis 1977 muudeti külaks. Nimi on ehk pärit isikunimest, kuid algusosa tähendus jääb hämaraks. *jala*-lõpulisel nimesid on Jüri khk-s teisigi, vrd *Vaskjala*, *Lehmja* (**Lehmjala*). – PP

Beiträge 1874: 204; Johansen 1925c: 49, 75; Joh LCD:

542; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 337; TLA.149.4.336

Kautla [*'kautla*] <-sse> Jmd – paik Harju maakonnas Kose vallas Kõrvenurga külas, karjamõis (Albu ms), 1564 *Kautell*, 1726 *Kautla Jürrie* (talu). ⇒13B2 ♦ XVI saj on paika nimetatud külaks, hiljem hajataludeks (Kautla ja Kautlasaare talud). Esimesest rajati enne 1898 karjamõis. Kõrvenurga küla moodustamisega 1920. a-te algul kuulus Kautla selle alla. Nimi on alati olnud samakujuline, mistõttu võimaliku lühenemise eelset kuju pole teada. Lõpuosa *-la* võib olla lühenenud pikemast järelosisest, vrd *Kautjala*. Algusosa võib olla isikunimi **Kauko* või **Kauka* (↑*Kauksi*²), milles *k* on muutunud *t*-ks. Võib oletada ka seost sõnaga *kõu* (vrd *Kõue*). – FP

EAA.1.2.933:56, L 55p; EES; ERA.2424.1.519:4, L 3;

ERA.T-6.3.548:51; Rev 1725/26 Jä: 61

Kavadi järv Rõu – järv Võru maakonnas Haanja vallas, 1630 *Kiweste Jerw*, 1638 *Kywaste Jerw*, *Kywast Kylla*, 1684 *Kiwesck Jerw*, XIX saj *Kavati järv*. ⇒45A2 ♦ 1880 Uue-Saaluses kolmest järvest kokku paisutatud järve nimi esines varem järverühma põhjapoolsema järve nimena ja ühtlasi Saaluse mõisa eelkäijaks olnud küla nimena. 1627. a revisjon nimetab sama järve *Pustacke*, mis oli ka 1684 järve kaldal leiduva talu nimi. Tõenäoliselt on järv saanud nime *ste*-lõpulisel vana külanime järgi. *-ste* ja *-di* (**Kivaste* > *Kavadi*) vaheldumist esineb Lõuna-Eesti kohanimedes küll, kuid miks on nime alguses toimunud muutus **kiva-* > *kava-*, jääb ebaselgeks. Mõisa laienemise tõttu kadunud küla esineb veel Mellini kaardil 1798 nime all *Salusse*. Kui küla algupärane nimi on olnud **Kivaste* või **Kiveste*, sisaldab see tõenäoliselt sõna *kivi*. Vrd *Kiva*. – ES

EAA.308.2.177, L 1; Mellin; Rev 1624/27 DL: 86; Rev

1638 I: 176; Roslavlev 1976: lisa 3

Kavandi <Kavandi ~ -sse>, koh varem ka *Kaavandi ~ Kauandi Jaa* – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Maasi ms), 1645 *Kawande Külla*, 1798 *Kawandi*. ⇒51A1 ♦ XVI saj kuulus küla Pahila vakusesse. Nime lähtekoht on ebaselge, vrd siiski XV saj eesti isikunime *Cawenda*. Lisaks võib tuua soome *kapa*: *kavan* 'purukuiu, kuiv või kõva asi' ja eesti *kaba*: *kava* 'esileulatav osa'. Kavastu nime puhul toob L. Kettunen võrdluseks soome perekonnanime *Kaponen* < *Kapoi* ning oletuslikud nimekujud **Kapa(i)nen*: **Kapa(i)sen*: **Kapa(i)sten*. – MK

EO: 223; KN; SK I: 92

Kavandu <-sse ~ -le> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas (Kammeri ms), 1582 *Kawalde* (küla), 1627 *Kawandt* (mõis), 1627 *Kawanto kuell*, 1634 *Kawando-moisa*, 1638 *Kawant*, *Kaiwandt*, *Koiwandt*, 1839 *Kawando*. ⇒32C3 ♦ Kavandu nime kasutati kunagi Kammeri mõisa nimena, ent Kavandu on Rootsi ajal 1634. a-ni olnud ka iseseisev mõis. Osisega *-ndu* nime päritolu jääb hämaraks, ent vrd XV saj isikunime *Cawenda*. XVII saj kirjapanekud võimaldavad nime seostada sõnaga *kaevand* (lõunaeeesti *kaivand*) 'kaevatud auk või kraav; lohk, milles vesi sees; suurvee uhutud kaldaserv', mis on *kaevama* (lõunaeeesti *kaivma*) tuletis. Sõna esineb ka kohanimedes, nt Võnnus *Kaevandu*, Soomes *Kaivanto*. Nimi võis lähtuda külas asuvas veekogust (1638 *Kawantojerwe*; 1925 *Kavandu* ehk *Jursa järv*). Praeguse küla piiridesse jääb Peeda karjamõis (1923 asundus ja veski). Vrd *Kavandi*. – EE

EM: 92, 176; EMS: II, 491; EO: 27–28; Hagemester

1836–1837: 28; PA I: 82; Rev 1624/27 DL: 114, 115;

Rev 1638 I: 91, 92; Rücker; Simm 1977: 111; SPK: 124;

Stryk 1877: 24, 123; Tartumaa 1925: 160; ÜAN

Kavaru <-le> Tõs – küla Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Pootsi ms), 1624 *Kawar* (talu Pootsi mõisa all), 1797 *Kawer*. ⇒28A3 ♦ Nime tähendussisu on ebaselge. Võib-olla on nimi ühendatav *Kaava*, *Kaave*, *Kaavi* nimedega, millele L. Kettunen on võrdluseks toonud eesti keelest *kava* 'skeem', *kavatsema* ja *lume kaaved* 'õhukeselt langev lumi', *kaave* 'kummitus'; järelosa on *aru* 'kõrge kuiv maa'. Kavaru on 1977 liidetud *Lembra* (u 1900 *Лембра*) ja *Sepa* küla (u 1900 *Сеппа*). Omaette paigad on Kännima (vanemas häälduses *Küünimaa*, 1731 *Кынымah Jürry*, u 1866 *Кюнима*) Kavaru ja *Lembra* vahel ning *Seljaküla* (u 1866 *Селья*) *Sepast* põhjas – MK

BHO: 204; EAN; EO: 46, 268, 269; KNAB; Mellin; Rev

1624 PL: 24; RGADA.274.1.193:537, L 531p

Kavastu¹ <-sse>, koh aj *Kaavastu* Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas, mõis, sks *Kawast*, 1241 *Capis*, 1398 *Unas*, *Kappas* (mõis, küla), 1539 *Kappes* (mõis, küla), 1550 *Kaabs*, 1622 *Kawest*, 1726 *Kawast*. ⇒SA3 ♦ Nüüdse Kavastu kohal asus muinasajal kolm küla, mida on mainitud Taani hindamisraamatus kujul *Capis cum Unas et Mellæs*. Mälla (hiljem talu Kavastu külas) tuleb P. Johanseni järgi muistsest isikunimest *Melles*, mida L. Kettunen võrdleb ka nimedega *Meel*, *Mäll*. *Unas*'e küla hävis, kui selle asemele rajati Kavastu mõis (sks *Kaaps*, hiljem *Kawast*). Esmateatud Haljala khk ühest vanimast mõisast pärinevad 1389. a-st, mil mõisa nimi oli küla järgi *Unas* (1505 *Unnas*). Kettunen pakub selle nime tulenemist isikunimest. 1539. a allikas esines mõis juba kõrval asuva Kavastu küla järgi nimega *Kappes*. 1920. a-te maareformiga moodustati mõisa maadest Kavastu asundus, mis 1977 liideti Kavastu külaga. P. Johansen samastab Kavastu nime Soome kohanimega Kavasto, Kettunen peab sarnasust vaid väliseks, pakkudes tulenemise võimalikuks variandiks *kaba* : *kava* 'väljaeenduv ots'. H. Kadari on nime tähenduseks andnud 'kitsas ja pikk; sale, nõtk', aga ka 'puhas, korralik'. (Samas mainib ta, et kohalik kuju on ajalooliselt olnud Kaavastu ning lühenenud kuju on välise mõjutuse hiljutine tulemus ja seda tähendust võib pidada siiski ebatõenäoliseks.) Kavastu küla koosseisu kuuluvad ka endine Nõtke küla ning Rassivere ja Holsta karjamõis. Nõtke küla moodustati mõisatöölilistele Kavastu küla maadest 1864, nimi võib tulla sõnast *nõtke*, *notke* 'nõtkuv, pehme maa, kallas'. Rassivere karjamõis (sks *Rassifer*) rajati 1864 Rassivere küla (koh ka Rasivere) asemele, mida on mainitud Taani hindamisraamatus kujul *Kassiuera* (1398 *Rassevere*, 1796 *Rassiwir*). Kettunen ja Kadari on pakkunud nime aluseks *rasi* 'sõõrd, kütis'. Sauste mõisa Holsta karjamõis (sks *Annenhof*, 1796 *Holsta*) muudeti 1920. a-tel Holsta taluks. Vrd Kavastu². – MA BHO: 205; EMSK; ENE-EE: IV, 414; EO: 93–94, 223, 275, 309; EVK; Joh LCD: 404, 414, 502, 631–632; Kadari 1981: 6, 8; Kadari 1984: 9; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 97; Särg 2007: 44

Kavastu² <-sse>, rahvak ka 'Mõisa_küla TMr – küla Tartu maakonnas Luunja vallas, mõis, sks *Kawast*, 1582 *Kaus*, 1592 *Kauste*, 1627 *Kawaste kuella*. ⇒33B1 ♦ Mõisa kohta on teateid al 1544. 1920. a-te alguses moodustati mõisa maadel asundus. See jagati 1939. a paiku ↑Kikaste, ↑Poksi ja ↑Saeveski külaks, mis olid rahva seas juba varem kasutusel. Mõisasüda oli kuni 1977. a-ni ametlikult Mõisaküla. Kavastu nime päritolu on L. Kettuneni arvates ebaselge ja võib erineda Hlj Kavastu omast. Pole selge, kas algtähenduse selgitus sõltub nimekujust *Kaavastu* või on pikk *a* üle-taotluslik. Igatahes on tegemist *stu*-lõpulist kollektiivliidet sisaldava kohanimega, kusjuures varem näib olevat esinenud ka *ste*-line nimekuju. Kavastuga liideti 1977 Alevi küla (1582 *Allowe*). Viimane tähistas vana asulat, mis oli tekkinud Uue-Kastre linnuse juurde. See oli rajatud XIII saj seoses tollipunktiga (sks *Warbeck*; 1299 *Werbeke* 'tõke jõel'). Põhjasõjas purustatud kindluse varemeile tehti 1784 Kantsi (1839 *Kanzi*) kõrts. Kavastu mõisa vana nime Vöngri (1782 *Vöngri mois*) on L. Kettunen kõrvutanud järvenime Vöngjärvi (Vön) ja Vöngrimardi talunime algusosaga. Tõenäolisemalt tuleneb kohanimi XVII saj omaniku Georg Schwengelli nimest. Mõisa nime näib olevat

mõjustanud *vöngör*-tüvi, mis esineb lõunaeesti sõnades *vöngördamma* 'vingerdama' ja *vöngöru(i)si-vangõruisi* 'köverdi'. XVII saj sks nimi *Saleskyhof* pärineb kunagi külas elanud poolakalt, endiselt amptmannilt Saleczkyt. Vrd Kastre, Kavastu¹. – EE

BHO: 205; EM: 97, 150; ENE-EE: IV, 414; EO: 182, 223; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); Hupel 1774–1782: III, 253; PA I: 113; PA II: 420; Rev 1624/27 DL: 47; Rev 1638 II: 239; Rucker; LUB: III: 1330; VMS: II, 710; ÜAN

Kavilda <-sse> Puh – paik ja ürgorg Tartu maakonnas Puhja vallas, mõisad, sks *Alt-Kawelecht* (Vana-Kavilda mõis), *Neu-Kawelecht* (Uue-Kavilda mõis), 1495 *Cawelecht* (mõis), 1584 *Kavlicht* (mõis), 1782 *Kawelti mois*. ⇒32A2 ♦ Ürgorus voolab Emajõe lisajõgi Kavilda ehk Soova jõgi. Vana-Kavilda mõis on rajatud enne 1495. Uue-Kavilda (1782 *Wastne Kawilda* ~ *Kawelti mois*) ehk Aru mõis eraldati vahemikus 1744–1751. Vana-Kavilda mõisa maad tükeldati 1868 ja rajati ↑Mõisanurme küla. H. Neus, M. J. Eisen ja P. Johansen oletasid nimepaari *Jöelähtme*–*Jegelecht* põhjal, et kohanime järelosa sisaldab osist *läte* 'allikas'. Kohanime algusosa on enamik uurijaid ühendanud mõne müütilise olendiga. H. Neus seostas selle soome haigusjumalaks ja põhjala valitsejaks peetud Kave nimega (tegelikult sm *kave* 'naine; ema; tüdruk', ee *kave* ~ *kabe* 'naisterahvas'). M. J. Eisen tuletas kohanime varasemaks kujuks **Kaavelä(h)te* tähenduses 'tondiläte'. L. Kettuneni oletused on vastuolulised. Ta pidas Kavilda nime päritolult ebaselgeks, kõrvutas seda ebaledes *kaval*-sõnaga ega seostanud saksakeelse nimega. Tegelikult lähtub viimane eestikeelsest. Seevastu nime *Kawelecht* seostas Kettunen kohanimedega Kaava, Ka(a)-vastu, Kaave ning sõnadega *lume kaaved* 'sadav peenike lumi' ja *leht* : *lehe*, välistamata kohanime võõrkeelset päritolu. Õhukese lumega kõrvutamine ei tundu usutav. Teisal ühendas Kettunen nime *Kawelecht* oletamisi sõnaga *kaave* 'kummitus' ning seostas ettevaatlikult soome kohanimega *Kaavi*. Viimast peetakse siiski saamipäraseks. E. Pääsi oletus, et Kavilda varasem kuju oli **Kaugelätte*, pole häälikuliselt vastu võetav. Pigem võiks kõne alla tulla **Kavvõ+lätte*, nagu pidas mõeldavaks E. Saar Kavõldi puhul. Käsitletav kohanimi võib olla ühist päritolu teiste *Kaav*- ja *Kav*-alguliste nimedega, kuid tingimata mitte kõigiga. Vrd Kaave, Kavastu, Kavõldi. – EE

Bfl: I, 270; Eisen 1924b: 144–146; EM: 95, 150; ENE-EE: XII, 206; EO: 29, 46, 267–269, 329; Hupel 1774–1782: III, 266, 279; Neus 1852: 909; PA I: 125; Päss 1924: 31; SPK: 121; Tartumaa 1925: 366; Wd

Kavõldi <-le>, koh <-lõ>, kirjakeel varem ka *Kaveldi* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1796 *Dorf Kawwelve*, 1839 *Kaweldo*, 1909 *Kawweldi*. ⇒44C3 ♦ 1684. a kaardil on Kavõldi kandis üksainus teistest selgelt eraldi paiknev talu *Kauro Peter*. Selle nime taga võiks olla siirdlane põlisemast Kauru talust praeguses Viitina külas. XVIII saj tekkinud Kavõldi nime päritolu pole selge. Võimalik on Kavildast siirdunud talupoja lisanimi (vrd sks *Kawelecht*), kuid ka teistest taludest kaugel asumise motiiv on usutav (**Kavvõ+lätte* vms). Kavõldiga on 1977 liidetud Orumõisa (1970 *Oru*) küla. – ES

BAL: 696; EAA.1268.1.403:442, L 390p; Rucker

Keava [ˈkeava] <ˈKeava ~ -sse> Rap – alevik Rapla maakonnas Kehtna vallas, mõis, sks *Kedenpäh*, 1410 *Kedempe*, 1725 *Keddenpeh*, 1732 *Kädenpä*, *Käwa mois*. ⇒12B4 ♦ Keava alevik on tekkinud XX saj keskpaigas Keava raudteepeatuse ümber; nime on saanud Keava mõisalt, mis jääb praegu Linnaaluste küla piirsesse. Mõisa kohal olnud küla on mainitud 1410, mõisat 1486. Veel varasemaks nimekandjaks on olnud Keava linnamägi, millega on sageli samastatud Vene kroonikates mainitud suurvürst Izjaslavi 1054 vallutatud linnust. Linnuse nimi allikas on *Осекъ Кедунювъ*, krooniku tõlkes *Слънца Рука* 'päikesese käsi'. Sellest ka esimene nime seletus „käte päev“ (tuletatud vormist **kāden päivä*), mida peetakse siiski kroonikakirjutaja valetõlgenduseks. Tõenäoliselt on nime järeloosa sõnast *pea ~ pää*. – PP
Bfl: 110; EO: 261; Joh LCD: 189; PSRL: V (2), 131;
Rev 1725/26 Ha; Thor-Helle 1732: 312; Tõnisson 2008: 202–204

Keblaste <-sse> Mih – paik (küla) Pärnu maakonnas Koonga vallas, mõis, sks *Keblas*, 1534 *Kebleste*, 1535 *Keblis*, 1591 *Kiblist by*, 1688, 1797 *Keblas* (mõis). ⇒20C3 ♦ Keskaja lõpul kuulus küla Lihula ametkonda ja oli Saare-Lääne piiskopi valduses. 1920. a-test asundus, 1977 moodustati Keblastest ja sellega varem liidetud Mihkli kirikuasundusest Mihkli küla. Küla nimega võib võrrelda murdesõnu *kebla* 'väike, kidur; kerglane' ja *kepla* 'ilus, kena'. – MK
Bfl: II, 935; BHO: 208; EAA.1.2.932:76, L 72; KNAB; EMS: II (10), 886–887, 999; Läänemaa 1938: 270–271; Stackelberg 1926: 221; Stackelberg 1928: 120

Kedre <-le> LNG – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Roosna ms), 1591 *Keddeuer* (küla), 1598 *Keddeuer by*, 1798 *Keddre*. ⇒10B4 ♦ 1977–1997 oli Leediküla osa. Nimi on olnud algselt vere-lõpuline. Algusosa aluseks on võib-olla sõna *kesi* : *kee ~ kede* 'väliskest, nahk, kest, sõkal', kus sarnaselt idamurdelise omastavaga on veel säilinud omastava käände sulghäälik. – MK
BHO: 209; EAA.1.2.937:61, L 61; EAN; EMS: II (10), 1044; KNAB; Mellin; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:100, L 97

Keedika <-sse>, koh *Kiidika*, kirjak varem ka *Keediku* LNG – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas, mõis, sks *Kedik*, 1598 *Kedekes by*, 1798 *Kodik*. ⇒10B3 ♦ Keedika mõis, mis oli algselt Uugla karjamõis ja eraldati sellest 1800, on nimetatud küla järgi. Keedika mõisa maadel tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1977 liideti Keedika külaga. Nimi võib iseloomustada maapinda, vrd *keedik* : *keediku*, *keedigu* 'vesine või allikane maa'. Keedika vana küla mõisast lõunas on varem olnud Pürge (1726 *Purgi*, 1844 *Pürge*). Keedika põhjaosa on Reitsla ehk Keedika-Tagametsa (külanä 1598 *Reitzla by*, 1726 taluna Pürge küla all *Reitzla Michell*, 1871 *Reitla*). Endise Keedika asunduse läänepoolseid vanu talusid on nimetatud Kapeti külaks. – MK
BHO: 209; EAA.1.2.937:52, L 52, 52p; KN; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 160; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Keelva [ˈkeelva] <-sse ~ -le> Kei – küla Harju maakonnas Keila vallas (Volkonski (Käesalu) ms), 1591 *Kyllewl* (küla), 1613 *Kilewaby*, 1615 *Killowaby* (küla), 1620 *Kiellowa by*, 1689 *Kollwaby* (külas *Kölfwa Mick*, *Matz*, *Caffer* ja *Jurgen*), 1796 *Keelwa*. ⇒1C4 ♦ Küla on olnud Karjaküla ja Käesalu all. P. Johansen on

Keelva nimega samastanud vabatalupoja nime 1562 *Mich Kelefelde*. Sellest lähtudes võib algne eestikeelne nimi olla **Keelevälja*. Sõna *keel* on olnud kasutusel maastikuterminina millegi väljaulatuva kitsa osa kohta (*maakeel*, *metsakeel*). Vrd ka *keel* 'kiil'. On ka võimalus, et nime aluseks on isikunimi, Pakri mõisahärra nimi XIV saj oli Clawes Kele. 1977 liideti Keelvaga ↑Sitpeksi küla. – MK

Almquist 1917–1922: 285; EAA.1.2.938:7, L 6;
EAA.1.2.940:972, L 957p; Johansen 1951: 203; KNAB; Mellin; Saaga: Originalet av Jakob Koits regestverk.
Del 1, K:10; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:417, L 167; Wd

Keema <-le>, koh <-lō> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas (Vaabina ms), 1638 *Keema Paap*, 1723 *Kähma Mert*, *Kähma Jahn*, 1762 *Kema*. ⇒44A1 ♦ Ametliku külanä märgitud 1970. a rahvaloenduse kaardil. Talupoja lisanimi ja talunimi on olnud kasutusel pikka aega külas, mille nimi oli **Lendlä* või **Ländlä* (1582 *Liandla*, 1592 *Landla*, 1762 *Lendla*, 1805 *Laendla*). 1737 valmistatud XVII saj kaardi koopias näitab talukohta *Kima Paphe* praeguste Liiva talude kohal. Tõenäoliselt ongi seal tegemist sajand varem mainitud Keema Paabu algse talukohaga, praeguste Keema järvede kaldal on Keema nimi talunimeks kinnistunud XVIII saj. Keema nime ajaloo kohta võib oletamisi siduda juba 1592 mainitud talupoja *Kewa Jan*. Nime avavaks võrdluseks sobib soome perekonnanimi *Kiema*. Lähteks oleva sõna vanem kuju on **keema* : **keeman*, mille võrupärane hääldepeaks olema arenenud kujule **kiim* : **keema*. Nime-tava vorm oleks siis sarnastunud sõnaga *kiim* : *kiima*, aga *kiema* on soome murrete andmetel peaaegu vastandtähenäendusega sõna: vedeliku pinnale moodustunud kile või vaht, kurvameelsus, vim, tundetud, apaatus, peapööritus või sügav purjusolek. Selline hangumise-seiskumise tähendusväljal töötav sõna võiks olla talupoja lisanimena täiesti mõeldav. Keema lisanime puhul tuleb võrdlusena kõne alla ka vene *Kima* (*Кума*), mugandus eesnimest *Jevdokim*, mis on andnud Ida-Soomes *Kiima*-algulisi perekonnanimesid (ka Võrumaal nt *Kiimask* ~ *Kimask*). Kuid pole lihtne leida põhjust, miks mõni *Kiima*-nimi oleks pidanud läbima muutuse *ii* > *ee*. Keema järvedest põhja pool paiknevaid talusid on nimetatud ka Kõrbjärve külaks (1638 *Korbejerwe kyllo*). Keemaga on 1977 liidetud Hindriku küla (1922 *Hendriko*). Vrd Keemu. – ES

EAA.1270.1.264:57, L 57; EAA.567.2.564:3, L 2p;
LVVA.6828.4.467, L 1; PA I: 84; PA II: 442; Rev 1638 I: 53; RGADA.274.1.174:571, L 565p; Sukunimet 1992: 196–197

Keemu <-le> Kse – küla Lääne maakonnas Lihula vallas, karjamõis (Matsalu ms), ? 1598 *Kennemeki*, 1798 *Kemo* (kõrts). ⇒20A2 ♦ Hiljemalt XIX saj I poolest oli Keemu karjamõis (1844 *Kaemo*, 1893 *Kemo*, hili-semates allikates ekslikult *Känno*, millest on tuletatud eestikeelne vigane *Kännu*). Mõisa lähedal on olnud Keemu kõrts. 1920. a-test asundus, u 1939. a-st küla, mis 1970. a-tekst oli jagunenud kaheks (I ja II). 1977–2014 oli liidetud Matsalu külaga. J. Koit on Keemuga samastanud 1598. a kirjapaneku *Kennemeki*. Lisanimi *Kähmo* ja *Kehmo* oli alal levinud juba XVII saj, Saastna talupoegade hulgas näiteks *Kehmo Andrus*. XVIII saj on Karusel Keemu esinenud lisa-

nimena, mis võis näidata päritolu Keemu külast, nt Öekülas 1782 *Kemo Endrick* (sama mees 1795 *Kechmo Endrik*), 1795 Paga mõisa all vabadik *Kemo Ado Tonnis*, Matsalu mõisas *Kemo Ann*. Lähedane lisanimi esineb 1726 Petaaluse külas (*Kegmo Adam*). Tõenäoliselt on nime lähtekohaks isikunimi, vrd ka soome lisanime *Keimo*, mille taustal on sõna *keimeä* 'uhkustav, enesearmastaja jne'. Kui 1598. a kirjapanek käib Keemu kohta, siis vrd ka isikunime *Kenn* + *mägi* : *mäe*. – MK
EAA.1.2.943:589, L 612p; EAA.1864.2.IV-9:274, L 261p; EAA.1864.2.V-64:7, 93, 102, 204, L 6, 94p, 103p, 205; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); EVK; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 113; Saaga: Original et av Jakob Koits registverk. Del I, K:10; SPK: 149

Keeni <-le> Keeni ~ -sse> San – küla Valga maakonnas Sangaste vallas, mõis, sks *Könhof*, 1551 *Kehn* (mõis), 1582 *Kien* (küla), XVI saj *Kehn*, 1638 *Kähn*, *Känetoyse*, 1782 *Könehof*, *Köhnehof*, *Köni m*, 1826 *Könhof*, *Könehof*, 1909 *Könhof*, *Keeni m* (mõis). ⇒38C3 ♦ 1920. a-tel tekkis mõisa maale asundus, mis pärast 1930. a-id muudeti külaks, enne 1977. a oli kaks nummerdatud küla. Keeni asundiks nimetati 1970. a-tel Keeni raudteejaama asulat, 1977 liideti see Lota külaga. M. J. Eisen on oletanud, et mõisanimes sisaldub Saksamaa kohanimi. Vald nimega *Köhn* asub tõepoolest Saksamaal Schleswig-Holsteini liidumaal ja see nimi on ilmselt mõjutatud Keeni saksakeelseid nimekujusid, sest õ-ga nimekujud tekivad alles XVIII saj, varasemad on olnud *ä*-ga. Mõisanime aluseks on siiski eesti külanimi, nagu on arvanud ka K. Uustalu. 1582. a üleskirjutuses võib näha nimes lõunaeestile omast häälikute kõrgenemist: *Kiini* (nimetav) : *Keeni* (omastav). Nime aluseks ei saa olla *kiin* : *kiini* 'kärbselaadne putukas' ega mitte *kiin* : *kiini* 'teatud terariist', sest nendes sõnavormides ei toimu häälikute kõrgenemist ega madaldumist. Nime võiks võrrelda Põhja-Saksamaalt pärit perekonnanimedega *Kiehn* või *Kiene*, mis on mugandused naisnimest *Kuningunde*. *Kiehn* võib pärineda ka sõnast *Kien* 'tõrvas'. Saksa perekonnanimena esineb veel *Köne*, mis on *Konradi* mugandus. Keeni nimi jääb hoolimata toodud võrdlustest hea seletusega. – MF

Bfl: I, 1365; Bienenstamm 1826: 293; Eisen 1926: 193–202; Hupel 1774–1782: III, 290–291; Lexikon der Familiennamen 2008: 339, 355; Ligi 1961: 361; PA I: 71; Rajandi 1966: 98–99; Rev 1638 I: 21, 27; Surname 2013: *Keen*; Uustalu 1972: 67

Keerba <-le>, koh ka *Keerbä* ~ 'Kerbä ~ 'Kärbä <-le> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Koolina nulk), 1866–1867 *Кербина*, 1872 *Кербино*, 1885 *Кербы*, 1904 *Kärbä*, *Кёрбино*, u 1920 *Kerbina*, 1922 *Kerba*, 1923 *Kerbino*, 1928 *Kärba*, 1997 *Keerba*. ⇒45C2 ♦ 1882 on peale Keerba küla mainitud ka samanimelist maaüksust (otreezi). Siis kuulus see Koolina kogukonda ja Saalessa (*Залесье*) kogudusse. Külanime lähteks võiks olla lisanimi, mis seostub loomanimetusega *kärp* või *kärbis*. Vrd ka Kagu-Eesti kontekstis *kärbikunõ* ~ *kärbikunõ* 'okalik' (Se). Vene nimevastena võib kõne alla tulla *керб*, *кери* 'kimp, punutis, sõlm'; *кербь* oli M. Vasmeri järgi muinasskandinaavia laenuna Vana-Venes linade mõõduühik (L. Vaba). Ingerimaal on Kerbukovo

(*Кербуково*, sm *Kerpukkala*) küla. Keerbaga on 1977 liidetud ↑Vaarkali küla. Vrd Keerä, Kärbä. – AK
Academic; Dal' 1880–1882; EAA.298.2.71, L 18; Eesti TK 42; Hurt 1904: XXI; Pskov 1885: 539; RL 1922; SeK: 40; Setumaa 1928: kaart; Truusmann 1890: 56; Vasilev 1882: 130; VMS; ÜAN

Keeri <-le> Nõo – küla Tartu maakonnas Nõo vallas, mõis, sks *Kehrimois*, 1582 *Kiry*, 1627 *Keri Moysa* (küla), 1796 *Kerri mois* (küla ja karjamõis). ⇒32B2 ♦ Ajavahemikus 1784–1795 eraldati Keeri Tähtverest eraldi mõisaks. 1920. a-te alguses tekkis ka sama nimega asundus, mis sulandus kokku külaga. Külanimi tuleneb järve nimest. Vrd Keeri järv. – EE
BHO: 211; EM: 94, 151; EO: 182; Marand 2001–2004: I, 52; Mellin; PA I: 49; Rev 1624/27 DL: 140; Uuet 2002: 264

Keeri järv Nõo, Puh – järv Tartu maakonnas Puhja vallas. ⇒32B2 ♦ Järv koosneb kahest selgesti eraldunud osast: Keeri ehk Suurjärvest ja Härjanurme ehk Väikejärvest. Järve tugevasti liigestatud kaldajoonest lähtudes kõrvutas L. Kettunen selle nime sõnaga *keer* 'keerd' (vrd *põlvekeer* 'põlvekeder'). Vrd ka Keeri talu Põhja-Tartumaal. – EE

EO: 182; KNAB; Mäemets 1977: 31–32; PTK I: 62

Keerä <-le> Se – küla Petseri rajoonis Pankjavitsa vallas (Pan, Seeridsä nulk), vn *Керино*, u 1790 *Керино*, u 1866 *Керы*, 1882 *Кърры*, 1903 *Keerä*, 1904 *Keerä*, *Кърры*, *Кръзы*, 1921 *Keera*. ⇒64A2 ♦ XIX saj kuulus küla Vilo kogukonda ja Saalessa (*Залесье*) kogudusse. Keerä on ka Seeridsä nurga paralleelnimi. 1890 on J. Truusmannil ekslik üleskirjutus (Radaja). L. Kettunen toob sarnase nime seletuseks *keer* 'keerd'. Võrdluseks sobib veel seto *keerätämä* 'keerutama'. Vene nimi *Керино* on arvatavasti Keerä nimega sama päritolu. Teise nimevariandiga *Крызы* võrreldav kohanimi on Poolas *Kruzy* (sks *Krausen*) endisel Preisimaal, samuti Ida-Poolas. Nimi on pigem eesti päritolu. Vrd Keerba, Seeridsä nulk. – AK

Academic; Eesti TK 42; EO: 182; Hurt 1903: 287; Hurt 1904: XXIII; KNAB; PGM 1785–1792; SeK: 40; Truusmann 1890: 56; Vasilev 1882: 157; Vene TK 126

Kehala <-sse> Vlg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Kupna ms), 1241 *Hælæ*, 1281 *Kelæ*, 1554 *Kegel*, 1621 *Kehel*, 1796 *Kehhal*. ⇒15A1 ♦ P. Johanseni arvates tuleks esmamainingut lugeda **Kele* või **Kælæ*. Ka Viru-Nigula kirikukihelkond oli vahemikus 1345–1453 tuntud Kehala nime all (*Keel*), tõenäoliselt asuski kirik siis Kehalas. L. Kettunen on nime tuletanud sõnast *keha* 'kere, põhi- või keskos', mis võis olla ka isikunime osa. Kehala põhjaosa on tuntud Karuoru nime all, XX saj alguses oli see omaette küla. Kehalaga on 1977 liidetud Saueaugu (1716 *Saue Auko Andres*, 1796 *Sauauk*, 1844 *Sauaugo*, u 1900 *Сооауэв*) ja Soosaluse küla (u 1900 *Сооалуэ*). – MK

EAA.3.1.451:103, L 74; EAN; EMS: II (10), 946, 947; EO: 72; Joh LCD: 200, 343; KNAB; Mellin; Schmidt 1844

Kehila <Kehila ~ -sse> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Tagamõisa ms), 1570 *Keuell*, 1696 *Kehhala*, 1798 *Kähhila*. ⇒49B3 ♦ L. Kettunen on Kehala nime pidanud tuletiseks sõnast *keha*, mis on võinud esineda isikunime või selle osana. Sõna tuleks kõne alla ka Kehila puhul, vrd Eestis XV saj isikunimed *Keue(n)*, *Keuepoicke*. – MK

EO: 72; Mellin; SK I: 93; Stoebeke 1964: 37

Kehra¹ [II v] <'Kehra>, koh ka *Kiehra* HJn – küla Harju maakonnas Anija vallas, 1241 *Ketheræ*, 1249 *Kecnere*, 1392 *Kedere*, 1539 *Kederikull*, 1688 *Kehrakyla*, 1732 *Kehra*. ⇒3B4 ♦ Kehra küla paiknes tõenäoliselt juba esmamainimise ajal oma praeguses asukohas. 1249–1552 oli Tallinna piiskopi lauamõis Kiviloo lossi juures, seejärel eravalduses, kuid veel 1564–1565 seostatakse üheselt Kiviloo lossilääniga. P. Johanseni järgi rajati mõis uuesti ajavahemikul 1620–1637 *Karukse (*Karrokas*) veski juurde, V. Prausti järgi Karukse veski ja Jaunaku (õieti vist *Janaka) kaheadramaalise külakese kohale. Nimes peitub sõna *keder*: *kedra* 'ketas, ratas', mille hilisem murdeline kuju on *kehr*: *kehrä*. Johanseni järgi võiks see tähendada ka veekeerist. Ta võrdleb nime Soome kohanimega *Kehro*. Prausti arvates on tegemist jõekäärudega, kuid häälikuliselt ei ole *keder* ja *käär* ühendatavad. Vrd Kehra². – MJ BHO: 208–209; EAA.1.2.C-III-34; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 83; EMS: II (10), 954; ENE-EE: IV, 444, XII, 210–211; Joh LCD: 282, 424; Kehra 2014: 18, 48; LCD: 46r

Kehra² [II v] <'Kehra> HJn – linn Harju maakonnas Anija vallas, mõis, sks *Kedder*. ⇒3B4 ♦ Kehra mõis rajati vahemikus 1620–1637. Ei saa väita, et mõis oli kohe alguses Kehra, nagu võib välja lugeda entsüklopeediast. 1637 oli mõisa nimi *Karukse (*Karrokas*), talle kuulus vaid Kehra küla (*Keddar*) üheksa taluga ja Kehra veski (*Keddar Wesky*). 1564–1565 oli sel alal Kehra küla ja veski (*Kedder by*, *Kedderquarn*), *Karukse veski (*Karockas quarn*) ja *Janaka küla (*Janakas by*). Veskit on mainitud ka 1586 (*Karcka ~ Karcks ~ Karcke*). 1620 on veskid olnud nii *Karukse (*Karokas*) kui ka Kehra (*Kädder*), Kehra küla (*Käd-dere by*) 13 adramaast on tühi olnud 12½. Veel 1665, kui A. Torstenson müüs maatüki koos talupoegadega, oli loetus *Karroock* veskiga, *Janneck*, *Kedderwesch*, *Kilter* (talu) ja talukoht *Reitewahhe*. Mõisakompleks on tänapäeva linna südameks. 1876 ehitati siia raudteejaam, 1920. a-tel ja 1930. a-te alguses suvilaid. Mõisasüdame ja jaama juurde tekkinud alevik tunnustati suvituskohaks 1933. 1936–1938 ehitatud sulfaattselluloositehasega muutus Kehra töölisasulaks, millest sai alev 1945. Linn on Kehra a-st 1993. Liitumisel Anija vallaga 2002 sai vallasiseseks linnaks. Kehra mõisaga seoses on mainitud Karukse ja Jaunaku nime. 1688. a inkvisitsioonikirjelduses on kõneldud kolmest põllulapist, millest ühe asukoht 1692. a kaardi järgi oli mõisast edelas (*Karocksländ*), kahel kirdes (*Jaunack*). Nende nimede nüüdiskirjaviisi kujudest on Karukse mõeldav, Jaunaku (1615 *Jannikkas*, 1680 *Jaunick*) tekitab kahtlusi. See on pigem *Janaka, *Jannaka või *Jaunika, kusjuures -s esmamainingutes jääb selgitamata nagu kogu nimigi. Nimi on a-, mitte u-tüveline, Jaunaku rekonstruktsioon pärineb ilmselt H. Gustavsonilt, kes järeldas seda üksikvariandi *Kedder eller Jaunack* järgi. Kehra linnaosad on Kehramõisa (linna süda), Põrgupõhja keskusest läänes raudtee ääres, Uusasula lõunas (tekis seoses paberivabriku laiendamisega 1950. a-tel), Vanaasula põhjas (tekis koos paberivabriku rajamisega 1950) ja ↑Ülejõe (rajatud 1920.–1930. a-tel suvilapiirkonnana jõekääru). Vrd Kehra¹. – MJ Almquist 1917–1922: 290; Bfl: II, 735; BHO: 208–209; ENE-EE: XII, 210–211; Gustavson 1985: 3; Kehra 2014: 47–52, 64–68; Rev 1586: 95

Kehra viipenimi. Kohamärk osutab Kehra paberivabriku suitsevale korstnale.

Kehtna ['kehtna] <'Kehtna ~ -sse>, koh ka 'Kehkna Rap – alevik Rapla maakonnas Kehtna vallas, mõis, sks *Kechtel*, 1470 *Kectel*, 1485 *Kechtenell*, 1798 *Kechtel*, *Kehtna M.* ⇒12B4 ♦ Alevik on tekkinud Kehtna riigimõisa ümber põhiliselt XX saj, varasemast ajast on mainitud üksnes samanimelist mõisat (teateid 1470). Kuigi nimes võib ehk eristada tüve **keht-* ja liidet -n(a), jääb nime päritolu ebaselgeks. – PP

Bfl: I, 353, 1278; EO: 147; Joh LCD: 395; Mellin

Kehtna-Nurme ['kehtna-nurme] <-le> Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Kehtna ms), 1913 *Nurme*. ⇒12B4 ♦ XX saj alguseks tekkinud küla. Varasem nimi Nurme (vahel ka Nurme I), 1977 liideti Koogimäega, taastamisel 1997 lisati nimele eristav täiend Kehtna mõisa järgi. Võib-olla on külanimi seotud loodusnimega (1915. a kaardil on külast põhjas Nurme mets). – PP

BAE; EAA.2072.5.17, L I, foolio I; KNAB

Keibu <-le> Ris – küla Harju maakonnas Padise vallas (Vihterpalu ms), erts *Keip*, 1275–1285 *Kaypenkoya*, *Kapenkayo* (kaev?), 1402 *Kaypennkayue*, *Kaybenkayue* (küla), 1798, 1844 *Keibo*. ⇒10A1 ♦ XIII saj lõpul oli mainitud Läänemaa ja Harjumaa piiril olevana, 1402 oli küla juba Harjumaa piires – Läänemaa piir oli nihkunud läände. Külanimi on olnud kaheosaline, järelois *kaev*: *kaevu* (*kaju*). Algusosa lähtub isikunimest, vrd *Keibe*, *Keiben*, *Caibo*, *Kaybe*, *Kaiben*, 1519 *Lauri Keypepoyck*. Keibu külaga on 1977 liidetud ↑Moosi ja ↑Ristna küla, 1930. a-tel olid eraldi külad veel Kobru (erts *Kobers ~ Käbes*, XVI saj vabatalupoeg *Kobber Andres*, 1615 *Kobro*, 1798 *Kabbro*) ja Maissoo küla (erts *Maisve*, 1871 *Maiso*, u 1900 *Maücco*). Vrd Kobru. – MK

Hoppe 1997; Johansen 1951: 231; KNAB; Lagman 1964: 62–63, 65; LUB: III, Reg 498b, 439b; Mellin; Schmidt 1844; Schmidt 1871; Stoebeke 1964: 32, 33, 37

Keibu laht Ris – laht Harju ja Lääne maakonna piiril, erts *Keipvike*. ⇒10A1 ♦ Laht on nime saanud Keibu küalt. Vrd Keibu. – MK

Lagman 1964: 108

Keika ['keika] <-sse> Jn – paik (küla) Järva maakonnas Järva-Jaani vallas (Orina ms), 1220 *Kettis*, 1223 *Keytis*, 1253 *Keytingen*, 1686 *Keiten*, 1709 *Keika*. ⇒14A3 ♦ Liideti 1977 Kuksema külaga, praegu on enamjaolt Järva-Jaani alevi piires, moodustades selle lõunaosa. P. Johansen seostab nime Taani hindamisraamatus mainitud vasalli Willelmus de Kedingiga, kellele kuulusid mitmed külad Simuna khk-s jm Virumaal ning kes võis olla samane Wilhelmus de Bremaga (mainitud vasallina 1254–1277), kuivõrd Bremeni

Keila viipenimi. Kohamärk sisaldab k-sõrmentid ja osutab ettevõttele Keila Kaabel või Keila tervisekeskuse veeliitorule.

Keila juga. 1920. a-d. EAA.1691.1.137, foto nr 12.

lähedal asus koht *Kehdingen*. Sarnaseid kohanimesisid on veel mujalgi Saksa- ja Prantsusmaal (*Kedingen*, *Ketting*) ja Taanis (*Ketting*), samuti leidub perekonnanime *Keding*. Kohanime eesti päritolu Johansen välistab. Arvestades aga Läti Henriku sõnastust (*que Kettis vocantur* 'mida kutsutakse Kettiseks'), mida ta kasutab just eesti kohanimede puhul, on tõenäolisem just nime eesti päritolu ning sarnaselt teistele vasallisuguvõsadele võis hoopis küla anda nime Willelmusele (nagu Johansen teiste puhul enamasti arvaski). Algse eesti kohanime tähendus on ebaselge, alles XVII saj alguseks lühenes see Keikaks. Kui oletada varasemaks kujuks **Keitinga* ~ **Keitika*, siis selle lühenemine Keikaks oleks foneetiliselt usutav. Kihelkonnanimena püsis Keika (*Keitinge*) XVII saj alguseni, hiljem esines lühenemata vaid Järva-Jaani ajaloolise paralleelnimena. Vrd Järva-Jaani. – FP
EAA.1233.2.1:22, L 39p; EAA.1.2.942:365, L 354p;
HLK: 216–217, 242; Joh LCD: 798–799; LUB: III, 258a

Keila¹ [¹'keila] <'Keila ~ -sse> Kei – kihelkond ajaloolisel Harjumaal, sks *Kegel*. ♦ XIII saj algul kuulusid Keila alad Revala maakonna *Vomentakæ* kihelkonda. Arvatavasti XIII saj pärast taanlaste vallutust loodi kiriku kihelkond, millest veidi hiljem lahkesid Nissi, Harju-Madise ja osa Risti kkh-st. Keila Mihkli kirik rajati XIV saj. Kihelkond on arvatavasti saanud nime küalt (1241 *Keikæl*), millele P. Johansen on võrdluseks toonud soome *Käikälä* ja *Keikkala*. Neist esimese aluseks on peetud algupäralt ebaselget isikunime või soome läänemurdeis tuntud sõna *käikälä*, *käikälä* 'tükk, osa', teise puhul võib vahendajaks olla talupoja lisanimi. Muinaskihelkonna nime *Vomentakæ* on tõlgendatud kui **Võhmataguse*. Vrd Keika. – MK

BHO: 210; Joh LCD: 422; SPK: 148, 209

Keila² [²'keila] <'Keila ~ -sse> Kei – linn Harju maakonnas, mõis, sks *Kegel*, 1241 *Keikæl* (küla). ⇒1C4 ♦ Keila linn on saanud nime XVI saj hävitatud Keila küalt (pole mainitud pärast 1549). Keila kiriku ja jõesaarel asunud ordumõisa (mainitud 1433) lähedusse Keila mäele tekkis XV–XVI saj väike alev, mis hävis Liivi sõja ajal 1567. Pärast 1870. a, mil avati Balti raudtee, ja eriti pärast seda, kui Keila mõis hakkas müüma ehituskrunte, hakkas asula taas kasvama. 1924 sai alevi ning 1938 linna õigused. Osa Keila mõisa talusid, mis jäid linnapiirist välja, moodustasid Keila küla, mis paiknes kahel pool Keila linna. 1977 liideti põhjapoolne osa Valksega, lõunapoolne osa Kulnaga. * *Rahvapärimuse järgi olevat Keila küla asunud Keila kirikumõisa ja Keila mõisa vahel põllul, kus hiljem oli Lipu talu*. Vrd Keila¹. – MK

ENE: III, 500; Joh LCD: 422; Põldmäe 1993: 38

Keila-Joa [¹'keila-'joa] <-le> Kei – alevik Harju maakonnas Keila vallas, mõis, sks *Fall-Schloß*, kuni 1977 *Joa asund(us)*. ⇒1C4 ♦ Algselt veskikoht Keila jõel (1555), mõis rajati XVII saj. Asula, mis ühendab Keila-Joa mõisa maid (1920. a-tel Joa asundus, 1970 Joa asund), tekkis XX saj. 1977. a-st alevik. Nimi mõisa järgi, mis omakorda nimetati Keila jõel asuva joa järgi. – MK

BHO: 75; KNAB

Keisri [¹'keisri] <-le> Hel – paik (küla) Valga maakonnas Helme vallas (Koorküla ms), 1922 *Keisre* (küla). ⇒37C3 ♦ Küla on 1977 liidetud Koorkülaga. Nimi pärineb talunimest, Koorküla mõisa all oli 1638 *Keiser Iwask*, 1724 *Kayser Jack*, *Kayser Jürgen*, 1795 kaks talu nimega *Keiser*. – MK

EAA.1865.3.176/5:4, L 3p; KNAB; Rev 1638 II: 127;

RGADA.274.1.181/2:16, L 109p

Kelba <'Kelpa ~ -sse> Hag – küla Rapla maakonnas Rapla vallas, mõis, sks *Kelp*, 1508 *Kelpe*. ⇒11C3 ♦ Mõisa kohta on teateid XVI saj-st. Nime tähendussisu pole selge. Mõisast põhjas oleva Kelba põlisküla ajalooline nimi oli XX saj alguseni 'Sõndu (1241 *Sandæ*, 1508 *Sandow*, 1725 *Sõndo*). L. Kettunen toob võrdluseks sõnad *sonduma* 'sombuseks muutuma', *sõnnik* (sm *sona*), kuid ükski neist ei tundu talle tõenäoline. Kelba piirsesse põhjas kuulub Sobli küla (1586 *Solwy*, 1725 *Sobbli Jurgen*), mis liideti 1977. – PP

Bfl: II, 741; EO: 28; Joh LCD: 590; LCD: 41r; Rev 1586: 111; Rev 1725/26 Ha: 247

Keldo <-le ~ 'Kelto>, rahvak aj *Tupa külä Vas* – paik (küla) Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1782 *Tuppa Jaan*, 1820 *Tuppa* (küla), *Tuppa Jaan Kilt*, 1839 *Tupa*. ⇒45B2 ♦ Liideti 1977 Perametsa külaga. 1684. a kaardil on selles kohas juba talu, kuid nimi *Jödens Thomas* võib olla ümberkirjutusviga (vrd 1688 kirja pandud *Jödas*). Tupa küla nimi ilmus allikatesse XVIII saj. XIX saj sai üks pere-meestest nimeks *Kilt* või *Kelt*. Praegune külanimi on tekkinud peremehe perekonnanimest, see aga omakorda kohalikust vanast lisanimest, vrd Keldoala talu Tellaste külas. Keldo nime päritolu on ebaselge, kuid talupoja lisanimena võib see olla seotud sõnaga *kelt* 'kuivatatud kala'. Ka Tupa nime algupära pole teada, kuid vrd vanad lisanimed Venemaal *Tyneka*, *Tynuk*, *Tynnal* jt, arvatavasti vanavene sõnast *mynõü* 'nüri, rumal, andetu'. Vrd Jeedasküla, Tupina. – ES

EAA.1865.2.141/2:12, L 11p; EAA.1271.1.224:5, L 459;

EAA.308.2.178, L 1; Kjuršunova 2010: 547; Rucker;

Tupikov 2004: 404–405

Keldrimäe [*ˈkeldri_ˈmäe*] <-le> – Tallinna asum kesklinnas. ⇒1B2 ♦ Asumi nüüdne nimi tuli kasutusele 1970. a-tel, kui ala planeeriti hoonestada paneel-elamutega. Nimi võeti väikeselt Keldrimäe tänavalt (praegu Vana-Keldrimäe), mis planeeringuga pea-aegu kadus. Tänav sai nime 1939 selle ääres asetseva suure betoonkeldri järgi, varem oli see isiku järgi nimetatud Drevingi tänav. Piirkonna traditsiooniline nimi on olnud Liivamäe (ühtlasi tänavanimi, sks *Auf dem Sande* 'liiva peal', vn *Ha neckaxo*), mida on XVI saj mainitud kui linakangrute asupaika. Piirkonna lääneosa oli tuntud kui Pleekmäe (1723 *Pleekmääl*, 1732 *pleeksmäggi*; sks *Bleichberg*, alamsaksa *Bleekmay*), arvatavasti seetõttu, et sealsel vainul pleegitati löuendikangaid. – PP

Johansen 1973: 87; Kivi 1964: 406; Kivi 1972: 69;

KNAB; Tallinn 2004: 195–196; Thor-Helle 1732: 309

Kellamäe¹ [*kella_ˈmäe*] <-le> Koe – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas (Ao ms), 1811 *Källemä Maddis* (vabadik), 1816 *Kella mae Maddis* (vabadik), 1866 *Келаме*. ⇒14C4 ♦ Küla rajati XIX saj keskpaiku. 1977–1997 kuulus Ao küla alla. Nimi esineb esmakordselt vabadiku nimena, kuid nähtavasti kutsuti teda juba varem olnud mäenime järgi. *Kell* on vana isikunimi, kuid mäenimena tundub motiveeritum seos üldsõnaga *kell*. * *Nimi antud selle järgi, et enne-malt seal karjatatud mõisakarja. Kuna kõigil loomadel olid kaelas kellad, siis olid kõik kohad kella tilisemist täis olnud. Teise jutu järgi sai nime sellest, et mõisa kellasest elas kõige kõrgema mäe otsas.* (1961) – FP

EAA.298.2.71, L 4; EAA.1864.2.VI-62:132, L 130;

EAA.1864.2.VII-130:278, L 282p; KN: 1961; KNAB

Kellamäe² [*kella_ˈmäe*] <-le> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Kellamäggi*, 1731 *Kellameggi*. ⇒50A4 ♦ Kellamäe mõis asutati XVII saj IV veerandil Kuressaare lähedale maale, mis saadi vahetuseks Kärla juures loovutatud *Kõllo* karjamõisale. Mõis ja samanimeline küla paiknevad teineteisest lahus enam kui 6 km vahega, mõis ja küla moodustasid lahustükid. Praegusele Kellamäe külale vastab algne küla, mis on mõisast põhjas, XIX saj ja 1977–1997 oli see Irase osa. Küla on nime saanud mõisakuuluvuse järgi. Kellamäe mõisa kohale Kuressaare lähedal rajati 1920. a-tel asundusküla, mis sai nimeks ↑Laheküla. 1977 liideti Laheküla ja Unimäe kokku, andes neile nimeks Kellamäe; 1997 eelmised nimed taastati. Kolmas koht, mis Kellamäe nime on kandnud, on mõisaga piirnev Kuressaare linnajagu. Kui algne mõisanimi oli seotud *Kõllo* nimega, siis hilisem Kellamäe võib olla rahvaetümololoogiline moodustis, mis sisaldab varasemat nime, kuid võib olla tekkinud ka liitsõnast *kellamägi*, vrd Kellamägi Kihelkonnal. L. Kettunen peab nime algusosa lähtekohaks sõna *kell*. – MK

BHO: 212; EAA.2072.3.163, L 1; EM: 121; EO: 119;

KNAB; SK I: 94

Kellassaare [*kellas_saare*] <-saarde> Iis – küla Ida-Viru maakonnas Tudulinna vallas (Tudulinna ms), 1816 *Kellasare Maddise Jaan* (talupoeg Tudulinna mõisa all), 1844 *Kellasar*, u 1900 *Келлассаре* (küla). ⇒16A2 ♦ Küla on nime saanud talult, see omakorda soosaare nimest. Kellassaarega on 1977 liidetud ↑Pärniku. – MK

EAA.1864.2.VII-100:560, L 587p; KNAB; Schmidt 1844

Kellavere <-verre ~ -sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas (Moora ms), ? 1803 *Келавель*,

1871 *Kellawer*. ⇒15B3 ♦ Kellaveres oli karjamõis. Külana mainitud 1922. Kellavere mäe nime algusosa aluseks on L. Kettunen pidanud sõna *kell* : *kella*. Võimalik, et *-vere* on asendanud varasema *-välja*. Vrd Kellavere mägi. – MK

EO: 290; EVK; KNAB; Schmidt 1871

Kellavere mägi Sim – mägi Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas. ⇒15B3 ♦ Kellavere mäe kõrgeim punkt ulatub 156 m üle merepinna. * *Kellavere mäel olnud Simuna abikiriku kellatorn. Kui see maa sisse oli vajunud, hakatud mäge Kellavere mäeks kutsuma. Teise pärimuse kohaselt olnud mäe nimi varem Kallasmägi ja selle otsas olnud kell, mida mõisate ajal löödud töö alustamiseks ja lõpetamiseks. Selle kella järgi oli mäge hakatud Kellavere mäeks kutsuma.* (1984) Vrd Kellavere. – MK

KN: 1984

Kellämäe [*kellä_ˈmäe*] <-le>, kirjak varem ka *Kellamäe* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Krabi ms), 1638 *Kellameh Olessk*, 1684 *Laska*, 1688 *Laska Griggult*, *Laska Simon*, 1765 *Dorf Kellämä*, 1796 *Kellama oder Laaska*. ⇒44C3 ♦ Kellämäe nimi näib viitavat keskaegsele kabelikohale selles eraldiseisvas, ajalooliselt Vana-Roosa, hiljem Krabi mõisa alla kuulunud külas. XVII–XVIII saj Kellämäega paralleelselt kasutuses olnud Laaska lisanimi põhineb eesnimel, aluseks arvatavasti *Lazar* või *Jelizar*. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:192, L 187p;

EAA.1268.1.403:546, L 487p; Rev 1638 I: 194

Kelläri <-le> Rõu – paik (küla) Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vana-Saaluse ms), 1684 *Keller Pedo*, 1765 *Kelläre Hinno*, 1796 *Dorf Kellare*. ⇒45A3 ♦ Liideti 1977 Kõo külaga (Vas), praegu kuulub osaliselt ka Kündja küla piiresse. Saaluse mõisas on sama lisanimi XVII saj lõpul levinud kahes kohas, esiteks tulevases Uue-Saaluses (1684 lausa *Keller Külla*, ent 1688 antakse taas varem kasutatud *Kifwaste* külanimi) ja teiseks üksiku talu nimena mõisa kaguosas (*Keller Pedo*). Kelläri nimi pärineb saksa sõnast *Keller* 'kelder', mis võib olla saanud talupoja lisanimeks saksakeelse isikunime kaudu. Talu järgi nime saanud Kelläri järve nimetavad XVII saj allikad teise nimega: 1627 *Hannig*, 1630 *Kincke* (ümberkirjutusviga?), 1684 *Annick Siö*. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:121, L 116p;

EAA.1268.1.403:311, L 271p; Roslavlev 1976: lisa 3, 14

Kelmiküla [*kelmi_küla*] <-külla ~ -sse> – Tallinna asum Põhja-Tallinnas. ⇒1B2 ♦ Algselt Toompeale kuulunud eeslinnas paiknenud asum. Ilmselt on tegemist tüüpilise eeslinna või külaosa märkiva pilkenimega. Rahvajutu järgi olevat seal pelgupaika leidnud Tallinnas ja linnasarases seadusega pahuksisse läinud inimesed (erinevalt Pelgulinnast, kuhu põgenesid Toompea eeslinna kurikaelad). Kelmiküla on kohanimena väga levinud ka mujal Eestis. Vrd Abruka¹, Ellakvere, Hurmi, Karilatsi², Kuriste, Laane³, Lalsi, Lammiku, Mürgi, Patika¹, Pelgulinn, Räpina², Uue-Antsla. – PP

Tallinn 2004: I, 196; Vende 1990: 56

Kelnase [*ˈkelnase*] <Kelnase ~ -sse>, rahvak *Kelnase_ots* <-otsa>, kirjak varem ka *Kelnasi Jõe* – küla Harju maakonnas Viimsi vallas Pranglis (Prangli ms), 1934 *Kelnasiotsa*, 1940 *Kelnase, Kelnasiotsa*. ⇒3A1 ♦ Pranglis on külade asemel otsad. Otsa on hakatud nimetama neeme järgi, mille ääres ta asub (1705 *Kelnäsnjem*, 1721 *Kelnesniemi*); samas on sadam. Nimi

kõlab rootsipäraselt (*källa* 'allikas' + *näs* 'neem'), kuid neemel puudub allikas. P. Wieselgreni arvates on kaks võimalust nime seletada, kas Uusimaa talu nime (*Källnäs*) või sellega seotud Kelli talu järgi 1637. Talupoegade loendis 1637 on tõesti *Kellj Ewertt*. Üks neeme nimevariant on *Kelnaise neem* või *Kellnaiseneem*, mis viitab nime soomepärasusele, kuid see võib olla juhuslik, kohalikud seda kuju ei tunne. Osa Kelnase külast tuntakse Sutiküla nime all. Vrd *Idaotsa*, *Lääneotsa*. – MJ

BHO: 213; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637); EE: IV, 643; ENE: III, 505; Puhk 1996: 111; Viik 2011: 8; Wieselgren 1951: 211–213, 262

Kelu¹ <-le> Kir – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (*Lautna* ms), 1519 *Kelo villa*, 1565 *Kålo*, 1591 *Kelo by*, 1798 *Kello*. ⇒20B2 ♦ Keskajal kuulus Saare-Lääne piiskopkonna Lihula ametkonna Kirbla vaku-sesse, hiljem *Lautna* mõisa alla. Nimi võiks olla lähtunud sõnast *kelu* 'ülesharimata maa, sööt, kesa; kuiv kruusane, vilets maa; heinamaatükk, kõrgem koht'. – MK

EAA.1.2.932:44, L 40; Stackelberg 1928: 116

Kelu² <-le> VNg – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Aseri vallas (*Kalvi* ms), 1922 *Kelu* (küla). ⇒6B3 ♦ Liidetud 1977 *Kalvi* küлага. *Kelu* (*Kello*) on esinenud kihelkonnas lisanimena XVIII saj lõpust. Vrd *Kelu¹*. – MK

KNAB

Kelvingi <-sse> Jõe – küla Harju maakonnas Viimsi val-las, 1497 *Kellynckholm* (saar), 1529 *Kollinckholm*, 1689 *Kellikori sahr*, 1693 *Kelli Koire Sahr*. ⇒2C2 ♦ Asutatud 1993 endise lasketiiru alale, ametlikus nimekirjas al 1997. Nime analüüsib põhjalikult P. Wieselgren. Külanimi pärineb sealses ranniku-meres rohkesti esinevatest ühetüvelistest nimedest *Kelliku* ~ *Kellingu* ~ *Kellviku* ~ *Kellviki* ~ *Kelvingi*. Kogu nimerühm on lähtunud *Kellingi* saarekesest, karist (rts *Kellinckholm*, sks *Kellingori*), mis sadakond aastat tagasi ehituseks ära veeti. Nimi on aja jooksul teinud läbi palju muutusi. Wieselgreni jaoks on *Kellviigi* selgelt rootsi nimi (*Källvik* 'allikaläht'), *Kellen-gori* lähtub tõenäoliselt rootsi kujust *Källingör*, mis on nime *Käringrund* murdevariant. Etümoloogiad tunduvad siiski liiga kunstlikud. *Kelvingi* kuju peab Wieselgren vääraks segavormiks, sest vaid üks variant on *v*-ga ja *i*-tüvelisena on külanimi rahvapärasest kasutusest suhteliselt kõige kaugem. Ka metsanimes *Kelvingi* esineb *v*, kuid ta peab seda ühe Rohuneeme keelejuhi kirjutatud kuju vigaseks, peaks olema *Kellviigi* (< *Källviks*). Sama keelejuhi järgi on liivase mereranna nimi *Kelving*, *Leppneemes* on 1928 kirja pandud *Rohuneeme* ja *Leppneeme* vahel *Kelvi* mets. Rootsi päritolu nimi siiski on. Nime algusosa on säilinud kujul *Kellingu* (nukk), *u*-tüvi on eestipärane. Järeloa on segama hakanud eesti sõna *kari*, lahenedi on vahel ilma *ing*-liiteta: *Kell* + *viigi* (rts *vik* 'läht'). Praegune nimekuju on kahjuks arvukatest variantidest kõige vähem sobiv nii kirjalikku kui ka rahvatraditsiooni arvestades. – MJ

BHO: 213; EAA.1.2.C-III-14; KN; Wieselgren 1951: 175–182

Kemba <-le>, koh ka *Kemba_küla* Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (*Kõnnu* ms), 1592 *Kempe Andresz* (isikunimi), 1694 *Kiempa Hans* (isikunimi), 1699 *Kiempa*, 1798 *Kemba* (karjamõis). ⇒4B3 ♦ XVIII saj lõpul võttis *Kõnnu* mõis *Kemba* hajatalu

endale karjamõisaks. Pärast mõisate jagamist 1920 asutati *Kemba* lähedale mõisamaadele mitu talu. Alguses *Kõnnu* asunduse osa, sai *Kemba* 1930. a-tekst omaette külaks. Külas on *Kemba* talu, mille kohal olnud rahvajutu järgi vana *Kemba* mõisa viina-köök; küla saanud nime mõisa järgi. Nime tähendus on ebaselge, algselt esineb see isikunimes. Küla maalale jääb endine *Töldjõe* kõrts (1694 *Tellijoggi krogarn Jörgen*, 1725–1726 hajatalu *Toljoggi Hans*, 1798 *Toljoggi*). *Kembaga* on 1977 liidetud ↑*Uurita* küla. Vrd *Kõmmusselja*. – MJ

EAA.14.2.713 (*Kõnnu* vallavalitsuse kiri 30. XII 1938 nr 28/442); Essen, Johansen 1939: 1808, 294; KN; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 374; Stuart 1699; Vilbaste 1956: 132

Kenni <`Kenni ~ -sse> Vän – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (*Eidapere* ms), 1724 *Kenna Hanss* (talupoeg *Lelle* mõisa järgi), 1795 *Kenni* (küla), 1805 *Keñi Mardi Jurry* (talunimi), 1839 *Keñi* (talu). ⇒22B2 ♦ *Külana* 1945. a nimekirjas. Tõenäoliselt on külanimi lähtunud isikunimest, vrd *Ken* = *Kents* (< *Innozens*, *Innocentius*), *Kenn* : *Kennu*. – MK

EAA.567.2.849:3, L 2p; EAA.1865.3.294/2:12, L 12; Mägiste 1929: 31; Rajandi 1966: 84, 207

Keo <-sse ~ -le> Rap – küla Rapla maakonnas Raikküla vallas (*Raikküla* ms), 1241 *Kipunkälä* (küla), 1490 *Kewenkol*, 1725 *Keoküll*. ⇒22A1 ♦ Nime algne kuju on ehk olnud **Kiþunkülä*. L. Kettunen oletab nime algusosa seost soome isikunimega *Kiipu*, kuid see pole siiski usutav. *Kappa* tähistav sõna *kibu* on kirja-keeles astmevahelduseta, ent seos selle sõnaga pole välistatud, sest murretes esinevad sõnast ka omastavad *keo*, *kio*, *kiu*. 1977 liideti *Keoga* lõunas paiknev *Kadaka*, endine *Keo* saunaküla, ja ↑*Kõnnu* küla. – PP

Bfl: I, 372; EO: 93; Joh LCD: 429; LCD: 41v; Rev 1725/26 Ha: 261

Keravere <-`verre ~ -sse> Mar – küla Lääne maakonnas Martna vallas (*Rannamõisa* ms), keskajal *Kereuer*, 1530 *Kerever*, 1689 *Kerrefer By*, 1798 *Kerrafer*. ⇒20A1 ♦ Keskajal oli küla *Haapsalu* toomherra tulumaa, hiljem on küla kuulunud *Rannamõisa* alla. Nime lähtekohaks võib olla *kerä* 'kera, pundar, tihe pöösastik' või ka *kere* 'keha, juurtega puutüvi', *kere* 'puukoorest või laudadest kalurihütt'; 'niinmatt, rogusk'. Vrd *Kerema*. – MK

Ariste 1938b: 13; BHO: 217; EAA.1.2.941:379, L 387; EO: 119; EVK; Läänemaa 1938: 272; Mellin; Wd

Kerema <-le> Ptl – küla Hiiuma maakonnas Pühalepa val-las (*Suuremõisa* ms), 1688 *Keramaby*, *Kerema Hans laur*, *Kerrama*, *Kerrema*, 1798 *Kerrema*. ⇒48C3 ♦ 1977–1997 oli *Pühalepa* osa. P. Ariste on *Kerema* nime algkujuks toonud **kerämaa* või **kerämäki*, *kerä* 'kera, pundar, tihe pöösastik', mis tundub tähenduse poolest usutavam kui L. Kettunen võrdluseks pakutud *kere* 'keha, juurega puutüvi'. *Wiedemanni* sõnaraamat pakub veel *kere* 'puukoorest või laudadest kalurihütt' ja *kere* 'niinmatt, rogusk'. Vrd *Läänemaal* LNg *Uugla* mõisas 1689 *Keremeggi By*. – MK

Ariste 1938b: 13; EAA.1.2.941:626, L 617p; EO: 119; HK: 78; Wd

Kerepäälse [*kere_`päälse*] <-le> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (*Vastseliina* ms), 1782 *Kerepelse Ado*, 1820 *Kerrepelse* (küla). ⇒45B2 ♦ 1684. a kaardi järgi veel asustamata kohas oli XVIII saj lõpus juba mitme peremehega talurühm. Küla on saanud nime looduskohalt **Kerepäälne*. Kohanimele sobida

võivad tähendust sõnal *kere* ei ole registreeritud. M. Kallasmaa on Saaremaa loodusnime Kõrepealne esimese vastena ära toonud 'kõrge kuiv maa'. See näib sobivat ka Kerepäälsele, kus maa on liivane ja kuiv. Võrumaal on küll kuiva kõrge maa sõna *kõrendik* tuntud kujul *korõndik*. Kuid Kerepäälse nime algkuju pole olnud *o*-line ega *õ*-line, sest 1820. a kirjutaja on kasutanud juba reeglipäraselt *õ*-tähte (!) seal, kus seda hääldati. Haanja kohanimi Kerekunnu mägi sisaldab sedasama *e*-list sõna. – ES

EAA.1865.2.141/2:57, L 56; EAA.1271.1.226:8, L 1465; EAA.308.2.178; EMS: *kõrendik*; SK I: 143

Keressaare [*keres_saare*] <-saarde> MMg – küla Tartu maakonnas Vara vallas. ⇒26B4 ♦ Eeldatavasti Kusma küla hajataludest 1930.–1940. a-tel moodustatud küla (esimest korda nimestikus 1945). Nimi pandud Keressaare metsa ja soo järgi. Nime seletuseks võiks sobida kas sõna *keris* (murdeti, sh Äksis on see kujul *keress*) või sõna *kere*. Viimane (*keri* ~ *kere*) on mh Kodavere murrakus tähendanud liikuvat kalameeste onni, mis talvel järve jääle viidi, *kere* üks tähendusi on ka 'niin'. Lähedane soome kohanimi *Keräsaari* on tõenäoliselt tulenenud sõnast *kerejä* 'kärjad'. 1977 liideti Keressaarega Kulli (ka Vembla) küla. Keressaare nime kandis ka lõuna pool Tartu vallas olnud väike küla (TMr), mis liideti 1977 Vilussaarega. – PP

KNAB; PTK I: 64

Keretü soo, koh *Keretü suu* Rõu, Urv – soo Võru maakonnas Rõuge ja Sõmerpalu vallas, 1868 *Kerreto Soo*, u 1900 *Kerreto Niit*. ⇒44B2 ♦ Soo Sõmerpalu, Vastse-Nursi ja Kärgula mõisa piiride nurgas on esimesi soid Eestis, kus Sõmerpalu mõis hakkas 1850. a-tel tegema plaanipärast metsakuivendust. Metsandusteemalises kirjanduses ongi juurdunud mõisaajast pärinev vanas kirjaviisis nimekuju *Kerreti*. Nime kohta ei ole teada, kas see tähistas esialgu kogu soomassiivi koos lõunapoolse rabaga või ainult madal soo maa-ala, kus Mustjõkke suubuvad Haki oja ja Matu oja. Kõik varasemad nimekujud leiduvad talukaartidel heinamaade nimedena selles piirkonnas. Nime päritolu on ebaselge. Isikunimevõrdlustest sobib Wiedemanni sõnaraamatus esinev naisenimi *Keret*: *Kereta*. Võimalik, et soo nimes kajastub hoopis nimeosis *kere* või ka *käre*, mis mõlemad näivad kuuluvat vanade maastikusõnade hulka. Tänapäevasest nimekujust erineva *käre* algupära korral on alusena mõeldav ka musträhni nimetus võru keeles *kärg*: *käre*. Siis on sellele liitunud *tu*-kohanimeliide, mis näitab millegi rohket esinemist paigas. Nimelõppu *-tu* on kasutatud ka maastikusõnadest kohanimede moodustamisel. – ES

EAA.2469.1.10244, L 3, 4; EAA.2059.1.807, L 62; ENE: IV, 469; VES: *kärg*; Wd

Kergatsi <-le>, koh *Kergätsi* ~ *Kergädsiq* <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1684 *Kergens Petri*, 1688 *Kergetz Petter*, 1758 *Kergitz Siem*, 1765 *Dorf Kergetse*, 1796 *Kergätse*. ⇒45A2 ♦ Külanimi põhineb talupoja lisanimel. Selle lähteks võib olla sõna *kergäts* 'kerglane inimene'. Aluseks võib olla ka kollektiivliitidega moodustatud nimi **Kerged-seq* lisanimest *Kerge*, vrd 1765. a kirjapanek. 1684. a nimekuju *Kergens* saksapärase omastavaga on tõenäoliselt kirjutaja tehtud mugandus. – ES

EAA.308.2.178; EAA.567.3.252:19, L 16p;

EAA.1268.1.401:69, L 65p; EAA.1268.1.403:200, L 172p; Roslavlev 1976: lisa 11

Kergu <'Kerku ~ -sse>, kirjak varem ka *Kärgu* Pjg – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas, mõis, sks *Kerkau*, ? 1500. a-tel *Kerko*, 1541 *Kerkow*, 1638 *Kercko*, 1839 *Kerkokülla*. ⇒22A3 ♦ Keskaajal oli Kergu mõis Saare-Lääne piiskopkonna toomkapiitli tulumaa, hilisemal ajal Kõnnu mõisa kõrvalmõis. 1920.–1930. a-tel eksisteerisid Kergu (Kärgu) alevik, asundus ja küla, mis 1970. a-tekstid olid kokku sulanud Kergu küllaks. 1977–1987 oli Kaisma osa. Kergu nime praegune kuju seostub sõnaga *kerk* 'kirik'. Sõna *kerk* 'kirik' ongi nime lähtekohaks pidanud M. J. Eisen. Siiski ehitati esimene kirik Kerku alles 1696. Nimi on vanem ja lähtub tõenäoliselt sõnadest *kerk*: *kergu* või *kärk*: *kärga* ~ *kärgu* 'põndak, kruusane või kivine kungas; kärestik'. Kergu piires on Kergu-Mäeküla (1938), põhjapiiril osaliselt Järve küla (1938) ja lõunapiiril osaliselt Kõrtsiküla (1938). Kergu vana küla jäi Sohlu küla taastamisel 1997 selle piiresse. – MK

BHO: 215; EAN; Eesti TK 200; Eisen 1913: 95; EMS: IV (18), 494–495; KNAB; Pärnumaa 1930: 473; Varep 1957: 56; ÜAN

Kerguta <-le> Jjn – küla Lääne-Viru maakonnas Tam-salu vallas (Einmanni ms), 1448 *Kyrckatey*, *Kyrckete*, 1686 *Kirkotakulla*, 1788 *Kerguta*. ⇒14B2 ♦ Oli 1977–1997 Vajangu küla osa. Tõenäoliselt on nime saanud Kirkota vasallisuguvõsa järgi, kelle valduses oli küla a-ni 1448. Suguvõsa nimi on pärit Keila khk Kerguta külast (↑Vanamõisa²). – FP

EAA.854.4.12, L 1; EAA.1.2.942:315, L 305p; Joh LCD: 431–432, 866; Taube 1911: 17

Keri¹ <-sse ~ -le> Pee – küla Järva maakonnas Koigi vallas (Huuksi ms), 1586 *Kierti*, *Kirre oder Kerti* (küla), 1726 *Kerry*, 1796 *Kerri*. ⇒14A4 ♦ XVII saj lõpul ja XVIII saj algul kuulus küla Huuksi mõisa alla. Keri nime etümoloogia on ebaselge. Kerivere (õieti Kärivere) puhul on L. Kettunen toonud vasteks *keri* 'rat-take'. Pigem on nime lähtekohaks isikunimi, *Kier(t)*, *Kehr* on esinenud isikunimena. Vrd Kerita. – MK

EO: 294; Mellin; Rev 1586: 78; Rev 1725/26 Jä: 121; Ungern-Sternberg 1912a: 39

Keri² <-le>, koh ka *Keri_saar* <-saarde>, kirjak varem ka *Kokskeri* Jõe – saar Harju maakonnas Viimsi vallas, 1623 *Kupcken*, *Kocxschaer* (Blaeuw), 1645 *Kougskär*, *Kougskiär*, *Koughskär* (Månsson; kaardil *Kucksker*), 1751 *Kokskar* (Homann), 1798 *Kärimaa*, 1893 *Kääri-maa* (Wd), 1923 *Kokseri* (*Kokskeri*); rts *Kockskär*, *Kokskär*, sks *Kokschär*. ⇒3A1 ♦ Eesti põhjapoolsem punkt. Saarel on tuletorn, mille ehitamist alustati 1718, alaliselt töötas see 1724. Eesti Keri pärineb rootsi nimest (vrd *skär* 'kari'), ent viimase algusosa päritolu on keerukam. XVII saj esinevad *Kougschär*, *Kaugschär* võiksid seostuda eesti sõnaga *kauge* (*Kaugesaar). Rootsi saarestiku *Kock*-algulisi nimesid on tõlgendatud sõna *kock* 'kukk; peenis' abil. Juba Blaeuw' merekaardi ajal oli saare seljandikul kivikuhil, mille kuju võis nime aluseks olla. Eelkõige kehtib see paralleelse vähendusliitidega esmamainingu *Kupcken* kohta. Nimi esineb sageli ka kujul *Koggskär* ja seda on seostatud sõnaga *kogg* 'hansalaev'. Kuid Keri pole üldse kogetaoline, pigem on tegemist hoopis kaugele asuva skääriga, kaugekariga. Vrd siiski lähedasi Eesti kohanimi mugandusi. Vrd Keri¹, Kerikutsi. – MJ

BHO: 244; Blomqvist 2000: 65–66; Eesti väikesaared 2009: 54–55; Gustavson, Malmsaar, Talström 1979: 38,

40, 41; Johansen 1951: 174; Puhk 1996: 112; Vilberg 1919: 2; Wieselgren 1951: 114–116, 119–120, 220; ÜAN

Kerikutsi <`kutsi ~ -sse> Rõu – paik (küla) Võru maakonnas Varstu vallas (Vana-Roosa ms), 1684 *Kericko Jahn*, 1765 *Dorf Kerkutse*, 1874 *Kerrekutzi*. ⇒44B4 ♦ Liideti 1977 Liguri külaga. Hajatalu on olemas olnud juba XVII saj, alles hiljem kujunes talurühm või väike küla. *tsi*-liide nime lõpus näitab, et tegemist võiks olla vanadele külanimedele iseloomuliku kollektiivliitega, kuid nime vanemat mainimist pole leida õnnestunud. Algusosa tähendus pole selge. Seda võiks võrrelda sõnaga *kerik* 'kirik'. Teine võimalus on kõrvutada *Käärrik-* või *Käärak-*alguliste nimedega. Silmapaistvalt mäginne, orgudest lõhestatud maa Kerikutsi talude ümber on sarnane pigem just viimastega. Vrd *Kääraku*, *Käärikmäe*, *Kääriku*. – ES EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:203, L 198p; EAA.2486.3.276.9, 39

Kerita <-le>, kirjak varem ka *Keriti-Kereme* Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Lõhavere ms), 1599 *Kieryta* (küla), u 1900 *Kepuma* (küla). ⇒23C4 ♦ Nii Kerita kui ka selle idapoolne osa Kereme ehk Keremi on mainitud 1599. Lähestikku asetsevate külade nimede algusosad on ühtlustunud, 1599 oli Kereme kirjas kui *Kareme*. Külad olid eraldi veel 1930. a-tel, ent 1945. a nimestikus esmakordselt koos (vigaselt *Kerika-Kere*). Nimede etümoloogia jääb ebaselgeks. Kerivere (õieti ↑*Käriveri*) puhul on L. Kettunen algusosa vasteks pakkunud *keri* 'rattake'. Tuleb mainida, et *Kier* ja *Kehr* on esinenud mehenimedena. Kerita küla nime esmamainingu järgi võib oletada algset pikka täishäälikut. – MK EO: 294; KNAB; P XVI: 197, 230

Kernu <`Kernu ~ -sse ~ -le> Hag – küla Harju maakonnas Kernu vallas, mõis. ⇒11B2 ♦ Kernu küla praegusel kohal moodustati 1977, kui liideti Jaani ja Niine küla, ajendiks nime ülekandmisele sai koolimaja ja külanõukogu keskuse paiknemine seal. Nimi pärineb Kernu mõisalt, mis praeguse asustusjaotuse kohaselt jääb u 3 km põhja Kohatu küla piiridesse. Kernu mõis (sks *Kirna*, 1689 *Halfwa Godzet Kohat eller Kirna*, 1732 *Kirno m.*) eraldati Kohatu mõisast 1637. Samal aastal on talupoegade nimistus Kohatu küla all mainitud *Kerno Matz* ja Kernu veski (*die Kirnische Mülle*). Nimi seostub oma päritolult teiste Kirna nimedega Eestis, hääldus *Kernu* on tekkinud kohaliku murde põhjal (*i* madaldumine *r-i* ees on seaduspärane). L. Kettunen oletab varasemaks vormiks **Kiruna*, mille esimene osis võib pärineda kas sõnast *kirju* või *kiruma*. Tõenäolisem on M. Kallasmaa seletus, mis tugineb keskülemsaksa sõnale *kürn* 'veski'. Nii Jaani (põhja pool, samanimelise talu järgi) kui ka Niine (lõuna pool) olid 1920. a-tel Haiba mõisa maadel kujunenud külade nimed. Vrd *Kirna*¹, *Kohatu*¹. – PP EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK S. 1637), lk 62–63; EO: 148, 294–295; Joh LCD: 455; Kallasmaa 2012a: 192; Thor-Helle 1732: 312

Kersalu [*`kersalu*] <`sallu ~ -sse> HMD – küla Harju maakonnas Keila vallas (Keila ms), 1392 *Kirczel*, 1436 *Kirtzelke*, 1477 *Kyssel*, 1562 *Kyrsele by*, *Kyrjala*, 1796 *Kirrisal*; erts *Kirsala*. ⇒1B4 ♦ 1392 kinnitas Clawes Kele poolteist adramaad vabatalupojale *Nitcze Bern-des szoene tho Kirczel*. Sellest arvatakse kujunenud olevat Kersalu küla. Hilisemal ajal on küla kuulunud Keila mõisa alla. Külanimes on vaheldunud järelosi-

senä *-selg* ja *-salu*. Nime algusosis liitub ilmselt Kiri-nimedega. – MK

BHO: 218; Hoppe 1997; Johansen 1951: 203–204; Mellin

Kersleti [*`kersleti*] <`letti ~ -sse>, kirjak varem *Kärsläti* Vor – küla Lääne maakonnas Vormsi vallas (Suuremõisa ms), rts *Kärslätt* [*`tšärr `slett*, *`kärr `slett*], erts *Kälet ~ Kählet*, 1540 *Kyrresleven*, 1565 *Kyrffveslett*, 1598 *Kirchiesletz by*, 1615 *Kirckslätt*, 1627 *Kyrkslätt*. ⇒9A3 ♦ Kersleti nimi on mugandatud rootsi nimest *Kärslätt*. Nimi on algselt kaheosaline, aga seda on raske tõlgendada. Järelosa tähenduses ollakse üksmeelsed, see lähtub sõnast *slätt* 'tasandik'. Tõsi, 1540. a alamsaksa kirjapanija on selle ekslikult sidunud sõnaga *leven* 'elu'. Algusosa tähenduses ollakse eri meelt. C. Russwurm, P. Johansen ja E. Lagman peavad kogu nime siirdnimeks Soome Uusimaalt, mis tuli kaasa rootsi ümberasujatega, nagu ka Borrbj, Förby ja Saxby puhul Vormsi Västervackanis. Padise kloostril oli maid Soome Uusimaal, sh *Kyrkslätti*, 1335–1407. Soomes on vallanimi *Kyrkslätt* (sm *Kirkkonummi*) juba 1330 kirja pandud kujul *Kirke-slæth*, *Kyrkioslæth*. Lagmani järgi on *Kyrkslätt* vormsi-laste suus muutunud järgmiselt: *kyrk* > *kärk* ja *slätt* > *hlät* ning *k* on kaashäälikute vahel assimileerunud kujule *Kählet* või *Kälet*. Mainitagu, et *kärr* tähendab rootsi keeles sood. P. Wieselgren soovib hüljgab siirdnime teooria ja üritab seletusi leida taimenime-tustest, viidates mh ürdile *körvel*, vanarootsi *kirvil*, *kyrvil* 'aedharakputk', mis küll koha peal esineb, aga mida tuntakse seal teistsuguse nimetuse all. Vrd Borrbj, Saxby. – MB

Huldén 2001: 261, 264, 271; Johansen 1951: 133, 240, 274–276; Kerkkonen 1945: 8–11; Lagman 1964: 34, 36, 40; Russwurm 1855: I, 38, 106–107; Wieselgren 1962: 85–94

Keskküla¹ [*`kesk_küla*] <`külla ~ -sse> Kir – küla Lääne maakonnas Martna vallas, mõis, sks *Keskküll*, 1534 *Groodt Keszkküll*, *Klein Keszkküll* (külad), 1539 *Keskküll maior*, *Keskküll minor*. ⇒20C2 ♦ Varem kaks küla, suur ja väike. Väikesest arenes XVIII saj välja ↑*Kasari*, suurest Keskküla mõis. Mõisa täpne tekkimisaeg pole teada, 1798 on ta mõisana Mellini kaardil (*Gr. Keskküll*). 1920 a-test asundus (ajuti kirjas külanä), al 1977 küla. Nime lähtekohaks on *kesk* 'keskmise'. Vrd *Keskküla*². – MK

BHO: 221; Stackelberg 1928: 134, 135

Keskküla² [*`kesk_küla*] <`külla ~ -sse> Vig – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Velise ms), 1712 *Keskküll* (küla), 1726 *Keskell Ado*, *Keskküll Hindrich*, *Keskküll May* (talupojad Velise mõisa all), 1798 *Keskküll* (küla). ⇒21B2 ♦ 1977–1997 oli Velise osa. Nimi lähtub sõnast *kesk* 'keskmise'. Vrd *Keskküla*¹. – MK BHO: 221; EAA.3.1.448:366, L 615; Mellin; Rev 1725/26 L: 65

Kesklahe [*`kesk_lahe*] <`lahte ~ -sse>, kirjak varem ka *Kesk-Lahe* Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Alatskivi ms), 1584 *Kiesi Lacht*, 1601 *Kesche Lacht*, 1740 *Kesklahhest*, 1758 *Middelachtest*. ⇒26C3 ♦ Kesklahe küla eraldati 1997 Riidma külast. XX saj on seda harva külaks peetud, 1920. a-teni oli seal Kesklahe karjamõis. Nimi viitab ilmselt piklikule Lahepera järvele, mille keskkaldal, Lahe ja Lahepera vahel, küla asub. – PP

KNAB; PA I: 154; PTK I: 65; Rev 1601: 7

Kesklinn [ˈkɛskˌlɪnn] <ˈKeskˌlinna> – Tallinna linnaosa. ⇒1B2 ♦ Kesklinn on mitme Eesti linna keskse osa tavaline nimetus, Tallinnas on sellenimeline linnaosa ametlikult moodustatud 1993. Enne linnaosade moodustamist jagunes Tallinn neljaks linnarajooniks, mis viimati kehtinud nimede järgi olid Idarajoon (1945–1991 Mererajoon), Lõunarajoon (1974–1991 Lenini rajoon, eraldati varasemast Keskrajoonist), Läänerajoon (1945 Kesklinna rajoon, 1961 Keskrajoon, 1974–1991 Oktoobri rajoon) ja Põhjarajoon (1945 Kopli rajoon, 1946–1991 Kalinini rajoon). Kõik need rajoonid hõlmasid ka osi praegusest Kesklinnast. 1940. a-ni jaotati Tallinn kuueks nummerdatud linnajooks. Kesklinna linnaosa asumid on ↑Aegna, ↑Juhkentali, ↑Kadriori, ↑Kassisaba, ↑Keldrimäe, ↑Kitseküla, ↑Kompassi, ↑Luite, ↑Maakri, ↑Mõigu, ↑Raua, ↑Sadama, ↑Sibulaküla, Südalinn, ↑Tatari, ↑Torupilli, ↑Tõnismäe, ↑Uus Maailm, Vanalinn, ↑Veereni ja Ülemistejärve. – PP KNAB; Tallinna asumid 2013: 15–17

Keskranna [ˈkɛskˌranna] <-le> Ans – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kaarma-Suuremõisa ms), 1645 *Keßk Rande Hinz*, *Kesck Rande Hanß*, 1798 *Keskranna*. ⇒52C1 ♦ Keskranna küla eraldati 1997 Mändjala külast; varem kuni 1930. a-teni oli ta kokku arvatud Järve küлага (Järve-Keskranna). Nimi lähtub sõnast *kesk* 'keskmine' + *rand* : *ranna*. Tege mist võib olla variatsiooninimega, sest Suurna nime algkuju on ilmselt **Suureranna*. Vrd Suurna. – MK KNAB; SK I: 97

Keskvare¹ [ˈkɛskvɛrɛ] <-ˈverre ~ -sse> Mar – küla Lääne maakonnas Martna vallas, mõis, sks *Keskfer*, XVI saj *Keskefer*, 1591 *Käskfäre* (küla), 1798 *Käskfer* (mõis). ⇒20B1 ♦ XVI saj oli küla Haapsalu toomhärä tulumaa, XVII saj kuulus Keskvare mõis Haapsalu krahvkonda. 1726 oli Keskvare mõisa all kaks küla, Keskvare ja Kesu. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Keskvare nimega vrd *kesk* 'keskmine'. Küлага on 1977 liidetud Aruküla (1798 *Arrokül*, u 1900 *Арокуля*). Vrd Keskvare², Keskvare³. – MK

BHO: 221; EO: 319; KNAB; Mellin; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:163, L 162

Keskvare² [ˈkɛskvɛrɛ] <-ˈverre ~ -sse>, koh *Kesvere* Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Eikla ms), 1645 *Kesckfer*, 1798 *Kesckfer*. ⇒50B3 ♦ 1977–1997 oli Piila osa. Võimalik, et Saaremaa Keskvare nimed on siirikud mandrilt. Vrd Keskvare¹, Keskvare³. – MK EAN; KNAB; SK I: 97

Keskvare³ [ˈkɛskvɛrɛ] <-ˈverre ~ -sse> Pöi – küla Saare maakonnas Põide vallas, mõis, sks *Keskfer*, 1645 *Kesckfer*, 1798 *Kesckfer* (mõis). ⇒51C2 ♦ XVII saj oli küla Kõrkvere vakuses. Keskvare mõis rajati tühjadele talumaadele ning eraldati Uuemõisast ajavahemikus 1715–1731. 1920. a-test asundus, 1977–1997 oli Kanissaare osa, al 1997 Keskvare küla. Nimi võib olla variatsiooninimi, vrd Tagavere Jaani khk-s. Vrd Keskvare¹, Keskvare². – MK

BHO: 221; EAN; EM: 124; KNAB; SK I: 97

Kesse [ˈkɛsse] <ˈKesse>, kirjak varem ka *Kesselaiu* Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas Kesselaiul (Kesselaiu ms), u 1900 *Kece* (küla). ⇒19B3 ♦ 1977–1997 oli arvatud Lalli küla alla. Muhus on Kesse talusid registreeritud XVI saj lõpust mitmes külas. L. Tiik on need nimed tuletanud isikunimede *Kasper*, *Caspar*

mugandist. Vähemalt hilisemad talu- ja lisanimed näitavad päritolu Kesselaiult. Vrd Kesselaid. – MK

EAN; KNAB; SK I: 97; Tiik 1977: 287

Kesselaid [ˈkɛsseˌlaid], koh ka *Kesse* <ˈKesse, -s>, kirjak varem ka *Kessulaid* Muh – saar Saare maakonnas Muhu vallas, 1782 *Kesse laid*; sks *Schildau*, rts *Sköldö*. ⇒19B3 ♦ Kesselaid moodustas hiljem omaette mõisa, mis eraldati Võllast ajavahemikus 1782–1795. Saksa ja rootsi nimi tulenevad vastavalt sõnadest *Schild* ja *sköld* 'kilp'. Vrd Kesse. – MK

BHO: 540; EM: 123; Hupel 1774–1782: III, 405; SK I: 97

Kestla [ˈkɛstla] <ˈKestla ~ -sse> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Aseri vallas (Purtse ms), 1241 *Kectelæ* (küla), 1472 *Kectel*, 1583 *Kestil*, 1694 *Kechtel*, *Kestill*. ⇒6B3 ♦ Küla on XVI saj-st jagunenud kolme ossa, mis üldjoontes peegelduvad XX saj nimesdes Kestla, Kestla-Ahu (u 1900 *Кестла-Ахо*, juba 1732 olid Kestlas talupojad *Aho Mart* ja *Aho Lauri Jahn*) ja Kestla-Oidu (u 1900 *Кестла-Оүдо*). 1977 liideti need kokku Kestla küläks. Nime kirjanekuis vahelduvad nime keskel *h* ja *s*. L. Kettunen märgib, et alal tuleb häälikumuutust *ht* > *st* ette vaid hajusalt. Nimest moodustatud algvorm olnuks tema järgi **Kehtela* või **Kehtelä*, mida ta kõrvutab oletusliku isikunimega **Kehti-nen*. Vana *la*-liitelise külanime algusosana oleks isikunimi eeldatavgi. Siiski on 1732 märgitud külanime korra ka *Keskull*, kuid see võib olla kantselleietimoloogia. Vrd Kehtna. – MK EAA.2.1.469: 878, 881, L 878p, 881p; EO: 75; Joh LCD: 422, 423; KNAB

Kesu¹ <-sse> Rid – küla Lääne maakonnas Martna vallas (Keskvare ms), 1589 *Kesse*, 1598 *Kesso by* (küla), 1798 *Käso*. ⇒20A1 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Ehmja osa. Nimega võib võrrelda sõnu *kesu* 'vilets' või *kesu* 'sõkal'. Vrd Kesu². – MK

EAA.1.2.937:74, L 74; EAN; KNAB; Mellin; Saaga:

Originalet av Jakob Koits regestverk. Del 1, K:14

Kesu² <-sse> Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas (Vana-Vigala ms), 1505 *Keso unter Pall*, 1528 *Keso*, 1798 *Kesso*. ⇒21A2 ♦ Küla kuulus algelt Loodna mõisa alla, 1528 läks üle Vana-Vigala mõisale. 1977–1997 oli Ojapere osa. Kesu nimega võib võrrelda sõna *kesu* 'vilets', 'sõkal'. L. Kettunen on nime võrrelnud sõnaga *kesa*, soome *kesanto*, *kesä* 'suvi'. Vrd Kesu¹. – MK

BHO: 222; EAN; EO: 227; KNAB

Ketneri [ˈkɛtnɛri] <-sse> Ote – küla Tartu maakonnas Nõo vallas (Pangodi ms), 1749–1762 *Kettneri Ewert*, 1749–1762 *Ketneri Wanna Ewert*, *Ketneri Noor Ewert* (talupojad), 1813 (*Gesinde*) *Ketneri* (talu). ⇒39A1 ♦ XVIII saj keskpaigast alates on mainitud allikates talupoega, kelle lisanimi on olnud Ketneri. XIX saj algul on mainitud Ketneri talu, 1922 *Kukipea-Ketneri* küla. Kukipää on olnud talurühm Ketneri küla lõunaotsas. Ametlikus nimekirjas on Ketneri küla hiljemalt 1945, varem on olnud nähtavasti Laguja osa. Veel üks Ketneri talu on olnud Kambja Uhti külas, mille kohta on öeldud, et see on saadud omaniku endisest nimest. Nimesde aluseks võib olla kas saksa lisa- või perekonnanimi *Kettner* 'ketitegija, ketisepp' või sõna *Kätner* 'saunik, pops'. – MF

EAA.1260.1.9:5, L 6p; EAA.1260.1.9:270, L 271;

EAA.1260.1.11:60, L 58p; KN; KNAB; Lexikon der

Familiennamen 2008: 338

Kibaru <-le> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Vastemõisa ms), 1684 *Kyivaro Maddis* (talupoeg Vastemõisas), u 1900 *Kusapo* (talude rühm). ⇒23A4 ♦ Külana nimetatud 1922. a rahvaloenduse materjalides. Nime algkuju on tõenäoliselt **Kiviaru*, mis oli muutunud talupoja lisanimeks ja talunimeks ning sealt külanimeks alles XX saj. Kivaru ja Kibaru esinevad talu- ning külanimena ka mujal Eestis. Kibaru küla alla on varem arvatud Hüpassaare metsavahitalu, mis asus Kuresoo idaservas soosaarel (XVIII saj *Upasare*, 1826 *Üppasare*). Praeguste piire järgi on see Karjasoo külas. – MK

EAA.567.3.99:20, L 19p; EAA.1865.3.257/5:122, L 120p; ENE-EE: III, 531; EO: 185; KNAB

Kibeküla [*kibe_küla*] <-külla ~ -sse>, koh *Kibe_küla* Pst – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Holstre ms), 1839 *Kibbi*, 1840 *Kibbe* (talu Pirmastu karjamõisa alal). ⇒30C2 ♦ Külana mainitud 1939. Külanimi tuleneb tõenäoliselt talunimedest vahendusel talupoja lisanimest. Lisanimi Kibe on Holstres esinenud juba XVII saj (*Kibbe*), XVIII saj lõpus olid Holstre mõisas väga levinud lisanimed kujul *Kibbe*, *Kibbi* ja *Kippi*. Lisanimi võib lähtuda omadussõnast *kibe*, ent ka läänemurdeomajulisest sõnast *kibi* 'kivi'. Kibeküla põhjapoolset osa, mis jääb Viljandi kihelkonda, on varem nimetatud Kábikülaks. – MK

EAA.1865.3.209/3; EAA.2072.3.12a, L 1, foolio I; ERA.14.2.719 (Holstre vallavalitsuse 8. VI 1939 koosoleku protokoll nr 7); KNAB; Rev 1638 II: 66; Rücker

Kibena <-le>, rahvak varem ka *Kibene_`mõisa ~ Kibeme_`mõisa* San – küla Valga maakonnas Puka vallas (Puka ms), 1949 *Kubena* (küla). ⇒38B2 ♦ Kibena on olnud Puka mõisa sepakoht, nagu näitab 1903. a kaart. Varasem rahvakeelne nimi Kibenemõisa pärineb XX saj algupoolelt ja on pilkavat laadi. Nimi viitab sepatööle ja selle aluseks on lõunaeesti sõna *kipen* : *kibena* ~ *kibene* 'tulesäde, kübe'. Kibenaga on 1977 liidetud Konna (1970) ja Linnamäe (1970) küla. Viimase alal paiknes Pringi mõisa Mägimõisa karjamõis (sks *Berghof*). Vrd Tolkuse. – MF

EAA.2469.1.682, L 1; EMS: III (11), 26–27; EVK; KN; KNAB

Kibissäär [*kibis_`säär*] Kse – saar Lääne maakonnas Hanila vallas, 1855–1859 *Kubvu* (saar). ⇒19C4 ♦ Saar Pivarootsi lahes. Nimi on säilitanud murdepärase häälduskuju *kibi*, *kibine* : *kibise* 'kivi, kivine' + *säär* 'neem, maanina'. Rööpnimed on Kivisaar, Kivilaid. – MK

EAA.298.2.71, L 7; KNAB

Kibru <-le> Ris – paik (küla) Harju maakonnas Padise vallas (Vihterpalu ms), erts *Kivra*, *Kiverbyn*, 1565 *Klene Kibbro*, *Grot Kibro*, 1598 *Klen Kybber*, *Grott Kibber*, 1615 *Stoor och lille Kibber*. ⇒10B1 ♦ Oli varem kahes osas: Suur-Kibru (erts *Stora Kivra*) lääne pool ja Väike-Kibru (erts *Lilla Kivra*) ida pool. 1977 liideti esimene Alliklepa, teine Vintse külaga. P. Johansen on külanimega samastanud 1402 *Kubbernes*, *Kubbernisse*, 1438 *Eskil van Kubber*, kuid need on tõenäolisemalt ↑Keibu lähedal olnud Kobru küla mainingud. Johansen on kaks küla segamini ajanud. Kibru nime aluseks võiks olla *kiber* : *kibru* (*kipr-*) 'korts, kurd'. Vrd Kobru. – MK

EAA.1.2.934:196, 197, 396, 397, L 194, 194p, 392, 392p; EAA.1.2.938:5, L 3p; EAN; Hoppe 1997; Johansen 1951: 230; KNAB; Lagman 1964: 61–62

Kibuna <-sse> Nis – küla Harju maakonnas Kernu vallas (Laitse ms), 1565 *Kivioneby* (küla, kus elasid *Martt Kiuian* ja *Jurgen Kiuian*), 1620 *Kyffyonne by*, 1689 *Kibonaby*. ⇒11A2 ♦ XVI saj kuulus küla Harku lääni Laitse vakusesse, XVII saj alguses Ruila mõisa alla ja hiljem Munalaskme mõisa alla. Veel hiljem loeti küla Laitse mõisa järgi. Külanimi on olnud kaheosaline **Kivihoone*, kus teist silpi algav *v* on läänemurdepäraselt muutunud *b*-ks ja *hoone* on muutunud (*u*)*na*-ks. Lisanimena tulebki nimi paarkümmend aastat küla esmamainingust varem esile Läänemaal Koongas: *Kivihone Iacob*. Kibunaga on liidetud osa Metsakülast (ka Metsküla, 1913 *Метскюла*). – MK

Almquist 1917–1922: 287; EAA.1.2.931:138, 140, L 131, 133; EAA.1.2.940:647, L 635p; KNAB; Stackelberg 1928: 153

Kibura <-sse> Mlh – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Kõima ms), 1601 *Kibur*, 1604 *Kibberby*, 1662 *Kiebora Kiella*, 1797 *Kibbora*. ⇒20C3 ♦ 1977–1997 oli Kurese küla osa. L. Kettunen peab võimalikuks, et Kibura nime lõpp *-ra* tuleneb osisest *-vere*, kuid kirjapanekuis ei ole sellest märke. Vrd *kibur* : *kibura* 'kidur'. – MK

EAN; EO: 313; KNAB; Rev 1601: 168; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1604:5, SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1662:6

Kidaste <Kidaste ~ -sse> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1565 *Kitas*, *Kyttus*, 1635 *Kidasz*, 1798 *Kiddas*; rts *Kitas*. ⇒48A1 ♦ P. Ariste rekonstrueerib lähtevormiks **kitaisten* ja esitab sõna *kida* 'kiud, eriti lihakiud', 'konks'. Aristele lähedale jääb ka L. Kettunen, kellele Kidaste lähtekoht on perekonna- või sugunimi, võrdluseks soome perekonnanimi *Kitunen*, mitm om *Kitusten*, ja *kida*, *kidu*. E. Lagman peab nime päritolu teadmatuks, võimalik on eesti algupära. M. Meristo esitab kaks võimalust: nime eesti päritolu korral **Kütiste* (juba C. Russwurm toob võrdluseks eesti *küttisema*) ja rootsi päritolu korral ka juba Russwurmilt tuntud rootsi sõnast *kyda* 'lehm'. Vrd Kiduspe. – MK

Ariste 1938b: 33; EO: 7; HK: 80; Lagman 1964: 68; Meristo 2001: 13–14; Russwurm 1855: I, 86

Kidise <-sse> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Mõtsu ms), 1478 *Kideszoll*, 1542 *Ian Kiddin* (üksjalg), 1726 *Kiddise Jahn*, 1798 *Kittis*. ⇒27B1 ♦ Võimalik, et algne oli loodusnimi, vrd *kidihein*, *kidehein* 'kukehari', *kide* 'köhn, kidur'. Nime järelosa võis olla algselt *salu*. – MK

EMS: III (11), 38, 39; LGU: I, 524; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 128; Stackelberg 1928: 160

Kiduspe <-le>, kirjak varem ka *Kiduspäe* Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1565 *Kyttwspä by*, *Kyttus Gregis*, 1620 *Kitaspä*, 1798 *Kidduspä*. ⇒47B3 ♦ P. Ariste rekonstrueerib lähtesõnadeks **kituisa* (**kitaisa*) + *pää*, vrd *kiduma*, *kidur* : *kidura*, soome *kitu* : *kidun*. L. Kettunen esitab ekslikud aastaarvud ja Aristet korraates võrdleb nime Kidastega, esitades arvamuse, et *pää* võiks olla ka rts *by* 'küla' teisend. L. Tiik aga võrdleb külanime Saaremaa **Kütispega*, jõudes seisukohale, et Hiiu-maa külanimi pole võrreldav *kidu*-tüvega, vaid nime lähtekohaks on *kütus* või *kütis*. Küsimus on siis selles, millist eestirootsi häälikut tähistas varasemate kirjanekute *y*. L. Tiik arvab, et nimi võis Hiiumaale jõuda Saaremaalt, kus nimi näib olevat hävinud.

Nimelooliselt võib Tiigi oletus paika pidada, Saaremaalt on registreeritud 1453 *Tyleke Syn is tho Kyttispell eyn bur*. Rahvapärinus seostab külanime metsiku kibuvitsa nimetusega *kiduspuu* (Rei). Kiduspe idaosa tuntakse Saralde nime all, nimi pärineb küla- või talunimest (1655 *Sare Põldo Jürri*). – MK

Ariste 1938b: 33; EO: 7; HK: 80–81, 220; SK I: 158; Tiik 1966: 553

Kihelkonna¹ <-le> Khk – alevik Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Kihelkonna krkms, Rootsiküla ms), 1627 *Kulkon* (sadam). ⇒49B4 ♦ Alevik on tekkinud kiriku juurde XIX saj lõpul. Pärast 1940. a-id oli ametlikus nimekirjas ka Alevi küla nime all, 1977 sai uuesti Kihelkonna alevikuks. Aleviku idaotsas on Alutaguse, mis 1930. a-teni on olnud omaette küla (1691 *Allentacke Küllast*). Aleviku piiresse jääb ka endine ↑Rootsiküla mõis. Vrd Kihelkonna². – MK

BHO: 225; ENE: III, 527; KNAB; SK I: 21

Kihelkonna² <-le> Khk – kihelkond ajaloolisel Saaremaal, sks *Kielkond*, u 1200 *Kiligunde*, 1235 *Kylegunde*, 1645 *Kylekund*. ♦ Kihelkond, mis haaras ka hilisema Mustjala khk aladid, oli keskajal jaotatud ordu ja Saare-Lääne piiskopi vahel. P. Ariste on rekonstrueerinud nime algkujuks **kihlakonta*. Kihelkonna on terminnimi, põhjenduseks on arvatud, et see oli esimene kihelkond Saaremaal. – MK

Ariste 1938a: 94; BHO: 225; SK I: 98

Kihlepa [*'kihlepa*] <-leppa ~ -sse>, koh hrv *'Kihleba ~ Kihleva* Aud – küla Pärnu maakonnas Audru vallas (Võlla ms), 1500. a-tel *Kihlema* (mõisake), 1624 *Kyhlema*, 1797 *Kihlepä*, 1839 *Kihleppkülla*. ⇒28A2 ♦ Nime on võimalik analüüsida *Kihle* + *pa* < *pea*, viimane on asendanud varasema *maa*. L. Kettunen on pidanud *Kihle*-osist sõna *kihl* : *kihla* 'pant, kihlvedu' mitmuse omastavaks, kusjuures sel puhul oodatavat tugevat astet ei pea ta sõnaühendi puhul kohustuslikuks. Tänapäeval on siiski tugev aste valitsev. Kihlepa põhjaosa tuntakse õigeusu kiriku järgi Uruste nime all (vrd seal 1684 *Uroße Hans*). Vrd Kihlevere. – MK

BHO: 226; EAA.308.2.218:146, L 143p; EO: 277; KN;

Mellin; Rev 1624 PL: 31; Väre 1957: 56

Kihlevere <-verre ~ -sse>, kirjak varem ka *Kihlivere* Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas, mõis, sks *Kichlefer*, 1241 *Kyllæuæra* (küla), 1363 *Kylevere*, 1586 *Kyliwer*, *Killifer*, 1782 *Kiglefer* (*Kichlafer*) oder *Köndes*. ⇒5A4 ♦ Mõis, mis varem oli ehk Kõnnaste nime kandnud (sks *Köndes*), nimetati Kihlevereks u 1700. Põline Kihlevere küla mõisastati XVIII saj täielikult. 1920. a-test Kihlevere asundus, al 1977 küla. L. Kettunen on *vere*-lõpulise nime algusosa seostanud sõna *kihl* : *kihla* 'pant, kihlvedu, leping' mitmusevormiga, sõna algseks tähenduseks peab ta pantvangi. Kõnnaste küla (1241 *Köndos*) oli müüdnud juba 1542 Hõbeda mõisale. Külanime lähtekohaks on *könd* : *kõnnu*. Tänapäeval moodustab Kõnnaste Kihlevere ja Hõbeda küla piiriala Ojaveski oja läänekaldal. 1977 liideti Kihleverega Karjametsa (1922), mis tekkis Undla mõisa kirdesopis oleva karjamaa kõrvale Hõbeda mõisa maale. – MK

ENE-EE: IV, 489; EO: 23, 277; Joh LCD: 444, 462;

KNAB; Tammik 2003: 384

Kihme <-le> JMd – küla Järva maakonnas Roosna-Alliku vallas (Roosna-Alliku ms), 1564 *Kinbecke*, 1637 *Kimia*, 1648 *Kimbye*, 1716 *Küchmia*, 1898 *Kuxme*. ⇒13C3 ♦ 1950. a-tel jagati Kihme küla halduspiiri-

dega kaheks, läänepoolne osa liideti 1977 Kaalepiga. Kihme nime lähteks võib oletada **Kihmoja* (vrd *kih-mama* 'ahnelts jooma'). Varasemad kirjapanekud on alamsaksakeelsed, kuid nime lõpp oli sama tähendusega (*becke* 'oja'). Juba XVII saj-ks oli eestikeelne lõpp *-oja* lühenenud ning *n* asendunud *m*-iga. Alles XIX saj lõpust on teada *e*-lõpuga nimekujud. Küla lõunaosa kandis veel XX saj algul Härjapea küla nime (1564 *Suicke*, 1648 *Hernipehe*, 1694 *Sucka* oder *Heriapäh*); 1920. a-tel nimetati see Kihme I külaks ning põhjapoolne Kihme II külaks. – FP

Bfl: II, 615; EAA.1.2.933:25–26, L 25, 26;

EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 177;

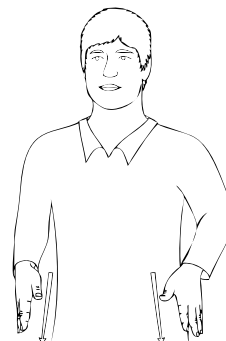
EAA.3.1.450:90, lk 167; EMS; ERA.2529.1.5:3; ERA.T-6.3.687; KNAB; Ungern-Sternberg 1912a: 146

Kihmla [*'kihmla*] <-sse> HJn – küla Harju maakonnas Anija vallas (Raasiku ms), 1241 *Kiumbala*, 1491 *Kemel*, 1524 *Kemekul*, 1621 *Kembla*, 1637 *Kichmala*, 1871 *Kiimla*. ⇒3B4 ♦ Kuulus XV saj Padise klost-rile, 1491 müüdi aga lahustükina Anija mõisnikule Soiele. Sellest tuli tüli, 1522 ostis klooster küla tagasi ja sestpeale oli küla Raasiku mõisa all. Varaste nime-kujude järgi võib olla tegemist *la-*, 1524 ka *küla*-lõpulise nimega. Nime algusosa päritolu on ebaselge. Kihmlaga on 1977 liidetud Uusküla (1564–1565 *Uskyle by*, 1690 *Uhskylla By*, 1798 *Uskülla*). – MJ

Bfl: I, 376; BHO: 224; EAA.1.2.931:236, L 229;

EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 77; EAA.1.2.C-III-31; EAA.1.2.C-III-40; Joh LCD: 436–437; LCD: 46r; Mellin; Schmidt 1871

Kihnu <' Kihnu ~ -sse> Khn – saar Pärnu maakonnas Kihnu vallas, 1386 *Kyne*, 1518, 1530 *Kyna*, 1544 *Kyne*;

Kihnu viipenimi. Kohamärk osutab Kihnu naiste triibuseelikule.

Kihnu saar Pärnumaa kaardil. XVII saj II pool. EAA.308.2.15.

rts *Kynö*, erts *Kin* [kiin], sks *Kühnö*, läti *Ķīļu sala*. ⇒27C4 ♦ P. Ariste on nime tuletanud eesti sõnast *kihn* 'pähklitupp, vilja kesi, ussi kest'. L. Kettunen toob nimele järgmised vasted: *kihn* : *kihnu* 'pähklitupp', *kihne* 'hapukas, hapu', *kihnus*, *ihnus* 'kitsidus', soome *kihnu* 'hõõrumine, kitsidus'; 'pikatoimeline, aeglane inimene'. P. Nurmekund on esitanud nimele vasteiks eesti *küüs* : *küüne* ja *küna*, mida P. Ariste on kritiseerinud. K. Pajusalu on nime võrrelnud soome kohanimega *Kihniö*, mille lähtekohaks on isikunimi, taustal V. Nissilä järgi tegijanimi *kihniä* ~ *kihnijä* tegusõnast *kihnata* 'hõõruda; käia või teha midagi vaevaliselt' või sõnast *kihnu* 'aeglane, saamatu inimene'. Isikunimi või elanikke iseloomustav nimetus olekski seniseist usutavam nimeseletus. – MK

Ariste 1938a: 95; EO: 157; Nurmekund 1937: 176;

Nurmekund 1939: 41–47; SPK: 158

Kiia <-sse> Kei – küla Harju maakonnas Saue vallas (Vääna ms), 1241 *Kienkylæ*, 1386 *Kyenculle*, 1523 *Kiakull*, 1796 *Kiakül*. ⇒2A4 ♦ Kiia küla moodustati taas 1977, liites Peetrikindluse ja Peetrimõisa taasi ning Saue valda jäänud Vahi küla osa, nimi taas-elustati varasemate ürikute põhjal. Kiia nimele on P. Johansen võrdluseks toonud soome isikunime *Kiia*. Põlisküla, mis asus maantee ääres jõekese kaldal, ühendati 1765 kõrval oleva *Karna või *Kaarna külaga (1241 *Carvanal*, 1325 *Karneval*, hiljem *Karnall*, 1712 *Karnakül*). Mõlemad külad mõisastati ajavahemikus 1772–1782, maadele rajati Vääna mõisa kõrvalmõis Peetrimõisa (sks *Peterhof*). 1920. a-tel tekkisid kõrvalmõisa maadele uued külad Peetrimõisa (ka Peetri-Mõisaküla) ja Peetrikindluse (ka Peetri-Kindluseküla). 1939 on nende kõrval mainitud veel Mõhku, mis tekkis talupoegade ümberasustamisega võsamaadele. Algselt olnud Mõhku talu nimi (1844), praegu kuulub Mõhku Kütke küla piiridesse. – MK

BHO: 448; Eesti VP; EVK; Joh LCD: 412, 427; KNAB;

Põldmäe 1993: 33

Kiideva <Kiideva ~ -sse>, elanikud 'kiitlased Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas, mõis, sks *Kiwidepäh*, 1671 *Kidipe*, 1688 *Kiwidepéh* (mõis), 1782 *Kidepéh*. ⇒19C2 ♦ Kiideva mõis on rajatud Rootsi ajal (teateid 1614). 1920. a-test tekkis mõisa maadele asundus, mis 1970. a-tekst oli külaga liidetud. Mõisanimi tuleneb sõnähendist *kividepea*, mis võis olla loodusnimi. Mõisast lõunas ranna ääres olevat vana Kiideva küla nimetatakse rööpselt Kalakülaks (1871 *Kallamehhekiilla*). Kiideva loodeosas on Lopi (vrd 1722 Sinalepa mõisa all karjus *Loppi Jürri*, 1913 *Loppi küla*), mis 1920.–1970. a-tel moodustas paarisküla Koidu külaga (↑Koidu²). – MK

BHO: 233; EAA.858.2.1928; EM: 88; KNAB; Rev

1725/26 Lå: 151; Saareste 1924: 63; Schmidt 1871

Kiidi <-le>, koh <päale> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Vastse-Nursi ms), 1588 *Kidi Mart*, 1638 *Kydo Pustus*, 1923 *Ala-Kiidi*, *Mäe-Kiidi* (talud). ⇒44C2 ♦ Kiidi küla moodustati 1997, enne seda oli Mustahamba osa. 1638 on nimetatud *Kydo* ja *Mellela* puustust, kuhu on rajatud uus karjamõis. Tänapäeval leidub Kiidi külas Mällätiigi talu, mis lubab kõhklevalt väita, et tegemist on sama kohaga. Mainitud karjamõisat 1684. a kaardil pole ja kui XIX saj on piirkonda tekkinud Vastse-Nursi mõisa talud, on need saanud uued nimed: Saarniidü, Sika-

mõtsa, Sisaski. Kohavorm *Kiidi pääle* viitab, et kohta on kaua tajutud looduskohana, maa-alana Nursi ja Rõuge piiril. Kiidi nime päritolu on hämar. Lihtsaim võrdlus oleks Kiido talud mujal Võrumaal, Kiida talu Saaremaal, Kito küla Setomaal (eesnimest *Nikita*). Vrd Kiidjärve. – ES

EAA.308.2.178, L 1; PA I: 37; Rev 1638 I: 196; SK I: 99;

ÜAN

Kiidjärve [`kiid_järve] <-le> Võn – küla Põlva maakonnas Vastse-Kuuste vallas, mõis, sks *Kiddijerw*, 1521 *Kidierve*, 1582 *Kidra*, 1638 *Kidigerf kylle*, 1684 *Kyd-Jerw* *Kylla*, 1714 *Kidjerwelt* (alaltütlev), 1758 *das Private Guth Kidijerw mit Korrofer*, 1782 *Kidijerwe oder Kidijerw und Korrofer*, 1797 *Jerwe*, 1839 *Jerweküll*, 1923 *Järve* (küla), *Kiidjärve* (asundus), 1925 *Järve (Kiidjärve)*. ⇒40A1 ♦ 1521 on kohta mainitud Kambja khk mõisa *Ottes* (hilisem Vana-Kuuste mõis) alla kuuluvana, 1582 kuulus Ahja mõisale. J. Simm väidab L. Strykile toetudes, et küla eraldati Kuuste mõisast pärandi jagamisel 1698. Mõis eraldati 1726 Vana-Kuuste mõisast. Pärimuse kohaselt asunud mõis algul 1,5 km lõunaedelas endise Lambi (koh *Lampe*) karjamõisa kohal, mis likvideeriti XIX saj algupoolel. XVIII saj on mõisat mainitud koos Koorverega. Küla on XVIII saj lõpust kutsutud Järve külaks, XVIII–XIX saj ka Järvevere (1793) ja Ülejärve (1834) külaks. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele Kiidjärve asundus, mis 1940. a-tekst sulandus Järve küllasse; Järve nimetati 1977 Kiidjärve külaks. Varaseim etümoloogia pärineb M. J. Eisenilt, kes toetub Wiedemannil leiduvale sõnale *kidi* ~ *küdi*, mille erinevate tähenduste hulgast peab ta loomulikumaks 'jäakülm, kiviköva'. Järvenime puhul võib see tõesti olla nii. Ka Simm püüab järvenime eesti keele põhjal seletada. Sõna *kiit* : *kiidu* ei sobi tähenduslikult, *kiid* : *kiiu* ~ *kiia* puudub aga murdekogudes. Viimasele võimalusele toob ta mitmeid paralleele asustusnimede hulgast, ent ka loodusnimesid. Simm toob võrdluseks veel sm sõna *kiita* 'kalatõkke osa', kuid see on soome keeles skandinaavia laen. Kiidjärvega liideti 1977 Kassioro, Lüko-Visse ja ↑Visse küla. Kuni XVIII saj-ni pole Visse ja Lüko küla Järve külast eristatud. Kiidjärve loodeosas on omaette kant Tikuta(ja) talud (1688 *Tickota Märt*). Kiidjärvest idas asuvate asundustalude pilkenimetus on Pilpaküla (ka Popsiküla, Väike-Järveküla, Kungla). Vrd Kiia, Kiiu. – MJ

BHO: 224–225; EM: 99; Hupel 1774–1782: 256; LGU:

II, 345; PA I: 89; Rootsmäe 2016: 432–433, 435–436,

442, 455; Simm 1973: 41–42, lisa 42–43; Simm 1977:

112, 118; Tartumaa 1925: 476; ÜAN

Kiigevere <-verre ~ -sse> Pil – küla Järva maakonnas Imavere vallas (Imavere ms), 1583 *Kigiwer*, 1599, 1601 *Gigiwer*, 1624 *Kickefer*, 1839 *Kikefer*. ⇒24A2 ♦ Tänapäeva nimekuju vasteks sobib *kiik* : *kiige*, nagu L. Kettunen on oletanud. Vana kohanime puhul tuleks arvestada V. Palli käsitlust Trm Kiige külast (↑Jaama²), mida ta on võrrelnud soome nimega *Kiikoinen*. J. A. Lopmerile toetudes on ta osutanud rohketele samatüvelistele kohanimedele Soomes ning toonud võrdluseks sm *kiikka* 'kiire, rutt, miski, mis kiigub, liigub sias ja sinna', *kiikan-vaalkia* 'puust hõõrumisel saadud tuli'. Ka isikunimi võib olla *Kiikka*-nimede lähteks. Pall oletab, et eesti vastavatel kohanimedel võib olla sama alus, eriti mainides osise esinemist *la*- ja *vere*-lõpulistest kohanimedest, kus tõe-

näoliselt võis esimene osis olla isikunimi. Kiigeveres on olnud ka Imavere mõisa Peetri karjamõis (sks *Peterhof*). Vrd Kiikla. – MK

EO: 87–88, 308; KNAB; PA IV: 15; PTK I: 66; P XVI: 295; Rev 1601: 96; Rev 1624 PL: 45; Rücker

Kiikla [*'kiikla*] < Kiikla ~ -sse> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Mäetaguse vallas, mõis, sks *Kiekel*, 1241 *Kikalæ* (küla), 1433 *Kikle*, 1732 *Kikla*. ⇒7A4 ♦ Põlisküla oli veel 1586 olemas, kuid 1694 juba mõisastatud. Kiikla mõisa täpne rajamisaeg pole teada, arvatavasti oli see XVII saj. 1817 eraldati Kiiklast iseseisva mõisana Iisaku küla. 1920. a-test Kiikla asundus, al 1977 küla. P. Johansen on Kiikla nime võrrelnud soome kohanimega Kiikala. L. Kettunen on pidanud seda võrdlust häälikulistel põhjustel ebasobivaks ja toonud omalt poolt võrdluseks soome kohanime Kiikka. Samas on ta nimevasteks pakunud *kiik* : *kiiga* 'kiik (küige)' ja *kiika* 'kõis laeval, mille otsas poom ripub'. Kumbki eesti vaste pole usutav, ehkki ka soome kohanimesid Kiikala, Kiikka, Kiikoinen, Kiikunlähde on püütud kiikumise või vee liikumisega ühendada. M. J. Eiseni andmeil on J. Jõgever oletanud nime seost soome sõnaga *kiikas* 'kitsas' (sm murdeis *kiikas* 'segamini koht kalavõrgus', *kiikkaalla* 'plindris, kitsikuses'). Vrd ka sm murdesõnu *kiikka* 'kamakas, mügar, (kalavõrgus) segamini läinud koht'. Esmamaininguga lähedast Iisaku murdesõna *kigal* 'väike tükike' on peetud küsimärgiliselt soome laenuks, vrd sm *kikale* 'väike kamakas, klomp, kantsakas'. Vana laululise külanime algeosana eeldaks isikunime, kuid teadaolevalt ei ole sobivat isikunime registreeritud (vrd siiski sm *Kiikkapää*). Kiiklaga on 1977 liidetud Kiikla-Ahu küla (1913 *Axy*). Vrd Kiigevere. – MK

Eisen 1920: 89; EKMS: IV, 206; EO: 87–88; Joh LCD: 428; KNAB; SKES: I, 193; SMS: VII, 116, 118; SPK: 159

Kiilaspere [*kiilas_pere*] < -perre ~ -sse> Vig – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Velise ms), 1696 *Killaspe Jack*, *Killaspe Rein*, 1699 *Kiiaspe gesinder* (talurühm), 1782 *Kylespäh* (küla), 1923 *Kiilaspere*. ⇒21B1 ♦ Võimalik, et külanimi on tekkinud lisanimest *Kiilaspea* talunime vahendusel, järelosa on asendunud osisega *-pere*. – MK

EAA.1.2.C-IV-239; EAA.1.2.C-IV-274; EAA.1864.2.IV-8:57, L 55p; ÜAN

Kiili <-le> Jür – alev Harju maakonnas Kiili vallas (Kurna ms, Sausti ms). ⇒2C4 ♦ Kiili muudeti 1977 alevikuks, 2008 aleviks. Nimi on pandud Kiili kõrtsi (1844 *Kili*), varasema Kiili pere (1782 *Kuily Jürri*) järgi, selle lähteks on olnud talupoja lisanimi. Soome perekonnanime *Kiili* on peetud rootsi laenuks (rts *kil* 'riba, siil(u)') või ladina isikunime *Virgilius* mугандiks. Varasem nimi kuni 1977 oli Veneküla (1798 *Weñeküllä*), nimetatud selle järgi, et pärast Põhjasõda asus sinna elama venelasi (revisjonides kajastuvad al 1782. a-st). Varem kuulusid Veneküla maad Lähtse küla alla. * *Keiser Peeter I ajal olnud kord vürst Mensikov Eestimaa kuberneriks, tema toonud Sise-Venemaalt Moskva ja Jaroslavli kubermangust oma mõisadest vene talupoegi Saustisse ja Kostiveresse. Saustis on Vene küla ja mõnede vene nimedega talud ja saunad. Ka inimestel vene liignimed, kuna nüüd inimesed kõik eestistatud on. Aastat 30 tagasi oskanud veel vanemad inimesed vene keelt. Praegu enam mitte keegi.* (1914) – PP

KM: E 49020 (3) – 1914; Mellin; Schmidt 1844; Sukunimet 2000: 220; Tärk 2010: 7, 62

Kiini <-le> Pst – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Aidu ms), 1839 *Kiini* (talu), u 1900 *Kiinu* (talud). ⇒30B2 ♦ Külana nimekirjas 1945. Lisanimena esineb sealkandis al XVI saj-st, eriti XVIII saj lõpus. Siinse küla aluseks võiksid olla 1795 Tõrreküla all olnud talud *Kini* ja *Nore Kini* või ka Aidu mõisa all 1795 *Kiehne Markus*, *Kiehne Johan* ja 1843 *Kini*. Lisanime lähtekohaks võis olla *kiin* : *kiini* (putukas). Paistus oli XIX saj mitu Kiini talu. Kiiniga on 1977 liidetud Kõssa (Kõp, 1922) ja Piska (1970, rahvapärastel Alakülä). Vrd Kiisa³. – MK

EAA.1865.3.209/1:33, 34, L 32, 32p;

EAA.1865.3.209/2:15, 24, L 15, 23p; EAA.2072.3.7g, L 4, foolio V; KNAB; Rücker

Kiiova <-sse>, koh <-he> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), 1788 *Kiova*, u 1790 *Kieva*, u 1866 *Kiesä*, 1882 *Kievo*, 1904 *Kiiova*, *Kiévo*, u 1920 *Kijova*, 1922 *Kievo*; vn *Kuëvo*. ⇒45C1

♦ XVIII saj allus mõisnikule kuuluv küla Taeluva kirikule, XIX saj oli see Obinitsa kogukonnas. 1977–1997 oli Polovina küla osa. Ehk sobib kohanime seletuseks soome isikunimi *Kiia* (P. Johansen ja L. Kettunen järgi). Arvesse tuleb ka linnunimetusest *kiiv* ~ *kiivitaja* tulenev vana lisanimi. Vene päritolu korral on lähteks vanavene isikunimi *Kiü* ja isanimed *Кіевъ*, *Кіевичъ*, mis tulenevad vanavene sõnast *куи* 'vasar'. Pihkvamaal leidus külanimesid, nagu *Кіевецъ*, *Кіевичи*, *Кіевка* ja *Кіево*. Kodu-uurijate arvamus seosest Kiievi linnaga ei tundu A. Šteingolde jaoks usutav; ta toetab kohanime mitteslaavi päritolu. Seos Valges meres asuvate Kii saartega ei tundu samuti asjakohane. Vrd Kiidjärve, Kiumamõisa. – AK
Academic; Eesti TK 42; Hurt 1904: XVIII; PGM 1785–1792; Pskov 1885: 540; PVL I; RL 1922; Taeluva KR 1788; Truussmann 1897b: 26; Tupikov 1903: 571; Vasilev 1882: 132; Vene TK 126; VMS

Kiirassaare [*kiiras_saare*] <-saarde> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Loona ms). ⇒49B4 ♦ Varasem talu, külaname mainitud 1945. Nimi pärineb loodusnimest (1794 *Kierasare Ninna*, 1800 *Kierasare Metz*). Külas on ka Kiirassaare talu. Nime võib võrrelda sõnadega *kiir* : *kiire* 'kukal', *kiirakont* 'kaelakont', *kiires* : *kiirde* 'mäeselg'. – MK

BHO: 163; KNAB; SK I: 100

Kiisa¹ <-le> Hag – alevik Harju maakonnas Saku vallas, karjamõis (Saku ms), sks *Kisa*, 1577 *Kysse* (talud), 1725 *Kisa Matz*, 1844 *Kiesä* (karjamõis). ⇒11C1 ♦ Kiisa on nime saanud ilmselt talupoja lisanime järgi; XVI saj on mainitud sellenimelist talu, XVII saj-st on teada veski ja hiljemast karjamõis. 1920. a-tel tekkis karjamõisa kohale küla (vahel kirjas ka asundusena), mis 1977 sai alevikuks. Nimi seostub kalanimetusega *kiisk* : *kiisa*. Vrd Kiisa². – PP

Bfl: II, 42; KNAB; Rev 1725/26 Ha: 190; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Kiisa² <-le> Tor – küla Pärnu maakonnas Sauga vallas (Tammiste ms), 1638 *Kysa Hanss*, 1683 *Keiße Hans*, *Keiße Juri* (talupojad Tammiste mõisa all), 1797 *Kisa* (küla). ⇒28C1 ♦ 1638 ja 1731 oli Kiisa talu *Vahakose külas (1624 *Wahkosk*, 1638 *Wahhankuss*). Talunimi oli XVIII saj juba asendamas vana külanime: 1731 *Wahakusse oder Kiesaküll*. 1977–1997 oli Vainu küla osa. Kiisa nimi on arvatavasti tekkinud talunime vahendusel isikunimest. Kiisa talusid on Eestis arvukalt. Vrd lisanime lähtekohaks olevaid isikunimesid

Kies, Kys, mida L. Tiik on pidanud mugandeiks täisnimest *Giesebert*. Vrd *Kiisamaa*. – MK
EAA.308.2.21, L 1; EAA.1000.2.947:3, L 3p;
EAA.1865.3.232/4:11, L 11p; EAN; KNAB;
Mellin; Rev 1624 PL: 20; Rev 1638 II: 36, 37;
RGADA.274.1.193:319, L 314p; Tiik 1977: 286

Kiisa³ <-le> Pst – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Heimtali ms), 1858 *Kisa* (tal), u 1900 *Kuca* (tal). ⇒30B2 ♦ Külana nimekirjas 1945. Nimi pärineb talunimest, mis Heimtali hingeloendisse ilmus alles 1858. Kiisa küla hõlmab endise Piitre ehk Peetri karjamõisa (1797, 1839 *Peterfeld*, u 1900 *Петерфельдъ*) ala. 1977 liideti Kiisaga ↑Kärgiste ja Matsi (1935 *Matsa*). Kiisat koos laiema alaga, sh Matsi ja Piska, kutsuti 1930. a-tel Alakülaks. Vrd *Kiisa*¹. – MK

EAA.1865.3.214/2:53, L 51p; KNAB; Mellin; Rücker

Kiisakülä [*kiisa_külä*] <-`küllä ~ -sse> Plv – paik (küla) Põlva maakonnas Põlva vallas (Vana-Koiola ms), 1627 *Kyse Hanns*, 1638 *Kiess Hans*, u 1685 *Kiſa*, 1757 *Kisa*. ⇒40B1 ♦ Liideti 1977 Holvandi külaga. Kiisa Hansult nime saanud talust Vanakülas kujunes talurühm XVII saj lõpus. XIX–XX saj nimetati seda külaks. Et küla paikneb Kiisa järve kaldal, siis võib talupoja lisanime aluseks olla kalanimetuse. Võimalik, et *Kiisajärv on koguni algne järvenimi. Kalanimetuse seos on kohalike elanike teadvuses püsinud hiljemgi, ühe Kiisakülä osa nimi on Kusõkurm, sõnast *kusk* : *kusõ* 'kiisk'. Vähem tõenäoline, kuid mitte võimatu on, et ka Vanaküla Kiisa nimi on kalanimetusest sõltumatu lisanimi, kunagine eesnimi *Kies*, *Kys*. Kiisakülä kirdepoolne ots on Jõngoranukk. Vrd *Kiisa*². – ES

EAA.308.6.332:2, L 1p; EAA.3147.1.172:45, L 37p; Rev 1624/27 DL: 57; Rev 1638 I: 144; Saar 2008: 141

Kiisamaa [*kiisa_`maa*] <-le> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Koonga ms), 1542 *Kiſame Bertolmeus* (vabatalupoeg Koonga järgi), 1662 *Kiesamegge*, 1839 *Kisamaa*. ⇒21A4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Irta küla osa. Nime algusosa lähtekohaks on isikunimi, vrd *Kies*, *Kys*. L. Tiik on oletanud, et nime-mugandi aluseks on *Gisebert*. Nime järelosa oli *mägi* või *mäe*, mis on sageli asendunud osisega *ma(a)*. Vrd *Kiisa*. – MK

EAN; KNAB; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1662:5; SK I: 100; Stackelberg 1928: 156; Tiik 1977: 286; Varep 1957: 57

Kiisli [*`kiisli*] <-le>, koh ka *'Kiisli_`mua* Kod – küla Jõgeva maakonnas Saare vallas (Halliku ms), ? 1733 *Kiislist Kiisli Lauri*, 1744 *Auf Kiisla Hans Land*, 1796 *Kiesel* (veski), 1826 *Kieslywesky*. ⇒26A2 ♦ Kiisli veskist XX saj väljakujunenud küla, esimest korda nimestikus 1922. Hiljem on küla piirid muutunud, 1977 liideti Pala valda jäänud osad teiste küladega, Kiisli veski kuulub praegu Halliku küla piiresse. Nimi pärineb talupoja lisanimest, mida saaks kõrvutada sõnadega *kiisel* : *kiisli* 'kaerakile' või *kiissel* : *kiisli* (laen vene sõnast *кусель* 'jahune tarrend; pödur või lovev inimene'). Sõna on esinenud ka vene isikunimena (*Григорий Кисель*; *Нестерко*, *прозвище Кисель*) ning laenuna eesti keelde (J. Mägistel *Kisli Pieth*). 1977 liideti Kiisliga osa ↑Kirtsil külast. – PP

KNAB; PTK I: 67

Kiislova [*'kiislova*] <-sse>, koh *'Kiisluva*, rahvak ka *'Väiko-`Kiisluva* ~ *'Väiko-`Kislova* <-he> Se – küla Võru

maakonnas Meremäe vallas (Pan, Vaaksaarõ nulk), ? 1652 *Кислово*, 1686 *Кислово*, u 1790 *Кислова*, 1882 *Малое Кислово*, 1904 *Väiko-Kislova*, *Малое Кислово*, u 1920 *Urpuse*, 1922 *Kislova*, 1923 *Väike-Kislova*, 1938 *Vk.-Kiislova*, 1970 *Kiislova*. ⇒45C2 ♦ XIX saj kuulus küla Voronitsa (*Воронкино*) kogukonda ja Pankjavitsa kogudusse. Küla tuumik on Väiko-Kiisluva, mida on üldiselt kutsutud Kiisluvaks. 1920.–1930. a-tel ilmuv nimi *Urpuse* ehk *Urbuse* tähistab tavaliselt küla lõunaosa. Väiko-Kiisluvast edelas on Suurõ-Kiisluva (vn *Большое Кислово*), mis on 1977 liidetud Kiislovaga. Kiislova nimi pärineb talupoja lisanimest, mis on moodustatud vene laensõna *kiisla*, *kisla* 'kaerakile' (< *кусель*) või pigem näoilme ja iseloomu viitava *кислый* 'hapu' järgi (E. Ernits). Vanavene mehenimena esineb *Кисель*, mis on laenatud ka eesti keelde (*Kisli*, J. Mägiste). Kohanimi *Kislovo* (*Кислово*) on Pihkvamaal, samuti Venemaa Euroopa-osas üsna sageli esinev. Kiislovaga on 1977 liidetud ↑Solova küla. Vrd *Kiisli*. – AK

Academic; Eesti TK 50; Hurt 1904: XXII; Ivanov 1841:

233; PGM 1785–1792; RL 1922; RL 1959, 1970; SeK:

41; Truussmann 1890: 56; Truussmann 1897a: 44; Tupikov

1903: 179; Vasilev 1882: 178; VMS; ÜAN

Kiissa [*'kiissa*] <'Kiissa ~ -sse>, kirjak varem ka *Kiisa* Trm – küla Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Avinurme ms), 1796 *Kisa* (tal), 1811 *Kiesa*. ⇒16A3 ♦ 1977–1997 kuulus Änniksaare küla alla. Nimi pärineb tõenäoliselt isikunimest, mis varasemates kirjanekutes esineb kujul *Kiss*, *Kies*, *Kys* jms. Varem võis küla olla *Kiisasaare nime all (1758 *Kisasaar*, XVIII saj *Kiesosahr*, 1834 *Kisasaar*). – PP

KNAB; Mellin; PTK I: 67

Kiiu <'Kiidu> Kuu – alevik Harju maakonnas Kuusalu vallas, mõis, sks *Kida*, 1241 *Kithæ*, 1290, 1418 *Kida* (mõis ja küla), 1699 *Kijenshof*, 1794 *Kioküllä*. ⇒C3 ♦ 1241 on küla omanik olnud mõjukas Saxo, kelle suguvõsale on see jäänud XIII saj lõpuni. Et küla suuruseks on 30 adramaad, arvab P. Johansen, et see on tähendanud laiemat maa-ala koos naabruses asuvate *Sääreküla (1517 *Serenkulle*, hilisema Kiiu küla), ↑Mäepea ja Pirssallika (↑Allika²) külaga. 1586 on *Sääreküla (*Serenküll*) kohta lisatud, et seda kutsutakse rohkem Kiiu (*Kida*) külaks. 1418 on Kiiu ja Kolga mõisa vahel sõlmitud kokkulepe Kiiu kalastusõiguses Päriseal (*Pernespe*). Kiiu mõisa alla on varem kuulunud Juminda poolsaare lääneosa, ülejäänud poolsaar kuulus Kolga alla. Kiiu mõisa maale moodustati 1920. a-tel asundus, mis 1977 liideti Kiiu külaga; asunduse ida- ja kagupoolset osa on rahvas kutsunud Salukülaks. 2005 sai Kiiu alevikuks. Johansen ja ka L. Kettunen näevad külanimes isikunime (sm *Kiia*). O. Sandraku ja U. Kirtsil arvates tuleneb nimi sõnast *kiit* : *kiidu* < *kiitma*, kuid nad toovad selektuseks ka Wiedemanni mainitud naisenime *Ki(i)do* ja E. Rajandi teate, et see on nii mehe- kui ka naisenimi (võib-olla kujul *Kiit*). Vrd siiski Kiidjärve ja Kiijärv (rabajärv HJn Aruaru külas). Vrd *Kiia*. – MJ

Bfl: I, 25, 849; BHO: 224; EO: 93; Joh LCD: 254,

434–435; LCD: 46v; Saks 1974: 53; Sandrak, Kirtsil 2013:

7–9; Stuart 1699; Vilbaste 1956: 153–154

Kiiu-Aabla [*kiiu-`aabla*] <-sse>, koh <-`Aab_`lahte> Kuu

– küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kolga ms), 1517 *Habbelach*, 1535 *Habel zu Kida*, 1538 *Habela zum Hofe Kidy*, 1637 *Kyo-Abell*, 1798 *Kioabla*, 1844

Kiohabla, 1871 *Kioabla*. ⇒3C2 ♦ 1977–1997 oli Aabla küla osa. Kiiu mõisa alla on kuni XVIII saj lõpuni Juminda poolsaare lääneosas kuulunud kolm küla: Tammistu, Leesi ja pool Aablast. Ülejäänud Juminda poolsaar kuulus Kolga alla, nendevaheliseks piiriks oli Aablaht, millest põhja pool oli Kiiu-Aabla, lõuna pool Kolga-Aabla. Kiiu-Aabla oli neist tõenäoliselt vanem ja ka suurem. Rahvapärimuse järgi on Põhjasõja järel katk hävitanud enamiku inimestest ja siis on tulnud siia inimesi Soomest ja Venemaalt. Seetõttu on küla nimetatud ka Venekülaks. Vrd Aabla, Kolga-Aabla. – MJ

BHO: 227–228; EAA.1.2.C-I-5; EVK; Joh LCD: 254; Johansen 1951: 160–161; Mellin; Schmidt 1844; Schmidt 1871; Tarvel 1983: 60–61; Vilbaste 1956: 134–135

Kiivera <-le>, koh 'Kiivra, koh varem ka 'Kiira Rei – küla Hiiumaakonnas Hiiuma vallas (Lauka ms), 1564 *Urbas Kyvviwarre*, 1565 *Wrbanus Kiwiuar*, *Thomas Kiffuiwara*, 1664 *Kiwiwahre Jürgen*, 1811 *Kiwwerre*, *Kiwwarro*. ⇒47C2 ♦ Kiivera oli pärast 1940. a-id liidetud Puskiga, ent taastati 1997 omaette külanä. Tuleks ühineda L. Kettunen ja L. Tiigi oletusega, et nime lähteks on sõnad *kivi* + *vare*, vähemalt mingil ajal on need nime aluseks olnud. L. Tiik esitab ka võimaluse *kivi* + *vaar* : *vaara* (sm *vaara* 'küngas, mägi'), mis oleks enam hüpoteetiline, kuid mitte võimatu, pidades silmas külanime 1565. a üleskirjutusi. Hüljata tuleb P. Ariste pakutud *kiive* + *aru*. – MK

Ariste 1938b: 33; EO: 168; HK: 81–82; Tiik 1966: 553; Tiik 1969b: 534

Kiiviti <-le>, kirjak varem ka *Kiivite* Krt – paik Valga maakonnas Taheva vallas (Karula ms), 1627 *Kywid Hanss*, 1723 *Kiwita Rein*, 1839 *Kiwito* (küla). ⇒43B2 ♦ Ringiste külas asuva Kiiviti talurühma järgi on nime saanud küllalt suur Kiiviti järv (1839 *Kiweto S.*). Varem on Kiiviti ja selle ümbruse talud arvatud Ujukülä alla, küla asukohta aitavad täpsustada talunimed Kauru (1601 *Kauri Bartelmeus*) ja Lüüdi (1638 *Kiwit Hans sein Sohn Lyth*, st Kiiviti Hansu poeg Lüüt). Kiiviti on küllalt levinud talunimi ja vana lisanimi, mis põhineb murretes varieeruva pikusega linnunimetusel *kiiv* ~ *kiive* ~ *kiivit* ~ *kiivitaja*. Nii sama linnunimetus *kiivite* kui ka lisanimi (kirjapanekutes *Kiwit*) on olemas ka Lätis. Kiiviti kandi vana külanimi oli Ujukülä (1582 *Hoiokilla*, *Hoiakul*, 1584 *Haiokila*, 1627 *Hoye kuella*, 1638 *Huyakiulla*, u 1690 *Hingoküllä*). Nimi pärineb joelt, mida tänapäeval tuntakse ühesõnalise nimega Uju (ametlikult Ujuste oja, ka Sete oja, läti *Kaičupe*). Ka Kiiviti järve, millest jõgi alguse saab, on 1687. a kaardil nimetatud Uju järveks (*Huju Siö*). Jõge mööda allavoolu Karula, Kaagjärve ja Koikküla mõisa piirialal praeguses Lepa külas (Har) asub Ujumõtsa paikkond. Vahel on kadunud Ujukülä ekslikult tänapäevase Ujumõtsa kanti paigutatud. Vrd Ringiste. – ES

EAA.567.3.67:29, L 27p; PA I: 70, 74, 131; Rev 1601: 38; Rev 1624/27 DL: 156; Rev 1638 I: 31; RGADA.274.1.174:934, L 929p; Rucker; VMS: 221

Kikaste <-le> TMr – küla Tartu maakonnas Luunja vallas (Kavastu ms), ? 1582 *Kikastwer*, 1585 *Kikas*, 1638, 1839 *Kikast*, 1796 *Kikastus*, u 1866 *Kukacmo*. ⇒33B1 ♦ XVII saj I poolel on mainitud, et varem asunud küla asemel karjamõis. XIX saj keskpaiku oli küla veel olemas, ent ilmselt mõisastati sama sajandi teisel poolel. 1920.–1930. a-tel loeti Kavastu asunduse osaks, 1939. a

paiku tehti eraldi külaks. Vahepeal eksisteeris vaid Kikaste asundustalu. See asunud esimesena maa-alal, mille nimi oli *Kikaste väli*. Mitmuse omastavas *ste*-liitega kohanimi tuleneb lõunaeesti sõnast *kikas* : *kikka* 'kukk' ja võib viidata algsele isikunimele. 1977 liideti Kikastega Saeveski küla, endine karjamõis (1839 *Saeweski*, hiljem sks *Saghof*, üheverstakaardil *Caüvuku* (*Икacmъ*), sulgudes vigane nimi viitab Kikastele). Kikaste piiridesse jäävad loodes ka Savikoja talud ja Siugsoo (küla 1945). – EE

Eesti TK 42; Eesti TK 50; EM: 97; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); KN; KNAB; Mellin; PA I: 106, 196; Rev 1638 II: 242; Rucker; Uuet 2002: 109; Vene TK 126

Kikepera [*kike_pera*] <-`perra ~ -sse> Saa – küla Pärnu maakonnas Surju vallas (Kilingi ms), 1500. a-tel *Kikeber*, 1559 *Kikiper*, 1601 *Kickefer*, 1624 *Kickeber*, 1839 *Kikkeperre*. ⇒29B2 ♦ P. Johansen on nimega ühendanud 1481. a-st pärit lisanime *Kykenpe*. Äksi Kikevere talu puhul on V. Pall oletanud, et *kike* on omastava vorm ja rekonstrueeritud nimetava kujul *kikk* < **kikki* (: **kikken*). Ta loetleb häälikuliselt lähedasi sõnu: *kikkis*, *kikki*, *kikk-* (*kikkhabe*, *kikk-kõrv*), *kiki* (*varvul*), *kikkmuits* jne, sm *kike*, *olla kikkeellään* 'püsti'. L. Kettunen on nimele vasteks toonud *kikas* : *kikka*, mis aga häälikuliselt hästi ei sobi. Pall peab mõeldavaks, et sõnast on esinenud *as*-liiteta variant, tuues võrdluseks Wiedemannilt *kikas* (*kukas*, *kikk*, *kikane*). Rahvapärimuse kohaselt olnud maa-ala, kus asub Kikepera küla, varem põline mets ning kutsutud Kiigeperaks, aja jooksul muutunud nimi lähedal oleva soo järgi Kikeperaks. Kikeperaga on 1977 liidetud Saessaare (külanä 1930. a-test), Valdimurru (u 1900 *Baadu* küla, 1834 *Waldimurro* talu), ↑Vingerja ja Väikseküla (u 1900 *Beükсекуола*, vrd 1758 *Auf Weicke Kikeper oder Pentii Jaacks Land Weickeküll Marcus*). Omaette paigad ehk talurühmad, ajuti ka külad, on olnud Kulli (1751 *Kulliste*), Lambaküla (vrd Kikepera all 1584 *Macz Lamas*), Lutsu (1751 *Lutzo Marth*, 1758 *Lutzo Jaan*, 1839 *Lutso*), Mätliku (1959), Orikselja, Saiaru ehk Saiaaru (u 1900 *Caüapo*), Soo-otsa (1959, taluna 1839 *Sootza*), Sargava ehk Sarghaua (1751 *Sargawa Peter*, 1834 *Sarghaua*) ja Väimissaare. Vrd Kiigevere, Kikivere. – MK

BHO: 226; EAA.567.3.246:4, 8, L 3p, 7p; EAA.1865.3.249/3:38, L 39p; EAN; EO: 300; Johansen 1973: 476; KNAB; Leesment 1976: 236; PA IV: 177; PTK I: 68; Pärnumaa 1930: 506; RGADA.274.1.229/1:560, 568, L 283p, 287p; RGADA.274.1.229/3:295, L 1065p; Rucker

Kikepera raba [*kike_pera raba*] Köp, Saa, Tor – soo Pärnu ja Viljandi maakonnas, 1544 *Kikebersche gebrockte*, 1797 *Kikkeperre Soo*. ⇒29B2 ♦ Nimi on pandud Kikepera küla järgi. Vrd Kikepera. – MK

BHO: 226; LGU: II, 977; Mellin

Kikivere <-`verre ~ -sse>, koh ka *Kikevere* Äks – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Vesneri ms), 1582 *Kikiwier*, 1601 *Kykywer*, 1727 *Kikkewerre Jürri* (veski), 1811 *Kikifere* (talu Vedu mõisas). ⇒26A4 ♦ Praeguse nime sai küla uuesti 1977 Kikivere veski järgi. L. Kettunen on nime sidunud sõnaga *kikas* : *kikka*. V. Palli arvates ei sobi see häälikuliselt hästi, vahest oli *kikas* murdeti ka ilma *as*-lõputa või tuleb seletusi otsida muudest sõnadest, nt *kikk(is)* 'ülespoole suunatud'. Kuni 1977

oli Kikivere nimi Metsküla (1796 *Metsa*), ent Kikivere nime kasutati aeg-ajalt veski ümbruse talude kohta ennegi. – PP

EAA.1865.2.163/10:9, L 9; Mellin; PA I: 109; PTK I: 68, 139

Kikka [*'kikka*] <-le>, koh <-lö> Rärp – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Veriora ms), 1871 *Kikka* (küla). ⇒40C2 ♦ Tänapäevane Kikka küla on koosnenud kahest poolest: hiljemalt XIX saj keskel tekkinud renditalud, mida on kirikuraamatus külanime mainitud, ja Kikka karjamõis (sks *Katharinenhof*). 1897.–1900. a mõisakaartidel on karjamõis (*Catharinenhof*) ja mets (*Kicka Wald*). Külanime mõisakaardid ei esitanud. Kuna kolme esimese renditalu (Ilvesse metsavahi-koht, Saksasaarõ, Pari) hulgas pole Kikka-nimelist, võib algseks pidada metsa nime. Veriora mõisale kuulus ka teine mets Kikkahar' a ehk Kikkaharja (1900. a kaardil *Kikkaharja Wald*). *Kikas* : *Kikka* 'kukk' on olnud tavaline talupoja lisanimi, selles kandis varem nt Süvahavva külas. Tavaliselt kinnistuks Kikka nimi metsale isikunime vahendusel. Samas Kikkahar' a metsa nimi näib kuuluvat väga vana nimeandmismudeli juurde (vrd Soome ja Karjala *Kukonharja* kohanimed). Pole võimatu, et Kikka mets sai nime hoopis Kikkahar' a metsa eeskujul. Kikkaga on 1977 liidetud ↑Ilumetsa küla. Kikka kagunurga talud on tuntud Lambasöödü nime all. – ES

BAL: 687; EAA.1269.1.797:213, L 474; EAA.2072.4.64, L 2; EAA.3724.5.2886, L 1; Eesti PK 20; SPK: 190

Kikkaoja [*'kikka_oja*] <-le ~ -'ojja> Rõu – küla Võru maakonnas Antsla vallas (Tsooru ms), 1627 *Kicke Marcus*, 1684 *Kicka Mertus*, 1765 *Dorf Kikka*, 1938 *Kikkaoja* (meierei). ⇒44A3 ♦ Kikka talu ja talurühm oli samal kohal juba XVII saj-st alates. 1895. a kaardil on talukoht saanud nimeks Koska, kuid vana Kikka nimi oli üle kandunud ojale, selle nimi omakorda teeharule ja Mustjõe sillakohale. Kui XX saj alguses rajati Punga talu maale ühistu meierei, hakkas seegi kandma Kikkaoja nime. Meierei, hilisema villavabriku kaudu laienes Kikkaoja XX saj keskel külanimeks. Kikkaojaga on 1977 liidetud Lalli ja Pulsti küla. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:211, L 206p; EAA.2469.1.764; Eesti TK 50; Rev 1624/27 DL: 94

Kiksova [*'kiksova*] <-sse>, koh ka *'Kiksuva* <-he> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Mokornulk), 1561 *Кикишево*, u 1790 *Кикишева*, 1872 *Кикишево*, 1882 *Кикишево*, 1904 *Kiksova*, *Кикишево*, 1923 *Kisova*, 1937 *Kiksuva*. ⇒45C1 ♦ 1788 kuulus küla Taeluva kogudusse, 1882 ka Obinitsa kogukonda. Kõige varasem kirjanek *Кикишево* (1561) võiks viidata vn sõnale *кука* ~ *кукии* 'rusikas; (karjala) pirukas; metspirn; pats; käepide'. Kagu-Eesti sõnavarast lähtudes on nimevastet keeruline leida (vrd *kiks* 'luksumine', *kiksmä* 'kiitlema' või *kikstu* 'edev'). Lihtsam oleks ehk kohanime seletada talupoja lisanime abil, vrd *Kikas* 'kukk'. Vanavene isanimedena esinevad *Кикимичъ* ja *Кикинь*. A. Šteingolde arvates pole võimalik kohanime seletada vene keele põhjal. Põhja-Soomes on kohanimi *Kiksiniemi* ehk *Kiksia*, mis võib viidata isikunimele *Kiksi*. Vrd Kikka. – AK
Academic; EAA.1999.1.103; Hurt 1904: XVIII; KN; KNAB; Markus 1937; PGM 1785–1792; Pskov 1885: 539; SeK: 41; Truussmann 1890: 56; Truussmann 1897b: 26; Tupikov 1903: 570; Vasilev 1882: 130; ÜAN

Kiku <'Kikku ~ -sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Jõepere ms), 1241 *Kicko* (küla), 1416 *Kytko*, 1694 *Kick*, 1726 *Kicko*. ⇒14B1 ♦ Põlisküla kuulus Jõepere mõisa alla, enne selle eraldamist Saksi mõisa alla. Nimi oli välja kujunenud juba XIII saj, selle aluseks on L. Kettunen oletanud isikunime või lähtumist sõnast *kikk* : *kiku* 'tükk'. Hilisemal ajal on Kiku esinenud talunimena Saaremaal, Pärnu-Jaagupis ja Väike-Maarjas. Kiku lähedal loodes on endine Orapere küla, rahvapärastelt ka Peruküla. Kikuga on 1977 liidetud Kõrbse (1796 *Kärpse*, 1871 *Kõrbse*) ja ↑Polli küla. – MK

EAN; EO: 65; Joh LCD: 428; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 73; Schmidt 1871; SK I: 102

Kilbavere¹ <-`verre ~ -sse> Pal – paik (küla) Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Luua ms), 1519 *Kilpever*, 1627 *Kilbafehr*, 1638 *Kilwefer*, 1839 *Kilpafer*. ⇒25C3 ♦ Liideti 1977 Eerikverega. Nime algusosa seob L. Kettunen kas sõnaga *kilp* : *kilbi*, soome sõnaga *kilpa* 'kihlvedu' või siis oletatava isikunimega **Kilppa*. Et nimi on varasemates allikates selgelt a-tüveline, peab V. Pall tõenäolisemaks kaht viimast seletust, oletades vaheastmena jällegi isikunime. Vrd Leo. – PP

EO: 296; PTK I: 68–69; Rücker

Kilbavere² <-`verre ~ -sse> Trm – paik (küla) Jõgeva maakonnas Torma vallas (Laius-Tähkvere ms), 1599 *wies Kilbawer*, 1627 *Dorff Kilpafer*, 1839 *Kilbafer* (veski). ⇒15C4 ♦ Oli XVIII saj-ni küla, 1839 kirjas üksnes veski nimena, XIX saj keskpaiga kaartidel jälle küla. Liideti 1977 Otiga. Vrd Kilbavere¹, Leo. – PP

EAA.298.2.71, L 5; KNAB; PTK I: 68–69; P XVI: 109; Rücker

Kildemaa [*'kilde_`maa*] <-le> Tor – küla Pärnu maakonnas Tori vallas (Taali ms), 1795 *Keldema Jaan* (Taali mõisa all), 1839 *Kildema* (talu), u 1900 *Кильдема* (küla), 1923 *Kildemaa*. ⇒29A1 ♦ 1725 esines lisanimena Rapla Raikküla mõisa Raela külas (*Keldema Hans*, 1750 ilmselt sama mees *Kildema Hans*). Vrd Pärnumaal Kõnnu mõisa *Toamoisa* küla all 1680–1684 *Kilillo Maddis*, *Kiello Maddis*. Kildemaa oli ilmselt lisanimest sündinud talunimi, vrd *kild* : *killu*, e-mitmus *kilde*. Sõnaühendis võis tugev aste nõrgeneda. Pigem on nime aluseks siiski isikunimi *Kill* : *Killu*, vrd sm *Kilti*. Viljandimaal oli XVIII saj levinud mehenimi *Kild*. Kildemaaga on 1977 liidetud idapoolne osa Rabakülast (u 1900 *Раббакуля*) ja Vabriku (u 1900 *Вабрыко*). Vrd Kildu. – MK

EAA.3.1.487:633, L 596p; EAA.1865.3.272/3:12, L 12; EAN; KNAB; Mägiste 1929: 31–32; Rev 1725/26 Ha: 260; Roslavlev 1977: 27; Varep 1957: 57; ÜAN

Kildu <-le> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Vastemõisa ms), 1586 *Kilda Ancz bobol* (vabadik), 1683 *Kildo Hanß* (hajatalu Vastemõisas), 1923 *Kildu* (veski). ⇒30B1 ♦ Hajatalust ja veskist alguse saanud küla nime lähtekohaks on Viljandimaal esinenud mehenimi *Kild*, vrd XVIII saj-st Loodi mõisas toapoiss *Kild*. Lisanimena esineb 1587 ka Olustveres (*Kildo Janus nowo*, arvatavasti hilisem Killu talu). Ametlikuks külanimeks sai sinne Kildu 1977, kui liideti Ketu ja ↑Lituvete küla. Nimele häälikuliselt lähedased sõnad on *kild* : *killu*, *kild* : *killa* ja *kilt* : *kilda*. Ketu kujunes külaks hiljemalt XVIII saj (1724 hajatalud *Ketto Peet* ja *Ketto Mart*, 1797 *Ketto*, u 1866 *Kemmo*), 1638 oli Taevere mõisas *Sarwa* külas talupoeg *Ketto Sim*, 1816 on Taevere mõisa all mainitud

Kiltsi¹ viipeni. Kohanime kirjapildiga sarnaneva sõna tõlge, viibe „kits (kitsehabe)“.

mois. ⇒14C2 ♦ Kiltsi linnus on ehitatud arvatavasti XIV saj ja renoveeritud mõisahooneks 1790. See oli XVI saj üks tugevamaid vasallikindlustusi kogu Virumaal, kuid juba Põhjasõja ajal ei olnud purustatud linnusel enam sõjalist tähtsust. Mõisat on esmakordselt mainitud 1466 Väike-Maarja khk-s. 1920. a-tel tekkis mõisa ümber Kiltsi asundus, mis liideti 1977 Liivakülaga. Kiltsi nime all tuntakse nüüd mõisast põhja pool raudteejaama ümber kujunenud alevikku, mis tekkis pärast raudtee ehitamist XIX saj lõpul ja arenes eriti 1920.–1930. a-tel. Nimi tuleneb Gilseni perekonna nimest, kellele mõis kuulus XVI saj (sks *Gilsenhof*). Koha varasem nimi on säilinud saksakeelses nimes *Ass*, mis on lühenenud nagu saksa nimedele tavaline varasemast kujust *Asse*. Asse on muistne isikunimi, mainitud liivi isikunimena *Asse* (*Asso*) juba XIII saj Henriku Liivimaa kroonikas, kuid on olnud ka eesti isikunimi. XIX saj II poolel liideti mõisaga Järvepera (koh *Jäärepere*) küla maad (1586 *Jerwenpehr*, 1725–1726 *Jerweperra*, 1828 *Jerweperre*), mis asusid u praeguse Kiltsi aleviku kohal jõe ääres. Kiltsiga liideti 1977 Liiduri küla. – MJ

BHO: 33; EAA.1314.1.36:13, L 12p; Eisen 1924b: 78; ENE: III, 542; Hupel 1774–1782: III, 493; Joonuks 1963: 64–65; KN; Rev 1586: 38; Rev 1725/26 Vi: 259; Stoebke 1964: 17; Thor-Helle 1732: 315

Kiltsi² [ˈkiltsi] < Kiltsi ~ -sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas, mõis, sks *Weißfeld*, 1732 *Kiltsimois*. ⇒9C4 ♦ Kiltsi mõisa kohta on teateid a-st 1499. 1920. a-tel tekkis mõisa maale asundus (vallakirjades Kiltsi-Loodeva), mis 1977 liideti Paralepa alevikuga, taastati 1997 Kiltsi külana. Eestikeelne nimi pärineb mõisa XVI saj omaniku perekonnanimest *von Gilsen*. Mõisa saksakeelne nimi *Weißfeld* (1499 *Wittenhaue*, *Wittenfeld*) on sõna-sõnalt 'valge väli'. Nimele võidi viidata juba 1323 Haapsalu piiskopi valduste piirijamisel, mille tunnistajaks olid vennad Segebodo ja Bertold *Alba Curia*'st, st valgest mõisast; nende mõis piirnes linnaga. Tänapäeva Kiltsi piiresse jääb osaliselt endine ↑Ungru mõisasüda. Vrd Kiltsi¹, Valgevälja. – MK

BHO: 659–660; EAN; Eisen 1918a; Eisen 1929b; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); Joh LCD: 663; KNAB; Ligi 1961: 369; LUB: II, 686; Thor-Helle 1732: 320

Kimalasõ <-sse ~ -le>, koh <Kima'lastõ ~ -lõ>, kirjakeelne *Kimalase Vas* – küla Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), 1627 *Kywalehm*, 1630 *Kiwalar Iwan*, 1638 *Kimala Iwan*, 1688 *Kimblas*, 1782 *Kima-*

lasse Petri Tannil, 1820 *Kimmelasse* (küla). ⇒45B4 ♦ Hajatalust tekkinud külas oli 1688 kolm sama lisanimega poolemeest. Kimalasõ nime varasemate kirjapiltide puhul võiks kahelda, kas pole mitte tegemist ümberkirjutusveaga (*m > w*). Kahtlemisi võiks nime mainimiste ritta asetada ka 1588. a nimekuju *Han Kiwakow*. Võiks arvata, et külanime aluseks olev talupoja lisanimi pärineb sõnast *kimalane*. Kindel see pole, sest selline lisanimi oleks kogu Võrumaal ainukordne. Et kuni XIX saj-ni ei esine kirjapiltides *mm-i*, võib oletada, et nimi hääldus varem pika *i*-ga. Sellisel juhul oleks nime väga hea võrrelda vana karjalapärase perekonnanimega *Kiimalainen*, mis pärineb õigeusu ristnimest *Jevdokim* (kreeka *Ευδοκιμος*). Aluseks olnud vene hellitusvorm *Кума* võib pärineda ka eesnimest *Joachim*, vn *Jakim*. Tõenäoliselt on sama päritolu ka mitmed Ida-Eesti Kiima talunimed. – ES

EAA.1865.2.141/2:23, L 22p; EAA.1271.1.224:171, L 757; Petrovskij 1966: *Иаким*; Rev 1624/27 DL: 76; Rev 1638 I: 168; Roslavlev 1976: lisa 2; Sukunimet 1992: 197

Kimbalu [ˈkimbalu] <-sse> Kuu – paik (küla) Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kõnnu ms), 1683 *Kimpallo Volmer* (isikunimi), 1687 *Kimpallo*, *Kimpall Jürrij*, 1694 *Kimballa Bjyy*, 1699 *Kimballa bjyy*. ⇒4B2 ♦ Rahvapärime järgi liitnud Kõnnu mõis 1833 küla maad oma maade külge ja küla kohale asutatud mõisa moonameeste maja. Tegelikult on juba 1805. a kaardil märkus: Kimbalu küla, nüüd abimõis. Karjamõis eksisteeris siiski vaid nimeliselt. Teomeeste külaks jäi ta kuni mõisamaade riigistamiseni, siis asutati küla põldudele jälle asundustalud. Loeti algul Kõnnu asunduse osaks, 1930. a-tel moodustati eraldi küla. 1977 liideti Kõnnu külaga. Mõnevõrra erandlikult ei taastatud Kimbalu küla 1997 koos teistega ja praegu moodustab ta lahustüki, mida eraldavad Kõnnu põhiosast Kalme ja Murksi küla. Nimi võib olla liitnimi, järelosaga *-palu*, kuid nime algusosa jääb ebaselgeks. – MJ

EAA.1.2.C-1-7; ERA.14.2.713 (Kõnnu vallavalitsuse kiri 30. XII 1938 nr 28/442); KN; KNAB; Stuart 1699; Tarvel 1983: 44, 94–95; Vilbaste 1956: 135–136

Kingli [ˈkingli] < Kingli ~ -sse> Põie – küla Saare maakonnas Laimjala vallas, mõis, sks *Müllershof* (pärast 1517), 1782 *Kingli mois*. ⇒51B3 ♦ 1398 on olnud seal küla nimega *Rymecke*, XVI saj mõis. Külanimi *Rehemäe säilis algses saksakeelses mõisanimes *Rehemeggi*, ent mõis nimetati peagi ümber omaniku perekonnanime järgi (*Müllershof*). 1920. a-test asundus, mis 1939. a paiku jagati kaheks: Kingli külaks ja ↑Lahekülaks. Praegust külanime seob rahvatraditsioon talunimega, mis olla laiinenud kogu mõisale. Talus elanud kingsepp. Vrd siiski ka sks *Künkel*, *Kinkel* = *Kunkelmacher* 'koonlategija'. – MK

BHO: 367; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); Saaremaa 2007: 120; SK I: 104

Kingu <-le> Kõp – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Puiatu ms), 1855–1859 *Kingo* (talv). ⇒30B2 ♦ Külanimena 1945 (*Kingo*). Küla moodustus asunikutaludest, vaid Kingu ja Täku olid vanad talud. Nimi on pandud talu järgi. Kinguga on 1977 liidetud Raani (1970 *Raani I*) küla. – MK

EAA.298.2.71, L 9; KN; KNAB

Kinksi [ˈkinksi] < Kinksi ~ -sse> Kse – küla Lääne maakonnas Hanila vallas (Karuse krkms), ? 1539 *MicHELL Kinike* (üksjalg), 1564–1565 *Kingist by*, 1689

Kinnekestebby, 1798 *Kingsi*. ⇒20A3 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Karuse küla osa. Külas asub Karuse kirik, mistõttu küla on aeg-ajalt ka selle nimega kutsutud (1922 *Karuse-Kinsi*). Kinski nime tähendussisu jääb hämaraks, lisanimena esineb XVI saj veel Lõuna-Eestis (1588 *Kiengsi Merth*). Kui analüüsida nime *Kink+si*, siis *si*-lõpuga kohanimed võivad olla üldis- tunud mitmuslikest nimekujudest, mis kirjapanekuis sageli (nagu ka siin) on esindatud *st(e)*-ga. Nime algusosa võiks võrrelda saksa nimevarast pärit isikunimedega *Kinne*, *Künne*, *Kin(i)g*, *Küng*, *Genge*. Eesti allikais esineb *Kinneke* lisanimena mitmel pool, nagu ka *Kyncke* (1527 *Tonnies Kyncke*). Kinski põhjaosas, Järise ja Voose piiril, asub maakoh nimega Uplinna (1835 *Uplinna meggi*), mida rahvasuu tõlgendab „uppunud linnana“. – MK

BHO: 227; EAA.1.2.932:21, L 19; EAA.1.2.941:1642, L 1632p; EAA.1241.1.96, L 2; EAN; KNAB; PA I: 243; Heintze-Cascorbi 1933: 209, 294, 302; PTK II: 86–87; Stackelberg 1928: 130; Stoebeke 1964: 38

Kipastu <-sse>, koh ka <-de> Ran – küla Tartu maakonnas Rannu vallas (Valguta ms), 1627 *Kippetus*, 1638 *Kippastokyllo*, 1796 *Kipposta*. ⇒31C3 ♦ Rühma tähistava *stu*-liitega kohanimi pärineb oletatavasti sõnast **kipane*, mis on samatüveline ja sama tähendusega kui *kipakas* 'kärsitu, läbematu'. Tänapäeva küla piiridesse jääb lõunas endine Maarja karjamõis (sks *Marien*, 1826 *Marienhof*). – EE

BHO: 228; EMS: III, 184; KN; Mellin; Rev 1624/27 DL: 148; Rev 1638 I: 103

Kipi <-le> Khk – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Atla ms), 1645 *Kippi Andrefß*, 1798 *Kippi* (küla). ⇒52B1 ♦ Tõenäoliselt on külanimi tekkinud talunimest, vrd *kipp* : *kipu* ~ *kipi* 'kibu', *kipp* 'täpp'. Võimalik, et aluseks on olnud ka isikunimi, nt sks *Kipp(e)*. – MK

BHO: 228; Heintze-Cascorbi 1933: 212; SK I: 104–105

Kiraste <Kiraste ~ -sse> Tõs – küla Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Tõstamaa ms), 1601 *Kirrestekulle*. ⇒27B1 ♦ Küla on mainitud XVI saj teise nimega (1560 *Tollias*, 1624 *Kirrast* koos *Tolli* taluga). *Kira* esines lisanimena mitmel pool ümbruskonnas, nimega võiks võrrelda sõnu *kirane* : *kirase*, *kiratse*, *kõhna-kirane* 'vilets, armetu, hale'. Vrd ka *kire* 'krõbe, kuiv, kõrbunud', *kire* 'pehme, vesine maa'. Kirastega on 1977 liidetud Teoste (1797 *Teost*) ja Viruna (u 1900 *Bupyna* metsavahikoht), mis 1970. a-tel olid liidetud (*Viruna-Teoste*). Vrd *Kiratsi*. – MK

BHO: 228; EAN; EMS: III (11), 197–198; KNAB; Mellin

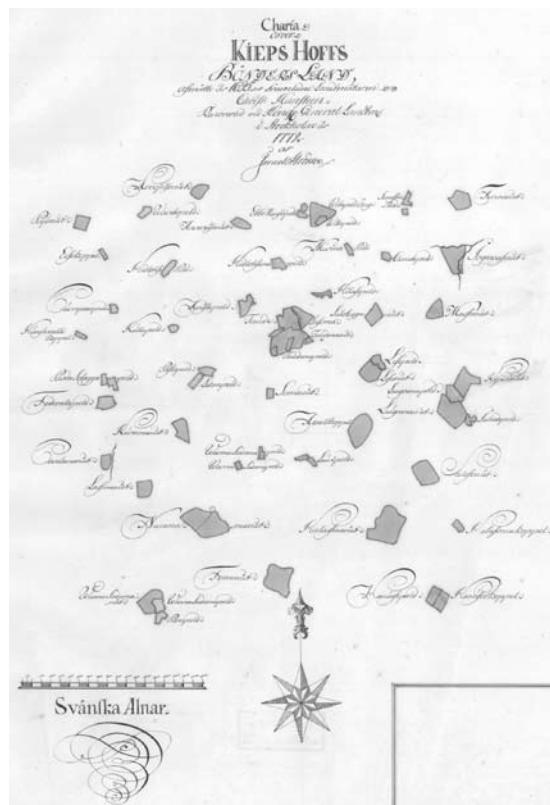
Kiratsi <-sse ~ -le> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kaarma-Suuremõisa ms), 1592 *Kirrides* (vakus), 1645 *Keradus*, 1798 *Kirradus*. ⇒50B4 ♦ Nime algne tähendussisu jääb hämaraks, vrd *kirane* : *kirase*, *kiratse*, *kõhna-kirane* 'vilets, armetu, hale'. L. Kettunen on küsimärgiliselt rekonstrueerinud **Kiraduse*. Vrd *Kiraste*. – MK

BHO: 228; SK I: 105

Kirbla¹ ['kirbla] < 'Kirbla ~ -sse> Kir – kihelkond ajaloolisel Läänemaal, sks *Kirrefer*. ♦ Kihelkond XIV saj-st, kuid ajuti (nt 1728–1930) on olnud ka Lihulaga koos. Kirik on ehitatud u 1500. Nimi on pandud küla järgi. Vrd *Kirbla*². – MK

BHO: 230; ENE-EE: IV, 529

Kirbla² ['kirbla] < 'Kirbla ~ -sse>, koh ka 'Kirla ~ 'Kerla Kir – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (*Kirbla*

Kipi mõisa talumaade kaart. 1772. EAA.2072.3.426c, L 24.

krkms, Seira ms), 1519 *Kirpever* (küla), 1534 *Kirckver*, 1549 *Kirrever*, 1565 *Kiriffer by*, 1798, 1844 *Kirrefer*. ⇒20B2 ♦ Küla on kuulunud XVI saj Lihula ametkonda, hilisemal ajal Seira mõisa alla. Tundub et *p*-aines nimes on algne. Sel juhul vrd isikunimesid *Kerbo* ~ *Kierpo*. 1534. a kirjapaneku ajal oli ka kirik tükk aega olemas olnud, selle mõjul võis tekkida kirjapanekusse *k*, vrd *kirk* 'kirik'. Nimi on olnud algsest *vere*-lõpuline, selle osise on asendanud *la*-liide. – MK

BHO: 230; EAA.1.2.932:4, L 2; EAN; KNAB; Mellin; Mägiste 1929: 33; Schmidt 1844; Stackelberg 1928: 114

Kirbla³ ['kirbla] < 'Kirbla ~ -sse> Hls – paik (küla) Viljandi maakonnas Abja vallas (Laatre ms), ? XVI saj *Corbelenn*, 1504 *Corbeles*, 1511 *Kurbelle*, ? 1518 *Korbolitz*, 1560 *Korbenkul*, 1638 *Kuerbely*, 1797 *Kirbel* (mõis); läti *Ķirbēni*, *Ķirbeļi*. ⇒36C2 ♦ Piiriküla *Kirbla* on külanä mainitud 1970, liideti 1977 Laatreaga. *Kirbla* mõis (sks *Kürbelshof*), mis oli Laatre mõisa kõrvalmõis, ja põhiosa *Kirbla* külast jäi Läti poolele. Nime lähtekohaks võiks olla *kõrb* : *kõrve*, kui *õ*-d oleks tänapäeval edasi antud *i*-ga nagu oletab ka P. Johansen. Vrd *Kirbla*². – MK

BHO II: 312; Johansen 1937: 59; KNAB; LGU: II, 37;

Lv: II, 225; Mellin; Rev 1638 II: 79

Kirbu¹ <-le>, koh <-lõ> Krl – küla Valga maakonnas Karula vallas (Karula ms), 1627 *Kirpo Wessky*, 1716 *Kirpu Rein*, *Kirpo Ott*, 1805 *Kirbo Gust*, 1909 *Langensee* (kõrvalmõis), 1949 *Kupõy* (küla). ⇒43B2 ♦ Tänaase *Kirbu* küla maal oli väga pikka aega tege- mist *Pikkjärve* külaga (1582 *Pikierwe*, 1798 *Pikjerw*). Kuni 1809. a-ni kuulus küla Iigaste mõisa alla, see- järel müüdi Iigaste mõisa lõunaosa Karulale. *Kirbu* oli tõenäoliselt veski- ja talukoht *Pikkjärve* idapool-

ses otsas sissevoolaval ojal. Kirbu talu oletuslikku asukohta oli juba XVIII saj rajatud Pikkjärve (sks *Langensee*) karjamõis, mis sai ametlikult Karula mõisa kõrvalmõisaks. Kohalikus pruugis jäi kasutusele Kirbu karjamõisa nimi. Tänapäeval on Pikkjärve küla nimi kehtestatud Pikkjärve teises, läänepoolses otsas, kuhu ligastele kuulunud ajalooline Pikkjärve küla XVII-XVIII saj ulatus ainult hajataludena põhjakaldal. Talu- ja veskinimest külanimeks arenenud Kirbu on päritolult tüüpiline talupoja lisanimi. Vrd Kirbu², Pikkjärve², Väheru. – ES

BAL: 667; BHO: 126; EAA.1297.2.1:27, L 24p;

EAA.567.2.428:3, L 2p; Mellin; NL TK 25; PA I: 69; Rev 1624/27 DL: 162

Kirbu² <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1796 *Mema Kirbo Jakkap*, 1871 *Дрвн. Вилла Курбо*, 1926 *Kirbu*. ⇒45A3 ♦ Kirbu oli 1977–1997 Suhka küla osa. Kirbu nimi tuli käibe talupoja lisanimena, tõenäoliselt on tegemist levinud võrdlusega väikest kasvu või väga liikuva inimese kohta. Villa küla alla märgitud hajatalust välja kasvavad küla oli varem tuntud *Meema nime all (1765 *Dorf Mäma*, 1839 *Mahima*). Vrd Meemaste. – ES

EAA.1268.1.403:154, L 129p; EAA.1268.1.401:69, L 65p; LVVA.6828.4.380, L 1; Rücker; Võrumaa 1926: 261

Kirdalu [*ˈkirdalu*] <-sse> Hag – küla Harju maakonnas Saku vallas (Kurtna ms), 1565 *Kyrdle*, 1725 *Kirdall*, 1732 *Kirdallo m*. ⇒12A1 ♦ Kirdalu küla on mainitud 1565 Liivi sõja aegsete sündmuste kirjelduses. 1662 eraldati Kohila mõisast Kirdalu mõis, al 1789 olid Kirdalul ja Kurtnal ühised omanikud. 1920.–1930. a-tel tekkis mõisasüdame ümber Kirdalu asundus, mis hiljem muutus külaks. Nimi võib koosneda tüvedest *kirre* : *kirde* + *alu* (*alune* vms). Küla piirese jääb ka ajalooline Saku mõisale kuulunud Kõrnumäe (1499 *Kornurm /üksjalg/*, 1725 *Kerre Norme Jurri*, 1871 *Kernoma*), mis on varem olnud *Kõrenurme (vrd *kõre* 'pikk ja sirge', *kõrend*). – PP

Bfl: I, 586; EAA kinnistud; EM: 56; EO: 88; Joh LCD: 569; Rev 1725/26 Ha: 190, 245; Schmidt 1871; Thor-Helle 1732: 312

Kirepi¹ <Kirepi ~ -sse>, koh ka <-de> Rõn – küla Tartu maakonnas Rõngu vallas, mõis, sks *Kirrupäh*, 1721 *Kirripa*, 1782 *Kirrepä*. ⇒32A4 ♦ Kirepi mõis eraldus Rõngu mõisast vahemikus 1641–1688. XVIII saj II poolel eraldati Vana-Kirepist (sks *Alt-Kirrupäh*) 1,4 km edelas paiknenud Uue-Kirepi mõis (sks *Neu-Kirrupäh*), mis XIX saj I poolel oli muutunud karjamõisaks ja seejärel kadus. XIX saj II poolest on teada Väike-Kirepi (*Klein-Kirrupäh*) karjamõis Vana-Kirepist 3,5 km põhjas, mis jaotati 1922 asundustaludeks ja millest moodustati Väike-Kirepi asundus (praegu põhiliselt Tammiste küla piirides). Samal ajal rajati Vana-Kirepi mõisa maadele Kirepi asundus, al 1977 küla. Esimesena on kohanime käsitlenud M. J. Eisen, kes tuletas selle varasemast kujust **Kerrompää* ~ **Kerumpää* 'ümar pea või kungas'. Tõenäolisem on L. Kettuneni oletus, mille kohaselt liitsõnaline kohanimi pärineb oletatavast isikunimest **Kirjupää*. 1977 liideti Kirepiga Kahu (1922) ja Tõlvamäe (1839 *Tõlvamä* talud) küla. Kirepi piiridesse jääb kagus endine Konnu küla (1923). Vrd Kirumpää. – EE

BHO: 231; Eisen 1919b: 6; EO: 159; Hupel 1774–1782: III, 270; KN; KNAB; RGADA.274.1.172:244, L 246; Stryk 1877: 129, 133; Tartumaa 1925: 412; ÜAN

Kirepi² <Kirepi ~ -sse>, koh ka *Kerepi* Kod – paik (küla) Tartu maakonnas Vara vallas (Alatskivi ms), vn *Костино*, 1839 *Kirrepäh*, u 1900 *Киремпи* (*Костина*). ⇒26B4 ♦ Vene asustusega küla, liideti 1977 Metsakiviga. L. Kettunen on Rõngu vastava nime tuletanud kujust **Kirjupää*, mis võib olla olnud isikunimi. 1585 on arvatavasti Kavastu lähedal Emajõe ääres asunud *Natakülas (*Natykul*) elanud talupoeg *Kirep Hans*. Vene nimi Kostino on tuletatud isikunime Konstantin (*Константин*) lühivormist Kostja (*Костя*). Vrd Kirepi¹. – AŠ, PP

EO: 159; KNAB; PA I: 197; PTK I: 70

Kirikla <-sse> Hag – küla Harju maakonnas Kernu vallas (Hageri krkms). ⇒11C2 ♦ Kirikumõisa alale tekkinud küla; praeguse nime sai 1930. a-tel, varem oli Hageri-Kirikuküla, ka Hageri-Kirikuvalla küla. 1977–1997 oli Kernu küla osa. Hageri kirikumõisat on mainitud 1586, seda on eesti keeles nimetatud ka Rootsivoori mõisaks (1798 *Rotsiwar*). – PP

KNAB; Mellin

Kirikuküla¹ [*kiriku_küla*] <-külla ~ -sse> Lih – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Lihula krkms), 1923 *Kiriku*. ⇒20A2 ♦ Kirikumõisa alale tekkinud küla; praeguse nime sai 1930. a-tel, varem oli Hageri-Kirikuvalla küla. 1977–1997 oli Kirikumõisat on mainitud 1586, seda on eesti keeles nimetatud ka Rootsivoori mõisaks (1798 *Rotsiwar*). – PP

EAA.298.2.71, L 2; EAA.1864.2.IV-9:495, L 459p;

EAA.298.2.71, L 2; KN; KNAB; Mellin

Kirikuküla² [*kiriku_küla*] <-külla ~ -sse>, koh *Kiriku_külä* Hel – küla Valga maakonnas Helme vallas (Helme krkms). ⇒37C2 ♦ Ka Kiriku (1922), 1930. a-test enamasti Kirikumõisa küla. Külas asus Helme kirik ja pastoraat. Kirikumõisa küla on liidetud osa Kangru külast (1945) ja Metsaküla (1922 *Metsa*). Küla hõlmab ka Pokardi (*Boccardo*) suvitusmõisa ala (1882 *Bokardi*). Vrd Kirikumõisa¹. – MK

EAN; Grenzstein 1882–1883; KNAB; Valgamaa 1932: 274

Kirikuküla³ [*kiriku_küla*] <-külla ~ -sse>, koh *Keriku_külä* <-küllä>, rahvak ka *Keriku man* <manu> Urv – küla Võru maakonnas Urvaste vallas (Urvaste krkms, Urvaste ms), 1922 *Kirikuküla*, 1926 *Kirikuküla*. ⇒44A1 ♦ Administratiivselt moodustatud küla koosneb Urvaste kirikumõisast, mille juurde ei kuulunud põlistalusid, ja Urvaste mõisa taludest kiriku ümbruses. Kirikumõisa piiridel seisid peatee ääres Urvaste mõisale kuulunud Mäekõrts ja Vastse-Antsla mõisale kuulunud Alakõrts. Rahvakeeles on küladeks nimetatud pigem talurühmi Kirikumõisa sees, nt Tilsu ehk Tilsukülä. Vrd Kirikumõisa¹. – ES

KNAB; Võrumaa 1926: 355

Kirikumõisa [*kiriku_`mõisa*] <-mõisa ~ -sse> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Vändra krkms). ⇒22C3 ♦ Küla (1922) on nime saanud Vändra kirikumõisalt, mis oli olemas juba 1624. Kirikumõisa

saga on 1977 liidetud Tedre küla (kuni u 1939 Kristjani). – MK

ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-1938); KNAB; Pärnumaa 1930: 620; Rev 1624 PL: 21

Kirikumäe [*kiriku_`mäe*] <-le>, koh *Kerigu_`mäe* ~ *'Kerko_`mäe* Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1638 *Kirckmeggi Pustus*, 1684 *Kirckenne Peep*, 1688 *Kirckmeggi Ifwan, Hinno*, 1782 *Kerkoma Iwann*, 1820 *Kerrikomäe* (küla). ⇒45B3 ♦ 1688. a oli talu kahe poolemehega, külaks hakati pidama XIX saj. Nimi on saadud Liivi sõja ajal 1560. a-tel Petseri kloostrist poolt ehitatud õigeusu kiriku järgi. 1638. a on teade varemest kirikust. Küla, kirikut ja Kirikumäe järve on varem nimetatud teise nimega, mis kuulub algupäraselt järvele (1561 *Oziap̄*, 1588 *Ahirewo*, 1627 *Ayha* järv). O. Roslavlev on pakkunud eksliku tõlgenduse **Hagujärve*. Vene keele häälde eripära tõttu annab aga *Oziap̄* edasi sedasama nime mis muudki üleskirjutused: **Ahijärv*. Hiljem on järve nimetatud juba Kirikumäe järveks. Mellini kaardi kirjapanek 1798 *Kerkomä oder Peddez S.* tähtsustab järve kui Pedetsi (Pedejä) jõe algust. Kirikumäe külaga on 1977 liidetud Pundsu (Punsu) ja Tõlva küla (1638 *Telwa Iwan*). * *Tõõnõ tähtsä kotus um jälle üts järv Vahtsõliina valla piiri seeh. Sedä järve kutsutas täämbätseni pääväni Kerigumäe järves selle, et siäl ollõv selle järve asõmõl kerik vanast ollu, mis ollõv maa ala vajonu ja järve asõmõllõ saanu. Vana rahvas kõnõlõsõ, et ildaigiu ollõv viil selle kerigu tornikell unnanu, kui ilm vihma näüdas, ja see olli vanalõ rahvalõ tähes ollu. Kui kellä undamist kuulti, sis olli selgehe tiidä ollu, et tõõsõl pääväl vihma nakkas sadama. See järv um Vastselina keriku mant lõunõ poolõ kaia ja kerigu mant um sinnä 9 versta maa vana Marinipurgi suurt tiid minnä.* (1903) Vrd Ahijärv, Ähijärve. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1865.2.141/2:19, L 18p; EAA.1271.1.224:15, L 477; KM: H II 71, 344 (2) – 1903; Mellin; PA I: 30; Rev 1624/27 DL: 74; Rev 1638 I: 161, 168, 174; Roslavlev 1976: 6, lisa 3; Truismann 1897a: 40

Kirikuvalla [*kiriku_valla*] <-`valda> Ksi – küla Jõgeva maakonnas Puurmani vallas (Kursi krkms), 1922 *Kirikuvalla*. ⇒25A3 ♦ Kursi kiriku ümbruses olev küla. Kirikuvallaks nimetati Kursi kirikumõisa maal asunud talusid. – PP

KNAB; PTK I: 70

Kirila <-sse> Tür – küla Järva maakonnas Paide vallas (Mündi ms), 1591 *Kiriola* (küla), 1615 *Kirila*, 1796 *Kirila*. ⇒23B1 ♦ XVII saj algul kuulus küla kroonule, hiljem on olnud Mündi mõisa järgi. 1977–1997 oli jaotatud Kriilevälja ja Mündi vahel. Kirila nime algusosa liite *-la* ees on tõenäoliselt väga vana isikunimi või selle osa, vrd XIII saj isikunimesid *Kyrianus*, *Kyriawanus*. – MK

EAA.1.2.938:32, L 31; EAN; KNAB; Mellin; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:461, L 19; Stoebe 1964: 38

Kirimäe [*kiri_`mäe*] <-le> LNg – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas, mõis, sks *Kirrimeggi*, 1522 *Kir-mäggi*, *Kirimegge*, 1565 *Kyremechi*, 1586 *Kirremecke*. ⇒10A4 ♦ Mõis on P. Johanseni andmeil eraldatud 1422 Vönnust, teistel andmetel on mõisa kohta teateid al 1569. Mõisa kõrval kagus säilis samanimeline küla. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis 1977 liideti Kirimäe külaga. Tõenäoliselt on Kirimäe nime algusosa aluseks *Kiri*-alguline isikunimi, vrd ka *kiri* 'kirju'. Kirimäega on 1977 liidetud ↑Kuundra

(Rid) ja ↑Maalse küla ning Roosna asundus. Viimane sai nime Roosna mõisalt (sks *Rosenhof*, 1798 ka *Nurms*), mis rajati XVII saj ja oli hiljem Kirimäe mõisa kõrvalmõis. – MK

EAA.1.2.930:39, L 38p; ENE-EE: IV, 544; Johansen 1951: 259; Mellin; Rev 1586: 62; Saaga: Originalet av Jakob Koits regestverk. Del 1, K:16, 17

Kirisaare [*kiri_saare*] <-`saarde> Pee – küla Järva maakonnas Roosna-Alliku vallas, 1483 *Kyryszer*, 1694 *Kirrisar oder Gorenhof*. ⇒13C4 ♦ Kirisaare mõis sai XVI saj keskpaiga omaniku Bartolomeus von Goren (ka Gordti) järgi Koordi nime, mis kinnistus vaid eesti keeles. XVII–XVIII saj kasutati saksa keeles paralleelnimesid, hiljem aga vaid Kirisaare nime. Eesti keeles on Koordi mõisa nimena kasutatud seda väga harva. 1920. a-tel loodi mõisa maadele Koordi asundus, mis 1977 nimetati Kirisaare külaks. Koordi nimi jäi mõisa lahustüki paiknevale külale. Ettepaneku nimetada Koordi asundus Kirissaare külaks tegi Järva maavalitsus juba 1939. a. Nime algusosa seostub teiste *Kiri*-alguliste kohanimedega (↑Kirivere²), järeloa on *saar* 'metsatukk'. Aastal 1447 mainitud küla *Kyrisar* võib samastada nii Kurisooga (mille esmamaininguna seda on käsitletud) kui ka Kirisaarega, kohta pole võimalik lokaliseerida. Kirisaare kagupoolsed talud on tuntud Olliküla nime all (seal oli varem karjamõis). Vrd Koordi. – FP

Bfl: I, 191; EES; ERA.14.2.714 (Järva maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 252); KN; KNAB; Ungern-Sternberg 1912a: 96, 137; VMS

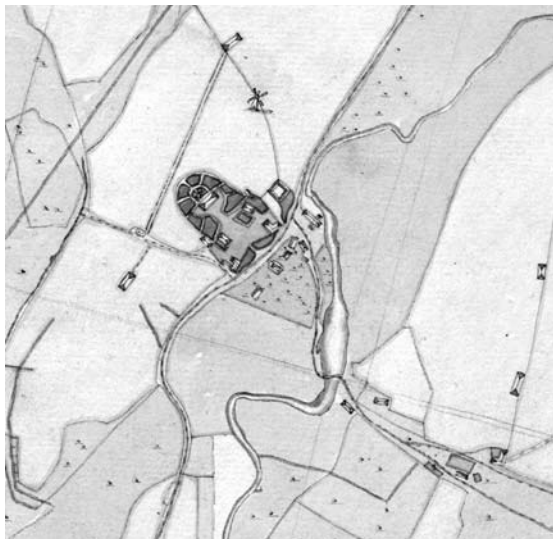
Kiritu <-sse ~ -le> Pha – küla Saare maakonnas Pihtla vallas (Tõlluste ms), ? 1551 *Kirgew* (küla), 1645 *Kirrito Jack*, 1798 *Kirrita* (küla). ⇒50C4 ♦ Küla on olnud mitme omaniku ja mõisa all (Püha, Pihtla, Tõlluste jne). 1977–1997 oli Püha küla osa. Pole kindel, et 1551. a kirjapanek tähistab Kiritu küla. Kõige tõenäolisemalt on külanime lähtekohaks *Kiri*-alguline isikunimi. – MK

BHO: 231; EAN; KNAB; Saaremaa 1934: 734; SK I: 106

Kirivalla [*kiri_valla*] <-`valda> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Habaja ms), 1241 *Kiriawold*, 1467 *Kirewalde* (küla ja mõisaase), 1665 *Kirriwalla* (küla). ⇒12C2 ♦ Põlisküla. P. Johansen võrdleb nime soome kohanimega *Kirjavala*. Varaseima kirjaneku o-d selgitab asjaolu, et alamsaksakeelsed kirjutajad asendasid sageli nimeosa *-vald* rahvaetümolooogia teel sõnaga *wold* (sks *Wald* 'mets'). Germaani laen *vald* on läänemeresoome vanades isikunimesed ja kohanimesed olnud sage koostisosa. L. Kettunen meelest lähtub nimeosa *Kirja*- sõnast *kiri* : *kirja*, mida teised uurijad on aga ebausutavaks pidanud. J. A. Lopmeri oli kindel, et nime algusosa on isikunimi *Kirja*, ja oletas, et ka kogu nimi võib isikunimi olla. Temaga nõustub M. Kallasmaa, kes peab samuti võimalikuks nime pärinemist liitsest isikunimest ja toob võrdluseks Risti külanime Vilivalla (1283–1288 *Wiliwalde*). Kallasmaa toonitab, et taolist liitisikunime ei ole küll registreeritud, kuid on väga tõenäoline, et kohanimed on muistseid isikunimesid säilitanud. – TL

Bfl: I, 266; BHO: 229; Joh LCD: 429; Kallasmaa, Päll 2009: 573–576

Kirivere¹ <-`verre ~ -sse> Pil – küla Viljandi maakonnas Kõo vallas (Kõo ms), 1624 *Kyrryfer*, 1638 *Kyrifer* (küla), 1797 *Kirrefer*. ⇒23C3 ♦ Võimalik, et nimega

Kirina mõisasüda sama mõisa maade atlasest. 1805–1806.
EAA.1355.1.5, L 25.

on samastatav 1583 *Kirima* küla Pilistvere lähedal ja 1599. a kirjapanekud *Kirima* (külas ka taluperemees *Marc Koik*), *Macz Koith z Kirimeru*. Kui nii, siis võis nimi algselt olla *maa-* või *mäe-lõpuline*. Kiriverega on 1977 liidetud Mändla (1839 *Mendila*, u 1900 *Мяндла*) ja Paluküla (1721, 1797 *Pallo*). Vrd Kirimäe. – MK

EAN; KNAB; Mellin; P XVI: 301, 302; Rev 1624 PL: 44; Rev 1638 II: 155; RGADA.274.1.171/1:202, L 199p; Rucker; Vene TK 126

Kirivere² <`verre ~ -sse> Lai – paik (küla) Jõgeva maakonnas Torma vallas (Reastvere ms), 1408 *Kirrififer*, 1599 *wies Kiriwer*, 1805 *Kirefer*. ⇒25B1 ♦ Liideti 1977 Leediga. Nagu muud *Kiri*-algulised kohanimed (Kirila, Kirivalla), võib lähteks olla tüvi *kirja-* või *kirjo-*, mida on kasutatud ka isikunimedes, nt *Kirjavane (*Kyriavanus*). Üldnimeline vaste *kiri* : *kirja* on algselt tähendanud joonistust, märki või kaunistust (vrd *kindakiri*). – PP

PTK I: 70–71; P XVI: 136

Kirmsi [¹*kirmsi*] <-sse>, koh <-he> Röp – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Kahkva ms), 1582 *Kirmesth*, 1601 *Kirmest*, 1625 *Kirry Moysa*, 1627 *Kirmesitz*, 1630 *Kyrimest kylla*, 1638 *Kiwirs kyll*, 1686 *Kirmist Kylla*, 1805 *Kirmositz*. ⇒40C2 ♦ Põline küla, mille nime kirjutati XVI–XVII saj valdavalt *ste-lõpulisena* (*Kirmeste), kuid mis on üle läinud piirkonnas eelistatud *si-lõpulist* külanimede sarja (vrd Kuuksi, Virosi järv). Hääliku *m* sisu nimes avab 1625. a vakuraamatu kirjapanek *Kirry Moysa*. Selle järgi ja 1805. a kirjapildi toetusel võib järeldada, et nimi on koosnenud osadest *Kiri* + *mõisa* + *-ste* ~ *-si*. *Kiri*-osist võib pidada muistseks isikunimeks, see esineb küllalt paljudes Eesti kohanimedes. Räpinas kujunes see laialt levinud lisanimeks (hõimunimeks) *Kir'o*, millest pärineb edasiarendus *Kirota* ~ *Kirjota* ja sellest omakorda *Kirot*-algulised perekonnanimed. Vrd Kirila, Kirimäe, Kirumpää. – ES

EAA.567.3.190:13, L 12p; EAA.308.2.104;

EAA.567.2.748:4, L 3p; PA I: 92; Rev 1601: 16; Rev 1624/27 DL: 73; Rev 1638 I: 280; Roslavlev 1975: 9, 26

Kirna¹ <`Kirna ~ -sse>, koh ka *Kerna* Tür – küla Järva maakonnas Türi vallas, mõis, 1564 *Kirna* (küla).

⇒23B1 ♦ Mõis on asutatud küla asemele XVII saj, mainitud 1627. L. Kettunen taandab nime kujule **Kiruna* ja võrdleb Kiruverega, mida omakorda võrdleb sõnadega *kirju* ja *kiruma* (sm *kirota*, *kiro-sana*). Vrd isiku- või lisanime *Kyrro* (1537 *Lauwer Kyrro*). Eesti Kirna nimede seletamisel võiks arvesse võtta ka keskülemsaksa sõnu *kürn* 'veski' ja *Kirn(er)* 'mõlder'. Kirnaga on 1977 liidetud Tedre (1726 *Teddre*). Vrd Kernu, Kirna², Kirna³. – MK

BHO: 229–230; EO: 148, 295; Heintze-Cascorbi 1933: 304; Kallasmaa 2012a: 190–191; Rev 1725/26 Jä: 136; Ungern-Sternberg 1912a: 72

Kirna² <`Kirna ~ -sse> Mär – küla Lääne maakonnas Martna vallas (Suure-Lähtru ms), 1539 *Henno Kirno* (üksjalg), 1591 *Kirna* (küla), 1597–1598 *Kirnw* (küla), 1620, 1689 *Kirnby*, 1798 *Kirno*, 1913 *Керна*, 1922 *Kirna* (*Kerne*). ⇒20B1 ♦ Nimi on olnud *u-tüveline*, vrd *kirn* : *kirnu*. Siiski võiks ka Kirnu nimede puhul arvesse võtta võimalikku laenu keskülemsaksast: *kürn* 'veski', isikunimi *Kirn(er)* 'mõlder'. Vrd Kirna¹, Kirna³. – MK

Almquist 1917–1922: 297; EAA.1.2.937:72, L 71p; EAA.1.2.941:1633, L 1623p; Heintze-Cascorbi 1933: 304; Kallasmaa 2012a: 190–191; KNAB; Mellin; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:140, L 138; Stackelberg 1928: 133

Kirna³ <`Kirna ~ -sse> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Valgu ms), XIX saj II poolel *Kirna* (Valgu mõisas), 1855–1859 *Кирна* (talu Veski külas), 1923 *Kirna*. ⇒21C2 ♦ 1977–1997 oli Nurtu küla osa. Võrreldes Martna ja Türi Kirnaga tundub nimi siin olevat märksa hilisem. Mellini kaardil 1798 on küla kohal või selle läheduses, Inda küla alal märgitud klaasikoda (töötas 1788–1826), millega arvatavasti samal ajal on töötanud potase tootmise ettevõtte. Hiljem on Kirna külas kaks Potase talu. Vrd Kirna¹. – MK

EAA.298.2.71, L 3; EAA.3724.4.791; EAN; EVK; Kallasmaa 2012a: 190–191; KNAB; ÜAN

Kirtsi [¹*kirtsi*] <`Kirtsi ~ -sse> Kod – küla Jõgeva maakonnas Pala vallas (Saare ms), 1585 *Kircy*, 1627 *Kirtzi Kuella* ~ *Kirtzi külla*, 1638 *Kiertz*, 1839 *Kirtzi*. ⇒26B2 ♦ Küla oli varem suurem, kuid Saare valla piiresse jäänud läänepoolne osa liideti 1977 Kiisli külaga. L. Kettunen oletab varasemaks kujuks **Kiretsi*, mis võivad olla ühenduses sõnadega *kirg* : *kire* või *kiratsema*. V. Pall lisab, et väliskuju poolest sobib nimi ka teiste *si-lõpulist* nimedega (Kärksi, Piisli jm), milles *-si* on *ne-liite* teisend. Kui otsida isikunimelist lähet, siis sobib võrdluseks Torma Raja küla vene pere nimi *Kirtse omad* (vn *Кирцовы*) või vanavene lisanimi (Tupikovi sõnaraamatus nt *Иван Купеу*). – PP

KNAB; PA I: 197; PTK I: 71; Rev 1624/27 DL: 26; Rucker

Kiruma <-sse> Mus – küla Saare maakonnas Mustjala vallas (Mustjala ms), 1645 *Kirrome*. ⇒50A3 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Tuuiu osa. Kiruma nimega võib võrrelda Kirivere küla nime ning vanema eesti isiku- või lisanime kirjapanekut *Lauwer Kyrro* (1537). Nime järelosa võis olla *mäe* või *maa*. – MK

EAN; KNAB; SK I: 106–107

Kirumpää [*kirum_`pää*] <-le>, koh *Kiräp_pää* ~ *Kiräbä* <-le ~ -he> Plv – küla Võru maakonnas Võru vallas, linnus (Võru ms), 1340 *Kiriempe*, 1368 *κ Кирьенигь*, 1369 *Кирьенигоу*, 1406 *от Кирьяниге*, 1410 *Kirimpe*,

1447 poola *Kieremperskim*, 1534 *Kyrempe*, *Kyrgenpae*, 1558 *Kirienpee*, 1627 *Kyrenpoe*, 1765 *Kerrenpi*, *Kirrenpi*, 1798 *Kirumpa*; *sk* *Kirumpäh*. ⇒44C1 ♦ Tartu piiskopile kuulunud linnust on nimetusega *castrum* esmakordselt mainitud 1322. XVII saj revisjonidest näeme, et linnusepiirkond kattub üldjoontes Põlva kirikukihelkonnaga. Kirumpää oli keskaegse ja varauusaegse administratiivkuse peamine nimi. Veel 1757. a Põlva kiriku personaalraamatus on hilisemaid Vana-Koiola kroonutalupoegi liigitatud *Kirjenpah* alla, kuigi linnus ise asus sellel ajal juba taas erakättesse läinud Võru mõisa maa-alal. Nimi koosneb linnuse-nimedes tavalisest järelosast *-pää* ja algusosast, mille omastava käände ajaloolist *n-lõppu* on juba varakult vaheldatud *m*-iga. Pihkva kroonikate kirjapanekutes seda käändelõppu enam pole, nagu ka kohapealses häälduses tänapäeval. Algusosa on uurijad väheste eranditega pidanud isikunimeks. Nagu kirjapanekute test näha, on selle tüvevokaaliks kujunenud *u* üksnes saksa traditsioonin, alates Abraham Orteliuse atlasest 1574. Kuna ka varased Vene allikad näitavad kolme erinevat tüvevokaali, võis selleks tegelikult olla *ä*, nii nagu rahvasuus praegu. L. Kettunen on alusena oletanud sõna **kirja* (**kirjä*), mis võib olla olnud ka isikunimi ja mida on peetud läänemeresoome vana isikunimesüsteemi korduvaks elemendiks. Teine, raskemini tõestatav võimalus on, et see nimeosis oli laadivahelduslik **kirki* : **kirjen*, tänapäevakujul *kirg* : *kire*, mille arhailisem tähendus on 'kuumus, tulelõõm'. Pole teada, kas 1534. a keskalamaksaks kirjapanekus võis *g* juba *j*-häälikut tähistada, nagu see hiljem tavaline on. *Kirg* : *kire* analoogiale *kurg* : *kure* võiks põhineda linnusele kõige lähemal paiknenud küla nimi **Kurenurme* XVII–XVIII saj. Kolmanda võimalusena on pakutud Kirumpää nime lähtekujuks **Keräjänpää* 'kärjate pidamise koht', mida tuleb pidada põhjendamatuks. – ES

BHO: 231; EAA.3147.1.172:8, 244, L 4p, 215p; EO: 159; LGU: I, 323, II, 599, 600; Mellin; Rev 1624/27 DL: 55; Stoebeke 1964: 132; Tulnola 2005: 8

Kiruoja [*kiru_oja*] Kos – oja Harju maakonnas Anija vallas, u 1960. a-tel *pyu. Kupy*. ⇒13B1 ♦ Oja suubub vasakult Jägala jõkke. Nime lähtekoht pole teada, kuid võib oletada, et see on sama algupära, mis ↑Kiruvere. – TL

NL TK 25

Kiruvere <`verre ~ -sse> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Paunküla ms), 1371 *Kirievere*, 1417 *Kirover* (küla), 1726 *Kirrowerre Hans* (talupoeg), 1796 *Kirrefer* (karjamõis), 1871 *Kirrower*. ⇒13A2 ♦ L. Kettunen võrdleb nime algusosa sõnadega *kirju* ja *kiruma*. Tõenäolisem on aga, et nimi lähtub isikunimest. Vrd Kirivala, Kiruma. – TL

Bfl: I, 119; BHO: 229; EO: 294–295; Joh LCD: 893; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 304; Schmidt 1871

Kiska [*'kiska*] <-sse> Kse – küla Lääne maakonnas Hanila vallas (Vatla ms), 1564 *Kisska*, 1565 *Kyskas by*, 1591 *Kißkuas By*, 1689 *Kiskas Byy*. ⇒20A4 ♦ XVI saj on ilmselt kuulunud kloostriale, tõenäoliselt Lihula omale. Kiska mõis eraldati Mõisaküläst ja Mõtsust 1773, hiljem oli Vatla mõisa kõrvalmõis. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Nime motiiv ja tähendussisu jäävad hämaraks. Eesti sõnadest võiks võrdluseks tuua *kisk* : *kisu* 'kida, konksuke; oga, pind', *kiskuja* 'murdja, riikas, tige, tülitseja (inimene), ihne, ahnit-

seja, omakasupüüdlik (inimene)', 'kisklik, keerd'. Kiskaga on 1977 liidetud Risti (1798 *Risti* kõrts, 1913 *Pucmu* küla) ja Torgu (1654 *Torck*), mõlemad Varbla khk-s. – MK

EAA.1.2.932:10, 35, 171, L 8, 31, 155p;

EAA.1.2.941:1177, L 1165; EAN; EM: 82; EMS: III (12), 244–245; KNAB

Kissa [*'kissa*] <`Kissa ~ -sse> Sim – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Laekvere ja Väike-Maarja vallas (Avanduse ms, Määri ms), 1468 *Kissnit* (küla), 1547 *Kisemise*, *Kyssnisse* (mõis), 1796 *Kissa* (küla). ⇒15A3 ♦ Küla on 1977 liidetud Avanduse ja Sirevere külaga. Nime varasemad üleskirjutused on nii varieeruvad, et ei ole võimalik oletada, mis võis nime aluseks olla. Nimi võis algselt olla kaheosaline. Algusosaga võiks võrrelda rannikumurde sõna *kissa* 'kass'. See oletus on kaheldav seetõttu, et Kissa on esinenud kohanimena ka Tormas (↑Kiissa) ja Viljandimaal. Tõenäolisem on tulenimine isikunimest *Kiss*, *Kysse*, *Kyß*, *Gyß*. – MK

Bfl: I, 274; BHO: 232; KNAB; Palli 1959: 603; Stoebeke 1964: 38; Tiik 1970a: 608

Kisuvere <`verre ~ -sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas (Kloodi ms), 1241 *Kiskeueræ*, 1583 *Kyseuer*, 1637 *Kiszefehr*, 1704 *Kissowerre*, 1913 *Kissofer*. ⇒5B3 ♦ L. Kettunen on pakkunud nime tulenemist sõnast *kiisk* : *kiisa* (**Kiiskenveere*, **Kiiskonveere*) või *kisk* : *kisu* 'pragu, kida', *kiskuma* '(juurtega maast) tõmbama' ja ka 'tülitsema, kisklema'. Viimast tähendust peab Kettunen vere-lõpule eelnevana sobivaimaks. Ka P. Alvre on pidanud *kisu*- tähenduseks 'kiskumine, riidlemine', eeldades vere-lõpu lähtumist sõnast *pere*. Kisuvere lõunaosa on varem tuntud Pahnitaguse nime all (asus Kloodi poolt vaadates Pahnimäe taga, ↑Päide). 1977 liideti Kisuverega Veltsi mõisast planeeritud Veskimäe küla. – MA

Alvre 1963: 223; EMS: III, 244, 248, 251; EO: 276; Joh LCD: 433–434; KNAB

Kisõjärv [*kisõ_ 'järv*], kirjak ka *Kisejärv Vas* – järv Võru maakonnas Misso vallas (Vastseliina ms), 1561 *Волостка Кузьярв* (vakus), 1588 *Kisiarva* (küla), 1627 *Kysi* (järv), 1630 *Kiese Jerwe*, 1638 *Kyszi Jerw*, *Kiesse Jerw*. ⇒45B3 ♦ Kisõjärv on silmapaistva järvederühma keskne ja kõige suurem järv. XVI–XVII saj on selle järgi nimetatud hajatalude küla (maakasutuslikult suursaras), mis hõlmas talud Saviojalt ja Kärinält praeguse Missoküläni (Misso mõisani) ja Mauri külani. Vahel on selle küla all loetletud ka teise liikumistee äärde jäävaid talusid Kirikumäelt üle Tsiistre Preeksa ja Puspurini, kuid neid on ka nimetatud Kirikumäe järve vanast nimest *Ahijärv saadud külanimega (nt 1588 *Ahirewo*). Järvenime kirjalpiltidest on näha kaht varianti, **kisi-* ja *kisõ-*algulist. Suure järve tõenäoliselt vana nime pole mõtet seostada kalanimetusega *kiiss* 'kiisk'. Järve nime tegelik algupära pole teada, kuid huvipakkuv võiks olla võrdlus Loode-Venemaa *Kiži* kohanimedega: järved, jõed, sood ning Kiži saar Äänisjärves kui kõige tuntum sellenimeline koht. Mitmed uurijad, nende hulgas I. Mullonen, pooldavad selle kohanimeosise pärinemist läänemeresoome nimetusest pika kvaliteetse vesisambla jaoks, mis kasvab veekogude põhjas vaiksetes lahesoppides ja mida on eriti hinnatud palkhoonete ehitusel. Vene *Кижь* algupärane vepsa vaste on *kiži* (nt nimes *Kižidärv*, *Kižiso*). Aunuse

karjala keeles on see sõna *kiidžin* (nt *Kiidžiminniitü, Kiidžimenlahti*). Kuna neile keeltele ühine sõnatüvi võiks olla **kidž-*, tekib raskusi Kisõjärve nime seostamisega, sest lõunaeeesti keeles on algupärane *-ds-* alati hästi säilinud. Kuid vrd Kiidsuniit, heinamaa Kisõjärve lähedal. Ka Aunuse karjala alal esineb kohanime *Kižujärv* ning Mullonen on kuulsa Kiži saare kohta kirjutanud, et nimeandmismotiiv on väljaspool kahtlust, kuid nime häälikkuju on raske selgitada. Kisõjärv oma sopilise kuju ja madalate turbaste kallastega võiks olla olnud ehitussambla hankimise koht, sest ka põline tee kulgeb otse mööda järve kallast. Tähelepanu äratavad Kisõjärve naaberjärvede nimed Pahijärv, Laihärv, Vuuhjärv ja Sõdaalonõ järv, mis näivad kuuluvat samuti vanemasse keelekihistusse. – ES

Mullonen 1994: 58; Mullonen jt 1997: 44; Mullonen 2008: 59–60; PA I: 30; Rev 1624/27 DL: 74; Rev 1638 I: 159, 166; Roslavlev 1976: lisa 1; Truusmann 1897a: 40

Kito <-le>, koh ka *Kito_külä* <-`küllä>, rahvak ka *Seega_saarō* <-lō ~ -'saardō> Se – paik (küla) Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1563 *Бабино Каменище* (küla), 1585 *Бабино*, u 1866 *Бабино-Каменище*, 1872 *Каменище*, 1885 *Sega*, 1886 *Kito*, *Seegasaare*, 1897 *Бабино Каменище*, 1903 *Kitu*, 1904 *Kito*, *Seegasaarō*, *Бабино Каменище*, 1922 *Kitto*. ⇒41A2 ♦ Liideti 1977 Selise külaga. Küla kuulus XIX saj Selise kogukonda ja Väraska kogudusse. Kohanime seletuseks võiks olla lõunaeeestiline *kitmä* 'kiitma' või *kitjä* 'kiitja'. Tõenäoline tundub eesmine Nikita lühenemine kujule **Kita* ~ **Kito*. Pihkvamaal on mitu Kitovo (*Китово*) küla. Seegasaarō nime päritolu on ebaselge. Võrdluseks võib tuua Võrumaa sõna *seek* 'viljamõõt' ja *seegamaa* 'pinna-mõõt'; seal leidub samuti Seega talusid. Pihkvamaal on Seglitsō (*Сеглицы*) küla. L. Vaba andmeil on *seek* balti tüvi, mis laenatud lõunaeeesti murdekeelde (läti *sieks*, leedu *siekas*). P. Pälli arvates võiks Seega tuleneda isikunimest, nt *Seva* (*Сева* < *Всеволод* või *Севастьян*). Vene nimes esinev Babino (*Бабино*) on idaslaavi maade kohanimedes levinud; Pihkvamaal oli varem mitu Babino küla. *Каменище* on peamiselt ukraina murdesõna, vrd ka vene *каменище* 'suur kivikamakas'. Venemaal on Kameništši (*Каменищи*) küla. Vrd Kiidi. – AK

Academic; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 166, 224; Hurt 1904: XV; Hurt 1904–1907: II, 8; KN; Pskov 1988; RL 1922; SeK: 42; Selart 2016: 100; Truusmann 1890: 54; Truusmann 1897a: 45; Truusmann 1897b: 24; Vasilev 1882: 17, 125; Vene TK 126; VES; VMS

Kitsa [*'kitsa*] <-le> Emm – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Kassari ms), 1564 *Кыѣ Pett(er)*, 1565 *Pett. Kyttas*, 1576 *Kitz Micke*, 1577 *Kitze Miche*, 1587 *Kitzo Micko*, 1693 *Kitza*, 1712 *Kütza*, 1795 *Kitse Mart*, *Kitse Michel*, *Kitse Ado*, 1858 *Kitza*. ⇒47C4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Kaderna osa. Kitsa tänapäeva nimekuju vasteks (vrd 1565) sobib *kitsas* : *kitsa*, vrd ka *kits* : *kitse*. L. Tiik on nimele vasteks toonud isikunimed *Кыѣ*, *Гыѣ* < *Gisebertus* ja germaani isikunimed *Kizo*, *Chizo*. Tiik osutab ka Saaremaa Kitse-nimedele, mis nüüd on esitatud „Saaremaa kohanimedes“, siiski seisukohta võtmata. Põhimõtteliselt on Tiigi oletus vastuvõetav, vähemalt osa vanemate Kitsa- ja Kitse-nimede ajaloos võib olla olnud seoseid ülal toodud germaani isikunimedega.

Probleem on selles, kas võõrkeelsed kirjurid nägid ja kuulsid varasemais eesti nimedes oma kõrvule harjumuspärasemaid nimesid või kasutasid eestlased sel ajal tõesti germaanipäraseid isikunimesid. – MK

EAN; HK: 85; KNAB; RehepappHi; Tiik 1970a: 608

Kitseküla¹ [*kitse_küla*] <-`küllä>, kirjak ka *Kitse Vön* – küla Tartu maakonnas Haaslava vallas (Haaslava ms), 1767 *Kitse K.*, 1795 *Kitzeküll*, 1796 *Kitse*, 1834 *Kitseküllä*, 1925 *Kitse*. ⇒33A2 ♦ Nimi pärineb talupoja lisanimest (1638 *Kitze Rein*). XVIII saj-ni oli küla tuntud Mõrajärve nime all (1431 *Morajerwe*, 1536 *Moragerwe*), arvatavasti on seda nimetatud ka Ojakülaks (1582 *Haye*, 1638 *Hayokylle*, 1713 *Ojakühla*). – MJ

Mellin; Rootsmäe 2016: 39; Simm 1973: 43, lisa 46;

Simm 1977: 112–113; Tartumaa 1925: 476

Kitseküla² [*kitse_küla*] <-`küllä ~ -sse> – Tallinna asum kesklinnas. ⇒1B2 ♦ Peamiselt XIX saj lõpus hoonestatud ala sai rahvapärase nime ilmselt seal peetud koduloomade tõttu. Varem viitaski see nimi peamiselt Tallinn-Väikese jaama piirkonnale ja Pärnu maantee osale lõuna pool raudteed kuni Seebi tänavani; asumi uued piirid kinnitati 1991. – PP

Kivi 1972: 13; Tallinn 2004: I, 214

Kitsemetsa [*kitse_metsa*] <-`metsa> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas (Lasinurme ms). ⇒15A4 ♦ Külana nimekirjas 1970. 1977–1997 oli Lasinurme osa. Kitsemetsa talu oli Lasinurme küla all, Kitsemetsa mets asus Lasinurme külast lõunas, ilmselt selle järgi tekkis külanimi. Varasem nimi oli Pari(s)vere (1438 *Parivere* (külaase), 1726 hajataluna *Paristfer Simm*, 1871 *Parrikwer*, u 1900 *Париферъ*, vrd *pari* 'padrik'). – MK

Bfl: I, 170; KN; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 232; Schmidt

1871; VMS

Kitsō <-le>, koh <-lō> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Koolina nulk), 1585–1587 *Косляково-Вахурево*, 1882 *Козликово, Вахорево* (puustus), 1886 *Kitse kõrts*, u 1900 *Козляево*, 1903 *Kitsō kõrdsi*, u 1920 *Kozlääevo*, 1928 *Kitseküla*. ⇒45C2 ♦ Kohta on mainitud XIX saj ka puustusena ning XX saj algul kõrtsina. Tegemist on ehk tõlkenimega, vrd vn *козел* 'kits' või *козлик* 'kitsetall'. Pihkvamaal on mitmeid samatähenduslikke kohanimed. Väraska vallas on Kitsōmägi ja Kitsōsuu. Paralleelnime *Вахорево* päritolu on teadmata, ehk tuleneb see isikunimest *Вахруша* < *Вахромей* < *Варфоломей* (< kreeka *Βαρθολομαίος/Bartholomaios*). Venemaal on mitu Vahruševō (*Вахрушево*) nimega kohta. Kitsōga on 1977 liidetud Raba küla (vn *Рябово*). Vrd Kitseküla¹. – AK

Academic; Eesti TK 42; Hurt 1903: 44, 164; KNAB;

Pskov 1585–1587: 313; SeK: 42; Setumaa 1928: kaart;

Truusmann 1897b: 27; Vasilev 1882: 136; VMS

Kitsõruusu [*kitsõ_`ruu_`suu*] <-le>, koh ka <pääl>, kirjak ka *Kitseroosoo* Plv – paik (küla) Põlva maakonnas Põlva vallas (Timo ms), 1852 *Kittzeroo Soo*. ⇒40A1 ♦ Tegemist on Adiste küla kaugele loodesse ulatuva päramaaga, mis on kiilutud Ahja mõisa Kooskora küla ja Eoste küla maade vahele. Praegu kuulub Eoste piiridesse. XIX saj keskel oli veel viljelusnimi, sajandi II poolel tekkis sinna pepsiküla. Nimi sisaldab sõnu *kits* ja *roog*, sellist taimenimetust pole teada. Kitsõruusu põhjaosa tuntakse Kellä, lõunaosa Tagamõtsa nime all. – ES

EAA.3724.4.1868, L 3

Kiuma [ˈkiuma] <-le>, koh <-lõ>, kirjak varem ka *Kioma* Plv – küla Põlva maakonnas Põlva vallas (Kiuma ms), 1498 *Kimo*, 1543 *Kyuma*, u 1900 *Kioma*. ⇒40A2 ♦ Vana küla, mis on oma nime saanud Kiuma mõisalt. Kuigi 1498 ja 1543 on mainitud küla nime, võis see küla asuda pigem ↑Kiumamõisa kohal. Praegune Kiuma küla on XVII–XIX saj kirjast olnud Kärevere nimega (1627 *Kerrefehr*, 1757 *Kerrawer*, 1798 *Kerrefe*, 1839 *Kerrafer*). Samas on selles külas XVIII saj rühm *Kioma* lisanimega peremehi. Kärevere näib olevat külanimi, mis tekkis asustuse laienemisega vanast asustuskeskusest lõuna poole, endisele metsamaale. Kiuma vald hõlmas al 1890. a-test Kiuma ja Varbuse mõisavalla. 1933 ühines Kiuma vallaga Kähri vald. Mõni aasta enne 1938. a suurt vallareformi nimetati Kiuma vallamajaks endist Kähri vallamaja Tännasilmä külas. Kiuma lõunaosas Puskaru piiril asuvad Viira talud, mida 1930. a-tel ajuti loeti omaette külaks. Kiuma idaosas teisel pool Hatiku oja paiknevad Lepä ja Naadimõisa talurühmad, mis varem kuulusid Kähri mõisa alla. Vrd Kiumamõisa, Kärevere², Kärevere³. – ES

BHO: 228; EAA.3147.1.172:159, L 139p; Eesti TK 50;

Mellin; Rev 1624/27 DL: 62; Rucker; Vene TK 42

Kiumamõisa [ˈkiuma_ˈmõisa] <-sse>, koh <-he> Plv – paik (küla) Põlva maakonnas Põlva vallas, mõis, sks *Kioma*, 1495 *Küemahe*, 1498 *Kimo*, 1543 *Kyuma*, 1627 *Kyimoisa oder Kyhama*, *Koehamahoff*, 1638 *Kioma*. ⇒40A1 ♦ Kõige varasemates allikates on mainitud küla, mille juurde kuulus ilmselt samanimeline mõis. XVII saj-st alates on nimetatud eraldi mõisat ja kahte küla: *Koorvere ja *Kärevere. Viimane on praegune Kiuma küla Kiumamõisast lõuna pool, samas kui Kiumamõisa on Aarna küla osa. Tõenäoliselt paiknes algselt Kiuma nime kandnud asula just hilisema mõisa ümbruses. 1627. a kirjapilt *Kyimoisa* (**Kivimõisa*, st 'veskimõisa') näib olevat kõlaliselt sarnane rööpnimi *Kyhama* nimele. Kuigi häälikuliselt ootuspärane, ei saa väita, et Kiuma nimi oleks **Kivimõisa* lühendamise tulemus. Talunimed, mis 1805 on kirjas *Kioma* kujul, viivad järeldusele, et nimi hääldus ilmselt pika *i*-ga ja *i* lühenemine põhjustas III vältel kujunemise häälduses. Sellisena on Kiumamõisa ja Kiuma nime algupära tundmatu. Nimi erineb teistest ümbruskonna vanadest külanimedest ka kõlaliselt, võimalik, et *ma*-lõpp viitab hoopis slaavi algupärale. Liitsõnalise päritolu variantidest oleks esimene *kivi* + *mäe* – koht, mis asub mäe otsas vesiveski suhtes, võib-olla selle piirkonna esimese vesiveski suhtes. Teine võimalus, mida kirjanekud toetavad, oleks *Kiho* + *mäe*, kus *Kiho* ~ *Kihu* on lõunaesti vana isikunimi, mis on üle kandunud küllalt paljudesse talunimedesse. Mõisat on varem eesti keeles XVII–XVIII saj omanike perekonnanime Plater järgi nimetatud ka *Laatrimõisaks (1798 *Latri M.*). Vrd Kiideva, Kiivera, Rosma, Toolamaa. – ES

BHO: 228; EAA.567.2.699:2, L 1p; Mellin; Rev 1624/27

DL: 56, 62; Rev 1638 I: 152

Kiva <-le> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Kandle ms, Karula ms), 1697 *Kifwi oija* (kolm talu ja jõgi), 1796 *Kiwioja*, 1871 *Kiwwa* (talu?), 1895 *Kuba*, 1931 *Kiiva*. ⇒6B2 ♦ Vainupea jõest lääne poole jääv osa Kiva külast kuulus Karula, idapoolne Kandle mõisale. 1782 on Kiva talu loetud Pajuveskile kuuluvaks. Talu ja küla nimi tuleb jөнimist, mis 1697. a

kaardil on kujul *Kifwi oija* (praegune Vainupea jõgi). Kiva nimi tuleneb sõnadest *kivi* + *oja*. Kiva koosseisu kuulub lõunaosas endine Palli küla (1871, 1931 *Palli*), mille nimi tuleb Ariste järgi isikunimest *Pall*: *Pallu* ~ *Palli*. – MA

EAA.46.2.147, L 1; EAA.3724.4.1583, L 1; EO: 102; ERAT-6.3.1120, L 3; EVK; KNAB; Mellin; Tarvel 1983: 105

Kivestü <-sse>, koh <-he> Vas – paik (küla) Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1866–1867 *Kubecmu* (talv), u 1920 *Kivestu*, 1923 *Kivesti*. ⇒45C1 ♦ Asustus on tekkinud Hanikase küla ääremaale XIX saj. Samal ajal tekkis naabruses Liinamäe talurühm. Kivestü oli ametlik küla kuni 1977, nüüd kuulub Liinamäe alla. Kivestü nimi tuleb maastikuterminist *kivestü* 'kivistik, kivine koht'. See võib olla nii looduskoha kui ka asustuse nimeks. Ametlikes talunimedes kasutatakse ka kirjakeelestatumaid kujusid Kiveste ja Kiviste. Vanal Võrumaal on vähemalt 33 Kivestü talu, Kivestü on sageduselt teine talunimi piirkonnas. – ES

EAA.298.2.71, L 18; Eesti TK 42; Saar 2008: 171; ÜAN

Kivijärv¹ [*kivi_ˈjärv*] Lai – järv Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas. ⇒25B2 ♦ Madal soiste kallaste järv Kivijärve küla naabruses. Vrd Kivijärve. – VP

ENE-EE: XII, 225–226

Kivijärv² [*kivi_ˈjärv*] Kam – järv Tartu maakonnas Kambja vallas. ⇒32B2 ♦ Liitsõnaline kohanimi koosneb sõnadest *kivi* ja *järv*. Kivijärve muud nimed on Mäejärv ehk Mäekivi järv, samuti ekslikult Kodijärv ehk Suur Kodijärv. Kivijärve kõrval läänes on Kodijärv (varasemates allikates Väike Kodijärv ehk Kogrejärv). Vrd Kodijärv. – EE

EJN 1964: 106

Kivijärve [*kivi_ˈjärve*] <-le> Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas, mõis, sks *Kibbijerw*, 1406 *Kyppejerwe*, 1505 *Kyppyerve*, 1538 *Kybbijerve*, 1599 *wies Kibiary*, 1624 *Kibbeierwe*. ⇒25B2 ♦ Mõisat on esmakordselt mainitud 1406, selle kõrval on olnud ka samanimeline küla. Mõis jagati asundustaludeks 1921, Kivijärve asundus liideti külaga 1977. Tänapäeval esinevad nimed Kivijärv ja Kivijärve näivad koosseisult ja kujunemiselt väga läbipaistvad: *kivi* + *järv*. Asula on nime saanud looduseseemelt. Probleeme tekitab saksapärase varasemate kirjanekute seostamine tänapäeva nimedega. Nimekujude ühendamiseks ei sobi Lääne-Eestis esinev häälikumuutus *v > b* ei ajalises ega leviku poolest. Kuid arvestame seda, et varasemates ülestähendustes valitseb teatud seaduspärasus: kuni XVI saj alguseni esineb kirjanekuis *p ~ pp*, hiljem *b ~ bb*. Selle erinevuse võime seostada ülemsaksa keele levikuga Eestis. Seejuures uuele märkimisviisile üleminek ei olnud puhtalt formaalne, vaid ka teatud määral hääldust arvestav. Arvestama peab ka seda, et ka Poola allikais on nimi kirjutatud sulghäälikuga. Kui aga oletada, et saksapärestes kirjanekutes pole tegu pelgalt *v* asendamisega *p ~ b*-ga, võiks isegi eeldada, et eesti keeles on toimunud nime algusosa rahvaetümolooiline muutus: keelest kaduv sõna on asendunud tuttavaga. Võib olla polegi eksitusega tegemist ühes 1406. a dokumendi koopias esinevate nimekujudega: *Kipenewerfe*, *Kipenewarf*, *Kippenoierwe*. Kivijärve lõunaosa tuntakse Varesvälja nime all. – VP

EO: 270 (joone all); PTK I: 72–74; P XVI: 110;

Tartumaa 1925: 250

Kiviküla¹ [*kivi_küla*] <-ˈkülla ~ -sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Haapsalu krkms, Kiltsi

ms), 1872–1873 *Kiwwiküllä*, u 1900 *Кивикюля*, 1923 *Kivi*. ⇒ 19C1 ♦ 1977–1997 oli ↑Topu küla osa. Külanimena on Kiviküla suhteliselt hiline, lähtesõnaks *kivi*, mis on esinenud Ridala khk-s XIX saj perekonnanimena, XVII saj lisanimena. Vrd Kiviküla³. – MK EAA.3724.4.578, L 1; KNAB; ÜAN

Kiviküla² [*kivi_küla*] <-`küllä ~ -sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Kunda ms), 1922 *Kivi k.* ⇒ 5C2 ♦ Kiviküla on endine ↑Kaliküla osa (kuulus ametlikult 1977–1997 Kaliküla alla), mille alale jäi ka Kunda mõisale kuulunud Kaliküla karjamõis. Kiviküla nimi võib tulla külas asuvate kultuskivide järgi. Kiviküla kaguosa tunti varem Liblikaküla nime all. – MA

EVK; KN; KNAB; Leppik 2006: 67

Kiviküla³ [*kivi_küla*] <-`küllä ~ -sse>, koh *Kivi_küälä* ~ *Kivi*, rahvak ka *Kivi_nukk* Sõn – küla Valga maakonnas Öru vallas (Tõlliste ms), 1922 *Kivi* (küla). ⇒ 38B3 ♦ 1920. a-tel Tõlliste valla ühte osa on kutsutud nimega Kivinukk (*nukk* 'nurk, piirkond'), see oli Tõlliste mõisa lahustükk Laatre ja Soontaga mõisa valduste vahel. Tegemist on noore külanimega, mis on käibele tulnud 1920. a-tel. Küla idaosas on 1977 liidetud Killingega. Nime tekkepõhjus pole teada. Mõned Kivikülad Lõuna-Eestis on nime saanud veski järgi, sest vana sõna veski kohta oli *kivi*. Veskest aga seal jälge ei leia. Vähetõenäoline on, et nimi on saadud mõne kivi järgi. Võimalik, et nime aluseks on hoopis perekonnanimi. Kivikülaga on pärast 1940. a-id liidetud Raama küla (1582 *Ramakul*, 1638 *Rahme*, 1684 *Ramo By*). Selle nime päritolu võib olla sama kui Raamatu või Rammuka külal. – MF

EAA.308.2.112, L 1; EAA.308.2.108, L 1; KN; KNAB; PA I: 73; Rev 1638 I: 15; Saar 2008: 122

Kiviloo [*kivi_loo*] <-le> HJn – küla Harju maakonnas Raasiku vallas, mõis, sks *Fegefeuer*, 1241 *Kiulo*, 1415 *Kyvalo*, 1694 *Kiwila*, 1798 *Kiwwilo* (küla). ⇒ 13A1 ♦ Mõisana mainitud 1322, piiskopilinnusena 1474, orduajal oli Tallinna piiskoppide lauamõis. Mõis asus Harju-Jaani khk-s, Kiviloo küla ajalooline tuumik Kose khk-s praeguse Lükati küla piires (liideti miljalgi pärast Teist maailmasõda suure osas Kiviloo asundusega). Mõisa maale tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1977 liideti Kiviloo ja Lükati külaga. Praegune Kiviloo küla hõlmab oma tuumikus endist mõisasüdat ja asundustalusid. P. Johansen peab nime lähtekohaks sõnapaari *kivine loo* ('pinna') ehk *kiviloo*. L. Kettunen usub, et nime tähenduse selgus on seda lühenemise eest kaitsnud, kuigi rahvasuus on see võinud olla lühem (nt ühel vanal kaardil olevat kõrvuti nii *Kiviloo* kui ka *Kivilu*). Ta mõonab siiski, et kuna nime vanemad kirjanekud on üsnagi erinevad (1414 *Kyvel*, 1442 *Kyvelle*, 1541 *Kyffellekülle* jne), ei pruugi nime tulenev sõnast *lood*: *loo* 'paepealne maa, alvar; saareke' olla täielikult kindel. Mõisa saksa keelne nimi *Feg(e)feuer* 'puhastustuli' tuleneb Johanseni järgi nimest **Väägevere* (vrd TMr *Väägvere*), olles eesti kohanime (1322 *Neghenor*, ilmselt **Veghevvor*, 1413 *Vegevur*) saksa keelne rahvaetümoloogiline edasiarendus. Kiviloo on 1977 liidetud Kaugemäe (1690 *Kaugmeggä By*, 1844 *Kaugumäe* talu) ja Kännuküla (1922 *Kännu*). Vrd Lükati. – TL

EAA.1.2.C-III-31; EAA kinnistud; EM: 57; ENE-EE: IV, 571; EO: 114; Joh LCD: 435–436; KNAB; LCD: 41v; Mellin; Schmidt 1844

Kivilõppe [*kivi_`lõppe*] <-sse> Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Vana-Suislepa ms), 1624 *Kiwelep*, *Kywelep*, 1638 *Kiblep*, 1798 *Soboniina oder Kiwwilep*. ⇒ 31B3 ♦ Küla on tekkinud varasema Järveküla (*Jarwar*) põhjapoolsest piirkonnast Võrtsjärve ääres, kus 1583 on olnud veski. Sellele viitavad nimed *Mieldry Piep* ja *Mik Mielnik*. 1585. a revisjonis oli juba kaks Järveküla: nimetatud isikud jäid Tarvastu vakusesse kuuluva küla alla, lõunapoolsem küla kuulus Suislepa alla. 1601. a revisjon märkis samuti ühe veski olemasolu. 1624. a revisjonis oli esmakordselt külanimi (*Kywelep*) ning mainiti, et varem oli siin üheksa talupoega, nüüd vaid kaks. 1693. a kaardil on talupojad *Kivi Mats* (hajatalu küla lähedal) ja *Kiwi Petter* (üks küla taludest). Nagu Suislepa puhul, võiks *-lõp(p)e* tähendus olla 'lõpp, ots', vaadates Järveküla või Soe küla poolt. Algusosa tuleb ilmselt talunimest, viidates veski olemasolule (*vesi kivi > veski*), või ka maastiku omapärast, milles on kaldaastangud, kivine rand ning kaks silmapaistvalt suurt kivirahnu (Kalevipoja ja Vanapagana kivid). Kivilõppe põhjaosa talud on tuntud Nälgu nime all. 1798 mainitud *Soboniina* on külast põhja poole jääv soine maanina Suupa nukk, mis paikneb Suupa ehk Nälgu soo kõrval. Vrd Järveküla, Suislepa. – MKU EAA.567.3.121, L 18; Mellin: V; PA IV: 143, 185; Rev 1601: 128–129; Rev 1624 PL: 79; Rev 1638 II: 119; Tavast, Raukas, Moora 1983: 364–373

Kivimäe¹ [*kivi_`mäe*] <-le> Pal – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Luua ms). ⇒ 25C3 ♦ Endised kandidaadid, mis 1920. a-tel hakkasid kujunema omaette külaks. Ametlikult esimest korda nimistus alles 1945, varem Mõisamaa osa. Külas on Kivimäe ja Kivimäe talu. 1977 liideti Kivimäega ajalooline Mõisamaa küla (1519 *Moisema*, 1739 *Lua Moisama*), mille nimi kaotati ilmselt sageda esinemuse tõttu Eesti kohanimedes. Mõisamaa külas on Sääsküla veski, samanimeline küla on seal olnud XVI–XVII saj (1519 veski *Seszkull*, 1538 *Szeszekulle*, 1582 *Saskula*, 1638 *Sofskylla*). – PP

KN; KNAB; LGU: II, 312; PA I: 109; PTK I: 74, 147, 231; PTMT: I, 12, II, 435

Kivimäe² [*kivi_`mäe*] <-le> Kei – Tallinna asum Nõmmel. ⇒ 1A2 ♦ Linnajagu on nime saanud Kivimäe raudteepeatuse (1924) järgi, olemas on ka Kivimäe tänav (1926). Paigas asus Kivimägi, mis raudtee ehitamisel läbi kaevati. – PP

Kivi 1972: 52; Tallinn 2004: I, 214–216

Kivinõmme [*kivi_nõmme*] <-le> lis – küla Ida-Viru maakonnas Illuka vallas (Pagari ms), 1856 *Kiwwinõmm* (talu Kurtna mõisa all), 1913 *Кивинемме* (asula). ⇒ 17B1 ♦ Algselt olnud Kivinõmme talu Kaatermu külas, hiljem paar metskonnamaja. Kivinõmme külanime hiljemalt 1970. a-tel. Nimi olevat tulnud kivist nõmmest. Schmidt kaardil 1871 on *Kiwwinõm* Kauksist põhja pool asuv talu, pole selge, kas see nimi on siinsega seostatav. Kivinõmme haarab ka kagus paikneva Dobrina (1913 asulana *Добрыня*), endise metsavahikoha. Selle ja Kivinõmme vahele jääb Kalevipoja mägi. – MK

EAA.2072.9.9; EAN; KN; KNAB; Schmidt 1871

Kiviora [*kivi_ora*] <-`orga ~ -le>, kirjak varem *Kivioru Vas* – küla Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), 1566 *Каменнымъ ручьемъ вверхъ, Исъ Каменого ручья* (jõgi), 1588 *za kamieniem ruszaiem* (puustus),

1638 *Kywiora Pustus*, 1684 *Kifwiorra Andres*, 1782 *Kiwwiora Andre*, 1820 *Kiwwiorra* (küla), u 1920 *Kivioru*, 1952 vn *Каменка*. ⇒45B4 ♦ Hajatalu ja XIX saj-st alates küla on saanud nime oja järgi. Esmamainimisel kirjeldatakse Liivimaa piiri „Pedetsi jõelt Kiviora mööda üles kuni kivini, millel on rist“. Võimalik, et Kiviora ongi saanud nime mainitud piirikivi järgi. Vanemas võru keeles tähendab *ora* oja. Väikese, praegu ametliku nimeta oja Petserimaa-poolsel kaldal oli XX saj talu nimega *Kamenski*. XX saj muutus külanimi *ora*-sõna hämaratumise tõttu rahvaetümoloogiliselt *Kivioruks*, 1997 vana nimi taastati. Vrd Orajõe¹. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2:26, L 26; EAA.1271.1.224:228, L 859; Eesti SK 10; Eesti TK 42; NL TK 25; PA I: 30; Rev 1638 I: 160, 174; Selart 2016: 118; VES: *kivi*

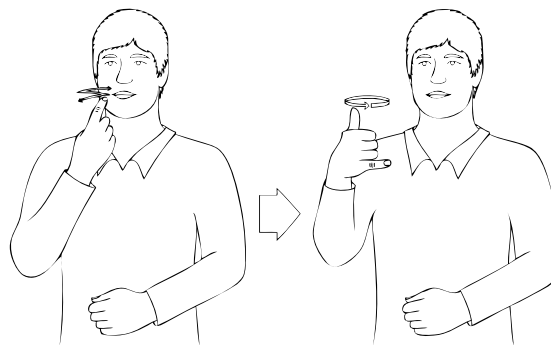
Kivitammi [*kivi_tammi*] <-le>, varem ka *Vana-Riisipere Nis* – küla Harju maakonnas Nissi vallas (Riisipere ms). ⇒11A3 ♦ 1923 *Vana-Riisepere* (asund), 1930. a-tel *Vana-Riisipere*, 1939 ekslikult *Uue-Riisipere*. Kivitammi nime pani 1939. a ette Riisipere vallavalitsus, kui Vana-Riisipere asundusele otsiti uut nime; 1945. a nimestikus on nimi juba kasutusel. Nimi võidi saada Vilumäe külas olnud Kivitammi talult (1914 metsavahikoht *Kiwwitamme*) või Kivitammi jõelt, mis läbib küla idaosas kivist raudteetamm. Vana-Riisiperega seostatakse 1241 Taani hindamisraamatus mainitud küla *Wahanina* ehk *Wahantaa*, sest külast kagus teisel pool raudteed asub Vahnemaa aru (1914 *Wahnama arro heinamad*) ja rahvapärimeses on teateid hävitatud Vahnemaa külast. Vrd Riisipere. – MK, PP

Eesti VP; EAA.2486.2.4893, L 1; ERA.14.2.713 (Riisipere vallavalitsuse kiri 19. I 1939 nr 28/948); EVK; Joh LCD: 637; KN; KNAB; LCD: 43v, 44r; ÜAN

Kivi-Vigala <-sse> Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas, mõis, 1782 *Alt & Stein-Fickel* (Vana- ja Kivi-Vigala), 1795 *Groß- oder Stein-Fickel*, 1844 *Steinfickel*. ⇒21B2 ♦ Küla on nime saanud mõisalt. Kivi-Vigala mõis oli XIX saj Vana-Vigala mõisa kõrvalmõis. Mellini kaardil 1798 on Kivi-Vigala lihtsalt *Wiggola M*. Revisjonidest nähtub, et talupoegade jagunemine Vigala-nimeliste mõisate vahel oli küllaltki kaootiline, XVIII saj oli toimunud mitu immisiooni (protseduur, kus kellegi pärand või maavaldus läheb ühelt isikult teisele). Näib, et XVIII saj revisjonides sks *Alt-Fickel* võis märkida Vanamõisat, sellele kuulus ka Vanamõisa küla. 1638 on mainitud Vigala ja Vanamõisa mõisaid viimase kohta täpsemalt osutamata, seega võib see ka mõni muu Vanamõisa olla. Mellinil on *Waņa-Wiggola* siiski tähistamas praegust Vana-Vigalat. Nime täiend *Kivi-* on tulenenud kas Uexküllide poolt XV saj rajatud kivist vasallilinnusest või ka veskist, mida võidi kutsuda kiviks, igatahes on möldrit mainitud 1726. Kivi-Vigala oli 1970. a-tel alevik, al 1977 küla. Vrd Vanamõisa⁹, Vana-Vigala, Vigala. – MK

Bfl; II, 482; EAA.1864.2.V-67:59, L 58p; EVK; Mellin; Rev 1725/26 Lâ: 66

Kiviõli [*kivi_õli*] <-sse> Lüg – linn Ida-Viru maakonnas (Erra ms), 1939 *Kiviõli*. ⇒6C4 ♦ Linnaks sai Kiviõli 1946, enne seda oli 1930. a-tel alevik. 1922 rajas aktsiaselts „Eesti Kiviõli“ Salaküla maadele põlevkivikarjääri (a-st 1930 kaevandus), mille juurde tekkis

Kiviõli viipenimi. Kohanime tõlge, viiped „kivi“ ja „õli“.

asula. Kiviõli nimi on tulenenud aktsiaseltsi nimest. Praeguse linna vanem osa ehitati 1930. a-tel Varinurme töölisasulana linna lääneosas, nimi on saanud naaberküla järgi. Raudteest lõunas Kiviõli kaguotsas asub ↑Küttejõu linnajagu. Ülejäänud Kiviõli osad on Soopealse raudteest põhjas (praeguse linna keskne osa), Sala-Aru raudteejaamast lõunas ning Lepatee sellest idas samanimelise tee (Lepa tee) kandis. – MK Eesti VP; ENE-EE: IV, 576

Kleemu <`Kleemu ~ -sse> Käi – küla Hiiuma maakonnas Käina vallas (Orjaku ms). ⇒48A3 ♦ Külana mainitud 1970. a nimekirjas. 1977–1997 oli Utu küla osa. Nime aluseks on isikunimi *Kleem* < *Klement*. – MK EAN; EO: 128; HK: 87; KNAB

Kliima <-le>, koh <-lö> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1684 *Klinakylla*, *Johan Klina*, 1688 *Klimma Byy*, 1820 *Klima* (küla). ⇒45C1 ♦ *Vaigustõ (*Waygositz*) vakusesse kuulunud Kliimat on külaks peetud juba XVII saj. Nimi pärineb talupoja lisanimest, see omakorda eesnimest *Kliima*, aluseks vene eesnime *Климент* ~ *Климентий* eri mugandused, nt *Клим*, *Климан*. Algnimi on ladina *Clemens*. Kui pidada algupäraseks esmamainingu kuju *Klina*, võib lisanime tagasi viia vene sõnale *клин* 'küül, talb, põllusiil', mis on vene keeles ka lisa- ja perekonnanimesid andnud, kuid tunduvalt harvem. Pigem võib nimekuju *Klina* pidada ümberkirjutusveaks. – ES EAA.308.2.178; EAA.1271.1.226:129, L 1701; Rajandi 1966: 41; Roslavlev 1976: lisa 4; Unbegaun 1995: 42, 52, 158

Klistina [*'klistina*] <-sse>, koh ka *'Klõstina* <-he> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Mokornulk), 1627 *Глистина*, 1652 *Глистино*, u 1790 *лестихина*, u 1866 *Глистихина*, 1872 *Глистилино*, 1904 *Klõstina*, *Глистичино*, u 1920 *Klistina*, 1922 *Klistino*, *Klõstino*, 1923 *Glistino*. ⇒45C1 ♦ XVIII saj kuulus küla Taeluva kogudusse ja XIX saj Obinitsa kogukonda. 1977–1997 oli Obinitsa osa. L. Vaba toob võrdluseks Läti kohanimed *Glizda*, *Glizdaine*, mille lähteks on läti *glizda*, *glizds* '(sini)savi'. Nii-samuti vene *глист* ning leedu *glitus* tähendavad libedat, kleepuvat. Samal seisukohal nime seletamisel oli J. Truusmann. Seto nimekujud on sellest tulenenud. Petserimaal on Glestinetsi järv (оз. *Глестинец* ~ *Глистенец*) ja Pihkvamaal Glistenetsi (*Глистенец*) küla. – AK

Academic; Eesti TK 42; Hurt 1904: XIX; Ivanov 1841: 190; KNAB; PGM 1785–1792; Pskov 1885: 521; RL 1922; SeK: 43; Truusmann 1890: 55; Truusmann 1897a: 44; Truusmann 1897b: 10; Vaba 2014: 915; Vasilev 1882: 63; Vene TK 126; VMS; ÜAN

Kloodi <-le> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Rakvere vallas, mõis, sks *Peuth*, 1796 *Klodi M.* ⇒5B4 ♦ Mõis on rajatud XVII saj alguses; Jost Klot sai läänistuse 1618. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Mõisa eesti-keelne nimi tulenebki omanikuperekonna Clodti (Klot) nimest. Saksakeelse nime *Peuth* sai mõis Päide küla (1241 *Pæitis*) järgi. Vrd Päide. – MK

Eisen 1920: 80; Joh LCD: 528; KNAB; Mellin

Klooga <-le> Kei – alevik Harju maakonnas Keila vallas, mõis, sks *Lodensee*. ⇒1C4 ♦ Alevik haarab Klooga raudteejaama ümbruse ja sellest läänes oleva Klooga aedlinna (liideti 1977) ning endise Klooga mõisa. Alevik on nime saanud mõisalt (esmamaining 1457, teistel andmetel 1504). Eestikeelne mõisanimi on pandud omanikuperekonna Klugeni järgi, kelle omanduses oli mõis a-st 1662 kuni XIX saj lõpuni. Klooga saksakeelse nime *Lodensee* algusosa viitab perekond Lodele, kellele ala kuulus kuni 1314; lõpposa -see Klooga järvele. – MK

BHO: 315; ENE-EE: IV, 598

Kloogaranna [*klooga_ranna*] <-`randa> Kei – küla Harju maakonnas Keila vallas (Keila ms, Klooga ms, Kõltsu plms). ⇒1C4 ♦ XIX saj Lahepere lahe kagurannale Tuulna küla alale tekkinud suvituskoht. 1922 on loendis suvemajad, 1930. a-tel alevik (*Klooga Rand*). 1970. a rahvaloenduse materjalides Klooga-Ranna asund. Küla 1977. a-st. Vrd Klooga. – MK

BHO: 315; ENE-EE: IV, 598

Kloostri [*'kloostri*] <'Kloostri ~ -sse> Kir – küla Lääne maakonnas Lihula vallas, mõis, sks *Klosterhof*, 1732 *Loostri m.*, 1923 *Kloostri* (asundus). ⇒20B2 ♦ Keskajal asus nüüdse Kloostri küla kohal Lihula tsistertslaste kloostri majandusmõis. Pärast kloostri kadumist XVI saj riigimõis, hiljem eravalduses. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Koha saksa nimena on esinenud ka 1782 *Löwenberg* (1368 *Levenbergh*) 'lõvimägi'. – MK

BHO: 235; KNAB; ÜAN

Kloostrimetsa [*'kloostri_metsa*] <-`metsa> Jõe – Tallinna asum Pirita linnaosas (Väo ms), 1924 *Kloostrimetsa*. ⇒1C1 ♦ Asumisse kuuluvad Kloostrimetsa, Metsakalmistu, osa Tallinna Botaanikaaiast ning Pirita jõeoru maastikukaitsealast. XXI saj on hakanud tekkima ka uusasum. Suur Kloostrimetsa Pirita jõe paremal kaldal kuulus keskajal Pirita kloostriale, mets on omakorda andnud nime paikkonnale, praegusele linnajaole. Paikkonna on teinud tuntuks president Konstantin Pätsi samanimeline talu, mille krunt kuulus Pätsidele a-st 1917. – MJ

ENE-EE: IV, 600; ERA.62.3.581; Nerma 2008b: 114–115; Puhk 1996: 125

Kobela <-sse>, koh *Kobõla* <-lõ-, -n>, rahvak ka *Linda*, rahvak varem *Boose Urv* – alevik Võru maakonnas Antsla vallas (Vana-Antsla ms), 1419 *Kowol*, *Kovele*, 1582 *Kowala*, 1588 *Loustkowala*, 1601 *Lansskull*, 1627 *Laustokowwalde*, 1638 *Laustokyllo*, 1762 *Kowela Külla*, 1811 *Kobbola*. ⇒43C1 ♦ Vanasse Kobela külla, mida esmamainimise ajal nimetati vakuseks, loodi XIX saj keskel Vana-Antsla mõisa ↑Boose kõrvalmõis (sks *Bosenhof*). 1920. a-tel tekkis Boose asundus, XX saj keskel rajati mõisasse Linda kolhoosi keskus, asula tuumik oli 1970 kirjas Määrastu külanä. 1977 nimetati asula Kobela alevikuks seda ajalooliselt ümbritsenud küla järgi, vana küla jagati samal ajal Madise ja Lusti talu järgi nimetatud küla-

deks. Kobela nime varasemad üleskirjutused on kokkulangevad Põhja-Tartumaa Kõola omadega. Võrumaa nimi pole allunud lühenemisele, seda võib olla soodustanud talupoja lisanime (*Kowall*, *Kowol*) püsimine külas XVII saj. Sõnasiseses *v* muutumist *b*-ks võib olla soodustanud assotsiatsioon vene sõnaga *кобыла* 'mära'. Kobela nime varasemad üleskirjutused pakuvad toetust Kõola nime seletustest sellele, mille kohaselt mõlemad *la*-lõpulised külanimed pärinevad isikunimest, mille 'köva' tähendav allusõna käändus *kova* : *kove-*, vrd sm *Kovela*. XVI–XVII saj revisjonide kirjanekute algusosas **laust-*, mis vahel esineb ka üksi (1601, 1638), võib ära tunda *ste*-lõpulise elanike nimetuse, mis põhineb ristnime *Klaus* mugandusel *Laus* ~ *Laos*. Nt 1419 on Clauwes (Clawes) van Ixkule päranduse jagamise subjektiks olnud, kuid tema on Antsla valdustest, sh Kobelast, just siis loobuma pidanud. Kobela asundina märgiti 1970. a-tel praegust ↑Vana-Antsla alevikku. Nime tegelikust asukohast nii kaugele nihutamise põhjuse kohta pole midagi teada. Vrd Boose, Kõola, Kõomäe. – ES

BHO: 43; EAA.1270.1.264:26, L 25p;

EAA.1865.2.131/2:4, L 3p; LGU: I, 207–208; PA I: 85, 255; PTK I: 99; Rev 1601: 57; Rev 1624/27 DL: 106; Rev 1638 I: 43

Kobilu <-sse>, kirjakeel varem ka *Kobiluse* Puh – küla Tartu maakonnas Konguta vallas (Suure-Konguta ms), 1495 *dorp to Kobelisz*, 1627 *Koblitz*, 1796 *Kobbilius*, 1839 *Kobbila*; sks *Kobbilo* (karjamõis). ⇒32A2 ♦ Karjamõisa kohta on teateid XIX saj II poolest. L. Kettunen kõrvutas kohanime sõnadega *kobima*, *kobisema*, sm *kopelo* 'kohmakas' jt, eitamata seejuures halvustava sisuga isikunime võimalust. Vanemad kirjanekud võimaldavad oletada kohanimevariante järeloisistega *-la* või (*-line* :) *-litse*, võib-olla ka *-ste*. Liited toetavad kohanime isikunimelist algupära (vrd XV saj *Kopoi*). Kobiluga liideti 1977 osaliselt Karjalepiku küla. * *Vanasti Kabeliküla, oli olnud varem surnuaed, surnuluud tulevad välja, saksased muutsid – Kobilu* (1958). – EE

BHO: 160; EM: 95, 153; EO: 115, 116; KN: 1958; LGU: I, 596; Mellin; Rev 1624/27 DL: 143; Rucker; Stoecke 1964: 166

Kobra <-sse> Vän – küla Pärnu maakonnas Väandra vallas (Karolinenhofi ms), 1500. a-tel *Kobber* (mõisake), 1624 *Kobber* (talu Väandra mõisa all), 1638 *Kobrass* (hajatalu), 1839 *Kobbra* (talud), u 1900 *Kõbpa* (küla). ⇒22B3 ♦ Vrd *kobr* ~ *kobra* ~ *kobru* 'takjas', *kobras* 'piiber'. Kobraga on 1977 liidetud Järvaku (1970) ja ↑Pulga, omaette külad on varem olnud ka Matsimurru (1922) ja Rehemetsa (1922; taluna 1724 *Rehemetz Jürgen*, 1839 *Rehemeza*). – MK

BHO: 235; EO: 307; KNAB; Rev 1624 PL: 21; Rev 1638 II: 12; RGADA.274.1.182/6:71, L 552p; Rucker

Kobratu <Kobratu ~ -sse> Äks – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Vesneri ms), 1532 *Kobratts*, 1729 *Kobbrato*. ⇒26A4 ♦ Häälikulise vaste järgi on lähim sõna *kobras*, mida võiks seletada ka Amme jõe lähedus. Nime lõpus on *tu*-liide, nagu Vaiatu nimes. 1977 liideti Kobratuga Napu küla (1839 *Nappo*). – PP

PTK I: 75, 155

Kobru <-le> Ris – küla Harju maakonnas Padise vallas (Munalaskme ms), 1555 *Kobbro* (talud), 1565 *Suremets eller Kober* (külas elas *Willam Suremettz*).

- ⇒11A2 ♦ Ristil on kaks Kobru küla, üks asub kihelkonna loodeosas Vihterpalu mõisa alal ja on liidetud ↑Keibuga, teine asub metsade taga Padise ja Riisipere piiril ning on kuulunud Munalaskme mõisa alla. P. Johansen on esimest küsimärgiliselt pidanud Kibru tütarkülaks. Johansen on Kibru külaga samastanud 1402 *Kubbernes*, *Kubbernisse*, 1438 *Eskil van Kubber*, kuid need on tõenäoliselt selle Kobru küla mainingud, mis asus Keibust idas. Johansen on ilmselt kaks küla segamini ajanud. XVI saj esineb lisanimena, vabatalupoeg *Kobber Andres* on samuti samastatav Keibu-lähedase Kobruuga. Padise piiril olev metsaküla Kobru (Mellinil 1798 arvatavasti *Koiro*), mis on küllana säilinud tänapäevani, võis kanda varem rööpselt teist nime *Suuremetsa. Esmamainingu talunimi võis märkida päritolu teisest, Vihterpalu Kobru külast. Munalaskme Kobru küla piires on veel varasemad, 1930. a-tel olnud külad Larvi (1871 *Larwi*, u 1900 *Λapsu*) ja Riidika (1871 *Riddepikko*). Vrd Kobruvere. – MK
Bfl: I, 1425; EAA.1.2.931:80, L 73; EAA.1.2.934: 188, L 186; EAA.1.2.938:6, L 4p; EAN; Johansen 1951: 230; KNAB; Mellin
- Kobruvere** <- verre ~ -sse> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Vastemõisa ms), 1584, 1599 *Kobrower* (küla Vastemõisa all), 1638 *Kobberofer*. ⇒30B1 ♦ Kobruvere kui vere-liitelise nime algusosa võib olla isikunimi, mis lähtuks loomanimetusest *kobras*, kuid häälikuliselt lähedasem oleks murdeline taimenimetus *kober* (*kopr*): *kobra* ~ *kobru* ('*Arctium L.*') või *kober*: *kobru* 'vaht'. Kobruverega on liidetud osa Vaalamäest (↑Vastemõisa). *Kobruvere küla samas vallas olevat pärit väga vanast ajast ja saanud oma nime sellest, et vanasti, külast läbivoolava oja kaldal, asunud kobrad. Küla nimetatud varem *Kobrupereks*, kuid sakslaste siia tulles hakatud teda *Kobruvereks* nimetama. Samuti on teisi vere-ga lõppevaid paiku vanasti nimetatud *-pere*. (1926) – MK
EO: 307; KNAB; P XVI: 217; PA IV: 174; Radar Sjn: 1926; Rev 1638 II: 90; VMS
- Kodasema**¹ <-le> Pee – küla Järva maakonnas Roosna-Alliku vallas, mõis, 1586 *Koddaszem* (küla), 1615 *Koddoassmo*, 1686 *Kodossme* (küla), 1796 *Koddasim*, *Koddaassem M* (mõis). ⇒14A3 ♦ 1615 oli tühi kroonule kuuluv küla, al 1765 iseseisev mõis. 1920. a-test asundus, 1977. a-st küla. Vrd Kodasema². – MK
BHO: 237; EAA.1.2.942:1081, L 1061; Ungern-Sternberg 1912b: 66, 83
- Kodasema**² <-le> Kei – paik (küla) Harju maakonnas Saue vallas (Harku ms, Hüüru ms), 1457 *Coddesam*, 1586 *Kottafam* (lugeda Kottasam – kaks talu), 1687 *Kodasme*, 1796 *Koddaassem*. ⇒2A4 ♦ Liideti 1977 Vatsla külaga. 1586. a dokumendis mainitud koos Hüüru veskiga Hüüru küla all, kuid eraldi nimega. Küla on peetud kuulunuks ka Harku mõisa alla, võib-olla ekslikult. 1687 on *Kodasme* nimetatud Hüüru all. Ka 1726 on mõlemad Kodasema talud Hüüru mõisa all: *Kodda assim Jahn*, *Kodda assim Mart*. L. Kettunen on selle nimetüübi puhul toonud vasteks *koda*, *kodu*, nime tähenduseks 'koduase', V. Pall seletab nime sõnadega *koda* + *aseme*. Kodasema nime on vahel segi aetud Kotermaaga (ajalookirjanduses esineb see arvatavasti ekslikult Kotipere nime all), mis asus Tallinna–Paldiski maantee lähedal Harku järvest lõunas samanimelise talu kandis. Selle koha varasemad mainingud on 1551 *Kottiper* (talu), 1615 ja 1620 *Kättopär*, *Kättoper* (Harku mõisa küla), 1687 *Kottoper*, *Kottoperre*, 1732 *Kottiperma m.* (mõis), 1798 *Kottiper* (karjamõis ja kõrts), 1844 *Kotti* ja 1909 *Kotterma* (kõrts). Vrd Kodesmaa. – MK
Almquist 1917–1922: 288; BHO: 236; EAA.1.2.938:14, L12p; EAA.1.2.940:806, 807, 894, L 790, 791, 879p; EO: 124, 246; Johansen 1929: 74; Mellin; PTK I: 75; Rev 1586: 118; Rev 1725/26 Ha: 175; Schmidt 1844; Tallinn 2004: I, 240; Thor-Helle 1732: 312
- Kodasoo** [*koda*_'*soo*] <-sse>, koh *Kodasu* <-sse> ~ *Kodase* Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas, mõis, sks *Kotzum*, 1477 *Kottesem* (küla), 1485 *Kottasem* (mõis), 1561 *Koddesam*, 1732 *Koddasu mois*. ⇒3B3 ♦ Pärast Kodasoo mõisa teket küla kadus. 1920. a-tel tekkis mõisa maale asundus mõisa ümbrusest ja lõunapoolsest osast, mis 1977 nimetati küllaks. Varaste kirjapanekute järgi tundub, et nimi on olnud *Kodasema, nagu neid Eestis teisigi on. Vrd Kodasema¹, Kodasema², Kodesmaa. – MJ
Bfl: I, 318; BHO: 176, 260; Johansen 1951: 163; Joh LCD: 337; KNAB; Vilbaste 1956: 136, 681
- Kodassaare** [*kodas*_'*saare*] <- saarde>, koh ka *Kodas*_'*saare* Trm – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Lohusuu vallas (Avinurme ms), 1852 *Koedosaare*, *Koddosaare*. ⇒16A4 ♦ Liideti 1977 Piilsiga. Nime algusosa tuleb sõnast *koda*: *koja* (Tormas *kōda*: *kōda* 'lattidest (püstkoda) või palkidest suvekööök'). – PP
KNAB; PTK I: 75
- Kodavere**¹ <- verre ~ -sse>, koh aj *Kōdavere* Kod – kihelkond ajaloolisel Tartumaal, sks *Koddafer*, 1443 *Kotever*, 1519 *Kottiver*, 1582 *Kohawer*, 1585 *Kodafer*. ♦ Varem kuulus kihelkonna ala ↑Soooolitse muinasmaakonna alla, XV saj-st on teada Kodavere kihelkonna olemasolu. L. Kettunen seletab kohanime algusosa sõnaga *koda* ja toob võrdluseks Haljala *Koduvere*, mis on pärit selle tuletisest (**kotoi*). – PP
BHO: 236–237; LGU: I, 311; PA I: 114; PTK I: 75–76
- Kodavere**² <- verre ~ -sse>, koh aj *Kōdavere* Kod – küla Jõgeva maakonnas Pala vallas (Kadrina ms, Kodavere krkms), 1582 *Kohawer*, 1796 *Koddafer*. ⇒26B2 ♦ Küla on mainitud koos kihelkonnaga selle esmamainimisest alates. Kihelkonnale nime andnud külanime seletust vt Kodavere¹. 1977 liideti Kodaverega Tedreküla (1722 *Tōdderkullast*). – PP
KNAB; Mellin; PA I: 114; PTK I: 237
- Kodesmaa** [*kodes*_'*maa*] <-le>, kirjak varem ka *Kodesma* Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Kaelase ms), 1515 *Peter Janspockke Kottesme*, 1543 *Codasme Hinen*, *Codasme Mattis*, *Codasme Ian* (talupojad Langerma külas), 1638 *Koddes* (mõis), 1839 *Koddasma* (karjamõis). ⇒21B3 ♦ Külanime teises silbis on algselt võinud olla *a*. L. Kettunen on *Kodasmaa* (↑Soeva) nime lähtevormiks rekonstrueerinud *Koda-* või *Koduasema* sõnadest *koda*: *koja* 'maja, ehitis, suvekööök' ja *ase*: *aseme*. Kodesmaaga on 1977 liidetud Kondi küla (1680–1684 *Konte* küla, 1724 *Contie* küla, u 1900 *Конди*). Vrd Kodismaa, Kodasema. – MK
EAN; EO: 124; KNAB; Rev 1638 II: 50; RGADA.274.1.182/5:80, L 476p; Roslavlev 1977: 24; Stackelberg 1926: 208; Stackelberg 1928: 141; Varep 1957: 58
- Kodeste** <Kodeste ~ -sse> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), ? 1564 *Kopsta by*, 1565 *Kotzta*, 1599 *Quottista Matz*, 1688 *Kosteby*, *Kätste*,

Kotsta, 1798 *Kotsta*, 1844 *Koddaste*; rts *Kots*. ⇒48A1 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Malvaste osa. P. Ariste ja E. Lagman on Kodeste nime lähtekohaks pidanud eesti sõna *koda* : *koja* 'maja, ehitis, suveköök', kuid M. Meristo oletusel sisaldab külanimi rootsi sõnu *gård* 'tara, tarandik' + *stg* 'koht, ulualune'. – MK

Ariste 1938b: 33–34; EAN; HK: 88; KNAB; Lagman 1964: 70; Meristo 2001: 22; Tiik 1966: 553

Kodijärve [*kodi_järve*] <- järve ~ -le>, koh ka <-n> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas, mõis, sks *Gothensee*, *Kodjerw* (kuni 1855), 1582 *Kodyar* (küla), 1638 *Koddejerw(e)*, 1782 *Koddijärve* mõis. ⇒32B3 ♦ Kodijärve mõis eraldati XVII saj II poolel Arula mõisast. 1920 moodustati mõisa maadel asundus, mis 1977 muudeti praeguseks Kodijärve külaks. Samanimeline põlisküla on teada al 1582. M. J. Eiseni arvates on kohanime lähteks sm *koti* 'kodu' ja tema väidetud eesti sõna *kodi*. H. Rebane on jäänud kahevahale, kas küla nimi pärineb selle kunagise valdaja nimest (1449 *Peter Ghudejaer ~ Gudeiaer*) või isikunimi pärineb kohanimest. L. Kettunen ühendas loodusnimest lähtuva kohanime algusosa sõnadega *koda* : *koja*, *kodu* : *kodu* ja sm *koti* : *kodin* (vrd ka sm *Kodesjärvi*). *Koda* ~ *Kodi*-tüve vaheldus on ehk sarnane nagu ↑Pühi nimes. Mõisa hilisema saksakeelse nime *Gothensee* kasutuselevõtt on seotud usutavasti nn gooti teooriaga, mille kohaselt olid Eesti esmaasukad germaani hõimud goodid. Praeguse küla piiridesse jääb Kirbu karjamõis (sks *Woldau*). – EE

BHO: 90; Bfi: I, 197; Eisen 1919a: 6; Eisen 1924a: 67; EM: 92, 138; ENE-EE: IV, 610; EO: 314; Hupel 1774–1782: III, 260; KN; LGU: I, 336; PA I: 47; Rebane 1928: 10; Rev 1638 I: 89, 90; SPK: 169; ÜAN

Kodila <-sse> Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas, mõis, sks *Koddil*, 1241 *Kotial* (küla), 1389 *Codyelle*. ⇒11C3 ♦ Põlisküla, mille asemele hiljemalt 1436 on tekkinud mõis. 1920. a-tel riigimõis, pärast Teist maailmasõda asund, 1977. a-st küla. Nime varasemaks vormiks oletab L. Kettunen **Kodja+la* (võrreldes seda Hageri kohanimemega *Kodja*, mis on õieti Koodja), kuid sama hästi võib lähtevormiks pakkuda *kodi + jala* (vrd 1397 *Kodigell*). Nime algusosa võiks tuleneda sõnast *kodu* (sm *koti*). – PP

Bfi: II, 196; EO: 77; Joh LCD: 452–453; LCD: 42r

Kodila-Metsküla [*kodila-'mets_küla*] <- külla ~ -sse> Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Kodila ms, Sikeldi ms), 1922 *Metsküla*. ⇒12A3 ♦ Kujunes omaette külaks 1920. a-tel. 1977–1997 oli Oela küla osa. – PP

KNAB

Kodismaa [*kodis_'maa*] <-le> Lai – küla Jõgeva maakonnas Torma vallas (Laius-Tähkvere ms), 1419 *Codimal*, 1599 *wies Kodyzma*, 1624, 1811 *Koddisma*. ⇒25B1 ♦ V. Palli arvates võiks nime kujunemise seletamisel panna esikohale võimaluse jagada nimi kaheks ja tuua esikomponendi vasteks soome sõna *kodis* : *kodiksen* 'kodukoht; krunn, maatükk'. Soome murretes esineb ka liitsõna *kodismaa* (~ *kolismaa*) 'talu hoonete lähedal olev väike põld'. L. Kettunen on nime algusosa ühendanud *koda* mitmuse tüvega ja järelosa tuletanud sõnast *ase* : *aseme*, mis on läbi teinud kohanimedes esineva eriarengu. – VP

EAA.1865.2.32/18:5, L 5; EO: 124; PTK I: 76; P XVI: 108

Kodru <-sse ~ -le> JMd – paik (küla) Järva maakonnas Albu vallas (Albu ms), 1281 *Kodere*, 1525 *Kodderen*,

1686 *Kodro*. ⇒13C2 ♦ XVII saj II poolest oli küla jagatud Seidla ja Kaalepi mõisa vahel, hiljemalt al 1732 kuulus vaid Kaalepile. Vahemikus 1782–1795 toimunud kohtuprotsessi tulemusel läks Kodru küla Kaalepilt Albu mõisale. Viimane müüs küla talupojad Kurisoo mõisale, kes asustas nad Liutsalu külla. Kodru küla asemele rajas 1790. a-tel Kaalepi mõis osalt tagasi saadud Kodru küla, osalt Joatvere küla taludest uue, Aruküla (↑Albu). Albu mõis rajas Kodru küla oma osa asemele 1803. a-ks karjamõisa (sks *Sophienberg* mõisaproua krahvinna Sophie Douglase järgi). 1920. a-tel karjamõisa maadele tekkinud asundus liideti 1977 Albuga, praegu moodustab see Järva-Madise küla põhjaosa. Nimi võib olla seotud sõnaga *koda* : *koja* või mõne isikunimega. – FP

Blumfeldt 1957: 40; EAA.1.2.942:413, 428, L 401p, L 416p; EAA.3.1.470:200, L 198p; EAA.1864.2.V-53:147, 365, L 145, 360; EES; EO: XVIII; KN; KNAB; LUB: III, 475a; Ungern-Sternberg 1912a: 145

Koela [*'koela*] <-sse> LNg – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Lääne-Nigula krkms, Taebla ms), 1228 *Quevele* (jagati piiskopi- ja eravalduseks), 1515 *Koyvel* (mõis), 1597–1598 *Koyels by*, 1798, 1913 *Koila*. ⇒10A4 ♦ L. Kettunen on mitme Eesti Koila nime puhul rekonstrueerinud **Kohila* või **Kojila* ja toonud vasteks sõna *kohil* või *kohel* 'lahtine, logisev; kohev, kobe, lõtv', millest oletab isikunime. Siiski toob ta märkimisväärseks ära ka P. Johanseni tähelepaneku, et kolm Koilat ja Kohila asuvad jõgede ääres, mis viib mõtled sõnale *kohisema*, *kohin* + liide *-la*. Koelagi ei jää Taebla jõest väga kaugele. Koelaga on 1977 liidetud Kopli küla (1855–1859 *Копле* küla, 1871 *Kopli* talud, 1970 *Kopli II*). Vrd Koila. – MK

BHO: 243; EAA.1.2.932:55, L 55; EAA.298.2.71, L 2; EO: 76–77; Joh LCD: 442; KNAB; Schmidt 1871

Koemetsa [*'koe_metsa*] <- metsa>, koh *'Koe_mõtsa* <- mõtsa>, koh varem ka *'Kooj_mõtsa* Krl – küla Võru maakonnas Mõniste vallas (Vana-Antsla ms), 1688 *Kuimetz Markus*, 1782 *Koja Metza Jann*, 1795 *Koemõtsa Jaan*. ⇒44A3 ♦ Külanimi on tekkinud talu ja talurühma nimest. Samas kohas on talu olnud ka 1685. a kaardil. Juba 1419 mainitakse dokumendis *Kumetze* küla Saru vakuses, kuid pole päris selge, kas tegemist on Koemetsa esmamaininguga. **Koemõts* on olnud viljelusala, mitte otseselt metsa nimi. 1782. a nimekuju viitab sõnale *koda* : *koja*, kuid see sõna pidanuks kohaliku keele päraselt andma nime **Kuamõtsa*, vrd sagedad nimed Kuamägi, Kuasuu. Vrd ka sõna *koi* (putukas) *e*-liselt käänduv variant *kohi* : *kohe* (Har). Koemetsaga on 1977 liidetud ↑Arukülä ja Järve (Har, 1970). – ES

EAA.1865.2.130/1:58, L 57p; EAA.1865.2.130/10:53, L 53; EAA.308.2.88, L 1; LGU: I, 208; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/35:558, L 563p

Koeravere <- verre ~ -sse> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Inju-Meriküla ms), 1241 *Coraueræ* (küla), 1489 *Karever*, 1796 *Korafer*. ⇒15A1 ♦ Küla on hilisemal ajal loetud Meriküla mõisa järgi. Koeravere nime esisilbi täishäälik vaheldub kirjanepanekuis. Diftong ilmub nimekujusse alles 1583 (*Keyrafer*). Ehkki algne nimealus on teadmata, võiks oletada mingit isikunime (vrd sm *Koira*), mida hiljem võisid mõjutada nime Gregorius mugandid. Veel XVIII saj on Lääne-Eestis esinenud mehenimena

Koirri. Koeravere lõunapiiril on Kaevumäe ja Meriküla-Kannastiku, mis XX saj algul olid külad. 1977 liideti Koerakülaga Meriküla ehk Inju-Meriküla, mis sai nime mõisa järgi (sks *Merreküll*). Vrd Koeri, Kooraste. – MK

Joh LCD: 286, 445; KNAB

Koeri [ˈkoeri] <ˈKoeri>, koh ka ˈKoiri Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Mõtsu ms), 1543 *Korakuyla Iuri* (üksjalg Koonga all), 1798 *Koiri* (küla). ⇒27B1 ♦ 1977–1997 oli Kidise osa. Balti kohaleksikon (BHO) samastab Koeri nimega ekslikult 1319. a kirjanepiku *Kowrevere* ja samuti ekslikult 1320 *Kogerevere*. Tegelikult käib 1319. a kirjanepik tänapäeva ↑Kõera ja 1320. a oma arvatavasti ↑Koori küla kohta. Koeri nime algusosa aluseks võiks oletada sõna *koer* (*koir*), viimane võis olla isikunimi, vrd veel 1726 Lihula khk-s *Niggola Koirri*, *Koera Jak*. Võimalik, et see eesnimi on *Gregoriuse* mugand, mis on rahvaetümoloogiliselt seostatud sõnaga *koer* (*koir*). Koerist edelas oli 1930. a-tel Tammiste küla (ka Tammistu, u 1900 *Tammucme*). Vrd Koeravere, Kõera, Salavere. – MK

Bfi: R, 276; BHO: 238; Kallasmaa 2012b: 61–62; LUB: II, 667; Rev 1725/26 Lää: 111; Stackelberg 1928: 155; Stoebeke 1964: 165

Koeru¹ <ˈKoeru ~ -sse> Koe – alevik Järva maakonnas Koeru vallas (Koeru krkms). ⇒14B4 ♦ XIX saj II poolel hakkas Koeru kiriku ja 1825.–1832. a ehitatud kõrtsi-postijaama ümbruses kujunema alevik. Aleviku nimi pärineb Koeru kihelkonnast ja kiriku nimest. Kiriku on ehitatud XIII saj lõpul tõenäoliselt Ojamaa mungad, sisseõnnistamine oli 1288, kirikuõpetajat on esimest korda mainitud 1306. Vrd Koeru². – MJ

BHO: 338; Ilomets 2011: 11, 17, 21–22

Koeru² <ˈKoeru ~ -sse> Koe – kihelkond ajaloolisel Järva maal, sks *St. Marien-Magdalenen*, 1281 *Koykele*, 1306 *Choichel*, 1468 *Koyker*, 1586 *Koicke*, *Koycker* (küla, kihelkond), 1641 *Koyre kirch*. ♦ Kiriku kaitsepühaku järgi kutsutud ka Maria-Magdaleena khk-ks (kohalikus pruugis *Maria-Mahtalinea kirik*). XVIII saj lõpul mainib A. W. Hupel küll nime *Maria Mahdalene Kihhelkond*, kuid üldisemalt olevat kihelkonna nimi *Koiro* või *Koikera kihhelkond*. Osa vanast Koeru alast (Väike-Maarja khk-s) jääb tänapäeval Lääne-Virumaa koosseisu. Näiteks on Pandivere küla 1281 kuulunud Koeru Piibe külakonda. Nimelt on Kärkna kloostrid ja Saksa ordu vahel toimunud tehing, mida arvatakse olevat tegelikult toimunud juba 1279 ja millega on kloostrile Koeru khk-st läinud vahetusena Albu mõisa vastu mh Liigvalla, Nõmmküla ja Piibe küla. Kirikukihelkond rajati XIII saj II poolel. L. Kettunen järgi on nimi algselt **Koikero* või midagi sarnast. Ta pakub välja ka isikunime **Koiroi* (sõnast *koer*), kuid see ei sobi lisasilbi tõttu nimes. Nime esmased kirjanepikud viitavad üldse la-lõpulisel nimele, alles XV saj ilmuvad allikatesse r-ga nimed. – MJ

BHO: 338; ENE: IV, 45; EO: 189; Hupel 1774–1782: III, 510; LUB: III, 475a; Markus 2009: 12

Kogri <-le> Käi – küla Hiiumaa maakonnas Käina vallas (Vaemla ms), 1688 *Koggre Hindrich*, 1709 *Käckero by*, 1725–1726 *Dorff Koger*, 1782 *Kogry*, 1798 *Köggri*, 1844 *Kaugri*. ⇒48B3 ♦ Kogri küla oli pärast 1940. a-id liidetud Villemi külaga, al 1977 Vaku külaga, taastati omaette külana 1997. Võimalik, et

külanimi lähtub lisanimest, vrd *koger*, murdeis nimevat ja omastav *kogri*. Nime on võimalik võrrelda ka isikunimedega *Kogge*, *Kocke*. Ka Läänemaal on häälikuliselt lähedane külanimi, need nimed võivad olla päritolult seotud. Kogri küla lõunaosas oli 1930. a-tel kaks Vaemla mõisa maadele rajatud uudisküla, Põllu ja Rehe, mõlemad nüüdseks häbunud. Vrd Kokre, Vaku. – MK

HK: 88; KNAB; PTK I: 76; SK I: 112

Kogrõ <-le>, koh <-lõ>, kirjakeele varem ka *Kogre Rõu* – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1627 *Keggri Jerw*, 1638 *Koggr Jerw*, 1684 *Kagro Merdt*, 1765 *Dorf Koggre*. ⇒44C3 ♦ Kogrõ oli 1977–1997 Kellämäe küla osa. Talurühm ja küla on nime saanud Kogrõjärve järgi. Järve iseloomustatakse 1638. a revisjonis nii: *Koggr Jerw darein nichts anders als Karrauschen* 'seal sees pole muud kui kogred'. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:174, L 169p; Rev 1624/27 DL: 87; Rev 1638 I: 186

Kogula¹ <Kogula ~ -sse> Kär – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Paadla ms), 1592 *Koggul*, 1645 *Koggula Teppo*. ⇒49C4 ♦ L. Kettunen on nime lähtekohaks pidanud sõna *kogu* + *-la*. Võimalik, et nime algusosa oli algselt isikunimi. Ühes Saaremaa Kogulatest on P. Johansen näinud 1538. a kirja pandud lisanime *Koggul* lähtekohta. Vrd Kogula². – MK

EO: 88; Johansen 1973: 476; KNAB; Rehepapp; SK I: 112

Kogula² <Kogula ~ -sse> VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas, mõis, sks *Koggul*, 1645 *Koggul*. ⇒51A3 ♦ XVII saj kuulus küla Kalli vakusesse. Kogula mõis rajati ajavahemikus 1744–1750. 1920. a-test Kogula asundus, mis 1977 liideti Veerikuga; taastati 1997 Kogula külana. Kogula piires on endine Ure-Lilbi küla (1945 *Urelilbi*), liidetud 1977, mis koosneb algselt kahest külast, põhjapoolsest Lilbist (1630–1631 *Lilpe Jurg*, u 1900 *Λιλβυ*) ja lõunapoolsest Urest (1592 *Vrry Cherd Pundenick*, u 1900 *Upe*). Lilbi (*Lilby*) oli XVIII saj omaette mõis, eraldatud Uuelövest ja Vanalövest 1744. ja 1750. a vahel. Vrd Kogula¹. – MK

BHO: 239; EM: 125; KNAB; SK I: 185, 465

Koguva <Koguva ~ -sse ~ -le> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas, 1565 *Koggo Aßmuß*, 1569 *Kogge Asmus*, 1592 *Kogi Aßmuß*, 1645 *Kogguwa* (küla), 1798 *Keggowa*. ⇒51B1 ♦ Põline vabaküla, mis eraldati Muhu-Suuremõisast nn riigikülaks ajavahemikus 1782–1795; väike idapoolne osa jäi edasi mõisa alla. Nime võib analüüsida *Kogu+va*. Tõenäoliselt tuleb külanimi isikunimest, sest *Kogge*, *Koggi*, *Kocke* jne esinevad XVI ja XVII saj mitmel pool Saaremaal talu- või lisanimes. C. Russwurm on nime lähtekohaks pakkunud *kogg* 'laev', kuid juba P. Johansen ja L. Kettunen on selles kahelnud. Nimelõpp *-va* võib olla tekkinud väga mitmest sõnast, näiteks *öue* lühenemisest. – MK

Blumfeldt 1936: 162; EM: 123; SK I: 112

Kohala <Kohala ~ -sse> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas, mõis, sks *Tolks*, 1489 *Tolckes* (küla ja mõis), 1732 *Kohhala* (mõis). ⇒5C3 ♦ Mõisast on teateid 1489. a-st. 1920. a-test Kohala asundus, al 1977 küla. Liitmistega hõlmas 1977 Kohala ka vana Kohala küla mõisast edelas, ent 1997 eraldati see ↑Kohala-Eesküla nime all. Mõisa eestikeelne nimi pärinebki varasemalt külast, mis osteti Toomla mõisalt XVI saj. Kohala mõisa saksakeelne nimi

Tolks viitab algsele külale (1241 *Tolkas*), mis vahemikus 1726–1744 mõisastati. Kohala piiresse kuulub praegu Vanamõisa küla (1726, 1796 *Wannamois*, u 1900 *Ванамойза*), mis liideti 1977. Kohala lõunaosa nimetatakse endise kõrtsi järgi Lambasabaks; P. Johanseni järgi asus seal varem *Määri küla (1241 *Mauris*, 1520 *Megggers*, 1694 *Meyers*). Vrd Koila, Kohala-Eesküla. – MK

Bfi: I, 365; BHO: 600; EO: 77; Joh LCD: 461–462, 498; KNAB; Mellin: 121; Rev 1725/26 Vi: 121

Kohala-Eesküla [*kohala-`ees_küla*] <-`külla> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas (Kohala ms), 1241 *Kwalæ* (küla), 1489 *Coall*, 1796 *Kohhala*, u 1900 *Кохала*. ⇒5C3 ♦ Kohala küla nimetati Kohala-Eeskülaks 1997, enne seda 1977–1997 moodustas ta Kohala asundusega ühise Kohala küla. Nime kirjapaneku juures on mainitud XIII saj vasall Alberne de Kokæl, kelle lisanimi võib olla samuti Kohala varasem nimekuju. P. Johansen on lisanime samastanud VNg Koilaga. Kohala küla osteti Toomla mõisalt (*Thomel*) XVI saj mõisale, mille saksakeelne nimi oli *Tolks*, ning eesti keeles kandus Kohala nimi järgnevalt üle ka mõisale. L. Kettunen, kes on ekslikult küla paigutanud Paidesse Järvamaale, on nimele võrdluseks toonud *koha* (tegusõnast *kohama*), *koha* 'hahk' ja *koha* 'kohakala' (sm *kuha*). Vana la-liitelise kohanime algusosa võinuks olla isikunimi ja linnunimetused esinesid läänemeresoomlastel isikunimedena. Soome *Kuhala* aluseks on peetud kalanimetust. Vrd Kohala, Koila. – MK

EO: 77; Joh LCD: 461–462; KNAB

Kohatu¹ <-sse> Häg – küla Harju maakonnas Kernu vallas, mõis (Kernu ms), sks *Kohhat*, 1241 *Kuæt*, 1249 *Kuate*, 1541 *Coadt*, 1725 *Kohat*. ⇒11C2 ♦ Põlisküla, mille kõrvale tekkis Kohatu mõis (mainitud 1475). Al 1784 Kernu mõisaga samade omanike käes. Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus sulandus külaga kokku 1930. a-te lõpuks. Kuigi P. Johansen toob võrdluseks soome kohanime *Kuohatti*, ei pea L. Kettunen seda usutavaks; parema puudumisel näeb ta seost sõnaga *kohatu* 'sobimatu', mis on ehk olnud isikunimi. Küla lääneosas paikneb ↑Kernu mõis; selle ümber 1920. a-tel kujunenud asundust nimetati 1937. a-st Jõekülaks, ilmselt sealse Lümandu jõe järgi. Kohatuga liideti see 1977. Vrd Kohatu². – PP

EAA kinnistud; EO: 247; ERA.14.2.713 (Kernu vallavalitsuse kiri 17. II 1939 nr 28/611); Joh LCD: 455; LCD: 41v; Rev 1725/26 Ha: 259

Kohatu² <-sse> Kul, Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, sks *Kohhat*, XVI saj I poolel *Cohatto Oloff* (vabatalupoeg), ? 1529 *Koath* (veski), 1689 *Kohatta*, 1798 *Kohhat* (mõis). ⇒11A4 ♦ Kohatu mõis eraldati Vaiknast ajavahemikus 1726–1733. Mõisa maadele 1920. a-tel tekkinud asundus liideti Kohatu külaga millalgi pärast 1940. a-id. Mõis oli Kullamaa, küla Märjamaa khk poolel. L. Kettunen on nime puhul kaheldavaks pidanud võrdlust soome nimega *Kuohatti* ja toonud võrdluseks eesti *kohitsema*, *kohitud*, *kohitu*, kuid tunnistab isegi, et *i*-lisi vorme nimest ei ole. Seejärel toob ta *kohatu* 'ebasobiv, ilma kohata', mis tema arvates sobiks isikunime täiendiks. Kohatuga on 1977 liidetud Laane ehk Käändalaane (Kul, 1945 *Laaneküla*, varem Käända asundus). Küla piiresse jäävad endine ↑Käända ja Kütke mõis (Kul).

Viimane oli Kohatu mõisa kõrvalmõis. Vrd Kohatu¹. – MK

EAA.1.2.941:1644, L 1634p; EAN; EM: 83; EO: 247; Hansen 1900: 179; KNAB; Mellin; Stackelberg 1928: 192

Koheri <-sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Kiltsi ms), 1872–1873 *Kohheri* (talu Kiltsi mõisa all), 1900 *Koxepu*, 1913 *Kogeri*, 1923 *Koheri*. ⇒19C1 ♦ 1977–1997 oli Mägari küla osa. XIX saj II poolel nimetati küla Taga-Mägariks (1872–1873 *Tagga Mäggara*), Koheri oli talu selles külas. Nime tähendussisu jääb hämaraks, murretest võib võrdluseks tuua sõnad *kohe* 'kohev' ja *kohra* 'kohevil'. Kirjapanekute põhjal näib, et nimes on olnud *h* ja *g* vaheldus. Vrd Kogri, Kokre. – MK

EAA.3724.4.578, L 1; EAN; ERA.T-6.3.995, L2; KN; KNAB; VMS; ÜAN

Kohila <-sse> Häg – alev Rapla maakonnas Kohila vallas, mõis, sks *Koil*, 1241 *Koil*, *Koylæ* (küla), 1438 *Kogell*, 1535 *Koygell*. ⇒12A2 ♦ Kohila mõisast on teateid 1438. Küla kadus mõisa kõrvalt XVII saj lõpuks. 1893 asutati Kohila mõisasse puupapivabrik ja pärast raudtee valmimist ehitati 1907 paberivabrik, mille juurde tekkis XX saj algul alevik. 1945 muudeti Kohila aleviks, 2002 liideti Kohila vallaga. L. Kettunen tuletab nime sõnast *kohil* või *kohe* 'kohe(da), kohev', kuid peab tõenäoliseks ka P. Johanseni oletust, kes seob nime sõnaga *kohisema* (Kohila ja Koila asuvad suurte koskede lähedal). Kohilat on XX saj alguses raudteejaama järgi nimetatud ka Kapa-Kohilaks (sks *Kappakoil*), nime esimene pool viitab Kapa kõrtsile (1798 *Kappa*). Vt ka Masti. – PP

Bfi: I, 167; ENE: IV, 49; EO: 76–77; Joh LCD: 440–441; LCD: 41r, 41v; Rev 1725/26 Ha: 248

Kohtla [*'kohtla*] <'Kohtla ~ -sse> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Kohtla vallas, mõis, sks *Kochtel*, 1419 *Kochtel* (mõis). ⇒7A3 ♦ Kohtla mõis oli rajatud varasema küla (1241 *Odris*) kõrvale, 1419 on mainitud nii mõisat (*Kochtel*) kui ka küla (*Oddrys*). Vana nime on mainitud veel 1811 (*Df. Kochtell oder Odariküllä*), kuid 1844 on küla üksnes *Kohtla* nimega. Hiljem on kohapeal küla kutsutud lihtsalt Vanakülaks. Mõisa kohale tekkis 1920. a-tel asundus. Kohtla mõis ja suur osa asundusest sattus Kohtla alevi moodustamisega 1945 selle koosseisu, tänapäeval on osa ↑Kohtla-Nõmmest. Ülejäänud Kohtla asunduse talud ja Vanaküla liideti 1977 Kohtla külaks. Kohtla nimest on L. Kettunen moodustanud algvormi **Kohtala(n)*, **Kohtela(n)* ja pakkunud vasteks *koht* : *koha* (sm *kohta*) ja *kohtlane* 'aus, õiglane'. P. Johanseni arvates põhineb muinasküla *Odris* nimi isikunimel *Oteri*. L. Kettunen on selle lähtekohaks pidanud pigem isikunime *Udri* (1583 *Udri oder Otters*) või viljanimetust *oder* : *odra*. Kohtla küla, mõis ja raudteejaam on andnud esiosa Kohtla-Järve linna nimele. – MK

EO: 88; EVK; Joh LCD: 517

Kohtla-Järve [*'kohtla-järve*] <-le> Jõh – linn Ida-Viru maakonnas. ⇒7A2 ♦ Linn on rajatud Kohtla ja Järve mõisa maadele kunagise Järve küla (mainitud 1241) kohale seoses põlevkiviõlitööstuse loomisega 1920. a-te alguses. 1930. a-tel tekkisid ↑Käva, Pavandu ja Vaheküla elamukogumid. 1946 nimetati Kohtla-Järve maakondliku ja 1947 vabariikliku alluvusega linnaks, millele allusid Kohtla ning Kukruse alev. 1959 liideti need alevid Kohtla-Järve linnaga. 1960 ühendati Kohtla-Järvega Ahtme ja Jõhvi linn ning Sompaa alev,

1964 Oru asula. Kohtla-Järve linnale allutati veel 1959 Kiviõli ja Püssi alev, 1960 Viivikonna alev ja maapiirkondi. 1964 loodi Kohtla-Järve rajoon. Eesti taasiseseisvumise järel on mitmed alad Kohtla-Järve linna alluvusest või koosseisust vabanenud, nt Jõhvi, Kiviõli, Kohtla-Nõmme ja Püssi. Linna nimi lähtub Kohtla ja Järve mõisa nimedest, mille maadele linn asutati. Linn koosneb ainulaadselt tänini mitmest maa-alaliselt eraldatud osast. Kohtla-Järve linnaosad on ↑Ahtme, ↑Järve (linna põhiosa), ↑Kukruse, ↑Oru, ↑Sompja ja ↑Viivikonna (koos ↑Sirgalaga). – MK

ENE-EE: IV, 627; Varep 1983: 91

Kohtla-Nõmme [ˈkohtla-nõmme] <-le> Jõh – alev ja samanimeline vald Ida-Viru maakonnas. ⇒7A3 ♦ Kohtla-Nõmme tekkis 1930. a-tel ühingu Gold Fields töölisasulana Kohtla asunduse maile, nimetati 1945 Kohtla aleviks, allutati 1947 Kohtla-Järvele ja liideti sellega 1959. Paika nimetati siis Kohtla linnaosaks, ajuti ka juba Kohtla-Nõmme. 1990 lahutati uuesti Kohtla-Järvest Kohtla-Nõmme alevi nime all. Pärast haldusreformi, millega alevid omavalitsusüksustena kaotati, on Kohtla-Nõmme al 1993 ühtlasi vald. Nimi pärineb Kohtla mõisalt + talunimest Nõmme. – MK

ENE-EE: IV, 628; KN; KNAB

Kohtru [ˈkohtru] <-sse>, rahvak ka ˈKohtruma Vig – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Nurtu ms), 1591 *Kochtor* (küla), 1689 *Kocktro kulla*, 1782 *Kohtra*, 1798 *Kochtra*. ⇒21C2 ♦ Küla asus varem Nurtu jõe lõunakaldal koos, on hiljem mõnevõrra hajunud. Nimi jääb ebaselgeks, see näib olevat lühenenud, tõenäoliselt võiks seda analüüsida kaheosalisena *Koht+ru*. Algososale võib nime tänapäevakuju põhjal võrdluseks tuua sõna *koht*, *-ru* on lühenenud mingist järeloisest, eesti kohanimedes on selleks tavaliselt *aru*. – MK

EAA.1.2.941:1655, L 1645p; EAA.1864.2.IV-9:126, L 128p; EVK; Mellin; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:244, L 65p

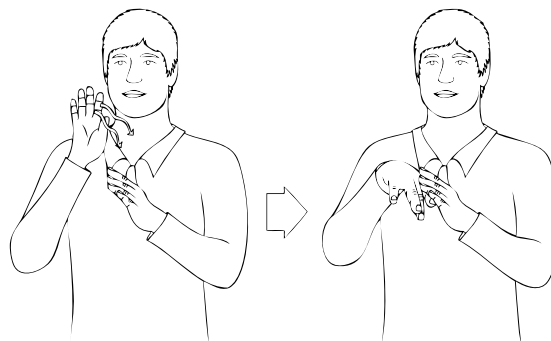
Koidma [ˈkoidma] <-le> Rei – küla Hiiuma maakonnas Hiiuma vallas (Kõrgessaare ms), 1565, 1635 *Koidma*, 1855 *Koidma*, *Koima*, *Köma*. ⇒48A2 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Kidaste osa. M. Meristo rekonstrueerib lähtenimeks **Koidumaa*, mis tuleneb isikunimest *Koit*. Sellega võib nõustuda. P. Ariste esitab C. Russwurmile toetava etümoloogia sõnadest *koit*: *koidu* 'aovalgus', 'eha' + *maa*. Koidma kaguosas on Mäeselja ehk Mäesla, 1930. a-teni omaette küla (1795 *Mehselia Hans*). – MK

Ariste 1938b: 34; EAN; HK: 88–89, 157; KNAB; Meristo 2001: 14

Koidu¹ <-le> Kei – küla Harju maakonnas Saue vallas. ⇒2A4 ♦ Küla moodustati ametlikult 2012. a peamiselt varasema Alliku küla osast. Nimi on pandud Väana jõe äärde Harku mõisa maadele 1920. a-tel rajatud Koidu asundustalu järgi (praegu Koidumetsa tee 7). – PP

Koidu² <-le> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Kiideva ms, Mäemõisa ms). ⇒19C2 ♦ Küla nimetati XX saj algul Popsi külaks (u 1900 *Понцу*). 1920. a-test moodustas Lopi külaga paarisküla (1922 *Koidu-Loppi*, 1945 *Koidu-Lopi*), mis liideti 1977 Kiidevaga. 1997 taastati iseseisva Koidu külanä, Lopi osa jäi Kiideva piiresse. Nimi pärineb talunime vahendusel isikunimest *Koit*. – MK

EAN; KNAB; Uuet 2002: 96, 280

Kohtla-Järve viipenimi. Häälik *h* hääldamist kontrolliv käeasend ja osutus järvele.

Koidu³ <-le> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Randvere ms). ⇒50A4 ♦ Randvere mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundusküla mõisast läänes, hõlmab ka mõisasüdame. 1923 on nimetatud veel Randvere asunduseks, 1938 Koidu külaks. 1977–1997 oli Randvere osa. Nimi pärineb lootusi sisaldavast sõnast *koit* või isikunimest *Koit*. Vrd *Koidula*². – MK

Eesti TK 200; KNAB; Uuet 2002: 284; ÜAN

Koidu⁴ <-le> Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Kuressaare ms). ⇒31A3 ♦ Koidu külaks nimetatud 1977, enne seda ↑Kuressaare asundus (mõnedel andmetel küla). Nimi tuleneb tõenäoliselt samas paiknenud asundustalu nimest, saadud sõnast *koit*, sest kõrval olevat olnud ka Eha talu. Oma osa nime kujunemises võib olla olnud Koidu külanõukogul (1951–1975), mille suuremaid asulaid Kuressaare oli. Koidu külaga on 1977 liidetud Riibu küla (1693 *Ribbo*). – MKu

EAA.567.3.121, L 18; ENE: IV, 56; KN; KNAB; Uuet 2002: 157, 201

Koidu-Ellavere <-`verre ~ -sse> Koe – küla Järva maakonnas Koeru vallas (Udeva ms, Vao ms), 1375 *Ellofer*, 1414 *Eluer*, 1627 *Ellewerrä*. ⇒14B4 ♦ Tegu on Elleverede ehk Erbarite vasallisuguvõsala (esmamainimine 1336 *Bertoldus de Ellevere* Tallinnas) nime andnud kohaga. Küla asemele rajati 1639. a-ks mõis. Vahemikus 1649–1663 sai mõisa omanikuks Udeva mõisnik ning XVIII saj alguseks tehti mõisast küla. Taas tehti küla asemele karjamõis u 1870. Karjamõisast sai 1920. a-tel Ellavere asundus. Vao mõisa Koidu talu(de)st XIX saj II poolel loodud karjamõisast sai 1920. a-tel Vao-Koidu asundus. See ja Ellavere liideti 1950. a-tekst Koidu-Ellavere asunduseks, mis 1977 liideti Abaja külaga, kuid taastati 1997 külanä. 1564. a talumees *Jurgen Kaute* Vao külast ei ole kindlalt seostatav hilisema Koidu taluga, kuigi nimi on nähtavasti sama. 1687 on teada hajatalu *Koido Mart*, mis on arvatavasti juba sama koht. *Kaute* lisanimi tuleb nähtavasti isikunimest. Ellavere nime tähendus on ebaselge, arvatavasti on seegi isikunimest. Vrd Eivere, Illevere, Kautjala. – FP

Bfl: I, 117; EAA.1.2.933:114, L 113p; EAA.1.2.942:518, L 506; EAA.3.1.450:134, L 96p; EAA.854.4.516, L 1; EAA.2069.2.29; EAA.3724.4.516, L 1; Joh LCD: 849; KNAB; Schilling 1970: 93; Ungern-Sternberg 1912a: 90, 93, 114

Koiduküla [*koidu_küla*] <-sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas (Porkuni ms). ⇒15A1 ♦

Ubakalu küla Koigi mõisas. 1819. EAA.1687.1.26, L 5.

Küla tekkis, kui Assamalla küla talud mõõdeti 1884. a kruntideks, mistõttu osa Assamalla talupoegi pidi siirduma ääremaadele. Varem olid seal Assamalla saunad. Koidu küla kuni 1977, seejärel kuni 1998 oli ametlikult Kullenga küla osa. Küla sai oma nime sellest, et asus Assamallast koidu pool, s.o idas. Nime fikseerimine vallakirjades on toimunud 1925. a paiku. – MJ EAA.854.4.315, L 1; EVK; KN; Troska 1987: 102

Koidula¹ <-sse>, koh <-he> Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Lob, Raakva nulk), 1945 *Koidula*, 1948 *Койдула*. ⇒46A1 ♦ Asula, mis kujunes Matsuri küla maale Riia–Pihkva raudtee (valmis 1889) peatuse juurde. Rahvusromantiline nimi Koidula pandi raudteepeatusele, kui valmis Tartu–Petseri raudteelõik (1931). Raudtee sõlmpunkti juurde kujunes 1940. a-tekst väike küla. Täna on see suuresti tühenenud, kuid küla juurde ehitati 1990. a-tel Koidula piiriületuspunkt ning hiljem veidi kaugemale uus sama nimega raudteejaam (valmis 2011). Viimase rahvaloenduse (2011) andmetel ei elanud külas mitte ühtegi püsielanikku. Vrd Koidu¹, Koidula². – AK NL TK 25; RL 2011; SeK: 44; Uuet 2002

Koidula² <-sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Eikla ms). ⇒50B3 ♦ Eikla mõisa maale 1920. a-tel rajatud asundusküla, sai Koidula nime 1925. Liideti Kaubi külaga 1977 ametlikult Eiklaks, kuid 1997 taastati. Pseudorahvuslik nimi, varasemas nimekirjas Eiküla asundus (1923). Vrd Eikla, Koidu². – MK

EAN; EO: 97; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; Saaremaa 1934: 492; ÜAN

Koiduvälja [*koidu_välja*] <-le> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Karja ms), u 1900 *Койдуvälья* (küla), 1923 *Koiduvälja*. ⇒50B2 ♦ 1977–1997 oli Pamma osa. Külanimena suhteliselt uus, tekkinud tõenäoliselt talunimest loodusnime vahendusel, vrd Pamma all 1811 *Koido Iaack*, aga Koiduvälja küla kohal oli 1859. a kaardil *Keido Wälli*. – MK EAA.3724.5.293, L 2; EAN; KNAB; SK I: 113

Koigera <-sse>, koh *Koigõra* <-lõ, -n>, koh hrv *'Koigõra* Kan – küla Põlva maakonnas Kanepi vallas (Erastvere ms), 1582 *Koigin*, 1585 *Koigor*, 1627 *Koygra Kuella*, 1783 *Koigera Külla*. ⇒39B3 ♦ Vana küla Vohandu

(Pühajõe) kaldal. Varasemal ajal on Koigera osaks loetud ka Kärgula-poolse kalda talusid (↑Punakülä). Nime päritolu on ebaselge, vahest on võrreldav Järvamaa Koeru nimega. Võimalik on seos naabruses oleva Koigu (Urv) nimega. Keeleliselt sobiks oletada nime lühenemist nt vormist **Koigurahva*, kuid Koigerat ei saa pidada Koigust lähtunud asustuskohaks, soodne asukoht jõeoru päikesepoolsel kaldal eeldaks vastupidist. Esmamainingu (1582) kirjalpilti võiks pidada pigem kirjutaja veaks. Koigera külast välja kasvanud Lutsu talurühma on eraldi paiknemise pärast nimetatud ka Lutsu külaks. Koigera põhjaotsas on Püssimäe talud. Vrd Koeru, Koigu¹. – ES EAA.1267.1.286:31, L 56; PA I: 87, 178; Rev 1624/27 DL: 102

Koigi¹ <'Koiki ~ -sse> Põe – küla Järva maakonnas Koigi vallas, mõis, sks *Koik*, 1564 *Koyke* (küla), 1796 *Koik* (mõis). ⇒24A1 ♦ Koigi külla rajati Mäo mõisa karjamõis 1750, 1757 sai see iseseisvaks mõisaks. 1920. a-test asundus (1930. a-tel nimetatud ka alevikuks), 1977. a-st küla. Nimi põhineb isikunimel *Koik*. Eristamaks siinset küla teistest samanimelistest, on Ubakalu kõrtsi järgi küla kutsutud ka Ubakalu-Koigiks. Ubakalu oli ühtlasi Koigi mõisa juures olnud küla nimi (1564 *Ubbokall*, 1796 *Ubbakal*, u 1840 mõisastatud). 1977 liideti Koigiga Ugametsa küla (1712 *Ugametz Hanß*). Vrd Koigi³. – MK BHO: 240; EAA.3.1.448:102, L 139; EVK; KNAB; Mellin; Ungern-Sternberg 1912b: 70

Koigi² <'Koiki ~ -sse> Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Seli ms), 1241 *Koic* (küla), 1456 *Koike*, 1523 *Koick*. ⇒12A3 ♦ Koigi karjamõisat on mainitud XVII saj alguses, küla selle kõrval jäi püsima. L. Kettunen peab nime lähteks kirjeldavat laadi isikunime, nagu nt soome *Koikka*. Vrd Koigi¹. – PP Bfl: I, 230, 898; EO: 31; Joh LCD: 439–440; LCD: 42r

Koigi³ <'Koiki ~ -sse> Põie – küla Saare maakonnas Põide vallas, mõis, sks *Koik*, 1441 *Koicke* (küla), 1645, 1782 *Koyck*, 1798 *Koik*. ⇒51B2 ♦ Mõisat on esmakordselt mainitud 1526. 1920. a-test asundus, u 1939. a-st küla. 1977–1997 Kahutsi osa. Nimi pärineb isikunimest *Koik*, vrd eesti alalt 1489 *Hinrik Koyke*, liivi alalt *Koicke*. Vrd Koigi¹, Koigi². – MK BHO: 241; EAN; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; Saaremaa 2007: 120; SK I: 113

Koigu¹ <'Koiku ~ -sse> Urv – küla Valga maakonnas Otepää vallas, mõis, sks *Koik*, 1509 *Koykull* (küla), 1582 *Koikie*, 1584 *Koika*, 1627 *Gross und Klein Koykul*, 1719 *Koigo*. ⇒39A2 ♦ Koigu, mida mõisana on mainitud 1582, jagati 1799 kolmeks, Koigu, ↑Annemõisa ja ↑Truuta. XIX saj elasid Koigu omanikud Annemõisas, viimase nimegi on kasutatud kujul *Koik-Annenhof*. 1920. a-tel tekkis mõisa maale asundus (1939 *Koigo-Anne* asundus). 1938 läks põhjapoolne osa Koigu vallast Kooraste valla alla, sh Koigu asundus, mis hiljemalt 1945 oli muudetud külaks. Ka nüüd kuulub Koigu kandi kirdeosa Kanepi valda (↑Rebaste¹), loodeosa ühes hävinud Koigu mõisa asemega Otepää valda, lõunaosa aga sama nime all Urvaste valda. Varastes nime kirjapanekutes *Koikie* ja *Koika* võib oletada mitmuse omastava käände lõppu (vanapärase *a*-mitmus), teises variandis on liitunud liigisõna *küla*. Nime aluseks on muistne isikunimi, vrd Koigi. Koigu mõisat on nimetatud ka Roonimõis-

saks (*Runemois, Runnemois*). Praegu on sellenimeline talu Urvaste valla poolal. – ES

BHO: 241; EAA.1270.2.1:4, L 4; ERA.14.2.721 (Võru maavalitsuse ettepanek 20. III 1939); KNAB; LGU: I, 82; PA I: 78, 133; Rev 1624/27 DL: 107

Koigu² < 'Koiku ~ -sse>, rahvak ka 'Siirius <-tõ> Urv – küla Võru maakonnas Urvaste vallas (Koigu ms, Urvaste ms), 1798 *Koigo* (kõrts). ⇒39A3 ♦ Tegemist on Koigu mõisapiirkonna lõunaosaga, kuhu jääb XIX saj tekkinud vallakeskus. Omaette külaks kujunes pärast vallapiiri nihutamist 1938. 1970. a-tel oli kirjas Koigu asundusena, al 1977 küla. Koigu kõrtsi lähedal asus kohaliku seltsi Siirius rahvamaja, mille järgi sai nime ka 1950. a-te kolhoos. Siirius(e) käibib rahvaliku rööpnimena tänapäevalgi. Vrd Koigu¹. – ES

KNAB; Mellin

Koikküla [¹'koik_küla] <- 'külla ~ -sse>, koh *Koik_külä*, koh aj *Koova_külä* Har – küla Valga maakonnas Taheva vallas, mõis, sks *Adsel-Koikküll*, 1541 *Koyuenkul* (vakus), 1582 *Koiwekilla*, 1627 *Koywa*, 1688 *Koikyllhoff*, 1716 *Kowa Külla wallast*, 1798 *Koikkül*, *Kowakülla M.* ⇒43B3 ♦ Koivaliina (Gaujiena, sks *Adsel*) mõisa eestikeelses osas ehk Taheva vakuses on 1627 loetletud kolm küla: Taheva (*Taywa*), Koiva (*Koywa*) ja Aheru (*Ayhero Kuella*). Koikküla mõis moodustati XVIII saj Koiva ehk Koikküla ja Aheru küla maadest. Mõisa maale tekkis 1920. a-tel asundus, al 1977 küla. Nimi on saadud Koiva jõe nimest. Koikküla on kolmest Koiva jõega kokku puutunud eestikeelsest põlisküläst kõige rohkem allavoolu paiknev. Nimekujud on rööpselt käibinud kaks moodustusviisi, nimetavaline *Koiv + küla* > *Koikkülä* ja omastavaline *Koiva* (teisenenud kujule *Koova*) + *külä*. Teine nimekuju on tänapäevaks hääbunud. Mõisa saksakeelses nimesse lisati alati täiend *Adsel*, et seda eristada Vana-Koiola nimest (*Kirrupäh-Koikküll*). XX saj on rahvalikus pruugis Koikküla asustust jagatud kolmeks kandiks: Mäekolk (praeguse Koikküla tuumik, sh eraldi seisvad Nuustaku ja Mänike), Alakolk (talud Koiva jõe ääres, praegu Koiva küla) ja Ujumõtsa kolk (talud Uju ehk Ujuste oja piirkonnas, praegu Lepa küla). Koikkülagana on 1977 liidetud osa Pügeri küläst. Vrd Koiva¹. – ES, MF

BHO: 4; EAA.308.2.167, L 1; EAA.1297.2.1:27, L 25; KN; Mellin; PA I: 74; Rev 1624/27 DL: 97

Koikla [¹'koikla] < 'Koikla ~ -sse> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas, mõis, sks *Koikküll*, ? 1399 *Koykele*, 1453 *Hans Luse is tho Koykull*, *Tonoloni Lycklas is tho Coikull*, 1592 *Koikell*, 1645 *Koickel*, *Koickull*, *Koykul*. ⇒50C3 ♦ 1399. a kirjanek ei pruugi olla sinise Koikla nimega ühendatav, aga võib olla. P. Johansen on pidanud seda eesti isikunimeks. XIV saj lõpus oli külas kaks mõisakest. Johansen on küla lähtekohaks pidanud vabatalu. Koikla küla paiknes mõisa kõrval läänes ja XIX saj II poolal oli ta Vanalõve mõisa piirkonnas. 1920. a-tel tekkis mõisa maale asundus, mis 1937 nimetati Põlde külaks. 1977 liideti Põlde Koikla külaga. Külanime lähtekohaks on isikunimi *Koik* + liide *-la* või *-küla* (vrd sks *Koikküll*). Põlde nimi näib samuti olevat vana, sest XIX saj on Koikla mõisa ja küla vahel sellenimeline küla olnud (1803 ja 1856 *Peldeküll*). Vrd Koigi. – MK

EAA.3724.5.1998, L 1; EAA.3724.5.1999, L 1; EAN; EO: 31, 94; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); Johansen

1925b: 101; Johansen 1973: 141, 510; KNAB; LUB: XI, 300; Saaremaa 2007: 121; SK I: 113

Koikse [¹'koikse] < 'Koikse ~ -sse>, koh ka 'Koiksi Rap – küla Rapla maakonnas Raikküla vallas (Kuusiku ms), 1586 *Koykasz*, 1725 *Koist* (mõis), 1871 *Koiste* (küla). ⇒11C4 ♦ U 1700 rajati Koiksesse mõis, mis 1739. a-ks oli ühendatud Kuusiku mõisaga, muutudes karjamõisaks. 1920.–1930. a-tel oli seal asundus, mis 1940. a-test oli kirjas külana. Nimes võib eraldada kaht osa: tüve **koi* ja *-ne*-liidet, mis kirjanekutes on nii mitmuslikuna (*Koiste*) kui ka ainsuslikuna (*Koikse*). Võimalik on ka seostamine Koigi külaga. – PP

Joh LCD: 382; Rev 1586: 104; Rev 1725/26 Ha: 279; Schmidt 1871

Koila¹ [¹'koila] <-sse> Jõe – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas (Jägala ms), 1241 *Kogæl* (küla ja veski), 1688 *Koillküla*. ⇒3B3 ♦ Põlisküla, oli 1977–1997 Koogi küla osa. L. Kettunen oletab, et Koila nimi (ka Simunas ja Viru-Nigulas) võiks olla algselt **Kohila* või **Kojila* 'kohev', kuid lisab siis Hageri Kohila, rõhutada, et *-la* pole neis kohanimele, vaid sama *-la*, mis sõnas *räbal*: *räbala*. P. Johansen on lisanud olulise tähelepaneku, et kõik neli küla asuvad jõe ääres ja võivad seega olla seotud sõnaga *kohin*, millele on liitunud *-la*. E. V. Saksa arvates on Jõelähtme Koila paiknemine Jägala jõe ääres juhuslik kokkusattumus, sest teiste läheduses jõge pole (Simuna Koila asub isegi mäe otsas) ja seega nad ei saa ka veekohina järgi nime saanud olla. Tema arvates on nimed tulnud sõnast *kogu*, nii nagu Kogula ja Kogela nimes, mis on tähistanud vana hõimu kogunemiskohta. Ükski neist etümoloogiatest pole usutav, samuti võivad nimed olla eri päritolu. Jõelähtme Koila nimes pole varasemate kirjanekute alusel pruukinud *h-d* ollagi. Vrd Koela. – MJ

BHO: 243; EAA.1.2.C-III-8; EE: IV, 927; EO: 76–77; Joh LCD: 448; LCD: 45v; Mellin; Saks 1974: 54; Wrede 2006: 48

Koila² [¹'koila] <-sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas, mõis, sks *Koil*, 1241 *Kogelæ* (küla). ⇒15A4 ♦ Mõisat on mainitud 1528 (*Koeygell*). Mõis ja küla asuvad kahe jõe, Salla jõe ja hilisema Koila peakraavi vahelisel kõrgustikul. 1726 on Salla mõisa all mainitud küladena *Lay Koyl* ja *Koyl*. *Lai-Koila võeti mõisamaaks ja küla pillutati laiali. 1920. a-tel tekkis mõisa kohale Koila asundus, mis 1970. a-tekis oli külaga liitunud. Võimalik, et nime XIII saj üleskirjutuses väljendab *g* sulghäälikut, mitte *j-i*. Sel juhul võis *la*-liitelise külanime algusosa lähtuda isikunimest, vrd *Kogge*, *Koggi*. Vrd Koila¹, Koila³. – MK

Joh LCD: 438–439; Rev 1725/26 Vi: 220

Koila³ [¹'koila] <-sse> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Kalvi ms), 1241 *Kokæl* (küla), 1296 *Cokgele*, 1479 *Koggel*, 1498 *Koigel*, 1744 *Koil*. ⇒6A3 ♦ 1977–1997 oli Kurna osa. VNg Koila küla on arvatavasti andnud nime Koggele või Coyele aadlisuguvõsale, sest Taani hindamisraamatus on mainitud vasalli Albern de Kokæl, lisanime on P. Johansen samastanud sinise Koilaga. Ilmselt oli külanimes XIII saj sulghäälik, st nimekuju oli **Kokila* või **Kokela*. Sel juhul oluks *-la* ees ilmselt varakult laialt levinud isikunimi, mis kujul *Cock(e)*, *Kocke*, *Cockes*, *Koeck*, *Koeke* on jõudnud dokumentidesse. Teisi nime seletusvõimalusi on käsitletud üle-eelmises nimeartiklis. Vrd Koila¹, Koela. – MK

EAN; Joh LCD: 441; KNAB; Stoeckbe 1964: 38, 39

Koimla [ˈkoimla] <'Koimla ~ -sse> Khk – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kärla ms), 1592 *Koy-mell*, 1645 *Koimel*, *Koymall*, *Koymell*. ⇒52B1 ♦ Nime lähtekohaks on isikunimi või lisanimi, vrd *koim* : *koimu* 'köhn viljatera; hädine vilets olend', millele on liitunud *-la*. Väike võimalus on veel, et külanimi on tulenenud muistsest liitsõnalisest *meel-lõpulisest* isikunimest. Koimla idaosas on Haavassoo (XVII saj *Habasoh*), mis kadus küllana pärast 1940. a-id. Vrd Koimula. – MK

BHO: 243; SK I: 12, 114

Koimula <Koimula ~ -sse>, koh ka *Koemula* Trm – küla Jõgeva maakonnas Torma vallas (Laius-Tähkvere ms), 1406, 1418 *Koynemula*, 1599 *wies Koyniata*, 1601 *Koymala*, 1839 *Koimulla*. ⇒25C1 ♦ L. Kettunen on kahtlemisi esitanud võrdluseks sõnad *koin* : *koina*; *koinama*, *koinima* + *muld* : *mulla*. Varasemad kirjanekud näivad eeldavat liituvelist lähtekohta. Täpseid ja usutavaid vasteid pole õnnestunud leida. Koimula külaga on varem ühenduses olnud *Koigi küla (1406 *Kayky*, 1554 *Koyck*, 1657 ja 1758 *Koicke*), mille täpsem asukoht pole teada. Vrd Koimla, Kõima. – VP

EO: 88; PTK I: 77; PTMT: II, 481–482; P XVI: 108; Rücker

Koipsi [ˈkoipsi] <-sse>, koh *Koipse* <-sse> Kuu – küla ja saar Harju maakonnas Jõelähtme vallas (Kodasoo ms), 1770 *Kobo*, 1798 *Koibse*, 1823 *Koipse Klaus*. ⇒3B2 ♦ Saar jääb Kaberneeme Neemeotsast vaevalt paar kilomeetrit põhja poole, teda eraldab mandrist üsna sügav Koipsi salm. Saar on kuulunud alati Kodasoo mõisa maade hulka Kuusalu khk-s, kuid oli vahepeal Kääniku mõisa all Jõelähtme khk-s (↑Ruu). Saar asustati XVIII saj lõpul, kui sinna asus elama Soomest tulnud vaba talupoeg, keda mainitakse Kuusalu kiriku personaalraamatus 1823 Kaberneeme küla vabadikuna. Koipsi oli külade nimekirjas XX saj algupoolel, kuid pärast 1940. a-id kadus seal; taastati 1997. Nime päritolu on ebaselge. Wiedemann on andnud saare rööpnimeks *Kaupsesaar*. – MJ

KNAB; Mellin; Vilbaste 1949: 121; Vilbaste 1956: 136–137, 235–236; Wieselgren 1951: 261, 263; Wd

Koitjärve [ˈkoitˌjærve] <-le>, koh *Käidra* ~ *Käidre* ~ *Käidruma* Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas, mõis, sks *Koitjerw*, 1518 *Coyttyerffe*, 1586 *Kautjerue* (tal), 1592 *Koetiariw* (*Kõitjær), 1594 *Keyte Jerue*, 1653 *Koitjerw*, 1840 *Koitjerwe*, *Keidra*, 1900 *Keükepse*. ⇒5A3 ♦ Tallinna linnamõis 1733–1940. Algselt üksiktalu ja ilmselt nii suur, et juba 1592 on seda nimetatud mõisakeseks (*Gütchen*). „Eesti mõisate“ andmeil rajati mõis siiski XVII saj II poolel. 1703–1733 kuulus Maardu mõisale. Siis ostis selle oksjonilt Tallinna linn, kes paigutas sinna oma metsavahi. Enamasti oli mõis rendil. Viimane linna metsavaht oli 1903–1943 kirjanik Tammsaare vend Jüri Hansen. Talusid oli mõisal ainult mõni. Aegviidu sõjaväepolügooni rajamisel 1952 mõisasüda ja talud lammutati ning asustus lakkas. Nimi taastati 1997, kuid praegune Koitjärve asub põhja pool Soodla jõge, samas kui ajalooline Koitjärve asus jõest lõunas Anija valla Pillalpalu küla maa-alal. Mõis on saanud nime järvenimest. Käidra nime lõpuosa *-ra* peab L. Kettunen lühenenuks sõnast *-järve*. Nime algusosa üleskirjutustes on erinevaid täishäälikuid, tähendus ebaselge. J. Kents on venekeelse verstakaardi kujule (*Keükepse*)

toetudes pidanud nime algkujuks *Käikõrve või *Keikerve, millest on ekslikult tagasi tuletatud -järve, nagu on tehtud Aukõrvest Augjärve ja Aukjärve. Koitjärve puhul ei toeta seda siiski rahvapärane kasutus ega varased kirjanekud. Praeguse Koitjärve maa-alale jääb Koonukõrve küla (Amb, 1379 *Konocorbi*), mis kaotati Koitjärvega samal ajal. – MJ

Bfl: II, 129, 145, 667; BHO: 243–244; EM: 62; EO: 168; Kents 1947: 15; KNAB; Koitjärve 2008: 5; Mellin; Rev 1586: 97; Saaga: Originalet av Jakob Koits regestverk. Del I, K:20; Vilbaste 1956: 211

Koiva¹, koh ka *Koiv* ~ *Koova* (Har), *K^oju* ~ *Kuova* (Lei), *Koeva* (San), *Kuiva* (Se, Vas) – jõgi Eestis ja Lätis, läti *Gauja*, 1224–1227 *Coiwa* ~ *Coiwe*, 1226 *Thoreda*, 1248 *Coiva*; sks *Treider Aa*, *die Livländische Aa*. ⇒43B3 ♦ Koiva on Läti kõige pikem jõgi (452 km), millest 22 km ulatuses on see Eesti-Läti piiri-jõgi. XIX saj uurijad on olnud seisukohal, et nimi tuleneb eesti sõnast *kõiv* 'kask', mis on Salatsi liivis *küü*, Kuramaa liivis *kõuvõ* ja *kõvaz*. See seletus ei ole tõepärane sõnade tüvevokaali tõttu, milleks on enamasti *o* või *u*. Veel on pakutud, et nimes võiks sisalduda sõna *koib* ~ *koiv* : *koiva* ja sel juhul oleks tegemist võrdlusnimega (jõgi nagu *koib* maastikus, mille kaldaid mööda sai jalgsi käia), ent Koiva on veel üsna hiljuti olnud parvetatav jõgi, nii pole olnud põhjust selle kaldal jalgsi matkata. V. Reiman on arvanud, et kuna rahvalauludes esineb nimevariant *Kuiv*, on tegemist „kuiva“ jõega. Koiva on suhteliselt suur jõgi, mis ei kuiva päriselt ära mitte kunagi, seetõttu ei ole „kuiva“ motiiv usutav. Läti uurijad on nime aluseks pakkunud leedu sõna *gaujā* 'kari, rahvamurd, hunnik' või läti *govs* 'lehm' vms, ent ükski seletus pole piisavalt põhjendatud. Mitmed uurijad peavad kõige tõenäolisemaks seletust, et läti *Gauja* võiks tuleneda indoeuroopa tüvest *gou-* 'kisendama' ja viidata häälele, mida jõgi teeb. W. Schmid toob nimenäiteid, mis esinevad nii Lätis, Leedus kui ka vanapreisi aladel ning kuuluvad *Gauja* nimega samasse pessa, seega võib tegu olla muinaseuroopa või balti tüvega. Schmid võrdleb *Gauja* nime saksa sõnaga *Gau*, mis tähistab harilikult piirkonda orus vee ääres ja võib olla germaani keeltes substraatne sõna. Kohanimede põhjal võiks selle tähendus olla 'maajõgi või jõgi, mis viib orgu asulate juurde, kuid pole liikumisteeks kuhugi kaugemale'. Muistne nimeandja võis ehk võrrelda Koiva (*Gauja*) jõge lähedal oleva Väina jõega, kuivõrd Väina on muistne tähtis veetee, Koiva aga lihtsalt sisemaale viiv jõgi. Igatahes pole Koiva nimi läänemeresoome päritoluga, sest P. Kallio arvates on algbalti **gaujā* omapärane tuletis ja algläänemeresoome **koiva* on laen sellest. Saksa traditsioonis on jõesnimi *Aa* (= Skandinaavia *å*) tähistanud lihtsalt mingi piirkonna suurt jõge, Koiva puhul Liivimaa kõige suuremat jõge. Nimevariant *Treider Aa* ja teised sarnased kujud viitavad Turaida linnusele. – MF

BuSs 2003: 27–29; ENE-EE: III, 123; HLK: 62; Kallio 2015: 38–48; Kluge 2002: *Gau*; KNAB; Koivulehto 1986: 170; LGU: I, 4, 19; Reiman 1916: 25–32; Schmid 1998: 145–153

Koiva² <'külla ~ -le>, rahvak *Ala* *'kolk* Har – küla Valga maakonnas Taheva vallas (Koikküla ms), 1977 *Koiva*. ⇒43B3 ♦ Enne 1977. a asulareformi pole see küllana eksisteerinud. Ala on kuulunud Koikkülale ja seal on asunud Koikküla talude popsitared. Nimi on antud

Koiva jõe järgi. Koiva küla kirdeosa on Moosuperä. Vrd Koiva¹. – MF

KNAB

Koivaliina [koiva_liina] <`liina>, koh ka *Koiva_`liin*, *Koova_`liin* (Har), *Kova_`liin* ~ `Kuova_`lein ~ *Kõeva_`liin* (Lei) – asula Lätis Vidzemes Hopa piirkonnas, praegune vallakeskus, läti *Gaujiena*, sks *Adsel*, 1224 *terra Agzele*, 1443 *Atzel*, 1465 *Adtzell*, 1566 *om Говъѣского (уьзда)*. ⇒43C4 ♦ Koivaliina linnus on ehitatud strateegiliselt olulisse paika, kus kohtusid Koiva veetee ja mõned maismaateed. Mõniste kandi rahvapärimeses on tuntud muistset sõjateed, mis läks Koivaliina. *Adsele* linnuse esmamaininguks on peetud 1111. a, mil Novgorodi kroonika järgi toimus vürst Mstislavi sõjaretk Otšelasse (*на Очелу*). E. Tarveli arvates ei ole piisavalt argumente, arvamaks, et tegu on *Adsele* ehk Koivaliinaga. L. Vaba ja H. Valgu arvates võib häälikuliste ja uuemate arheoloogiliste seikade põhjal arvata, et tegu on siiski Koivaliinaga. Arvatakse, et linnus on ehitatud XIII saj lõpul. Enne seda oli seal puu- ja maalinn, mis läks Mõõgavendade ordu kätte. Kui XIV saj rajati Vastseliina ja Alüksne (Marienburgi) linnus, siis Koivaliina tähtsus vähenes. Vahepealsed enam kui sada aastat aga valitseti seal kogu *Adsele* muinasmaakonda. XVII saj kuulusid linnuselääni koosseisu Koivaliina (*Adsele*) linnus, Humalaküla (sks *Hummelzeem*), Vaartu (läti *Zvārtava*, sks *Adsel-Schwarzhof*) jt mõisad ning Kaaramõisa, Taheva ja Koikküla mõis. Alates Põhjasõjast hakkas linnuse tähtsus vähenema ja pärast pommitamisi jäi see varemetesse. Linnuse juurde ehitatud mõisakompleks kuulus enne riigistamist Adolf von Wulfi perekonnale ning see on Läti suurimaid. Samale perekonnale kuulus veel kümneid ümbruskonna mõisaid. Läti- ja eestikeelsed nimed viitavad asukohale Koiva (Gauja) jõe ääres. Lõunaeestikeelne sõna *liin* Koivaliina nimes tähendab linnust. Linnuse saksakeelse nime *Adsele* etimoloogia pole selge, ent Liivi- ja Kuramaal leidub mitmeid *adzal-* või *adzel-* algulisi kohanimi. – MF

BHO II: 8, 10; LGU: I, 115; Selart 2016: 117; Tarvel 1975: 549–553; Valk, Laul 2014: 186

Kojastu <-sse> Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas (Vana-Vigala ms), 1696 *Koyasto Jack* (talupoeg Tõnumaa külas), 1726, 1798 *Koast*, 1913 *Koaste*. ⇒21A2 ♦ Kojastu nime all al 1977. Nimi pärineb sõnast *koda*: *koja* või *kojane*: *kojase*. Tõenäoliselt on kollektiiviilide *-stu* asendanud varasema *-ste*. Kojastu ühendati varem enamasti läänepoolse Rumbaga ühe nime alla (1922 *Koaste-Rumma*, 1970 *Kojastu-Rumba*). ↑Rumba põhiosa asub Kirbla khk-s. – MK

EAA.1.2.C-IV-278; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 72

Kokanurga [koka_nurga] <`nurka ~ -le>, rahvak varem ka *Peedu_nurga* Kod – küla Jõgeva maakonnas Pala vallas, u 1866 *Кокко* (talu). ⇒26B2 ♦ Kokanurga küla kohta on andmeid 1939. a-st, kui asulate korrastamise käigus sooviti *Kokkanurga* nimetada Kokanurmeks, ent see lükati tagasi. Nime lähteks on väike talurühm küla kagupiiril, mis 1930. a-te katastris on kirjas Vadi ja Saali nime all, kuid mida tunti Koka (*Kokka*) taluna ilmselt perekonnanime järgi. Põhja pool oleva talurühma järgi on paika nimetatud ka Peedunurgaks. 1977 liideti Kokanurgaga Palu küla (1945). – PP

ERA.14.2.717 (Pala vallavalitsuse 12. VI 1939 koosoleku protokoll); KN; KNAB; Vene TK 126

Kokaviidika [koka_viidika] <-le> VII – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Uue-Võidu ms), 1751 *Kocka Marti Widik* (taluperemees Võidu mõisas), 1806 *Kokka Widiko Josep* (talupoeg Võidu mõisas), u 1900 *Коккавудика* (talu), 1945 *Kokaviidika* (küla). ⇒30C1 ♦ XVIII saj algul olid Koka talud *Harjaka küla (*Harjakas*) all. 1970. a-tel Koka-Viidika, al 1977 Kokaviidika. Eesti kohanimedes laialt levinud lisanimi Koka esines XVIII saj Viljandi khk-s mujalgi, see võib tuleneda kas maastiketerminist **kokka* 'küngas, mägi, muust tasapinnast esile tõusev kõrgem koht, (maa)nina', ametinimetusest *kokk* või võimalikust eesnimest, vrd *Cocke*, *Koke*. L. Tiik on tuletanud viimase isikunimest *Habakuk*. Viidik (*Widik*) on Viljandis esinenud eesnimena teiselgi, nt 1751 on *Teya Olo Widick* pidanud hajatalu sealsamas Võidu mõisas. Tegemist võib olla kas nime *Vitus* teisendiga või siis germaani *Wid*-tüve sisaldava lühendiga nimedest *Widdig*, *Wittichen*, *Wiedi(n)g* või *Wieti(n)g*, mis on rahvaetimoloogiliselt segunenud eesti kalanimetusega *viidikas*: *viidika*. Kokaviidika võib olla asendanud varasemad külanimed **Lustivere* (1583 *Lustifer*, 1797 *Lustiwer*) ja **Harjaka*. – MK

EAA.567.3.85:40, L 40p; Heintze-Cascorbi 1933: 515;

KNAB; Mellin; PA IV: 160; RGADA.274.1.182/7; SK I: 114

Kokavälja [koka_välja] <-le> Äks – paik (küla) Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Visusti ms), 1811 *Kokkawelle Hans*. ⇒25B3 ♦ Kokavälja talust XIX saj lõpuks väljakasvanud küla, liideti 1977 Visustiga. Nime algusosa pärineb arvatavasti saksa laensõnast *kokk*: *koka*, kuigi välistada ei saa ka seost soome sõnaga *kokka* 'laeva käil, esile ulatuv nurk, terav ots, tipp, peenis'. Soome kohanimedes, nt *Kokkasaari*, on selle sõnaga märgitud maastikuobjekti kuju. – PP

PTK I: 78; PTMT: III, 648

Koke <-le> Võn – küla Tartu maakonnas Haaslava vallas (Haaslava ms), 1550 *Kokemoise*, 1627 *Koyki Moysa*, 1731 *Kokka Moisa* (küla), 1740 *Kokkamoisa*, 1744 *Kockemoise*, *Kokko Moisa*, 1795 *Kokeküll*, 1796 *Kokkemois* (küla). ⇒33A2 ♦ L. Stryki andmeil oli Koke 1550 Uniküla mõisa kõrvalmõis, mis kuulus Hans Kockile; 1627 oli Ilja mõisas. J. Simmu sõnul liideti see hiljem Haaslava mõisaga, Koke küla on aga Koke mõisa ümber XVI või XVII saj kujunenud küla, mille nimi pärineb mõisa omanikult. Koke põhjaosa tuntakse Piitre (Peetri) nime all samanimelise karjamõisa (sks *Peterhof*) järgi. Rahva hulgas kutsutakse seda ka Tsooru mõisaks. – MJ

BHO: 244; KNAB; Rev 1624/27 DL: 125; Rootsmäe

2016: 40, 51–52; Simm 1973: 44, lisa 49–50; Simm

1975a: 186–187; Stryk 1877: I, 26; Tartumaa 1925: 476

Koki <-le> Khk – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kotlandi ms), 1645, 1798 *Kokki*. ⇒52B1 ♦ Nimi pärineb tõenäoliselt isikunimest, vrd *Cock(e)*, *Koke*. Küla piires paiknes ↑Kotlandi mõis. Vrd Kokaviidika. – MK

Rehepapp; SK I: 115

Kokora <-sse ~ -le>, koh *Kõkaru* Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas, mõis, sks *Kockora*, 1443 *Kockenarwe*, 1582 *Keker*, 1585 *Keukor*, 1592 *Kakar*, 1684 *Kockora*. ⇒26B3 ♦ Küla kohta on andmeid XV saj-st. A-st 1734 mõis, mis eraldati Alatskivist; küla kadus. 1921. a-st asundus, al 1977 küla. L. Kettunen on nime koostisosadeks lugenud **Koken* (vahest isikunimi) ja *-ra*, mis on lühenenud sõnast *-järve*.

V. Pall märgib, et koht ei asu järve veeres ja oletatava liitnime lühenemine on toimunud ebatavaliselt vara, sest XVI saj kirjapanekutes enam liitnime ei näe. Teine võimalus on algseks järelosiseks pidada sõna *-aru*, ent XVII saj on nimi kirjas juba *a*-ga lõppevana. Kui lugeda vanim kirjapanek ebatäpseks, siis saaks võrdluseks tuua Karjala Vuoksjärve kohanimi *Kokora*, mis on lähtunud vene isikunimest *Кокора* (*Кокорин*). Nime kohalikus häälduskujus on esisilbis *õ*, nagu Omedugi puhul (Omedu), mida kajastavad juba mõned XVIII saj nimekujud. Nime lõpu *u-d* seletab ehk sõna *aru* mõju. – PP

BHO: 236; EO: 168; PA I: 108, 197; PTK I: 78; Tartumaa 1925: 200

Kokre [*ˈkokre*] < Kokre ~ -sse> Mär – küla Lääne maakonnas Martna vallas (Suure-Lähtru ms), 1689 *Kockry Byy*, 1726 *Kockers* (küla, sh talu *Kockri Michell*). ⇒20B1 ♦ 1977–1997 oli Suure-Lähtru küla osa. Küsimärgiliselt on P. Johansen ühendanud Kokre nimega kirjapaneku Tallinna turberaamatus a-st 1458 (*Johan Petersson van Korke by Hapezell*). J. Koit on Kokre nime samastanud 1594. a kirjapanekuga *Kockeramoisse* (vrd 1591 *Kockermoise*). Nimele võiks võrdluseks tuua sõna *koger* (murdeis on nimetav ja omastav *kogri*) ja mehenimed *Kock(e)*, *Kogge*. Vrd *Kogri*. – MK

EAA.1.2.941:348, L 339p; EAN; Johansen 1929: 74, 82; KNAB; Rev 1725/26 LÄ: 178; Saaga: Originalet av Jakob Koits regestverk. Del I, K:21; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:143, L 141

Koksi [*ˈkoksi*] < Koksi ~ -sse> VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Kogula ms), 1453 *Melendo van Velketh is tho Kockis eyn bur*, 1645 *Koggist*, 1798 *Kokkist*. ⇒51A3 ♦ E. Koit on nime ühendanud isikunimega *Coke* ~ *Kogge*, millest *ne-tuletise* mitmuse tüvi andis küla nimeks *Koksi*. – MK

Koit 1962: 234; SK I: 115

Koksina [*ˈkoksina*] <-sse>, koh <-he> Se – paik (küla) Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1585 *Кокшино*, ? 1652 *Кокотово*, u 1790 *Кукишино*, 1859 *Koksina*, u 1866 *Какишино*, 1882 *Кукишино* (puustus), 1903 *Кокшина*, 1920 *Kokšino* (tal), 1922 *Kokšina*. ⇒41A2 ♦ XIX saj oli puustus (kaks talu) ja XX saj I poolel talu. Liideti 1977 Selise külaga. M. Kallasmaa on varasematele uurijatele (E. Koit, L. Kettunen) toetudes oletanud samatüübiliste kohanimede lähtumist isikunimest (nt *Coke*, *Cock(e)*, *Kocke*, *Cokes*). Lõuna-Eesti murretes on *koksama* 'lööma' (Kan, Rõu). Kui lähtuda vene nimest, siis vrd *косошить* 'lööma, taguma (rusikatega)' (V. Dal); *косошник* '(teatud tüüpi) naiste peakate'; ukraina *косош* 'kukk'. Perekonnanimi *Kokšin* (*Кокшин*) pole Venemaal eriti levinud. Pihkvamaal on samuti *Kokšino* (*Кокшино*) küla; samas pole osis *Кокш* ~ *Кокши* venepärane. A. Šteingolde arvates pärineb kohanimi vene murdesõnast *кочша* 'konks, kõblas, adra osa'. Vrd *Koksi*, *Koksvere*, *Kuksina*. – AK

Academic; Dal' 1880–1882; EAA.1271.1.32; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 286; KNAB; PGM 1785–1792; Pskov 1988; RL 1922; SeK: 44; Truussmann 1897a: 43; Truussmann 1897b: 33; Vasilev 1882: 155; Vene TK 126; VMS

Koksvere [*ˈkoksvere*] <-vere ~ -sse>, kirjak varem ka *Koksivere* Pil – küla Viljandi maakonnas Kõo vallas (Kõo ms), 1583 *Kokoswier* (küla), 1599 *Kokoswer*, 1624 *Koxsfer*, 1797 *Koksfer*. ⇒23C3 ♦ XVI saj kuulus

küla Põltsamaa staarostkonda. Arvatavasti on küla olnud ka Eistvere mõisa all (1624 oli Eistvere mõisa teine vakus Tomas von Embdeni lese omanduses, sh Koksvere küla). Külanime lähtekohaks on tõenäoliselt isikunimi, vrd *Cock(e)*, *Kocke*, *Cokes*, *Koek*. Võiks arvata, et algselt on *-vere* ees olnud *ste-lõpuline* suguvõsanimi. L. Kettunen on nime algusosa võrrelnud sõnadega *koks* : *koksi* 'pootshaak' ja *koksima* 'koputama, kopsima', kuid oletanud, et algusosa võis olla ka isikunimi, mis ongi tõenäoline. – MK

EO: 309; Mellin; PA IV: 10; P XVI: 297; Rev 1624 PL: 47; Stoebke 1964: 38–39

Kokuta¹ <-le> Han – küla Lääne maakonnas Hanila vallas (Massu ms), 1534 *Kogkgutto*, 1537 *Kockete*, 1565 *Kokottha*, 1798 *Kokkota*. ⇒19C3 ♦ XVI saj kuulus Lihula ametkonda, hiljem on küla olnud Massu mõisa all. 1977–1997 oli Massu küla osa. L. Kettunen on Kokuta nimedele toonud vasteks *kokutaja* sõnast *kokutama*, tegijanimi võinuks esineda lisanimena. Võrdluseks võiks tuua ka ürikute isikunimed *Cock(e)*, *Kogge*, mille mitmuse omastav on teisenenud liiteks *-ta*. – MK

EAA.1.2.932:49, L 44p; EAN; EO: 230; KNAB; Mellin; Stackelberg 1926: 222; Stackelberg 1928: 128

Kokuta² <-le> Kei – paik (küla) Harju maakonnas Saue vallas (Tuula ms), 1556 *Kocketaa* (küla), 1591 *Kocketa*, 1684 *Tula oder Kockota külla*, 1696 *Käckota*. ⇒11B1 ♦ Liideti 1977 Tuula külaga. Tuula ja Kokuta küla on XVII saj nimetatud koos, võimalik, et Tuula mõisastati hiljem. L. Kettunen on Kokuta nimedele võrdluseks toonud *kokutaja* sõnast *kokutama*. Nime lähtekohaks võis olla ka isikunimi *Cock(e)*, *Kogge*. Esimese kirjapaneku järgi võis nimi olla ka kaheosaline, järelosiseks *taga*. Vrd *Kokuta*¹. – MK

EO: 230; Essen, Johansen 1939: 183; Joh LCD: 627

Kokõ <-le>, koh <-lõ>, kirjak varem ka *Koke* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), 1626 *Koeke Reim*, 1627 *Kocko Rein*, 1630 *Koko Rein*, 1684 *Käckerin Jacob*, 1765 *Dorf Kokke Reino*, 1798 *Kocke*. ⇒44C2 ♦ Kokõ oli 1977–1997 Nogu küla osa. XVII saj oli tegemist Haanja mõisa *Arokülä (*Ara*, *Arroküllä*) ühe keskse taluga. Hiljem arenes talurühmast omaette küla, mis muutus laiemalt tuntuks al 1870. a-test, kui külas tegutses Haanja valla Kokõ (Koke) kool. Mitmetest Kokõ lisanimega talupoegadest alguse saanud asustuses XVII saj seostus see talurühm esmalt Kokõ Reinu, hiljem aga lihtsalt Kokõ nimega. Lõuna-Eestis väga levinud talupoja lisanimi võib pärineda mitmest allikast. Tavalisem on ehk ametinimetuse *kokk* : *koka* *e*-line käänamine *koke*. Teise võimalusena on Koke ja Koki nimele aluseks pakutud inimese eesnime. Tavaliselt viidatud D.-E. Stoebke näited XIV–XVI saj on siiski kõik olnud lisanimed. Kolmas võimalus on võrdlus Soome lisanimega *Kokko* 'kotkas', millest pärineb ülitavaline perekonnanimi *Kokkonen*. Haanja Kokõ nime mõned *o-lõpulisel* kirjapildid XVII saj-st võivad siiski olla vaid Rootsi kirjutajate poolt loodud seosed Soome *Kokko* nimedega. Vrd *Koke*, *Koki*. – ES

EAA.567.3.180:4, L 4; EAA.308.2.178;

EAA.1268.1.401:102, L 98p; Mellin; PTK I: 77–78;

Rev 1624/27 DL: 77; Roslavlev 1976: lisa 1; SK I: 114;

Stoebke 1964: 38; Sukunimet 1992: 212

Kokõjüri [*kokõ_jüri*] <-le>, kirjak varem ka *Kokejüri* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja

ms), 1626 *Koeke Juhry*, 1627 *Kocko Jury*, 1638 *Kokko Jürgen stelle*, 1765 *Kokke Jürri Küllä*. ⇒44C2 ♦ Kokõ-jüri oli 1977–1997 Nogu küla osa. Külanimi lähtub XVII saj Haanjas levinud Kokõ lisanimest, külanimele aluse pannud Kokõ Jüri või Jürgen on surnud enne 1638. a. Siis elas tema kohal rootslane *Rotzy Mert*, kellel olid pojad *Leis* ja *Peter*. 1684 asus Kokõ-jüri küla kohas kolm taluperet: *Käcke Johan*, *Petri* ja *Andre*. Vrd Kokõ, Koke. – ES

EAA.567.3.180:4, L 4; EAA.1268.1.401:92, L 88p;

EAA.308.2.178, L 1; Rev 1624/27 DL: 77; Rev 1638 I: 171

Kokõmäe [kokõ_`mäe] <-le>, kirjak varem ka *Kokemäe* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), 1626 *Pusta Andrzy*, 1627 *Puste Andres*, 1638 *Kocko Andrus oder Pusta Andres*, 1688 *Kocka Peep*, *Kocka Tundio*, 1765 *Dorf Kokke*, 1796 *Dorf Kokke Mäe*, 1839 *Kokkemetz*. ⇒44C2 ♦ 1684. a kaardi abil saab näidata, et selles kohas elas XVII saj alguses Puusta Andres, kelle lisanimi oli saadud arvatavasti asumisest ääremaal, kaugel hajataludest koosneva *Arokülä rohkem põllustatud ja ehk ka vanima asustusega alast tänase Kokõ küla ümbruses (vrd *puustus* 'tühi talukoht, ääremaatalu'). Kokõ lisanime sai sama mees ilmselt päritolu järgi. Kokõmäe küla on dokumentides nimetatud ka lihtsalt Kokõ ja Kokõmötsa nimega, kuid järelois -mäe kinnistus juba XVIII saj lõpus. Vrd Koke, Kokõ. – ES

EAA.567.3.180; EAA.1268.1.401:90, L 86p;

EAA.1268.1.403:251, L 217p; EAA.308.2.178; Rev 1624/27 DL: 77; Rev 1638 I: 171; Roslavlev 1976: lisa 10; Rucker

Kolda <-le> Krk – paik (küla) Viljandi maakonnas Karksi vallas (Karksi ms), 1731 *Koldeuss*, 1795 *Kolda Johan* (talupoeg Karksi mõisas). ⇒37B1 ♦ Liidetud 1977 Hirmukülaga. Külanimena esineb Kolda 1970. a rahvaloenduse materjalides. Vana nimi oli Saviaru (1601 *Saur*, 1797 veski *Sawiar*). Saviaru küla jagunes XVIII saj kord Karksi ja Polli mõisa vahel, kord kuulus tervikuna Karksi mõisa alla. XIX saj algul olid Saviaru talud Karksi all. Kolda nimi on pandud selle nimelise XVIII saj-sse tagasi ulatuva talu järgi, mis võib olla nime saanud talupoja lisanimest, nime aluseks oletuslik sõna **kolt* : **kolda*, vrd *koldas* 'kaldaalune urgas', vormiliselt samalaadne paar on nt *kolk* ja *kolgas*. Esmamaininguga vrd ka *kolle* : *kolde*. – MK

EAA.1865.3.196/1:41, L 41; KNAB; Liitaja 1981: 20;

Mellin; Rev 1601: 138; RGADA.274.1.192/1:364, L

353p; VMS

Koldamäe [`kolda_`mäe] <-le>, kirjak varem ka *Kalda-mäe* lis – küla Ida-Viru maakonnas Iisaku vallas (Täri-vere ms), 1894 *Кальдамя*, u 1900 *Кольдома* (küla), 1913 *Кальдема*; vñ *Колдамата*. ⇒16C2 ♦ Küla oli olemas juba 1836. XVIII saj oli praeguse Koldamäe küla kohal Väike-Pungerja mõisa alla kuulunud Jõuga külas ilma hooneteta asustamata kahepäevamaa (1732 *Kolda Peh*). Nime esisilbis on vaheldunud *a* ja *o*, nime aluseks võis olla nii *kallas* kui ka *koldas*. Liit-sõnas on varasema järeloisa -*pea* asendanud -*mäe*. Vrd Kolda. – MK

EAA.3.1.469:960, L 959p; EVK; KNAB; Moora 1964: 78, 79

Kolepi [kol`epi] <-le>, koh ka *Kol`ebi* Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas (Vastse-Kasaritsa ms), 1684 *Kollio Iwan Peep*, 1765 *Dorf Koljo Pebo*, 1805 *Collepi*, 1839 *Kollibi*. ⇒45A2 ♦ Kolepi küla sai laiemalt tuntuks kui Vastse-Kasaritsa valla ühe koolimaja asukoht XIX saj keskpaigast. Külanimi on lühenenud *Kol`o*

Kokõmäe bussipeatus. Foto Evar Saar. Erakogu.

Peebu nimest. Kasaritsas XVII saj väga levinud lisanime *Kol`o* kohta ↑*Kolo*². Kolepiga on pärast 1945. a kokku arvatud ida pool paiknev Vadsa küla, 1977 liideti Soe ja Soemõtsa (Soemetsa) küla. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:27, L 23p;

EAA.567.2.783:6, L 5p; Rucker

Kolga¹ <'Kolka> Kuu – alevik Harju maakonnas Kuu-salu vallas, mõis, sks *Kolk*, 1241 *in Holki, Potraeth alio nomine*, 1371 *Kolke*, 1586 *Kolcka* (mõis). ⇒5A3 ♦ Esmamainimisel tähistab ala (*kolk*, *kolgas* tähendab kõrvalist maakohta), kuid sel alal on olnud ka teine nimi *Potraeth*. Viimast tuleks küllap lugeda **Põdratu*, milles liide -*tu* väljendab millegi rohkust. Ala kuulus siis Ojamaa Roma (Guthvalia) kloostrisistertslastest munkadele, kes rajasid sinna oma mõisa. Mõis jäi kloostrile kuni 1519, kui sellest sai Taani enklaav ordu maade sees. Pärast Liivi sõda läänistas Rootsi kuningas mõisa Pontus de la Gardiele, kelle pojatütre abiellumise kaudu Stenbockiga läks mõis Stenbockide valdusse lühikeste vaheaegadega kuni maa-reformini. Kolga mõis moodustas koos Kõnnu, Kiuu ja Loo mõisaga fideikomissi. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis 1977 nimetati Kolga külaks, al 2005 on Kolga alevik. Kolga mõisakoha nimi XV ja XVI saj vahetusel on olnud muu: 1488 *Purckell*, u 1500 *Purkull* või *Purkel*. Kolga nimi tuli mõisa kohta käibele hiljemalt 1519 (*Kolke*), enne seda, 1371–1418, oli kasutusel arvatavasti piirkonna nimena. P. Johansen oletab, et kusagil Kolga lähedal paiknes **Kullava* (1241 *Kullawa*, 1290 *Culluas*), mida on viimati mainitud veel 1637 (*Kullamegi*). Nimi *Kullawa* esines 1637. a talupoegade loetelus Kolga ja Uuri küla vahel. G. Vilbaste arvates võis see olla hilisema Kahala postijaama kohal. Nimi pole siiski ilmselt *mägi-lõpuline* ja sisaldab E. Tarveli arvates **Kulta*-tüvelist isikunime. Vrd *Kolgaküla*, *Mustametsa*¹, *Purku*. – MJ

EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 26; Joh LCD:

368–370, 457, 784; KNAB; LCD: 47r; Tarvel 1983:

21–22, 41; Vilbaste 1956: 141–143, 197–204

Kolga² <'Kolka ~ -sse> Käi – küla Hiiuma maakonnas Käina vallas (Putkaste ms), 1609 *Kolcka Luko Christer*, 1687 *Kollka*, *Kolka Laße Henrich*, 1668 *Kollka By*, 1782 *Kollga*, 1798 *Kolga*, 1834 *Koljaküllä*. ⇒48A3 ♦ Nimi põhineb sõnal *kolk* : *kolga* 'nurk; kõrvaline koht; heinamaasopp metsade vahel ja jõekäärus; põld metsade ja heinamaade vahel', 'maakoht, -nurk,

külaosa, *kolgas* : *kolka* 'metsanurk, kõrvaline maa-koht'. Kolgaga on 1977 liidetud ↑Võnkküla. – MK
BHO: 245; EAN; HK: 90

Kolga³ <'Kolka ~ -sse> Nõo – küla Tartu maakonnas Nõo vallas (Luke ms), 1826 *Kolga* (karjamõis), u 1900 *Колга* (karjamõis). ⇒32B3 ♦ Küla on moodustatud Eesti Vabariigi algusperioodil loodud asundusest, mis rajati Kolga karjamõisa maadel. Kohanimi pärineb sõnast *kolk* : *kolga* 'kolgas'. Kolga kirdeosa Karu-järve juures on ajalooline ↑Järiste küla. – EE

Bienenstamm 1826: 290; Eesti TK 42; EM: 94, 155; ÜAN

Kolga⁴ <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Vastse-Nursi ms), 1765 *Dorf Kolga*. ⇒44C2 ♦ Kolga oli 1977–1997 Mustahamba küla osa. 1684. a kaardi järgi on samal kohal elanud talupoeg *Kacko Thomas*. Kolga nimi on juurdunud põhjusel, et talu oli Vastse-Nursi poolt laienenud asustuse nurgas ja jäi ka hiljem, kui maastik ümberringi muutus avatuks, mõisavalla nurkmiseks talude rühmaks. Sõnal *kolk* ei ole Võrumaa kohanimedes otseselt kõrvalise nurga või kolka tähendust. – ES

EAA.1268.1.401:274, L 268p; EAA.308.2.178; Saar 2008: 80–81, 103

Kolga-Aabla [*kolga*-`*aabla*] <-sse>, koh ka <-`Aab`lahte> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kolga ms), 1586 *Habell*, 1798 *Kolgaabla*, 1844 *Kolgaabla*, 1871 *Kolgaabla*. ⇒4A2 ♦ 1977–1997 oli Aabla küla osa. Kuni XVIII saj lõpuni on Kiiu mõisa alla kuulunud Juminda poolsaare loodeosa, sh põhjapoolne osa Aablast. Ülejäänud Juminda poolsaar kuulus Kolga alla, kahe Aabla vaheliseks piiriks oli Aablaht. Kolga-Aabla küla on allikates mainitud vähem ja hiljem kui Kiiu-Aablat. Mõnikord on Kolga-Aablas külaosadena eristatud Altküla ja Kadaguotsa. Vrd Aabla, Kiiu-Aabla. – MJ

Joh LCD: 254; Johansen 1951: 161; Mellin; Schmidt 1844; Schmidt 1871; Tarvel 1983: 60–61; Vilbaste 1956: 161

Kolga-Jaani¹ <-`Jaani> KJn – alevik Viljandi maakonnas Kolga-Jaani vallas (Kolga-Jaani krkms). ⇒24B4 ♦ Alevik tekkis kihelkonnakeskusena XIX saj lõpus Eesnurga küla maale, nimi on kiriku ja kihelkonna järgi. Vrd Kolga-Jaani². – MK

BHO: 153

Kolga-Jaani² <-`Jaani> KJn – kihelkond ajaloolisel Viljandimaal, sks *Klein-St. Johannis, Waldjohannis*, 1782 *Kolka Jani kihelkond*. ♦ Kihelkond hõlmab ligikaudu nüüdse Kolga-Jaani valla. XIII saj moodustasid need alad ↑Nurmekunna ja ↑Mõhu lõunaosa, hiljem kuulusid Põltsamaa komtuurkonda. Kirikukihelkonda on esmakordselt mainitud 1559 nimega *Corpes* 'Kõrve'. Kuni 1639 kuulus see ala ajuti Põltsamaa kihelkonda. Kolga-Jaani kirik on ehitatud arvatavasti XIV saj. Nimi on pandud pühaku järgi, täiend *Kolga*-vastandub täiendile *Suure*-, vrd *kolk* : *kolga* 'nurk, kõrvaline koht, kolgas'. Kihelkonna asustusala oli naaberladest eraldatud metsade ja soodega. – MK
BHO: 153; EMS: III (13), 494; ENE-EE: IV, 644; Hupel 1774–1782: III, 308

Kolgaküla [*kolga*-*küla*] <-`külla ~ -sse> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kõnnu ms), 1290 *Kolco*, 1547 *dorp Kulck*, 1592 *Kolkekulle*, 1637 *Kolck*, 1699 *Kolck Bjy*. ⇒4B2 ♦ Taani hindamisraamatus 1241 mainitud Ojamaa Roma (Guthvalia) kloostrimunkadele kuuluv *in Holki* tähistas ilmselt territooriumi, *kolk* ja *kolgas* tähendab kõrvalist maanurka. Esimeses

läänikirjas 1259 kloostrile kuuluvate külade hulgast Kolga puudus, esines aga järgmises 1290. Kolga küla ja sellest 7 km edelas olnud Kolga mõis olid sama nimega pikka aega. Kõnnu mõisa eraldamisega Kolgast XVII saj sattus küla ka teise mõisa piirkonda ja valda. 1977 otsustati nimesid eristada sel moel, et Kolga mõisa kohal olnud Kolga asundus nimetati Kolga külaks (praegu alevik), sinne küla aga Kolgakülaks. Viimast varianti esines ka 1930. a-te lõpul, kui esimest korda üritati asundusi küladeks muuta. Kolgakülaga on 1977 liidetud ↑Suurekõrve küla. Vrd Kolga¹. – MJ

BfI: I, 11, 25; BHO: 245–246; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 25; ERA.14.2.713 (Kõnnu vallavalitsuse kiri 30. XII 1938 nr 28/442); Essen, Johansen 1939: 292; Joh LCD: 368–370; LUB: I, 340, 537; Stuart 1699; Tarvel 1983: 91–92; Vilbaste 1956: 139–140, 174

Kolgavälja [*kolga*-*välja*] <-le>, kirjak varem ka *Piils-Kolgavälja* Trm – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Lohusuu vallas (Avinurme ms). ⇒16A4 ♦ Liideti 1977 Piilsiga. Küla arenes välja Piils küla Kolga talust XIX saj lõpuks. Omaette nimega 1922. a rahvaloenduse materjalides. Nime algusosa on sõnast *kolgas* 'nurk; kõrvaline koht; heinamaasopp metsade vahel ja jõekäärus'. – PP

KNAB; PTK I: 79

Kolgu <-le> Amb – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Lehtse ms, Pruuna-Põriki ms), 1716 *Kolcka Hans* (talu), 1913 *Kollu* (küla), 1922 *Kolgo*. ⇒SB4 ♦ Tekkis taluna hiljemalt XVIII saj alguseks. Hiljem oli seal ka *Kolgunõmme kõrts (1796 *Kolgonem*). Kolgu nimi tuli rohkem kasutusele alles XIX saj lõpul, tegu oli hajatalude piirkonnaga. Küla kaotati pärast 1940. a-id ja oli pikka aega Suru piires; taastati 1997. Nimi tuleb sõnast *kolgas* : *kolka* 'kõrvaline maanurk'. Praegustes piirides hõlmab Kolgu veel Tammemetsa ehk Tammetsa talu (1379 küla *Tammenmetze*) ja kunagi Kadrina khk külasid: Kukepalu (1687 metsavaht *Kuckupahl*), Sinipalu (1726 talu *Sinnepal Dirich*) ja Tepu (1732 talu *Teppy Marth*). – FP

BAE: 398; EAA.3.1.450:22, lk 38; Johansen 1932: 23; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 79; Rev 1732; RGADA.274.1.1614/9:8, L 625p; RL 1922: V, 52

Kolila <-sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Käpla ms, Ridala krkms, Sinalepa ms), 1739 *Kollil* (küla), ? 1798 *Koddil*, 1844, 1858 *Kollila*, 1923 *Kolila*. ⇒19C1 ♦ Küla on kuulunud Sinalepa mõisa alla, varem aga tõenäoliselt Võnnu mõisa Jõesse kõrvalmõisa alla, kui viimane oli iseseisev mõis (küla nimega on samastatav vigane kirjapanek 1726 *Dollil*, vrd 1739 *Kollil*). Külas on ↑Ridala kirik ja kirikumõis, 1977–1997 oli Kolila ametlikult Ridala osa. Külanimi on ilmselt *la*-liiteline, algusosaks isikunimi, vrd vanu nimesid *Mats Kolle* (1564), *Kollewayte* (enne 1479). Nimega on võrreldav ka sõna *kolju* (*kollu*, *kollo*, *koli*) 'kõrgem koht, mäenukk'. Vrd Kolli, Kollino. – MK

EAA.3.1.474:563, L 565p; EAA.1864.2.X-300:17, L 18p; EAN; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 182; Schmidt 1844; Stoebeke 1964: 39; VMS; ÜAN

Koljaku <-le> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Palmse ms), 1782 *Kolioko Mart* (talupoeg Palmse mõisa all), 1871 *Koljako* (metsavahikoht). ⇒4C2 ♦ Kuni 1977 Võsu-Metsanurga küla. Uue

nime on saanud Koljaku ehk Koljuka mäe järgi, kus oli ka samanimeline metsavahikoht. Mõnda külasse kuuluvat peret (Laviku, Lemuselja) on mainitud al 1726. L. Kettunen tunneb Sangastest Koljago talu (kirjakeelestatud kujul Koljaku), nime on ta pidanud kaheosaliseks, järelosise aluseks isikunimi *-Jaagu, -Jaago*, algusosa aluseks *koll*: *kolli* 'tont' või *koli*: *kolju* 'ümmargune asi'. Töenäolisem vaste on *kolju* 'mäenukk, madala mäe hari, kõrgem koht', mis sobiks määnimega. Vrd siiski ka Lõuna-Eesti sõna *koljak* 'adra tald, palgikelk, ilma jalasteta päraregi palgi vedamisel, lauatiikk adra vedamiseks nurmele, masina ratta alla pandav raudne klots mäest alla tulekul' ja lähematest murrakutest *koljak(as)* 'paiguti veel sulamata jää; jäätus, kelts; lumeta, külmetanud maa'. – MK

EAA.1864.2.IV-4:383, L 370; EKMS: I, 25, III, 535;

EMS: III (13), 491; ENE-EE: IV, 647; EO: 34; KN;

KNAB; PTK I: 80; Schmidt 1871; Tarvel 1983: 98

Koljala [*'kol_jala*] <'Koljala ~ -sse> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Sonda vallas (Erra ms), 1241 *Kolgael* (küla), 1486 *Koldyal*, 1514 *Koldeial*, 1560 *Kollegal*, 1796 *Koljal*. ⇒6B3 ♦ Erra mõis rajas Koljala karjamõisa XVIII saj samanimelise küla maadele. Selle asemel oli taas küla juba XIX saj keskpaigast. Nimega on P. Johansen võrrelnud soome kohanime *Koliiala*, millele L. Kettunen omakorda toob võrdluseks *Koljo* ja *Koljola*. Kettunen on üldnimedest toonud kohanime algusosale vasteks *koll*: *kolli* (*köll*: *kölili*) 'tont'. Ta on pidanud võimalikuks, et järelosis *-jala* on olnud algne, mis välistaks lähtumise sõnast *koli*, *kolju* (vrd 1694. a kirjanepikut *Kolljola*). Teisalt, nime võiks analüüsida ka kui *Kolja+la*. Ei ole välistatud, et soome *Koljala* ja *Koljola* lähtuvad isikunimest. Oletada võiks ka liitisikunime, kus teine osis oleks *-jalg*. Vrd isikunimesid *Mats Koll* ja *Kollewayte*. Tundub, et kirjanepikutes esinev *d* on hiline. Koljalaga on 1977 liidetud Uuemõisa (u 1900 *Уемоўса*) ja osa Kaunurme külast (1922). Vrd *Kolila*, *Koljaku*, *Kõljala*. – MK

EAN; EO: 52; Joh LCD: 442; KNAB; SPK: 173

Koljunukk [*'kolju_nukk*], koh *'Kolju_nuga* ~ *'Kolju_nenä* <-le> Kuu – neem Harju maakonnas Kuusalu vallas Virve külas. ⇒4A2 ♦ Merre tungiv neem küla põhjaosas. Sõna *kolju* tähendab merre eenduvat teravat kaljuserva. – MJ

KN; KNAB; Vilbaste 1956: 688

Kolkja [*'kol'kja*] <'Kol'kja ~ -sse> Kod – alevik Tartu maakonnas Peipsiääre vallas (Alatskivi ms), vn *Кольки*, vn omaduss *колѣцкии*, 1592 *Kolko*, 1601 *Kolck*. ⇒26C4 ♦ Vene asustusega küla, a-st 1977 alevik. Nime päritolu on ebaselge, kuigi tundub olevat läänemeresoomeline (vrd *Kolka* Lätis). Vene nimi on pigem eesti nime mugandus, vormilt mitmuslik nagu mõned muud Eesti vene kohanimed. Kolkja koosneb õieti kahest osast, endisest külast: Väike-Kolkja (*Малье Кольки*) põhjas ja Suur-Kolkja (*Большие Кольки*) lõunas. 1977 liideti need kaks ja ↑Sohvia küla kokku üheks alevikuks. – AŠ, PP

KNAB; PA I: 421; PTK I: 79

Kolli <-le> San – küla Valga maakonnas Puka vallas (Puka ms), 1758 *Kolly Thootz*, 1805 *Kolli Mang*, 1949 *Колли* (küla). ⇒38B2 ♦ Kolli on juba XVIII saj lõpust olnud Puka mõisa talu. Seda on tuntud veel XX saj, ent tänapäevaks on vana talunimi asendatud. Talunimest on 1940. a-tel saadud külanimi. Lisanimi *Kolli* kasutati Põris-Soome maakonnas juba XV

saj, samast sajandist on teada ka *Kolle*. 1624.–1627. a revisjon tunneb ka Aiaestest (Ote) sama lisanime (*Kolli Martt*). Nime aluseks on töenäoliselt isikunimi *Koll(i)* või *Kolle*; võib-olla ka vanavene isikunimi *Голь* (sõnast *голый* 'väga vaene, puupaljas'), mida on tuntud XV saj lõpul Novgorodis. Kolli külaga on 1977 liidetud Koosa ja Tsopi (1970) küla. Koosa oli nimetatud karjamõisa järgi (sks *Klein-Bockenhof*, eesti keeli ka Väike-Puka mõis, u 1900 *Плмз. Коза*), mis tekkis iseseisva mõisana XVIII saj Puka mõisa jagamisel, ent hiljem liideti uuesti Pukaga. Vrd *Kollino*, *Kolo*², *Puka*¹. – MF

EAA.567.2.402:2, L 1p; Forsman 1894: 127; Kjuršunova

2010: 118; KNAB; NL TK 25; PTK I: 79–80; Rev

1624/27 DL: 108; RGADA.274.1.241/6:2, L 618p;

Stoebke 1964: 39, 165

Kollino <-sse>, koh <-lõ, -n> Urv – küla Võru maakonnas Antsla vallas, karjamõis (Vana-Antsla ms), 1716 *Koljo Hinni Jürri*, 1782 *Kolly Hinny Johann*, 1811 *Kollino Tomas*, 1839 *Kollina*. ⇒44A1 ♦ Küla kujunes karjamõisa põhjal tekkinud asulast XX saj keskel. Kollino talu muudeti karjamõisaks XIX saj I pool. Talu arvati varem Oe küla alla, sama koha peal oli talu olemas juba 1685. a kaardil. Nimi on lühenevad talupoja nimest *Koll'o Hinn*. *Koll'o* lisanimi, mida peenenduse märkimise pärast on enamasti kirjutatud *Koljo*, pärineb siinkandis Kuldre ümbruse küladest, kus 1638 on elanud *Kalli Hento*, tänase *Koll'upa* talurühma nime alusepanija, ja *Kellepusz Mick*, *Koll'atu* talunime alusepanija. Lisanimi algne tähendus pole teada. Vrd *Kolose*², *Kolli*. – ES

EAA.1270.2.1:119, L 116p; EAA.1865.2.130/1:20, L

19p; EAA.1865.2.131/2:14, L 14; EAA.308.2.88, L 1;

Rücker

Kolo¹ [*'kol'o*] <-le ~ -sse>, koh <-lõ ~ -he ~ 'Kol'1'o> Se – küla Petseri rajoonis Pankjavitza vallas (Irb, Seeridsä nulk), vn *Игнатово*, ? 1652 *Горохово*, u 1790 *Агапьева*, 1849 *Игнатовка*, *Игнатово*, 1882 *Горохово*, 1885 *Kolo*, 1886 *Kol'o*, *Kol'o*, 1904 *Kol'o*, *Игнатово Горохово*, 1922 *Ignatovo*, 1923 *Ignatovo-Gorohovo*, *Kolu*. ⇒46A2 ♦ XIX saj keskel kuulus küla Irboska kogudusse, 1882 Metkavitsa kogukonda ja Petseri kogudusse. XX saj algul oli tegemist kaksikülaga, idapoolne oli *Ignatovka* (*Игнатовка*) ja läänepoolne *Gorohhovo* (*Горохово*). *Kolo* nimi võib lähtuda sõnast *kolo*, *kolu* 'pea, pealuu, kolju; õõnsus; surm', Setos ka *kol'o* 'veski täitelehter'. Vene nimed on arvatavasti tulenenud perekonnanimedest *Ignatov* (*Игнатов*) ja *Gorohhov* (*Горохов*). J. Truusmann tuletab *Горохово* vene sõnast *gorox* 'hernes'. Võimalik on lähtuda ka vanavene isikunimest *Gorox*, mis oli Novgorodis juba XVI saj. Pihkva- ja Ingerimaal leidub mitu nii *Горохово* kui ka *Игнатово* küla. Vrd *Korohkuva* (vn *Горохово*) Petserimaal. Vrd *Ignasõ*, *Kolo*², *Kolossova*, *Kolovina*. – AK

Academic; Ernits 2012: 36, 40; Hurt 1903; Hurt 1904:

XXIV; KN; KNAB; RL 1922; SeK: 44; Truusmann 1890:

56; Truusmann 1897a: 45; Truusmann 1897b: 12; Vasilev

1882: 70; VMS; ÜAN

Kolo² [*'kol'o*] <-le>, koh <-lõ>, kirjakeele varem ka *Kolu* Rõu – paik (küla) Võru maakonnas Võru vallas (Vastse-Kasaritsa ms), 1627 *Kollo Hendt*, 1638 *Kolly Hint*, 1684 *Kollokülla*, *Kollo Cärsten Kylla*, 1765 *Dorf Koljo*. ⇒45A2 ♦ Liideti 1977 Mõisamäe külaga. Vastse-Kasaritsa kahest *Kolo* (*Kollo*) külast XVII saj lõpus

säilitas see küla lõpuks algse täiendamata nime (vrd Koloreino). Nimeosise *kol'õ* või *kol'u* (kirjasõnas varem *Kollo* või *Koljo*) tähendus ja päritolu pole selge. Lõuna-Eestis levinud lisanime näol pole ilmselt tegemist sõnast lähtunud nimega, vrd *kol'u* 'veski täitelehter'. XVII saj on Vöhandu jõe keskjooksu Kääpa kandis nimetatud *Kol'õ jõe (Kollio jeggi). Nime vasteist on usutavaim muistne isikunimi, A. V. Forsmanil nt kujul *Koljo*. Samas võib sellel läänemere-soome isikunimel olla kokkupuudet ja segunemist germaani *Collibertuse* nimest lähtunud teisenditega, nagu vanataani *Kolle*, *Kol*, *Koli*. Vrd Kolu, Kolli. – ES EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.6.316:34, L 28p; EAA.1268.1.401:3, L 1p; Rev 1624/27 DL: 90; Rev 1638 I: 202; Stoebeke 1964: 154, 165

Kolodavitsa <'vitsa>, koh hrv *Kolodsaq Vas* – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Orava ms), 1585 *Kolodowiecz*, 1627 *Kollodowetz*, 1684 *Kollodowitz Kylla*, 1688 *Kollodkowitz*, 1820 *Väiko-Kollodavitsa*, *Sure-Kollodavitsa* (külad). ⇒45C1 ♦ Kolodavitsa on olnud põline küla Liivimaa idapiiril. Enne ja pärast kruntimist XIX saj keskel jagunes Kolodavitsa maakasutuslikult kaheks omaette külaks, millest Suurõ-Kolodavitsa oli ida pool ja Väiko-Kolodavitsa lääne pool. Väiko-Kolodavitsas oli peremehi rohkem, kuid talud olid väiksemad ehk ühehobusetalud. Suurõ-Kolodavitsas õeldi olevat 1,5 hobuse talud. Sellisel oli tegemist kollektiivnimedega: väikesed ja suured kolodavitsad, st Kolodavitsa elanikud. 1977 mõlemad külad uuesti ühendati. Kolodavitsa nime tähendus pole selge. Nimi kõlab poolapärastelt, kuid on ilmselt vanem kui Poola aeg Liivimaal. Vene sõna *колода* 'puupakk' tähendab muuhulgas lõmmu peergude kiskumiseks ja pakktaru. Seos mesilaste pidamisega Liivimaa ja Pihkvamaa keskaegses piirivööndis oleks arvestatav nimeandmismotiiv. Laensõna *koloda* ~ *kolotka* juures mesipuu tähendust siiski ei tunta. Sõnavaraliselt tuleks lahus hoida peenendusega *kol'õ*-nimed, nt Kolo². *Koloda* on ka vanavene isikunimi, samuti vrd perekonnanimesid *Kolodin*, *Kolodejev* jt. Otseselt võrreldavat vene kohanime ei leidu, kuid *itsa*-liide võib olla juurdunud ka üksnes kirjaliku pruugi toel. Võimalik, et nimes on kasutatud küll vene laensõna, aga see on enne esimesi võõrapärastavaid kirjanekuid olnud lõuna-eestilise kollektiivliitega *-ste* või *-si*. Väiko-Kolodavitsa koosneb kahest osast: Alaküla lõunas ja Mäeküla põhjas. Kolodavitsa lääneotsas on Oblekuva (↑Tegova), põhjaotsas vana kõrtsikoht Lopka. Vrd Kolodsi, Kuuksi. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1271.1.226:143, L 1729; Eesti PK 20; Must 2000: 116; PA I: 6; Rev 1624/27 DL: 78; Roslavlev 1976: lisa 4; Tupikov 2004: 189, 580

Kolodsi <-le>, koh <-lõ>, kirjak varem ka *Kolotsi* Rõu – paik (küla) Võru maakonnas Vastseliina vallas (Saaluse ms), 1627 *Kollotz Peep*, 1630 *Kolies Peep*, 1638 *Kollisz Peep*, 1684 *Kallatz Külla*, 1765 *Dorf Kollotse*. ⇒45A2 ♦ Liideti 1977 Voki külaga. Talupoja lisanimi sai Kolodsi talude keske asukoha tõttu juba XVII saj külanimeks, küla all loetleti siis ka ümbruskonna hajatalusid. Hiljem kinnistus Kolodsi talurühmal põhineva väikeküla nimeks. Nime päritolu pole selge. Kõige tõenäolisemalt on lähteks muistsel isikunimel põhineva lisanime *Kol'õ* kollektiivliitega omadussõnavorm *kol'one* : *kol'oste* ~ *kol'otsi*. 1630.

ja 1638. a kirjapildid on sarnased sellega, kuidas 1638. a küsitletud talupojad nimetasid Poola ajal, u 1615 Saalust valitsenud mõisnikku (*Kullisz*). Kolodsi lõunaosas on varem olnud Orava talud, mida on ajuti külaks peetud. Vrd Kolodavitsa. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:118, L 113p; Rev 1624/27 DL: 87; Rev 1638 I: 175, 178; Roslavlev 1976: lisa 2

Koloreino [*kol'õ_reino*] <-le>, koh *Kol'e_reinu* <-lõ>, kirjak varem ka *Kolureino* Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas (Vastse-Kasaritsa ms), 1627 *Kollo Marcus*, 1638 *Kolly Marcus, sein sohn Rein*, 1684 *Kollo külla, Rein Mert*, 1765 *Dorf Koljo Reino*, 1839 *Kolleri*. ⇒45A2 ♦ XVII saj lõpus oli Vastse-Kasaritsas kaks Kolo (*Kollo*) küla (jagunenud hajatalu), vahet hakati neil tegema lisatud isanime järgi (↑Kolo²). Tänapäevane häälduskuju *kol'e*-algulisena võib olla mõjutatud kolmandast sama päritoluga nimest Kolepist. Koloreinoga liideti 1977 Lüüsi (1684 *Lysikülla*), Oro (Orupealse) ja ↑Sossi küla. Vrd Kolo¹, Kolo². – ES EAA.308.6.316:33, L 28; EAA.1268.1.401:10, L 6p; EAA.308.2.178; Rev 1624/27 DL: 89; Rev 1638 I: 203; Rucker

Kolossova <'sovva ~ -sse> Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Lob, Tsätski null), 1780 *Колосовки*, u 1790 *Каласовка*, 1855–1859 *Колосова*, 1882 *Колосовка*, 1903 *Kolosowa*, 1904 *Kolossova*, *Колосѳка*, 1920 *Kolosovka*, 1923 *Golosovo*. ⇒46A1 ♦ XVIII saj on mainitud Värskas kirikule kuuluvat väikeküla Piusa jõe ääres, XIX saj kuulus see Korodissa (*Городище*) kogukonda. 1977–1997 oli Koro küla osa. J. Simmu järgi tuleneb külanimi isanimest *Колосов*; isanime kohtab Venemaal juba XV saj. Perekonnanimi *Kolossov* (*Колосов*) pärineb vanavene eesnimest *Колос* ('viljapea; väiklane, tühine inimene'). Vrd ka *колосовка* 'metsik rukis; (peensööda) ait; aida lakk'. Petserimaal Irboska vallas on *Kolossovka* (*Колосовка*) küla, endine mõis. *Kolossova* lõunaosa on endine ↑Säpinä küla, liidatud 1977. Vrd Kolo¹. – AK

Academic; Dal' 1880–1882; EAA.298.2.71, L 15; Eesti TK 42; Hurt 1903: 238; Hurt 1904: XVI; Hurt 1904–1907: I, 13; PGM 1785–1792; SeK: 45; Simm 1970a: 175; Simm 1970b: 135; Tupikov 1903: 581; Vasilev 1882: 138; Värskas KR 1780–1794; ÜAN

Kolovere <'verre ~ -sse>, koh <'viirde> Kan – paik (küla) Põlva maakonnas Kanepi vallas (Erastvere ms), 1685 *Kottower Jaack*, 1758 *auf Kollowere Peedo Land Praxi Thomas*, 1884 *Kolowere*, u 1900 *Каловере* (talu). ⇒39C2 ♦ 1685. a kaardil on Piigandi mõisa talu, valesti kirja pandud nimega. Sellele *Kolovere talule on peremehe vahetudes kujunenud uus nimi Praksi. XIX saj keskel on Kolovere nime saanud Põlgaste mõisa uuem talu, rahvakeeles Kannumõisa. XX saj alguses on kaardil Erastvere mõisa kandikoht. Kõik need erialised talud paiknevad kolme nimetatud mõisa piiride kokkupuutenurgas, seega tuleb Kolovere nime XIX saj võtta maakohta nimena, mis andis uusi talunimesid. Erastvere mõisapõllu asundustaludeks jagamise ajal 1920. a-tel võeti kandikoha nimi asundusküla nimeks (rahvasuus ka Kotakülä), küla liideti 1977 Erastverega. Erinevalt teistest Kagu-Eesti *Kol'õ* nimedest ei ole siinses nimes peenendust. Peenendus võib olla ka kadunud, sest asustusnime ajalugu pole järjepidev. Kõige usutavamalt on nimi

põline, algselt Piigandi mõisa vana hajatalu nimi, kus veel keskajal produktiivne järeloa *-vere* on liitunud vanale isikunimele. Tuleb siiski arvesse ka võimalus, et tegemist on Läänemaa või Virumaa Koluvere külast pärineva talupoja lisanimega. * *Koloveren olli raudvärrä, kuldnuuq otsan.* (See on olnud paganausu ajal.) (1932) Vrd Kolo², Koluvere. – ES

EAA.308.2.173, L 1; EAA.2486.3.247, L 8; KN: 1932; KNAB; RGADA.274.1.240/7:58, L 801p; Vene TK 42

Kolovina <-`vinna ~ -sse>, koh ka *Kolovinna* <-`vinna> Se – paik (küla) Petseri rajoonis Petseri linnas (Pet, Saurova nulk), vñ *Головино*, 1623 *Головино*, u 1866 *Головина*, 1886 *Kolowinna*, 1904 *Kolovinna*, *Головино*, u 1920 *Kolovina*, 1922 *Kolovino*, 1923 *Golovino*. ⇒46A1 ♦ XIX saj keskpaiku, kui küla kuulus Raagosina (*Рагозино*) kogukonda ja Petseri kogudusse, nimetas F. R. Kreutzwald seda seto külaks. XX saj II poolel liideti Lääpä ja Nudretsuva küla, al 1993 on Petseri linna piires. Kuigi Kolovina nimi võib pärineda samast tüvest kui Kolo, on tõenäolisem vene külanime *Головино* mugand. Viimane tuleneb perekonnanimest Golovin (*Головин*), mille lähteks on vanavene *Голова* '(linna)pea; tähtis, tark või suurepealine inimene'. Pihkvamaal on Golovino (*Головино*) küla. Vrd Kolo¹, Koluvere, Nudretsuva. – AK

Academic; Eesti TK 42; Ernits 2012: 38; Hurt 1903: 163; Hurt 1904: XIX; RL 1922; SeK: 46; Zakon Psk 2010;

Truusmann 1890: 55; Vasilev 1882: 66; Vene TK 126; ÜAN

Kolski [*'kol'ski*] <-sse>, koh <-lõ, -n> Krl – paik (küla) Valga maakonnas Karula vallas (Karula ms), 1638 *Kolsoffski ein Pohl*, u 1690 *Kolski Jahn*, 1839 *Kolsky*. ⇒43C3 ♦ Väikeseks külaks kasvanud Kolski talu loeti algselt Karkküla osaks, 1977 liideti Rebase-mõisa külaga. Kolski lisanimega peremehi leidis XVII saj lõpus ka naabruses Karula külas, nt u 1690 *Kolskin Paul*. 1638. a revisjoni järgi on Kolski nimi tulnud poola perekonnanimest *Kolsoffski*. Sellist perekonnanime (ükskõik millise kirjapildiga) esineb harva ja tõenäoliselt on see saadud tavalisest poola perekonnanimest *Kotosowski*. Kolski külas leiduva Vihmjärve (1839 *Wichm S.*) pärast on Kolskisse vahel paigutatud XVI–XVIII saj Vihma küla, kuid see küla paiknes tegelikult praeguse Karula mõisa asukohas. Vrd Karkküla, Karula³. – ES

EAA.567.3.67:30, L 28p; KNAB; PA I: 130; Rev 1638 I: 33; Rücker

Kolu¹ <-sse> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Kose-Uuemõisa ms), 1448 *Collo* (küla), 1659 *Kollo* (küla), u 1900 *Колу* (küla). ⇒12C2 ♦ L. Kettunen võrdleb Kolu-nimesid sõnaga *kolu* ('õõnsus, auk; urgas; lohk, nõgu', 'aru(kas)', 'kolumats' jne), kuid peab tõenäolisemaks, et need pärinevad isikunimest. Küla saunadest koosnevat osa (1970. a-tel Kolu II) on kutsutud ka Kadaka külaks ja Tökke külaks. – TL Bfl: I, 195; BHO: 248; EO: 290; EVK; KNAB

Kolu² <-sse> Tür – küla Järva maakonnas Türi vallas, mõis, ? XVI saj I poolel *Kollo*, 1568 *Collo*. ⇒23A1 ♦ XVI saj küla Säreve vakuses Türi-Alliku mõisa järgi. 1615 on mainitud veel küla (*Colloby*), Kolu mõis oli olemas 1639. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Koluga on 1977 liidetud ↑Kõltsi ja ↑Toravere küla. Vrd Kolu¹, Kolu³. – MK

Archiv für die Geschichte: V, 321; BHO: 247;

EAA.1.2.938:32, L 31; EAN; KNAB; Ungern-Sternberg 1912b: 448

Kolu³ <-sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Kiltsi ms), 1550 *Kolle*, 1798 *Kollo*. ⇒19C1 ♦ 1977–1997 oli Ahli küla osa. Mellinil on Ridalas kaks *Kollo*-nimelist küla. Siinne asub Tanska külast kirdes, Ahli küladest läänes. Teine Kolu (1726 *Kollo*) asus esimesest põhja pool Mägari küla ja Tamma vahel. L. Kettunen on vasteiks andnud *kolu* 'süvend' (sm *kolo*), 'pea', *kolu mees* 'tark mees', *põllu kolu* 'kündmata koht põllu servas'. Osis *Kolle* on esinenud ka isikunimes. Vrd Kolila, Kolu¹. – MK

Bfl: I, 1352; BHO: 247; EO: 290; Mellin; Rev 1725/26 Lää: 153

Kolu⁴ <-sse> Kad – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas, mõis, sks *Heinrichshof*, 1482 *Kolo* (küla), 1495 *Kollow* (küla), 1726 *Kollo*. ⇒4C4 ♦ Kolu mõis eraldati Vohnjast 1772. 1920. a-test asundus, 1977 liideti Vaiatu külaga. Kolu-nimedele on L. Kettunen vasteiks andnud *kolu* 'süvend' (sm *kolo*) või 'pea', *kolu mees* 'tark mees', *põllu kolu* 'kündmata koht põllu servas'. Osis *Kolle* on esinenud ka isikunimes. Vrd Kolo. – MK

Bfl: I, 346, 474; BHO: 111; EAA kinnistud; EO: 290; Rev 1725/26 Vi: 74

Koluta <-sse> Nis – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, karjamõis (Russalu ms), XVII saj lõpul *Kollota* (küla), 1726 *Kollota Hans und Hinrich* (talupojad Terjatu küla all), 1798 *Kollotoa*. ⇒11B3 ♦ 1977–1997 oli Koluta ametlikult Russalu osa. Koluta nime algusosa on kas isikunimi, *kolu* või kiirkõnes lühenevad vorm sõnast *kolju* (*kollu, kollo, koli*). Osise *-ta* aluseks võib olla sõna *tuba* : *toa*. Koluta piiresse kuulub ka Kännuküla (külanä 1922). Vrd Kolu, Kolo, Kolila. – MK

BHO: 248; EAA.1.2.C-1-26; Rev 1725/26 Ha: 232; VMS

Koluvere¹ <-`verre ~ -sse>, kirjak varem ka *Kolovere* Kul – küla Lääne maakonnas Kullamaa vallas, mõis, sks *Lohde-Schloß*, 1578 *Коловеру*, 1732 *Kollowerre lin*, 1798 *Kollowerre Lin*. ⇒20C1 ♦ Mõisa kohta on teateid a-st 1496 (*Lode*). Mõisa maadel tekkis 1920. a-tel asundus (1970. a-tel asund), mis 1977 liideti Koluvere külaga. A. Saareste on nimega samastanud Kullamaa vakuraamatus oleva kirjanepu XVI saj I veerandist (*kulleuer*). Lisanimena tuleb Koluvere XVI saj esile veel Põhja-Tartumaal (1585 *Jurko Kollower*), kuid pole selge, kas see on ühendatav Kullamaa Koluvere või mõne teise Koluvere või Koluverega. Väga sageli on *-vere* ees isikunimi. M. Veske on nimele võrdluseks toonud sm *kolo* 'kettakujuline tipp', *kolo* 'süvend, auk' ja eesti *kolu* 'süvend', *kolu tee* 'maaalune käik', *kolu* 'rämps'. Mõisa saksakeelne nimi *Lohde* tuleneb omanikusuguvõsa Lode nimest. Koluverega on 1977 liidetud ↑Vaikna küla. Vrd Kolo, Koluvere, Kolu, Koluvere². – MK

BHO: 316; DLV 1998: 147; Ligi 1961: 365; Mellin; PA I: 193; Saareste 1923b: 143; Thor-Helle 1732: 318; Weske 1877b: 16

Koluvere² <-`verre ~ -sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas (Liigvalla ms), 1441 *Kolobeer* (küla), 1564 *Kollower*, u 1900 *Безгева-Коловере*. ⇒14C4 ♦ Tundub, et vanim Koluvere. XVIII saj läks küla Järva maalt Liigvallalt Vägeva mõisa juurde. 1977–1997 oli Piibe küla osa. Ehkki sõnal *kolu* on eesti keeles mitmeid tähendusi, võiks *-vere* ees oletada isikunime. Vrd Koluvere, Kolu, Koluvere¹. – MK

Bfl: I, 174; BHO: 248; Hupel 1774–1782: III, 498; KNAB

Kompassi [ˈkompassi] <ˈKomˈpassi ~ -sse> – Tallinna asum kesklinnas. ⇒1B2 ♦ Asum sai nime 1991 sealkandis varem olnud Kompassi tänavate (Suur-Kompassi, Kesk-Kompassi, Väike-Kompassi) järgi; tänavad kustutati nimekirjast 1984. Nime on esmakordselt mainitud 1830 (*sogenannte Compass-strasse*); andmeid piirkonna kohta on a-st 1769. Nimi pärineb tõenäoliselt mõnelt kõrtsilt. – PP

Kivi 1972: 53; Tallinn 2004: I, 227

Komsi <-le> San – küla Valga maakonnas Puka vallas (Puka ms), u 1690 *Kompsi Märth*, 1723 *Komsi Hinno*, 1758 *Kompsi Johann*, 1805 *Komsi Laur*, 1949 *Komcu* (talu). ⇒38C2 ♦ Komsi talu pärineb XVII saj lõpu-poolt. XX saj-ks on Komsi talusid mitu ja 1977 on nimi saanud ametlikuks külanimeks. 1949 on Komsi talu kuulunud Oti küla alla, mis oli ametlik külanimi enne 1977. a. Oti on tänapäeval talu Komsi külas. Eelnevatel sajanditel on mõlemad talud kuulunud Venevere küla alla, nimi on praegu samuti Komsi küla talunimena säilinud. Komsi nime päritolu pole päris selge. Talupoja lisanime aluseks võis olla sõna *komss* : *komsi* 'komps(u)', mis Sangastes käändus ka *i*-tüvelisena. – MF

EAA.567.2.402:2, L 1p; EAA.567.3.67:44, L 42p; EMS: III (13), 535; NL TK 25; RGADA.274.1.174:969, L 962a p; RGADA.274.1.241/6:1, L 617p

Komu <-sse> Amb – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas (Linnape ms), 1935 *Komuküla*. ⇒14A1 ♦ XX saj algul rajatud Linnape mõisa moonakamajadest moodustati 1920. a-tel asundusküla, mis sai nimeks Kommu (võimalik, et vanas kirjaviisis), hiljem Komu küla. 1977 liideti Linnape küllaga. Kuigi nimi on uus, on motiiv ebaselge. Külas on ka Kommu talu, kuid tegu on asundustaluga, seega pole selge, kas küla andis talule nime või vastupidi. Vrd *komu* 'paksem või kõrgem koht; kraam, kolu; (vilets) olend; ähmane kujutis' jt. – FP

Eesti TK 50; EMS; EVK; KN; KNAB

Konguta <-sse>, koh aj *Kongutaja* Puh – küla Tartu maakonnas Konguta vallas (Suure-Konguta ms, Väike-Konguta ms), 1417 *Kongetal* („loss“), 1582 *Konctel* (küla, varem mõisake), 1592 *Kongutiel* (küla), 1638 *Kongeta* (mõis); sks *Groß-Kongota*, *Klein-Kongota* (mõisad). ⇒32A3 ♦ Suure-Konguta küla kohta on teateid XVI saj lõpust, mõisa kohta aga juba 1417. Väike-Konguta mõis eraldati 1791. Mõisamaade kruntideks jagamisel 1920. a-tel tekkisid Suure-Konguta ja Väike-Konguta asundus. Konguta küllaks (nime kasutati juba 1938) liideti 1977. L. Kettunen võrdles kohanime sõnaga *kongotama* 'köverdama, konksjalt painutama' (uematel andmetel 'pidevalt liigutama; konksja riistaga või küürutades töötama' jt), vrd ka sm *Konginkangas* ja *Kongonsaari*. Seega lähtub kohanimi oletatavasti tegijanimest *kongutaja*, mis võis esineda isiku lisanimena. Varasemad kirjakujud kajastavad alalütlevat käänet. Vrd *Kükita*. – EE Bf: I, 88; BHO: 250; EM: 95, 155; ENE-EE: XII, 241; EM: 95, 155; EMS: III, 549; EO: 230; ERA.14.2.717 (Riigi Keskarhiivi ettepanek 13. VII 1939 nr 496); KNAB; PA I: 61; PA II: 387; Rev 1638 I: 111, 112; SPK: 175, 176

Konju <ˈKonju ~ -sse> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Toila vallas, mõis, sks *Raustfer*, ? 1442 *Komen*, 1444 *Conyen*, *Konyen* (küla), 1687 *Konoby*, 1796 *Konjo* (küla). ⇒7C2 ♦ Konju mõis rajati XVII saj I poolel, kohta on mainitud 1498 (*Rousfer*, *Raustfer*). Mõis oli

Edise kõrvalmõis, oma eestikeelse nime sai ta Konju küla järgi, ka saksakeelne nimi on eesti päritolu. 1920. a-tel tekkis mõisa kohale asundus, mis pärast 1945. a liitus Konju küllaga. Konju nime tähendus-sisu on teadmata, võiks küsimärgiliselt oletada, et ta liitub algermaani *Kunja*-nime muganditega. Konju mõisa vabatküla oli maanteest lõunas Moonaküla (1926); küla lõunaotsas on endine Rikandi küla (taluna 1844 *Rikkandi*, küllana 1970). 1977 liideti Konjuga Melgapõllu (1892 *Melgapõllo*, külanimena 1970). Vrd Rausvere. – MK

BHO: 491; EAA.3724.4.1602, L 1; EAA.3724.4.1603, L 2; EAN; Eesti TK 25; Heintze-Cascorbi 1933: 313–314; KNAB; LUB: IX, 846, X, 32, 33, (2) I, 689; Paucker 1847–1849: II, 31

Konnapere [*konna_pere*] <-ˈperre ~ -sse> Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas (Vana-Vigala ms), XIX saj II poolel *Jessi-Koñapere* (küla), u 1900 *Конане-Яссу* (küla), 1923 *Konnapere*. ⇒21B2 ♦ 1977–1997 oli Rääski osa. Konnapere nimega vrd Sääla all 1726 *Konnoferre Jak*, *Konnoferre Hannus*. Rahvaetümoloogia kaudu teisenenud külanime aluseks on tõenäoliselt lisanimi, mis algselt on näidanud päritolu Konuverest. Külanimeks on see saanud talu-nime vahendusel. Vrd *Leibre*. – MK

EAA.3724.4.804, L 1; EAN; Kallasmaa 2011: 866; KNAB; Rev 1725/26 Lā: 66; ÜAN

Konnuküla [*konnu_küla*] <-ˈküllä ~ -sse>, kirjak varem ka *Konnuküla* ~ *Konnu Har* – paik (küla) Võru maakonnas Mõniste vallas (Mõniste ms), 1627 *Konkul Jacob*, 1638 *Konnukull Jacke*, 1684 *Konnaküll Thomas*, *Konnaküll Matz*, 1706 *Konokul Matt*, 1744 *Konnoküllä Tiedt*, 1798 *Koño* (küla), 1826 *Konnoküllä*, u 1920 *Konnuküla*. ⇒44A4 ♦ Liideti 1977 Hüti küllaga. Algselt oli tegemist vana Mõniste küla talurühmaga, mis paiknes kõige lähemal Mustjõe ja Vaidva jõe luhtadele – maastikule, mida kohalikus keelepruugis nimetatakse sõnaga *kond* : *konnu*. Seda sõna on kasutatud ka teistes Mõniste ja Saru piirkonna väike-külade ja talurühmade nimedes: *Peräkonn* (1627 *Perrecken Hanss*), *Mõtuskonn*, *Konnuvere* jt. – MF EAA.308.2.172, L 1; EAA.567.3.168:5, 15, L 4, 12p; EAA.1295.1.756:29, L 24; Eesti TK 42; Faster 2005: 94; KNAB; Mellin; Rev 1624/27 DL: 99; Rev 1638 I: 220

Konnusoo [*konnu_ˈsoo*] Ran – soo Tartu maakonnas. ⇒38B1 ♦ Varasemast ajast on teada sood läbiva ja Võrtsjärve suubuva Konnu jõe nimi (1627 *Konno Jeggi*, 1638 *Konnejegge*), praegu on see Rõngu jõe alamjooks. Jõesuudmest lõunas asus varem Konnu metsavahikoht. L. Kettunen samastas tähenduse poolest *Kõnnu* ja *Konnu*. Viimane pärineb sõnast *kond* : *konnu* 'harimiseks kõlbmatu maa; luhaheina-maa; laas'. Vrd ka sm *Konnunsuo*. – EE EMS: III, 540; EO: 22; Rev 1624/27 DL: 147; Rev 1638 I: 101; SPK: 176

Konsu <ˈKonsu ~ -sse> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Illuka vallas (Illuka ms), 1534 *Groß- und Klein Konse*, 1871 *Konso* (tal), u 1900 *Конзо* (küla). ⇒17B1 ♦ Küla asub Konsu järve kaldal (1844 *Konso S.*). Pole päris selge, kas talu on nime saanud järvelt või vastupidi, 1534. a dokumendis paistavad olema järvenimed. Kindlasti on mõeldud järvi 1536. a kirjapanekus (*den grossen und den kleinen Kantsee*), viimase on Konsuga samastanud E. Varep. Oletatavasti oli Konsu algselt järve ümbritsenud soo nimi.

Vrd ka *konts* : *kontsa*, *kondsu*, *konsu* 'viljatu, kõlbmatu maa; jäätunud, sulamata maakiht' ja *konts* : *konsu*, *konsu* 'jäänus, lõpuots'. Konsuga on 1977 liidetud Nõmme ehk Edivere-Nõmme küla (1844 *Nõmme*, u 1900 *Heme*). – MK

Bfl: I, 1081; BHO: 252; EMS: III, 573, 576; EVK; KN; KNAB; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Konsu järv lis, Jõh – järv Ida-Viru maakonnas Illuka vallas, 1534 *Groß- und Klein Konse* (järv?). ⇒17B1 ♦ Kindlasti on järvi mõeldud 1536. a kirjanekus (*den grossen und den kleinen Kantsee*), mille E. Varep on samastanud Konsuga. * *Konsu järv olevat tekkinud Kalevipoja kontsa jäljest*. Vrd *Konsu*. – MK

Bfl: I, 1081; BHO: 252; EVK

Konuvere <- verre ~ -sse>, kirjak varem ka *Konovere* Mär, Vig – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, sks *Konofer*, ? 1438 *Konnofer* (küla), 1563 *Konofer* (mõis). ⇒21B1 ♦ Konuvere mõis ja kaks talu, mis asusid Konuvere jõe lõunakaldal, kuulusid Vigalasse, teised mõisa külad ja talud Märjamaa kihelkonda. 1543 on Pjg Uduvere järel mainitud üksjalga *Konofer Iacob*, kes võis lisanime saada päritolu järgi Konuverest. Siiski tuleb märkida, et Läänemaal on olnud teinegi Konuvere, tänapäeval ↑Kuundra Ridala Võnnu mõisa (hiljem Kirimäega ühes) all (1341 *Kunevere*, Melliniil 1798 *Konfer*), ja samanimeline koht on olnud ka Virumaal. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele Konuvere asundus, mis 1977 liideti samanimelise külaga. Võimalik, et nime lähtekohaks on sõna *kond* : *konnu*, mis esineb veel A. W. Hupeleil tähenduses 'vesine maa, mis vilja ei kannu' ja mis omastavas on lühenenud. Nimele toob L. Kettunen võrdluseks *konutama* ja oletab küsimärgiliselt isikunime **Konoi*. – MK

Aitsam 2006: 71; BHO: 251; EO: 305; Johansen 1951: 262; Kallasmaa 2011: 864, 866; Stackelberg 1928: 146

Koobassaare [*koobas_saare*] <- saarde>, koh *Koobas_saarõ* <- saardõ> Krl – küla Valga maakonnas Karula vallas (Karula ms), 1805 *Kobbassaare oder Sehdi Peter*, 1867 *Schmidt Kobasaar*, 1909 *Forstei Kobasaare*. ⇒43C3 ♦ Apja külas hajataluna tekkinud Koobassaaret nimetati 1867. a kaardil sepakohaks. Lähedusse teeristile tekkis kõrts, mida on nimetatud nii Apja kui ka Koobassaare kõrtsiks. XIX saj lõpul sai Koobassaare nime Karula mõisa metsnikukoht. XX saj keskpaigas, kui Koobassaare oli Karula metskonna keskus, kehtestati see nimi ametlikuna ka põlise ↑Apja küla tuumikalale, Apja nimega jäi kagupoolne osa, mis liideti 1977. Koobassaare talunimi tuleb loodusnimest Koobasaar. Nime algusosa on sõnast *kuup* : *kooba* 'koobas, auk, algeline kelder', mis Võrumaa kohanimistus on tavaline. Koobasaar, Koobamägi vms on olnud koht, mis on pinnase poolest sobiv kartuli- või naerikoobaste kaevamiseks. Koobassaarest põhjas paikneb ↑Mägiste, varasem Mäkiste, nimetatud endise karjamõisa järgi. – ES

BHO: 188; EAA.567.2.671:4, L 4p; EAA.3724.5.2803, L 1; Saar 2008: 119

Koogi¹ <-le>, koh Kuogi Jõe – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas (Haljava ms, Jõelähtme ms), 1688 *KokiKrog* (kõrts), 1700 *KocKrog*, 1725 *Kooki Kõrts*. ⇒3B3 ♦ Tekkis XIX saj lõpul väikese alevikuna Haljava mõisale kuulunud Koogi kõrtsi juurde. Nagu ka teised Koogi nimed, võib nimi pärineda alamsaksa päritolu isikunimest, vrd 1564 *Koke*, mille järgi on

Koogi-tüvelisi nimesid etümologiseerinud V. Pall ja M. Kallasmaa. Vrd *Koogi*². – MJ

BHO: 252; EAA.1.2.C-III-8; EE: IV, 1034; ENE-EE: V, 29; Palli 1959: 603; PTK I: 82; Puhk 1996: 134; SK I: 119; Stoebeke 1964: 38; Stuart 1699; Wrede 2006: 48

Koogi² <-le> Äks – küla Jõgeva maakonnas Tabivere vallas, karjamõis (Saadjärve ms), sks *Charlottenhof*, 1688 *Kocke Jaak*, *Kocki Jaack*, 1798 *Kogi* (veski). ⇒25B4 ♦ Koogi karjamõis tekkis hävinud *Metsküla karjamõisa asemele Koogi veski kõrvale XIX saj alguseks. 1920. a-test küla. Varem esines Koogi ilmselt talupoegade lisanimena, eesti isikunimena on nt Harjumaal 1564 kirja pandud *Koke*, D.-E. Stoeckel *Cock(e)* ja *Koeck(e)*. Tegu võib olla ka saksa perekonnanimega *Kock* või *Koock* (= *Koch* 'kukk'). Karjamõisa saksakeelne nimi *Charlottenhof* (1839) on suhteliselt tüüpiline naisenime sisaldav kohanimi. Karjamõisa alal oli varem Metsküla (1744 ja 1796 *Metzkülla*). – PP

BHO: 49; Hupel 1774–1782: III, 246; PTK I: 82, 139; PTMT: III, 588

Koogimäe [*koogi_mäe*] <-le>, rahvak varem ka *Moona_küla* Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Kehtna ms), u 1900 *Гугимяки*, 1922 *Koogimäe*. ⇒12B4 ♦ Endine saunaküla; külas ka samanimeline talu. Nimi on saadud loodusobjekti (Koogimägi) järgi. Küla lõunaots on Veneküla, mis liideti Koogimäega 1977. – PP

EAA.2072.S.17, L 1, foolio I; KNAB; Vene TK 42

Koogiste <-sse ~ -le> Vän – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Lelle ms), 1638 *Kokiz Michel ein Curländer* (tal), 1795 *Kogiste Iahn*, 1923 *Koogiste* (küla). ⇒22B2 ♦ Küla on nime saanud isikunimelisest talunimest või lisanimest, vrd isikunimesid *Kogge*, *Koggi*, *Kocke*, mis on olnud levinud Läänemaal ja Pärnumaal. Koogistega on 1977 liidetud Matsimurru (1922) ja ↑Vallastu küla. – MK

EAA.1865.3.294/1:9, L 8; Rev 1638 II: 15; ÜAN

Koogu <-kooku ~ -sse> VNg – küla Ida-Viru maakonnas Aseri vallas, mõis, sks *Kook*, 1647 *Asserien u. Kook*. ⇒6B3 ♦ Mõis koos Aseriga, XVII saj lõpus kujunes peamõisaks Koogu. Koogu mõisa alale jäi osaliselt muinasaegne küla (1241 *Paymol*). 1920. a-tel rajati Koogu asundus, mis 1977 muudeti külaks. Koogu nime päritolu on ebaselge. On arvatud, et nimi on tulnud kas isikunimest või kaevukoogukujulisest rannajoonest (mõis asus algselt ranna ääres Letipea ja Mahu sadama vahel, koliti sisemaale enne 1744. a, vrd 1591 *Kouku Randa*). Kooguga on 1977 liidetud Abaja (u 1900 *Абааедъ*) ja ↑Härjapea küla. Vrd *Koogi*. – MK

Bfl: II, 606; BHO: 252; Joh LCD: 544; KN; KNAB; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/6:78, L 71

Kookla [*'kookla*] <-sse>, kirjak varem ka *Koogla* Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Sürgavere ms), 1583 *Kokla* (küla), 1797 *Kookla*, 1839 *Kogla*. ⇒30B1 ♦ Tõenäoliselt taandub *la*-liiteline külanimi isikunimele, vrd *Cocke*, *Kock*, *Koke*. Vrd siiski ka loodusese nimeses Saaremaal Kookla niit ja Kookla põld. Kookla külaga on 1977 liidetud Pilustvere küla (1583 *Pilister*, 1601 *Pilluster*, 1797 ja 1839 *Pillustfer*). Vrd *Pilistvere*¹. – MK

Mellin; PA IV: 148; Rev 1601: 114; Rücker; SK I: 120; Stoebeke 1964: 38

Kooli <'külla>, koh *Kooli_külä* <- 'külla> Kan – küla Põlva maakonnas Valgjärve vallas (Pikajärve ms, Valgjärve ms), 1839 *Schulhaus*, 1861 *Dorfs Schulmeister*. ⇒39B1 ♦ Kooli küla on nime saanud Valgjärve kooli pikaajalise asukoha järgi. Rückeri kaardil 1839 on koolimaja märgitud karjamõisa tingmargiga. Valgjärve mõisa kool võis selles kohas paikneda varemgi, kuigi järjepidevad teated algavad alles 1856. a-ga. 1867 ehitasid Valgjärve ja Pikajärve vald ühiselt uue koolimaja. 1898 ehitati koolimaja, mis on osaliselt säilinud tänapäevani. Kuna koolimaja koht oli kahe mõisakeskuse piiril, hakati siin paiknevaid talusid Koolikülaks kutsuma. Ametlikuks külanimeks sai Kooli XX saj II poolel (nimekirjas 1970). – ES
Rücker; EAA.308.6.254, L 1; KNAB; Valgjärve kool 1767–2011: 3

Koolimäe [*kooli_`mäe*] <-le> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Sagadi ms), 1671 *Kolimah* (rannaküla), 1699 *Kohlma*, 1871 *Kolima*, 1897 *Колмия*. ⇒4C1 ♦ Väike hajaküla, mille talusid on ka Natturi küla alla loetud, ilmub esimest korda kirjalikesse allikatesse 1671. E. Tarvel on arvanud, et nimi tuleb tõenäoliselt looduslikest tingimustest, mitte kooljast ega koolist. Koolimäe juures on nii *koolme*-ehk ojast ülekäigu koht kui ka *koolu* ehk mere- ja ojaäärne lodu. Alles XIX saj algusest tekib nimesse *-maa* asemel *-mäe*, mille ümberkujunemist võib sealne kõrgendik mõjutanud olla. – MA
Bfl: II, 785; EAA.1.2.C-IV-121; ERA.T-6.3.553, L 1; KNAB; Schmidt 1871; Tarvel 1983: 75, 82

Koolina nulk Se – nulk (külustu) Võru maakonna Meremäe vallas ja Petseri rajooni Petseri vallas (Pan, Pet), 1904 *Koolina nulk*, *Kolina nulk*, *Kolina vald*, *Kepivald*. ⇒45C2 ♦ Nulga nimetus tuleneb endisest Koolina (vn *Голино*) mõisa (külana 1585 *Голино*) nimest, millele kuulus XIX–XX saj suur osa Meremäe valla keskosa küladest. 1882 on mainitud ka samanimelist kogukonda (*Голинское*), millesse kuulus 12 küla. L. Vaba toob kõrvutuseks Läti ja Leedu kohanimed *Galiņi* ja *Galīniai*, mille lähteks on vastavalt läti *gals* 'ots, lõpp; latv; nurk, piirkond' ja leedu *galas* 'ots, lõpp, piir'. J. Truusmann seletab nime samuti läti keele vahendusel: *gaļa* '(vilja)liha' või ekslikult *gohlja* (p.o *gulta*) 'ase, säng, voodi'. Vene algupära on küsitav, vrd *голица* 'voodritra nahkkindad' või *голый* 'paljas'. Ka A. Steingolde ei leia kohanimel slaavi algupära. Nime esineb harva, vaid Novgorodimaa lääneosas on Golino (*Голино*) küla. Nulka kuuluvad Hilläkeste, Holdi, Jõksi, Kalatsova, Kangavitsa, Kastamara, Keerba, Kitsõ, Kuksina, Lepä, Lutja, Marinova, Merekülä, Meremäe, Ostrova, Paklova, Palandõ, Palo, Paloveere, Pliia, Poksa, Puista, Raotu, Ruutsi, Serga, Tepia, Teterüvä, Tiklasõ, Tobrova, Treiali, Tsergondõ, Tsergu, Tuulova, Ulaskova, Uusvada, Vinski, Viro, Väiko-Härmä ja Väiko-Serga küla ning Petseri rajoonist Laasaruva (*Лазарево*). Nulga idaosa nimetati Hilläkeste nulgaks, Meremäe valla keskosa aga Purunulgaks. Vrd Kollino. – AK

Academic; Hurt 1904: XXVIII, XXIX; KNAB; Rimmel 1978; Rimmel 1985: 19-21; SeK: 46–47; Truusmann 1897b: 11; Vaba 2014: 912; Vasilev 1882: 65

Koolma¹ [*'koolma*] <-le> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lügänu vallas (Maidla ms), 1796, 1913 *Kolma* (küla). ⇒16A1 ♦ Küla asub Purtse jõe kaldal, kus arvatavasti oli ka koolmekoht. Nimi on saadud talu-

nimest, kunagi on Koolmal olnud metsavahikoht, tõenäoliselt Maidla mõisa järgi. Lisanimena esineb Koolma alal 1782 (*Kohlma Simmo Jaans Weib May*). Vrd Koolma². – MK

EAA.1864.2.IV-3:336, L 326; EVK; KNAB; Mellin

Koolma² [*'koolma*] <-le>, koh *'Kuulma* <-lõ>, kirjake varem ka *Jõeveere-Koolma* Plv – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Vastse-Koiola ms), 1757 *Koolma Jac*, 1795 *Kohlma Jaack*, 1805 *Kohlma Lillo*, 1839 *Kolma*. ⇒40B3 ♦ Algupäraselt oli tegemist talu ja talurühma nimega Himmiste küla ääremaal. Kuigi võiks oletada, et nimi on saadud koolmekoha järgi Vöhandu jões, pole Koolma talude ligidal sellist koolmekohta ja tee kulgemist üle jõe kaardid ei näita kuni XVII saj-ni välja. Võimalik, et tegelik motivatsioon on hoopis *koolu* ehk jõekääru taga olev koht Himmiste küla tuumiku poolt vaadates. Nimekuju *Kolmas* [*koolmas?*] 1582 Puhjas ja Urvastes võiks pidada ka haruldaseks eesnimeks. – ES

EAA.3174.1.172:70, L 61p; EAA.1865.2.62:13, L 13; EAA.567.2.704:3, L 2p; PA I: 61, 86

Koolmajärve [*'koolma_`järve*] <-le>, koh *'Kuulma_`järve* Plv – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Vastse-Koiola ms), u 1900 *Кульма*. ⇒40B2 ♦ Kuulma-Mihkli talu (*Kohlma Michel*) võis järve äärde olla tekkinud juba enne 1795. a. Neljast kvoodimaa talukohast ja Pauli koolimajast koosnev küla on saanud nime Kuulma järve järgi, järv omakorda aga Koolma küla (varem talurühma) järgi, mille tagamaad järveni ulatusid. Koolmajärve oli omaette küla 1930. a-tele, hiljem arvati Timo asunduse koosseisu, 1977 liideti ala Koolma külaga, taastati 1998. – ES

EAA.1865.2.62/4:13, L 12p; EAA.3724.4.1875, L 2; Vene TK 42

Koonga [*'koonga*] <'Koonga ~ -sse> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas, mõis, sks *Kokenkau*, 1449 *Cokencayve* (mõis), 1546 *Kokenka*. ⇒20C4 ♦ 1920. a-test asundus, al 1977 küla. M. J. Eisen on osutanud, et nimi oli algselt kaheosaline ja on pakkunud vasteks *kook* : *koogu* ja *kau* 'kaev', ise küll kaheldes. L. Kettunen on järelosa suhtes sama meelt, kuid algusosa vasteks esitab kõhklemissi *kogu*. Küllalt vana kohanime puhul tuleks arvesse ka isikunimi, vrd *Koke*, *Kocke*. L. Tiik on tuletanud isikunimed *Kokk* ja *Kukk* nimest *Habakuk*. – MK

Bfl: I, 1284; BHO: 244; Eisen 1924b: 144; EO: 35; LUB: X, 561, § 2; Tiik 1977: 286

Koону [*'koonu*] <'Koonu> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas, mõis, sks *Kono*, 1476 *Koen* (küla), 1479 *Kono* (mõis ja küla), 1725–1726 *Kono* (mõis ja küla). ⇒14C2 ♦ Koonu mõisast on „Eesti mõisate“ andmeil teateid 1547. a-st. 1920. a-tele tekkis Koonu asundus, mis 1977 liideti külaga. L. Kettunen järgi on nime aluseks sõna *koon* : *koonu*, nagu Kärsa tuleneb isikunimest *Seakärsa*. On võimalik, et tegemist on tõesti isikunimega, kuid see pole päris selge. *Koon* (loomakoon vm) siinse kohanime lähteks siiski ei sobi, sest nimi on kolmandaväteline. Püha kõrtsi järgi on küla XIX saj nimetatud ka Püha külaks (1871 *Pühha*). – MJ

BHO: 251; EO: 157; Rev 1725/26 Vi: 253; Schmidt 1871

Koopsi [*'koopsi*] <-sse>, koh ka *'Kuupsi* <-de> Ran – küla Tartu maakonnas Rannu vallas (Rannu ms), 1582 *Kopasth*, 1601 *Kopastkulle*, 1638 *Kobstokyllo*, 1839 *Kopse*. ⇒32A3 ♦ Küla nimi pärineb sõna *koobas* mit-

muse omastavast (vrd 1744 *Kobaste*). Nagu paljudes muudes kohanimedes esineb varasemates kirjapanekutes *si*-osise kõrval ka *-ste*. 1977 liideti Koopsiga ↑Pagavere küla. – EE

BHO: 253; KN; PA I: 67; Rev 1601: 81; Rev 1638 I: 102; RGADA.274.1.212(4):62, L 349; Rücker

Koora <-le> Kse – paik (küla) Lääne maakonnas Hanila vallas (Pivarootsi ms), 1320 *Kogerevere* (küla), 1564 *Karefer*, *Kareffår*, 1591 *Karauer*, 1782 *Kaura*, 1913 *Koerakülla*. ⇒19C4 ♦ 1977 liidetud Pivarootsi külaga. Pole päris kindel, et kõik varasemad kirjapanekud käivad Koora küla kohta. Otsustatud on nimede asendi järgi revisjonides, varasemad kaardid puuduvad. Oletades, et kirjapanekud kehtivad, on tegemist algselt *vere*-lõpulise külanimega, mille algusosa lähteks on kalanimetuse *koger*, tuletis isikunimest *Kogge* või mugand nimest *Gregorius*. Vrd Kooraste. – MK

Bfi: R, 226 (Bfi I, 35); EAA.1.2.932:38, 184, L 34, 169; EAA.1864.2.IV-9:263, L 252; Kallasmaa 2012b: 62

Kooraste <-sse>, koh *Koorastõ* <-lõ, -n> Kan – küla Põlva maakonnas Kanepi vallas, mõis, 1511 *Kors*, 1551 *Korss*, 1582 *Koresth*, 1588 *Koroscziel*, *Korest*, 1627 *Korast*, *Koraste* (küla). ⇒39B2 ♦ Kooraste on kesk-aegne mõis, mis sattus XVI saj keskel Erastverega samade omanike kätte ja mida XVII saj keskpaigast enam omaette mõisaks ei peetud. Uuesti kujundati Koorastele mõisastaatus XVIII saj lõpul, ilma et omanikud oleksid muutunud. 1869 ühendati Koorastega Jõksi, Kaagvere ja Karste mõis. 1875 jagas omanik selle valduse kaheks ja Koorastega jäi liidetuks vaid Kaagvere mõis. Algupärase Kooraste põlistalusid jagati rahvapärastel Mäekülaks ja Alakülaks. Kooraste oli 1920.–1930. a-tel asundus, 1970. a-tel oli ametlikult Mäeküla nime all, al 1977 uuesti Kooraste. Tänapäeval kuuluvad Kooraste küla alla mõisaasunduse talud, Mäeküla põlistalud ja endine popsiküla Tutuliin, samuti Moonaküla. Nime varasemates mainingutes võib näha alamsaksa väga tugevalt esisilpi rõhutavat hääldust. Poola revisjonides ilmus Kooraste kohta pikem nimekuju *Koroscziel* (*Choroscziel*), selle põhjus jääb ebaselgeks, vrd Kurista². Koorastet on eesti keeles rööpselt nimetatud Ungra mõisaks Ungern-Sternbergi perekonnanime järgi. Kooraste nimi pärineb mõisaelsest *ste*-lõpulisest külanimest. Selle päritolu on ebaselge, vrd Koorküla, Koorvere. Nimi pole unikaalne ka varasemal ajal, 1499 leidub Restu mõisas (San) küla *Coresztevalde* (1627 *Koresse kuella*, XX saj Korjusküla, ↑Risttee). Võimalik, et Kooraste nimes on *Gregoriuse* mõni varasem ning haruldasem nimemugandus (nt **Koora*), vrd harilik mugandus *Korjus*. Vrd Jõgehara. – ES

BHO: 254; LGU: I, 674, II, 113; PA I: 86, 251; Rev 1624/27 DL: 103, 163; Stryk 1877: 212–215

Koordi <'Koordi ~ -sse>, koh hrv *Koordi Pee* – küla Järva maakonnas Roosna-Alliku vallas (Koordi ms), 1483 *Herenkow*, *Wäyszell*, 1796 *Herjanga*, *Waso*, 1913 *Erjaango*, *Waoso*, 1922 *Koordi*. ⇒13C4 ♦ Enne 1920. a-id koosnes läänepoolsest Ärjangu ja idapoolsest Vaasu külast. Rahvasuus kasutati mõlemat nime ka pärast Koordi küla moodustamist 1921. a paiku. Küla sai nime Koordi mõisa järgi (nüüd Kirisaare külas), mille maal ta asus. Koordi mõisa nimi tekkis XVI saj keskpaigas mõisa saanud Bartolomeus von Goren (ka Gordti) nimest (1627 *Gohrenhoff*, 1732

eesti keeles *Kordi*). Saksa keeles jäi mõisa nimeks *Kirrisar*. Vrd Kirisaare. – FP

BAE: 424; KN; Mellin; RL 1922: V, 51; Ungern-Sternberg 1912a: 12, 78, 91, 96

Koorküla [*'koor_küla*] <'külla ~ -sse> Hel – küla Valga maakonnas Helme vallas, mõis, sks *Korküll*, 1226 *Kyriania*, 1487 *Kuerkull*, 1798 *Korküül*. ⇒37C3 ♦ 1920. a-test kuni 1977 Koorküla asundus, nimetatud mõisa järgi, mille kohta on andmeid a-st 1518 (*Corkulle*). Kuna esimeste nimemainingute täishäälikud on ebakindlad, siis jääb nime etümoloogia lahtiseks. M. J. Eisen on nime võrrelnud Kilingi saksakeelse nimega *Kurkund* ja pakkunud lähtevormiks kas *Kuraküla* või *Kureküla*. L. Kettunen on neid lähtekohti pidanud põhjendamatuks, ise midagi paremat vasteks pakkumata: *koor*, *koorima*, mille oma rahvajutus on ära toonud juba Eisen. Läheduses on Koorja järv, vrd 1624 on Koorküla (*Kurkel*) mõisa all talupoeg *Koyri Jerwe Juergen*, 1518 *Koreierwesche landt*. Võimalik, et nime lähtekohaks on olnud mõni *Gregoriuse* mugand. Mõis oli varem olemas *Blanckensee* nime all (esineb allikais al 1487). Koorküla lõunapoolseid talusid tuntakse Otike nime all (1638 *Ottick*), põhjas on Kannu. Koorkülaga on 1977 liidetud ↑Holdre (ka Pihle ehk Pihla) ja ↑Keisri küla. * *Rahva seletuse järele on Koorküla nimi ühelt mõisnikult päritud, keda ta kiskuva, rööviva iseloomu pärast Koorijaks, Koorjaks hüüatud. Selle nimega tahetud tähendada, et ta rahvast hirmsasti koorib. See Koorija uppunud hiljemini järve ära. Koorkülas kannab praegu üks järv Koorja järve ja üks niit Koorja niidu nime. Koorja järele hakatud mõisat ja valda Koorküla mõisaks ja vallaks hüüdma.* (1929) Vrd Jeti, Kooraste. – MK

Eisen 1929a: 161; EO: 36; LGU: I, 577, II, 285; Ligi 1961: 346; LUB: III, 87a; Rev 1624 PL: 87; Rev 1638 II: 126

Koorla [*'koorla*] <'Koorla ~ -sse>, rahvak ka *'Väiko-Koorla* ~ *'Väiku-Koorla* ~ *Ala-Koorla* <'Koorla ~ -he> Se – küla Võru maakonnas Misso vallas (Pan, Luhamaa nulk), ? 1652 [*Мал.*] *Горланово*, ? u 1790 *Харламова*, u 1866 *М. Горланова*, 1882 *Малое Горланово*, 1897 *Горланово*, 1904 *Väiko-Korla*, *Малое Горланово*, u 1920 *V. Gorlanova*, 1922 *Korla*, *Gorlanovo*, 1997 *Koorla*. ⇒45C3 ♦ Küla kuulu XIX saj Selesova (*Железово*) kogukonda ja Pankjavitse kogudusse. 1977–1997 oli Määsi küla osa. Idapoolne sõsarküla Suurõ-Koorla ehk Mäe-Koorla (vn *Горланово*) kuulub Petseri rajooni Laura valda. Kohanime eesti päritolu on raske leida (vrd *koor* 'kiriku osa; koorik'). Võimalik on ka tuletis nimest *Gregorius*: **Koor-* + *küla*. J. Truussmann seob kohanime vene sõnaga *горло* 'kõri, kurk'. Vene perekonnanimi *Gorlanov* (*Горланов*), mis pole eriti sage, tuleneb sõnast *горлан* 'kisakõri, kisaja'. Kuna *Gorl-*algulised kohanimed on Ingerimaal, Pihkvamaal ja Karjalas kaunis sagedad, võib kõne alla tulla muistne isikunimi. Valdais Tverimaal on samuti *Gorlanovo* (*Горланово*) küla. Vrd Kooraste, Koorvere. – AK

Academic; Eesti PK 20; Eesti TK 42; Hurt 1904: XXII; KNAB; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 47; Truussmann 1890: 55; Truussmann 1897b: 11; Vasilev 1882: 177; Vene TK 126

Koorvere [*'koorvere*] <'verre>, koh *'Kuurvere* <'verde> Võn – küla Põlva maakonnas Vastse-Kuuste vallas (Kiidjärve ms), 1449 *Korever*, 1498 *Koriver und Hattikas* (tal), 1511 *Korver*, 1582 *Korfier*, 1742 *Koriwerre*, 1758 *Korrofer*. ⇒40A1 ♦ 1498 kuulus

Kiuma, seejärel Ahja mõisale. Hiljem on olnud Kiidjärve mõisa valdus ja neid on 1758 mainitudki koos. L. Kettunen võrdleb nime sõnaga *koor*, J. Simm teiste *koor*-alguliste kohanimedega (Helme Koorküla, Kanepi Kooraste), lisades, et nii *ste*- kui ka *vere*-lõpulistele nimede algusosa on sageli isikunimi. – MJ

Bfl: I, 579; EO: 304; PA I: 90; Rootsmäe 2016: 439–440; Simm 1973: 47, lisa 54–55; Simm 1977: 113

Koosa <-le> Kod – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Kavastu ms), 1582 *Kosakul* ~ *Kosakula*, 1585 *Kozakila*, 1592 *Kosz*, 1601 *Koef*. ⇒26B4 ♦ Küla, oli ka vahepeal kuni 1977 kirjas asundina. Nime päritolu jätab V. Pall lahtiseks, oletades, et tegu võib olla isikunimega (nt on olemas perekonnanimi *Koosa-poeg*). Pole siiski välistatud, et tegu on siirdnimega: külast 11,5 km lõunakagus on Koosa järv, millest Peipsi poole voolab Koosa jõgi, moodustades koos Emajõe küllaltki silmatorkava maanina. Kui veel arvesse võtta kolmeverstakaardil 1855–1859 Koosa jõe suudmes oleva Liivanina kohta kasutatud nime *Koca*, siis tundub loogiline oletada Koosa nime lähtumist vene sõnast *koca* 'maasäär, maanina, piklik neem; (kitsas metsa-, liiva- vm) riba'. Veel Mellini atlas 1796 on asula *Kosa* ka Koosa järve kirdeotsas Lagina ja Kargaja jõe hargnemiskohas; on täiesti võimalik, et sellest lähtus millalgi tütarasula Kargaja jõe pidi ülesvoolu (1796 on olemas mõlemad asulad *Kosa* nimega). – PP

EAA.298.2.71, L 10; KNAB; Mellin; PA I: 113; PTK I: 83

Koosalaane [*koosa-laane*] <-laane> Kod – küla Tartu maakonnas Vara vallas. ⇒26B4 ♦ 1920.–1930. a-tel tekkinud küla (1930. a-te topokaardil Koosa-Laane), mis on nime saanud Koosa küla järgi. Kagupoolsed talud on Tulike nime all, see on varem olnud ka omaette küla. – PP

KNAB

Kooskora [*'kooskora*] <-korra ~ -sse> Võn – paik (küla) Põlva maakonnas Põlva vallas (Ahja ms), 1627 *Koskor* (tühi küla, veski), 1744 *Koskora Hans* (isikunimi), 1758 *Koskora Jaan* (isikunimi), 1925 *Kooskora* (veski). ⇒40B1 ♦ Külana nimekirjas 1970. Liideti 1977 Adistega, osalt Eostega. J. Simmu järgi on Kooskora talud, kuid kohta on mainitud ka veskina. Simm peab nime pärinevaks vene isikunimest *Коскораъ*. Etümoloogia näib tõenäoline, tegemist võib olla veskiomaniku või tema järglaste nimega. Kooskora on perekonnanimena sealkandis tuntud praegugi. On ka teine võimalus, et nimi on liitnimi *koosk* + *ora* 'oja'. Veski on tõesti Kooskora oja ääres, mida ka Jaaniojaks kutsutakse. Nime algusosa *koosk* jääks sel juhul ebaselegks, kuid on võrreldav Ida-Harjumaal külanimedega Härmakosu ja Kosu (sisseütlev Kosku). – MJ

Rev 1624/27 DL: 53; Rootsmäe 2016: 604–605; Simm 1972: 293; Simm 1973: 47, lisa 55; Tartumaa 1925: 477

Kootsi <-le> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Vastemõisa ms), 1586 *Kuczzi Merth* (talupoeg külas nimega *Randwer*), 1599 *Koczy Marth* (talupoeg külas nimega *Randwier*), 1681 *Kuttze Märth und Moritz*, 1704 *Kotzi Moritz, Kotzi Thomas* (talupojad Vastemõisa all). ⇒23A4 ♦ XVIII saj keskpaiku oli Kootsi hajatalu. 1858 oli olemas juba neli Kootsi (*Kotsi*) talu. Külana 1945. a nimekirjas. Tõenäoliselt on lähtunud isikunimest, vrd sks *Kotze, Kutze*. Eesti sõnadest oleks lähim *koots* : *kootsi* 'kootsel (taku-

rull)'. Kootsiga on 1977 liidetud Kaansoo asund ja Lepakose. Viimane esines külanimena 1945, taluna u 1900 (*Lenakose*). Veskitalu oli olemas hiljemalt XVII saj (1681 *Leppakos Jean af Mull med Steen*, 1697. a nälja ajal leiti surnuna *Leppakosse Matsj T. Ewa*), aga lisanimi võis esineda juba XVI saj (1584 *Lepikos Madey*, vabadik *Tammeveski /*Tamoweska*/ külas, ↑Vihhi). – MK

Bahlow: 293; Heintze-Cascorbi 1933: 305, 315;

EAA.308.6.211, L 1; EAA.567.3.99:40, L 42p;

EAA.1864.3.264/1:59–60, 96–97, L 59p–60, 96p–98;

EAN; EMS: III (14), 638; KNAB; Liiv 1938: 307; P XVI:

220; PA IV: 174, 196

Koovi <-le> Khk – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Karala ms), 1645 *Kowi Niggo* (taluna), 1798 *Kowi* (talu), u 1900 *Koovu* (küla). ⇒52B1 ♦ 1977–1997 oli Kipi osa. Koovi nime tähendussisu on ebasele, vrd *koov* : *koovi* (sm *kuovi*) 'koovitaja'. Arvatavasti on esinenud isikunimena, vrd 1582–1583 liivi *Kowe Samit*. – MK

EAN; EO: 269; KNAB; SK I: 122

Koovälja [*'koo_välja*] <-le>, koh ka '*Kuo_välja* Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas (Sõmeru ms), 1780 *Kowellie* (küla). ⇒5C4 ♦ 1726 on Sõmeru mõisa küla *Ny Dorff 'uusküla'* all märgitud talupoeg *Kohwelja Laur* ja Katku küla all *Kowelja Mart*. Sajandi lõpul oli lisanimi saanud juba külanimeks: Sõmeru mõis ostis Kohala mõisalt 1780 Koovälja küla (*Kowellie*). 1796 olid Mellinil *Uusküla (*Uusküllä*) ja Koovälja (*Kowälja*) eraldi külad, esimene paiknes Aluverest lõunas. Koovälja nimi pärineb loodusnimest, vrd *kubu* : *koo* + *väli* : *välja*. Kooväljaga on 1977 liidetud Lõuta küla (u 1900 *Leyma*). * *Koovälja väljadel on kevaditi palju koovitajaid olnud. Sellest saanudki küla omale nime. (1968)* – MK

BHO: 253; KN: 1968; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi:

122

Kopa <-le> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1726 *Koppa Matz* (talupoeg Kõrgessaare mõisa all), 1798 *Koppa* (talu). ⇒47C2 ♦ Kopa talust XX saj alguseks väljakasvanud väikeküla oli ilmselt 1930. a-tekst liidetud Villamaaga, ent taastati 1997 omaette külana. V. Pall toob Kursi Kopa talu puhul oletamisi võrdluseks nime *Jakob* koos varian-diga *Koop*. P. Ariste on lähtekohaks esitanud *kopp* : *kopa* 'koor, kest, väike anum' ja Lönnrotilt sm *koppa* : *kopan* 'õonesasi, midagi õonsat, otsmik, katel, pott, peale vihma kõvaks muutunud maapind'. XVIII saj oli Läänemaal Koopa (*Kopa*) küla (1782 *Kopa*, ↑Kunsu), mis samuti sai alguse samanimelisest talust. – MK

Ariste 1938b: 34; EAA.1864.2.IV-8:27, L 26p; KNAB;

Mellin; PTK I: 83; Rev 1725/26 Lå: 202

Kopli¹ [*'kopli*] <'Kopli ~ -sse> Jür – küla Harju maakonnas Rae vallas (Lagedi ms). ⇒2C3 ♦ Kopli küla moodustati 1977 Lagedi asunduse põhiosast, mis jäi Lagedi aleviku piirest välja. Küla asub alevikust põhjas. Kuni a-ni 1977 viitas sama nimi Lagedi raudteejaamast lõunas olevale asulale (põhikaardil praegu Kopliküla). Nime ümbertõstmise põhjus on teadmata. – PP

KNAB

Kopli² [*'kopli*] <'Kopli ~ -sse> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lügänu vallas (Püssi ms), 1913 *Kopliküllä* (küla). ⇒6C3 ♦ Alal olid Püssi mõisa moonamajad ja

paar popsikohta. Kopli nime olevat küla saanud asukohta järgi Lüganuse küla hobusekoplite juures. – MK
EVK; KNAB

Kopli³ [ˈkɔpli] <ˈKopli ~ -sse> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Karja krkms), 1782 *Koppli Niet*, 1855–1859 *Копли* (küla), u 1900 *Копли* (küla), 1923 *Kopli* (talurühm). ⇒50C2 ♦ 1977–1997 oli Karja küla osa. Nime aluseks on *koppel*: *kopli* 'taraga piiratud heina- või karjamaatükk'. – MK

EAA.298.2.71, L 6; EAA.2072.3.308; EAN; KNAB; Rehepapp; ÜAN

Kopli⁴ [ˈkɔpli] <ˈKopli ~ -sse> – Tallinna asum Põhja-Tallinnas, 1515 *Teghel Coppel*, 1689 *Tegel Koplet*, 1732 *teiliskoppel*; sks *Ziegelskoppel*. ⇒1B1 ♦ Tallinna ajalooline asum samanimelisel poolsaarel. Keskajal suurim Tallinna kinnistu, nime saanud Kopli mõisa järgi, kus peeti linna kariloomi. 1365 on mainitud telliselöövi, 1372 on teateid koplivahtide (*koppelman*) kohta, 1415 on mainitud Kopli kaluriküla. Telliselöövi järgi nimetati piirkonda ka Telliskopliks. Koplit on jaotatud neljaks allasumiks: Bekkeri ja Vene-Balti (kunagiste laevatehaste järgi), Neeme (aedlinn, 1930 rajatud tänava järgi) ning Telliskopli (kunagise mõisa lähem ümbrus). – PP

EAA.1.2.C-III-2; Johansen 1973: 228, 329, 503; Kivi 1972: 46; Tallinn 2004: I, 230–236; Thor-Helle 1732: 309

Koplimetsa [ˈkɔpliˌmetsa] <ˈmetsa>, koh *Kopli_metsa* Jõe – paik (küla) Harju maakonnas Rae vallas (Vao ms), 1893 *Koplimetsa* (talv). ⇒2C3 ♦ XIX saj II poolel tekkinud küla, liideti 1977 Venekülaga. Nimi pärineb samanimeliselt talult. Kuna küla asub metsa ääres, siis on talu saanud nime paiknemise järgi. – MJ
BHO: 253; EAA.2840.1.16602; EE: IV, 1063; KN

Koplitaguse [ˈkɔpliˌtaguse] <-le>, koh *Kopli_taga* <ˈKopli_taha> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas (Porkuni ms). ⇒14C1 ♦ Küla tekkis XIX saj II poolel nagu Koidukülagi, kui Assamalla küla talud krunti mõõdeti. Osa külaelanikke pidi siirduma küla ääremaaadele. Assamalla ja külast välja viidud talude vahel oli väga madal võsane maa, mida kasutati koplitena. Sellest ka nimi Koplitaga, hilisem Koplitaguse, mis esines ametlikult valla kirjades 1925. a paiku, rahvasuus juba varem. 1977–1998 oli ametlikult Assamalla osa. – MJ

KN; KNAB

Koppelmaa [ˈkɔppl̩ˌˈmaa] <-le>, kirjak varem *Koppelmanni* Kei – küla Harju maakonnas Saue vallas, mõis, sks *Koppelmann*, XVII saj II poolel *Koppelma* (mõis). ⇒11C1 ♦ Balti kohaleksikon (BHO) samastab külanimega 1548 Klooga mõisa all olnud talupoja (*Nan Koppelman*) lisanime. Nimi tuleb Keila khk-s juba varem esile (1509 *Coppelman*). Selle aluseks on ametinimetuse *Koppelmann* 'karjamaade ülevaataja'. XVI saj oli Keilas kaks Koppelmanni talu, üks rannas (XVII saj II poolel *Copelman*) ja teine talu või mõisake (P. Johansenil *Landstelle*), mis pani aluse Koppelmaa külale, Jõgisoo lähedal. 1688 mainitud mõisana, ka XVIII saj II poole kaardil mõis. Saksapärase Koppelmanni nime eestistuse Koppelmaa pakkus Saue vallavalitsuse välja 1939. a, ent 1945. a nimestikus on veel vana nimekuju, alles hiljem on nimeks saanud Koppelmaa asundus (1970) ja seejärel 1977 Koppelmaa küla. 1977 liideti Koppelmaaga ↑Voore asundus. Koppelmaa lääneosas Jõgisoo pool asunud Vankumäe talu on P. Johansen seostanud 1241. a

Taani hindamisraamatus mainitud kohaga *Vldalep* (veel 1636 *Huldelep*). – MK

BHO: 253; EAA.1.2.C-II-4; ERA.14.2.713 (Saue vallavalitsuse kiri 23. XII 1938 nr 1143); Johansen 1926: 31, 49, 60; Johansen 1973: 254; Joh LCD: 630

Korba <-le> Ann – küla Järva maakonnas Paide vallas (Viisu ms), 1626 *Currema*, 1627 *Korb*, 1686 *Kurpa oder Kurema* (veski), 1726 *Korps* (küla Viisu mõisa all), 1796 *Korba* (küla). ⇒13C4 ♦ XVII saj loeti Korba Peetri khk-s olevaks. Küla on kuulunud Silmsi mõisa alla, hiljem oli seal Viisu mõisa kõrvalmõis. Nimi on problemaatiline, võimalik, et tegu on siirikuga (vrd Einmanni mõisa saksakeelset nime *Korps*), nime tänapäevakujuga sobiks nt *korp*: *korba* 'kärn, puukoore väline surnud osa', kuid see võib olla ka rahvaetümoloogia. Einmanni varasem nimi *Korps* seostub pigem sõnaga *körb*: *körve* 'suur mets'. 1977 liideti Korbaga ↑Tänjala küla. Vrd Kursi⁴. – MK

BHO: 255; Rev 1725/26 Jä: 116; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del 1, K:22; Ungern-Sternberg 1912b: 465

Korela <-sse>, rahvak ka *Suurõ-Korela* <-he>, kirjak ka *Suure-Korela* ~ *Suur-Korela* <-sse> Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Lob, Tsätski nulk), 1563 *Савино у Горелаго мосту* (küla), 1585 *Савино*, 1780 *Савина*, 1885 *Korela*, 1897 *Korila*, 1903 *Koreli*, *Горела*, 1904 *Suurõ-Korela*, *Большое Савино*, 1922 *Savina-Suur*, 1937 *Sr-Savina*. ⇒46A1 ♦ XIX saj kuulus küla Korodissa (*Городище*) kogukonda ja Värskas kogudusse. Kohanime seletab ehk läheduses asunud Korela veski nimi 1652 *Горьлая мельница* 'põlenud veski'. Eesti päritolu on raske leida (vrd *korel* 'putukas' või *kore* 'konarlik, krobeline, kare; jämeda koega; kohev, mittetihe; hõre'). Kõne alla võib tulla isikunimi *Kori* (< *Gregorius*) + *-la* (K. Pajusalu) või vn Gavriili (*Гаврилъ*) mugand *Karil* ~ *Karila* (V. Aabrams). A. Steingolde viitab Laadoga-äärsele vanale Korela (*Корела*) kindlusele, mille nimi seostub arvatavasti karjalastega (*корела*, *karjalaižet*). Vene nime *Савино* seletuseks pakkus J. Truusmann läti ja leedu sõna *sauja* 'peopesa, käelaba, peotäis'. Eesti algupärana on mõeldav tuletis sõnast *savi*. Vene perekonnanimi Savin (*Савин*) tuleneb isikunimedest *Савва*, *Сава* või *Савватий*, *Савватей* või *Савелий*. Savino (*Савино*) on kohanimena Pihkvamaal ja mujal Venemaal väga levinud. Küla põhjaosa on Väiko-Korela ehk Luuski küla (vn *Малое Савино*). Vrd Koreli oja, Korijärve. – AK

Aabrams 2013: 242; Academic; Eesti TK 50; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 167, 238; Hurt 1904: XVI; RL 1922; SeK: 48; Selart 2016: 105; Setomaa 2009: 208–209; Simm 1970b: 135–136; Truusmann 1890: 55; Truusmann 1897a: 46; Truusmann 1897b: 66; Vasilev 1882: 281; Värskas KR 1780–1794

Koreli oja, koh *Kor'eli* ~ *Korõli* Plv, Rõu – oja Võru maakonnas Võru linnas. ⇒44C1 ♦ Selle nimega ilmub oja kirjalikesse allikatesse XX saj II poolel. Varasem nimi on olnud Võro oja ehk jõgi (1538 *Forro*, *Farro*, 1785 *Klein Werro Fluss*, 1841 *Wörro Jõggi*, 1850 *Wirro-jõggi*), mis on andnud nime ka ↑Võru mõisale ja hiljem linnale. XIX saj kaartidel nimetatakse Võro nimega idast soo pealt tulevat haru, praegust ametlikku peaharu on nimetatud *Kiviojaks (*Kiwwi-oja*) Kirepi veski järgi. XX saj suulises pärimuses Kasaritsas oli viimane Kirepi oja, soo pealt tulevat haru aga

nimetati Koreli kraaviks. Kuigi see soo on kandnud Võro soo nime (1688 *Werreso*, 1850 *Werro soo*), võib noor Koreli nimi olla motiveeritud soo põlemisest, vrd vn *горельи* 'põlenud', ent ka 'haudunud, läpastunud'. Algne nimeobjekt võinuks olla nt *Горельи мох* 'põlenud samblasoo'. Vrd Korela, Võru. – ES

EAA.308.2.224, L 1; EAA.291.1.131, L 1; EAA.2072.3.57a, L 1; EAA.2072.3.57b, L 1; LGU: I, 471, 472

Korgõmõisa [*'korgõ_ 'mõisa*] <- 'mõisa ~ -sse>, koh <-he> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1855–1859 *Ф. Корыга*, 1875, 1909 *Hohenheim*, u 1920 *Kõrgemõisa*, 1949 *Коргемиуса*. ⇒45C1 ♦ Orava mõisa ainus ametlik karjamõis jagati 1920. a-tel asundustaludeks. Kuni 1977 Kõrgemõisa, seejärel liideti Vivvaga ja taastati 1998 Korgõmõisa nime all. Kolmeverstalise kaardi nime põhjal võib oletada, et eestikeelne nimi oli algne ja saksakeelne *Hohenheim* 'kõrge kodu' moodustati selle põhjal. Nimi tähendab kõrgel paiknevat mõisat, selles tähenduses tavalisem kohanimi Võrumaal on hoopis Mäemõisa. – ES

BAL: 674; EAA.298.2.71, L 15; EAA.3724.4.1905, L 1; Eesti TK 42; NL TK 25

Korgõssaarõ [*'korgõs_ saarõ*] <- 'saarde ~ -sse>, koh <- 'saardõ>, kirjak varem *Kõrgessaare* Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), u 1866 *Kopzescape*, 1909 *Korgessaare*, u 1920 *Kõrgessaare*. ⇒45B4 ♦ Küla on tekkinud XIX saj. Ilmselt on varasemad perekohad kandnud dokumentides Kurõ (*Kurre*) lisanime Kurõ küla järgi, millest Korgõssaarõ on välja kasvanud. 1909 oli külas kaks vana krunditalu. Korgõssaare oli 1977–1997 Rammuka küla osa. Nimi tuleb loodusnimest Korgõsaar, mis tähendab kõrget metsasaart, vahel ka soosaart või põldu metsas, mida kutsutakse Korgõsaareks. Vrd Kõrgessaare². – ES

BAL: 672; Eesti TK 42; Saar 2008: 73; Vene TK 126

Korijärve [*'kori_ järve*] <-le> Krl – küla Valga maakonnas Tõlliste vallas (Sangaste ms), 1582 *Korrigerwe*, 1601 *Korieff*, 1627 *Kurritz kuella sonsten Kurrijerw*, 1638 *Korri Jerw*, 1718 *Korjerwe külla*. ⇒43C1 ♦ Põlise küla nimi on saadud järvenimest Korijärv (1627 *Korri*). Tänapäeval tuntakse järve kohapeal Koosa järve nime all Koosa talurühma (küla) järgi. Kui Korijärve nimele on üldse võimalik seletust pakkuda, võiks see olla saadud muinasaegsest **Kuri*-algulisest isikunimest, mitte aga keskajal levinud ristinime *Gregorius* mugandist **Kori*, mille jaoks järve- ja külanimi näivad olevat liiga vanad. Kohalikud nimetavad Korijärve põliseid talurühmi küladeks: Jakutsi (1839 *Jakutzi*), Koosa (1585 *Kiersten Kiest*, 1601 *Kersten Koss*, 1638 *Koesz*), Kuritsõ (1627 *Kuritz Jack*), Matu (1839 *Matto*) ja Tsili (1627 *Silgi Juergen*, 1638 *Zilli Jürgen*). Tähelepanu väärib Kuritsõ, mis on põline veskikoht järve väljavoolumul. Ka Tagula külas on Kuritse talurühm (küla) ja selle juures samuti järv (1627 nimega *Tagola*). Võimalik, et siin on lisanimeks saanud vene laensõna *kuurits* (*курица*) 'noodataoline kalapüügi-riist'. Samas võib see olla ka Korijärve nime algusosast *tse*-liitega tuletatud lisanimi, mis tähistas elanikke. Vrd Koorküla, Kurevere⁵, Kurõ. – ES

EAA.1297.2.1:17, L 14 p; PA I: 69, 169; Rev 1601: 35; Rev 1624/27 DL: 154, 155; Rev 1638 I: 34; Rücker

Koriste <-le> Hel – paik (küla) Valga maakonnas Helme vallas (Taagepera ms), 1839 *Korrist* (tal). ⇒37C2 ♦ Moodustab kirdepoolse osa Karjatnurme külast. U 1900 oli kohal märgitud küla *Kapome*, Koriste kujul

1932. Nimi on saadud talunime järgi, talunimi pärineb isikunimest, vrd *Gori* ~ *Gorius* < *Gregorius*. – MK

Korju <-sse> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Paadrema ms), 1913 *Korju*. ⇒20B4 ♦ Oli 1977–1997 Paadrema osa. Korju nimi on tekkinud tõenäoliselt talunime vahendusel isikunimest, nt 1782 on Paadrema mõisa all mainitud talupoeg *Korjo Ado*. Vrd mehenimesid *Kori*, *Korjus* < *Gregorius*, *Georgius*. Korju talusid on mitmel pool. Korju põhjaosas oli 1930. a-tel Paadrema asundusest moodustatud Pansi küla, nimetatud talu järgi (1844 *Pensi*). – MK

EAA.1864.2.IV-9:309, L 294; EAN; KNAB; Mägiste 1929: 32; Rajandi 1966: 68–69; Schmidt 1844; SK I: 124; ÜAN

Korjuse <-le> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Palmse ms), 1726 *Korjusse Jak*, *Korriusse Jürri* (vabadikud Palmse mõisa all), u 1900 *Kopbesse* (küla). ⇒4C2 ♦ Nime lähtekohaks on eesnimi *Korjus* < *Gregorius*, mis lisanimena on saanud talunimeks ja siis külanimeks. Vrd Korju. – MK

KNAB; Rev 1725/26 Vi: 65; Tarvel 1983: 98

Korkuna [*'korkuna*] <-sse> Har – küla Valga maakonnas Taheva vallas (Taheva ms), 1688 *Jorkum*, *Korckum*, 1744 *Auf Korkum land Korgon Lauer*, 1805 *Korkonu Jürri*, *Korkonu Jahn*, 1826 *Korkonna* (tal), 1839 *Kurkund* (tal), 1952 *Коркунa*. ⇒43B3 ♦ Allikatesse ilmub Korkuna XVII saj lõpul taluna, külanimesel ta XX saj (1922 on kirjas alevikuna). Korkuna talurühm paikneb looduslikult märkimisväärsel kohal suure mäe küljel. Ümbruskonna maa on küllaltki soine. Nime tähendus ei ole päris selge, aga see võib olla lühenenud lõunaeesti sõnadest *korgõ* 'kõrge' ja *kund* 'kehv vilets maa', samuti 'kõrgendik, künkake'. Seletus eeldab nime varast kokkutõmbumist ja seda, et sõnu *kond* ja *kund* on Hargla kandis teatud eri tähendustes (tavaliselt tähendab *kond* jõeäärset heinamaad). Üle Võrumaa on sõnal *kond* või *kund* siiski teada kolm eri tähendust: kehv maa; laas, mets ja jõeäärne heinamaa. – MF

Dunsdorfs 1974: 259; EAA.308.2.167, L 1;

EAA.567.2.590:5, L 4p; EAA.1295.1.754:143, L 140; EMS: III (13), 540; FASTER 2005: 93–96; NL TK 25; Rücker

Kornitsa <-sse>, koh *Kornidsa* <-he> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), u 1900 *Корница*, 1909 *Kurmitsa*. ⇒45B2 ♦ Kornitsa oli 1977–1997 Kapera küla osa. Talurühma ja küla tekkimise aeg pole teada, kuid seda pole nimeliselt mainitud veel 1850. a hingeloendis. Kornitsa nimi on vana talupoja lisanimi, mis on varem pikalt kasutuses olnud Pindis (Rõu). Pindi mõisa lähedal on 1684. a talu pidanud kolm poolemeest lisanimega *Kornis*. Lisanimele aluse panijaks Pindis oli 1627. a mainitud talupoeg *Kornisska*. Kornitsa nimi pärinebki tõenäoliselt vene eesnime *Корнилий* (ladina *Cornelius*) meelitusvormist *Korniška*. Sõnal *korniška* on vene keeles ka muud tähendusi, mis on arenenud algsõna *корень* 'juur' tähendusest. – ES

BAL: 674; EAA.308.2.178; Rajandi 1966: 42; Rev 1624/27 DL: 84; Unbegaun 1995: 42; Vene TK 42

Korski¹ [*'korski*] <-sse>, rahvak ka *Suurõ-Korski* ~ 'Mäe-Korski <-he> Se – küla Petseri rajoonis Petseri vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), vn *Горушка*, 1585 *Горушка* (puustus), 1686 *Горушка*, u 1866 *Б. Горушка*, 1882 *Горушка Большая*, 1904 *Koruski*, *Korski*, *Горушка*, 1922 *Korska-Suur*, 1928 *Kooruski*.

⇒45C2 ♦ XVIII saj kuulus küla Taeluva kogudusse ning XIX saj Ulanuva (Уланово) kogukonda. J. Simmu järgi tuleneb Korski nimi vn sõnast *горышка* 'mäeke'. J. Truusmann arvas nime tulenevat läti-leedu keelest tähenduses 'palu, mets'. Goruška (Горушка) on Petserimaal ja mujalgi Pihkvamaal väga levinud kohanimi, sellenimeline küla on Laura ja kaks Uue-Irboska vallas, endine Karuska puustus Petseri valla edelaosas. Korski nimepaariline Väiko-Korski ehk Ala-Korski (vn *Малая Горышка*) asus külast kirdes. Vrd Korski², Korski³. – AK

Academic; Eesti TK 42; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1904: XIX; Ivanov 1841: 227; RL 1922; SeK: 50; Setumaa 1928: kaart; Simm 1971c: 170; Truusmann 1897b: 12; Vasilev 1882: 71; Vene TK 126

Korski² ['korski] <-sse>, koh <-he>, kirjak varem ka *Kooruski* Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), 1652 *Горышка*, u 1866 *Горышки*, 1885 *Korsti*, 1904 *Koruski*, *Korski*, *Горышка*, u 1920 *Kooruski*, 1945 *Gorski*. ⇒45C1 ♦ XVIII saj kuulus küla Taeluva kogudusse, XIX saj Obinitza kogukonda. 1977–1997 oli küla jagatud Seretsova ja Küllatova vahel. Korskiga on 1977 osaliselt liidetud ↑Koskuva küla. Vrd Korski¹. – AK

Academic; Eesti TK 42; Hurt 1904: XVIII; KNAB; SeK: 49–50; Simm 1971c: 170; Taeluva KR 1788; Truusmann 1890: 55; Truusmann 1897a: 44; Truusmann 1897b: 12; Uuet 2002; Vene TK 126

Korski³ ['korski] <-sse>, koh ka *Koruski* <-he> Se – paik (küla) Petseri rajoonis Petseri vallas (Pet, Saurova nulk), vn *Горышки*, 1866–1867 *Горышка*, 1903 *Koruski*, 1904 *Korski*, *Koruski*, *Горышка*, u 1920 *Goruška*, u 1970 *Горышки*. ⇒46B1 ♦ XIX saj keskpaiga kaardil on külanä, 1872 oli puustus, 1903 oli seto külade nimestikus. XIX saj kuulus Ivana-Paloda (Иваново Болото) kogukonda ja allus Petseri kirikule. Tänapäeval on püsielaniketa. Vrd Korski¹. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 18; Eesti TK 42; Hurt 1903: 239; Hurt 1904: XX; NL TK 100; Pskov 1885: 525; SeK: 50; Simm 1970b: 136; Simm 1971c: 170

Koruste <-sse>, koh ka <-de> Rõn – küla Tartu maakonnas Rõngu vallas (Suure-Rõngu ms), 1582 *Korzysc*, 1601, 1839 *Korrost*, 1923 *Koroste*. ⇒38B1 ♦ *ste*-liitiga kohanimi kujutab endast oletatava sugunime **Korunen* (vrd XVII saj sm *Koroinen*) mitmuse omastavat. Inimesenimi võib lähtuda sõnast **korune* 'küürakas', vrd *korus* 'küürus' (Jäm, Ans, Khk). Vähem tõenäoline on oletada maastiku iseloomust lähtuvat kohanime (vrd sm *Koroinen*, *Koroiskylä* jt, mis tule-tatakse sõnast *koru* 'auk; pragu, org'). Praeguse küla piiridesse jäävad Juula (sks *Julenhof*), Kallaste (sks *Kallast*) ja Salu (sks *Sallo*) karjamõis, nende kohta on andmeid al 1839. Enne 1918 jagati nad Koruste küla kandikohtadeks. * *Kunagi sõja-aal olnu sääl pallu korjusit. Nakatu siis kutsma, et korjuste küla.* (1973) – EE

BHO: 257; EM: 96; EMS: III, 727; KN: 1973; Nimikirja 1985: 423; PA I: 63; Rev 1601: 62; Rücker; SPK: 177–178; Stoebeke 1964: 166; Tartumaa 1925: 413; ÜAN

Korva niit ['korva niit] Krt, San – soo Valga maakonnas, 1796 *Korwa Soo*, 1852 *Korwa niit*. ⇒43B1 ♦ Korva niite on Eestis kaks. Üks on Karula ja Sangaste khk piiril, teine Hargla khk-s Villikel, kus on ka Korva talud. Korva nimega on Lõuna-Eestis kutsutud veel küla ja mõisat Lätimaal (läti *Karva*). Mõis on nime saanud XVI saj Jürgen Korwe järgi (baltisaksa

suguvõsa von Korff). Korva talusid on tänapäeval Läänemaal Turvalepa külas (LNg) ja Järvamaal Järva-Madise külas (JMd). Nende nimede päritolu pole lähemalt uuritud. Hargla Korva talude ja niidu puhul võib arvata, et nimi näitab elaniku päritolu Läti Korva mõisast. Sangaste suure pindalaga Korva niidu (Korva soo) nime aluseks võiks olla pigem maastikusõna. Niitu läbib Väike Emajõgi, mida seal on kutsutud ka Korva jõeks. Soome kohanimedes ei tähista *korva* konkreetset paika, vaid mingi objekti lähedust, nt *Lähteenkorva* (koht, mis on allika lähedal) või *Sillankorva* (talu silla kõrval). Korva niidu puhul on võimalik, et sõnaga *korva* sai kõnelda Väikese Emajõe lõigust, kus see voolas luhamaastikus mitme haruna, mitu haru kõrvuti. Korva kohanimi peaks sel juhul olema küllalt vana ja kasutajate jaoks hämardunud, nii et sellega pole enam seostatud muutuse *o > õ* läbi teinud sõnu *kõrv* ja *kõrval*. – MF, ES

BHO II: 297; EAA.1381.1.27, L 1; Mellin; SPK: 180–181

Kose¹ <-le> Kos – alevik Harju maakonnas Kose vallas, kirikumõis, sks *Kosch*, 1241 *Cosius* (küla), 1346 *Koschal* (mõis, veski), 1379 *Coskel*, 1639 *Koschke*, 1726 *Kosch* (küla), 1796 *Kosch* (kirik, kirikumõis), *Kosse* (küla, veski, kõrts). ⇒12C2 ♦ Muistne asula-koht. XIII saj I veerandi lõpu paiku rajati Kosele kirik. 1346 on teateid vesiveskist. Al 1642 kuulus Kose küla Ravila mõisale. XIX saj lõpus hakkas kujunema Kose alevik. Tõenäoliselt tuleneb nimi sõnast *kosk* : *kose*, toetuseks asjaolu, et asulast voolab läbi kärestikulise sängiga Piritajõe. L. Kettunen on võimalikuks lähtealuseks pidanud ka isikunime *Kosk(i)*. Saksakeelne nimekuju *Kosch* on arvatavasti tulene-nud vormist *Kosk*, tähejärjendit *sch* hääldati alam-saksa keeles *sk*-na. Kose aleviku lõunaots Tallinna–Tartu maantee ääres on tuntud Kose-Risti nime all. Vrd Kose³. – TL

Ariste 1969: 1–2; Bfl: I, 48; BHO: 258; ENE-EE: V, 75; EO: 256; Joh LCD: 449–450; Johansen 1932: 22; Rev 1725/26 Ha: 317

Kose² <-le>, koh *Kosõ* <päälle ~ -lõ>, rahvak varem *Kosõ* 'päälnne Rõu – alevik Võru maakonnas Võru vallas (Vana-Kasaritsa ms), 1775 *Kossa oja*. ⇒44C1 ♦ Koseojana on traditsiooniliselt tuntud Koreli oja keskjooksu Verijärvest ülevälpool (1775. a kaart on Rootsi-aegse kaardi koopia). XIX saj tekkisid sinna Koseoja ja Koseoru talud, Võru–Kasaritsa sellal vähem kasutatud otseteele jäi orukoht nimega Kosõ-päälnne. Hiljem on Kose asustusnimi enda alla võtnud Otkamäe küla, Kirepi veski ümbruse, Valgjärve ja Pappjärve kalda, kus paikneb tänane Kose alevik (kuni 1977. a-ni küla). Kose nime all tuntakse ka Võru linna servaala Taara kasarmute ja aleviku vahel. Kose nimi tuleneb oja omadustest sellel lõigul, kuid pole teada, kas see sõna tähendas koske-kärestikku tänapäeva mõistes. Rõuge ürgorg Kiidil kannab samuti nime Kosõorg ja ka seal iseloomustab seda kohta eelkõige oru suur sügavus, mitte vooluvee kärestikulisus. Siiski on kiire vool ja vee kohin neile kohtadele iseloomulik kevadise suurvee ajal. Vrd Wiedemanni sõnaraamatu *kosk* 'jõkke kividest laotud tamm'. Võib-olla peetigi Lõuna-Eesti Kose kohanimede juures silmas hõlpsat paisutatavust. Kossõorg Viitinas võib olla sama algupära, kuid võib olla ka saadud saksakeelsest mõisanimest *Kosse*. Vrd Viitina. – ES

EAA.2072.3.56a; Vene TK 42; KN; Wd

Kose³ <-le> Kos – kihelkond ajaloolisel Harjumaal, sks *Kosch*, 1499 *Kirchspiel zu Kosskull* (kihelkond), 1726 *Kosch* (kihelkond). ♦ Vanimaid kiriklikke kihelkondi ajaloolisel Harjumaal. Kose kihelkonnal on selged looduslikud piirid, mis ei ole viimase tuhande aasta jooksul eriti muutunud. Kihelkond on loogilise tervikuna kujunenud välja muinasajal, oletatavalt IX–XI saj paiku. Endise muinaskihelkonna nime ei ole teada, kirikukihelkond asutati enne 1240. a (kirik rajati Kosele 1220. a paiku). Kose khk hõlmas Kose ja Kõue valla (viimane ühines 2013 Kose vallaga) ning osa Anija ja Raasiku vallast. Vrd Kose¹. – TL

Bfl: I, 587; BHO: 258; ENE-EE: XII, 244; Rev 1725/26 Ha: 302

Kose⁴ <-le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Jõhvi vallas (Jõhvi ms), 1533 *Kotz* (küla), 1796 *Kosse* (küla). ⇒7B3 ♦ Küla on kuulunud Edise ja hiljem Jõhvi mõisa alla, XX saj algul oli karjamõis. 1920. a-test asundus, 1970. a-tekst küla. Esimese kirjaneku järgi on küla-nimi päritolult sama Kotsu ja Kotsma nimedega, hilisem Kose võib olla rahvaetümoloogia, igatahes Jõhvi mõisa Puru küla all oli 1688 *Kosso Hans* ja 1726 *Kosse Thomas*, *Kosse Thoma Jürri*. Teise silbi täishäälik näib olevat muutunud e-ks XVIII saj. Kosega liideti 1977 Kose ehk Metsamajandi asund, mis paiknes külast kagus. Vrd Kotsma, Karuse, Valtu. – MK

Bfl: I, 1038; BHO: 259; Mellin; Rev 1725/26 Vi:

185–186; RGADA.274.1,1614/1:32, 13p

Kose⁵ <-le> Plt – küla Jõgeva maakonnas Pajusi vallas (Kurista ms), 1583 *Koskula* (küla), 1601 *Koskula*, 1797 *Kosse* (küla). ⇒24C2 ♦ 1977–1997 oli Vägari osa. Kose ei asu mingi suurema oja või jõe ääres, tõenäoliselt on elanikud nime mujalt kaasa toonud või on nimi muud algupära. Vrd ka *kosk*: *kose* 'paks puukoor, koorik, taru'. Kose põhjaosa, osalt Kõpu piires, on Udüküla (1797 *Uddo* küla ja karjamõis), mis liideti 1977. Vrd Kose¹. – MK

EAN; EMS: III (14), 730–740; KNAB; Mellin; PA IV: 22; Rev 1601: 92

Kose⁶ <-le> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Uue-Vändra ms), 1795 *Kosse Michel* (talupoeg Vändra mõisa all), 1923 *Kose* (küla). ⇒22C3 ♦ 1977–1998 oli Mustaru osa. Kose küla on nime saanud talu- või lisanime järgi (*kosk*: *kose* 'veelanguse koht; madalik'). Küla asub Kärü jõe, Pärnu jõe lisa-jõe ääres. – MK

EAA.1865.3.294/4:44, L 43p; EAN; EMS: III (14), 740; KNAB; ÜAN

Kose⁷ <-le>, kirjak ka *Pirita-Kose Jõe* – Tallinna asum Pirita linnaosas. ⇒1C1 ♦ Asum on kujunenud Väo mõisa maadele peamiselt XIX saj viimasel veerandil, varem olid seal olemas Kose suvemõis (sks *Kosch*, 1790) ja Karlshofi suvemõis (1784–1785). Kuni Tallinnaga liitmiseni 1945 nimetati seda Kose külaks. Nime võiks seostada Pirita jõe kärestikulise voolusängiga. Täpsemalt jaguneb Kose mitmeks omanäoliseks piirkonnaks: Vana-Kose ja Varsaallika läänes ning Lükati idas, nendevaheline nõlvaala on Kose-Kallaste. Väo mõisale kuulunud Varsaallika vabatalu (1653 *Warsihallik*, 1689 *Warthallick*) ning Lükati veskitalu ja küla (1431 *Jonas van Luckede*, 1689 *Lycket*) on Kose kandi vanim asustusala. Pirita jõgi teeb Lükati kohal aasa, kus võidi viia paate kärestikest mööda otseteed maad mööda. Sellise üleveokoha (tavaliselt ühest jõgikonnast teise) nimetus on

olnud *lohisti* või *lükati*, viimasest tuleneb ka Lükati nimi. Vrd Lükati. – MJ, PP

EAA.1.2.C-III-2; ENE-EE: V, 74–75, X, 232, XII, 651–652; Johansen 1929: 66; KNAB; Meri 1976: 12; Nerman 1998: 87; Nerman 2008b: 32, 38, 53

Kose-Uuemõisa [*kose-uuē.ˈmõisa*] <-ˈmõisa ~ -sse> Kos – alevik Harju maakonnas Kose vallas, mõis, sks *Neuenhof-Kosch*, 1340 *Nova curia* (mõis), 1413 *Hof zu dem Nyenhofe* (mõis), 1704 *Gut Nienhoft im Kos-sichen* (mõis), 1796 *Neuenhof*, *Ue M.* (mõis). ⇒12C1 ♦ Mõisast on teateid a-st 1340. Mõisasüdamesse tekkis 1920. a-tel Uuemõisa asundus, millest pärast Teist maailmasõda kujunes alevik koos eristava täiendiga *Kose-*. Nimi tuleneb sõnadest *uus*: *uuē* + *mõis*: *mõisa*. P. Johansen kirjutab, et arvatavasti asus läheduses muistne *Tapawolkæ* küla (1241, nimi säilinud põllunimes *Tabaaru* ja Tabase talu nimes; hiljem samas *Hiiepere küla), kuhu esmalt võidi mõis rajada ja mis uue mõisa (*Nova curia*) ehitamise järel hävis. Vrd Liiva¹. – TL

Bfl: I, 112; BHO: 381–382; Joh LCD: 615–617; KN; KNAB; Mellin

Koseveski [*kose.ˈvesˈki*] <-le>, koh *Kõse Kod*, MMg – küla Jõgeva maakonnas Saare vallas (Saare ms), 1601 *Kas-sewer* (veskikoht), 1638 *Kassaweschky*, *Kassawischky*, 1722 *Kosse Adresse Jaac*, 1744 *Kössest*, 1796 *Kösse* (küla, veski). ⇒26A2 ♦ Kose veskist, hiljem karjamõisast väljakujunenud küla, 1930. a-tel Kosekarjamõisa asundus, hiljem Kose küla (1945). Et Kose-nimelisi kohti on Eestis palju, muudeti 1977 ametlikuks nimeks Koseveski. Nimi tuleneb sõnast *kosk*: *kose*, veski asub Kääpa ehk Kose jõe ääres. – PP

BHO: 259; ERA.14.2.717 (Saare vallavalitsuse 6. VI 1939 koosoleku protokoll nr 6); KNAB; PTK I: 84; Rev 1601: 73; Rev 1638 II: 226, 228

Koskuva [*ˈkosˈkuva*] <-ˈkuva ~ -sse>, koh <-he>, rahvak ka *Vahtõ-Kasakova* <-ˈkovva> Se – paik (küla) Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), 1866–1867 *Костокова*, 1882 *Кожухово*, *Косаково*, 1904 *Kosikova*, *Кóсиково*, *Кожухóво*, 1922 *Koskova*, *Kosikovo*, 1937 *Koskuva*, 1940 *Koškovo*, *Koskovo*, 1949 *Новое-Казакovo*. ⇒45C1 ♦ XIX saj kuulus küla Obinitsa kogukonda ja Taeluva kogudusse. Liideti 1977, al 1997 on jagatud Korski ja Masluva küla vahel. 1990. a-tel jäi tühjaks. J. Truusmann seostas kohanime sõnaga *kasukas*, tuues paralleelina liivi vaste ja läti *kažoks*. Arvesse võib tulla ka sõna *kosk* '(paks) puukoor; madalik jões'. Vene perekonnanimi Kožuhhov (*Кожухов*) võib olla erinevat päritolu: *кожух*, *кожан* '(nahast) kasukas, mantel' või *кожа* 'nahk'. Isanimi *Кожухов* esineb juba XVI saj Novgorodis. A. Šteingolde ei näe kohanimel slaavi algupära. Vrd Kasakova. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 18; Eesti SK 10; Hurt 1904: XIX; KNAB; Markus 1937; NL TK 25; RL 1922; SeK: 50; Truusmann 1897b: 27, 30; Vasilev 1882: 136; VMS

Kosova <-le>, kirjak varem ka *Kosuva Võn* – küla Põlva maakonnas Ahja vallas (Ahja ms), 1796 *Karlsburg* (karjamõis), 1812 *Carlsberg*, 1826 *Karlsberg*, *Kos-sowa-M*, 1925 *Kosuva*. ⇒33B3 ♦ Kosova oli Ahja mõisa karjamõis, millest pärast maareformi sai asundus ja 1939. a paiku küla. Nimi näib olevat vene päritolu (< *Косово*). Kosovaga liideti 1977 Pilpaküla, kus kõigil majadel olnud ühtemoodi pilpakatused. Lülletemäe järgi kutsuti ka Lülletekülaks. Loode-

poolsemate talude rahvapärane nimetus on Kelmikülä, kuna seal elanud pikanäpumed. Kosova põhjaosas on Moloka ehk Sonnatari kurm (1688 *Sontor Matz*). 1758 ja 1816 kuulus see Ahja Vanamõisa, 1818–1858 Ahja-Metsküla alla, 1920.–1930. a-tel on olnud ka omaette Sonnatari küla. Talud on muust maailmast võrdlemisi eraldatud, aga jõukad, seetõttu on kurmu pilkamisi kutsutud ka Saksakurmuks ja Sandikurmuks. – MJ

BHO: 185; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); Mellin; Rootsmäe 2016: 491, 499, 573–574; Simm 1972: 289; Simm 1973: 47–48, lisa 57; Simm 1977: 120

Kossa <-le>, koh <-lo> Se – küla Võru maakonnas Misso vallas (Pan, Luhamaa nulk), 1923 *Kossa* (talud), 1939 *Kossõ* (talud), 1939 *Vana-Kossa*, *Uue-Kossa*, *Kossa* (talud), 1952 *Коссы*. ⇒45C3 ♦ Küla kujunes 1920. a-tel Tootsi küla üksiktaludest. Asustuspaik on siiski vana, sest Vana-Kossa talu maal paikneb nii muinasasulakoht kui ka kivikalme ase. Küla oli 1977–1997 ühendatud Luhamaaga. Kohanime päritolu on lahtine, vrd seto *kossa* 'patsid' või võru *kos's* 'võrgust natt'. Vanavene lisanimena esineb *Косовъ*. Petserimaal on paralleelina olemas ↑Kossolka küla Petseri vallas ja Kossõgina (*Косыгино*) Irboska vallas. Sarnase nimega on Permis Kossa küla (permikomi *Косва, Кос*), Karjalas külad *Kossalmi* ja *Koselga*. Vrd Kose, Kossolka, Viitina. – AK

Eesti TK 50; KN; KNAB; NL TK 25; SeK: 51; Tupikov 1903: 593; VES; VMS; ÜAN

Kossolka [*kos's'olka*] <-sse>, koh ka *Kos's'elki* <-he> Se – küla Petseri rajoonis Petseri vallas (Irb, Irboska nulk), vn *Кошэльки*, u 1790 *Кашельки*, 1849 *Кошельки*, 1886 *Kosselka*, 1902 *Кошельки Прямые*, *Кошельки Никулиные*, 1904 *Kosselka*, *Прямые Кошельки*, u 1920 *Košelki*, 1922 *Košelki-Oige*, *Košelki Prjamõje*, 1999 *Kossolka*. ⇒46B2 ♦ Kossolka koosnes algul kahest osast; praeguse küla läänepoolset osa Nikulinat on esmalt mainitud 1686 (*Никулина*), küla üldiselt XVIII saj, idapoolse külaosa nimi (*Кошельки Прямые*) ilmus XX saj algul. Lisaks oli 1882 vesiveski (*въ Кошелькахъ*) ning võsselok (Väiko-Kossolka, vn *выселокъ Кошельки*) samanimelise oja (1897 *ручей Кошельки*) kaldal. Küla oli samanimelise kogukonna keskus, sinna kuulus 21 küla. Kohanime sõnavaraline vaste on vn *кошелёк* 'rahakott, kukkur, pung' (P. Päll) ~ *кошель* '(nahast) rahakott' või *кошёлка* 'paun, märss, korv' (E. Ernits, vrd Kagu-Eesti *kos-selga*, *kosselka* 'märss', vanaslaavi *кошь* '(punutud) korv, karp'). Vene *кошель* on ka 'parv (palkide parvetamisel)', vrd veel *кошельки* 'suureõieline käoking' ning *кошелек* 'kress'. Tõenäoliselt on külanimi pärit küla läbiva oja (1882 *ручей Кошели*) nimest. Pihkva maal on mitu *Košeljovi* (*Кошелёв*) nimega kohta. Vrd Kose², Kossa, Viitina. – AK

Academic; Eesti TK 42; Ernits 2012: 40; Hurt 1903: 163; Hurt 1904: XXIV; KNAB; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 51, 93; Setomaa kaart 1999; Truusmann 1897b: 30; Vasilev 1882: 145; VMS

Kosta [*'kosta*] <-le> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Karula ms, Sagadi ms), 1469 *Kasti* (veski ja pere), 1517 *Kosta* (veski koos taludega), 1544 *Kosten* (veski), 1692 *Kosti*, 1725 *Kosta* (küla). ⇒SA2 ♦ Kuulus 1977–1997 Tiigi küla koosseisu. Nime aluseks võib olla isikunimi, nt sm *Kostia*, vn

hellitusnimi *Коста*. Kõne alla võiks tulla ka Kosta nime seostamine Soomes vetega seotud nimedega *Kostamo*, *Kostian*, mida on seletatud niisket kohta, soist pinnast tähistava tüve abil (vrd sm *kostea* 'niiske', eesti murretes *kostma* 'niisutama, märjaks tegema'). Vrd Kostivere. – MA

Bfl: I, 276, 841; BHO: 259; EAA.46.2.146, L 1; EMS: III, 752; EVK; Joh LCD: 286; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 99; SPK: 182; Tarvel 1983: 102, 104

Kostiranna [*kosti_ranna*] <-`randa>, koh ka *Koste_ranna* Jõe – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas (Kostivere ms), 1688 *Kostferhofs Strand*, 1715 *Kostiwer_rannast*, 1867 *Kostiwerre rannakülla*, 1922 *Ranna (Kostiranna)*, 1936 *Kostiranna*, 1970 *Rannaküla*. ⇒3A3 ♦ Kujunes Kostivere mõisa lahustükil olevast, algul tõenäoliselt hooajalisest kalastuskohast. 1424 mainiti esimest korda Kostivere mõisa kalapüügikohti. Mõisa rannatalupoegi (*Strandbönder*) on mainitud 1564. Nii eesti kui ka saksa keeles kasutati XX saj-ni (Kostivere) Rannaküla või Kostivere ranna nime. 1922 on kasutatud esmakordselt Kostiranna nime, kuid hiljemgi esinevad paralleelselt Ranna(küla) ja Kostiranna, esimene oli ametlik nimi kuni 1977. XX saj alguse kaartidel on ekslikult paigutatud Ülgase küla alla. 1977–1997 Ülgase küla osa, taastati Kostiranna külanä. Vrd Kostivere. – FP

Archiv für die Geschichte: VIII, 329; EAA.1.2.930:18, L 17p; EAA.1.2.C-III-9; EAA.1212.2.1:77, lk 164; EAA.2648.1.7:3, L 2; Eesti TK 50; KN; LUB: VII, 84; Puss 2011; RL 1959, 1970

Kostivere <-`verre ~ -sse>, koh ka *Kostevere* Jõe – alevik Harju maakonnas Jõelähtme vallas, mõis, sks *Kostifer*, *Kostfer*, 1241 *Kostaeræ*, 1379 *Costiuere*, 1424 *Kostevere*. ⇒3A3 ♦ Mõisat koos küla ja veskiga on mainitud 1379. Keskajal kuulus mõis pikka aega Pirita kloostrile, pärast Põhjasõda keisrinna Katariina I-le. Tollal on mõisal olnud venelasest valitseja, mis ehk selgitab segadust talupoegade kirjapanekul revisjonides. 1731 mainitud *дворцовые крестьяне* ei pruugi tähendada seda, et need talupojad kuulusid Kadrioru lossi alla või osalesid selle ehitusel, kuna see tähendab vene keeles lihtsalt õukonna või keisrikoja talupoegi. Mõisa kõrval olnud küla oli väike ja talud XVIII saj-st kirjas hajataludena. 1920. a-tel tekkis mõisa maale asundus, mis 1970. a-tel oli arvel asundina, al 1977 alevik. Nime varasemad kujud on olnud üldiselt *Koste*-algusosaga nagu ka rahvapärane kuju, *i*-liseks on ametlik nimi muutunud ilmselt saksakeelse mõisanime eeskujul. L. Kettunen viitab sõnale *koste* (< *kostma*), kuid peab võimalikuks ka P. Johanseni võrdlust soome isikunimega *Kostia*, juhul kui see küllalt vana nimi on. Ka J. Jõgever ja tema järel E. Kase-nurm võrdlevad nime algusosa soome sõnaga *koste* 'jõetüüsus, jõehaud'. Soome etümoloogiasõnaraamatud annavad sellele mitmeid kose või jõega seotud tähendusi ning võrdlevad eesti sõnaga *koste* 'vastukaja'. Sõna *kosteranta*, mis esineb ka karjala ja lüüdi keeles, tähendab tuulevarjus olevat randa. Kostiranna küla nime võiks pidada tulenevaks Kostivere nimest (vrd 1923 Kostivere-Ranna), kuid eelöeldu valguses on sisemaa küla Kostiveret hakatud nimetama ehk ranna järgi. Küla ja selle juurde kuuluv rannaala on sageli kandnud algusosas sama nime (vrd Kaberla ja Kaberneeme), *Koste*- on võinud saada lisaks küla tähistava *-vere*. Kostiranna küla nimetamine Kosti-

vererannaks on mõisapoolne vaade, Kostivere küla on aga vanem kui mõis. E. V. Saks seostab samuti nime sõnaga *koste* 'kaja', mis on põhimõtteliselt õige, kuid edasine sidumine sõnaga *kostak* 'oraakel' kuulub fantastikasse. Rahvasuus on nime ühendatud ka sõnaga *kost* : *kosti*, st külas kostil käimisega. Vrd Kostiranna. – MJ

BHO: 259; EAA.1.2.C-III-3; EAA.1.2.C-III-7; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 3; ENE-EE: V, 97; EO: 277; Joh LCD: 451; Jöelähtme 2010: 101–103; Jõgever 1913: 164; Kasenurm 1948: 10; KKI MT: 354: 9; LCD: 45v; Puss 2011: 18; Saks 1974: 69; SKES: II, 223; SSA: 410; Väik 2009: 6

Kostkova [ˈkɔstkɔva] <-kovva ~-sse>, koh ka 'Kostkuva <-kuvva ~-he> Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Lob, Tsätski nulk), 1585 *Костково*, 1686 *Косткова*, u 1790 *Коскова*, u 1866 *Каскова*, 1897 *Кастьково*, 1904 *Kostkova*, *Косткóво*, 1923 *Kostkovo*. ⇒41B2 ♦ 1977–1997 oli Verhulitsa osa. XIX saj kuulus küla Suurõ-Kuuliska kogukonda ja Värskas kogudusse. Vrd *kost* 'külakost; ülalpidamine'; *kostak*, *kostkas* 'viisuluda' (Lut, Se). L. Vaba arvates kuulub kohanimi vanemasse kihistisse (üle aastatuhande vana) ning peegeldab ajaloolist ninahäälikut kadu; nime lähteks on eesnimi *Константин* (> *Ко(н)ста* > *Коста* > *Костька*). *Kostkovo* (*Костково*) nime kohtab nii Ingeri- kui ka Novgorodimaal, huvitaval kombel peamiselt kõrgustikel (Valdai, Luuga ja Bežanitsõ); samuti Pihkvamaal. Vrd *Kostina* (*Костино*) Irboska vallas Psetserimaal. Vrd *Kastamara*. – AK
Academic; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1904; Ivanov 1841: 235; PGM 1785–1792; SeK: 51; Truusmann 1897b: 25; Vaba 2014: 920; Vasilev 1882: 127; Vene TK 126; VMS; ÜAN

Kosu <'Kosku> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kolga ms), 1379 *Cosko*, 1798 *Kosso*. ⇒3C3 ♦ Hajatalude alale jääv küla, mida XIV saj on nimetatud kolme adramaaga külaks. Pärimuse järgi olevat küla asemel vanasti olnud mõisataoline suur talu, mille peremees kinkinud Kuusalu kirikule kella. Selle talu järgi saanud küla nime. Talu on võinud saada nime lähedal voolava Kosu oja järgi. Hilisemal ajal külas enam Kosu talu pole nimetatud, kuid Lõpe talu põllul on muistne matusepaik Naerismägi, mille juures olevat olnud suur kivi. Vrd *Kooskora*. – MJ
BHO: 260; Johansen 1932: 24; KN; Mellin; Vilbaste 1956: 140–141

Kotelnika <-nikka ~-sse>, koh *Kotol'nika* ~ *Koteniki* <-he>, rahvak ka *Suurõ-Kotelnika* Se – paik (küla) Põlva maakonnas Värskas vallas (Pet, Saatse nulk), 1843 *Кателкинское*, u 1866 *Калеиницькь*, 1872 *Котельниково*, 1882 *Кательниково*, 1904 *Kotelnika*, *Котельнико́во*, 1923 *Suur-Kotelnikovo*, 1970 *Kotelniki*. ⇒46B1 ♦ Lähedal asus Väiko-Kotelnika talu (1923). XIX saj on mainitud nii küla, puustust kui ka otreezi, need kuulusid Molosva (*Моложва*) kogukonda ja Satserinna kogudusse. 1977 liidetud Ulitina külaga. J. Simm oletas külanime pärinemist isanimest *Kotelnikov* (*Котельников*). Vanavene isikunimedena on registreeritud *Котельницькь*, *Котель* (XVI–XVII saj) ja isanimi *Котельнико́въ* (XV–XVII saj). Külanimi on arvatavasti tulenenud elukutsest *котельник* 'katlategija; inimene, kes valmistab vasknõusid, samovare'; algselt sõnast *котел* (vrd ee *katel*). J. Truusmann pakkus sama seletuse, tuues kõr-

vutuseks läti *katlinieks* ja leedu *katilninkas*. A. Šteingolde peab võimalikuks järgnevat tuletuskäiku: *кателка* 'puurõngas või -vits' > *Кателка* (lisanimi) > *Кателкин* (perekonnanimi) > *Кателкинское* (külanimi); seejärel seostus nimi rahvaetümoloogia alusel sõnaga *котельник* 'katlategija'. Ingerimaal ja mujalgi Venemaal leidub *Kotelnikovo* külasid. Vrd ka *Pankjavitsa Kotelova* (*Котелёво*). Vrd *Kotelniki*. – AK
Academic; Dal' 1880–1882; Dal' 1955: II, 178; Hurt 1904: XX; KNAB; Pskov 1843; Pskov 1885: 544; RL 1959, 1970; SeK: 52; Simm 1970a: 175; Simm 1970b: 136; Truusmann 1897b: 25; Tupikov 1903: 202, 594; Vasilev 1882: 144; Vene TK 126; ÜAN

Kotelniki <-sse>, koh ka *Koteniki* <-he> Se – paik (küla) Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1780 *Кательникова*, u 1790 *Котелникова*, u 1866 *Котельницькь*, 1872 *Котельниково*, 1882 *Кательниково*, 1886 *Kotelniki*, *Котельника*, 1904 *Kotelniki*, *Kotenika*, *Котельниково*, 1922 *Kotelnikova*, 1923 *Kotelnika*. ⇒41A2 ♦ XIX saj on mainitud nii küla, puustust kui ka otreezi, need kuulusid Selise kogukonda ja Värskas kogudusse. Liideti 1977 Usinit-saga. Vrd *Kotelnika*. – AK
Academic; Hurt 1903: 166; Hurt 1904: XV; PGM 1785–1792; Pskov 1885: 544; RL 1922; SeK: 52; Truusmann 1897b: 25; Vasilev 1882: 128; Vene TK 126; Värskas KR 1780–1794: I; ÜAN

Kotinuka [*koti_nuka*] <-nukka> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Jõhvi vallas (Edise ms), 1712 *Kottinocka ott* (talupoeg Edise mõisas), 1716 *Kotti Nucka Jack*, *Kotti Nucka Jürri* (hajatalud), 1726, 1844 *Kottinuk* (küla ja talu), u 1900 *Котинюка* (küla). ⇒7B3 ♦ 1726 on Edise mõisa Kahula küla all mainitud talupoegi *Kottinugga Jack* ja *Kottinugga Michell* ning eraldi ühetalulist küla *Kottinuk*. *Kotinuka* on talu- või lisanimest tekkinud külanimi. – MK
EAA.3.1.448:16, L 23; EAA.3.1.451:227, L 162; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 175, 176; Schmidt 1844

Kotka¹ [*'kotka*] <-le> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kõnnu ms), 1687 *Kotkowetzki* (jahuveski), 1694 *Kotkas quarn* (veski), 1699 *Kotka quarn*, 1923 *Kotka* (veski). ⇒4B2 ♦ Algselt on olnud tegemist *Kotka* veskiga, mis on arvatud Loksa küla alla. Teda on loetletud Kõnnu mõisa hajatalude seas, kuid arvatud ka Kolgaküla talude hulka. 1977 nimetati senine Loksa küla *Kotka* külaks, kuid Loksa küla taastati oma tuumosas 2000, *Kotka* nimega jäi kunagise pioneerilaagri ümbrus. Veski nimi võib pärineda linnunimetusest, tõenäolisemalt siiski linnunimetusest lähtunud isikunimest. Vrd *Loksa¹*. – MJ
EAA.1.2.C-II-37; ENE: IV, 161; ENE-EE: V, 101; KN; KNAB; Stuart 1699; Vilbaste 1956: 141; ÜAN

Kotka² [*'kotka*] <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Luutsniku ms), 1638 *Kottke Jaen* (tühi talu), 1684 *Kottka By*, *Kotka Peter*, 1765 *Dorf Kotka*. ⇒44C3 ♦ *Kotka* oli 1977–1997 Raagi küla osa. *Kotkat* on 1684 nimetatud külaks, kuid sisuliselt oli tegemist kahe poolemehe hajataluga. Algselt Rogosi, hiljem Luutsniku mõisa küla ongi alguse saanud talust. Talupoja lisanimi pärineb tõenäoliselt linnunimetusest *kotkas*. On ka võimalus, et nimi on lühenenud kujust **Kotike* > **Kot'ke*. Vrd *Kotiku* (Kot'ku) veski ja oja (Võn Padari) või *Koigus* 1588. a *Kotyko Piotr*. Viimasel juhul oleks lisanime taga mõne *Gott*-algulise eesnime mugandus,

nt *Gottlieb, Gottschalk*. Vrd Kotska küla Petserimaal Laura vallas. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:141, L 136p; PA I: 245; Rajandi 1966: 68; Rev 1638 I: 182

Kotlandi [ˈkotlandi] <-landi ~ -sse> Khk – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Gotland*, 1617–1618 *Gottlan Michell* (tal), 1645 *Katlany Michell*, 1798 *Gottland*. ⇒52B1 ♦ Kotlandi mõis eraldati Lõmalast ajavahemikus 1716–1731. Mõisast lõunas olevaid talurühmi hakati nimetama Kotlandi külaks. XIX saj lõpuks oli mõisakoht, mis asus praeguse Koki küla piires, juba kadunud, maa jaotatud talupoegadele. Kotlandi nimi on siirik, mis tunnistab suhteid Gotlandi saarega, vrd *Gotland* 'Ojamaa'. – MK BHO: 90; EM: 122; SK I: 125

Kotsma [ˈkotsma] <-Kotsma ~ -sse> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Loona ms), 1506 *Kottisim*, 1645 *Kotzma, Kozma*, 1798 *Kadsma*. ⇒49B4 ♦ 1977–1997 oli Vedruka osa. P. Ariste ühendab Kotsma nime keelest kadunud tüvega *kotsa- ~ kotsu-*, mille tähendus olnuks 'tõus, nõlvak, kõrgendik', ja toob võrdluseks soome keelest kohanime *Kotsala* ja sõna *kotsamo* 'lai madal voor või kõrge palu'. Tüvega on ühendatud veel Muhu Kotsaniit, Kaarma Kotsu talu ja Võnnu Kotssaare. – MK

Ariste 1960: 481; EAN; KNAB; SK I: 125

Koväslova <-sse>, koh *Kovaslova ~ Koväasluva ~ Koväas-lüvä ~ Kovasluva* <-he> Se – küla Petseri rajooni Irboska vallas (Irb, Irboska nulk), vn *Ковязлово*, u 1790 *Ковязлова*, 1849 *Ковязлово*, 1903 *Koväslova*, 1904 *Koväslova*, *Ковязлово*, u 1920 *Koväazlovo*, 1923 *Kovjaslova*, 1928 *Koväaslova*. ⇒46B2 ♦ Küla kuulus XIX saj Mõla kogukonda ja Irboska Nikolai kogudusse. XX saj alguse seto küla venestus sajandi esimesel poolel. J. Truusmann püüdis nime seletada läti tüvega, mis tähendab võitlejat või takistust, peatust (L. Vaba andmeil on see sõna *kavēkslis* 'riiukukk, tülinorija, teiste jalus tolgendaja'). Vene sõnavarast on raske vasteid leida, vrd tüvi *ков* 'halb kavatsus, vandenõu, pettus', *ковать* '(kuuma) metalli töötlemata, taguma; raske tööga eesmärgi saavutamata', *коваль* 'sepp'. A. Šteingolde meelest pole need seletused usutavad. Lähedane külanimi oli Pihkvamaal varem *Kovjazō* (*Ковязы*), Laura vallas on *Kovsino* (*Говзино*) küla, mida L. Vaba võrdles läti talunimega *Gausini* (Salaspils) või mäenimega *Gausina-kalns* (Valtaiki), sõnast *gauss* 'aeganõudev, aeglane'. Vrd *Kobela, Kõola*. – AK

Academic; Eesti TK 42; Ernits 1924: 207; Ernits 2012: 40; Hurt 1903: 239; Hurt 1904: XXV; Hörn 1990: 21; Hörn 2009; PGM 1785–1792; SeK: 53; Setumaa 1928: 196; Truusmann 1897b: 27; VMS; ÜAN

Kraasna [ˈkraasna] <-Kraasna ~ -sse> Kra – alev Venemaa Pihkva oblastis, rajoonikeskus, vn *Красногородск*. ⇒45B2 ♦ Asula Pihkvamaal, mille järgi on nime saanud Kraasna eesti keelesaar. Nimi on mugandatud vene keelest (varem *Красногородское, пригород Красный*) ning tuleneb ilmselt vanavene sõnast *красный* 'ilus'. Kraasna keelesaart on peamiselt uurinud O. Kallas 1903, hilisemaid andmeid keele kõnelejate kohta ei ole. Kraasna eesti küladena (sh sellistena, mille kohta on vaid oletusi või pärimusteatteid) on märgitud Kraasna rajoonis *Gorbunova* (vn *Горбуново*), *Hanikülä* (*Ломы*), *Hudjaga* (*Худяки*), *Issajeva* (*Исаево*), *Ivatsova* (*Иванцево*), *Käpäkülä*

(*Усово*), *Makavina* (*Маковейково*), *Mihova* (*Мехово*), *Muldova* (*Мулдово*), *Mõisa* (*Мыза*), *Nahakülä* (*Агафоново*), *Paraskova* (*Барашикино*), *Piirova* (*Спирово*), *Poddubnaja* (*Поддубно-Агафоновское*), *Poddubno* (*Поддубно*), *Prentsi* (*Морозово*), *Rumuli* (*Подсадница*), *Seipolo* (*Серполово*), *Sokolina* (*Сакумино*), *Sorokina* (*Сорокино*), *Sossedova* (*Соседово*), *Suure-Tanka* (*Филелеево*), *Sülätüvä* (*Шутово*), *Šagirjova* (*Жагорево*), *Šerebina* (*Жеребино*), *Tammökülä* (*Сорокино-Чухонское*), *Tsertseva* (*Черницово*), *Tsesneva* (*Частилково*), *Tšahnova* (*Дяжновка*) ja *Väiku-Tanka* (*Прилотино*) küla; *Opska* (*Opotška*) rajoonis *Borodulina* (*Бородумино*), *Kostrova* (*Кострово*), *Kraine* (*Крайнево*), *Seeverikova* (*Северка*) ja *Selnika* (*Сильники*) küla. – PP

Kallas 1903; KNAB

Kraavi <-le>, koh ka <Kraavi pääle> Urv – küla Võru maakonnas Antsla vallas (Vana-Antsla ms), 1762 *Krawi Kõrtsi Matli*, 1798 *Krawi* (kõrts). ⇒44A1 ♦ Külanimi on saadud Kraavi kõrtsi nimest. Varasem, 1688. a kaart nimetab seda *Kassimõisa kõrtsiks (*Kaßi Moiß Krough*). Kõrts asus Vana-Antsla poolel. Vastse-Antsla poolele jäävad põlistalud külas, mille varasem nimi oli Vaaraste (1627 *Wahraste kuella*). Kraavi kinnistus külanimeks tänu kuulsatele Kraavi kõrtsi laatadele ja Kraavi õigeusu kiriku ehitamisele 1895. Kõrtsinimi võib olla saadud maastikusõnast *kraav*, kuid kuna maastik selleks põhjust ei anna, võib olla tegemist ka isikunimega. Kraaviga on 1977 liidetud Mägiste ja osa ↑Nässmõisa külast. – ES

BHO: 261; EAA.1270.1.264:50, L 49p; EAA.308.2.187, L 1; Mellin; Rev 1624/27 DL: 105

Krabi <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Varstu vallas, mõis, sks *Schönangern*, 1796 *Krabbenhoff*, *Krabbimõisa perre*, 1798 *Grabbenhof*, 1839 *Grabenhof oder Schönanger*. ⇒44B3 ♦ Küla ise on suhteliselt noor, kuid asustus küla ümber vana. Vana-Roosa mõisa karjamõisana mainitakse Krabit XVIII saj lõpul. Nime aluseks on arvatavasti olnud Paganamaal olev suur „kraav“, tänapäeval tuntud Piioru nimega, läti keeles *Peļļu-Kornetu grava*. Teine võimalus, mida toetab kõige varasem kirjalpilt kirikuraamatus, näib viitavat sõnale või isikunimele *Krabbe ~ Grabbe* 'krabi', kuid sellel juhul pole teada ühtki vihjet nimeandmise motiivile. Saksakeelsest nimest on mugandatud ka tänapäevane eesti nimi, mis sai XIX saj II poolel esmalt vallanimeks, 1920. a-tel asunduse- ja 1977 külanimeks. *Schönangern* ('ilusad niidud') oli enne 1848. a Vana-Roosa mõisa rööpne saksakeelne nimi. Siis eraldati Krabi Vana-Roosa mõisast iseseisvaks mõisaks ja see nimi anti Krabi mõisale. Krabi kandi põliste hajatalude külanimi oli 1684. a kaardi järgi *Räste (*Räste Külla ~ Reste By*). Sellega haakub keskaegne vakusenimi (1386 *Rese*, 1419 *Rees*, 1561 *Расту*, 1565 *Растиньские деревни* 1585 *Rassna*). Vrd Vana-Roosa. – MF

Ambus 1960: 742; BHO: 541; EAA.1268.1.403:597, L 535p; EAA.308.2.178; LGU: I, 119, 208; Mellin; PA I: 6; Truusmann 1897a: 41; Uustalu 1972: 257–258

Krabilova <-sse>, rahvak varem ka *Suurõ-Krabilova* <-he> Se – küla Petseri rajoonis Petseri vallas (Pet, Saurova nulk), vn *Грабилово*, ? 1585 *Грабилова*, 1872 *Грабилово*, 1882 *Большое Грабилово*, 1886 *Krabilowa*, 1897 *Гробилово*, 1904 *Krabilova*, *Грабилово*, u 1920 *S. Grabiilovo*, 1922 *Krabilova-Suur*, 1928

Juga Kreenholmi tehase juures. EAA.2111.1.15321, foto nr 4.

Suure-Krabilova. ⇒46B1 ♦ XIX saj kuulus küla Raagosina (*Рагосино*) kogukonda ja Petseri kogudusse. Asulana olid 1882 veel Väiko-Krabilova (vn *Малое Грабилово*) küla ja Krabilova võsselok (lisaküla); viimane 1897 eraldi nii Petseri kui ka Lobotka vallas. Kohanime päritolu pole selge, vrd *krabima* 'krabama', *krabonō* 'väike', *krabe*, *krapō*, *krābe* 'kare' või *krābu*, *krabo* 'puru'. Vene nime põhjal võib seda seostada sõnaga *grab* 'valge pöök' või *grabить* 'haarama, kokku kraapima, jõuga võtma'. Perekonnanimi Grabilov on üsna harva esinev. Pihkvamaal ja mujal Venemaal leidub kohanime Grabovo (*Грабово*). Vrd Krabi. – AK

Academic; Eesti TK 42; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 164; Hurt 1904: XX; Hörn 2009; Pskov 1885: 525; RL 1922; SeK: 53; Setumaa 1928: 277; Truusmann 1897b: 12; Vasilev 1882: 29; VMS

Krantsova ['kran_ t's_ova] <-sse>, koh <-he> Se – küla Petseri rajoonis Pankjavitsa vallas, järv (Pan, Vaaksaarō nulk), vn *Кранцово*, u 1790 *Самарина*, u 1866 *Кранцова*, 1872 *Кранцево*, 1875 *Krantsova*, 1882 *Шамарино*, *Черно-озеро*, 1884 *Kranzowa*, *Krañtsova*, 1897 *Кранцово*, 1904 *Krantsova*, *Кранцово*, 1922 *Krantseva*, 1937 *Krantsuva*. ⇒45C2 ♦ XIX saj kuulus küla Voronitsa (*Воронкино*) kogukonda ja Pankjavitsa kogudusse. 1897 on nimetatud ka puustust ja otreezi. Kohanimi võib lähtuda sõnast *krants* 'koer' (ka 'pärg'), nagu pakkus J. Truusmann, kes tõi paralleele nii eesti, liivi, läti kui ka saksa (*Kranz*) keelest. Kriivikova küla Lauras nimetati varem Krantsova puustuseks (*пустошь Кранцево*). Venemaal võrreldavad kohanimed puuduvad. Veel 1882 oli külal paralleelnimi *Шамарино*. Vrd Samarina. – AK

Academic; Hurt 1903: 42, 255; Hurt 1904: XXII; Hurt 1904–1907: II, 150; Markus 1937; PGM 1785–1792; Pskov 1885: 544; RL 1922; SeK: 54; Truusmann 1897b: 30; Vasilev 1882: 146; Vene TK 126; Weske 1876: 46

Kreenholmi ['kreen_holmi] <-holmi ~ -sse> Vai – Narva linnajagu (Joala ms), 1927 *Kreenholm* (linnaosa); vn *Кренгольм*. ⇒8C3 ♦ Linnajagu südalinnast lõunas on nime saanud Kreenholmi saare järgi. Saarenime algkujuks on peetud rts (pigem sks) *Krähneholm* 'varesesaar'. Saar jagab Narva jõe kaheks astanguks. Saarele tekkis tööstus, sellega seoses ka asula Joala mõisalt ostetud maal (1871 *Fab. Kränholm*). Asula liideti Narva linnaga 1917. – MK

EAA.2110.1.4813, L 1; ENE-EE: V, 134; Schmidt 1871

Krei ['krei] <-le ~ -sse>, koh ka 'Krei_küla <-külla> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Kose-Uuemõisa

ms), 1782 *Krei Tomas* (talupoeg), u 1900 *Крей* (küla). ⇒12C2 ♦ Asundusküla, mis sai alguse mõisa teomeeste majadest (nn moonakate küla). Enne moonakamajade ehitamist oli seal asunud suur Krei talu. Nii on küla saanud nime endise talu järgi, mille nimi on võinud lähtuda talupoja isikunimelist päritolu lisanimest. Tulenemist isikunimest oletab ka nt M. Kallasmaa Saaremaa kohanime Kreijalg (Jäm) puhul. Teise variandina on nimi võinud mугaneda saksapärasest karjamõisa nimest *Breinthal* (ka *Brunnthal*, 1796 *Brunenthal*). – TL

EAA.1864.2.IV-1:454, L 438p; EVK; Joh LCD: 364; KN; KNAB; Mellin; SK I: 126

Kremessova <-sovva ~ -sse>, koh ka *Kremessova* ~ *Kremessüvä* <-süvva> Se – küla Põlva maakonnas Värska vallas (Lob, Tsätski nulk), 1585–1587 *Исадь Кримишова*, *Исадь Загубочье* (kalapüügikohad), 1652 *Загубочье*, 1686 *Загубья*, 1780 *Загубочья*, 1885 *Krõmesüva*, 1886 *Kremesowa*, 1897 *Krommesüwa*, 1904 *Kremessova*, *Загубочье*, 1934 *Kremessova*. ⇒41B2 ♦ Kohta on XVI saj mainitud kahe kalapüügikohana, XVII saj oli juba küla. XIX saj kuulus see Väike-Rõsna kogukonda ja Värska kogudusse. Kohanime seletust on eesti murretest raske leida, vrd *kremet* 'kronu', *kremmosk* 'viin', *krepel* või *kremmel* 'seemendamisader'. Vene keeles sarnane isiku- või kohanimi puudub. Võrdluseks sobib *кремень* 'tulekivi, räni'. Venekeelne rööpne kohanimi *Загубочье* ei tulene ilmselt sõnast *загубить* 'hukatusse saatma, hukule määrama', küll aga sobib seletuseks *за-* 'taga' + *губа* 'mere-, järvelaht'. Küla asub Pihkva järve lahe ääres. Ingeri- ja Pihkvamaal, eriti aga Karjalas esineb kohanime Zagubje (*Загубье*, karjala *Lahdentagunen*). Kremessova kaguosa on Sagorja nime all. – AK

Academic; Eesti PK 20; Hurt 1903: 167; Hurt 1904: XVI; Ivanov 1841: 231; KN; Pskov 1585–1587: 114; SeK: 55; Truusmann 1890: 56; Truusmann 1897a: 44, 45; Vasilev 1882: 105; Värska KR 1780–1794; VMS

Kriguli <-sse>, koh <-he> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Rogosi ms), 1684 *Kriggul*, *Wiggul Jahn*, 1765 *Dorf Krigoli*, 1839 *Krigula*. ⇒45A3 ♦ Kriguli oli 1977–1997 Ruusmäe küla osa. Talurühma ja küla nimi pärineb eesnimest *Krigul* < *Grigori*, mis on algnime *Gregorius* (kreeka *Γρηγόριος/ Gregorios*) venepärane mugand. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:137, L 132p; Rajandi 1966: 68; Rücker

Kriilevälja ['kriile_välja] <-le> Pai – küla Järva maakonnas Paide vallas (Müнди ms), 1922 *Kriilevälja* (küla). ⇒23C1 ♦ Küla rajati XIX saj lõpul Müнди mõisa väljale. Külanimi on pandud arvatavasti loodusnime järgi. Ümbruskonnas on olnud mitmeid väljalõpulisid kohanimesid, nagu Loodevälja ja Pärnuvälja. Nime algusosa lähtekeht on ebaselge. 1689 on Tallinna lossilääni all märgitud külanimi, mida võiks lugeda *Crillewallebyy*. Vrd sks isikunime *Grille*, alamsaksa isikunimesid *Krele*, *Krell*, keskülemsaksa *Grelle*, *Grehl*. P. Pälli oletusel võis nimi olla algselt *Kirilavälja naabruses oleva Kirila küla järgi. – MK

Bahlow: 296; EAA.1.2.940:1226, L 1210p; EVK; Heintze-Cascorbi 1933: 223, 224; Johansen 1951: 78; KN; KNAB

Kriimani ['kriimani] <-manni ~ -sse> Võn – küla Tartu maakonnas Haaslava vallas, mõis, sks *Brinkenhof*, 1582 *Dwor Dytrycha Brynka*, 1584 *Brynkow*, 1588

Brink Moyze, 1591 *Folwark Brynk Moyza*, 1627 *Brinckenhoff*, 1782 *Brinckenhof*, ee *Krimanni mois*, 1796 *Krimani M.* ⇒33B2 ♦ 1627. a revisjonis on mõisa kohta öeldud, et see kuulub küll Brinckenile, kuid on peaaegu täielikult tühi ja võssa kasvanud, külasid kasutavad Rápina ja Ahja mõis. Perekond Brinckenile kuulus mõis 1640. a-ni, mil see müüdi Diedrich Riegemannile. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis 1977 muudeti külaks. Mõisa eestikeelsele nimele on aluseks Riegemanni, saksakeelsele Brink(en)i nimi. Kriimani lõunaosa tuntakse Kulpna [*'kul'pna*] nime all 1860. a paiku endise Kulpna kõrtsi asemele rajatud karjamõisa (sks *Kultena*) järgi. Pärast rentniku pankrotistumist 1870. a paiku jaotati mõis pooleterameestele ehk moonakatele. – MJ
BHO: 46; EM: 99; Hupel 1774–1782: III, 257; PA I: 55, 143, 307; Rev 1601: 70; Rev 1624/27 DL: 122; Rootsmäe 2016: 78, 80; Simm 1973: 29, 49, lisa 20–21, 57; Simm 1975a: 187

Kriiva <'Kriiva ~ -sse>, koh ka <-he> Se – küla Võru maakonnas Misso vallas (Pan, Luhamaa nulk), 1558 *въ дер. Гривахъ*, 1585–1587, 1627 *н.с. Гривы за Лидовскимъ озеркомъ* (puustus), 1686 *н.с. Грива* (puustus), 1869 *Гривы*, u 1920 *Grivõ*, 1922 *Griiva*, 1926 *Griva*, 1939 *Kriiva*. ⇒45B3 ♦ Küla ja puustusena oli olemas juba XVI–XVII saj, XIX saj ka võselok (*Гривы*). Kriiva asundus (endine puustus) ühendati külaga 1977, praeguseks on see tühjaks jäänud. Samas ka Kriiva järv ja soo. Kohanime lähtena tulevad arvesse *kriiv* : *kriiva* 'veskikivi osa; liivaseljandik; viltu; vn *gruva* '(pikk) seljandik' (ka 'pikad juuksed, karvad; veealune madalik') või J. Truusmanni pakutud vn *gruva* 'vanajõgi, jõe (kolmnurkne) suue' ja läti *grīva* 'jõesuu'. Kõige tõenäolisemad on maastikuterminega seostuvad seletused. Pihkvamaal on mitu Griva (*Грива*) nimega kohta, samuti Lätis (*Grīva*). Vrd Krivasoo. – AK

Academic; Eesti TK 42; Ivanov 1841: 192, 227; KNAB; Pskov 1585–1587: 313; RL 1922; SeK: 55; Truusmann 1897a: 38; Truusmann 1897b: 12; Vasilev 1882: 74; Vene TK 420; VMS; Võrumaa 1926: kaart

Kristiine <-sse> – Tallinna linnaosa, 1686 *Christinen Dahl*, 1689 *Christinadahl*, 1732 *Kristiindalid*; sks *Christinental*. ⇒1B2 ♦ 1993 moodustatud linnaosa sai nime Kristiine heinamaa järgi. Nimi on pandud Rootsi kuninganna Kristina (Christina) järgi, kes 1653 kinnitas Toompea lossivõimude ja Tallinna rae vahelise piiritüli lahendamise kokkuleppe. XVII saj rajati sinna palju suvemõisaid. Tänapäeva Kristiine linnaosa koosneb ↑Järvest, ↑Lillekülast ja ↑Tondist. – PP
BHO: 500; EAA.1.2.940:1196, L 1181; EAA.1.2.C-III-2; Tallinn 2004: 241–242; Thor-Helle 1732: 309

Krivasoo [*kriva* _'soo], kirjjak ka *Kriivasoo* Vai – soo Ida-Viru maakonnas. ⇒17C1 ♦ Krivasoo ehk Kriivasoo on Puhatu soostiku kirdeosa. Nimi tuleneb ehk vene sõnast *gruva* 'mäehari, künnis (piklik lamedanõlviline kõrgendik), leetseljak'. Siiski on A. Šteingolde juhtinud tähelepanu ka läti sõnale *grīva* 'jõesuu'. Krivasoo ehk Kriiüsa (vn *Kpuyūuu*) oli ka soost u 8 km kirdes teisel pool Narva jõe paiknenud asula nimi; nüüdseks on see jäänud Narva veehoidla alla. – MK
KNAB; VEES

Krootuse [*'krootuse*] <-sse ~ -le>, koh 'Kruutusõ <'Kruutusõ ~ -lõ> Kan – küla Põlva maakonnas Kõlleste vallas, mõis, sks *Köllitz*, 1549 *Kollis*, 1627 *Kelles*,

Sundimois oder Bergshoff, 1638 *Kellitz*, 1782 *Alt-Köllitz*, *Kretusse Moie*, 1798 *Alt-Köllitz*, *Krotuse M.* ⇒39C1 ♦ Suurest algselt Põlva kihelkonda kuulunud mõisast eraldati Põlgaste mõis 1652 (viimasest omakorda hiljem Hurmi). XVIII saj keskel eraldati pärastise Karaski mõisa maad, esialgu kahe eraldi mõisana, Karaski ja Musti ehk Vastse-Kõlleste (sks *Schwarzhof*, *Neu-Köllitz*). XIX saj rajati mõisa naabrusse vallamaja ja koolimaja, 1920. a-tel jagati mõisa maa asundustaludeks, tekkis Krootuse asundus, al 1977 küla. Krootuse mõisa saksakeelne nimi *Köllitz* pärineb Kõlleste küllalt, mis paikneb mõisast kirdes. Eestikeelne nimi kujunes mõisniku nime mugandist **Krootus* ~ **Kruutus* (1782 nähtavasti ka **Krõõtus*). Selle üheks võimalikuks lähteks võib pidada perekonnanime Rothkirch, mõisa omanikke 1625–1742. Kuid Rothkirchide poolt panti pandud mõisa tegelikuks valdajaks oli 1652–1710 perekond Rothausen. Tõenäolisem ja ka varasemate uurijate poolt õigeks peetud seisukoht on, et rahvasuus tunti Krootuse nime all just Rothauseneid nende nime alamsaksa-pärase häälduse [*rothus*] järgi. Krootuse eraldiseisvad paigad on ↑Hilba (küla kuni 1977), Madaliku ja Ts'ombo. Krootusega on 1977 liidetud ↑Kõlleste küla. Vrd Kõlleste. – ES

BHO: 247–248; Eisen 1922; Hupel 1774–1782: III, 276; Mellin; Rev 1624/27 DL: 62; Rev 1638 I: 128; Stryk 1877: 224, 225, 230

Kropkuva [*'kropkuva*] <-kuvva ~ -sse>, koh ka 'Kropkova <-he>, rahvak varem ka *Helbi-'Kropkova* Se – paik (küla) Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), 1788 *Кренокова*, u 1866 *Карабкова*, 1872 *Кранково*, 1903 *Кробркова*, 1904 *Кроркова*, *Кроркóво*, u 1920 *Краркова*, 1948 *Крорково*. ⇒45C1 ♦ XVIII saj mainitud külanä, mis kuulus riigile ja allus Taeluva kogudusele. Ajalooliselt oli külas vaid kaks talu; 1977 liideti Helbi külaga. L. Vaba seostab kohanime (lõuna)slaavipärase sõnavaraga, vrd bulgaaria *кран* 'karpkala'. Vene lähtena tuleksid kõne alla *крон* 'till', *кранива* 'nõges', *кронкии* 'habras, õbluke, õrn, tilluke', J. Truusmanni arvates *кронника* 'tilgake; kübe' (sama leedu keeles). Võrreldavad kohanimed on Lätis Krapesmuiža ja Krauka (vn *Кранково*), Poolas Krapkowie. Vrd Krabilova. – AK

Academic; Dal' 1880–1882; Eesti TK 42; Hurt 1903: 53; Hurt 1904: XVIII; KNAB; NL TK 25; Pskov 1885: 544; SeK: 56; Taeluva KR 1788; Truusmann 1897b: 31; Vaba 2014: 917; Vene TK 126; VMS

Krundiküla [*krundi_küla*] <-külla ~ -sse> Hää – küla Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas (Häädemeeste ms), u 1900 *Крунду* (küla), 1923 *Krundi*. ⇒35A2 ♦ Krundiküla sai nime väiketalude järgi, kui XIX saj II poolel 53 õigeusklikku meest said siia igaüks u 5 hektarit maad. Nime aluseks on *krunt* : *krundi* 'väljamõdetud maatükk'. 1939. a paiku nimetati ümber Kalju külaks, ilmselt heakõlalisust taotledes. 1945. a nimekirjas Kalju küla Krundiküla külanõukogus. Kalju ei juurdunud, 1977 taastati Krundiküla nimi. * *Krundi küla sai Eesti ajal sellest, et siin ollid väikesed kohad, ei olnud talud. Sii on eestiaegne muudatus, enne ollime üks Treimani küla siin mere äärt müüda, aga siis anti metsast uusi kruntisi juure ja tehti uus küla.* (1960) Vrd Kalju. – MK

ERA.14.2.715 (Häädemeeste vallavolikogu 11. III 1939 koosoleku protokoll nr VI); KM: RKM II 108, 79 (11) – 1960; KN; KNAB; Pukk 2000: 49; ÜAN

Krupa <'Kruppa ~ -sse>, koh ka *Ruuba ~ Kruuba ~ Suurõ-Ruuba ~ Suurõ-Krupa* <-lõ> Se – küla ja vald Petseri rajoonis (Pet), 1802 *Крупи*, u 1866 *Крупе*, 1872 *Крупи*, 1882 *Большой Крупи*, *Крупи*, u 1920 *S.-Krupp*, 1922 *Krupp-Suur*, 1923 *Suur-Krupa*, 1928 *Suure-Krupi*, 1967 *Ruuba*, 1996 *Krupp*, 2002 *Krupa*. ⇒41C3 ♦ Krupa (seto Ruuba) küla, mis oli olemas XVIII saj, asub Krupa lahe (u 1790 *Заливъ Крутой*) kaldal. Küla on mainitud XIX saj algul; 1882 kuulus see Molosva (*Молоква*) kogukonda ja Satserinna kogudusse. Küla lõunapoolne osa Krupa lahest lõunas on Väiko-Ruuba (vn *Малый Крупи*), tänapäeval on see liitunud peakülaga. Lahe ja lähistel asuva järve (u 1790 *Озе. крутое*) nime põhjal võiks külanimi tuleneda tüvest *крут*- 'kõver'. J. Truusmann oletas, et kohanimi tuleneb vn sõnast *крупы ~ крупа* 'krup; seeme, tera; lumehelvest'. R. Agejeva seostas kohanime *Крупа* (temal küll vetenime) lõuna- (ja lääne)-slaavi sõnaga *крупец ~ крупка* 'mittekülmuv väikese lisajõe suue'. S. Melnikov annab *крупа* tähenduseks 'purustatud tera' ning märgib, et XIV saj dokumentides kohtab sõna *круп* tähenduses 'väike, mittesuur'. Kohanime võiks seostada ka Poola *Krupa* linnaga, kust pärineb tuntud Krupski (*Крупский*) aadlisuguvõsa. Võrreldav kohanimi on Krupska (*Верхний Крупец, Нижний Крупец*) Irboskas. Praegune Krupa vald (*Крупская волость*) ja endine külanõukogu Petseri rajoonis hõlmas endise Petseri maakonna Järvesuu ja Saatse valla osasid. 2005. a oli vallas 37 küla, 2015 aprillis liideti sellega Kuulja vald ning külasid on tänapäeval 58. * Pärimuse järgi sai küla alguse XII saj; siis olevat siin olnud neli elamist. Vrd Ruupa. – AK

Academic; EAA.1999.1.101; Eesti PK 20; Eesti TK 42; KN; KNAB; PGM 1785–1792; Pskov 1885: 545; Pskov 1988; RL 1922; SeK: 56–57; Setumaa 1928: 277; Zakon Psk 2010; Truusmann 1897b: 32; Vasilev 1882: 31; Vene TK 126; VES; VMS; ÜAN

Kruusoja [*'kruus_oja*] lis, Sim, Trm, VJg – jõgi Ida- ja Lääne-Viru maakonnas. ⇒16B3 ♦ Tudu järvest u 3,5 km lõunas algav Tagajõe parempoolne lisajõgi. Nime aluseks on *kruus* : *kruusa*. Iisakus on selle oja ääres olnud ka Kruusoja küla (u 1900 *Крузоя*), mis 1977 liideti Kellassaarega, praegu kuulub Peressaare piirsesse. – MK

Keskkonnaregister; KN; KNAB

Kräsuli, koh *Kresuli ~ Kresuli_`saar ~ Kresuli_`maa* Jõe – saar Harju maakonnas Viimsi vallas, 1689 *Heina Sahr el. Gräs Öen*, 1807 *O. Кресуль*, XIX saj II poolel *Kresso Laid*, 1923 *Kresoli*; rts *Gräsö*, sks *Grasholm*. ⇒2B2 ♦ Saar moodustab Rohuneeme pikenduse meres. Püsiastustus tekkis Kräsulis 1918 Aegna saarelt. P. Johanseni järgi on saare nimi *Gräsö* ja sakslased nimetasid seda õigesti *Grasholm* (nimi esineb sel kujul juba A. W. Hupelil). P. Wieselgren soovust arvab, et Kresuli tuleneb küll rootsi nimest, aga mitte kujust *Gräsö*, vaid *Gräsör*, kus *r* on muutunud *l*-ks. Nimi oleks seega „rohukari“ (rts *gräs* 'rohi', *ör* 'kari', *ö* 'saar'). Nime rootsi päritolu eeldab ka M. Blomqvist. Vrd Kresuli lauk (laht Leppneemes, milles Kresuli kari). – MJ

Ariste 1940: 5; Blomqvist 2000: 64; EAA.1.2.C-II-34; EAA.854.4.777, L 1; Eesti väikesaared 2009: 62–63; ENE-EE: V, 170; EO: 104; Gustavson 1998: 44; Hupel 1774–1782: I, 358; KN; Mellin; Nerman 2008a: 21–22, 30; Viik 2010: 16; Wieselgren 1951: 182

Krüüdneri [*'krüüdneri*] <'Krüüdneri ~ -sse>, koh ka *'Krüüneli* <-de, -n> Kam – küla Põlva maakonnas Valgjärve vallas, mõis, sks *Krüdnershof*, 1782 *Krüdneri mois*. ⇒39B1 ♦ Mõisa kohta on teateid al 1547. Mõisa maadele rajati 1920. a-te alguses asundus. Kohanimi lähtub omaniku nimest Krüdener (ka Kruedener, Crudner jt), kellele mõis läänistati XVI saj keskpaiku. Mõis on aegade vältel allikates kandnud eri nimesid, nagu 1547 *Hof tho Sutz*, 1627 *Suidtz* (parallelnimena), hiljem *Schwitzhof* (vrd sks *schwitzen* 'higistama'), samuti *Lintz* ja *Luxhoff* (sks *Luchs* 'ilves?'). Esimestena mainitud nimed näikse seostuvat sõnaga *suits* : *suitsu*, mida oletas juba M. J. Eisen. 1939. a kavandati Krüüdneri asunduse nimeks Järviste, ent pärast sõda sai nimeks Krüüdneri järve järgi lihtsalt Järve (1970, lühiajaliselt 1945 Pedastiku). Sel teel püüti vältida saksapärase nime kasutamist. Järve küla nimetati 1977 Krüüdneriks ning sellega liideti ↑Tarikatsi ja Vahtra küla. Viimane on endine Vastse-Prangli asundus (nimetatud ka Väikse-Prangliks), mis tekkis 1920. a-te alguses Vastse-Prangli mõisa maadel (↑Prangli). – EE

BHO: 262; Eisen 1919a: 6; EM: 92, 157; ENE-EE: V, 172; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19.

VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); Hupel 1774–1782: III, 260; KN; KNAB; Rev 1624/27 DL: 116; SK I: 419; Stryk 1877: 28; Uustalu 1968: 247, 736; ÜAN

-ku – Eesti kohanimede lõpp. ♦ Kohanimede *-ku* aluseks võib olla tegusõnadest tuletav liide *-k* : *-ku* (*käänak, minek*, nt *Kääraku*) või nimisõnadest tuletav liide *-k* : *-ku* (*seljak, varvik*, nt *Aaviku, Kaasiku*). Enamasti on liide olemas olnud juba nime-eelse tasandil. *k*-liitega on tuletatud isiku- ja loomanimesid (**Meelike, Vilika, Tõmmik, Tähiik*; kohanimed *Meeliku, Rassiku, Tõmmiku*). Ka liitliidetes *-liku* (*Kändliku*), *-ndiku* (*Apandiku*), *-stiku*, (*Kannastiku, Kuristiku, Pimestiku*) on üheks osiseks *-ku*. Vene keelest laenatud liide *-nik* (*Lipniku, Höbeniku, Luutsniku*) on andnud samuti nimelõpuks *-ku*. Harvadel juhtudel võib *-ku* olla lühenenud järelosast, nt *-augu* (*Lepaku*), *-kaevu* (*Assaku*), *-Jaagu* (*Jaaniku, Nooreku*), *-kõnnu* (?), *Adraku*), *-küla* (*Vatku*). – MK

EMK 2009: 277; HK: 52; PTK II: 95–96; SK II: 46, 50, 57

Kubja <-le>, koh <-lõ>, koh ka *Kubija Rõu* – Võru linna-jagu (Vana-Kasaritsa ms), 1684 *Todz Kubbias*, 1871 *Кубья мельница*. ⇒44C1 ♦ XVII saj lõpus elas kupja ametit pidav Toots praeguse Võlsi küla kohal. Hiljem on Kubija nimi sealt kadunud, kuid tänaselt Kubjalt Roosisaarele ja Võlsile viival teel paikneb Kubija mägi. Vana lisanimi kinnistus veskile hiljemalt XIX saj keskel. Veski *Kaugjärvest (järve vana nimi) välja voolaval ojal on märgitud hiljemalt 1839. a kaardil. Võib oletada, et esialgu hakkas Kubija nime kandma praeguse nimega Veskijärv, hiljem kandus sama nimi üle *Kaugjärvele, mille geograafiliseks osaks võib Veskijärve pidada. XX saj tõrjus Kubija järve nimi Kaugjärve nime lõplikult välja. Järve kaldale enne Teist maailmasõda rajatud suvilate rajoon sai sama nime. Tänapäeval nimetatakse Kubja või Kubija nimega kogu Võru linna lõuna poole raudteed jäävat osa, kaasa arvatud haiglat, mis ametlikult paikneb Meegomäe külas. Vrd Raudsepa³. – ES

EAA.308.2.178; LVVA.6828.4.392, L 1; Rucker

Kudani <-sse> = **Gutanäs** [*'güütanes*, ka *'güttanes*, koh *gütanes*] <-i> Noa – küla Lääne maakonnas Noarootsi

vallas (Noarootsi krkms), u 1540 *Guthnis*, 1557 *Gutna*, *Gottenysz*, 1563 *Guthanes*, 1565 *Gottanes*, *Gotthenes*, *Guttanus*, 1798 *Gutnäs*. ⇒9C3 ♦ Eesti-keelne nimi Kudani on rootsikeelse mugand. Rootsi nime algusosa on raske tõlgendada, järelosa on aga rootsi sõna *näs* 'neem'. C. Russwurm ja P. Wieselgren ühendavad algusosa rahvanimetusega *gute* 'ojamaalane'. Nimi viitaks nõnda ojamaalaste (gotlandlaste) viibimisele neemel. E. Lagman seevastu näeb algusosas idaskandinaviaavia sõna **gut*, millele vastab islandi ja norra *got* 'kalamaim, kudu'. Vormisil Rumpo lähedal on kaks kari, millel nimeks Gutagrundet. Wieselgreni arvates on algusosa lühend sõnast *gutabo* 'Kudani elanik', vahest meenutuseks sellest, et Kudani elanikke on sinna karile sattunud. Kudaniga on 1977 liidetud ↑Vööla asundus. – MB, MK
BHO: 264; Danell 1951: 139; Johansen 1951: 267; Lagman 1964: 34, 47, 71, 104; Mellin; Russwurm 1855: I, 113–114; Söderbäck 1939: 84; Tiberg 1951: 29, 50–56; Wieselgren 1962: 169

Kudani järv = **Nätan** [*'nootan*, koh *notan*] Noa – järv Lääne maakonnas Noarootsi vallas. ⇒9C3 ♦ Eesti-keelne nimi on pandud Kudani küla järgi, aga rootsi nimi on teise päritoluga. Uurijatest C. Russwurm mainib nimesid *der kleine See Nuddan* ja *die kleine Insel Nodda*, G. Danell *Naten* [*notan*] ja P. Johansen *der See Nätan*, *Nätan-See*. Nime päritolu nad ei vaatle. E. Lagman seevastu selgitab nime *Nätan* ehk kirjakeelestatult *Naten* taimenimetusega *näta*. Rootsi keele akadeemilise sõnastiku kohaselt märgivad *nata* (naissoovorm) ja *nate* (meessoovorm) vees kasvavaid eri taimi. Russwurmi nimekujud viivad mõtte vanarootsi sõnale *nut* 'sarapuupähkel', mis hilisemas riigirootsi ja soomerootsi kasutuses on *nätt*, *nät* (naiss.), *näta* (meess.). Varem olid pähkliid saareelanikele tähtis saadus. Seetõttu seostavad rootsi nimeuurijad Stockholmi saarestikus oleva lahenime *Nötvassen*, Sörmlandi saare *Nättarö* (u 1300 *Nutarn*) ja Edela-Soome mitmed nimed pähkliid tähendava sõnaga. Vahest on ka Noarootsi *Nätan* selles rühmas? – MB
Danell 1951: 287; Hellberg 1987: 206; Huldén 2001: 77, 97; Johansen 1951: 263; Lagman 1964: 104; Namnledslexikon; Russwurm 1855: I, 9, 114, 115; SAOB: *nata*, *nate*; SOL: 231; Stahre 1986: 41, 127, 244; Zilliacus 1966: 242

Kudepi jõgi, koh ka *Kudebi jõgi* Se – jõgi Petseri rajoonis Laura ja Irboska vallas, Palkino rajoonis ning Lätis Alüksne piirkonnas (Irb, Pan), vn *Кудеб*, läti *Kūdupe*, 1247 *на Кудени*, u 1400 *no Кудени*, 1585 *p. Кудеб*, *p. Куден* (Sõmeritsa ja Lakno gubaas), u 1866 *p. Кудебъ*, u 1920 *Kudepi jõgi*, 1967 *Kudebi jõgi*. ⇒46A4 ♦ Kudepi on üks vanimaid Petserimaal mainitud kohanimisid. Jõenime algusosa seostatakse vn sõnaga *куд*, *кудь* 'kuri vaim, kurat, saatan; nõidus, must maagia', järelosa aga tuleneb arvatavasti läti sõnast *upe* 'jõgi'. Algusosa kohta vrd *куdecumb* 'nõiduma, posima' (V. Dal); M. Piho järgi viitavad analoogsed nimed, nt Kudinakoora, paganlikule taustale ning pärinevad juba eelkristlikust ajast. S. Melnikov võrdleb jõenime aga eesti sõnadega *koda* 'maja, püstkoda', *kudema* või *kude* '(kala)mari'. Läti jõenimele *Kūdupe* (upe 'jõgi') vastab L. Vaba järgi Leedus *Kuodupis*, *Kuodupys*. Ka A. Šteingolde arvates on tegemist läti (balti) päritolu kohanimiga. Võrreldavad kohanimed on ka Kud (*Кудь*), Volga

parempoolne lisajõgi Valdais, ja ehk ka Kudinakoora (*Кудина Гора*) Petserimaal. Vrd Kuudeküla. – AK
Academic; Ageeva 1989: 95; Bolhovitinov 1831: IV, 19; KN; KNAB; Latvija 1993; Marasino 1966: 56, 109; Mel'nikov 1984; SeK: 57; Truusmann 1897b: 32; Vaba 2014: 912; Vene TK 126

Kudina <-le> MMg – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas, mõis, sks *Kudding*, 1447 *Kudinas* (küla), 1540 *Kuddines*, 1582 *Kudzin* (küla), 1638 *Kudingk*. ⇒25C3 ♦ 1477 on mainitud kõrvuti Kudina küla ja mõisat (*Karistvere), küla oli XVIII saj lõpuks kadunud. 1921. a-st asundus, al 1977 küla. L. Kettunen oletab nime võõrast päritolu, sest rööpse saksa nime lõpus on *-ng*, kuigi selline liide esineb ka eesti keeles (*valang* jms). Nime võib vahest seostada ka sõnaga *kudistama*. V. Pall nendib, et *-ng* tuleb esile hilisemates kirjanekutes, seega võib olla kirjutajate lisandus. Pigem võiks tähelepanu pöörata nimelõpule *-in*, mis on tüüpiline vene kohanimede, nt Setomaa *Kudina Gora*. Sel juhul oleks aluseks isikunimi *Kudin* (*Кудин*). Mõisa varasem nimi oli *Karistvere (1447 *Karistver*, 1540 *Karistfehr*, 1627 *Karristfer*). Saksa keeles oli mõisa nimeks vahel veel *Luggenhawsen* (1592 *Lugenchuzen*, 1601 *Luggenhawsen*), mis on pärit omaniku nimest (1447 ostis mõisa George Luggenhusen). – PP

EO: 145; KNAB; PA I: 108; PA II: 410; PTK I: 55, 88; Rev 1601: 73; Tartumaa 1925: 277

Kudjape <-le>, kirjak varem ka *Kudjapä* ~ *Kudjapäe* Kaa – alevik Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Kudjapäh*, keskajal *Kudipe* u. *Jamerhan* (tal), 1560 *Kudiepäh*. ⇒53A1 ♦ Mõis on tekkinud XVII saj. Mõisa maale rajati 1920. a-tel asundus, mis 1977 nimetati Kuressaare külaks (linn kandis samal ajal Kingissepa nime), 1997 Kudjape külaks. Alevik al 2009. Soome nimele *Kodjala* toob A. Meri võrdluseks ka eesti *Kudjapäe* (= *Kudjape* < **kuđjapä*), pidades nime kujundlikuks või kirjeldavaks ja tuues ära H. Ojansuu soome **kođja*-elementi sisaldavate nimede seostuse sõnadega *kotja*, *kotju* 'külma, kõle' ja *kotju* 'võõras'. E. Koit arvab, et nime aluseks on isikunimi, vrd *kudi* 'nudi', *kudi* 'puuplokk laeval', *kudi* 'rutt'. L. Kettunen toob nimele võrdluseks tegusõna *kud* 'jutama' 'kõdistama; meelitama'. Soomerootsi nimevarast võiks Kudjapega võrrelda Uusimaa külanime Kudiby mõnd kirjanekut (1540 *Quidhijaby*, 1541 *Quidiaby*, 1543 *Quidia by*, 1558 *Kvdeby*, 1564 *Skwdheby*). – MK

BHO: 264; Hausen 1920–1924: 719; KNAB; Koit 1962: 79; Meri 1943: 73; Saaremaa 1934: 510; SK I: 127

Kudruküla [*kudru_küla*] <-külla ~ -sse> Väi – küla Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas, mõis, sks *Kutterküll*, 1503 *Kudderendorp*, 1620 *Kutterkylla*, 1726 *Kutterkülla* (küla), 1913 *Kudruküla m.*; sm *Kutterkyllä*. ⇒8C2 ♦ Kudruküla oli XIX–XX saj vahetuse paiku Narva linna mõis. L. Kettunen on nimele võrdluseks toonud *kudrutama* ja *kudres*: *kudreks* 'teder' ning oletanud viimasest isikunime **Kutroi*. Kudruküla nime kannab ka Narva linna lahusosa, Leekovasohu ehitatud suvilate piirkond. – MK

Almqvist 1917–1922: 309; EO: 187; KNAB; LUB: (2) II, 469; Rev 1725/26 Vi: 195

Kugalepa [*kuga_lepa*] <-le> Mus – küla Saare maakonnas Mustjala vallas (Mustjala ms), 1731, 1798 *Kuggalep*. ⇒49C2 ♦ 1977–1997 oli Tagaranna osa.

Kugalepa nime järelosa *-lepa* on tõenäoliselt arenenud varasemast liigisõnast *lõpp* : *lõpe* 'laht'. Algusosa *Kuga* tähendussisu on ebaselge. Tormas on Kuga talu (päritolu teadmata), vrd ka Vändra mõisas 1680–1684 uusasukas *Kugaferre Jack*. – MK

EAN; KNAB; Roslavlev 1977: 69; PTK I: 88; SK I: 127

Kuhjaverre <-`verre ~ -sse> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Jaska ms), 1584 *Chuiawer* (küla), 1599 *Choyawer*, 1782 *Kuhjafer*. ⇒23C4 ♦ Nime tänapäevakuju järgi otsustades võiks lähtekohaks olla *kuhi* : *kuhja*, kuid see võib olla ka rahvaetümoloogia. Oletada võiks ka *Kui(v)a-* moondumist osiseks *Kuhja-*. 1782 on kirjas juba *Kuhjafer*. Vrd *Kuiavere*. – MK

Hupel 1774–1782: III, 317; PA IV: 171; P XVI: 225;

Weske 1877b: 17

Kuhu <'Kuhku ~ -sse> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Koonga ms, Võrungi ms), 1618 *Koho Madij*, 1638 *Kuhhi Januss*, *Kuhhi Jueri* (talupojad Salevere külas). ⇒21A4 ♦ 1977–1997 oli Salevere küla osa. Kuhu nimega vrd *kohu* 'kerkinud, käärinud ollus, käärimisel tekkiv gaas; vaht', *kohu mees* 'kiitlev, upsakas mees', *kuhi* 'hunnik', *kuhkar* (*kuhker*) 'väike hunnik'. Siiski jääb nime tähendussisu hämaraks, võib-olla on ühendused sõnadega *kuhi* ja *kohu* hilisemad rahvaetümoloogiad. Külanimi seostub 1542 Koonga Salevere järgi mainitud vabatalupoeg *Andres Kuchlane*, nii et küla või vähemasti talu oli olemas juba XVI saj. – MK

BHO: 265; EMS: III (13), 445; Rev 1638 II: 52–53;

Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1618:45;

Stackelberg 1928: 156

Kuiandi <-sse>, koh <-he> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Luutsniku ms), 1765 *Kuijante Mik*, 1805 *Kujande Hans*, 1826 *Kuyande*. ⇒44C3 ♦ Kuiandi oli 1977–1997 Luutsniku küla osa. Talurühma ja küla nimi on tekkinud talupoja lisanimena. Nime päritolu pole selge. Luutsniku algsest külast XVIII saj välja asutatud talu korral sobiks algupäraseks lühenemata nimeks hästi **Kuivaniidi*, kuna Kuiandi paikneb Luutsniku tuumiku suhtes teisel pool heinamaad ja kaht ojarahu. Nimi võib sisaldada ka mõnd vanemat, XVII saj kirjalikult jäädvustamata lisanime, vrd *Kuigatsi* ja XV saj isikunimi *Kuy* Helmes. – ES

EAA.1268.1.401:139, L 134p; EAA.567.2.809:4, L 3p;

EAA.1865.2.84/2:28, L 29p; SK I: 127–128; Stoebe

1964: 40

Kuiaru [¹*kuiaru*] <-le> Tor – küla Pärnu maakonnas Tori vallas (Tammiste ms), 1680–1684 *Kujaro* (tühi talu Tammiste mõisa all), 1683 *Khyaro*, 1772 *Kujarro*. ⇒29A1 ♦ *Kuiaru* oli XX saj pikka aega paikkond ↑Niimiste külas (selle edelaots), moodustati uuesti külanä 1977. Nime võiks tuletada sõnadest *kui* 'kuiv' ja *aru* 'kuiv kõrge maa', rahvaetümoloogia seostab nime ka kuue tee haruga, murdes *kuie* (*tee*) *aru*. 1977 liideti Sanga küla (1936). *Kuiaru* kohal oli XIX saj I poolel **Kadrina* karjamõis (1839 *Cathrinenhof*, u 1866 *Кадрина*). – MK

EAA.308.2.22, L 1; EAN; Eesti TK 50; EVK; KN;

KNAB; Roslavlev 1977: 40

Kuiavere <-`verre ~ -sse> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Olustvere ms, Sürgavere ms), 1584, 1599 *Kuiawer* (küla), 1797 *Kujafere* (küla). ⇒23C4 ♦ Nime tänapäevakuju on välja kujunenud juba ammu. Algusosa lähtekohaks võis olla *kui* 'kuiv'.

M. Veske on nime sidunud soome sõnaga *kuja* 'kahe aia vaheline tee', vrd Lõnnroti sõnaraamatus liitsõna *kujawieri* '(kahe aia vahelise) tee veer'. Vrd *Kuhjaverre*. – MK

Mellin; PA IV: 171; P XVI: 224; Weske 1877b: 34–35

Kuie <-le> Jln – küla Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas, mõis, sks *Kui*, 1448 *Kuyvetock* ~ *Kuywejock*, 1525 *Kuyeck*, 1708 *Kui*, 1732 ee *Kuie*. ⇒14B2 ♦ *Kuie* mõis eraldus Roosnast XVIII saj alguses. 1920. a-test asundus ja küla, mis 1977 liideti. Nimi on lühenevud kujust **Kuivajõe* või **Kuivjõe*; muutus toimus XVIII saj alguseks. *Kuie* metsapoolset idaotsa, endist saunaküla, on nimetatud Sandikülaks. – FP

Bfl: I, 924; EAA.1233.2.1:21, L 39; KN; Taube 1911: 17;

Thor-Helle 1732: 316

Kuigatsi <Kuigatsi ~ -sse>, kirjak varem ka *Kuikatsi* San – küla Valga maakonnas Puka vallas, mõis, sks *Löwenhof*, *Kuikatz* (XVIII saj-ni), 1466 *Quiigatz*, *Kuugqatz* (küla), 1509 *Koiwkatz* (mõis), 1522 *Koywenkatz* (küla, mõis), 1585 *Koikac* (küla), 1638 *Koykatzkyll* (küla), 1524 *Kuikatz*, *Kyvekatz* (mõis), 1543 *Kuykatz* (mõis), 1638 *Koykas* (mõis), 1782 *Kuikatz*, ee *Kuikaste* ~ *Timpa mois*, 1826 *Löwenhof*, *ehemals Kuikazz* (mõis). ⇒38B2 ♦ Väidetavasti on *Kuigatsi* mõis olemas olnud juba 1322. XVI saj on kuulunud ka Rõngu mõisale. Mõisal on läbi aegade olnud eri nimesid, mis on antud omanike järgi. 1920. a-tel tekkis mõisa maale asundus, al 1977 küla. *Kuigatsi* nimi kuulub teiste lõunaestiliste *katsi*-lõpuliste nimepeess ja see liide on varasemalt häaldunudki *k-ga*. Nime struktuur on aja jooksl silbi võrra lühenevud ja ilmselt see ongi tinginud *g-ga* vormi tekke, ehkki kõige varasem nimekuju on tänapäevasele kõige sarnasem. Nimes sisaldub arvatavasti muistne isikunimi *Kuy(e)* (teada nt XV saj *Helmes*), millele on liitunud kollektiivliide *-ste*, sellest on omakorda elanikke iseloomustava omadussõna kaudu tekkinud kohanimi. Teine võimalus on, et nime aluseks on sõna *kuiv* : *kuiva*. XVI saj oli mõisa nimeks saksa keeles *Dumpianshof*, mis tuleb omanike perekond *Dumpiani* nimest. Nime on kasutatud kuni XIX saj alguseni ning sellest on arenenud ka eestikeelne nimi *Tümbä mõisa* või *Timpa mõisa*. XVIII saj lõpul sai mõisa omanikuks Paul Ludvig Johann Loewenstern, kes pani uue nime *Löwenhof*, mida on samuti eesti keelde mugandatud (XIX saj *Löwi mõisa* ja XX saj algul *Leevi vald*). *Kuigatsi* külaks on aeg-ajalt nimetatud *Kuigatsi* mõisa piirkonna vanu talusid, kuid küla on olnud hajasate piiridega. *Kuigatsi*ga on 1977 liidetud *Vaaksi* (1970) ja *Viki* (1970) küla. – MF

Bfl: I, 261, 739, 894, 916; Bienenstamm 1826: 293; EVK;

Hupel 1774–1782: III, 291; KN; LGU: II, 446, 943; PA I:

172; Rev 1638 I: 24; Stoebe 1964: 40; Uustalu 1972: 72,

236, 248; Valgamaa 1932: 448–449

Kuigõ <-le>, koh <-lõ> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Vaaksaarõ nulk), 1866–1867 *M. Горинки*, 1872 *Горенки*, 1882 *Горенка*, 1904 *Kuigõ*, *Горенка*, 1920 *Kuige*. ⇒45C2 ♦ XIX saj kuulus küla *Voronitsa* (*Воронкино*) kogukonda ja *Pankjavitsa* kogudusse. Eesti vastet on leida raske, võimalikud lähtesõnad on *kuigas* 'madalik; lind' või *kuigõs* 'pikk inimene' (Se, Vas). Vene nimi võib lähtuda sõnast *горенка* 'tuba, kamber, palat'. Vanavene ees- ja perekonnanimedena esinesid XVI saj *Горинь* ja *Горьнь*. Pihkvamaal *Kraasnas* leidub *Gorenki* (*Горенки*) küla. *Kuigõst* lõunas

asub Varöstö küla (vn *Большие Горенки*), mis kuulub Sirgova piiresse. Vrd Kuigatsi. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 18; Eesti TK 42; Hurt 1904: XXII; Pskov 1885: 524; SeK: 58; Tupikov 1903: 114; Vasilev 1882: 68; VMS

Kuijõe [*'kui_ jõe*] <-le>, koh *Kuie* Kul – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas, mõis, sks *Kuijöggi*, XVI saj I poolal *Kwyecke Nano* (vabatalupoeg), 1688 *Kuijöggi* (mõis), 1732 *Kuie m.* ⇒10C3 ♦ Juba Kullamaa vakuraamatus XVI saj I veerandist on mainitud veskikohta *Chui moller*, *Chwi pere*, *Moller de Chwyell*. Mõis on rajatud XVII saj. 1909 ostis selle Talurahva Põllupank ja jaotas taludeks, tekkis Kuijõemõisa küla ehk Kuie-Mõisaküla. See ja vana Kuijõe küla (1913 *Kuijöggi*, 1930. a-tel *Kuie*, 1945 *Kuijõevalla*) liideti 1977 *Kuijõe* külaks. Nimi koosneb sõnadest *kui* 'kuiv' + *jõgi* : *jõe* ja esineb mujalgi karstialadel. – MK BHO: 265–266; EAA kinnistud; EAN; EM: 83; KNAB; Saareste 1923b: 143; Stackelberg 1928: 194

Kuimetsa [*'kui_metsa*] <-metsa> Juu – küla Rapla maakonnas Kaiu vallas, mõis, sks *Kuimetz*, 1241 *Quiames* (küla), 1345 *Cuywemetze*, 1586 *Kuymetz*. ⇒12C3 ♦ *Kuimetsa* mõisat on mainitud 1345, mõis kuulus XIII saj lõpust alates Mihkli nunnakloostriale, a-st 1651 Eestimaa Rüütelkonnale. Mõisasüdame ümber 1920. a-tel tekkinud asundus liideti *Kuimetsa* küllaga 1977. Nimi tuleneb sõnadest *kuiv* + *mets*. Küla kaguosa on endine Ees-Põlliku, ka Põlliku-Eesküla (1725 *Espollico Hans*), mis omaette küllana kadus pärast Teist maailmasõda. * *Vt nimepärimust Vana-Kaiu alt.* – PP

EO: 237; Joh LCD: 559–560; LCD: 42r; Rev 1725/26 Ha: 297

Kuiste [*'kuiste*] <'Kuiste ~ -sse>, koh ka *'Kuisti* VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Sassi ms), 1453 *Cujus*, 1469 *Kuyes*, 1798 *Kuist*. ⇒51A3 ♦ Nime arengut on E. Koit kirjeldanud reana *Kuivane* > *Kuivaste* > *Kuivste* > *Kuiste*. Teise võimalusena võib nime lähtekohaks olla isikunimi, vrd eesti alalt registreeritud *Kuy*. – MK

Koit 1962: 235; SK I: 128

Kuivajõe [*kuiva_ jõe*] <-le> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Kose-Uuemõisa ms), 1782 *Kuiwa Kortsmik Ewert* (talupoeg), 1796 *Kuiwajoggi* (jõgi), *Kuiwa* (kõrts, veski), 1876 *Kuiwajoe* (kõrts, talu), 1900 *Kyüuae* (küla). ⇒12C2 ♦ Küla moodustati osalt asundustaludest, nimekirjas hiljemalt 1970. Nimi lähtub samas asuva jõe nimest (nimepaneku vahetuks motiiviks oli aga, et seal paiknes *Kuivajõe* vallamaja). *Kuivajõgi* (*Kuivajõe jõgi*) on *Pirita jõe* suurim lisajõgi. Jõe alamjooksul paikneb *Kuivajõe* karstiaala, kus asub karstihääl ning põhja suunas jätkuv *Kuivajõe* org. Häilus kaob *Kuivajõgi* suure kurisu kaudu maa alla, org jätkub salajõe (u 2,5 km) kohal Kose-Uuemõisani, kus jõgi taas nähtavale ilmub. Vaid suurvee ajal voolab muidu kuiva jõesängi pidi vett otse *Pirita jökke*. Nimi moodustub sõnadest *kuiv* : *kuiva* + *jõgi* : *jõe* ja see esineb ka mujal karstialadel. 1977 liideti *Kuivajõega* ↑*Kurena* küla põhjaosa. Vrd *Kuijõe*. – TL EAA.1864.2.IV-1:453, L 438; EAA.46.2.62; ENE-EE: V, 181; EVK; KN; KNAB; Mellin

Kuivakaare [*kuiva_kaare*] <-kaarde> Jln – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas (*Kuie* ms), 1429 *Karro* (1688. a kirjanek), 1487 *Kare*, 1711 *Kuivakaro*. ⇒14B2 ♦ 1780 rajati küla asemele *Kuie*

mõisa karjamõis. 1920. a-test samanimeline asundus, mis 1977 liideti *Vajangu* küllaga. Nimi on nähtavasti seotud sõnaga *kare* : *karge* 'rohtunud maa' või *kare* : *kareda* 'krobeline; karm, vali'. U XVII saj lisandus tõenäoliselt *Kuie* (varem **Kuivajõe*) mõisa järgi täiend *Kuiva*-. – FP

Bfl: II, 928; EAA.1248.1.7:2, L 3; EES; KNAB; Schilling 1970: 69

Kuivastu <-sse> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas, mõis, sks *Kuiwast*, keskajal *Kuist* (vakus), 1592 *Kuyast*, 1645 *Küwast*, 1798 *Kuiwast*. ⇒19B4 ♦ *Kuivastu* mõis rajati samanimelise küla maale ja eraldati Muhu-Suuremõisast ajavahemikus 1751–1758. Mõisa maadele tekkis 1920. a-tel asundus, mis hiljemalt 1945 oli kirjas küllana. Nime lähtevorm on tõenäoliselt **Kuivaste*, mille L. Kettunen annab veel paralleelvormina, esitades nime vasteks sõna *kuiv*. Ta peab seda võimalikuks rahvaetümoloogiaks ja konstrueerib oletava sugunime **Kuivane* nagu soome *Kuivalainen*. – MK

EM: 123; EO: 225; KNAB; SK I: 128

Kuke¹ <-le> Han – küla Lääne maakonnas Hanila vallas (Massu ms), keskajal *Kuck* (küla oli Saare-Lääne piiskopkonna vikariaatmaa), 1537 *Mart Ustallo Kuck*, *Iacob Ianusson Kucke* (Mäeküla all), 1589 *Kuckukill*, 1591 *Kucku By*, 1798 *Kukke*. ⇒19C3 ♦ 1977–1997 oli ametlikult *Kukeranna* küla, hõlmates laiemat piirkonda (*Kuke* randa, sh *Mõisa*- ja *Rannaküla*). *Kuke* nimi võib tuleneda linnunimetusest *kukk* : *kuke*, mis võis esineda isikunimena. *Kuke* nimede puhul äratavad tähelepanu kirjanekud, kus tüvevokaaliks on märgitud *o* või *u*, seetõttu vrd ka sm *kukku* : *kukun* 'kerajas tipp', *kukkula* 'tipp, latv, klint, mägi, kõrgendik, kungas'. *Kuke* külas oli varem *Mäeküla* ehk *Kuke* karjamõis (1798 *Mäkül*, varasemaid nimekujusid vt *Mõisaküla*³ alt). Vrd *Kuke*², *Kukka*. – MK

KNAB; Läänemaa 1938: 273; Mellin; Stackelberg 1928: 129, 210

Kuke² <-le> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kaarma ms), 1618–1619 *Kucke Hans* (talu), 1627 *Kuicke Hans*, 1630–1631 *Kucko Hans*, 1782 *Kucke*. ⇒50B4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult *Asuküla* osa. Nime aluseks võib olla *kukk* : *kuke*, ka linnunimetusest tekkinud lisa- ja eesnimena. Ent *Kukk* võib olla ka pärit nimest *Habakuk*. Pöidel on samuti olnud *Kuke* küla ja mõis (1783 *Kucke Dorf*, 1548 *Möllershof und Kuckemois*, ↑*Jõe*¹), viimase lähtekohaks oli külanimi (*Kukko*). Vrd *Kuke*¹, *Kukka*. – MK

EAN; KNAB; Saaremaa 2007: 117; SK I: 129

Kukepala [*kuke_pala*] <-le> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (*Triigi* ms), 1379 *Kuckenpallas*, 1726 *Kuckpall Jahn*, *Kuckepalo Jürri* (talupojad), 1871 *Kukkepalo*, 1900 *Куккeпaлa* (küla). ⇒13A3 ♦ 1977–1998 oli ametlikult *Kõue* küla osa. Küla on nime saanud kunagiste hajatalude peremeeste lisa-nime järgi. Liitnime esimene pool tuleneb linnunimetusest *kukk* : *kuke*, mis on võinud esineda ka isikunimena. Nime teise poole, sõna *palu* tähendus läänemurdes on 'kehv, madal maa', *Lõuna-Eestis* aga 'kuiv kõrge maa, nõmm'. – TL

Johansen 1932: 22; KNAB; Rev 1725/26 Ha: 302; Schmidt 1871

Kukevere <-verre ~ -sse> Amb – küla Järva maakonnas Ambla vallas, mõis, sks *Kuckofer*, 1564 *Kuckeuer*. ⇒13C1 ♦ *Kukevere* küla asemele rajati 1680. a paiku

mõis. Hiljemalt XVIII–XIX saj vahetusel hakati Kukevereks nimetama *Säänla küla mõisast edelas (XIV saj *Sönele*, 1796 veel *Säänla*, 1809 *Kuckofer*). Mõisa maadele tekkinud Kukevere asundus (Piibe mnt-st kirdes) liideti 1977 külaga. Nime algusosa tuleneb tõenäoliselt isikunimest (nt Harjumaal 1564 *Koke*). 1977 liideti Kukeverega osa Käravete küla taludest. – FP

Blumfeldt 1949: 169; EAA.46.2.212, L 1;

EAA.1.2.933:80, L 80; EAA.1.2.942:143, L 137p; KNAB; Mellin; Palli 1959: 603

Kukka [*ˈkukka*] <ˈKukka ~ -sse> Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1565 *Kucku*, 1609 *Kucku Wackan*, *Kucku Peter*, 1688 *Kuckaby*, *Kukkuby*, 1782 *Kuckas*, 1798 *Kukka*. ⇒48B2 ♦ P. Ariste toob külanimele võrdluseks sm *kukku* : *kukun* 'kerajas tipp', *kukkula* 'tipp, latv, klint, mägi, kõrgendik, kungas', eesti *kukal* : *kukla* 'pea tagaosa' (kujundlikult 'kõrgendik, mägi'). Nimi on olnud varaste kirjapanekute järgi *u*-tüveline. Vrd *Kuke*¹. – MK

Ariste 1938b: 14–15; HK: 99

Kuklase [*ˈkuklase*] <-le>, koh *ˈKuklasõ* <-lõ ~ ˈKuklastõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Rogosi ms), 1627 *Kucklese Iwan*, 1638 *Kochlass Iwan*, 1684 *Kuklas* (hajatalu), 1765 *Dorf Kukklasse*, 1839 *Kuglas*. ⇒45A3 ♦ Talurühm ja küla on saanud nime talupoja lisanimest. 1684. a kaardil on *Kucklas Simon* ja *Kucklas Thom* praegusel Mäe-Kuklasel, praegu küla tuumikuna tajutava Ala-Kuklase peremeheks on veel olnud *Thimusch Thomas*, *Kubbias*. Nime päritolu on arvatavasti sama mis Viitina ↑*Kuklasõ* nimel. Kuklase põhjaosas on Tabina talukoht, mida on vahel eraldi külaks märgitud. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:132, L 127p; Rev

1624/27 DL: 86; Rev 1638 I: 181; Rücker

Kuklasõ [*ˈkuklasõ*] <-le>, koh <-lõ>, kirjak varem ka *Kuklase* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1684 *Kuklas*, 1765 *Dorf Kukklasse*, 1839 *Kuglase*. ⇒44B3 ♦ Kuklasõ oli 1977–1997 Ristemäe küla osa. 1684. a on kirja pandud kaks poolemeest ühes talus *Kuklas Peep* ja *Kuklas od. Sake Andris*. Pole teada, kas lisanime varasem variant on seoses Kuukla talu- ja ojanimega Luutsnikus. Kui laenuisuse oletus kõrvale jätta, sobib Võrumaal küllalt levinud lisanime aluseks sõna *kuklanõ* 'sipelgas'. Viide sipelgale on lisanimesed levinud, vrd Raudsiku talu, Siplase ja Muraski küla. – ES

EAA.308.2.178; EAA.308.6.316:13, L 8;

EAA.1268.1.401:169, L 164p; Rücker

Kukruse¹ [*ˈkukruse*] <-le> Jõh – Kohtla-Järve linnaosa (Kukruse ms). ⇒7B2 ♦ Kukrusel alustati põlevkivi kaevandamist 1916, pärast Teist maailmasõda rajati kaevandus, mille juurde rajatud asula sai 1950 Kohtla-Järve linnale allutatud Kukruse aleviks. 1959 liideti Kohtla-Järvega, praegu on selle linnaosa. Linnaosa paikneb ajaloolise Kukruse ehk Paate küla maal, jagades selle kaheks: põhjapoolne osa on nüüd ↑Paate küla, lõunapoolne kuulub Kukruse küla, endise asunduse piiresse. Vrd *Kukruse*². – PP

ENE: IV, 220; KNAB

Kukruse² [*ˈkukruse*] <-le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Kohtla vallas, mõis, sks *Kuckers*, 1241 *Kuckarus* (küla), 1346 *Kucris*, 1782 *Kukkerse oder Pate mois*. ⇒7B3 ♦ Mõis on rajatud vahemikus 1410–1453. Muinasajast pärit küla mõisastati XVIII saj keskpai-

gaks. XX saj hakati Kukruse külaks nimetama mõisast põhjas paiknenud ja hiljem lõuna poole laienu- nud ↑Paate küla. Kui 1950 moodustati Kukruse alev, praegu Kohtla-Järve linnaosa, siis jagas see Kukruse küla kaheks lahustükiks. 1977 liideti lõunapoolne osa mõisa maale 1920. a-tel tekkinud Kukruse asundusega Kukruse külaks, põhjapoolne osa on Paate küla. Praeguse Kukruse küla tuumik on seega endise asunduse kohal. P. Johansen on nime võrrelnud soome isikunimega *Kukkeri*, L. Kettunen on nimele võrdluseks toonud *kukkur* : *kukru* (sm *kukkaro*), oletades *ne*-tuletist, vrd siiski sm *kukkura* 'kuhi, (mäe) tipp'. Kukrusega liideti 1977 ↑Revinu küla. – MK

BHO: 263; EO: 190; Hupel 1774–1782: III, 464; Joh

LCD: 456; SKES: II, 232

Kuksema [*ˈkuksema*] <-le> Jh – küla Järva maakonnas Järva-Jaani vallas, mõis, sks *Jürgensberg*, 1519 *Kucksemer*, 1571 *Kucksmeggi*, 1708 *Kuxema*. ⇒14A3 ♦ Vahemikus 1732–1744 rajati Kuksema küla juurde Roosna-Alliku mõisa karjamõis. 1765–1774 eraldi Kuksema omaette mõisaks, küla kaotati ning talud viidi üle Valasti külla. 1920. a-tel loodi mõisa maadele asundus, mis 1977 nimetati külaks. Nime järelois on algselt olnud **mägi*, mis lühenes XVIII saj-ks. L. Kettunen pakutud nime algusosa seosed sõnaga *kukk* : *kuke* ning *kuukene* (*kuu* vähendussõna) pole motiveeritud. Loogilisem tundub seos sõnadega *kukkuma* (käolaulu kohta; langema) või veelgi enam murdesõnaga *kukk* : *kuku* 'käbi, kupar' (Tartu ja Võru murdes), 'õis' (rannikumurdes). *Kukk*-tüvi (vrd sm *kukka* 'lill') esineb mitmes eesti taimenimetuses. Kõige lähem vastavus on sõnaga *kukne* : *kukse* 'madu', seega võiks nime **Kuksemägi* tõlgendada maomäeks. Välistada ei saa ka tulenemist isikunimest (Järvamaal XV saj keskel *Kuck*). Mõisa saksakeelne nimi *Jürgensberg* tuli mõisa omaniku (1725–1765) Jürgen von Stackelbergi järgi. Järelois *-berg* (sks 'mägi') võib viidata nii omaniku perekonnanimele kui ka eestikeelse kohanime lõpule. 1977 liideti Kuksemaga ↑Pähu ja Tammeküla ning osa ↑Keika külast. – FP

Bfl: I, 866; EAA.1233.2.1:21, L 39; EAA.1.2.935:229, L

238; EAA.3.1.482:157, L 155p–156; EAA.3.1.506:178, L

196; EAA.1864.2.IV-6:18–20, L 19–20p; EES: 188; EO:

118–119; Johansen 1930a: 151; KNAB; Schilling 1970:

62; VMS; Wd

Kuksina [*ˈkuksina*] <-ˈsinna ~ -sse>, koh ka *ˈKuksinna* <-he> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Koolina nulk), 1629 *Кувшинова Гора*, u 1790 *кувшинова гора*, u 1866 *Кувшинова*, 1882 *Кувшиново*, 1903 *Kuksina*¹, 1904 *Kuksina*, *Кувшиново*, u 1920 *Kukšino*. ⇒45C2 ♦ XVIII saj kuulus küla Taeluva koguduse alla. Eesti algupära korral vrd lõunamurrete *kuksin* 'nõu; hulk varandust; heina-hunnik', *kuks* 'suguakt' (*kuksima* 'sugutama'). Viimast peetakse kohapeal seto nime aluseks. L. Vaba seostab Kuksina läti sõnaga *kukša* 'köverus, käänak, kühm, küür, väike kungas, põndak' (vrd *Kukšu kalns* Lätis) või leedu *kuksa* 'nupp, muhk, kühm, mügar'. See seletus tundub kõige tõenäolisem, sest küla asub ümaral Kuksina mäel (*Кувшинова гора*). Vene algupära korral vrd vene põhjamurrete *кувшин* 'väike järskude kallastega saar'. Lähteks sobiks ka *кувшин* (Pihkva murretes *кукшин ~ кука*) 'kõrge kannulaadne (savi) nõu' või *кукситься* 'mossitama, halvast tujus olema'. J. Truussmann esitas sarnase etümoloogia, tuues

paralleele nii läti, leedu kui ka eesti keelest (*kauss*). Vanavene isanimi Kuvšinov (Кувишиновъ) on registreeritud XVI–XVII saj. Pihkvamaal on olnud mitu Kuvšinovo (Кувишиново) küla, samuti Tveris ja Ingerimaal. Vrd ka endine Kukšina (Кукшина ehk Кувшмы) küla Lauras (praegu Jevdokimovo). Vrd Koksina, Kuksema. – AK

Academic; Arakčeev 2008; Dal' 1880–1882; Eesti TK 42; Hurt 1903: 74; Hurt 1904: XXII; KNAB; PGM 1785–1792; SeK: 58; Truusmann 1897b: 33; Tupikov 1903: 605; Vaba 2014: 912; Vasilev 1882: 153; Vene TK 126; VMS

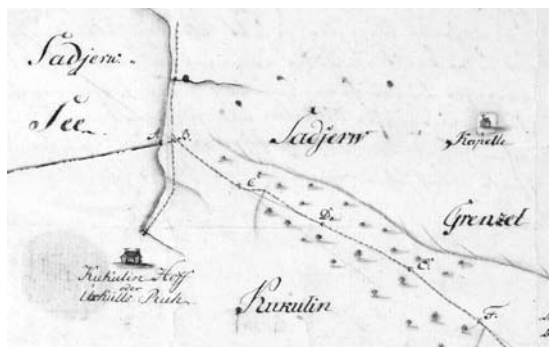
Kuku <-sse> Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Seli ms), XVII saj II poolel *Kuckeperre Mart*, 1725 *Kucke*. ⇒12A3 ♦ Nimi tuleneb sõnast *kukk* : *kuke* (Kuku oleks selle hellitusliitega teisend), mis on võinud olla talupoja lisanimi. Küla lääneosas asub 1977 liidetud Sootaga (1447 *Sontake*, 1523 *Sontack*, 1725 *Sotack*), mille nimi on ehk antud Koigi või Mõisaaseme (*Leimuda) poolt vaadatuna. Küla idaosa kuulus varem Purila mõisale ja kandis Purila-Ülejõe nime (↑Purila). – PP

EAA.1.2.C-IV-96; KNAB; Rev 1725/26 Ha: 291

Kukulinna [*kuku_linna*] <-linna> Äks – küla Tartu maakonnas Tartu vallas, mõis, sks *Kuckulin*, 1299 *Kuckelina*, 1524 *Kockelyn*, 1702 *Kuckulin*. ⇒25C4 ♦ Algselt küla, mõisast on teateid 1553. L. Kettunen on nime algusosas näinud isikunime **Kukkoi* (= *kukk* : *kuke*) ja võrrelnud seda sõnadega *kukulind* 'kägu' ja sm *kukkula* 'küngas'. V. Pall peab kahest võimalikust lähtest, isikunimest ja maastikusõnast, tõenäolisemaks teist, oletades, et lähtesõna on olnud **kukku*, mis on tähendanud millegi otsa või pead (vrd ka *kukal* : *kukla*). Küla naabruses voorel asub mägi, mida rahvatraditsioonis peetakse maalinnaks (Palalinn). Ajuti on kohta nimetatud **Kukemäeks* (1638 *Kuckemecke*). Mõisat on saksa keeles XVIII saj nimetatud ka *Uexküllsruh* 'ks tollase omaniku parun Uexkülli järgi. Mõisa juurde kuulunud küla nimetati varem **Matra* külaks (1688 *Matra Hans*, 1728 *Mattra Tenno*, 1809 ja 1839 *Mattra*); nimi pärineb isikunimest. – PP
BHO: 263–264; PTK I: 89, 136; PTMT: III, 544; Rev 1638 II: 190

Kulani <-sse> Noa – paik (küla) Lääne maakonnas Noarootsi vallas (Saare ms), rts *Kolnäs* [*kulnes*], erts *Kolanés* [*kulanés*], 1540 *Kulniesz*, 1548 *Killeniesz*, 1565 *Kwllanes*, *Kullanus*, 1615 *Kullenesby*, 1627 *Kullanäs*; sks *Kollanäs*. ⇒9C3 ♦ Liidetud 1977 Pürksi külaga. Võimalik, et küla asub varasema *Kuldere* (1351) küla kohal. Kui nimi ei ole seotud oletatava varasema küla nimega, siis on võimalik, et nime lähtekohaks on eesti sõna *küla* + *nina*. P. Johansen peab küsitavaks nime rootsi etümoloogiat sõnast *kulle* 'küngas, mägi'. – MK
BHO: 246; Johansen 1951: 267; Lagman 1964: 45

Kuldre [*'kul'dre*] <-sse>, koh '*Kul'dri* <-lõ, -n> Urv – küla Võru maakonnas Urvaste vallas (Vastse-Antsla ms), 1762 *Kulti Jürri*. ⇒43C1 ♦ Külanimi põhineb Kuldijüri, lühenenult Kuldri talu nimel. Talu asub põlises külas, mille tänapäevaks kadunud nimi võis olla **Sääslä* (1419 *Seeskül*, 1582 *Seslakilla*, 1798 *Säsla*). Uue külanime kujunemisel oli otsustav Vastse-Antsla vallamaja rajamine Kuldri talu juurde XIX saj II poolel ja valla koolimaja ehitamine 1910. Talunimi ja inimese lisanimi Kuldri võib olla võrdlus loomaga, kuid nagu on näidanud M. Kallasmaa, võib see põhineda

Kukulinna mõis. 1786. EAA.1392.1.423.

ka alamsaksa sõnal *schulte* [*skulte*] (sks *Schulze*), mis muuhulgas tähendab külanemat. Kuldrega on 1977 liidetud Kiisa küla (1970). – ES

EAA.1270.1.264:15, L 14p; LGU: I, 208; Mellin; PA I: 84; SK I: 130

Kulgu <-le> Vai – Narva linnajagu (Joala ms), 1801 *Kulga Weg* (tee), 1844 *Kulka*, 1905 *Кулга* (küla), 1913 *Kulga*. ⇒8C3 ♦ Linnajagu ja sadam on nime saanud Joala mõisa alla kuulunud Kulgu küla nimest. Külanime päritolu pole selge, häälikuliselt lähedased on *kulka* 'kiilas, nudi' ja *kulka* 'võrgutähis', vrd ka *kulka*, *kulku* 'viinapudel'. Veekulguks nimetatakse Narva veehoidla ja kanali vahelist suvilapiirkonda sadamast läänes. – MK

EAA.46.1.38:14, L 13; EAA.2110.1.4813, L 2; KNAB; Schmidt 1844; VMS

Kulina <-le> Vlg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas, mõis, sks *Kullina*, 1641 *Lechtigall und Arrokyll*, *sonst Kudlings Gut genannt*, 1726 *Kullina* (küla ja mõis). ⇒15B1 ♦ Kulina mõis rajati Lähthe küla lähedale XVI saj algul, algselt on teda nimetatudki Lähthe järgi (1546 *Lechtegall*). 1920. a-test Kulina asundus, al 1977 küla. Mõis on nime saanud omanikunimest Kuddelen (Kudling). Kulinaga liideti 1977 Kulina-Puka küla (↑Puka²). Vrd Kullenga. – MK

Bfl: II, 526; BHO: 270; Rev 1725/26 Vi: 206

Kulja <-le>, kirjak ka *Kulje* Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Maidla ms), 1689 *Kullioya* (küla), 1726 *Kullioja*, 1796 *Kulja*. ⇒6C4 ♦ 1977–1997 oli Soonurme küla osa. Nimi pärineb loodusnimest. Küla lähedalt voolab läbi oja, mida varem võidi kohapeal Kulliojaks kutsuda. – MK

Mellin; Paucker 1847–1849: II, 47; Rev 1725/26 Vi: 161

Kulkna [*'kul'kna*] <-sse>, koh <-he>, kirjak ka *Kolpina* Se – küla ja saar Petseri rajoonis Kuulja vallas (Lob), vn *Колпино* (küla), *Колпин* ~ *Колпина* (saar), 1463 *исады и церков калпиньскую*, 1558 *Kulrna kulla*, *Kulna kulla*, 1585–1587 *въ Колпинъ на погостъ*, *Губа Колпинская* (pogost, gubaa), 1630 *в Колпино*, 1886 *Kolpina*, 1903 *Kul'pina*, u 1920 *Kolpino*, 1928 *Kulkna*, 2002 *Kulk'na*. ⇒41B1 ♦ Juba XV saj on mainitud kirikut ja issaade, XVI saj kuulus Kulkna gubaa ja pogost Pihkva maakonna Velikaja-tagusesse (Zavelitšje) zassaadi. XV saj on mainitud saart (*Калпиное*), XVI saj küla ning XVII saj kirikuküla (*Село Колпино*). XIX saj ka puustus; siis kuulus Kulkna koguduse alla 11 seto küla. Kulkna nime päritolu eesti sõnavara põhjal on keeruline leida, vrd *kulk* 'mütt' või *kolpak* ~ *kolbak* 'meeste müts' (Se), mis on vene laen. S. Melnikovi andmeil oletas M. Vasmer *Колпино* nime pärinemist sõnast *колтик* 'luik',

V. Nikonov pakkus lähteks *коль* 'haigur'. J. Truusmann pakkus seletuseks sm *kolpi* 'vana suur kuusk', Pihkva murrete *колпа* 'müts' ja vn *коль, колница, колникъ* 'kulp'. Vene murretes leidub sõna *колпина* 'veelind; (poiss)mees'. Vanavene eesnimena on XVII saj Venemaal registreeritud *Колпа*. A. Šteingolde arvates on tegemist soome-ugri päritolu kohanimega. Kohanimed *Kolp* (*Колпъ*), *Kolpino* (*Колпино*) on levinud Ingeris ja Pihkvamaal, peamiselt aga endisel ajaloolisel Novgorodimaal. Kulkna saarel on kolm küla: Kulkna (*Kolpino*), Medele (*Medli*) ja Tsertva (*Sartovo*). Vrd *Kölbi*. – AK

Academic; Arakčeev 2008; Ernits 2012: 37; Hurt 1903: 164, 175; Mel'nikov 1984; PL: I, 64, II, 52–53; Pskov 1585–1587: 113, 145; Pskov 1914: 24, 26; Schirren 1861–1885: I, 11; SeK: 59; Truusmann 1898: 125; Tupikov 1903: 190; Vasilev 1882: 138; VES; VMS

Kulla <`Kulda ~ -sse> Hls – küla Viljandi maakonnas Halliste vallas (Halliste krkms, Kaubi ms), 1724 *Kulla Jahn* (talupoeg Pornuse mõisas), ? 1811 *Külla Peter* (talupoeg Pornuse mõisas), 1839 *Kulla* (kõrts), u 1900 *Кулла* (küla). ⇒37A1 ♦ 1811. a samastus on küsitav. Kulla asula tekkis kõrtsi juurde XIX saj II poolel. XX saj alevik, al 1977 küla. Nimi lähtub talupoja lisanimest Kulla, sõnast *kuld* : *kulla*. Perekonnanimi *Kuld* esines Pornuse piirkonnas XIX saj algupoolel. Kullaga on 1977 liidetud Kaubi küla (↑Pornuse). Kulla edelaotsa tuntakse Kuksi nime all (1724 *Kuckse Marcus*). – MK

EAA.1865.3.171/7:7, L 7; EAA.1865.3.171/14:3, L 2p; EAA.1865.5.166:20, L 19p; EAN; ENE: IV, 225; KNAB; Rev 1624 PL: 62; RGADA.274.1.181:66, L 355p

Kullaaru [*kulla_aru*] <`arru ~ -sse> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Rakvere vallas, poolmõis, 1716 *Kulla Arro Jahn*, *Kulla Arro Jürgen*, 1726 *Kullarro Jahn* (talupoeg Kloodi mõisa all), 1796 *Arro* (karjamõis). ⇒5B4 ♦ XVIII saj on Kullaaru talu karjamõisaks tehtud. 1855 eraldati Kullaaru (*Kullaarro*) Kloodi mõisast, 1865 suurendati poolmõisat mõne taluga. 1920.–1930. a-tel asundus, u 1939. a-st küla. Nimi on algselt olnud tõenäoliselt loodusnimi, mis talu- ja karjamõisa nime kaudu on saanud külanimeks. – MK

BHO: 268; EAA.3.1.451:170, 116p, 117; ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 12-525 asunduste kohta); KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 114; ÜAN

Kullaga <-le> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas (Unipiha ms), 1582 *Kulakazy*, 1638 *Kullakyllo*, 1839 *Kullagakülla*, 1923 *Kullaku*. ⇒32C3 ♦ Aja jooksul lühenenud külanimi võis algselt kujutada endast kaheosalist *kuld* : *kulla* + *küla* (vrd Ingeri *Kullankylä*) või vähendusliitega tuletist *kullake(ne)* : *kullakese* (vrd talunimi *Kullakse Valgamaal*). Kohanimest võisid eri aegadel kasutusel olla variandid **Kulla küla* ja **Kullakese küla*. **Kulta* ja selle tuletisi võidi muiste kasutada isikunimedena. 1977 liideti Kullagaga Hallivariku küla (kuni 1939 *Kitseküla*), mis sai elanike soovil nime Hallivariku nurme ja talu järgi. – EE

EO: 63; ERA.14.2.717 (Kambja vallavalitsuse 2. VI 1939 koosoleku protokoll nr 5); PA I: 46; Rev 1638 I: 68; Rucker; Stoebke 1964: 94; ÜAN

Kullamaa¹ [*kulla_`maa*] <-le> Kul – kihelkond ajaloolisel Läänemaal, sks *Goldenbeck*, 1389 *Goldenbeke*, XVI saj I poolel *Ianus Kullemak* (vabatalupoeg).

♦ Kihelkond on tekkinud XIV saj keskel. Nimi oli oletatavasti algselt muinaseestiline **Kultannmäki*. Nii P. Johansen kui ka P. Alvre on vanemaks pidanud eestikeelset nime ja saksakeelset *Goldenbeck*'i sellest tekkinuks. Eesti kohanimedes tavalist järelosa *mägi* asendab saksakeelses nimes alamsaksa *beke* 'jõgi, oja'. Johanseni arvates on asendus tekkinud seetõttu, et Vestfaalis, eriti aga Sauerlandis, leidub arvukalt *mecke*-lõpulisi nimesid, mis kõik tähendavad väikesi jõgesid või ojasid. Selline protsess, kus *nbeke* muutus *mecke*-ks, pidi tema arvates Vestfaalis olema juba XIII saj algul nii tavaline, et väljarännanud vestfaallane pani Eesti nimede *-meke*- puhul kirja *beke*. Läänepoolsete nimede puhul on võimalik ka lähtumine eestirootsi keelest, kus *bakk* 'mägi' võis alamsaksas saada kuju *beke*. Sel juhul oleks eesti nimi tõlgitud osaliselt eestirootsi keelde ja järelosa oleks alamsaksa keeles mugandunud sõnaks *beke*. – MK

Alvre 2000a: 216; Alvre 2000b: 61; Ariste 1933: 85; BHO: 89; Johansen 1930b: 16; Johansen 2005: 74

Kullamaa² [*kulla_`maa*] <-le> Kul – küla Lääne maakonnas Kullamaa vallas (Kullamaa krkms, Suur-Kullamaa plms), XVI saj I poolel *Szure Kulldmeggi*, *Pisku Kulldamegky*, 1689 *Store Goldenbäckby*, *Lilla Goldenbäckby*. ⇒20C1 ♦ Varem olid Suur-Kullamaa ja Väike-Kullamaa küla. XVII saj I poolel rajati Suur-Kullamaa (sks *Groß-Goldenbeck*) ja Väike-Kullamaa (sks *Klein-Goldenbeck*) mõis, esimene müüdi 1912 pangale ja muutus poolmõisaks. 1923. a nimekirjas on Kullamaa kirikuasundus, asundus, Kullamaa metsaküla ja Suur-Kullamaa küla. 1970. a-tekst oli neist tekkinud viis nummerdatud Kullamaa küla, millest 1977. a asulareformiga moodustati Kullamaa küla (varem Kullamaa I, IV ja V, sh ↑Urvaste), Kullametsa küla (Kullamaa II) ning Silla küla (Kullamaa III). Vrd Kullamaa¹. – MK

EAA.1.2.941:1643, L 1633p; EAA kinnistud; KNAB; Saareste 1923b: 141; ÜAN

Kullametsa [*kulla_metsa*] <-`metsa> Kul – küla Lääne maakonnas Kullamaa vallas (Kullamaa ms, Suur-Kullamaa plms), 1913 *Weike Kullamaa*, 1923 *Kullamaa metsaküla*, *Metsaküla*. ⇒20C1 ♦ Kullametsa on külanimena uus (1977), vastab umbkaudu varasemale Väike-Kullamaa külale, 1970. a nimekirjas oli Kullamaa II. Vrd Kullamaa. – MK

KNAB; ÜAN

Kullamäe¹ [*kulla_`mäe*] <-le>, koh *Kullamä* Kuu – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas (Valkla ms), 1782 *Kullama Jaan*, u 1900 *Кулламяя* (küla). ⇒3B3 ♦ Ahelküla mererannal Haapse ja Salmistu küla vahel, 1977–1997 oli Haapse osa. XVIII saj lõpul ja edasi kõigis revisjonides kuni 1858. a-ni esines Valkla-veski maade hulgas Kullamäe vabadikukoht. XIX saj algupoolel oli Haapse talude hulgas kolm Kullamäe nimega peremeest, sajandi lõpupoolel muutus Kullamäe külaks. Nimi on liitnimi: *kuld* + *mägi*, on võimalik, et koha nimi pärineb mäenimest. – MJ

BHO: 268; EAA.1864.2.IV-1:281, L 270; KN; KNAB; Viltbaste 1956: 141

Kullamäe² [*kulla_`mäe*] <-le> Röp – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Veriora ms), 1871 *Kullamäe* (küla). ⇒40C2 ♦ 1977–1998 oli Kullamäe jagatud Männisalu ja Pahtpää küla vahel. Veriora mõisa metsamaast välja mõõdetud ja päriks müüdüd talud tekkisid XIX saj II poolel. Mets, mida talud

poolkaarena ümbritsevad, kannab tänapäeval nime Saarömöts, kuid 1897. a mõisakaardil on metsa nimeks *Kullamäggi Wald*. Loodusnimi Kullamäe mõts kordub mitmel pool vanal Võrumaal. Siin on see saanud aluseks külanimele. Kullamägi on Võrumaal küllalt sageli esinev metsase mäe nimi, mis on üle-eestilise levikuga. Mäenimed võivad olla tekkinud metsa mingi omaduse (sügisese värvuse?) võrdlemisest kullaga. Mujal Eestis võib lähteks olla ka rts *kulle* 'küngas, kink, väike kõrgendik'. On võimalik, et Kullamägede nimes sisaldub mingi muu, keeleliselt hämardunud sõna. Kullamäe lõunaosa kutsutakse Varsakopliks. – ES

BAL: 687; EAA.1269.1.797:201, L 446; EAA.2072.4.64, L 2; Saar 2008: 169–170

Kullavere <-`verre ~ -sse> MMg – paik (küla) Jõgeva maakonnas Saare vallas (Saare ms), 1408 *Cullavere*, 1599 *Kuliawer*, 1624 *Kullafer* (veski). ⇒26A2 ♦ Kullavere talust väljakasvanud küla, esimest korda nimestikus 1922 (ent külanäe olnud siiski ka varasematel sajanditel). Liideti 1977 Ruskaverega. Nime algusosa tuleneb sõnast *kuld*: *kulla*, mis on võib-olla esinenud isikunimena. – PP

EO: 302; KNAB; PTK I: 90; P XVI: 119

Kullenga <-le> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Tamusalu vallas (Porkuni ms), 1241 *Kuldenkava* (küla), 1716 *Kullakajo*, 1726 *Kullekayo* (küla Porkuni mõisa all). ⇒14C1 ♦ Kullenga karjamõisast (oli olemas 1796) tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1977 nimetati külaks. L. Kettunen, kes on järginud P. Johansenit, on Taani hindamisraamatu (LCD) *Kuldenkava* nime ühendanud VJg Kulinaga, kuid Balti kohaleksikon (BHO) omistab selle kirjapaneku VMr Kullengale. Nime algusosana on Johansen näinud isikunime *Kulta* ja järelosise aluseks pakkunud sõna *kaev*. Näib, et sarnaste nimedega ja nende kihelkondliku paigutusega on olnud hädas nii BHO kui ka segaduse tekitanud Johansen, kuid BHO on olnud õigel teel. Teiste külanimede järgi otsustades oli Porkuni mõisale kuulunud küla *Kullekayo* 1726 Väike-Maarja khk-s, seevastu iseseisev Kulina mõis ja küla (sks *Kullina*) asus Viru-Jaagupi all. Kullenga ja Vadiküla piiril asub asundustaludest koosnev Seeneküla, endine moonaküla. Vrd Kulina. – MK

BHO: 269, 270; EAA.3.1.451:114, L 81; EO: 35; Joh LCD: 457; KN; Rev 1725/26 Vi: 248

Kulli¹ <-le> Jür – küla Harju maakonnas Raasiku vallas (Aruküla ms), 1691 *Kulli Kortzi*, 1726 *Kullina*, 1798 *Kulli*. ⇒3A4 ♦ Nime on saanud Kulli kõrtsi järgi, külaks kujunes XVII saj. Arvatavasti on lähteks talupoja lisanimi. 1977 liideti Kulliga kirdes olev Metsaküla, mis omaette külanäe oli olemas XX saj algusest. Kullist lõunas on Luime, algselt nähtavasti *Luimäe (*Lui-* < **Luiden-* 'luude'), mis liideti Kulliga 1930. a-te lõpuks. 1691. a kaardil on selle koha peal küla nimega *Melenbeck* (1637 *Mölenbeck* 'veskimägi'). – PP

EAA.1.2.C-III-42; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 40; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 341

Kulli² <`Kulli ~ -sse> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Saulepi ms), 1689 *Kulli Rein*, *Kulli Michel* (talupojad Varbla mõisa Öhu küla all), 1726 *Kulli Maddis*, *Kulli Abri* (talupojad Saulepi mõisa all), 1782, 1798 *Kulli* (küla). ⇒27A2 ♦ 1977–1997 oli Saulepi osa. Kulli kui talunime vahendusel külanimeks saanud lisanime või eesnime lähtekohaks on linnunimetus

kull: *kulli*. Kulli lõunaosa on ↑Palatu, mis 1920. a-teni oli omaette küla. Vrd Kulli³, Kulli⁴. – MK

EAA.1.2.941:1151, L 1138p; EAA.1864.2.IV-9:384, L 359p; EAN; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 124

Kulli³ <-le> Ran – küla Tartu maakonnas Rannu vallas (Rannu ms), 1638 *Kullakyllo*, 1774 *Kullikolka külla*, 1796 *Kullioja* (karjamõis), u 1900 *Кулли* (karjamõis). ⇒32A3 ♦ Põline küla, mille maadele rajati XVIII saj IV veerandil karjamõis. Maareformi käigus moodustati 1923 asundus, mis nimetati u 1939 uuesti külaks. Kohanimi lähtub ilmselt linnunimetusest *kull*: *kulli*. – EE

BHO: 269; EM: 96, 145; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); KN; Mellin; Uuet 2002: 111; Vene TK 42; ÜAN

Kulli⁴ <-le> Hel – küla Valga maakonnas Hummuli vallas (Hummuli ms), 1932 *Kulliküla*. ⇒43A1 ♦ Küla on nimetatud Kulli talu järgi. Lisanimena on Kulli alal esinenud juba XVII saj, mil Helme kirikule kuulus talupoeg *Kulle Pap*. Kulliga on 1977 liidetud Järve (1945). Üksikuid talurühmi on varem näidatud ka küladena: Metsaküla (Järve lähedal edelas 1932), Veneküla (Kulli taludest edelas, 1922 *Vene*). Kulli piirese jääb endine Mäemõisa karjamõis (sks *Neu-Hummelshof*, ↑Hummuli). Vrd Kulli¹. – MK

EVK; KNAB; Rev 1638 II: 120

Kullimaa¹ [*kulli_`maa*] <-le> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Vana-Vändra ms), 1731 *Kullima tõnnis* (talupoeg Vändra mõisa all), 1795 *Cullima Ado* (tal), 1923 *Kullimaa* (küla), 1970 *Kullimaa I*. ⇒22B4 ♦ Lisanimi Kulli esineb Vändras juba XVII saj. Kullimaad on varem nimetatud ka Pumbioja külaks (al u 1939) ja Alt-Massu külaks ehk Massu-Altkülaks (1797 *Masso*, 1839 *Massau*). Idaosas Pärnu jõe ääres oli 1930. a-tel Piista küla (↑Rahnoja). Vrd Kullimaa². – MK

EAA.1865.3.297/4:22, L 22; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); Mellin; Rev 1638 II: 13; RGADA.274.1.193:850, L 845; Rucker; ÜAN

Kullimaa² [*kulli_`maa*] <-le> Vän – küla Rapla maakonnas Käru vallas (Käru ms), 1724 *Kullima Matz* (talupoeg Käru mõisa all), 1795 *Kullema Mart* (tal), 1797, 1839 *Kullima*. ⇒22C2 ♦ Kullimaa on olnud Käru mõisa karjamõis. Algselt talunime lähteks on lisa- või eesnimena olnud sõna *kull*: *kulli* + *maa*. Kullimaaga on 1977 liidetud Linnu (taluna 1624 *Linnoper*, u 1900 *Линно*) ja Maidemaa (1945). Kullimaa piires on ka endine Atsekõnnu karjamõis (1839 *Atzecken*, hajataluna 1684 *Atsikanda mattz*, 1724 *Atzekan Jurri*, 1744 *Aetzkunda Jurri*). Vrd Kulli, Kullimaa¹. – MK

EAA.308.2.218:187, L 184p; EAA.1865.3.294/1:4, L 3; EAN; KNAB; Mellin; Rev 1624 PL: 20; RGADA.274.1.182/7:13, 16, L 596p, 599p; RGADA.274.1.215/12:65, L 1168p; Rucker

Kulmuvere <-`verre ~ -sse> MMg – paik (küla) Jõgeva maakonnas Tabivere vallas (Kudina ms), 1443 (*dorf to*) *Kulmever*, 1514 *Kulmefer* (tal), 1582 *Kormower*, 1638 *Kurmofer* (karjamõis), 1684 *Kulmofer By*. ⇒25C3 ♦ Liideti 1977 Uhmarduga. L. Kettunen pakub nime algusosa seletuseks kas sõna *kulm*: *kulmu* või sm *kulma* 'nurk'. V. Pall märgib, et peale *kulmu* ei õnnestu muid lähtesõnu leida, kuid kui vaadelda selle sõna muid tähendusi (mh heinakoorma

nurk, koorma tipp, leivanuki ots), siis võiks oletada, et võrdluse alusel on ka mäe tippu kutsutud kulmuks. Sel juhul oleks tegu vooremaastiku külale sobiva nimega. Ent ka sm *kulma*'st lähtuv seletus ei ole V. Palli arvates välistatud. – PP

EAA.308.2.81, L 1; EO: 300–301; PA II: 510; PTK I: 91; Rev 1638 II: 216

Kulna [*'kulna*] <'Kulna ~ -sse> Kei – küla Harju maakonnas Keila vallas (Lehola ms), 1219 *Culdale*, 1241 *Guldan* (küla), XVI saj *Gulden* (vakus), 1536 *Kullena*. ⇒11C1 ♦ XVII saj löödi küla lahku, pärast seda tekkisid küla osadest Maantee ja Ülenõmme küla. XVIII saj algul oli jagatud Keila ja Lehola mõisa vahel, sajandi teisel poolel ühendati taas Lehola alla. XX saj II pooleks oli Ülenõmme liitunud Maantee külaga. Kulna küla moodustati taas 1977, liites Maantee ja Sassi küla (viimane kuulub praegu Niitvälja piirsesse). P. Johansen on nime algkujuks pakkunud **Kulda-la* või omastava vormi **Kuldan* isikunimest *Kulda*. L. Kettunen on oletanud, et *-na* külanimes võib olla vana kohakäände funktsiooni kandev järelliide. Kulnaga on 1977 liidetud veel osa Keila külast (u 1900 *Келья*). Selle Keila linna piiril paiknevat Tammermaa talu on P. Johansen pidanud üheks võimalikuks Taani hindamisraamatus 1241 mainitud küla *Tarvameki* asupaigaks. Vrd Keila². – MK

EAN; EO: 146; Joh LCD: 339–340, 617; KNAB

Kuluse <-sse ~ -le> Mar – küla Lääne maakonnas Martna vallas (Martna krkms), 1590 *Kolosa*, 1598 *Kullis by*, 1688 *Kullas*, 1798 *Kullus*. ⇒20B1 ♦ Kuluse oli Martna kirikumõisa ainuke küla. XVI saj lõpul kuulus Keskverega kokku. 1597 või 1598 läänistati külast 3,5 adramaad ja veski Levonti Nassatkinile. 1977–2005 oli ametlikult Martna osa. Tänapäeva Kuluse nimekujule võiks vasteks tuua sõnad *kulune* : *kuluse* (*kulone*, *kullune*) 'kulu täis, kulusegune', *kullus* 'kuljus' ja *kulus* 'peidus, paos'. Kuna aga varasemates kirjanekutes teise silbi täishäälik on varieerunud, siis on raske oletada, mis sõna nime aluseks on. – MK

EAA.1.2.937:74, L 74; EAA.1.2.941:352, L 344; EAN;

EMS: III (15), 1030; KNAB; Mellin; Saaga: Originalet av Jakob Koits registver. Del I, K:26; Talvoja, Niilisk, Strauss 2008: 9, 12

Kumbli [*'kumbli*] <-le>, koh *'Kumpli* ~ *'Kumli* 'maa ~ *'Kumpla* Jõe – saar Harju maakonnas Viimsi vallas, 1689 *Komblesahr*, 1774, 1798 *Kumpla*, 1871 *Kumpla-saar*. ⇒2B2 ♦ Saar asub Aegna lähedal, Kräsuli kõrval idas. 1544 on nimetatud *holm thom Kalm*, mille H. Gustavson tõlgib lagedaks laiuks, aga P. Johansen arvab, et see on 'kalmuga saar', ning järeldab, et saarele on maetud Skandinaavia-Vene ülik Ulf ehk Uleb (↑Aegna). P. Wieselgreni järgi on saare nimi 1700–1705 *Kumel-skär*, *Kumelskiär*. Nime arvatakse tulenevat rootsi laensõnast *kummel*, mis mõnes rootsi murdes on *mb*-line ja tähistab kiviühikut, sh kividest kuhjatud meremärki. Johansen peab nime lähtunuks vanarootsi sõnast *kumbli* 'hauakivi', ilmselt seetõttu on ta seostanud saart Ulfi ehk Ulebiga. Rootsis on nimeuurijad *Kumla*, *Kumbla* nimesid etümologiseerinud *kummel*-sõna mitmusevormist, mis tähistab muistset matmispaika asustuse lähisel. L. Kettunen toob siia ritta soome *kumpu* 'küngas', mh *hautakumpu* 'hauaküngas', ning võrdleb nime Paistu talunimega *Kumpso*. – MJ

Ariste 1940: 5; Blomqvist 2000: 66; EAA.1.2.C-II-34; EAA.1.2.C-III-2; EAA.854.4.777, L 1; Eesti väikesaared

2009: 62–63; EO: 277; Fridell 2010: 19; Gustavson 1998: 44; Hupel 1774–1782: I, 358; Johansen 1951: 70–74; Nerman 2008a: 21–22; Schmidt 1871; SOL: 174–175; Viik 2010: 16; Wieselgren 1951: 155

Kumma [*'kumma*] <-sse ~ -le> Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Valtu ms), 1241 *Compayas* (küla), 1412 *Kummes*, 1441 *Cumbas*, 1558 *Kummes*. ⇒12A4 ♦ P. Johanseni järgi tekkis hiljemalt XV saj Vredenbeke suguvõsale kuulunud maal *Mõisaküla (1412 *Moisenkül*), millega koos on 1488 mainitud ka *Kummat* (*Kumis*). Hiljem, nt 1558, nimetati sageli „mõlemat Kumma küla“. 1705 on Rootsi-aegsel kaardil „alumine ja ülemine Kumma“ (*unter Kumma, ober Kumms*), neist ülemine vastab praegusele lääneharule. Teine oletus on, et Kumma külaga on kokku sulanud mitte Mõisaküla, vaid Kiiu küla (1441 *Kide*, 1488 *Kyde*), praegu talu Kumma idaharus. Kumma nime võiks ehk seletada sõnaga *kumb* : *kumma* tähenduses 'mõlemad (külad)', kuid tõenäolisemalt soome keeles säilinud sõnaga *kumpu* 'kink, küngas', kui samastada see varasema „ülemise Kummaga“. Vanimas kirjanekus kajastub ilmselt mingi kadunud järelosa (nt *oja*), mis lühenemisel on põhjustanud nime III välte. – PP

Bfl: I, 111, 175, 1479; BHO: 270; EAA.1.2.C-IV-102; Joh LCD: 143; LCD: 41v

Kumna [*'kumna*] <-sse> Kei – küla Harju maakonnas Harku vallas, mõis, 1508–1509 *Ollof van Kumen*, 1688 *Kumna* (mõis), 1725 *Kumna* (küla ja mõis). ⇒2A4 ♦ ENE ja Balti kohaleksikon (BHO) samastavad nimega kirjaneku 1480 *Kummelden*. XVII saj lõpu kaardil on näidatud Kumna mõisast põhjaloodes Engla küla (*Englakylla*), mis kuulus Keila alla, esmamaining 1241 (*Engæl*; XV–XVI saj vahetusel *Engel*, *Enggell*). 1725 oli see küla üles loetud Keila mõisa all *Engla* külanä, 1871. a kaardil on *Engkeküll*. U 1900 verstakaardil on varasema Engla asemel külanimena *Кумна*. 1920. a-test olid kõrvuti Kumna küla ja mõisa maadel tekkinud asundus, mis 1977 liideti küläks. Esimese kirjaneku järgi võiks nime lähteks olla taimenimetus *kummel*. Kumna mõisat on nimetatud ka Knoobuse mõisaks Joh. Knopiuse järgi, kes XVII saj oli Kumna mõisa omanik. Ka Kumna asundust ja küla on nimetatud Knoobuseks (1798 kõrtsinimena *Knobes*). Kumnaga on liidetud osa Kirikuküläst (1945 *Kiriku*). Vrd Kumbli. – MK

BHO: 235, 270–271; EAA.1.2.C-II-4; EAN; ENE: IV, 235; Johansen 1926: 21, 22, 48; Joh LCD: 334–335;

KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 182, 186; Schmidt 1871

Kunda [*'kunda*] <'Kunda ~ -sse> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas, mõis, 1241 *Gundas* (tõenäoliselt küla), 1443 *Kundis* (mõis), 1647 *Kunda*. ⇒5C2 ♦ Kunda mõisast on teateid XV saj-st, praegu on see ↑Linnuse küla piires. 1726 on mainitud nii küla kui ka mõisat. 1977–1997 oli Siberi küla osa. L. Kettunen on Kunda nimevasteks pakkunud soome sõna *kunnas* 'küngas', kuid nentunud isegi, et selline sõna eesti keeles puudub, samuti on soome sõna omastav *kunnaan*, puudub *t*-aines. Vaevalt on tema meelest nime alusena võimalik *kund*, *kond* 'ühtsus, ala, piirkond' (sm *kunta*). Kahtlane on nime võrdelda ka eesti sõnadega *kõnd*, *kond*, *kund* 'viljakandmatu maa', viimane on lõunaeestiline. P. Alvre on nimevasteks pakkunud **kunta* täpsemalt seletamata,

mida see tähendaks. Nime keeleline päritolu jääb hämaraks. – MK

Alvre 1985: 104; EAN; EO: 21, 22, 23; Joh LCD: 340–341; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 148

Kunda² [ˈkunda] <'Kunda ~-sse> VNg – linn Lääne-Viru maakonnas. ⇒5C2 ♦ Kunda mõisale kuulus Kunda jõe suudmes Lontova küla, hilisem poolmõis (sks *Blücher*). 1803 hakati laiendama sealset sadamat, tekkis alevik, kuhu rajati saeveskeid ja köievabrik ning pärast 1860. a-id tsemenditööstus, mille töölisel majutati esialgu Lontovasse. Hiljem kujunes tsemendivabriku juurde töölisasula (Vanalinn). Kunda sai aleviks 1920, linnaks 1938. Tänapäeval eristatakse Kunda linnaosadena Vanalinna, sellest läänes olevat Uuslinna ning põhjas asuvat Lontovat. On arvatud, et Lontova nimi tuleneb kunagise võorastemaja London nimest. Uuslinna kohal oli varem Lähta küla (u 1900 *Lexma*). Lontovast läänes on Maageranna, ka Mage-ranna (1796 *Mägerand*, 1913 *Magerand*), endine metsavahikoht ja vabrikuasula. Vrd Kunda¹. – MK

ENE-EE: V, 210; Johansen 2005: 46; Mellin

Kundru [ˈkundru] <-le> Kõp – paik (küla) Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Päri ms), 1780 *Kundro-Buschländer und Heuschläge*, 1839 *Kundro* (talud). ⇒30B2 ♦ Kundru talu oli olemas XVIII saj. Külana 1970. a nimekirjas, 1977 liideti Tõrrekülaga. Nimi on tekkinud talunime vahendusel isikunimest *Kunder* < *Konrad*. Varem on esinenud ka Ülejõe nimi (1922), Päri mõisa poolt vaadates jäi küla teispoole Raudna jõge. Vrd Kundrussaare. – MK

EAA.308.6.126; KNAB; Rücker

Kundruse [ˈkundruse] <-le ~-sse>, koh 'Kundrusõ <-he> Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Pet, Saatse null), 1585 *Кондрашкина*, 1686 *Кондрашева*, 1781 *Кондрощева*, 1872 *Кондратово*, 1882 *Кондрашово*, 1886 *Kundruse*, 1904 *Kundrusõ*, *Кондрашovo*, u 1920 *Kundrutse*, 1923 *Kondrašova*. ⇒46B1 ♦ XIX saj kuulus Molosva (*Моложва*) kogukonda ja Satserinna kogudusse. 1977–1997 oli Saabolda osa. A. Šteingolde järgi tuleneb varasem ülestähendus *Кондрашкина* hüüdnimest *Кондрашка*, see omakorda isikunimest *Кондраш*. J. Simm oletas külanime pärinemist vene isanimest *Kondrašov* (*Кондрашов*). Vene perekonnanimi *Kondrašev* (*Кондрашев*, ukraina *Кондрашов*) tuleneb eesnimest *Кондратий* (< kreeka *Κοδράτος*/*Ko(n)dratos*, ladina *quadratus* 'neljakandiline'). Saksa maal esineb perekonnanimi *Kundrus*. Võimatu pole ka setopärase nime tuletamine eesnimest *Konrad* > *Kunder*. L. Vaba ei pea kohanime väga vanaks. Seto nimekuju võib seostuda mütoloogilise tegelasega *virusskundra* (ka *virsskundra*, *virusskundri*, *virusskundre*, *virusskondra*) 'lastehirmutus; ahju peal elav vaim või tont (laste hirmutamiseks)'. Vrd ka *Kundra* (Oraval) ning *Kundragu* (*Kundraku*) ja *Kundrapõllu* (Vas). Vrd *Kundru*, *Kundrussaare*. – AK

Academic; Dal' 1880–1882; EAA.1999.1.101;

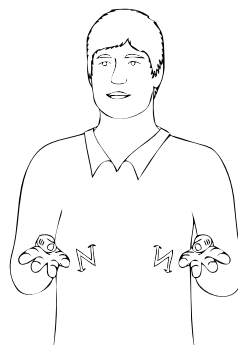
EAA.1999.1.102; EAA.1999.1.307; Eesti TK 42;

Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 163; Hurt 1904: XX;

Pskov 1885: 542; Simm 1970b: 137; Vaba 2014: 920;

Vasilev 1882: 139; VES; VMS

Kundrussaare [*kundrus_saare*] <-saarde> KJn – paik (küla) Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Võisiku ms), 1795 *Kundersare Kreth* (talunaine). ⇒24A3 ♦ Külana esineb 1930. a-te kaartidel ja 1970. a nimestikus, liideti 1977 Võisikuga. Nimi pärineb loodus-

Kunda viipenimi. Kohanime kirjapildiga sarnanevate sõnade *kurat* või *kummitus* tõlge või osutus tsemendi puhastamisele.

nimest. Kundrussaare peal olnud Võisiku mõisa moonamajad, kõrgendik oli mõisapõldudest eraldatud sooga. Kolga-Jaani voorestikul oli rohkesti talusid, mille nimed lõppesid osisega *-saare*, sest talu, vabadikukoht või moonakamaja rajati ikka kõrgemale kohale. Nime algusosa põhineb isikunimest *Kunder* < *Konrad*. – MK

EAA.1865.3.203/1:27, L 28; KN; KNAB

Kundsa <-le>, koh <-lõ>, kirjak varem ka *Konsa Vas* – küla Võru maakonnas Misso vallas (Vastseliina ms), 1782 *Sweda Konsa Maerd*, 1820 *Kontsa* (talud), 1909 *Swedo oder Konsa*, 1923 *Kondsa*. ⇒45B3 ♦ Kundsa oli 1977–1997 Pältre küla osa. Kundsa nimi tuleb talupoja lisanimest, kunagisest eesnimest. Võrumaal esineb see talunimes Konda, Kundsa, Kunds' a, vana kirjapilt on tavaliselt *Konsa*. Nime aluseks on kõige tõenäolisemalt saksa päritolu eesnimi *Kunz(e)*, germaani nime *Konrad* mugandus. Tüvevokaal *a* võib olla mõjutatud samakõlalisesest lõunaeesti sõnast *kunds*: *kundsa* 'kand'. Varem on seda küla kirjalikult tuntud peamiselt *Sveeda ehk *Veeda nime all. Nimi sai alguse praegusest Sandi külast (1638 *Schwedowa Pustus*, 1684 ja 1688 *Sweda Johan ja Klima*). Külanimeks sai see juba praeguses asukohas: 1820 *Sweda (Weda)*. Päritolu osas vrd vene perekonnanime *Шведов* 'rootslane'. Vrd *Kunsu*, *Kuutsi*, *Kuutsemägi*, *Sandi*. – ES

BAL: 674; EAA.1865.2.141/2:8, L 7p;

EAA.1271.1.223:174–175, L 327–329;

EAA.308.6.316:58, L 51p; Rajandi 2011: 97; Rev 1638 I:

174; Roslavlev 1976: lisa 1; Unbegaun 1995: 113; ÜAN

Kungi <-le> Hel – küla Valga maakonnas Põdrala vallas (Leebiku ms, Riidaja ms), 1599 *Kunke Meius* (talupoeg Helme alal), 1630 *Kunki Peter*, 1839 *Kungi* (talud Leebiku mõisa all). ⇒39A1 ♦ Külana 1932. Nimi pärineb talunimest, on olnud Kungi ja Alakungi talu. Kungi nime päritolu pole selge. Nimega võiks võrrelda kirjapanekut a-st 1433, kus Kärkna klooster vahetab orduga maid ja annab muu hulgas ära Kursi khk-s (*Talkhof*) ühe *Kunge* adramaa (*enen haken landes to der Kunge*). XVI saj esinevad lisanimena *Kungi* ja *Kongi*. Nimele pole vastet leitud. Täenduselt sobiks võib-olla lisanimeks läti *kungs* 'isand', kuid L. Vaba märkuse kohaselt töötab läti oletuse vastu tüvevokaal *i*. Kungi kaguosa tuntakse Koosi nime all, seda on 1930. a-tel ka külaks peetud. Kungiga on 1977 liidetud ↑Sälgu küla (Trv). – MK

EVK; KNAB; LGU: I, 271; LUB: VIII, 676;

LVVA.7348.1.6:38, L 34p; P XVI: 247; PTK I: 92; Rücker

Kungla¹ [ˈkungla] <'Kungla ~-sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Elme ms). ⇒50A4 ♦

1920. a-tel Elme mõisa maale rajatud asundusküla sai rahvusromantilise uue nime 1925. Küla rajati koos Endlaga, 1977–1997 oli Endla küla osa. Vrd Endla², Kungla². – MK

EAN; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; SK I: 38, 132

Kungla² [*'kungla*] <'Kungla ~ -sse> VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Võhksa ms). ⇒51A4 ♦ 1920. a-tel tekkinud asundusküla Võhksa mõisa maal. Rahvusromantiline uus nimi. Kuigi nimi esineb 1939. a Saare maavalitsuse ettepanekus uue nimena, oli ta tõenäoliselt juba varem kasutusel, sest esineb 1938. a kaardil. Varasem nimi oli Võhksa asundus, mis nimetati mõisa järgi. Algselt küla (1562 *Wax*), seejärel mõis (1731 *Wexholm*). XVII saj keskpaigani paiknes mõis ilmselt mujal, kandes nime *Kiselecht* (1645). Võhksa nimele on toodud vasteks *võhk*, soome *vehka* '*Calla palustris*'. Vrd ka *võhk* 'seakihv'. Vrd Kungla¹. – MK

BHO: 670; Eesti TK 200; EO: 169; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); SK I: 500

Kunila¹ <-sse> Kse – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Tuudi ms), 1543 *Kunniliue*, 1564 *Kwnilyffe*, 1586 *Kunnelep*, 1798 *Kunila* (karjamõis). ⇒20B3 ♦ Omaette külanäoline 1970. a nimekirjas. Nimi on olnud kaheosaline, järeloa aluseks võib olla *lõpp* : *lõpe* 'laht'. Algusosa *Kuni-* on problemaatiline. Soome kohanime *Kunnila* on ühendatud vanarootsi mehenimega *Gunni*, *Gunne*. See võimalus on ka Karuse Kunila puhul arvestatav. Vrd ka liivi alalt registreeritud mehenime *Kunne* (1294 *Cunne*, 1359 *Kunne*). P. Wieselgren on Naissaare Kunila mäe puhul pidanud võimalikuks algkuju **Kuningala* (*kuninga* + *-la*), samasugust arengut on oletatud ka Jüri Kunimaa talu puhul (**Kuningavõhma*). Karusel on olnud samuti Kuninga talu, kuid hoopis Mäekülas (1538 *Mitchell Kunnicke*). Kursi Kunila puhul on V. Pall lisaks eelmaintule loetlenud häälikuliselt sarnaseid sõnu *kuni* (*kunn*) 'käbi', 'vurrkann', 'väike ajutine heina- või viljahunnik' jne, kuid pole nende seost nimega pidanud tõenäoliseks. Kunilaga on 1977 liidetud Kalda küla (1945). Varemgi käsitati mõlemat küla sageli koos (1938 *Kunila-Kalda*). – MK

EAA.1.2.932:10, L 8; EAN; EO: 154; Essen, Johansen 1939: 105; KNAB; Lopmeri 1947: 78; PTK I: 92; Rev 1586: 73; Stackelberg 1928: 130; Stoebeke 1964: 41; Wieselgren 1951: 60

Kunila² <-sse> Ksi – paik (küla) Jõgeva maakonnas Puurmani vallas (Puurmani ms), 1582 *Pawel Kunilo* (Pikknurme külas), 1744 *Kunnita Ado*, 1772 *Kunnila Ado*. ⇒24C4 ♦ Kolme taluga väikeküla, liideti 1977 Pikknurme ja osaliselt Jürikulaga. Küla nimi on V. Palli arvates saadud isikunimest, mis võiks ehk olla sama päritolu kui soome *Kunnila* külal (vanarootsi mehenimest *Gunni*, *Gunne*). Seosed teiste sõnadega (*kuni* '1. käbi; 2. vurrkann; 3. väike ajutine heina- või viljahunnik', *kuningas*) on küsitavamad. Vrd Kunila¹. – PP PA I: 116; PTK I: 92

Kuningmägi [*kuni_mägi*] Ote – mägi Valga maakonnas Otepää vallas, 1842 *Kunni Meggi*. ⇒39A2 ♦ Mägi asub Soo talu maal Tehvandi spordikeskuse lähedal. Mäenime aluseks on Mulgi- ja Tartumaa sõna *kuni* või *kune* 'käbi, ümmargune asi', mis Võrumaal on *kuñi* 'kühm, käbi'. Sõna on Lõuna-Eesti mäenimes

tüüpile. Otepää khk-s on või on olnud peale selle veel vähemalt kaks Kunimäge. – MF

EAA.2072.3.46a, L 1; EMS: *kuni*¹; KN; Saar 2008: 167

Kuninga¹ <-le> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Halinga ms), ? 1500. a-tel *Kuninca*, 1543 *Cunnica* (vakus), 1575 *Kunniel*, 1624 *Kuennil* (küla), 1638 *Kunning*, 1839 *Kuñinga*. ⇒21B3 ♦ 1977–1997 oli Roodi osa. Kuninga nime lähtekohaks on *kuningas* : *kuninga*, mis kohanimedes võib tähistada kunagisi vabatalupoegi. XVI saj elaski vakuses vabatalupoeg *Cunnica Mick*. Kohati võis Kuningas esineda ka isikunimena. – MK

Beiträge 1874: 395; BHO: 272; EAN; Johansen 1925a: 4, 6; KNAB; PTK I: 93; Rev 1624 PL: 28; Rev 1638 II: 19; Stackelberg 1928: 146, 147

Kuninga² <-le> Hls – küla Viljandi maakonnas Kõpu vallas (Kaarli ms). ⇒30B2 ♦ 1970. a-tel Kuninga asund, al 1977 küla. Metsatöölise asula, mis rajati 1956–1958 Kuninga talude juurde. Nimi pärineb talurühma nimest (vrd Öisu mõisa all 1795 kaks *Lahne Kuninga* talu). Vrd Kuninga¹. – MK

EAA.1865.3.209/8:42, 43, L 42, 42p; ENE: IV, 237; KNAB

Kuningaküla [*kuninga_küla*] <-külla ~ -sse> Vai – küla Ida-Viru maakonnas Illuka vallas (Pagari ms), vn *Князь-Селó*, 1583 *Kunnungekyll* (küla), 1615 *Konningaby*, ? 1620 *Konnia by* (küla), 1726 *Kurinkülla*, 1796 *Kunnikül oder Knäszelo*. ⇒17C2 ♦ Kuningaküla nime lähtekohaks on *kuningas* : *kuninga*. P. Johansen on pidanud eesti Kuninga-nimesid tekkinuiks vabameeste või -talude nimedest. Võimalik, et sõna esines ka isikunimena. Kuningakülaga on 1977 liidetud ↑Gorodenka. Küla põhjapiiril paiknes varem Uusnova küla (1796 *Ustna oder Wallisaar*; 1934. a ametlikult nimetatud Vallisaareks), mis hääbus pärast Teist maailmasõda. Vrd Kunila¹, Kuninga¹. – MK

Almquist 1917–1922: 309; BHO: 272; EAA.1.2.938:29, L 28; EAN; ERA.14.2.720 (Auvere-Joala vallavolikogu 18. IV 1934 otsuse ärakiri); KNAB; Mellin; Paucker 1847–1849: 46; Rev 1725/26 Vi: 165

Kuningamäe [*kuninga_mäe*] <-le> Plt – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Vana-Põltsamaa ms), 1797, 1839 *Königsberg* (karjamõis), u 1900 *Кенигсбергъ* (*Кунингамяги*) (karjamõis). ⇒24B3 ♦ Kuningamägi on saanud nime XVI saj seal oletatavasti resideerinud hertsog Magnuse järgi. Sinna rajati Vana-Põltsamaa mõisa karjamõis, mille eestikeelne nimi on saanud külanimeks. Veel 1922 on mainitud nii karjamõisat kui ka küla. – MK

KNAB; Mellin; Rücker

Kuninguste <-sse>, koh varem ka *Kunninguste* ~ *Kuninguste* ~ *Kunniste* Jaa – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Kareda ms), 1592 *Hans Konning*, 1645 *Kunningas*, 1834 *Kunnigast*. ⇒51A2 ♦ 1977–1997 oli Tagavere osa. Nüüdse Kuninguste küla kohal on olnud algne Kareda küla, nimi esineb kaartidel rõõpselt Kuningustega kuni XX saj alguseni (u 1900 *Карпудаль*). Kuninguste lähtekohaks on olnud ilmselt lisanimi sõna *kuningas* : *kuninga* mitmuse omastavast. Järgsilbi *a* muutumine *u*-ks on hiline. Kuninguste põhjaosa Kuivastu–Kuressaare tee ääres tuntakse Vatskülana. * *Rahva seletuse kohaselt olevat külast edelas raun, Kuningahaud, kuhu olevat kaks kuningat maetud* (1933). Vrd Kuninga, Kareda². – MK

KN: 1933; KNAB; SK I: 132

Kuningvere <-`verre ~ -sse>, koh ka *Kunikvere* Kod – küla ja samanimeline järv Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Kokora ms), 1588 *Kunigastfer*, 1601 *Konnigsfer*, 1627 *Kunnigawehre*, 1684 *Kunnifer*, 1839 *Kunnigfer*. ⇒26B3 ♦ L. Kettunen arvates on algusosa tõenäoliselt isikunimi *Kuningas*. Väljendid nagu *kuninga maa*, *kuninga küla* olla tähendanud ka rikkale kuuluvat maad või küla, mille põhjal võis isikunimi kujuneda. 1584 esineb loendis Kuningvere eeldataval kohal *Kenkos* (1585 *Kenckos*), mis võib olla küla vanim, ebatäpne esmamaining. * *Kuningvere järve kohta räägib rahvasuu, et siin langenud sakslaste vastu võidelnud Must-kuningas, kelle järgi saanud nii Must- kui ka Kuningjärv oma nime. Nime seostatakse ka Põhjasõja ajal seal elanud Rootsi kuningaga.* (1939, 2000) – PP

Elken 2000: 20; EO: 302–303; KM: ERA II 250, 228

(20) – 1939; PA I: 154, 195, 284; PTK I: 92–93; Rücker

Kunksilla [*'kunk_silla*] <-`silda ~ -le>, kirjakeel varem ka *Kungsilla* Rõu – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Pindi ms), 1765 *Dorf Kunksilla*, 1839 *Kungsilla*. ⇒40B3 ♦ Küla kohas oli 1684. a kaardi järgi Sika Jaagu hajatalu (*Sycka Jaack*). Sika külaks nimetati sellel ajal praegust Rusima küla. Loodusnimest Kunksild saadud talurühma ja küla nimi kinnistus XVIII saj. Nimed *Kungi* ja *Kunga* on Võrumaal olnud kasutusel talupoja lisanimena ning see nimi on andnud ka kohanimedid, nt Kungjärv Kobelas (Urv). Kunksilla nime algusosa jääb siiski seletusetu. Pigem on tegemist isikunimega ja mitte sellise kombinatsiooniga, mida esineb Kuningasilla tüüpi sillakohanimes. Vrd *Kungi*. – ES

EAA.1268.1.401:292, L 286p; EAA.308.2.178; Rev 1638 I: 183; Rücker

Kunnaland [*kunna_`land*] Rõu, Vas – järv Võru maakonnas Võru ja Lasva vallas Järvede orus, 1684 *Kuma*, 1850 *Kunnu Jerw*, 1876 *Кунну иервь*. ⇒45A2 ♦ Sama nimega järveke leidub Haanja vallas Kõomäe külas ja Misso vallas Läti piiril. Sõna *land*: *lannu* tähendab väiksemat looduslikku veekogu. Sõna *kunna-* tajutakse tänapäeva võru keeles tähenduses 'konna', kuid selle veekogu nime algusosa on olnud *kond* ~ *kund* 'metsamaa, harimiseks kõlbmatu maa'. Sõna on käändunud kaht moodi, harilikum on olnud *u-lõpuline* omastav, mis nähtub järvenime XIX saj kirjapanekutes. *a-lõpuline* omastav ei pruugi olla nime rahvaetümoloogiline muutumine, vaid võib kajastada mõnda vana hääldusvarianti, vrd soonime *Oikunna* suu (Krl). – ES

EAA.308.2.177, L 1; EAA.3724.4.1864, L 3;

EAA.3724.4.1865, L 1; FASTER 2005: 93; Saar 2008: 137–138

Kunnamõts <-`mõtsa>, kirjakeel ka *Konnamets* Plv – mets Võru maakonnas Võru vallas. ⇒45A1 ♦ Võru mõisa kõige suurema metsamassiivi nimi kajastub ka ajaloolise metsnikukoha nimes *Kunnamõisa* (u 1900 *Кунно-Моўса*). Metsanimi ei põhine tõenäoliselt loomanimetusel *kunn* 'konn', vaid metsamaa, harimiseks kõlbmatu maa nimetusel *kund* ~ *kond*. Tänapäeval käändub see *u-liselt* *kund*: *kunnu*, kuid *Kunnamõtsa* nimi lubab oletada, et Võrumaal on seda sõna tuntud ka *a-tüvelisena*. Vrd *Kanamõtsa*. – ES

EAA.3724.4.1969, L 1; Vene TK 42

Kunsu <-le>, koh ka *Kuntsu* Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Haimre ms), 1699 *Kuntzo gesinder* (talurühm), 1726 *Kunso* (küla), 1782 *Kuntzo*, 1798 *Kuntso Kopa*. ⇒21B1 ♦ 1977–1997 oli Haimre osa.

Kupu küla plaan. 1880. a-d. EAA.3724.4.111, L 41.

XVIII saj esines külas lisanimena nii *Kunso* kui ka *Koppa*. Ala 1699. a kaardil leidub külanimena Haimre mõisast kirdes *Kopo By*, mida rahvasuus mäletatakse Koopa külanä (praegu sellenimeline maaüksus Haimre põhikooli kõrval). L. Kettunen peab *Kunsu* nime etümoloogiliselt läbipaistmatuks. Häälkuliselt sobivad eesti päritolu korral nimevasteks sõnad *kunts*: *kuntsu* 'jäänus, lõpuots'; vana, kasutu asi või olend', *kunts*: *kuntsu* 'kiviluts'. Siiski on usutavam, et külanimi tuleneb isikunime mugandist, vrd *Kunts* < *Gunter*, nagu *Pets* < *Peeter*, ka sks *Kunz(e)*, *Cuntz* < *Konrad*. – MK

Bahlow: 303; EAA.1.2.C-IV-239; EAA.1864.2.IV-8:27, L 27; EAN; EMS: III (13), 573–574, IV (16), 42; EO: 227; EVK; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lä: 53

Kupna [*'kupna*] <-le> VJg – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas, mõis, 1241 *Cupanal* (küla), 1645 *Kupna* (mõis), 1726 *Kuppna* (mõis). ⇒15A1 ♦ Algne küla mõisastati XVII saj, XIX–XX saj vahetuses oli Kupna kõrvalmõis Küti mõisa juures. 1920. a-test asundus, 1940. a-test küla, 1977 liideti Viru-Jaagupi alevikuga. Varem mõisa juurde kuulunud Kupna-Väljaotsa küla on liidetud ↑Kannastiku külaga. L. Kettunen on välja pakkunud kaks nime-seletust. Esiteks moodustas ta algvormi **Kuppna*, millest alalütlev on **Kuppanal*. Sellega võrdles ta sõnu *kupp*: *kupa* 'üles keema' ja soome söimusõna *kuppana*, mis võinuks esile tulla isikunimes. Teiseks pakkus ta nimest algvormi **Kupun-alla*, vrd *kupp*: *kupu* 'kuhi, kungas'. – MK

EO: 139; Joh LCD: 458; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 217

Kupu <-le> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kiiu ms), 1772 *Kuppe*, 1798 *Kuppo* (küla ja kõrts), 1923 *Kupu*. ⇒3C3 ♦ 1977–1997 oli Sõitme osa. O. Sandraku ja U. Kirtsi järgi olid Kupu eelkäijaks Maidu karjamõis ja Sõitme lõunapoolsed talud. Küla on hüütud küll Kupuks, kuid kirikukirjades oli ta Eest-Sõitme (vastukaaluks Loo mõisa Sõitme külale, mis oli Taga-Sõitme). Külas oli kolm suuremat talu, ülejäänud olid popsikohad. Kupu nime olevat küla saanud mehe järgi, keda kutsuti Kuppari Mikuks, üldse olevat külas elanud mitmeid kupulaskjaid. Vrd Sõitme. – MJ

BHO: 272; EVK; Mellin; Sandrak, Kirtsi 2013: 6; Schmidt 1772; Schmidt 1844; Vilbaste 1956: 143; ÜAN

Kura kurk, kirjakeel ka *Irbe väin* – Saaremaa ja Kuramaa vaheline väin, läti *Irbes jūras šaurums*. ⇒52B4 ♦ Nimi

Kuremaa mõisa kalmistu ümberkujundamise plaan. 1899.
EAA.1388.1.1247.

on antud Kuramaa järgi, mis omakorda olevat nime saanud kurelastelt või kuršidelt, kelle asuala see oli. Kurelasi on esmakordselt mainitud IX saj. Eesti Kura nimedele on vasteiks toodud nii *kura* 'vasak, pahem' (Eestist läände purjetades jääb Kuramaa kurale ehk vasakule) kui ka *kura* 'maapind'. Eesti *kura*-tüve algseks tähenduseks on peetud pori või roojust, vrd soome *kura* 'pori, sopp, muda'. On siiski kaunis tõenäoline, et enamik eesti *Kura*-osisega algavaid kohaja lisanimesid näitavad päritolu Kuramaalt. Kura kurk on saarlaste antud nimi, eestikeelse kirjanduses on varem kasutatud ka saksapärase nime Irbeni väin (sks *Irbenstraße*). Vrd Kuralaid, Läänemeri. – MK

EO: 39, 152; KNAB; SK I: 133–134

Kuralaid [*kura_`laid*] Var – saar Pärnu maakonnas Varbla vallas. ⇒37A1 ♦ Kadaka küla ranna lähedal olev laid võis nime saada lisanime *Kura(maa)* järgi, näiteks XVII saj II poolel oli Varbla mõis talupoeg *Letles Mart* (**Lätlase Mart*). Võimalik oleks lähtuda ka sõnast *kura* 'vasak', sest rannast vaadates asub laid teistest laidudest vasakul. Vrd Kura kurk. – MK

EAA.1.2.C-IV-188

Kuralase <-le> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Tagamõisa ms), 1645 *Kurra Jurgen*, 1692 *Kuralase Hanso T. Neet*, 1731 *Kurro Laaso Michel*, *Kurra Laaso Wöllmer*, 1826 *Kurrelasse*, *Kurrelas* (küla). ⇒49B2 ♦ Küla on alguse saanud Kura üksjalakohast, millest pärimus räägib, et asutaja tulnud Põhjasõja ajal Kuramaalt. Nagu kirjapanekuist näha, oli sellenimeline koht olemas juba enne. Rahvajututes on tavaline sündmuse ettepoole tuua. 1731 oli juba neli talupoega lisanimega *Kurro Laaso* või *Kurra Laaso*, viiendaks *Kurre Lasse*. Rahvaetümoloogia ja L. Kettunen seovad nime (viimasel ka *Kuralise*, mida kohanimemartoteek ega tänapäeva rahvasuu ei tunne,

esineb aga 1923. a loendis) sõnaga *kuralane*, *kurelane*. On võimalik, et Saaremaale tuli asukaid Kuramaalt. Võimalikud võrdlusalused on ka isikunimed *Kura*, *Kurašon*, *Kurra*, sõna *kura* 'maapind', samuti rootsi murdesõna *korra* 'väike veekogu, lomp' ja rootsi isikunimi *Korre* (*Kurre*): *Korra* (*Kurra*). – MK

EO: 100; HK: 100; SK I: 133–134

Kureküla¹ [*kure_`küla*] <-`külla ~ -sse> Ran – alevik Tartu maakonnas Rannu vallas (Rannu ms), 1808 *Kurrekülla*, 1839 *Kurre*, 1925 *Kure* ehk *Pähni*. ⇒31C3 ♦ Küla hajutatum lõunaosa liideti 1977 Noorma külaga, kuid põhjapoolsest tihedamast osast, 1970. a-te asundist, moodustati 1977 alevik. Nõukogude ajal kujunes Kureküla oluliseks põllumajanduskeskuseks. Liitsõnaline kohanimi lähtub linnunimetusest *kurg*: *kure*. Kureküla hõlmas ka kunagise Pähni küla (1839 *Pähniküll*), mis asus praegusest alevikust kagus ja mida vahel samastatakse Kureküla lõunaosaga. Kohanimi tuleneb sõnast *pähn* 'pärn'. – EE

BHO: 275; ENE-EE: XII, 255; EVK; Kirt 1988: 224; KN; Rükker; Tartumaa 1925: 370; VMS: II, 282

Kureküla² [*kure_`küla*] <-`külla ~ -sse>, koh ka *Kure_`küla* Puh – küla Tartu maakonnas Puhja vallas (Ulila ms), kuni 1977 *Kure*. ⇒32A2 ♦ Rajati 1935 ridakülana ühtlase ehituslaadiga majadest. Liideti 1977 Ulila alevikuga, taastati ametliku külana 1997. *Kure*-tüvega külanimi lähtub ilmselt Kuremäe-nimisest künkast Ulilas. Vrd Kureküla¹. – EE

Eesti TK 50; KN; Uuet 2002: 286

Kurelaane [*kure_`laane*] <-`laande> Puh – küla Tartu maakonnas Konguta vallas (Väike-Konguta ms), 1970 *Kureküla*. ⇒32A3 ♦ 1977 kasutusele tulnud külanimi, mis on kombineeritud oletatavasti Kureküla ja Laane talu nimedest ning seostuvad sõnadega *kurg*: *kure* ja *laas*: *laane*. 1970. a-tel kuni 1977 oli Kureküla nime all, enne seda 1920.–1940. a-tel Metsküla (kohati ka Metsavere). – EE

KNAB; NL TK 50: 1948

Kuremaa [*kure_`maa*] <-le>, koh ka *Kurema* Pal – alevik Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas, mõis, sks *Jenzel*, 1582 *Korymek*, 1588 *Curomegga*, *Curro Moizam* alias *Jenzel*, 1627 *Curro Moisa oder Jenzel*, *Kurromeggi* (küla). ⇒25B2 ♦ Mõis on tekkinud hiljemalt XVI saj küla asemele. 1921. a tekkis Kuremaa asundus, mis 1977 muudeti alevikuks. Nagu näha, eksisteerisid paralleelselt nimed *Kuremägi ja *Kuremõis. Hiljem sai neist üks nimi *Kuremäe, nii mõisa kui ka küla nimena, milles hiljem asendus järelosa järjendiga *-ma(a)*. Selline muutus kohanimedes on küllalt levinud. *Kurg* on esinenud ka isikunimena. Varasemates kirjapanekutes on 2. silbis *o*, mistõttu lähtesõnana võiks kõne alla tulla ka *kuru*. Mõisa saksakeelse nime *Jenzel* päritolu on teadmata. – MK, VP

EO: 116; Liitoja-Tarkiainen 2000: 81; PA I: 104; PTK I: 39, 93; Tartumaa 1925: 349

Kuremaa järv [*kure_`maa_järv*] Pal – järv Jõgeva maakonnas Jõgeva ja Palamuse vallas, 1627 *Curre Jerwe*. ⇒25B2 ♦ Ühe kirjapaneku põhjal võiks ju oletada, et eksisteeris ka nimi *Kurejärv. Hiljem on kasutusel asulanimest moodustatud nimi. Järv on üks Vooremaa suuremaid. – VP

ENE-EE: V, 222; PTK I: 93

Kuremetsa [*kure_`metsa*] <-`metsa>, rahvak ka *Kureküla* Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Pidula ms), 1685 *Kurre Thönnis*, 1816 *Kurre Tho-*

mas Niggol Sohn (vabadik), 1826 *Kurre*, u 1900 *Kype* (küla). ⇒49C3 ♦ Küla on alguse saanud varem Oda-lätsi alla kuulunud Kure talust. 1977–1997 oli Oda-lätsi osa. *Kure* on väga levinud nii küla-, talu- kui ka loodusnimedes. Linnunimetus on esinenud isikunimena ja paljudel juhtudel asustusnimedesse sattunud sedakaudu. Pole võimatu, et Saaremaal on Kure-nimedesse sulanud ka osa Kura-nimesid, need kaks nimetüve on igatahes segunenud. – MK

EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 134–135

Kuremäe [*kure_`mäe*] <-le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Illuka vallas (Illuka ms). ⇒17A1 ♦ Küla moodustati 1977 ↑Lähtepea ja ↑Soompea külast, siiski on Illuka külanõukogus mainitud Kuremäe küla juba 1945. Asula hakkas tekkima Kuremäele (1796 *Kurremäggi*) seoses Pühtitsa nunnakloostri. Nimi pärineb mäe nimest, millelt olevat XVI saj leitud imettegev ikoon. On arvatud, et varasemal ajal oli Kuremägi hiiekoht, andmeid õigeusu kabelist on a-st 1608. Kloostri järgi tuntakse kohta vahel ka Pühtitsa (vn *Πύχτιτσα, Πύχτιτςι*) nime all. Kuremäega on 1977 liidetud ka osa ↑Puujala külast. – MK

ENE-EE: V, 223, VII, 629; KNAB; Schmidt 1844; Uuet 2002: 212

Kurena¹ <-le> Pär – küla Pärnu maakonnas Are vallas (Sauga ms), 1680–1684 *Kurina Byy*, 1797 *Kurrena*. ⇒21C4 ♦ Küla, mis koos Sauga mõisaga on kuulunud Pärnu linnale, asub Sauga jõe kaldal. On mõeldav, et nime lähtekohaks on *kurg* : *kure* + omastava *n* + *oja*, viimane osis on lühenenud. Kurenaga on 1977 liidetud ↑Räägu küla osa, mis paiknes karjamõisa (1797 *Rägo*) ümber. Vrd *Kurena*². – MK

KNAB; Mellin; Roslavlev 1977: 43

Kurena² <-le ~ -sse> Kos – paik (küla) Harju maakonnas Kose vallas (Kose-Uuemõisa ms), 1241 *Kurkenoy*, 1448 *Kurenall* (küla), 1453 *Kurgenoye*, 1462 *Kurinoia* (küla), 1467 *Kurenoia* (küla), 1583 *Kurrena*, 1782 *Kurrena* (küla). ⇒12C2 ♦ Põline küla, XV saj-st kuulus Kose-Uuemõisa alla. 1977 liideti küla põhjaosa Kuivajõe küлага, osa talusid kuulub Kanavere ja Karla küla piirsesse. P. Johansen oletab, et nimi koosneb sõnadest *kurk* : *kurgu* + *oja*, kuid L. Kettunen peab tõenäolisemaks lähtumist sõnast *kurg* : *kure*, mis on esinenud ka isikunimena. Arvatavasti koosnebki nimi osadest *kure-* + ajalooline omastava käände lõpp *n* + *-a* <*oja*. – TL

Bfl: I, 195, 243, 268; EAA.1864.2.IV-1:451, L 437;

ENE-EE: V, 181; EO: 138; Joh LCD: 458–459

Kurenurme [*kure_nurme*] <-`nurme>, koh *Kurõ_nurmõ* <-`nurmõ> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas (Vaabina ms), 1782 *Buschwächter in Kurrenurm*, 1815 *Kurre Nurme Laan*, *Kurre perra Mets* (metsad), 1839 *Hurrenurm Forstey*. ⇒44B1 ♦ Asustus tekkis Vaabina mõisa metsamaale hiljemalt XVIII saj, algselt oli seal metsavahikoht, hiljem karjamõis ja Vaabina mõisa metstkond. Karjamõisana on kohta mainitud 1826. 1880. a-te lõpul rajati samanimeline raudteepeatas Valga–Petseri raudteel, tuntud külanimeks kujunemisele aitas kaasa kooli rajamine Kurenurme 1931. Asustunimi põhineb tõenäoliselt põllunimel Kurõnurm, läheduses on olnud ka teisi *kure*-osisega loodusnimesid. Kurenurmega on 1977 liidetud Metsaküla (Mõtsa talud keskimest põhjas). Vrd Pritsi. – ES

BHO: 273; EAA.1865.2.130/9:4, L 4; LVVA.6828.4.466, L 1, foolio III; Rücker

Kurepalu [*kure_palu*] <-`pallu ~ -sse> Võn – küla Tartu maakonnas Haaslava vallas (Haaslava ms, Kriimani ms), 1923 *Kurepalu* (suvitiskoht). ⇒33A2 ♦ Päkste küla popsitarede alusel rajatud küla, millega Nõukogude ajal liideti veel mõned Päkste küla talud, ka Haaslava vallamaja. Kasutatud ka haaslavalaste suvituskohana. Küla rajati soosaarele ja seda ümbritseva soisel pinnal asuva metsa Kurepalu järgi sai ka küla oma nime (*palu* tähendab metsa). Kurepalu metsast kuulus Kriimani mõisale lõunapoolne osa, kuna põhjapoolne osa oli Haaslava mõisa omand. Rootsmäed arvavad, et siinsel suuremalt soisel pinnasel on vanasti nähtavasti kured elutsenud, millest ka mets nime saanud. Külas on ka vana Kure (varem ka *Lokko*) talu, mida Kure nimega on esmakordselt mainitud 1868, see asunud enne talude kruntimist suure metsa sees Mõraoja kaldal. – MJ

KNAB; Rootsmäe 2016: 80–81

Kurepõllu [*kure_põllu*] <-le> – Tallinna asum Lasnamäel. ⇒1C1 ♦ Endine Lasnamäe XI mikrorajoon (ka Turba) sai nime 1991 kahe sealkandis varem asunud tänava, Kure ja Põllu järgi. Esimene kustutati nimekirjast 1958, teine nimetati 1960 Lasnamäe põiguks ja kaotati 1984. – PP

Kurese <-le> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Mihkli krkms), 1534 *Kurryselck* (vakus Koonga mõisa all), 1601 *Kurrusall Hanne*, 1797 *Kurrese* (küla), 1839 *Kurrese*lg. ⇒20C3 ♦ Nime lähtekohaks on *kurg* : *kure* või ka *kuri* + *selg* : *selja* 'seljandik'. Kureselt u 2,5 km kirdes on Maalinna ehk Maalja soosaar, millel asus varem Soontagana maalinn (1797 *Alte Burg Sontagana Malin*). Vrd Mihkli¹. – MK

Mellin; Rev 1601: 169; Stackelberg 1926: 214; Varep 1957: 61

Kuresoo [*kure_`soo*] Sjn, Tor – soo Viljandi maakonnas, 1839 *Kurre Soo*. ⇒22C4 ♦ Suur soola Suure-Jaani ja Tori khk piiril. Nimi pärineb tõenäoliselt linnunimetest *kurg* : *kure*. – MK

Rücker

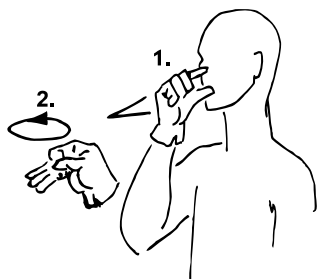
Kuressaare¹ [*kures_saare*] <-`saarde> Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas, mõis, sks *Kurresaar*, 1684 *Korser Hoff* (mõis), 1693 *Korsar Häff* (mõis), 1797 *Kurresaar*. ⇒31A3 ♦ Ala kuulus orduajal tõenäoliselt Tarvastu ametimõisa piirkonda. Mõisa kohta on teateid XVII saj II poolest. Mõisa maadel 1920. a-tel kujunenud asundus nimetati 1977 ↑Koidu külaks, Kuressaare küla jäi endise nimega. Kuressaare nime all on küla tuntud põhiliselt XX saj, varasem nimi oli Sääsla (ehk Sääsle, praegu sellenimeline talu, 1583 *Saslo*, 1599 *Sestykulla*, 1624 *Szhestell*, 1797 *Sösla*). Vrd Koidu⁴, Kuressaare². – MKu

EAA.567.3.121, L 18; Mellin; PA IV: 143; P XVI: 23; Rev 1624 PL: 79

Kuressaare² [*kures_saare*] <-`saarde> Kaa – linn Saare maakonnas, 1710 *Kurresare Linna pähl*. ⇒53A1 ♦ Linnaõigused al 1563. Nimi on problemaatiline, lihtsaim seletus oleks linnunimetus *kurg* : *kure* + *saar*. Saarenimesid, kus algusosaks on linnunimetus, leidub küll ja küll, ka on Kurg olnud levinud isikunimi. L. Kettunen on pidanud tõenäoliseks, et nimi on liivi päritolu, vrd liivi *kure* 'kurat', kuid mainib ka, et isikunimena, nii ees- kui ka sugunimena, on *Kurg* : *Kure* eestlastel väga vana ja üldine. Igatahes võib eesti nimi olla vanem kui saksa *Arensburg* (1384 *Arnsburg*, 1398 *Arnsborch*); linn rajati kohta, mille nimi juba

Detail 1663. a Kuressaare magistraadi poolt Friedrich Jürgensile antud sünnitõendist. EAA.5235.1.33.

Kuressaare viipenimi. Kohanime tõlge, viiped „kurg“ ja „saar“.

enne oli Kuressaar või Kuressaare. Vastupidisel seisukohal on E. Tarvel, kes on püüdnud eestikeelset linnanime tuletada Kuressaare vapil olevast kurge meenutavast kotkast. Ühe oletuse kohaselt olevat sks *Arensburg* kujunenud nimekujust *Adlerburg* (sks *Adler* 'kotkas'), kuid kirjapanekud seda ei kinnita. Seos on kunstlik ja väheusutav, võttes arvesse üldisi nimetamisprintsippe. Osa Saaremaa Kurealgulisi kohanimesisid võib seoses olla ka kurelaste või Kuramaaga. 1952–1988 oli linn ümber nimetatud Kingissepaks Saaremaalt pärit enamliku revolutsioonääri Viktor Kingissepa järgi. Kuressaare linnajaod on Ida-Niidu, ↑Kellamäe, Kesklinn, Marientali, ↑Roomassaare, Smuuli, Suuremõisa ja Tori. Suuremõisa linnajagu sai nime Kaarma-Suuremõisa (sks *Karmel-Großenhof*) järgi, mille kohta on teateid XVI saj lõpust. Suuremõisa maale kesklinnast idas 1920. a-tel tekkinud uut linnajagu (Pärna ja Talve tänava vahel) nimetati Põllu aleviks. – MK

BHO: 23–24; EM: 120–121; EO: 318; KNAB; SK I: 135; Tarvel 2013: 393

Kurevere¹ <-`verre ~ -sse> Jür – küla Harju maakonnas Kiili vallas (Nabala ms), 1241 *Kurkeueræ*, 1473 *Korover*, 1510 *Korefer*, 1725 *Kurefer*. ⇒12A1 ♦ Põlisküla, 1977–1997 oli liidetud Piissooga. Nime lähtekohaks võib olla *kurg* : *kure*, arvatavasti isikunimena. P. Johansen on nime aluseks pidanud sõna *kurk* : *kurgu*, mainides küla lähedal salajõge. * *Kurevere küla kohal on kuristik. Üks noormees läks sinna hobust ujutama, uppust vette. Kuri kiskus ta alla. Moondas enda vaimuks või näkiks ja sai sedasi mehe kätte.* (1929) – MK

Bfl: I, 302; BHO: 273; EO: 277; KM: ERA II 20, 301 (3) – 1929; Joh LCD: 459; LUB: (2) III, 806; Rev 1725/26 Ha: 328; Tärk 2010: 65–66

Kurevere² <-`verre ~ -sse> Mär – küla Lääne maakonnas Martna vallas, mõis (Väike-Rõude ms), 1519 *Kurrever* (küla), 1534 *Kurver*, 1565 *Kwruufär*, 1688 *Kurrifer*, *Kurrefer* (mõis koos Keskverega). ⇒20B2 ♦ Kurevere mõis on rajatud XVII saj, XVIII saj II poolest oli ta Väike-Rõude mõisa kõrvalmõis. XX saj alguses tükeldatai maa taludeks. Kurevere esines

külana veel 1938. a kaardil, ent pärast seda ilmselt kadus, sest 1970 kuulus Kurevere mõisasüda Keskvere alla. 1977 moodustati Kurevere uuesti neljast külast: Eniste, Männiku, Raana ja Tammiku. Pärast Männiku ja Tammiku küla taastamist on Kurevere jäänud tähistama endist Eniste ja Raana küla, varasem Kurevere mõisasüda kuulub jälle Keskvere piirsesse. L. Kettunen tunneb Hanilas Kurevere küla, mille ta nagu Jüri ja Kihelkonna Kurevere tuletab isikunimest *Kurg*, *Kure*. Ka Martna Kurevere võiks pärineda sellest isikunimest. Kureverega liidetud Eniste ehk Änniste tekkis uuesti külana eeldatavasti 1930. a-tel (nimekirjas 1945, Nõukogude topokaardil 1961 *Энистэ*), Raana on vana küla (1519 *Raghuer*, külas *Ragena Michel*; 1688 *Rackna*, *Ragena*, 1811 *Raagna*). Vrd Kurevere¹, Änniste². – MK
Bfl: II, 935; BHO: 275; EAA.1.2.932:44, L 40; EAA.1.2.482, L 127; EAA.1.2.941:359, 417, L 350p, 408p; EAA.1864.2.VI-70:59, L 55p; EAA kinnistud; EM: 85; EO: 277, 316; EVK; KNAB; Mellin; Stackelberg 1926: 220; Stackelberg 1928: 117

Kurevere³ <-`verre ~ -sse> Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas (Päärdu ms), 1496 *Kurrefer* (küla), 1726 *Kurrefer* (küla). ⇒21B2 ♦ Põlisküla Kivi-Vigalast põhjas. Kureverega on 1977 liidetud osa ↑Pikkkülast. Vrd Kurevere¹. – MK

Aitsam 2006: 46; Rev 1725/26 Lä: 69

Kurevere⁴ <-`verre ~ -sse> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Lümanda ms), 1645 *Kurrefer*, *Kurrifer*, 1782 *Kurrever*. ⇒49B3 ♦ Nimi pärineb sõnast *kurg* : *kure*, mis arvatavasti esines isikunimena. Vrd ka sõna *kuri*. Kurevere lääneosas on endine sadamakoht ↑Jaagarahu. Vrd Kurevere¹. – MK

Kurevere⁵ <-`verre ~ -sse>, rahvak varem ka *Kurvele* <-de> San – küla Valga maakonnas Sangaste vallas (Sangaste ms), 1584 *Korywer*, 1592 *Koriuer*, 1601 *Korower*, 1628 *Kurrefehr*, 1638 *Kurfer* kyll, 1744 *Dorff Kurrewerre*, 1796 *Kurrewer*, 1922 *Kurevere*. ⇒38C3 ♦ Tänapäeva Kurevere küla sisaldab ajaloolisest külast vaid kirdepoolset kolmandikku, mille tuumikut Oina talu läheduses kutsutakse ka Oinakülaks. Kureverega on liidetud osa kirikumõisa maast, kihelkonnakooli koht jm. Kurevere lõunaosa, vana küla tuumik, on 1977 liidetud Tiidu küla alla. XVII saj-st varem on küla põhi-osa olnud loode pool paikneva soo ääres. Sellega ehk seletub ka nime päritolu sõnast *kurg* : *kure*. Võimalik, et see on saadud isikunime kaudu. Kurevere kirdeotsa kutsutakse Enukülaks. Vrd Kurevere¹, Kurö. – MF
KN; KNAB; Mellin; PA I: 130; PA II: 449; Rev 1601: 32; Rev 1624/27 DL: 156; Rev 1638 I: 35; RGADA.274.1.213/10:60, L 935p

Kurevere⁶ <-`verre ~ -sse> Han – paik (küla) Lääne maakonnas Hanila vallas (Uue-Virtsu ms), 1478 *Kurver* (küla), 1689 *Kurrefer*. ⇒19C3 ♦ Küla on 1977 liidetud Esiverega. Kurevere lõunaosa Kasse lahe ääres on varem nimetatud Kasse küllaks (XVIII saj algul *KassiBy*, 1726 *Kasse*, 1798 *Kassekül*). Vrd Kurevere¹. – MK

EAA.1.2.941:1205, L 1193; EAA.1.2.C-IV-191; LGU: I, 524; Mellin; Rev 1725/26 Lä: 120

Kurgema [*ˈkurgema*] <-le>, kirjak ka *Kurgemaa* Kir – paik (küla) Lääne maakonnas Martna vallas (Kasari ms), 1871 *Kurgema* (küla), 1888–1890 *Kurgema* (taluküla mõisa all). ⇒20C2 ♦ Külana XIX saj ja uuesti 1970. a nimekirjas. Liidetud 1977 Kasariga.

- Nime lähtekohaks on sõna *kurg* : *kure* e-mitmuse vorm *Kurge* + *maa*. – MK
EAA.3724.5.1419, L 1; KNAB; Schmidt 1871
- Kurgja** [*'kurgja*] <-le> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Uue-Vändra ms), 1624 *Kurge* (tal), 1638 *Kurial* (hajatalu), 1795 *Kurgja Ado* (tal), 1839 *Kurgo* (tal). ⇒23A3 ♦ Külana nimekirjas hiljemalt 1938. Tõenäoliselt oli algne liitnimi **Kurgoja*, mille lähtekohaks linnunimetus *kurg* : *kure* + *oja*. Nimi võib olla ka vanem, sellega on samastatud 1515. a kirjanepanek *Kurckkulle*. – MK
EAA.1865.3.294/4:60, L 60; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); Rev 1624 PL: 21; Rev 1638 II: 13; Rucker; Stackelberg 1926: 176
- Kurgjärve** [*'kurg-järve*] <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), 1627 *Kurby* (järv), 1638 *Kurg Jerw*, 1796 *Raudseppa Kurgjärwe Hindrik*, 1839 *Raudsep*. ⇒44C2 ♦ Kurgjärve oli 1977–1997 Kokõmäe küla osa. Haanjas Kurgjärve ääres asunud talu on 1684. a kaardil nimetatud *Worup Peedo*, mis näitab ehk peremehe pärinemist Vorobi külast (↑Vadsa). Külanime aluseks olev järvenimi sai talupoja kirjalikuks lisanimeks ja talunimeks alles XVIII saj lõpus. Ka hiljem jäi see võistlema teise nimega *Raudsepä*. Järvenimi ise on vana. Läänemeresoome keelealal on järvede nimetamine linnuliikide järgi eri motiivide alusel küllalt levinud. – ES
EAA.1268.1.403:248, L 214p; Rev 1624/27 DL: 74; Rev 1638 I: 159; Rucker
- Kurgla** [*'kurgla*] <'Kurgla> HJn – küla Harju maakonnas Raasiku vallas (Peningi ms), 1266 *Kurkele*, 1637 *Kurckla*, 1690 *Kurlakyla*, 1725–1726 *Kurckla*, 1871 *Kurgla*. ⇒3A4 ♦ Kuulus algselt Padise kloostrile. Nimi on *la-lõpuline*, sellele eelneb muistne isikunimi *Kurg*. Kurgla põhjapiiril olevad talud on moodustanud osa endisest Püüemetsa külast (1970), kaguosas olevaid talusid on tuntud Lammassaare nime all (1690 *Lammassahr Winter Krogh*, 1798 talu *Lambasar*). 1977 liideti Sarapiku (Jür), 1920. a-tel omaette küläks arvatud, nimetatud samanimelise talu järgi. – MJ
EAA.1.2.C-III-39; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 80; Joh LCD: 773; KNAB; Rev 1725/26 Ha: 347; Roos 1976: 115; Schmidt 1871
- Kurgvere** [*'kurgvere*] <'verre ~ -sse> Rak – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Rakvere vallas (Mädapea ms), 1726 *Kurckfer Mart* (talupoeg Mädapea külas), 1796 *Kurgfer*. ⇒5B4 ♦ Liideti 1977 Mädapea külaga. Lisanimega esineb *Kurgfer* veel Kloodi mõisas 1726 Tõrma, Lepna ja Järni külas. Mellin näitab küla (*Kurgfer*) Tõrmast lääneedelas, Lepnast lõunas. Kurgvere nimi koosneb isikunimest, mille lähtekohaks on linnunimetus *kurg*, ja külanimede loomulikust lõpust *-vere*. Vrd Kurevere. – MK
KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 116, 117, 124
- Kuri** <-sse> Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1609 *Kuris Cornelius*, 1688 *Kuriskylla*, *Wähä Kuri Bengt*, *Wäha Kuri Pafwell*, *Stora Kurijß*, *Lilla Kurijß*, 1798 *Kurri* (küla). ⇒48C2 ♦ Nimega võib võrrelda sõnu *kuris*, *kuristik*, *kurismus*, *kurist*, *kuristus*, *kurissuu* 'karstiauk'. Nii P. Ariste kui ka L. Kettunen ühendavad päritolu mõttes Kuri, Kurisu ja Kurisoo nime. L. Tiik on arvanud, et lisanime *Kuri* aluseks võib olla ka isikunime mugand *Kurries*, *Kurri* täisnimest *Gregorius*. – MK
Ariste 1938b: 15; EO: 26; HK: 101; Tiik 1977: 286
- Kurisoo** [*'kuri-'soo*] <-le> JMD – küla Järva maakonnas Ambla vallas, mõis, sks *Kurrisal*, 1564 *Kurrisell*, 1615 *Kurrisahl*, 1782 *Kurriso* ~ *Kurrisallo*. ⇒14A2 ♦ Küla asemele rajati mõis 1680. a paiku, kuigi ka 1615 on Kurisood korraks mainitud mõisana. Hiljem olid mõisa ümbruses vaid mõned hajatalud, mis küla ei moodustanud. Mõisale kuulusid Paistevälja ja Liutsalu küla Järva-Jaani khk-s (Kurisoo Tagavald). 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis 1977 nimetati küläks. Mõisasüda kuulub Aravete aleviku alla. Kurisoo nimi on seotud karstiala ehk kurisutega. Nime järelois on aegade jooksul muutunud, olles algul *selg* : *selja* '(mäe)seljandik' ja *salu* 'metsatukk', mis säilis saksakeelses nimes *Kurrisal* ning mis eesti keeles lühenes XVIII saj *sooks*. Aastal 1447 mainitud küla *Kyrisar* võib samastada nii Kurisoo (mille esmamaininguna seda on käsitatud) kui ka Kirisaa-rega, kohta pole võimalik lokaliseerida. 1977 liideti Kurisoo Aravete-Saunaküla, mis nimekirjades kajastub 1950. a-test, varem arvati Aravete küla alla. – FP
Bfl: I, 191; Bfl: II, 309; EAA.1.2.933:69, L 68p; EVK; Hupel 1774–1782: III, 509; KNAB; Schilling 1970: 58
- Kurista**¹ <-le> Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas, mõis, sks *Kurrista*, 1424 *Coristal* (mõis), 1611 *Kurisza*, 1695 *Kurrista*. ⇒25A2 ♦ Mõisast on teateid XV saj-st. A-st 1922 Kurista asundus, mis 1977 muudeti küläks. L. Kettunen on nime tuletanud tegusõna *kuristama* tegijanimest. Jõgeva valla Kurista lähteks on ilmselt olnud mõisa omaniku perekonnanimi (*Coristel*). Tänapäeva kuju on nimi saanud eesti keele kõnelelt. – VP
BHO: 276; EO: 210, 231; LGU: I, 223; PTK I: 94; Tartumaa 1925: 251
- Kurista**² <-le>, koh *Korista* ~ *Koristaja* <-le> Vön – küla Tartu maakonnas Vönnu vallas, mõis, sks *Kurrista*, 1582 *Korzysc*, *Korzysci mlyn* (küla, veski), 1584 *Korzysc* (veski), 1588 *Korista Meczkula*, 1627 *Koreste kuella*, 1675 *Korista külla*, 1684 *Korrista Hoff*, *Korrista Kylla*, 1690 *Currista*, 1729 *Kurrista Moisa*, 1925 *Kurista* (*Korista*). ⇒33B2 ♦ Nime esimesed kirjanepanekud on võõrapärased ja tähistavad ka veskit. Kuid juba 1588 on mainitud Korista Metsküla, kus nimi esineb tänapäevasel kujul (*Mocykilla* eraldi külanäe ka 1582). J. Simm seda nime ei maini. Ka 1592 esines nimi täpselt samal kujul ja järgnes loendis Hammaste külale, mille naaberküla Kurista ongi. L. ja I. Rootsmäe andmeil oli Kurista Ahja mõisa abimõis juba XVII saj (pärast 1638. a). Sai iseseisvaks 1749, olevat asunud 1,5 km idas Saarepäälsel, kust toodi 1760.–1770. a-tel praegusse asukohta. Vanale mõisakohale rajati Saare karjamõis. „Eesti mõisate“ andmeil eraldati Ahjast XVIII saj I poolel. 1920. a-tel tekkis Kurista asundus, mis pärast 1945. a muutus küläks. Mõisast lõunas olnud Kurista küla nimetati 1942 ↑Rookseks. Simm toob ära 1638. a revisjoni märkuse, et Poka (*Heido Hoff*) mõisa juurde on kuulunud maa-ala nimega *Nachtell*, mida aga praegu vene nimega *Korrista* kutsutakse ning mis kuulub nüüd Ahja mõisale. *Nachtel* on olnud Poka mõisa üks varasematest nimedest, revisjonis toodud märkus jääb natuke ebaselgeks, ka on teisel Ahja mõisa all mainitud *Korista kylla*. Simm märgib, et nimele pole sobivat vastet vene sõnade hulgas, kuid võrdleb siiski sõnaga *корысть* 'raha-, rikkuseahnus'. L. Kettu-

nen peab võimalikuks nime tuletamist sõnast *kuristaja* (tegusõnast *kuristama*), kuid rahvapäraselt nimes on esimeses silbis *o*; *u* on põhiliselt XVIII saj üleskirjutustes, see tundub olevat fikseerunud mõisanime kaudu. Tegijanimi näib nimi siiski olevat, tegemist on kas lisanimega Koristaja või on tegijanimi rahvaetümoloogiline tõlgendus vene-poola nimekujust. Kuristaga liideti 1977 Paluküla (piirnes Haaslava vallas oleva Palukülaga, kuid oli sellest metsaga eraldatud). Kurista idaosas on endine Saare karjamõis (sks *Alexandershof*). Vrd Poka. – MJ

BHO: 276; EM: 99; EO: 231; PA I: 55–56, 259; PA II: 426; Rev 1624/27 DL: 51; Rev 1638 I: 242, 305; Rootsmäe 2016: 305–306, 336; Simm 1972: 289; Simm 1973: 51–52, lisa 61–62; Tartumaa 1925: 476

Kuriste <-sse> Emm – küla Hiiu maakonnas Käina vallas (Emmaste ms), 1712 *Kuriso Martt* (tal), 1726 *Kurriste Marti Peter*, 1727 *Kurristo*, 1850 *Kurriste*. ⇒48A3 ♦ 1977–1997 oli Taterma osa. Kuriste nime aluseks on *kuris*, *kurisuu* 'karstiauk'. Kuriste küla või selle osa on kutsutud ka Kelmikülaks. Vrd Kuri. – MK

EAN; HK: 102; KN; KNAB

Kuristiku <-le> Jõe – Tallinna asum Lasnamäel (Vao ms), 1880 *Kurrista* (tal). ⇒1C1 ♦ Endine Lasnamäe VII mikrorajoon sai 1991 nime Kuristiku küla järgi. Küla põhiosa paiknes väljaspool linnapiiri ja liideti 1975 Tallinnaga. Linna piires asus XIX saj lõpus Kurista talu. Nii Kuristiku kui ka Kurista nime lähteks on sõnad *kuristik*, *kurist*, *kurisu* (vett neelav karstilehter), küla lähedal asus kurisu, kuhu ümbruskonna veed kokku valgusid ja paeikihtide vahele maa sisse imbusid, põhja pool aga allika kujul maa seest väljusid ja Varsaallika oja moodustasid. Paikkond on Tallinna suurimaid karstialasid. – MJ, PP

EE: IV, 1310; KNAB; Nerman 1998: 17–19, 87, 243–250; Tallinn 2004: I, 256–257; TLA.149.5.1409

Kurisu¹ <-le> Emm – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1609 *Kuris Andres*, 1798 *Kurriso* (küla). ⇒47C4 ♦ 1977–1997 oli Lassi küla osa. Nii P. Ariste kui ka L. Tiik toovad Kurisu nime lähtekohaks sõna *kurisu*, *kuris*, vrd *kuristik*, *kurismus*, *kurist*, *kuristus*, *kurisuu* 'karstiauk'. Vrd Kurisu². – MK

EAN; HK: 102; KNAB; Tiik 1970a: 608

Kurisu² <-le> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Lauka ms), 1564 *Kwrwese Bencht*, 1565 *Bengt Kwrisw*, 1576 *Kurris Andreiß*, 1583 *Curiaß Andreiß*, 1636 *Kuriuße*, 1666 *Kurjuße Matz*, 1688 *Kurißby*, *Kuriso Hanso Peter*, 1693 *Kurrisu Petri Jürgen*, 1727 *Kurriso Jüri*, 1798 *Kurriso*. ⇒47C2 ♦ Nii P. Ariste kui ka L. Tiik toovad külanime lähtekohaks sõna *kurisu*, *kuris*, vrd *kuristik*, *kurismus*, *kurist*, *kuristus*, *kurisuu* 'karstiauk'. L. Kettunen etümoloogia *kuri*: *kurja* ei ole otsene lähtekoht, kuid rahvaetümoloogia seisukohalt (*kurisu* – „kuri suu“) on 1564., 1636. ja 1666. a üleskirjutused sellega võrreldavad. Külas on suur karstilehter. Vrd Kuri, Kurisu¹. – MK

Ariste 1938b: 34; EO: 226; HK: 102; Tiik 1970a: 608

Kurkse [*'kurkse*] <'Kurkse ~ -sse> Ris – küla Harju maakonnas Padise vallas, poolmõis, rts *Korkis*, *Kärkis*, *Korkes*, 1562 *Lille Kurkus* (küla), 1565 *Kurckus*, *Grot Kurckuss*, *Klene Kurckuss* (vakus ja kaks küla). ⇒10C1 ♦ P. Johansen on nime sidunud sõnaga *kurk*: *kurgu*, mis kohanimedes tähendab maa- või merekitsust, siin tõenäoliselt väina, kust toimus ülesõit

Väike-Pakrile. L. Kettunen aga on nime algvormiks pakkunud *Kurkisen* linnunimetusest *kurg*. – MK
EAA.1.2.934:418, 419, 420, L 414, 415, 416; EO: 194; Joh LCD: 458; Johansen 1951: 227

Kurla [*'kurla*] <-sse> Pii – küla Järva maakonnas Türi vallas (Kabala ms), 1583 *Kurdliä* (küla), 1599 *Kurdla*, 1624, 1797 *Kurla*. ⇒23C3 ♦ XVII saj oli küla Eistvere mõisa järgi. Nime tänapäevakuju vasteks sobiks *kurla* 'naarits' või *kurlas* 'mingi kõvakoorik putukas'. Sel juhul tuleks oletada, et *d* nimes on olnud hilene. Nime tugev aste eeldab, et mingi häälik võib kiskelt kadunud olla, üks võimalus on areng **Kurgla* > *Kurdla* > *Kurla*. Vrd Mägi-Kurdla, Paju-Kurdla. – MK
Mellin; PA IV: 9; P XVI: 297; Rev 1624 PL: 47; SK I: 134, 273

Kurna¹ <-le> Jür – küla Harju maakonnas Rae vallas, mõis, sks *Cournal*, 1241 *Queronioæ* (küla), 1384 *Koiranea*, *Koironia*, 1586 *Kornall*, 1697 *Cornall Hoff*. ⇒2C4 ♦ Kurna mõisast on teateid 1384, selleks ajaks oli küla kadunud. 1920. a-tel tekkis asundus, mis 1977 muudeti külaks. L. Kettunen oletab, et nimi pärineb sõnadest *koer* + *oja* (**Koiranoja*), kuigi selle hilisem häälikuline teisenemine pole päris reeglipärane. Mõisat on eesti keeles endiste omanike järgi nimetatud ka **Treia* mõisaks (1732 *Treja mois*, XIV–XVII saj omanike Treidenite järgi) ja **Väärse* mõisaks (1732 *Wäarse mois*, XVII saj omanike Ferse- nite järgi). – PP

EAA.1.2.C-I-21; EO: 137–138; Gustavson 1978: 11; Joh LCD: 559; LCD: 47v; Rev 1586: 85; Thor-Helle 1732: 310

Kurna² [*'kurna*] <'Kurna ~ -sse> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Kalvi ms), 1913 *Курная* (küla). ⇒6A3 ♦ Küla rajati Kalvi mõisa maa- dele XIX saj II poolel, moonakatele jagati tündrimaa jagu maad, rehala ja kaev olid ühised. Veel 1896. a kaardil on Kurna küla kohal märgitud üksnes Kideri metsatalu. Esmamainingu järgi otsustades on nimi lähtunud sõnast *kurnaja*, mis võis olla lisanimi. Vrd siiski ka *kurn*: *kurna* 'pesakond, rühm, kamp'. Kurnaga on 1977 liidetud Mäepealse küla (1913 *Мянепальтэ*). – MK

ERA.T-6.3.585, L 2; KN; KNAB

Kurnuvere <-`verre ~ -sse> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Reegoldi ms), 1584 *Kurmer*, *Kormouer Hanus* (küla ja talupoeg samas külas), 1797 *Kurnofer* (küla). ⇒23C4 ♦ Nime esmamainingu *m*-line kuju viitab lõunaeesi sõnale *kurm*: *kurmu* '(üksik maa)nurk', mis esineb seal sageli kohanimedes. Hiljem on see asendunud osisega *Kurnu*-, vrd *kurn*: *kurna* 'pesakond, rühm, kamp', *kurn*: *kurni* 'hunnik, kuhi'. L. Kettunen, kel polnud kasutada vanu kirjapanekuid, on andnud nime algusosa vasteks *kurn*: *kurna* ~ *kurnu* 'sõel, filter'. – MK

EMS: IV (16), 91, 92; EO: 307; Mellin; PA IV: 172

Kursi¹ <'Kurssi ~ -sse> Ksi – kihelkond ajaloolisel Tartumaal, sks *Talkhof*, 1702 *Kurtz K* (kirik). ♦ Kihelkonda on mainitud 1411 *Lemstevere* või *Lemestevere* nime all; hiljem sai kihelkond saksakeelseks nimeks *Talkhof* (Puurmani mõisa järgi, mille patronaazi all kirik oli). Kursi eestikeelse nime kohta märgib A. W. Hupel, et see olla pärit mehe nimest (*Kurs*), kelle maale kirik ehitati. Kihelkonnas on Kursi lisanimena esinenud mitmel pool, neist ehk siinsega seostub 1601 naabruses Kaave külas mainitud *Kurss Hannus*. V. Pall peab nime lähteks sõna, mis on juba

üsna varakult kadunud (usutavad vasted puuduvad ka sugulaskeltes), või mõnd isikunime. A. Raun ja A. Saareste loevad Kursit võrreldes päritolu nimeks. L. Kettunen on võimaliku lähtevormina oletanud nime **Kurise-*, mida saab võrrelda sõnaga *kuris* (kuristik). J. Mägiste toob juurde vadja sõna *kursi* 'teatud leivaliik'. Tüvi *kursi* esineb ka Soome kohanimedes, kuid usutavat seletust neile pole leitud. * *Kursi kirikod tahetud enne Tõrve küllasse jõe kaldale ehitada, aga nii palju kui päävaga tehtud, on ka ööga maha lõhutud. Ei saa ega saa mitte ehitada. Mõeldud, mis nüüd ometi teha. Keik nõud olnud ära peetud. Siis näidatud kirigo meistri olese unes, et võta sealt kohalt jõest sõel vett täis, kus sina kerigod ehitada tahat ja mine mööda jõe äärt allapoole senni kaua, kui sõilast veisi maha kukub. Senna kohta ehita kirik. Siis on ka senna ehitatud, kus ta praegu Pedja jõe kaldal seisab. Selle kirigo meistri nimi olnud Kusta, sellest on tulnud Kursi kirigo nimi. (1889) – PP*

BHO: 577; EO: 337; KM: H III 8, 39/40 (2) – 1889; PTK I: 94–95; Rev 1601: 84

Kursi² < Kurssi > Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kolga ms), 1798 *Kursi* (küla). ⇒ 3C3 ♦ 1977–1997 oli Kosu küla osa. Rahvajutu järgi olevat nimi tulnud mõisate kruntimise ajast, kui krundid küllaks mõõdeti. Küla sai lühike, kuigi külad on muidu loomu poolest sageli pikad. Maamõõtja panigi talle saksa keeles nimeks *Kurz* (sks *kurz* 'lühike'). Kohalikud hakkasid küla kutsuma Kursiks. Tegelikult on nimi vanem, algselt on see olnud Hirvli küla vabadikukoht. Küla teke võib küll olla seotud talumaade kruntimisega. Vrd *Kursi*¹. – MJ

KN; KNAB; Mellin; Vilbaste 1956: 143–144

Kursi³ < Kurssi ~ -sse > Ksi – küla Jõgeva maakonnas Puurmani vallas. ⇒ 25A3 ♦ *Kursi* kiriku ümbrusse 1920.–1930. a-tel kujunenud küla; nimi kiriku ja kihelkonna järgi. 1939. a valla nimekirjas seda küla küll pole, arvatavasti loeti seda Kirikuvallaga ühiseks asulaks, sest viimase kohta on märkus, et rahva seas nimetatakse seda Kursiks. Vrd *Kursi*¹. – PP

ERA.14.2.717; KNAB

Kursi⁴ < Kurssi ~ -sse > Jln – küla Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas (Einmanni ms), 1477 *Kurss*, 1667 *Korps und Kursz*, 1688 *Kursi*. ⇒ 14B2 ♦ A-ks 1609 oli rajatud *Kursi* mõis (hõlmas Savalduma ja Kaeva küla), mis ühendati Einmanni mõisaga (Kerguta, Kõdeküla ja Kaasiku) vahemikus 1716–1726; juba varem olid mõisad samade omanike käes. XVIII saj lõpuni kasutati „Einmanni ja *Kursi*“ nime, seejärel vaid Einmanni. *Kursi* säilis karjamõisana, XIX saj II poolest moonakate asulana (võimalik, et karjamõis viidi üle Kaevale), mis kuulus hiljem Einmanni asunduse alla. Viimane nimetati 1939. a paiku asunduste kaotamise kampaania ajal *Kursi* küllaks. Tõenäoliselt tuleb nimi sõnast *kurisu* 'vett neelav karstilehter', piirkonnas on neid kohalikus pruugis *kuristikke* teada mitmeid, läheduses on Savalduma karstiaala. H. Gustavsoni oletus, et *Kursi* ja *Korps* tulenevad samast isikunimest, pole usutav. Einmanni mõisa saksakeelne nimi *Korps* on saanud vasalliperekonna Korpes järgi, kes omakorda sai nime Kadrina Kõrvekülast. Hans Korbys sai hilisema Einmanni mõisa maa-ala 1432 lääniks, misjärel rajati mõis. 1517 omanikeks saanud Firxide järgi oli mõis *Firxenhof* ehk *Firxengut*. Viimase Firxi lesk abiellus enne 1627 Wilhelm Heidemanniga, kelle järgi tekkis mõisa eesti-keelne nimi (1732 *Heinmanne*, 1840 *Heidemann*

(*Heinmanni*)). Einmanni vald nimetati 1936 Vajangu vallaks. Vrd Korba, *Kursi*¹, Savalduma. – FP

Bfl: I, 320; EAA.1.2.942:308, L 298p; ERA.14.2.714 (Järva maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 252); EVK; Gustavson 1980: 14; Joh LCD: 761, 869; KNAB; Land-Rolle 1840: 52; Schilling 1970: 67; Thomson 1986: 5, 7, 94, 108, 110, 136; Thor-Helle 1732: 316

Kursi⁵ < Kurssi ~ -sse > Kos – paik (küla) Harju maakonnas Kose vallas (Ravila ms), 1469 *Kursenkare* (küla), 1524 *Kursy* (küla). ⇒ 13A2 ♦ *Kursit* on külanä mainitud 1469 ja 1524, ent XVIII–XIX saj-ks kandis seda nime veel vaid üks talu. XIX saj lõpul oli juba saunade rühm Ravila mõisa lähedal. 1977 liideti Völle küllaga. Nime saab kõrvutada sõnadega *kuris*: *kurise*, *kurisu* 'vett neelav karstilehter'. Selline lähtumine tundub põhjendatud, kuna küla asub karstipiirkonnas. Samas on ajaloost teada, et 1343 korraldas *Kursi* khk komtuur Ravila küllas kallaletungi mässajatest eesti talupoegade moonavoorele – nii on olemas võimalik alus ka nime ühendamiseks Lõuna-Eesti *Kursi* kohanimega. Loodusnimest lähtumine tundub siiski tõenäolisem. Vrd *Kursi*¹. – TL

Joh LCD: 570–571; KN; KNAB; Troska 1987: 101

Kurtna¹ ['kurtna] < Kurtna ~ -sse ~ -le > Hag – küla Harju maakonnas Saku vallas, mõis, 1530 *Kurtena*, 1725 *Kurna*, *Kurtna Tõnnis*. ⇒ 12A1 ♦ *Kurtna* mõis eraldati Kirdalust 1750, ent al 1789 olid mõisatel taas enamasti samad omanikud. *Kurtna* mõisasüdame ümber rajati 1920. a-tel *Kurtna* asundus, mis pärast Teist maailmasõda nimetati *Kurtna* I küllaks. 1977. a-st *Kurtna* küla. (= *Kurtna* II) kuulub 1977. a-st Tagadi küla piiresse. Vrd *Kurtna*². – PP

EAA kinnistud; EO: 147; Joh LCD: 239; Rev 1725/26 Ha: 245

Kurtna² ['kurtna] < Kurtna ~ -sse ~ -le > Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Illuka vallas, mõis, 1241 *Kirtanaos* (küla), 1550 *Kurtniss* (mõis). ⇒ 7C4 ♦ Keskaajal on küla kuulunud Kärkna kloostriale, 1426 sai küla (*kurthenis*) Saksa ordule, mõisat on mainitud 1480 (*to Curtnis im hove*). Muinasajast pärit küla oli mõisasatud a-ks 1637. XX saj uuesti küla. 1970. a-tel nimetati mõisasüdame ümber olevat tiheasustust *Kurtna* asundiks, see liideti *Kurtna* küllaga 1977. *Kurtna* nime esineb mujalgi Eestis. Nime tähendussisu pole teada, L. Kettunen on nimega võrrelnud tegusõna *kurtma* ja oletanud ka *na*-liitelist isikunime. Mõisast 1,2 km edelas on Ahu, XX saj alguses olnud küla. Vrd *Kurtna*¹. – MK

Bfl: I, 1359, R, lk 329; BHO: 277; EO: 147; Joh LCD: 433; KNAB; Monumenta: V, 29

Kurtna³ ['kurtna] < Kurtna ~ -sse ~ -le > Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas (Kärsa ms), 1456 *Kurgudell* (küla), 1688 *Kurdna*, 1796 *Kurtna*. ⇒ 15A3 ♦ 1977–1997 oli Nadalama osa. Esmamainingu järgi võiks nime lähtekohaks olla *kurk*: *kurgu*, seletuseta jääb *-na* päritolu. Külanime kujunemisele võis mõju avaldada Jõhvi vana külanimi *Kurtna*, millele ei ole head etümoloogiat leitud. L. Kettunen on seda võrrelnud tegusõnaga *kurtma* ja oletanud isikunime. Kui käsitada nime esmamainingu kui *la*-liitelise kohanime üleskirjutust, siis võiks *Kurtnat* võrrelda *Kulna* nimega, millest samuti on nii nimelõpule *-la* kui ka *-na* toetuvaid kirjapanekuid. Vrd *Kulna*. – MK

Bfl: I, 232; BHO: 277; EAN; EO: 147; KNAB

Kuru¹ <-le> lis – küla Ida-Viru maakonnas Iisaku vallas (Kauksi ms), 1426 *Kurcke*, 1534 *Kurgu* (tal), 1782 *Gros Kurro*, *Klein Kurro*, 1871 *Kurro*; vn *Курью*, *Къргов*. ⇒16C3 ♦ Kuru kaluriküla on kuulunud Kiikla ja Kauksi mõisa alla. A. Moora on samastanud *Klein Kurro* hilisema Uusküla. Külanime tänapäevakuju, mis langeb kokku sõnaga *kuru*, on kirjapanekutest lähtuvalt ebareeglipäraselt lühenedud algvormist **Kurgu*, vrd *kurk* : *kurgu* 'maa- või merekitsus (väina, lahe vm veetee kitsam koht)'. – MK
Bfl: I, 1054; EAA.1864.2.IV-3:171, L 166p, 167; EMS: IV (16), 90; Monumenta: V, 29; Moora 1964: 83; Schmidt 1871

Kuru² <-le> Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas (Kuru ms), 1507 *Curgewammes*, *Corgewannes*, 1564 *Kurwams*, 1588 *Kurro*, 1682 *Johan Kurru Wochmes* (isikunimi). ⇒14A1 ♦ 1472 sai vabatalupoeg *Hanten von Curwemsz* Kuru küla lääniks. Dokumentis pole siiski mainitud küla, vaid talupoja nime. Külanimi on esmakordselt teada a-st 1507. 1534 on mainitud Kuru küla ja mõisat (*hofs tho Curwemsz*), kuid hiljem mõis nähtavasti mõneks ajaks kadus. Pärast 1637 rajati Kuru küla asemele uuesti mõis. Mõisa maadele loodi 1920. a-tel asundus, mis liideti 1977 Räsna küla. Praegune Kuru küla vastab varasemale Kuiavere küla (XIV saj lõpul – XV saj algul *Kuiauuer*, 1564 *Kujueuer*, 1883 *Kujawere*), mis kuulus Kuru mõisale lahustükina Jootme külast põhjas ja mida hakati Kuruks kutsuma XIX saj lõpul. Küla liideti 1977 Jootmega, ent taastati 1998. Kuru nimi oli lühenedud juba XVI saj alguseks varasemast nimest, tõenäoliselt sõnadest *kuru* 'kõrvaline, eraldatud paik (metsas, soos)' või *kurg* : *kure* + *võhmas* 'soosaar'. **Kuruvõhma* nimekuju ilmneb selgemini aga alles XVII saj lõpus ning esimeste kirjapanekute järgi võiks algusosa tuleneda ka sõnast *kuri* : *kurja*, vanas tähenduses 'kehv, vaene'. Nii *kuru* kui ka *kuja* tähendus on mh '(karja)tee, -tänav', kuid see on pigem kokkusattumus. Kuiavere nimi võib siiski olla selle tähendusega seotud. – FP

Bfl: I, 693; Blumfeldt 1957: 39, 41, 43, 47; EAA.1.2.933:93, 100, L 92p, 99p; EES; EMS; Grenzstein 1882–1883; Johansen 1930a: 150; Schilling 1970: 24; VMS; Wd

Kuruski <-le>, koh <-lõ> Plv – paik (küla) Põlva maakonnas Põlva vallas (Põlva krkms, Vastse-Koiola ms), 1627 *Kurofske Jack*, 1757 *Kurruski*. ⇒40A2 ♦ Liideti 1977 Metstega. Algselt oli tegemist Metste küla talupoja lisanimega. XIX saj-ks kujunes algtalust väike sumbküla, mille osa talusid kuulusid Metste ja osa Põlva kirikuvalla alla. Nimi põhineb slaavi (arvata- vasti poola) isikunimel **Kurowski*. – ES

EAA.3147.1.172:143, L 125p; Rev 1624/27 DL: 57

Kurvitsa¹ <-le>, koh ka 'Kur'vtsa <-he> Se – küla Petseri rajoonis Pankjavitza vallas (Irb, Seeridsä nulck), vn *Курвица*, u 1790 *Теркина*, 1849 *Курмини*, *Тюршино Курвич*, 1872 *Тюрмино*, *Курвичь*, 1882 *Тюршино*, *Курвичи*, *Любаденцы*, 1897 *Любаденцы*, 1904 *Kurvitsa*, *Тюршино Курвичь*, 1920 *Kurvitsõ*, 1923 *Türgi-Kurvitsa*, 2010 *Курвица*. ⇒46A2 ♦ Küla kuulus XIX saj Kossilka kogukonna ja Irboska koguduse alla. Külanimi on arvatavasti tulenenud isikunimest ja see omakorda linnunimetusest *kurvits*. Võimalik, et külanimi on koos elanikega sisse rännanud Võrumaalt, nt Rõuge khk-st. Külal on mitu venekeelset

nime, neist ametlik on praegu eesti nimel põhinev. Varasem kirjapanek *Теркина* võib tuleneda sõnast *теркин* 'lobamokk'. *Тюршино* on arvatavasti teisend Läti kohanimest *Қурši*, nimi *Любаденцы* (esineb ka Alaotsa nimevariandina) võib koosneda osistest *люб*- 'meeldiv' ja *день* 'päev' (J. Truusmann pakkus siinkohal seletuseks läti tervituse *labdien!* 'tere päevast'). *Курмини* võib tuleneda Lõuna-Eesti sõnast *kurm* 'omaette, eraldatud maakoht, sopp või nurk'. Vrd Alaotsa, Kurvitsa². – AK

Eesti TK 42; Ernits 2012: 36, 40; Hurt 1904: XXIV; KN; PGM 1785–1792; Pskov 1885: 63; SeK: 60; Zakon Psk 2010; Truusmann 1897b: 34, 39, 80; Truusmann 1897c: 160; Vasilev 1882: 324; VMS; ÜAN

Kurvitsa² <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Sänna ms), 1684 *Kurwits Andres*, *Kurnevitts Andry*, *Kurwits Mick och Ans*, 1765 *Dorf Kurwitse*. ⇒44B2 ♦ Küla on püsinud 1684. a olemas olnud kahe talu piirkonnas. 1977–1997 oli Kurvitsa jaotatud Järvepalu ja Sänna küla vahel. Nimi tuleb talupoja lisanimest, mis on Võrumaal küllalt harilik ja peaks üldjuhul põhinema linnunimetusel *kurvits*. Sännas võib taustal olla ka slaavipärase lisanimi (*Kurnevitts*). Vrd Põhja-Tartumaa korduv vana lisanimi *Kurviku*, mille tähendus ei ole samuti selge. – ES

EAA.380.2.178; EAA.1268.1.401:226, L 220p; PTK I: 96

Kurõ <-le>, koh <-lõ>, koh ka *Kurõ_küllä* <-küllä>, kirjak varem *Kure Vas* – küla Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), 1684 *Curi Thomas*, 1688 *Kurre Tomas*, 1820 *Puggola-Kurre* (küla). ⇒45B4 ♦ Kurõ küla oli 1977–1997 Rammuka küla osa. Kurõ (Kure) lisanimi Misso ehk Pugola kolgas on noorem kui Viitka kandis, kus see esines juba XVII saj algupoolel. Tõenäoliselt ongi see lisanimi sealt Rammuka küla naabruse kaasa toodud. Tänu Kurõ küla naabrusele on hakatud Rammuka küla Varõstökülaks kutsuma. Linnunimetus *kurg* on Võrumaa talupoegade vanades lisanimes, hiljem talunimes hästi tavaline. Mõnikord võib see pärineda muistsest isikunimest, teine kord ka elukoha võrdlemisest kure kui prototüüpse soosuka elukohaga. Vanade Kure nime puhul tuleb arvesse veel lisanimi *Kurki* teises tähenduses 'kurivaim, kurat, tont', mis on läänemeresoome keeltes olnud käibel kui sõimusõna ja keerdnimetus. Vrd Vatsa. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1271.1.224:205, L 817; Roslavlev 1976: lisa 2; Saar 2008: 137

Kurõkivi [*kurõ_kivi*] <-le>, koh <-lõ ~ pääle>, kirjak varem *Kurekivi Vas* – paik (küla) Võru maakonnas Vastseliina vallas (Misso ms), 1798 *Plussa* (veski), 1820 *Plussa-Kurre* (küla), 1909 *Kurekiwwi*. ⇒45B2 ♦ Liideti 1977 Illi küla. Veskikohast alguse saanud küla on nime poolest seotud endast lõuna pool paikneva Kurõ küla, mis tänapäeval kannab Vatsa nime. Nime järel- ois -*kivi* tähendab vanemas võru keeles veskit, seega märgib Kurõkivi Kurõ veskit. Alguses on veskit nime- tatud Kurõ naabruses asunud Plussa küla järgi. Kurõ- kivi külas XIX saj pandud perekonnanimi *Fluss* (sks 'jõgi') on pandud just Plussa lisanime (külanime) järgi. Kurõkivil oligi XIX saj lõpus tegelikult kaks veskit, algselt kummalgi küal oma. Vrd Vatsa. – ES

BAL: 671; EAA.1271.1.223:126, L 237; Eesti SK 10;

Mellin

Kurõküla [*kurõ_külä*] <-sse ~ -küllä>, kirjak ka *Kure- küla Röp* – paik (küla) Põlva maakonnas Röpina val-

- las (Räpina ms), 1588 *Kierokuli*, 1592 *Kurikila*, 1601 *Kura Kulla*, 1627 *Kurra kuella*, 1638 *Kurikul*, 1682 *Kurre*, 1798 *Kurrekül*. ⇒34A3 ♦ Kurökülä on 1638 mainitud ka Linte küla all, võib-olla ongi sealne asustus Lintelt välja kasvanud. 1588 on Kuröküläs pidanud kolme adramaad väikemõisnik Hrehory Niekrasz (1592 Ghregory Kozak). Külanime puhul äratub tähelepanu varasemate kirjepiltide muutlikkus. Kuna küla asub Määrastu-Meelva soo ääres, siis on kõige tõenäolisem nime pärinemine sõnast *kurg*, seda talupoja lisanime kaudu. Võimalik, et esmamainingus on ekslikult kirja pandud hoopis Räpina põline lisanimi *Keero*, ajades selle Kure nimega segamini. Kurökülä osa lõunas on Küläasõmõ 'külaaseme', mis võiks olla varasem küla asukoht. Vrd Kureküla, Kurõ. – ES
Mellin; PA I: 268; PA II: 435; Rev 1601: 17; Rev 1624/27 DL: 71; Rev 1638 I: 264; Roslavlev 1975: 9, 42
- Kusma**¹ [*kus'ma*] <-le> MMg – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Vara ms), 1582 *Kuzma*, 1638 *Kuschma*, 1811 *Kusmaküll*. ⇒26B4 ♦ Külas on samanimeline talu. Varem vahel nimetatud Kusmasaare külaks. Nimi pärineb vene isikunimest *Kuzma* (Кузьма). A-st 1977 kuulub Kusma küla piiresse Poriküla (1945 *Pori*). – PP
KNAB; PA I: 101; PTK I: 96
- Kusma**² <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas (Vana-Kasaritsa ms), 1684 *Tilcke Kußma*, 1765 *Dorf Kusëma*, 1798 *Kusma*. ⇒44C2 ♦ Kusma oli 1977–1998 Nooska küla osa. Küla sai nime XVII saj peremehe eesnimest *Kusma* (vn Кузьма). Võimalik, et varem elas samas kohas Tilga lisanimega peremehi (1630 on registris *Tillike Mertt*). Vrd Kusma¹. – ES
EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:37, L 33p; Mellin; PTK I: 96; Roslavlev 1976: lisa 3
- Kusnetsova** <-sovva ~ -sse> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), 1686 *Кузнецова*, 1859 *Kusnetsova*, 1882 *Кузнецово* (puustus), 1904 *Kuznetsova*, *Кузнецово* (puustus). ⇒45C1 ♦ XIX ja XX saj on vahelduvalt mainitud samanimelist puustust, otteezi ja talu. J. Hurda andmeil elasid siin luterlastest eestlased. 1977–1997 oli Korski osa. Perekonnanimi Kuznetsov, Kuznets, Kuznetski (Кузнецов, Кузнец, Кузнецкий) on Venemaal üks sagedamaid; tuleneb sõnast *кузнец* 'sepp'. Kohanimi on eriti sage idapoolses naabruses, Pihkva- ja Ingerimaal. Küla nimi võib tulla ka mõisnik Kuznetsovilt, kellele kuulusid XIX saj mitmed külad Saatse piirkonnas. Vrd ka endine Kuznetšihha (Кузнециха) küla Saatse vallas. Vrd Vanaussaia. – AK
Academic; EAA.1271.1.32; Hurt 1904: XIX; Ivanov 1841: 236; SeK: 60; Vasilev 1882: 154
- Kustja** [*'kustja*] <-sse> Hag – küla Harju maakonnas Kernu vallas (Haiba ms), 1241 *Kustizæ* (küla), 1530 *Custus*, 1707 *Kusti* (küla), 1725 *Köstia Siem* (tal), 1816 *Kastja* (küla). ⇒11B2 ♦ Kuigi üldiselt on *Kusti*-tüvega kohanimed pärit isikunimest (ladina *Augustuse* teisenditest), siis nii vana nime puhul on see küsitav. Nime varasem vorm on ehk olnud **Kustitse*, milles nime esimene osis on *Kusti*-, teine osis *-tse* (*taguse?), hiljem aga *-ja*. 1977 liideti Kustjaga ↑Päraldi ja ↑Sipa küla. – PP
EAA.1.2.C-IV-12; EAA.1864.2.VII-85:84, L 87p; EO: 220; Joh LCD: 461; LCD: 41r; Rev 1725/26 Ha: 242
- Kutsala** [*'kutsala*] <'Kutsala ~ -sse> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Malla ms), 1241 *Kuscælæ* (küla), 1560 *Kutzyal*, 1796 *Kutsola*. ⇒6A2 ♦ XVI saj-st oli küla Malla mõisa all. Esmamainingut võiks P. Johanseni järgi lugeda **Kuscele*. Nime algusosa lähtekohaks võis olla puunimetus *kuus* 'kuusk' (vrd sm *kuusi*) mitmuse omastavas, järelosa on hili-semate kirjapanekute järgi *jala*. Võimalik on nime alusena näha ka arvsõnalise täiendosaga liitsõna *kuu(e)sjalg*, vrd 1513 *Kuttesjalke*, 1583 *Kuszijalck*. Siiski jääb nimi hea seletusetu. – MK
BHO: 280; Joh LCD: 460; Mellin
- Kutsamäe** [*'kut's'a_ 'mäe*] <-le> Vas – paik (küla) Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1627 *Kuchzig Carsten*, 1638 *Kutzick Kersten*, 1684 *Kutzuka*, 1820 *Kutsika* (*Kutsa*) (küla), u 1900 *Куча*. ⇒45B2 ♦ XVII saj talurühmana tekkinud küla on kirjalikes allikates nimetatud enamasti Kutsaks, Kutsamäe nimi on juurdunud kõnekeeles. Külast on hargnenud Palokutsa küla või talurühm veidi lääne pool (↑Hinsa). Kutsamäe on 1977 liidetud Tsolliga. Nime aluseks on seni tundmatu eesnimi, vrd *Кучикъ Клаусовъ сынъ* 'Kutsik Klausi poeg' 1561 Miikses. Vrd ka vene vanad isikunimed *Куча*, *Кучук*. Vastseliinas 1626 mainitud *Kundtzich Andrzy* ja *Kundtzich Hanndt* ei seostu otseselt 1627. a **Kutsik* Karsteniga, kuid ehk näitavad nad võimalikku arengut **Kunz* > **Kuntsik* > *Kutsik*. Vrd Kuutsi. – ES
EAA.308.2.178, L 1; EAA.1271.1.225:47, L 1015; EAA.567.3.180:4, L 3p; Rev 1624/27 DL: 77; Rev 1638 I: 165; Truussmann 1897a: 39; Tupikov 2004: 221; Vene TK 42
- Kuuda**¹ <-le>, koh <-lõ ~ 'Kuuta> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), 1796 *Kuda Jakkap*, 1839 *Kuda*. ⇒44C2 ♦ 1684. a elas Kuuda küla kohas veel *Tärby Jack*. Kuuda lisanimega peremees omaaegses Torbi külas ilmus dokumentidesse XVIII saj. Tänapäevaks on Torbi küla jagunenud Kuuda, Muna ja Hapsu külaks. Kuuda oli 1977–1997 Rasva küla osa. Nime päritolu pole selge. Talupoja lisanimena võiks see pärineda praegu tundmatust eesnime mugandusest. Vrd nt soome perekonnanimi *Kuutti*, mida peetakse vanarootsi isikunimest *Gute* lähtunuks. Leedu keeles tähendab *gudas* valgevenelast (läti *guds*), Leedu või Lätis tekkinud lisanime edasikandumine on samuti usutav. Vrd Kuuda², Kuudeküla. – ES
EAA.1268.1.403:243, L 209p; EAA.308.2.178; Rücker; Sukunimet 1992: 244
- Kuuda**² <-le> Mär – paik (küla) Rapla maakonnas Märjamaa vallas, poolmõis, sks *Kuda*, 1923 *Kuuda* (leprosoorium). ⇒21A1 ♦ Liidetud 1977 Tolliga. Lisanimena tuli *Kuda* esile Tolli mõisas Übina (Tolli) küla all (1726 *Kuda Thomas*, *Kuda Jahn*, 1782 *Kuda Mart*). Kuuda eraldati 1828 poolmõisana Tollist, kuulus Eestimaa Rüütelkonnale. Seal asus 1864–1887 rahvakooliõpetajate seminar ja pärast seda leprosoorium. 1970. a-tel Kuuda asund. Talupoja lisanimest tekkinud kohanime tähendussisu on ebaselge. Vrd Kuuda¹. – MK
EAA.1864.2.IV-8:288, L 283; EM: 86; KNAB; Rev 1725/26 Lä: 85; Schmidt 1844; ÜAN
- Kuudeküla** [*'kuude_küla*] <'külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Kuude Vil* – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Viljandi ms), 1638 *Kude Mick* (talupoeg Viljandi lossiläänis), 1797 *Kude* (küla), 1839 *Kudo*, 1855–1859 *Kyda*. ⇒30C1 ♦ Külana esines 1724. Nime tähendussisu on teadmata. Kuude talu on

registreeritud Saare- ja Viljandimaal (Ans, Khk, Vil, Trv), Kuudepere talu Väike-Maarjas. Kuna nimi on levinud just talunimena, siis pärineb see tõenäoliselt talupoja lisanimest. Pole kindel, kas XVI saj *Izatella* külas oleva talupoja *Kudi Jak* ning Karula küla talupoja *Kuti Piet* lisanimi on ühendatav hilisema Kuude lisanimega. Vrd Kuuda. – MK

EAA.298.2.71, L 9; KN; Mellin; PA IV: 148 267; Rev 1638 II: 85; RGADA.274.1.181/5:94, L 483p; Rücker; SK I: 138

Kuudra ['kuudra] <-le>, koh <-lõ> Plv – paik (küla) Põlva maakonnas Põlva vallas (Partsi ms), 1795 *Koddra Mert*, *Kodra Simo Ado*, 1906 *Kudra*. ⇒40B2 ♦ Liideti 1977 Lutsu külaga. Külanimi on alguse saanud talupoja lisanimest, mis ei kuulu piirkonnas vanimate hulka. Lisanime võib kahtlemisi seletada E. Rajandi kogus esineva ristinimega *Kodratos* (1862), mis tuleb ladinakeelsest nimest *Quadratus*. Usutavam nimealus on siiski germaani päritolu eesnimi *Gotthard* (*Godehard*) mugandus, nt *Goddert*. Kuudraga võib sama päritolu olla Lõuna-Eestis tavalisem talupoja lisanimi ja talunimi *Küüdre* (*Köödre*). Seegi on eesnimi, nt pikemal kujul sks *Goeddert*, 1627 Moostes *Welpo Goedder*. Võrdlus saksa sõnaga *Köder* 'sööt, peibutus (nt kalapüügil)' pole ilmselt asjakohane. – ES

EAA.1865.2.62/7:3, S, L 3, 5; EAA.3724.5.2842; Rajandi 1966: 207; Rev 1624/27 DL: 55

Kuuksi ['kuuksi] <-sse> Röp – paik (küla) Põlva maakonnas Röpina vallas (Kahkva ms), 1558 *Kuex*, 1582 *Kustkil*, 1588 *Kugist killa*, 1601 *Kugista kuella*, 1630 *Kugsy kylla*, 1839 *Kugs*. ⇒41A1 ♦ Selle põlise küla kohta on paralleelsest kasutatud teist, poolapärast nime: 1582 *Kulatkowice*, w *Kulatkowicach*, 1588 *Kulathkowitz*, 1627 *Kollotowitz*, 1638 *Kolotkowitz*, 1686 *Kolokowitz*, 1798 *Kollokowitz*. XVIII saj oli selline kirjalik kasutus ainuvaldav. Küla on 1977 liidetud Sülgoja küla alla, kuid Sülgoja nimi sai endise suure Kuuksi küla ühe talurühma tähistajaks alles XVIII saj. Kuuksi küla eestipärane nimi on tüüpiline vana kollektiivliitega nimi, milles varasemal ajal on si-lõpu kõrval esinenud ka ste-lõpp. Oletatav muistne nimealus võinuks seega kõlada *kuukki : *kuukin. Selle tähendus ja seotus uuritud muistse isikunimevaraga pole praegu selge. On võimalik, et samasugust algupära on Vana-Kuuste nimi (Kam), kuigi viimase üleskirjutustes pole g-ainest säilinud. Nimi *Kulatkovitse on sarnane Kolodavitsa külanimele (Vas), kuid pole sellega Poola-aegsetes kirjanekutes täpselt sama (nt 1585 *Kulatkowice* ja *Kolodowicz*). Hilisemates kirjanekutes on Kuuksi poolapärast nime küll Vastseliina Kolodavitsa nimele lähendatud. *Kulatkovitse nime päritolu pole selge. 1588 on Linte külas elanud väikeaadlik Kolotewka. Poola ajal kasutusele võetud nimi läks küll lihtsalt edasi järgnevatel perioodidel kirjalikes dokumentides, ent Poola-aegne kasutus w *Kulatkowicach* viitab loomulikule slaavipärasele mitmuslikule külanimele. O. Roslavlev on oletanud, et poolakad võtsid slaavipäraseid külanimesid üle neile kätte sattunud Pihkvamaa-poolsetest nimekirjadest. Võimalik, et Kuuksi ning *Kulatkovitse nimed läheksid kaugemas minevikus tagasi ühisele algupärale. Vrd Kolodavitsa, Vana-Kuuste. – ES

EAA.308.2.104, L 1; Mellin; PA I: 6, 93, 96, 183, 265, 268; Rev 1601: 16; Rev 1624/27 DL: 73; Rev 1638 I: 274; Roslavlev 1975: 9, 19, 27; Rücker

Kuulja ['kuulja] <-sse>, koh <-he> Se – küla ja endine vald Petseri rajoonis (Lob), vп *Кулье*, 1561 *въ Кулье*, 1585–1587 *въ Кулейской губы*, *Губа Кулейская* (gubaa), *Кулья* (pogost, gubaa), 1652 *въ приказъ Кулейскомъ*, u 1790 *Село Куля*, 1855–1859 *Кулье*, 1882 *Зарыцкая, Мирожя* (puustused), 1886 *Kuolja, Kuulja*, 1904 *Kul'je* (kirikuküla). ⇒41B2 ♦ Kuulja kirikut on mainitud u 1350 (*ко святому Илии въ Кулью*), pogostit aga XVI saj (1585). XVIII saj algul ehitati uus puust kirik (1715, *Ильинская церковь*) kirikukülla. 1922 moodustati Kuulja (Kulje) vald, mis 1939 nimetati Kalda vallaks; al 1944 Kuulja külanõukogu, a-st 1995 uuesti vald (*Кулейская волость*). Aprillis 2015 liideti Kuulja vald (21 külaga) ↑Krupa vallaga. Kuulja nime seletamiseks pakkus J. Truusmann välja mitmeid etümoloogiaid, kuid ennekõike lähtus ta linnunimetusest *kull*. Kohanimel *Кулье* puuduvad Venemaal analoogid. Vrd *куль* 'suur nahast kott kaupade transportimiseks; põikpäine, kangekaelne inimene; vana mõõtühik (u 9 puuda)'. Hilisem nimi *Мирожя* (1882) võib tuleneda Pihkva Mirožki kloostri nimest, kuid esineb varem ka Kuulja-lähedase kohana (1585–1587 *на берегу на Моражъ*). Kuulja ehk Kuuliska jõe (*река Кулейская*, 1585–1587 *надъ Кулицкою рѣкою, на рѣкъ на Кульъ*) järgi on nimetatud Kuuliska (*Кулиско*) küla Kuuljast 5 km lõunas. Kuulja rand on setodel rahvapärane piirkond Kuulja ümbruses, Pihkva järve ääres. Vrd Koolma². – AK

Academic; Dal' 1880–1882; Dokumente 1991: 1751; Hurt 1903: 167; Hurt 1904: kaart; IPE 2005; Isakov 2001: 147; KNAB; Maslennikova 1955: 133; Mel'nikov 1984; PGM 1785–1792; Pokrovskij 1916: 53, 265; Pskov 1585–1587: 114, 115, 143, 144; Pskov 1988; RL 1922; RT 1938; SeK: 61–62; Zakon Psk 2010; Zakon Psk 2015; Truusmann 1897a: 44; Truusmann 1897b: 33, 43; Vasilev 1882: 112, 156; VMS

Kuumi <-le> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Kaarmise ms), 1645 *Kuny Jack*, *Kumy Jurgen* (üksjalad), 1685 *Kumi Iaak*, *Kummi Iürgen*, 1731 *Kumi Mart*, 1782 *Kuhmi* (talud). ⇒49C3 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Üru küla osa. Külanimi on tekkinud talunimest, mis on lähtunud tõenäoliselt isikunimest, vrd eesti alal *Kumme*, saksa *Kuhm*. Lisanimena esineb juba 1592 Karjas Mätja külas (*Hans Kum*). Kuumit on kutsutud ka Sarapiku külaks (1786 *Sarabicko* talurühm, u 1900 *Сарануку* küla). – MK

EAA.1.2.947: 185, L 171p; EAA.310.1.222, L 22;

EAA.311.1.152:13, L 12p; EAN; KNAB; SK I: 138–139

Kuundra ['kuundra] <-sse>, koh ka 'Kuundri, kirjak varem *Konvere* ~ *Kundra Rid* – paik (küla) Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas, mõis, sks *Konfer*, ? 1341 *Kunevere* (küla), 1726 *Konnofer*, 1798 *Konfer*. ⇒10A4 ♦ Liidetud 1977 Kirimäega. Külas on ka Kuundra ehk Kuundri (katastris Kundra) talu. Küla on mainitud esmalt vist Vonnu mõisa all, hiljem Kirimäega koos. Esmamainning on siin antud P. Johanseni järgi, avaldatud dokumentides on *Trunnevere* ja *Trunevere*. Kuundra mõis on eraldatud Kirimäest ajavahemikus 1726–1733, ent oli XIX saj II poolest taas Kirimäega samade omanike käes. Nimi on olnud algselt vere-lõpuline, seda on püütud seostada Konuvere nimega ja sõnaga *kond* : *konnu* (*kõnd* : *kõnnu*) 'viljatu maa'. – MK

EAA kinnistud; Johansen 1951: 262; Kallasmaa 2011: 864, 866; KN; LUB: III, 1040a; Taube 1930: 33

Kuura¹ [ˈkuura] <-le> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Malla ms), u 1900 *Kyyra* (küla). ⇒6A2 ♦ Kuura oli vabadikuküla Iilast loodes vastu Mallat. 1977–1997 oli ametlikult Malla osa. Külas on Kuura talu, mille järgi olevat kutsutud kogu küla. Ei esine hingeloendites, tõenäoliselt on tekkinud XIX saj II poolel. Talunimena esineb Kuura mujalgi ja võib osutada päritolule Kuramaalt (eesti keeles esinenud ka Kuuramaa kujul) või lähtuda sõnadest *kura*, *kuura* 'vasak' või *kura* 'maapind' (VNg 'karjatanav', sm *kura* 'pori'). * *Kuura küla nimi olla tulnud sõnast koura 'peotäis'*. – MK

EAN; KN; KNAB; SK I: 133, 139; Troska 1987: 100

Kuura² [ˈkuura] <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Rogosi ms), 1805 *Kura Peter*, 1826 *Kura* (küla). ⇒45A3 ♦ Kuura oli 1977–1997 Kuklase küla osa. Küla on tekkinud põlise veskikoha ümber. XVII saj nimetati seda Palojärvest alguse saava jõe järgi Palojärve veskiks (1630 *Palojerwkiwi*). Veski juurde tekkinud külast tehti XIX saj keskel Rogosi mõisa karjamõis. Kuura nimi ilmub talupoja lisanimena. Selle päritolu pole selge. Võrumaalgi levinud Kuura talunimedel põhjal võiks oletada seost Kuramaaga, vrd saksakeelse nime *Kurland* pikk *u*. Arvesse tuleb ka vene *Гурра*, eesnime *Гурпий* üks rahvalikest mugandustest. Võrumaa loodusnimed, nt Kuuraorg, Kuurassuu (soo) muudavad arvestatavaks ka pori tähendava sõna võimaluse, vrd sm *kura* 'pori'. Veel Rückeri kaardil 1839 suure pindalaga veskijärv on hiljem täielikult maastunud. Vrd Kuura¹. – ES

EAA.567.2.809:3, L 2p; EAA.1865.2.84/2:35, L 36p;

Petrovskij 1966: *Гурпий*; Rücker

Kuurakõsõ <-kõssõ>, koh ka <-lõ>, kirjak varem ka *Kuura-kese* Se – küla Petseri rajoonis Pankjavitsa vallas (Pan, Seeridsä nulk), vn *Брезделёво*, u 1790 *брезделева*, u 1866 *Брезделева*, 1882 *Брездълево*, *Касенки*, 1904 *Kuurakõsõ*, *Брездълево*, *Косёнки*, u 1920 *Brezdeleva*, 1922 *Kuurakese*, *Brestelevo*, 1928 *Kurakese*, 1937 *Kuurakese*. ⇒46A3 ♦ XIX saj kuulus küla Vilo kogukonda ja Pankjavitsa kogudusse. Kohanime päritolu pole selge, vrd *kura* (*kuura*, *kora*) 'vasak', *kuralane* (*kuuralane*) 'Kuramaalt pärit'. Võimalik on seos sm tüvega *kura* 'pori'. Vene variandiga *Косёнки* vrd läti *kosa* 'osi' või sm *kaski* 'äle; noor lehtmets, noor kask'. J. Truusmanni oletusel tulenes *Брезделёво* leedu keelest (*brizdis*, *brizdelis* 'kanarbik'), *Касенки* aga kas vn sõnast *косенька* 'hobuseke' või läti sõnast (vanas kirjaväis) *kohsens* 'noor hakk; luht'. Vrd ka vanavene *бръзъ* : (на) *брезъ* 'kallas; kalju'. Vrd Kuura¹, Kuura². – AK

Academic; EES; Eesti TK 42; Hurt 1904: XXIII; Markus

1937; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 62; Setumaa

1928: 157; Truusmann 1897b: 5, 25; Vasilev 1882: 35;

Vene TK 126; VMS; ÜAN

Kuusalu¹ [ˈkuusalu] <-ˈsallu ~ -sse> Kuu – alevik Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kuusalu krkms). ⇒3C3 ♦ Kuusalu alevik hakkas kujunema XIX saj kiriku ümber, laienes 1920. a-tel kiriku maadele ja kasvas jõudsalt 1950.–1970. a-tel. P. Johanseni arvates rajati kirik juba 1220. Kuusalu kirikumõisale kuulus kolm talu juba XVII saj lõpust alates. Kirikumõisa hajatuledest moodustus 1920. a-te maareformiga Kuusalu asundus (vahel ühe talu järgi nimetatud ka Lihukõrveks; 1782 *Lihokõrbe*), mis liideti alevikuga 1977. Vrd Kuusalu³. – MJ

BHO: 278; Joh LCD: 211; Vilbaste 1956: 144

Kuusalu² [ˈkuusalu] <-ˈsallu ~ -sse> Kuu – kihelkond ajaloolisel Harjumaal, sks *Kusal*, 1241 *Kusala*, 1517 *Kosszel*. ♦ Kiriku on ehitanud ja seega kihelkonnale aluse pannud Ojamaa Roma (Guthvalia) kloostri mungad P. Johanseni arvates 1220, kes rajasid siia oma abikloostri. XIII saj kuulus Kuusalu kirikukihelkond veel *Rebala ehk *Räpäla muinaskihelkonda (*Repel kylagund*), hiljem oli Harjumaal kihelkond. Vrd Kuusalu³. – MJ

BHO: 277–278; Joh LCD: 183, 211, 784–785; LCD: 46v

Kuusalu³ [ˈkuusalu] <-ˈsallu ~ -sse>, koh ka 'Kuu_salu <-salu ~ -sse> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kiiu ms), 1241 *Kusala*, 1290 *Kusele*, 1418 *Kusal*, 1693 *Kuhsall*, 1732 *Kusallo*. ⇒3C3 ♦ Kuusalu küla oli 1977–1997 Kuusalu aleviku osa, seejärel taastati iseseisva külanä. 1290 oli Ojamaa Roma (Guthvalia) kloostri valdus. Küla kuulus Kolga mõisale kuni XVII saj alguseni. Siis viis Jacob de la Gardie, kes a-st 1614 oli ka Kiiu mõisa omanik, küla Kiiu alla. P. Wieselgren võtab kokku nime varasemad etümoloogiad, neist vanim on H. R. Pauckeri oma, kelle järgi pärineb nimi *Gudswalli* kloostri rajatud kiriku nimest. Tema järel näeb A. Saareste Kuusalu nimes Skandinaavia laenu nimest *Gudsval*. P. Johansen arvab, et Kuusalu võiks olla *kuus alut*, st kuus allikat kiriku juures olevas soos, võrreldes seda Perila 1872. a mõisakaardil oleva nimega *Kuus allo soo*. Ta lisab võimaluse, et Kuusalu pärineb nimest *Kuusemägi*. P. Wieselgren ei usu kummagi seletust paikapidavaks, ta ise peab koos P. Aristega loomulikuks tõlgendust *Kuussalu* sõnast *kuus* 'kuusk'. Sellega on raske mitte nõustuda, kinnituseks on ka kohalik hääldus. Sama etümoloogiat toetab L. Kettunen, kes lisab, et kiriku lähedal on Salumägi. Ta peab kahekordset *s-i* nimes tavaliseks kahekordistuseks (nagu *Külasilma* > *Külasilma*). Selleks pole siiski vajadust, sest siin moodustub ühendliitnime eri osadest. – MJ

BHO: 278; EAA.1.2.C-I-3; EO: 111–112; Joh LCD:

459–460; LCD: 46v; Vilbaste 1956: 144–146; Wieselgren

1951: 257

Kuuse <-le>, rahvak ka *Metsa_küla Kär* – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kärla krkms, Kärla ms), 1922, 1923 *Kuuse*. ⇒49C4 ♦ 1977–1997 oli Mätaselja osa. Kuuse nimi tuleneb tõenäoliselt puunime-tusest *kuusk* : *kuuse*, mis tuleb tavaliselt esile hiliste talude nimedes. – MK

EAN; KNAB; SK I: 139; ÜAN

Kuusemäe [*kuuse_ˈmäe*] <-le>, koh *Kuusemäe* HJn – küla Harju maakonnas Anija vallas (Anija ms), 1945 *Kuusemäe*. ⇒3B4 ♦ Asundustaludega küla on rajatud pärast maareformi Anija mõisa põldudele, 1920.–1930. a-tel Anija asunduse osa. Nimi on pandud 1939. a paiku endise mõisavälja nime järgi. – MJ

ERA.14.2.713 (Anija vallavolikogu 24. III 1939 koosoleku protokoll); KN; KNAB

Kuusiku¹ <-le> Rap – alevik Rapla maakonnas Rapla vallas, mõis, sks *Saage*, 1732 *Kusiko m*. ⇒12A4 ♦ Kuusiku riigimõisa asula nimetati pärast Teist maailmasõda Kuusiku asundiks, 1977 muudeti see alevikuks. Nimi on Kuusiku mõisa järgi, mida on mainitud 1467 omanike nimega (läks Diedrich Kalfilt üle Hermen Soyele). Eestikeelne nimi on ehk varem olnud laiema ala nimi, 1545 mainitakse Kabala mõisa juures metsamaad nimega *Kussik*. Mõisa saksakeelne nimi *Saage* (1546 *Sage*, 1626 *Szage*) arvatakse päri-

nevat kunagiste omanike perekonnanimest (1467 Hermen Soye, 1470 Gert Soege jt), kes on saanud selle Saha mõisa (Jõe) nime järgi. 1977 liideti Kuusiku alevikuga endine Kuusiku baasi sõjaväelaste asula Rohelisetänav (вн Зелёная Улица). – PP

Bfl: I, 1264; Gustavson 1978: 12; Joh LCD: 363; KNAB; Thor-Helle 1732: 312

Kuusiku² <Kuusiku ~ -sse>, koh *Kuusigu* Emm – küla Hiiumaakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1687 *Kusiko Hans* (tal), 1725–1726 *Kusiko Jürri*, *Kusiko Hinrich*, 1798 *Kusiko* (tal), 1844 *Kusiko* (küla). ⇒47C4 ♦ 1977–1997 oli Nurste osa. Küla on nime saanud talu järgi, vrd *kuusik* : *kuusiku* 'kuusemets, noor kuusk'. – MK

EAN; HK: 104; KNAB

Kuusiku³ <Kuusiku ~ -le> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Pidula ms), 1699 *Kusike Tõno Laus* (tal), 1798 *Kusiko* (küla). ⇒49C3 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Pidula osa. Külanimeks on kujunenud talunimest. Vrd *Kuusiku*², *Kuusiku*⁴. – MK

Mellin; SK I: 139–140

Kuusiku⁴ <-sse> Pha – küla Saare maakonnas Pihtla vallas (Ilpla ms), 1922 *Kuusiku*. ⇒50C4 ♦ Nimi esineb kihelkonnas varem lisa- või talunimena, nt 1731 *Kusicko Andrus* (tal). Püha khk-s on olnud mõisake (1554 *Kuszke*, 1590 *Kuseko*), mis pole hiljem jälgitav, kuid nimi võis siiski edasi kanduda talupoja lisanimena. Pole ka võimatu, et mõisake oligi nime saanud talupoja lisanimest. Kuusiku nimi tuli kasutusele nähtavasti 1920. a-te alguses, varem nimetati seda *Pisuke-Ilbla külaks (kohanimkartoteegi dateerimata kaardil *Pissoke-Ilbla külla*, vrd 1800 *Klein Ilpel Dorf*, 1803 *Ober Ilpel*, u 1900 *Оберъ Ильпель*, mõisakaardil 1864 aga *Nieder Ilpel*). Vrd *Ilpla*, *Kuusiku*², *Kuusiku*³. – MK

BHO: 278; EAA.2072.3.214, L 1; EAA.3724.S.1998, L 1; EAA.3724.S.2410, L 4; SK I: 139–140

Kuusiku⁵ <-sse> MMg – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Vara ms), u 1900 *Hfl. Kusiko* (karjamõis). ⇒46A4 ♦ Kuusiku kõrvalmõisa maadele 1920.–1930. a-tel kujunenud küla. A-st 1977 kuulub Kuusiku küla piiridesse Vara kiriku järgi nimetatud Kirikuküla (varasematel kaartidel ka *Vara nime all, 1796 *Warra*). – PP

EAA.3724.S.2589, L 1; KNAB; Mellin; PTK I: 97

Kuusiku-Nõmme <-le> Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Kuusiku ms), 1922 *Nõmme*. ⇒12A4 ♦ XIX saj lõpuks kujunenud küla. 1977–1997 oli Lipstu küla osa. Täpsustav täiend Kuusiku (mõisa järgi) lisati Nõmme nimele 1930. a-te lõpus. Varasematel kaartidel kannab samanimeliste talude järgi Saareküla nime (u 1900 *Саарекюля*). Kuusiku-Nõmme piiridesse kuulub ka endine Kuusiku-Altveski küla (liideti 1977). – PP

Eesti TK 200; KNAB; Vene TK 42

Kuusinita <-`nitsa ~ -sse>, koh ka *Kuusinita* <-`nitsa> Se – küla Petseri rajoonis Irboska vallas (Irb, Irboska null), vn *Гусинец*, 1585 *Гусинец*, 1652 *Гусинецъ*, u 1790 *Гусенецъ*, u 1866 *Гусиницы*, 1886 *Husinita*, *Kusinita*, 1903 *Kussinitsa*, 1904 *Kuusinita*, *Гусинецъ*, u 1920 *Gusinet*, 1928 *Kuusinita*. ⇒46B2 ♦ XIX saj kuulub küla Tretjakova kogukonda ja Irboska Nikolai koguduse alla. Kohanimelise on raske seletust leida; vrd *гусеница* 'röövik', mis pigem pole usutav. A. Šteingolde pakub tuletist sõnast *кузница* 'sepi-koda'. Sarnaseid kohanimesid on mujalgi: Oudova-

maal nt Gussinetsi (*Гусинец*) külad; Tšehhis küla *Husinec*; Komis samanimelised (*Гусинец*) jõed, Marimaal aga järv. Vrd *Kuusna*. – AK

Academic; Eesti TK 42; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 36, 258; Hurt 1904: XVIII; PGM 1785–1792; SeK: 62; Setumaa 1928: 157; Truussmann 1890: 55; Vene TK 126; VMS

Kuusna [¹*kuusna*] <`Kuusna ~ -sse> Jln – küla Järva maakonnas Koeru vallas, mõis, sks *Kusna*, XIV saj *Kusene*, 1564 *Cusen*, 1686 *Kusna*. ⇒14B3 ♦ Karinu mõisa karjamõis, mida kutsuti ka Väike-Karinuks, eraldati 1849 omaette mõisaks ning hiljem kasutati vaid Kuusna nime. 1920. a-test asundus, 1977. a-st küla. Nimi on tõenäoliselt tulnud puunimetusest *kuusk* : *kuuse* + järelliide *-na*. – FP

Blumfeldt 1949: 170; EAA.1.2.942:325, L 314p;

EAA.1.2.933:122, L 121p; Schilling 1970: 70

Kuusnõmme [¹*kuus_nõmme*] <-`nõmme ~ -le>, koh ¹*Kuus_nõmme* Khk – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Kuusnõmm*, 1568 *Kuhszenem*, 1645 *Kusenum*. ⇒49B4 ♦ Kuusnõmme mõis rajati XVII saj I poolele, selle kõrval lõunas säilis samanimeline küla. Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus liideti pärast 1930. a-id külaga. Nime aluseks on sõnad *kuusk* : *kuuse* + *nõmm* või *neem*. Kõrvalmõis Lihassoo, mida on mainitud XVII saj ja mis ühendati XVIII saj lõpul Kuusnõmmega, asus Kuusnõmme ja Atla küla piiril. Vrd *Salinõmme*. – MK

BHO: 279, 306; EM: 122; SK I: 140

Kuutsemägi [¹*kuutse_mägi*], koh *Kuudse_mägi*, kõnek *Kuutsekas*, kirjak varem *Leenardimägi Ote* – mägi Valga maakonnas Otepää vallas, 1795 *Kutze Willem*, *Kutze Johann* (talupojad), 1811 *Kutse* (tal), 1909 *Kudse Tõnnis*, *Kudse Hans* (tal). ⇒48C2 ♦ 217 m kõrgune Kuutsemägi, mida on varem teatud ka *Leenardimäena*, on Otepää kõrgustiku kõrgeim. Nime on see saanud talult, sest asub Arulas Kuutse talu juures. Nime tänapäevane hääldus kaldub III välte poolele, kuid algupärane on II vältes *Kuudse*. Kuutse talu nime aluseks on isikunime *Konrad* mugandus *Kunz(e)*. Vrd *Kuutsi*. – MF

BAL: 612; EAA.1865.S.38:29, 33, L 52, 61; ENE: IV, 269; KN; Rajandi 2011: 97–98

Kuutsi <-le>, koh ka *Kuudsi* <-lõ> Har – küla Võru maakonnas Mõniste vallas (Mõniste ms), 1563 *Кучь* (küla), 1797 *Kutzi Jaan*, *Kuutsi Pedro*, 1826 *Kuutsi* (tal), 1839 *Kutzi* (tal), 1858 *Kutsi*. ⇒44A4 ♦ 1684. a kaardil on Kuutsi kohal hajatalu nimega *Pallo Hans*. Enne XIX saj arvati Kuutsi hajatalu *Mustamõtsa küla alla. Kuutsi tähtsus kasvas, kui XIX saj ehitati külla vallamaja ja hiljem koolimaja. Külana esines XX saj II poolest. Nimi tuleneb eesnime *Konrad* alamaksaks lühendist *Kutz* (ka *Kunz(e)* jt). Ka Lätis on olemas *Kuoc* ~ *Kūc*-algulisi nimesid. Kuutsi külaga on 1977 liidetud väikekülad, õieti sageli talurühmad Horsti, Kikkoja, Kilvagu (Kilvaku), Kolgamäe, Masa, ↑Mehka (Mõniste), Mehla, Pulli, ↑Pälä, Rautsa, Rudina ja Ruuksu (Roogsoo). Vana *Mustamõtsa küla (1386 *Mustemetze*, 1419 *die Wacke zu Mustemetze*, 1443 *die Wacke zu Mustemitze*, 1449 *Mustemetze*, 1797 *Mustmoets*, 1826 *Mustmõts*) hõlmas praeguse Kuutsi, Peebu ja Karisöödi küla maa-ala. Nime algusosa tähendus seostub värvinimetusega *must*, järelosa *mõts* viitab karjamaale, metsamaale või ka kohale kodust kaugemal. *Mustamõtsa oleks

siis asustusüksus, mis on välja kasvanud vanemast Mõniste külast. Vrd Kuutsemägi. – MF

EAA.308.2.171, L 1; EAA.1295.1.214:32, 89, 144, L 30, 88p, 142; EAA.1295.1.756:50, 77, L 44, 69; EAA.1865.1.136:35, L 34p; Lexikon der Familiennamen 2008: 373; LGU: I, 119, 208, 312, 338; Rajandi 1966: 98; Rücker; Selart 2016: 90

Kõbajad Han – saared Lääne maakonnas Hanila vallas, 1871 *Kobbajae*, XX saj I poolel *Кебая* (saared), 1970 *Кываялайд* (saared). ⇒19C4 ♦ Ühisnimetus väikesaartele, siia kuuluvad Kingissepalaid, Lammalaid, Maielaid, Paljaslaid, Pihlalaik, Plokilaid ja Suurlaid ehk Kõbaja Suurlaid. Saarte ühisnime lähtekohaks on kas *jas*-tuletis sõnast *kõva*, mis läänemurdepäraselt on *kõba*, või on *j* nimes tekkinud kohaliku omastava *kõbada d* asemele. – MK

EMS: IV (17), 346; ERA.2553.1.92, L 113; KNAB; Schmidt 1871

Kõdesi <Kõdesi ~ -sse> Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Alatskivi ms), ? 1601 *Kodtzo Kulla*, 1638 *Kodesehe*, 1688 *Koddese Bj*, 1758 *Kodese Hans* (talude Alasoo külas), 1805 *Keddese Michhel* (talude), 1834 *Kõddese*. ⇒26B3 ♦ Tänapäeva küla on kujunenud peamiselt asundustaludest XX saj, esimest korda 1930. a-te topokaardil. Nime vahetuks aluseks on loodusnimi Kõdesi mets, varasem tammik Virtsu ja Kõdesi küla vahel. Virtsu külas on ka Kõdesi talu, rahvapäraselt Lepassepa, mis ehk samuti metsa järgi nimetatud. V. Pall on nime võrrelnud saarte murde sõnaga *kõdine* 'kõdunenud, pehkinud' ja *kõdine maa* 'uuristatud maa'. Mõnes nimestikus ebatäpselt Kõderi kujul. Kuigi 1601. a nimekuju samasus Kõdesiga ei ole kindel, siis hilisemad on selgemalt seostatavad, 1688. a kaart näitab küla paiknemist Alatskivist põhjas. 1758 on *Koddaso* küla (V. Palli järgi *Kodasoo, kuid tõenäoliselt siiski *Kõdasoo või *Kõdesoo) juures märkus, et talud on mõisastatud. Seega tundub tõenäoline, et vana küla XVIII saj hävis, ent nimi säilis loodusnimenä ja sai uue küla nimeks XX saj. – PP

EAA.308.2.76, L 1; Eesti PK 20; Elken 2000: 18; KNAB; PTK I: 75, 97; Rev 1601: 11; Rev 1638 II: 235

Kõdu <-le>, kirjak varem *Kõduküla* TÜR – küla Rapla maakonnas Kärü vallas (Kolu ms), u 1900 *Кодукюля*, 1913 *Кыдукюля*. ⇒23A1 ♦ Küla kohal olnud vanasti mets. Pärimuse kohaselt on küla maad ka Alu (Alliku?) mõisale kuulunud, Kolu mõisnik olevat need kaotanud kaardimängus. Küla olevat asutatud Kolu mõisa poolt pärast maa tagasi ostmist Kolule. Nimega võiks võrrelda *kõdu*, mis peale sambla- ja lehekõdu tähendab ka kõdunenut, prügi ja prahti ning vana ja viletsat olendit. Kõduga on 1977 liidetud Laane (Vän, u 1900 *Лаане*). Kõdu küla (u 1900 *Көду*) on olnud ka Toris, see on liidetud Urgega. Vrd Kõduküla. – MK

EAN; EMS: IV (16), 194; EVK; KNAB

Kõduküla¹ [*kõdu_küla*] <-külla ~ -sse> Äks – küla Jõgeva maakonnas Tabivere vallas (Saadjärve ms), 1476 (*dorp*) *Coddaw*, 1520 (*hoff tho*) *Coddo*, 1582 *Keto*, 1585 *Kodykila*, 1730 *Koddo Mats*, 1880 *Keddo* (küla). ⇒25B4 ♦ Küla, XVI saj omaette mõis, XVI–XIX saj hajatalud, XIX saj lõpust uuesti küla. Nime seletuseks sobib kas sõna *kodu* < **kotoi* (sel juhul oleks tegu murdepärase *õ-ga o* asemel) või *kõdu* 'kõdunenud, mädanenud puu vms'. Kõduküla pii-

resse kuuluvad ka Pugala talud, mis 1930. a-tel on olnud omaette küla. – PP

BHO: 50; EAA.1392.1.322, L 1; PA I: 102; PTK I: 97–98, 186

Kõduküla² [*kõdu_küla*] <-külla ~ -sse> Rõn – küla Tartu maakonnas Rõngu vallas (Kirepi ms), 1582 *Kothkiel*, 1638 *Kõddo kyll*, 1839 *Kõddoküll*. ⇒38C1 ♦ Liitsõnaline kohanime lähtub sõnast *kõdu* 'kõdunud asi; prügi, praht; vana vilets olend'. 1960.–1970. a-tel kandis praegune küla Tamme asunduse nime, 1977 taastati Kõduküla nimi. 1977 liideti Kõduküla Mudsja ja Poriküla. Vrd Kõduküla¹. – EE

EMS: IV, 194; EVK; KNAB; Rev 1638 I: 99

Kõera [*'kõera*] <-sse>, koh ka 'Kõõra Han – küla Lääne maakonnas Hanila vallas (Saastna ms), 1319 *Kowrevere*, 1591 *Körwer By*, 1620 *Kiorffver by*, 1689 *Kõere By*, 1782 *Kõõre*, 1798 *Kaere*. ⇒19C3 ♦ 1977–1997 oli liidetud Kukeranna külaga. Võimalik, et Kõera nimega on seotud 1539. a kirjapanekud *Ian Kere* ja *Andres Kere*. Kui nii, siis oli Kõera külast jäänud vahepeal kaks üksjalakohta, mis olid märgitud Ullaste küla järgi. Algselt *vere-lõpulis*e külanime algusosa jääb ebaselgeks, võrdluseks võib tuua võimalikud vasted *kõer* 'kõver', *kõrb* : *kõrve* 'suur mets', 'liivane põllumaa, karjamaa' ja *kõre* 'hõre, suurte puudega mets; pikk sirge kuusk või mänd', samuti vana isikunime *Kerro* (1534 *Hans Kerropoyck*). Kõera lääneosa on varem olnud tuntud Topi nime all (1798 *Tappi*, u 1900 *Топикюля*). Kõera piires oli ka *Kalavere (↑Ullaste¹). – MK

Almquist 1917–1922: 301; BHO: 163; EAA.1.2.932:86, L 80p; EAA.1.2.941:1002, L 988p; EAN; EMS: IV

(17):273–274; Kallasmaa 2012b: 62, 63; KNAB; LUB: II, 667; Mellin; Stackelberg 1928: 131; Stoebeke 1964: 37; Wd

Kõidama [*'kõidama*] <-le> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Lõhavere ms), 1738 *Keidama Körtzi Thomas* (Taevere mõisas), 1816 *Koidoma Krüger Hans*, *Koidema Jaan* (Lõhavere mõisa all). ⇒23B4 ♦ Algselt vist kõrtsi nimi on külanimeks saanud 1977. Asula kujunes pärast 1950. a, kui sinna asus Suure-Jaani metsamajand, ametlik nimi oli kuni 1977 Suure-Jaani asund. Nime on võimalik analüüsida *Kõida+ma*, sel juhul võiks lähtekohana kõne alla tulla haruldane murdesõna *kõid* : *kõia*, mille tähendust mäletatakse ebamääraselt: 'mingi kitsam maa-koht' ja 'oja, mäda koht soisel maal'. Kihnust on kirja pandud *kõid* : *kõiu* 'jääpank'. V. Pall on neid kõrvutanud soome kohanimeses esineva sõnaga *keidas* 'maakitsus, mis eraldab kaht järve või ühendab poolsaart mandriga' ja 'soo, kõrgem koht soos'. Eestis tuleb terminimi Kõid ette Puhja khk-s ojanimena, sama oja on Nõos kutsutud Kõia jõeks. Vrd Kõo¹. – MK

EAA.567.3.98:170, L 171p; EAA.1865.3.254/7:6, L 6p, 31p; KN; KNAB; Pall 1973: 163–164

Kõiguste <Kõiguste ~ -sse> Põi – küla Saare maakonnas Laimjala vallas, mõis, sks *Koigust*, 1453 *Meles van Keikus is tho Tackever*, 1617–1618 *Keikuste Willem*, 1622 *Keykste Willem*, 1645 *Keikuß* (küla), 1798 *Kõigust* (mõis). ⇒51A3 ♦ XVI saj oli Kõiguste vakus Saare mõisa all, XVII saj Kõiguste küla Randvere vakuses. Kõiguste mõis rajati tühjadele talumaaadele ning eraldati Saare mõisast ajavahemikus 1744–1750. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Nimi võib olla tekkinud isikunimest, vrd *Keyke*, *Keike*. J. Simm toob Võnnu Keegu puhul, mis kirjapanekuis esineb kujul *Keigo*,

Keygo-, võrdluseks soome *keikka ~ keikko ~ keikku* (*keikas*) 'üles ja taha käändunud; kiikuv, lehviv'. – MK

BHO: 240; EM: 124; KNAB; Saaremaa 1934: 700; Simm 1973: 40; SK I: 141

Kõima¹ [ˈkõima] <'Kõima ~ -sse> Aud – küla Pärnu maakonnas Audru vallas (Audru ms), 1534 *Keymetz* (küla Audru mõisa rannakuses), 1542 *Keinemas*, 1601 *Keima* (küla), 1797 *Kaima* (küla). ⇒28A2 ♦ Nime päritolu ja tähendussisu on ebaselge. Esmamainingus näib olevat järelois *-mets*. Kõinastu nime puhul on L. Kettunen võrdluseks toonud soome sugunime *Keinänen* ja **Keinanen*, arvates, et õ-line nimekuju on hilismoodustis. Kõimaga on 1977 liidetud ↑Karuga küla (Tõs). Vrd Kõinastu, Käina¹. – MK

BHO: 167; EO: 136; Mellin; Rev 1601: 183; Rücker; Stackelberg 1926: 218; Stackelberg 1928: 172

Kõima² [ˈkõima] <'Kõima ~ -sse ~ -le> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas, mõis, sks *Kaima*, 1500. a-tel *Kenitz*, 1539 *Keynemas*, 1638 *Keyma*. ⇒21A3 ♦ XVI saj kuulus Kõima küla Koonga mõisa Kuresse vakusesse. Mõis rajati arvatavalt vahemikus 1638–1684. 1920. a-test asendus, 1977 nimetati ↑Tamm-aru külaks, 1997 taastati Kõima küla. Kõima nimele ei leidu murdesõnavarast sobivat vastet. Vrd Kõima¹, Kõinastu. – MK

BHO: 167; EAN; KNAB; Rev 1638 II: 52; Stackelberg 1926: 224; Stackelberg 1928: 138

Kõinastu <-le>, koh ka *Kõinastu ~ Keinastu ~ Keinaste Jaa* – küla Saare maakonnas Orissaare vallas Kõinastu laiul, 1592 *Keneste Maz*, 1782 *Keinast*, *Koinas*, 1922 *Keinastu* (küla). ⇒51B1 ♦ Kõinastu moodustas omaette riigimõisa (sks *Keinast*), mis eraldati Maasist ajavahemikus 1758–1767. Kõinastu küla kustutati 1977 nimekirjast, ent taastati 1997. L. Kettunen on nime võrrelnud sugunimega **Keinanen*, vrd soome *Keinänen*. Kirjapanekute alusel on nime võrreldud ka Käinaga. Kettunen toob veel võrdluseks sm sõnad *keino*, mille algtähtsuseks pakub 'tee', ja *keinu* 'kiik'. Nimele puudub usutav etümoloogia. Laiu nimeks 1716. a kaardil on *Drotzenholm*, mis P. Johanseni oletusel pärineb Maasilinna ametniku Drosti nimest. Vrd Kõima¹. – MK

EM: 120; EO: 136; Johansen 1951: 308; KNAB; SK I: 94

Kõivsaare [ˈkõiv_saaire] <'saarde>, koh 'Kõiv_saarõ <'saardõ> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1945 *Kõivsaare*. ⇒45C1 ♦ Kõivsaare küla tekkis Ala-Haana 'kasõ küla ääremaadele XX saj algusaastatel. 1920. a-tel rajati Ala-Haana 'kasõlt väljaehitatud talude lähedusse riigimetsamaale Kõivsaare metsavahikoht. Kõivsaare oli 1977–1998 Hanikase küla osa. Nimi pärineb loodusnimest Kõivsaar 'kask' + 'saar'. Sõna *saar* võib lisaks muule tähendada soosaart, kõrgemat kohta metsas, metsa raadatud põldu. – ES

Eesti SK 10; KNAB; Saar 2008: 73

Kõivu <-le> TMr – küla Tartu maakonnas Luunja vallas (Luunja ms), u 1900 *Кейвокуля*, 1925 *Kõivuküla*, 1945 *Kõivu*. ⇒33A1 ♦ Hilise hajaküla tekke aeg pole täpsemalt teada. Kohanimi tuleneb lõunaeeetilise sõnast *kõiv* : *kõivu* 'kask'. 1977 liideti Kõivuga Kure küla, mida kutsuti nõnda ilmselt Kure soo järgi; külas oli ka Kure veski. Vrd Kõivsaare, Kõivuküla. – EE

Eesti TK 42; KN; KNAB

Kõivuküla [ˈkõivu_küla] <'külla ~ -sse> Kam – küla Tartu maakonnas Haaslava vallas (Vana-Kuuste ms), 1582

Kieokul, 1627 *Keywa kuella*, 1839 *Koiwoküll*, 1923 *Kõivu*. ⇒33A2 ♦ Oli 1977–1997 Igevere küla osa. Liitsõnaline kohanimi sisaldab lõunaeeesti sõna *kõiv* 'kask'. Vrd Kõivsaare, Kõivu. – EE

PA I: 98; Rev 1624/27 DL: 124; Rücker; Uuet 2002: 286; ÜAN

Kõksi <'Kõksi> Trv – paik (küla) Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Vooru ms), 1839 *Koksi* (küla). ⇒38A1 ♦ Liideti 1977 Vooru külaga. Külanimi on kujunenud talunimest või isikunimest, vrd *kõks* 'kabe' (Hls, Krk, saartel). – MKu

KNAB; Mellin; Rücker

Kõlaoja [ˈkõla_oja], kirjak varem ka *Kõlajõgi*, koh ka *Kadrina jõgi ~ Sompa jõgi* MMg, Pal – jõgi Jõgeva maakonnas Palamuse ja Tabivere vallas. ⇒25C3 ♦ Jõe nimi võib tuleneda sõnast *kõla*, sarnase tähendussisuga on nt Kohinaoja. – PP

KN; PTK I: 98

Kõlbi <-le>, koh <-lõ> Urv – küla Võru maakonnas Urvaste vallas (Vastse-Antsla ms), 1592 *Kelpe Jak*, 1627 *Kelpa Tidt*, *Kelpa Mick*, 1638 *Kolpy Tydt*, *Kelpi Mewes*, 1762 *Kõlbi*. ⇒43C1 ♦ Talurühmast arenenud sumbridaküla. XVIII saj ja ka varem jagunes praegune küla *Sääslä (*Säsla*) ja *Pörsala (*Pörsala*) küla vahel. Kõlbi talud märgiti XVII saj *Sääslä ning 1762 *Pörsala küla alla. 1782 oli Kõlbi (*Kelby*) taluperesid juba viis. XIX–XX saj oli Kõlbi neljast talust koosnev rühm, kuid Kõlbi küla osadeks hakati pidama ka Mihkali, Vaarikala ja Varössõ talurühma. Kõlbi lisanime esmamaining 1592 ei pärine samast kohast, vaid Lanna külast (↑Säre). Nime päritolu on teadmata, vrd perekonnanimi Kelp ja 'Kõlpa talu (Kan). Kõlbi läänepiiril on Suurösöödü talud. Kõlbiga on 1977 liidetud Matsi küla (1970), viimane koosnes Andrejaani, Matsi ja Tootsi talurühmast. – ES

EAA.1270.1.264:11, L 11; EAA.1865.2.130/2: 8, L 8; PA II: 444; Rev 1624/27 DL: 105; Rev 1638 I: 39

Kõldu [ˈkõldu] <'Kõldu ~ -sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas (Kavastu ms), 1241 *Hiltæ* (**Kilte*), 1390 *Kõlte*, 1514 *Koltte*-, *Kultte*-, *Kõlte-külle*, 1533 *Kelt*, 1744 *Cõeldo*, 1796 *Kõldo*, 1913 *Kõlas*. ⇒5A3 ♦ Al XVI saj-st kuulus Kavastu mõisale. Põhjasõjas 1703 põletati küla maha ning pärast sõja lõppu rajati uuesti praegusele asukohale. L. Kettunen on pakkunud, et Kõldu nimi võib tulla isikunimest, aga on võrrelnud ka Soome külanimega *Keltto* (*keltto* 'kuivanud maa', 'armetu'). Ka rannikumurdes esineb sõna *kelu* 'söötis maa; kuiv, vilets maa'. Veel üheks variandiks pakub Kettunen *koldas* : *kolta* 'aravajunud kallas'. H. Kadari järgi asuski Kõldu küla kunagise madalapõhjalise, allikatest toidetud järve põhjapoolisel kaldal, sidudes küla nime tekkimist selle järvega. Kadari pakub tulenemist sõnadest *kold*, *kõld* 'kollane' ja 'kollaste õitega veetaim'. Võib oletada, et Kõldu küla nime tekkimist saab seostada külaäärse järvega, vrd *kolle* : *kolde* 'kalda nõlv', *koldas* : *kolta* ja *kollas* 'kaldaalune õõnsus', *kolgas* : *kolka* 'pehme kinnikasvanud veekoht; koldas'; *kõld* : *kõlla* 'veetaimede jäänused; kollane'. 1977 liideti Kõlduga Koigi, Kavastu mõisa Koigi karjamõisast (sks *Koik*) moodustatud küla. Koigi nimi võib tulla isikunimest *Koik*, kelle järgi sealt karjamõisaeelset hajatalu nimetati. – MA

EMS: II, 987, III, 481, 485, 501, 502, IV, 233; EO: 20, 31; Joh LCD: 362–363; Kadari 1978: 19–20; Kadari 1984: 3; KN; KNAB; Mellin

Kõliküla [kõli_küla] <`küllä ~ -sse>, koh *Kõli_küla* <`küllä> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1782 *Kõlli Johann*, 1820 *Kõlli* (talu), 1850 *Luiska Kõlli* (talu), 1949 *Келу* (küla). ⇒45C1 ♦ Kõli on kaua aega olnud Luuska küla talu, hiljem tunti seda talurühma Kõliküla nime all. Ametlikuks külaks sai Kõliküla 1998. Nimi pärineb talupoja lisanimest, mis on olnud Lõuna-Eesti jaoks tüüpiline ning andnud ridamisi Kõli ja Kõlli talunimesid, ilmselt ka Võnnu ja Sangaste Kolli talud (viimased vana kirja viisi mõjul). Kõli lisanime päritolu pole teada. Kui nimi oleks noor, võiks seda pidada *Celestini* mугандuseks (*Kõll* < *Kõlestin*). XV ja XVII saj mainingud lubavad pidada Kõli nime ka vanemaks, muinasnimel põhinevaks (1564 *Kolle*, enne 1479. a *Kollewayte* ~ *Kõllewayten*). Oletatava muinasnime tähendus jääb hämaraks. Vrd Kolli, Kõljala, Kõlleste. – ES
EAA.1865.2.141/2:67, L 65p; EAA.1271.1.226:108, L 1661; EAA.1865.1.156:64, L 63p; NL TK 25; Rajandi 1966: 208; SK I: 141; Stoebe 1964: 39

Kõljala [`kõljala] <`jalga ~ -sse>, koh *`Kõljala Pha* – küla Saare maakonnas Pihitla vallas, mõis, sks *Kõlljall*, 1250 *Cölljall*, 1509, 1798 *Kõljal*. ⇒50C4 ♦ Teateid mõisa kohta on a-st 1509, kuid peetakse tõenäoliseks (nt E. Tarvel), et mõis on vanem. Mõisa kõrval kagus oli samanimeline küla. Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus liideti 1977 Kõljala külaga (enne 1977 oli Kõljala jagatud kolmeks nummerdatud külaks). Kõlleste nime seletades toob L. Kettunen ära isikunime *Kõll*, ka P. Ariste esitab sellealguisele nimele vasteks *Kõll* ~ *Kõll*, vrd vanemaist kirjanepikuist *Kolle*, *Kõllewayten*. Kõljala nime puhul peaks oletama muinasnime, vrd hilisemal ajal *Kõll* < *Cõlestin*. Nime lähtekohaks võis olla ka liitne isikunimi, mille järel-osa aluseks oli *jalg*. – MK

Ariste 1938b: 15; BHO: 247; Buxhövdén 1851: 108; EM: 124; EO: 215; SK I: 141; Stoebe 1964: 39

Kõlleste <-sse>, koh *Kõllöstõ* <-he> Kan – paik (küla) Põlva maakonnas Kõlleste vallas (Krootuse ms), 1627 *Kelleste kuella*, 1684 *Kellitzkylla*, 1723 *Dorf Kellitz*, 1839 *Kõllitz*. ⇒39C1 ♦ Kõlleste küla oli olemas ka varem, kindlasti hiljemalt 1549, kui mainiti sellesse külla rajatud mõisat (*Kollis*), mis hiljem sai eesti keeles Krootuse nime. XX saj alguseni nimetati valda mõisa järgi Krootuseks (1909 *Кротузская вол.*), 1921 aga otsustati mõisniku perekonnanimest lähtuvalt Krootuse nimest loobuda ja võtta kasutusele küla järgi Kõlleste valla nimi. Kõlleste küla ise liideti 1977 Krootusega. Külanimi on paikkonnale tüüpiliselt *ste*-lõpuline ja pärineb tõenäoliselt juba muinasajast. Algusosa sisaldab muistset isikunime **Kõlle* või **Kõll*. Tõenäoliselt kuulub osa D.-E. Stoebe poolt kokku koondatud keskaegsetest *Kalle* isikunimedest **Kõlle* nimepesa alla. Vrd Krootuse, Kõljala. – ES
EAA.308.6.321:6, L 6; KNAB; PTK I: 98; Rev 1624/27 DL: 63; RGADA.274.1.174:487, L 480p; Rucker; Stoebe 1964: 39, 89

Kõllupõhi [kõllu_põhi], kirjak ka *Kõllu laht* Põie – laht Saare maakonnas Põide vallas. ⇒51C3 ♦ Nime algupära on teadmata, võimalik, et algusosa aluseks on isikunimi. Laht asub Muraja poolsaare edelaküljel, rannikul on ka Kõllumägi. Vrd Kõljala. – MK
KNAB; SK I: 141

Kõlluste <-sse> Äks – paik (küla) Tartu maakonnas Tartu vallas (Kärkna ms), 1688 *Kallause*, *Kolloise*

Hans, 1758 *Kallojse*, 1783 *Das Köllistsche Dorff & Felder*, 1811 *Kalloisa*, 1839 *Kõlliste*, 1842 *Kõllist* (küla). ⇒25C4 ♦ Liideti 1977 Võiblagaga. Kõlluste talusid on XIX saj I poolel loetletud vahel Pupastvere, vahel Lähte küla all, varem ja hiljem omaette külanä. Nimi võib pärineda isikunimest **Kõll*, nagu ka Kõlleste nime puhul (vrd ka *koll*, murdes *kõll*). – PP

EAA.2072.3.39c, L 1; EAA.2072.3.39e, L 3, foolio III; EO: 215; PTK I: 98; PTMT: III, 549

Kõltsi <`Kõltsi ~ -sse>, koh ka *Kõlsi Tür* – paik (küla) Järva maakonnas Türi vallas (Lokuta ms), 1726 *Kõltze Rein*, *Kõltze Jürri*, *Kõltzi Pert*, *Kõltzi Kay* (hajatatud Lokuta mõisa all), 1871 *Kolsi* (talu). ⇒23A2 ♦ Küla on 1977 liidetud Koluga. XX saj algul oli karjamõis (sks *Kölzi*). Küla on nime saanud talu(de)lt karjamõisa nime kaudu. Lisanimega võiks võrrelda sõna *kõlss*, *kõlts*: *kõltsa* ~ *kõltsu* 'kelts', 'kile', nimes on oletatavalt mitmusevorm. E. Tarvel on juhtinud tähelepanu sellele, et Kõltsi on võrreldav Põhja-Tartumaa Kõltsi talunimega, millele V. Pall on andnud vene etümoloogia, ka P. Wieselgren on Jõelähtme Kõltsi puhul on vihjanud slaavi algupärale. Lähteks sobib vñ *головец* 'paljas, vaene, kerjus, kehvik', eesti murdeis esinevad laenedena *kol'onits* 'väikemaapidaja', *kolonik* 'mõisa kandimees; kalur, noodaselti liige' jne. – MK

Da' 1880–1882; KNAB; PTK I: 80; Rev 1725/26 Jä: 140; Wieselgren 1951: 175

Kõlunõmme [kõlu_nõmme] <-le>, koh *Kõlu_nõmme* Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1599 *Kollo Broos*, 1606 *Kölo Broß*, 1609 *Kölo Broß*, 1782 *Kõllo Niggolas*, 1939 *Kõlu*. ⇒48B2 ♦ Küla või talud on kuulunud Suuremõisa ja Partsi mõisa alla. L. Tiik on maininud, et veel XIX saj olid Kõlu ja Nõmme eraldi pered. P. Ariste esitab vasteks *kõlu* 'sõkal, aganane, kerge vili, riknenud hein' + *nõmm* 'liivane männik, künklik liivamaa'. Kõlunõmme põhjiosa on Tika (1609 *Ticka Thoniß*). – MK

Ariste 1938b: 15; HK: 105, 250; KNAB; Tiik 1966: 550

Kõmmaste <-sse>, koh ka *Kõmmaste* Ris – küla Harju maakonnas Padise vallas (Risti ms), 1241 *Kymminastkyllæ* (küla), 1402 *Kommes*; erts *Kõmmisbyn*. ⇒10C1 ♦ Algselt küla *Vomentakæ* muinaskihelkonnas. XV saj alguses vahetati Lihula nunnakloostri Padise kloostriks. Mõis (sks *Kemnast*) asutati külast lääne pool XVII saj, kuid al 1809 olid Kõmmastel ja Ristil samad omanikud ning mõis kadus XIX saj lõpuks; jäi üksnes küla, mida on mainitud ka XVIII saj. Nimi on etümoloogiliselt läbipaistmatu, *-ste* nimes osutab võimalusele, et tegemist on sugunime alusel tekkinud kohanimel (**Kõmmaste*?). Hilisemate üleskirjutuste ja tänapäeva nimekujuga vrd *kõmm*: *kõmmu*, *kõmmi* 'kõrge lage vähese mullaga koht heinamaal', *kõmendik* ehk *kõmustik* 'kõrge kuiv (ja künklik, kadakatega) heinamaa'. Vrd Kömmusselja. – MK

BHO: 213; EAA kinnistud; EKMS: I, 143; Joh LCD: 463; KN; Lagman 1964: 65

Kömmusselja [kõmmus_selja] <`selga>, koh *Kõmmus_selja* ~ *Kõmu_selja*, kirjak varem ka *Kõmmusselja* Emm – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1684 *Kemmeßelle Hans*, 1687 *Germonsellie*, 1688 *Commossellia*, 1732 *Köme Selja Widas*, 1744 *Kummoselja*, 1755 *Kõmaselja*, 1795 *Kõmmeselja*. ⇒48A4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Prassi küla osa. L. Tiik annab Kömmusselja küla nimele vasteks

kõmmus 'kummis' + *selg* : *selja*. Samast külanimest on ilmselt pärit perekonnanimi *Kõmmus*. Tõenäolisem vaste oleks *kõmm* (*mäe kõmm*) 'küngas', *kõmm* : *kõmmu* ~ *kõmmi* 'kõrge, lage ja vähese mullaga koht heinamaal', vrd ka *kõmendik* ehk *kõmustik* 'kõrge kuiv (ja künklik, kadakatega) heinamaa'. Kõne alla võivad tulla ka *kõmp* : *kõmbi* ~ *kõmba* 'kõrge (kivine) maa; põndak', *mäe kõmp*, sm *kemmo* 'kuiv, kivine, halb maa'. – MK

EAN; EKMS: I, 423; EMS: IV (17), 254; EO: 338; HK: 105; KNAB; NA; Tiik 1970a: 608

Kõmsi <-le>, koh *Kõmpsi* Han – küla Lääne maakonnas Hanila vallas (Uue-Virtsu ms), 1689 *Kembse*, *Kembß*, *Kõmse*. ⇒20A3 ♦ XVII saj kuulub küla Virtsu mõisa alla. Nime võiks analüüsida *Kõm+si*, algusosa aluseks oleks *kõmm* või *kõmp* (vrd *Kõmmusselja*), -*si* võiks olla lähtunud mingist mitmusevormist. Vrd ka *kõmmis* 'kummis, kaardus; kühmus'. Kõmsiga on 1977 liidetud Uue-Virtsu asundus, mis tekkis 1920. a-tel samanimelise mõisa maale. Uue-Virtsu mõis (sks *Neu-Werder*) eraldati Vana-Virtsust 1771, ühendati uuesti 1876. * See küla oo asun kõba kadaka kõmba otsa. Põle muud kui kadakad ja kibikõmp. Sial olid ainult saunad ja saunakohjad. (1967) – MK

EAA.1.2.941:1206, 1207, 1217, L 1193, 1195, 1204p; EAN; EM: 82; EMS: IV (17), 253; KN: 1967; KNAB

Kõnnu¹ <'Kõndu>, koh ka *Kõnnu* <'Kõndu> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas, mõis, sks *Kõnda*, 1290 *Kundis*, 1637 *Kondo*, 1699 *Kondo* (mõis). ⇒4B3 ♦ XIII saj oli Ojamaa kloostrimunkade käes, hiljem Kolga mõisa osa. Kõnnu karjamõis tekkis enne 1637. a. XVII saj lõpus sai iseseisvaks mõisaks. Mõisa maale tekkis 1920. a-tel asundus, al 1977 küla. Nimes peitub sõna *kõnd* : *kõnnu*, L. Kettunen osutab soome vastavale sõnale *kontu*. Kõnnuga on 1977 liidetud ↑Kimbalu ja Soosilla (1938). Vrd Kõnnu³, Kõnnu⁴. – MJ

Bfl: I, 25; BHO: 249; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 25; EO: 22, 155, 211; ERA.14.2.713 (Kõnnu vallavalitsuse kiri 30. XII 1938 nr 28/442); KNAB; Stuart 1699

Kõnnu² <'Kõndu ~ -sse> Trm – küla Jõgeva maakonnas Torma vallas, mõis, sks *Kondo*, 1493 *Konde*, 1599 *wies Konde*, 1601 *Kondo*, 1695 *Kondohoff*, *Kondokylla*. ⇒25C1 ♦ Küla on mainitud 1493, mõisa kohta on teateid 1533. Küla säilis mõisa kõrval idas. Mõisa maadele tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1977 liideti külaga. Nimi pärineb sõnast *kõnd* : *kõnnu* 'kuiv, kõrge, savine maa; põndak'. Nimisõna *kõnd* kohta on üksikud teated Põhja-Eestist. Kohanimede põhjal võib eeldada, et sõna oli laiemalt tuntud. 1977 liideti Kõnnuga Nõmme ja ↑Palastvere küla. Vrd Kõnnu⁴. – VP
EO: 98; PTK I: 98–99; P XVI: 140

Kõnnu³ <'Kõndu ~ Kõnnu 'külla> Rāp – küla Põlva maakonnas Rāpina vallas (Rāpina ms), 1582 *Kond*, 1601 *Kenda kulla*, 1627 *Kendositz*, 1686 *Kondokylla*, 1798 *Kõndo*, 1822 *Kõnno*. ⇒34A3 ♦ Põlise küla nimi tuleb hääbunud maastikusõnast *kõnd*. Rāpina põhjaosa asub piiril, millest põhja pool on levinud sõnakuju *kõnd*, lõuna pool *kond* või *kund*. Seejuures Vastselinas on *kund* omandanud täielikult üksnes metsa tähenduse. Võrumaa kohanimedes levinud arhailiste häälikujude *kond* ja *kand* puhul pole enam võimalik nende sõnade tähenduserinevust näidata, isegi kui algupäraselt võis olla tegemist kahe eri päritolu

maastikusõnaga. Ka suur mägi Linte külas Kõnnu-poolses servas kannab nime Konnumägi. Kõnnu küla keskosa asub samuti kõrgendikul. Motiiviks sobivad nii sõna *kõnd* tähendus 'kõrge, kuiv maa' kui ka 'ülesharimata, kõlbmatu maa, metsamaa'. Asustusloolises pildis paistab Kõnnu veel XVIII saj kaardil vanade naaberkülade Linte ja Nahaga võrreldes silma väiksema põlispõllu pinnaga, ka Linte Konnumägi oli samal kaardi järgi veel põllustamata. Kõnnu küla jaguneb külaosadeks: Ede-Kõnd ehk Alaots, Mäeots ja Taga-Kõnd. Vrd Hellekõnnu, Kannu², Kõnnu⁴, Kõnnu⁷. – ES

EAA.308.2.104; EAA.1269.1.796:84, L 208; Faster 2005: 91–96; Mellin; PA I: 94; Rev 1601: 18; Rev 1624/27 DL: 71; Saar 2008: 114–115

Kõnnu⁴ <'Kõndu ~ -sse> Pjg – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas, mõis, sks *Kõnno*, 1578 *Кенду*, *деревню Кендою* (küla), 1601 *Koenne* (vakus), 1797 *Kõño*. ⇒22A2 ♦ Mõis on tekkinud enne 1681. Mõis ja küla olid kõrvuti; mõisamaale 1920. a-tel tekkinud asundus nimetati 1939. a paiku Karukülaks (al 1977 Kõnnu osa). Kõnnu nime lähtekohaks on tõenäoliselt *kõnd* : *kõnnu*, mille olemust on põhjalikumalt käsitletud V. Pall ja M. Kallasmaa: sõna on tänapäeva murretes tundmatu, kuid esineb Põhja-Eestis laiemalt kohanimedes. A. W. Hupelil on siiski *kond maa*, *konno maa* 'vesine maa, mis vilja ei kanna'. Võrdluseks toob Pall soome keelest *kontu* : *konnun* 'mõis, maa', mille vasteks Põhja-Eestis oleks *kõnd* : *kõnnu*. Kõnnuga on 1977 liidetud Linnamaa (1938) ja Selja (u 1900 *Селья*). Kõnnu idaosas on paik nimega Taarikõnnu (1797 *Tarikand*, u 1900 *Тарикенно*). Vrd Taarikõnnu raba. – MK

BHO: 251; DLV 1998: 175; EAN; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); Kallasmaa 2011: 863–868; KNAB; Mellin; PTK I: 99; Rev 1601: 177; Rücker

Kõnnu⁵ <'Kõndu ~ -sse>, koh *Kõnnu* Pha – küla Saare maakonnas Pihlta vallas (Kaali ms), 1592 *Conde*, 1645 *Konde*, 1798 *Kõnde*. ⇒50C4 ♦ 1977–1997 oli Sauaru küla osa. Kõnnu nime aluseks on *kõnd* : *kõnnu*, algselt ilmselt e-mitmuses. Vrd Kõnnu⁴. – MK
EAN; KNAB; SK I: 142

Kõnnu⁶ <'Kõndu ~ -sse>, koh *Kõnnu* VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Lööne ms), 1453 *Kondys*, 1592 *Conde*, 1645 *Konde*. ⇒50C3 ♦ 1977–1997 oli Vilidu osa. Nime aluseks on *kõnd* : *kõnnu*, algselt vist e-mitmuses. Vrd Kõnnu⁴. – MK
Rehepapp; SK I: 142

Kõnnu⁷ <'Kõndu> Võn – küla Tartu maakonnas Võnnu vallas (Ahja ms), 1582 *Kiende*, 1627 *Koenda*, 1638 *Konto kylla*, 1684 *Mätzkondo Kylla*, 1731 *Kõnno*. ⇒33C2 ♦ 1582 kuulus Vana-Kastre mõisale. Nimes peitub sõna *kõnd* : *kõnnu* esineb ka teistes läänemeresoome keeltes. Näiteks vepsa kohanimedes tähendab *kond* : *kondun* puustust, mahajäetud või tühjaks jäänud kohta. J. Simm arvab, et kuigi Lõuna-Eestis ootaks nimekuju *Kõnnu*, on õ-line *kõnd* kohanimede järgi otsustades tuntud olnud ka siin. Tartumaa koguteose järgi on paralleelnimi Mäekõnnu, kuid see tundub ekslik. Varasemates allikates on küla sageli nimetatud Metskõnnuks. Kõnnu lõunaosas on Rästava (koh *Räüstävä*) talud (ka Rästävä nukku või külä). Kõnnu põhjaosa rahvapärane nimetus on Kõivosaare ots (1731 külanimi seestütlevas *Kõivu-*

sarest, osa talude üldnimetus on Kõnnu-Peräots). Vrd Kõnnu³, Kõnnu⁴. – MJ

BHO: 355; PA I: 54; Rev 1624/27 DL: 51; Rootsmäe 2016: 506–507, 564; Simm 1973: 53–54, lisa 66–67; Simm 1977: 114; Tartumaa 1925: 476

Kõnnu⁸ <'Kõndu ~ -sse> lis – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Illuka vallas (Kurtina ms), 1583 *Kondoby*, 1726 *Groß Kõndo*, *Klein Kõndo*, 1796 *Kõndo*, 1871 *Suurkõnno*, *Peenkõnno*; vn *Кондиуце*, *Кандиуце*. ⇒17A1 ♦ Küla on olnud jagunenud põhjapoolseks Suure-Kõnnuks ja lõunapoolseks Peen-Kõnnuks. Täiend *peen* tähendab nimes väikest, vrd sm *pieni*. Al 1977 on Kõnnu küla Ongassaare küla osa. Vrd Kõnnu⁴. – MK

Ariste 1930: 366; EVK; KNAB; Mellin; Moora 1964: 42, 46; Paucker 1847–1849: II, 46; Rev 1725/26 Vi: 188; Schmidt 1871

Kõnnu⁹ <'Kõndu ~ -sse> Rap – paik (küla) Rapla maakonnas Raikküla vallas (Raikküla ms), 1490 *Kündo* (kaks talu), 1540 *Künde*. ⇒12A4 ♦ Varem kaks talu (Kõnnujaani, Kõnnujüri), mis XIX saj lõpuks olid kujunenud küllaks. 1977 liideti Keo küllaga. XIX saj nimetati ka Villema küllaks (1871 *Willema*) samanimelise talu järgi. Vrd Kõnnu⁴. – PP

Bfl: I, 372, 1159; Schmidt 1871

Kõnnujõe [*kõnnu_ jõe*] <-le> Äks – küla Jõgeva maakonnas Tabivere vallas (Raadi ms), 1588 *Kent*, 1783 *Kondo*, 1839 *Kõnde* (talud). ⇒25B4 ♦ Kõnnu metsatalust Laeva jõe ääres XX saj algul väljakasvanud küla. Jõest loode pool on olnud Suuresöödi küla (liideti 1977), kagu pool Kõnnu ehk Kõnnu-Ülejõe küla; viimase asemele soovitati 1939. a asulareformi ajal Kõnnujõe nime, mis tuleb esile 1970. a nimestikus (1945 on veel Kõnnu). 1977 liideti Kõnnujõega Laastiku küla. Vrd Kõnnu². – PP

EAA.2072.3.39c, L 1; ERA.14.2.717 (Saadjärve vallavalitsuse 7. VI 1939 koosoleku protokoll nr 6); KNAB; PA I: 290; PTK I: 98–99

Kõo¹ <-sse> Pil – küla Viljandi maakonnas Kõo vallas, mõis, sks *Wolmarshof*, 1583 *Kiedikula* (küla), 1601 *Keykula*, 1624 *Keywokille*, 1638 *Keiwo Killa*, 1797 *Käo M.* (mõis). ⇒23C3 ♦ Mõis on rajatud XVII saj. Eestikeelne mõisanimi tuleneb varasemast külanimest. 1920. a-test nimetati asulat paralleelselt Kõo asunduseks ja Mõisakülaks (kuni 1968), mõnes nimekirjas (nt 1923 ja 1939) näivad need olevat eraldi asulad. Al 1977 Kõo küla. XVII saj kirjanepuust on nime alusena sedastatav lõunaestiline puunimetus *kõiv* 'kask', kuid nime esmamainingu järgi võis see olla ka rahvaetümoloogiline asendus. Oletades, et esisilbi *õ* oli algne, võis nime lähtekeht olla keelest kaduv sõna *kõid*, mille tähendust mäletatakse ebamääraselt: 'mingi kitsam maakoht' ja 'oja, mäda koht soisel maal'. V. Pall on seda kõrvutanud soome kohanimedes esineva sõnaga *keidas* 'maakitsus, mis eraldab kaht järve või ühendab poolsaart mandriga' ja 'soo, kõrgem koht soos'. L. Kettunen on Kõo puhul nimevasteiks toonud sõnad *kõiv* ja *kõu*: *kõue*, V. Pall on pidanud võimalikuks lähtuda puunimetusest *kõiv*: *kõo*. Mõisa saksakeelne nimi *Wolmarshof* (1681–1684 *Wollmarshof*) on oletatava rajaja Wolmar Wrangelli järgi. Vrd Kõidama. – MK

EAA.308.2.205, L 1; ENE: IV, 280; EO: 308; KNAB; Mellin; PA IV: 10; PTK I: 99; Rev 1601: 103; Rev 1624 PL: 44; Rev 1638 II: 154; ÜAN

Kõo² [*'kõo*] <-le>, koh <'külla> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1627 *Koywa Andres*, 1630 *Kaiwo Andres*, 1638 *Kewo Andres*, 1688 *Koivo Peter Joery*, 1820 *Kõo* (küla). ⇒45A3 ♦ XVII saj alguse peremehed on kirja pandud *Kisõjärve külas (*Jarwa* ehk *Kiesse Jerw*), mis vastab praegusele Tsiistre kandile. Seega võivad juba esimesed selle lisanime kandjad olla elanud küla praeguses asukohas. Nimi tuleb puunimetusest *kõiv* 'kask', erinevad kirjapildid on seletatavad kirjutajate raskustega õi-ühendi ülesmärkimisel. Kõoga on 1977 liidetud ↑Märä ja osa ↑Kelläri (Rõu) külast. – ES

EAA.1271.1.224:26, L 497; Rev 1624/27 DL: 76; Rev 1638 I: 167; Roslavlev 1976: lisa 2, 3

Kõola [*'kõola*] <'Kõola ~ -sse>, koh *Kõõla* Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Vaimastvere-Ripuka ms), 1411 *Kovele*, 1599 *wieś Kiewla*, 1601 *Kowila*, 1739 *Kõola*. ⇒25A1 ♦ L. Kettunen on võrrelnud kohanime sõnadega *kõva* ja *kõu* ning tuletanud esimesest kohanime võimaliku lähtena isikunime **Kõvo(i)*. Varasemate kirjanepuust alusel saame rekonstrueerida **kõ(u)vola*. Selles võime eraldada järelliite *-la* ja esikomponendina võimaliku isikunime **Kõ(u)vo*. 1977 liideti Kõolaga Kalju küla, mis tekkis 1921 Ripuka mõisa (1688 *Rebbucks*, 1758 *Rippoca*) asemele. Viimane on nime saanud omaniku (*Rebuck*) perekonnanime järgi. Endine Kemba (XVIII saj *Janoritsa) küla kuulub samuti a-st 1977 osaliselt Kõola ja osaliselt Selli küla alla. Ripuka mõisa maal, Kõolast põhjas oli varem *Nirgu küla (1411 *Nürka*, 1514 *Norcke*, 1638 *Niercko*, 1795 *Nirkoküllä*). – VP

EO: 88; ERA.14.2.717; PTK I: 99, 157, 205; PTMT: I, 87, 202; P XVI: 111; Stoebeke 1964: 39; Tartumaa 1925: 252

Kõomäe [*'kõo_ 'mäe*] <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1796 *Dorf Luhte oder Kõomäe*, u 1900 *Лухда, Кеумя*. ⇒45A3 ♦ Kõomäe oli 1977–1997 Plaani küla osa. Kõomäe nimi võib olla noor ja tekkinud sõna *kõiv*: *kõo* 'kask' sisaldavast mäenimest, kuid on ka võimalik, et siin on jäädvustunud kogu Plaani kanti märkinud *Kõola külanimi (1561 *Кево*, 1588 *Kiewla*, 1627 *Kaula Kuella*). See tähendab, et rahvasuus kasutatud Kõomäe nimes võis säilida paikkonna muinas- või keskaegse algtaalu nimi. XVII saj talust tekkinud küla kohta käibis kirjalikus traditsioonis pikka aega Luhta ~ Luhte nimi (1684 *Lupka*, 1688 ja 1758 *Luchta*, 1765 *Dorf Luhta*, 1839 *Luchta*, 1900 *Дер. Лухде*). Nime algupära võib olla sõna *luht*, kuid kui arvestada esimest üleskirjutust, võiks siin näha hoopis venepärast mugandust pühakunimest *Лын(n)* (ladina *Lupus*, samast nimest on nt vene perekonnanimi *Лынов*). Vrd Kõola, Luhte, Plaani, Tsiamäe. – ES

EAA.1268.1.403:155, L 130p; EAA.308.2.178, L 1; EAA.567.3.252:6, L 4p; EAA.1268.1.401:64, L 60p; EAA.3724.4.1858, L 1; Petrovskij 1966: *Лын*; Roslavlev 1976: lisa 10; Rucker; Vene TK 42

Kõpsi <'Kõpsi ~ -le> Krl – paik (küla) Valga maakonnas Taheva vallas (Karula ms), u 1690 *Kõpsö Matz*, 1805 *Kebsi Zille*, 1867 *Kõpsi*. ⇒43B2 ♦ Kõpsi hajatalu on tekkinud endise *Ruuhtmõtsa küla (1584 *Rohmac*) alla arvatud Kåo, Nigle ja Viki talust pisut hiljem. Kõpsile rajati Nõukogude ajal karjalaudad ja uuselamud, sellepärast hakati seda kohta ka küllaks pidama, kuigi ametlikes nimekirjades teda pole

Kõrgepalu [ˈkõrge_palu] <-ˈpallu ~ -sse>, koh *Korgõ_palu* Rõu – küla Võru maakonnas Varstu vallas, mõis, sks *Hohenheide*, 1627 *Korgepall*, 1765 *Dorf Korgopal*, 1782 *Kõrgepall* (karjamõis), 1796 *Hohenheide* (mõis), 1798 *Kargopal* (karjamõis), 1839 *Hohenheide*. ⇒44B2 ♦ Vana Sänna mõisa hajatalude küla, mille tuumikust tehti XVIII saj lõpus karjamõis. 1793 eraldati Kõrgepalu omaette mõisaks. Sellega seoses tõlgiti ka nimi saksa keelde (*Hohenheide* 'kõrge nõmm, palu'). 1920. a-tel tekkis Kõrgepalu asundus, mis 1977 muudeti külaks. *Palu* tähendab Lõuna-Eestis kuiva männimetsa, nõmmemetsa. Kõrgepaluga liideti 1977 Hurda (↑Hurda¹), Pakla ja Saarõperä (Saarepera) küla. – ES

BHO: 119; EAA.1268.1.401:243, L 237p;

EAA.1268.1.403:641, L 575; Hupel 1774–1782: III, 280; Mellin; Rev 1624/27 DL: 93; Rücker

Kõrgesoo [ˈkõrge_ˈsoo] Vai – soo Ida-Viru maakonnas, 1936 *Kõrge soo*. ⇒8B3 ♦ Kõrgesoo asub Narva veehoidla läänekaldal Arumäe külast kagus. Võrreldes veehoidla alla jäänud maaga asus kõrgemal. – MK

ERAT-3.1.196, L 1

Kõrgessaare¹ [kõrges_saare] <-ˈsaarde> Rei – alevik Hiiuma maakonnas Hiiuma vallas, mõis, sks *Hohenholm*, 1532 *Korkeszar*, 1534 *Korkeser* (küla), 1688 *Kergesahr*, *Korgesarby*, 1732 *Kerge Sare mois*, 1798 *Kõrge-Saare M.*, *Kõrge Saare Nimna*. ⇒47C2 ♦ Kõrgessaare mõis on rajatud 1624. 1970. a-tel oli Kõrgessaare asund, al 1977 alevik. Nii aleviku kui ka poolsaare nimi on saadud kunagise saare järgi. Nime on seletanud juba P. Ariste sõnadega *kõrge + saar: saare*. Kõrgessaaret tuntakse ka Viskoosa nime all 1911 sinna ehitatud tehisiidivabriku (*Viscosa*) järgi, vabrik evakueeriti 1915. Kõrgessaare alevikuga on 1977 liidetud Ninametsa (uudismaa-asundus 1939, küla 1945). – MK

Ariste 1938b: 34–35; ENE-EE: V, 284–285; ERA.T-

3.15.3156, L 1; Essen, Johansen 1939: 55; HK: 106; KNAB

Kõrgessaare² [kõrges_saare] <-ˈsaarde>, koh *Kõrgas_saarõ* <-ˈsaardõ> ~ *Kõrgõ_saarõ* <'Korgõhe_saadõ> Rõu – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Pindi ms), 1847 *Kõrge Saar* (loodusnimi), u 1900 *Kepzecape*, 1923 *Kõrgessaare* (asundus); sks *Almenau* (karjamõis). ⇒45B1 ♦ Pindi mõisa 1847.–1850. a kaardil on märkus, et mets ja karjamaa *Kõrge Saar* on kavandatud talukoha rajamiseks. Kohta asutati karjamõis, mis jagati 1920. a-tel asundustaludeks. Võrumaal tavaline looduskoha nimi Korgõsaar võib tähistada nii soosaart, metsa põldude vahel kui ka kõrgemat põldu metsas. *Kõrgassaarõ* võiks olla kirjakeelse nime uus võrupärane mugandus. Ilmselt väljamõeldud saksa nimi *Almenau* sisaldab sõnu *Alm* 'alpiaas, mägikarjamaa' ja *Aue* '(jõe)niit' ehk tervikuna siis pigem 'kõrge niit'. – ES

EAA.3724.4.1910, L 1; EAA.2469.1.763, L 3; Vene TK 42; ÜAN

Kõrgu [ˈkõrgu] <'Kõrgu ~ -sse> Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Sikeldi ms), 1241 *Karku* (küla), 1484 *Korko*, 1694 *Kõrge*. ⇒12A3 ♦ Nime III välde sunnib oletama nime lühenemist, ent võimalik järelois ei kajastu vanimateski kirjanekutes. Arvata- vasti on nime algusosa seotud sõnaga *kõrge*, sest küla paikneb sooäärese kõrge astangu peal. P. Johanseni kõrvutus soome kohanimega Karkku ei tundu asjakohane. – PP

Joh LCD: 408; LCD: 42r

Kõrgessaare mõis. U 1900. EAA.1691.1.144, foto nr 2.

Kõriska <-sse>, koh *Kõriska* VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Sassi ms), 1489 *Korruest*, 1572 *Kõrist*, 1645 *Kõrriske*, *Korrisk*, 1798 *Kõrriska*. ⇒51A3 ♦ 1977–1997 oli Kuiste küla osa. E. Koit on külanime tuletanud sõnast *kõrb* : *kõrve* (*korbe*) 'suur mets', andes algkujuks **kerveste* või **kervisto* > **Kõrist(u)*. Hilisemat *k-d* peab Koit pärinevaks mõnest kohta lähemalt määratlevast sõnast (*kaev*, *küla*) või ala märkivast järellitest *-kko*, mis olnuks lisandunud liitest *-sto* pärinevale *s-ile*. Märgitagu, et *kko*-liide pole eesti keeles niisugustel tingimustel liitunud. – MK

EAN; KNAB; Koit 1962: 235; SK I: 144

Kõrkküla¹ [ˈkõrk_küla] <-ˈkülla ~ -sse> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Aseri vallas (Koogu ms, Puritse ms), 1472 *Kerpykull*, 1726 *Korcküll* (küla), 1796 *Gr. Korkül*, *Kl. Korkül*. ⇒6B3 ♦ 1930. a-teni olid eraldi idapoolne Ees-Kõrkküla (sks *Klein Korkül*) ja läänepoolne Taga-Kõrkküla (sks *Gross Korkül*). Esimene on olnud Puritse, teine Koogu mõisa järgi. Küla asub paepangal, nime algusosa aluseks võiks olla omadussõna *kõrge*, kuid see võib olla ka hiline rahvapärimoloogiline. P. Johansen on külanimega samastanud hoopis aadlisuguvõsa nime Korpukulle (1417 *Hannes Korpukullen kindere*), mõis nimega *Kerpykull* osteti 1472 Puritse mõisale. Nimi pärineb eesti keelest, selle aluseks on *kõrb* 'suur mets'. Siin on see külanimeks tõenäoliselt saanud suguvõsanime vahendusel mõisanime kaudu, kui Johanseni samastus paika peab. Paepealsel ilmselt suurt metsa ei kasvanud. Kõrkkülaga on 1977 liidetud Ridaküla (VN_g, 1922). Vrd Kõrkküla³. – MK

EVK; Joh LCD: 869–870; KNAB; LGU: I, 197; Rev 1725/26 Vi: 152

Kõrkküla² [ˈkõrk_küla] <-ˈkülla ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Pajusi vallas (Rutikvere ms), 1582 *Karkulia*, 1599 *Kirgula*, 1638 *Korckokuella*, 1794 *Korkylla*, 1797 *Kõrkül*. ⇒24B1 ♦ XVII saj-st kuulus küla Rutikvere mõisa alla. Nime lähtekohaks võib olla *kõrge*, ent ka *kõrb* : *kõrve* 'suur mets', vrd alal 1624 *Korbkilla Henrich*. Vrd Kõrkküla¹. – MK

EAA.1687.1.57, L 1; Mellin; PA IV: 18; P XVI: 278, 306; Rev 1624 PL: 48; Rev 1638 II: 162

Kõrkküla³ [ˈkõrk_küla] <-ˈkülla ~ -sse> Kär – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Paadla ms), 1454, 1592 *Korpkull*, 1645 *Kõrckull*, *Kõrküll*, *Kerküll*, 1798 *Kerkel*. ⇒49C4 ♦ Nimi on lähtunud sõnast *kõrb* : *kõrve* 'suur mets'. Algne *b ~ p* on asendunud *k-ga* ilmselt järgneva *k* mõjul. Vrd Kõrkküla¹. – MK

BHO: 256; SK I: 144

Kõrkküla⁴ [*ˈkõrk.küla*] <-külla ~ -sse>, koh ka *ˈKõrk.küälä* Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas (Vana-Kuuste ms), 1582 *K(i)erkiel*, 1588 *Kierbkul*, 1627 *Korck kuella* (Maidla mõisa all), 1738, 1796 *Korbkülla*, 1782 *Korküll*, 1839 *Korpküll* (karjamõis). ⇒33A3 ♦ XVIII saj lõpul või järgmise aastaja algupoolel küla maadele rajatud karjamõis tükeldatai pärast 1922 kruntideks. Nimi tuleneb sõnast *kõrb* : *kõrve* 'viljatu, kuiv, liivane maa; põlislaas'. Küla sai maareformi ajal põliste talude järgi nimeks Külma; tänapäeval on see lõunapoolne külaosa. Ümbruskonda nimetati Külma nurgaks. Kõrkküla nime kasutati 1930. a-tel paralleelselt, hiljem muutus see valdavaks. Vrd Kõrkküla¹. – EE

BHO: 256; EMS: IV, 273; Hupel 1774–1782: III, 259; KN; KNAB; Mellin; PA I: 97, 98, 271; Rev 1624/27 DL: 118; RGADA.274.1.201:430, L 401p; Rücker; Tartumaa 1925: 151; ÜAN

Kõrksaar [*ˈkõrk.ˌsaar*], kirjakeel varem ka *Kõrgesaar* Var – saar Pärnu maakonnas Varbla vallas, 1871 *Kerk-saar*, 1913 *Керксааръ*. ⇒27A2 ♦ Nime lähtekohaks on omadussõna *kõrge* + *saar*. – MK

KNAB; Schmidt 1871

Kõrkvere [*ˈkõrkvere*] <-verre ~ -sse> Pöi – küla Saare maakonnas Pöide vallas (Keskvvere ms), 1453 *Hymoth Korckever is tho Uddever*, 1592 *Kerckeuver*, 1645 *Kerfer*, *Körckfer*, 1798 *Körkfer* (küla). ⇒51C2 ♦ Võib-olla ühendub nime algusosa sõnaga *kõrg(e)*, Kõrkvere oleks seega mitmel pool esineva Alavere nime vastand. L. Kettunen on nimele võrdluseks toonud *kõrk* : *kõrgi*. P. Päll on pakkunud algusosa vasteks taimenimetust *kõrkjas* : *kõrkja*. – MK

EO: 319; Rehepapp; SK I: 144

Kõrma [*ˈkõrma*] <-le> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Rägavere vallas (Ulvi ms), 1241 *Korpywomais* (küla), 1871 *Korma*. ⇒6A4 ♦ Kunda jõe keskjooksul paiknev põlisküla kuulus hilisema Ulvi mõisa alla. Ebareeglipäraselt lühenenud nime lähtekohaks on sõnad *kõrb* : *kõrve* 'suur mets' ja *võhmas* : *võhma* 'soosaar'. Küla piires on kaks soosaart meenutatavat kõrgendikku. – MK

EVK; Joh LCD: 448–449; KN

Kõrsa <-le> Tor – küla Pärnu maakonnas Tori vallas (Taali ms), XVI saj *Korsy* (mõis), 1624 *Koersy* (teise nimega *Surr*, viidatakse ka dokumendile *Koersy* küla kohta a-st 1619), 1684 *Kõrse Kylla*, ? 1772 *Karselgo*, 1797 *Kõrse*, 1839 *Korsa*, 1923 *Kõrsa*. ⇒29A1 ♦ XVII saj näib olevat si-lõpuline külanimi, mis võiks eeldada algusosana isikunime. Nimekuju võiks võrrelda ka sõnaga *kõrs* : *kõrre*. Siiski jääb nime tähendussisu ebaselgeks, kui mitte varasemate mainingute põhjal oletada mõnd mugandit nimest *Gregorius*. Kõrsaga on 1977 liidetud Viira (1839 *Wira* kõrts), mille suurem ajalooline osa paikneb praegu Sindi piires. – MK

BHO: 257; EAA.308.2.218:106, L 104p; EAN; KNAB; Mellin; Rev 1624 PL: 30; Rücker; Varep 1957: 59; ÜAN

Kõrsa raba Tor – soo Pärnu maakonnas. ⇒29A1 ♦ Raba asub Kõrsa külast lõunas ja idas. Tõenäoliselt on nimi pandud küla järgi. Vrd Kõrsa. – MK

Kõrtsialuse [*kõrtsi.aluse*] <-le> VNg – küla Ida-Viru maakonnas Aseri vallas (Aseri ms), 1840 *Ranno-Körtzi allone Külla*, 1913 *Kerziluse* (küla), 1922 *Kõrtsialuse*. ⇒6B3 ♦ Nimetatud ka Vabatkülaks ja Rannu-Vabatkülaks ning Rannu-Kõrtsialuse külaks. Külal on Kõrtsi talu. 1840. a kaardil on näha nii

Rannu kui ka Kõrtsialuse küla ning viimasest kagus asunud Rannu kõrts (*Ranno Krug*). Varem asunud selles kohas ↑Rannu küla. XIX saj viidud Rannu talu-
pered u 1 km lõuna poole, nende varasemale kohale kujunes vabatküla. – MK

EAA.3724.4.1544, L 1; EVK; KNAB

Kõrtsuotsa [*kõrtsu.otsa*] <-otsa ~ -le> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Orgita ms). ⇒21B1 ♦ 1977–1997 oli Paaduotsa küla osa. Kõrtsuotsa nimi ilmub kaardile 1930. a-tel. Nimi tuleb sõnadest *kõrts* (külas ka Kõrtsu ja Kõrtsu-Madise talu) ning *ots*, mis oli kohalik nimemall, läheduses on veel Nõmmeotsa, Paaduotsa ja Rassiotsa küla. Varasem nimi oli Sarapiku (1913 *Sarapiko*) ehk Metsaküla, tegu oli Orgita mõisa saunakülaga. – MK

EAN; KN; KNAB; Troska 1987: 101

Kõruse <-le>, koh *Kõruse* Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Tagamõisa ms), 1562 *Korbische Wacke* (vakus), 1617 *Wacca Körffes*, 1645 *Körruß*, *Kör-ris*, *Koruiß*, 1798 *Körrust*. ⇒49B3 ♦ XVIII saj oli lühikest aega ka mõis. Nime aluseks on sõnast *kõrb* : *kõrve* 'suur mets' saadud *ne-tuletis kõrbne* : *kõrbse*. Kõruse külaosad on Alase ehk Allküla (läänes), Jõeküla (põhjas), Kivestu (kirdes) ja Matuküla (idas). – MK

Johansen 1951: 306; KN; Mellin; SK I: 146

Kõrve¹ <-Kõrve ~ -sse ~ -Kõrbe> Trm – küla Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Avinurme ms), 1839 *Körwe*. ⇒16A4 ♦ Sõna *kõrb* : *kõrve* tähendab Tartumaal eeskätt liivast põllumaad või karjamaad, mujal märgib ta suurt metsa või laant. – PP

PTK I: 100

Kõrve² <-le>, koh *Kõrvõ* <-lõ> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1684 *Kierfwe Philip*, *Kierfwe Wassil*, 1688 *Korfwe Hillipe Wassill*, *Korfwe Griska*, 1782 *Körwe Tomas*. ⇒45B2 ♦ Kõrve algatalu on tekkinud XVII saj keskpaigas, sajandi lõpul oli siin kaks poolemeest. Nimi tuleb sõnast *kõrb* : *kõrve* 'suur mets'. See võib olla motiveeritud küla paiknemisest Piusa jõe orust kaugemal kui oruveeru külad Hinniala ja Tellaste, nendega võrreldes „kõrves“. 1977–1997 oli Kõrve Tellaste küla osa. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2:48, L 47;

Roslavlev 1976: lisa 6

Kõrveküla¹ [*kõrve.küla*] <-külla ~ -sse>, koh *Kõrve.kül'a* <-n> TMr – alevik Tartu maakonnas Tartu vallas (Raadi ms), 1582 *Korwa*, 1627 *Korwekuella*, 1796 *Korbkülla*. ⇒33A1 ♦ Küla nimetati alevikuks 1977. Liitsõnaline kohanimi lähtub sõnadest *kõrb* : *kõrve* 'põlismets' ja *küla*. Vrd Kõrve. – EE

BHO: 257; KN; Mellin; PA I: 334; Rev 1624/27 DL: 38

Kõrveküla² [*kõrve.küla*] <-külla ~ -sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Arbavere ms, Vohnja ms), 1241 *Corpius* (küla), 1463 *Korpiis*, 1671 *Korbekülle*, 1726 *Körbeküll* (küla). ⇒4C4 ♦ Küla koosneb kahest osast: Arbavere-Kõrveküla ja Vohnja-Kõrveküla, mis on lahkenud XIV või XV saj. Mõlemasse külapoolde tekkis mõis. Ühe nimi oli 1454 *Polzen*, hiljem kutsutud suguvõsanime Tuve järgi Tuimõisaks (*Tuenhoff*). Veelgi hiljem oli Tuimõisa suurtalu praeguse Kõrveküla põhjaosas Uku piiril. Teine, arvatavasti Kõrveküla-nimeline mõis (*Corpes*) on mainitud 1495, mõis kadus XVI saj. Hiljemalt 1940. a-test on mõlemad külapooled liidetud, nimi ametlikult Kõrveküla, sõnast *kõrb* : *kõrve* 'suur mets, soine padrik, inimtühi kolgas'. E. Tarvel on

oletanud, et Kõrveküla oli algselt metsadevaheline hajaküla, mis võis hõlmata ka hilisema Tõdva-Kõnnu ja Arbavere peresid. Kõrveküla piiresse jäävad põhjas Undla mõisa järgi olnud Metsaküla talud. Vrd Kõrveküla¹. – MK

Joh LCD: 447–448; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 67; Tarvel 1983: 23, 47

Kõrveküla³ [kõrve_küla] <- külla ~ -sse> Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas (Jäneda ms), 1859 *Kõrveküllä*, 1866 *Корвекюлля*. ⇒13C1 ♦ Kõrvekülaks hakati kutsuma metsatalude rühma Jäneda–Lehtmetsa teest kagus, hilisemast ajast kuulub küla alla ka teest loodes olev piirkond. Enamik algses külas olnud talusid on rajatud pärast XIX saj keskpaika, mis ajast on teada ka küla nimi. Praegu külla kuuluvatest taludest vanimad on Kernu (1744 *Kirno*), mis on saanud nime Kernu ehk Kirna järve järgi (1688 *Kirnojerwe*), ning Salu (1782 *Sallo Mart*). Vrd Kõrveküla¹. – FP

Ambla 1859: 1p; EAA.298.2.71, L 4; EAA.3.1.482:262, L 260p; EAA.1.2.942:140, L 134p; EAA.1864.2.IV-6:344, L 337p

Kõrvemaa [kõrve_`maa] <-le> – looduspiirkond Harju ja Järva maakonnas. ⇒4A4 ♦ Kõrvemaa on laialdane ala, mis põhjas ulatub peaaegu Soome laheni (Lahe-maa rahvuspargi lõunaosa) ja lõunas Soomaani. Enamik Kõrvemaast asub siiski Jägala jõgikonna alal. Nime algusosa lähtub sõnast *kõrb* : *kõrve* 'suur mets, põlismets'. Kõrvemaa nime võttis 1930. a-tel kasutusele J. Kents, kes on ka käsitletud eesti *kõrve*-osisega kohanimisid. Selliseid kohanimisid leidubki eeskätt Kõrvemaal, Alutagusel ühes Avinurme ümbrusega ja Pärnu jõgikonna alal koos Lääne-Eesti madaliku-ga. *Kõrve*-kohanimede teket seostab J. Kents põlunduse laienemisega suurtele metsaaladele nooremal rauaajal. Kõrvemaa lõunaosa on nimetatud ka Kõnnumaaks. – MK

ENE-EE: V, 290; Kents 1947: 68, 71; Pae, Remmel 2006: 189

Kõrvemetsa [kõrve_metsa] <-`metsa> Trm – küla Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Avinurme ms), 1848–1853 *Kõrvemõts* (tal), 1855–1859 *Ульви Керви* (küla), 1866 *Kõrve Mets* (tal), u 1900 *Ульви-Кервемейц*. ⇒15C4 ♦ Kujunes külaks XIX saj keskpaigaks. Pärimuse järgi tulnud Kõrvemetsa esimesed asukad (vabadikud) Ulvilt. 1977 liideti Kõrvemetsaga ↑Lissi ja ↑Metsara küla. – PP

EAA.2072.3.36a, L 10, folio X; EAA.298.2.71, L 5; KNAB; PTK I: 100, 123

Kõrvenurga [kõrve_nurga] <-`nurka> JMd – küla Harju maakonnas Kose vallas (Albu ms), 1921 *Kõrvenurga*. ⇒13B2 ♦ Kõrvenurga küla tekkis ametlikult 1920. a-te algul. Nähtavasti kasutati piirkonna kohta sama nime juba varem (1921 *Kõrvenurk*, *Kõrve*). 1938 jagati küla kaheks, läänepoolsed talud läksid Albu vallast Kõue valla alla. Idapoolne osa liideti 1977 Vetepere külaga. Nimi tuleb sõnadest *kõrb* 'mets' + *nurk* 'kant, kolgas'. Mitmed talud olid olemas juba XVI saj, nt ↑Kautla, Sikemäe (1572 *Lep*, 1694 *Siggemeggi*). – FP

ERA.2424.1.S19:4, :74, L 3, 40p; ERA.52.1.96:112, 117, 123; KNAB; Ungern-Sternberg 1912a: 27, 139

Kõrvetaguse [kõrve_taguse] <-sse ~ -taha>, koh ka *Kõrvetse* Mär – küla Rapla maakonnas Raikküla val-las, mõis, sks *Körwentack*, ? 1681 *Korbentack*, 1726 *Korwentack* (mõis), 1765 *Korwentack*, 1923 *Kõrve-taguse*. ⇒11C4 ♦ Pole kindel, et XVII saj kirja-

panek käib siinse küla kohta, kuid see on võimalik, sest maavaldus näib olevat kuulunud Sikeldi juurde. On olnud eraldi Kõrvetaguse mõis ja sellele kuu-luv küla. Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus sulandus Kõrvetaguse külasse millalgi pärast 1940. a-id. Kõrvetaguse nimi lähtub sõnadest *kõrb* : *kõrve* 'suur mets' + *taguse*. Kõrvetaguse küla vana nimi oli Aimula ehk Aimla (1726 *Haimda*, 1739 *Haimulla*, 1798 *Heimula*). Seda külanime on samastatud 1275. ja 1285. a vahel tehtud Lääne- ja Harjumaa vahelise piiri kirjelduses oleva külanimega *Aggemulle*. – MK Bfl: II, 866; BHO: 257; EAA.3.1.474:278, 268; EVK; KN; LUB: III, 439b; Rev 1725/26 Lå: 59; ÜAN

Kõtajärv [kõta_`järv] Plv – järv Põlva maakonnas Mooste vallas, u 1900 *Оз. Коммьярвь*, 1937 *Kõta jv*. ⇒33C3 ♦ Järvenime päritolu pole selge. Oleta-misi võib see sisaldada sõna *katai* ~ *kõtai* 'kadakas'. Häaldus *kõtai* on registreeritud küll vaid Lutsi keele-saarest. Võrreldav nimi on veel *Welpo Goedder* (1627. a-ks Moostest pagened talupoeg), sellest eesnimest on tavaliselt tekkinud Köödre või Kүүdre talunime-sid. Lihtsalt kadaka või Põlvas tavalise Kadaja lisa-nime järgi motiveeritud järvenimi oleks tõenäolisem kui rahvajutt mõisahärrast, kes *sattõ kötulõ* 'kukkus kõhuli', kui järve kaldale patseerima läks. – ES

Eesti TK 50; EMS: IV, 340; Rev 1624/27 DL: 55; Vene TK 42

Kõue <-le>, varem ka *Kõu* Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Triigi ms), 1241 *Køy* (küla), 1379 *Kowe* (mõis, veski), 1695 *Kouw* (mõis), 1796 *Kouküllä* (küla), *Kau*, *Trigi M.* (mõis). ⇒13A3 ♦ Põlisküla, mis andis nime ka lähedale rajatud mõisale (sks *Kau*, eestikeelne nimi Triigi). Nimi pärineb sõnast *kõu*, mille tähenduseks on arvatavasti esialgu olnud 'esi-isa, vanaisa; taevataat, jumalus'. H. Göseken annab sõna *Anherr* (sks 'esiisa') üheks vasteks *wanna kouw*. P. Johanseni järgi on Kõu piksejumal, oletab, et lähte-kohaks võib olla isikunimi. Vrd Triigi. – TL

Bfl: II, 993; BHO: 201; Eisen 1924b: 141–143; Göseken 1660: 106; Joh LCD: 454–455; Mellin

Kõvaküla [kõva_küla] <-`külla ~ -sse>, koh *Kõva_küllä* Krk – küla Viljandi maakonnas Karksi vallas (Karksi ms), 1795 *Kowa Adresse Jack*, *Kowa Adresse Jurry*, *Kowa Toisi Henn*, *Kowa Toisi Laur* (talupojad Karksi mõisa Vagiste küla all), 1797 *Kõwwa* (küla). ⇒37B1 ♦ Külana märgitud 1930. a Pärnumaa kaardil, uuesti nimekirjas 1970, muidu on talusid arvatud ↑Vagiste (Vakiste) küla alla. Nimi pärineb talude nimest, mis omakorda on tulenenud talupoegade lisanimest. – MK

EAA.1865.3.196/1:9, 10, 11, L 8p, 9, 9p, 10p; KNAB; Mellin

Kõvera <-le>, koh *Kõvõra* <-lõ> Vas – küla Põlva maakon-nas Orava vallas (Orava ms), 1627 *Korfa* (järv), 1684 *Kafwer Jerfwī Mårthen*, 1782 *Kõwwera Maddis*, 1839 *Kõwera*. ⇒41A3 ♦ 1977–1998 oli Rõssa küla osa. Talurühm ja küla on saanud nime järve järgi, mis tänapäeval kannab Kõvera järve nime. Nimeahelas on toimunud areng *Kõverjärv* > *Kõvera* (asustusnimi) > *Kõvera järv*. See muutus võib olla üsna vana, kui näiteks võrrelda 1684. a kaardi järvenime kuju *Kaf-vere Jervi* ja miks mitte ka 1627. a mainingut (*Korfa*). Külale nime andnud järv on tõesti siltatorkavalt kõvera kujuga. Võrumaal kõige tavalisem nimi selle-sele järvele on Kõvvõrjärv, mida on viis. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2:61, L 60; Rev 1624/27 DL: 74; Rucker

Kõveri <-sse> Saa – küla Pärnu maakonnas Surju vallas (Pati ms), 1839 *Kõwveri* (tal), 1970 *Kõveri-Sooküla*. ⇒35C1 ♦ Küllana kaartidel al 1930. a-test. Küla on saanud nime talult, talunime lähtekohaks võib olla nii lisanimi *Köver* kui ka eesnimi *Kövert*, vrd sks *Gewert*, *Geffert*, *Göfert*. – MK

Heintze 1908: 143, 149; KNAB; Rücker

Kõveriku <-le> Trm – küla Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Avinurme ms), 1684 *Kowersary*, 1758 *Kowerick* (karjamõis), 1798 *Kõwverich* (karjamõis). ⇒16A4 ♦ Küla, XVIII saj-st karjamõis, XIX saj lõpust taas küla. Nimi pärineb sõnast *kõverik* : *kõveriku*. Karjamõisa nime valikut on mõjutanud varasem külanimi *Kõversaare, mis on tõenäoliselt lähtunud loodusnimest. 1977 liideti Kõverikuga Mustametsa (algsest loodusnimenä 1822–1827 *District Must Metz*) ja Peebussaare (1922 *Peebussaare*). – PP

KNAB; PTK I: 101, 144

Kõõru¹ <-le>, koh *Kõõru* Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Kihelkonna krkms, Pidula ms), 1592 *Koro Peet*, 1632 *Köre Peter*, 1645 *Köro Gorriß*, 1798 *Kõhro* (küla). ⇒49C3 ♦ Kõõru talud on XVIII saj kuulunud ka Paju mõisa alla. 1977–1997 oli Pidula osa. Tõenäoliselt on talunimest sündinud külanime aluseks isikunimi, vrd *Kerro* vanemates kirjapanekutes (1534 *Hans Kerropoyck*). – MK

EAN; KNAB; SK I: 148

Kõõru² <-le>, rahvak varem ka *Kõõru* `mäe Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Mokornulk), 1652 *Подчерняево*, u 1790 *Подчерняева*, u 1866 *Почарняева*, 1885 *Kieru K.*, 1897 *Kuru*, 1904 *Kõõru*, *Подчерняево*. ⇒45C1 ♦ XIX saj kuulub küla Obinitza kogukonda ja Taeluva koguduse alla. 1977–1997 oli Obinitza osa. M. Kallasmaa peab kohanime aluseks isikunime (*Kerro*). Sõna *kõõr* on etnograafias 'ehisnööri, ehispaela aas rõival; ratta osa', mis võib olla *keerata*-tüve variant. Vene perekonnanimi Podtšernjajev (*Подчерняев*) sisaldab sõna *черный* 'must'. J. Truusmann võrdleb nime sõnadega *черница* 'nunn; mustikas' ning *черный* 'pistrik'. Pihkvamaal asub Podtšernjajev (*Подчерняево*) küla. Kõõru külas eristati kaht osa: Mäe-Kõõru ja Ala-Kõõru. Vrd Kõõru¹. – AK

Academic; EES; Hurt 1904: XIX; KN; PGM 1785–1792; SeK: 63; Truusmann 1890: 57; Truusmann 1897a: 44, 46; Truusmann 1897b: 57, 85; Vene TK 126; VMS

Käbiküla¹ [*käbi_küla*] <-külla ~ -sse> Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Kehtna ms), 1241 *Kiäp-pækula*, 1538 *Кеппекüll*, 1557 *Кеббикüll*, 1725 *Кеббикüllä*. ⇒12A4 ♦ Kuigi praegune nimi on sisult läbi-paistev, näib algne nimi olevat olnud *Kääpaküla; nimi on teisenenud millalgi XVI saj. J. Mägiste on oletanud seost sõnaga *kebja* 'kerge'. – PP

EO: 93, 331; Joh LCD: 425; LCD: 41v; Rev 1725/26 Ha: 269

Käbiküla² [*käbi_küla*] <-külla ~ -sse> Hag – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Pajaka ms), 1241 *Kiäp-pækyla*, 1452 *Кепкüll*, 1667 *Kiebbeküllä*, *Кеббекüllä*, 1725 *Кеббикüllä*. ⇒11B3 ♦ 1977–1997 oli Lestima küla osa. Kuigi läbi-paistev nimi (*käbi* + *küla*), näib nime algne kuju olevat *Kääpaküla. Küla kirdeosa on endine Metsanurga küla (u 1900 *Метснуркь*), mis liideti 1977. Vrd Käbiküla¹. – PP

Bfl: I, 212, II, 756; EO: 93, 331; Joh LCD: 425; LCD: 41v; Rev 1725/26 Ha: 234; Vene TK 42

Käbli <-le> Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), u 1866 *Кебла*, 1909 *Käbli*, u 1920 *Käbli*. ⇒45A3 ♦ 1820. a alustatud personaalraamatus seda kohanime veel pole, kuid Rückeri kaart 1839 näitab juba talukoha olemasolu. 1850. a on peremehi märgitud veel *Kaubi* lisanimega Käbli emaküla Kaubi järgi. Käbli nime päritolu on tundmatu, kõige ootuspärasem oleks selle pärinemine inimese või pere hüüdnimest. Sõnavaraliselt võrreldav linnunimetus *käblik* on levinud Mulgi ja Tartu keelealal, Võrumaal vastab sellele *koobakõnõ*. Vrd Keblaste. – ES

BAL: 672; EAA.1865.1.160:46, L 46p; Eesti TK 42;

EMS: *käblik*; Rücker; Vene TK 126; VES: *koobakõnõ*

Kädva <-le> Juu – küla Rapla maakonnas Käru vallas, mõis, sks *Kedwa*, 1586 *Ketteweh* (veski), 1695 *Ked-dewa* (mõis). ⇒12C4 ♦ Kädva mõis tekkis XVII saj II poolel Kädva veski juurde, mis enne seda kuulus Atla mõisa alla; 1875 muudeti poolmõisaks ning hakkas kuuluma Purila mõisa alla. Nimi võiks tuleneda sõnast *käsi*, vrd sm *kätevä* 'käepärane, mugav'. Kädva mõisa juurde kuulunud küla ajalooline nimi oli *Rehuva või *Rehuvere (1312 *Rehevere*, 1545 *Reaver*, 1725 *Rehafer*, 1871 *Rehhuwa*), ent Kädva esineb küla rööpnimena juba Mellini atlas 1798. Kädva külaga liideti 1977 edelaosas asetsev Metsari (kuni u 1939 Laane asundus), 1920.–1930. a-tel rajatud asundusküla. Kädva lõunaosas piiril Lunguga on endine Pärniku küla (Vän, 1498 talu *Perneck*). – PP

Arbusow 1888: 3; Bfl: I, 1259; BHO: 209, 447;

ERA.14.2.714 (Järva maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 252); Feldschmidt 2006: 5; Joh LCD: 898; Rev 1586: 103

Käesalu [*'kæ_salu*] <-sallu ~ -sse> Kei – küla Harju maakonnas Keila vallas, mõis, sks *Käsal*, 1480 *Kensal* (küla), 1562 *Känsel*, 1796 *Kæsal*. ⇒1C4 ♦ Käesalu mõis tekkis küla juurde XVI saj, 1838 ühendati Keila-Joa mõisaga. 1977 liideti Käesalu asundus ja küla üheks. Nime lähtekohaks võis olla *käsi* : *käe* + *salu*, kuid nimetamise motiiv jääb siis teadmata. Tähen-duslikult sobiks paremini linnunimetus *kägi* : *käe* 'kagu'. 1977 liideti ↑Ahtma küla. Käesalu hõlmab ka XX saj algupoole Taganurga küla. Vrd Käesla. – MK

BHO: 193; KNAB; Mellin

Käesla [*'kæsla*] <'Käesla ~ -sse>, koh varem ka *'Kääsla* Kär – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Kaesel*, 1572 *Kaysel*, 1645 *Käsell*, 1798 *Kæsel*. ⇒49C4 ♦ Käesla mõisa varasem nimi on olnud Lasma (1526). Mõis on rajatud heinamaatüki (1454 *Laskema*), veskikoha (*Laszma*) ja ühe talu maadest. Käesla nimi esineb 1572. Mõisa kõrval läänes säilis samanimeline küla. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis 1977 liideti külaga. Käesla nimega vrd *kägi* : *käe* 'kagu' + *selg* : *selja* 'seljandik'. A. Saareste ja L. Kettunen on pakkunud vasteks *käeselja* sõnast *käsi* : *käe*. Kõrgustik, kus mõis paiknes, olevat käeselja-kujuline. See on pigem rahvaetümoloogia. Oleks võimalik oletada ka isikunime, vrd *Cayse* + *-la*. * *Käesla* nime olla sest saanud, et mõisa koortepoisiks oli olnud keegi saksa soost isik *Sass* ja mõisnikult saanud omale selle vaid *käeselja musu eest* (1926). Vrd Kaisma, Kaelase. – MK

BHO: 164; Buxhövdin 1851: 58; EO: 198; KN: 1926;

Saareste 1923a: 14; SK I: 148

Kägiste <-sse> Hää – paik (küla) Pärnu maakonnas Häädemeste vallas (Tahkuranna ms). ⇒35A1 ♦ Küla on tekkinud 1870. a-tel. Varem Rannametsa osa, 1939. a paiku nimetati Kägisteks, liideti 1977

uuesti Rannametsaga. Vrd linnunimetust *kägi* 'kägu'. Kohalikel andmetel olevat küla nime saanud Kägistee käära järgi teel, rahvajutu järgi olevat seal keegi vanasti lapse ära kägistanud ja sinna matnud. – MK ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KN; KNAB

Kähri¹ <'Kähri ~ -sse> Plv – küla Põlva maakonnas Põlva vallas, mõis, sks *Heimadra*, 1638 *Kerry Hans*, *Kerry Meus*, 1782 *Käri mois*, 1798 *Kähri M.*, 1909 *Kähri m.* ⇒40A2 ♦ Kähri mõis tekkis Tännassilma küla ääremale XVIII saj. Endise Kirumpää lossipiirkonna kroonumaadest kinnistati uue kroonumõisa juurde Tännassilma küla ja eraldi asuv Karilatsi piirkond. Kähri valla keskus oli XX saj alguses Karilatsis, 1920. a-st olid eraldi Karilatsi vald ja Kähri vald vallamajaga Tännassilmas. XIX saj II poolel ehitati Kähri mõisa maale Tännassilma küla piirile õigeusu kirik. Kroonumõisa maad jagati asundustaludeks juba XX saj esimesel kümnendil. Eestikeelne nimi Kähri on tõenäoliselt vaheldunud nimekujuga *Kääri ja pärineb 1638. a revisjonis esinenud talupoegade lisanimest. Selle aluseks võib olla alamsaksapäranee eesnimi *Käärik* (vrd *Gerke*, *Gericke* algnimest *Gerhard*). Võimalik on ka Kähri nime pärinemine loomanimetusest *kähr* 'mäger' või sellest saadud talupoja lisanimest. Eesti *h* kuuldu võrreldes saksa *ch*-ga tunduvalt nõrgemana ja see jäeti saksa kirjalikult sageli märkimata. Kähri mõisa saksakeelse nime *Heimadra* päritolu on tundmatu, vrd Haimre. Kähri edelapiiril Puskaru külaga on ↑Laanõ talud. Vrd Käärikmäe, Kääriku. – ES BAL: 677; EAA.3724.4.1877, L 3; Hupel 1774–1782: III, 282; Mellin; Rev 1638 I: 140–141

Kähri² <'Kähri ~ -sse>, rahvak ka *Kure_külä* <'küllä> Ote – küla Valga maakonnas Puka vallas (Palupera ms), 1922 *Kähri*. ⇒38C1 ♦ Kähri nime saamine külale on teadmata; võib-olla on külale nimi antud perekonnanimi järgi, sest talu- ega lisanimena see varasemates dokumentides ei eksisteeri. Nimi tuleneb lõunaestis sõnast *kähr* : *kähri* 'mäger'. Kähriga liideti 1977 Kureküla (Rõn), mis on öieti tänapäeva Kähri keskne osa ja rahvasuus seepärast endiselt selle nime all; algused Kähri talud asusid Kureküla keskmest kagus, Kutsari ja Piirimetsa talu kandis. 1804. a on samal kohal asunud ajalooline Koiguta (*Koigota*) küla. Külas on olnud Palupera mõisa Koiguta karjamõis, mis taluna säilis hilise ajani. – MF

EAA.567.2.336:2, L 1p; KNAB; Tartumaa 1925: 301

Kähri³ <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1627 *Kerro Petry*, 1638 *Kerre Peter*, 1684 *Kerre Jaack*, *Kerre Hindrick*, 1765 *Dorf Kähri*, *Käri*, 1839 *Kechri*. ⇒44C3 ♦ Kähri arvati XX saj varem Järvekülä alla, 1977 liideti Jugumõtsaga, omaette külaks sai 1997. Nimi on kujunenud talupoja lisanimest ja talunimest. Võrreldes Plv Kähriga tuleb selle nime puhul kahelda, kas loomanimetusest *kähr* 'mäger' on esmamainingu alusena võimalik. Siis peaks see olema *o*-tüveline (**Kähro*). Kähriksi ümbertõlgendamise ajaks võib pidada XVIII saj. Varasem nimi ei ole ka *Kääri nagu mõni muu Kähri talunimi, vaid näib sisaldavat lisanime, millest on saadud nt Põlva ja Räpina Keero talunimed-lisanimed ja Hargla Kreolaan (viimane häälikute kohavahetuse teel). Vrd Kähri¹, Kärü¹, Vastse-Roosa. – ES

EAA.308.2.178; EAA.308.6.316; EAA.1268.1.401:152, L 147p; Rev 1624/27 DL: 88; Rev 1638 I: 187; Rücker

Kähu <-le>, kirjak varem ka *Kähuküla* Hel – küla Valga maakonnas Helme vallas (Taagepera ms), 1638 *Kehu* (küla Taagepera mõisa all), *Kehu Jaan* (talupoeg), 1684 *Kehokylla*. ⇒37B2 ♦ Külana taas kirjas 1922. *Kehu* või *Keho* on esinenud talupojanimes Põltsamaa kandis 1599 (*Jucht Keho Pugal*). Murdeist võiks oletatavale lisanimele häälikulise sarnasuse alusel võrdluseks tuua *kähu* (*käho*) 'tragi' ja *kähu* '(liig)-hapu'. Kähu kaguosa tuntakse talude järgi Völgese nime all (1684 *Wolkas Peeter*). – MK EAA.308.2.191, L 1; EVK; Mulgi sõnastik; P XVI: 290; Rev 1638 II: 129, 130; VMS

Käina¹ [*II v*] <'Käina ~ -sse>, kirjak varem ka *Keina Käi* – alevik Hiiuma maakonnas Käina vallas (Käina krkms, Putkaste ms), 1522 *Keinisz*, 1565 *Keinis*, 1609 *Keines Wackan*, 1732, 1798 *Keina*, *Keinis*. ⇒48B3 ♦ Kiriku juurde tekkinud asula sai alevikuks hiljemalt 1930. a-tekst. V. Kaskor peab nime liitnimeks: isikunimi *Kay*, *Kai* + *-na* <*-nina*. L. Kettunen võrdleb nime sõnaga *käi* : *käia*; sel juhul *Käina*, *Keina* võiks tuleneda liitsõnast **käianina*. Samas võrdleb ta Käinat Koinastu nimega (Jaa), mida peab kirjakeelseks versiooniks ja konstruktsiooniks *Keinastu*, *Keinaste* asemel. Viimane võiks tema meelest olla lähtunud soome perekonnanimest *Keinänen*. Võrdluseks toob ta veel sm *keino* 'tee' (murdes) ja *keinu* 'kiik'. Alevikust läänes olnud Käina küla (1945) liideti 1977 Käina alevikuga, al 1997 on ta Selja küla osa. – MK

EO: 135–136; HK: 108; Kaskor 2003: 188

Käina² [*II v*] <'Käina ~ -sse>, kirjak varem ka *Keina Käi* – kihelkond ajaloolisel Läänemaal Hiiuma saarel, sks *Keinis*. ♦ Kihelkond arvatavasti tekkinud olevat XIII saj pärast Hiiumaa jagamist ordu ja Saare-Lääne piiskopkonna vahel, hõlmas algselt 6 vakust, sh Käina vakuse, viimaselt sai nime. 1627 eraldati Reigi ja 1866 Emmaste khk. Kirik oli Käina ehitatud 1500. a paiku, al 1941 varemeis. Vrd Käina¹. – MK

BHO: 212; ENE: IV, 293

Käkima [*käki_ 'maa*] Khk – saar Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Kuusnõmme ms), ? 1770 *Kekema* (saar), 1796, 1800 *Kecki Maa*. ⇒49A4 ♦ Vrd *käkk* : *käki*, algusosa on esinenud ka isikunimena, nt *Keke* (XVI saj *Jan Keke*). On kasvanud kokku põhjapoolse Kalarahuga. – MK

EAA.2072.3.96, L 1; EVK; SK I: 149

Käkisilm [*käki_ 'silm*] Khk – väin Saare maakonnas Kihelkonna ja Lääne-Saare vallas. ⇒49A4 ♦ Väin paikneb Käkima ja Oostemadala vahel. Vrd Käkima. – MK

Käku <-sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Loona ms), 1685 *Keko Rein*, 1731 *Kecko* (küla), 1798 *Kekko*. ⇒50B4 ♦ 1977–1997 oli Loona osa. Talunimest külanimeks saanud Käku tuleneb tõenäoliselt isikunimest, vrd soome sugunimena *Henrik Keko*, Eestis XVI saj *Jan Keke*, liivis *Hermannus Keke*. Vrd ka *käkk* : *käku* 'odrajahust käkk'. – MK EAN; KNAB; SK I: 149

Kämara <-le> Äks – küla Tartu maakonnas Laeva vallas (Kärevere ms), 1805 *Kämmera Ado*, *Kämmera Mert*, 1811 *Kemara Ado*, 1839 *Kemära* (talu). ⇒32B1 ♦ Kahest suurralust, Kämara-Antsust ja Kämara-Reinust, 1930. a-tekst moodustunud küla. Nimi talupoja lisanimest (vahest on sama nimega olnud juba 1588 Raadi riigimõisas mainitud vabadik *Mik Kiemerek*). Lähim sõnaline vaste nimele on *kämar* : *kämara*,

mida tarvitatakse pigem vormis *kämaras* 'kortsus, krimpsus'. 1977 liideti Kämaraga Raja küla. – PP
KNAB; PA I: 281; PTK I: 101; PTMT: III, 548

Kändlik [*ˈkändlik*] <-ˈlikku ~ -sse ~ -le> Vän – küla Rapla maakonnas Käru vallas (Käru ms). ⇒22C1 ♦ Kändlik on külanämainitud 1945, kuid maakohanimena XIX saj II poolel (*Kändlikko ma*). Nimi tuleb sõnast *kändlik* 'kände täis'. Kändlikuga on 1977 liidetud Määrasmaa (u 1900 *Мярасма* küla, vrd 1883 *Märasma Mets*, dateerimata kaardil kaks talu: *Merasma Takkaperre*, *Merasma keskkülla tallo*) ja Orava (1922). – MK

EAA.1350.1.14, L 6; EAA.2072.5.316, L 1;
EAA.2072.9.60, L 1; KNAB; VMS

Kängsepä [*ˈkänksepä*] <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1680 *Kengisepp Jürge*, 1684 *Hans Skomaker* (talunimi), 1688 *Jürgen Schuster*, 1722 *Kenksepp Jacob*, 1765 *Dorf Kengseppa*, 1938 *Kingsepa*. ⇒44C3 ♦ Kängsepä jäi kuni XX saj-ni Viitina mõisa renditaluks, 1920. a-tel rajati selle maale Kängsepä ja Tüütsi asundusküla. Kängsepä arvati XX saj II poolel Saarlasõ küla alla, taastati 1997. Kohanime tekkimise ajal on ametinimetuse *kingsepp* olnud lisanimena läbipaistev ning tõlgitav. – ES

EAA.308.6.316:13, L 8; EAA.1268.1.401:162, L 157p;
Ojala 2011: 14–16

Kännuküla [*kännu_küla*] <-ˈkülla ~ -sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas (Porkuni ms), 1945 *Kannu* (küla). ⇒14C2 ♦ Algselt Porkuni asunduse osa, mille nimeks sai rahvapärane Kännuküla. 1970. a-tel vastandina Ärina-Kännu nimele Porkuni-Kännu kuni 1977. Al 1977 Kännuküla. Küla on rajatud asunduskülana 1920. a-tel, nimi tuleb sellest, et mets oli küla rajamisel maha võetud ja küla oli rajatud kannustikule. Küla koosnes kolmest osast, kahel neist oli omaette nimi: Kopliale (Porkuni järve äärne, vrd maakohanimi 1865 *Kopli Alle*) ja Tagaküla (idaots). XX saj algul võeti piirkonnas laialdaselt metsi maha, nii on Kännukülaks kohapeal kutsutud ka suuremat ala Väike-Maarjast loodes, kuhu jäi mh Ärina-Kännu (praegu ↑Ärina osa), mis oli metsaalale tekkinud XIX saj lõpus saunakülana. – MK

EAA.2072.9.580, L 1; KN; KNAB

Käo¹ [*ˈkäo*] <-le> Põie – küla Saare maakonnas Laimjala vallas (Audla ms). ⇒51B3 ♦ 1920. a-tel Audla mõisa maale rajatud asundusküla, 1977–1997 oli Audla osa. Käo nimi olevat võetud sellest, et seal olevat olnud Audla mõisa asemel Käoküla (1698 *Käo-Kylla*). Nime aluseks võib olla linnunimetus *kägu* : *käo*, mis võis esineda ka isikunimena. Siiski on tolle vana Käokülaga (ka hilisema Käoaru külaga, mida kutsuti veel Väljakülaks) samastatud kirjapanekud 1592 *Kawast Dettlef*, 1617–1618 *Kewaste Dettlef*, 1645 *Kewe*, 1798 *Köb*, mis teevad linnunimetusest pärinemise väga kahtlaseks. Käo külaga on liidetud ↑Ollamäe. Vrd Audla. – MK

EAA.308.2.62, L 1; KN; Mellin; SK I: 150; Tiik 1976a: 417

Käo² [*ˈkäo*] <-le> Puh – küla Tartu maakonnas Rõngu vallas (Väike-Konguta ms), 1869 *Käo* (maatükk), u 1900 *Keo* (karjamõis). ⇒32A3 ♦ Karjamõisa kohta on andmeid XVIII saj lõpust (1796 *Moritzberg*). 1920. a-tel moodustati selle maadel asundus, mis u 1939. a-st on tuntud külanä. Kohanimi pärineb

linnunimetusel *kägu* : *käo*. 1977 liideti Käoga osaliselt Lauri küla (Rõn). – EE

BHO: 250; EM: 95, 145; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; Stryk 1877: 15; Vene TK 42

Käpa <-le>, koh *Käpä* ~ *Käpä* *mäe* Rõu – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Tsorona ms), 1626 *Pinnekepp Petrzy*, 1630 *Benniko Petter*, 1638 *Bennick Peter*, 1684 *Pinick Görgen*, 1688 *Punnikep (Penne) Jahn*, 1731 *Keppu Metza Iwan Jacob*, 1805 *Keppa Ado*. ⇒45A2 ♦ Käpa oli 1977–1998 Paloveere küla osa. Käpä ja Mõtsa talust koosnev väikeküla kuulus XVII saj Haanja mõisale, XVIII saj-st aga Vastseliina, hiljem Tsorona mõisale. Rükkeri kaart 1839 näitab Mõtsa (*Metza*) nime, sellenimelisi talusid oli juba XVII saj mitu. Käpa nimi saab alguse lisanimest **Pinikäpp* 'koerakäpp', mis on kirjapanekutes ühe variandina lühenenud kujule **Peniku* ja **Peni*, aga mille variantidest on lõpuks võitnud üksnes järelois Käpä. Rööpvariant Käpämäe on tekkinud tähistama kogu kõrgendikku, millel koos Käpä talust jagunenud taludega paikneb ka põline Mõtsa talu. – ES

EAA.567.3.180:5, L 4p; EAA.308.2.178, L 1;
EAA.567.3.181:30, L 29p; EAA.567.2.686:9, L 8p; Rev 1638 I: 172; Roslavlev 1976: 1, 12

Käpla [*ˈkäpla*] <-ˈKäpla ~ -sse>, kirjak varem ka *Käbla* Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas, mõisad, XVI saj algul *Keppersel*, 1530 *Kebbriel*, 1688 *Keibel* (mõis), 1798 *Keibelhof*, *Kebbeldorf*, *Keibel* (mõisad ja küla). ⇒19C1 ♦ Käpla kahest mõisast on teateid a-st 1683–1684. Need olid Käpla ehk Ülevalt-Käpla mõis (sks *Keibelhof*) ja Alt-Käpla mõis (sks *Keibelhof*). Eestikeelses ajalookirjanduses on esimest nimetatud Käblamõisa, teist Käblaküla mõisaks. A-st 1861 kuulusid nad samade omanike kätte. 1920. a-test Käpla asundus ja küla, hiljem (1970) üksnes asundus, 1977–1997 oli ametlikult Käbla küla nime all. Nimi on olnud kaheosaline, järelois oli *-selja*, vrd *selg* : *selja* 'seljandik', algusosaga vrd *käber* 'korts, kurd', *käbru*, *käbr* : *käbru* 'meremadalik, kõrgem koht mere ääres'. Käpla põhjaots on Lõugeti (kirjanduses ka Lõuguta ehk Lauguta), endine poolmõis, mis eraldati Asukülalt 1794 (1844 *Laukota*). – MK

BHO: 208; EAA kinnistud; EM: 88; EMS: IV (17), 383, 386; KN

Kärasi <Kärasi ~ -sse> Trm – küla Ida-Viru maakonnas Lohusuu vallas (Avinurme ms), 1599 *Kieressza*, 1601 *Keraß*, 1866 *Kerrasi*. ⇒16A4 ♦ L. Kettunen oletas seost isikunimega (vrd sm *Keränen*) ja kaugemalt sõnaga *kära* ja *kärajad*. V. Pall peab tõenäoliseks, et nimi on isikunimelist päritolu ja liitub teiste *ste*-lõpuliste kohanimedega. Et on olemas ka vaheldus *pera* ~ *pära*, siis võiks lähtesõnaks olla ka *kera(ne)*, saarte murdes on *käraja(s)* või *keraja(s)* tähendanud lina-kimpu, linapeode hunnikut. * *Praeguse Kärasi küla ees olnud vanasti suur värav, mis liigutades kärisenud. Rahvas armastanud öelda, et nüüd lähme läbi käriseja ja hiljem saanud ka küla nimeks Kärasi.* (1939) – PP

EO: 200; KM: ERA II 249, 15/8 (1) – 1939; PTK I: 102–103; P XVI: 121

Käravete [*kära_vete*] <-le> Amb – alevik Järva maakonnas Ambla vallas, mõis, sks *Kerrafer*, XIV saj *Kergele*, 1520 *Kiriuer*, 1571 *Keriell od Kerreuer*, 1782 *Kerrawette oder Kerrawerre* (mõis). ⇒13C2 ♦ Käravete küla juurde rajati XVII saj I poolel mõis. 1920. a-tel

mõisast põhja poole rajatud Käravete asundus nimetati 1977 ↑Märjandi küllaks, millega liideti veel lõuna pool olev Käravete-Aruküla (ka Käravete-Aru). Piibe maanteest läänes asunud Käravete külast liideti osa talusid 1977 Kukevere, osa Märjandi külaga, osa jäi aleviku piiresse. Käravete alevikuks nimetati 1977 endine asund. Vanimad kirjanekud võimaldavad taastada kaks paralleelset nimekuju: *Kärjel(e) ja *Kirivere. Nende algusosa on tõenäoliselt sama algupära ning võib olla isikunimi (*Kiri, *Kier, *Kerre vms). L. Kettunen arvates võis see olla algul looma-, hiljem isikunimi. Järeloa oli algul -vere ning rööbiti -le (või -la). Osis -vete on tekkinud alles XVIII saj vahest Aravete eeskujul või jõest ajendatud ümbermõtestamise teel („käre vesi“). Ambla jõel on seal suur langus. Vrd Kärevere¹, Kärgula. – FP

Blumfeldt 1949: 169; EAA.1.2.935:142, L 150p; EO: 276; Hupel 1774–1782: III, 503; Johansen 1930a: 151; KNAB; Roos 1976: 113, 115

Kärba <-le> Pal – paik (küla) Jõgeva maakonnas Saare vallas (Roela ms), 1684 *Kerba Simon* (Levala külas), 1743 *Kerpa Michels* (Palamusel), 1855–1859 *Кербамаы* (küla). ⇒25C2 ♦ Üksiktaludest XIX saj II poolel moodustunud küla (ametlikku nimistusse jõudis 1930. a-tel), liideti 1977 uuesti Vasseverega. Külanime lähteks on talunimi, mis on saadud ilmselt lisanimest, viimane seostub loomanimetusega *kärp* (sm *kärppä*). – PP

EAA.298.2.71, L 10; Eesti TK 50; KNAB; PTK I: 103; PTMT: II, 442

Kärbla [¹*kärbla*] <-sse> Lng – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas, mõis (Räägu-Kärbla ms), sks *Kerwel*, 1511 *Kerffel*, 1517–1518, 1798 *Kerwel*, 1712 *Kervell und Rähko*, 1923 *Kärbla* (asundus). ⇒10A4 ♦ Mõisa kohta on teateid a-st 1511. Mellini kaardil 1798 on mõis, veski ja kõrts. Al 1865 oli Kärbla Räägu mõisa kõrvalmõis. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Kui oletada, et kirjanekud kajastavad esisilbi ä-d, siis võiks võrdluseks tuua sõnad *kärv* (*kärb*) 'teatud madu', *kärv* (*kärb*) 'kärg', *kärv* 'sälk'. Arvestades võimalikku ä ja ö vaheldust vrd ka *körb* : *körve*. Vrd Kärbu. – MK

Bfl: I, 763; BHO: 220; EAA kinnistud; EAA.3.1.448:471, L 810; EAN; EMS: IV (18), 522; Johansen 1951: 260; KNAB; Mellin

Kärbu <Kärpu ~ -sse> Aud – küla Pärnu maakonnas Audru vallas (Võlla ms), 1618 *Kerboby*, 1680–1684 *Kierbo Kylla*, 1839 *Kirbokülla*. ⇒28A1 ♦ Lisanimena oli Kärbu paikkonnas kasutusel juba XVI saj (*Thomas Kerbo*). Nimi tuleneb tõenäoliselt isikunimest, vrd *Kärbo* ~ *Kärbu* ~ *Kierpo*. Saaremaal on nt Kerbu talud. – MK

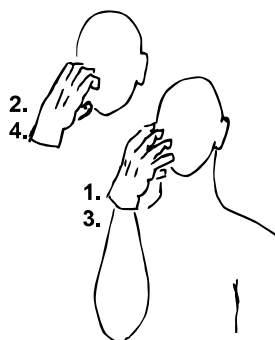
Mägiste 1929: 33; Roslavlev 1977: 11; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1618:9; SK I: 95; Stackelberg 1928: 165; Varep 1957: 57

Kärde [¹*kärde*] <Kärde ~ -sse> Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas, mõis, sks *Kardis*, 1411 *Kerdes*, 1602 *Kardysz*, 1695 *Kardeshoff*, *Kerde Sepp*. ⇒24C1 ♦ Algul küla, 1532 mainiti mõisana, küla kadus. 1920. a-test Kärde asundus, mis 1977 muudeti küllaks. Kohanime päritolu kohta pole esitatud usutavat seletust. Jõgevamaa Kärde puhul on viidatud Hiiuamaa nimele Kärkla. Selle kohanime lähteks oletatakse aga laensõna rootsi keelest. – VP

BHO: 180; EO: 88–89; HK: 109; PTK I: 103

Vaade Hiiu-Kärkla alevile. 1920–1930. Foto Nikolai Köningsfest. EAA.1691.1.166, foto nr 11.

Kärkla viipenimi. Kohanime kirjapildiga sarnaneva sõna kärn või kämas viipevaste.

Kärkla [¹*kärkla*] <Kärkla ~ -sse> Phl – linn Hiiu maakonnas Hiiu vallas, mõis, 1564 *Kärtillby*, 1565 *Kärt-hill*, 1615 *Kiärtelle*, 1635 *Kiertel*, 1688 *Kertelby*, *Kärtellby*, *Kartalby*, 1798 *Kertel*, *Kertla*. ⇒48B1 ♦ Kärkla küla arenes kalevivabriku rajamisega XIX saj aleviku-laadseks asulaks, 1847. a-st oli ta juba omaette vald. Kärkla mõis (sks *Kertelhof*) eraldati Partsist 1810. 1920 sai aleviks, 1938 linnaks. Nii C. Russwurm, P. Ariste kui ka E. Lagman on lähtekohaks pidanud rootsi sõnu *kärr* 'lomp, soo' + *dal* 'org'. Viimati on nendega nõustunud M. Meristo ja M. Kallasmaa. Geograafilise asupaiga poolest etümoloogia sobiks. Ariste vihjet, et tegemist võib olla vana eesti nimega *Kärde*, pole keegi uskuma jäänud (alaleütlev *Kärdele* oleks seletatav pigem reduktsiooniga), seda on veidi arendanud vaid L. Kettunen, kes esikohal annab isikunime **Kärttoi*, **Kerttoi*. P. Johansen on samuti maininud võrdlusena Harjumaa ja Tartumaa Kärde nime. Kärkla linna omaette osad on mh Kalamaja, Liivapealne, Polk, Põllumäe ja Sadama. Neist Kärkla mõisa taludest, mis jäid Kärkla linna piirest välja, moodustati 1920. a-tel Kärkla asundus, mis nüüdseks on jagunenud mitmeks küllaks: ↑Linnumäe, ↑Nõmme, ↑Pilpaküla ja ↑Prählamäe. – MK

Ariste 1938b: 16; EM: 87; ENE-EE: V, 303; EO: 88–89; HK: 109; Johansen 1951: 285; Lagman 1964: 69; Meristo 2001: 23; Russwurm 1855: 84

Kärdu¹ <-sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Praagli ms), 1645 *Kerto Toffer*, 1782 *Kerto-küll*, 1798 *Kerde*, 1913 *Kerdosilla*. ⇒50B4 ♦ Nimi on tekkinud isikunimest *Kärt* < *Gerhard*, vrd ka *Kärt* : *Kärdi* (1599 *Kierte*). L. Kettunen on oletanud isikunimesid **Kärttoi*, **Kerttoi*. – MK

EO: 88; KNAB; SK I: 150

Kärdu² <-sse ~ -le> Khk – paik (küla) Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Lümanda ms), 1855 *Kärdu küla* (võib olla kaardil hilisem pealekirjutus), u 1900 *Кярдо* (küla). ⇒49B4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Lümanda osa, liideti 2014 uuesti Lümandaga. E. Blumfeldt on nime seostanud 1645. a üleskirjutusega *Käwert*. Tõenäolisem on, et Kärdu on vabadikuküla, mis tekkis hiljem, sest veel kolmevertakaardil (1855–1859) ei ole asustust näha. Siiski võib hilisem nimi mingi mälestuse kaudu varasemaga seotud olla, midagi külastaolist oli olemas juba 1695, kui mainitud on talupoegi *Köwerde Hann*, *Kowerde Gorrius* ja *Kowerde Tõnnis*. Rootsi-aegsetes kirjapanekutes võib sageli leida vaheldust *ä ~ ö*. Pigem praegune Kärdu ei ole nende otsene järglane. Üks võimalusi on, et Kärdu nimi on siirik Kaarmalt. Vrd Kärdu¹. – MK
Blumfeldt 1931: 20; EAA.308.2.39; EAA.3724.5.2206, L 3; EAA.298.2.71, L 6; EAN; KNAB; SK I: 150

Käre <-le ~ `Käre> Se – paik (küla) Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), ? 1561 *Кохова*, 1780 *Kärre-Küllä*, 1780 *Паула-Кахова*, *Лянухова*, u 1790 *Третьекохово*, 1855–1859 *Кярйй*, 1882 *Павлово*, *Кахово*, *Кяриково*, *Кяреково* (küla, otreez), 1886 *Käre*, *Павлова-Кахова*, 1904 *Käre*, *Павлово-Кахово*, 1922 *Kurinovo*, *Pavlovo-Kahovo*. ⇒41A1 ♦ XIX saj kuulus küla Lüübnitsa kogukonda, kiriklikult aga XVIII saj Värska, hiljem Kulkna kogudusse. Liideti 1977 Toomasmäega. J. Truusmann tõi nime seletuseks linnunimetuse *kärk* 'must rähn' ja *käre* 'ägeda, äkilise iseloomuga (inimene)'. Lõunaeestiline *käre* (ka *kärä*, *kärre*) 'kuum' tundub nime seletusena ehk vähe sobivat. L. Kettunen esitas sarnaste kohanime seletusena *kära* 'lärm, riid', *käre* 'äge, kergesti süttiv', *kärajad* 'vanaaegne rahvakoosolek, kohus'. Nime esmamaining *Кохова* võiks pärineda Mädaajõe (*Kohova*) nimest. Hilisemad Pavlovo-osisega venekeelsed variandid viitavad seosele isikunimega Pavel (*Павел*). Vrd Kärevere, Kärinä. – AK
Academic; EAA.298.2.71, L 15; Hurt 1903: 165; Hurt 1904: XV; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 63; Truusmann 1897b: 25, 34, 39; Vasilev 1882: 128, 157, 214; Värska KR 1780–1794: I; VMS

Kärevere¹ <-`verre ~ -sse> TÜR – küla Järva maakonnas Türi vallas, mõis, sks *Kerrefer*, 1564, 1615 *Kerrewerre* (küla). ⇒23B2 ♦ Käreverega on samastatud enne 1523 kohanimest lähtunud isikunimeosa, vrd *Wolmar v. Wrangell auf Kerrefer*. Mõis rajati XVII saj, liideti Türi-Allikuga 1652, eraldati Oisust 1797 (1844 *Kerrefer*). Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus liideti 1940. a-tekst samanimelise külaga. L. Kettunen võrdleb nimega sõnu *kära* ja *käre*, teisel arvab, et kaaluda tuleks ka lähtumist sõnast *kärajad* või sõnast *kerä*. Võimalik, et *-vere* ees oli isikunimi. Vrd Kärevere³. – MK

BHO: 217; EM: 79; EO: 200, 293, 299–300; KNAB

Kärevere² <-`verre ~ -sse> Äks – küla Tartu maakonnas Laeva vallas, mõis, sks *Kerrafer*, 1582 *Karywer*, 1601 (*Dorff*) *Kereüer*, 1684 *Kerrefer*, 1758 *Kerrafer*. ⇒32B1 ♦ Algselt küla, mõis on rajatud XVII saj. On üsna küsitav, kas 1295 mainitud *Kirivere* on märkinud sama kohta. L. Kettunen on nime seostanud kõige lähemalt sõnaga *kära* (vrd sm *käräjät* 'maksukogumine, kohus'), pidades algseks tähenduseks rahvakogunemist või kohut. Võimatu ei ole tema arvates ka lähtumine sõnast *kerä*. V. Pall juhib tähelepanu

sellele, et Kärevere tüüpi nimed asuvad jõgede ääres või nende vahetus läheduses. Siinse Kärevere juures on Emajões kärestikuline koht, mistõttu võiks nime algupära pigem otsida sõnast *käre* (*kärestik*). 1977 liideti Käreverega Koosa (1805 *Kosa Ado*), Ojaküla (1945 *Oja*) ja Piiri (1796 *Pieri* talu) küla. Vrd Kärevere³. – PP

BHO: 216; EO: 293, 299; LUB: III, 640a; Mellin; PA I: 108; PTK I: 83, 103–104

Kärevere³ <-`verre ~ -sse> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Lõhavere ms), 1584 *Kierewer* (küla), 1638 *Kerrifer*, 1839 *Kerrefer*; sks *Kerrafer*. ⇒23B4 ♦ Küläs asunud Leemuti talu nime on seostatud Henriku Liivimaa kroonikas (1211, 1217) mainitud külaga *villa Lambite*, mis olevat olnud Lembitu küla. Hilisemal ajal kuulus Kärevere ka Lahmuse mõisa alla. Külast 2 km loodes asub Lõhavere linnamägi. Kärevere nime lähtekohana näeb L. Kettunen sõnu *kära* 'lärm, riid', *käre* 'äge, kergesti süttiv', *kärajad* 'vanaaegne rahvakoosolek, kohus', *kerä*. Olgu mainitud, et *Kier*, *Kehr*, *Kerro* on Eestis esinenud mehenimena. Vrd Kärevere¹. – MK

BHO: 216; EO: 200, 299–300, 305; PA IV: 172; Rev 1638 II: 104; Rucker

Kärgandi <-sse> MMg – paik (küla) Tartu maakonnas Vara vallas (Luunja ms), 1721 *Kerkande Jaan*, 1798 *Kergendo*. ⇒26B3 ♦ Liideti 1977 Selgisega. L. Kettunen on nime päritolu seostanud Kärknaga. V. Pall pakub, et tegu on *nd*-liitelise tuletisega sõnast *kärk*: *kärğa*, mis mitmes murdes tähendab kuiva viljakandmatut kõrgendikku või kuivemat kohta heinamaal, soosaart jms. Sõna *kärgas*: *kärka* tähendab peamiselt Harjumaal kõrget kivist põldu või madalamat kohta jões või järves. – PP

EO: 144; PTK I: 104; PTMT: II, 275

Kärgiste <-sse> Pst – paik (küla) Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Heimtali ms), 1630 *Karkistekulle*, 1724 *Kerkist* (küla), 1795 *Kerkist* (küla), 1797 *Kerkest* (küla). ⇒30B3 ♦ Küla on XVIII saj lõpul kuulunud Oisu mõisa alla. 1977 liideti Kiisa külaga (1795 oli *Kisa* alles talu Kärgiste külas). Nime aluseks võib olla sugunimi, vrd mulgimurdelist loomanimetust *kär* 'k: kärgi 'kärp', millele on liitunud *-ste*. – MK
EAA.1865.3.209/8:46, 48, L 45p, 47p; EMS: IV (18), 495; LVVA.7348.1.6:13, L 9p; Mellin; RGADA.274.1.181/5:28, L 417p

Kärgula [*`kärgula*] <-sse>, koh <-he> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas, mõis, sks *Kerjel*, 1627 *Kerdell*, *Korgelby*, 1638 *Kergell*, 1684 *Kergel*, 1716 *Kärkona Walast*, 1717 *Kärgonnast*, 1718 *Kärgolast*, 1722 *Körgina*. ⇒39B3 ♦ Kärgula mõis on *Piilpalo nime all (*Pillepal*) tuntud juba a-st 1544. Viimane oli tänase Sulbi ümbruses paiknenud küla nimi. 1638. a revisjoni teadete järgi asus seal ka mõis, niikaua kui XVII saj alguskümnenditel tehti teiseks „mõisakeseks“ Kärgula küla (*Kergell*), kus olid head heinamaad mõisa karja jaoks. 1684 oli see jäänud ainsaks mõisakohaks mõisas, mida nimetati veel *Pillepal* eller *Kergel Hoff*. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Huvipakkuvad on nime esimesed eestikeelsed üleskirjutused XVIII saj alguse Urvaste meetrikest, kus *na*-lõpulist nimekuju on selgelt enam kui *la*-lõpulist. Kirjapanekute vahelduv *d* ja *g* (häälus *j*-na), *n* ja *l* ning täishäälikute muutlik kuju toetavad oletust, et tegemist on isikunimest saadud kohanimega, mille

mugandumiseks oli XVIII saj veel mitu võimalust, kuni viimaks *la*-kohanimeliide *-na* välja tõrjus. Isikunimi võis olla alamsaksa *Gericke* kõrvalvorm *Gerko*, millest on tulnud Soome külanimed *Kerkkola* ja perekonnanimi *Kerkkonen*. Esimese silbi *ä* on tingitud baltisaksa häälduse mõjust, vrd *Hermann* > *Härm*. Kärgula nime elemente võib võrrelda ka sõnadega *kärk* 'soosaar', sm *kärki* 'tipp' ja *kond* : *konna* 'kõlbmatu maa', kuid nende sobitamine tegelike nimekujuudega on probleemsem. Vallakirjades kandis Kärgula 1940.–1970. a-tel Võhandu nime, Kärgula nimi taastati 1977. Vrd Pulli⁶, Sulbi⁷. – ES

EAA.308.2.182, L 1; EAA.1270.2.1:2, 119, 122, 129, L 2, 117, 120, 127; Rev 1624/27 DL: 56, 61; Rev 1638 I: 151; SPK: 154; Sukunimet 1992: 192

Kärinä <-le>, kirjak varem *Kärina*, rahvak ka *Põnni Tsiber* <-ihe> Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas (Vastseliina ms), u 1920 *Kärina*. ⇒45B3 ♦ See piirkond oli XVII saj ja hiljemgi veel asustamata, hilisemat talude tekkimist ei saa täpselt dateerida, sest peremehe loetleti Põnni küla all. Vanadest külanimedest Põnni ja Hürsi kindlasti noorem nimi võiks olla tekkinud esmalt looduskoha nimena. Nimes jäädvustunud hämar sõna võiks olla üksnes samakõlaline kärisevat heli või tugevat mõju, karedust tähendava sõnaga *kärin* : *kärinä*. Võimalik, et *na*-silp on nimesse lisandunud just atraktiivse keelelise seose tõttu. Maa ja maastikuga seotult võiks võrrelda hoopis sõnu *kärgline*, *käriline* 'krobeline, mättane, urbne'. See võib iselomustada nii mulda kui ka äärmiselt liigendatud maastikku. Vrd ka läänepoolsete murrete *kare* ~ *käre* 'söötis maa, kamaraseks, mättaseks lastud maa'. Sõna *käri* on eesti vanas talurahva-keeles kasutatud väljendites *pööriti-käriti*, *käridel ja äridel*, mida Wiedemanni sõnaraamat samastab *kirati-virati*, *kiratsi-viratsi*, *karatse-varatse*, *kireldi-vireldi* väljenditega tähenduses 'kehvasti, vaeselt, läbi häda'. Võrumaal ja Lõuna-Tartumaal mitmel pool leidunud küla- või külaosanimi Kärevere on alati tähistanud ääremaa-asustust mingi vanema küla suhtes, asustust soisevõitu maastikul. * Vanasti olevat käidud Kärinasse hobustega õitsil. Hobused lasti ööseks vabaks, jalad kammitsais oma jõuvarusid täiendama. Et nendel vesistel niitudel käratses hulgaliselt konni, anti algul niitudele ja hiljem kogu külale Kärina nimi. (2014) Vrd Käre, Kärevere, Kärivere, Kääraku. – ES

Eesti TK 42; EMS: *kare*², *käre*³, *kärgline*; Tsiistre Seltsi koduleht: 2014; Wd

Käriselja [*käri_selja*] <-le>, kirjak varem ka *Kärissilla Mär* – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Valgu ms), 1739 *Kerisil Anders* (hajatalu), 1844, 1871 *Kerrisal*, 1855–1859 *Керсьюлля*, u 1900 *Кериселья* (küla), 1923 *Kärissilla*. ⇒21C1 ♦ Nime kirjapanekuis on segunenud järelosana *silla*, *selja* ja *salu*. Algosaga vrd *käri* 'kärg', *käri* 'tõrvas'. Küla on nime saanud silla- või loodusnime järgi, vrd *salu* on tähendanud ka soosaart. Käriseljaga on 1977 liidetud Ligeda (Vig, u 1900 *Лузедä*). Vrd Kärivere. – MK

EAA.3.1.474:212, 201p; EAA.298.2.71, L 3; EMS: IV (18), 490; KNAB; Schmidt 1844; Schmidt 1871; ÜAN

Kärivere <-verre ~ -sse> Juu – paik (küla) Rapla maakonnas Juuru vallas (Salutaguse ms), 1524 *Kerffer*, 1725 *Kerrefer*, 1871 *Kirrewer*. ⇒12A2 ♦ Liideti 1977 Pirgu külaga. XVIII–XIX saj oli ka samanimeline karjamõis. Nimi liitub päritolult ilmselt paljude sar-

naste nimedega: Karivere (↑ Loone), Kärevere jt. L. Kettunen oletab seoseid sõnadega *kära* või *käre* : *käreda*, kohati ka *kera*. V. Pall peab Tartumaa Kärevere puhul tõenäolisemaks seost sõnaga *käre* (*kärestik*, küla asub jõe läheduses). Vrd Aadami, Kiuma, Kärinä, Sikeldi, Voka². – PP

Bfl: I, 908; EO: 293, 299; PTK I: 103–104; Rev 1725/26 Ha: 256; Schmidt 1871

Kärkna [*'kärkna*] <'Kärkna ~ -sse> Äks – küla Tartu maakonnas Tartu vallas, mõis, sks *Falkenau*, 1798 *Kärkna M*. ⇒32C1 ♦ Küla sai nime 1977 Kärkna mõisa järgi, mis ise jääb praegu Lammiku küla piiresse. M. J. Eiseni väitel on nimi tulenenud Carl Berendt von Gerteni nimest, kes rajas sinna mõisa u 1600. L. Kettunen on püüdnud nime seletada sõnaga *kärkima* või *kärk* : *kärgu* 'kärgatus'. Nii hilise mõisanimi puhul peab V. Pall tõenäolisemaks lähtumist mõisniku nimest, ilmselt on areng olnud *Gerten* > **Kärtna* > *Kärkna*. Märgitagu siiski, et kuni 1601. a revisjonini esineb vaadeldaval alal järjekindlalt nimi, mille saaks esitada kujul *Kärkla (1582 *Kakiel*, 1586 *Kierkiel*, 1592 *Kierkula*, 1601 *Kerkuella*). See võib viidata asjaolule, et Kärkna nimi on varasema külanime ja mõisniku nime segunemise tulemus. Kärkna küla nimi XIX saj lõpust kuni 1977 oli Mõisaküla (u 1900 *Мойзакюля*), nimi esines korra ka varem (1627 *Moysekuell*), arvatavasti *Kärkla küla uue nimena. 1977 sai Mõisaküla põhiosast Kärkna küla, põhjaosas moodustati ↑Sojamaa küla. Kärkna mõisa alal paiknenud kloostrite eestikeelne nimi võis olla *Valkena (esineb ka Mõisaküla rööpnimena, nt u 1866 *Волькена*). Sellest lähtus Kärkna mõisa, XVI saj II pooleni aga kloostrite saksakeelne nimi *Falkenau* (1253 *Valkena*, 1525 *Valckana*, 1687 *Falkenau*). *Falkenau* ('pistrikuniit') on tõenäoliselt eesti nime ümbermõtestus saksa keeles. Juba P. Johansen oletas *Valkena lähteks sõna *valgma*. L. Kettunen kahtles selles, sest varasemates kirjapanekutes on järjekindlalt *-na*, mitte *-ma*. Tema oletus oli, et nimi on päritolult seostatav nimedega *Valguta* ja *Valgita* (ehk sõnast *valk* ~ *välk*), ent tähenduslik paralleelsus Kärkna ja *Valkena vahel olevat juhuslik. V. Pall peab jõe lähedust arvestades tõenäolisemaks P. Johanseni seletust, märkides, et *na*-lõpuline vorm sai kloostrite tõttu varakult hästi tuntuks. Kloostrite täpsem asukoht on tuntud Muuge nime all (*muuk* on murdes 'munk'). See jääb nagu mõiski Lammiku küla piiresse Kärkna mõisast edelas. – PP

BHO: 75; EO: 144; PA I: 111; PA II: 341, 396; PTK I: 104, 265; Rev 1601: 43; Rev 1624/27 DL: 12; Rev 1638 II: 185; Vene TK 42; Vene TK 126

Kärksi [*'kärksi*] <'Kärksi ~ -sse> Äks – küla Jõgeva maakonnas Tabivere vallas (Mäe ms), 1500 *Kerkesz*, 1584 *Kiarkszy*, 1601 *Kerkis*, 1684 *Kierkus By*. ⇒25B3 ♦ XIX saj lõpust oli küla kõrval karjamõis (sks *Kerks*). 1920. a-test küla. L. Kettunen on nime lähtekujuks pakkunud kas *Kärkkisi, *Kärgiste või *Kärgas : *Kärksa (vrd sm *kärkäs* 'himukas, maias') ning võrrelnud seda sõnaga *kärkima*. Vaheldus *Karksi* ~ *Kärksi* viitab tema arvates võimalusele, et tegu on algselt kirjeldava sõnaga. V. Pall lisab, et deskriptiivsed sõnad on nt *kärk* : *kärga* või *kärgas* : *kärka* 'põndak, kivine või kruusane kungas'. Kui nimes *-si* lugeda liiteks, siis on lähtekohaks olnud *ne*-lõpuline sõna. – PP

EMS: IV (18), 489, 494; EO: 200; PA I: 149; PTK I: 104

Kärla¹ [ˈkär̩la] <-le> Kär – alevik Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Kergelhof*, XVI saj keskel *Kergel* (mõis), 1923 *Kär̩la* (asundus). ⇒49C4 ♦ Kär̩la alevik moodustati 1977 Kiriku asundusest ja osast endisest Kär̩la asundusest. Kiriku nimi tuleneb Kär̩la kirikumõisast, mille juurde kuulus aleviku põhjaosa. Kär̩la asundus moodustati 1920. a-tel Kär̩la mõisa maale ja oli pärast 1930. a-id liidetud Jõekülaga. Kär̩la mõis oli rajatud XVI saj keskel. Kär̩la alevikuga on 1977 liidetud põhiosa Jõekülast (u 1900 *Юэ-кюля*) ja alevikust 2 km edelas paiknev ↑Sõmera asund. Viimane on endine saatooriumiasula, mis 1950. a-te lõpuni oli Nõukogude sõjalennuvälja juurde ehitatud linnak (rajamist alustatud 1939). Asumit on 1950. a-te kaartidel nimetatud ka Kogulaks, sest selle nime all tunti lennuvälja. Vrd Kär̩la². – MK

KNAB; EM: 123; SK I: 56, 151; ÜAN

Kär̩la² [ˈkär̩la] <-le> Kär – kihelkond ajaloolisel Saaremaal, sks *Kergel*, 1438 *Kargell*, 1454 *Kargel*. ♦ Iseesisev kirikukihelkond XIV saj-st, ajaloolliselt 1438. L. Kettunen on rekonstrueerinud **Kärgela(n)*, mille vasteks ta on küsimärgiliselt toonud *kärg* : *kärje* ja võrrelnud nime soome isikunimega *Kärki* ning kohanimega *Kärkölä*. E. A. Tunkelo on nime võrdluseks toonud soome kohanime *Kärkälä* ja Aunuse karjala *Kärkälänkülä*, arvates, et mõlemad kohanimed on lähtunud eesti Kär̩last. Hiljem on siiski sm *Kärkölä* ~ *Kärkälä* lähtekohaks peetud sõna *kärki* 'ots, tipp'. Eesti sõnadest võiks võrdluseks tuua *kärg* : *kärje* 'urbne tükk, kohr', *kärg* : *käru* ~ *käre* ~ *kärje* 'must-rähn', *merekärg* 'tooneturk'. – MK

BfI: I, 220; BHO: 214; EO: 89; LUB: IX, 326; SK I: 151; SPK: 210; Tunkelo 1951: 7

Kär̩la-Kirikuküla [ˈkär̩la-kiriku_küla] <-`küllä ~ -sse> Kär – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kär̩la krkms), 1807 *Kirgoküllä*, u 1900 *Kupuky* (küla), 1923 *Kiriku* (küla). ⇒49C4 ♦ Hiline külanimi. Kär̩la kirikumõisale kuulus talusid mitmest külast, sh Paikülalt ja Mätasseljalt. Kirikuküla haarab osaliselt neid talusid. 1977–1997 oli Paiküla osa. Täiend *Kär̩la-* lisati nimele 2014, kui samasse valda sattus ka Kaarma-Kirikuküla; varem Kirikuküla, ametlikes nimestikes ka Kiriku. – MK

EAA.311.1.154:2, L 2p; EAN; KNAB; ÜAN

Kär̩la-Kulli [ˈkär̩la-kulli] <-le> Kär – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, poolmõis (Ruhnu krkms), 1803 *Kulli* (tal), 1836 *Kully*. ⇒50A4 ♦ Kär̩la-Kulli oli 1977–1997 Kär̩la aleviku osa. Algselt oli tegu Ruhnu kirikumõisale kuulunud nn armuadramaaga (*Gnadenhaken*), millest hiljem moodustus luteri kiriku vaimulikkonnale kuuluv poolmõis, rahvasuus Kulli Armuadra mõis. 1920. a-test asundus, pärast 1930. a-id küla. Kulli on külanimeks saanud talunime vahendusel, sellenimelised talud on olnud Kaarmises (1645 *Kulli Peter*, *Kulle Peter*, 1744 *Kulli Hans*) ja Mõnnustes (1731 *Kulli Thomas*). Nime lähtekohaks on *kull* : *kulli*, vrd isikunimena 1255 *Culle Osilianus*. Täiend *Kär̩la-* lisati nimele 2014, kui samasse valda sattus ka Lümända-Kulli, seni oli Kulli küla. Vrd Kulli², Kulli⁴, Lümända-Kulli. – MK

BHO: 269; EAA.3724.5.1998, L 1; EAN; KNAB; LVVA.6828.4.343, L 1; SK I: 131

Kär̩mu¹ <`Kär̩mu ~ -sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas (Aaspere ms), 1241 *Kerma*, u 1400 *Kerme*, 1796 *Karmo* (küla ja kõrts). ⇒5A3 ♦ XV

saj-st kuulus küla Aaspere mõisale, kes asutas 1808 külasüdamesse Kär̩mu (skS *Kermo*) karjamõisa ning ülejäänud alad läksid naaberküla Liiguste kasutusse. 1920. a-tel moodustati karjamõisast Kär̩mu asundus, mis hiljem oli nimestikes küla (1945). L. Kettunen on pakkunud nime päritoluks sõna *kärme* 'kiire' ning isikunime **Kär̩mo(i)*. Võiks arvata, et külanime aluseks on isikunimi **Kär̩mo(i)*, mis tuleneb sõnast *kärm*, *kärv*, *käärme* 'madu' või selle tuletisest *kärme* 'nobe, väle'. Vrd Kär̩mu². – MA

EES: 208; EM: 66; EMS: 586; EO: 130; ERA.14.2.720; Joh LCD: 423–424

Kär̩mu² <-le> Jõe – paik (küla) Harju maakonnas Jõelähtme vallas (Nehatu ms), 1394 *Kermele*, 1689 *Kerme By*, 1693 *Kermo By*, 1725 *Kermo* (tühi). ⇒2C3 ♦ Põlisküla, mis Wrede järgi on Põhjasõja järel olnud tühi, näiteks *Kermo Hans* arvati sellal Jõelähtme küla alla. 1975 liideti küla põhjaosa Tallinnaga (al 1980 Maardu linnaga), lõunaosa liideti 1977 Liivamäe külaga. J. Jõgeveri arvates tuleb *Kermæ* (↑Kär̩mu¹) madu tähendavast sõnast (vrd soome *käärme*). Saaremaal tuntakse soos elava ussi tähenduses sõna *kärm*, *kärv*, *kärb*. Külanimi on lähtunud looma järgi saadud isikunimest, millele viitab *la-lõpp* esimestes kirjanekutes. Isikunimena on esinenud näiteks *Soomere Kär̩mo (*Szomere Kermo*). Kär̩muks ehk Männisaluks on varem kutsutud ka Jõelähtme küla lähedale rajatud uusasumit, mis jääb Rebala ja Jõelähtme küla piirile. – MJ

EAA.1.2.C-III-2; EAA.1.2.C-III-18; EMS: IV, 497, 522; ENE-EE: VI, 580; Joh LCD: 410; Jõgever 1913: 162; Kasenurm 1948: 11; KN; LUB: VI, 287; Mellin; Möista 2009: 12; Roos 1976: 113; Wrede 2006: 39, 46

Kär̩namäe [ˈkär̩na_`mäe] <-le>, koh *Kär̩nä_`mäe* Plv – küla Võru maakonnas Võru vallas (Väimela ms), 1795 *Kernamaeggi* (kõrts), 1798 *Kerna* (kõrts). ⇒40A3 ♦ Väimela mõisa jagamisel 1920. a-tel tekkinud asundusküla nimi on saadud Kär̩namäe kõrtsilt. Naabruses asub Kär̩näsuu (soo), kuid tõenäoliselt on algne siiski kõrtsinimi. Kõrtsinimeses leidub sageli räpasusele viitavaid seoseid. – ES

EAA.1865.2.62/13:2, L 2; Mellin

Kär̩neri [ˈkär̩neri] <-le> Põie – küla Saare maakonnas Põide vallas (Uuemõisa ms), u 1900 *Кернери* (küla), 1923 *Kär̩neri*. ⇒51B2 ♦ Endine popsiküla, 1977–1997 oli ametlikult Tornimäe osa. Kär̩neri nimi tuleneb sõnast *kär̩ner* 'aednik'. Kär̩neri on tavaliselt asundustalu nime või perekonnanime põhjal tekkinud nimi, kuid siin on lähtekohaks olnud ilmselt mõisa ametimees. – MK

EAN; KN; KNAB; Troska 1987: 100; ÜAN

Kär̩njärv [ˈkär̩n_`järv], kirjak *Otepää Kär̩njärv Ote* – järv Valga maakonnas Otepää vallas Sihva ja Mäha piiril (Pühajärve ms), 1825 *Kern jerw*. ⇒38C2 ♦ Asub Annimatsil. Täpsustav täiend Otepää eristab järve teisest tuntud Kär̩njärvest, Pindi Kär̩njärvest Võrumaal. Nime häälikuliseks aluseks sobivad nii *kär̩n* : *kär̩na* 'kooirik, korp; nahahaigus' kui ka *kär̩n* : *kär̩ni* 'kirn'. Esimesel juhul võiks nime seletada nii, et sellest järvest võis saada kär̩nasid tekitava nahahaiguse; teisel juhul võis järv kuju pooltest meenutada kirnu, aga see seos ei ole nii selge. – MF

EAA.1368.1.12, L 1; EMS: *kär̩n*¹, *kär̩n*²; KN; KNAB

Kär̩pla [ˈkär̩pla] <-sse> Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Lellapere ms), 1241 *Kiarpalæ* (küla), 1423 *Kerper*, 1460 *Kerpel*, 1725 *Kerpla*. ⇒22A1 ♦

1977–1997 oli Laeste küla osa. Nimi on *la*-liitega tuletatud sõnast *kärp* : *kärbi* (loom, võis olla kasutusel ka isikunimena). Analoogiline kohanimi Soomes on Kärppälä. Küla idaosa on endine Kokuta küla, mis 1977 liideti algul Kalbu külaga, hiljem Kärplaga. Kokuta küla on mainitud 1586 (*Kokendey*). – PP
EO: 76; Joh LCD: 426; LCD: 41v; Rev 1586: 104; Rev 1725/26 Ha: 273

Kärsa¹ <`Kärssa> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas, mõis, sks *Kersell*, 1241 *Kærsla*, 1456 *Karzill* (mõis, küla ja veski), 1732 *Kersa m.*, 1782 *Kersa mois*. ⇒14C3 ♦ Kuna küla on olnud väike, sulandus ta mõisasse, mõisast sai 1920. a-tel asundus, al 1977 taas küla. *Kärsala on XIII saj olnud Pudiviru, st Väike-Viru lõunapoolsetest küladest läänepoolsem, edasi tuli ilmselt juba Järvamaa ala. L. Kettunen järgi tuleneb nimi sõnast *kärss* : *kärsa*, mis on tõenäoliselt hüüdnimi. Tema järgi oleks ootuspärane vorm **Kärsla*. Läänemeresoome traditsioonis ongi *la*-lõpulistest nimedes tavaliselt isikunimi, kusjuures kasutus kord *la*-liitega, kord ilma pole välistatud. M. J. Eisen on seostanud nime sama sõnaga, kuid lisab, et rahvasuus on nimi vahel *Kärsa*, vahel *Kärsu*. Saksakeelse nime *Kersell* kohta arvab ta, et see on tekkinud mõne sarnase nime analoogial. **Kärsa omanik Brevern pole ennem mõisnik olnud. Ta olnud toapoisiks ühes mõisas Järvamaal. Selle mõisa omanik on vana preili olnud, kellele peale muude ka Kärsa mõis kuulunud. Kärsa mõisal olnud teine nimi. Kord pidusöögil seisnud toapoiss preili taga. Preili peeretanud. Toapoiss võtnud selle omaks süüks. Preili kinkinud toapoisile mõisa, mida hüütud esiteks Kärsu, hiljem Kärsa mõisaks. (1930. a-d) Vrd Kaersoo*. – MJ
Bfl: I, 232; Eisen 1924a: 75–76; EO: 74–75; Hupel 1774–1782: III, 493; KN: 1930. a-d; LCD: 53v; Rev 1725/26 Vi: 252; Thor-Helle 1732: 315

Kärsa² <-le>, koh *Kärsä* Võn – küla Põlva maakonnas Ahja vallas (Ahja ms), 1582 *Kiersakulla*, 1627 *Kerse*, 1638 *Kerste kyll*, 1729 *kärsa kül*. ⇒33B3 ♦ Külanimi on ilmselt tekkinud talupoja lisanimest *Kärss* : *Kärsä*. Kärsa küla on kahes osas: edelapoolne Mäe-Kärsa ja kirdepoolne Ala-Kärsa (rahvakeeles Mäekülä ja Alakülä, 1816–1834 *Ober-Kersa*, *Nieder-Kersa*). Omaette piirkondadena eristuvad veel Arramäe (koh ka *Arramäe puul* 'pool', Arramäe ja Akste järve vahel, rajatud Eesti Vabariigi ajal, enne kolm popsikohta, XIX saj III veerandil mets) ja Kahrukurm läänes, Karjamaa edelas, Mäkipäälne ehk Popsikurm lõunas ning popsitaredega Salatski ja Sulbikurm idas. Vrd Kärsa¹. – MJ
BHO: 218; EO: 74–75; KN; KNAB; PA I: 89; Rev 1624/27 DL: 51; Rootsmäe 2016: 475–476, 511, 540, 575; Simm 1973: 56, lisa 70–71; Simm 1975a: 188

Kärsama <-le> Kul – paik (küla) Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Luiste-Loodna ms), 1505 *Kersamecke*, 1528 *Kersemech*, 1586 *Kersemake Jürgen*. ⇒11A4 ♦ Liidetud 1977 Loodnaga. L. Kettunen on Kärsa nimedele võrdluseks toonud *kärss* ~ *kärs* : *kärsa* ja oletanud, et see sõna võis esineda isikunimena või olla maastikutermin. Järelosa *-ma* on algselt olnud *-mäe*. **Vana jutu järgi olla külas palju kõrti keedetud, mis kõrbema minnes palju kärsahaisu sünnitanud ning sellest saadudki külale seesugune nimetus (1931)*. – MK
BHO: 218; EO: 74–75; KN: 1931; Rev 1586: 54; Saaga: Originalet av Jakob Koits regestverk. Del I; K:13

Kärstna [*ˈkärstna*] <`Kärstna ~ -sse> Hel – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas, mõis, sks *Kerstenshof*,

? 1586 *Genest u. Kernest*, 1638 *Kernest*. ⇒37C1 ♦ Kuni 1977 Kärstna asundus, nimetatud mõisa järgi. Mõis rajati arvatavasti XVII saj algul, teateid on 1620. a-test (1623 küla *Kermest oder Kermes*). 1638 mainitud koos Murikatsiga. M. J. Eisen on saksakeelse mõisanime *Kerstenshof* põhjal esitanud nimevasteks isikunime *Kersten* < *Christianus* ja sama nime on ette pannud L. Kettunen, kes omalt poolt on lisanud vasteks eesti keelest lähtuva **Kärs-nina*. Nimega on siiski ilmselt samastatav 1586. ja 1638. a külanimi *Kernest*, *Kernnestekull*, vrd 1624 küla *Koernast*. Külanime struktuur eeldaks lähtumist isikunimest, kuid selleks ei sobi *Kersten*. 1638 oli küla all mainitud talupoega *Kernigk Sim* ehk *Kernick Sim*, kes 1624 oli kirja pandud **Külaaseme (Killa Asima, ↑Põrga) küla all (Koernick Simon)*. Lisanimele võiks vasteks tuua *kärn*-sõna tuletisi *kärnik* 'konarik', *kärnika(i)ne*, *kärnikline*, *kärniklane* 'krobeline', ning kui kirjapanekus *oe* märgib *ö-d*, siis sõna *körn*ik 'kidur', kuid see võib olla ka *k*-lõpulisest isikunimest tuletatud lisanimi. Loodusnime Kärnassaar puhul on V. Pall küsimärgiliselt vasteks esitanud *kärn* : *kärna*. Pole siiski võimatu, et asustusnimes on häälikuline seos sõnaga *kärn* : *kärna* rahvaetümoloogiline ja nende nimede aluseks on olnud lähedase kujuga isikunimi (vrd nt sks *Gern*, *Kern*, *Gerni*, *Kerni*, *Kaerni*, *Kernant*). 1638 on ka mujal Lõuna-Eestis olnud *Kernakyll*. Helme nimekuju Kärstna võib olla muganenud saksakeelsest mõisanimest *Kerstenshof*, viimase motiiviks on aga olnud tõenäoliselt varasemast isikunimest tekkinud külanimi. Vrd Kärnamae, Kärstnä. – MK

Eisen 1929a: 163; EO: 142; EVK; Förstemann 1856: 484; Heintze 1908: 147–148, 184; PTK I: 104; Rev 1624 PL: 84; Rev 1638 I: 66; Rev 1638 II: 129, 131, 132; Stryk 1877: 361

Kärstnä [*ˈkärstnä*] <-le>, kirjak varem ka *Kärsna* ~ *Kärstna* Urv – paik (küla) Võru maakonnas Antsla vallas, karjamõis (Vastse-Antsla ms), 1752 *Kärsna Andrus*, 1805 *Kersna Carl*, 1816 *Kersna Ado*. ⇒43C1 ♦ Talu on tehtud karjamõisaks pärast 1816. a. 1920. a-tel tekkis siia asundusküla, mis liideti 1977 Antsu külaga. Kohta on vahel segi aetud Linnamäe mõisa Kärstnä talurühmaga (Horma-Kärstnä, ↑Urvaste³), sest viimase nimi on Rükkeri kaardil 1839 olemas, aga Vastse-Antsla karjamõisa nimi puudub. Vrd Kärstna. – ES

EAA.1270.2.2:13, L 12p; EAA.567.2.534:6, L 5p; EAA.1865.2.132/3:10, L 9p

Kärsu <`Kärssu ~ -sse> Saa – küla Pärnu maakonnas Saarde vallas, mõis (Volveti ms), sks *Kersel*, 1578 *da деревню Керсою*, pärast 1580 *Kersel* (mõis), 1584 *Kierzikula*, 1624 *Kerse* (küla ja mõis), 1839 *Kersel*. ⇒29C4 ♦ Kärsu mõis tekkis pärast 1580 kahe küla (*Kerseküll* ja *Arriküll*) maadele. 1588 on veel mainitud küladena nii Kärsut, Aruküla kui ka Kanaküla. Võib-olla on nimi ühendatav Kärsa nimedega, millele on vasteks toodud *kärss*, *kärs* : *kärsa* ja oletatud, et see võis esineda isikunimena. Kärsu sai mõisa järgi külanimeks 1977, XX saj varem on küla tuntud Metsaküla nime all (u 1900 *Метсакюля*). Kärsu üks osa on Jutuse (1584 Arukülas *Jutos Mik*, 1724 *Juttus Hans*, 1816 *Juttusse*), põhjas oli varem Alwa karjamõis (sks *Alwa*, taluna 1630 *Alwa Mart*). – MK
BHO: 219; DLV 1998: 178; EAA.1865.3.247/4:20, L 22p; EAN; KNAB; LVVA.7348.1.6:16, L 12p; PA IV:

176; Rev 1624 PL: 77; RGADA.274.1.182-2:48, L 137p; Stryk 1877: 330; Tarvel 1964: 280; Varep 1957: 56

Käru¹ <`Kärru ~ -sse> Vän – alevik Rapla maakonnas Käru vallas, mõis, sks *Kerro*, 1624 *Kerro* (talv). ⇒22C1 ♦ Iseseisev Käru mõis rajati XVIII saj, varem oli kohal karjamõis. XVIII saj-st ka Vändra kiriku abikirik. Alevik tekkis raudteejaama juurde 1920. a-tekst. Nimega vrd vana isikunime *Kerro* (1534 *Hans Kerropoyck*), samuti *kärg* : *käru*, *käre*, *kärje* 'must-rähn'. Vrd Käru³. – MK

EAA.308.2.13, L 1; ENE: IV, 299; Rev 1624 PL: 22; Stoebeke 1964: 37

Käru² <`Kärru ~ -sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas, mõis, 1435 *Kerro* (küla), 1689 *Kerro* (mõis). ⇒15A4 ♦ Mellini atlasest 1796 on märgitud nii küla kui ka mõis. 1920. a-tel tekkis mõisa kohale asundus, mis 1977 liideti külaga. Käruga liideti 1977 Metsaküla (1945 *Metsküla*) ja Tuulivere küla (1586 küla *Tuliferküll*, 1796 karjamõis *Tulifer*, u 1900 *Тулйферъ*). Vrd Käru¹. – MK

Bfl: 161; BHO: 217; KNAB; LUB: VIII, 948; Mellin; Rev 1586: 50

Käru³ <`Kärgu ~ -sse> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Vatla ms), 1478 *Kerro*, 1913 *Käro* (küla). ⇒20B4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Mõtsu osa. Käru nimega vrd vanemaid isikunimesid *Kerro*, 1534 *Hans Kerropoyck*, vrd ka *kärg* : *käru*, *käre*, *kärje* 'musträhn'. Käru idaots on Väänja, nimetatud endise karjamõisa järgi (Mih, 1798 *Wenja* küla, vrd 1726 Oidrema mõisa all kõrtsmik *Wenja Maddis*). Vrd Käru¹. – MK

EAN; KNAB; LGU: I, 524; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 107; Stoebeke 1964: 37

Käsmu <`Käsmu ~ -sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Aaspere ms), 1453 *Kesemo* (rand), 1524 *Kazsmekul* (küla), 1624 *Casperwick*, 1644 *Kasperwyk*, 1796 *Kesmo* (küla, kõrts, kabel), 1844 *Kasmo* (küla), *Kasperwick* (laht), 1871 *Kesmo* (küla, järv), *Kasper Wiek* (laht); sks *Kasperwick*. ⇒4C1 ♦ Esimest korda on Käsmut mainitud 1453 Aaspere mõisale kuuluva rannana, asustuse kohta on teateid a-st 1524. 1971 liideti Käsmu Võsu aleviga, ent taastati 1997 omaette küllana. Legendi kohaselt on küla ja laht nime saanud kas Pühale Kasparile pühendatud rannakabeli või Käsperi-nimelise kapteni järgi, kes merehädast pääsenuna kabeli rajas. E. Tarvel ei pea võimatuks, et katoliku ajal seal pühale Kasperile pühendatud kabel ka oli (praegune kabel rajati 1863). P. Johanseni järgi on põline eesti kohanime rahvaetümoloogiliselt ümber mõtestatud (*Käsmu* > *Käsmer*- > *Käsper*- > *Kasperwick*). Tarvel täiendab, et XV ja XVI saj materjalides olevate eestilisea tunduvate nimekujude lõpplide *-mo* tähendab maad, kus midagi viljeldakse. Liide tuleneb tõenäoliselt väga vanast põlvkonduse oskussõnast *moo*, mille tuletis on mh *mõis*. Tarvel on pakkunud, et tüvi *Kese*-, *Kasz*- tuleb sõnast 'kask', sest puude nimetused on piirkonna kohanimeses oma-sed. J. Simm on nime seostanud sõnaga *kesanto* 'kesa, tühi viljelemata maa'. Käsmu nime võiks seega tuletada sõnadest *kesa* + *moo*, 'kesamaa, taliteravilja kasvatamiseks ettevalmistatav külvikorraväli'. Kõne alla võiks tulla ka Soomes vetega seotud *Käs(ä)mä*-, *Kesamo*-nimede oletatav tulenev sõnast *käsämä* 'konksuga puu nooda jääaugust väljavõtmiseks', vrd ka saartemurdes esinev *käss* 'pootshaak'. Vrd Kesse. – MA

BHO: 195; EMS: II, 1039–1041, IV, 554; ENE-EE: XII, 270; Juske 2003: 9, 15–20, 24, 30; KM: ERA II 153, 42

(44) – 1937; KN; Mellin; Schmidt 1844; Schmidt 1871; SPK: 155, 211; Tarvel 1983: 72–73, 210–211

Käsna <-sse ~ -le> Vän – paik (küla) Rapla maakonnas Käru vallas (Käru ms), 1724 *Kasna Matz*, *Kassna Peter Hans* (talupojad Käru mõisa all), u 1866 *Касна* (küla), 1923 *Käsna*. ⇒22C1 ♦ Liidetud 1977 Lauri külaga. Külas on nii vanu ostu- kui ka renditalusid. Nime päritolu on teadmata, külas on olnud ka Käsna talu. Häälikuliselt lähedane on *käsn* : *käsna* 'parasiitseen puudel ja kändudel', 'pahk', 'nahapinnast kõrgem moodustis', 'kivi'. – MK

EMS: IV (18), 522–523; EVK; KNAB;

RGADA.274.1.182/7:21, L 604p; Vene TK 126; ÜAN

Käsukonna [*käsu_konna*] <-`konda> Pil – küla Järva maakonnas Imavere vallas (Hermani ms), 1694 *Adam önsa Kessokonna Hansof* (sissekannepilistvere kirikuraamatus), 1797 *Kässakona* (küla Hermani mõisast kagus), 1826 *Hermann- oder Kessakonna-M.* (mõis), 1855–1859 *Мариенъ ру* (Vana-Käsukonnast (*Кезуконь*) lõunas olev karjamõis), u 1900 *Кезуконе* (küla), 1923 *Marienru* (*Uus-Käsukonna*) (küla). ⇒24A1 ♦ Hermani ehk Vana-Käsukonna mõis (sks *Hermannshof*) rajati XVIII saj Adavere mõisa karjamõisana, eraldati 1798 omaette mõisaks, mille alla kuulus ka Pilistvere abikirik Risti (sks *Marienruh*). *Marienruh* alasiid nimetati eesti keeles algul Uue-Käsukonnaks (1922), 1930. a-tel Käsukonnaks, Vana-Käsukonna jäi mõisa järgi Hermaniks. Tundub, et Käsukonna oli loodus- või külanimi (talupoja lisanimena XVII saj), nime algusosaga võiks võrrelda sõnu *käsar(as)* 'krobeline koorega okslik (puu)', 'kobar', *käsarik*, *käserik* 'kängus, kidur (puu)', *käss* : *kässi* 'väike kidur asi või olend', *kässu* 'kängu, kägarasse, kõssi'. Vrd ka *käsk* : *käsu*. Nime järelosa on kas liide *-kond* : *-konna*, või kui algne oli loodusnimi, siis on liide asendanud varasemast liigisõnast kujunenud järelosa, mille vasteks võis olla *kond* : *konnu* 'kõnnu-maa'. Nimi jääb usutava seletusetu. * See nimi olla sellest tulnud, et selle koha peal piiri ääres alati vahid olla olnud, kes selle järele valvanud, kui vaenlased kusagilt poolt, tulnud, siis olla nad kohe ratsahobustega Eestimaaale kihutanud käsku viima, et nad eest teaksivad ära põgeneda. Sellest olla Käsukonna nimi selle kohale tulnud, et see käsuviijate koht on olnud. (1898) Vrd Hermani. – MK

BHO: 115, 340; EAA.3144.2.2:29, L 28; EMS: IV (18), 525, 554; ENE: II, 556; Jung 1898: 187–188 (40); ÜAN

Käva <-le> Jöh – Kohtla-Järve linnajagu Järve linnaosas (Kohtla ms). ⇒7A3 ♦ 1925 asutati Käva külla põlevkivikaevandus, 1946 läks Käva loodava Kohtla-Järve linna koosseisu. Paikkonnas olevaid tööstusalasid on nimetatud Käva-1 ja Käva-2. Linnajagu hõlmab elamupiirkonda, aedlinna, tööstusala ja kunagist küla (praegu Vana-Käva). Nimi pärineb Käva küla nimest, mida omakorda on samastatud talunimest (1658 *Cobba*) lähtunud Kohtla mõisa küla nimega (1726 *Kobba*). 1420 oli alal heinamaa nimega *Kepe*. Nime häälikuline areng ja tähendussisu on ebaselge, seda on püütud ühendada sõnaga *käba* (*käva*, *keba*), mis tähendab nii käbi kui ka võrgukäba. Sel juhul jäävad arusaamatuks o-lised nimekujud. – MK

Bfl: I, 134; ENE-EE: V, 314; Paucker 1852: 91; Reimaa 2007: 190–192; Rev 1725/26 Vi: 183

Käända [*`käända*] <-sse>, kirjak varem ka *Käändla* ~ *Käänla* Kul – paik (küla) Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, sks *Kaenda*, 1539 *Nicolas Pilli Kenta*,

Kende Mattis (vaba üksjalg ja vana kümnik), 1689 *Kända*, 1725, 1796 *Kenda* (mõis). ⇒11A4 ♦ Kullamaa khk-s on olnud kaks Käändat: Käända mõisa ümber kujunenud asundus (ka Käändalaane), mis 1939. a paiku nimetati Laane külaks ja liideti 1977 Kohatuga, ning Käända küla, mis 1977 liideti Soosaluga. Mõis rajati XVII saj. Nimi pärineb vähemalt XVI saj algusest. 1641 on mainitud *Johan Jurgenson zu Kähnde*. Nime on samastatud Käända mõisaga, mis olevat rajatud *Kendaperre* talu asemele. Ajalooliselt olevat seal elanud kaks vabatalupoega, *Kenda Jurgen* ja *Kenda Hansz*. Läänemaa XVI saj vakuraamat mainib Kullamaalt samuti kahte vabatalupoega: *Kende Mattis* ja *Nicolas Pilli Kenta*. Kullamaa vakuraamatus XVI saj I veerandil esinevad nimekujud *Keende*, *Kenda* ja *Keenda* on A. Saareste ühendanud Käända mõisaga, mainides samas, et Kohatu jõe ääres oli ka Kända kõrts ja teinegi Kända kõrts Soosalu lähedal. Viimase järgi ilmselt ongi nime saanud praegune Soosalu küla osa. Nii mõisa kui ka kõrtside nimed lähtuvad talupoja lisanimest, mille tähendusisus jääb hämaraks. Käända vana küla algne nimi on olnud Kaoküla või Kudriküla (1798 *Kao* küla ja *Kudri* mõis), mõlemat nime on veel 1922 mäletatud. Vrd Leevre. – MK

Bfl: II, 935; BHO: 163; EAA.1.2.941:1644, L 1634p; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lä: 101; Saareste 1923b: 142; Stackelberg 1928: 192; Ungern-Sternberg 1913: 128

Kääni <-le> Ote – küla Tartu maakonnas Nõo vallas (Pangodi ms), 1638 *Koene Jürgen* (talupoeg), 1749–1762 *Kääni Dorf*, *Käni külla*, *Kääni Tomas* (talupoeg), 1813 *Dorf Käni*. ⇒32B4 ♦ Nimi ilmus allikatesse XVII saj talupoja lisanimena. Külanimi on kujunenud lisanimest. Kui esmast kirjapanekut lugeda saksa moodi, saame *Köne*, mis on eesnime *Konrad* alamsaksa variant (vrd Plv lisa- ja talunimi *Köönä*). Lisanimi võidi hiljem oma keele järgi mugandada Kääniks. Talupoeg *Koene Jürgen* oli 1638. a-ks elanud külas nimega *Nerckstekyill* seitse aastat. Sinna oli tulnud *auszm luckenhöfischen*, mis tähistas arvatavasti Luke mõisat Nõo khk-s. Teisalt võib nime aluseks olla lisanimi **Kään* (vrd *Käända*), kuid sel juhul on raske seletada esmamainingu õ-list nimekuju. – MF EAA.1260.1.9:15, 274, L 16p, 275; EAA.1260.1.11:85, L 83p; Lexikon der Familiennamen 2008: 355; Rev 1638 I: 83

Käänu <Käänu ~ -le> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Rogosi ms), 1939 *Käänu* (tal), 1952 *Кяну* (küla). ⇒45A3 ♦ Tee hargnemiskohale XIX saj lõpus tekkinud talu, selle läheduses paiknenud Rogosi mõisa koolimaja ja vallamaja on hakatud Käänu külaks kutsuma XX saj, nimekirjas hiljemalt 1970. Põliste külade vahele jäänud maa-ala sai Käänu nime selle järgi, et enne Kivitee valmimist siit mööda viinud Riia–Pihkva maanteelt käändus (hargnes) selles kohas Rogosi mõisasse viiv tee. – ES

Eesti TK 50; NL TK 25; Rücker

Kääpa¹ [¹'kääpa] <-le> MMg – küla Jõgeva maakonnas Saare vallas (Saare ms). ⇒26A2 ♦ Kääpa nime pakus Saare vallavalitsus Vassevere küla nimeks välja 1939, kui korrastati asulanimesid ja sooviti vähendada korduvaid nimesid. Et naabruses Voore vallas (Pal) oli juba Vassevere küla, mis oli suurem, siis

sooviti siinsele uut nime. Nimi pandi ilmselt Kääpa jõe ja talude järgi. Esimest korda nimestikus 1945. Küla põhjapiiril, osaliselt Nautrasi piires, on ka Kääpa talud, mille järgi tunti paikkonda Kääpana juba varem (1627 küla *Keps* kõrvuti Vasseverega, külas talupoeg *Kepesse Mick*). Nimi tuleneb sõnast *kääbas*: *kääpa*, mille tähendusteks on mh '(kalmu) kungas, kivihunnik, jõekäärus olev maa'. Et külas oli Saare vallamaja ja hiljem külanõukogu keskus, siis nimetati 1977. a asulareformi ajal küla ametlikult Saare külaks, kuid Kääpa nimi taastati 2006. Küla nimi 1930. a-te lõpuni oli Vassevere (1582 *Massawer* (õieti *Wassawer*), 1599 *Wassawer*, 1627 *Wassifehr*), küla ajalooline tuumik paiknes praegusest lõuna pool. Vrd Vassevere. – PP

ERA.14.2.717 (Saare vallavalitsuse protokoll 6. VI 1939); KNAB; PA I: 103; PTK I: 105, 269–270; Rev 1624/27 DL: 26

Kääpa² [²'kääpa] <-le>, koh 'Kääpä <-le> Plv – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Võru ms), 1627 *Keepe Kuella*, 1638 *Kiepakülla*, 1738 *Köppe*, 1744 *Keepo*, 1757 *Käpa*, 1909 *Kjapa*. ⇒45A1 ♦ Põline küla, mis kuulus al XVIII saj-st Võru mõisa alla. Hoolimata väga erinevatest kirjapiltidest pole kahtlust, et nimi sisaldab sõna *kääbas*'(liivast) hauakungas, piirimärk, kivihunnik'. Küla lähedal on mitu arvukat kääbaskalmistut I aastatuhande II poolest. Selle kandi muistsele nimeandjale võisid need pakkuda sobivat motiivi, kuna Kääpalt vahetult lääne pool enam arvukaid kääbaskalmistuid ei leidu. I aastatuhande II poolel on see küla paiknenud kääbastesse matmise kombe läänepiiril. Motiiv „kääbastesse matjad“ või ka „kääbastesse maetud esivanemate austajad“ võiks aidata dateerida ka külanime vanust, see võib olla kinnistunud I aastatuhande lõpus või muinasaja lõpusajanditel. Kääpa põhjaosas on Punsaku, kuni 1977 omaette küla. – ES

BAL: 684; EAA.567.3.186:6, L 6p; EAA.567.3.187:15, L 13p; EAA.3147.1.172:73, L 63p; Rev 1624/27 DL: 59; Rev 1638 I: 134

Kääraku <-le>, koh *Kääräku* <-lo> ~ *Kääräku* <Kääräkille> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1758 *Kernako*, *Kerrako*, 1765 *Dorf Kärako*, 1839 *Kära*, 1871 *Kepago*, 1900 *Кяраго*, *Кяппаго*. ⇒45A3 ♦ XVII saj lõpus on samal kohal elanud veel **Kanepi* lisanimega peremees (1684 *Kanepi* ja 1688 *Kannepae Ifwaske Mert*). 1688. a Märt võis olla juba tuntud ka Kääraku nime all, vrd 1758 *auf Kernako Marts Land Kerrako Paap*. Küla põhjaosas paikneb Kerekunnu mägi ehk mets nimega Kerekund. See nimi võib olla Kääraku nimega seotud, kuid võib olla ka teist algupära, vrd Kerepäälse. *Käär*-alguliste nimede päritolu seletamiseks on mitu võimalust. Osa neist nimedest võivad tuleneda isikunimest *Käärik* (alamsaksa *Gericke* algnimest *Gerhard*). Võrumaa Kääriku taludest mitmed asuvad ojade ääres, ka ojaäärse heinamaa nimi võib olla Kääriku. Vrd veel talunimed Käärispalu (Krl) ja Keernigu (Urv), mõlemad ojade ääres. Kääraku küla asub samuti niisugust liigendatud ja väikese ojaga maastikus, samasugust liigendatud näitab orgudest lõhestatud Kerekunnu mägi. Sellepärast on parim võrdlussõna *kääräk*'köverus, käänd, sopp', maastikusõnana tuntud Lõuna-Tartumaal, põhjaeestilisel kujul *käärakas* või omadussõnana *käärakas*, *käära-*

kane ka läänemurde alal. Kääraku jaguneb kaheks osaks: lõuna pool on Ala-Kääraku, põhja pool Mäe-Kääraku. Käärakuga on 1977 liidetud ↑Juhka küla, loodeosas oli varem Tsälbämäe küla (liidetud 1977, ↑Tsälbämägi). Vrd Kääriku, Käärikmäe, Kähri¹. – ES EAA.567.3.252:6, L 4p; EAA.1268.1.401:67, L 63p; EAA.3724.4.1858, L 1; EAA.308.2.178; EMS: IV (18), 581; LVVA.6828.4.380, L 1; Rajandi 1966: 208; Roslavlev 1976: lisa 10; Rücker; SK I: 153

Käärdi <-le> Rõn – alevik Tartu maakonnas Rõngu vallas (Uderna ms). ⇒32A3 ♦ Alevik moodustati 1977, kui liideti Kaseküla (Puh) ja osa ↑Leivaste külast. Selle nimi lähtub Leivaste küla Käärdi talu nimest ning on seotud isikunimega *Käärt*, mis tuleneb vanasaksa päritoluga nimest *Gerhard* algse tähendusega 'tugev oda'. „Eesti entsüklopeedia“ andmeil olevat asula saanud nime Käärdimäest. Pigem on mägi nimetatud talu järgi (vrd ka Mustjala Käärdi talu). L. Kettunen küsimärgiliselt oletatud liitsõna **käär-tee* pole kuigi tõenäoline. – EE

ENE-EE: XII, 271; EO: 30; KN; SK I: 153

Käärikmäe [*käärik_`mäe*] <-le> Krl – küla Valga maakonnas Karula vallas (Karula ms), u 1690 *Kerickma Peter*, 1723 *Karickma Peter*, 1805 *Kärtma*, 1909 *Kärtmae* (karjamõis), u 1900 *Карикмяэ* (karjamõis). ⇒43B2 ♦ Täna Käärikmäe küla ala tunti varem pikalt Reemiku nime all (1584 *Remika*, 1638 *Rehmidekyll*). Reemiku säilis hiljem talunimena. Käärikmäe nimi ilmus allikatesse XVII saj lõpus, sõna *-mäe* oli kirjalikus pruugis sageli esineval kujul *-ma*. XIX saj-ks muutus kirjaldis nime algusosa (*Käärik* > *Käärt*), kuid kõnekeeles säilis ilmselt *Käärik*-. XIX saj sai Käärikmäe talust karjamõis, mida nüüd tuntakse Savilöövi nime all, kuid ümber asustatuna säilis ka Käärikmäe talu. Külanimena tuli Käärikmäe nimi kasutusele XX saj keskpaigas. Varieerumine kahe nimekuju vahel toetab oletust, et nime aluseks on isikunimi, s.o mägi, kus on elanud *Käärik* ehk *Käärt*. Eesnime *Gert* (algnimest *Gerhard*) leidub ka XVII saj Sangaste talupoegadel, tõi küll, mitte tolleaegses Reemiku külas. Talunime kirjaldis muutumist hiljemalt XVIII saj lõpus võib seletada sellega, et alamsaksapärast lähtevormi *Gericke* küll tunti, kuid tajuti täiesti aegununa. Käärikmäega on 1977 liidetud Kassi küla (1970). Vrd Käärdi, Kääriku, Reemiku. – ES

BAL: 667; EAA.567.3.67:28, L 26p; EAA.567.2.671:3, L 3p; EAA.3724.5.2803, L 1; PA I: 130; Rajandi 2011: 64, 212; Rev 1638 I: 34; RGADA.274.1.174:933, L 928p; Vene TK 42

Kääriku <-le>, koh ka *Käärike* <Käärikile> Ote – küla Valga maakonnas Otepää vallas (Pühajärve ms), 1628 *Kergi kuella* (küla), 1627 *Kirckus Jerw* (järv), 1638 *Kerickjerwe* (järv), 1749–1762 *Kerike Tomas*, *Kerike Ado* (talupojad), 1825 *Kerke* (talu, järv). ⇒38C2 ♦ Kääriku on ametlik küla al 1977. a-st. Enne 1977. a nimetati küla Lükardiks (koh *Lükardi*) talude järgi, mis jäävad Käärikult põhja. Külanimeks on Kääriku saanud talunime kaudu. Talukohale rajati 1947 spordibaas. Nimi pärineb eesnimest *Gerhard*, mille alamsaksa mugandus on *Gericke*. XVII saj on Lõuna-Eestis elanud talupoeg *Konne Kerck*. Teine, kuid häälikuliselt problemaatiline võimalus on, et nimi on motiveeritud liigendatud maastikust ja pärineb sõnast *kääräk* 'köverus, käänd, sopp', mis on maastikusõnana tuntud just Lõuna-Tartumaal. Kääriku

lääneosas on Laane talud, 1930. a-tel on neid küllaks peetud. Vrd Kääraku. – MF

EAA.1260.1.9:158, L 159p; EAA.1368.1.12, L 1; EMS: IV (18), 581; ENE: IV, 303; Rajandi 1966: 208; Rev 1624/27 DL: 58, 114; Rev 1638 I: 33

Käätso <'Käätso ~ -sse>, koh ka *Käätsu* Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas (Vana-Nursi ms), 1923 *Käätso* (talu). ⇒44C2 ♦ Kohal asus Vana-Nursi mõisa karjamõis, Rückeri kaardil 1839 lihtsalt *Hoflage* 'karjamõis'. Kohanimetikartoteek nimetab Käätso kõrtsi. Tuntuks on Käätso teinud Rõuge tee hargnemiskoht Võru–Valga maanteelt. Käätso nime päritolu on tundmatu. Võrumaal on Käätso talud ka Misso Lemmätsis (Vas). Nime võib võrrelda tüüpilise Põlva talunimega Kääso (kirjapanekutes *Keiso*, eesnimest *Keiss*). Perekonnanimi, mis Võrumaal käändub *Kets*: *Ketsu* annab alust oletada, et **Kääts* ongi ehk olnud selle vanas kirjaviisis nime algupärane hääldus. Võimalik on ka lahutada Käätso nimi osadeks *Kääts+soo*. Vrd Käätsärimägi (**kääts+saare+mägi?*) Viitinas (Rõu). Käätsoga liideti 1977 Lalli, Reedo ja ↑Tin-nüste küla. – ES

KN; Rücker; ÜAN

Köisi [*'köisi*] <'Köisi ~ -sse> Pee – küla Järva maakonnas Kareda vallas, mõis, 1564 *Koysze* (küla), 1688 *Koitz oder Keuss* (mõis), 1796 *Keis*, *Gros Keis* (mõis, küla). ⇒14A4 ♦ Köisi mõis rajati XVII saj I poolel. 1920. a-test asundus; Köisi küla mõisast põhjas sulandus asundusse millalgi pärast Teist maailmasõda. 1977. a-st küla. Köisi nime päritolu pole teada. Vrd *köis* 'teatud pikkusmõõt'. – MK

Bfl: II, 935; Mellin; Ungern-Sternberg 1912a: 68; VMS

Köstrijärv [*'köstri_`järv*] Krl – järv Valga maakonnas Karula vallas Lüllemäe külas (Karula kirkms, Karula ms), 1839 *Küster* (karjamõis), u 1900 *Oz. Keczpe*. ⇒43C2 ♦ Seda järve on võib-olla mainitud juba 1582 nimega *Carrol*, st Karula (küla) järv. XVII saj lõpu vakuraamatu järgi on Karula külas elanud *Kät-kowitz*, *ein alter Reuter* (vana ratsaväelane). Tema järgi on järve nimetatud mõisakaartidel, veel 1867 *Korkowitza Jerw*. XX saj on kohanimetikartoteeki jõudnud *Kolkuna järv*, mille kohta on väidetud, et rahvas seda nime ei tunne. Karula kirikumõisa köstri-mõis tekkis järve äärde XVIII saj (1798 *Schulmeister* 'koolmeister'). Köstri-koolist arenenud Karula kihelkonnakool tegutses Köstrijärve kaldal Eesti Vabariigi loomiseni, pärast seda nimetati kool Rebase algkooliks, 1944 Lüllemäe algkooliks. 1964 viidi kool Köstrijärvelt uude majja Lüllemäe keskses. Vrd Karula¹, Lüllemäe. – ES

EAA.567.3.67:29, L 27p; EAA.3724.5.2803, L 1; KN; Mellin; Merila-Lattik 2005: 157, 271, 274; PA I: 75; Rücker; Vene TK 42

Köstrimäe [*'köstri_`mäe*] <-le>, koh *'Köstre_`mäe*, rahvak varem *Jaama_külä* Räp – küla Põlva maakonnas Rāpina vallas (Rāpina kirkms, Rāpina ms), 1839 *Kuster*, 1891 *Küsterat zu Rappin*, 1948 *Кыстримээ* (talu). ⇒40C1 ♦ Praegu Köstrimäeks nimetatava küla põhjapoolses servas oli väike tükk kirikumõisa maad, millel asus köstri maja ja XIX saj II poolel ehitatud Rāpina kihelkonnakool. XX saj oli samas majas teemeistrijaoskond ehk teedevalitsus (1930. a-te kaardil *Teemeister*). Köstrimäe nimi juurdus kasutusse ilmselt just kihelkonnakooli tegutsemise ajajärgul. 1977. a-st kuulub Köstrimäe küla alla suur

osa ajaloolisest Jaama külast ehk Jaamaküläst (1625 *Jamma*, 1839 *Jamaküll*). Köstrimäega on 1977 liidetud veel Jaamamõisa (Jaama asundus, Jaama mõisapääl jääb Nulga küla poolele) ja Meeksi mnt äärne asundusküla Silminitsa (ametlikus nimekirjas 1970. a-tel osa Röpina-Ala asundusest), mis on saanud nime metsalt (Silminits või Silminitsa mets). Vrd Silministe mets Vilustes. Selle nimetuubi päritolu jääb hämaraks, võimalik, et tegemist on tuletisega sõnast *silm* 'läbipäas'. Vrd Röpina. – ES

EAA.3724.4.1916, L 1; EAA.567.3.190:13, L 12p; Eesti TK 50; KNAB; NL TK 25; Rucker

Kübassaare [*kübas_saare*] <-`saarde> Pöi – küla Saare maakonnas Pöide vallas (Uuemõisa ms), 1645 *Kübbesahr*, 1798 *Kibbasaar* (mõis). ⇒51C3 ♦ Küla asub Kübassaare poolsaarel, mis kunagi oli saar. XVIII–XIX saj on seal olnud ka Uuemõisa juurde kuuluv kõrvalmõis. XX saj I poolel küla, mis kadus pärast 1940. a-id nimekirjast, ent taastati 1997. M. Kallasmaa on varem oletanud nime keskel assimilatsiooniks > ss ja nime algkuju **Kübarsaare*. See ei tundu usutav, pigem on algne saarenimi lähtunud sõnadest *kibe* : *kibe(me)* või *kübe* : *kübe(me)*. – MK

EMS: III (11), 24; EMS: IV (19), 637; SK I: 155

Küdemä <-le> Mus – küla Saare maakonnas Mustjala vallas, mõis, sks *Kiddemetz*, 1522 *Clemens Kuthmos*, 1565 *Kudemetz* (mõis), 1645, 1731 *Küddemetz*, 1798 *Kiddemetz*. ⇒50A2 ♦ Mõisa kohta on teateid a-st 1565, mõisa kõrval põhjas säilis samanimeline küla. Mõisa maal 1920. a-tel tekkinud asundus liideti pärast 1930. a-id külaga. L. Kettunen on algusosa vasteks toonud soome keelest *kytö*, *kytömaa*, *kytöviljelys* (eesti *kütis*) 'ale', vrd murdeline *küdi* 'ale'. Järeloa *-ma* on asendanud varasema *-metsa*. Vanemas rahvalikus jaotuses on küla osad Paluküla loodes ja Tuhna küla põhjas. Nimed kajastuvad mh kolmeverstaakardil 1855–1859 (*Палло, Туна*). – MK

EAA.298.2.71, L 6; EM: 123; EO: 121; Johansen 1951: 307; KNAB; SK I: 155

Kühmamäe [*kühma_`mäe*] <-le>, koh *Kühmä_`mäe* Vas – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Lasva ms), 1922 *Kühmamäe* (küla), 1926 *Kühmämäe* (talv *Vaarkalli* külas), 1949 *Кюхмамэя* (küla). ⇒45A1 ♦ Asustus tekkis siia XIX saj pärast talude kruntimist. Uued talud ehitati Lasva põlisküla (ehk nagu siis kutsuti, Tširgaski, Lalli, Pässä ja Vaarkali küla) talukruntide teise otsa. Esialgu kandis Kühmamäe nime üks uuematest taludest, hiljemalt XX saj keskel oli see saanud kogu kanti tähistavaks nimeks. 1977–1997 oli Kühmamäe ametlikult Lasva osa. Nime aluseks on loodusnimi Kühmämägi, mägi paikneb teel Kühmamäe ja Piiraja talu vahel. Sõna *kühm* : *kühmä* tähendus on 'küür'. – ES

KN; KNAB; NL TK 25; Võrumaa 1926

Kükita <-le> Trm – küla Jõgeva maakonnas Kasepää vallas (Tarakvere ms), vn *Kükuma*, 1599 *wioska Kikiuta*, 1624 *Kückkita*, 1657 *Kückotaia*, 1904 *Kikikita*. ⇒26A1 ♦ Peamiselt vene asustusega küla. L. Kettunen oletab nime lähteks sõna *kükitama* ja linnunimetust *kükitaja* 'väikekoovitaja (*Numenius phaeopus*)', millest võis tuleneda isikunimi. V. Pall lisab, et tegijanimedest lähtuvaid kohanimedid on mujalgi. Al XVIII saj-st kajastub kirjanekutes nime venepärane kuju *Kikita*. – PP

EAA.2469.1.688, L 1; EO: 230; PTK I: 106; P XVI: 124

Kükita bussipeatus. 2015. Foto Toivo Niinemets. Erakogu.

Kükitaja. 2015. Foto Toivo Niinemets. Erakogu.

Kükitaja <-le> TMr – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Taabri ms, Tammistu ms), 1839 *Kiketaga* (kõrts), 1935 *Kükitaja*. ⇒33A1 ♦ Hiline küla, mis 1923. a loendis esineb asumina. L. Kettunen oletas, et kohanimi on lähtunud tegijanimest *kükitaja* tähenduses 'väikekoovitaja'. Ta pidas seejuures silmas, et kohanimi võib olla tuletatud kunagise taluperemehe nimest, mis on omakorda tekkinud linnunimetusest. Tõenäolisemana tundub lähtuda Taabri mõisa kõrtsi nimest. Samanimelisi kõrtsi oli Eestis mujalgi (vrd ka tänapäeva Kükita grill Tartu–Tallinna maantee ääres). 1977 liideti Kükitajaga Saarde (1582 *Sorda*, 1584 *Sardykila*, 1882–1883 *Saarteküla*) ja Tordi küla. Viimase nimi tuleneb Taabri mõisa Tordi kõrvalmõisa nimest. Omaette külaks on vahel peetud ka Saarde ja Tordi vahel paiknevat Korbi küla (1920.–1930. a-te nimekirjades Karbi). Vrd Kükita. – EE
Eesti TK 25; EO: 230; Grenzstein 1882–1883; KNAB; PA I: 102, 149; PTK I: 106; ÜAN

Külaaseme [*küla_aseme*] <-le> Nõo – küla Tartu maakonnas Konguta vallas (Aru ms), 1582 *Kilasma*, 1592 *Kiliazma*, 1638 *Kylloasin*, *Kyllo Asi*, 1839 *Küllaasem*. ⇒32B2 ♦ Küla nimi lähtub liitsõnast *külaase* : *külaaseme*. Näikse, et praegune küla on rajatud juba enne 1582. a mingi varasema asula või tühjenenud küla kohale. Sellest räägib ka rahvajutt. Küla juures on kaks järve, Asema järv (varasemalt ka Suur Külaaseme, Suur Asema järv, vrd 1627 *Kyl Assme*) ning Jõnni järv (Väike Külaaseme, Väike Asema järv). Jõnni tuleneb isikunimest. 1977 ühendati Külaasemega Ihaste (1945) ja osaliselt Ülesoo (1970) küla. Vrd Külasema, Kodasema, Kodesmaa. – EE
KN; Mäemets 1977: 32; PA I: 48, 378; Rev 1624/27 DL: 130; Rev 1638 I: 109, 111; Rucker

Külaküla [küla_küla] <- külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Küla* Emm – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1726 *Külla Laas*, 1782 *Külla Laas*, *Külla Iaack* (Nurste all), 1798 *Külla* (tal), 1871 *Küllama* (tal), 1913 *Külla* (küla). ⇒47C4 ♦ Külanimi on lähtunud lisa- või talunimest, mille aluseks oli sõna *küla*. Külaküla lõunaosa, mis varem kuulus Kassari mõisa ja Prähnu küla alla, kutsutakse Saksakülaks. – MK

HK: 111; KN; KNAB; Schmidt 1871

Külalaid [küla_laid] Rei – saar Hiiu maakonnas Hiiu vallas, 1855–1859 *Ос. Кулляляйтъ*. ⇒47C2 ♦ Laid asub Paope küla all. Nimetatud ka Paope laiuks (1798 *Papalaid*, 1844 *Paope laid*). – MK

EAA.298.2.71, L 1; Mellin; Schmidt 1844

Külama <-le>, kirjak varem ka *Külamaa* Emm – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1583 *Kulleme Matz*, 1598 *Kylama Lylle*, 1609 *Kylama Thonis*, 1666 *Küllama Pert*, 1687 *Kyllama Pert*, 1688 *Küllema Pert*, 1726 *Küllama Bertell*, 1798 *Küllama* (küla). ⇒47C4 ♦ Nime lähtekohaks on lisa- või talunimi, mis põhineb sõnadel *küla* + *maa*. – MK

HK: 112

Külaoru [küla_oru] <- orgu ~ -le>, koh *Külä_oro* <- orgo>, rahvak ka *Kerigu_`mõisa* <-he> *Vas* – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina krkms, Vastseliina ms), 1638 *Küllara Hans*, 1684 *Kylare*, *Kyllare*, 1782 *Küllare*, 1820 *Küllaarra* (küla), 1900 *Hofl. Kullaare*, *Pastorat*, u 1900 *Пасторат-Heйгаузенъ*, 1909 *Külläoro* (karjamõis), 1949 *Кирикумыйса*. ⇒45B2 ♦ 1684. a oli selles kohas viis sama lisanimega poolemeest. 1720–1725 ehitati külla Vastseliina kihelkonnakirik, esialgu puukirikuna. 1772 sai valmis kivist kihelkonnakirik praeguses asukohas. Kirikumõisale eraldati osa küla maast, kuid esialgu jäid küla ja kirikumõis kõrvuti. XIX saj lõpuks oli külast saanud Vastseliina mõisa karjamõis. Kruntideks jagatud karjamõisast sai 1920. a-tel taas asundustalude küla. Kuni 1977. a-ni kehtis ka ametliku külanimena praeguse küla kagupoolse osa jaoks Kirikumõisa, loodeosa säilitas Külaoru nime. Külaoru nime varasemad kirjanekud on valdavalt *ara*-lõpulisel, mis näitab, et *-oru* on saadud rahvaetimoloogilise ümbertõlgendamise teel. See tõekspidamine sobib ka maastikuga, kus koha eristamise aluseks sobivat orgu on raske leida. Pole teada, kas *-ara* tuleb sõnast *hara* 'haru' (vrd Soohara) või on siin peidus mõni muu muutunud sõna, nt *aro* 'aru', seda põllustamata jäetud maa, muruplatsi või külaplatsi tähenduses. Asustusloolise pildi järgi peaks Külaoru nimi seostuma kunagise *Hatusitsa hajaküla (suursarase) keskuseks olemissa (1561 *Хатузица*, 1563 *Хатужицы*, 1588 *Chatuzicza*, 1627 *Cattositz*): siit hargnevad teed põhja Kaagu ja loodesse Hinsu poole. Vana küla tuumikuks või kokkusaamiskohaks olemist näitab kaudselt kiriku rajamine siia XVIII saj. Külaoruga on 1977 liidetud Kar'adimäe (Karatsimäe), Ronkusõ (Ronkuse) ja Roodsi (Rootsi) küla. Vrd Kaagu. – ES

BAL: 669; EAA.380.2.178, L 1; EAA.308.6.316:71, L 65p; EAA.1865.2.141/2:28, L 27p; EAA.1271.1.225:15, L 995; EAA.3724.5.2894; KNAB; PA I: 33; Rev 1624/27 DL: 77; Rev 1638 I: 165; Selart 2016: 65; Truusmann 1897a: 39

Külase <Külase ~ -sse> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Tamse ms), 1570 *Kullesme Ahndrefß*,

1645 *Küllasme*, 1756 *Külla Asseme*, 1798 *Küllasma* (küla). ⇒51C1 ♦ Nime lähtekohaks võivad olla sõnad *küla* + *aseme* või *asema*. Küla loodepoolseid hajali talusid nimetatakse Mäekülaks. – MK

EO: 124–125; KN; SK I: 157; SMF: 38

Külge [kü'l'ge] <-le> Saa – paik (küla) Pärnu maakonnas Saarde vallas (Jäärja ms), 1806 *Külge Jaak* (hajatalu Jäärja mõisa järgi), 1816 *Külge* (tal), 1839 *Kulge*, 1923 *Külge*. ⇒36A1 ♦ Liidetud 1977 Kalitaga. Algselt talunimi, külanärgitud 1922. Nime motiiv jääb ebaselgeks, vrd *külg*: *külje*, ehk on tegemist *e*-mitmusega. – MK

EAA.567.2.949:4, L 3p; EAA.1865.3.247/2:17, L 42p;

Rücker; Varep 1957: 60; ÜAN

Külitse <-sse> Nõo – alevik Tartu maakonnas Ülenurme vallas (Ropka ms), 1582 *Kilicz*, 1638 *Killitz kylo*, *Kellitz kylo*, 1839 *Killiz*. ⇒32C2 ♦ Kuni 2013 Külitse küla. Nimi lähtub muistsest läänemeresoome isikunimest *Külline: *Küllitse (tõlkes 'küllane; rikkalik'), nt sm 1495 *Kylläinen*. Omastava käände *tse*-lõpp on lõunaestipärane. 1987 liideti Külitsega Haage mõisast lõuna pool asunud ↑Haage küla. Vrd Ropka. – EE

BHO: 270; PA I: 50; Rev 1638 I: 70, 72; Stoebeke 1964: 92

Küll-laid [küll_laid] Khn – saar Pärnu maakonnas Kihnu vallas, 1797 *Küllsaar*, 1800 *Küllaid*, 1839 *Kil-laid*, 1870 *Юллаидъ*. ⇒27B4 ♦ Saarenime algusosa võib olla tulenenud sõnast *külg*. Rahvasuu on siiski sidunud saarenime murdelise linnunimetusega *küllik*, *küllikäs* 'liivatilder' ja pidanud nime algkujuks vormi *Küllikulaid. Seda algvormi võiks seostada küsimärgiliselt ka eesnimega *Küllik*. Vrd Sjöell-laid. – MK

EAA.2072.3.61aa; EAA.3724.4.935, L 1; EMS: IV (19),

680; KN; Mellin; Mägiste 1929: 32

Küllätüvä <- tüvvä ~ -sse>, kirjak varem ka *Küllatova* Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), u 1790 *Телятина*, u 1866 *Кюлитина*, 1872 *Тюлитино*, 1885 *Külätowa*, 1886 *Küllätüwvä*, 1897 *Külätawa*, 1903 *Küllätöwvä*, *Küllätüvä*, 1904 *Küllätüvä*, *Тюлитино*, u 1920 *Küllatova*, 1923 *Tjulitino*, 1924 *Külitino*, 1937 *Küllatova*. ⇒45C1 ♦ Küla kuulus XIX saj Obinitsa kogukonda ning Taeluva, osa ka Saalessa (*Залесье*) kogudusse. Eesti murretest on tuntud sõna *küll* 'küllus'. M. Fasteri arvates võib tegemist olla muistse läänemeresoome isikunimega ja sellest saadud külanimega, algupärane kuju oleks *küllättävä 'kiidetud, kiidetav'. E. Ernits arvas, et analoogsed nimed lähtuvad muistsest läänemeresoome isikunimest *Külline 'küllane, rikkalik'. Vrd ka ürikutest tuntud eesnime *Kyllelemb*. L. Vaba võrdles kohanime kujunemist läti keskmurde nimedele iseloomuliku häälikuarenguga (*k > t*) ning lisab, et kirjeldatud nähtus on iseloomulik ka vene keskveendi murretele. J. Truusmann oletas kohanime päritoluks linnunimetust *metstilder*, mis murdeti on *tillutaja*, *tüllitaja*, *tülluti*. Sarnased nimed on Udmurtias Tjulkino (*Тюлькино*) küla; Karjalas nt Tjultšinskaja (*Тюльчинская*). Küllätüvä koosnes kahest osast (I ja II küla): Türgiots ehk Mäeots ehk Kloostrimõisa ja Voolaots ehk Alaots. Külast lääneloodes on Saetsuva, endine puustus (1788 *Зайцева*, 1897 *Зайцево*). Vrd Külitse. – AK

Academic; Eesti TK 42; Ernits 1924: 199–208; Fester 2013a: 206; Hurt 1903: 4, 43, 164; Hurt 1904: XVIII; Hurt 1904–1907: II, 59; KN; Markus 1937; PGM 1785–1792; Pskov 1885: 587; SeK: 63–64, 131; Truusmann

1890: 58; Truusmann 1897a: 46; Truusmann 1897b: 80; Vaba 2014: 915; Vene TK 126; VMS

Külma¹ <-le> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Pärsama ms), u 1900 *Кюльма* (küla), 1923 *Külma*. ⇒50C2 ♦ Külma küla on asutatud XIX saj keskpaiku, kui mõisatöölistele mõõdeti maatükid välja Pärsama mõisa maist Külmapõllu (1782, 1851 *Külma Peld*) ääres. Külanimi esineb XIX–XX saj vahetuse versta-kaardil. 1977–1997 oli ühendatud Pärsama külaga. – MK

EAA.2972.3.304; EAA.3724.5.2170, L 2; KN; KNAB; Vene TK 42; ÜAN

Külma² <-le>, koh *Külmä* <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1626 *Külm Hannß*, 1627 *Kulme Hanns*, 1638 *Külm Hansz*, 1684 *Kylma Petri*, *Kylma Iwan*, 1765 *Dorf Külma*. ⇒45A2 ♦ Külma oli 1977–1997 Vakari küla osa. Talurühma ja küla nimi põhineb talupoja lisanimel, mis tõenäoliselt on saadud sõnast *külm*. Võib-olla on külas paiknev väike Külma järv kandnud nime *Külmjärv ja talupoja lisanimi on saadud sealtkaudu. – ES

EAA.567.3.180; EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:77, L 73p; Rev 1624/27 DL: 77; Rev 1638 I: 173

Külmaallika [*külma_allika*] <-le> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kiiu ms), 1693 *Küllma Hallicka*, *Küllma Hallikas*, 1834 *Külma-Allika*, 1850 *Külmaalliko*, 1936 *Külmaalliku*. ⇒3C3 ♦ XVII saj lõpu kaartidel on märgitud kolme mõisa (Anija, Kiiu ja Rummu) piiritähisena, kus on näha ka allikas. Koht on ilmselt saanud nime allika järgi. Külanala, kus oli ainult mõni talu, esines alles XIX saj II poolel. 1834 ja 1850 on tähistanud Kiiu mõisa vabadikku; sajandi lõpul oli Külmaallikal kolm talu. Oli nimekirjas veel 1930. a-tel, hiljem kadus; taastati 1997. – MJ

EAA.1.2.C-I-8; EAA.1.2.C-I-10; EVK; KNAB; Vilbaste 1956: 147–148, 729

Künda <-sse> Lng – paik (küla) Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Uuemõisa ms), 1620 *Kundaby* (küla), 1689 *Küüda* (küla, sh lisanimega *Kynda* talupojad), 1726 *Kunda*, 1913 *Кюнда*, 1923 *Künda*. ⇒10A3 ♦ Vedra küla osa, 1970. a nimekirjas *Vedra I*, liideti 1977. Nime tähendussisu ei ole selge. Kutsutud ka Auaste-Kapri külaks, sest on kuulunud Auaste mõisa alla. Vrd Kapri, Kündja. – MK

Almquist 1917–1922: 297; EAA.1.2.941:1338, L 1325p; KNAB; ÜAN

Kündja [*'kündja*] <-le>, koh *Kündä* <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vana-Saaluse ms), 1627 *Kindia Peter*, 1630 *Kynte Petter*, 1638 *Kinta Peter*, 1684 *Kinda Hinno*, 1765 *Dorf Kündä*. ⇒45A2 ♦ Saaluse mõisa talukoht on 1684. a kaardi järgi asunud praegusest küla tuumikust loode pool. Piirkonna keskuseks kujunes uude kohta viidud Kündä talu XIX saj lõpus, kui siin oli külakool ja meierei. Nime muutumine Kündäst (kirjas tavaliselt Kündä) teise tähendusega Kündjaks on toimunud XX saj keskpaigas. Võimalik, et taustal oli kolhoosinimi. Kündä nime algne tähendus pole selge. Võiks oletada saksa-pärase eesnime mugandust, nt *Günther* > *Kündä*. Kirjapanekute põhjal näib *i*-line kuju algupärane (vrd perekonnanime *Ginter*). Ühendamine III vältes sõnakujuga *kinnas*: *kinda* on kahtlane, pigem võib siin-seal korduv talunimi Kinda olla samuti isikunime ümbertõlgendamise tulemus. Kündjaga on 1977 liidetud Andrimäe, ↑Kaloga, ↑Petrusõ ja osa ↑Kelläri

külüst. Kündja kandi pisikülade ja talurühmade vana ühist külanime pandi kirja erineval moel. 1561 on seda nimetatud vaid Piusa ülemjooksu külaks, 1585 ja 1588 esinesid nimekujud *Juczi*, *Iuczi*. Varem, 1561 veel ainult Vana-Saaluse kandi kohta käinud nimi *Гестькюла* oli hajatalusid ühendav nimi nüüd ka siin. Külanimi kordus 1638 (*Hiestkulla*). Nimi sisaldab sõna *jõgi* vanapärest, kuid setode häälduses tänapäevani kohatavat omastava kuju *i, u* (kaks silpi), st **Iustökülä* (**Jöesteküla*), **Iutsi(dō)*. Hiljem esines see ainult mõldrite ja muude talupoegade lisanimedes (1627 *Just Peter Mühle*, 1630 *Juristo Hento*, 1638 *Juriste Hente oder Jurste Jürgen Mühle*). Näib, et talupoja lisanimena tõlgendati see nimi ümber *Juuris-tuks. Esmamaining ja *Hiestkulla* võimaldavad ka tõlgendada lähteks *juuksed* (võru *hiussõq*). Algupärane tähendus on siiski „need, kes elavad jõe lähedal“. XVII saj tõrjus selle nime välja Alaküla nimi (1684 *Allakülla*), talupojad lisanimega *Alla* elasid siis tänapäeva Petrusõ külas. Vrd Petrusõ, Vana-Saaluse. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:120, L 115p; PA I: 5, 32; PTK I: 69; Rajandi 1966: 69; Rev 1624/27 DL: 86–87; Rev 1638 I: 176, 178; Roslavlev 1976: lisa 2–3; Truusmann 1897a: 40

Künnapõhja [*künna_põhja*] <-le>, kirjak varem ka *Künnapuu* Jõh – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Toila vallas (Konju ms), 1620 *Kynnepä* (küla), 1716 *Kinnepoja Ado* (vabadik Pühajõe mõisa all), 1726 *Kinepohja* (küla), 1796 *Kunnapä* (küla), u 1900 *Кюнане* (küla). ⇒7C2 ♦ Liideti 1977 Vaivinaga. Varem on küla kuulunud Päite mõisa alla. Nimega võiks võrrelda sõna *künnap*, *künnape*, *künnepa* 'künnapuu'. Külanime oleks võimalik analüüsida ka *Künna+põhja*, sellel juhul aga jääks algusosa seletuseta, vrd siiski sm *kynnäs* 'seljandik soos, väike mägi'. Oletatavasti on külanime tänapäevane kuju teadlikult moodustatud 1726. a adramaarevisjoni nimekuju järgi. – MK

Almquist 1917–1922: 309; EVK; KNAB; NA; Rev 1725/26 Vi: 194; VMS

Küpsi <-le> Saa – paik (küla) Pärnu maakonnas Saarde vallas (Saarde krkms), 1839 *Kipsõ*. ⇒36A1 ♦ Külanala 1970, liidetud 1977 Leipstega. Külas on kaks Küpsi talu, rahvapärimuse kohaselt elanud seal kaupmees ja talunimi olla tulnud vene sõnast *кыпей* 'kaupmees'. See on ilmselt rahvaetümoloogia. Nime päritolu on hämar, tuleb mainida, et *Kypse* on esinenud Põhja-Eestis lisanimena. K. Pajusalu on nimele võrdluseks toonud liivi sõna *kõps* 'jänës'. Vrd Kõpsi. – MK

KN; KNAB; Varep 1957: 57

Kürema <-le> Ris – paik (küla) Lääne maakonnas Nõva vallas (Nõva ms), ? 1402 *Kyrinoyde*, *Kiryneide*, ? 1615 *Korbenöm*, 1798 *Kerbenem*, u 1900 *Керпенемме*. ⇒10A2 ♦ Liideti 1977 Varikuga. Oletatavasti ei ole Kürema nime varasemad mainingud *Kyrinoyde* ja *Kirimetz*, nagu Balti kohaleksikon (BHO) esitab. 1615 on *Kirimetz* ja *Korbenöm* eraldi küladena kõrvuti mainitud, sama kordub 1689. Paistab, et nende külade nimed on hiljemgi vaheldunud. Esmamainingu järgi oli Kürema liitnimi, mille algusosa oli *Körbe-* ja järelosa *-nõmme*. Hiljem on nimi segunenud sama algusosaga naabruses olnud nimega, mis võiks P. Pälli oletuse kohaselt olla Kiritse (praegu Vanaküla piires). Vrd Vanaküla³. – MK

BHO: 273; EAA.1.2.938:5, L 4; EAA.1.2.940:1228, L 1212p; Johansen 1951: 234; KNAB; Mellin

Küti¹ <'Kütti ~ -sse> Pee – küla Järva maakonnas Kareda vallas (Esna ms), 1871 *Kuiti*. ⇒14A4 ♦ Küti oli Esna mõisa karjamõis. XX saj küla (1922), siis asundus kuni 1977, seejärel Ämbra osa ning al 1997 taastatud Küti külanä. 1844 on nimetutena kaardil karjamõis ja kõrts. Lisanimena on Küti (*Kütti*) XVIII saj esinenud Pärnusse mõisas. * *Pärimuse kohaselt olnud Küti karjamõisa kohal varem kõrts*. Vrd *Küti*². – MK
BHO: 280; EAN; EVK; KNAB; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Küti² <'Kütti ~ -sse> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas, mõis, sks *Kurküll*, 1732 *Kurkülla m.*, *Kütti m.* ⇒15B1 ♦ 1920. a-test asundus, 1970. a-tel asund ja al 1977 küla. Nimi pärineb Küti mõisalt, mille eestikeelne nimi on tulnud XVII saj omaniku nime Gerdt Schütte järgi. Mõisa saksakeelne nimi *Kurküll* tuleneb ilmselt kunagisest eesti külanimest **Kureküla* (mõisast teateid 1473 *Kurkull*, 1637 *Kurgkell*). Uus Kureküla rajati 1939. a paiku Küti asunduse osast ja liideti 1977 uuesti Kütiga. Nime algusosa lähtekohaks on linnunimetus *kur*. – MK

BHO: 274; ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 12-525 asunduste kohta); KNAB; Ligi 1961: 340; Thor-Helle 1732: 315

Kütiorg <'orgu> Rõu, Vas – org Võru maakonnas Lasva ja Võru vallas, 1909 *Kütti* (veski), 1926 *Küti oru veski*, 1937 *Kütioru* (veski). ⇒45A1 ♦ Eesti kõige sügavam looduslikku orgu on varem nimetatud külade järgi (Noodasorg, Tohkri org, Kolereinu org, Holsta org). Nt 1926. a Võrumaa pinnamoe kirjelduses on Noodasorg, Noodasi org. Kütioru nimi on orule üle kandunud Küti veskitelt, täpsemalt Küti Alaveskilt, mis jääb orgu läbiva maantee äärde. Veskikoht on väga vana (1627 *Nohdast*, 1638 *Nodas Rein Kywi*). Küti nimi ilmus veski nimena XIX saj, kandudes veskile üle Küti talult (katastris *Nodas* 36). Talunimi

omakorda on saadud perekonnanimest *Kütt*, mis pandi nimeks Mundi ja Mundi-Kallase taludes XIX saj alguses. Küti nime kinnistumist orule soodustas Küti Alaveski nime „kirjakeelestamine“ Küti oru veski kujule. Hiljem tuli Kütioru nimi esile kaartidel ja bussipeatuse nimena, al 1960. a-test on Kütioru tuntud orgu geograafilise nimena. – ES

BAL: 671; EAA.1271.1.225:120, L 1159; Eesti TK 50; Rev 1624/27 DL: 75; Rev 1638 I: 160; Võrumaa 1926

Kütke [*'kütke*] <-le> Kei – küla Harju maakonnas Harku vallas (Humala ms), 1572 *Kuck*, 1615 *Kyckeby* (küla), 1689 *Kutkeby*, 1796 *Kütke*. ⇒1C4 ♦ Nimele võib võrdluseks tuua *kütke* : *'kütke* 'looma kinnitushahend, köidik, ohelik'. Läheduses asub Karjaküla. Kütkega on 1977 liidetud Metsaküla (u 1900 *Метса-кюля*), küla piiresse kuuluvad ka Mõhku talud (↑*Kiia*). – MK

EAA.1.2.938:6, L 5; EAA.1.2.940:750, L 734p; EAN; EMS: IV (19), 717; KNAB; Mellin; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del 1, K:30

Küttejõu [*'kütte_ 'jõu*] <-sse> Lüg – Kiviõli linnajagu (Püssi ms), 1930 *Küttejõu jm.* (raudteejaam). ⇒6C4 ♦ Küttejõu tekkis pärast seda, kui aktsiaselts „Küttejõud“ hakkas 1925 Tallinna tselluloositehasele põlevkivi kaevandama. Rajati kaevandusasula, mis 1945–1957 oli alev, seejärel liideti Kiviõliga. Nimi pärineb aktsiaseltsi nimest. – MK

Eesti TK 25; ENE-EE: IV, 576

Küüravälja [*'küüra_ välja*] <-le>, koh ka *'Küüra_ välja* Lai – paik (küla) Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Laiuse ms), 1688 *Küravelja*, 1742 *Küraveljalt*. ⇒25B1 ♦ XIX saj-st karjamõis (1839 *Küraväla*), 1920. a-tel kujunes külaks, liideti 1977 Paluperega. Nimi tuleneb sõnadest *küür* : *küüra* (vrd *mäeküür*) ja *väli*. Küla asub lameda voore jalamil. – PP

PTK I: 108; PTMT: I, 110; Rücker

L

-la, murd ka *-lä* – Eesti kohanimede tuletusliide. ♦ *-la* (*-lä*) on vana soome-ugri kohta ja vähendust ehk helitust (deminutiivsust) märkiv liide, mis on eesti keeles säilinud kohanimedes. Soome küla- ja talunimedes on *-la* enamasti liitunud isikunimele. See kehtib enamasti ka eesti *la*-liiteliste nimede puhul. Tänapäeval esinevad nimelõpuga *-la* kohanimed kogu Eestis, eriti Virumaa põhjaosas, Harju-, Lääne- ja Saaremaal, üldjuhul Hanila–Narva joonest põhja pool. Lõuna-Eestis tõusevad esile Urvaste ja Rõuge khk. Eestis leidub *la*-nimesid ka loodusnimede puhul, just Lõuna-Eestis on märkimisväärne hulk *la*-lõpulisel veekogunimesid (nt järvenimed Löödla, Tamula, Vagula). Lõpu *-la* kujunemisel on kohta märkiva liite kõrval oma osa ka liitnime järelosade lühenemisel: *-valla* (Aula, Jägala), *-küla* (Audla, Uugla, Äikla), *-jala* (Kahtla, Ratla, Sadala), *-laiu* (Pikla, Sigala, Talila), *-lahe* (Aabla) *-vilja* (Vetla), *-välja* (Jögela), *-selja* (Tubala, Tammela) või *-salu* (Austla). – MK
EMK 2009: 270–271; EO: 68; PTK II: 93, 195; Päll 2012: 166–167; SK II: 28–29

Laabi < Laapi ~ -sse> Kei – küla Harju maakonnas Harku vallas (Harku ms, Hüüru ms), 1844 *Lape*, 1871 *Laapi*. ⇒2A4 ♦ Oli alguses Harku mõisa kuuendiku koht, hiljem Hüüru mõisa karjamõis (mõne allika järgi Lepiku karjamõis, sks *Ellerode*). Küla on olnud kahes osas: Vana-Laabi ehk Laabi II (küla Harku järgi, vastab enam-vähem praegusele Laabi külale) ja Uue-Laabi ehk Laabi I (asundus Hüüru järgi, seal ka Laabi asundustalu, liideti 1977 Hüüru külaga). Võimalik, et nimega on samastatav 1725 Haabersti mõisa all mainitud külanimi *Ladierpahl*, külas elasid *Laderpeh Laur* ja *Andres*. Sel juhul oli nimi algselt kahe- või kolmeosaline, viimane osis *pea* (küla asub paepangal). Teise osisena võis kirjapanekus *Ladierpahl* esineda *järve*. Algusosa jääb hämaraks. Samastus ei ole siiski kindel, P. Pälli oletuse kohaselt võib tegemist olla pigem *Lahepeaga (↑Mustjõe²). Laabi külaga on 1977 liidetud Mäeküla talusid (küla 1970, suurem osa Mäekülalt moodustab tänapäeval Tallinna asumid, ↑Mäeküla¹¹) ja Harku-Paemurru (asund 1970). Vrd Laadi, Laadjala, Laadrevälja. – MK
EVK; KNAB; Rev 1725/26 Ha: 200; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Laadi <-le> Pär – küla Pärnu maakonnas Tahkuranna vallas (Uulu-Surju ms), 1797, 1839 *Ladi* (kõrts ja veski). ⇒28C3 ♦ Ametliku külanimekirjas al 1977. Nime tähendusisus jääb hämaraks. Enne 1977 koosnes väiksematest küladest: Jõeküla (1970 *Jõe*), osa ↑Merekülalt (1922) ja Väljaküla (u 1900 *Вяльякюля Ула*, 1930. a-tel Uulu-Väljaküla). Laadi lõunapoolne osa oli 1930. a-tel Metsaküla. Vrd Laabi, Laadjala. – MK
EAN; KNAB; Mellin; Varep 1957: 62

Laadjala [*'laad_jala*] <-`jalga ~ -sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Ladjall*, 1645 *Ladiall*, 1782 *Ladiala mois*. ⇒50B4 ♦ Laadjala mõis eraldati Mustjalast ajavahemikus 1738–1744. 1920. a-test asundus, u al 1939 küla. Nime on analüüsitud kaheti: *Laadja+la* ja *Laad+jala*. Esimesel puhul on L. Kettunen võrdluseks toonud tegusõna *laadima*, mille tegijanimel oleks liitunud kohta osutav liide *-la*. Teise võimaluse puhul on ta võrdluseks toonud soome sugunime *Laati*. Sõnadest võiks vasteks tuua *laad* : *lau* = *laid* + *jala* analoogiliselt enamiku Saaremaa *jala*-lõpulistele nimedega. – MK
EM: 121; EO: 54; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); SK I: 159

Laadla [*'laadla*] <`Laadla ~ -sse> Jäm – küla Saare maakonnas Torgu vallas (Torgu ms), 1572 *Laddiel*, 1645 *Ladalla*, *Ladla*. ⇒52A3 ♦ L. Kettunen on nime võrrelnud Laadjalaga ja oletanud tegijanime sõnast *laadima*, kuid võrdluseks toonud ka soome sugunime *Laati*. Esimese kirjapaneku järgi otsustades oli nimes *i*-aines olemas, võimalik, et nimi on olnud *jala*-lõpuline. Küla jagatakse rahvalikult kaheks: Pimeküla ehk Tagumine küla (loodes) ja Valgeküla ehk Esimene küla (kagus). Laadla piiresse jääb ↑Torgu mõisakoht. Vrd Laadjala. – MK

BHO: 282; Buxhövdén 1851: 24; EO: 54; KN; SK I: 159

Laadrevälja [*'laadre_välja*] <-le> Kei – paik (küla) Harju maakonnas Harku vallas (Vääna ms), ? 1725 *Laudi Welja Hans* (hajatalu Vääna mõisa all), 1844, 1871 *Laderwelja*, 1926 *Ladrevälja* (küla). ⇒1C3 ♦ Liideti 1977 Vääna-Jõesuu külaga. Esmamaininguna toodud seotus hilisema külanimega pole kindel. Külanimi on saadud talunime kaudu loodusnimest, 1689 on sealkandis nimetatud heinamaad *Laudio-Wittie*. Vrd Laabi. – MK
EAA.1.2.940:1020, L 1005p; KNAB; Rev 1725/26 Ha: 178; Schmidt 1844; Schmidt 1871

la-lõpulistele asulanimeste levik Eestis.

Laagiste <-sse ~ -le> Hel – paik (küla) Valga maakonnas Helme vallas (Taagepera ms), 1684 *Lakos Külla, Lakuskülla dorff*, 1798 *Laikste* (kõrts ja küla). ⇒37C2 ♦ Külana ka 1922, liidetud Karjatnurmega 1977. 1510 on Helme khk-s mainitud mõisat või küla nimega *Lagesze*. 1638 on mõisale *Blanckfeldtshof* kuulunud küla *Latzekuell* ja 1624 Taagepera mõisale küla *Laetz*. Pole päris selge, kas need kirjapanekud on ühe ja sama küla nimest, kuid kui on, siis on nimi võib-olla lähtunud sõna *lage ne-tuletisest*. – MK
EAA.308.2.191, L 1; EVK; KNAB; Rev 1624 PL: 89; Rev 1638 II: 133

Laagna¹ [*'laagna*] <-le> Vai – küla Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas, mõis, sks *Lagena*, 1412 *Langhenal* (küla), 1666 *Lagena oder Uddrias*, 1796 *Lagena* (mõis). ⇒8B2 ♦ Mõisast on teateid 1498 (*Kuydenurm*, 1545 *Kuddernurme*, ↑*Udria*). 1920. a-tel asundus, al 1977 küla. L. Kettunen on nime käsitledes märkinud, et nime aluseks ei ole *lage* : *lageda*, vaid pigem *laakea* 'avar (ja tasane), lage, lame' või *laaka* 'lame, sile, tasane, (suur) kiviplaat', ja oletanud, et -na märgib lokatiivsust. Laagnaga liideti 1977 ↑*Tuulukse* küla. – MK

BHO: 282; EO: 146; Joh LCD: 674; Mellin

Laagna² [*'laagna*] <-sse> – Tallinna asum Lasnamäel. ⇒1C1 ♦ Endine Lasnamäe II ja III mikrorajoon said praeguse nime 1991. Laagna on Lasnamäe nimi „Kalevipojas“, nime võiks võrrelda soome sõnadega *laakea* 'lai, avar' ja *laaka* 'kivi, kaljutahvel'. 1979 nimetati mikrorajoon lühiaegselt ka nimedega: Ülemiste mikrorajoon (II, praegune Lindakivi kultuurikeskuse kant) ja Kangelaste mikrorajoon (III). Vrd Lasnamägi. – PP

KNAB; Saari 1964: 630–631; Tallinn 2004: I, 262

Laagri¹ [*'laagri*] <-sse> Kei – alevik Harju maakonnas Saue vallas (Jälgimäe ms). ⇒2A4 ♦ Endist Saue sovhoosi keskasulat nimetati varem Laagri asundiks, 1977 muudeti see alevikuks. Aleviku idaosa on osa ajaloolisest ↑*Pääskülast*, mis liideti 1977. Vrd Laagri². – PP

Tallinn 2004: I, 262

Laagri² [*'laagri*] <-sse> Kei – Tallinna asum Nõmmel. ⇒1A2 ♦ Linnajagu on oma nime saanud seal Esimese maailmasõja ja Vabadussõja ajal asunud sõjavangide laagrist. 1928 avati Laagri raudteejaam. 1968 liideti see ala Tallinna linnaga. – PP

Tallinn 2004: I, 262

Laaksaarõ [*'laak_saarõ*] <-sse>, koh <-`saardõ>, kirjaka *Laaksaare* <-`saarde> Röp – paik (küla) Tartu maakonnas Meeksi vallas, sadam (Meeksi ms), 1588 *Likisar*, 1601 *Lacksar*, 1630 *Laigsari kylla*, 1638 *Laxsar*, 1686 *Laxarekylla*, 1798 *Laksar*. ⇒34A2 ♦ Ametlikult Parapalu küla koosseisu kuuluv Laaksaarõ küla pole saanud kasvada ümbritseva soo tõttu. XIX saj talude kruntimise ajal kolis siit osa peresid Meerapalu külla, kus tuntakse tänini külaosa Väikene Laaksaar. Nimi tuleb loodusnimest Laaksaar. Sõna *saar* tähistab kõrgemat kohta ehk soosaart, sõna *laak* tähendus pole selge. Kujul *laagi* esineb see ka muudes loodusnimes, nt Laagimägi (Vas), Laaginurm (Urv). Sõnavaralised võrdlused, nagu *laak* : *laagi* 'laag, aluspuu' või Wiedemanni *Laak* (lehma nimi) ei paku kõige paremat nimeandmismotiivi. Laaksaarõ nime varasemad üleskirjutused lubavad seostamist sõnaga *laik*, algupärane -ai- võib olla assimileerunud pikaks a-ks.

Pika *a* tekkimist võib olla mõjutanud ka saksa keele sõna *Schlag*, mis muude tähenduste kõrval tähendab raielanki või üldse kohta, kust midagi on raiutud, raadatud, lagedaks tehtud. Et ka sõnal *laik* on valgusküllase koha tähendus, on võidud Laaksaarõ nime algusosa ümber mõtestada legendikust saksapäraseks metsanduse oskussõnaks. Vrd Laiksaare, Lanksaare. – ES

EAA.308.2.104, L 1; EES: *laik*; Mellin; PA I: 265; Rev 1601: 21; Rev 1638 I: 258; Roslavlev 1975: 24; Wd

Laane¹ <`Laande ~ -sse>, koh *Laane_külla* <-`külla> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Ravila ms). ⇒13B2 ♦ Külana mainitud hiljemalt 1970, 1977–1998 oli Leistu küla osa. Külla kuuluvad peamiselt metsatalud (*laas* : *laane* 'suur tihe (okas)mets'). – TL
KN; KNAB

Laane² <`Laande ~ -sse> HMD – küla Harju maakonnas Padise vallas (Kloostri ms). ⇒10C1 ♦ Omaette külaks sooviti eraldada 1939, nimekirjas hiljemalt 1945. Varem Kloostri asunduse eraldiseisev osa, milles asus Laane postitalu, Laane nimi oli rahvasuus juba kasutusel. Sealset metsa olla enne nimetatud Kloostri laaneks. – MK

ERA.14.2.713 (Kloostri vallavolikogu 13. III 1939 koosoleku protokoll); KN; KNAB

Laane³ <`Laande ~ -sse> Nõo – küla Tartu maakonnas Ülenurme vallas (Ropka ms, Rāni ms), 1922 *Laane*. ⇒32C2 ♦ Küla on tekkinud XIX saj. Kohanimi pärineb sõnast *laas* : *laane* 'suur mets'. Neutraalne nimi Laane võeti kasutusele 1920. a-te alguses halvasisulise Kelmiküla (u 1900 *Кельмикула*) asemele. Tavaliselt on ↑*Kelmiküla* tuntud saunakülade ja linnaosade nimena. – EE

KN; KNAB; Troska 1987: 103; ÜAN

Laane⁴ <`Laande ~ -sse> Kõp – küla Viljandi maakonnas Kõpu vallas (Suure-Kõpu ms), 1791 *Lahne* (tal), 1806 *Laane Toffer*, *Laane Matz* (talupojad Suure-Kõpu mõisas), 1855–1859 *Лане*. ⇒30A2 ♦ 1811 oli Suure-Kõpu mõisas kolm Laane (*Lane*) talu. Külana kirjas 1922. a rahvaloenduse materjalides. Algselt oli tõenäoliselt metsatalu nimi. Laanega on 1977 liidetud osa Mõisakülast (1584 *Moizicula*, 1797 *Moisakülla*, 1839 *Moisa külla*, u 1900 *Мойзекюля*). Vrd Laane³. – MK

EAA.298.2.71, L 8; EAA.567.2.1082:4, L 3p;

EAA.1865.3.282/8:14, L 13p–14; EAA.2072.3.3/VI, L 1; KN; KNAB; Mellin; PA IV: 175; Rücker

Laanekuru [*laane_kuru*] <-sse> Pst – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Aidu ms), u 1900 *Ланекурю* (küla). ⇒30B2 ♦ Küla tuumik on pärast Teist maailmasõda kuni 1977 kutsutud ka Parastuma külaks (1630 *Parrastma*, 1638 *Parrastmeh*, 1839 *Parrasma*, 1855–1859 *Папастма*). Laanekuru küla (1920.–1930. a-tel ja uuesti 1977) on nime saanud metsalt, Parastuma on tekkinud talunime alusel. Laanekuruga on 1977 liidetud Raani (1970 *Raani II*) ja Vanause küla (1970, taluna 1724 *Parrastma od. Wannausche Michel*). – MK

EAA.298.2.71, L 9; KN; KNAB; LVVA.7348.1.6:13, L 9p; Rev 1638 II: 69; RGADA.274.1.181/5:10, L 399p; Rücker

Laanemetsa [*laane_metsa*] <-`metsa>, koh *Lanna_mõtsa* <-`mõtsa>, koh ka *Laanõ_mõtsa* Har – küla Valga maakonnas Taheva vallas, mõis, sks *Lannemetz*, 1541 *Lanemets* (küla), 1551 *Lannemetz* (mõis), 1582

Lanameczkul, 1638 *Lanmets*, *Lannamets*, 1688 *Lenne-metz Hoff*, 1798 *Lañemetz*, 1826 *Lanemöts*. ⇒43B3 ♦ Väike mõis ja küla on kogu aeg püsinud samades piirides. 1890. a-tel liideti Laanemetsa vallaga Koikküla ja Taheva vald. Praegu kannab enam-vähem samades piirides vald Taheva nime, vallamaja on Laanemetsas. 1920. a-test on Laanemetsa asundus, al 1977 küla. Kohanime on juba pikka aega kasutatud nii *Lanna*- kui ka *Laane*- algulisena. Algusosa sisaldab maastikule viitavat sõna *land* : *lanna* ~ *lannu* 'seisva veega looduslik lomp, pooleldi kinnikasvanud järv'. Sõna tähenduse hämardues on sellest XIX saj tõenäoliselt rahvaetümoloogia teel saanud *laan* 'laas (mets)'. Kuid on ka võimalik, et veekogu tähendaval sõnal on kogu aeg eksisteerinud pika *a*-ga hääldusvariant **laan(d)*. Nime järelosa on *mets* ~ *möts*. Mõisat on XVII saj nimetatud ka poolakast omaniku järgi (1627 *Swentczidzken Hoff*, 1638 *Swansitzki*). Laanemetsa edelaosa tuntakse Laagustõ nime all. Laanemetsa küлага on 1977 liidetud Juuristu, Keiri ja osa Pügeri külast. – MF

BAL: 656; BHO: 289; EAA.308.2.167, L 1; Mellin; PA I: 74; Rev 1624/27 DL: 98; Rev 1638 I: 212; Uustalu 1972: 79

Laaneotsa [*laane_otsa*] <-le> Koe – küla Järva maakonnas Koeru vallas (Väinjärve ms), 1898 *Ланеотса*. ⇒14B4 ♦ Loodi Visusti küla saunaküllast, nimi (*laas* : *laane* + *ots*) tuli kasutusele XIX saj lõpul. Paiknes kuusemetsa keskel. 1977–1997 oli jagatud Koeru aleviku ja Kapu küla vahel. Praegune küla paikneb peamiselt Väinjärve, osalt Aruküla ja Kapu mõisa maadel ning hõlmab ka Künsa talusid (1774 *Kinsa Andress*). – FP

EAA.3.1.506:283, L 311; ERA.T-6.3.719; KN

Laanõ¹ <-le>, koh <'Laandõ>, kirjak ka *Laane* <'Laande> Plv – paik (küla) Põlva maakonnas Põlva vallas (Kähri ms). ⇒40A2 ♦ XIX saj II poolel tekkis Kähri mõisa samanimeline metsavahikoht, selle järgi hakati 1907. a alguse saanud mõisaasunduse edelapoolset osa kutsuma Laanõ külaks. 1831. a kaardil on sellel kohal nimi *Serriste Poline Metz* (Sõreste-poolne mets). Praegu kuulub Laanõ osalt Kähri, osalt Puskaru küla piiridesse. Nimi pärineb sõnast *laan* 'suur mets'. – ES

EAA.2072.3.60b, L 1; Vene TK 42

Laanõ² <'Laande ~ -le>, koh <'Laandõ>, kirjak ka *Laane* Röp – paik (küla) Tartu maakonnas Meeksi vallas (Meeksi ms), 1895 *Dorf Laane*. ⇒34A2 ♦ Liideti 1977 Jõeperaga. Küla on tekkinud XIX saj mõisamaale rajatud taludena. XX saj alguses oli tegemist mõisa renditaludega, erinevalt kõrval paikneva Jõepera küla põlistaludest. Nime on andnud noorema asustuse tekkimine vanade külade vahele, laande. – ES

BAL: 686; EAA.2072.5.683, L 2; Eesti SK 10

Laartsa <-le> Emm – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1636 *Pusepe Larß*, 1666 *Pusep Lahrße Hanß*, 1697 *Larße Hanso Hindrick*, 1712 *Lars Hindrich*, 1726 *Lartza Hinrich*, 1798 *Lartsa* (küla). ⇒47C3 ♦ 1977–1997 oli Kaderna osa. Talunimest sündinud külanime aluseks on isikunimi *Lars* <*Laurentius*. – MK

EAN; HK: 114; KNAB

Laasi <'Laasi ~ -sse>, kirjak varem ka *Lassi* Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1726 *Lase Tõnnisse Michel*, 1913 *Laasi* (küla). ⇒47B2 ♦ 1977–1997 oli Suureranna osa. Talunimest sündi-

nud külanime aluseks on isikunimi *Laas*, mille lähteks on *Gelasius*, *Blasius*, *Laurentius*, *Claudius* või *Nikolaus*. Varem oli seal Kirgisaare küla (1798 *Kirge Saar*). – MK

EAN; HK: 84, 114; KNAB

Laasme [*'laasme*] <-le> Ksi – küla Jõgeva maakonnas Puurmani vallas (Puurmani ms), u 1900 *Лаасоне*. ⇒25A3 ♦ Endine popsiküla. Nime varasem kuju on olnud *Laasene* <'Laas'oon, mis tuleneb külas varem olnud klaasivabrikust. 1796 on Kursi meetrikas Kävereve mõisa all kirja pandud isikunimi *Klasihone Hans*, 1819 *Laashone*. – PP

EVK; KNAB; PTK I: 109

Laasna [*'laasna*] <'Laasna ~ -sse>, rahvak aj *Laagitsa* Tõs – paik (küla) Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Tõstamaa ms), u 1900 *Лаазумце* (küla), 1922 *Laagitse-Kuldi*, 1970 *Laasna*. ⇒27C1 ♦ Liidetud 1977 Ermistuga. Laasna nime pani Tõstamaa vallavolikogu ette 1939 (1945 *Laasma*). Nimega võib võrrelda murdesõna *laasmaa* 'raiestik'. *Laasma*-osis on levinud metsast laastatud heinamaade nimedes. Varasem nimi oli Laagitse-Kuldi, külas on ka kaks Laagitsa talu ja Kuldi talu (endine karjamõis). Laagitsa lähtekohaks võiks olla murdesõna *laak* : *laagi* '(laua-, palgi-)virn, hunnik' + *-otsa*. – MK

EMS: IV (19), 760, 770; ERA.14.2.715 (Tõstamaa vallavolikogu 10. III 1939 koosoleku protokoll nr 6); Kallasmaa 2003: 107–108; KNAB; SK II: 107

Laatre¹ [*'laatre*] <-sse> San – alevik Valga maakonnas Tõlliste vallas, mõis, sks *Fölk*, 1782, 1826 *Plaatre* ~ *Laatre*, 1839 *Fölkcs*, *Laatre M.* (mõis). ⇒43B1 ♦ Mõis kuulus enne Liivi sõda Kärkna kloostri ja seda on esmakordselt mainitud 1555 (*Völck*, vrd 1582 *Dwor niegdy mmszki do Falkienau* 'endine Kärkna munkade mõis', 1594 *Felcke*). Mõis võis siiski olemas olla juba palju varem. 1585 läänistati mõis Conrad Taubele. Temalt läks see kaasavarana Plateri perekonna valdusse ja püsis nende käes 1790. a-ni. 1920. a-test oli Laatre asundus, al 1977 alevik. Laatre nimi on tekkinud eesti keeles perekonnanimest *Plater*. K. Uustalu arvates on saksakeelne nimi *Fölk* tulnud mõisale kuulunud küla nimest *Vella* (XVI saj *Welle*, *Wellakul*, 1638 *Wello*). Sel juhul oleks tuletuskäik järgmine: *Wellakul* > **Welk* > *Felk*. Algselt õ-liseks peetud eestipärasest nimest tegid sakslased suupärasema nimekuju *Fölk*. *Vella* ei ole tegelikult mingi kadunud küla, vaid on tänapäeval tuntud Väljakülana (kohalikus häälduses *Välläkülä*). Nime esisilbis on tegemist *ä*-ga, mitte *õ*-ga, samuti pole tuletuskäik päris tavaline, sest eeldab nimes mitut kokkutõmbumist. Seejärest võib see arvamus ka vale olla. Mõisanimi *Fölk* võib olla varieeritud nimest *Falkenau*, mis on Kärkna kloostri saksakeelne nimi. *Folk* ~ *Fölkel* ~ *Volk(e)* ~ *Völk* on ka tavalised saksa perekonnanimed. Vrd Väljaküla⁶. – ES, MF

Bfl: II, 140; ENE: IV, 325; EVK; Hupel 1774–1782: III, 291; Lexikon der Familiennamen 2008: 226, 629; Ligi 1961: 361; Rev 1638 I: 16; Rücker; Stryk 1877: 151; Uustalu 1968: 744; Uustalu 1972: 25–26

Laatre² [*'laatre*] <'Laatre ~ -sse>, koh varem *Laadre* Hls – küla Viljandi maakonnas Abja vallas, mõis, sks *Moiseküll*, läti *Plāteri*, *Plātere*, *Silmuiža*, 1504 *Hartwich Plate* (maaomanik). ⇒36C2 ♦ Ajalooliselt kuulus Ruhja kihelkonda Lätis. Laatre küla vana nime *Mo[y]sekull* on esmakordselt mainitud 1504,

kui Liivimaa ordumeister länistas selle koos Vee-likse (*Felix*) küllaga Hartwich Platele. Mõis rajati siia hiljemalt 1540. a-tel. Mõis jäi sama suguvõsa omandusse kuni 1730, kuid nime kirjutati 1838 kujul *Plath* ja hiljem *Plater*. Sellest perekonnanimest on saadud nii mõisa eesti- kui ka läti keelne nimi. 1920. a-test Laatre asundus, al 1977 küla. Laatre mõisa saksakeelisel nimel *Moiseküll* on üksnes kaudne ajalooline seos noore Mõisaküla linnaga, mis paikneb naabruses, kuid on asutatud Abja mõisa maale. Laatre liideti 1977 ↑Kirbla, ↑Masaku ja Vanamõisa (1922) küla. Kui 1997 ühendati Laatre ↑Penniküla, siis hõlmas see ka varem liidetud külasid (↑Leisimõisa, ↑Põlde ja Rinna). Vrd Laatre¹. – ES

Hagemeister 1836–1837: I, 129; KN; KNAB; LGU: II, 37; LVVV: P2, 207–208; Rev 1638 II: 79

Laatsi <'Laatsi> Val – Valga linnajagu, 1819 *Latschemuische*, 1823 *Wichmannshof oder Latschemuische*, 1839 *Latschemuische*, 1938 *Laatsi* (asundus); läti *Lāču muiža*. ⇒43A2 ♦ Valga linnamaade sees oli mitmeid linnale kuuluvaid mõisaid. Laatsi mõis tekkis arvatavasti XVIII saj, sest 1683. a kaardil on koht veel asustamata ja jagatud vanemate linnale kuulunud talude vahel lahustikkidena. XIX saj alguses on mõis kaardil, üsna pea levib selle nimena ka perekonnanimest põhinev *Wichmannshof*, mis sai saksa keeles selle poolmõisa ametlikuks nimeks (u 1900 *Mz. Вихмансгофъ*). Valga linn laienes mõisa hoonete ümbrusse XX saj II poolel. Laatsi nime täpne päritolu pole teada, kuid väga tõenäoliselt tuleb see talupoja läti keelsest lüüsimest *Lācis* 'karu'. – ES

EAA.308.6.34, L 1; EAA.308.2.123; Hagemeister 1836–1837: 296; KNAB; Rücker; Vene TK 42

Labandõ <-le>, koh ka *Labadsõ* ~ *Labastõ* <-lõ> Se – küla Petseri rajoonis Pankjavitsa vallas (Pan, Luhamaa nulk), vn *Лобаны́*, 1866–1867 *Лобаны*, 1904 *Labandõ*, *Лобаны́*, u 1920 *Lobanoõ*, 1928 *Labande*, 1937 *Labatse*. ⇒45C3 ♦ Küla kuulus XIX saj Selesova (*Железово*) kogukonda ja Pankjavitsa kogudusse. Kohanime seletusena tulevad arvesse kõige enam eesti murrete *laba* ~ *lava* 'lava; koonlalaud'; ent ka *labane* ~ *lavane* (koekiri), *labama* ~ *labahama* 'lobisema' (Vas, Lut) ja *labask* 'lobiseja' (Se). J. Truusmann oletas päritolu vn sõnast *лобъ* 'laup'. Vene algupära korral vrd ka *лобан* 'meriärn (*Mugil cephalus*); hädavares; hunt' ja isikunimi *Лобан* 'suurelaubaline (inimene)'. L. Vaba andmeil leidub sarnaseid kohanimesid ka meist lõunas: vrd *Лобаны* (Valgevenes), *Labone* ~ *Labonis* (järv Lätis) ning leedu *Labunai* (vanapreisi *Labune*). *Lobanoõ* (*Лобаны*) küla on ka Pihkvamaal, Valgevenes ja Udmurtias (udmurdi *Лобан*). *Labandõ* küla nimi võib olla seotud Petserimaa lähedal paikneva *Lobenka* (*Лобенка*) jõe nimega. Vrd *Labassaarõ*. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 18; Eesti TK 42; Hurt 1904: XIX; KN; Markus 1937; SeK: 64–65; Setumaa 1928: 312; Truusmann 1897b: 37; Vaba 2014: 918; Vasilev 1882: 166

Labassaarõ [*labas_saarõ*] <-saarde>, kirjakeelne *Labassaa-re* Plv – paik (küla) Põlva maakonnas Mooste vallas (Mooste ms), 1909 *Labbasaare* (tal), 1937 *Labasaare* (tal). ⇒40B1 ♦ Liideti 1977 Kanassaare külaga (Räp). Tegemist on Kauksi kandi suhteliselt noortest metsamaale rajatud taludest koosneva külaga. Külale nime andnud talu nimi tuleb loodusnimest *Labassaar*. Vanal Võrumaal leidub veel

kohanimesid *Labassaarõ* soo. Algupäraseid soo- või metsasaarte nimed on motiveeritud kas kuhjalavast või, mis veel tõenäolisem, jahilavast (tänapäeval *jahikantsel*, *pukk*). Vahelduses *laba* ~ *lava* on Võrumaale iseloomulik *b*-line vorm. Vrd *Lavassaare*. – ES

BAL: 679; Eesti TK 50; PTK I: 115

Labõritsa <-ritsa ~ -sse>, rahvak varem ka *Porovinka* <-he>, kirjakeelne *Laberitsa* Se – küla Petseri rajoonis Pankjavitsa vallas (Pan, Seeridsä nulk), vn *Буравёнки*, u 1790 *буравенка*, u 1866 *Боровеньки*, 1885 *Laweritsa*, *Боровенки*, u 1900 *Буравенка*, 1901 *Porovinka*, 1903 *Боровиковская* (kool), 1904 *Laberitsa*, *Буравёнки*, u 1920 *Borovenki*, 1922 *Buravenki*, 1999 *Labõritsa*. ⇒46A2 ♦ Küla kõrval on samanimeline järv (*озеро Буравенское*). XIX saj kuulus küla Vilo kogukonda ja Saalessa (*Залесье*) kogudusse. Kohanime lähtena vrd Võru ja Lutsi *labõrits* 'lauritsapäev', Seto *labõra* 'lohakas'. P. Päll pakub kohanime lähteks eesnime *Laurits* < *Laurentius*. Vene nime seletuseks pakkus J. Truusmann läti sõna *burvis* 'võlvur, nõid, maag'. Vene lähtena võivad sobida *бурав* 'puur, terava otsaga (metallist) tööriist', *боров* 'kult, siga' või *бор* (vanavene *борове*) 'mets'. A. Šteingolde ei pea viimaseid tõenäoiseks. Mitu *Borovenkõ* (*Боровеньки*) küla on Ukrainas, idaosas voolab *Borova* (*Борова*) jõgi. Vrd *Puravitsa*, *Laura*. – AK

Academic; Dal' 1880–1882; Eesti TK 42; Hurt 1903; Hurt 1904: XXIII; Hurt 1904–1907: II, 381; KN; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 65; Setumaa kaart 1999; Truusmann 1890: 55; Truusmann 1897a: 45; Truusmann 1897b: 6; Vasilev 1882: 37; Vene TK 126; VMS

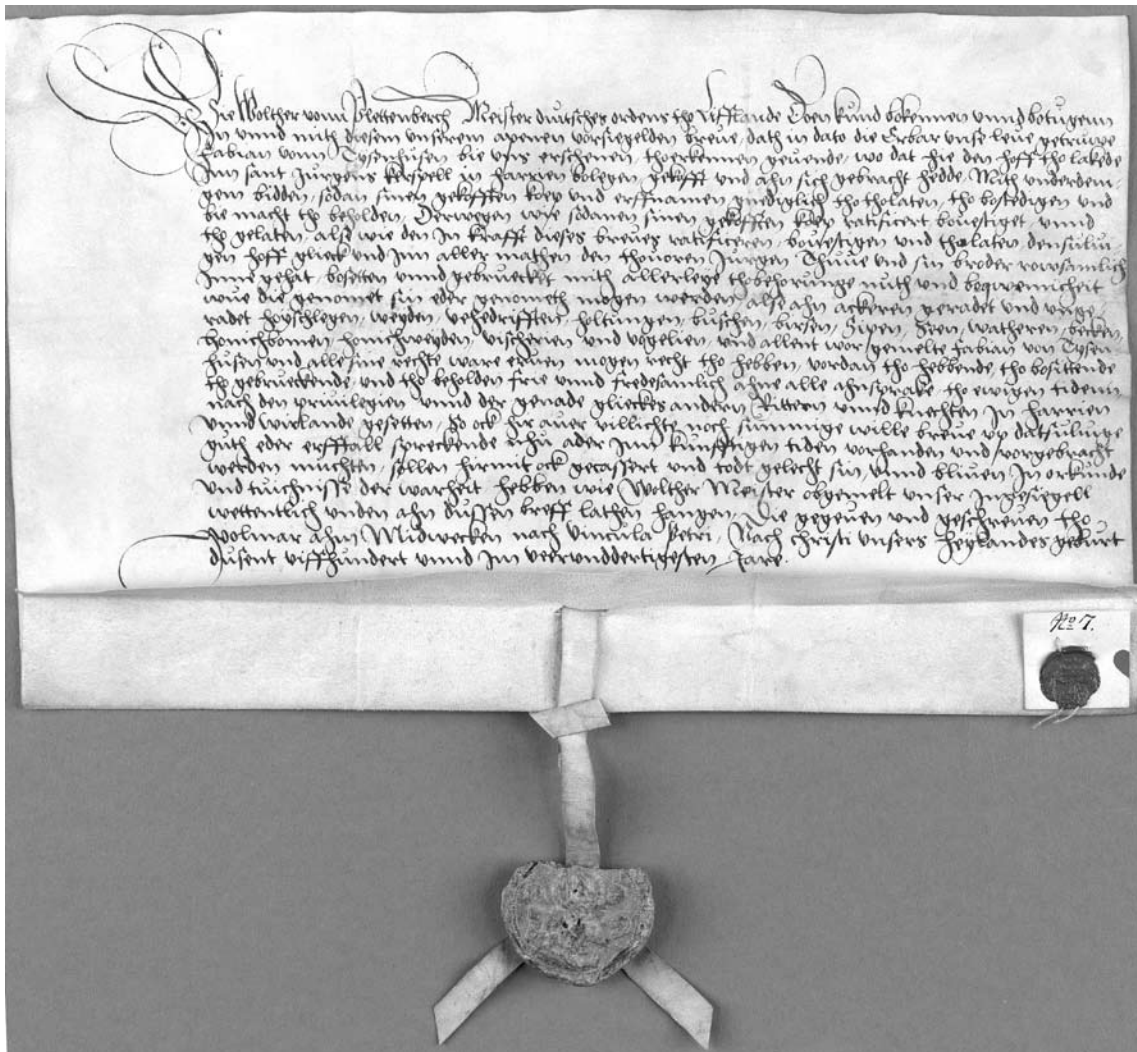
Laekannu [*'lae_kannu*] <-kandu ~ -le>, koh *'Lae_kõnnu* Trm – küla Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Avinurme ms), 1599 *Lagakunth*, 1624 *Lahokõnde*, 1697 *Layakannust*, 1758 *Laikon*. ⇒15C4 ♦ Nime järelosa on õieti *kõnnu*, nagu nähtub ka rahvapärasesst hääldusest. Algusosa näib varasemate kirjanekute põhjal olevat sõna *lai* : *laia* (**layja*). 1977 liideti Laekannuga Raja, Rajametsa, Saare (ka Laekannu-Saare) ja ↑Teadussaare küla. – PP

KNAB; PTK I: 110; P XVI: 120

Laekvere [*'laekvere*] <-verre ~ -sse> Sim – alevik Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas, mõis, sks *Ladigfer*, 1547 *Ladickver*, *Lavdickver*, *Laydickver*, *Laydicker* (küla ja mõis), u 1900 *Ладикферъ* (*Лаеквере*) (küla). ⇒15B3 ♦ Küla arvatakse olevat mõisast vanem, nimetatud Kalevipoja lugudes Laivereks. 1920.–1930. a-tel omandas Laekvere aleviku ilme, 1970 oli nimekirjas asundina. 1977 liideti Laekvere asund ja 1920. a-tel mõisa ümber tekkinud asundus Laekvere alevikuks. Nime puhul on L. Kettunen võrdluseks toonud *laegas* : *laeka*, kuid ka sõna *lai* ja oletuslikud isikunimed **Laati* (soome sugunimi *Laati*), *Laa(d)ikka*. Laekverega on 1977 liidetud Laekvere-Aru küla (1922 *Aru-Laekvere*). – MK

Bfl: I, 1299; EAN; ENE-EE: V, 363; EO: 290; KNAB

Laeste [*'laeste*] <-sse> Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Lellapere ms), 1423 *Laaxe*, 1470 *Lagis*, 1512 *Layges*, 1626 *Layste*, 1844 *Laeste*. ⇒22A1 ♦ L. Kettunen oletab lähtekujuks **Lagine*, millest tuleneks **Lagiste* ja sealt *Laeste*. 1512. a nimekuju lubaks lähtevormiks oletada **Laigiste*, ehk sõnast *laik*. P. Johansen on küsimärgiga Laestega samastanud 1241. a kirjaneku *Soka*, oletades kirjaviga (**Loxa?*); ka 1452 kirja pandud *Sodane* nime oletab

Wolter von Plettenbergi läänikirj Lagedi mõisa kohta. 1534. EAA.854.2.166.

ta Laestega samaseks, kuid kumbki neist ei tundu tõenäoline. Laeste-nimeline koht on olnud veel nüüdse ↑Valli küla mail. – PP

Bfi: I, 774, II, 384; EO: 212; Joh LCD: 606–607; LCD: 41v; Schmidt 1844

Laeva [ˈlaeva] <'Laeva ~ -sse> Ksi – küla Tartu maakonnas Laeva vallas, mõis, sks *Laiwa*, 1295 *Laynas* (küla), 1582 *Laiwa*, 1601 *Laywa*, 1627 *Laywa weßky*, *Laywa Külla*. ⇒25A4 ♦ Laeva mõis tekkis küla ja veski kõrvale XVII saj. V. Pall oletab, et nimi võiks pärineda sõnast *laev*, vahest on see olnud jõe nimi (**Laevajögi*). Nime III väldet seletab tema arvates ehk lühikese sisseütleva üldistumine. Mõeldav on ka lähtumine mõnest muust vormitüübist, nt **laivas* : **laivahan*, vrd *kobras* : *kopra*. XX saj I poolel oli Laeva küla mitmes osas, neist põhjapoolne oli Laeva küla, tihedam osa Laeva alevik (1939; 1970. a-tel nimetati miskipärast Laeva asunduseks), küla varasemat keskosa lõuna pool nimetati Keskkülaks ja mõisa ümbruses oli a-st 1920 Laeva asundus (u 1939. a-st Valmaotsa). 1977 ühendati need kõik peale Valmaotsa üheks Laeva külaks. Laeva külaga oli millalgi pärast Teist maailmasõda liidetud ka idapoolne Aiu küla (1539 *Ayokull*, 1582 *Aiakula*, 1839 *Aioküllä*), mis sai nime nähtavasti isikunimest. Laeva lääneserva jäänud porsiküla nimetati Mukteniks

(viide Vene-Jaapani sõjaga tuntuks saanud Mukdenile) ning kaguserva hajatalusid Karulaaneks (samanimelise talu järgi). – PP

BHO: 287; ERA.14.2.717 (Laeva vallavanema 9. VI 1939 otsuse protokoll nr 6); KNAB; PA I: 118; PTK I: 16, 110, 143; Rücker; Tartumaa 1925: 221

Lagedi <-le> Jür – alevik Harju maakonnas Rae vallas, mõis, sks *Laakt*, 1241 *Lakethæ*, 1422 *Lakede*, 1586 *Lackedt*. ⇒2C4 ♦ Lagedi küla on mainitud 1241, mõisat 1397. Küla jagunes juba XVI saj Ülejõeks, Keskkülaks ja Kadakaks, kuigi Lagedi nime kasutati sageli ka keskse osa, Keskküla tähistamiseks või nende kolme ühisnimena. Lagedi mõisa ümber kujunes 1920. a-tel asundus, mis 1977. a asulareformiga jagati mitmeks osaks. Lagedi raudteejaama ümber kujunenud asulast ning Keskkülast moodustati Lagedi alevik. Ülejäänud asundus põhja pool nimetati Kopli külaks ning Lagedi mõis ise jäi piiride nihkumisega hoopis Jõelähtme valla Loo aleviku alale. Lagedi nimi pärineb sõnast *lage* : *lageda*; nime lõpu *i*-d võib ehk tõlgendada mitmusliku tüvena. Alevikuga liideti 1977 raudteejaamast lõunas olev Kopli-küla (ei tule segi ajada praeguse Kopli külaga), mis näib olevat eeskätt XX saj kujunenud asula, ning ida pool asuv Keskküla, endise Lagedi küla ajalooline keskus. Kuhugi Lagedi mõisa lähedale jääb ka 1241

mainitud *Usküla (*Vsikylæ*), mis esines veel XVI saj (1566 *Uskülle*). Vrd Lasnamäe. – PP

Bil: I, 138, II, 799; EO: 17; Joh LCD: 468–469, 634–635; LCD: 47v; Rev 1586: 84; Simm 1975b: 575

Lagesöödi [*lage_söödi*] <-le>, koh varem ka *Lake_süüdi* Kos – paik (küla) Harju maakonnas Kose vallas (Ravila ms), 1913 *Lakseddi* (küla), 1922 *Lakesöödi*, 1970 *Lagesöödi*. ⇒13A2 ♦ Väike, algselt saunikute majapidamistest koosnev metsaküla, liideti 1977 Völle külega. Nimi tuleneb sõnadest *lage* (murdes ka *lake*) + *sööt* : *söödi*. – TL

KN; KNAB; Troska 1987: 99

Lagina jõgi, koh ka *Lagimuse* Kod, TMr – jõgi Tartu maakonnas Vara vallas, 1839 *Lagina Fluß*. ⇒33C1 ♦ Kargaja jõe alamjooks Koosa järvest Koosa jõkke. Nime päritolu on ebaselge. V. Pall lisab kahtlemisi sõna *lagin* : *lagina*, mus-lõpulist vormi võrdleb ta tuletisega *togimus*, *kasimus*. – PP

PTKI: 111

Laguja <-sse ~ -le> Ote – küla Tartu maakonnas Nõo vallas (Pangodi ms), 1582 *Lagoya*, 1601 *Laggia Kuelle*, 1638 *Laggojekylo*, *Laggoyakyll*, 1749–1762 *Laygoja külla*, 1796 *Dorf Laggoja*, 1909 *Dorf Ljapuja*. ⇒39A1 ♦ Küla on nime saanud Laguja ojal. Varem on see olnud **Lağaoja*, mis on lõunaeeesti keeles 'lai oja'. Külanimi on olnud alguses **Lağaojakülä*, mis on hiljem lühenenud *Lagojaks* ja siis muutunud *Lagujaks*. Samas on võimalik, et sõnakuju *oja* ~ *uja* on varieerunud ka Tartumaal. Ojanime puhul on liigisõna nimes toplet: *Lağ + oja* > *Laguja + oja*. Ojanimi on igal juhul vanem kui külanimi. – MF

BAL: 610; BHO: 314; EAA.1260.1.9:269, L 269p; ENE: IV, 338; EO: 48; KNAB; Mellin; PA I: 47; Rev 1601: 26; Rev 1638 I: 82

Laguja oja Ote, Rõn – jõgi Tartu ja Valga maakonnas. ⇒32B3 ♦ L. Kettunen tuletas kohanime tuumosa lõunaeeesti liitsõnast **lağaoja* 'lai oja'. Seda oletust kinnitab 1601. a külanimi *Laggia*. Vrd Laguja. – EE

EO: 48; Rev 1601: 26

Lahavere <-`verre ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Pajusi vallas (Pajusi ms), 1583 *Lahawier Mniejsza*, *Lahawier Wietsza*, 1599 *Lohawer Mniejsza*, *Lohawer Wielka*, 1601 *Klein Lahawer*, *Gross Lahawer*, 1839 *Klein Lahafer*, *Gross Lahafer*. ⇒24C2 ♦ Veel XX saj oli kaks küla, Väike-Lahavere oli Lahavere lääneosa. L. Kettunen tunneb nime kujul *Lahovere*, millele ta on vasteks andnud *lahk* : *lahu*. Teise silbi *a* näib siiski algne olevat, vrd tuletisi *lahandik* 'lõhandik', *lahastik* 'raiesmik'. Vrd Lõhavere. – MK

BHO: 283; EO: 310; PA IV: 17; P XVI: 277; Rev 1601: 93, 103; Rücker; VMS

Lahe¹ <'Lahte ~ -sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Sagadi ms), 1398 *Laxen*, 1402 *Laxe*, 1586 *Layse*, *Lachse*, 1699 *Lahe*, 1796 *Lahhe*, u 1900 *Laxe*. ⇒4C1 ♦ Rannaküla asub Soome lahe sopis ja on nime saanud oma asukoha järgi. – MA

EAA.1.2.C-IV-121; ENE: IV, 338; LUB: VI, 2944, 2955; Mellin; Tarvel 1983: 74–75

Lahe² <'külla>, rahvak aj *Põlgastõ* `mõisa <-he> Kan – küla Põlva maakonnas Laheda vallas (Põlgaste ms), 1883 *Lahhelaane mets*, u 1925 *Lahe A60* (asundustalu), 1945 *Lahe* (küla). ⇒39C3 ♦ Lahe külaks on ümber nimetatud Põlgaste mõis ja osa asundusest. Põlgaste mõisale eelnes samas kohas Põlgaste küla (1628 *Poelcks*). Mõisa laienemisel küla järk-järgult ahenes

ja XIX saj keskpaigaks kadus. Uue nime tekkimine on seotud 1938. a vallareformiga, kui senine Põlgaste vald jagati nii, et vana vallakeskus jäi uude Kanepi valda, mõisapoolne ots aga liideti endise Aleksandri vallaga. Ilmselt samanimelisuse vältimiseks tuletati kohale uus nimi loodusnimest Lahemõts Põlgastest Sõmerpallu viiva tee ääres. Varem oli seda metsanime kasutatud ühe asundustalu nimetamiseks. Sobimatuks peetud nimega Aleksandri vald pandi ette nime-tada Lahe vallaks, kuid Kohanimede Nõukogu pidas seda geograafiliselt põhjendamatuks ja soovitas nime Laheda, mis läkski käibe. Algne kohanimi Lahemõts või Lahelaan on usutavasti tähistanud kohta, mis asub lahkmealal, Põlgaste ja Sõmerpalu põlisel piirialal. Algusosa *lahe* on Põhja-Võrumaa kohanimedes tavaliselt variant sõnast *lahk* : *laho* 'lahknemine, eraldus, vahekoht, metsasiht'. Teine võimalus on metsanime seostamine Võrumaal mitmel pool levinud mäenimega Lahamägi. See nimi pole tähistanud vahekohti, vaid seostub pigem *laha* ~ *loha* sõnaga, mida J. Mägiste on pidanud lohisemist, lohakust või lahinal voolamist tähendavate paljude sõnavariantide tüvisõnaks. Lahe küla piiresse jääb idas ↑Ridali. Vrd Lahavere, Laho², Lahokülä, Põlgaste. – ES

BAL: 659, 665; EAA.3724.S.2832, L 1; Eesti SK 10; EEW 2000: *loha*; ERA.14.2.442; KNAB; Rev 1624/27 DL: 64

Lahe³ <'Lahte ~ -sse> Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Alatskivi ms), 1582 *Liachte*, 1585 *Lachta*, 1588 *Surlacht*, 1601 *Große Lacht*, *Suerlacht*, 1839 *Gross Lacht*. ⇒26C3 ♦ 1977–1997 oli Riidma osa. Nimi on varem olnud ka *Suurlahe, ilmselt võrdluses Kesklahe ja Laheperaga. Nime motiiviks on Lahepera järv, mille nurka Peipsi äärde küla jääb. – PP

PA I: 58, 283; PTKI: 111; Rücker

Laheküla¹ [*lahe_küla*] <-`külla ~ -sse> Käi – küla Hiiuma maakonnas Käina vallas (Putkaste ms), 1945 *Lahe-Nurme*, 1970 *Lahe*. ⇒48B3 ♦ 1977–1997 oli Käina aleviku osa. Küla asub Käina lahe ääres. Nimi sõnast *laht* : *lahe* on kõrvale tõrjunud *Nurme*, mis pakuti 1939 välja Putkaste asunduse osa nimeks. – MK

ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); KNAB

Laheküla² [*lahe_küla*] <-`külla ~ -sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kellamäe ms). ⇒53A1 ♦ Kellamäe mõisa maale 1920. a-tel rajatud asundusküla, mis asub Suurlahe ja Linnulahe vahel. Nimi esineb hiljemalt 1938. a kaardil. 1977–1997 oli Kellamäe nime all. Nimi tuleb sõnast *laht* : *lahe*. Laheküla piiresse kuulub kirdes endine Kuressaare linnamõis Tingiste. Vrd Kellamäe², Laheküla¹. – MK

Eesti TK 200; KNAB

Laheküla³ [*lahe_küla*] <-`külla ~ -sse> Pöi – küla Saare maakonnas Laimjala vallas (Kingli ms), 1945 *Lahe*. ⇒51B3 ♦ Kingli asundusest 1939. a paiku eraldatud küla, oli 1977–1997 uuesti Kingli osa. Küla asub sooala, kunagise lahe ääres (1803 järv nimega *Allika Lacht*). Laheküla lõunaosas on Allika talud (u 1900 *Аллика*), mida on vahel omaette külaks arvatud. Vrd Kingli, Laheküla¹. – MK

EAA.3724.S.1998, L 1; EAN; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nime muutmiseks); KNAB

Laheküla⁴ [*lahe_küla*] <-`külla ~ -sse> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Muhu-Suuremõisa ms), 1922 *Lahe*. ⇒51C2 ♦ Muhu-Suuremõisa maadele

1920. a-tel tekkinud asundusküla (Lahe), vahel nimetatud ka Suuremõisa asunduseks. 1977–1997 oli Suuremõisa osa. Taastati 1997 Lahekülana. Vrd Laheküla⁵, Suuremõisa³. – MK
EAN; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB
- Laheküla**⁵ [*lahe_küla*] <-külla ~ -sse> Põie – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Maasi ms), 1938 *Lahe*. ⇒51B2 ♦ Maasi asunduse loodeosa, mis arvatavasti 1930. a-tel eraldati omaette külaks. 1977–1997 oli ametlikult Maasi osa. Laheküla piirese jäävad Maasilinna ehk Maasi ordulinnuse varem. Linnus rajati pärast 1345 Põide linnuse asemele, mille saarlased olid 1343. a mässu ajal hävitanud. Karistuseks ehitati seda maarahva sunnitööga, mida kajastab saksa-keelne nimi *Soneburg* (= *Sühneburg* 'karistuslinnus'). Linnus lasti öhku 1576. Vrd Laheküla¹, Maasi. – MK
BHO: 559; EAN; EE: V, 816; Eesti TK 200; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB
- Laheküla**⁶ [*lahe_küla*] <-külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Lahe Pha* – küla Saare maakonnas Pihitla vallas (Kasti ms). ⇒53B1 ♦ Kasti asunduse osat tekkinud küla, nimi pärit arvatavasti 1920. a-te lõpust. 1977–1997 oli Vanamõisa osa. Vrd Laheküla¹. – MK
EAN; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB
- Lahemaa** [*lahe_`maa*] <-le> – looduspiirkond ja rahvuspark Harju ja Lääne-Viru maakonnas. ⇒4C2 ♦ Lahemaa nime võttis 1922 kasutusele J. G. Granö Põhja-Eesti rannikumadaliku keskosa kohta, mille rannajoonel paiknevad poolsaared vaheldumisi lahededega, vahemikus Kuusalust Kundani. Suurem osa Lahemaa asub 1971 moodustatud Lahemaa rahvusparkis. Rahvuspark haarab lisaks rannikumadalikule Põhja-Eesti lavamaad ja Kõrvemaad. – MK
ENE-EE: V, 374; Granö 1922: 277; Pae, Rimmel 2006: 188
- Lahepera** [*lahe_pera*] <-le> Kod – küla ja samanimeline järv Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Alatskivi ms), 1582 *Lahepere*, 1601 *Lacheperre*, 1732 *Lahteperralt*. ⇒26C3 ♦ Alatskivi mõisale kuulunud küla. Asub Peipsi järve vahetus läheduses paikneva pikliku järve tipu lähedal, seega on nime saanud asukoha järgi. Lahepera järve on teise küla järgi nimetatud ka Lahe järveks. – PP
PA I: 115; PTK I: 111
- Lahepere laht** [*lahe_pere laht*] HMD, Kei – laht Harju maakonnas Keila valla ja Paldiski linna piiril, 1796 *Lahhepæ* (laht), 1871 *Lahhepæe Bucht* (laht). ⇒1B4 ♦ Lahepere laht on nime saanud lahe lõunasopis olnud Lahepere (1689 *Lahipe*, 1698 *Lahepe*, 1725 Meremõisa all metsavaht *Lahepoga Matz*) küla ja kõrtsi järgi. Nime järelolis -*pää* on asendunud osisega -*pere*. Kui samastus XVIII saj nimega peab paika, siis võis nime järelolis olla ka -*poja* või isegi -*põhja*. – MK
EAA.1.2.C-II-15, L p; EAA.1.2.940:1139, L 1123p; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 211; Schmidt 1871
- Lahetaguse** [*lahe_taguse*] <-sse ~ -taha> Khk – küla Saare maakonnas Salme vallas, mõis, sks *Lahhentagge*, 1645 *lahi Tagge*, *Lahentgk* (mõis), 1798 *Lahhentak*. ⇒52B1 ♦ Lahetaguse mõisa kohta on andmeid a-st 1571, kui läänistati osa Lõmala vakusest. Mõisa maadel tekkis 1920. a-tel asundus, mis pärast 1945. a muutus külaks. Mõisa kõrval olnud küla põhjaosa lahutati pärast Teist maailmasõda halduspiiriga ja see vastab praegusele ↑Vana-Lahetaguse küdale. Nimi on tekkinud kaassõnaga ühendist *laht* : *lahe* + *taga*, viimane on muutunud tänapäeval omadussõnaks *tagune* : *taguse*. Lahetaguse põhjaosas on varem olnud Mälgu mõis (sks *Melgun*), mis eraldati Kotalandist ajavahemikus 1738–1744, hiljem oli Karala mõisa osa. – MK
BHO: 348; EM: 122; SK I: 163
- Laheva** <-sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Võnnu ms), 1586 *Ladempoy*, 1782 *Lahepe* (küla), 1798 *Lähhepä*. ⇒10A4 ♦ 1977–1997 oli Üsse küla osa. Laheva nimi on olnud kaheosaline, algusosa *laht* : *lahe*, järelosa oletatavasti *pea*. – MK
EAA.1864.2. IV-9:191, L 182; EAN; KNAB; Mellin; Rev 1586: 67; Saareste 1924: 63
- Lahmuse** <-le> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas, mõis, sks *Lachmes*, 1584 *Laima* (küla), 1586 *Laihma* (küla), 1593 *Laima et Melcha* (kaks adramaad), 1599 *Layma* (küla), 1638 *Lehamuss* (mõis), 1782 *Lachmes oder Kleinhof* (mõis). ⇒23B4 ♦ Lahmuse mõisast on teateid a-st 1600. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Nime tähendussisu on problemaatiline. Võrdluseks võiks tuua sõnad *lahandik*, *lahastik* 'lõhandik, raiesmik', *lahmak(as)*, *laim* 'loik', *lahas* 'mädanenud puu' jne, ka *lahi-*, *lahja*. Nime tänapäevakuju puhul võiks oletada ka *a*-list varianti sõnast *lõhmus*, mille algne tähendus oli 'pehme'. Lahmusega on 1977 liidetud Paasioja (1738 *Pasioja Michel*, 1816 *Pasioja* talu, külane 1970). – MK
EAN; EES: 258; EAA.1865.3.255/4:10, L 9p; Hupel 1774–1782: III, 314; KNAB; PA IV: 173, 196; P XVI: 229; Rev 1638 II: 111; RGADA.274.1.203:17, L 12p; Tarvel 1964: 280; VMS
- Laho**¹ <-le>, koh *Laho_külä* <-küllä> Vön – küla Põlva maakonnas Mooste vallas (Rasina ms), u 1900 *Laxo*, 1925 *Lahuküla*, 1970 *Laho*. ⇒33C3 ♦ Nii J. Simm kui ka L. ja I. Rootsmäe toetuvad rahvapärimusele, et küla on rajatud XIX saj III veerandil. Rootsmäede järgi on küla rajatud Mooste piirilt Rasina mõisani laiunud suure metsa äärde, Simmu järgi aga samanimelise järve äärde. Viimasest johtub Simmu nimeseletus. Häälikulise sarnasuse alusel sobivat võrdluseks küll *lahk* : *lahu* 'metsaheinamaa, metsasiht', kuid kuna järvenimi on esmane, siis sobivat paremini soome jt lähisugulaskeeltes esinev *laho* 'pehkinud (puu, palk)'. Kuna Lahojärv asub Laho küla suhtes teisel pool Moostet, siis küllap on Simm siin eksinud. Esimene etümoloogia sobib. Laho külaga liideti 1977 Säknaohu (koh S'aknaohu) küla (Plv). Vrd Lahojärv. – MJ
KN; KNAB; Rootsmäe 2016: 639; Simm 1973: 58–59; Tartumaa 1925: 476
- Laho**² <-le>, koh <-lõ> Röp – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Veriora ms), 1867 *Lahho Hindrik*, *Lahho Jaan*. ⇒40C2 ♦ Kaks Laho talu tekkisid Viluste küla ääremaale küllalt hilja, võimalik, et alles talumaade kruntimise käigus. Laho oli 1977–1998 Metsavaara (Mõtsavaara) küla osa. Külanimi, algne talude nimi, on tekkinud sõnast *lahk* : *laho* 'lahkenemine, eraldus, vahekoht, metsasiht'. Vahekohana mõisteti Viluste ja Pääsna vahelist üleminekukohta. Tänapäeval on Pääsna-poolsetest Jõevara taludest saanud samuti omaette küla. – ES
EAA.2486.3.266:11, 12; EMS: *lahk*¹

Lahojärv [*laho_ˈjärv*] Plv – järv Põlva maakonnas Mooste vallas, 1839 *Lahho S*, 1937 *Laho jv*. ⇒40B1 ♦ Kuna järv jääb Mooste mõisa metsamaale vastu Ahja mõisa piiri, siis on kõige tõenäolisem motiveeritus sellest põlisest piirist: järv paikneb seal, kus mõisa-piir pöörab ära Ahja jõelt ja *lahk* 'vahekoht, eraldus, lagedaks raiutud siht' kulgeb läbi metsa. Vähem tõenäoline on seos Rasina mõisa Laho külaga, kuigi ka see paikneb lähikonnas. Vrd Laho¹. – ES

Eesti TK 50; EMS: IV, 825; Rücker

Lahokülä [*laho_külä*] <- küllä ~ -sse>, varem ka *Laho* Plv – paik (küla) Põlva maakonnas Laheda vallas (Vardja ms), 1896 *Lahhu*, u 1900 *Aazo*. ⇒40A2 ♦ Liideti 1977 Himma külaga. 1896. a kaardi järgi on tegemist Vardja mõisa renditaluga, mida koos naabertaludega on hakatud kutsuma Lahoküläks. Asukoht Peri mõisa piiri lähedal ja loodusnimi Lahomõts näitavad, et nimi põhineb sõnal *lahk*: *lahu* (*laho*) 'lahknemine, eraldus-, vahekoht'. – ES

EAA.3781.1.118, L 3; Vene TK 42

Lahu <-sse> Koe – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas (Preedi ms), 1253 *Lauthe*, 1564 *Last od Lahoküll*. ⇒14C4 ♦ Küla nimi on palju varieerunud. Esimese kirjapaneku järgi võis nimi olla seotud sõnaga *laut*: *lauda* või pigem *lautama* 'laueks tegema', motiveerituna ehk uudismaa tegemisest. See selgitaks paremini ka XVI saj nimekuju (*laastik*, *laastumaa* 'võsast puhastatud maa (niit)'). Hiliseim nimekuju sobitub sõnaga *lahk*: *lahu* 'vahekoht; lõhe', millel võis ehk olla ka põllumajanduslik tähendus. Kunagine saunaküla Lahunõmme kuulub praegu Nõmmküla alla. – FP

EAA.1.2.933:184, L 182p; EVK; LUB: III, 258a; VMS; Wd

Laiaküla [*lai_a_küla*] <- küllä ~ -sse>, koh ka 'Lai_küla Jõe – küla Harju maakonnas Viimsi vallas, asum Tallinnas Pirita linnaosas (Väo ms), 1922 *Laia* (küla), 1923 *Laiküla*. ⇒2C3 ♦ Tekkis Iru tütarkülana XX saj algul, praegu suur elamuala, haarab ka osa Pärnamäe kalmistu territooriumist. Laiaküla põhiosa on praegu Tallinna piires asumina, sellest välja jäänud osa (Käära) sai 1997 samuti Laiakülaks. Küla ei asetse kompaktselt, vaid laialt küllalt suurel territooriumil, sellest ka nimi. Vrd Laiküla. – MJ

KNAB; Nerman 2008b: 134; Puhk 1996: 172; ÜAN

Laikma [*'laikma*] <-sse> Rap – paik (küla) Rapla maakonnas Raikküla vallas (Kabala ms), 1586 *Layckmecke* (tal), XVII saj II poolel *Laigmeggy Byy*, *Laigma Mart*, 1725 *Laikma Jahn*, 1798 *Laikma* (küla). ⇒11C4 ♦ Liideti 1977 Ummaruga. Nimi pärineb ehk loodusnimest. Varem nimetatud ka Kabala teokülaks, sest siin paiknesid Kabala mõisa maale kuuluvad talud. * *Kuidas tekkis Laikma küla nimi. Mõisa maa peal olnud üks talu. Selle talu peremees küündnud põllul. Mõõda kündes suurest kivivarest hüüdnud üks hääl sealt: „Laiem vagu, laiem vagu!“ Tagasi tulles kivivare kohas hüüdnud jälle: „Laiem vagu, laiem vagu.“ Kolmandat vagu tagasi minnes puutunud sahanina vähe ihhe vasest nõu külge, mis vähe olnud mulla pinnal. Siis vajunud see kõlinal kui raha maa alla. Peale selle hüüdnud üks hääl: „Eks sa küündnud laiem vagu, siis oleks rahakatel tulnud saha peale!“ (1939) – PP*

EAA.1.2.C-IV-101; KM: ERA II 225, 606/7 (9) – 1939; KN; KNAB; Mellin; Rev 1586: 105; Rev 1725/26 Ha: 274

Laiksaare [*'laik_saare*] <- saarde> Saa – küla Pärnu maakonnas Saarde vallas, mõis, sks *Laiksaar*, 1584 *Laigisara* (küla), 1601 *Layksar* (küla), 1839 *Laik-*

saar (mõis). ⇒35B1 ♦ Laiksaare mõisat on mainitud 1663, Mellini kaardil 1797 enam küla märgitud ei ole. Nime algusosale võiks võrdluseks tuua *laik*: *laigu* 'plekk, lapike'; 'siil, laid, paan'; 'linnaseodra idu'. K. Pajusalu on algusosa seostanud liivi sõnaga *laig(a)* 'lai'. Laiksaare mõis jagati 1871 soldatikohtadeks ja õigeusku astunud talupoegadele väikekohtadeks. XX saj alguses nimetati asulat Mõisakülaks (u 1900 *Мойзакюля* (*Лайксарь*)). 1939. a paiku pandi ette nimetada küla Asujaks samanimelise metsavahikoha järgi, ent ametlikult muudeti Asujaks alles 1977. Laiksaare nimi taastati 1997. Laiksaarega on 1977 liidetud Possa (1797 *Possa* küla, 1816 taluna *Possa Hindrich*, 1839 *Possa*), piiresse kuulub ka Rae küla (1839 *Rae*). – MK

BHO: 284; EAA.1865.3.247/5:4, L 41p; EAN; EMS: IV (20), 857; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB; Mellin; Pärnumaa 1930: 510; Rev 1601: 120; Rücker

Laiküla [*'laik_küla*] <- küllä ~ -sse> Mar – küla Lääne maakonnas Martna vallas, mõis, sks *Layküll*, 1528 *Latenkull* (küla), 1582 *Layteküllä*, 1688 *Laikull* (mõis). ⇒20C2 ♦ Piiskopiajast on küsimärgiliselt ühendatud Laiküla nimega kirjapanek *Laukuta*, kuid see kirjapanek kuulub pigem Kirbla Laukna juurde. Laiküla mõis on rajatud XVII saj, al 1864 poolmõis. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Kui XVI saj kirjapanekud ikka on sellest nimest, siis jääb nime päritolu ebaselgeks. – MK

Bfi: II, 935; BHO: 293; EAA.1.2.941:365, L 357; EAA kinnistud; Läänemaa 1938: 271

Laimetsa [*'lai_metsa*] <- metsa> Pii – küla Järva maakonnas Imavere vallas, mõis, sks *Laimetz*, ? 1583 *Lagimiecz* (küla), 1638 *Layemetz* (mõis), 1797 *Laimetz* (mõis). ⇒23C1 ♦ Küla oli olemas XVI saj, nagu ka läheduses paiknev Lõimetsa. Nii teineteise lähedal olevate sarnaste nimedega külade puhul on nimede kirjapanekuis raske vahet teha. Balti kohaleksikon (BHO) samastab Laimetsaga 1583 *Ligimiecz*, jättes Lõimetsale kirjapaneku *Lagimiecz*. 1599 on nimed vastavalt *Laymiec* ja *Laymecz*. 1624 on mainitud tühjana küla *Leymetz* või *Leymet*, samas revisjonis on nimetatud mõlemat küla ka vastavalt *Leymetz* ja *Laymetz*, mõlemad tühjad Eistvere mõisa all. Vastupidiselt BHOle oleks otstarbekas ühendada a-lised kirjapanekud Laimetsaga ja i- ning e-lised Lõimetsaga, siiski on võimalik, et mõlemad nimed on päritolult samad. 1638 on mainitud Laimetsa mõisat (*Layemetz*), mille juures on ka tühjad külad *Kabbala*, *Kunnyla* ja *Laemetz*. Laimetsa ja Lõimetsa asuvad ühel ja samal kõrgustikul, esimene loode-, teine kaguservas. Laimetsa nime algusosa lähtekoht võib olla *lai* (<*lakja), on oletatud tüve esinemist isikunimena. Laimetsaga on 1977 liidetud Ojaküla (1855–1859 *Оякюля*). Vrd Laiuse, Lõimetsa. – MK

EAA.298.2.71, L 4; EAN; KNAB; Mellin; PA IV: 16; PTK I: 112; P XVI: 296; Rev 1624 PL: 44, 47; Rev 1638 II: 158

Laimjala [*'laim_jala*] <- jalga ~ -sse>, koh ka 'Laimla Põie – küla Saare maakonnas Laimjala vallas, mõis, sks *Laimjall*, 1645 *Laidmell*, *Laudeuel*, 1731, 1798 *Laimjall*. ⇒51B3 ♦ Laimjala mõis on rajatud XVII saj II poolel. 1920. a-tel tekkis mõisa maale Aaviku küla, mis 1977 nimetati Laimjalaks. 1997 lahutati lõunapoolne osa uuesti Aaviku külaks. Laimjala nime algusosa on ühendatav sõnaga *laid*: *laidu*, *laju*,

sest sageli muutub laiunimi pärast laiu maaga kokkukasvamist mäe- või künkanimeks. Võiks oletada, et *-m-* on pärit osisest *mäe*, järelosa on *jala*. L. Kettunen on oletamisi esitanud nimele vasteks *laim* : *laimu* (*laimama*) + *jala*. Vrd Aaviku³. – MK

EM: 124; EO: 53; SK I: 165

Laisari <-sse>, kirjak varem ka *Laisaare* Hag – paik (küla) Rapla maakonnas Kohila vallas (Adila ms), 1677 *Laysaar*, 1725 *Laisar*. ⇒11C2 ♦ Liideti 1977 Pihaliga. Nimi pärineb sõnadest *lai* + *saar*. Kaugemaid lõunapoolseid talusid (Üldru jt) nimetatakse ka Tagakülaks. – PP

EAA kinnistud; Rev 1725/26 Ha: 256

Laisi <'Laiisi ~ -sse>, rahvak varem ka *Laisi vaba*, 'riik <'riiki> Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), 1688 *Lassi Pustus*, 1782 *Lassi Andre*, 1820 *Lasi* (küla), 1839 *Lasi Forstey*, 1850 *Laasi Andre*, u 1920 *Laisi*. ⇒45A4 ♦ Metsatagune koht on olnud asustatud vähemalt XVII saj lõpust. Isegi juba 1588 mainitud puustus *Maximowa* pidi olema läheduses, vrd metsanimi Maksamõts. Misso valla piires olnud Lassi küla oli 1970. a-tekstis hääbunud, ent taastati 1997. Laisi nimi tuleb talupoja lisanimest ja see omakorda eesnimest. Milline algupärane ristinimi on selle taga, jääb ebaselgeks. XVII saj kirjalpilt annab soomepärase *Lassi* (< *Laurentius*), mis võib aga olla kirjutaja mugandus. Pigem on Laisi nimega võrreldavad eesnimevariandid *Klaas*, *Klais* ja saksa-pärase kirjalpildiga *Kleis*, mis põhinevad kas algnimel *Nikolaus* või *Claudius*. – ES

EAA.1865.2.141/2:22, L 21p; EAA.1271.1.224:221, L 847; EAA.1865.1.160:30, L 30p; Eesti TK 42; PA I: 30; Rajandi 1966: 41, 102, 136; Roslavlev 1976: lisa 2; Rücker; Vilkuna 2003: 114

Laisna [*'laisna*], koh ka *'Laisma* Phl – poolsaar Hiiu maakonnas Käina vallas Kassari saarel. ⇒48B3 ♦ Nimega võib võrrelda Reigi sõna *lais(s)* 'veeloid, jää-nukjärv', 'kitsa kaela kaudu merega ühenduses olev väike ja madal laht', mille puhul järelosa *-na* võiks pärineda sõnast *nina*. Teine tõenäoline seos oleks sõnaga *laism(a)* 'kitsas väin kõva põhjaga, kust võimalik hõbusega või jalgsi läbi minna'. – MK

EKMS: IV, 681; HK: 118

Laitse [*'laitse*] <'Laitse ~ -sse> Nis – küla Harju maakonnas Kernu vallas, mõis, sks *Laitz*, 1219 *Ladise* (küla), 1241 *Laidus*, 1365 *Laydis*, 1637 *Laitz* (mõis), 1653 *Λαουσινα, Λαοσκια* (mõis). ⇒11B2 ♦ XVII saj tekkis Laitse mõis, mille kõrval oli küla veel XVIII saj, mil moodustati sinna karjamõis (sks *Neu-Laitz*) ja talupojad asustati ümber. Karjamõis ei osutunud siiski püsivaks. XIX saj rajati Kaasiku küla juurde Laitse raudteepeatas. 1920. a-test alates Laitse asundus, 1977. a-st küla. Nimi näib olevat tekkinud sõnast *laid* : *laiu* 'paan, riba', vaevalt on siin samakõlaline *laid* : *laiu*, mis tänapäeval tähendab meresaart. Laitsega on 1977 liidetud Mäeküla, mis külanäiliselt ilmus kaartidele 1930. a-tel. – MK

BHO: 286; EMS: IV (20), 854; Joh LCD: 465; KNAB

Laiuse¹ [*'laiuse*] <-le>, koh ka *Laiusse* Lai – alevik Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Laiuse ms, Laiuse krmks). ⇒25B1 ♦ Sellise nime sai asula 1977. Tolleaegse nimekomisjoni põhjendus oli säilitada elava nimensa kihelkonna nimi. Alevik hõlmab ka kirikumõisa südamikku ja Laiuse kiriku. Asula varasem nimi oli Sootaga küla (1585 *Sotaga*, 1599 *wieś Sutaka*, 1601

Laiuse mõis. 1863. EAA.3724.4.1230, L 7.

Sottaga, *Sotaha*, 1864 *Sotaga*), 1960.–1970. a-tel Sootaga asund. Vrd Laiuse². – VP

EAA.2072.3.41b, L 3; PTK I: 226; P XVI: 111

Laiuse² [*'laiuse*] <-le> Lai – kihelkond ajaloolisel Tartu-maal, sks *Lais*. ♦ Nimega Laiuse märgiti algselt ainult ordulossi (1406 *Laeghis*, 1505 *Layges*, 1599 *Zamek Lais*). L. Kettunen arvates ei saa kohanime ühendada üldsõnaga *laius*, samuti liitsõnadega *laisoo*, *lagesoo*. Pigem võiks olla tegemist lähtumisega isikunimest. Selle võimaliku lähtevormina esitab ta **Lakjuksen*. Varasemate ülestähenduste alusel võime tõepoolest nime tüveosaks rekonstrueerida **layj-*. Lõpu osas vastab tänapäeva tarvitus järelliteele *-ks* < ? >. Kihelkonna varasem nimi enne XVII saj on olnud muu: 1411 *Womel*, *Womele*, 1624 *die Wöhmelsche Kirche*. Selle vasteks on toodud *võhmas* : *võhma* 'soosaar', millele on liitunud *-la* (**Võhmala*). Täiesti kõrvale pole ka põhjust heita võimalust, et esisilbis oli diftong. Seega **Võima-*, **Vaima-*. Vrd Vaimastvere. – VP

EO: 197; PTK I: 112, 280–281; P XVI: 93

Laiuse mägi, rahvak ka *'Laiuse voor* Lai – voor Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas. ⇒25B2 ♦ Mäel asub Vooremaa kõrgeim koht (144 m). – VP

ENE-EE: XII, 278

Laiusevälja [*'laiuse_välja*] <-le> Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas. ⇒25B1 ♦ Küla moodustati 1977. a Mõisaküla ja selle naabruses olevate väikeküladega (Kasvandiku, Kirikuküla, Lehtmetsa, Rava ja Vanatänava) ühendamise teel. Nimeks sai uus küla naabervallas (Sadala) kasutatava nime, millega märgiti Laiuse lossivaremete lähedal olevaid külasid. Mõisaküla nimi oli antud Laiuse riigimõisa järgi (sks *Lais-Schloß*), mis 1907 välja jagati, ka ülejäänud külad tekkisid Laiuse mõisa maale. Laiusevälja ja Lõpe küla piirile jääb endine Mõra mõis, mida on 1470 mainitud veskina (*Morra*) ja mis riigistati 1923. Vrd Mõrast. – VP

ENE-EE: V, 385; PTK I: 147; Tartumaa 1925: 249–250

Lajavangu [*'laja_vangu*] <-le>, koh <-lõ> Kan – paik Põlva maakonnas Kanepi vallas Erastvere külas (Erastvere ms), 1783 *Layavango Kõrtsimees Jaan*, 1798 *Laiowango Fl.* (jõgi). ⇒39B2 ♦ Kanepi–Urvaste tee ääres olev risttee ja kõrtsikoht on orientiiriks ka Erastvere metskonna ja mitmete metsavahikohtade jaoks. Nimi on saadud Võhandu (Ritsike, Lajavangu) jõe suurest käärust, mis oma poolekilomeetrise raadiusega on siiski veel jõekäärana tunnetatav. Nimi

koosneb sõnadest *lag'a : laja 'lai'* ja *vang 'sang, jõe-käär'*. – ES

EAA.1267.1.286:64, L 121; Mellin

Lakevainu [*lake_vainu*] <-le>, kirjak varem ka *Lagevainu* Juu – paik (küla) Rapla maakonnas Kaiu valas (Kuimetsa ms), 1859 *Lakkawaino Meggi* (mägi). ⇒12C3 ♦ Oblu küla saunaõued, mis 1920. a-tel loeti omaette külaks; 1977 liideti Obluga. 1859. a kaardil märgitud vabadikukohtadeks. Nimi pärineb ilmselt mäenimest. * *Rahvajutu järgi tekkinud Lagevainu küla umbes 200 aastat tagasi. Siis olnud praeguse küla asemel lai, lage kõnnumaa, mida mõis pole kasutanud. Sealt hakatud siis talumeestele maad jagama. Et uus küla tekkis endise lageda kõnnumaa servale, hakati teda nimetama Lagevainu külaks.* (1958) – PP

EAA.854.4.135a, L 3; KM: RKM I 2, 785 (13) – 1958;

KNAB; Troska 1987: 101

Lakovitsa <-vitsa ~ -le> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas (Linnamäe ms), 1721 *Plackowice Jaan*, 1723 *Plakowitz Hinrich*, 1762 *Plakkowitsa Ad*, 1782 *Lackowitsa Jahn*. ⇒44A1 ♦ Ametliku külanäe märgitud 1970. a rahvaloenduse kaardil, 1977–1997 oli Hargi küla osa. Põlise talunime aluseks on poola päritolu lisanimi, vrd nt Poola kohanimi *Plakowice*. – ES

EAA.1270.2.1:7, L 6p; EAA.1270.1.264:66, L 66;

EAA.1865.2.130/5:5, L 6; RGADA.274.1.174:568, L 562p

Lalli¹ <-sse> Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna valas (Keava ms), 1712 *Lallj*, 1725 *Lally*, 1844 *Lalli*. ⇒22B1 ♦ Nimi on ilmselt pärit isikunimest, tähendussisu jääb ebaselgeks. Tegu on kas muistse isikunimega, mida esineb nt Soomes, või seostatakse seda *Laurentiusega*. Enne Põhjasõda oli küla nimi *Oorekõnnu (vrd Oore, praegu ↑Hiie küla; 1453 *Wörikonde*, 1695 *Warenkond*). P. Johansen samastab selle 1241 kirjapandud kohaga *Wæræng*, mis aga siiski ei ole kindel. – PP

EO: 37–38; Joh LCD: 647

Lalli² <-sse> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Võlla ms), ? 1570 *Lalli Markus* (tal), 1645 *Lallipedo Niggo*, 1731 *Lalli Pawel*, 1798 *Lalle* (tal). ⇒19B3 ♦ Nimi on tekkinud isikunimelisest talunimest, isikunimena esineb *Lalle*, sm *Lalli*, *Lall* : *Lalli* ~ *Lallu*, *Lallo* (muistne mehenimi või teisend nimest *Laurentius*), rts *Lalle*, *Lale*. – MK

Eisen 1917a: 20–23; SK I: 166; SMF: 41

Lalli³ <-sse> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja valas (Vana-Kuuste ms), 1839 *Lalli*, 1923 *Lalli veski*. ⇒33A3 ♦ Küla nimi lähtub talu nimest, vrd talupoja lisanime 1688 *Lalle Petter*. Tegu on sageda kohanimiga, mille L. Kettunen tuletas isikunimest. *Lall* on ladina päritolu *Laurentiuse* (uusladina tõlgenduses 'loorberitega ehitu') tuletisi. XX saj I poolel on küla mõisakuuluvuse järgi kandnud Kuuste nime. Vrd *Lalli*¹, *Lalli*². – EE

EO: 200; KNAB; Rajandi 2011: 102–103; Rücker; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/35:142, L 143p; Tartumaa 1925: 151; ÜAN

Lalsi <'Lalsi ~ -sse ~ -le> KJn – küla Viljandi maakonnas Kolga-Jaani vallas (Võisiku ms), 1584 *Lales* (küla), 1601, 1638, 1795 *Lallast*, 1797 *Lalsi*. ⇒31B1 ♦ Tänapäeval si-lõpuline külanimi on lähtunud isikunime *Lall* mitmuslikust vormist. *Lall* on kas muistne eesti mehenimi või lastekeelne mugand mehenimest *Laurentius*. *Lalsi* keskmest veidi läänes on endine

hingemaaliste osa Kelmiküla. *Lalsiga* on 1977 liidetud Rõika (1797 *Reika oder Kathrin*, 1855–1859 *Катарина, Рэйка*, u 1900 *Катарина (Рыйка)*). Vrd Meleski. – MK

EAA.298.2.71, L 9; EAA.1865.3.203/1:49, L 49; EAN;

Eisen 1917a: 20–23; KN; KNAB; Mellin; PA IV: 30;

Rajandi 1966: 103–104; Rev 1601: 42; Rev 1638 II: 154

Lambahanna oja [*'lamba_hanna oja*] San, Urv – jõgi Valga ja Võru maakonnas. ⇒43C1 ♦ Ametliku nimega vooluveena algab see oja Sõmerpalu valla Liiva külast, läbib Antsla linna ja Vahtsõkivi järve ning suubub Antsla jõkke, mis omakorda suubub Väikesse Emajõkke. *Lambahanna* sild, mis on nime aluseks, asub ametlikult määratud voolusängide järgi hoopis Antsla jõel, Tagulat ja Lauküla ühendaval teel. Sangaste khk-s teatakse Antsla jõe alamjooksu ja sellesse suubuvat *Lambahanna oja* kui *Lambaännä jõge*. Jõe ääres on *Lambahanna* heinamaa, tavaliselt tulevadki sellised kohanimed pikkade, aheneva sabaga maatükkide nimetustest. Ülesvoolu on tuntud teised, lühikeste lõikude nimed, nt Antslas Nääsmõisa oja ja Maasika oja. 1685. a kaart esitab alamjooksul jõe nime *Mesimetza Rivus*. See tähendab tõenäoliselt piirimetsa, piiri Antsla ja Sangaste vahel, vrd vn *межа 'piir, piirijoon'* ja Seto-Räpina Meesä kohanimed. – ES

EAA.308.2.88, L 1; KN

Lamboja [*'lamb_oja*] Saa – jõgi Pärnu maakonnas Saarde vallas. ⇒35C2 ♦ Oja algab Rongu raba laukast ja suubub Veelikse oja. Oja ääres oli XIX saj II poolest vastrajatud talu (1858 *Lambaoja*, hiljem lühenenult samuti *Lamboja*). Oja nimi lähtub ilmselt loomanimetusest *lammas* : *lamba*. – MK

EAA.1865.3.252/1:79, L 78; Keskkonnaregister; KN

Lammasküla [*lammas_küla*] <-sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas, poolmõis, sks *Lammasküll*, 1526 *Dammesköl* (küla koht veskiga), 1640 *Lammaskil(l)*, 1796 *Lamaskül* (kõrts ja poolmõis). ⇒14C3 ♦ Esmamainingu *D* nime algul on ilmselt kirjaviga. Algul oli Lammasküla Tammiku mõisa alla kuuluv küla (1526, 1640), Mellini kaardil 1796 juba poolmõis ja kõrts. Järvamaa ja Virumaa piiril asetseva kuulus seni Virumaale. Seejärel on ta kuulunud Järvamaa mõisatele: Lammasküla poolmõis eraldati Ao mõisast 1819 (enne seda, 1816, on küla „äsja asustatud“), kuid 1843 on ta olnud Varangu mõisa all, kust eraldati uuesti poolmõisaks 1860. – MJ

BfI: I, 927; BfI: II, 516; BHO: 287–288; EAA.1864.2.VII-130:280, lk 284p; Mellin; Schmidt 1871

Lammiku <-le> Äks – küla Tartu maakonnas Tartu valas (Kärkna ms), 1627 *Lammiken*, 1688 *Lammicko Mattz*, 1732 *Lamiko Merti Ado*, 1842 *Lamiko Hans*. ⇒32C1 ♦ Lammiku taludest väljakasvanud küla, nimestikus esimest korda 1922. Sõna *lammik* või *lammikas* tähendab mitmes murrakus loiku või tiiki, Vönnus on kirja pandud *lamm* : *lammi* 'lomp, järvesopp'. Lammik on võinud olla ka isikunimi (1582 *Merth Lammik*). Rahvatraditsiooni järgi olevat Lammiku talud oma nime saanud sellest, et ühes Lammiku talus olevat elanud mõisa kalur, teises mõisa kuldilõikaja. Maanteeäärset, Kärkna mõisale lähemat nn soldatikruntidest koosnevat osa nimetatakse Petlemmaks ehk Kelmikülaks. 1627 on Lammiku talud kirjast *Mädapää küla all, mis on ehk paiknenud tänapäeva Lammiku kandis; nimi esineb varemgi (1582 *Metope*, 1601 *Meddephe*, 1627 *Meddapoeh*). Lam-

miku piirese jääb Kärkna mõisa ja kunagise kloostris asukoht. Vrd Kärkna. – PP

EAA.2072.3.39e, L 3, foolio III; PA I: 110; PTK I: 63, 113, 179; PTMT: III, 567; Rev 1601: 43; Rev 1624/27 DL: 12

Langa <'Langa ~ -sse> HMD – küla Harju maakonnas Padise vallas (Pöllküla ms), 1346 *Lange*, *Langhe* (küla), 1452 *die von Langen*, 1565 *Langess*, 1796 *Langakül*; erts *Langesbyn*. ⇒11A1 ♦ Häälikuliselt lähedased ja tähenduslikult sobivad on *lang* : *langi* (Lõuna-Eestis *lang* : *langu*) 'põllu- või heinamaariba' ja *lang* : *langu* 'küngas või põõsas takistuseks heina- või põllumaal'. 1977 liideti Langaga osa ↑Vanaveski külast. – MK

BHO: 288; EAA.1.2.934:410, L 406; EMS: IV (20), 903, 904; Hoppe 1997; LUB: III, 841a

Lange <-le>, koh ka *Lange*. `mõisa Kam – küla Tartu maakonnas Haaslava vallas, mõis (Vana-Kuuste ms), sks *Langenhof*, 1796 *Langemois*. ⇒32C2 ♦ Küla ja mõisa kohta on andmeid al 1471. Tartu bürgermeister Hinrick Lange ostis mõisa koos külaga 1483. Selle maad läksid 1600. a paiku Vana-Kuuste mõisale, kes rajas sinna hiljem karjamõisa. XVIII saj alguses siirdus Haaslava mõisale, hiljem aga Vana-Kuuste tagasi. 1920. a-te alguses tehti karjamõisa maadele asundus. Kohanimi, mida hakati kasutama XVI saj, tuleneb omaniku perekonnanimest Lange. Mõis kandis esialgu teisi nimesid: 1471 *Koykis*, 1483 *Lude*. Esimene neist pärineb ühe mõisa alla kuulunud küla nimest. **Koiksi* või **Koikise* (1483 *Koyken*, 1534 *Koikyll*) on tõenäoliselt suguluses teiste *Koik*-tüveliste nimedega (Koigi jt) ja lähtub L. Kettunenile toetudes isikunimest. *Lude* tuleneb omanikuperekonna Lude ehk Ludeni nimest. – EE

BHO: 322; EM: 92, 160; KN; EO: 167; LGU: I, 426, 516, II, 360; Uustalu 1968: 247, 736; ÜAN

Langerma <-le>, kirjak varem ka *Langermaa* Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Enge-Uduvere ms), 1543 *Langenorme*, 1638 *Lagnorm*, 1797 *Langerma*. ⇒21B3 ♦ Küla on kuulunud ka Koonga mõisa alla, XVII saj veel Kaisma mõisale (*Lemedh*). Nimega võiks võrrelda sõnu *lang* : *langu*, *langus*, *langendus* (*langema*), nime lõpp *-rma* pärineb sõnast *-nurme*. Vrd ka *lang* : *langu* ~ *langu* 'põllu- või heinamaariba', *lang* : *langu* 'kivi, küngas või põõsas takistuseks heina- või põllumaal', *lank* : *langu* 'sihtidevaheline osa metsast, väljamõõdetud metsatükk'; 'plank, paks laud'; 'paljas, vaene, plank'; 'sile, lame, plank' (lisaks *plankmaa* 'lame põllumaal', *plank* 'kõva põhjaga, kõvaks kuivanud, savine maa'). Langerma jaguneb kaheks osaks: Suur-Langerma ja sellest kirdes Väike-Langerma. – MK

EMS: IV (20), 903–904, 910; Mellin; Rev 1638 II: 17; Stackelberg 1928: 140

Lanksaare [*'lank_saare*] <-`saarde>, koh varem ka *'Lätsre Saa* – küla Pärnu maakonnas Saarde vallas (Jäärja ms), 1839 *Langsaar* (tal). ⇒35C2 ♦ Lanksaare on ametlik külanimi a-st 1977. Loodusnimest talunime kaudu külanimeks saanud nimele võiks võrdluseks tuua *lank* : *langu*, *langu* 'raiutud või raiumisele määratud metsaosa', *lang* : *langu* 'põllu- või heinamaariba', *langu* 'poolviltu', *lang* : *langu* 'kivi, küngas või põõsas takistuseks heina- või põllumaal' vrd ka *langema*. P. Päll on nime samastanud Mellini kaardil 1797 esineva külaga *Letsaar* (? 1684 *Letzaro Kylla*, 1638 on mainitud Voltveti mõisa all *Lette*

Suiza Peter). Enne 1977 oli Lanksaare tuumik talu järgi nimetatud Aru külas (1601 *Arruperre Lukas*, külana 1970), samas liideti ↑Uuluta küla. Vrd Langerma. – MK

EAN; EMS: IV (20), 903, 904, 910; KNAB; Leesment 1976: 239; Rev 1638 II: 56; Rücker; Varep 1957: 63

Lannuste <-sse>, koh ka *Lanusti* Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Parila ms), 1586 *Ladtnisz*, 1598, 1689 *Ladnis*, 1726, 1798 *Lannust*. ⇒19C1 ♦ 1977–1997 oli Ridala osa. Nime tänapäevakujuga võiks võrrelda murdesõna *land* : *lanni* 'jõesaar', vrd Lõuna-Eestis *land* : *lanuu* 'lompi, (kinnikasvanud) järvi, madal vesine maa', kuid seda on raske vastavusse viia varasemate kirjapanekutega. Vrd siiski Wiedemannil *laid* (*laad*) : *laju* (*laau*) 'väike saar'. – MK

EAA.1.2.937:79, L 79; EAA.1.2.941:812, L 799p; EAN; EMS: IV (20), 902; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 157; Ungern-Sternberg 1912b: 68; Wd

Lante [II v] <-le> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Hulja ms), 1241 *Lanthi* (küla), 1336, 1586 *Langedes*, 1642 *Langtes*, 1782 *Lanto*, 1844 *Lante*. ⇒SA4 ♦ XIV saj on Lante külas olnud mõis, mis oli kadunud XVI saj I pooleks, siitpeale on küla kuulunud Undla mõisa alla, XVIII saj (ajavahemikust 1694–1726) Hulja mõisa alla. Nime on L. Kettunen võrrelnud sõnadega *lang* : *langu*, *langus*, *langendus* 'laskumine, langemine'. Ta moodustas nimest algvormi **Langeto*, millest kujunes **Langete* ja siis *Lante*. Teine võimalus oleks nime lähtekohana oletada mingit *ttu*- või *tii*-liitelist muinaseesime, vrd sm sugunime XVI saj-st *Lankinen*, kus näib esinevat sama tüvi. Seevastu M. J. Eisen on nimevasteks toonud *lanto* 'org, madalik'. Lantega on 1977 liidetud osa Sirgu (1726 *Sircko*, 1844 *Sirgo*) külast. – MK

EO: 248; Eisen 1920: 79; Joh LCD: 472; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 83; Schmidt 1844; Stoebeke 1964: 166

Lao <-sse ~ -le> Tõs – küla Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Pootsi ms), 1724 *Lao Michel*, 1797 *Laau* (saar), u 1866 *Lao* (küla). ⇒27C3 ♦ Küla on tekkinud Munalaiust põhja poole algele laiule. 1724 oli Lao lisanimi Pootsi mõisa all, 1804 olid Pootsi külas kalurid *Lao Iuhañ* ja *Lao Iacob*. Vrd murdes *laad* : *lau* 'laid, väike saar'. Laoga on 1977 liidetud Kaapre (1922; u 1900 *Myppo*), nii Kaapre (1888 *Kapri*) kui ka Murru on algselt talunimed. – MK

EAA.567.2.963:4, L 3p; EAA.2469.1.733, L 2; EAN; KNAB; Mellin; RGADA.274.1.182/4:61, L 354p; Wd

Laoküla¹ [*'lao_küla*] <-`külla ~ -sse> HMD – küla Harju maakonnas Keila vallas (Volkonski (Joa) ms), 1241 *Laiduscæ*, 1343 *Laydis*, 1586 *Layküll*, 1636 *Lakuella*, 1679 *Laokülla*, 1684 *Laidshy*, 1688 *Läisby oder Lauküll*. ⇒1B4 ♦ Külanime lähtekohaks on *laid* : *laiu*, *lao* 'väike saar'. E. Koit on asustusnimede lähtekohaks pakkunud ka vanasaksa isikunime *Laido*, *Leidfrid*. Vrd Laoküla². – MK

Joh LCD: 466–467; Koit 1970: 91

Laoküla² [*'lao_küla*] <-`külla ~ -sse>, koh varem ka *Lau*, kirjak varem ka *Lao Kaa* – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Loona ms), 1738 *Lao Rein*, 1782 *Lau Ado Michel*, 1798 *Laokaifer* (küla), 1826 *Lauh* (kolm talu), u 1900 *Lao* (küla). ⇒50B4 ♦ 1977–1997 oli Kaisvere osa. Laoküla nimi lähtub talupoja lisanimest, mille lähtekohaks on *laid* : *laiu* ~ *lao* 'väike saar' või *ladu* : *lao* 'heinaküün'. Vrd Laoküla¹. – MK

EAN; KNAB; Mellin; SK I: 167

Laose [ˈlaose] <-le> San – paik (küla) Valga maakonnas Puka vallas (Pringi ms), 1805 *Laose Ann ja Hann* (talupere). ⇒38B2 ♦ Laose on 1977 ametlikult liidetud Prange külaga. Paikkonnanimi on tulnud talunimest, mille aluseks on olnud isikunimi *Laos* (*Laus*), mugandus pikemast nimest *Nikolaus* (*Klaus*). Laose on Eestis küllaltki harilik küla- ja talunimi. – MF
EAA.567.2.414:2, L 1p; KNAB; PTK I: 113; Rajandi 2011: 133

Laossaarõ [ˈlaos_saarõ] <-`saardõ ~ -le>, kirjak varem ka *Laossaare*, kõnek `Sännä baas, varem ka *Rakéti_`baas* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Sänna ms), 1839 *Waldau* (karjamõis), u 1900 *Лаукаръ*, 1909 *Lau-sare*, 1923 *Laossaare varsakasvandus*. ⇒44B2 ♦ Noor Sänna mõisa karjamõisast tekkinud küla jäi pärast Teist maailmasõda Sänna raketibaasi naabruse ja kadus külade nimistust, talud arvati Nilbõ, al 1977 Järvepalu alla. Taastati 1997, praegu kuulub külasse ka raketibaasi järglaseks olev sõjaväelinnak. Nimi põhineb loodussnimel Laossaar. Selle algusosa on kõige tõenäolisemalt saadud mehenimest *Laos* < *Klaus* < *Nikolaus*. Vähem tõenäoline on seos sõnaga *laos* 'taimelava'. Mõisamet-sas mõisa ligidal pole muidugi võimat nime seos metsataimede kasvatamisega lavas. – ES
BAL: 702; PTK I: 113; Rücker; Vene TK 42; ÜAN

Laossina [ˈlaossina] <-sse>, koh ka `Laossina <-`sinna> Se – küla Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1780 *Клавишина*, u 1866 *Кляушешъ*, 1872 *Клавишино*, 1885 *Haossina* (viga?), 1886 *Laossina*, 1903 *Wana Laossina*, *Järwe Laossina*, 1904 *Laossina*, *Клэвишино*, 1922 *Клавишно*, 1923 *Laossino*. ⇒41A2 ♦ Küla kuulus XVIII saj Värska koguduse alla, XIX saj Lüübnitsa kogukonda ja Kulkna kogudusse. Arvatavasti ei ole kohanimi lähtunud lõunaeesilise sõnast *laoss* 'taimelava; lohakil', vaid pigem kristlikust isikunimest (*Laos* < *Nicolaus*). J. Truusmann seostas kohanime läti sõnaga *klausit* 'kuulama'. A. Šteingolde oletab kohanime *Клавишино* pärinemist eesnimest *Кла(в)иша* (< *Клавдий*). Kohanime paralleelid Venemaal puuduvad. Laossina külaosad on Liivakülä ehk Liiva-Laossina (läänes, peeti XX saj alguseni ka omaette külaks, 1885 *Ново-Клавишино*), Mõtskülä (lõunas) ja Vanakülä (keskel). Küla põhjaosas on ↑Lüütjä, endine mõisakoht. Vrd Laose, Laossaarõ. – AK
Academic; Eesti PK 20; Hurt 1903: 165, 175; Hurt 1904: XV; PGM 1785–1792; Pskov 1885: 540; RL 1922; SeK: 66; Truusmann 1890: 56; Truusmann 1897a: 46; Truusmann 1897b: 26; Vasilev 1882: 132; Vene TK 126; VMS; Värska KR 1780–1794: I; ÜAN

Lapetukme [lapɛ_`tukme] <-sse>, koh ka <-de> Ran – küla Tartu maakonnas Rõngu vallas (Valguta ms), 1418 *Lappentken* ~ *Lappencucken*, 1744 *Laptoka*, 1796 *Lappodukma*. ⇒38B1 ♦ Esimesena seletas külanime etümolooiat 1937 H. Rebane, kes oletas küsimärgiliselt varasemat kuju **Lappetükimaa*, mis osutavat koha eraldatusele, lamedusele ja kallakulisusele (vrd liha *lappetükid*). Täpsem on E. Jaanuse seletus, kes pidas liitnimelise kohanime osisteks *lape* : *lappe* 'kõrval olev koht' ja *tuka* ~ *tutka* : *tukme* 'ots, lõpp'. Tema arvates osutab kohanimi küla asendile Rõngu jõe läheduses kihelkonna lõunapiiri lappes ehk lõunapoolses otsas. Küla piirides jääb Paaslangi, ajuti küla (1945), praegu bussipeatus (1839 *Paaslangi veski*). – EE
Bfl: I, 94; BHO: 289; Jaanus 1976; KN; LUB: VI: 120; Mellin; Rebane 1937: 25; RGADA.274.1.212/4:90; Rücker

Lapi <-le>, koh <-lõ> Plv – küla Võru maakonnas Võru vallas (Väimela ms), 1738 *Lappi*, 1805 *Dorf Waimel od Lappi*. ⇒44C1 ♦ Külanimi on saanud alguse talupoja lisanimest ajaloolises Väimela külas, mille alla kuulus praeguse Lapi ja Loosu küla maa-ala. Juba 1738. a oli viis sama lisanimega peremeest. XIX saj rajati Lapi küla keskele Põõna karjamõis ja talude arv vähenes. Väimela mõisavalla Lapi koolist on alguse saanud Parksepa kool. 1977–1998 oli Lapi Raiste küla osa. Lapi lisanimi võib olla vanem kui esmamainimine 1738, sest XVII saj vältel on enamikku Väimela küla talupoegi dokumentides nimetatud vahetuvate ees- ja isanimedega, küla oletatav teine suguvõsa, 1638. a *Lüllo* järeltulijad, on aga kogu aeg jälgitav. Nime päritolu pole teada. Kõige tõenäolisemalt on see saadud laplast tähendavast rahvanimetusest. Võrdluseks sobivad ka vene perekonnanimi *Lapin*, kohanimed *Lapino* lisaks Põhja-Venemaale ka Valgevenes Vitsebski oblastis ja Poola ajal Rāpinas tegutsenud väikemõisnik *Fiedor Lapa*. Seoseid võib leida ka maalapi tähendusega. – ES
EAA.567.3.186:2, L 3; EAA.567.2.731:3, L 2p; PA I: 268; SK I: 168; Sukunimet 1992: 265

Lasari <-sse> Hls – küla Viljandi maakonnas Abja vallas (Abja ms). ⇒36B1 ♦ Lasari on külanime mainitud 1970. Külanime päritolu on ebaselge. Arvatavasti tuleneb nimi talunimest, vrd seal 1844–1845 *Lossoepo oder Lapsare* ning 1921. a plaanil Lapsaare talu (praegu Pärna maaüksus). Võimalik, et nimi on lühenenud viimastest. Lasariga on 1977 liidetud ↑Kalbaküla. – MK
EAA.2072.5.271, L 1; EAN; ERA.T.6.3.1542, L 1; KNAB

Lasila <Lasila ~ -sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Rakvere vallas, mõis, 1537 *Lassil* (küla), 1688 *Lassila* (mõis). ⇒14C1 ♦ Mõis rajati XVII saj küla asemele. Hiljem on Lasila külaks nimetatud mõisast põhjas olevat varasemat Kagerla küla (1537 *Kaggar*, u 1900 *Казерла*), mille nime lähtekohaks on L. Kettunen oletamisi pidanud isikunime **Kager*, tuues võrdluseks linnunimetuse *kagar*. 1920. a-tel tekkis Lasila asundus, mis 1977 liideti külaga. Lasila nime on Kettunen võrrelnud kahtlevalt Lasinurmega, mille aluseks peab oletatavat isikunime **Lasi* + *-la*. Kui oletada, et algselt võis *s* olla pikem, siis võiks nime aluseks olla rikkalikult perekonna- ja kohanimedes esinev eesnimi *Lass* < *Laurensius*. Lasilaga on 1977 liidetud põlisküla Järtu (1241 *Jaruios*, 1460 *Jarwes*, 1583 *Jarwotte*, 1694 *Jerweto*), mille nimi tõenäoliselt lähtub maakonnanimest *Järva*, *t*-line järellide on nimele lisandunud XVI saj. L. Kettunen on nime lähtekohaks moodustanud sugunimed **Jarvoise-*, **Järvese*, millest alles hiljem kujunes **Järvetu*. – MK
Bfl: I, 1097; Bfl: II, 935; EO: 87, 89, 247; Joh LCD: 386; Rajandi 1966: 104

Lasinurme [lasi_nurme] <-`nurme ~ -sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas, mõis, sks *Lassinorm*, 1241 *Lestænormæ* (küla), 1418 *Lassenorme*. ⇒15A4 ♦ Mõis oli olemas XV saj algul, mainitud 1438. Küla on olnud varem kahes osas, üks mõisa külje all, teine lõuna pool. 1598 on üht osa nimetatud *Lasseuer*. 1920. a-tel tekkis mõisa ümber Lasinurme asundus, mis pärast 1945. a sulaks kokku külag. L. Kettunen on nime algusosa aluseks oletanud isikunime *Lassi* või *lesk* : *lese*. Teisal toob ta *lassi* : *lassi* 'kehv, vilets' ja oletab, et Taani hindamisraamatu kirjapanek on vigane. – MK
EO: 89, 154; Joh LCD: 479–480

Lasnamäe [*lasna_ˈmäe*] <-le> – Tallinna linnaosa. ⇒1C1 ♦ 1993 moodustatud linnaosa on nime saanud mäe järgi (↑Lasnamägi). Linnaosa kuuluvad asumid on ↑Katleri, ↑Kurepõllu, ↑Kuristiku, ↑Laagna, ↑Loopealse, ↑Mustakivi, ↑Pae, ↑Paevälja, ↑Priisle, ↑Seli, ↑Sikupilli, ↑Sõjamäe, ↑Tondiraba, ↑Uuslinn, ↑Vao ja ↑Ülemiste. – PP

Tallinna asumid 2013: 132–133

Lasnamägi [*lasna_mägi*] – mägi Tallinnas, 1371 *Lakeder bergh*, 1689 *Lacketz berg*; sks *Laksberg* ~ *Laaksberg*. ⇒1C1 ♦ Lasnamäe eestikeelse nime algusosa seostab A. Kivi sõnaga *lasn* 'puulabidas (leiva, katuselabidas)'; vankri keelikas'. Nime motiiv jääb siiski hämaraks. E. Treieri pakutud soomepärase **Läsnämäki* (vrd *läsnä* 'juures') ei ole seletusena samuti usutav. Saksakeelsetes tekstides on Lasnamäed nimetatud sama nimega kui Lagedi (sks *Laakt*), mis aja jooksul lühenes *Laksberg*'iks. Seda on peetud tõendiks Lasnamäe kuulumise kohta Lagedi talupoegadele enne linnasarase moodustumist XIII saj, kuid nimi võib olla ka iseseisvalt pandud, lähtudes sõnast *lage* 'legendik, väli'. XIX saj eestikeelses kirjanduses on saksas nime mugandatud Laaksimäeks. Lasnamäe järsaku nimi on olnud ka Kivimägi (1732 *kiwwi mäggi*, alamsaksa *Stenberg*), 1543 ja hiljem on paemurrutööliste asulat nimetatud *Steinberg(e)dorf* 'kivimäeküla'. Vrd Laagna. – PP

EAA.1.2.C-III-2; Joh LCD: 266; Kivi 1964: 335–336;

Nerman 1998: 35; Saari 1964: 631; Tallinn 2004: I, 267–270; Thor-Helle 1732: 304; Treier 1998: 231–232

Lasputre [*ˈlasˈputre*] <-sse>, kirjak ka *Lasputri* Pai – paik (küla) Järva maakonnas Paide vallas, karjamõis (Mäo ms), sks *Flaschenfutter*, 1796 *Taschenfutter* (karjamõis), u 1900 *Флауенфутеръ*, 1913 *Lasputre* (karjamõis). ⇒13C4 ♦ Paiganimena 1930. a-tel, külanime hiljemalt 1970, liideti Tarbjaga 1977. Eestikeelne külanimi on mугanenud saksakeelsest karjamõisa nimest *Flaschenfutter*. Mellini nimekuju *Taschenfutter* on peetud vigaseks. – MK

BHO: 83; KNAB; Mellin

Lassi¹ <'Lassi ~ -sse ~ -le> Emm – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1565 *Laße Kaskisälke*, 1577 *Lasse Benth*, 1583 *Bent Lassepeueke*, 1595 *Laße Bengt*, 1622 *Laßi Bengtt*, 1693 *Laßi Lahrs*, 1712, 1798 *Lassi* (küla), 1913 *Laasi* (ekslükult). ⇒47C4 ♦ Külanime puhul on L. Tiik oletanud esmaasuka pärinemist Soomest, vrd isikunime *Lass* : *Lassi* (J. Mägiste loendis 1599 *Lasse*, sm *Lassi*, *Lasse* = *Lars*). K. Vilkuina järgi võiks *Lassi* tuleneda nimest *Laurentius*. – MK

HK: 120–121; Tiik 1970a: 608–609

Lassi² <'Lassi ~ -sse> Ans – küla Saare maakonnas Salme vallas (Tiirimetsa ms), 1618, 1645 *Laszi*, 1798 *Lassi*. ⇒52B1 ♦ 1977–1997 oli Tiirimetsa osa. Külanimi on alguse saanud isikunimelisest talust, vrd mehenime *Lass* : *Lassi*. Küla on varem kutsutud ka Kuldi külaks (1645 *Schulti*, u 1900 *Кумьду*). Vrd Lassi¹. – MK

EAN; KNAB; SK I: 130, 169

Lasva [*ˈlasva*] <-le ~ -sse>, koh <-he> Vas – küla Võru maakonnas Lasva vallas, mõis, sks *Eichhof*, 1561 *Ласва*, 1588 *Lasokulia*, 1627 *Lastwa*, 1630 *Laßwa kylla*. ⇒45A1 ♦ Tegemist on vana külaga sama nime kandva järve ümber (1563 *Ласва y озерка y Ласва*). Mõis rajati siia alles XIX saj. Vastseliina mõisast omaette rüütlimõisaks eraldati Lasva XIX saj II poolel. Varasem kubjaskond küündis Lasvast üle Loosi

Vastseliinani ja kandis erinevaid nimesid (1638 *Hattusche Kubiasschaf*, 1688 *Tilsiske Gebiet*). Lasva nimi pole selle kirjaliku ajaloo jooksul praktiliselt muutunud. Nime päritolu on hämar. Üks paljudest võimalustest on tõlgendada nime algupärase järvenimena, mis sisaldab väga vanades vetenimedes ette tulevat lõppu *-va*. Kuid vrd ka talupoja nimi *Lassuk Zerepczow* 1588. a Lasva küla naabruses **Hatusitsas* (*Chatuzicza*). Lasva saksakeelne nimi *Eichhof* 'tamme mõis' valiti ilmselt XIX saj sellel perioodil, kui Nõnova ja Voki-Tamme külas anti paljudele perekondadele nimeks *Eiche* ja *Eichorn*. Nimed seostuvad Lasvast lõuna pool leidunud tammikuga, mida kasutati veel XX saj rattakodarate hulgitootmiseks ning millest tekkis Lasva mõisavalla loodeosa nimi Kõdaranukk. Lasvaga on 1977 liidetud Tsirgaski küla, mis on sisuliselt vana Lasva küla põhjaosa, ja ↑Möskülä (Rõu). Vrd Tammsaare. – ES

PA I: 33, 35; Rev 1624/27 DL: 74,77; Rev 1638 I: 162;

Roslavlev 1976: 7, 14; Selart 2016: 58; Truussmann 1897a: 39

Lau <-sse> Juu – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Ingliste ms), 1470 *Lauwe*, 1586 *Lauge*, 1798 *Laue*. ⇒12B4 ♦ Nimi võib tuleneda sõnast *lauge* 'veerjas, kallakas' või ka *laug* : *lau* (nt *silmalau*). Mõisa järgi on küla vahel nimetatud ka Ingliseks (mh 1725–1726 *Haehl*). – PP

Joh LCD: 662; KN; Rev 1586: 102; Rev 1725/26 Ha: 294

Lauga <-le>, koh <-lö> Plv – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Timo ms), 1638 *Hans Lauka*, 1757 *Lauga*, 1821 *Lauga-Dorff*. ⇒40A3 ♦ Lauga küla on saanud nime talupoja lisanimest Tsolgo külakonnas, mida 1638 nimetati *Süväjärveks (*Sõha Jerw*). Nimi pole selles kandis tõenäoliselt vanem, sest Lauga järve on 1627. a nimetatud *Lingki Jerw*. Lõuna-Eesti talupoja lisanimena on Lauga küllalt levinud, ühe võimalusena võiks oletada lisanime saajate pärinemist Lauga jõe (vn *Ayza*) piirkonnast. *Laukka* ~ *Laukkanen* on olnud väga harilik lisanimi Soomes Savos, P. Mikkonen ja S. Paikkala peavad nime *Laukka* ~ *Laukko* pühakunime *Laurentius* vanaks muganduseks. – ES

EAA.3147.1.172:66, L 58p; EAA.3724.4.1935, L 14; Rev 1624/27 DL: 56; Rev 1638 I: 133; Sukunimet 1992: 268

Laugu <'Laugu ~ -sse> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas, mõis, sks *Laugo*, 1618 *Lowke* (küla), 1645, 1782 *Laugo*. ⇒50B2 ♦ Laugu mõis rajati XVII saj II poolel. 1920. a-test asundus, al 1997 küla. Nime aluseks võiks olla *lauk* : *laugu* 'sile madal koht' või 'auk, veeloik, soine koht'. – MK

BHO: 291; EO: 33–34; SK I: 170; Westrén-Doll 1927: 21

Lauka [*ˈlauka*] <-le>, koh ka 'Louka Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas, mõis, sks *Lauk*, 1564 *Loukahoff* (mõis), 1688 *Lauka Hoff*, *Lauk*, 1732 *Lauga-mois*, 1782 *Lauck*, *Lauko*, *Lauka mois*, 1798 *Lauk* (mõis). ⇒47C2 ♦ Lauka mõisa kohta on teateid a-st 1552. Al 1781 oli Laukal ja Kõrgessaarel ühine omanik ning Lauka kujunes kõrvalmõisaks. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Nimele võiks vasteks tuua sõnad *laugas* : *lauka* 'mäda koht' või *lougas* : *louka* 'lõugas, väiksem laht, soostunud jõesäng', 'mäda koht, laugas'. Hiiumaal esineb *laugas* : *lauka* lahenimedes liigisõnana. – MK

EAA kinnistud; HK: 121

Laukna [*ˈlaukna*] <-sse ~ -le> Kul – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Kalju-Leila ms, Koluveres ms), 1421 *Lankenal*, 1539 *Laukenall*, 1798 *Laukna*. ⇒11A4 ♦ Laukna nimi esineb Kullamaa vakuraama-

tus XVI saj kujul *Laouckna*, *Louckna*. Nimi on olnud kaheosaline, algusosa vasteks *lauk* : *laugu* 'sile madal koht' või 'auk, veeloik, soine koht'. Järelosa *-na* võiks olla kohaliide. Laukna idaosas oli 1920.–1930. a-tel Nõmme küla, mis hiljem liitus Lauknaga. Laukna piirese jääb endine Kääsla mõis (sks *Käsal*), mis eraldati Loodnast XVII saj lõpul ja liitus sellega jälle XVIII saj. – MK

Bfi: I, 137; BHO: 424; EM: 83; Mellin; Saareste 1923b: 143; Stackelberg 1928: 187

Lauküla [*'lau_küla*] <'külla ~ -sse>, koh ka *'Lau_külä* San – küla Valga maakonnas Sangaste vallas (Sangaste ms), 1582 *Laukilla*, 1585 *Laukila*, 1601 *Lawikulle*, 1628 *Lauwe kuella*, 1744 *Laugaküll* (küla), *Lauwe Matz*, *Lauwe Thootz* (talupojad), 1758 *Laukülla*, 1796 *Lau*, 1839 *Lauküll*. ⇒43C1 ♦ Põline küla. Nime aluseks võib olla sõna *lauge* või *laug* : *lau* 'lauge, lame, pikkamööda alanev (nt mägi)'. See sobiks geograafiliselt nimeandmise põhjuseks hästi, sest küla paikneb suure lauge mäe jalamil. XVIII saj on aga olemas olnud ka *Lauwe*-nimega talupojad ning seepärast pole võimatu, et nime aluseks võib olla lisanimi *Laukka* ~ *Laukko*, mida peetakse pühakunime *Laurentius* muganduseks. Vanade üleskirjutuste põhjal tundub igatahes, et nime algusosa on jäänud silbi võrra lühemaks. Lauküla oli 1970. a-tel kahes osas, kirdepoolset osa (Lau I) tuntakse rohkem Andsi nime all. Laukülaga on 1977 liidetud ↑Kakulaane ja põhiosa Vastsemõisast (1945 *Järveküla*, 1970 *Järve*). Viimane on nimetatud karjamõisa (sks *Ermesberg*, 1839 *Ermisberg*) järgi. Vrd *Lau*, *Lauga*. – MF
EVK; KNAB; Mellin; PA I: 71, 171; PTK
I: 114; Rev 1601: 34; Rev 1624/27 DL: 157; RGADA.274.1.241/5:91, L 582p; RGADA.274.1.213/10:38, L 913p; Rucker; Sukunimet 1992: 268

Laulasmaa [*'laulas_`maa*] <-le> Kei – küla Harju maakonnas Keila vallas, mõis, sks *Laulasma*, 1583–1589 *Laolaskme*, 1591 *Laulasken*, XVII saj *Laulasmeh* (küla). ⇒1B4 ♦ Rootsi ajal oli väike küla 1615 *Laur-laskammaby*, kuhu XVIII saj II poolel rajati mõis. XX saj alguses hakati ehitama suvilaid ja 1930. a-test oli see juba populaarne suvituskoht. Hiljem asund, a-st 1977 küla. Nime olevat rahvajutu kohaselt saanud laulvate liivade järgi. Kui 1615. a kirjapanek on nimega samastatav (XVII saj II poole kaardile on märgitud kaks küla, edelapoolne ranna ääres *Laudlas* ja kirdepoolne sisemaal *Laulasmeh*), siis on *Laulasmaa* liitne nimi, mis koosneb väikest saart tähistavast sõnast *laid* : *lao* ja osisest *laskama*. Viimane on tähenduselt ebaselge, võib olla ühenduses sõnaga *laasmaa* 'metsast raadatud heinamaa'. *Laulasmaa* lõunapiirile jääb Kõltso (1913 *Költso m(ois)*, sks *Wellenhof*). Vrd *Laulaste*. – MK

BHO: 292; EAA.1.2.C-II-4; EAA.1.2.938:7, L 6; ENE: IV, 369; KNAB; Saaga: SRA Östernsprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:418, L 17; Saaga: SRA Östernsprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/4:11, L 20

Laulaste <-le>, koh aj *Laalaste Saa* – paik (küla) Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas (Laiksaare ms), 1731 *Lalluste Jurrie* (talupoeg Laiksaare mõisas), 1758 *Lallaste Hinrich* (talu Kilingi mõisa all), 1797, 1839 *Lalast* (küla). ⇒35B2 ♦ Kuni 1977 Massiaru küla nimi, *Laulaste* talud on Massiarust lõuna pool. *ste*-lise

nime algusosa võib olla isikunimi, vrd sks *Läule*, *Laulin* <*Nikolaus*, vrd ka mehenime *Lall*. – MK
Bahlow 1967: 309; EAA.567.3.246:8, L 7p; Mellin; RGADA.274.1.193:204, L 198p; Varep 1957: 62

Laulepa [*'lau_lepä*] <-leppa ~ -sse> Kse – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Matsalu ms), 1389 *Laleppe*, 1565 *Lawenlap* (küla), 1591 *Laulapp*, 1797 *Laulep*. ⇒20A2 ♦ Oli 1977–2014 Meelva küla osa. On olnud ka Matsalu mõisa kõrvalmõis. Kaheosalise nime algusosa on *laid*, omastav *lao* ~ *lau* 'väike saar', järelosa aluseks *löpe* : *löpe* 'laht'. – MK

Bfi: I, 74; EAA.1.2.932:24, 150, L 22, 135p; Mellin

Lauli <'Lauli ~ -sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Sagadi ms), 1469 *Lauly*, 1517 *Lauell*, *Lauli* (küla), 1544 *Laull*, 1796 *Lauli*, u 1900 *Лаули* (küla). ⇒5A2 ♦ E. Tarvel on arvanud, et küla on olemas olnud juba muinasajal, kuigi kirjalikesse allikatesse ilmub alles 1469. Tarvel pakub, et nimi võib tuleneda muistsest isikunimest, tuues võrdluseks nime *Lalli*. – MA

Bfi: I, 276, 841; KNAB; LUB: XII, 636; Mellin; Tarvel 1983: 30, 101–102

Laupa [*'laupa*] <-le> Tür – küla Järva maakonnas Türi vallas, mõis, 1564 *Loupa* (küla). ⇒23A2 ♦ XVI saj küla Türi-Alliku mõisa all Säreveere vakuses. Arvata-vasti oli *Laupa* mõis olemas 1627. 1920. a-test asundus, pärast 1940. a-id küla. Nime lähtekohaks on *laubas* : *laupa* 'laugas'. – MK

BHO: 292; EMS: IV (20), 1008; KNAB

Laura <-sse ~ 'Laura> Se – küla ja vald Petseri rajoonis (Pan), vn *Лавры*, 1558–1561 *Щемерицы* (pogost), 1585–1587 *Губа Щемерицкая* (gubaa), 1711 *Щемерицкой волости* (vald), u 1866 *Пог. Щемерицы* (pogost), *С-цо Лавра* (mõis), u 1920 *Laura* (mõis, alevik); läti *Lauri*. ⇒45C4 ♦ XV saj keskel on mainitud *Laurast* lõunas paiknevas Sõmeritsa (*Щемерицы*) külas kirikut. 1585–1587 oli Irboska maakonda kuuluvas Sõmeritsa gubaas 262 asulat. 1710–1711 on mainitud puust Püha Nikolai kirikut. XIX saj-st on andmeid *Laura* mõisa ja samanimelise kirikuküla (*село Лавры*, ka *Бендереве*, *Грибуши*) kohta; 1920 on mainitud alevikku. *Laura* vald moodustati 1922 Pankjavitsa valla lõunaosast, 1939 nimetati see Lõuna vallaks. 1945–1958 eksisteeris *Laura* külanõukogu Pihkva oblasti Katšanovo rajoonis ja seejärel Petseri rajoonis. 1995 taasloodud *Laura* valla (*Лавровская волость*) koosseisu kuulub 110 küla (2015). Eesti nimi *Laura* käib nii aleviku kui ka mõisa kohta. Kohanime saab küll tuletada sõnast *laur*, *laurits* 'lauritsapäev', mille kaugemaks lähteks on esnimi *Laurentius*, kuid see pole tõenäoline. Vrd aga vn *лавры* 'loorberipärg, loorberi oksad' ja õigeusu eesnimed *Лавр*, *Лаэра*, mis on samuti lähtunud loorberist (vn *лавр*, lad *laurus*). A. Šteingolde arvates on vene kohanimi *Щемерицы* seto Sõmeritsa mugandus. Vrd *Lauri*¹, *Laurimäe*. – AK

Academic; Eesti TK 42; ERA.14.2.450; Isakov 2001: 147; KNAB; Latvija 1993; Pskov 1585–1587: 312; Pskov 1710–1711: 715–849; Roslavlev 1976: kaart 1; SeK: 66–67; Zakon Psk 2015; Truussmann 1897b: 35; Vasilev 1882: 158; Vene TK 126; VMS

Lauri¹ <-le>, koh <-lõ> Kan – küla Põlva maakonnas Kanepi vallas (Põlgaste ms), 1627 *Kasska Lauer*, 1783 *Lauri Pindo*, *Lauri Jürri*. ⇒39C2 ♦ Tihedalt koos paikneva tuumikuga küla oli varem Kannastõ

nimega (1627 *Kannast*, 1686 *Cannast*), nagu kinnitab kohanimkartoteegis kirja pandud suuline pärimus. See hääldus ei pruugi olla alupärane, samahästi on võimalik ka *Kannastõ või muu pikkuskombinatsioon, vrd selle küla alla kuuluv Kaan' a talu. Lauri külanimi tuleb XVII saj peremehe eesnimest *Laur* (algnimi *Laurentius*). Külanimeks kinnistus Lauri talurühma nimi XX saj, kui Lauri org sai ümbruskonna tuntumaks peopaigaks. Lauri eraldiseisvad külaosad on Haukanukk ja Järvemõisa. Vrd Põlgaste. – ES
EAA.1267.1.286:233, L 456; EAA.308.2.88, L 1; Rev 1624/27 DL: 64

Lauri² <-le> Vän – küla Rapla maakonnas Kärü vallas (Kärü ms), 1751 *Lauri Jurry* (taluperemees Kärü mõisa all), 1795 *Lauri Peter* (taluperemees Kärü mõisa all), u 1866 *Λαγρυ* (karjamõis), 1923 *Lauri* (küla). ⇒22C1 ♦ Küla on alguse saanud isikunimelisest talust, vaheastmeks oli karjamõis, mis jääb praegu Kärü aleviku piiresse. Isikunimi *Laur* tuleneb nimest *Laurentius*. Lauriga on 1977 liidetud ↑Käsna küla. – MK
EAA.1865.3.294/1:15, L 14; RGADA.274.1.229/3:353, L 1095p; Vene TK 126; ÜAN

Lauri³ <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Vastse-Nursi ms), 1684 *Hinrich Laur*, 1765 *Dorf Lauri*. ⇒44C2 ♦ Talurühma ja küla nimi pärineb XVII saj peremehe eesnimest *Laur* (< *Laurentius*). 1684. a oligi Kahrila järve ääres selles kohas vaid üks talu. Lauri külas paikneb endine Ägli karjamõis (sks *Annenhof*). – ES
EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:280, L 274p

Laurimäe [*lauri_ 'mäe*] <-le> Har – küla Võru maakonnas Varstu vallas (Vastse-Roosa ms), 1797 *Lauri Mäe Henno* (talupoeg), 1866–1867 *Λαγρυ* (talu), u 1920 *Laure*, 1923 *Lauri* (talu), 1970 *Laurimäe-Trooda* (küla). ⇒44A4 ♦ 1684. a kaardil ja ehk isegi veel 1744 on koht tühi, XVIII saj lõpus aga juba asustatud. XIX saj keskpaigast alates karjamõis, hiljem talu. Talukoht oli XIX saj lõpus Vastse-Roosa mõisa järgi, varem oli see Mõniste mõisa maa. Külanimi tuleneb talunimest Lauri, mis omakorda pärineb eesnimest. Tänapäeval on Laurimäe talu ametliku küla lõunaotsas, sest küla on 1977 liidetud kunagise Vana-Roosa mõisa Varstu küla ääremaa Mõtsakülä (Metsaküla, Rõu). – MF
EAA.308.2.172, L 1; EAA.298.2.71, L 18;
EAA.1295.1.214:67, L 66p; EAA.3724.5.2826, L 1;
KNAB; Rucker; ÜAN

Laurissaare [*lauris_ saare*] <-`saarde>, koh *Laaris_ soare* Trm – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Avinurme ms), 1811 *Laurisar*. ⇒16A3 ♦ Liideti 1977 Paadenurmega. Külas oli 1811 üks talu (*Laurisare Johann*) ja neli vabadiikku. Nime alguosa pärineb isikunimest *Laur*. – PP
PTKI: 115

Lautna [*'lautna*] <-sse>, koh ka `Laukna Kir – küla Lääne maakonnas Lihula vallas, mõis, sks *Lautel*, 1519 (*L)autes*, 1534 *Lautell*, 1565 *Laukete*, 1591 *Lautas*, 1689 *Laukna*, *Lautell*, 1765 *Lautell*. ⇒20B2 ♦ Keskajal oli küla Lihula nunnakloostri omanduses, mõis tekkis XVII saj. 1920. a-tel asundus, al 1977 küla. Nime kirjapanekutes on vaheldunud *t* ja *k*. Kui lähutada *k*-lisest nimekujust, siis võiks nime alguosa lähtuda sõnast *lauk* : *laugu* 'tasane madal maa', mis tuleb läänemurde kohanimedes esile ka järeloisena. Kui aga lähutada *t*-lisest nimekujust, siis on lähedased sõnad *laut* : *lauda* 'loomapidamise hoone', *laut* : *laudi*

'varbadest alus', kaugemaist murrakuist *laut* : *laudi* 'pesupesemise sillake, parv'. Selgusetuks jääb *na-lõpp*, kui seda mitte pidada vanaks kohaliiteks. Lautnaga on 1977 liidetud Lautna-Rannu küla (u 1900 *Ранно Лаутель*, 1913 *Лаутна-Ранно*). Vrd Laukna, Rannu⁴. – MK

BHO: 293; EAA.1.2.932:4, 91, L 2, 84p; EAA.1.2.941:440, 497, L 432, 489; EAN; EMS: V (21), 13–14; KNAB; Stackelberg 1926: 219; Stackelberg 1928: 118

Lavassaare [*lavas_ saare*] <-`saarde> Aud – alev Pärnu maakonnas Audru vallas (Jõõpre ms), 1500. a-tel *Lawaser*, 1564 *Lawsala*, 1601 *Lauweser*, 1839 *Lavassaar*. ⇒21B4 ♦ Küla juurde kujunes 1920.–1930. a-tel Lavassaare (Jõõpre) turbatööstus, mille asula sai 1949 aleviks. Endine küla kuulub alevi piiresse. L. Kettunen tunneb nimekuju *Lauassare*, mille vasteks esitab *laud* : *laua*. Vrd *lava* ' (harilikult laudadest) alus, kõrgend, kuhja alus' + *saar* : *saare* 'soosaar'. K. Pajusalu on aligusosa vasteks esitanud sõna *laugas*. Alevi keskus on 1,5 km loodes on Vana-Lavassaare. – MK
BHO: 293; EMS: V (21), 16; ENE-EE: V, 438; EO: 191; Rev 1601: 181; Roslavlev 1974–1977: 1; Varep 1957: 63

Lavi <-le> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Rägavere vallas (Põlula ms), 1871 *Lawwi*, 1913 *Lawa*. ⇒6A4 ♦ 1726 on Põlula mõisa all mainitud nelja hajatalu *Lawipehl Michle Jürri*, *Lawi Jak*, *Lawi Jahn* ja *Lawi Jürri Thomas*. Nime lähtekohaks on XVII saj-st pärinev talu- või lisanimi, mille aluseks maastikusõna, vrd tuletist *lavin* : *lavina* 'nire, mis kevadeti ja sügiseti sügavat vett täis tõuseb'. Vrd ka *lövi* (*lovi*) 'löhe'. Küla asub Voore oja ääres. – MK

KNAB; Rev 1725/26 Vi: 212; Schmidt 1871; VMS; Wd

Lebavere <-`verre ~ -sse> Pii – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Vana-Põltsamaa ms), 1601 *Libbower*, 1624 *Lebbawerre* (küla), 1638 *Lebbefer*, 1839 *Lebbafar*. ⇒24A3 ♦ Küla on olnud ilmselt praeguseks Soosaare rabaks kujunenud algse järve loode-nurgas (vrd raba edelaküljel Järtsaare). Nimi lähtub sõnast *lõpp* või *lõpe* 'laht, lõpp'. Järve taandumisel on nime alguosa segunenud sõnaga *lepp* : *lepa*. Teine võimalus on, et kohanimi on Pilistveresse kandunud Virumaalt, kust on varasemaid üleskirjutusi. VMr Lebavere küla (1501, 1540 *Leppever*, 1796 *Lebbafar*), praegu jagatud Avispea ja Eipri vahel, asub endise sooala sees. L. Kettunen on *-vere* ees oleva nimeosa tuletanud sõnast *leib*, K. Pajusalu on oletanud pigem isikunime. – MK

Bfi: I, 615, 1154; EO: 309; Rev 1601: 104; Rev 1624 PL; Rev 1638 II: 155; Rucker

Leebiku <-sse> Hel – küla Valga maakonnas Põdrala vallas, mõis, sks *Abenkat*, 1724 *Clebecke Jurry*, 1798 *Lepekki M.* (mõis). ⇒38A1 ♦ Orduajal on mõis kuulunud Stryki suguvõsala, XVII saj keskel sai mõisa Agneta Stryki mehelemineku kaudu Eberhard Klebeck. Klebeckitele jäi mõis a-ni 1729. Sellest perekonnanimest on mугanenud mõisa hilisem eestikeelne nimi Leebiku. 1920. a-tel oli Leebiku asundus, al 1977 küla. Saksakeelne mõisanimi *Abenkat* (1531 *Abenkath*, 1588 *Moiza Mekistel et Pagast Abdekacz*) on pärit oletatavasti eesti keelest: **Haavakatku*. Leebiku idapoolseid talusid on varem nimetatud Alakülaks (1932). – MK

BHO: 1; Eisen 1929a: 158; EO: 67; KNAB; LGU: II, 529; Mellin; RGADA.274.1.181/2:24, L 117p; Tarvel 1964: 292; Uustalu 1968: 744

Leedi¹ [*leedi*, ka *'leedi*] < Leedi ~ -sse> Lai – küla Jõgeva maakonnas Torma vallas, mõis, sks *Ledis*, 1408 *Lede-Gut*, 1541 *Ledes* (mõis), 1599 *wies Lideza*, 1638 *Lehdekülla*. ⇒25B1 ♦ Mõisast on teateid 1541, selle kõrval oli ka samanimeline küla. Mõis plaanistati 1920, tekkis asundus, mis 1977 liideti külaga. Varasemais kirjapanekuis esineb üsna järjekindlalt nime lõpus -s. On väheusutatav, et kõik kirjapanekud märkisid seesütlevat käänat. Häälikuliselt täpset vastet oletatavale lähtekujule **lees* : *leede* tänapäeva üldnimede hulgast ei õnnestunud leida. Võrdluseks võiks siiski esitada *leede* : *leete*, VN*g* *liedes* : *liete*, Trm *liedas* 'liivaseljandik järves, meres; savine, liivane maa'. Tähenduse poolest võiks see üldnimi sobida sooäärsel mäeveerul asuva küla nime lähteks. Vrd siiski saksa isikunimesid *Ledi*, *Lethe*. XVI–XVII saj on mõisat nimetatud ka omaniku von der Rope järgi (1599 *Rop moja*, 1638 *Ropen Hoff*). 1977 liideti Leediga ↑Kirivere, Mõisamaa (1599 *w Moyzanie*) ja Vaheküla. Mõisamaa oli Poola ajal karjamõis ja kandis ka omanike nimesid (1624 *Dietrich Haken Hofichen* ja *Brinckstete*). Vrd Leediküla. – VP

BHO: 297; LGU: I, 171; PTK I: 116; PTMT: I, 194; P XVI: 109, 135, 139; Rev 1624/27 DL: 173; Tartumaa 1925: 250

Leedi² <-sse ~ -le> Tür – paik (küla) Rapla maakonnas Kaiu vallas (Vahastu ms), ? 1796 *Ledwa*, 1844 *Ledi* (tal). ⇒12C4 ♦ Külana nimekirjas hiljemalt 1945, nimi oli juba 1930. a-tel kasutusel. Nimetatud Leedi talu järgi. Liideti 1977 Suurekivi külaga. Nime lähtekohaks on arvatavasti liivast maad märkiv *leede* : *leete*. Vrd Leedi¹, Leetva. – MK

ERA.14.2.714; KNAB; Mellin; Schmidt 1844

Leediküla [*leedi_küla*] <'külla ~ -sse>, koh *Liidi_küla* LN*g* – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas, poolmõis, sks *Lediküll*, 1591 *Lettekyla*, 1620 *Lettekylby* (küla), 1688 *Lettekull*, 1782 *Lediküll*, *Ledekülla Iürri*, 1798 *Ledi* (küla ja karjamõis). ⇒10A4 ♦ 1782 oli karjamõis, 1872 eraldati Nõmmkülast omaette poolmõisaks. Mõisa kõrval oli samanimeline küla. Kui esimesed kirjapanekud ikka märgivad seda küla, siis võis esisilbi *e* olla ka lühike. Nime tähendusisus ei ole selge, võrdluseks võib tuua *leede* : *leete* 'liivaseljandik jms'. Vrd Leedi. – MK

Almquist 1917–1922: 297; BHO: 297; EAA.1.2.941:643, L 633; EAA.1864.2.IV-9:424, L 407; Hupel 1774–1782: III, 541; Mellin; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:98, L 96

Leedri [*'leedri*] < Leedri ~ -sse ~ -le> Khk – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Lümanda ms), 1522 *Lethever*, 1645, 1798 *Ledfer*. ⇒49B4 ♦ Nimi on olnud kaheosaline: *leede* või *lee* mitmuse omastavas + *-vere*. Pole võimatu, et *-vere* on asendanud varasema *-vare*. Küla piires asub kalmeväli Kabelivarelik. Leedri külaosad on Saaruots (lõunas) ja Tagaots (läänes). Leedriga on 1977 liidetud Antsi (1645 *Ansi Peet*). – MK
KNAB; SK I: 26, 173

Leego järv, kirjak varem ka *Leegu järv* Võn – järv Tartu maakonnas Võnnu vallas, 1588 *Piheherw*, 1601 *Pueiarff*, 1627 *Poeha Jerwe*, 1839 *Lego Jerw*. ⇒33C1 ♦ Kuni XIX saj alguseni esineb kaartidel Pühajärve nime all, nii on kirjas juba Poola ajast XVI saj lõpul. Nähtavasti peeti järve vanasti pühaks, tema kaldal asus muistne ohverdamiskoht Kõrgemägi ehk Salomägi. Järve ääres olnud Leego hajataludest kujunenud küla on kutsutud samuti Pühajärveks (1638

Peha Jerwe kulle, 1750 *Dorff Lego oder Pühajerw*). J. Simm arvab, et nimi võib olla lähtunud sõnast **leekko* või **leikko*. Sm *liekko* on omadussõna tähendusega 'madal, lai ja avara suuga (nõu)'. Nii järve- kui ka külanimi pärineb isikunimest. 1588 on seal elanud *Pep*, kes on arvatavasti sama kui 1601 nimetatud *Lecko Pep*. Vrd ka 1627 *Leicke Peep* ja 1638 *Lecko Henno*, *Leicko Pap*. Isikunimi Leeko oli XVIII saj Perävallas väga levinud. Tänapäeval kuuluvad talud Ahunapalu alla. – MJ

Rev 1624/27 DL: 44; Rev 1638 I: 236; Rootsmäe 2016:

218–219, 223; Simm 1973: 61, lisa 78–79; Simm 1977: 115

Leekovaso [*'leekova_`soo*], koh *'Liekova_`soo* Vai – soo Ida-Viru maakonnas, 1923 *Leekova soo*. ⇒8C2 ♦ Soo asub Puhkova ja Narva-Jõesuu vahel, kutsutud ka Sininõmme sooks Sininõmme küla (u 1900 *Сининемми*) järgi. Soolale on tänapäeval ehitatud Narva linna ↑Kudruküla linnajagu, aianduspiirkond. Tõenäolisim on võimalus, et nimi on lähtunud tervikuna eesti keelest ja liitub tegusõnadest tuletatud kohanimedega, mille aluseks on *v*-kesksõna, vrd *liekuma* 'kiikuma', *lieku* (sm *liekku*) 'kiik'. Vaivaras on see tüüp levinud, näiteks Läbikäidav talu, Nõiduvoja, Üllivä heinamaa. – MK

ERA.T-6.3.106, L 1; Kallasmaa 2003: 43; KNAB; SKES:

II, 289–290; VMS

Leelaste <Leelaste ~ -sse>, koh ka *Läilaste* Tõs – paik (küla) Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Tõstamaa ms), 1624 *Lahlast*, 1638 *Leula*, 1797 *Leilast*. ⇒27C1 ♦ Liidetud 1977 Tõhelaga. Küla nimi parandati Läälastest Leelasteks 1939. a paiku, sest senist nime peeti halvapääliseks. Nimega vrd saksa isikunimesid *Läule*, *Laulin* < *Nikolaus*. Vrd *Laulaste*. – MK

Bahlow 1967: 309; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); Rev 1624 PL: 13; Rev 1638 II: 27

Leeli <-le> Krk – küla Viljandi maakonnas Karksi vallas (Pöögle ms), 1601 *Lele Thomas* (talupoeg Pöögle? (*Zum Neuwenn Hoffe*) mõisas), 1811 *Lehli Jaack*, *Lehli Hans*, *Kewa Lehli Jaan*, *Mõtsa Lehli Hans* (talud Pöögle mõisa all). ⇒37A1 ♦ Külana ilmus kaartidele 1930. a-tel, nimi pärineb talunimest. Nime leevikule aitas Nõukogude ajal kaasa Kõrgemäe sovhoosi osakonna nimetamine Leeli osakonnaks. Talunime päritolu pole selge. Vrd *Leila*. – MK

EAA.1865.5.177:5, 6, 7, L 4p, 5, 5p, 6p; KN; KNAB; Rev 1601: 141

Leemeti <-le> Kõp – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Puiatu ms), 1855–1859 *Лемету* (küla). ⇒30B2 ♦ Ametliku külana nimekirjas 1945. On olnud Puiatu mõisa moonakaküla, seal olnud neli Leemeti talu, seega on külanimi saadud mehenimest lähtunud talunime järgi. Leemetiga on 1977 liidetud Lohu küla (1945), mis on kujunenud praeguse Leemeti küla tuumikuks. – MK

EAA.298.2.71, L 9; EAN; KN; KNAB

Leerimetsa [*leeri_metsa*] <-`metsa> Phl – küla Hiiuma maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1886 *Leeri mets*. ⇒48B2 ♦ 1930. a-tel vallakirjades Leerimetsa (Suuremõisa) asundus, kadus nimekirjast pärast 1940. a-id, taastati külanä 1997. Küla on nime saanud metsa järgi. Vrd *leer* : *leeri*, *pigileer* 'väga kõva savipõhi (meres)'; *leer* : *leeri* 'lõõmav tuli', 'laager' (*sõjaleer*, *mustlasleer*). – MK

ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); HK: 123

Leesi¹ <-le>, koh 'Liesi Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kolga ms), 1517 *Leisy*, 1586 *Lesy*, 1637 *Lessi*, 1693 *Lesze Bjy*, 1699 *Lesibjy*. ⇒3C1 ♦ Kuulus varem lahustükina koos Tammistu ja Kiiu-Aablaga Kiiu mõisale. XVIII saj lõpul, kui krahvidele Stenbockidele kuulusid mõlemad mõisad, läks Kolga mõisa alla. P. Wieselgreni järgi peitub nimes sõna *leesk* : *leese* 'liivamadalik'. Selline tähendus on ka Wiedemanni sõnaraamatus (paralleelvorm *lees*). Küla jaguneb kolmeks otsaks: Liivaots ehk Liivaniots (lõunaosa), Suuguots (keskel Suugu talu ümber) ja Ternemäeots (põhjaosa). Mõned eristavad Leesil ka Rasiotsa ja Sebaotsa. – MJ

Bfi: I, 847; BHO: 297; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5.1637), lk 29; EAA.1.2.C-I-5; Johansen 1951: 160; Rev 1586: 96–97; Stuart 1699; Tarvel 1983: 61–62; Vilbaste 1956: 148–149; Wd; Wieselgren 1951: 268–270

Leesi² <`Leesi ~ -sse ~ -le> Amb – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas (Lehtse ms), 1695 *Lesse*. ⇒14A1 ♦ Leesi karjamõis rajati 1695. a-ks, võib-olla samanimelise talu asemele. 1712. a-ks loodi Kurge mõis, mis 1716 kandis Leesi nime, 1732 „Leesi ehk Kurge“ nime, samal ajal Thor-Helle järgi oli saksa-keelse mõisanime *Kurküll* vaste eesti keeles *Lese*. XIX saj alguseks jäi mõisanimena püsima Kurge nimi (vrd 1816 *Kurküll et Lese*, 1818 *Kurküll*). Nähtavasti viidi peamõis Kurgele ning Leesi jäi karjamõisaks. Leesist sai 1920. a-tel asundus, mis 1977 liideti Tõõrakõrve külaga. Nime lähtekohaks on tõenäoliselt *lees* : *lee* (L. Kettunen järgi algset 'liiv'). Vrd Läste. – FP EAA.1864.2.VII-127:206, L 214; EAA.3.1.448:150, L 219; EAA.3.1.450:3, lk 1; EAA.3.1.470:154, L 151; EES; EO: 78, 198; KNAB; Land-Rolle 1818: 38; Schilling 1970: 26–27; Thor-Helle 1732: 316

Leeskopa [*'leeskopa*] <-le> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Nurme ms), u 1900 *Leeckona*, 1923 *Leeskopa*. ⇒51C2 ♦ Endine popsiküla, 1977–1997 oli Ridasi osa. Küla on nime saanud Nurme mõisa põllult (1799 *Leeskoppa Peld*). Nime päritolu ei ole selge, vrd *liiskop* 'kanderaam võrkude maale kandmiseks' (Hää). Kui oletada, et siin ei ole tegemist liitsõnalise lähtega sõnaliselt tasandilt (*leeskop* ~ *liiskop*), siis vrd *lees* 'liivane madal maa, liivamadalik' + *kopp* : *kopa*. – MK

EAA.2072.3.358, L 1; EAN; KNAB; SK I: 175; Troska 1987: 100; ÜAN

Leetse [*'leetse*] <-sse> HMd – paik (küla) Harju maakonnas Paldiskis, mõis (Leetse-Pallaste ms), 1561 *Leetz* (küla). ⇒1B4 ♦ Küla asus Pakri poolsaarel Lahepere lahe ääres, praegu jääb Paldiski linna alale. Mõis rajati XVII saj. Nime võib võrrelda sõnaga *leetene* : *leetese*. Leetse mõis moodustas paari samuti Pakri poolsaarel Paldiski lähedal asunud Pallaste mõisaga (rahvasuus Palasti, sks *Pallas*). Viimane olla nime saanud Peeter Esimese palee moodi maja järgi; tegelikult on nimi palju vanem: 1582 *Palaskem*. – MK

BHO: 297; ENE: IV, 390; KN; Saaga: Originalet av Jakob Koits registver. Del 1, P.4; VMS

Leetsi <-le> Nõo – paik (küla) Tartu maakonnas Tähtvere vallas (Tähtvere ms), 1627 *Leetzi Kuella*, 1796 *Letzi*, u 1900 *Aemcu*. ⇒32B1 ♦ XX saj algupoole kaardid ja kirjasõna osutavad vaid ühele-kahele talule Kärevere silla läheduses. 1977 jagati Leetsi Ilmat-salu ja Kardla küla vahel. M. Fasteri arvates seostub kohanimi sõnaga *leetene* : *leete(t)se* 'liivane, savine'

(vrd sm *Lieto* ja *lieto* 'lahja (liiva)maa'). Vähem tõenäoline on lähtuda Edela-Eesti levikuga sõnast *leets* : *leetsi* 'võsanuga, võsakirves'. – EE

EMS: V, 42; Mellin; Rev 1624/27 DL: 133; SK I: 175–176; SPK: 235; Vene TK 42; Wd

Leetva [*'leetva*] <-le> Sjn – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Vastemõisa ms), XVI saj *Letua*, 1624 *Letwa* (tal), 1638 *Lettwe Thomass*, *Lettwa Peet*, 1797 *Letoa* (tal), 1839 *Lettwa*. ⇒22C4 ♦ 1704 on mainitud neli *Letva* lisanimega talupoega. Nime võib analüüsida kaheti: *leet+va* ja *lee+tva*. Vrd *leet* : *leedi* 'valkjas- või pruunikaspunane, hallikaskollane või -pruun', *leetemaa* '(vesine) liivamaa', *lee*, *leede* 'liivamadalik, liivaseljandik, vesiliiv, liivakas savi, madal viljatu maa'. Järelois *-va* võinuks olla lühenenud sõnast *-vahe*. Loodusnime Leetva mägi puhul on L. Kettunen võrdluseks toonud tegusõna *leetma* 'tihendama, siduma'. Kui analüüsida nime liitnime, siis XVIII saj kirjapaneku põhjal oleks võimalik ka **leetoa*. Küla on rahvasuus jagatud kaheks osaks: kirdeots on Päält-Leetva, edelaots Alt-Leetva. Leetva piirsesse kuulub ka osa hääbunud Veneoja talusid (Tor, külana 1930. a-test, 1970 oli Veneoja nime all üksik talu Tori poolel, mis liideti 1977 Aesooga). Vrd Leedi². – MK

BHO: 304; EAA.567.3.99:40, L 42p; EMS: V (21), 42, 22, 23, 24; EO: 258; KNAB; Mellin; Rev 1624 PL: 75; Rev 1638 II: 89; Varep 1957: 64

Leevaku <-le>, koh <-lõ>, koh ka *Leevaka* <-lõ> Röp – küla Põlva maakonnas Röpina vallas (Toolamaa ms), 1582 *Liewaka*, 1585 *Lewaka*, 1625 *Lewack*, 1627 *Lewakuella*, 1638 *Lewo kylle*, 1670 *Leuacka*, 1822 *Lewaka*, 1839 *Lewako*. ⇒40C1 ♦ Tegemist on põlise külaga, kus XIX–XX saj oli Toolamaa valla keskus. Leevaku kui vana külanime lõpp on pikka aega olnud *-a*, alles XIX saj on selle asendanud *-o*, tänapäeval *-u*. Asendumist võib olla tinginud nime ümbertõlgendamine **kko*-lõpuliste hulka, nt **leevak* : **leevakuq* (st küla elanikud „leevakud“). 1627. ja 1638. a nimekujud on erandlikud, tüves sisalduv *-k-* on nendes tõlgendatud sõna *küla* lühenduseks. Võib üsna kindlalt väita, et Leevaku (varem Leevaka) nimes sisalduv kadunud isikunimi. Selle päritolu pole selge. Vrd tänapäeva poola perekonnanimi *Lewak*. Alternatiiviks slaavi *k*-liitele on läänemeresoome *kka*-lõpuline nimi, vrd nt sm perekonnanimi *Lievonen*. Leevaku küla ääremaadl on karjamõisad Puusta (sks *Lichtenhof*) ja Vahtsõmõisa (sks *Neuhof*). Neid on vahel peetud eraldi küladeks, Puusta kuulub praegu Võukülasse. Leevaku läänepiiril on Tõrduperä talud samanimelise soo ääres. Vahtsõmõisa taga olnud kandikohade küla Laanõ (Laane) nimi seostub laialt tuntud metsanimeliga Leevakolaan Röpina ja Põlva khk piiril. Laanõ liideti Leevakuga 1977. – ES

EAA.567.3.190:13, L 13; EAA.1269.1.796:204, L 502; EAA.2469.1.762, L 1; PA I: 94, 183; Rev 1624/27 DL: 70; Rev 1638 I: 272; Roslavlev 1975: 10, 28; Rücker; Sukunimet 1992: 280

Leevi <-le> Rõu – küla Põlva maakonnas Veriora vallas, mõis, sks *Löweküll*, 1525, 1534 *Leimenküll*, 1561 *Дер. Левикель*, 1588 *Liewika*, 1627 *Lawakuell*, 1638 *Lewy külla*, 1684 *Leefwe Kylla*, 1839 *Löweküll*. ⇒40B3 ♦ Baltisaksa kohalookirjutus on võtnud seisukoha, et esmamainingute kirjepilt allikapublikatsioonil LGU on ekslik, p.o *Lewenküll*. Tartu piiskopi poolt

väikesele läänimehele antud vana küla Vöhandu jõe ääres kuulus XVII saj lahustükina Saaluse mõisa alla, sellest ka kihelkondlik kuuluvus. 1726 sai Leevist iseseisev mõis. Leevist, Vastse-Koiolast ja Palomõisast tekkinud asula kasv XX saj alguses tõi kaasa uue Leevi valla moodustamise 1938. a haldusreformis, vald kestis 1950. a-ni. 1920. a-tel tekkinud Leevi asundus muudeti 1977 küllaks. Leevi nime saksakeelne kirjapilt hakkas esisilbi õ-d sisaldama alles XIX saj. Tõenäoliselt oli see ümbertõlgendus sõna *Löwe* 'lövi' alusel. Erandlikku 1588. a kirjapilti *Liewika* tuleb võrrelda Leevaku nime sama aja üleskirjutusega *Lewaka*. Nime päritolu pole selge. Kõige tõenäolisem on päritolu isikunimest, seda võiks näidata ka vana omastavalõpp -n nimekujus *Lewenküll*. Vrd keskaegseid isikunimesid *Leve Meell*, *Leweles*. Tõenäoliselt pole see isikunimi kokku viidav Vana Testamendi prohvetinimega *Leevi*, kuna küla võiks olla nime saanud enne ristiusu levikut. Nime saamine sõnast *löv* 'savilööv, tellisetehas, suur hoone' pole Leevi puhul üldse tõepärane. Leeviga liideti 1977 ↑Palomõisa (Palo küla). Leevi piiresse jääb ka endise Vastse-Koiola (sks *Neu-Koiküll-Kirrupäh*) mõisa süda (Plv). Vrd *Levala*¹. – ES

BHO: 320; EAA.308.2.178; LGU: II, 430, 714; PA I: 35; PTK I: 119; Rev 1624/27 DL: 84; Rev 1638 I: 178; Rücker; Stoebe 1964: 47; Truussmann 1897a: 39

Leevijõe [*leevi_ 'jõe*] <-le>, rahvak ka *Leevi* <-le> Vön – küla Põlva maakonnas Vastse-Kuuste vallas (Vastse-Kuuste ms), 1534 *Lewenkuyll*, 1584 *Liewikula*, 1588 *Lewikula*, 1675 *Levi-Küllä*, 1829 *Dorff Löweküll*, 1844 *Hoflage Lewiküll* (karjamõis), 1925 *Leevi*. ⇒39C1 ♦ Küla oli olemas juba piiskopkonna ajal, esmamainimise ajal kuulus Reynolth Vyffhusenile. Kuni Kurista mõisa eraldamiseni Ahja mõisast oli Ahja, siis Kurista mõisa all. 1829 müüdi küla ja veski Vastse-Kuuste mõisale, samast aastast on esimene teade ka karjamõisast (sks *Lewiküll*), mille põldude laiendamise käigus kaotati kuus-seitse talu, mis moodustasid Jõeküla. Karjamõisa maadele tekkinud Leevi asundus liitus 1930. a-tekis külaga. Külanimi on algselt olnud *Leeviküla*, mis XX saj lõhenes kujuks *Leevi* ja muudeti 1977 *Leevijõe*ks, et eristada teistest *Leevi*-nimelistest paikadest. *Leevi* jõgi teeb küla juures silmuse, jões leidunud palju vähke ja varem isegi pärlkarpe. J. Simm arvab J. Mägiste isikunimede loendile tuginedes, et tegemist võib olla isikunimega, jättes selle siiski küsimärgiliseks. Kindlasti on jöenimi seotud külanimega. Kumb neist on esmane, jääb lahtiseks. *Leevijõe* osa on Popsiküla Külajärve ja Veskijärve vahel. – MJ

BHO: 305; KNAB; LGU: II, 599; PA I: 137, 262; Rootsmäe 2016: 391–393, 423; Simm 1973: 61, lisa 79–81; Simm 1975a: 189; Tartumaa 1925: 476; ÜAN

Leevre [*'leevre*] <-sse>, koh ka *'Leevri* ~ *'Liibre* Kul – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, sks *Lewer*, 1421 *Ledener*, 1689 *Lefferby*, 1726, 1798 *Lewer*. ⇒11A4 ♦ Mõis eraldati Kasarist XVII saj II poolel. Mõisa maadele 1920. a-tel tekkinud asundus hiljem kadus, 1970. a-tel ja praegu on ta Sooniste osa. Leevre küllaks hakati hiljemalt XX saj alguses nime-tama mõisast põhjas paiknevat küla. Leevre nimi oli kaheosaline, algusosa *lee*, *leet* või *leede*, järelosa *äär*, kui esimeses kirjapanekus ei ole kirjutusviga (u asemel n). XVI saj oli nimi juba *vere-lõpuline* (1535 *Perto Ledever*, *Kerick de Ledever*; *Hermen Leyde-*

vere). Leevre vana küla on kutsutud Kasnurme küllaks (1583–1589 *Kasenom*, 1607 *Kasenarmaby*, 1798 *Kassenorm*). 1930. a-tel mõisteti selle nime all Leevre lõunaosa, endine Kasnurme (Kudri) mõis asus aga Leevre tuumikust põhja pool varasemas Käända külas. Leevrega on 1977 liidetud ↑Karusmaa küla. Vrd Käända, Leedri. – MK

Bfl: I, 137; EAA.1.2.941:1643, L 1633p; EM: 83; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 88; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del I, K:8; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/4:33, L 44p; Stackelberg 1928: 190, 191

Lehemetsa [*lehe_metsa*] <-`metsa>, koh *Lehe_mõtsa* <-`mõtsa> Plv – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Võru ms), 1937 *Lehemetsa* (talv). ⇒45A1 ♦ Külale nime andnud Lehemetsa talud on tekkinud 1920. a-tel. Vanemad kohanimed selles piirkonnas on varem Kääpa küla alla kuulunud Üüdrigu talu (1757 *Hüü-rigo*), Vaaski (1795 *Wassick*) ja Kunnamõisa (1839 *Forstey* 'metsnik', u 1900 *Кунно-Мойза*). Nimi tuleb tõenäoliselt loodusnimest *Lehemõts* 'lehtpuumets'. 1939. a oli asula Kunnamõisa karjamõisa katastrinime järgi kirjas veel Konna asundusena. – ES

EAA.3147.1.172:76, L 64p; EAA.1865.2.62/14:17, L 31; Eesti TK 50; ERA.14.2.721 (Võru maavalitsuse ettepanek 20. III 1939 asunduste nimede muutmiseks); Rücker; Vene TK 42

Lehetu <-sse> Nis – küla Harju maakonnas Nissi vallas, mõis, sks *Lehhet*, 1241 *Leueta* (küla), 1337 *Lebete*, 1500 *de beiden Levethen* (kaksiktalu), 1639 *Lehet*, *Leheta*. ⇒11A3 ♦ Küla asub Ellamaa raba ja Elliste raba vahel. Mõis rajati XVII saj. 1920. a-test kõrvuti Lehetu asundus ja küla. Lehetu asundust nimetati 1939. a-st alates mõni aeg ka Laane küllaks, kui asundusi sooviti külladeks ümber nimetada. Pärast Teist maailmasõda sulandusid küla ja asundus kokku asunduseks, 1977. a-st küla. Algselt näib olevat nime esimese ja teise silbi piiril olnud *v*, vrd *leve* 'õhuke asi, lible' ja *levi* 'lävi', ka isikunimena *Leve*. Lehetu piiresse kuuluvad Terjatu küla (1275–1285 *Toriate*, 1844 *Terjata*, liideti 1977 algselt Russaluga) ja Lehetu-Metsanurga (külanä 1930. a-tel). – MK

BHO: 591; EAN; ERA.14.2.713 (Rüsepere vallavalitsuse kiri 19. I 1939 nr 28/948); Joh LCD: 481; LUB: III, Reg 498b; KNAB; VMS

Lehmja¹ [*'lehmja*] <-le> Jür – küla Harju maakonnas Rae vallas, mõis, sks *Rosenhagen*, 1241 *Lemethel*, 1432 *Lemed*, 1576 *Lembde*, 1630 *Gross- und Klein-Lemijall*. ⇒2C4 ♦ *Lehmja* on ajaloo jooksul paiknenud kolmes kohas. Taani hindamisraamatus mainitud *Lehmja* küla asus praeguse Jüri aleviku piires; hiljem jagunes „suureks ja väikeseks *Lehmjaks*“. U 1630 rajati „väikesele *Lehmja*“ kohale *Lehmja* mõis, mis sai omaniku Bogislaus Roseni järgi saksakeelseks nimeks *Rosenhagen*. „Suur *Lehmja*“ oli alles veel 1744, kuid kadus a-ks 1765. Pärast seda kandus *Lehmja* nimi aegamööda üle *Lehmja* mõisa suurimale küllale **Jagumäele*, XX saj allikates on see juba *Lehmja* küla. Lõpuks, 1977. a asulareformi käigus nimetati viimane Assaku alevikuks (↑*Assaku*¹) ning *Lehmja* küla moodustati endistest lõuna pool *Lehmja* lool (Looväljal) paiknenud hajataludest ning ↑*Pildikül*ast (eraldati uuesti 1997). See vastas osaliselt kunagisele „suurele *Lehmjale*“. Praegune *Lehmja* küla ei ole enam ajaloolisel kohal, kuid paikneb kahe *Lehmja* nime kandnud koha vahel.

L. Kettunen oletab, et nimi on varem olnud **Lehmajala*, mis on vahest olnud isiku hüüdnimi (vrd *Pörssa-jala*). P. Johansen seob Lehmja isikunimega *Lemmet* (Kettunen järgi tuleb see tüvest **lemb*). Õigus näib olevat mõlemal: varasematest nimekujudest ei nähtu kuidagi järelois *-jalg*, vaid pigem on nimi võinud olla **Leemeda* (nimest *Leemet*). XVI saj-st alates on aga nimi ümber mõtestatud **Lehmjalaks* (vrd 1540 *Lemeialck*, 1571 *Lemjalck*, samas kihelkonnas ka Kautjala ja Vaskjala), mis aegamööda lühenes Lehmjaks. – PP

Bfl: II, 429; EO: 54; Joh LCD: 476–477; LCD: 47r;

Paucker 1847–1849: I, 16; Simm 1975b: 575

Lehmja² [*'lehmja*] <-sse ~ -le> Kei – paik (küla) Harju maakonnas Saue vallas, karjamõis (Harku ms), 1241 *Lemethos* (küla), 1392 *Lemete*, 1559 *Lemel*, 1624 *Lehmiell*. ⇒2A4 ♦ Vanast mõisast on teateid a-st 1472, kui mainitakse küla *Moisenkull*, mille nimi põhikülade *Store Lämmial* ja *Lille Lemiall* kõrval esineb kujul *Moysekyll* veel 1620. (Lehmja küla koosnes suurest ja väiksest külast, Alliku küla lähedal oli suur küla.) 1837 oli küla veel oma vanal kohal, kuid XIX saj keskel asustati talupojad ümber ja küla mõisastati. 1920. a-test asundus, 1977 ühendati Alliku külaga. Nime lähtekohaks on arvatavasti muistne isikunimi. Vrd *Lehmja*¹. – MK

Almquist 1917–1922: 288; Joh LCD: 477–478; KNAB

Lehola <-sse> Kei – küla Harju maakonnas Keila vallas, mõis, sks *Lehhola*, 1241 *Lehol* (küla), 1541 *Leall*, 1586 *Lehola*, 1732 *Lihhola*. ⇒11A1 ♦ Mõis on rajatud arvatavasti enne 1639. a. XVII saj II poolel oli vana küla hävinud. 1920. a-test asundus, 1977. a-st küla. Lehola võiks seostuda nimega Lihula, ainult *h* ees oleks *i* madaldunud *e*-ks. Nime *Lihula* on seletatud mitmeti: nime aluseks on peetud oletatavat isikunime **Lihoi*, mis oleks lähtunud sõnast *liha*. E. Tarvel on nime tuletanud sõnast *liga* või *ligu*, tema seletuses on nii häälikute arenguga kui ka tähendusega seonduvaid küsitavusi. M. J. Eisen on nimevasteks pakunud sõna *lehu* 'sopp, muda', soome *liehu* (*lehu* on eesti keeles sõna, mis selles tähenduses mujal ei esine kui Eiseni artiklis). Mõisat on naabruses oleva küla järgi nimetatud ka Kulna mõisaks. Vrd *Lihula*. – MK

BHO: 298; Eisen 1921a: 5; EO: 77; Kallasmaa 1999b:

644–645; Tarvel 1999a: 53

Lehtma [*'lehtma*] <-le> Rei – küla ja sadam Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kärdla ms), 1811, 1816 *Lechtma Andrus*, 1834 *Lechtma Andrus*, *Lechtma Peter*, 1844 *Lehtma*, 1855 *Lähtma*. ⇒48A1 ♦ Nimi on olnud algsest metsavahikoha nimi: *leht* + *maa*. Ametlik küla al 1997. – MK

Ariste 1938b: 17; HK: 125

Lehtmet¹ [*'leht_metsa*] <-`metsa> HJn – küla Harju maakonnas Anija vallas (Kehra ms), 1945, 1970, 1978 *Lehtmet*. ⇒3C4 ♦ ENE varasemas väljaandes (1972) on ilmselt ekslikult öeldud, et Lehtmet küla tekkis Kehra küla ja mõisa ääremaale XIX ja XX saj vahetusel, kuid kohanimkartoteegi järgi on see pärast maareformi Kehra mõisa talude karjamaadele rajatud asundustaludega küla. Tõenäoliselt on küla saanud oma nime sellest, et küla ümbruses on palju lehtmet. Vallakirjades oli Uuearu nime all kuni u 1939, kui pakuti välja praegune nimi, sest vallareformiga tuli üle teine Uuearu küla Alavere vallast. – MJ

ENE: IV, 395; ERA.14.2.713 (Anija vallavolikogu 24. III 1939 koosoleku protokoll); KN; KN: Vilbaste; KNAB

Lehtmet² [*'leht_metsa*] <-`metsa> Amb – küla Järva maakonnas Albu vallas, poolmõis (Albu ms), 1467 *Lechtmetze*, 1840 *Lehtmet*. ⇒13C1 ♦ Küla kuulus XVII saj-ni Lehtse, hiljem Linnape mõisale. 1838 eraldati omaette poolmõisaks, mis läks Albu mõisa omandusse. 1910 ostis mõisa Talurahva Põllupank ning müüs selle maad talupoegadele. Kuigi nimi tuleneb tõenäoliselt sõnast *lehtmet*, ei saa välistada, et algse kuulumise tõttu Lehtse mõisale on nimi **Lehtsemetsa* lühenenud vorm. Teeristi ümber paiknevat osa (algul vaid Risti kõrtsi) on kutsutud Lehtmet-Ristik. – FP

Bfl: I, 267; Land-Rolle 1840: 50; Schilling 1970: 29

Lehtmet³ [*'leht_metsa*] <-`metsa> PJg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Enge-Uduvere ms, Kaelase ms), 1514 *Letmestekulle*, 1534 *Lechtmetz*, 1543 *Lechtmetze*, 1601 *Lechtmess*, 1839 *Lechtmetz*. ⇒21C3 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Aasa küla osa. Lehtmet nimi pärineb vastavast liitsõnast. Pärnu-Jaagupi khk-s oli ka teine **Lehtmet*, ↑Are mõisa kohal olnud varasem küla. – MK

BHO: 296; Rev 1601: 175; Stackelberg 1926: 206, 215;

Stackelberg 1928: 143; Varep 1957: 63

Lehtmet⁴ [*'leht_metsa*] <-`metsa> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Võlla ms), 1645 *Lechtmez*, 1798 *Lächtmet*. ⇒51C1 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Päruse küla osa. Vrd *Lehtmet*³. – MK

EAN; KNAB; SK I: 176

Lehtmet⁵ [*'leht_metsa*] <-`metsa> LNg – paik (küla) Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Seljaküla ms), 1517 *Lechtmetze* (küla), 1598 *Lechtmetz by*, 1782 *Lechtmätza*. ⇒10B3 ♦ 1977 liideti Seljakülaga. Vrd *Lehtmet*³. – MK

Bfl: I, 844; EAA.1864.2.IV-9:447/448, L 415p;

EAA.1.2.937:65, L 65

Lehtse [*'lehtse*] <`Lehtse ~ -sse> Amb – alevik Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas (Lehtse ms), 1379 *Lechtis*, 1732 *Lehtse*. ⇒14A1 ♦ Praeguse Lehtse aleviku kohale tekkis asustus alles pärast raudtee rajamist ning ta sai nime jaama järgi. Jaama nimi tuleneb mõisast (sks *Lechts*), mille maal ta asus. Esimesed hooned ehitati 1894. Lehtse mõisast ja külast on teateid 1379. Mõisa maadele 1920. a-tel rajatud asundus liideti 1977 Tõõrakõrvega. Lehtse küla järgi on nime saanud Lechtiste vasallisuguvõsa, keda on mainitud külast varemgi (1306 *Bertoldus de Lechtis*). P. Johanseni arvates võis Taani hindamisraamatus mainitud Harjumaa Tõdva küla vasall Leuder olla Lechtiste esiisa, kuna nende seas oli kasutusel haruldane eesnimi Leuder. Niisugune seos on siiski liiga nõrk. Lehtse küla nimetati XVIII saj algusest alates Lästeks, nimed on arvatavasti sama päritolu. L. Kettunen seostab nime sõnaga *leht*: *lehe*, seega **lehtne* ~ **lehine*. Usutavam, eriti arvestades raba paiknemist asula kõrval, on tulenemine sõnast *lähe*: *lähte* 'allikas'. Vrd *Lähtse*¹, *Läste*. – FP

EO: 195; Johansen 1932: 23; Joh LCD: 810, 871–873

Lehu <`Lehku ~ -sse> PJg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Pööravere ms), 1601 *Leo* (küla), 1797 *Lihho*. ⇒21C3 ♦ Võimalik, et küla on saanud alguse üksjalakohast (1543 *Leve Meell*). Külanimi näib hilisemal ajal kuuluvat Lihu-alguliste nimede hulka, *i* on varakult madaldunud *e*-ks. Esimese kirjapaneku *v*-d tuleks vast lugeda *u*-ks. Sel juhul jääb seletuseta sisseütleva (*Lehku*) sulghäälik, mis võis küll rahvaetümoloog-

- gia mõjutusel hiljem tekkida, ent vrd 1618 *Lechkoby*. Nimega vrd *lehk* : *leha* ~ *lehu* 'hais, lõhn', *lehk* : *leha* ~ *lehi* ~ *lehu* '(nõrk) tuulehoog'. Võib-olla on tegemist häälikulise variandiga, vrd *Lehola* ja *Lihula*. – MK
EMS: V (21), 49–50; Mellin; Rev 1601: 178; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1618:61; Stackelberg 1928: 151
- Leibre** [ˈleibre] <-le> Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas (Vana-Vigala ms), 1420 *Leiver*, 1726 *Leifer*, 1798 *Leiwer*, 1913 *Leiwerre*. ⇒21B2 ♦ Nime on võimalik analüüsida kaheti, *Lei+bre* ja *Leib+re*. Esimesel juhul võis -*vere*-lõpu kõrval olla kasutusel ka -*pere*. Sel juhul jääb külanime algusosa seletamata, häälikuliselt identne on *lei* 'allatuule parras'. Kui oletada tänapäeva nimekuju järgi, et *b* oli algne, siis vrd *leib* : *leiva*. L. Kettunen ongi moodustanud nime algkuju **Leibvere*. Varem on küla nimetatud ka Jässi-Leibreks, Jässi (1798 *Jessi*) on paikkond ja talu küla kaguosas. *Leibrel* on ka Poti kõrts (1798 *Potti*). – MK
Aitsam 2006: 58; EMS: V (21), 61; EO: 160; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 66
- Leie** <ˈLeide ~ ˈLeige ~ -sse> KJn – küla Viljandi maakonnas Kolga-Jaani vallas (Võisiku ms), 1583 *Leikula* (küla), 1797 *Leie*. ⇒31B1 ♦ Nime algusosa päritolu jääb ebaselgeks, vrd *leitene* 'leetene'. Sarnase nimega koht on ka Uue-Võidu mõisa Tobraselja külas (Leiaru, 1724 *Leyarro*). *Leie* tihedamini hoonestatud põhjaosa tuntakse Pihlaka nime all. * *Rahvapärimuse kohaselt olevat vana küla sõdades hävinud ja tark oli soovitanud küla teha teise koha peale, Leie olevat leitud küla (1967)*. – MK
BHO: 299; EMS: V (21), 75; KN: 1967; Mellin; PA IV: 8; RGADA.274.1.181/7:1, L 590p
- Leigri** [ˈleigri] <-le> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Lauka ms), 1726 *Legri Pert*, 1782, 1798 *Legri*. ⇒48A3 ♦ Küla on võinud alguse saada isikunimelisest talust, vrd *Leiger* 'Hiiumaa rammumees', *leiger* 'mängija, tantsija'. *Leigri* idaotsas on paik nimega Aruselja (Käi, 1664–1665 *Harrosell greiß*). – MK
HK: 37, 125; Rev 1725/26 Lā: 202
- Leikude** [ˈleikude] <-le> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Udriku-Pala ms), 1913 *Leikuda* (küla). ⇒5A4 ♦ Udriku mõisa alla kuulunud küla olevat tekkinud Mäo küla Leikude väljale 1876 kruntimõõtmisega, seega pärineb nimi põllunimest, vrd *lõik*, *leik* 'lõigatud osa'. Leikude külaga on 1977 liidetud ↑Pakitu, Sorgi (u 1900 *Copzu*) ja Telliskopli (1913 *Теллископли*) küla. – MK
EAN; KN; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 69
- Leila** [ˈleila] <-sse>, koh ka 'Läila Kul – küla Lääne maakonnas Kullamaa vallas, mõis (Kalju-Leila ms), sks *Leilis*, XVI saj I veerandil *Leula*, *Lailis*, 1689 *Leiles*, 1798 *Leilis* (mõis). ⇒10C4 ♦ Kalju küla all on XVI saj algul kirja pandud *Leweles Ponepepoick Peter* ja *Michel Lewle*. XVII saj lõpus Kalju-Leila mõis (*Lailis u. Kaljo*) redutseeriti. XIX saj Leila mõis kadus ja liideti Kalju küla talumaadega, 1844. a kaart näitab veel Leilapõllu karjamõisat (*Leilapold*), hiljem on see talu Suur-Kalju külas. Suur-Kalju ehk Taga-Kalju küla nimetati 1939. a paiku (mõnedel andmetel 1932) Leila külaks, liites sellega Kalju-Leila (Kalju-Nõmme) asunduse. Võimalik, et külanime lähtekohaks on isikunimi, vrd sks *Läule*, *Laulin*, mis on lühivormid mehenimest *Nikolaus*. Vrd Kalju¹. – MK
Bahlow 1967: 309; BHO: 169; EAA.1.2.941:1643, L 1633p; EAA.854.4.208, L 1; ERA.14.2.451 (Kolovere-
- Kalju vallavolikogu 9. III 1939 koosoleku protokoll nr 9); KN; KNAB; Mellin; Saareste 1923b: 143; Schmidt 1844; Stackelberg 1928: 189
- Leimani** [ˈleimani] <-ˈmanni ~ -sse>, koh ka <-he> Se – küla Võru maakonnas Misso vallas (Pan, Luhamaa nulk), 1866–1867 *Леманы*, 1872 *Лейманы*, 1895 *Leimanni*, 1904 *Leimanni*, *Лейманы*, u 1920 *Leimani*. ⇒45B3 ♦ Küla oli olemas XVIII saj, XIX saj kuulus see Selesova (*Железово*) kogukonda ja Pankjavitsa kogudusse. 1977–1997 oli Tiilige küla osa. Nii külanimi kui ka perekonnanimi (*Leima*) võivad tuleneda saksa keelest. Sõnaga *лейманы* tähistati XIX saj Venemaal rändlauljaid ja -näitlejaid. *Leiman* (*Лейман*) oli seal ka kaunis laialt levinud saksa päritolu perekonnanimi, mis võis algselt pärineda kas Leimeni linnalt Elsassis või saksa perekonnanimest *Lehmann* (< *Lehen* 'lään' + *mann* 'mees'). J. Truusmann seletab kohanime läti sõnaga *laimanis* ~ *leimanis* 'rentnik, vaba talupoeg', viidates sõna saksa päritolule (*Lehns-mann* 'vasall'). Viimast seletust toetab ka L. Vaba, kohanimi on Lätis väga levinud. – AK
Academic; EAA.298.2.71, L 18; Eesti TK 42; Hurt 1904: XXII; Hurt 1904–1907: II, 235; Pskov 1885: 548; SeK: 68; Truusmann 1897b: 36; Truusmann 1897c: 169; VMS
- Leina¹** [ˈleina] <-sse> Hää – küla Pärnu maakonnas Tahkuranna vallas (Tahkuranna ms), u 1900 *Лейна* (küla), 1923 *Leina*. ⇒28C3 ♦ Ka Saaremaal on Leina küla ja XVI saj on *Leina*, *Leyno* küla olnud Läänemaal. Siin-seal on esinenud ka Leina talusid. Nime lähtekohaks on isikunimi, vrd Eesti alal 1342 *Leyne*, 1334 *Leyno*. 1930. a-tel nimetatud ka Tahkuranna-Leina külaks. Omaette piirkond on Jõulumäe. – MK
EAA.1.2.932:40, 58, L 35p, 53p; KNAB; ÜAN
- Leina²** [ˈleina] <-sse ~ -le> Pha – küla Saare maakonnas Pihtla vallas (Sandla ms), XVIII saj *Leina Redic* (talupoeg Sandla mõisa all), 1855–1859 *Лейна* (küla), 1923 *Leina*. ⇒50C4 ♦ 1784 on kirja pandud ka külale kuulunud kõlvikud *Leina Arro*, *Leina Niet* ja *Leina Pellud*. 1977–1997 oli Hämmelepa osa. Külanimi on saadud talu- või lisanime kaudu, nimi lähtub isikunimest. Vrd Leina¹. – MK
EAA.1865.1.119:6, L Sp; EAA.2072.3.229, L 1; EAA.298.2.71, L 6; EAN; KNAB; ÜAN
- Leipsi** [ˈleipsi] <-sse ~ -le> Krk – paik (küla) Viljandi maakonnas Karksi vallas (Pöögle ms), 1624 *Leiblan Marten* (talupoeg Pöögle vakuses), 1638 *Leybes Peter* (talupoeg Pöögle mõisas), 1811 *Leipsi Michel*, *Leipsi Merts Gesinde*, *Leipsi Karl* (talupered Pöögle mõisa all). ⇒37A1 ♦ Külana märgitud 1930. a-te kaartidel ja 1970. a rahvaloenduse materjalides. 1977 liidetud Leeli ja Pööglega, praegu kuulub Pöögle piiresse. 1601 on Paluküla vakuses mainitud talupoegi *Leibe Jaack*, *Leibes Hans* ja *Budder Hans* ning üksjalga *Pick Leibelen*, samuti ilmselt just Pöögle mõisa alalt *Leibes Pepe*. Leipsi nimi võib olla lähtunud sõnast *leib* : *leiva*. Kui aga oli tegemist laenuisise isikunimega, pidi lisanime olema juba XVII saj rahvaetümoloogiliselt ümber mõtestatud. Vrd Leipste. – MK
EAA.1865.5.177:4, L 3p, 4; EAN; KNAB; Rev 1601: 133, 134, 141; Rev 1624 PL: 56; Rev 1638 II: 63
- Leipste** [ˈleipste] <-le>, kirjak varem ka *Leibste* ~ *Lepste* Saa – küla Pärnu maakonnas Saarde vallas (Pati ms). ⇒36A1 ♦ Külal on ka Leipste talu, külana märgitud 1930. a-te kaartidel, rajatud XIX saj. Varasemate kirjanekute puudusel ei ole võimalik nime kohta

õieti selgitusi anda. XIX saj kaardil on mainitud loodusnimesid *Leibste-Soo* ja *Leibste-Mets*, kaartide järgi tundub, et tegemist oli popsikülaga (*Pati mõisa weiksemaa kohad*). Võimalik, et Leipste nimi on siirik Viljandimaalt. Leipstega on 1977 liidetud ↑Küpsi, Rehema (1724 *Rehema Adam*, 1832–1837 *Rehema*, 1839 *Rehema*) ja osa ↑Punapargi külast. Leipste piires asub ka endine Pati mõis (sks *Pattenhof*), mis oli olemas hiljemalt XVII saj. XVIII saj lõpul olevat mõis olnud leskproua Pattkulli käes rendil, kellelt pärinevat mõisa nimigi. Lisanimi *Patty* esineb alal siiski juba XVII saj I poolel. Vrd Leipsi. – MK

BHO: 435; EAA.2072.3.30a, L 2, foolio II;

EAA.3724.4.986, L 3; ENE: IV, 397; KN;

KNAB; Pärnumaa 1930: 510; Rev 1624 PL: 59;

RGADA.274.1.182-2:19, L 108p; Rucker

Leisi¹ <`Leisi ~ -sse> Krj – alevik Saare maakonnas Leisi vallas, mõis, sks *Laisberg*, 1645 *Löjßkull*, *Loyßküll*, *Löysekull*, 1798 *Laisiküll*. ⇒50C2 ♦ Leisi riigimõis rajati XVII saj II poolel. XIX saj jagati suurem osa maast talupoegadele ja mõisamaa anti õigeusu kirikule. XX saj alguseks oli tekkinud alevik, mis hõlmas ka põhja pool Parasmetsa mõisa maid. 1970. a-tel oli nimekirjas kaks nummerdatud Leisi küla, millest 1977 moodustati uuesti alevik. Leisi mõisa nimi põhineb arvatavasti külanime kaudu isikunimel, vrd *Leis*. Leisi aleviku põhjaosas, Mustjala maantee käänukohal asus varem Parasmetsa mõisa Jõe karjamõis (sks *Charlottenthal*, 1781 *Charlottendahl*). Leisiga liideti 1977 ↑Olgaküla. Vrd Leisi², Leisu. – MK

EAA.2072.3.262, L 2; EM: 121; KNAB; SK I: 176–177

Leisi² <`Leisi ~ -sse> Pöi – küla Saare maakonnas Põide vallas (Uuemõisa ms), 1698 *Leisekylla*, 1798 *Laisiküll*. ⇒51C2 ♦ 1977–1997 oli Kõrkvere osa. Tegu ongi Kõrkvere tütarkülaga, mille nime lähtekohaks on isikunimi *Leis*. Vrd Leisi¹, Leisu. – MK

EAA.308.2.65, L 1; EAN; KNAB; Mellin; Rehépapp

Leisimõisa [*leisi_`mõisa*] <`mõisa ~ -sse> Hls – paik (küla) Viljandi maakonnas Abja vallas (Laatre ms), 1855–1859 *Leүземойца* (kaks talu), u 1900 *Leүзимойца* (talurühm), 1922 *Leisi*, 1939 *Leisimõisa* (talu). ⇒36C2 ♦ Küla on 1977 liidetud Pennikülaga, hiljem Laatreaga. Laatre külas on kaks Leisimõisa talu. Liitnime algusosa lähtekohaks on isikunimi *Leis*, või kui nimi on lähtunud läti keelest, siis mugand sõnadest *leja* 'org' või *lejā* 'all, alla'. Kohanimekartoteek annabki koha rööpnimeks Alamõisa. Vrd Leisi, Leisu. – MK

Aben 1966; EAA.298.2.71, L 13; ERA.T-6.3.66, L 11; KN; KNAB

Leiso [*leis`o*] <-le>, koh <-lõ>, kirjak varem ka *Leisu* Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas (Kärgula ms), 1684 *Leiso Hans*, 1762 *Leiso Peter*, 1839 *Loiso*, 1926 *Leiso*. ⇒44B1 ♦ Algselt talu ja talurühma nimi. Ühest Leiso talust 1684. a kaardil on alguse saanud Leiso, teisest aga Kahro küla. 1805. a oli XVII saj alg-talu kohal kolm Leiso talu, hiljem väikeses sumbkülas neli. Talupoja lisanimi *Leis* põhineb eesnimel *Kleis*, mille algnimeks on *Nikolaus*. Vähem tõenäoline, kuid mitte võimatu on mõne Lõuna-Eesti Leisu või Leisi talunime pärinemine läti keelsest leedulaste nimetusest *leiši* (omastavas *leišu*). Vrd Kahro, Leisu. – ES

EAA.308.2.182, L 1; EAA.1270.1.264:84, L 84;

EAA.567.2.543:2, L 1p; HK: 126; Rucker; Võrumaa

1926: 355

Leistu <`Leistu ~ -sse> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Ravila ms), 1694 *Leiste*, 1726 *Leisto Jürri*, *Leisto Tõnno*, *Leisto Bertell* (vabadikud), 1796 *Leisto* (küla), 1811 *Leisto krüger Tomas* (kõrtsmik), 1871 *Leiste* (küla). ⇒13A2 ♦ Väikestest metsataludest alguse saanud hajaküla. Nimi on külale tulnud ilmselt taluperemehe lisanime kaudu. Lähtekoht jääb hämaraks, kõrvutada võiks murdesõnaga *leist* : *leistu* ~ *leisti* 'leiutasu', samuti isikunimega *Leis*. Esmamainingu põhjal võib oletada, et nime lõpus on olnud kollektiiviülide *-ste*. * *Need maad olema leitud, mahajäänd maad, mis uuesti leitud, sellepärast [on nimeks] Leistu küla* (1950). – TL

EAA.1.2.C-IV-64; EAA.1864.2.VI-34:7, L 7; EMS: V

(21), 74; EVK; KN: 1950; Mellin; Mägiste 1929: 34; Rev

1725/26 Ha: 316; Schmidt 1871

Leisu <`Leissu ~ -sse> Emm – küla Hiiuma maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1564 *Clese Mich(el)* (üksjalg), 1565 *Cleso Michill*, 1583 *Leso Grefß*, 1648 *Leiso Laur*, 1798 *Leiso* (küla). ⇒47C4 ♦ Küla on nime saanud isikunimelise üksjalakoha järgi, vrd *Leis* : *Leisu* J. Mägiste loendis. L. Tiigi järgi tuleneb *Cleis* nimest *Nicolaus*. Vrd Leisi, Vanamõisa³. – MK

HK: 126

Leivajõgi [*leiva_jõgi*] HJn, Jür – jõgi Harju maakonnas, Pirita jõe parem lisajõgi, 1470 *Leppe*, u 1900 *P. Leübaeuz*. ⇒2C4 ♦ Nime võimaliku lähtena tulevad arvesse sõnad *leev* 'lävi, künnis' ja sm *levä* 'veetaim; samblakord; laugas, soosilm; vesine maastik'. – PP

Johansen 1925c: 74; Vene TK 42; Wd

Leivaste <-sse> Rõn – paik (küla) Tartu maakonnas Rõngu vallas (Uderna ms), 1582 *Liewasth*, 1627 *Lewestokylli*, 1796 *Lewast*. ⇒32A3 ♦ 1977 liideti osalt Kalme külaga, tihedamast osast Elva piiril moodustati Käärdi alevik. Liidet *-ste* sisaldav kohanimi pärineb oletatava sugunime **Leiväne* (sõnast *leivane* 'leivarohke, viljakas', vrd sm sugunimi *Leivänen*) mitmuse omastavast. – EE

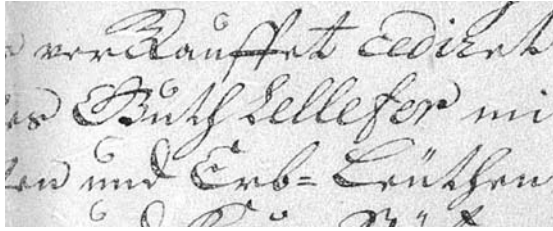
BHO: 300; EMS: V, 84; KNAB; Mellin; PA I: 60; Rev

1638 I: 88

Leivu, koh *Leivu_külä* ~ *Leive_kodu* Lei – asula Lätis Vidzemes Alüksne piirkonnas Ilznā (Ilzene) vallas, läti *Lives*. ⇒18A2 ♦ Praeguseks kadunud küla ehk talurühm, mida meenutab veel kohanimi *Līvu sils* 'Leivu nõmm'. Nimi on ehk seotud *liivi* rahvanimetusega. Teine samanimeline küla, Leivekülä (läti *Lives*), asub Hopa piirkonnas Vireši vallas. Mõlemaid külanimesid on seostatud Leivu keelesaare ehk leivude endanimetusega *leivuinemin*, *leivuravas* (ka *maainemin*, *maaravas*). Varem on leivusid nimetatud Koiva maarahvaks (P. Ariste, P. Voolaine), leivude nimetuse tõi käibele V. Niilus 1935. Leivude peamine asuala oli ↑Alamõiza, ↑Ilznā, ↑Mäemõiza ja ↑Sältnā vallas, pärimusteadetel ka endises Alsviķi ja Tüüre (*Düre*) vallas. – PP

KNAB; Lvv: II, 324; Niilus 1935

Lellapere [*lella_pere*] <-`perre ~ -sse> Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas, mõis, sks *Lellefer*, 1241 *Lælleuer*, 1512 *Lelfer*, 1725 *Lellefer*, 1732 *Lellewerre m*. ⇒22A1 ♦ Alguses küla, pärast 1626 mõis (eraldati Sikeldist), misjärel küla kadus. 1920. a-test asundus. 1936 nimetati Sepa külaks, sest seal elavat kaks seppa; 1945 oli nimekirjas taas Lellapere küla. L. Kettunen oletab seost sõnaga *lell* 'isavend'; Lello on ka isikunimena esinenud. Lelle aleviku nimi tun-

Detail Lellapere mõisa ostu-müügilepingust. 1749.
EAA.2476.1.29.

dub olevat samast tüvest. Nime järelosa *-vere* teisenemine *-pereks* on hiline. Käbiküla ja Lellapere piiril on endine Järvakandi mõisa alla kuulunud Kabeli küla, liidetud 1977, mis on nime saanud Peetri kabeli (1857 *Kapelle St. Petri*) järgi; küla kujunes XX saj alguseks. – PP

Bfl: I, 774; EAA.3724.4.60; EO: 277–278; ERA.14.2.713 (Järvakandi vallavolikogu 30. XII 1936 koosoleku protokoll nr 4); Joh LCD: 470; LCD: 41v; Rev 1725/26 Ha: 273; Thor-Helle 1732: 313

Lellapere-Nurme [*lɛlla_pɛrɛ_nurme*] <-le> Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Lellapere ms), u 1900 *Нурме*. ⇒22A1 ♦ XX saj alguseks kujunenud küla. Nimi pärineb ilmselt Nurme kõrtsilt (1803 *Nurme Körzy Jurry*), mis paiknes praeguse küla põhjaservas. Kuni 1977. a-ni oli küla nimi Nurme (või Nurme II), 1977 liideti Käbikülaga. Taastamisel 1997 lisati nime ette mõisa järgi Lellapere, et eristada seda teistest Kehtna valla Nurme küladest (Kehtna-Nurme, Valtu-Nurme). – PP

EAA.864.1.15:5, L 4p; Vene TK 42

Lelle <`Lelle ~ -sse> Vän – alevik Rapla maakonnas Kehtna vallas, mõis, 1559 *Lelle*. ⇒22B1 ♦ Alevik ja raudteejaam on nime saanud mõisalt (teateid 1559), mille nime lähtekohaks on isikunimi, vrd *Lelle* (1542 *Lelle Nicolasson*). Mõis ise jääb tänapäeval Põllu küla piiresse. Ametlikult nimetati Lelle alevikuks 1977, enne seda oli Hiiekõnnu (ka Hiiekannu) alevik, nime saanud küla ja 1756 asutatud Hiiekõnnu karjamõisa järgi (hajataluna 1724 *Hickan Mart*, *Hickan Jürgen*, *Hickan Jahn*, 1744 *Hickan Mert*, *Hickan Hanni Ado und Jaan*, külana 1797 *Hiekand*, 1839 ekslikult *Isakand*). Lelle nimi oli aleviku kohta juba varem käibel, mida mõjustas ilmselt seal paiknev Lelle raudteejaam (rajatud 1900). Vrd Põllu. – MK

BHO: 300; EM: 112; Ligi 1961: 351; Mellin; Pärnumaa 1930: 628; RGADA.274.1.182/7:21, L 604p; RGADA.274.1.215/12:75, L 1178p; Rucker; Stoebe 1964: 43

Lelu <Lelu ~ -sse> Emm – küla Hiiu maakonnas Käina vallas (Emmaste krkms), 1565 *Lello Pett(er)*, u 1699 *Lelloby* (küla), 1798 *Lello*. ⇒48A3 ♦ Küla on kuulunud ka Vaemla mõisa alla. Külanime lähtekohaks on isikunimi, vrd *Lello*, *Lellu*. E. Roosi järgi võib *Lello* tuleneda sõnast *lell* : *lelle*. Küla lääneots on Leluselja (koh varem *Lelusle*). – MK

EAA.1.2.943:1522, L 1577p; HK: 126

Lembevere <`verre ~ -sse> Puh – küla Tartu maakonnas Konguta vallas (Suure-Konguta ms), 1417 *Lembyvere*, 1449 *Lemmever*, *Lemmever*, 1628 *Lemmiwehre*, 1839 *Lembefer*. ⇒32A3 ♦ L. Kettunen järgi lähtub *vere*-liitega kohanime algusosa isikunimest ning on kõrvutatav teiste samatüveliste kohanimedega (Lemmatsi, Lemuvere). 1977 liideti Lembeverega ↑Ängu

küla ja osaliselt Karjalepiku. * *Varem olnud kohanimeks Lombiweere, uus nimi tekkinud sakslaste moonutamise tagajärjel* (1958). – EE

Bfl: I, 88, 131; BHO: 301; EO: 299, 304; KN: 1958; LGU: I, 194, 336; Rev 1624/27 DL: 145; Rucker

Lemmaku <-le> Iis – küla Ida-Viru maakonnas Tudulinna vallas (Pagari ms), 1796 *Lemmako*; vn *Суморок*. ⇒16B3 ♦ Nime võiks analüüsida *Lemma+ku*. Algusosa võib olla sageli vesistunimedega ühenduses olev teadmata päritolu *lemm*-tüvi. Ka Lemmaku küla asub jõe ääres. L. Kettunen on püüdnud ühendada Võru- ja Tartumaa Lemmatsit Keila Pällu küla XIII saj nimega *Læmestækilæ*, viimane on struktuuri järgi otsustades lähtunud isikunimest, ja Kettunen ongi toonud võrdluseks liivi *Lemb*-algulise mehenime *Lembest*. Ka V. Pall on kõnealuste nimede puhul kaldunud isikunimest lähtuma, märkides, et tüvi **lempi* on andnud rohkesti isikunimesid. Osa *lemm*-tüve sisaldavate kohanimede taustal on mõnevõrra kaheldav, kas isikunimi XVIII saj *Lemmako* alusena usutav oleks, kuid seda võimalust ei saa eirata. Tegemist on vana asustuspiirkonnaga, Mellini kaardil on piirkonnas nii linnamägi kui ka kalmed. Mainitagu, et 1731 esines Viljandi khk-s lisanimena (*Lemmako Jurry*). Vrd Lemmejõgi, Lemmjõgi, Lemmakõnnu, Lemmatsi, Lemuvere, Vasalemma. – MK

EO: 212; KNAB; Mellin; PTK I: 117-118;

RGADA.274.1.192/1:734, L 716p

Lemmakõnnu [*lemma_kõnnu*] <-`kõndu ~ -sse> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Vastemõisa ms), ? 1588 *Lemakene Tomas* (talupoeg Kõõbra külas), 1638 *Lemacki* (talu), 1797 *Lemako* (küla), 1839 *Lemagano*, 1858 *Lemmakanno Jürri*, *Lemmakanno Ado* (talupojad Vastemõisas), u 1900 *Леммакено* (küla). ⇒30A1 ♦ Talud on nime saanud loodusnime järgi, mis omakorda võiks olla nime saanud Lemmjõe järgi, Lemmjõeoks nimetati ülemjooksul varem praegust Paelama oja. Lemmakõnnu osad on Murru läänes ja Paistu idas (? 1558 *Paisto Jak*). Vrd Lemmjõgi. – MK

EAA.1865.3.264/1:228, 231, L 228p–229, 231p–232; KNAB; PA IV: 256; Rev 1638 II: 105; Rucker

Lemmaru [*`lemmaru*] <-sse ~ -le> Kei – küla Harju maakonnas Vasalemma vallas (Jõgisoo ms, Vasalemma ms). ⇒11A1 ♦ Lemmaru küla moodustati 1977, kui liideti kokku Jõgisoo mõisa järgi olnud Maeru IV ja V küla, mis varem oli tuntud Maeru-Ülenõmme nime all (1913 *Маеро-Иленемме*, 1922 *Ülenõmme*). Selle järgi otsustades on tegemist Maeru tütarkülaga. Nimi võib pärineda loodusnimest, kuid nn ajaloota külanimi võib P. Pälli oletuse kohaselt olla moodustatud ka kunstlikult nimede Vasalemma ja Maeru osadest. Nimi võib olla ka siirik, vrd Adila mõisas 1712 *Lemmafer Hans*, *Lemmafer Tõnno*. Kuivõrd 1977 liideti Lemmaruga veel suurem osa Vasalemma asundusest (ehk Mõisakülast, täpsemalt Huntküla osa, v.a ↑Veskiküla), siis on see kujunenud praeguse Lemmaru südamikuks. Külas asub Vasalemma mõisahooned. Vrd Anelema, Maeru, Vasalemma. – MK

EAA.3.1.448:233, L 348; ENE: VIII, 319–320; KNAB

Lemmatsi <Lemmatsi ~ -sse> TMr – küla Tartu maakonnas Ülenurme vallas, mõis, sks *Ruhenenthal*, 1796 *Lemetz* (küla, karjamõis, kõrts), 1826 *Lemmötsa-Mois*. ⇒32C2 ♦ Küla eraldati Tähtvere mõisa küljest omaette mõisaks 1795.–1811. a vahemikus. 1920.

a-te alguses moodustati mõisa maadele asundus, mis 1977 muudeti küllaks. L. Kettunen oletas kahtlemisi, et asjaomane kohanimi on tuletatud lõunaeestilisest *ne-* : *tse-lõpulisest* omadussõnast **lemmane*, vrd sm *Lempinen* : *Lempisen* ja *lempi* : *lemmen* 'armastus'. Sama lähed (*lemb* : *lemme*) oletas V. Pall Äksi Lemmatsi talu nimes. Liide *-tsi* lähtub sel juhul lõunaeestilisest mitmuse omastavast. Teisalt on kohanime võimalik seostada sõnaga *lemm* : *lemme* 'lible, helves' (vrd 1826 **Lemme-mõtsa*). Mõisa sks nimi *Ruhenthal* on tõlkes 'rahuorg'. 1977 liideti Lemmatsiga osa ↑Variku külast. Puhuti nimetatakse Lemmatsiks Aardla tänava ja raudtee vahelist Tartu piirkonda, kus asub Lemmatsi tänav. Vrd Lemmejõgi, Lemmetsa, Lemmätsi. – EE

BHO: 517; Bienenstamm 1826: 286; EM: 97, 184; EO: 212, 239; Mellin; PTK I: 117; ÜAN

Lemmejõgi [*lemme_jõgi*] Hää, Saa – jõgi Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas, u 1900 *P. Oppo-Iezzu* (*Лемме-Иеззу*). ⇒35A3 ♦ Jõgi saab alguse Nigula rabast ja suubub Majaka küla Lemme talu (1816 *Lemme*) juures Liivi lahte. Vrd *lemm* ~ *lemme* 'leht, lible, helves, kiud'. Varem nimetati ka Orajõe, sest suubus Orajõe mõisa lähedal. Vrd Orajõe². – MK
EAA.1865.3.247/6:17, L 99; EMS: V (21), 90–91; Vene TK 42

Lemmetsa [*lemmetsa*] <`metsa> Pär – küla Pärnu maakonnas Audru vallas (Sauga ms), 1500. a-tel *Lemmetz*, 1549 *Lemmatz*, 1617–1622 *Lemmetzby*, 1797 *Lemets*. ⇒28B1 ♦ Küla on kuulunud Pärnu linnale. Nimega vrd *lemm* ~ *lemme* 'leht, lible, helves, kiud' + *mets* : *metsa*. Lemmetsaga on 1977 liidetud ↑Sauga ja ↑Ullaste küla. Küla piires oli varem Sanga karjamõis (1839 sks *Neuhof*). – MK

BHO: 301; EAN; EMS: V (21), 90–91; KNAB; Mellin; Rucker; Saaga: Baltiska Fogderäkenskaper, F 390–97:70

Lemmikküla [*lemmik_küla*] <`külla ~ -sse> Kul – küla Lääne maakonnas Kullamaa vallas, mõis (Päri ms), 1450 *Lemkell*, XVI saj I poolel *Lemkulla*, *illeemkulla*, 1691 *Lemkyll*, 1726 *Lemma Külla*, 1798 *Lemi*, 1913 *Lenneküll*. ⇒20C1 ♦ A. Saareste on XVI saj Kullamaa vakuraamatu ebaselge *i*-lise üleskirjutuse põhjal lähtenimeks oletanud küsimärgiliselt 'ülemküla'. Vrd *lemm* ~ *lemme* 'leht, lible, helves, kiud', *lemmik* 'oja'. – MK
BHO: 302; EAA.1.2.C-I-36; EMS: V (21), 90–91, 93; Rev 1725/26 Lā: 94; Saareste 1923b: 143–144

Lemmjõgi [*lemm_jõgi*] Sjn – jõgi Viljandi maakonnas Suure-Jaani ja Viljandi vallas, 1839 *Lem Fl.* (jõgi). ⇒29C1 ♦ Mellini Viljandimaa kaardil 1797 on Lemmjõgi Navesti jõe vasakpoolne lisajõgi, mis suubub Navestisse Ärna talu juures. Pärnumaa kaardi järgi oli *Lemjõggi Fl.* eelmisest Lemmjõest lõuna pool ja suubus Raudna jõkke (*Fellinsche od. Köppo Fl.*) Sandra lähistel, ilmselt Paelama oja. Kui varem on Lemmjõeks nimetatud ka Paelama oja, siis selektab see jõe nime järgi nimetatud Lemmakõnnu küla paiknemist pigem Paelama oja läheduses. Ruckeril on 1839 jõe ülemjooks määratlemata, temal on nimi paigutatud alamjooksule enne suubumist Raudna jõkke. Lemmjõe nimega on tõenäoliselt ühendatav ka XVI saj lõpust pärit talupoja lisanimi *Lemakisue Tomas*. Jõenime algusosa etümoloogia jääb hämaraks. Tänapäeval esineb tüvi *lemm* : *lemma* ~ *lemme* ja selle tuletis *lemmik* enamasti veekogudega seotud nimedes. Lemmjõe alamjooksu on metsavahikoha

järgi nimetatud ka Oksa jõeks. Vrd Lemmakõnnu, Lemmejõgi. – MK

Mellin; P XVI: 218; Rucker

Lemmküla [*lemm_küla*] <`külla ~ -sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas (Porkuni ms), 1725–1726 *Lemkül*, *Lemküll* (isikunimedes), 1844 *Lemkul* (kaks talu), u 1866 *Лемкюла*. ⇒14C1 ♦ P. Johanseni arvates on Lemmküla saanud oma nime selle järgi, et ta asub muistse *Lemmu kihelkonna piiril. E. Varepi arvates on see saanud nähtavasti alguse 1330. a paiku mainitud *Lempy* talust. Mõlema etümoloogia nõrk koht on asjaolus, et küla ei ole mainitud varasemates allikates, kuid põhjus võib olla selles, et tõenäoliselt on küla kuulunud Järvamaale. Põhjasõja-järgses adramaarevisjonis esines nimi *küla-lõpulisel* lisanimena (*Lemkül Jürri* ja *Lemküll Jahn*), sõjast järele jäänud talupojad arvati Piisupi (*Pisap*) küla alla. *Lemm*-algulised nimed on kohanimedena üldiselt levinud ja need on tavaliselt pärit isikunimedest (sh u 1330 *Lempy*). Lemmküla piirese põhjas jäävad Aruvali talud, endine Lasila mõisa moonaküla (Kad). – MJ

BHO: 304; EVK; Grenzstein 1882–1883; Johansen 1928a; Joh LCD: 183; KNAB; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Lemmätsi <-le>, kirjak varem *Lemmatsi Vas* – paik (küla) Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), 1588 *Pap Lieniesow*, 1627 *Lemmitze Pap*, 1630 *Liemetz Paep*, 1688 *Lemmatze*, 1782 *Lemmatzi Mick*, 1820 *Lemmatse* (küla). ⇒45B3 ♦ Misso alevikuga kokku kasvanud, ametlikult 1977 liidetud küla asub vana Pugola asustuskeskuse tuumikus, selle lähedal paikneb linnusekoht Kõõgumägi (Kõõgumägi). Lemmätsi nimi pole ühe talupoja lisanimi, sest sisaldab kollektiivliidet *-tsi*, mis moodustuks ka tänapäeval omadussõnast *lemmäne* : *lemmäde*, mitmuses *lemmädeq* : *lemmätsi(de)*. Selle aluseks on muinasaegne **lempi-tüve* sisaldav isikunimi, mida ei saa kindlalt rekonstrueerida, kuid millest saadud esialgne lisanimi pidanuks olema **Lempänen* ~ **Lemmänen*, vrd nt soome vanad perekonnanimed *Lempinen*, *Lempönen*. Vrd Lemmatsi, Lembevere, Misso. – ES
EAA.1865.2.141/2:22, L 22; EAA.1271.1.224:152, L 727; PA I: 30; Rev 1624/27 DL: 76; Roslavlev 1976: lisa 2; Stoebe 1964: 95; Sukunimet 1992: 276–277

Lemsi <`Lempsi ~ -sse>, koh *Lempsi Khn* – küla Pärnu maakonnas Kihnu vallas (Kihnu ms), 1500. a-tel *Leppiste kole* (küla), u 1540 *Lempstekul*, 1601 *Lembtikulla*, 1797 *Lömstekülla*. ⇒27C4 ♦ Kui esimene kirjanepanek ikka tähistab Lemsi küla, siis on nime lähtekohaks ilmselt *lepi*st 'lepamets'. Kui *mp* on ekslikult edasi antud *pp*-ga, siis on tõenäoliselt aluseks isikunimi. Lemsi põhjaotsa, sadama kanti, nimetatakse Suaruks. Lemsiga on 1977 liidetud osa Mõisakülast (u 1900 *Мызакюля*). – MK

BHO: 302; EAN; Johansen 1951: 294; KNAB; Mellin; Rev 1601: 186; Stackelberg 1928: 182, 239

Lemuvere <`verre ~ -sse>, koh ka *Lemmuvere Lai* – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Kivijärve ms), 1467 (*hof tho*) *Lemmever*, 1474 (*das Dorf zu*) *Lemmever*, 1549 *Lemmofer*. ⇒25B2 ♦ Alguses mõis, selle kõrval oli XVIII saj-ni samanimeline küla; XIX saj keskpaigast on mainitud karjamõisana, 1920. a-st asundus, pärast 1930. a-id küla. Kohanime esikomponendiks on olnud isikunimi **Lempo* : **Lembon* > *Lemmo*, mil-

lele on liitunud -vere. Sõnast *lemb* lähtunud isikunimesid vt D.-E. Stoebeke loendist. Vrd Lembevere. – VP

PTK I: 117–118; Stoebeke 1964: 93; Tartumaa 1925: 250

Lenderma <-le>, koh aj *Lenderme* Kos – paik (küla) Harju maakonnas Kose vallas (Ravila ms), 1241 *Lendælemet* (**Lendeleme*c, küla), 1468 *Lendermeke* (küla), 1636 *Lendermah*, 1726 *Lendermeggi* (küla), 1782 *Landerma* (küla), 1796 *Lenderma* (küla). ⇒13A1 ♦ Varem Palvere mõisale kuulunud põlis-küla, 1977 liideti Palvere külaga, praegu osaliselt ka Nõmra piires. P. Johansen kirjutab viljelusnimest *Lendremägi* ja külanimest *Lendermaa*. Läbi aegade on nime ülestähendustes näha nimelõppude -mäe ja -maa vaheldumist (see on nendele lõppudele väga omane muudegi kohanimede puhul). L. Kettunen pakub võimalikuks lähtekohaks sõna *lääs* : *lääne* ~ *länne* (vrd soome *länsi*, *lännen* : *länste*-) ja kõrvutab soome kohanimedega (nt *Lännenmäki*), lisades *Pohjola* eeskujul oletusliku **Läntelä*. Ta ei välista ka tule-nemist isikunimest. – TL

Bfi: I, 275; EAA.1864.2.IV-1:505; EO: 177; Joh LCD: 478–479; KN; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 315

Leo <-le> VJg – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Porkuni ms), 1796 *Leo oder Kilpifer* (küla), u 1900 *Leo*. ⇒15A1 ♦ Küla on 1977 liidetud Veadlaga. 1726 on Naraka küla all mainitud *Leo Andres*, *Leo Jak* ja *Leo Hans*. Ilmselt sellest isikunimest tekkinud lisanimedega talupojad on asustanud üle sooala oleva vana küla. Küla varasem nimi **Kilbivere* on mainitud juba 1345 (*Kilpeuer*). Palamuse Kilbavere puhul on vasteks toodud *kilp* : *kilbi* (sm *kilpi* : *kilven*), soome *kilpa* 'kihlvedu' ja oletatavat isikunime **Kilppa*. V. Pall, kes on Kilbavere nime pikemalt analüüsinud, on seisukohal, et ehkki otsesed tõendid puuduvad, on võimalik, et nime algusosa oli isikunimi (vrd 1585 *Toc Kilp*), mille vasteks võiks olla sm *kilpa*. VJg külanimes oli XVIII saj teises silbis *i*, nii sobiks siin vasteks ka *kilp* : *kilbi*. – MK

EO: 296; Johansen 1932: 11; KNAB; Mellin; PTK I: 68–69

Leoski [*'leoski*] <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1796 *Leuske Kersna*, *Leuske Munna Peter*, 1839 *Leoski*, 1876 *Дер. Леоску*. ⇒45A2 ♦ Leoski oli 1977–1997 Holdi küla osa. Meelaku külast XVIII saj keskel välja kasvanud küla on saanud nime talupoja lisanimest, algselt eesnimest *Leosk*. Nimi pärineb vene käibenimest *Лёшка* ~ *Лёуа* ~ *Алёуа*, mis on ristinime *Aleksei* (*Aleksius*) mugandus. Sama algnime vanem mugandus esineb kohanimedes Oleski kujul. Vrd Oleski. – ES

EAA.1268.1.403:189, L 162p; EAA.3724.4.1859, L 1;

Rajandi 1966: 22; Rücker

Lepa <-le>, koh *Lepä* Har – küla Valga maakonnas Taheva vallas (Koikküla ms), 1688 *Leppora*, *Lippare*, 1782, 1798 *Leppa* (karjamõis), 1826 *Leppa Krügerin Trina*, 1839 *Leepenhof*, 1909 *Leppenhof*, u 1900 *Лепенгофъ*. ⇒43B3 ♦ XVII saj lõpus veel taluna kirja pandud Lepa muudeti XVIII saj jooksul karjamõisaks. 1920. a-tel jagati karjamõisa maad asundustaludeks ja tekkis Lepa küla. Eesti-läti keelepiiril asuva Lepa puhul on näha võõrapärase nimekuju võistlevat seisundit juba esmamainimisest alates (*Lippare*). XIX saj saavutas läti-saksapärane *Leepenhof* ülekaalu. Kui eestipärane nimi näib sisaldavat puunimetust *lepp*, siis lätipärase nimes (vana kirjaviisi kohane *ee* loeti *ie*-ks) võiks leiduda sõna *liepa* 'pärn'. Kui usaldada 1688. a nimekuju *Leppora*, siis on see algselt olnud

ojanimi. Tegemist võib olla ka Trapene mõisa Lep-pura (Lepuri) talust Mõniste lõunapiirilt siirdunud talupojaga. Lepa omaette piirkond on Präägi, külaga on 1977 liidetud ↑Juuta. Veel on Lepa piires kunagise Koikküla osa Ujumõtsa kolk (talud Uju ehk Ujuste oja piirkonnas). Vrd Leppura. – ES, MF

BAL: 655; Dunsdorfs 1974: 259; EAA.308.2.167, L 1;

EAA.1295.1.754:43, L 41; Hupel 1774–1782: III, 294;

Mellin; Rücker; Vene TK 42

Lepaküla [*lepa_küla*] <-`külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Lepa Pär* – küla Pärnu maakonnas Tahkuranna vallas (Uulu-Surju ms). ⇒28C3 ♦ Külanimena tuli käibe-le 1939. a paiku, külas on ka Lepa talu, vrd *lepp* : *lepa* 'teatud lehtpuu'. Küla varasem nimi oli Leina (1922), vahel täpsustusega Uulu-Leina (1930. a-tel) vastu-kaaluks Tahkuranna-Leinale (↑Leina¹). Küla kagu-otsas olid 1930. a-tel Kilgimetsa talud. – MK

EAN; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek 27.

III 1939 asunduste ja külade nimede muutmiseks); KN;

KNAB

Lepaoja [*lepa_oja*] Ris – jõgi Harju ja Lääne maakon-nas Nõva ja Padise vallas. ⇒10A1 ♦ Vrd *lepp* : *lepa* 'teatud lehtpuu'. – MK

Lepaspea [*lepa_spea*] <-le> Tõs – paik (küla) Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Tõstamaa ms), 1601 *Lebbosse*, 1618 *Läpppäh By*, 1624 *Leppespa*, 1797 *Lepespäti* (karjamõis). ⇒27C2 ♦ Liideti 1977 Ermis-tuga. Nimega vrd *lepene* : *lepase* 'leppuust, lepast; lepamähane, punane', *lepne* : *lepse* 'leppadega kaetud' + *pea*. – MK

BHO: 303; EMS: V (21), 105–106, 110; Mellin; Rev

1601: 187; Rev 1624 PL: 11; Saaga: SRA Baltiska

fogderäkenskaper f. 390, 1618:68

Lepassaare [*lepa_saaare*] <-`saarde>, koh *Lepäs_saarõ* <-`saardõ> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Loosi ms, Orava ms), 1923 *Lepassaare*. ⇒45B1 ♦ Koht tekkis siis, kui 1889 valmis Riia–Pihkva raudtee. Üks raudteejaam rajati Loosi ja Orava mõisa piirile, kohta, kus tee läks Lindoralt Leevi poole. Nime sai see Loosi ja Orava suhtes majoraatmõisaks olnud Vastse-liina mõisa järgi (üheverstalisel kaardil *См. Heiğазенъ* < sks *Neuhausen*). Kui 1920. a-tel vaadati üle mõisnike ja mõisate alusel kujunenud ametlikke nimesid, anti ka sellele jaamale uus nimi: rahvasuus loodusnimest tekkinud Lepassaare. Sama nime sai raudeejaama ümber tekkinud asula. 1970. a-tel kuni 1977. a-ni oli kirja-des Lepassaare asund. Lepassaarega on 1977 liidetud Haabsaarõ (Haabsaare) ja ↑Lossina küla. – ES

Postimees: 2. V 1921, lk 5; Vene TK 42; ÜAN

Lepaste <-sse> Nis – küla Harju maakonnas Nissi vallas (Sooniste ms), 1275–1285 *Leppespe*, 1798 *Leppast*. ⇒11A3 ♦ Nimega võib võrrelda sõnu *lepene* : *lepase* 'leppuust, lepast; lepamähane, punane', *lepne* : *lepse* 'leppadega kaetud'. Esimese kirjapaneku järgi on nimes olnud järelois *-pea*. Lepastega on 1977 liide-tud ↑Turvaste (Kul), küla piiresse kuulub ka Rehe-metsa (1871 *Rehhemets*, 1935 *Rehemetsa küla*), mille nimi tõenäoliselt pärineb loodusnimest. 1782 on mainitud *Weber Jürri in Rehhemetz*. On olnud suur Rehemetsa talu ehk Koluvere-Rehemetsa. See kuulus varem Turvaste külla, teine, väiksem Rehemetsa oli Sooniste mõisa järgi ja on liidetud Lepastega. – MK

BHO: 303; EAA.1864.2.IV-8:244, L 242p/244p; EMS:

V (21), 105–106, 110; ERA.T-3.1.398, L 1; EVK; KNAB;

LUB: III, 439b; Mellin; Schmidt 1871

Lepiksaare [*lepik_saa-re*] <-`saarde> Trm – küla Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Avinurme ms), 1811 *Leppikisar*. ⇒16A4 ♦ Küla koosnes algselt vabadikest. 1977–1997 kuulus Alekere küla alla. Nimi esines ka loodusnime (Avinurme mõisa kaardil 1822–1827 *District Leppiksaare Mötz*). – PP

PTK I: 118

Lepiku¹ <-le> Emm – küla Hiiuma maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1609 *Leppiko Hans*, 1798 *Leppiko* (tal), 1844 *Lebbigo* (küla). ⇒47C4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Viiri osa. Talunimest külanimeks kujunenud nime aluseks on *lepik* : *lepiku* 'lepamets'. Vrd *Lepiku*², *Lepiku*³, *Lepiku*⁴. – MK

EAN; HK: 128; KNAB

Lepiku² <-le> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Roela ms). ⇒15B2 ♦ Moodustati Roela asunduse osast 1939. a paiku, kui kavas oli asunduste kaotamine. 1977–1997 oli Obja osa. Nimi võib olla inspireeritud läheduses olevast Tammiku külast, seega variatsiooninimi. Vrd *Lepiku*¹. – MK

EAN; ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 12-525 asunduste kohta); KNAB

Lepiku³ <-le> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Muhu krkms), 1731 *Leppiko Jürge*, 1798 *Leppiko* (tal), u 1900 *Lenuky* (talurühm). ⇒51C1 ♦ Külana 1922. 1977–1997 oli Levalõpme osa. *Lepiku* nime aluseks on *lepik* : *lepiku*, külanimeks on see saanud talunime vahendusel. *Lepiku* ja *Tupenurme* vahel asus varem Korista küla (1756 *Korrista Andrus*, 1798 *Korrist*), XIX saj II poolel oli Korista talu *Lepiku* külas. Vrd *Lepiku*¹. – MK

KNAB; Mellin; Rehepapp; SK I: 124, 178

Lepiku⁴ <-le> TMr – küla Tartu maakonnas Ülenurme vallas (Reola ms), 1796 *Läppik*; sks *Leppiko* (karjamõis). ⇒32C2 ♦ 1920. a-tel rajati *Lepiku* karjamõisa maadel asundusküla. Ajuti nimetatud *Lepiku* alevikuks (1922), 1939. a paiku muudeti külaks. *Lepiku* piiridesse jääb edelas Kuivakuru (Kam) ja kagus osa kunagisest ↑*Reola* asundusest (Suure-Reola mõisasüdamiku ümbruse krundistatud maad). Vrd *Lepiku*¹. – EE

ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; Mellin

Lepiku⁵ <-le>, kirjak varem ka *Iru-Lepiku* Jõe – Tallinna asum Pirita linnaosas (Väo ms), u 1900 *Ippo-Lennuko*. ⇒1C1 ♦ Endine küla, mida hakati obroki-kruntidele rajama 1874, enne 1870. a oli kaks-kolm majapidamist. Mõne aasta jooksul toodi *Lepiku* külla ka varasema Pirita-Kose piirkonna elanikud. Liideti linnaga 1945. Küla karjamaal olevat Tallinna voorimehed karjatanud oma hobuseid. Külas on ka samanimeline talu. *Lepiku* ida- ja kaguosa on 1920.–1930. a-tel olnud Kaasiku küla, mis pärast 1940. a-id on sulandunud *Lepikuga* ühte. Kaasiku on eesti nooremate külanime hulgas tavaline, sinne sai nime talu järgi. Vrd *Lepiku*¹. – MJ, PP

EE: V, 325; ENE-EE: VI, 497; Nerman 2008b: 132–133; Vene TK 42

Lepispea [*lepis_`pea*] <-le> Kad – paik Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Palmse ms), 1732 *Leppispä Jürri* (talupoeg Võsu külas), 1796 *Leppispa* (küla). ⇒4C2 ♦ Tänapäeva Võsu aleviku lääneots. On olnud ka samanimeline talu. XX saj mainitud külana, liideti Võsu aleviga selle moodustamisel 1971. Nime aluseks on loodusnimi, mille lähe on omadussõna

lepine : *lepise* puunimetusest *lepp* + *pea* 'poolsaar, ots'. – MK

KNAB; Mellin; Tarvel 1983: 71

Lepna [*`lepna*] <-le> Rak – alevik Lääne-Viru maakonnas Rakvere vallas (Rakvere ms). ⇒SB4 ♦ Rakvere mõisa Lepna karjamõis on asutatud varasema küla kohale vahemikus 1837–1867. Küla pärines muinasajast (1241 *Lippanal*, 1460 *Leppenal*, 1583 *Lepna*). Lepna alevik moodustati 1977 Lepna-Mätliku asundusest. Lepna karjamõis ja selle ümber uuesti moodustunud küla (Lepna-Eesküla) on tänapäeval ametlikult ↑Eesküla. Nime on M. J. Eisen ja tema järel P. Johansen tõlgendanud kui **Lepan-ala* 'lepaalune'. *Lepna*-täiendiga on olnud ka Lepna-Taaravainu, praegu ↑Taaravainu küla. Nii Eesküla kui ka Taaravainu tekkisid pärast Lepna ja Tobia karjamõisa tükkeldamist 1920. a-tel. Mätliku nime all tunti varem Lepna popsiküla. Saunad jäid praeguse aleviku edelasse. Vrd Eesküla. – MK

Eisen 1920: 80; ENE: IV, 421; Joh LCD: 291, 285;

KNAB; Troska 1987: 100

Lepplaane [*`lepp_laane*] <-`laande> Tor – küla Pärnu maakonnas Are vallas (Tammiste ms). ⇒28C1 ♦ Külanimena ilmus kaartidele 1930. a-tel. Nimi on Tammiste mõisa heinamaa järgi, vrd *lepp* : *lepa* + *laas* (*laan*) : *laane* 'madal (metsane) maa, vesine madal maa, suur tihe (okaspuu) mets, väli, (lage) maatükk'. – MK

EMS: IV (19), 768; KN; KNAB

Leppneeme [*`lepp_neeme*] <-`neeme>, koh *Lepp_neme* ~ *Lepp_nemä* ~ *Lepp_nõmme* Jõe – küla Harju maakonnas Viimsi vallas (Maardu ms), 1637 *Lepne Matz*, 1693 *Lepneeme*, 1732 *Leppnõmm*. ⇒2C2 ♦ Maardu mõis pantis küla Jaani seegi Randvere vaku-sesse, hiljem kuulus Rannavalla alla. Kui külanime algusosa on ilmselt puunimetusest *lepp*, siis järelosa kirjapanekutes on segunenud *neem* ja *nõmm* nagu muudegi seda tüüpi kohanimede puhul. Täenduslikult sobiksid mõlemad, sest rannikul on leetselja nõmmeks nimetatud ala, kust vesi aeg-ajalt taandub. Eriti hästi sobib *nõmm* selles tähenduses *Leppneeme* puhul, kus üht kindlat neeme polegi, vaid needmed (nõmmed) tekivad ja kaovad, kuid ühtki neist ei nimetata *Leppneemeks*. Vrd *Randvere*¹. – MJ

Ariste 1940: 19; EAA.1.2.C-III-14; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 1; ENE-EE: V, 514; Homann 1751; Johansen 1951: 171–173; KKI MT: 354: 28–29 < EMH 2106, 2107; KN; Mellin; Viidas 1992: 96–99; Wieselgren 1951: 180, 249; Wrede 2006: 50

Leppoja [*`lepp_oja*] Lüg – jõgi Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas, 1808 *Leppa-Oja* (oja). ⇒16B1 ♦ Ojamaa jõe vasakpoolne lisajõgi, õieti kraav, lähtekohaks Koolma ja Virunurme küla vahel asuv Virunurme raba. Nimi võib lähtuda puunimetusest *lepp* või värvusenimetusest *lepp* rabavee värvi järgi. – MK

EAA.1862.2.427, L 1; Keskkonnaregister

Leppura [*`lepp_ura*] <-sse> Har – paik (küla) Võru maakonnas Mõniste vallas (Mõniste ms), 1797 *Leppora Hans*, *Leppora Henno* (talupojad), 1826 *Leppora* (tal), 1839 *Lepporra*, 1907 *Leporra*, 1923 *Leppuri* (talud). ⇒44A4 ♦ Liideti 1977 Karisöödi külaga. 1684. a kaardi järgi on hilisemas Leppura talus olnud *Tunno Mert*, Leppura nimi tuleb aga esile üle Läti piiri Lepuri (eesti keeles Üle-Leppura) talu juures (*Lepora Peeter under Adzell*, st Leppura Peeter Koivaliina mõisast). 1744 on kadunud *Mustamõtsa küla

all üles loetud ka *Leppure Jacob*, seega on lisanimi lähiümbruses juba olemas olnud. Leppura nimi on praegusele Leppura talule kinnistunud XVIII saj lõpul. Nii Eesti kui ka Läti poole nimi on sama algupära ja koosneb kahest osast: puunimetusest *lepp* ja sõnast *ura* (mõnel pool ka *ora*) 'oja, väike jõgi'. Läti nimi Lepuri on mitmuses. – MF

EAA.308.2.171, L 1; EAA.567.3.168:17, L

14p; EAA.1295.1.214:103, 104, L 102p, 103p;

EAA.1295.1.756:99, L 90; EAA.2072.9.625, L 1; ÜAN

Lepä <-le> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Koolina nulk), u 1790 *Вязикова*, 1882 *Вязиково большое*, 1897 *Вязиково (Большое)*, 1904 *Лерä, Большоё Вязиково*, u 1920 *Leppa*, 1922 *Lera*. ⇒45C2 ♦ XIX saj kuulus küla Ulanuva (*Уланово*) kogukonda ja Saalessa (*Залесье*) kogudusse. J. Hurdal on Lepä 1904 üles märgitud koos Kärnä (vn *Малое Вязиково*, ↑Kangavitsa) külaga. 1977–1997 oli Tobrova küla osa. Kohanimi tuleb puunimetusest *lepp*. Vene nime *Вязиково* lähteks on arvata-vesti *вяз* 'jalakas'. Sarnase algusega jöenimesid, nt *Vjazma (Вязьма)*, on vene uurijad sidunud sõnaga *вязь, вязьме* 'soo, soine ala'. Teistel andmetel (V. Nikonov) pärinevad osised *-язьма, -езьма, -озьма, -ежма* soome-ugri „jõge“ tähistavast terminist. Ida pool, sh Pihkva- ja Ingerimaal, leidub mitmeid osisega *Vjaz-* (*Вяз-, Вязь-*) algavaid kohanimisid. Vrd Väasmova küla (*Вязьмово*) Irboskas. Vrd Lepa. – AK

Academic; Eesti TK 42; Hurt 1904: XVIII; PGM

1785–1792; RL 1922; SeK: 68; Truusmann 1897b: 10;

Vasilev 1882: 59

Lestima <-le> Hag – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Pajaka ms), 1712 *Lestima Rein*, *Lestima Jürgen* (talupojad Pajaka mõisa all), 1725 *Lestema*. ⇒11B3 ♦ Nime tähendussisu pole selge, võib-olla on seotud sõnaga *lest* 'mõra, pragu'; 'midagi lamedat tähistav' (nt *kõrvalest*) või 'kaun, kõder, kest'. 1977 liideti Lestimaga ↑Ubasalu küla. – PP

EAA.3.1.448:216, L 308; EAN; Rev 1725/26 Ha: 234; Wd

Letipea [*leti_`pea*] <-le> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Malla ms), 1425 *Ledegemze* (küla, ilmselt viga, peab olema *Ledegempe*), 1648 *Leddepee*, 1726 *Lettipaeh*. ⇒5C2 ♦ Külanimi lähtub loodusnimest, mille aluseks oli sõna *leede*: *leete* 'leet-seljak' varasem omastava kuju + *-pea*. Letipeaga on 1977 liidetud Rannaküla (1945 *Ranna*). – MK

BfI: II, 614; BHO: 304; EO: 165; KNAB; LUB: VII, 360;

Rev 1725/26 Vi: 132

Levala¹ <-sse> MMg – küla Jõgeva maakonnas Saare vallas (Roela ms), ? 1432 *Lefvel* (küla Tartu stiftis), 1582 *Lewel*, 1585 *Leuel*, 1592 *Lewal*, 1627 *Lehwal*, 1839 *Lewwal* (karjamõis). ⇒25C2 ♦ Algselt küla, hiljemalt XVIII saj lõpust karjamõis, 1920. a-test uuesti küla. P. Johansen on toonud võrdluseks sm kohanime *Levälä*. L. Kettunen võrdleb nime sm sõnadega *levä* 'veetaim; samblakord; laugas, soosilm; vesine maastik' või *leveä* 'lai', *levällään* 'laialilaotatud'. V. Pall lisab, et lähteks võib olla ka isikunimi (ürikutes nt *Leve, Leweles*). 1977 liideti Levalaga Soo-otsa küla. Vrd Levala². – PP

BHO: 304–305; LGU: I, 269; PA I: 103; PTK I: 119

Levala² <-sse> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Rakvere vallas (Karitsa ms), 1241 *Læuel* (küla), 1583 *Lewald*, 1782 *Lewwala*. ⇒14C1 ♦ Küla on kuulunud Karitsa mõisale, mis oli XVIII saj Rakvere karjamõis

ning eraldati Rakvere mõisast enne 1840. a. P. Johansen on nime võrrelnud Põhja-Tartumaa ja Saaremaa Levalaga ning soome kohanimega *Levälä*. L. Kettunen, kes on küla ekslikult paigutanud Paidesse, on nimele võrdluseks toonud perekonnanime *Levänen*, sm *levä* 'mererohi', *levä-llään* 'laiali' ja *leveä* 'lai'. V. Pall on MMg Levala puhul oletanud ka isikunimelist algupära, vrd *Leve Meell, Leweles*. Levalaga on 1977 liidetud Sepa-Nõmme (1945), ↑Tamna ja Tärü (VMr, u 1900 *Teppo*) küla. – MK

EAN; EO: 77; Joh LCD: 474–475; KNAB; PTK I: 119;

Stoebke 1964: 47

Levala³ <Levala ~ -sse> Pöi – küla Saare maakonnas Põide vallas (Põide krkms, Uuemõisa ms), 1570 *Löuelsche wacke*, 1633 *Löeball*, 1798 *Lewala*. ⇒51B2 ♦ Küla on kuulunud ka Audla mõisa alla. 1977–1997 oli Põide osa. Vrd Levala². – MK

EAN; EO: 77; KNAB; Rehepapp; SK I: 180; SMF: 108

Levalõpme [*leva_`lõpme*] <-le> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Muhu krkms), 1731 *Lewalepp*, 1782 *Lewa Lepme*. ⇒51C1 ♦ Külanime algusosa võiks olla isikunimi, järelosa lähtekohaks võiks olla *lõpp*: *løpe*. 1570 on Viira vakusest kirja pandud talupoeg *Wannaleibe Jack*, Päelda ja Paenase vahel oli 1698 talurühm *Wanaleib Gesinder*. Ilmselt selle talunime mõjul on tekkinud Levalõpme nime algusosa. On ka mõeldav, et algusosa aluseks on *leib*: *leva* 'leib' ja järelosa on *løpe*: *lõpme*, vrd *lõppema* 'otsa saada'. * *Levalõpma küla. Et neil alati leib otsas oln, sellep. seoke nimi.* (1938) – MK

EAA.308.2.57, L 1; KM: ERA II 191, 291 (5) – 1938;

Rehepapp; SMF: 55, 90; SK I: 180

Leva raba Kos – soo Harju maakonnas Kose vallas. ⇒12B2 ♦ Piirkonnas asus Kose-Uuemõisale kuulunud Leva küla ja karjamõis (1379 *Leve*, 1413 *Leve*, 1726 *Lewa*). Nime lähtealus pole selge. Kõrvutamiseks sobib rannikumurdes esinenud sõna *leve* 'õhuke asi; lible, ebe' ja sm *levä* 'veetaim; laugas; vesine maastik'. Võimalik on ka nime pärinemine isikunimest. Vrd Levala¹. – TL

BfI: I, 112; EMS: V (21), 124; Johansen 1932: 22; KN;

Rev 1725/26 Ha: 321

Levi <-le> Tor – küla Pärnu maakonnas Tori vallas (Tori ms), 1500. a-tel *Leywa* (mõis), 1515 *Kop Leyue*, 1797 *Läwi*. ⇒29A1 ♦ Esimese kirjanepäri järgi on nime lähtekohaks *leib*: *leiva*. – MK

BHO: 305; Mellin; Stackelberg 1926: 207

Libadu <-le> Rap – paik (küla) Rapla maakonnas Rapla vallas (Valtu ms), 1241 *Lepat* (küla), 1412 *Lepede* (mõis ja veski), 1558 *Lepte*, 1725 *Leps*, 1871 *Libbado* (karjamõis). ⇒12A4 ♦ XV saj mõis ja küla; küla arvatavasti vahepeal hääbus ja kujunes XIX saj II poolele ↑Väljataguseks. Karjamõisat on märgitud viimati 1871, hiljem oli veel Libadu kõrts Rapla raudteejaama ligidal. Libadu oli 1977–1997 Juula ja Väljataguse küla ühisnimi. L. Kettunen arvates pärineb nimi sõnast *lepp* (**leppade*?), küsimärgiga ka sõnadest *liba* 'libe' või *libama*. Need ei ole siiski usutavad, seega jääb päritolu pigem lahtiseks. – PP

BfI: I, 111, 1479; EO: 19–20; Joh LCD: 479; Kallasmaa,

Päll 2009: 578; Rev 1725/26 Ha: 265

Libatse <-sse> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas, mõis, sks *Wildenau*, 1683 *Libbedos Mart*, 1680–1684 *Libbeden Mart* (talupoeg Arase külas), 1724 *Libbadus Mart* (talupoeg Maima külas). ⇒21B3

♦ Mõis eraldati 1830 Kaelasest ja Roodist. 1920. a-test asundus, u 1939. a-st küla. Eestikeelne nimi on pärit selle talu nimest, mille asemele mõis loodi, vrd Maima all 1782 *Libbatso Jürri*. Nime võiks võrrelda sõnaga *libane* : *libase* 'viltune, kaldus', ka *libas*, *libase*, *libasi*, *libatsi* 'libamisi', *libajas* 'kallakas, veerjas'. Talu nime kirjapaneku järgi võiks oletada, et nime järel-osa oli *soo*. Libatse kirdeosas on Tõia talud (vrd 1543 *Theye Bertolt*, *Theye Hanto*, *Theye Jaco*, 1638 *Toya* küla, 1797 *Taja* mõis, u 1866 *Teüä* talu); vahel on seda külaks loetud. Vrd *Tori*¹. – MK

BHO: 593, 674; EAA.308.2261:25, L 24p; EAA.1865.3.188/10:8, L 7p; EM: 110; EMS: V (21), 127, 128, 126; Rev 1638 II: 20; RGADA.274.1.182/5:88, L 478p; Roslavlev 1977: 50; Stackelberg 1928: 141; Vene TK 126

Ligema <Ligema ~ -sse ~ -le> Emm – küla Hiiu maakonnas Käina vallas (Emmaste ms), 1576 *Lickama Berttell*, 1583 *Licoma Berth*, 1587 *Lickeme Berttel*, 1666 *Lig-gima Erich*, 1782 *Ligoma*. ⇒48A4 ♦ Küla on XVIII saj olnud Pühalepa mõisa järgi. Pärast 1940. a-id liideti Tatermaga, omaette külanime taastati 1997. Nime aluseks võib olla *lige* : *lige* 'märg' + *maa*. Kirjapaneku vahelduvad ka *liga* 'märg mustus, lima', *ligu* 'lina-leotamise koht' ja *ligi* 'lähedal, juures, lähikonnas'. – MK

HK: 130; KNAB

Liguri <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Varstu vallas (Krabi ms), 1684 *Luggur Hindrick*, 1796 *Dorf Liggure*. ⇒44B4 ♦ Algselt talu ja talurühma nimi kujunes külanimeks XX saj. Selle lisanime päritolust pole midagi teada. On olemas võimalus, et Liguri nimi on saadud 1638. a mainitud talupoja *Kuyw Jür-gen* järgi. Oletus, et *Kuiva Jüri nime on keelemänguliselt varieeritud (**Ligu Jüri* > *Liguri*) jääb küll ilma igasuguse faktilise toeta, kuid suulise pruugi nimedes tekib aeg-ajalt selliseid vastandtäenduslikke variante. Liguriga on 1977 liidetud ↑*Kerikutsi* küla. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.403:581, L 519p; Rev 1638 I: 194

Lihtensteini <-`teini> Räp – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Palo ms), 1866 *Hofl. Lichtenstein*. ⇒40B3 ♦ Küla on saanud nime Palo mõisa Lihtensteini karjamõisalt. Põlistalusid Savi, Savinurmõ, Laanõ, Tuudipalo jt on 1871 liigitatud ka *Savisaare (*Sawwisaar*) külanime alla. Külade nimekirjas hiljemalt 1945. Lihtensteini nime andsid sakslastest mõisaomanikud karjamõisale ilmselt võrdluses Liechtensteini vürstiriigiga. Samas kandis paiknevat künklikku männimetsa Vinso ja Palomõisa vahel nimetati XX saj algupoolel ka Veriora Šveitsiks. – ES

EAA.2469.1.759, L 3; EAA.1269.1.797:80, L 160

Lihu <'Lihtu ~ -sse> Juu – paik (küla) Rapla maakonnas Kaiu vallas (Kaiu ms), 1346 *Lechto*, 1687 *Leho*, 1798 *Lihho*. ⇒12C4 ♦ 1977 liideti Vana-Kaiu külaga. P. Johansen samastab Lihuga 1241. a Taani hindamisraamatu nimekuju *Leiusi*, põhjendades seda mh sellega, et nimekirjas on ta lähestikku Oraniku nimekujuga ...*rauanges*, ent mõlema samastamine on tege-likult siiski küsitav. L. Kettunen seob nime muude *Lihu*-tüvelistega (Lihula, Lihukõrve), nähes nende taga isikunime **Lihoi* (võib-olla sõnast *liha*). Varasemates nimekujuades esineva *t* (1346 ja 1586 *Lechto*) arvab ta ekslikuks nime samastamiseks sõnaga *leht* : *lehe*. Siiski näitab lühikese sisseütleva vorm Lihtu, et

Leitnant Dobroľjubovi karistussalk Lihulas Jaani kõrtsi ees jaanuaris 1906. EAA.2113.1.936, foto 31.

Lihula viipenimi. Kohanime kirjapildiga sarnaneva sõna *lihunik* viipevaste, viibe „lõikuma“.

t on nime tüvesse varem kuulunud ja Lihu nimi võib olla kujunenud muust tüvest kui Lihula. – PP

EO: 77–78; Joh LCD: 475–476; LCD: 42r; Mellin

Lihula¹ <-sse> Lih – kihelkond ajaloolisel Läänemaal, sks *Leal*, u 1200 *Leale*. ♦ Kirikukihelkond, mis algul haaras ka Kirbla khk ala, on tekkinud hiljemalt 1241. Vana Eliisabeti kirikut on mainitud XIII saj lõpus, praegune kirik on ehitatud 1876–1878. Vrd *Lihula*². – MK

BHO: 294; ENE: IV, 438

Lihula² <-sse> Lih – linn Lääne maakonnas Lihula vallas, mõis, sks *Leal*, 1211 *Leale*, 1519 *Leal*, 1798 *Lihhola Lin*. ⇒20B3 ♦ Lihulas oli muistsete eestlaste linnus. 1211 määrati Lihula piiskop Theoderichi resident-siks. 1234–1242, uuematel andmetel (M. Mandel) 1238–1242, ehitati muinaslinnuse asemele kivilinnus. Alev tekkis Lihula lossi juurde juba XIII saj. Hävitati ordu ja piiskopi vaenus 1298, kuid ehitati uuesti üles. Hävis samuti Liivi sõjas nagu ka kivilinnus. XIX saj II poolest algas uus tõus, Lihula kujunes kohalikuks keskuseks. Ametlikud aleviõigused sai Lihula 1945, linn al 1993. Lihula nime on seletatud mitmeti. Nime aluseks on L. Kettunen ja M. Kallasmaa pidanud oletatavat isikunime **Lihoi*, mis oleks lähtunud sõnast *liha*. E. Tarvel on nime tuletanud sõnast *liga* või *ligu*, tema seletuses on nii häälikute arenguga kui ka tähendusega seonduvaid küsitavusi. M. J. Eisen on nimevasteks pakkunud sõna *lehu* 'sopp, muda', soome *liehu*. On tõenäoline, et algselt on nimi kuulunud muinaslinnusele, mis asus mäel, seega madala maaga seonduvad *liga*, *ligu* ja *lehu* (viimane on sõna, mis kuskil mujal ei esine kui Eiseni artiklis) ei sobiks hästi tähenduse poolest. Maastikulistele iseärasustele on juhtunud tähelepanu juba arheoloog E. Tõnisson.

Lihula kirdeosas paiknes varem Lihula mõis (sks *Leal-Schloß*), mis rajati XIII saj. XX saj tekkis sinna asundusküla, mille tuumik oli 1970. a-tel Lihula asund. 1977 nimetati see Lihula alevikuks, 1982 liideti Lihula linnaga (sellal aleviga). Vrd Lehola. – MK BHO: 294; Eisen 1921a: 5; EM: 84; ENE: IV, 437–438; EO: 77; Kallasmaa 1999b: 644–645; Mellin; Stackelberg 1928: 114; Tarvel 1999a: 53

Lihulõpe [*lihu_lõpe*] <-sse>, koh aj *Lihu_Lepe* ~ *Lihu_`lepe* Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas (Idavere ms, Kloodi ms), 1586 *Walep*, 1765 *Leholep*, 1796 *Liholep* (kõrvalmõis), 1877 *Lihholepp*, 1922 *Liholepa* (asundus). ⇒SB3 ♦ 1586 on mainitud nime *Walep* (**Lealep*), mis võis olla Lihulõpe küla või suur talu. Lihulõpe (sks *Lihholep*) oli XVIII saj lõpust Kloodi mõisa (Rak) kõrvalmõis, mille maad müüdi XIX saj lõpus taludeks ja tekkis Lihulõpe küla. Lihulõpe nimi võib tulla isikunimest **Lihoi* + *lõpe* 'ots, lõpp'. 1977 liideti Lihulõpega Veltsi küla (uus Veltsi küla moodustati senisest Veltsi asundist), samuti osa Arukülast (moodustatud Vanamõisale kuulunud Aru karjamõisast). – MA

BHO: 306; EAA.3724.S.1533, L 1; EO: 77; EVK; Kallasmaa 2003: 110; KN; KNAB; Mellin; Tammik 2005: 224

Liiapeksi [*liia_`peksi*] <-`peksi>, koh ka *Liia_päksi* Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kolga ms), 1844 *Liabs* (tal), 1871 *Liapse* (tal), u 1900 *Aianekcu* (küla). ⇒SA3 ♦ Küla talud on XIX saj algusest alates kuulunud Vahastu ja ka Sigula küla alla, omaette küläks kujunes XIX saj lõpus. Kohanime algusosa vasteks on pakutud isikunimi *Elias* : *Elia*. Nimi on küll siinkandis olnud populaarne, kuid kasutusel kujul *Liias* : *Liikse*, mistõttu pole see etimoloogia kindel. Nime järelosa on *pääks* : *pääksi* 'soosaar, võhmas'. * *Selle küla rahvas olnud saand mõisa ajal liiga pal`lu peksa, sellepärast on küla nimi.* (1949) – MJ KN: 1949; KNAB; Schmidt 1844; Schmidt 1871; SK I: 318; SK II: 110; Tarvel 1983: 95; Vilbaste 1956: 149

Liidva jõgi [*`liidva_jõgi*], kirjjak ka *Lidva jõgi* Se – jõgi Petseri rajoonis Laura vallas (Irb, Pan), vn *Лидва*, 1558 *за Лидовскимъ*, 1585 *p. Лидва* (Sõmeritsa gubaas), u 1790 *речка Лядва*, 1882 *Лидва рька*, 1897 *P. Лидва*, u 1920 *Lidva jõgi*, 1967 *Liidva*, 1968 *Litva*. ⇒46A3 ♦ Liidva on üks varasemaid üleskirjutatud jõenimesid Petserimaal, esinedes juba XVI saj keskel. Nime eesti algupära korral tuleksid kõne alla *lidve*, *litv*, *lidu* 'lible' ja *lidvetämä* 'lendlema', mõeldavalt ka *leede* 'liivaseljandik'. L. Vaba võrdleb Liidvat Läti-Leedu nimedega (leedu *Lyduva* jõgi, läti *Lidava* talu, *Lideksnes ezers*, järv) ja märgib, et -(u)va on küll balti jõenimede tüüpiline liide, kuid ei osuta alati nime balti algupärale. Vepsast on teada jõe- ja külanimi *Лудъ* (vepsa *L`edjogi* ~ *L`idjogi*). Kas tegemist on läänemeresoome või balti päritolu kohanimelga, jääb lahtiseks. Liidva jõe järgi on nimetatud Petserimaal Lauras kaks Lidva küla (I ja II), endine samanimeline puustus Lidva I ning külad Lidva-Šumilova (*Лидва-Шумилово*) ja Lidva-Võsselok (*Лидва-Выселок*). Vrd Lõõdla järv, Liitva¹, Pabra järv. – AK

Academic; Eesti TK 42; EJOK 1986; Harlašov 2002: kaart 1; Joalaid 2012: 1; KN; KNAB; PGM 1785–1792; SeK: 69; Truusmann 1897a: 38; Truusmann 1897b: 163; Vaba 2014: 912; Vasilev 1882: 163; VMS

Liigalaskma [*liiga_`laskma*] <-`laskma ~ -sse>, koh ka *Liiga_`lasma* Pöi – küla Saare maakonnas Orissaare

vallas (Maasi ms), 1453 *Tonoloni Lycklas is tho Coykull*, 1645 *Ligalesme*, *Liggalasme*, 1798 *Ligolaksma*. ⇒S1B2 ♦ 1977–1997 oli Liigalaskma ametlikult Orinõmme osa. Nime algusosa aluseks võiks olla *liga*, milles esisilbi *i* on pikenenud (L. Kettunen on algusosa vasteks pakunud *liiga* 'ülearune, üleliigne'). Järelosa on kas *ma*-liiteline nimisõnatuletis tegusõnast *laskma* või hilise *k*-ga moodustis sõnast *laasma(a)*. – MK

EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 182

Liiguste [*`liiguste*] <-le> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas (Aaspere ms), 1241 *Ligælæ*, 1544 *Ligel*, 1550 *Licus*, 1586 *Liegell*, 1637 *Lykus*, 1796 *Lie-gus*, 1844, 1871 *Ligus*, 1913 *Ligoste*, *Liüzycme*. ⇒SA3 ♦ Ajavahemikus 1361–1544 läks koos Rõmeda küla Völe mõisale. 1796 müüs Völe mõis Liiguste küla Aaspere mõisale. P. Johansen on võrrelnud Liiguste nime Soome kohanimelga *Liikkala*, mida L. Kettunen täiendab perekonnanimega *Liikkanen*. Võrdluseks toob Kettunen sm *liikata* : *liikkaan* 'lonkama' ja **Liikkoi*, mida saab tõlgendada isikunimena ('lonkur'). Kettunen pakub ka tulenemist sõnast *liikuma* tingimusel, et sõna on eesti keeles piisavalt kaua olemas olnud. Liiguste külaosa Tõlliku (1796 *Teltik*) on veel 1844. a kaardil olemas eraldi küla (*Tolliko*), mida 1871. a kaardil enam pole. 1977 liideti Liigustega Raisma küla (1922). – MA

BfI: I, 1232; BHO: 306; EO: 212; Joh LCD: 483; KN; KNAB; Mellin; Rev 1586: I, 30–31; Schmidt 1844; Schmidt 1871; Tarvel 1983: 100

Liigvalla [*`liig_valla*] <-`valda> Koe – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas, mõis, sks *Löwenwolde*, 1281 *Lykewalde*, 1288 *Lykewalde*, 1696 *Lewolde* (mõis ja küla), 1796 *Liigvalla* (küla), *Lewald* (mõis). ⇒14C3 ♦ Liigvalla külakonda on XIII saj lõpus nimetatud *Vyavire*, *Vyavere* (**Viiavere* ~ **Vihavere*) ja sinna on kuulunud samanimeline küla. 1920. a-test Liigvalla asundus ja küla, mis 1977 liideti Liigvalla on liitnimi, mille järelosa on *vald* : *valla*. Algusosa võib olla sõna *liig* : *liia*. Teisalt võib tegemist olla ka isikunimega, nagu seda on L. Kettunen näinud Haljala Liiguste külanimes, mida ta on võrrelnud sm kohanimelga *Liikkala* ja perekonnanimega *Liikkanen*. * *Oma nime sai see vald teistest valdadest ülejäänud maast. Kohta hakati kutsuma Liigvallaks.* – MJ

Dopkewitsch 1933; EM: 78; EO: 212; KN; LUB: III, 475a, 521a; Markus 2009: 12; Mellin

Liikatku [*`lii_katku*] <-le> Trm – küla Jõgeva maakonnas Torma vallas (Torma ms), 1493 *bis an den Lieffkamischen Weg* (lugeda *-katkischen*), 1696 *Liwkatkust*, 1797 *Liwkatko*. ⇒25C1 ♦ Nimi pärineb sõnadest *liiv* : *liiva* ja *katk* : *katku* 'madal, soine koht, soomülgas'. Üldnime *katk* kohta on teateid Harjumaalt ja Järva- maalt. 1977 liideti Liikatkuga Torma küla. – VP

EO: 330; LGU: I, 616; Mellin; PTK I: 119–120

Liikva [*`liikva*] <-le> Kei – küla Harju maakonnas Harku vallas (Vääna ms), 1241 *Liqua* (küla), 1530 *Likuwe*, 1872 *Likwa* (küla Vääna mõisa all). ⇒1C3 ♦ XIV saj oli külas mõis (*antiqua curia in villa Like*). Arvatakse, et küla kuulus XIV saj Conradus de Likele või Henricus de Like seeniorile. Hiljem, al 1564 kuulus küla Vääna mõisa alla. L. Kettunen on esitanud nime lähtevormiks **Liikkuva(n)* sõnast *liikuma*. Kui nii, siis kuulub nimi Eesti väheste *v*-kesksõnaliste nimede hulka. – MK

EAA.854.4.836, L 1; EO: 260–261; Joh LCD: 485; Põldmäe 1993: 32

Liiküla [ˈlii_küla] <-külla ~ -sse> Krj – küla Saare maakonnas Mustjala vallas (Leisi ms, Parasmetsa ms), 1782 *Ligala*, 1798 *Liggole*. ⇒50A2 ♦ 1977–1997 oli Pahapilli osa. Tänapäeva nimekuju järgi võiks oletada, et algselt on nimi olnud **Liivküla*. 1798. a kirjanepanek osutab siiski, et esisilbi täishäälik oli lühike, niisiis võis algusosa olla *liga* või *ligu*. – MK

EAA.2972.3.297; EAN; KNAB; SK I: 182

Liimala [ˈliimala] <-sse> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Purtse ms), 1739, 1796 *Limala*. ⇒6C3 ♦ Algselt vabadikuküla. Pärimuse järgi on hulk elanikke tulnud või ümber paigutatud siia Kõrkkülalt. 1726 esineb Koogu mõisas Unukse külas talupoeg *Limale Jürri* (ka Kõrkküla kuulus Koogu mõisa alla). Hilisemal ajal oli Liimala kaluriküla. Liimala lähedal asub Purtse linnamägi Taramägi ehk Tarakallas (vrd 1716 rannatalupoeg *Tarra Ado*), Liimala külalt on teada III või IV saj-st pärit aardeleid. Nimi võib olla siirik, vrd sm kohanimesid Liimattala, Liimola, Liimonpää. – MK

EAA.3.1.451:160, L 112p; EAA.3.1.475:1131, L 1036p; EVK; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 138

Liinamäe [ˈliina_mäe] <-le> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1850 *Linamä Juhann Orion*, u 1860 *Kolodavitsa Michel Orion zu Liinamägi*, u 1866 *Линома*. ⇒45C1 ♦ Liinamäe oli 1977–1998 Tuderna küla osa. Asustus on tekkinud Hanikase küla ääremaale XIX saj. Liinamäe peremehed on tulnud Kolodavitsa külalt ja saanud perekonnanime Orion. Külanimi sisaldab sõna *liinamägi* 'linnamägi'. Pole täpselt teada, kust see nimi pärineb, kuid tõenäoliselt on tegemist mäenimise kujunenud lisanimega. Mäenimi võis olla kasutusel kas praeguses Liinamäe külas või Kolodavitsas. Võrumaal on nimetatud Liinamäeks ka mägesid, mis meenutavad kujult tõelisi linnusekohti. Samal ajal Liinamäega tekkis ↑Kivistü talurühm, mis oli küla kuni 1977 ja nüüd kuulub Liinamäe alla. – ES

EAA.1865.1.156:79, L 78p; EAA.1271.1.226:151, L 1745; Vene TK 126

Liinjärv [ˈliin_järv] Rõu – järv Võru maakonnas Rõuge vallas, 1627 *Lini*, 1638 *Lyn Jerw*, 1684 *Lini Jerw*, 1873 *Liin jerw*. ⇒44C2 ♦ Rõuge Liinamäe (linnamäe) nõlva all paiknev järv on saanud nime *liinalt* ehk linnuselt, mis väljaehitatud kujul oli Liinamäel olemas I aastatuhandel. Vrd Linna², Linnuse. – ES

EAA.308.2.180; LVVA.6828.4.439, L 1; Rev 1624/27

DL: 91; Rev 1638 I: 196

Liismiti [ˈliismiti] <-le> Kan – paik (küla) Põlva maakonnas Kanepi vallas, veski (Karaski ms), 1627 *Kleinschmit Peter*, *Kleinschmitt Peet Kywi* (talu ja veski), 1783 *Kleinsmitti Külla*, *Leesmetti Jürri*, 1839 *Lesmet* (küla). ⇒39C2 ♦ Veski- ja talukoht kuulusid algselt Krootuse mõisale ja jäid hiljem Karaski mõisa lahustükiks omakorda Krootusest eraldatud Põlgaste ning Piigandi lahustükist tekkinud Sõreste mõisa maade vahel. Praegu kuulub paik Sõreste külla. Nimi tuleb talupoja saksakeelsest lisanimest *Kleinschmidt* 'väike sepp, peentöösepp', mis võis XVII saj olla ka juba väljakujunenud perekonnanimi. XVIII saj lõpu kirjapiltides on näha nime algse tähenduse ja keelelise päritolu hämmardumist. – ES

EAA.1267.1.286:203, L 393; Rev 1624/27 DL: 63, 64;

Rücker

Liispõllu [ˈliis_põllu] <-põldu>, koh 'Liiss_põllu, koh hrv 'Liiss_põlde, rahvak ka *Troia_liin Võn* – küla Tartu maakonnas Võnnu vallas (Kastre ms), 1868 *Lispõlla*

Ansiedlung, 1874 *Ansiedlung Liispõld*, 1909 *Liispõld* (metsavaht). ⇒33C2 ♦ Küla on tekkinud XIX saj kandi-, popsi- ja metsatöölise kohtadest. Nimi on liitsõnaline: *liiss* + *põld*. J. Simm ühendab algusosa sõnaga *lees* : *lee*, mille algseks tähenduseks on olnud 'liiv', vrd *leeskmuld*. Ta leiab, et kuigi tänapäeval lõunaestli murded sõna enam ei tunne, võib see olla säilinud kohanimedes. Kolmandavältilises nimetavas on toimunud häälikuseaduslik muutus *e > i*. Nime järelois ei ole ilmselt algselt mitte *-põld*, vaid *-põlde*, vrd võru *põllõq* : *põldõ* 'kõrgem koht (keset madalat, hrl soist maad)'. Simm arvab V. Palli eeskujul, et Liispõllu rahvapärane nimi Troialiin pärineb tõenäoliselt vene sõnast *cmpoū* 'rivi', sest metsatöölise elamud asuvad sirges reas. – MJ

Rootsmäe 2016: 224–225; Simm 1973: 62, 121, lisa 81;

Simm 1977: 116; VES: 352

Liitva¹ [ˈliitva] <-le>, koh <-lõ> Plv – Võru linnajagu (Võru ms), 1937 *Liitva*. ⇒44C1 ♦ Ajalooliselt oli tegemist Võru linnast loode poole Võhandu jõge jääva maa-alaga, kus leidus Võru mõisa metsa, Navi küla talude maad ja Vana-Koiola, Väimela, Tilsli ning Joosu talupoegade heinamaid. Piirkonnast on olemas 1872. a mõisametsa kaart, kus idapoolne metsasaar on hilisem tellisetehase asukoht. 1934. a valmis Võhandu jõge Vagula järvega ühendav Liitva kanal, mis jagas kõrgema maa-ala pooleks. Selle kanalini on kasvanud ka linn. Linnajagu on ettevõtete järgi vaadeldud kahe omaette kandina: Võrukivi ja Linavabrik. Nimi pärineb sõna *leede* : *liite* 'märg, külma põhjaga liivsavimaa' *va*-tuletisest. Omaaegse nimepanija meeles võis olla seos seda tüüpi maa asukohaga jõe ääres ja üleujutatavusega. *Liitva* kui halljane üks võrukeelne nimetus oleks nimetekke alusena vähetõenäoline. Vrd Leetva, Leetsi. – ES

EAA.3724.4.1969, L 4; Eesti TK 50

Liitva² [ˈliitva] <-le>, koh <-lõ> Plv – paik (küla) Võru maakonnas Võru vallas (Võru ms). ⇒44C1 ♦ Navi küla ääremaa, mis jäi pärast Liitva kanali valmimist (1934) eraldi ega kasvanud kokku Võru linnaga. 1970. a-tel rajati siia aianduskooperatiiv Ehitaja. Liideti 1977 Navi külaga. Vrd Liitva¹. – ES

Liiva¹ <-le>, kirjak varem ka *Liivaküla* Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Kose-Uuemõisa ms), 1782 *Liwa Tõnno*, *Liwa Hans*, *Liwa Mart* (talupojad Karla külas), 1871 *Liwa* (küla). ⇒12C2 ♦ Karla küla saunaküla, mis sai alguse XIX saj lõpus talumaade kruntimisega. G. Troska 1987. a esitatud kaardil nr 44 on näha saunikute krundid Kose-Uuemõisas 1880. a-tel – osa hilisemast Liiva külalt. Külas asub Liivamägi, mis on üles tähendatud 1694. a kaardil (*Liwameggi*). Nii võib eeldada, et küla on nimetatud mäe järgi ning nimi pärineb sõnast *liiv* : *liiva*. Varem oli paiga nimi *Hiiepere (↑Kose-Uuemõisa). *Hiiepere küla (1453 *Ydenper*) püsis XIX saj alguseni, mil küla mõisastati ja talud ida poole viidi. Uut kohta kutsuti algul samuti Hiiepereks, hiljem aga juurdus Liiva küla nimi. Esmapilgul näib nimi olevat lähtunud sõnadest *hiis* : *hiie* + *pere*, nagu sedastab P. Johansen. Kuid sel juhul jääb küsimus, miks ei ole varasemad nimekujud alanud *h*-ga (sõnaalguline *h* kadus alles paar-kolm sajandit hiljem). Seetõttu on tõenäolisem, et nimi on algselt lähtunud hoopis isikunimest, vrd liivi *Yddo*, *Ydy*. – TL

EAA.1.2.C-IV-64; EAA.1864.2.IV-1:464, L 448p, 449;

Joh LCD: 616–617; KN; Stoebeke 1964: 25; Troska 1987:

104 ja kaart 44

Liiva² <-le> Aud – küla Pärnu maakonnas Audru vallas (Audru ms), 1624 *Liwe Aho* (tal), 1797 *Liwa* (karjamõis ja kõrts), 1923 *Liiva* (asundus). ⇒28A1 ♦ 1920. a-tel tekkinud asundus Liiva karjamõisa maadel, u al 1939 küla. Külas on ka Liiva talu. Talu- või loodusnimest alguse saanud külanimi, mis on kaotanud algse järeloa *ahu* 'kuiv ja kõrge õhukese mullakihiga maa'. – MK

EMS: I (1), 150; Mellin; Rev 1624 PL: 9; ÜAN

Liiva³ <-le> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Loona ms), u 1900 *Aiüba* (küla), 1923 *Liiva*. ⇒49B4 ♦ 1977–1997 oli Vedruka osa. Tõenäoliselt talu- või lisanimest tekkinud külanimi (vrd Kihelkonnal 1617–1618 *Lyva Risti*), lähteks ilmselt *liiv* : *liiva*. XVIII–XIX saj on kohta kutsutud ka Pajukülaks (1798 *Pajokül*, 1856 *Pajokülla*). Küla idaosa on nimetatud Araste külaks (1695 *Harakuß Lüll*, 1731 *Haraste Redick*). Kihelkonnal on olnud ka teine Liiva küla Lääne-Saare vallas, mis on liidetud Lümandaga. – MK

EAA.3724.5.1999, L 1; EAN; KNAB; Mellin; SK I: 27, 183; ÜAN

Liiva⁴ <-le> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Laugu ms), u 1900 *Aiüba* (küla), 1923 *Liiva*. ⇒50B2 ♦ 1977–1997 oli Laugu osa. Talu- või lisanimest tekkinud külanimi, vrd *liiv* : *liiva*. 1898 oli külas Liiva talu (*Liwa*). Vrd Liiva¹. – MK

EAA.3724.5.2132, L 1; EAN; KNAB; ÜAN

Liiva⁵ <-le> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Muhu krkms), 1731 *Liwa Hans*, u 1900 *Liüba* (kõrts). ⇒51C1 ♦ Talu- või lisanimest tekkinud külanimi, esineb külas esmakordselt 1922. a rahvaloenduse materjalides. Külas asub Muhu kirik. Vrd Liiva³, Liiva⁴. – MK

KNAB; SK I: 183; Vene TK 42

Liiva⁶ <-le> Mus – küla Saare maakonnas Mustjala vallas (Paatsa ms), 1795 *Liewa Tomas*, *Liewa Redick* (talupojad), 1855–1859 *Lüba* (küla), 1923 *Liiva*. ⇒50A2 ♦ 1977–1997 oli Pahapilli osa. Külas on ka Liiva talu. Liiva on lisa- ja talunimena tavaline. Vrd Liiva³, Liiva⁴. – MK

EAA.311.1.685:63, 64, L 61p, 62p; EAA.298.2.71, L 6; EAN; KNAB; ÜAN

Liiva⁷ <-le> Pöi – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Tumala ms). ⇒51B2 ♦ Küla tekkis Tumala asunduse läänepoolsest osast 1920. a-tel, 1977–1997 oli Tumala osa. Liiva oli lisa- ja talunimena tavaline, Liiva talu oli nt Aaviku, Audla, Kahutsi, Kingli, Neemi, Orissaare, Tumala, Veere ja Üüvere külas. Vrd Liiva³, Liiva⁴. – MK

ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; SK I: 184

Liiva⁸ <-le> Pha – küla Saare maakonnas Pihlta vallas (Kõljala ms). ⇒50C3 ♦ Kõljala asundusest 1920. a-te II poolel eraldatud küla, 1977–1997 oli ametlikult Kaali osa. Liiva oli tavaline talunimi, mis Püha khk-s esines nt Höbeniku, Kaali, Kangrusselja, Kiriku, Könnu, Nässuma, Raimaste, Sauaru ja Sutu külas ning Vatskülas (1826 *Liewa*). Vrd Liiva³, Liiva⁴. – MK

ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; SK I: 184

Liiva⁹ <-le>, koh <-lõ> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas (Vaabina ms), 1721 *Liwa Johan*, 1762 *Liwa Ad*. ⇒44A1 ♦ Ametliku külas märgitud 1922. a rahvaloenduse nimekirjas, 1977–1997 oli Haidaku (Aidaku) küla osa. Algselt oli talu ja talu-

rühm Vaabina mõisa *Suur-Majala külas. Lõuna-Eestis suhteliselt harilik talunimi maapinna liivasuse alusel. Talunime külanimeks kujunemist toetas Vaabina mõisa koolitäre asukoht Liival XIX saj. Liiva küla piiresse kuuluvad Jakapi talud, samuti 1977 liidetud ↑Hansi ja Kööri küla. Vrd Majala². – ES

EAA.1270.2.1:7, L 6p; EAA.1270.1.264:61, L 60p;

EAA.2072.9.727, L 1; KNAB

Liiva¹⁰ <-le> Jür – Tallinna asum Nõmmel (Kurna ms), 1798 *Liwa* (kõrts). ⇒1B2 ♦ Linnajagu on nime saanud Liiva kõrtsi järgi, mida on mainitud 1798. Enne Esimest maailmasõda tekkis Liiva jaam; kogu ala liideti Tallinnaga 1940. Paikkonda Liivast loodes, Viljandi maantee ja Männiku tee hargmiku lähedal on nimetatud Risti-Liivaks (Risti ja Liiva kõrtsi järgi). – PP

Mellin; Tallinn 2004: I, 287, II, 146

Liiva¹¹ <-le> Iis – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Iisaku vallas (Iisaku ms), u 1900 *Мокко* (küla); vn *Подгрява*. ⇒16C3 ♦ Liiva nime pani Iisaku vallavolikogu ametlikult 1935, enne seda oli Podgriiva. Liideti 1977, tänapäeval kuulub põhiosas Vaikla küla piiresse. Liiva küla on tekkinud pärimuse kohaselt Pootsiku mõisa popsimajade reast, mis asusid liivaseljandiku jalamil, sellest nii eesti Liiva kui ka vene Podgriiva 'seljandikualune'. Küla puudus veel 1869. a kaardil. 1855–1859 on märgitud kohal vaid kaks talu, *Савка* (praegu Savko Sälliku külas) ja *Мокко* (hilisem Mohku, lähedal on Mohkumägi). – MK

EAA.298.2.71, L 5; EAN; ERA.14.2.720 (Iisaku vallavolikogu 24. II 1935 otsuse ärakiri); KNAB; Moora 1964: 74

Liivakupalu [*liivaku_palu*] <-`pallu ~ -sse> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), u 1900 *Дворы Ливако Палло*, 1909 *Liivakupallo*, 1923 *Liivakupalu* (küla). ⇒44C2 ♦ Üksik talukoht Haanja mõisa ääremaal on olemas juba 1851. a kaardil, kuid asustusnimi ilmub alles sajandivahetuse paiku koostatud ülevaatekaardile. Liivakupalu on ametlik külanimi olnud 1920. a-tel, hiljem on ta arvatud Tallima küla alla. Taastatud 1997. Külanimi on saadud rahvapärasest metsanimest, metsa kirjalik nimi XIX saj II poole kaartidel on Rasva küla järgi Rasva mets (*Raswa Mets*). Metsanimi Liivakupalu peaks märkima erilisel liivast palumetsa; võimalik, et selline nimi ongi loodud otse asustusnimeks, mis rõhutab koha sobimatust põlluharimiseks. – ES

BAL: 693; EAA.3724.4.1858, L 1; LVVA.6828.4.380, L 1; ÜAN

Liivaküla¹ [*liiva_küla*] <-`külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Liiva Mar* – küla Lääne maakonnas Martna vallas (Rannamõisa ms), 1782 *Liwa Peter* (Oonga küla all märgitud kõrtsmik), 1913 *Liiwa* (küla). ⇒20A1 ♦ Nimi on pandud kõrtsi järgi, Liiva on küllalt tavaline kõrtsinimi. 1977–1997 oli Oonga küla osa. Rahvasuus varem nimetatud ka Kuueniku külaks. Vrd Liiva², Liivaküla². – MK

EAA.1864.2.IV:9:13, L 12p; KN; KNAB

Liivaküla² [*liiva_küla*] <-`külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Liiva Rid* – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Võnnu ms), 1726 *Liwa Andres* (tal Jõeses mõisa Saanika küla all). ⇒19C1 ♦ 1977–1997 oli Liivaküla (varem lihtsalt Liiva) Ridala osa. Liiva on talu-, kõrtsi- või lisanimena Eestis arvukas. Lisanimi pärineb sõnast *liiv* : *liiva*. Vrd Liivaküla¹. – MK

KNAB; Rev 1725/26 Lä: 182

Liivaküla³ [liiva_`küla] <-sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas (Kiltsi-Vorsti ms), 1828 *Liivaküll*, 1844 *Liivwakul*, 1871 *Liivakül*, 1883 *Liivaküla*. ⇒14C3 ♦ Algse Liivaküla moodustasid talud, mis paiknesid Kiltsi mõisa ja Kambi veski vahelise tee ääres. Seetõttu on seda varem kutsutud Vana-Liivakülaks. Maareformi käigus tekkinud asundustalude osa, mis moodustab Liivakülast suurema osa, on kutsutud Uus-Liivakülaks ehk Liivaküla-Tagakülaks, sest jäi teest eemale. Liivaküla on liitnimi (*liiv* + *küla*). Küla lõunaosas olevat Kambit on mainitud ka karjamõisana (1828 *Hoflage Camby*). Liivakülaga liideti 1977 ↑Kiltsi asundus. – MJ
EAA.1314.1.36:3, 8, L 2p, 7p; Grenzstein 1882–1883; KN; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Liivakünka [liiva_`künkä] <-le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Mäetaguse vallas (Mäetaguse ms), 1913 *Лiивакюнка* (asula). ⇒16C1 ♦ 1977–1997 oli Rajaküla osa. Külal on ka Liivakünka talu. Paikneb Mäetaguse oosiga külgnevatel liivastel maadel. – MK
KN; KNAB

Liivamäe [liiva_`mäe] <-le> Jõe – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas (Saha ms), 1922 *Liivamäe*, 1923 *Saha-Liivamäe*, 1936 *Saha-Liiva*. ⇒2C3 ♦ Ilmselt XIX saj II poolel Saha küla juurde tekkinud saunaküla. Tüüpiline maastikule, liivasele alale osutav nimi. Liivamäe küla asub Maardu järve läänekaldal, järve kutsuti varem ka Liivakandi järveks, seda ilmselt Liivakandi kõrtsi, hilisema talu järgi (1637 *Liivakant Thomas Maardu külas*). Liivamäega on 1977 liidetud ↑Kärmu küla ja osa Saha-Loo külast. – MJ
EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK S. 1637), lk 1; EE: V, 406; Eesti TK 50; KNAB; ÜAN

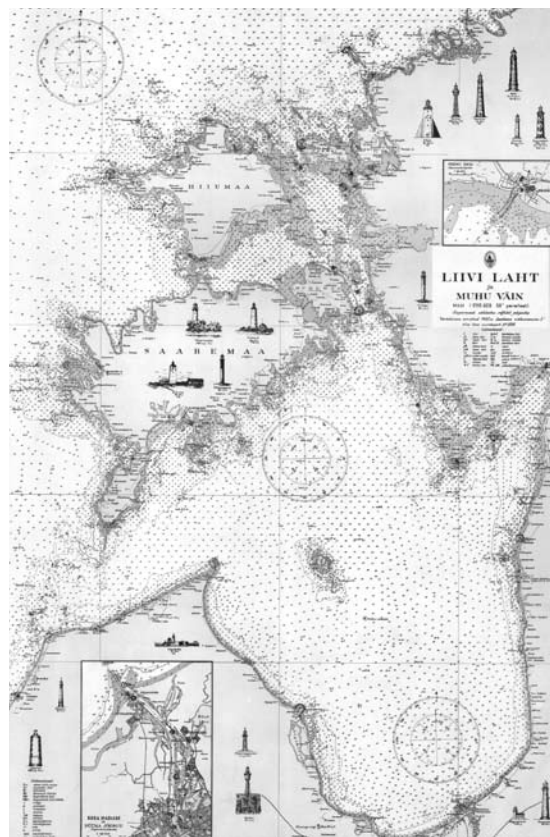
Liiva-Putla [liiva_`putla] <-sse> Pha – küla Saare maakonnas Pihtla vallas (Laadjala ms), 1453 *Hans Kulnasmõ is tho Puthekull eyn bur*, 1592 *Putkull*, 1798 *Puttal*, 1922 *Liiva-Putla*. ⇒50C3 ♦ 1977–1997 oli koos Saue-Putlaga ühendatud Putla nime alla. Nime päritolu jääb segaseks, *-la* on lühenenud liigisõnast *küla*. L. Kettunen on nimega võrrelnud soome sugunimesid *Puttonen*, *Puttola*, mida on ühendatud nii vanarootsi mehenimega *Butte* kui ka soome kohanimedes esineva sõnaga *pudas* : *putaan* 'jõeharu'. Häälikuliselt lähedased eesti sõnad on *putt* 'teatud kala', *putt* 'lubjasegu', *putt* 'pütt, tünn'. Nime eristav täiend *Liiva-* on lisatud võib-olla maapinna iseärasuste tõttu. Vrd Saue-Putla. – MK

EAN; EO: 91; KNAB; Nimikirja 1984: 687–688; SK I: 306

Liivi <-le> Kul – küla Lääne maakonnas Kullamaa vallas, mõis, sks *Parmel*, 1732 *Liwi m*. ⇒20B1 ♦ Liivi mõisa kohta on teateid a-st 1389 (*Parmel*), kui mõisa omanikuks sai Hincke Live. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Eestikeelne nimi pärineb omanikusuguvõsa nimest *Live* ehk *Lieven*. Mõisa saksakeelset nime *Parmel* on samuti seotud suguvõsanimega (*Parmele*), kuid oletatud eesti algupära. Liiviga on 1977 liidetud Mõisimaa (1691, 1726 *Moisama*, u 1900 *Мызима*) ja ↑Äntse küla. – MK

BHO: 432; EAA.1243.2.1:17, L 33; Eisen 1926: 201; KNAB; Rev 1725/26 Lā: 81; Thor-Helle 1732: 318

Liivi laht, kirjak ka *Riia laht* – Pärnu ja Riia vaheline laht, läti *Rīgas jūras līcis*, 1849 *Ria neem*. ♦ Eestikeelses tekstis esineb lahe nimi esmakordselt Berend Gildenmanni „Mailma made õppetuses“ 1849 (*Ria neem*, viimane sõna märkis selles õpikus ekslikult

Liivi laht ja Muhu väin. 1925. ERA.T-6.3.1256.

lahte). 1930. a-tel võeti eesti keeles kasutusele Liivi lahe nimi (esineb nt 1938. a kaardil „Eesti ja teised Läänemere kagupoolsed maad“), mis viitab ajaloolise Liivimaa n-ö siselahele. Nimi taaselustati 1990. a-tel. Vanematel kaartidel esineb see nimi järgmiselt: 1539, 1562 ja 1566 *Mare Livonicum* 'Liivi meri', 1574, 1589 ja 1636 *Sinus Magnus Liivoniae* 'suur Liivimaa laht', 1652 *Sinus Livonicus* 'Liivi laht', 1700 *Golphe de Livonie*. Enamikus teistes keeltes on lahe nimi seotud Riia nimega, nt poola *Zatoka Ryska*, rootsi *Rigabukten*, saksa *Rigaer Bucht*, vene *Рижский залив*. Nimi esineb ka vanematel kaartidel: 1663 *Golfe de Riga*, 1670–1705 *Sinus Rigensis*, 1696 *Sinus Livonicus sive Rigensis*. Liivi keeles on lahe nimi *Piški meri* 'pisike meri'. – PP

KNAB; Polonia 2005: 8; Raid 2002: 41, 53, 57, 65, 69, 85, 91, 99, 103, 121

Liivimaa [liivi_`maa] – ajalooline haldusüksus, mis hõlmas Lõuna-Eesti ja Põhja-Läti, läti *Vidzeme*, liivi *Līvõmō*, sks *Livland*, poola *Inflanty*, 1535– *liiflandi maell*, 1638 *Ljfflandi Mah*, 1708 *Liwa Ma*, 1854 *Liwi-ma*, *Liivlandi-ma*. ♦ Liivimaa nimel on läbi aegade olnud vähemalt viis tähendust: 1) muistne liivlaste asuala Liivi lahe ümbruses enne sakslaste maadevallutust; 2) nn Vana-Liivimaa, sakslaste valdusse läinud alad praegusel Eesti ja Läti alal (sh Eestimaa ja Kuramaa, ulatus eri aegadel varieerus); 3) Üle-Väina hertsogkond, pärast Vene-Liivimaa sõda Poola valdusse läinud maa-alad põhja pool Väina (Daugava) jõge, sh Lõuna-Eesti maakonnad Pärnumaa ja Tartumaa; 4) Liivimaa kubermang, mis moodustus Rootsi valdusest 1629 ja sai Vene omaks 1721 (sinna ei kuulunud Poola kätte jäänud Liivimaa

Liivimaa ordumeistrite salapitser. 1367–1436. EAA.2069.3.39.

osa Latgale, poola *Inflanty Polskie*, mis liideti Venemaa muude kubermangudega 1772, küll aga liideti Liivimaa 1765 Saaremaa); 5) Läti Liivimaa ehk Vidzeme (tänapäevases mõttes), mis moodustus Liivimaa kubermangu Lätile jäänud osast 1918.–1920. a. Liivimaa nime kindlamad varaseimad mainingud on XI saj rootsi riimtekstides (*Livland, a lf:lanti*). XII saj lõpu vanades Vene kroonikates tähistab rahvast vorm *Лубъ* või *Любъ*. Eestikeelsesesse tarvitusse laenati nimi algul saksa keelest kujul *Liivland(i maa)*, mis kestis XIX saj keskpaigani (Käsu Hansu nutulaulus 1708 olevat vormi *Liwa Ma* võib pidada juhuslikuks). Alles seejärel sai tuntuks *Liivimaa* nimekuju. On ilmne, et nimi pärineb rahvanimetusest *liivi*, ent omakorda selle nimetuse rahuldavat etümoloogiat ei ole pakutud. On oletatud lähtumist nii muistsest isikunimest *Livo* kui ka seost sõnaga *liiv*: *liiva*. T. E. Karsten on esitanud germaani hüpoteesi, sidudes sõna tüvega *(s)liwa 'muda, pori'. *Livland*'i seletus oleks sel juhul 'soomaa, rannamaa'. R. Grünthali arvates ei ole ükski neist veenev, pole selge isegi see, kas nimetus on algselt käinud maalala või inimeste kohta. Nime variantides esineb *b* ja *v* vaheldus, sest nt läti keeles on *libieši* 'liivlased' ja *b* tuleb esile ka Vana-Vene kroonikates (*Лубъ, Любъ*). Liivi rahvanimetusega on seotud veel ↑Leivu keele-saare nimetus. – PP

Ernits 2014: 13–26; Grünthal 1997: 241–253; KNAB; Koski 1997; Koski 2011: 53–73; Pajusalu, Winkler 2011: 184

Liivoja [*'liiv_oja*] <-le> Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Jõgeva ms), u 1900 *Ливоа* (tal), 1909 *Liivoja*. ⇒25A2 ♦ Liivoja talust XX saj alguses väljakasvanud küla. Nimeks on saanud küla lähedal oleva looduseseme nimi. Pärast Teist maailmasõda kuni a-ni 1977 kandis Mäe-Liivoja nime; Mäe oli 1920.–1940. a-tel iseseisev küla. – VP

BAL: 599; PTK I: 120; Vene TK 42

Lilastvere <-`verre ~ -sse>, koh *Lilas(s)vere* Trm – küla Jõgeva maakonnas Torma vallas (Torma ms), 1431 *Lynstever*, 1505 *Lynastever*, 1697 *Lillasferrast*, 1758 *Lillastfer*. ⇒15C4 ♦ XV ja XVI saj kirjapanekuis järjekindlalt esinev *Lynast-* sunnib oletama, et tege-

mist pole kirjaveega. Selle nime esikomponendiks võis olla sugunimest lähtunud **Linaste-* ~ **Linnaste-*. Praeguse kohanime tekkevარიანდინა võiks tulla arvesse kontaminatsioon kohanimest ja isikunimest *Lila* ~ *Lilo* ~ *Lillo*. – VP

EO: 178; PTK I: 121; Stoebke 1964: 47

Lilbi¹ <-le> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1565 *Lilbi*, 1688 *Lillipa Hans* ~ *Lilpe Hans*, 1798 *Lilliby*. ⇒47C2 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Heiste osa. P. Ariste toob ära C. Russwurmi etümoloogia *lilla byn* 'väike küla' ja esitab ise eesti *lill*: *lille* + *pea*. L. Tiik on algusosa vasteks esitanud isikunime *Lüll*, mis XVII saj ja varem oli Hiiumaal ja Saaremaal üsna tavaline mehenimi, järelosaks on tema arvates eestirootsi *-bi* 'küla'. Isikunimi ongi eelistatavam seletus. Vrd *Lilbi*². – MK

Ariste 1938b: 35; EAN; HK: 133; KNAB; Tiik 1966: 553

Lilbi² <-le> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Praaki ms, Tahula ms), 1803 *Lilbi* (tal), 1811 *Lylbi Mardi Christian*, 1855–1859 *Лилъбу* (küla). ⇒50B4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Kärdu osa. Hiline külanimi on ilmselt tekkinud talunimest, viimane omakorda on lähtunud arvatavasti Valjala khk-st, kus juba 1631 oli sellenimeline talu (*Lilpe Jurg*), või Püha khk-st, kus oli sellenimeline talu XVIII saj (*Lilpi Pawell*). Vrd *Lilbi*¹. – MK

EAA.3724.5.1998, L 1; EAA.298.2.71, L 6; EAN; KNAB; SK I: 185

Lillbyn [*'lil'bü(ü)n*] <-i> HmD – paik Harju maakonnas Paldiski linna alal Väike-Pakri saarel (Kloostri ms), ? 1508 *to Luttick op den Holm*, ? 1694 *Lillaby*, 1798 *Lillaby*, 1855 *Lillaby*, *Lilh-by*. ⇒1A4 ♦ Saare idarannikul asunud küla, eesti nimega Väikeküla. Rootsi keelse nime tähendus on sama. 1698. a kaardil kujutatud ilma külanimeta. P. Johansen samastab külaga 1508. a kirjapaneku, mille kohaselt Tallinna ordukomtuurile nõuti makse „väikeselt [külalt] saarel“. – PP

EAA.1.2.C-IV-115, L 1; Johansen 1951: 226–227;

Lagman 1964: 67; Mellin; Russwurm 1855: I, 142

Lilleküla [*'lille_küla*] <-`külla ~ -sse> – Tallinna asum Kristiine linnaosas. ⇒1B2 ♦ Piirkonna asustusest on teateid XVII saj-st, kui tükeldati nn Kristiine heinamaa. Nimi on tekkinud hiljemalt 1920. a-te alguseks ilmselt lillanimeliste tänavate (Lille, Kannikese jt) järgi. 1930. a-tel oli Lilleküla üks Tallinna 11 statistilisest rajoonist. Linnajao lõunaosa, mis piirneb osalt Tondiga, tuntakse ka Linnukülana linnanimeliste tänavate järgi. Lilleküla kitsamas mõttes tähistas Endla tänava ja Paldiski maantee vahelist ala, mida veel varem tunti Mayeri heinamaana (1880. a-tel sinna asutatud Mayeri keemiatahase järgi). Endla tänavast lõuna pool oli Kristiine heinamaa (↑Kristiine). – PP

Nerman 2011: 9–11, 13, 36; Tallinn 2004: I, 289–291;

Tallinna asumid 2013: 127

Lilli¹ <-sse> HJn – küla Harju maakonnas Anija vallas (Anija ms), 1564 *Lelle Jan* (isikunimi), 1692 *Lilli Tõno*, *Lilli Jürgen* (talud Pirsu külas), 1725–1726 *Lilli Hinno*, 1871 *Lillemois*. ⇒3C4 ♦ Lilli nime esmaainingud on isikunimed, kuid esinevad kõik Pirsu külas. XIX saj II poolel Pirsu küla krunditi ja ilmselt Lilli asukoht muutus. XIX saj lõpuks tekkis Lilli karjamõis (u 1900 *Ф. Лулаи*). Lilli on ilmselt isikunimi. Lillist märksa vanem on lõunaedela pool paiknev Pirsu (Pirso), mis liideti 1977. Küla esineb alates Taani hindamisraamatust (1241 *Pirso*, 1536 *Pirsoe*,

1548 *Pirsakulla*), XIV saj oli mõnda aega mõis (1355 *Pirsen*). Nimi pärineb linnunimetusest *pirs*, *pirts* 'piilpart'. Linnunimetusele viitab ka L. Kettunen, kuigi esmalt pakub külanime algseks kujuks **Piirsoo*. Lilli põhjapiiril on Otsaküla (u 1900 *Отса-кюля*), mida on 1920.–1930. a-tel vahel omaette külaks arvatud. Lilli ja Kuusemäe piiril asus mõlemal pool Jägala jõge Kõlu kosena tuntud paiga lähedal varem Kõlu küla (1241 *Køhoy*, 1561 *Kollow*, 1692 *Kollo By*, 1871 *Köllo*), mis hajutati XIX saj lõpuks. See on olnud XIII saj ümbruskonna suurim küla, kuid kaotas hiljem oma tähtsuse Anija mõisakeskusele. Vrd Allika². – MJ BHO: 308–309, 458; EAA.1.2.C-III-51; EAA.854.4.752, L 1; EO: 226–227, 340–341; Joh LCD: 439, 550; Kehra 2014: 42–43; LCD: 45r, 46r; Rev 1725/26 Ha: 348; Schmidt 1871

Lilli² <-sse> Krk – küla Viljandi maakonnas Karksi vallas (Polli ms), 1751 *Lilie* (karjamõis). ⇒37A2 ♦ Mõisavalla külas elas 1681–1689 Rootsi kapral A. J. Lillje, kellest sai nime talu, mille põhjal omakorda moodustati ajavahemikus 1724–1731 koos Mõisavalla Andrese talukohaga Polli mõisale kuuluv Lilli kõrvalmõis ja metsäulema residents. Kõrvalmõisa asukoht muutus 1751–1758, kuid nimeks jäi Lilli (sks ka *Ottenhof*). Mellini kaardil 1797 on *Lilli* kõrts märgitud Perakülalt lõuna pool. Lilli küla moodustati ametlikult 1977, enne seda olid talud Peraküla ja osaliselt Toosiküla all. Lilli mõisasüdame ala oli varem Mõisavalla (vrd 1638 *Moysiawall Maz* Kükita küla all, 1724 *Moyselwalde Külla*), sellest lõunas on Peraküla (1601 *Perrokulle*, XVII saj kandis ka Kükita või Kikita nime, vrd 1697 *Kükita Tõnnis*). Omaette piirkonnad on Masa edelas Läti piiri ääres (1751 *Unsi Masse Peter jetzt Masse Hans*, 1839 *Massa* küla) ja Timmukuru kirdes (u 1900 taluna *TUMMO*). Vrd Oti³. – MK BHO: 309; EAA.567.3.139:126, L 125p; KNAB; Liitoja 1981: 14, 19; Liiv 1938: 317; Rev 1601: 138; Rev 1638 II: 62; RGADA.274.1.181/3:45, L 238p; RGADA.274.1.229/1:12, L 1p

Lilli-Anne <-sse>, rahvak *Lilli_`mõisa* <-lõ, -n> ~ *Annõ_`mõisa* <-lõ, -n> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas (Sõmerpalu ms), 1762 *Lillimoisa Kunsä Ado*, 1770 *Lünenhoff, Konsä ~ Lüni Ado*, 1793 *Annenhof*; sks *Lühnen, Annen Hof*. ⇒44B1 ♦ Tänapäevase külanime all on kokku pandud kahe karjamõisa nimed. Neist Lilli oli 1766–1867 ametlikult omaette mõis, kuigi seda majandati Sõmerpaluga koos. Annõmõisa (Anne) on kogu aeg olnud kas Lilli või Sõmerpalu mõisa karjamõis. Lilli mõisa alla kuulusid kunagise suure Osula küla idaosa talud. 1912 müüdi suur osa mõlema karjamõisa maast asundustaludeks saksa talupoegadele (↑Heimtali²). Lillimõisa nime seletab rahvasuu sõna *lüll* 'võllas' abil. Tõenäolisem on siiski, et kohanimi on alguse saanud Heinrich (Hinrich) Schillingi nimest, kes 1627. a revisjoni järgi oli sakslane ja pidas teenete eest saadud ühte adramaad. 1638 oli ta Sõmerpalust lahkunud. Saksa keelne *Lühnen* on ilmselt teist algupära. Annõmõisa on Põhja-Liivimaale eriti tüüpiline karjamõisa nimi, saadud naisnimest *Anne* (*Anna*). Annõmõisa nimi Rückeri kaardil 1839 (*Sophien*) on jäänud selgitamata, see võib olla eksitus. Lilli-Anne lõunaosas on eraldi Kaapsuu talud. – ES

BHO: 19, 323; EAA.1270.1.264:72, 106, L 71p, 106; Rev 1624/27 DL: 60; Rev 1638 I: 150

Lillimõisa [*lilli_`mõisa*] <-sse>, koh <-he> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Rogosi ms), 1952 *Λιλλυ* (küla). ⇒45A3 ♦ Lillimõisa ei kuulunud Rogosi mõisa ametlike karjamõisate hulka, kuid tegelik karjamõis siin XIX saj lõpus oli. Kaartidele jõudis nimi küllalt hilja. 1977–1997 oli Lillimõisa Käänu küla osa. Nimi on oletatavasti tekkinud kõnekeelse võrdlusnimega, nime tähendus 'lille mõis' võib viidata karjamõisa väheväärtuslikkusele. Võimalik on ka naisenime Lilli kasutamine või kohanime siirdumine Sõmerpalu Lillimõisast, kuid tsest teavet selle kohta ei ole. Vrd Lilli-Anne. – ES

BAL: 699; NL TK 25

Lilu <-le> MMg – küla Jõgeva maakonnas Tabivere vallas (Kaiavere ms), 1684 *Lello Külla* (talud), 1758 *Lilo* (karjamõis), 1839 *Lillo*. ⇒25C3 ♦ Varem ilmselt talu(d), nagu kirjas 1684. a kaardi alusel valminud koopiakaardil. Hiljem karjamõis, 1920. a-test küla (vahel kirjas ka asundusena). Nimi pärineb isikunimest *Lillo* või *Lilo*. 1977 liideti Liluga põhjapoolne osa ↑Igavere külast (Igavere I). – PP

LVVA.6828.4.390, L 1; PTK I: 121

Limu <-sse> Jür – küla Harju maakonnas Rae vallas (Rae ms), 1241 *Limbus* (küla), 1499 *Lumbe*, 1725, 1871 *Limmo*. ⇒3A4 ♦ Al 1415 Jaani seegi omanduses, lühikest aega XVI saj on olnud ka mõisakoht. L. Kettunen oletab, et nimi pärineb sõnast *limu* ~ *lima* ning varasem nimelõpp *-bus* on nime latiniseering. Küla kõrval on Limu järv, mis võib nime motiivi selgitada. Siiski näib, et *-b*- kuulub ka teistesse varasematesse nimekujuadesse (vrd veel 1555 *Lumbden*, 1697 *Limbo*) ja nime varasemaks kujuks võiks pidada **Limb-* või **Lümb-*. Soome keeles on *lymy* 'redu, pelgupaik', mis võiks samuti üks seletus olla. Rahvasuu on küla nimetatud ka Kitsekülaks. * *Limu küla oli vanaste nii vaene küla, et ei jõutud lehma pidada, mutkui kitsed olid. Siis Rautsepa peremees (praegu Raudoja) oli Tuombealt omale ühe kitsse tuond. Ja juos seal linnas parem oli, et Rautsepa kits võttis teised kitsed kokku ja läksid Tuombeale kõik. Siis tuli sest nisuke nalja jutt, et Limu kitsed läksid Tuombälle kaebama, et ei old nii ea olla, kui linnas oli. Sest on jäänudki Kitse küla ja sie jutt, et Limu kitsed käisid Tuombäl kaebamas.* (1938) – PP

EO: 130–131; Joh LCD: 484; KM: AES, MT 240, 12 – 1938; KN; LCD: 47r; Rev 1725/26 Ha: 336; Schmidt 1871

Linaküla [*lina_`küla*] <-`külla ~ -sse>, koh *Ljõna_`külä* Khn – küla Pärnu maakonnas Kihnu vallas (Kihnu ms), u 1540 *Lynakul*, 1543 *Linakull*, 1601 *Linakulle*. ⇒27B4 ♦ Võimalik, et nime lähtekohaks oli taime nimetus *lina*. Külaosad on Keskküla, Küläots (põhjas) ja Metsäalunõ (lõunas). Küla põhjaosas oli varem Kihnu mõisa (sks *Kühnö*) süda. Mõisa kohta on teateid a-st 1684, oli riigimõis. Linakülaga on 1977 liidetud osa Mõisakülalt (u 1900 *Мызакюля*). – MK

EM: 111; Johansen 1951: 294; Rev 1601: 185;

Stackelberg 1926: 181

Linaleo [*lina_`leo*] <-le> Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Alatskivi ms), 1923 *Linaleo*. ⇒26B3 ♦ 1920. a-tekst väljakujunenud küla, külas on samanimeline talu. 1977–1997 oli Haapsipea osa. Nimi pärineb ilmselt linaligudest (linaleoaukudest), mida küla ümbruses on rohkesti. – PP

KNAB; PTK I: 122; ÜAN

Lindi <-le> Aud – küla Pärnu maakonnas Audru vallas, mõis, sks *Woldenhof*, 1782 *Woldi- oder Lindi mois*.

⇒28A2 ♦ Mõisa kohta on teateid XVI saj-st. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Tänapäevane eesti külanimi tuleb mõisanimest, see omakorda pärineb omanikusuguvõsalt von Linttenitelt, kellele mõis kuulus 1619–1744. Mõisa saksakeelne nimi on tõenäoliselt eesti päritolu (1500. a-tel *Wollast*), eestikeelne alusnimi võinuks olla **Vallaste* sõnast *vald* : *valla*. Lindiga on 1977 liidetud ↑Sarvi küla. – MK

BHO: 685; EM: 109; Hupel 1774–1782: III, 346

Lindmetsa [*ˈlind_metsa*] <ˈmetsa> Jäm – küla Saare maakonnas Torgu vallas (Kaunispe ms), 1743 *Linno Metsa Trin*. ⇒52B3 ♦ Lindmetsa eraldati Kaunispe külast 1939. a paiku. Puudub siiski 1945. a nimekirjas, ent 1970 on olemas. 1977–1997 oli Kaunispe osa. Küla nimetati Lindmetsa männiku järgi, mille juures ta asub; kunagi võis olla ka sellenimeline talu, vrd *lind* : *linnu* + *mets*. – MK

EAN; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; SK I: 187

Lindora [*ˈlind_ora*] <-le ~ -ˈorra>, koh <-lõ> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Loosi ms), 1782 *Lindora Körtzi Kundra*, 1798 *Lindora*, 1820 *Lindora* (küla). ⇒45B1 ♦ XVIII saj vaid kõrtsikohana tuntud Lindora ümber tekkis XIX saj alguses ka väike küla. Nimi pärineb kohalt, kus maantee ületas oja nimega **Lindora*. Seesama oja kannab tänapäeval rahvapäraselt Raadsioja nime. Vanas ojanimes on hämarunud liigisõna *ora*, mis tähendab oja. Alguselemendi *Lind* päritolu pole selge. Kuigi võru keeles on linnu tähenduses üldiselt kasutatud sõna *tsirk*, on kogu läänemeresoomes levikuga sõna ka siin tuntud, vrd Leivu *repän om kavval lind*, Lutsi *pikk lind* 'madu'. Lindora nimi võib olla seotud ka läheduses Setomaa poolel paikneva Lindsa küla nimega. – ES

EAA.1865.2.141/2; EAA.1271.1.226:35, L 1519; EMS: *lind*; EO: 168; Mellin

Lindsa <-le>, koh <-lõ> Se – küla Võru maakonnas Mere-mäe vallas (Pet, Mokornulk), 1561 *Займуице*, 1585 *Барусовское Займуице*, u 1790 *Займуице*, u 1866 *Займуице*, 1872 *Lindzi*, 1885 *Lindsa*, 1904 *Liñdzi*, *Záimuiце*, u 1920 *Lintsi*, 1923 *Saimištše*, 1949 *Cáimucme*. ⇒45C1 ♦ Kuni 1585 kuulus küla Pihkva tuhatnik Fjodor Solovtsovile, hiljem aga Petseri kloostri. XVIII saj allus küla Taeluva kogudusele, XIX saj kuulus Obinitsa kogukonda. J. Truusmanni andmetel olid osa elanikke mulgid. 1977–1997 oli Härmä küla osa. Kohanime päritolu ei ole selge, vrd lõunamurrete läti hilislaen *lentsid* ~ *lindsiq* 'rakmete osa' või *lintsi jääma* (kerkimata leiva kohta). Areng sõnast *lind* on ehk võimalik, sest Kagu-Eesti murretes (v.a Vas ja Se) tähendab see ka metsloom. E. Tarvel ja K. Pajusalu on pakkunud seose isikunimega (*Lindsa* < *Lenz* < *Laurentius*). Vene nime lähteks on *займуице* 'luht, madalik, kevadiste ülejuttustega jõeäärne ala; künni või põllu jaoks (võsast) puhastatud ala'. Pihkvamaal leidub Zaimiški (*Займуику*) ja Zaimiški (*Займуику*) küla; oli ka Zaimištše (*Займуице*) küla. Vrd Lindora, Lintsi jõgi. – AK

Academic; Eesti TK 42; Hurt 1904: XIX; Hurt 1904–1907: II, 354; Maslennikova 1955: 125; NL TK 25; PGM 1785–1792; SeK: 70; Taeluva KR 1788; Truusmann 1890: 56; Vasilev 1882: 106; Vene TK 126; VMS; ÜAN

Linna <ˈLinna> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Jõhvi vallas. ⇒7B3 ♦ Toila raudteepeatuse ümber tekkinud

asulat nimetati 1970. a-tel Toila asundiks, mõnes nimekirjas ka Metsapunkti asundiks. Jõhvi linnast idas asetsev küla nimetati 1977 Linna külaks. – MK
KNAB

Linna² <ˈLinna> Hel – küla Valga maakonnas Helme vallas (Helme ms), ? 1624 *Linnataxs*, *Linnatax* (küla), 1684 *Linna Kylla*, 1795 *Lienna*. ⇒37C2 ♦ 1624. a kirjapanekust ei selgu asukoht. 1684. a kaardil oli praeguses asukohas. Mellini kaardil 1798 on *Liñakül* Helmest kagus, praeguse Linna küla kohal on kaardile märgitud kõrts. Linna-nimelised kohad (vrd kohamääratlust 1487 *Linekulschen brugge*) Helme lähedal on nime saanud keskaegselt alevilt, millel olid omad kodanikud ja mida kohapeal ilmselt linnaks nimetati. 1731 on kõrvuti nimetatud *Linaküll* ja *Allewaküll*. Küla on talu järgi kutsutud ka Ritsu külaks. – MK

EAA.1865.3.176/1:19, L 19; KNAB; LGU: I, 577; Mellin; Rev 1624 PL: 82, 83; RGADA.274.1.192/1:19, L 12p

Linnaaluste [*ˈlinna_aluste*] <-le> Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Keava ms), 1241 *Litnanas*, 1410 *Lyddendal*, 1798 *Liñaallust*. ⇒12B4 ♦ Põlisküla on nime saanud Keava linnamäe järgi, mille jalamil küla paikneb. Nime varasem vorm näib olevat olnud **Linnaaseme*. Küla hajusam edelaosa kannab Nõmmküla nime (1913 *Noim*). Keava linnamäe lähedale paigutab P. Johansen ka 1241 mainitud koha *Veri* (1586 on mainitud koos külasid *Veer* ja *Kehepe*, st Keava, 1889 olevat veel tuntud linnamäe jalamil heinamaad nimega *Verevainu*). 1977 liideti Linnaalustega Keava asundus, st Keava mõisa ümbrus. – PP

Bfl: I, 110; EO: 213, 284; Joh LCD: 486, 661–662; LCD: 42r; Mellin; Rev 1586: 103

Linnaka <-le> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Karja krkms), 1645 *Linnako Tõnniβ* (tal), 1811 *Linnaka*. ⇒50C2 ♦ Küla olevat tekkinud Karja kiriku juurde juba XIII saj. Võib-olla oli lähtekohaks sõna *linn* : *linna* 'maalin', millele lisati liide *-k*. Vrd ka taimenimetust *linnakad* 'lillakad'. – MK

BHO: 190; SK I: 187

Linnakse <-le> HJn – küla Harju maakonnas Anija vallas (Raasiku ms), 1923 *Linnakse*, 1945 *Linnukse*, 1978 *Linnakse*. ⇒3B4 ♦ Algselt Vaase küla saunaküla, 1920. a-test omaette küla. Tänaoseks on Linnakse talu järgi nimetatud küla koosseisus P. Johanseni arvates Taani hindamisraamatus 1241 *Saintakæ* nime taga peituvast kolmest külast kaks, Vaase ja Keskvere, mille Raasiku mõis kujundas XIX saj lõpul ümber Läti karjamõisaks. Kolmas, Mägise, on tänapäeva Raasiku. Linnaksega on 1977 liidetud ↑Kaiesoo, ↑Läti ja osa ↑Vaase külast. * *Ennem polt külal nime ühtegi. Üiti niisamma Vaase küla ja Konna küla, kuidas kellelegi meeldis. Iljem pandi külale nimeks Linnakse. Sie sai kõige suurema talu järgi.* (1949) – MJ

EVK; KN: 1949; KNAB; ÜAN

Linnamäe¹ [*ˈlinna_ˈmäe*] <-le>, koh varem ka *Leena_ˈmäe* LNg – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Räägu-Kärbla ms). ⇒10A4 ♦ 1920.–1930. a-tel oli see alevik Tallinna–Haapsalu ja Riguldi–Lääne-Nigula teeristil, hiljem kadus nimekirjast ja moodustati uuesti külana 1977 ↑Kapri ja Piilama külast. Piilama ehk Piilamaa küla kohta on andmeid XVI saj-st (1518 *Pilemeck*). Varem oli Linnamäe lähedal Mälgu küla (1726 Piilama all *Melko Niggo*, *Melcko Mart*, 1871 *Melgo*, hiljem oli Mälgu jälle talu Piilama

külas). Linnamäe piirese jääb endine Räägu mõis (sks *Hohenheim*), mis eraldati Kärblast 1816 ja oli XIX saj II poolest uuesti Kärblaga sama omaniku käes peamõisana. Enne 1816 oli Räägu karjamõis (1798 Reko). * *Rahvapärimuse kohaselt olla algne nimi olnud Leinamäe, kuna lähedal olnud matusepaik.* – MK

BHO: 456; EAA kinnistud; EM: 85; ENE: VI, 113; KN; KNAB; Rev 1725/26 Lā: 167, 170; Schmidt 1871; Stackelberg 1928: 196

Linnamäe² [*linna_`mäe*] <-le>, koh *Liina_`mäe* <-le> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas, mõis, sks *Linnamäggi, Linamäggi, 1720 Linamae Jurri, 1723 Linnemeh Land.* ⇒44B1 ♦ Linnamäe mõis eraldati Vaabina mõisast 1748 ja müüdi 1756 kui iseseisev rüütlimõis. 1685. a piirkonnakaardil on hilisem mõisa asukoht veel täiesti tühi ja ümbritsetud peamiselt alemaadest, kuigi sellest kagus näitab kaart rohkem põlis-põldu kui muidu keskmisel talul. 1737 valminud XVII saj lõpu kaardi koopia näitab siin juba talu peremehega *Eemisa Andres*. See on olnud ümberasuja Heeska ja Lauri talude naabrusest, kus sama perioodi kaartidel *Immise talu enam ei ole, küll aga oli varem (1627 *Imsi Jack*). 1720 on üks Sõmerpalu talupoeg abiellunud *Linamae Jurri Neutsik Anno*'ga Vaabinast. Hiljemalt selleks ajaks oli hilisema mõisa koha peale tekkinud talu asustanud uus Liinamäe lisanimega peremees. Lisanimi on mujalt kaasa toodud, sest Vaabina põlises lisanimevaras seda ei esine ei XVII ega XVIII saj nimekirjades. Vaabina linnuse kohta Vaabina mõisas selle nime all ei tunta ja mäenime *Liinamägi* pole ka mujalt Vaabina ega Linnamäe territooriumilt registreeritud. Varasem teade mõisa kohta pärineb 1723. a vakuraamatust, mille järgi Linnamäe talu maa on karjamõisa jaoks ära võetud. Sageli on just mõisanime tõttu otsitud Vaabina vasallilinnuse asukohta Linnamäe mõisast. Juhul kui uus talu sai nime Liinamäe lisanimest, siis rajatavale mõisale võeti noor talunimi meelsasti üle atraktiivset ennistähendust 'linnusemägi' silmas pidades. 1920. a-tel tekkis mõisa maale asundus, mis pärast 1940. a-id oli kirjas Mõisaküla nime all. Al 1977 Linnamäe küla. – ES

BHO: 311; EAA.1270.2.1:6, L 6; EAA.308.2.88, L 1; EM: 107; LVVA.6828.4.467, L 1; RGADA.274.1.174:569, L 563p

Linnanõmme [*linna_nõmme*] <-nõmme ~ -le> Trm – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Lohusuu vallas (*Avinurme* ms), 1839 *Liina nõmme* (talu). ⇒16A4 ♦ Liideti 1977 Piilsiga. Külana kujunes välja XX saj alguses, varem samanimeline talu. Nime motiiv ei ole selge. * *Kord tahtis Kalevipoeg endale linna ehitada. Ta kandis kivid kokku ja hakkas ehitama. Vanapagan aga tahtis Kalevipoega ehitamise juures takistada ja alati, kui Kalevipoeg ehitas linna alusmüürid valmis, lõhkus need öösel ära. Ükskord, kui Kalevipoeg parajasti linna ehitas, hakkas Vanapagan Kalevipoega suurte kividega loopima. Ta loopis kogu Kalevipoja linna ja selle ümbruse kive täis. Nüüdki on see koht veel kive täis ja põldudel on suuri kivimürakaid näha, Rahvas hiiuab seda kohta Linnanõmmeks. Linnanõmm asub Mustveest kuue kilomeetri kaugusel.* (1939) – PP

KM: ERA II 249, 197/8 (1) – 1939; KNAB; PTK I; Rucker

Linnape <-sse> Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas, mõis, sks *Linnapäh*, XIV saj *Lenepaye*, 1564 *Lenep*, 1637 *Linnapeh*, 1732 *Linnapä*. ⇒14A1 ♦ Mõis rajati küla juurde 1630. a-te paiku. Mõisa maadel 1920. a-tel tekkinud Linnape asundus liideti külaga 1940. a-tekst. Varasemad kirjanekud XVII

saj-ni võiks viia tagasi kujule **Lenepä*. Hilisema nimekuju põhjal võiks küll järeldada linnuse olemasolu, mida teeb ka L. Kettunen, kuid see on nähtavasti eksitav. Pigem on tegu muistse isikunimega, mille algusosis võis olla sõnast *lääs* : *lääne* ~ *länne* ning järelois *-päev* või *-paju*. Hiljem on nimi arusaadavamaks tõlgendatud. 1930. a-tel oli kasutusel nimekuju Linnapea; hääldus oli siiski juba varem olnud Linnape, mis fikseeriti kirjalikult pärast 1940. a-id. 1977 liideti Linnape külaga ↑Komu küla. – FP
Blumfeldt 1949: 169; EAA.1.2.933:72, L 72; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 195; EO: 1; KNAB; Roos 1976: 113; Schilling 1970: 29; Thor-Helle 1732: 316

Linnumäe [*linnu_`mäe*] <-le> Phl – küla Hiiuma maakonnas Pühalepa vallas (Kärdla ms). ⇒48B2 ♦ Külanimena uus (1997), moodustatud loodusnime järgi, vrd *lind* : *linnu* + *mägi* : *mäe*. Varem kuni 1977 Kärdla asunduse osa, seejärel jagatud Hausma ja Tubala küla vahel. – MK

KNAB

Linnuse¹ <-le> Kse – küla Lääne maakonnas Hanila vallas (Vatla ms), 1582 *Limmus*, 1591 *Linnus*, 1689 *Linnus Byy*. ⇒20A4 ♦ Küla asetseb linnamäe läheduses, mida on samastatud Henriku Liivimaa kroonikas mainitud linnusega *Paehalle*, kuid linnamägede asjatundja E. Tõnisson on seda samastust vältinud. Vrd Linnuse³, Linnuse⁴. – MK

BHO: 418; EAA.1.2.932:134, L 122; EAA.1.2.941:1075, L 1061p; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del 1, L:9

Linnuse² <-le> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Kunda ms). ⇒5C3 ♦ Asunduste kaotamisel 1939. a paiku jagati Kunda asundus mitmeks külaks: Hiie, Kabeli, Linnuse ja Pari (u 1900 *Пappu*). 1977 liideti neist Hiie ja Pari Linnuse külaga, Kabeli jäi eraldi. Linnuse külla jääb Kunda mõisa süda ja küla juures on Kunda Lammasmägi, kust on leitud jälgi mesoliitikumi kultuurist. Vrd Linnuse¹. – MK

ENE: IV, 467; ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 12-525 asunduste kohta); KNAB

Linnuse³ <-le> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (*Parasmetsa* ms). ⇒50B2 ♦ 1930. a-te lõpul eraldati osa Purtsa külast, täpsemalt selle tuumik, ja nimetati oletatava maalinna (läheduses Kooljamäed ning Verioja ja Veressoo) järgi Linnuse külaks (mainitud 1945). 1977–1997 oli ametlikult jälle Purtsa osa. Vrd Linnuse¹, Linnuse⁴, Purtsa. – MK

BHO: 473; EAN; KNAB

Linnuse⁴ <-le>, koh *Linnusse* Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Nurme ms), 1645 *Linnus*, 1798 *Linnust*. ⇒51C2 ♦ Küla asub Muhu muinaslinnuse juures. Arvatakse, et küla on tekkinud pärast 1626. Vrd Linnuse¹, Linnuse³. – MK

BHO: 311

Linte [*`linte*] <-le ~ -sse>, koh <-le ~ -he> Röp – küla Põlva maakonnas Röpina vallas (Röpina ms), 1582 *Linuta*, 1588 *w Linuczie*, 1601 *Linutta*, 1625 *Lindositz*, 1627 *Lindositz*, *Linnuta auch Linsell*, 1630 *Lintzitz* kylla, 1686 *Lindzet*, 1731 *Lindosills dorf*, 1822 *Dorf Liinselt*, 1850 *Dorf Linte*. ⇒34A4 ♦ Linte on põline küla, millele on maastikus iseloomulik kõrge Konnumägi küla põhjapiiril. Küla nimest on käibinud kolm varianti: *ta-lõpuline*, mis on ehk kõige otsesemalt tänapäeva-

kuju aluseks, saksa-slaavipärase *sitz*-liitega kuju ja *sell* ~ *sill*-lõpuline. Linte nime päritolu on hämar. Huvi-pakkuv võiks olla oletus, et see sisaldab algupäraselt sõna *liin* 'linnus' (läänemeresoome **litna*, alglõuna-eesti **lidna*). Esmamainingu kirjalpilti võib lugeda **Liinuta*. *sitz*-lõpuline kirjapanek põhineb tavaliselt *ste*-lõpulisel nimel. Nimekujus **Lindoste* võiks olla säilinud veel väga vana *tn*-ühend ümberpööratud kujul (-*nd*-). Nimekuju *Liinselt* võiks olla alaltütleva käände vorm, millele vastav mitmuse nimetavas nimi oleks **Liinsseq*, tähenduslikult võrdväärne **Liinuste* kujuga. Nimelõppu -*selt* võib siiski tõlgendada ka *s*-alguliseks sõnaks, nt *sild* või *selg* (võimalik motiiv seoses kõrge ja pika Konnumäega?). Lintega seotud linnuseks võiks pidada Kurökülä Liinamäe. Kurökülä, Meelva ja Linte vahelises kolmnurgas paikneval linnamäel võiski pelgupaigana tähtsust olla eelkõige Linte jaoks, sest Meelvast ja Kuröküläst on loogiline vaenlase eest varjuda teisele poole, suure soo saartele. Nime lähtumine linnusest on ainult üks mitmest võimalusest. Vrd ka vana läänemeresoome isikunime *Lintu* 'lind', millel põhineb nt soome perekonnanimi *Lintunen*. Lintega on 1977 liidetud põline ↑Tam-mistu küla. Linte piiresse Lämmijärve ääres jääb koht nimega Saarõperä. – ES

EAA.567.3.190:13, 102, L 13, 101p; EAA.308.2.104, L 1; EAA.1269.1.796:61, L 168; EAA.1865.2.72/9:30, L 58; EES: *linn*; PA I: 94, 268; Rev 1601: 17; Rev 1624/27 DL: 70; Roslavlev 1975: 24; Sukunimet 1992: 283

Lintsi jõgi Kos, Tär – jõgi Harju ja Järva maakonnas, 1686 *Linsi-Jõggi* (jõgi). ⇒23A2 ♦ Mellini kaardil 1796 on Karjaküläst edelas natuke allpool Lintsi jõe suubumist Pärnu jõkke märgitud veskikoht *Linsiwesk*. Veski võis nime saada talupoja lisanime järgi, näiteks on mainitud 1726 Karjaküla all talupoega *Linssi Jürri*, 1782 Mustla all talupoega *Lintzi Karell*. Võib-olla oli lisanimi isikunimeline, vrd sks *Lenz* (nimest *Laurentius*), *Linzo*, *Lin(t)ze*, *Linse*. Jõgi on nime saanud kas veski- või talunimest. – MK

EAA.1.2.942:860, L 844; EAA.1864.2.IV-7:171, L 171; Heintze-Cascorbi 1933: 325; Mellin; Rev 1725/26 Jä: 135

Lipa <-le> Rap – küla Rapla maakonnas Raikküla vallas (Raikküla ms), 1469 *Lippel*, 1506 *Lipküll*, 1725 *Lippall*. ⇒12A4 ♦ Külas paikneb Lipa ringvall, muistne linnusekoht. P. Johansen seostab nime Taani hindamisraamatus 1241 mainitud vormiga *Liivas* (= **Livas*), ent samastamine on küsitav, sest seletuseta jääb nime keskel oleva *v* tugevnemine *p*-ks ja nimelõpp -*s*. (Seevastu hilisemates nimekujudes *Lippel* jne kajastub ilmselt kohakäändeline tarvitus Lipal, Lipale.) L. Kettunen seletab *Liivas*-vormi seost hilisematega tugevneva astmevaheldustüübiga **Livas*: **Lippa*, ent sel juhul peaks nimes olema säilinud III välde. Nime päritoluks oletab Kettunen isikunime Lippo, eesti Lipu. 1241. a nimekuju *Liivas* võiks pigem seostada **Lebastega* (↑Raela). – PP

BfI: I, 278, 680; EO: 166; Joh LCD: 486–487; Kallasmaa, Päll 2009: 578–579; Rev 1725/26 Ha: 261; Tõnisson 2008: 207

Lipametsa [*lipa_metsa*] <-`metsa> Rap – küla Rapla maakonnas Raikküla vallas (Raikküla ms), 1922 *Lipametsküla*. ⇒12A4 ♦ Lipa küla metsapoolsed talud, mis 1920. a-tel kujunesid omaette külaks. Küla piiresse jäävad ka varem ajuti omaette külad olnud Ahnepere (1489 *Hanever*, 1798 *Achne*, oli XV saj

ka mõis) ja Lubja (1492 *Lubbie*). Külas on Rakvere talu, mida seostatakse endise külaga (1241 *Rækævær*, 1506 *Rackfer*). – PP

BfI: I, 368, 409; Joh LCD: 564–565; LCD: 41v; Mellin

Lipniku [*'lipniku*] <-sse> lis – küla Ida-Viru maakonnas Iisaku vallas (Täriveri ms), 1894 *Липникъ* (poolmõis). ⇒16C2 ♦ E. Varep on nime samastanud Schmidt kaardilt 1871 kohanimega *Leppik*. Samas on kohaliku pärimuse järgi Täriveri mõisa ajal seal olnud moonamaju algusest peale hõitud Lipnikuks. XIX saj lõpus oli Lipniku poolmõis. Mõisa jagamise järel tekkis Täriveri asundus, mille üks osa (Täriveri I) nimetati 1935 ametlikult Lipniku külaks. P. Päll on oletanud nime vene päritolu (*луна* 'pärm'), sellele osutab ka venepärane liide -*nik*. Seevastu A. Šteingolde on võimalikuks pidanud algse nime *Lepiku* mugandamist vene keelde kujul *Липник*, kust see taas eesti keelde juba uuel kujul üle võeti (pärametsa märgib aga tavaliselt sõna *лпннйк*, *лпннйг*). – MK

EAA.3724.4.1761, L 1; ERA.14.2.720 (Iisaku vallavolikogu 24. II 1935 otsuse ärakiri); EVK; KN; KNAB

Lipstu [*'lipstu*] <-sse> Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Kuusiku ms), 1586 *Leppu*, 1725 *Lipsto Hinu*, 1798 *Lipsto* (talud). ⇒11C4 ♦ Mainitud 1586 Sikeldi mõisa alla kuulunud küla. Hiljem Koikse mõisa Jalase küla talu, mis kujunes uuesti külaks XIX saj, kuuludes Kuusiku mõisa alla. Nime võib analüüsida kaheti: 1. **lipp* + *sööt*: *söödu*, sel juhul võiks algusosa seostada Lipa küla nimega; 2. **lips* + *tuba*: *toa*. Teise variandi kasuks räägib talunimede vorm Lipsu (Lipsuhansu, Lipsumardi). Sel juhul võib M. Kallasmaa arvates lähteks olla isikunimi *Philippos*. 1871. a kaardil nimetati paika ühe teise talu järgi Aaviku külaks (*Awiko*). – PP

Mellin; Rajandi 1966: 63; Rev 1586: 105; Rev 1725/26 Ha: 279; Schmidt 1871

Lipu <-le> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Maidla ms), 1689 *Lippowõhma* (mets), 1739, 1796 *Lippo* (küla). ⇒16B1 ♦ 1977–1997 oli Taru-maa osa. Kirjapanekute alusel on külanimi lühene-nud loodusnimest, mille algusosa aluseks on isiku-nimi (*Lipp* < *Philippos*), järelosis -*võhma* on välja langenud. – MK

EAA.3.1.475:1118, L 1022p; EAN; EVK; KNAB; Mellin; Paucker 1847–1849: II, 47; Rajandi 2011: 60

Lisja [*'lisja*] <-sse>, koh ka <-he>, kirjaka *Lisje Se* – küla Petseri rajoonis Kuulja vallas (Lob), vn *Лисье*, *Лисье* (koh), 1425–1469 в *Лисьях*, ? 1585 *Лукино Гришино*, *Лисья*, *Лукино в Лисьях*, 1585–1587 *Исадь Лисья*, 1686 *Лукина*, XVIII saj *Лисей*, u 1866 *Лисье*, 1904 *Lis'je*, 1923 *Lisja*, 1999 *Lisjo*. ⇒41B2 ♦ Küla kuulus kuni 1585 Pihkva tuhatnik Fjodor Solovtsovile, hiljem Petseri kloostrile. 1854 rajati Lisja kogudus ja esimene puust kirik. 1874 ehitati külla Vladimiri Püha Jumalaema Ikooni kirik; siis kuulus küla samanimelisse kogukonda ja kogudusse. V. Päll on Lissi nime puhul oletanud lähtumist isikunimedest, nt naisnimest *Lissi*. Vene nimest lähtumisel on võimalik tuletis sõnast *лис*, *лиса*, *лисица* 'rebane', nagu arvas ka J. Truusmann. A. Šteingolde väitel on kohanime seostamine sõnaga *лиса* hiline. Välistatud pole kohanime areng mittekristlikust hüüd- või isikunimest *Лис*, samuti sõnast *лисий* 'kiilas; kollane (värvus)' või lühendus eesnimedest *Алес-*, *Алис-*. Pihkvamaal asub samuti üks Lisje (*Лисье*) küla, mujal Venemaal

vähemalt kaks. XVI–XVII saj rööpselt esinev nimekuju põhineb isanimel Lukin (Лукин < Лука). Vrd Lissi. – AK

Academic; EKSS; Hurt 1904: kaart; Ivanov 1841: 238; Marasimova 1966: 59–60, 111; Maslennikova 1955: 126; Pskov 1585–1587: 116; PTK I: 123; SeK: 70; Setomaa kaart 1999; Truusmann 1897b: 36–37; Vene TK 126; ÜAN

Lissi <`Lissi ~ -sse ~ -le> Trm – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Laiuse ms), 1821 *Lüsi Asse*. ⇒15C4 ♦ Väike metsaküla, liideti 1977 Kõrve-metsaga. V. Palli arvates on võimalik lähtumine naisnimest *Lissi*, sest naisnimedest on tuletatud ka hiliste talude ja metsade nimesid. Teine võimalus on laen vene keelest (лис, лиса, лисица 'rebane'). – PP PTK I: 123

Listaku¹ <-le>, koh <-lõ> Plv – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Võru ms), 1757 *Listago*, 1795 *Listako Jacob*, 1839 *Listago*. ⇒45A1 ♦ Algselt oli tegemist Kääpa küla juurde arvatud hajatalu ja talurühmaga, mis muutus külaks, kui siin XX saj paiknes Väimela ja hiljem Võru metskond. Listaku kui talupoja lisanimi ilmub allikatesse XVIII saj keskpaigas üheaegselt nii Kääpa kui ka Tsolgo külas. See võib olla kaasa toodud Rāpinast, vrd 1670 *Lissako Johan* Naha külas. Nime päritolu pole selge. Ka esmane sõnatähendus *listak* 'liistak' võib talupoja lisanimeks saada, sest umbes samal ajal on paikkonda tekkinud vastandliku tähendusega Pundsaku lisa- ja talunimi. Tegijanimena võiks *listak* kokku kuuluda tegusõnaga *listma*, *lõstma*, *lõssatama* 'läbi ajama, roti kombel teri sööma, sõklaid järele jättes'. Kolmas võimalus on slaavi päritolu *k*-liitega isikunimi. Listakuga on 1977 liidetud osa Tõudsimäe külast. – ES

EAA.3147.1.172:76, L 64p; EAA.1865.2.62/14:17, L 30; Roslavlev 1975: 29; Rucker; Wd

Listaku² <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1638 *Lisztaka Pustus*, 1684 *Listako Iwand*, *Listako Jahn*, 1765 *Dorf Listago*. ⇒44B3 ♦ Listaku oli 1977–1997 Kellämäe küla osa. Vana hajatalu, hiljem talurühma ja küla nimi pärineb talupoja lisanimest. Vrd Listaku¹. – ES

EAA.308.6.316:13, L 7p; EAA.1268.1.401:173, L 168p; Rev 1638 I: 188

Litsemäa [*litse_`maa*] <-le> Trm – paik (küla) Jõgeva maakonnas Torma vallas (Laiuse ms), 1866 *Litsimets* (mets). ⇒25B1 ♦ Liideti 1977 Ookatuga. Tegemist on hilise külaga, mis tekkis ilmselt XX saj esikümnenditel, sest verstakaardil on selle koha peal veel mets. Rahvajutu järgi olevat mõisnik metsa kinkinud oma toatüdrukule (litsele). – PP PTK I: 123

Litsmetsa [*`lits_metsa*] <-`metsa>, koh *`Lits_mõtsa* <-`mõtsa> Krl – küla Võru maakonnas Antsla vallas, karjamõis (Vana-Antsla ms), 1688 *Litze Mattzi Tiet*, 1762 *Litsmõtsa Lorent*, 1798 *Litzmets*. ⇒44A2 ♦ Külanime aluseks saanud karjamõis on esimest korda tähistatud Mellini kaardil 1798, kuid talu samas kohas on olemas ka juba 1685. a kaardil. Varaseim nimekuju ei seostu metsaga, vaid isanimega *Mats*, kas **Litse Matsi Tiit* või **Liitse Matsi Tiit*. Metsanime on Vana-Antsla mõisa XIX saj lõpu metsakaardidel kirjutatud pikka *i*-d märkival kujul *Lihzmets*. Võimalik, et nime algupärane kuju oligi pika *i*-ga, vrd Liidsi talu (Rõu Krabi), mis asub samuti soisel alal. Nimetavalise liitumise järgi otsustades peaks *lits* või *liits* olema

Litsmetsa Mellini Võrumaa kaardil. 1793. EAA.2041.1.189.

pigem koha omadust tähistav sõna, vrd Wiedemanni sõnaraamatu Tartu-Võru *liitsma* 'muljuma, maadligi (katki) suruma' ja nt kokku vajunud leiva kohta käiv sõna *litsik*, millele üldjuhul vastab võru *plink*. Nimi võiks seostuda jõeäärse märja, leetunud ja tihenenud pinnasega. Teine võimalus on oletada algusosana lätipäras maastikukoha nime, vrd läti *līcis*, mis lisaks mere- ja järvelahele tähendab jõekääru, maad jõekäärus. Võimalik on ka tähendus 'lits', vrd metsanimi Litsikuusik (Ote), kuid Võrumaa nimeses on siis tavalisem sõna *lita* kasutamine, nt Litasild. Litsmetsa idaosa on tuntud Lepäoru nime all. – ES

EAA.1270.1.264:50, L 49p; EAA.308.2.88, L 1;

EAA.3724.4.1850, L 2–10; Mellin; Saaga: SRA

Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/35: 555, L 561p; Wd: *litsma*, *litsik*

Litu <-le> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Võnnu ms), u 1900 *Lumo* (küla). ⇒20A1 ♦ 1977–1997 oli Saanika osa. Ilmselt XIX saj lõpus tekkinud moonakaküla, külas olnud Litu saun. Nime tänapäevakujuga võiks võrrelda sõnu *litu* 'jännes; lita' ja ka *litu* 'leedulane'. Näib siiski, et Võnnu mõisas olid XIX saj ka Liku hajatalud (1834 *Likko Ado*, *Likko Jaan*, hiljem Liku talu Üsse külas). Vrd Lituvere. – MK

EAA.1864.2.VIII-181:154, 155, L 158p, 159p; EKMS: IV, 78; EMS: V (21), 42, 22, 23, 24; EO: 307; EVK; KNAB

Lituvere <-`verre ~ -sse>, kirjak varem ka *Liiduvere* Sjn – paik (küla) Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Taevere ms), 1586 *Letwer Jan bobol* (vabadik Vastemõisas), 1599 *Letower* (küla), 1797 *Littower*. ⇒30B1 ♦ Küla on 1977 liidetud Kilduga. L. Kettunen on nimevasteks toonud *litu* 'leedulane' (sks *Litauer*). 1939. a paiku sooviti nime muuta heakõolisemaks ning käibeale tuli Liiduvere nimi, mis oli ametlik kuni küla liitmiseni 1977. Vrd Litu. – MK

EAN; EO: 307; ERA.14.2.719 (Vastemõisa vallavalitsuse 3. VI 1939 koosoleku protokoll nr 4); Mellin; PA IV: 194; P XVI: 221

Litvina [*`litvina*] <-`vinna ~ -sse>, koh ka *`Litvinna* <-he> Se – küla Põlva maakonnas Värska vallas (Pet, Saatse nulk), 1585 *Литвиново*, 1781 *Литвинова*, 1886 *Litwinna*, 1904 *Litvinna*, *Литвиново*, 1922 *Litvina*, 1923 *Litvinovo*. ⇒46B1 ♦ 1977–1997 oli Saatse osa. XIX saj kuulus Molosva (Моложва) kogukonda ning Satserinna kogudusse. J. Simm oletas külanime päritolu vene isanimest Litvinov (Литвинов). Vrd *литвины* (mitm) 'punutised nt heinakuhja kooshoidmiseks' ja *литвинник* 'seosed või aasad parve kooshoidmiseks'. Vanavene isikunimedena on registreeritud *Литвинъ* (XV–XVII saj) ja isanimi *Литвиновъ* (XV–XVII saj). Vene perekonnanimi *Литвин* (ka *Литвинов*) on viidanud leedulasele või ka Leedu

või Poola-Leedu riigist pärit inimesele, samuti valgevenelasele. Seda on kõige tõenäolisemaks kohanime seletuseks pidanud J. Truusmann ja A. Steingolde. Kohanimi Litvinovo (Литвиново) esineb nii Veneemaal kui ka Ukrainas. Sama päritoluga kohanimed on Laura vallas Litvinova (Литвиново) ja Uue-Litvinova (Новое Литвиново). Litvina kaguosa on ↑Vorohka. Vrd Liidva jõgi. – AK

Academic; Dal' 1880–1882; EAA.1999.1.101; EAA.1999.1.102; EAA.1999.1.307; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 163; Hurt 1904: XX; RL 1922; SeK: 71; Simm 1970b: 137; Tupikov 1903: 227, 622; VES; VMS; ÜAN

Liu <'Liugu ~ -sse> Tõs – küla Pärnu maakonnas Audru vallas (Pootsi ms), 1500. a-tel *Liku* (küla), 1534 *Liuohe*, 1638 *Luhk* (küla), 1680–1684 *Liuge Kylla*. ⇒28A3 ♦ Nimega vrd *ligu* 'linaligu', *-ohe* 1534. a kirjapanekus võib tähistada järelosa *-oja*. Võib-olla on nimega kokku viidav lisanimi *Jurgen Liue* (1517) ja talunimi *Leokulla* (1558), mõlemad Läänemaalt. **Olevat olnud enne 'lõvilinn'. Kirikumukas olevat olnud rootsi kirik, kust alles hiljuti olevat välja tulnud surnuluid ja olevat leitud raha.* (1927) – MK

BHO: 312; Essen, Johansen 1939: 12, 196–197; KN: 1927; Rev 1638 II: 29; Roslavlev 1977: 60; Stackelberg 1926: 219; Stackelberg 1928: 175

Liustemäe ['liuste. mäe] <-le> Kse – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Matsalu ms), 1591 *Liustema Tõnis* (talupoeg Meelva küla all), 1686 *Liustaby, Mäeby* (külad), u 1699 *Livst, Mäe*, 1798 *Liust, Mäkül*. ⇒20A2 ♦ Oli 1977–2014 liidetud Metsküla. On olnud kaks küla, idapoolne Liuste ja läänepoolne Mäeküla, mis on tänapäeval ühe nime alla kokku võetud. Siiski näib, et juba XVI saj lõpus oli Meelva küla all liitnimeline talu (*Liustema*), mille lõpuosis *-ma* võis pärineda varasemast järelosast *-mäe*. XVIII saj oli Mäeküla (1726 *Megaküll*) Matsalu mõisa all ja külas oli talupoeg *Lusti Maddis*. Lisanimena on Läänemaalt 1517 kirja pandud *Liue* (*Jürgen Liue*). Nime tähendussisu jääb hämaraks, kui just pole tegemist liivlasega. Ka Mäeküla nime päritolu jääb pisut ebaselgeks, 1591 igatahes on juba mainitud Meelva järel nime *Miekill Mänß* ja Metsküla all talupoega *Mäe Marten*. Vrd Liu, Liusvere. – MK

EAA.1.2.932:151, 152, 153, L 136p, 137p, 138p; EAA.1.2.941:938, L 925p; EAA.1.2.943:580, L 609p; Essen, Johansen 1939: 12; Rev 1725/26 Lā: 114

Liusvere ['liusvere] <-verre ~ -sse> Koe – küla Järva maakonnas Koeru vallas (Preedi ms, Udeva ms), 1564 *Laustfer*, 1686 *Liustfer, Luistfer*, 1913 *Luiswerre, Liiswerre*. ⇒14B4 ♦ Kuulus juba hiljemalt 1569 osalt Preedi-Rõhu, osalt Udeva-Norra mõisa alla. Viimast osa kutsuti ka Norra külaks (osa sellest kuulub praeguse Udeva küla alla). Teist poolt kutsuti ka Rõhu-Liusvere ja Rõhu külaks. Rõhu poolel oli veel Rõhu saunaküla. 1977–1997 oli ametlikult Norra osa. L. Kettunen pakutud võrdlusi sõnadega *liusk* : *liusu* 'kallak', *lius* : *liusa* 'uisik' vanemad kirjapanekud ei toeta, kuid siin võib tegu olla hilisema ümbermõtestamisega, sest reljeef võis sellist kasutust motiveerida. Pigem on nime algusosa pärit isikunimest. Praegune kuju on teada küll juba 1686, kuid veel XX saj algul kasutati ka Liusvere kuju. Vrd Lustivere. – FP

BAE: 414, 418; EAA.1.2.933:191, L 190; EAA.1.2.942:680, 685, L 665p, 668p; EO: 292; EVK; KN; Ungern-Sternberg 1912a: 21

Liutsalu ['liut_salu] <-sallu ~ -sse> Jjn – paik (küla) Järva maakonnas Järva-Jaani vallas (Kurisoo ms), u 1520 *Leitzele*, 1564 *Loeitzell*, 1694 *Loesall oder Lötzyby*, 1712 *Luhtsal*, 1796 *Liutsal*. ⇒14A2 ♦ Liideti 1977 Jalgsemaga. Varaseima nimekuju põhjal võiks lähtenimeks oletada **Loitsalu*. Algusosa aluseks võivad olla sõnad *loitma* 'kumama, helendama', *loit* : *loidu* 'leek' või *leits* ~ *löits* 'lämbe õhk', järelosa on *salu*. *Liut*-alguliseks muutus nimi kirjapanekute põhjal alles XVIII saj, võib-olla ümbermõtestamise tulemusel. Külast Rava suunas asus saunaküla Türgilinn. – FP

EAA.1.2.933:22, L 21p; EAA.1.2.448:120, L 89; EES; EVK; Johansen 1930a: 152; KNAB; Mellin; Ungern-Sternberg 1912a: 140

Liva <-le> Hel – küla Valga maakonnas Põdrala vallas (Patküla ms), 1715 *Liwwa Markus* (talupoeg Patküla mõisas), 1977 *Liva* (küla). ⇒38A2 ♦ Nime päritolu on teadmata, alal on olnud küll mitmeid Liiva talusid. Ü. Tarkiainen on samastanud nimega 1688 *Liwa Kylla*, ka 1724 on Patküla mõisa all märgitud *Liwa Külla*. Kirjaviisi järgi tuleks neid lugeda Liiva. Patküla mõisa alal on Liva või Liiva esinenud lisanimena, vrd 1744 *Liwwa Peter und Jürry*, 1795 *Liwwa Juhañ*, 1811 *Liwwa Johann*. Hiljem on seda lisanime kirjutatud *Liwa*. Vrd sm *liva* 'puder, lima'. Väike võimalus on, et lisanimi on kujunenud alal varasemalt esinenud lisanimest, vrd 1638 lähedase mõisa (sks *Blanckfeldhof*) all talupoeg *Libba Hans*, võis olla sama mees, kes 1624 *Lybbo Hans*. XX saj on Liva olnud talunimi. Varasem nimi oli kuni 1977 Alaküla (Ala küla). Nimi oli antud Patküla mõisavalla Väike Emajõe ääres asuvalle osale. Mõisavalla kõrgeimal asuvad osad kandsid Keskküla (↑Jõgeveste) ja Mäeküla (↑Patküla) nime. Livaga on 1977 liidetud osa Luitsepa ehk Liutsepa külast (1970). – MK

EAA.567.3.91:13, L 10p; EAA.1865.3.176/9:21, L 110p; EAA.1865.3.177/12:12, L 11p; EAN; ERA.T-6.5.78, L 1; KNAB; Ojansuu 1920: 141; Rev 1624 PL: 86; Rev 1638 II: 133; RGADA.274.1.181/1:94, L 87p; RGADA.274.1.214:37, L 219p

Lobi <-le> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Sagadi ms), 1523 *tor Lep* (rand), 1534 *Lopen* (rand), 1543 *Loppen* (rannaküla), 1583 *Loppiby*, 1739 *Lobbi*. ⇒4C1 ♦ Lobi on esmakordselt mainitud 1523 kui Uusküla mõisa randa, mis müüdi Sagadi mõisale. Rannakülana ilmus ürikutesse al 1543 ning 1583 oli seal veel vaid kolm rannatalupoega. Uuesti on teateid Lobi külast 1739. a adramaarevisjonis. Lobi ranna, neeme ja küla nime tuletab E. Tarvel sõnast *lõpp* : *lõpe* 'laht, lahesopp'. – MA

Bfl: I, 897, 1222; Tarvel 1983: 73–74

Lobotka <-sse>, koh <-he>, kirjak vareem ka *Lobodka* ~ *Slobotka* Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Lob, Poloda nulk), ? 1510 *в Слободе*, 1563 *Слободка* (küla), 1585 *Слоботка*, 1652 *Слободка*, 1686 *Слободское*, 1886 *Lobodka, Lóbotka*, 1903 *Slobotka, Slobodka*, 1904 *Lobodka, Слободка*. ⇒41A2 ♦ 1977–1997 oli jagatud Treski küla ja Värskas aleviku vahel. XVIII saj keskpaiku kuulus Petseri kloostri küla samanimelisse maakonda ning piirkonda. XIX saj allus küla Väike-Rõsna kogukonnale ning Värskas kogudusele. Küla oli XVIII saj lõpust vallakeskus (1882 *Слободская волость*, 1903 *Lobodka wald*); keskus viidi 1904 üle Värskas kirikukülla, kuigi valda nimetati kuni 1922 Lobotka vallaks. Sinna kuulusid hilisema Järvesuu, Mäe,

Kalda ja Saatsse valla osad. 1939 liideti küлага Mäe-Lobotka, hiljem ka Vana-Lobotka ja Väike-Lobotka küla. J. Simm on sõna *сloboda* tähenduseks V. Dalile toetudes andnud 'vabade inimeste küla; suur küla'; J. Truusmanni järgi on see 'suur tänavküla'. *Сloboda* on hilisemal ajal tähendanud tööliste või käsitöölise slobodaad ehk linnaosa, nt Sloboda (*Сloboda*) Petseris. Pihkvamaal, Ingerimaal ning mujal Venemaal on mitu Slobodka (*Сlobodka*) küla. – AK

Academic; Dal' 1955: 221; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 166; Hurt 1904: XVI; Ivanov 1841: 249; Kaštanov 1961: 233; Reissar 1996: 59–60; SeK: 71–72; Selart 2016: 107; Simm 1971c: 170; Truusmann 1890: 58; Truusmann 1897a: 44; Truusmann 1897b: 69; Vasilev 1882: 293; VMS

Lodja < Lotja ~ -sse> Saa – küla Pärnu maakonnas Saarde vallas, karjamõis (Volveti ms), XVII saj II poolel *Lodia* (karjamõis), 1797, 1839 *Lodja*. ⇒36A1 ♦ Küla asub Lodja oja kaldal. Lodja on olnud XX saj alguseni Voltveti mõisa karjamõis, hiljem asundus või küla. 1970. a nimekirjas on nii Lodja asundus kui ka küla; asundus liideti 1977 Sigastega. Nimi pärineb isikunimest, vrd *Loddi* < *Ludwig*, mis on rahvaetümoloogiliselt asendunud sõnaga *lodi* : *lodja*. Lodja küлага on 1977 liidetud Kallaste (1922, ka Varese), ↑Münniku, ↑Napsu, Surtzi (1586 *Surczy Mik*, 1758 *Auf Surtze Hans Land Surtzi Johann*) ja Veski (1758 *Weske Adam*, u 1900 *Becze*, 1922 *Veske*) küla. 1930. a-tel on eraldi külad olnud ka Rinnaku idas ja Kauoja lõunas. – MK

EAA.308.2.12, L 1; EAA.567.3.246:5, 4p; KNAB; Mellin; PA IV: 217; Rücker

Lodja raba Saa – soo Pärnu maakonnas. ⇒35C1 ♦ Raba asub Ristiküla, Kivioja talude, Sigaste ja Lodja vahel. Nimetatud Lodja karjamõisa või küla järgi. Raba on nimetatud Kivioja talude järgi ka Kivioja rabaks. Vrd *Lodja*. – MK

EAA.308.2.12, L 1

Loe <-sse> Rap – küla Rapla maakonnas Raikküla vallas (Kabala ms). ⇒11C4 ♦ Uudisasundus sai nime 1930. a-tel, enne seda looditi seal heinamaad. 1977 liideti Loega ↑Rõkalu küla. – PP

KN; KNAB

Logina <-le> Võn – küla Põlva maakonnas Vastse-Kuuste vallas (Vastse-Kuuste ms), 1715 *Loginalt* (alaltütlev), 1730 *Loggina Kul*, 1731 *Loggina*, 1796 *Loggina*, 1923 *Logina*. ⇒33A3 ♦ Logina on kogu aeg seotud olnud Alakülaga, esinedes kord ühe, kord teise nime all, enamasti küll Loginana. 1688. a revisjoni alusel on külas olnud kolm peret nimega *Loggina* ja küla kuulus Haaslava mõisale. XVIII saj kuulus küla Kuuste (st Vana-Kuuste) mõisale. Külas on Logina talu, mille juures oli küla veel XIX saj lõpul, nagu tõendavad ahjuvared talu lähedal põldudel. Praegu kutsutakse Loginaks ainult Alaküla loodenurka. Ametlikus arvestuses oli XX saj küla nimi Alaküla a-ni 1977, kui taastati Logina nimi. Alaküla nimi on säilinud naabrus Haaslava vallas. J. Simmu järgi pärineb nimi vene isikunimest *Логин*. Ka rahvatraditsiooni järgi rajanud Logina talu venelane, kasakas Loginov. See on võinud toimuda XVII saj keskel või II poolel, sest 1711 on surnud Logina Ivani Märt, kes võis olla esimese asuka poeg. Samal ajal, XVIII saj algul, oli külas juba neli-viis Logina peret. Vrd Alaküla³. – MJ

Mellin; Rootsmäe 2016: 376–377, 395; Simm 1972: 289–290; Simm 1973: 24, lisa 63; ÜAN

Lohala <-sse> Jmd – paik (küla) Järva maakonnas Ambla vallas (Albu ms), 1564 *Loall*, 1615 *Lohall*, 1796 *Lohhola*. ⇒12C2 ♦ Liideti 1977 Säaskülaga. Nimi näib olevat Lohuga sama päritolu. Maastikuliselt on põhjendatud ka seos sõnaga *lohk* : *lohu*, kuna küla asub soise ala kõrval, naaberküladega võrreldes madalas kohas. Vrd Lohu. – FP

EAA.1.2.933:52, L 51p; EAA.1.2.938:33, L 31p; KNAB; Mellin

Lohkuse <-le> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Püssi ms), 1796 *Lohkus* (karjamõis), u 1900 *Loxkyze* (küla). ⇒6C4 ♦ Vabatküla, mis oli olemas arvatavasti 1869, ja varasem karjamõis on nime saanud karjamõisaeelsete Lohkuse talude järgi, vrd Püssi mõisa all 1726 *Logkasse Hans*, *Logkose Jürri*, *Logkose Simo*. Nime tänapäevakujuga võiks võrrelda sõna *lohk* : *lohu*, kuid *h* nimes võib olla ka hiline rahvaetümoloogiline muutus. * *Kui mõisad külasid lohkusid, toodud Lohkuse taluküla (kaheksa talu) praeguselt samanimeliselt väljalt (Püssi mõisa järele) Aa mõisa lähedusse Vooreperele. [...] Lohkuse küla vabadikud saanud aga oma asupaigaks nüüdse Mustmäta (teisendi järgi Lüganuse-Matka) küla. (1924)* – MK

EVK; Joh LCD: 670; KNAB; Liiv 1924: 351–352; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 154

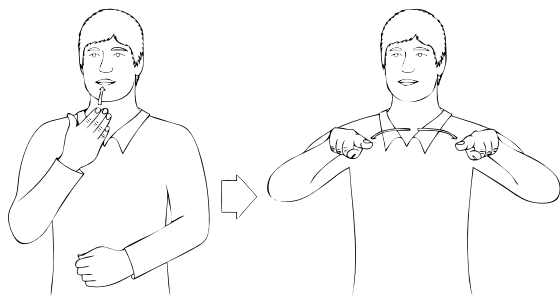
Lohkva [*lohkva*] <-le> TMr – küla Tartu maakonnas Luunja vallas (Vasula ms), 1220 *Lovecotte*, 1582 *Lifkotten*, 1584 *Lochwa*; sks *Lofkatten*. ⇒33A1 ♦ Lohkva on üks vanemaid kirjalikes allikais mainitud Lõuna-Eesti külasid. Eristati lõunapoolset Suur-Lohkvat (1858 *Gross Lochkwa*) ja põhjapoolset, peamiselt hajataludest koosnevat Väike-Lohkvat (*Klein Lochkwa*), mis 1930. a-teks ühendati. Kohanime päritolu pole selge. Vanemad kirjapanekud võimaldavad taastada liitsõnalise **Lohvakoti* või seesütlevas käändes oleva **Lohukotan* 'lohukohas', vrd TMr *kotan* 'kohal; kohas'. **Lohvakoti* võis olla isiku lisanimi. * *On arvatud, et kohanimi lähtuvat sõnast lohmmaa mäda maa tõttu küla ühe talu juures.* – EE

BHO: 316; EMS: III, 768; HLK: 210, 211; KN; Mellin; PA I: 106, 148; Rücker

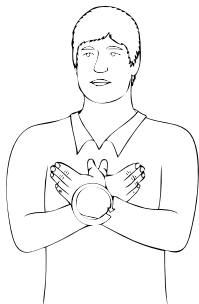
Lohu <-le> Hag – küla Rapla maakonnas Kohila vallas, mõis, sks *Loal*, 1216 *Lone*, 1241 *Loal*, 1376 *Loole*, 1436 *Lohall*, 1732 *Lohho m.* ⇒12A2 ♦ Küla ja selle juures olevat linnust (Lohu Jaanlinna, *castrum Lone*) on mainitud juba Henriku Liivimaa kroonikas. Lohu mõis rajati u 1620 veski juurde; Lohu küla, mis asus mõisast u 1 km põhjas kummalgi pool Keila jõe linnuse juures, kadus enne 1837. a. 1920. a-tel tekkis Lohu asundus, mis 1977 nimetati külaks. Kuigi nimi Lohu näib olevat seotud sõnaga *lohk* : *lohu*, mis on maastikutermin, on mõneti keeruline seda seostada varaseima kirjapanekuga (*Lone*) ja saksa nimega *Loal*. Näib, et külanimi on varem olnud **Lohala*, L. Kettunen oletab lähteks isikunime **Loha*, **Lohoi* (nt sõnast *lohistama*). P. Johansen toob Loone–Lohu võrdluseks saksa *Mone* ~ *Mohn* ja eesti *Muhu*. Lohu mõisa talud ida pool Keila jõe kuuluvad praegu ↑Loone külasse. – PP

EO: 78; HLK: XX, 2, XXIII, 9, XXVII, 6; Joh LCD: 487–488; LCD: 41r; Thor-Helle 1732: 312; Tõnisson 2008: 199–200

Lohusalu [*lohu_salu*] <-`sallu ~ -sse> Kei – küla Harju maakonnas Keila vallas (Keila ms), 1480 *Loensal*, 1687 *Lohosall*, 1697 *Lohosahr By*, 1796 *Lohhasal*.

Lohusalu viipenimi. Häälilik *h* häälendamist kontrolliv käeasend ja osutus küla kujuteldavale asukohale.

Loksa viipenimi. Kohamärk osutab Valgejõeal asunud vesiveskile.

⇒1B4 ♦ Samanimelisel poolsaarel asuv küla. Nime tänapäevakujule vastaks *lohk* : *lohu* 'süvend, nõgu, kurd, auk' või *lohk* : *lohu* 'suurem viil, lõhk', vrd ka *loha* 'tallatud rada, joom' + *salu*. Algselt saarenimi. – MK
BHO: 316; EAA.1.2.940:778, L 761p; EAA.1.2.C-II-19;
EMS: V (22), 329, 336–338

Lohusuu [*lohu*ˌ`*suu*] <-sse ~ -suhu> Trm – alevik Ida-Viru maakonnas Lohusuu vallas (Avinurme ms, Torma-Lohusuu krkms), 1599 *wioska Jugowiec*, 1601 *Lochos*, 1624 *Lahöso*, *Lahosho*, 1695 *Lohhosukylla*, 1839 *Lohusu*; vn *Λόζοβεϋ, Λοζοζά*. ⇒16B4 ♦ Küla, a-st 1977 alevik. Avijõe nimi 1599. a nimekirjas on *Łogowiec*. Et alevik asub Avijõe suudme lähedal, on V. Palli arvates mõeldav, et nimi on tuletatud sõnadest *lohk* : *lohu* ja *suu* 'jõesuu'. Venekeelne nimi *Λοζοβεϋ* ja 1599. a nimekuju viitavad võimalusele, et rööpnimi on olnud *Lohuvesi. 1977 liideti Lohusuuuga Avijõe idakaldal paiknev Veneküla ehk Vene-Lohusuu (1811 *Dorf russisch Lohesu*) ja Lagedi (1758 *Laggeda*), tänapäeval kuulub aleviku piiresse ka suurem osa Ülejõe. Osa Lohusuu alevikust, eriti Ülejõe, ja ka Separa külast kuulus varem Torma-Lohusuu kiriku-mõisale, seda kutsuti Papivallaks. – PP

KNAB; Kuuse 1995: 66; PTK I: 111, 124; P XVI: 125, 140; Ränk 1934: 15; Rücker

Loime <-le> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Tänassilma ms), 1945 *Loime* (küla). ⇒31A2 ♦ 1970 oli isegi kaks Loime küla, mis ühendati 1977. Nime on saanud padrikusest heinamaast, mille nimi oli Loime. Vrd *loim* 'loik, madal heinamaa'. Viljandi khk-s esineb Loime ka talunimena. Loime lõunaots kannab Altnurga nime. – MK

KN; KNAB

Loja <-le> Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas, mõis, 1609 *Loya Jörenn*, 1688 *Löya Greus Hans*, *Löya Hannus*, 1782 *Loia*, 1798 *Metsaloja* (karjamõis), 1855 *Loja*. ⇒48B2 ♦ Loja mõis on rajatud 1783, olles hiljem Suuremõisa kõrvalmõis. 1920. a-test asundus,

al 1977 küla. Hiiumaal on kasutusel olnud isikunimi *Loja* < *Elogius*, *Eligius*, mis võis külanime aluseks olla. P. Ariste on külanime lähtekohaks pakkunud sõna *loja* 'madal, tasane koht', vrd *loja* (*koht*) 'madal, märg, veega kaetud koht (ükskõik kui suur ja missuguses maastikus)'. L. Kettunen toob ära Ariste esitatud, pakudes omalt poolt küsimärgiga võrdluseks *loid* : *loia* ~ *loiu*, näiteks *loid jõgi* 'aeglaselt voolav jõgi'. – MK

Ariste 1938b: 18; EM: 87; EO: 41; HK: 135; Tiik 1966: 550

Loko <-le>, rahvak ka *Loko_kurmu* ~ *Loko_`kurm* Võn – küla Põlva maakonnas Ahja vallas (Ahja ms), 1874 *Lokkokurm*. ⇒33B3 ♦ XVIII–XIX saj oli Ahja küla osa, siin olid 1744 *Locko Mattis* ja *Locko Jonas*. J. Simmu andmeil on küla kujunenud Ahja mõisa moonamajadest ja kandikohtadest. Rahvapärasel nimekujus esinev *kurm* tähendab kohalikus murdes omaette, eraldatud maakohta, soppi või nurka. Algusosa on *lokk* : *loko* 'lokulaud', mis on esinenud ka lisanimena. – MJ

EAA.2072.S.542, L 1; Rootsmäe 2016: 522; Simm 1973: 19, 63, lisa 84–86; Simm 1977: 116

Loksa¹ <-le>, koh ka <-lle>, rahvak ka *Aasu_küla* Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kõnnu ms), 1630–1631 *Lox Peter* (Kolga vabatalupoeg), 1637 *Locksa Peter* (Kolga mõisa talupoeg), 1687 *Loxa* (Kõnnu mõisa kolm kaluritalu), 1694, 1699 *Loxa Byy*, 1798 *Loksa* (küla ja kabel). ⇒4B2 ♦ Küla asub Valgejõe suudme lähedal, mis oli oluline kudema tulnud lõhe ja silmu püügikoht. Hiljem on püügiõigus olnud ainult Kalamäe (*Kalame*) talul, mis jäi tellisetahe ümber tekkinud alevi keskele. Hiljemalt XVII saj on küla kõrval kabel, mida on Kuusalu kirikukroonika andmetel parandatud 1629. Vältimaks segiminekut Loksa alevi, praeguse linnaga, nimetati Loksa küla 1977 ↑Kotka külaks; 2000 Loksa küla põhiosas taastati, lõunapoolne ots jäi edasi Kotka nime alla. Loksa nimes peitub sõna *loks* : *loksu* 'madal, vesine koht, soo'. Algul on nime ka vastavalt käänatud (omastav *Lokso*), kuid hiljem on see teisenenud Loksa kujule. Vrd Kotka¹, Loksa³. – MJ

EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 27; EMS: V, 22, 362; EVK; KN; KNAB; Mellin; Stuart 1699; Tarvel 1983: 64; Vilbaste 1956: 150–151

Loksa² <-le> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Tamusalu vallas (Põdrangu ms), XVI saj *Locksza*, 1591 *Loxi* (küla), 1726 *Loxa* (küla Porkuni mõisa järgi). ⇒14C2 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Loksaküla nime all, et eristuda teistest samanimelistest kohtadest. Nimega võib võrrelda sõna *loks* : *loksu* 'madal heinamaa, soine koht, kuival ajal ära kuivav järv', mis esineb vähemalt Kadrina ala kohanimedes ka liigisõnana. Vrd Loksa¹. – MK

Rev 1725/26 Vi: 245; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/6:116, L 113; Ungern-Sternberg 1912b: 387, 454

Loksa³ <-le> Kuu – linn Harju maakonnas. ⇒4B2 ♦ Loksale ehitati 1874 tellisetahe, mille ümber kasvas XX saj algul välja alevik, al 1948 alev. Linnaõigused sai Loksa 1993. Linn hõlmab ka osa Loksa küla varasematest taludest. Rahvasuu räägib, et kui tsaar Aleksander II mõrvati, oli Talvepalee alla tehtud tunnel Loksa tellistest. Ka olevat pool Helsingi linnast neist ehitatud. Loksa linna edelaosa Valgejõeal lõunas kutsutakse Loksa-Nõmmeks. Vrd Loksa¹. – MJ

EVK; KNAB; Tarvel 1983: 64; Vilbaste 1956: 150–151

Loksu <-le> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas (Saksi ms), 1726 *Lockso* (küla Saksi mõisa all), 1796 *Loksa* (küla). ⇒14B1 ♦ XIX saj oli Loksu karjamõis, 1920. a-test asundus ja al 1977 küla. Nime aluseks on tõenäoliselt *loks* : *loksu* 'madal heinamaa, soine koht, kuival ajal ärakuivav järv', mis esineb Kadrina ala kohanimedes ka liigisõnana. Loksuga on 1977 liidetud Männiku (u 1900 *Меннику*) küla. – MK

KNAB; PTK I: 124; Rev 1725/26 Vi: 85

Lokuta¹ <-le> Tür – küla Järva maakonnas Türi vallas, mõis, sks *Tecknal*, 1455 *Lockotow* (küla), 1467 *Lokete* (küla), 1531 *Lokota* (küla). ⇒23A1 ♦ Vana küla on andnud eestikeelse nime ka mõisale (teateid 1460), mis jääb praegu Türi linna piiresse. Lokuta nime on L. Kettunen pidanud lähtunuks sõnast *lokutaja* 'lokulööja'. Saksakeelne mõisanimi *Tecknal* tuleneb XV saj omanikunimest: 1460 loovutasid Hans Teckenaghel ja tema õde mõisa Dyderik van Dürrenile. Lokutaga on 1977 liidetud Kihli küla, mis on saanud nime vanast talunimest (külana u 1900 *Кихли*). Vrd Lokuta³. – MK

BHO: 317; EO: 230; Järvamaa 2007: 322–323; KNAB

Lokuta² <-le> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas (Tõdva-Kõnnu ms), 1586 *der Mühle zu Lokata* (veski), 1726 *Lockota* (küla), 1765 *Lokota* (karjamõis), 1796 *Lokkota* (küla). ⇒14B1 ♦ 1977–1997 oli Vahakulmu osa. Küla on tekkinud veski ümber. XVIII saj lõpul oli ka samanimeline karjamõis. XIX–XX saj vahetusel vabadikuküla. Nime lähtekohaks on L. Kettunen pakkunud *lokutaja* 'lokulööja'. Vrd Lokuta¹. – MK

BHO: 317; EAN; EO: 230; KNAB; Mellin; Rev 1586: 45

Lokuta³ <-le> Vän – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Lelle ms), 1500. a-tel *Lockta*, 1638 *Lockot*, 1839 *Lokota*. ⇒22B1 ♦ L. Kettunen on Türi Lokuta puhul võrdluseks toonud sõna *lokk* : *loku* 'lokulaud', *lokku lööma* 'lokulauda lööma', *lokutama* 'lokulauda lööma', nime lähtekohaks on ametimehe nimetus *lokutaja* 'lokulaua lööja'. Lokutaga on 1977 liidetud Kurikse (1751 *Kurrikeste Jahn*, 1797 *Kurrikse*) ja osa Sarapiku (u 1900 *Саpаbуко*) külast. Vrd Lokuta¹, Lokuti. – MK

BHO: 318; EAA.567.3.128:13, L 11p; EO: 230; Rev 1638 II: 15; Rucker

Lokuta⁴ <-le> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Kasti ms), 1529 *Lockkethe*, 1689 *Loukota*, 1726 *Lockota*, 1782 *Lokkuta*. ⇒21C1 ♦ Nime lähtekohaks võib olla *lokutaja* 'lokulaua lööja'. 1977–1997 oli Lokutaja ametlik nimekuju. Vrd Lokuta¹. – MK

EAA.1.2.941:1329, L 1316p; EAA.1864.2.IV-8:79, L 80p; EVK; Hansen 1900: 179; KNAB; Rev 1725/26 Lā: 58

Lokuta⁵ <-le> Rāp – paik (küla) Põlva maakonnas Rāpina vallas (Rāpina ms), 1601 *Lottkotto Andres*, 1627 *Lockoto Pap*, 1630 *Lackot Paap*, 1638 *Lockota Jan*, 1822 *Dorf Alla-Lockota*, *Dorf Mäe-Lockota*. ⇒41A1 ♦ Lokuta küla eristus Võõpsu küla lõunapoolsete, allesjäänud taludena, kui Võõpsu küla tuumiku asemele rajati Rāpina mõisa kõrvalmõis. XIX saj on vahet tehtud Ala- ja Mäe-Lokuta küla vahel. 1977 on Lokuta liidetud Ristipalo külaga. Nimi pärineb talupoja lisanimest, 1601 on mainitud vabatalupoega *Lottkotto Andres*. Lisanime keeleline tähendus pole selge. Lisaks 'lokulööja' variandile sobiks inimese välimust pilkama põhjaeestiline sõna *lokuti*. Sellega kuulub kokku sm *lokotin* 'midagi rippuvat'. Võru

keeles on sõna tundmatu, vrd (*kikka*) *lott*. Võimalik, et Lokuta lisanimi ongi Rāpinasse siirdunud Põhja-Eestist. Vrd Lokuta¹, Võõpsu¹. – ES

EAA.1269.1.796:18, 22, L 96, 104; EES: *lokuti*; Rev 1601: 19; Rev 1624/27 DL: 69; Rev 1638 I: 268; Roslavlev 1975: 24

Lokuti <-le> Hāg – küla Harju maakonnas Saku vallas (Saku ms), 1499 *Locketal* (sepp), 1529 *Locketaya* (sepp), 1725 *Lockota Hinrich*; sks *Paulshof* (karjamõis). ⇒12A1 ♦ Hiljemalt XIX saj-st pärit Lokuti karjamõisast arenes 1920.–1930. a-tel asundus, mis pärast Teist maailmasõda muutus külaks. Karjamõisa eestikeelne nimi pärineb tõenäoliselt varem seal olnud sepikojalt; nimi on sama päritoluga mis Lokuta mitmel pool Eestis. Tegijanimi *lokutaja* tuleneb tüvest *lokk*, vrd *lokku lööma*. Vahel on karjamõisat lähima küla järgi nimetatud ka Tõdva karjamõisaks. – PP

Bfl: I, 586, 964, 1111; Rev 1725/26 Ha: 190; Schmidt 1844

Lolu <-le ~ 'külla>, kirjak varem ka *Lolo* Pst – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Holstre ms), 1855–1859 *Лоло* (tal). ⇒30C2 ♦ Külanimekirjas 1970. Lolu on ka järve nimi. Külanimi on saanud talunime alusel. Talunime lähtekohaks on tõenäoliselt isikunimi, vrd *Lull*, *Lule*, *Lullie*. Lolu kagunurk on Vasila (küla 1930. a-tel, nimetatud Holstre mõisa kõrvalmõisa järgi, 1601 *Weissensehe*, 1782 *Wiesenhof*, 1797 *Weisenhof*, 1855–1859 *Визенхофъ*, vrd 1494 *Wittensee*, Holstre mõisa varasem nimi). 1977 liideti Nõmme küla (u 1900 *Немме*). – MK

EAA.298.2.71, L 9; Hupel 1774–1782: III, 325; KNAB; Mellin; Rev 1601: 150; Stoebe 1964: 47

Lombi <-le> TMr – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Vasula ms), 1839 *Lombi* (talud). ⇒32C1 ♦ Hiline küla, varem peeti Vasula osaks. Hiljemalt 1970. a-test tuntud külanime aluseks on piirkonnas asuvate väiketalude nimi. Nimi seostub sõnaga *lomp* : *lombi* 'väike veekogu; vesine lohk'. 1977 liideti Lombiga Pärna küla (1922). Vrd Lombimaa. – EE

Eesti TK 50; KNAB; Rucker; Uuet 2002: 221

Lombimaa [*lombi* _ 'maa] Jām – saar Saare maakonnas Torgu vallas. ⇒52A4 ♦ Saar asub Sõrve sääre tipu lähedal. Nime lähtekohaks võib olla *lomp* : *lombi* 'klomp', mis sobiks saarenimelise paremini kui *lomp* : *lombi* 'loik'. – MK

Lompka [*'lompka*] <-sse>, koh hrv *'Lumpka* <-he> Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas (Vana-Nursi ms), 1923 *Lompka* (end. öömaja). ⇒44C2 ♦ Küla on nime saanud Lompka kõrtsilt Võru–Valga maanteel Ura oja kaldal. Läheduse tõttu mõisaga on seda kirjapanekutes nimetatud Vana-Nursi kõrtsiks. Nime päritolu pole teada. Eestis on mitmeid Lombi kõrtse, kus nime aluseks võib olla lihtsalt sõna *lomp*. Võrdlusmomenti pakub ka Lopka [*'lopka*] kõrtsi nimi Vastseliina ja Setomaa piiril Kolodavitsas, mis arvatavasti pärineb isikunimest. Lompkaga liideti 1977 ↑Vana-Nursi küla, sh Vana-Nursi mõisa häärber ja suur osa mõisa asundustaludest. Tänapäeval nimetatakse Vana-Nursi külaks endist Višnevski sõjaväemetskonna asulat. Vrd Vana-Nursi. – ES

KNAB; ÜAN

Londi <-le> Val – küla Valga maakonnas Karula vallas (Kaagjärve ms), 1723 *Lunte Andres*, *Lante Andres*, 1811 *Lunte*, u 1900 *Лонте* (küla); läti *Luntē*. ⇒43A2 ♦ Külanimi on kujunenud talurühma nimest ja talu-

poja lisanimest. Londi ja Puurina talu on tekkinud suhteliselt hiljem XVI saj olemas olnud *Sõdakülä (1582 *Soda*, ↑Süldinä) põhjapoolsele ääremaale. Kui Puurina nimi on selgelt lätipärane, siis Londi nime päritolu ja algupärane keelsus pole teada. Sõnavaraliselt võiks sobida *lont* : *lonđi* 'lomp' (Har, Krl), millest esineb ka *u*-list kuju *lunt*. Vrd ka *land* 'lomp, väike metsajärv'. *Sõdakülä tuumiku ja Londi vahel leidub soo kinnikasvanud järvekestega. Londi küla omaette piirkonnad on Puurina läänes (läti *Pūriņi*, vrd *pūrs* 'vakk') ja ↑Süldinä lõunas. – ES

EAA.1865.2.21/2:15, L 13p; Lvv: II, 348;

RGADA.274.1.174:891, 895, L 885p, 889p; Vene TK 42; VMS: *lont*

Loo¹ <-le>, rahvak ka *Linnuka Jõe* – alevik Harju maakonnas Jõelähtme vallas, 1923 *Saha-Loo*. ⇒2C3 ♦ Saha tütarkülana tekkinud Saha-Loo küla Loo talus (ostetud 1909 Lagedi mõisalt) oli 1937 Eesti suurimaid kanafarme. Pärast Teist maailmasõda kujunes seal Saha-Loo asund, mis hõlmas osa endisest Saha-Loo külast (↑Liivamäe). 1977 moodustati Saha-Loo asundi ja osaliselt Lagedi asunduse liitmise teel Loo alevik. Nimi pärineb talunimest ja viitab sealsele tüüpilisele maastikule, loopealsele. Loo piires asuvad ka ↑Lagedi mõis ja kuulsad Proosa kivilalmed. Proosa küla on *Koseküla nime all mainitud juba XIII saj (1241 *Koskil*, 1394 *Coskulle*). Algselt väike küla on hiljem ilmselt jäänud üksiktaluks ja seda on hakatud kutsuma isikunimest *Ambrosius* lähtunud nimega *Proosa*, algul paralleelselt vana nimega (1664 *die Gesinde Kozo oder Proso*, 1798 *Prösu*). Isikunimena esineb Proosa ka varem (1609 *Brosi Laur*, 1651 *Prosa Hans*, 1725 *Prosa Mart*). – MJ

BHO: 316, 467; EE: V, 509; ENE-EE: V, 620, VII, 486;

Joh LCD: 450; Jõelähtme 2010: 106–110; LCD: 45r;

LUB: VI, 287; Mellin; Wrede 2006: 46; ÜAN

Loo² <-le>, koh *'Loo_küla* ~ *'Luo_küla* Jõe – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas (Kostivere ms), 1689 *Loh Krog* (kõrts), 1725 *Loo kõrts*, 1810–1838 *Lo*, 1798, 1844, 1871 *Loo* (karjamõis). ⇒3A3 ♦ 1977–1997 oli Vandjala küla osa. Algselt kõrts ja hiljem karjamõis, millest XIX saj lõpuks on välja kasvanud küla. 1840–1847 pidas Kostivere vana Loo kõrtsi Järvamaalt pärit Juhan Leinberg ehk prohvet Maltsvet. Kõrtsi asukoht on praeguses Loo külas. Nimi on saadud kohalikult maastikult, loopealselt. Vrd *Loo*¹. – MJ

EAA.1.2.C-III-2; EE: V, 509; KN; Schmidt 1844; Schmidt 1871; Välk 2009: 7; Wrede 2006; ÜAN

Loobu <Loobu ~ -sse>, koh ka *Luobu* Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas, mõis, sks *Loop*, 1241 *Lopæ*, 1442 *Loep*, 1547 *Lope*, 1586 *Loop*, 1615 *Lopo*, 1671 *Lop* (küla), 1716 *Loopo*, 1726 *Lopo*. ⇒4C3 ♦ Loobu kuulus koos Läänaga XV saj-ni Kadrina, seejärel Haljala kihelkonda. P. Johansen on oletanud, et Loobu mõis tekkis Loobu jõe äärde veski kõrvale XVII saj lõpul. Loobu valdus eraldati Rakvere mõisast 1739, andmed Loobu abimõisa kohta on a-st 1745 (*Hofe Lager Loop*). Veel XVIII saj alguses mõisa kõrval olnud Loobu küla sajandi keskpaigaks enam ei olnud ning allesjäänud talud loeti Läsna küla alla, mis oli Loobu mõisa ainus küla. Mõisa maadest rajati Loobu küla uuesti 1922. L. Kettunen järgi võis Loobu algkuju olla **Luupää* ~ **Loopää*, tulenedes muistsest isikunimest (vrd sm perekonnanimi

Loponen, kohanimi *Lopala*, ka vanasaksa nimi *Loppa*, *Loppo* või *Loba*). – MA

Bfl: II, 781; BHO: 318–319; EO: 9; EVK; Joh LCD:

488–489; KN; KNAB; Mellin; Tammik 2005: 5, 154;

Tarvel 1983: 23, 51, 108–109, 112

Loodi <Looti ~ -sse> Pst – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas, mõis, sks *Kersel*, 1782 *Lodi mois*. ⇒30C3 ♦ Kuni 1977 Loodi asundus. Küla nimi pärineb mõisalt. Mõis on rajatud orduajal, 1583 on kirjas *Theodo Moiza*. XVII saj mõisa asukoht muutus, see viidi 1628 tühjale külaasemele (*Kersel*). Vanale kohale tekkis Vanamõisa küla (1724 *Wannamoisa*, 1797 *Wañamois*, u praeguse Hendrikumõisa kandis). Eestikeelne mõisanimi Loodi pärineb XVII saj omanikuperekonnalt von Klot. Algne nimi *Teedumõisa võib pärineda Tödwenitelt. – MK

BHO: 218–219; EO: 18; Hupel 1774–1782: III, 327;

Mellin; PA IV: 161; RGADA.274.1.181/5:59, L 448p

Loodna [*'loodna*] <'Loodna ~ -sse ~ -le> Kul – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis (Luiste-Loodna ms), sks *Pall*, 1732 *Loodna m*. ⇒21A1 ♦ Mõisa kohta on teateid a-st 1505 (*Pall*). 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Küla on saanud nime mõisa järgi, mis omakorda tuleneb omanikusuguvõsa *Lode* nimest, Loded olid omanikud al 1496 või 1505. Tõenäoliselt on mõisa saksa nime *Pall* aluseks eesti kohanimi, arvata- vasti külanimi, mille lähteks võis olla *palu*. Loodnaga on 1977 liidetud ↑Kärsama ja ↑Vinguta. – MK

Bfl: I, 955; BHO: 424; Ligi 1961: 366; Thor-Helle 1732: 318

Loogamäe [*looga_`mäe*] <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Vana-Laitsna ms), 1638 *Loga Lauri Pustus*, 1765 *Loga*, 1796 *Dorf Loga*, 1811 *Schloga*, 1839 *Schloke*, 1926 *Looga*. ⇒44C3 ♦ Loogamäe oli 1977–1997 Luutsniku küla osa. Külanime on Rõuge kirikuraamatutes kirjutatud eestipärasel, mõisakirjades saksa-lätipärasel kujul. Läti või saksa kirjapilt on aja jooksul muutunud (*Schloga* > *Schlocke* > *Schloka*), milles võib märgata sarnastumist Riialähedase mõisanimega *Sloka* (sks *Schlock*). Vrd perekonnanimi *Sloog*. Algupärane nimi on tõenäoliselt sisaldanud *g*-d, kuid algushäälikute osas pole selgust. Talupoja lisanime aluseks võiks olla kas rootsi või alamsaksa sõna *slog* 'heinakaar, niit, metsalagendik', vrd sks *Schlag* 'maatükk, metsalagendik, raielank', *Heuschlag* 'heinamaa'. Võib oletada, et algupäraselt talu eraldatust või jõe läheduses paiknemist märkinud lisanimi tõlgendati ümber hobuseriista tähendavaks sõnaks *look*. Sõna *-mäe* lisandus nimesse hiljem sellise järelosaga külanimesid soosiva mudeli mõjul. Jääb ka võimalus, et algupärane on hoopis eesti *Looga* ning saksa ja läti pruuki on nimi mugandatud sõna *slog* alusel. – ES

EAA.1268.1.401:306, L 300p; EAA.1268.1.403:385, L

338p; EES: 249; LVVA.199.1.228:22, L 18; Rev 1638 I:

180; Rücker; Võrumaa 1926: 262

Looküla¹ [*'loo_küla*] <'külla ~ -sse> Hjn – küla Harju maakonnas Anija vallas (Anija ms), u 1900 *Лoo-Кюля*, 1913, 1923 *Loo*. ⇒3C4 ♦ Looküla on rajatud Pirsu tütarkülana XIX saj. See oli saunaküla, tuntud ka Kerbuküla (Kirbu) nime all. Nimi on vanem, juba 1692. a kaardil on kompaktsest Pirsu (*Pirso*) külast kagu pool kolmest talust koosnev pisiküla, kus elasid *Loh Henn*, *Loh Tönno* ja *Loh Mick*. Küla on oma nime saanud kohalikult maastikult, loopealsetelt. – MJ

EAA.1.2.C-III-51; KN; KNAB; Troska 1987: 99; ÜAN

- Looküla**² [ˈloo_küla] <-külla ~ -sse> Kei – paik (küla) Harju maakonnas Harku vallas (Volkonski (Joa) ms), u 1900 Лoo-кoля, 1913 Loo, 1936 Joa-Looküla. ⇒1C4 ♦ Ühendati Adra külaga 1977. Külanimi pärineb sõnast lood : loo 'alvar'. Vrd Joa-Suurküla. – MK Eesti TK 50; KNAB
- Loomse** [ˈloomse] <-sse> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Halinga ms). ⇒21B4 ♦ Loomse nimi tuli kasutusele 1939. a paiku. 1977–1997 oli Kangru küla osa. Asula varasemad nimed olid Halinga asundus (1923 asundus ja postijaam) ja Mõisaküla (1930), sest seal asus Halinga mõis (praegu Tõrdu piires). Küla nimi pärineb talunimest, mille kohta on andmeid 1930. a-test. Nime päritolu pole selge, vrd loomis, loomus 'kütis' (loomismaa 'uudismaa'). – MK EAN; EMS: V (23), 418, 420; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB; ÜAN
- Loona** [ˈloona] <-le> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas, mõis, sks Kadvel, XVII saj Lohden Dorffe, 1693 Wessiko Marti Matz Lohna waldast. ⇒49B4 ♦ Loona mõisat on mainitud juba XV saj. 1920. a-test asundus, pärast 1940. a-id küla. 1977–1997 oli ametlikult Kiirassaare osa. Mõis kuulus 1513–1791 Lode suguvõsale, kelle nimest pärineb eestikeelne nimi. Kaarma Loona (sks Klausholm, [ʃ]oe²) võib olla sama päritolu, enne mõisat kohal olnud küla (Waysevere) kuulus Lode suguvõsale. Kihelkonna Loona vana nimi on säilinud saksakeelses mõisanimes Kadvel (1417 E. Tarveli andmetel Kadwel, 1506 Kaddel), algseks kujuks on oletatud *Katkuväli või *Katkuvälja. Vrd Sutu. – MK BHO: 163, 234; EAN; Eisen 1924a: 73; KNAB; Ligi 1961: 372; Saaremaa 2007: 123; SK I: 190
- Loonalaid** [ˈloona_ˈlaid] Khk – saar Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Loona ms), 1798 Lettenholm, 1855–1859 Лeттeльхoльмъ, 1856 Letterholm. ⇒49A4 ♦ Laid kuulus Loona mõisale ja sai nime selle järgi. Saarel on olnud Laidu talu (u 1900 Дe. Лoнaлaйдъ). – MK EAA.3724.5.1999, L 1; EAA.298.2.71, L 6; Mellin; Vene TK 42
- Loone** <-le> Hag – küla Rapla maakonnas Kohila vallas (Lohu ms). ⇒12A2 ♦ 1977 moodustati Lohu mõisa Keila jõe idakaldal asuvatest taludest Loone küla. Loone nimi oli arvatavasti 1940. a-te alguses tulnud kasutusele küla põhjaosas oleva Karivere ning oja ääres asetsevate Lohu popsikohtade ehk Rabaküla kohta, nime lähteks ilmselt samas lähedal oleva Lohu Jaanlinna ürikunimi Lone. Suurem osa praegusest Loonest, kesk- ja lõunaosa, kandis 1920. a-test kuni liitmiseni 1977 Ülejõe ehk Lohu-Ülejõe nime. Karivere talusid on vahel ka omaette külakas peetud (1564–1565 Karuer, 1725 Karrisfer). – PP EAA.1.2.931:15, L 10; EVK; KNAB; Rev 1725/26 Ha: 240
- Loopealse** [ˈloo_ˈpealse] <-le> – Tallinna asum Lasnamäel. ⇒1C1 ♦ Endine Lasnamäe IX mikrorajoon sai Loopealseks 1991. Nime aluseks on paikkonnale tüüpiline maastik; ka tänavad on nimetatud loopealse ja selle ala taimeid teemal. – PP KNAB; Tallinn 2004: I, 314
- Loopre**¹ [ˈloopre] <ˈLoopre ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Pajusi vallas (Pajusi ms), 1583 Lauper (küla), 1601 Laupera, 1638 Lohper (küla Loopre vakuses), 1797 Loper (küla). ⇒24B2 ♦ 1510 on mainitud Loopre mõisat (Loper) koos Goltberch'i mõisaga, mis asusid Pilstvere ja Põltsamaa khk-s. Tõenäoliselt on see kirjanek siiski Pilstvere Looprest. Vrd Loopre². – MK Bfl: I, 744; Mellin; PA IV: 17; Rev 1601: 93; Rev 1638 II: 152; Tarvel 1964: 284
- Loopre**² [ˈloopre] <ˈLoopre ~ -sse>, koh hrv 'Loopra Pil – küla Viljandi maakonnas Kõo vallas, mõis, sks Loper, 1454 Loper (mõis, küla, veski), 1480 Lopere (mõis küla ja veskiga), 1583 Lopier, 1624 Loper (küla Kaavere mõisa all), 1839 Loper (mõis), u 1900 Loonpe (küla). ⇒24A3 ♦ L. Kettunen nimetab Loopre või Lõhupere mõisat. Nime lõpuosise -pre kohta arvab ta, et aluseks on olnud -pere, -pera või -vere. Nime algusosana on ta näinud Lohu- või Lõhu-, mille võimalik vaste oleks lohk : lohu. K. Uustalu arvab 1480. a kirjaneku põhjal järeloa lähteks -pere. – MK Bfl: I, 218; EO: 78, 160, 309; KN; KNAB; LGU: I, 545; PA IV: 10; Rev 1624 PL: 48; Uustalu 1972: 170
- Loopsoo** [ˈloop_ˈsoo] Käi – soo Hiiuma maakonnas. ⇒48A2 ♦ Soo asub Leigri küla piires. 1885 on Käina Putkastest kirja pandud Loopsoo raba. Nimi pärineb sõnast loops : loopsu 'seljandikkudevaheline vesine koht, veeloik'. – MK HK: 136
- Loosi** <ˈLoosi ~ -sse>, koh <ˈLuusi> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas, mõis, sks Lobenstein, u 1684 Luce Meus, 1688 Losse, 1820 Losi (küla). ⇒45B2 ♦ Loosi on olnud u 1841–1920 rüütlimõis (osa Vastseliina majoraatmõisast), 1920. a-test asundus, 1977. a-st küla. Mõisa rajamiseks kaotati Kivi ja Loosi talud; mõisa saksakeelne nimi Lobenstein on kaudselt motiveeritud mõlema talurühma nimest. Mellini atlasest 1798 on hilisema mõisa kohal veel Kivi küla (Kiwwiis). Kivi talude nimi omakorda tuleneb veski-kohast. *Valgõpalo veskit on nimetatud 1627 (Walgepallo, sonsten Kywy Andres genandt). Loosi nimi ilmub allikatesse XVII saj lõpus, 1684. a piirkonnakaardil on kirjas 11 Kivi lisanimega (Kivi) ja kaks Loosi lisanimega (Luce) talupoega. 1688. a revisjonis on neli Kivi (Kifwie) talu ja Loosi (Losse) talu kahe poolemehega. Mõisa eestikeelse nimena ei säilinud asutamisega külanimi Kivi, vaid seal leidunud talu nimi Loosi. Talunimi võib olla tekkinud lõunaeestikeelsest maastikusõnast luus : loosi 'lompe, madal veeloikudega maa', mis on vanavene laensõna. Loosi nimi võis juba enne ühele kohale kinnistumist olla kasutusel talupoja lisanimega (nt 1588 Jak Losow Tabina külas). Loosiga liidetud vanad külad on Kobi (1627 Koby) ja Väiko-Taudsa (1684 Väika Tausa), omaette paik on Jurgu (Turaku). 1977 liideti Hindi (1627 Hinty) ja Tornimäe küla. Vrd Lossina, Walgatabalwe. – ES BHO: 314; EAA.308.2.178; EAA.1271.1.225:241, L 1383; Mellin; Must 2000: 185; PA I: 35; Rev 1624/27 DL: 74, 77; Roslavlev 1976: 15
- Loosu** <ˈLoosu ~ -le>, koh <-lö> Plv – küla Võru maakonnas Võru vallas (Võru ms), 1627 Losi Jerw, 1638 Losza Jerw, Losso Jaen, 1738 Losy, 1757 Loso, Lozo. ⇒44C1 ♦ Varasemal ajal Väimela küla osaks loetud Loosu nimi ilmub ürikutesse järvenimena. 1638 oli üks Loosu nimega talu, 1738 on talusid kirjas juba kolm. 1749. a-st kuulus Loosu Võru mõisa alla ja seda on hakatud pidama omaette külakas. Nimi ei esine lisanimega mujal Põlva khk-s (v.a Koiola küla mõlder Loso Peter 1627), seetõttu on loogiline oletada, et algupärane on järve nimi või talupoja elukoht väikese järve ääres, mille kohta võidi öelda *Loos. Maas-

tikusõna *luus* : *loosi* 'lomp, madal veeloikudega maa' on võidud kasutada ka järve iseloomustamiseks, seda nt humoorika võrdlusena. Loosuga on 1977 liidetud Korgõmäe (Kõrgemäe) küla. Vrd Loosi. – ES

EAA.567.3.186:7, L 8; EAA.3147.1.172:80, L 69p; Rev 1624/27 DL: 56; Rev 1638 I: 129, 132

Lootvina [*'lootvina*] <-`vinna>, koh *'Luutvina* <-`vinna> Võn – küla Põlva maakonnas Vastse-Kuuste vallas (Vastse-Kuuste ms), 1534 *Loetfyn*, 1557 *Lottfin*, 1582 *Lotwin*, 1627 *Luttwin Iwann*, Russ. ⇒33B3 ♦ Kuulus 1582 Tähtvere, 1588 ja 1601 Ahja, 1627 nähtavasti Kriimani ja 1638 Kuuste mõisale. Lootvina on olnud ka Vastse-Kuuste mõisa kõrvalmõis (sks *Lothwen*), millest esimesi teateid on 1815, kuid on ilmselt vanem. XIX saj III veerandil rajati u km kaugusele Uue-Lootvina karjamõis (sks *Neu-Lothwen*) ja endist hakati kutsuda Vana-Lootvina nimega (sks *Alt-Lothwen*). 1920. a-tel tekkis Lootvina asundus, mis 1977 liideti külaga. Pärast Rootsi aega olid kõik Lootvina talud teotööst vabastatud ja maksid nt raharenti. Pärast Rootsi kohaselt tulnud küla esimesed asukad Rootsimaal. Külanime seletamisel osutab J. Simm 1627. a kirjapanekule, kus on viidatud nimekandja vene päritolule. See võiks viidata külanime vene algupärale, kuid tegemist võib olla ka külanimest tekkinud lisanimega. Vene *иш*-liitega külanimed näitavad asula kuulumist kellelegi ja on moodustunud isiku- ja hüüdnimedest, seepärast toob ta Tupikovile toetudes võrdluseks vene isikunime *Лутовининъ*. Külanime võib lisanimest midugi tekkida, kuid Lootvina puhul ei tule see arvesse, kuna küla on vanem. Külanimi on lisanimeks eelkõige siis, kui nimekandja on läinud elama teise külasse. Toetudes sama 1627. a kirjapanekule, märgib Simm, et küla varasem nimi on *Buschenhof*. Tollal on *Busche Moyses* olnud ühelt poolt veskikoht, teisel öeldakse, et küla nimega *Luttwin*, mida ka *Buschenhoff*iks kutsutakse, on 8 adramaad suur ja kuulub Kriimani mõisale (*Brinckenhoff*). Vrd Pikajärve. – MJ

KN; Rootsmäe 2016: 395–396, 420; Simm 1972: 290;

Simm 1973: 64, lisa 21, 86–86; Varep 1978: 60; ÜAN

Lopso <-le> Hël – paik (küla) Valga maakonnas Helme vallas (Taagepera ms), 1638 *Lobs Peter*, *Lobsken* (*Lobss*) *Peter* (talupoeg Taagepera mõisa all), 1839 *Lopso* (talu). ⇒37B2 ♦ Külana nimekirjas 1970, liidetud Ala külaga 1977. Talunime vahendusel tekkinud nime lähtekohaks on *lops* : *lopsu* 'madal (vesine) koht, nõgu'. – MK

EMS: V (23), 434; KNAB; Rev 1638 II: 130

Lossiküla [*lossi_küla*] <-`külla ~-sse>, kirjak varem ka *Asuküla* ~ *Sangaste asundus* San – küla Valga maakonnas Sangaste vallas (Sangaste ms), 1977 *Lossiküla*. ⇒43B1 ♦ Sangastes oli rahvapärane külade jaotus kujunenud nii, et oli Sangaste küla (tänapäeval on nimi kaotatud, ent maa-ala jääb Väljaküla ja Muhkva piiresse), Kiriku küla (praegune Sangaste alevik) ja Sangaste mõis. Viimase alale tekkis 1920. a-tel Sangaste asundus, mis pärast 1930. a-id jagati osadeks, neist mõisasüda jäi Asuküla piiresse. 1977 nimetati see Lossikülaks Sangaste lossi ja mõisakompleksi järgi. Sangaste mõisat on esmakordselt mainitud 1522 (*Sangnitz*). Al 1626 on mõis olnud eraomanduses. Praegune loss ehitati 1874–1881. Vrd Sangaste¹, Väljaküla². – MF

BHO: 527; ENE: VII, 81; ERA.14.2.718 (Valga maavalitsuse ettepanek 5. IV 1939 nr 72-a asunduste nime muutmiseks); KNAB; LGU: II, 369

Lossimäe [*lossi_`mäe*] <-le> Rõn – küla Tartu maakonnas Rõngu vallas (Suure-Rõngu ms), kuni 1977 *Suure-Rõngu*; sks *Ringen-Schloß* (mõis). ⇒38B1 ♦ Suure-Rõngu mõisa koht, mis nimetati Lossimäe külaks 1977. Enne seda Suure-Rõngu asundus, al u 1939 küla. Suure-Rõngu nimi on tekkinud pärast 1759. a, kui varasem Rõngu lossi valdus jagati kaheks mõisaks (↑Rõngu¹). Külal asuvad endise vasallilinnuse ja uue lossi varemed – need on olnud uue ametliku nime aluseks. Rõngu vasallilinnus ehitati XIV saj, seda on esmakordselt mainitud 1413. Vrd Rõngu¹. – MF

BHO: 504; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nime muutmiseks);

Rõngu külad

Lossina <-sse>, koh *Lossina* <-he>, koh hrv *Lossinaq* <Lossinilõ> Vas – paik (küla) Põlva maakonnas Orava vallas (Loosi ms), u 1900 *Лоссуна*, 1909 *Lossina*. ⇒45B1 ♦ Lossina talud on esimest korda nähtaval kolmeverstakaardil u 1866. Tõenäoliselt tekkisid need siis, kui pärast 1850. a tehti tühjaks Loosi ja Kivi talude maad, et rajada Loosi mõis. 1977 liideti Lossina Lepasaarega, väiksem läänepoolne osa teispoole vallapiiri Hellekunnuga. Lossina nimi võiks olla saadud Loosi taludest tulnud peredelt: *Loosi* ~ *Lossi* + *naaq* 'need', st Loosi omad. Selline nimemoodustumudel üldistuva sõnaga *naaq* töötas Vastseliinas veel XX saj keeles. Seletuse usutavust vähendavad kahe nime häälikupikkuste erinevused. Siiski on ka Loosi nime kirjutatud *Lossi* (1688). Kui oletada, et Loosi nime aluseks pole mitte maastikusõna, vaid vanavene lisanimi *Лосъ* 'põder', võiks selle nime mugandus **Lossi* sobida nii *Loosi* kui *Lossi* lähtealuseks. Vrd 1588 Tabinas *Jak Losow*. Midagi kindlat selle võimaliku arengutee kohta väita ei saa. Teine võimalus on nimekasutajatel tekkinud täiendav seos sõnaga *loss* 'hurtsik, lobudik', mis võis samuti *Loosi naaq* aluselt *Lossina* nime kujundada. Vrd Loosi. – ES

BAL: 673; EMS: *loss*²; Faster, Saar 2002: 175, 194;

Kjuršunova 2010: 315; PA I: 35; Roslavlev 1976: lisa 7;

Tupikov 2004: 232; Vene TK 42; Vene TK 126

Lota <-le> San – küla Valga maakonnas Öru vallas, mõis, sks *Charlottenthal*, 1826 *Lotta-M.*, 1900 *Lota m.* ⇒38B3 ♦ Lota mõis on tekkinud 1790, kui Keeni mõisa karjamõis koos muude liidetud maadega ära müüdi. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Mõisa omanikuks oli 1815–1817 Elisabeth Dorothea Charlotte Freymann. Üks mõisaproua keskmistest nimedest, Charlotte, võis olla aluseks mõisanime tekkimisele. Eesti keeles on kadunud nime rõhutu osa ja alles jäänud vaid tagumine osa. Samal ajal oli liivimaal siiski veel 11 mõisanime, mis põhinesid naisnimel *Charlotte*. Seega võis nimi olla ka omaegne moenimi. Lotaga on 1977 liidetud ↑Keeni asund (Keeni raudteejaama asula). – MF

Bienenstamm 1826: 293; KNAB; Stryk 1877: 155;

Uustalu 1972: 279–280

Lubja <-le>, koh *Lubja_küla* Jõe – küla Harju maakonnas Viimsi vallas (Viimsi ms), 1575 *Kalckoffen*, 1613 *Kalckofen Jürgen* (vabatalupoeg), 1620 *Kalckugnen*, 1688 *Lubia*, 1693 *Lubja*, 1835 *Lupja*. ⇒2C2 ♦ Üldiselt on siin mainitud kaht talu kokku kahe adramaaga, Lubja kõrval oli 1575 *Simen* ja 1622 *Gilse Mick*, millest sai hilisem Kilti talu. Algul on talud kuulunud Pirita kloostriale, hiljem on Lubja kuulunud Haabneeme mõisa, Kilti Viimsi mõisa alla. 1725.–1726. a

revisjonis on need kaks arvatavasti ekslikult samastatud (*Kiltz oder Kalkkofen*). Al 1763 olid Haabneeme ja Viimsi mõisal ühised omanikud. Kohalike teateil oli Lubja Viimsi mõisa tööliste elupaik. Oma nime on Lubja küla ja külas olev Lubjamägi saanud lubjaahjudelt, sama sisuga on nime saksa- ja rootsikeelne kuju. Siin põletati lupja veel XIX saj ja ahjude koht on senijani näha. Kiltsi (koh *Kiltse, Kils*) nime arvab P. Johansen tulenevat Otte Gylsenilt, kes oli mõisavalitseja olnud 1555. Tundub siiski, et Kiltsi nimi esineb esmakordselt alles 1622 (vrd 1688. a kaardil *Kiltz, En fremmande bonde*, st võõras talupoeg). Seega võib tegemist olla mehega, kes oli pärit Väike-Maarja Kiltsi mõisast. Viimase nimi tuleneb küll samast Gylsenite suguvõsa nimest. – MJ
EAA.1.2.C-III-4; EAA.1864.2.VIII-78:15, L 15; EAA kinnistud; Joh LCD: 663; KN; Rev 1586: 21; Rev 1725/26 Ha: 366; Viidas 1992: 60

Luguse <-le> Käi – küla Hiiu maakonnas Käina vallas (Putkaste ms), 1599 *Lukas* (talv *Pöderla all), 1664–1665 *Lucuß, Lucuße Matz, Lucuße Hanß*, 1798 *Lugguse* (küla). ⇒48A3 ♦ Küla on alguse saanud isikunimelisest talust, vrd *Lugus* ehk *Luugus* < *Lukas*. Luguse lõunaosa on Aruküla. Kaartide põhjal tundub Aruküla varasem nimi olevat olnud *Pöderla (1583–1589 *Padderlaidt*, 1603 *Betterslouk*, 1609 *Poderlaid*, 1725–1726 *Dorff Pöderla*, 1798 *Pödderlaid*). – MK
HK: 136–137, 195; Saaga: Originalet av Jakob Koits regestverk. Del 1, P:16; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/4:60, L 72p

Luhamaa [*luha_`maa*] <-le>, koh <-lõ> Se – paik (küla) Võru maakonnas Misso vallas (Pan, Luhamaa nulk), 1939 *Luhamaa* (kirik, kool), 1943 *Лухама* (küla, kirik, talu), 1964 *Лухамаа*. ⇒45B3 ♦ Uus asula kujunes 1930. a-tel peamiselt Misso valla Määsi küla maale, kuhu rajati 1929–1932 Luhamaa Püha Vaimu õigeusu kirik. 1977 moodustati Luhamaa küla ametlikult, liites selle alla Kossa, Lütä, Pruntova ja Tootsi. 1997 jagati Luhamaa alad taastatud külade vahel jälle laiali. 1990. a-tel rajatud Luhamaa piiripunkt paikneb Lütä küla maadel. Vrd Luhamaa nulk. – AK
Eesti TK 50; KNAB; NL TK 50; RKKa; SeK: 73; Uuet 2002

Luhamaa nulk [*luha_`maa nulk*] Se – nulk (külastu) Võru maakonnas Misso vallas ning Petseri rajoonis Pankjavitsa ja Laura vallas (Pan), 1890 *Luha, вь Лому*, 1903 *Luhamaa*, 1904 *Luhamaa nulk*. ⇒45B3 ♦ Külastu (nulk) endisaegse Pankjavitsa valla lääneosas. 1922 eraldati Petseri maakonnast ning liideti Võru maakonna Misso valla külge. Külad kuulusid XIX saj Pankjavitsa valda ning kiriklikult peamiselt Pankjavitsa, samuti Sõmeritsa (*Щемеруцы*) kiriku kogudusse. Juba 1790 on mainitud küla *Медведевъ ломъ* (Natalkina?). Sõna *luht* tähenduseks on esitatud 'märg, luhahaena kasvatav pinnas; märgade niitude ja soosilmadega ala'. Vene nime *Лом* seletuseks pakub J. Truusmann leedu *loma* 'lompe, madalik, auk', vrd vn *лом* 'nõgu' (E. Tarvel). Vanavene lisanimedel hulgas on mitmeid *Лом*-tüvelisi. Pihkvamaal on samuti mitu küla sarnaste nimedega, nt Laura vallas *Lamuksi* (*Ломуце, Ламуце*), samuti Luhhanovo (*Луханово*) lõuna pool. Nulka kuuluvad Misso vallast Hindsa, Koorla, Kossa, Kriiva, Leimani, Lütä, Mokra, Määsi, Napi, Pruntova, Pörsstõ, Saagri, Tiastõ, Tiilige, Toodsi ja Tserebi küla; Petseri rajoonist

↑Labandõ, ↑Läädinka, ↑Moona ja Tsilli (*Янкино*). Vrd Luhamaa, Luhametsa, Luhasoo. – AK
Hurt 1903: 23; Hurt 1904: XXI; KNAB; SeK: 73; Truusmann 1890: 45; Truusmann 1897b: 37–38; Tupikov 1903: 626; VES; VMS

Luhametsa [*luha_metsa*] <-`metsa>, koh *Luha_mõtsa* <-`mõtsa> Rõu – küla Võru maakonnas Antsla vallas (Tsooru ms), 1938 *Tsooru-Luhametsa*. ⇒44B2 ♦ 1908. a krunditi suur osa Tsooru mõisa metsamaast ja müüdi taludeks Talurahva Põllupanga kaudu. Selleaegsed kaardid nimetavad asundust *Ново-Фуренгоф*, st uueks Tsooruks, 1909. a aadressiraamat Kurgja asunduseks veidi varem asutatud Kurgja talu järgi. Rahvakeelse, hiljem ametlikuks kinnistunud nime aluseks sai metsanimi Luhamõts. Metsanime motiiviks oli tõenäoliselt märg, luhahaena kasvatav pinnas, mitte niivõrd Mustjõe-äärsed heinamaad, mida on kutsutud soodeks, nt Kannusuu. Luhametsa põhjaosa on Laanõ (Laane), mis oli omaette küla kuni 1977. – ES

BAL: 692; EAA.2072.5.602, L 1; Eesti TK 50

Luhasoo [*luha_`soo*], koh *Luha_`suu* Rõu – soo Võru maakonnas, läti *Sveķu purvs*. ⇒44C3 ♦ Lõuna-Võrumaa suurima soo nimi ilmub kirjalikesse allikatesse hilja. Veel 1906. a Viitina mõisa kaardil on soo põhjarservas nimi *Wanna Moisa allono Mets*, st Viitina Vanamõisa alune mets. 1970.–1990. a-tel juurutati soo nimena külanimest lähtuvat Kellamäe raba. Läti nimi *Sveķu purvs* tähendab vaigusood. Tüüpiline männinässidega raba ongi see soo Lätist ja Kellamäe küla poolt lähenedes. Viitina poolt piirab raba madalaloomaastikus Pärlijõgi. Arvatavasti on soo nimi saadud kas Pärlijõe luhahaenamaade järgi või veel tõenäolisemalt tarnase luhahaena võrukeelsest nimetusest *luht*. See tähendab, et Luhasood on tajutud kui sood, kus kasvab luht. – ES

EAA.3724.4.1961, L 1; Saar 2008: 132–133

Luhte [*'luhte*] <-le>, koh *'Luhtõ* <-lõ ~ pääle> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1627 *Lachta Anders*, 1684 *Luchta Põllo Pop*, 1688 *Luchta Pello, Luchta Pelle*, 1782 *Luchte Jurka*, 1820 *Luhte* (küla). ⇒45A3 ♦ Luhte oli 1977–1997 Pari küla osa. 1627 on mainitud põgenenud talupoega, 1684 on talus olnud juba neli ja 1688 viis poolemeest. Kõige varasemate kirjapiltide järgi otsustades ei tule külanime aluseks olnud talupoja lisanimi mitte sõnast *luht* : *luha*, vaid venepärasest eesnimest *Lahtan* (algnimi *Galaktion*). Kuid ka *luht* nime alusena pole võimatu. Järgmisest nimeosast, millele omakorda järgnevad eesnimed, võib samuti leida nii sõna *põld* kui ka mõne vana eesnimemugandi, vrd nt rts *Pelle* < *Petrus*. Hiljem on Luhte külla tekkinud Põlgastu talu. Tänapäeva Luhte piiresse kuuluvad põhjas Põlso (Põlsu) ja Sur'a (Surja) küla, mis mõlemad on Rõuge khk-s ja olid a-ni 1977 omaette külad. – ES
EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2:17, L 17; EAA.1271.1.224:40, L 517; Rev 1624/27 DL: 78; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/36:644, L 646p; Unbegaun 1995: 71

Luidja [*'luidja*] <-le>, koh ka *'Luide* Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1684 *Ludia Bertil*, 1688 *Ludia Thomas, Ludia Bertt*, 1798 *Luide*. ⇒47C2 ♦ Nime aluseks on sõna *luide* : *luite* 'liivaküngas, düün', mis Hiiumaal P. Ariste järgi käändub *luidē* : *luidā*. L. Kettunen tsiteerib Aristet,

oletades, et nimi on sõna *luide* tuletis. E. Varep on arvanud, et nimi oli algselt *Luiteoja*, kuid pole seda põhjendanud. Üldiselt kutsutakse Hiiu maal kraavegi jõgedeks, niisiis võiks samahästi oletada ja-lõpu pärinemist sõnast *jõe* nagu Anija nimes. Luidja kohalik häälduskuju *Luide* võib olla tingitud lõpuhäälikute taandumisest. – MK

Ariste 1938b: 36; EO: 48; HK: 137

Luiga <-le ~ `külla> Pst – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Holstre ms), 1795 *Luiga Jaani Matz* (talupoeg Holstre mõisa all), 1839 *Luiga* (talu). ⇒31A3 ♦ Küllana nimekirjas 1970. Nimi pärineb talunimest, mille aluseks on lisa- või isikunimi, aluseks linnunimetus *luik* : *luiga*. Lisanimena esines *Luigga* alal juba XVII saj. – MK

EAA.1865.3.209/3:8, 87, L 8p, 88; KNAB; Rev 1638 II: 66

Luigaste <-sse> Kam – paik (küla) Põlva maakonnas Valgjärve vallas (Krüüdneri ms), 1547 *Luykes*, 1627 *Luikasche Kuela*, 1638 *Lukaste kyllo*; sks *Schwanenhof* (karjamõis). ⇒39B1 ♦ Vahemikus 1945–1970 jagati küla Pikareinu ja Puugi küla vahel. Kollektiivliidet -ste sisaldav kohanimi tuleneb lõunaesti sõnast *luik* : *luiga* 'luik' ja võib pärineda sugunimest *Luigased* : *Luigaste*. Luigaste karjamõis asus tänapäeva Pikareinu küla maadel. Saksa nimi *Schwanenhof* 'luigemõis' on tekkinud Luigaste eeskujul. – EE

BHO: 541; EM: 92, 187; Rev 1624/27 DL: 117; Rev

1638 I: 9; Stryk 1877: 28; Uuet 2002: 112; ÜAN

Luige¹ <'Luike ~ -sse> Jür – alevik Harju maakonnas Kiili vallas (Sausti ms), 1871 *Luige* (*Schwan*) (kõrts). ⇒2B4 ♦ Luige sai alevikuks 2008, enne seda oli küla. Omaette külaks arvati u 1920, varem olid seal hajatatud. Oma nime on saanud Luige kõrtsilt, mis esines 1871. a kaardil, hävis u 1910. Nimi on tulenenud Kurna mõisa Raudalu metsniku Jaan Luige perekonnanimest; Jaan Luik asustati XIX saj lõpus Vaela küla Luige saunast ümber Sausti mõisa majja (hiljem Sausti-Luige metsavahitalu). – PP

Ameerikas 2016: 34; Schmidt 1871; Tärk 2010: 72–73

Luige² <'Luike ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Pajusi vallas (Pajusi ms), 1522 *Groth Luickh* (küla), 1583 *Loiky Male* (küla), 1599 *Lojki Mniejsza*, 1601 *Klein Luck*, 1624 *Klein Luyck*, *Gross Luyck*, 1839 *Luik* (küla ja karjamõis). ⇒24B2 ♦ XVI–XVIII saj oli Luige kahes osas: suur ja väike küla (Mellini kaardil 1797 ka samanimelised karjamõisad). Esimese kohal oli 1839 Luige karjamõis, teise kohal aga küla ja see osa sai 1997 uueks nimeks Uuevälja. Luige nime kirjapanekute põhjal täpselt ei selgu, kas nime lähtekohaks oli väiksemat veekogu tähistav *loik* (*loigass*) või linnunimetus *luik*, üks võis teist asendada. Vrd Uuevälja. – MK

KN; LGU: II, 368; PA IV: 17; P XVI: 279; Rev 1601: 94; Rev 1624 PL: 39, 40; Rücker

Luigu <-le> LNg – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Palivere ms), 1871 *Luige*, XIX saj II poolal *Luigo* (talu), 1923 *Luigu*. ⇒10B4 ♦ 1977–1997 oli Vidruka osa. Luigu nimi pärineb talunimest, lähtekohaks on linnunimetus *luik* : *luige* ~ *luigu*. Luigu ajalooline külakoht paiknes hilise ajani praegusest tuumikust u 2 km põhjas. – MK

EAA.3724.698, L 3a; EAN; EMSK; KNAB; Schmidt 1871; ÜAN

Luiste [*'luiste*] <'Luiste ~ -sse> Kul – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis (Luiste-Loodna ms),

sks *Luist*, 1505 *Ludes* (küla), 1798 *Luides*, *Luisti M.* ⇒21A1 ♦ Luiste mõis eraldati Loodnast 1645. XIX saj lõpus sattus Luiste Loodnaga sama omaniku kätte ja maavaldus liideti Loodnaga 1914. Mõisa maadele tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1977 liideti Luiste külaga. Nime päritolu jääb ebaselgeks, alusena on oletatud suguvõsanime Lode. Eesti päritolu korral võiks võrdluseks tuua sõna *lude*, *luuded* 'teatud umbrohi' või sellest saadud *ne-* : *se*-tuletise, samuti *luste* (*luiste*) 'teatud umbrohi, heintaim'. Mõisast lõunasse jääva Luiste vana küla algne nimi on Viira (1505 *Vier*, 1798 *Wiira*), nime on tuntud veel XX saj. Luiste ja Viira vahel oli 1930. a-tel väike Leeniste küla. – MK

BHO: 324; EAA kinnistud; EM: 83; KNAB; Mellin; Paucker 1852: 29

Luite [*'luite*] <-le> – Tallinna asum keskklinnas. ⇒1B2 ♦ Linnajagu sai nime 1991 peamise tänava järgi. Luite tänav nimetati 1933 Ülemiste järve äärsete liivaliudetete järgi. – PP

Kivi 1972: 72; Tallinn 2004: I, 315

Luke¹ <-sse> Luk – kihelkond ajaloolisel Valgamaal, osalt Lätis, läti *Lugaži*, sks *Luhde*, 1477 *kerspell tor Lude*, 1520 *thor Luide*, *thor Luiden*, 1782 *Luggaschu basnizas walste* (läti k), 1837 *Lukkelina m. und K.* (eesti k). ♦ Luke kihelkond on nime saanud Luke linnuse järgi Lätis (1431 *Lude*), kihelkonna kirik asub Valka linna (Läti) keskvaljakul. Luke kihelkonda kuulunud mõisatest on Eesti territooriumil Sooru ja Paju, viimase maade läänepoolne osa jääb Läti aladele. Keskajal kuulus Luke ala Saksa ordule erinevalt hilisemast Valga kihelkonnast Valga linnast idas, mis oli Tartu piiskopkonna maa. Kihelkonna saksakeelne nimi tuleb Luke linnuse arvatavate rajajate perekonnanimest *Lude* [*luude*]. Vahel on seda kirjutatud ka nii, et võib oletada hääldust [*lüüde*]. Linnus on rajatud XIV saj. Perekonnanimi on tekkinud saksa keeles, nime aluseks on peetud peamiselt germaani isikunime *Ludolf* või ka *Ludwig*. Selgusetuks jääb, kuidas on nimesisene *d* asendunud läti keeles *g* ja eesti keeles *k*-ga. Arvestatav võimalus on, et Ludwigi alam-saksa nimevorm *Ludeke* on lühenenud kujule *Luke*. Vrd soome Ludwigi mugandused *Luikki* ja *Luikko*. On ka mõeldav, et linnuse ja kihelkonna läti ja eesti nimi ei pärinegi otse perekonnanimest *Lude*, vaid sisaldab linnusekoha vanemat, loodussõnavarast pärinevat nime (↑Luke²). Näiteks on 1520. a Luke mõisa piirikirjelduses mainitud üht sood *bys inn dath Lugdenn sypp* (kuni Luke sooni). Vrd Valga¹. – ES

Hagemeister 1836–1837: 292–293; Hupel 1774–1782: III, 138; LGU: I, 262, 521, II, 333; Rajandi 1966: 114; Verzeichnis 1837: 5; Vilku 2003: 119

Luke² <-le> Nõo – küla Tartu maakonnas Nõo vallas, mõis, sks *Lugden*, 1451 *Luckende* (küla), 1638 *Lucke Moyse*, *Luckamoysa* (mõis), 1638 *Lucke*, *Lucko* (küla), 1839 *Luckeküllä*. ⇒32B3 ♦ Küla on esmakordselt Tartu toomkapiitli valdusena mainitud 1451. Mõisa kohta on teateid al 1557. Kõrvuti põlise külaga tekkis 1920. a-te alguses mõisa maadel samanimeline asundus. 1970. a-tel oli varasem küla kirjas asundina. 1977 asundus ja asund ühendati Luke külaks. Kohanime lähteks võib olla taimenimetus *luga* : *loa*, mis esineb lõunaesti murretes mitmuse omastavas kujul *lukō*. Seda oletust toetab saksakeelne nimetus, millest saab tuletada hääbunud *n*-lõpulise vormi **lukaðon*. Vähem tõenäoline on tuletada vaadeldav

kohanimi eesnimest *Lucas*, nagu talunimi Luku-Laari Põhja-Tartumaal (1744 *Lucka*). Sõnad *luke* : *lukme* 'serv, kant' jt ei sobi omastava käände poolest. Küla piiridesse jääb põhjas Viinamärdi (1839 *Wina-merdi* talud), mis on säilinud tänapäeval bussipeatuse nimena. Luke lõunapiiril on endine Orava karjamõis (sks *Orrawa*). Vrd Luguse, Luke¹. – EE

BHO: 322–323; EM: 94, 164; Marand 2001–2004: III, 23, 24; PTKI: 127; Rev 1638 I: 84–85, 107; Rucker; Wd; ÜAN

Luksiküla [*'luksi_küla*] <'külla ~ -sse>, kirjak ka *Luksi* Noa – paik (küla) Lääne maakonnas Noarootsi vallas (Riguldi ms), rts *Lukslagge(n)* [*'lükslagge(n)*], 1690 *Luxe Hindrics*, *Luxe Hans* (talupojad), 1871 *Luksa*, *Luksi*. ⇒9C3 ♦ Liideti 1977 Riguldiga. Hara lahe äärse väikese kaluriküla esimesed asukad olid XVII saj lõpus Riguldi mõisast pagendatud mehed. 1690 on *Luxe Hindrics* ja *Luxe Hans* näidatud Riguldi mõisast edelas ja lõunas. Eestikeelse nime aluseks on isikunimi *Luks*, mis eestirootsi keeles on sisekaoline vorm pagendatute kaasatoodud eesnimest *Lukas* (esines ka perekonnanimena Kudanis, Kulanis ja Vanakülas). Rootsi keelse nime järeloas sisaldub eestirootsi sõna *lagg* 'soomaa ja kuiva maa vaheline ääreala'. C. Russwurmil on küla nimega *Lux*, *Luxgårdarna* (*gårdarna* 'talud'), P. Johansenil variandid *Lucks* ja *Luxby* (*by* 'küla'). – MB, MK

EAA.1.2.C-IV-311; Isberg 1970: 194; Johansen 1951: 253, 256; KNAB; Lagman 1964: 35, 50, 53, 56, 73, 134; Russwurm 1855: I, 123, 125; Schmidt 1871; Wieselgren 1960: 13–14

Lullikatku [*lulli_katku*] <-le> Trm – paik Jõgeva maakonnas Torma vallas (Laius-Tähkvere ms), 1696 *Lullikatgult*, 1758 *Lullikatko*. ⇒25C1 ♦ Küla, hiljem alevik; liideti 1977 Torma alevikuga. Küla varasem nimi on olnud **Katku* (1493 *Kattkul*, 1599 *wies Katka*, 1624 *Kattkukill*). 1624 oli külas ainult üks talupoeg *Kattko Lulle*, kelle järgi võiski tekkida praegune nimi, mis on kokku pandud isikunimest + *katk(u)* 'madal, soine koht, mülgas'. Vrd Liikatku, Ookatku. – VP

PTKI: 61, 128; P XVI: 118; Rev 1624/27 DL: 168

Lungu <'Lungu ~ -sse> Vän – küla Rapla maakonnas Kärü vallas, karjamõis (Kärü ms), 1498 *Lunge Krege* (mets), 1624 *Lunck* (tal), 1638 *Lunge* (küla), 1797 *Lungo* (karjamõis). ⇒22C1 ♦ Karjamõisa maadele tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1977 muudeti külaks. Nime sisu ja motiiv jäävad hämaraks. Lunguga on 1977 liidetud Inglise (u 1900 *Инглисте*, 1922 ka Turumetsa) ja ↑Rumbi küla (mõlemad Türi khk-s). – MK

BfI: I, 581; BHO: 326; Mellin; Rev 1624 PL: 22; Rev 1638 II: 15; ÜAN

Lusti¹ <-le>, rahvak *Lusti* 'mõisa <-lõ-, -n> Krl – küla Valga maakonnas Karula vallas, karjamõis (Vana-Antsla ms), u 1688 *Lusti Meus*, 1782 *Lusty Johann*, 1798 *Lustimois*. ⇒39A4 ♦ Hajatalu on olemas juba XVII saj lõpust pärineval kaardil, *Lusti Meus* on piirinaaber Jaugamõisa heinamaatükile. Veel 1782 oli siin olemas Lusti nime kandev talu. Vana-Antsla juurde kuuluv karjamõis loodi XVIII saj lõpul ja jagati asundustaludeks 1920. a-tel. Lusti asundus muutus külaks millalgi pärast 1940. a-id. Külanime aluseks olev talupere lisanimi Lusti pärineb suure tõenäosusega Kobela külast, praegusest Antsla valla Lusti külast, kus seda lisanime esineb juba XVII saj algu-

poolel. Lustiga on 1977 liidetud Kikati küla (1970). Vrd Lusti². – ES

EAA.308.2.188, L 1; EAA.1865.2.130/1:42, L 42; Mellin; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/35:560, L 566p

Lusti² <-le>, koh <-lõ>, rahvak ka *Piller* 'pall <-`palli> Urv – küla Võru maakonnas Antsla vallas (Vana-Antsla ms), 1601 *Lustie Ernst*, *Hoech Lusty Hans*, 1627 *Lusti Jann*, 1762 *Lusti Ad*. ⇒43C1 ♦ Siinse Lusti küla nime eelkäijaks on Lusti talu ja Lusti kool. Vana nimega Kobela külas asunud talu näitab keskse talurühmana juba 1839. a Ruckeri kaart. Kobelasse 1854 rajatud kooli nimetati esialgu Hannuste kooliks (tal järgi), al 1878 Lusti kooliks. Kooli uus nimi olevat kinnistunud mitte Lusti talude, vaid koolmeistri perekonnanime *Lust* järgi. Kobela küla keskosa talusid ei müüdnud päriks, need mõisastati ja hävitati XX saj alguseks. Mõisavälja keskele jäi alles Lusti kool. 1920. aastatel rajati asundustalud, taastatud küla kandis edasi Kobela nime. 1970. a rahvaloenduse kaardil tähistatakse Lusti küla nimega veidral kombel hoopis Sillaotsa talu ümbrust. 1977 liideti see „Vale-Lusti“ Antsu külaga. Senise Kobela keskmes paikneva Lusti koolimaja järgi sai Kobela küla uueks nimeks Lusti, Kobela nimi anti aga Boose mõisast tekkinud alevikule. Lusti kool viidi 1981 üle parkmetsa Antsla linna külje all, kuhu oli ehitatud lasteaed Pilleripall. Lasteaia külaosa nimetatakse tänapäevalgi Pilleripalliks, Lusti küla nime kasutatakse rohkem vana Lusti koolimaja ümbruses. Külanimi on tekkinud talupoja lisanimest. See võib olla saadud sõnast *lust*, aga võib sisaldada ka raskesti kindlakstehtavat isikunime, seda eriti juhul, kui *u* on olnud pikk. Vrd Luustoja (Har), mille kirjepilt ürikutes on samuti *Lust*-alguline. Vrd Kobela, Lusti¹. – ES

EAA.1270.1.264:30, L 29p; EAA.3724.4.1867, L 3; Kinsi 1997; LGU: I, 207–208; Rev 1601: 57–58; Rev 1624/27 DL: 106; Rucker; Vene TK 42

Lustivere <-`verre ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas, mõis, 1552 *Lustver* (mõis), 1797 *Lustifer* (mõis). ⇒24B3 ♦ 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Nimi on problemaatiline. L. Kettunen, kes on vasteks toonud *lust* : *lusti* 'lõbu, rõõm', on ka ise kahelnud selle suhteliselt noore laenu sobivuses küllalt vana *vere*-lõpulise nime puhul ja pidanud võimalikuks rahvaetümoloogiat. Nime algusosa võiks pigem võrrelda soome sugunimega *Lusi* XVI saj-st ja eesti lisanimega samast sajandist Neanurmes (1584 *Martin Lusz*) või sõnaga *luste* (*luiste*) 'teatud umbrohi või heintaim'. Vrd Kokaviidika. – MK

BHO: 326; EO: 310; Mellin; Stoebke 1964: 167; VMS

Lutepää [*lute_`pää*] <-le>, koh *Lutöbä* Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Lob, Tsätski nulk), 1563 *Лутоне жъ* (küla), 1652 *Лутонешъ*, u 1790 *Лутонвицъ*, u 1866 *Лутонвицъ*, 1872 *Лутонвицъ*, 1886 *Lutepää*, *Лутевице*, 1904 *Lutöpää*, *Лутонвицъ*, 1922 *Lutepea*, 1937 *Luteba*. ⇒41B3 ♦ XIX saj kuulus küla Korodissa (*Городице*) kogukonda ja Värskas kogudusse. Kohanimega vrd Lõuna-Eesti *lutt* '(mh) kirves; lutusarv', *lututama* 'sarve puhuma'. Kohanime algusosa *Lut-* võib lähtuda ka sks eesnime *Ludwig* mõnest mugandusest (nt *Ludik*, *Ludick*, *Lutick*). J. Truusmann püüdis seletada kohanime päritolu soome keele abil, *Луто-* tulevat sõnast *lontto* 'org, madalik' + *-вицъ* < *vesi*. Vene algupära korral võiks

arvesse tulla *луток* 'väikekoskel'; *лутоня* 'poiss, vene muinasjuttude tegelane'. Kohanimi võib lähtuda ka vene eesnimest *Лутоня* ~ *Лутоха* ~ *Лутоша*, mis on nime Lukjan (*Лукьян* < ladina *lux* 'valgus') teisendid. Pihkvamaal on mitu Lutovo (*Лутово*) nimega kohta, samuti järv (oz. *Лутовское*). Vrd Lutika. – AK

Academic; Hurt 1903: 167; Hurt 1904: XVI; Markus 1937; PGM 1785–1792; Pskov 1885: 550; Richter 1959: 398; RL 1922; SeK: 74; Selart 2016: 105; Truussmann 1890: 57; Truussmann 1897a: 44; Truussmann 1897b: 38; Vene TK 126; VMS

Lutika <-le>, koh <-lö> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), 1765 *Dorf Kokke Lud-dika*, 1796 *Luttika Peter*. ⇒44C2 ♦ Külanimi on tekkinud talupoja lisanimest. 1684. a elas samas kohas veel *Käcke Michell*. Lutikat on XVIII saj peetud nii omaette külaks kui ka Kokõmäe küla taluks. Ametliku külana oli ta nimekirjas veel 1945, hiljem liitus Kahru külaga ja oli 1977–1997 Kokõmäe küla osa, taastati 1997. Lisanimi võib olla saadud putukanimetusest *lutik*: *lutika* 'lutikas', kuid tõenäolisemalt on sellise lisanime aluseks eesnime *Ludwig* mõni mugandus, nt *Ludik*, *Ludick*, *Lutick*. – ES

EAA.1268.1.401:89, L 85p; EAA.1268.1.403:253, L 218p; EAA.308.2.178; SK I: 193

Lutike <-le>, koh ka *Lut* 'ke, kirjvak varem *Lutika* ~ *Lutiku* Ote – küla Valga maakonnas Palupera vallas (Neeruti ms), u 1900 *Лутико*. ⇒39A1 ♦ 1910 müüdi Päidla mõisa karjamõisa Ripina (sks *Gustavsberg*) maad põllu- ja käsitöölistele, tekkis eraldi asula. Selle nimi tuleneb sõnast *lutikas* ja on tüüpiline pilkenimi, mille talurahvas andis külale, kus elas vaesem rahvas. Nime *ke-lõpp* tuleneb kohalikust nimemallist (vrd Käärike ja Vidrike). Lutikega liideti 1977 ↑Saluala küla. – MF

ENE: IV, 518; KN; KNAB

Lutja [*ˈlutja*] <-sse>, koh <-he> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Koolina nulk), u 1790 *Лутяхнова*, u 1866 *Лукьянова*, 1882 *селение Лукьяново*, u 1900 *Лукьяново*, u 1920 *Lutja*, 1923 *Lutjahново*. ⇒45C2 ♦ XIX saj kuulus küla Saalessa (*Залесье*) koguduse alla; 1939 oli puustus. 1977–1997 oli Tsiргу küla osa. Kohanimi on J. Truussmanni järgi mugandus vene ristinimest Lukjan (*Лукьян*). Perekonnanimi Lukjanov (*Лукьянов*) tuleneb vene eesnimedest *Лука* (< kreeka *Λουκάς/Lukas*) või *Лукьян* (< ladina *Lucianus*). Lukjanovo (*Лукьяново*) on Venemaal (sh Pihkvamaal) väga sage kohanimi. Vrd Lütä, Lutepää. – AK

Academic; Eesti TK 42; PGM 1785–1792; SeK: 74; Truussmann 1897b: 38; Vasilev 1882: 171; Vene TK 126; ÜAN

Lutsi <'Lutsi ~ -sse>, koh ka *Ludsi* ~ *Ludi* Lut – linn Lätis Latgales samanimelises piirkonnas, Lutsi keelesaare lähedal, läti *Ludza*, poola *Лусун*, vn *Люцинъ*. ⇒42A2 ♦ Kagu-Läti piirkonnakeskusi, mille järgi on nimetatud Lutsi keelesaar. Eestikeelne nimi on läti nime mugand, nimi võib pärineda sood tähistavast tüvest *luga*-. Lutsi keelesaare eestlased asusid enamasti linnast lõunas, väiksem rühm põhjas. Põhiliselt võib Lutsi külad jagada kolme rühma: endise ↑Põlda (*Pilda*) valla külad Lutsist lõunas, endise Nirza ja Briği valla külad Lutsist kagus (↑Mägise¹) ning ↑Mäardina (*Mërdzene*) valla külad Lutsist põhjas. – PP

Kallas 1894; KNAB; Lvv: II, 343–344

Lutsu¹ <-le>, koh *Lutsu_küla* <-külla> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Harmi ms), u 1900 *Луцукюля* (küla). ⇒12C2 ♦ Endine Alansi saunaküla (olla naljatamisi hüütud ka Lutsu linnaks), 1977–1998 oli ametlikult Alansi osa. Nimi on piirkonnas esinenud lisanimena varemgi, nt on 1782 Tuhala mõisas üles tähendatud *Lutso Tönno* hajatalu. Arvatavasti on küla saanud nime mõne talupoja lisanime vahendusel ning see tuleneb sõnast *luts*: *lutsu*. * *Läbi küla voolab oja, kus olnud varem palju lutsukala*. – TL

EAA.1864.2.IV-1:536, L 516; EVK; KN; KNAB; Troska 1987: 99

Lutsu² <-le>, koh <-lö> Plv – küla Põlva maakonnas Põlva vallas (Vana-Koiola ms), 1627 *Ludtze Jack*, 1638 *Lutzu Jaek*, u 1685 *Lutzu*. ⇒40B2 ♦ Esialgu on nimi tähistanud hajatalu Vanaküla ääremaal, kus XVII saj lõpus on juba kolm *Lutzu* nimega peremeest. Nimi võib olla saadud otse võrdlusest kalanimetusega *luts*, kuna koht asub oja ääres ja Vanakülalt kasvas välja ka ↑Küisakülä Lutsu lähikonnas. Kui külanimi põhineb siiski ainult kunagisest eesnimest saadud lisanimel, on selleks kaks võimalust. Esmamaining sobib *Lucianuse* mugandusega **Luuts*: **Luudsi*. Hari-likum nimeseletus on germaani nime *Ludwig* saksa keeles tekkinud mugandus *Lutz*. Lutsu küla loode-osa tuntakse Sanksaarõ nime all. Lutsuga on 1977 liidetud ↑Kuudra ja Tõrvhavva küla. Lutsu jõe nimi on tõenäoliselt saadud külanimest. Lutsu on Vanaküla ja kogu endise Koiola valla jaoks koht, kus see jõgi Vanakülla sisse tuleb. Mooste vallas on suuliselt kasutatud nimesid Anooja ja Jaanimõisa oja, alamjooksul on jõge tuntud Rasina järgi (1627 *Rasinsche Beche*, XIX saj II poole kaardil *Rasina jõggi*). Alles üheverstakaart kasutab Lutsu nime (*Луцо*) kogu jõe kohta. * *Minu kodukolhoosi territooriumil asub Lutsu küla. Oma nime on ta saanud muistendi järgi, et vanal ajal tulnud sinna kohta elama perekond Tobrelutsud. Neil siindinud viis poega. Aja jooksul kasvanud terve Tobrelutsude küla. Ümbruskonna elanikud hakkasid kutsuma Tobrelutsu küla, aga siis jäeti Tobre eest ära ja jäigi Lutsu küla. Sellest külast voolab läbi oja, mis samuti kannab Lutsu oja nime. Selles ojas elas palju lutsu, mis andsid ka tõuke sellele, et küla sai Lutsu nime-tuse. (1958) – ES*

EAA.308.6.332:2, L 1p; EAA.2072.5.567, L 1; KM: RKM II 83, 644 (4) – 1958; Rev 1624/27 DL: 54, 57; Rev 1638 I: 144; SK I: 194; Sukunimet 1992: 292; Vene TK 42

Lutsu³ <-le>, koh <-lö> Har – küla Valga maakonnas Taheva vallas (Koikküla ms), 1627 *Ludse Mick*, 1638 *Luzemick*, 1688 *Lutzu*, *Lutzi*, 1805 *Luzzo Johan*, 1839 *Lutzo* (küla), u 1900 *Луцу* (talu), 1949 *свх. Тахе* (sovhoos Tahe). ⇒43B3 ♦ Kahe Lutsu talu nimest tuli külanimi XX saj keskel, kui siin paiknes juba 1940. a-tel asutatud sovhoosi Tahe kontor. Koikküla Lutsu nime päritolu kohta kehtivad samad võimalused mis teistegi Lutsu külade ja talude kohta: kalanimetuse *luts*, eesnimi *Lutz* < *Ludwig* jt. Tänapäeval on Lutsu küla alla liidetud ka ↑Kõpsi kant (Krl). Vrd Lutsu¹, Lutsu². – ES, MF

Dunsdorfs 1974: 259; EAA.308.2.167, L 1; EAA.567.2.572:1, L 1p; NL TK 25; Rev 1624/27 DL: 97; Rev 1638 I: 208; Vene TK 42

Luuu <-le> Päl – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas, mõis, sks *Ludenhof*, 1588 *Luda* (mõis), 1591 *Curia Luda*, 1627 *Ludenhoff*. ⇒25B3 ♦ Mõisast on teateid 1519, kui v. der Ludenite perekond omandas *Paka-

vere või *Pagavere (*Packuver*, 1535 *Vackever*) mõisa; XVI saj lõpus on mainitud juba Luua mõisat. 1921 tekkis Luua asundus, mis 1977 nimetati külaks. Nimi on pärit mõisaomanike Ludenite perekonnanimest. Vrd Kaiavere². – PP

LGU: II, 312, 631; Ligi 1961: 358; PA I: 282; PTK I: 128–129, 171; Tartumaa 1925: 349

Luuga <-le> lis – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Iisaku vallas (Täriveri ms), 1726 *Lucka*, 1796 *Luka*, u 1900 *Луга*; vn *Луг*, *Лужки*, *Ужки*. ⇒17A2 ♦ Küla on kuulunud Sompma mõisa alla, hiljem Täriveri ja Uhe alla. Al 1977 Varesmetsa küla osa. Eestikeelse külanime aluseks on isikunimi, vrd *Luka(s)*, *Luukas*. Venekeelsed nimed *Лужки* ja *Луг* on rahvaetümoloogiad eestikeelsest nimekujust. – MK

KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 178

Luuküla [*ˈluu_küla*] <-külla>, koh *ˈLuu_külä* – küla Venemaa Pihkva oblastis Peipsi taga, vn *Луг*, 1848, 1852 *Lu-küll*, *Лугъ Чухны*, 1849, 1867 *Луг*, *Чухонский Лугъ*, *Лугъ*, u 1866 *Лугъ (Чухны)*, 1917 *Luuküla*, *Лугъ*. ⇒34B2 ♦ Luuküla on eeldatavasti vana eesti asustusega küla teisel pool Peipsit Rameda (Remda) poolsaarel, kiriklikult kuulus Võnnu, hiljem Röpina kogudusse. Luukülas on eestlaste kalmistu, XX saj alguses oli siin eesti kool ja vennastekoguduse palvemaja. I. Arensi andmeil nimetati kogu piirkonda veel XX saj I poolel Samolva nukaks. Kuigi nime päritolu näib esmapilgul olevat läbipaistev (*luu* + *küla*), on tõenäolisemalt tegu vene nime mugandusega, vrd *луг* 'niit, aas, luht, heinamaa, rohumaa'. K. Pajusalu arvates pole ka võimatu, et lähtesõnaks on *loog*, mille pikk täishäälik *o* on lõunaeeestipäraselt kõrgenenud *u*-ks. Sõna lõunamurretes uuemal ajal ei tunta, ent pole välistatud selle säilimine kohanimes. Luuküla kõrval on eesti asustusega küladena teada veel Ersova (*Ериово*), Grivki (*Гривки*), Kaameniku (*Каменка*), Kasakova ehk Kähri (*Казаковец*), Koslova (*Козлово*), Kriiva (*Власова Грива*), Ruudja (*Чудская Рудница*), Solna (*Яновы Заходы*) ja Suurõseere (*Чудские Заходы*); eesti nimede all on lähikonnas tuntud Haniva (*Пнёво*), Kuuraköstõ (*Курокиа*), Märamäe (*Кобылье Городище*), Ruuvja ehk Rovja (*Путьково*), Rameda ehk Rämja (*Ремда*), Samblöküla ehk Samblaküla (*Самолва*), Vanaküla (*Старый Мтеж*) ja Vantusõ (*Мтеж*). On andmeid ka varasemast õigeusklikust eesti (seto?) asustusest Hovanova (*Хаваново*, *Молитвенно*), Ludva (*Лудва*), Oss'atna (*Осоотно*), Tabori (*Таборы*) ja Väikõrovja (*Хомутово*) külas. – AK, PP

Arens 1994: 42, kaart 4; Kallas 1903: 3; KNAB; Köppen 1849: kaart; Köppen 1867: 103; Moora 1964: 105–106, joon 8; Nigol 1918: 18; Setomaa 2009: 444–446, tabel 1, joon 2; Vene TK 126

Luulupe <-sse>, koh ka *Luulube*, kirjak varem ka *Lulupä* Kvj – küla Saare maakonnas Leisi vallas, mõis, sks *Lulupae*, ? 1411 *Lolepe*, 1529 *Maha-Lulupe*, *Saxalullenpee*. ⇒50B3 ♦ Luulupe mõis rajati XVI saj lõpus, sellest kagus oli samanimeline küla. Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus nimetati 1937 Paju külaks. 1970. a-tel oli Luulupe küla omakorda jagunenud kaheks: Luulupe I loodes ja Luulupe II kagus, viimane kuulus varem Piila mõisa alla. 1977 liideti need kõik kokku Luulupe külaks. Külanimi on lähtunud tõenäoliselt isikunimest, vrd *Lule*, *Lull*, *Lullie*, järeloa on *pea*. Ka L. Kettunen on nime alu-

seks pidanud isikunime, konstrueerides oletusliku **luulepää* 'fantaasiapea (fantaseerija)'. Luulupe mõisast loodes olevat osa on nimetatud Kuusiku külaks (1855–1859 *Кузико*), kagus on Väljaküla (1855–1859 *Велья*). Kuusiku on vana külakoht, XVIII saj võidi teda teise talu järgi nimetada Kõutsi külaks (1798 *Kautzi*). Väljaküla on samastatud ka Piila-Luulupega (= Luulupe II). – MK

EAA.298.2.71, L 6; EAN; EO: 6; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; Mellin; SK I: 194

Luunja [*ˈluunja*] <ˈLuunja ~ -sse> TMr – alevik Tartu maakonnas Luunja vallas, mõis, sks *Lunia*, *Probsthof*, 1503 *Lunia*, 1627 *Lunnikuella*, 1638, 1643 *Lungenmoise* (mõis), 1638 *Luna* (küla), 1644 *Luna Moysa*, 1677 *Lundia*. ⇒33A2 ♦ Mõis paiknes esialgu hili-sema Vanamõisa kõrvalmõisa kohal (↑Põvvatu), Poola ajal toodi praegusesse asukohta. Eesti Vabariigi alguses moodustati mõisa maadel asundus, 1970. a-tel asund, mis 1977 muudeti alevikuks. Kohanime päritolu pole selge. L. Kettunen oletas, et see võiks lähtuda kas tegijanimest *lunaja* 'väljarentija' (vrd *luna* ja *lunama*) või *luunija* 'lumumaja'. Tegijanime eeldades sobiks kohanime vasteks ka isiku lisanimena mõeldav *lunija*. ja-lõpuga kohanimed võivad olla muudki päritolu, sh lähtuda sõnast *-oja*, näiteks **Lungoja* 'lingoja', vrd Kuusalu *lungus*, Lutsi *lungih* 'lingus'. Viimase nime võis anda Emajõe kõrvalharu Luunja juures. Sks varasem nimi *Probsthof* 'praostimõis' pärineb XVII saj I veerandist, mil Luunja oli Tartu praosti lauamõis. * *Rahvapärimuse järgi olevat hilisema Luunja kohal sakslased tunginud eestlastele kallale ja tapnud nad viimseni. „Kui sõda lõppes ja inimesed hakkasid põldu harima, tuli sealt palju luid nähtavale ja inimeste luukeresid. Sealt saigi see mõisa nime Luunja mõis.“ (1961) – EE*

Bfl: II, 522, 844; BHO: 326; EM: 97, 164; ENE-EE:

XII, 306; EO: 46, 329; KM: RKM II 153, 503/5 – 1961; PA I: 58; Rev 1624/27 DL: 42; Rev 1638 II: 246, 247; Tartumaa 1925: 440; VMS: I, 471; ÜAN

Luuri <-le> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Vana-Vändra ms), 1795 *Luri Tõnnis* (talu). ⇒22B3 ♦ Külana 1945. a nimekirjas, külas on mitu Luuri talu. Vrd (*p*)*luur* : (*p*)*luuri* 'mõisa õlle- või viinameister, pruul'. Luuriga on 1977 liidetud osa Kärneri külast (1938) ja Rabaküla (1938 *Raba*, 1922 *Piheturme*). – MK

EAA.1865.3.294/4:96, L 96; EAN; EMSK;

ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB

Luusika <-le> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas (Venevere ms), 1534 *Luske* (küla), 1557 *Lusick* (küla), u 1900 *Люзукы* (küla). ⇒15B3 ♦ E. Tarvel on samastanud nimega 1453. a kirjapaneku (*den ganzen Hoff to Lutzeke, dat dorp to Angas*); seega oli mõis juba XV saj. Hiljemalt 1787 läks Venevere mõisaga samade omanike kätte, taandudes XIX saj karjamõisaks, mis 1871 oli hääbunud. Küla asub Peedla raba ja metsa idaserval, nimi on tulenenud M. Joalau arvates (ja praeguse häälduskuju järgi tõenäoliselt) taimenimetusest **luusik* 'lillakas' (vrd vepsa *lūžik*, *lunžik*, *lunžikainie* 'lillakas, *Rubus saxatilis*'), kuigi eesti murretest pole seda seni registreeritud. Häälikuline areng on samasugune nagu *mansikka* ja *maasika* puhul. V. Pall on Luusika nimede puhul pakunud lähtumist sõnast *lusikas* : *lusika* või isikunime

Ambrosius mugandist. Esmamainingu põhjal oleks nime aluseks hoopis teine isikunimi, vrd sks eesnime *Lutz*; *-ke* oluks vähendusliide, mis esineb paljude lühinimede puhul. On ka võimalik, et võõrkeelne kirjur pani kohanime kirja endale tuttavamas vormis. Luusikaga on 1977 liidetud Hanguse (1453 *Angas*, ? 1599 *Aug*, 1601 *Anse*, 1871 *Hangusaar*). – MK

Bfl: I, 1455; EAA kinnistud; Joalaid 2002: 31–32; KNAB; LGU: 601; PTK I: 128; P XVI: 138; Rev 1601: 161; Zajceva, Mullonen 1972

Luuska¹ [*'luuska*] <-sse>, koh *'Luuska* <-he>, kirjak ka *Looska Se* – küla Petseri rajoonis Pankjavitsa vallas (Pan, Vaaksaarõ nulk), vn *Балуево*, u 1790 *Буллева*, u 1866 *Валуева*, 1872 *Балуево*, 1904 *Looska*, *Балуево*, 1923 *Bulajevo*, 1939 *Luuska*, 1996 *Balujevo*. ⇒45C2 ♦ XIX saj kuulub küla Pankjavitsa kogukonda ja kogudusse. Luuska nime lihtsaim seletus oleks lähtuda vn sõnast *лука* 'lomp', ent vrd ka murretes *luuskma* 'hingama' (Kan), *looskelema* ~ *looskõllõma* 'visklema, väänlema; aelema' (Võru). Vene perekonnanimi *Balujev* (*Балуев*) tuleneb sõnast *балуи* 'endahellitaja, nautleja'. *Balujevo* (*Балуево*) on Venemaal suhteliselt sage kohanimi. Vrd ka Korela Luuski. Vrd Luuska². – AK Academic; Eesti PK 20; ERA.14.2.708; Hurt 1904: XIX; PGM 1785–1792; Pskov 1885: 509; SeK: 74; Vene TK 126; VMS; ÜAN

Luuska² [*'luuska*] <-sse>, koh <-he>, koh ka <'Luuskihe> *Vas* – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1638 *Luszka Pustus*, 1684 *Luska Pustus*, 1782 *Luska Mick*, 1820 *Luuska* (küla), 1949 *Луска* (*Лужку*). ⇒45C1 ♦ Nimi ilmub *Vaigustõ (*Waigositz*) vakuse puustuse ehk hajatalu nimena, XVIII saj lõpus sai kohast väike küla. 1977–1998 oli Kliima küla osa. Luuska nime päritolu pole selge. Üks võimalus on, et nimi seostub vene sõnal *лука* põhineva laensõnaga *luusna*, *luuska*, *loosik*, *luus* jt 'lomp, madal veeloikudega maa'. Kuna *s* on võinud asendada erinevaid vene keele häälikuid, on ka võimalik et Luuska nimi põhineb hoopis vene naisnimel *Луша* ~ *Лушка* (ristinimest *Лукерья*, st *Lukerja*, algnimeks ladina *Lucretia*). Leidub ka muid isikunime võimalusi, vrd nt *Лускин*, *Лужков*, vana slaavi päritolu eesnimi *Лузга* jt. Vrd Loosi, Luusika. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2:67, L 65p; EAA.1271.1.226:102, L 1649; Kjuršunova 2010: 317; Must 2000: 185–186; NL TK 25; Rev 1638 I: 175; Tupikov 2004: 630; Unbegaun 1995: 89

Luussaare raba [*'luus_saare raba*] Sim – soo Lääne-Viru maakonnas. ⇒15C2 ♦ Luussaare raba on üks osa laialdasest raba- ja soolast Muuga ja Oonurme vahel. Nimi tuleneb arvatavasti soosaare nimest. * *Luussaar oli soosaar, kuhu rahvas sõdade ajal pelgu läks. Ükskord, kui külarahvas jälle sinna pakku oli läinud, siis üks poolearuline tüdruk juhatanud vaenlased sinna ja kõik inimesed tapetud. Nende surnukehade järgi hakatud saart Luussaa-reks kutsuma.* (1985) – MK

KN: 1985

Luutsna jõgi [*'luutsna jõgi*] Võn – jõgi Tartu maakonnas Mäksa ja Võnnu vallas, 1638 *Lutzna*, 1779 *Luhzne Bäche*. ⇒33A2 ♦ 22 km pikk jõgi algab Kurista küla kohal Lootvina mõhnastiku idajalamilt, voolab Luutsna ürgorvus rööbiti Tartu–Räpina maanteega ja suubub Emajõkke Vana-Kastre küla ja Kaagvere mõisa vahel. Luutsna jõe suudme kõrgendikule, mida kutsutakse Liinakse või Liinaketsi mäeks ning

mida on peetud muinaseestlaste linnuseks, rajati XIII saj lõpul või XIV saj algul Kastre kants (*Oldentorne*, *Oldenturn*, ↑Vana-Kastre). Jõe orus on ka Luutsna soo. Näib, et jõgi on saanud nime soo järgi, kus ta voolab, kuigi olevat olnud rahvajutu järgi lai ja ulatunud suurvee ajal Võnnu kirikuni. Teine Luutsna soo on Perävallas, sealsete kohalike teateil tähendavat Luutsna mädasood, millest jala läbi ei pääse. Eesti murdesõnaraamatu andmeil tähendab *luusna* ~ *luudsna* ~ *luutsna* ~ *luut'skna* (kirja pandud Võnnus ja naaberkihelkondades) kinnikasvanud jõekääru või endist jõesängi, ka üldse sügavamast veelompi. Sõna on ilmselt laenatud vene keelest (*лужина* 'madal märg koht, lomp'). L. ja I. Rootsmäe märgivad, et *luutsna* tähendab tüma sood või mudast kohta.

* *Võnnu kihelkonnas on üks soo, keda rahvas ühe juhtumise perast Luutsna sooks kutsub. Muiste hakkanud üks kord Emajõgi vett enesest välja ajama. Veega ühes tulnud ka palju kalu jõest välja. Praegune Luutsna soo olnud kõik täis mülgasid. Nende mülgaste sisse läinud nii palju lutsu kalasi, et rahvas püüdnud neid ja söönud siis iga laps soost saadud lutsusi. Selle läbi jäänud kõigile see soo väga tähtjaks. Hakatud teda siis viimaks Lutsu sooks kutsuma. Perastpoole muudetud seda nime ja hakatud sood Luutsna sooks hüüdma.* (1896) – MJ

EAA.2072.9.431; EMS: V, 552; ENE-EE: XII, 306; Kirt 1988: 113; KM: E 29918 – 1896; Rootsmäe 2016: 227, 321

Luutsniku [*'luutsniku*] <-nikku ~ -sse ~ -le> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas, mõis, sks *Lutznik*, 1528 *Luzzanick*, 1548 *Lutzenick*, 1588 *Lucznikow*, 1627 *Ludtznick Andrey*, 1638 *Lutznick Andres*, 1684 *Lutzeneckers By*, 1765 *Dorf Luitsnik*, 1798 *Lutzeneck* (karjamõis); läti *Lucenieki*. ⇒44C3 ♦ Luutsniku hajatalu kuulus XVI saj kokku praegu Lätis paikneva Hopa mõisaga (läti *Ape*, sks *Hoppenhof*), 1603 sai see Rogosi mõisa osaks. XVIII saj lõpus tehti Luutsnikku karjamõis, küla selle kõrval säilis vähemalt 1805. a-ni. 1860 sai Luutsnikust omaette rüütlimõis. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis 1977 muudeti külaks. Asukanime *nik*-liite mitmus *-niku(q)* on sarnane läti *niek*-liite mitmusega *-nieki*. Nime keeleline tagapõhi pole selge. Tõenäoliselt pole see nimi siiski läti algupära. Kõige sobivam kohanimeks saanud isikunime vaste on vene *лучник* 'vibukütt, ammulaskja, ambude valmistaja', vastav vene perekonnanimi on *Лучников*. Teisalt võiks kohanime aluseks sobida ka lompi või madalat märga kohta tähistav maastikusõna *luuts-* (*luutsna*, *luutskna*, *luutsnik*), mis põhineb vene sõnal *лужник*, tüvisõnast *лужа* 'lomp'. – ES

BHO: 327; EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:139, L 134p; Hagemeister 1836–1837: I, 263, II, 58; Mellin; Must 2000: 185; PA I: 31; Rev 1624/27 DL: 86; Rev 1638 I: 181; Unbegaun 1995: 94

Lõbe <-sse ~ -le> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Uuemõisa ms, Vilkla ms), 1591 *Löwe*, 1620 *Leffveby*, 1689 *Lowe* (küla), 1798 *Löwwe* (karjamõis), 1844 *Löbbe* (küla), 1871 *Loebbe*, u 1900 *Lebe*, 1923 *Löbe*. ⇒20A1 ♦ 1977–1997 oli Lõbe ametlikult Ridala osa. Mellini kaardil on nimi *v*-line. Küla asub soola lõunasopi kaldal, kunagi võis seal olla järv. Vrd *lövi* (*löbi*): *löve* 'löhe, pragu, möra, mōlk, lohk, süvend, auk'. Välistatud ei ole ka *lõpp*: *löpe* 'laht, lõpp'. Vrd Lõbembe. – MK

Almquist 1917–1922: 298; EAA.1.2.941:1316, L 1304; EAN; EMSK; KNAB; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:113, L 111; ÜAN

Lõbembe <Lõembe ~ -sse>, koh *Lõembe* Phl – küla Hiiumaakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1565 *Thonius i Lõppenpell*, 1688 *Leppänpäläby, Leppenbä, Lopenpeh, Loppenpäh*, 1782 *Leppempe*, 1798 *Lõbbebe*. ⇒48B2 ♦ 1977–1997 oli Lõbembe ametlikult Hiissaare osa. Lõbembe nime algusosa lähtekohaks on *lepp* : *lepa* või tõenäolisemalt *lõpp* : *lõpe*, järeloa on *pää*. Lõbembe ja Hiissaare piirile jääb paik nimega Krossa (1688 *Krossaby*). – MK

EAN; HK: 126, 139; KNAB

Lõetsa [*lõetsa*] <Lõetsa ~ -sse> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Kantsi ms), 1592 *Loez*, 1645 *Lödž*, 1798 *Lõtsa*. ⇒51C1 ♦ Võimalik, et külanime lähtekoht on isikunimeline, vrd *Loeze*. Sõnadest sobiks häälikuliselt *lõöts* : *lõõtsa* (*lõets* : *lõetsa*), mida oleks aga raske külanimega seostada, õe-ga sõnakuju pole Muhust ka registreeritud. XVIII saj II poolel paiknes külas Ranna mõis (*Rannamois*), mis oli Kantsist eraldatud, hiljem taas liidetud. Lõetsa küla jagatakse kolmeks: põhjapoolne Mõisaküla (kunagine Ranna mõisa järgi), lõunapoolne Altküla ja nende vahel Kesetküla. – MK

BHO: 315–316; EM: 123; EMSK; KNAB; SK I: 194

Lõhavere <-`verre ~ -sse> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas, mõis, sks *Lehowa*, 1215 *Leole*, 1584 *Lahauecula* (küla), 1587 *Lahawa* (küla), 1797 *Lehhowa* (mõis). ⇒23B4 ♦ Mõisast on teateid XVII saj-st, küla oli kadunud XVIII saj lõpuks (Mellini kaardil 1797 puudub). 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Külast 2 km idas asub Lõhavere linnamägi, mida seostatakse Lembitu linnusega (*Leole*). Kui Lõhavere peaks olema arenenud *Leole* kujust, siis on algselt *la*-liitelisest nimest saanud *vere*-lõpuline. L. Kettunen on pakkunud nime lähtekohaks oletuslikku isikunime **Lõha* või **Loha*. Lähedased tulevised eesti murretes on ka *lõhandik*, *lõhandus* 'lõhe', *lõhask* 'lõhandik', *lõhastik* 'lõhandik', *lõhastus* 'auk'. Vrd Lahmuse. – MK

BHO: 299; Mellin; PA IV: 172, 236; VMS

Lõhmuslaane [*lõhmus_laane*] <-`laande> Vän – paik (küla) Pärnu maakonnas Vändra vallas (Vana-Vändra ms). ⇒22B4 ♦ Külanimena esineb 1970. a rahvaloenduse materjalides, ühendatud 1977 Sikana ja Ünnaste külaga. Külas oli kolm Lõhmuslaane (ka Lõhmussaare ehk Lõhmusaru) talu. Ka talunimena on hiline, hingeloendites ei kajastu. – MK

KN; KNAB

Lõimetsa [*lõi_metsa*] <-`metsa> Pil – paik (küla) Järva maakonnas Imavere vallas (Adavere ms, Hermani ms), 1638 *Leyemetz* (küla), 1797 *Loimetz*. ⇒24A2 ♦ Küla on 1977 liidetud Jalametsaga. Lõimetsa küla on mainitud 1583. Koos Laimetsaga moodustavad külad, mis paiknevad ühe ja sama kõrgustiku kagu- ja loodeserval, häälikuliselt lähedase paari (vt XVI saj kirjapanekuid Laimetsa alt). Laimetsa lähtekohaks on pakutud *lai* (< **lakja*), võimalik on oletada isikunime. Kui nimepaari Lõiuuse ja Laiuse puhul on võimalik juhuslik sarnasus, siis siin võiks oletada häälikulist varieerumist. Vrd Laimetsa. – MK

KNAB; Mellin; PA IV: 16; Rev 1638 II: 160

Lõiuuse <-le> Juu – küla Rapla maakonnas Juuru vallas (Härgla ms), 1241 *Leus*, 1513 *Leysze*, 1637 *Louguste*, 1688 *Leyhus*, 1725 *Leusisch*, 1798 *Leius*. ⇒12B2 ♦ Põlisküla, mille järgi on nime saanud XIII saj Loyse suguvõsa. Küla on XVII saj jagatud ka suureks ja

väikeseks Lõiuuse külaks, P. Johanseni arvates oli viimases Loyse suguvõsa mõisakoht. Vahest on need samad mis tänapäeva külaosad Eesküla (küla lõunapoolne tihedam tuumik) ja Takkaküla (põhjapoolsed hajatalud, seal on ehk kunagi paiknenud ka Lõiuuse ehk Siramaa karjamõis). L. Kettunen oletab nime taga sõna *lõu*, murdeti *lõiv* : *lõo* 'lõokene', pidades lähtevormiks nimekuju **Lõivose*. Siiski on võimalik ka seos sõnaga *lõuk* : *lõugu* 'kõla, millegi helitu hää' (*lõuguti*, vrd 1637. a nimekuju) või *lõik* : *lõigu*. Küla naabruses Pirgu küla piires on Lõigussilla talu. Põhjaosa talud on endine Saanaküla (nimetatud ka Metsakülaks), mis 1920. a-tel arvati omaette külaks, liideti aga Lõiuusega uuesti 1977. Samal aastal liideti ka ↑Saaremõisa. – PP

Bfl: I, 779; EO: 196; Joh LCD: 481–482; KN; LCD: 42r; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 293

Lõkova <-sse>, koh ka *Lõkova* ~ *Lõõkova* <-he>, kirjak ka *Ojaver* ~ *Ojaveere* Se – küla Petseri rajoonis Pankjavitza vallas (Pan, Seeridsä nulk), vn *Лыково*, ? u 1790 *Лытова*, 1792 *Лыкова*, 1882 *Лыково*, 1904 *Lõkova*, *Lõõkova*, *Лыково*, u 1920 *Lõkovo*, 1928 *Ojaver*, 1938 *Ojaveere*. ⇒46A3 ♦ XIX saj kuulus küla Vilo kogukonda ja Pankjavitza kogudusse. Eesti algupära korral võiks kõne alla tulla *lõkk* 'ahjukumm; noor kaun'. Vene perekonnanimi Lõkov (*Лыков*) tuleb sõnast *лыко* 'niinekoor' ja võis viidata korvipunujale. J. Truusmanni esitatud etümoloogia sõnast *lõng* ei ole usutav. Kohanimi Lõkovo (*Лыково*) on Venemaal (sh Pihkvamaal) ja Valgevenes üsna sage. *Ojaver* (*Ojaveere*) nime määras külele siseminister Petserimaja kohanimede esimese eestistamise käigus 1928. – AK

Eesti TK 42; Eesti TK 50; Hurt 1904: XXIII; KN; PGM

1785–1792; Pskov 1792; RT 1928: 104, 638; SeK: 74;

Truusmann 1897b: 38; Vasilev 1882: 172; VMS

Lõmala <Lõmala ~ -sse ~ -le>, koh *Lõmala* ~ `Lõmmala Ans – küla Saare maakonnas Salme vallas, mõis, sks *Lemmalsnäse*, 1522, 1592 *Lemmall*. ⇒52B1 ♦ Mõis on rajatud XVII saj keskel, selle kõrval kirdes säilis samanimeline küla. 1920. a-tel mõisa maale tekkinud asundus liideti 1930. a-te lõpuks külaga. Nimi tundub algseltki *la*-liiteline ja eeldaks algusosana isikunime, kuid niisugune eesnimi on tundmatu. Häälikuliselt on nimega sarnased sõnad *lõma* 'puruks (litsutud)', *lõmm* 'jääräim', *lõmm* 'suur tuli', *lõmm* 'kamakas' ja *lõmm* 'halg, millest peergu kisti'. – MK

EM: 120; SK I: 195

Lõmmelu [*lõmmelu*] <-sse ~ -le> Vän – paik (küla) Rapla maakonnas Kärü vallas (Kärü ms), 1574 *Lom-mela* (tal), 1923 *Lõmmelu*, 1938 *Lõmmalu*. ⇒22C2 ♦ Liidetud 1977 Jõekülaga. 1574 on talu mainitud rootslaste ja venelaste läbirääkimiskohana. Küla on nimetatud talu järgi (nt 1795 *Lõmmelo Mikkel*). 1858 on Kärü mõisa alla märgitud juba kolm Lõmmelu (*Lõmmelo*) talu. Tänapäeva nime võiks analüüsida võib-olla kaheosalisena, algusosa vasteks sobiks *lõmm* (*lõmm*) 'peerulõmm' või *lõmm* 'suur tükk', järeloa vasteks *elu* 'elamu'. Tõenäolisem on siiski, et tegemist on vana *la*-liitelise nimega, mille algusosa aluseks võis olla isikunimi. – MK

EAA.1865.3.294/1:13, L 11p; EAA.1865.3.296/1:7, 32,

41, L 7p, 32p, 41p; EMSK; EVK; Joh LCD: 173; KNAB;

ÜAN

Lõo [*lõo*] <-sse> Kse – küla Lääne maakonnas Hanila vallas (Nehatu ms), 1565 *Leyuo* (küla), 1689 *Leweby*,

- 1798 *Leo*. ⇒20A4 ♦ XVI saj kuulus küla Õeküla vakusesse. Nime lähtekohaks on varasem sõnakuju linnunimetusest *lõoke*, vrd sm *leivo*. – MK
EAA.1.2.934:18, L 15p; EAA.1.2.941:1641, L 1631p; Mellin
- Lõpe**¹ <-le>, koh *Lõpe* Phl – küla Hiiumaakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1529 *das Leppesche Df im Ksp. Poylepp*, 1609 *Leppe Peter*, *Leppe steffen*, 1688 *Löppeby*, *Loppe*, *Leppeby*, *Löppe*, 1798 *Löppe*. ⇒48B2 ♦ 1977–1997 oli Palade osa. Lõpe küla nimi on lähtunud sõnast *lõpp* : *lõpe* 'lahesopp, väike laht', vrd ka *lõpp* : *lõpu*. Vrd Lõpe⁴. – MK
Ariste 1938b: 18; EAN; HK: 139; KNAB
- Lõpe**² <-le>, kirjak varem ka *Löppe* lis – küla Ida-Viru maakonnas Iisaku vallas (Mäetaguse ms), 1844 *Loppe* (tal), u 1900 *Lenne* (küla). ⇒16C2 ♦ Küla asub Iisaku khk läänepiiril. Nimi on saadud talunime vahendusel sõnast *lõpp* : *lõpe* 'lõpp, ots'. Vrd Lõpe¹. – MK
EVK; KNAB; Schmidt 1844
- Lõpe**³ <-le> Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Laiuse ms), 1599 *wies Lopus*, 1601 *Loppell*. ⇒25B1 ♦ Oli 1977–2000 ametlikult Raaduvere osa. V. Pall märgib, et nimi võib tuleneda kas sõnast *lõpp* : *lõpe* 'lahesopp, väike laht' või *lõpe* : *lõpe* 'lõpp' (Kodaveres kirjapandud sõna). Kuivõrd läheduses ühtegi veekogu ei ole, aga küla paikneb omalaadsel kolmest küljest soodega ümbritsetud maosal, tundub teine seletus usutavam. Ka esimene pole välistatud, sest soo asemel võis varem olla järv. Ü. Tarkiaiseni oletusel võiks nimi tähistada ka hüigelsuure Laiuse voore lõppu. Voorel oli XIX saj I poolel kokku kaheksa küla ja Lõpe oli neist kõige põhjapoolsem vastu sood. – PP
PTK I: 130; P XVI: 111
- Lõpe**⁴ <-le> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Koonga ms), 1534 *Leppesbe*, 1560 *Loeffe*, 1797 *Löppe*. ⇒20C4 ♦ Küla asub soode ja rabade vahelisel kõrgendikul. Vrd *lõpp* : *lõpu*, *lõpe*. Vrd Lõpe¹. – MK
Mellin; Stackelberg 1926: 213, 245
- Lõpejärv** [*lõpe*ˌˈjärv] Var – järv Pärnu maakonnas Varbla vallas. ⇒27A1 ♦ Jäänukjärv Kadaka ja Rannaküla vahel, nimi lõpe ehk lahe järgi. Vrd Lõpe¹. – MK
- Lõpelah**t [*lõpe*ˌˈlaht] Rid – laht Lääne maakonnas Ridala vallas Tuuru küla all. ⇒19C1 ♦ Nimi tuleneb sõnast *lõpp* : *lõpe* 'laht'. Vrd Lõpe¹. – MK
- Lõpemer**i [*lõpe*ˌˈmeri], koh *Lõpe_meri* Muh – laht Saare maakonnas Muhu vallas Muhu saare looderanniku vastas. ⇒51B1 ♦ Nimi tuleneb sõnast *lõpp* : *lõpe* 'laht'. Vrd Lõpe¹. – MK
- Lõpemets**a [*lõpe*ˌˈmetsa] <-ˈmetsa> Rap – küla Rapla maakonnas Raikküla vallas (Kabala ms), 1798 *Metskülla*, 1871 *Loeppe*. ⇒11C4 ♦ Nime võiks ehk seletada sõnaga *lõpp* (omastav *lõpu*, ka *lõpe*). Rahva seletuse kohaselt tehti metsast maad juurde, järsku mets lõppes ja vastu tuli soo – sinna tehtigi küla. 1977 liideti Lõpemetsaga ↑Aravere ja ↑Suurküla. – PP
KN; Mellin; Schmidt 1871
- Lõpi** <-le>, koh *Lõpi* Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Vanalõve ms), 1592 *Leppist-Koiküll* (vakus), 1645 *Leppist*. ⇒50C3 ♦ Lõpi mõis rajati XVII saj. XIX saj algul jaotati maa talupoegadele ja mõis kadus. 1977–1997 oli ametlikult Räägi küla osa. Päritolu on sama mis Lõpe nimel, siin on tõenäoliselt mitmuse tüvi põhjustanud nimelõpu *i*. Vrd ka *lepine* : *lepise* 'lepne'. Vrd Lõpe¹. – MK
BHO: 303–304; EM: 122; KNAB; SK I: 196
- Lõpolja** <-le>, koh ka *Lõpol'a* <-he> Se – küla Petseri rajoonis Krupa vallas (Lob, Tsätski nulk), vn *Злы́полье*, u 1790 *Злы́поля*, u 1866 *Злы́порье*, 1882 *Злы́полье*, 1903 *Лыроја*, 1904 *Lõpolja*, *Злы́полье*, 1922 *Lõpolje*. ⇒41B2 ♦ Küla oli ajalooallikate andmeil olemas juba XVII–XVIII saj; XIX saj kuulus Korodissa (*Городище*) kogukonda ning Kuulja kogudusse. Kohanime päritolu on ebaselge. Võiks eeldada tuletist sõnast *lõpp* 'ots'. Kui lähtuda vene nimest, siis see on arvatavasti olnud liitsõna: *злы-* (< *злой* 'halb, paha, vilets') + *поле* 'põld'. Vrd *злыдень* 'paha, tige inime'. A. Steingolde sellise tõlgendusega ei nõustu – peaks olema **Злополе*. Kohanimi on unikaalne, vaid Valgevenes on *Злынка*. Vrd Lõpe³. – AK
Hurt 1903; Hurt 1904: XVI; KN; PGM 1785–1792; Richter 1959: 398; SeK: 74–75; Vasilev 1882: 115; Vene TK 126; VMS
- Lõtina** <-sse>, koh *Lõtina* <-he> Se – küla Petseri rajoonis Irboska vallas (Irb, Irboska nulk), vn *Лы́тино*, 1585 *Лыткино*, 1849 *Лытино*, 1866–1867 *Лыкина*, 1886 *Lõtina*, 1897 *Лытино*, u 1900 *Лытина*, 1903 *Lõtina*, *Лытина*, 1904 *Lõtina*, *Lõtina*, *Лытино*, u 1920 *Lõtino*, 1922 *Lõtino*. ⇒46B2 ♦ Küla kuulus XIX saj keskel Irboska, XX saj algul Mõla kogudusse. Tundub, et külal puudub setopärane nimi. J. Truusmanni järgi on Pihkvamaal *Лыткино* küla, mille nimi tuleneb sõnast *лытка* 'jalg' või *лытать* 'ära jooksmata'. Vanavene mehenimena on XV saj registreeritud *Лытка* ning isanimena *Лыткинь*. Venemaal Jaroslavli oblastis on mitu Lõtino (*Лытино*) küla, samas esineb venelastel ka perekonnanimi Lõtín (*Лытин*). Vrd Litvina. – AK
EAA.298.2.71, L 18; Eesti TK 42; Ernits 2012: 40; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903; Hurt 1904: XXIV; RL 1922; SeK: 75; Truusmann 1897b: 38; Tupikov 1903: 235, 631; VES; VMS
- Lõu** <-le>, koh *Lõu* ~ '*Lõu_küla*, kirjak varem ka *Lõo* Ans – küla Saare maakonnas Salme vallas, mõis, sks *Leo*, 1798 *Leo* (mõis). ⇒52B2 ♦ Buxhövdén on mõisanimi samastanud 1473. a dokumentides olevate nimedega *Lode*, *Lahhe* ja *Lahye*. Mõisa lähedal kirdes oli samanimeline küla. Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus liideti 1930. a-teks külaga. Nime päritolu jääb hämaraks, mainitagu, et külas oli ka Lõu talu. Lõu küla lõunaosa tuntakse Teesu nime all (1798 *Teso*). Vrd Lõupõllu. – MK
KNAB; Mellin; SK I: 195
- Lõuka** [*ˈlõuka*] <'Lõuka ~ -sse> Tõs – küla Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Tõstamaa ms). ⇒27C2 ♦ Küla on alguse saanud Metsküla töölistemajadest ja kandiski u 1939. a-ni Metsküla nime. Lõuka nimi pärineb endise Lõuka karjamõisa (sks *Paulinenhof*) nimest. Talunimi tuleneb sõnast *lõugas* : *lõuka* 'laht, laugas; sälk, sisselõige', 'kamakas, pank'. Lõukaga on 1977 liidetud ↑Nautsi ja Pedaka (1930. a-tel *Pädaka*). – MK
EAN; EMS: V (24), 633, 634; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); ERA.T-6.3.55, L 1; KN; KNAB
- Lõunaküla** [*ˈlõuna_küla*] = **Storbyn** [*ˈstuur'bü(ü)n*] <-i>, koh *Storbin* [*ˈstour'bi(i)n*] ~ *Storbien* [*ˈstour'biien*] Jõe – küla Harju maakonnas Viimsi vallas Naissaarel, rts *Stora byn* [*ˈstuur'a'bü(ü)n*], erts *Stora bin* [*ˈstoura'bi(i)n*], 1854 *Das Grössere Dorf*, u 1900 *Бол. Деревня*, 1913 *Сурь-кюла*. ⇒2A2 ♦ Eestikeelne nimi viitab küla suhtelisele asukohale Naissaarel (vrd

Tagaküla). Rootsikeelne liitnimi koosneb sõnadest *stor* 'suur' ja *by* 'küla', mis näitab, et tegu oli saare tähtsaima külaga. Seda on ka eesti keelde tõlgitud Suurkülaks. XX saj alguses on sündinud rööpnimi Södra byn [*'söödra* *'bú(ü)n*, kohalik *'söödra* *'bi(i)n*], mis on ilmselt eesti nime tõlge. Tavapruugis jaotati Lõunaküla külatänava põhjal kaheks, põhja- ja lõunaosaks. Nende nimed olid vastavalt rootsi keeles Oppibyn (kohalik hääldus *oppe-bin*) 'ülaküla' ja Neribyn (kohalik hääldus *neere-bin*) 'alaküla'. Küla idapoolsem osa kandis nii eesti kui ka rootsi keeles Männiku nime. Kohanimede häälduskuju Naissaarel vaheldus XX saj nii põlvkonniti kui ka linnastumise tõttu, kuid eriti seepärast, et kahe maailmasõja ajal pidid saarlased oma elupaiga ajutiselt või püsivalt maha jätma. Naissaarel olid oma „kolm kohalikku keelt“: Naissaare rootsi keel, riigirootsi ja eesti keel. Seda tunnistavad hästi ka saare kohanimed. Vanematel kaartidel viidatakse külele lihtsalt Naissaare nimega (1798 *Nargen*, 1871 *Naisare*). Pärast Teist maailmasõda, kui saar oli sõjaline tugipunkt, oli kogu saar Naissaare küla nime all; Lõunaküla taastati 2011. Vrd Tagaküla¹. – MB

KNAB; Lagman 1964: 35, 67, 223; Mellin; Russwurm 1855: I, 153; Schmidt 1871; Wieselgren 1951: 30, 34, 42, 76; Wieselgren 1954: 69

Lõupõllu [*'lou_põllu*] <'põldu>, koh *'Lõu_põllu*, kirjakeel varem ka *Lõopõllu* Jäm – küla Saare maakonnas Torgu vallas (Torgu ms), 1618 *Erich Leo Pöld*, 1645 *Lõpõlde* (küla), 1811 *Leopõllu*. ⇒S2B3 ♦ 1977–1997 oli Kaunispe osa. Kaheosalise külanime algusosa jääb hämaraks, vrd *lõo* (*lou*) 'lõoke' + *pöld* : *põllu*. Vrd Lõu. – MK

EAN; KNAB; SK I: 195

Lõve <-le> Hel – küla Valga maakonnas Põdrala vallas, mõis, sks *Lauenhof*, XVI saj *Löwenkil* (mõis), 1624 *Loewenkil* (mõis), 1684 *Lauwenkyl* (mõis). ⇒37C2 ♦ Lõve külanime ilmumine kaartidele 1930. a-tel. Lõve mõisast on teateid XVI saj-st, ta on kuulunud Helme mõisa juures olnud mõisate hulka, 1624 on seda nimetatud väikeseks mõisakeseks, omanikuks oli Henrich Rehbindler. Mõis eraldati Helmest 1718. Oma nime olevat mõis saanud major Lault, kelle käes olnud Rootsi aja lõpul osa Helme Linnaküla rendil. Suguvõsa (täpselt ei selgu, oli neid üks või rohkem) nime on kirjutatud M. J. Eiseni järgi kujul *Lowe*, *Loue*, *Louwe*, *Lone*, *Loe* või *Laue*, *Lave*. Eisen on nime lähtekohaks pidanud suguvõsa nime. L. Kettunengi on pidanud mõisanime saksa *Löwen*-algulisest perekonnanimest tulenuks. On siiski võimalus, et 1624. a mõisanimi kajastab vanemat külanime ja saksa siinses suguvõsanimes võis see samuti peegelduda – sageli on eesti õ-d saksa keeles edasi antud *a*-ga. Ka Saaremaal on olnud Lõve mõis (1438 *Lovele*), mida E. Koit ja M. Kallasmaa on pidanud vanaks eestipäraseks *la*-liiteliseks nimeks; nime algusosa oleks eeldatavalt isikunimi, aga võrdluseks on nad siiski on toonud sõna *lõvi* : *lõve* 'mõra, pragu, lõhe, vigastatud koht puus', soome *lovi* : *loven* 'vahe, pragu, sälk, täke'. Vrd Lääne-Eestis *lõvi* : *lõve* 'väike lohk kõval pinnal'. 1970. a-tel kuni 1977. a-ni kandis Lõve küla Lemski nime. Vrd Vanalõve. – MK

EAA.308.2.191, L 1; Eisen 1929a: 159; EKMS: II, 658; EVK; KNAB; Koit 1962: 230–231; Rev 1624 PL: 88; SK I: 468; Valgamaa 1932: 322

Lõõba [*'lõõba*] <'Lõõba ~ -sse> Tõs – paik (küla) Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Tõstamaa ms), 1601 *Lippepoy* (küla), 1618 *Lõppepach* By, 1624 *Lepppepa*, 1839 *Leoba*. ⇒27C2 ♦ Liideti 1977 Tõlli külaga, väiksem osa Tõstamaa alevikuga. 1638 esines Värati külas lisanimena juba lühenenult (*Loebwa Thomas*). Külanimi on tekkinud sõnade *lõpp* : *lõpe* 'laht' ja *pea* 'maanina, neem' sulandumisest. – MK

Rev 1601: 188; Rev 1624 PL: 13; Rev 1638 II: 28; Rucker; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1618:69

Lõõdla järv [*'lõõdla järv*], koh *'Lõõdla*, koh hrv *'Lõõdva* Urv – järv Võru maakonnas Sõmerpalu vallas, 1627 *Ledtla*, 1638 *Lööt*, 1783 *Ledla See*, 1865 *Löödla Jerw*. ⇒44A1 ♦ Selle suure järve nimi on püsinud küllalt muutumatuna. Kirjalike allikate järgi on nimi algupäraselt *la*-lõpuga. Võrumaa vanades järvenimedes ongi *-la* levinud nimelõpp (*Vaḡula*, *Tamula*), *va*-lõpuliselt leidub üksnes jõe nimede hulgas. Hüpooteetiliselt võib Võrumaa järvenimedes olla toimunud ka sarjasiirdumine *-va* > *-la* ja nimekuju *Lõõdva* võiks olla arhailisem. Lüdva, mis on ainus sarnase sõnastruktuuriga suurema veekogu (jõe) nimi, on L. Vaba hinnangul vana baltipärase kohanimi, vrd järv *Lideksnes ezers* (Läti, Nirza). Lõõdla nime päritolu kohta siiski midagi kindlat väita ei saa, kuid nimi võiks juba järve suuruse tõttu olla vanem kui läänemeresoome keelevormis tekkinud kohanimed. XVII saj kaartidel on Lõõdlat nimetatud ka Majala küla järgi (1684 *Mahella Lacy*, 1737 *Mahella Siöö*). – ES

EAA.2072.9.726, L 1; EAA.2072.9.728, L 1;

EAA.308.2.88, L 1; LVVA.6828.4.467, L 1; Rev 1624/27

DL: 100; Rev 1638 I: 51; Vaba 2014: 912

Lõõla [*'lõõla*] <'Lõõla ~ -sse> Tür – küla Järva maakonnas Väätša vallas (Laupa ms), 1564 *Lähela* (küla), 1686 *Lehela*, 1796 *Löhla*. ⇒13A4 ♦ XVI saj oli küla Türi-Alliku mõisa Väätša vakuses, hiljem kuulus Laupa mõisa alla. Nimi on problemaatiline. Esmamainingu järgi *la*-liiteline nimi, mille esisilbis *ä*, vrd *lähe* : *lähte* 'allikas', mis tuleb esile Põhja-Eestis vaid kohanimedes. Nime tänapäevakuju on *õ*-line. Võib oletada, et Rootsi ajal on tekkinud vaheldus *ä* ~ *õ*, nagu mitmete teistegi nime puhul, võitjaks on jäänud *õ*, mis hiljem on muutunud *õ*-ks. See jääb ainult oletuseks. Küllalt vana *la*-liiteline nimi eeldaks algusosana hoopis isikunime. Lõõla lahusesisvad osad on varem kandnud nimesid Lõõla-Väljataguse edelas (külanä 1922), Maandsaare põhjas, Sompaugu läänes ja Vaestenurga kagus. Lõõlaga on 1977 liidetud Arussaare küla (1922, verstakaardil u 1900 ka talunime järgi Hindriku küla: *Индрика*). – MK

EAA.1.2.942:1105, L 1084p; KNAB; Mellin; Ungern-Sternberg 1912b: 448

Läbara <-sse>, koh varem ka *Läbaru* Jäm – küla Saare maakonnas Torgu vallas (Sääre ms), 1445 *Leppkanger*, 1645 *Lebbar*, 1798 *Lebbaru*. ⇒52B4 ♦ 1997–1997 oli Sääre küla osa. Võimalik, et Läbara on liitnimi, mille lähtekohaks oli *lepp* : *lepa* + *aru*. Samastades nimega kirjapaneku *Leppkanger*, mida on mainitud koos Karuste ja Tammunaga, on nime järeloa olnud *kangur* : *kangru* '(mh) kivihunnik'. Saaremaale omase *õ* ~ *ä* vahelduse tõttu võiks algusosa lähtekohana näha ka sõna *lõpp* (*lõpp*) 'laht'. Läbara loodeotsas, osalt Hänga piires, oli 1920.–1930. a-tel Kahusaadu küla (vrd 1793 *Kaho Satho Metz*). – MK

EAA.2072.3.10; EAN; KNAB; LUB: X, 147; SK I: 197

Lädinä <-sse ~ -le>, koh <-he>, kirjak ka *Lädina* Se – küla Petseri rajoonis Krupa vallas (Pet, Saatse nulk), vn *Лядинка*, 1536 *Лединки*, 1780 *Лядинокъ*, *Лединокъ*, 1829 *Льдинокъ*, 1885 *Лядины*, 1886 *Lädinä*, 1903 *Lätina*, 1904 *Lädinä*, *Лединки*, 1920 *Lädina*, u 1970 *Лядинка*. ⇒46B1 ♦ Eesti algupära korral vrd Lõuna-Eesti *lädinal* 'pladinal'. L. Vaba paigutas kohanime vanemasse nimekihistisse ning võrdles seda vn sõnaga *ляда* 'noore metsaga kaetud ala, uudismaa jm'. J. Simm andis lähtesõnadele ligi paarkümmend tähendust: *ляда*, *лядина* 'aletamiseks kõlblik metsatükk, metsast puhastatud koht, kõrge kuiv koht; põld, kõlvik; harv mets, kuusemets, võsa; madal soine koht', *лединка* 'rõõsastega ümbritsetud soo'. Teise võimalusena oletas ta pärimest isanimedest *Ледин* ja *Лядинин*. V. Dali põhjal võib eelnevale lisada *ляда*, *лядина* 'ruustus, mets, täiskasvanud maa, (metsane) soosaareke, kasesalu', *лядинник* 'väike kasesalu', *лядинеть*, *лядеть* 'võssa kasvama', samuti *лядь* 'vilets, käestlastud; vanakurat'. Vene perekonnanimi *Ledin* (*Ледин*) tuleneb vene ristinimedest *Леон*, *Леонид*, *Леонтий* (kreeka 'lövi, lõvisarnane'). Vanavene isikunimedena on kirjas *Лядь* (XVII saj) ja isanimed *Лединъ*, *Лядининъ* (XVI–XVII saj). Vrd *Leedi*¹, *Läädinka*. – AK

Academic; Dal' 1880–1882; EAA.1999.1.101;

EAA.1999.1.307; Eesti TK 42; Hurt 1903: 163; Hurt

1904: XX; NL TK 100; SeK: 75; Simm 1970b: 137–

138; Simm 1971c: 169–172; SRNG: (17), 263–267;

Truusmann 1890: 56; Tupikov 1903: 238, 620, 633; VES

Lähevere <-verre ~ -sse> Pee – küla Järva maakonnas Koigi vallas (Päinurme ms), 1586 *Lähever* (talude), 1694 *Lahever*, 1796 *Lehhewer* (küla). ⇒24A1 ♦ Kui oletada nimetavalist täiendit, siis võiks külanime algusosa aluseks olla *lähe* 'allikas'. Mõtlemata panev on siiski, et mitte väga kaugel on Lahavere. – MK

Mellin; Ungern-Sternberg 1912a: 39, 139

Lähkma [¹*lähkma*] <-le> Saa – küla Pärnu maakonnas Surju vallas (Kilingi ms), 1816, 1839 *Lechma* (talude), 1834 *Lähkmaoja* (Kilingi mõisa metsavahikoht), 1923 *Lähkmaa* (metsavahitalu). ⇒29A3 ♦ Külana märgitud 1930. a-tel, 1977–1998 oli ametlikult Kikepera osa. L. Kettunen konstrueerib Lähkma aluseks varasema **lähtma* ja mainib, et talu asub väikese jõe ääres. Talunimi on tõenäoliselt pandud jõe nime järgi. Vrd *Lähkma jögi*. – MK

EAA.1865.3.247/3:25, L 112p; EAA.1865.2.250/3:29,

L 138p; EAN; EO: 122; KNAB; Rücker; ÜAN

Lähkma jögi [¹*lähkma jögi*] Pär, Saa – jögi Pärnu maakonnas Saarde ja Surju vallas, 1839 *Lechma Fl.* ⇒29A3 ♦ 1834 on mainitud Lähkmaoja metsavahikohta. Nime lähtekohaks võiks olla *lähte* : *lähtme* 'allikas', mis esineb Jõelähtme nimes järelosana, *k* on ilmselt hiline (*h* järel esineb teisteski kohanimedes vaheldust *t ~ k*, nt Tähtvere ~ Tähkvere). Jõenimi on tähenduse järgi otsustades esmane. Vrd *Lähkma*. – MK

EAA.1865.3.250/3:29, L138p; Rücker

Lähte [¹*lähte*] <-le> Äks – alevik Tartu maakonnas Tartu vallas (Kärkna ms), 1688 *Lechteküll*, 1796 *Lechte*. ⇒25C4 ♦ Küla, al 1977 alevik. Nimi (algsest **läkteyen*) pärineb ilmselt samast tüvest kui lõuna-eesti *läte* : *lätte* 'allikas'. Vorme *lähe* : *lähte* pole Põhja-Eesti murretes siiski üles märgitud. Juhul kui 1638 mainitud *Lette Pap* oleks samastatav Lähtega, siis

võiks varasem külanimi olla olnud **Hookatsi* (1582 *Holkacz*, 1584 *Hokacz*, 1627 *Hohekatz*, 1638 *Hoyekatz*). – PP

Mellin; PA I: 105, 147; PTK I: 130; PTMT: III, 550; Rev 1624/27 DL: 12; Rev 1638 II: 186

Lähtepea [¹*lähte* _ *'pea*] <-le> Jõh – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Illuka vallas (Illuka ms), 1424 *Lechtenpe* (küla), 1726 *Lechtepaeh*, 1796 *Lehhepä*. ⇒17A1 ♦ Varasemal ajal on küla kuulunud Illuka ja Kurtna mõisa alla. 1977 sai ametlikult Kuremäe osaks. Nimi on kaheosaline, algusosa vasteks nüüdseks Põhja-Eestist hääbunud sõna *lähe* : *lähte* 'allikas' (vrd Lõuna-Eestis *läte*) + *pea*. – MK

Bfl: I, 143; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 188

Lähtse¹ [¹*lähtse*] <-sse>, koh *'Lehtse Jür* – küla Harju maakonnas Kiili vallas (Sausti ms), 1241 *Lateis*, 1415 *Lechtis*, 1548 *Lechtzakilla*. ⇒12A1 ♦ Põlisküla, mis kuni 1977 oli Lehtse, siis muudeti Lähtseks, väidetavasti selleks, et eristuda Ambla khk Lehtsest. Nimi võib pärineda sõnast **lehtne ~ lehine* 'leherikas', vrd sm samatähenduslikku sõna *lehtois*. Välistatud pole ka *ne-tuletis* sõnast *lähe* : *lähte* 'allikas'. – PP

EO: 195; Joh LCD: 473; LCD: 47v; Tärk 2010: 70–71

Lähtse² [¹*lähtse*] <-sse> Vjg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Kulina ms), 1345 *Lechtegale* (küla), 1796 *Lehts*. ⇒15B1 ♦ P. Johansen on 1345. a kirja-paneku ühendanud Kulina, kuid dokumendis on selgesti mainitud küla, mitte mõisat. Lähtse nime aluseks on Põhja-Eestis ainult kohanimedes ette tulev *lähe* : *lähte* 'allikas' (Lõuna-Eesti *läte*). Nime tänapäevakuju on tekkinud selle sõna *ne-tuletisest*. Lähtse piiresse kuulub lõunas Uuevälja küla (u 1900 *Уэвяля*), liidetud 1977. – MK

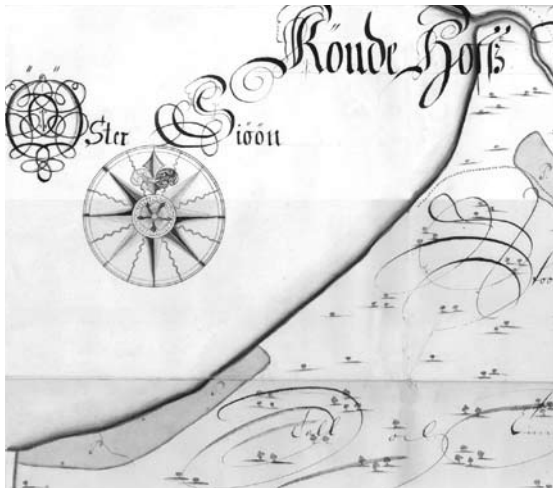
EAN; Johansen 1932: 9; KNAB; Mellin

Lämba <-le> Hls – paik (küla) Viljandi maakonnas Abja vallas (Abja ms), 1811 *Lemba Jaan*, *Lemba Sado En* (talud Pässaste külas), u 1855–1859, 1900 *Лемба* (talude). ⇒36B1 ♦ Külana mainitud 1970. Osa Lämbe talude maast kuulub Mõisaküla linna piiresse, küla ise on 1977 nimeliselt liidetud Umbsoo külaga (Saa). Alge talunime päritolu jääb ebaselgeks, võib-olla on see talupoja lisanimest. Häälikuliselt lähedased on *lämp*, *lämbad* 'jalad', *lämp* : *lämbü* 'pori, muda'. Saaremaal on ka Lämbe talu. – MK

EAA.298.2.71, L 13; EAA.1865.3.171/1:30, 31, L 31, 31p; KNAB; SK I: 198

Lämmijärv [¹*lämmi* _ *'järv*], koh ka *Lämmäl järvel* (alalütlev), kirjak varem ka *Soejärv Röp*, Se – Peipsi-Pihkva järve osa, Peipsi ja Pihkva järve vaheline veekogu, vn *Тёплое озеро*, 1242 на *Узмени*, keskajal *Жалацкая вода*, XVII saj *Жерегло*, 1926 *Lämmijärv*, 1934 *Lämmi järv*, 1977 *Soejärv*. ⇒34B3 ♦ Peipsi ja Pihkva järve vaheline osa, ulatub põhjas Piirissaarest lõunas Salosaareni. On Eesti-Vene piiril ajaloolise Võrumaa Röpina khk idapiir. Nime tähendus on läbipaistev: *Lämmi* 'soe' + *järv* (võrupäraselt *Lämmijärv*). Arvatakse (G. Karajev), et nimi tuleneb soojadest järvepõhja hoovustest või allikatest. XIII saj kirjanek lähtub vn sõnast *узмень* 'kitsas koht, järvekitsus, väin, laht'. Venekeelne ajalooline nimi *Жерегло* tuleneb sõnast *жерело* (põhjamurretes *жерело*, Pihkva murretes *жерогло*) 'avaus, suue, lõuad', tähendades järve kurku. Teine nimi *Жалацкая вода* tuleb Piirissaare venekeelsest nimest *Желачко* (1370) ~ *Жалачко* ~ *Жалочек* ~ *Желачек*. Tänapäevane venekeelne nimi

- Теплое озеро* 'soe järv' on sisult samane eesti nimega. Vrd Piirissaar, Mehikoorma. – AK
Academic; Ambus 1960: 739; AVKA: *Lämmijärv*; EJN 1964; Karaev 1966; KN; KNAB; Mel'nikov 1984: 176; Moora 1964; Mäemets 1977; PL: I, 34; PSRL: V (2), 50; Riikoja 1934; Võrumaa 1926: 322
- Länga** <-le> Ans – küla Saare maakonnas Salme vallas (Tiirimetsa ms), 1645 *Lencki Jack*, 1798 *Lenga*. ⇒52C1 ♦ 1977–1997 oli Suurna osa. Länga nimi on etimoloogiliselt läbipaistmatu. Lähedased sõnad on *länk*: *längi* 'volt', vrd *längakil* 'längus'. Küla põhjaosa, kus paiknesid asundustalud, hüüatakse Nõmme-külaks. – MK
EAN; KN; KNAB; Rehepapp; SK I: 198
- Läpi** <-le> Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas (Lehtse ms), 1379 *Leppes*, 1637 *Leps*, 1687 *Leppikülla*, 1871 *Leppe*. ⇒13C1 ♦ E. Tarvel peab võimalikuks seost muistse *Loppegunde* kihelkonna ja Läpi küla nime vahel. Veel XIX saj lõpul kasutati vähemalt saksa keeles *e-lõpulist* nime, kohati oli 1. silbis *ö* (XIX saj II poolel *Löppe*). Vanimad kirjanekud viitavad seosele *lepa-* või *löpe-*kohanimedega. Vrd Jalalöpe. – FP
EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK S. 1637), lk 192/2; EAA.46.2.213, L 1; EAA.1.2.942:74, L 68; HLK: 217; Johansen 1932: 23; Schmidt 1871; Tarvel 1979: 34
- Läsna** <'Läsna ~ -sse ~ -le> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Loobu ms), 1511 *Lessenow*, 1671 *Lessna*, 1796 *Läsna*, 1844 *Läsna*, 1871 *Läsma*, u 1900 *Лясна*. ⇒4C3 ♦ Läsna kuulus koos Loobuga XV saj-ni Kadrina, seejärel Haljala kihelkonda. Läsna küla mainitakse esmakordselt 1511, kui Rakvere foogt tõendas, et Loobu ja Läsna saras on juba 81 aastat olnud Rakvere ordumõisa valduses. Loobu mõisa loomisega Loobu küla XVIII saj I poolel kadus ning allesjäänud talud arvati mõisa ainsa küla Läsna koosseisu. Maade kruntimise ajal viidi küla talud jõe äärest tee äärde ning küla omandas hajaküla ilme. E. Tarvel on võimalikuks pidanud, et Läsna on kunagi olnud Loobu abimõis (mainitud 1765 *Lesna*). Nime päritolu on teadmata. 1977 liideti Läsna Pikassaare ja Reiemäe küla. – MA, MK
Bfl: I, 753; Bfl: II, 781; EVK; KN; KNAB; Mellin; Schmidt 1844; Schmidt 1871; Tammik 2005: 5, 146; Tarvel 1983: 51, 108–110
- Läste** [*'läste*] <-le> Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas (Lehtse ms), 1712 *Leste*. ⇒14A1 ♦ Läste nimi sel kujul on kasutusel XVIII saj algusest, varem oli see Lehtse küla. 1379 on mainitud Lehtse (*Lechtis*) küla koos veskiga. Vanim asustus oli nähtavasti Lästel, kust võis olla pärit Lechtiste suguvõsa, mis on nime andnud Lehtse mõisale ning selle kaudu alevikule. Nähtavasti oli Läste nimi kõrvuti Lehtsega kasutusel juba varemgi ning seetõttu, et küla oli jagatud Vana- ja Uue-Lehtse ning Leesi-Kurge mõisa vahel (esimestele kuuluvaid osi nimetati revisjonides Lehtse, Leesile kuuluvat osa Läste külaks, kirikuraamatutes on mõlemad Läste nimega). Kui mõisad XVIII saj lõpuks samade omanike kätte said, jäi Lehtse nimi püsima mõisale, Läste nimi külale. 1977 liideti Lästega Kurge asundus (1379 *Kurkedelle*). Vrd Leesi, Lehtse. – FP
EAA.3.1.448:150, 154, lk 219, 223; Johansen 1932: 23; KNAB; Rev 1725/26 Jä: 41–42, 49
- Lätti**¹ <'Lätti ~ -sse> Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas (Vana-Vigala ms), 1696 *Letti Juchum*, 1798 *Letti-*
- külla*. ⇒21A2 ♦ 1488 müüs Päärdu Uexküll kinnisvara, mille hulgas oli heinamaa *uppe der Letten*. Selle on M. Aitsam samastanud praeguse heinamaa-ala Lätimetsaga, mille juures oli hiljem ka Lätti karjamõis (sks 1789 *Lisettenhof*) ning 1970. a-tel Lätti I ja II küla, ühendatud 1977. Vrd 1726 *Letti Tönnis*, *Letti Ann* Vigala mõisa *Jöggema* küla all, mis asus praeguse Tõnumaa küla põhjaosas. Külanimi on lähtunud lisanimest *Lätti*, mis omakorda praegustel andmetel tulenes heinamaa- või metsanimest. – MK
Aitsam 2006: 46, 54; EAA.1.2.C-IV-280; EAA.298.2.71, L 3; Mellin; Rev 1725/26 LÄ: 67
- Lätti**² <'Lätti ~ -sse>, koh ka *Lätti_küla* Nõo – küla Tartu maakonnas Ülenurme vallas (Luke ms), 1299 *Lettecule*, 1524 *Lettenkull*, 1582 *Latykiel*, 1627 *Letti Kuella*, 1839 *Lettiküll*. ⇒32C2 ♦ Küla nimi on tekkinud ilmselt asukate Lätti päritolu märkivast lisanimest. Sama algupära on Eestis arvukalt hilisemaid talunimesid. M. J. Eiseni arvates on küla tekkinud XIII saj, mil sakslased võisid selle asustada Lätist toodud inimestega, et sundida neid ehitama Tartu piiskopilinnust. – EE
BHO: 304; Eisen 1921b; EO: 116; KN; LGU: I, 54, II, 238; PA I: 51; Rev 1624/27 DL: 138; Rucker
- Lätti**³ <'Lätti ~ -sse> HJn – paik (küla) Harju maakonnas Anija vallas, karjamõis (Raasiku ms), sks *Lisettenhof*, 1923, 1930, 1970 *Lätti* (asundus). ⇒3B4 ♦ U 1870 on Raasiku mõis rajanud karjamõisa põlise Keskvere küla maadele. Kohalikud on veel 1949 rääkinud, et 80–90 aastat tagasi oli Lätti asunduse kohal Keskvere küla ja mäletati isegi talunimesid. Taluperemehed viidud osalt metsataludesse, osalt naaberküladesse teistesse peredesse. Siis pandud kaks peremeest ühte talusse ja talule ühtlasi kaks nime. Kumb oli nõrgem peremees, suri hiljem välja. P. Johansen arvab, et Taani hindamisraamatus leiduv *Saintakæ* koosnes kolmest külast (hilisemad Mägise, Keskvere ja Vaase), kuna adramaade arv oli suur. Otsest kinnitust väitele pole, Keskvere küla ilmus allikatesse alles XV saj (1457 *Keskeuer*, 1556 *Keszkeuer*). Pärast 1920. a-te maa-reformi tekkinud Lätti asundus liideti 1977 Linnakse külaga. Nime päritolu on lahtine. Vrd Vaase. – MJ
BHO: 220–221, 312; Joh LCD: 584–587; KN; KNAB; ÜAN
- Lätti**⁴ <'Lätti ~ -sse> Kul – paik (küla) Lääne maakonnas Kullamaa vallas (Liivi ms), 1923 *Lätti* (küla). ⇒20B1 ♦ Ühendatud Liiviga 1977. Külana 1922. a rahvaloenduse materjalides. Endine popsiküla on alguse saanud Liivi mõisa töölistemajadest (kaardil u 1900 *Дома рабочихъ*, 1913 *Ляпникюла*). Ilmselt on tegemist variatsiooninimega: Liivi mõis ja Lätti küla. Küla on nimetatud ka Dobrakülaks (1877 *Knechtswohnungen Dobraküla*). – MK
EAA.2072.S.69, L 1, foolio II; KNAB; Troska 1987: 99; ÜAN
- Lätiniidi** [*läti_niidi*] <-le> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Tagamõisa ms), u 1900 *Лятинииду* (küla). ⇒49B2 ♦ 1977–1997 oli liidetud Tagala (Tagamõisa) külaga. Hiline külanimi, mis on alguse saanud arvatavasti loodusnimest. Samas piirkonnas on veel Lätikoppel, Lätikopliniit ning Kuralase küla. Vrd Lätti. – MK
EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 198
- Lätkalu** [*'lätkalu*] <'kallu ~ -sse> KJn – küla Viljandi maakonnas Kolga-Jaani vallas (Võisiku ms), 1583

Läänemeri ja tuulteroos Kuusalu khk kaardil. 1694. EAA.1.2.C-II-37, L 1.

Latkal (küla), 1638, 1797 *Lettkal* (küla). ⇒31B1 ♦ L. Kettunen on ühendanud nime rahvanimetusega *latgalid* (*Letgals, gals* 'pea, lõpp, nulk, kolk') ja arvanud, et esmaasukad olid pärit Lätist. Ka M. J. Eisen oli juba varem külanime ühendanud Lätiga. Tuleb mainida, et järelosa *-kalu* on Kolga-Jaanis liitunud ka teistele algusosadele. – MK

Eisen 1921b: 35; EO: 116; Mellin; PA IV: 7; Rev 1638 II: 154

Läädinka <-sse>, koh ka *Lädinka* <-he> Se – küla PETERSI rajoonis Laura vallas (Pan, Luhamaa nulk), vn *Ляденки*, 1866–1867 *Лединки*, 1904 *Läädinka*, *Лединки*, u 1920 *Lädinki*, 1922 *Ladinki*, 1923 *Ladenki*, 1928 *Ledinki*, u 1950 *Лядинки*, 1988 *Ляденки*. ⇒45C3 ♦ XIX saj kuulus tollal seto küla Selesova (*Железово*) kogukonda ning Sõmeritsa (*Шемерицы*) kogudusse. Küla asub kõrgemal liivasel künkal, mistõttu tundub eesti päritolu korral tõenäoline nimevastana kas *leet* : *leedi* 'valkjäs- või pruunikaspunane, hallikaskollane või -pruun', *leetemaa* '(vesine) liivamaa' või *lee*, *leede* 'liivamadalik, liivaseljandik, vesiliiv, liivakas savi, madal viljatu maa'. J. Simmu järgi võis külanime päritoluks olla vn *ляда*, *лядина* nii nagu ↑*Lädinä* nimel. Pihkva- ja Novgorodimaal on paar *Ljadinki* (*Лядинки*) küla. Vrd *Leetva*, *Lädinä*. – AK

EAA.298.2.71, L 18; Eesti TK 42; EMS; Hurt 1904: XIX; NL TK 25; Pskov 1988; RL 1922; SeK: 75; Setumaa 1928: 312; Simm 1970b: 137–138; Simm 1971c: 169–172; Truussmann 1897b: 36; ÜAN

Läägi <-le> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Paju ms), 1453 *Melenili van Leke is tho Kyttispell*, 1592 *Leke*, 1798 *Lägi*. ⇒49B3 ♦ Küla arvatakse varem olnud teise koha peal, Kuremetsa küla Võõrgu talu või Mustjala Küdema Tühiküla talu juures metsas (1801 *Tühhiküllä Metz*), kust tuiskliiva eest ära kolitud. Praeguses Läägi külas Pilda talu juures asus vesine koht, mille nimi on Pilda lääki, vrd *lääkk* : *läku* 'pori'. Läägi külaosad on Allküla (loodes) ja Metsaküla (idas). – MK

SK I: 198–199, 455

Läänemaa [*lääne_`maa*] <-le> = **Lääne maakond** – maakond Lääne-Eestis, 1574 *op de Lenemaelsche grensze*, 1720 *Läne Ma*; rts *Vik*, sks *Wiek*. ♦ Eestikeelset nime on mainitud esmakordselt XVI saj, nimi näitab maa-

konna suhtelist asendit teiste mandrimaakondade suhtes. Pärast 1950. a haldusreformi, mil maakonnad kaotati, muutus Läänemaa põhiosa Haapsalu rajooniks, millega liideti 1961 osa Lihula rajoonist ja 1963 osa Märjamaa rajoonist. Läänemaa nimi taastati 1990. Arvatakse, et Skandinaavia tuntu Eesti läänealasi *Adalsýsla* nime all. Henriku Liivimaa kroonikas kasutatakse Läänemaa kohta nimesid *Maritima*, mis tähendab mereäärset maad, ja *Rotalia*, mis on eestikeelse Rida latiniseeritud vorm. Mõlemal nimel on allikais paralleelselt ka ainult ühte kihelkonda haarav tähendus. *Rotalia*'t on üksmeelselt samastatud Rida nimega, *Maritima* on aga märkinud kas kogu Läänemaa (E. Blumfeldt, H. Moora, H. Sepp), Märjamaad (H. Ederberg) või ala, mis haarab Märjamaa, Kullamaa ja Vigala (I. Arens). Levinud oli ka *Maritima* seostamine Ridalaga (nt E. Bauer veel 1959). On arvatud, et *Maritima* nimi on võetud Vulgatast tõlkevasteks Skandinaavia nimele *Vic*. Hiljem on võõrkeelseis allikais Läänemaa tähistatud nimega *Wiek*, vrd rts *vik* 'laht'. XIII–XIV saj olid *Maritima* ja *Wiek* E. Tarveli arvates identsed mõisted. Rida (*Rotelwic*) eraldumise järel võis *Maritima* siirduda Soontaganat märkima. Vrd Rida¹. – MK

KNAB; Läänemaa 1938: 258; Tarvel 1971: 293, 294, 295; Uuet 2002: 134, 183, 184

Läänemeri [*lääne_meri*], kirjak ka *Balti meri* – meri Eesti läänerannikul, eraldab Skandinaavia poolsaart muust Euroopast, 1854 *Läne-merri*. ♦ Mere praegune eestikeelne nimi esineb esmakordselt 1854. a geograafiaõpikus: *Palti- ehk Läne-merri (mis mu Eurooparahwas ka Idda-merreks nimmetawad, sest et temma neilt hommiko pool seisab)*. Õpetatud Eesti Seltsi kaardikogus oleval käsikirjalisel kaardil (ÖK 128), mis pärineb arvatavasti 1840. a-test, esineb *Rootsi merri (ehk Läne m.)*. Varem kasutati ka saksa nime *Ostsee* tõlget *Hommiko-merri* (nt 1821. a kalendris). K. E. v. Berg tõlkis 1811 nime *Eesti-merreks*, arvates ilmselt, et *Eesti* pärineb samuti ida märkivast sõnast. Eesti keeles on merd rööpselt nimetatud nii Läänemereks kui ka Balti mereks, esimene on olnud eelistatud. Teistes keeltes olevad merenimed jagunevad põhiliselt kahte rühma: 1) peamiselt germaani keeltes on merd nimetatud „idamereks“ (*Ostrasalt* Einhardil u 808; hollandi *Oostzee*, islandi *Eystrasalt*, ladina *Mare orientale*, rootsi *Östersjön*, saksa *Ostsee*, soome *Itämeri*, taani *Østersøen*); 2) muudes keeltes on lähtunud keskaegsest ladinakeelsest nimest *Mare balticum* (esmakordselt maininud Bremeni Adam 1073–1076; inglise *Baltic Sea*, leedu *Baltijos jūra*, läti *Baltijas jūra*, poola *Morze Bałtyckie*, prantsuse *mer Baltique*, vene *Балтийское море*). *Balti* nime selgitamisel on levinuid kolm hüpoteesi, mis väidavad, et nimi on pärit kas 1) balti keelte sõnatüvest *báltas* 'valge'; 2) balti-slaavi tüvest **balta* 'soo' või 3) ladina-keelsest sõnast *balteus* (*balteum*) 'vöö', mille on oma keelde mugandanud germaanlased (*balt*, *belt*, *bælte*, vrd Taani väina nime Suur Belt, taani *Store Bælt*). K. Inno arvates on usutavaim viimane, sest Bremeni Adam ise mainib mere kohta, et see kulgeb nagu vöö läbi sküütide ala Kreekani. Balti mere nimest on XIX saj tuletatud ka Baltimaade (algul Venemaa Balti provintside) ja balti keelte nimetus. Läänemere liivikeelne nimi on *Väldamer* 'suur meri', ka läti keelest on kirja pandud samasisuline *Dižjūra*. Keskaegses kir-

janduses on Läänemerd nimetatud ka *Mare suevicum* 'Rootsi meri', *Barbarum mare* 'barbarite meri', Vene-maal *Варяжское море* 'varjaagimeri' või *Свеёское* ~ *Свебское море* 'Rootsi meri', Rootsi allikais *Saltsjön* 'soolameri'. – PP

Berg 1811: 94; Inno 1976: 74–85; Keograhwi 1854: 110; KNAB; Pospelov 2001: 54; SOL: 393; SPK: 102

Lääne-Nigula <-sse> LNg – kihelkond ajaloolisel Lääne-maal, sks *Poenal*. ♦ Kihelkond XIV saj-st, esimene kirik arvatavasti u 1300. Kirik on pühendatud pühale Nikolausele, kelle nimest pärineb ka kihelkonna eesti-keelne nimi. Täiend *Lääne*- on vastukaaluks *Viru-Nigulale*. Saksakeelset nime *Poenal* (1367 *Pönele*) on peetud vanaks eesti keelest pärinevaks nimeks. M. J. Eisen on kahtlemisi nime pidanud liitnimeks, mille algusosa vasteks oluks *pöön* ja järelosana *alho* või *ala*. Teise võimalusena esitab Eisen algvormidena *Paenalho* või *Paenala*. – MK

BHO: 385, 461; Eisen 1924a: 81

Lääneotsa [*lääne_otsa*] <-`otsa>, koh *Länne_`ots* Jõe – küla Harju maakonnas Viimsi vallas Pranglis (Prangli ms). ⇒3A1 ♦ Küla on peetud vanimaks Prangli küla-dest ehk kohaliku pruugi järgi otsadest. Asub saare lääneosas, sellest ka nimi. Saare eri osade otsadeks kutsumine on olnud omane põhjaranniku saartele ja rannikulegi. Vrd *Idaotsa*, *Kelnase*. – MJ

EE: II, 471; Gustavson, Malmsaar, Talström 1979: 48;

Ojap 2008: 5; Puhk 1996: 200; Varep 1970a: 346–349;

Wieselgren 1951: 192, 197, 220, 282

Lääne-Virumaa [*lääne-viru_`maa*] <-le> = **Lääne-Viru maakond** – maakond Ida-Eestis. ♦ Lääne-Virumaa moodustab läänepoolse osa ajaloolisest ↑Virumaast. Enam-vähem nüüdse ulatuse omandas haldusüksus 1949, kui Virumaast lahutati idapoolne Jõhvimaa (↑*Ida-Virumaa*) ja Viru maakond jäi tähistama üksnes praegust Lääne-Virumaad. 1950 nimetati maakonnad rajoonideks ja haldusüksuse nimeks sai Rakvere rajoon (alguses väiksemal maa-alal, ent 1957 liideti Loksa rajooni osa, 1959 liideti Kiviõli ja Mustvee rajooni osi ning 1962 Väike-Maarja rajoon). 1990 nimetati Rakvere rajoon Lääne-Virumaaks. – PP

KNAB; Uuet 2002: 82, 132, 154–156

Lääniste <Lääniste>, koh '*Lään`ste* <'Läänsihe ~ Lääniste> Võn – küla Tartu maakonnas Võnnu vallas (Ahja ms), 1582 *Liendza*, 1585 *Lendza*, 1588 *Lalezale albo Lendza*, 1627 *Lellest Kuella*, 1716 *Lähnsist* (seestütlev), 1793 *Läänste*. ⇒33C2 ♦ 1582 kuulus Vana-Kastre (*Aldendorn*), 1588 juba Ahja mõisale. J. Simm peab võimalikuks, et külal on olnud kaks eri nime *Lääliste* ja *Lääniste*. Mõlemal juhul on tegemist *ste*-lõpulise nimega, mille aluseks on sageli isikunimi. Ta toob esimese variandi võrdluseks isikunime *Lell*, kuid tundub, et kahe *l*-ga kirjapanekud on pigem juhuvariandid. Simmu enda kirjapanekute järgi on *l*-ga variante vaid veerand kõigist kirjapanekutest, *L* ja *I*. Rootsmäe järgi esines *Lääliste* XVII saj lõpuni (ka 1758 *Lehliste*). Nad leiavad, et arvestades *n*-i ja *l*-i võrdlemisi sagedat vaheldust Lõuna-Eesti vene laensõnades, võib tegu olla vene asukate mõjutusega. Läänistes ja Imstes on XVII–XIX saj elanud palju venelasi, Läänistes on vana vene surnuaed. Pärimuse järgi elanud Läänistes väga vanast ajast ainult venelased, kellest 1929 oli alles ainult kolm perekonda. On oletatud ka nime tuletamist sõnast *liin* 'linn, linnamägi' (*Liinaotsa* > *Liinotsa* > *Liintsaj* jne, vrd *Liendza*).

Simm toob ära rahvatraditsiooni, mis seob nime esimeste asukate läänlastega ja läänimaadega. Lääniste nime lähtekohaks võiks Simmu järgi olla **läänine*, kuid ta möönab, et sellist sõna pole murdekogudes fikseeritud. Kuna see etümoloogia langeb kokku ka rahvapärimusega, ei maksaks seda siiski kõrvale jätta, sest *-ne* on ka isikunimeliide. Lääniste küla lään-sopp Kapsi taludega kannab nime Kapsinukk või Kapsiküla. * *Vanasti läinud siit rändajad läbi, piimalänit-sad [-pütid] kaasas, ja joonud need jõekaldal tühjaks, millest pandudki külale nimeks Lääniste ehk Läänitsa*. – MJ
BHO: 288–289; KN; Mellin; PA I: 54, 181; Rev 1624/27
DL: 51; Rootsmäe 2016: 455, 489, 525–526; Simm 1973: 66, lisa 90

Lääpä [*`lääpä*] <-sse>, koh ka *Lääpä* <-le ~ -he>, kirjak ka *Lääpa* Se – paik (küla) Petseri rajoonis Petseri vallas (Pet, Saurova null), vn *Шляпниково*, u 1790 *Подкеялова*, 1849 *Подтекалово*, u 1866 *Шляпникова*, 1882 *Шляпниково*, 1904 *Lääpä*, *Шляпниково*, u 1920 *Lääpa*, 1922 *Podtekalovo*, *Šljarnikovo*, 1923 *Poddekallo*, 1939 *Potekalova*. ⇒46A1 ♦ XIX saj kuulus küla Raagosina (*Рагозино*) kogukonda ja Petseri kogudusse. Liideti XX saj II poole Kolovina külaga. Eesti algupära korral võiks lähtuda sõnast *lääpa(s)* 'viltu, viltune' või *lääbakil* 'viltu, upakil, lääpas', vahest ka *lääbüs* 'lind' (Plv). Tõenäolisem on siiski pärinemine vene levinud perekonnanimest Šljarnikov (*Шляпников*). Selle aluseks on *шляпник* 'kübar-sepp' (J. Truusmann) või vanavene isikunimi *Шляпа* (XVI saj). Pihkvamaal on nii Šljapino (*Шляпино*) kui ka Šljarkino (*Шляркино*) küla. Vene rõõpnime *Подтекалово* võib ehk taandada sõnale *подтекать* 'lekkima, nirisema'. J. Truusmann tõi siin näiteid läti (ja leedu) keelest: *tekāt*, *tekalēt* 'sibama'. Vrd *Kolovina*. – AK

Academic; Eesti TK 42; ERA.14.2.450; Ernits 2012: 38;

Hurt 1904: kaart; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 76;

Truusmann 1897b: 88; Tupikov 1903: 448; Vasilev 1882: 243; Vene TK 126; VMS; ÜAN

Läätsa <-le> Ans – küla Saare maakonnas Salme vallas (Abruka ms). ⇒52C2 ♦ Läätsa küla moodustati 1977, kui liideti Üüdi ja osa Salme külast; pärast Üüdi taastamist on nimi jäänud tähistama Läätsa sadama ümbruse asulat. Külas on ka Läätsa talu (1802 *Läätsa Mihkel*). XVIII saj lõpul on küla kohal olnud *Läätsaväli (*Laetze Welli*, 1798 *Laetza Welly*). Nimi pärineb loodusnimest talu- või lisanime vahendusel, vrd *lääts*: *läätsa* 'teatud taim'. – MK

EAA.2072.3.18, L 1; EAA.2072.3.24, L 1; Rehepapp; SK I: 199

Lööne [*`lööne*] <'Lööne ~ -sse>, kirjak varem ka *Lööne* VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas, mõis, sks *Köln*, 1645 *Löhn*, 1803 *Cölln* (mõis). ⇒50C3 ♦ Mõis sai alguse XV saj lõpul väikesest *Kölle*-nimelisest kohast, millele liitus 1529 kaks adramaad ning üksjalg Lööne vakusest. Buxhövdeni andmeil on mõisast teateid 1480 ja 1498, „Eesti mõisad“ ja E. Tarvel annavad 1489. Lööne mõisa kõrval loodes oli samanimeline küla. Tänapäeva Lööne küla vastab vanale külale, mis XIX saj II pooleks kuulus Reo mõisa piirkonda. Lööne mõisa maadel rajati 1920. a-tel ↑Jõe-lepa küla. Lööne nimi jääb selgitusetu. – MK

BHO: 248; Buxhövdn 1851: 94–95; EAA.3724.5.1998,

L 1; Saaremaa 1934: 287, 784; Saaremaa 2007: 121; SK

I: 199

Lööra <'Lööra ~ -sse ~ -le>, kirjak varem ka *Lööra* Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Harmi ms), 1675 *Löhr*, 1696 *Löhra Moisa*, 1726 *Lehra* (mõis), 1796 *Löra* (karjamõis, veski), 1871 *Lera* (tal), 1922 *Lööra* (küla). ⇒12C2 ♦ Väike XVII saj loodud mõis, mis 1743 liideti Harmiga. Mellini koostatud kaardil 1798 on Löörat tähistatud kõrvalmõisana (koos veskiga), Schmidt kaardil 1871 esineb Lööra veel vaid taluna. Külana 1920. a-test alates. 1977–1998 oli ametlikult Uueveski küla osa. Nimi on arvatavasti isikunimelist päritolu, vrd sks *Lühr*, *Lüer(s)* (vrd ka Khk Lööra talu). – TL

BfI: II, 815; BHO: 319; EAA.1.2.C-IV-66; EAA kinnistud; EVK; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 316; Schmidt 1871; SK I: 199

Löövi <-le> Sjn – paik (küla) Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Olustvere ms). ⇒23C4 ♦ Külana nimetatud 1970. a rahvaloenduse materjalides, 1977 liidetud Jaska külaga. Kohal on XIX saj II poolel olnud telliselööv (u 1866 *Kupn. zav.*), mida hiljem on näidatud karjamõisana (u 1900 *Яни*). Löövi nimi on tulnud telliselöövi järgi. Nimi on esinenud ka naabruses: Kuiavere küla Peetri-Jaani talu maal elas XIX saj II poolel *Nokka Hans*, seal lähedal oli telliselööv *Nokki* väikekoha juures. Hiljem on Peetri-Jaani talu rööpnimeks olnud Löövi ja Noka. – MK

EAA.308.6.168, L 1; EAA.308.6.205, L 1; KN; KNAB; Vene TK 126

Lüganuse¹ <-sse ~ -le> Lüg – alevik Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Lüganuse krkms, Püssi ms), 1241 *Lygenus* (küla), 1523 *Loggenhussen*, 1583 *Luggenhusz*, 1732 *Liggäne*, 1840 *Lügganusse*. ⇒6C3 ♦ Kuni 1977 Lüganuse küla, mille nime on P. Johansen (1933) ja tema järel A. Saareste tuletanud suguvõsanimest von Luggenhusen, kellele küla kuulus juba XIII saj. Seevastu L. Kettunen on algseks pidanud eesti keelest lähtunud külanime ja lõppu *-husen* peab ta külanimest lähtunud suguvõsanime saksapärasuseks. Ta peab nime oletamisi eesti isikunimeks, millele toob võrdluseks *liga-loga* või sm *lika* 'mustus', millel on palju variante (*loka, löga, läga*), mainides, et liide *-nus* : *-nuse* on ebaharilik, kuid teoreetiliselt siiski vastuvõetav. Samale seisukohale oli jõudnud enne Kettuneni töö ilmumist ka Johansen, kes nentides, et *-se, -ese* ja *-use* on eesti kohanimelõppudena sagedased, peab osist *-husen* sakslaste seas tekkinud rahvaetümoloogiks. Algne näib seega olevat eesti külanimi. 1977 liideti Lüganusega ↑Püssi asundus. Aleviku edelaotsas on Uhaku talud, mida on ajuti (1922) omaette külaks loetud. Niisamuti oli XX saj alguseni omaette küla aleviku põhjaotsas Matka küla piiril Kääniku ja lõunaotsas Püssi linna idapiiril Külmoja. Vrd Lüganuse². – MK

EO: 158; Johansen 1952: 14; Joh LCD: 489; Saareste 2006: 101

Lüganuse² <-sse ~ -le> Lüg – kihelkond ajaloolisel Ida-Virumaal, sks *Luggenhusen*. ♦ Taani hindamisraamat (LCD) annab ala nimeks 1241 *Askälæ*, sel ajal veel kirikut polnud. Hiljemalt XIV saj oli ka kirikukihelkond olemas, kirikut on mainitud 1373. P. Johansen on kiriku asutajana näinud Harbertust, Luggenhusenite suguvõsale alguse panijat. Kirik on nime pärinud tõenäoliselt Lüganuse külalt. Nimi *Askälæ* esineb ainult LCDs, seda on E. Tarvel püüdnud seostada Vene kroonikais esineva kohanimiga *Очела*. Keele-

liselt on see kaheldav, sest häälikühend *sk* on vene keeles säilinud, nagu Tarvel isegi mainib. Muidu sobiks kihelkonnanimi Tarveli hinnangul kroonikasse hästi. L. Kettunen on vana kihelkonnanimi võrrelnud soome kohanimedega Askola ja Asikkala. V. Reimaa on näinud XI saj ruunikivil esinevas teadmata päritolu nimes või sõnas *Askalat* (kahtlemisi samastatud mh Eestimaaga) kihelkonnanimi *Askälæ*. Vrd Lüganuse¹. – MK

EO: 75; Joh LCD: 185, 193, 210; Reimaa 2007: 31, 32; Tarvel 1975: 552; Tarvel 1978: 613; Tarvel 1996: 245

Lükati <-le> Hjn, Kos – küla Harju maakonnas Anija vallas (Kiviloo ms, Lagedi ms), 1690 *Ljckatto Krog* (kõrts), 1798 *Likati*, XIX saj II poolel *Lükkate*. ⇒13A1 ♦ Küla on saanud nime talunime vahendusel. Nime lähtekohaks võiks sarnaselt Kose asumile (↑Kose⁷) Lükati nimele olla *lükati* kui paatide maad mööda ühest jõest teise viimise koht. Küla asukoht kahe jõeharu vahel toetab seda hüpoteesi. 1922. a rahvaloenduse materjalides on küla rööpnimedeks Hädaküla ja Asuküla. 1977 liideti Lükatiga Kiviloo asunduse Anija poolele jäänud osa (millega oli pärast Teist maailmasõda liidetud suurem osa Kiviloo vanast külast) ning Juurika (ka Känkari) küla (Hjn). Vrd Kiviloo. – TL

EAA.46.2.62, L 1; EVK; KN; KNAB; Mellin

Lükkä [*'lökkä*] <-le>, kirjak varem ka *Lükkä* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Vastse-Nursi ms), 1796 *Hoflage Lükka*, 1839 *Schwedenhof* (karjamõis). ⇒44B2 ♦ Lükkä oli 1977–1997 Nursi küla osa. 1796 on nimetatud Vana-Nursis küla *Waggula nebst Lükka*. Vagula ja Lükkä asuvad teineteisest täiesti lahus. Samas on nimetatud Lükkä (*Lükka*) karjamõisa elanikke ja Hatiksaarõ (*Hattiksare*) küla. 1839. a kaardil on kujutatud karjamõisat *Schwedenhof*. Lükkä nime päritolu ja tähendus on tundmatu. Vrd Saare¹ Noarootsis, rts *Lyckholm*. Lükkä metsaküla vana, looduskoha nimest pärinev nimi on ilmselt olnud Hatiksaarõ. Omaette Säanna-poolne koht Lükkäl on Piiri talu, rahvakeeles Rallovi kar'amõisa. – ES

EAA.1268.1.403:729, 759, L 651, 676p; Rücker

Lülle <-le> Jäm – küla Saare maakonnas Torgu vallas (Torgu ms), 1592 *Lulle Vstall*, 1798 *Lüllli*. ⇒52B3 ♦ Küla on alguse saanud isikunimelisest talust. E. Rajandi on isikunime *Lüll(e)* lähteks pidanud nime *Georgius*, vrd J. Mägistel *Lüllu* (*Lylle* = *Jüri*). Külalt edelas olevaid metsatalusid nimetatakse Jaagudama otsaks (1645 *Jaco Thoma Hanso Matz*) ehk Konnakülaks. – MK

Rehepapp; SK I: 50, 200

Lüllelaht [*lülle_ 'laht*] Khk – järv Saare maakonnas Kihelkonna vallas. ⇒49B4 ♦ Laht on saanud nime Rootsikülas asunud Lülle talu järgi. Vrd Lülle. – MK
SK I: 200

Lüllemäe [*lülle_ 'mäe*] <-le>, rahvak ka *Karula kerigu_ 'mõisa* KrI – küla Valga maakonnas Karula vallas (Karula krkms), 1945 *Lüllemäe*. ⇒43C2 ♦ Kui lugeda Lüllemäe asula ajalugu Karula kirikust, on seda esmakordselt mainitud 1392 (*Carwele*). Kirik ja pastoraat said nime Karula külalt, mis esialgu paiknes kiriku ümber. Kirikumõisa juurde kuulusid talupojad kirikust põhja pool (1601 *Pappi Walde*, 1718 *Kerko wald*), lõuna pool säilis kuni XVIII saj-ni Karula küla nimi (1582 *Carrola*, u 1690 *Karola Külla*). 1920.–1930. a-tel nimetati asulat Karula kiriku-

mõisaks või kirikuasunduseks (1923), Lüllemäe nimi pandi ette 1939. a asulareformi kavaga. 1970. a-tel Lüllemäe asundus, al 1977 küla. Juba pikka aega enne seda on Karula kihelkonna kalmistul käimisest kõneldud kui Lüllemäel käimisest. Mägi asub teede ristis, selle lõunapoolisel otsal paikneb Vabadussõja monument ja mahajäetud kalmistu (rajatud XVIII saj, tegevana märgitud veel 1814. a kaardil). Ka uue- mast nn Vanast kalmistust põhja pool Valga teed on kõneldud kui Lüllemäest. XX saj on hakanud levima kirjalikest arvamustest pärinev teadmine, et lõuna pool Valga teed on paiknenud völlas, häbipost, mille jaoks vana kohalik sõna on *lüll* : *lüll*. Tõenäolisemaks tuleks pidada võimalust, et mõlemad kalmistud rajati kohta, mida kutsuti Lüllemäeks seal varem elanud talupoja eesnime või lisanime alusel. Vrd 1638 *Wente Luyle* Kaagjärve kandis ja Pikkjärve külas elanud *Peter*, kellel oli poeg *Lyllo*. Kunagisest küllalt levinud eesnimest on saanud *i*-lised talunimed Lilo, Lilo ja nt perekonnanimi Lillo. Seda, et eesnimest on olnud võimalik ka *ü*-ga variant, tõendavad loodusnimed Lüllemägi Pillardi ja Kusma külas (Rõu), asustuskeskustest kaugel, kus völla motiiv nimeandmisel ei tule arvesse. Lüllemäe põhjaosas on Nahapesjä talurühm. Lüllemäega liideti 1977 Iirani (1970 *Heerani*) küla. Vrd Karula¹, Lülle. – ES

BHO: 188; EAA.1297.2.1:17, L 14p; EAA.567.3.67:29, L 27p; EAA.2072.9.614, L 1; ERA.14.2.718 (Valga maavalitsuse ettepanek 5. IV 1939 nr 72-a asunduste nimede muutmiseks); KNAB; Merila-Lattik 2005: 13–14; PA I: 70; Rev 1601: 36; Rev 1638 I: 20, 30; ÜAN

Lümanda <Lümanda ~ -sse> Khk – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Lümmada*, 1522, 1645 *Lümmada*, 1782 *Lümmada*. ⇒49B4 ♦ Lümanda mõis rajati XVI saj keskel. XIX saj lõpuks tekkis sellest põhjas kooli, vallamaja ja õigeusu kiriku juurde alevikulaadne asula. 1920. a-tel rajati mõisa maadele Lümanda asundus, alevik oli kirjas Lümanda kirikuasundusena (1923). 1939. a paiku nimetati asundus ↑Pöllukülaks, kirikuasundust nimetati juba varem Aleviku külaks (1938, 1945). 1977 liideti need koos naaberküladega kokku Lümanda külaks. Kui 1997 naaberkülad taastati, jäi Lümanda nimi tähistama peamiselt endist kirikuasundust. 2014 liideti uuesti ka Pölluküla. L. Kettunen on nime võrdluseks toonud *lima* '(mh) sopp, pori, muda, mäda', **limand* 'porine koht' ja soome *lymypaikka* 'peidupaik, varituskoht'. Veel on ta toonud *lümakil* 'ümber lükatud' ja soome *lymytä* 'peitma, peituma'. Lisaks on V. Pall toonud Kodavere Lümati puhul häälikuliselt lähedasi murdesõnu, toodagu siin vaid *lümäne* 'libe'. E. Saar on andnud tõepärase seletuse *Lümand-*, *Limand-* algulistele kohanimedele – nad lähtuvad mingist vanast *ttu-* või *tii-*lõpulisest isikunimest, vrd Laiksaar 1601 *Tallase Limmat*. Lümandaga on 1977 liidetud ↑Kärdu (1997–2014 oli omaette küla) ja Liiva (u 1900 *Ausa*). Vrd Lümatu². – MK

EM: 122; EO: 27; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); PTK I: 131; Saar 2012: 51–52; SK I: 200

Lümanda-Kulli <-le> Khk – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Ruhnu krkms), u 1900 *Кулла* (küla). ⇒49B4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Kuusnõmme osa. Lümanda-Kulli on külanimena hiline, vrd 1800 *Kulli Arro*, 1867 *Kulli* (armuader). 1800

nimetati ala vastreguleeritud kroonumaaks. Kuivõrd Lümanda-Kulli ja Kärla-Kulli olid omandisuhete kaudu seotud (kuulusid algul Ruhnu pastorile, seejärel moodustasid Kulli poolmõisa), siis võis Kulli nimi üle kanduda Kärlalt. Nimi pärineb sõnast *kull* : *kulli* loodusnime vahendusel. Täiend *Lümanda-* lisati nimele 2014, kui samasse valda sattus Kärla-Kulli küla; varem Kulli. Lümanda-Kulli varasem nimi on olnud 1645 *Weiuenall*, 1798 *Waiwel*, 1800 *Waiwol*, 1836 *Waiwell Dorf*, 1855–1859 *Babeppe*; varem kuulus ta Kuusnõmme mõisa juurde. Rahvasuus ei ole nime säilinud. Vrd Kulli², Kulli³, Kärla-Kulli. – MK EAA.3724.5.2202, L 1; EAA.298.2.71, L 6; EAN; KNAB; LVVA.6828.4.343, L 1; Mellin; Saaremaa 1934: 572; SK I: 131

Lümandu¹ <-sse> Hag – küla Rapla maakonnas Kohila vallas, mõis (Sutlema-Lümandu ms), sks *Limmat*, 1241 *Læmæth* (küla), 1394 *Lummede*, 1586 *Lummende*, 1666 *Limmat*, 1725 *Lümmat*. ⇒11C2 ♦ Lümandu mõisast (rahvapäraselt ka Väikemõisa) on teateid 1666. Al 1785 oli Sutlemaga samade omanike käes, millega ametlikult ühendati 1908. XIX saj kaartidel enam mõisat ei näidatud, seasemal oli taas Lümandu küla. 1977–1997 oli Sutlema küla osa. Nimi on ilmselt sama päritolu mis Lümanda ja Lümandu mujal Eestis. L. Kettunen oletab seost sõnaga *lümama* 'maha panema, lamaskil olema', sm *lymytä* 'peituma'. Vrd Lümatu². – PP

EAA kinnistud; EO: 27, 249; Joh LCD: 471–472; KN; LCD: 41r; LUB: VI, 2927; Rev 1725/26 Ha: 258

Lümandu² <-sse> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, sks *Limmat*, 1546 *Lumat* (mõis), 1549 *Lemade*. ⇒11B3 ♦ Mõisa maadele tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1977 liideti Lümandu külaga. Nimi lähtub tõenäoliselt **ttu-*lõpulisest isikunimest. Vrd Lümati, Lümatu², Lümanda. – MK

Bfi: I, 1333; BHO: 309; Essen, Johansen 1939: 124; Saar 2012: 51–52

Lümati <Lümati ~ -sse>, koh ka *Lümati* Kod – küla Jõgeva maakonnas Pala vallas (Ranna ms), 1752 *Limmatist* (*Rannamoisa wallast*), 1782 *Limmat*. ⇒26B2 ♦ Nimi võib pärineda talupoja lisanimest: 1601 on Punikvere külas mainitud *Lummat Titt*, kelle järeltulijad on ehk hiljem asunud Lümatisse. Lümati on olnud Kodavere khk-s ehk juba varem, 1443 on nime *Lummette* mainitud koos Kokoraga (*Kockenarwe*). XVI saj esines see nimi Elistvere mõisas, mille valdused võisid ulatuda Kodavere khk-ni. L. Kettunen on nime seletamiseks toonud sõnad *lümama* 'maha panema', *lümakil* 'lömakil' (ja sm *lymyä* 'end peitma'). V. Pall toob lisaks *lümätama* 'maha heitma', Kambja *lümale* (*keema*) 'paksuks keema (toidu kohta)', Audru *lümäne* 'libe'. Ükski neist ei tundu siiski kohanimena hästi seostuvat. 1977 liideti Lümatiga Rüütli küla (nimetatud karjamõisa järgi) ja põhiosa Kütimetsa külast (teine osa liideti Raatverega). Vrd Elistvere, Lümatu². – PP

EO: 249; LGU: I, 311; PTK I: 131; Rev 1601: 9; Treial 2007: 72

Lümatu¹ <-sse ~ -le> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Hirmuse ms), 1765 *Limata Jaan* (talupoeg Soonurme küla all), 1796 *Limato* (küla). ⇒16A1 ♦ Küla on saanud nime talunime vahendusel arvatavasti päritolu näitavast talupoja lisanimest, mille lähtekohaks oli isikunimi. Vrd Lümatu². – MK EAA.3.1.498:196, L 205p; Mellin

Lümatu² <-sse>, koh *Lümatü* <-le, -n> Urv – küla Võru maakonnas Urvaste vallas (Linnamäe ms), 1582 *Limiaada*, 1638 *Lymmatakyllo*, 1762 *Limando Külla*, 1839 *Limmando*, 1922 *Lümando* (asundus). ⇒44A1 ♦ Põlisküla. Hiljemalt XVIII saj lõpus rajati küla keskele varasemate Tallika ja Tobra talude kohale karjamõis (sks *Limmando*). 1920. a-test asundus, pärast 1930. a-id küla. Kirjakujudest on näha, et XVIII saj kinnistub kirjapildis *nd*-ühend, varasem kirjapilt sarnaneb tänapäeva hääldusele. On üsna tõenäoline, et selles ja teistes sarnastes kohanimedes sisalduv muistne **ttu*/**ttü*-liitega mehenimi. Algupärane mineviku kesksõna tunnus oli muistses nimesüsteemis arvatavasti üks produktiivsemaid nimeliiteid, häälikuliselt sobiv võiks olla D.-E. Stoecke esitatud näide hilisemast, omakorda *nen*-liitega täiendatud perekonnanimest *Limitynen*. Võrdluseks võib tuua ka Karjala vähemalt varauusaegse mehenime *Lii-matta*, mis P. Mikkoneni ja S. Paikkala andmetel peaks põhinema vene ristnimel *Kliment*. Eesti vanemad Lümandu ~ Lümatu külanimed võiksid siiski toetada oletust, et *Liimatta* ja *Klimenti* seostamine on tekkinud tagantjärele. Karjamõisa jagamisel moodustatud asundustaludest ühe, Kallaste järgi on küla kesk- ja idaosa XX saj nimetatud ka Kallastõ (Kallaste) külaks, 1977 liideti see Lümatuga. Lümatuga on 1977 liidetud ka osa Palumõisa külast, nimetatud Palu karjamõisa (1839 *Pallo*) järgi. – ES

EAA.1270.1.264:62, L 62; PA I: 83; Rev 1638 I: 55;

Rücker; Stoecke 1964: 95, 122

Lüsiingu <-le>, koh ka *Lüsiingi* Amb – paik (küla) Järva maakonnas Ambla vallas (Roosna ms), 1774 *Lüssinga Abraham* (tal), 1796 *Lüssingi* (kõrts), 1844 *Lüssine* (kõrts). ⇒14A2 ♦ Nimi tekkis piirkonda vahemikus 1765–1774, seega võib tegu olla nt Luusika külast sisseärannanud talumehega. Talu jäi 1790. a paiku tühjaks ning sinna asutati kõrts, 1870. a-tel karjamõis. Viimase juurde 1920. a-tel tekkinud asundus liideti 1977 Roosna külaga. Varasemad kirjanekud ei anna täit selgust esilibi täishääliku kohta. 1716 esines Tammiku külas *Leusse Jack*, nähtavasti sama lisanimi oli seal 1782 *Leuscka Toenno*, kuid samas külas oli juba ka *Lüssinga Hindrick*, seega Lüsiingu seost 1716. a nimekuju ei pruugi olla. Luusika kõrval võib Lüsiingu tuleneda lisanimest *Lusso*, *Lussa*, mis viitab tõenäoliselt isikunimele, nt *Ludwigi* lühendile *Lutz* või *Ambrosiuse* lühendile *Plussu*, ka *Lussi*. Vrd Luusika. – FP

EAA.3.1.506:146, L 156p; EAA.3724.4.479, L 1;

EAA.1864.2.IV-6:400, L 392; Mellin; Rajandi 1966: 114;

Rev 1732; Schmidt 1844; Schmidt 1871; SK I: 193

Lütä <-le>, kirjak ka *Liita* Se – küla Võru maakonnas Misso vallas (Pan, Luhamaa nulk), 1558 *Люлино*, 1652 *Лелино*, u 1790 *Льлина*, 1792 *Починокъ Лялина*, u 1866 *Люлина*, 1904 *Liita*, *Люлино*, u 1920 *Lüliina*, 1928 *Ljulina*, u 1970 *Лютта*, 1997 *Lütä*. ⇒45C3 ♦ XIX saj oli küla Selesova (*Железово*) kogukonnas ja Pankjavitsa koguduses. 1928 esinesid samanimelised hajatalud. 1977–1997 oli Luhamaa küla osa. Lütä nime võiks seostada sõnaga *lüsi* : *löe* : *lütt* 'vikati vars' või *lütutama*, *lütütämä* 'sõrkima' (Võru). Ljulino nimekuju võib tuleneda sõnast *lüll* 'võllas, häbipost' või tõenäolisemalt isikunimest *Lüll* : *Lüllü*. Venemaal on perekonnanimi Ljulin (*Люлин*) kaunis sage, kohanimena Ljulino mitte. Vanavene

isanimena on XVI saj registreeritud *Люлинь*; meie keelesugulastel esineb nii *Люли* kui ka *Люль* isikunimena udmurtidel. Pihkvamaal Sebeži rajoonis on Ljulino (*Люлино*), Porhovi rajoonis Ljutovitši (*Лютовичи*), Pihkva rajoonis Ljutovka (*Лютовка*) küla ning Palkino rajoonis Ljutuje (*Лютое*) järv ja Ljutnitsa (*Лютница*) küla. Lütä põhjaosas on J. Hurda mainitud endine Saabina ehk Žabina küla (vn *Жабина*), mille seto vaste pole teada. Vrd Lutja, Lütütjä, Lütsetpa. – AK

Eesti PK 20; Eesti TK 42; EKSS; Hurt 1904: XXIII;

NL TK 100; PGM 1785–1792; Pskov 1792; SeK: 76;

Setumaa 1928: 312; Truusmann 1890: 57; Truusmann

1897a: 39, 45; Truusmann 1897b: 39; Vasilev 1882: 173;

Vene TK 126; VMS

Lüübnitsa [*'lüübnitsa*] <'Lüübnitsa ~-sse>, koh ka *'Lüübnitsä* <-he> Se – küla Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1510 *и на Любницах*, 1585–1587 *Любница-Мокушево*, *пус. Любница* (küla ja puustus), 1646 *деревни Любница*, 1652 *Лебжица*, 1764 *Любницы* (issaad), 1782 *Любницы*, 1783 *Любениць*, *Льбениць*, u 1790 *Любанца*, 1886 *Lüübnitsa*, 1903 *Lübnitsa*, 1921 *Lubnitsõ*, 1923 *Ljubnitsa*; vn *Любницы*. ⇒41A1 ♦ Juba XVI saj oli olemas nii Lüübnitsa küla, puustus kui ka issaad. XVI–XVII saj kuulus ⅔ Peeter-Pauli kloostri Talabskil ja ⅓ kroonule, XVIII saj oli küla Petseri kloostri ja mõisnike ühiskasutuses. XIX saj oli küla kogukonna keskus ning allus Kulkna kirikule. XIX saj lõpus elasid seal õigeusklikud venelased; varasemast ajast on teateid ka vanausulistest. Kohanime lähteks võib olla isikunimi, nt N. Tupikovi sõnaraamatus on XIII saj isikunimi *Лювь* 'armas' ja XIV saj *Люрко*. A. Šteingolde arvates ei tulene see sõnadest *любовь*, *любить*; pigem on tegemist substraadiga. Kohanimena on see suhteliselt haruldane, meist ida pool Valda is on kohad, nagu Ljubnitsa (*Любница*) ja Ljubnitsõ (*Любницы*); Petserimaa lõunaosas asub Ljubnetsi järv (*Любенец*). Vene kroonikates tähistas sõna *Лювь* liivlasi, *Любская земля* Vana-Liivimaad. * *Pärimuse järgi on küla oma nime saanud tsaar Peeter I-lt, kes käinud siin suviti puhkamas ja randade ilu nautimas (vn любоваться). Arvatakse, et külale pandi nimi selle ilusa vaate pärast, mis avanenud Lüübnitsa mäelt järvele.* – AK

Arakčeev 2008; Bolhovitinov 1831: 111; Hurt 1903:

165; Kaštanov 1961: 233; KN; PGM 1785–1792; Pskov

1585–1587: 146; SeK: 76, 77; Truusmann 1897a: 44;

Tupikov 1903: 237; Vasilev 1882: 172–173; Väraska KR

1780–1794; ÜAN

Lüüsa <-le> TMr – paik (küla) Tartu maakonnas Tartu vallas (Taabri ms), 1584 *Liozo*, 1585 *Liuzo*, ? 1638 *Listkylle*, u 1900 *Люзу* (tal), 1923 *Lüüsa nurk*, 1925 *Metsküla*. ⇒33A1 ♦ Põline küla, mis liideti 1977 Tammistu külaga. Kohanime päritolu pole selge. – EE

KNAB; PA I: 149, 191; Rev 1638 II: 220; Uuet 2002:

109; Vene TK 42; ÜAN

Lüüste¹ [*'lüüste*] <-le> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Uue-Vändra ms), 1500. a-tel *Luysten*, 1638 *Lyzikylle*, 1797 *Lüüste*. ⇒22C3 ♦ 1970 Lüüste I küla, 1977–1998 oli Oriküla osa. Pärnu jõe ääres oleva küla nime puhul võiks lähtekohaks olla *lüüs* 'paisusilm'. Nime esmaininguga vrd *luist* 'lahja olend' (*luine*, *-se*). 1970. a nimekirjas oli ka Lüüste II küla, mis 1977 liideti Tagassaarega. Vrd Luiste. – MK

BHO: 327; Rev 1638 II: 13

Lüüste² [ˈlüüste] <le> Rõu – paik (küla) Võru maakonnas Võru vallas (Vana-Kasaritsa ms), 1627 *Lusi Jurri*, 1638 *Lüsy Jürgen*, 1684 *Lysi*, 1765 *Dorf Kaujerw-Lüsi*. ⇒44C2 ♦ Liideti 1977 Meegomäe külaga. Lüüste on vanimaid neist talurühmadest (Vähä, Hindo, Roodsid, Raudsepa, Meegomäe), mida veel XVIII saj tunti üheskoos *Kaugjärve külana Kubija järve vana nime *Kaugjärvi järgi. 1684 oli kaks Lüüsi talu nelja poolemehega ehk neli majapidamist. Lüüste nimi pärineb talupoja lisanimest *Lüüs*. Võrumaal küllalt levinud vana lisanimi võib olla tulnud alamsaksa laensõnast paisu jaoks (keskalamsaksa *sluse*). Teine võimalus on praegu tundmatu laennimi samast suunast. Vrd Lüüsa, Lüüste¹. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:38, L 34p; Rev 1624/27 DL: 89; Rev 1638 I: 204; Saar 2008: 121

Lüütjä [ˈlüütjä] <-le>, koh ka *Lüüdjä* <-he> Se – paik (küla) Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1585–1587 *Лютмоe* (küla), u 1790 *Де. Лютовка* (küla), 1850 *Лютовка, Лютово* (mõis), u 1866 *Госп. д. Лютово* (mõis), 1882 *Лютово сельцо* (väikemõis), 1903 *Lüüdja* (mõis, metsavaht), 1922 *Lüütja, Ljutovo* (mõis), 1923 *Lütova*, 1997 *Lüütjä*. ⇒41A2 ♦ Kui varasemates üleskirjutustes mainitakse küla, siis XIX saj keskpaigast nimetatakse mõisat (*Лютовка*), mis kuulus Kulkna kiriku piirkonda. 1903 oli samas metsavahikoht ning 1923 oli mõisast saanud asundus (*Lütova*). Al 1930 kadus iseseisev küla ja kohta mainiti taluna või hiljem (al 1939) lihtsalt paigana Laossina külas. Kui lähtuda eesti päritolust, võib osis *Lüüt* olla vana eesti mehenimi (↑Kiiviti). On mõeldav ka seos saksa ametinimetusga *Lüttschmidt* (↑Lüütsepa) või Vene kroonikates juba X saj-st esineva isikunimega *Лютъ*. Viimane on N. Tupikovi järgi tuletatav sõnast *лютый* 'met-sik'. J. Truusmann toob võrdluseks leedu *lutis* 'torm' ja vn *лють* 'tugev pakane'. Küla võib olla nime saanud Lüüdja oja järgi (u 1790 *Лютянка*). Ljutovo (*Лютово*) esineb kohanimena mitmes slaavikeelses riigis, Pihkvamaal on Ljutovka ja Ljutovets. – AK

Eesti PK 20; Ernits 2012: 42; Hurt 1903: 174; PGM 1785–1792; Pskov 1585–1587: 145; RL 1922; SeK: 77;

Truusmann 1897b: 39; Tupikov 1903: 237; Vasilev 1882: 174; Vene TK 126; ÜAN

Lüütsepa [ˈlüüt_səpə] <-seppa ~ -sepele>, koh *Lüüt_səpə* <-seppä> Rõu – küla Võru maakonnas Varstu vallas (Vana-Roosa ms), 1627 *Ludsep*, 1684 *Lytzem Thom*, 1688 *Liutsep Tomas*, 1765 *Lütseppa*, 1796 *Lüütseppa*, 1839 *Luitseppa*. ⇒44B3 ♦ 1627. a revisjon nimetas äsja rajatud talu (*Ludsep*), mille nimi oli nähtavasti peremehe lisanimi. 1684 on talu olnud küla praeguses asukohas, nime on varieeritud. Talu jagunemine algas XVIII saj. Ametinimetusel lähtuva lisanime puhul on kõige tõenäolisemalt tegu alamsaksa väljendi *lütt+schmidt* pooltõlkega, milles teine osa on asendatud eesti sõnaga *sepp*. Sõna **lüttschmidt* võiks olla tähendanud sama mis vanaülemsaksa *Kleinschmidt*, sõna-sõnalt 'väike sepp', tegelikult lukksepp, väikeste asjade sepp. Saksamaal esineb perekonnanime *Lüttschmidt* ja *Luttschmidt*. Rahva seas liigub pärimus, et Lüütsepa nime lähteks on *luitsepp* 'lusiksepp'. See pole eriti tõepärane, sest *ui*-ga kirjutatud nimekujud on küll hästi levinud XIX saj, aga varasematest kirjapanekutest on näha algne *ü*. XVII saj lõpu nimekujudest võib välja lugeda ka ametinimetusel *liudsepp* 'liuategija?'. Vrd Liismiti. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:206, L 201p; EAA.1268.1.403:591, L 529p; Rev 1624/27 DL: 95; Rucker; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/36:584, L 583p

Lüütsepä [ˈlüüt_səpə] <-le>, kirjakeel varem ka *Lüütsepa* Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Rogosi ms), 1627 *Luttsep Mick*, *Ludtsep Henno*, 1630 *Lutzeppa Michel*, *Litzeppa Henn*, 1638 *Lutsep*, 1684 *Allaluitsep Andres*, 1765 *Dorf Lüütseppa*. ⇒45A3 ♦ Lüütsepä oli 1977–1997 Hulaku küla osa. Külanimi on alguse saanud talupoegade lisanimest. Nime päritolu on tõenäoliselt sama mis ↑Lüütsepa nimel. Lüütsepä kaguosa on Soe, mis oli ametlik küla a-ni 1977. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:127, L 122p; Rev 1624/27 DL: 86; Rev 1638 I: 181; Roslavlev 1976: lisa 2

M

-ma ~ **-maa** – Eesti kohanimede lõpp. ♦ **-ma** on olnud kas tüve osa (Torma, Tõrma, Ärma) või tekkinud liitnime järelsast **-maa** (Kodismaa?), **-mäe** (Kanama, Kuksema, Laikma, Vilama), **-nurme** (Illurma, Langerma, Nedrema, Üdruma), **-las(k)ma** (Hausma), **-võhma** (Kassema, Kõrma < 1241 *Korpiwomais*), **-pea** (Pallasmaa, Rõuma), **-ase** (Kodasema), **-metsa** (Küedema), **-Tooma** (Kaugatoma?). Mõnikord ei ole liitnime järelsast olemus kindel, nii esineb Tühjasma varasemais kirjapanekuis järelsastana **-mõisa**. Pole kindel, kas **-ma** on tekkinud ebareeglipärasel lühene-misel või on osis **-mõisa** lihtsalt asendunud osisega **-ma(a)**, sama areng on nähtav talunimes Vainama (1592 *Wannemoyse*). Tänapäevalgi on kohanimedes üldine vaheldus **-ma(a)** ~ **-mäe**. Järelsast **-mäe** muutumisel osaks **-ma(a)** on V. Pall pidanud üheks teguriks vokaalharmoonia mõju – kui kohanime algusosa oli tagavokaalne, soodustas see asulanimes ka tähendusliku koormuse kaotanud järelsast tagavokaalseks muutumist. Saaremaal on esinenud vahest ka **-ni(na)** asendust lõpuga **-ma** (Kaunima < 1645 *Kaunina*, Pärsama < 1645 *Persni* ~ *Peršin* ~ *Persim*) ja vaheldus **-meeste** ~ **-(s)ma** (Kallasma < 1592 *Kallameste*), **-meele** ~ **-(le)ma** (talunimes Kaiklema < 1592 *Mick Koikemel*) ja **-va** ~ **-ma** (Nootama < 1798 *Notawa*). – MK
EMK 2009: 277; PTK II: 41, 109; SK II: 31–32

Maade [*'maade*] <-le> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Saulepi ms), 1840 *Mahde* (metsavahi-koht), 1913, 1923 *Maade* (küla). ⇒27B2 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Kilgi küla osa. Tõenäoliselt läh-tub nimi sõna *maa* mitmuse omastavast. – MK
BHO: 328; EAN; KNAB; ÜAN

Maadevahe jõgi [*maade_vahē jōgi*] Põi, VII – jõgi Saare maakonnas Laimjala ja Valjala vallas. ⇒51A3 ♦ Jõgi algab Veeriku külast 3 km idakirde poolt soost ja suubub Kunnati lahte, eraldas keskajal piiskopimaid ordumaadest. – MK
SK I: 200

Maakri [*'maakri*] <-sse> – Tallinna asum kesklinnas. ⇒1B2 ♦ Linnajagu sai nime 1991 peamise tänava järgi. Maakri tänav (sks *Makerstraße*, vn *Макерская ул.*) on nimetatud seal elanud värvalite perekonna Mackerite järgi; nende värvimistöökoda rajati 1820. – PP
Kivi 1972: 74; Tallinn 2004: I, 321

Maalasti <-sse>, kirjajak varem ka *Maalaste Pii* – küla Viljandi maakonnas Kõo vallas (Kõo ms), 1583 *Malesz* (küla), 1599 *Males*, 1601 *Malles*, 1624 *Malleste*, 1839 *Malast*. ⇒23C3 ♦ Külanime päritolu on ebaselge. XVII saj kirjapanekute järgi sobiks vasteks eesnimi *Mall* (< *Melchior*), siiski pole kindel, et ka XVI saj kirjapanekud märgivad lühikest *a-d*. Kui esisilp oli algselt pikk, siis võiks oletada *lane*-liidet sõnast *maa* mitmuse omastavas käandes, *-sti* on kujunenud vara-

semast lõpust *-ste*. Maalasti põhjaosas on Räpusaare, endine popsiküla. – MK

PA IV: 5; P XVI: 299; Rajandi 1966: 210; Rev 1601: 104; Rev 1624 PL: 47; Rücker; Troska 1987: 100

Maalse¹ [*'maalse*] <'Maalse ~ -sse> Mär – paik (küla) Lääne maakonnas Martna vallas (Ehmja ms), 1591 *Maliss* (küla), 1712 *Malsch*, 1726 *Mahls* (küla), 1798 *Maals* (mõis), u 1900 *Маальс* (mõis). ⇒20A1 ♦ Liidetud 1977 Ehmjaga. Maalse oli Ehmja mõisa karjamõis, rajatud XVIII saj lõpul. Mõisa talud asusid Ehmja külas: Lümandi nurk, Mäe-Jaani, Mäe-Andruse, Klaose ja Uuetoa. 1850 eraldati Maalse Ehmjast omaette mõisaks, ent 1911 oli taas Ehmjaga samade omanike käes. Küla nimi võib olla tuletis sõnast *maa*, kuid seos selle sõnaga võib olla hilisem rahvaetümoloogia. 1712 oli külas talupoeg *Mallo Tonisch*, seetõttu võib külanime aluseks olla ka vana isikunimi, millest on lähtunud see lisanimi. – MK
EAA.3.1.474:459, L 396p; EAA kinnistud; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 LÄ: 181; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, S5410/S:279

Maalse² [*'maalse*] <'Maalse ~ -sse> LNG – paik (küla) Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Ehmja ms), 1922, 1923 *Maalse*. ⇒10A4 ♦ Liidetud 1977 Kirimäega. Maalse on Kirimäe tütarasula. Nime on saanud Martna khk Maalse järgi, sest asus Ehmja-Maalse mõisa lahustükil Lääne-Nigulas. 1844. a kaardil *Prassi* küla, külas oleva Prassi talu järgi. Vrd Maalse¹. – MK
EVK; KNAB; Schmidt 1844; Schmidt 1871; ÜAN

Maantee [*'maan`tee*] <-le>, koh *'Maande* Jäm – küla Saare maakonnas Torgu vallas (Sääre ms), ? 1731 *Mahndi Pawel* (hajatalu Siplase küla järel), 1798 *Mante* (talu). ⇒52B4 ♦ Maantee küla kadus nimekirjast pärast 1959. a ja liideti Säärega, taastati 1997. Võimalik, et nimi pärineb sõnast *maantee*, küla asub tee ääres. – MK
KNAB; SK I: 201

Maardla [*'maardla*] <'Maardla ~ -sse>, koh ka *'Maarla* ~ *'Maadla* Pal – küla Jõgeva maakonnas Saare vallas (Kudina ms), 1411 *Marel*, 1582 *Marliak*, 1592 *Marla*, 1768 *Maarlant*. ⇒25C2 ♦ Varasemad kirjapanekud on ilma *d*-ta, mis võib olla häälduslikel põhjustel hiljem tekkinud. Nime algupära jääb ebaselgeks, võib oletada isikunimelist lähet. Kui *d*-häälik oleks algupärane, võiks Maardlat arvutada Maardu nimega. 1977 liideti Maardlaga Aruküla (1472 *Arokull*). – PP
PA I: 104; PTK I: 27, 132

Maardu¹ [*'maardu*] <'Maardu>, koh *'Martu* <'Martu> Jõe – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas, mõis, sks *Maart*, 1241 *Martækilæ*, 1271 *Mart*, 1397 *Mærtē* (mõis), 1700 *Mart Hoff*, 1725 *Martult* (alaltütle), 1798 *Marto M.* ⇒3A3 ♦ Mõisat on mainitud 1397 seoses ordumeistri eesõigusega aladele Viimsi poolsaarel. 1497 pidi mõis vahekohtu otsuse peale loovu-

tama suurema osa poolsaare metsast ja kõnnumaast Pirita kloostriale. Siiski jäid Maardule poolsaare idaranniku külad ehk Randvere, nagu kutsuti kogu ala Randverest alates põhja poole. Maardu mõisa alad on ulatunud praeguse Mäheni välja, hõlmates Pärnamäe mäealuse talud endisel merepõhjal, seega küllalt lähedal Viimsi mõisale. Ka on Maardul olnud poolsaarel piir Saha mõisa valdustega. XIX saj-st on teateid, et mõisa külad jagunesid kaheks. Uusküla ja sellest lääne pool, ranna ääres oli Rannavald, ida pool, rohkem sisemaal Maavald. Maardu mõisa talupoegi kutsuti *martlasteks*. Maardu mõisa kõrval lõunas säilis pikka aega samanimeline küla (nt 1692 *Mardt Byy*); üksnes XVIII saj II poolel näib ta olevat kadunud. 1920. a-tel tekkis mõisa maale asundus, mis pärast 1940. a-id oli kirjas külanä. J. Jõgever peab nime lähteks soome sõna *marto*, omastav *marron* 'sigimatu, viljatu', mis võis esineda ka isikunimena. Maardu mõisast itta või kagusse paigutab P. Johansen 1241 mainitud *Saarna küla (*Sarnae*), millest andvat tunnistust kohanimed *Saare mägi* ja *Otsa-saare-raba*. Viimased teated külast on a-st 1529 (*Sarnus*). – MJ Bfl: I, 16; EAA.1.2.C-III-10; EE: V, 805; Joh LCD: 495–496, 591; Jõgever 1913; Kasenurm 1948: 11; KNAB; LCD: 46r; Stuart 1699; Wieselgren 1951: 248; Wrede 2006: 124

Maardu² [`maardu] <-sse> Jõe – linn Harju maakonnas. ⇒3A3 ♦ Asula sai alguse 1939, kui Maardu mõisa Kroodi küla maale hakati ehitama Eesti Fosforiidi uut tehast. Sai 1951 aleviks, 1961 allutati Tallinnale, linnastaatuse sai 1980. Kohalike teateil tuli Maardu nimi alles pärast sõda, enne kasutati nimesid Liivakandi (talu järgi, 1876 *Krug Liivakant*) ja Kroodi (küla järgi, 1876 *Dorf Kroodi*). Pikk *a* linnanimis pärineb ilmselt saksakeelsest mõisanimest, külaelanikud on nimes hääldanud *a*-d lühikesena. Ka on küla ja linnanime puhul erinev kohakäänete kasutamine. Maardu järvest, mida kõrtsi järgi rohkem Liivakandi järveks kutsuti, laskis 1893 mõisnik v. Brevern (rahvakeeles *Preevel*) kaevata kraavi mereni, kuid 1894 avas keegi vesiväravad ja järv jooksis tühjaks, moodustades jääraaku, Kroodi oru. 1939 järve taastati. Kroodi on olnud algul üksiktalud (1692 isikunimed *Wanna Groti Mattz und Nohr Groti Mattz*), pärast küla, praegu Maardu linnajagu. Maardu linnajaod on veel ↑Kallavere, ↑Muuga ja Tarasoo (koh *Tarasuo*, samuti endine küla). Vrd Maardu¹. – MJ

BHO: 262; EAA.1.2.C-III-12; EAA.2072.4.107, L 1; ENE-EE: VI, 76; KN; Ojap 2008: 5

Maaritsa <-sse> Kam – küla Põlva maakonnas Valgjärve vallas, kõrvalmõis (Vana-Prangli ms), sks *Neu-Rewold, Maritze*, 1839 *Maritze*, 1923 *Maaritse* (asundus). ⇒39B1 ♦ Maaritsa kõrvalmõis loodi Reola mõisa tükeldamisel 1829. Asula tekkis 1873 rajatud Maaritsa ehk Prangli õigeuskiriku juurde. K. Luhametsa sõnutsi on nimi tuletatud talu nimest, vrd 1721 ja 1723 *Mauritza Jaan*, 1723 *Maritza Jaan*. Tegu on ladinapärase eesnimelga *Mauritius* 'mooramees'. Maaritsa on kandnud ka Vastse-Reola nime (sks *Neu-Rewold*). 1977 liideti Maaritsaga Lutsu küla (1839 *Lutzo talu*). Vrd Mooritsa, Prangli, Reola. – EE

BHO: 501; EM: 92, 182; ENE-EE: VI, 78; Rajandi 2011: 126; RGADA.272.1.172:14, L 9; RGADA.274.1.174:11, 14, L 7p, 13p; ÜAN

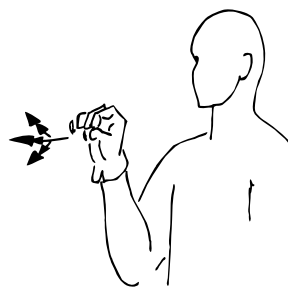
Maarja [`maarja] <-sse> Hag – paik (küla) Harju maakonnas Kernu vallas (Ruila ms). ⇒11B1 ♦ Küla on

Maardu mõis ja küla. XVII saj II pool. EAA.1.2.C-III-3.

Maardu küla. 1692. EAA.1.2.C-III-10.

Maardu viipeni. Kohamärk osutab suitsevatele korstnatele või fosforiidi helkimisele pimeduses.

tekinud 1920. a-tel Ruila mõisa Maarjamõisa väljale, nime saanud seal XIX saj II poolel paiknenud karjamõisa (1883 *Marienberg*) järgi. 1977 liideti Muusika küllaga. Varem, kuni XIX saj I pooleni on sealkandis olnud *Kerkma või *Kerpma küla (1564–1565 *Kerc-kemaby, Kirckma*, 1725 *Kirpma*, 1798 *Kortma*), mille nime täpne kuju jääb ebaselgeks. Veel 1816. a kaardil on olemas *Kerpma* talu, selle juures põhjas on loodusnimi *Marienberg*. – PP

EAA.1.2.931:157, 182, L 150, 175; EAA.3724.4.287, L 2; EAA.2072.5.717, L 2; ERA.14.2.713 (Kernu vallavolikogu 15. III 1939 koosoleku protokoll ja J. Reintami materjalid); EVK; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 249

Maarja-Magdaleena¹ [ˈmaarja-magdaleena] <-sse> MMg – kihelkond ajaloolisel Tartumaal, sks *St. Marien-Magdalenen*. ♦ Maarja-Magdaleena kihelkonna ala kuulus varem ↑Vaiga muinasmaakonna alla. 1380 on nimetatud Palamuse all 'uuekiriku' abikirikut (hilisemad mainingud 1443 *Nyengerken*, 1465 *Nigenkerke*, 1488 *Neukirch*). 1443 nimetati seda juba eraldi kihelkonnaks (skis *Marien*). Ajuti, XVI–XVII saj on kihelkond olnud ühendatud Palamusega. XVII saj muutus Maarja-Magdaleena nimetus üldiseks. Kihelkonna nimi tuleneb kiriku nimipühaku nimest. – PP

Bfl: I, 179; BHO: 338–339; LGU: I, 311; PTK I: 132; Rev 1624/27 DL: 7

Maarja-Magdaleena² [ˈmaarja-magdaleena] <-sse>, rahvak ka 'Maarja MMg – küla Jõgeva maakonnas Tabivere vallas (Maarja-Magdaleena krkms). ⇒25C3 ♦ Kirikumõisa maale tekkinud asula. Varasemates nimekirjades XX saj I poolel oli alevik. Kui 1951 nimetati Maarja-Magdaleena külanõukogu ümber Järve külanõukoguks, siis muutus ilmselt ka aleviku nimi, 1970. a nimekirjas oli ta Järve asund. 1977 nimetati asund Maarja külaks, 2005 taastati Maarja-Magdaleena nimi. 1977 liideti Peebu küla (1945). – PP

KNAB; PTK I: 132; Uuet 2002: 157

Maarjamõisa [ˈmaarjaˌmõisa] <-mõisa ~ -sse> TMr – Tartu linnajagu, mõis, 1782 *Marienhof mit Kernaküll von Teckelfer*. ⇒32C2 ♦ Linnajagu paikneb Maarjamõisa territooriumil ning on viimase järgi saanud oma nime. Mõis eraldati 1730. a-tel Tähtvere mõisa *Kärnakülalt ja kingiti 1911 Tartu ülikoolile. 1911–1915 ehitati mõisa maadele ülikooli kliinikud. 1922 anti maa-ala Tartu linnale. K. Uustalu andmeil on kohanime aluseks jumalaema nimi. *Maarja* esines XIX saj algupoolel Eestis 11 mõisa ja karjamõisa nimes. – EE

BHO: 339; Eisen 1918b: 1; EM: 97, 165, 168; ENE-EE: VI, 78; Hupel 1774–1782: III, 251; Rev 1638 I: 125; Stryk 1877: 56; Uustalu 1972: 61, 283–284

Maarjamäe [ˈmaarjaˌmäe] <-le> – Tallinna asum Piritä linnaosas. ⇒1C1 ♦ Linnajagu planeeriti suvilakruntideks 1875–1877 ja hoonestati XIX saj lõpus. Nimi pärineb Maarjamäe lossilt, mis praegu jääb ametlikult Kadrioru asumipiire. Maarjamäe on 1930. a-t eestindus saksa nimest *Marienberg*, mille krahv Anatoli Orlov-Davõdov pani 1873 arvatavasti oma abikaasa või tütre auks. A. Kivi oletab, et nimi võib olla pandud ka Piritä jõe oru, nn Maarjaoru (*Marienthal*, *Vallis Mariae*) analoogial. Paiga varasem nimi on sks *Streitberg* või *Strietberg* ('võitlusmägi', pärimus seostas selle Liivi sõja aegse kokkupõrkega Tallinna Mustpeade väesalga ja linna piiravate venelaste vahel), suvemõis on seal olnud hiljemalt XVII saj lõpust alates. 1689. a kaardil asub seal *Ristimäe kõrts (*Ristimeh Krog*), võib oletada, et Ristimägi oli *Streitberg*'i eestikeelne vaste, mis viitas samuti endisele lahingupaigale. – PP

EAA.1.2.C-III-2; Kivi 1964: 404–405; Kivi 1972: 13; Tallinn 2004: I, 323, II, 183, 184–185

Maasi <'Maasi ~ -sse> Põi – küla Saare maakonnas Orissaare vallas, mõis, sks *Masik*, 1592 *Masick*. ⇒51B2 ♦ Maasi mõisa asutamise ajaks on peetud XIV saj keskpaika. 1920. a-test Maasi asundus, al 1977 küla. Maasiga on ühendatud ka nime *Mapenzar*, mis viitavat kohale, kuhu pärast 1345 ehitati Maasilinn ehk Maasi ordulinnus (skis *Soneborg*), mis veel Wiede-

mannil on Maasaare linn (*Mä-säre-linn*). Ebaselgeks on jäänud saksakeelse nime lõpus olev k; ei ole teada, kas see pärineb eesti keelest. Vrd Laheküla⁵, Mäeküla⁶. – MK

EM: 124; Saaremaa 2007: 120; SK I: 201; Wd

Maaslova [ˈmaaslova] <-lovva ~ -sse>, koh ka 'Maasluva <-luvva> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), ? 1585–1587 *Маслово* (puustus), 1652 *Маслово*, 1686 *Маслова*, u 1920 *Maslovo*, 1928 *Maslova*, 1937 *Maasluva*, 1970 *Maaslova*. ⇒45C1 ♦ 1882 kuulus küla Ulanuva (*Уланово*) kogukonda ja Petseri kogudusse, 1885 aga Taeluva kogudusse. 1977–1997 oli Helbi küla osa. Pelska jõe ääres on Maaslova veski. Külal nähtavasti puudub kohalik setopärane nimi. Väheusutav tundub seletusena Ida-Eesti *maslenitsa*, *maslitsa*, *maasõnits*, *maasel(n)its* 'vastlapäev'. Kohanimi Maslovo (*Маслово*) on Pihkva-maal üpris sage; perekonnanime Maslov (*Маслов*) esineb Venemaal samuti palju. Vanavene lisanimena on *Масло* registreeritud juba XV saj. Külast loodes on Visnakova, endine puustus (1897 *Вишняково*). Vrd Masluva, Vaartsi. – AK

Eesti TK 42; EMS; Ivanov 1841: 239; Markus 1937; Pskov 1585–1587: 147; RL 1959, 1970; SeK: 77; Setumaa 1928: 277; Truussmann 1890: 57; Truussmann 1897a: 44; Tupikov 1903: 245

Madala <-le>, koh <-lõ> Vas – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Lasva ms), 1782 *Maddalika Petrus*, 1820 *Maddalikko* (küla), 1839 *Maddalik*, 1923 *Madala*. ⇒45B1 ♦ XVII saj lõpus veel asustamata maale tekkis algtal ja küla XVIII saj. XIX saj keskel jäi Madala küla Vastseliina mõisa lahustükiks, mis külgnes Orava mõisa maaga, üle kihelkonnapiiride aga Pindi mõisa ja Rāpina Palomõisa maaga. Nime päritolu pole selge. Madala küla kõrge ja kupililine maastik ei toeta nime algupära seostamist koha omadustega. Tõenäolisem, et nimi on pärit Madaliku lisanime kandnud peremehelt. L. Kettunen on oletanud, et kui koht pole madal, võib k-liitega sõna märkida ka muud omadust. Vrd võru *madalik naistõrahvas* 'lühikest kasvu naine'. Hiljem on nimi lühenenud Madala kujule. – ES

EAA.1865.2.141/2:68, L 67; EAA.1271.1.226:64, L 1577; EO: 110; Rücker; VES: *madalik*; ÜAN

Madaste <-sse>, koh ka *Maadaste* Kul – paik (küla) Lääne maakonnas Kullamaa vallas (Liivi ms), 1396 *Mattes*, 1536 *Matasth*, 1798 *Madast*. ⇒20C1 ♦ Liidetud 1977 Jõgisooaga. Madaste nime esimene täishäälik näib algseltki olnud lühike. Nime tähendusisu on ebaselge, võrdluseks võiks tuua *matt* : *mati* 'viljavihk, õlekubu' või isikunime *Matt*. Vrd ka *matakas* (*mata+kas*) 'jame, matsakas, malakas'. – MK

Bfl: I, 84; EMSK; Essen, Johansen 1939: 66; KN; KNAB; Mellin; Rajandi 1966: 128

Madi <-le>, koh <-lõ>, koh ka *Madi küllä* <-küllä> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1638 *Madina Pustus*, 1684 *Madyna Kylla*, 1688 *Madina Byy*, 1782 *Maddiküllä*. ⇒45C1 ♦ Madi oli ametlikult 1977–1998 Kliima küla osa. Madi nime võiks pidada *Mattheuse* tavalisest mugandusest *Madis* lühenenud variantiks *Madi*. Raskusi valmistas üksnes kõigis varasemates nimekujuades esinenud lõpp *-na*. Tõenäoliselt on see millestki lühenenud, aga mitte sõnast *nina*, nagu lähedal asuva ↑Soena nimes. Puustuse puhul võiks pakkuda **Madi maa*, mille lühenedes

- on siirdatud piirkonnas levinud *na*-lõpuliste nime de sarja (**Madima* > *Madina*). Kui Madi oleks põlisküla nimi, mille vanem kuju oli **Madin* : **Madina*, siis saaks selle lõpuosa seostada ka koha tähendust väljendanud liitega *-na* ja oletada tüves isikunime. Vrd Sikana. – ES
EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2:66, L 64p; Rev 1638 I: 175; Roslavlev 1976: lisa 4
- Madila** <-sse> Nis – küla Harju maakonnas Nissi vallas (Riisipere ms), 1241 *Mathiela* (küla), 1394 *Madyl*, 1725 *Maddilla*, 1796 *Maddila*. ⇒11A3 ♦ Algseltki la-liitelise külanime algusosa on isikunimi, vrd *Madi*, *Matt*. – MK
BHO: 329; Joh LCD: 497; LCD: 43v; LUB: VI, 2927; Mellin; Rajandi 1966: 128; Rev 1725/26 Ha: 230
- Madise**¹ <-sse ~ -le> HMD – küla Harju maakonnas Padise vallas (Harju-Madise krmks, Kloostri ms). ⇒10C1 ♦ Küla on nime saanud 1977 Harju-Madise kiriku ja selle kaitsepühaku järgi, varasem külanimi oli Rannaküla (erts *Strandbyn*, 1844 *Rannaperred*, u 1900 *Раннакюля*). Madisega on 1977 liidetud ↑Ilmasoo küla. – MK
Hoppe 1997; KNAB; Schmidt 1844
- Madise**² <-sse ~ -le> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas (Vastse-Kambja ms), u 1900 *Maduce* (talv). ⇒32C3 ♦ Hiline küla, mille kohta on andmeid al 1930. a-test. Selle nimi tuleb XIX saj II poolel rajatud talu nimest, algselt isikunimest. – EE
KN; KNAB; Vene TK 42
- Madise**³ <-le>, koh *Madissõ* <-lõ> Urv – küla Võru maakonnas Antsla vallas (Vana-Antsla ms), 1762 *Madise Karli*, 1782 *Matthisse Isack*. ⇒43C1 ♦ Külana märgitud 1970. a rahvaloenduse kaardil. Varem talu ja talurühm Kobela külas. Küla tuumikust suhteliselt eraldi paiknev talukoht on tähistatud 1685. a kaardil, kuid nimi pole teada. Tavalise mehenimega *Madis* seostuvat talupoega *Matz Piep* võib samas külas kohata juba 1601, kuid sellel ei pruugi hilisema pere, ammuugi kohaga seost olla. Madisega liideti 1977 ↑Boose küla. – ES
EAA.1270.1.264:27, L 27; EAA.1865.2.130/1:5, L 5; EAA.308.2.88, L 1
- Madsa** <-le>, koh <-lõ> Krl – paik (küla) Valga maakonnas Karula vallas (Karula ms), 1627 *Rebben Matz*, u 1690 *Rebbasse Matz Hindrich*, 1805 *Madsa Hans*, *Madsa Mert*. ⇒43C2 ♦ Arvatavasti elas talule ja külale nime andnud Rebäse Mats veel Rebasemõisas ja tema järeltulija asustati praegusse kohta ümber siis, kui endine talukoht XVII saj mõisastati. XIX saj II poolel sai ühest *Madsa* talust vallatalu ja siia tehti *Madsa* kool (1867 *Schulland Madsa*). Selle tütu kujunes *Madsast* keskem kohanimi ja XX saj II poolel külanimi. 1977 liideti *Madsa* Rebasemõisa külaga. – ES
EAA.567.3.67:30, L 28p; EAA.567.2.671:3, L 3p; EAA.3724.5.2803, L 1; KNAB; Rev 1624/27 DL: 155
- Maeru** <-sse> Kei – küla Harju maakonnas Keila vallas (Jõgisoo ms), 1241 *Mairusa* (küla), 1534 *Maurokulla*, 1796 *Gros Mairo*, *Klein Mairo*. ⇒11A1 ♦ 1454–1559 kuulus Padise kloostri aladesse, olles juba siis jagunenud kaheks külaks. XX saj II poolel oli tervelt viis Maeru küla, neist Maeru I (vanasti läänepoolne Suure-Maeru ja idapoolne Pisku-Maeru ehk Väike-Maeru) ja Maeru III (Alt-Maeru) küla ühendati 1977 Maeru nime alla, Maeru II (vanasti Kulna-Ülenõmme osa) liideti Nahkjalaga ning Maeru IV-st ja
- V-st (Maeru-Ülenõmme ehk Huntkülast) moodustati Lemmaru küla. Nime päritolu ei ole teada, K. Pajusalu on oletanud lähtekohaks isikunime. Maeru külaga on 1977 liidetud ↑Kangusti küla. – MK
BHO: 330; Essen, Johansen 1939: 55; EVK; Joh LCD: 492–493; KNAB
- Maetsma** [*ˈmaetsma*] <ˈMaetsma ~ -sse> Trm – küla Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Avinurme ms), 1599 *Madytuzma*, 1624 *Mayatoußma*, 1758 *Maiatusma*, 1811 *Maitzma*. ⇒16A3 ♦ V. Pall pakub, et tegemist on algselt liitsõnaga, mille järeloosa on *maa*. Algusosa on ehk olnud *tus*-liiteline sõna, mille tüvi on olnud kas **maða-*, **maði-* või *maja-*; täpsem tähendus jääb teadmata. M. Kallasmaa oletab lähtevormiks **Maadetõusma*, mis sobiks looduslike olude poolest. * *Praegune Maetsma küla olnud ennemini Maetusmaa, mis tähendanud matusemaa. See nimi tekkinud sellepärast, et seal asunud paganluse ajal matusekoht, mida tõendavad seal hilisemal ajal leitud inimluud ja mõningad sõja- ja tarberistad, aga ka rahad. Ei teata, kas leiud on säilinud või mitte. Sellest on ka oma nime saanud Maetsma küla külje all asuv Kalmu soo. (1939) – PP*
KM: ERA II 249, 15/8 (1) – 1939; PTK I: 133–134; P XVI: 121
- Magari** <-le>, koh <-lõ> Kan – küla Põlva maakonnas Kanepi vallas (Erastvere ms), 1638 *Lemmest Makur*, 1783 *Maggari*, *Maggara*, 1839 *Maggari* (küla). ⇒39C2 ♦ Külana on Magari kirjas Rükkeri kaardil 1839, varem on olnud talurühm ja talu Erastvere piirkonnas ehk Suurküläs. Magari nimi tuleb vene esnimest *Makar*. 1638. a *Lemmest Makur* ongi revisjoni määratluse järgi olnud venelane (või Venemaalt tulnud). Lalli, Magari ja Vedelä talu on 1638 arvatud külla nimega *Löwekylo*. See võib olla sama koht, mis varasemate allikate *Leynenkull* (1452) ja *Laynen Kuella* (1627). Magari lääneosa on 1930. a-te kaardil Lalli küla, edelapiiril Soodoma külaga on Loko, nimetatud karjamõisa järgi (1798 *Lokko* kõrts, 1839 *Locko* karjamõis). – ES
EAA.1267.1.286:6, 7, L 6, 7; LGU: I, 354; Mellin; Rev 1624/27 DL: 102; Rev 1638 I: 46; Rükker
- Mahlamäe** [*mahla_ˈmäe*] <-le>, rahvak ka *Raba_küla* Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Alu-Rapla ms), u 1900 *Рабa-кюля*. ⇒12A4 ♦ Väikesed talud praeguse linna lõunapiiril vastu Mahlamäe sood. 1977–1997 oli Sulupere küla osa. Sama nime kannab Rapla linna lõunapoolne osa. Nimi on saadud loodusobjekti järgi, Mahlamägi on heinamaa külast kagus. – PP
KN; KNAB; Vene TK 42
- Mahnova** <-sse>, koh <-he> Se – küla Petseri rajoonis Uue-Irboska vallas (Irb, Irboska nulk), vn *Махново*, 1652 *Махново*, u 1790 *Махнова*, u 1866 *Михнова*, 1903 *Machnowa*, 1904 *Mahnova*, *Махново*, 1922 *Mahnovo*. ⇒46B2 ♦ XIX saj kuulus Kossolka kogukonda ja Irboska Nikolai kogudusse. L. Vaba arvates tuleneb kohanimi *hno*-lõpuga lisa- ja hüüdnimest, mis on tuletatud slaavi kanoonilistest nimedest: *Махново* < *Махно* < *Матвей*. Kuigi *hno*-lõpulisel isikunimesid leidub Vene allikates XII saj-st, on nad A. Popovi andmeil vene fonetikalise ebatavalised ning jäänud püsima Pihkvamaal, samuti Valgevenes (vrd valgevene *Махнович*, *Махновічы*). Eesnimi *Махно* võib tulla ka nimedest *Максим* või *Епимах* (< kreeka *Ἐπιμαχος/Epimachos*). Kohanimi Mah-

novo (*Махново*) on Pihkvamaal ja mujal Venemaal väga levinud. Vrd Paloveere¹. – AK

Academic; EMS; Hurt 1903: 258; Hurt 1904: XXIV; PGM 1785–1792; Popov 1981: 115–116; RL 1922; SeK: 77;

Truusmann 1890: 57; Vaba 2014: 921; Vene TK 126; VMS

Mahtja [*ˈmahtja*] <-le ~ -sse>, koh <-lõ, -n> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Viitina ms), 1765 *Dorf Mahtja*. ⇒45A3 ♦ Mahtja oli 1977–1997 Kääraku küla osa. 1638 on Tallikase Miku puustuse kõrval üles loetud *Mackyso Pustus*. Pole teada, kas see nimi võis käia hilisema Mahtja talurühma asukoha kohta. Soodne asend Salujärve kaldal lubab oletada, et talukoht on väga vana, kuigi 1684. a kaardi järgi asustamata. Nime päritolu on hämar. Lõpp -ja võiks olla lühenenud sõnast *oja*, *Mackyso* sisaldab sõna *soo*. Samas pole nende ühendamine kindel ja ka algusosaga *maki-* ning *maht-* sobivat lahendust on raske leida. L. Kettunen on pakkunud, et vana isikunimilisanimi võiks põhineda sõnal *maht* (vrd sks *Macht* 'võim, vägi'). Vrd Mahtra. – ES

EAA.1268.1.401:153, L 148p; EAA.308.2.178; EO: 48; Rev 1638 I: 188

Mahtra [*ˈmahtra*] <'Mahtra ~ -sse> Juu – küla Rapla maakonnas Juuru vallas, mõis, sks *Machters*, 1241 *Mataros* (küla), 1417 *Machtris*. ⇒12B3 ♦ Mahtra mõis on rajatud ajavahemikus 1468–1480; küla kadus XVII saj II pooleks. 1920. a-tel tekkis Mahtra asundus, mis 1977 sai külaks. Mahtra nimes näeb P. Ariste endist vormi **Mahtaran*, milles esineb vana soome-ugri tüvi *mahta-* + järelliide *-ra*, vrd sm *mahtava* 'suur, ulatuslik, osav, võimas', mordva keeltes *маутовукс* 'kõlblik, kohane, sünnis'. Seega võis nimi tähistada maa-ala, mis sobis hästi elamiseks ja viljelemiseks. L. Kettunen näeb nime taga soome germaanilaenu tüve *mahti* 'võimsus, võim' (vrd sks *Macht*). 1977 liideti Mahtraga mõisast põhja pool asunud Mahtra-Metsküla (ka Väikemõisa, omaette külana 1920. a-test), Mahtra-Saunaküla (omaette 1930. a-te lõpust) ja Mahtra-Suurküla. Viimase ajalooline nimi on *Oola (1241 *Oal*, 1344 *Ohale*, 1488 *Hoal*), nime kasutati XIX saj alguseni, vahel täiendiga Mahtra-Oola, eristamaks Maidla-Oolast (↑Oola). L. Kettunen rekonstrueerib nime varasemaks kujuks **Ohala*. – PP

Ariste 1957a: 163–164; EO: 170–171; Joh LCD:

496–497, 515–516; LCD: 42r; Simm 1976a: 103

Mahu <-sse> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Kalvi ms, Malla ms), ? 1591 *Mahorandaby*, 1913 *Маго-Ранна* (küla). ⇒6A2 ♦ Küla varasem nimi oli Neemeküla, mida esines XX saj alguseni (1796 *Nemi*, u 1900 *Немекюля*), hiljem kinnistus Laheküla nimi, mida seni kasutati pigem küla idaosa kohta (1782 *Laheküll*). Nimede piirid olid siiski hägusad: 1930. a-te topokaardil on nüüdse Mahu piires läänest itta arvates Mahuküla (Malla mõisa alal) ja Lahe (Kalvi mõisa alal), 1970. a-te asulareformi skeemil aga Männiku, Mahu ja Lahe, neist Mahu kõige väiksem, hõlmates mõned talud varasema Neemeküla tipus. Seejuures Männiku küla esines ka XX saj alguse kaardil (u 1900 *Менникукюля*). 1977 ühendati need kõik Mahu küla nime alla. Mahu oli Viru-Nigula kihelkonna varasem nimi (1241 *Maum*, hiljem sks *Maholm*), mida kasutati veel XVIII saj. Nimi oli säilinud sadama (1871 *Hafen Maholm*) ja ranna nimes (1796 *Mahhorand*), millest tulenes 1913. a külanimi Mahu-Ranna, hiljem jäeti nime teine osis ära. L. Ket-

tunen, kes tunneb veel Ingerist Mahu küla, on nimele võrdluseks toonud sm *maho* 'aher'. Mahu sadamat varasemas Lahekülas on nimetatud ka Kaupsaare sadamaks (1796 *Kaupsaare Saddam*). – MK

EAA.1864.3.IV-3:425, L 416; ENE: V, 33; EO: 92;

KNAB; Mellin; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas

jordrevisionshandlingar, 55410/5:705, L 6; Schmidt 1871

Maidla¹ [*ˈmaidla*] <'Maidla ~ -sse> Hag – küla Harju maakonnas Saue vallas, mõis, sks *Wredenhagen*, 1732 *Maidle m*. ⇒11C1 ♦ Maidla mõisat on mainitud 1586, selle naabruses olnud Pärinurmet 1465. Veel 1716 olid need eraldi mõisad, hiljem on Pärinurme mõis kadunud. Maidla küla paikneb mõisast u 2 km põhja pool. 1920.–1930. a-tel olid Maidla asundus ja küla eraldi, pärastpoole liideti (1970 *Maidla I*). Al 1977 Maidla küla. Oma eestikeelse nime on Maidla mõis saanud omanikelt: XV saj-st on need olnud Maydellid. Mõisa saksakeelse nime *Wredenhagen* (1586) seostab P. Johansen Mecklenburg-Schwerinis oleva kirikukülaga. Maidla vana küla on varem koosnenud osadest, neist kõige vanem on Saluste (praegu talu, 1465 *Salentacken*, 1725 *Sallusta*), mille P. Johansen seob oletamisi 1241. a Taani hindamisraamatu nimekujuga *Sochentakæs*. Küla kirdeosa on kandnud Jänesmaa (1725 *Innisma*) nime, praegu on seal samanimeline talu. Vrd Maidla², Maidla³, Pärinurme. – PP Gustavson 1978: 9–10; Joh LCD: 607–608; LCD: 45r; Rev 1586: 117; Rev 1725/26 Ha: 243; Thor-Helle 1732: 312

Maidla² [*ˈmaidla*] <'Maidla ~ -sse> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas, mõis, sks *Wrangelstein*, 1241 *Maydälæ* (küla), 1465 *Maydel* (mõis), 1796 *Maidel*. ⇒6C4 ♦ Maidla küla nimest on lähtunud Maydelite suguvõsa nimi, viimane on andnud mitmetele paikadele tänapäeva nime. Algne Maidla küla hääbus vahemikus 1523–1529. Maidla mõisat on mõnede uurijate arvates mainitud 1465, alguses oli selle saksakeelne nimi olnud külanime järgi (*Maydel*), kuid 1878 nimetati mõis hilisema pikaagee omaniku järgi ümber (*Wrangelstein*). XX saj asundus ja al 1977 küla. Maidla nime on seostatud kalanime-tusega *maidel*: *maidla* 'rünt' (M. J. Eisen, J. Mägiste, L. Kettunen, ka aadlisuguvõsa vapil on kalad), kuid võrdluseks võiks tuua lisaks mehenime *Maid*, kuigi see nimi võib olla hilisem, vrd *Mait* < *Matthias*. Siiski ei saa välistada, et hilisemad ristnimed on kohandanud end vastavalt eesti muinasnimedele. Vrd Maidla³. – MK

BHO: 690; Eisen 1920: 91; EO: 331; Joh LCD: 498–499,

880; KNAB; Mägiste 1929: 6; Rajandi 1966: 120; Wd

Maidla³ [*ˈmaidla*] <'Maidla ~ -sse> Juu – küla Rapla maakonnas Juuru vallas, mõis, sks *Maidel*, 1241 *Mahethæ* (küla), 1452 *Maydel* (mõis), 1546 *Meidel*. ⇒12B3 ♦ Mõisast on teateid 1452; küla kadus XVI saj. 1920. a-tel tekkis Maidla asundus, mis 1977 muudeti külaks. Küla algne nimi on *Maheda (vrd ka Maheda Hlj khk-s, ↑Haljala¹), P. Johansen seletab seda maapinda iseloomustava sõnaga *mahe*. Eestikeelsest kohanimest on oma nime saanud Eestis mitmel pool mõisaid omandanud Maydellide suguvõsa (ilmselt alalütleva vormist Mahedal). Hiljem on omakorda eestikeelne nimi saksa nime mõjul teisenenud Maidlaks (1732 *Maidle m*). L. Kettunen, tõsi küll, oletab lähtevormiks **Mahedala*, millest on tulenenud nii praegune eestikeelne kui ka varasem saksakeelne nimi.

Kettunen uurimust kommenteerides on J. Mägiste võimalikuks lähteks pidanud ka sõna *maidel* (ehk *madel*) 'rünt', ent sel juhul jääb seletuseta varasema nimekuju *-h-*. – PP

Bfl: I, 1272; EO: 12, 78, 331; Joh LCD: 283, 491–492;

LCD: 41v; Mellin

Maidla¹ [*'maidla*] <-sse> Kul – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, sks *Tockumbeck*. ⇒10C4 ♦ 1594 sai Tönnis Maydell küla nimega *Kaikillaby*. XVII saj algul tekkis mõis, mis eestikeelse nime sai omanikusuguvõsalt, kelle valduses oli mõis 1594–1801. Suguvõsanimi on oletatavalt eesti päritolu, vrd *maidel* : *maidla* 'rünt'. Mõisa saksakeelse nime *Tockumbeck* (XVI saj I poolel *Toukennbeke*, vahest ka 1284 *Mandes to Komeki*) lähtekohaks on oletatud vana eesti kohanime **Tokunmäki*. Veel XVIII saj tunti mõisat eesti keeles **Mäemõisana* (1732 *Mäemois*). 1977–1997 oli Maidla küla ametlik nimi Tika ühe talu järgi; ümbernimetamisega taheti vähendada Eestis mitmel pool esineva Maidla nime kordumist. Mõisast põhjas oleva Maidla vana küla nimi (1594 *Kaikillaby*, 1798 *Kaekül*, 1871 *Kaekül*) on XX saj-ks rahvasuus hääbunud. Maidlaga on 1977 liidetud Kullamaa kirikumõisa järgi olnud Salutaguse küla (1586 *Salotacka*, 1798 *Sallentuck*). Vrd Maidla³. – MK

BHO: 597; EAN; EO: 331; EVK; KN; KNAB; LUB: III, 439b; Mellin; Rev 1586: 56; Stackelberg 1928: 190

Maikse [*'maikse*] <-sse> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Koonga ms), 1624 *Maiken* (vabadik), 1638 *Maixe Juerri*, 1839 *Maiks*. ⇒20C4 ♦ Juba XVII saj kuulus küla Koonga mõisa alla. 1977–1997 oli ametlikult Koonga küla osa. Külanimi on alguse saanud eesnimest *Mai*, mis esines mehenimena veel kuni XVIII saj-ni. L. Kettunen poolt küsimärgiga pakutud tulenev nimest *Madis* : *Madikse* on kirjanekute põhjal ekslik. – MK

EAN; EO: 194; KNAB; Rev 1624 PL: 14; Rev 1638 II:

54; Rücker

Maima [*'maima*] <-sse> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Sõõrike-Parasmaa ms), 1534 *Mayma*, 1543 *Mainemas*, 1839 *Maima*. ⇒21B4 ♦ Maima küla on hinnatud vanema asustusjärgu hulka. XVI saj kuulus Maima küla Koonga piiskopimõisa alla. Maima mõis asutati XVII saj hajatalu (*Maima Mazens*) kohale, sama sajandi lõpust karjamõis. XVII saj oli läänistatud Wolffeldtile, sajandi lõpus redutseeriti ning XVIII saj-st jäi Parasmaa kroonumõisale. 1920. a-tel ja hiljem küla, 1970. a-tel asundus, al 1977 küla. Nime päritolu on ebaselge, võimalik on tuletis sõnast *maa*, nt *maine maa*, mis võinuks anda Maima, vrd *maine* 'kõva kuiv maa, viljakas (maa), maaderikas'. Mai on Pärnu-Jaagupis esinenud ka mehenimena (*Matthies Mayoick*). P. Johansen on paigaldanud Maima lähedale Linnamäe kohale Läti Henrikul esineva kohanime *Maiampata*. Seda samastust on toetanud I. Arens, kuid uurijate hulgas puudub seni üksmeel. * *Suure sõja või katku järele on sinna tulnud Tartumaalt keegi Maie-nimeline isik, kelle järele nime saanud* (1934). – MK

Arens 196?: 12; EAN; EMSK; Joh LCD: 704; KM: ERA

II 79, 17 – 1934; KNAB; Liitaja-Tarkiainen 2000: 81;

Rücker; Stackelberg 1926: 216; Stackelberg 1928: 150;

Stackelberg 1928: 145; Troska 1981: 146

Maimoja [*'maim_oja*] Saa – jõgi Pärnu maakonnas Saarde vallas. ⇒29C3 ♦ Halliste jõe parempoolne

Maidla Lorenz Ludwig Dietzi kaardil. XIX saj I pool.

EAA.854.4.208.

lisajõgi. Nimi pärineb tõenäoliselt sõnast *maim* 'kala-poeg, väike kala'. – MK

EMSK; Keskonnaregister

Majaka <-sse ~ -le> Hää – küla Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas (Orajõe ms), 1923 *Majaka*. ⇒35A3 ♦ Majaka esineb külanimena 1922. a rahvaloenduse materjalides, nimi on pandud Lemmejõe ääres asunud talu järgi (nüüdseks hääbunud). Küla varasem nimi oli Veneküla (u 1900 *Венекюля*), tegemist oli Orajõe mõisa popsikülaga. Majaka küla rannäärised omaette kohad on Laigiste (1839 neem *Laigaste niina*) ja Lemme. Majakaga on 1977 liidetud Loigu (Saa, u 1900 *Loüzo*). Kagus, Läti piiril, asus kuni 1970. a-teni Kiusumetsa küla (Saa, rahvapärastelt Juudimetsa, läti *Ķīlmežu ciems*). – MK

EAN; KN; KNAB; Rücker; Troska 1987: 100; ÜAN

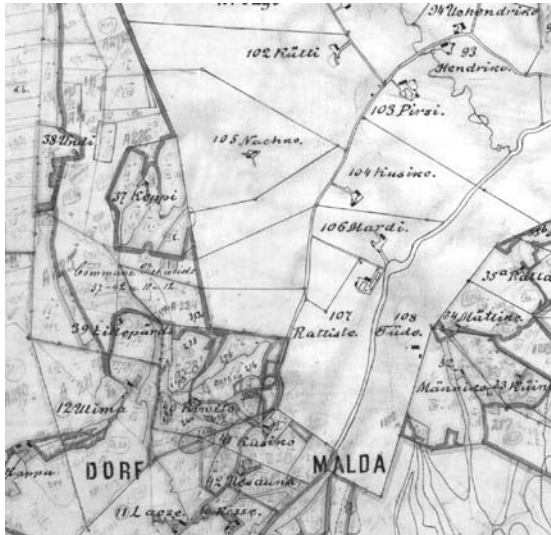
Majala¹ <-sse ~ -le> Puh – küla Tartu maakonnas Konguta vallas (Väike-Konguta ms), 1449 *Maiel* (veski), *Maiol*, 1582 *Maial* (*do Nausu*), 1638 *Mahelakyllo*, 1839 *Mälla*. ⇒32A3 ♦ Külanime varieerunud kirjapilt on usutavasti tingitud sakslastele võõrast häälikjärjestusest. L. Kettunen võrdles kohanime sõnaga *maja*, mis on sisu poolest ebatõenäoline. Pigem võiks lähtuda sõnast *majaja* ~ *majajas* : *majaja* 'kobras'; nime vanem vorm oleks **Majajala*, kui oletada, et *-la* on teisene ja tekkinud esimestes ürikutes ekslikult märgitud alalütleva kujust. Võimalik, et loomanime-tusest tuleneb isiku lisanimi (nagu sm *Mainiemi*). 1977 liideti Majalaga Palu küla, mille nimi seondub Palumõisa karjamõisaga (sks *Pallamois*, u 1900 *Палму*). Vrd Majala². – EE

Bfl: I, 131; BHO: 334; EM: 95, 175; EO: 89; LGU: I, 308;

PA I: 59; Rev 1638 I: 116; Rücker; SPK: 257; Vene TK

42; Wd

Majala² <-sse>, koh <-lõ-, -n>, rahvak aj 'Väiku-Majala Urv – küla Võrumaal Sõmerpalu vallas (Linnamäe ms), 1582 *Maialia*, 1585 *Maijala*, 1627 *Mayola Kuella*, *Weyko Mayola*, 1762 *Wäikenne Majala Külle*. ⇒44A1 ♦ Suur-Majala ehk algupärane Majala küla asus Löödla järve vastaskaldal, praeguse Haidaku, Liiva ja Haava küla alal. 1805. a vakuraamatutes, kui Löödla järv oli juba piiriks Vaabina ja sellest eraldatud Linnamäe mõisa vahel, kasutati Vaabina poolel Suur-Majala nime (*Groß Majalla*) ja Linnamäe poolel Majala nime (*Majalla*). Külanimi ennistati ametlikku käibesse 1970. a-tel, kui see oli juba rahvakeelst kadunud. Tegemist on vana *la*-lõpulise külanimega. Seletus, et see sisaldab lihtsalt sõna *maja*, pole eriti usutav. Pigem on päritoluks isikunimi, vrd Soome külanimi *Maila* < *Majjala*, Soome talunimi *Miiisten*

Malda küla Audru khk plaanil. 1908. EAA.3724.5.1594.

< 1513 *Maijasth*. Majalaga on 1977 liidetud Proosu küla (1970). Vrd Majala¹, Miiaste. – ES
EAA.1270.1.264:70, L 69p; EAA.567.2.564:2, L 1p;
EAA.567.2.550:2, L 1p; EO: 89; PA I: 84, 177; Rev
1624/27 DL: 101; SPK: 257

Makarova <-sse>, koh <-he> Se – küla Petseri rajoonis Uue-Irboska vallas (Irb, Irboska nulk), vn *Макарово*, 1627 *nyc. Макарова* (puustus), 1882 *Макарово*, 1903 *Makarowa*, 1904 *Makarova*, *Макарово*, u 1920 *Makarovo*, 1928 *Mäe*, 1937 *Mäeküla*. ⇒46B2 ♦ Mainitud esmalt puustusena, XIX saj kuulub seto küla Kossolka kogukonda ja Irboska Nikolai peakirikuga alla. Vene perekonnanimi Makarov (*Макаров*) tuleb isanimest ning sealtkaudu õigeusu eesnimest *Макар* (< kreeka *Μακάριος/Makarios* 'õnnelik, õnnistatu'). J. Truusmann seostas sõna *макаръ* Pihkva murretes leiduva tähendusega 'säask'. Makarovo on laialt levinud kohanimi Venemaal, ka Pihkvamaal. Petserimaal Laura kandis on Makarova-Pustoranova (vn *Макарово*) ning nüüdseks kadunud Makarova-Bobrova (*Макарово-Боброво*) küla, Irboska juures aga Täatlova-Makarova (*Макарово*) küla. Mäe nime määras küla siseminister Petserimaa kohanimede esimese eestistamise käigus 1928, nimi leidis teataval määral ka kasutust. Vrd Magari. – AK

Academic; Eesti TK 42; Hurt 1903: 258; Hurt 1904: XXIV; Ivanov 1841: 203; Markus 1937; RT 1928: 104, 638; SeK: 77–78; Zoureff 1937: 5; Truusmann 1897b: 39; Vasilev 1882: 174

Makita <-le> Ote – küla Valga maakonnas Palupera vallas (Hellenurme ms), 1582 *Makitakul*, 1628 *Mackitta*, 1749–1762 *Makita Dorf*, *Makkitakülla*, *Makita*, 1869 *Mäkkita*. ⇒39A1 ♦ Põlisküla, mis XVIII saj lõpul kuulus Hellenurme mõisa, XIX saj Neeruti mõisa ja sama sajandi lõpul Päidla mõisa alla. A-tel 1977–2007 oli Lutike koosseisus, seejärel taastati omaette külanime. Nimest on olemas rööpvariant *Mäkita*, mis viitaks mägedele, kuid see on ilmselt rahvalik ümbertõlgendus. Mõni *Maki*-alguline kohanimi leidub Eestis veel, nt Hanila khk-s Makimägi ja Laiuse khk-s Maki talu. Viimase nimi pärineb võib-olla isikunimest *Makar*. Kui Makita nime puhul lähtuda samast isikunimest, võiks liide *-ta* pärineda sõnast *tare* või *tagune*, ent seda arvamust ei kinnita

miski. Nimi on püsinud muutumatuna sajandeid ja selle algupära jääb ebaselgeks. – MF

BHO: 334–335; EAA.1260.1.9:236, 280, 281, L 237p, 281, 281p; EVK; KNAB; PA I: 75; PTK I: 134

Maksmeri [*'maks_meri*] Khk – järv Saare maakonnas Lääne-Saare vallas Kuusnõmme külas, 1795 *Maks Merri*. ⇒49B4 ♦ Järv võis selle nime saada maksakarvalise vee tõttu. – MK

SKI I: 204

Malda [*'malda*] <-le> Aud – küla Pärnu maakonnas Audru vallas (Audru ms), 1531 *Malda Hannus* (talupoeg Oara all), 1601 *Malda*, 1618 *Mallast*, 1624 *Malta*, 1839 *Malda*. ⇒28A1 ♦ Küla asub kohas, kus Malda oja suubub Audru jõkke. Läbi aastasade kuju säilitanud külanimega vrd soome *malto* '(mh) vaikselt veega koht', *maltovesi* 'vaikne, vooluta koht', Aunuse karjala *maldo* 'vaikne vooluta koht jões', *maldorandu* 'vaikne rand', vrd ka eesti *mald*: *mallu* ~ *malla* 'kannatlik, leebe, püsiv'. Tüvi esineb ka Väändras (1840–1843 *Maldoja Metz*) ja tuletisi sõnast *malto* Soome kohanimedes, eelkõige ajaloolise Häme ja Karjala alade ning soome läänemurrete ala vesistunimedes. Meilgi võib Malda olla algselt oja nimi. L. Vaba on eesti *Mal*-alguliste kohanimede puhul osutanud, et neist vähemalt osa lähtekohaks võib olla balti maastikusõna, mille algseks tähenduseks on oletatud 'rand', vrd läti *mala* 'kallas, äär, serv'; sel sõnal on võimalikke *t*-lisi ja *v*-lisi laiendeid kohanimistus, nt Läti jõenimed *Malvis*, *Malta*. – MK

BHO: 335; EAA.1350.10, L 1, foolio 1; Rev 1601: 182; Rev 1624 PL: 9; Rükker; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1618:76; SK I: 204; SPK: 258; Stackelberg 1928: 169; Vaba 2015: 62–63

Maleva <-sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Meedla ms), 1923 *Maleva* (asundus). ⇒50B4 ♦ Küla tekkis 1920. a-tel pärast Meedla mõisa planeerimist ja asundamist. 1977–1997 oli Maleva ametlikult Meedla osa. Rahvusromantiline Maleva nimi on kunstlikult pandud. Vrd Endla, Koidula, Meedla. – MK

EAN; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; SKI I: 204; ÜAN

Malla <'Malla ~ -sse> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas, mõis, 1241 *Mallula* (küla), 1443 *Mallel* (mõis). ⇒5C2 ♦ Mõis on rajatud küla kõrvale vahemikus 1425–1443. XVI saj I poolel on mõis laienenud küla arvel, 1560 on mainitud veel ainult mõisat. 1920. a-tel tekkis asundus, mis u 1939. a-st muutus külaks. Algselt *la*-liitelise külanime algusosa võib põhineda isikunimel, vrd mehenime *Mall(o)*. L. Kettunen toob võrdluseks Wiedemannilt sõna *kivi-mall*: *-malla* 'mälestuskivi' ja isikunime **Malloi*, **Mallei*. L. Vaba on osutanud võimalusele, et nime aluseks on balti maastikusõna, vrd läti *mala* 'kallas, äär, serv', *mala* esineb Viru-Nigulas rannäärsete kohanimede liigisõnana. Mallaga on 1977 liidetud Kalda, mis moodustati 1939. a paiku Malla asunduse osast. – MK

EO: 79; ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 12-525 asunduste kohta); EVK; Joh LCD: 494–495; KNAB; Vaba 2015: 62–63

Mallavere <-verre ~ -sse>, koh varem ka *Mällavere* Kos – küla Harju maakonnas Raasiku vallas (Pikavere ms), 1241 *Maleiafer*, 1326 *Malyvere*, 1515 *Malleuer*

- (küla), 1693 *Malliafer*, *Maliafer* (küla), 1765 *Maljafer* (küla), 1796 *Maljower* (karjamõis), 1889 *Malgawere* (heinamaa). ⇒12C1 ♦ Põline küla, XVIII saj lõpust karjamõis, mis küla mõisastas. Mõisa võõrandamisel 1920. a-tel rajati sinna Pikavere asundustalud ning 1920. a-te lõpul võeti Mallavere nimi uuesti kasutusse. P. Johansen võrdleb nime soome kohanimega *Maljala*. L. Kettunen järgi on tüvi *malja*, vepsa keeles *mal'* 'kilp; kauss, tass', eesti keeles tundmatu (tegelikult on sõna rannikumurdes siiski esinenud, Vei *malja* 'kauss'). Ta kõrvutab nime isikunimega *Mall* : *Malle* (palataliseeritud hääldusega), sõnaga *mal'l'is* 'rahulik, vaikne, leebe' ning pejoratiividega *mal'l'i*, *mal'l'ikas*. Tõenäolisem on siiski isikunimeline lähte-koht, mis on vere-nimedele ka omane. Külanime varem esinenud hääldusega *Mällavere* saaks kõrvutada kunagist mehenime *Mäll*. 1977 liideti Mallaverega Andi ja Kivioja (HJn) küla. Vrd Suurevälja. – TL EAA.1.2.C-II-52; EMSK; EO: 853; ERA.14.2.713 (Peningi vallavalitsuse kiri 4. I 1939 nr 562); Joh LCD: 494; KNAB; Mellin; Mägiste 1929: 40
- Mallerahu** [*malle_rah*] Rid – saar Haapsalus, 1911 *Малле Paxo*. ⇒9C4 ♦ Nimi võib pärineda kas naisnimest *Mall(e)* või ka mehenimest *Mall(o)*. Suurem tõenäosus on, et saarenime aluseks on balti laen, vrd läti *mala* 'kallas, äär, serv' või rootsi murretes esinev *mal* 'rannaliiv, kiviklibu'. Liigisõnana tuleb *mala* ette Viru-Nigulas rannaäärsete kohtade nimedes. Sel juhul on samastamine isikunimedega hilisareng. Vrd Malusi saared. – MK KNAB; Vaba 2015: 62–63
- Mallika** <-le>, koh <-lõ ~ Mallikilõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Tsorona ms), 1638 *Malli Pustos*, 1684 *Malicka Jacko*, *Malicka Hint*, 1688 *Mallicka*, 1731 *Mallika Jacob*, 1805 *Mallika*. ⇒45A2 ♦ XVII saj Haanja mõisa alla kuulunud talust sai XVIII saj Vastseliina, hiljem Tsorona mõisa küla. Nime päritolu pole selge. Soome võrreldavat perekonnanime *Malinen* on peetud muganduseks kreekakatoliku eesnimest *Malakias* (*Μαλαχίας*, vn *Μαλαφεύ*). Vene perekonnanime *Malikov* on peetud hellitusvormiliseks tuletiseks sõnast *малый* 'väike' (*Maljuta* käbis ka eesnimena), kuid sellegi juures võib leiduda lisaseos Malakiase ristinimega. Juhul kui Mallika nimes on pikk *l* olnud algupärane, võiks seda võrrelda hoopis soome kohanimega *Mallinkainen*, mille päritolu jääb hämaraks. Algupärase pika *l*-i korral oleks alust seostada Mallika nime muistse isikunimega **Mall(a)*. Vrd Malla. – ES EAA.308.2.178; EAA.567.3.181:30, L 29p; EAA.567.2.686:9, L 8p; EO: 79; Rev 1638 I: 175; Roslavlev 1976: lisa 11; SPK: 259; Sukunimet 1992: 304; Unbegaun 1995: 164
- Maltsa** <-le>, rahvak *Ala_külä* Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Uue-Suislepa ms), 1638 *Maltza Jahn* (Suislepa külas), 1798 *Maltza*. ⇒38A1 ♦ Külanimi on tekkinud talunimest. 1798 asus praeguse küla kohal Maltsa (*Maltza*) talu, mis kuulus Ülejõe (*Üllejegi*) küla alla. Veel 1834 oli Ülejõe all kaks Maltsa talu. Võimalik on talunime tulenemine sõnast *malts* : *maltsa*. Maltsa küla varasem nimi oli Ülejõe (1797 *Üllejoe*). 1939. a nimekirjas on see Ala küla, 1945. a-st esineb Maltsa nimi. Küla kagupoolne osa oli varem Vaheküla; mõnel kaardil esinevad Ala-küla ja Vaheküla ühise nime all (Alavahe). Maltsaga on 1977 liidetud Silgi küla (1693 *Silki Hans*) ja suurem osa ↑Marjamäe külast. – MKu EAA.1865.3.267/3:9, L 9p; EAA.2072.3.9b, L 1; EAA.567.3.121, L 18; ERA.14.2.719 (Suislepa vallavalitsuse 8. VI 1939 koosoleku protokoll nr 4); KNAB; Mellin
- Maltsaare** [*'malt_saa*] <-saarde ~ -sse>, kirjak ka *Maltsaare* Sjn – paik (küla) Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Taevere ms), 1850 *Maltsare* (talu Taevere mõisa all), 1922 *Maltsare* (küla). ⇒23A3 ♦ 1977 liidetud Vihiga. Maltsaare nimi pärineb talunime vahendusel loodusnimest, arvatavasti soo- või jõesaare nimest. Nimevasteks sobiks sama eesti keelest kadunud sõna *mald* või *malt* mis Malda küla puhul, vrd tegusõnu *maldama*, *maltama*. Vorm *Maltsaare* näib olevat hilisem rahvaetümoloogia, mis seostab nime taimenimetusega *malts* ja sõnaga *malts* 'pehme'. Vrd Malda. – MK EAA.1865.3.260/1:56, L 55p–56; KNAB
- Malusi saared**, koh ka *Malus_saared* Kuu – saared Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kolga ms), 1798 *Gr. Malus*, *Kl. Malus*, 1855 *Malos*, *Malõ* (rts). ⇒3B1 ♦ Kolmest saarest koosnev ahelik Kolga lahes: Väike-Malusi (ka Põhja-Malusi, koh Veike-Malusi, rahvak ka Väikemaa või Vähemaa), Vahekarid (sõltuvalt vee- seisust ka Vahekarid) ja Suur-Malusi (Lõuna-Malusi, rahvak ka Suurmaa). Saarte ümbrus oli hea kalastuspaik, seetõttu asusid seal väikesed kalastusonnid. Peamiselt kasutasid saari Pudisoo ja Kolga-Aabla kalurid. Suur-Malusil oli 1820–1865 kõrts. Saarte kaudu käis soola- ja viljavedu, samuti piirituse salakaubavedu. Nime on peetud rootsipäraseks, sidudes selle rootsi murdesõnaga *mal* 'jame klibu ja väikeki- vid mererannas' (P. Wieselgren) või 'leetseljak, liivaseljak' (P. Johansen). L. Kettunen oletab arengut perekonnanimest **Malluste* > *Maluste* : *Malusi* (nagu *Rohusi* ehk Rohusaar). L. Vaba peab võimalikuks aluseks balti laensõna *mala* 'liivane mererand'. Vrd Malla. – MJ, PP Alasti maailm 2002: 13, 15, 93–94; Aristö 1940: [34]; EO: 203, 337–338; Johansen 1951: 162; KN; Mellin; Russwurm 1855: I, 156; Vaba 2015: 62–63; Wieselgren 1951: 258–259; Õun 2008: 13–14
- Malvaste** <Malvaste ~ -sse> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1565 *Malm*, *Malmas*, 1798 *Malmas*, 1855 *Malmast*; rts *Malmas*. ⇒48A1 ♦ Külanime lähtekohaks on peetud eestirootsi sõna *malm*, mis tähendab kas liivast, tasast metsa kasvata- vat maad või nõmme. See sobib ka kohapealse loo- dusega. – MK Aristö 1938b: 36; HK: 142
- Mammaste** <-sse>, koh *Mammastõ* <-he>, koh aj *Mamastõ* Plv – küla Põlva maakonnas Põlva vallas (Vana-Koiola ms), 1627 *Mammes*, 1638 *Mammast*, 1839 *Mamasta*, u 1900 *Мамасте*. ⇒40A1 ♦ Põline küla, mille nime kirjapildis on *mm* kinnistunud vana kirjaviisi mõjul. Liide *-ste* on tavaliselt liitunud isikunimele, mis nii suure küla puhul võiks pärineda muinasajast. Võrd- luseks sobivad nimed on siiski laenulised. Vene *Mamant*, *Mamai* jt põhinevad kreeka pühakunimel *Mamas* (*Μάμας*, vrd vene perekonnanimi *Maman- tov* ~ *Mamontov*, *Mamošin*). Eesti talupoja lisanime (nt *Mamma Clas* XVII saj) on võrreldud ka vana- saksaa eesnimedega *Mamo*, *Mammo*. Venemaa kaudu tulnud kristliku nime etümoloogia on Kagu-Eestis

ootuspärasem, kuid selle seab kahtluse alla vastavate isikunimede ilmumine Karjala allikatesse alles XVI–XVII saj. Mammaste omaette piirkonnad on Hauka, Kurvitsa, Leppoja ja Visse. Loodepiiril on Kanariku ja Lutsu talud. Mammastega on 1977 liidetud Mõtsanuka (Mammaste-Metsanurga) küla, algupäraselt suurema Mõtsanuka küla lääneosa liideti Aarnaga. – ES PTK I: 135; Rev 1624/27 DL: 57; Rev 1638 I: 139; Rucker; Sukunimet 1992: 306; Unbegaun 1995: 45, 69; Vene TK 42

Mangu <-le> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1834 *Mongo Pawel*, *Mango Peter*, 1939 *Mango*. ⇒48A1 ♦ Mangu oli pärast 1940. a-id liidetud Mudastega, taastati omaette külana 1997. Tõenäoliselt on külanimi tekkinud isikunimelisest talunimest, vrd *Mango* < *Magnus*, sks isikunimed *Mang* < *Magnus*, *Mahnke* < *Manegold*. – MK HK: 143; KNAB

Manija¹ <Manija ~ -sse ~ -le>, koh *Manōja* Tõs – küla Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Pootsi ms). ⇒27C3 ♦ Külanimi pärineb saarenimest. Rahvapärise kohaselt elas saarel Pootsi mõisa heinamaavaht, kes olevat rajanud esimese, Manija talu. Küla rajati 1933, mil saarele jagati asunikukohti. Kihnust tulijaid olnud 79. Vrd Manija². – MK Kallasmaa 2010: 836

Manija² <Manija ~ -sse ~ -le>, koh *Manōja*, kirjak *Manilaid* Tõs – saar Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas, 1560 *Maune*, 1566 *Magnö*, 1783 *Mañusholm od. Mannaja*. ⇒27C3 ♦ Kirjapanekute järgi otsustades on saarenime aluseks isikunime *Magnus* mugand. Saarega on seotud olnud vähemasti kaks Magnust. Kui oletada, et saarenimi oli vanem, kui kirjapanekuist ilmneb, siis võis nime lähtekohaks olla ka teadmata päritolu muistne mehenimi *Maan*, vrd germaani *Maan* < *Heman*. Lõpu -ja puhul võib oletada lühenemist sõnast *oja* 'saar'. – MK

Kallasmaa 2010: 836–838

Mannare <-sse> Tor – küla Pärnu maakonnas Tori vallas (Tori ms), 1500. a-tel *Mannafer*, 1530 *Manneffer*, u 1900 *Маннаре*. ⇒22A4 ♦ Algselt vere-lõpulise külanime algusosaks võiks oletada isikunime, vrd *Manto*, *Mandes*, *Mante*, milles *n* oleks assimileerinud sulg-hääliku *t* ~ *d*. Mannarega on 1977 liidetud Soone küla (1936). – MK

BHO: 336; Eesti TK 50; KNAB

Manni <'Manni ~ -sse> Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas (Päärdu ms), 1750 *Mande Christopher* (talupoeg Päärdu mõisa all), 1765 *Mande Toffer*, *Manni Krüger Juhan* (hajatalu ja kõrtsmik Päärdu mõisas), 1795 *Manni Hans* (talupoeg Päärdu mõisa all). ⇒21B2 ♦ Manni külana nimekirjas 1922. 1977–1997 oli Rääski küla osa. Manni nimi tuleneb perekonnanimel põhinevast talu- või kõrtsinimest, 1726 on Kivi-Vigalas elanud saksa soost kangur Christopher Mannes, kes on ilmselt sama mees kui 1750 mainitu. XX saj algul nimetati Mannit ka Soopakülaks (1913 *Соопакюла*) Soopa talu järgi, nimi tuleb sõnast *soobas* : *soopa* 'soine maa, vesine karjamaa või mets, mudane koht põllul, lomp'. Manni piires asub ka endine Maanda karjamõis (sks *Peterhof*), mis võis nime saada samast lähtest kui Manni. – MK EAA.3.1.488:313, L 291p; EAA.3.1.497:157, L 147p; EAA.1864.2.V-67:18, L 18; EM: 89; KN; KNAB; Rev 1725/26 Lā: 67, 68

Manniva [*'manniva*] <-sse>, koh *Maniva* Jõe – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas (Jõelähtme ms), 1555 *Mannegel*, 1559 *Mannekulla*, 1633 *Mannivah*, 1923 *Maniva*. ⇒3A3 ♦ Oli Jõelähtme kiriku rannaküla, 1604 tuntud hea lõhe- ja lutsusaagi poolest. Muistendi järgi on pärast maad laastanud hädasid jäänud küla tühjaks ja Võrumaalt tulnud siia isa kolme pojaga, kaasas must pull ja punane kukk, kelle kannust pärandati põlvest põlve. Tegelikult tulid uued asukad Virumaalt Mõdriku maadelt. Nime etümoloogia on ebaselge. XVI saj variandid viitavad küla-lõpulisele nimele. – MJ

BHO: 336; EE: V, 952; Johansen 1951: 166; Jõelähtme 2010: 163–164; Mellin; Wieselgren 1951: 229; Wrede 2006: 49; ÜAN

Maramaa [*marɑ_`maa*] <-le> TMr – küla Tartu maakonnas Tartu vallas, mõis, sks *Marrama*, 1627 *Marramah*, 1796 *Marrana* (mõis). ⇒32C1 ♦ Küla maadele rajati XVIII saj II poolel Kärkna mõisa karjamõis, mis sai 1786 iseseisvaks mõisaks. 1920. a-test asundus, mis 1939. a paiku muudeti külaks. Kohanimi võib seostuda maa-lõpulise liitsõnaga, mille algusosa on kas taimenimetus *maran* : *marana* või vähem tõenäoliselt *mari* : *marja*. 1977 liideti Maramaaga Metsanurga küla (1922 *Metsnurk*). Praeguse Maramaa piiridesse jääb Traksi karjamõis. Vrd Marana. – EE

BHO: 340; EM: 97, 166, 194; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); Hupel 1774–1782: III, 243; ÜAN

Marana <-le> Saa – küla Pärnu maakonnas Saarde vallas (Kilingi ms), 1858 *Marrana* (talu), u 1900 *Marana* (talurühm), 1923 *Marana* (metsavahitalu). ⇒36A1 ♦ Küla on tekkinud XX saj, nimekirjas 1970. Vrd taimenimetust *maran*. Marana kirdeotsas olid varem Kikepõhja talud. – MK

EAA.1865.3.252/2:50, L 49p; KNAB; ÜAN

Mardihansu [*mardi_hansu*] <-le>, koh *Mardi_ansu* Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1726 *Tõnnise Marti Hans*, 1795 *Marti Hanso*, u 1900 *Мардиансо* (küla). ⇒47C3 ♦ Mardihansu küla oli pärast 1940. a-id liidetud Jõesuuga, kuid taastati 1997 omaette külana. Külanimi on kujunenud talunimest, varasemast Ranna kohast, mida on hakatud kutsuma omaniku järgi, vrd eesnimesid *Mart* ja *Hans*. Mardihansu järgi on nimetatud ka laht (sks *Hundswiek*). – MK

HK: 143; KNAB

Marga <'Marka ~ -le>, koh 'Marka <-lõ> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1684 *Marka Pustus*, 1782 *Marga Tanno*, 1820 *Marga* (küla). ⇒45C1 ♦ Marga nimi on lisanimeks ja külanimeks kujunenud tõenäoliselt eesnimest *Mark*, *Markus*. Marga puustusel on olnud ka teine nimi, 1684 *Watzka Pustus*, mis võiks päritolu poolest olla sarnane Vadsa nimega. Margaga on 1977 liidetud ↑Tahna küla. Vrd Marksa. – ES

EAA.308.2.178; EAA.308.6.316:54, L 47p; EAA.1865.2.141/2:67, L 66; EAA.1271.1.226:100, L 1645; Rajandi 1966: 125

Marguse <-le>, koh aj *Marukse* Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Ojasoo ms). ⇒12C2 ♦ Hiljemalt 1930. a-tel tekkinud asundusküla, mis rajatud mõisa põllumaale. Küla on nime saanud Marguse talu järgi, lähtekohaks mehenimi Margus. – TL

EVK; KNAB

Marimetsa [*mari_metsa*] <-`metsa> Kul – paik (küla) Lääne maakonnas Kullamaa vallas (Liivi ms), 1795 *Dorf Merja oder Marrimetz*, 1834 *Bauren in Marrimets*, 1877 *Marimets* (küla). ⇒10B4 ♦ Küla läks 1823 Ehmja mõisalt Liivi alla. Liidetud 1977 Ubasaluga. Hiline Marimetsa küla on nime saanud metsalt. Küla asub soosaarel Marimetsa raba ääres ja 1834. a kirjapanekust ei selgu, kas nimi oli üldse külanimeks kujunenud. Vasteks sobib nii *mari* : *marja* kui ka naisenimi *Mari*, mis oli piirkonnas XVIII saj lõpus ja XIX saj algul väga sage. Pärast 1850. a on Marimetsa külla ümber asustatud talupoegi likvideeritud Loogalepa külast (1691 *Lokolep*, 1726 *Logalepp*, kolmeverstakaardil 1855–1859 vanas kohas veel vaid kõrts *Логалень*). – MK

EAA.298.2.71, L 2; EAA.1243.2.1:18, L 33; EAA.1864.2.VIII-173:391, L 388p; EAA.1864.2.V-63:95, L 92; EAA.2072.5.68, L 1; KN; Nerma 2015: 73; Rev 1725/26 LÄ: 81

Marina <-le> Saa – küla Pärnu maakonnas Saarde vallas (Tali ms), 1834 *Massi*, 1858 *Massi jetzt Marienruh*, 1922 *Marina*. ⇒35C1 ♦ Endine suur Massi hajatalu sai pärast karjamõisaks muutmist 1828 nimeks *Marienruh* mõisa omaniku tütre nime järgi, praegune külanimi on mugandus sellest. Sellekohane märkus on 1834. a kirjapaneku juures. – MK

EAA.1865.3.249/2:44, L 83p; EAA.1865.3.253/2:12, L 11p; EAN; KN; KNAB

Marinova <-le> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Koolina nulk), 1866–1867 *С-цо Машинова* (väikemõis), 1882 *Марьино, Глобово, Авдово* (puustus), u 1900 *С-цо Маринова* (väikemõis), u 1920 *Marinova*, 1938 *Маруново*, 1943 *Marinovo* (puustus, talu), *Marino* (talu). ⇒45C2 ♦ Küla on mainitud XIX saj väikemõisana, siis kuulus see Taeluva koguduse alla. 1882 oli siin puustus ning 1923 talud. 1977–1997 oli Kitsõ küla osa. J. Truusmann pakkus seletuseks sõna *mari* (sm *marja*). Eesti murretes leidub sõna *mari* tähendustes 'taimede lihakas vili; maarjapäev'. Perekonnanimi *Marinov* (*Марунов*) on Venemaal sage, ent sõnastikes puudub. Vene levinud naisenimi *Marina* (*Марина*) ja märksa harvem mehenimi *Marin* (*Марин*) on ladina päritoluga (*marinus* 'mereline'). A. Šteingolde näeb nime kujunemist järgmiselt: *Маруново* < *Марьиново* < *Марьин* (*Марья* poega märkiv perekonna- või lisanimi). *Marinovaga* võrreldav *Marino* (*Марино*) küla asub Peipsi järve taga. Preisimaal on *Маруново озеро* (leedu *Marinavos ežeras*). Petseri vallas oli *Marjino* (*Марьино*) puustus ja Meremäe vallas on paik nimega *Marinika* (↑Tääglova). Vrd *Marina*, *Marinu*. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 18; Eesti SK 10; Eesti TK 42; EMS; RKKa; SeK: 80; Truusmann 1898: 179; Vasilev 1882: 183

Marinu <Marinu ~ -sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Andja ms), 1489 *Marynol* (küla mõisaga), 1788 *Marina*, 1796 *Marrina*, u 1900 *Маррино*, 1913 *Marino*, 1922 *Marina*. ⇒5B3 ♦ *Marinu* küla on esmalt mainitud 1489 Andja mõisa all kujul *Marynol mit der Hofstätte*. 1977–1997 oli Selja küla osa. Nime päritolu on selgusetu. – MA

BfI: I, 367; BHO: 340; EAA.854.4.1114, L 1; EO: 157, 335; KNAB; Mellin

Marjamäe [*marja_`mäe*] <-le> Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Uue-Suislepa ms). ⇒38A1

Martna kool Putkaste mõisas. 1920.–1930. a-d. EAA.2111.1.13831.

♦ Hilistekkeline külanimi tuleneb talunimest. Et küla asub künklikul maastikul, võib oletada, et oligi tegemist marjarikaste kungastega, nagu seletab ka V. Pall Trm samanimelist kohta. Marjamäe oli algselt Randa karjamõisa jagamisel tekkinud asundustalu. Omaette külaks kinnistus ta hiljemalt 1960. a-tel. 1977. a asulareformi käigus muudeti Marjamäe piire nii, et algne Marjamäe talu ja põhiosa külast jäi sellest välja, Maltsa küla piireesse. Praeguse Marjamäe küla südamik moodustab endine Randa küla (1624 *Rande Hanss*), mille asemele oli tekkinud samanimeline karjamõis, sellega liideti 1977 ↑Ömbleja küla. – MKu

KN; KNAB; PTK I: 136; Rev 1624 PL: 80

Marjasoo [*marja_`soo*] Jaa, Pöi – soo Saare maakonnas Orissaare vallas, 1798 *Marja Soo*. ⇒51A2 ♦ Nimi tuleneb sõnast *mari* : *marja*. – MK

SK I: 208

Marksa [*marksa*] <-le> Tõs – küla Pärnu maakonnas Audru vallas (Pootsi ms), 1500. a-tel *Marcus*, 1638 *Marr* (küla Pootsi mõisa all). ⇒28A2 ♦ Algselt oli tegu väikese mõisaga. Esimese kirjapaneku järgi vrd isikunime *Markus*. Marksaga on 1977 liidetud Koti (1839 *Kotti*, taluna 1624 *Kotte Lull*). – MK

BHO: 340; EAN; Rev 1624 PL: 24; Rev 1638 II: 29; Rücker

Marna <`Marna ~ -sse> Pst – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Heimtali ms), 1688 *Marna Matz*, *Marna Anders*, 1724 *Marna Tõnnis* (talupoeg Mustivere küla all), 1731 *Marna Matz Tõnnis*, 1797 *Marna* (karjamõis). ⇒30B2 ♦ Külanimi pärineb Heimtali mõisa karjamõisa nimest. 1920. a-test asundus, pärast 1940. a-id küla, külas on ka Marna talu. Nime päritolu on teadmata. – MK

KN; Mellin; RGADA.274.1.182/6:73, L 562p; RGADA.274.1.192/1:858, L 840p; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/38:301, L 349p

Martna¹ [*`martna*] <`Martna ~ -sse> Mar – kihelkond ajaloolisel Läänemaal, sks *St. Martens*. ♦ XIII saj kuulus *Rotalia* (↑Läänemaa) alla, iseseisva kirikukihelkonnana arvatavalt XVI saj-st, ehkki kirik oli siin juba XIII saj. Praegune kirik on ehitatud u 1500. Suuline pärimus räägib Martna kiriku asukoha korduvast muutmisest. Tänapäeva nime on kihelkond saanud pühaku järgi, alguses on kirjapanekutes esinenud kihelkonnanimena *Ummern*, vrd veel 1586 *Ummern* (*St. Martens*). – MK

BHO: 341; Rev 1586: 64

Martna² [*`martna*] <`Martna ~ -sse> Mar – küla Lääne maakonnas Martna vallas (Ehmja ms, Enivere plms, Martna krkms), 1923 *Martna* (kirikuasundus).

⇒20A1 ♦ Küla oli kirikuasundusena kirjas pärast Esimest maailmasõda, hiljem oli Enivere küla osa. Moodustati külanä 1977 Eniverest ja Kulusest; hiljem on mõlemad külad uuesti eraldatud ja Martna nimega on jäänud kiriku ümbruse majad, sh Enivere küla ajalooline tuumik. Vrd Martna¹. – MK

KNAB; ÜAN

Martsa [ˈmartsa] <ˈ Martsa ~ -sse>, kirjake varem ka *Toila-Martsa* Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Toila vallas (Toila ms), ? 1583 *Martzby* (küla), ? 1620 *Mätzby* (küla Toila lähedal), 1726 *Martza* (küla), 1796 *Marzo* (kõrts). ⇒7B2 ♦ XX saj algul loeti Martsa talusid Toila küla osaks. 1939. a kavandati Martsa nimi anda Toila asundusele, ent see ei teostunud; seevastu esines 1945. a nimekirjas Toila-Martsa küla, mis 1977 nimetati Martsa külaks. Külanime tähendussisu on teadmata, tugev aste võib viidata lühene-misele mingist pikemast nimekujust, kuid võib olla tingitud ka rannikumurde mõjust. – MK

Almquist 1917–1922: 310; ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 12-525 asunduste kohta); EVK; Mellin; Paucker 1847–1849: 8; Rev 1725/26 Vi: 191

Martsina [ˈmarˈtsina] <-sse>, kohka *Maarˈtsina* <-he> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Mokornulk), 1788 *Мартыишихина*, 1872 *Мартыишихино*, 1882 *Мартыишихина*, *Мартыишкино* (puustus), u 1920 *Martihino*, 1923 *Martsina*, *Martõshino* (talv), 1928 *Martihhina*, 1937 *Maartsina*, 1939 *Martsino* (puustus). ⇒45C2 ♦ 1977–1997 oli Rokina küla osa. XVIII saj kuulus mõisnikule ning Taeluva koguduse alla. Kohanimi pärineb ehk isikunimest *Mart* või *Märt* (< ladina *Martinus*), kirikuslaavi variandis *Мартынъ*, *Мартынъ*. Esimesest tuleneb vene perekonnanimi Martõnov (*Мартыинов*). Veidi ebatõenäoliseks nimevasteks on vene linnunimetus *мартыиш* 'tiir'. Petserimaal leidub Mardsova (*Мартыишево*) küla, Ingerimaal on Martõskino (*Мартыишкино*, sm *Tyrö*). Vrd Maardu¹, Martsa. – AK

Academic; Eesti TK 42; EKSS; ERA.14.2.450; KNAB; Markus 1937; Pskov 1885: 554; SeK: 80; Setumaa 1928: 277; Taeluva KR 1788; Vasilev 1882: 183; ÜAN

Maru <ˈ Marru ~ -sse ~ -le> Hls – küla Viljandi maakonnas Halliste vallas (Vana-Kariste ms), 1638 *Marru Pertel* (talupoeg Kariste mõisa all), 1806 *Marro Waña Peter*, *Marro Hindrick* (talupojad Vana-Kariste mõisas), 1855–1859 *Marrpo* (küla), u 1900 *Маррокуля* (küla). ⇒30A4 ♦ Halliste jõe kaldal oleva küla nime tähendussisu jääb ebaselgeks. Nimi on algselt olnud talunimi. Häälikuliselt sobivad vasted on *maru* 'torm, raju' või pigem *maru* 'mõra'. Maruga on 1977 liidetud ↑Määraste küla. Omaette piirkonnad on Kõrgeoja loodes ja Pekre põhjas Tilla küla piiril, viimane on nimetatud Vana-Kariste mõisa kõrvalmõisa (sks *Pekker*) järgi. – MK

EAA.298.2.71, L 13; KNAB; Rev 1638 II: 71; VMS

Maruti <-le>, kirjake varem ka *Maroti* Væl – paik (küla) Valga maakonnas Karula vallas (Kaagjärve ms), 1723 *Puckritz oder Marote Jurri*, 1805 *Marroth Jahn*, *Marroth Jacob Jahn*, 1839 *Marrot* (küla), 1909 *Marrot* (karjamõis). ⇒43A2 ♦ Maruti lisanimi ilmnes 1723. a revisjonis *Leiloma* külas. Talurühmast ja väikesest külast tehti XIX saj II poolel Kaagjärve mõisa karjamõis, XX saj jagati see taas taludeks. 1977 liideti Maruti Raavitsa külaga. Maruti lisanime kandja tuli

arvatavasti Pugritsa taludest. Lisanime päritolu pole selge. Võimalik, et tegemist on läti keelse taimenime-tusega *mārrutks* 'mädarõigas', mis on kohapeal tuntud ka laensõnana *marrut*. Kohane on võrdlus Maru talunimedega Lõuna-Eestis, nt Vaabinas (Urv) 1638 *Marra Thomasz, ein Reusz*. Vrd vene vanad mehe- ja isanimed *Маруша*, *Марос*, *Марушович*. Maruti, Reemiku ja Riissali talude, hiljem karjamõisate maid tunti varasematel sajanditel *Leiloma* küla nime all (1584 *Lauluma*, 1592 *Laulema*, 1627 *Leylemah*, 1723 *Leiloma*). 1627 mainitud kõrts *Lellimah* oli tõenäoliselt Tambre kõrts. Selle nime tähendus ja isegi täpne hääldus jääb selgusetuks. Vrd Maru. – ES

BAL: 668; EAA.S67.2.677:3, L 2p; PA I: 131; PA II: 461; Rev 1624/27 DL: 155, 156; Rev 1638 I: 53; RGADA.274.1.174:889, L 883p; Rücker; Tupikov 2004: 244, 639

Masa <-le> Pha – küla Saare maakonnas Pihlta vallas (Kõljala ms), 1774 *Massa* (kõrts), 1798 *Masla* (**Masfa*; Mellinil ilmne viga, l on asendanud f-i, st pika s-i), 1923 *Masa*. ⇒50C4 ♦ 1977–1997 oli Kõljala osa. Kõrtsi ja õomajakoha nimest, hilisema karjamõisa nimest alguse saanud külanimele võiks vasteks olla *masa* 'lühike (ja jäme), tõntsakas, madal'. Masa lääneosas oli varem Soodla küla (1945), mis kadus 1970. a-tel. – MK

EAA.1416.1.74, L 10; EAN; EMS: V (25), 972; KNAB; Rehepapp; SK I: 208

Masaku <-le> Hls – paik (küla) Viljandi maakonnas Abja vallas (Laatre ms), 1797 *Mosjak*, *Masjack* (karjamõis), 1839 *Massako*, u 1900 *Массакъ* (talv). ⇒36C2 ♦ XVIII–XX saj karjamõis. Külanime mainitud 1970, liidetud 1977 Laatrega. Nime päritolu on ebaselge, tänapäeva kuju järgi otsustades võib-olla sisaldab sõna *masa* 'lühike', vrd läti *mazs*, *maza* 'väike'. Siiski on juba 1638 mainitud Laatre mõisa all talurühma nimega *Massull*. Vrd Massu. – MK

Aben 1966; KNAB; Mellin; Rev 1638 II: 79; Rücker; VMS

Masluva [ˈmasluva] <-sse>, kohka *Masliuva* ~ *Maasluva*, kirjake varem ka *Maslova* ~ *Masneva* Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), ? 1652 *Маслово*, 1686 *Маслова*, 1788 *Маишево*, u 1790 *Маишева*, ? 1872 *Маишково*, 1882 *Маишево* (puustus), 1923 *Mašnevo* (talv), 1937 *Mašnova* (talv), 1945 *Masnova*, 1970 *Maslova*, 1997 *Masluva*. ⇒45C1 ♦ XVIII saj kuulus küla mõisnikule ja Taeluva kogudusse. 1977–1997 oli Korski küla osa. Külal nähtavasti puudub kohalik seto nimekuju. Kohanime puhul pole selge, kas algne variant oli *Maslova* või *Mašnova* ~ *Mašneva*; on võimalik, et nimi oli vahetuses Maaslovaga. J. Truusmann arvas, et *Маишкова*, *Маишево* jms kohanimed pärinevad vn sõnast *мѣшкокъ*, *мошина* 'rahakott'. *Maslovo* (*Маслово*) nimi on Pihkvamaal üpris sage, nagu ka Venemaal perekonnanimi *Maslov* (*Маслов*). Lisanime *Масло* leidub N. Tupikovi järgi ürikutes juba XV saj. Pihkvamaal leidub vähemalt neli *Maslovo* küla. Ingerimaal esineb kohanimi *Mašnevo* (*Маишево*); see esineb venelastel ka perekonnanimena. *Masluva* põhjapiiril Korskiga on endine ↑Koskuva küla. Vrd *Maaslova*, *Vaartsi*. – AK

Academic; Eesti PK 20; Eesti TK 50; Ivanov 1841: 239; PGM 1785–1792; Pskov 1885: 554; RL 1959, 1970; SeK: 81; Taeluva KR 1788; Truusmann 1890: 57; Truusmann 1897a: 44; Truusmann 1897b: 41; Uuet 2002; Vasilev 1882: 185; ÜAN

Massiaru [*massi_aru*] <-sse ~ -le> Saa – küla Pärnu maakonnas Häädeemeeste vallas (Laiksaare ms), XIX saj II poolel pärast 1860 *Massiarro* (metsavahikoht), 1923 *Massiaru* (raudteejaam). ⇒35B2 ♦ Külana ametlikult al 1977, varem Laulaste osa. Nimi on sündinud talunimest loodusnime vahendusel, vrd 1832 *Massi Arro Nieth*, millest põhjas metsavahikoht asus. Laiksaare mõisas oli 1832 ja 1858 *Massi* talu. Isikunime *Mass* on peetud nii muistseks eesti eesnimeks kui ka saksa keelest tulnuks (< *Thomas*). Järeloa on *aru* 'kuiv kõrge maa'. Laulaste külas on ka *Massiaru* talu, kuid see võib olla väga hiline, hingeloendites ei kajastu. *Massiaru* omaette piirkonnad on ↑Laulaste, Tauste (1724 *Tauste* küla, 1797 *Tauste Jahn*, *Tauste Melk*) ning lõunapiiri ääres Käära ja Teaste. Vrd Laulaste. – MK

EAA.567.3.246:8, L 7p; EAA.1865.3.182/2:41, L 130p; EAA.2072.3.29a, L 5, foolio V; LVVA.6828.10.12, L 1; RGADA.274.1.229/1:572, L 289p; SK I: 208–209; ÜAN

Massilaht [*massi_laht*] Pöi – järv Saare maakonnas Laimjala vallas. ⇒51B3 ♦ Vrd *Massiaru*. – MK

Massu¹ [*massu*] < 'Massu ~ -sse> Han – küla Lääne maakonnas Hanila vallas, mõis, sks *Massau*, 1538 *Masso*, 1642 *Massow*. ⇒19C3 ♦ Mõis on rajatud XVI saj lõpul. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Tugev aste nimes eeldab kolmesilbilist algvormi või algset liitnime, viimasel juhul võiks oletada järeloa -*soo*. Nime sisu jääb olemasolevate andmete juures siiski ebaselgeks, vrd oletatavat muistset isikunime *Mass* või sks mehenime *Maß*, *Mas* (< *Thomas*). Massuga on 1977 liidetud Kiiliküla (1970 *Kiili*, rahvasuus ka Pikavoore või Ääreküla, u 1900 *Keðpa*). Viimasest asus Kiili karjamõis (1871 sks *Karlshöhe*). Vrd *Massu*². – MK
BHO: 342; EM: 82; KNAB; Schmidt 1871; SK I: 108–109; Stackelberg 1928: 128

Massu² [*II v*] < 'Massu ~ -sse> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Vana-Vändra ms), 1624 *Mossoper* (tal), 1638 *Massa* (hajatalu), 1797 *Masso*. ⇒22B3 ♦ Nimi tundub tulenevat kaheosalisest talunimest, mille järeloa oli -*pere*. Nime algusosa on isikunimi või näitab päritolu *Massust*. XIX saj keskel rajati *Massu* küla asemele karjamõis, mis hiljem taas taludeks jagati. Siiski elas ka XIX saj rööpselt ümbruskonnas talupoegi lisanimega *Masso*. Küla on karjamõisa järgi nimetatud ka *Massumõisa* külaks (1922) ning *Alt-Massust* (↑*Kullimaa*¹) eristamiseks *Pealt-Massu* külaks. Vrd *Massu*¹. – MK

KN; KNAB; Mellin; Rev 1624 PL: 21; Rev 1638 II: 13

Masti <-le> Hæg – küla Rapla maakonnas Kohila vallas. ⇒12A2 ♦ *Masti* küla moodustati 1977 neist Kohila asunduse (asundi) taludest, mis jäid Kohila alevi piirist välja. Nimi on pandud sealse kohaliku telemasti ja raadioreleejaama järgi. – PP

KNAB

Matapera [*mata_pera*] <- 'perra ~ -sse>, kirjakeel varem ka *Matapära* Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Viljandi ms), 1470 *Mattenpere*, 1584 *Mattaper* (küla ja mõis), 1601 *Mattenpere* (mõis), 1624 *Mattenpersche Wacke* (vakus), 1797 *Mettaper* (küla). ⇒30B2 ♦ XVI saj ja XVII saj algul on küla juures olnud mõis, hiljem (1624) kuulus *Matapere* vakus Viljandi mõisale, *Matapere* mõisat enam ei mainitud. Raudna jõe vasakkaldal olnud *Matapera* küla osast on 1977 moodustatud ↑*Sinialliku* küla, millega on põhiliselt liidetud ka *Everti* oja ääres asuv *Orika*

ala (väike osa on liidetud *Vardja* külaga). Nime lähtekohaks on isikunimi *Matt + pere*, järeloa on vahetunud lähedase osisega *pera* 'pära'. *Matapera* külaga on 1977 ühendatud *Reinu* küla (1930. a-tel *Reinu* asundus, endine *Reinu* karjamõis jääb praegu *Viljandi Männimäe* linnajao piiresse). – MK

ENE-EE: VI, 210; KNAB; LGU: I, 465; Mellin; PA IV: 167; Rev 1601: 122

Matjama [*'matjama*] <-le> MMg – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Vara ms), 1816 *Matejama ~ Matgama*, 1843 *Mattjema Krug*, *Mattjema Gesinde*. ⇒26A4 ♦ *Matjama* talust XIX saj lõpuks väljakasvanud küla. Nime päritolu jääb ebaselgeks, võrdluseks võib tuua karjala *Matjunkylä*, mille lähteks on isikunimi *Matju(k)*, see omakorda tuleneb vene nimest *Matjuk* või *Matvei*. 1977 liideti *Matjamaga* *Hundiluha* küla (1945). * *Seal, kus praegu asub külanõukogu, oli varem viljaait. Viljaaidast jagati külarahvale vilja. Vilja mõõdeti matiga. Need olid niisugused mõõdud, millega sai jagada jahu ja vilja. Sellele viljaaidale andis rahvas nimeks Mati-Jaani. Aegamööda hakkas sellest nimest kujunema praegune küla nimi Matjamaa. Nii sai Matjamaa küla endale nime. (1961) – PP*

EAA.1388.1.1233, L 1; KM: RKM II 153, 567/8 (5) – 1961; KNAB; PTK I: 136; PTMT: II, 340

Matka <'Matka ~ -le> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Purtse ms, Püssi ms), 1871 *Matka* (küla), 1913 *Люганусе-Мамка*, *Purtze-Matka*. ⇒6C3 ♦ 1429, 1447 ja hiljemgi on ilma nimeta mainitud *Erra* küla juurde kuuluvaid metsakülasisid (*wolddörper*, *waltdorffern*, 1542 *Woldorp*). P. Johansen on arvanud, et nende hulka on kuulunud hilisemad *Erra-Sala* (↑*Salaküla*) ja *Matka* (arvatavalt hilisem *Erra-Matka*, 1913 *Эппа-Мамка*, mis on 1977 liidetud *Vainu* külaga). Lüganuse tütar küla *Lüganuse-Matka* (*Lüganuse* merepoolne osa) oli vabadikuküla, samuti *Purtse-Matka*, mõlemad on 1977 liidetud *Matka* külaks, elanikud olid vastavalt *Püssi* ja *Purtse* mõisa vabadikud. Nime päritolu ei ole teada, kuid *Matka* on kirja pandud XIX saj *Virumaal* ka mehenimena. Ilmselt varem väga levinud mehenimi *Madi* (*Maddi*) oli saanud vene keelest pärineva liite. * *Rahvasuu seob nime soome laenuga matk : matka (sm matka 'tee, (vahe)maa, teekond, rännak'), olevat olnud pikk maa mõisas töö käia. – MK*

EVK; Joh LCD: 355; KNAB; Schmidt 1871; Troska 1987: 100

Matkasoo [*matka_soo*], kirjakeel ka *Matka raba* lis – soo *Ida-Viru* maakonnas, 1938 *Mamke-co* (soo). ⇒16C2 ♦ *Soo* asub *Nissipõllu* ja *Roostoja* vahel *Iisaku* khk lääneosas. Nimi pärineb arvatavasti isikunimest. Vrd *Matka*. – MK

ERA.T-5.3, L 19

Matsalu [*'matsalu*] <- 'sallu ~ -sse> Kse – küla Lääne maakonnas Lihula vallas, mõis, sks *Matzal*, 1368 *Matzala*, 1565 *Matzsell*. ⇒20A2 ♦ Mõisa kohta on teateid 1560. a-st. 1920. a-test asundus, u 1939. a-st küla. Kaheosalise nime järeloa on arvatav balti laensõna *salu*, mille lähtetähendus on 'saar' või 'soine maastik'. Algusosa võib olla isikunimi, vrd *Matt* või *Mats*, vrd ka sõna *mats*, mille tähendus on muu hulgas 'tükki'. – MK

BHO: 343; EAA.1.2.932:25, L 23; EM: 82; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); LUB: VI, Reg 1238b

Matsi¹ <-le> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (*Saulepi* ms, *Vaiste* ms), 1795 *Matzi Thomas* (tal)

Palatu küla all), 1798 *Matsi* (küla). ⇒27A2 ♦ Isikunimest lähtunud talunimi on saanud külanimeks XVIII saj lõpul. Talu võis olla juba XVII saj, vrd 1638 Saulepi küla all *Uhsmazi Michel ein Cuhr-laender*. Matsi küla lõunaosa on Mereküla, põhjaosa Varemurru (u 1900 *Варемурро*), mõlemad on 1930. a-tel olnud omaette külad. Merekülas asus endine Orassaare mõis (sks *Orrasaar*), Saulepi mõisa kõrvalmõis. – MK

EAA.1864.2.V-64:463, L 460p; KNAB; Mellin; Rev 1638 II: 43

Matsi² <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Rõuge ms), 1765 *Dorf Matsi*, 1839 *Matzi*. ⇒44B2 ♦ 1684 elas hilisema Matsi küla kohas veel *Pene Kasper*. Võimalik, et 1638 oli see koht *Penni Hansz Pustus*. XVIII saj on lisanime ja hiljem külanimena juurdunud Matsi, mis on algnimede *Mattheus* ja *Matthias* mugandus. Matsi küla oli naabruses olemas ka Viitina ja Vana-Roosa mõisas. Siinne Matsi (1970 *Matsi I*) oli 1977–1997 Hurda küla osa. – ES

EAA.1268.1.401:254, L 248p; Rajandi 2011: 125; Rucker

Matsi³ <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Varstu vallas (Vana-Roosa ms), 1684 *Mattz Kutscher*, 1688 *Matzkutzeri Ado*, 1765 *Dorf Matsi*. ⇒44B3 ♦ Rootsi-aegsel kaardil samas kohas olnud kutsar Matsi talust tehti XVIII saj lõpul Vana-Roosa mõisa karjamõis, mille nimi Mellini kaardil 1798 on *Hödersberg* (*Höder* < *Fjodor*). Hiljem kinnistus ka saksa keeles siiski nimekuju *Matzi*. 1920. a-tel rajati karjamõisa asemele asundusküla. Matsiga on 1977 liidetud Naadi küla. – ES

BAL: 700; EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:181,

L 176p; Mellin; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/36:580, L 579p

Matsiranna [*matsi_ranna*] <-`randa> Pha – küla Saare maakonnas Pihtla vallas (Sandla ms), 1855–1859 *Матсиранда* (küla), u 1900 *Матсиранна* (küla), 1923 *Matsiranna*. ⇒51A4 ♦ 1977–1997 oli Kangruselja osa. Matsiranna on hiline küla, mis tõenäoliselt on nime saanud isikunimeliselt talult, lisandub järelosa *rand* : *ranna*. Vrd Matsi. – MK

EAA.298.2.71, L 7; EAN; KNAB; Rehepapp; ÜAN

Matsita <-le> Saa – paik (küla) Pärnu maakonnas Surju vallas (Pati ms), 1816 *Matsita* (kaks talu). ⇒29A3 ♦ Külana 1970. Matsita on 1977 liidetud Kalda külaga, väike osa (endine Surjupera metsavahikoht) Surju külaga. Algselt kaheosaline nimi on lähtunud isikunimelisest talunimest. Järelois võis olla *-toa* või *-taguse* ~ *-taga*. Vrd Matsi. – MK

EAA.1865.3.247/7:15, 16, L 129p, 130p; KNAB

Matsuri [*mat's'uri*] <Mat's'uri ~ -sse>, koh <-he> ~ *Mat's'uri* Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Lob, Raakva nulk), 1652 *Бѣлохвостово*, 1781 *Бѣлохвостова*, *Мазува*, *Мазува*, u 1866 *Мачурова*, 1882 *Мачура*, *Мочура*, 1903 *Matsurda*, *Matsurdi*, 1904 *Matsuri*, *Matsurdi*, *Бѣлохвостово*, 1922 *Matšuri*, 1923 *Belohvostovo*. ⇒46A1 ♦ Värskas kirikuraamatuis (1780–1789) on lisaks venepärasele nimele esitatud seto nimed. Küla kuulus 1882 Säpina kogukonda ja Petseri kogudusse. Matsuri võib olla seotud isikunimedega *Mats*, *Madis*, muud lõunaeeetilised lähted on ehk *mats*, *matsu*, *matsak(as)* '(suur) tükk'. XVIII saj variantide *Mazuva*, *Mazuva* puhul tulevad kõne alla *мазур* 'masuurlane', *мазарик* '(teise rahva) surnuaed', *мазанка* 'saviahi' (Pihkvamaal),

маза, *мазуха*, *мазура* 'määrija'. Nimi võib tuleneda isikunimest Matvei (*Матвей*). Ammendavat seletust nimele pole. A. Šteingolde arvates on mõlemad nimevariandid soomeugrilist päritolu. Vrd Matsi ja Matsuri talu Eestis, Kelba Matsuri talu (Hag), Sääritsa Masuri (Kod). Vene nimele *Бѣлохвостово* leiab V. Dali sõnaraamatust vasteid peamiselt looma- ja linnunimetustest: *бѣлохвостикъ* 'härjajasikas; võldas', *бѣлохвостикъ* 'püügilind, kotkas', *Бѣлохвостка* 'lehma või hobuse nimi'. Nimi võib tuleneda lisanimest *Бѣлохвостов*. Matsuriga on 1977 liidetud ↑Vammustõ küla. Vrd Matsalu, Matsi². – AK

Dal' 1880–1882; Hurt 1903: 238; Hurt 1904: XVI;

Hurt 1904–1907: III, 335; KNAB; RL 1922; SeK: 81;

Truismann 1890: 55; Truismann 1897b: 40; Vasilev

1882: 40; Vene TK 126; VMS; Värskas KR 1780–1794: I;

Wd; ÜAN

Matu oja, kirjakeel varem ka *Matuoja* Urv – oja Võru maakonnas Sõmerpalu vallas, 1815 *Tappus oia*, 1876 *Erbgrund Matto* (talu). ⇒44B1 ♦ Tuntud on see oja piirikohana 1950. a-te Võru ja Antsla rajooni vahel, varem pikka aega Vaabina ja Kärjala mõisa vahel. Oja on nime saanud Vaabina Matu talult, mis pole vanem kui XVIII saj II poolest (1815. a kaardil *Buschwächter* 'metsavahikoht'). Laialt levinud talunime aluseks on eesnimi *Matteus* (harvem *Mattias*) mugandus *Matu*, mida on vahel hääldate peenendusega [*mat' u*], vahel ka ilma. Oja hääbunud nimi *Tappus oia* (veel 1949 *пуч. Таннице*) seostub Vaabina mõisa põlise lisanime ja perekonnanimega *Taplas*. – ES

EAA.2072.9.730, L 1; NL TK 25; LVVA.6828.4.466, L 1, foolio III; Rajandi 1966: 128

Mauri <-le>, koh <-lõ> Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas (Vastseliina ms), 1638 *Mauri Andres*, 1684 *Mauri Johan*, *Tohmas*, 1820 *Mauri* (küla). ⇒45B3 ♦ Esmamainimise Mauri Andrest on nimetatud vene-laseks (*ein Rusz*). 1684. a kaartide järgi on Mauri Johan koos Toomaga ja *Rebäse Hans (*Räfwas Hans*) elanud praeguse Pedejä küla kohas. Praeguses Mauri külas on elanud kaks venda, *Kindnar* ja *Raufseps* (raudsepp). XVIII–XIX saj on mõlemat talurühma loetud üheks Mauri külaks, Mauri nimi on lõpuks kinnistunud idapoolsele. Nime päritolu pole selge. Algnime *Mauritius* mugandusena on Lõuna-Eestis üldiselt tuntud saksapärase pika *o*-ga *Moorits*. Vastseliinas on üks kohalik isanimi omastavas olnud Morossa (*Morosse*, *Morrosa*), millest on arenenud muuhulgas Morosuutšäpsi külanimi (↑Haava³). Vene perekonnanimesid *Mavrin* ja *Mavrišin* on peetud tekkinuks hoopis naisnimest *Mavra* (kreeka *Μαύρα*). Samatähenduslik mehe eesnimi *Mavr* (*Маер*) on liiga haruldane. Püha Mauritiuse vene vaste *Маерпукүү* on ehk see, mille mugandusest Mauri küla nimi kõige usutavamalt pärineb. Sõna *maur* (sks *Maure*) ei tule liiga uue keelendina kõne alla, vrd vanem *moorlane*, *Mooramaa mees*. Vrd Pedejä. – ES

EAA.308.2.177, L 1; EAA.308.2.178, L 1;

EAA.308.6.316:58, L 51p; EAA.1271.1.224:80, L 593;

EES: 284; Petrovskij 1966: *Маер*; Rajandi 1966: 128; Rev

1638 I: 169; Unbegaun 1995: 89

Meedla [*'meedla*] <-sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Medel*, 1560 *Mehlden* (mõis), *Mehlen* (vakus), 1798 *Medel* (mõis ja küla). ⇒50B4 ♦ Meedla mõisa kohta on andmeid a-st 1560, mõisa kõrval kirdes oli samanimeline küla.

Keskajal oli mõis keskus piiskoplikule ametkonnale, mis haaras peaaegu kogu Kaarma kihelkonna. Tänapäeva Meedla küla vastab vanale külale, Meedla mõisa maale rajatud asundusküla nimetati 1923. a paiku ↑Maleva külaks. Meedla nimi tuleneb muistsest eesti mehenimest *Meel* või *Meelde*. Praeguseks on nimi siirdunud *la*-liiteliste nimede rühma. Vrd Maleva. – MK

ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/S asunduste nimede muutmiseks); SK I: 211

Meegaste <-le> Ote – küla Valga maakonnas Puka vallas (Arula ms), 1880 *Megaste* (tal), 1909 *Megastimäe II*, 1936 *Meegaste* (küla). ⇒38C2 ♦ Meegaste talu rajati XIX saj keskel talumaade kruntimise ajal mõisamaale. Suured hooned 1906. a kaardil näitavad, et Meegastet võidi majandada nagu karjamõisat. 1909 oli see Richteri aadressiraamatu andmeil müüdnud. Hiljem, 1920. a-te paiku, on Meegaste jagatud väiksemateks asundustalude kruntideks. Siis hakati Meegastet ka külaks pidama. Meegaste talu- ega lisanime ajaloolistes allikates ei leia. Kuid et mägi, millele talu rajati, on Otepää kõrgustiku kõrgemaid, siis võib oletada, et Meegaste mäe nimi ongi vanem kui XIX saj talul. *ste*-lõpuline nimi võiks olla isikunimelist päritolu ja kanda edasi isegi keskaegse küla nime. Naabruses on praegu Mägiste küla. Ajalooline Mägiste (**Mäkste*) asetses praegusest põhja pool ja kuigi Arula mõisa maadele pole see küla teadaolevalt ulatunud, võisid kas keerukad maakasutuslikud suhted või liikumisteed anda naaberküla järgi Meegaste mäe nime. Meegaste nimes sisaldub oletatavasti Mägiste nime hääldusvariant, kuid külanime algupärane kuju jääb vaid oletuseks. Meegastega on 1977 liidetud Albi (1945, varem Rebase) ja Koorvere (esmamaining 1449 *Korever*) küla. Vrd Meegomäe, Miiakse, Mägiste. – MF

BAL: 612; EAA.3781.1.122, L 3; EAA.2469.1.10001, L 6; Eesti TK 200; KN; KNAB; LGU: I, 336

Meegomäe [*meego* ~ *mäe*] <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas (Vana-Kasaritsa ms), 1805 *Rautseppa Megoma Peter*, 1826 *Megomann* (perekonnanimi), 1839 *Megametz* (tal). ⇒44C1 ♦ Hajataludest koosneva *Kaugjärve küla talukoht oli asustatud juba 1684, peremeheks *Rautsep Hindt* (üks Raudsepa algatalu kolmest poolemehest). Meego-osis ilmus lisanimedesse hiljem. XX saj alguseks oli talude arv noores Meegomäe külas kasvanud seitsmeni. Nimes on vaheldunud järelosa *-mäe* ja *-mõtsa*, viimane viitab ääremaale Raudsepa küla tuumiku suhtes. Meego nime peab rahvapärinus isikunimeks, vrd loodusnimi Meegumägi Viitina mõisas ja sellega seotud pärimus Rootsi kindralist nimega *Megoma* või *Meegomann*. Nime tegelik päritolu on hämar. Keskaegset lisanime *Mege* (nt 1356 *Hinke Mege*) on peetud pärinevaks sõnast *mägi*, kuid see võib tuleneda ka muistsest isikunimest. Meegomäega liideti 1977 väikekülad Andsu (Antsu), Hallamäe, ↑Hindo, Hämmsaarõ, ↑Lüüste, Mõlgamäe, Roodsi (Rootsi) ja ↑Vähä. Neist mõned on nime poolest palju vanemad. Vrd Meegaste, Meeksi, Miiakse. – ES

EAA.567.2.782:3, L 2p; EAA.1865.2.83/10:3, L 2p; EAA.308.2.178, L 1; Rõuge 2001: 143; Rucker; Stoebke 1964: 48

Meeksi <'Meeksi ~ -sse>, koh 'Miiksi ~ 'Miiakse <-he> Röp – küla Tartu maakonnas Meeksi vallas, mõis, sks *Meeks*, 1582 *Merkilla*, *Miguzica*, w *Miguzicach*, 1584

Mekyla, 1585 *Mexylla*, 1601 *Mexykulla*, 1630 *Meckst kylla*, 1782 *Mecks o. Mäcks*, 1798 *Mecks*. ⇒34A3 ♦ Põline küla ja veskikoht, kuhu XVIII saj rajati Röpina mõisa karjamõis. Meeksi jagati algsest Röpina mõisast iseseisvaks mõisaks kõige esimesena, juba 1787. Varasemal Meeksi külanime mainimisel on XVII saj kasutatud rohkem slaavipärasest nimekuju: 1625 *Migositz*, 1627 *Miggositz*, 1638–1686 *Megositz*. 1582. a *Merkilla* on ilmselt ümberkirjutusviga, p.o *Mexkilla*. Nime keeleline päritolu pole selge, kuid nimi on sama päritolu Vastseliina-Setomaa piiril paikneva Miiakse külanimega. Röpina Meeksi puhul on korduvalt fikseeritud nimekuju **Meekskülä*, 1630 ka **Meekstekülä*. Lisaks Miiakse juures mainitud vanadele isikunimedele on võimalik mõlema külanime toetumine linnunimetusele *meigas* ~ *mehik(as)* 'kaelustuvi', mida on kõige tõenäolisemaks peetud Miiaste külanime juures (Plv). Ka L. Kettunen on pakkunud nime alusena sõna *meigas*. Meeksi puhul muudab võrdluse oletatava vormiga **Meik'ste* ~ **Meik'si* usutavaks kõrval paiknevat Pihosi (Pihuste) küla, mis on samasuguse kollektiivliitega nimi linnunimetusest *piho* 'peoleo'. Häälikkuju *meigas* pole küll lõunaeesiline, kuid isikunimena võib see olla levinud ka sõnavaralise tuntuuse alast kaugemale. Meeksiga liideti 1977 Kükä (Küka) küla, mille nime lähteks on XIX saj Kükä talurühmast (1686 *Kyka*) tekkinud karjamõis. Kükä põhjapoolne osa kannab nime Juudiliini. Meeksi põhjapiiril on varasem ↑Pihosi küla, läänepiiril Kol'o küla. Vrd Miiakse, Miiaste. – ES

BHO: 345; EAA.567.3.190:14, L 13p; EAA.308.2.104; Eesti PK 20; EO: 201; Hupel 1774–1782: 283; Mellin; PA I: 95, 96, 142, 184; Rev 1601: 20; Roslavlev 1975: 10, 24; Rev 1624/27 DL: 67, 68; Rev 1638 I: 262

Meelaku <-le>, koh <-lõ ~ Meelakilõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1585 *Mieliech Piepow*, 1588 *Mieliech* (eesnimi), 1626 *Melack Jacob*, 1627 *Melach Jacob*, 1638 *Mellick Jacob*, 1684 *Melacka*, 1765 *Dorf Melako*. ⇒45A2 ♦ Meelaku oli 1977–1997 Holdi küla osa. Meelaku asub endise vardjaskonna **Verstna* (1561 *волостка Вярсна*, 1585 *Warsnia*, 1627 *Warsna*, 1638 *Werstna*) geograafilises keskkohas. Talupoeg *Mieliech* (Peebu poeg) oli 1580. a-tel **Verstna* vardja. Meelaku kohanimi pärineb usutavasti tema nimest. XVI saj võis olla tege mist eesnime kahesuguse vormiga, dokumentides oli venepärane nimi *Мелех*, mis on ristinime *Меленний* käibevorm ja mille algnimeks on kreeka *Meletios* (*Μελέτιος*). Rahvakeelsele külanimele aluseks saanud nimi kõlab nagu läänemeresoome muinasnimi **Meelakko* ~ **Meelikko* ja tõenäoliselt nimega **Meelak* meest kohapeal tuntigi. Üllatav on praktiliselt samasuguse külanime Meeliku väljailmumine naabruses Kasaritsas, seal on koht varem olnud Meeni lisanimega. Vrd Meeliku, Meelva. – ES

EAA.567.3.180:4, L 4; EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:72, L 68p; PA I: 4, 31; Rev 1624/27 DL: 76; Rev 1638 I: 172; Stoebke 1964: 97–98; Truusmann 1897a: 40; Unbegaun 1995: 54, 70

Meeliku <-le>, koh <-lõ ~ Meelakilõ> Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas (Vana-Kasaritsa ms), 1627 *Meny Perty*, 1630 *Mine Petter*, 1638 *Meny Peter*, 1684 *Menipe Mertt*, 1765 *Dorf Meniko*, 1826 *Mennigo*, u 1900 *Мелуко*, 1923 *Meeliku*. ⇒44C2 ♦ Varasem hajatalu ja talurühm paikneb kohas, mille külanimeks

XVII ja XVIII saj oli Kasaritsa. 1684. a kaardil näidatud peremehe lisanimi *Menipe* on lühenenud *Meeni Peetrist. *Meeni* kuju kestab külanime kirjapiltides katastriameti skeemilise kaardini u 1944 (*Mäniko*). Rahvakeeles asendus millalgi *m*-häälik *l*-iga. Eeskujuks võis olla naabruse Meeldemäe (↑Verijärve) külanimi (varaseimate mainingutega 1627 *Maltze Jan*, 1630 *Melzi Jahn*). *Meeni* on vana Lõuna-Eesti lisanimi, kunagine isikunimi, vrd Meenikunnu soo. Liide *-k* (omastavas käändes *-ku ~ -ko ~ -gu ~ -go*) näitab elaniku kuulumist isikunimega seostatavasse hõimu. Külanimi ongi algselt olnud mitmuslik *Meeniguq > Meeliguq. Meelikuga liideti 1977 ↑Kabuna, Savvõmäe (Savemäe), ↑Tolga, Vadsa ja Viimäe küla, omaette talurühmad on veel Pödra-mõtsa (1970 Pödrametsa küla) ja Udröpistü. Vrd Meelaku, Meenikunnu soo. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:55, L 51p;

EAA.1865.2.83/10:12, L 11p; Rev 1624/27 DL: 89; Rev 1638 I: 202; Roslavlev 1976: lisa 3; Vene TK 42; ÜAN

Meelste [ˈmeelste] <ˈMeelste ~ -sse> Rei – küla Hiiumaakonnas Hiiuma vallas (Kõrgessaare ms), 1525 *Jurghen Mattiszon van Melis*, 1565 *Mälis*, 1633 *Mehlsde*; rts *Melis*, *Mels*. ⇒48A1 ♦ Küla oli pärast 1940. a-id liidetud Kaustega, kuid taastati omaette külanimeks 1997. Nime lähtekohaks on muistne isikunimi *Meel* või selle variantid, näiteks *Meles*, pakutud on ka sõna *meel*. Ebatõenäoline on nime rootsi etimoloogia, vrd rts *mellan*, *emellan* 'vahel, keskel' ja *mel* 'liiv'. – MK

BHO: 345; HK: 147; KNAB

Meelva¹ [ˈmeelva] <-le> Kse – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Matsalu ms), 1548 *Meeueluekulle*, 1565 *Meldowa*, *Meldeua*, 1591 *Mellowell*, *Meleully*, 1686 *Melwallby*. ⇒20A2 ♦ Küla nimi lähtub muistsest mehenimest *Meel* või selle variantidest, vrd *Meelde*, *Meeldav*, *Meeldo*. Kirjapanekuis näib olevat segunemist mehenimega *Mäll* (< *Melchior*), kuid algne tundub olevat muistne eesti nimi. Nime lõpp *-va* võib kuuluda tüvesse, aga võib olla lühenenud ka kunagisest järelosast *väli*. V. Pall on nime alusena näinud sõnast *meel* tulenevat omadussõna **mēlev*, vrd sm *mielevä*. Kirjapanekute lõpus olev *l*-aines näib pärinevat alalütleva käände lõpust. Vrd Meelva². – MK

EAA.1.2.932:24, 43, 151, L 22, 39, 136p;

EAA.1.2.941:937, L 924p; Essen, Johansen 1939: 138; PTK I: 43; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:614, L 221

Meelva² [ˈmeelva] <-le>, koh 'Miilva <-lõ> Röp – küla Põlva maakonnas Röpina vallas (Röpina ms), 1582 *Melwa*, w *Melwie*, 1601 *Mellua*, 1627 *Melwa*, *Melfsche See* (järv), 1638 *Meluwa*, 1686 *Melowa*, 1798 *Meelwa*. ⇒40C1 ♦ Põline küla järvega on tõenäoliselt väga vana. Meelva küla järgi on nimetatud ka vana Võrumaa suurimat raba Meelva sooks (*Miilva suu*); soo teistel erinevatel külgedel on rohkem tuntud Määrästü nimi (↑Määrastu soo). Meelva nime on kirjutatud üsna ühtemoodi, võru keelele omane kõrgenemine *ee* > *ii* on hiline. XVII saj keskel levis kirjapilt *Melowa*, mis on tõenäoliselt nime vanapärastamine kas või sellel ajal leidunud XVI saj dokumentide eeskujul. Omapärased, nähtavasti arhailised, on 1630. a kirjapildid *Mellwoll*, *Mellwall*, *Melwal*. Külanime aluseks võiks olla muistne *meel*-alguline isikunimi; *-va* on olnud isikunime osa. Võib-olla on nimi lühenenud kaheosalisest **meeli* + **valta* tüüpi nimest, vrd

liivi *Melewalde*, Ruhja kandi *Melewaldo* jt (XIV–XV saj). L. Kettunen on pakkunud võrdlust soome sõnaga *mielevä* 'mõistlik'. Selles suhtes vrd Sangaste vana talunimi Melevä. Vrd Meelva¹. – ES

EAA.308.2.104, L 1; EO: 258; Mellin; PA I: 94, 96; Rev 1601: 17; Rev 1624/27 DL: 67, 70; Rev 1638 I: 274; Roslavlev 1975: 25; Stoebke 1964: 53, 97–98

Meemaste <-sse>, koh *Meemas_külä* <-ˈküllä> ~ *Meemastõ* <-he> Plv – küla Põlva maakonnas Põlva vallas (Peri ms), 1544 *Memskul*, 1627 *Nemest* (täheveaga?), 1757 *Moemast*, 1795 *Memasti*. ⇒40A2 ♦ Esmamainimise dokumendis kannavad Meemaskülä nime (*Memskul*) nii küla kui ka mõis (↑Peri). Põlist külanime on läbi pika aja kasutatud kahes variandis, *ste-lõpulisena* ja sellele omakorda liitunud *küla* liigisõnaga. 1638. a revisjonis on kohta nimetatud *Kiudu Perre külla*, varieerides siin naaberküla ja mõisa nime Peri. 1757. a kirjapanekust võib oletada hääldusteisendit **Mõömaste*. Külanimest jääb *ste*-liite või selle jäänuki *s-i* lahutamisel alles *Meema-*, mis vastab küllalt hästi muinasaegsele isikunimele Henriku Liivimaa kroonikas (*Meme*). Sama nimi võis eesnimena kasutusel olla XVI saj-ni, vrd 1592 Mehikoormas (Röp) talupoeg *Miem*. E. Rajandi on seda omakorda võrrelnud friisi nimedega *Meem*, *Meemke*, *Meme*, *Memeke*, D.-E. Stoebke vanasaksa nimedega *Memmo*, *Memo*, *Mimo*, *Mima*. Tõenäoliselt oligi *Meme* laennimi, seda ei saa siduda ühegi läänemeresoome tähendusliku sõnatüvega. – ES

EAA.3147.1.172:221, L 197p; EAA.1865.2.62/8:9, L

17; LGU: II, 978; PA II: 436; Rajandi 1966: 129; Rev 1624/27 DL: 62; Rev 1638 I: 155; Stoebke 1964: 155

Meenikunnu soo [*meeni_kunnu soo*], koh *Meeni_kunnu suu* Röp – soo Põlva maakonnas, 1798 *Meenjerw S.* (järv), 1926 *Meenikunnu soo*, 1937 *Meenikunnu soo*, *Lagesoo*, 1949 бол. *Меникюнд*. ⇒40C2 ♦ Soo on saanud nime suure soosaare järgi, mille nimi on Meenikund. Sõna *kund* tähendab metsa, ülesharimata maad. Nime algusosa tuleb Röpinas tavalisest isikunimest *Meeni*, mis on talupoegade lisanime kasutusel olnud vähemalt XVI saj (1584 *Mik Manipoik* Leevakul, 1625 *Meni Mert* jt Pääsna külas). Tõenäoliselt on *Meeni* olnud eesnimi. Selle päritolu pole teada, kuid vrd germaani *Meinhard*. Nimelühendi **Meini* diftongi ei teisenemine *ee*-ks oleks ootuspärane. Teine võimalus oleks mugandus vene nimest *Евменуй* (*Jevmeni*) kreeka algnimest *Eumenes* (Εὐμένης). * *Leevi vallon*, *Palo asundusõn asuv Meenikund sai uma nime tollõst, et oll' soost ümbritsetu maa, kos kasveva vanast pauu- ja lepä-võso. Niisugust maakotust kutsute kund vai kunnus. Edimäne inemine, kes sinnä elämä aose, oll' Meeni ja nii sai kotus nime Meenikund. (1940) Vrd Meeliku. – ES*

EAA.567.3.190:6, L 5p; Eesti TK 50; KM: ERA II 271, 462 (9) – 1940; Mellin; NL TK 25; PA I: 141; Petrovskij 1966: *Евменуй*; Rajandi 2011: 127; Võrumaa 1926

Meerapalu [*meerap_palu*] <-ˈpallu ~ -sse>, koh *Meerap_palo* <-ˈpallu> Röp – küla Tartu maakonnas Meeksi vallas (Meeksi ms), 1582 *Merapo*, 1601 *Merrapall*, 1625 *Merapahl*, 1627 *Merapoll*, 1630 *Merra Paun*, 1638 *Meropolia*, 1686 *Merapallo*; vn *Мирополье*. ⇒34A1 ♦ Peipsi ja Lämmijärve olulisel üleminekukohal paikneva Meerapalu nimi pole sajandite vältel palju muutunud, vrd nt 1625. a *Merapahl*, milles *-pahl* on sõna *palo* edasiandev harilik saksapärase kirjapilt. Nime kirjapildid on siiski väga varieeruvad. Näib,

et kasutusel on olnud kaks järelosa, *-palo* ja *-pauna*. 1271. a nimekuju Pihkva kroonikast *na peuce na Муроновне* pole varem kindlalt Meerapaluga seostatud. Siiski on seda jõeks nimetatud kohta enamasti määratletud Emajõe suudme lähedal asuvaks. Keeleline vastavus on olemas. Kui nimi oligi algupärasel kujul pika *e*-ga, võidi seda XIII saj tõlgendada sõna *мур* 'rahu, maailm, ilmarahvas, inimkond, kogukond, vald' Novgorodi-pärase kuju *муръ* [*mer, mier*] järgi ja üles kirjutada „normaalkujul“. Ka *-повна* vastab üsna täpselt 1630. a nimekujus esinenud sõnale *Пауна*. Järelosa **pauna* võiks olla algupäraselt tähistanud järvesoppi, kas Pedäspää kurmu või Meerapalu ja Piirissaare vahelist ahenevat väina. Järelosa *palu* ~ *palo* 'kuiv männimets' on lõunaeesiline ja kuigi Meerapalu küla ümbritsevad sood, võib küla keskosa olla kunagine palumets. Võimalik, et üleskirjutustes *-poll*, *-polia* ja tänapäevase venekeelse nime osises *-полье* tuleb nähtavale selle sõna etümoloogiline seos slaavi sõnaga *поле* 'põld, väli'. Nime algusosa on päritolu poolest hämar. Tegemist võib olla muistse isikunimega, mis on paremini säilinud vene naaber-alade isikunimevaras, vrd Meremäe valla Merekülä (vn *Мерина Гора*). Kuid **meera* võib olla ka häälikuline variant 'märja' tähendusega sõnapesast, vrd suure soise heinamaa nimi Merike (Kan) ja mitmed sood nimega Määrästü. Kahtlane oletus, et Meerapalu nime algusosas sisaldub slaavi sõna *мур* Novgorodi-pärasel häädukskujul [*mer*], nõuaks võrdlust teiste *miro*-alguliste kohanimedega. Meerapalu osad on Meerapalu oja äärne tihedalt hoonestatud Tiburitsa ja lõuna pool Taloots. Meerapalust põhjas on ↑Perätammistu. 1977 liideti Meerapaluga ↑Pedasää küla (Võn). * *Meerapalu on tulnud nimest Määratu palu, sest siin on olnud suured metsad. Need metsad on ära põlenud. Kodanluse ajal uudismaad tehes leiti söestunud tammepalke. Samuti teed tehes leiti suuri söestunud palke maa seest.* (1960) Vrd Määrastu soo. – ES

EAA.567.3.190:14, L 14; EAA.308.2.104; KM: EKRK I 30, 214 (12) – 1960; PA I: 95; PTK I: 138; Rev 1601: 21; Rev 1624/27 DL: 68; Rev 1638 I: 256; Roslavlev 1975: 11, 24; SeK: 82; SSA: *miro*

Meeri <-le> Nõo – küla Tartu maakonnas Nõo vallas, mõis, sks *Meyershof*, 1723 *Moiseküll*, *Meigershof*, 1782 *Meiri*, *Meri*. ⇒32B2 ♦ Mõisast on teateid XVI saj keskpaigast. 1591 läänistati see *Mõisaküla nime all (*Moysekul*, 1582 *Moizakiel*) Tartu raehärrale Johann Meyerile. 1920. a-tel rajati Meeri asundus, mis 1977 nimetati külaks. K. Uustalu andmeil on Meeri nimi aja jooksul suupärasemaks lühenenud mõisaomaniku perekonnanimest. 1977 liideti Meeriga osa ↑Nõo külast. – EE

BHO: 356; EM: 94, 167; Hupel 1774–1782: III, 264; Marand 2001–2004: III, 24; PA I: 49; Stryk 1877: 105; Uustalu 1968: 736–737

Mehama <-le>, koh varem ka *Mihama* ~ *Mähama*, kirjake varem ka *Mehamäe* Põie – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Tumala ms). ⇒51B2 ♦ 1977–1997 oli Ariste osa. Endine vabadikuküla, revisjonides ei kajastu, külas on ka Mehama talu. Nime tähendusisus jääb ebaselgeks, vrd *mees*: *mehe* + *maa* või *mäe*. XX saj alguse kaartidel ja nimestikes on küla ekslikult nimetatud Välja külaks (u 1900 *Вяляя*, 1922 *Вълја*), selle nimelist talu ega küla pole rahvasuus tuntud. – MK

KN; KNAB; Rehepapp; SK I: 213

Mehide <-le>, kirjake varem ka *Mehidi* Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Hirmuse ms), 1241 *Methias* (küla), 1583 *Mehetta*, 1844 *Mehhede*, 1913 *Mehide*. ⇒6C4 ♦ P. Johansen on nentinud, et keskajast puuduvad küla kohta andmed. Mehide on olnud nii Hirmuse kui ka Püssi mõisa all. Võimalik, et keskajal see polnudki küla, vaid hajatalu. 1977–1997 oli Mehide ametlikult liidetud Oandu küla alla. Küla nime puhul kordavad P. Johansen ja L. Kettunen M. J. Eiseni esitatud võimalust, et nimes peitub sõna *mees*: *mehe* ilmaütlev kääne, kuid Kettunen peab ka võimalikuks, et nimi on muud algupära, tuues võrdluseks linnunimetuse *mehikas* ~ *meigas* ja sõna *mehilane* 'mesilane'. – MK

Eisen 1920: 91; EO: 18; Joh LCD: 503

Mehikoorma [*mehi_* 'koorma'] <-koorma ~ -sse>, koh *Mehi_* 'kuurma' <-he> Rääp – alevik Tartu maakonnas Meeksi vallas (Meeksi ms), 1582 *Mehikorm*, 1592 *Miechikorm albo Zmiena*, 1630 *Mehekorm eller Issmein*, 1782 *Mehhikoorm*, 1805 *Dorf Mehhekorm*; vn *Измѣнка*. ⇒34B3 ♦ Mehikoorma nimi sisaldab järelikomponendina sõna *kuurma*, mis on levinud kohanimeosise *kurm* 'nurk, ahenev sopp, eraldatud maakoht' häälikuline teisend. Vrd looduskoha nimi Kallekuurma (Rääp Mägiotsa) ja asustusnimede hääldusvariandid Sikakuurmu, Popsikuurmu, Järvekuurmu (Võn). Nime algusosa päritolu pole selge. Seda on võimalik seostada sõnaga *mehine* ~ *mehilane* 'mesilane', mis on käibinud ka lõunaeesilise isikunimena. Teine oletuslik seos tekib linnunimetusega *meigas* ~ *mehik(as)* 'kaelustuvi'. Peipsi-Pihkva järve kõige kitsamas kohas paiknevat küla on sageli nimetatud ka teise, venepärase nimega: 1472–1473 *Измѣнь*, *Измѣнка*, с *Измѣны*, 1588 *Zmiena*, 1601 *Isseten*, 1627 *Isemeen*, *Krug zu Isemeen* (kõrts), 1686 *Ismeen*, *Ismoyn*, 1798 *Ismene*. Traditsiooniline venekeelne nimi *Измѣнка* pärineb kõige tõenäolisemalt arhailisest maastikusõnast *узмень* 'kitsas koht, järvekitsus, väin, laht'. 1242. a Jäälahingu toimumise koht *на Узмени* oli teine samalaadse iseloomuga järvekitsus Piirissaare ja Sigovetsi neeme vahel. Mehikoorma venekeelse nime seostamine sõnaga *измена* 'reetmine' on hilisem rahvapärane seletus. Rahvaetümoloogia on võinud avaldada mõju ka nime alguse *u-* muutumisele *i*-ks. Kuigi sõna *измена* tähendustest vanavene keeles on teada ka 'asendamine, muutmine, vahetus, loobumine, taandumine, salgamine, sõjavangide vahetus', on kaubavahetus või piir kui muutumiskoht nime alusena vähem tõenäoline kui maastikusõna. Vrd Mehide, Meeksi. – ES

Ambus 1960: 739; EAA.567.2.752; EAA.308.2.104; Hupel 1774–1782: III, 283; Karaev 1966; Mellin; PA I: 95, 267; PA II: 436; Rev 1601: 20; Rev 1624/27 DL: 67, 68; Roslavlev 1975: 11, 24; Saar 2002

Mehka <-le> Har – paik (küla) Võru maakonnas Mõniste vallas (Mõniste ms), u 1900 *Ст. Менценъ* (raudteejaam), 1952 *Мынцте* (küla), 1973 *Aleviku* (küla). ⇒44A4 ♦ Liideti 1977 Kuutsiga. Endise Mõniste raudteejaama ümber al 1903 kasvanud küla, mille nimed rahvasuus on ka Jaama, Tiitsa jaam või Mõniste jaam. 1970 oli nimekirjas Mõniste külanä. Külas asus Antsla tarbijate kooperatiivi kauplus Mehka. Arvatavasti selle sildi järgi on nimi viimase 30–40 aastaga laienenud kogu asulale. Nimi on saadud Mõniste kandi meeste hüüdnimest *mehka*.

Mehka on üks variant nimest *Mihkel* (*Michael*). Kirjaliku eesnimega tuli see tasapisi käibele XVIII saj lõpul, nt 1797 *Kalli Mehka*, ja saavutas suurima sageduse XIX saj keskpaigaks. Vrd *Mehkamaa*. – MF
EAA.1295.1.214:127, L 126p; KNAB; NL TK 25; Pae, Rimmel 2006; Rajandi 1966: 131; Vene TK 42

Mehkamaa [*mehka_`maa*] <-le> Har – paikkond Võru maakonnas Mõniste vallas, Mõniste mõisa maa-ala. ⇒44A4 ♦ Legendi kohaselt olevat pärast suurt katku sinnakanti elama jäänud ainult mees nimega Mehka, kes ringi kõndides avastanud naise jalajäljed. Peagi leidnud ta ka naise üles, kelle nimi olevat olnud Hipõ. Mehkast ja Hipõst saanud alguse Mõniste kandi rahvas. See jutt on arvatavasti kunstlikult loodud. Mõniste kandi levinumaid mehe- ja naisenimesid on aga XVIII–XIX saj olnud tõepoolest Mehka ja Hipp, mida naabrite juures esineb suhteliselt harva. Nende nimele rohkus on inimestele kõrva jäänud, nii et sellest on saanud sealse kandi meeste ja naiste hüüdnimed *mehkad* ja *hipõd*. Naabrid on pilkeks loonud ka *Mehkamaa* nime. Vrd *Mehka*. – MF

Pae, Rimmel 2006

Meiga <-le>, koh <-lõ>, rahvak ka *Kalu_matsi* Krl – paik (küla) Valga maakonnas Karula vallas (Sangaste ms), 1585 *Kalmec Tyn*, 1601 *Kallimetz Tin*, 1638 *Kalmutz* (hajatalu), 1723 *Kalmetze Mick*, 1798 *Meiga* (küla), 1839 *Meiga*. ⇒43C2 ♦ Tegemist on Korijärve küla tütarväljalaga, mille talusid tänapäevalgi vahel loetakse kui Korijärve talusid. Al 1977 kuulub Meiga Valtina küla alla. Meiga on ka talunimi XVIII saj-st, külanimena ilmus see ootamatult Mellini kaardil ja tõrjus sealtepele Kalumatsi nime külanime kohalt. Varaseim kirjapanek on oletamisi Karula kirikuraamatuse 1719 *Meka Johan* Sangastest. V. Pall on Kodavere talunime Mekavere tõlgendanud kui **Meikavere*. Kuigi sõna *meigas* 'kaelustuvi, metstuvi' lõunaeesi kuju on *mehik*, on see üks võimalik seletus. Võib-olla on lisanimi väga vana ja käibinud enne kirjalikku mainimist loodusnimest saadud **Kallumõtsa* kõrval. Vrd ka XIV–XVI saj lisanimed *Meyke*, *Meyce*. Küla vanem nimi on samuti kasutusel, säilinud Kalumatsi talunimes. Algupäraselt on see olnud loodusnimi **Kallumõts* või **Kallimõts*, ümbertõlgendamine *matsi*-lõpuliselt on toimunud XVIII saj. Algasosa tähendust aitab ehk seletada sõnakõrvutus 1817. a-st: „*puusta ma auch kello oder kölle ma und joude ma, wüstes Ackerland*“, st hüljatud põllumaa. Vrd *Kalliküla*, *Miiaste*. – ES

EAA.1297.2.1:46, L 43p; Mellin; Must 2000: 318;

PA I: 169; PTK I: 138; Rev 1601: 35; Rev 1638 I: 34;

RGADA.274.1.174:922, L 917p; Rucker; Stoebke 1964: 48

Meiuste <Meiuste ~ -sse> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Parasmetsa ms), 1731 *Meyust*. ⇒50B1 ♦ Selle *ste*-lõpulisel külanime puhul tuleks lähtuda eesnimest *Meius*, vrd *Meos* <*Bartolomeus*, ehkki L. Ketunen on vasteks pakkunud sõna *meig*: *meiu*. – MK
EO: 216; SK I: 213

Melduva [*`mel`duva*] <-sse>, koh <-he>, koh ka *'Mel`dova* <-he> Se – paik (küla) Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), ? 1652 *Медково*, u 1866 *Мелдова*, 1872 *Мелдово*, ? 1885 *Mudova*, 1904 *Meldova*, *Мѣдово*, 1922 *Meldovo*, 1945 *Meltova*. ⇒45C1 ♦ Osa kirjapanekuid (1652, 1885) on küsitavad; võivad käia Meedova (*Медово*) saare või küla kohta. XVIII saj kuulus küla Taeluva

kogudusse, XIX saj Ulanuva (*Уланово*) kogukonda. Külas asuv Nahtsi tsässon pärineb a-st 1753. U 1920 oli siin talu, hilisem küla liideti 1977 Polovinaga. Küla nimi võiks eesti päritolu korral lähtuda muistse mehenime variantidest, nt *Meelde*, *Meeldo*. Välja võiks pakkuda ka isikunime *Möld*: *Möllu*. L. Vaba ja varem J. Truusmann on pakkunud nimevasteks leedu *meldas* 'kõrkjas'. Venemaalt nime paralleelid puuduvad. Vrd *Meelva*¹. – AK

Hurt 1904: XVIII; Pskov 1885: 555; RL 1922; SeK:

82; Setomaa tsässonad 2011: 90; Truusmann 1890: 57;

Truusmann 1897a: 46; Truusmann 1897b: 42; Uuet

2002; Vaba 2014: 914; Vene TK 126; VMS

Meleski <Meleski ~ -sse>, kirjak varem ka *Rõika-Meleski* KJn – küla Viljandi maakonnas Kolga-Jaani vallas (Võisiku ms), 1855–1859 *Лузета Мелески*, u 1900 *Лузета (Мелески)*. ⇒31C1 ♦ XVIII saj lõpus tekkis Lätkalu küla maadele Meleski vabrikuaula. 1796 alustas tööd Meleski klaasikoda (sks *Lisette* Võisiku mõisa omaniku von Bocki tütre järgi). See kuulus algselt Rõika-Meleski klaasivabrikule (1797 *Reika oder Kathrin ja Lisette Spiegel Hütte*), mille asutas Anton Christian Friedrich Amelung. Amelungid olid ka vabriku omanikud. Võimalik, et Meleski on mugandus sellest perekonnanimest, näiteks venekeelsest omadussõnalisest kujust. Teine võimalus on, et Meleski nimi lähtub mõnest varasemast kohanimest, mille kohta andmed praegu puuduvad. Seevastu Rõika nimi esines talupoja lisanimena juba XVII saj. Vrd *Lalsi*. – MK

BHO: 199; EAA.298.2.71, L 9; ENE-EE: VI, 254–255;

KNAB

Melliste <-sse ~ -le>, koh ka *Meliste* Võn – küla Tartu maakonnas Mäksa vallas (Poka ms), 1582 *Melzy mlyn* (veski), 1588 *Meczy albo Melzy*, 1592 *Melzy*, 1638 *Meliste Pustus*, 1730 *Melliste Kül*, 1923 *Meliste*. ⇒33B2 ♦ J. Simm esitab XVI saj isikunimed (1537 *Janus Melitze*, 1540 *Meliste Caupi*) ja märgib, et D.-E. Stoebke on esitanud *Melitze* ja *Meliste* isikunimedena. Seda need ongi, küsimus on selles, kas lisanimi tuleneb külanimest. Simm lisab, et kuna suurem osa *ste*-lõpulisel külanimesid tuleneb *nen*-lõpulistest sugunimedest (eesti keeles *-ne*), siis võib võrdluseks esitada isikunimed *Meli*, *Mely*, *Melle*, *Melly*. Ta toetub Stoebke teosele ja E. Roosi kirjutisele *meel*-ainesega nimedest. *Meel*-sõna ei näi varasemate kirjapanekute ega tänapäevase kasutuse järgi nimes olevat, kuid isikunimega võib tegu olla; kõigepealt on kohta mainitud ka veskina. L. ja I. Rootsmäe arvates võibki nimi pärineda veskilt, kus võidi jahvatada ka linnaseid (sks *Malzmühle* 'linnaseveski', vrd *Meltsiveski* Tartus). Melliste omaette osad on Mäekala (Mäeküla, 1796 *Mägala*) lõunas ja Peetrijala idas Luutsna jõe ääres, varasemast on teada Tuimäe (1796 *Tuwima*). Mäekala ja Tuimäe olid XVI–XVII saj **Pikkpalu* või **Pikapalu* külas. Mäekala oli omaette küla XVIII saj I poollest, taluna mainitud 1627 (*Meddikul*), algselt ilmselt **Mädäkala*, Rootsmäede arvates ka **Mädäkaela*. – MJ
BHO: 348; KN; Mellin; PA I: 259; PA II: 426; Rootsmäe 2016: 106–107, 117–118, 121–122; Simm 1973: 68, lisa 95–96; Simm 1975a: 190; Simm 1977: 117, 121–122

Melso [*mel`so*] <-le>, koh <-lõ> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Mokornulk), 1652 *Тереховщина*, u 1866 *Тереховщина*, 1874 *Melso*, 1885 *Melso K.*, 1904 *Mels(s)o*, *Тереховщина*, 1923

Terehovstshino. ⇒45C1 ♦ XVIII saj kuulus küla Taeluva kogudusse, XIX saj Obinitsa kogukonda. 1977–1997 oli Hilana (Hilande) küla osa. Kohanime aluseks võiks pakkuda muistset eesti isikunime *Meel* ~ *Meles*. Tõenäoline on ka Lõuna-Eesti linnunimetus *melds*, *meltsas* 'roherähn, hallrähn'. Kolmandaks võib eeldada arengut vene eesnimest *Мелех*, mis on ristinime *Мелентий* üks vorme (< kreeka *Μελέτιος/Meletios*). Vrd Kasaritsa Melsomäe talu (Rõu). Perekonnanimi Terehhov (*Терехов*) on Venemaal üpris sage, tulenedes isikunimest *Терентий* (< ladina *Terentius*). Terehhovo (*Терехово*) küla leiab Petseri maalt Laura vallast, samanimelisi külasid on Pihkvamaal ja Karjalas. Vrd Meltssaarõ. – AK

Academic; Hurt 1904: XIX; Hurt 1904–1907: II, 185; KNAB; SeK: 82; Truusmann 1890: 58; Truusmann 1897a: 44, 46; Vasilev 1882: 316; Vene TK 126; VMS; ÜAN

Meltssaarõ [*'melts_saarõ*] <-`saardõ ~ -sse>, kirjakeele varem ka *Melsaare* Plv – paik (küla) Põlva maakonnas Laheda vallas (Joosu ms), 1744 *Dorf Meltsahr*, 1798 *Melzara*, u 1900 *Мельсаре*. ⇒40A3 ♦ Liideti 1977 Suurkülaga. Mainimise algusest peale külaks nimetatud kohas on olnud ka samanimeline talu, nt 1795 *Melzare Hindrich*. Asukoht kahe põlisküla, *Pikkjärve ja Raiste piirimaal lubab pidada asustusnime alguseks looduskoha nime, s.o metsa või kõrgendikku *Meltssaar. Loodusnime algusosa pärineb tõenäoliselt linnunimetuselt *melts*, *melds* 'roherähn, hallrähn'. Teine võimalus on pärinemine isikunimest, vrd *Mels van Varot* Tallinna turberaamatus 1431. Vrd Melsomäe talu (Rõu Kasaritsa ms). Vrd Melso. – ES EAA.567.3.186:80, L 76p; EAA.1865.2.62/1:7, L 7; Mellin; Stoebeke 1964: 57; Vene TK 42

Meoma [*'meoma*] <-le> Kod – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Kavastu ms), 1582 *Mehuma*, 1601 *Меума Тонно*, 1796 *Mäoma*, 1839 *Meoma*. ⇒26B4 ♦ Nime päritolu on ebaselge. – PP

PA I: 115; PTK I: 138

Meossaare [*'meos_saare*] <-`saarde> Pil – küla Järva maakonnas Türi vallas (Kabala ms), 1797 *Meosar* (Kabala mõisa karjamõis). ⇒23C3 ♦ Mellini kaardil 1797 on lähestikku kaks karjamõisat, *Meo* ja *Meosar*. Esimesega on ühendatav tänapäeva Mäo (↑Arkma). Juba 1624 on alal mainitud küla nimega *Meos*. Juhul, kui 1601 Kabala järel mainitud tühi *Megakull* (? 1583 *Maga*) osutuks samaseks hilisema Mäoga, võiks oletada, et mõlema kohanime lähtekohaks võis olla *mägi*. Piirkonnas oli levinud emakülalast lähtunud tütarküladele nimeandmise mall emaküla nimi + *saare*. – MK Mellin; PA IV: 12; Rev 1601: 99; Rev 1624 PL: 43

Mereküla [*'mere_küla*] <-`küllä ~ -sse>, kirjakeele varem ka *Mere Pär* – küla Pärnu maakonnas Tahkuranna vallas (Uulu ms), 1922 *Mereküla*. ⇒28C3 ♦ Mõned Mereküla talud (Karu, Killi, Soobiku) on kujutatud 1849. a kaardil, ent külanimi on teada alles 1920. a-test. 1977–2015 kuulus Reiu küla alla, taastati algsest mõnevõrra väiksemal kujul. Nimi tuleneb arvatavasti sellest, et asus mere pool. Mereküla osad enne 1939. a olid Uuluküla ja Mõisaküla (asusid Uulu mõisa maal), need jäävad praegu Reiu küla piiresse. – MK EAA.3724.5.1791, L 3, foolio I; KNAB

Merekülä [*'mere_külä*] <-`küllä ~ -sse> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Koolina nulk), 1788 *Мярова*, *Мерина Гора*, u 1866 *Мелья*, 1882 *Бердово*, u 1900 *Мърина Гора*, 1903 *Meremäe*,

Мърова Гора, 1904 *Meremäe*, *Мёрина Горá*, 1928 *Merimäe*, 1997 *Merekülä*. ⇒45C2 ♦ XVIII saj kuulus küla mõisnikule ja allus Taeluva kogudusele; XIX saj kuulus Laasareva kogukonda ning Pankjavitsa kogudusse. 1977–1997 oli Teterüvä küla osa. Varasemates nimekirjades Meremäe nime all, al 1997 *Merekülä*, kuivõrd Meremäe nimi oli kandunud üle põhja poole vallamaja ümbrusse. Külast u 400 m põhjakirde asub selle koosseisu kuuluv endine Meremäe puustus (u 1866 *Мърова Гора*, 1882 *Мерья Гора*) samanimelise mäe (1859 *съ Меринной горы*) jalamil. Kohanime algusosa lähteks võib olla muistne isikunimi, nt **Meera* (nagu Ráp Meerapalo nimes), *märg* : *märja* või *määr* 'aru'. J. Truusmann pakkus seletuseks kas vn *меринь* (*мерень*) 'ruun; mära', mis on mongoli laensõna, või Pihkva murrete *мерень* 'põletus'. Varasemate kirjanekute (*Мярова*, *Мърина*) põhjal on peamiselt Vene uurijad oletanud seoseid maanimesega *Merja*, *merjalased* (vn *меря*). Võrreldav nimi on Meremäe vallas Märämõisa (endine Mära puustus, ↑Jaanimäe). Vrd Meremäe, Meerapalu. – AK Academic; Eesti PK 20; Hurt 1903: 75; Hurt 1904: XXVI, XXVII; Jakuškin 1860: 160; SeK: 82; Setumaa 1928: 277; Taeluva KR 1788; Truusmann 1897b: 42; Vasilev 1882: 189; Vene TK 126

Meremõisa [*'mere_`mõisa*] <-`mõisa ~ -sse> Kei – küla Harju maakonnas Keila vallas (Keila-Joa ms), sks *Merremois*, 1582 *Merremoise*, 1586 *Meremoyse*, 1615 *Märremoise*, 1687 *Merrimoisa och Fall*. ⇒1C4 ♦ Mõisa asutas Hans Warthmann XVI saj. XIX saj ühendati see Keila-Joa mõisaga. 1920. a-test asund, millest 1977 sai küla mere ääres Lohusalu lahe kaldal. – MK

BHO: 352; EAA.1.2.938:7, L 5p; EAA.1.2.940:907, L 893; Rev 1586: 120; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del 1, M:3

Meremäe [*'mere_`mäe*] <-le> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Koolina nulk), 1882 *Михайлово* (puustus), 1904 *Mihailova*, *Михайлово* (puustus), u 1920 *Mihailovo*, 1938 *Meremäe* (vallamaja, kool, talud). ⇒45C2 ♦ Meremäe nimi pärineb arvatavasti lähedal asetseva mäe (Meremägi) või küla (Merekülä) nimest. Meremäe vallamaja ehitati 1920. a-tel Mihailova puustuse maale, mille ümbrusesse al 1923 kujunes asula. Puustus ilmus esmakordselt 1882; 1920 ja 1923 mainiti siin veel Mihailova talusid. 1970. a-tel oli kirjas Meremäe asund, al 1977 küla. Vald moodustati endise Petseri ja Pankjavitsa valla osadest, Meremäe nime sai vald Obinitsa valla (1922–1923) ümbernimetamisega. 1944 eraldati vallast neli küla ja anti üle vast moodustatud Pihkva oblastile. Vene nimi *Михайлово* tuleneb perekonnanimest *Михайлов*, mis on Venemaal üks sagedamini esinevaid, lähteks eesnimi *Михаил*. Mihailovo (*Михайлово*) küla on Pihkvamaal; Lätis Lutsis on *Mihalova* küla. Meremäega on 1977 liidetud Põrstõ küla (vn *Мáлое Анáньино*, 1866–1867 *М. Анáньина*). Vrd Meerapalu, Merekülä. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 18; Eesti TK 42; Eesti TK 50; Hurt 1904: XVIII; KNAB; RL 1959, 1970; SeK: 82, 83; Vasilev 1882: 191

Mereäärse [*'mere_`äärse*] <-le> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Paatsalu ms), 1922 *Mereäärse*. ⇒27A1 ♦ Hiline rannaküla on tekkinud Paatsalu mõisa Allika küla juures olevate Ranna hajatalude

juurde, varem peeti ilmselt suurema Rannaküla (1913 *Ranna*) osaks. – MK

KNAB; ÜAN

Meriküla [*meri_küla*] <-`külla ~ -sse> Vai – küla Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas, poolmõis, sks *Merreküll*, 1634 *Merrekull*, 1688 *Merekül*, 1726 *Merreküll*, 1796 *Merrekül*. ⇒8B2 ♦ Küla on kuulunud varem Laagna mõisa alla, eraldati Laagnast ja Mustajõest ning selle asemele rajati poolmõis 1861. Küla ajalooline tuumik, sh mõisakoht, jääb tänapäeval Narva-Jõesuu edelaotsa. Küla asub mere, Soome lahe ääres. – MK
Mellin; Rev 1725/26 Vi: 199; RGADA.274.1.1614/4:86, L 291p; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del 1, M:4

Merimetsa [*meri_metsa*] <-`metsa> – Tallinna asum Põhja-Tallinnas. ⇒1B2 ♦ Linnajagu sai nime 1991 Merimetsa tee järgi. Tee nimetati 1935, nimi on tõlge sealse suvemõisa saksakeelsest nimest *Seewald* ('merimets'). Suvemõis rajati XIX saj, algul kandis ta Winckleri nime; 1903 rajati sinna vaimuhaigla. – PP
Kivi 1972: 76; Tallinn 2004: I, 335, II, 330

Merise <-sse> Mus – küla Saare maakonnas Mustjala vallas (Mustjala ms), 1645 *Merrise*. ⇒49C2 ♦ XVIII saj I poolel oli Merise riigimõis, seejärel jälle küla. 1977–1997 oli Tagaranna küla osa. Merise nime lähtekohaks on sõna *meri* + liide *-ne* : *-se*. – MK

BHO: 352; EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 214

Merivälja [*meri_välja*] <-le>, kirjak varem ka *Merevälja* Jõe – Tallinna asum Pirita linnaosas. ⇒1C1 ♦ Algselt oli aedlinn planeeritud Männikule, kus Saku aedlinna krunte müüdi juba 1912. Kuna alale oli rajatud ka militaarehitisi, anti Saku Heakorra Seltsile 1924 asemele Viimsi mõisast eraldatud lage ja allikaterohke karjamaa. Liideti Tallinnaga 1945. Mereäärsele väljale viitav kirjeldav nimi (Meriväli) oli maatikule antud juba enne ja see jäi kasutusse, kuigi arutusel olid ka Merelahe ja Viimsi nimed. – MJ, PP

Ariste 1940: 4; EE: V, 1138; ENE-EE: VI, 281; Kasenurm 1948: 18; KN; Nerman 2008b: 145–147

Merja <`Merja ~ -sse> Koe – küla Järva maakonnas Koeru vallas (Aruküla ms), 1375 *Merrischen* (1661. a ärakiri), 1474 *Meri*, 1585 *Mergi*, 1687 *Merga*. ⇒14B4 ♦ Merja linnamägi võis olla vaid ajutine pelgupaik. Asukoht soode keskel võib seletada kohanime, mida saaks seostada sõnaga *märg* : *märja*. Kuulus varem Vaali, hiljemalt a-st 1687 Aruküla mõisa alla. 1977–1997 oli Abaja küla osa. Küla lõunaosa kutsuti Linnakülaks. – FP

EAA.1.2.942:971, L 953p; EVK; KNAB; Ungern-Sternberg 1912a: 38, 93, 96

Metkavitsa <-`vitsa ~ -sse>, koh ka *Metkävitsa* ~ *Mitkavitsa*, kirjak ka *Mitkovitsa* Se – küla Petseri rajoonis Petseri vallas (Pet, Irboska null), vn *Митковичи*, 1563 *Мятковичи Григорьева* (küla), 1585 *Медковичи*, 1652 *Метковичи, въ Мятковицкомъ приказъ*, 1680 *Меткофка монастыр* (arvatavasti = Mõla klooster), 1859 *Meedkova*, u 1866 *Метковичи*, 1882 *Митковичи*, 1885 *Метковичи*, 1886 *Medkowitza*, 1903 *Mitkowitzsch*, u 1920 *Mitkovitsõ*, 1922 *Mitkovitši*, 1923 *Mitkovitsa*, 1937 *Metkavitsa*, u 1970 *Митковичи*. ⇒46B2 ♦ XIX saj keskel elasid külas ka luterlastest eestlased; õigeusklikud allusid Petseri kogudusele. L. Vaba juhtis tähelepanu kohanime lõunapoolsetele (Valgevene, Ukraina) paralleelidele, kuid märkis, et *ичи*- või *овичи*-lõpulisid kohanimedid kohtab ka Pihkvamaal. Taolisi

nimesid peetakse üldiselt tulenevaks isanimedest, kuid need võivad väljendada ka omandisuhteid, tegevusala jms. A. Šteingolde oletab *Митковичи* lähteks ajaloolist Leedu suurvürstiriigis kasutatud läänevene eesnime *Mumko* (< *Дмитрий*). Arvatavasti tuleb külanimi siiski Metkovka jõe (*Метковка*) nimest (ürikutes 1656 *Метковка*, u 1790 *Медковка*). Mitmed kodu-uurijad on arvanud, et see nimi tuleneb vn sõnast *медь* 'vask; punane, punakas', mis tähistas jõe-vee värvi. Võimalik lähe on ka *měd* 'mesi' (vanaslaavi *медъ*, leedu *medus* 'mõdu, mesi, meejook'). J. Truusmann pakkus kohanime seletuseks sõnu *mātas* või *māda*. Vrd ka Pankjavitsa Mednikova (*Медникова*) küla. Vrd Sääritsa. – AK

Academic; EAA.1271.1.32; Eesti TK 42; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 70, 163; NL TK 100; Markus 1937; Plotkin 1993: 115–116; Pskov 1890; Pskov 1914: 136; RL 1922; SeK: 83; Selart 2016: 108; Truusmann 1890: 57; Truusmann 1897a: 44; Truusmann 1897b: 43; Vasilev 1882: 191; Vaba 2014: 919; ÜAN

Metsakasti [*metsa_kasti*] <-le>, rahvak ka *Kasti* Jõe – küla Harju maakonnas Viimsi vallas (Saha ms), 1374 *Kastis* (tal), 1509 *Kastj*, *Kaste* (tal ja heinamaa), 1693 *Castipere*, 1876 *Metsakasti zu Saage*, 1923 *Kasti* (küla). ⇒2C3 ♦ 1980–1997 oli Äigrumäe küla osa. Algselt üksiktal. Tõenäoliselt pärineb nimi Kasti sõnast *kast*, mis Wiedemanni järgi tähendanud ka talupojavanglat. G. Ränga järgi oli igal suuremal mõisal oma kinnipidamiskoht, mida nimetati mh *Diebkasten* (sks *Dieb* 'varas') või lihtsalt *Kasten* ja mida on mainitud juba XVI saj algul. Esimene vabatalu perekomes oli nähtavasti omamoodi vangivalvur. Külanimi on üldiselt olnud Kasti, sh 1920.–1930. a-tel, talu on hakatud kutsuma Metsa-Kastiks, millest tuleneb ka praegune uusasumi nimi. – MJ

BHO: 352; EAA.1.2.C-II-36; EAA.2072.4.107, L 1; Eesti TK 25; Joalaid 2013a: 255–257; Johansen 1951: 108; Ränk 1971: 160–162; Viidas 1992: 101; Wd; ÜAN

Metsakivi [*metsa_kivi*] <-le>, koh ka *Metsä_kivi* Kod – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Alatskivi ms), 1582 *Meczmilller*, 1584 *Meczekifi*, 1601 *Metzakiue*, 1732 *Motzakiwilt*, 1839 *Mötzakiwi*. ⇒26B4 ♦ Nimi on saadud Kargaja jõe ääres asunud veskilt (Kodavere murrakus *kivi* 'veski'). 1977 liideti Metsakiviga ↑Kirepi küla. Vrd Alatskivi, Peatskivi. – PP

KNAB; PA I: 115, 153; PTK I: 139; Rückert

Metsaküla¹ [*metsa_küla*] <-`külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Metsa* Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Lauka ms), 1725–1726 *Metza Jack* (tal), 1798 *Metsakülla*. ⇒48A2 ♦ 1977–1997 oli Kurisu osa. Metsaküla nime on saanud metsa asutatud talult. XVIII–XIX saj oli Metsakülas Lauka mõisa karjamõis (1798 *Bekhof, alte Hofstelle*). – MK

BHO: 38; EAN; HK: 148; KNAB; Mellin

Metsaküla² [*metsa_küla*] <-`külla ~ -sse> Trm – küla Jõgeva maakonnas Kasepää vallas. ⇒26A1 ♦ Murru küla osadest 1998 moodustatud küla. Asustus on tekkinud pärast Teist maailmasõda, kuulus pikka aega Nõmme küla piiridesse, a-st 1977 Murru küla alla. Vrd Metsaküla¹. – PP

KNAB

Metsaküla³ [*metsa_küla*] <-`külla ~ -sse> Tür – küla Järva maakonnas Türi vallas. ⇒23C2 ♦ Moodustati elanike soovil ametliku külana 2001. Küla maad kuulusid algselt Äiamaa küla koosseisu, ehkki uusehitised

- eriti 1986. a-st asusid suhteliselt eraldi. Metsaküla nimi olevat juba varem olnud rahvasuus juurdunud lähedal asunud suurfarmi järgi. Põhiosa Metsakülast asub Vassaare talu maal, mis XVIII saj oli karjamõis (1796 *Waksaar*). Talu ise on hääbunud, selle hoone jäi Äiamaa küla piiresse. Vrd Metsaküla¹. – MK
KNAB
- Metsaküla**⁴ [*metsa_küla*] <-`külla ~ -sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Asuküla ms), 1922 *Metsaküla* (*Asuküla*) (asundus), 1923 *Metsa*. ⇒19C1 ♦ Küla lähtus Asuküla mõisa alla kuulunud kolmest talust, hiljem täienes asundustaludega. 1977–1997 oli Ahli küla osa. Rohked Metsakülad on tavaliselt kujunenud metsa sisse asutatud taludest. ↑Asuküla mõisasüda asus tänapäeva Metsaküla ja Suure-Ahli piiril. Vrd Metsaküla¹. – MK
EAN; EVK; KNAB; ÜAN
- Metsaküla**⁵ [*metsa_küla*] <-`külla ~ -sse> Häa – küla Pärnu maakonnas Tahkuranna vallas (Tahkuranna ms), 1855–1859 *Мемюа* (küla), 1923 *Metsa* (külad). ⇒28C3 ♦ XIX saj keskpaigaks kujunenud küla. Vrd Metsaküla¹. – MK
EAA.298.2.71, L 8; Rükker; ÜAN
- Metsaküla**⁶ [*metsa_küla*] <-`külla ~ -sse> Pjg – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Kergu ms), 1855–1859 *Меметса* (küla), u 1900 *Метсакюля*, 1923 *Metsa*. ⇒22A3 ♦ 1977–1987 oli Kaisma, 1987–1997 Kergu osa. 1663 on Kergu küla all mainitud talu *Mehametz Hindrich*, mille O. Roslavlev on samastanud hilisema Metsakülaga (vrd seal Mõemetsa talu). Metsaküla põhjapiiril on osaliselt endine Kõrtsiküla (1938). Vrd Metsaküla¹. – MK
EAA.298.2.71, L 8; KNAB; Roslavlev 1974–1977: 5, 6; ÜAN
- Metsaküla**⁷ [*metsa_küla*] <-`külla ~ -sse> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Tagamõisa ms), 1922, 1923 *Metsa*. ⇒49A2 ♦ Tõenäoliselt on see Neeme tütar küla. 1977–1997 oli ametlikult Kuralase osa. Vrd Metsaküla¹. – MK
EAN; KNAB; ÜAN
- Metsaküla**⁸ [*metsa_küla*] <-`külla ~ -sse> Kaa, Mus – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kaarma-Suuremõisa ms, Piila ms, Pähkla ms), 1922 *Metsa* (küla). ⇒50A3 ♦ Tõrise tütar küla (hajatalud metsas), esmakordselt külanä 1922. a nimekirjas. 1977–1997 oli uuesti ametlikult Tõrise osa. Vrd Metsaküla¹. – MK
EAN; KNAB; Rehepapp
- Metsaküla**⁹ [*metsa_küla*] <-`külla ~ -sse> Pha – küla Saare maakonnas Pihitla vallas (Sandla ms), 1855–1859 *Meяa*, 1922 *Metsa*, *Valdhof*, 1923 *Metsa*. ⇒50C4 ♦ Metsakülas on XX saj alguses olnud ka karjamõis (sks *Waldhof*). 1977–1997 oli ametlikult Kangruselja osa. Vrd Metsaküla¹. – MK
EAA.298.2.71, L 7; EAN; KNAB; Rehepapp; ÜAN
- Metsaküla**¹⁰ [*metsa_küla*] <-`külla ~ -sse> Krk – küla Viljandi maakonnas Karksi vallas (Pöögle ms), ? 1923 *Metsa* (küla Penuja vallas), 1938 *Metsaküla*. ⇒37A2 ♦ Algne küla näib olevat kuulunud Penuja mõisa alla (Hls), olles vastandnimi Väljakülale. 1939. a paiku nimetati see ↑Saate külaks ning Metsakülaks jäi üksnes Karksi-poolne osa. Metsakülaga on 1977 liidetud Kiviküla (nimekirjas 1970, rahvasuus juba 1930. a-tel). Vrd Metsaküla¹. – MK
Eesti TK 200; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KN; KNAB; ÜAN
- Metsalaane** [*metsa_laane*] <-`laande ~ -le> Nõo – küla Tartu maakonnas Konguta vallas (Aru ms, Vastse-Nõo ms). ⇒32A3 ♦ Küla kohta on andmeid al 1949. Liittüveline külanimi on tuletatud Metsalaane väike-talu järgi, sisaldades osi *mets* : *metsa* ja *laas* : *laane*. Nimetatud hiline talu asub Laane talu naabruses. 1977 liideti Metsalaanega Verevi (1839 *Werrewa*) ja osaliselt Ülesoo (1970) küla. – EE
Eesti talundid 1939: 122; EVK; Rükker; Uuet 2002: 220
- Metsalauka** [*metsa_lauka*] <-`lauka ~ -sse ~ -le>, koh ka *Metsalo* ~ *Metsa_laugu* Emm – küla Hiiuma maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1565 *Matz Meselach* (üksjalakoht), 1598 *Meßalauche Thomas*, 1605 *Metz-leuka Thomas*. ⇒48A4 ♦ Üksjalakoha nimest lähtunud külanimi koosneb sõnadest *mets* ja *laugas* : *lauka*, mis Hiiumaal esineb tähenduses 'laht'. XVIII–XIX saj oli ka Metsalauka karjamõis. Vrd Metsalõuka. – MK
HK: 148
- Metsalõuka** [*metsa_lõuka*] <-`lõuka ~ -sse>, koh *Metsa_lõuka* Ans – küla Saare maakonnas Salme vallas (Tiirimetsa ms), 1887 *Метсалауко* (küla). ⇒52B1 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Tiirimetsa osa. Küla on tekkinud Metsa üksjalakohtadest, nime järelosa on *lõugas* : *lõuka* 'laht' (siin võib-olla külaosa tähenduses). Vrd Metsalauka. – MK
EAA.3724.5.2920, L 1; EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 215
- Metsamägara** [*metsa_mägara*] <-le>, kirjak varem *Mägara* Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Toila vallas (Edise ms), 1354 *Meckere* (küla), 1533 *Mecker*, 1844 *Maggara* (küla), u 1900 *Мягара* (küla). ⇒7B2 ♦ 1354 andis Tilo de Virxes Jõhvi khk-s oleva Mägara küla Kärkna kloostri. 1970. a-tel Metsa-Mägara küla, 1977–1997 Martsa küla osa, al 1997 Metsa-mägara. Nime lähtekohaks on arvatavasti isikunimi, mis põhineb sõnal *mägar* 'mäger', 'teatud putukas'. Pärimuse kohaselt oli praeguse Metsamägara küla asemel mõnisada aastat tagasi mets. – MK
Bfl: I, 1038; EVK; KNAB; LUB: III, 951a
- Metsanuka** [*metsa_nuka*] <-`nukka>, kirjak varem ka *Metsnuka* Äks – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Kärkna ms), u 1900 *Мейнука*. ⇒25B4 ♦ Kärkna metsapoolsetest taludest XIX saj lõpuks väljakujunenud küla. – PP
KNAB; PTK I: 139
- Metsanurga**¹ [*metsa_nurga*] <-`nurka ~ -le> Hag – küla Harju maakonnas Kernu vallas (Kernu ms), 1922 *Metsanurga*. ⇒11B2 ♦ Kernu mõisa põhjapoolsemad talud (Mälivere, Virilepa jt), mis 1920. a-tel arvati omaette külaks. – PP
KNAB
- Metsanurga**² [*metsa_nurga*] <-`nurka ~ -le> Jür – küla Harju maakonnas Kiili vallas (Nabala ms), 1922 *Metsanurga*. ⇒12B1 ♦ Nabala talud vastu metsast idakülge, mis 1920. a-tel loeti omaette külaks. 1977 nimetati ümber Sõgula külaks, vähendamaks sageli korduvate nimede, nagu Metsanurga arvu rajoonis; Sõgula vanal kohal liideti samal ajal Nabalaga. 1997 endine olukord taastati. – PP
KNAB
- Metsanurga**³ [*metsa_nurga*] <-`nurka ~ -le> Kod – küla Jõgeva maakonnas Pala vallas (Pala ms). ⇒26B2 ♦ Endised metsatalud Pala mõisast kirdes. Kolmeverstakaart (1855–1859) näitab seal Pala

metsavahti (ilmselt praegune Metsavahi talu). 1922. a nimestikus Pala-Metsa küla, Metsanurga nime all hiljemalt 1939, kui oli kavas nimede korrastamine (küla sooviti nimetada Metsanurmeks, ent see lükati tagasi). – PP

EAA.298.2.71, L 10; ERA.14.2.717 (Pala vallavalitsuse 12. VI 1939 koosoleku protokoll); KNAB; PTK I: 139

Metsanurga⁴ [*metsa_nurga*] <-`nurka ~ -le> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Sagadi ms), 1913 *Metsanurga*, 1922 *Sagadi-Metsanurga*. ⇒4C2 ♦ Sagadi mõisa hajatalude ja hilisemate vabadike taludest XX saj alguses loodud küla. Lähedal asuva Võsu-Metsanurga küla ümbernimetamisel Koljakuks 1977. a nimetati Sagadi-Metsanurga lihtsalt Metsanurga külaks. – MA

EVK; KN; KNAB; Tarvel 1983: 103

Metsanurga⁵ [*metsa_nurga*] <-`nurka ~ -le>, koh *Mõtsa_nuka* Võn – küla Tartu maakonnas Haaslava vallas (Kaagvere ms), 1922 *Mõtsanuka*, 1925 *Metsanuka*. ⇒33A2 ♦ Levinud, kuid hiline külanimi Eestis, nimekirjades 1920. a-test. Külana oli teiste nimele all olemas XVI saj. J. Simmu järgi on varem nimetatud Tüüra ja Übli külaks (1588 *Hybly* ehk *Wlaloia*, 1630 *Türi*, 1710 *Tühra*; Mellini kaardil 1796 kaks eraldi küla: põhja pool Emajõe ääres *Türa*, lõuna pool *Üble*; Ruckeril 1839 kõik koos *Terraküllä*). Tüüra on ühtlasi talude rühma nimi. Päeva talu ja ta popsikohade üldnimetus on Päivänukk. – MJ

Mellin; Rootsmäe 2016: 128, 133, 137; Rucker; Simm 1973: 69, lisa 221, 244–245; Tartumaa 1925: 476

Metsanurme [*metsa_nurme*] <-`nurme ~ -sse> Kēi – küla Harju maakonnas Saku vallas. ⇒11C1 ♦ Küla hakati rajama 1930. a-te lõpul Saku-Üksnurme asunduse nime all. Hiljemalt 1945 esineb Metsanurme nimi. 1977–1997 oli Kasemetsa osa. Küla asub Kasemetsa ja Kiisa vahel umbes kunagise Rehemetsa (1871 *Rehhemets*) talu kohal. P. Pälli arvates võidi nimi moodustada Üksnurme ja Rehemetsa nimele osadest. – MK

EAN; EVK; KNAB; Schmidt 1871

Metsapere¹ [*metsa_pere*] <-`perre ~ -sse> Emm – küla Hiiuma maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1855–1859 *Memyaneppe* (küla), u 1900 *Memcaneppe*, 1923 *Metsapere*. ⇒47C3 ♦ 1977–1997 oli Kaderna osa. Metsapere on tõenäoliselt talunimest lähtunud nimi. Vrd Metsapere². – MK

EAA.298.2.71, L 1; EAN; KNAB; ÜAN

Metsapere² [*metsa_pere*] <-`perre ~ -sse> Khk – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Atla ms). ⇒49B4 ♦ Külana 1945. a nimekirjas, 1977–1997 oli Pilguse osa. Tänapäeval on nime järelosa *-pere*. Algselt oli talunimi, mis tõenäoliselt on lähtunud vanemast Karala külla kuulunud Peri talust (1816 *Perri*, 1826 kolm *Perri* talu). 1909. a aadressiraamatus on küla *Noppi und Perri*, öieti on Metsaperes Nonni ja Peri talu. Vrd Metsapere¹. – MK

KNAB; SK I: 215, 285

Metsapoole [*metsa_poole*] <-le> Hää – küla Pärnu maakonnas Hädemeeste vallas (Orajõe ms). ⇒35A3 ♦ Külanimena uus, 1977. a-st. *Metsepole*, *Methsepole* oli XIII saj Liivi lahe äärne liivlastega asustatud muinasmaakond, mis hõlmas nüüdsest Eestist Orajõe ümbruse kuni Laigiste ninani (mõne oletuse kohaselt Pärnu jõeni) ning alasid Lätist Salatsi jõgikonnast, vrd ka 1226 nimetatud kilivilinnust *castrum Mezepol*

Lemsalu (Limbaži) lähedal. Metsapoole on eestistatud liivi nimest *Mõtsa Püöl* ja Henriku Liivimaa kroonika kohanimest *Metsepole*. Küla moodustati 1977 Ikla asundi ja asunduse ning Murru küla (1922) osadest. Küla piires on Metsapoole kool, mis sai selle nime 1935/36. õppeaastal, varem oli ta Treimani või Karjamaa kool. – MK

ENE-EE: VI, 310; EVK; HLK: 68, 70 (X, 14, XI, 2); KN; Pärnumaa 2010: 44; Sutrops 2013: 146

Metsara¹ <-le> Pöi – küla Saare maakonnas Põide vallas (Uuemõisa ms), 1738 *Metzarro*, u 1900 *Meуара*. ⇒51B2 ♦ Oli 1977–1997 Mui küla osa. Küllaltki hiline külanimi võib lähtuda loodusnimest, vrd *mets* + *aru* 'kõrge kuiv maa'. Vrd Metsara². – MK

EAN; KNAB; SK I: 215

Metsara² <-le>, kirjak varem ka *Ulvi-Metsara* Trm – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Avinurme ms), u 1900 *Ульви-Меуара*. ⇒15C4 ♦ Liideti 1977 Kõrvemetsaga. Külana kujunes välja XX saj alguseks. Nimi pärineb Metsara talult ja on lühenedud vormist Metsarahva. Vrd Metsara¹. – PP

KNAB; PTK I: 140

Metsavere <-`verre ~ -sse> Pjg – küla Pärnu maakonnas Väandra vallas (Pööravere ms), 1922 *Metsperede*. ⇒22A3 ♦ Hiline külanimi, mis hingeloendites ei kajastu. 1938 soovitas Pärnu maavalitsus Metsperede muuta Metsaveere või Metsavere külaks, sest senine nimi olevat raskesti hääldatav. Vald oli algul selle vastu, ent Metsavere esineb 1945. a nimekirjas; endise *-pere* on asendanud *-vere*. Varem loeti Metsavere arvatavasti Rummikküla (Avasalu) osaks, vrd u 1900 *Румикюля* (*Метспередь*). ↑Avasalu liideti Metsaverega 1977. – MK

ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB

Metsavälja [*metsa_välja*] <-le> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Pada ms), u 1866 *Мецевалія* (küla), u 1900 *Метсавелья* (küla). ⇒6A3 ♦ E. Tarvel on nimega seostanud kirjapanekud 1583 *Metzikus*, 1688 *Metsekuß*. XIX saj II poolel oli Pada mõisa moonakaküla, igal perel 2 ha maad. Hiljem jagati asunikutaludeks, küla haaras ka metsavahikoha. Metsavälja oli 1977–1997 Toomika osa. Metsavälja piiresse kuulub ↑Voorse küla (liidetud 1977) ja sellest lõunas endine Kassamäe küla, mis esineb 1920.–1930. a-te topokaardil. – MK

EVK; KN; KNAB; Vene TK 126

Metsääre¹ [*metsa_ääre*] <-`äärde> Pär – küla Pärnu maakonnas Surju vallas (Uulu-Surju ms), u 1900 *Сурпу Метсакюля*. ⇒29A3 ♦ Hiline külanimi sõnadest *mets* ja *äär*, külas on ka Metsääre talu. Varasem nimi XX saj I poolel oli Metsaküla ehk Surju-Metsaküla, mis ilmselt muudeti kordumise vältimiseks (1938. a nimekirjas juba Metsääre nimega). Metsääre küla põhjaosa on nimetatud Seljakülaks. – MK

ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KN; KNAB

Metsääre² [*metsa_ääre*] <-`äärde> Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas. ⇒12A4 ♦ 1997 Kumma küla osast moodustatud uus küla, millele on pandud kirjeldav nimi. Küla piiresse jääb ka ajalooline Kiuuleina (1705 *Leina Andres*), algselt Kumma küla alla kuulunud talu, mille algusosa seostub kunagise Kiiu külaga (↑Kumma). – PP

EAA.1.2.C-IV-102

Metsaääre³ [*metsa_ääre*] <-`ääre> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Kasti ms), 1922, 1923 *Metsaääre*. ⇒21C1 ♦ 1977–1997 oli Kasti küla osa. Küla kirdeosas Vigala jõe ääres on endine Kartma karjamõis (1529 *Karithma*, XIX saj II poolel *Karkma*), mis XVIII–XIX saj oli eraldi Uue-Kasti mõis (sks *Neu-Kasty*). Mõis eraldati Vana-Kastist XVIII saj alguses, kuid moodustas sellega fideikomissi 1866. Uue-Kasti kinnistu liideti Vana-Kastiga 1912. Vrd *Metsaääre*¹. – MK

EAA.3724.4.567, L 1; EAA kinnistud; EAN; EM: 86; EVK; Hansen 1900: 179; KNAB; ÜAN

Metsaääre⁴ [*metsa_ääre*] <-`ääre> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Koikla ms), u 1900 *Memcaäpe* (küla), 1923 *Metsaääre*. ⇒50C2 ♦ Talud on osaliselt olemas juba XIX saj keskel, ent nimi ilmub kaardile XIX saj lõpuks. 1977–1997 oli Koikla osa. Vrd *Metsaääre*¹. – MK

EAA.298.2.71, L 7; EAN; KNAB; Rehepapp; ÜAN

Metsiku <-sse>, koh ka *'Metsiku* Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas, mõis, sks *Metzikus*, 1241 *Kottewära*, 1504 *Hans Lode von Metzкус*, 1524 *Koddeuer* (küla), *Metzkuß* (mõis), 1732 *Metskuse*, *Pruntagusse* (mõis), 1796 *Metzikus*, *Pruntagse M.* (mõis), *Koddawer* (küla), 1871 *Metsikus* (mõis), *Koddawer* (küla), u 1900 *Кодувере* (*Метцукусь*) (küla). ⇒5A2 ♦ *Metsiku* küla algne nimi on olnud Koduvere. *Metsiku* mõisa esmamaining on a-st 1524. *Metsiku* mõisa järgi omandas XX saj algul Koduvere küla *Metsiku* nime. Seevastu mõisa maadele 1920. a-tel loodud *Metsiku* asundus liideti 1939. a paiku Adaka külaga. E. Tarveli järgi on *Metsiku* nimi pandud *metsiku*, harimata, läbimatu maa järgi, kuhu mõis tekkis. Al 1650 kuni Põhjasõja aastateni kuulus mõis perekond Brunthanile, kelle järgi kutsuti mõisat veel XIX saj Pruntase ehk Pruntaguse mõisaks. Koduvere nime algupäraks on L. Kettunen pakkunud sõna *koda* (vrd ka Kodavere), P. Johansen on oletanud nime algusosa tulenumist isikunimest (sm *Kotia*, eesti *Kotti*). – MA Bfl: I, 681; BHO: 355; EO: 277; ERA.14.2.720 (*Viru* maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 12-525 asunduste kohta); Hupel 1774–1782: III, 484; Joh LCD: 286, 454; Joonuks 1969: 36; KN; KNAB; Mellin; Schmidt 1871; Tamla 1996: 211

Metskaevu [*'mets_kaevu*] <-le> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas (Põdrangu ms), 1883 *Metsakaewo*, u 1900 *Метскаеву*, 1913 *Metsakaewo*, 1923 *Metskaevu*. ⇒14C2 ♦ XIX saj rajatud saunaküla. 1977–1997 oli Sauvälja küla osa. Vanim säilinud hoone, Kesküla saun, pärineb Riikliku Kindlustuse 1949. a nimekirja andmeil 1860. a-st, kuid küla esimeseks taluks peetakse siiski *Metskaevu* (Potsare) talu. Kõigepealt olevat rajatud külaelanike poolt metsa kaev (sellest küla nimi), kust kõik käisid vett võtmas, isegi Sauvälja küla elanikud. Kaev on alles, kuid risu täis aetud. *Kaevu*-lõpulised nimed on siinkandis tavalised. – MJ

Grenzstein 1882–1883; KN; KNAB

Metsküla¹ [*'mets_küla*] <-`külla ~ -sse> Iis – küla Ida-Viru maakonnas Mäetaguse vallas (Mäetaguse ms), 1855–1859 *Мейа Кюлла*, 1913 *Metskülla*. ⇒16C1 ♦ U 1900 on küla mainitud Seli talu järgi (*Селлу*). Küla hõlmab Mäetaguse mõisast edelas olnud vanu, osaliselt XVIII saj-st pärinevaid hajatalusid, mida mõnikord varem on nimetatud ka küladeks, näiteks

Krongissaare, Nissipõllu (u 1900 *Ниссуполло*), Saarevälja (u 1900 *Саревелья*) ja Vaabu (u 1900 *Вабо*). Iisaku läänepiiril soisel ja metsasel alal on olnud mitu *Metsküla*-nimelist küla. – MK

EAA.298.2.71, L 5; KNAB

Metsküla² [*'mets_küla*] <-`külla ~ -sse> Kse – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Saastna ms), 1320 *Metzenkulle*, 1565 *Metzkekylä*, 1798 *Mötskül*. ⇒19C2 ♦ Põline küla, mille algne nimi oli ilmselt **Metsaküla*. *Metsküla* on 1977 liidetud ↑*Paga* küla. * *Metsküla* asunud enne Saastna mõisa põllul. Sealt lasknud Saastna härra umbes 200 aasta eest küla ära lõhkuda ja ajanud inimesed mere ääre metsa. Inimesed ehitatud sinna enne küla, millele nimeks saanud *Metsküla*, sest ta asus metsas. (1922) Vrd *Metsaküla*¹, *Metsküla*¹. – MK

Bfl: I, 35; EAA.1.2.932:62, L 58; KM: E 53799 – 1922; KNAB; Mellin

Metsküla³ [*'mets_küla*] <-`külla ~ -sse> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Mõisamaa ms), 1855–1859 *Метсакюля*. ⇒21C1 ♦ Hiline küla, mille tuumiku moodustavad Kurjama talud (1712 *Kuriamä Jahan*, 1844 *Kuriamä*). Vrd *Metsküla*¹. – MK

EAA.3.1.448:359, L 305; EAA.298.2.71, L 3; KN; KNAB; Schmidt 1844

Metsküla⁴ [*'mets_küla*] <-`külla ~ -sse> Rap – küla Rapla maakonnas Raikküla vallas (Raikküla ms), u 1900 *Метсакюля*. ⇒21C1 ♦ Algselt näib selle nimega olevat tähistatud kõiki mõisa hajatalusid vastu Märjamaa piiri (kaartidel vahel ↑*Rõkalu*, vahel ↑*Nõmmküla* kohal), hiljem on see kitsenenud kõige lõunapoolsemate Raikküla talude nimeks. Praegune *Metsküla* koosneb kahest ajaloolisest külast: *Suitsu* (1725 *Sutzo Hans* jt) loodes ning *Sääsküla* (1476 *Sesskull*, 1798 *Säskül*, 1871 *Seaskül*) kagus. *Suitsu* külaga saab ehk samastada veel varasema küla, mille õiget nime on raske kindlaks teha (1476 *Kouwenputh*, 1540 *Kauwenpitte*, 1545 *Capida* ja *Kahepidem*, 1574 *Kahoxeda*, oletatavasti sama kohta märgivad *Kahona* hajatalud XVII saj II poole kaardil). – PP

Bfl: I, 317; EAA.1.2.C-IV-108; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 261; Schmidt 1871; Vene TK 42

Metsküla⁵ [*'mets_küla*] <-`külla ~ -sse> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas, mõis, sks *Metzkuß*, 1453 *Hincke van Kansel is tho Metzenkull eyn bur*, 1645 *Metsküll*. ⇒50B1 ♦ *Metsküla* mõis rajati XVII saj, selle kõrval säilis ka küla. 1920. a-tel tekkis mõisa maale asundus, mis 1977 liideti külaga. Viimane oli juba XIX saj lõpul jagunenud kolmeks nummerdatud külaks (ida poolt arvates): *Metsküla* I (põhisosa *Parasmetsa* mõisa järgi), *Metsküla* II (*Metsküla* mõisa järgi) ja *Metsküla* III (↑*Tilga*). Vrd *Metsaküla*. – MK

EM: 122; KNAB; SK I: 216

Metsküla⁶ [*'mets_küla*] <-`külla ~ -sse> Kõp – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Suure-Kõpu ms), 1584 *Mieczkula*, 1796 *Metsla*, 1839 *Metzkuß*. ⇒30B1 ♦ XVI saj kuulus Sürgevare alla. *Metsküla* osad on Aruküla kagus ja Kitsiküla kirdes. 1977 on *Metsküla* liidetud Männiku küla (1945). Vrd *Metsküla*¹. – MK

KNAB; PA IV: 174; Rücker

Metsküla⁷ [*'mets_küla*] <-`külla ~ -sse> Noa – paik (küla) Lääne maakonnas Noarootsi vallas (Niibi ms), rts *Derskogen* [*'deer'skuugen*] ~ *Stora Derskogen* [*'stuura 'deer'skuugen*], erts *Derskon* [*'deeskun*] ~ *Storder-*

skon [stu'deeskʊn], 1565 *Sthor-Degerskoo*, 1627 *Stoor-Digerskog*, 1798 *Stordirskog*, *Metskülla*. ⇒10A2 ♦ Liidetud 1977 algul Höbringiga, al 1997 kuulub Vanaküla piiresse. Eesti- ja rootsikeelne nimi on omavahel osalises tõlkesuhtes. Derskogen on algselt loodusnimi, mis koosneb sõnadest *diger* ehk *deger* 'suur' ja *skog* 'mets'. Tegu on noore nimega, mida näitab nii hilisem mainimisaeg kui ka nime järelosa määratud vorm. Võimalik, et sama küla tunti varem ka teise nime all: 1514 *Jummellmark*, 1539 *Ghymmelmärke*, 1615 *Jäimmark*. Metsanime *Jummellmark* järelosa *mark* tähendab tagamaad. Algusosa tähendus on ebaselge. Viidatakse sõnale *jumal*, mis esineb saarenimedes, nt Ahvenamaa vallanimis *Jomala* ja Uusimaa külanimes *Jomalvik*. Oletatakse, et neis liitub jumala mõiste meresõitu kaitsvate jumalakujudega. Ehk on säärane olnud ka mandril *Jummellmarkis*? Kõnealuse küla sünniajaks peetakse a-t 1480, kui see läks Haapsalu piiskopkonna foogti alluvusse. 1850 oli külas kirjas veel väike rühm rootslasi, 1901 olid üksnes eestlased. Metsküla kaguosas on endine Klaanemaa küla (1798 *Klanema*), rootsi keeles *Lilla Derskogen* (eestirootsi häälduses [lihl deeskʊm], 1615 *Lille-Deerskou*) 'väike Metsküla'. Eestikeelset nime tõlgendab C. Russwurm **Kivilaane-maa* lühendusena. Vrd *Metsküla*¹. – MB, MK
BHO: 353; Danell 1951: 74, 250, 398; Huldén 2001: 50–53, 207; Johansen 1951: 122, 241–242, 249–251; KNAB; Lagman 1964: 35, 49–50, 53, 56, 72–73, 93, 134; Russwurm 1855: I, 123, 129

Metsla¹ [ˈmetsla] <-sse> Koe – küla Järva maakonnas Järva-Jaani vallas (Karinu ms), 1519 *Metzel*, *Metzkull*, 1713 *Metzsla*, 1742 *Metsla*. ⇒14B3 ♦ 1519. a mainingud viitavad lühenemisele Metskülast Metslaks, kuigi *la*-lõpp võib kujuneda ka teistest järelosistest. *Metzel* ning *Metzkull* esinesid XVI saj veel paralleelselt. Kirjanduses väidetud seos saksakeelse sõnaga *Metzelei* 'veresaun, tapatalgud' ei ole tõenäoline. Läänepoolset osa kutsutakse *Taga(nt)küllaks*, maanteeäärseid talusid *Eesküllaks*. Viimases paiknes saunaküla *Alangu* („*Alangu linn*“). 1977 liideti *Metslaga* ↑*Ellavere küla*. – FP
Bfi: I, 866; EAA.3.1.448:71, L 49p; EAA.1236.1.150:74, lk 137; EVK; Kallandi 2004: 5, 8

Metsla² [ˈmetsla] <-sse>, koh 'Mõtsla Pst – küla Viljandi maakonnas Tarvaste vallas (Holstre ms), 1584 *Mieczkula*, 1724 *Metzla* (küla), 1797 *Metskülla*. ⇒31A3 ♦ Külanametlikult nimekirjas 1970, haarab väikese talurühma Ülensist loodes ja läänes (XIX saj Jänese, Kangru, Ungardi). Nime aluseks on sõna *mets*, murdes *mõts*. Nimelõpp *-la* on vaheldunud liigisõnaga *-küla*. *Metslaga* on 1977 liidetud *Turva küla* (u 1900 talurühm *Typaa*). Vrd *Metsla*¹. – MK
KNAB; Mellin; PA IV: 169

Metslõugu [ˈmetslõugu] <-lõuku> Ris – küla Harju maakonnas Padise vallas (Kloostri ms), 1283 *Metzenkyle*, 1565 *Pades metzlowcken*, *Metzslowckenn*, 1568 *Pades metzslowcken*, *Metzslowcken*. ⇒10C2 ♦ On olnud üksteisest suhteliselt lahus *Metslõugu*, *Hatu-Metslõugu* ja *Kloostri-Metslõugu küla*. 1977. a reformiga ühendati *Hatu-Metslõugu* Pae külaga, *Kloostri-Metslõugu* (HMD) kuulub *Padise küla* alla. Nimi tuleneb sõnadest *mets* + *lõuk*. Viimase vasteks sobiks *lõuk*: *lõuga* 'auk, süvend, veeloik soos'. Kohanimede järelosisena leidub *-lõugu* ka loodusnimedes, nt *Mõrrlõugumägi*, *Mustelõugu heinamaa*. *Mets-*

lõugu küla on mõnes allikas kõrtsi järgi nimetatud ka *Koreve küllaks* (u 1900 *Kopose*). *Metslõugu* piiresse kuuluvad veel 1930. a-tel olnud külad *Ahtama* (1844 *Ahtama*, u 1900 *Axmama*, ↑*Ahtma*) ja *Urgeta* (1871). – MK

BHO: 354; EAA.1.2.934:46, 57, 255, 267, L 44, 54p, 251, 263; Kallasmaa 2003: 76; KNAB; LUB: III, 486a; Schmidt 1871

Metstaga [ˈmetsˌtaga] <-le>, koh 'Mõtsˌtaga <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Varstu vallas (Vana-Roosa ms), 1684 *Mettstack Bertus*, *Metstack Jahn*, 1765 *Dorf Moetstaggio*, 1798 *Mõtztaga*. ⇒44B3 ♦ Talurühma ja küla nimi viitab sellele, et tegemist on Vana-Roosa mõisa küla (1684 *Hoffs By*, 1796 *Moisa Kolk*) alla arvatud taludest kõige kaugema, *metsatagusega*. *Metstagalt* kagu poole jäävad Vana-Roosa metsatalud on kuulunud teiste vanade külade alla. *Metstaga lõunaotsa* tuntakse *Hatapalu* nime all. – ES
EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:188, L 183p; EAA.1268.1.403:490, L 437; Mellin

Metstaguse [ˈmetsˌtaguse] <-sse> Jln – küla Järva maakonnas Järva-Jaani vallas, mõis, 1586 *Metstake oder Paszke*, 1726 *Kiekomois oder Metztaken*, 1782 *Metstakuse mois*, 1844 *Metsatagga*. ⇒14A3 ♦ Nimi seostub *Metztackenite* aadlisuguvõsaga (1387 *Metzentake*). Enamasti on arvatud, et küla andis nime suguvõsale, kuid küla või mõisa mainimine on teada hilisemast ajast. Nimi on siiski eesti päritoluga. XVI saj kandis mõis ka **Paasike* nime *Pasike* vasallisuguvõsa järgi. XVII saj I poolel oli mõis tühi. 1675 ühendati *Metstagusega* *Kiigumõisa* (↑*Oeti*) mõis ning viimase nimi oli paralleelselt *Metstagusega* kasutusel veel XVIII saj. Mõisa maadele tekkis 1920. a-tel asundus, mis pärast 1930. a-id liideti samanimelise külaga. – FP
BAE: 406; Genealogisches Handbuch: Estland, I, 162; Hupel 1774–1782: III, 507; Joh LCD: 893; Järvamaa 2007: 322; Schilling 1970: 71–72; Schmidt 1844; Rev 1725/26 Jä: 18; Ungern-Sternberg 1912a: 34

Metste [ˈmetste] <-sse>, koh 'Mõtstõ <-he> Plv – küla Põlva maakonnas Põlva vallas (Vastse-Koiola ms), 1627 *Metza Kuella*, 1638 *Metze Külla*, 1757 *Mõtzte*. ⇒40A2 ♦ *Metste küla* all on mõnes revisjonis loetletud ka *Rosma*, *Sooküla* ja nende ümbruse talusid. Küla tuumik *Orajõe* läänekaldal koosneb osalt samuti hajatalurühmadest, nt *Kuruski*. XIX saj paiknes *Metste küla* nelja mõisa piiride vahel ja kuulus lahustükina *Vastse-Koiola* valla alla. Külanimi on tõenäoliselt motiveeritud sellest, et selle maad on asustatud pisut hiljem kui ümberkaudsed põliskülad *Mammaste*, *Meemaste*, *Tännassilma* jt. Küllaks on arvatud hajatalud, mis on tekkinud vanade asustuskeskuste vahele jäänud metsamaale. *Metste edelaosa* on *Laanõnukk*, põhjaosa *Tännassilma* oja ääres on tuntud *Oraküla* nime all. *Metstega* on 1977 liidetud ↑*Kuruski küla*. – ES
EAA.3147.1.172:138, L 121p; Rev 1624/27 DL: 57; Rev 1638 I: 141

Mihkli¹ [ˈmihkli] <ˈMihkli ~ -sse> Mih – kihelkond ajaloolise Läänemaa ja Pärnumaa piiril, sks *St. Michaelis*. ♦ Kihelkond tekkis XIII saj, kirikut on mainitud 1359 (*Sonnetacke*). Tänapäeva nime on saanud pühaku järgi. Kihelkond oli ainulaadne selle poolest, et oli poolitatud kahe kubermangu, *Eestimaa* ja *Liivimaa* vahel. Poolitus läheb tagasi a-sse 1627, kui Rootsi kuningas läänistas osa maid *Pärnu krahv-*

konnale. *Sonnetacke* viitab muinaskihelkonna Soon-tagana nimele. Nime on esmalt mainitud Henriku Liivimaa kroonikas (1220 *Sontagana*). Soontagana maalinn asus Kurese külast u 2,5 km kirdes Maalinna soosaare loodeotsal. Vrd Mihkli². – MK

BHO: 357; ENE-EE: VIII, 598

Mihkli² [² *mihkli*] <`mihkli ~ -sse> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Keblaste ms, Mihkli krkms), 1923 *Mihkli* (kirikuasundus). ⇒20C3 ♦ Mihkli küla moodustati ametlikult 1977 põhiliselt ↑Keblaste asundusest, mis hõlmas ka varasema kirikuasunduse. Nimi on Mihkli kiriku ja kihelkonna järgi. Vrd Keblaste, Mihkli¹. – MK

BHO: 357; KNAB; ÜAN

Miiaste <-sse>, koh *Miiastō* <-he> Plv – küla Põlva maakonnas Põlva vallas (Vana-Koiola ms), 1638 *Mexte Külla*, u 1685 *Mex* eller *Mettekýlla*, 1686 *Mehaste Bj*, 1757 *Miast*, 1798 *Meyest*, 1839 *Miasta*. ⇒40B1 ♦ Põline küla, mis võib olla välja kasvanud lõuna pool asuvast Vanakülalt. 1638 on mainitud külast pagenu talupoega *Meckets Mick*, kelle lisanimi võib olla külanimega sama või siis pärineda eesnimest *Mikit*. *st*-lõpulisel nimes sisaldub arvatavasti muistne isikunimi. Kirjapanekute järgi on nimi läbi teinud muutuse, peendatud *k* täishäälikute vahel näib olevat muutunud *j*-ks ja lõpuks kadunud. Sellist kadu on võimalik ette kujutada näiteks sõna *meigas* 'kaelustuvi, metstuvi' korral. Tänapäeva võru keeles on selle asemel küll teine sõna *hütt*, kuid *meika* levik on ulatunud ka lõuna-eessti alale, seda küll põhiliselt kujul *mehik*. Tähenduse poolest sobib linnunimetus nii üksikisiku kui ka külarahva nime aluseks. Kodavere talunimes Mekavere on säilinud sõna tugev aste (**Meikavere*), Miiaste nimes nõrk aste (**Meigaste*). Ilmselt on sama algupära ka XIV–XVI saj isikunimenäited *Meyke*, *Meice*. Vrd Meegaste, Meeksi, Miikse, Mäkaste. – ES

EAA.308.6.332:2, L 1p; EAA.308.2.104;

EAA.3147.1.172:37, L 29p; Mellin; PTK I: 138; Rev

1638 I: 143–144; Rücker; Stoebke 1964: 48; VMS: *mehik*

Miiduranna [*miidu_ranna*] <-`randa>, koh varem ka *Midu_ranna*, rahvak varem `Alt_küla ~ `All_küla Jõe – küla Harju maakonnas Viimsi vallas (Viimsi ms), 1561 *Milstrandh*, 1588 *Mitorannes*, 1623 *Millrandt*, 1679 *Mieto Strand*, 1689 *Maito Strand*, 1798 *Middorand*. ⇒2C3 ♦ Miiduranna küla jagati 1977 Haabneeme ja Viimsi aleviku vahel, ent taastati 1997. Nime on püütud ühendada sõnaga *miil* või siis kombinatsioonis sõnaga *niidu*. Etümoloogia pole usutav, pigem võiks tegemist olla isikunimega. – MJ

Ariste 1940: 1, 3; EAA.1.2.C-II-35; EAA.1.2.940:154, L

145p; ENE-EE: VI, 326; EO: 20, 169; Johansen 1951:

183–184; KN; KNAB; Mellin; Viidas 1992: 101–102;

Wieselgren 1951: 125–128

Miikse [² *miikse*] <`Miikse ~ -sse>, koh <-he>, kirjak varem ka *Meeksi* Se, Vas – küla Võru maakonnas Mere-mäe vallas (Pan, Vaaksaarõ nulk, Vastseliina ms), 1341 *на Мъкузицком поли* ('Miikse väljal'), 1341 *оу Мъкоужице оу рѣчки* ('Miikse oja ääres'), 1561 *Мегузица*, 1563 *Микужицы* (vakus, küla), 1569 *Мегузицы*, 1585 *Мигузица*, 1586 *Mieguzycza*, 1588 *Mieguzicza*, 1627 *Miggositz*, 1638 *Megositz*, 1642 *Meuzitsa*, 1681 *Sorep By*, 1684 *Megositz*, 1798 *Megusitz od. Mecks* (karjamõis), 1872 *Mieksi*, 1875 *Meeks*, 1885 *Мегузицы* (küla), 1909 *Meeks* (karjamõis). ⇒45C2 ♦ Küla kahe poole vahel on olnud sajandeid

riigipiiri. Ka Liivimaa poole Miikse oli XVI saj küla. O. Roslavlev pidas 1561. a mainitud kohti *Болостка Микужицы* ja küla *Мегузица* sama nime eri kujudeks, kuid need on siiski selgelt eraldi asulate nimed. Võimalik, et külad asusid teine teisel pool Pihkvamaa-Liivimaa piiri. Nende nimede ühises algupäras kahtlust ei ole. Poola revisjonid teatavad elanike Venemaale küüditamisest Liivimaa Miikse külast ja 1584. a tulnud uusasunistest. Pihkvamaa poole Miikse püsis ilmselt järjepideva külanäe (vt 1688. a kaarti). 1593 Liivimaa poole Miikse läänistati, oli lühikest aega mõis ja sai pärast poolakate lahkumist Vastseliina mõisa hajataluks. Küla enam ei tekkinud, u 1678 rajati siia Vastseliina mõisa karjamõis. XIX saj eraldati see Misso mõisa karjamõisaks. 1920. a-tel sai asunduseks ja 1977 liideti Setomaa-poolse külaga Meeksiks; nimi muudeti kohalikule hääldusele vastavaks Miikseks 1997. Miikse on III vältel Meeksi nime lõunaeesiline mugandus, vrd Peetri – Piitre. See nimi on põline *ste-* ja *si-*liite vaheldusega külanimi, vene-pärase *-зуца* ja saksa *-sitz* on mugandused nendes keeltesse. Algupärane on olnud **Meegoste* ~ **Meeksi*. A. Šteingolde arvates on venekeelse kohanime aluseks läänemeresoome tüvi; hiljem lähenes see isikunimele *Кузя* (< *Кузьма*) ning nimi moodustus järelliitega *-уц(ы)*, *-уц(а)*. Kollektiivliitega nime algusosa **Meego* või **Meegos* võiks olla muistne isikunimi, vrd 1500 *Matyes Mecke*, 1489 *Meko*, 1355–1362 *Mekuse*. Nende võrdluseks on toodud ka vanasaksa *Mecca*, *Mecco*. Vrd ka Aunuse karjala *Meza* (1658). Veidi teistsugust seletust pakub ↑Miiaste näide. Miikse Setomaa-poolses osas on omaette paigad Kamenka (endine küla, vn *Каменка*) ja Roosigu. Vrd Meeksi, Meegomäe, Meegaste. – ES, AK

Ambus 1960: 740–741; Arakčeev 2008; BAL: 671;

EAA.308.2.178, L 1; Hurt 1904–1907: II, 5; Mellin; PA I: 24,

29; Rajandi 2011: 33; Rev 1624/27 DL: 78; Rev 1638 I: 158;

Roslavlev 1976: 7, 17; SeK: 84; Selart 2016: 67; Setomaa

2009: 216; Stoebke 1964: 48–49, 155; Truusmann 1890: 57;

Truusmann 1897a: 39–40; Weske 1876: 42, 46

Miila <`Miila ~ -sse> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Rägavere vallas (Põlula ms), 1241 *Milola* (küla), 1844 *Müla*, 1871 *Miila*. ⇒6A4 ♦ XIX saj II poolel kuulus Miila juurde ilmselt ka Mäitse karjamõis (1871 *Milameits*), Mäitse ehk Miila-Mäitse nime all tunti küla idaosa. L. Kettunen on nime algkujuna esitanud **Miilola(n)* ja oletanud nime lähtekohana isikunime **Miiloi*. P. Johansen on külanime võrrelnud sm kohanimega *Millola*. – MK

EO: 79; EVK; Joh LCD: 503; KNAB; Schmidt 1844;

Schmidt 1871

Miilimaa [*miili_`maa*] <-le> Hag – paik (küla) Harju maakonnas Kernu vallas (Haiba ms, Kernu ms), ? 1689 *Mihlima Mart gräntzwächter* (piirivaht Kasu külas). ⇒11B2 ♦ 1920.–1930. a-tel tekkinud küla; liideti 1977 Mõnustega. Nimi pärineb samanimeliselt talult, selle nimi omakorda talupoja lisanimest (mainitud ehk juba 1689), mille algusosa seostub sõnaga *miil* 'seade metsas puidusöe valmistamiseks' (vrd *miiliahi*, *miiliauk* jne). – PP

EAA.1.2.940:704, L 691p; KNAB

Miilimäe [*miili_`mäe*] <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms). ⇒45A2 ♦ Miilimäe oli 1977–1997 Uue-Saaluse küla osa. Ala-Tilga küla tagamaadele on XIX saj II poolel kavandatud õige-

usu kiriku ehitust ja eraldatud maa kalmistuks, nagu näitab juba 1871. a kaart. XX saj alguseks oli selle paiga ümber tekkinud kolm väiketalu. Küla nimi põhineb loodusnimel Miilimägi. Kuigi sõna *miil* söepõletusahju nimetusena pole Võrumaal tavaline (kohanimedes harilik osis on *hüdsehaudu*-), on Miilimäe nimes tõenäoliselt kasutatud just seda laensõna (alamsaksa *mile*). – ES

EES: 281; LVVA.6828.4.380, L 1; VES

Mikita¹ <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Rogosi ms), 1684 *Mickit Iwan, Mickit Jahn*, 1765 *Dorf Mikkita*, 1782 *Mikkitä*, 1805 *Mikita*. ⇒45A3 ♦ Rogosi mõisa talupojad on 1684. a kaardile kantud Hinomäe talu asukohas ja praeguse Mikita küla asukohas on elanud *Hinnome Rein*. Tõenäoliselt pole tegemist kaardi veaga, vaid naabertalude elanikud ja nimed on mingil ajal vahetunud. Mikita oli 1977–1997 Hulaku küla osa. Mikita nimi on saadud eesnimest *Mikit*, mille aluseks on Loode-Venemaa ja Ukraina mehenime *Mikita*. Selle nimemuganduse, nagu ka hariliku vene *Nikita* algnimeks on kreeka *Niketas* (Νικήτας), kuigi seda on vahel kasutatud ka teise algnime *Nikolaos* (Νικόλαος) mugandusena, vrd seto *Mikk* < *Nikolai*. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:129, L 124p;

EAA.1865.2.81/7:5, L 4p; EAA.567.2.809:3, L 2p;

Rajandi 1966: 136

Mikita² <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1684 *Kircko Mick, Mikkita Peter*, 1765 *Dorf Mikkita*. ⇒44C3 ♦ Mikita oli 1977–1997 Kellämäe küla osa. 1684. a kaardile on kohanimena peale pandud veel lisanimi *Kirk*. Ilmselt saab just sellel ajal alguse Mikita Peetri isanime kujunemine külanimeks. Vrd *Mikita*¹. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:166, L 161p

Mikitamäe [*mikita_`mäe*] <-le>, koh '*Mik`tä_`mäe* ~ *Mikidä_`mäe* <-le> Se – küla Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1500 *Никитина Гора*, 1585 *Микиткино*, 1686 *Микитина*, u 1790 *Никитина гора*, 1886 *Mikitämäe*, 1903 *Mikitämäe*, *Mikita mäe*, 1904 *Mikitämäe*, *Никитина Горá*, 1922 *Nikitino-Gora*, 2002 *Miktämäe*. ⇒41A2 ♦ 1652 kuulus küla Petseri kloostris Rõsna *prikaz*'i, XVIII saj keskel kuulus küla Petseri kloostrile, XIX saj aga Selise kogukonda ning Värska kogudusse. 1922 moodustati Lobotka valla põhjaosast Mikitamäe vald, 1923 nimetati see Mäe vallaks. Al 1950 Mikitamäe külanõukogu, al 1992 uuesti vald. Kohanimi on kaheosaline: seto eesnimi *Mikit* ~ *Mikita* + *mägi*. Algusosa (nagu ka seto *Mikk*) on tulenenud vene mehenimest *Mikita* (*Mikita*), mis on *Nikita* (*Никита*) rahvalik teisend. Nime lähe on kreeka *Νικήτας*/*Niketas* 'võitja'. Nimealguse vaheldus *n* ~ *m* on tekkinud Venemaal juba varem, Petserimaal aga kindlasti XVI saj-ks. Mikitamäega on 1977 liidetud ↑Soelaanõ küla. Vrd *Miku*, *Mikita*¹. – AK

Academic; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 166; Hurt 1904: XV; Ivanov 1841: 240; KNAB; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 85, 86; Simm 1978: 148; Truusmann 1890: 57; Truusmann 1897a: 44; Varep 1978: 66; VES

Miku <-le>, koh ka *Miku_külä* ~ *Miku_`mäe* Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Mokornulk), 1585 *Оглобино Нефеткино*, 1652 *Оглоблино*, u 1866 *Салоблина* (viga?), 1882 *Аглоблино*, 1885 *Miku*, *Оглобино*, u 1900 *Оглоблина*, 1904 *Mikimäe*,

Оглоблино, 1922 *Mikkimäe*. ⇒45C1 ♦ Küla kuulus kuni 1585 Pihkva tuhatnik Fjodor Solovtsoville, hiljem Petseri kloostrile. XVIII saj allus see Taeluva kogudusele, XIX saj kuulus Obinitsa kogukonda. 1977–1997 oli Hilana (Hilande) küla osa. Kohanimi koosneb kahest osast: seto eesnimest *Mikk* : *Miku* + *mägi* või *küla*. Eesnimi *Mikk* on tulenenud vene mehenimest *Mikita*, mis omakorda on mugandus nimest *Никита*. Teine võimalik lähe on nimest *Mihkel* < *Michael*. *Нефеткино* tuleneb A. Šteingolde järgi nime *Методи́й* (kreeka *Μεθόδιος*/*Methodios*) lühivormist *Нефѣдка*. Vene nime *Оглоблино* seletab J. Truusmann vn sõnaga *оглобля* 'saani osa, ais' või eesti *kabl* 'nõör, köis', sm *kappale* 'osa, tükk' jne; viimased ei ole tõsiselt võetavad. Ogloblino (*Оглоблино*) on Venemaal üsna sage kohanimi. Ogloblja (*Оглобля*) esines XVI–XVII saj lisanimena. Vrd *Mikitamäe*. – AK
Academic; Hurt 1904: XIX; KNAB; Maslennikova 1955: 126; RL 1922; SeK: 86; Truusmann 1890: 57; Truusmann 1897a: 45; Truusmann 1897b: 1; Vasilev 1882: 9; Vene TK 126

Milloja [*'mill_oja*] lis – jõgi Ida-Viru maakonnas Iisaku ja Mäetaguse vallas. ⇒16C2 ♦ Milloja on Roostoja parempoolne lisajõgi, mis saab alguse Selirabast Metskülas ja suubub Roostojja (Rannapungerja jõkke) Täriverest loodes. Täriverre heinamaade vahel on jõge nimetatud ka Miila jõeks ja Miilaretškaks. Nime vanus ja päritolu pole teada. A. Šteingolde on oletatava läänemeresoome päritolu korral võrrelnud nime algusosa sm sõnadega *meluinen*, *meluava* 'müarikas, kärarikas', *meluta* 'käratseda'. – MK
KN

Misso [*mis`so*] <'Mis`so ~ -sse> Vas – alevik Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), 1923 *Misso vm ja postiagentuur*, 1939 *Misso*. ⇒45B3 ♦ XIX saj lõpus kujunes Misso valla keskus kahe põlise küla, Pulli ja Lemmätsi piirile, valla talu nr 10 maale. Alevik selle ümber hakkas kasvama XX saj keskel. 1930. a-te kaart ja 1952. a kaart esitavad Misso kohanime vallakeskuses juba tähtsamana kui sama kohanime algupärasas asukohas Misso mõisas, praeguses Missoküläs. Misso alevikuga liideti 1977 põhiosa ↑Pulli külast ning ↑Lemmätsi küla. Misso kohanimi on rännanud ka ühest ajaloolisest asustuspiirkonnast teise, sest Misso mõis tekkis vana *Kisõjärve küla maal, praeguse Misso aleviku ajaloolise piirkonna (suursarase) nimed on aga Pugola (1561 *Пугола*, 1630 *Воккола кylla*) ja *Kandala (1585–1588 *Kandala*, 1627 *Kandella*). 1563. a määratlus *Путъгула у озера у Бълаго*, st Pugola valge järve ääres, aitab mõista selle kohanime tajumist XVI saj, sest *Valgjärv on Pulli järve vana nimi. Misso kanti nimetatakse traditsiooniliselt Pugola kolgaks (varem nulgaks), veel 1950. a-tel oli Misso kooli nimetus Pugola 7-a kool. Vrd Lemmätsi, Missokülä, Pulli⁴, Siksälä. – ES

BAL: 672; Eesti TK 50; KN; NL TK 25; PA I: 4, 12, 20, 30; Rev 1624/27 DL: 76; Roslavlev 1976: lisa 2; Selart 2016: 76; Truusmann 1897a: 40; ÜAN

Missokülä [*mis`so_külä*] <'küllä ~ -sse>, rahvak aj *Mis`so`mõisa* <-he> ~ *Mis`so`kõrdsi* <mano> Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas, 1688 *Witka Miska Semman*, 1782 *Misso Tomas*, 1820 *Misso* (küla), 1839 *Misso* (küla), 1866 *мз. Иллигенъ*; sks *Illingen* (mõis). ⇒45B3 ♦ XIX saj alguses oli tegemist hajatalust arenenud külaga, mis kuulus XVII saj

alguses *Kisõjärve suursarase alla (1561 *Кизиярвъ*, 1638 *Kiesse Jerw*). Misso küla kõrvale tekkis sama tüüpi Pööni küla (1684 *Pohni Thomas*). U 1850 rajas emamõis Vastseliina siia kahe küla asemele karjamõisa, mis muudeti peagi iseseisvaks rüütlimõisaks. 1920. a-tel jagati mõisamaad asundustaludeks, tekkis Misso asundus, mis 1977 muudeti Missokülaks ja 1997 parandati hääldulele vastavaks Missokülaks. 1684. a kaart märgib siinseteks talunimedeks *Pani Juri* (kirjeldusraamatus *Põhni Tohmas*), *Hirtze Hin* ja *Witka Märta*. Esimesed kaks nime on seotud Põnni ja Hürsi külaga. Viitka Märdi eelkäija oli 1638. a *Wittke Jacob*, tulnud Preisimaalt. Igal juhul võiks 1688. a *Witka Miskat* pidada Misso nime alusepanijaks. Vene hellitusnime *Muuua* lõpphäälik *a* on asendunud läänemeresoomeliku *o*-ga ja *š*-st on saanud *s*. Saksakeelne mõisanimi *Illingen* seostub Illiga, mis oli Vasteliina kõige lõunapoolsem karjamõis enne Misso rajamist. Saksapärase nime kujundamise eeskujuks on olnud Illingeni linn Saksamaal Saarimaal. Vrd ka Illi nimest kujunenud lisanimi *Illika* Tsiistre kandis XVII saj lõpus. Missokülä edelaosa vastu Misso alevikku kannab Võsovalla nime. Misso mõisas asundustalu nimena taastatud Pööni on selle koha pikima ajaloo nimi. XVII saj lõpu kirjapanekutes võib näha, et algupäraselt üks nimi on juba lahknunud Pööni ja Põnni erinevale kujule. Selle nime algkodu võiks olla siin ja mitte praeguses Põnni külas. Nime *Пангуль* (**Pan* + *küla*) on 1563 nimetatud koos Pugolaga (*Пугула*), mis asub Pulli järve ääres (*озерко Бълое*), nende kahe küla juures on ka Hino järve (*озеро Кандола*). Vrd Misso. – ES

EAA.1865.2.141/2:20, L 19p; EAA.1271.1.224:125, L 683; EAA.308.2.178, L 1; Rev 1638 I: 166; Roslavlev 1976: 8, lisa 1–2; Rücker; Selart 2016: 76–77; Truismann 1897a: 40; Vene TK 126

Miti <'Mitti ~le> Ote – küla Valga maakonnas Palupera vallas, karjamõis (Palupera ms), 1925 *Mitri*, 1930 *Miti*; sks *Bethel* (karjamõis). ⇒38C1 ♦ Miti oli Palupera mõisa karjamõis, hiljem talu. Karjamõisa süda paiknes Miti talu maal tee ääres. Nimevariant *Mitri* annab vihje, et kohanimi võiks pärineda slaavi isikunimest *Dmitri* (hellitusnimena *r*-ita *Mitja*). Vrd Ida-Eestis küllalt levinud talunimega *Miitra*. Miti küla maale jääb Palu veski (↑Palupera). – ES, MF

KNAB; Tartumaa 1925: 301

Moe ['moe] <-le> Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas, mõis, sks *Muddis*, 1447 *Muddis* (hilisem kirjavilt), 1500 *Muddis*, 1688 *Mohoküllä ~ Mehüküllä*, 1711 *Moæ*. ⇒14B1 ♦ P. Johanseni arvates oli Moe see koht, kuhu keegi Nikolai sai 1278. a ordult maad veski asutamiseks. Külanimi on teada al 1447, mõis rajati vahemikus 1500–1566 küla juurde. Mõisa maadele 1920. a-tel tekkinud asundus ja piiritusevabrik juurde 1950. a-tel loodud Moe asund liideti 1977 külaga. Moe eesti- ja saksakeelne nimi on arvatavasti sama algupära. *Muddis* võib tulla sõnast *mudane* : *mudase*. Eestikeelse nime kirjavilt on palju varieerunud. XVIII saj alguseks oli nimi lühenenud tänapäevasele sarnaseks. Vrd Mudiste. – FP

EAA.1.2.942:242, 247, L 235, 238p; EAA.1248.1.7:1, L 2; EES; Joh LCD: 816; KNAB; LUB: X, 368, (2) I, 1015; Schilling 1970: 31

Mohni [*mohni*, koh ka 'mohni] <'Mohni> Kuu – saar Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kõnnu ms),

1503 *Moneser*, 1540 *Eckholm*, 1566 *Eickholm*, 1798 *Eckholm*, *Mohni Saar*; sks *Eckholm*. ⇒4B1 ♦ 1286. a ürikut, kus esineb nimi *Monasar*, peetakse võltsituks, sest see on välja antud olematu kuninga nimel. Tallinna Mihkli tsistertslaste nunnakloostri ürikud on kõik enamasti võltsingud. Saar ei kuulunud seega neile, vaid Ojamaa kloostri munkadele Kolgas. Hiljem, juba XVII saj lõpul, on saar olnud Kõnnu mõisa maade hulgas. Saar jaguneb kaheks osaks, Läänsääks ja Idapääks, viimases on XIX saj olnud talu, milles asunud ka kõrts. P. Wieselgren väidab, et nimi tähendab mungasaart, sest munk on eesti keeles *moonak(as)*. Arvamus on ekslik, sest sõna tähendab mõisatöölist. Etümoloogia jääb seega ebaselgeks, kuid tähelepanu väärib, et ka Muhu saare saksakeelne nimi on *Mohn*. – MJ

Bfl: I, 631; BHO: 58; EMSK; Johansen 1951: 152–153; Mellin; Tarvel 1983: 26–28; Vilbaste 1956: 242–243; Wieselgren 1951: 283

Moka¹ <-le>, koh aj *Moka_küla* Käi – küla Hiiuma maakonnas Käina vallas (Putkaste ms), 1688 *Mäckaküllä*, 1798 *Mokka*. ⇒48B3 ♦ Nime tähendussisu jääb ebaselgeks. Arvatavasti on külanimi tekkinud kas siirikuna Läänemaalt või muust talupoja lisanimest, mille päritolu ei ole teada. Vrd *mokk* : *moka* 'huul'. Vrd *Moka*². – MK

HK: 151

Moka² <-le> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Kasti ms), 1591 *Mocko Matz* (talupoeg Kasti mõisa all), XVII saj II poolel *Mocka Küla*, 1712 *Mocka* (küla), 1725–1726 *Mocka Hanso Mart* (talupoeg Lokuta külas). ⇒21B1 ♦ Sama lisanimi on varem esinenud Koonga üksjala nimes 1543 (*Mattis Mock*), Kullamaa khk-s Vaikna kandis vabatalupoja nimes XVI saj algupoolel (*Mocka Hans*) ja u samal ajal Kalju vakuses (*Mocka Caupi decimator*). Lisanimi tähendussisu jääb selgusetuks, vrd *mokk* : *moka* 'huul'. Mokaga on 1977 liidetud Järgküla (1529 *Gerkefer*, 1844 *Jerkul*) Vrd *Moka*¹. – MK

EAA.1.2.C-IV-244, L 1; EAA.3.1.448:362, L 610; EAN; HK: 151; Rev 1725/26 Lā: 59; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:235, L 55; Schmidt 1844; Stackelberg 1928: 187, 189

Mokornulk [*mokor_`nulk*], koh ka *Mokoluva nulk* ~ *Mokoluka nulk* ~ *Mokroluga* ~ *Mokol_`nukk* ~ *Mokol_`nulk* Se – nulk (külastu) Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet), 1652 *въ приказъ Мокролускомъ*, 1897 *Mokoluva nulk*, 1903 *Mokolowa nulguh*, *Mokorloga nulk*, *Мокролузь*, 1904 *Mokroluga nulk*, *Mokoluva nulk*, 1938 *Mokoluka nukah* (seesütlev). ⇒45C1 ♦ Esmakordselt mainitud Petseri kloostri administratiivpiirkonnana (*приказ*) XVII saj keskel. Nulk hõlmas XIX saj lõpus hilisema Meremäe valla loodeosa, Piusa ja Tuhkvitsa jõe vahelise ala (J. Hurt). Lihtsaim nime seletus on vn *мокрый луг* 'märg luht, heinamaa', kuid sellega on raske seletada nimekujusid *Mokoluva*, *Mokoluka* ning ka *Mokornulk* võib tuleneda hoopis isikunimest *Макар* või *Мокей*. A. Šteingolde rõhutab kohanime mitteslaavi päritolu; tema arvates on „märga luha“ tõlgendus hiline. Vene Karjalas on kohanimi *Mokrovarõ* (*Мокровары*, van *Мокрая варака*, sm *Märkävaara*); Slovakkia kirdeosas, russiinide alal, on küla *Mokroluh*. Petserimaal Lauras oli Suubinka ehk *Мокрая*

Лужа küla. Mokornulka kuuluvad Antkruva, Hilana, Härmä, Ignasõ, Juusa ehk Taga-Tserkona, Kasakova, Kiksova, Klistina, Kõõru, Lindsi, Martsina, Melso, Miku, Navikõ, Obinitsa, Rokina, Talka, Tedre, Tääglova ja Vasla küla. Nulga loodeosa, maanteest põhjas, on Alanukk. Vrd Mokra. – AK

Academic; FASTER 2013a: 201–202; Hurt 1903: 41, 85, 86, 131; Hurt 1904: XX; Hörn 1990: 21–23; Hörn 2009; KM: FO; KN; KNAB; Rimmel 1978; Rimmel 1985: 17; SeK: 86–87; Truusmann 1897a: 43

Mokra [*ˈmokra*] <-le>, koh <-lõ> Se – küla Võru maakonnas Misso vallas (Pan, Luhamaa nulk), 1773 *Макрина*, 1866–1867 *Мокрена*, 1882 *Мокрики*, 1904 *Мокра*, *Мокрику*, u 1920 *Мокрики*, 1939 *Мокри*. ⇒45B3 ♦ XIX saj kuulub küla Selesova (*Железово*) kogukonda ja Pankjavitsa kogudusse. Kohanimi tuleneb ehk vn sõnast *мокрый* 'niiske, röske, märg', kuigi seda ei toeta varasemad nimekujud (*Мокрена*). J. Truusmanni järgi on *мокрикь* Pihkva murretes 'edelatuul; märg lumi'. *Мокр*-tüvega kohanimised leidub nii Ingerimaal kui ka Udmurtias; Pihkvamaal on Mokriki (*Мокрики*) küla. Vrd ka Laura Suubinka (vn *Мокрая Лужа*) küla. Vrd Mokornulk. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 18; Eesti TK 42; Eesti TK 50; Hurt 1904: XXIX; Pskov 1773; SeK: 87; Truusmann 1897b: 43; Vasilev 1882: 193

Moku <-le> Kod – küla Jõgeva maakonnas Pala vallas (Pala ms), 1627 *Мокке Ханнс*, 1726 *Моккульт*, 1758 *Мокко*, 1816 *Мокко*. ⇒26B3 ♦ V. Pall jätab nime algupära lahtiseks. Tegu on algselt talupoja lisanimega: 1627 on kirja pandud *Мокке Ханнс*, kes on *Pikknurme külla tulnud Virumaalt. Nime lähteks võib pakkuda kas vene isikunime Mokei (*Мокей*) või vene sõna *мох* 'soo' (Iisakus Vaikla külas on Mohku talu, kust võib nimekandja pärineda). Oletades, et Moku talu asukoht palju ei muutunud, võib küla varasemaks nimeks olla olnud *Pikknurme (1582 *Piknorm*, 1627 *Pittkenormb*, 1638 *Pickenorm*), mis on Mokuks muutunud millalgi XVIII saj. Moku lõunaosa moodustab Uudeküla (1585 *Udekul*, 1688 *Udekyl*), mis on Mokuga liitunud 1930. a-te lõpuks. – PP

KNAB; PA I: 108, 197; PTK I: 142, 259; Rev 1624/27 DL: 27; Rev 1638 II: 238; Superanskaja 2005: 244

Moldova <-le>, kirjak varem ka *Muldova* ~ *Moldovi* Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Aa ms), 1241 *Muldillippæ* (küla), 1426 *Mondeleppæ*, 1782 *Moldow*, 1871 *Moldawi*. ⇒6C3 ♦ Algne küla oli kadunud XVI saj-ks, P. Johansen on oletanud, et küla maad, mis XV saj läksid Kärkna kloostrilt Aa mõisa alla, mõisastati, kuid küla nimi säilis loodusnimes. 1782 on Aa mõisa all mainitud vabatalupoega *Tomas Moldow*, 1835 *Johann Moldau*, kelle loodusnime põhjal saadud lisanimest kujunes taas külanimi. Küla vanem taludest koosnev külaosa oli pankkalda peal, vabatküla kalda all. L. Kettunen, kes tunneb külanime kujul *Muldova*, on nime aluseks pidanud sõna *muld* ja osises *-lippæ* näeb ta kahtlemisi sõna *lõpp* : *lõpu*. * *Moldovi* (saksa keeles *Aadorf*) küla tekkimislugu on järgmine. Vanemal ajal oli üks Aa mõisa omanik saadikuks (teiste järele Vene-Türgi sõjas ohvitserina) *Moldau* vürstiriigis. Temal oli kodumaalt teener kaasas, kes oma isanda mainitud riigis kolmel korral surma suust päästnud. Kodumaale tagasi tulles kutsunud mõisnik mehe kord endaga kaasa, jalutama mööda mõisamaid. Sellel jalutuskäigul kinkinud härra mehele hulga maad ja metsa mõisamaade küljest, tänuks elupääst-

mise eest, ja vabastanud mehe orjusest ning kõigist maksudest. Ka annud härra talle kui vabale mehele liigine ja nimelt *Moldau*. Mees asunud kingitud maale elama – ja nii tekinud *Moldovi* küla. (1924) – MK

EO: 107; Joh LCD: 506; Liiv 1924: 357; Schmidt 1871

Molniga <-sse>, koh <-he>, kirjak ka *Molnika* Se – küla Petseri rajoonis Petseri vallas (Pet, Saurova nulk), vn *Мольник*, 1623 *Смолина Гора*, u 1790 *Смольникь*, u 1866 *Смольни*, 1886 *Мол'ника'*, *Молника*, 1904 *Молника*, *Смолина Горá*, u 1920 *Smolina Gora*, 1923 *Smolna*, u 1970 *Смольник*, 1999 *Molniga*. ⇒46B2 ♦ XIX saj kuulub küla Metkavitsa kogukonda ja Petseri kogudusse. Kohanime *Смолина Гора* võib tõlkida kui 'vaigumägi'. Kohanime lähteks on *смольник* 'leiukoht, kaevandus' ja *смола* 'vaik, puumahl' (J. Truusmann) või *смольница* 'tõrvajamise koht' (A. Šteingolde). Perekonnanimi *Smolin* (*Смолин*) tuleneb lisanimest *Смола* 'tõrvaste, tumedate juustega inimene'. Pihkvamaal on *Smolniki* (*Смольники*) küla. Petserimaal Irboskas on *Smolka* (*Смолка*) oja ja Lauras *Smoljanka* (*Смолянка*) küla. Vrd *Smolnitsa*. – AK

Academic; Eesti TK 42; Hurt 1903: 163; Hurt 1904: XXI; Hurt 1904–1907: II, 205; NL TK 100; PGM 1785–1792; SeK: 87; Setomaa kaart 1999; SRNG: (39), 33; Truusmann 1890: 55; Truusmann 1897b: 70; Vene TK 126; ÜAN

Moona <'Moona ~ -sse>, koh ka <-lõ> Se – küla Petseri rajoonis Pankjavitsa vallas (Pan, Luhamaa nulk), vn *Русский Бор*, 1585 *Рудыкой Бор*, u 1790 *Руской боръ*, u 1866 *Русский Боръ*, 1904 *Моона*, *Русский Боръ*, 1922 *Russki-Bor*, u 1970 *Русский Бор*. ⇒45C3 ♦ XIX saj kuulub seto küla Voronitsa (*Воронкино*) kogukonda ja Pankjavitsa kogudusse. Küla on ajalooliselt paigutatud nii Luhamaa kui ka Vaaksaarõ nulga alla (J. Hurt). Külas asub Setomaa vanim puitehitis Midroski tsässon, mis on dendrokronoloogiliste andmete põhjal ehitatud 1675. Kohanime lähteks võib olla *moonakas* 'moonamees' või *moon* 'taim; toidukraam'. On ebatõenäoline, et venekeelne kohanimi tuleb rahvuse nimetusest *русский* 'vene', nagu arvas J. Truusmann. Varaseimate kirjanekute põhjal tuleneb see pigem küla lähedal Moonasoost algava Ruuda jõe (vn *Вруда*) nimest, vahest vn sõnast *руда* '(raua)maak; veri(punane)'. Nimekuju muutus on toimunud XIX saj. – AK

Academic; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1904: XVIII–XIX; NL TK 100; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 88; Setomaa tsässonad 2011: 346; Truusmann 1897b: 65; Vasilev 1882: 278; Vene TK 126; VMS

Moora <'Moora ~ -sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas, mõis, sks *Mohrenhof*, 1732 *Mora m.*, 1782 *Taxfer oder Mohrenhof* (mõis). ⇒15B3 ♦ Mõisat on mainitud E Tarveli andmeil 1548 kujul *Taxfer*, 1551 *Taxtfer*, *Tackstfer*. Veel Mellin annab 1796 eestikeelse mõisanimena *Taxfer M.* Ilmselt oli **Taks(t)vere* või **Takistevere* mõisaeelse eesti küla nimi. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Moora nimi pärineb XV–XVI saj Virumaa perekonnanimest *Mor* (Mohr, Moer, Mora): 1414 läänistati valdus Florenken Morenile. Moora külaga on 1977 liidetud endise Lõusa mõisa (1548 *Louwes*, 1549, 1583 *Laus*) alasid, asundus ja hilisem Lõusa küla. – MK

Bfl: I, 1367; BHO: 292, 359; Joh LCD: 883; Mellin; Thor-Helle 1732: 315

Moori <-le> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Uue-Võidu ms), 1855–1859 *Mopu*, u 1900 *Moopu* (karjamõis), 1937 *Moori*. ⇒31A1 ♦ Külana 1930. a-te kaartidel. 1806 oli Võidu (*Woidoma*) mõisa all *Warese Morri Jaan*, 1811 oli Uue-Võidu ehk Karula mõisa all talupoeg *Wasarimori Ado*, koha järgi nimekirjas sama talu mis 1806. Tõenäoliselt sellest on tulnud Moori talu nimi, millest omakorda karjamõisa ja küla nimi. Võimalik, et lisanime teise osise aluseks on isikunimi *Moor* < *Mauritius*. – MK

EAA.298.2.71, L 9; EAA.567.2.999:9, L 6p;

EAA.1865.3.282/19:18, L 18; KNAB; Rajandi 2011: 126

Mooritsa <-le> Päl – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Kuremaa ms), 1798 *Moritzhof*, 1826 *Morizzhof*. ⇒25B2 ♦ Algselt oli Mooritsa karjamõis, mis rajati Kuremaa mõisniku Moritz Wilhelm von Pistohlkorsi (1767–1826) ajal. Moonakaasundus tekkis sinna 1861. a-ks, kandikohad jagati 1922, kui tekkis asundus, mis pärast Teist maailmasõda oli kirjas juba külanä. Kohanime lähtekohaks on saksa isikunimi *Moritz*, ladinapäraselt *Mauritius*, eestipäraselt *Moorits*, nimetatud tõenäoliselt eespool mainitud mõisniku, tema samanimelise isa või poja järgi. – FP, VP

EAA.1388.1.1310, L 1; Genealogisches Handbuch:

Livland II, 1028; KN; PTK I: 142; Rajandi 1966: 128

Moosi¹ <-le> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Triigi ms), 1782 *Mosi maa* (loodusnimi), 1811 *Mosi Redick* (tal). ⇒50C2 ♦ Moodustati ametliku külanä 1997, varem arvati Hiievälja alla. On oletatud, et eestirootsi alade Moosi nimed pärinevad sõnast *mõis*. See võiks ka siin kõneks tulla, sest Karja khk põhjaosa oli rootsi ala. Külanime aluseks oli talunime vahendusel loodusnimi. Vrd Moosi². – MK

KNAB; SK I: 219

Moosi² <-le> Ris – paik (küla) Harju maakonnas Padise vallas (Vihterpalu ms), erts *Mosa*, 1844 *Mose*, 1871 *Mosi*. ⇒10A1 ♦ Liidetud 1977 Keibu külaga. 1698 on mainitud Vihterpalu all hajatalu *Mose Bertell*. On arvatud, et rannarootslaste aladel olevad Moosi nimed tulenevad sõnast *mõis*. Tõenäoliselt on eestikeelne nimi saadud Risti rootslaste vahendusel. Vrd Moosi¹. – MK

EAA.1.2.943:1445, L 1497; Lagman 1964: 63; Schmidt

1844; Schmidt 1871

Mooste ['mooste] <-sse>, koh 'Moost' e <-he>, koh varem ka 'Moos_katsi' Plv – alevik Põlva maakonnas Mooste vallas, mõis, sks *Moisekatz*, 1627 *Moysekatz*, 1638 *Moysekats*, 1757 *MoisKats*, 1782 *Moisikats*, 1909 *Mooste*. ⇒33C3 ♦ Kirumpää lossipiirkonda kuulunud külasse rajati mõis XVI saj lõpus. Al 1717 kuulus Mooste mõisa alla ka varem omaette mõisaks olnud Kauksi. Veel 1686. a kaardil on näha, et Mooste mõis on rajatud külasse, mis paikneb hajusalt ümber Mooste järve, samade talude nimed säilisid XIX saj I pooleni, kui mõisat ilmselt laiendama hakati. 1920. a-tel tekkis Mooste asundus, hiljem asund, mis 1977 sai alevikuks. *ste*-lõpuline nimi on vaheldunud *katsi*-lõpulisega, *oi*-ühend on mõlemas kõnekeelses variandis muutunud pikaks *o*-ks. Algasosa sisaldab sõna *mõis* (**moisi*-), tegemist on olnud **mõisakeste* külaga. Kas **mõisakesed* olid küla elanikud või koosnes küla muistse nimeandja meelest **mõisakestest*, pole võimalik öelda, tõenäolisem on inimese kaudu loodud seos. Nimi võis kajastada küla elanike maakasutuse eripära. Näiteks ei pruukinud nad kasutada üleriba-

susega külavälja, mis mujal Põlva kandis on olnud tavaline, selle asemel võis olla hajataludele omane lapimaasüsteem. Vrd soome sõna *moisio* 'metsapõld', loodevene *мыза* 'tagamaa, uusasuka maatükk' ja ka Kagu-Eestis *mõisal* olnud hajatalu tähendust. Mooste järve läänekaldal olevat alevikuosa tuntakse Ellakülana. Vrd Mõndsi. – ES

Ariste 1965a; BAL: 679; BHO: 362;

EAA.3147.1.172:186, L 168p; EAA.308.2.104; Hupel 1774–1782: III, 282; Rev 1624/27 DL: 55; Rev 1638 I: 130; Saar 2008: 79

Morna <'Morna ~ -sse> Krk, Pst – küla Viljandi maakonnas Karksi vallas, mõis, sks *Morne*, 1826 *Morne oder Glücksthal* (mõis). ⇒37B1 ♦ Ühtedel andmetel on mõis eraldatud Öisu mõisast XIX saj alguseks. 1781 sai August Wilhelm Sivers pärandiks kaks mõisat, Öisu (*Euseküll*) ja *Seebergshofi* (Pst). Neile maile rajatud uus mõis, mille nimi oli K. Uustalu andmeil valitud Siversite suguvõsa Morne lossi järgi Holsteinis. Ü. Liitoja andmetel oli Morna mõis (sks *Morras*) olemas 1715. Selle arvamus järgi oli Morna XVIII saj I poolel karjamõis, võimalik, et hiljem ühendati Öisuga. Nime vanus ja päritolu on siiski ebaselge, sks *Morne* võib olla eestikeelse nime rahvaetümooloogiline moodustus saksa keele alusel (vrd lähedasi sks *Moor*, *Morast* 'soo'), samuti võib väidetava Holsteini lossi nimega nimetamine väänata sarnasuse alusel mõnd vanemat nime. Morna küla ja 1920. a-tel mõisa maadele tekkinud asundus liideti 1977. Küla põhjapiiril olevaid talusid tuntakse Vidva (Pst, 1724 *Widwa* küla) nime all. Mornaga on 1977 liidetud Liivaku (Krk, külanä hiljemalt 1936). – MK

BHO: 365; EAN; KNAB; Liitoja 1981: 11;

RGADA.274.1.181:36, L 425p; Uustalu 1972: 222

Muda <-le> Emm – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1609 *Muta Siemen* (tal), 1687 *Muda Adam*, 1798 *Mudda* (küla). ⇒48A4 ♦ Talust alguse saanud küla nime lähtekohaks on sõna *muda*. * *Rahvapärimuse kohaselt oli esimene asukas tulnud Saaremaalt Mujaste külast*. – MK

HK: 151–152

Mudaste <Mudaste ~ -sse> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1564 *Moddas*, 1798 *Muddas*; rts *Mutas*. ⇒48A1 ♦ Nime vasteks on sõna *mudane*: *mudase* mitmuse omastavas käändes, kuid on võimalik, et Hiiumaal on tegemist siirikuga Saaremaalt, kus on Mujaste küla. Vrd Mujaste. – MK

HK: 152

Mudiste <-sse> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Sürgavere ms), 1584 *Mudis* (küla), 1624 *Muddis* (küla), 1797 *Muddist*. ⇒23C4 ♦ XVII saj algul oli Viljandi mõisa Vastemõisa vakuses, 1638 aga Allaküla mõisa (*Alakil*, *Allakill*) all. Võimalik, et nimi lähtub sõna *mudi* 'pehme' *ne*-tuletisest, vrd alamsaksa *mudde*, *modde* 'muda, pori', mis võis lähtekohaks olla külanime aluseks olnud sugunimele. – MK

EES: 284; Mellin; PA IV: 171; Rev 1624 PL: 72; Rev

1638 II: 106

Muduri <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1765 *Dorf Muddure*, 1796 *Muddore*. ⇒44C3 ♦ Muduri oli 1977–1997 Jugumõtsa küla osa. 1684. a kaardil on Muduri kohal veel mitu *Juggo* lisanimega talupoega. Talurühma ja küla nimi on alguse saanud XVIII saj. See sisaldab sõna *mudur*, mis esineb mõnes Karula kohanimel, nt Mudur (lodune

mäda põhjaga väljavool Ähijärvest, Ura oja algus). Võib-olla on sõna algupäraks sulandunud kohanimi **Mudaura* või **Mudaurg* 'mudaoja'. Viitina Muduri külas asub Soomõoru oja ülemjooks. – ES

EAA.1268.1.401:156, L 151p; EAA.1268.1.403:447, L 395p

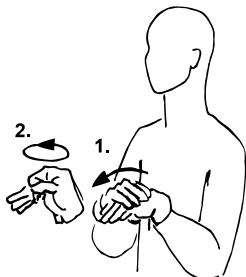
Muhkamõtsa [*muhka_mõtsa*] <-mõtsa>, kirjakeele varem ka *Muhkametsa* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Rõuge ms), u 1900 *Мухкомойза*, 1909 *Muhkamets*. ⇒44C2 ♦ Rõuge mõisa karjamõis on siin olnud juba vähemalt XVIII saj lõpust (1798 ja 1839 *Ottenhof* 'Otto mõis' või 'otimõis'). Hiljem juurdus ka saksakeelses kasutuses eesti keelest pärinev nimi. Nime järeloa -mõtsa ja -mõisa on vaheldunud. Algososa on tundmatut päritolu. Oletuslikest sõnavõrdlustest kõige köitvam on silbipiirile tekkinud *h*-ga *muuga* > *muhka* tähenduses 'munga', mis Rõuge vana kihelkonnakeskuse läheduses oleks hea nimemotiiv. Vrd ka *muhk* ja *muhetama* 'haljendama', Muhulaanõ külaosa Kanepis Sõrestes. Muhkamõtsa põhjaosas on omaette paikkond Nitso (< *niit* + *soo*). Vrd Muhkva, Muuga. – ES

BAL: 698; Vene TK 42

Muhkva [*'muhkva*] <-sse ~ -le> Krl, San – küla Valga maakonnas Tõlliste vallas (Iigaste ms, Sangaste ms), 1717 *Muchkwa Jahn*, 1723 *Muckqva Jaan*, 1798 *Muchwa*, 1805 *Muckwa Jurry*. ⇒43B1 ♦ Muhkva küla on välja kasvanud talurühmast Iigaste ja Sangaste mõisa piiril, omaette külanime esineb 1930. a-test alates. *Muhkva* on talupoja lisanimena tekkinud Iigaste poolel arvatavasti XVII saj lõpul. Selle päritolu pole teada. Kui jätta kõrvale nime järeloa -va, siis leidub sarnaseid vanu isikunimesid Ida-Soomes, kus need on *nen*-liitiga (*Muckkoin* ~ *Muchkoin*) või venepärase isikunimelõpuga (*Muckkoeff* ~ *Muchkoeff*). Nende nimede algeks on peetud tundmatut venepärase eesnime mugandust või siis hoopis sisserännanud tähendavat sõna *muukka* ~ *muukko*. Muhkva nime *va*-lõpp näitab tõenäolisemana idapoolset päritolu nii siin kui ka Ida-Soomes. 1977 liideti Muhkvaga Kolga (Tuule) küla (San), kus asuvad kunagise Sangaste küla põlistalud. Vrd Muhkamõtsa. – ES

EAA.1297.2.1:34, L 32; EAA.567.2.428:2, L 1p; KNAB; Mellin; RGADA.274.1.174:905, L 899p; Sukunimet 1992: 344

Muhu <-sse> Muh – saar ja kihelkond ajaloolises Saare maakonnas, sks *Mohn*, 1227 *Mone*, 1228 *Mona*, 1365 *Moën*, 1592 *Mohne*, 1782 *Muhho ma*. ⇒51C1 ♦ Muhu kirikukihelkond pärineb XIII saj-st, Muhu kirik paikneb Liiva külas. L. Kettunen on nime lähtekohaks pidanud sõna *muhk* : *muhu* 'külm', mis tundub tähenduslikult sobiv saarenimele, kuid vrd ka P. Wieselgreni pakutud sõnu *muho*, *muha*, *muhu*

Muhu viipenimi. Kohanime tõlge, viiped „muhk“ ja „saar“.

'soine maa'. Seletuseta jääb varasemates kirjapanekutes esinev *n*. Niisugune seletamatu *n* tuleb veel esile Harjumaa ↑Lohu (Loone) varastes üleskirjutustes. * *Vanasti olnud ainult kolm muhku, sellest nimi pandud. Üks Kansi põllal, üks Koriste pangal ja üks seal, kus luteruse kirik oo.* (1938) Vrd Mohni. – MK

BHO: 358; KM: ERA II 191, 182 (8) – 1938; SK I: 220

Mui <-sse>, koh varem ka *'Mui_küla* Pöi – küla Saare maakonnas Põide vallas (Uuemõisa ms), 1645 *Muykul*, 1738 *Muiküllä*, 1798 *Mui*. ⇒51B2 ♦ Nimele pole õnnestunud vastet leida. Murretest leiduv häälikuliselt lähim sõna on *muia* 'eit'. Vrd Muike. – MK

Rehepapp; SK I: 220

Muike [*'muike*] <-le> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Palmse ms), 1510 *Mudick*, *Muddick* (küla ja talu), 1586 *Muttigh*, 1796 *Muik* (karjamõis). ⇒4C2 ♦ XV saj-st pärit Palmse mõisa võltsürikutes on küla mainitud kujul *Mudike*, *Muicke*, seega oli küla hiljemalt sellal olemas. Palmse mõisa Muike abimõisat on mainitud 1768. Mellini kaardil on märgitud mõis ja küla, hiljem talud kadusid, XIX saj küla enam ei ole märgitud. XX saj uuesti küla. Nimes on kadunud *t*-line osis, varasemate kirjapanekutega võiks võrrelda sõnu *mutik(as)* 'putukas, mullikas' ja *mudi* 'hunnik'. E. Tarvel on oletamisi pakkunud nime lähtekohaks isikunime. – MK

Mellin; Tarvel 1983: 44–45, 95, 98; VMS; Wd

Mujaste <-sse>, kirjakeele varem ka *Muiaste* Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Leisi ms), 1453 *Marten Muddenkull is tho Pya*, 1798 *Mudast* (küla). ⇒50C1 ♦ Külanimi tuleneb sõnast *muda*, *mudane*. Nimes on toimunud murdepärane *d* asendus *j*-ga, vrd *mujane* 'adrune, mudane'. Mujaste lõunapiiril Roobakaga on Völupe ehk Völube, endine kõrtsikoht (u 1900 *Волоне*), varem Roobaka osa. Vrd Mudaste. – MK

Rehepapp; SK I: 221; Vene TK 42

Mukri [*'mukri*] <-sse>, kirjakeele varem ka *Mukre* Vän – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Eidapere ms). ⇒22B2 ♦ Külanime esineb 1922. a rahvaloenduse materjalides. 1795 on Lelle mõisa all märgitud talupoeg *Muckro Mart*, hiljem on külas Mukre-Mardi ja Mukre-Tooma talu. Talunimi on saanud külanimeks. Talunimena esineb Mukre veel Aluste külas. Nime tähendussisu jääb hämaraks, vrd *mugur* 'kukal', *mugurik*, *mugerik* 'mügarik'. – MK

EAA.1865.3.294/2:29, L 29; EMSK; KNAB

Muksi <-le> Pst – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Tuhalaane ms). ⇒37B1 ♦ Kuni 1977 Aruküla (1922), harvem Oriku (u 1900 *Орпуку*, talu järgi). Arukülas oli Muksi talu, mille järgi küla nimetati 1977 Aruküla kui liiga sageda nime vältimiseks (häälikuliselt lähedane on koos teiste Paistu küladega 1578 mainitud *да деревню Аракулью*). Helmes Riidajal on olnud Muksi karjamõis ja talu, Paistu Muksi talu nimi võib olla pärit sealt perekonnanime vahendusel. 1834 esines perekonnanime Muks juba Tuhalaane mõisas. Lisanimena on Muks (*Mux*) registreeritud Mulgimaalt al XVI saj-st. Sõnal *muks* on eesti keeles mitmeid tähendusi, kohanimena võiks seostada *muks* : *muksi* 'väike ahven' või tähenduse poolest pigem *muks* : *muksu* 'külm'. – MK

DLV 1998: 179; EMSK; KN; KNAB

Mulgi <' Mulki ~ -sse ~ -le> Hls – küla Viljandi maakonnas Halliste vallas (Uue-Kariste ms), 1811 *Mulgi Peter*, *Mulgi Jack* (talupojad Uue-Kariste mõisa all), u 1900

- Мульги* (talurühm). ⇒30A3 ♦ Külana mainitud 1970, oli sellal kahes osas (Mulgi I ja II), mõlemad liideti 1977. Nimi pärineb talupoja lisanimest *mulk* : *mulgi* (näiteks Võibre all 1601 *Mulcke Rautzep*). Kariste mõisa all oli 1683 *Mulgista* küla. Mulgiga on 1977 liidetud Kirnu küla (u 1900 talurühm *Kupny*) ja ↑Võibre. Mulgi lõunaosa tuntakse Kosksilla nime all. Hallistes oli ka teine Mulgi küla (Põlde-Mulgi), mis liideti 1977 Põldega. Vrd *Mulgimaa*. – MK
EAA.308.6.266:26, L 25p; EAA.1865.3.171/3:14, L 13p, 14; KNAB; Rev 1601: 146
- Mulgimaa** [*mul'gi_`maa*] Hel, Hls, Krk, Pst, Trv – ajalooline piirkond Viljandi maakonnas. ⇒37B1 ♦ *Mulgimaa*ks nimetatakse hõimu- ja keelepiirkonda Viljandimaa lõuna- ja Valgamaa loodeosas. Arheoloogiline kultuuripiirkond on siin eristatav I aastatuhande I poolest. XIII saj hõlmas Sakala maakonna lõunaosa muinaskihelkondi, millest nimeliselt on teada hilisem Halliste (*Alistegunde*). Enam-vähem tänapäevases mõttes on *Mulgimaa* kui kultuuripiirkond kujunenud XIX saj II poolel, hõlmates Raudna ja Tänassilma jõest lõunasse jäävat Viljandimaad (Paistu, Tarvastu ja Viljandi khk), Valgamaalt Helme kihelkonda ning Pärnumaalt Karksi ja Halliste kihelkonda, samuti Saarde khk idaosa. *Mulgimaa* nimi on pärit naabritelt lätlastelt ega ole just positiivne: *mul'kis* 'narr, rumal, kohtlane, lihtsameelne'. Lisanimena on *Mulk* registreeritud XVI saj-st. – MK
Aben 1966; ENE-EE: VI, 442; EO: 25; Pärdi, Kaljundi, Palang 2014: 269–270; Vaba 1997: 136
- Mullavere** <-`verre ~ -sse> Äks – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Visusti ms), 1473 *Moliver*, 1582 *Melewer*, 1585 *Malauer*, 1588 *Muliwer*, 1725 *Mullawer*. ⇒25B3 ♦ Nii M. Veske kui ka L. Kettunen on seisukohal, et nime algusosa tuleb sõnast *muld* : *mulla*. V. Pall juhib tähelepanu sellele, et on olemas ka lähedane isikunimi (vanades kirjapanekutes nt 1545 *Mulle*, 1520 *Mulli*, 1366 *Mold*). Et varasemad kirjapanekud on väga vahelduvate täishäälikutega, võib nime kuju olla aja jooksul teisenenud. 1977 liideti Mullaverega Mõisamaa küla (1584 *Moizoma*, 1684 *Moisema By*), mille kõrvale tekkis XIX saj karjamõis (sks *Charlottenholm*). – PP
EAA.308.2.122, L 1; EO: 298; PA I: 101, 149, 292; PTK I: 143
- Mullutu** <-sse>, koh aj *Mulutu* Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Mullut*, 1645 *Mulleto*. ⇒50A4 ♦ *Mullutu* küla oli olemas juba XVI saj, mil kuulus kunagise *Schultzenhof*-nimelise mõisa (1560) juurde. XVII saj ühendati see mõis Randverega, kuhu asustati ümber *Mullutu* talupojad, ja *Mullutus*se loodi uus mõis. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Nime lähtekohaks võib olla isikunimi, vrd eesti alal 1545 *Jurgen Mulle*, 1558 *Mulle Micke*. Vrd ka *muld* : *mulla*, *mullutama* 'muldama'. *Mullutuga* on 1977 liidetud *Mullutu-Parila* (vrd seal XVII saj heinamaa *Heuschlag groß Pargel*), mis rajati mõisatööliste majade asemele asunduskülana 1920. a-tel. – MK
BHO: 367; Ligi 1961: 372; SK I: 221, 280
- Mullutu-Suurlaht** [*mullutu-'suur_`laht*] Kaa, Kär – järv Saare maakonnas Lääne-Saare vallas. ⇒53A1 ♦ Kaksikjärv, mis ühendatud väikese kurgu kaudu, uuemal ajal pigem kaks järve. Läänepoolne on *Mullutu laht*, nimetatud mõisa järgi, ja idapoolne *Suurlaht* (ka Kellamäe laht). Mellini kaardil 1798 on juba mõle-
- mat osa koos nimetatud Suurlaheks (*Suur Lacht*). 1856. a kaardil on nimi tõlgitud saksa keelde (*Die grosße Wiecke*, vrd Linnulaht kõrval on 'väikelah', *Kl. Wiecke*). Vrd *Mullutu*. – MK
EAA.3724.5.1999, L 1; Mellin
- Muna** <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), 1796 *Torbi Munna Petre L. Madle*, 1839 *Muña*. ⇒44C2 ♦ *Muna* küla loeti veel XIX saj dokumentides Torbi küla osaks (1871 *Дрѣн. Торбу*). XX saj oli ta omaette küla veel 1945, hiljem liitus Rasva külaga, taastati 1997. Külanimi on tekkinud lisanimest *Muna*, mis ilmselt ongi saadud sõnast *muna*. Koos Haanjas antud perekonnanimega *Raud* on seda hõimu Orava vallas (Vas) kutsutud ka *Muna-Ravvaks*. – ES
EAA.1268.1.403:241, L 207p; LVVA.6828.4.380, L 1; Rücker
- Munalaskme** [*muna_`laskme*] <-sse ~ -le> Nis – küla Harju maakonnas Nissi vallas, mõis, sks *Munnalas*, 1533 *Monnelaszka* (küla), 1565 *Monnalaskby*, 1688 *Monnilask*, 1796 *Munelas*. ⇒11A2 ♦ Mõis rajati XVII saj. Mõisa 1699. a kaardil sellenimelist küla enam ei ole, on vaid metsavahikoht (*Munalas*). Nime tähendussisu jääb hämaraks, võib-olla pärineb külanimi loodusnimest, mille algusosa aluseks oli *muna*. Teisalt võib algusosa olla rahvaetümoloogiline moonutus munka tähistavast sõnast, vrd kirikuladina *monachus*. Nime järelosaga võiks võrrelda sõnu *laasmaa* ja *laskma*. P. Johansen on kohanimede osist *-laskma*, *-laskme* ühendanud karjalaskega. *Munalaskmega* on 1977 liidetud Sepuküla, ka Sepa (1699 *Seppo*, *Seppo Matz*, *Seppo Jörg*, *Sepp Jahn*, 1796 *Seppa*). – MK
EAA.1.2.C-IV-88; EAA.1.2.931:137, L 130; EAN; Essen, Johansen 1939: 53; Johansen 1951: 217; Mellin
- Munsi** <-le> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Sürgavere ms), 1638 *Munnimat* (talupoeg mõisakeses nimega *Esmundthof*). ⇒23B4 ♦ *Asula* on tekkinud Kälste küla Munsi talu maadele 1950. a-tel, kui sinna asutati Suure-Jaani masina-traktoriaam. 1970. a-tel kuni 1977 oli kirjas Munsi asundina. Võimalik, et nii küla nimi kui ka talupoja eestikeelne lisanimi on rahvaetümoloogiline kohendus XVII saj mõisanimest *Esmundthof*, mis tuleneb saksa mehenimest, vrd *Eschmund*. Kui lähtume eesti keelest, siis 1638 oli Muhust pärit *Munnimat*, kes võis ka anda nime talule, elanud kohal kolm aastat. Sel juhul lähtub külanimi isikunimest, lisanime aluseks on *munn* : *munni* 'peenid, munand; käbi, ümmargune asi', algne tähendus 'väike muna'. – MK
EMSK; ENE: V, 250; KN; Rev 1638 II: 108; Selchow 1934: 31
- Muraja** <Muraja ~ -sse> Pöi – küla Saare maakonnas Põide vallas (Uuemõisa ms), 1698 *Murrea Jak* (hajatalu), 1784 *Murrajaschen Bauren*, 1795 *Murraja* (küla), 1798 *Murraja*. ⇒51C3 ♦ *Muraja* on olnud Uuemõisa kõrvalmõis, ühtlasi samanimeline küla sellest põhjas. 1920. a-tel mõisa maadele tekkinud asundus liideti pärast 1940. a-id *Muraja* külaga. L. Kettunen on nimes näinud *ja*-tegijanime ja küsimärgiliselt tähenduseks pakkunud 'pomiseja'. Nime päritolu on siiski ebaselge, teisel on Kettunen võrdluseks toonud sõnad *murak* 'murakas' (vrd ka sm *mura* 'kerge soomaa, muda'), *murastama*, *mürastama* 'hapuks minema', kuid tähenduslikult on viimaseid kahte raske nimega siduda. Võib-olla kuulub nimi hoopis

kokku Mõra ja Müra nimedega. Nime võiks analüüsida kaheosalisena: *Mura+ja*, kusjuures ja tuleneks kunagisest järelosast *oja* 'saar', sest kahtlemata oli Muraja poolsaar, kus küla asub, veel mõnisada aastat tagasi saar. Vrd Muraste, Muratsi. – MK

BHO: 368; EAA.308.2.65, L 1; EAA.1865.4.343/9:22, L 22; EAA.2072.3.406; KNAB; NA; SK I: 222

Muraka <-le> Tor – küla Pärnu maakonnas Tori vallas (Tori ms), 1500. a-tel *Murrack* (mõisake), 1618 *Murrackby* (küla), 1797 *Morraka*. ⇒22A4 ♦ Küla nimi tuleneb mõisakese nimest, mis omakorda võib olla mõisastatud talu nimi, vrd taimenimetust *murakas* : *muraka*. Murakaga on 1977 liidetud Tani küla (1970 *Tani I*, vrd talud 1845–1846 *Tāni Oja*, *Liņa Tanni*) ning osa ↑Jõulu ja Päästala külast (1618 Tohera all talupoeg *Pästapuuck Stoffer*, külanimena 1624 *Pasta*, külas *Pasta Pulck Steppan*, 1855–1859 *Пастала*, külana taas 1938 *Pästale*, 1970 *Päästale I*). Vrd Muraka raba. – MK

BHO: 368; EAA.298.2.71, L 8; EAA.2072.3.23e, L 5, foolio IV; EAN; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB; Rev 1624 PL: 20; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1618:36

Muraka raba lis, Lüg – soo Ida-Viru maakonnas. ⇒16B2 ♦ Kutsutud ka Murakasooks. XIX saj II poolest pärineval kaardil märgib nimi *Murrak Soo* tänapäevast Virunurme raba, aga võib-olla on siiski sellest kagusse jäävat suurt soo- ja rabaala, st praegust Muraka raba, niisamuti nimetatud, sest just sinna on märgitud soosaar *Murraka Soo Saar*. 1896 on *Мыракъ-соо* märgitud praeguse Muraka raba kohale. Nimi tuleneb taime- ja marjanimetusest *murakas* : *muraka*. – MK

EAA.854.4.1008, L 1; ERA.T-6.3.665, L 1; KN

Muraski <-le>, koh <-lõ> Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), 1850 *Murraski*, u 1866 *Мырашкки*, u 1920 *Muraski*. ⇒45B4 ♦ Küla pole väga vana. 1850 nimetati seda taluks, kuid elanikke on siis olnud juba neli peret, kõik läti perekonnanimedega. Muraski jäigi Misso lätlaste kõige tuntumaks külaks kuni tühjenemiseni 1970. a-tel. 1977–1997 oli Muraski Rammuka küla osa. Nime päritolu pole teada. Võib-olla on see tulnud siirdnimena lähedalt Petserimaa Muraskina (vn *Мырашккино*) külast. Ülevõtmise mudel on olnud mitmuslik: **Muraskiq*. Sellisel juhul sisaldab nimi tavalist venekeelset talupoja lisanime *Muraskin*, mis tuleb sipelga nimetusest *муравей*. Laensõnana tunneb seda ka võru keel, liitsõnas *murospesä* 'sipelgapesa'. Naabrite võrdlemine sipelgatega kajastub ka eesti lisanimeses Kuklase, Raudsiku jne. Selliseid omadusi nagu „palju“, „väikesed“ ja „tigidad“ on ikka naabrite nimetamisel rõhutada püütud. Vrd Murati. – ES

EAA.1865.1.160:50, L 50p; Eesti TK 42; SeK: 89; Unbegaun 1995: 151; Vene TK 126; VES: 245

Muraste <-sse ~ -le> Kei – küla Harju maakonnas Harku vallas, mõis, sks *Morras*, 1426 *Mores* (küla), 1537–1558 *Moratz Andreas tho Moras*, 1765 *Morrast* (mõis). ⇒2A3 ♦ 1586 on Murastet mainitud kui talu Kurba külas, mõis rajati XVII saj I poolel. XIX saj II poole mõisakaardil on küla juba Muraste nimega (*Murrasto*). 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Eesti Mura-nimede päritolu on ebaselge, võib-olla on nad ühendatavad Mõra- ja Müra-nimedega. Murastet on peetud eestirootslaste külaks, vrd rts *māra* 'madar'. Vähetoenäoline on nime saksa algupära, vrd sks

Morast 'soostunud ala, mülgas', ehkki viimane näib olevat mõjutanud hilisemaid nime kirjapanekuid. Mõisale kuulunud Kurba küla (1586 *Kurpa*, 1615 *Kurpeby*) järgi on seda kutsutud ka Kurba mõisaks. Murastega on 1977 liidetud osa ↑Mäeranna külast. Vrd Muraja, Muratsi, Mäeranna. – MK

BHO: 365; EAA.1.2.938:13, L 12; EAA.3724.4.2120, L 1; Johansen 1951: 199; Rev 1586: 129

Murati <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Rogosi ms), 1630 *Morata Jurri*, 1638 *Morata Jurgen*, 1684 *Murrett*, *Murratt kyla*, 1765 *Dorf Murrata*, 1826 *Muratha*. ⇒45A4 ♦ Murati oli XX saj alguses karjamõis, 1920. a-test asundus ja 1977. a-st küla. Talurühma ja külaga kannab sama nime küllalt suur Murati järv Eesti-Läti piiril (läti *Murata ezers*, 1638 *Morata Jerw*). 1627. a revisjonis seda järve nime veel pole ja võib oletada, et Murati järv kandis siis Vaidva jõega samast nime *Wayde*. See nimi võiks olla hiljem üle kandunud naabruses olevale järvele Lätis (*Vaidavas ezers*), millest Vaidva jõgi üldse läbi ei voola. Murati nime võib pidada algupäraselt mitte järvenimeks, vaid talupoja lisanimeks. Selle päritolu ja tähendus pole teada. Esmamainigute esililbi o-d võidi rootsipäraselt lugeda u-ks, nii oli ehk algusosa hääldus sama. Küll on muutunud a-lõpp, mis püsis veel XIX saj. Vrd naabruses asuv venepärase nimega Muraski küla (Vas), vrd ka mitmed vanad Eesti *Mura*-algulised asustusnimed. Turgipärane eesnimi *Murat* lisanime alusena on küll võimalik, aga vähetõenäoline. Vrd Muraste, Muratsi. – ES

EAA.308.2.178; EAA.308.6.316:8, L 3;

EAA.1268.1.401:134, L 129p; EAA.1865.2.84/2:19,

L 20p; Rev 1624/27 DL: 85; Rev 1638 I: 180, 181;

Roslavlev 1976: lisa 2; Sukunimet 1992: 334; Unbegaun 1995: 293; VD

Muratsi <Muratsi ~ -sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Murratz*, 1560 *Murras* (küla), 1798 *Murrats*. ⇒53B1 ♦ Muratsi mõis on rajatud XVII saj, samanimeline küla oli selle lähedal lõunas. Ajalooliselt kuulub ta koos Vaiverega Püha kihelkonda, ent vallapiiri nihkumisega XX saj I poolel kaldus liituma Kuressaare poolel olevate kirikutega. 1920. a-tel tekkinud asundus liideti pärast 1940. a-id Muratsi külaga. Nimi kuulub teadmata päritoluga *Mura*-nimede sarja. Nimelõpp *-tsi* on tõenäoliselt pärit liitest *-ne* : *-se*, mis murdes on andnud omastavalise *-tse* ja mille *e* on muutunud kirjakeeles *i*-ks. Vrd Muraja, Muraste. – MK

BHO: 369; KNAB; SK I: 222

Murdõmäe [*ˈmurdõˌmäe*] <-le>, kirjak varem ka *Murdemäe* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), 1939 *Murdemäe*. ⇒44C2 ♦ Murdõmäe oli 1977–1997 Kokõmäe küla osa. Kokõmäe, Rebäse ja Hotõmäe küla piirile tekkis asustus XIX saj lõpus. 1900. a Haanja mõisa kaart mainib seal Kuremäe talu nime (*Δβ. Kypze*). 1997. a külade taastamise käigus on Murdõmäe küla maa-ala nihkunud kirde poole Lutika küla vanale ääremaale, ajalooline Murdõmäe kuulub praegu Kokõmäe küla alla. Murdõmäe talu ja küla nimi on tõenäoliselt saadud perekonnanimest *Murde*, vrd Murde talu Purka külas. – ES

EAA.3724.4.1858, L 1; Eesti TK 50; KN;

LVVA.6828.4.380, L 1

Muri¹ <-le> TMr – küla Tartu maakonnas Luunja vallas (Vasula ms), 1839 *Murri* (tal), u 1900 *Mypu*

- (talu). ⇒33A1 ♦ Varem õieti kaks samanimelist küla suhteliselt lähestikku. Praegune Muri on hiline küla (nimekirjas 1970), mille nimi on üle kandunud talult. XVIII saj lõpul esines Muri talupoja lisanime või talu nimena, nagu *Murri Hans*. Nimi võib seostuda sõnaga *muri*, mis on tähendanud musta koera, märkinud sama värvust koera (või veise) nime (sh *murimust* 'täitsa must'), samuti juhmakat inimest. 1977 liideti Muriga Tilga küla (1839 *Tilga* talu). Teine Muri küla asus varem Kõrvekülalt läänes (1922 *Muriküla*), see liideti 1977 Tila külaga. * *Nime olevat saanud rohkeste koerte järgi, kelle haukumine kostnud õhtuti Kõrvekülla. Vrd Muraste, Muri², Muriste.* – EE KNAB; RGADA.274.1.239/5:122, 125, L 615, 618; Rücker; VMS: II, 42
- Muri²** <-le> Pst – küla Viljandi maakonnas Karksi vallas (Aidu ms). ⇒30C3 ♦ Külana nimekirjas 1970, nimi on saadud talunime vahendusel. XVII saj on Paistu khk-s märgitud hajatalu *Murri Mart*, mille täpsem asukoht ei ole selge, kuid 1683 on Kassiküla all mainitud talupoegi *Murri Matz* ja *Murri Henn*. XVIII saj oli Muri Paistu khk-s levinud lisanimi (vrd 1724 *Murri Marcus*, 1795 Aidu mõisa all *Murri Toennis*, *Murri Janus*). XVI saj oli Viljandi mõisa alal *Muri Marth*. Lisanime aluseks on isikunimemugand, mis võib olla lähtunud täisnimest *Mauritius*. Vrd Muri 'musta koera nimi'. Vrd Muri¹. – MK EAA.308.6.266:16, L 15p; EAA.567.3.111:9, L 8; EAA.1865.3.209/1:5, L 3p, 4; KNAB; PA IV: 156; Rev 1638 II: 68
- Murika** <-le> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Leisi ms), 1592 *Thomas murck* (talu), 1756 *Murrick*, 1798 *Murrika*. ⇒50B1 ♦ Nimi on lähtunud talupoja lisanimest, mis talunime kaudu on kandunud külale, külas on Murika talu. Lisanimena on Murika esinenud XVIII saj algul ka Järvamaal. Selle aluseks võiks olla sõna *murikas* : *murika* 'suur tükk (leiba)', kujundlikult ka 'vana naine'. Murika lõunaosas on Tuhkana (1731 *Tuhkama Laratzi Iack*, 1798 *Tuhkana*), mida on 1930. a-teni ka eraldi külaks peetud. – MK KNAB; Rehepapp; SK I: 223, 442
- Murikatsi** [*muri_katsi*] <-le> Hel – paik (küla) Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Kärstna ms), ? 1620 *Murrikatz nebst Jennest*. ⇒37C1 ♦ Murikatsi moodustab praegu Reti küla sopilise lääneosa, omaette külaks loeti teda veel 1930. a-tel. Murikatsi mõis on rajatud XVII saj algul 1586 läänistatud küladest (?) *Genest u. Kernest* ja neile 1593 lisatud üksusest *Naistma*. Algse omaniku Benedict Steinkohli nime järgi vanasti eesti keeles kutsutud ka Tinkoli mõisaks. 1792 liitusid Murikatsi ja Kärstna. Nime puhul on M. J. Eisen ja L. Kettunen võrdluseks toonud *murik(as)* 'suur tükk'. Kettunen on võrdluseks toonud ka perekonnanime *Mu(r)rik* ja pidanud väga võimalikuks, et nimelõpp *-katsi* on seoses sugunimelõpuga *-kainen* : *-kaitse*. J. Mägiste oletab järelosaks *-kaitse* (?). – MK Eisen 1929a: 158; EO: 207, 388; Stryk 1877: 361
- Muriste** <Muriste ~ -sse> Kse – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Illuste ms), 1565 *Muris by*, 1591 *Muriste By*. ⇒20A4 ♦ Keskajal kuulus küla Lihula nunnakloostriale, hiljem Illuste mõisale. 1977–1997 oli küla Hõbesalu osa. Muriste nime päritolu on ebaselge, näib, et nime lähtekohaks on *ne-* või *s-*sõna või nimi. Järelliide *-ste* liitub kohanimedes sageli isikunimele, vrd tänapäeva koeranimi *Muri*, sõna *murimust* 'täitsa must', *Muri* < *Mauritius* (?). Muriste põhjaosas on Mõiste talud (1844 *Mosta* küla). Vrd Muri. – MK BHO: 368; EAA.1.2.932:14, L 12, 78, L 73p; Schmidt 1844; VMS
- Murksi** [*'murksi*] <'Murksi> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kõnnu ms), 1798 *Murksa* (talu), 1871 *Murksi* (talud). ⇒4B2 ♦ 1977–1997 oli Kõnnu küla osa. Algselt hajatalu (*Murckse*), mis esines juba XVIII saj lõpul Kõnnu mõisas Parksi ja Aru talude vahel. Loetud ka pisikülaks, pärast 1920. a-te maareformi mõisamaade jaotamisel sai talusid juurde ja eraldati 1930. a-tekis Kõnnu asundusest omaette külaks. Murksi talu on küla vanim, kuid 1920.–1930. a-tel on pank selle väiksemateks kohtadeks jaganud. – MJ EVK; KN; KNAB; Mellin; Schmidt 1871; Tarvel 1983: 94; Vilbaste 1956: 105, 153, 504
- Murru** <'Murdu> Tor – küla Pärnu maakonnas Are vallas (Tori ms), 1638 *Murdo* (talu), 1797 *Murro* (küla), u 1900 *Myppo* (küla). ⇒22A4 ♦ 1638 oli *Murdo* uus talu, kus elas soomlane Jan. Nime lähtekohaks on sõna *murd* : *murru* 'tuulemurd, paemurd, põõsasse kasvanud heinamaa'. Murruga on 1977 liidetud põhi-osa Roigu külast (1901 karjamõis *Põüzo*, 1922 *Roigo*, vrd 1684 *Roiko Mart*) ja ↑Uru. – MK EAA.308.2.218:111, L 109p; EAA.2072.9.216, L 1; EAN; KNAB; Mellin; Rev 1638 II: 46; SK I: 222, 223
- Muru** <-le> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas (Uhtna ms), 1870 *Murro* (kaks talu Uhtna mõisast edelas), u 1900 *Myppy* (küla). ⇒5C4 ♦ Uhtna mõisa moonakülana rajatud XIX saj II poolel, külas on olnud kaks Muru talu ja Murusepa talu. 1977–1997 oli Uhtna küla osa. Tõenäoliselt on nime aluseks *murd* : *murru* 'tuulemurd', mitte *muru* nime tänapäevakujust lähtuvalt. – MK EAA.3724.4.1778, L 1; EAN; EVK; KNAB
- Mustahamba¹** [*musta_ 'hamba*] <-le>, koh <-lõ> 'külla', varem ka *Melsopi* Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Vana-Laitsna ms), 1684 *Musti Hambo Lande*, 1694 *Mellaspup Rein*, 1765 *Dorf Mustahamba*, 1773 *Muste Hamm*, 1811 *Malsup*, 1839 *Melsob*; läti *Melnzobji*. ⇒44C3 ♦ Mustahamba oli 1977–1997 Raagi küla osa. Hajatalust arenenud küla nimi on kirjapanekute algusest peale olnud tõlgitav: eesti Mustahamba (algselt mitmuse nimetavas *Mustahambaq*), läti *melni zobi* 'mustad hambad', tänapäevased kohanimed on Lätis *Melzobi* ja *Melnzobji*. Rõuge kirikuraamatud on eelistanud eestipärast, mõisakirjad lätipärast nime. Nime päritolukeel pole selge, sest nii Eestis kui ka Lätis esinevad need nimed piirialal kagus ja kirdes. Samas on arusaadav, kuidas tähelepanu vigastele või „mustadele“ hammastele võis kollektiivse lisanime kujunemisele kaasa aidata. – ES EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.2.179, L 1; EAA.1268.1.401:304, L 298p; EAA.308.6.258, L 1; Lvva: II, 417; LVVA.199.1.228:16, L 11p; Rücker
- Mustahamba²** [*musta_ 'hamba*] <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Vastse-Nursi ms), 1627 *Musthamba Lauer*, 1638 *Mustam Laur*, *Mustam Göder*, 1765 *Dorf Mustahamba*, u 1900 *Плмз. Мысмахамба*. ⇒44C2 ♦ XVII saj on seda piirkonda tuntud *Kahrila (*Karel Kylla*) nime all. Talu, talurühma ja küla nimi on tekkinud talupoja lisanimest. XVIII–XIX saj tunti küla läänepoolset, Kahrila järve äärset osa Hinni külana. Mustahamba küla asemele tekkis XIX saj keskel Vastse-Nursi mõisa

karjamõis, mis 1920. a-tel jälle taludeks jagati. Vrd Kahrila järv, Mustahamba¹. – ES
EAA.1268.1.401:276, L 270p; EAA.308.2.178, L 1; Rev 1624/27 DL: 92; Rev 1638 I: 198

Mustajõe [musta_`jõe] <-le>, koh *Musta_`jõõ* <-lõ> Plv – küla Põlva maakonnas Laheda vallas (Tilsi ms), 1599 *Mustjehmoysa*, 1627 *Schwartzzenbeck*, 1638 *Schwartzzenbachs Moysa*, *Mustjehmoysa*, 1738 *Dorf Mustajöggi*, 1798 *Mustajoe*, *Schwarzbach* (küla, kõrts), 1839 *Mustjöggi* (kõrts, karjamõis). ⇒40A2 ♦ Mustajõel asus üks Kirumpää lossi piirkonna neljast mõisast XVII saj algupoolel. Mõisa rajamise aeg on XVI saj (E. Tarveli andmeil 1590 *Czarnorzeczny 'mustajõe'*). Kui XVIII saj keskel rajati Pikkjärve kaldale Tilsi mõis, siis Mustajõe mõisa tähtsus vähenes ja XIX saj lõpus oli isegi karjamõis taludeks jagatud. Kohanime tuntakse rohkem Mustajõe kõrtsi järgi vana Tartu–Võru maantee ääres. Nimi tuleb Orajõe rööpselt nimest Mustjõgi, külanimest tulenevalt ka Mustajõgi, selle nime all on tuntud just jõe ülemjooks. Mustajõega on 1977 liidetud ↑Mäni küla. Vrd Orajõe¹. – ES

BHO: 542; EAA.567.3.186:2, L 3; EAA.3724.4.1934, L 1; Rev 1624/27 DL: 56; Rev 1638 I: 127–128; Mellin; Rücker

Mustakivi [musta_`kivi] <-le> Jõe – Tallinna asum Lasnamäel (Väo ms). ⇒1C1 ♦ Endine Lasnamäe IV mikrorajoon sai Mustakivi nime 1991 Kuristiku küla Mustakivi talu järgi. Talu nime lähteks on ajalooline Tallinna linnasarase (1265) piiritähis Mustkivi. – PP
Tallinn 2004: I, 349–350

Mustakurmu [musta_`kurmu] <-` kurmu ~ -le> Võn – küla Põlva maakonnas Ahja vallas (Ahja ms). ⇒33B3 ♦ J. Simmu arvates kuulusid tänapäeva Mustakurmu talud varem Ahja-Metsküla (↑Mõtsküla) alla ja nimi koosneb sõnadest *must* + *kurm* 'omaette eraldatud maakoh; sopp, nurk'. L. ja I. Rootsmäe järgi on Mustakurmu aga endine Kärša küla osa. Mustakurmu talud on XVIII saj kirikuraamatutes ja 1816.–1834. a revisjonikirjades paigutatud Kärša küla alla (1858 Ahja küla alla). Rahvapärane nimi oli Rootsmäede arvates tuntud tõenäoliselt juba XVIII saj algupoolel, sest 1734.–1738. a kirikuraamatu *Musta Kusma* ehk *Kusma* küla on ehk identne Mustakurmuga. Simmu etümoloogiale võib lisada, et *Must* nime algusosana on ilmselt isikunimi. Küla loodeosas peamiselt Alaja Mäe-Issaku talu maadele rajatud popsi- ja asundustalude üldnimetus on Issakunukk. Mustakurmuga liideti 1977 Musta asundus, mis oli nime saanud XVIII saj lõpupoolel rajatud Ahja mõisa Musta karjamõisa järgi (sks *Louisenthal*). – MJ

Rootsmäe 2016: 483, 536; Simm 1973: 19, 71

Mustaladvasoo [musta_`ladva_`soo], koh *Musta_`latva soo* lis – soo Ida-Viru maakonnas, 1929 *Mustaladva soo*. ⇒17B1 ♦ Mustaladvasoo on Puhatu soostiku põhjaloodes. Väärib märkimist, et Lügänu alal on olnud sama osisega soonimi Jõeladva soo (1931). * *Rahvajutu järgi on soo saanud nime musta ladvaga kuuse järgi*. – MK

ERA.T-6.3.133, L 1; ERA.T-6.129, L 1; KN

Mustametsa¹ [musta_`metsa] <-`metsa> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kolga ms). ⇒5A3 ♦ XVII saj lõpul oli praeguse Mustametsa küla kohal kaks talu, XIX saj algul aga üks Mustametsa talu, mis loeti Vahastu külge. Kui XVIII saj II poolel asu-

tati osa Vahastu küla (sh Luuba talu) asemele Luuba karjamõis (esmamaining 1765), anti mõnele perele võimalus ehitada elamu Mustametsa talu lähedale liivikule. Küla tekkis mõisatööliste (*tiumeeste*) elamust XIX saj II poolel, küla rajamise aastaks peetakse G. Troska andmetel 1866. a. Kalamäe küla asemele samanimelise karjamõisa rajamisel asustati osa elanikke Mustametsa. Pärast 1920. a-te maareformi rajati juurde asundustalusid. Rahva seas olevat hüütud ka Kolu külaks, Laastukülaks, Mustkülaks ja Saunikute külaks. Mustametsa põhjaosas on Luuba, nimetatud endise karjamõisa (sks *Annenhof*) järgi, mis omakorda on saanud nime hajatalult. 1637 on *Kullava (*Kullawa*) küla all nimetatud talupoegi *Pulck Jürg* ja *Lupaa Jürg*; E. Tarveli järgi viidi need talud Vahastu külla. Pulga asundustalu jääb samuti Mustametsa põhjaossa. Vrd Kolga¹, Vahastu¹. – MJ
EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 26; EVK; KNAB; Tarvel 1983: 93; Vilbaste 1956: 152–153

Mustametsa² [musta_`metsa] <-`metsa ~ -le> MMg – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Elistvere ms), 1872 *Forstei Mustamets*, u 1900 *Мустамець* (metsnik). ⇒26A3 ♦ Peamiselt pärast Teist maailmasõda tekkinud küla, esimest korda nimestikus 1970. Nimetatud Mustametsa metsnikukoha järgi. 1788. a kaardil on sel kohal *Sibbi*. 1977 liideti Mustametsaga Tootsi küla (u 1900 *Toomcu*) ja Kaiivere asund, viimane oli varem metskonna asula. – PP
EAA.1691.1.205, L 1; EAA.3724.4.1171, L 6; KNAB; PTK I: 144

Mustamäe [musta_`mäe] <-le> Kei – Tallinna linnaosa ja asum. ⇒1A2 ♦ Peamiselt 1960. a-test alates hoonestatud linnaosa sai nime sellest lõunas praeguses Nõmme linnaosas paikneva nõlva Mustamäe järgi. Nõlva on saksa ja vene keeles nimetatud vastavalt *Blaue Berge* ja *Синие горы*, st sinised mäed; mõlemad nimed on antud ilmselt seetõttu, et Tallinna poolt vaadates paistis mägi tumeda ehk sinisena. Praeguse ala kohta hakati Mustamäe nime kasutama Teise maailmasõja ajal, tuntuks sai see 1950. a-te II poolel, kui Mustamäe asumit hakati rajama Vana-Mustamäe-poolsest osast. Mustamäe linnaosa moodustati 1993 Mustamäe asumist, sellega ajalooliselt seotud ↑Kadaka ning ilmelt sarnasest ↑Siili ja ↑Säase asumist. Vrd Vana-Mustamäe. – PP

Kivi 1964: 338; Kivi 1972: 79; Tallinn 2004: I, 350–351

Mustanina [musta_`nina] <-sse>, koh *Mustana Vai* – küla Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas (Vana-Sõtke ms), 1903 *Мустанина*, 1913 *Mustanina m(ois)* (karjamõis); sks *Schwarzwald* (karjamõis). ⇒8A3 ♦ Mustanina oli Türsamäe karjamõis, mis tehti mõisa metsavahikohast. Metsavahikohast läänes olevat sood kutsuti samuti Mustanina sooks. Võimalik, et metsavahikoha nimi on tekkinud loodusnimest või tõrvapõletamisega seotud talupoja lisanimest. Küla tekkis pärast Vabadussõda, kui sõjast osavõtnutele maad jagati. Mustaninaga liideti 1977 Sirgala küla (talud, mis ei kuulunud ↑Sirgala linnajao piiresse). Mustanina piires on ka endised külad Metsküla (1796 *Metskül*), Putki (1913) ja ↑Viivikonna ehk Vana-Viivikonna; need hääbusid pärast Teist maailmasõda. – MK

EAA.3724.4.1775; EVK; KNAB

Mustapali [musta_`pali] <-sse ~ -le> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Viiratsi ms), 1624 *Musta*

Paul (talupoeg Viljandi mõisa Matapera vakuses), 1712 *Mustepol Jack, Jahn, Mert, Toffer, Mustapal Jurgen*, 1713 *Mustapoll Külla, Muste Pallo Külla*, 1731 *Sibber oder Müstapalliküllä*, 1797 *Musta* (küla), 1855–1859 *Мустомаллу*. ⇒31A2 ♦ XVII saj oli talu Siberi (1624 *Syber*) külas. Nime aluseks on *must* + isikunimi *Pöll* < *Paul* või *Pall* < *Balthasar*. Hiljem on isikunimi vaheldunud sõnaga *palu*. XVII saj kirjanepanek ja praegune nimelõpu *i* osutab isikunimele. Eesnimi *Pol(l)* esines Eestis XVII–XVIII saj, mehenimi *Pall* oli tuntud veel XIX saj. Mustapaliga on 1977 liidetud Lakiküla (külanimena 1922, vrd Köpu 1839 *Lacki talu*, 1599 *Laki Laur*). Lakiküla ja Mustapali vahel olevaid talusid tuntakse Kipi nime all. Nii Lakiküla kui ka Kipi jäävad Paistu khk piiresse. * *Esimene elanik kannud musta palitut, kuna ümbruskonna rahval olnud valged jämedast riidest vammused. Selle järgi hakatudki selle küla elanikke nimetama mustapalitumeesteks. Aja jooksul muutunud see nimetus veidi ja praegu kutsutakse küla, mille asutas võõras pärnakas, Mustapali külaks. (1939)* – MK

EAA.298.2.71, L 9; EAA.567.3.81:16, L 15p;
EAA.567.3.221:19, 21, L 18p, 20p; EAN; KM: ERA
II 237, 381 (25) – 1939; KNAB; Mellin; P XVI:
201; Rajandi 2011: 139, 222; Rev 1624 PL: 70;
RGADA.274.1.192/1:718, L 700p; Rücker; Wd

Mustaru [*ˈmust_aru*] <-le> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Uue-Vändra ms), 1923 *Mustaru*. ⇒22C3 ♦ 1874 toodi praeguse Mustaru küla kõrvale Uue-Vändra mõis (↑Suurejõe), mispuhul seitse talu ümber asustati. Kui mõisa maad 1920. a-tel taas asunikele jagati, sai asunduse nimeks Mustaru. U 1939. a-st Mustaru küla. 1850 oli Uue-Vändra mõisas 12 *aru-lõpulist* talunime (*Kadjaste arro, Säsla arro, Laudarro, Mastarro, Mustikarro* jt), kuid täpselt Mustaru nende seas ei ole. Mustaru ilmus XX saj mõisa moonamaja nimena (u 1900 *Δ. паб. Mycmappo*). Võimalik, et nimi on lühenenud nimest *Mustikarro*, vrd *mustikas*, või moondunud *Mastaru* (*Mastarro*) nime mõjul. Hilisemal ajal oli külas ka Mustaru talu. Mustaruga on 1977 liidetud Aleküla (u 1900 talurühm *Алме*). – MK

BHO: 80; EAA.1865.5.151:53–97, L 25–96; EAN;
ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s
1938); KNAB

Mustassaare [*ˈmustas_saare*] <-ˈsaarde>, koh *Mustas_saarõ* <-ˈsaardõ> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas (Sõmerpalu ms). ⇒44B1 ♦ Valga–Petseri raudteele, mis valmis 1889, rajati Sõmerpalu jaam mõisale lähimasse sobivasse kohta. Peaaegu XX saj lõpuni nimetatigi kohta Sõmerpalu jaamaks, ametlikus nimekirjas Sõmerpalu jaama asundiks. 1977 liideti see Sõmerpalu külaga, kuid 1997 taastati. Käibele tuli nimi, mida kohalik rahvas mäletas kui mõisa metsnikukoha nime enne raudtee rajamist. – ES

Eesti TK 50; Vene TK 42

Mustivere <-ˈverre ~ -sse> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Pärsti ms), 1481 *Musteversschenn wech* ('Mustivere tee'), 1583 *Mustiuer* (küla), 1599 *Mustywer* (küla), 1638 *Mustefer*, 1797 *Mustafer*. ⇒30B2 ♦ Külanime algusosa aluseks olev *must* : *musta* pärineb tõenäoliselt isikunimest. Viljandi khk kohanimedes on *must* kohanimedes laialt levinud. Mustivere loodeosa tuntakse Undi nime all endise karjamõisa (sks *Uinti*, 1724 *Hunt Jüry Andres*, 1731

Hundi Jurry) järgi. Mustiverega on 1977 liidetud osa Kirikumõisa külast (1970). – MK

EAA.567.3.89:14, L 9p; EAN; EO: 311; KNAB;
LGU: I, 548; Mellin; PA IV: 147; Rev 1638 II: 99;
RGADA.274.1.192/1:869, L 850p

Mustja [*ˈmustja*] <-sse>, koh <-lõ-, -n> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas, karjamõis (Sõmerpalu ms), sks *Mustel*, 1721 *Mustle Mikkli*, 1762 *Mustjamoisa Juhhan*, u 1770, 1798 *Mustel* (mõis), 1926 *Mustja*. ⇒39C3 ♦ Talupoja lisanimi oli Sõmerpalus olemas XVIII saj alguses. Mustja nime kandevarjamõis tekkis sajandi keskel. 1766 jagati Sõmerpalu mõis neljaks eraldi mõisaks samade omanike käes, neist üks oli Mustja. Mustja mõisa alla hakkasid kuuluma ka Osula küla keskosa talud. 1867 liideti Järvere, Lilli ja Mustja jälle Sõmerpalu mõisa alla kokku. Koht jäi karjamõisaks, suur osa selle maadest jagati 1912 saksa talupoegade asunduseks (↑Heimtal²). Mustja nime päritolu on ebaselge. Kirjapanekutest jääb mulje, et algne nimi võib olla olnud *le-* või *la-lõpuline* ja kuuluda kokku *Mustla* nimega. Ent samas on sarnased arengud kirjalpildis (> *Mustel*) näha ka Saaremaa Mustjala mõisanimes, milles *jala-*osist peetakse igal juhul vanemaks. Mustja puhul võiks nt oletada *oja-sõna* lühenemist. Enne Mustja nime all tuntuks saamist kandis piirkond Sooküla nime (1638 *Pustus Soküllä*), mis jäi ürikust ürikusse jälgitava talu- ja perenimena käibelega kogu XVIII saj vältel. Vrd Osula. – ES

BHO: 558; EAA.1270.2.1:8, L 8; EAA.1270.1.264:72,
106, L 71p, 106; Mellin; Rev 1638 I: 150; Võrumaa 1926:
355

Mustjala¹ [*ˈmust_jala*] <-ˈjalga ~ -sse> Mus – kihelkond ajaloolisel Saaremaal, sks *Mustel*, 1782 *Mustjalla kihhelkond*. ♦ Iseseisev kihelkond loodi 1646 varasemaist Kaarma ja Kihelkonna khk osadest. Saaremaa *jala-liiteliste* nimede hulka kuuluv nimi on pärit mõisalt ja võib olla tulenenud isikunimest **Mustjalg*. Vrd *Mustjala²*. – MK

EO: 50; SK I: 224

Mustjala² [*ˈmust_jala*] <-ˈjalga ~ -sse> Mus – küla Saare maakonnas Mustjala vallas, mõis, sks *Mustelhof*, 1592 *Mustell* (küla). ⇒49C3 ♦ Mustjala mõis on rajatud u 1605. Mõisa maale tekkis 1920. a-tel asundus, selle kõrval oli 1923 nimekirjas ka Mustjala alevik. Pärast 1930. a-id oli asula ametlikult Alevi küla (1945, 1970), al 1977 Mustjala küla. Külanime lähtekohana on oletatud isikunime **Mustjalg*. Vrd *Mustjala¹*. – MK

BHO: 370; EAN; EM: 123; EO: 50; KNAB; SK I: 224

Mustjõe¹ [*ˈmust_ˈjõe*] <-le> Amb – küla Harju maakonnas Anija vallas (Lehtse ms), 1494 *die schwarze Aa* (jõgi), 1592 *Mustfede* (tal), 1696 *Mustwette* (tal), 1732 *Mustia* (kõrts), 1744 *Mustjõggi* (kõrts). ⇒13B1 ♦ Mustjõe nimi oli kõigepealt rabavee tõttu tumeda veega jõel, sellelt kandus talule (hiljem kõrtsitalule) talitee ääres jõe ja hilisema raudteeeülesõidu ristumiskoha juures. Talu varasem nimi oli **Mustvete*. Hiljemalt 1924 avati Mustjõe (vahel nimistus ka *Musta*) raudteepeatas. Enne 1970 nimetati Mustjõe külaks, praegu hõlmab see piirkonda Kaunissaarest Aegviiduni enamasti raudteest lõunas. – FP

Bfl: II, 1063; EAA.3.1.470:163, L 160p; EAA.1.2.C-IV-
288; EAA.3.1.482:95, L 91p; ENE-EE: XII, 344; ERA.T-
6.3.1131; ERA.T-6.3.1219; KNAB

Mustjõe² [ˈmust_ˌjõe] <-le> Kei – Tallinna asum Haabersti, 1583–1589 *Swartt Bäck*, 1712 *Mustjeh Mart* (talupoeg Mustjõe külas (*Schwarzenbach*)), 1732 *mustjä*; sks *Schwarzenbeck*. ⇒1B2 ♦ Linnajagu on nime saanud Mustjõe (oja) järgi, mis suubub Kopli lahte. XVII saj-st on seal olnud ka suvemõis (1688 omaniku järgi *Happels Hof*). Ala liideti Tallinnaga 1958. Keskajal nimetati Kopli lahe lõunakaldal asuvat paikkonda *Lahepeaks (*Laddienpeh*, 1440 *Ladwenpe*, 1592 *Laddipe*); seda on ekslikult paigutatud ka Tiskre jõe suudmesse. Vrd Haabersti. – PP
EAA.3.1.448:181, L 253; Johansen 1951: 190; Johansen 1973: juonis 4; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/4:19, L 28; Tallinn 2004: I, 265, 354–355; Thor-Helle 1732: 309

Mustjõgi [ˈmust_ˌjõgi] Har, Krl, Rõu – jõgi Valga ja Võru maakonnas, Koiva lisajõgi, 1627 *Schwartzbeche*, *Fursche Beche*, *Thaywa*, *Scharra*, 1638 *Schwartzbeche*, *Fyrische beche*, 1684 *Swart Beck*, 1685 *Swart Becken*, 1798 *Schwarzbach*, 1863 *Mustajõggi oder Schwartzbach*. ⇒43B4 ♦ Varasemad kirjanekud nimetavad jõge ka Tsooru (*Fierenhof*) või Taheva järgi või kasutavad saksakeelset samatähenduslikku nime *Schwarzbach* ('must oja'). Mõistatuslik on 1627. a nimi *Scharra*, mis võib olla sama päritolu kui ↑Saru. Et ka Mustjõe nimi oli samal ajal kasutusel, näitab kaudsel 1561 mainitud asustusnimi *Mycmøepu* Vana-Roosa kandist. Mustjõgi ja Mustoja on harilikud vooluvete nimed. Selle Mustjõe puhul mainivad elanikud aeglast voolu, sellega seotud sügavust, mudasust ja vee läbipaistmatust. – ES, MF
EAA.308.2.168, L 1; EAA.308.2.170, L 1; EAA.1295.1.668, L 1; FASTER 2013b: 47; Rev 1624/27 DL: 87, 94, 95, 99; Rev 1638 I: 48,185; Truussmann 1897a: 41

Mustla¹ [ˈmustla] <'Mustla ~ -sse> Trv – alevik Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Tarvastu krkms, Tarvastu ms), 1583 *Muslo*, 1599 *Mustykulla*, 1624 *Muestell*, 1638 *Muslekull*, 1797 *Mustla*. ⇒31A3 ♦ Varasema küla asukoht pole teada, revisjonides esineb ta alati Tarvastu, Pikru ja Säasla (↑Kuressaare) küla läheduses. Praegune alevik kujunes 1890. a-tel Tarvastu mõisa ja kiriku maadele Viljandi–Pikassilla maantee ääres olnud Mustla kõrtsi ümbruses. Tarvastus ei andnud talupidajad meeleldi maad sulastele popsikohtade rajamiseks, vaid eelistasid rahalisi suhteid. Töökäsi oli vaja aga nii neil kui ka mõisnikul, kes hakkas 1897 rentima sulastele väikeste tükkidena maid Mustla kõrtsi ümbruses. Mustlast sai maakehvikute asula, millele 1927 anti aleviõigused. 1938–1979 oli Mustla u 1000 elanikuga Eesti väikseim linn, pärast seda on taas alevik. Alevikust edelas olnud talusid nimetati XX saj Mustla külaks, see liideti 1977 Tinnikuruga. L. Kettunen on Anna samanimelise küla puhul esitanud lähtevormi **Mustala(n)* või *Musto(i)la*, sõna *must* : *musta* on esinenud ka perekonnanime (sm *Musto(i)nen*, *Musto(i)la*). Vrd Mustla². – MKU
EO: 79; Kaldre, Malve, Haak 2011; KNAB; Mellin; PA IV: 142; P XVI: 22; Rev 1624 PL: 79; Rev 1638 II: 113

Mustla² [ˈmustla] <'Mustla ~ -sse> Ann – küla Järva maakonnas Paide vallas (Purdi ms), 1241 *Musten* (küla), 1433 *Mustel*, 1620 *Muställa*. ⇒13B3 ♦ 1977–1997 oli Võõbu osa. Oletades, et tegemist on vana *la*-liitelise külanimega, oli *-la* ees ilmselt isikunimi, mis lähtus sõnast *must*. L. Kettunen on Anna Mustla puhul

esitanud kaks oletuslikku lähtekuju: *Mustala(n)* või *Musto(i)la*. Vrd ka eesti sõna *mustel* : *mustla* 'must, must värv, tint, vitriol'. Kuna liide esmamainingus puudub, siis võib oletada ka, et *la*-lõpp tuleneb hoopis järelosisest *-küla*. Mustla piiresse lõunas kuulub endine Pöiatu küla (Tür, 1796 *Pajoto*). – MK

EAN; EO: 79; Joh LCD: 506, 507; KNAB; Mellin

Mustla³ [ˈmustla] <'Mustla ~ -sse> Saa – küla Pärnu maakonnas Saarde vallas (Volveti ms), u 1900 *Мустлакюла* (küla), 1923 *Mustla*. ⇒36B1 ♦ XIX saj lõpuks tekkinud küla. Kaguosa on tuntud Riitsaare nime all (1638 *Rizare Marcus*, 1751 *Riitsaare Madis*, *Riitsaar Jaacks Land*, 1797 *Riitsar*). Mustla piires on endine Sanga ehk Sangaste karjamõis (sks *Sang-sado*, 1863 *Sangaste*, u 1866 *Сунгасце*). Vrd Mustla². – MK

EAA.2072.9.236, L 1; KNAB; Mellin; Rev 1638 II: 56; RGADA.274.1.229/1:534, L 269p; Vene TK 126; ÜAN

Mustla⁴ [ˈmustla] <'Mustla ~ -sse> Pöi – küla Saare maakonnas Laimjala vallas (Kingli ms), 1738 *Mustla Mart* (tal). ⇒51B3 ♦ 1977–1997 oli Pahavalla osa. Pöide Mustla on lähtunud algselt Mägi-Kurda küla Mustla talust, mis omakorda on arvatavasti siirik Püha Mustla külast. Vrd Mustla⁵. – MK

EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 224

Mustla⁵ [ˈmustla] <'Mustla ~ -sse> Pha – küla Saare maakonnas Pihlta vallas (Kõljala ms), 1592 *Mustel Hans Pundenick* (tal), 1645 *Mustala Martt*, 1798 *Mustla*. ⇒50B4 ♦ 1977–1997 oli Putla osa. L. Kettunen on Anna Mustla puhul esitanud kaks oletuslikku lähtekuju: *Mustala(n)* või *Musto(i)la*. Vrd ka eesti sõna *mustel* : *mustla* 'must, must värv, tint, vitriol'. Esimese kirjaneku järgi otsustades on ka võimalik, et algne lisanimi näitab päritolu Mustjalast. – MK

EAN; EO: 79; KNAB; Rehepapp; SK I: 224

Mustla-Nõmme [ˈmustla-nõmme] <-le> Ann – küla Järva maakonnas Paide vallas (Purdi ms). ⇒13B3 ♦ Külana mainitud hiljemalt 1970. 1977–1997 oli Võõbu küla osa, seejärel taastati iseseisva külana. Nime esiosa tuleneb Mustla küla nimest, teine osis Nõmme kõrtsi nimest, mis oli Mustlas olemas juba 1782 (*Nomme Körtzi Jürry*). Vrd Nõmme. – MK

EAA.1864.2.IV-7:171, L 171; KNAB

Mustmäta [ˈmust_ˌmäta] <-le> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Püssi ms), 1868 *Mustmäta*, u 1900 *Mycmmema* (küla), 1922 *Mustamätta*. ⇒6C3 ♦ Mustmäta oli vabatküla. Tõenäoliselt on küla nime saanud Püssi mõisa Mustmäta heinamaa järgi. Mustmättaga liideti 1977 ↑Kalmeistri küla. – MK

EAA.1862.2.525, L 1; EVK; KNAB

Mustoja [ˈmust_ˌoja] <-le> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Vihula ms), 1583 *Mustey*, 1586 *Muszey*, 1699 *Mustoja*, 1796 *Mustoja* (küla), 1871 *Mustoia*, u 1900 *Mycmoa*, 1913 *Mustaja*. ⇒5A2 ♦ Rannaküla, mis pole olnud valdustülide objekt ja seepärast on kirjanekud alles XVI saj lõpust. Nime on saanud juuresoleva Mustoja, ka Holsta ehk Kärmu oja järgi, oja nimi on tingitud tumedast veest (*must + oja*). – MA

BHO: 369; EAA.1.2.C-IV-121; EO: 107; KNAB; Mellin; Schmidt 1871; Tarvel 1983: 78–79; Rev 1586: VIII, 32

Mustu [ˈmustu] <'Mustu ~ -sse> Nis – küla Harju maakonnas Nissi vallas (Nurme ms), 1241 *Mustuth* (küla), 1394 *Muste*, 1566 *Musth*, *Musto*, 1620 *Musta*. ⇒11B3 ♦ Küla kuulus XVI saj Ruila ametimõisale,

hiljem Nurme mõisale. Nime lähtekohaks on värvinimetuse *must*, *u*-d on peetud vähendavaks järelliiteks, tegemist võis olla isiku- või loomanimega. Hilisemal ajal on Must või Mustu olnud just härjanimi. – MK

Joh LCD: 507; KNAB; LCD: 44r; Sutrop 1996: 225

Mustumetsa [*mustu_metsa*] <-`metsa>, koh ka *Mustu_mõtsa* San – küla Valga maakonnas Öru vallas (Soontaga ms), 1776 *Mustometza Johan* ~ *Mustamõtza Johann* (talupoeg), 1804 *Mustomõtza Johann ja Peter* (talupojad), 1839 *Mustamõtzt* (tal), u 1900 *Мустумемса* (talud). ⇒38B2 ♦ Kohanimetartoteegis on Kuigatsist üles kirjutatud metsanimi Mustu. Pole teada, kas üleskirjutaja on tahtlikult liigisõna ära jätnud või polegi seda nimes olnud. Metsa lähedusse rajatud talu sai nimeks Mustumetsa ja hiljem kandus see nimi külale (nimekirjas hiljemalt 1970). Nime aluseks on sõnad *must* ja *mets*, mis märgivad pimedat metsa, *-u* on vähendav liide. Mustumetsa põhjaosas on paik nimega Tõrva, mis 1959 oli veel eraldi küla, hiljem hääbus. Vrd *Mustu*. – MF

EAA.567.3.57:16, 17, L 17, 19; EAA.567.2.377:2, L 1p; EVK; KN; KNAB; Rucker

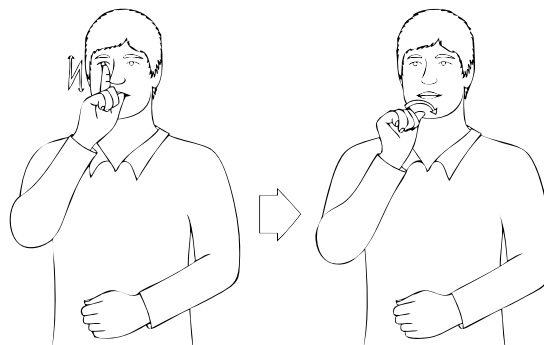
Mustvee [*'must_`vee*] <-sse>, koh <`Mustve>, koh aj *'Musvede* Trn – linn Jõgeva maakonnas (Laius-Tähkvere ms), vn Чорна, Посад Чёрный, 1493 *Mustut*, 1599 *folwark Mostfersth alias Czarny, Mosthffer, wioska Musth alias Czarne*, 1601 *Mustvett*, 1696 *Mustweddist*, 1638 *Mustajäcki* (Mustvee jõe kohta). ⇒26A1 ♦ Varem küla, mis XIX saj arenes alevikuks. A-st 1921 alev, al 1938 linn. Asula on nime saanud veekogult. Tõenäoliselt on Peipsil olnud paralleelnimesid, nendest üks oli *Mustvesi. Kohanimede järelosana pole *vesi* Eestis eriti tarvitusel, küll aga Soome toponüümikas, kus see esineb suurte järvede nimedes, näiteks *Ristivesi*, *Toisvesi*. Ei saa täiesti välistada ka võimalust, et asula on saanud nime jõelt. – VP

EO: 268; Pall 2000: 13; PTK I: 145; P XVI: 117, 123, 124; Treial 2007: 22

Mutemetsa [*mute_metsa*] <-`metsa>, koh *Mutõ_mõtsa* <-`mõtsa> ~ *Mutõ* <pääle> Rõu – küla Võru maakonnas Varstu vallas (Krabi ms, Vana-Roosa ms), u 1920 *Mutemets*, 1923 *Mute* (küla). ⇒44B3 ♦ Noor küla on tekkinud Krabi mõisa talude lahustükkidele XX saj alguses, traditsiooniliselt jaguneb see põhjapoolseks *Mutõmõtsaks* ja lõunapoolseks *Jänesmõtsaks*. *Mutõ* on nimeosis, mida esineb mitmes kohas vanal Võrumaal heinamaade ja ääremaa noore asustuse nimedes. Sõna tähendus pole teada. Võrdluseks võib tuua sõna *muda* mitmuse omastava käände *mutõ 'mudade'*. Vrd veel *mutuk 'putukas'* ja *muttuma 'ebaõnnestuma, hukka minema'*, mis sobiksid samuti heinamaanimede tüüpiliste motiividega. Mutemet-saga liideti 1977 Saksniidü küla, endine karjamõisa koht (1909 *Saksnit*) – ES

BAL: 702; Eesti TK 42; ÜAN

Muti <`Mutti ~ -sse> Tor – küla Pärnu maakonnas Tori vallas (Tori ms), 1839 *Mutti*. ⇒22A4 ♦ Tõenäoliselt lisa- või talunimest tulenenud külanime lähtekohaks on ilmselt häälikuliselt samased sõnad *mutt* : *muti*, millel on palju erinevaid tähendusi: 'teatud loom', 'teatud lind, põldvutt, vesivutt', 'kalapüügivahend', 'väike olevus', 'muttader', 'tuhar, muhk', 'vanaeit'. Nimetekte asjaolusid lähemalt tundmata on raske öelda, missugusest tähendusest on nimi alguse saanud. Küla asub mäerinnakul, nii võiks lähteks ole-

Mustvee viipenimi. Kohanime tõlge, viiped „must“ ja „vesi“.

tada *mutt 'tuhar, muhk'*, kagus on naabruses Selja küla. – MK

Rucker; SK I: 224

Mutsu <-le>, koh <-lõ ~ `Mutsu>, rahvak aj *'Miitra* <-lõ> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1684 *Mittra Pustus*, 1782 *Mitra Semen*, 1798 *Mitra*, 1820 *Mitra Widrik Mitra*, 1909 *Mutso Hindrik, Miitra Seim* (talud). ⇒45B2 ♦ Küla praegune nimi pärineb ühe 1820. a peremehe perekonnanimest *Muts*. Nimi on pandud kohapeal, kuid mees märgitud Lasvalt tulnuks; rohkem leidub nime *Muts* vana lisanimena Võnnu khk-s. Selle päritolu pole selge, vrd *mudsu* : *mudsu* : *mutsu* 'mõistus'. Mutsu küla veel mäletatav vana nimi *Miitra* pärineb eesnimest *Miitra*, mis Võrumaal on vene eesnimi *D(i)mitri* mugandus (algnimi Δημήτριος/*Demetrius*). Ka Wiedemann on märkinud tartukeelset mehenime *Miiter*. 1977–1997 oli Mutsu Kerepäälse küla osa. – ES

BAL: 674; EAA.308.2.178; EAA.1865.2.141/2:48, L 47; EAA.1271.1.223:63, L 113; Mellin; Rajandi 2011: 243; Wd

Muuga¹ <-le> Jõe – küla Harju maakonnas Viimsi vallas, aedlinn Maardu linnas (Maardu ms), 1689, 1693 *Muncka*, 1725 *Muka*, 1798 *Muga*. ⇒2C3 ♦ Põlisküla, selle kõrval lõunas olev Muuga aedlinn on rajatud 1959. a-st põhiliselt Muuga, samuti Tarasoo küla maadele; liideti 1967 Tallinnaga, al 1980 Maardu linna koosseisus. Praeguse Käära oja, endise *Naisteoja merre suubumise kohal oli asustus juba 1314 (*Naystenova*, 1397 *Naystenoya*, 1528 *Gesinde Nayest oya*). 1491 on Tallinna raehärra (1447–1474) ja Jaani seegi eestseisja Merqwerdt Bretholt *senior* rajanud sellesse kahe pere ja kolme adramaaga külla (*dorpp tho Naistenoye*) väikemõisa veskiga. P. Johansen oletab, et raehärra on elu lõpul hakanud mungaks Pirita kloostris ja tema järgi on hakatud kohta Muugaks kutsuma (*muuk* on murdes munk), kuid selle kohta tõendid puuduvad. Pealegi pole usutav, et kohta on poolteist sajandit hiljem raehärra kui munga järgi kutsuma hakatud, veel 1637 on mainitud *Naistoeya Thomas* ning Muuga nimi ilmub esimest korda veel pool sajandit hiljem. Pole ka teada, et siin kunagi mungad elanud on. Oja on olnud piirikaks Maardu ja Saha mõisa maade vahel. 1491 on oja käärus, praeguse Käära bussipeatuse lähedal oja paremkaldal olnud kaks Maardu mõisa Käära talu (*Kera*), 1509 on mainitud veidi lõuna pool vasakkaldal Saha üksjalga (*Ker*). Ka 1529 esineb *Gesinde zu Kere*. Kuna 1725–1726 on mainitud *Kera Jahn* (*Muki* külas) ja 1732 *Kähra Jahn* (*Muka* külas), siis on tõenäoliselt

Jaani Käärast kolinud Põhjasõja sündmustega seoses oja alamjooksule ja Naisteoja nimi kadunud käibelt. Kääratalu on samas kohas praegugi. – MJ

Bfi: I, 543, 960; BHO: 371; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 2; EAA.1.2.C-III-2; EE: VI, 3; ENE-EE: VI, 467–468; EO: 137; Johansen 1932: 44; Johansen 1951: 168; Joh LCD: 496; Viidas 1992: 94–95, 97; Wieselgren 1951: 173, 181, 249; Wrede 2006: 47; ÜAN

Muuga² <`Muuka ~ -sse ~ -le> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas, mõis, sks *Münkenhof*, 1676 *Mönckenhoff*, 1796 *Muga M.* ⇒15B2 ♦ P. Johanseni arvates oli ala XIII saj suhteliselt inimtühi, asustamine kestis veel 1469 ja 1526. Praeguse nime järgi otsustades rajasid mõisa mungad, vrd *muuk*: *muuga* 'munk'. 1581 on E. Tarveli andmeil märgitud Pirita kloostri kuuluv *Klosterhof mit Nahmen Rachel*, 1617 *Rachel od. Münkenhoff*, 1685 *Mönchenhoff od. Rachel*; seega on nimi seostatav ka naabermõisa Rahklaga. Muuga mõisa varasemaks nimeks oli 1526 *Kottesam*, *Cottessam*, mis tulenes arvatavasti külanimest. 1920. a-tel asundus, al 1977 küla. Muugaga on 1977 liidetud Kurme (1698 *Kurckemeggi*, 1726 *Kurckma*, u 1900 *Курме* ehk *Клемси*), ↑Noavere ja osa Liivaku külast (u 1900 *Ливаку*). Vrd Kodesmaa, Rahkla¹. – MK

Bfi: II, 820; EAA.1.2.943:770, L 801p; EAN; Joh LCD: 43; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 231

Muuksi [¹*muuksi*] <`Muuksi> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Loo ms), 1290 *Munkenkulle*, 1637 *Mukis*, u 1690 *Mukast*, 1699 *Mukast Byy*, 1725–1726 *Muksi*. ⇒3C2 ♦ Nime esmamaining näitab selgelt, et algne nimi oli *Mungaküla, *muuk* on murdeline kuju. Hiljem näib nimes olevat järelliide, kas *-stu* või *-si*. P. Johanseni järel arvab seda ka L. Kettunen, kes annab nime lähtekujuks **Muukasi*. G. Vilbaste peab munkade asumise tõendiks kloostri majade aset Lepiku talu maal. E. Tarvel viitab talle, kuid peab kloostri aset siin rahvapärimuseks. Muuksi osad on olnud Liivaküla ehk Liivaots põhjas ja nüüdseks hääbunud endine popsiküla Vainuküla ehk Kassisaba kagus. – MJ

Bfi: I, 25; BHO: 372; EAA.1.2.C-I-1; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 26; EO: 200, 337; EVK; Joh LCD: 785; Rev 1725/26 Ha: 368; Stuart 1699; Tarvel 1983: 91; Vilbaste 1956: 153–154, 1050

Muusika <-sse> Häg – küla Harju maakonnas Kernu vallas (Ruila ms), 1637 *Keddra Muhßkas Tönno*, *Muhßkas Mart* (talupojad Ruila mõisa all), 1738 *Musika Mart*, 1798 *Musika* (kõrts), 1844 *Musiko*

Muusika küla Harjumaal. Foto Toivo Niinemets. Erakogu.

(kõrts), u 1900 *Музыка* (küla). ⇒11B1 ♦ Küla on nime saanud talupoja lisanime, hiljem aga Muusika kõrtsi järgi, mis esineb Mellini atlases 1798. Külaks on ta kujunenud XIX saj lõpuks. On väheusutav, et lisanime lähteks oli nüüdissõna *muusika*, kuigi kõrtsi nimes oleks see mõeldav. Tõenäolisem on siiski lähtumine mingist muust sõnast, nt *muusikas* või *metsmuusikas* 'salakütt, võsaröövel' (? < vn *музык* 'talupoeg, maamees, mats'). Kelbas on olemas nt Muusikamägi ja Muusikajõgi. Küla on nimetatud ka Vahekülaks (1926). Varasem ajalooline küla sealkandis oli *Türisalu (1564–1565 *Turissalby*, *Tursalu*, Mellinil 1798 *Tyrisal* Muusika kõrtsi kõrval, vrd Tõöra talu sealsamas). 1977 liideti Muusikaga ↑Maarja küla. – PP

EAA.1.2.931:152, 182, L 145, 175; EAA.3154.2.2:323, L 684; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 64; KN; KNAB; Mellin; Schmidt 1844; Vene TK 42; Wd

Mõdriku <-le> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas, mõis, sks *Mödders*, 1241 *Modrigas*, 1674 *Modrick*, 1732 *Möeriki m.* ⇒5C4 ♦ Mõisat on mainitud 1470. 1920. a-tel asundus, al 1977 küla. Mõisa kõrval olnud Mõdriku küla liideti 1977 põhiosas Vetikuga. Muinasajast pärit kohanime tähendussisu jääb ebaselgeks. Nime aluseks on L. Kettunen pakkunud oletamisi isikunime ja V. Pall muistset isikunime. Lähedane hajatalu nimi esines Põlula mõisas (1726 *Möddrusse Tönno*). Häälikuliselt lähedased sõnad eesti keelest on *modrijas* 'pehme', *modru* (*motru*) 'kraam' (vrd *madri* 'nodi') ja *mödru* 'praht, sodi'. Kui oletada alusena laenulist isikunime, siis sobiks võrdluseks sks *Modrach*, *Modrak*, *Maudrich*. Küla nimi oleks siiski eeldatavalt eesti keelest lähtunud. Jõhvi khk-s oli XVII saj *Moddrig Hans*, kuid selle lisanime päritolu pole teada. Mõdriku küla on jagatud kolmeks osaks: Vanaküla (põhjas, jääb praegu Vetiku piiresse), Metsaserva (lõunas) ja Kunela (läännes). – MK

Bahlow: 348; EMSK; EO: 64; Joh LCD: 504; Pall 1996: 389; Thor-Helle 1732: 315

Mõedaka <-le>, kirjak varem ka *Mõedaku* VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Rägavere vallas (Vaeküla ms), 1796 *Mõdako* (kõrts ja küla), u 1900 *Mõdako*. ⇒5C4 ♦ Nime tähendussisu jääb ebaselgeks, kohanime aluseks sobivat sõna eesti murretest pole leida. Võib-olla on nimes tegemist tuletisega sõnast *mõõt*, mis vanas kirjakeeles on esinenud *a*-tüvelisena: *Mõhta nõör* 'möödunõör' *mõhta puh* 'möödupuu'. Mõedakaga on 1977 liidetud Konna (1922) ja Mägide küla (1726 *Meggedi*, u 1900 *Мякиде*). – MK
EAN; Kingisepp, Ress, Tafenau 2010: 509; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 213

Mõega <-le> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Kantsi ms), 1645 *Mõka külla*, *Mokakülla*, 1798 *Mõga*. ⇒51C1 ♦ Nime tähendussisu on ebaselge, vrd *mõök*: *mõõga* ja *mõegas* 'jäähunnik' * *Vanad inimesed rääksid, et seal sõda ära lõpetud ja mõegad risti löödud* (1938). – MK

KM: ERA II 191, 141 (2) – 1938; SK I: 225

Mõhküla [¹*mõhküla*] <-`külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Mõhkküla* Plt – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Vana-Põltsamaa ms), 1583 *Mechkula* (küla), 1601 *Mechkulla*, 1797 *Mõchkül* (karjamõis). ⇒24B3 ♦ Põlisküla, hiljem ka Vana-Põltsamaa mõisa karjamõis. Selle külanimega on E. Tarvel ühendanud Henriku Liivimaa kroonikas esineva maakonnanime

Mocha, mis Taani hindamisraamatus on antud kujul *Møge* ja hilisemalt tuntud kui Mõhu. Nimi võib läh- tuda muistsest isikunimest või sõnast *mõhk* : *mõha* ~ *mõhu* 'jamedam koht, kühm', vrd ka *mõhk* 'vaikija'. Mõhkülaga on 1977 liidetud ↑Pällussaare küla. Vrd Mehkamaa, Mõhu. – MK

Alvre 1985: 103; HLK: 129; Mellin; PA IV: 13; Rev 1601: 94

***Mõhu** – muinasmaakond Kesk-Eestis. ♦ XIII saj esines muinasmaakond Henriku Liivimaa kroonikas kujul *Mocha* ja 1241 Taani hindamisraamatus kujul *Møge*. Tänapäevane nimekuju Mõhu on moodustatud alal säilinud külanime Mõhküla (1583 *Mechkula*) ja ilm- selt samast tüvest tekkinud jөнenime *Mecho fluvius* alusel. Muistne *Mocha* asus Vaiamaa (↑Vaiga) ja Nurmekunna vahel, alal kujunesid hiljem Põltsamaa ja Kursi khk. Vrd Mõhküla. – MK

Alvre 1985: 103–104; HLK: 127; PA IV: 13

Mõigu <'Mõiku ~ -sse> Jür – Tallinna asum Kesklinna linnaosas, mõis, sks *Moik*, 1241 *Moika* (küla), 1541 *dorp to Maeykokulle*, 1620 *Moikkell*. ⇒1C2 ♦ Mõigu mõis on rajatud ajavahemikus 1669–1683, alguses paiknes see natuke lõuna pool, praegusesse kohta kolis pärast Põhjasõda. Küla mõisa rajamise järel kadus ning tekkis uuesti mõisast väljajagatud maale 1920. a-tel. Suurem osa Mõigust liideti 1958 Tallin- naga, väljapoole jäi üksnes Mõigu mõisa ümbrus. Kuigi P. Johansen võrdleb Mõigut soome koha- nimega *Möykky* ja isikunimega *Muikku* ('räabis'), peab L. Kettunen tõenäolisemaks lähtumist sõnast *mõigas* (ehk *meigas*) 'kaelustuvi' või on tegu isiku- nimega *Mõik* : *Mõigu*. Vrd Järveküla¹. – PP

EO: 34; Joh LCD: 504–505; LCD: 47v; Mellin

Mõisaaseme¹ ['mõisa_ase] <-le> Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Seli ms), XVII saj II poolel *Leimuda eller Moisaaseme*, 1725 *Moisaasse*. ⇒12A3 ♦ Küla tekkis varasema *Leimuda mõisakoha ase- mele hiljemalt XVII saj lõpuks. Mõis (1433 *Lou- munde*, 1456 *Leimode*, 1523 *Leydimal*) rajati Koigi küla lähedale, hiljem tekkis Koiki omaette karjamõis. Ühte teist varem mainitud *Mõisaaseme paika (1410 *Moisenassem*, 1470 *Moisenasmo*, 1523 *Moiesinas*) seos- tab P. Johansen Sikeldi küla juurde tekkinud mõisa- kohaga. Pole ka võimatu, et see on sama koht. – PP

Bfi: I, 107, 230, 283, 898; EAA.1.2.C-IV-96; Joh LCD: 439–440, 603–604; Rev 1725/26 Ha: 292

Mõisaaseme² ['mõisa_ase] <-le>, koh varem ka *Mõesa_ase* Kos – paik (küla) Harju maakonnas Anija vallas, karjamõis (Alavere ms), 1636 *Moise- asema*, 1726 *Moisaaseme* (küla), 1871 *Moisaasse* (karjamõis). ⇒13A1 ♦ XIII saj alguses asus seal küla nimega *Coriakiuæ* (1241). 1467 on küla nimeks *Mäeküla (*Meckull*) ning 1636 Mõisaaseme (*Moise- asema*). 1830. a-tel küla mõisastati ning rajati karja- mõis. XX saj alguses jagati maa asundustaludele, 1977 liideti Rasivere külaga. Nimi koosneb sõna- dest *mõis* : *mõisa* + *ase* : *ase*. Sõna *mõis* võis siin tähistada suuremat, mõisasarnast majapidamist, maaomandit ja selle juurde kuuluvaid elamuid. P. Johansen tõlgendab nimekuju *Coriakiuæ* kui **Korjakive* (sks *sammele Steine*), kuid tõenäolisem tundub hoopiski nimeahel **Kurjenkivi* 'kure kivi (kure veski?)' > **Kivi-Kurg*. Sõna *Kurg* on esinenud ka isikunimena ja võimalik, et sellest lähtub siinnegi kohanimi. Samas jääb võimalus, et nimi pärineb loo- dusnimest (vrd murdekeeles *kurk* : *kurgu* 'millegi

ava, suu; millegi kitsam koht'). Ka Johansen ühen- dab nime lisanimega *Kivikurgu*, samas klapib tema väljatoodud varaseima kirjapaneku (1636) tüve- vokaal paremini eelmainitud isikunimelise lähtega. Arvatavasti on nimi aja jooksul rahvaetümoologi- liselt ümber mõtestatud, vrd 1636 *Kiivikurki*, 1684 *Kiwekurk Jahm*, 1707 *Kiwikorgke Jahm* ja alles 1726 *Kiivikurko Maddis* Mõisaaseme külas. – TL

BHO: 359–360; EVK; Joh LCD: 445–447; Laansalu 2015: 107, 112; Rev 1725/26 Ha: 325; Schmidt 1871; Troska 1987: 104

Mõisaholm ['mõisa_holm] Vor – poolsaar Lääne maa- konnas Vormsi vallas, rts *Hosholmen* ['huus'holmen] ~ *Holmen*, *Busbyholm* ['büsbü'holm], *Magnushovs- holm* [*magnüşoovs*'holm], 1798 *Hofs Holm*. ⇒9A4 ♦ Poolsaar kuulus Vormsi Suuremõisale, mille järgi on saadud ka eestikeelne nimi, *mõis* : *mõisa* + *holm* 'väike saar, madalik, kungas'. Rootsi keeles on saarel olnud vähemalt neli nime, kuivõrd eri omanikud on paika kasutanud eeskätt heinateoks, mh *Busby* küla ja Suuremõisa (Magnushovi) mõis. Rootsi argikee- les oli nimeks *Hosholmen* 'mõisaholm' (*Hovet* oli Suuremõisa eestirootsi nimi), kohalike jaoks lihtsalt *Holmen*. Vrd *Austurvike*, *Suuremõisa*, *Västurvike*. – MB, MK

Johansen 1951: 274; Lagman 1964: 37–38, 107; Mellin; Russwurm 1855: I, 9, 98, 105, II, 253–254; Tiberg 1951: 180, 182, 208; Wieselgren 1962: 33–36, 42, 53, 104

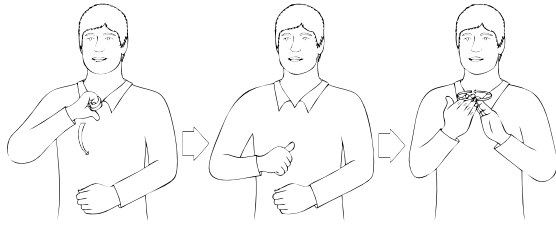
Mõisaküla¹ ['mõisa_küla] <'külla ~ -sse> Jür – küla Harju maakonnas Kiili vallas (Kurna ms), 1241 *Moises*, 1388 *Moysenküll*, 1586 *Moiszeküll*. ⇒2C4 ♦ Pärast Teist maailmasõda a-ni 1977 Kurna-Mõisa- küla. Kirjaliku mainimise mõttes vanim Mõisaküla Eestis, selle tähendus ei ole seotud hilisemate aadli- ega härrasmõisatega. Nime esimest poolt seletab P. Ariste tuletisena sõnast *moo*, tähendades põldu, millelt vili on koristatud, või üksnes sellist põldu, millel pole kasvanud niidetav kõrvili. *Mõisa* (sm *moisio* 'aiaga piiratud põllumaa; metsa raadatud põld, metsaheinamaa') varasem tähendus on olnud maa- omand ja selle juurde kuuluvad elamud, eelkõige hajatalu. Eesti *mõis* või vadja *mõiza* on laenatud ka vene keelde ja seal on *мыза* Läänemere-äärsete suur- maavalduste tähistamisel tavaline. Mõisaküla eraldi osad on Metsanurk kagus ja Põrgunurk loodes. – PP

Ariste 1965a: 105–111; Joh LCD: 505; LCD: 47v; Rev 1586: 85; Tärk 2010: 77–78

Mõisaküla² ['mõisa_küla] <'külla ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Pajusi vallas (Pajusi ms), 1601 *Moyzama*, 1624 *Muysama*, *Muysama*, 1638 *Moyssikyl*, *Moische kuella*, 1797 *Moisaküll*, 1839 *Moisaküll*. ⇒24B2 ♦ 1977–1997 oli Kalana osa. Küla asus Loopre vakuses. 1601 oli nime järelois *-maa*. 1624 oli küla tühi, pärast uuesti asustamist sai nimeks Mõisaküla. – MK

EAN; KNAB; Mellin; Rev 1601: 94; Rev 1624 PL: 39, 40; Rev 1638 II: 150, 156; Rucker

Mõisaküla³ ['mõisa_küla] <'külla ~ -sse> Han – küla Lääne maakonnas Hanila vallas, mõis, sks *Moisaküll*, 1534 *Moyszekulle*, 1564 *Mayeszekuell och Mäckell*, 1565 *Meckell och Moysseküll by*, 1798 *Moisakülla*. ⇒19C3 ♦ Mõis eraldati Paadremast XVII saj, mõisa kõrval säilis ka küla. XVI saj oli kaks küla, Mõisa- küla ja Mäeküla, viimasega on samastatud 1458. a kirjapanekud *Meckull*, *Meggell* ja XVI saj I poolest *Meckennkull*. 1591 on mainitud kahte küla, *Mäckell*

Mõisaküla¹⁰ viipenimi. Kohanime tõlge, viipeed „mõis“ ja „küla“.

by ja *Kucku By* (praegu Kuke küla). Mõisaküla mõisa kohale tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1939. a paiku nimetati Rannakülaks, Mõisaküla külanä jäi oma nimega, kuigi oli segadust tekitavalt 1970 kirjas asundusena. 1977 liideti Mõisaküla Kukeranna (senise Kuke) külaga, kuid taastati 1997. Vrd Kuke¹, Mõisaküla¹, Rannaküla². – MK

BHO: 360; EAA.1.2.932:3, 30, 83, L 1, 26p, 78; EAN; EM: 82; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); KNAB; Läänemaa 1938: 271; Stackelberg 1926: 222; Stackelberg 1928: 129, 210

Mõisaküla⁴ [ˈmõisa_küla] <-`külla ~ -sse> LNG – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Oru ms), 1726 *Moisaküll*, 1798 *Moisakul*. ⇒10A3 ♦ Küla kuulus Uugla, hiljem Oru mõisa juurde. 1977–2003 oli Oru osa. XVII saj lõpul on Uugla mõisa all märgitud kõrvuti külad *Moisfaße By* ja *Orro By*. Viimane olevat kujunenud asulast, mida 1627 nimetatud *Rotsi-Udenküll*. Esimene nimi (vahest **Mõisaaseme*) sai tõenäoliselt aluseks Mõisaküla nimele. Mõisaküla piirsesse loodes jääb Hiialtse (1726 *Igall*, 1871 *Jialtse*), ajalooliselt Vedra küla osa. Vrd Mõisaküla¹. – MK

BHO: 410; EAA.1.2.941:626, 627, L 617p, 618p; EAN; Johansen 1951: 261; KNAB; Rev 1725/26 Lää: 132, 159; Schmidt 1871

Mõisaküla⁵ [ˈmõisa_küla] <-`külla ~ -sse> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Pööravere ms), ? 1500. a-tel *Moisaküll*, 1512 *Mousekulle*, 1839 *Moisaküllä*. ⇒21C3 ♦ 1514 kuulus küla pooleldi Saare-Lääne piiskopkonnale, teine pool Johan Kyvelile. 1601–1624 jäi küla Tori mõisa, hiljem Pööravere mõisa alla. XIX saj lõpul koosnes küla kahest poolest: Mäeküla ja Altküla. Külas oli ka Mäeküla talu, vrd Mõisakülas 1724 *Mehe Matze Jurgen*. 1977–1997 oli Mõisaküla ametlikult Anelema osa. Vrd Mõisaküla¹. – MK

BHO: 360; EAN; Johansen 1925b: 64; KNAB; RGADA.274.1.182/6:55, L 536p; Rücker

Mõisaküla⁶ [ˈmõisa_küla] <-`külla ~ -sse>, koh *Mõisa_küla* Khk – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Lümanda ms), 1855–1859 *Мойзакюль*, u 1900 *Мойзакюля* (küla), 1909 *Moisaküllä mit Ges. Koplimetsa, Koiga, Pividi*. ⇒49B4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Lümanda osa. Küla on nime saanud Lümanda mõisa järgi, mille lähedal põhjas küla asub. Külaosi nimetatakse siin *lõugasteks*, on Koblimetsa lõugas (läänes, 1798 talu *Kablímets*) ja Läkulõugas ehk Uusküla (idas). – MK

BHO: 360; EAA.298.2.71, L 6; EAN; KN; KNAB; Mellin

Mõisaküla⁷ [ˈmõisa_küla] <-`külla ~ -sse> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Tamse ms), 1855–1859 *Мыйзакюля* (küla), u 1900 *Мыйза-кюля*. ⇒51C1 ♦ 1977–1997 oli Pallasmaa osa. Küla oli

olemas XIX saj II poolel ja on nime saanud Tamse mõisa järgi, asudes sellest põhjas. – MK

BHO: 360; EAA.298.2.71, L 7; EAN; KNAB

Mõisaküla⁸ [ˈmõisa_küla] <-`külla ~ -sse>, koh *Mõisa_küla* Ans – küla Saare maakonnas Salme vallas (Tiinuse ms). ⇒52C2 ♦ Tiinuse mõisa maale 1920. a-tel rajatud asundusküla, algselt Tiinuse asundus (1923). Mõisaküla nime all kirjas 1945. 1977–1997 oli Kaugatoma osa. Küla on nime saanud Tiinuse mõisa järgi. Varem on kohta nimetatud ka Mäni asunduseks (1938). Tiinuse mõisa (1782 *Tiinusse mois*, sks *Ficht*, 1645 *Fücht*) kohta on teateid XVI saj keskelt. Eestikeelne nimi pärineb oletatavasti 1629. a mõisaomaniku Henricus Radingiuse nimest. Vrd Kaugatoma. – MK

BHO: 81; EAN; EM: 120; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; SK I: 427

Mõisaküla⁹ [ˈmõisa_küla] <-`külla ~ -sse>, koh *Mõisa_küla* Jäm – küla Saare maakonnas Torgu vallas (Torgu ms), 1811 *Moisaküll*. ⇒52B3 ♦ Kirjapanekute järgi otsustades hiline küla. 1977–1997 oli jagatud Kargi ja Torgu vahel. Küla jagati vanasti kaheks: Karumetsa (põhjapoolne osa) ja Vesikumetsa (lõunapoolne osa). – MK

EAN; KN; KNAB; SK I: 226

Mõisaküla¹⁰ [ˈmõisa_küla] <-`külla ~ -sse> Hls – linn Viljandi maakonnas (Abja ms), u 1900 *Мойзекуль* (küla). ⇒36B1 ♦ Mõisaküla on nime saanud Laatre mõisa saksakeelse nime järgi (*Moiseküll*) mitme vaheastme kaudu. XVIII saj lõpus rajati Pärnu–Valga maantee äärde Laatre teelahkemele Veelikse mõisa maale Laatre kõrts (1797 *Plater*) ja a-ks 1800 lähedusse Laatre postijaam (sks *Moiseküll*, läti *Plāteri*, 1883 *Laatrejaam*). 1895–1897 ehitati Pärnu–Valga raudtee ja selle Viljandi haru. Laatre sõlmjaama hakati 1899 ehitama töökodasid ja töölikasarmuid. 1900 nimetati sõlmjaam Mõisakülaks (vn *Мойзекуль*). Sinna, Abja mõisa alale tekkis nüüdne Mõisaküla, aleviõigused sai asula 1920, linn al 1938. Vrd Mõisaküla¹. – MK

ENE-EE: VI, 476; Grenzstein 1882–1883; KNAB; Mellin

Mõisaküla¹¹ [ˈmõisa_küla] <-`külla ~ -sse>, koh *Mõisa_küla* Juu – paik (küla) Rapla maakonnas Juuru vallas (Härgla ms), 1725 *Moisaküll*, 1744 *Moisa Assim*. ⇒12B3 ♦ Liideti Härglaga 1977. P. Johansen peab seda varasemaks Härgla mõisa asukohaks, sest 1467 on juttu Härgla külast mõisaasemega (*dat dorp to Harkel myt der hauestede*). Kui 1516 oli Härgla mõis uuesti rajatud, siis ilmselt kandus mõisa juures olnud küla üle Mõisaküla kohale. * *Rahvasuus on pärimus, mille kohaselt olevat Mõisaküla kohal varem olnud Paistu mõis*. – PP

EAA.3.1.479:386, L 384p; Joh LCD: 357; KN; Rev 1725/26 Ha: 293

Mõisaküla¹² [ˈmõisa_küla] <-`külla ~ -sse>, koh *Mõisa_küla*, kirjak varem *Tahula-Mõisaküla* Kaa – paik (küla) Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Tahula ms). ⇒50B4 ♦ Esineb omaette külanä 1920.–1930. a-te allikas (1922 *Tahula mõisaküla*), väikekohti on näha juba u 1900 koostatud üheverstakaardil. Pärast 1930. a-id liideti ilmselt Tahulaga. Taastati omaette külanä 1997, ent liideti 2014 uuesti Tahulaga. – MK

KNAB

Mõisamaa¹ [ˈmõisa_`maa] <-le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Kohtla vallas (Kiikla ms), 1712 *Perri-*

Moiszamah, 1796 *Moisama* (küla). ⇒7A3 ♦ XVII saj (1619) tekkis kohale väike mõis, 1675 ja 1694 mainitud kui *Korküll*. Mõisake viidi pärast Põhjasõda üle praeguse Peeri küla juurde ja sai küla järgi saksa-keelseks nimeks *Perifer*. Vanas kohas tekkis XVIII saj mõisaasemele taas asula Mõisamaa nime all. Millalgi pärast 1945. a liitus Mõisamaa Peeriga, ent 1997 taastati omaette külanäe. – MK

Joh LCD: 558

Mõisamaa² [ˈmõisa_ˈmaa] <-le>, koh ka *Moisama* Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Jõgeva ms), 1599 *wies Moyszama*, 1601 *Moitzama*, 1839 *Moisama*. ⇒25A2 ♦ Nimi võib viidata Jõgeva mõisa maale, aga täpsem motiiv on teadmata. – PP, VP

PTK I: 146–147; P XVI: 130; Rev 1601: 162; Rucker

Mõisamaa³ [ˈmõisa_ˈmaa] <-le> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas, mõis, sks *Moisama*, 1541 *Moisema* (küla), 1640 *Hofstede oder Moisema* (Salla mõisa all). ⇒15C4 ♦ 1430 on kunagine Tammiku mõis (↑Tammiku⁷) arvatud mõisa alla, mille nimeks sks *Mandelver*, eesti keeles P. Johanseni järgi *Mõisamaa-Mõndevere*; 1526 on Tammiku sellest jälle lahutatud. XV saj-st on mainitud Mõndevere küla (1479 *Myndelver*, 1541 paaris kaks küla *Moisema* ja *Munderver*, 1640 *Mennefer*, 1726 *Mondafer*, 1871 *Mondewer*). Vähemalt alates 1479 oli *Myndelver* Salla mõisa all. Küllap oli Mõisamaa külagi olemas juba 1479, siis on alal mainitud paika ja küla (*Mark zu Hovest, und das Dorf zu Hovestede*). XVIII saj moodustus uus Mõisamaa mõis, mis sai nime ilmselt varasema küla järgi. Mõisa juurde kuulunud Mõndevere küla hakati hiljemalt XIX saj lõpust nimetama Mõisamaa küllaks. 1920. a-tel mõisa kohale tekkinud Mõisamaa asundus liitus pärast 1945. a küllaga. Vrd Mõisamaa¹. – MK

Bfl: I, 335, 1181; Bfl: II, 516; BHO: 360; Joh LCD: 614; Rev 1725/26 Vi: 220; Schmidt 1871

Mõisamaa⁴ [ˈmõisa_ˈmaa] <-le> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, sks *Moisama*, 1586 *Mausa Assa* (küla), 1726, 1798 *Moisama* (mõis). ⇒21C1 ♦ Algne küla, mille nime teine osis oli tõenäoliselt *-ase*, kuulus Teliste mõisa alla. Mõisamaa mõis eraldati Balti kohaleksikoni (BHO) andmeil XVIII saj Kasti mõisast, „Eesti mõisate“ andmeil 1732 Vaimõisast. Viimast näib kinnitavat asjaolu, et 1726 on mainitud Mõisamaad koos Vaimõisaga (*Waddemois und Moisama*). 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Mõisamaaga on 1977 liidetud ↑Nihu küla. Vrd Mõisamaa¹. – MK

BHO: 361; EM: 86; Mellin; Rev 1586: 57; Rev 1725/26 Lā: 54

Mõisamäe [ˈmõisa_ˈmäe] <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas (Vastse-Kasaritsa ms), 1688 *Iurik Moyzynski*, 1627 *Moysa Martt*, 1630 *Moyse Mertt*, 1684 *Moisemaküllä*, 1765 *Dorf Moisamae*. ⇒45A2 ♦ Talupoja lisanimi *Mõisa* ilmus XVI saj Kasaritsas hajataludest koosnevas *Mäeslä külas (1588 *Miasla*). Et selle kadunud küla ajalooline keskus on olnud Rāpo ja Tootsi kandis, võib Mõisamäed pidada vanaks hajataluks. Sõna *mõisa* vanem, rüütlimõisate tekkimisele eelnenu tähendus ongi olnud 'hajatalu'. Esmamainimise nimekuju on poolapäraseks muudetud. Mõisamäega on 1977 liidetud ↑Kolo ja Savikunnu küla. Vrd Mõisaküla¹, Mäestjärv. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:5, L 2p; PA I: 33; Rev 1624/27 DL: 90; Roslavlev 1976: lisa 3; Saar 2008: 79

Mõisanurme [ˈmõisa_nurme] <-le> Puh – küla Tartu maakonnas Puhja vallas (Kavilda ms), u 1900 *Мызанурмь*. ⇒32A2 ♦ Küla tekkis Kavilda mõisasüdame maade tükeldamisel 1868 ning hõlmas lossi ja vasallilinnuse ümbrust. Liittüveline teisene kohanimi koosneb osistest *mõis* : *mõisa* ja *nurm* : *nurme*. – EE

BHO: 206; KN; KNAB

Mõisataguse [ˈmõisa_taguse] <-le>, rahvak varem ka *Türgi_küla* ~ *Sauna_küla* Rap – paik (küla) Rapla maakonnas Raikküla vallas (Järvakandi ms), u 1900 *Тюрзикюля*, 1913 *Moisataga*. ⇒22A1 ♦ Endine saunaküla, tekkinud XIX saj lõpus; algselt Mõisataguse, 1936 nimetati Türgi küllaks, ent 1945 oli taas Mõisataguse. 1977 liideti Valli küllaga. Nime on saanud suhtelise asukoha järgi mõisa suhtes; Türgiküla viitab ilmselt Vene-Türgi sõjale, milles käinud sõdurid said maad (külas on mh Pulgari /Bulgaaria/, Serbia ja Türgi talu). – PP

BAE; ERA.14.2.713 (Järvakandi vallavolikogu 30. XII 1936 koosoleku protokoll nr 4); KNAB; Vene TK 42

Mõisimaa [ˈmõisi_ˈmaa] <-le>, kirjak varem ka *Mõisamaa* Kir – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Vanamõisa ms), keskaja lõpul *Moiszeaszem* (küla), 1565 *Moyßeaßm*, 1798 *Moisama*. ⇒20C2 ♦ Oli 1977–2014 Võhma küla osa. XVI saj kuulus küla Lihula nunnakloostri alla, XVII saj lõpul Vanamõisa ja Võhma alla ning XVIII saj Seira alla. Koguteoses „Läänemaa“ antud *Moiszeaszem* võib olla 1565. a kirjapaneku variant. Nime lähtekohaks on sõnad *mõis* + *ase* : *aseme*. – MK

EAA.1.2.932:12, L 10; KNAB; Läänemaa 1938: 272; Mellin

Mõksi <-le ~ `Mõksi>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas (Vastse-Kasaritsa ms), 1627 *Macksi Henno*, 1630 *Mecki Totz*, 1638 *Mexi Henno Pustos*, 1684 *Mexe*, 1765 *Dorf Mexi*. ⇒45A2 ♦ Külanimi on tekkinud talupoja lisanimest vanas hajatalude külas, mille nimi XVII saj oli *Mustjala (1627 *Mustjall*, 1638 *Mustella*, 1688 *Musta Jalg*). Esmamainingu järgi võiks oletada, et see lisanimi pärineb eesnimest *Maks*, mis on algnime *Maximilian* mugandus. Samas on Võrumaal mitmeid vanu Maksi talusid, kus nimes pole toimunud muutust *a* > *õ*. Ilmselt annab 1627. a kirjapilt edasi hoopis nimekuju **Mõksi*, mille puhul hiljem oli võimalik muutus *o* > *õ*. Sõna *mõks* tähendus vana lisanimena pole teada, kuid tänapäeval tähendab see võru keeles väikest looma, nt härjavärssi. Vrd Wiedemanni *mõkslema* 'peaga oina moodi poksima'. Põlva khk-s oli XVIII saj samasuguse kirjapildiga lisanimi, millest on tulnud Mõksi veski nimi. Siin tuleks eeldada tunderõhulist muutust *Mõksi* > *Mõksi*. Mõksi küllaga on kokku sulanud Kalli ja Vihtlamäe küla, 1977 liideti Hinni, Kaabistu, Kuljusmõtsa (Kuljusmetsa) ja Vaestõlastõ (Vaestelaste) küla. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:28, L 24p; Rev 1624/27 DL: 89; Rev 1638 I: 205; Roslavlev 1976: lisa 3; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/36:471, L 472p; VES: 241; Wd

Mõla¹ <`Mõlla ~ -sse> Se – küla Petseri rajoonis Irboska vallas (Irb, Irboska nulk), vn *Малы*, 1680 *Metkofka monastyr*, u 1790 *Погостъ Малскои* (pogost), 1866–1867 *Мальская* (küla), *Пог. Мальскій* (pogost), 1882 *Малы пог.* (pogost), 1903 *Мальское училище, Мальская* (kool), u 1920 *Malõ*, 1922 *Mala*, 1928 *Mõla*. ⇒46B2 ♦ Püha Onufriuse rajatud Mõla

Detail Mõniste mõisa kaardilt. 1684. EAA.308.2.169, L 1.

kloostrit on mainitud juba XIV saj, XVII saj reisirajas oli see ekslikult Metkavitsa (*Metkofka monastyr*) nime all. XVI saj on mainitud Mõla järve (1585 *на озеръ на Мальскомъ*). XIX saj oli Mõla Issanda Sündimise kirik koguduse ja Mõla külakogukonna keskus. Kohanime alusena võiks kõne alla tulla *mõla* (paadijuhtimisvahend). Üpris tõenäoline on, et kohanimi tuleneb kloostri kõrval asuva järve nimest (vrd *mõlajas* 'mõlakujuline'). J. Truusmann seletas kohanime läti sõnaga *mala* 'äär, rannik, kallas; riik' või vn *малый* 'väike; pool, poolik'. Vene murretes on *малы* 'tihe, tihke; osavalt, edukalt'. Vene uurijad on välja toonud Vana-Vene perioodi drevljaanide vürsti nime Мал. Vaevast, et see võis anda juba X saj paigale ja järvele nime, kuid isikunimena (lisanimena) pole see välistatud. Venelastel esines isanimised Малович, Маловна. Võrreldavad kohanimed on Karjalas Malõga (*Малыга*), Pihkvamaal Malõgino (*Малыгино*). Petseri linna piires on endine Mõlnikovo (*Мыльниково*) küla. Vrd Mõla². – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 18; Eesti TK 42; Hurt 1903: 67, 69; KNAB; PGM 1785–1792; Plotkin 1993: 115–116; Pskov 1585–1587: 447; RL 1922; SeK: 90; Setumaa 1928: 219; Truusmann 1897b: 40; Vasilev 1882: 180; VMS

Mõla² <-le> Tür – paik (küla) Järva maakonnas Türi vallas (Laupa ms), 1796 *Meloja* (tal), 1871 *Molla*. ⇒23A2 ♦ Külanimi on alguse saanud talunimest, külanamainitud 1970. 1977 liideti Mõlaga ↑Karjaküla, ent 1997 nimetati kogu küla Karjakülaks, st praegu on Mõla Karjaküla osa. 1860. a-test pärit kaardil on märgitud loodusnimena *Mõla saar*. Vrd *mõla* 'paadijuhtimisvahend', *mõlajas* : *mõlaja* 'mõlakujuline'. Võimalik ka, et nimi on lühenenud kujust **Mõlaoja*. – MK

KN; KNAB

Mõndalaid [ˈmõndaˌlaid], koh 'Mõndaˌlaidu Khk – saar Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Pilguse ms), 1795 *Mõnda Laid*. ⇒52A1 ♦ On võimalik, et nimes on toimunud muutus, mille kohaselt algne *ä* on asendunud *õ*-ga, nagu eestirootsi aladel mõnikord on juhtunud. Sel juhul oli nime algne kuju **Mändelaid* sõnast *mänd*. Teine võimalus on, et nimi oligi algselt *õ*-ga, vrd isikunimesid *Ment(e)*, *Menthe*, *Menn*, *Menne*. Vrd Mõndavere, Mõnnaste, Mõnnuste, Mõntu. – MK

SK I: 227

Mõndavere <-verre ~ -sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Tõdva-Kõnnu ms), 1542 *Mondeffer*, 1586 *Mundefere*. ⇒4C3 ♦ Hiljemalt 1794 oli Mõndavere Tõdva-Kõnnu mõisa abimõis (1796 *Mandifer*). Veel hiljem talu, külanamainitud 1945. E. Tarvel on pidanud Mõndavere nime lähtekohaks muistset isikunime *Mõntoi* või *Montoi* ning kõrvutab nime Mõniste, Mõnnuste ja Mõnnastega. Lisada võiks veel Mõnnaku, millele L. Kettunen on vasteks pakkunud **Monta*, **Montoi*, ja Mõntu. Mõndaverega

on 1977 liidetud Kõnnu (↑Tõdva-Kõnnu), Mägiküla (1922) ja osa Soomukse külast (↑Arbavere). – MK EAN; EO: 66; KNAB; Rev 1586: 46; Tarvel 1983: 49, 105–106

Mõndsi <-le ~ `Mõntsi>, kirjak varem ka *Mõntsi* ~ *Mõnsi* Kan – paik (küla) Põlva maakonnas Kanepi vallas (Karste ms), 1627 *Moysta Peett*, 1638 *Moyste Pustus*, 1685 *Musenek Andres*, 1723 *Moisnitz Thotz et Pedo*, 1783 *Moisnitze*, *Mointzi*, 1903 *Moisniste*, 1937 *Mõnsi*. ⇒39C2 ♦ Hajatalude rühmast arenenud väikest küla on XVII saj loetletud põhiliselt Kaagvere mõisa all, XIX saj kuulus see Jõksi ja hiljem Karste mõisale. Küla liideti 1977 Heisri külaga. Mõndsi nimi on läbi teinud tugeva lühenemise. Algselt on koht olnud **mõisad*, st paar hajatalu väljaspool külasid. *Mõis* on seda tüüpi kohanimedes tähistanud just hajatalu. Nime lõpus on kasutatud nii *ste*-liidet, saksapäraselt *nitz*-lõppu kui ka juba lühenenud *si*-liidet (**Mointsi*). Viimasest on omakorda lühenenud Mõndsi nimekuju. 1685. a kirjapanek on selles reas erandlik, meenutades lähedase tähendusega läti sõna *muižnieks* 'mõisnik'. XX saj II poolel hakati Mõndsi küla osaks lugema ka Kellä (Kella) küla Piigandi järve loodekaldal. Vrd Mooste, -ste, -si. – ES

EAA.308.2.173, L 1; EAA.1267.1.286:88–89, L 165–168; EAA.3725.5.2829, L 1; Eesti TK 50; KNAB; Rev 1624/27 DL: 110; Rev 1638 I: 8; RGADA.274.1.174:522, L 515p

Mõneku <-le>, koh varem ka *Mõnõku* San – paik Valga maakonnas Öru vallas (Laatre ms), 1684 *Mõnnack Rein*, *Monnack Ebbo*, 1723 *Monacko od*. *Neglika Andres*, *Mennago Matz*, 1808 *Monnecko Thomas*, *Monnecko Samul*, u 1900 *Менеку* (karjamõis). ⇒43B1 ♦ 1977 liideti ametlikult Öruste külaga. Olemas on Mõneku raudteepeatus. Algselt on Mõneku olnud talu, millest sai karjamõis ja hiljemalt 1970. a-tel küla. Nime aluseks võib olla saksapärase mehenimi *Menecke* või *Meineke*, mis on nime *Meinhard* mugandused ning esi-nevad ka saksa perekonnanimedena. – MF

EAA.308.2.110, L 1; EAA.567.2.423:4, L 3p; KN; KNAB; Lexikon der Familiennamen 2008: 414; RGADA.274.1.174:989, 996, L 981p, 987p; Sukunimet 1992: 321; Vene TK 42

Mõniste <Mõniste ~ -sse>, koh *Mõnistõ* <-dõ>, koh ka *Mõnist*ˌ*mõisa* <-dõ> Har – küla Võru maakonnas Mõniste vallas, mõis, sks *Menzen*, 1386, 1419 *Mendis* (küla), 1443 *Mendes* (küla), 1449 *Mõndes* (küla), 1529 *Mensz* (mõis), 1542 *Mentz* (mõis), 1627 *Mentzen Hoff*, 1782 *Menniste mois*. ⇒44A3 ♦ Mõnistet on esmakordselt mainitud dokumendis, millega Vana-Antsla mõisnikud Uexkülldid jagasid oma pärandust. Mõis on külla rajatud XVI saj karjamõisana, hiljem arendatud suureks iseseisvaks mõisaks. Küla ei kadunud, vaid eksisteeris mõisa kõrval edasi, hajudes siiski XIX saj väiksemateks talurühmadeks. XVI saj kuulus mõis Urvaste kihelkonda, XVII saj keskpaigast Koivaliina kihelkonda, sama sajandi lõpust aga Hargla kihelkonda. Mõisa maale tekkis 1920. a-tel asundus, al 1977 küla. Mõniste vanimad nimekujud on *Mendis*, *Mendes* ja *Mõndes*, algne eestikeelne külanimi oli ilmselt **Mendiste* või **Mõndiste*. Saksa tarvituses nimi lüheneb (*Mentz*, XIX saj-st *Menzen*). Mõniste nime aluseks on ilmselt mingi vana isikunimi, millele on liitunud *-ste*. Kas nimi on laenatud või oma sõnast saadud, ei saa kindlalt öelda.

Saksa *Mentz* seostab selle nime eesnime *Meinhard* levinud lühivormiga *Menz(e)*, millest on saadud mitmeid Saksa kohanimesid. Tegelikult leidub ka **Menti*-nimele vasteid vanasaksa isikunimeraamatutes, nt *Ment(e)*, *Menthe*, *Menn*, *Menne*. Neid peetakse samuti *Meinhardi*, *Meinrichi* jt germaani algkeelses sõnaga **megin* alanud isikunimedega mugandusteks. Mõniste jts nimede puhul on peetud tõenäoliseks ka lähtumist läänemeresoome muistsest isikunimest **Montoi* või **Monta*. Mõnistega on 1977 liidetud Aidamäe küla (1970). – MF

EAA.308.2.172, L 1; EAA.308.2.167, L 1; Forsman 1894: 159; Hupel 1774–1782: III, 295; Lexikon der Familiennamen 2008: 415–416; LGU: I, 119, 208, 312, 338, II, 485, 890; Rev 1624/27 DL: 216, 224; Rev 1638 I: 216, 224; Sukunimet 1992: 333; Tarvel 1983: 49

Mõnnaste <-sse> Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Tarvastu ms), 1583 *Monasth*, 1584 *Manasth*, 1624 *Moennustsche Wacke* (vakus), *Moennust* (küla), 1724 *Mõnnaste*, 1797 *Moñast*. ⇒31A2 ♦ Põlisküla kihelkonna põhjaosas. On teateid, et Mõnnaste riigimõis asutati 1586 ja likvideeriti vahemikus 1587–1590. L. Kettunen arvates on küllalt levinud külanimi tekkinud oletatavatest isikunimedest **Mõnnak*, **Mõnnik* ~ **Mõnning*, millele on lisatud kollektiivliide *-ste*. Mõnnaste äärmist põhjapoolset otsa tuntakse samanimeliste talude järgi Kõksi nime all (1797 *Kõksi* küla). Vrd Mõnnuste. – MKu

EO: 328; EVK; KN; Mellin; PA IV: 145, 179; Rev 1624 PL: 129; RGADA.274.1.181/2:74, L 168

Mõnnuste <-sse>, koh *Mõnnuste* Kär – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Mõnnust*, 1592 *Mons*, 1645 *Mönste*, *Mõnnust*. ⇒49C4 ♦ Mõis rajati talumaadele ajavahemikus 1738–1744 ning eraldati Lümanda ja Paju mõisast. Mõisa kõrval idas oli samanimeline küla. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis pärast 1940. a-id liideti külaga. Külanime on võrreldud Hageri Mõnustega, mis esineb Taani hindamisraamatus (LCD) 1241 kujul *Mandæs* ja mida on ühendatud isikunimega *Mandes*. Seejuures on peetud võimalikuks vaheldust *ma-* ~ *mõ-*, ehkki a LCD-s ja nimes *Mandes* pole kindel. Mõnnustet on võrreldud ka soome perekonnanimega *Montonen*, mille mitmuse omastav *Montoste-* vastaks eesti kohanimele *Mõnnuste*. Vrd Mõndalaid, Mõndavere, Mõnnaste, Mõntu. – MK

EAN; EM: 123; KNAB; SK I: 56, 227

Mõntu [*'mõntu*] <'Mõntu ~ -sse>, koh ka 'Mõntu ~ 'Mõndu Jäm – küla Saare maakonnas Torgu vallas, mõis, sks *Mento*, 1592 *Mento Paull Oldeste*, 1617–1618 *Mannt Marcus*, 1618–1619 *Minto Marcus*, 1630–1631 *Mento Marcus*, 1645 *Mento* (küla). ⇒52B4 ♦ Mõis on arvatavasti pärit XVII saj II poolest. 1920. a-test asundus, 1977–1997 oli Mäebe osa, 1997 taastati Mõntu külanime. Nimele võiks siingi vasteks tuua isikunime *Mandes*, vrd isikunimesid *Mante*, *Manth*. XVI saj on Eesti alalt registreeritud isikunimed *Kabona Manto*, *Manto Titofson*. XIX saj lõpul liideti Koltse, Mõntu ja Sääre mõis kokku ühe nime alla (sks *Olbrück*, eesti keeles ka *Olbrüki mõis*); mõisa keskus jäi Mõntusse. Vrd Mõndalaid, Mõndavere, Mõnnaste, Mõnnuste. – MK

BHO: 349, 405; EAN; EM: 120; KNAB; SK I: 227

Mõnnuste <-sse>, kirjak varem ka *Mõnnuste* Hag – küla Harju maakonnas Kernu vallas (Kernu ms), 1241

Mandæs, 1563 *Monasta*, 1684 *Männesta*, 1871 *Mõnnost*. ⇒11B2 ♦ L. Kettunen peab nime isikunimest pärinevaks (vrd soome *Montonen*). Lähtudes nime nüüdishääldest võiks oletada ka seost sõnaga *mõnu* 'nauding'. Kuid selgi juhul peab Kettunen seda pigem isikunimelähteseks. 1977 liideti Mõnustega ↑Miilimaa küla lõunas ja Mõisamaa küla kirdes, viimane sai nime karjamõisa järgi. – PP

EO: 212, 292; Joh LCD: 495; LCD: 41r; Schmidt 1871

Mõnuvere <-`verre ~ -sse> JMd – küla Järva maakonnas Albu vallas (Albu ms), 1564 *Monneuer* (küla), 1739 *Monefer* (talud), 1866 *Менуферъ* (talud), 1913 *Менуверъ* (küla). ⇒13B2 ♦ Mõnuvere on vana hajatude rühm, mida on kohati (juba XVI saj) nimetatud külaks, kohati arvatud Sugalepa või Soosalu alla. Küla kujunes XX saj alguseks. Külanimi tuleb tõenäoliselt isikunimest, millele liitub *-vere*. Praeguse küla piirides on talurühmad Kooksimetsa (1852 *Kooksemetsa nurm*, hõlmab Miilimäe, Sildevahe jt talud) ja Palginõmme (rajatud u 1800, 1811 *Palkinõmme*). Viimane kuulus 1900.–1950. a-tel Saare külla (↑Sugalepa). Vrd Mõnnuste. – FP

EAA.1864.2.VI-60:29, L 28; EAA.298.2.71, L 4;

EAA.3.1.476:195, L 169p; EAA.1.2.933:48, L 47p;

EAA.3724.4.381, L 2; ERA.2424.1.519:16–19, L 11p–13;

EVK; KNAB; Palli 1959: 604

Mõra <-le> Kam – küla Tartu maakonnas Haaslava vallas (Haaslava ms), 1431 *Maregerwe*, 1536 *Moragerve*, 1582 *Mera*, 1592 *Merakul*, 1627 *Meeru Jerw* (järv), 1796 *Morra*. ⇒33A2 ♦ Vahepeal, 1970. a-tel kuni 1977. a-ni Mõra-Tuigo küla. On olemas ka Mõra jõgi, mille alamjooks on paisutatud järveks. L. Kettunen võrdles kohanime sõnadega *mõra*, *mõre* ja *mõru* 'mõra; kibe'. Nende sisuline seos kohaga jääb paraku hämaraks. Mõra küla piiridesse jääb edelas kunagine Tuigo (1923 *Tuigo*) asundus. Vrd Mõraste. – EE

Bfi: I, 113, 577; EO: 173; Kirt 1988: 147; LGU: I, 253;

Mellin; PA I: 98; PA II: 423; ÜAN

Mõraste <-sse> Kul, Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, sks *Fersenau*, 1549 *Morras* (küla), 1563 *Moratz* (mõis). ⇒21A1 ♦ Mõis arvatakse olevat tekkinud kohe pärast 1549. Mellinil 1798 küla pole märgitud, üksnes mõis (*Morras*). Küla mõisast loodes esineb XIX saj II poolest (u 1900 *Ферзенуа*, 1922 *Mõraste*). Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus sulandus Mõraste küllasse millalgi pärast 1940. a-id. Mõis asus Märjamaa, küla Kullamaa khk poolel. Mõraste kuulub raskesti seletatavate *Mõra* nimede hulka. L. Kettunen on Laiuse Mõra veski nimele võrdluseks esitanud sõnad *mõra* ja *mõru*, kuid V. Pall on nime etümoloogia lahtiseks jätnud. Murretes leiduvad veel *mõre* ja *mõri* 'mõra'. *Mõra*-nimelised paigad on jõgede ääres, ka Mõraste on Teenuse jõe ääres. Mõraste kagunurgas oli varem Uuesalu mõis (sks *Neuhall*), mis eraldati Mõrastest 1824. Al 1870 oli taas Mõraste samade omanike käes. Mõraste küla põhjaosa Kasari jõe läänekaldal (Kul) kutsutakse Lehtmet-saks, tegu on endise külaga (1726 *Lechtmetz*). – MK

BHO: 81, 382; EAA kinnistud; EO: 173; PTK I: 147; Rev 1725/26 Lä: 92; VMS

Mõrdu [*mõrdu*, ka 'mõrdu] <-sse ~ -le> Kul – küla Lääne maakonnas Kullamaa vallas (Liivi ms), XVI saj I poolel *Mordo*, 1525 *Moerde*, 1798 *Mõrdo*. ⇒20B1 ♦ Rahvaetümoloogia seletab nime sellega, et külas olevat tehtud mõrdu, läheduses oleva Patsu soo ase-

mel olnud kunagi järv. Vrd *mörd* : *mõrra* 'kalapüügi-vahend'. Kui lähtudagi sellest sõnast, siis peaks nimes oletama mitmuse tüve. Kuna kohapeal kasutatakse ka tugevaastmelist nimekuju, siis on võimalik, et nimi on kunagi olnud kolmesilbiline või kaheosaline, vrd lähedasi sõnu *mõra*, *mõru* ja murdelisi *mõre*, *mõri* 'mõra'. Mõrduga on 1977 liidetud ↑Läti küla. – MK
BHO: 364; KN; Saareste 1923b: 144

Mõrgi <`Mörki ~ -sse> Plv – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Väimela ms), 1795 *Moerki*, 1805 *Mörki Kütti Jahn*. ⇒45A1 ♦ XVIII saj lõpus on mainitud Mõrgi karjamõisat. Mõrgi ehk Mörk on algupäraselt metsa nimi, mis oli jagatud mitme mõisa vahel: Väimälä-Mörk, Joosu-Mörk ja Erästvere-Mörk. Sama sõnatüve võiks sisaldada teine suure metsa nimi Mõrukund (Rõu). Lahtiseks jääb, kas sel sõnatüvel metsanimes võiks olla 'mõru' tähendus või on tegemist mõne hämardunud tähendusega loodussõnaga. Vrd ka Mõra nimed. – ES

EAA.1865.2.62/13:3, L 2p; EAA.567.2.731:3, L 2p

Mörtsi <`Mörtsi ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Pajusi vallas (Pajusi ms), 1586 *Meresz* (küla), 1601 *Mertz*, 1624 *Maertz*, 1797 *Mörts*. ⇒24B2 ♦ 1977–1997 oli Kalana küla osa. Nime tähendussisu jääb hämaraks. Häälkuliselt lähedased sõnad on *mörts* : *mörtsi* 'võrgust (harvem koorest või vitstest) heina-, kala- jne kott, märss', *mörts* : *mörtsi* 'kurd, korts'. – MK

EMSK; Mellin; PA IV: 68; Rev 1601: 103; Rev 1624 PL: 40

Mörtsuka <-le>, koh varem ka *Mörtsigu* ~ *Mördsuka* Ote – paik (küla) Valga maakonnas Palupera vallas (Hellenurme ms), 1627 *Martzug Juergen*, 1638 *Mertschock Jürgen* (talupoeg), 1686 *Merzica Tinn* (talupoeg), 1749–1762 *Mörzika Dorf*, *Mortsuga külla*, *Mörtsuga külla*, *Mörtsugaküll*. ⇒39A1 ♦ Küla on liidetud Päidlagaga 1977. Külas on Mörtsuka järv, mis on nime saanud taludelt, nagu külagi. 1638. a revisjonis kirjutatakse, et talupoeg *Mertschock Jürgen* on Tartumaale kolunud Pärnumaalt. 1686. a kaardi legendis on Päidla mõisa all kirjas juba viis *Merzica* lisanimega talupoega, kes on tõenäoliselt Jürgeni järeltulijad. H. Ligi on välja uurinud, et lisanimi *Martzug* (*Merzuck*) tuli Lõuna-Eestis tarvitusele 1620. a-tel ja enamik selle nime kandjaid oli mujalt sisse rännanud. Mujal on sama lisanime tarvitatud ka pool sajandit varem. E. Tarveli arvates tähistab lisanimi *Mörtsuk(as)* sõjameest, kelleks oli kohalik talumees. Ka see tähendus tuleb keelde XVII saj algul. Teisalt võib nime aluseks olla mehenimi *Merts(k)* või *Mertsin* (< *Smerts*). Näiteks Aiaste külas on 1756 olnud talupoeg *Krisa Merzina Jurri*. Ka Soomes on tuntud mehenime *Mertti* või *Merts*i. Kui see eesnimi või sõjamehe tähendus võõraks muutusid, mugandati külanimi rahvaetimoloogiliselt arusaadavamale ja ilmekamale kujule *Mörtsuka*. Nimi on saanud paljude rahvajuttude allikaks. * Keegi vanamees, ammu juba surnud, seletanud nime kohta järgmist: vanasti, pääle sõdade käinud rüüstajate salk taludes röövimas ja tapmas. Rahvas põgenenud metsa peitu. Väarsi talu rahvas olnud aga kodus. Rüüstajad tulnud sinna, leidnud toas naised sööki keetmas, kuid need olnud mehed naiste riideis. Nad piiranud röövijad sisse ning ajanud järve kõigi hobustega, kus kõik uppunud. – MF

EAA.308.2.104, L 1; EAA.1260.1.9:27, 266, 267, 290, L 28p, 266p, 267, 267p, 290p; KN; Ligi 1980: 279–281; Rev 1638 I: 33; Tarvel, Tiik 1980: 534–538; Vilkuuna 2003: 130

Möskülä [`mös_külä] <-`küllä ~ -sse> Rõu – paik (küla) Võru maakonnas Lasva vallas (Pindi ms), 1593 *Mieskiel*, 1684 *Moysküll Jacob*, *Moisküll Iwand*, 1688 *Moskyla Jaak*, *Moskyla Jahn*, 1765 *Dorf Mösküllä*, 1839 *Mosküll*, 1904 *Moisküllä*. ⇒45A1 ♦ Liideti 1977 Lasva külagi. Põlist kahe poolemehe talu on ilmselt peetud mõisaks selle sõna vanas tähenduses 'hajatalu'; seda praeguses Pindis asunud emaküla suhtes. Juba XVII saj on mõisana tänapäevases tähenduses mõistetud eelkõige Pindit. Pindis on 1688 elanud *Mohskylla Henn*, 1765 on Pindi mõisaga kõrvuti asuvaid talusid nimetatud *Moisa Külla*. Sellises koosluses on algupärase *Mõisakülä nimi kulunud Möskülä kujule. Vrd ka vn *мыза* 'mõis'. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:287–288, L 281p–282p; EAA.2469.1.763, L 3; Roslavlev 1976: 19; Rücker; Saar 2008: 79

Mötsavaara [`mötsa_vaara] <-le>, koh <-lõ>, kirjak varem *Metsavaara Räp* – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Veriora ms), 1866 *Metsawara Pedo*, *Metsawara Sammül*, u 1866 *Bapa*, 1871 *Mötsa-Wara* (küla), 1909 *Metswahra*, u 1900 *Memcasapa*. ⇒40C2 ♦ Seda kohta, kus on Mötsavaara Peedo ja Sammuli talu, tänapäevane Mötsavaara küla ei hõlma. Peedo, Sammuli ja Vaara-Vidrigu talu ei kutsuta ka mitte Mötsavaaraks, vaid Vaaraks. Tänapäeval on see ühendatud Tsiirksi küla alla Räpina vallas. Praegune kohalik arusaam ongi, et Mötsavaara küla on Vaara küla talude metsamaa ja uuemad talukohad edela pool raudteed, kirde poole raudteed jääb aga kolme põlis-taluga Vaara küla. XIX saj, kui Mötsavaara talude nimed kinnistusid, oli vaatenurk analoogiline: Vaara talud olid algupäraselt asunud Viluste külas (seal oli kuni viimase ajani Vaara-Joosepi talu) ning külast välja metsamaale ehitatud talud said nimeks Mötsavaara. Vrd ka Jõevara, algupäraselt Pääsna küla talud samast lisanimest. Vaara lisanime päritolu on hämar. See ilmus Viluste külas kujul *Andrysz Worszth* (1582) või *Andrzej Warsth* (1584). Järgneval kahel sajandil leidis see põhiliselt kasutamist kujul *Vorsti* ja *Worsse*. Võib-olla on **Vorsti* olnud kantselietimoloogia, kuid samas on võimalik, et hääldus oligi [`voorsti, `voorssõ]. Pole teada, kas Vaara nimi kuulub kokku Süvahavva külas kujunenud Vareste lisanimega (1582 *Piep Waraz*, ↑Vareste). Võiks toetada hüpoteesi, et Viluste st-lõpuliste lisanimedega taga on kollektiivliitiga nimi **Vaaraste* ning *Vaara* on selle algupärasena säilinud liiteta variant. Vrd Jõevara, Vaartsi, Vareste, Varstu. – ES

BAL: 687; EAA.2486.3.266, L 16, 18;

EAA.1269.1.797:265, L 590; Eesti SK 10; PA I: 93, 141;

Roslavlev 1975: 26, 28, 46; Vene TK 42; Vene TK 126

Mötsküla [`möts_küla] <-`küllä ~ -sse>, koh `Möts_külä ~ Ahja-`Möts_külä Vön – küla Põlva maakonnas Ahja vallas (Ahja ms), 1582 *Meckulla*, 1584 *Meckula*, 1627 *Metzkull* ~ *Metze kulla*, 1638 *Mettest kyllle*, 1675 *Aja Metz Külla*, 1684 *Aiametz Kylla*, 1714 *ahja mötskühl* (seestütle), 1796 *Ayamöts*. ⇒33B3 ♦ Küla nimetati Ahja-Metsküla, et eristada teda Noorits-Metskülast. 1970. a-tel ametlikult Metsaküla, al 1977 Mötsküla. Tänapäeval on sama nime vältimiseks üks Mötsküla ja teine Nooritsmetsa, mis pole parim lahendus, sest lõhub traditsiooni. Mötsküla osad on Paldsinukk loodes, Paloalune lõunas ja Praksiots põhjas. * *Kord asunud ühte suurde metsa mõisa ajal pere-*

kond elama; hiljem asunud ka teisi inimesi juurde, nimega metsa küllä, sest asus keset suurt ja kohutavat metsa. Vrd Nooritsmetsa. – MJ

BHO: 7; PA I: 89, 137; Rootsmäe 2016: 477, 530–531, 548; Simm 1973: 23, lisa 7–8

Mõtsu [*ˈmõtsu*] <'Mõtsu ~ -sse> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas, mõis, sks *Metzeboe*, 1478 *Metsowe* (vakus), 1725–1726 *Metzobbo* (mõis). ⇒20B4 ♦ Mõis tekkis arvatavasti Rootsi ajal. 1920. a-test asundus, u 1939. a-st küla. Kohanime päritolu on ebaselge. Esimese kirjapaneku järgi oli nimi kolmesilbiline ja e-ga võidi edasi anda nii e-d kui ka õ-d. Praegu kuulub küla alasse, kus sõna *mets* hääldatakse e-lisena. Kui tahta nimes näha seda sõna, tuleks oletada nime lähtumist Lõuna-Eestist. Tõenäolisem on siiski, et nimi on pärit mõnelt isikult, vrd isikunimesid ürikutes *Meetse*, *Meyze*, *Meytse*, *Metse*, *Metsi*. Nimelõpp -(o)we jääb praegu selgusetuks. – MK

BHO: 355; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); LGU: I, 524; Rev 1725/26 Lā: 128; Stoebe 1964: 48, 59

Mõölu <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1627 *Mello Pap*, 1638 *Mello Paep*, 1684 *Mölo Hindrick*, *Molo Mickell*, 1765 *Dorf Moelo*, 1839 *Melo*. ⇒44C3 ♦ Mõölu on Viitina mõisa keskseid vanu talurühmi. Nimi põhineb tõenäoliselt iidvanal lisanimel **Meelo*, milles e on häälikuseaduslikult muutunud õ-ks. Muutust on põhjustanud hellitusliite -o (-*oi) kasutamine nimes, vrd e-lised *Meelaku*, *Meelva jt*, mis sisaldavad sedasama muistset isikunimeosist **meel*. Mõölu nimega sobivad ka mõned kitsa tähendusega või hämardunud sõnad, nagu *ojamõöl* (taim), *mõöl* 'kaasavara', veekogu nimetus regiivarsis *näio mõssõ mõölu veereh*, kuid nende kaasamine nime seletusse pole ilmselt vajalik. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401; Rev 1624/27 DL: 88; Rev 1638 I: 187; Rückker; Stoebe 1964: 97–99; Wd

Mõönaste <-sse>, kirjak varem ka *Mõnnaste* Pst – küla Viljandi maakonnas Halliste vallas (Loodi ms), 1578 *да деревню Монастиневициною*, 1584 *Menisth* (küla), 1724 *Mähnast* (küla), 1797 *Mõnnast* (küla). ⇒30B3 ♦ Nime lähtekohaks on arvatavasti isikunimi. Võimalik, et nimi on kohapeal veidi moondunud kujuga siirik *Tarvastust*, kus on Mõnnaste küla. Siiski jääb see oletuseks, sest esmamainingu järgi on nimes vaheldus ä ~ õ. Mõönaste osad on Kivi (1922) ja Vadjatu (1584 *Wagietho*, 1624 *Wayatkil*, 1630 *Waggiatoküll*, 1683 *Waykatty*, 1839 *Wadiad*, u 1900 *Вазьято*), mis 1930. a-tel olid omaette külad. 1977 liideti Käki küla (u 1900 *Кяккякюля*, 1681 olid talupojad *Käcke Matz Andrus*, *Käcke Hans*, *Käcke Pipp Päidre* all). Vrd Mõnnaste, Mõnnuste, Mõntu. – MK
DLV 1998: 179; EAA.308.6.266:23, L 22p; EAA.308.6.291:12, L 6p; EAN; KNAB; LVVA.7348.1.6:12, L 8p; Mellin; PA IV: 167, 169; Rev 1624 PL: 53; RGADA.274.1.181:59, L 448p; Rückker; Selart 1999: 138

Mädajõgi [*ˈmäda_jõgi*], koh *Mädä_jõgi* ~ *Mädä Röp*, Se, Vas – jõgi Põlva maakonnas, 1463 *до Кохове реке*, 1627 *Medde Jeggi*, 1686 *Medda jockj*, u 1790 *ръчка Гнилуци*, *ръчка Гнилуша*, 1798 *Meda Fl.*, *Medda Fl.*, u 1866 *P. Meda*, 1882 *Гнилуха рѣка*, 1897 *Журовка*, *Журувка*, u 1920 *Mädaoja*, 1928 *Mädajõgi*, 1937 *P. Mada*. ⇒41A1 ♦ Liivimaa ja Pihkvamaa piirijõgi oli omal ajal nii tuntud nimega, et nt Mellini atlase

kaardil on *Medda Fl.* paigutatud ka Piusa jõe keskjooksule. Nimi Mädajõgi on keeleliselt läbipaistev ja viitab jõe madalatele soistele kallastele ning aeglasele voolule. Nagu näha, on seda nime varakult tuntud ka tõlkelisena vene keeles, vrd *гнилой* 'roiskunud, mäda'. Jõe varaseim mainimine on seotud Kahkva (*Кохово*) nimega, võimalik, et algupäraselt oli see *Kohkova, nagu näitavad muud allikad Kahkva nime kohta. Oletamisi on *Kohkova näol tegemist vana vetenimega, mis tähistas kindlasti Järvepää järve, aga võimalik, et ka sellest välja voolavat Mädajõge, olles niimoodi aluseks jõe keskjooksul leiduvatele erinevatele asustunimedele. Jõge on nimetatud ka Tegova ja Järvepää (*Журово*) asula järgi, vastavalt *руч. Деговскоу* (1790) ja *Журовка* (1897). Vrd Kahkva². – AK, ES
EAA.308.2.104, L 1; Eesti TK 42; Mellin; PGM 1785–1792; PL: I, 63–64, II, 53, III, 153; Rev 1624/27 DL: 67; RKKA; SeK: 91; Setumaa 1928: 21; Truusmann 1897b: 17; Vasilev 1882: 64; Vene TK 126

Mädapea [*ˈmäda_ˈpea*] <-le> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Rakvere vallas, mõis, sks *Mettapäh*, 1241 *Metapæ* (küla), 1281 *Methepe*, 1545 *Mettempe*, 1732 *Mettapå*. ⇒5B4 ♦ Mädapea küla ja vahest ka mõis kuulusid XIII saj-st Kärkna kloostri, XV saj läks mõis erakättesse. Algne küla hävis XVIII saj. 1920.–1930. a-tel rajati asundus ja al 1977 on see küla. Nime lähtekohaks võis olla isikunimi, vrd ka *mädapead* 'küpsed (sügisel korjatud) maasikad, rabamurakad'. Nime hilisemates kirjapanekutes on sedastatud segunemist sõnaga *mätas* : *mätta*. Mädapeaga liideti 1977 ↑Kurgvere küla. – MK

EO: 3; Joh LCD: 502; KNAB; LUB: III, 475a

Mädara <-sse> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Uue-Vändra ms), 1638 *Meddawere*, 1797 *Meddara*. ⇒22C3 ♦ XVII saj kuulus küla Vändra mõisa alla. Mädara linnus (Punamägi) oli kasutusel XIII saj-ni. Algselt vere-lõpulise külanime algusosa tuleneb tõenäoliselt pinnast iseloomustavast sõnast *mäda*. Mädaraga on 1977 liidetud ↑Soova küla. – MK

BHO: 329; Mellin; Rev 1638 II: 12

Mäebe¹ [*ˈmäebe*] <-le>, kirjak varem ka *Mäepää* Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Loona ms), 1645 *Mehepeh Hannuß* (tal), 1798 *Mäpä* (tal). ⇒49B4 ♦ Külana 1945. a nimekirjas. 1977–1997 oli Vedruka osa. Mäebe nimi tuleneb lisa- või talunimest, mis võis näidata päritolu Jämaja Mäebe külast, vrd *mägi* : *mäe* + *pea*. Vrd Mäebe². – MK

EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 230

Mäebe² [*ˈmäebe*] <-le> Jäm – küla Saare maakonnas Torgu vallas (Sääre ms, Torgu ms), 1520 *Megenpe* (mõisake), 1798 *Mäpä* (küla). ⇒52B3 ♦ Kõnimegilt on külanimega ühendatud kirjapanek 1490. a-st *Olavus de Berge*. 1522 sai Hansz Tolner mõisakese piiskopilt lääniks. Mäebe küla jaguneb kaheks: Suurküla ehk Rannaküla ehk Ülalküla (Torgu mõisa osa lõunas, ajalooline keskus) ja Toriküla ehk Metsaküla ehk Allküla (Sääre mõisa osa põhjas, maantee ääres). Mäebe piiresse jäävad ka Põdra (endine Sääre mõisa kõrvalmõis, 1886, 1909 *Põdra*, u 1900 *Педро*) ja Siplase. Vrd Mäebe¹. – MK

BHO: 337; EAA.3483.1.37, L 1; Johansen 1951: 303; SK I: 230, 384

Mäe-Kööküla [*ˈmäe_ˈkõo_küla*] <'küllä ~ -sse>, koh 'Kõo_küllä <'küllä> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Loosi ms), 1684 *Koiwkykylä*,

Koivukyllä, 1820 *Kööküllä* (küla). ⇒45B1 ♦ 1684. a on külas olnud neli eraldi talu kokku üheksa poolemehega. Tänapäevani on säilinud rahvapärinus, et Kööküllä on mindud Tabinast, st see on asustatud hiljem kui Tabina. 1638. a revisjonis on juttu *Keggiarro* puustusest (*Keggiarra kulla*), kuhu on läinud üks peremees Tabinast. Pole teada, kas selle all mõeldi Kööküla. Külanimi näib sisaldavat sõna *kōiv* 'kask'. Juhul kui *Keggiarro* on Kööküla, sisaldas see nimi algelt pigem sõna *kägu*, vrd sm *käki*. Talunimedes on vaheldust *Käo* ~ *Kōo* juhtunud ka mujal Võrumaal. Traditsiooniliselt on küla jagatud Mäe-Köökülaks ja Ala-Köökülaks. 1977 liideti Kööküla Lindoraga. 1998 otsustas Vastseliina vald küla taastada Mäe-Kööküla nime all, et vältida segiajamist Kōo külaga valla lõunaosas. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.6.316:52, L 45p;
EAA.1271.1.226:13, L 1475; Rev 1638 I: 169

Mäeküla¹ [*'mäe_küla*] <- 'külla ~ -sse>, kirjakeele varem ka *Mäe Käi* – küla Hiiuma maakonnas Käina vallas (Putkaste ms), u 1900 *Мяэ* (küla), 1939 *Mäe*. ⇒48B3 ♦ 1977–1997 oli küla ametlikult Käina aleviku osa. Mäeküla lisanimi esineb Kassaris juba 1686, kuid pole teada, kas see võis tähendada Käina Mäeküla. Mäeküla on väga levinud küla- ja külaosanime, esineb ka talunimena. – MK

HK: 157; KNAB

Mäeküla² [*'mäe_küla*] <- 'külla ~ -sse> Pee – küla Järva maakonnas Paide vallas (Sargvere ms), 1796 *Mähküllä*, 1913 *Maeküll*. ⇒23C1 ♦ Külas oli hiljemalt 1871. a ka Mäeküla kõrts. 1977 liideti Mäekülaga ↑Põhjaka küla. Vrd Mäeküla¹. – MK

KNAB; Mellin

Mäeküla³ [*'mäe_küla*] <- 'külla ~ -sse> Tür – küla Järva maakonnas Türi vallas, mõis, sks *Mehheküll*, 1796 *Mæhkül* (mõis), u 1900 *Меххекюль*. ⇒23B2 ♦ XVIII saj I pooleni kuulus Säreveere mõisa alla, siis eraldati omaette mõisaks. 1726 oli Kaabre ehk Kaavere (*Kawer*) külas kubjas *Maukülla Jürri*, kelle lisanimest külanime on tekkinud. Kaabre küla hakati XX saj mõisa järgi samuti nimetama Mäekülaks, praegu moodustab see Raukla lõunaosa; läänepoolseid Mäeküla talusid tunni Kaabresaare ehk Kiviküla nime all, praegu on need Taikse piirides. 1977–1998 oli Mäeküla ametlikult Taikse osa, taastatud küla asub endise mõisa ümbruses, koosnedes peamiselt asundustaludest. Vrd Mäeküla¹, Mäo. – MK

KN; KNAB; Rev 1725/26 Jä: 143

Mäeküla⁴ [*'mäe_küla*] <- 'külla ~ -sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Ungru ms), 1559 *Meikel*, 1689 *Megekull By*, 1798 *Mäkül*. ⇒19C1 ♦ 1977–1997 oli Topu küla osa. Mäeküla kaguosas, osalt Tanska piires, on Sündeva, endine Kilti mõisa kõrvalmõis (sks *Sündepä*, 1591 *Sondapä*, 1798 *Sindipä* küla). Vrd Mäeküla¹. – MK

EAA.1.2.941:780, L 768p; Johansen 1951: 273; Mellin; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:289

Mäeküla⁵ [*'mäe_küla*] <- 'külla ~ -sse> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Sõõrike-Parasmaa ms), 1722 *Mehkülla Ado* (taluperemees Maima külas), u 1866 *Майкюля* (küla), 1939 *Mäeküla*. ⇒21B3 ♦ Küla nimi on tekkinud arvatavasti Maima küla Mäe talust (1601 *Mehe Hanns*) külaosa ja karjamõisa nime vahendusel. Mäeküla liideti millalgi pärast

1939 Linnama, seejärel al 1977 Maima külaga, taastati 1997. Mäeküla piiresse kuulub loodes Linnama ehk Linnamäe küla (1565 I. Arensi samastuse kohaselt *Liwao*; 1684 talurühm *Linnewa Jürgen, Mart ja Jahn*, 1724 Eense (*Hiitaguse) küla all *Linnama Jürgen, Linname Mattis, Linnahma Jahn*, 1797 *Linnama küla*), liidetud 1977. Vrd Mäeküla¹. – MK

Arens 196?: 11; EAA.1.2.932:13, L 11;
EAA.308.2.218:62, L 60p; EAA.567.3.134:106, L 109p;
Eesti VP; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek det-s 1938); KNAB; Mellin; RGADA.274.1.182/6:84, L 565p; RGADA.274.1.229/3:222, 223, L 1027p, 1028p;
Troska 1981: 147, 150, 151

Mäeküla⁶ [*'mäe_küla*] <- 'külla ~ -sse> Pöi – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Maasi ms), 1938 *Mäe*. ⇒51B2 ♦ Maasi asunduse lõunaosa, mis arvatavasti 1930. a-tel sai omaette külaks, külas on ka Mäe talu. 1977–1997 oli Maasi osa. Vrd Maasi, Mäeküla¹. – MK

Eesti TK 200; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KN; KNAB

Mäeküla⁷ [*'mäe_küla*] <- 'külla ~ -sse> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas (Kambja krkms, Suure-Kambja ms), 1937 *Mäe*. ⇒32C3 ♦ Enne 1970. a-ide oli küla rohkem tuntud Nuti nime all (u 1900 *Hymu*, 1925 *Nuti*). Viimane tuleneb talu nimest ja seondub sõnaga *nutt*: *nuti* 'nupp'; kõrgem koht, tipp (tavaliselt künkal); kungas. Mäeküla hõlmab osaliselt ka endist Kirikuküla (↑Kambja¹). Vrd Mäeküla¹. – EE

Eesti TK 50; KN; KNAB; SK I: 251; Tartumaa 1925: 151

Mäeküla⁸ [*'mäe_küla*] <- 'külla ~ -sse> San – küla Valga maakonnas Sangaste vallas (Sangaste ms), 1839 *Mäeküll*, 1922 *Mäeküla*. ⇒38C2 ♦ Varem on seal olnud Pisaste küla (1582 *Pisasth*, 1628 *Piesaste Kuella*). Veel 1805 on Mäeküla talud arvatud Kurevere alla. Mäeküla nimi ilmus XIX saj I poolel. Enne 1977. a on olnud kolm Mäeküla taluderühma, mida eristati numbritega. Mäeküla III liideti 1977 Restuga, ülejäänud on praeguses Mäekülas. Mäeküla on Sangaste mõisa poolt vaadates mõisa kõrgem jagu. Lõunaest keeles tähendab sõna *mäel* mh '(maastikus) üleval-pool, kõrgemal'. Külas on ka suured mäed. Kirgjärve ääres asub Liinamägi ehk Sangaste linnamägi (1796 *Altes Schlos Sagnitz*). Mäeküla põhjapoolne osa kandis varem Tsäpste nime (1796 *Zerpste*). Vrd Mäeküla¹. – MF

ENE: V, 273; KN; KNAB; Mellin; PA I: 69; Rev 1624/27 DL: 156; Rucker

Mäeküla⁹ [*'mäe_küla*] <- 'külla ~ -sse> Krk – küla Viljandi maakonnas Karksi vallas (Karksi ms), 1601 *Mekulle*, 1795 *Maeküllä*, 1797 *Mähküllä*, u 1900 *Мяекюля*. ⇒37B1 ♦ XVIII saj lõpus ja XIX saj algul kuulus küla Karksi mõisa alla. Et Mäeküla nimi on Eestis korduv, nimetati 1977 ühe talu järgi Rängle külaks, ent 1997 taastati vana nimi. Vrd Mäeküla¹. – MK

EAA.1865.3.196/1:52, L 52; KNAB; Liitaja 1981: 20; Mellin; Rev 1601: 134

Mäeküla¹⁰ [*'mäe_küla*] <- 'külla ~ -sse> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Vastemõisa ms), 1584 *Maicula* (küla), 1599 *Maykula*, 1797 *Maeküllä*. ⇒23B2 ♦ Küla asub kõrgendikul. Vrd Mäeküla¹. – MK

Mellin; P XVI: 199; PA IV: 171

Mäeküla¹¹ [*'mäe_küla*] <- 'külla ~ -sse> Kei – Tallinna asum Haaberstis (Harku ms), 1798 *Mäpä* (kõrts),

1844 *Mae* (kõrts), u 1900 *Мяэкюля*. ⇒ 1A2 ♦ Endine küla kujunes XIX saj lõpuks; oma nime on ta ilmselt saanud Mäe (varem *Mäepea) kõrtsilt, mis paiknes Tähetorni tänava ja Paldiski maantee ristumiskoha lähedal teispoole linnapiiri. Suurem osa Mäekülüst liideti 1975 Tallinnaga, Paldiski maanteest läänes olev osa liideti 1977 Laabi külaga. Vrd Mäeküla¹. – PP

Mellin; Schmidt 1844; Vene TK 42

Mäeküla [ˈmäe_küla] <-küllä ~ -sse> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas (Sõmerpalu ms), 1926 *Järvere-Mäe*, 1937 *Järvere-Mäeküla*, 1970 *Mäe-Järvere*. ⇒ 44C1 ♦ Varasematel sajanditel Osula küla ääremaana käsitatud Mäeküla nimi on tekkinud siis, kui see ala moodustas Sõmerpalust 1766 jagatud Järvere mõisa talumaade kõrgemal paikneva osa. Põlise Tilgo hajatalu järgi on 1811 kasutatud ka Tilgo küla nime (*Tilgosche Dorf*). Hiljem pole rahvakeeles enam *Järvere* täiendit vaja läinud, sest 1867 liideti Järvere mõis taas Sõmerpalu peamõisaga. Mäe-Järvere nimetati Mäekülaks 1997. Mäeküla piiresse jääb endine ↑Tappoja karjamõis. Vrd Alaküla. – ES

BHO: 558; Eesti TK 50; Võrumaa 1926: 335

Mäelooga [ˈmäe_looga] <-le>, koh ka *Mäe_luga* <-de> Rõn – küla Valga maakonnas Palupera vallas (Hellenurme ms), 1810 *Loga* (kolm talu), 1839 *Mehloga*, u 1900 *Мяэлога* (talu). ⇒ 38C1 ♦ Eraldunud Hellenurme külast. Saanud nime Mäelooga (Mäe-Mäelooga) talu järgi, samas külas on veel Alalooga (Ala-Mäelooga) talu (1858 kaks *Maeloga* talu ja *Allaloga*). XIX saj oli Võnnu khk-s *Looga küla. Kohanimi on ilmselt sama päritolu kui Äksi Looga talu, mille puhul V. Pall oletas küsimärgiliselt isiku lisanime ja võrdles sõnaga *look* : *looga* 'hobuserakmete osa; kaarjas moodustis'. Looga esinebki Hellenurme küla talupoja lisanime juba 1680. a-te revisjonikirjas (*Loga Laur*, *Locka Jaan*), Mäelooga aga 1721 (*Locka Mellocka Land*). * Rahvaliku seletuse järgi johtub Mäelooga nimi Elva jõe äärest künklikust maastikust. – EE

EAA.1865.2.79/2:15, 16, L 14, 15; EVK; KN; KNAB; PTK I: 125; PTK II: 176; RGADA.274.1.172:276, L 280; RGADA.274.2.212/6:73–74, L 559–560; Rücker; Simm 1977: 116; Vene TK 42; VMS: I, 459

Mäeltküla [ˈmäelt_küla] <-küllä ~ -sse> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Vana-Võidu ms), u 1900 *Мяэльткюля*. ⇒ 30C2 ♦ Algselt Viiratsi tütar-küla, varem olla kogu Viiratsi küla nimetatud Mäeltkülaks. Hiljem on Vana-Võidu vallavalitsus nimetanud selleks Vana-Võidu valla lõunasoppi jäävaid talusid, et eristada neid kui Kullioja orust kõrgemal olevaid talusid. 1970. a-tel nimetati alget Viiratsi Mäeltküla ↑Mataperi külaks, see liideti 1977 Vardja külaga. Seega on nüüdne Mäeltküla nihkunud ida poole. – MK

KN; KNAB

Mäeltse [ˈmäeltse] <-le> Käi – küla Hiiu maakonnas Käina vallas (Putkaste ms), XVII saj II poolel *Mälsä by* (küla), 1709 *Mäelsta by*, 1798 *Mäلتse*. ⇒ 48B3 ♦ Küla asub kõrgendikul. Nimi on tuletis sõnast *mägi* : *mäe*, vrd *mäeline* 'mägine'. – MK

EAA.1.2.C-IV-203; HK: 157

Mäemõiza [ˈmäe_`mõiza] <-mõiza ~ -sse>, kirjakeelne *Mäemõisa* Lei – asula Lätis Vidzemes Alūksne piirkonnas samanimelises vallas, läti *Kalnēmpji*. ⇒ 18C2 ♦ Üks leivude asulasid Lätis. Õieti on kaks Mäemõiza-nimelist kohta: 1) algne mõis (läti *Kalna-*

muiža, sks *Alt-Kalnemoise*), mis on tänapäeval Kalniena ja asub Gulbene piirkonna Stāmeriena vallas, ning 2) hilisem vallakeskus, läti *Kalnēmpji*, mis asub mõisast u 6 km põhja pool. Leivu eestlasi on Mäemõiza vallas võib-olla asunud järgmistes paikades: Gotlõba (läti *Gotlupi*), Järilaana (*Jerlāni*), Kelle (*Kelles*), Laudiküla (*Lauķi*), Lügäbä (? *Liģupi* ehk *Liģubi*), Pulgiküla (*Pulķi*) ja Uranuzõ (*Uranāži*). – PP

BHO II: 257; KN; KNAB; Lvv: II, 20, 305; Niilus 1935

Mäenda [ˈmäenda] <-mäenda ~ -sse ~ -le>, koh *Mäända* Ksi – paik (küla) Jõgeva maakonnas Puurmani vallas (Puurmani ms), 1638 *Mentamoise*, 1758 *Maentak*, 1762 *Mäentast*. ⇒ 25A3 ♦ Liideti 1977 Pööraga. Nimi on algselt olnud **Mäen+taga*, st 'mäetagä'. Poola allikates esineb 1582 ja hiljem nimekuju *Maino*, mis on V. Palli arvates ilmselt moonutus. – PP

KNAB; PA I: 117; PTK I: 152–153; Rev 1638 II: 218

Mäense [ˈmäense] <-sse> Han – küla Lääne maakonnas Hanila vallas (Massu ms), 1534 *Mentackenn*, 1538 *Megentacken villa*, 1798 *Mänta*. ⇒ 20A3 ♦ 1977–1997 oli Massu küla osa. Nimi on lähtunud sõnadest *mägi* : *mäe* ja *tagune* : *taguse*. Tänapäeva nimekuju on säilinud varasem omastava lõpp n. – MK

EA; KNAB; Mellin; Stackelberg 1928: 127, 209

Mäeotsa [ˈmäe_`otsa] <-le> Nõo, Puh – küla Tartu maakonnas Konguta vallas (Aru ms, Kavilda ms). ⇒ 32A2 ♦ Külanime aluseks on asundustalu nimi. Liittüveline kohanimi koosneb sõnadest *mägi* ja *ots*. Asula tekkis 1977, kui liideti Oru (kuni 1939 Siberi) ja ↑Ropka küla ning põhiosa Kannu (1922 ka *Kannastiku*) külast. Ropka on Nõo khk-s, Kannu ja Oru Puhja khk-s. – EE

ERA.14.2.717 (Puhja vallavalitsuse 6. VI 1939 koosoleku protokoll nr 5); KN; Uuet 2002: 220

Mäe-Palo [ˈmäe_palo] <-Pallo ~ -sse>, kirjakeelne *Mäe-Palu* Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Rogosi ms), 1627 *Pallo Meus*, 1684 *Pahlo Kylla*, 1765 *Dorf Pallo*, *Mä Peter*, 1782 *Mäepallo Tannil*. ⇒ 45A3 ♦ Mäe-Palo oli 1977–1997 Käanu küla osa. Talupoeg *Pallo Meus* on kirjakeelne teistes XVIII saj algupoole allikates. On võimalik, et juba 1588 mainitud *Pietrik Palopoy* esindas sama lisanime ja sedasama kohta. Mäe-Palo oli kahest samanimelisest talurühmast kõrgemal paiknev. Nimeosa *palo* on maastikusõna tähenduses 'kuiv ja liivane männimets'. Poolakate kirja pandud lisanime *Palopoy* võib tõlgendada mitmeti. Võimalik, et *-poy* märkis sõna *poig* 'poeg', kuid lähtuda saab ka nimest **Palopõhja*, mis võiks tähendada keskusest kaugel paiknevat talukohta palosarnases maastikus. Mäe- ja Ala-Palo küla lähedal paikneb Palojärv, mis oli hajatalusid ühendanud külanime aluseks, enne kui neid hakati tajuma eeskätt Rogosi mõisa taludena (1588 *Siolo Puluiarva*). Kändrä talu järgi on Mäe-Palot 1920.–1930. a-tel nimetatud ka Kändrä (Kändra) külaks. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:131, L 126p;

EAA.1865.2.81/7:6, L 5p; PA I: 31; Rev 1624/27 DL: 86

Mäepea [ˈmäe_`pea] <-le>, koh *Mää_`pia* Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kiiu ms), 1517 *Mehenphe*, 1586 *Mehempe*, 1637 *Meepeel* (alalütlev). ⇒ 3C3 ♦ Mäepea on liitnimi: *mäe* + *pää* (*pea*). L. Kettunen järgi peaks kohalik hääldus olema *Mäebe*, seega on *-pää* lühenenud kujuks *-be* või *-pe*, kuid kohanimemartoteegi andmed seda ei kinnita. Mäepea küla külge arvatakse ka Kurblu (1693 *Kurc-*

küll) Allika (Pirssallika) külast tuleva oja suubumiskoha lähedal. Vrd Kiitu. – MJ

Bfl: I, 849; EAA.1.2.C-1-4; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 28; EO: 6; KN; Rev 1586: 96; Tarvel 1983: 83–84; Vilbaste 1956: 154–155

Mäeranna [ˈmäe_ranna] <-randa> Kei – paik (küla) Harju maakonnas Harku vallas (Rannamõisa ms), u 1900 *Мяеранна* (küla), 1913 *Maeranna*. ⇒1C3 ♦ Hiline küla, liideti 1977 Muraste ja Suurupi külaga. – MK
KNAB

Mäeselja [ˈmäe_selja] <-le> Puh – küla Tartu maakonnas Puhja vallas (Kavilda ms), 1938 *Mäeselja*. ⇒32A2 ♦ Suhteliselt hiline küla, mis on eristunud Puhja alevikü ümber hajali paiknenud taludest. Kohanimi sisaldab liitsõna *mäeselj* : *mäeselja*. Nimi on pandud küla asendit arvestades. Asulat on kutsutud ka Kurgimäeks. Kui sõna algusosa on kolmandas vältes (andmed puuduvad), siis see kujutaks endast *i*-mitmuse omastavat sõnast *kurg* : *kure* (vrd Puh *'Kurgi suu' kurgede soo'*). 1977 liideti Mäeseljaga Soovaveski küla (nime kohta ↑Annikoru). – EE

Eesti TK 50; KN; KNAB

Mäessaare [ˈmäes_saare] <-saarde>, koh *Mäes_saarō* ~ *Mäe_saarō* <-saardō> Rõu – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Pindi ms), 1847 *Mää Saar* (mets), u 1900 *Мяэсааре*, 1923 *Mäessaare* (asundus); sks *Hohentannen* (karjamõis). ⇒45B1 ♦ Mäessaare oli 1977–1997 Otsa küla osa. Pindi mõisa 1847.–1850. a kaardil on lisaks metsale niidunimi *Mää Saare Niit*. Asustamata kohta rajatud karjamõis sai nime loodusnime järgi. Juba XIX saj lõpus jagati selle ümbruse mõisamaa asundustaludeks, nii et ka Mäessaare jäi hiljem üheks taluks. Mäesaar tähendab kõrget metsasaart (metsasalu). Karjamõisa saksakeelne nimi *Hohentannen* 'kõrged kuused' on ilmselt väljamõeldud nimi, mis seostub Mäessaarega mõiste 'kõrge' kaudu. – ES

EAA.3724.4.1910, L 1; EAA.2469.1.763, L 1;

EAA.3724.4.1912, L 1; Vene TK 42; ÜAN

Mäessä [ˈmäessä] <-sse>, koh <-he>, kirjak ka *Mäessa* Se – paik (küla) Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1773 *Питина*, 1780 *mäe usaid*, *mäeusaid*, *Пепина-Гора*, u 1790 *Петина Гора*, u 1866 *Питина Гора*, 1882 *Пепина Гора* (küla ja otreed), 1885 *Mäeussa*, 1886 *Mäeussaia*, 1904 *Mäeussaia*, *Петина Горá*, 1922 *Mäessä*, *Mäe-Usoija*, *Pepino-Gora*, 1923 *Mäessa*, 1945 *Mäeotsa*. ⇒41A2 ♦ Ühendati 1977 Toomasmäega. XVIII saj kuulus küla Värska koguduse alla, XIX saj oli Lüübnitsa kogukonna ja Kulkna koguduse koosseisus. Setopärasat nime *Mäeussaid* on mainitud juba 1780 Värska kirikuraamatus. Sõna *ussaid*, *usseaid* tähendab Kagu-Eestis õue, õueaeda, hävinud talu aset. Vene nimi *Пепина Гора* tuleneb ehk sõnast *пепин*, *пепинка* 'õunapuud, õun; viljake, seemneke', seega tähendaks nimi „õunapuudmägi“. E. Tarvel peab seda seletust ebatõenäoliseks. J. Truusmanni andmeil oli *пена* Pihkva murretes 'laia näoga inimene; rumal, lihtsamelne inimene'. Venemaal võib harva kohata ka perekonnanime Pepin (*Пепин*). Udmurtias on kohanimi Pepejevo (*Пепеево*). Ehk on siiski nime aluseks isikunimi *Pep* ~ *Peep* (vrd Mäksa varasem nimi **Pepevere*). Vrd Arossa, Vanaussaia, Vanause. – AK

Academic; EAA.1999.1.124; Hurt 1903: 165; Hurt 1904: XV; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 92; Truusmann

1890: 57; Truusmann 1897b: 52; Uuet 2002; Vasilev 1882: 221; Vene TK 126; VMS; Värska KR 1780–1794: I; ÜAN

Mäestjärv [ˈmäest_ˈjärv] Rõu, Vas – järv Võru maakonnas Lasva ja Võru vallas, 1684 *Mast jerw*, 1850 *Määsi Jerw*, 1876 *Мяестъ іервв*, u 1900 *Mäjest Jerw*. ⇒45A2 ♦ Nn Järvedeoru kõige suurem järv on võinud saada nime selle järgi, et järv ise paikneb Kasaritsa järvede hulgas kõige kõrgemal (võrupäraselt *mäel*), sh kõrgemal mitte ainult naabruse väikejärvedest, vaid ka kaugemale jäävate Verijärve ja Kubija järve suhtes; nii nagu nt Ülemiste järv. Teine, hüpoteetiline võimalus on, et Kasaritsa piirkonna kõrgel paiknevat asustust on nimetatud *Mäesteks või teistsuguse liitega *Mäesi(de)ks. Allikmaterjalid seda võimalust kindlalt ei toeta, õigemini on hajatalusid ühendava küla nimi *la-* või *na-* lõpuline: 1588 *Miasla*, 1627 *Messla*, 1688 *Mestna Byy*. Reast langeb välja 1638. a *Musta*, mis võib olla üleskirjutaja halvasti kuulnud ja levinud kohanimiks tõlgendatud variant. Vrd Mõisamae. – ES

EAA.308.2.177, L 1; EAA.3724.4.1864, L 3;

EAA.3724.4.1865, L 1; EAA.3724.5.2872; Rev

1624/27 DL: 89; PA I: 33; Rev 1638 I: 202; Saaga:

SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/36:469, L 470p

Mäe-Suhka [ˈmäe_suhka] <-le>, koh <-lō> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1796 *Mäe Kritso Tannil*, *Mäe Hint*, 1871 *Дрвн. Ме Сухка*, 1900 *Дер. Мя Сухка*, 1926 *Mäe-Suhka*. ⇒45A3 ♦ Ala-Suhka ja Mäe-Suhka olid 1977–1997 liidetud Suhka külaks. Vahetegemine Ala- ja Mäe-Suhka talude vahel on kirjalikes allikates kinnistunud XVIII ja XIX saj vahetusel. 1839. a Rückeri kaardil on just Mäe-Suhka kohale märgitud küla nimega *Soka*. Vrd Ala-Suhka. – ES

EAA.1268.1.403:141, L 118p; EAA.3724.4.1858, L 1;

LVVA.6828.4.380, L 1; Rückeri; Võrumaa 1926: 261

Mäetaguse¹ [ˈmäe_taguse] <-sse ~ -le> Jõh – alevik Ida-Viru maakonnas Mäetaguse vallas, mõis, sks *Mehntack*. ⇒16C1 ♦ Mäetaguse alevik moodustati 1977 Mäetaguse asundusest, mis oli nime saanud Mäetaguse mõisalt, see omakorda muinaskülalt (1241 *Meintacus*). P. Johanseni järgi ehitati algselt mõis Mäetaguse juurde vanale külaasemele (1525 *Corwentacken*, 1583 *Dormentacken*, itz *Mähentackenhoff*, 1637 *Korbentagk*). XVII saj olid selle mõisa maad segunenud juba Mäetaguse küla maadega. P. Johansen on nime *Korbentagk* oletamisi paigutanud Mellini kaardil Mäetaguse mõisast kirdes oleva karjamõisa ja kõrtsi (*Moisama*) kohale. Vrd Mäetaguse². – MK

Johansen 1925b: 101; Joh LCD: 499; KNAB

Mäetaguse² [ˈmäe_taguse] <-sse ~ -le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Mäetaguse vallas (Mäetaguse ms), 1241 *Meintacus* (küla), 1726 *Mehntack* (küla ja mõis). ⇒16C1 ♦ 1977–1997 oli Mäetaguse alevikü osa. Muinasajast pärit küla nime on etümoloogiseerinud juba P. Johansen: *mägi* : *mä(g)e(n)* + *tagune* : *taguse*. Ta on maininud ka, et küla asus väikese seljandiku taga. Küla on andnud nime Mäetaguse mõisale, hiljem saanud asunduse alevikü ja valla nimeks. Küla tihedalt hoonestatud lõunaosa nimetatakse Koplikülaks. Vrd Mäetaguse¹. – MK

Joh LCD: 499; KNAB

Mäetaguse³ [ˈmäe_taguse] <-sse ~ -le> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Rakvere ms), u 1900

Мяэтагузе (küla). ⇒SB4 ♦ 1977–1997 Piira küla osa, al 1997 taas ametlikult küla. Algselt Piira või Rakvere mõisa vabatküla, rajatud XIX saj. Nime olvat saanud küla piiravatelt küngastelt. – MK

KN; KNAB

Mäe-Tilga [*ˈmäe-tilga*] <-le>, rahvak ka *Tilga* <-lõ ~ ˈTilka> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1626 *Thielka Papp*, 1638 *Tilka Paep*, 1684 *Tillka Olis*, 1688 *Tilcka (Tillasche) Ollesk*, 1765 *Dorf Tilga*, 1796 *Mäe-Tilga*. ⇒4SA2 ♦ Mäe-Tilga oli 1977–1997 Soodi küla osa. 1684. a kaardi järgi oli tänastest Mäe- ja Ala-Tilga külast asustatud ainult kõrgemal paiknev Mäe-Tilga kolme taluga. Tilga lisanimi on Haanjast registreeritud keskaegse eesnimena (1561 *Тилькъ Игаловъ сынъ*). Huvipakkuv on 1688. a rööpnimi, mida tuleks ilmselt lugeda **Tilask*. Ka Haanjas on Tilga nime aluseks isikunimi *Tilk ~ Tiilik*. Vrd *Tiilige*, *Tilga*, *Tilgu*. – ES

EAA.567.3.180:4, L 4; EAA.308.2.178;

EAA.1268.1.401:78, L 74p; EAA.1268.1.403:207, L

178p; PTK I: 240; Rev 1638 I: 173; Roslavlev 1976: lisa 11; SK I: 429; Truussmann 1897a: 40

Mägari <-sse>, kirjak varem ka *Mägeri Rid* – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Kiltsi ms), 1591 *Megger* (vakus), 1782 *Klein Meggar*, *Gros Meggar*. ⇒19C1 ♦ Veel XIX saj I poole kaardid näitavad Mägari jagunemist suureks ja väikeseks külaks (1844 vastavalt lõunaosa *Suu* ja põhjaosa *Wehh*), II poolel nimetati aga kogu küla Eest-Mägariks (1872–1873 *Eest Mäggara*) vastandina Taga-Mägarile ehk ↑Koherile. Kui Mägari nimi on üheosaline, siis sobiksivad vasteks lähedased sõnad *mägar* 'mäger' ja *mägar* 'teatud putukas', mis võisid esineda lisa- või talunimena. Mägari põhjaosa, osalt Koheri piires, on Kutama, endine karjamõis (1798 *Kuttuma*, 1871 *Kutterkül*). Mägari kaguots on Tamma, endine Kiltsi mõisa kõrvalmõis (1798 *Tamma küla*). – MK

EAA.1864.2.IV-9:172, 173, L 163p, 165;

EAA.3724.4.578, L 1; EVK; Mellin; Saaga: SRA

Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:157, L 155; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Mägede <-sse> JMd – küla Järva maakonnas Albu vallas (Albu ms), 1749 *Meggede Johhan* (tal), 1870 *Meggede* (küla). ⇒13B1 ♦ 1977–1997 oli Lehtmetsa osa. Mägede küla kujunes samanimelisest talust. Külana on mainitud esmakordselt 1870, kuid paralleelselt kasutati piirkonna kohta ka mäe ja sellelt nime saanud kõrtsi järgi Punamäe nime (1726 kõrtsmik *Pungameggi Mart*). Nime on saanud mõhnastiku järgi, mille kõrgeim tipp on Valgehobusemägi, varem hüütud ka Punamäeks oma punaka liivase pinnase tõttu (1732 *Punnameggi*, 1852 *Walgehobbese Mäggi*). Rahvapärimuse järgi sai mägi nime Kalevipoja hobusest, mille hundid maha murdnud. Hobuse kehast saanud mägi, künnivagudest künklik maastik. Mõnedel andmetel hukkus seal XIX saj lõpul triangulatsioonitorni ehitamisel talumehe hobune, kuid Valgehobusemäe nimi on siiski torni ehitamisest varasem. – FP

EAA.854.4.545, L 1; EAA.1234.2.2:99, L 99p;

EAA.3.1.470:183, L 179p; EAA.3724.4.381, L 1; Kvell 2003; Rev 1725/26 Jä: 63

Mägestiku <-le> Ote – küla Valga maakonnas Otepää vallas (Palupera ms). ⇒38C1 ♦ Palupera mõisavalla mägisemale osale on 1977 antud uus nimi, mille eeskujuks võis olla uuem talunimi Kivistiku Palu metsa-

vahikoha kõrval. Kuni 1977 oli küla nimi Palupera (1922 Palu). 1939. a oli küla vallakirjades Kettaküla nime all Ketta talu järgi. – MF

ERA.14.2.717 (Otepää vallavalitsuse 9. VI 1939

koosoleku protokoll nr 5); KNAB

Mägi-Kurdla [*mägi-ˈkurdla*] <-ˈKurdla ~ -sse> Pöi – küla Saare maakonnas Laimjala vallas (Laimjala ms), 1453 *Stalldoth Megenkurgell is tho Wayver eyn bur*, 1798 *Meggikurla*. ⇒51B3 ♦ Külanimel on täiend *Mägi-*, mis vastandub teisele, Paju-Kurdla külale asendi poolest maastikul. 1977–1997 olid mõlemad liidetud Kurdla külaks. Külanime teise osise aluseks võiks olla *kurla* 'naarits'. Vrd ka *kurlas* 'must kõvakoorik putukas'. On ka võimalik, et nimi on algselt *la-liiteline*, liitele eelneb isikunimi linnunimetusest *kurg*. Mägi-Kurdlast lõunas on Niidimäe, endine Laimjala mõisa popsiküla. Vrd Paju-Kurdla. – MK

EAN; KNAB; SK I: 134, 231; Troska 1987: 100

Mägiotsa [*mägi_otsa*] <-ˈotsa ~ -le> Röp – küla Põlva maakonnas Röpina vallas (Röpina ms), 1627 *Mogetz*, *Miggotz* (tühi), 1684 *Megiotsa kylla*, 1686 *Megeetz*, 1906 *Mäggiots*. ⇒34A3 ♦ Hajatalust ehk puustusest tekkinud asustust, mille järgi 1627 nimetati ka ↑Padojärve (*Mogetz*), on vahel revisjonides loetud omaette külaks, vahel Kurökülä osaks. Hiljemalt XIX saj alguses küla kaotati ja selle asemele tehti Röpina mõisa karjamõis (sks *Catharinhof*). 1920. a-tel jagati karjamõisa maad asundustaludeks. Varasemaid kirjapanekuid silmas pidades ei saa olla päris kindel, kas Mägiotsa nimi tuleb sõnadest *mägi* ja *ots*. Geograafiliselt on küll tegemist Röpina-poolse asustuse kaugeima otsaga. Nimetavaline liitumine võiks näidata, et pigem oli tegemist isikunimega, kas kujul *Mägi* või sellega sarnaneval kujul, mis hiljemalt XVII saj lõpuks *mägi*-kujule ümber tõlgendati. 1977 liideti Mägiotsaga ↑Kurökülä (Kureküla). – ES

EAA.308.2.104; EAA.3724.5.2884a, L 1; Rev 1624/27

DL: 67, 71; Roslavlev 1975: 17; Rucker

Mägipe <-le>, koh ka *Mägibe*, kirjak varem ka *Mägipäe Rei* – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1609 *Mäe Lyll*, *Mäe thönnis* (töenäoliselt talud), 1688 *Megipe Bendt*, *Megepe Sur Peter*, *Meggipäh Bendt*, *Mäckipäh*, 1798 *Mäggipa*. ⇒47B2 ♦ Küla on alguse saanud Mäe taludest, mille nimele on hiljem liitunud *-pea*. – MK

HK: 158

Mägise¹ <-le> Lut – asula Lätis Latgales Cibla piirkonnas Cibla vallas, läti *Barisi*, latgali *Kolnagreči*. ⇒42C3 ♦ Lutsi eestlaste asula. Läti nimi võib pärineda isikunimest Boriss (*Борис*). Mägise küla võib pidada endise Briği ja Nerza valla Lutsi külade keskseks asulaks. Samasse rühma kuuluvad praeguse haldusjaotuse järgi veel Briği vallas Alakülä ehk Suurõ-Piikova (läti *Lielā Pīkova*), Düünaburi (*Dinaburgski*), Jertševa (*Jerčova*), Lavadina (*Jaunā Slobodka*), Lukodi (*Łukati*), Mäekülä ehk Väiku-Piikova (*Mazā Pīkova*), Poddubi (*Poddubje*), Prokori (*Prohori*), Puntsuli (*Puncuļi*), Rehemõtsa (*Reiki*), Sokani (*Sokāni*), Svikli ja Väiku-Piise (*Mazie Pīzāni*) küla; Cibla vallas Greeki (*Greči*), Skriini (*Skrini*), Tatikülä (*Ščastlivi*) ja Tunduri (*Abricki*) küla. – PP

Kallas 1894; KN; KNAB; Lvv: I, 86

Mägise² <-le> JMd – küla Järva maakonnas Ambla vallas (Seidla ms), XIV saj *Haragudde*, 1564 *Nane Megges* (tal), 1571 *Harguth vnd Megges*, 1615 *Mäggis*.

⇒13C2 ♦ Küla, mida on allikates mainitud *Hara-guude*, *Harguth*, hakati XVI saj lõpul selles paikneva Mägise talu järgi kutsuma Mägise küllaks. XVII saj algul oli Albu, hiljem Kaalepi, XVIII saj algusest Seidla mõisa all. Mägise küla asemele rajati u 1800 karjamõis. XIX saj rajatud saunadest ning hilisematest karjamõisa juurde loodud asundustaludest moodustati 1920. a-tel Mägise asundus, 1950. a-test küla staatuses. Küla sai nime talult, mis omakorda sai nime karjamõisa ümbruses asuva seljandiku, Mägise mägede (*mägine* : *mägise*) järgi. Pussiaru ehk Pussaru (1922 *Pussi-Aru*) moonakakülalt 1920. a-tel tekkinud asundus liideti samal aastakümnel Mägise asundusega. – FP

Blumfeldt 1949: 169; EAA.1.2.933:53–54, L 53–53p; EAA.1.2.935:138, L 147; EAA.1.2.938:33, L 31p; EAA.1864.2.VI-60:57, L 56; EAA.3724.4.489, L 1; ERA.52.1.96:276; KN; KNAB

Mägise-Olukvere <->verre ~ -sse> Trm – paik (küla) Jõgeva maakonnas Saare vallas (Roela ms). ⇒25C2 ♦ Omaette külanime esimest korda nimestikus 1945. Liideti 1977 Tuulaveriga. Sai nime kahe varasema küla järgi: Mägise (1412 *Mekes*, 1599 *Megisz*) ja Olukvere (1601 *Olotwer*, 1696 *Ollockferrast*). Olukvere nime algusosa **Olu* ~ **Ollu* on ilmselt olnud isikunimi. Vrd Olustvere. – PP

PTK I: 150, 164; P XVI: 119

Mägiste <->sse ~ -le> San – küla Valga maakonnas Sangaste vallas (Vaalu ms), 1520 *Mex*, 1582 *Meihokul*, 1584 *Mekust*, 1585 *Meliust*, 1588 *Mekust*, 1628 *Mext kuella* (küla), *Mexte Toennies* (talupoeg), 1723 *Dorf Mexte*, 1909 *Mäxte-Leimann* (karjamõis), 1923 *Mägiste* (postiagentuur ja raudteejaam). ⇒38B2 ♦ XVI saj oli Vaalu ja Pringi mõisal üks omanik ja Mägiste küla kuulus Vaalu mõisa alla. 1628 oli Pringi mõisas küla *Mext*, aga Vaalu mõisas sellenimeline talupoeg. 1723 oli *Mext*-nimelisi talupoegi rohkem Vaalu ja vähem Pringi mõisas ning küla oli kahe mõisa vahel jagatud. 1805 olid Vaalu mõisast *Mexte* talud kadunud, küla oli mõisastatud; Pringi mõisas oli veel kaks sellenimelist talu. XIX saj II pooltel paiknes endise **Mäkste* küla kohal Vaalu mõisa põllumaa ja Kuigatsi vallamaja. Kui Vaalu mõis 1920. a-tel asundustaludeks jagati, kasutati veel Vaalu küla nime. Mägiste nimi on uus, see on vana nime **Mäkste* tõlgendus, mis võeti esmalt kasutusele raudteejaama nimena. Külanimi ei tulene sõnast *mägi*, nagu on arvanud L. Kettunen. *ste*-lõpuliste nimede aluseks on tihti isikunimed ja vanemad nimekujud lubavad oletada, et sellegi külanime aluseks on olnud muistne isikunimi, kas *Meka*, *Mecke* või *Meko*. 1970. a-tel oli vallas tegelikult kaks Mägiste küla, sinne oli Mägiste II. Mägiste I liideti 1977 Pringiga. Karula khk Mäkiste talu (tänapäeval ka Mägiste) Koobassaares on arvatavasti sama algupära. Mägiste piiresse jääb ↑Vaalu mõisakoht. Mägistega liideti 1977 Kohtu küla (1970). Vrd Meegaste. – MF, ES

BAL: 635; EAA.567.2.414:3, L 2p; ENE: V, 278; EO: 660; PA I: 72, 131, 172, 240; Rev 1624/27 DL: 159–160; RGADA.74.1.174:960, L 953p; Stoebeke 1964: 49; ÜAN

Mäha <-le> Ote – küla Valga maakonnas Otepää vallas (Pühajärve ms), 1749–1762 *Mähha Hans* (talupoeg), 1825 *Mæhe* (talu), 1870 *Gesinde Maehe* (talu). ⇒38C2 ♦ Külanimi on kujunenud talunimest. Talunimi *Mäha* ~ *Mähä* on Lõuna-Eestile küllaltki

omane. Kõrvuti Mäha taluga on kogu aeg olnud Tammuri talu. 1920.–1930. a-tel on küla nimetatud mõlema nimega. Tammuri nimi tuleneb vanast ojanimest **Tammora*, milles *ora* tähendab oja või väikest jõge. Mäha nime aluseks on kõige tõenäolisemalt kas mugand *Maho(i)* või *Mähö(i)* (tuleneb mehenimest *Makarios*) või mugand *Mehvo(i)* (vene nimest *Mefodi*). On arvatud, et nendest nimedest kujunesid Soome perekonnanimed Mähönen, Mähkönen, Mahanen ja Mahonen. Mäha järv on nime saanud küalt, järve vanem nimi on olnud 1638 *Majursjerwe*. Selle kaldal on 1521 olnud küla *Maiors*, 1582 *Maiuristikull*. Nimi on tänapäevaks kadunud. – MF

EAA.1368.1.12, L 1; EAA.1368.1.15, L 1;

EAA.1260.1.9:167, L 168p; EVK; Rev 1638 I: 58;

Sukunimet 1992: 350; Tartumaa 1925: 301

Mähe <-le> Jõe – Tallinna asum Piritä linnaosas (Väo ms), 1625 *Mehe*, 1689 *Meheperre* (talu), 1798 *Mähha* (küla). ⇒1C1 ♦ Asum koosneb kahest osast: endisest Mähe külast edelas ja Mähe aedlinnast kirdes. Aedlinn on rajatud pärast Teist maailmasõda Lepiku küla maadele. Mähe küla on alguse saanud Mähe vabatalust, mida on mainitud 1625. Mähe põhiosa liideti Tallinnaga 1945, Äigrumäe-poolne osa 1958. Nimi on külaile antud ilmselt Mähe oja järgi ning võib pärineda sõnast *mähk* : *mähe* 'maltspuit, paks puumahl; linnaseleib'. Põhja poole mere äärde Merivalja tee äärde jääb hilisem Kaasiku küla, mis P. Ariste järgi olevat tekkinud pärast orjaaega, sest siis kuni Piritani küla polnud. – MJ, PP

Ariste 1940: 4; EAA.1.2.C-II-35; EAA.1.2.C-III-2;

ENE-EE: VI, 497; Gustavson 1982: 27; Mellin; Nerman

2008b: 139; Tallinn 2004: I, 370; VMS: II, 55; Wd;

Wieselgren 1951: 204

Mähkli [*ˈmähkli*] <-le> Krl – küla Võru maakonnas Antsla vallas (Karula ms), 1585 *Markus Mekeshalis*, 1586 *Markus Megias*, 1601 *Marx Meggias*, 1627 *Mechle Kuella*, u 1690 *Micheli*, 1720 *Mechkle Jahne p. Johan*, 1805 *Mechkesi*, 1839 *Mähkli*. ⇒43C2 ♦ Suhteliselt ammu külanime mainitud Mähkli kuulus XVI saj Konnukülä alla (1582 *Komukilla*, 1584 *Konokilla*). Tänapäeval on Mähkli küla lõunaosas talud Alakonna, Mäekonnu, Konnumäe jt. Küla ajaloolist tuumikut Mähkli, Andsi ja Paabu taluga võib tajuda juba XVII saj lõpu peremeeste nimedest (u 1690 *Micheli Hindrich*, *Hanß* ja *Paap*). Mähkli nime päritolu pole selge. XVII saj lõpus on kirjalpilt üldistatud Mähkli või Miikaeli (*Micheli*) eesnimelisele, kuid see nimi viitab hoopis kõrval asuval Mikilä talule (u 1690 *Micheli Tido Hans*). 1627. ja 1638. a külanimi kõlab kokku Harglas kahes kohas esineva Mehla talunimega. 1805. a kirjapanek näib viitavat järellüütega nime **Mähkesi* võimalusele, aga vrd ka *mähkäts* 'saamatu inimene', tuletis allpool mainitud vene laensõnast. Kui kolm kõige varasemat mainingut peremees Markuse lisanimest Konnuküläs on üldse Mähkli nimega samastatavad, siis võiks nime oletamisi pidada vene-päraseks lisanimeks, vrd vn *мякиш* 'pehme leivasisu', samatähenduslik laensõna *mähkä* ja vanad vene isikunimed *Мякиш*, *Мякуш*, *Мякишев*, milles on kasutatud kujundlikkust ('leivasisu' > 'pehme inimene'). Mähkli nime vahelduvate kirjalpiltide puhul võib olla tegemist ka linnunimetuse *meigas* ehk *mehik* erinevate kujudega, millele on liitunud osis *-li* mingist lühemaks kulunud sõnast. Vrd ka D.-E. Stoeckel esi-

nevad läänemeresoome nimede näited *Meyke, Meice*. Veel tuleb Mähkli nime alusena arvesse Lõuna-Eestis levinud lisanime ja talunime *Mähä* võimalik eriareng. Mähkli liideti 1977 Vana-Hauka küla (1970). Mähkli küla kogu territooriumi varasem nimi Konnukülä tähendab kohta, mida saab määratleda maastikusõnaga *kond* 'suur mets, ääremaa, ülesharimata maa', vrd tänapäeva eesti *kõnnumaa*. * Mähkli on ka *Rootsi sõja aegne nimetus, et seal mähiiti haavatuud. Šeremetjev oli seal ja ei tea, kes see Rootsi väejuht oli. Seal ümberringi on mäed matused.* (1973) Vrd Meeksi, Miiaste, Miikse, Mäha, Mähma. – ES

EAA.567.3.67:30, L 28p; EAA.1297.2.1:20, L 18; EAA.567.2.671:5, L 5p; KM: RKM II 308, 336/7 (6) – 1973; Must 2000: 211; PA I: 70, 131, 170; PA II: 324; PTK I: 150; Rev 1601: 37; Rev 1624/27 DL: 155; Rev 1638 I: 34; Rücker; Stoebeke 1964: 48; Tupikov 2004: 263, 264, 658; VMS: *mähkats*

Mähma [*ˈmähma*] <-sse> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Tänassilma ms), 1713 *Mahma Peeth* (talupoeg Tänassilma mõisa all), 1839 *Mehma* (karjamõis), u 1900 *Мяхма* (küla). ⇒31A1 ♦ Karjamõis on ilma nimeta märgitud juba Mellini kaardil 1797. L. Kettunen pole nimele vastet leidnud. Nimi ongi problemaatiline, võrdluseks võiks tuua isikunime *Mehka* (**Mehkamaa* > *Mähma*) ja kohanime Tammähkma heinamaa. Vrd Mehama, Mehka, Mäha, Mähe. – MK

EAA.567.3.81:32, L 31p; KNAB; Rücker

Mähuste järv, koh ka '*Mäuste järv* Kuu – järv Harju maakonnas Kuusalu vallas Koitjärve külas, 1694 *Mehuste sioo* (järv), 1935 *Mäoste*. ⇒5A3 ♦ Kaunis suur ja sügav metsajärv, mille läänekallas on kõrge Mähuste mägi, ümbruskonnas mets. Mägi, mis on Kuusalu khk kõrgeim punkt, laskub peaaegu järvepinnani, mujal on kaldad madalad. Mähuste metsa olevat läinud pärisorjuse eest põgenejad, *ponnikud*, kes elanud koobastes. Pärisea poolsaare üht tippu (ja külaosa) kutsutakse *Mähü otsaks*, kasutatakse ka sisseütlevat *Mähkü*. Mõlemas nimes peitub sõna *mähk*: *mähu*, kuid kas tegemist on variandiga sõnast *mähk*: *mäha* ~ *mähi* 'puu koorealune' või millegi muuga, jääb ebaselgeks. L. Kettunen võrdleb Mähustet soome nimega *Mähönen*. Jumindalt on kirja pandud *mähkülane* ebaselge tähendusega 'kõikteadja?'. Võimalik, et ongi tegemist isikunimega. – MJ

EAA.1.2.C-II-40; Eesti TK 50; EKSS; EO: 216; KN; Vilbaste 1956: 257; Vilbaste 1967: 427

Mäiste [*ˈmäiste*] <'Mäiste ~ -sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas (Salla ms), 1640 *Meitz* (küla), 1796 *Meiste*. ⇒15A4 ♦ 1977–1997 oli jagatud Emumäe ja väiksemas osas Salla vahel. Mäiste nimega võiks võrrelda lõunaeesti sõna *mäine* 'mägin' mitmuse omastavat. – MK

Bfl: II, 516; EAN; KNAB; Mellin; VMS

Mäkaste <-sse>, koh *Mäkatsi Kod* – paik (küla) Jõgeva maakonnas Pala vallas (Jõe ms), 1582 *Mekasth*, 1588 *Megkaczkula*, *Mekecz*, 1601 *Mecketze Külla*, 1747 *Mekkatsist*, 1826 *Mäekatz*, *Mekkazz* (karjamõis). ⇒26A3 ♦ Küla, vahepeal karjamõis, 1920.–1930. a-test jälle küla. Liideti 1977 Nõva küllaga. Nime kohapealne hääldus on olnud *tsi-lõpuline*, *ste-lõpp* (esmakordselt nii 1930. a-te kaardil) on juurdunud ilmselt karjamõisa saksa nimekuju *Mekkast* mõjul. V. Pall oletab, et nimi võib olla lähtunud isikunimest

(vrd ürikute nimekujud *Meka, Mecko, Meko* – ehk germaani algupära), millele on lisatud *ts*-liide või *ne*-liite teisend omastavas *-tse*. – PP

BHO: 347–348; KNAB; PA I: 115, 286; PTK I: 151

Mäksa <-le>, koh *Mäksä Võn* – küla Tartu maakonnas Mäksa vallas, mõis, sks *Mäxhof*, 1541 *Pepefer*, 1548 *Pepeffer* ~ *Pepefer* (mõis), 1555 *Popever* (mõis), 1582 *Dwor Joanna Mexa*, 1601 *Mex Moysa*, 1627 *Meckshoff oder Pepefehr*, 1782 *Meckshof*, ee *Mäksi- ~ Meksa mois*. ⇒33B1 ♦ Mäksa mõis kuulus keskajal kuni XVI saj lõpuni Meckside suguvõsale. Mõisa varasem eesti-keelne nimi on *vere-lõpuline*, kus algusosa on ilmselt olnud isikunimi. J. Simm toob viimase näiteks *Pepe ~ Pepy ~ Pepo*. Hilisema nime andis mõisale saksa mõisnikusugu Mecks, kes olevat M. J. Eiseni järgi oma nime saanud aga eesti Mägise nimest. Mäk-saga liideti 1977 Murulaane ja Reheküla. Murulaane (nagu ka Veskimäe) eraldati Nõukogude ajal Mäksa asundusest, nime on saanud metsa järgi (1847 *Murro Laan*). Reheküla (Rehe) rajati 1920. a-tel Mäksa mõisa rehe juurde, seal olid mõisa käsitööliste jagatud väiketalud. – MJ

BHO: 344; Hupel 1774–1782: III, 257; KN; PA I: 54; Rev 1624/27 DL: 43; Rootsmäe 2016: 166–168, 171; Simm 1973: 74, 85, lisa 111–112, 141; Simm 1975a: 191

Mäla <-sse> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Muhu-Suuremõisa ms), 1592 *Mello Jurgen*, 1645 *Melle*, *Mello*, 1798 *Mälla*. ⇒51C2 ♦ Küla on nime saanud isikunime järgi, vrd muistset mehenime *Meel(e)* ja selle tuletisi, aga ka *Mäll*, mis tuleneb täisnimest *Melchior*. Kirjapanekutes on muistne eesnimi laenulisega sageli segunenud. Vrd Mälaja (↑*Vaiatu*¹). – MK

SKI: 231

Mäletjärve [*mälet-järve*] <-le> Võn – küla Tartu maakonnas Mäksa vallas (Kaagvere ms, Poka ms), 1585 *w Maliterwie*, 1586 *Maliterwe*, 1627 *Melck Jerwe kuella*, 1638 *Melletjerwe kyll*, 1714 *Melletjärvwelt* (alaltütle), 1796 *Mellitjerw*, *Jerweper*. ⇒33B2 ♦ Kuni XIX saj algupooleni kutsuti Mäletjärveks ainult praeguse küla põhjapoolsemat osa, lõunapoolsem osa, samuti Miina karjamõisa ala talud kuulusid Järveperä (*Jerweperra*, ka *Perajerwe*) koosseisu. Mäletjärve ehk Palsi müüs Sarakuste mõis 1867 Poka mõisale. J. Simm jagab liitnime osadeks ja võrdleb täiendsõna *Mälet-tu-*, *tü*-liite abil tuletatud isikunimega *Melity*, *Melitty*, *Melet*, *Melete*. Etümolooogia on võimalik, kuid kuna küla on ilmselt saanud oma nime järvelt, siis võib seda võrrelda ka vepsa järvenimega *Mältjärv*, mille mõned kirjapanekud on nagu Mäletjärve nimegi puhul **Mälj järvi*. Mäletjärvega liideti 1977 Piiri ehk Miina küla, mis sai oma nime Miina karjamõisalt (sks *Mäletjerw*, 1809 *Melletjerwe mois*, koh Miinamõisa). Küla kutsutakse naljatlevalt ka Pilpakülaks. – MJ

BHO: 335; Mellin; Rootsmäe 2016: 108, 129–130, 132, 149; Simm 1973: 74, lisa 112–113

Mälgi <-le> Nõo – küla Tartu maakonnas Konguta vallas (Aru ms), 1945 *Mälgi*. ⇒32A3 ♦ Küla on nimetatud tõenäoliselt Mälgi talu järgi. Talu nimi seondub kunagise peremehe eesnimega *Mälk*: *Mälgi* ~ *Mälgu*, mis omakorda lähtub heebrea-pärsia päritoluga nimest *Melchior* 'kuningas' (vrd sama päritolu sm kohanimi *Mälkiä*). 1977 liideti Mälgi Aruküla (rajatud 1920. a-te alguses asundusena Aru mõisa keskuses) ja

- Marana küla. Aru mõisa kohta (sks *Arrohof*) on teateid XVII saj-st. – EE
Eesti talundid 1939: 112; KNAB; Rajandi 2011: 127; SPK: 280; Uuet 2002: 202
- Mäliküla** [*mäli_küla*] <-`külla ~ -sse> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Vana-Varbla ms), 1686 *Melli Külla*, 1798 *Mälle*. ⇒27A1 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Mereäärse küla osa. Mäliküla nimi on tõenäoliselt lähtunud isikunimest *Mäll*, mis on lühenenud täisnimest *Melchior* ja võib olla segunenud muinaseesti mehenimega *Meel* ning selle tuletistega. – MK
BHO: 335; EAA.1.2.941:1156, L 1143p; EAN; KNAB; Mellin
- Mälliste** <-sse> Vig – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Velise ms), 1696, 1712 *Mälliste* (küla), 1726 *Mällista*, 1782 *Mälliste*, *Mälliste Ado*, 1798 *Mällist*. ⇒21B2 ♦ 1977–1997 oli Võeva küla osa. Nime lähtekohaks on isikunimi *Mäll*, mis pärineb täisnimest *Melchior*. Vrd *Mälliste*. – MK
EAA.1.2.C-IV-274; EAA.3.1.448:366, L 615; EAA.1864.2.IV-8:61–62, L 60–61; EAN; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lä: 64
- Mälivere** <-`verre ~ -sse> Hag – küla Rapla maakonnas Kohila vallas (Lohu ms), 1564–1565 *Melleuerby*, 1725 *Mellefer*, 1798 *Melliwer*, 1844 *Williwer* (sic!). ⇒12A2 ♦ Külas on samanimeline talu. Nime algusosa sisaldab tõenäoliselt isikunime *Mäll*, *Mell*. Haja-talud lääne pool maanteed kannavad Lohu-Nõmme nime (sh on Nõmme talu). – PP
EAA.1.2.931:8, L 3; Linnus 1997: 6; Mellin; Paucker 1847–1849: I, 85; Rev 1725/26 Ha: 240; Schmidt 1844
- Mällikvere** <-`verre ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Uue-Põltsamaa ms), 1480 *Melchtever*, 1583, 1599 *Malestwer*, 1624 *Mellitfer*, *Melletfer*, 1638 *Mellickferr*, *Melckfer*, 1797 *Mellikfer* (küla ja karjamõis). ⇒24B3 ♦ L. Kettunen on kohanimega võrrelnud isikunime *Mäll* ja moodustanud oletatava nimekuju **Mällikka*. 1520. a kirjapaneku *Melstever* tuletab ta küsimärgiliselt nimekujust **Mälliste*. Eesti kohanimedes on segunenud muinasnimi *Meel* ja *Mäll* (< *Melchior*). Vrd liivi isikunime XVI saj-st *Mel-dicke*. Mällikverega on 1977 liidetud Uue-Põltsamaa (külanä 1945, nimi mõisa järgi). – MK
Bfi: I, 337; EAN; EO: 311; KNAB; Mellin; PA IV: 20; P XVI: 279; Rev 1624 PL: 39; Rev 1638 II: 149, 153; Stoebke 1964: 50
- Mällu** <-sse> Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Sikeldi ms), u 1866 *Мялло*. ⇒11C3 ♦ Küla kujunes välja hiljemalt XIX saj keskpaiku, külas olevaid talusid (Kalda, Kuuse, Raika-Pihku, Vahireinu) on mainitud 1850. a revisjonis, kuid osaliselt on nad olnud juba 1835. a loendis. 1977–1998 oli Kõrgu küla osa. Mällu-nimelisi kohti seostatakse üldiselt muistse isikunimega, kuid XIX saj koha puhul tuleb M. Kalasmaa teatel kõne alla ka lähtenimi *Melchior* ja perekonnanimi. – PP
EAA.1864.2.IX-60:346, 348, 349, L 355p, 357p, 358p; KNAB; PTK I: 151; Rajandi 1966: 130; Vene TK 126
- Mändjala** [*`mänd_jala*] <-`jalga ~ -sse> Ans – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kaarma-Suuremõisa ms), 1645 *Mende Ninna Larets*, 1782 *Mendina*, 1875 *Mendena Soare Iorri*, u 1900 *Мяндьяла* (küla). ⇒52C1 ♦ Külanimi on saanud järelosa *-jala* õige hili-sel ajal ilmselt teiste *jala*-liiteliste nimede eeskujul. Tänapäeva nimekuju järgi otsustades on algusosa vasteks olnud puunimetus *mänd*, võimalik, et *e*-mit-muse vormis *mände*. Teine võimalus on, et nimi on alles hiljem rahvaetümolooiliselt seotud puunime-tusega *mänd*, aluseks aga oli isikunimi, sest XVII saj on elanud seal või läheduses talupoeg *Keßbranna Menne*. Võiks arvata, et ka Mändjala ala kuulus sel ajal Keskranna külasse või on asukas tulnud Keskranna külast. – MK
KNAB; Rehepapp; SK I: 227, 232
- Mäni** <-le> Plv – paik (küla) Põlva maakonnas Laheda vallas (Tilsi ms), 1627 *Meni Thootz*, 1783 *Menni*, *Männi*, 1866 *Männi*, u 1900 *Менни* (küla). ⇒40A2 ♦ Liideti 1977 Mustajõega. Küla moodustavad Mäni ja Juusa talud, mis asusid XVII saj Krootuse mõisa maal ja XVIII saj Krootusest eraldatud Põlgaste mõisa lahustükil (Kan). XIX saj on küla liidetud piirneva Tilsi mõisaga. Nime päritolu on ebaselge. Esmamaining viitab Ida-Võrumaal harilikule Meeni lisa-nimele, kuid hiljem on esimeses silbis olnud lühike täishäälik. Põhjaeesti *mänd* on Võrumaa nimedes tavaliselt *a*-tüveline (*männä*). Pigem on ikkagi tege-mist isikunimega, vrd *Menne* XVII saj Saaremaal, või inimese lisanimega, vrd *mämisesema* 'mõmisema'. Vrd Meeliku. – ES
EAA.3724.4.1934; SK I: 234; Vene TK 42; VMS: 56
- Männaklaid** [*männak_`laid*] Käi – saar Hiiuma maakonnas Käina vallas. ⇒48B3 ♦ Saar asub Käina lahes. Nime lähtekohaks võib olla puunimetus *mänd*, omastavas murdepäraselt *männa* + liide *-k*, mis kokku oletatavasti võiks tähendada männitukka. Vrd siiski ka sõna *männakas* 'kahara krooniga, männitaoline'. Vrd Saar-naki laid. – MK
EMSK
- Männamaa** [*männma_`maa*] <-le>, koh ka *Mönnama Käi* – küla Hiiuma maakonnas Käina vallas (Aadma ms), 1609 *Monnema Mick Hansopoick*, 1664–1665 *Män-namah broß*, 1798 *Möñama*. ⇒48A3 ♦ P. Ariste tunn-dub pidavat algseks *ä*-list nimekuju, mis praeguseks on üldistunud. Siiski näib, et varasemais kirjapanekuis on ülekaalus olnud *ö*-lised. Külanime lähte-kohaks võiks seetõttu pigem pidada isikunime, vrd *Mandes*, *Mante*, *Manth*, *Ment(e)*, *Menth(e)*, XVII saj Saaremaal eesnimena *Keßbranna Menne*. Teisest kül-jest esineb saartel vaheldust *ä* ~ *ö*, mis tõenäoliselt on tingitud rootsi keele mõjust. – MK
Ariste 1938b: 81; HK: 158–159
- Männiku¹** <-le> Kei – küla Harju maakonnas Saku vallas. ⇒2B4 ♦ Nimetatud 1914 Saku Aedlinna Seltsi poolt rajatud Männiku raudteejaama järgi. Saku mõisalt osetud maa-alale kavandati ehitada nn Romanovi aedlinn, ent 1915 võeti see ala Peeter Suure mere-kindluse tarbeks ja sinna rajati laod. Sõjaväeasulana nimetati seda pärast Teist maailmasõda Männiku alevikuks. 1977. a-st Männiku küla. – PP
Kivi 1972: 80; Tallinn 2004: I, 373–375
- Männiku²** <-sse ~ -le> Mär – küla Lääne maakonnas Martna vallas (Väike-Rõude ms). ⇒20B2 ♦ Män-niku pandi küla nimeks 1939. a paiku. Vrd naabruses Tammiku küla. 1977–1997 oli Männiku Kurevere osa. Küla varasem nimi oli Libuma ehk Libumäe sealse mõisa järgi (sks *Libbotäggi*). Mõis eraldati Liivi mõisast 1671, XVIII saj keskpaigast oli Väike-Rõude mõisa kõrvalmõis. Külanä on kohta mainitud 1528 (*Lippemaige*) ja 1586 (*Lippoma*). Libuma nime

algusosa lähtekohaks on tõenäoliselt mehenimi *Lipp* (< *Philippos*), järelosa *-ma* tuleb osisest *-mäe*. – MK
EAA kinnistud; EAN; EM: 85; ERA.14.2.451 (Martna vallavalitsuse 29. IV 1939 koosoleku protokoll nr 4); KN; KNAB; Rev 1586: 66; Saaga: Originalet av Jakob Koits registervik. Del 1, L:7

Männiku³ <-sse ~ -le> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, poolmõis, sks *Tannenhof*, 1808 *Mennicke* (küla), 1811 *Mennick oder Tannenhof* (mõis), 1913 *Männikokülla* (küla). ⇒20B2 ♦ Männiku küla eraldati 1805 Käändast ja muudeti iseseisvaks mõisaks, al 1865 oli see poolmõis. 1910 ostis Männiku Talurahva Põllupank ja jaotas selle taludeks. Männikuga on 1977 liidetud ↑Päädeva (ajalooline Kerguta) küla. Vrd Männiku¹. – MK

BHO: 582; EAA kinnistud; EM: 86; KNAB

Männiku⁴ <-sse ~ -le> VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Sassi ms), 1787 *Mennicke* (ala Sassi mõisas), ? 1923 *Männiku* (tal). ⇒51A3 ♦ Endine popsiküla, tekkis Sassi mõisa maale XX saj alguseks, 1977–1997 oli Kuiste küla osa. Männiku küla vanem nimi oli Vabadiku (u 1900 *Вабядуку*), mõnedel andmetel nimetati ka Venekülaks. – MK

EAA.2072.3.256, L 1; EAN; KNAB; Troska 1987: 103; ÜAN

Männiku⁵ <-le> Kei – Tallinna asum Nõmmel. ⇒1B2 ♦ Linnajagu on nimetatud 1991 Männiku tee järgi. Tee viib Männiku külla (↑Männiku¹). Paiga ajalooline nimi on Valdeku, varem ka Valdeki; nimi pärineb Männiku tee ja Valdeku tänava nurgal asunud kõrtsilt (sks *Waldeck* 'metsanukk', E. Tarveli oletusel võis viidata ka samanimelisele Saksa vürstiriigile). Eesti keeles on kõrts kandnud Suklema nime (1798 *Sutlem*, 1871, 1925 *Suklema*). – PP

Eesti TK 25; Kivi 1972: 80; Mellin; Schmidt 1871;

Tallinn 2004: 373–375; Tallinna asumid 2013: 191–192

Männikuste <-sse>, koh *Mõnikuste*, kirjak varem ka *Mõnnikuste* Tõs – küla Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Tõstamaa ms), 1601 *Monnikust*, 1624 *Mennekus*, 1797 *Mõnnist*. ⇒27C1 ♦ Nime ä-line nimekuju, mis praeguseks on üldistunud, on hiline, u 1939. a-st. Varasemais kirjanekuis on ülekaalus olnud *o*, *e* või *õ*-ga kujud. Külanime lähtekohaks võiks seetõttu pigem pidada isikunime, vrd oletatavaid isikunimesid **Mõnnak*, **Mõnnik* (ürikutes *Mandes*, *Mante*, *Manth*, *Ment(e)*, *Menth(e)*, XVII saj Saaremaal esinena *Keßranna Menne*). Vrd Mõnnuste. – MK

EO: 328; ERA.14.2.715 (Tõstamaa vallavolikogu 10. III 1939 koosoleku protokoll nr 6); PTK I: 147; Rev 1601: 187; Rev 1624 PL: 12

Männikvälja [*männik_välja*] <-le> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Rägavere vallas (Põlula ms), 1726 *Menniko Peter* (hajatalu Põlula mõisa all), 1796 *Mennik* (karjamõis), 1871 *Mennik* (küla), 1883 *Mennikuwelja*, 1913 *Männikawälja* (küla). ⇒15B1 ♦ 1795 oli Männiku (*Mennick*) üks neist väikeküladest, mis olid rajatud varasema Põlula küla talupoegadele (Põlula küla oli olemas veel 1782). Väikeküla nimi tuleb tõenäoliselt hajatalu nimest. Männiku külla rajatava karjamõisa eest jaotati talupojad sajandivahetuse paiku Kuivajõe, Nurkse, Miila ja Uueküla vahel. 1837 on taas mainitud Männiku küla, mille juurde tekkis hiljem jälle karjamõis, P. Johanseni järgi sks *Neu-Poll* ehk Põlula-Uuemõisa. Männikvälja enda kohal on veel verstakaardil märgitud nimetu karjamõis. Männikvälja nime algusosa tuleneb talu, küla või karjamõisa nimest

(aluseks *männik* : *männiku* 'männimets'), millele on lisatud järelosis *-välja*, viimane on antud alale iseloomulik, vrd Aasuvälja, Aruvälja. Küla piires on endise karjamõisa Rihula ala (VNg, 1871 *Rihhola*, juba 1795 Põlula mõisa all talupoeg *Rihhola Juhhan*) ja osa kunagisest Männiku külast (u 1900 *Менуко*) Männikvälja ja Nurkse piiril. Kumbki pole pärast 1920. a-ida omette küla olnud. Vrd Aasuvälja², Põlula. – MK

BHO: 463; EAA.1864.2. V-43:17, 15; Grenzstein

1882–1883; Joh LCD: 552; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 212; Schmidt 1871

Männimäe [*männi_`mäe*] <-le> Vil – Viljandi linnajagu. ⇒30C2 ♦ Linnajagu paikneb Viljandi edelaosas raudteejaama ja Viljandi järve vahel, on linna uuemaid osi, suuresti ehitatud endisele lennuväljale. Nimi on pandud loodusnime järgi, Männimägi on Lossimägede jätk, mis ulatub järveni. – MK

ENE: VIII, 431; KN

Männisalu¹ [*männi_salu*] <-`sallu>, koh *Männi_salo* <-`sallo>, rahvak varem *Leeväti* ~ *Leevati_`nukk* Röp – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Kahkva ms), 1937 *Männisalu*. ⇒40C2 ♦ Tegemist oli Kirmsi küla asustamata metsamaaga, esimene talu Kuivamäe rajati 1863. Varasem rahvapärane nimi oli Leeväti (Leevati) talu järgi Leevätinukk. Männisalu nimi anti külale 1930. a-tel. Samasugune muutus toimus Naraka küla nimega Virumaal (↑Männisalu²). Leeväti nimi tuleb Röpina nimevaras kõige varem nähtavale Nohipalo Leeväti järve nimes (1627 *Lewatt*). Võimalik, et tegemist on kadunud eesnimega, vrd nt kreeka *Leonidase* (Λεωνίδας) vene vaste *Леонид* ja selle variant *Леванид*. * *Siin om pall 'o mõtsasaari, männisaari, muud 'o üteldäs üks petäi. Kuivamäe oll' edimäne talo.* (1952) Vrd Männisalu². – ES

Eesti SK 10; Eesti TK 50; KN: 1952; Rev 1624/27 DL:

67; Unbegaun 1995: 49

Männisalu² [*männi_salu*] <-`sallu ~ -sse> VMr – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas (Porkuni ms), kuni 1936 *Naraka*. ⇒15A2 ♦ Männisalu nime sai senine Naraka küla Vao vallavolikogu otsusega 1936. a ilmselt seetõttu, et vana nime peeti halvapääliseks (vrd *narakas*). Küla liideti 1977 Eipriga. Naraka küla on üsna vana (1490 *Diedrich Virkes von Narenkave*, 1492 *Narenkane*, 1646 *Narrakall*, 1844 *Narraka*). 1586 on Porkuni mõisale kuulunud Naraka küla (*Naroga*), Kilti mõis on saanud oma küttepuud aga Naraka (*Narraka*) metsast. Naraka on algselt *kaevu*-lõpuline liitnimi, algusosa on ehk isikunimi, kuna XV saj mainingud näivad olevat omastavas käandes. Vrd Männisalu¹. – MJ

Bfl: I, 374, 386, II, 592; BHO: 374; ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 29. IV 1939 nr 1102 küladekohta); Rev 1586: 38, 42; ÜAN

Mänspe [*`mänspe*] <-le>, koh ka *Mänsme*, kirjak varem ka *Mänspäe* Emm – küla Hiiuma maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1587 *Menspa Simon*, 1639 *Mens Pehe Hans*, 1782 *Mönspe*, 1798 *Mänspä*. ⇒47C3 ♦ Küla on kuulunud ka Orjaku mõisale. Nimes on esinenud saartele omane *ä* ja *ö* vaheldus. Arvatavasti lähtub külanime algusosa isikunimest, vrd *Mans*, rts *Mäns*, mis tuleneb eesnimest *Magmus*. – MK

HK: 160

Mäo¹ <-sse ~ -le> Pai – küla Järva maakonnas Paide vallas, mõis, sks *Mexhof*, 1558 *Mekes* (mõis), 1796 *Mäo M*. ⇒13C4 ♦ 1920. a-test asundus, al 1977 küla.

Töenäoliselt on seegi nimi lähtunud sõnast *mägi*, arvatavasti isikunime vahendusel. Mäoga on 1977 liidetud Aniküla (1686 *Hanniküla*, 1726 *Hanniküll*, 1796 *Hañekül*), Luua (endine karjamõis, sks *Bärenshof*, 1796 *Berenshof* ehk *Lua M.*) ja Suurevälja küla (1970). Vrd Mäo². – MK

BHO: 356; EAA.1.2.942:943, 926p; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Jä: 113

Mäo² <-sse ~ -le>, kirjak varem ka *Mäoküla Kad* – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Udriku-Pala ms), 1241 *Mekius*, 1536 *Megko*, 1586 *Mehekülla*, 1688 *Meoküll*, 1726 *Meküll*. ⇒SA4 ♦ XIII saj oli küla valdaja Bertald de Mækius. Hilisemal ajal on küla kuulunud Udriku mõisa alla. Külanimi on lähtunud ilmselt sõnast *mägi*, aga nime nüüdne kuju on arvatavasti mõjustatud ladinapärasest vasallisuguvõsa nimest. L. Kettunen on arvanud, et külanime aluseks ongi isikunimi *Mägi* või oletatav **Mägo* (<**Mäko*). Vrd Rapla Mägiste (↑Sooaluste) 1492 *Meggus* ~ *Meckius*. Mäoga on 1977 liidetud Väljataguse (1913 *Wäljataguse*). Vrd Mäo¹. – MK

Bfl: I, 409; BHO: 337; EO: 256; Joh LCD: 500–501; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 70

Märdi¹ <-le> Ote – küla Valga maakonnas Otepää vallas (Pühajärve ms), 1825 *Mardi* (talude), 1945 *Märdi*. ⇒38C2 ♦ Talunimena esineb Märdi XIX saj algupoolel. Külanimi on kujunenud talunimest. Külana on seda mainitud hiljemalt 1939. Nime aluseks on isikunimi *Märt*, mis on kujunenud nimest *Martinus*. Vrd Märdi². – MF

EAA.1368.1.12, L 1; ERA.14.2.717 (Pühajärve vallavalitsuse 6. VI 1939 koosoleku protokoll nr 7); KNAB; Rajandi 2011: 124

Märdi² <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1684 *Merti Thom*, 1765 *Dorf Märti*. ⇒44C3 ♦ Märdi oli 1977–1997 Heibri küla osa. Küla kohal elas 1684. a vaid üks Märdi lisanimega pere, kõrval oli kaks Matsi talu. Lisanimeks saanud ristinime aluseks on *Martinus*, kuju *Märt* on iseloomulik just Lõuna-Eestile. Märdi põhjaosa on Matsi, ametlik küla kuni 1977 (1970 *Matsi II*). – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401

Märdimiku [*märdi_miku*] <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Rogosi ms), 1684 *Merti Mick*, 1765 *Dorf Märti Mikko*, 1805 *Merdimiko*. ⇒45A3 ♦ Küla muudeti XIX saj keskel karjamõisaks. 1920. a-tel jagati karjamõis asundustaludeks. 1977–1997 oli Märdimiku Ruusmäe küla osa. Nimi pärineb XVII saj lõpu peremehe nimest Märdi Mikk, millest hiljem sai samas talukohas ja külas elavate inimeste lisanimi. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:138, L 133p;

EAA.567.2.809:4, L 3p

Märja <-le>, koh *Merja* Nõo – alevik Tartu maakonnas Tähtvere vallas (Karlova ms), 1839 *Merieria* (talud), 1937 *Märja* (talud). ⇒32C2 ♦ Asum nimetati Märja alevikuks 1997, enne seda oli Haage küla osa. Nimi pärineb talult esialgsel kujul **Merihärja*, mille kohta on andmeid XVII saj-st (nt Tähtvere mõisa talupoeg 1638 *Cubias Meri Herck*). Põhjaeestilise levikuga sõna *merihärg* tähistab kas liblikat või Läänemeres elavat kala *Trilopsis quadricornis*. Kui silmas peeti kala, siis võis hüüdnimi olla tekkinud isiku erilise kõhnuse tõttu. Esiasukas pärineb tõenäoliselt Põhja-Eestist. – EE

ENE-EE: III, 261; Eesti TK 50; KN; Rev 1638 I: 66; Rucker; Uuet 2002: 287; VMS: II, 24

Märjamaa¹ [*märja_`maa*] <-le> Mär – alev Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Märjamaa kirkms, Märjamaa ms), 1765 *Merjama*, u 1900 *Мерьяма* (küla). ⇒11B4 ♦ Asula tekkis XIX saj lõpus kiriku ümber Märjamaa mõisa ja kirikumõisa maadele. Alevik kasvab eriti peale Rapla–Virtsu raudtee avamist 1931. Aleviõigused sai ametlikult 1945. Alevi lõunaosas on endine Uue-Märjamaa ehk Uuemõisa poolmõis (sks *Neu-Merjama*), mis lahkes Märjamaast 1825. Vrd Märjamaa². – MK

BHO: 351; KNAB

Märjamaa² [*märja_`maa*] <-le> Mär – kihelkond ajaloolisel Läänemaal, sks *Merjama*, 1364 *Meriema*, 1381 *Meryenmaa*, *Mergemma*, 1420 *Marienma*, 1518 *Mariama*. ♦ XIII saj kuulus piirkond koos Vigala ja Kullamaa aladega *Maritima* alla. Arvatavasti tekkis kihelkond XIII saj lõpus. 1420. a kirjaneku põhjal on spekuleeritud võimalusega, nagu oleks nime lähtekohaks *Maria* või *Maarja*. Igatahes on arvatavalt XIV saj ehitatud kirik pühitsetud Maarjale. Kirjapanekute põhjal võiks siiski arvata ka, et esisilbi *ä* on algne, vrd *märg*: *märja*. Vrd Märjamaa¹. – MK

BHO: 350; Hansen 1900: 158

Märjandi <-sse> Amb – küla Järva maakonnas Ambla vallas, 1518 *Margedes* (talud), 1525 *Mergendes* (talud), 1637 *Merjane*. ⇒14A1 ♦ Algul üksik talu, külana mainitud 1637, nähtavasti mõisastati sajandi lõpuks. 1730. a-tel oli omaette mõis, hiljem taas Roosna, al u 1780 Linnape mõisa karjamõis, mis asus praeguste Märjandi, Raka ja Linnape küla kokkupuutepunktis. Uus Märjandi küla moodustati 1977 Käravete asundusest, millega liideti Käravete-Aruküla, Seeneküla ning osa Käravete küla talusid. Nimi tuleb tõenäoliselt sõnadest *märg*: *märja* + *niit*: *niidu* ~ *niidi*. – FP

Bfl: I, 861, 924; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 195; EAA.3.1.476:153, L 132; KNAB; Schilling 1970: 41

Märä <-le>, kirjak varem ka *Mära Vas* – paik (küla) Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1684 *Merra Mick*, 1782 *Merra Wanna Andres*, 1820 *Merra* (küla). ⇒52B3 ♦ Kaotati ametlikust nimekirjast 1977, praegu Kõo küla osa. Märä nimi tuleb talupoja lisanimest, mis on tõenäoliselt saadud sõnast *märä* 'mära'. Rahvapäraselt on Märä küla jagatud kaheks osaks: idapoolne Ala-Märä (1684 *Merra Mick*) ja läänepoolne Mäe-Märä (1688 *Kicka Kannus Pustus*). Mäe-Märä üks taludest kannab Radaja nime. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2:17, L 17;

EAA.1271.1.224:47, L 531; Roslavlev 1976: lisa 2

Mässa <-le> Jäm – küla Saare maakonnas Torgu vallas (Sääre ms), 1731 *Messa Pawel* (talupoeg Sääre mõisa all), 1738 *Messo*, 1826 *Messa*. ⇒52B3 ♦ 1977–1997 oli Kaavi osa. Külanime lähtekohaks on liivi isikunimi, vrd *Meß* (1601 *Meß Peter*) või *Messe* (1452 *Jacob Messpoke*). Mässa piires põhjas oli Koltse (sks *Koltz*), Mõntu mõisa kõrvalmõis, mille kohta on teateid XVII saj algusest (*Kolze Jurgen*, *Kolze Gorriß*). – MK

EAN; EM: 120; KNAB; SK I: 117, 234

Mätasselja [*mätas_selja*] <-`selga ~ -le> Kär – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Mõnnuste ms), 1454 *Metzell*, 1592 *Paggimezell* (Paiküla-Mätasselja vakus), 1645 *Mettasell*, 1798 *Metsa Selja*. ⇒49C4 ♦ Nimi lähtub sõnadest *mätas*: *mätta* ja *selg*: *selja* 'seljandik'. Mellini atlas 1798 on valesti tõlgitud mõnd varasemat kirjanekut. – MK

BHO: 352; SK I: 234

Mätja [*ˈmätja*] <-le> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Pärsama ms), 1592 *Mettill* (küla), 1645 *Mettialg*, 1738 *Mettjal*, *Metja Ott*. ⇒50C2 ♦ Külanimi on olnud algselt *jala-lõpuline* liitnimi, mis võib olla lähtunud liitsõnalisest isikunimest **Mättjalg*, vrd Saaremaa sõna *mättkäpp* 'karu'. Vrd ka sõna *mätas*. Nime järgi otsustades võis Mätjal või selle läheduses varem paikneda Mätja mõis (sks *Hohenberg*, 1782 *Metja mois*), mis eraldati Karjast ajavahemikus 1715–1731. Mõis esines veel Mellini kaardil 1798, hiljem kadus. Vrd Tareste². – MK Rehepapp; BHO: 342; EM: 121; Hupel 1774–1782: III, 382; SK I: 234

Määra <-le> Ris – küla Harju maakonnas Padise vallas (Kloostri ms), 1241 *Mægær* (küla), 1288 *Megeren*, 1782 *Märaküll*; erts *Märbyn*. ⇒10C1 ♦ 1782 oli külas kaks *Meggerna* talu, 1798 ka karjamõis. Nimi tuleneb loomanimetusest *mäger* : *mägara*, *mägara* ehk *määr* : *määra*, mis võis esineda isikunimena. – MK

BHO: 330; Joh LCD: 491; Lagman 1964: 65

Määraste <-sse> Hls – paik (küla) Viljandi maakonnas Halliste vallas (Vana-Kariste ms), 1751 *Merreste* (küla), 1806 *Maerraste* (küla). ⇒30A4 ♦ XX saj mainitud külanä 1970, liidetud 1977 Maru külaga. Nime lähtekohaks võiks olla emase hobuse nimetus *mära* (*määra*) või põhjaeestiline variant *määr* loomanimetusest *mäger*. Kohanime *ste-line* kuju osutab võimalusele, et nimi on kohanimeks saanud sugunime vahendusel. – MK

RGADA.274.1.229/1:350, L 175p; KNAB; VMS

Määrastu <-sse>, koh *Määrästü* <-he> Plv, Röp – paik (küla) Põlva maakonnas Mooste vallas (Mooste ms, Röpina ms), 1922 *Määrastu*, 1948 *Мярасты* (tal). ⇒34A4 ♦ Soosaarele XIX saj tekkinud talud on olnud kahe mõisa järgi, Mooste ja Röpina. Määrastu küla liideti 1977 Säkna. Küla või paikkonna nime aluseks on ↑Määrastu soo, soosaarel paiknevate Röpina-poolsete talude nimed on Määrästü ja Määrästüsaarõ. Määrästü nimeosist esineb ka Leevaku küla talunimedes sellesama soo ääres. – ES

KNAB; NL TK 25

Määrastu soo, koh *Määrästü suu* <Määrästühe>, kirjak ka *Meelva* soo, koh ka *Miilva suu* Plv, Röp, Vön – soo Põlva maakonnas. ⇒34A3 ♦ Ulatusliku soo nimi tuleb kirjalikult esile Määrastumaa talude nimedes Leevakul (1906 *Märestema*). 1903. a Röpina mõisa kaart nimetab sood *Suur Soo* ja selle kagupoolset soppi vastu *Meelva järve Melowa Soo*. 1887. a Rasina mõisa kaart nimetab soo põhjapoolset otsa Savimäe küla järgi *Sawimä soo*. Sedasama põhjapoolset osa on Võrumaa koguteoses nimetatud Maaniidu sooks ja tänapäeval teatakse seda Mägiotsa külas kui Määrastu sood. Nimi on tuntud veel Määrastu küla minena Röpina ja Mooste ajaloolisel piiril ja Määrastu turbarabana soo edelaosas. Teine selle nimepesa haru on Röpinas Rahumäe lõunaosas Paloküläs soodevahelised Määrastemäe talud (1878 *Maerastmäggi*). Ka Kobelas (Urv) leidub soine paikkond Määrästü. Nime päritolu on ebaselge. Võiks pakkuda, et *määrästü* on vana maastikutermin just nimelt mädasoo, laugastega raba jaoks. Vrd leivu *märi* 'silma mada', eesti kirjakeele *märe* 'märjem koht soos' jt samast tüvest lähtuvad 'märja' või 'mada' tähendusega sõnad. Palokülä Määrastemäe viib ka mõttele, et nimi on saadud sõnast *määr* 'mäger', vrd rahvalauludes esinev *märikahr*, mis võis tähendada mäkra. See oletus on

siiski kaheldav, sest võru keele põhisõna mägra jaoks on *kähr*. Ka ei sobi *mäger* > *määr* kokku lõunaesti tüüpiliste häälikusuhetega. Vrd Meerapalu. – ES

EAA.3724.5.2883, L 1; EAA.2469.1.761, L 1;

EAA.2469.1.691, L 2; EAA.3724.5.2882, L 1; EES: 296;

VMS: II, 57; Võrumaa 1926

Määrädina [*ˈmäärädina*] <-le> Lut – asula Lätis Latgales Karsava piirkonnas samanimelises vallas, läti *Mērdzene*. ⇒42A1 ♦ Lutsi eestlaste asulaid. Nimi on O. Bušsi andmeil pärit balti tüvest *Merg-* ~ *Merdz-* ~ *Mērg-* ~ *Mērdz-*, mis on Läti ja Leedu kohanimedes hästi esindatud. Määrädina valla Lutsi eestlaste külad on olnud veel Baranova, Dektereva (läti *Dekterova*), Kitkova, Parsikova, Ruusinova (*Rūzori*), Salai (*Šalaji*), Samuši, Sölogali (*Silagaiļi*), Tabalova (*Tabulova*) ja Vahtsene (*Jaunmihalova*) küla. – PP

Kallas 1894: 13; KN; KNAB; Lvv: II, 431

Määri [*ˈmääri*] <'Määri ~ -sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas, mõis, sks *Meyris*, 1483 *Meres* (küla ja mõis), 1726 *Meyres* (küla ja mõis), 1796 *Meäri*, *Meiris* (küla ja mõis). ⇒15A3 ♦ Mõisa maadele tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1940. a-tekst oli liitunud külaga, 1970 oli kirjas asundusena, al 1977 uuesti küla. Nime tugev aste eeldaks lühendamist mingist pikemast nimekujust, siiski võiks võrdluseks tuua loomanimetuse *määras* (*mäer*, *mear*) 'mäger'. Kuigi see sõna on tänapäeval *a-tüveline*, on murdeis siiski ka *määr* : *määri*. A. W. Hupel on maininud, et Määri mõis on nime saanud mäelt, mille nimi on *Meäri mäggi*. Kui algne oli mäenimi, siis sobiks 'mäger' hästi. Määriga on 1977 liidetud Määri-Sagadiku (1970). – MK

Bfl: II, 919; Hupel 1774–1782: III, 496; KNAB; Mellin;

Rev 1725/26 Vi: 228; VMS; ÜAN

Määrisoo [*määris_ˈsoo*] <-sse ~ -le> TÜR – paik (küla) Rapla maakonnas Kaiu vallas (Vahastu ms), u 1900 *Меруцо* (küla). ⇒13A4 ♦ Liideti 1977 Suurekivi külaga. Küla on nime saanud talunime (1844 *Murriso*, 1871 *Märiso*) vahendusel loodusnimest. Nime tänapäevakuju võiks lähtuda loomanimetusest *määr* : *määra* ~ *määrä* ~ *määri* 'mäger' + *soo*. Küla asub kunagisel soosaarel. – MK

EMSK; KNAB

Määsi <-le> Se – küla Võru maakonnas Misso vallas (Pan, Luhamaa nulk), 1866–1867 *Мясники*, 1904 *Määsi*, *Мясники*, u 1920 *Mäsni*, 1922 *Määsi*. ⇒45B3 ♦ Küla oli olemas XVIII saj, 1882 kuulus see Selesova (*Железово*) kogukonda ja Pankjavitsa kogudusse. 1970. a-tel oli jagunenud kaheks külaks (Määsi I ja II), mis liideti uuesti 1977. On arvatud, et *Mjas(s)* ~ *Mäs(s)* on olnud muistne isikunimi, vrd *Meß* (M. Kallasmaa). J. Truusmann on vene nime põhjal pakkunud seletuseks *мясник* 'lihunik, lihamüüja' sõnast *мясо* 'liha'. *Мясникъ* esines XVII saj vanavene lisanimena. Peipsi järve taga Eesti asunduste hulgas on mainitud kohta nimega Mäsniškova Gora (ehk Mötusemägi). Venemaal on *Mjasniki* (*Мясники*) külad Omski ja Smolenski oblastis, Rostovi oblastis on *Mjasnikovski* rajoon. Pihkvamaal on mitu *Mjassovo* (*Мясново*) küla ja oli *Mjassišteva* (*Мяшищева*) puustus. Määsi ja Hindsa piiril asub ↑Luhamaa õigeusu kirik. Vrd Mässa, Määsovitsa. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 18; Eesti TK 42; Hurt 1904:

XXII; KNAB; RL 1922; SeK: 92; Truusmann 1897b: 46;

Tupikov 1903: 264; Vasilev 1882: 198; VMS

Määsovitsa <-vitsa> Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Lob, Tsätski nulk), u 1790 *Межевица, Межэвица*, 1855–1859 *Мязовичи*, 1882 *Мязовица, Мязовица*, 1904 *Määsovitsa, Мязовица*, 1922 *Mäsovitsa*, u 1970 *Мясовитса*. ⇒41B2 ♦ XIX saj kuulus küla Suurõ-Kuuliska kogukonda ja Kuulja kogudusse. Eesti keele alusel puudub kohanimel hea seletus. Varasemad kirjanekud näivad viitavat vene sõnale *межевик* 'maamõõtja', kuid Ü. Tarkiainen ei usu nii varast seost. A. Šteingolde arvates võiks *Мязовичи* tuleneda lisanimest *Мясо*, kuid kirjanekud on hilised; vähem usutav lähe oleks *межа*, millest oleks arenenud *Межовичи*. Pihkvamaal on mitu Mež-algulist kohanime. *Межа* (*Межа*) esineb Venemaal jõe-nimena; *межа* on väike metsasalu, maavalduste piir, kitsas harimata põlluriba jne. *ичи*- või *овичи*-lõpulisi kohanimedid kohtab Ukrainas ja Valgevenes, samuti Pihkvamaal; lõpud seostuvad isanimedega, ent kohanimedes on nende tähendusväli laiem, väljendades vasallisuhteid, ühiskondlikku positsiooni, tegevusala vms (L. Vaba). Külast veidi kirdes on Määsovitsa ehk Kuuleski järv (1855–1859 *Оз. Мязовецкое*) ning soo (ka Suursoo). Vrd Määsi. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 15; Hurt 1904: XVI; NL TK 100; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 92; Truusmann 1897b: 45; Vaba 2014: 919; Vasilev 1882: 198

Määvli [*'määvli*] <'määvli ~ sse> Käi – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1564 *Frans i Memmels*, 1798 *Memli* (talude), 1811 *Mewli Simo Matz*. ⇒48A2 ♦ Hajatalust XX saj alguseks kujunenud väike küla oli nimekirjas 1922, kuid hiljem mitte; taastati omaette külanime 1997. Liitnime lähtekohaks on peetud sõnu *mägi* : *mäe* ja *väli* : *välja*. Vanemate kirjanekute *m*-lisi vorme on seletatud tolleaegsete kirjurite vääreseostega. – MK

HK: 160–161; KNAB

Möldre¹ [*'möldre*] <-le> Hel – küla Valga maakonnas Helme vallas (Helme ms). ⇒37C2 ♦ 1795 on mainitud kahte Möldri talu (*Möldri, Meldri*) ja u 1900 Möldre (*Мольдрэ*) talusid. Külanime hiljemalt 1945. Nimi pärineb ametinimetusest *mölder*. Möldre küla hõlmab Talna karjamõisa (1624 *Tallin Hanss*, u 1900 *Тальна* talu, 1909 *Talina* karjamõis) maid ja Saareantsut, mis oli 1930. a-tel omaette küla. 1977 on Möldrega liidetud ↑Iltsmu küla. Vrd Möldri¹. – MK

EAA.1865.3.176/1:19, 20, L 19, 20; KNAB; Rev 1624 PL: 83

Möldre² [*'möldre*] <-le>, koh ka 'Möldri Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), 1684 *Möller Pep*, 1688 *Moeller*, 1782 *Möldri Tannil*, 1820 *Rebbase-Möldre* (küla). ⇒45B3 ♦ 1688. a revisjoni järgi oli peremehi lisanimega *Moeller* juba neli. 1820. a nimekuju seostatus Rebbase külaga näitab, et taheti vahet teha samanimelise külaga Piusa jõe ääres. Kuna selles Möldre külas pole sobivat vooluvett ja tuulikuteist XVII saj Vastseliinas pole teateid, siis on tõenäoline, et külanimi on saadud peremehe lisanimest, kes tuli kas Piusa-äärsest Möldri külast või mõnest teisest veskikohast. Vrd Möldri³. – ES

EAA.308.2.177, L 1; EAA.308.2.178, L 1;

EAA.1865.2.141/2:9, L 9; EAA.1271.1.223:218, L 407;

Roslavlev 1976: lisa 1

Möldri¹ [*'möldri*] <-le> Ans – küla Saare maakonnas Salme vallas (Tiirimetsa ms), 1592 *Steffan Möller*, 1795 *Möllri*. ⇒52B1 ♦ 1977–1997 oli Tiirimetsa osa.

Nime lähtekohaks on lisanimi, vrd *mölder* : *möldri*. Vrd Möldre¹, Möldri². – MK

EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 235

Möldri² [*'möldri*] <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Rõuge ms), 1627 *Möldri Mick*, 1638 *Möller Mick Kywi*, 1684 *Möller Mick, Pep, Peter*, 1765 *Dorf Mölre*. ⇒44C2 ♦ Möldri Miku veski asus Ala-Rõuges Suurjärve ja Ratasjärve vahel. 1684. a on kolm venda elanud nii veski peal kui ka mäenõlval praeguse Möldri küla tuumikus. 1977–1997 oli Möldri jagatud Mustahamba küla ja Rõuge aleviku vahel. Möldri idaosas on Sikasuu (Sikasoo), mis oli omaette küla kuni 1977. – ES

EAA.308.2.180, L 1; EAA.1268.1.401:259, L 253p; Rev 1624/27 DL: 92; Rev 1638 I: 196

Möldri³ [*'möldri*] <-sse>, koh ka 'Möldre <-he ~ 'küllä> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1684 *Möller Kersten*, 1782 *Möldri*, 1820 *Möldre* (küla). ⇒45B2 ♦ 1627. a revisjonis on öeldud, et Vastseliina linnuse all on Piusa jõel kolm veskipaisu kohta. Üks esialgselt kolmest veskest, mis on märgitud ka 1684. a kaardile, on andnud aluse Möldri küla nimele. 1688 oli tekkivas külas juba neli poolemeest. Hiljem tekkis Piusale veskeid juurde, linnuse poolt allavoolu lugedes olid Vanaveski, Vahtsõveski, Kelbä veski, Möldre veski, Makõ veski, Savioja veski ja Tiisleri veski. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2:46, L 46;

EAA.1271.1.223:89, L 165

Möllatsi <-sse>, kirjakeele varem ka *Möllatsi* TMr – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Vesneri ms), 1584 *Molacze*, 1627 *Mellatzkuella*, 1839 *Möllatz* (karjamõis), 1922 *Mölatzi*, 1938 *Möllaste*. ⇒33A1 ♦ Põlise küla asemele rajatud karjamõisa maadel tekkis 1920. a-te alguses asundus, mis 1939. a paiku muudeti külaks. XIX saj-st kuni 1914. a-ni oli Möllatsi kõrts Tartu üliõpilastele üks eelistatud väljasõidukohti. Kui lähtuda õ-listest algkujust, võib liidet *-tsi* sisaldava kohanime seostada inimesenimega *Möld* : *Möllu*. Eeldades õ-list algkujut, sobib paremini *möllane* 'sogane', kuid kõne alla võiksid tulla ka muud *möll*-sõnad, nagu *möll* : *möllli* 'poolvedel toit; pori; oherdi' ja *möll* : *möllu* 'torm; märul; paks valge suits'. Eestis on mitu Mölla või Mölli nime kandvat talu, samuti Möllavere. Praeguse küla piiridesse jääb Aru karjamõis (sks *Arro*). – EE

BHO: 362; EM: 98, 131, 168; EO: 304; ERA.14.2.717

(Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; PA I: 149; Rev 1624/27 DL: 32; Rucker; SK I: 235; ÜAN

Mügra <-le>, koh *Mügrä* Kan – küla Põlva maakonnas Valgjärve vallas (Karste ms), 1723 *Merge Marckus*, u 1866 *Ф. Ексу* (karjamõis), 1899 *Bellevue*, u 1900 *Плмз. Мюгра, Бельвю*, 1923 *Mügra* (*Miigra*) (asundus); sks *Bellevue* (karjamõis). ⇒39B2 ♦ Hiljemalt XVIII saj alguses käibele tulnud talupoja lisanimi *Merge* (siis ehk veel mitte häälduskujul *Mügrä*) on hiljem jälle dokumentidest kadunud. Tõenäoliselt rajati samasse 1685. a kaardi järgi põlitaludega asustatud piirkonda juba XVIII saj keskel karjamõis. Karjamõisale anti XIX saj prantsuspärane ilutsev nimi *Bellevue* 'kaunis vaade'. 1920. a-test oli Mügra asundus, al 1977 küla. Mügra nimi lähtub võrukeelsest sõnast *müger* 'mutt', kuid kui esmamaining on siinse kohaga samastatav, siis on karjamõisa nimi ajapikku teisenenud mingist muust vormist. On ka või-

malik, et esmamaining on veaga ja pidanuks olema kirjutatud **Megre*. Mügra karjamõisa saksa nimi *Bellevue* on Balti kohaleksikoni (BHO) autorite arvates lähtunud Palava talunimest. Otsest seost siiski leida ei õnnestu. 1723 on kõrvuti *Merge Marckus'*ega mainitud talupoeg *Palja Peh Pep*, st küilaspäine Peep. Kas Paljapäa Peebu nimi on lähteks Palava lisanimele, mida juba XVIII saj keskel leidis mitmel pool Karste ja Jõksi mõisa maadel, jääb selgusetuks. Mügra piirrese kuulub ↑Hoboala ning 1977 liidetud põhjapoolne osa ↑Jõksi külast. – ES

BHO: 39; EAA.2059.1.3329, L 2; EAA.308.2.88, L 1; RGADA.274.1.174:467, L 460p; Vene TK 42; Vene TK 126; ÜAN

Mündi < Münti ~ -sse> Pai – küla Järva maakonnas Paide vallas, mõis, sks *Müntenhof*, 1558 *kleinen have* (nimetatud lihtsalt kui väike mõis, ilmselt veel mitte kohanimena), 1591 *Myntemoise*, 1613 *Myntehoff*. ⇒23C1 ♦ Mõis, mis ürikuis on olnud sks *Kleinhof* 'väikemõis' ja 1585 *Nerriena*, kuulus orduajal Paide alla. 1586 on Hinrich von Minden alale kolm talupoega asustanud. 1591 ja 1613 on seda mainitud mõisana Paide Prandi (*Kardenay*) vakuses. XVIII saj esines *Mündi* lisanimena Viisu mõisas, ilmselt juba talupoja päritolu näitavana. Küla on nime saanud mõisalt, kuid nime ajalugu pole selge. Võimalik, et nimi on pandud omaniku järgi, kuid võib oletada ka vastupidist. – MK

BHO: 368; Renner 1876: 207; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:460, L 17p; Ungern-Sternberg 1912b: 396, 397, 444

Münniku <-sse ~ -le>, koh aj *Münnika*, kirjak varem ka *Minniku* ~ *Männiku* Saa – paik (küla) Pärnu maakonnas Saarde vallas (Kilingi ms), 1638 *Moennakh* (küla?), 1758 *Mennicko Hinrich*, 1816 *Mönniko*, *Menniko*, 1839 *Münniko*. ⇒36A1 ♦ Liideti 1977 Lodjaga. Vana nimega vrd oletuslikku isikunime **Mönnik*, ü tundub nimes hiline olevat. Siiski, 1589 esineb piirkonnas *Munika Macz* ja 1599 ilmselt sama talupoeg *Miniko Macz*, kelle lisanime võiks ühendada hilisema külanimega. Väike võimalus on ka, et kirjapanekuis vahelduva esisilbi täishäälikuga nime lähtekohaks on munka tähendav sõna, vrd keskülemsaksa *münech*, kesksaksa *mönnich*, vanaülemsaksa *munih*. Vrd Männikuste. – MK

EAA.567.3.246:5, L 4p; EAA.1865.3.247/3:12, L 99p; Eesti SK 10; KNAB; PA IV: 276; P XVI: 211; Rev 1638 II: 74; Rücker

Mürgi < Mürki ~ -le> Krl – paik (küla) Valga maakonnas Karula ja Tõlliste vallas (Kaagjärve ms), 1798 *Mürgi* (veski), 1805 *Mürcky Albrecht*, 1839 *Mürki* (küla). ⇒43B2 ♦ Mürgi kandis paiknes XVI–XVII saj Sangaste mõisa *Kiveste küla (1584 *Kiewest*, 1586 *Kiewiest*, *Weskiwi Teno*, 1601 *Kiwiest*, *Weski Tino*, 1638 *Kywast kyllo*). Pole teada, kas mainitud veski koht oli Mürgi veski, pigem võis see olla Varössõ veski. XVIII saj ühendati see kant põhiosas Kaag-

järve mõisaga, talusid nagu Kanasiiba (1585 *Matus Kanasit*) ja Ratniku loetleti siis koos Pugritsa kandis paiknenud *Lätikülaga. Pausti talud (1585 *Paustu Mik*) jäid Karula mõisa osaks. Mürgi nimi tuli kõigepealt käibelega Karula mõisa keskosas Kauru kandis (1723 *Mürcke Paltzer*). XVIII saj lõpuks oli see lisanimena kandunud ka praegusse asukohta ning Mellini atlas näitab lähestikku Mürgi ja Varössõ veskit. 1977 liideti Mürgi küla tuumik ja põhjaosa Vilaski külaga, lõunaosa Pikkjärve külaga. Mürgi lisanime algne päritolu pole teada. Võimalik, et see seostub sõna *mürk* vana lõunaeeetilise tähendusega 'teras', veel paremat võrdlust pakub sõnade *mürk* ja *mürkläne* tähendus 'sõnakehv inimene'. Mürgi talude lähedusse loodes tekkis XIX saj lõpus popsiküla, mida tuntakse Kelmikülä nime all. Mürgi veski järgi on nimetatud ka Mürgi oja, kuid selle rahvapärase nimena tuntakse lihtsalt vana, oja tähendavat maastikusõna Ura (1839 *Orra*). Vrd Pikkjärve, Pugritsa. – ES

EAA.567.2.677:2, L 1p; Mellin; PA I: 130, 170; PA II: 324; Rev 1601: 40; Rev 1638 I: 34; RGADA.274.1.174:892, 934, L 886p, 929p; Rücker; VES: 257

Müüriku <-le>, koh <-lle> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas, poolmõis (Ärina ms), sks *Marienhof*, 1844 *Marienhoff*. ⇒14C2 ♦ Mõisa rajas XIX saj algul Tallinnast tulnud kaupmees P. J. Hoffmann Väike-Maarja kirikumõisa, Kaarma mõisa ja Ärina küla maadele. Hoffmann ostis 1817 ühe pottsepa talu ja rajas sinna poe. Hiljem omandas veel Metsu küla seitse talu ja tegi mõisakese. Müüriku kujunes Väike-Maarja ilmalikuks keskuseks, sest seni olid siin vaid kirik ja sellega seotud hoone. L. Kettunen on etümologiseerinud Müüriku nime loomanimetusest *müür* 'müüri'. Koht on siiski saanud oma nime sellest, et esimene hoone oli pottsepa talu, pottsepp on aga kohalikus murdes *müürrik*. Metsu on endine küla Müüriku põhjaosas, Ärina piiril. Müürikuga liideti 1977 Kruusiaugu küla (u 1866 *Крусуауго*). – MJ

BHO: 339; EO: 184; KN; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Müüsleri [ˈmüüsleri] < Müüsleri ~ -sse> Pee – küla Järva maakonnas Kareda vallas, mõis, sks *Seinigal*, 1732 *Müüsleri m* (mõis), 1796 *Müüsleri M*. ⇒14A4 ♦ 1669 omandas Cord Meuseler *Sainall'i*, Kaerevere ja ↑Kahala küla, mille põhjal rajati Müüsleri mõis. 1920. a-test asundus, 1977. a-st küla. Mõisa eestikeelne nimi tekkis kunagise omaniku Meuseleri järgi; saksa keelne nimi *Seinigal* põhineb vanal hääbunud eesti külanimel (XIV saj *Saginal*, 1564 *Sainall*, 1634 *Säunigall*). Mõisa kõrval olnud Kaerevere küla (1623 ja 1634 *Karefer*, u 1900 *Kapeferpõ*) hakati peagi nimetama Müüsleri külaks (oli selle nimega a-ni 1977, mil liideti Müüsleri asundusega üheks külaks), ent vana nime mäletati veel hiljaegu. – MK

BHO: 181, 543; Blumfeldt 1949: 170; KNAB; Mellin; Thor-Helle 1732: 317

N

-na, murd ka *-nä* – Eesti kohanimede lõpp. ♦ *-na* on vana algselt kohta, hiljem ka seisundit ja aega väljendanud kohakäände lõpp, mis tuleb esile nn tüvisõnades, nagu *õun* ja *ubin*, samuti laensõnades, nagu *pagan* ja *agan*. Vana kohakäändelist funktsiooni on L. Kettunen oletanud Kulna nimes. Kohanimedes aga on *-na* enamasti lühenenud liitnime järelosast *-nina* (Tahkuna, Ristna), *-kanna* (Tammuna), *-ranna* (Suurna), *-linna* (Plt Kalana) jne. Vana omastava käände lõpp *n* + *-oja* on samuti andnud nimelõpu *-na* (Kurena, Kurna, Väana). Mitmel juhul on *-na* pärit laensõnadest või laennimedest (Esna, Kadrina, Kärkna, Roosna), ka teise osisena olnud eesnimest, nt *-Jürna* (Viiterna). Mõned nimed on lähtunud kirjeldavatest *n*-listest tegusõnatuletistest (Padina). Seto nimede lõpus on *-na* või *-nä* andnud vene keelest pärit liide. Mõnel puhul pole *-na* päritolu teada (Jaakna, Kudina). – MK

EMK 2009: 277–278; EO: 133–149; PTK II: 108; Päll 2012: 161–162; SK II: 32–33

Naage <le> Kei – küla Harju maakonnas Harku vallas (Väana ms), XVII saj II poolel *NaggeBy* (küla), 1725 *Nagell*, 1798 *Nage*. ⇒1C4 ♦ Nimi on teadmata päritolu, võrdluseks võiks tuua linnunimetuse *naak*: *naagi* 'hakk' ja isikunime *Naake*. Külaga on 1977 liidetud osa ↑Tölinõmme külast. – MK

EAA.1.2.C-II-4; EMSK; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 177; Stoebe 1964: 61

Naale laht [*'naale laht*] Khk – järv Saare maakonnas Kihelkonna vallas. ⇒49B3 ♦ Lahenimi (nüüd järvenimi) on tõenäoliselt lähtunud Kurevere küla Naale talude nimest, Kureveres oli Naale talu juba 1645. Nimi võib liituda mandri Naela-nimedega, mida on tuletatud sõnast *nael*: *naela*. Kohati on murdeist, kuid mitte Saaremaalt, registreeritud *naal*: *naala* 'nael'. On ka oletatud sõna esinemist isikunimena, vrd saksa lisanimesid *Nail*, *Nahl*. Nimes esineb seega oletatav *nael* või isikunimi *e*-mitmuse omas-

tavas käändes. Vrd ka eesnime *Natanael*. Vrd Naelavere. – MK

SK I: 236

Naapka [*'naapka*] <le>, koh <lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Rogosi ms), 1684 *Nahmka* (eesnimi), u 1920 *Nabka*, 1926 *Naapka*. ⇒45A4 ♦ Naapka talu hakati omaette külaks pidama XX saj (XIX saj loetleti seda peamiselt Murati küla all, samuti arvati ta Murati alla 1977–1997). Nimi pärineb XVII saj lõpust, kui ühte talu pidasid eesnimedega nimetatud *Klima* ja *Nahmka*. 1684. a kaardil on see nimi märgitud juba ka kohanimeks. Suure tõenäosusega on isikunimi mugandus venepärasest eesnimest *Naum*, mille kõnekeelne variant on *Naumka*. Naapka loodeosas on Maiori, mis oli omaette küla a-ni 1977, ja lõunaosas Mäe-Murati, mida 1930. a-tel arvati omaette külaks. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.6.316:8, L 3; Eesti TK 42; Petrovskij 1966: *Наум*; Võrumaa 1926: 262

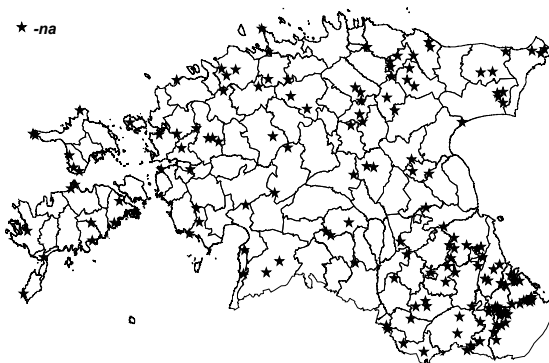
Naartse [*'naartse*] <le> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Vee ms), 1565 *Naers*, 1624 *Nariskan*, 1798 *Naarte*. ⇒21A3 ♦ 1977–1997 oli Vee küla osa. Võimalik, et algselt kolmesilbilise nime lähtekohaks on loomanimetus *naarits*, nimes on toimunud sisekadu. Naartse põhjaosa on Metsaküla, 1960. a-teni omaette küla (u 1900 *Метсакюля*). – MK

Beiträge 1874: 395; BHO: 372; EAA.1.2.932:13, L 11; KNAB; Mellin

Nabala <sse> Jür – küla Harju maakonnas Kiili vallas, mõis, sks *Nappel*, 1241 *Napalae*, 1495 *Nappele*, 1798 *Nabbala*. ⇒12A1 ♦ Nabala küla on mainitud 1241, mõisast on teateid 1475. Nabala küla jagunes 1920. a-tel Altjõe ja Pealtjõe külaks, mis mõlemad liideti 1977 Paeknaga. Nabala mõisa ümber tekkis 1920. a-tel asundus, mida vallakirjades nimetati Mõisakülaks või Nabala-Mõisakülaks. 1977. a-st on see Nabala küla. P. Johansen peab nime lähteks sõna *naba*, mis esineb Eesti kohanimedes järve ja jõe vahelise ühenduskanali nimedes (vrd ka Nava jõgi), sest Nabala küla lähedal Kuivajõe mäe juures kaob väike ojake kurisusse ja ilmub välja küla kohal ja ühineb Nabala ojaga. – PP

Bfi: I, 476; EO: 79; Joh LCD: 509–510; LCD: 47v; Mellin

Nadalama¹ <sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas (Pudivere ms), 1493 *Nademol* (küla), 1653 *Naddamal*, 1796 *Naddalam*. ⇒15A3 ♦ L. Kettunen on kahtlemisi nimevasteks pakunud *natt*: *nata* 'tatt' + *muld*: *mulla*. See on tõesti kaheldav, ehkki rannikumurdes on ka *natt*: *nata* 'kav'. Võib-olla kunagi on *natt* või *nadi* tähendanud ka mingit tuusti, vrd tuletist *nadik* 'talitee tähis'. Nime esmamainingu järgi otsustades võiks oletada, et esisilbi täishäälik võis olla ka pikk, vrd *naat*: *naadi*

na-lõpuliste külanimede levik Eestis.

'taim, juurviljapealis', sel juhul tuleks oletada *a*-mitmuslikku vormi. Nime päritolu jääb hämaraks. On ka võimalus, et nimi on valmis kujul toodud Harju- maalt. Vrd Nadalama². – MK

Bfl: I, 455; Bfl: II, 666; EO: 79, 106; Mellin; VMS

Nadalama² <-sse> Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Kehtna ms), 1241 *Natamol* (küla), 1318 *Nattemule*, 1549 *Nademoll*, 1684 *Nadalama kulla*, 1725, 1844 *Naddalam*. ⇒12B4 ♦ Nime varasema kujul põhjal on L. Kettunen kõhklemisi oletanud kaheosalist nime: *natt* : *nata* 'tatt' + *mulla*. XVII saj lõpul on nime viimased silbid koha vahetanud, kokkuvõttes jääb nime tähendusis ebaselgeks. Vrd Nadalama¹. – PP
EO: 79, 106; Joh LCD: 512; LCD: 41v, 42r; Rev 1725/26 Ha: 270; Schmidt 1844

Naelaoja [*naela_oja*] Pil, Sjn – jõgi Viljandi maakonnas Kõo ja Suure-Jaani vallas. ⇒23B4 ♦ Navesti jõe parempoolne lisajõgi, pikkus 9 km. Nimi on pandud jõe ülemjooksul asuva Naela talu (Pil) järgi, mille nimi omakorda lähtub isikunimest. – MK

Eesti jõed 2001: 590; KN

Naelavere <-verre ~ -sse>, koh *Naelavere* Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Alatskivi ms), 1582 *Nalawer*, 1585 *Nalifer*, 1601 *Nallefer*, 1688 *Naglafär*, 1795 *Nailifer*. ⇒26B3 ♦ L. Kettunen oletab algusosa lähtumist sõnast *nael* : *naela*, mis on võinud olla isikunimi. V. Pall peab seda võimalikuks, märkides, et Kodavere murrakus on see sõna *naal* : *naala* ja *Naela* on esinenud revisjonides lisanimena. Mõnes varasemas kirjanekus kajastub lõunaeeesti-pärane vorm *nagel* : *nagla*. – PP

EO: 303; PA I: 113; PTK I: 154

Naha¹ <-le>, koh <-lõ> Röp – küla Põlva maakonnas Röpina vallas (Meeksi ms), 1582 *Nawkul*, *Nawka*, *w Nawkach*, 1584 *Nawki*, 1601 *Nawakulla*, 1625 *Nawa*, *Nawaka*, 1627 *Naua Kuella*, 1670 *Naha*, 1686 *Nahakylla*, 1688 *Naaha*, 1731 *Naha*. ⇒34A3 ♦ Põline küla, kuhu XIX saj rajati ka Naha karjamõis (sajandi lõpus Meeksi mõisa kõrvalmõis, sks *Nahha*, praegune Mõisaots). Nime päritolu pole selge. Slaavipärase vormid *Nawka* ja mitmuslik *Nawki* on käibinud rööpselt küla-lõpuliste vormidega. Kirjanekutes on näha, et *h*-häälik on uus ja asendanud *v*-hääliku XVII saj keskpaigas. Seletus sõna *naba* : *nava* abil oleks keeleliselt sobiv. Kuid tavaliselt on sellised nimed seotud kahe veekogu vahelise vooluveega, mida Naha küla läheduses ei ole. Sõnavaralistest võrdlustest on huvipakkuv sm *navakka* 'tugev, intensiivne' ja sellega seotud sõna *napakka* 'tabav, ilmekas'. Nende sõnade levikut väljaspool soome ja karjala keelt ei tunta, kuid tegemist on vana germaani laensõnaga, mis oma algühenduse 'kiire, lühike, range, pingul' poolest sobiks ka inimese, nt pealiku lisanimeks. Vrd ka vene sõna *навага* 'Valge mere tursk' ja sellest lähtunud perekonnanime *Navagin*. Naha küla osad on Mõisaots põhjas, Popsõots keskel ja Krõmmiots ehk Krõmm lõunas (võrdlus väljarandamise sihtkohaga Krimmis). Kaugemal lõunas on Kõrvõ (Kõrve), mis 1977. a-ni oli omaette küla. Vrd Navi, Navesti. – ES

EAA.567.3.190:14, 27, 72, L 13p, 28, 69p;

EAA.308.2.104; PA I: 95, 96, 142; Rev 1601: 18; Rev

1624/27 DL: 71; Roslavlev 1975: 12, 29; SSA: *navakka*;

Unbegaun 1995: 151

Naha² <-le> Har – paik (küla) Võru maakonnas Mõniste vallas (Mõniste ms), 1706 *Naha Andres*, 1797 *Naha*

Andri, *Nahha Tiit* (talupojad), 1826, 1839, 1907 *Nahha* (talu). ⇒44A4 ♦ Naha on Eesti kõige lõunapoolsem koht. Talu on olemas olnud 1684, kui seal elas *Kossa Andry* (Kasa Andri). Võimalik, et teda kutsuti juba ka Naha Andriks, sest 1706 on elanikuna üles märgitud Naha Andres. 1744 on Naha lisanimi esinenud ka lähiumbruses. XIX saj alguseks oli see aga kinnistunud vaid Naha talule. Talunimi tuleb lisanimest Naha, aga nime motiiv pole teada. Naha liideti 1977 Karisöödi külaga. – MF

EAA.308.2.171, L 1; EAA.567.3.168:6, 16, 32, L 4p, 13p, 30p; EAA.1295.1.214:102, L 101p; EAA.1295.1.756:97, L 88; EAA.2072.9.625, L 1; Rucker

Nahajärv [*naha_`järv*] Urv – järv Valga maakonnas Otepää vallas, 1685 *Naha*. ⇒39A2 ♦ Üks Kooraste järvedest. Järvenimi on olemas juba 1685. a kaardil. 1627. a revisjoni Koigu mõisa järvenimede loendist on selle järve nimi välja jäänud, kui see pole just *Kõrbjärv (*Koerbe*), mis on siiski väheusutav. Järvenime on seostatud Nahaliina, Otepää linnusega seotud muistse kaupmeeste alevi asukohaga, kuigi linnuse- ja asulakoht on leitud hoopis lähedalasuva Liinu järve äärest. Pole teada ka sidet Nahajärve ja Kanepi külje all paikneva Nahakülä vahel. Põhine mine vanal asustusnimel on Nahajärve nime puhul siiski tõepärane. Nimi võib olla saadud ka otse sõnast *nahk*, mis pakub järvenime andmisel mitmesugust motiivi, vrd Tsianaha järv Kasaritsas (Rõu). – ES

EAA.308.2.88, L 1; Rev 1624/27 DL: 107; Võrumaa 1926: 388

Nahakülä [*naha_külä*] <-küllä>, kirjak varem ka *Naha Kan* – paik (küla) Põlva maakonnas Kanepi vallas (Erastvere ms), 1584 *Nachma*, 1588 *Nachma do Choroscieli*, 1627 *Nachtumest Kuella*, 1638 *Nachtmetz*, 1783 *Nahkmetz*, 1937 *Nahaküla*. ⇒39B2 ♦ Vana küla on esialgu kuulunud Kooraste mõisa alla, pärast 1627. a aga liikunud Erastvere mõisa alla. 1945 oli veel eraldi nimekirjas, siis liideti Hino külaga Naha-Hino nime all, mis 1977 nimetati Hino külaks. Hino on esialgu olnud Nahakülä kõrvaltekinud hajatalu. Nime varasematest mainingutest võiks välja lugeda **Nahkmäe*. 1627. a-st esineb järeloosana sõna *-metsa* (*-mõtsa*). Kas algusosa on ikka olnud *nahk* : *naha* või nt hoopis **naht* : *nahu*, pole päris selge, kuid usutavasti oli eesti häälduse õige tajumine võorkeelsetele kirjuritele probleem. Vrd Naha², Nahijärv, Nahkjala. – ES

EAA.1267.1.286:60, L 114; Eesti TK 50; KNAB; PA I:

136, 252; Rev 1624/27 DL: 103; Rev 1638 I: 47

Nahijärv [*nahi_`järv*], rahvak *Juksi järv* Ote – järv Valga maakonnas Otepää vallas Vidrike külas (Pilkuse ms), 1638 *Nahajerw*, 1750 *Naehjerw*, 1903 *Nahhi jerw*, 1934 *Nahi järv*. ⇒39A2 ♦ Juksi järve nimi on saadud Juksi talult. Nahijärve nimi jääb aga hea seletusetta. Nime esmane üleskirjutus võib olla juhuslik ja on ehk seotud läheduses asuva Nahajärvega. 1628. a on Pilkuse mõisas elanud talupoeg *Nacki Peter*, kelle lisanimi võib olla järvenimega seotud. Eestis on veel Nahesaare talu (Amb) ja Nahe küla (HJn). Kaks Nahi talu on ka Lääne-Soomes Loimaa kandis. Nende näidete põhjal võib arvata, et sellise algusosaga nimed on mingit moodi seotud asustusega. – MF

EAA.2469.1.675, L 1; Karttapaikka; KN;

KNAB; Rev 1624/27 DL: 109; Rev 1638 I: 10;

RGADA.274.1.226:657, L 644p

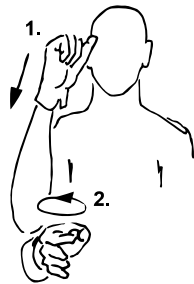
Nahkanuia [*ˈnahka_nuia*] <-le> Koe – paik (küla) Järva maakonnas Koeru vallas (Preedi ms), 1712 *Nachkaney*, 1716 *Naccano*, 1726 *Nachkanuja*. ⇒14B4 ♦ 1977 liideti Rõhu külaga. Küla võib olla rajatud 1686 Rõhu külla karjamõisa loomisel sealt ümber paigutatud taludest. Sellele võib viidata küla esma-aining, mille järeloa *-ney* võiks tõlgendada kui alamsaksa *nie*, sks *neu* 'uus'. Sel juhul on *-nuia* hilisem rahvaetümoloogia. Nime algusosa on varasem, nt oli samuti Preedi mõisale kuuluvas Vahukülas 1688 *Nacko Rein* (vrd Nahkjala). 1712 ega 1716 sellist lisanime seal enam pole. – FP

EAA.1.2.942:630, L 615p; EAA.3.1.448:132, 135, L 95p, 96p; EAA.3.1.450:61, lk 115; Rev 1725/26 Jä: 98

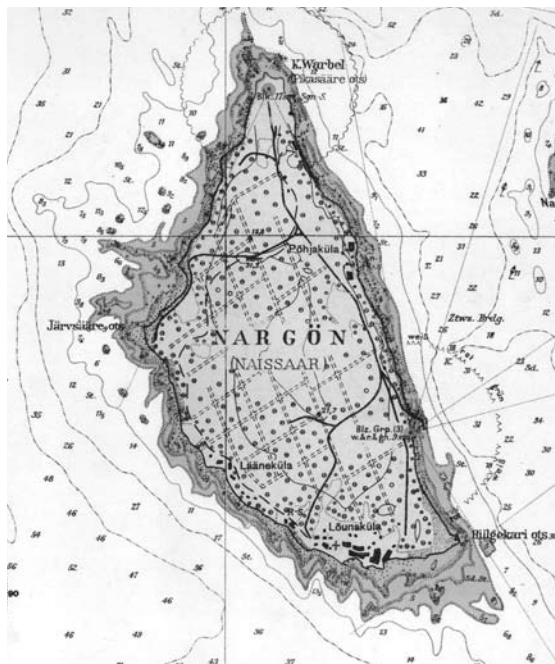
Nahkjala [*ˈnahk_ˌjala*] <-ˈjalga ~ -sse> Kei – küla Harju maakonnas Keila vallas (Keila ms), 1241 *Nakæl* (küla), 1529 *Nachtejalck*, 1561 *Nachkiäll*. ⇒11A1 ♦ XVII saj ka mõis, mis juba järgmisel sajandil hääbus, alles jäi küla. Nimi võib olla tekkinud isikunimest, või kui järeloisena oletada põllundustermi, siis maapinna iseloomustusest. Nahkjalaga on 1977 liidatud Maeru II (varem Kulna-Ülenõmme osa, külanä 1970) ja Siili (1913 *Silli*, 1922 *Siili*) küla. – MK

BHO: 373; EAN; Essen, Johansen 1939: 41; KNAB

Naissaar [*ˈnais_ˌsaar*] Jõe – saar Harju maakonnas Viimsi vallas, 1732 *Naisaar*; sks *Nargen*, rts *Nargö* [*ˈnarg_ˈöö*, koh *ˈnarj_ˈöö*]. ⇒2A2 ♦ Naissaar lahutab

Naissaare viipenimi. Kohanime tõlge, viiped „naine“ ja „saar“.

Naissaar Eesti rannikuala kaardil. 1942. ERA.T-6.3.1231.

Tallinna lahte Soome lahe avaosast. Saar on kuulunud Tallinna haldusalasse kuni 1689, mil läks Rootsi riigile, al 1710 Vene riigile. Saarel on kolm küla, ↑Lõunaküla, ↑Tagaküla ja ↑Väikeheinamaa. Enne Esimest maailmasõda aeti elanikud minema ja asuti rajama merekindlustusi. 1919–1944 moodustas Naissaar omaette valla, 1944–1993 oli saar Nõukogude sõjaväe kasutuses olev suletud territoorium. Al 1993 Viimsi valla osa. Eestikeelset nime Naissaar on püütud samastada Bremeni Adamil esineva kohamääratlusega XI saj-st *Terra feminarum* 'naistemaa' (H. Gustavson jmt), kuid teised uurijad pole sellega ühinenud. Sõna *naine* on nime lähtekohaks pidanud nii P. Johansen kui ka L. Kettunen, selle motiivi kohta on tuntud ka rahvaetümoloogiline seletus. Saare nime päritolu sõnast *naine* on püütud seostada veel selle kuulumisega nunnakloostri. Teistsugusel seisukohal on olnud J. Mägiste, kes on Naissaare nime algujuks oletanud **Narissaar*, sellest on kujunenud Naissaar, sest kaks *r*-häälikut oli sattunud lähetikku, mistõttu üks neist langes välja. Seega oluiks tema järgi eesti- ja võõrkeelne nimi sama algupära. Võõrkeelsete saarenimede *Nargen* ja *Nargö* vanad kirjapanekud ulatuvad XIII saj-sse (u 1250 *narigeth*, 1297 *Nargheten*, 1348 *Nargheyden*, 1433 *Narieden*, 1553 *Narrie* jt). Nime algusosa puhul on kaalutud nii soomeugrilist (P. Wieselgren) kui ka germaani etümoloogiat (T. R. Karsten, H. Gustavson). Sobiva tähendusega soomeugrilise etümoloogia kaheldavus on selles, et võrdluseks toodud *Narki*-algulised kohanimed pärinevad Põhja-Soomest ja neil on vaste vaid lapi keelest. Siiski toob Wieselgren mõeldavana ära ka soome *narka*, *narkka* 'kitsas', mis võiks oletatavasti olla vana germaani laen. – MK

EO: 191–192; Gustavson 1992: 35; Johansen 1951:

195–196; SKES: II, 366; Tallinn 2004: II, 5–6; Thor-Helle 1732: 309; Wieselgren 1951: 80, 83, 87–90

Naissaare [*ˈnais_ˌsaare*] <-ˈsaarde> Jõe – endine küla (kuni 2011) Harju maakonnas Viimsi vallas Naissaarel. ♦ Kogu Naissaart hõlmanud asustusüksus pärast Teist maailmasõda, kui saar oli Nõukogude sõjaväe käsutuses. 2011. a jagati uuesti kolmeks ajalooliseks külaks: ↑Lõunaküla ehk Storbyn, ↑Tagaküla ehk Bakbyn ja ↑Väikeheinamaa ehk Lillängin. – PP

KNAB

Naissoo [*ˈnais_ˌsoo*] <-sse> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Võrungi ms), 1684 *Naiso Kylla*, 1744 *Naiso Tõnnis Land*, *Naiso Tonno Niggolas mit Naiso Hans Land* (hajatalud Võrungi mõisa all), 1827 *Naiso* (hajatalu Võrungi mõisa all), 1839 *Naiso* (talu). ⇒21A3 ♦ Naissoo kujunes taas külaks XIX saj II poolel, oli veel 1938. a nimekirjas, ent hiljem liideti Ura külaga, taastati 1997. Tõenäoliselt on küla saanud nime soolt hajatalu kaudu, vrd *naine* : *naise* + *soo*. – MK

EAA.308.2.218:51, L 49p; EAA.2072.3.25b, L 1;

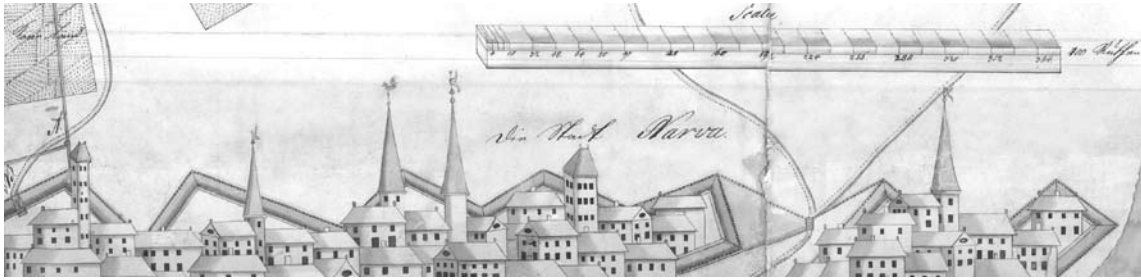
ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-1938); RGADA.274.1.215/9:27, L 829p; Rucker

Naistekivimaa [*ˈnaiste_kivi_ˌmaa*] Khk – saar Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Karala ms), 1770 *Naistikiwi* (saar), 1798 *Naiste rahhu*, 1834 *Naiste Kiwwi Maa*. ⇒52A1 ♦ Vrd *naine* : *naise* mitmuse omastavas + *kivi* + *maa*. – MK

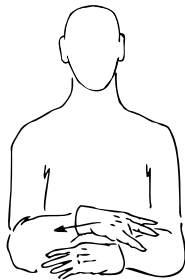
EVK; SK I: 238

Naistevalla¹ [*ˈnaiste_valla*] <-ˈvalda> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Haimre ms), 1586

- Maystowoldt* (küla, Ungern-Sternbergi järgi lugeda *Naystewoldt*), 1725–1726 *Neistewall* (küla), 1798 *Naistewald*. ⇒21B1 ♦ Selles külanimes on P. Johansen näinud 1405 kirjapandud lisanime *Nayestewalde* lähtekohta. Kindlamini on külanimega ühendatav 1533. a kirjapanek *Mattis Wannekubiepyock van Nausteualle yn Fickelen*. Nimi koosneb sõnadest *naine* mitmuse omastavas käändes ja *vald* : *valla*, kuid nime andmise motiiv jääb teadmata. Naistevalla kagupiiril asus varem Väikemõisa ehk Mõisaküla karjamõis (1586 *Moiszernküll*, 1699 *Moissenküll*). Külaga on 1977 liidetud Nõmme (1586 *Monküll*, 1699 *Nommeküll gesinder*, u 1900 *Hemme*). Vrd Naistevalla². – MK
EAA.1.2.C-IV-239; Essen, Johansen 1939: 51; Johansen 1973: 477; KNAB; Mellin; Rev 1586: 57; Rev 1725/26 Lā: 52
- Naistevalla²** [*naiste_valla*] <-`valda> Hls – küla Viljandi maakonnas Halliste vallas (Vardi ms), 1551 *Naistewaldt* (küla), 1584 *Nastiwalth*, 1797, 1839 *Naistewald*. ⇒30A3 ♦ Nimeandmise motiiv on teadmata. Vrd Naistevalla¹. – MK
Mellin; PA IV: 168; Rücker; Stackelberg 1926: 237
- Naistevälja** [*naiste_välja*] <-le>, rahvak varem ka *Välja* ~ *Järvajõe Amb* – küla Lääne-Viru maakonnas Tamssalu vallas (Järvajõe ms), 1379 *Naystenvilghe*, 1637 *Naystawelli*, 1711 *Naisteweljalt*. ⇒14B1 ♦ Küla on rahvasuus nimetatud ka Järvajõe ning Välja (1726 *Welli*, 1958 *Välja*) külaks. Osalt kuulus Väike-Maarja kihelkonda. Nime algusosa tuleb sõna *naine* mitmuse omastavast, järelosa võib vanemate kirjapanekute järgi olla olnud nii *vili* : *vilja* kui ka *väli* : *välja*. * *Rahvapärimuse järgi oli varem kaks küla, orus Järvajõe ja kõrgemal Neste küla. Järvajõe elanikud käinud teisel pool Neste küla põldu harimas ning hakanud kutsuma seda Neste väljaks. See nimi muudetud hiljem arusaadavamaks Naisteväljaks. Rahvasuus kutsuti küla ka Neitsiväljaks või Neitsinurmeks. Teise jutu järgi saanud küla mehed ühes kauges sõjas kõik surma, naised aga hakanud põldu harima.* (1913) – FP
EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 192/1; EAA.1248.1.7:4, L 4p; EVK; Johansen 1932: 23; Joonuks 1977: 120; Rev 1725/26 Jā: 39; Veto 1913
- Nakatu** <-le>, koh <-lõ> Krt – paik (küla) Valga maakonnas Taheva vallas (Karula ms), 1585 *Jurgen Nakta*, *Kiersten Nakta*, 1588 *Karsthen Nakath*, *Jurgi Nakta*, 1601 *Jurgen Nackoto*, u 1690 *Nockote Jahn*, 1717 *Nackkato Johan*, 1805 *Naakota Matz*. ⇒43B2 ♦ Talu ja talurühma nimest sai paikkonnanimi XIX saj. Pärast Teist maailmasõda on Nakatut loetud Ringiste küla alla kuuluvaks, varem oli kord Ujuküla (↑Kiiviti), kord Karula mõisa alla kadunud Vihma küla (↑Karula³) järgi. Nakatu nimi pärineb talupoja lisanimest. Selle päritolu jääb hämaraks, kuid vrd nt vanad vene isikunimed *Ноготъ* [*naгот*'], *Ноготков* ja *Ноготкун*. Neist just viimast on peetud tüüpiliseks Novgorodija Pihkvamaal. 1805. a kirjapanek pika *a*-ga esisilbis jääb teiste hulgas erandlikuks, võib-olla on kirjutaja valikut mõjutanud läti keele tegusõnavorm *nākot* 'tulles'. Lõunaesti tegusõna *nakkama* 'hakkama' vormi *nakat* 'hakatud' on tähenduslikult raske talupoja lisanimeks pidada. Vrd Kiiviti. – ES
EAA.567.3.67:28, L 26p; EAA.1297.2.1:16, L 14; EAA.567.2.671:2, L 2p; Kjuršunova 2010: 380; PA I: 170, 246; Rev 1601: 38; Tupikov 2004: 281, 669
- Napanurga** [*napa_nurga*] <-`nurka ~ -le> Nis – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Russalu ms), 1695 *Nappa* (talu Russalu mõisa all), 1725–1726 *Nappa Hans* (hajatalu). ⇒11B3 ♦ 1977–1997 oli Russalu osa. Napa talu asus Russalu mõisa maade sopis soodevahelisel kõrgendikul teisel pool *Ojadevahe küla vastu Pajaka mõisa maid. Tõenäoliselt hiline Napa talust lähtunud nimi (külana 1922), vrd *napp* : *napa* 'kõrgendik; puunõu (kibu, kausike, pütt, karp), nibu' + *nurk* : *nurga*, vrd ka *napa* : *napa* 'põhk'. 1695. a kaardil on märgitud Napanurga põhiosa lääne pool Napanurga oja *Ojadevahe küla nimega (*Oyadewahe By*). Vrd Napi. – MK
EAA.1.2.C-IV-93; EAN; KNAB; Rev 1725/26 Ha: 233; VMS
- Napi¹** <-le> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Laukams), 1565 *Napilla by*, 1725–1726 *Nappa Matz*, *Nappa Waeh Niggo*, 1798 *Nappi* (talu). ⇒47C2 ♦ Napi küla liideti pärast 1940. a-id Laukaga, ent sai uuesti omaette külaks 1997. Nime aluseks võiks olla sõna *napp* : *napa* ~ *napi* ~ *napu* 'kõrgendik, puunõu (kibu, kausike, pütt, karp)' või *napa* 'põhk'. Vrd ka rootsi *nabb* 'maanina, neem'. Vrd Napi². – MK
HK: 161–162; KNAB
- Napi²** <-le>, koh <-lõ> Se – küla Võru maakonnas Misso vallas (Pan, Luhamaa nulk), 1866–1867 *Hanukova*, 1872 *Napi*, 1882 *Hanuku*, *Нануково*, 1904 *Napi*, *Hánuku*, u 1920 *Napiko*. ⇒45B3 ♦ Küla oli olemas XVIII saj, 1882 kuulus Selesova (Железово) kogukonda ja Pankjavitsa kogudusse. 1885 kasvas külas suur püha mänd, mis tänapäevalgi alles. 1977–1997 oli Tiilige küla osa. Kohanime algupära on ebaselge. Et küla asub kõrgemal künkal, tuleks nimevastena kõne alla *napp* 'kõrgendik'. Vene sõnavara põhjal nime seletada on keeruline, kohanimel puuduvad ka Venemaal paralleelid. Vrd Napanurga, Napi¹. – AK
EAA.298.2.71, L 18; Eesti TK 42; EES; Hurt 1904: XXII; Hurt 1904–1907: II, 97; SeK: 92–93; Truussmann 1890: 57; Vasilev 1882: 199; VES; VMS
- Napsu** <'Napsu ~ -sse ~ -le> Saa – paik (küla) Pärnu maakonnas Saarde vallas (Kilingi ms), 1751 *Pujalla od. Nabso Hans* (hajatalu Kilingi mõisa all), 1758 *Napsi Iohann* (talu), 1816 *Napso* (talu), u 1900 *Hanco* (küla). ⇒35C1 ♦ Liidetud 1977 Lodja külaga. Lähtekohaks on talu nimi. Talunimega vrd sõnu *naps* : *napsu* 'lööök' ja *naps* : *napsi*, *napsu* 'pits viina'. Kutstud ka Puujala-Napsu külaks (1922), Puujala talud moodustasid küla lõunaosa. 1758 oli varasema hajatalu *Pendi Jaan* peremeesteks *Pendi oder Pujala Hans* ja *Napsi Iohann*. – MK
EAA.567.3.246:6, L 5p; EAA.1865.3.247/3:10, L 97p; KNAB; RGADA.274.1.229/1:560, L 283p; VMS
- Naravere** <-`verre ~ -sse>, koh ka *Narabre Vig* – küla Rapla maakonnas Vigala vallas (Vana-Vigala ms), 1420 *Narbeke*, 1726 *Narefer*, 1798 *Narrower*. ⇒21B3 ♦ 1977–1997 oli Kivi-Vigala osa. Naravere asub Naravere jõe kallastel, nime esmamaining on ilmselt jõe järgi (alamsaksa *beke* 'oja'). Nime algusosa päritolu pole selge, häälikuliselt lähedased on *narakas* 'narakas', *narb* : *narve* 'narmas' ja *narb* : *narva* 'närbi'. Kaheldav, kuid siiski mainimisväärtne on nime algusosa võrdlemine kohanimega Narva, sest ka Naravere võis nime saada jõe järgi. Naravere külaosad on Kaeraküla (1712 *Kara Henrick*, 1798 *Koira*) ja Õruste (1712 *Orruste Jack*, *Orruste Tönnis*, *Orruste Jahn*, 1798 *Errost*). – MK
BHO: 374; EAA.3.1.448:365, L 614; EAN; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 66; Wd

Narva linna vaade 1748. a kaardil. EAA.1646.1.2649, L 1.

Narva viipenimi. Modifitseeritud viibe „piir“ sisaldab *n*-sõrmendit ja osutab piirilinna staatusele.

Naruski <-sse ~ -le>, koh <-he ~ -lõ> Plv – küla Põlva maakonnas Laheda vallas (Peri ms), u 1735 *Nar-risse*, *Naraske*, 1738 *Narruske*, 1744 *Naruski*, 1795 *Naruske*, 1805 *Naruski*. ⇒40A2 ♦ Küla asub piirkonnas, mida XVIII saj nimetati Mäe-Periks (1757 *Mæhperrri*, 1795 *Meperrri*, 1839 *Mæperra*). Naruski lisanime kandis 1730. a-tel kaks peremeest. XVIII saj tuli see lisanimi käibele ka Rápina khk-s. Kõige varasema näite põhjal saab nime võrrelda ka Tartumaal levinud talunimega Naritsa ~ Naritse. *Hapuyca* ja *Hapyuka* on tänapäeval perekonnanimed Venemaal, *Naruszka* Poolas. Sõnast *hapuyca* on laenatud loomanimetus *naarits*. Kui Naruski nimi ei peaks olema slaavilaenuline, siis sõnavaraliselt sobiks võrdluseks *náru* ~ *naru* ja tuletis *narusk* närudes inimese kohta. Lisanimi võib olla ka tuletis *naarusk* sõnast *naarma* 'naerma', seda võimaldab oletada mõne varasema kirjapaneku ühekordne *r* (*a* peaks sel juhul häälduma pikana). Naruski idaosa tuntakse Viinakualaano (1930. a-tel Viinakojalaane küla) nime all. – ES

EAA.567.3.184; EAA.1865.2.62/8:4, L 7;

EAA.567.2.718:3, L 1p; EAA.3147.1.172:214, L 191p;

EES: *naarits*; EO: 208; PTK I: 155; Rucker

Narva <'Narva ~ -sse> Vai – linn Ida-Viru maakonnas, 1221 *Narva* (jõgi), 1241 *Narvia* (küla). ⇒8C2 ♦ Narva linn asub Narva jõe vasakul kaldal, algselt on seal olnud samanimeline küla. Küla nimi arvatakse olevat tulnud Narva jõe nimest (1221 tegelikult käändes *Narvam*, Vene kroonikaist 1268 *Нарова*). Tõenäoliselt 1256, teistel andmetel 1276, lasksid Virumaa vasallid Dietrich von Kievel ja Otto von Lüneburg rootslaste ja soomlaste abiga küla kõrvale ehitada kindluse ja oletatavasti ka kiriku. Linnaline asula tekkis arvatavasti XIII saj lõpul, XIV saj sai Tallinna (Lübecki) õiguse alusel linnaks (1329 esimest korda mainitud kui *civitas*), seda kinnitati 1345. 1704 vallutasid Narva linna venelased. Kuni 1722 oli Narva maakonnakeskus, kuid juba 1719 liideti ta Peterburi kubermanguga; Eestimaaga taasliideti 1917. XVII saj II poolest alates oli Narva kujunenud arvestatavaks

tööstuslinnaks. Narva nimele on antud vene, germaani ja läänemeresoome etümoloogia. G. v. Sabler, kes vene etümoloogiat sõnast *на-рѣвѣ* (vrd Wd *tuhnitus*, *muti-tuhnitus* 'mutimullahunnik', *tuhner-maa* 'tuhitud maa') on pidanud ebausutavaks, on nimevasteks esitanud vanaülemsaksa *narva*, mille variandiks on *nervi* < *narvia*, keskülemsaksa *narve* 'kitsus, kitsas koht'. L. Kettunen on pidanud germaani etümoloogiat küll põhjendatuks, kuid ise on eelistanud vepsa päritolu lähte kohta sõnast *narva*, *narvāne* < *narvainen* 'künnis'. (Praeguse vepsa keele tundja M. Joalau väitel sõna vepsa keeles ei ole, kuid vepsa netisõnastikus on *narvāne* 'uksesoon läves'.) Ka P. Johansen on eelistanud läänemeresoome vastet, jättes germaani etümoloogia mainimata. Vepsa nimevastet on maininud veel P. Alvre, V. Pall ja teised. Selle seletuse järgi oleks Narva saanud nime jõeastangu, Narva jõe järgi. Germaani päritolust lähtunud V. Nissilä on nimevastet otsinud Skandinaavia keelist. Vene keeles on varasemal ajal Narva kohta kasutatud nime *Ругодиувъ*, mida on peetud tulenevaks läänemeresoome keeltest, nt M. Vasmer on toonud vasteks soome sõna *runkoteivas*, mis tähendavat mingit mütolooilist asja, jumalat või kaitsevaimu, ja H. Saari eesti keelest *rõugu*-tüve (*Rõugutaja*, *Rõugutark*), mille teisend läti keeles on *runģitis*, mis tähendas Saari järgi samuti mingit väikejumalust. Ehkki Vasmer oli arvanud, et vene keele alusel ei ole võimalik nime Rugodiv seletada, on ometi A. Süvalep püüdnud vasteks esitada murdelise *pyza* 'tühermaa' + *диувъ* 'peletis, õnnetuselind' (Süvalepa järgi *диувъ* 'metsik'). A. Šteingolde on seisukohal, et ei Sableri ega Süvalepa vene etümoloogiaid saa pidada teaduslikeks. Narva linna tähtsamad ajaloolised linnajaod on Narva, Peetri ja Tallinna eeslinn, mis asuvad vanalinnast vastavalt põhjas, edelas ja läänes. Teised asumid on Elektriijaama, ↑Joala, ↑Joaoru, Kadastiku (1913 küla *Кадастикъ*), Kerese (P. Kerese tänava kant), ↑Kreenholmi, ↑Kulgu, Paemurru (1913 küla *Паэмурро*), ↑Pähklimäe, ↑Siivertsi, ↑Soldina (Soldino), Sutthoffi (sanimelise villa järgi, nime aluseks perekonnanimi), Uusküla, Vanalinn ja ↑Vepsküla. Linna põhialast lahus on ↑Kudruküla ja ↑Olgina aedlinnajagu. Tallinna eeslinnast läänes linnapiiri pool asus varem Äkkeküla (u 1900 *Эккекюль*), rühm elamuid ja obrokikrunte. Vrd Narva jõgi. – MK

Alvre 1985: 100; Eesti ajalugu 2013: 198; ENE-EE:

VI, 556–558; EO: 265; HLK: 228 (XXV); Joh LCD:

510, 511, 512; Kettunen 1920: 195–197; Nissilä 1971:

216–219; Pall 1996: 388; Sabler 1911: 165–166; Tender,

Kaal 1999: 509; Vasmer 1920: 199, 202–203; Wd

Narva-Jõesuu [*narva*- 'jõe' - 'suu'] <-sse ~ -suhu> Vai – linn Ida-Viru maakonnas, 1759 *Jegge Suu*. ⇒8B2 ♦ XVII saj lõpust on mainitud Narva jõe kahel kaldal asu-

vaid kohti *Hungerburg* (1695 *Hunger-Burg*, *Hungerborg*) ja *Magerburg* (1695 *Mager-Burg*, *Magerborg*), vrd sks *Hunger* 'nälg', *mager* 'köhn, lahja'. 1799 toodi Magerburgis asunud tolliasutus Narva jõe vasakkaldale ja pärast seda hakkas asula kasvama. Suvituskohaks kujunes Narva-Jõesuu XIX saj lõpul pärast Balti raudtee valmimist. 1917 sai Narva-Jõesuu aleviks, 1934 Narva linnaosaks, 1945 jälle aleviks ja 1993 linnaks. Vene keeles käibib asula mitteametliku tõlkenimena vahel *Усть-Нарва* (ajalooliselt jõe järgi *Усть-Нарова*, kuigi ametlik nimi tsaariajal oli saksakeelse järgi *Гунгербургъ*). Narva-Jõesuu piires on veel Auga (liideti Narva-Jõesuuga 1913), Metski (sks *Schmetzke*) ja põhiosa ↑Merikülalt. Narva-Jõesuu vastas teisel pool Narva jõge asunud Magerburgi eestikeelsete nimedena on esinenud Suudme (1936) ja 1939. a eestistatult Neemerand; koht on praegu tühi. Vrd Narva, Narva jõgi. – MK

EAA.1646.1.2643; EAA.1646.1.2644; ENE-EE: VI, 559-560; KNAB

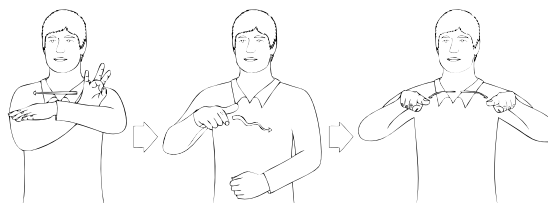
Narva jõgi Vai – jõgi Ida-Viru maakonnas Venemaa piiril, 1221 *Narva* (jõgi); vn *Нáрва*, *Наро́ва*. ⇒8C2 ♦ Narva jõgi algab Peipsi järvest ja suubub Soome lahte. See on vana piirijõgi, näiteks Täyssinä rahu 1595 määras Narva jõe piiriks Rootsi ja Venemaa vahel. Jõe nime (translitereerituna *Narova*, *Nerova*) on mainitud ka Vene kroonikais al XIII saj-st. Nime vanemaks kujuks on G. Sabler pidanud vormi *Nórowa*. Jõenime on võrreldud Bugi lisajõe nimega *Narew* ja viikingite nimega *Norwa-sund*, mida nad olid kasutanud Gibraltari kohta. *Nar*-tüvelisi vesistunimesid leidub terves Euroopas. Ka Soomes on *Narva*- ja *Narvi*-nimesid, mis tähistavad jõge või väina. Germaani päritolu etümoloogiale on toodud kinnituseks ka Ameerikas esinev väina- ja jõekitsusenimi *the Narrows*. A. Steingolde on juhtinud tähelepanu mõne uurija (A. M. Sjögren, N. Tretjakov) katsele seostada Narva jõe nime rahvanimetusega *нерома*, mis koos teiste läänemeresoome rahvaste nimetustega esineb „Jutustuses möödunud aegadest“. Vrd Narva. – MK
Eesti ajalugu 2013: 67; ENE-EE: VI, 560; PVL: 10; Sabler 1911: 165, 166; Vanagas 1981: 223–224

Nasja <`Nasja ~ -sse> Puh – küla Tartu maakonnas Puhja vallas (Ulila ms), 1418 *dorp tho Nasyen*, 1582 *Naza*, 1638 *Naisa kyllo*, 1839 *Nassia*. ⇒32A2 ♦ L. Kettunen võrdles külanime sõnaga *nasima* 'näsima', oletatava isikunimega **Nasoi* ja kohanimega Nasuvere. Ettevaatlikult võiks lähtuda algkujust **Nasi+jõe* ja mõelda seejuures Kavilda ehk **Nasja* jõge. Kohanime algusosa tähendus jääb ebaselgeks. Häälkuliselt sobiks *nasi* 'näsiniin', kuid see kuju on lääne-eestiline, vrd ka vn *Назия* (Laadogasse suubuv jõgi) ja sm *Näsijärvi*. Nasja lõunapiiril Völlingega asus varem Kasumetsa (kuni 1977 Nasja-Kasumetsa), mis oli ametlik küla kuni 1997, hõlmates Nasja ja Völlinge küla maid. – EE BHO: 376; EJOK 1986: 61; EO: 49; LGU: I, 216; PA I: I 59; Rev 1638 I: 121; Rückert; SPK: 298; VMS: II, 79

Nasva¹ <-le> Ans, Kaa – alevik Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kaarma-Suuremõisa ms, Kuressaare kirkms, Mullutu ms), 1759 *Naswa Mart*, 1798 *Naswa* (kõrts), 1855–1859 *Насва* (küla). ⇒53A1 ♦ Küla on varem kuulunud ka Abruka ja Nolgimõisa alla, hiljemgi oli jaotatud eri mõisate vahel. Külaks kujunes XIX saj II pooleks, al 2010 alevik. Vrd Nasva². – MK
EAA.298.2.71, L 6; Rehepapp; SK I: 239

Buss, mis peab ühendust Narva ja Narva-Jõesuu vahel. 1930. a-d.
Foto Th. Altro. EAA.2111.1.15325, foto nr 35.

Narva-Jõesuu viipenimi. Kohamärk sisaldab Narva kohamärki, viibet „jõgi“ ja osutab asukohale Narva jõe ja merelahe vahelises kolmnurgas.

Nasva² <-le> Käi – küla Hiiuma maakonnas Käina vallas (Putkaste ms), 1922 *Nasva*. ⇒48B3 ♦ Omaette külaks kujunenud XX saj, külas on ka Nasva talu. Vrd *nasv* : *nasva*, *nasu* : *nasva* 'väike saar, väike poolsaar, madalik, leetselg'. Umbkaudu Nasva küla kohal oli varem Välliku küla (1664–1665 *Wellicke Simmo*, 1798 *Wellika*). Vrd Nasva¹. – MK

HK: 162, 289; KNAB; Mellin; ÜAN

Natturi [`natturi] <`Natturi ~ -sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Sagadi ms), 1464 *Natur*, *Natorin* (küla), 1469 *Nattwe*, *Nattur*, 1699 *Natter* (küla), 1796 *Nator*, 1871 *Nattori*, u 1900 *Hammypu*. ⇒4C1 ♦ Koos Pedassaarega alati Sagadi mõisale kuulunud rannaküla. L. Kettunen on pakkunud nime aluseks *natt* : *nata* 'tatt; vähipüügivahend', tõenäolisem oleks aga rannikumurdes esinev tähendus 'mererohi, -muda'. E. Tarvel oletab, et külanimi võib olla saadud isikunimest, millele on lisatud soome ja eesti keeles levinud nimeliide *-ri*. – MA

Bfi: I, 249, 276; BHO: 377; EAA.1.2.C-IV-121; EMSK; EO: 181; KNAB; LUB: XII, 636; Mellin; MS; Schmidt 1871; Tarvel 1983: 75–76, 82

Nautrasi [`nautrasi] <-sse> Kod – küla Jõgeva maakonnas Saare vallas (Saare ms), 1588 *Nautras*, 1627 *Nautratz*, 1638 *Natruß*, 1728 *Nautrast*. ⇒26A2 ♦ Varem ka samanimeline talu. Nimi on sel alal varem esinenud lisanimena (Kirtsu külas 1585 *Nautras pep*). Oletatavasti koosneb nimi kolmest osast: tundmatu

päritoluga tüvest, *ra*-liitest (nagu nt sõnades *pisar*, *sõstar*, esineb ka isikunimedes) ja *ne*-liitest, millest on üldistunud mitmuslik tüvi *-si*. 1977 liideti Nautrasiga Jõeääre küla (1922, MMg). – PP

KNAB; PA I: 286; PTK I: 155; PTMT: II, 314; Rev 1624/27 DL: 26

Nautse [*ˈnautse*] <ˈNautse ~ -sse>, kirjaj varem ka *Nautsi* Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Nurme ms), 1617–1618 *Nauze Lüll*, 1645 *Nauze, Nouze*, 1798 *Nautse*. ⇒51C1 ♦ Võimalik, et nimi seostub Naudi nimedega, millele on vasteks toodud *naud* : *naudi* 'varandus'. Vrd veel karjala sõna *nautti* 'halb kasv (taimedel)' ja soome *nautti* 'hundi või rebase raibe' ning karjala *nauteh* : *nauttehen* 'nülitud uluki keha'. Nimele on pakutud ka isikunimelist vastet, Nautse oleks mugand eesnimest *Ignatius*. Vrd *Nautsi*. – MK

SK I: 239–240

Nautsi [*ˈnautsi*] <ˈNautsi ~ -sse> Tõs – paik (küla) Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Tõstamaa ms), 1795 *Nautzi Carl*, 1923 *Nautsi*. ⇒27C2 ♦ Liidetud 1977 Lõuka külaga. Algselt oli ilmselt lisa- või talunimi, mis võis näidata päritolu Nautse külast. Vrd *Nautse*. – MK

EAA.1865.3.277/5:33, L 32p; ÜAN

Nava¹ <-le> Pal – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Kudina ms), 1582 *Napas*, 1627 *Nabbast*, 1739 *Nawwalt*. ⇒25B3 ♦ Küla, 1638 on mainitud ka karjamõisat (*Nabbes*). Nime seletuseks on tõenäoliselt sõna *naba*, mis on varem käändunud (ja soome keeles praegugi) *naba* : *nava*. Küla paikneb Nava oja ääres, mis ühendab Pikkjärve Raigastvere järvega. Vrd *Nabala*, *Nava²*, *Nõva*. – PP

BHO: 377; PA I: 104; PTK I: 155–156

Nava² <-le>, koh *Naua* Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Karja ms), 1731 *Nahwa Hans*, 1811 *Nawa Jahn*, 1923 *Nava*. ⇒50C2 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Karja küla osa. Küla on tekkinud arvatavasti talust, *Nahwa Hans* oli talupoeg Pamma külast. Nimi on tõenäoliselt rahvaetümoloogiliselt ümber mõtestatud, aga algselt lähtunud isikunimest. Karjas ja Valjalas esines isikunimedes nt 1618–1619 *Salo Neuer*, 1618–1619 *Nawer Rein*, 1630–1631 *Nauwer Rein*, mille L. Tiik on tuletanud eesnimest *Naubert*. Pamma külla on nimi tulnud vist Metskülast, kus 1645 on kirja pandud *Nawe Matto Hanß*. Tuleb mainida, et idamurdes levinud *naba* : *nava* ei ole saartelt registreeritud. Vrd *Nava¹*. – MK

EAN; KNAB; SK I: 239

Navesti <Navesti ~ -sse> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas, mõis, sks *Nawwast*, 1584 *Nawasticula* (küla), 1599 *Nawosth*. ⇒23B4 ♦ Navesti kuulus varem Pärsti mõisa alla, iseseisvaks mõisaks sai 1622. 1920. a-test küla. Varem ilmselt *ste*-lõpulise nime teise silbi täishäälik on olnud algselt *a* (vrd sks *Nawwast*), ent juba 1782 on kirjas *Nawwesti*. Nimi võib lähtuda sõnast *naba*, mille nõrgaastmeline omastav oleks *nava*, selline vorm ongi mõnest murrakust registreeritud. – MK

BHO: 377; EMSK; Hupel 1774–1782: III, 671; PA IV: 173; P XVI: 229

Navesti jõgi Pil, Sjn, Tor – jõgi Jõgeva, Pärnu ja Viljandi maakonnas, 1686 *Nawastshe bache* (jõgi), 1797 *Nawwast Fl*. ⇒29B1 ♦ Jõgi on arvatavasti nime saanud Navesti küla või mõisa järgi, teisalt *naba* : *nava* esineb Ida-Euroopas jõe nimedes, selle alg tähenduseks on peetud 'allikas'. On oletatud (J. Jung, V. Reiman,

M. J. Eisen, R. Kenkman, E. Varep), et jõe varasem nimi oli Pala, mida on mainitud Henriku Liivimaa kroonikas 1217, 1223 ning Saare-Lääne piiskopkonna ja Saksa ordu piirijõena 1234. Selle kinnituseks, et Pala oligi Navesti, on toodud ka Paelama küla nime. 1638 on Navesti mõisa all mainitud talupoega *Pallanecken Jahn*, kelle lisanimes võiks näha Pala jõe nime. V. Reiman on Pala jõe nime vasteks esimesena pakunud sõna *palu* 'kuiv männimets'. L. Kettunen on *Pala*-alguliste nimede puhul lähtunud pigem sõnast *pala* 'tükk, osa', *palu* on ta pidanud väheusutavaks nagu ka R. Kenkman. V. Pall on esitanud mõlemad võimalused, rõhutades, et *palu* varasem tähendus on olnud 'põlendik, põlenud metsamaa'. – MK

EAA.567.3.81:6, L 6; EO: 14–15; Kenkman 1932:

204–207, 210–211, 239; Mellin; PTK I: 171; Rev 1638

II: 100; Schmid 1984: 7; Stackelberg 1926: 150

Navi <-le>, koh <-lõ> Plv – küla Võru maakonnas Võru vallas (Võru ms), 1627 *Nawe Kuella*, 1638 *Nawyküllä*, 1757 *Nawist, Nawi*. ⇒44C1 ♦ Vana küla, millest 1757. a on ka *ste*-lõpuline nimenäide **Naviste*. 1627 oli ka külanime lisanimena kandev peremees *Nawe Karsten*. Nime päritolu on tundeatu. Võrrel-duna Röpina Naha nimega puudub mainimistes venepärane *vk*-ühend. Wiedemannil esineb sõna *nabi* tähenduses 'emane (lita)koer'. See seletus sobiks hästi talupoegade varauusaegsete lisanimede tähendustüüpidega, kuid oletatavasti on Navi tunduvalt vanem kohanimi ja algupärane külanimi. Vrd Soome vallanimi *Nauvo* (rts *Nagu*), mille algupäras vormi **Nako* : **Navo* on peetud muistseks isikunimeks. Koht, kus vesi voolab ühest järvest teise (Tsopa ehk Põrmu järvest Kogrõjärve), võiks olla kandnud ka Naba nime, mis oleks geograafiliselt hästi motiveeritud seletus, kuid teiste Naba kohanimede sellise muutumise kohta pole näiteid. Navi nime on seostatud ka vene sõnaga *новый* 'uus', kuid Väimelast ja Raistest uuemaks külaks pidamist takistab soodne asukoht järvede ääres viljakal põllumaal. Asustuse arengu loogikat arvesse võttes saaks 'uut' tähendava nimeseletuse korral olla tegemist vanema, kas slaavi või latgali laenuga. Setomaa Navikõ küla nime võiks pidada ka lõunaeeestipäraseks tuletiseks: **navikõ* (*sõ*) ~ *navigõq*, kuid samas võib mõlema nimega otseselt kõrvutada valgevene kohanime *Naviki*. Navi külaosad on Korolikülä, Lukakülä, Meltsakülä, Tsopakülä ja Vana-Luka. Mõnikord on külaosi näidatud omaette küladena, nt Rükkeri kaardil 1839 *Zoppa* (Tsopakülä). Tsopa järve on 1627 nimetatud *Nauvi Jerwesar*. Koroli on ka 1930. a-tel olnud küla Navi põhjaosas. Naviga liideti 1977 ↑Liitva küla. Vrd *Naha¹*, *Navikõ*. – ES

EAA.3147.1.172:88, 89, L 79p, 80p; Rev 1624/27 DL:

56, 58; Rev 1638 I: 132; Rükker; SPK: 287; Unbegaun

1995: 151; Wd

Navikõ <-sse>, koh ka *Navigõ* <-he ~ -lõ> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Mokornulk), 1652 *Новинка*, 1686 *Новинки*, 1849 *Navike*, 1882 *Навинки*, 1904 *Navigõ*, *Новинки*, u 1920 *Naviki*, 1949 *Новике*, 1996 *Navigõ*, 1997 *Navikõ*. ⇒45B1 ♦ XVII saj kuulub küla Petseri kloostri Mokornulga halduspiirkonda (*prikaz*'i), XVIII saj Taeluva koguduse alla ning XIX saj Obinitza kogukonda. 1684 on üle jõe (Mäe-)Kõokülas mainitud *Nafwj Wassil* ja *Ifwask*, kes võivad pärineda kas Navi või Navikõ külast. 1977–

1997 oli Härmä küla osa. Vene nimi võib tuleneda sõnast *новое* 'uus', vrd vene murretes *новина* 'uue (saagi)koristuse esimene saak'. Külanimi Novinki (*Новинки*) on Venemaal väga sage, Pihkvamaal ja Karjalas leidub mitu samanimelist küla. L. Vaba võrdleb seda Valgevene kohanimega *Навікі*, J. Truusmann toob võrdluseks Leedu kohanime *Naujiēna* (< *naujas* 'uus, noor'). Petserimaal Irboskas oli 1897 Novinka (*Новинка*) puustus. Vrd Karisilla, Navi. – AK
Academic; EAA.308.6.316:52, L 45p; Eesti PK 20; Eesti TK 42; Ernits 2012: 35; Hurt 1904: XIX; Ivanov 1841: 242; NL TK 25; SeK: 93; Truusmann 1890: 57; Truusmann 1897a: 44; Truusmann 1897b: 46, 47; Vaba 2014: 918, 919; Vasilev 1882: 199

Neanurme [*'nea_nurme*] <-'nurme ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Kaavere ms, Lustivere ms), 1583 *Nenorma* (küla), 1601 *Menorma*, 1624 *Nehenormb*, 1638 *Nehenurmby*, *Neenurm*, 1797 *Neonorm*. ⇒24C3 ♦ Liitnime algusosa jääb ebaselgeks. Võimalik, et tegemist on algsome isikunimega, millest on ka tuletuslik eesnimi **Nihattu*. * *Rahvapärased seletused kohaselt oli küla neetud, ära neetud, sellest nime esiosa*. Vrd Nehatu. – MK
EO: 249; Mellin; PA IV: 23; Rev 1601: 89; Rev 1624 PL: 38; Rev 1638 II: 148, 152

Nedrema <-sse ~ -le>, kirjak varem ka *Nedremaa* Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Ahaste ms), 1534 *Neutnorn*, 1542 *Neitenorme*, 1601 *Neiderum*; sks *Neutenorm*. ⇒20C4 ♦ Küla on kuulunud Koonga ja Ahaste mõisa alla. L. Kettunen on pidanud külanime kaheosaliseks, algusosa on ta küsimärgiliselt ühendanud sõna *neid* 'neiu, tütarlaps' mitmuse omastava käändega *neide-* ning *-re-* tuleneb sõnast *nurm* : *nurme*. Seevastu V. Pall on pidanud kogu osist *-rema* sõnast *nurme* mugandunuks. – MK
EO: 177; PTK II: 39; Rev 1601: 167; Stackelberg 1928: 158, 226

Nedsaja <-le>, koh *Nedsäjä* <-he> Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Lob, Poloda nulk), 1561 *Ничаево*, u 1790 бол. *нечаева*, 1866 Бол. *Ничаева*, 1882 *Большое Нечаево*, *Нечаевская* (rügi suvila), 1885 *Ничаево Боль.*, 1897 *Нечаево*, 1903 *Nedsäjä*, *Нечаева*, 1904 *Suurõ-Nedsäjä*, *Большой Нечаевъ Лузь*, 1920 *Sr-Netsaeva*, 1928 *Suure-Nedsaja*, 1937 *Netsaja*, 1977 *Nedsaja*. ⇒41A3 ♦ XIX saj kuulus küla Väike-Rõsna kogukonda ning Värskas kogudusse. Eesti keele põhjal on kohanime raske etümoloogiseerida, võimalik lähe on Lõuna-Eesti murdesõna *nätsē* 'nätske'. Külanimi *Netšajev* (*Нечаево*) on Venemaal üpris sage; perekonnanimi *Netšajev* (*Нечаев*) on iseloomulik vana aadlinimi. Ingerimaal leidub *Netšajevskaja* (*Нечаевская*) küla. Sõnalise lähte korral vrd *чайть* 'mõtlemata, uskumata, sõlmimata; lootmata, ootamata, eeldamata'. Ent nagu näitab J. Hurda üleskirjutus *Нечаевъ Лузь* (*Netšajevi* luht või heinamaa), võib siiski tegemist olla omanikusuhteid väljendava kohanimega. *Nedsaja* koosneb kolmest varasemast külast, mis 1977 liideti: Kesk-Nedsäjä ehk Teksinä (1652 *Декшино*), *Suurõ-Nedsäjä* ja Väiko-Nedsäjä ehk Kärnä (1904 *Малый Нечаевъ Лузь*). – AK
Academic; Dal' 1880–1882; Eesti 1977; Eesti TK 42; Hurt 1903: 168; Hurt 1904: XVI; KNAB; Markus 1937; PGM 1785–1792; SeK: 93, 148; Setumaa 1928: 225; Truusmann 1890: 57; Truusmann 1897b: 47; Vasilev 1882: 30; VMS

Neeme¹ <'Neeme> Jõe – küla Harju maakonnas Jõe-lähtme vallas (Rummu ms), 1560 *Sumini*, 1563 *Sunenym*, 1574 *Sunanemi*, 1693 *Neme*, 1694 *Nehme*, 1798 *Ihhasalloneem*. ⇒3A2 ♦ 1977–1997 oli Ihasalu küla osa. Liitnimest oli juba XVII saj lõpul alles vaid järelosa *neeme*. Asub Ihasalu poolsaare ehk *neeme* tipuosas ja on ilmselt oma nime saanud vastukaaluks vanemale Ihasalu külale, mis asus *neeme* kaela läheduses. Varasemate nimekujude algusosa etümoloogia jääb ebaselgeks. G. Vilbaste arvab üldse, et XVI saj nimekujud ei tähistata *Neeme* küla, vaid võib-olla *Salmistut*. – MJ

BHO: 377; Johansen 1951: 165; KN: Vilbaste; Mellin; Puhk 1996: 237; Viidas 1990: 12, 19–25; Wieselgren 1951: 227–236, 253–255

Neeme² [*'neeme*] <'Neeme ~ -sse> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Tagamõisa ms), 1617 *Nemmal*, 1645 *Nemmall*, 1673 *Nehme Käsper Hannus*, 1798 *Nõme*. ⇒49B2 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Kuralase küla osa. Külanime kirjanekuis on segunenud *nõmm* : *nõmme* ja *neem* : *neeme*. Võiks arvata, et algne on *neem*, sest küla asub poolsaarel, kuid Saaremaa kohanimedes esineb see sõna harva. Kohanimedes on need sõnad segunenud mujalgi. Vrd *Neeme*¹, *Neemi*, *Salinõmme*, *Tagamõisa*¹. – MK
EAN; Johansen 1951: 306; KNAB; SK I: 240

Neemi <-le> Pöi – küla Saare maakonnas Pöide vallas (Saare ms), 1512 *Nemes* (mõis), 1645 *Nehmis* (küla), 1798 *Niemi* (küla). ⇒51B2 ♦ XVI saj *Neemi* mõis oli hilisemal ajal ühendatud Kingliga. Nime aluseks on arvatavasti sõna *neem* : *neeme* mitmuse tüvi. Tänapäeval ei asu küla mere ääres, vaid Pöide kesksel kõrgendikul. – MK

BHO: 379; Rehepapp; Saaremaa 2007: 117; SK I: 240

Neemisküla [*neemis_küla*] <'külla ~ -sse> Ran – küla Tartu maakonnas Rannu vallas (Tamme ms), 1582 *Miemieszkula*, 1627 *Nimmist Kuella*, 1638 *Mehemestkylo*, 1839 *Nemiskülla*. ⇒31C2 ♦ Küla on XX saj laienenud naaberkülade arvel. E. Jaanuse järgi võib kohanimi olla tuletatud mehenimest *Meeme* või *Meemo* ning *neem*-tüveliseks muutunud alles XVIII–XIX saj vahetusel. Viimast oletust ei kinnita revisjonandmed. Vanade kirjanekute sõnaalguline *m* on tõenäoliselt märgitud sõnasisesel *m*-i mõjul. Lähtuda võiks pigem oletatavast sõnast **neemised* : **neemiste* 'neeme inimesed'. See ei tarvitse seostuda veekoguga, sest küla paikneb eemal, vaid Sangla sooga, mille serval küla asetseb (vrd *soo neemekoht*). *Neemisküla* liideti 1977 Kirikuküla (ehk Kiriku asundus, Rannu kirikumõisa maal asunud talud, seal on Rannu Püha Martini kirik), osa ↑Sangla külast ning Savikülalt. – EE
BHO: 379; Jaanus 1974: 2; Kirt 1988: 225; PA I: 66; Rev 1624/27 DL: 147; Rev 1638 I: 105; Rücker; Wd

Neeruti¹ <Neeruti ~ -sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas, mõis, sks *Buxhöwden*, 1732 *Niroti mois*. ⇒5A4 ♦ Mõis oli olemas 1412. Ajavahemikus 1412–1443 võeti mõisa alla samanimeline küla (*dat dorp to Buxhoveden*). 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Eestikeelne mõisanimi on saadud Nierothi nimest, sellele perekonnale kuulus mõis XVI–XVII saj. Saksakeelne nimi *Buxhöwden* kajastab XV saj omanike nime (1412 *Bixhoveden*). *Neeruti* alal on muinasajal olnud kaks linnust (Mäeotsa ja Sadulamae linnamägi) ning XIII saj küla nimega *Coskius* (1241), mis oli hävinud a-ks 1443 ja mille aluseks

Nehatu mõis Tallinna piirkonna kaardil. 1689. EAA.1.2.C-III-2.

on L. Kettunen pidanud isikunime *Kosk* sõnast *kosk* 'veelangus'. Vrd Neeruti². – MK

EO: 256; Joh LCD: 450–451; Ligi 1961: 336; Thor-Helle 1732: 313

Neeruti² <Neeruti ~ -sse> Ote – küla Valga maakonnas Palupera vallas, mõis, sks *Megel*, 1782 *Neroti*, 1826 *Neroti-M.*, 1908 *Neroti*, *Niroti mõis*. ⇒39A1 ♦ Mõis tekkis XV saj II poolel. XVI saj lõpul ja XVII saj algul on Neeruti mõisa omanikuks olnud Magnus Nieroth (Nyrod), kelle perekonnanime mugandades on saadud tänapäevane eestikeelne nimi. Saksa keeles kasutati Nierothi perekonnanime põhinevat kohanime *Nierothsgut* või *Nierotshof* vaid lühikest aega. Neeruti saksaakeelne vaste *Megel* on tõenäoliselt koha varasem eestikeelne nimi (1447 küla *Megel*) ning võiks tuleneda **Mäekül*ast. Mõisat on XVI saj kutsutud ka tollase omaniku perekonnanime järgi (*Mettsack*, *Metstacken*, *Metstaken*), mis on eesti juurtega ('metstaga'). Neeruti mõisast idas olevad talud kannavad Klaveriküla nime. Vrd Neeruti¹. – MF

Bienenstamm 1826: 292; KNAB; Kond 1986: 742–744; LGU: I, 331; Paatsi 2012: 115–117; Uustalu 1968: 737; Uustalu 1972: 86, 251, 272

Neeva kanal, kirjak ka *Neeva oja* Pee, Pil – jõgi Järva maakonnas Kareda ja Koigi vallas. ⇒23C1 ♦ 1757. a ostis Johann Adam von Grünewaldt Koigi mõisa. Arvatakse tema järeltulija, Johann Adam von Grünewaldti ajal alustati ka varem looduslikus sängis kulgenud väikese oja süvendamist ja otseks kaevamist, mille hilisemaks nimeks saigi Neeva kanal. Praeguseks algab kanal endise Kõisi mõisa varemete lähedalt ja suubub Laimetsa ja Äiamaa küla vahel metsas Prandi jõkke. Ümbruskonna metsadesse ja põldudele rajati ulatuslikud kuivendusobjektid, mille eesvooluks Neeva kanal on. Nimevasteks on *neev* : *neeva* 'veekeeris, neelukoht'. Nime on mõjutanud Soome lahte voolava suure Neeva jõe nimi. Eesti kohanimeses esineb enam õ-line *nõva* 'kanal, kraav'. * *Rahvajutt räägib, et nimi tulnud Laimetsa mõisniku aasimisest. Kaevamistööd võtnud ilmatuma kaua aega ja too õelnud Grünewaldtile, et viimane kaevab seda nagu Neeva kanalit, mõeldes võrdlust Peterburi läbival jõel tehtud suuremahuliste töödega.* – MK

PTK II: 223; 12 kuud

Nehatu¹ <-sse>, koh ka *Nihatu Jõe* – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas, mõis, sks *Nehhat*, 1241 *Nigattæ*, 1394 *Nygate*, 1798 *Nehhat*, *Nehhato* (mõis ja veski). ⇒2C3 ♦ Praeguse Nehatu küla asukoht on endise mõisa ümber. Mõis on Nehatus olnud hiljemalt XIV

saj, sest küla kõrval on mainitud mõisakohta koos veskiga 1394, kui see Saha mõisaga ühendati. 1664 osteti Saha mõisalt Nehatu, Kärmu ja Proosa küla ja moodustati Nehatu linnamõis, mis kuulus Tallinnale kuni võõrandamiseni. Nehatu oli 1920.–1930. a-tel asundus, hiljem liideti Koplimetsa külaga, taastati 1977. Nime algne kuju on Nihatu, esmakordselt esineb *e*-ga variant XVI saj (1586 *Nehat*), kuid *i*-lisi nimekujusid esineb veel XVIII saj. Keskmurde alal on *e* ja *i* vaheldumine nimeses tavaline, sagedamini on *i* muutunud *e*-ks. P. Johansen on A. V. Forsmanile toetudes nime võrrelnud Soome kohanimega *Nihattula*, kusjuures *Nihattu* on ilmselt isikunimi. L. Kettunen nõustub sellega, lisades, et selliseid *tud*-kesksonalisi nimesid, nagu Forsmangi näitab, on Soomes palju. Nehatu puhul võrdleb ta nime soome tegusõnaga *nihata* : *nihkaan*, mille eesti paralleelid oleksid *nihima*, *nihutama*, *nihkuma*. Ka E. V. Saks nõustub *nihutama*-sõna tõlgendusega, leides, et küllap oli küla aktiivne paatide nihutamisel Piritä jõe kaldast üles. Kuigi isikunimed nagu *Mielitty*, *Himottu*, *Ihattu* jt pole tuntud ainult Soomes, vaid ka Eestis, Soome *Nihattula* sisaldab ilmselt tõesti isikunime ning Eestis on Nehatu ja Nihatu nimesid teisigi, tekitab väikest kõhklust Jõelähtme Nehatu nime puhul asjaolu, et varasemate kirjanekute järgi otsutades lõppes nimi pigem *e*-ga või *i*-ga (1379 *Nygethe*, 1449 *Nigati*). Vrd Nehatu². – MJ

EE: VI, 158–159; ENE-EE: VI, 580; EO: 248–249; Forsman 1894: 223; Joh LCD: 513; LCD: 45r; Lepik 2002–2003: 15; LUB: VI, 2927; Mellin; Saks 1974: 76; Särg 2006: 125

Nehatu² <Nehatu ~ -sse> Kse – küla Lääne maakonnas Hanila vallas, mõis, sks *Nehhat*, 1598 *Nichadt* (küla), 1686 *Nehatt*. ⇒20A4 ♦ Mõisa kohta on teateid XVIII saj II poolest. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. P. Johansen on Jõelähtme Nehatut võrrelnud soome nimega *Nihattula* ja pidanud lähtekohaks isikunime, millele on võrdluseks toodud tegusõnad *nihima*, *nihutama*, *nihkuma*, soome keelest *nihata* : *nihkaan* 'süüdistama', *nihkauta* 'väsima, kuluma'. Kõik uurijad on üksmeelel, et nime aluseks on muistne isikunimi. Nimele on otsitud nii läänemeresoome (vt võrdlusi ülal) kui ka germaani algupära (vrd eesnimed *Nidhad*, *Nihhad*, *Nithad*). Nehatuga on 1977 liidetud ↑*Virita*, ↑*Öeküla* ja ↑*Äärepere*. Vrd Nehatu¹, Nihatu. – MK

BHO: 378; KNAB; Saaga: Originalet av Jakob Koits

registverk. Del 1, N:2; SK I: 242; SK II: 140; Vahtola

1983: 271

Nehatu³ <Nehatu ~ -sse>, koh ka *Nihatu TÜR* – paik (küla) Järva maakonnas Väätsa vallas, karjamõis (Väätsa ms), 1559 *Niatus* (küla), 1564 *Nehat* (küla), 1591 *Nehattoby*, 1592 *Nehartt*, 1871 *Nihhat*. ⇒13B4 ♦ Liideti 1977 Vissuvere külaga. Külanimi lähtub vanast isikunimest. Vrd Nehatu¹, Nehatu², Nihatu. – MK

BHO: 378; KNAB; Saaga: Originalet av Jakob Koits

registverk. Del 1, N:3; Saaga: SRA Östersjöprouinernas

jordrevisionshandlingar, 55410/5:463, L 23; Ungern-

Sternberg 1912b: 448

Neitla ['neitla] <-sse> JMd – küla Järva maakonnas Albu vallas (Seidla ms), 1520 (*Ha*)ns *Neytel* (talupoeg), 1564 *Neitell*, 1844 *Neitla*. ⇒13C2 ♦ 1977–1997 oli Ahula küla osa. Talupoja nimi a-st 1520 pole kindlalt seostatav Neitlaga, kuid tõenäoliselt oli tegu vähemalt sealt külast pärit või siiski ka Neitla külas elava

mehega. Nime päritolu on ebaselge, võimalik on isikunimest tulenev (XV saj esineb tõenäoliselt Ambla khk-s nimi *Meyte* ning arvesse tuleb *m-i* ja *n-i* vaheldus) või seos sõnaga *niit* : *niidu*. Nime ajalugu on sarnane naaberküla Seidla ajaloo, kuid seos võib ka puududa. – FP

EAA.1.2.933:33, L 32p; Johansen 1930a: 151, 153; Schmidt 1844

Neitsijärv [*'neitsi_järv*], rahvak varem ka *Näitskjärv* Ote – järv Valga maakonnas Otepää vallas Pühajärve külas, 1638 *Neitzejerwe*, 1824 *Neitzik Jerw*, 1825 *Neitze Jerw*, 1937 *Neitsi järv*. ⇒39A2 ♦ Pühajärve ühes otsas mõisahoonel lähedal asetsev järv, mille nime aluseks on sõna *neitsi* 'puutumatu tüdruk'. Varem on seda kohalikus keeles kutsutud ka *Näitskjärveks*, mis tuleneb samatähenduslikust sõnast *näits(i)k*. Rahvas on arvanud, et *Näitskjärve* nimi tuleneb selle mädest ehk nätskest põhjast, kuid see on kindlasti rahvaetümoloogia. Nime taust võib olla hoopiski mütoloogiline, sest läheduses on ka Pühajärv. Soome kohanimedes esinevad nii mõnelgi korral *Neitsi-*, *Püha-* ja *Hii-*algulised nimed koos ja nende taust on samuti mütoloogiline. * *Neitsijärv* on saanud rahva jutu järgi niiviisi. *Noh, oli esimese öö õigus ja tüdruk pidi minema sinna mõisniku juurde. Ja ta ei läinud sinna mõisniku juurde, ta läks ja uputas enda ära sinna. See peab ikka ammu olema, kui see esimese öö õigus kehtis ja mõisnikul oli täis võim käes.* (2004) – MF

EAA.1368.1.11, L 1; EAA.1368.1.12, L 1; KM: EFA II 47, 42 (3) – 2004; KN; KNAB; Rev 1638 I: 58; SPK: 288

Nelijärve [*neli_järve*] <-le> Amb – paik Harju ja Lääne-Viru maakonna piiril Aegviidus, 1912 *Nelijärve* (mägi). ⇒13C1 ♦ Tõenäoliselt oli Nelijärve mäe nimi kohapeal kasutuses XIX saj, kuigi 1845. a kaardil on kogu selle paiga mägesid nimetatud lähedalasuva veski järgi Uueveski mägedeks (*Ue Weski Maed*). Nelijärve mägi sai jalutuskohaks XX saj algul, kui sinna olid istepingid paigutatud. 1938 valmis Purgatsi järve ääres turistide kodu, mis 1948. a-st kandis Aegviidu-Nelijärve turismibaasi nime, siis sai nimi laiemalt tuntuks. Mäelt on korraga näha neli järve (piirkonnas on neid seitse), sellest ka nimi. – FP

EAA.3724.4.395, L 2; ENE-EE: VI, 583; Kents 1913: 93; Kodumaalt 1912

Nenu <-sse> Pöi – küla Saare maakonnas Pöide vallas (Uuemõisa ms), 1566 *Nenno*, 1627 *Nenno*. ⇒51B2 ♦ 1977–1997 oli Reina osa. Nenu küla oli olemas juba XVI saj, E. Tarveli andmeil 1566 (*höffeken im dorffe Nenno*). Nimi lähtub muistsest isikunimest, vrd *Neeno* (vanades dokumentides *Nenepoick Thomas, Titt Nino*). – MK

EAN; KNAB; Saaremaa 2007: 120; SK I: 241

Neolaid [*'neo_laid*] Muh – saar Saare maakonnas Muhu vallas (Pädaste ms). ⇒51C2 ♦ Laid on nime saanud talu järgi, Muhus on olnud palju Neo talusid mitmes külas. E. Roos on arvanud, et Muhu Neo nimed pärinevad nimest või sõnast *Nōu* (*Nōo*), *nōu*, isikunimena esineb *Clawes Nouwe*. Soome *Nio* nimesid on tuttatud siiski isikunimest *Niko* : *Nion*. – MK SK I: 241

Nepste [*'nepste*] <'Nepste ~ -sse> Saa – küla Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas (Laiksaare ms), 1731 *Nepste Matz* (talupoeg Laiksaare mõisas), 1758 *Nepse Andres* (hajatalu), 1816 *Nepste*. ⇒35B2 ♦ Külana 1922. 1638 on Saardes mainitud Viljandi

mõisa alla kuuluvat talupoega *Nebste Matz* ja küla *Nebbist*. Nime eesti lähtekohana võisid olla *neps* : *nepsi* 'metskurvits; mere ääres elav lind (tilder?)' või omadussõna *nepse* 'niiske, röske', vrd ka *neps* : *nepsu* 'kaheharuline puust reheahmise hark'. Võimalik, et nimega on ühendatav 1584 Urissaare all olnud talupoja *Niepushthi Pieth* lisanimi. – MK

EAA.567.3.246:7, L 6p; EAA.1865.3.247/5:5, L 42p; EMSK; PA IV: 176; Rev 1638 II: 92; RGADA.274.1.193:204, L 198p

Nigle <-le> Krl – paik (küla) Valga maakonnas Taheva ja Karula vallas (Karula ms), 1585 *Nykla Tynopoik Hanus*, 1592 *Nikle Tenopoik*, 1627 *Nickle Matz*, 1723 *Niggela Peter*, 1867 *Suur Nigli, Weiko Nigli*. ⇒43B2 ♦ Talust ja talurühmast alguse saanud väikeküla on Ringiste küla osa. Nigle talude järgi on saanud nime ka Nigle järv (1627 vana külanime *Ruuhmõtsa järgi *Ruhemetzsche See*). Nigle nime päritolu pole päris selge. Sarnasus *Nikolause* eesnime mugandustega on siiski ilmne, arvatavasti on nime aluseks olnud mugandvorm *Niklas*, millest omastava kuju oli *Nikla*. Vrd Ringiste. – ES

EAA.3724.5.2803, L 1; PA I: 170; PA II: 461; Rev 1624/27 DL: 154, 156; RGADA.274.1.174:934, L 929p

Nigula¹ <-sse> LNg – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Lääne-Nigula krkms). ⇒10A4 ♦ Küla on tekkinud Lääne-Nigula kiriku juurde, esimene kirik oli siin XIV saj-st. Külana esimest korda 1945. a nimekirjas. Nimi pärineb kiriku pühakult. Vrd Nigula², Niguli. – MK

BHO: 385; KNAB

Nigula² <-sse> MMg – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Elistvere ms), 1796 *Johanshof* (karjamõis), 1839 *Niggula* (veski), *Johaňshof* (karjamõis). ⇒26A4 ♦ Karjamõis, 1920.–1930. a-tel asundus, pärast seda küla. Nimi pärineb isikunimest *Nigul*. 1977 liideti Nigulaga Puiatu küla (1465 *Poyat*, 1627 *Puyatt*). – PP Mellin; PTK I: 156, 187; Rev 1624/27 DL: 29

Nigula raba Saa – soo Pärnu maakonnas, 1832, 1903 *Niggola Soo*. ⇒35B2 ♦ Soo on nime saanud Urissaare või Reinu küla Nigula talu järgi. Vrd Nigula. – MK

EAA.2072.3.29a, L 4, foolio IV; EAA.2469.1.732, L 1; KN

Niguli <-le>, kirjak varem ka *Nigula Hls* – küla Viljandi maakonnas Halliste vallas (Uue-Kariste ms), 1924 *Hugola* (tal). ⇒30A3 ♦ Nigula külana 1930. a-te kaartidel, al 1977 Niguli. Nimi pärineb isikunimelähtesest talunimest. Niguli hõlmab Vingivalla (koh *Vinguvalla*) talusid, varem asus sellenimeline küla ↑Toosi kohal. Niguliga on 1977 liidetud Seeneküla (1970 *Seene*) ja ↑Veere (1922). Vrd Nigula. – MK

EAN; ERA.T-6.892, L 1; KNAB

Niguri <-le> Rön – paik (küla) Valga maakonnas Puka vallas (Aakre ms), u 1866 *Huzypb* (tal). ⇒38B1 ♦ Hiline küla, mis on olnud iseseisev hiljemalt 1960. a-tel, kuid liideti 1977 ↑Purtsiga. Kohaliku seletuse järgi saanud nime metsavahikoha Niguri talu järgi (Pikasilla lähedal on Niguri mõts). Kohanimi on tõenäoliselt pärit liitsõnast, mille järelosa *-ri* on lühenenud eesnimest *Jüri* või *Mari*. Algusosa saab ühendada eesnimega *Nigo* ~ *Nigu* (*Nikolause* lühendeid) või sõnaga *nikk* : *niku* 'coitus'. – EE

KN; Rajandi 2011: 133; Vene TK 126; VMS: II, 89

Nihatu <Nihatu ~ -sse>, koh hrv *Nehatu* Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Pärsama ms, Roobaka ms), 1645 *Nehatt, Nihatt*. ⇒50C2 ♦ Külanime aluseks on

- oletatav muistne isikunimi *Nihattu*. Nihatu eraldi osad on Kaneküla (vrd 1645 *Kana Michell*, *Kane Pawell*), Kaneotsa ja Mõisapered külast lõunas ning Ristiku vabadikukohad idas. Vrd Nehatu. – MK
KN; Rehepapp; SK I: 79, 242
- Nihka** [*ˈnihka*] <-sse> Rid – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Kuundra ms), ? 1341 *Nichtra*, 1367 *Nithra*, 1620 *Nichtka*, 1689 *Nichka*, 1970 *Nihkva*. ⇒10A4 ♦ 1977–1997 oli Kirimäe osa. Esmamainingu on Nihkaga samastanud P. Johansen. Nime sisu jääb hämaraks. Võib-olla on see nimi seoses Nehatu ja Nihatu kohanimedega. Vrd Nehatu¹, Nihatu. – MK
Almquist 1917–1922: 303; EAA.1.2.941:603, L 594p; EAN; Johansen 1951: 262; KNAB; LUB: III, 1040a; Taube 1930: 33
- Nihu** <-sse ~ -le> Mär – paik (küla) Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Mõisamaa ms), 1648 *Niho Külla*, 1725–1726 *Niho Tõnnis* (hajatalu), 1782 *Nihho*. ⇒21C1 ♦ Liidetud 1977 Mõisamaa külaga. Nime taust jääb ebaselgeks. Võib-olla liitub see nimedega, nagu Nehatu, Nihatu. Vrd Nehatu¹, Nihatu, Nihka. – MK
EAA.1.2.c-IV-306; EAA.1864.2.IV-8:92, L 94p; Rev 1725/26 Lää: 54
- Nihujärv** [*nihu_ˈjärv*] Hel – järv Valga maakonnas Hummuli vallas, 1867, 1890 *Mihho Jerw*, 1913 *Muxo ozepo* (järv). ⇒37C3 ♦ Ka Suur Nihujärv, järve läheduses on olnud Nihujärve metsavahikoht. Nime päritolu on teadmata. Varasemais kirjapanekuis algab nimi järjekindlalt *m-ga*, vrd *mihulane*, *mihuline* 'kihulane'. Vrd Nihu. – MK
EAA.1682.1.32, L 2; EAA.2469.1.695, L 1; EAA.3724.4.1343, L 1; EMSK
- Niibi** [*ˈniibi*] < Niibi ~ -sse> LNg – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas, mõis, sks *Niby*, rts *Nyby*, 1536 *Nybu* (küla). ⇒10A3 ♦ Mõisana mainitud 1622, algelt oli Ingküla (*Imby*) tütarküla. 1920. a-test Niibi asundus, 1977–2001 Ingküla osa. Al 2001 ametlikult Niibi küla. Nimi on mugandunud eestirootsi keelest, vrd rts *ny* 'uus', *by* 'küla'. Niibi lääneosa on Rootsi-küla, nimetatud endise karjamõisa (sks *Rotsiküll*, 1686 *Rotzekull*) järgi. – MK
BHO: 384; EAA.1.2.941:665, L 654p; Johansen 1951: 255; KNAB
- Niidiküla** [*niidi_küla*] <-külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Niidi Käi* – küla Hiiuma maakonnas Käina vallas (Vaemla ms), 1938 *Niidi*. ⇒48B3 ♦ Küla on asutatud Vaemla mõisa maale 1920.–1930. a-tel. 1977–1997 oli Vaemla osa. Hiline külanimi lähtub sõnast *niit* : *niidi* 'niidetav maa, heinamaa'. Vrd Niidu. – MK
EAN; Eesti TK 50; KNAB
- Niidu** < Niitu ~ -sse> Pjg – küla Pärnu maakonnas Are vallas (Are ms). ⇒21C4 ♦ Niidu küla u 1939. a-st, nime aluseks on sõna *niit* : *niidu* 'niidetud maa, heinamaa'. Varasem nimi oli Are asundus, seal paiknes ↑Are mõis (sks *Arrohof*). Niidu külaga on 1977 liidetud Künnametsa (1970) ja Mõnuvere (1920. a-tel kuni u 1939 Jõeküla, 1797 *Monnofer*, u 1900 *Мыноферъ*). Vrd Niidiküla. – MK
ERA.14.2.715 (Pärnu maaavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB
- Niimiste** <-sse> Tor – paik (küla) Pärnu maakonnas Tori vallas (Tammiste ms), 1515 *Memysste*, 1624 *Memest*, 1797 *Nemisdi*. ⇒29A1 ♦ Küla kuulus orduajal Saksa ordule, hiljem Tori mõisa alla. Al 1977 on Kuiaaru osa. Niimiste nime lähtekohaks võib olla
- muinaseesti nimi *Meeme*, *Meemi*, vrd 1211 Sakala vanem *Meme*, 1330 *Memy Tittesten*, XIV saj *Mayneke Memme*. – MK
BHO: 386; EAN; Mellin; Rev 1624 PL: 19; Stackelberg 1926: 176; Stoebe 1964: 58
- Niine** <-le>, koh ka *Niine_küla* Rap – paik (küla) Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Ohukotsu ms), 1412 *Nyene*, 1505 *Nyne*, 1798 *Ninia* (talu), u 1900 *Hune* (küla). ⇒11C4 ♦ Liideti 1977 Ohukotsu külaga, praegu osa Ülejõest. Niine või ka *Niinja nimi on ilmselt seotud sõnaga *niin* 'pärn'. – PP
Bfl: L, 111, 673; KNAB; Mellin
- Niinja** [*ˈniinja*] <-sse> Mar – küla Lääne maakonnas Martna vallas, mõis (Suure-Lähtru ms), sks *Niens*, 1545 *Nini*, *Niny*, 1586 *Nyne* (mõis), 1798 *Niens*. ⇒20B1 ♦ Niinja mõis tekkis XVI saj, al 1757 oli ta Suure-Lähtru mõisa kõrvalmõis. Mõisa maadel 1920. a-tel tekkinud Niinja asundus liideti 1977 Niinja külaga. Nime aluseks on puunimetus *niin* : *niine* või tuletis sellest. Võimalik ka, et mingil ajal on kasutatud liitnime ning *-ja* on lühenenud varasemast järelosast, mis võis olla näiteks *-oja*. – MK
EAA kinnistud; Mellin; Rev 1586: 66; Saaga: Originalet av Jakob Koits regestverk. Del I, N:4
- Niitsiku** <-le>, koh *Niidsiku* <-lõ> ~ *Niits* 'ko <-he> Röp – küla Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Kahkva ms), 1627 *Nyczigk Peter*, 1630 *Nitzieh*, 1638 *Nisig Peter*, 1798 *Nidsiko*, 1805 *Nitziko*. ⇒41A2 ♦ Hilisemat Niitsiku veskit on esimest korda mainitud 1601. XVII saj nimetati seda ainult Kahkva veskiks (nt 1627 *Kochhoffa*). XVII saj lõpu revisjonid ja kaardid enam Niitsiku lisanime ei näidanud, kuid XVIII saj oli Niitsiku nimi juba kindlasti oma praeguses asukohas. Nime varasem kuju on hoolimata kirja-piltide erinevustest sarnane tänapäevasega. Selle päritolu pole selge. Kõige tõenäolisemalt on nime taga kreekakatoliku eesnime *Nikifor(os)* (*Νικηφόρος*) ukrainapärase hääldusega variant *Ничунір* [*nõtšõpir*]. Viimase hellitusvastekest sobivat perekonnanime *Ничик* on peetud ka tšehhipäraseks ja slaavi omasõnast tuletatuks. Valgevenest Brestist on registreeritud nimi *Ничко* (1569). Nime päritolukeeleks võib siiski olla ka lõunaesti, vrd *niids* 'niin (pärna või paju koore kiud)'. Niitsikuga liideti 1977 Sikamäe küla. – ES
EAA.567.2.748:5, L 4p; Mellin; Rev 1624/27 DL: 67, 72; Rev 1638 I: 276; Roslavlev 1975: 18, 26; Tupikov 2004: 279; Unbegaun 1995: 205; VMS: *niids*
- Niitvälja** [*ˈniit_välja*] <-le> Kei – küla Harju maakonnas Keila vallas, poolmõis, sks *Eschenrode*, ? 1562 *Renn Nitfelth* (vabatalupoeg või kõrtsmik Keila khk-s), 1844 *Nitwelja*, u 1900 *Эшенродэ* (*Нитвалья моўзъ*). ⇒1C4 ♦ Poolmõis, 1920. a-test asundus, a-st 1977 küla. Nime lähtekohaks oli tõenäoliselt loodusnimi, mille aluseks *niit* : *niidu* + *väli* : *välja*. Niitvälja piirsesse kuulub ka endine ↑Sassi küla. – MK
Johansen 1951: 203; KNAB
- Nikerjärv** [*niker_ˈjärv*] Amb – järv Harju maakonnas Aegviidu vallas, 1788 *Nikkerjerw* (kõrts), 1883 *Nikre järw*. ⇒13C1 ♦ Vanima mainimisena on teada enne 1788 rajatud kõrts, mis sai nime järvelt. Nimi võib tulla seal elanud isiku iseloomustusest (Wiedemanni järgi *näker* : *näkri* 'kaevur, toksija', *niker* : *nikri* 'osav, nutikas; tislere, nikerdaja'). Paralleelnimi Näkijärv võib olla esimese teisend, kuigi pärimuse kohaselt on see nimi pandud arvukatest allikatest tekkivate kül-

made kohtade järgi, mis saanud saatuslikuks mitmele suplejatele. E. Rajandi seletusel tuleb nimi püha Nikolause nimest sarnaselt naaberjärvede nimedele (Purgatsi püha Burchardi ja Urbukse püha Urbanuse nimest), ent see pole usutav. – FP

EAA.854.4.12, L 1; Grenzstein 1882–1883; Koitjärve 2008: 9–10; Saar 1972: 29; Wd

Nilbõ [*`nilbõ*] <-le>, koh ka *'Nilbõ_külä* <-`küllä>, kirjak varem ka *Nilbe Rõu* – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Vastse-Nursi ms), 1638 *Nilp Todts*, 1684 *Nilbe Peter*, *Nilbe Jahn*, 1765 *Dorf Nilbe*. ⇒44B2 ♦ Nilbõ oli 1977–1997 Nursi küla osa. Talurühma ja küla nimi on tekkinud talupoja lisanimest. 1638. a peremehest kirjutatakse, et on Venemaal sündinud, samas on ta liivimaaliku eesnimega. Lisanime päritolu on ebaselge. Võimalik on oletada lihtsalt sõna *nilbõ* 'libe' lisanime alusena, vrd ka Wiedemanni *nilp* 'lima, ila' ja tegusõna *nilpsama*. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:283, L 277p; Rev 1638 I: 200; Wd

Nina <-le> Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Alatskivi ms), vn *Hoc*, 1722 *Nennalt*, 1758 *Nänna*, 1796 *Nos Derewnija*, *Niñaküllä*. ⇒26C3 ♦ Peamiselt vene asustusega küla, XVII saj II poolel vene kalurite rajatud. Nii eesti kui ka vene nimi viitavad neemele (maaninale), kus küla asub. Nina küla lõunapoolt on 1930. a-tel tuntud Krundikülana, veel kaugemal lõunas oli Uus-Ninaküla. 1977 liideti Ninaga Ninasoo küla (1922). – PP

BHO: 392; KNAB; PTK I: 157

Ninamaa [*nina_`maa*] Kei – neem Harju maakonnas Harku vallas, 1712 *Ninnama Thomas*, 1796 *Niñamä* (tal), 1844 *Ninnama* (neem). ⇒1C3 ♦ Neeme järgi on nime saanud talu, mille nime järgi omakorda on hakatud kutsuma neeme, vrd *nina* 'neem' + *maa* <*mäe*. – MK

EAA.3.1.448:185, L 130; Mellin; Schmidt 1844

Ninase <-le> Mus – küla Saare maakonnas Mustjala vallas (Mustjala ms), 1731 *Nennas*, 1798 *Ninnast*. ⇒49C2 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Tagaranna küla osa. Nime lähtekohaks sobib sõna *ninas* 'maanina, neem'. Ninase küla põhjaotsas Küdema lahe ääres asub 2006 valminud Saaremaa sadam, tuntud ka süvasadamana. – MK

EAN; KNAB; SKI: 246

Ninasi <Ninasi ~ -sse ~ -le>, koh ka *Nenasi* Tm – küla Ida-Viru maakonnas Lohusuu vallas (Avinurme ms), 1599 *wioska Noss*, 1601 *Nenawes*, 1624 *Ninnes*, 1811 *Nennal*. ⇒16B4 ♦ Küla kohal on Peipsis väike lame maanina. Nimi on olnud varem nii Nina kui ka Ninasi, viimane võib pärineda samalaadsest ühendist nagu Ninase ots Kadrinas, ent Wiedemannil on ka *ninas* 'väike maanina'. – PP

PTK I: 157; P XVI: 126

Nissi¹ <'Nissi ~ -sse> Nis – kihelkond ajaloolisel Harjumaal, sks *Nissi*, 1241 *Nissæ* (küla). ♦ XIII saj oli ala Revala maakonna *Vomentakæ* osa, Varbola ümbrus kuulus Harjumaasse. Kihelkonna eelkäijaks oli Nissi ja Riisipere alale pärast 1260 tekkinud kihelkond *Hertele*, mis haaras ka Padise ala. 1452 kihelkonnanimi *Nyso*. Iseseisev kihelkond al 1645, kui eraldati Hagerist. Tänapäevane kihelkonnanimi pärineb muinasaegsest külanimest (1394 veel iseseisev küla, 1533 juba osana Ürjastest, 1586 oli küla kadunud). Nime on L. Kettunen tuletanud isikunimest Nissi,

Nissi kirik ja küla aerofotol. 1932. EFA.66.4-5797.

*Nissoi, millega ta on võrrelnud sõnu *niss* : *nissi* 'kinine inimene' ja sm *nissi* 'kerjus, ihnus'. – MK

ENE: V, 361; EO: 149; Joh LCD: 513

Nissi² <'Nissi ~ -sse> Nis – paik Harju maakonnas Nissi vallas, kirikumõis, 1241 *Nissæ*. ⇒11A3 ♦ Nimi kunagise küla ja hilisema kihelkonna ning kiriku järgi. Alevik tekkis Nissi kiriku juurde XIX saj lõpus ja XX saj keskpaigaks oli kokku kasvanud Riisipere ja Ürjastega. 1977 liideti Riisipere alevikuga. Vrd Nissi¹. – MK

ENE: V, 361; Joh LCD: 513

Noarootsi [*'noa_rootsi*] <-`rootsi> Noa – kihelkond ajaloolisel Läänemaal, rts *Nuckö*, erts *Noka* [*nuka*], sks *Nuckö*, 1391 *Nucke*. ⇒9C3 ♦ Noarootsi on olnud saar, mis kasvas mandriga kokku XIX saj algupoolel, muutudes poolsaareks. Noarootsiga on kokku kasvanud Hara, Ramsi, Saaremõisa ja Vööla (Vööla) saar. Ala kuulus algselt Ridala (muinas)kihelkonda. On oletatud, et esimesed rootslased asusid saarele juba XIII saj, XIV saj muutus rootsi asustus seal valdavaks. XVI saj-st on Hosbys kirik, pastorit on mainitud 1536. Teise maailmasõja ajal rootslased emigreerusid, jättes maha rootsipäraseid kohanimi, sh rahvanimetuse kihelkonnanimi. Noarootsi esmamaining on a-st 1391, kihelkonna rootsikeelne nimi tuleneb saarenimest *Nuckö*. Noarootsi murraku häälduses oli nimi *a-lõpuline* (murdelisest sõnast *ai* 'saar'). Ilmselt sellest on tekkinud rahvaetümoloogia teel eestikeelne nime algusosa *Noa-*, vrd *nuga* : *noa*. Kui lähtuda eesti keelest, võis tegelikult nime aluseks olla *nukk* : *nuka*, *nuki*, nagu juba C. Russwurm on Porthanile toetudes oletanud. * *Noa-Rootsi* – saanud oma nimetuse *sõimunimest*, sest vanad rootslased on kannud pussi puusas (see komme on praegu kadunud). (1933) – MK

Danell 1951: 292, 486; ENE: V, 365–366; KM: EKLA, f 360, m 10:2, 125 – 1933; Lagman 1964: 14–17; Russwurm 1855: I, 111

Noavere [*'noavere*] <-`verre ~ -sse> Sim – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas (Muuga ms), 1591 *Nawer* (küla), 1726 *Nafar*, 1796 *Nawerre*, u 1900 *Нозафевъ*. ⇒15B2 ♦ Liideti 1977 Muugaga. Esmamainingu järgi oli nime aluseks isikunimi Naver või Never. Nime on võimalik analüüsida ka *vere-lõpulisena* varasema kuju *Nawerre* järgi. Ainsuse omastava kuju *naga* : *naa* 'prunt, tikk; auk toru; jõmpikas' on nimes hiljem diftongistunud, mis on tee lahti teinud rahvaetümoloogiale (*nuga* : *noa*). Küla on varem nimetatud ka Suurkülaks (1935). Vrd Nääri. – MK

Eesti TK 50; KN; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 230; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/6:102, L 98p

Nogu <-le>, koh <-lõ> ~ *Nogo* <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), 1588 *Nogow*, 1627 *Noggo Jakoss*, 1630 *Naha Jack*, 1638 *Noha Jaek*, 1684 *Nägge*, 1765 *Dorf Noggo*. ⇒44C2 ♦ Külanimi on arenenud talupoja lisanimest. Selgusetuks jääb selle, *Arokülä alla arvatud lisanime vahetuse teise, *Kõola küla alla arvatud lisanimega, millest hiljem arenes külanimi Naha (1765 *Nahha*, XIX saj Plaani karjamõisa rajamisel kaotatud). XVII saj algupoolel on mõlema nime kirjapildid omavahel segi aetavad, kõige varasem maining 1561 *Янъ Хагаевъ* kuulub just Plaani kanti, 1588. a maining aga Nogu kanti. Võimalik küll, et algusest peale on olnud tegemist erinevate nimedega ja 1630 ning 1638 Nogu lisanime jäädvustanud Rootsi kirjutajad on üritanud korrigeerida oma meelest slaavipärasele muutusele *h > g* allunud nimekuju. Nogu nime tähendus jääb hämaraks. Mõeldav oleks selle ühendamine sõnaga *nõgu* : *nõo*, vrd soome murrete *noko*, sest küla asub järsunõlvaliste küngaste vahel paikneval suhteliselt tasasel ja üldmuljelt nõgusal maa-alal. Seletuse muudab väheusutavaks tõsiasi, et talupoja lisanimi peaks siis põhinema nimetavalisel kujul, mille kohta analoogilisi näiteid ei leidu, kui isikunimi on pärit loodussõnast. Muidugi on ka võimalik, et Nogu nimi on alguse saanud mõnest slaavipärasest isikunimest. Vrd Nõo. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:95, L 91p; EES: 324; PA I: 33; Rev 1624/27 DL: 77; Rev 1638 I: 171; Roslavlev 1976: lisa 1; Truusmann 1897a: 40

Nohipalo [*nohi_palo*] <-`palo ~ -sse> Röp – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Veriora ms), 1897 *Nohipallo*, *Nohhipallo*. ⇒40C2 ♦ XIX saj lõpu kaartidel on Nohipalo märgitud metsaosana ja metsavahikoha nimena. XX saj alguses lisandus metsnikukoht. 1948 koliti siia hiljuti moodustatud Ilumetsa metskonna kontor ja asula hakkas kasvama. Kuni 1977 oli kirjas asundusena, sealpeale küllana. Nimi pärineb metsanimest Nohipalo, kus sõna *palo* tähendab kuiva, liivast männimetsa. Algusosa tähendus pole teada. Sama algusosa leidub Raadama popsitalu nimes Nohinuuhha. Sõnavaraline võrdlus *nohi* ~ *nahi*, nt sõnas *nohisema*, pakuksi nimeandmismotiivi üksnes isikunime kaudu. Nohipalos paikneb Leeväti järv (1627 *Lewatt*, 1630 *Lewalt Jerw*). Selle nime päritolu pole teada, tegemist võib olla vana isikunimega. Nohipaloga liideti 1977 ↑Oodsipalo. * *Sääll oll' kunage üts mõtsavaht, tuu väega kõvastõ hingäs ja nohisi, tuust saige nimi* (1952). Vrd Nahijärv, Männisalu¹. – ES EAA.2072.4.64:1, 3; KN: 1952; Rev 1624/27 DL: 67; Roslavlev 1975: 24

Noodasküla [*noodas_küla*] <-`külla ~ -sse>, koh *Noodas_küla* <-`küllä>, koh varem ka 'Nuu'da(a)s_küla Vas – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Lasva ms), 1627 *Nodast Rein*, *Nohdast* (veski), 1630 *Nodas Rein*, 1638 *Nodatz Rein*, *Mundi Jürgen*, 1684 *Nädas*, 1688 *Nordakas*. ⇒45A1 ♦ Küla kõrval paikneb suur Noodasjärv (Nuuda(a)sjärv). Järvenime varasemad mainingud on 1627 *Nottaga* ja 1638 *Nodaga jerw*. 1684. a kaartide nimekujud *Nodas Puta Jerw* ja *Puta eller Näddas Jerwi* toovad esile, et järvel on olnud ka teine nimi. Pole siiski teada, kas Noodas-nimi seostub algselt küla või järvega. Erinevate nimekuju võrdlus näitab, et nimi sisaldab algupäraselt sõna *-taga*, mille *s*-lõpuline nimisõnatuletis on lühenenud

kujule *-das* (vrd sm *-taus* 'tagune'). Nimi on analoogiline ↑Jeedaskülaga. Seega tähendab nimi küla, mis on *Noo* taga. Nimi on üsna kindlalt motiveeritud paiknemisest teisel pool Kütiorgu ja Iskna jõe Tüütsmäel-Loosis asunud *Valgõpalo põlisküla (↑*Walgatabalwe*) tuumiku suhtes. Nime algusosis *Noo* jääb siiski hämaraks. Häälikuliselt sobib sõna *nõgu* algupärane omastavakuju **noyon*, kus *γ* ja *-n* kadusid, enne kui esisilbi *o* jõudis muutuda *õ*-ks, vrd *nõgu* : *nõo*. Kuid see sõna on nii eesti murretest kui ka sugulaskeeltest registreeritud peamiselt puuanuma, puutüve, suusa, hobuse selja nõgusust näitava. Keskse maastikutermi tähendus on tekkinud alles eesti kirjakeeles. Samas on Kütiorg Eesti oludes võimas järsunõlvaline maastikuobjekt. Kui 1688. a kirjapilt *Nordakas* pole just viga, võib siin aimata mingit teist, algupäraselt *r*-i sisaldanud sõna. Vrd sm *noro* 'vesine org, ojanire, soonik'. Võrdluseks sobiks Nõristu (Kan), talu Hilba oja mägise oru kaldal. Huvitav on võrrelda ka Soome Kainuu ja Lapimaa kaht järvenime *Nuasjärvi*, kuid Noodas-nime koostis **Noo+tagas* välistab nende ühendamise. Vrd Nõo. – ES

EAA.308.2.177, L 1; EAA.308.2.178, L 1; EES: *nõgu*; Rev 1624/27 DL: 74, 75, 77; Rev 1638 I: 159, 162; Roslavlev 1976: 14, lisa 8; SKES: *noko*; SPK: 293

Noogimaa [*noogi_`maa*] Khk – saar Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Paju ms), 1855 *Nogi rahhud*. ⇒49A3 ♦ Vrd *nook* : *noogi* 'konks', *nook* : *noogi* 'surnu, kodukäija'. – MK

SKI: 247

Noonu <-`Noonu ~ -sse>, koh ka *Nuonu* Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Karula ms), 1897 *Hoony*. ⇒5A2 ♦ Noonu küla tekkis XIX saj lõpus mõisatööliste küllana koos karjamõisa rajamisega Aari küla kohale. Noonu nime teke on selgusetu. Aari küla on mainitud 1544. a Võle mõisa müügi-ürikus kujul *Arrenküll*, hilisemad kirjanekud on 1583 *Arikyllby*, *Arekille*, 1796 *Arri*, 1844 *Ari* 1871 *Aari*. Küla mõisastati XIX saj, Karula mõisale kuulunud Aari karjamõis (sks *Ari*) planeeriti 1920. a-te maareformi käigus asunduseks, mis arvati 1930. a-te lõpuks Noonu küla koosseisu, moodustades selle lääneosa. Aari nimi võib tuleneda isikunimest **Are* (**Aare*) või **Ari*. – MA

Bfl: I, 1232; EO: 70; ERA.T-6.3.565, L 1; EVK; KN; KNAB; Mellin; Tarvel 1983: 100

Nooritsmetsa [*noorits_metsa*] <-`metsa>, koh *Noorits-`Mõts_küla* ~ *Loorits-`Mõts_küla* Vön – küla Põlva maakonnas Põlva vallas (Ahja ms), 1582 *Meckulla*, 1627 *Metzkuella*, 1675 *Noriste Metz Kulla*, 1712 *Nuritsa Mõt Kuhllast* (seestütlev), 1729 *Noritza Metsküllast* (seestütlev), 1730 *Noritsa Mets*, 1764 *Loritse Mõts*, *Luritsa Mets*, 1796 *Noritsemets*. ⇒40B1 ♦ Külanimi oli algselt lihtsalt Metsküla (Mõtsküla), *Noorits-* ehk *Loorits-* lisandus nimele XVII saj lõpul, eristamaks seda Ahja-Metskülast (↑Mõtsküla). A-ni 1977 oli nimekirjas Noorits-Metsküla. Praegune nimekuju pole kõige parem valik, sest lõhub järjepidevuse. J. Simm vaatleb nimealguse *n*-i ja *l*-i vaheldust kui häälikuvaheldust ja ühendab selle isikunimega. L. ja I. Rootsmäe ütlevad täpsemalt, et tõenäoliselt on selleks isikuks Narva linnapea Lorenz von Nummers, kes koos vennaga sai 1660 pandiõiguse Mooste ja Kauksi mõisale ning küllap koos nendega Nooritsmetsa küllale. Enne kuulus küla Ahja mõisale ja oli Ahja päralt järele XVII saj

lõpul. See fakt annab põhjust Rootsmäede oletuses veidi kahelda. Lisaks näib, et *Noorits*- on nimes vanem kui *Loorits*-. Isiku järgi küla nimetamist toetab siiski rahvatraditsioon, mille järgi küla sai eristava nime külavanemalt. Nooritsmetsa omaette osad on Aeniidü (Plv) põhjas ja Paloots läänes, mis õieti oli Palootsa-Piiri, kaks vanatalu, mille ostja liitis üheks koos popsitaredega. Need asusid Mooste valla piiril, palu otsas. Naljatlevalt kutsuti ka Nuustaku ehk Truia liinaks. ↑Kaaru küla hõlmab Nõukogude ajast Nooritsmetsa kirdepoolsemad vanatalusid koos popsikohtadega. Vrd Mõtsküla. – MJ

BHO: 391; Rootsmäe 2016: 606–608; Simm 1973: 77, lisa 120; Simm 1975a: 191–192

Noorma [ˈnoorma] <'Noorma ~ -sse>, koh ka 'Nuurma_külä Ran – küla Tartu maakonnas Rannu vallas (Rannu ms), 1582 *Norma*, 1638 *Norma kyll*, 1839 *Noormaa*. ⇒31C3 ♦ Kohanime päritolu pole selge, vrd Lõuna-Läänemaa *noorma* ~ *noorema* (sõnast *noorema*) 'ema väikelapse seisukohast perekonnas, kus ka vanaema'. Võib-olla on Noormaa tähenduseks olnud uudismaa, vrd läti *Jaunzeme*, milles *jaun-* tähendab nii uut kui ka noort. Lähtesõnana võiksid arvesse tulla veel **Noor-Madise* (vrd *Nooreni* <*Noor-Jaani*), **Noor-Tooma* vms. 1977 liideti Noormaga ↑Kureküla hajali lõunaosa. Noorma piiridesse jääb Unni karjamõis (sks *Unnenhof*). Selle nime päritolu võiks olla sama kui Uniküla ja Unipiha nimel. – EE

BHO: 391; EKMS: I, 322; EM: 96, 186; EO: 152; KN; PA I: 66; Rev 1638 I: 104; Rucker; Wd

Nooska [ˈnooska] <-le>, koh ka <'Nooskilõ> Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas (Vana-Nursi ms), 1909 *Noska*, u 1900 *Носька*, 1925 *Nooska*. ⇒44C2 ♦ Küla on varem pikka aega nimetatud Papi taluks ja külaks (1638 *Pappi Jaek*, 1684 *Pappi Jako Rein*, 1765 *Dorf Pappi*, 1826 *Pappi*). Uuem rahvapärane nimi Nooska (mitmuslik kuju *Nooskaq*) jõudis kirjalikku kasutusse XIX saj lõpus. Rahvapärases tekkinud nimi võib põhineda sõna *noos* 'saak' tuletisel, vrd nt *noosõldama* 'nuhkima', *nuusõldama* 'askeldama'. *ska*-tuletitis võib viidata ka vene laensõnale, vrd *ножка* 'väike nuga'. Nime kolmas värde, kuid seejuures kõrgenemata esisilbi *oo* toetab oletust, et nimi on käibele tulnud laensõna rõhu- ja pikkussuhtega. Nooskaga on 1977 liidetud ↑Arossa, ↑Jugu (Jugo) ja Liinamäe (Linnamäe) küla. Jugu ja Arossa vahel olevaid Kaisuu (Kaissoo) talusid on vahel eraldi külaks peetud. Jugust loodes on ↑Kaku talurühm. – ES

BAL: 697; Vene TK 42; VES: 272, 278; ÜAN

Nootamaa [ˈnoota_ˈmaa] <-le> Khk – saar Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Loona ms), 1796 *Notawa*. ⇒49A4 ♦ Vrd kalapüügivahendi nimetust *noot*: *nooda* + *maa*. Vaheldust *-va* ~ *-ma* esineb kohanimedes mujalgi Eestis. Saaremaal, eriti Kihelkonnal, esineb ka omastava käände tüvevokaali kombineerumist tugeva astmega. – MK

SKI: 248

Norra <-sse> Koe – küla Järva maakonnas Koeru vallas, mõis, sks *Kaltenborn*, 1732 *Norra*. ⇒14B4 ♦ Mõis rajati juba orduajal, esmamaining on teada hilisemast ajast (1569 *Koltenborn*, 1626 *Kaltenbrunnen*). 1920. a-tel loodi Norra ja Udeva mõisa maadele Udeva-Norra asundus, mis peagi eraldati omaette Norra ja Udeva asunduseks. 1977 nimetati Norra asundus külaks. Eestikeelse nime Norra sai mõis juba XVIII

saj alguseks Knorringitelt, kes olid mõisa omanikud hiljemalt al 1626. Saksakeelse nime *Kaltenbrunn* sai mõis külmade allikate järgi. Et ta kandis saksa keeles sama nime Roosna-Allikuga, siis nähtavasti sellest eristamiseks hakati XVIII saj järjepidevamalt kasutama saksa keeles Norra kohta nime *Kaltenborn*. 1977 liideti Metsanurga küla, mis moodustati 1930. a-tekst metsataludest. – FP

EE: VI, 269; RL 1922: V, 52; Ungern-Sternberg 1912a: 104, 111

Norrby¹ [ˈnorbi, rts ˈnorbü] <-sse>, koh *Norrbe Vor* – küla Lääne maakonnas Vormsi vallas (Suuremõisa ms), 1540 *Norbw*, 1565 *Norby*, 1604 *Nörby*, 1977–1997 *Norbi*. ⇒9B3 ♦ Naaberkülad *Norrby* ja ↑*Söderby* on nime põhjal arvatavasti rajatud samal ajal. Rootsi *norr* + *by* tähendab nimelt 'põhjaküla', *söder* + *by* 'lõunaküla'. C. Russwurm teab öelda, et 1831. a konflikt mõisaomanikuga tõi kaasa u 40 inimese põgenemise Rootsi ja nende asemele toodi osaliselt eestlasi. Eesti iseseisvumise järel võeti nimepaar *Norrby*–*Söderby* kasutusele ka Noarootsi vallas, kus Riguldi mõisa maale rajati kaks küla. Vrd *Norrby*². – MB

Johansen 1951: 277; Lagman 1964: 39, 53; Russwurm 1855: I, 109; Wieselgren 1962: 101–102

Norrby² [ˈnorbi, rts ˈnorbü] <-sse>, koh *Norrbi Noa* – paik (küla) Lääne maakonnas Noarootsi vallas (Riguldi ms). ⇒9C2 ♦ Liideti 1977 Riguldi külaga. *Norrby* ('põhjaküla'), nii nagu lõuna pool olev *Söderby*, on asundusküla, mis Eesti maareformi ajal 1920. a-tel moodustati Riguldi mõisa maadest. Vrd samanimeliste, kuid vanuselt ja murdekujudelt vanemate küladega Vormsil. Vrd *Norrby*¹. – MB

Hoppe 1995; Johansen 1951: 254; Lagman 1964: 35, 39, 53, 73

Nudretsuva <-suvva ~ -sse>, koh ka *Nuredsa* <-he> Se – paik (küla) Petseri rajoonis Petseri vallas (Pet, Saurova nulk), vn *Нудрецово*, ? 1652 *Нудрецово*, u 1790 *Нудрецова*, 1886 *Nudritsowa*, 1903 *Nudretsowa*, 1904 *Nudretsova*, *Нудрецово*, u 1920 *Nudretsova*, 1937 *Nudretsa*, 1996 *Nudretsuva*. ⇒46A1 ♦ XIX saj allus küla Petseri kogudusele. 1970. a-tel tühjaks jäänud küla liideti 1980. a-tel Kolovina külaga; al 1993 kuuluvad mõlemad Petseri linna piiresse. Kuigi kohanimi on sarnane Nutru ja Nuutrega, mille lähteks on isikunimi (*Knuter* jt), on see siinsel juhul väheusutav, samuti kui seos sõnadega *nutrama* 'imema' ja *nutris* 'kärme (naine)'. Tõenäolisem lähe on *nudrets*, *nudrõts* 'ühe munandiga täkk' (Se, Lut), mis on vene laen (< *нудрец* 'täkk; (sugu)haigus hobustel; haige hobune'). Oletatavasti on vaheastmeks olnud isa- või perekonnanimi *Nutretsov* (*Нудрецов*). *Nutretsovo* (*Нудрецово*) küla leiab ka Pihkvamaalt Palkinost. Vrd Kolovina, Nutru, Nuutre. – AK

Academic; Eesti PK 20; Eesti TK 42; Hurt 1903: 37, 163; Hurt 1904: XIX; Markus 1937; PGM 1785–1792; Pskov 2002; SeK: 94; Zakon Psk 2010; Truusmann 1890: 57; VMS

Nugeri <Nugeri ~ -sse> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Vasta ms), 1241 *Nucra* (küla), 1636 *Nucker*, 1796 *Nuggur*. ⇒6A3 ♦ Külas on asunud karjamõis (sks *Nuggers*). 1977–1997 oli küla liidetud Viru-Nigulaga. M. J. Eisen ja tema järel L. Kettunen on nimele vasteks pakkunud sõna *nukker*: *nukra*, mis võis esineda isikunimena. Murdes esinevad ka sõnakujud *nuger* ja *nuker* ning omastavad

nukkeri ja *nukri*. Vrd liivi maastikusõna *kāngar nugar* 'luitehari'. – MK

EMSK; EO: 183; Joh LCD: 515; KNAB; Vaba 2015: 63

Nulga <-le ~ `külla>, koh <-lõ>, koh ka *Nulga küllä* <-`küllä> Rāp – küla Põlva maakonnas Rāpina vallas (Rahumäe ms), 1582 *Nullokillä*, 1601 *Nulcka kulla*, 1839 *Nulga küll*, 1877 *Nulga* (karjamõis). ⇒40C1 ♦ Põline Nulga küla muudeti 1870. a paiku mõisamaaks, vastset rajatud Rahumäe (Priitholmi) mõisa karjamõisaks. 1920. a-tel jagati karjamõis asundustaludeks. Nulga nimi tuleb suure tõenäosusega sõnast *nulk* 'nurk'. Nulgana võidi tajuda maa-ala Võhandu jõe suurele käärus põlisesa asustuskeskuse Rāpina ja Jaamaküla poolt vaadatuna. Tänapäevase Nulga küla maa-ala sisse kuulub ka Jaamamõisa, teine Rahumäe mõisa karjamõis (sks *Karolinenhof*), mis oli rajatud XVII saj Jaamakülä läänepoolse otsa asemele. (Jaamakülä oli XIX–XX saj olemas veel praeguse Rāpina linna ja Köstrimäe küla territooriumil, see jäi pärast Rahumäe eraldamist edasi Rāpina mõisa külaks.) – ES

EAA.2059.1.765, L 7; KN; PA I: 92; Rev 1601: 19;

Rücker

Nurga <-le> Plt – küla Jõgeva maakonnas Pajusi vallas (Pajusi ms), 1583 *Norka* (tühi küla), 1638 *Nurka perre* (talu Rutikvere mõisa all), 1797 *Nurka M.* (karjamõis). ⇒24B2 ♦ Nurga karjamõisa (sks *Friedrichshof*) ostis Pajusi mõis 1868. 1920. a-tel Nurga asundus, hiljem küla. Nime lähtekohana tuleb arvesse *nurk* : *nurga*. Nurga külaga on 1977 liidetud Uinvilja, nimetatud karjamõisa (sks *Karlswald*, u 1900 *Унвила (Карлсвальд)*) järgi. Vrd seal XVII saj talupojad *Uniwilla Johan, Mart* (1690). – MK

BHO: 87; EAA.308.2.209, L 1; EAN; KNAB; PA IV: 18; Rev 1638 II: 162

Nurkse [`nurkse] <-le> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Rägavere vallas (Põlula ms), 1795, 1796 *Nurkse* (küla). ⇒5C4 ♦ Kuni 1795 olid Nurkse talud märgitud Põlula küla (sks *Poll*) all. Nurkse küla nimi on *ne* : *se*-tuletis sõnast *nurk* : *nurga*. Nurksega on 1977 liidetud Kaasiksoo (1913 *Казиксоо*), Kuivajõe (1795 *Kuivajoe*) ja Valgesoo küla (1913 *Walgesoo*). Nurkse ida- ja kagupiiril oli varem Männiku küla (↑Männikvälja). – MK

EAA.1864.2.V-43:4, L 4; KNAB; Mellin

Nurme¹ [*nurme*, `nurme] <`Nurme ~ -sse> Nis – küla Harju maakonnas Nissi vallas, mõis, sks *Nurms*, 1241 *Normius*, 1500 *Normes*, 1550 *Nurma*. ⇒11B3 ♦ Mõis eraldati Ruilast 1663. ja 1678. a vahel, küla mõisastati 1684. Nime lähtekohaks on sõna *nurm* : *nurme* (*norm*) 'haritud maa, põllumaa; aas, kõrgem maa, söödima'. 1977 liideti Nurmega ↑Rahula ja ↑Varese küla. – MK

EMSK; Joh LCD: 515

Nurme² <-le>, kirjak varem ka *Nurmsi Ann* – küla Järva maakonnas Paide vallas (Purdi ms), 1615 *Nurmy* (küla), u 1900 *Нурму*. ⇒13C3 ♦ Algselt Nurmsi küla, ent pärast Anna ja Mäo valla liitmist Paide vallaks 1938 jäi valda kaks samanimelist küla (teine, ↑Nurmsi¹, oli Sargvere mõisa järgi). Ettepaneku nimetada sinne Nurme külaks tegi Järva maavalitsus 1939, nimekirjas hiljemalt 1945. 1977–1997 oli Anna osa, al 1997 taastatud ametliku külana. Nimi on lähtunud sõnast *nurm*, mis Põhja-Eestis tähistab üldiselt rohumaad, Lõuna-Eestis põldu. Vrd Nurme¹. – MK

ERA.14.2.714; KNAB; Ungern-Sternberg 1912a: 88

Nurme³ <-le> Kse – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Tuudi ms). ⇒20A3 ♦ Oli 1977–2014 Tuudi küla osa. Nurme on Tuudi mõisakeskust hõlmanud asundusküla, mille nimi tuli käibe 1939. a paiku, varem oli Tuudi asundus. Nurme küla piiresse kuulub endine Tuudi-Jõeääre küla (1922), liidetud 1977. Vrd Nurme¹. – MK

ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); KNAB

Nurme⁴ <-le> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas (Ubja plms), 1694, 1796 *Nurms* (karjamõis). ⇒5C3 ♦ XVIII saj mõis, millele kuulus Ubja küla. 1871 Uhtna mõisa maadel *Nurmse* küla. XX saj Nurme küla, 1977–1997 oli liidetud Ubjaga. Vrd Nurme¹. – MK

BHO: 394; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 126; Schmidt 1871

Nurme⁵ <`Nurme ~ -sse ~ -le> Pär – küla Pärnu maakonnas Sauga vallas (Sauga ms), ? 1500. a-tel *Nurm* (küla), 1628 *Nurmetz*, 1638 *Nurmist* (küla), 1839 *Nurms*. ⇒28B1 ♦ Pole kindel, et XVI saj kirjanepanek on samastatav siinse külaga. Nime aluseks on *nurm* : *nurme*. Vrd Nurme¹. – MK

BHO: 395; Rev 1638 II: 32; Rücker; Stryk 1877: 322

Nurme⁶ <-le> Vig – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Nurtu ms), 1844 *Neunurm* (tal), 1855–1859 *Нурма, Heü Нурмсъ* (küla ja karjamõis), 1871 *Neunurms* (küla), u 1900 *Нурмекюля*, 1923 *Nurme*. ⇒21C2 ♦ Nurme oli karjamõis ja küla Nurtu mõisa alal. Karjamõis jagati taludeks juba enne Esimest maailmasõda, selle tulemusel tekkis Nurme küla. 1977–1997 oli Nurme ametlikult Kohtru küla osa. Nurme nimi on seotud Nurtu nimedega, nt Vana-Nurtu (sks *Alt-Nurms*), ka Nurtu nimi on lähtunud sõnast *nurm* (**Nurmetu*). Vrd Nurme¹, Vana-Nurtu. – MK

EAA.298.2.71, L 3; EAN; EVK; KNAB; Schmidt 1871;

ÜAN

Nurme⁷ <-le> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Laugu ms), 1592 *Nurmes*, 1645 *Nurms*. ⇒50B2 ♦ Oli XVII–XVIII saj mõis (*Nurms*), hiljem küla. 1977–1997 oli Laugu osa. Vrd Nurme¹. – MK

BHO: 395; EAN; KNAB; SK I: 250

Nurme⁸ <-le> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas, mõis, sks *Nurms*, 1570 *Nurmeße wacken* (vakus), 1592 *Nurmes* (vakus), 1645 *Nurmbs, Nurms*. ⇒51C2 ♦ On arvatud, et küla tekkis pärast Muhu-Suuremõisa üleviimist 1626 praeguse Vanamõisa kohalt, kuid vakus oli siiski olemas juba XVI saj lõpul. Nurme mõis eraldati Suuremõisast 1750. a-tel. XIX saj II poolel jagati mõisa maad talupoegadele, tekkis uuesti Nurme küla. 1977–1997 oli Nurme ametlikult Aljava osa. Vrd Nurme¹. – MK

BHO: 395; EAN; EM: 123; KNAB; SMF: 59; SK I: 250

Nurme⁹ <-le> VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Võhksa ms), 1645 *Nurmis*, 1798 *Nurms*. ⇒51A4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Kallemäe osa. Nurme kaguots on endine Elliku küla (1685 *Halliko Vello Andres*, 1691 *Ellickwelli Niggola Otto Söhnlein*). Vrd Nurme¹. – MK

BHO: 394; EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 38

***Nurmekund** [*nurme*, `kund] – muinasmaakond Kesk-Eestis, sks *Nurmegunde*. ♦ XIII saj on nimi kirja panud Henriku Liivimaa kroonikas kujul *Nurmegunde, Normegunda, Normegunde*. Muistne ühekihelkonnaline maakond asus umbes hilisema Pilstvere

kirikukihelkonna alal. Pilstvere khk asutati arvata-vasti XIII saj. XIV saj II pooleni kuulus Sakala foogtkonda, hiljem Viljandi komtuurkonda, Nurmekunna kaguosa ka Põltsamaa komtuurkonda. 1559 asutati Nurmekunna lõunaosa haarav Kolga-Jaani khk (*Corpes*). Tänapäeval on muinasmaakonna ala jagatud Viljandi, Jõgeva ja Järva maakonna vahel. Nime lähtekohaks on peetud sõnavorme **nurmi* ja **kunta*. – MK

Alvre 1985: 104; ENE-EE: VI, 685

Nurmetu <Nurmetu ~ -sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Porkuni ms), 1586 *Nurme*, 1725–1726 *Nurmet*, 1796 *Nurmetto*. ⇒15A4 ♦ L. Kettunen arvab, et nimi tähendab 'ilma nurmedeta, põldudeta'. Nimes esinev *-tu* võib tema meelest olla ka *tud*-kesksõnast moodustatud, nagu sõna *hukatu*. V. Pall aga leiab, et kuna *tu*-liitega kohanimedega nagu Nurmetu, Võhmetu, Kobratu tuletamine on võimalik vaid nimisõnadest, mitte tegusõnadest, siis peab ta tõenäolisemaks P. Ariste väidet, et liide *-tu* kohanimes esineb märgib millegi või kellegi tüüpilist esinemist asjaomas kohas. Seega oleks Nurmetu koht, kus on palju nurmi. 1586 on nimekuju liiteta, 1796. a kaardil on küla põhjast ja läänest ümbritsetud alaga, mida tähistab kirjeldus *Die Lucht*, st luht. Nurmetu loodepoolseid hajatalusid kutsutakse Väljataguseks. 1977 liideti Nurmetuga ↑Tõnuvere küla. – MJ

Ariste 1956: 95; BHO: 395; EO: 247; Mellin; PTK II: 101; Rev 1586: 42; Rev 1725/26 Vi: 249

Nurmsi¹ [*'nurmsi*] <Nurmsi ~ -sse> Pee – küla Järva maakonnas Paide vallas (Sargvere ms), 1796 *Nurms* (kõrts ja küla). ⇒23C1 ♦ Lähestikku oli Järvamaal kaks Nurmsi küla, mis 1938. a vallareformiga satustid ühisesse Paide valda. Neist Purdi mõisa järgi olnud küla nimetati seejärel Nurmeks. Vrd Nurmsi², Nurme². – MK

Mellin

Nurmsi² [*'nurmsi*] <Nurmsi ~ -sse> Kse – küla Lääne maakonnas Hanila vallas (Vatla ms), 1320 *Normes*, 1586 (*Dorff*) *Nurmisz*, 1798 *Nurms*. ⇒20A4 ♦ Nimi on lähtunud sõnast *nurm* : *nurme* või selle *ne*-*se*-tuletisest. Nurmsiga on 1977 liidetud Mäeküla (1798 *Mäe* küla ja kõrts *Mäkorz*). – MK

BHO: 396; KNAB; Mellin; Rev 1586: 73; Schmidt 1844

Nursi <Nurssi ~ -sse>, rahvak aj *'Vahtsõ-Nursi*, kirjark varem ka *Vastse-Nursi* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas, mõis, sks *Neu-Nursie*, 1798 *Neu Nursie*, *Wastse Nursi M*. ⇒44C2 ♦ *Vastse-Nursi* mõis eraldati Vana-Nursist 1765. 1890. a-te valdade liitmisega moodustati Vana- ja Vastse-Nursist üks vald vallamajaga Vastse-Nursis. 1938. a-ni eksisteerinud Nursi valla ja palju kauem püsinud Nursi kooli mõjul kujunes asulanimeks Nursi (ametlikult kuni 1977 Vastse-Nursi asundus). Vastse-Nursis oli enne mõisa rajamist veski ja talurühm, mida nimetati Aiu jõe järgi (1627 *Aya*, 1638 *Aya Kywi*, 1684 *Aya Möller Paap* ja veel kaks talupoega). Vrd Vana-Nursi. – ES

BAL: 698; BHO: 396; EAA.308.2.178; Mellin; Rev 1624/27 DL: 91; Rev 1638 I: 196

Nurste [*'nurste*] <Nurste ~ -sse> Emm – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1583 *Normyste Knutt*, 1605 *Nurmiste*, 1648 *Nurbste*, 1798 *Nurste*. ⇒47C4 ♦ Nimi tuleneb sõnast *nurm* ja *ste*-liitest ning on arvatavasti pärit mandrilt. Vrd Nurme. – MK

HK: 167

Nurtu-Nõlva [*'nurtu-nõlva*] <-le> Vig – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Nõlva ms). ⇒21C2 ♦ Küla on kuulunud ka Nurtu mõisale. 1977 nimetati küla ametlikult Nurtuks, ent 1997 taastati vana nimi. Ligistikku on Nurtu-Nõlva, Velise-Nõlva ja Nõlva küla (viimane Rapla khk-s). E. Tarveli andmeil on 1560 nimetatud mõisat *Guth Nalve oder Nurms*. Ka 1568 on läheduses mainitud Nõlva mõisat või maavaldust (sks *Nelffue*), mis 1860 ühendati Velise mõisaga. Teistel andmetel oli Nõlva metsamõis (sks *Nelwa*), mis eraldati 1829 Nurtust. Nime järelosa aluseks on sõna *nõlv* : *nõlva* 'mäeveer, kalak'. Nime algusosa *Nurtu* on arenenud sõna *nurm* tuletisest *Nurmetu* ja viitab endisele mõisakuulvusele. Vrd Nurme, Nurmetu, Vana-Nurtu, Velise-Nõlva. – MK

BHO: 77, 378–379; EAN; EM: 89; EO: 247; KNAB; Ligi 1961: 370

Nutru [*'nutru*] <-le> Kõp – paik (küla) Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Väike-Kõpu ms), 1695 *Nutro* (küla), 1839 *Nutro*. ⇒30A2 ♦ Külana 1970. a nimekirjas, liideti 1977 Väike-Kõpuga. Nime lähtekohaks on tõenäoliselt talunimi, mille aluseks isikunimi, vrd vanapõhja *Knútr*. Nimi on kasutusel olnud ka Eestis kujul *Knuter* ~ *Nuter* ~ *Nuuter*. Vrd Nuutre. – MK

EAA.567.3.86:4, L 3p; EAN; Insley 1994: 270; Rücker

Nutu <Nuttu ~ -sse> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas, mõis (Triigi ms), 1695 *Nutz* (mõis), 1726 *Nutz* (mõis), *Nutto Johann* (talupoeg), 1765 *Nuß*, 1815 *Nutz* (karjamõis), 1871 *Nutto* (karjamõis). ⇒12C3 ♦ Mõis eraldati Triigi mõisast 1659, enne olnud seal samanimeline küla. Tõenäoliselt on külanimi tulenenud lisanimest, mida saab kõrvutada sõnaga *nutt* : *nutu* ja arvatavasti nimest *Knut* mugaenenud isikunimega *Nuudo* ~ *Nuut*. * *Nutu asundus sai nime endiselt samanimeliselt mõisa rendikohalt*. – *Nutu talu oli väga vaene koht, kuulus Triigi mõisale, rent oli suur ning peremees käis mõisas nutmas ja kaebamas ning palus renti vähendada. Sellest sai talu Nutu nimetus*. (1929) – TL

Bfl: II, 993; BHO: 201; EAA kinnistud; KN: 1929;

Mägiste 1929: 41; Rev 1725/26 Ha: 303; Schmidt 1871

Nuustaku <-le> Ote – paik Valga maakonnas Otepää vallas, karjamõis (Pühajärve ms), sks *Nustago*, 1688 *Nustacko Petter*, 1749–1762 *Nustako Johann* (talupoeg), 1825 *Nustago* (talu). ⇒39A2 ♦ XVII saj lõpuveerandil on Pühajärve mõisa all kadunud külas (*Tanze By*) olnud Nuustaku talu. Hiljem tehti sinna Pühajärve mõisa karjamõis, mille ümber kujunes 1862. a-ks alevik. 1922. a nimetati see M. J. Eiseni ettepanekul ↑Otepääks. Nime variante esineb ka mujal Lõuna-Eestis (Nuudsaku järv Paistu khk-s ja Nuustaku talu Hargla khk-s). Varem kui Pühajärvel on seda nime esinenud Kammeri mõisas (Kam), nt 1585 *Nusta Meis*, *Nustaku Mik* ja *Peter*. Nime päritolu pole selge. Kõrvutus Ukraina perekonnanimega *Нуждак*, *Нуждаков*, mille aluseks on sõna *нужда* 'häda, puudus', ei vii kaugele, kuigi talupoja lisanimena on selline sõna usutav. Ka võrdlus sõnaga *nuustak* 'tuust, nutsak' ei anna palju juurde. Seda, et nime aluseks on sks *Nuſtag* 'pähkliapäev', tuleb aga pidada rahvaetümoloogia. – MF

BHO: 396; EAA.1260.1.9:171, L 172p; EAA.1368.1.12,

L 1; ENE: V, 536–537; PA I: 176; Saaga: SRA

Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/35:319, L 325p

Nuutre [ˈnuutre] <-sse> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Taevere ms), 1583 *Nutricula*, 1839 *Nutri*. ⇒23B4 ♦ 1816 oli Taevere mõisas neli taluperemeest, kelle lisanimi oli Nuutre (*Nuttre*). Külanime lähtekohaks on talunimi, mille aluseks mujalgi eesti kohanimeses esinev isikunimi, vrd *Knuter* ~ *Nuter* ~ *Nuuter* < vanapõhja *Knútr*. Nuutre kirdeosa talusid on kutsutud Kirikukülaks, sest need kuulusid varem kirikumõisa alla. Vrd *Nutru*. – MK
EAA.1865.3.255/4:32–33, 31p–32p; Inslay 1994: 270; PA IV: 159; Rücker

Nõela <-le> Äks – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Kärkna ms), 1585 *Laur Nekla* (*Vanamõisa külas), 1688 *Nagla Jurry*, 1811 *Neela Maddis*, u 1900 *Ныэла* (küla). ⇒32B1 ♦ Nõela talust XIX saj lõpuks väljakasvanud väiketaludest koosnev küla. Nimi pärineb talupoja lisanimest, mis omakorda seostub sõnaga *nõel*. Varasemates kirjapanekutes on näha sulghäälikuga vormi **Nõgla*, kuigi välistatud pole ka teistsuguse algupäraga nimi **Nagla* (nagu Naelavere nimes). Kui Nõela talu asukoht ei ole muutunud, siis võiks 1585. a kirjapaneku põhjal küla varasemaks nimeks pidada **Vanamõisat* (1582 *Wana*, 1585 *Wanamõisa*). – PP
PA I: 111, 187; PTK I: 159–160; PTMT: III, 566

Nõgiaru [nõgi_aru] <-le ~ -sse> Nõo – küla Tartu maakonnas Nõo vallas (Tähtvere ms), 1582 *Magierow* (*m* on ilmselt vigane), 1585 *Negierow*, 1696 *Neggjar*, 1839 *Neguarro*. ⇒32B2 ♦ Küla on saanud nime loodusobjektilt. Liitsõnaline kohanimi koosneb osadest *nõgi* : *nõe* ja *aru* 'kuiv rohumaal'. Nimi võis olla algselt kirjeldav ('mustaks kõrbenud maal'). 1977 liideti Nõgiaruga ↑Kaasmaru ja osaliselt ↑Nõo küla. Nõgiaru küla piiridesse jäävad lõunas Vastse-Nõo mõisa Lüti karjamõis (sks *Lütta*) ja kagus Valgeristi talud (1638 *Walgaristima* ~ *Walgeristima*; u 1900 *Карлова*). – EE

BHO: 388; Marand 2001–2004: III, 23, 24; Mellin; PA I: 50, 161; Rev 1638 I: 124; Rücker

Nõlva <'Nõlva ~ -sse>, rahvak varem ka *Põdra küla* Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Järvakandi ms), 1467 *Nolwe* (mõis), 1579 *Nelwe* (küla). ⇒22A2 ♦ Küla on nime saanud ilmselt maastikutermi *nõlv* järgi. Rööpnime (1913 *Pedraküllä*) esineb mõnes uuemas allikas. Küla põhjaosas paikneb endine Allika küla (liidetud pärast Teist maailmasõda), mille nime on mainitud 1579 (*Hallicke*), võib-olla aga juba 1460 (*Alkhowde*). – PP

BAE; Bfl: I, 241, 264, II, 48; KNAB

Nõmavere <-`verre ~ -sse> Pii – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Võisiku ms), 1583 *Mamawier* (küla), 1599 *Mamawer*, *Mamower*, 1601 *Mammower*, 1624 *Memmafer*, 1638 *Mummaferr*, 1685 *Numma-werrest*, 1687 *Nemāfer* By, 1797 *Nemēfer* (küla, karjamõis, kõrts). ⇒24A3 ♦ Stryki andmeil tehti XVIII saj algul Nõmavere küla maadele Nõmme karjamõis (sks *Nemmenhof*, juba XVII saj algul oli Põltsamaa lossile läänistatud küli vakusest nimega *Nennum*). Hilisem Nõmavere karjamõis (1797 *Nemēfer*) jäi praeguse Esku küla piiresse. Nõmavere nime *m*-algulised kujud jäävad päritolult ebaselgeks, võib-olla peegeldub neis mingi muistne isikunimi, vrd näiteks *Meme*, *Memy*, *Memo* ja *Nemo* (?). XVII saj on need kasutajaile arusaamatuks muutunud vormid asendanud ilmselt hääduselt lähedasel loodusterminil

nõmm : *nõmme* põhinev nimeosa. XVIII–XIX saj, teistel andmetel 1905. a rajas Võisiku mõis küla kõrvale Annamõisa karjamõisa (sks *Annenhof*). Viimase ümber tekkinud asundus liideti 1960. a-tel Nõmavere külaga. – MK

EAA.567.3.103:2, L 1p; EAA.3144.2.1:19, L 19; EE: I, 431; ENE-EE: VI, 691; Mellin; PA IV: 7; P XVI: 289, 302; Rajandi 1966: 129, 134–135; Rev 1601: 101; Rev 1624 PL: 43; Rev 1638 II: 150; Stryk 1877: I, 379

Nõmba [ˈnõmba] <'Nõmba ~ -sse>, koh 'Nõmba Pihl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1609 *nomba Cristen*, 1688 *Nompaby*, *Nemba*. ⇒48B2 ♦ Nimi on olnud kaheosaline, koosnedes sõnadest *nõmm* : *nõmme* 'kuiv kõrge liivane maa, metsaga või ilma; kanarbik' + *pea*. Nõmba alla käib ka Kapasto (Käi, 1850 *Iurri Peet Kappaste*). Vrd Nõmpa. – MK

EMSK; HK: 71, 168; KNAB

Nõmbra [ˈnõmbra] <-sse> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas, poolmõis, 1621 *zwene Gesinde zu Nomber*, 1694 *Nomperre* (talu), 1795 *Nõmbra Jahn* (hajatalu peremees), 1871 *Nõmbra* (poolmõis), u 1900 *Нембpa*. ⇒13A1 ♦ Algselt talunimi. 1849 eraldati Nõmbra poolmõis Alavere mõisast. 1920. a-test asundus. 1977 moodustati uus Nõmbra küla, liites kokku väikese osa Nõmbra asundusest ning Nõmme ja Saare küla. Nõmbra mõisasüda ise jääb praegu Rooküla piiresse. Nimi tuleneb sõnadest *nõmm* : *nõmme* 'kuiv kõrge liivane (metsaga) maa; palu' + *pere*. Nii liitnime esimene kui ka teine pool on läbi teinud vanadele kohanimedele iseloomuliku lühendamise. Ravila mõisa piirkonda jäänud Nõmme ja Saare küla loeti varem Lenderma osadeks, iseseisvateks said nad pärast Teist maailmasõda. – TL
Bfl: II, 347; BHO: 11, 388; EAA.1864.2.V-23:280, L 261p; EAA.1.2.C-IV-64; KNAB; Schmidt 1871

Nõmme <-le>, koh *Nõmme Rei* – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1798 *Nõmē*. ⇒47C2 ♦ 1977–1997 oli Jõesuu osa. Nimi lähtub sõnast *nõmm* : *nõmme* 'kõrge kuiv liivane maa, metsaga või ilma; kanarbik'. Vrd Nõmme². – MK

EAN; EMSK; HK: 168–169; KNAB

Nõmme² <-le>, koh *Nõmme Käi* – küla Hiiu maakonnas Käina vallas (Putkaste ms), 1611 *Neme*, 1782 *Nemmeküllä*. ⇒48B3 ♦ 1977–1997 oli Käina aleviku osa. Käina Nõmme küla on praeguste andmete kohaselt Hiiumaal vanim sellenimeline paik. Mellini kaardil 1798 on Nõmme, Selja ja Käina vahel mainitud ka Liiva küla (*Liiva*, 1620 *Liffva*). Vrd Nõmme¹. – MK
Almquist 1917–1922: 293; EAN; HK: 168; KNAB

Nõmme³ <-le>, koh *Nõmme Pihl* – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Kärdla ms). ⇒48A2 ♦ Juba Kärdla osaks kujunenud küla on arvatavasti hiline, ametliku külana al 1997, mitmel pool Hiiumaal on nii Nõmme külasid kui ka talusid. Varem oli Kärdla asunduse (kuni 1977) või Tubala küla osa. Vrd Nõmme¹. – MK
HK: 168–169; KNAB

Nõmme⁴ <-le> Trm – küla Jõgeva maakonnas Kasepää vallas (Laius-Tähkvere ms), vn *Алексеѳка*, *Lucéuφka*. ⇒26A1 ♦ Pärimusteadetel on küla rajatud XX saj esimesel kümnendil troonipärija Aleksei sündimise puhul metsast jagatud kruntidele, sellest ka venekeelne nimi Aleksejevka (kõnekeeles Lisseifka). Eestikeelne nimi Nõmme esineb hiljemalt 1922. a rahvaloenduse materjalides. 1977–1998 nimetati

- küla Murrus; küla hõlmas ka praeguse ↑Kaasiku ja ↑Metsaküla. Vrd Nõmme¹. – PP
KNAB; PTK I: 160
- Nõmme⁵** <-le> Mar – küla Lääne maakonnas Martna vallas (Suure-Lähtru ms), u 1900 *Немме* (küla). ⇒10B4 ♦ 1977–1997 oli Uusküla osa. Küla on tekkinud XIX saj lõpus, varem oli seal Kõressaare karjamõis (1855–1859 *Керрессеръ*). Vrd Nõmme¹. – MK
EAA.298.2.71, L 2; KN; KNAB
- Nõmme⁶** <-le> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Ungru ms), 1913 *Немекюла* (küla), 1939 *Nõmme*. ⇒9C4 ♦ 1977–1997 oli Nõmme Rohuküla osa. Külanimena uus, tekkinud talunimest, hajatalu esines juba 1689 (*Nõmme Petter, Nõmme Mattz*). Nõmme haarab ka Karatuma (1689 *Karathoma*, 1798 *Karro toma*), mis oli 1930. a-tel eraldi küla. Vrd Nõmme¹, Pullapää nina. – MK
EAA.1.2.941:782, L 770p; Eesti VP; EAN; KNAB; Mellin
- Nõmme⁷** <'Nõmme> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas, poolmõis (Kiltsi-Vorsti ms, Nõmme plms), sks *Nõmme*, 1782 *Ass mit dem Nõmmeschen Dorf*, 1796 *Nõme* (karjamõis), 1826 *Nõmme-M.*, 1844 *Nomme, Nõmme* (küla ja mõis), 1923 *Nõmme* (asundus, küla). ⇒14C3 ♦ Nõmme mõis eraldati Tammikust 1793, al 1865 oli ta poolmõis. Mõisast jagatud asundustalud sulandusid varasemasse Nõmme külasse 1920. a-tel. Nõmmega liideti 1977 Aruküla, endine Kiltsi mõisa popsiküla, mis kandis ka muid nimesid (Kuldoru, Nunnküla, Saunaküla, Surulinn). Vrd Nõmme¹. – MJ
BHO: 306, 307; Bienenstamm 1826: 83; Mellin; Schmidt 1844; Troska 1987: 100
- Nõmme⁸** <-le> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Paatsalu ms), ? 1725–1726 *Nemme Peter, Nemme Jürri* (talupojad Varbla mõisa Mäliküla all), 1871 *Nõmme* (küla), 1923 *Nõmme*. ⇒27A1 ♦ Külanimena uus, XIX saj II poolest. 1977–1997 oli Tamba küla osa. Nõmme idaosa oli 1930. a-tel Piiu küla (u 1900 *Πιο*). Vrd Nõmme¹. – MK
KNAB; Rev 1725/26 Lā: 123; Schmidt 1871; ÜAN
- Nõmme⁹** <-le> Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Maidla ms), 1922 *Maidla-Nõmme*. ⇒12A3 ♦ Oola küla hajataludest 1920. a-tel kujunenud küla, mis on nime saanud ilmselt Nõmme kõrtsi (1798 *Nõme*) järgi. 1977–1997 oli Oola küla osa. Vrd Nõmme¹. – PP
KNAB; Mellin
- Nõmme¹⁰** <-le>, koh ka *Nõmme Põi* – küla Saare maakonnas Laimjala vallas (Laimjala ms). ⇒51A3 ♦ Hiline küla (1922), mis tekkis Laimjala mõisa maadel, külas ka Nõmme talu. 1977–1997 oli ametlikult Laimjala osa. Nõmme piiresse jääb endine Tammimõisa karjamõis (1645 *Tamma*). Vrd Nõmme¹. – MK
EAN; KNAB; SK I: 416
- Nõmme¹¹** <-le>, koh *Nõmme Krj* – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Karja ms), 1645 *Nõmma Hanß*, 1731 *Nemme Hans*. ⇒50C2 ♦ Algselt vist Pamma küla juurde kuulunud talu on andnud nime külale, mis kujunes XIX saj lõpuks. 1977–1997 oli Nõmme ametlikult Pamma osa. Vrd Nõmme¹. – MK
EAN; KNAB; SK I: 251-252
- Nõmme¹²** <-le>, koh *Nõmme Kaa* – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kaarma ms). ⇒50B4 ♦ Uue-Kaarma mõisa maale tekkinud asundusküla, nimi hiljemalt 1922. a-st. 1977–1997 oli ametlikult Asuküla osa. Külanimi on lähtunud tõenäoliselt lisanimest; Meedlas on Nõmme talu. Lisanimena esinenud XVIII saj Sikassaare mõisas (1782 *Nemme Lille Tenno*). Küla piires asus varem Uue-Kaarma mõis (sks *Neu-Karmel*), mis eraldati Kaarma mõisast 1872. Vrd Asuküla¹, Kaarma², Nõmme¹. – MK
EAN; EM: 121; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nime muutmiseks); KNAB; SK I: 251–252
- Nõmme¹³** <-le> Kei – Tallinna linnaosa ja asum, 1784 *Nõmme* (kõrts), 1798 *Nõme* (kõrts). ⇒1B2 ♦ Nõmme on esimest korda mainitud Schrammi 1784. a kaardil kõrtsi nimenä; XIX saj kujunes tallinlaste väljasõidukohaks. Al 1873 hakkas kujunema suvila-piirkonnaks; XX saj esimestel kümnenditel tekkis püüasustus. 1917 sai aleviks, 1926 linnaks, 1940 liideti Tallinnaga (1941–1944 oli jälle omaette linn). A-st 1993 Nõmme linnaosa (langeb suuresti kokku varasema Nõmme linnaga), mille koosseisu kuulub Nõmme asum, Nõmme ajalooline süda raudteejaama ümbruses. Nõmme kõrtsi kohal asus varem jälgimäe mõisa *Mägedevahe kõrts (*Meggedewahe Krog*), mis on märgitud Johan Holmbergi kaardil 1689. Nõmme linnaosa asumid on ↑Hiiu, ↑Kivimäe, ↑Laagri, ↑Liiva, ↑Männiku, Nõmme, ↑Pääsküla, ↑Rahumäe, ↑Raudalu ja ↑Vana-Mustamäe. Vrd Nõmme¹. – PP
EAA.1.2.C-III-2; Tallinn 2004: I, 370, II, 19–24; Tallinna asumid 2013: 195
- Nõmme¹⁴** <-le> Tür – paik (küla) Järva maakonnas Väatsa vallas (Väatsa ms), 1853–1855 *Nõmme Krug* (kõrts), 1878 *Nõme* (küla), 1913 *Nõmmekülla*. ⇒23B1 ♦ Küla liideti 1977 Aasuväljaga. Külas oli ka Nõmme talu. Enamik talusid olid Väatsa mõisa kahepäevakohad, kuid oli ka suuremaid, mille hulka kuulus Nõmme talu (kuuendikukoht). Nimi on saadud looduseseme nimetuse järgi, ka metsa Väatsa mõisast läänes kutsuti Nõmmemetsaks. Vrd Nõmme¹. – MK
EAA.3724.4.520, L 1; EAA.3724.4.523, L 1; EVK; KNAB
- Nõmmemaa** [*nõmme_`maa*] <-le> Ris – küla Lääne maakonnas Nõva vallas (Nõva ms), 1725–1726 *Nemme Andres* (vabadik Nõva mõisa all), 1923 *Nõmmemaa*. ⇒10A2 ♦ Nimi lähtub sõnadest *nõmm*: *nõmme*, mis esines lisanimena, ja *maa*. Nõmmemaa osad, varem omaette külad, on Musaküla (talurühmana 1725–1726 *Mossa Ado, Mossa Matz*) ja Vesiküla. Vrd Nõmme. – MK
Rev 1725/26 Ha: 226; ÜAN
- Nõmmemetsa** [*nõmme_metsa*] <-`metsa> Rap – küla Rapla maakonnas Raikküla vallas (Kabala ms), ? XVII saj II poolel *Nomme Byg*, 1844 *Nomme* (kõrts), u 1900 *Home*, 1922 *Nõmmemetsa*. ⇒11C4 ♦ Küla sai oma nime tõenäoliselt Nõmme kõrtsi järgi, mis paiknes Kabala mõisa idapiiril vastu Raikküla mõisat. Küla kujunes uuesti XIX saj lõpuks, kuid juba XVII saj kaardil on kõrts ja selle ümber Nõmme ehk Likemetsa (*Like Metz Byg*) küla. Likemetsa on talu Nõmmemetsa naabruses. 1977 liideti Nõmmemetsaga põhjaosas paiknev Pilpaküla (XVII saj II poolel *Pilpa Jörger*, 1725 *Pilpa Maddis*), mis sai oma nime talupoja lisanime järgi. – PP
EAA.1.2.C-IV-101; KNAB; Rev 1725/26 Ha: 274; Schmidt 1844; Vene TK 42
- Nõmmeotsa** [*nõmme_otsa*] <-`otsa ~ -le> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Kasti ms), 1695 *Nomme Tönniß, Nommy Willem, Nomme Jörg, Nomme*

Thomas (talupojad Mõisamaa Teliste ja Nihu külas, kaks viimast hajatalud), 1867 *Hofs Ansiedlungen im Nõmm*, 1922, 1923 *Nõmmeotsa*. ⇒21B1 ♦ Endine popsiküla, 1977–1997 oli Moka küla osa. Nimi tuleneb sõnadest *nõmm* : *nõmme* ja *ots* : *otsa*. Külanimed järelosaga *-otsa* on sealkandis levinud (Kõrtsuotsa, Paaduotsa, Rassiotsa). Vrd *Nõmme*. – MK

EAA.1.2.C-IV-246; EAA.2072.S.94, L 1; KNAB; Troska 1987: 99; ÜAN

Nõmmerga <-le>, koh *Nõmmerga Käi* – küla Hiiumaa maakonnas Käina vallas (Putkaste ms), 1664–1665 *Nemkar Peter*, 1885 *Nõmmerga*. ⇒48A3 ♦ Esines külanäna 1945. a nimekirjas, kuid seejärel ilmselt liideti naaberküladega; taastati omaette külanäna 1997. Nimi on algselt olnud kaheosaline: *nõmm* + *kare* 'sööt, murukamar, põllupeenar'. Vrd *Nõmme*¹. – MK
HK: 169; KNAB

Nõmmeri <Nõmmeri ~ -sse ~ -le> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Paunküla ms), u 1900 *Нымеюри* (tal). ⇒13A3 ♦ Küla moodustati 1977 *Nõmme* ja Saueaugu küla liitmisel. *Nõmme* ehk *Nõmmeküla* oli algselt saunaküla ning Saueaugu oli talust alguse saanud küla. Liitmisel tekkinud küla sai nime Saueaugu küla lõunaotsas asuva *Nõmmeri* metsavahikoha järgi. Tegu on liitnimega, mille esimene pool lähtub sõnast *nõmm* : *nõmme* ja teine on tugevalt lühenenud, nime lõpp *-ri* tuleneb isikunimest *Jüri*. Vrd Saueaugu². – TL
ENE-EE: VI, 692; EVK; KN; Vene TK 42

Nõmmeveski [*nõmme_`ves`ki*] <-le> Kad, Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kõnnu ms, Loobu ms). ⇒4B2 ♦ Vesikihõta nimetati XVII saj Vanaveskiks (*quarn Wanna Weskil*) ja arvati Vanaküla alla. 1712 on mainitud Kõnnu hajatalude hulgas *Wanna Külla Möll*, mille E. Tarvel on oletamisi samastanud *Nõmmeveskiga*. 1739 on Vanaküla all mainitud juba talupoega *Nõmme Veski Mick*. Mellinil 1796 *Nõmme*, märgitud on kaks veskit. A-st 2000 ametlik küla, varem Joaveski osa. – MK

EAA.3.1.147:95, L 89p; Mellin; Tarvel 1983: 92

Nõmmise <-le> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Rägavere vallas (Ulvi ms), 1586 *Nemmis*, 1726 *Nomis* (küla), 1782 *Nõmmis*, 1796 *Nõmme* (küla). ⇒6A4 ♦ L. Kettunen on võrrelnud nimega soome vormi *Nummi-sen*. Nimi on *ne* : *se*-tuletis sõnast *nõmm(i)*. Nimes võib olla säilinud kunagine nimetavaline *i*. – MK

EO: 194; Mellin; Rev 1586: 22; Rev 1725/26 Vi: 146

Nõmmküla¹ [*`nõmm_küla*] <-`külla ~ -sse> Koe – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas (Piibe ms), 1281 *Nummekulle*, 1288 *Nummekule*. ⇒14C4 ♦ *Nõmmküla* külakonda on 1281 nimetatud *Villis*, *Vylles* ja sinna on kuulunud ka samanimeline külake. Küllap on *Nõmmküla* 1378 Tallinna turberaamatutes mainitud kujul *Nummekvla*, kust olid pärit eestlased *Meletoyue*, *Kallemele*, *Vilghemele*, *Ghereke* ja *Willeken*, kuigi P. Johanseni arvates oli see *Ambla Nõmmküla*. 1977–1997 oli Lahu küla osa. *Nõmmküla* on liitnimi, mida esineb mujalgi Eestis: *nõmm* + *küla*. – MJ
Dopkewitsch 1933; Johansen 1929: 21; LUB: III, 475a, 521a; Markus 2009: 12

Nõmmküla² [*`nõmm_küla*] <-`külla ~ -sse>, kirjake varem *Nõmküla Amb* – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas, mõis, sks *Nõmküll*, 1564 *Nummeculle*, 1620 *Nõmkyl*, 1732 *Nõmküllä* (mõis). ⇒14B1 ♦ *Nõmmküla* asemele rajati XVII saj IV veerandil mõis. Mõisale

kuuluvat *Karunga küla* (1253 *Karuwenkawe*) hakati XIX saj lõpul samuti kutsuma *Nõmmküla*ks. 1912 ostis mõisa Talurahva Põllupank ning müüs maad taludeks. Raudtee ja mõisa vahel olevaid uusi talusid hakati nimetama *Pangaküla*ks (1922 *Nõmküla panga küla*), hiljem liitus see 1920. a-tel mõisast tekkinud asundusega. 1950. a-tel moodustati endisest mõisakeskusest, tollasest sovhoosi osakonnast *Nõmmküla* asund, endise *Pangaküla* osa jäi asunduseks. 1977 pandi asundus ja asund kokku *Nõmmküla* nime all ning senine *Nõmmküla*, endine *Karunga küla*, liideti *Saia*koopluga. Nimi tuleb sõnadest *nõmm* + *küla*. Vrd *Karunga*, *Nõmmküla*¹. – FP

Almquist 1917–1922: III, 313; EAA.1.2.933:143, L 143; EVK; KNAB; LUB: III, 258a; RL 1922: V, 52; Schilling 1970: 35–37; Thor-Helle 1732: 316

Nõmmküla³ [*`nõmm_küla*] <-`külla ~ -sse> Rap – küla Rapla maakonnas Raikküla vallas (Raikküla ms), 1490 *Nümküll*, 1540 *Nõmmekull*, u 1900 *Немкюля* (küla). ⇒22A1 ♦ XVII saj-st ja hiljem nime ei ole mainitud, uuesti kujunes külaaks XIX saj lõpuks. Maastikuterminile viitav kirjeldav nimi, võib-olla mõjustatud *Nõmme* kõrtsi nimest (kõrts jäi *Kabala* mõisa poolele), kaartide järgi tundub vahel ka *Metsküla*ga segunevat. 1977–1997 oli *Nõmmemetsa küla* osa. Vrd *Nõmmküla*¹. – PP

Bfl: I, 372, 1159; KNAB; Schmidt 1871

Nõmmküla⁴ [*`nõmm_küla*] <-`külla ~ -sse> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Tamse ms), 1645 *Nõmküllä*. ⇒51C1 ♦ Vrd *Nõmmküla*¹. – MK
Rehepapp; SK I: 253

Nõmmoja [*`nõmm_oja*] Hlj, Kad – jõgi Harju maakonnas Kuusalu vallas. ⇒4B3 ♦ *Oja* algab *Nõmmoja* Väikejärvest Kullisoo ja *Pikassaare* soo vahel *Tõreska* külast põhjas ja suubub *Valgejõe* parempoolsesse lisajõkke *Pikkojasse* *Valgejõe* külast lõunas. Rööpnimi *Kaanjärve oja*. *Nõmmoja*ks on nimetatud ka *Läsna jõge*, mis on *Loobu jõe* vasakpoolne lisajõgi. Nime aluseks on *nõmm* : *nõmme*, võimalik, et *Pikassaare* soost kirdes asunud *Nõmme* (1898 *Немме*) talu nime vahendusel. – MK

ERA.T-6.3.580, L 1; Keskkonnaregister

Nõmpa [*`nõmpa*] <`Nõmpa ~ -sse>, koh *'Nõmpa Kär* – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Nempe*, 1570 *Nempe*, 1749 *Niempä*. ⇒50A3 ♦ *Nõmpa* mõis (hiljem nimetatud ka *Vana-Nõmpa* mõisaks, sks *Alt-Nempe*) tekkis XVI saj läänistuse alusel. XVIII saj rajati tühjadele talumaadele veel kõrvalmõisaid, *Liiva-Nõmpa* (sks *Neu-Nempe* ehk *Sand-Nempe*, eraldati 1743) ja *Mäe-Nõmpa* (*Hoch-Nempe* ehk *Berg-Nempe*, eraldati 1731). *Vana-* ja *Liiva-Nõmpa* ning *Anijala* ühendati 1823 *Kudjape* mõisaga ning kadusid, säilis üksnes *Mäe-Nõmpa* mõis. Säilis ka *Nõmpa küla*. *Nõmpa* nime kirjapanekutes on segunenud *nõmm* ja *neem*, kuid siin võiks algseks pidada sõna *nõmm*, järelosa on *pea*. *Nõmpast* läänes oli varem *Oorema küla* (kirjapildis ka *Oremäe*, 1731 *Orremeggi*, 1798 *Ohremä*), mis hääbus pärast 1940. a-id. Vrd *Nõmba*. – MK

BHO: 379; EM: 123; Koit 1966: 80; SK I: 253, 262

Nõnova <-sse>, koh *Nõnova* <-he> Vas – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Lasva ms), 1638 *Nennova Hanszassa*, 1782 *Nennowa*, *Ninnowa*, 1798 *Neñowa*, 1820 *Nõnnowa* (küla). ⇒45A1 ♦ *Nõnova* nime päritolu pole selge, kuid seda võib kõige tõenäolisemalt ühen-

dada sõnaga *nõna* 'nina'. Üks võimalus on, et nime andes on silmas peetud Iskna jõe kääru ulatuvat kõrget neemikut, millel küla paikneb. Küla all on ka Iskna jõe kutsutud Nõnova jõeks, kuid see nimi on pigem saadud külanimest. Teine võimalus on külanimeks kujunenud vana talupoja lisanimi, vrd nt sm perekonnanimi *Nenonen*, vene *Ночов*. Mõlemal juhul jääb hämaraks nime lõpuosise *-va* päritolu. Nõnova algjalal ja elanikel on olnud rööpselt ka teisi nimesid: 1638 *Ignatz Hanss*, 1684 ja 1688 *Ignas* (kolm poolemeest). O. Roslavlev samastas Nõnovaga kadunud küla *Sigavere (1561 *Чиковер*, 1593 *Cikarew*, 1638 *Siggawehr*). See nimi võis siiski käia nii praeguse Nõnova kui ka Voki-Tamme küla ala kohta. – ES
EAA.1865.2.141/2:42, 72, L 42, 71; EAA.1271.1.225:158, L 1233; EAA.308.2.178, L 1; EO: 266; Mellin; Rev 1638 I: 162, 183; Roslavlev 1976: 14; Stoebke 1964: 61; Sukunimet 1992: 365; Truusmann 1897a: 39

Nõo¹ <'Nõkku ~ -sse>, koh ka <-n> Nõo – alevik Tartu maakonnas Nõo vallas (Nõo krkms, Vana-Nõo ms, Vastse-Nõo ms), 1582 *Nicho* (küla), 1601 *Nuegenn*, 1796 *Neo*; sks *Nüggen*. ⇒32B2 ♦ Asula tekkis XIX saj lõpul kihelkonnakeskuse ja liiklussõlmena. 1977 liideti sellega Vana-Nõo asundus ning osa põlisest Nõo külast ja Vastse-Nõo asundusest. Kohanimi leidub esmakordselt 1319 Tartu toomhärja nimes Johann de Nughen. Nõo mõis tekkis XVI saj keskel Unipiha mõisast eraldamise teel. 1759 jagunes ta Vana-Nõoks (sks *Alt-Nüggen*) ja Vastse-Nõoks (sks *Neu-Nüggen*). F. Kuhlbars ühendas Nõo nime sõnaga *nõgu* : *nõo*. M. J. Eiseni väitel tekkis nimi kiriku lähedal paikneva nõo järgi. Saksa nimekujuvad pärinevad ajast, mil eesti g oli astmevahelduslike sõnade nõrgas astmes veel vähemalt osaliselt säilinud. Aleviku piiridesse jääb idas endine Vastse-Nõo mõisa Maanuse karjamõis. – EE
BHO: 393; EM: 94, 171; Ise 1925; KN; Kuhlbars 1905: 752; LGU: I, 54; Marand 2001–2004: III, 22–23; Mellin; PA I: 52; Rev 1601: 30

Nõo² <'Nõkku ~ -sse> Nõo – kihelkond ajaloolisel Tartumaal, sks *Nüggen*. ♦ Kuulus muinasajal Tartu khk alla. Nõo kirik oli ehitatud arvatavasti XIII saj lõpul (1559 *kercken tho Nuggen*), kuid kirikukihelkonda mainiti esmakordselt alles 1468 (*Nuggen*), „Eesti entsüklopeedia“ järgi 1483. Vrd Nõo¹. – EE
BHO: 393; ENE-EE: VI, 694; LGU: I, 400

Nõrava <-sse> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Oru ms), 1475 *Nerawe* (küla), 1517 *Narve* (küla), 1726 *Narrawa* (küla), 1796 *Nõrrawa* (küla), u 1900 *Hepava* (küla). ⇒12B2 ♦ Nime päritolu pole selge. Vrd murdekeeles esinevad *nõra(ha)ma* 'nõrisema', *nõre* 'nire; märg, nõretav; nõredena voolav; rippuv', *narakal* 'rippus'. Nimelõpud *-ve* ja *-va* on tihti lühenenud sõnadest *-pea/-pää*, *-vahe*, *-õue*. Võimalik (ja siin ehk tõenäolinegi) on lühenemine sõnast *-oja*, nagu see on toimunud nt Jüri khk talunimes Harjuva (vrd ka Arava). K. Pajusalu leiab, et nimelõpp on vastavuses pigem läänemeresoome *ava*-tüvega, vrd liivi *õva* 'vool'. – TL

Bfi: I, 314; BHO: 380; EMSK; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 306; Tärk 2010: 54

Nõuni <'Nõuni ~ -sse> Ote – küla Valga maakonnas Paluopera vallas (Vana-Otepää ms), 1582 *Neiwekul*, 1628 *Nauni kuella*, 1686 *Naun Bj*, 1749–1762 *Nauni Dorf*, *Nouni*, 1843 *Nõuni*. ⇒39A1 ♦ Nõuni küla vanem osa asub Nõuni järve põhjaotsas ning paikneb Nõuni ja

Väike-Nõuni järve vahel. Nõuni nime tähendus pole päris selge. See võib pärineda muistsest isikunimest *Neuvo* 'nõu, tarkus', mis on andnud ka mitu Soome kohanime, ent nime lõpp *-ni* jääb seletusetu. Küla osa, mis jääb Tartu–Otepää tee äärde Nõuni järve idakaldale, nimetatakse talu järgi Tükiks. – MF

BHO: 376; EAA.1260.1.9:70, 276 L 71p, 276p;

EAA.308.2.104, L 1; ENE: V, 472; PA I: 75; Rev 1624/27 DL: 108; Sukunimet 1992: 365

Nõva¹ <-le> Kod – küla Jõgeva maakonnas Pala vallas (Jõems), 1585 *Nowal*, 1592 *Newalkula*, 1601 *Nawall*, 1730 *Nowwalt*. ⇒26B3 ♦ L. Kettunen pakub nime algseks tähenduseks kas *nõva* 'kanal' või sm *neva* 'soostunud ala, mülgas'. V. Pall märgib, et need sõnad esinevad saarte ja läänemurde alal *e*-listena (*neeva* ~ *neebe* ~ *neva* 'kraav, oja, kiirema vooluga koht jões; soine pehme maa'), samas kui vastavates kohanimedes on järjekindlalt *õ*. Pigem võiks vanemate kirjanekute põhjal nimes oletada *õ* ja *a* vaheldust (nagu nt sõnades *palama* ja *põlema*, *parand* ja *põrand* jne). Samas ei saa seda siiski võrdsustada Nava nimega, millel on pisut teine ajalugu. 1977 liideti Nõvaga Luigemetsa (1922), ↑Mäkaste ja Väljaotsa (1922) küla. Vrd Nõva². – PP

KNAB; PA I: 195; PTK I: 161

Nõva² <-le>, koh ka *Nõva* Ris – küla Lääne maakonnas Nõva vallas, mõis, sks *Newe*, 1402 *Neyve*, 1575 *Newe*; erts *Neve*. ⇒10A1 ♦ Küla kuulus XIV saj Lihula nunnakloostri ja läks 1402 vahetuse teel Padise kloostri. Mõisa kohta on teateid al 1599. 1653 liideti küla elanike soovil Harjumaaga. Nimega vrd sm *neva* 'soo', eesti *nõva* 'kraav'. Nõvaga on 1977 liidetud ↑Ärita küla. Vrd Nõva¹. – MK

EM: 62; EO: 259; BHO: 384; KNAB; Mellin; PTK I: 161; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Näduvere <-verre ~ -sse> Trm – küla Jõgeva maakonnas Torma vallas (Laius-Tähkvere ms), 1408 *Nedovere*, 1493 *Nadover*, 1599 *wioska Nadawer*, 1839 *Näddofer*. ⇒25C1 ♦ L. Kettunen on nime võrrelnud üldnimega *nadu*, oletades, et esines vaheldus *Nadu*- ~ *Nädu*-, millele võivat viidata nime varasemad kirjanekud. Isikunimelist lähet võiks toetada see, et vere-lõpuliste nimede esikomponendiks on sageli isikunimi. Vrd ka *lelle* : *lelle* ja isikunimi *Lello*. 1977 liideti Näduverega Muta (1794 *Mutta wäljalt Joan*) ja ↑Väägu küla. – VP
EO: 296; PTK I: 145–146, 161; P XVI: 118; Rucker

Näo ['näo] <-sse> Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas (Tapa ms), 1564 *Neweko*, 1620 *Näfve*, 1637 *Nehho*, 1712 *Neokilla*. ⇒14B1 ♦ Nime alikuju võib olla olnud **Näho* ning see oli ehk seotud muistse isikunimega. 1977 liideti Näoga Niidu asundus, mis kasvas 1920. a-tel välja Niidu karjamõisast. Viimane rajati hiljemalt 1795 (1688 talu *Konunga Matz*, 1711 *Kunninga Nietist*, 1732 talu *Nieto Kähr*, 1796 karjamõis *Nito*; 1782 olemas olnud karjamõisa nime pole teada). Vrd Nehatu². – FP

Almquist 1917–1922: III, 313; EAA.1.2.933:140, L 139p; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 193; EAA.3.1.448:139, lk 100p; EAA.3.1.470:118, L 113p; EAA.1864.2.V-52:289, L 285p; EAA.1864.2.IV-6:405, L 396p; EAA.1.2.942:109, L 101p; EAA.1248.1.7:3, L 4; KNAB; Mellin

Näpi <-le> Rak – alevik Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas (Sõmeru ms), 1726 *Neppe Jürri* (talupoeg Sõmeru mõisa all Aluvere külas), 1844 *Neppi*, u

Nässuvere küla Mellini Järvamaa kaardil. 1796. EAA.2059.1.1464, L 12.

1900 *Hannu* (küla). ⇒5B4 ♦ Kuni 2007 Näpi küla. Näpi oli Aluvere tütar küla, seal on Rakvere Liha-kombinaat ja mitu muud tööstusasutust, mistõttu asula muutus XX saj lõpuks alevikulaadseks. Aleviku idapoolne osa Näpi tee ääres kandis 1977. a-ni Näpi asundi nime. Nimi pärineb talupoja lisanimest, vrd linnunimetust *nepp*, *näpp*. – MK

ENE-EE: VII, 18; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 122; Schmidt 1844

Närapää [*nära*ˌ

ää

] <-le>, koh *Närä*ˌ

ää

, kirjak varem ka *Närapa* Kan – küla Põlva maakonnas Kanepi vallas (Erastvere ms), 1783 *Nerrepe Juhhan*, 1795 *Narrapae Johann*. ⇒39C3 ♦ Algne talu ja talurühm ei kuulu piirkonna vanimate hulka, ka 1685. a kaardil pole sellel kohal veel talu. Külana on esmakordselt märgitud 1945. a nimestikus. Närapää, Uha ja Ala-Jakapi piirkonda on varem nimetatud Erastvere Alakülaks (1795 ka sks *Unter Errestfer*). Võimalik, et Alakülä nimi on väga kaua käibel püsinud, vrd 1452 ja 1627 mainitud külanime *All*. Närapää on talupoja lisanimi, millele leidub vaste Soome Karjala kannaselt (1791 *Mich. Näräpä*). See annab alust uskuda, et lisanimi on algusest peale olnud kaheosaline ja sisaldanud sõna *pää*. Kujud *Nerrepe* ja XX saj *Närapi* annaksid aluse ka teistsuguseks tõlgenduseks. Lisanime algusosa võib olla seotud sõnaga *näru* 'närs' (Mulgis ka 'pearätt'), kuid lisaks on huvipakkuv Wiedemanni sõnaraamatus esinev *näru* 'köva, vintske' ja *närupea* köva pealuuga inimese või looma kohta. Vrd Soodoma. – ES

EAA.1267.1.286:15, L 26; EAA.1865.2.15/1:16, L 15p; Eesti TK 50; KNAB; LGU: I, 354; Rev 1624/27 DL: 102; Sukunimet 1992: 384; Wd

Nässmöisa [*ˈnäss*ˌ

möisa

] <-sse>, koh <lö, -n>, kirjak ka *Nässmetsa*, kõnek *Nässu Urv* – paik (küla) Võru maakonnas Antsla vallas (Vana-Antsla ms), 1419 *Nesmetze*, 1627 *Nesmetzkuella*, 1723 *Dorff Nesmetz*, 1762 *Nestmeste Karja Rein*, 1900 *Hoflage Nessmets*, 1909 *Nestmöts*. ⇒44A1 ♦ Tegemist oli põlise külaga, kuhu XVIII saj alguses rajati Vana-Antsla mõisa karjamõis – 1723. a revisjoniprotokolli kohaselt oli Markuse Miku maa karjamõisaks võetud. 1762. a Urvaste personaalraamatus enam küla kirjas polnud, karjamõis oli laienenud ja samade lisanimedega talupojad nagu 1723 paiknesid nüüd Vana-Antsla mõisa teistes külates. XIX saj lõpus oli Nässmöisa tuntud veski poolest. 1920. a-tel jagati karjamõisa maad asundustaludeks ja tekkis küla, mis 1977 liideti põhiliselt Taberlaena, osalt Kraavi külaga. Tänapäeval on karjamõisa koht kokku kasvanud Antsla linnaga. Rahvapärases kohanimes on asendunud *-mötsa* sõnaga *-möisa*, mis al XVIII saj-st vastas paremini koha ole-

musele. Esialgne Nässmötsa küla näib olevat tekkinud veel põlisema Kobela küla ääremaale, millele viitab järeloosa *-mötsa*. Algusosa *Näss-* jääb hea seletusega. Kirjapanekutes esineb ka algusosa kuju *Nest-*, nt 1638 *Nestneckkyl*, aga ei ole täishäälikuga lõppevat varianti nagu nt *Nässuma* nimes. Samas leidub ka *Näsuvvere* küla nimest kirjapilt *Nezvere* (1402), nii et tõenäoliselt on Nässmöisa nime algusosa keeleliselt sama algupära kui viidatud külanimed. – ES

BAL: 649; EAA.1270.1.264:25, L 25; EAA.3724.5.2893, L 1; LGU: I, 208; Rev 1624/27 DL: 105; Rev 1638 I: 40; RGADA.274.1.174:531, L 524p; SK I: 254

Nässuma <-sse ~ -le> Pha – küla Saare maakonnas Pihlta vallas (Sandla ms), 1527 *Neszenbeke*, 1731 *Nessoma*. ⇒50C4 ♦ P. Johansen on nime tuletanud kujust *Nässun-mäke*. Nime algusosa võib olla isikunimi *Neso* või *Nesu* (nt XVI saj *Bertolt Nessepoick*), kuid vrd ka *näsu*, *näss* 'näsa', *näsu* 'nasv', *näss* : *nässu* 'kasvult kidur puu, inimene jne'. – MK

Johansen 1951: 299; SK I: 254

Näsuvvere <- verre ~ -sse> Tür – küla Järva maakonnas Türi vallas (Tori ms), 1402 *Nezvere*, 1564 *Neszifer* (küla), 1796 *Nässower*. ⇒23B1 ♦ XVI saj kuulus Türi-Alliku mõisa Raukla vakusesse, XVIII saj Järvamaa Tori mõisa alla. Varem kompaktselt paiknenud Näsuvvere talud hajutati pärast Teist maailmasõda ja küla ajalooline tuumik on praegu tühi. Nimega vrd isikunime *Neso* ~ *Nesu*, XVI saj *Bertold Nessepoick*. – MK

BHO: 380; Mellin; Mägiste 1929: 40; Ungern-Sternberg 1912b: 448

Nätsi <- Nätsi ~ -sse> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Koonga ms), ? 1344 *Nectis*, 1624 *Netz*, 1797 *Netsi* (kõrts). ⇒20C4 ♦ 1977–1997 oli Kalli osa. Nätsi küla asub Nätsi ja Nedrema raba vahel, kust juba muinasajal käis läbi tee Lihulast Pärnu. Nimega võiks võrrelda sõnu *nätse*, *nätsik*, *nätsis*, *nätsjas*, *nätsk*, *nätske* 'nätske'. – MK

BHO: 380; EAN; KNAB; Mellin

Nääri [*ˈnääri*] <-le> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Valgu ms), 1591 *Newer* (küla), 1696 *Newer By*, 1725–1726 *Newer* (küla, milles talupoeg *Newre Hann*), 1798 *Nähri*. ⇒21C1 ♦ 1977–1997 oli Paisumaa osa. Esimeste kirjapanekute järgi otsustades on nimi rahvaetümoloogiliselt ümber mõtestatud ja ühendatud sõnaga *näär(id)*. Algselt võis olla tegemist hoopis isikunimega, vrd tõenäolist eesnime *Neuer* (1618–1619 Saaremaal *Salo Neuer*). – MK

EAA.1.2.C-IV-251; EAN; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lä: 56; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:225, 43p; Tiik 1977: 287

Nüpli [*ˈnüpli*] <-sse> Ote – küla Valga maakonnas Otepää vallas, mõis, sks *Knippelshof*, 1628 *Monnameggi*, *Knuepelmoyssa*, 1684 *Knippelshof*, 1811 *Knippelshoff*. ⇒39A2 ♦ Mõisat on esmakordselt mainitud 1508 (*Monenberg* või *Mynnenberg*). Nime aluseks on Munamäe nimi (↑Väike Munamägi). Juba 1449. a-st on Otepää khk-st teada isikunimi *Hermen Munnenberg*, seega nimi võib olla vanem. Poola ajal on mõis olnud Sangaste khk all, XVII saj on saanud kroonumõisaks. 1868 jagati mõisa maad kruntideks, müüdi taludeks ning mõis kadus. Nüpli nimi on mugandus saksakeelsest nimekujust, mille aluseks on sõna *Knüppel* 'malakas, vemmäl, kaigas'. XX saj algupoolel on küla nimetatud Mäekülaks (u 1900 *Мяе-Кюля*). Nüpliga liideti 1977 Ojamäe küla, nimetatud endise

karjamõisa järgi (sks *Ojama*). Omaette paigad Nüplis on Kolga Pühajärve ääres, Laane Nüpli keskuse ja Kolga vahel ning ↑Tehvandi kirdes. Nüpli järve vana nimi oli 1627 *Mellaste Jerwe* ning 1684 *Mellista*. See võis ühtlasi olla järveäärse küla vanem eestikeelne nimi (vrd *Melliste*). – MF

BHO: 235; EAA.1865.2.51/5:2, L 1; EAA.308.2.92, L 1; KNAB; LGU: I, 336; Rev 1624/27 DL: 109

Nüri <-sse> VNg – küla Ida-Viru maakonnas Sonda vallas (Kunda ms), 1796 *Nurri* (kõrts), u 1900 *Hyppu* (küla). ⇒6B4 ♦ Lisanimena esines Nüri 1712 Kunda mõisas (*Nürre Jürre*) ja 1744 taluna Kalvi mõisas Vihamäe külas (*Nürri Johann*). Küla on nime saanud talu ja kõrtsi järgi, mille aluseks oli talupoja lisanimi, vrd *nüri*,

nuri. Vihamäe (katastrikaardil Vihameele) on praegu omakorda talu Nüri külas, nimi ise on Nürist vanem (? 1666 Kunda mõisa mets *Wichemal*, 1697 Kunda mõisa talupojad *Wehawa Peter Jürrij*, *Wehawa Hanso Mutz* ja *Wehoma Hanso Maddi*, külanimi *Wikama*, 1712 maakoht *Wiecha Ma*, 1744–1774 Kalvi mõisas *Wehama* või *Wihhama* küla). Nüri külaga on 1977 liidetud ↑Jalastu, ↑Puisma ja ↑Päsula. Neist Jalastu ja Puisma jäävad Lüganuse kihelkonda. – MK

EAA.3.1.448:47, L 58; EAA.3.1.451:178, 179, L 121, 121p; EAA.3.1.481:371, L354p; EAA.3.1.489:661, L 682p; EAA.3.1.498:243, L 256; EAA.3.1.505:237, L 265p; KN; KNAB; Liiv 1938: 218; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 148, 149

O

Oandu¹ [ˈoandu] <-le> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Maidla ms), 1591 *Oendall* (küla), 1665 *Owando* (küla), 1732 *Owando Ado* (talupoeg Mäetaguse mõisa all), 1796 *Oando* (karjamõis ja kõrts). ⇒16A1 ♦ Oandul oli Maidla mõisa karjamõis, XVIII saj algupoolel kuulus ala aga Jõhvi Mäetaguse mõisa alla koos Rääsa ja Piilsega (müüdi Mäetagusele 1665). Tõenäoliselt on 1726. a Mäetaguse mõisa hajatalu *Awando Ado* sama mis 1732 *Owando Ado*. Lisanimi on suure tõenäosusega siirik Haljalast, kus on vanem Oandu. L. Kettunen tunneb Lüganusel nimekuju *Uandu*, millest ta küsimärgiliselt on moodustanud algse **Uvanto* ja mida võrdleb nimega *Oandimaa*. 1920. a-test oli Oandu asundus, al 1977 küla. Vrd Oandu². – MK

Bfl: II, 737; EAA.3.1.469:932, L 933p; EO: 28; EVK; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 173; Saaga: SRA
Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/6:72, L 65

Oandu² [ˈoandu] <-le>, koh ka *Oondu* ~ *Uhandu* Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Sagadi ms), 1517 *de molle to owan*, *Hofwandes* (veski), 1544 *Ouants* (veski), 1549 *de Mole tho Ouanth* (veski), 1586 *Ofen* (veski), 1699 *Ufwandes* (küla), 1796 *Owando* (karjamõis), 1844 *Oando* (karjamõis), 1913 *Ioando* (küla), 1922 *Joandu* (küla). ⇒SA2 ♦ Oandu jõge on mainitud 1465. a-st pärinevas ürikus, kus räägitakse Annikvere mõisale kuulunud kalapüügikohast Oandu jõe suudmes (*der Juwanden Münde*) praeguse Altja küla juures. 1517 on esmakordselt mainitud Oandut seoses jõel asunud veskiga. E. Tarvel on oletanud, et asustuse saab siiski viia varasemasse aega, kirjalikud allikad aga puuduvad. 1726 loeti Oandu Lauuli küla alla, 1745 nimetati Oandut esimest korda Sagadi karjamõisana. XIX saj lõpust on Oandul ka metskonna keskus, veski töö lõppes omaniku küüditamise tõttu 1949. Küla nimi on esinenud ka kujul *Uhandu* ~ *Ohandu* ~ *Joandu*. E. Tarvel on leidnud, et Oandu ~ *Uhandu* on kõlalt lähedane muistsele maakonnanimemele *Ugandi* või *Oandi*, aga ei ole pidanud seost tõenäoliseks. Selle asemel seostab Tarvel Oandut V. Palli toodud lähedaste kohanimedega *Uha*, *Uhamets*, *Uhandu*. Pall on kõrvutanud neid nimesid sõnades *uht* : *uha* 'raitud mets'; *risu*, *uht* : *uhu* 'puurisu, räiss', *uhumaa* 'alemaa', *uhk* : *uha* või *uht* : *uhu* 'jääle imbuv vesi, maast välja imbuv vesi; talvel külmumata kohast tõusev veear', *uhastik* 'kinnikülmumata koht soos'. Tarveli meelest sobiks tähenduslikult Oandule mõlemad sõnapesad, sest seal on nii metsa raiitud põllumaa kui ka jõgi. Vrd Oandu¹. – MA

EAA.1.2.C-IV-121; EVK; KN; KNAB; Mellin; Neljandik 2007: 7; PTK I: 255; Schmidt 1844; Tarvel 1983: 45, 101–104

Oara [ˈoara] <-sse> Aud – küla Pärnu maakonnas Audru vallas (Audru ms), 1500. a-tel *Hover*, 1531 *Hover villa* (küla), 1534 *Hohaver* (küla), 1624 *Ohafer* (küla ja vakus), 1839 *Ohafer*. ⇒28A1 ♦ Algselt vere-lõpuline nimi. Küla asub Audru jõe ääres. 1624. a kirjaneku põhjal võiks oletada, et nime algusosa lähtub sõnast *oja*, kuid esimene, *h*-line kirjanek osutab muud. Nime tähendussisu ja algne algusosa jäävad ebaselgeks. – MK
BHO: 397; Rücker; Stackelberg 1926: 218; Stackelberg 1928: 169

Obinitsa <-nitsa ~ -sse>, koh hrvi *Ob'nitsa*, kirjak varem ka *Obiniste* Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Mokornulk), 1652 *Авинчице*, 1686 *Овинчице*, u 1790 *Авинчица*, 1849 *Обыница*, 1874 *Obinitsa*, 1897 *Подовинчице* (puustus), 1904 *Obinitsa*, *Авинчице*, u 1920 *Abinitsa*, 1928 *Obiniste*. ⇒45C1 ♦ XVIII saj kuulus küla Taeluva koguduse alla; XIX saj oli Obinitsa samanimelise külakogukonna keskus. Obinitsa vald moodustati 1922 Petseri valla idaosast ja Pankjavitsa valla põhjaosast; 1923 nimetati see Meremäe vallaks. Kohanime päritolu on ebaselge. J. Truusmann pakkus nime seletuseks välja *aun* 'kaarjas rõuk, piklik virm', kuid selline sõna Kagu-Eestis puudub. Novgorodis esines isikunimena XIV saj *Овин*, nagu ka isanimi *Овинов* XVI saj. Nimi võib lähtuda sõnast *овин* 'leivakuivati, rehi, ait' (J. Truusmann). A. Šteingolde märgib, et kohanime seletuseks sobiks *овинице* ~ *большой овин* 'suur rehi', kui poleks *ч*-vahehäälikut (*Овинчице*). Pihkvamaal leidub nii *Овintištše* (*Овинчице*) kui ka *Авintištše* (*Авинчице*) küla. Külas asub Obinitsa Issanda Muutmise kirik (valmis 1903). Vrd *Obja*. – AK

Academic; Dal' 1880–1882; Eesti TK 42; EKSS; Ermits 2012: 35; Hurt 1904: XIX; Hurt 1904–1907: II, 154; Ivanov 1841: 242; KN; Matveev 2008: 198; PGM 1785–1792; SeK: 95; Setumaa 1928: 277; Truusmann 1890: 54; Truusmann 1897a: 44, 46; Truusmann 1897b: 1, 56

Obja <-sse ~ -le> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Roela ms). ⇒15B1 ♦ 1920.–1930. a-tel Rosentali asundus. *Obja* nimi võeti ametlikku kasutusse 1939. a paiku, kui oli kavas asunduste kaotamine ja nimede eestistamine. Tegemist on vana külanimega (1241 *Obias*, 1662 *Ubia külla*). Küla kuulus XIV saj perekond Rosentali Roela mõisa juurde. Rosentali mõisast (sks *Rosenthal*) on andmeid al 1696, kuid P. Johansen on oletanud mõisa asutamist juba XVI saj. XIX saj oli see Roela mõisa karjamõis. Põlisküla oli kadunud 1765. a-ks. Külaaset on oletatud Rosentali mõisa Vainu heinamaal. *Obja* nime tähendussisu jääb ebaselgeks, häälikuliselt lähedased on tuletised *obadus* ja *obajus* 'aas, silmus'. *Objaga* on 1977 liidetud Liiva (1796 *Liwa*). Vrd *Obja*. – MK

EAN; ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 12-525 asunduste kohta); EVK; Joh LCD: 516; KNAB; Mellin

Oblu <Oblu ~ -sse ~ -le>, koh 'Ooblu ~ 'Ooble Juu – küla Rapla maakonnas Kaiu vallas (Kuimetsa ms), 1241 *Wopal* (küla), 1586 *Wowell*, 1687 *Hobel By*, 1725 *Oblo*. ⇒12C3 ♦ L. Kettunen analüüsib nime kirjapildi järgi, oletades lähtevormiks *Vopelo(i)* (sm *vopelo* 'vanakraamikaupees') ning nähes ka seost sõnaga *vobisema* ~ *vöbisema*. Ent kohalikus häälduses on nimi selgelt Ooblu, mis oli ka ametlik nimi pärast Teist maailmasõda kuni 1977. Seega tuleb seletust otsida pigem voo-algulistest sõnadest. 1977 liideti Obluga ↑Lakevainu küla. – PP

EAA.1.2.C-III-23; EO: 115, 333; Joh LCD: 668–669; LCD: 42r; Rev 1725/26 Ha: 296

Odalätsi <-le>, koh varem ka *Odalatse* Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Pidula ms), 1438 *Ottlevesschen zee* (järv), 1453 *Janus Melepene soen van Ottolas is tho Oygill en bur*, 1592 *Ottlas*, 1645 *Wadalatz*, *Odolatz*, 1731 *Oddalatz*. ⇒49C3 ♦ L. Kettunen on 1592. a kirjapaneku põhjal pidanud nime algvormiks **Odalatse* või **Odalätsi*, mis oleks lähtunud sõnast *Odalane*, vrd *oda* 'teatud viske- või torke-relv'. Esimese üleskirjutuse põhjal oleks võimalik nime seletada ka kui kolmeosalist *Ott+le+vesschen*. Sel juhul oleks tegemist algselt *la*-liitelise nimega, milles algusosa oluiku isikunimi ja järelosas võiks näha märke sõnast *vesi*, on ju tegemist järvenimega. Veel tänapäevalgi on tuntud Odalätsi allikad. Odalätsi piirsesse jääb Kihelkonna maalinna (1798 *Burg Kilekond*). – MK

Mellin; Rehepapp; SK I: 255

Odiste <-sse> KJn – küla Viljandi maakonnas Kolga-Jaani vallas (Võisiku ms), 1583 *Hodis* (küla), 1599 *Hodys*, 1624 *Oddiste*, 1638 *Odiss* (Lalsi küla all), 1797 *Ottiste*. ⇒24B4 ♦ Põltsamaa jõe läänekaldal oleva küla nimi on algselt olnud *h*-alguline, võrdluseks võiks tuua sõna *hoodes* : *hoodese* 'keeris'. Sel juhul oleks esisilbi täishäälik muutunud lühikeseks. Odiste põhjaosa tuntakse Päovere nime all endise karjamõisa ja küla järgi (1583 küla *Pawier*, 1797 karjamõis *Peofer*). – MK

Mellin; P XVI: 290; PA IV: 6, 7; Rev 1624 PL: 42; Rev 1638 II: 154; Wd

Odivere <-`verre ~ -sse> MMg – küla Jõgeva maakonnas Saare vallas (Saare ms), 1582 *Ohiwer*, 1585 *Odyver*, 1811 *Oddifer*. ⇒25C2 ♦ L. Kettunen on kahtlemisi esitanud võimaluse, et algusosa on olnud isikunimi **Oti*, **Otti*. *Odi*-vorm on sel juhul nõrgenenud *t*-ga, nagu nt Harjumaa kohanimel *Odipõllu mägi* (P. Wieselgren). V. Pall leiab samuti, et tegu on algse isikunimega *Ott* (algtäendus 'karu'), vahest on *t* nõrgenemine varem levinud laiemal alal. 1977 liideti Odiverega ↑Toljase ja osaliselt ↑Alnavere küla. – PP

EO: 301; PA I: 103; PTK I: 162

Odulemma <-`lemma ~ -sse> Nis – küla Harju maakonnas Nissi vallas (Nurme ms, Saida plms), 1565 *Odde-moolby* (küla, kus talupojad *Bertill Oddemall* ja *Jack Oddemall*), 1615 *Oddemalby*, 1686 *Odelumby*, *Oddulam*, 1796 *Oddolem* (küla). ⇒11B2 ♦ XVII saj kuulub küla Nurme mõisa alla, mainitud on ka talupoega *Oddulem Jurgen*. Juba 1394 on mainitud Riisipere mõisa all koos Nissi ja teiste ümbruskonna küladega Harku kõrval nime *Otzomull*, mida võiks samastada hilisema Odulemmaga. XIV saj oli piirkonnas ka *Otzomoise*. Juhul, kui viimati mainitud kirjapanekud on Odulemma varasemad üleskirjutused, siis oleks

nime aluseks karu tähendanud sõna, vrd soome *otso* 'karu' ja eesti samatähenduslik *ott*. 1977 liideti Odulemmaga ↑Harku küla. Odulemmast lõunasse jääb Saida poolmõis, mis eraldati Nurmest 1884. Vrd Vasalemma. – MK

EAA.1.2.931:85, L 78; EAA.1.2.938:11, L 10;

EAA.1.2.940:686, 690, L 673p, 677p; LUB: VI, 2927; Mellin

Oe <-le>, koh 'Oe_külä <-`küllä> Urv – küla Võru maakonnas Antsla vallas (Vana-Antsla ms), 1386 *Oyl*, 1582 *Aiakilla*, 1592 *Oiekila*, 1627 *Oya Kuella*, 1762 *Oë Külla*. ⇒43C2 ♦ Veel XIX saj alguses kuulusid Oe küla alla taludena praegused ↑Soome ja ↑Kollino ning Hauka talu, mille maadele tekkis hiljem ↑Antsla linn. 1386 mainitud nime *Oyl* pole varasemad uurijad Oega samastanud. Sellele, et 1386 mainitud uus mõis *Oyl* ja selle juurde kuuluv küla *Oyl* tähendavad Oe küla, juhib tähelepanu 1627. a revisjoni teade, mille järgi on Antsla mõisa maal vanal ajal veel kaks mõisat olnud: *Wehast* ja *Lohnnerhoff*. Viimane paigutatud ↑Patuperä külla (*Lohnen Hoffstete*), *Wehast* aga on olnud küla Mändiku talu ümbruses (↑Ähijärve). *Oyl* ja *Wehast* peaksid viitama ühele ja samale mõisale, mida nimetatakse kord põhjapoolse, kord lõunapoolse küla järgi. Mõisat mainib uue mõisana ka Uexküllide 1419. a päranduse jagamise ürik, uusajal on see tuntud ↑Jaugamõisa nime all. 1419 nimetatakse uut mõisat asuvat küla *Thetis* ääremaal. See on ilmselt sama küla, mis 1600. a esineb nime all *Tekull* ja mis hõlmab hiljem, XVIII saj, Oe külanäe mõistetud asustuse idaosat. Oe nimi pärinebki tõenäoliselt küla lääneosast, kust oja läbi voolab. Nime aluseks peaks olema sõna *oja*. Oe küla osad on Andsjoja ja Puka, Oe piirsesse kuulub kagus ka Villaku talurühm, mis 1970 oli omaette küla (liideti 1977). – ES

EAA.1270.1.264:32, L 31p; EAA.1270.2.3:83–96, L 80–92p; LGU: I, 119, 208; PA I: 85; PA II: 446; Rev 1601: 58–59; Rev 1624/27 DL: 104, 106

Oela <-sse>, koh ka *Oeli* Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Kodila ms), 1241 *Oiel* (küla), 1345 *Oyle*, 1389 *Oygelle*, 1798 *Oele*. ⇒11C3 ♦ L. Kettunen oletab lähtevormiks **Ojala*, kuigi mõonab, et see pole häälikuseaduslik. – PP

EO: 79–80; Joh LCD: 519; LCD: 42r; Mellin

Oese¹ ['oese] <-sse ~ -le> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Enge-Uduvere ms), 1500. a-tel *Peter Oyas* (vabatalupoeg), 1624 *Ojast*, 1839 *Oese*. ⇒21B3 ♦ 1977–1997 oli Kodesmaa osa. Oese nimi tuleneb arvatavasti sõnast *ojane* : *ojase* 'ojarikas'. Vrd Oese². – MK

BHO: 402; EAN; KNAB; Rücker; Stackelberg 1928: 142; VMS

Oese² ['oese] <-sse> Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas (Vana-Vigala ms), ? 1591 *Oyell* (küla), 1696 *Oesse Jack*, *Oesse Jürgen*, 1712 *Oesa Simo Hans* (talupoeg Jädivere mõisa all), 1725–1726 *Oese Hans* (metsavaht), 1798 *Oise*, 1900 *Oæso*. ⇒21A2 ♦ XIX saj näib küla kaartide järgi olevat hääbunud, ent tekib XIX saj lõpuks taas. Vrd Oese¹, Ojaäärese. – MK

EAA.3.1.448:367, L 617; EAA.1.2.C-IV-280; EVK;

KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 72; Saaga: SRA

Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:245, L 66p

Oessaare ['oes_saaire] <-`saarde> VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Uuelõve ms), 1731 *Oiesare Tiel*, 1798 *Ohesaar*. ⇒51A4 ♦ 1977–1997 oli Siiksaare osa. Oessaare nimi on lähtunud talunimest,

mille algusosa aluseks on arvatavasti *oja* 'saar', vrd ka *oja* 'väike voolav veekogu'. Vrd Ohessaare. – MK
EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 256

Oeti <-le> JMd – küla Järva maakonnas Roosna-Alliku vallas (Roosna-Alliku ms), 1564 *Oitigall*, 1620 *Oyte*, 1716 *Oët*, 1898 *Oəmu*. ⇒13C3 ♦ 1977–1997 oli Kihme küla osa. Kuigi tegu võib olla muistse isikunimega, on tõenäolisem seos sõnaga *oit* 'lomp, vett täis auk', vrd lüüdi *uitto* 'kitsas ja pikk märg heinamaa küngaste vahel'. Koht asub ümbritsevast veidi madalamal. XVI saj kirjapildis esinev järelois *-gall* võis ehk olla *küla. Oeti külaga liideti 1940. a-tekst Kiigumõisa küla. 1585 oli selle küla juurde rajatud mõis (*Vehestfehr oder Kykemoise*), mis liideti 1675 Mets-taguse mõisaga ning kaotati, jäi üksnes Kiigumõisa küla. Kiigumõisa nime kasutati Metstaguse mõisa paralleelnimena veel XVIII saj. – FP

Almquist 1917–1922: III, 303; Bfl: II, 72;
EAA.1.2.933:24, L 24; EAA.3.1.450:89, lk 166; EES;
ERA.T-6.3.687; KNAB; Schilling 1970: 71–72; Ungern-Sternberg 1912a: 36

Ogandi <Ogandi ~ -sse> Rej – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1795 *Ogganidi Jaak* (talupoeg Mudaste küla all). ⇒48A1 ♦ Ogandi oli pärast 1940. a-id liidetud Mudastega, kuid taastati omaette külanäsi 1997. L. Kettunen peab nime lähtekohana võimalikuks eesti sõna *oga* : *oga* 'okas'. P. Ariste on külanime samastanud kaardil heinamaanimiga *Ockernäs äng*, seega on nimi tema meelest rootsiline *äkernäs äng* 'põllunina heinamaa', eestirootsi sõnadest *ägar*, *äkar*, *äker* 'põld' ja *näs* 'nina, neem'. Mudaste talunimi, millest hiljem sai külanimi, näitab, et *ndi*-lõpp on algselt olnud *niidi*. 1795. a kirjapanek võimaldaks küll tõlgitseda talunime kui **Okkaniidi*. – MK

Ariste 1938b: 39; EO: 26; HK: 171

Ohakvere <-verre ~ -sse>, kirjakeel varem ka *Ahakvere* Jöh – küla Ida-Viru maakonnas Illuka vallas, mõis, sks *Ahagfer*, 1241 *Othaccaueræ* (küla), 1620 *Otackfär*, 1796 *Ahagfer*, u 1900 *Агакферъ* (küla). ⇒17A1 ♦ 1621 eraldati mõis Jõhvist, 1726 on mainitud mõisat ja küla. Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus sulandus pärast 1930. a-id külasse. P. Johansen on nime algusosa lähtekohaks pidanud isikunime *Ohaka*. L. Kettunen on nii isikunime kui ka kohanime aluseks pidanud taimenimetust *ohakas* : *ohaka* (sm *ohdake*). – MK

EO: 278; Joh LCD: 522; Rev 1725/26 Vi: 192; ÜAN

Ohekatku [*ohe_katku*] <-katku ~ -le> Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas, mõis, sks *Odenkat*, 1241 *Othengat*, 1433 *Odenkatken*, 1732 *Ohhekatko m*. ⇒12B4 ♦ Küla ja mõis (teateid 1453) on sajandeid kõrva eksisteerinud, küla paikneb mõisast kagus. Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus sulandus külasse pärast Teist maailmasõda. Nime algusosa lähtub karu märkivast sõnast **ohto* või **ohte*, järelois *katku* viitab mülkale või soole. Mõisat on XVIII saj nimetatud ka *Ääverdu mõisaks (1732 *Awerto mois*), mille lähteks on ilmselt 1630–1649 mõisaomaniku Ewert Taube nimi. – PP

Ariste 1960: 480; EO: 60; Gustavson 1978: 12; Joh LCD: 522–523; LCD: 42r

Ohepalu [*ohe_palu*] <-pallu ~ -sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Kolu ms), 1241 *Othænpan* (küla), 1409 *Odenpan*, 1583 *Ohepalo*, 1586 *Otempa*, 1796 *Ohepal*. ⇒4C4 ♦ XIII saj kuu-

lus Virumaa suurimate külade hulka, hiljem arvatud Vohnja, siis Kolu mõisa alla. Nimi on lähtunud sõnast *ott* : *oti* 'karu', Põhja-Eestis *oht*. Esmamainingu järelois lähtekohaks on P. Johansen pakkunud sõna *panne* 'laager'. Tänapäeva nimekujus on järelois aluseks *palu*, mis läänemurdes tähendab kehva, madalat maad, Lõuna-Eesti *palu*, *palo* aga kuiva kõrget maad või nõmme. 1977 liideti Ohepaluga ↑Angapere küla. – MK

Joh LCD: 284, 524; Mellin

Ohessaare [*ohes_saare*] <-saarde>, koh ka 'Oesra', kirjakeel varem ka *Ohesaare* Jäm – küla Saare maakonnas Torgu vallas (Torgu ms), 1645 *Oysar*, 1798 *Ohesar*. ⇒52A3 ♦ 1977–1997 oli Jämaja küla osa. Ohessaare nime lähtekohaks on arvatavasti *oja* 'saar' + *saar* : *saare*, vrd ka *oja* 'väike voolav veekogu'. Ohessaare edelaosa on Kubjaots. Vrd Oessaare. – MK

SK I: 256

Ohtja [*ohtja*] <-sse> Mus – küla Saare maakonnas Mustjala vallas (Küdemä ms), 1438 *an de zee to Vochtis*, *Vochtenssen zee*, 1602 *Han Ocht*, *Ochtis*, 1731 *Ochtjas* (mõis). ⇒50A3 ♦ Ohtja mõis tekkis XVI saj, 1749 ühendati Küdemäga ja muutus selle kõrvalmõisaks. Mõisa kõrval lõunas säilis samanimeline küla. Nime võiks analüüsida kaheosalisena *Oht+ja*, kus järelois võiks olla lühenenud sõnast *järv*. Küla lähedal asubki Ohtja järv, mida on mainitud juba XV saj. Algusosa aluseks võis olla sõna *oht* 'karu' nagu Ohtla nimes, kuid kahtlusi äratav esmamainingu sõnaalguline *v*, vrd *voht* : *vohu* (*võht*, *oht*), mis on taimenimetuse *võhumõök* esiosa murretes. Kui sõna **vohi* 'kits' käändus nagu *rohi*, siis võiks esmamainingu peegelduda nime alusena ka see sõna, vrd J. Gutsflaffi *mõtzwohu* 'metskits'. Võimalik, et algse vesistunimena on sinne külanimi ühendatav ka Soome raskesti seletatavate *Vuoht*-nimedega. Vrd Vohilaid. – MK

BHO: 399; EO: 89; Gutsflaff 1998: 232; SK I: 256–257; Wd

Ohtla [*ohtla*] <-sse> Kul – küla Lääne maakonnas Martna vallas, mõis, sks *Ochtel*, XVI saj I poolel *Ochtell*, *Oachtell*, 1591 *Octla* (küla), 1598 *Octell by*, 1689 *Ochtell*, 1798 *Ochtel*. ⇒20B1 ♦ Mõis on rajatud 1591. 1628–1691 kuulus Ohtla Haapsalu krahvkonda. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. L. Kettunen on võimalikuks pidanud nime ühendamisest sõnaga *oht* 'karu', võrreldes seda *Ohe* nimedega ja Otepääga. Algseks nimekujuks on ta pidanud **Ohtela* või *Ohto(i)la*. Vrd Ohekatku, Otepää. – MK

EAA.1.2.937:73, L 72p; EAA.1.2.941:1314, L 1302p;

EM: 83; EO: 89; Läänemaa 1938: 283; Saaga: SRA

Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar,

55410/5:144, L 142; Saareste 1923b: 144

Ohtu [*ohtu*] <Ohtu ~ -sse> Kei – küla Harju maakonnas Keila vallas, mõis, sks *Ocht*, 1513 *Jacup van Ochter* (talupoeg Keila khk-s), 1534 *Ochter* (vabatalu). ⇒11B1 ♦ Ohtu mõis rajati enne 1639. a samanimelisest vabatalust. P. Johansen on oletanud, et vabatalu oli olemas juba XV saj. XX saj algul Ohtu-Eesküla (hiljem Ohtu I), Ohtu-Takkaküla (Ohtu II) ja Ohtu asundus, al 1977 moodustavad need Ohtu küla. Nime aluseks on loomanimetus *oht* 'karu', mis võis esineda ka isikunimena. Ohtu mõis, hiljem asundus, asus Taani hindamisraamatus 1241 mainitud mui-nasküla *Heukæl* maadel; nime on mainitud viimati 1694 (*Ockulla*, *Ockylla*, *Eckilla*). – MK

BHO: 399; Joh LCD: 362; Johansen 1926: 24; ÜAN

Ohukotsu [*ohu_kotsu*] <-kotsu> Rap – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, sks *Odenwald*, 1241 *Othencotas* (küla), 1412 *Odenkotz*, 1732 *Ohhokotso m.* ⇒11C3 ♦ Ohukotsu mõisasüdamesse 1920. a-tel tekkinud asundus, al 1977 küla. Mõisaaset on mainitud samanimelise küla kõrval 1412, mõisast on teateid 1484. Ohukotsu vana küla hakati XX saj kutsuma Suurkülaks (↑Risu-Suurküla). P. Ariste seletab nime koosnevat kahest osast: **ohto* ehk **ohte* (vrd lõunaeesti *ott*) 'karu' ja *kotsu*, mille vasteid leiab mujalt Eestist ja sugulaskeeltest. Tegemist on kadunud sõnatüvega, mis võis tähendada kõrgendikku. L. Kettunen järgi on *kotsu* aga „müstiline sõna“, mis võis tähendada elupaika laiemalt (vrd ka *Kotsu*, hilisem ↑*Valtu*). Saksakeelse nimena käibis pikka aega eesti nime mugandus *Odenkotz*; 1843 muudeti nimi *Odenwald*'iks (sks *Wald* 'mets') ilmselt halva kõla tõttu (sks *Kotze* 'okse'). Mõisast kirdes paikneb endine Piksta küla (1505 *Pittezkode*), mille nimi tuleneb ilmselt sõnadest *pikk* + *sööt*. – PP

Ariste 1960: 480–481; Bfl: I, 111, 673; EO: 60, 246, 330; Joh LCD: S23–S24; LCD: 42r; Thor-Helle 1732: 313

Ohulepa [*ohu_lepa*] <-leppa ~ -sse ~ -le> Hag – küla Rapla maakonnas Rapla vallas, mõis, sks *Erlenfeld*, 1798 *Ahalep* (karjamõis). ⇒11C3 ♦ Karjamõis tekkis XVII saj lõpus, 1806 eraldati Kelbast iseseisva mõisana. Nimes esineb **ohto* või **ohte* 'karu' ja **lepa*, mis on Eesti kohanimedes korduv osis ja võib olla ka sama mis **lõpe*. Mõisa juurde kuuluva Ohulepa vana küla ajalooline nimi on Aigitse (1241 *Ækizæ*, 1412 *Aickytze*, 1725 *Agitz*), seda kasutati XX saj alguseni. L. Kettunen oletab, et tegu on sugunimega **Aikkinen*, väheusutav on seos sõnaga *äkine*. Ohulepa küla piireesse jäävad ka põhjaserval endine Nõmmepere mõis (ka Uuemõisa või Rope, sks *Neuhof*, eraldati Kelbast 1801) ja Nõmmepere (Rope) küla. Viimane on põlisküla (1412 *Roep*, 1725 *Roppe*). Vrd Aela, Karulõpe. – PP

Bfl: I, 111; EM: 170; EO: 241; Joh LCD: 312; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 247

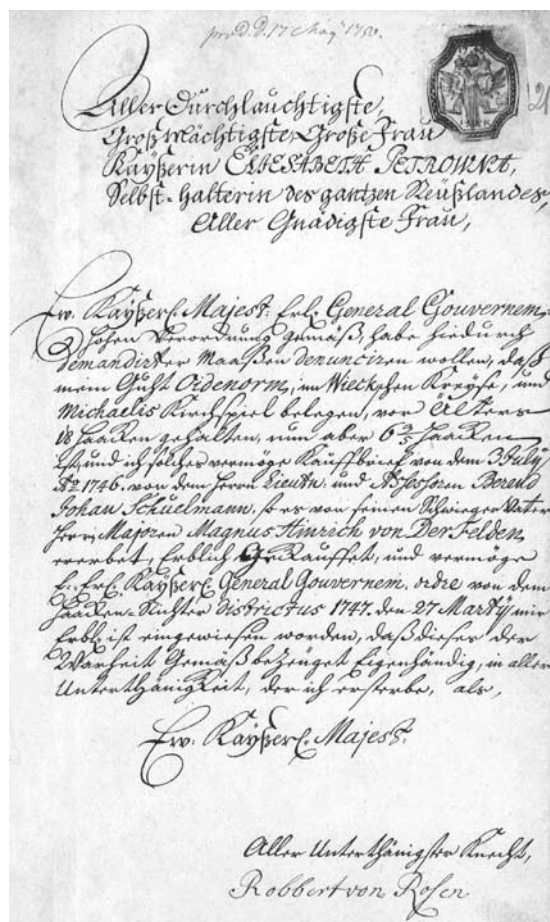
Oidrema [*oidrema*] <-le>, kirjak varem ka *Oidremaa* Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas, mõis, sks *Oidenorm*, 1534 *Hoydenorm*, 1613 *Heydenorm*, 1798 *Oidenorm*. ⇒20B3 ♦ Mõis on rajatud Rootsi ajal, selle kõrval säilis ka küla. 1920. a-tel tekkinud asundus ja küla sulasid peagi kokku, 1970. a-tel oli kirjas asundusena, al 1977 küla. Nime võiks analüüsida *Oid+rema*, algusosale võiks tuua võrdluseks sõna *oide*, mitmus *oided* 'rohujuured' (Edela-Eestis), vrd ka *hoid*: *hoiu*. Järelosa *-rema* on muundunud sõnast *nurm(e)*. – MK

Eisen 1924a: 74; Mellin; Stackelberg 1926: 221; Wd

Oina [*oina*] <-le> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Hellamaa ms), 1645 *Oyna Jürg* (tal), 1798 *Oina* (küla). ⇒51C2 ♦ 1977–1997 oli Rässä osa. Oina nimi on lähtunud arvatavasti talupoja lisanimest, vrd *oinas*: *oina*. – MK

BHO: 404; SK I: 257

Oissaare [*ois_saare*] <-saarde> Saa – küla Pärnu maakonnas Saarde vallas (Vana-Kariste ms), u 1866 *Oücape* (tal), 1939 *Oissaare* (metsavahikoht). ⇒29C3 ♦ Külana märgitud 1930. a-te kaardil, ent hiljem on arvatud Reinse, al 1977 Kanaküla alla; uuesti ametlikuks külaks saanud 2007. Nime päritolu on ebaselge, võimalik, et see on siirik Saaremaalt, kus

Oidrema mõisa omandiõiguslik tõend Tallinna kindralkubermeri restitutsioonikomisjoni dokumentides. 1750. EAA.3.1.456, L 21.

on Oessaare küla. Siiski vrd liitsõna *ois-maa* 'märg põõsane maa'. Vrd Oessaare. – MK

Eesti VP; KNAB; Vene TK 126; Wd

Oisu <Oissu ~ -sse ~ -le> Tür – alevik Järva maakonnas Türi vallas, mõis, 1591 *Oifseby*, 1615 *Oyes*, *Öysaby* (küla). ⇒23B2 ♦ Mõis rajati XVII saj. Alevik loodi 1977 Väljaotsa küla osast, nimi Oisu mõisa järgi, mille ümber ta paikneb. Varem Oisu mõisa alla kuulunud Oisu küla (? XVI saj *Ossekul*) liideti 1977 Saareotsaga. Nime kohta on L. Kettunen arvanud, et see on lühenenud liitnimest *Ojasuu* või *Ojasoo*. – MK

BHO: 404; EAA.1.2.938:32, L 30p; EO: 226; Joh LCD: 241; KNAB; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:461, L 19

Oitme [*oitme*] <-le> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Laugu ms, Triigi ms), 1645 *Oytmell*, 1798 *Oitma*. ⇒50C2 ♦ Nime kirjapanekutes vahelduvad *-me* ja *-ma*. Vrd *oide*: *oitme* 'ritv, mida kasutati jääalusel noodapüügil', *oitmõauk* 'jäässe raiutud auk, kust aetakse jää alla mutid ja noodad'. Vrd ka mõeldavat tuletist sõnast *oit* 'loik' **oide*: **oitme*, samuti tuletisi *oider* 'tüma koht, sügavik', *oidrem* 'sügavik meres', *oidrik* 'loik'. Oitmega on 1977 liidetud Rannaküla (1803 *Rannaküll*, 1922 *Ranna*), mida on ühe talu järgi varem ka Kuhja külaks nimetatud (1856 *Kuchja*, u 1900 *Кухья*). – MK

EAA.3724.5.1998, L 1; EAA.3724.5.1999, L 1; KNAB;

Rehepapp; SK I: 257–258; VMS

Oiu <-le> KJn – küla Viljandi maakonnas Kolga-Jaani vallas (Vana-Võidu ms), 1797 *Ojo* (karjamõis, küla ja

körts), 1811 *Oijo* (karjamõis ja küla). ⇒31B1 ♦ Küla ja karjamõis kuulusid XIX saj Karula ja Vana-Võidu mõisale. Balti kohaleksikon (BHO) on nime samastanud kaluriküla kirjapanekuga a-st 1583 *Opawalth*. See oleks võimalik, kui kirjapanekus oleksid *y* ja *p* segi läinud. Siiski on ka 1599 sama kaluriküla nime märgitud kujul *Opowaltdt*. Tänapäeva nime järgi otsustades lähtub endise oja, praeguse Oiu peakraavi ääres oleva küla nimi sõnast *oja*, millele võis varem liituda järelois, kas liide või sõnatüvi. Oiu sadama ümbrust lõunas nimetati 1970. a nimekirjas Oiu asundiks, see liideti 1977. Oiu kagunurka Võrtsjärve ääres tuntakse talu järgi Ulge nime all. – MK
BHO: 405; EAA.1865.3.282/19:33, 35, L 32p, 34p; Mellin; P XVI: 292

Ojaküla¹ [*oja_küla*] <- külla ~ -sse> Rei – küla Hiiumaa maakonnas Hiiumaa vallas (Kõrgessaare ms), 1535 *Hannus van Oakulle vp Dageden*, 1688 *Oyakülla*, 1798 *Ojakül* (karjamõis). ⇒47A2 ♦ Ojaküla oli XVIII–XIX saj karjamõis, rahvasuus elas mälestus hävitatud külast. Kui 1920. a-tel tekkis Kõpu mõisa maadele asundus, siis tehti 1939 ettepanek see nimetada Ojakülaks. Mõte ei saanud aga teoks enne kui 1997, mil Ojaküla eraldati Kõpust. Küla asub oja ääres ja on saanud nime selle järgi, oja on hakatud küla järgi kutsuma Ojaküla ojak. Vrd Kõpu³. – MK
Essen, Johansen 1939: 62; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); HK: 172

Ojaküla² [*oja_küla*] <- külla ~ -sse>, kirjakeele varem ka *Oja Ann* – küla Järva maakonnas Paide vallas (Purdi ms). ⇒13C3 ♦ 1977–1997 oli Anna osa. Ojaküla nimi tuli kasutusele 1920. a-tel, kui Vanamõisa kruntideks jagati. Motiiviks võis olla ajalooline *Ojataguse nimi. Varasem nimi oli Vanamõisa (1686 *Wannamoisakulla eller Altenhoffs byy*, 1726 küla *Altenhoff Purdi mõisa all*, 1796 küla *Wannamois*). Vanamõisa on olnud ka Purdi mõisa karjamõis, mida on samastatud Renneri kroonikas mainitud *Ojataguse mõisaga (*Oientacken*). Selle mõisa hävitasid venelased 1560, kuid see ehitati hiljem taas üles. XVII saj oli selle mõisa asemel juba küla *Oientack*, mida on arvatud Vanamõisa varasemaks nimeks. – MK
BHO: 649; EAA.1.2.942:860, L 844; KN; KNAB; Rev 1725/26 Jä: 130

Ojaküla³ [*oja_küla*] <- külla ~ -sse> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Kunda ms), 1241 *Oeas* (küla), 1694 *Oisakülla*, 1744 *Ojaküll*. ⇒5C2 ♦ Põlisküla. Nime varasemad üleskirjutused viitavad sõnale *ojane*: *ojase* 'ojarikas', tänapäeva nimekuju alusel koosneb sõnadest *oja* + *küla*. Ojakülaga on 1977 liidetud Aruküla (1871 kõrts *Arrokül*) ja Aru asundus. Viimane oli väike Kunda vabriku töölisasula endise Aru raudteepeatuse lähedal. – MK
EAN; Joh LCD: 518; Schmidt 1871

Ojamaa [*oja_`maa*] <-le> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lügane vallas (Kukuruse ms), 1712 *Oia Moh*, 1716 *Oiama* (küla), 1796 *Ojama*. ⇒6C4 ♦ 1977–1997 oli Rääsa osa. Balti kohaleksikon (BHO) on Ojamaaga samastanud 1534 Jürgen Wrangelile läinud küla Lüganeuse khk-s nimega *Agemas* ja 1631 väidetavalt Jõhvi khk-s olnud küla nimega *Oigema*. See on võimalik, sest Lüganeuse kaguosa on olnud arvatud ka Jõhvi kihelkonda. Näib, et osa hilisemaid külasid, mis kuulusid Maidla mõisale, on olnud

varem ka Mäetaguse mõisa all. Küla asub Ojamaa jõe ääres ja selle nimi tuleneb ilmselt ojust. Ka kirjapanekuid on võimalik nii tõlgendada, kui esmamainingu a-d pidada ümberkirjutusveaks. – MK

Bfl: I, 1054, II, 441; BHO: 405; EAA.3.1.448:18, 27; EAA.3.1.451:234, L 168p; EAN; KNAB; Mellin

Ojapere [*oja_pere*] <-perre ~ -sse> Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas (Vana-Vigala ms), 1638 *Oyaperro* (küla), 1725–1726 *Oja Perre Maddis* (talupoeg Kesu küla all), 1798 *Ojaper*. ⇒21A2 ♦ Küla asub Velise jõe ääres. Juba 1516 esineb Ojapere lisa-nimena Tõnumaa külast pärit oleval talupojal (*Hanto Oyenperre*). – MK
BHO: 405; Essen, Johansen 1939: 11; Mellin; Rev 1725/26 Lä: 67

Ojasoo [*oja_`soo*] <-le>, koh ka *Ojasu Kos* – küla Harju maakonnas Kose vallas, mõis, sks *Alt-Harm*, 1417 *Oggil* (küla), 1462 *Oiel* (küla), 1467 *Oial* (küla), 1587 *Oygeell* (küla), 1700 *Oyas*, 1726 *Oyasu* (küla), 1732 *Oiaso*, 1765 *Ojaso*. ⇒12C2 ♦ Ojasoo mõisat (sks *Harm*, hiljem *Alt-Harm*; rts XVII saj lõpus *Gambla Harm*) ja selle läheduses asunud ning hiljem mõisastatud *Ojala küla on esimest korda mainitud 1417 (*Hof zu Harme*; *Oggil*). 1646 jagunes mõis kaheks: Harmi (sks *Neu-Harm*) ja Ojasoo mõisaks (sks *Alt-Harm*), mille juurde kuulusid mh Ojasoo küla ning Aeli karjamõis. 1920. a-test Ojasoo asundus, al 1977 küla. P. Johansen märgib, et algselt on nime koostisosad olnud *oja* + *-la*, hiljem on liide *-la* asendunud sõnaga *suu*. Nime järelois *-suu* ja *-soo* on vaheldunud. Vrd Harmi. – TL

Bfl: I, 119, 243, 266; Bfl: II, 77; ENE-EE: VII, 41; EO: 687; EVK; Joh LCD: 358–359; KNAB; Rev 1725/26 Ha: 311

Ojaäärse [*oja_`äärse*] <-le> Vig – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Nurtu ms), 1689 *Oyaße kulla*, 1782 *Ojase*, 1798 *Oesoo*, u 1900 *Ояэсе*. ⇒21C2 ♦ Ajalooline *Oese küla hävitati Nurme karjamõisa põldude laiendamisel XIX saj. Küla asus kahel pool jõge hilisema Nurme küla maadel. XIX saj II poolel rajati Nurtu jõe äärde Nurme põhja Ojaäärse küla. 1977–1997 oli ametlikult Kohtru osa. Küla asub kohas, kus Rogene oja voolab Nurtu jõkke. Nime algusosa lähtub sõnast *oja* 'väike voolav veekogu', kuid järelois on kirjapanekutes vahelduv, *-äärse* tundub olevat hiline asendus, vrd *ojane*: *ojase* 'ojarikas'. Vrd Oese². – MK

EAA.1.2.941:1655, L 1645p; EAA.1864.2.IV-8:127, L 129p; EAN; KNAB; Mellin

Oju <-le> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Paju ms), 1453 *Janus Melepene soen van Ottolas is tho Oygill eyn bur*, 1645 *Oya Rein*, 1685 *Ojo Thommas*. ⇒49B3 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Kurevere osa. Praeguse küla piires oli ka Paju mõisa karjamõis, mis tekkis XIX saj (1857 *Ojo Mois*). 1920. a-test küla. E. Koit on oletanud küla nimetamist Ojamaa ehk Ojuma (Gotlandi) järgi, seega oleks algusosa lähtekohaks *oja* 'saar'. Ent küla võib olla nimetatud ka sealt läbi voolava oja järgi. – MK

EAN; KNAB; SK I: 258

Ojuruhu [*oju_`rahu*] Khk – saar Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Loona ms), 1798 *Ojo Saer*. ⇒49A4 ♦ Võimalik, et Ojuruhu kuulus Oju külale ja sai selle järgi nime. Vrd siiski *oja* 'saar', mis esineb eestikeelses Gotlandi nimes *Ojamaa*, *Ojuma*. Vrd Oju. – MK
SK I: 258

Ole <-le> Emm – küla Hiiuma maakonnas Emmaste vallas (Kassari ms), 1583 *Hollo Simon*, 1712 *Hole*, 1798 *Holle*. ⇒47C4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Külaküla osa. L. Tiik on küla nimele võrdluseks toonud isikunimed *Olav*, *Olev*, *Oll*, *Ool*, ent ka rootsi *håll* 'jahimehe luurepaik' ja soome *hollimies* 'postipoiss'. Tundub, et viimased oleksid kohanime lähtekohana arvestatavamad, sest sõnaalguline *h* on olnud püsiv, sh isegi kohapealsetes perekonnanimeses *Holberg*, *Holmberg*. – MK

EAN; HK: 172; KNAB; Tiik 1970a: 609

Olehkova <-kovva ~ -sse>, koh *Ol'ehkuva* <- kuvva> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Vaaksaarõ nulk), 1585 *Отлухово Олешино*, u 1866 *Алехнова*, 1882 *Алехново*, *Олехново* (otreez), 1904 *Olehkova*, *Алехново*, u 1920 *Alehnova*, 1922 *Olehnova*. ⇒45C2 ♦ XIX saj kuulub küla Koolina kogukonda ja Pankjavitsa kogudusse. 1977–1997 oli Kuigõ küla osa. Kohanimi pärineb isikunimest. Vene foneetikale ebatavalise *hno*-järjendiga isikunimed on jäänud püsima kohanimedes, mille tuumikala asub A. Popovi andmeil Pihkva maal. Nimekuju on arenenud järgmiselt: *Алехново*, *Олехново* (vrd valgevene *Олехнович*, *Алехнович*) < *Алехно* < *Алексе́й*. Niisamuti perekonnanimed Aljohhin (*Алехин*) ja Aljohhov (*Алехов*) tulenevad ristimisest Aleksei (*Алексе́й* < kreeka *Ἀλέξιος*/*Alexios* 'abiline, abimees, eestseisja'), võib-olla ka esimest Aleksandr (*Александр*). Kohanimi Aljohhovo (*Алехново*) on Venemaal levinud, eriti Pihkva maal; *Olehnovo* (*Олехново*) aga Valdais ja Valgevenes. J. Truusmann oletas, et *Алехново* tuleneb sõnast *олень* 'põhjapõder, hirv' (võrdles seda ka sm sõnaga *eläin* 'loom'), pidades võimalikuks lähteks ka *ale* (maaharimisviis). Vrd *Olohkuva*¹, *Olohkuva*². – AK

Academic; Eesti TK 42; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1904: XXII; KNAB; Popov 1981: 115–116; RL 1922; SeK: 95–96; Truusmann 1897b: 48; Vaba 2014: 921; Vasilev 1882: 11, 208; Vene TK 126; VMS

Oleski [*ol'eski*] <-le> Plv – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Timo ms, Vastse-Koiola ms), 1757 *Oleski Peter*, 1821 *Ollesky*, 1839 *Olleske*. ⇒40A3 ♦ Külanime aluseks on talupoja lisanimi ja talunimi. Kaheks jagunenud algталu kuulus XIX saj lahustükina Vastse-Koiola valda, selle piirile tekkis Timo valla Lauga küla maale ka kaks Oleski talu. Lisanimi pärineb eesnimest *Ol'esk* (vn *Олеиска*), mille algnimiks võib olla nii *Aleksei* kui ka *Aleksandr*, vrd 1638 Tännasilmas *Olessk ein Reusz* ja Metstes *Patzka Olessk ein Rusz*. – ES

EAA.3147.1.172:68, L 60p; EAA.3724.4.1935, L 14; EO: 338; Rev 1638 I: 141, 142; Rucker

Olgaküla [*ol'ga_küla*] <-külla ~ -sse> Krj – paik (küla) Saare maakonnas Leisi vallas (Leisi ms), u 1900 *Ольгино*, 1923 *Olga*. ⇒50C2 ♦ Liideti 1977 Leisi alevikuga. Hiline küla, 1870 planeeriti Leisi riigimõisa põllule 25 viietiinulist kohta õigeusklikele. Nimi on pandud küla asutamisel püha suurvürstinna Olga auks. Olgale oli pühitsetud ka Karja õigeusu kogudus ja kirik. – MK

KNAB; Seppel 1964: 53–54; SK I: 259; ÜAN

Olgina [*olgina*] <-sse> Vai – alevik Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas (Härmamäe ms), 1871 *Olgena* (mõis). ⇒8C2 ♦ Olgina alevik moodustati 1977 Olgina, Orujõe ja ↑Pähklimäe külast ning Narva asundist. Nimi pärineb Härmamäe mõisa karjamõisa Olgina nimest,

Olgina asula Vaivara khk teedekaardil. 1900. EAA.3724.4.1791, L 1.

mille aluseks on naisenimi Olga. A. Šteingolde andmeil seob rahvasuu Narva jõe äärseid Olga nimesid X saj tegutsenud vürstitar Olgaga. Kuigi Peetri valla- volikogu eestistas 1936 nime Helgepõlluks, ei jäänud see hiljem püsima. Olgina ülejäänud osad on Orujõe (eestistatud 1934, enne seda Sornajõe ehk Tšornajõe: 1374 *Czerendorpe*, 1493 *Serendorpe*, u 1900 *Чернорычка*, 1922 *Mustajõe*), Narva piirest välja- jäänud osa ↑Pähklimäe külast ja 1950.–1960. a-tel Teises maailmasõjas hävinud Orujõe küla osa ase- mele rajatud sovhoosiasula, mis kandis nime Narva asund (praegu on seal Olgina aleviku keskus). Olgina karjamõis rajati varasema Tünnerküla kohale (1436 *Tonnerdorp*, 1493 *Tunderndorpe*, 1688 mõis *Tunder- küll*, 1796 *Tunnerkül*, 1844 *Tunderkül*). Olgina nime kannab samuti Narva aedlinnajagu Olgina alevikust u 3 km edelas, Soldina ja Tõrvajõe küla piiril. – MK

Bfl: II, 935; BHO: 406; EAN; ENE-EE: VII, 57;

ERA.14.2.720 (Auvere-Joala vallavolikogu 18. IV 1934 ja Peetri vallavolikogu 29. XII 1936 otsuse ärakiri); Johansen 1928b: 163; KNAB; LUB: III, 1097; Mellin; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Olju <-le> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke val- las (Lasinurme ms), 1433 *Olygie* (küla), 1438 *Oli*, 1796 *Oljo*, u 1900 *Олье*. ⇒15A4 ♦ 1977–1997 oli Lasinurme osa. Nimega võiks võrrelda soome sõna *olki*: *oljen* 'õlg (õle)'. Paistab, et u nime lõpus on suhtelisel hiline muutus. – MK

Bfl: I, 157, 170; KNAB; Mellin

Ollamäe [*olla_mäe*] <-le> Pöi – paik (küla) Saare ma- akonnas Laimjala vallas (Audla ms), 1855–1859 *Холломеггу* (karjamõis), u 1900 *Олламяггу* (tal), 1909 *Hollamäggi* (karjamõis), 1922 *Ollamäe* (küla). ⇒51B3 ♦ Asundustaludest koosnev küla, 1977 liide- tud Audlaga, al 1997 kuulub Käo küla piiresse. Kohal on olnud Ollamäe karjamõis, mis võis nime saada talult. Külanimi võib olla tekkinud ka loodusnimest, vrd Hageris Ollamäe põld, isikunimi *Olla* < *Olav*, samuti *Oll* < *Olaf* või *Hollo*. – MK

EAA.298.2.71, L 7; KNAB; Rehepapp; SK I: 259

Ollepa <-le> Pil – küla Järva maakonnas Türi vallas, mõis, sks *Ollepäh*, 1583 *Holubie* (küla), 1638 *Ollieper* (mõis), 1797 *Ollepæ*. ⇒23B3 ♦ Ollepa mõis on rajat- ud XVII saj I poolel Ollepa küla asemele. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. *Hol*-alguliste Viljandi- maa kohanimede puhul on L. Kettunen vasteks esita- nud oletatava isikunime **Holloi* (sm *Hollo*). Nimi on olnud kaheosaline, järelosa lähtekohaks *pea*. Ollepa piiresse kuulub idas osaliselt endine Nõmme küla, nimetatud karjamõisa (sks *Neuhof*) järgi. 1977 liideti osa Laeva külast (1797 *Laewa*). – MK

EO: 312; KNAB; PA IV: 13; Rev 1638 II: 158

Ontika paekallas. Album Ehstlaendischer Ansichten. Gezeichnet und herausgegeben von Wilhelm Siegfried Stavenhagen. Mitau 1864.

Olohkuva¹ <-`kuvva ~ -sse>, kirjak varem ka *Nevski-Oluhova* ~ *Neega-Oluhova* Se – küla Petseri rajoonis Pankjavitsa vallas (Pan, Seeridsä nulk), vn *Невское Олохово*, ? 1561 *Олехново*, 1585 *Олохово Почерпьево*, 1686 *Олехнова*, u 1790 *Олухова*, u 1866 *Олохова*, 1882 *Олухово-Невское*, u 1900 *Олохова Невское*, 1904 *Олоhkova*, *Олухово Невское*, 1922 *Neega-Olohova*, 1928 *Nevski-Oluhhova*, 1937 *Olohkuva*, 1970 *Невское-Олохово*. ⇒46A3 ♦ Kuni 1585 kuulus küla Pihkva tuhatnik Fjodor Solovtsovile, sealtpeale Petseri kloostrile. XIX saj kuulus Vilo kogukonda ja Pankjavitsa kogudusse. Eristav täiend *Nevskoje* (*Невское*) ilmus sama sajandi lõpupoole, märkides arvatavasti kuulumist Aleksander Nevski kloostrile alla. Seto algupära korral võiks kõne alla tulla vene laensõna *hol' o' tobu* (Plv) või *hol' otama* 'logelema, jorutama' (Võru). L. Vaba aga märkis R. Agejevale toetudes, et *Олухово* nimes peitub vanavene mittekanooniline isikunimi, mis on hiljem muutunud hüüdnimeks ning sellest arenenud perekonnanimeks, vrd *олух* 'tobu, puupea, tohman'. Kohanimi *Olohovo* (*Олохово*) on just Pihkvamaal väga levinud. Vrd *Olehkova*, *Olohkuva*². – AK

Academic; Ageeva 1989: 72–80; Dal' 1880–1882; Hurt 1904: XXIII; Ivanov 1841: 242; Markus 1937; Maslennikova 1955: 126; NL TK 100; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 96; Setumaa 1928: 157; Zakon Psk 2010; Truusmann 1890: 57; Truusmann 1897b: 49; Vaba 2014: 921; Vasilev 1882: 209; Vene TK 126; VMS

Olohkuva² <-`kuvva ~ -sse>, kirjak varem ka *Petseri-Oluhova* Se – küla Petseri rajoonis Pankjavitsa vallas (Pan, Seeridsä nulk), vn *Печёрское Олохово*, 1585–1587 *Олухово* (puustus), 1686 *Олухова*, 1882 *Олухово-Печерское*, 1904 *Олоhkova II*, *Олухово Печёрское*, 1922 *Olohovo*, 1928 *Petseri-Oluhhova*, 1937 *Olohkuva*, u 1970 *Печерское Олохово*. ⇒46A2 ♦ Kuni 1585 kuulus küla Pihkva tuhatnik Fjodor Solovtsovile, sealtpeale aga Petseri kloostrile. XIX saj kuulus see Vilo kogukonda ja Saalessa (*Залесце*) kogudusse. Eristav täiend *Petšorskoje* (*Печерское*) ilmus sama sajandi lõpupoole, märkides arvatavasti kuulumist Petseri kloostrile alla. Kohanime päritolu vt eelmisest artiklist. Vrd *Olehkova*, *Olohkuva*¹. – AK

Academic; Dal' 1880–1882; Hurt 1904: XXIII; Ivanov 1841: 243; KN; Markus 1937; Maslennikova 1955: 125; NL TK 100; Pskov 1585–1587: 315; RL 1922; SeK: 96; Setumaa 1928: 157; Zakon Psk 2010; Vaba 2014: 921; Vasilev 1882: 209; VMS

Olustvere <-`verre ~ -sse> Sjn – alevik Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas, mõis, sks *Ollustfer*, 1424 *Olswer* (küla?), 1470 *Holstever* (vakus), 1587 *Olustfer*, 1638 *Hallastfer* (mõis), 1797 *Ollustfer*. ⇒23C4 ♦ Mõis on rajatud XVI saj keskel. XX saj algul tekkis raudteejaama juurde alevik. 1970. a-tel oli eraldi asula ka mõisasüdame ümber moodustunud Olustvere asund, mis liideti alevikuga 1977. 1920. a-tel mõisa maadele tekkinud Olustvere asundus paiknes alevikust kagus ja on 1977 liidetud Jaska külaga. Nime aluseks on L. Kettunen pidanud oletatavat isikunime, kas sugunime **Ol(l)u-ne* : -se : -ste, mis seostuks *Olavi* ja *Oleviga*, või isikunime **Holloi* (sm *Hollo*), kui võrrelda kohanime Holstre nimega. Olustverega on 1977 liidetud Papioru küla (1970, külas on olnud varem vene õigeusu kirik). Vrd *Holstre*. – MK

BHO: 406; ENE: V, 500; ENE-EE: VII, 60; EO: 307, 312; EVK; KNAB; LGU: I, 469; PA IV: 235; Rev 1638 II: 102

Omedu <Omedu ~ -sse>, koh *Õmedu Kod* – küla Jõgeva maakonnas Kasepää vallas (Roela ms), 1590 *willa Ommieden*, 1599 *wioska Omuth*, 1638 *Ommette*, 1839 *Ommedo*. ⇒26B1 ♦ Enamik uurijaid (G. J. Schultz-Bertram, J. Mägiste, V. Pall) peab nime lähteks vene sõna *омут* 'jõehaud, sügav koht vees, veeauk', pealegi asub küla jõe lähedal. L. Kettunen on küsimärgiga esitanud ka seose sm sõnaga *ometto* 'lehmalaud', ent märgib, et seos on üksnes kõlaline. Omedu kagupoolseid talusid ja paiku (sh Annuka, Roovälja) nimetatakse Metsanurgaks. – PP

EO: 20, 326; PTK I: 164; P XVI: 125; Rucker

Ongasaare [*ongas_saare*] <-`saarde> lis – küla Ida-Viru maakonnas Illuka vallas (Tammiku ms), 1844 *Ongasar*, 1913 *Ongasaar* (metsavahikoht). ⇒17A1 ♦ Küllana nimekirjas 1970. Küla on nime saanud metsavahikohalt, see omakorda soosaarelt, mille nime algusosa on lähtunud puunimetusest *hong*, *ongas* 'suur ja vana puu', vrd sm *honka* 'mänd', vrdja *honyka* 'vana suur ja jäme mänd, suur vana jäme puu'. Ongasaarega on 1977 liidetud ↑Kõnnu. Küla idapiiril on Kaasiku, ajuti olnud ka omaette küla (1945 Tammi-Kaasiku). – MK

EAN; EKMS: III, 271; KNAB; Schmidt 1844; VKS

Ontika <-le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Kohtla vallas, mõis, 1241 *Undaegas* (küla), 1430 *Ondegas*, 1677, 1796 *Ontika* (mõis). ⇒7A2 ♦ Muinasajast pärit küla asemel oli mõis 1677. 1913 on mõisa juures mainitud tööliste asulat. 1920. a-test asundus, mis 1977 nimetati külaks. Nimi võib olla tulenenud isikunimest, L. Kettuneni järgi võis *Ontika* (*Ondika*) lähtuda oletatavatest isikunimedest **Unnika* või **Onnika*. Võib oletada ka *Und*-algulist muistet isikunime. Ajuti on Ontika mõisat eesti keeles naaberküla järgi kutsutud Valaste mõisaks (1782 *Wallasto*). Ontikaga on 1977 liidetud Ontika-Saka küla (Lüg, 1871 *Peensack*, u 1900 *Сакгофь-Онтика*, 1913 *Онтика-Сакка*, ↑Saka). Vrd *Undama*, *Undla*, *Undva*, *Valaste*. – MK

EO: 58; Joh LCD: 632; KNAB; Mellin

Oodsipalo [*oodsipalo*] <-`palo>, kirjak ka *Ootsipalu* Röp – paik Põlva maakonnas Veriora vallas (Räpina ms), 1906 *Pallo Buschw.*, 1937 *Otsipalu* (metsavahikoht). ⇒40C3 ♦ Tegemist on vana metsavahikohaga Räpina mõisale kuulunud metsamaa lahustükil kihelkonna lõunatipus. XIX saj dokumentides on seda kanti nimetatud Paloks (*Pallo*). 1970. a-tel oli nimekirjas Ootsipalu asundusena, 1977 liideti Nohipaloga. Metsa-

- nimi Oodspalo sisaldab põlist Röpina lisanime *Oodsi* (*Ootsi*), mis esineb juba XVII saj alguses, nt 1625 Meerapalus *Odzi Jack*. Selle päritolu pole teada. Ühe võimalusena kuulub *Oodsi* lisanimi kokku Udsali ja Utsali kohanimesid andnud isikunimega. Juhul kui algupäraks oleks saksa isikunimi *Utz*, oleks mõeldav algustäishääliku madaldumine III ja II välte vahelduses: **uuts* : **oodsi*. Setomaa metsanimi Ooptsi palo on teist algupära, vrd vn *Обууш боп* 'ühispalu'. – ES EAA.3724.5.2884a, L 1; EAA.567.3.190:8, L 9; Eesti TK 50; PTK I: 259
- Ookatku** [*'oo_katku*] <-katku ~ -le>, koh ka *Oogatku* Trm – küla Jõgeva maakonnas Torma vallas (Laius-Tähkvere ms), 1406 *des Hofes Katko*, 1419 *Hovenkatko*, *Howenkatku*, 1599 *wieś Owokatka*, 1669 *Ohhokattko*, 1839 *Ohokatko*. ⇒25B1 ♦ Nime järelosa vasteks on *katk* : *katku* 'madal, soine koht, mülgas'. Esikomponendi osas jagunevad varasemad kirjanekud kaheks, ajalise piiriga XVII saj: varasemates *Hovo-* ~ *Hove-*; hilisemates *Oho-*. Hilisematele kirjanekutele saaksime võrdluseks esitada kohanimed *Ohekatku* (Rap), *Ohokotsu* (Hag), *Ohepalu* (Kad) ja soome sõna *ohu* 'karu', mille vasteks Lõuna-Eestis on *ott* (nt *Otepää* nimes). Varasemate kirjanekute alusel võiks arvata esikomponendi vasteks tänapäeval murdeti üsna levinud (*h*)*obu* : (*h*)*oo*. 1977 liideti *Ookatku*ga ↑*Litsemäe* küla. – VP EO: 60; PTK I: 165; P XVI: 109; Rucker
- Ooklema järv** [*'ooklema järv*], kirjakeele varem ka *Ooknappe järv* Khk – järv Saare maakonnas Kihelkonna vallas, 1796 *Oockna Ierw*. ⇒49B3 ♦ Nime tähendussisu jääb hämaraks. Osis *-lema* näib olevat hiiline asendus. Esimese kirjaneku järgi võiks oletada *-na* tulenemist järelosast *-nina*. Algusosa võib olla lühenenud kalanimetusest (*h*)*ookakk*, lähedane samatähenduslik sõna on lühenenud ka *Muhu* kohanimes *Obuka* (↑*Rässa*). – MK KNAB; SK I: 261; VMS
- Oola** [*'oola*] <-sse>, koh ka *'Oole Rap* – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Maidla ms), 1412 *Hoale*, 1495 *Hoell*, 1725 *Ohla*. ⇒12B3 ♦ Nimi näib koosnevat kahest osast: **hoo* + **ala* (*alune* jms), hiljem lühenemisel on tekkinud kolmandavärteline nimekuju. M. Kallasmaa oletusel võiks lähteks olla *hoo-* 'hobuse' + *ale*. *Oola* nime on kandnud ka ↑*Mahtra* küla. – PP Bfl: I, 111, 498; Rev 1725/26 Ha: 285
- Oolaid** [*'oo_laid*] Muh – poolsaar Saare maakonnas *Muhu* vallas (Nurme ms). ⇒51C2 ♦ Nimi tuleneb tõenäoliselt sõnadest (*h*)*obu* : (*h*)*oo* 'hobune' ja *laid* 'väike saar'. *Laidusid* kasutati tihti suvekarjamaana. – MK SK I: 261
- Oomiste** <-sse> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas (Unipiha ms, Vana-Nõo ms), 1638 *Omistekyllo*, 1839 *Ommiste*, 1923 *Omiste*. ⇒32B3 ♦ *ste*-liitega kohanimi, mis on algselt olnud ehk sugunimi **Omised* või **Oomised*, vrd 1374 sm isikunime *Oma*. Paraku pole lähtesõna teada. Vrd *Oomküla*. – EE Rev 1638 I: 67; Rucker; Stoebeke 1964: 168; ÜAN
- Oomküla** [*'oom_küla*] <-külla ~ -sse> Kul – paik (küla) Lääne maakonnas Kullamaa vallas (Jõgisoo ms, Päre ms), 1691 *Klein Homkyll* (küla Päre mõisa ja Jõgisoo mõisa piiril), 1712 *Ohm Külla*, 1726 *Oomküll*. ⇒20C1 ♦ Küla on 1977 ühendatud Jõgisoo külaga. Vanasti kuulus suurem osa külast Jõgisoo mõisa alla, osa Päre mõisa alla. Nime algusosa on tundmatut päritolu, murretest leiduvad külanime nüüdiskujuga häälikuliselt sobivad sõnad *oom* (*uom*) 'vihmavaling'; ka *laine oom* ja *oom* (*uom*) 'tahtmine, soov', mida on tähenduslikult raske kohanimega seostada. *Oomküla* kaguosa, mis kuulus Päre mõisa juurde, nimetatakse Mõisakülaks. – MK EAA.1.2.C-I-36; EAA.3.1.448:371, L 623; EMSK; EVK; Rev 1725/26 Lā: 94
- Oonga** [*'oonga*] <-Oonga ~ -sse> Mar – küla Lääne maakonnas Martna vallas (Rannamõisa ms), 1689 *Hunga Byy* (küla), 1798 *Honga* (küla ja kõrts). ⇒20A1 ♦ J. Koit on Oongaga samastanud 1572. a kirjaneku *Hancka*. Nime lähtekohaks võiks olla puunimetus *hong* (*ongas*) 'suur ja vana (üksik) mänd', sõna esineb hilisemal ajal idapoolseis murdeis. – MK EAA.1.2.941:387, L 379; EKMS: III, 277; Saaga: Originalet av Jakob Koits registver. Del 1, O:3; VMS
- Oonurme**¹ [*'oo_nurme*] <-nurme ~ -sse ~ -le> Iis – küla Ida-Viru maakonnas Tudulinna vallas, mõis, sks *Onorm*, 1501 *Hogenorm* (küla), 1507 *Hovenorm*, 1545 *Howenurm*, 1726 *Onorm* (küla ja mõis), 1871 *Onurme* (küla). ⇒16A2 ♦ XVII saj I poolest mõis. XVIII saj kuulus Oonurme mõis Viru-Jaagupi kihelkonda. Tõenäoliselt on külanime esmamainingus lugemis-kirjutusviga, gooti *p* asemel on kirjutatud *g*. Nime algusosa lähtub ilmselt sõnast (*h*)*obu* : (*h*)*oo* 'hobune'. Oonurmet on varem jaotatud osadeks, millest tähtsamad on edelas Metsküla (1913 *Metskülla*), loodes Mõisaküla (1913 *Moisakülla*), idas Pasti (1844 *Paasti*, 1871 *Pasti*) ja keskel Suurküla (1913 *Суркюла*). Kirdes on Pikanõmme talud. Oonurmega on 1977 liidetud Raja küla (1871 *Raia*). Vrd Oonurme². – MK Bfl: I, 615, 700, 1248; EVK; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 218; Schmidt 1844; Schmidt 1871
- Oonurme**² [*'oo_nurme*] <-nurme ~ -sse ~ -le> Lai – paik (küla) Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Kurista ms, Kärde ms), 1527 *Honurm*, 1599 *wieś Owonorma*, 1601 *Owonurm*, 1758 *Honninorm oder Ohenorm*. ⇒24C1 ♦ Liideti 1977 Vaimastvereaga. Nime algusosa seletuseks on tõenäoliselt sõna *obu* : *oo* 'hobune'. Vrd Oonurme¹. – PP PTK I: 166; P XVI: 112
- Oore** <-sse>, kirjakeele varem ka *Ore Tor* – küla Pärnu maakonnas Tori vallas (Tori ms), 1515 *Orghekulle*, 1601 *Orrekull*, 1839 *Oerekülla*. ⇒29A1 ♦ Nime lähtekohaks võib olla *e*-mitmuslik vorm sõnast *org*. Veel XVII saj algul oli nimealguline *o* lühike. Oorega on 1977 liidetud osa Kose külast (1797 *Kasse*, 1855 *Kosse* talu) ja Sohlu küla (1751 *Sochlo Tõnnis*, u 1900 *Сохлокюля*). – MK EAA.567.3.160:454, L 451p; EAA.2072.3.23f, L 9, foolio X; EAN; KNAB; Mellin; Rev 1601: 180; Rucker; Stackelberg 1926: 176
- Oorgu** [*'oorgu*] <-sse> KJn – küla Viljandi maakonnas Kolga-Jaani vallas (Võisiku ms), 1343 *Ogurk*, 1583 *Orgorki* (küla), 1601 *Ogurki*, 1797, 1839 *Ogurk*, u 1900 *Opzy*. ⇒24A4 ♦ Nime tähendussisu jääb selgusetuks, varasematele ülestähendustele on raske eesti keelest sobivat vastet leida, vrd *oogur*, *ooguriauk*, mis rannikumurdes tähendab auku paadi kaarte ja põhja vahel. Seda oleks tähenduslikult raske külanimega seostada, samuti jääb sõna levila kaugelt. Teisest küljest võttes voolab Oorgust läbi Soosaare oja, nii et võrdluse alusel võiks nimi ka kuidagi paatidega seotud olla. On ka võimalus käsitleda nime *kurgu-*

lõpulise liitnimenä, kus algusosa oleks variant *oo(g)* sõnast *voog* (vrd *veevoog*). – MK

BHO: 408; EMSK; KNAB; Mellin; PA IV: 6; Rev 1601: 103; Rücker

Oostriku [*'oostriku*] Koe – jõgi ja soo Järva maakonnas Koeru vallas (Norra ms), 1586 *Osthof* (veski), 1712 *Ohsterhasche Müller* (mölder), 1716 *Ostrako Bertel* (mölder). ⇒24B1 ♦ Jõgi, soo ja allikas on nime saanud veskikoha järgi praeguses Norra külas. Veski varasem nimi tähendas tõenäoliselt idapoolset veskit (sks *ost* 'ida(poolne)' + *Hof* 'mõis'), kuid tegu võis olla ka eestikeelse nime saksa keeles ümbermõtestamisega. XVII–XVIII saj vahetuse paiku on nime lõpp teadmata põhjusel muutunud. Veski tegevus lõppes u 1875 ning sellest tehti metsavahikoht. – FP

EAA.3.1.448:136, L 97p; EAA.3.1.450:58, lk 109; Rev 1586: 78; Ungern-Sternberg 1912a: 142

Oosäär [*'oo_`säär*], koh ka *'Oo_`saar* Kse – saar Pärnu maakonnas Varbla vallas. ⇒20A4 ♦ Nimi lähtub tõenäoliselt sõnast (*h*)*obu* : (*h*)*oo* 'hobune'. Väikesi saari kasutati tihti karjamaana. Nime järelosa oli algselt *saar*. – MK

Optjoki jõgi [*'optjoki jõgi*], koh ka *Abd'ohha* Se – jõgi Petseri rajoonis Irboska, Krupa, Petseri ja Uue-Irboska vallas, varem ka samanimeline küla ja puustus (Irb, Pet, Irboska nulk, Saurova nulk), vn *Обдѣх, Абдѣха*, 1491 na *Дбехе*, 1585–1587 *ръчка Бдеха, на рѣкѣ на Бдехъ*, 1656 *ръчка Бдехъ*, 1676 *Бдех*, 1690 *Isa Reha fl.*, R. *Issa Reha*, 1745 P. *Иссареха*, 1773 P. *Бдеха*, u 1790 *pe. Удоха*, 1791 *при реке Иссе (*Иссе)*, XVIII saj *Авдег*, 1825 *Бдѣхою*, u 1866 P. *Абдегъ*, 1882 *Бдехъ*, 1914 *речки Обдехи*, u 1920 *Optjoki jõgi*, u 1980 *Обдѣх*. ⇒46C1 ♦ Jõgi algab Mõla järvest ja suubub Pihkva järve (pikkus 19 km); lisajõed on Smolka, Bulova ja Kolomenka oja. J. Truusmann seletab jõe nime lõunaeesti sõnaga *petäj* ~ *pettäi* 'määnd'. A. Manakov ja S. Vetrov pooldavad balti etimoloogiat: indoeuroopa *ob, ab* 'vesi' + *tek* (*teke*, leedu *takas* 'väike jõgi, voolusäng, oja'). Seletus tundub otsitud ja kunstlik. Kahtlane on ka M. Vasmeri pakutud vn *обдо*, vanavene *обдо* 'aardelaegas'. A. Steingolde väitel pole kohanimi slaavi päritolu; selle seostamine sõnaga *обтечь* ~ *обтекать* 'mööda, kõrvalt voolama' on hilisem ümbertõlgendus. Varem nimetati Irboska järvest algavat jõge ka *Isa*, *Issa* (1690) või *Исса* (1745, 1791). **Isajõgi* ilmus esmakordselt 1888 „Eestimaa Kubermangu Teatajas“, nimekuju *Isa* mainis J. Truusmann 1894. Nime on seletatud soome sõnaga *iso* 'suur' või eesti sõnaga *isa*. Vrd Irboska. – AK

Academic; Bolhovitinov 1825; Eesti TK 42; Isakova 2012: 26; KN; KNAB; Levin 2013: 44, 47; Marasimova 1966: 71; NL TK 25; PGM 1785–1792; Plotkin 1993: 115–116; Pskov 1585–1587: 305; Pskov 1773; Pskov 1914: 136; Pskov 2002; Pskov TK 200; Setomaa 2009: tabel; Setumaa 1928: 168; Truusmann 1894: 55–85; Truusmann 1897b: 3; Vasilev 1882: 20; Vene atlas 1745; Vene TK 126

Orajõe¹ [*'ora_`jõe*] <-le>, rahvak *Naba_külä* Plv – küla Põlva maakonnas Põlva vallas (Vana-Koiola ms). ⇒40A1 ♦ Orajõe nimi anti 1977. a sellele osale ajaloolisest Himmaste külast, mis jäi jõe, raudtee ja Põlva linna piiri vahele. Nabakülaks on seda kutsutud Naba talu ja Naba raudteeülesõidu järgi. Orajõe küla lõunaosa on veski järgi nimetatud Tilsiks. Põlvat läbiva Orajõe nimi on kohalikus rahvakeeles olnud

lihtsalt *Ora*, vrd nt *Ora* hainamaa Põlva kiriku all, Orakülä Metstes. Siiski on jõe nime juba pikemat aega tähenduselt läbipaistvate liigisõnadega täiendatud, nt *Orra Oija* 1876. a mõisakaardil. Jõe nime kirjalpilt 1798. ja 1839. a kaardil oli *Orra Fl.* Sõna *ora* on Ida-Võrumaa arhailises sõnavaras tähendanud jõest väiksemat vooluvett ehk oja. Lääne pool on selle üksnes kohanimedes säilinud sõna kuju *ura* või ka *urg* : *ura*. Huvitavalt on mõlemad sõnad kombineerunud 1456. a ojanime üleskirjutuses *vlet Urgorra*, mis on asunud Osula ja Peetrimõisa piiril, kust Orajõgi tegelikult alguse saabki. Uusajal on jõe ülemjooksu kohta olnud käibel teine nimi Mustjõgi (1627 ka tõlgitud nimenä *Schwartze Beche*). Vrd Mustajõe, Orajõe². – ES

EAA.2072.S.581; Faster 2005: 56–58; LGU: I, 375; Mellin; Rev 1624/27 DL: 56; Rücker

Orajõe² [*'ora_`jõe*] <-le>, koh hrv *Oraja* Hää – küla Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas, mõis, sks *Orrenhof*, 1638 *Orraeoe* (küla). ⇒35A3 ♦ XVIII saj lõpus on mainitud *Orra Kylla*, mille all *Jekola Hindrich*. Mõis rajati 1738. a paiku, eraldati Tahkurannast. Küla oli saanud nime jõe järgi, mis on 1336 kirja pandud kujul *Orwaguge*. Orajõgi suubus varem Orajõe mõisast lõunas Liivi lahte, hiljemalt XIX saj keskpaigaks aga tekkis otsetee Lemme talu juures, mistõttu jõgi kannab nüüd nime ↑Lemmejõgi. Jõe nimi säilis mõisanimes. Kui 1336. a kirjanek vastab hääldule, siis on nime algusosa vasteks *orv* : *orva*, mis tänapäeva murdekeelest on registreeritud ainult tähenduses 'ahjuauk', vrd *urv* 'toru, tühemik'. Täenduslikus mõttes võiks nime võrrelda aga sõnaga *urg* : *ura* (*ora*) 'jõgi, org'. Võimalik, et *w* esmamainingus on viga. Kui mõis jagati 1907 kohalikele elanikele väikekohtadeks, hakati Orajõed vallakirjades nimetama Mõisakülaks. 1970. a-tel Mõisaküla I ja II, mis 1977 ühendati uuesti Orajõe külaks. Vrd Orajõe¹. – MK

Mittheilungen: XIII, 22; Pärnumaa 1930: 343; Rev 1638 II: 40; Roslavlev 1977: 2; Stackelberg 1926: 148; VMS

Oraste <-le> Tor – paik (küla) Pärnu maakonnas Sauga vallas (Sindi ms), 1561 *Urrast*, 1638 *Urrast Ewert*, *Urrast Hanss* (talupojad Sindi ja Surju mõisas), 1774 *Urraste Külla*, 1795 *Orraste Michel* (talupoeg Sindi mõisas), 1922 *Oraste*. ⇒28C1 ♦ 1977 liidetud Vainu külaga. Nimi on tulenenud talunimest, mis võis põhineda sõna *urg* : *ura* 'jõgi' *ne*-tuletisel või sõnal *oras*, mitmuse omastavas *oraste*. – MK

EAA.1865.3.272/1:8, L 7p; KNAB; LVVA.6828.4.364, L 1; Rev 1638 II: 9; Stryk 1877: I, 325

Orava¹ <-le>, koh <-lõ ~ Oravilõ> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas, mõis, sks *Waldeck*, 1627 *Oraff Lauer*, 1638 *Oraw Laur*, 1688 *Orrawa Byy*, 1782 *Hoflage Orrawa* (karjamõis), 1820 *Orrawa* (küla), 1839 *Orrawa* (mõis). ⇒45C1 ♦ Karjamõis Orava talude lähedusse rajati XVII saj lõpuaastatel. 1841 eraldasid Vastseliina omanikud selle omaette mõisaks, kümme aastat varem kui 1850. a paiku eraldatud muud Vastseliina majandusmõisad. Mõisale anti uus saksa keelne nimi *Waldeck* 'metsanurk'. Orava küla oli selleks ajaks ümber asustatud paika, kus 1684. a kaardi järgi oli elanud *Madina Thomas*. 1920. a-tel jagati Orava mõis asundustaludeks ja moodustati Orava asundus. Asundus ja põlistalude Orava küla liideti 1977. Orava nimi pärineb küllalt levinud talupoja lisanimest, see aga omakorda loomanimetusest. XVII saj elas sama lisanimega talupoegi ka mujal Vastseliinas. Lisanimi on hästi tun-

tud ka teistes läänemeresoome keeltes. Orava järvede juures paiknenud küla vana nimi oli *Suurõ-Vaigustõ või *Suurõ-Vaigussidõ (1561 *Большія Ва́йгустицы*, 1627 *Gross Waygositz*, 1630 *Groß Waygust*). Samanimeline vakus hõlmas kogu Vastseliina põhjaosa (1588 *Wayguzicza* varjaskond, 1688 *Wagositz*). O. Roslavlev on leidnud, et selles vakuses oli ka keskajal mõis, kuid see paiknes Tabinas. – ES

BHO: 641; EAA.1865.2.141/2:2, L 2; EAA.1271.1.226:156, L 1755; EAA.308.2.178; PA I: 34; Rev 1624/27 DL: 78; Rev 1638 I: 170; Roslavlev 1976: 7, lisa 3, 5; Rucker; Sukunimet 1992: 394; Truussmann 1897a: 39

Orava² <-le> Kei – paik (küla) Harju maakonnas Harku vallas (Vääna ms), ? 1325 *Haraghel* (küla), ? 1379 *Haragel*, 1586 *Orawell*, 1686 *Orrawa*, 1796 *Orraw*. ⇒1C3 ♦ XVII saj kuulub küla Muraste, hiljem Vääna mõisa alla. Liideti 1977 Suurupi külaga. Kui esmamaininguna toodu ikka on Orava nime eelkäija, siis jääb nime keeleline päritolu selgusetuks. Hilisemad nimekujud seostuvad loomanimetusega *orav*. Vrd Aruvalla. – MK

BHO: 408; EAA.1.2.940:1026, L 1012; Johansen 1932: 8, 23; Rev 1586: 120

Orava-Rõsna [*orava-rõsna*] <-le>, koh <-lõ>, koh aj 'Rõsna Röp – paik (küla) Põlva maakonnas Röpina vallas (Rahumäe ms), 1582 *Troscianka*, 1588 *Resnakuella*, 1601 *Restnakuella*, 1625 *Restna Perä By*, *Oraw Kubias*, 1627 *Restwa*, 1638 *Rewesina*, 1670 *Räsna*, 1686 *Rasnekulla*, 1738 *Dorf Restina*, u 1900 *Ресна, Opava* (talud), 1937 *Rõsna kool*, *Orava* (küla), 1970 *Rõsna-Kassilaane*. ⇒40C1 ♦ Nime seostatakse tänapäeval kunagise laialdase Rõsna küla tuumikuga, millest on välja kasvanud Jaanikeste, Punni, Palopää, Tobraotsa ja Kassilaane küla. Viimane hõlmab tänapäeval endise Rõsna küla tuumikut, mida on kutsutud ka lihtsalt Orava külaks Orava talu järgi. XVII saj alguses oli küla ja seda ümbritseva vakuse kupja nimeks Orav. Samas kohas, Pahtpää jõe suudmes, paiknes Rõsna veski (1582 *w Throsciance*). Veskihoht kadus, kui Röpina paberivabrik tamm hakkas sinisele veeseisule mõju avaldama. 1822 oli Rõsna küla rahvapäraselt jagatud kolmeks: Orava (*Resna-Orrawa*), Jaanikeste (*Resna-Janikeste*) ja Tobraotsa (*Resna-Dobra*). Viimasena kandis vana külanime Rõsna kool. Rõsna nimi on tõenäoliselt keskaegne siirik Rõsna ehk Suur-Rõsna külast Setomaal. Seal on oletatavasti vene keelest pärinev nimi *Trosna* ~ *Trosno* motiveeritud järveäärse maastikuga (vrd vn *тростник, трость* 'pilliroog'). See, et juba XVI saj on Röpinas dokumenteeritud ka *r*-algulist külanime, näitab läänemeresoomeelise muganduse suurt vanust. Kõige varasem Poola-aigne kirjapanek võis toetuda venelastelt saadud varasemale kirjapanekule. Võimalik, kuigi vähem tõenäoline on ka venepäraste nimekujude tulenev läänemeresoome nimest (*t* peaks siis olema lisatud rahvaetümoloogia mõjul?). Siis võiks mõlemad Rõsna nimesid võrrelda Krabi kandi (Rõu) kadunud *Räste küla nimega (1561 *Расму*, 1585 *Rassna*, 1684 *Räste külla*). Nii Rõsna kui ka *Räste nime sõnavaraline päritolu jääb siis seletuseta. Vrd Kassilaane, Krabi, Rõsna, Räsna, Treski. – ES

EAA.567.3.190:6, L 5p; EAA.308.2.104; EAA.567.3.191:19, L 19p; EAA.1269.1.796:149–154, L 330–338; Eesti TK 50; KNAB; PA I: 92, 265; Rev 1601:

16; Rev 1624/27 DL: 72; Rev 1638 I: 282; Roslavlev 1975: 14, 28; Vene TK 42

Orgemäe [*'orge-mäe*] <-le>, kirjak ka *Orgmäe* Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Alatskivi ms). ⇒26B3 ♦ Orgevahe talust väljakasvanud väike küla, esimest korda nimestikus 1970. 1977–1997 oli Peatskivi osa. Nimi on antud ilmselt maastiku järgi, mis on orguderikas. – PP

EVK; KNAB

Orgita <-le> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, sks *Rosenthal*, 1732, 1739 *Orkita* (küla Päädeva mõisa all), 1782 *Rosenthal u. Orkita*. ⇒11B4 ♦ Mõis tekkis XVIII saj III veerandil, kui Orgita küla läks Päädeva mõisa alt ära. Von Rosenthal ostis 1724 Vaimõisa ja Mõisamaa mõisa ning Teliste karjamõisa, viimasega liitis ta hiljem ka Orgita küla. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Orgita nime tähendussisu on ebaselge, võrdluseks võiks tuua sõna *org*, millest *e*-mitmuse vorm oleks *orge*; *-ta* võib ehk tuleneda osisest *-taguse*. Saksakeelne nimi *Rosenthal* on omaniku nime järgi. – MK

BHO: 513; EAA.3.1.468:271, L 304p; EAA.3.1.474:268, L 256p; EM: 86; EVK; Hupel 1774–1782: III, 527; KN

Orgmetsa [*'org-metsa*] <-`metsa> JMd – küla Järva maakonnas Albu vallas, mõis, 1564 *Orgemetz*, 1732 *Orgmetsa*. ⇒14A2 ♦ Küla juurde rajati 1630. a-tel mõis. Selle maadel 1920. a-tel tekkinud asundus liideti 1940. a-tekis külaga. Nimi (*org* + *mets*) on nähtavasti ajendatud maapinna langusest Rava poolt vaadatuna. Kurisoo pool heinamaade sees oli saunaküla Tammemäe. – FP

EAA.1.2.933:38, L 37p; EVK; KNAB; Schilling 1970: 59

Orguse¹ [*'orguse*] <-le> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas (Avanduse ms), 1494 *Orgel* (küla). ⇒15A3 ♦ Rohu mõisa all oli 1726 hajatalu *Orgusse Hans*, 1765 oli mõisate nimekirjas Rohu ja Orguse (*Rocht u. Orgus*). 1791 eraldati Orguse poolmõis Rohu mõisa küljest, 1832 arvati Avanduse alla ning muutus karjamõisaks. 1920. a-test asundus, pärast 1930. a-id küla. Nime tänapäeva kujust lähtudes võiks oletada ka seost sõnaga *org*. Vrd Orguse². – MK

BfI: I, 467; BHO: 409; Rev 1725/26 Vi: 226

Orguse² [*'orguse*] <-le> Juu – küla Rapla maakonnas Juuru vallas (Atla ms), 1489 *Orgas* (mõisaase), 1725 *Orgus*. ⇒12B3 ♦ Nime lähteks näib olevat tüvi *org* või ka *urk* ~ *urgas*, lõpus ehk *us*-liide (vrd *jalus, alus*). Küla piiresse jäävad põhjaosas endine Juuru-Saunaküla läänes ning Orguse-Saunaküla (vahel Atla-Saunaküla) idas, mis olid varem vastavalt Juuru ja Atla mõisa järgi. Vrd Orguse¹. – PP

Joh LCD: 326; Rev 1725/26 Ha: 286

Orikalaid [*orika-laid*] Var – saar Pärnu maakonnas Varbla vallas. ⇒27A1 ♦ Nimi tuleneb tõenäoliselt loomanimetusest *orikas* : *orika*, vrd ka *orik(as)* 'jame puu'. – MK

EMSK

Oriküla¹ [*ori-küla*] <-`külla ~ -sse> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Uue-Vändra ms), 1638 *Orgi* (hajatalu), 1680–1684 *Orekylia Wannames* (vabadik Vändra mõisa all), 1798 *Orri*. ⇒22C3 ♦ 1795 oli Vändra mõisa all neli taluperemeest Oriküla lisanimega (*Orikülla* või *Orrikülla*). Nimele võib vasteks tuua sõnad *ori* : *orja* tähenduses 'suur, raske puutüvi', *metsa orjad* 'üksikud vanad puud metsas', *ilm-ori suur* 'ülisuur', *oripuu* 'tala, murispuu' ja *ori*

'täkk'. Siinne Oriküla oli 1970. a nimekirjas Oriküla I; üle jõe asuv Oriküla II liideti 1977 Tagassaarega. Orikülaga liideti 1977 ↑Valma. Vrd Oriküla², Orinõmme, Orissaare. – MK

Mellin; Rev 1638 II: 13; Roslavlev 1977: 64; VMS; Wd

Oriküla² [*ori_küla*] <'küllä ~ -sse> Kär – paik (küla) Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Orriküll*, 1645, 1798 *Orriküll*. ⇒50A4 ♦ Oriküla mõis loodi arvatavasti pärast 1628. a. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis tühjendati Nõukogude raketibaasi rajamisel pärast Teist maailmasõda. Üksikud talud, mis jäid põhja poole Kaarma valda, liideti 1977 Kaarmisega; põhiosa endisest asundusest, sh mõisakoht, asub praegu Karida küla piires. Vrd Oriküla¹. – MK

BHO: 411; SK I: 264

Orina <-sse> Jn – paik Järva maakonnas Järva-Jaani vallas, mõis, 1564 *Peter Orgenka* (talü), 1615 *Organoo* (küla), 1647 *Orringa*, 1732 *Orrina*. ⇒14A3 ♦ Orina mõis on rajatud XVII saj I poolel. 1920. a-test asundus, mis 1977 liideti Jalalõpega, osa Orinast, sh mõis on Järva-Jaani alevi piires. Et g-tähte on alamsaksa keeles loetud j-na, võib kohanime algusosa vanimate kirjapiltide järgi seostada sõnaga *ori*: *orja* 'suur, raske puutüvi'. Kuigi põhja poolt tulles asub koht oru veerul, ei toeta seda motiivi nime kirjapanekud. Nime järeloa on palju vaheldunud, mistõttu on seda raske selgitada. Vrd Esna, Orgmetsa, Oriküla¹. – FP

EAA.1.2.933:111, L 111; EAA.1.2.938:31, L 29p;

EAA.1233.1.47, L 13; EES: 338; Thor-Helle 1732: 316;

Wd

Orinõmme [*ori_nõmme*] <'nõmme ~ -le> Pöi – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Maasi ms), 1645 *Organem*, *Organemb*, *Orynöm*, 1798 *Orrinorm* (küla). ⇒51B2 ♦ 1645. a kirjapaneku g tuleks lugeda vast j-na, seega vanem nimekuju olnuks *Orjanõmme. Vrd Oriküla¹, Orissaare, Orjaku. – MK

Rehepapp; SK I: 264

Orissaare [*oris_saare*] <'saarde> Pöi – alevik Saare maakonnas Orissaare vallas, mõis, sks *Orrisaar*, 1453 *Andres van Orgenzar*, 1645 *Orrisar*. ⇒51B2 ♦ Mõis tekkis XVI saj, esmamaining 1530. Alevikulaadne asula kujunes pärast Väikese väina tammi valmimist 1897 Orissaare sadama juurde ja laienes hoogsalt 1950. a-tel. XVII saj esines E. Tarveli andmeil korduvalt nimekuju *Orrisall*, ilmselt on nimes vaheldunud *salu* 'saar' ja *saar*. *Ori* + *saar* võiks tähendada suurt saart ja olla muhulaste antud nimi Saaremaale. Orissaare idaosa, Mäe tänava kanti, nimetati varem Tõrvakülaks. Vrd Oriküla¹, Orinõmme, Põripõllu. – MK

ENE: V, 524; KN; Saaremaa 2007: 120; SK I: 264–265

Orjaku <-le> Käi – küla Hiiu maakonnas Käina vallas Kassari saarel, mõis, sks *Orjak*, 1254 *Oryocko*, *Oriwocko*, 1565 *Oryack* (küla). ⇒48B4 ♦ Orjaku mõis rajati ajavahemikus 1606–1612. Al 1827 sisuliselt Emmaste mõisa kõrvalmõis. 1920. a-test asundus, u al 1939 küla. Nime puhul toob L. Kettunen ära rekonstruktsiooni **Orjaaugu*, mida peab rahvapärimoloogiks, kuid jääb *ori*: *orja* juurde, lisades, et liide *-ku* (*-kkoi) võis märkida ka naissugu. Muidu eeldab Kettunen tuletamist nagu *männik*: *männiku* puhul. Võimalik, et *ori* tähendab nimes suurt puud, sel juhul on *-ku* tõenäoliselt kollektiivliide nagu nimes Saarnak ja Männaklaid. Orjakuga on 1977 liidetud Mereküla, mille nimi pandi 1939. a paiku

(nimekirjas 1945), varem oli Orjaku asunduse osa. Vrd Oriküla¹. – MK

EAA kinnistud; EAN; EM: 84; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); HK: 174; KNAB; LUB: VI, 2736

Oro <-le>, koh *Oro küla* <'küllä>, kirjak varem *Oru*, rahvak *Muna_küllä* <'küllä>, rahvak aj *Kolmõ_oro* Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1875 *Orro* (talü). ⇒45B1 ♦ Küla on välja kasvanud Hanikase külast ja seda on varem nimetatud Kolmõ_oro 'kolmeoru' nimega (1820 Hanikase küla all talu *Kolmeorro*). Rahvapärimuse kohaselt olevat nimi saadud oru järgi, mis oli jagatud kolme peremehe vahel. Nimi on tänapäeval tuntud talunimedena ja loodusnimeks Kolmõorg. Oro nimi tekkis dokumentidesse mõisa maast moodustatud renditalu nimena. 1920. a-te maareformis see koht jagati ja sai kaks uut ametlikku nime, Mäe ning Mäeoru. Oro taluna pole seda hiljem kunagi tuntud, vaid 1949. a topokaardil esineb talunimi *Opy*. Nimi kinnistus külale 1970. a-tel. Rahvakeeles on küla XX saj kutsutud mitmes Kolmõoro talus elanud suguvõsa hüüdnime Muna järgi Munakülaks. Samal 1949. a kaardil ongi külanimeks märgitud *Муна*. – ES

EAA.3724.4.1905, L 1; EAA.1271.1.226:92, L 1629;

Eesti SK 10; NL TK 25

Ortuma [*'ort_uma*] <'Or't'umma ~ -sse ~ -le> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Loosi ms), 1627 *Ortoma Lesska*, 1638 *Ortoma Lessky*, 1684 *Artum*, 1820 *Ortuma* (küla). ⇒45B2 ♦ Talu (1684 kolm poolemeest), talurühma ja küla nimi on tekkinud XVII saj alguse lisanimest, see aga omakorda eesnimest, vrd nt 1627 samas piirkonnas peremees *Ponckras Ortoma*. Eesnimi *Ort'um(a)* tuleb venepärasest eesnimest *Artjom* ~ *Ortjom* (ristinimi *Артёмий*). Nimealguse muutus *a > o* on iseloomulik laiale alale ukraina keelest Loode-Vene murreteni. Algnimeks on *Ἄρτεμας/Artemas*, mis omakorda seostub kreeka jumalanna Artemisega. Ortuma külaga on 1977 liidetud Kassioro, samuti ajaloolised külad Tahma (1684 *Thama*) ja Tissi (1638 *Tyssy*). – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1271.1.225:254, L 1407; Rev 1624/27 DL: 77; Rev 1638 I: 164

Ortumäe [*'ort'u_mäe*] <-le>, kirjak varem ka *Ortimäe* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1684 *Hinno Ortum*, 1765 *Dorf Ortoma*. ⇒44C3 ♦ Ortumäe oli 1977–1997 Jugumõtsa küla osa. 1684. a on tegemist olnud *Hino talu poolemehe eesnimega. Nagu Ortuma pärineb ka Ortumäe külanimi venepärasest eesnimest *Artjom*. Nimes on lõpp *-ma* ümber tõlgendatud Võrumaa talunimedes harilikuks elemendiks *-mäe*, vrd nt Härämäe, Kõomäe, Vaalimäe. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:154, L 149p

Oru¹ <-sse>, koh ka <'Orgu> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas, mõis, sks *Orrenhof*, 1241 *Orkae*, 1475 *Orgall* (küla), 1507 *Orgell* (küla), 1529 *Orekulle* (küla), 1637 *Orro* (küla), 1726 *Orrenhoff* (mõis). ⇒12B2 ♦ Küla järgi sai XIII saj nime selle lääniks saanud aadlisuguvõsa *de Orges*. Oru mõis (sks *Orrenhof*, varem *Orgellhof*) tekkis XVII saj alguses küla kohale, see eraldati 1663.–1666. a paiku Tuhalast. On olnud nii rüütlimõis (millel karjamõis nimega Laastu) kui ka Tuhala mõisa karjamõis. 1920. a-tel moodustati mõisamaadele Oru asundus, 1977 nimetati külaks. Nimi pärineb sõnast *org*: *oru* + *-la* või *-küla*. Oru pii-

res on asunud põline Kämbla ehk Kämbla või Kämli küla (? 1241 *Remmeuo* [**Kemmeno*], 1343 *Kimmole*, 1796 *Kämlo*, lähtekohaks sõna *kämmal* : *kämbla*), mille lähedal võitlesid 1343 ülestõusnud talupojad orduväega. Kämbla mõisastati XIX saj algul. Talud asustati ümber ääremaadele, Oru ja Saula küla piirile, ning asula nimetati Ridakülaks. 1977 liideti Oruga ↑Särge küla, samuti osa ↑Võivere külast. – TL

Bfi: I, 314, 695; BHO: 410; ENE-EE: VII, 103; EVK; Joh LCD: 520–522, 574–575; KN; Mellin; Troska 1987: 79

Oru² <-le> VNg – küla Ida-Viru maakonnas Aseri vallas (Aseri ms), 1871 *Orromois*. ⇒6B3 ♦ 1922 Oru asundus, 1940. a-test küla. Mellini kaardil märgitud karjamõisana (1796 *Arromois*). P. Johansen on samastanud kahtlemisi 1637. a külaga *Orremeisze*, mis näib olevat tekkinud Raudna mõisa varasemale kohale. *Orremeisze* nime lähteks on ta küsimärgiga oletanud suguvõsa-nime Orten. 1744 on sel kohal märgitud küla, 1782 juba karjamõis. XVIII saj lõpul on olnud ebakindlust nime märkimisel. Lähtudes tänapäeva o-algulisest nimekujust oleks nimevaste org : oru. – MK

BHO: 412; Joh LCD: 570; Mellin

Oru³ <-le> LNg – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas, mõis, sks *Orrenhof*, 1689 *Orro By* (küla). ⇒10A4 ♦ Oru küla on tekkinud pärast 1627. a asulast, mis on kirja pandud kui *Rotsi-Udenküll*. XVII saj lõpul on Uugla mõisa all märgitud juba kõrvuti külad *Moißaße By* (↑Mõisaküla⁴) ja *Orro By*. Iseseisva mõisana al 1817, mil eraldati Uuglast; küla kadus. 1920. a-test asundus, al 1977 uuesti küla. Oru nimi võib pärineda varasemalt mõisalt või küalt, 1426 on alal mainitud *Orenkas und Udenküll*. Vrd Oru¹. – MK

BHO: 410; EAA.1.2.941:625, 627, L 617p, 618p;

Johansen 1951: 261; LUB: VII, 528

Oru⁴ <-le> Jõh – Kohtla-Järve linnaosa, 1796 *Orro* (veski ja kõrts). ⇒7C3 ♦ Oru asula tekkis seoses briketitehase ehitamisega 1958. Al 1964 on Kohtla-Järve linna alluvuses, tänapäeval linnaosa õigustes. Nime sai ta Oru raudteejaamalt (1913 *Orro*), mis alguses paiknes u 1,8 km ida pool, ent toodi nähtavasti 1960. a-teks Oru asulasse. Raudteejaam on nime saanud veski ja kõrtsi järgi tõenäoliselt metskonnanimi vahendusel. (Oru veski, mis hävines XIX saj II pooleks, paiknes hilisema Lageda veski kandis Pühajõe ääres Oru linnaosast põhjas.) – MK

ENE: V, 529; EVK; KNAB; Mellin

Orutaguse [*oru_taguse*] <-le> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Hulja ms), 1922 *Orutaguse*. ⇒5A4 ♦ 1919. a maaseaduse alusel loodud asundustaludega küla, 1977–2007 oli ametlikult Vandu osa. Paikkonnas oli XVIII saj lõpust Liigvere karjamõis (1796 *Ligfer*), mille juurde Liigvere oru taha (Vandu poolt vaadates) tekkis vabadikuküla. Algselt oli seda kutsutud Hulja-Moonakülaks, hiljem haaras küla ka karjamõisa ala. – MK

KN; KNAB; Mellin

Osmussaar [*osmus_`saar*] = **Odensholm** [*uudens`holm*], koh aj *Otsholm* [*uuts`holm*] Noa – saar Lääne maakonnas Noarootsi vallas, 1250 *Hothensholm*, 1429 *Wodesholme*, 1565 *Odensholmen*, *Otsholm*, 1798 *Odensholm*, *Osmesaar*. ⇒9B1 ♦ Esimesi, arvatavasti rootslastest elanikke on mainitud 1436. Eestikeelse nime vasteks on L. Kettunen esitanud sm *osmo* 'ahm, kaljukass' ja mütoloogilised isikunimed *Osmo*, *Osmolainen*, mis esinevad eesti ja selle keele-

liste lähisugulaste rahvaluules. Rootsi nimede mitmest kujust kinnistus XIX saj II poolel *Oden*-alguline, mis lähtub viikingijumala nimest, *Odin* seevastu kujunes mehenimeks. Saarlaste omavahelises pruu-gis oli kodusaar *Backan* ehk „mägi“, mandrirootslaste tavas *Holmen* ehk „saar“. Kohanimeuurijate arvates sisaldab *Odensholm*, nii nagu paljud muud samasugused Põhjamaade nimed, muinasskandinaavia jumala Odeni nime ja seega pärineb paganlusajast. Nime võivad olla andnud meresõitjad. Rahvapärimes on ka värvikamaid seletusi. Veel näiteks 1879 näidati soomerootsi murdeuurijale paari kivirahnu, millest ühe nimi oli *Odens sten* 'Odeni kivi', teine aga [*O*]ts *trewer* 'Odeni jalajalg'. Esimeses on veel näha samaldunud sissekirjutust, teises aga varbajälge. Seda peeti mälestuseks Odeni saarel käigust. – MB, MK
BHO: 401; EO: 113; Johansen 1951: 248–249; Lagman 1964: 19–21; Mellin; Russwurm 1855: I, 132–133; Vendell 1879

Osmussaare [*osmus_saare*] <-`saarde> = **Odensholm** [*uudens`holm*] <-i> Noa – küla Lääne maakonnas Noarootsi vallas (Uuemõisa ms), u 1900 *Оденсгольмъ* (küla). ⇒9B1 ♦ Eestikeelne külanimi esineb 1922. a rahvaloenduse materjalides. Al 1997 ametlik rootsikeelne rööpnimi *Odensholm*. Vrd Osmussaar. – MK
KNAB

Ostrova [*`ostrova*] <-`rovva ~ -sse>, koh ka *Ostruva* <-`ruvva ~ -he> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Koolina nulk), ? 1652 *Остречня*, 1686 *Островъ*, 1792 *Островка*, 1859 *Ostrov*, 1904 *Ostrova*, *Островы*, *Острóвка*, u 1920 *Ostrovki*, 1923 *Ostrovka*, 1937 *Ostruva*. ⇒45C2 ♦ XIX saj kuulus küla Koolina kogukonda ja Saalessa (*Залесье*) kogudusse. XIX saj keskel elasid seal luterlastest eestlased. 1882 on üles märgitud nii küla kui ka otreez (talud), 1923 on mainitud ka talusid ning 1939 lisaks samanimelist puustust. L. Vaba toob võrdluseks Läti kohanime *Astravas ciems* (< *astrs* 'hobuse sabajõhv; kõrkjas, pilliroog'). J. Simm annab nimele V. Dalile tugineva seletuse *остров* 'saar; soosaar, metsatukk, kõrgem koht soos, tasandikul või heinamaal'. *Ostrov* (*Остров*) on nii linn kui ka mitu küla Pihkvamaal, samuti Ingeris ja Karjalas. Pihkvamaal leidub ka *Ostrovki* (*Островки*) ja *Ostrovno* (*Островно*) nimega kohti. Petserimaal on *Ustravno* ehk *Ostrovno* järv (1585 oz. *Островное*) ja Suurõ-Ristivika küla (*Большой Дрисливик*, 1855–1859 *Острова*). – AK
Academic; Dal' 1955; EAA.1271.1.32; Eesti TK 42; Hurt 1904: XXI; Ivanov 1841: 244; KN; KNAB; Markus 1937; Pskov 1792; SeK: 97–98; Simm 1971c: 171; Truusmann 1897a: 43; Truusmann 1897b: 49; Vaba 2014: 913; Vasilev 1882: 213; ÜAN

Osula <-sse>, koh ka *Osola* <-lõ, -n> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas (Sõmerpalu ms), 1456 *Ossel*, 1627 *Osell*, 1638 *Ossula*, 1752 *Ossula Külla*. ⇒44B1 ♦ Vana küla, mille tuumik pärast Sõmerpalu mõisa neljaks jagamist 1766 jagunes Mustja ja Lilli mõisa vahel. Rahvakeelne külanimi säilis ka siis, kui XIX saj ja XX saj algupoolel kasutati asjaajamises külanimena mõisa, hiljem karjamõisa nime Mustja. Veel 1970 oli nimekirjas Mustja I ja II asundus, Osula nimi taastati ametlikult 1977. Esmapärgul on nime päritolu võimalik seostada läti keelega, kuid see ei pea paika. Läti *ozols* 'tamm' esineb paljudes isiku- ja talunimedes. Läti ja latgali tänapäevased hääli-

Maastik auto ja Otepää sildiga. Foto Uno Hermann. EAA.5238.1.738, L 21, foto 5.

Otepää viipenimi. Kohamärk osutab piirkonna kuppelmaastikule.

dusvariandid on [uozuols, uuzuls]. Selle sõna eesti keelde laenamise juhtumid on enamasti pika o-ga, nt Oosuli oja (Val). Topelt s varajastes kirjapanekutes (erandina 1627) erineb läti tamme tähendava sõna sama ajastu kirjapanekutest. Osula küla esialgne suurus võiks viidata nime suurele vanusele. Võimalik, et *Oso on muistne isikunimi, millele on liitunud la-liide. Vrd V. Palli esitatud asustusunimed Ossukese, Osu ja Ossu ning soome perekonnanimed Oso ja Osola, eriti aga Soomes Kymi orus XVI saj mainitud talurühma nimi *Osolat*. – ES

EAA.1270.2.2:107, L 107; EO: 89; LGU: I, 375; PTK I: 167; Rev 1624/27 DL: 60; Rev 1638 I: 148; Sukunimet 1992: 395

Osõtsuu järv [osõt_`suu järv], kirjak ka *Osetsoo järv* Kan – järv Põlva maakonnas Kõlleste vallas Krootuse külas (Krootuse ms), 1627 *Osa Jerwe*, 1862 *Ossesto Jerw*, 1888 *Ossosti-Jerw*. ⇒39C1 ♦ Kirjapanekute järgi näib järvenimi olevat arenenud sõna *osi* (teatud eostaim) alusel. 1627. a kirjapanekut võiks lugeda *Os´ajärv (võru *osi* : os´a, vrd korduv heinamaanimi Os´aniit). 1862. a on nimekuju ehk juba *Os´õstu järv (*os´õstu´osjastik, nii nagu mätastik on *mätistü*, tarnastik *tarnastu*). Nimes on toimunud häälikute kohavahetus ja nime ümbertõlgendamine liitsõnaks, mille järeloa on *suu´soo*. – ES

EAA.1379.1.25, L 3; EAA.2469.1.744, L 1; Rev 1624/27 DL: 63

Otepää¹ [ote`pää] <-le>, koh ka *Otempä* ~ *Otem`bää* ~ *Otõmba* ~ *Otõm`bää* ~ *Otebä* <-le ~ -de> Ote – linn Valga maakonnas Otepää vallas, linnusekoht, 1116 *Медвежья голова*, 1208 *Odenpe*, *id est Caput Ursi*, 1224 *Odempe*, 1386 *Odenpe* (piiskopilinnus), 1582 *Odempe* (mõis), 1782 *Ottepä*. ⇒39A2 ♦ Otepää Linnamägi (koh aj *Liinamägi*) oli asustatud juba I aastatuhandel

eKr. XI–XIII saj oli linnus Ugandi peamisi keskusi. 1224 ehitati muinaslinnuse asemele kivist piiskopilinnus. Linnus kaotas oma valitsemiskeskuse tähenduse XIV saj lõpul. 1398 läänistati linnusekoht Pühajärve Uexkullidele. Hiljem on linnusekoht asunud küll jätkuvalt ↑Vana-Otepää mõisa maal. Linnus hävis arvatavasti 1480.–1481. a, seda ümbritsenud alev aga Liivi sõjas. Otepää kroonumõisa (XVII saj keskel mõnda aega olnud ka eramõis) valitsemine kandus üle Vana-Otepäele. Algupärane Otepää jäi püsima kihelkonna keskuse ja kirikumõisana. Otepää linnamäge vahetus naabruses Pühajärve mõisa maal asus ↑Nuustaku karjamõis. 1862 tehti sellest alevik, 1919 alev ja 1922 nimetati M. J. Eiseni ettepanekul Otepääks. 1936 sai Otepää linna õigused. Juba varased üleskirjutajad on osanud nime õigesti tõlkida. Nimi tähendab oti ehk karu pead. Nime aluseks on *karu* tähendav lõuna-eestiline sõna *ott* : *oti* ~ *ote* ~ *ota* (**otti* < **okti*). Sama sõna vaste *oksi* soome keeles tuleb samuti ette isiku- ja kohanimedes. Vanade linnuste kohti on tihti nähtud mingite tippude ehk päänähtude (vrd Kirumpää). Nime algusosa kujunemisel võis rolli mängida karu kui austusväärse looma kultus. Kindlasti ei ole linnus saanud nime selle järgi, et see oleks olnud karupeakujuline, nagu mõnikord on arvatud. Otepää koosneb põhiliselt kahest osast: algsest Otepääst (Nuustaku alevist) ja Pühajärve ääres olevast Otepää ehk Pühajärve aedlinnast. Höredamalt hoonestatud loodeosa kutsutakse Hundisooks. – MF, ES

Ambus 1960: 740; ENE: V, 536–538; HLK: 90, 252;

Hupel 1774–1782: 272; KN; LGU: I, 119, 150; Oksanen 2007; PA I: 75

Otepää² [ote`pää] <-le> Ote – kihelkond ajaloolisel Tartumaal, sks *Odenpäh*, 1417 *der kerspel kerken tome Odempe* ('kihelkonna kirikule Otepääl'), 1449 *ime kerspel tome Odenpe*. ♦ Otepää on olnud ↑Ugandi muinasmaakonna keskus. Linnamäge, mis on kõigi Otepää nimede lähtekohaks, on esmakordselt mainitud 1116. Otepää on vanimaid kirikukihelkondi Eestis, rajatud XIII saj. 1224 rajati linnuse lähedale Eliisabetile pühendatud kirik. 1234. a-st on teada, et Otepääl oli oma preester. Tülid eestlaste ja sakslaste vahel viisid selleni, et eestlastele rajati Mariale pühendatud kirik praeguse kiriku kohale väljapoole linnuse territooriumi. 1417. a dokument mainib mõlemat kirikut. Praegune kirik on ehitatud 1890. Enne Kanepi khk moodustamist 1675 kuulusid ka Kanepi alad Otepää khk alla, v.a Põlgaste, Hurmi ja Krootuse kant. XIX saj oli kihelkonna territooriumil 12 mõisat, varem veelgi rohkem. Vrd Otepää¹. – MF BHO: 400; Kruus 1969: 3–5; LGU: I, 197, 336; Valga praostkond

Otepää³ [ote`pää] <-le>, rahvak varem *Kiriku_`mõisa*, kõnek `Keskus Ote – küla Valga maakonnas Otepää vallas (Otepää krkms, Vana-Otepää ms), 1749–1762 *Ottepakiulla*, *Ottepakiulla*. ⇒39A1 ♦ Tänapäevase küla territoorium hõlmab osaliselt Vana-Otepää mõisa lõunapoolsemat ala ja osaliselt Otepää kirikumõisa maad. XVIII saj tähistas Otepää küla nimi põlistalusid nii lõuna kui ka põhja pool Vana-Otepää mõisat. See tähendab, et ajalooline Otepää küla kannab tänapäeval Vana-Otepää nime ja ainult selle lõunapoolne serv kuulub praeguse Otepää küla alla. Küla territooriumile jäävad Otepää linnamägi, kihelkonnakirik ja keskaegse alevi koht. 1923. a olid sellel kohal Otepää

kirikuasundus ja vanad Juusa talud. Nõukogude ajal tekkis siia Otepää sovhoosi keskus. 1970. a-tel nime-tati asula Otepää küllaks. Vrd Otepää¹. – MF

EAA.1260.1.9:260, L 260p–261; ENE: V, 537; KNAB

- Oti¹** <-le> Trm – küla Jõgeva maakonnas Torma vallas (Laius-Tähkvere ms), 1788 (Taneli Pertel) *Ottillt*. ⇒15C4 ♦ Oti talu ümber tekkinud hiline küla (kujunes XIX saj keskpaigaks). Talunimi lähtub isikunimest *Ott* : *Oti*. 1977 liideti Otiga Aosilla, ↑Kilbavere ja Metsaküla (Lai). – VP

PTKI: 167

- Oti²** <-le> Pöi – küla Saare maakonnas Pöide vallas, mõis, sks *Peudehof*, 1309 *Poida*, 1782 *Otti mois*. ⇒51B2 ♦ Mõis oli XVII saj lõpuni Buxhövdenite, sealt edasi kuni 1919 Aderkaside käes. 1920. a-test asundus, 1940. a-test küla. Eestikeelne nimi pärineb arvata-vasti kellegi omaniku eesnimest. Saksakeelset nime *Peudehof*, mis viitab naabruses asuvale Pöidele, peetakse samuti eesti keelest pärinevaks. Vasteiks on toodud sõnad *pöid* : *pöia*, *pöös* 'paas' ja isikunimi *Peit*. Vrd Oti¹, Pöide¹. – MK

BHO: 450; KNAB; SK I: 265–266

- Oti³** <-le> Krk – küla Viljandi maakonnas Karksi vallas (Polli ms), 1797 *Ottenhof* (karjamõis), 1839 *Otti* (küla), u 1900 *Ommu* (küla). ⇒37B1 ♦ Mellini atlas 1797 asub *Ottenhof* veel praeguse Oti küla kohal. Hiljem on saksa keeles nime *Ottenhof* kandnud Lilli karjamõis. On andmeid, et karjamõis vahetas asukohta XVIII saj. Oti küla nimi pärineb tõenäoliselt isikunimest karjamõisa nime vahendusel. Isikunimi esines Polli mõisa Allaste külas (*Alstenn*, hiljem talud Mägiste küla all) juba 1601 (*Otto Adam*, *Otto Henne*), kuid need ei pruugi Oti külanimega seotud olla. 1977 on Otiga liidetud Kaali ja ↑Kadrina (mõlemad külanimega 1930. a-tel, enne karjamõisad). Vrd Oti¹. – MK

KNAB; Liitaja 1981: 19; Mellin; Rev 1601: 141; Rücker

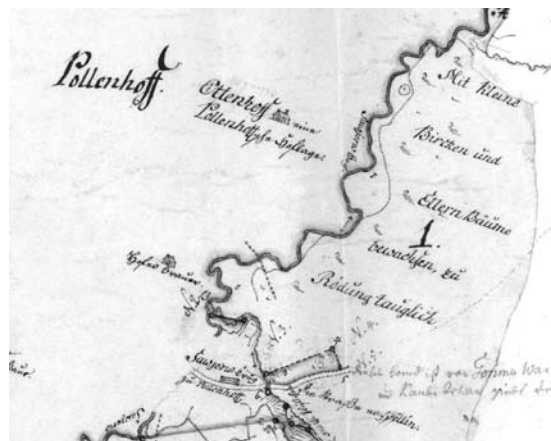
- Otiku** <-sse> Ann – küla Järva maakonnas Paide vallas (Eivere ms), 1467 *Otke*, 1586, 1726 *Ottick*, 1694 *Otigg*, 1796 *Ottik*. ⇒13B4 ♦ Tõenäoliselt on külanime aluseks isikunimi. – MK

BHO: 413; Mellin; Rev 1586: 79; Rev 1725/26Jä: 131; Ungern-Sternberg 1912a: 95; Ungern-Sternberg 1912b: 516

- Otiküla** [*oti_küla*] <-`külla ~ -sse> KJn – küla Viljandi maakonnas Kolga-Jaani vallas (Kolga-Jaani krkms), 1797 *Ottiküllä* (küla), 1855–1859 *Оттукюля*, u 1900 *Ommu* (küla). ⇒31B1 ♦ Kuni 1983 ametlikult Oti küla, al 1983 Otiküla. Nimi pärineb isikunimest. Piirkonnas esines eesnimi *Otto* juba XVII saj. – MK

EAA.298.2.71, L 9; KNAB

- Otsa** <-le>, koh <-lõ>, koh ka *Otsa_`mõisa* <-he> Rõu – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Pindi ms), 1765 *Dorf Otsa*, 1839 *Otza* (küla), 1887 *Otsa* (karjamõis). ⇒45B1 ♦ Otsa nimi ilmus dokumentidesse XVIII saj kohe külanimega. XIX saj II poolel küla kaotati

Oti karjamõis Polli ja Karksi mõisa piirikaardil. 1790.

EAA.308.6.55, L 1.

ja muudeti karjamõisaks, 1920. a-tel tekkis asundusküla. Otsa nimi tuleb sõnast *ots*, kuid nime tekkimise motiiv pole teada. Selleks võis olla talurühma paiknemine Petseri suunas mineva tee ääres Pindi mõisa maade piiril. Välistatud pole ka mujalt kaasa toodud talupoja lisanimi, mis võis vana nime välja tõrjuda. 1684. a kaardi järgi elas samas kohas Kavaku Peep (*Kawako Peep*). See lisanimi on Pindi mõisas käibel olnud varemgi, nt 1627 *Kawako Hennt*. Kavaku talu oli 1684. a teada kui vana kõrtsikoht, vrd vn *kaбак* 'kõrts'. Otsa külasse kuulub kaguosas endine Pille (Pille II) küla, liidetud 1977. – ES

EAA.1268.1.401:290, L 284p; EAA.3724.2.1912, L 1;

EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.6.316:16, L 10p; Rev 1624/27 DL: 84; Rücker

- Otslava** [*`otslava*] <-le>, koh *`Otslavva*, kirjak varem ka *Otslaua* MMg – küla Jõgeva maakonnas Tabivere vallas (Kaiavere ms), 1816 *Otterklau* (uus talu), 1826 *Oterklau*, 1860 *Otteslau* (talu). ⇒25C3 ♦ Otslava küla moodustati ametlikult 1977 ↑Kadrina ja Loku küla liitmisel. Nimi võeti samanimeliselt talult (katastris *Otteslau* nime all). Kuigi L. Kettunen pakub lähteks sõna *otslaud*, on V. Palli arvates tõenäolisem, et nimi on saadud algsest saksapärasest nimest *Ottesklau* või *Otterklau* (sõnadest *Otter* 'saarvas' ja *Klaue* 'küünis') rahvaetümoloogia teel. Loku küla sai nime samanimelise talu järgi (1805 *Locko Peter*, *Locko Mert*). – PP

EAA.2072.5.463, L 1; EO: 259; KNAB; PTKI: 125, 168

- Otste** [*`otste*] <'Otste ~ -sse> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms, Lauka ms), 1565 *Hotzis eller Haggas by*, 1688 *Hotsta*, 1844 *Otste*. ⇒47C2 ♦ 1977–1997 oli Lauka küla osa. P. Ariste esitab Ots-tele kahtlevalt vasteks 'otsade küla'. Sellele räägib vastu varasemate kirjapanekute sõnaalguline *h*. Nime päritolu jääb hämaraks. – MK

Ariste 1938b: 30; BHO: 413; EAN; KNAB

P

-pa ~ *-ba*, murd ka *-pä* ~ *-bä* – Eesti kohanimede lõpp. ♦ Kohanimelõpp *-pa* (*-pä*, *-ba*, *-bä*) on tulenenud osisest *pea* (*pää*), mis on võinud olla nii liigisõna tähenduses 'ots, tipp' kui ka isikunime osa. Kirjapanekuis on nimelõpp sageli lühikujul ja varieeruv, nagu ka tegelikus kasutuses (Taugapää ~ Taugabe ~ Taugaba). Tõenäoliselt isikunimest on tekkinud Haiba, Karuba, Ollepa. Seevastu Aespa, Jõempa, Nõmpa, Nõmba, Vahtrepa aluseks on olnud loodustermin + *pea* 'ots, tipp'. Harva on *-pa* (*-ba*) ka muust järelosast lühenenud: Särgeba ~ Särgepao. – MK

EMK 2009: 278; EO: 1–2; SK II: 36

Paaburissa [*paabu_rissa*] <-le ~ -'rissa>, koh ka *Paabu_riissa* <-riissa, -n> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1684 *Papo Hindrick*, 1765 *Dorf Pabo Risa*, 1796 *Paborisa*, 1839 *Paberitza*. ⇒44C2 ♦ Paaburissa oli 1977–1997 Mõõlu küla osa. Külanimi põhineb kahel liitunud lisanimel. *Paap* pärineb algnimest *Fabian*, kuigi vahel on *Paap* ka Peetrist lähtunud nime *Peep* teisend. *Riissa* on samuti eesnimi (nt 1818 *Kauro Riesk*), mille lähteks on vene *Griša* (algnimi *Grigori*). * Paaburiisa on nime saanud tõenäoliselt isikunimest Riisa, mida 100 a tagasi kohapeal rohkesti esines. Käesoleval ajal nimetab kolhoosirahvas seda metsatagust küla Paaburiisa viirstiigiks. (1967) Vrd Riisa. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:147, L 142p;

EAA.1268.1.403:430, L 378p; EAA.1865.2.82/13:7, L 6p; KN: 1967; Rucker; Saar 2008: 148

Paadenurme [*paade_nurme*] <-nurme ~ -sse> Trm – küla Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Avinurme ms), 1798 *Padenorm*. ⇒16A3 ♦ L. Kettunen on algusosa ühendanud sõnaga *paas* : *pae*, mille teisendit *paade* peab V. Pall idamurdele häälikuseaduslikult loogiliseks, märkides küll, et tänapäeval esineb käänamist *paad* : *paade* pigem saarte murdes. 1977 liideti Paadenurmega ↑Laurissaare, Muru (kuni 1939 Kirbu ehk Kirbussaare), Punasoo ja ↑Tõlga küla. – PP

EO: 15; PTK I: 168–169

Paadrema [*'paadrema*] <-le>, kirjaj varem ka *Paadremaa* Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas, mõis, sks *Padenorm*, 1435 *Padenorm* (mõis), 1478 *Padenorme* (küla, mõis, vakus), XVII saj lõpul *Paderma Tõnniſ*. ⇒20B4 ♦ Mõis ja küla olid kõrvuti. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele Paadrema asundus, mis 1939. a paiku jagati Ehala, Pansi ja ↑Sookalda külaks. Viimase piires asus ka Paadrema mõis. Paadrema küla on sellest kirdes. Nime algusosa vasteks on sõna *paas*, mitmuse omastav *paade*, järelosa *nurm* : *nurme* on moondunud kujule *-rema*. Vrd Paadenurme. – MK

BHO: 417; EO: 177; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus)

Paaduotsa [*paadu_otsa*] <-otsa ~ -le>, kirjaj varem ka *Paadu Mär* – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas

(Orgita ms), 1913 *Padootsa* (küla), 1923 *Paaduotsa*. ⇒21C1 ♦ Hiline külanimi, mis sündinud talunimest: 1648 *Pato* (tal), 1726 on Haimre mõisa all märgitud hajataludena *Pado Tõnno* ja *Pado Thomas*, veel 1858 esineb talunimena *Pado*. Talunime päritolu on ebaselge, vrd häälikuliselt sobivat sõna *paadu* 'ristiisa'. Alal on lähestikku mitu küla, mille nime järelosa on *-otsa*. Nimega võiks siiski võrrelda 1591. a kirjapanekut *Paddefär Päre*. Rahvapärimuse järgi asus Paadu talu maadel varem Teliste mõis (sks *Tellista*), mis oli olemas hiljemalt XVI saj. Nime on esmalt mainitud 1521 (*Telgst*). Mellini kaardil 1798 karjamõisad ja külad *Alt Tellista* ja *Neu Tellista*, neist viimane asus nähtavasti Paaduotsa kohal, esimene sellest loodes Rassiotsal. Vrd Suurküla³. – MK

EAA.1.2.C-IV-306; EAA.1864.2.X-265:129, L 120p;

EM: 86; EVK; KN; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 54;

Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:226, L 44p; ÜAN

Paaksima [*'paaksima*] <-le> Pil – küla Viljandi maakonnas Kõo vallas (Kõo ms), 1583 *Pacinn* (küla), 1599 *Paczim*, 1624 *Pahazim*, 1687 *Paaximaalt* (alaltütlev), 1797 *Paksma*. ⇒23C3 ♦ 1624 oli see enamasti tühi küla Eistvere mõisa teises vakuses, mis oli ka erinevas omanduses kui muu Eistvere. Nime aluseks võiks olla *paas* (*pae*, *paan*) + *maa*, vrd tuletisi *paadik* 'kivine maa', *paasik* 'paemaa', aga vrd ka puunimetusi *paakspuu*, *paatsip* ja *paatspuu*. – MK

EAA.3144.2.1:22, L 20p; Mellin; PA IV: 11; P XVI: 298;

VMS

Paalalinn [*paala_'linn*] <-linna> Vil – Viljandi linnajagu. ⇒30C2 ♦ Paalalinn asub Viljandi loodeosas Kantrekülalt põhja pool Paala järvest läänes ja Paala teest idakirdes. Paala on rahvusromantiline nimi ürikuis esineva *Pala* jõe järgi, nimekuju *Pala* arvati varem hääldatavat *Paala*. Linnajagu on kutsutud ka Pilpakülaks seal asuvate pärastsõjaaegsete eramute järgi. Vrd Navesti jõgi. – MK

ENE: VIII, 431; KN

Paali <-le> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas (Suure-Kambja ms), u 1900 *Паалу* (tal), 1923 *Paali*. ⇒32C3 ♦ Hiline küla, mille kohta on teateid al 1922. Nimi pärineb Paali talult, vrd 1744 isikunimi *Pahli Ado*. Tartu–Võru maantee ääres kõrgub Paali mägi. M. J. Eisen ja L. Kettunen seostasid kohanime isikunimega *Paal*, *Paali*, mis on kreeka-ladina mehenime *Paulus* (tõlkes 'väike') tuletisi. * Kohanimi olevat tulnud sellest, et kummardati ebajumalat Paali (piiblis Baal). – EE

Eisen 1917b; EO: 102; KM: E III 36 (188); KNAB; Rajandi

2011: 139; RGADA.274.1.211/12:53, L 1147p; ÜAN

Paaltsuva [*'paal'tsuva*] <-sse>, koh ka *'Paal'tsova* <-he>

Se – küla Petseri rajoonis Pankjavitsa vallas (Pan, Seeridsä nulk), vn *Пальцево*, u 1790 *Пацоова*, u

1866 *Kольцова*, 1867 *Kольцово*, 1882 *Пальцево*, 1904 *Pal' tsova*, *Paletsova*, *Пальцова*, u 1920 *Paltsevo*, 1928 *Paltseva*, 1937 *Paaltsuva*. ⇒46A3 ♦ XIX saj kuu- lus küla Vilo kogukonda ja Pankjavitsa kogudusse. Perekonnanimi Paltsev (*Пальцев*) tuleneb arvata- vasti hüüdnimest *Палец*, *Пальчик* 'lühike inimene'. J. Truusmann pakkus lähteks vn *палец* 'sõrm, varvas' ja Pihkva murrete *паница* 'sirbi, vikati käepide'. Paltsevo (*Пальцево*) küla on Pihkvamaal, Ingeris, Karja- las ja Valdais; Petserimaal oli Truba küla kõrval seto küla Paltsova (1904 *Пальцовы Лебеды*), Petseri kõrval Paltsova talu. Vrd Palastvere, Pali², Palvere. – AK Academic; EAA.5392.1.201, L 3; Eesti TK 42; Hurt 1904: XXIII; KN; PGM 1785–1792; SeK: 98; Setumaa 1928: 157; Vasilev 1882: 216; Vene TK 126; VMS

Paasi <-le>, koh ka 'Paasi_küla ~ 'Paas_küla Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Vihula ms), 1913 *Pasik*, *Пазуку*. ⇒5A2 ♦ Küla tekkis XIX saj II poolel Vihula küla kruntimisel Vihulast välja viidud taludest, millele lisandusid 1920. a-tel Armi karja- mõisast moodustatud asundustalud. Paasi nimi tuleb küla paese pinnase järgi. Armi karjamõis (sks *Harm*) tekkis E. Tarveli arvetes XVIII saj II poolel (nt 1796. a kaardil *Harm*). Armi nimi esineb esmakordselt 1541 kujul *Hofes Koppel zu Harme*, taluna 1542 *Gesinde zu Harme*. Nimi võib tulla kirjeldavast isiku- nimest, L. Kettunen on pakkunud Kose Harmi küla puhul soome sõnu *harmi* 'hall' või 'hall loom', kõne alla võiks tulla ka rannikumurdes esinev *arm* : *armi* 'kurb, nukker'. – MA

Bfl: I, 1186, 1207; EMS: I, 432; EO: 128; EVK; KN; KNAB; Mellin; Tarvel 1983: 46, 112

Paasiku <-le> HJn – küla Harju maakonnas Anija val- las, mõis, sks *Pasik*, 1249 *Pesack*, 1397 *Pasius*, 1637 *Pasigk*, 1871 *Pasigk*, 1923 *Paasiku* (asundus ja sauna- küla). ⇒3B4 ♦ Küla kuulus al 1249 Tallinna piisko- pile, hiljem Jägala mõisa alla, kust mõisnik eraldas 1858 Paasiku eraldi mõisaks ja liitis sellega ↑Kaersoo küla. 1903 sai rüütlimõisaks. 1880 liideti Paasiku mõisaga Papipalu karjamõis praeguse Looküla ja Vikipalu piiril, mis 1564–1565 oli olnud kroonu- talu, 1765 ja 1782 Anija mõisa kõrts, 1798 karja- mõis (*Pappenpahl*, *Pappipallo M.*). Paasiku mõisa- maale tekkis pärast 1920. a-te maareformi asundus, mis 1939. a paiku nimetati Piiraja külaks, al 1977 on see Paasiku küla. Küla koosneb asundustaludest ja mõisasüdamest. Paasiku vana küla, nimetatud ka Paasiku-Saunakülaks, mis asub lõuna pool raud- teed, liideti 1977 Salumetsaga. Nimi koosneb sõnast *paas* liitega *-ik*. V. Prausti järgi andis külale nime 500 meetri pikkune loode-kagusuunaline paekiviseljan- dik, kus paekivi paljandus tõenäoliselt otse maapin- nalt. Sõnale *paas* viitab ka P. Johansen, kuid Paasiku kirjapanekud esitab ta *Paasi pisiküla (↑Kallavere) artiklis. Vrd Salumetsa. – MJ

BHO: 434, 429; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 83–84; ERA.14.2.713 (Raasiku vallavalitsuse 22. III 1939 kiri nr 649); Essen, Johansen 1939: 197; EVK; Joh LCD: 539; Johansen 1932: 44; Kehra 2014: 72–73; LUB: I, 206; Schmidt 1871; ÜAN

Paasküla ['paas_küla] <- külla ~ -sse> VNG – küla Lääne- Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Andja ms, Kunda ms), 1402 *Poskel*, 1552 *Paschkell* (küla), 1690 *Paysskülla*, 1774 *Paasküll*. ⇒5C3 ♦ Pool küla kuulus XVI saj Kunda mõisale, teine pool Andja mõisale.

Küla ise võib olla muinasaegne, olles Taani hinda- misraamatus 1241 nimega *Rai*. Kunda pooles oli XVI saj ka mõisake. Hiljem kandis 1241. a maini- tud nime eeskätt veski (1552 *Rahe oder Röhawäski*). P. Johanseni järgi on Paasküla nimi sõnast *paas* : *pa*e ja teisege nime tähendussisu olevat sama: *rahi* 'paas'. Vrd *rahkkivi* 'paekivi'. – MK

Joh LCD: 561; VMS

Paaste ['paaste] <-sse>, kirjak varem ka *Paatse* ~ *Paatsa* Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Leisi ms), 1617–1618 *Paweste Mart*, 1645 *Padiß*, 1731 *Pawast*, 1922 *Pahaste*. ⇒50C1 ♦ 1977–1997 oli Jõiste osa. Paaste mõis (ajalookirjanduses ka Pavestküla, sks *Pawast*) tekkis XVII saj I poolel. 1756 läks Triigiga samade omanike kätte; XVIII saj lõpust küla. Nimi on problemaatiline. On esitatud võimalus, et kirja- panekute *w* oleks algse hammashääliku *d* asendus- vaste, kuid see oleks *a* järel ebaharilik. Selle oletuse kohaselt oleks nime algvorm olnud **Paadeste* sõnast *paas*. Teine võimalus on oletada, et *w* märgib dif- tongi järelosist (**Pauaste* ~ **Paueste*), sel juhul oleks nime lähtekohaks olev sõna raskesti tuvastatav. Vrd ka puunimetust *pavatspuu* ja *paatspuu*. – MK

BHO: 437; EAN; EM: 122; EMSK; KNAB; SK I: 268

Paasvere ['paasvere] <- verre ~ -sse> Sim – küla Lääne- Viru maakonnas Laekvere vallas, mõis, 1241 *Pays- seueræ* (küla), 1409 *Paystever* (küla), 1726 *Pastfer* (küla ja mõis), 1840 *Paaswerre*. ⇒15B3 ♦ Mõisat on mainitud 1533 (*Paystver*). 1920. a-test asundus, al 1977 küla. L. Kettunen on nimevasteks pakkunud (*päeva*)*paiste*, sm *paiste* : *paisteen*. Teisel on ta siiski pidanud võimalikuks ka lähtumist sõnast *paas* : *pa*e. Paasvere külaga on 1977 liidetud mitu väiksemat küla: ↑Aadumäe, ↑Joodiku, Kõrvküla (1970, vrd seal talu 1810 *Kichlekörw*, XIX saj II poolel *Körwe* talu ja metsavahikoht Muuga mõisa all), Kärje (1970, läheduses Kärja soo, vrd 1810 *Kerjawelja Asse*, *Kerja- Oja*, XIX saj II poolel *Kärje* metsavahikoht), Lippoja (1970, vrd Lippoja raudteepeatas Sonda–Mustvee raudteel 1930. a-test), Paasvere-Aru (kolm küla, sh Kurikaaru ehk Paasvere-Aru III, vrd 1810 *Hofs Arro*), Punasoo (1970, samuti endine raudteepeatas) ning Vanaküla (u 1900 *Ванакюля*). Viimane oli XIX saj lõpuni tuntud Paasvere külana. Vrd Paistu. – MK

EAA.2637.1.109, L 1; EAA.3724.5.1539, L 1; EAN; EO: 224, 279; Joh LCD: 545; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 239

Paate ['paate] <- Paate ~ -sse> Jõh – küla Ida-Viru ma- akonnas Kohtla vallas (Kukruse ms). ⇒7B2 ♦ Küla on P. Johanseni järgi saanud nime muinaskülalt (1241 *Pategas*, 1799 *Paatz oder Paate*, 1871 *Pate*). XX saj algul oli küla laienenud lõunasse ja oli tuntud roh- kem Kukruse nime all (ent veel 1930. a-te katastri- kaardil on kogu Kukruse küla nimi *Pate*). Algse Paate kohale jäi mõisatöölise asula, mida rahvapärastelt nimetati Hiirelinnaks (mh 1945. a nimestikus). Kui 1950 moodustati Kukruse alev, hilisem Kohtla-Järve linnaosa, tuli see kiiluna ajaloolise Kukruse küla keskele, jagades selle kahte ossa. 1977 liideti põhja- poolne osa Järve külaga, 1997 sai see ametlikult Paate külaks. Nime lähtekohaks on *paas* 'paekivi'. Vrd Kukruse². – MK

EVK; Joh LCD: 282, 540; KN; KNAB; Schmidt 1871

Paatna ['paatna] <- Paatna ~ -sse ~ -le> Rak – küla Lääne- Viru maakonnas Rakvere vallas (Kloodi ms), 1241 *Patenal* (küla), 1583 *Pattnal*, 1744 *Paatna*. ⇒5B4 ♦

Nime on P. Johansen analüüsinud **Paaden-ala* 'paealus(põhi)'. Samal seisukohal on L. Kettunen, kes toob ära mitmuse omastava *paate*, mis nähtavasti esineb nime algusosa alusena. – MK

EO: 139; Joh LCD: 291, 540

Paatsa [*'paatsa*] <'Paatsa ~ -sse> Mus – küla Saare maakonnas Mustjala vallas, mõis, sks *Paatz*, 1453 *Peter Pades is tho Hathkull*, 1565 *Padis* (küla), 1645 *Padeß*, *Padiß*, 1731 *Paatz*. ⇒50A2 ♦ Mõis tekkis XVIII saj algul, selle kõrval säilis samanimeline küla. Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus liideti pärast 1930. a-id külaga. Nime algupära võiks tuletada sõnast *paas*, lähtevormist **Paadese* võis kujuneda *Paatsa*. – MK

KNAB; LUB: XI, 300; SK I: 268–269

Paatsalu [*'paat_salu*] <'sallu ~ -sse> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas, mõis, sks *Patzal*, 1446 *Patzell*, 1478 *Patsell* (vakus), 1798 *Patsallo*, *Patzal* (küla ja mõis). ⇒20A4 ♦ Mõis tekkis XVI saj lõpul või XVIII saj alguses, eraldati Paadremast. Mõisa kõrval säilis küla. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele Paatsalu asundus, mis 1939. a paiku nimetati Kiviste külaks ja 1977 Paatsalu külaks. Paatsalu vana küla jäi 1977. a reformiga Tamba küla piiresse, kuid kuulub 1997. a-st taas Paatsalu alla. Võimalik, et Paatsalu nime algusosa lähtub sõnast *paas*, järelosa aluseks näib olevat *salu*. Paatsaluga on 1977 liidetud ↑Illuste, Metsaküla (1938 *Metsa*) ja ↑Viira küla. Illuste ja Viira on Karuse khk-s. – MK

EM: 82; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); KNAB; LGU: I, 524; Mellin; Saaga: Originalet av Jakob Koits registver. Del 1, P:2

Pabra järv Se – järv Võru maakonnas Misso vallas ja Petseri rajoonis Laura vallas (Pan, Luhamaa null), vn *озеро Бобровское*, 1558 за *Бобровскимь*, 1585–1587 *озерко Лидовское*, u 1790 *Озеро Лядво*, u 1866 *Оз. Бобровское*, *Оз. Лидовское*, 1882 *Боброво оз.*, *Лудовское озеро*, u 1920 *Bobrovo (Lidva) j.*, 1934 *Pabra järv*, *Kossa järv*, 1939 *Bobrova järv*. ⇒45C3 ♦ Järv Luhamaa lõunapiiril; siia suubub loodest Verrevuja ehk Punaoja ning kaguotsast voolab välja ↑Liidva jõgi, mis omakorda suubub ↑Kudepi jökke. Järve kagukaldal, Liidva jõe lähel, asub Pabra (1882 *Боброво*) küla, mis on nime saanud järve järgi; naabruses Liidva jõel on teinegi Pabra (1882 *Бобры*) küla. Veekogu on oma venekeelse nime saanud arvatavasti sõnast *бобр*, *бобер* 'kobras'. L. Vaba järgi on usutavam lähe latgali *babrs*, mida toetavad Läti kohanimed, nt *Babri* (Latgales). Võrreldavad kohanimed on Vepsamaal Bobrozero (*Боброзеро*, vepsa *Maigar*'), Oudovas aga Bobrovo (*Боброво*) järv. Paralleelnimi (*Lidva*) tuleb jõe nimest, teine (*Kossa*) aga naabruses asuva küla (ja talu) nimest. Vrd Kossa, Liidva jõgi. – AK

Eesti TK 42; Eesti TK 50; KNAB; PGM 1785–1792; Pskov 1585–1587: 305; Riikoja 1934; SeK: 98; Truusmann 1897a: 38; Truusmann 1897b: 4; Vasilev 1882: 23; Vene TK 126

Pada <-le> Vng – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas, mõis, sks *Paddas*, 1241 *Padagas* (küla), 1726 *Paddas* (küla ja mõis). ⇒6A3 ♦ Mõisa kohta on teateid 1505. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Küla asub Pada jõe ääres. Võimalik, et küla on nime saanud Padaoru järgi, viimane võiks olla võrdlusnimi

sõnast *pada*: *paja* + liide *-jas* või vähem tõenäoliselt *-kas*. Pada oli XIII saj Virumaa suuremaid külasid, oru idaveerul on kaks linnamäge ja asulakoht I aastatuhande II poolest. Padauga liideti 1977 Padaoru küla (1883 *Pada oru*, 1945 *Pada-Oru* küla, mis lahutati Pada asundusest). 1977–1997 oli Pada külaga liidetud ↑Pada-Aruküla, mille piiresse jääb mõisa juures olnud vana Pada küla. – MK

ENE-EE: VII, 135; EO: 12; Grenzstein 1882–1883; Joh LCD: 525–526; Rev 1725/26 Vi: 142

Pada-Aruküla [*pada-aruküla*] <'külla ~ -sse> Vng – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Pada ms), u 1900 *Арокюля* (küla). ⇒6A3 ♦ Aruküla oli Pada mõisa popsiküla. 1977–1997 oli ametlikult Pada küla osa, seejärel sai uuesti iseseisvaks Pada-Aruküla nime all. Küla piiresse kuulub ka Pada mõisa järgi olnud Pada küla. Vrd Aruküla', Pada. – MK

KNAB; Troska 1987: 100

Padakõrve [*pada_kõrve*] <'kõrve ~ -sse> Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Alatskivi ms), 1900 *Paddakorw*, *Памакюрве* (metsavahitalu). ⇒26B3 ♦ Padakõrve metsavahitalu ümber kujunenud küla, esimest korda nimestikus 1922. Nimi on ilmselt saadud loodusnimest. Nime algusosa *pada*: *paja* (Kodaveres *pada*: *pada*) võib olla olnud maastikutermin, nagu nt sm sõnades *patama* 'ümmargune maastikulohk, lomp, abajas', *patamaa* 'väike süvend'. **Padakõrva saanud oma nime järgmiselt. Kalevipoeg harjutanud ketta viskamist suure pada-kõrvaga. See kadunud kahjaks padakõrva metsadesse. Siit leidsid padakõrva aga selle koha elanikud ning ristsid selle koha Padakõrvaks.* (1939) Vrd Kõrve'. – PP

EAA.3724.4.1156, L 1; KM: ERA II 250, 292 (3) – 1939; KNAB; PTK I: 169; Vene TK 42

Padaküla [*pada_küla*] <'külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Pada* VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas (Liigvalla ms), 1765 *Paddack*, 1782 *Paddaküll*, 1844 *Paddakul*, 1871 *Padda*, 1883 *Podakõla*. ⇒14C3 ♦ Küla on kuulunud Järvamaa Liigvalla mõisa alla. 1977–1997 oli Liigvalla küla osa. Nime etümoloogia pole päris selge, sõna *pada* tähenduslikult hästi ei sobi. – MJ

BHO: 415; Grenzstein 1882–1883; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Padari <-le> Võn – küla Põlva maakonnas Vastse-Kuuste vallas (Vastse-Kuuste ms), 1582, 1584 *Padarme*, 1714 *Paddarimäelt* (alaltütlev), 1796 *Paddarimäe*. ⇒33B4 ♦ XVI saj on kuulunud Ahja mõisale. J. Simmu järgi on kohanimi algselt olnud liitsõnaline *Padarimäe*. Ta jagab ka esikomponendi osadeks *Pada* + *ri*, kuid leiab, et häälikuliselt kõige lähemal sõnal *pada*: *paja* pole sellist tähendusvarjundit, mis võiks kohanimega sobida. Ta toob võrdluseks veel soome sõnad *patama* ~ *patamo* 'ümmargune süvend maastikul; lomp' ning eesti *padu* 'madal vesine koht; vesine heinamaa, vösastik'. Teise osise *-ri* jätab Simm lahtiseks. Kuid nagu *mägi*-lõpulistest külanimedes sageli ette tuleb, võib täiendosa olla isikunimi. Perekohanimi *Padar* esineb praegugi. – MJ

BHO: 415–416; Mellin; PA I: 90, 138; Rootsmäe 2016: 404; Simm 1973: 81, lisa 129–130; Simm 1977: 117–118

Padiküla [*padi_küla*] <'külla ~ -sse> Jür – paik (küla) Harju maakonnas Kiili vallas (Sausti ms), 1241 *Pattas*, 1453 *Paitas*, 1503 *Paiders*, *Paides*, 1586 *Padis*, 1871 *Paddikül* (karjamõis). ⇒2C4 ♦ Küla on mai-

nitud Taani hindamisraamatus, ajavahemikus 1744–1765 tehti sinna karjamõis ja küla hävis. Uuesti tekis Padiküla 1920. a-tel Sausti mõisast väljajagatud maale. 1977 jagati Kiili alevi, Sausti ja Vaela küla vahel. L. Kettunen oletab, et nimi pärineb sõnast *paas*: *pae*. – PP

Bfl: I, 620, 622; EO: 15; Joh LCD: 542–543; LCD: 47v; Rev 1586: 85; Schmidt 1871

Padina <-le>, rahvak varem *Jaasi* ~ *Kiriku* Hää – paik (küla) Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas (Häädemeeste ms), 1782 *Paddina Iack* (metsavahikoht), u 1900 *Падина* (küla), 1922 *Padina* (küla). ⇒35A1 ♦ 1977 liidetud Papisilla küla, väiksem edelaosa (k.a Padina talu) Häädemeeste alevikuga. Lisanimena on Padina esinenud Tarvastus (1692 *Paddina Mats*, 1731 *Paddina Matzi Jack*), hiljem on olnud kaks Padina talu Marguse oja ääres Väluste külas. Häädemeestel on nimi siirik. Nimi tuleneb vast heli järeleaimavast sõnast *padin*. Kuna Häädemeeste küla asus Tolkuse raba serval, siis on rahvasuu nime aluseks pidanud ka sõna *padin* 'sooräät'. * *Rahvajutu kohal olevat külanimi tulnud sellest, et pehme maa tõttu olevat loomadele jalgade külge pandud puust tallad ehk padinad.* – MK

EAA.1865.S.153:5, L 5; Eesti TK 50; ERA.T-6.3.64, L 1; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KN; KNAB; Pukk 2000: 60; RGADA.274.1.192/1:292, L 281p; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/38:399, L 448p

Padise <-le> HMD – küla Harju maakonnas Padise vallas (Kloostri ms), kuni 1977 *Kloostri asundus*. ⇒10C1 ♦ Padisele tulid Daugavgrīva (Dünamünde) mungad juba XIII saj, Padise tsistertslaste klooster rajati 1305, mõisa kohta on teateid al 1319. On arvatud, et klooster sai nime varasemalt Pae külalt (↑Pae¹, 1241 *Pathes*, 1257 *Padis*). Hiljem Kloostri mõis (sks *Padis-Kloster*, ee 1732 *Kloostri m.*), 1920. a-test Kloostri asundus. Viimane nimetati 1977 Padise külaks. Nime lähtekohaks on *paas*: *pae*, mitmuse omastav *paede*, *paade*. Tänapäeva nimekuju on ilmselt mõjutanud saksakeelne kloostrinimi *Padis*. Padise oli eesti keeles kõigepealt kloostri nimi, 1938. a-st ka varasema Kloostri valla nimi. Kuivõrd kloostri oli maid üle lahe Soomes, on soome keeles kujunenud omakeelne vaste *Paadisten luostari*. Padisega liideti 1977 suurem osa Kloostri-Metslõugu külast (külanimena 1970) ning ↑Kasepere küla oma varasemates piirides. Taani hindamisraamatus 1241 mainitud külasid *Melancula* ja *Pous* pole osatud samastada praeguste kohtadega, P. Johansen on need oletamisi paigutanud kuhugi Padise lähedale; *Pous* võib olla ka hoopis isikunimi. – MK

BHO: 417; EAN; Joh LCD: 501, 553–554; KNAB; Thor-Helle 1732: 312

Padojärv Rāp – järv Põlva maakonnas Rāpina vallas Määrastu soos (Rāpina ms), 1798 *Podjerw S*, 1839 *Paddo S*, 1906 *Paddo Jerw*. ⇒34A3 ♦ Järve on nimega mainitud juba varem, nt 1627 *Mogetz*, mis on Mägiotsa asustusnime omapärane kirjapilt. Raba servas paiknev Padojärv on saanud nime sõna *pado* järgi, kirjakeeles *padu* 'madal lomp, pehme soine koht, lombiga võsastik, padrik'. Põhja-Rāpina on koht, kus maastikuošenadena on käibinud nii pigem läänemurdele omasem *pado* kui ka üksnes Võrumaal esinev

samatähenduslik *pai*. Vrd Pümmepai, märg võsastik Meerapalus. Vrd Paduvere. – ES

EAA.3724.S.2884a, L 1; Mellin; Rev 1624/27 DL: 67; Rucker; VMS: *padu*

Padosaarõ [*pado_saarõ*] <-le>, koh <-`saardõ>, kirjak varem ka *Padosaare* ~ *Padusaare* Se – paik (küla) Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1780 *Подзарья*, u 1790 *Подазарья*, 1855–1859 *Подазарье*, 1882 *приселокъ Подозерье* (väikemõis), u 1900 *Мз. Подозарье*, 1922 *Padosaare* (puustus), 1923 *Padussaare*, 1928 *Padusaare*, 1945 *Padossaare*, 1997 *Padosaarõ*. ⇒41A2 ♦ XVIII saj kuulus küla Väraska koguduse alla. XIX saj oli see väikemõis, XX saj I poolle ka mõis, puustus ja asundus. Küla on pärast 1940. a-id ühendatud Toomasmäe küla. Kohanimi koosneb kahest osast, *pado* + *saar*. Algusosa on *padu*, *pado*, *pao*, *paju*, *pai* 'põõsastik; madal vesine koht, pehme soine (heina)maa või võsastik; suurem loik või madal järv (mis suvel põuaga võib kuivada); tihe põõsastik, padrik'. XIX saj venekeelset kohanimi *Подозерье* on püütud seletada kui 'järvealune' (J. Truusmann), kuid arvatavasti on ka vene nimi kujunenud eesti kohanimi põhjal. Pihkvamaal on Podozerje (*Подозерье*) küla, samuti Valgevenes; Karjalas on järv Podozero (*Подозеро*, sm *Patojärvi*, *Paadjärvi*, *Patajärvi*). Vrd Padojärv, Padu, Paduvere. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 15; Eesti PK 20; EKSS; KNAB; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 99; Setumaa 1928: 225; Truusmann 1897b: 56; Uuet 2002; Vasilev 1882: 241; VMS; Väraska KR 1780–1794; ÜAN

Padu <-sse>, kirjak varem ka *Pada* Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas (Lõusa ms), 1726, 1796 *Paddo*, u 1900 *Паддо*. ⇒15B3 ♦ Ka XVIII saj kuulus küla Lõusa mõisa alla. Vrd saarte- ja läänemurdes esinevat sõna *padu*: *pao* ~ *paju* 'madal maa' ja soome *pato* 'tamm (tammi)'. Kohanimedes tuleb Padu ette nii Lääne-Eestis ja saartel kui ka Põhja-Tartumaal. V. Pall on arvanud, et ida pool on see asustusnimedesse jõudnud isiku- ja lisanimede kaudu. Vrd Paduvere. – MK

KNAB; Mellin; PTK I: 170; Rev 1725/26 Vi: 225

Paduvere <-`verre ~ -sse> Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Kärde ms), 1534 *Paddover*, 1599 *wioska Padower*, 1601 *Paddower*, 1839 *Paddofer*. ⇒25A1 ♦ Häälikuliselt sobib kohanimi algusosa vasteks *padu*: *pao* ~ *paju* 'madal, vesine koht'. Üldnime levila on tänapäeval lääne- ja saarte murre. Idamurde alal, kust on pärit vaadeldav kohanimi, oleks esikomponent astmevahelduseta. Selliste nimede puhul nagu Padussaare, Padussoo sobiks mainitud üldnimi algusosa vasteks igati. *vere*-lõpuliste nimede puhul on nime esikomponendiks sageli isikunimi. Ei puudu siiski ka teistsugused algusosad. Paduvere edelapoolseid, tihedamini paiknevaid talusid on nimetatud Arukülaks (XVII saj *Arro Buy*). – VP

EO: 297; PTK I: 169–170; PTMT: I, 87; P XVI: 131; Rucker

Pae¹ <-sse> Ris – küla Harju maakonnas Padise vallas (Hatu ms), 1241 *Pathes* (küla), 1329 *Pades*, 1562 *Padis-by*, 1691 *Paiküllä*, 1782 *Paeküll*; erts *Poesbyn*. ⇒10C1 ♦ P. Johansen arvates on selle küla järgi nimetatud ka Padise klooster, ehkki klooster ehitati 8 km ida poole. Nime lähtekohaks on *paas*: *pae*. Pae lõunaosa on endine Pälli küla (1922), millega P. Johansen samastab 1241. a kirjapaneku *Hyränkula* (viimati mainitud 1623 *Hirekulle*). Paega on 1977 lii-

- detud Hatu-Metslõugu (1871 *Metslauk*, 1565 *Metzlowekenn*). – MK
EAA.1.2.934:267, L 263; EAN; Joh LCD: 378, 540–541; Lagman 1964: 65; Schmidt 1871
- Pae²** <-le> Juu – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas, mõis, sks *Payel*, 1379 *Pades*, *Padys*, *Padis*, 1594 *Piddiß*, *Paddiß*, 1725 *Payell*, 1871 *Paela*. ⇒12B3 ♦ Küla on mainitud 1379, mõis eraldati Inglitest XVII saj I poolel. P. Johansen samastab Paega ka 1241. a Taani hindamisraamatu kuju *Pasæ*. Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus liitus ilmselt 1930. a-te lõpuks külaga. Nimi tuleneb sõnast *paas* : *pae*, varasem kuju näib olevat *Pa(a)dise, pärast Põhjasõda nimi mõnevõrra teiseneb. Saksa *Payel* võiks olla ehk alalütleva vorm nimest *Pae*. – PP
Joh LCD: 538; LCD: 41v; Paucker 1847–1849: I, 24; Rev 1725/26 Ha: 295; Schmidt 1871
- Pae³** <-sse> – Tallinna asum Lasnamäel. ⇒1C1 ♦ Endine Lasnamäe I mikrorajoon nimetati Paeks 1991 asumi peamise tänava järgi. Pae tänav moodustati 1949 Punase tänava osast, nimi viitab Lasnamäe paemurudele. Mikrorajooni on nimetatud ka Uus-Paeks. – PP
Kivi 1972: 89; KNAB; Tallinn 2004: II, 46
- Paeboja** [*ˈpaeb_oja*] <-le ~ -'oja>, koh ka *ˈPaep_voja* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Sänna ms), 1909 *Paepoa* (karjamõis), 1923 *Paepoja* (küla). ⇒44B2 ♦ Küllalt noor kohanimi on esialgu kinnistunud karjamõisa nimeks, tuntud on ka Paeboja mets. Pärast 1945. a on arvatud Sänna alla, omaette külanime taastatud 1997. Paeboja on olnud ojanimi, kuid pole teada, kas seda nime kandis Verioja või mõni väiksem oja või org. Algusosa *Paeb-* tähendus pole teada. Rahvasuus on seda võrreldud sõnaga *paas* : *pae* ja külanime teisendatud kujule *Paepõhja*. – ES
BAL: 702; ÜAN
- Paekna** [*ˈpaekna*] <'Paekna ~ -sse> Jür – küla Harju maakonnas Kiili vallas (Nabala ms), 1241 *Pakikanal* (küla), 1349 *Paykenalle*, 1586 *Payekeall*, 1725 *Paekna*. ⇒12A1 ♦ L. Kettunen oletab, et nimes kajastub ehk sõna *paju* 'karjamaa' või **pajuk* (vrd sm *pajukko* 'karjamaavõsa'); ehk on lähtevormiks **Pajukon* + *all*. 1977 liideti Paeknaga Altjõe ja Pealtjõe küla, esimene Väana jõe ida-, teine läänekaldal. Nimed on ilmselt tekkinud Nabala mõisa poolt vaadates: Altjõe on siinpool, Pealtjõe sealpool jõge. Mõlemad kokku moodustasid ajaloolise ↑Nabala küla. – PP
EO: 140; Joh LCD: 532; LCD: 47v; Rev 1586: 86; Rev 1725/26 Ha: 327
- Paeküla** [*ˈpae_küla*] <-külla ~ -sse> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, sks *Paenküll*, 1426 *Padencul* (küla), 1559 *Paynkull*. ⇒21B1 ♦ Paeküla mõis eraldati Päädevast XVII saj I poolel. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele Paeküla asundus, mis 1977 liideti Paekülaga. Nime lähtekohaks on sõna *paas* : *pae*, saksaakeelse nimekuju *Paenküll* on säilinud kunagine eesti keele omastava lõpp *n*. Paeküla mõisamaal oli Soosvere ehk Soosaare küla (1427 *Sorsver*, 1798 *Sooswer*, 1913 *Sooswerre*), mida XX saj on Paekülaks nimetatud. 1527 on E. Tarveli andmeil mainitud kahte küla koos (*de twe dorperre Paddenküll vnd Szosever*). – MK
Bfl: I, 146, 1483; EM: 86; EVK; KN; KNAB; LUB: VII, 453; Mellin
- Paelama** <-le>, kirjak varem ka *Paelamaa* Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Vastemõisa ms), 1826 *Paelama* (metsavahikoht Vastemõisa all), 1839 *Paelama*. ⇒30A1 ♦ 1858 oli ainult üks *Paelama* talu Vastemõisas. Paelama on endisest metsavahikohast XIX saj II poolel tekkinud popsiküla, millega on liidetud mõned hajatalud. Külanime märgitud 1922. a rahvaloenduse materjalides. Talu- ja külanime lähtub ilmselt loodusnimest. Piirkonnas on ka Paelaaru ehk Paalaaru. Nime on toodud kinnituseks sellest, et osutada Navesti jõe seost dokumentide *Pala* jõega. Tänapäeva Paelama nimekuju on problemaatiline ega anna selleks alust. Võib-olla lähtub see sõnast *paelamaa*, nagu on *nöörimaa*, aga nimi võib pärineda ka jahinduse alalt. – MK
EAA.1865.3.257/5:118, L 118p; EAA.1865.3.264/1:172, L 172p–173; KN; KNAB; Rücker; Stackelberg 1926: 150
- Paenase** <-le>, kirjak varem ka *Painase* Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Muhu-Suuremõisa ms), 1570 *Painisell* (vakus), 1592 *Painsell*, 1798 *Paimas*. ⇒51C1 ♦ Nimi on olnud kaheosaline, järeloa vasteks on *selg* : *selja* 'seljandik'. Algusosaga võib häälikulise sarnasuse alusel võrrelda sõnu *pain* : *painu*, *paine* : *paine* 'vahend ree jalase painutamiseks, painutatud koht'; *painand* 'painutatud külgedega nõu'; *painard* 'vikati käepide'. Võrreldagu ka saarte murde sõna *painjalg* või *painasjalg* 'luupainaja'. Ei saa välistada võimalust, et nime lähtekohaks on olnud sõna *paas* : *pae*, mis kohanimedes on esinenud mitmel kujul. – MK
BHO: 420; Rehepapp; SK I: 270
- Paenasti** <Paenasti ~ -sse>, kirjak varem ka *Paenaste* Kjn – küla Viljandi maakonnas Kõo vallas, mõis, sks *Pajusby*, 1624 *Painaste* (küla), 1638, 1797 *Painast*. ⇒24A3 ♦ Mõis oli olemas 1627, Mellini kaardil 1797 on kõrvuti mõis (*Pajusby*) ja küla (*Painast*). L. Kettunen tunneb Palamuselt Paenaste või Painaste talu. Eesti *Pain*-algulistele nimedele on toodud vasteks küll häälikuliselt lähedane *pain*-tüvi, kuid kohanimede motiiv ja taust on jäänud hämaraks. Võimalik, et nime lähtekohaks on hoopis *paas* : *pae*. Nimelõpu *-sti* on arenenud mitmuse omastava lõpust *-ste*. Vrd Paenase, Painküla. – MK
EO: 216, 218; Mellin; PTK I: 170; Rev 1624 PL: 42; Rev 1638 II: 154
- Paeoja** [*ˈpae_oja*] lis – jõgi Ida-Viru maakonnas Illuka vallas. ⇒17B1 ♦ Paeoja on Puhatu oja parempoolne lisajõgi, mis algab Kivinõmme maastikukaitseala piirkonnas. Nime lähtekohaks on tõenäoliselt *paas* : *pae*. – MK
Keskkonnaregister
- Paevere** [*ˈpaevere*] <-verre ~ -sse> Kär – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Paadla ms), 1934 *Paevere* (Paadla). ⇒50A4 ♦ Paadla mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundusküla, algselt Paadla asundus. Nimi on ilmselt teadlikult külanimeks moodustatud lõpuga *-vere*, algusosa *paas* : *pae*. Paadla mõisat (skd *Padel*) on esimest korda mainitud XVI saj keskel (*Padel*), sellegi nime lähtekohaks on tõenäoliselt sõna *paas*, mitmuse omastav *paade* + *-la*. – MK
KNAB; SK I: 267
- Paevälja** [*ˈpae_välja*] <-le> – Tallinna asum Lasnamäel. ⇒1C1 ♦ Endine Lasnamäe X mikrorajoon sai nime 1991; sellal oli paene piirkond veel suuresti lage. Paevälja bussipeatus oli piirkonnas olemas juba varem, hiljemalt 1970. a-test alates. – PP
KNAB; Tallinn 2004: II, 46
- Paga** <-le> Kse – paik (küla) Lääne maakonnas Lihula vallas (Saastna ms), 1591 *Paka Michill*, *Paka Hanus*

(adrik ja vabatalupoeg Matsalu mõisa all), 1686 *Baggasby* (Saastnas), 1726 *Pagga* (küla Matsalu mõisa all), 1782 *Pagga mois*. ⇒19C2 ♦ XVIII saj mõis, sama sajandi lõpus karjamõis, XX saj küla (1922). 1977 liidetud Metskülaga. Nime tähendusis on ebaselge. Tüvi *Paga* tuleb vähesel määral esile nii asustus- kui ka loodusnimedes. Rannu Pagavere puhul on L. Kettunen oletanud algvormi **Paguvere*, mille algusosa lähtekohaks pakub ta sõna *pagu* 'põgenemine; pragu, lõhe'. Võimalik, et sinne Paga küla on lähtunud Kirbla Pagasi külast. Vrd Pagasi, Pagavere. – MK

BHO: 419; EAA.1.2.941:985, L 971p; EO: 304; Rev 1725/26 Lā: 114; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:622, 623, L 237, 239

Paganamaa [*pagana_`maa*] <-le>, koh <-lõ>, rahvak varem ka *Trumbi_palu* Rõu – küla Võru maakonnas Varstu vallas (Krabi ms), u 1920 *Trumbipalu*. ⇒44B4 ♦ Erinevad kõnekeelsed hüüdnimed tekkisid esmalt pöpsikülale praeguse Paganamaa küla edelaosas. 1977. a laiendati nime kehtivust, liites Lambri ja Saratoki-Riüüli (sh Kikkamäe) küla. Matkarajad, maastikukaitseala ja Vanapagana legendid on Paganamaa nime populaarsust kasvatanud, nii et see käibib kogu Krabi kandi rööpnimena. * 1. *Paganamaal on palju aunimesid. Mõni ütleb, et Paganamaa sellepärast, et seal Vanapagana jäljed. Mõni, et sellepärast, et seal elas palju lolle ja vargaid. Veel nimetatakse Arnoldi riik. Õige nimi on Trumbipalu.* (1957) 2. *Kõik, kes vaesed või vargad või valitsuse eest kõrvale hoidsid, elasid Krabi Paganamaal. Mõnel oli majakene, mõnel oli mäe sisse kaevatud. Trumbioru perve sees oli mitukümmend perekonda. Mis varastati, see sinna viidi, otsima minna ei tohtinud, siis sai tappa või varastati sind ennast paljaks. Kiriku liikmed nad ei olnud, kirikus ei käinud, mõisale ega vallale maksu ei maksnud, nagu omaette riik. Arnoldi riigi nime ei tea.* (1957) – ES

Eesti TK 42; KM: RKM II 63, 403 – 1957; KM: RKM II 63, 444/445 (18) – 1957

Pagari <Pagari ~ -sse ~ -le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Mäetaguse vallas, mõis, 1241 *Paccari*, 1550 *Pagger*, 1796 *Paggar*. ⇒17A1 ♦ Muinasajast pärit küla nimi on püsinud peaaegu muutumatuna läbi sajandite, olles nime andnud ka XVIII saj lõpul rajatud mõisale. Küla oli hävinud a-ks 1726. 1920. a-tel rajati asundus, mis 1977 nimetati külaks. L. Kettunen on oletanud algset tugevat astet – nime sees olnuks *kk* – ja moodustanud algkuju **Pakkari*. Usutavat nimeseletust pole ta andnud. Nime võiks analüüsida *Paga+ri*, kus algusosa oleks sama mis nimedes Paga, Pagasi, Pagavere, Pakri; -ri oleks liide. – MK

Bfl: I, 1359; EO: 183; Joh LCD: 533; KNAB; Mellin

Pagasi <-sse> Kir – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Kloostri ms), 1519 *Packes*, 1650 *Paggas*. ⇒20B2 ♦ XVI saj kuulus küla Lihula nunnakloostri, hiljem Kloostri mõisale. Nime võime analüüsida *Paga+si*, enamasti on *si*-lõpulisel nimed üldistunud *ste*-liste sugunimede mitmuse vormidest. *Paga*-tüvi esineb vähestes asustus- ja loodusnimedes, ühendid *Paga+vere* ja *Paga+si* viitaksid justkui võimalikule isikunimemale. Vrd Paga, Pagavere. – MK

BHO: 419; KNAB; Stackelberg 1928: 118

Pagavere¹ <-`verre ~ -sse> Kei – paik (küla) Harju maakonnas Saue vallas (Vääna ms), 1379 *Packeuore* (küla), 1796, 1872 *Paggawer*. ⇒2A4 ♦ Ühendatud 1977 Püha külaga. 1913 ka *Pühhawere*. Paga-algulisi

kohanimesid on Eestis väheheid. Osise tähendusis ja päritolu pole selge. Vrd Paga, Pagasi, Pagavere², Pakri saared. – MK

EAA.854.4.836; Johansen 1932: 21; KNAB; Mellin

Pagavere² <-`verre ~ -sse> Ran – paik (küla) Tartu maakonnas Rannu vallas (Rannu ms), 1582 *Pagafier*, 1638 *Paggeverkyllo*, 1796 *Paggustfer*. ⇒32A2 ♦ 1977 liideti Koopsi külaga. L. Kettunen arvates lähtub *vere*-liitega kohanime varasemast kujust **Paguvere*, mis seonduvat sõnaga *pagu* 'põgenemine; lõhe, pragu'. Kõne alla võiksid tulla veel mineraalide nimetuses sisalduv *-pagu* (nt *põldpagu*) ning lõunaesti (sh Ran) *pagu* (*pagu*) 'pakk; pulk'. Kõik mainitud sõnad, v.a põgenemise tähenduses, võivad tähenduse poolest olla omavahel seotud loodushäält imiteeriva tüve *pag* ~ *pak* ~ *pakk*-'nagisema; pragisema' kaudu. Paralleelset *u*-list vormi kohanimes toetab 1796. a *Paggustfer*. See *st*-liitega nimi näib lähtuvat oletatavast sõnast **pagused* : **paguste*. Osis *paga*- vajaks lisauurimist. Vrd Paga, Pagasi, Pagavere¹, Pakri saared. – EE

EES: 344, 345, 348; EO: 304; Mellin; PA I: 67; Rev 1638 I: 102; VMS: II, 160

Pahapilli [*paha_pilli*] <-le> Mus – küla Saare maakonnas Mustjala vallas (Paatsa ms), ? 1592 *Pilli Pent*, 1627 *Paha Pilli Tõnnis*, 1798 *Pahhapil* (talurühm), 1826 *Pahapilli*, u 1900 *Паханулла* (küla). ⇒50A2 ♦ Külal on ka Pahapilli talu. Tõenäoliselt talunimest lähtunud külanime aluseks on omadussõna *paha* ja isikunimi *Pill*, mis on mugand mehenimest *Filip*, *Philip*, *Philippos*. Pahapilli rannaäärset osa tuntakse sadama järgi Varese nime all (1645 *Warrefsa Laratz*, 1798 *Warrese talu*). – MK

KNAB; Mellin; Rehepapp; SK I: 271, 485

Pahasenja järv lis – järv Ida-Viru maakonnas Illuka vallas. ⇒17B1 ♦ Järv asub Puhatu soostikus Puhatu külast kirdes, läheduses on ka Pahasenja oja. Tundmata nime varasemaid kirjapanekuid, on raske nime kohta midagi öelda. Praegune nimi võib olla mingi rahvaetümoloogiline mugandus näiteks vene murdekeelest. Kui aga oletame nime eesti algupära, võime seda analüüsida *Paha+senja* või *Pahasen+ja*, kusjuures esimesel juhul oleks nime alusena *paha* + isikunimi, teisel puhul sugunimi + lühend sõnast *oja*. Mõlemal juhul oleks algne oja nimi. – MK

Kallasmaa 2002: 169–176; Kallasmaa 2003: 43, 45

Pahavalla [*paha_valla*] <-`valda> Põi – küla Saare maakonnas Laimjala vallas (Kingli ms), 1645, 1738 *Pahawald* (küla), 1798 *Pahhewel*. ⇒51B3 ♦ Nimega on ühendatud 1434. a-st pärinevat üleskirjutust *Pawedall*. Eeldusel, et nimi on koosnenud samadest osadest, mis praegu, on selle aluseks sõnad *paha* ja *vald* : *valla*. – MK

BHO: 419; Mellin; Saaremaa 1934: 707; SK I: 271

Pahkla [*`pahkla*] <-sse> Hag – küla Rapla maakonnas Kohila vallas, mõis, sks *Pachel*, 1433 *Paschel*, 1468 *Packel*. ⇒12A2 ♦ Pahkla küla mainitakse 1433, mõis on rajatud XVII saj alguses. Mõis tekkis Angerja mõisa osast ja hõlmas ka varasemat Angerja küla (1433 *Angern*, 1871 *Angria*), mis XIX–XX saj vahetusel hakkas kandma Pahkla nime (Angerja nimi kandus aga edasi Angerja-Ülejõe, ↑Angerja). Nime algusosa on kas seotud sõnaga *pahk* 'kõrgem koht mingil pinnal' (vrd *pahklik*) või *pask*, kui lähtuda varasemast nimekujust. Lõpus on *la*-liide. 1977 liideti Pahklaga ↑Rajala ja ↑Visja küla, põhjaosas paik-

Paide viipenimi. Kohanime kirjapildiga sarnaneva sõna tõlge, viibe „pai“.

nev Metsaküla (omaette küлана pärast Teist maailmasõda) ning lõunaosas endise Pahkla mõisasüdame ümber kujunenud Tamsalu ehk Tukamäe (kuni u 1939 Pahkla asundus) ja küla idapiirile vastu Kose kihelkonda jäävad väikekohad, mida tunti Džungli külanä. – PP

Bfl: I, 158, 275; ERA.14.2.713 (Kohila vallavalitsuse kirjad 28. II ja 2. III 1939); Joh LCD: 315–316; Mellin

Pahtpää [*ˈpaht.pää*] <-le> Ráp – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Veriora ms), 1582 *Pachtakilla*, w *Pachcie*, 1592 *Pachtwakila*, 1601 *Pachta kulla*, 1627 *Pachtwa*, 1630 *Pachpeh kylla*, 1682 *Pachtpä*, 1805 *Dorf Pachtper*, 1839 *Pachtpä*. ⇒40C2 ♦ Põlise küla nimest on käibinud vähemalt kolm varianti: **Pahtakülä*, **Pahtvakülä* ja *Pahtpää*. 1582 on küla mainitud ka poolapärastelt elanike mitmusliku nimetusega *Pachcie*. Sõna *pää* külanimes tähendab otsa, asustuse haru. Asustuskeskus, mille poolt seda pään ehk otsa tunnetati, oli tõenäoliselt vakuse keskus Rõsna (↑Orava-Rõsna) küla. Sellest lõunasse jäid Kirmsi ja *Pahtpää*, järgnevad Viluste ja Veriora olid keskajal juba teise valduse osa. *Pahtpää* nime algusosa päritolu pole selge. Kõige tõenäolisemalt sisaldub siin teatud tüüpi metsa tähendanud sõna **paht*. Vrd *peht* 'suur vana okaspuumets', nt *kuusõpeht* (Rõu, Vas). Ka võru sõna *paht*, mis vastab üldjoontes eesti sõnale *pahn* ja esineb liitsõnadega *hiirepaht*, *tsiapaht*, on läbinud arengu 'pahnakiht' > 'pahnane pesa' > 'sealaua hoone'. Edasiareng pahnase, risuse metsa tähenduseks poleks samuti üllatav. Sõna *paht* esineb ka kohanimedes ja just suures metsas, nt Pahaorg (Ráp Niitsiku). Seletus sõna *paht* abil oleks rahuldav, kuid kirjapanekud lubavad algupäraseks pidada ka **Pahtva+küla* kuju. *va-lõpulisena* meenutab nimi vanapäraseid läänemeresoome-eelseid vetenimesid. Kuid see kunagine *-va* võib olla tekkinud ka sõna *-pää* lühenemisest ja vaheldusest *-pa ~ -va*, mida esineb kohanimedes küllalt sageli. *Pahtpää* omaette osad on Hatapalo edelas ja Leesk 'mäe loodes. * *Veriora-Räpinä suurötii veereh om Pahtpää külä*. *Külä om tuust nime saanu, et vanast olliva küläh talo üts üte ligi riah*. *Pahtpää külä om nigu ärä vassitu, lakja pillutu, üts talo üteh, töönö töösöh paag' ah*. *Vanarahvas kutsiva vassitot pään pahtonu pää, ja et külä ka nigu pää oll' ärä vassonu, pahtonu, tuust sai ka külä nime Pahtpää külä*. (1940) Vrd Herjava, Laheva. – ES

EAA.567.2.758: 3 L 2p; KM: ERA II 271, 457 (4)

– 1940; PA I: 92, 96; PA II: 433; Rev 1601: 15; Rev 1624/27 DL: 73; Roslavlev 1975: 26, 39; Rückert; SSA: *pahna*; VES: *peht*; Wsd

Pahuvere <-`verre ~ -sse> Pst – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas, mõis, sks *Willust*, 1429 *Pakover* (küla), 1584 *Paawer* (küla), 1638 *Pahfer*, 1797 *Pah-*

hower (küla). ⇒30C4 ♦ 1584 oli Pahuvere küla all kaks talu *Wilus Thenis* ja *Wilus Jurgi*. 1638 oli neist Pahuvere küla kõrvale tekkinud **Viluste küla* (*Willust*), viimasest sai varsti pärast seda mõis. Mellini atlas on mõlemad, nii Pahuvere mõis (*Willust*) kui ka küla (*Pahhower*). L. Kettunen on Pahuvere nimele toonud vasteks *paha* lõunaeeetilise mitmuse omastava *paħhü* ja võrdluseks *paht* : *pahu* 'osadus, armulaud', viimane on küll väheusutav. Pigem võiks nime algusosa võrrelda sõna *pahk* : *paha* mitmusevormidega. Saksakeelne mõisanimi tuleneb tõenäoliselt eesti sugunimest, mis lähtub isikunimest. Pahuverega on 1977 liidetud Orjatu küla (1731 *Orjata*, 1797 *Orjoto*). Vrd Viluste. – MK

BHO: 676; LUB: VII, 782; Mellin; PA IV: 170; Rev 1638 II: 74; RGADA.274.1.192/1:408, L 399p

Paide¹ [*ˈpaide*] <'Paide ~ -sse> Pai – kihelkond ajaloolisel Järvamaal, sks *Weißenstein*, 1782 *Paede- oder Paide kihelkond*. ♦ Paide kihelkond (1732 *Paide kirrik*) asutati 1636, haarab Paide linna ja selle ümbruskonna. Algselt kuulus enamik Paide kihelkonna alast Peetri, osa Türi kihelkonda. Al 1738. a-st on Paide ja Anna kirikus olnud ühine pastor. Paide Püha Risti kiriku nüüdne hoone pärineb a-test 1847–1848. Samal kohal olnud varasemad kirikud põlesid maha vastavalt 1573 ja 1845. Kihelkond on saanud nime samanimelise asula (linna) järgi. Vrd Paide². – MK

ENE-EE: VII, 140-141; Hupel 1774–1782: III, 517;

Thor-Helle 1732: 317

Paide² [*ˈpaide*] <'Paide ~ -sse> Pai – linn Järva maakonnas, 1564 *Paida*, 1637 *Paid*, *Paidolind*, 1732 *Paide kirrik*, 1796 *Paede*. ⇒23B1 ♦ On arvatud, kuid mitte tõestatud, et Paide Vallimäel oli muinasajal eestlaste linnus. Ala läks 1238 Liivimaa ordu kätte, 1260. a-tel ehitati Paide ordulinnus (alamsaksa *Wittensstein*, sks *Weißenstein*). Selle juurde tekkinud asula sai linnaõigused 1291. Liivi sõja ajal vallutasid vaenuväed korduvalt Paide, pärast seda allutati 1636 sõjapurustustes ja elaniketa jäänud asula Mäo mõisale. Linnaõigused taastati 1783 ja Paide sai maakonnakeskuseks. Eestikeelset nime, mida on esmakordselt mainitud Rootsi-Vene vaerahulepingus 1564 (vrd Vene allikais *Пауда*), on seostatud sõnaga *paas* : *paē* 'lubjakivi'. L. Kettunen on vormi *Paede* pidanud segunenuks sõnavormidest *paade* ja *paē*. Paide linna võõrkeelsed nimed läbi aegade (*Wittensstein*, *Weißenstein*, ladina *Lapis albus*, poola *Biały Kamień*, Vene kroonikates *Белый Город*) on samuti viidanud paele kui linna ehituseks kasutatud materjalile. Paide edelapoolses otsas Pärnu tänava kandis on omaette piirkond olnud Pärnuvälja (u 1900 *Перновелья*, 1913 sks *Pernausfeld*). Vrd Paide¹. – MK

Ambus 1960: 738; Eidemiller 2005; ENE-EE: VII, 141;

EO: 15; KNAB; Mellin; Thor-Helle 1732: 317; Was für eine Stadt 1790

Paidra [*ˈpaidra*] <-le>, koh <-lõ> Plv, Rõu – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Pindi ms, Vastse-Koiola ms), 1627 *Payder Mick*, 1630 *Paida Michell*, 1638 *Payda Michell*, 1684 *Payder Kylla*, *Paydar Hint*, 1688 *Padder Hindt*. ⇒40B3 ♦ Pindi mõisale kuulunud küla on tekkinud hajatalust, mille varasem nimi 1638 oli *Herma Pustus* (Härmä puustus). Küla ja veski nime aluseks on talupoja lisanimi, mis võis esialgu olla kasutusel ka mõnes teises kohas Pindi mõisa maal. See on varem esinenud vaheldumisi *r*-iga ja *r*-ita

kujul. XIX saj alguses Põlva khk-s antud perekonnanimed *Paide*, *Paidra* (*Paidre*) jms põhinevad samal vanal lisanimel. Näib, et *r* on selles nimes toiminud saksapärase liitena. Nimi pärineb eesnimest, mida 1580. a-te Poola revisjonides kirjutati *Paith*, *Baith* ja *Peith*, lisanimena *Payde* ja *Paidew*. Vana eesnime algupära pole selge. *Paidraga* on 1977 liidetud osa Tõudsimäe külast. – ES

EAA.308.2.178, L 1; PA I: 29, 61, 63, 65, 103, 109; Rev 1624/27 DL: 84; Rev 1638 I: 184; Roslavlev 1976: 19

Paidra järv Rõu – järv Võru maakonnas Lasva vallas, 1627 *Kuelme Jerwe*, 1630 *Kulpna Jerw*, 1638 *Kulpna Jerw an Herma Pustus*, 1688 *Hermojerfwy*, 1847 *Paidra Jerw*. ⇒40B3 ♦ Ainus järv, mis jääb täielikult Pindi mõisa maade sisse, on ajaloos kandnud eri nimesid. Järgnevust on võimalik näidata *Härmä puustuse abil, mis oli selle koha asustusnimi enne *Paidrat*. Kui kõige vanem järvenimi oli *Külmjärv (vrd 1627), peaksid 1630. ja 1638. a nimekujud sisaldama ümberkirjutusviga. Siiski on ka võimalik, et järve vanim nimi oli just *Kulpna järv. – ES

EAA.3724.4.1919, L 2; Rev 1624/27 DL: 84; Rev 1638 I: 183; Roslavlev 1976: lisa 2, 13

Paikna [*ˈpaikna*] <ˈPaikna ~ -sse>, koh ka *ˈPaiknja Lei* – asula Lätis Vidzemes Alüksne piirkonnas Ilznä (Ilzene) vallas, läti *Paikēni*. ⇒18B2 ♦ Küla, kus teadaolevalt kõige kauem leivude keelt on räägitud. Kuigi läti kirjakeelne nimi on *Paikēni*, on ka läti nimeuurijad selle kohaliku häälduse üles tähendanud kujul *Paikna*, st leivupäraselt, ning pakkunud võrdluseks eesti sõna *paikne*. Seos *paik*-tüvega on tõenäoline. – PP

KN; KNAB; LVVV: P1, 49; Niilus 1935: 371

Paikuse [*ˈpaikuse*] <le> Tor – alev Pärnu maakonnas Paikuse vallas (Sindi ms). ⇒28C2 ♦ Paikuse aleviku, a-st 2011 alevi nimi on asulale pandud 1977 ilmselt seetõttu, et tegu oli Paikuse külanõukogu keskusega. Enne seda oli 1966 Taali külanõukogu nimetatud Paikuse külanõukoguks. Selle eelkäija oli Paikuse vald (1938–1950). Nimi on taaselustatud ja kuulus varem ↑Taali mõisale (u 1500 *Paist*, 1565 *Paicus*, 1638 *Paygst*, 1795, 1797 *Paixt*). Ehkki nime esimeses kirjapanekus *k*-aines puudub, tundub see nimes algne olevat. Võimalik, et nimi lähtub isikunimest, vrd lätlaste vanema nimena esinev *Paike* Henriku Liivimaa kroonikas. Murretest sobiks vasteks tuletis sõnast *paik* 'koht; lapp', vrd *paikus* 'paikamine, paik'. Paikuse alevi varasem nimi kuni 1977 oli Sindi asundus, mis tekkis Sindi mõisa maadele 1920. a-tel. Paikuse aleviga on 1977 liidetud Lodja (1970, teisel pool Pärnu linnapiiri jätkub samanimelise linnaosana) ja Sinioja (1970), hiljem on liitunud Kodara (1638 *Koddra Pern*, külane 1922). Vrd Sindi, Taali. – MK

BHO: 565; EAA.1865.3.272/3:4, L 3p; EAN; HLK: 124; KNAB; Mellin; Rev 1638 II: 10, 34; Uuet 2002: 197; VMS

Paiküla [*ˈpai_küla*] <ˈkülla ~ -sse> Kär – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kandla ms, Kärla ms), 1592 *Paggimezell* (Paiküla-Mätasselja vakus), 1645 *Paye*, *Payeküüll*, 1798 *Paje*. ⇒49C4 ♦ Esimese kirjapaneku alusel võib nimega võrrelda häälikuliselt sarnaseid sõnu *pagi* 'tugev tuule- või vihmahoog, paks pilv', *pagi* 'pigi, kõlbmatu jääk' ja *pagi* 'adra osa'. – MK

BHO: 420; EMSK; Mellin; SK I: 272

Paimala <sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Praakli ms), 1645 *Paymelle Laur*, 1798 *Pai-*

mala, u 1900 *Паймара*. ⇒50B4 ♦ Küla oli veel XX saj alguses, ent 1920. a-tel liideti Kärduga (1922 *Kärdu-Paimala*), uuesti omaette külaks sai ta 1997. Külanimega on ühendatud kirjapanekud 1592 *Wulff Pahemel* ja 1627 *Wulff Pahemell*. Viimane on küll märgitud Valjala Lööne mõisa all, kuid Saaremaa mõisad olid sageli mitmes tükis laiali. Nime on võrreldud soome kohanimega *Paimar(a)* (nüüdne *Paimio*), tüveks oletatav isikunimi *Paima*. Isikunimena on liivi alal veel XVI saj esinenud *Paimo* (*Paymo Langematz*). Sisekao puudumist seletaks võib-olla see, kui käsitleda nime mitte *la*-liitelisena, vaid kui liitisikunime, mille teine osis olnuks *Meel*. Siiski, ka Soomes esineb külanimi *Paimala*. – MK

BHO: 420; KNAB; SK I: 272; SPK: 315

Paimvere [*ˈpaimvere*] <ˈverre ~ -sse>, koh *ˈPaimre Mih* – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Karinõmme ms), 1534 *Paynever*, 1565 *painiwrä by*, 1591 *Painawere By*, 1689 *Painebers Hemman*, *Painfers Gesinder*, 1798 *Paimbere*. ⇒20B4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Rabavere osa. Nimes on *b* ees *n* muutunud *m*-ks. Ehkki algusosana võiks *-vere* ees oletada isikunime, ei ole läänepoolsetel aladel see iga kord nii. Siingi võiks võrdluseks tuua sõna *paine* : *pain(d)e*, vrd *pain(d)uma*, *painama*. Vrd *Painküla*. – MK

EAA.1.2.932:6, 113, L 4, 10Sp; EAA.1.2.941:1303, 1305, L 1291p, 1293p; Mellin; Stackelberg 1926: 222

Painküla [*ˈpain_küla*] <ˈkülla ~ -sse> Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Jõgeva ms), 1601 *Pankull*, 1624 *Painkull*, 1739 *Painkül*. ⇒25A2 ♦ Häälikulise sarnasuse alusel on võimalik võrdluseks tuua terve rea üldnimesid, nagu *pain* : *painu*, *paine* : *ˈpaine* 'vahend looga ja reejalaste painutamiseks; painutatud koht'; *painand* 'painutatud külgedega nõu'; *painard* 'vikati käepide'; *painama*, *painuma* jne. Selgusetuks jääb häälikuliste vastete seostamine kohanimega ja sobitamine kohanime osaks. 1977 liideti *Painküla*ga ↑Eristvere küla. – VP

PTK I: 170; Rev 1601: 162; Rev 1624/27 DL: 171

Paistu¹ <ˈPaistu ~ -sse> Pst – kihelkond ajaloolisel Viljandimaal, sks *Paistel*. ♦ Paistu oli arvatavasti muinasajal Sakala maakonna kihelkond, ehkki eestikeelset nime (*Paistekunda*) on mainitud alles 1569. Võimalik, et kihelkonda nimetati tähtsama küla järgi. Kiriku kihelkond on vana, preestrit on mainitud 1234, 1329 purustasid leedulased kiriku. Praegusel kujul Maarja kiriku hoone õnnistati 1853, torn valmis 1866. Vrd *Paistu*². – MK

ENE-EE: VII, 145; EO: 224

Paistu² <ˈPaistu ~ -sse> Pst – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Paistu krkms). ⇒30C3 ♦ Paistu kiriku ja pastoraadi juurde tekkis alevikulaadne asula XIX saj lõpul, kuid otseselt küla on mainitud hiljemalt XVI saj, aga ilmselt varemgi. 1234 mainitud preestri Vinandus de Peyste lisanimi võis olla nii küla kui ka kihelkonna nimi, kuid *la*-liitelisena oli see pigem külanimi, vrd ka 1305 *Paystele*. XX saj on Paistu enamasti olnud alevik, a-st 1977 küla. M. Veske, kes ise pärines Paistust, on nime lähtekohana näinud **Paasisto* sõnast *paas* : *pae*. L. Kettunen (nagu varem C. E. Napierskygi) on lisaks toonud võrdluseks *paiste* sõnast *paistma*. Sks nimekuju *Paistel* põhjal moodustas ta nime võimalikeks algkujudeks **Paistela*, **Paistola*, **Paistala*. Ta oli arvamusel, et ka nimekujud **Paadine* või **Padine* : **Padise* või-

nuks anda **Paisten*, kusjuures võisid kasutusel olla variandid **Paiste küla* ja **Paistela*. Kettunen on oletamisi esitanud veel tulenemisvõimalusena **pajusto* puunimetusest *paju*. Paistuga on liidetud Turva küla (1922 Turvamaa). Vrd Paistu¹. – MK

Beiträge 1843: 99; BHO: 421; EAN; ENE-EE: VII, 145; KNAB; LUB: III, 614a

Paisumaa [*paisu_`maa*] <-le> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Valgu ms), 1744 *Paisepa Hans* (talupoeg Nääri küla all), 1765 *Paisopaeh*, 1782 *Paisopa*, 1798 *Paisope*, 1844 *Paisama*, 1871 *Paisoma*. ⇒21C1 ♦ Küla asub Velise jõe ääres, nimi on vee-paisu järgi. Nime järelosana on vaheldunud *ma(a)* ja *pe(a)*. Tõenäoliselt on nimega samastatav Vanamõisa küla järgi toodud 1726 *Pahesma Hinrich* ning kahtlemisi 1591 *Paisopäre*. – MK

BHO: 421; EAA.3.1.480:56, L 54p; EAA.1864.2.IV-8:119, L 121p; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 56; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:226, L 44; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Pajaka <-le> Nis – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, 1241 *Paihak* (küla), 1285 *Payke*, 1452 *Payack* (küla, mõis, veski), 1798 *Pajak*. ⇒11B3 ♦ Vana küla pole XVII saj lõpust enam jälgitav, jäi üksnes mõis. XX saj asundus, 1977. a-st küla. Nime puhul on L. Kettunen pidanud küsimärgiliselt võimalikuks *paja* 'luuk' ja *paja* 'sepikoda', kuid kolmanda võimalusena oletanud ka isikunime. Pajakaga on 1977 liidetud ↑Jutapere küla. – MK

EO: 58; Joh LCD: 527; KNAB

Paju¹ <-le> Ran – küla Tartu maakonnas Rannu vallas (Rannu ms), 1826 *Paja*, 1839 *Pajo* (karjamõis); sks *Pajo* (karjamõis). ⇒32A3 ♦ XIX saj I poolel rajati Paju karjamõis. Rannu mõisas olid 1816. a andmeil talud *Paio*, *Paio Mert* ja *Paio Jaan*. Karjamõisa maadel tehti maareformi käigus 1920. a-te alguses asundus, mis u 1939 nimetati külaks. Kohanimi seondub puunimetusega *paju*. Pajuga liideti 1977 osa Metskülast (1839 *Metzküll*). – EE

BHO: 421; Bienenstamm 1826: 294; EAA.1865.2.68/10:19, 29, L 19, 29; EM: 96, 174; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); Rücker; ÜAN

Paju² <-le> Luk – küla Valga maakonnas Tõlliste vallas, mõis, sks *Luhde-Großhof*, 1689 *Gros-Hoffi Lude*, 1782 *Luggaschu leela muischa*, 1909 *Pajo m.*; läti *Liellugaži*. ⇒43A2 ♦ Mõis rajati siia XVII saj (eraldi mõisakaart pärineb 1689. a-st). Lätis asuvast Luke mõisast (eesti keeles varem **Lukeliina* mõis, läti *Lugaži*, sks *Luhde-Schloß*) eraldati Paju mõis 1748. Eraldamisele eelneud nimetamine suureks mõisaks (sks *groß*, läti *liel-*) võis nimeandjate jaoks viidata mõisamajanduse arendamise võimalustele, kuna keskaegne linnusekoht Luke oli ümbritsetud teiste mõisate maadest. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Paju nime vanus ja päritolu pole selge. Kõige tõenäolisemalt on see tekkinud eesti keeles nõokava vastusena uhkele saksakeelsele nimele *Großhof*. Täiendavaks motiiviks võivad olla olnud suured heinamaa-alad Pedeli ja Viira oja ääres, vahetult mõisapõldude all. Vrd Pajumõisa. – ES

BAL: 497; BHO: 323; Hupel 1774–1782: III, 139; KNAB; Lvv: II, 333; LVVA.7404.1.1426, L 1

Pajualuse [*paju_aluse*] <-le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Jõhvi vallas (Jõhvi ms), 1945 *Puru-Pajualuse*, 1970 *Pajualuse*. ⇒7B3 ♦ Algselt Puru küla osa, mil-

les olid 1935 taludena kirjas Pajualune ja Paju, 1920. a-tel Pajualuse. Külanimi pärineb külaosa nime vahendusel talunimest. Pajualusega on 1977 liidetud Aberoti küla (1970, varem 1945 *Tammiku-Haberisti*, 1927. a kaardil *Aberuti* talu). – MK

Eesti TK 25; ERA.3.1.190, L 1; EVK; KNAB

Paju-Kurdla [*paju_`kurdla*] <-`Kurdla ~ -sse> Pöi – küla Saare maakonnas Laimjala vallas (Laimjala ms), 1453 *Hinrick Pagenkurgell is tho Londal eyn bur*, 1645 *Paiju Kurgel*, *Paio Kurgel*. ⇒51B3 ♦ 1977–1997 moodustas koos Mägi-Kurdla ametlikult Kurdla küla. Nime aluseks on sõna *paju* 'võsane heinamaa, veeloik, võsastik' + *kurla* 'naarits' või *kurlas* 'must kõvakoorig putukas'. On ka võimalik, et nime teine osa koosneb sõnast *kurg*, millele liitub *-la*. Tegemist on vastandnimedega, kus *Paju-* kui madalat maad tähistav sõna vastandub täiendile *Mägi-*. Vrd Mägi-Kurdla. – MK

KNAB; Rehepapp; SK I: 134, 273

Pajukurmu [*paju_kurmu*] <-`kurmu ~ -sse>, koh ka <-n>, koh ka *Paju_`puustus* <-te, -en> TMr – küla Tartu maakonnas Luunja vallas (Kavastu ms). ⇒33B1 ♦ Selle nimelisel külast on teateid al 1930. a-test. Liitüveline teisene kohanimi tuleneb sõnadest *paju* ja *kurmu*: *kurmu* 'üksik maanurk; maakitsus (sageli kohanimedes)'. Küla asub soosiilude vahel. Pajupuustuse nimekujus kätkeb *puustus*: *puustuse* 'tühi, harimata maa' (vn sõnast *nyctouib* sama tähendusega). Varem on nimetatud Kede külaks (u 1866 *Kedde*) samanimeliste talude järgi. 1977 liideti Pajukurmuga Sooranna küla (1970 Sootaga). – EE

EMS: IV, 91; KN; KNAB; Vene TK 126

Pajumaa [*paju_`maa*] <-le>, koh 'Paiuma Kse – küla Lääne maakonnas Hanila vallas (Vatla ms), 1565 *Payempe*, *paiempä*, 1689 *Pajoma By*, *Paiomaske Krogen* (küla ja kõrts). ⇒20A4 ♦ Nime lähtekohaks on puunimetus *paju* või *paju* 'madal maa, põõsastik madalal maal'. Liitnime järelosas on sõna *-maa* asendanud varasema *-pe(a)* juba XVII saj. Pajumaaga on 1977 liidetud Kuuendiku (1922). – MK

EAA.1.2.930:49, L 48p; EAA.1.2.932:17, L 15; EAA.1.2.941:881, 1054, L 868p, 1041; EAN; KNAB

Pajumõisa [*paju_`mõisa*] <-`mõisa ~ -sse>, kirjak ka *Paju Khk* – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas, mõis, sks *Pajomois*, 1592 *Payemoifse oder Chroß Kilkunde*, *Pagemoise*, 1798 *Pajamois*. ⇒49B4 ♦ Paju mõis rajati XVI saj keskpaiku, E. Tarveli andmeil oli olemas 1571. 1920. a-test asundus, pärast 1940. a-id küla. 1977–1997 oli Virita osa. Nime lähtekohaks võiks olla *paju* 'võsane heinamaa, veeloik, võsastik' + *mõisa*. Kusagil Paju mõisa ja Alutaguse (↑Kihelkonna¹) vahel paiknes XVI–XVIII saj Hallika mõisake (*Gütchen Hallikas*). – MK

BHO: 98; EAN; KNAB; SK I: 273–274

Pajupea [*paju_`pea*] <-le>, koh ka *Pajuba Jür* – küla Harju maakonnas Rae vallas (Mõigu ms), 1241 *Paiumpe* (küla), 1421 *Payenpe*, 1796 *Paope*. ⇒2C4 ♦ Nimi koosneb sõnadest *paju* 'madal maa; võsane heinamaa' ja *pea*, viimane võib viidata ka millegi lõpule. – PP

EO: 4; Joh LCD: 528–530; LCD: 47r

Pajusi <Pajusi ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Pajusi vallas, mõis, sks *Pajus*, 1405 *Payus* (küla), 1583 *Paiusz* (küla), 1601 *Payus* (küla), 1624 *Payosse* (küla), 1638 *Paius* (küla), 1797 *Pajus* (mõis). ⇒24B2 ♦ Mõis rajati XVII saj, küla oli kadunud XVIII saj lõpuks (Mellini

- kaardil 1797 puudus). 1920. a-test asundus, al 1977 küla. V. Pall on Pajusi liitnud *si-lõpulist* kohanimede hulka, mis on sama päritolu *ste-liste* kohanimedega, *si-nimede* lähtekohaks on olnud *ne-lõpulist* sõnad, milles üldistus *i-mitmuse* tüvi. Algusosise aluseks võis olla puunimetuse *paju* või vesist kohta tähendav *padu* (*paju, pai*) : *paju*. – MK
LGU: I, 163; Mellin; PA IV: 19; PTK II: 87, 88; Rev 1601: 103; Rev 1624 PL: 39; Rev 1638 II: 149, 152; VMS
- Pajusti** <Pajusti ~ -sse> VJg – alevik Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Vinni ms), 1405 *Payus*, 1537 *Pajus*, 1726 *Pajust*. ⇒15A1 ♦ Liivimaa mõisaürikute kogu (LGU) samastab 1405. a kirjanekute Plt Pajusiga, kuid see on ilmselt vale, õigem on kirjanekute seostada Virumaa Pajustiga, nagu teeb ka Balti kohaleksikon (BHO). XX saj Pajusti küla, 1970. a-tel asund, al 1977 alevik. Nime lähteks on *ne-tuletis pajune* puunimetusest *paju* või mitmusevorm sõnast *pajus* 'paju-võsa'. Algse *-ste* on asendanud *-sti*. – MK
Bfl: I, 1089; BHO: 422; LGU: I, 163; Rev 1725/26 Vi: 214
- Pajušilla** [*pajuš_šilla*] <-le>, kirjak ka *Pajussilla* Lei – paik Lätis Vidzemes Gulbene piirkonnas Alamõiza (Lejasciems) vallas, läti *Kārklupe*. ⇒18B2 ♦ Paik, kus viimati Alamõiza vallas räägiti Leivu murrakut. Läti nimi *Kārklupe* (< *kārkl* 'remmelgas, paju' + *upe* 'jõgi') viitab jõe, mille ääres talu asub. – PP
KN; KNAB; Lvv: II, 87; Niilus 1935: 371
- Pajuveski** [*paju_ ves 'ki*] <-le> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Karula ms), 1739 *Paio Weski* (veski), 1765 *im Paoweskischen Krug* (kõrts), 1796 *Pajowesk* (küla), 1871 *Paiowesk*, 1913 *Paelweski*. ⇒5A2 ♦ Pajuveski nimi esineb veski nimes 1739. Siis on mainitud ka hajatalus elavat kõrtsmikku. 1765 on nimetatud Pajuveski kõrtsi. XVIII saj lõpuks on ühest hajatalust kasvanud väike küla. E. Tarveli järgi ei tähenda *paju* selles nimes põõsast ega puud, vaid madalat niisket maad. – MA
BHO: 418; Mellin; Schmidt 1871; Tarvel 1983: 105, 113, 176
- Pakasjärv** [*pakas_ järv*] Amb – järv Harju maakonnas Kuusalu vallas, 1840 oz. *Паккаръ*, 1865 oz. *Пакасъ*, 1883 *Paks järw*, 1934 *Suur Pakase järw*. ⇒5B4 ♦ Vanim teadaolev maining *Паккаръ* on ilmselt vigane. Nimi seostub arvatavasti sõnaga *pakane* või ka *pakatama* 'pungil olema; löhenema, pragunema'. Et järve lähedal puudub asustus ning vanemaid kirjanekuid pole teada, siis ei saa nime siduda paopaigaga (*pakku minema*). Järvest mõnisada meetrit lõunas paikneb Väike Pakasjärv. – FP
EAA.854.4.15, L 1; Grenzstein 1882–1883; KNAB; Schubert 1840
- Pakaste** <-le> Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas, kõrvalmõis (Jõgeva ms), 1739 *Pakkas*, 1826 *Pakkast*. ⇒25A2 ♦ Mõisana mainitud XVIII saj. 1920. a-test Pakaste asundus, mis 1977 nimetati külaks. *ste-lõpulist* kohanimed on enamasti lähtunud *ne-sõnadest* ja on vormiliselt mitmuse omastavad. Nende lähtekohaks on enamasti mingi inimrühma nimi. Antud juhul võiks üldnimelise vastena esitada sõna *pakane*, vrd soome talunime *Pakkanen*. – VP
PTK I: 171
- Pakitu** <-sse ~ -le> Kad – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Udriku-Pala ms), 1429 *hoff mit der manschapp to Packit* (mõis), 1555 *Packyth* (mõis), 1726 *Packita* (küla), 1796 *Pakito* (küla). ⇒4C4 ♦ Liideti 1977 Leikude külaga. L. Kettunen on oletanud lähtumist isikunimest, ta on võrdluseks toonud tegusõnad *pakitama* ja *pakitsema*, *pakk* 'klots, plokki' ning sm *pakko* 'sundus, sund, kohustus'. Kui ka kunagi on olnud olemas *tu-line* isikunimi **Pakitu*, jääb nime tähenduslik taust hämaraks. – MK
EAN; EO: 250; Joh LCD: 500–501; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 69
- Paklova** [*'paklova*] <-lovva ~ -sse>, koh ka *'Pakluva* <-he> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Koolina nulk), 1788 *Паклова*, u 1790 *Палковская*, u 1866 *М. Поклова*, 1882 *Паклово Малое*, 1904 *Väike-Paklova*, *Paklova*, *Máloе Паклово*, 1923 *Maloje-Paklovo*, 1928 *Väike-Paklova*, 1996 *Pakluva*. ⇒45B2 ♦ XVIII saj kuulus riigikülana Taeluva koguduse alla; XIX saj Obinita kogukonda ja Saalessa (*Залесье*) kogudusse. 1977–1997 oli Jõksi küla osa. Külast idakagus asub Treiali ehk Suurõ-Paklova küla. Eesti algupära korral võiks lähtuda sõnast *pakal* : *pakla* 'takk', võruperaselt *paklanõ* 'takune', *paklinõ* 'takku täis, halvasti soetud (lina)'. Vrd ka vene keeles *накля* '(lina ja kanepi) takk', *накли* 'takud' (L. Vaba järgi baltipärasus vene keeles). J. Truusmann seletas kohanimeläti keelse sõnaga *pakala* 'taga, tagune (taguots)', tähenduse poolest sobiks ka läti *pakalns* 'küngas, mäekink, kink, mäenukk'. A. Šteingolde väitel ei saa kohanime seletada vene keele põhjal, sest sõnast *накля* tuleneks *Паклин*, mitte *Паклов*. Pihkvamaal on Pakli (*Пакли*) ja Paklino (*Паклино*) küla. Vrd Kõrgepalu, Treiali. – AK
Academic; Eesti PK 20; Hurt 1904: XIX; KNAB; PGM 1785–1792; SeK: 99; Setumaa 1928: 277; Taeluva KR 1788; Truusmann 1897b: 50; Vasilev 1882: 214; Vene TK 126; VES; ÜAN
- Pakri poolsaar** [*'pakri 'pool_ saar*] HMD – poolsaar Harju maakonnas Paldiski linna alal. ⇒1B4 ♦ Pakri poolsaar on nime saanud Pakri külalt (1377 *Symon, faber in Packere*, 1436 mõis ja küla *Packar, Packer*, 1796 *Pakkre*). Poolsaare tipus on Pakri neem (skk *Packerort*). Vrd Pakri saared. – MK
BHO: 423; Johansen 1951: 204; LUB: IX, 56
- Pakri saared** [*'pakri saared*] HMD, Ris – saared Harju maakonnas Paldiski linna alal, rts *Rägöarna*, 1855 *Pakkri-saar*. ⇒1A4 ♦ Varem rootslaste asustatud saared Suur- ja Väike-Pakri, millest Väike-Pakri (mainitud 1452 kui *grote oe* 'suur saar') on maatõusu tagajärjel muutunud suuremaks saareks. Algselt kuulusid saared Risti kihelkonda. 1345. a müüs Laoküla mõisnik oma maad Suur-Pakril kolmele rootslasele ja Padise klooster oma osa viiele rootslasele „Rootsi õiguse kohaselt“. Ostjad olid mh nimedega Syghibör, Hakuige Christers ja Hinrick Berolph. Saartele tekkis viis küla: Suur-Pakrile ↑Bisagidbyn (Lepiku), ↑Åsbyn ehk Strandbyn (Rannaküla) ja ↑Storbyn (Suurküla), Väike-Pakrile ↑Storbyn (Suurküla) ja ↑Lillbyn (Väikeküla). Teine maailmasõda oli pakri-lastele saatuslik, nad pidid juunis 1940 oma saared maha jätma. 1990. a-tel naastes võisid nad näha vaid vundamente ja külakirikute varemeid. Oma eesti-keelse nime on Suur- ja Väike-Pakri saanud Pakri (1377 *Packere*) küla järgi samanimelisel poolsaarel. Nime lähtekohaks võib olla mitmusevorm sõnast *backe* 'mägi, küngas' (erts *bakk*). Võimalik ka, et nimes esineb mujalgi ette tulev nimeosa *Paga-*, mis on jäänud usutava seletuseta. Eestirootsi keeles on

Pakri saari nimetatud *Aiana*, *Äiana* või *Äiäna* (rootsi kirjakeeles *Öarna*) 'saared'. Omavahel nimetasid pakrilased oma saart *Vår backe* (kohalikus häälduses [*vonn bakk*]) 'meie mägi' ja teist saart *Er backe* [*änn bakk*] 'teie mägi'. Rootsi kirjakeeles on saarte nimi *Rågöarna* [*'roog'ööarna*] 'rukkisaared' (1283 *insula Rogoy*, 1288 *Rogoy*, *Rogøy*, 1345 *insulam nostram Ragoe*, 1555 *Rågön*). Nime järelosa on õ 'saar' mitmuses, algusosa *råg-* viitab taimkattele. Rootsi keeles tähendab *råg* nii metsikut rukist kui ka liiv-vaeskaera (*strandråg*, *Leymus arenarius*). Mandril on pakrilaste sadam *Rågervik* (↑Paldiski). Vrd Suur-Pakri, Väike-Pakri, Pagari. – MB, MK

BHO: 423, 507; Hedman 2013: 15–18, 22–31; Johansen 1951: 216–218, 224–227; Lagman 1964: 24–25, 34, 65–67; Russwurm 1855: § 24–25, 41, 44–45, 185–187; Söderbäck 1939: 61–74; Tiberg 1962: 23–24, 50–51

Pala¹ <-le> Kad – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas, mõis (Udriku-Pala ms), 1394, 1489 *Pallal*, 1726 *Pallall* (mõis ja küla). ⇒5B4 ♦ L. Kettunen on kohanimede Pala, Palakese, Palametsa, Palamulla, Palase vasteks toonud *pala* 'tükk, osa' (sm *pala*). Samas märgib Kettunen, et vaevast on tegemist sõnaga *palu* 'nõmm' (sm *palo*), nagu Paluküla nimes. V. Palli arvates on *palu* tulenemine *pala*-tüvest siiski usutavam seletus, sest *palu* varasem tähendus on olnud 'põlendik, põlenud metsamaa'. Vrd Pala³, Palade, Palamuse. – MK

Bfi: I, 365; EO: 14–15; LUB: VI, 2927; PTK I: 171; Rev 1725/26 Vi: 79

Pala² <-le> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Triigi ms), 1241 *Palas*, 1379 *Pallas*, 1796 *Palla*. ⇒13A3 ♦ Põlisküla, oli 1977–1998 ametlikult Kõue küla osa. Vrd Pala¹, Pala³. – TL

Joh LCD: 533–534; Johansen 1932: 22; Mellin

Pala³ <-le> Kod – küla Jõgeva maakonnas Pala vallas, mõis, sks *Palla*, 1582 *Pallawes*, 1585 *Palowas*, *Palauasmal*, 1592 *Sur Palawał*, *Weika Palawał*, 1684 *Groß Palla Hoff*, *Kleen Palla Byy*, 1732 *Suhre Pallast*. ⇒26B2 ♦ Küla kohta on andmeid XVI saj lõpust. Oli varem kahes osas: *Suure-Pala, mis XVII saj lõpus või hiljemalt 1701 sai mõisaks ja eraldati Jõe mõisast, ning *Väike-Pala, mis hiljem oli tuntud Pala külanä. Mõisamaade väljajagamisel 1921 tekkis Pala asundus, mis 1977 muudeti külaks. Ajalooline Pala küla, mis oli mõisast loodes, liideti 1977 Haavakivi külaga. L. Kettunen tuletab nime sõnast *pala* 'tükk, osa', ent V. Palli arvates on tähenduslikku seost kohanime ja selle sõna vahel raske leida. Et paaris kirjapanekus (1702 *Pallo*) esineb lõpus *-o*, võiks nime siduda ka sõnaga *palu*, *palo* 'nõmm, liivane männik, kuiv võsastunud maa', mis on tuletis *pala*-tüvest (vrd *palav*, sm *palaa* 'põleda'). Varasemates nimekujudes esinevad osised *-wal* ~ *-was* kajastavad ilmselt sõna *vald*: *vallas*, 1585 *-mal* on tõenäoliselt poola *mały* 'väike'. – PP

BHO: 424; KNAB; PA I: 115; PTK I: 171; Tartumaa 1925: 200

Pala⁴ <-le> Tür – küla Järva maakonnas Türi vallas (Kirna ms), 1564 *Palla* (küla), u 1900 *Пала*. ⇒23B1 ♦ XVI saj kuulus küla Türi-Alliku mõisa Särevere vakusesse, XVIII saj Kirna mõisa alla. Küla on jagunenud kolmeks osaks: Ees-Pala lõunas, Kesk-Pala keskel ja Taga-Pala põhjas. Palaga on 1977 liidetud Saare (külanä 1930. a-tel, lisanimena 1726) ja ↑Virika küla. Vrd Pala¹. – MK

BHO: 424; KNAB; Ungern-Sternberg 1912b: 448

Palade <-le> Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1564 *matz i Pola*, 1565 *Matz i Palada*, 1798 *Pallade* (talv). ⇒48B2 ♦ Küla nime on P. Ariste tuletanud sõnast *pala* 'tükk, osa', pidades C. Russwurmi lähtekohta *pälad torp* 'vaiküla' vales. L. Kettunen ühineb Aristega ja toob võrdluseks kohanimed Pala, Palakese, Palametsa, Palamulla, Palase, mis küll kõik ei tohiks olla tagasi viidavad pakutud sõnale *pala* (sm *pala*). Samas märgib Kettunen, et vaevast on tegemist sõnaga *palu* 'nõmm' (sm *palo*) nagu Paluküla nimes. Olgu märgitud, et Palade küla all oli 1688 ka *Pallode Lenu*. Kuna *palu* on peetud tuletiseks tüvest *pala-*, oleks V. Palli arvates *palu* < *pala-* sobivaim vaste Pala nimele. Seega võimalikult ka Palade nimele. Vrd Pala, Palamulla, Palase, Palasi. – MK

HK: 178

Palaköstö <-le>, koh <-lõ ~ Palaköisilö> Vas – paik (küla) Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1627 *Pallaken*, 1684 *Palakas Hans*, 1782 *Pallakesse Hans*, 1820 *Pallakesse* (küla), 1939 *Palakese*. ⇒45B2 ♦ 1684. a kaardi järgi oli juba neli sama lisanimega poolemeest. 1627. a revisjonis on mainitud põgenenud talupoega nimega *Pallaken*. Palaköstö liideti 1977 Kaaguga. Palaköstö nimes on tegemist hellitusliite *-kene* mitmuse omastavaga, mis tavaliselt näitab kuulumist mingisse kollektiivi või rahvarühma (*mee-rapalokönö*, *setokönö*, *poolakönö*). Tüvi *pala* jääb ilma kindla seletuseta. Võimalik, et selles peitub võõrärane isikunimi, kuid samas pole välistatud, et just see talupoja lisanimi on seotud XVII saj *Valgõpalo küla nime varasema kuju *Walgatabalwe* järelsõnaga (*-balwe* < **palwa?*). Muidugi võib Palaköstö nimes olla ka lihtsalt sõna *pala* 'väike tükk, suutäis' ja selle vähendusvorm *palakönö*. Palaköstö nimes ei ole ilmselt kasutatud igapäevast lõunaeesti maastikusõna *palo* 'kuiv liivane männimets', sest see läbipaistev sõna oleks ka kohanimel säilitanud *palo* kuju. – ES
EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2:44, L 44; EAA.1271.1.223:47, L 81; Eesti TK 50; Rev 1624/27
DL: 78

Palamulla [*pala_mulla*] <- mulda ~ -sse> Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Alu-Rapla ms), 1241 *Palamala* (küla), 1412 *Palmul*, 1725 *Pallamull*. ⇒11C3 ♦ Nimi võib koosneda osistest **pala* 'põle-' (vrd läänemurde *pala* 'palav, kuum') ja *mulla*, st tegu võib olla alemaal tekkinud külaga. L. Kettunen ei usu, et järelosa on olnud *mulla*, pigem võib nimi koosneda osistest **palo* ('nõmm' või 'tuli') ja **maa* või **mägi*. Taani hindamisraamatu nimekuju lõpp *-la* on sel juhul kas *la*-liide või alalütleva käände vorm. Selline seletus näib siiski pingutatuna, eestikeelse nime hääldus võis säilida läbi sajandite moonutusteta. – PP

Bfi: I, 111; EO: 80, 125; Joh LCD: 533; LCD: 42r; Rev 1725/26 Ha: 268

Palamuse¹ <-le> Pal – alevik Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Kuremaa ms, Palamuse krkms), sks *St. Bartholomäi*, 1472 *Palmes* (kihelkond), 1519 *Palamusz*, 1627 *Pallamahl*, 1739 *Pallamois*. ⇒25B2 ♦ Palamuse kiriku ümbruses kujunenud alevik, XX saj alguseni küla. Eestikeelse nime seostavad nii L. Kettunen kui ka V. Pall tüvega või nimega *Pala*. Varasemad kirjapanekud lubavad oletada seost sõnaga **palamus* 'põlendik, alemaa', hilisematest nähtub nimekuju **Palamaa* või **Palamõisa*, mis võib olla nime arusaadavamaks mõtestamise tulemus. Nimest võis olla

mitu varianti, millel sama algusosa. Saksakeelne nimi *St. Bartholomäi* tuleneb kiriku nimipühaku nimest, eestipäraselt Pärtlist. Nimeuurijad ei ole enamasti seostanud eesti- ja saksakeelset nime etimoloogiliselt, kuigi pühakunime valikul võis kõlaline sarnasus mõjuda. E. Tarvel on siiski seisukohal, et eesti nimi on kujunenud pühakunime mõjul, sest on suhteliselt hiline. Kas 1234 Vatikani dokumentides mainitud kirik *Paldessen* käis Palamuse või mõne muu koha kohta ja esimesel juhul kas see moodustaks puuduva lüli eestikeelse Palamuse ja saksakeelse Bartholomäi vahel, ei ole selge. – PP

BHO: 38; EO: 132; LGU: I, 485; PTK I: 171–172; Tarvel 2013: 99

Palamuse² <-le> Pal – kihelkond ajaloolisel Tartumaal, sks *St. Bartholomäi*. ♦ Algul kuulus ↑Vaiga maakonda. Kihelkonnaks kujunes hiljemalt XIV saj alguseks, kui ehitati kirik. Hiljem eraldusid sellest Maarja-Magdaleena ja Äksi khk. Vrd Palamuse¹. – PP

ENE: VI, 10

Palamuste <-sse> Rõn – küla Valga maakonnas Puka vallas (Aakre ms), 1601 *Pallan* (ENE-EEs ekslikult *Pallometz*), 1628 *Pallometz Kuella*, 1796 *Pallamast*, 1839 *Pallametz*. ⇒38B1 ♦ L. Kettunen pidas kohanime päritolu samaks kui Palamuse nimel ning kõrvutas selle algusosa kohanimega *Pala* ja *muse*-osist kas sõnaga **palamus* 'alemaa' või *mõisa*. V. Pall pooldas pigem esimest varianti. See sobiks ka mitmuse omastava vormis Palamuste algupära seletamiseks. Küla vanaks paralleelnimeks on olnud *Palumõtsa, mis võib seonduda nime esialgse tähenduse hämarumisega. Teisalt pole võimatu, et see ongi olnud küla esialgne nimi. Vrd Pala³, Palamuse¹. – EE

BHO: 423; ENE-EE: VII, 153; EVK; EO: 132; Mellin; PTK I: 172; Rev 1601: 64; Rev 1624/27 DL: 152; Rucker

Palandõ <-le>, koh <-he> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Koolina nulk), ? 1652 *Тимошева*, u 1866 *Юковъ Конецъ*, 1882 *Тимашево*, *Розляково* (küla[osa]d), *Рончаково*, *Назаркино* (puustused), 1885 *Polande K.*, *Juga otsa*, 1897 *Polande*, *Jugadtsa*, *Тимошево* (*Юковъ Конецъ*), 1904 *Palandõ*, *Юковъ конецъ*, u 1920 *Palante*, 1922 *Palande*, 1923 *Palandu*, *Jukov konets*. ⇒45C2 ♦ XVIII saj jagunes küla neljaks osaks (*Кранцова*, *Бездълья*, *Дънзяова?*, *Красикова?*), nimed on tänaseks kadunud. XIX saj jagunes Saalessa (*Залесье*) kogudusse kuuluv küla *Тимашево* (*Тимашево*, Lähkova kogukonnas) ja *Rozljakovo* (*Розляково*, Koolina kogukonnas) külaks ning *Rontšakovo* (*Рончаково*) ja *Nazarkino* (*Назаркино*) puustuseks. 1977–1997 oli Meremäe küla osa. Palandõ nimi pärineb *palata* 'põlema' tüvest. Petserimaal oli ka teine Palandõ (1939 Põlenud Variku, 1938 *Горельий Бор*) küla. Vene nime *Юков Конец* algusosa tuleneb ilmselt isikunimest. Nimi võib tuleneda talupoja lisanimest (allikates *Jugo*, *Jocko*, *Jocka*), mille päritolu pole selge. Leidub ka lisanimi *Juka* (sm *Jukka*) algnimest *Johannes*. Karjalas kasutatav eesnimi *Juko* on andnud talunime *Jukola*. *Юковский* oli Vene aadlisuguvõsa, kes pärines XVII saj Vologda kubermangust. Vene talupoja lisanimena esines XVII saj *Юговъ*, eesnimena *Юго*. *Тимашево* (*Тимашево*) on Venemaal sage kohanimi. Isanimi *Тимошев* (*Тимошев*) tuleneb kanoonilisest vene eesnimest *Тимофей* (< kreeka *Τιμόθεος*/*Timotheos* 'jumalakartlik'). *Розляково* nimi võiks

A. Šteingolde andmeil tuleneda sõnast *росляк* 'sihvakas inimene; noor männimets'. Vrd *Jugo*, *Jugu*. – AK Academic; Eesti TK 42; Hurt 1904: XXII; RL 1922; SeK: 100; Truusmann 1890: 58, 59; Truusmann 1897a: 46; Truusmann 1897b: 77, 89; Tupikov 1903: 854; ÜAN

Palanumäe [*palanu_`mäe*] <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1939 *Palanumäe* (talu). ⇒45A2 ♦ 1871. a kaardi järgi oli selle koha peal veel kroonu mets, nimetatud Loosu metsaks (*Казенный лесъ Лозумецъ*) samanimelise metsavahikoha järgi. 1900. a kaardi järgi oli metsamaa juba talukohtadeks jagatud. Talu- ja külanimi on arvatavasti saanud loodusnimest Palanumägi, mis tähendab põlenud mäge, kunagise metsatulekahju kohta. Palanumäega liideti 1977 Leibüsmäe (Leibusmäe) küla. – ES

EAA.3724.4.1858, L 1; Eesti TK 50; LVVA.6828.4.380, L 1

Palase <-le>, kirjak varem ka *Pallase* Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas, poolmõis, sks *Pallas*, 1586 *Pallap* (küla), 1739 *Palla* (küla), 1782 *Pallase Hans*, *Pallase Ado* (hajatalud), 1798 *Pallas* (küla). ⇒21B2 ♦ 1726. a revisjonis on Päärdu mõisa Rääski küla all märgitud talupojad *Palla Clement*, *Palla Ott*, *Palla Hans*, *Palla Hinrich*, hilisemad hajatalud on samuti selgesti eraldatud Rääski külast. Külana mainitud siiski juba 1586 (*Pallap*), 1739 elas *Palla* külas *Pallase Jaan*, 1750 on külanimi *Pallas*. Nimeliide *-se* näib kinnistunud olevat XVIII saj II poolest. M. Aitsam on siinse külanimega samastanud 1512. a kirjanepane *Pallasche und Pallesche külle*. XIX saj oli Palase Päärdu mõisa karjamõis, hiljem kõrvalmõis. Vrd Palade, Palamulla, Palasi, Palatu. – MK

Aitsam 2006: 65; EAA.3.1.474:316, 305; EAA.1864.2.IV-8:48, L 47; Mellin; Rev 1586: 70; Rev 1725/26 Lā: 69

Palasi¹ <-le> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Roela ms), 1345, 1796 *Pallas* (küla), 1688 *Pallastby*. ⇒15C1 ♦ Nime lähtekohaks võib olla *netuletis* sõnast *pala*. Palasiga on 1977 liidetud Udriku küla (1931). Vrd Pala, Palade, Palasi². – MK

Bf: II, 935; EAN; Eesti TK 25; Johansen 1932: 9; KNAB; Mellin

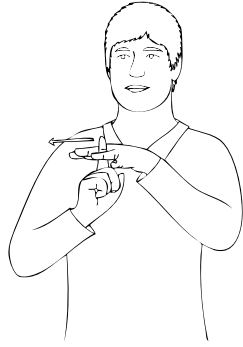
Palasi² <-le> Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Ohekatku ms), 1586 *Pallal*, 1844 *Pallase*. ⇒22B1 ♦ 1977–1997 oli Lalli küla osa. Nimi on ehk *ne*-liiteline *tuletis* sõnast *pala* 'tükk', mis võib olla käibinud talupoja lisanimena. Vrd Pala¹, Palasi¹. – PP

EO: 14–15; Rev 1586: 108; Schmidt 1844

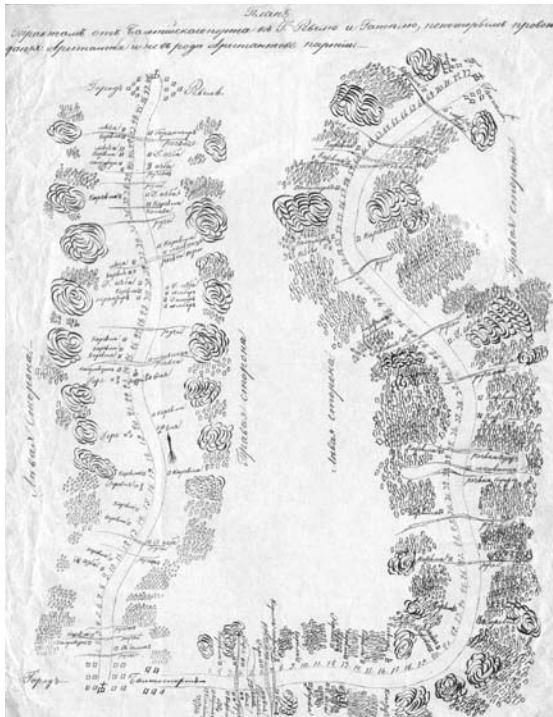
Palastvere <-`verre ~ -sse>, koh *Palasvere* Trm – paik (küla) Jõgeva maakonnas Torma vallas (Vaiatu ms), 1493 *Pallastever*, 1599 *Paliasfer*, 1839 *Pallastfer*. ⇒26A1 ♦ Liideti 1977 Kõnnuga. Nime algusosa on olnud mitmuse omastavas (**palaste*). L. Kettunen lähtub nimekujust *Pallastvere* ja oletab, et selle lähteks on vorm **Pallaisten* või **Palvaisten*. Ka peab ta võimalikuks kõrvutada seda Palvere nimes oleva algusosisega **Palta* (soome *palle* 'äär', vepsa *paude* 'mäeserv', liivi *päld* 'mägi'). V. Pall ei pea varasemat kaashäälikuühendit *-lv-* tõenäoliseks, sest idamurdes on see tavaliselt säilinud. Varasemad kirjanepanekud ja tänapäeva hääldus võimaldavad lähtuda ka üksik-*häälikuga* nimekujust *Pala-*, st kõrvutada seda Pala nimega. – PP

EO: 278, 296; PTK I: 172; P XVI: 134; Rucker

Palatu <Palatu ~ -sse> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Koonga ms), 1811 *Pallato Mart*, *Pallato Ado* (talupoeg ja metsavaht Koonga mõisas),

Paldiski viipenimi. Kohamärk osutab Paldiskis asunud allveelaevade baasile.

Tallinna ja Haapsalu vaheline tee läbi Paldiski, mida mööda liikusid kinnipeetavad. 1800. EAA.854.4.19, L 1.

Palivere Kullamaa khk kaardil. XIX saj I pool. EAA.854.4.208.

1839 *Pallota* (karjamõis). ⇒20C4 ♦ 1977–1997 oli Kalli osa. Palatu nimi on Koongasse sisse toodud tõenäoliselt Varbla khk-st, kus Saulepi mõisa all oli Palatu küla (↑Kulli², 1712 *Pallota Andres*, 1726 *Palato Hinrich*, 1782 ja 1795 *Pallado* küla; nimi esineb esmakordselt oletatavasti 1560 kujul *Pallach*). Seega näitab Koonga lisanimi päritolu. Nime võib ana-

lüüsida *Pala+tu*. *tu*-liidet on seletatud seoses kohanimedega ka kui millegi rohkust näitavat liidet. Vrd ka lõunaesti *paladu* 'pöletatud', *paladu* 'lialil loobitud'. Vrd *Pala*, *Palade*, *Palamulla*, *Palase*, *Palasi*. – MK

EAA.3.1.448:428, L 718; EAA.1864.2.VI-9:381, L 356p; EAA.1864.2.V-64:460, L 457p; EAA.1865.3.207/2: 21, 25, L 20p, 25; EAN; EMSK; KNAB; Rev 1725/26 Lâ: 124; Rucker; Stackelberg 1926: 245

Paldiski [*pal'diski*] <Pal'diski ~ -sse> HMD – linn Harju maakonnas. ⇒1B4 ♦ 1715 kinnitas Peeter I, et Pakri poolsaare läänekaldale ehitatakse sõjasadam. Samaaegselt ehitusega tekkis asula, mille nimeks sai lahenime järgi sks *Rogoewiek* (erts *Rågervik*). 1762 nimetati sadam ümber nimega *Балмиүүкиүү портъ*, sks *Baltischport* 'Balti sadam'. Linnaõigused saadi 1783. Eesti keeles kasutati algul nimekuju *Baltiski*, 1920. a-tel mugandati see Paldiskiks. Paldiski linna alale jääb endine Pakri küla, mis on nime andnud poolsaarele ja kahele Pakri saarele, samuti Ohtra küla (1798 *Ochtre*). – MK

BHO: 37; ENE: VI, 11; Mellin

Palivere¹ <-`verre ~ -sse>, koh *Palevere* LNg – alevik Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas, mõis, sks *Pallifer*, 1493 *Pallever*, 1586 *Pallefer*. ⇒10B4 ♦ Palivere mõisa kohta on teateid a-st 1493. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis tänapäeval kuulub koos mõisaga Vidruka küla piirsesse. Palivere alevik tekkis raudteejaama juurde 1920. a-tel, alevikuna kirjas hiljemalt 1970. Palivere kui *vere*-lõpulisel nime algusosana võiks oletada isikunime, näiteks *Pall*, *Palli*, mida on seostatud mehenimega *Balthasar*. Lääne-Eesti kohati hilisemate *vere*-nimede puhul võib aga oletada ka muud algupära algusosa, häälikuliselt sobiks *pale* 'põsk, külgmise osa', *pali* 'jalgadega puuvann või toober', *pali* 'rangipadi' ja *pali* 'peenar, heinakaar'. Vrd *Palivere*². – MK

BHO: 426; EM: 85; EMSK; Rajandi 1966: 214; Rev 1586: 63; VMS

Palivere² <-`verre ~ -sse> Tür – paik (küla) Järva maakonnas Väätsa vallas (Rõa ms), 1561 *Pallefer* (soosaar või küngas), 1615 *Palleffer* (küla), 1796 *Pallifer*. ⇒13B4 ♦ Liideti 1977 Rõaga. XIX saj oli Palivere Rõa mõisa karjamõis. XX saj oli külas Palivere ehk Taga-Palivere talu. Võimalik, et nimi on siirik Läänemaalt. Vrd *Palivere*¹. – MK

BHO: 426; EAA.1.2.938:32, L 31; KNAB

Paljasmaa [*paljas_maa*] <-le> Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas (Vana-Vigala ms), 1482 *Paylasken*, 1565 *Pallasmaha*, 1696 *Pailaßmä* (küla), 1726 *Pallasmeggi* (küla), 1782 *Palasma*. ⇒21A2 ♦ Kui esmamaining ikka käib selle küla kohta, siis võiks nime algkujuks pidada ka **Pajulaskma*. Hilisemate kirjapanekute kohaselt on nime lähtekohaks sõnad *paljas* ja *mägi*, viimane on juba XVIII saj asendunud sõnaga *-maa*. Mõnes kirjapanekus on sõna *paljas* ühend *lj* muutunud *ll*-ks ja see omakorda lühenenud. Vrd *Pallasmaa*. – MK

Aitsam 2006: 46; EAA.1.2.C-IV-280; EAA.1864.2.IV-8: 13, L 13p; Hansen 1900: 216; Rev 1725/26 Lâ: 72

Paljassaare [*paljas_saare*] <-`saarde> – Tallinna asum Põhja-Tallinnas, u 1250 *Karlsö*, 1297 *Blocekarl et Rughenkarl* (1. nimi ilmselt **Blotekarl*), 1689 *Kahl Holmar*, 1855 *Paljas-saar*, 1883 *Paljasaar*; rts *Stora och Lilla Karlön*, sks *Karlos*. ⇒1B1 ♦ Linnajagu on nime saanud poolsaare, varem kahe saare (Suur ja

Väike Paljassaar) järgi, mis aja jooksul kokku sulasid ja 1912–1917 mere täitmise teel mandriga ühendati. Eestikeelne nimi Paljassaar on lagedat maastikku kirjeldav ning on arvatavasti aluseks olnud ka muukeelsetele nimedele. Germaani keeltes (rootsi, saksa, taani) on saari nimetatud tüvega *Karl(os)*: alamsaksa *Blote-Karl* 'paljas Karl' ja *Rughen-Karl* 'kare Karl'. Kui siia lisada 1689 *Kahl Holmar*, milles rts *kahl* 'paljas', siis võib oletada, et *Karl* on ehk selle sõna rahvaetümoloogiline teisend. P. Johansen märgib siiski, et *Karlsö* on Rootsis saarenimena üsna levinud. Roots kohanimeleksikoni andmeid on näiteks Ojamaa lähedal *Lilla* ja *Stora Karlsö* (< rts *karl* 'mees, töömees, sulane'). Enne 1940 jagunes Paljassaare asustus kahe küla vahel: Eesküla ehk Suurküla Kopli pool ja Tagassaare küla Katariina kaist põhja pool. – PP

EAA.1.2.C-III-2; Grenzstein 1882–1883: II; Johansen 1951: 113, 192; Kivi 1972: 90; LUB: I, 566, III, 244a; Neran 2006: 58–59; Russwurm 1855: I, 155; SOL: 162; Tallinn 2004: II, 47–48

Pallasmaa [*pallas_`maa*] <-le> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Tamse ms), 1592 *Palliaspe Rose*, 1645 *Pallasmeh*, 1689 *Pallatze* (talurühm), 1782 *Pallasma Michell*, u 1900 *Палласмаа* (küla). ⇒51C1 ♦ Küla nimi on lähtunud talupoja lisanimest *Paljaspea*, algne järeloa *pe(a)* on asendunud osaga *-maa*. Vrd Paljasmaa. – MK

KNAB; Saaremaa 1934: 646; SK I: 276

Palli¹ <-le> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1655 *Palli Simmo*, 1795 *Pally*. ⇒47B2 ♦ *Palli* oli pärast 1940. a-id liidetud Poamaga, kuid taastati omaette külanä 1997. P. Ariste on toonud nimele võrdluseks sõna *pull* ja isikunime *Pall* : *Pallu* < **palloi*; Hiiumaal on **oi-lõpp* andnud *-i*. Isikunime on Ariste esitanud viimasel kohal, L. Kettunen aga ainult sellega piirduki: *Pall* : *Pallu* ~ *Palli*. Vrd *Pall*, *Palli* < *Balthasar*; *Pallo*. Vrd *Pallika*. – MK

HK: 178–179; KNAB

Palli² <-le>, koh <-lõ> ~ 'külla', kirjak varem ka *Melsopi Rõu* – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Vana-Laitsna ms), 1796 *Palli Tannil*, 1926 *Palli*. ⇒44C3 ♦ Praegust *Palli* küla peeti XVIII ja ka XIX saj veel Mustahamba küla osaks. Seetõttu on küla kohta kaartidel kasutatud ka Mustahamba küla läti keelest pärinevat nime *Melsopi* ehk *Melsobi*. Asustus sai alguse XVII saj, 1694. a kaardil on talu rootsikeelse määratlusega *Nysatt* (uusasunik). *Palli* nimi pärineb eesnimest *Pall*, mis on tõenäoliselt mugandus algnimest *Balthasar*. Eesnime mugandustes võib esineda varieerumist kreekakatoliku eesnime *Pavel* (kreeka *Παύλος/Paulos*) alusel: *Paali* ~ *Paal* ~ *Pall*. *Palliga* on 1977 liidetud *Pallisoo* ja *Sumbi* küla. Vrd *Mustahamba*¹. – ES

EAA.1268.1.403:383, L 336p; EAA.308.2.179, L 1; Rajandi 1966: 214; Võrumaa 1926: 262

Pallika¹ <-le> Vig – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Jädivere ms). ⇒21B3 ♦ *Külana* 1970. a rahvaloenduse materjalides. 1977–1997 oli ametlikult Langerma küla osa. Tegemist on põhjapoolse *Pallika* küla jätkuga lõunasse, mille on algsest külast lahutanud halduspiir. Vrd *Pallika*². – MK

KNAB

Pallika² <-le> Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas (Jädivere ms), 1696 *PallickoBy* (küla), 1726 *Pallika* (küla Jädivere mõisa all). ⇒21B3 ♦ 1977–1997 oli *Leibre* osa. Tõenäoliselt on külanimi isikunimelise

lähtega, vrd mehenimesid *Pall*, *Palli*, millele on liitunud *-ik*. Võimalik, et viimane on jäänuk liigisõnast *küla*, vrd 1913 *Palliküll*. *Pallika* lääneosa on Kivi-Vigala mõisa järgi olnud Kivinuki (1913 *Кивинуки*). 1970. a nimekirjas olid mõlemad külad juba koos (*Pallika-Kivinuki*). Vrd *Palli*¹. – MK

EAA.1.2.C-IV-275; EAN; KNAB; Rajandi 1966: 214; Rev 1725/26 Lā: 68

Palmse [*`palmse*] <'Palmse ~ -sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas, mõis, sks *Palms*, 1287 *Palkemas*. ⇒4C2 ♦ *Palmse* mõis esineb esmakordselt ürikus 1510, kuid on arvatavasti palju vanem. 1920. a-test asundus, 1977. a-st küla. XVI saj esinevad nimekujud *Palms*, *Palmesz*, *Palms*. L. Kettunen on nime seostanud kohanimega *Palamuse*, arvanud ka, et nimes peitub sõna *mõisa*. E. Tarvel on *Palmse* puhul osutanud, et Kettunenile olid ilmselt tundmatud nime varasemad ülestähendused, mis välistavad seose *Palamusega*. Tarvel juhib tähelepanu Käsma poolsaare esileulatuvale neemele, *Palganeemele*, oletades *Palmse* nimes sama sõnatüve. Nime tähendussisu jääb hämaraks, häälikuliselt lähedased on esmamainingu algusosale *pale* : *palge* 'pösk, nägu; külgmine osa', *palg* 'kaun', viimast on rannikumurdes peetud soome laenuks, *palk* : *palgi* 'langetatud puu laasitud tüvi või selle osa'. XVIII saj on mõisat nimetatud ka **Metsataguseks* (1732 *Metsatagguse m*). **Rahvajutu järgi olnud ja elanud Palmse mõisas omanik parun Pahlen*. Enne *Pahleni* olnud see mõis parun *Metsdaageni* käes ja hüüitud seda mõisa paruni nime järgi *Metsdaageniks*. Nüüd on tulnudki sellest parun *Pahleni* nimest välja nimi *Palmse*. (1939) – MK

EES; KM: ERA II 222, 498 (8) – 1939; Tarvel 1983: 26–27, 44; Thor-Helle 1732: 313

Palo <-le>, koh <-lõ> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Koolina nulk), ? 1652 *Барайцово*, ? 1882 *Борокъ*, 1885 *Боровыкъ*, 1904 *Paloveerige*, *Борокъ*, u 1920 *Palo*, 1923 *Borok*. ⇒45C2 ♦ XIX saj kuulus küla Ulanuva (*Уланово*) kogukonda ja Taeluva kogudusse; XIX–XX saj on mainitud ka samanimelisi talusid ning XX saj algul olid samas Väiko-Serga küla talud. Kohanimi tuleb sõnast *palo* 'kuiv, liivane okasmets, palu; nõmm'. Värska ja Petseri vahel on metsane piirkond, mida nimetatakse *Palomaaks*. Petserimaal Irboska vallas on *Palorotka* küla (vn *Дубровка*). Vene nimi lähtub arvatavasti sõnast *бор* 'suur tihe okaspuumets, palu' või *борок* 'žalnik, esivanemate maa, kalmistu, pogost, maakoht'. Vrd ka *боров* 'orikas; kõrgem juurvilja peenar'. Pihk-vamaal on mitu Borovaja (*Боровая*) küla, Ukrainas Borova (*Борова*). Petserimaal leidub kohanimesisid, nagu Letni Borok (*Летний Борок*), Zimni Borok (*Зимний Борок*) ja Borovina (*Боровина*). *Paloga* on 1977 liidetud *Tedressaarõ* (1970 *Tedressaare*). Vrd *Palometsa*, *Paloveere*¹, *Väiko-Serga*. – AK

Academic; Eesti TK 42; Faster 2013a: 212; Hurt 1904: XVIII; KNAB; SeK: 100; Truusmann 1890: 55; Truusmann 1897a: 44; Truusmann 1897b: 5; Vasilev 1882: 33; Vene TK 420; ÜAN

Palometsa [*palo_metsa*] <'metsa>, koh *Palo_mõtsa* <'mõtsa> Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas (Vastse-Kasaritsa ms), 1597 *Palomec*, 1627 *Pallometz*, 1765 *Pallomets*. ⇒45A1 ♦ Küla oli juba Poola ajal läänistatud Kasaritsast eraldi ja 1638 teatati seal varem asunud mõisakesest. Hiljem on küla kuulunud

Vastse-Kasaritsa mõisa alla. Sõna *mets* (*mõts*) vana-des külanimesed näitab koha liigitumist ääremaaks mingi vanema asustuskeskuse suhtes, *palo* tähendab kuiva männimetsa ja iseloomustab asulanimes sageli koha liivast pinnast. Palometsaga liideti 1977 ↑Sam-muka ja Sibula küla. – ES

EAA.1268.1.401:15, L 11p; Rev 1624/27 DL: 90; Rev 1638 I: 200; Roslavlev 1976: 3

Palomõisa [*palo_`mõisa*] <-sse>, koh <-he>, rahvak varem *Palo vald* Röp – paik Põlva maakonnas Veriora vallas, mõis, sks *Pallamois*, 1682 *Pallo*, 1686 *Ny Hoff*, 1688 *Palomoisio*, 1798 *Pallamois*, 1871 *Pallo-mois*. ⇒40B2 ♦ A-te 1670 ja 1682 vahel rajas Röpina mõisa rentnik Vietinghoff Leevi naabrusse, raadatud metsamaale uue karjamõisa. Varem olid selle nurga külad olnud samuti Röpina eraldi, need kuulusid keskajal kokku Vietinghoffide omanduses olnud Partsi mõisaga. Veel 1601. a revisjon mainis karja-mõisat Pääsna külas (Palo-Pääsna). XVII saj lõpul astus Palo mõis selle mõisa asemele. Palo mõisa alla kuulusid XVIII saj lõpupoolel ka hilisemad Veriora mõisa külad, ameti Veriora eraldamiseni 1800. a. 1828 eraldati Palo ametlikult Röpina omaette rüütlimõisaks. Praegu asub Palomõisa süda Leevi küla piires. Nimi tuleb maastikusõnast *palo* 'liivane männimets'. XIX saj lõpu mõisakaardid määratlesid kogu kihel-konna edelaosa Palo nimega (Röpina mõisa *Pallo Mets*, Rahumäe mõisa *Pallo Mets*). – ES

BHO: 425; EAA.308.2.103; EAA.1269.1.797;

EAA.3724.5.2884a, L 1; EAA.3724.5.2882, L 1;

EAA.1865.2.70/3; Mellin; Rev 1601: 15; Roslavlev

1975: 7, 35; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas

jordrevisionshandlingar, 55410/36:196, L 193p

Paloveere¹ [*palo_`veere*] <-`veerde ~ -le>, koh <-`viirde> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Koo-lina nulk), 1686 *Михнова*, u 1790 *Манухнова*, 1882 *Манухново*, 1904 *Paloveere*, *Манухново*, u 1920 *Paloveere*, 1923 *Palovere*, *Манухнова*. ⇒45C2 ♦ XIX saj kuulus küla Koolina kogukonda ja Saalessa (*Залесье*) kogudusse, mainitud on nii küla kui ka eraldi otreebi. 1977–1997 oli Kerba küla osa. Kohanimi pärineb sõnadest *palo* 'kuiv, liivane okasmets, palu; nõmm' + *viir* ' : veere äär, serv, veer'. Vene nimekujud võivad tuleneda lisanimest *Михнов*, *Манухнов*. Pihkvamaal on mitu samatüvelist külanime, lähim neist ↑Mah-nova (*Махново*) Petserimaal Uue-Irboska vallas. Vrd Palo, Palometsa, Palomõisa. – AK

Academic; Eesti TK 42; Hurt 1904: XXI; Ivanov 1841:

240; PGM 1785–1792; SeK: 101; Simm 1974: 252–254;

Vasilev 1882: 182; VES; VMS; ÜAN

Paloveere² [*palo_`veere*] <-`veerde ~ -le>, koh <-`viirde> Rõu – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Tso-rona ms), u 1900 *Пало*, 1939 *Palovere* (talu). ⇒45A2 ♦ Küla koondab enda alla metsatalud mitme mõisa piirialadel, nime andnud tuumikuks on Tsonona mõisa Palo talu, mille nime ei leidu veel 1805. a vakuraamatus, kuid mis oli olemas hiljemalt 1900. a. Sellest on XX saj I poolel eraldatud Paloveere (Palo-vere) talu. Külana esimest korda nimekirjas 1945. Paloveere põhjaosa on Varõssõ, ajuti olnud omaette küla. – ES

EAA.567.2.686; EAA.2072.9.736, L 1; Eesti SK 10; Vene TK 42

Palujüri [*palu_`jüri*] <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Luutsniku ms), 1684 *Pallo Rein Jurg*,

1765 *Dorf Pallo Jürri*, 1826 *Pallujury*, 1839 *Pallo-jurri*. ⇒45A3 ♦ Palujüri oli 1977–1997 Raagi küla osa. Algselt Rogosi, hiljem Luutsniku mõisa küla on alguse saanud hajatalust. *Pallo* lisanimi oli XVII saj Rogosis levinud, selle kandi vana külanimi 1587 *Puluarwa* (↑Ruusmäe) sisaldab sama *palu* sõna, mis tähendab kuiva männimetsa. Palujüri järve vana nimi on *Ülijärv (1627 *Ulli*, 1638 *Vly Jerw*, 1684 *Uly Jerwy*). 1638. a nimest *Vly Moyses oder Wolffs Hoff* saame teada, et üks XVI saj lõpus Stanislaw Rogo-ziński valitsuse alla ühendatud väikemõisatest asus tõenäoliselt siin. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:142, L 137p;

EAA.1865.2.84/2:30, L 31p; PA I: 20; Rev 1624/27 DL:

85; Rev 1638 I: 179, 182; Rucker

Paluküla¹ [*palu_`küla*] <-`külla ~ -sse> Phl – küla Hiiumaakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1564 *Palo*, 1565 *Paloby*, 1609 *Palokyll Hanß*, 1798 *Pallo*, 1886 *Palloküla*. ⇒48B2 ♦ Nime lähtekohaks on sõna *palu* 'nõmm, liivane männimets, kuiv, põõsastega kaetud maa'. – MK

HK: 179

Paluküla² [*palu_`küla*] <-`külla ~ -sse> Juu, Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Ingliste ms), 1241 *Palikyl* (küla), 1526 *Pallenkull*, 1725 *Palloküll*. ⇒12B4 ♦ Nimi koosneb kahest äratuntavast osast *palu* + *küla*. Külaosad on Altküla läänes, Mäeküla idas ja Ridaküla põhjas. Külas on Hiimägi, Loode-Eesti kõrgeim punkt (106 m). Vrd Paluküla¹. – PP

Joh LCD: 534; LCD: 42r; Rev 1725/26 Ha: 295

Paluküla³ [*palu_`küla*] <-`külla ~ -sse> Võn – küla Tartu maakonnas Haaslava vallas (Kriimani ms), 1582 *Pala-kill*, 1585 *Palokila*, 1601 *Pallekull*, 1638 *Pallokylle*, 1796 *Pallo*. ⇒33B2 ♦ Kuulus Kriimani mõisale juba XVI saj. 1977–1997 oli jagatud Kriimani ja Uniküla vahel. Nimi on liitnimi, mille algusosa *palu* tähendab kuiva kõrget metsa. Samanimeline küla Võnnu vallas, mis piirnes siinsega, liideti 1977 Kurista külaga. Vrd Paluküla¹. – MJ

Mellin; PA I: 55; Rootsmäe 2016: 85–86; Simm 1973: 83, lisa 134; Simm 1977: 118

Palumäe [*palu_`mäe*] <-le>, koh ka *Palo_`mäe* Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas (Kodijärve ms). ⇒32B3 ♦ Hiline külanimi; teateid al 1939. Liit-tüveline kohanimi, mis esialgu tähistas külas asuvaid Palumägesid, koosneb osistest *palu* ja *mägi* : *mäe*. Varem kutsuti ainukest Kodijärve mõisa taludest koosnevat põlisküla enamasti Patsmanniks (1782 *Patzman*, 1816 *Batzmanni*). Kohanimi lähtub isiku lisanimest. 1638. a andmeil oli *Patzmann* *Peetz* Uhtist elanud Kodijärvel juba 20 aastat. XVIII saj keskpaiga adramaarevisjonides on küla nimetatud Kodijärveks (1758 *Kodijerw*). Palumäe maadele jääb endine Suntsi karjamõis (sks *Annenberg*). Ka selle nimi tuleneb mujalt sisse rännanud talupoja lisa-nimest (1638 *Zuntze Jacob*). – EE

EAA.1865.2.4/6:3, L 2p; EAA.1865.2.6/5:10, L

69p; ERA.14.2.717 (Kambja vallavalitsuse 2. VI 1939

koosoleku protokoll nr 5); KNAB; Rev 1638 I: 90;

RGADA.274.1.239/10:91, L 1200

Palupera [*palu_`pera*] <-`perra ~ -sse>, koh ka *Palu_`perä* Ote – küla Valga maakonnas Palupera vallas, mõis, sks *Palloper*, 1582 *Paliaper* (küla), 1627 *Pallopoene*, 1782 *Palloper*, 1909 *Palopera m*. ⇒38C1 ♦ Nii küla kui ka mõisat mainitakse selle nime all esmalt 1582.

Palupera ja Kammeri mõis on kuulunud pikka aega samale omanikule, kuni need 1751 jagati ja lahutati. 1920. a-tel moodustati mõisa maadele Palupera asundus. Teine asula tekkis XX saj algul Palupera raudteejaama ümber. Algul nimetati seda Pritsu kõrtsi järgi Pritsu külaks või alevikuks, 1930. a-te lõpul Palupera alevikuks. 1977 ühendati alevik ja asundus Palupera külaks. Palupera nimi sisaldab sõnu *palu* 'kuiv kõrge männimets' ja *perä* 'pära'. See on Otepää poolt vaadates kõige viimane kihelkonna sopp palumetsa taga. Palupera hääbunud nimi on *Salo, mida on allikates mainitud 1449 ja tuntud veel XVIII saj lõpus. Otepää poolt tulles enne Palupera on Miti küla piires Palu veski. Veskikoht on vana ja allikates mainimist leidnud XV saj (1449 *Sallo myt der heydemolen unde Monnes*, st *Salo koos Palu veskiga ja *Mönnastega (kadunud küla); 1628 *Pallo Wessky*). Palupera raudteejaama on varem kutsutud Pritsu jaamaks, saksa keelne nimi oli *Middendorf*. Vrd Saluala, Äidu. – MF BAL: 615; BHO: 427; Hupel 1774–1782: 272; LGU: I, 336; PA I: 78; Rev 1624/27 DL: 113; Uustalu 1972: 99

Palupere [*palu_pera*] <`perre ~ -sse ~ -le> Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Laiuse ms), 1406 *Pallunper*, 1474 *Pallompere*, 1599 *wies Palioper*, 1839 *Palloper*. ⇒25B1 ♦ Kohanime üldnimelisteks vasteteks on *palu* + *pere*. Nimeosa *-pere* põhilevilaks on Eesti lääne- ja loodeosa ja on seotud sõna tähendusega märkida ka asukohta (talu). 1977 liideti Paluperega ↑Küüravälja, Otiaru (1922) ja Ristimetsa (1922) küla. – VP

PTK I: 173; PTK II: 219; P XVI: 108; Rücker

Palupõhja [*palu_põhja*] <`põhja> Puh – küla Tartu maakonnas Puhja vallas (Vana-Põltsamaa ms), 1406 *Pallempoye*, 1500 *Pallenpoyaesz* (heinamaa), 1627 *Pallopoeh*, 1839 *Pallopochia*. ⇒31C1 ♦ Liitüveline külanimi koosneb osistest *palu* ja *põhi*: *põhja* tähenduses 'kauge koht, kolgas'. 1977 liideti Palupõhjaga Kaldasaare küla (1945). – EE

LGU: I, 164, 647; Rev 1624/27 DL: 143; Rücker

Palutaja <-le>, koh <-lö> Kan – küla Põlva maakonnas Kõlleste vallas (Piigaste ms, Suudla ms), u 1900 *Palutaja* (talu), 1937 *Palutaja* (paik), 1949 *Палутас*. ⇒39B1 ♦ Tänapäevast Palutaja kanti tunti varasematel sajanditel Piigaste külanä, Piigaste mõis asus külast kirdes. Kui 1801 eraldati Suudla mõis, jagunes küla Suudla ja Piigaste vahel. Küla keskuses Tori talu kõrval paiknes veel XX saj Vana-Piigaste kool. Palutaja talu nime kohta pole teada, millal see tuli suulises pruugis kasutusele. Kirjalikult esineb talu nimi alles XX saj alguse kaardil. Samas näitab nii Rückeri kaart 1839 kui ka isegi 1684. a ülevaatekaart selles kohas talu olemasolu. Rahvakeeles tuntakse kahte, Mäe- ja Ala-Palutaja talu. Küla keskuse nimeks kujunes Palutaja XX saj. Ajutiselt oli sama koht tuntud hoopis kolhoosinime *Tulevik* all. Arvatavalt mitte väga vana talunimena tähendab *Palutaja* põletajat, see võis olla talupoja lisa- või hüüdnimi. Palutajast kagus on omaette küla ilmeline Orava, põhjapiiril Vesikülä. – ES BHO: 453; EAA.3724.5.2833, L 1; EAA.308.2.88, L 1; Eesti TK 50; NL TK 25; Rücker

Palvere [*palvere*] <`verre ~ -sse> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas, mõis (Ravila ms), sks *Pallfer*, 1241 *Paltauere*, 1468 *Paldever*, 1527 *Palleuer* (küla), 1694 *Pallafer* (mõis), 1726 *Pallfer* (mõis), 1796 *Palfer*, *Palberi*. ⇒13A1 ♦ Külanä mainitud XIII saj algu-

ses. XIV saj on märgitud *Paldevere* vasallisuguvõsa. Palvere mõis rajati XVII saj, XVII saj lõpust enam dokumentides küla ei mainita. XIX saj lõpus müüdi mõisa maad taludeks. L. Kettunen kõrvutab nime sõnaga *palistama*, sm *pallistaa*, *palle*: *palten* 'äär, piir, serv', ei välista tuletusalusena ka sõna *palu* (mitm om *palude* > **palde*). 1977 liideti Palverega ↑Lenderma ja Maardu küla. Vrd Palastvere. – TL

BfI: I, 275; BHO: 426; EAA.1.2.C-IV-64; EO: 278; Joh

LCD: 534–535; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 314

Pamma [*'pamma*] <-le> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas, mõis, sks *Herrenhof, Pamberg* (XIX saj-ni), 1453 *Ihamell Kaeck is tho Pamma eyn eynfuthlinck* (üksjalg), 1592 *Pamma*. ⇒50B2 ♦ Pamma mõis on rajatud XVII saj. Seejuures mõisast lõunas olev Pamma küla jäi suuremas osas Karja mõisa piirkonda edasi. Mõisa maadel tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1977 liideti Pamma külaga. Nime tähendussisu jääb hämaraks. Võrdluseks toodagu sõnad *pamakas* ehk *pammikas* 'kamakas'. L. Kettunen tuletas Pamma algkujust **Paunmaa*, mille algusosa on *paun* 'veeloik', tuues võrdluseks sõnad *sann* ja *saun*. V. Pall on kritiseerinud Kettuneni seisukohta, väites, et tulenemine *sann* < *saun* ei ole võimalik; need on arengud, mis toimusid rööpselt. Vrd Pamma. – MK

BHO: 115; EM: 122; KNAB; SK I: 277

Pamma [*'pamma*] <-le> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Leisi ms), 1561, 1645 *Pammerort*, u 1900 *Паммана*. ⇒50B1 ♦ Küla asub Pamma poolsaarel. Nimi koosneb osadest *Pamma* + *nina*. Vrd Pamma. – MK

ENE-EE: VII, 168; KNAB; SK I: 277

Pandivere <-sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas, mõis, sks *Pantifer*, 1282 *Pandevire*, 1288 *Pandevere*, 1547 *Pandyfer*. ⇒14C2 ♦ XIII saj lõpul on Koeru khk-s Kärkna kloostrile läinud vahetusena Saksa orduga Albu mõisa vastu kolm küla Liigvalla, Nõmmküla ja Piibe. Piibe külakonda on kuulunud Pandivere külake. Pandivere ja hilisema Väike-Maarja ümbrus löikus küll tollal sopina *Lemmu (*Lemmun*, *Læmund*) kihelkonda Virumaal, kuid ei kuulunud sinna. Võimalik, et see ala oli osa muistse Järvamaa kogukonnast *Lõpekund (*Loppegunde*), mida mainib Henrik oma Liivimaa kroonikas. Pandivere mõis eraldati 1801 Kärstast, Mellini kaardil 1796 on ta karjamõis. P. Ariste on nimele leidnud vaste mordva keeltest: ersa *пандо*, mokša *панда* tähendab mäge või kõrgustikku. T. Pae on seadnud Ariste etümoloogiat kahtluse alla, väites, et kõrgustik on saanud nime alles XIX saj. Kõrgustiku nimi ongi hiline, sest see on saanud nime mõisalt, mõis omakorda külalt. Lisaks mordva keeltele on sõnast jälgi läänemeresoome kohanimedes: Uurali mäestikku on XIX saj andmeil vepslased kutsunud *Киви-панда*, Soomes on järskude nõlvadega mägesid nimega *Pantamäki* ja sama sõna häälduslik variant võib olla ka eesti *põnt*: *põnda*. XIII saj nimekuju täishäälik *e-vere* ees, võib viidata mitmusele (nagu L. Kettunen näeb Saaremaa nimes *Randevere*). Külas ongi olnud kaks mäge, Ammemägi ja Titemägi, mis on kruusaks ära veetud. Neist Ammemägi on piirina Raeküla mõisaga mainitud 1646 (*Amma Meggi*). Pandivere asundus ja küla sulandusid ühte juba 1920. a-tel. Rahvalikus jaotuses jaguneb Pandivere Eestküla (põhjapoolne osa, sh mõisasüda) ja Tagantküla

(lõunapoolne osa metsa ääres). Pandiverega liideti 1977 Vesioru küla (1970). – MJ

Ariste 1957b: 132; Bfl: II, 592; Bienenstamm 1826: 83; Dopkewitsch 1933; ENE-EE: VII, 173; HLK: XXIV, 5; Joalaid 2013b; LUB: III, 475a, 521a; Majnov 1881: 494; Markus 2009: 12; Pae 2012: 450–453

Pandju [*'pandju*], koh *'Pan'tu* ~ *'Pandju* *'maa* Jõe – saar Harju maakonnas Viimsi vallas, 1689 *Pandisahri*, 1807 *О. Пундя*, 1875 *Ins. Pandi*, XIX saj II poolel *Pande heu*. ⇒2B2 ♦ Saareke, millest vesi on suure osa ära sõõnud. P. Ariste on võrrelnud omavahel kohanimised Pandivere, Pandja ja Pandju, kuid arvab siiski, et tegemist on kahe erineva tüvega, mis üksnes juhuse tõttu on samakõlalised. Ariste nõustub P. Wieselgeniga, kes on J. Mägistele toetudes arvanud, et *Pandjuma* kuulub ühte soome sõnaga *pantio* 'linnu- või kalapüügiseadeldis; vajutise all olev sageli auku tehtud säilitushunnik'. *Pandju* vasteid esineb Ariste teatel rohkesti Soome kohanimedes, nt *Pantiosaari*, *Pantia*, *Pantio*, *Pantioniemi*, *Pantioranta*. Jõelähtmest on küll kirja pandud sõna *pandju* 'meres olev väike maatiikk', kuid M. Kallasmaa arvates pole võimatu, et see on pärisnimi, seega koguja eksitus. Pandju ja maa vahel olevat väina kutsutakse Püüsi salmeks, kuna Pandju asub Püüsi küla all. – MJ

Ariste 1940: 5, 8; Ariste 1957b: 130–131; EAA.1.2.C-III-2; Gustavson, Malmsaar, Talström 1979: 41; HK: 179–180; KKI MT: 354 < EMH 2106, 2107; Nerma 2008a: 231–232; Viidas 1992: 86; Wieselgren 1951: 124

Panga¹ <-le> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Mäemõisa ms), 1922 *Panga* (küla). ⇒19C1 ♦ 1977–1997 oli Sinalepa osa. Talurahva Põllupank tükeldas Mäemõisa maa XX saj algul ja müüs selle taludeks, talurühma hakati hüüdma Panga külaks. Nimi võib olla lähtunud rahandusametust märkivast sõnast *pank*. Panga küla maale jääb endine Mäemõisa mõis (sks *Berghof*). Mõisa kohta on teateid a-st 1594, varasemad nimed ka *Düvelshoff* või *Düvelsberg* (1688 *Düfels-od. Berghoff*). Talurahva Põllupank ostis mõisa 1907. Vrd *Panga*². – MK

Bfl: II, 935; EAA kinnistud; EAN; ENE: VI, 26; KNAB

Panga² <-le> Mus – küla Saare maakonnas Mustjala vallas (Paatsa ms), 1554 *Pancker orth* (tõenäoliselt tähistas Panga panka), 1645 *Pancke*, *Pank*. ⇒50A2 ♦ Nimi tuleneb sõnast *pank* : *panga* 'järsk kallas, kamakas'. Vrd *Panga*¹, *Panga pank*. – MK

BHO: 429; SK I: 277

Panga pank Mus – rannik Saare maakonnas Mustjala vallas. ⇒50A2 ♦ Järsk paekivikallas on nime saanud Panga külalt, mis omakorda on nimetatud panga järgi. Kirjapanek a-st 1554 *Pancker orth* võis tähistada panka. – MK

Pangodi [*'pangodi*] <'Pangodi ~ -sse> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas, mõis, sks *Spankau*, 1638 *Spandkowenhoff*, 1782 *Pankoki mois*. ⇒32B3 ♦ Küla ja järv on saanud nime mõisa järgi. Esimesena on kohanime päritolu õigesti käsitletud A. W. Hupel. Praeguse nime sai mõis Rootsi kuninga Gustav Adolphi sekretäri Paul Spandekow' järgi. Tema omandusse läksid XVII saj alguses nii Uuta kui ka Etsaste küla. Viimasest sai esialgu ka mõisa nimi (*Edes* ehk *Ichtay*, 1638 *Edsasz*, vrd ka 1592 talupoeg *Etes Henryk*). Ent mõne aja pärast omandasid nii küla kui ka järv mõisaomaniku nime. **Ihtaja* oli ehk mõisa varasema asukoha nimi. L. Kettunen on pakkunud

ühe võimalusena Pangodi puhul lähtuda sõnadest *pankama* 'kamakateks muutuma' ja *pank* 'kamakas; kalju', ent see pole kuigi tõenäoline. **Ühe rahvapärilise järgi asunud kunagi sealkandis Koodi järv ja sellest 4 km kaugusel Paunküla. Kohutav vihmapiilv uputanud küla ja selle asemel tekkinud järv, mida hakatud nimetama Paun-Koodi ehk hilisema nimega Pangodi järveks. Teine lugu jutustab, et selle kandi mehed käinud vanasti, pannid kotis, et teel olles liha kühvetada, mistõttu valda hakatuks kutsuma Pangoti vallaks.* Vrd Etsaste. – EE

BHO: 565; EM: 94, 190; EO: 230–231; Hagemester 1836–1837: II, 21–22; Hupel 1774–1782: III, 264; Marand 2001–2004: I, 13–14, 29 (Eisen 86477); PA II: 318; Rev 1638 I: 56, 81, 83; Stryk 1877: 111; Uustalu 1968: 737; ÜAN

Pankase [*'pankase*] <-le> Kad – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Imastu ms, Udriku-Palamas), u 1900 *Панкасе* (küla). ⇒4C4 ♦ 1977 liidetud Tokolopi külaga. Kahe mõisa, Udriku ja Imastu saunaküla, kutsutud vastavalt ka Udriku-Pankaseks ja Imastu-Pankaseks. Küla asus astangu serval, nimi on asendi järgi, vrd *pank* : *panga* 'järsk kallas, kaljuplaat'. – MK

KN; KNAB

Pankjavitsa <-vitsa ~ -sse>, koh *Pan'k'avitsa* ~ *Pan'g'avitsa* <-vitsa> Se – küla ja vald Petseri rajoonis (Pan, Seeridsä nulk), vn *Паниковичи*, 1558–1561 *Паниковичи*, 1585 *погост Пониковичи*, в *Паниковской губе* (pogost, gubaa), 1585–1587 *Губа Пониковская*, 1652 *въ приказъ Паньковскомъ* (kloostripiirkond), 1886 *Pankowitsa*, 1903 *Panikowitschi*, *Pankovitsa*, *Panikowitsch*, u 1920 *Panikovitši*, 1928 *Pangevitsa*, 1938 *Pankjavitsa*. ⇒46A2 ♦ 1541 rajati Pankjavitsa esimene puukirik, 1585 oli pogostina samanimelise gubaa keskus. Püha Nikolai kirikut (*церковь Николая Чудотворца*) Irboska piirkonnas on mainitud 1710, kuid iseseisev kirikukihelkond tekkis 1771, kui see eraldus Sõmeritsast. XIX saj oli Pankjavitsa valla (*Паниковская волость*, kuni 1923) ning külakogukonna keskus, samuti asus siin mõis. Pankjavitsa valla osadest moodustati 1921 Irboska, Laura, Meremäe, Rootova (Roodva) ja Petseri vald, osa alasid anti Lätile ning Luhamaa osa läks Võru maakonda. Tänapäeva Petseri rajooni Pankjavitsa valla koosseisu kuulub 79 küla. Eesti algupära nimele on raske leida, vrd *pank* 'järsk kallas; kamakas; parv; suur tihke tükk mingit ainet; rahn; kamp'. J. Truusmann püüdis seletada kohanime sõnaga *pang* 'ämber' ning poola-leedu sõnaga *pan* 'isand'. V. Toporovile toetudes A. Manakovi ja S. Vetrovi väljapakutud vanapreisi osis *pan-* 'soo' (vrd vanaindia *panka* 'pori; soo') tunduks seletusena loogiline, kuid näib siiski kahtlane. Perekonnanime Pankov (*Панков*) kannavad Venemaal kodumaalt väljasaadetud poolakad. Nime on tuletatud poola sõnast *пан* või *панк* (mitmuses) 'isand' või isikunimedest *Панкратий* või *Пантелеймон*. Berliini linnaosa *Pankow* nimi tuleneb *Panka* jõe nimest (polaabi *Panikwa* < läänslaavi *panikwa* 'keeva veega karestik'). Pihkvamaal on Panikovetsi (*Паниковец*) küla ja Karjalas Panikova (*Паникова*, sm *Ala-Mägräjärvi*). Petserimaal oli koht nimega Panikovka ja on samanimeline küla (*Паниковка*), Lauras aga Pankova (*Паньково*). – AK

Academic; Eesti TK 42; Eesti TK 50; EKSS; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 164; IPE 2005; Manakov, Vetrov 2008: 162; Maslennikova 1955: 133; Pskov

1585–1587: 313; Pskov 1710–1711; Roslavlev 1976: kaart 1; SeK: 101–102; Setumaa 1928: 157; Zakon Psk 2010; Truusmann 1897a: 44; Truusmann 1897c: 213; Vasilev 1882: 216; VMS

Paope [*ˈpaope*] <-le> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1565 *Paounpä*, 1688 *Papoby*, *Papa Wacken*, *Paonpähby*, 1798 *Paopä*. ⇒47C2 ♦ Nimi tuleneb sõnast *padu* : *pau* 'madal väike saar; madal maa, niiske maa'. Paopega on ühendatud ka vanadel kaartidel Hiiumaa edela- või kagurannikule paigutatud nime *Paden*, mis nimekuju järgi võiks olla lähtunud sõnast *paas*. Siiski on P. Johansen väitnud, et vanima kaardi saarenimi *Daden* 'Hiiumaa' on kartograafide eksituse tõttu muutunud nimeks *Paden*. – MK

HK: 180; Johansen 2005: 44–45

Papiaru¹ [*ˈpapi_aru*] <-sse> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas (Rakvere ms), 1939 *Papiaru* (küla). ⇒SB4 ♦ Papiaru ilmub kaartidele 1930. a-tel paikkonnana, ametliku külana u 1939. a-st, kui Rakvere asundus jagati küladeks; 1977–1997 oli Roodevälja osa. Nimi olevat tulnud sellest, et külaalune maa, Papiaru heinamaa, oli kuulunud kirikule. Küla lääneosas Roodevälja piiril asus endine Korjuti mõis (sks *Korjoth*, ↑*Arkna*), mis XIX saj lõpuks sulas kokku Arknaga. – MK

Eesti VP; EAN; ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 6. IX 1939 nr 5810); KN; KNAB

Papiaru² [*ˈpapi_aru*] <-sse> MMg – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Vara ms), 1850 *Pappiarro* (kaks talu), u 1910 *Ansiel. Papiaru*. ⇒26A4 ♦ Papiaru talust väljakasvanud küla, esimest korda nimestikus 1945. Algselt on vist olnud loodusnimi, sest 1910. a kaardil on see ka mõisametsa nimi. Rahvapärimuse kohaselt on nimi tulnud sellest, et varem elas külas vene preester (papp). 1977 liideti Papiaruga Savikoja küla (1937 *Savikoa*). – PP

EAA.1865.2.43/5:39, lk 38; EAA.2059.1.326, L 5; Eesti TK 50; KN; KNAB; PTK I: 173; PTMT: II, 342

Papilaid¹ [*ˈpapi_ˈlaid*] Han – saar Lääne maakonnas Hanila vallas, 1642 *Prestholm*, 1716 *Papenholmen*, 1798 *Papis Laid*. ⇒19B3 ♦ Saar on ilmselt kuulunud kirikule, eestikeelne nimi lähtub sõnadest *papp* : *papi* 'preester, kirikuõpetaja' ja *laid* 'väike saar'. * See nimeetus olevat tulnud järgmisel põhjusel. *Kord tulnud meie maale ristiusu kuulutaja võõras papp. Ei olevat rahvale sugugi meeldinud uus usk ja selle kuulutaja. Et papist lahti saada, viidud ta paadiga nimetatud laiule ja jäetud sinna nälga surema. Sellepärast hakatud seda laidu nimetama Papilaiuks.* (1939) Vrd *Papilaid*². – MK

BHO: 430; KM: ERA II 227, 565/6 (3) – 1939; Raid 2002: 88

Papilaid² [*ˈpapi_ˈlaid*], kirjak ka *Viiluka laid* Krj – saar Saare maakonnas Leisi vallas Parasmetsa lahes. ⇒50C1 ♦ Laid asub Leisi aleviku all lahes. Viiluka oli talu Leisis, Parasmetsa vallas Nõmme külas on olnud ka Papi talu. Võimalik, et laid on nime saanud talu järgi, mis seda kasutas. Vrd *Papilaid*¹. – MK

KN

Papiniidu [*ˈpapi_niidu*] <-niitu ~ -sse> Pär – Pärnu linnajagu, 1839 *Pappenit* (mõisake). ⇒28C2 ♦ 1768 oli Pärnu jõe põhjakalda ääres kaks Papi talu (*Pappe Heinn* ja *Pappe Hinrich*). Ilmselt nende talude niidu järgi jõe vastaskaldal on mõisake nimetatud ja hiljem mõisa järgi linnajagu. 1938 on Papiniidut veel maa-

kohaks nimetatud. Nime aluseks sõnad *papp* : *papi* 'preester, kirikuõpetaja' ja *niit* : *niidu*. – MK

EAA.3724.5.1683, L 1; Rucker

Papirahu [*ˈpapi_rah*] Han – saar Lääne maakonnas Hanila vallas. ⇒19B3 ♦ Rahu asub Papilaiust lõuna pool, on nime saanud tõenäoliselt laiü järgi. Vrd *Papilaid*¹. – MK

Papisilla [*ˈpapi_silla*] <-silda ~ -le>, rahvak varem *Viidika* Hää – küla Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas (Laiksaare ms), 1816 *Pappisilla* (talu Laiksaare mõisa all), u 1900 *Панисилла* (küla). ⇒35B1 ♦ Talunimest lähtunud külanimi koosneb sõnadest *papp* : *papi* ja *sild* : *silla*. Rahva teatel olevat Saarde õpetaja jaoks, kes Häädemeestel mõnikord aastas käis jumalateenistust pidamas, sunnitud talupoegi teed korras pidama ja silda ehitama; selle mälestuseks saanud oma nime Papisilla talu, kust tee läbi käis. Papisillaga on 1977 liidetud Ojasoo (rahvapärastel Kulbi, 1922 *Ojaso*) ja põhiosa ↑*Padina* külast, samuti Vaheliku lõunaosa. – MK

EAA.1865.3.247/5:15, L 53p; EAN; KN; KNAB; Pärnumaa 1930: 334

Papissaare [*ˈpapis_saare*] Khk – paik Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Rootsiküla ms), 1558 *Papen-oder Pfaffenholm*, 1798 *Pappa* (saar), XIX saj algul *Pappe Saar*. ⇒49B4 ♦ Kihelkonna kiriku lähedal olev poolsaar ja sadamakoht on nime saanud sõnadest *papp* : *papi* 'preester, pastor' + *saar* : *saare*. Asub Rootsiküla piires. – MK

BHO: 429; Johansen 1951: 306; Mellin; SK I: 279

Papsaare [*ˈpap_saare*] <-saarde>, kirjak varem ka *Pappsaare* Pär – küla Pärnu maakonnas Audru vallas (Sauga ms), 1537 *Papenholm*, 1601 *Pappisar*, 1624 *Papasar*, 1638 *Pappusar*. ⇒28B1 ♦ 1537 annetas piiskop Reinhold Vana-Pärnu evangeeliumi usu kiriku toetuseks Papsaare küla (*Papenholm*). Nime aluseks on *papp* : *papi* 'preester, pastor', järelosa *saar* : *saare*. Vrd *Papissaare*. – MK

BHO: 430; Pärnumaa 2010: 82; Rev 1601: 185; Rev 1638 II: 31

Paralepa [*ˈpara_lep*] <-leppa ~ -sse> Rid – alevik Lääne maakonnas Ridala vallas ja Haapsalu linnajagu (Kiltsi ms). ⇒9C4 ♦ Alevik (1977) on tekkinud Nõukogude-aegsest sõjaväeasulast nimega Panfilovka (Panfilovi). Paralepa oli paik Haapsalu Eeslahe lõunarannikul, mis oli kujunenud linnalähedaseks puhkekohaks. Veel 1925 kasutati seda loomade karjamaana. XIX saj on olnud kaks kõrtsi, Ungru-Paralepa ja Kiltsi-Paralepa (Schmidti kaardilgi 1871 eri paigus). Paralepa on algselt loodusnimi sõnadest *para* 'roogne, täis kasvanud rand, roo ja kõrkjatega rohi' ja *lõpp* : *lõpe* 'laht', viimane on muutunud e-liseks kohanimeosiseks. – MK

EAN; EVK; Wd

Parapalu [*ˈpara_palu*] <-pallu ~ -sse>, koh *Para_palo* <-pallo>, koh ka *Parra_palo* Röp – küla Tartu maakonnas Meeksi vallas (Meeksi ms), 1582 *Parapallo*, 1601 *Parapalo*, 1625 *Parma Pahle*, *Parrma Pahl*, 1627 *Parabole*, 1630 *Parra Pall* kylla, 1638 *Parapolia*, 1670 *Perrapollia*, 1686 *Perrapalla Hoff*, 1798 *Parrapalla*. ⇒34A2 ♦ Vana küla Lämmijärve rannas, kuhu pärast 1670. a rajati Röpina mõisa karjamõis. Põhja-sõja-eelsel kümnendil oli see iseseisev mõis, millele allus praeguse Meeksi valla kesk- ja põhjaosa. Pärast Põhjasõda mõisat ei taastatud ja Parapalu muutus

taas väikeks külaks. Nime juures on selge järeloa *palu* ~ *palo*, mis tähendab kuiva männimetsa. Nime algusosa jääb ebaselgeks nii algkuju kui ka tähenduse poolest. Tähelepanu äratav 1625. a alustatud vakuraamatute ja nimekirjade korduv kirjepilt *Parma*, mis langeb kokku hiljemgi Räpinas levinud talupoja lisanimega. Juhul, kui nendes dokumentides on *Parma* lisanimele üle mindud eksituse tõttu ja ainuõige on ikkagi *para*-, oleks alust seda komponenti võrrelda roostikku ja padrikut tähendava sõnaga *parg* : *para*. Sel juhul oleks Parapalo algselt olnud kaht maastikusõna sisaldav loodusnimi. Kirjapanekutes on al 1670 märgatav üldistamine sõnaks *perä* 'pära', mida esineb kuni Rükkeri kaardi nimekuju *Perrapallo*. Kohalikus häälduses variandina esinev *Parrapalo* võib olla rahvaetümoloogia sõna *pard* : *parra* 'habe' aluselt. See võiks ka olla saadud ühest võimalikust algkujust (**Parmapalo*), kuid see oletus satub vastuollu kahtlemata lühikest *r*-i sisaldanud varasemate mainingutega. Üks võimalus ühendada *para*- ja *parma*- on pidada neid kreekatoliku eesnime *Paramon* (Παράμονος) eri muganditeks. Parapalu küla piires on omaette kohad ↑Laaksaarõ, Pedässaarõ ja Saarõ. Vrd Paralepa, Parmu. – ES

EAA.567.3.190:14, 28, L 14, 28p; EAA.308.2.104; Mellin; PA I: 95; Rev 1601: 21; Rev 1624/27 DL: 68; Rev 1638 I: 258; Roslavlev 1975: 7, 24, 30; Rükker; Unbegaun 1995: 41; Wd: *parg*

Parasmaa [*paras* ~ *maa*] <-le> Pjg – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas, mõis (Sõõrike-Parasmaa ms), sks *Parrasma*, 1429 *Parasama*, 1500. a-tel *Parasma*, 1638 *Parrasma* (küla), 1797 *Perrasma* (mõis). ⇒21A3 ♦ 1977–1997 oli Tammaru osa. Mõisast on teateid XVII saj I poolest. 1920. a-test Parasmaa asundus, u 1939. a-st küla. Häälikuliselt sobiks nime algusosa vasteks sõna *paras*. Et aga küla on asetsenud soosaarel, siis on lähtekohaks võinud olla sõna *parras* : *parda*, mis võis tähistada maatõuse või -langusi. Nime praegune kuju on sel juhul tekkinud häälikulise lühenemise teel. Vrd Parasmetsa, Parasmäe. – MK

EAN; EO: 120; KNAB; LGU: I, 245; Mellin; Rev 1638 II: 51; Stackelberg 1928: 152

Parasmetsa [*paras* ~ *metsa*] <-`metsa> Kjr – küla Saare maakonnas Leisi vallas, mõis, sks *Parrasmetz*, 1552 *Parmesmetz* (vabatalupoeg), 1561 *Parisz-Metzo* (mõis), 1563 *Parraszmetz*. ⇒50C2 ♦ Mõis on arvatavasti rajatud XVI–XVII saj vahetusel. 1920. a-test asundus, u al 1939 küla. 1561. a kirjapanekule võiks võrdluseks tuua ka murdesõnad *pari* 'tihnik' ja *paristik* 'padrik', järeloa on *mets* : *metsa*. Esmamainingule, mille aluseks ilmselt on loodusnimi, vastab ehk sõna *parmas* 'sületäis, hunnik'. Vrd Parasmaa, Parasmäe. – MK

Eesti VP; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); Johansen 1925b: 101; KNAB; SK I: 279; VMS

Parasmäe [*paras* ~ *mäe*] <-le>, koh *Parasmä* ~ *Parasma* Jõe – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas (Kostivere ms), 1241 *Parenbychi*, 1306 *Parnebeck*, 1323 *Parnebecke*, 1516 *Parresmeghel* (alalütlev), 1566 *Parasmechi*. ⇒3A3 ♦ 1298 on mainitud vasalliperekonda Parenbeck. 1425 müüs Hans Parenbecke küla Pirita kloostri, sealpeale oli see kloostrile kuuluva Kostivere mõisa all. P. Johansen peab nime algusosa lähtunuks Wiedemanni sõnaraamatus esinevast sõnast *parg* : *para(n)* 'järve- või jõekallas'. Varasemate

kirjapanekute *-beke*, *-biki* peab ta vanaks rahvaetümoloogiliselt tõlgendatud alamsaksa kujuks eesti-keelse *mägi* asemel. L. Kettunen peab nime algusosa tulenevaks kas sõnast *parem*, *paras* 'parim' või *parras* : *parda* 'kõrge serv'; viimast peab küll ebatõenäoliseks, sest ühendist *rd* pole jälge. Et võrreldes põhjapoolsemate küladega on Parasmäel mullakiht palju paksem ja siin oli kergem põldu harida, on etümoloogia „parema“ või „parima“ alusel võimalik. – MJ BHO: 432; EO: 120–121; Essen, Johansen 1939: 11; Joh LCD: 536–537; Jõelähtme 2010: 172; LCD: 45r; Lepik 2002–2003: 5; Sooväli-Sepping 2012: 13–15

Pargitaguse [*pargi* ~ *taguse*] <-le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Jõhvi vallas. ⇒7B3 ♦ Nimekirjas 1945, külas oli ka Pargitaguse talu. Asub Jõhvi linnast lõunas, Jõhvi poolt vaadates mõisapargi taga. 1980 liideti Pargitaguse läänepoolne osa Ahtmega, mistõttu sinna moodustus samanimeline linnajagu. – MK

KNAB

Pari <-le>, koh <-lõ> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1684 *Pari Johan*, 1688 *Pory Jacob*, 1782 *Parri Jacobi Peter*, 1820 *Parri* (küla). ⇒45A3 ♦ Küla on saanud alguse hajatalust, 1684 ja 1688 oli siin juba neli poolemeest. Vastseliina ääremaal paikneva koha nimi on tõenäoliselt saadud maastikusõnast *pari* 'padrik, märg võserik'. Sõna on lõunaesti alal tuntud küll üksnes Vönnus ja Räpinas, kuid et küla paikneb Tsiistre-Kisõjärve asustuskeskuse poolt vaadates soisema, madalama maa taga, siis on nimeandmismotiiv küllalt selge. Vrd siiski ka vn perekonnanimi *Parin*, mida seletatakse eesnimemugandusega *Паруи* sellistest ristinimedest nagu *Парамон*, *Парфений*, *Пармён*. Pariga on 1977 liidetud Kunnukolga küla. – ES

EAA.308.6.316:61, L 54p; EAA.1865.2.141/2:15, L 14p; EAA.1271.1.224:55, L 54S; Roslavlev 1976: lisa 2; Unbegaun 1995: 79; VMS: *pari*

Pariisi <Pa`riisi ~ -sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Jõepere ms), 1913 *Parisi* (küla). ⇒14C1 ♦ Jõepere mõisa saunaküla, algselt Aruküla osa. Rahvapärilise kohaselt tekkis küla XIX saj kesk- või 1870. a-tel, kui Aruküla ja Kiku talude juures olnud saunad olivat sinna kokku veetud, sajandi vahetuseks olnud neid 36. Saunade omanikud olnud enamikus käsitöölised. Kõik krundid olnud ümbritsetud roigasaedadega, nii et tekkis tänavavõrk, tänavaid kutsutud uulitsateks. Pariisiga on 1977 liidetud Aruküla (1796 *Arrokül*) ja Metspere (külana 1922). * *Saksi mõisnik öelnud, et seal on tänavad nagu Pariisis, sellest küla saanudki Pariisi nime. Teise legendi järgi olevat seal pärinev soldat 1812. a sõja ajal Pariisis käinud ja seal nime kaasa toonud.* – MK

KN; KNAB; Mellin; Tammik 2005: 96; Troska 1987: 100

Parika <-sse> KJn – küla Viljandi maakonnas Kolga-Jaani vallas (Uue-Võidu ms), 1682 *Parricka Gertth*, 1797 *Parrika* (küla), 1855–1859 *Парика* (küla). ⇒24A4 ♦ Küla asub Parika järve idakaldal. Lisanimena esineb Parika (*Parricka*) juba XVII saj, hiljem oli praeguse küla kohal ka kõrts ja postijaam. Kui algne on talupoja lisanimi, siis võiks aluseks olla *parikas* 'kisa-kõri', kui aga loodusnimi, siis võiks oletada lähtekohana tuletist sõnast *pari* 'madal, mudane padrik'. Vrd Parika järv. – MK

EAA.298.3.71, L 9; EAA.567.3.99:8, L 7p; EKMS: I, 1005, II, 885; Mellin

Parika järv KJn, SJn, Vil – järv Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas, 1797 *Parrika S.* (järv). ⇒24A4 ♦ Järv asub suure Parika raba idaservas, järvest omakorda idas on Parika küla. Pole selge, kas järv on saanud nime raba või küla järgi. Vrd Parika. – MK

Mellin

Parila¹ <Parila ~ -sse> HJn – küla Harju maakonnas Anija vallas (Raasiku ms), 1241 *Pariol*, 1536 *Pargell*, 1546 *Pargill*, 1636 *Parila*, 1712 *Parrila*. ⇒3B4 ♦ XVI saj oli Kiviloo piiskopimõisa küla, 1630 läks Johann de la Gardie kaudu Raasiku ja Kambi mõisate kompleksi, kuuludes viimase alla. Kambi mõisa alla paigutab Parila ka kirikuõpetaja Wrede XVIII saj algul. Parila kuulus kohalike järgi Tagavalda. L. Kettunen paigutab küla ekslikult Järva-Jaani kihelkonda ja tuletab küsimärgiga isikunimest **Parjo(i)* + *-la*. Parilaga on 1977 liidetud Keskküla (1922 *Kesk*) ja Lae (1691 *Laiküll By*, 1712 *Laeküll*), küla piires asub endine Paenurme karjamõis (1691 *Pajnorm By*, 1712 *Paenorm*). Vrd Parila³. – MJ

BHO:431; EAA.1210.2.2:11–12, lk 19–20; EAA.1.2.C-III-31; EO: 80; Joh LCD: 537–538

Parila² <Parila ~ -sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas, mõis, sks *Pargel*, 1591 *Pariell* (küla), 1594 *Bargell*, 1598 *Pargels Wacke*, *Pargell by* (vakus ja küla), 1687 *Pergell* (mõis), 1798 *Pargel*. ⇒19C1 ♦ Mõis eraldati Mäemõisast 1594, tänapäeval jääb Jöödre küla piirese. 1920. a-test asundus, 1977–1997 oli Ridala osa, al 1997 küla. Parila saksakeelses nimes olev *g* võib olla algne, sel juhul on nimi lähtunud sõnast *parg*: *paru* ~ *para* 'kõrkjate ja rooga segatud rohi'. Kui *g* on hiline või hääldus *j*-na, siis võib lähteks olla *pari* 'padrik'. Kirjapanekute järgi näib tegemist olevat algselt *la*-liitelise nimega. Vrd Parila³. – MK

EAA.1.2.937:50, 82, L 49p, 81p; EAA.1.2.941:329, L 321; EAN; EM: 88; KNAB; Mellin; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del I, P:5; Saaga: SRA

Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:108, L 106; VMS; Wd

Parila³ <-sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Randvere ms), 1645 *Heuschlag groß Pargel genannt* (heinamaa), 1731 *Parrila Hinrich*, 1798 *Parjella* (küla). ⇒50A4 ♦ Varem Randvere-Parila nime all tuntud küla oli 1977–1997 Mullutu küla osa, 1997 taastati Parilana. Parila oli XIX saj II poolel ka Randvere mõisa kõrvalmõis. Harju-Jaani Parila nime on L. Kettunen tuletanud oletatavast isikunimest **Parjo* + liide *-la* (< **Parjolan*, millest tuleneksid **Parjol*, **Parjel*). Siiski on juba M. J. Eisenil teistsugune seletus Kullamaa Tolli mõisa varasema nime *Pargenthal* (1456 *Pariantall*) kohta, mille algusosa tuletab ta sõnast *park*: *pargi*, mis oleks ühenduses nahaparkimisega, kuid esitab ka võimaliku vastena *park*: *parga* 'vana kuivanud rohi, alaväärtuslik hein, pahn, rämps', mis sobiks heinamaanimele tähenduslikult, vrd ka *parg*: *paru*, *para* 'roo ja kõrkjatega segatud rohi'. Lisatagu ida- ja tartumurdeline sõna *pari* 'padrik'; võsane soomets, raba ja suurt metsa ühendav lodune siirdesoo ala. Nii Kullamaa *Pargenthal* kui ka Saaremaa Parila ala kuulusid XVII saj mõisnik Tollile, seega on võimalik, et nimi on Saaremaale ka sealt sisse toodud. Parila esineb talu- ja heinamaanimedes mujalgi Saaremaal ning küla- ja talunimena mandriosas. Vrd Parila². – MK

EAN; KNAB; SK I: 280

Parisselja [*paris_selja*] <-le> PJg – küla Pärnu maakonnas Are vallas (Halinga ms), 1601 *Perritzell Maz* (talupoeg Halinga vakuses), 1782 *Hallick mit Parisall*. ⇒21C4 ♦ Parisselja on hilisemal ajal olnud Halinga mõisa karjamõis (sks *Parris*). 1920. a-test küla. Kohanimes on sõnapiiril s topeldunud, nimi koosneb osadest *Pari* ja *selja*. Nime kirjapanekuis on vaheldunud oletatav *-selja* ja *-salu* – MK

BHO: 433; Rev 1601: 173

Parivere <-`verre ~ -sse> Lih – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Penijõe ms), 1564 *Parifär*, 1565 *parifar*, 1798 *Parifer*. ⇒20B3 ♦ Keskajal kuulus küla Lihula nunnakloostri, XVII saj oli mõis. Nime võib analüüsida *Pari+vere*. L. Kettunen on küsimärgiliselt oletanud nimest algvormi **Parikvere*, millega ta on võrrelnud sõnu *parikas* 'lobiseja, sitavares', *parik* 'parukas', *parrakas* 'pika habemega'. Kuid *k*-lise algvormi oletamine on põhjendamatu, nime algusosa lähtekohaks on *pari* 'madal mudane padrik'. Vrd Parila. – MK

BHO: 433; EAA.1.2.932:10, 35, L 8, 31; EAN; EO: 316; KNAB; Mellin

Parkanova <-`novva ~ -sse>, koh ka *Parkanuva* <-`nuvva> Se – küla Petseri rajoonis Petseri vallas (Pet, Irboska nulk), vn *Баркánово*, 1652 *Барканово*, u 1790 *Барканова*, 1859 *Parkanova*, u 1866 *Порканова*, 1885 *Бурканово*, 1903 *Parganova*, 1904 *Parkanova*, *Баркánово*, u 1920 *Borkanova*, 1922 *Burkanovo*, 1928 *Porkanova*. ⇒46A2 ♦ XIX saj kuulus Leebendi (*Лебеды*) kogukonda ja Petseri kogudusse. Kohanimi on arvatavasti tulenenud isanimest Barkanov (*Барканов*), mille lähteks on hüüdnimi, vrd vene loodemurretes *баркан* 'porgand', samuti *баркан*, *баракан* 'tugev, tihe riie'. Samal meelel oli J. Truusmann. Pihkvamaal on kaks Barkanõ (*Барканьы*) küla ning oli Barkanovo (*Барканово*) puustus. Vrd Parila³. – AK

Academic; EAA.1271.1.32; Eesti TK 42; Hurt 1903: 240; Hurt 1904: XXI; KN; KNAB; PGM 1785–1792; Remmel 1978: kaart; Remmel 1985: 10; RL 1922; SeK: 102; Setumaa 1928: 157; Truusmann 1890: 54; Truusmann 1897a: 44; Truusmann 1897b: 3; Vene TK 126; VMS; ÜAN

Parksepa [*'park_sepä*] <-`seppa ~ -le>, koh *'Park_sepä* <-le> Plv – alevik Võru maakonnas Võru vallas (Väimela ms), u 1900 *Парксена-Лану*, 1909 *Lappi-Parksepp*. ⇒40A3 ♦ Alevik (a-ni 1977 asund) on nime saanud talult, kuhu 1944 paigutati Võru masina-traktorijaam (MTJ), 1961. a-st EPT Võru rajoonikoondis). MTJ-i algaastatel kutsuti kohta endise peremehe järgi ka Härmatiks. Parksepa talu nimi kinnistus ametlikult talude kruntimisega. Dokumentides nimetati seda Lapi küla talu XIX saj keskpaigani Tschuh-Lapiks (nt 1826 *Zuchna Lappi*). Parksepa nime aitab seletada seik, et 1790. a-tel tuli Raistest Hindo Hindriku talust siia uueks peremeheks *Peter*, keda 1817. a personaalraamat nimetas *Raudseppa Hindriki Petri*. Nähtavasti kasutati tänini tuntud Hindo talunime kõrval ka Raudsepä nime ning talus pidas keegi (isa, vanaisa?) sepaametit. Ametinimetustest saadud lisanimed ei jõudnud hingeloendi kirjadesse, kuid on üsna tõenäoline, et seesama Peeter pidas uues elukohas parkali ametit ja ja kandis kõnekeeles Parksepä lisanime. – ES

BAL: 682; EAA.1865.2.64/23:22, L 20p;

EAA.1865.2.62/13:11, L 11; EAA.1865.2.63/8:9, L 8p;

EAA.1865.2.64/5:19, L 19p; EAA.3147.1.178:151, L 265; Vahtra 2009: 28–29; Vene TK 42

Parksi [*ˈparks*] <'Parksi> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kõnnu ms), u 1694 *Barkus* (hajatalu), 1694 *Barckus Wenne Claus* (nahaparkal), 1798 *Porkseja* (tal), 1844 *Parksi* (tal), u 1900 *Паркку* (küla). ⇒4B2 ♦ 1977–1997 oli Vanaküla osa. Algselt oli see nahaparkali üksiktalu, mida loeti XVIII saj omaette hajataluks (1716 ja 1732 *Pargiste*) või ka Vanaküla külge. XIX saj keskel tekkis talu ümbruse metsadesse uusi talusid, sajandi lõpul liideti külaga 15 talu, sealhulgas ↑Murksi ja Pikametsa. Küla on saanud oma nime arvatavasti venelasest nahaparkali talu järgi. – MJ

EAA.1.2.C-I-1; EVK; KNAB; Mellin; Schmidt 1844; Tarvel 1983: 92, 94; Vilbaste 1956: 156–157, 475

Parmu <-le>, koh <-lõ> Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), 1805 *Sarnitto oder Parmo Peter*, 1850 *Parmo*, u 1866 *Пармо*, u 1920 *Parmo*. ⇒45B4 ♦ Parmu oli 1977–1997 Kiviora küla osa. Eesti kagunurka jääva küla puhul oli XIX–XX saj tegemist ühe talu ja kahe metsavahikohaga. Parmult üle Pedetsi jõe paikneb Petserimaa Kotska küla, ametlikult *Pustoš Sohino* (*Пустошь Сохино*). Selle küla kohta on just vene keeles käibinud ka nimi *Парма*. Pole selge, kas Parmu nimi on Petserimaa külale üle kandunud Eesti poolelt või vastupidi. Vana lisanimi *Parma* on levinud Rāpinas (1670 *Parma Habsali Mert*, pärsine *Parma* küla otse Setomaa piiril). Parmu lisanimi ja talunimi on harilik kõikjal Eestis. Lisanimi võib põhineda putukanimetusel *parm*, ent ka vene eesnimel *Пармён*, vrd vene perekonnanimi *Parmenjev*, *Parmjonov*, *Parmenin*. – ES

EAA.567.2.686:5, L 4p; EAA.1865.1.160:49, L 49p; Eesti TK 42; PTK I: 173; Roslavlev 1975: 28; SeK: 53; Unbegaun 1995: 43, 72; Vene TK 126

Parmupalu [*ˈpɑrmuˌpɑlu*] <-ˈpallu ~ -sse> Har – küla Võru maakonnas Mõniste vallas (Mõniste ms), 1850 *Reinomois & Parmo* (tal), 1858 *Reinomoisa et Parmo* (tal), 1907 *Parmo*, u 1920 *Parmupalu* (küla). ⇒44A3 ♦ Varasemal ajal tunti seda kanti Pardsi (Partsi) küla ja Ritsigä (Ritsike) kõrtsi järgi, mis on olemas 1684. a kaardil (*Rittskj*). Parmu talu, mida on XIX saj keskel nimetatud koos Reinumõisaga, on rajatud vahemikus 1834–1850. See oli metsa servas 1907. a kaardil, ent 1920. a-ks oli kadunud. Endisest kohast kagu poole, Mäe-Partsi talude kõrvale, on aga tekkinud uus Parmupalu talu, mis on ehitatud mõisa moonakate majaks. Olemas on ka metsa nimega Parmupalu. Praeguse külanime aluseks võib olla metsanimi, mis on hästi paaris üle maantee asuva Pardsipalu nimega. XX saj II poolest on Parmupalu ametlik külanimi. Parmupaluga on 1977 liidetud Pardsi (Partsi) ja osa Luhtu külast. – MF

EAA.308.2.172, L 1p; EAA.1865.1.136:69, L 67p; EAA.2072.9.625, L 1; Eesti TK 42; KN; KNAB; NL TK 25; ÜAN

Partsaare [*ˈpartˌsaare*] <-ˈsaarde>, koh *Partse* <'Partse> Hjn – küla Harju maakonnas Anija vallas (Anija ms), 1935 *Partsaare*. ⇒3B4 ♦ Algselt on siin olnud vanad mõisa teomajad, 1920. a-te maareformi ajal tehti siia ka asundustalud. Külas on samanimeline talu. Küla on varem kutsutud ka Vesikikülaks (u 1900 *Весикюля*), kohalike teatel Korvojaks. Küla põhjaosas on Mullikmäe, endine karjamõis (1692 *Mullickme Nicolas*, sks *Lehnenhof*). – MJ

EAA.1.2.C-III-50; EM: 57; KN; KNAB

Partsi¹ [*ˈpɑrsi*] <'Partsi ~ -sse> Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas, mõis, sks *Pardas*, 1564 *Pardas Häcke*, *Mårten i Pardas*, 1726 *Pardas*, *Partzi Siemo Jack*. ⇒48B2 ♦ Partsi mõis rajati 1620. a-tel, selle kõrval loodes säilis samanimeline küla. Partsi mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus liideti 1977 Partsi külaga. Küla- ja mõisanime lähtekohaks on peetud sõna *parras*: *parda* 'äär, serv, vall'. – MK

EM: 87; HK: 182

Partsi² <'Partsi ~ -sse ~ -le>, koh *Pardsi* <'Partsi> Plv – küla Põlva maakonnas Põlva vallas, mõis, sks *Parzimois*, 1627 *Bartzen Gutt od. Piggmegi*, 1638 *Bartsch Moysa*, 1757 *Partsi Wald*, 1782 *Parzimois*, *Barzemois*, *Vietinghof*, *Widiki mois*. ⇒40B2 ♦ Enne Liivi sõda Vietinghoffi perekonnale kuulunud mõis (1582 *Widik Moyse*) asus Partsis, seda on 1638 mainitud enne sõdu Clas von Fitinghoffile kuulununa. 1627 mainitud *Otto Vietingshoff* ehk *Otto Vietings Gutt* asutati kuhugi Rāpina khk poolele, kust see varsti kadus. Nende mõlema all loetletud külad 1627 ja 1638 osaliselt kattuvad. Vana külanimi Partsis on *Pikämäe (nt 1638 *Pickmeggi*), selle talude tuumik paikneb Pikämäe järve ümber. Partsi nime sai mõis Poola ajal, kui see anti Kirumpää staarost Laczky teenrile Mattias Bartschile (1590 *Macziei Barscz*, 1627 *Matz Bartz*, 1638 *Mattis Barths*). Lõunaeesti keeles nimele tekkinud tähenduse *parts* 'part' mõjul kujunes ümber ka saksakeelne nimi (*Parzimois*). 1920. a-tel tekkis mõisa maale Partsi asundus, mis pärast 1940. a-id sulandus kokku samanimelise külaga. Partsi küla-osa Kõrdsijärvest läänes kannab nime Samblõnukk. Kagupiiril olevad Palo talud kuulusid varem Uibu-järve mõisa alla. Partsi on 1977 liidetud Härmä (Härma) küla. – ES

BHO: 433; EAA.3147.1.172:55, L 47p; Hupel 1774–1782: III, 282; PA II: 477; Rev 1624/27 DL: 59; Rev 1638 I: 156; Uustalu 1972: 254

Pasilaid [*ˈpasiˌlaid*] = **Pasja** [*ˈpasja*] Vor – saar Lääne maakonnas Vormsi vallas, pärast 1742 *Passer*, 1798 *Pasja*. ⇒9B4 ♦ Nime tähendussisu jääb hämaraks. Nime võiks analüüsida kolmeosalisena: *Pas+i+laid*. Võrdluseks võiks tuua rootsi sõna *pass* 'varitsema, vahti pidama'. Keskmise osa *i* on teisenenud sõnast *ö* (vrd Reigi), millele on liitunud *laid*: *laiu* 'väike saar'. Tõenäoliselt sama tähendab ka *-ja* rootsi nimes *Pasja*, olles lühenenud osisest *oja* 'saar'. Kohalike elanike arvates on nimi pärit eesti sõnast *pask*, täpsemalt tähenduses 'sõnnik', sest saart kasutati suviti heinaniiduna ja hobuste karjamaana. – MB, MK

Johansen 1951: 266; Kallasmaa 2010: 838; Kanarbik 2003: 2; Lagman 1964: 115; Livonia 2001; Raid 2002: 140–145; Russwurm 1855: I, 107; Wieselgren 1962: 173

Paslepa [*ˈpaslepa*] <-ˈleppa ~ -sse>, kirjakeelne ka *Passlepa* = **Pasklep** [*ˈpaskˌlep*] <-i>, koh *Pasklop* [*ˈpaskˌklup*] ~ *Paslop* [*ˈpaslup*] Noa – küla Lääne maakonnas Noarootsi vallas, mõis, sks *Paschlep*, u 1540 *Passelep*, 1679 *Pasklep*. ⇒9C3 ♦ Mõis loodi külasse 1679. Küla paiknes XIX saj jooksul ümber ida poole (1798 veel vanal kohal mõisast lõunas *Gamlas Gardarna*, st vanad talud, 1844 *Gamlas*; 1871 uuel kohal mõisast kagus *Paslep*). Mõisa maadele tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1977 liideti Paslepa külaga. Nime lähtekohaks võib olla liitsõna *pasklepp* 'hall lepp' või *pask*: *pasa* + *lõpp*: *lõpe*, mis eestirootsi adadel on andnud

e-lise lepa. Paslepa asunduse lääneosa nimetatakse Siidikülaks (rts *Sideby*). – MK

BHO: 433; Eesti PK 20; Lagman 1964: 43; Mellin; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Passi <-le> Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Kokora ms), u 1900 *Дв. Пасу*. ⇒26B3 ♦ Passi talust väljakasvanud küla, esimest korda nimestikus 1922. 1977–1997 oli Torila küla osa. Nimi on ilmselt pärit isikunimest *Sebastian*. Väikesi kandikohti küla lääneosas on kutsutud Punga külaks (esineb kohanimega 1745 *Pungalt*, vahest on nimega seostatav ka Alasoo külas 1601 olnud *Punneken Peter*). Lõunaosas paiknevad Paapsi talud, mis on vana asulakoht (1592 *Pasp*, 1601 *Pabs*). – PP

KNAB; PA II: 417; PTK I: 174, 189; Rev 1601: 8; Vene TK 42

Pastaku <-le> Rõn – küla Valga maakonnas Paluperla vallas (Uderna ms), 1582 *Pastak*, 1638 *Pastagge kylla*, u 1900 *Пастакы*. ⇒38C1 ♦ Kohanime päritolu on selgusetu. See võib lähtuda võõrast, sh saksa perekonnanimest *Paschetag* 'paasapäev' või turgipärasest isikunimest. Viimasel juhul võiks oletada – kuid raske on tõestada – küla seostumist Poola ajal mõne karaiimiga, vrd karaiimi perekonnanimi *Pastak* tähenduses 'pudrukeetja'. Teisalt pole päris välistatud, et turgipärane nimi on siirdunud paigale ida poolt Liivi sõja käigus, sest *Pastak* on tänapäeval perekonnanimi ka idaslaavi maades (vrd võimaliku lähtekohana usbeki *pastak* 'madal' < pärsia *past*). Kõrvale ei saa jätta võimalust ühendada nime *baš*-tüvelise turgi sõnaga, vrd nt turgi *baštak* 'algataja; ässitaja'; mis esineb ka isikunimes. 1977 liideti Pastakuga Kirmi küla (1839 *Kirmi*). – EE

BHO: 434; Lexikon der Familiennamen 2008; PA I: 60;

Rev 1638 I: 88; Rücker; Vene TK 42

Pasti <Pasti> Phl – paik (küla) Hiiu maakonnas Käina vallas (Kassari ms). ⇒38B3 ♦ Liideti 1977 Jõe-külaga. Pasti on külanime suhteliselt uus (1922), paistab lähtunud olevat kõrtsi nimest (1816 *Krüger Pasty Andrus Johanow*, 1850 *Pasty kõrts*). Nimi võib olla mugand isikunimest *Sebastian*. 1939. a paiku liideti Pastiga Õunaku karjamõisa ala (sks *Aunack*, 1575 *Aunacke*, 1609 *Ounack*, vallakirjades osa Kassari asundusest). – MK

EAN; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); HK: 182, 290–291; KNAB; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del I, Y:3

Pataste <-sse>, koh ka *Patasse* ~ '*Patste* ~ '*Patse* MMg – küla Jõgeva maakonnas Tabivere vallas (Kaiavere ms), 1531 (*dem dorppe to*) *Patsal*, 1582 *Batasz*, 1627 *Pattas*. ⇒25C3 ♦ Küla, XIX saj II poolest karjamõis, 1920. a-test uuesti küla. V. Pall oletab, et nimi lähtub sõnavormist **patane*, mis Võru murdes tähendab patust. 1977 liideti Patastega Tindimurru küla (1945 *Tindimuru*). – PP

PA I: 105; PTK I: 175

Patika¹ <-le> Jür – küla Harju maakonnas Rae vallas (Kautjala ms), 1241 *Patrickæ* (küla), 1326 *Patteke*, 1489 *Patkulle*, 1796 *Pattick By*. ⇒2C4 ♦ Oli juba XIII saj Jaani seegi valduses, XIV–XV saj oli seal ka mõis. Nime päritolu jääb hämaraks, kõlalt lähedane on sõna *patakas* (Wiedemannil mh 'tihe muda (tiigis), paks vaht (lihakeetmisel); tugevad vitsad'), kuid tõenäoliselt on lähteks olnud muistne isikunimi. Patika põhjapoolset osa Pangamäe juures kutsutakse Kelmikülaks. * *Kautjala mõis on alles uueal ajal asutatud. Ta on*

Tallinna linna omandus, nagu naabruses Rae mõiski. Vanaste on seal aga vist Raemõisa karjamõis olnud, mida küla nime järgi „Patika“ hüüti. Nimi Patika on võetud vist sellest: on ühed veikesed luua sarnatsed vitsakimbud olemas, mis kasevõsudest valmistakse, nagu luuadki. Neid tarvitavad Tallinna vooimehed, kannavad neid alati sõidul ligi ja peksavad ning pühivad troska ja saani tekkisi tolmust puhtaks. Neid nimetatakse „patakad“. Patika küla saunamehed neid kõige enam valmistavad ja Tallinna müügile viivad, sellepärast hakatud seda küla ka Pataka, siis vist hiljem Patika hüüdma. (1914) – PP EAA.1.2.C-1-22; Joh LCD: 541–542; KM: E 49051/2 (1) – 1914; LCD: 47v; TLA.149.4.336; Wd

Patika² <-le> Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas (Lehtse ms, Linnape ms), 1782 *Paddika Mart* (tal), 1796 *Pattika*. ⇒13C1 ♦ Patika talu rajati tõenäoliselt 1780. a paiku. Hingeloendites on ta märgitud koos Liivaku taludega Liivaku küla alla, kuigi tõenäoliselt oli tegu hajataluga. Omaette saunakülaks kujunes XX saj alguses. Et nimel varasemat ajalugu pole, võib kokkulangevus Harjumaa Patikaga olla juhuslik. Nime motiiv võis olla maastik, vrd *padu* 'madal vesine koht, pehme soine (heina)maa või võsastik, suurem loik või madal järv, mis suvel põuaga võib kuivada; tihe põõsastik', *padin* 'lomp' (Vaivara). 1977 liideti Patikaga Kadaka (endine Lehtse mõisa popsiküla), Kitseküla (Jäneda mõisa popsiküla), Ojaküla (1586 *Oyesz*), samuti Aru asundus, mis eraldati mõisana Lehtsest 1687. a paiku ning varem kandis nähtavasti Läpi-Aru nime (1687 *Leppi-Aru*). Varasemast, enne 1970. a-id, on Patikaga liidetud Koolme küla (1379 *Kolyms*, osa ajaloolisest külast kuulub Pillalalu piiresse). Vrd Patika¹. – FP

EAA.1864.2.IV-6:360, L 354; EAA.1.2.942:82, L 74p;

EES; Johansen 1932: 23; Mellin; KNAB; Rev 1586: 81;

Schilling 1970: 28; VMS

Patjala ['pat 'jala] <-jalga ~ -sse> Pal – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Kaarepere ms), 1582 *Pahial*, 1584 *Patkial*, 1638 *Pattiall*, 1739 *Patjalg*, 1758 *Pattjalla*. ⇒25B2 ♦ Kohanime kujunemise kohta on antud kaks erinevat seletust. L. Kettunen esitab Patjala nime koos teiste *jala*-lõpuliste kohanimedega. Ta toob aga teise võimaliku seletuse, mis seostab nime *la*-lõpuliste nimedega. Tuletise tüvena esitab ta pöördsona *pattama*, *patma* 'pattu tegema; süüdistama' tegijanime *patja*. P. Johansen esitab Saksjala puhul sõna *saksajalg*, mis võiks toetada lähtumist lõpust *-jala*. Tema teada märkis sõna *saksajalg* last, kelle isa oli sakslane ja ema eestlanna. Märgitagu ka seda, et meil on olnud rohkesti *jalg*-lõpulisid isiku- ja lisanimesid, mis on olnud ka lähtekohaks mitmele (*ja*)*la*-lõpulisel kohanimel. Patjala tihedam lõunaosa on endine Mõisamaa küla (1584 *Moizoma*, 1740 *Patjalla Moisama*). 1977 liideti Patjalaga ↑Roosna küla. – VP

EO: 50, 329; PA I: 107, 150; Pall 1997: 35–37; PTK I:

175; PTMT: II, 369, 372; SK II: 91–92

Patküla ['pat 'küla] <-külla ~ -sse> Hel – küla Valga maakonnas Helme vallas, mõis, sks *Owerlack*. ⇒38A2 ♦ Kuni 1977 Patküla asundus, nimetatud mõisa järgi. Patküla mõisaid oli tegelikult ühtedes kätes kaks: Patküla ja Patküla Vanamõisa (↑Tõrva). Viimast on XV saj saksa keeles nimetatud kui *Hofzumfelde* või *hoff zum Felde* (1478). 1517 läks *Hoff zum Felde* Johann Overlackerile, kelle perekonnanimest sai Patküla mõis oma saksakeelse nime (*Owerlack*). 1596 sai mõlema mõisa omanikuks Joh. Patkul, kelle

perekonnanime järgi on moodustatud mõisa ja küla tänapäeva eestikeelne nimi. Võimalik, et Patkuli nimel on eesti alus, kuid sellenimelise küla asukoht ei ole teada. L. Kettunen on P. Johansenile osutades maininud, et suguvõsanime Patkull aluseks oli liivi kohanimi. On ka arvatud, et *Patkull* oli Pidalimõisa (sks *Nieskenhof*) varasem nimi (F. Amelung, M. J. Eisen). H. Moora on Pidalimõisa seostanud hilisema Peetrimõisaga Viljandi lähedal. Patkülaga on 1977 liidetud Koive (1922), Mäeküla (1922 *Mäe*) ja ↑Tantsumäe küla. – MK

BHO: 414; Eisen 1929a: 161; EO: 331; EVK; KNAB; LGU: I, 548; Ligi 1961: 346; Moora 1956: 15; Uustalu 1968: 742–743; Valgamaa 1932: 327

Patsu <-le> Mär – paik (küla) Lääne maakonnas Kullamaa vallas, mõis, sks *Patz*, 1590 *Patzo*, 1598 *Patz by* (küla), 1688 *Patst*, *Patts*, *Patzkülla* (mõis ja küla), 1726 *Patz* (mõis, sh talupojad *Patzo Mart* ja *Patzo Ado*). ⇒20B1 ♦ Mõis XVII saj II poolest, mil ta kuulus Haapsalu krahvkonda. XVIII saj II poolest Liivi mõisa kõrvalmõis. Mõisa kõrval säilis väike küla, mis 1977 liideti Liiviga. Nimele võiks võrdluseks tuua häälikuliselt lähedased, kuid siiski *i*-tüvelistena registreeritud murdesõnad *pats* 'õletuust', *pats* 'puuks' ja veel *patsik* (*paatsik*) 'padrik'. – MK

EAA.1.2.937:74, L 74; EAA.1.2.941:358, 1314, 1318, L 350, 1302p, 1306; EAA kinnistud; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del I, P:5; VMS

Pattina [*'pattina*] <-`tinna ~ -sse>, koh ka *'Patvina* ~ *'Patvinna* ~ *Patina* Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Pet, Saate nulk), 1780 *Ботатина*, *Бататина*, 1872 *Ботатино*, 1885 *Ботатино*, 1886 *Patvinta*, 1904 *Patvinna*, *Бататино*, 1922 *Pattina*, 1923 *Batadino*. ⇒46B1 ♦ XIX saj kuulus Molosva (*Моложва*) kogukonda ja Satserinna kogudusse. J. Simm pakkus külanime võimalikeks seletusteks *бот* 'teivas kalade hirmutamiseks Peipsi kaluritel' ja *ботать* 'kalu võrkudesse ajama', samuti isiku- või isanime *Ботятин*, mis on registreeritud vanavene allikais (XVI saj). Vrd *ботать* 'kõigutama, raputama, (jalgadega) koputama, vett segama' (V. Dal). A. Šteingolde järgi võiks kohanimi pärineda perekonnanimest *Ботатин* ~ *Бататин* ja see lisanimest *Ботатя* ~ *Бататя*, mille tähendus on ebaselge. Petserimaal Irboskas on Batagova küla (*Батагово*) ja järv ning Lauras Botvina (*Ботвино*) küla. Pattinaga on 1977 liidetud ↑Pitsinä ja ↑Sorahkna küla, omaette paigad Moložva jõe ehk Mustoja ääres on Mustoja (*Черный Ручей*) ja Vösovika. Vrd Pataste. – AK

Academic; Dal' 1880–1882; EAA.1999.1.101; EAA.1999.1.102; EAA.1999.1.307; Hurt 1903: 163; Hurt 1904: XX; Pskov 1885; RL 1922; SeK: 103; Simm 1970b: 138–139; Truusmann 1890: 55; Truusmann 1897b: 3; Tupikov 1903: 487; Vasilev 1882: 19; VES; VMS; ÜAN

Patuperä [*patu_perä*] <-le ~ -perrä>, rahvak ka *Patu_perä kolk*, kirjak varem ka *Patuperä* Krl – paik (küla) Valga maakonnas Karula vallas (Vana-Antsla ms), 1582 *Patoper*, 1627 *Patuperä Kuella*, 1688 *Patobähr* Byy, 1782 *Pattoperra Mert*. ⇒43C2 ♦ Liideti 1977 Valtinaga. Vana küla, mis XVII saj algusest kuulus Vana-Antsla mõisa juurde, kuid kus varem on olnud omaette mõis (1627. a revisjoni järgi *Lohnnerhoff*, *Lohnen Hoffstete*). Poola revisjonid loetlesid seda küla Vaabina lossipiirkonna muude üksteisest eraldi asuvate külade hulgas. XIX saj sai Patuperäst

talurühma nimi, kuigi rahvalikus pruugis on Patuperä kolga nimi säilinud tänini. Nimes sisalduvad sõnad *pat* ja *perä* 'pära, kolgas' võiksid olla lihtsa võrdlusnime aluseks. See ei pruugi olla sama küla esimene nimi, vrd 1601 Antsla all nimetatud *Radawerkull*, mille puhul osa talupoegade nimed kattuvad. Patuperä põhjapoolne osa on talurühm Kärnä (Kärna, 1855–1859 *Керно*), mis oli 1930. a-teni omaette küla. – ES

EAA.1865.2.130/1:43, L 43; EAA.298.2.71, L 17; PA I: 88; Rev 1601: 60; Rev 1624/27 DL: 104, 106; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/35:558, L 563p

Pauastvere <-`verre ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Uue-Põltsamaa ms), 1583 *Paswier*, 1601 *Passawer*, 1624 *Pahestfer*, 1638 *Pauastferr*, *Pawestfer*, 1797 *Pawastfer*. ⇒24B3 ♦ Külanime algusosa võiks lähtuda sõnast *paas* : *pae*. Võimalik vaheaste oli **Paadeste*-. Pauastverega on 1977 liidetud Arukse küla (1797 *Arrokas*). Vrd Paaste. – MK

EO: 311; PA IV: 22; Rev 1601: 91; Rev 1624 PL: 41; Rev 1638 II: 148, 153

Pauliku <-le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Jõhvi vallas (Jõhvi ms), 1796 *Paawlik* (karjamõis), 1945 *Sompa-Paulike* (küla), 1970 *Pauliku*. ⇒7B3 ♦ Nimi pärineb isikunimest. Paulikuga on 1977 liidetud Kaasiku küla (1945). – MK

KNAB; Mellin

Paunaste <-sse ~ -le>, koh ka *Paanaste*, varem ka *Paenaste* Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Triigi ms), 1850 *Panaste* (saun), u 1900 *Паунасте* (küla). ⇒13A3 ♦ Kõue saunaküla, 1977–1998 oli ametlikult Kõue küla osa. XIX saj keskel rajatud sinna Paunaste saunakoht (hiljem jagatud Eest-Paunasteks ja Taga-Paunasteks). Lähipiirkonnas, Kurena külas, on nt Pauna talu, rahvakeeles *Paana*. Külanime lähtekohaks on olnud talunimi ja sellele omakorda lisanimi *Pauna* + kohanimelõpp *-ste*. Vrd Paunküla. – TL

EAA.1864.2.IX-58: 505, L 501p; EVK; KN; KNAB

Paunküla [*'paun_küla*] <-`külla ~ -sse> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas, mõis, sks *Paunküll*, 1241 *Pankyl*, 1417 *Powenkul* (küla), 1462 *Pauwenküll* (mõisaase, küla), 1493 *Hof zu Pouwenkul* (mõis), 1726 *Paunküll*, *Paunkül* (mõis, küla). ⇒13A2 ♦ 1493 on teateid mõisa kohta, mis rajati tõenäoliselt XIV saj. Küla mõisast põhjas säilis. 1920. a-tel tekkis mõisa maale asundus, mis arvatavasti 1940. a-tel jagati Jõe ja Puusepa külaks. Paunküla vana küla oli 1970. a-tel kirjas asundusena, al 1977 küla; sellega liideti Jõe küla. P. Johansen võrdleb nime sõnaga *paun* : *pauna* 'kott', aga ka 'lauge kallas', ning soome isikunimega *Pauni*. Vrd ka tähendusega 'küür, kühm, muhk' (piirkonnas asuvad Paunküla mäed, vallseljakud). Usutavaim tundub siiski lähtumine loodusterminist *paun* tähendusega 'vihmaperioodil täituv jõelooge; vesine pehme koht, endine jõekäär, täis kasvanud jõesopp', mis esineb tihti just kohanimedes (seda pakub ühe variandina ka L. Kettunen). – TL

Bfl: I, 119, 243, 452; BHO: 437; EMSK; ENE: L, 177; ENE-EE: VII, 223; EO: 60; Joh LCD: 535–536; Rev 1725/26 Ha: 304–305

Pausakunnu [*pausa_kunnu*] <-`kundu> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), u 1920 *Pausakunda*. ⇒45A3 ♦ Pausakunnu oli 1977–1997 Plaani küla osa. Kaks Pausakunnu talu tekkisid Plaani

karjamõisa ääremaadele XIX saj lõpus. Nimi on saadud metsanimest Pausakund, milles *kund* tähendab metsa, ülesharimata maad, metsamaad. Algososis *Pausa-* pärineb tõenäoliselt isikunimest. See võib olla kas **Paust* ladinapärasest nimest *Faustinus* või *Pavša* (tavalisem on *Paša*) vene nimest *Pavel*. Vrd sm perekonnanimi *Paussu* viimasest. Vrd Pautsjärv. – ES

Eesti TK 42; Rajandi 1966: 214; Sukunimet 1992: 419

Pautsjärv [*ˈpauts.järv*] Krl – järv Valga maakonnas Karula vallas (Karula ms), 1949 *oz. Пайде*. ⇒43C3
♦ Kolski küla naabruses Karula mõisa metsamaal leiduva järve nime tekkelugu pole teada, kuid tõenäoliselt on nime taga maakasutuslik seos Karula mõisa täiesti teises servas asuvate Pausti taludega. Häälikute ümberpaiknemine *Paust* > **Pauts* on keeles tavaline. Järvenime võib olla andnud ka Paustilt lähtunud ja Pautsjärve kandis elanud inimese lisanimi. Pausti talurühm (praegu Vilaski küla all) on väga vana (1585 *Paustu Mik*). See Karula talunimi pärineb kõige tõenäolisemalt eesnimest *Paust*, ladinapärase eesnime *Faustinus* mugandusest. Vrd Mürgi, Pausakunnu. – ES

NL TK 25; PA I: 170; Rajandi 2011: 222

-pea ~ *-pää*, murd ka *-pe* ~ *-be* – Eesti kohanimede lõpp.
♦ Lõpu *-pea* ~ *-pää* ja neist tekkinud *-pe*, *-be* aluseks on *pea* 'ots, tipp' või ka lihtsalt positiivset pinnavormi märkiv *pea*. Kindlasti on osa *pea-*, *pää-*, *pe-*, *be-* lõpulisid kohanimedid tekkinud ka isikunimest. Nimelõpu kasutus oli väga vahelduv. Külanimede korrastamisel 1977 otsustati lähtuda murdealadest. Nii normiti Põhja-Eesti mandri vastavate külanimede lõpuks *-pea* (Haapsipea, Kasispea, Lepaspea, Pihlaspea, Pärisepea, Vainupea), saarte murde alal sai külanimelõpuks *-pe*, *-be* (Kaunispe, Kiduspe, Kudjape, Mäebe, Mänspe, Paope) ja Lõuna-Eestisse jäi *-pää* (Arupää, Haavapää, Otepää). Mitte kõigi tänapäeval *pe-*, *be-* liste nimede lõpud ei pärine sõnast *pea*, arvesse tuleb ka osis *-poja* (Üüdibe). Vrd *-pa*. – MK

EO: 6–7; EMK 2009: 278; Päll 2012: 159; SK II: 36–37

Peantse [*ˈpeantse*] <-sse>, koh *'Peantse Lih* – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Lihula ms), 1564 *Pääntacka by*, 1565 *Päentaka*, 1586 *Pehendacka*, 1591 *Päentacka*, 1686 *Päentaka*, 1798 *Pääntak*. ⇒20A3 ♦ 1977–2014 oli liidetud Petaalusega. Küla kuulus XVI saj pandina Hans Oriensile. Nime aluseks on sõnad *pea* kõrgema koha tähenduses ja *taga*, viimasest on arenenud omadussõna *tagune* : *taguse*, mis on andnud tänaseks nimelõpu *-se*. Vrd *Peantse*. – MK

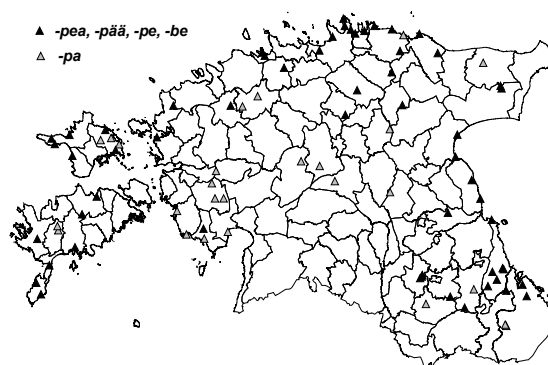
EAA.1.2.932:20, 60, 163, L 18, 56, 178;

EAA.1.2.941:899, L 886p; Mellin; Rev 1586: 74

Peantse [*ˈpeantse*] <'Peantse ~ -sse> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Kalli ms), 1542 *Peentacken*, 1638 *Peentakh*, 1797 *Pentack*. ⇒20B4 ♦ 1977–1997 oli Lõpe osa. XVII saj kuulus küla Koonga mõisa alla. Nimi on olnud kaheosaline, koosnedes sõnadest *pea* kõrgema koha tähenduses ja *tagune* : *taguse*, viimane on lühenedes andnud *-tse*. Vrd *Peantse*. – MK

EAN; KNAB; Mellin; Rev 1638 II: 53; Stackelberg 1928: 160

Peatskivi [*ˈpeats.kivi*] <-le>, koh *'Piät's_kivi* ~ *'Piät'ski* Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Alatskivi ms), 1582 *Pelmekiwy*, 1582 *Pelmenski* (veski), 1584 *Pelsekifi*, 1686 *Pels Kiwy*, 1722 *Pehlitzikiwilt*. ⇒26B3 ♦ Nime on saanud Alatskivi jõel paiknenud pealmise ehk ülemise veski (Kodavere murrakus

pea- ja pa-lõpuliste külanimede levik Eestis.

kivi) järgi. Nimealguse lähtekujuks on olnud *päähne* : *päältse*. Peatskivi lähedal (vahest isegi sellega kattuvalt) on varem olnud **Koksi* ehk **Köksi* küla (1601 talu *Kokest*, 1638 *Kocks*, 1732 *Köxist*, 1796 *Köksi*). Ilmselt Peatskivi ja Alatskivi vahel on olnud ka **Keskiskivi* (1582 veski nimega *Kiesmenski*, 1601 *Keschemekulla*, 1627 *Keßmaskywi*), mis on kadunud juba XVII saj (1627 oli tühjaks jäänud). XVI–XVII saj oli nimetatud alal veel **Võhma* küla (1582 *Woi-mus*, 1584 *Wehomal*, 1588 *Wehmal*, 1627 *Wehmes*; 1588. a loendis hõlmas ka Peatskivi ja **Keskiskivi*). Vrd Alatskivi. – PP

EO: 61, 78, 243; PA I: 114, 116, 154, 284; PTK I: 65, 176; Rev 1601: 8; Rev 1624/27 DL: 34

Pedajamäe [*ˈpedaja.mäe*] <-le>, koh *Pedajä* *'mäe* Ote – küla Valga maakonnas Otepää vallas (Otepää krkms), 1940 *Pedjamäe A37* (tal). ⇒39A1 ♦ *Pedajamäe* küla piirid langevad suuresti kokku endise Otepää kirikumõisa (sks *Pastorat Odenpäh*) piiridega. Vald eksisteeris ametlikult 1866–1892, aga nii enne kui ka pärast on kohta kutsutud nimega Kirikuväld. 1920.–1930. a-tel nimetati piirkonda Kirikuvalla külaks või Otepää kirikumõisa asunduseks, hiljem kuni 1977. a-ni oli nimeks Kirikuküla. Osa kirikumõisa maad jääb tänapäeval Otepää küla alla. Valla maa-alal on ka tänapäeval Kurnakese talu, kus XIX saj algul elas mõisa kubjas (1813 *Hofkubjas in Kurnakse*). *Pedajamäe* talu on arvatavasti Kurnakese talust jagatud omaette üksuseks. Läheduses asub *Pedajamägi*, mille järgi talu sai nime. Nimi sisaldab puunimetust *pedajas*. Tuntuks tegi koha paiknemine Otepää, Palupera ja Pühajärve teede ristumiskohas, mistõttu 1977. a valiti uueks külanimeks just see väikese koha nimi. – MF

EAA.1260.1.11:312, L 311; Eesti SK 10; KNAB

Pedase <-le> Ris – küla Harju maakonnas Padise vallas (Vihterpalu ms), erts *Päts*, 1518 *Hans van Peczys*, 1540 *Petz*, 1565 *Petz oder Pädaszby*, 1871 *Peddase*. ⇒10B1 ♦ Nimi tuleneb puunimetusest *pedajas* 'mänd'. Lõunaeestiline *peda*-tüvi esineb ka Põhja-Eesti kohanimedes, vrd *pädakas* 'kidur puu' (Ris). *Pedasega* on 1977 liidetud ↑Valgma küla, 1930. a-tel oli ka Meerika küla. – MK

Johansen 1951: 228; Lagman 1964: 65; Schmidt 1871; VMS

Pedaspea [*ˈpedas.pea*] <-le>, koh *Pedaspä* ~ *Pedaspe* Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kolga ms), 1586 *Pedispee*, 1637 *Peedifspee Jürg* (talupoeg Kolga-Aablas), 1687 *Peddaßpaby*, 1798 *Peddaspä*. ⇒4A2 ♦ Rannaküla, mille elanikke kohalikud ei pidanud siiski päris kalameesteks. Elanike pilkenimeks oli

lähkritegijad, sest nad olid rahvapärimuse järgi läbi aegade osavad puusepad. 1687 on külas elanud neli talupoega lisanimega Puu (*Pu*). 1630–1631 on vana sepp *Pedispeh Jurg* elanud Kolga-Aabla külas. Küla on oma nime saanud neemelt ja pärineb puunimetusest *pedajas*, *pedakas*, millele liitub rannakülades tavaline *-pää*. Pedaspeal kasvavad tänini männid. Osis *pea* tähendab otsa, tippu, lõppu ja tähistab kohanimedes väheliigendatud rannajoonest veidi (sujuvalt) etteulatuvat neemekest. Vrd Pedaspää. – MJ

BHO: 439; EAA.1.2.940:33, L 24p; EAA.5393.1.24

(SRA ÖPRK S. 1637), lk 27; EO: 2–3, 6; Johansen 1951: 161; KN; Mellin; Tarvel 1983: 59–60, 83–85; Vilbaste 1956: 157

Pedaspää [*pedas_`pää*] <-le>, koh *Pedäs_`pää* Vön – paik (küla) Tartu maakonnas Meeksi vallas (Ahja ms), 1582, 1584 *Pedaspe*, 1638 *Pedeszpe kyll*, 1684 *Pädaspä Kylla*; vn *Сосница*. ⇒34A1 ♦ 1582 kuulus nii Tähtvere kui ka Vana-Kastre mõisa kalurikülade alla. Liideti 1977 Meerapaluga. J. Simm märgib, et kuigi sõna *pedane*: *pedase* praegu ei esine (on *pedajas*, *pedakas*), on *s*-line kuju nt sõnas *pedastik* ja mujalgi. Nime järelosa on *-pää* 'ots, lõpp', mis on rannakülade nimedes sage. Rootsmäed lisavad rahvapärimusele toetudes, et külanimi on tuletatud tõenäoliselt suurest pedajametsast, mis olevat varem praeguse soo peal kasvanud. Kord läinud mets põlema ja seejärel tekkinud soo, ainult praegused soosaared jäänud tulest puutumata. Küla esimesteks elanikeks olnud ennast võimude eest varjavad põgenikud. Kuna küla elanikud olid nii eestlased kui ka venelased, kandis küla lääneosa nime Eestioots, idaosa Veneots. Pedaspää omaette osad on Laheperä ja Virvissaare. – MJ
PA I: 57, 96, 143; Rootsmäe 2016: 615–616; Simm 1973: 84, lisa 135–136; Simm 1977: 118

Pedassaar [*pedas_`saar*] Kuu – saar Harju maakonnas Kuusalu vallas, 1693 *Pöddar Sahr*, *Pöddre Sahr*, 1798, 1871 *Peddasaar*, 1923 *Pedassaar*. ⇒3C2 ♦ Männimetsaga kaetud saar Kolga lahes. Kuulus Valkla mõisale, kuid läks 1880 vahetuskaubana Kiiu mõisale. XIX saj lõpupoolel oli idarannikul metsavahi talu. Nime algusosa on praegu sama mis ↑Pedaspea nimes, kuid esmamainimisel on tähenduseks *Pödrasaar. – MJ
BHO: 439; Mellin; Praust 2012: 83; Schmidt 1871; Vilbaste 1956: 237; Wieselgren 1951: 260–261; ÜAN

Pedassaare¹ [*pedas_`saare*] <-`saarde> MMg – küla Jõgeva maakonnas Saare vallas. ⇒26A3 ♦ Pedassaare nime pakkus Saare vallavalitsus välja 1939, kui asulanimede korrastamise käigus sooviti senised asundused ümber nimetada küladeks. Kuigi siseministeerium jäi lõpuks Jõemõisa nime juurde, esines Pedassaare 1945. a nimestikus ja jäigi kasutusele. Nimi (ilmselt tüvest *peda(ja)s* 'mänd') tuleneb loodusnimest – küla läheduses on Pedassaare mets ja heinamaa. Varasem nimi 1920. a-test oli Jõemõisa ehk Jõe asundus. Asula tekkis Jõe mõisast väljajagatud kruntidele. Mõisast (sks *Jaegel*) on teateid XVI saj keskpaigast (*Jegell*, 1627 *Jegell Hoff* ~ *Gegell hoff*, 1638 *Jehemoise*, 1758 *Guth Jaegell*). Mõis asus Kääpa jõe ääres. Saksa nimekujus *Jaegel* ja selle varasemates vormides kajastub tõenäoliselt alalütleva käände lõpp, kuigi välistada ei saa ka *la*-liitlist lähtenime **Jökōla* või **Jākälä*, mis võis olla Jõemõisaga samaaegselt kasutusel. – PP
ERA.14.2.717 (Saare vallavalitsuse protokoll 6. VI 1939); KNAB; Ligi 1961: 355; PTK I: 42, 176; Rev 1624/27 DL: 27

Pedassaare² [*pedas_`saare*] <-`saarde> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Sagadi ms), 1464 *Betengensar*, 1469 *Pettenyenzar* (küla), 1699 *Peddasaahre*, 1796 *Peddasaar*, 1913 *Paddasaar* (küla). ⇒4C1 ♦ Nimi tuleb E. Tarveli järgi sõnadest *pedajas* 'mänd' (mh Hlj) + *saar*. Praegune poolsaar on varem olnud saar. – MA

BfI: I, 249; EAA.1.2.C-IV-121; ENE-EE: VII, 230; KNAB; LUB: XII, 636; MS; Tarvel 1983: 75–76, 81

Pedaste <-sse> Rõn – küla Valga maakonnas Puka vallas (Aakre ms), 1628 *Peddaste Kuella*, 1796 *Peddast*. ⇒38B1 ♦ *ste*-liiteline kohanimi lähtub hääbunud tuletise **pedāne* 'pedakane, männine' mitmuse omastavast. On võimalik, et viimane on tekkinud enne küla esmakordset mainimist lühenenud kujust **pedājāne*. Vrd Pedase jms nimed. 1977 liideti Pedastega Leesiku (1638 *Lesekakyllo*) ja Põhu I (1925 *Põhuküla*). – EE
EVK; Mellin; Rev 1624/27 DL: 152; Rev 1638 I: 94

Pedejä <-le>, koh ka <-he> Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas (Vastseliina ms), u 1900 *Педу*, 1939 *Pedaja*. ⇒45B3 ♦ Külanimi ilmub allikatesse hilja. Nt XIX saj lõpu mõisakaardilt katastrikaardile kantud *Mauri Pedei Jaan Keir 94* on Richteri 1909. a aadressiraamatus *Mauri Jan 94*. Samas, juba 1684. a on siin elanud *Maurij Johan* ja *Tohmas*. See ahel näitab, kuidas Rootsi-aegne peremehe täisnimi säilis dokumentides veidi muutununa väga pikka aega. Pedejä külaks on hakatud kutsuma Mauri küla seda nurka, mis jääb Pedejä jõe ja Pedejä järve poole. 1977–1997 oli Pedejä Möldre küla osa. Vrd Pedetsi jõgi. – ES

BAL: 674; EAA.308.2.177; EAA.308.2.178;

EAA.308.6.316:58, L 51p; Eesti SK 10; Eesti TK 50; Vene TK 42

Pedeli jõgi, koh ka *Pödeli jõgi* ~ *Pöderi jõgi* – jõgi Eestis ja Lätis, läti *Pedele*, 1369 *Podel* (alev), 1383 *Podelis od. up den Valk*, 1388 *Potelemunde* ('Pedeli suue'), 1520 *Podell* (jõgi), 1627 *Strom Poeddell*, 1687 *Peddel Fluvius*, 1793 *Peddel Fl.* ⇒43A1 ♦ Nimekujud *Pödeli* ja ilmselt uuem *Pöderi* on tänapäeval tuntud üksnes ülemjooksul Helme khk-s. 1949. a kaart näitab ka alamjooksul nime *Пыделм*. See võib olla ennesõjaaegse nimekorralduse mõju, kui soovitati juurutada *Pödeli* nimekuju. 1627. a kirjapaneku järgi võib üsna kindlalt väita, et *Pödeli* oli XVII saj autentne hääldus. Näib, et veel vanem häälikkuju on olnud **Podeli*. Päris kindel selles olla ei saa. Esisilbi *õ* võis tekkida nii *o*-st kui ka *e*-st. Vrd tänapäeval üksnes *e*-lise jöenime Pedetsi (*Pedejä*) vanu kirjapanekuid. Nii või teisiti kuulub *Pedeli* nimi hämarate kohanimede hulka. Kui esisilbis on olnud *e*, siis nimeosis **pete*- esineb ka mõnes teises Eesti jöenimes. Tõenäoliselt ei tulene see sõnast *pedajas* (**petājā*), vaid on märkinud midagi teekonnaga seonduvat, näiteks seda, et peajõelt hargnev jõgi on õige haru mitmest võimalikust kuhugi välja jõudmiseks. Vrd soome *päteä* 'kehtima, paika pidama', murretes ja sugulaskeeltes ka 'kõlbama, sobima'. Kui *Pedeli* jõe algupärane nimi on olnud **Poteli*, siis ta **pete*-nimepessa ei kuulu. Vrd Pedetsi jõgi, *Pedja jõgi*, *Valga*². – ES
BHO: 645; EAA.308.2.111, L 1; Faster 2013b: 40; KN; LGU: I, 127, II, 333; Mellin; NL TK 25; Rev 1624/27 DL: 166; SSA: pätea

Pedetsi jõgi, koh ka *Pedejä jõgi* Se, Vas – jõgi Eestis ja Lätis, Aiviekste lisajõgi, läti *Pededze*, 1566 *узъ Пядежу*, 1627 *Poedess* (jõgi), 1630 *Podosi Jacob*

pobull, 1638 *Peddj* (jõgi), 1681 *peddest bach*, u 1790 *Рѣчка Подежь*, 1798 *Peddez Fl.*, 1839 *Peddetz Fl.*, u 1866 *P. Педдець*. ⇒45B4 ♦ Lätis peetakse *Pededze* nime üldiselt eesti keelest pärinevaks. Küllalt pikal jõel (159 km) on läti keeles olnud ka teisi nimesid, vrd *Pedetsi* keskjooksu asula *Mälupe* 'savijõe'. XVII saj-st peale on jõge mainitud nii liitega kui ka liiteta kujul (*Peddj*). On usutav, et liitega lõppev jõe nimi on tekkinud asustusnime vahendusel. Läti *Pededze*, *Kalnapededze* jt asulate algnimi oli tõenäoliselt *Pedetsi* või **Pedeste* tüüpi lõunaeesti külanimi, s.o nende inimeste küla, kes elavad **Pede(i)* jõe ääres. 1630. a vabadik *Podosi Jacob Missos* võis kas elada jõe ääres või olla *Pededzest* ümber asunud. Eestis on säilinud ka jõe algne nimi *Pedejä*. *Pedejä* küla nimi selle ääres on noor. *Pedejä* nimi võib tulla sõnast *petäi* : *pedäjä* 'määnd', kuid sel juhul jääb küsimus, miks keeliliselt läbipaistvana tajutud nime teine täishäälik on muutunud (*ä > e*). Alles jääb võimalus, et *Pedejä* nimi sisaldab tundmatut hämardunud sõna, mis esineb ka *Pedeli* ja *Pedja* jõesimedes. A. Šteingolde väitel pole tegemist vene algupära nimega. – AK, ES

LVVV: P1, 244–245; Mellin; PGM 1785–1792; Rev 1624/27 DL: 74; Rev 1638 I: 159; Roslavlev 1976: lisa 2, kaart 2; Rücker; Selart 2016: 118; Vene TK 126

Pedja < Petja ~ -le>, rahvak *Päde küla* Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Vaimastvere-Ripuka ms), 1411 *Petyenculle*, 1599 *wieś Pedyknita*, *Pedekiula*, 1601 *Padekulla*, 1624 *Paddokill*, *Peddekiüll*, 1839 *Peddekiüll*. ⇒25A1 ♦ A-ni 1977 ametlikult Päde küla. Praegune nimi on pandud *Pedja* raudteejaama järgi, mis omakorda sai nime *Pedja* jõelt. *Pedja* ja *Päde* on ilmselt sama päritoluga nimed, sest *Päde*küla varasemad nimekujud sisaldavad ka *j*-häälikut (veel u 1900 on kaardil *Педьякюль*). Jõe nime lähteks peetakse üldiselt sõna *pedajas* 'määnd'. Esisilbi vaheldust *e ~ ä* (jõe ja küla nimes) esineb ka mujal eesti murretes, vrd *VJg pädajas* 'pedajas'. Teise silbi vaheldus *a ~ e* on V. Palli arvates raskemini seletatav. *Pedjaga* on 1977 liidetud ka Villakvere küla hajatalusid. Nende alal paiknev Meesla (1599 *wioska Mysli*, 1627 *Meestla*) on vana asulakoht. Samas on olnud ka **Ambjärve* küla (1599 *wioska Ambior*, 1601 *Ambia* veski, 1638 *Ambigerwi Oya*, praegu *Onga jõgi*). – PP

EO: 48; PTK I: 176–177, 194; P XVI: 112, 140; Rev 1601: 169; Rev 1624/27 DL: 169; Rev 1638 II: 164; Vene TK 42

Pedja jõgi, rahvak ka *Jõgeva jõgi* ~ *Jõune jõgi* ~ *Painküla jõgi* – jõgi Jõgeva, Lääne-Viru, Tartu ja Viljandi maakonnas, Emajõe vasak lisajõgi, 1406 *Pettie*, 1408 *Pettien*, *Pettigen*, 1411 *Petye*, *Petige*, 1542 *Peddyen*, 1599 *w rzekę Pedę, nad Pedaiegi*. ⇒31C1 ♦ Jõe nime on enamik uurijaid (A. Westrén-Doll, M. J. Eisen, L. Kettunen, V. Pall) ühendanud sõnaga *pedajas* 'määnd'. Varasemaks kujuks on oletatud kas **Pedäjõgi* (Westrén-Doll) või liigisõnata nimevorm **Pedäjä* (< **petäyän*, Eisen jt). V. Palli arvates on viimane seletus tõenäolisem. Samas märgib Pall mitmeid kohanimedid, kus sama tüvi esineb ilma *ja*-silbita, nt *Päde* (↑*Pedja*), *Pedasi*, *Pedassaare*. L. Kettunen ongi oletanud, et *Pedja jõgi* on nimetatud *Päde* küla järgi, mitte vastupidi. Sel juhul on Palli arvates ka võimalik, et *Pedja* on lihttüveline nimi, mis ei ole sisaldanud liigisõna *jõgi*, sest nimi märkis alguses hoopis asulat. Vrd *Pedja*. – PP

KNAB; PTK I: 176–177

Pedja jõgi Peipsi ja Vörtsjärve vahel. Foto Mari Mets. Erakogu.

Pedäjäalostõ [*pedäjä_älöstõ*] <-le>, kirjak varem ka *Pedajaaluste* Se – paik (küla) Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1780 *Подъсосанья*, *Савостіанова*, *Пососонье*, u 1790 *Подъсосинья*, u 1866 *Подсосонье*, 1885 *Pedaspäaliste*, 1886 *Pedäjä*, *Подсосина*, 1887 *Ala-Pedäsi*, 1904 *Pedäste*, *Pedäjäalostõ*, *Pedäsi*, *Подсосо́нье*, 1922 *Pedajaaluste*, 1928 *Pedaste*, 1948 *Педасмусте*. ⇒41A1 ♦ XIX saj kuulul Lüübnitsa kogukonda ja Kulkna kogudusse. Liideti 1977 Võõpsuga. Seto nimekuju tuleneb sõnadest *petäi* 'määnd' ja *alonõ* 'alune'. Vene nimi *Подсосо́нье* on tõlkelaen. V. Dali järgi on *подсосонье* männimetsaäärne või lähedane koht. *Podsossonje* (*Подсосонье*) on väga levinud kohanimi Venemaal, *Podsossonje* (*Подсосонье*) Pihkvamaal ning Karjalas. *Petserimaal* Vilo vallas oli *Podsossonje* (1866 *Подсосонье*) küla. Vrd *Pedaste*, *Pedetsi jõgi*, *Pedaspää*. – AK

Academic; Dal' 1880–1882; Hurt 1903: 165; Hurt 1904: XV; Hurt 1904–1907: III, 460; PGM 1785–1792; Päll 2003: 135; RL 1922; SeK: 103; Setumaa 1928: 225; Truusmann 1890: 57; Truusmann 1897a: 46; Truusmann 1897b: 57, 60; Vasilev 1882: 248; Vene TK 126; Värska KR 1780–1794: I

Peebu <-le> Här – küla Võru maakonnas Mõniste vallas (Mõniste ms), 1858 *Forstei Pebo*, 1907 *Pebo* (talu), *Pebo* (metsavahikoht), u 1920 *Peebo* (küla), 1970 *Peebu* (küla). ⇒44A4 ♦ Talu on esmakordselt märgitud 1839. a kaardil, ilmselt metsavahikohana, sest ka hiljem on seal olnud metsavahi maja. Nime aluseks on arvatavasti isikunimi *Peep* : *Peebu*. *Peebu* külaga on 1977 liidetud väikekülad, öieti talurühmad *Ala-Kasa*, *Lambasuu* (*Lambasoo*), *Lüüsi*, *Mõtuskonnu*, *Mäe-Luustoja* (lõunapoolne osa *Luustoja* külast) ja *Sõõru*. Mitmed neist, nt *Ala-Kasa*, *Luustoja* ja *Sõõru*, on vanemad kui *Peebu* talu, teised on tekkinud umbes samal ajal XIX saj keskel. *Peebu* lääneosas *Kuutsi* piiril on ↑*Tikuti*. Vrd *Kuutsi*. – MF

EAA.1865.1.136:68, L 66p; EAA.2072.9.625, L 1; Eesti

TK 42; KNAB; Rücker

Peederga <-le>, kirjak varem ka *Pederga* Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Leisi ms), 1645 *Peterka Tõnniñ*, 1782 *Pederga Rein*, 1798 *Petraka* (talud). ⇒50B2 ♦ 1977–1997 oli *Metsküla* osa. Küla on nime saanud isikult, vrd mehenimesid *Peeter*, *Peetrik*. *Peederga* põhjaosa on varem *Roobaka* mõisa alla kuulunud *Liki* (1782 *Glücken*, 1798 *Kliken*, u 1900 *Кликкен*). – MK

EAA.2072.3.271, L 1; EAN; KNAB; SK I: 282

Peedo <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1758 *Herle Peedo*, 1839 *Pedu*. ⇒45A2 ♦ *Peedo* oli 1977–1997 *Trolla* küla

- osa. Peedo nimi tuleb XVIII saj alguse peremehe eesnimest. *Peedo* on eesnime *Peeter* (*Peetrus*) üks arvukatest mugandustest. Kohta on varem nimetatud Heerli küllaks (1684 *Herle Hans*, 1758 *Herle Peedo*, 1871 *Дрвн. Херли*, 1900 *Дер. Герли*). – ES
EAA.567.3.252:18, L 15p; EAA.308.2.178;
EAA.3724.4.1858, L 1; LVVA.6828.4.380, L 1; Rajandi 1966: 142–143; Rucker
- Peedu**¹ <-le> Nõo – Elva linnajagu (Pangodi ms), 1804 *Pedosche* (veski). ⇒32B3 ♦ Asulat hakati kavandama enne Esimest maailmasõda. Kujunes suvituskohaks pärast Vabadussõda Nuti aleviku nime all; maju hakati ehitama 1925. Nimetati Peeduks 1936. Peedu koos Peedumäe suvilatega liideti Elva linnaga 1958. Peedu nimi pärineb veskilt, mida on ehk Elva jõel mainitud juba 1638 (ilma nimeta). A.-A. Marand oletab, et veski nimi on lähtunud kunagise möldri nimest (1721 *Mossina Pedo*). Eesnimi *Peet* : *Peedu* on kreeka päritoluga nime *Peeter* (vrd kreeka *πέτρος* 'kalju') lühivorme. Nuti nimi pärineb samanimelise talu juures olevalt veskilt, mille kohta on teateid al 1875. * *Rahvapärimuse järgi ehitatud vanasti Rootsi tulnud vennad Ill, Nutt ja Peedu Elva jõele endanimelised veskid*. – EE
Eesti arhitektuur 1993–1999: IV, 86; ENE-EE: VII, 232; Marand 2001–2004: IV, 13; Rajandi 2011: 139–140; Rev 1638 I: 82; RGADA.274.1.172:161, L 161
- Peedu**² <-le> JMd – küla Järva maakonnas Albu vallas (Albu ms), 1750 *Pedo Siem* (talumees), u 1900 *Пеэду*. ⇒13C1 ♦ Peedu talu tekkis XVIII saj II veerandil. Enne 1794 asutati Peedu kõrts. Peedu küllaks hakati ümbritsevad talused kutsuma XIX saj lõpul. Praegu hõlmab mitmeid talused, mis on vanemad kui Peedu, nt Arapere (1686 *Arropperre Tenno*). Nimi on tulnud isikunimest (*Peet* : *Peedu*), mis on piirkonda tekkinud võib-olla XVIII saj I poolel. Vrd *Peedu*¹. – FP
EAA.1.2.942:399, L 387p; EAA.3.1.490:171, L 166p; EAA.1234.2.3:138, L 139; KNAB
- Peeli jõgi** [*'peeli jõgi*], koh *'Piili oja* Har, Rõu – jõgi Võru maakonnas Mõniste ja Varstu vallas, 1563 *на ручью на Пи́ле*, 1839 *Peeli Fl.*, 1872 *Peele Bach*. ⇒44A4 ♦ Peeli jõgi ehk Piili oja on Vaidva jõe lisajõgi. Nime tuntakse ka jõeäärsete talude ja heinamaade paiknanimena; Piili küla liideti 1977 Tunduga. Piili nimekuju on kohalik ja algupärane, ent selle tähendus tundmata. Jõenime on raske siduda vana isikunimega *Pylo*. Vrd *Piilse*. – MF
EAA.1402.1.43, L 1; KN; Rucker; Selart 2016: 91; Stoebeke 1964: 63
- Peenjärv** [*'peen_ 'järv*] Jõh – järv Ida-Viru maakonnas Toila vallas, 1844 *Peenjerw*, u 1900 *Пиень-ярв* (järv). ⇒7C3 ♦ Nimes on algsusosa *peen* 'väike'. – MK
KNAB; Schmidt 1844
- Peeri** <-le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Kohtla vallas, mõis, sks *Perifer*, 1241 *Pyari* (küla), 1420 *Peri*, 1583 *Pyr*. ⇒7A3 ♦ Mõisa kohta on teateid 1619. Kukruse mõisa karjamõis (algselt *Korküll*, ↑Mõisamaa¹, hiljem sks *Perifer*) toodi küla lähedusse pärast Põhjasõda ja sai nime küla järgi. Pole siiski selge, kas ka külanimi on olnud vere-lõpuline, sest kujul *Perifer* esineb nimi esmakordselt 1712. Tähendussisult jääb muinasküla nimi ebaselgeks. Peeriga on 1977 liidetud Peeri-Sootaguse (1970). Küla piires on veel Sinivoore (varem karjamõis, taluna 1920. a-tel *Sinivori*), mis algselt liideti Järve küllaga. – MK
Bfi: I, 134; EAN; EM: 67; EO: 284; Joh LCD: 558; KNAB
- Peerni** [*'peerni*] <-le ~ `Peerni> Tõs – küla Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Pootsi ms), 1923 *Peerni (Mõisa)*. ⇒27C3 ♦ 1977–1998 oli jagatud Lao ja Pootsi vahel. Praegune külanimi on lähtunud isikunimelisest talunimest, 1795 oli Pootsi küla all talupoeg *Perna Mart*, veel 1858 talu *Peerni*. Vrd mehenimesid *Peeren* : *Peerna*, *Pern(o)* < *Bernhard*. Küla varasem nimi oli Mõisaküla (u 1900 *Мызакюля*). – MK
EAA.1865.3.277/3:25, L 24p; EAA.1865.3.279/3:25, L 24; KNAB; Mägiste 1929: 42; Rajandi 1966: 215; ÜAN
- Peeterristi** [*'peeter_risti*] <-le> Vai – küla Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas (Härmamäe ms), 1796 *St. Petri* (kirik), 1844 *Kap. St. Peters* (kabel), 1871 *Kap. Peter* (kabel). ⇒8C2 ♦ Külana nimekirjas 1922. Peeterristi on nime saanud kohal olnud Vaivara abikiriku nimipühaku järgi. Mellini kaardil on kiriku kõrval märgitud ka kõrts. Peeterristiga on 1977 liidetud Hoovi küla (u 1900 *Ови*), Metsküla (1922, 1920. a-tel ka Soosaare), Põlendiku (1913 *Пелендикъ*) ja Sininõmme (u 1900 *Сининемми*). * *Peeterristi nimi on rahvapärimuse kohaselt saadud kas merehädas olnud Hollandi kapteni järgi, kes ehitatud tähtsaks kabeli (laevavrakk asuvat Leekovasoo), või Peetri-nimeliselt väepealikult, kes Rootsi-Poola sõjas 1601 langenud ja Laagna alla maetud*. (1964) – MK
EAN; KN: 1964; KNAB; Mellin; Schmidt 1844; Schmidt 1871
- Peetri**¹ [*'peetri*] <`Peetri ~ -sse> Jür – alevik Harju maakonnas Rae vallas (Mõigu ms), 1732 *Wanna Peter Peter* (talu Järvekülas), 1798 *Petri*. ⇒2C4 ♦ Peetri küla (al 2011 alevik) tekkis Järveküla tütar küllana, kui talupoeg *Wanna Peter Peter* oli 1732 asustatud ida poole hilisemat Tartu maanteed mõisamaale (enne asus ta 1688. a kaardi järgi Järveküla tuumikus Ülemiste ääres). Varasem Peetri küla talu praeguses kohas oli Vägeva (1688 *Weggewa Jack*). Külana on Peetri märgitud Mellini atlas 1798. – PP
EAA.1.2.C-I-14; Joh LCD: 384; Mellin; Rev 1732
- Peetri**² [*'peetri*] <`Peetri ~ -sse> Pee – alevik Järva maakonnas Kareda vallas (Peetri krkms). ⇒14A4 ♦ Veel XX saj algul nimetati ala ↑Ämbra küla järgi (u 1900 *Эмбра*), omaette asulana esines ta 1920.–1940. a-tel; Peetri alevikku on esmalt nimetatud 1922. Hiljem käsitati Peetrit taas Ämbra küla osana, kuid 1997 eraldati uuesti alevikuks. Asula on tekkinud Peetri kirikumõisa juurde, nimi kiriku nimipühaku järgi. Vrd *Peetri*³. – MK
KNAB
- Peetri**³ [*'peetri*] <`Peetri ~ -sse> Pee – kihelkond ajaloolisel Järvamaal, sks *St. Petri*. ♦ Arvatakse, et XIII saj moodustasid hilisema Peetri khk maad, mis haarasid ka praeguse Anna ja Paide khk ala, muinas-kihelkonna, mille keskus oli suur ↑Kareda küla. Kirikukihelkonda on mainitud 1253 Ämbra küla nime järgi (*Embere*), kihelkonda on märgitud ka nimega *Randow*. Nüüdset kirikut hakati ehitama XIV saj. Kihelkonnanimena oli saksa keeles *Eimern*, *Emmern* kasutusel veel XVI ja XVII saj: *Petri Pauli* (*sonst Peterskirch oder Emmern genannt*). 1726. a revisjon annab aga üksnes *Peters Kirchspiel* nimipühaku järgi. Vrd *Peetri*². – MK
ENE: VI, 72; ENE-EE: VII, 236, X, 616; Rev 1586: 78; Rev 1725/26 Jä: 106; Ungern-Sternberg 1912a: 91
- Peetri jõgi** [*'peetri jõgi*], koh *'Piitre jõgi*, koh varem *'Piitre_egi*, rahvak aj *'Ihte jõgi* – jõgi Eestis ja Lätis, läti *Melnupe*, 1798 *Petersbach*, 1839 *Petri Fl*. ⇒43C4

♦ Peetri jõe nimi on suhteliselt uus. Üks oletus on, et see on tekkinud rahvapärase nimena paljude Peetrite järgi, kes elasid jõe ääres XVII–XVIII saj. Vrd Juulamägi (Vas), mitmete Juulade järgi. Teine võimalus on seostada jõe nime kadunud *Jakapiitre taluga (nt 1805 *Jakkapeter Johann*). Peetri jõgi (läti keeles *Melnupe* 'mustjõgi') ja Mustjõgi on põhimõtteliselt ühe jõe kaks haru, seepärast on nimed eri keeltes erinevad. Varasem jöenimi pärineb Ihte küllalt (↑Tursa). Sellele viitab 1638. a üleskirjutus *Vchtkulle Jegge*. Ihte nime päritolu pole teada. – MF

EAA.567.2.581:S L 4p; FASTER 2013b: 47; Mellin; Rev 1624/27 DL: 217; Rucker

Peetrimõisa¹ [ˈpeetriˌmõisa] <-mõisa ~ -sse>, koh 'Püitreˌmõisa <-he> Kan – küla Põlva maakonnas Kanepi vallas, karjamõis (Sõmerpalu ms), sks *Petrimois*, 1452 *Petersmoyses*, 1456 *Peterszmoyses*, 1627 *Peter Moyses*, 1638 *Petermoyseskylo*. ⇒39C3 ♦ Varasemate mainingute puhul pole tegemist olnud iseseisva mõisaga, vaid mõisaks nimetatud hajatalu või külaga Erastvere mõisa koosseisus. XVII saj alguse revisjonide järgi kuulus Peetrimõisa lahustükina hoopis Kaagvere mõisa külge. Sajandi keskel iseseisvaks muudetud väikemõis osteti ja liideti 1867 Sõmerpalu mõisaga. Talupojad jäid siiski seotuks Kanepi khk-ga. 1912 jagati mõisamaa taludeks ja müüdi saksa asunikele (↑Heimtal²). Nimi on saadud isikunimest *Peeter* (võru *Piitre*, algnimi *Peter*), sõna *mõis* on keskajal tähendanud kas mõisat või hajatalu, eriti ääremaal paiknevat suuremat hajatalu. Peetrimõisaga on 1977 liidetud Raudsepä (1970 *Raudsepa*) küla. – ES

BHO: 449, 558; LGU: I, 354, 375; Rev 1624/27 DL: 110; Rev 1638 I: 45; Saar 2008: 79

Peetrimõisa² [ˈpeetriˌmõisa] <-mõisa ~ -sse> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Uue-Võidu ms), 1731 *Petermoise*, 1782 *Peterhof*, *Peetre mois* (karjamõis); sks *Petershof*. ⇒30C2 ♦ Peetrimõisa oli algul Vana-Võidu, siis Uue-Võidu (Karula) karjamõis. 1930. a-tel Peetri asundus, hiljemalt 1939 nüüdse nimega. Peetrimõisas asub Väikemõisa lastekodu. Väikemõisa (sks *Emhof*, ka *Kleinhof*) rajati XIX saj Rutsniku talude kohale. Vrd Peetrimõisa¹. – MK

ENE-EE: VII, 237; Hupel 1774–1782: III, 324; KNAB;

RGADA.274.1.192/1:806, L 790p

Peetrimõisa³ [ˈpeetriˌmõisa] <-mõisa ~ -sse> Vil – Viljandi linnajagu (Uue-Võidu ms). ⇒30C2 ♦ Peetrimõisa nime kannab Uueveski orust kirdes asuv Viljandi uus aedlinnaosa. Nimi Peetrimõisa karjamõisa ja küla järgi, mis linnajaga piirneb. Vrd Peetrimõisa². – MK

ENE-EE: VII, 237

Pehka <'Pehka ~ -sse ~ -le>, koh ka 'Pehka Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas (Varangu ms), 1241 *Pægakalæ*, 1318 *Pekelle*, 1402 *Pechkel*, 1528 *Pachel*, 1552 *Pechel*, 1620 *Päcke*, 1796 *Pechküll*, 1844 *Pehküll*. ⇒6B2 ♦ Küla hävis Liivi sõja käigus, XVII saj tekkis taas, kuuludes al 1782 Varangu mõisale. L. Kettunen on arvanud, et nimi tuleb sõnast *pähkel*: *pähkla* või *pehkima* ~ *pähkima*. Pehka tuumikosa jaguneb kaheks otsaks: Mäeotsa loodes ja Allikotsa kagus. 1977 liideti Pehkaga Saariku ehk Pehka-Saunaküla ning Möislõpe ehk Mõisalõpe (-lõpe 'lõpp, ots'), karjamõisast moodustatud asundusküla. – MA

BHO: 440–441; EO: 80; EVK; Joh LCD: 527; KN; KNAB; Mellin; Schmidt 1844

Peipsi järv Tartumaa transpordikaardil. 1684. EAA.308.2.68, L 1.

Pehmejärv [ˈpehmeˌjärv], koh ka 'Suur Pehmeˌjärv <'Pehme pääle> Krl, Rõu – järv Võru maakonnas Antsla vallas, 1638 *Pehemejerwe*, 1684 *Pohame Siö*. ⇒44A3 ♦ Veidi varem kui järvenime on mainitud Tsooru mõisa küla: 1627 *Poehama Kuella*, 1638 *Pehomekylo*, *Pehama kyllo*. 1684. a kaardil on üksainus talu *Kautsi Paap* ja sellest ajast on asustus kandnud Kautsi ~ Kaudsi nime (*Kauts* < *Gavril*, ↑*Vüirapalu*). Ajalooline küla (sisuliselt hajatalu) sai tõenäoliselt nime järve järgi. Kirjapanekud ei selgita, kuidas järvenime varem võidi hääldada. Kui järve algupärane nimi ikkagi sisaldab sõna *pehme*, siis võib see olla motiveeritud kas soistest kallastest või pehmest (soo)veest. – ES

EAA.308.2.178; Rev 1638 I: 48–50

Peipsi järv [ˈpeipsiˌjärv] – Eesti ja Venemaa vaheline piiriveekogu, vn *Чудское озеро*, sks *Peipus*, vadj *Peipuz*, 1400 *Peybas*, 1433 *Peupes*, 1503 *Beybessee*, 1509 *Pebesse*. ⇒26C1 ♦ Kitsamas mõttes tähistab üksnes põhjapoolset suurt järve, laiemas tähenduses Peipsi-pihkva järve, mis hõlmab ka Lämmijärve. Motiveeritud ja usutatav seletust nimele ei ole leitud, lähim sarnane nimi näib olevat *Peipiä järvi* Vadjamaal (vn *Копанское озеро*), mille ääres on *Peipiä* (*Пейуня*) küla, samuti on *Peipozero* (*Пейунозеро*) Valge mere Onega lahe lähedal. P. Ariste järgi võiks Peipsi nimi pärineda nn protoeuroopa keelest, mida kõneldi Läänemere ääres enne soomeugrilaste saabumist. J. Mägiste on nime seletanud linnunimetusega sm *peipo*, *peippu* (paljude väikeste laululindude nimetus) ja vadj *pöippō* 'kanapoeg', oletades lähtevormiks **Pöippōis*-. L. Kettunen kujutab nime häälikulist arengut kas **Peipposen* > *Peipse* või **Peibuste* : **Peipusi* > *Peipsi*. Ta oletab, et järvenimi on lähtunud isiku-

nimest (vahest järveäärset maad valitsenud suguvõsa nimest), mida võrdleb sõnadega *peebulind* 'väänkael, rüüt, väike koovitaja' ja sm *peippo*. Peipsi nimele on esitatud ka balti etimoloogia, R. Agejeva seob selle oletamisi tüvega, mis tähendab niiskust, hallitust (läti *piepe*, leedu *pepis* 'niiskushallitus'), tuues kõrvutuseks Peipsi läti keelse nime XVI saj-st *Pelas*, mille tüvi on võrreldav sõnaga *pelējums* 'hallitus'. Venekeelset nime *Чудское озеро* tuleks nähtavasti tõlgendada eeskätt kui 'eesti järve', mis viitab hõimunimetusel (↑Eesti). Seda kajastab juhtune tõlge saksa keelde (1448 *Estensche see*). Ent tšuumide all on mõeldud läänemeresoomlasi ka laiemalt ja osa neist on asunud mh Peipsi järve idakaldal. Vrd Tsütski. – PP

Ageeva 2004: 194–195; Ariste 1981: 14, 47; BHO: 441; EO: 202; KNAB; Pospelov 2001: 466; PTK I: 178–179

Peipsiääre [*'peipsi_ääre*] <-ääre> Kod – vald Tartu maakonnas, vn *Причудская во́лость*. ⇒26C4 ♦ Peipsiääre vald eraldati Alatskivi vallast 1917. a paiku peamiselt venekeelse rahvastikuga vallana, hõlmates algul ka Kallaste, Nina ja Rootsi küla. See toimus ajal, kui Eestimaa kubermang hakkas hõlmama ka Põhja-Liivimaa eesti maakondi, mis tekitas Peipsi venelastes teatavat rahutust (ajuti sooviti isegi liituda Petrogradi kubermanguga). Riigikordi ja haldusüksuste piire on küll hiljem korduvalt muudetud, aga nimi ja valla vene identiteet säilis sellest hoolimata. – PP

KNAB; Uuet 2002: 28

Pelgulin [*pelgu_`linn*] <-`linna> – Tallinna asum Põhja-Tallinnas. ⇒1B1 ♦ 1870. a-tel hoonestatud linna-jagu on R. Nermani arvates saanud kujundliku nime pelgupaiga tähenduses, mida saab tõlgendada nende inimeste varjupaigana, kes Tallinnas kuritöö korda saatnud või kes varjasid end vaenuvägede eest. Teiseks motiiviks võib olla eraldatud, vaese piirkonna pilkenimi, sest niisuguseid Pelgulinna-nimelisi kohti on Eestis veelgi (nt Peetri khk-s asus selline saunaküla, kus asusid need peremehed, kes ei jõudnud makse maksta ja pidid pelgu minema). Teine tõlgendus tundub usutavam, sest 1930. a-tel tajuti nime sageli halvustavana. Vrd ka Wiedemanni sõnaraamatus antud tõlget: *pelgu-linn* 'Freistadt' (st vabalinn). Vrd Kelmiküla. – PP

Nerman 2000: 6–8; Tallinn 2004: II, 59; Wd

Pelguranna [*pelgu_ranna*] <-`randa> – Tallinna asum Põhja-Tallinnas. ⇒1B1 ♦ 1940. a-te lõpust alates Kopli lahe äärde rajatud linnajagu. Nimi on lühenenud Pelgulinna rannast. 1939 nimetati Stroomi rand ametlikult ümber Pelgurannaks, kuid nime oli juba varem kasutatud. – PP

Kivi 1972: 91; Tallinn 2004: II, 61

Pelissoo [*pelis_`soo*] Kaa, Mus – soo Saare maakonnas Lääne-Saare ja Mustjala vallas, 1798 *Põlli Soo Rabba*. ⇒50A3 ♦ Saaremaal esineb *ä* ja *ö* vaheldust, seetõttu võib nimi olla lähtunud isikunimest *Päll*, kuid võrdluseks võib tuua ka soome sõna *pöllö* 'öökull'. – MK SK I: 284

Pelsi <-le>, koh <-lõ ~ `Pelsi> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Vaaksaarõ nulk), 1652 *Вакосары*, u 1866 *Вакасарь*, 1882 *Ваксары*, *Пельзики*, 1884 *Pel'zi*, 1885 *Pelsik*, *Ваксарово*, 1897 *Пельзики*, *Сулътики* (= Sulbi), 1904 *Pelsi*, *Вáксары*, 1923 *Kurpitshevo*. ⇒45C2 ♦ XIX saj kuulus küla Voronitsa (*Воронкино*) kogukonda ja Pankjavitsa kogudusse. 1977–1997 oli Kuksina küla osa. Nii Pelsi kui ka vene

kohanimi on arvatavasti seto algupära. Pelsi nime võib võrrelda sõnadega *pell* 'ebajumal, kratt', *pellätüss*, *pelätuss* 'peletis', vahest ka *päälne* : *päälse* 'pealmine, ülemine'. J. Truusmann seletab nime läti keeles lompi või loiku märkiva sõna abil (*pelķe*). Vene nimi *Ваксары*, *Ваксарово* on ilmselt sama mis Vaaksaarõ (vt seletust seal). Vrd Peatskivi, Pelska jõgi, Vaaksaarõ. – AK

Academic; EKSS; Hurt 1903: 13; Hurt 1904: XXII; Hurt 1904–1907: II, 140; SeK: 103, 104; Truusmann 1890: 55, 58; Truusmann 1897a: 45, 46; Truusmann 1897b: 52; Vaba 2014: 919; Vasilev 1882: 42, 229; Vene TK 126; VMS; ÜAN

Pelska jõgi [*'pel`ska_jõgi*] Se – jõgi Võru maakonnas Meremäe vallas ning Petseri rajoonis Petseri ja Pankjavitsa vallas, Piusa parempoolne lisajõgi (Pan, Pet, Koolina nulk, Vaaksaarõ nulk, Üle-Pelska nulk), vn *Бéлка*, 1585–1587 *на рьчкѣ на Бѣлскѣ*, 1656 *ръчка Бѣльска*, u 1790 *р. белка*, 1882 *Бѣлка рѣка*, 1897 *р. Быстра*, *ручей Рьжиковский*, *ручей Верепковский*, 1904 *Pelska jõgi*, *Belka jõgi*, *Бѣлка*. ⇒45C1 ♦ Petseri rajoonis (12,5 km) ja Meremäe vallas (5,5 km) voolava jõe valgala on 85,2 km². Traditsiooniliselt peetakse jõe alguseks kas Marinova metsa tagust sood või Pelska (*Бельско*) ning Lähkova (*Шляхово*) küla allikaid või isegi Tiklasõ sood. Võiks arvata, et jõe nimi tuleneb vn sõnast *белка* 'orav', ent A. Šteingolde väitel on kohanimi raskesti seletatav. *Belka* (*Белка*) on levinud jõe-, harvem muu kohanimi Ukrainas, vähem Venemaal. Kohanime *Belsk* (*Бельск*) kohtab nii Valgevenes, Venemaal kui ka Ukrainas ning Poolas (*Bielsk*). L. Vaba andmeil on Valgevenes kohanimed *Бельская*, *Белька*, *Бельск*, mis lähtuvad valgevene sõnast *бель* 'kõrgsoo, kus kasvab valge sammal ja kidur mets', vrd läti *blute* 'lompi, loik'. Vanavene tüvi **belь* on tähendusega 'niiske madalik, soo, märg luht', vrd vanapoola *biel*, *bil* 'soo'. Vanavene *бѣль* on 'valge põld, värv; heledus', *бѣльничь* 'männimets'. Petserimaal Pelska jõe ääres on samanimeline küla (1585 *Бельско*); Irboskas on Pelkova (*Бор-Бельково*) ja Taeluvas Vahtsõkülä (*Новая*, 1897 *Новая Бельско*). Bõstra nimi (*Быстра*) on samanimelise veski järgi, ülejäänud variandid Riiskova (*Рьжиково*) ja Verepkova (*Верепково*) küla järgi. Vrd Pelsi. – AK

Academic; Ageeva 1989: 51; Hurt 1904: XXVIII; KNR; PGM 1785–1792; Pskov 1585–1587: 146; Pskov 1914: 136; SeK: 104; Truusmann 1897b: 8, 63, 65; Vaba 2014: 919; Vasilev 1882: 40

Penijõe [*peni_`jõe*] <-le> Lih – küla Lääne maakonnas Lihula vallas, mõis, sks *Pennijõggi*, 1368 *Pennipanoya* (oja), 1591 *Penne Jochi* (küla Alaküla vakuses), 1689 *Pennige by*, 1798 *Pennijõggi*. ⇒20B2 ♦ Mõis rajati XVII saj I poolel. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Küla on nime saanud ojal või jõelt. Esimese kirjaneku järgi on nimes liigisõna *oja* ees kahest sõnatüvest koosnev täiendosa, mille teine osis on ilmselt lühenenud sõnast *pea*. Esimese osise võrdluseks võiks tuua hiljem lõunaestilise *peni* 'koer'. – MK

EAA.1.2.932:118, L 110p; EAA.1.2.941:1104, L 1090p; EM: 84; LUB: VI, Reg 1238b; Mellin; VMS

Peningi <Peningi ~ -sse> HJn – küla Harju maakonnas Raasiku vallas, mõis, sks *Penninby*, 1677 *Penninby*, 1690 *Penninby*, 1765 *Penninby*, 1923 *Peningi* (asundus). ⇒3A4 ♦ 1657 ostis Lennart Torstensoni lesk Beata (sündinud de la Gardie) Rootsis Upplandis Roslagenis vana Penningby lossi (1339 *Pitin-*

gæby), et teha sellest oma alaealise poja Andrease Ortala krahvkonna keskus. Andreas Torstenson, kes oli Eestimaa kindralkuberner 1674–1681, eraldas 1664 Raasiku mõisast uue mõisa, mis sai oma nime Rootsi mõisa järgi. 1688. a maarevisjonis on märgitud, et Raasiku külast kujundati mõis (*Penningeby*) 11 aasta eest. 1678 müüdi Rootsis olev mõis ära. Peningi mõisa maale tekkis 1920. a-tel asundus, mille kõrval hiljem oli ka asund. Mõlemad liideti 1977 Peningi külaks. Rootsi *Penningby* nime arvatakse tulevat sõna *pitingar* 'väikese kitsa oru elanikud' mitmuse omastava vormist. – MJ

Bfl: II, 735; BHO: 442; EAA.1.2.940:271, L 262p; SOL: 248; ÜAN

Penniküla [*penni_küla*] <-`külla ~ -sse> Hls – paik (küla) Viljandi maakonnas Abja vallas (Veelikse ms), 1839 *Penni* (kõrts ja talu). ⇒36C2 ♦ Küla on tekkinud ilmselt kõrtsi juurde. Penni külanäimärgitud 1922. a rahvaloenduse materjalides, al 1977 Penniküla. Oli ametlik küla kuni 1997, mil liideti Laatreaga. Nimi sai külanimeks Penni kõrtsi kaudu. Penniküla põhjaosa on tuntud Saali nime all. Vrd Penuja. – MK

KNAB; Rucker

Penü <-le>, rahvak ka *Roti_küla* Hää – küla Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas (Orajõe ms), u 1900 *Пеню* (küla), 1923 *Penü*. ⇒35A2 ♦ Hiline küla, kujunenud XIX saj lõpuks. Vanu Penü talusid leidub Saaremaal, võimalik, et nimi on sealt sisse toodud. Nime aluseks on isikunimi, vrd *Pennu*, *Penü* < *Benjamin* või *Penü* < *Benedictus* või *Benno*, *Penno* < *Bernhard*. Penü lõunaosa on tuntud Naarismaa nime all. Penü külaga on 1977 liidetud Kura (1839 *Kura* talu) ja Räägu (u 1900 *Ряго*) küla. * *Rotiküla nime on sellest, et on pisikesed maad, ühesa vakamaad, sii on ju roti juuks, sellest sis, et nii väikst sii ühesa vakamaad, minu isal oli ka see maa. Meie ollime küla järgi rotlased, vaesed rotlased.* (1961) Vrd Penuja. – MK

KM: RKM II 108, 73/4 (4) – 1961; KNAB; Rucker; SK I: 285

Penuja <-le> Hls – küla Viljandi maakonnas Abja vallas, mõis, sks *Penneküll*, 1525 *Penniger* (küla), 1580 *Penniküll* (mõis), 1782 *Pennoje mois*, 1909 *Penoja m(ois)*. ⇒36C2 ♦ Mõisa maadele tekkis 1920. a-tel Penuja alevik, 1970. a-tel oli kirjas Penuja asundus ja küla, mis 1977 liideti külaks. L. Kettunen on eestikeelset nime käsitletud kaheosalisena *Penü+ja*, kus algusosa lähtuks isikunimest *Penü*, järelosa oleks lühenenud sõnast *oja*. Varasemate kirjapanekute põhjal võis järelosa olla ka *-jõe*. Algusosa puhul tuleb märkida, et teise silbi *u* võib olla hiline muutus osise *-oja* mõjul, vrd sks mõisanimi *Penneküll*. Penuja põhjaosa on nimetatud Kivikülaks. 1977 liideti Penujaga lõunapoolne osa Sookülast (1970) ehk Vihtsist (1922, ↑Abjaku). Vrd Penijõe, Penniküla. – MK

Bfl: II, 50; BHO: 442; EO: 42; Hupel 1774–1782: III, 337; KNAB; LGU: II, 425; Stackelberg 1926: 161

Peraküla¹ [*pera_küla*] <-`külla ~ -sse>, koh ka *Pära_küla* Ris – küla Lääne maakonnas Nõva vallas (Nõva ms), 1615 *Päraküll*, 1689 *Parakyll*, 1725 *Perrakülla Mart* (talupoeg Nõva mõisa all), 1798 *Perreküll*. ⇒10A1 ♦ Võiks arvata, et nime lähtekohaks on *pera* 'pära, tagumine osa, tagumine', kuid murdes esineb see sõna *ä*-lisena. Siiski tuleb märkida, et kohanimeses ei ole muutus *er* > *är* alati toimunud. Vrd Peraküla², Perametsa. – MK

EAA.1.2.938:5, L 4; EAA.1.2.940:1228, L 1212p; KN; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 226

Peningi mõisa lahusmaatüki kaardi päis. 1798. EAA.1.2.C-III-10.

Peraküla² [*pera_küla*] <-`külla ~ -sse>, koh *Perä_küla* <-`külla> Plv – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Timo ms), u 1900 *Пепа*. ⇒40A3 ♦ Peraküla oli 1977–1997 Lauga küla osa. Küla paikneb Tsoigo kandi päramaad, kus 1821. a kaardi järgi oli asustamata metsamaa ja lõunaosas Maaska karjamõis (Mellini kaardil 1798 veel küla *Masgak*, 1757 kaks *Masga* lisanimega pemeest). Üheverstakaart näitab väikese sumbküla olemasolu karjamõisast põhja pool. * *Varem oli küla Pugast Augusti juures üheskoos, hiljem ehitati laiali. Osa praeguse küla maadest kuulus Maaska mõisale (Timo karjamõis) ja osal asus Timo pooleteramehed. 1914. aastal riik müüs maad päriseks.* (1949) Vrd Peraküla¹. – ES

EAA.3724.4.1935, L 14; EAA.3147.1.172:62, L 54p; KN: 1949; Mellin; Vene TK 42

Perametsa¹ [*pera_metsa*] <-`metsa>, koh *Perä_metsä* Kod – küla Jõgeva maakonnas Pala vallas (Halliku ms), 1758 *Pirrametza Thomas*, 1796 *Perramets* (küla). ⇒26A2 ♦ Perametsa talust väljakasvanud küla, esimest korda nimestikus 1922. Üksikud talud metsa serval, mida on sageli arvatud Assikvere alla. – PP

KNAB; PTK I: 179

Perametsa² [*pera_metsa*] <-`metsa>, koh *Perä_mötsa* <-`mötsa> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), u 1900 *Пэремеуэ*, 1923 *Jeedas-Perametsa*. ⇒45B2 ♦ XIX saj lõpu kihelkonnakaardid kujutavad Perametsa küla maa-ala veel Vastseliina mõisa metsamaana, kuid 1901. a mõisakaardil seda tükki enam pole. Juba üheverstakaardil on näha rida metsamaale rajatud väikesi talusid. Jeedas-Perametsa nimi tuleb arvatavasti sellest, et traditsiooniliselt teati seda maa-ala kui Jeedasküla *perämötsa*, st perametsa või ääremaad, kuid talude kruntimisel oli see jäänud mõisamaaks. 1977. a-st on Perametsaga liidetud ka põline ↑Keldo küla. – ES

EAA.3724.5.2894; EAA.3724.4.1958, L 1; LVVA.6828.10.27, L 1; Vene TK 42; ÜAN

Perdaku <-sse ~ -le>, koh *Perdagu* ~ *Pärdagu* <-he> Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Pet, Saatse nulk), 1686 *Пердовка*, 1780 *Пердовка*, 1792 *Пурдова*, u 1866 *Бурдовка*, 1904 *Pärdagu*, *Perdagu*, *Пёрдовка*, 1920 *Perdaga*, 1922 *Perdaku*, 1923 *Perdovka*. ⇒41B3 ♦ Küla mainitud Satserinna kirikuraamatus 1780 ning Pihkvamaa kaardil 1792. XIX saj II poolal kuulus küla Molosva (*Моложва*) kogukonda ja Satserinna kogudusse. Sõna lähtena võiks arvesse tulla Lõuna-Eesti *perdun* 'jõmpsisikas' (Se, Vas); võimalik on tuletus eesnimest *Pärt* (*Pert* : *Perdi* ~ *Perde*). J. Simm seletab külanime hüüdnimega *Пердун* või isanimena *Пердунов* ja *Пердаков*. Vrd *пердение* 'reetamine', *пердак* 'tagumik, kannikad' ning *пердун* 'argpüks, lobamokk'. Vanavene nimena on registreeritud *Пердунъ* (XV–XVII saj) ning isanimed *Пердаковъ* ja *Пердуновъ* (XV ja XVII saj). A. Šteingolde näeb kohanime kujunemist järgmiselt: *Perdaku* < *Пердовка* < *Пердов* < *Перд* < *Pärt*. Vrd ka Vastse-Koiola ja Vastse-Otepää Pärdi talu (Plv, Ote). – AK
Academic; EAA.1999.1.101; EAA.1999.1.102;
EAA.1999.1.307; Eesti TK 42; Hurt 1904: XX; Ivanov 1841: 244; Pskov 1792; RL 1922; SeK: 104; Simm 1970b: 139; Truussmann 1897c: 217; Tupikov 1903: 300, 688; Vene TK 126; VES; VMS; ÜAN

Pereküla [*pere_küla*] <-külla ~ -sse> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Vee ms), 1565 *Pyre*, 1601, 1797 *Pirre*. ⇒21A3 ♦ 1977–1997 oli liidetud Veega. Tänapäeva nimekuju alusel võiks võrdluseks tuua sõnad *pere* ja *pära*. Kirjapanekute põhjal võiks oletada esisilbis *i*-d, *õ*-d või *ü*-d, vrd *pire* 'tükike, raasuke, vähene; peru, kärsitu', *pire* ~ *põre* 'pragu', *püre* (*põre*) 'äge'. Pereküla põhjaosas on veel XX saj alguses olnud Saluküla (u 1900 *Салу*). – MK
Beiträge 1874: 395; BHO: 442; EAA.1.2.932:13, L 11; EAN; KNAB; Mellin; VMS

Peresniga <-sse> Se – küla Petseri rajoonis Petseri vallas (Pet, Saurova nulk), vn *Малый Березнюк*, ? 1585 *Березняк*, *Березнягъ*, 1652 *Березнюгъ*, u 1790 *М. березнякъ*, 1849 *Березнюсь Малый*, u 1866 *Березняки*, 1882 *Березнюгъ Малый*, 1903 *Peresnika*, *Beresnikowo*, 1904 *Peresnika*, *Березникъ малый*, 1922 *Berestjuk-Väike*, 1923 *Väike-Beresniik*, 1928 *Peresnika*, 1938 *Vk.-Beresnjuki* (*Peresniku*). ⇒46A1 ♦ XIX saj kuulus küla Leebendi (*Лебеды*) kogukonda ja Petseri kogudusse. Kohanime lähteks on vn *березняк* (Pihkva murretes A. Šteingolde andmeil *березник* ~ *березнюг*) 'kasesalu, kasemets' sõnast *береза* 'kask'. L. Vaba märgib mh R. Agejevale viidates, et *ere*-järjendiga nimekujud (*Peresniga*, vn *Березнюк*) esindavad vanavene (u VII–XI saj) nimekihistist. Algusosaga *Березн-* kohanimed on levinud nii Pihkvamaal, Ingerimaal kui ka Karjalas, eriti aga Ukrainas ning Valgevenes. Petserimaal on Peresova järv (*озеро Березовое*). Venekeelse kohanimena märgib *Березнюк* ↑Pitaluva küla. Vrd Beresje, Peressaare. – AK

Academic; Ageeva 1989: 151, 199–200; Eesti TK 50; Ernits 2012: 38; Hurt 1903: 240; Hurt 1904: XXI; PGM 1785–1792; Pskov 1585–1587: 231, 233–235; RL 1922; SeK: 105; Setumaa 1928: 157; SRNG: (2), 252; Truussmann 1890: 55; Vaba 2014: 920; Vasilev 1882: 22; Vene TK 126; VMS; ÜAN

Peressaare [*peres_saare*] <-saarde>, kirjak varem ka *Peressaare* Sim – küla Ida-Viru maakonnas Tudulinna vallas (Muuga ms), 1716 *Perresare Jürri*, *Perresare Pawo*

(talupojad Käru (?) mõisa all), 1844 *Perresar*. ⇒15C2 ♦ Külanas ilmus kaartidele 1930. a-tel. Kuni 1972 oli ka Peressaare raudteepeatas Sonda–Mustvee liinil. 1726 oli Muuga mõisa Noavere küla all talupoeg *Perressare Jürri* ning Edivere mõisa Kurme küla all *Perre Sare Mart* ja *Perre Sare Pawo*. Nimi pärineb soosaare nimest: *pere* + *saar*. Peressaare küla piiresse kuulub Iisaku alalt ↑Kruusojä küla (u 1900 *Крузоя*). – MK
EAA.3.1.451:216, L 150p; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 230, 231; Schmidt 1844

Peri <-le> Plv – küla Põlva maakonnas Põlva vallas, mõis, sks *Perrist*, 1544 *Pergel* (küla), 1627 *Poereste*, *Poerssmoysa*, *Poerss kuella*, 1638 *Perrest*, 1757 *Perri*. ⇒40A2 ♦ Mõisast perekond Stackelbergi valduses on teateid 1530. a-st. 1544. a dokumendis nimetati seda Meemaskülä mõisaks (*hoff tho Memskul*, ↑Meemaste), mille juurde kuulusid Peri (*Pergel*) ja Kõlleste (*Kolles*) küla. XVII saj dokumentides nimetati mõisat juba Peri küla järgi, mille nimi oli sellel ajal *ste-lõpuline*. XVIII saj dokumentide järgi on algne küla kaheks jagunenud, Mäe-Peri (1757 *Mahperri*), mille alla jäävad tänased Naruski ja Sika küla, ning Alakülä (1757 *Alla Kulla*, liideti 1977 Periga). 1920. a-tel tekkis Peri asundus, mis 1977 muudeti külaks. 1627. a kirjapanekute põhjal võib oletada, et nimi kõlas siis **Põriste*, **Põr(i)ssmõisa*. XVI saj samuti kujul *Pergel* mainitud kohast Viitinas (Rõu) on võib-olla saanud ↑Põru küla, Oraval (Vas) leidub Põri talu. Hoolimata sellest, kas algupärane nimi oli *Peri*- või *Põri*-alguline, pole selle tähendus läbipaistev. Pära, pärimise või pärusvaldusega seotud tähendused pole tõenäolised, sest algupäraselt on olnud tegemist tavalise külanimega teiste *ste-lõpuliste* külanimede koosluses. Peri küla kirdeots, Sutinukk, kuulus varem Saarljärve mõisa alla. Vrd Põripõllu, Päriveri. – ES
BHO: 447; EAA.3147.1.172:214, 216, L 191p, 193p; LGU: II, 978; Rev 1624/27 DL: 61, 62; Rev 1638 I: 154

Perila <-sse> HJn – küla Harju maakonnas Raasiku vallas, mõis, sks *Pergel*, 1241 *Periel*, 1286 *Perille*, 1298 *Pyrgela* (mõis), 1732 *Perrila*, 1923 *Perila* (asundus ja küla). ⇒12C1 ♦ 1286 on mainitud mõisat veskiga tsisterslaste Tallinna Mihkli kiriku valduses. XVII saj läks algul kroonu kätte ja hiljem eravaldusse. Sajandi keskel rajati Perila külast lõuna poole uus mõis. Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus liideti 1977 Pikavere külaga, kuid endine mõisasüda kuulub praegu Perila küla piiresse. L. Kettunen paigutab küla ekslikult Järva-Jaani kihelkonda ja pakub seletuseks sõna *pirg* : *piru* (*piirg* : *piiru*, *peerg* : *peeru*), mida peab siiski ebaselgeks. Ta peab võimalikuks ka isikunime **Pirjo(i)*, millest oleks arenenud **Perje* + *-la* > *Perila*. Perila külaga on 1977 liidetud endised saunakülad Kadakaotsa ning Liivaugu (rahvak varem Tussulinn). P. Johanseni teatel liideti Perilaga Põhjasõja ajal XVIII saj algul naabruses, Perila mõisast 1 km läänes olnud **Õunapuu* küla (1241 *Aunapo* ~ *Hæunopo*, 1286 *Eunepu*, 1691 seesütlevas käändes *Aunapus*). H. Ch. Wrede mainib 1712 tühja *Aunapu* küla. XIX saj oli koha nimi Veski seal seisnud tuuleveski järgi. – MJ

BHO: 35, 443; EAA.1.2.C-III-31; EO: 80–81; Joh LCD: 327–328, 546; KNAB; LCD: 42r, 45v; Troska 1987: 99; Wrede 2006; ÜAN

Perjatsi <-sse>, koh ka *Perjatse Vai* – küla Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas (Vaivara ms), 1498 *Peritz*, 1583 *Peritzby*, 1726 *Perritz*, 1796 *Perjast*. ⇒8A2 ♦ Küla on

kuulunud Vaivara ja Laagna mõisa alla. L. Kettunen on nime võrrelnud külanimega Perila, kuid head nime-seletust ei ole andnud, kuigi on oletanud, et Perjatsi on *ne-* : *se-lõpuline* nimi, mille algusosa võis olla isikuniimi. Lüganuselt on *perits* registreeritud linnunimetuse, vrd ka *nooda perits* : *peritse* = nooda kahle. Nime tähendussisu jääb ebaselgeks. Perjatsiga on 1977 liidetud Aruküla (1913 *Перьяцъ-Аро*). Perjatsi piiresse kuulub osa Kirikuküläst (↑Hundinurga) ja kagupiiril endine Liivaküla (1922). Vrd Peri, Perila. – MK

BHO: 443; EO: 81, 242; EVK; Mellin; Paucker 1847–1849: II, 27,40; Rev 1725/26 Vi: 199; VMS; Wd

Permisküla [*permis_küla*] <-`külla ~ -sse> Vai – küla Ida-Viru maakonnas Illuka vallas (Pagari ms), vn *Бѣрхнее Селѡ*, 1583 *Pelismeckill* (küla), 1615 *Pallemisby*, 1620 *Pällemis by*, ? 1633 *Permesküla*, 1650 *Pehlmeeskülla*, 1688 *Pelmesküll Byy*, 1726 *Permiskülla*, 1796 *Permiskül*. ⇒17C2 ♦ Permisküla on Narva jõe ääres, jões ka Permisküla saar. Vahelduva kujuga kirjanekute põhjal on raske midagi öelda. Kui lähtuda *l*-listest kirjapanekutest ja oletada, et *r* on hiline, siis võinuks küla varasem nimi olla **Pealmisküla* või esmamainingu järgi **Pealismäeküla*, vrd venekeelset külanime (tõlkes 'ülemine küla'). – MK

Almquist 1917–1922: 311; BHO: 443; EAA.1.2.938:29, L 28; Mellin; Paucker 1847–1849: 25; Rev 1725/26 Vi: 165; RGADA.274.1.1614/4:71, L 279

Perosoontsa <-sse>, koh ka *Perosoonõts* <-`soontsahe>, kirjake varem ka *Perasoometsa*, rahvak ka *Räpina rand Räp* – paik Põlva maakonnas Rāpina vallas (Rahumäe ms), 1582 *Nester na bierzowce*, 1601 *Rosnakuella ein Holmken*, 1876 *Perosonze Saar*, u 1900 *Березовица*, 1923 *Perosomitsa asum*, 1937 *Räästa* (tal), 1939 *Perasoometsa*. ⇒41A1 ♦ Raigla piiresse kuuluva koha nimi Perosoonõts pärineb tõenäoliselt vene sõnast *березовец* 'kidur kaasik, kasesalu'. Võimalik on ka tõlgendus, et venekeelne nimi seostub hoopis sõnaga *березок* 'väike kallas'. Tänapäeval tunnevad kohalikud venelased sõna *березовец* kasesalu või kasevõsa tähendust. Vene päritolu nimi väänati 1930. a-te lõpul Perasoometsaks. Kohal on olnud ka teine nimi. O. Roslavlev on 1601. a *Rosnakuella* ühendanud XX saj kirjapandud talunimega *Räästa* (*Rāsta A54*). Kui kokkuviimine on paikapidav, võiks tegemist olla endise Rōsna küla (↑Orava-Rōsna ja ↑Kassilaane) kalapüügi-kohaga Lämmijärve ääres. Vrd Orava-Rōsna. – ES

EAA.2059.1.765, L 6; Eesti SK 10; Eesti TK 50; PA I: 96; Rev 1601: 20; Roslavlev 1975: 14; Vene TK 42; ÜAN

Perätammistu [*perä_tammistu*] <-sse>, koh <-he>, rahvak ka *Tammistu Rāp* – paik (küla) Tartu maakonnas Meeksi vallas (Meeksi ms), 1582 *Thammisth*, 1601 *Tamist oder Penikas*, 1638 *Tamist*, 1686 *Peretamist*, 1805 *Dorff Perrä-Tammist*, 1839 *Tamist*, u 1935 *Peratammistu*. ⇒34A1 ♦ Algupäraselt Tammistu nime kandnud küla hakati juba XVII saj nimetama ka Perätammistuks võrdluses teise tollaegse Rāpina mõisa Tammistu külaga keskusele ligemal. Perätammistu külas asus XX saj Pedaspää kool. Väikest küla on sageli loetud kokku kuuluvaks Meerapalu, hiljem Pedaspääga, praegu kuulub Meerapalu piiresse. Sõna *perä* tähendus on 'pära, viimane lõpp', *tammistu* või *tammisto* on lõunaestiline vaste sõnale *tammik*. Vrd Tammistu⁴. – ES

EAA.308.2.104; EAA.567.2.752:6, L 6p; Eesti TK 50; PA I: 96; Rev 1601: 21; Rev 1638 I: 258; Roslavlev 1975: 24; Rucker

Petaaluse [*peta_aluse*] <-le> Kse – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Matsalu ms), 1530 *Pettal* (küla), 1564 *Pettämäla by*, *Petall*, 1565 *Päteuall*, 1798 *Pettal*. ⇒20A3 ♦ Juba 1529 on mainitud talupoega *Pittalt Olaff*. Külanime maining 1564 jääb hämaraks, võimalik, et osist *-mäla* tuleks lugeda *-mulla*, hiljem on teine osis *-all* või *-aluse*. Nime algusosa on kujunenud arvatavasti mändi märkivast *peda*-tüvest, mis praegu on lõunaestiline, kuid tuleb laialdaselt esile Põhja-Eesti kohanimes. – MK

EAA.1.2.932:21, 41, 61, L 19, 37, 56p; Essen, Johansen 1939: 41, 43; Mellin

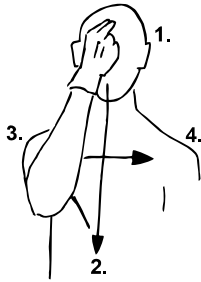
Petrakuudi [*'petra_kuudi*] <-le>, koh <-lõ ~ -`kuuti> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Sänna ms), 1923 *Petrakuudi* (tal). ⇒44B2 ♦ Mõisa metsamaadel XIX saj lõpus tekkinud kaks talu on hiljem kandnud nimesid Ehastu ja Vahtriku. 1912. a kaardil on neid tähistatud nimetusega *Pachtzhellen*, st rendikrundid. 1970. a-tel olid nad arvatud Sikalaanõ, 1977 Sänna alla. 1997 moodustati ametlik küla, kuid mõlema Petrakuudi talu asemed jäävad praegu selle piiridest välja. Nime päritolu pole teada. Eesnimiga *Petra* (< *Peeter*) võib olla liitunud kas eesti sõna *kuut* hurtsiku tähenduses (*Petra* kuudid) või saksa sõna *Gut* 'mõis' naljatlevas tähenduses. Kolmas võimalus on, et kahest rajatud talust üht seostati *Petra* ja teist kellegi *Kuudi* nimega. – ES

EAA.2059.1.1439, L 22; ÜAN

Petrusõ [*'petrusõ*] <-le>, koh <'Petrustõ>, kirjake varem ka *Petruse Rõu* – paik (küla) Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vana-Saaluse ms), 1796 *Petrusse Jani Peter*, 1839 *Petrusse*, 1886 *Petruse*. ⇒45A2 ♦ Liideti 1977 Kündja külaga. Saaluse mõisa talurühma nimi võib olla alguse saanud juba 1627, kui siin elasid talupojad *Just Peter* ja *Juergen* (1638 *Jurste Jürgen* ja *Peter*). *Petruse* nime aluseks on eesnimi *Petrus* (*Peetrus*). Hajataludest koosnevat küla on XVI saj lõpus nimetatud *Jõesteks (*Juczi*, ↑Kündja), talupoja lisanimega on see ümber tõlgendatud *Juuristuks. XVII saj lõpus käibis Alaküla (*Allakülla*) nimi ja XVIII saj on külanimega kasutatud praegust Hindoala hajatalu nime. – ES

EAA.1268.1.403:317, L 277 p; EAA.2072.4.164, L 1; EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:123, L 118; PA I: 32; Rev 1624/27 DL: 87; Rev 1638 I: 177; Rucker

Petseri <Petseri ~ -sse>, koh varem ka *Petsere* <-he> Se – linn Petseri rajoonis, Petseri rajooni keskus Pihkva oblastis (Pet), vn *Печѡры*, 1529–1558 *городка Печоръ* (linnake), 1558–1561 *Печера*, 1611 *пачковской посад* (possaad), *около Печер*, 1688 *Petzuhr*, *Petsur*, *Pettsur* (linn), 1690 *Pitzur*, 1745 *Питчуръ*, 1786 *Печерскъ*, 1792 *Печоры*, *Печора* (linn), 1859 *Pitschur*, 1887 *Petseri liin*, 1893 *Petseer*, 1903 *Petseri alew, liin*, 1924 *Petsere*. ⇒46A1 ♦ Linna lõunaosas Kaamenka ehk Kaamenetsi oja ääres asub Petseri klooster (1585 *Псково-Печорский Успенский монастырь*, seto *Petsere mastera*), mis oleval rajatud 1473, olles linna eellane. Püha Varvara kirik (*церковь Святой Варвары*) ja kogudus on rajatud 1779, Neljakümne Usukannataja kirik (*церковь Сорока мучеников Севастийских*) aga 1817. Linna õigusel ja maakonna keskuseks sai Petseri 1782, ilma maakonnata linnaks 1796. 1797 moodustati Pihkva maakonnas Petseri vald ning XIX saj oli Petseri ka külakogukonna keskus. Märtsist 1919 kuulus Eesti Vabariigi koosseisu ning 1920 sai Petseri maakonna

Petseri viipeni. Kohamärk osutab Petseris asuvalle õigeusu mungakloostrile, viibe „ristimärki tegema“.

keskuseks. Jaanuaris 1945 sai linnast vast moodustatud Pihkva oblasti Petseri rajooni keskus. Kohanime päritolu kohta on mitu seletust. J. Truusmann seostas nime sõnaga *пецеры* 'koopad' või *печера*, mis tulenevat sõnast *печь* 'küpsetama' (vrd *печь* 'ahi'). Ta võrdles seda eesti sõnaga *päts* ~ *leivapäts* ning *pätsahi* 'umbahi'. S. Melnikov väidab nime tulenevat vanavene sõnast *печера* ~ *пецера* 'koobas', mida tõendavat nende olemasolu seal. V. Dali sõnaraamatus on sõnatüvel *печ*- hulgaliselt tähendusi. Eesti sõnavarast tuleksid lähtena kõne alla *päts* 'piklik ümarate otstega leib; terve leib või sai; kandiline tükk või kamakas mingit ainet või materjali'; lõunamurrete *pets* 'reheahju osa' (vene laen), *petseri* (mitmuses) 'säarsaapad'. Mitmed kodu-uurijad on seostanud Petseri nime sõnaga *päts* 'karu, mesikäpp'. Kaunis loogiline oleks otsida seletust jöenimedest: linna lähedal voolab Paatskohka jõgi (vn *Пачковка*, vrd ka 1611. a kirjanekut), mille järgi on nime saanud kaks praegu Petseri piirsesse kuuluvat küla. – AK

Academic; Bolhovitinov 1825; EAA.1271.1.32; Ernits 1924: 208; Hurt 1903: 5, 8, 13, 17; Hurt 1904–1907: II, 168; Kallas 1894: 33; KBČ 1838: 180; Levin 2013: 47; Malkov 1991: 194; Mel'nikov 1984; MS; Plotkin 1993: 115–116; Pskov 1792; Roslavlev 1976: kaart 1–2; SeK: 106–107; Tolstoj 1861: 39; Truusmann 1897b: 53; Vasilev 1882: 227–228; Vene atlas 1745: kaart III; Vene atlas 1792: L 29; VES; VMS; Wd

Petserimaa [*petseri*ˌ*maa*] = **Petseri maakond** Se – ajalooline maakond Kagu-Eestis, praegu enamikus Pihkva oblasti Petseri rajoonis (Irb, Lob, Pan, Pet), vn *Печорский край*, 1782 *Печерский уездъ*, 1790 *въ Печерскомъ уезде*, 1917 *Petserimaa*, 1919 *Petseri maakond*. ♦ 1268/1348–1510 kuulus maakonna ala Pihkva feodaalvabariigi koosseisu, hiljem liideti see Moskva suurvürstiriigiga ning administratiivselt oli siin Velikaja-tagune ehk Zavelitsje zassaad (*Завелицкая засада*) 13 gubaaga ning Irboska maakond 6 gubaaga. Pihkva asehalduskorra ajal 1782–1796 oli iseseisev Petseri maakond keskusega Petseris. 1823–1829 allus Pihkva kubermang Balti kindralkubernerile. Petseri maakond taasasutati mais 1918 Saksa okupatsioonivõimude poolt. Vabadussõja ajal märtsis 1919 sai see Eesti Vabariigi osaks ning 1920 pandi alus Petseri maakonnale. Augustis 1944 moodustati maakonna suuremast osast (75–79%) Vene NFSV Leningradi oblasti Petseri rajoon (*Печорский район*), mis jaanuaris 1945 liideti vast moodustatud Pihkva oblasti koosseisu. Vrd Petseri, Setomaa. – AK

Academic; Isakov 2001: 26; Isakova 2012: 7; KNAB; RT 1919; SeK: 106; Setomaa 2009: 6, 319; Uuet 2002

Petska [*pet's'ka*] <-sse>, koh ka *Pet's'ki* ~ *Peet's'ka* <-he> Se – küla Petseri rajoonis Uue-Irboska vallas (Log), vn *Печки*, 1480 *в Печкой губе*, 1483 *церковь Георгия в Печки*, 1510 *в Печке волости*, 1585 *въ Печкахъ* (küla, puustus), *Губа Печкая* (gubaa), *на Печкомъ погостъ* (pogost), 1673 *Peetzky*, 1690 *Petsky*, 1745 *Петски*, 1773 *Пески*, u 1790 *Погостъ Пъчки*, *Село Пъчки*, u 1920 *Petški*, 1923 *Petski*. ⇒46C1 ♦ Gubaad ja kirikut on mainitud XV saj, pogostit XVI saj; XVII saj oli siin kõrts, samuti mõis. Küla ilmus XVIII saj ning XIX saj oli see jagatud: Suurõ-Petska (*Большая Печки*) ja Väiko-Petska (*Малья Печки*). Siis kuulus see Logosavitsa valda (*Логозовская волость*) ning Korla (*Корлы*) küla-kogukonda. 1939 oli eraldi Petska kogukond. S. Melnikovi arvates tuleneb kohanimi jöenimest *Печка*. Tema arvates kõlas see algselt **Петь* 'jõgi' ning kohanimi esines kujul **Петьки*, st *Петь*'i asula elanikud. J. Truusmann võrdles kohanime etümoloogiat Petseri omaga. Nimi *Петь* tuleneb tema arvates jõe nimest *Петенка*. Vanavene eesnimena on XVI saj esinenud *Печка*. Ka K. Pajusalu oletab kohanime pärinevat isikunimest. Karjalas on sm kohanimi *Petskavaara* (1908 *Печкинъ вара*). Vrd Petseri. – AK

Academic; Eesti TK 42; Kaštanov 1961: 233; KNAB; Mel'nikov 1984; PGM 1785–1792; Plotkin 1993: 115–116; Pskov 1585–1587: 141, 142, 143; Pskov 1773; PSRL: V (1), 77, 79, V (2), 220, 223, 292; SeK: 107–108; Setomaa 2009: 216–217; Truusmann 1897b: 53; Tupikov 1903: 303; Vasilev 1882: 28, 228, 181; Vene atlas 1745; VMS; ÜAN

Pibari <Pibari ~ -sse> Pil – küla Järva maakonnas Türi vallas (Kabala ms), 1583 *Piwar* (küla), 1624 *Pywarre*, 1797 *Pibbar*, 1855–1859 *Пиваръ*. ⇒23B3 ♦ Vana kohanimi on etümoloogiliselt läbipaistmatu. Tänapäeva nimekujuga sarnanevad enim sõna *piibar* 'pillimees, karjapasun', mis on registreeritud ida poolt, ja *pibred* (*pibr*, *pipper*) 'pebred', mis on registreeritud veidi lääne poolt. Kirjanekuid nähtub siiski, et sulghäälik võib olla *v*. Sel juhul võiksime nime analüüsida *Piba+ri*, kus *-ri* oleks lühenenud mingist järelosast ja algusosa oleks sama mis Pivarootsi nimes. Pibariga on 1977 liidetud Saarepere küla (u 1900 *Saarepere*). – MK

EAA.298.2.71, L 9; EAN; EO: 180; KNAB; PA IV: 13; Rev 1624 PL: 43; VMS

Pidula <Pidula ~ -sse> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas, mõis, sks *Piddul*, 1592 *Pittola*, 1645 *Piddul*, 1691 *Piddula*. ⇒49C3 ♦ Algselt küla, mõis tekkis XVI saj lõpul. Mõisa maale rajati 1920. a-tel asundus, mis pärast 1940. a-id muutus külaks. Nimele on L. Kettunen võrdluseks toonud sõna *pidu*, mis on tuletis tegusõnast *pidama*. E. Blumfeldt on arvanud ekslikuks vanema ajaloolise traditsiooni väite, nagu tulenuks nimi siin asunud pidalitõbiste varjupaigast (*Spital* > *pidal* > *Pidula*), pidades tõenäolisemaks parun Tõlli katset seletada nime sõna *pidu* 'sõjatee' kaudu. Tänapäeva murretest on registreeritud *pidu* 'talitee'. * 1. *Pidula nimi on sellest tekkind, et siin praeguse Pidula mõisa asemel olnud suur pidalitõbiste asutis ehk koht. Sellest jäänudki see nimi Pidula.* 2. *Ükskord oli praeguse Pidula mõisa kohapeal olnud vanade eestlastel peokoht. Seda kohta hüütud Pidula taluks. Hiljem, kui sakslased tulid, ehitati selle talu asemel mõis ja seda ei hüütud nüüd*

enam Pidumõisaks, vaid Pidula mõisaks. Nii sai Pidula talust Pidula. (1939) – MK

KM: ERA, II, 231, 53 (9, 10) – 1939; Saaremaa 2007: 118; SK I: 286

Piha <-sse> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Uue-Varbla ms), 1689 *Pyhakull och Rahiska*, 1726 *Peha*, 1782 *Püha*, 1798 *Pihha*. ⇒27A1 ♦ 1977–1997 oli Piha ametlikult Raheste osa. Külanime lähtekohtaks võiks olla sõna *püha*, nimes on ü muutunud *i*-ks, kuid vrd ka *pihk*: *piha* 'vaik', *pihestik* 'võsastik'. – MK EAA.1.2.941:1149, L 1136p; EAA.1864.2.IV-9:366, L 342; EAN; EMSK; KNAB; Rev 1725/26 Lā: 122

Pihali <-sse> Hag – küla Rapla maakonnas Kohila vallas (Adila ms), 1241 *Pyol* (küla), 1725 *Pühala*, 1871 *Pühali*. ⇒11C2 ♦ Nime varasem kuju näib olevat **Pühala*, -la ja -li lõpu vaheldust on ka teistes Eesti kohanimes (Aela ~ Aeli). 1977 liideti Pihaliga neli küla: Adila-Krimmi, ↑Anijala, ↑Laisari ja Oru. Adila-Krimmi kujunes omaette külaks 1930. a-te lõpuks, nimi kajastab ilmselt kõrvalist asukohta (vrd Rabivere-Krimmi). Oru on põlisküla (1241 *Orgiøl*, 1325 *Orghile*, 1586 *Oryell*, 1555 *Orro*), varasem nimekuju on olnud kaheosaline (**Orgjala*? vrd Anijala samas). – PP

EO: 104–105; Joh LCD: 520, 558–559; LCD: 41r; Rev 1725/26 Ha: 256

Pihke [*ˈpihke*] <-sse> Saa – küla Pärnu maakonnas Saarde vallas (Tali ms), 1816 *Pichke* (talu Laiksaare mõisa all), u 1900 *Пишке* (küla), 1923 *Pihke*. ⇒35C2 ♦ Algselt talunimest sündinud hiline külanimi, mille aluseks võib olla lisanimi sõnast *pihk* 'vaik, puumahl; kivide vahelt immitsev vesi; pigi'. Nimes oleks sõna e-mitmuses. Vrd ka *pihestik* 'võsastik', vepsa *pihk* 'tihe madal mets, noor okaspuumets'. – MK

EAA.1865.3.249/3:14, L 52p; EES; EMSK; ÜAN

Pihkura [*ˈpihk_ura*] <-le>, koh <pääle> Har – paik (küla) Võru maakonnas Mõniste vallas (Mõniste ms), 1869 *Pihkora* (tal), 1907 *Pihkurra* (tal), 1900 *Pihkura* (küla). ⇒44A4 ♦ Liideti 1977 Tundu külaga. Rootsi-aegsel kaardil pole Pihkura kohal ei talu ega isegi põllumaad. Nimi puudub ka 1826. a hingeloendis. Pastor Kolbe koostatud Hargla koguduse liikmete nimekirjas 1869 on mitu perekonda, kelle elukohaks on märgitud *Pihkora*. Talu on seega asutatud tühjale kohale, arvatavasti talumaade kruntimise käigus XIX saj keskel. Talu on nime saanud ojal, Pihkura oja nime tuntakse tänapäevalgi. Nimi koosneb sõnadest *pihk(a)* 'vaik', mida tuntakse tänapäeval soome keeles, ja *ura* 'oja, väike jõgi'. – MF

EAA.1295.1.226:31, L 58; EAA.2072.9.625, L 1; KNAB

Pihkva järv [*ˈpihkva_järv*] Se – Eesti ja Venemaa vaheline piiriveekogu, Peipsi-Pihkva järve lõunapoolne osa, vn *Псковское озеро*, 1241 *Чудское озеро* (koos Peipsiga), 1406 *Псковское озеро*, 1461 *Великое озеро*, 1585 *у Болшою озера*, 1627 *озеро Псково*, 1854 *Pihkwa-järw*, 1868 *Pihkwa järw*, 1875 *kleinen Peipus*, 1882 *Талабское озеро*, 1903 *Peipus*, 1904 *Pihkva-järv*; läti *Pleskavas ezers*, poola *Jezioro Pskowskie*, sks *Pleskauer See*, sm *Pihkovanjärvi*, vadj *Vopskova järv*, võru *Talaba järv*, *Pihkva järv*. ⇒41C1 ♦ Järv on nimetatud Pihkva linna järgi, selle nime all esineb järv ürikutes XV saj algusest alates. Linna enda nime on X–XIII saj Vene kroonikates esitatud mitmel eri kujul: *Псковъ* (esmamaining, aastal 903), *Пльсковъ*, *Плесковъ*, *Пьсковъ*, *Псковъ*, *Песковъ*. Pihkva nimele on uurijad andnud mitmeid võimalikke sele-

Pihali bussipeatus. 2015. Foto Toivo Niinemets. Erakogu.

tusi. Nn soome-ugri hüpotees esitati juba XX saj algul, mida 1930. a-tel täiendas L. Kettunen ning 1981 vene keeleteadlane A. Popov; seda toetas V. Sedov (1995). Selle järgi on linn (ja hiljem järv) nime saanud Pskova (*Пскова*) jõelt, mis on läänemeresoome päritolu (eesti *Pihkva*, sm *Pihkova* või *Pihkava*), lähteks *pihk* 'tihke, paks, vaigune vedelik' ja sm *pihka* 'vaik'. Märgitakse, et Pihkva murretes ei eristata häälikuid *x* ja *c*, seega *Pihkva* > **Pisk-va* > *Пьскова* ning kuna liivi keeles Pskova jõe nimi oli *Piiskva* (Popovil **Piisk-va* < liivi *piisk* 'vaik'), võisid slaavlased ta üle võtta ilma muutusteta. On tõestatud, et *l*-häälikuga nimevariant on kaunis hiline ja kasutusel vaid Novgorodi kroonikates. Slaavi hüpoteesi järgi (V. Tatištšev, A. Šahmatov, V. Neroznak jt) on kohanimi (X–XIII saj kroonikates ka *Плесков*, *Пльсков*, *Пьсков*), algselt **пльскъ*, tulenenud vanavene sõnast *пльсь* 'kahe looke vaheline jõe osa' (vrd vn *плес*, *плѣсо* 'lai, avatud jõe osa'). Nime algkuju *Плеск/Пльск* koos *ov*-liitega võis V. Neroznaki arvates areneda järgmiselt: *Плесковъ* > *Пльсковъ* > *Пьсковъ* > *Пьсков* > *Псков*. Jõenimega sobivaid etümoloogiaid (S. Rospond) on teisigi: *плеск* 'vee müra, laksumine', *блеск* 'sära', *несок* 'liiv'. On esitatud ka vanagermaani hüpotees *Fisk-awa* 'kalajõgi' (*Fisk* 'rünt' + *awa* = germaani *ahwo*, ladina *aqua* 'vesi'), kuid M. Vasmer tõestas sellise arengu paikapidamatust. A. Manakov ja S. Vetrov on välja pakkunud jõenime saamise balti variandist *Pleskawa*, mis autorite arvates on indoeuroopa päritolu (*pal*-soo' + indoeuroopa liide *-esk-* + muinasbalti vetenimedele lõpp *-awa* 'vesi', st **Paleskava* tähendaks sood ehk soist vett). K. Büga võrdles nime balti vetenimega *Plisa*, mida teatakse Leedust, Valgevenest ja Poolast. XIII saj kroonikates esinev *Чудское озеро* 'tšuudi järv' tähistab kogu Peipsi-Pihkva järve ning lähtub läänemeresoome idagrupi rahvaid vanavene keeleruumis tähistavast sõnast. XIV saj nimi *Великое озеро* (XVI saj *Большое озеро* 'suur järv') käib samuti kogu järve kohta, kuid al XV saj-st märgib vaid järve lõunapoolset osa. XIX saj paralleelnimi tuleneb Talabski saarte

nimest järve lõunapoolses osas. J. Truusmanni ebasutatava seletuse järgi tuleneb *Талавское* nimi sõnast *talb, talv, tõlv* '(kivist, luust ja sarvest) kiulukujuline tööriist endisajal puidu lõhestamiseks ja voolimiseks'. Vrd Pihke, Peipsi järv. – AK

Academic; Hurt 1904: XIII; Kazakova 1973: 72; KBČ 1838: 179; Keograhwi 1854; KNAB; Manakov, Vetrov 2008: 157; Mel'nikov 1984; PL: II, 34, 116; Popov 1981: 8–14; Pskov 1585–1587: 144; SeK: 108; SGGD: V, 106, 117; Vasilev 1882: 310–311; VES; VKS; Weske 1876: 42

Pihla < Pihla ~ -sse> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms, Reigi krkms), ? 1254 *Pylayasari*, *Pilaiazeri*, 1562 *Pylas*, 1611 *Pihla*. ⇒47C2 ♦ Külanime samastamine XIII saj kirjanekuga on kaheldav, kuid võimalik, Reigi ala on olnud saar. Nime lähtekohaks on puunimetus *pihl* : *pihla* 'pihlakas'. Külas asub Reigi kirik. – MK

HK: 186; LUB: VI, 2736

Pihlaspea [*pihlas* ~ `pea] <-le>, koh ka *Pihlas* ~ `pee ~ *Pihlaspä* Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Metsiku ms), 1464 *Pigelspe*, 1469 *Pylitzpe* (küla), 1586 *Pilospe* (küla), 1699 *Pihlaspeh*, 1796 *Pichlispä* (küla), 1871 *Pichlaspae*, u 1900 *Пихласпе* (küla). ⇒4C1 ♦ Pihlaspea küla on esmakordselt mainitud 1464. Nimi tuleb E. Tarveli järgi puunimetusel, mis rannikumurdes on *pihlajas*, ka *pihlakas* (sm *pihlaja*) + *pea* 'neem'. Pihlaspea koosseisu kagus kuulub al 1940 Jorika. Annikvere mõisale kuulunud Jorika rannaküla esineb esmakordselt kirjalikes allikais 1699, kuid on arvatavasti olemas olnud juba XVI saj, kandes teistsugust nime (1542 *Iddekull*, 1583 *Edeküll*, 1586 *Idipäh*). Jorika nimi võib Tarveli arvates olla isikunime Georg teisend (*Jörg, Jorg*). Pihlaspea põhjaotsa moodustavad Neebuka talud. – MA

Bfl: I, 276; BHO: 454; EAA.1.2.C-IV-121; KNAB; LUB: XII, 636; Mellin; Schmidt 1871; Tarvel 1983: 37, 76, 81, 83, 85; Vergi ja Pihlaspea 2010: 52, 55

Pihleni <-le>, koh *Pihlõni* <-lõ> Urv – küla Võru maakonnas Urvaste vallas (Vastse-Antsla ms), 1762 *Pihle Hinni Simo*, 1805 *Pihleni Peter*, 1839 *Pichlene*. ⇒43C1 ♦ Külana märgitud 1970. a rahvaloenduse kaardil. Varasemal ajal talu ja talurühma nimi, mis on lühenenud isikunimest Pihle Hinn. Talupoja lisanimi Pihle võib pärineda puunimetusel *pihl*, vrd samast talust alguse saanud perekonnanimi *Pihlo*, kohalikud hääldused *Pihlu*. Pihleniga on 1977 liidetud Miku (1922 *Mikku*) ja osa Risttii külast (1970 *Risttee II*). – ES

EAA.1270.1.264:18, L 17p; EAA.567.2.534:3, L 2p; KNAB; Rucker

Pihosi <-le>, koh <-lõ>, kirjak varem ka *Pihuste* Röp – paik (küla) Tartu maakonnas Meeksi vallas (Meeksi ms), 1582 *Pichus*, *Pichuzica*, 1601 *Pauskulla*, 1627 *Pigositz*, 1686 *Pegositz kylla*, 1798 *Pihhust*, 1805 *Dorf Pihust*; vn *Пи́зозу́я*. ⇒34A2 ♦ Küla on 1977 jagatud Jõepera ja Meeksi küla vahel. Väike, kuid põline küla on kandnud kollektiivliitega nime. Varasemates kirjanekutes on *ste*-lõppu sageli saksa-slaavipärastatud *sitz*-kujuks. XX saj oli kohalikus kõnepruugis levinum lühike *si*-lõpp, kuigi tunti ka varianti Pihostõ. Algusosaks võiks olla vana isikunimi või lisanimi, mis on tõenäoliselt saadud linnunimetusel *piho* 'peoleo'. Saksapärasel kirjapildil lubavad aimata ka nimealgust **Piio-*, vrd *peoleo* < **piho-liho*. Tähelepanuväärne on seos Pihosi külanime ja Meerapalu elanike

kohta käiva sõimunimetusel *peegonahad* vahel. Vrd Meeksi. – ES

EAA.308.2.104; EAA.567.2.752:4, L 4p; Mellin; PA I: 95; Rev 1601: 20; Rev 1624/27 DL: 68; VES: piho

Pihtla [*'pihtla*] <' Pihtla ~ -sse> Pha – küla Saare maakonnas Pihtla vallas, mõis, sks *Pichtendahl*, 1645 *Pyhtala Peet* (talv), 1731 *Pichtendahl* (mõis). ⇒50C4 ♦ Arvatakse, et mõis tekkis juba XVI saj keskel ja selle nimi oli alguses Püha või omaniku nime järgi *Brakelshof* (1645 *Pyha sonst Brakelshof*). E. Tarveli andmeil on mõisat nimetatud 1452. Hilisem saksakeelne nimi sisaldab eesti algupära talu- või külanime, *la*-liitelisena elas nimi eestlaste suus edasi (1782 *Pihtla*). 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis jagunes Jõe, Paevälja ja Sauaru külaks. Pihtla nimi kadus nimestikust, kuni 1977 liideti selle nime alla uuesti neli küla kokku (Jõe, Höbeniku, Lasnama ja Paevälja). Eesti algupära Pihtla nimele võiks vasteks olla *piht* : *piha* (*pihe*) 'latt, teivas', *pihtaed*, vrd ka *piht* : *piha* 'kivimüür'. Pihtlaga liidetud küladest on Jõe ja Paevälja mõisa maale rajatud asunduskülad (Paevälja on nimetatud mõisapõllu järgi, vrd 1901 *Paevälja põld*), Höbeniku (1645 *Höbbonike Hannuß*, 1798 *Ebbenek*) ja Lasnama (1738 *Lasnama Töns*) on vanevad külad. Vrd Püha¹. – MK

BHO: 451; EAA.3724.5.2425, L 1; EAN; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; Ligi 1984: 289–290; Saaremaa 2007: 122; SK I: 169, 287, 509

Pihva <-le> Nõo – küla Tartu maakonnas Tähtvere vallas (Tähtvere ms), 1582 *Piuha*, 1627 *Piewa Kuella*, 1638 *Piwakyll*, 1839 *Pihwa*. ⇒32B2 ♦ Külanime algupära pole selge. Lähtesõnaks võib olla kas *piuhk* 'piibu osa', jäljetult hääbunud sõna **pihv* : **pihva* või on kohanimi kulunud lühemaks juba enne XVI saj lõppu (nt **piha*-vahest 'õu' või 'aed'). Vrd Unipiha. – EE

BHO: 454; PA I: 52; Rev 1624/27 DL: 132; Rev 1638 I: 64; Rucker

Piibe <' Piipe> Koe – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas, mõis, sks *Piep*, 1281 *Pypen*, 1288 *Pypen*, 1782 *Pipe mois*. ⇒14C4 ♦ XIII saj lõpul on Koeru khk-s Kärkna kloostrile vahetusena Saksa orduga Albu mõisa vastu läinud Liigvalla, Nõmmküla ja Piibe küla. Piibe külakonda on kuulunud Pandivere külake. Piibe mõis eraldati Liigvalla mõisast 1663. 1920. a-test asundus, 1977. a-st küla. Nime etimoloogia on ebaselge, võimalik, et tegemist on isikunimega. Vrd ka *piibeleht*. Piibe küla lõunaosa, teisel pool Põltsamaa jõge, tuntakse Piibearuna. – MJ

BHO: 452; Dopkewitsch 1933; LUB: III, 475a, 521a; Markus 2009: 12

Piibumäe [*piibu* ~ `mäe] <-le>, rahvak ka *Piibu_metsa* Kod – küla Jõgeva maakonnas Pala vallas (Ranna ms). ⇒26B2 ♦ Piibu talust väljakasvanud küla, on varem esinenud mitme muu nime all. Piibumäe nimi esineb hiljemalt 1945. a-st, muud nimed on Piibumetsa (1922), Sepametsa või Jurkametsa (1922), harva Lepasepa. Piibu nimi on talupoja lisanimest, 1795 on Lümati all mainitud *Piebo Juhanus Wittwe*, 1758 Raatvere all *Piebo Johann*. Et ajalooline Piibu talu asub Raatvere lähedal, võib viimast pidada talunime vanimaks maininguks. 1977 liideti Piibumäega Tossumetsa (ka Venetossu) küla. Piibumäe lääneotsa on nimetatud ka Jurka külaks. – PP

KNAB; PTK I: 180

Piigandi¹ <-sse>, koh <-he>, kirjak varem ka *Vana-Piigandi* Kan – küla Põlva maakonnas Kanepi vallas, mõis, sks *Alt-Pigant*, 1582 *Pigande*, 1584 *Pigandi*, 1590 *Pigan Moize*, 1628 *Pigant*, 1638 *Pigandt*, 1685 *Pigantz Hoff*, 1798 *Alt-Pigant*. ⇒39C2 ♦ Keskajal tekkinud Piigandi mõis kuulus 1620. a-te lõpust ühte omandusse Valgjärvega, omanikuks Rootsi sõjaväe ooberst Hans Berg. Mõisas oli esialgu kaks vana küla, Kanepi ja lahustükina Sõreste. 1796 eraldati Piigandist Heisri mõis (sks *Neu-Pigant*), saksakeelse mõisanimega kinnistus sellest peale *Alt-Pigant* (Vana-Piigandi). 1920. a-tel jagati mõisa maad asundustaludeks. Tänapäeval kuulub Piigandi küla alla ka umbes pool kunagise Kanepi küla põlistaludest (Piigandi küla lõuna- ja lääneosa). Väide, et mõisat on mainitud XVI saj I poolel nime all *Pygant* ja et mõisa rajas Reinhold Tiesenhausen (H. Ligi L. von Strykile toetudes), on suure tõenäosusega ekslik. See ka „Brieflade“ registris mainitud mõis peaks olema Rannu Piigandi ja *p-ga* algav nimekuju ei pärine XVI saj-st. Stryk toetub F. G. Gadebuschi käsikirjale. XIX saj autoreid võis eksitada see, et 1582–1584 esineb Kanepi ja Hoboala küla mõisnikuna Fromhold Tiesenhausen Arulast. Mõisanimeks annavad Poola allikad sellel ajal *Rom*, nimesid *Pigande* ja *Pigandi* on kasutatud veski kohta. Piigandi nime kohta mainivad nii 1627. a revisjon kui ka Stryk, et see on saadud Wiegant Rumpfi (*Wigand Rumpff*) eesnimest. Selline mõisnik võis siin olla enne 1558. a, kuid täpsemalt pole temast midagi teada. Varem on etimoloogia usutavust seganud arusaam, et sama koha nimekuju *Pygant* on vanem kui mõisnik Rumpfi aeg. Asi lihtsustub, kui tõeline esmamaining pärineb alles 1582. a-st. On teada, et poolakad tavatsesid kohanimesid üles kirjutada eesti talupoegade häälduse järgi. Sõnaalguline muutus *v > p* on küllalt tavaline, ehkki mitte nii reeglipärane nagu *f > p*. Nähtavasti juurdus selle väikemõisa poolakatel üle võetud nimekuju ka hilisemas saksakeelses pruugis nii hästi, et *w*-algulist nimekuju pole hiljem enam kasutusele võtta püütud. Vrd Piigandi². – ES

Bfl: register lk 93; BHO: 453; EAA.308.2.88, L 1; Ligi 1961: 355; Mellin; PA I: 88, 136; PA II: 470; Rev 1624/27 DL: 64; Rev 1638 I: 5; Stryk 1877: 227–228

Piigandi² <-sse> Ran – küla Tartu maakonnas Rõngu vallas (Valguta ms), 1638 *Wigandtimoyssi*, *wigantomoysa*, *Wigand*, 1684 *Pigande*; sks *Piegantshof* (karjamõis). ⇒31C3 ♦ XVIII saj lõpupoole tehti küla karjamõisaks. Järgmisel aastasajal muutus koht Piigandi nime kandvaks mõisanurmeks. Asula kohta on andmeid taas 1920. a-te algusest, kui tekkis asundus, u 1939. a-st küla. Koht sai nime tõenäoliselt eesnimest *Wiegant*, mis lähtub vanaülemsaksa sõnast *wigant* 'võitlev'. Vrd Piigandi¹. – EE

EM: 96, 178; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); EVK; KN; KNAB; Naumann jt 1984: 68; Rebane 1937: 9; Rev 1638 I: 93, 101, 103

Piigaste <-sse>, koh *Piigastõ* <-he>, kirjak varem ka *Vana-Piigaste* Kan – küla Põlva maakonnas Kõlleste vallas, mõis, sks *Alt-Pigast*, 1450 *Pyks*, 1582 *Piggasth*, 1628 *Pihast oder Pigast*, 1638 *Pigastkyllö*, 1684 *Pixbhoffläger*, *Pixtkylla*, 1723 *Pigast oder Pixt*. ⇒39C1 ♦ Küla on mainitud 1450. Mõis, mille alla küla kuulus, asus varem kindlakstegemata asukohaga *Pulmetze* külas ja toodi Piigaste külla üle XVI saj II poolel. Mõisaga

kõrvuti eksisteerinud Piigaste küla tuumik jäi XVII saj praeguse Palutaja küla kohale. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis pärast 1930. a-ide oli kirjas külanä. Põlise külanime Piigaste tähendus pole selge. Nimekuju *Pixt* näib olevat saksa keeles lühenenud variant. Nimes on külanimedele tüüpiline *ste*-liide, mis kõige sagedamini on liitunud vana-dele isikunimedele. Võib-olla seostub Piigaste nimi sõnaga *piik* : *piigi*. Vrd vn *nuka* 'piik', mis on käibinud ka vana isikunimega (*Пика*). Nimekuju *Pihast* lubab Piigastet siduda sõna *piho* 'peoleo' sisaldavate vanade isikunimedega. Kolmas võimalus on pidada külanime lähteks maastikusõna *pihk* : *piha*, vrd *pihastik* 'padrik'. Et Piigaste nimi sisaldaks sõna *piiga* 'tütarlaps', on vähetõenäoline, kuna on raske ette kujutada küla ja elanike eristamist selle sõna alusel. Piigaste küllaga on 1977 liidetud Tiksi küla, varasema nimega Janokjärve (nt 1582 *Janoter*, 1638 *Jennetjerwe kyllö*). Vrd Janokjärv, Piha, Pihke, Pihosi, Suudla. – ES
BHO: 453; EAA.308.6.321:7, L 6p; LGU: II, 342; PA I: 82, 83; Rev 1624/27 DL: 111; Rev 1638 I: 55–57; RGADA.274.1.174:497, L 491; Tupikov 2004: 303

Piila ['piila] <-sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Pihla*, 1645 *Pyla* (küla), 1731 *Pyhla*, 1782 *Pyhla oder Pyla*. ⇒50B3 ♦ Piila mõis eraldati Karjast ja Mustjalast ajavahemikus 1744–1750, XX saj alguses kuulus õigeusu kirikule. Küla mõisa kõrval säilis. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus (1922 *Piila-Platsimeeste* küla), mis 1939. a paiku liideti Piila küllaga. V. Pall on Piilsi nime puhul oletanud nimisõna, mille tüveks oleks *piil-*, ja esitanud häälikuliselt lähedastena *piil* : *piilu* 'varitsemine, luuramine', *piil* : *piilu*, *ennast piilu hoidma* 'ennast peitu, kõrvale hoidma', *piiluma* ja võrdluseks toonud ka isikunime *Pylo*. Saaremaa *Piila* puhul on võimalik ka lähtumine puunimetusest *pihl*, kui oletada, et varasemate kirjapanekute *h* ei ole pikendusmärk. Ida-Saaremaal on tuntud sõna *piil(u)* 'metsatukk', mitmuses *piilud*. – MK

BHO: 454; EM: 121; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); SK I: 288

Piilse ['piilse] <-le> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lügane vallas (Maidla ms), 1665 *Pilitz*, 1796 *Piilse*. ⇒16A1 ♦ Piilse kuulub eesti raskesti seletatavate *Piil*-nimede hulka, millele kohast sõnalist vastet pole leitud, vrd isikunime *Pylo*. Piilsi puhul on V. Pall osutanud, et nime aluseks on *ne-* või *s*-liitega nimisõna, mille tüveks oleks *piil-*. Sama kehtib Piilse puhul. Häälikuliselt lähedastena on V. Pall toonud *piil* : *piilu* 'varitsemine, luuramine', *ennast piilu hoidma* 'ennast peitu, kõrvale hoidma', *piiluma*, millele M. Kallasmaa on lisanud Saaremaa sõna *piil(u)* 'metsatukk'. Vrd Piila, Piilsi. – MK

Bfl: II, 737; Mellin; PTK I: 180; SK I: 288; Stoebe 1964: 63

Piilsi ['piilsi] < Piilsi ~ -sse> Trm – küla Ida-Viru maakonnas Lohusuu vallas (Avinurme ms), 1599 *wies Pilioza*, 1601 *Piloß*, 1624 *Pilsen*, 1695 *Pyllschie kylla*, 1839 *Piels*. ⇒16A4 ♦ Jagunes XVIII saj Mets-Piilsiks ja Ranna-Piilsiks, viimane kuulub praegu Kalmaküllale. Et si-lõpulisel nimel on enamasti tekkinud mitmusliku tüve üldistusena, võib ka selles nimes oletada algset *ne*-liidet (**piil+ne*). Nime tüve võib oletamisi siduda sõnaga *piil* : *piilu* 'piilumine, luuramine'. Võimatu pole ka lähtumine isikunimest (vrd vana liivi isikunimi

Pylo). 1977 liideti Piilsiga Karusoo, ↑Kodassaare, ↑Kolgavälja ja ↑Linnanõmme küla. – PP
PTK I: 180; P XVI: 126

Piilu < Piilu ~ -sse> Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas (Kaarli ms, Undla ms), 1564 *Pilo*. ⇒14B1 ♦ Kuni 1770. a-teni kuulus Räsna mõisale, seejärel Räsna ja Kuru mõisast eraldatud Kaarli mõisale. Hiljem jagunes kaheks osaks. Undla mõisale kuuluv loodepoolne osa oli Undla-Piilu, Kaarli mõisale kuuluv kagupoolne osa Kaarli-Piilu. 1876 rajati läbi küla raudtee ning pärast mõisapiiride kadumist jagas see küla kaheks mõtteliseks osaks. 1920. a-tel oli nimekirjades veel kaks nime, pärast 1940. a-id sulasid küla osad kokku. Nime lähteks võib olla isikunimi Pill. Vrd Piilse. – FP

EAA.1.2.933:141, L 140p; EVK; KNAB; Schilling 1970: 18; Schmidt 1844

Piipsemäe [*'piipse_ 'mäe*] <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1765 *Piipsi Peter*, 1796 *Piipse*, *Piepse*, 1839 *Piepse*, 1871 *Дер. Пиуцимяги*. ⇒45A3 ♦ Algselt Villa küla hajatalu põhjal tekkinud küla laienes XX saj Plaani karjamõisa asundustaludega sedavõrd, et tänapäeval kuulub Piipsemäe alla ka koht, kus XVII saj oli Plaani küla algatalu. Piipsemäe nimi on alguse saanud talupoja suguvõsa märkivast lisanimest, nt 1796 *Torbi Piipse Tannila p. Jaan*. Nimi võiks olla tekkinud eesnimest *Peep ~ Piip* (algnimi *Peetrus*) nii, et isanimeliste lisanimedena pruugiti omadussõna *piipne* : *piipse*. Vrd tänapäeval veel elavat kasutust Võrumaal: *ruudine veli*, *peebune poig* (vend Ruudi, poeg Peep). Teine võimalus on, et Piips on olnud eesnimi, see seletaks paremini *Piipsi* nimekujusid. – ES

EAA.1268.1.401:62, L 58p; EAA.1268.1.403:149, L 125p; LVVA.6828.4.380, L 1; Rücker

Piira <-le> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas, mõis, sks *Piera*, 1640 *Pehr* (küla), 1680 *Beer*, 1726 *Piera Mart* (talupoeg Tõrma küla all), 1796 *Pira* (küla). ⇒5B4 ♦ 1804–1809 eraldati Piira Rakvere mõisast koos Järni külaga Piira mõisaks. 1920. a-test asunud, al 1977 küla. Nime aluseks on talupoja lisanimi, mille tähendussisu jääb ebaselgeks, vrd *piir* : *piiri*, *piirama*. Piiraga on 1977 liidetud Aruküla (1913 *Arokerts*, 1922 *Aru*). – MK

Bfl: II, 517, 862; EAA kinnistud; KNAB; Rev 1725/26
Vi: 116

Piiri¹ <-le>, rahvak varem *Piiri_alune* Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Nurme ms). ⇒51C1 ♦ Hiline külanimi, mis revisjonides ei kajastu. Küla arvatakse tekkinud olevat XIX saj lõpul, külas asus Muhu-Suure vallamaja. Pärase külas on Piiri talu, Muhus on olnud Piir metsanimi (mets asub Piiri küla kõrval) ja Muhu murrakust on registreeritud ka sõna *piir* 'metsatukk'. – MK

BHO: 455; KN; Rehepapp; SK I: 288

Piiri² <-le> Võn – küla Tartu maakonnas Piirissaare vallas (Kastre ms), vn *Мекá*, 1750 *Dorff Iawel oder Meschi*, 1764 *Piri K.*, 1790 *Piresar*, 1839 *Pirisaar* (küla), u 1866 *C. Мръжа*. ⇒34B1 ♦ Peamiselt vene asustusega küla asus omaaegsel Liivimaa ja Peterburi kubermangu piiril, millest ka nimi. Küla suurem, lääneosa oli Liivimaa poolel, Peterburi poolele jäi saare vanausuliste palvemaja ja kalmistu. Küla olevat hilisem kui Saare ja Tooni, mida näitavat kohalik murdekasutus. Küla venekeelne nimi *Meža* on

Piiriga samatähenduslik. Piiri külast läände, Porka poolsaare lähedale jäi omaaegne Porka küla (1627 *Burga Oeoe*, 1729 *Porka Kul*, 1750 *Dorff Porkosahr*), mis jäeti maha 1862. a. Erinevalt Piirist, mis oli vene asustusega, oli Porka puht eesti küla. Veel varem võis Liivimaa poolel olla ka *Kotsaare või *Kodasaare küla (1582 *Kotyzar*, 1601 *Koddasar ~ Kodosaare*, 1814 *Kotzsaar*), kuid asukoht pole siiski kindel, sest 1750. a vakuraamatus teda Piirissaare külade hulgas ei mainita. Vrd Piirissaar. – PP

EAA.1411.1.10:12, 13, L 12, 13; KNAB; PA I: 113; Rev 1601: 4; Rücker; Simm 1971b: 352, 356; Simm 1973: 142; Vene TK 126

Piiri³ <-le> Hel – küla Valga maakonnas Hummuli vallas (Hummuli ms), 1798 *Pirri* (kõrts), 1839 *Piri* (talu). ⇒43A1 ♦ Külana nimekirjas 1945. Nimi on lähtunud kõrtsi- ja talunimest. Küla asub vastu ajaloolist maakonnapiiri. Piiri on tavaline talunimi enamasti mõisapiiril asuvate talude puhul. Piirit on varem kutsutud ka Soodekülaks (1932) ja kogu kanti Peräkülaks (Pera külaks). Piiri põhjapoolseid talusid tuntake Asu nime all. Vrd Piiri¹. – MK

KNAB; Mellin; Rücker

Piirissaar [*piiris_ 'saar*] <-saarele ~ -'saarde> Võn – saar Tartu maakonnas Piirissaare vallas, 1763 *Pirisar*, 1796 *Porka oder Pirisaar*, 1882 *Porkasaar* (*Piirissaar*). ⇒34B1 ♦ Piirissaare nüüdne nimi kajastab tema omaaegset staatust, sest saar oli pikka aega poolitatud Liivimaa kubermangu (varem Tartu piiskopkonna) ja Peterburi kubermangu (varem Pihkvamaa) vahel. Oletatavasti oli saar veel XII saj Peipsi lääneranniku poolsaar, millest ta hiljem järvevee tõustes muutus saareks. Hiljemalt 1463 oli saar juba kahe naabri vahel jagatud. Saare Eesti-poolne lääneosa oli peamiselt asustamata, saare loodeotsas asunud Porka küla jäeti liigvee tõttu maha XIX saj. Piiri küla asus kahe kubermangu piiril ning Saare ja Tooni küla juba Peterburi kubermangu, täpsemalt Oudova maakonna poolel. Saart on varem teise küla järgi nimetatud ka Porka saareks (1627 *Burga Oeoe*, *Holm Burkaoeoe*, 1638 *Borckoholm*). Porga nimesid esineb Eestis mujalgi, selle seletuseks sobib ehk tüvi *pork* : *porga* 'kepp, kaigas; teivas; mütt' (V. Pall, A. Moora) ~ *põrk* : *põrga* 'kepp, vemmal' (J. Mägiste). C. v. Stern seob Porka ja Ozolitsa nimed, oletades, et mõlemad viitavad nahaparkimisele (skS *Borke* '(puu) korp', vn *озолеть* 'hapuks minema', L. Altin lisab Piirissaarel tuntud sõna *озол* 'tuhk, sool'). Selline tõlgendus tundub siiski kistud. L. Altin pakub kolmandaks seletuseks vn *борок, бор* 'männi- või kuusemets'. Saare ajalooline venekeelne nimi on *Желачек*, mis tuleb esile juba vanemates Vene ning Pihkva kroonikates (1370 *Желачко, Жалачко, Жолчь*, vrd ka XVII–XVIII saj kaartidel *Salaska sari*). Selle nime eesti vaste võib olla Poola revisjonides mainitud *Selsar* (1584) või *Solsar* (1585). A. Moora põhjal võiks algne nimevorm olla olnud *Seläsaar 'järveselja saar ~ seljäjärve saar', sest Seljäjärveks nimetati Piirissaarel põhja pool olevat Peipsi järve (*selg* tähendavat siin laia, avarat vett). Vene nime Želatšek on siiski enamasti seotud Peipsi vastaskaldal suubuva Želtša (*Желча*) jõe nimega, mis lähtuvat jõe kollasest põhjast, vrd vn *жёлтый* 'kollane', *желчь* 'sapp'. O. Toporov ja S. Bagočiūnas peavad nime balti laenuks, sidudes selle sõnaga *žaltys* 'uss, nastik', *žalčia* või *žaltinis*

'ussi-' (Piirissaar olevat väga ussirohke). On ka arvamusi, et Vene ürikutes mainitud Ozolitsa (Озолица) võis käia Piirissaare kohta ning Želatško märkis üksnes selle Vene poolt. J. Simmu arvates Ozolitsa ei ole Piirissaart tähendanud. Tänapäeval tuntakse saart nimega Ozolets (u 1866 Озерцеф) Piirissaarest lõunas, Lämmijärve idakalda lähedal. Lõpuks on arvatud, et ka 1503. ja 1509. a vaherahulepingutes mainitud Klitsaar võiks käia Piirissaare kohta. C. v. Sterni arvates on see raskesti hääldatava Želatško eesti teisend. J. Simm peab seda tõenäoliseks, kuid A. Selarti arvates tuleks Klitsaart pigem otsida Narva jõe saarte hulgast (nt Väaska lähedal on *Ос. Ключной*, mis Eesti 1925. a topokaardil 1 : 25 000 on Liitsaar). Vrd Piiri², Saare³, Tooni. – AŠ, PP

Bagočiunas 2008: 64–65; ENE-EE: VII, 303; EVK; Grenzstein 1882–1883: I; Mellin; PA I: 155, 196; Rev 1624/27 DL: 45; Rev 1638 I: 238; Selart 1998: 47–55; Simm 1971b: 352–357; Toporov 2001: 16; Vene TK 126

Piirivarbe [*piiri_`varbe*] <-le> Kod – küla Jõgeva maakonnas Pala vallas (Pala ms). ⇒26B2 ♦ Endistest asundustaludest ja kandikohtadest kujunenud küla, esimest korda nimestikus 1945. Pala ja Kadrina mõisa piiril on ka Piiri talu, millest nähtavasti nimi on kujunenud. Sõna *varve* : `varve ~ `varbe tähendab Kodavere murrakus noort metsa. 1977 liideti Piirivarbega lõuna pool olev Karjamõisa küla, nimetatud Aleksandri karjamõisa (sks *Alexandershof*) järgi. – PP

KNAB; PTK I: 181

Piirsalu [*piir_salu*] <-sallu ~ -sse>, koh ka `Piisalu ~ `Piisaru ~ `Piisa_alu ~ `Piirse Kul – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas, mõis, sks *Piersal*, XVI saj I poolel *Phirßaell*, *Phirzall*, 1539 *Pirsell* (küla), 1798 *Piersahl*. ⇒10C3 ♦ Rootsi ajal eraldati Kuijõest mõis Piirsalu küla lähedusse. 1628–1691 kuulus Haapsalu krahvkonda. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Nimi lähtub sõnadest *piir* ja *salu*. Piirsaluga on 1977 liidetud Annamõisa (1798 karjamõis *Añenhof*, u 1900 *Аннамо́йза*), Kabeli (1844 *Kabelle*, u 1900 *Кабели*), ↑Valksi ja Vanamaa (1725 *Wannama*, 1913 *Ванамэ*) küla. – MK

BHO: 452; KN; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 99; Schmidt 1844; Stackelberg 1928: 452

Piirumi <-le>, koh varem ka *Piirume* Hää – küla Pärnu maakonnas Tahkuranna vallas (Tahkuranna ms), 1624 *Poehanorme Paul* (talupoeg Tahkuranna mõisa all), 1795 *Pihenorm Peet* (kalur Tahkuranna mõisa all), 1839 *Pichnorm* (küla), 1858 *Pihhinurm* (kaks talu Tahkuranna mõisa all), 1923 *Pihunurme* (küla), 1938 *Pikknurme*, 1939 *Piirumi*. ⇒35A1 ♦ Nimi on olnud kaheosaline, koosnedes kas sõnadest *püha*, *põhi* : *põhja* või *piht* : *piha* (*pihe*) 'latt, teivas' ja *nurm*, mis on tänapäeval kokku sulanud üheks tervikuks. XX saj kirjapanekuga võiks võrrelda ka sõnu *pihk* : *pihu* 'kübe, raas' ja *pihu* 'agan, puru, raas, natuke'. Piirumiga on 1977 liidetud osa ↑Pikla külast. – MK

EAA.1865.3.272/4:3, L 3; EAA.1865.3.276/1:4, 5, L 1p, 2p; EAA.2072.3.22g, L 4; Eesti TK 50; Eesti TK 200; EMSK; ÜAN

Piisi <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Antsla vallas (Tsooru ms), 1684 *Pise Pap*, *Pise Jahn*, 1765 *Dorf Piisi*. ⇒44B2 ♦ Tegemist on kahest talust alguse saanud külaga. Piisi lisanimi oli lähikonnas varem olemas Kõrgepalu ühes talurühmas (1627 *Pysi*, 1638

Pysy, 1684 *Peiße*), tänapäeval Sika, Kala ja Reedu talu. 1684. a kirjapanek võis seal edasi anda mitmuse omastavat käänet, nt *Peiße Jürgen* (*Piisse Jürgen). Talupoja lisanime päritolu pole selge. Sarnaselt häälduv saksa perekonnanimi *Pies* põhineb ladina eesnimel *Pius* 'vaga'. Võrdluseks võib tuua ka *piiss* : *piisi* 'pirukas', Selle sõnaga on kohalikud elanikud praeguse Piisi küla nime tähendust seostanudki. – ES
EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:221, L 216p; Lexikon der Familiennamen 2008: 464; Rev 1624/27 DL: 93; Rev 1638 I: 189

Piisoo [*piis_`soo*] <-sse ~ -le> Jür – küla Harju maakonnas Kiili vallas (Nabala ms), 1925 *Piisuküla*. ⇒12A1 ♦ Endine Kurevere saunaküla. On nime saanud soolt, mis paikneb külast lõunas. Nime enda algupära jääb hämaraks, võib-olla on esimene osis sõnast *piisk* : *piisa*. – PP

Eesti TK 25; KN; KNAB; Troska 1987: 101

Piistaoja [*piista_`oja*] <-le> Tor – küla Pärnu maakonnas Tori vallas (Tori ms), ? 1624 *Piessel* (talu), 1638 *Pys-tal* (küla), 1839 *Pistaoja* (talu), 1923 *Piista*. ⇒22B4 ♦ Asub Piistaoja ääres. Küla loodi 1977 Tani II küla põhjal, kus asus Piistaoja talu. Talu osteti päriseks 1893 ja kujundati üle Eesti tuntud tootmis- ja katsetaluks, mis pani aluse eesti mustakirju karja aretusele. Nimi pärineb kindlasti XVII saj külast, mis omakorda võis nime saada ojal. Nime algusosa tähendussisu jääb ebaselgeks. Juhul, kui algne on ojanimi, võiks võrdluseks tuua sõnad *piisk*, *piiskama*, 'tibusama, tilkuma', *piisutama*. Piistaojaga liideti 1977 ↑Jõulu ja Kaesoo (1970), mõlemad Väandra khk-s. Vrd Rahnoja. – MK
ENE-EE: VII, 306; KNAB; Rev 1624 PL: 21; Rev 1638

II: 13; Rucker; ÜAN

Piisu <-le ~ -sse> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Keblaste ms), 1582 *Piso*, 1689 *Pyßo By*, *Pyssso*, 1726, 1798 *Piso*. ⇒20C3 ♦ 1977–1997 oli Mihkli osa. Varasemate kirjapanekute järgi otsustades võis nime esisilbi täishäälik olla lühike, vrd *pisuke(ne)* 'pisike', *pisku* 'pisike'. – MK

BHO: 455; EAA.1.2.941:1290, L 1278p; EAN; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 107; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del 1, P:9

Piisupi <-sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Tam-salu vallas (Porkuni ms), 1583 *Piszep-Jecki*, 1586 *Piszeppecke*, 1796 *Pisop*. ⇒14C1 ♦ Küla asub Valgejõe ehk Järvajõe kaldal endistes Tallinna piiskopi valdustes ja ilmselt on nii jõgi kui ka küla XVI saj kandnud *Piiskopijõe nime. Külas on Piisupi järv. L. Kettunen küll kõhkleb, kuid leiab P. Johansenile toetudes, et nime algusosa viitab piiskopile, kuivõrd küla kuulus Porkunile, Tallinna piiskopi laumõisale. Johansen peab võimalikuks, et nimi on algselt sisaldanud ainult jõgi-osist (u 1330 *Yekes*). Et aga 1689 on Järvajõe mõisal sama rööpnimetus (*Jegiss*), siis on tõenäoliselt *Yekes* viidanud Järvajõe. Piisupiga liideti 1977 Laiamäe küla (Kad, nimekirjas 1970). * *Kiilas on Piiskopimägi, mis olevat saanud nime sellest, et sinna olevat maetud Porkuni linnuse asutaja piiskop Simon von der Borch* (1969). Vrd Järvajõe. – MJ

Bfl: I, 953, 1252; Bfl: II, 940; EO: 159, 335; Johansen 1928a: 148–150; Joh LCD: 819; KN: 1969; Mellin; Rev 1586: 42; Rev 1725/26 Jā: 56–58

Piiukaarelaid [*piiu_kaare_`laid*] Var – saar Pärnu maakonnas Varbla vallas, 1939 *Piiukaare laid*, 2008 *Piiukaare*. ⇒27A1 ♦ Nime esimese osa puhul võib olla

tegemist *pi(t)k*-sõnaga, vrd *piu* 'pikkus', *piune* 'pikkune'. Paadrema mõis on *Pio* esinenud lisanimena (1795 *Pio Siem*, *Pio Iuhkam*). Nime teine osa on moonduud, selle aluseks on ilmselt koha varasemat liiki tähistanud *kare*, mis on väiksem saar kui laid. Vrd Piiumetsa. – MK

EAA.1864.2.V-64:294, L 294p, 295; Eesti VP

Piiumetsa [*piiu_metsa*] <-`metsa>, kirjak varem *Piiometsa* TÜR – küla Järva maakonnas Väätsa vallas, mõis, 1423 *Pylemetze* (küla), 1564, 1615 *Pihometz*, 1796 *Piometz* (mõis). ⇒23A1 ♦ Mõis rajati 1722. 1920. a-test küla ja asundus kõrvuti, mis liideti 1977. Kui esmamainingus ei ole viga (ka oletatavalt XVI saj I poolest *Pilemetz*), siis liitub nimi eesti raskesti seletatavate *Piil*-nimedega. Algne on ilmselt loodusnimi, millest on lähtunud külanimi. Ida-Saaremaal märgib *piil* : *piilu* väiksemat lehtmetsa (A. Saarestel 'istutatud kasemets'), mis võiks tähenduse poolest sobida. Siiski võib sellele kirjapanekule võrdluseks tuua ka isikunime *Pylo*. Piilsi puhul on V. Pall oletanud veel *piil*-algulist nimisõna ja toonud häälikuliselt lähedasena *piil* : *piilu* 'varitsemine, luuramine', 'peidupaik' ja *piiluma*. Kui lugeda esmamainingud vigaseks, siis tuleks vast lähtuda tüvest, mis esineb tuletistes *pihestik*, *pehestik*, *pihistik* 'padrik' ja *pihik* 'tihnik'. Piiumetsa mõisast põhjas asus maantee ääres Katkuküla, endine saunaküla, mis kadus XIX saj lõpuks. Küla põhjapiiril asus Saksasoo ehk Uudismaa küla, mis rajati Lokuta mõisa soisele lahustükile 1920.–1930. a-tel; häabus pärast Teist maailmasõda. – MK

Archiv für die Geschichte: V, 321; BHO: 457;

EAA.1.2.938:32, L 30p; EKMS: II, 882-883; EVK; PTK I: 180; Troska 1987: 100; VMS

Pikajärve [*pika_järve*] <-le>, koh *Pikä_järve*, rahvak ka *Kitsõ* `mõisa, rahvak varem *Jaani* `mõisa Kan – küla Põlva maakonnas Valgjärve vallas, mõis, sks *Langensee*, *Groß-Johannishof* (kuni 1869), 1782 *Johannishof*, *Jani mois*, *Kitsi mois*, 1783 *Johannshoff*, *Jani Mõisa*, 1909 *Pitkajärve m.*, u 1900 *Мз. Пукъярвь*. ⇒39A1 ♦ Mõisa ja seda ümbritseva küla praegune nimi tekkis 1869, kui mõis sai saksakeelseks nimeks *Langensee*. Samatähenduslik *Pikajärve* tuli kirjalikku käibesse XX saj alguses. Samas piirkonnas asus XVI–XVII saj *Lootvina küla (1582 *Lotwin*). Osa sellest ajaloolisest külast kuulub tänapäeval Kooli ja Puugi küla ning Otepää valla Vana-Otepää küla alla. Karjamõis rajati XVIII saj I poolel Kitse talu asemele (1722 *Kitze Jürri*), 1749 eraldati see Valgjärvest omaette mõisaks. Nimeks sai alguses saksa keeles *Johannishof* (eesti muganduses Jaanimõisa) Valgjärve mõisniku tütrepoja Leonhard Johann von Schreiterfeldi järgi. *Pikajärve* nimi anti mõisale järvenime järgi. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. *Pikkjäv*, tänapäeval külanime järgi ümberkujunenult *Pikajäv*, on vaid üks selle järve nimesid. Jäv on ka tegelikult selle kandi järvedest kõige piklikuma kujuga, erinevalt näiteks Alapikä järvest, mis on nime saanud Ala-Pikä talu järgi. *Pikajärve* nimed varem on olnud *Lootvina küla järgi (1627 *Lothi*) ja Tõoste talu järgi järve läänekaldal (1638 *Tewojerwe*, 1861 *Teo Jerw*). 1685. a kaardile on märgitud nimi *Endjerw*. Kitse nimi kandus *Pikajärve* mõisalt üle sellest lõuna pool paiknenud kõrtsile (1861 *Kitza*). Peamiselt Kitse (Kitsõ) kõrtsi järgi tuntakse ka Karstest *Pikajärve*le viivat teed (Kitsõ tii). Kadunud külanime *Lootvina

(võrupäraselt *Luutvina) päritolu pole selge, kuid sarnasus Valgevene mitmete külanimedega *Lotva*, *Lotvinõ*, samuti valgevene-juudi perekonnanimega *Lotvin*, sunnib kõige tõenäolisemaks pidama siirdnime Valgevene aladelt. Vrd *Lootvina*. – ES

BAL: 663; EAA.1267.1.286:147, L 281; EAA.308.6.254, L 1; EAA.308.2.88, L 1; Hupel 1774–1782: III, 276; PA I: 77; Rev 1624/27 DL: 110; Rev 1638 I: 5; RGADA.274.1.174:454, L 447p; Stryk 1877: 218–219; Vene TK 42

Pikakannu [*pika_kannu*] <-`kandu ~-le>, koh *Pikä_kannu* <-`kandu ~ `Pikkä_kandu> Rõu – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Pindi ms), 1847 *Pikka kannu Nurm*. ⇒45B1 ♦ 1847. a kaardil veel Rusima küla põlluks märgitud maale on hiljem ümber asustatud Leigo talu, millest sai pärast 1860. a-te reforme valla talu. Talu maale ehitati 1871 Pindi valla koolimaja, kool oli enne paiknenud läheduses Rusima külas. Pindi koolimaja ja vallamaja kohana tuntud asustuse rahvapärane nimi *Pikäkannu* kinnistus ametlikuks külanimeks alles pärast 1945. a. Algupärane loodusnimi sisaldab sõnu *pikk* ja *kand*, viimane tähendab samasugust maastikuelementi nagu kohalikus keeles levinum häälduskuju *kund* 'mets, kõlbmatu, ülesharimata maa'. Võimalik, et 1847. a kaardil märgitud *Pikka Kannu Mets* eespool nimetatud nurme kõrval ongi algupärane *Pikk-kand, sest siit algab Saarõpera soo sisse ulatuv kõrgema maaga neemik. Rahvapärase seletuse järgi on *Pikakannu* nimi tulnud pikkadest kändudest raiesmikul. Võru keeles on *kand* : *kannu* 'känd' kokkulangev hämardunud maastikusõnaga *kand*. *Pikakannu* liideti 1977 Virve küla. – ES

EAA.3724.4.1910, L 1; KNAB; Saar 2008: 114–115

Pikaküla [*pika_küla*] <-`külla ~ -sse> Ann – küla Järva maakonnas Paide vallas, mõis (Purdi ms), XIV saj *Pytke*, 1564 *Pitke* (küla Purdi mõisa all), 1686 *Pitkakylla* (karjamõis), 1712 *Pitkacülla*. ⇒13C4 ♦ *Pikaküla* mõis (rajatud XVII saj II poolel) oli Purdi mõisaga pikemat aega ühtedes kätes. 1920. a-test küla. Nime aluseks on sõna *pikk* : *pika* (Põhja-Eestis murdepäraselt *pitk* : *pitka*). – MK

BHO: 458; EAA.1.2.942:873, L 851; EAA.3.1.488:115, L 165; Järvamaa 2007: 325; Rev 1586: 77; Ungern-Sternberg 1912a: 76

Pikaliiva [*pika_liiva*] <-le> Kei – Tallinna asum Haaberstis (Haabersti ms). ⇒1A2 ♦ Küla kujunes XX saj alguses; nimi on pandud pika liivaseljärgi järgi. Lõunaosa liideti Tallinnaga 1960, põhjaosa 1975. 1960. a-te planeeringus kavandati *Pikaliivale* rajada Suur-Õismäe elurajoon, kavadest loobuti 1980. a-tel, mil tuli taas käibebe *Pikaliiva* nimi. – PP

Tallinn 2004: II, 66–67

Pikareinu [*pika_reinu*] <-le>, koh *Pikä_reinu* <-lõ> Kam, Kan – küla Põlva maakonnas Valgjärve vallas (Krüüdneri ms, Valgjärve ms), u 1722 *Picka Reins Land*, *Pick Reins land*, 1839 *Reino* (talud), 1861 *Hoflage Rheinhof*, u 1900 *Пикарейну*. ⇒39B1 ♦ *Pikareinu* talu tekkis Valgjärve mõisa maa kitsale harule Krüüdneri mõisa maade sees (sama piirisuhe ja talukoht on näha juba 1685. a kaardil). XIX saj keskel muudeti *Pikareinu* Valgjärve mõisa karjamõisaks (*Rheinhof*). XX saj alguses sai sellest kahene talurühm (*Pikareinu* ja *Juksi*). Tänapäeval on *Pikareinu* külaks kokku liidetud suur osa Krüüdneri mõisa kunagisest Luigaste külast (1547 *Luykes*), mille talude maad ulatusid

Valgjärve kaldani. Küla alla kuulub ka Krüüdneri mõisa Kitse karjamõisa koht. 1977 liideti Pikareinuga Valgjärve mõisa asundustaludest koosnev Alliku küla (Kan). Pikareinu külale nime andnud talupoeg elas siin ilmselt XVII saj lõpupoolel. Talunime esmamaining jätab avatuks kaks lisanime päritolu võimalust: individuaalse lisanimega *Pikk Rein* või Valgjärve mõisa Pikä taludest pärit Rein. Praegu Vana-Otepää küla alla arvatud Alapikä ja Mõtsapikä talude eelkäijate varasem maining on *Picka Pap* (1627). Vrd Luigaste. – ES

BHO: 541; EAA.308.6.254, L 1; EAA.308.2.88, L 1; Eesti SK 10; EM: 92, 157; KNAB; Rev 1624/27 DL: 111; RGADA.274.1.174:445, 459, L 448p, 452p; Rucker; Vene TK 42

Pikaristi [*pika_risti*] <-le> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Varudi ms), 1541 *tho Langen Krütze* (talü), 1586 *Langencreutz*, 1796 *Post Hohen Kreutz*. ⇒6A3 ♦ Oletatavasti oli Vörkla külast lõunas oleval Salumäel rist, juba Taani hindamisraamatus on Vörkla juures märkus *ibidem lucus sanctus* ('sealsamas püha salu'). On arvatud, et pärast paganlike jumalate allaheitmist oli pühale kohale (hiimeäle) püstitatud rist, mille järgi talu, postijaam ja XIX saj lõpuks küla nime sai. – MK

Joh LCD: 201; Mellin

Pikasilla¹ [*pika_silla*] <-le> Hel, Rön – küla Valga maakonnas Põdrala vallas (Aakre ms, Patküla ms), 1398 *zur Langen Brücke*, 1478 *Paggaste zur langen Brück*, 1692 *Pitkesilda Jan*, 1724 *Pitka Silla Külla*, 1797 *Lange Brücke* (küla), 1839 *Lange Brücke* (kõrts). ⇒38A1 ♦ 1398 olid Pikasillal (*zur Langen Brücke*) läbirääkimised Saksa ordu ja Tartu piiskopkonna vahel. Küla, mis on kuulunud nii Aakre kui ka Vanamõisa alla, asub Tartu- ja Mulgimaa piiril, kus üle Väikese Emajõe viis pikk sild juba väga vanal ajal. Arvatavasti on eestikeelne nimi väga vana, saksakeelne on kas tõkelaele või rööpselt tekkinud sama objekti alusel. Pikasillaga on liidetud osa Luitsepast ehk Liutsepast (külanimena 1970). Praegune Pikasilla küla on lääne pool Väikest Emajõe ehk Helme khk-s. Ida pool jõge olnud Pikasilla küla (Rön) liideti 1977 Purtsiga. – MK

BHO: 288; EAA.567.3.91:18, L 14p; EAN; KNAB; LUB: IV, Reg 1780; Mellin; Rucker; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/38:566, L 615

Pikasilla² [*pika_silla*] <-le>, koh *Pikä_silla* < Pikkä_silda > Plv – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Vana-Koiola ms), 1855 *Buschwächter Pikkasild*, *Pick Sild Soo*. ⇒40A3 ♦ Pikasilla oli 1977–1997 Lauga küla osa. Küla on alguse saanud Vana-Koiola mõisa metsavahikohast. Asustusunime aluseks olnud Pikkisild on paiknenud Vana-Koiola ja Timo mõisa piiril, Timo (Tsolgo) poolele jäävad Maaska karjamõis ja Lauga küla. – ES

EAA.3724.4.1868, L 4

Pikasöödi [*pika_söödi*] <-le>, koh varem ka *Pika_söödi* Kos – paik (küla) Harju maakonnas Kose vallas (Ravila ms), 1913 *Pikaseddi* (küla). ⇒13A2 ♦ Algselt saunaküla, mille talud planeeriti kruntimisel pikka ritta tihedalt üksteise kõrvale, põhiosa neist jääb Vardja poole teed. Liideti 1977 Raveliku ja Vardja külaga. Paunkülas on ka Pikasöödi talu. Nime lähtekohaks on sõnad *pikk* : *pika* ja *sööt* : *söödi*. – TL

EVK; KN; KNAB; Troska 1987: 99

Pikati <Pikati ~ -sse> lis – küla Ida-Viru maakonnas Tudulinna vallas (Tudulinna ms), 1591 *Pittkatt* (küla), 1796 *Pikkat*. ⇒16A3 ♦ 1726 on Tudulinna küla all mainitud talupoeg *Pickite Carle Andres*. Külas on olnud mitu Pikati talu. Lisa- või talunimi lähtub sõnast *pikk* : *pika*, vrd ka *pikiti* 'pikuti'. Pikati külaga on 1977 liidetud Metsküla (u 1900 *Суревелья* – Suurevälja talu järgi, 1913 *Suurmetskülla*, 1945 *Metsküla*). – MK

EVK; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 119; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/6:37, L 27p

Pikavere¹ <-`verre ~ -sse> Kos – küla Harju maakonnas Raasiku vallas, mõis, sks *Pickfer*, 1241 *Pikæuææ* (**Pikeuere*), 1446 *Pitkever* (mõis), *Pickfer*, 1798 *Pitkfer*, *Pikkawerre* (mõis). ⇒12C1 ♦ Põline asulakoht. A-st 1446 on andmeid vaid mõisa kohta, küla pole mainitud ka edaspidistes dokumentides. 1920. a-test asundus, mis 1920. a-te lõpul jagati kaheks: Suurevälja küla põhjas ja Mallavere küla lõunas. Kuigi Pikavere nime kasutati aeg-ajalt mõisasüdame kohta, tuli ta ametlikku nimistusse tagasi alles 1977, kui üheks külaks liideti ↑Perila asundus (HJn), Silmsi (HJn, Silmsi-Perila, 1241 *Silmel*) ja ↑Suurevälja küla. Kohanimelõpule *-vere* eelnev nimeosa võib pärineda sõnast *pikk* : *pika*, murdes ka *pitk* : *pitka*. L. Kettunen peab üpris kindlaks nime lähtumist isiku- või perekonnanimest *Pitka* ja **Pitkanveerin* : *-veeren*. – TL

BHO: 451; EO: 279; ERA.14.2.713 (Peningi vallavalitsuse kiri 4. I 1939 nr 562); Joh LCD: 549, 605; Mellin

Pikavere² <-`verre ~ -sse>, koh aj *Pikara* ~ *Pitkara* Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Koonga ms), 1534 *Pickierff*, 1601 *Pitthauer*, 1797 *Pitkafer*. ⇒21A4 ♦ Nimi on olnud algselt ilmselt **Pikajärve* ja siirdunud alles hiljem *vere*-nimede rühma. Tõenäoliselt on praegune Lavassaare järv olnud vanasti palju suurem, haarates ka Kõima ja Laisma raba alasid. Kui seos järvega nõrgenes, muutus nime järelosa. Vrd *Pikavere*¹. – MK

KN; Mellin; Rev 1601: 169; Stackelberg 1926: 217

Pikevere <-`verre ~ -sse>, koh ka *Pikivere* Koe – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas (Raigu ms), 1564 *Pickewer*, 1913 *Pikkifer*. ⇒14B3 ♦ Nimi võib olla tingitud maastikust, kuid võib ka olla seotud kunagiste võimalike omanike Pitkevere vasallisuguvõsaga, kes on nime saanud Kose khk *Pikaverelt*. 1977 liideti ↑Allivere küla. Vrd *Pikavere*¹. – FP

EVK; Joh LCD: 894; KNAB; Ungern-Sternberg 1912a: 10

Pikkjärve¹ [*`pikk_järve*] <-le> Pal – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Kaarepere ms), 1582 *Pykierb*, 1627 *Pittke Jerwe*, 1826 *Piikjerwmois* (karjamõis). ⇒25B3 ♦ Algselt küla, XIX saj-st karjamõis. 1920. a-test asundus, mille kõrvale 1970. a-tekst oli tekkinud küla. Asundus ja küla põhiosa liideti 1977 külaks. Nimetatud kõrvaloleva järve järgi. Pikkjärvega on 1977 liidetud ↑Kaarepere asundus ja osaliselt ↑Prossa küla. Lääneosas üle raudtee on 1920.–1930. a-tel olnud Sepasoone küla. – PP

BHO: 455; PA I: 107; PTK I: 182; PTMT: II, 380

Pikkjärve² [*`pikk_järve*] <-le>, rahvak *Vissi* <-le> Krl – küla Valga maakonnas Karula vallas (Karula ms), 1582 *Pikierwe*. ⇒43B2 ♦ XVII–XVIII saj oli see ligaste mõisa küla, tuumikuga järve idapoolses otsas (nt 1798 *Pikjerw*). Tänapäeval kannab vana tuumik Kirbu karjamõisa järgi Kirbu küla nime. Järvest

põhja pool asuvad põlistalud Keerispalu, Puustusõ, Varössõ jt kuuluvad ka nüüd Pikkjärve küla alla. Järve läänepoolses otsas olev paikkond Vissi on tänapäeval küla tuumikuna tajutatav, kuid traditsiooniliselt on see koht kuulunud Karula mõisa ja veel varem Vihma küla maade hulka. Veel lääne pool on Pikkjärve külagaga 1977 liidetud osa ↑Mürgi külast ehk Kaagjärve mõisale kuulunud Leetuse, Ojare ja Pasuna talu. Pikkjärve küla nimi pärineb järvelt, mis ongi silmapaistvalt pikk ja kitsas. Vissi nimi pärineb Vissi kõrtsilt. Samas kohas oli kõrts tõenäoliselt juba XVII saj. Mellini kaardil 1798 on kõrts näidatud, Rükkeri kaardil 1839 leidub nimi *Piri* (Piiri), mõisa-kaardil 1867 *Wissikrug*. 1847 ehitati kõrtsi lähedale Vissi õigeusu kirik. Vissi kõrtsi nime päritolu pole selge, kuid tegemist on Lõuna-Eestis korduva kõrtsinimega. A. W. Hupelil esineb 1782 Karula kõrvalmõisa nimi *Jerrepäe*. See on seotud kohaga Pikkjärve läänepoolse otsa lõunakaldal, nimega Järepe või Järepi tammik. Tõenäoliselt asus siin üks Karula karjamõisaid, enne kui see viidi üle ligastelt ostetud Kirbule järve teises, idapoolses otsas. XVII saj on samas kohas, hilisema Vissi kiriku kandis, olnud Järepi talu (1690 *Järpä Rein*). Nimi pärineb arvatavasti vanapärasest kohamääratlusest *Järvepää 'järve ots'. Vrd Karula³, Kirbu¹, Vissi¹. – ES

EAA.3724.5.2803, L 1; EAA.567.3.67:28, L 26p; Hupel 1774–1782: III, 293; Mellin; Merila-Lattik 2005: 106; PA I: 69; Rev 1624/27 DL: 163; Rükker

Pikkküla [*'pikk_küla*] <- külla ~ -sse> Vig – paik (küla) Rapla maakonnas Vigala vallas (Päärdu ms), u 1900 *Пиккюля* (küla), 1923 *Pikküla*. ⇒21B2 ♦ Küla on 1977 liidetud Kurevere ja Päärduga. XVIII saj on Kureveres esinenud lisanimega *Pikk* (1782 *Pikka Jaani Jürri*), kuid küla on võidud kutsuma hakata ka venitatud asendi järgi Päärdu ja Kurevere vahel. – MK

EAA.1864.2.IV-8:45, L 44; EAN; KNAB; ÜAN

Pikknurme [*'pikk_nurme*] <- nurme ~ -sse> Ksi – küla Jõgeva maakonnas Puurmani vallas (Saduküla ms), 1560 *Pitkenorm*, 1582 *Piknorm*, 1627 *Pickenorm*, 1839 *Piknorm*. ⇒24C3 ♦ Nimi on pandud ilmselt looduseseme (Pikknurm) järgi. 1977 liideti Pikknurmeaga ↑Kunila ja ↑Ruupa küla. – PP

BHO: 456; PA I: 116; PTK I: 182; Rükker

Pikla [*'pikla*] <-sse> Hää – paik (küla) Pärnu maakonnas Tahkuranna vallas (Tahkuranna ms), 1839 *Pikley ninna*, *Pik Laid* (neem, laid), u 1866 *Пилинурме* (küla), 1923 *Pikla I*, *Pikla II*. ⇒35A1 ♦ XIX saj keskpaigaks kujunenud küla. Jagunes 1920. a-tel kaheks, hiljem kolmeks osaks. Pikla I ja II liideti 1977 Võiste alevikuga, Pikla III Piirumi külagaga. Nime aluseks on laiunimi, mis kujunes neemenimeks ja sealt külanimeks. Nimi koosneb sõnadest *pikk* ja *laid*: *laiu* 'väike saar', viimane on muutunud *la-lõpuks*. – MK

EAA.2072.3.22g, L 3; Rükker; ÜAN

Pikre [*'pikre*] <-le> Hel – paik (küla) Valga maakonnas Hummuli vallas (Koorküla ms), 1624 *Pickker Iwasch* (talupoeg Koorküla mõisa all), 1638 *Pitfer*, *Picker* (küla), u 1900 *Пикпу* (talud). ⇒38A3 ♦ Külana taas 1922. Pikre on 1977 liidetud Jeti külagaga ja asub Pikre järve ääres. Ehkki 1638 on nimi märgitud *verelõpulisena*, tuleks tõenäoseks pidada talupoja lisanime algset kuju **Pitkjärve* > **Pikkjärve* > *Pikri*, vrd Koorküla järvede loendis 1638 *Pick See*. Vaheldust,

kus varasem *-järve* on andnud *-vere*, leidub teisteski kohanimedes. Pikre põhjapoolsed talud on tuntud Ritsu nime all. Vrd *Pikavere*². – MK

KNAB; Rev 1624 PL: 87; Rev 1638 II: 126, 127

Pikru [*'pikru*] <-le> Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Tarvastu ms), 1415 *Pitkenoruaas*, 1583 *w pogoszczie Pykierah*, 1585 *Pikori*, 1624 *Pickfer*, 1797 *Pikfer*. ⇒31A3 ♦ Põlisküla, mis pärast Teist maailmasõda jagati mitmeks väiksemaks külaks, taastati 1977. Tõenäoliselt algselt kaheosaline nimi **Pikknurme* on aja jooksul tugevasti lühenenud. Küla paikneb kõrge-mal, põllumajanduseks sobival alal. Pikru taastamisel 1977 liideti sellega Kõlu (vahepealne Pikru tuumik, 1693 *Kollo Hans*), Mõru, Piitre (Peetri) ja Roti (1638 *Rotty Herm*) küla. Omaette talurühmad Pikru piires on ka Matu (1693 *Rantso Matto Jury*), Oja ja Pillussa. Vrd *Pikknurme*. – MKu

EAA.567.3.121: L 18; EVK; Mellin; PA IV: 142, 187; Rev 1624 PL: 99; Rev 1638 II: 114; Värepe 1968

Pikva [*'pikva*] <-le> Kos – küla Harju maakonnas Anija vallas, mõis, sks *Pickwa*, 1241 *Pickuta*, 1493 *Pytkow*, 1696 *Pickowa*, *Pickoa By*, 1796 *Pitkwa* (küla, veski). ⇒13A1 ♦ Küla oli olemas juba XIII saj alguses. Keskajal oli Pikva Padise kloostri mõisa eraldi vakus, 1600 liideti Alavere mõisa külge, mille koosseisu jäi Pikva poolmõis 1849. a-ni, rüütlimõisa õigused sai 1858. L. Kettunen kõrvutab nime nt sõnadega *pikutama* ja *pikutaja*, kuid peab tõenäolisemaks siiski lähtumist sõnast *pikk* ~ *pitk*. Vottes arvesse kirjapanekuid *Pytkow*, *Pickowa* ja *Pickoa By*, võiks oletada ka lähtumist sõnadest *pikk* + *oja* > *-va*. Küla asub oja ääres. Talurühm *Pikvast* läänes kannab Laksu nime. 1977 liideti *Pikvaga* osa Jõeääre külast. – TL

BHO: 11, 451; EAA.1.2.C-IV-288; EAA kinnistud; EO: 260; Joh LCD: 547–548; KNAB; Mellin

Pildiküla [*'pildi_küla*] <- külla ~ -sse> Jür – küla Harju maakonnas Rae vallas. ⇒2C4 ♦ *Pildiküla*, a-ni 1977 *Pildi küla* on nime saanud perekonnanime järgi: 1954 asutas Feliks Pilt koos nelja teise perega väikese elamurajooni Tallinna–Tartu maantee äärde. Varem on seal olnud ↑Lehmja muinasküla. 1977–1997 oli Lehmja küla osa, siis taastati elanike soovil. – PP

KNAB; Rae valla koduleht

Pilguse <-le> Khk – paik (küla) Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Hoheneichen*, 1693 *Pilkose Randast* (rand Pilguse mõisa juures), 1782 *Pilkusse mois*. ⇒52A1 ♦ Piiskop Joh. Münchhausen läänistas 1558 Leedri vakusest ühe pundenikukoha Heinrich Bellingshausenile ja hertsog Magnus lisas 1568 Bert-rann Bellingshauseni nimele veel kaks pundeniku-kohta ja neli üksjalakohta. Sellest sündis Pilguse mõis. 1909 osteti mõis vaimuhaigete varjupaigaks, hiljem oli seal 1990. a-teni psühhiaatria haigla. Pilguse ümber asundust seega ei tekkinud, mõis arvestati naabruses oleva Jõgela küla alla. 1977–1997 oli Jõgela ametlikult Pilguse nime all, 1997 taastati Jõgela nimi. Mõisa eestikeelne nimi on mugand Bellingshauseni nimest ja see oli kasutusel vähemasti XVII saj-st. Vrd Jõgela, *Pilkuse*. – MK

KNAB; Saaremaa 1934: 581; SK I: 291

Pilistvere¹ <- verre ~ -sse> Pil – kihelkond ajaloolisel Viljandimaal, sks *Pillistfer*, 1454 *Pilszekon* (kihelkond), 1480 *Pilstever*. ♦ XIII saj algul moodustas kihelkonna ala koos hilisema Kolga-Jaani khk-ga Nurmekunna maakonna, kus juba 1234 oli preester. Kolga-Jaani

eraldati enne Liivi sõda. Pilistvere kuulus Põltsamaa foogtkonda kuni u 1480, seejärel Viljandi komtuurkonda, Poola võimu ajal Põltsamaa staarostkonda, hiljem Tartu ja Pärnu maakonda. Kirik on ehitatud hiljemalt XIV saj. Nimi pärineb arvatavasti vere-lõpulisest külanimest, mille algusosa oli *ste*-line suguvõsa nimi. L. Kettunen pidas esmamainingu järelosaks sõna või liidet *kond* : *konna*. Nime algusosa pidas ta samuti sugunimeks, mida võrdles sõnadega *pill* : *pilli*, *pillimees*, *pilu* ja oletatava isikunimega **Piloi*, **Pilloi*, mispuhul *Pilliste* lähtuks vormist **Piluste*. Kettunen näib pidavat Viljandi khk Pilustvere küla (↑Kookla) nime sama algupära variandiks. * *Pilistvere kirikusse oli müüritud sisse üks Pilli Mihkel. Müüritud siis sinna sisse ja sellest ajast ei olevat enam kirikut maha lõhutud. Sellest oligi Pilistvere. See olnud siuke lollakas ja sellest ei ole kellelgi nii kahju olnud.* (1993) – MK

Bfl: I, 337; ENE: VI, 121; EO: 307–308; KM: RKM II 455, 295/6 (2) – 1993; LGU: I, 361

Pilistvere² <-verre ~ -sse> Pil – küla Viljandi maakonnas Kõo vallas (Pilistvere krmks), 1583 *Piliswer* (küla), 1624 *Pillistfer*. ⇒24A3 ♦ Tõenäoliselt küla vanem, kui esmamaining külanäitab. XIX ja XX saj vahetusel tekkis kiriku juurde Pilistvere alevik, mis on 1977 liidetud Pilistvere küllaga. Vrd Pilistvere¹. – MK

ENE: VI, 121; KNAB; PA IV: 9; Rev 1624 PL: 46

Pilka [¹*pilka*] <-sse> TMr – küla Tartu maakonnas Luunja vallas, mõis, sks *Pilken*, 1582 *Pelgal*, 1627 *Pilkaya Moysa*, 1638 *Pelgala* (küla), *Pilckomoiso* (karjamõis), 1782 *Pilkia mois*. ⇒33A1 ♦ Mõis rajati küla asemele XVII saj. 1770 läks sellest osa maad Kavastu mõisale. 1920. a-te alguses rajati Pilka maadel asundus, mis 1939. a paiku sai külaks. M. J. Eisen oletas ettevaatlikult kohanime isikunimelist algupära. Osa vanu nimekujusid näikse lähtuvat siiski sõnast *pilkaja* (ilmselt isiku lisanimi), osa aga on tuletatud *la*-liite abil *pelg*-tüvest ('kartus'), vrd sm *Pelkola*. 1977 liideti Pilka Aravuste (1558 *Arras*, 1582 *Arrowas*) ja ↑Jansu küla. – EE

BHO: 456; Eisen 1924c: 27; EM: 97, 178; Hupel 1774–1782: III, 253; PA I: 100; Pullat 1980: 43; Rev 1624/27 DL: 40; Rev 1638 II: 193, 239; ÜAN

Pilkuse [¹*pilkuse*] <-sse>, koh <'Pilkuste> Ote – küla Valga maakonnas Otepää vallas, mõis, sks *Bremenhof*, 1782 *Pilkusse mois*. ⇒39A2 ♦ A-tel 1629–1783 on mõis olnud Billingshuseni (Bellingshauseni) perekonna valduses, kelle perekonnanimest on mugandatud tänapäevane eestikeelne kohanimi. 1920. a-tel tekkis mõisa maale Pilkuse asundus, mis jagunes kaheks osaks: põhjapoolne Mäeküla ja lõunapoolne Alaküla. Need olid ametlikud külanimed a-ni 1977, kui nad ühendati Pilkuse külaks. Pilkuse omaette pagad on põhjas Karjamõisa (Anne ehk Kaarna karjamõisa järgi, ↑Kaarnajärv), mõisast kagus Pilpaküla ja kagupiiril Vastsemõisa ehk Tsiberimõisa. Viimane on nimetatud Vastsemõisa ehk Väike-Pilkuse karjamõisa järgi (sks *Klein-Bremen*). Mõisa saksakeelne nimi *Bremen* ehk *Bremenhof* tulenes varasema mõisniku perekonnanimest Bremen. Mõisal oli kaks osa, *Bremenhof* ja *Tillemoise* (asukoht teadmata). Mõisat on esimest korda ürikutes mainitud 1541, kui see müüdi Georg (Jürgen) Holtzschuerile. Tema pani mõisale uue nime samuti oma perekonnanime järgi (1629 *Holtzschuershof*, 1638 *Holtzschur*). Billingshusen nimetas mõisa küll oma perekonnanime järgi ümber,

kuid eelmised nimed elasid vähemalt ürikutes veel edasi. Vrd Pilguse. – MF

BHO: 45; Eesti PK 20; Eisen 1924c: 26–27; Hupel 1774–1782: 273; Rev 1638 I: 10; Uustalu 1972: 231–232, 244–245

Pillapalu [*pilla_palu*] <-`pallu ~ -sse> Kuu – küla Harju maakonnas Anija vallas (Jägala ms), 1686–1689 *Pillapalla*, 1693 *Pillapall* (pered), 1726 *Pillapal Hans*, *Pillapal Casper*, 1798 *Pillopal* (karjamõis). ⇒4A4 ♦ Pillapalu asub vähese asustusega alal, kus on peamiselt metsad ja sood. Rootsi aja lõpul on siin olnud paar talu, mis on asunud Harjumaal, kuid Järvamaa piiril. XVII–XVIII saj vahetusel on Pillapalus olnud kaks Jägala mõisa üksiktalu. 1725.–1726. a revisjonis on need paigutatud Rebala küla alla. Ka Wrede järgi kuulus Pillapalu (*Pillapallo*) XVIII saj algul Jägala mõisale, kuigi asus Kuusalu khk-s metsas. E. Varepi kogutud pärimuse kohaselt olnud Pillapalu vanasti Ahula karjamõis ja kuulus alles hiljem Maardu ja Jägala mõisa alla. Nimi on liitnimi: *Pilla* + *palu*. Nime algusosa on tõenäoliselt muistne isikunimi. Pillapalu praegune küla hõlmab suurt maa-ala, millele jäävad mitmed vanad asulakohad. Kuusalu khk poolel on ↑Koitjärve vana mõisakoht, Kõrveveski (1517 *Korbe*, 1586 *Korps*, 1589 *Corpusz*, ↑Hirvli) ja Tõrrepõhja (1798 *Terrepohja* talu). Asustus oli varem suurelt jaolt metsavahitalud: Liigmäe ehk Liidmäe (Maardu mõisa metsavaht, siin oli ka Maardu noorhärä jahiloss), Poolvahe ja `Putka (Jägala metsavahid). Poolvahes oli lisaks Anija mõisa renditalu ja kunagi ammu Kassisaba kõrts. Putka oli saanud nime sellest, et maja oli väike, vaht seal ei elanudki, käis ainult varjus. Ambla khk poolel on Kaikvõhma (koh ka Kaikamäe; 1379 *Kadikenwomes*), Pruuna metsavahikoht, mis on Rootsi aja lõpul olnud kõrts (1693 *Kaick Wohema Krog*). Muud Ambla poole suuremad asulad on olnud Apuparra (koh Apupara, 1798 kõrts *Appopar*), Koolme (1379 *Kolymus*; 1798 *Koolma*), Leppsilla (u 1900 *Ленциля*), Maanteeääre (1871 *Maande*), Nahe (1798 *Nahhe*), Pruunakõrve (1922 *Pruuna-Kõrve*), Rekka (1379 *Reckenoya*), Saukõrve (1871 *Saukõrw*) ja Uuejärve (1798 kõrts *Uusjerwe*). 1379 läänistati siitkandist Lehtse mõisale Kaikvõhma, Rekka (asus Rekkaoja ääres), Kosenõmme (*Cosgenomme*, praegu Aegviidu põhjaosa), Koolma, Koonukõrve (*Konocorbi*) ja Laudisalu (*Laydezal*), ka ↑Läpi. – MJ

EVK; Johansen 1932: 23; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 359; Schmidt 1871; Wrede 2006: 49, 243

Pillardi [*pil'l'ardi*] <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Vana-Laitsna ms), 1782 *Pillarde Pedro*, 1796 *Pillardi Juhhani L(äsk) Katri Pilwehder*, 1811 *Pilweder*, 1839 *Pilweder*; läti *Pilnevēderi*. ⇒44C3 ♦ Pillardi oli 1977–1997 Luutsniku küla osa. Külanime on säilinud kirjapanekute algusest peale kirjutatud eesti ja läti traditsioonis erinevalt. Nime päritolu pole selge. Lätis käibib rahvalik tõlgendus Pillardist kui „täiskõhu“ külast (läti *pilns vēders* [*vāādārs*] 'täis kõht'). L. Vaba on märkinud, et latgali sama sõna kuju on *vādars*. See vastab rohkem eesti *Pillard*i võimalikule laenualuselise ja latgalipäraseid jooned häälduses on ka levinud Kirde-Lätis Eesti piirini. Võib uskuda, et nimi on läti päritolu ja selle teise poole tähendus on 'kõht'. Talupoja lisanimele võib leida semantiliselt paralleele vene ja valgevene

perekonnanimedest, nt rikkaliku söömise ja hea-oluga seostuvad *Сытин, Сытник* ja *Обелин*. – ES EAA.1268.1.23:53, L 110; EAA.1268.1.403:419, L 370; ERA.T-3.24.1810, L 1; LVVA.199.1.228:19, L 14p; LVVV: P2, 8; PTK I: 180; Rucker; SK I: 292

Pille <-le> Plv – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Timo ms), 1627 *Pille Pap*, 1638 *Pulle Paep*, 1688 *Pille Petter*, *Pille Michel*, 1757 *Pille*, 1821 *Dorff Pille*. ⇒40A3 ♦ Pille (1970 *Pille I*) oli 1977–2005 Tsolgo küla osa. Külanimi on alguse saanud talupoja lisanimest Tsolgo külakonnas, mida 1638. a revisjonis nimetati *Süväjärveks (*Söha Jerw*). Seda järvenime kandis oletatavasti teistest palju sügavam Mustjärv (1627 *Soeha Jerw*, 1638 *Sewa oder MustJerw*). Kui nii, siis võib Pille järve kohta 1627. a käia *Mosti Jerw*, sest nimekirja selle lõigu kõik muud järvenimed on tänapäevaste Tsolgo järvedega kokkuviidavad. Pille lisanimi päritolu on ebaselge. *Pille Pap* on 1627. a kirja pandud veel Koiola küla all. Kas ta elas tegelikult seal või loendati Pille hajatalu koos Koiola külaga, pole teada. Eesti Pilli talunimesid on võrreldud ristinimega *Philipp*. Hästi sobiks alamsaksa-rootsi isikunimi *Bille*. Sõnavaralise alusena on võimalikud eesti sõna *pill* ja keskalsamsaksa *spil* 'mäng', eesti *pill* 'peli' ja saksa *Spille* 'peli, vints'. – ES

EAA.3147.1.172:62, L 55p; EAA.372.4.1935, L 14; PTK I: 182; Rev 1624/27 DL: 56, 58; Rev 1638 I: 133; SK I: 292; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/36:386, L 388p; Sukunimet 1992: 438

Pilpa [*'pilpa*] <-le> Hel – küla Valga maakonnas Helme vallas (Taagepera ms). ⇒37B2 ♦ Külana 1945. Nimi tuleb sõnast *pilbas* : *pilpa*. Tavaliselt nimetatakse Pilpaküladeks hiliseid asundustaludest või uusehitistest koosnevaid külasid. Pilpaga on 1977 liidetud Järve (1970) ja Laane ehk Metsakuru (1945 *Metsa*, 1970 *Laane*) küla. Vrd Pilpaküla. – MK

EAN; KNAB

Pilpaküla¹ [*'pilpa_küla*] <-külla ~ -sse> Phl – küla Hiiumaakonnas Pühalepa vallas (Kärdla ms). ⇒48B2 ♦ Külanimena uus (1997), varem Kärdla asunduse (kuni 1977) või Tubala küla osa. Pilpaküladeks nimetatakse uusehitusalasid, mis on tavaliselt täis väikesi eramaju või kergetisi, nimi tuleneb sõnast *pilbas* : *pilpa*. Vrd Pilpaküla², Pilpa. – MK

HK: 189

Pilpaküla² [*'pilpa_küla*] <-külla ~ -sse> MMg – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Vara ms). ⇒26A4 ♦ Asundustaludest moodustunud küla, esimest korda nimestikus 1945. Varem Pilpa, a-st 1977 Pilpaküla. Rahvapärime kohaselt käis maa planeerimise järel pärast 1919 ehitus korraga ja küla olnud siis pilpaid ja laaste täis, sellest nimi. Küla piirese jäävad põhjas veel vanad asulakohad Helmiku ehk Elmiku (1584 *Helmik*) ja Kongimetsa (1582 *Konimacz*, 1627 *Kongemetz*). Vrd Pilpaküla¹. – PP

KN; KNAB; PA I: 106, 148; PTK I: 183; Rev 1624/27 DL: 31

Pilu <-le> Pil – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Eistvere ms). ⇒24A2 ♦ Külana 1970. a rahvaloenduse materjalides. Külanimeks kujunes majandinime kaudu Pilu talu nimest. Pilu sovhoos liideti 1961 Adavere sovhoosiga. Pilu talusid on kihelkonnas mitmeid, näiteks Koksveres ja Arussaares. Lisanimena esines Pilu (*Pillo*) Villeveres XVII saj. Piluga on 1977 liidetud ↑Viruveres küla. Vrd Pilistvere¹. – MK

KN; KNAB; Rev 1638 II: 155

Pimestiku <-tikku ~ -sse> Vai – küla Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas (Vaivara ms), 1868 *Pimmistik* (küla), 1871 *Pimmetick*, u 1900 *Пиместикъ* (küla). ⇒8A2 ♦ Külal on olnud ka samanimeline karjamõis. Nime tänapäevakujule vastab häälikuliselt sõna *pimestik* 'pimedik'. – MK

EAA.372.4.1805, L 19; KNAB

Pindi¹ <'Pinti ~ -sse ~ -le> Röp – küla Põlva maakonnas Röpina vallas (Veriora ms), 1738 *Pendi Märnt*, 1805 *Pindi*. ⇒40C2 ♦ Pääsna külas, mille põhjapoolsele ääremale Pindi küla tekkis, tuli see talupoja lisanimi kasutusele XVIII saj algupoolel. 1805. a oli neli *Pindi* lisanimega peremeest ja nende asustus kindlasti levinud ka praeguse Pindi küla aladele (juba 1686. a kaardil on selles kohas nimeta hajatalu). Pindi lisanimi oli Röpinas tuntud veel enne Pääsna käibele tulemist, nt 1601 *Penti Jawp* ja *Penti Andress* Kuuksi külas. Lisanimi tuleb eesnimest *Pent*, mis on *Benedictuse* mugandus. 1588. a on kirja pandud ka esimese silbi *i*-ga *Benedictuse* variant *Pintens*. Vrd ka perekonnanimi *Pindis*. Röpinas on suguvõsade kõnekeelse lisanimena tänapäevani kasutusel *Pin'd'o*. 1977 liideti Pindi külaga ↑Ruunamõisa (Ruuna asundus). – ES

EAA.567.3.191:13, L 13; EAA.567.2.758:2, L 1p;

EAA.308.2.104, L 1; PA I: 244; Rajandi 1966: 36; Rev 1601: 16

Pindi² <'Pinti ~ -sse> Rõu – küla Võru maakonnas Lasva vallas, mõis, sks *Bentenhof*, 1563 *Пентеева мыза*, 1588 *Pentio*, 1627 *Benten Hoff*, 1638 *Bendten Hoff*, 1688 *Bentenhoff*, *Bentekylla* (mõis ja talud), 1716 *Pentemois*, 1798 *Bentenhof*. ⇒45A1 ♦ Keskajast pärinev mõis, mis esialgu jagas maad samas kohas paikneva külaga (1684 viis taluperet). 1920. a-test Pindi asundus, 1977. a-st küla. Pindi kohta on XVII saj-st alates teatud, et see olevat nime saanud XVI saj omanike perekonnanime *Bendt* (käändevormides *Benten*) järgi. 1563 on mainitud mõisa endise omanikuna aadlikku *Пентеев Галекабтмеев*, mis lubaks lähteks oletada pigem eesnime **Bentens*. Igatahes on selle nime aluseks kanooniline eesnimi *Benedictus* (↑Pindi¹). XVII saj II poolel oli Pindi ühine omand Rogosiga ja arvatavasti peamiselt selle tõttu ei liidetud Pindit värskest loodud Vastseliina khk-ga, vaid see jäi Rõuge khk lahustükiks. Pindi kirik asub praeguses Lasva külas (Vas), kuid ikkagi Pindi mõisa maal (Rõu). Kirik valmis Rõuge khk abikirikuna 1881, see on ehitatud kohta, kus juba varem paiknes Kotkapalo kalmistu (1847 *Kotka Pallu*). – ES BHO: 39; EAA.308.2.178, L 1; EAA.372.4.1910, L 1; Mellin; PA I: 35; Rev 1624/27 DL: 84; Rev 1638 I: 183; Roslavlev 1976: 19; Selart 2016: 30, 57; Stryk 1877: 268–269

Pinska [*'pinska*] <-le> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas, mõis (Puiatu ms), sks *Lapinsky*, 1638 *Lipinski* (mõis), 1782 *Leppinsky*, *Pinska mois*, 1923 *Pinska* (küla). ⇒30B2 ♦ Pinska mõis rajati Poola ajal XVI saj ja on nime saanud omanike järgi. Hilisemal ajal oli Puiatu mõisa kõrvalmõis. Pinska idaosa Viljandi piiril tuntakse Maiste (1638 *Maiste Kuehl*) nime all. Külaga on 1977 liidetud suurem osa Kirikumõisa külalt (1970), mis asus varem Viljandi kirikumõisa maal. – MK

ENE: VI, 129; Hupel 1774–1782: III, 323; KNAB; Rev 1638 II: 85, 107; ÜAN

Pirgu <`Pirku ~ -sse> Juu – küla Rapla maakonnas Juuru vallas, mõis, sks *Pirk*, 1524 *Pirkul*, *Pirke* (veski), 1725 *Pirck*. ⇒12A2 ♦ Külast ja selle juures olevast veskest on teateid XVI saj, mõis eraldati Angerjast 1662, selleks ajaks oli Pirgu küla kadunud. 1920. a-tel tekkis Pirgu asundus, mis 1977 liideti samanimelise külaga (vt all-pool). Nimi on varem olnud ehk *Pirkküla või *Pirikküla (vrd 1637 talupojad *Pirrika Jaehns*, *Pirrikas Hans*, *Pirka Tönnjes*), hiljem on lõpposa ära jäänud. Vahest kajastub nimes sõna *pirg* : *piru* või *pirru* 'peerg'; tegu võib olla ka isikunimega. Rahvapärinus seob nime saksakeelse sõnaga *Birke* 'kask', mis olla Kaasiku küla nime tõlge. Mõisast u 1 km põhjas olev Pirgu vana küla, mis seda nime on kandnud XX saj, on veel sama sajandi alguses olnud Kasse (ka Kase või Kaasiku) nime all, tegu on vana külaga (1241 *Casacu*, 1586 *Kassekiül*, 1637 *Kaßi*, 1765 *Kasse*, 1871 *Kasiko*). Külas olevat Mäe talu peab P. Johansen varasemaks Taani hindamisraamatus 1241 mainitud külakohaks *Mekiüs* (1432 *Meyell*, 1586 *Maeküllä*, *Mettkiüll*), ent see ei tundu siiski kindel. 1977 liideti Pirguga veel ↑Käriveri küla. – PP

Bfl: I, 908; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 74; Joh LCD: 413, 500; KN; Kruusimägi 2015: 262; LCD: 42r; Rev 1725/26 Ha: 288; Wd

Pirita <-le>, koh *Piirita*, kõnek *Pirita* – Tallinna linnaosa ja asum, 1603 *Pirrida*; sks *Brigitten*, vn *Брузумовка*. ⇒1C1 ♦ Paikkonna ajalugu on seotud Pirita jõe paremale kaldale 1436 valminud kloostri rajamisega. Samasse tekkis ka käsitöölise küla, mis ürikutes on *Sandwacke* 'liivavakus' (1569 *Sandwackan*, 1540 *sunte Byrten up dem Sande*, 1557 *sunte Byrgytten*). 1945 liideti Pirita küla Tallinnaga. Pirita jõe läänekallas kuulus juba varem Tallinnale, seda hakati hoonestama 1908. Linnaosana moodustati Pirita 1993, selle koosseisu kuulub ka Pirita kitsamas mõttes ehk asum. Nimi pärineb Pirita (Birgitta) kloostri, mille emaklooster oli Rootsis Vadstenas; mõlemad kuulusid rootsi aadlidaami Birgitta Gudmarssoni (neipõlvnimega Birgersdotteri) 1370. a-tel asutatud vaimuliku ordu juurde. Varasemates dokumentides XV saj on kloostripaika nimetatud ka *Mariendal*'iks, st Maarja oruks. Pirita linnaosa asumid on ↑Iru, ↑Kloostri-metsa, ↑Kose, ↑Laiaküla, ↑Lepiku, ↑Maarjamäe, ↑Merivälja, ↑Mähe ja Pirita. Vrd Iru¹. – MJ, PP

Bfl: I, 185, 779; Johansen 1951: 179; Johansen 1973: skeem; KNAB; Müller 2007: 246; Pirita kloostri ajalugu; Tallinn 2004: II, 71–79

Pirmastu <-sse> Pst – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Holstre ms), 1583 *Permesth* (küla), 1638 *Pirmastekylle*, 1797 *Pirmast* (karjamõis ja veski). ⇒30C2 ♦ Karjamõis tekkis küla asemele XVIII saj lõpuks, ent XIX saj lõpus tekkis sinna uuesti ppsiküla. L. Kettunen oletab *-stu* ees isikunime **Pirma*. Näib, et *-stu* on asendanud varasema *-ste*, seega on isikunime oletamine põhjendatav. Vrd ka murdesõna *pirmakas* 'peru, kärsitu'. – MK

BHO: 458; PA IV: 159; Rev 1638 II: 65; Troska 1987: 101

Pirusi <Pirusi ~ -sse> Äks – paik (küla) Jõgeva maakonnas Tabivere vallas (Saadjärve ms), 1461 *Piros*, 1582 *Piracze*, 1725 *Pirroseküllä*. ⇒25B3 ♦ Liideti 1977 Sepa külaga. Nimi pärineb tõenäoliselt isikunimest (L. Kettunen oletuse kohaselt **Piroynen*, vrd ka sm nimi *Piroynen*). V. Pall peab võimalikuks ka lisanime (vrd 1567 *Pirro Merten*). – PP

EO: 201; PA I: 102; PTK I: 183

Pirita Tallinna piirkonna kaardil. 1689. EAA.1.2.C-III-2.

Pisisaare [*pisi_saare*] <-`saarde> Plt – küla Jõgeva maakonnas Pajusi vallas (Pajusi ms), 1839 *Pissi*, 1898 *Püssisaar* (sulastemaja). ⇒24B2 ♦ Külana ilmub Pisisaare kaartidele 1930. a-tel. Ümbruskonnas on mitmeid *saare*-lõpulisi kohanimedid. Nime algusosa lähtub talunime kaudu talupoja lisanimest, juba 1701 esineb lisanimi Pisi (*Pische Jahn*, *Pissi Rein*) Raasnas ja Luige külas. Ka lisa- ja talunimi Saare leidub ümbruskonnas XIX saj (1839 *Saare*). Pisisaarega on 1977 liidetud Raasna (1721 *Rasna*, 1797 *Raasna küla*). – MK

EAA.567.3.321:2, 4, L 2p, 4p; EAA.2469.1.704, L 1; KNAB; RGADA.274.1.171/1:78, L 72p; Rücker

Pitaluva <-`lufva ~ -sse>, rahvak varem ka *Suurõ-Peresnika* <-`nikka ~ -he> Se – küla Petseri rajoonis Petseri vallas (Pet, Saurova nulk), vn *Березнюк*, ? 1563 *Березнево* (Paatskohka külade hulgas), ? 1652 *Березнюгъ*, u 1790 б. *березнюгъ*, 1849 *Березнюсь*, u 1866 *Подберезье*, 1882 *Березнюгъ Большой*, 1904 *Pitalova*, *Березникъ большой*, 1922 *Beresnjuk-Suur*, 1923 *Beresnük-Suur*, 1928 *Piitalova*, 1938 *Pitalova* (*S.-Beresnjuki*). ⇒46A2 ♦ XIX saj kuulus küla Leebendi (*Лебеды*) kogukonda ja Petseri kogudusse. L. Vaba toob võrdluseks Latgale kohanime *Pitolova* (vn *Пыталово*), mille rahvaetimoloogiline tõlgendus on *pie* 'juures, ääres, kõrval' + *Tälava* (Läti muinasmaakond). Eesti sõnavara põhjal nime seletada ei õnnestu, vrd *pitin*, *piting*, *pi(i)tnä* 'soe siirupijook', mis on L. Vaba järgi vene laen. Vene kohanimi *Березнюк* tuleb sõnast *березняк* 'kasesalu, kasemets' (*береза* 'kask'). Vrd *Peresniga*. – AK

Academic; Eesti TK 50; Ernits 2012: 38; Hurt 1904: XXI; KNAB; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 109; Selart 2016: 115; Setumaa 1928: 277; Truussmann 1890: 55; Vaba 2014: 916; Vasilev 1882: 22; Vene TK 126; VMS; ÜAN

Pitkana nukk Jaa – neem Saare maakonnas Orissaare vallas, 1785 *Pitk Ninna* (neem). ⇒51A1 ♦ Nime algujuu oli **Pitk nina*, teise osise lühendamise järel on omastavakäändelisele nimele liidetud uus liigisõna *nukk*. *Pitk* on murdepärane vorm sõnast *pikk*. – MK

SKI I: 289

Pitsalu [*`pitsalu*] <-`sallu ~ -sse> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Sõõrike-Parasmaa ms), ? 1500. a-tel *Pitzallo*, 1543 *Pitzalo Mattis*, *Pitzalo Thomas* (talupojad Maima küla all), 1624 *Pizaldtt* (küla), 1797 *Pitsallo*. ⇒21B4 ♦ 1977–1997 oli Maima osa. G. Troska hinnangul on Pitsalu väga vana Maima küla sarasel kujunenud hajatalu. XVII–XIX saj allikais on Pitsalut nimetatud kord külaks, kord Maima küla juurde kuuluvaks hajataluks. XVII saj I poolel haldas küla Dierich Wolfeldtt. Esimese kirjapaneku põhjal võiks arvata, et nime algvorm on olnud **Pitk-*

salu sõnadest *pitk* 'pikk' ja *salu*. Häälduse hõlbustamiseks on *k* välja langenud. – MK

BHO: 459; EAN; KNAB; Mellin; Rev 1624 PL: 26; Stackelberg 1928: 151; Troska 1981: 148

Pitsinä [ˈpitsinä] <-sse>, koh <-he>, kirjak ka *Pitsina* Se – paik (küla) Põlva maakonnas Värskas vallas (Pet, Saatse nulk), 1585–1587 *Спицына* (puustus), 1780 *Спицина*, *Спичина*, ? 1802 *Спицыно*, 1872 *Спицино*, 1904 *Pitsinä*, *Спицыно*, 1923 *Spitsino*, u 1950 *Спичино*. ⇒46B1 ♦ 1882 kuulus küla Molosva (*Моложва*) kogukonda; siis on mainitud ka puustust ning otreezi. Liideti 1977 Pattina külaga. J. Simm oletas külanime tulenemist isanimest Spitsin (*Спицин*). Lähtesõnaks võivad olla *спица* 'teravik, teritatud pulk, terava otsaga metallise, oda, terava otsaga torn, õmblusnõel, varras', *спичина* '(Pihkvamaal) vankri ratta kodar' või *спичник* 'käterätt (mis ripub puust naela otsas)'. Vene nimeuurijad on seostanud perekonnanime Spitsõn (*Спицын*) ehk Spitsin (*Спицин*) ka iseloomustusega „tüütus, tüütu inimene; pikk kõhn inimene“, kusjuures sõnale *спица* (vanavene *стпица*) on lähedane ladina *stipulus* 'tugev' ja *stipula* 'teravik'; vrd ka sks *Spitze*. Vanavene isikunimena on registreeritud *Спица* (XVI saj) ning isanimi *Спицынь* (XV ja XVII saj). Vrd ka Pitsinä puustus (Se Petseri), Koigu Pitsimäe talu (Urv), Erastvere Pitsitjä talu (Kan). Vrd Pattina. – AK

Academic; DaI' 1880–1882; EAA.1999.1.101; EAA.1999.1.102; EAA.1999.1.307; Hurt 1904: XX; Pskov 1585–1587: 142; Pskov 1885: 581; SeK: 109; Simm 1970a: 175; Simm 1970b: 139; Truusmann 1897b: 71; Tupikov 1903: 370, 759; Vasilev 1882: 300; VES; VMS; ÜAN

Piusa <-sse ~ -le>, koh <'Piusa ~ -lõ> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), u 1920 *Piusa jaam*. ⇒45C1 ♦ Kui 1889 valmis Riia–Pihkva raudtee, tehti siia raudteepeatuse. 1922–1924 alustati peatuse läheduses klaasiliiva kaevandamist, sellega seoses kujunes raudteejaam (avatud 1930) ja hakkasid tekkima Piusa koopad. Raudteejaama ja küla nimi (nimestik 1945) on saadud Piusa jõelt. Piusa küla idapiiril Kolodavitsa poolel on ka Liiva kõrtsi ümbrus. Kõrtsikoht on põline (1638 *Krug zu Koldowitz*, 1684 *Kroghen*, 1782 *Liwa Koertzi Hedor*). Liiva kõrtsi juures oleva raudteepeatuse nimeks on pandud Veski ilmselt kolme koos paiknenud veski järgi: Petserimaal Võmmorskis Sillaotsa ja Pelska veski ning Orava valla poolele 1920. a-tel tekkinud Halla veski. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2:76, L 75; Eesti TK 42; Eesti TK 50; Rev 1638 I: 160

Piusa jõgi Rõu, Se, Vas – jõgi Põlva ja Võru maakonnas ning Pihkva oblasti Petseri rajoonis, 1341 *на Пивжи, на Пивжъ* (Пивжа), 1491 *до Пивжи рѣке, а Пивжою рекою, за Пивжею рекою*, 1585 *Пивжа*, 1597 *poola Pilcza*, 1627 *Piawusche Beche*, 1688 *Piusche Becken*, 1798 *Bimse oder Piuus Fl.*, 1839 *Pimpe Fl.*, u 1866 *Рѣка Пимжа*, 1875 *Piusa*, 1903 *Piusajõgi*, 1909 sks *Bimse*. ⇒41C2 ♦ Jõgi on oma keskjooksul olnud sajandeid Liivimaa ja Pihkvamaa piir. Varasemates mainingutes on näha, et vene *Пивжа* ja tänapäevane eesti Piusa on samased. N. Kirsanov on näidanud, et nimekuju *Пимжа* võib pidada vene murrete häälikuseaduslikuks arenguks, kus *v*-st on ž ees saanud huulhäälik *m*. Nii vene kui ka saksa keeles on *m*-iga kirjakuju kinnistunud alles XVIII saj. Rückeri kaardi

nimekuju *Pimpe* on ilmselt vigane. Piusa nime üks võimalik seletus on, et see võiks sisaldada uurali tüve **pite* 'pikk' nõrga astme vormi, vrd nt lõunaesti *piimõ* 'pikkune', *piuta* 'pikuti'. K. Pajusalu arvates on tüve *piu* 'pikk' järel omadussõnaliide *-sa*. Täenduslikult sobiks see seletus hästi, sest Piusa on Pihkva järve edelaranna pikim jõgi. Tähelepanu väärib Kirsanovi teistsugune nimeseletus. Ta pakub keeruka häälikumuutuste sarja abil tõestust, et läänemeresoome sõna **joki* 'jõgi' andis varasesse slaavi algkeelde üle võetuna hiljem *въжа*. Ta rekonstrueerib Piusa varajase nime kujul **Přjoki*. See hüpotees ei pea paika, sest eeldaks läänemeresoome ja varase slaavi algkeele kontakte hiljemalt I aastatuhande keskpaigas. Lõunaestikeelse asustuse katkestusest Piusa jõe ääres ei ole tõendeid. Võib-olla oleks viljakam otsida *въжа*-nimede algupära läänemeresoomest ida pool leiduvatest jõenimedest, oletades, et selle keele kõnelejad säilitasid idaslaavi keelele üle minnes **uža* ~ **vuža* ~ **woža* substraatsõnana. Kõrvutuses Emajõe nimekujuga *Омовжа* võiks omaks võtta, et *vža* ~ *usa* on olnud meie mingile idapoolsele naaberkeelele mõistetav jõge tähendav kohanimeosis. Piusa idapoolne haru on Piusakese jõgi (vn *Пивезец*). Vrd Emajõgi. – ES, AK

Ambus 1960: 741; BAL: 673; Hurt 1903: 74; Kirsanov 2012: 332–335; Mellin; PA I: 20; Rev 1624/27 DL: 74; Roslavlev 1976: lisa 1; Rücker; SeK: 110; SSA: *piusta*; Vene TK 126; VMS: *piune, pius*; Weske 1876: 44

Pivarootsi [*piva_rootsi*] <-rootsi>, kirjak varem ka *Piivarootsi*, koh aj *Piba_rootsi* Kse – küla Lääne maakonnas Hanila vallas, mõis, sks *Paulsruhe, Piwarotz* (kuni 1885), 1585 *Pinarotze* (küla), 1586 *Piwarotz*, 1591 *Pivarotze och Randäe by*, 1772 *Piwaroc*. ⇒19C4 ♦ Mõis tekkis Rootsi ajal *Piwa* küla juurde, eraldati Karinõmmest 1670. a-tel. Küla on mainitud 1565 (*Pivä*), veel 1782 (*Piwa*) ning 1844 juba kujul *Piwarots*. 1871 on mainitud nii mõis (*Piwarots*) kui ka talu (*Piwa*). 1920. a-test Pivarootsi (Piivarootsi) asundus, al 1977 küla. Nime algusosa on ebaselge päritoluga külanimi, häälikuliselt lähedasim sõna eesti murretest on *piiveldama* 'varitsemä', kuid nimi võiks olla teisenenud *i*-liseks ka sõnast *päev*, mis mujal tuleb kohanimeelemendina esile. P. Johansen on nime võrrelnud soome kohanimega Uusimaalt (1588 *Piwanittu*) ja kahtlemisi lisanimega Tallinnast (1388 *Olrucus Pywe*). K. Pajusalu on nime algusosa seostanud liivi sõnaga *pivä* 'püha'. Külanime järel-osa tuleneb arvatavasti rahvanimetusest *rootsi*, kuid C. Russwurm on mõeldavana toonud ka moodustumise sõnadest *Piwa rahho ots* 'Piva rahu ots'. Mõisa juurde kuulunud Pivarootsi küla, mis sulandus asundusse 1930. a-tekst, on varem nimetatud ka lihtsalt Rootsi külaks (1922; 1913 *Rotsi*). Pivarootsiga on 1977 liidetud ↑Kooru küla. * See oli Rootsi ajal, kui Eesti Rootsi valitsuse alla jäi, siis tekkis sellest alguses Rootsi. Ja Rootsi ajal on ehitatud mõisa ja õllepruulimisköök. Siis kui Rootsi käest läks Eesti Vene kätte, tehtud seal kõõgis õlut, mida müüdi kõrtsides. Vene keeles on õlut piiva ja sellest ongi tulnud Pivarootsi küla. (1939) – MK

EAA.1.2.932:53, 139, L 49, 126; EAA.1864.2.IV-9:261, 261, L 250, 250p; EM: 82; Johansen 1951: 292; KM: ERA II 227, 651 (19) – 1939; Russwurm 1855: 70; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/4:46, L 58p; Schmid 1772; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Plaagi oja Rõu – oja Võru maakonnas Haanja vallas. ⇒44C3 ♦ Oja on saanud nime Plaagi talude järgi Luutsniku külas (1782 *Plagi Tannil*, 1805 *Plany Peter*). 1856. a kaardil on oja ääres Plaagi niit (*Plagi Nied*). Plaagi talunimi lähtub tõenäoliselt tihenenud pinnast iseloomustavast sõnast *plaak* või *plank*. Oja vanem nimi on olnud teistsugune. XVII saj lõpu kaardi koopia a-st 1773 vahendab nime *Uly Oja* ja Palujüri järve vana nime *Uly Jerwy*. Mellini kaardil on nimekuju *Uipi Oya*. Kas nime hääldati *u-* või *ü-*algulisena, pole kindlaks tehtav, kuid on tõenäoline, et nimi kuulus Mustjõe-Pärlijõe vesikonna harude muinasajast pärinevasse nimesüsteemi ja sisaldab sõna **üli* 'ülemine'. Vrd Palujüri. – ES

EAA.1865.2.81/7:12, L 12; EAA.567.2.809:4, L 3p;

EAA.3724.4.1913, L 1; EAA.308.6.258; Mellin

Plaani <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1684 *Plane Andre*, *Plane Jacob*, 1688 *Plane*, *Plame*, 1758 *Plani*, *Plane*, 1765 *Dorf Plani*, 1871 *Плани* (karjamõis). ⇒45A3 ♦ Talunimi tuli käibele hajatalude külas, mis kandis varem *Kõola nime (1561 *Кево*, 1588 *Kiewla*, 1627 *Kaula Kuella*, 1630 *Keula*, 1638 *Keüly külla* jne). 1684 oli Plaani juba neli poolemeest, lisaks Andrele ja Jakobile ka *Kosma* ja *Mitra*. Plaani küla oli olemas veel vähemalt 1805. a, kui kõrval eksisteeris juba Tsirgu karjamõis (1798 *Sirgo*). XIX saj I pooltel muudeti Plaani ja Naha küla maad Plaani karjamõisaks, 1873. a ehitati Plaani mõisa maadele õigeusu kirik. 1920. a-tel tekkis karjamõisa maadele asundusküla. Plaani nime päritolu pole selge. Talupoja lisanimega pole see mujal Võrumaal levinud. Võib pidadesi tõenäoliseks, et Plaani nimi on saanud koha sõnalisel iseloomustamisel. Siin sobivad võrdluseks eelkõige tihendunud pinnast iseloomustavad sõnad *plank* ja *plantska*, mida peetakse lätipärasteks. Häälikuliselt sobib võrdluseks veel paremini saksa *Plan* 'tasandik, väli, plats', vrd talunimi Tasatse (Urv) ja sõna *tasane* künkliku piirkonna põllunimede liigisõnana. Vrd Kõomäe, Nogu. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.6.316:4, L 75p;

EAA.567.3.252:5, L 3p; EAA.1268.1.401:59, L 55p;

EAA.308.6.257, L 1; FASTER 2005: 88; LVVA.6828.4.380, L 1; Rev 1638 I: 171; Roslavlev 1976: lisa 12; Võrumaa 1926: 263

Plaksi <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1758 *Plaxa*, *Plaxi*, 1765 *Dorf Plakse*, 1796 *Plaksi*. ⇒45A2 ♦ Plaksi oli 1977–1997 Haanja küla osa. 1684. a kaardi järgi oli sellel kohal *Gamble Cubiasens By*, st vana kupja küla. Talupojad olid *Puntus Jörgen* ja *Purka Jörgen*. 1758 on kirjas *auf Purricka Plaxa Land Purrika Peep* ja veel kolm peremeest *Purricka Plaxi* lisanimega. Sellest on näha, et Plaksa või Plaksi nimi võiks tulla isegi eesnimest. Plaksa esineb Röpina kohanimedes, Plakso Põlvas antud perekonnanimega, aga võimaliku eesnime või lisanime algupära on tundmatu. Vrd *plaks* 'laks', samuti vn *плакца* 'piripill', mis on esinenud vanavene isikunimega ja esineb perekonnanimes *Plaksin*. Plaksi kaguosa on Kerekunnu, omaette küla a-ni 1977. – ES

EAA.567.3.252:8, L 6p; EAA.1268.1.401:87, L 83p;

EAA.1268.1.403:165, L 139p; EAA.308.2.178; Unbegaun 1995: 165, 265

Plessi <-le>, koh <-lõ> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1782 *Plessi Andre*, 1805

Plessi Lissari Abram, *Plessi Andres jt*, 1820 *Plessi-Kiwwi*, *Plessi* (talud), 1839 *Plessi* (küla), 1901 *Plessi* (karjamõis). ⇒45C2 ♦ Plessi ja Tallikeste on ainsad Vastseliina külad, mis jäid Liivimaa idapiiri märkiva Piusa jõe ja Miiakse oja joonest ida poole. XVII saj lõpu kaartidel siin veel asustust pole, küll aga piirikivi (?) *Warmsteen* 'lämmi kivi, soe kivi'. Hilisema aja Plessi taludega on samastatav XVIII saj tuntud *Lissari* talurühm (eesnimest *Jelizar*). XIX saj kadus *Lissari* nimi käibelt. Pastor Masing kirjutas u 1850: „*Lissari külla* (om karjamõisas tettü)“, st küla on karjamõisaks tehtud. Arvatavalt sama koha rööpnimeks olnud Plessi andis uuele karjamõisale nime. 1920. a-tel jagati Plessi karjamõis taas taludeks, tekkis asundus, mis 1977 muudeti külaks. Nimi oli talupoja lisanimi, kuid selle päritolu pole teada. Vrd võru *plless*, *pllesspää* 'kiilaspea' (< vn *плеуб*, vastavad perekonnanimed *Plěškov*, *Plěšakov*, *Plešhanov* jt). Võimalik, et 1684. a lisanimi *Plexe* ↑Mäe-Kõokülas esindab sama nime ja *Plessi Lissari oli see, kes rajas esimese talu varem tühjale piirialale. Vrd ka läti perekonnanime *Pless*. – ES

EAA.1865.2.141/2:46, L 45p; EAA.567.2.686:8, L 7p;

EAA.1271.1.223:102, 113, L 189, 221; EAA.3724.4.1958,

L 3; EAA.308.2.178, L 1; EAA.1917.1.155:10, L 2; Must

2000: 264; Rücker; Unbegaun 1995: 120–127

Pliia <-le> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), ? 1585 *Захарково*, u 1790 *Кожуха*, u 1866 *Захарина*, 1904 *Pliia*, *Захарина*, u 1920 *Plia*, 1922 *Plija*, 1923 *Pliija*, *Saharino*. ⇒45C2 ♦ Küla on 2010. a nimestiku järgi Üle-Pelska nulgast, ent seda on arvatud ka Koolina nulk. XIX saj kuulus küla Taeluva koguduse alla. 1977–1997 oli Uusvada küla osa. Setos on levinud vene laensõna *pliidanõ* 'paekivine' või *pliiit* : *pliida* 'paas'. Et lähikonnas on paekivipaljandid ning karjäär, on see kohanime lähtena tõenäoline. Pliia (*Плиа*) on ka eesnime *Поплиий* (kreeka *Πόπλιος/Poplios*) hellitusvorm (↑Pupli). Vene eesnimi *Захар* on lühend nimest *Захария*, mis tuleneb kreeka variandist *Захарίας/Zacharias*, see omakorda pärineb heebrea keelest. Pihkvamaal ja ka mujal Venemaal leidub hulganisti osisega *Захар* algavaid kohanimedid. – AK

Academic; Eesti TK 42; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt

1904: XXIV; RL 1922; SeK: 110; Truusmann 1897b: 21;

Vasilev 1882: 113; Vene TK 126; VMS; ÜAN

Plika <-le> San – küla Valga maakonnas Puka vallas (Puka ms), 1903 *Piiri ehk Pliikka* (talud), 1949 *Плика* (küla). ⇒38B2 ♦ Plika on olnud metsavahikoht Kuigatsi ja Puka mõisa piiril (sellest Piiri nimi). 1920. a-tel tekkis Puka mõisa põllule asundusküla, mis nimetati Plikaks. Nime päritolu pole päris selge. Kuigatsis on olnud metsanimega Plintska, mis on läti päritolu. Läti sõnavarast võib veel kõrvale tuua sõna *pliks* (naissoovorm *plika*) 'paljas, lage'. Sel juhul oleks tegemist metsadevahelise lageda kohaga. 1858. a hingeloendi järgi elas Vana-Puka mõisas mitu läti perekonda. 1930. a-te allikais on küla nimetatud ka Puka külaks. Plikaga on 1977 liidetud Pukamõisa (1970) ja Rehe (1970) küla ning osa Raja külast (1970). Pukamõisas asus Puka ehk Vana-Puka mõis (sks *Bockenhof* ehk *Alt-Bockenhof*). Vrd Puka'. – MF

EAA.1865.2.96/4; EAA.2469.1.682, L 1; KN; KNA; NL TK 25

Poaka [*'poaka*] <-le> Tür – küla Järva maakonnas Türi vallas, karjamõis (Kirna ms), 1586 *Payheck* (küla),

1844 *Poaka*. ⇒23B1 ♦ 1816 on mainitud Kirna mõisa all vaest meest *Poaka Ado Sohn Jaan*. XVIII–XIX saj oli Poaka karjamõis (1782 *Tönno Vieh-hüter auf Paaka Hofläger*). 1920. a-test asundus, hiljemalt 1970 küla. Nimele võib vasteks tuua *paagas* : *paaka* 'kivine maa, kivihunnik'. Pikk *a* on keskmurdele omaselt muutunud *oa*-ks. Poaka külaga on 1977 liidetud ↑Epnere, Mõnnaku (1686 *Mennicka*) ja ↑Tori küla. Vrd Pajaka. – MK

BHO: 459; EAA.1.2.942:1127, L 1105; EAA.1864.2.IV-7:178, L 179; EAA.1864.2.VII-133:37, L 37p; EMSK; KNAB; Rev 1586: 80; Schmidt 1844

Poama [ˈpoama] <-le> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1609 *Pungam Endrich*, 1688 *Pungemah, Pungamah*, 1834 *Poama Andrus*. ⇒47B2 ♦ 1977–1997 oli Luidja osa. V. Kaskor esitab küla nimele tähenduslikult usutavaima lähtekoha *pundnik* 'XV–XVII saj Saare- ja Hiiumaa talupoeg, kelle põhikoormis oli ühe laevanaela (punna, 167,5 kg) suurune viljaandam', kuid seletuseta jääb häälikuline erinevus. Vrd siiski ka rts *bunge* 'esileulatav metsaosa'. Nii P. Ariste kui ka L. Kettunen on nime vasteks pidanud sõna *pung* : *punga* 'midagi etteulatuvat, ümmargust'. – MK

BHO: 459; EAN; HK: 189–190; KNAB

Poanse [ˈpoanse] <-sse>, koh ka 'Poantse ~ 'Puantse Kse – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Saastna ms), 1564 *paendall by*, 1565 *Paedall*, 1591 *Padendall, Paidenndall*, 1686 *Padendahl By*, 1798 *Paandal*, 1844 *Panse*. ⇒20A3 ♦ Keskaja lõpul kuulus küla Matsalu, hiljem Saastna mõisa alla. Kirjapanekute põhjal on nime aluseks sõna *paas* : *pae* või omadussõna *paene*. Näib, et vahevormina on nimi olnud pika täishäälikuga, hilisemal ajal on pikk *a* muutunud *oa*-ks. – MK

EAA.1.2.932:24, 62, 152, 192, L 22, 58, 137p, 174;

EAA.1.2.941:999, L 985p; Mellin; Schmidt 1844

Podmotsa <-sse>, koh ka *Podmodsa* <-he ~ -'motsa>, koh hrv *Podmetsa* Se – küla Põlva maakonnas Värska vallas (Lob, Tsätski nulk), 1563 *Молгино Подмогилье* (küla), 1585 *Исадь Подмогилье*, ? 1652 *Подмогилицы*, 1732 *Подмогилье* (küla ja issaad), u 1790 *Подмогиля*, 1885 *Podmotsa*, 1886 *Podmolitsa, Подмогилица*, 1904 *Potmolitsa, Potvitsa, Подмогилицы*, u 1920 *Podmogolitsõ*. ⇒41B2 ♦ Issaad (kalapüügikoht) kuulus kuni 1764 Petseri kloostrile. XIX saj oli küla Kuulja kogukonnas ja koguduses. J. Truusmanni seletus lähtub vn sõnadest *нод* 'all' ja *могила* 'kalme, haud'. Kuna küla kõrval on kalmistu, siis on see loogiline. A. Šteingolde oletab nime pärinemist sõnast *подмость* 'purre kalda ääres, kus pestakse pesu; kelder' või *подмост* 'sillaalune' + *-ve*. Pihkvamaal on paar *Podmogilje* (*Подмогилье*) küla. *Podmotsa* lõunaosa on Haibakülä. – AK

Academic; Alekseeva 2007: 45; Eesti TK 42; Hurt 1903: 167; Hurt 1904: XVI; KN; PGM 1785–1792; Pskov 1585–1587: 115; Selart 2016: 99; Truusmann 1890: 57; Truusmann 1897a: 44, 46; Truusmann 1897b: 56; Vasilev 1882: 240

Pohla <'Pohla ~ -sse ~ -le> Hag – küla Harju maakonnas Kernu vallas (Ruila ms), 1922 *Pohla*. ⇒11B2 ♦ Ruila mõisa edelasopis asunud taludest (Lõunda, Paatre jt) 1920. a-tel kujunenud küla. Nimi pärineb ilmselt marjanimetusest *pohl*. – PP

KNAB

Poka¹ <-le> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Parasmetsa ms), 1787 *Pocka* (küla), 1811 *Pokka*. ⇒50B1 ♦ 1977–1997 oli Asuka osa. XVIII saj tuleb *Pocka* mitmel pool Saaremaal esile lisanimena. Sellest ajast pärinevaid Poka talusid on Karja khk-s registreeritud Liikülüst, Luulupelt ja Pammast. Nime võiks võrrelda sõnadega *pokk* : *poke* ~ *poka* 'rõuged, arm, ebatasasus' ja *pokk* : *poka* ~ *poku* 'jäär', kuid ka isikunimedega *Poge* ja *Poock*. Vrd Poka². – MK

EAA.2072.3.267; EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 297

Poka² <-le> Võn – küla Tartu maakonnas Mäksa vallas, mõis, sks *Heidohof*, 1549 *Heidohof*, 1550 *Buckenhof* oder *Heyde*, 1582 *Heitho* (küla), 1627 *Buckenhoff, Heidenhoff* oder *Nachtel*, 1713 *Pokka* wallast (seestütlev), 1782 *Heidohof* oder *Heidhof*, ee *Pokka* mois. ⇒33B2 ♦ Mõisa algne nimekuju on säilinud saksa keelses nimes *Heidohof*. Kui 1550 sai omanikuks Paul Bucken (Bock), hakati mõisat kutsuma saksa keeles paralleelnimega *Buckenhof*. Sellest kujunes eestikeelne nimi Poka. Mõisa, võib-olla ka maa-ala nimi on olnud veel *Nachtel*, ühe teate järgi *Hortmanshof*. Peale *Nachtel*-nime, mis tundub olevat eesti päritolu, pärinevad teised saksa keelsed nimed arvatavasti omanikunimest. J. Simm näitab pärinemist saksa perekonnanimedest vastavalt *Heyde* ~ *Heido* ~ *Heito* jt, *Horttman* ning *Bock* (*Bucker*). *Heido*-nime list omanikku pole otseselt teada. L. ja I. Rootsmäe arvates on mõis saanud oma nime lähedal asunud Häido (1582 *Heitho*, *Haida*, 1638, 1796 *Heido*) küalt, mille maadele mõis rajati. Mõis 1630. a kaardil olevat asunud oma praeguses kohas. Häido küla on tõesti vana, mainitud juba Poola ajal, kuid mõisa mainingud on veel varasemad. Küla, mis asus u hilisemate Kulbi talude kohal, lõhuti 1860. a-tel. Praegune Poka küla rajati mõisa põldudele pärast maareformi asundusena, 1977 moodustati asundusest küla, millega liideti osa Kulbi küla ja Sulbinuka taludest. Kulbi küla on iseseisva külanä mainitud 1795, kuid Kulbi talu esines juba XVII saj lõpul. Kulbi talud on praegu Mäletjärve piires. Sulbinuka vana talud toodi praegusele kohale u 1865, varemu oli siin mõisa lamaste karjamaa. Vrd Poka¹, Äidu. – MJ

BHO: 109; Hupel 1774–1782: III, 257; PA I: 55; Rev 1624/27 DL: 120; Rootsmäe 2016: 100–103, 110–111, 113–114; Simm 1973: 29, 79, 88, lisa 21–22, 124, 148; Simm 1975a: 193–194

Poka³ <-le> Kam – paik (küla) Põlva maakonnas Kõlleste vallas (Veski ms), 1721, 1839 *Pocka*. ⇒39C1 ♦ Küla kuulus esialgu Prangli mõisale. Seal asus Poka talu ja veski. Liideti 1977 Veski külaga. Vrd Poka¹. – EE

KN; RGADA.274.1.172:13, L 17p; Rükker; Uuet 2002: 214

Pokolduva <-duvva ~ -sse> Se – küla Petseri rajoonis Irboska vallas (Irb, Irboska nulk), vn *Поколодово*, u 1790 *Поколодва*, 1849 *Поколодово*, u 1866 *Сподколодова*, 1903 *Pogolduva*, 1904 *Pokoldova, Поколодово*, 1928 *Tamme*, 1999 *Pokolduva*. ⇒46B2 ♦ XIX saj keskpaigas kuulus küla Irboska koguduse alla, sajandi lõpus juba Mõla kogudusse ja kogukonda. Kohanime päritolu pole selge, vrd küll *нод* 'all' + *колода* 'puupakk, palk', kuid selline seletus pole eriti usutav. A. Šteingolde väitel pole tegu vene päritolu kohanimelga. Petserimaal Sõmeritsas oli Pokolodovo (*Поколодово*) puustus, Pankjavitsas Podkolodovo (*Подколодово*) otreez; Pihkvamaal leidub Pokolotovo (*Поколотово*) küla, mujal Venemaal

analoogilised kohanimed puuduvad. Tamme nime määras külaile siseminister Petserimaa kohanimede esimese eestistamise käigus 1928, nimi leidis vähesel määral kasutust. – AK

Academic; Dal' 1880–1882; Ernits 2012: 40; Hurt 1903: 258; Hurt 1904: XXV; KNAB; PGM 1785–1792; SeK: 113; Setomaa kaart 1999; Vasilev 1882: 243; Vene TK 126; VMS

Poksa <-le>, koh <-lö> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Koolina nulk), ? 1652 *Покшино*, u 1866 *Покши*, 1904 *Poksa*, *Покшино*, 1923 *Pokshino*. ⇒45C2 ♦ XIX saj kuulub küla Ulanuva (*Уланово*) kogukonda ja Taeluva koguduse alla. 1977–1997 oli Keerba küla osa. E. Ernitsa arvates võis analoogne kohanimi Poksi tuleneda sõnast *poks* 'müks; pabul', mis võis olla lisanimi või talu nimi. Kagu-Eestis on *poks* 'kribal' ja *poksma* 'puksima, popsima'. J. Truusmann seletab kohanime läti sõnaga *paksis* 'nurk' või eesti sõnaga *pahk*, mis pole eriti usutav. Vrd Poksi. – AK

Academic; Hurt 1904: XVIII; KN; KNAB; SeK: 114; Truusmann 1890: 58; Truusmann 1897b: 57; Vasilev 1882: 244; ÜAN

Poksi <'Poksi ~ -sse>, koh ka <-n> TMr – küla Tartu maakonnas Luunja vallas (Kavastu ms). ⇒33B1 ♦ Poksi karjamõisa asemele rajati 1920. a-tel asundustalud, mis loeti Kavastu asunduse osaks, 1939. a paiku eraldati omaette külaks. Kohanimi võib tuleneda sõnast *poks* 'müks' või 'pabul', mis oli esialgu tõenäoliselt isiku lisanimi või talu nimi, vrd 1721 *Poxi Tanni*. Välistatud pole ka lähtumine praegu teadmata omaniku perekonnanimest. – EE

EM: 97, 179; KN; KNAB; RGADA.274.1.171-2:265, L 765p; VMS: II, 230

Polli¹ <'Polli ~ -sse> Krk – küla Viljandi maakonnas Karksi vallas, mõis, sks *Pollenhof*. ⇒37A1 ♦ Polli mõis rajati Balti kohaleksikoni (BHO) andmeil XVII saj alguses Karksi mõisa karjamõisana, kuid BHO viidatud kohtades karjamõisat ei ole mainitud, kuigi talupoegade lisanimi *Polli* esineb. Juba 1601 oli Mäeküla all talupoeg *Polly Marx* ja 1601 on mainitud ka Karksi alla kuulunud uut mõisat (*Im Neuwen Hoffe vor Karkus*), mis hõlmas mh hiljem Polli alla käinud Allaste, Veneküla ja Üriküla. Viimases elas ka talupoeg nimega *Polle*. Teistel andmetel rajati Polli karjamõis (*Pollimoys*) alles 1694 nelja talupoja (*Kangor Hans*, *Polli Wölmer*, *Polli Peter*, *Friedrich Paulson*) maale. Iseseisvaks mõisaks sai Polli vahemikus 1724–1731. 1744 sai eramõisaks. 1920. a-tel asundus, 1970. a-tel asund ja al 1977 küla. Nime lähtekohaks on talupoja lisanimi, mis põhineb eesnimel *Poll* : *Polli*. – MK

BHO: 463; Liitoja 1981: 11, 14; Mägiste 1929: 43; Rev 1601: 134, 140

Polli² <'Polli ~ -sse> Kad – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Udriku-Pala ms), sks *Kurrisaar*, 1429 *Kursalle*, 1732 *Polli m*. ⇒5A4 ♦ Polli mõis on eestikeelse nime saanud XVI saj omanikusuguvõsa Polli järgi. 1920. a-test asundus, 1940. a-test küla, 1977 liidetud Kikuga. Saksakeelne nimi *Kurrisaar* pärineb eesti keelest, selle aluseks on kas *kuri* : *kurja*, isikunimi *Kuri* nimest *Gregorius* või *kurg* : *kure*, järelois on algselt olnud *salu*, mis on asendunud osisega *saar*. Vrd Polli¹. – MK

Joh LCD: 500; KNAB; Thor-Helle 1732: 313

Poloda nulk, rahvak ka *Poloda kolk* Se – nulk (külastu) Põlva maakonnas Mikitamäe, osaliselt Värska vallas

Polli mõis Karksi ja Polli mõisa piirikaardil. 1790. EAA.308.6.55, L 1.

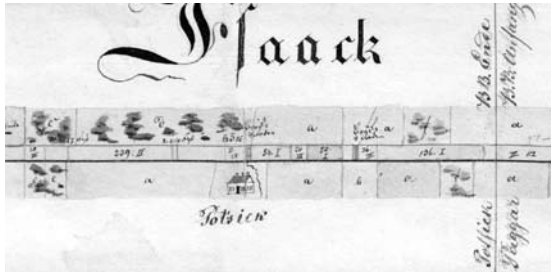
(Lob), 1904 *Poloda nulk*. ⇒41A1 ♦ Kohanime võib võrrelda lõunaeeetiliste sõnadega *polatka*, *polotka* 'riiul' (Võn, vene laen), *polonits* 'mõrd' (Plv, Rõu), *polut* (*poludi*, *polot*, *poluti*, *poluk*) 'magamisase, loomasõim' (San, Võn). Vene algupära korral võib aluseks olla *полоток* 'lagi', vrd ka ukraina *полот* 'lapp'. Võimalik, et nurga nimi on tulenenud vene sõnast *болото* 'soo'. Pihkvamaal leidub *Poludino* (*Полудино*) küla. Nulka kuuluvad ametlikud külad Audjassaare, Beresje, Igrise, Järvepää, Karisilla, Laossina, Lobotka, Lüübnitsa, Mikitamäe, Nedsaja, Puugnitsa, Rõsna, Rääsolaane, Selise, Tonja, Toomasmäe, Treski, Usinitsa, Varesmäe, Võpolsova ja Võõpsu, lisaks ↑Kito, ↑Koksina, ↑Kotelniki, ↑Käre, ↑Määssä, Liivaküla (↑Laossina), ↑Padosaarõ, ↑Pedäjäalostõ, Lainova (↑Varesmäe), ↑Sadora, ↑Soelaanõ, ↑Tsolgo ja ↑Tõganitsa. J. Hurda järgi kuulus ka Õrsava küla siia nulk. Vrd Polovina. – AK

Faster 2013a: 201; Hurt 1904: XIX; Hörn 1990: 21; Hörn 2009; KNAB; Rimmel 1978; Rimmel 1985: 3–5; SeK: 114; VMS

Polovina <'vinna ~ -sse> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), ? 1652 *Больино*, u 1790 *Боловина*, u 1866 *Баловина*, 1882 *Боловино*, 1885 *Болвино*, 1904 *Polovinna*, *Боло́вино*, 1920 *Polovina*, 1923 *Bolovino*. ⇒45C1 ♦ XVIII saj kuulus Taeluva koguduse alla, XIX saj Ulanuva (*Уланово*) kogukonda. J. Truusmanni seletus lähtub läti sõnast *balva* 'auhind, autasu'. A. Šteingolde järgi võiks kohanime *Поло́вино* seletada lisanimega *Поло́ва* (< *поло́ва* 'kõlkad, aganad'). *Bolovino* (*Боло́вино*) on külanimena Venemaal sage, samanimeline küla on ka Pihkvamaal. Permis ja Karjalas leidub *Polovina* (*Половина*) külasid. *Polovinaga* on 1977 liidetud ↑Melduva küla. Vrd Polli¹, *Poloda nulk*. – AK

Academic; Eesti TK 42; Eesti TK 50; Hurt 1904: XVIII; KN; SeK: 114; Truusmann 1890: 55; Truusmann 1897a: 43; Truusmann 1897b: 4; Vasilev 1882: 25; Vene TK 126; ÜAN

Pombre [*'pombre*] <-le>, rahvak varem ka *Seene küla* Puh – paik (küla) Tartu maakonnas Konguta vallas (Suure-Konguta ms), u 1900 *Помбре* (karjamõis), 1925 *Pommeri*. ⇒32A3 ♦ Oli esialgu karjamõis (sks *Pommern*), mis jagati kruntideks 1922. Seejärel eksisteeris eraldi asundusena, u 1939. a-st küla. 1977 liideti Pööritsa külaga. Eesti kohanimi pärineb tõenäoliselt saksakeelsest piirkonnanimest *Pommern*, mis lähtub omakorda poola keelest (*Pomorze* 'mereäärne'). Saksakeelne kohanimi välistab lähtumise eesti üldsõnast *pombar* ~ *pomber* : *pombre* ~ *pombri*

Pootsiku mõis lisaku–Alajõe maantee kaardil. XIX saj. EAA.1225.1.119, L 3.

'pirnipuu', mis on laenatud baltisaksa sõnast *Bumbeere* 'pirnipuu', sõna-sõnalt „puumari“. – EE BHO: 464; EM: 95, 179; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 26. IX 1939 nr 6173); KN; Tartumaa 1925: 355, 366; Uuet 2002: 108, 263; Vene TK 42; Viires 1975: 142–143; Wd

Poodlissa [*poodlis's'a*] <-sse>, koh ka *Podles'a* <-les's'a>, koh hrv *Poodlisa* Se – küla Petseri rajoonis Petseri vallas (Pet, Irboska nulk), vn *Подлесье*, 1563 *Подльсья* (küla), ? 1652 *Подльсья*, u 1790 *Подлесья*, 1849 *Подлисье*, u 1866 *Подльсье*, 1904 *Poodlissa*, *Подльсье*, u 1920 *Podlesje*. ⇒46A2 ♦ XIX saj keskel allus seto küla Petseri kogudusele. Seto nimi on mugandus vene nimest: *под'all + лес'mets'*, st „metsaalune“. A. Šteingolde peab seost sõnaga *лес* küsitavaks. Pihkvamaal oli Podlisje (*Подлисье*) küla; tänapäeval leidub Podlesje (*Подлесье*) külasid nii Pihkva- kui ka Ingerimaal. – AK Academic; Eesti TK 42; Ernits 2012: 38; Hurt 1904: XXI; PGM 1785–1792; SeK: 115; Selart 2016: 109; Truusmann 1890: 57; Vene TK 126

Poole <-le> Nõo – küla Tartu maakonnas Konguta vallas (Aru ms), 1782 *Polemois*, 1923 *Pooli*. ⇒32A3 ♦ Poolemõisa ehk Pooli karjamõisa (sks *Polemois*) maale tekkinud küla. Kohanime lähteks on liitsõna *poolmõis* 'mõis, millel polnud minimaalhulka maad ega tavalise mõisa õigusi'. Poolega liideti 1977 osa Ülesoo külast (1970). – EE

BHO: 462; Bienenstamm 1826: 291; EM: 94, 179; Hupel 1774–1782: III, 263; Mellin; ÜAN

Pootsi [*'pootsi*] <'Pootsi ~ -sse>, koh hrv *'Puutsi* Tõs – küla Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas, mõis, sks *Podis*, 1534 *Poytze*, 1543 *Potze*, 1638 *Pohdiss*. ⇒27C3 ♦ Mõis arvatakse tekkinud olevat XVI saj II poolel. 1920. a-test Pootsi asundus (vahel nimetatud Mõisakülaks), al u 1939 küla. Võimalik, et nimi on tekkinud isikunimest, vrd *Poots* <? *Bonifacius*, sks *Bots*, eesti alalt 1536 *Poysze*. Pootsiga on 1977 liidetud Kopli küla (eraldati u 1939 Pootsi asundusest, mõnel kaardil ka Mere). Mereäärseid talusid läänes tuntakse Saksametsa nime all. – MK

EAN; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-1938); KN; KNAB; Rev 1638 II: 28; SK I: 298, 299; Stackelberg 1926: 219; Stackelberg 1928: 177; Stoebke 1964: 64

Pootsiku <-sse>, kirjake varem ka *Potsiku* lis – küla Ida-Viru maakonnas Iisaku vallas, mõis, sks *Potzik*, 1497 *Potzke* (küla), 1535 *Potzyk*, 1712 *Poitzyk*; vn *Поциук*. ⇒17A3 ♦ Pootsiku oli küla veel 1836. 1856 on mainitud mõisat, mille alla jäi osa külast. Küla jagunes hiljem kaheks: Ees- ja Taga-Pootsikuks. Mõisa kohale tekkis 1920. a-tel Pootsiku asundus, mis nimetati 1935 koos Ees-Pootsikuga Nurme külaks.

Pootsiku küla nimi taastati 1977, samal ajal Jõeküla (kuni 1935 Taga-Pootsiku) liideti Alajõe küla alla. Nimi tuleneb A. Moora arvates sõnast *pootsik* 'teatud kaanega nõu', vrd *tõrvapootsik*, ja on seotud tõrvaajamisega. Pole võimatu, et see on hilisem rahvaetümoloogia vene keele alusel ja nime algseks lähtekohaks oli isikunimi. Vrd Pootsi. – MK

Bfl: I, 576, 1071; ERA.14.2.720 (Iisaku vallavolikogu 24. II 1935 otsuse ärakiri); Moora 1964: 42, 74

Popovitsa <-vitsa> Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Lob, Tsätski nulk), 1585 *Свидино Поповичева*, u 1790 *Посовачи*, 1882 *Паповичи*, *Поповичи*, 1886 *Popowitsa*, 1904 *Popovitsa*, *Поповичи*, 1920 *Popowitschi*. ⇒41B2 ♦ 1977–1997 oli Kremessova osa. Küla kuulus XIX saj Väike-Rõsna kogukonda ja Värskas kogudusse. Perekonnanimi Popovitš (*Попович* 'papi poeg') on levinud eriti Põhja-Venemaal. Samas esineb see tüvi XV–XVI saj ka ees- ja lisanimena (*Пон*, *Понко*), mis tuleneb sõnast *пон* 'papp, preester' (J. Truusmann). Popovitši (*Поповичи*) on Venemaal sage kohanimi; Pihkvamaal on Popovo (*Попово*), Popovka (*Поповка*) ja Popovštšina (*Поповищина*). Kui otsida nime eesti algupära, siis vrd eesnimi *Paar* ~ *Rap*. Petserimaal leidub kaks Popkova (*Бобково*) küla. – AK Academic; Dal' 1880–1882; Eesti TK 42; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 167; Hurt 1904: XVI; PGM 1785–1792; SeK: 115; Setomaa 2009: 217; Truusmann 1897b: 51; Vasilev 1882: 218

Pori <-le>, koh aj *Pori_külla* Hel – küla Valga maakonnas Põdrala vallas (Lõve ms), 1839 *Porri* (veski). ⇒37C2 ♦ Küla (1922) on alguse saanud veskikohast ja talust (u 1900 *Пору*). Helme lähedal Metsakülas (↑Kirikuküla) oli ka Porimõisa talu. Pori külaga on 1977 liidetud Kiivite (1970). * *Pori nimi tulnud sellest, et olnud läbipääsmatu pori tõttu* (1936). Vrd Poriküla. – MK EVK; KN: 1936; KNAB; Rücker

Porijõgi [*'pori_jõgi*] Kam, Nõo, TMr – jõgi Põlva ja Tartu maakonnas. ⇒33A2 ♦ Emajõkke suubuva jõe nimi on tuletatud sõnadest *pori* ja *jõgi*. 1930. a-te topokaardil nimetatakse Porijõeks ainult üht sooga ümbritsetud Aardla järvest algavat jõeharu, teine, idapoolne haru (tänapäeval väga veevaene) kannab aga Savijõe ehk Valgma jõe nime. Seda praeguse Porijõe osa, mis algab Maaritsa külast ja suubub Aardla järve, nimetatakse mainitud kaardil Konsu jõeks. XVII saj andmeil oli see *Vchtsche bäche* 'Uhti oja' (E. Saare tähelepanek), millest on tulnud Uhti küla nimi. – EE Eesti jõed 2001: 364; Eesti TK 50; ENE-EE: XII, 419; Loopmann 1979: 48; Rev 1638 I: 122

Poriküla [*'pori_küla*] <-külla ~ -sse> Puh – küla Tartu maakonnas Puhja vallas (Kavilda ms), 1839 *Porri* (kõrts), 1945 *Pori* (küla). ⇒32A2 ♦ Suhteliselt hilja tekkinud küla, 1977–1997 oli Nasja küla osa. Kohanimi tuleneb sõnast *pori*. E. Varepi järgi sai nime Tartu–Viljandi taliteel asunud kõrtsi järgi. Küla varasemad nimed olid Porinurme (u 1900 *Порринурме*) ja Porisaare. Poriküla piirsesse kuulub põhjas Rekussaare küla (1839 *Recko* talu), mis kaotati ametlikust nimekirjast 1977. – EE Eesti TK 50; KN; KNAB; Rücker; Uuet 2002: 286; Vene TK 42

Porkuni [*'porkuni*] <'Porkuni ~ -sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas, mõis, sks *Borchholm*, alamsaksa *Borchholm*, ? 1407 κ *Порху*, 1732 *Porkholmi m*. ⇒14C1 ♦ Porkuni on saanud oma

nime Tallinna piiskopi Simon von der Borchi järgi, kes veest piiratud kungassaarele laskis 1479. a ehitada kindlustatud linnuse. Ent kohanimi võib olla ka varasem, sest 1407 on III Pihkva kroonikas mainitud suurvürst Konstantini sõjakäiku Narva jõe taha κ *Πορxy*. XVI saj peeti kindlustatud piiskopilinnuse pärast hulgaliselt lahinguid, XVII saj alguseks oli see juba nii varemeis, et kindlustatud kohana enam ei mainitud. Varemete rahvapärane nimi on *Vana Linn*. 1725.–1726. a on mõis jagunenud kahe omniku vahel. Tõenäoliselt on krahvinna Wellingu osa (Aburi, Alupere, Loksa, Piisupi, Tärü ja Vistla küla) kuulunud vanale Järvamaale, Tiesenhauseni külad Abaja, Assamalla, Kadila, Kullenga, Naraka (Männisalu), Nurmetu, Tõnuvere ja Veadla alati Virumaale. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele Porkuni asundus, millest hiljem mõisasüda eraldati Porkuni asundiks. 1977 ühendati mõlemad külaks. Porkuniga liideti 1977 Jõeotsa küla (1970). – MJ

BHO: 42; Hupel 1774–1782: III, 493; Joonuks 1963: 49; KN; Mellin; PL: II, 114; Rev 1586: 42; Rev 1725/26 Vi: 244–250; Thor-Helle 1732: 316

Pornuse [*ˈpornuse*] <-sse> Hls – küla Viljandi maakonnas Halliste vallas, mõis, sks *Alt-Bornhusen*, 1542 *Bardenhusen* (mõis), 1782 *Pornhuse*. ⇒37A1 ♦ Eestikeelne Pornuse on mугanenud mõisa saksakeelsest nimest *Bornhusen*. 1678 eraldati Pornuse mõisast Kaubi talu, mille asemele rajati Kaubi mõis (sks *Neu-Bornhusen*), nime on mainitud 1624 (*Kaupe Andros*) ja 1638 (*Kaup*, hajatalu). Sks *Alt-Bornhusen* jäi eesti keeles Pornuseks, kuigi vahel on Pornuse mõisat nimetatud ka Vana-Pornuseks ja Kaubi mõisat Uue-Pornuseks. Kaubi mõisa järgi nimetati 1970. a nimestikus kaht Kaubi küla, mis mõlemad on 1977 liidetud Kulla külaga. Kaubi mõis ise asus praeguse Pornuse küla piires. – MK

BHO: 43; EO: 158; Hupel 1774–1782: III, 336; KNAB; LGU: II, 882; Rev 1624 PL: 62; Rev 1638 II: 59

Porosluva <-ˈluva ~ -sse>, koh ka *Poroslovva* <-ˈlovva> Se – küla Petseri rajoonis Pankjavitsa vallas (Pan, Vaaksaarõ nulk), vn *Порóслово*, 1882 *Суморослово*, *Порослово*, *Иваново*, *Сумароково* (puustus), 1897 *Супорослово* (puustus), 1904 *Poroslova*, *Порóслово*, 1922 *Poroslovo*. ⇒45C2 ♦ Tundub, et küla on saanud alguse puustusest XIX saj. Eesti algupära korral võib Porosluvat võrrelda Soome kohanimiga *Poro* (†Puru²), Puru või Põriki nimega. J. Truusmann on pakkunud vene keele põhjal seletuseks *поросль* 'rohi, roheline' ning komi *ras*, *rask* 'salu'. Sõna *поросль* tähendus on veel 'kasv(ud), noor mets, põõsastik, võsa', kuid A. Šteingolde peab kohanime seostamist selle sõnaga võimatuks. Vologdas on Poroslovo (*Порослово*) küla, Karjalas *Porajärvi* (1905 *Поросъ-озеро*). Vene rööpnimi Sumarokovo (*Сумароково*) on Venemaal väga levinud. Lähteks on isikunimi *Суморок* 'mossis, tõsine, sünge inimene', mis esines Venemaal XV–XVI saj. Vrd Puru², Põriki. – AK

Academic; Hurt 1904: XXII; RL 1922; SeK: 115; Truusmann 1897b: 73; Tupikov 1903: 379–380; Vasilev 1882: 307; VMS

Porsa <-le> Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Tarvastu ms), 1839 *Porsa* (talu). ⇒31A3 ♦ Külana nimekirjas hiljemalt 1970. Küla Mustla piiril Tarvastu jõe ääres on nime saanud talunime järgi, mis omakorda võib tuleneda taimenimetusest *porss*

Porkuni viipenimi. Kohamärk osutab Porkunis tegutsenud kurtide koolile (1925–2001), viibe „õpilane“.

Jaana Poska perekonnaga. 1906. EAA.2113.1.15, foto nr 18.

(Pst, Hls ja Läänemaa khk-d). Porsaga on 1977 liidetud Kurgelaane küla (1970). – MKu

ENE-EE: VII, 418; KNAB; Rücker; SK I: 298; VMS

Porski [*ˈporski*] <-sse>, koh <-he> ~ *Porski* Se – paik (küla) Põlva maakonnas Värskas vallas (Lob, Raakva nulk), 1781 *Пластырькова*, 1785 *Goriska*, 1882 *Пластырьково*, 1903 *Poriski*, 1904 *Porski*, *Пластырьково*. ⇒46A1 ♦ Säpina küla osa. Puustust ja väikeküla endises Petseri vallas on esmakordselt mainitud Värskas kirikuraamatuis 1781–1784 ja 1785–1789. XIX saj kuulus Säpina kogukonda ja Petseri koguduse alla. Kui eestipärane 1785. a variant pole eksitus, siis võib Porski võimalik seletus lähtuda seto sõnadest *podruski*, *podrski*, *porski* 'pruutneitsi' või *porsku* 'piibupigi, toit'. Vrd ka *porssima* 'vusserdama' või Lõuna-Eesti *porstva* 'purssima' ning *porstva* 'tursuma, mädanema'. Nimekuju *Goriska* viitab vene nimele *Горюшка* 'mäekene', nimega *Пластырьково* vrd *пласт* 'õhuke kiht, viil', *пластать* 'rebima, eredalt põlema' ning *пластырь* 'ravisegu, plaaster'. Nimi võib tuleneda ka lisanimest *Пластырьков*. Vrd Korski¹. – AK

Dal' 1880–1882; Hurt 1903: 238; Hurt 1904: XVI; SeK: 116; Truusmann 1890; Truusmann 1897b: 54; Vasilev 1882: 238; VMS; Värskas KR 1780–1794; Wd

Poska <ˈPoska ~ -sse> Tor – paik (küla) Pärnu maakonnas Paikuse vallas (Sindi ms), 1936 *Poska*. ⇒28C2 ♦ Hiline küla, eraldatud kas 1938 või varem, mil külaelanikud võtsid Vabadussõjas võidelnute auks Jaana Poska järgi külanimeks Poska. Küla nimi säilis kuni 1977, mil ta liideti Seljametsa külaga. – MK

Eesti TK 50; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse kiri 2. IX 1939); Paluoja 2007

Posti <-le>, koh <-lõ ~ `küllä> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Vana-Laitsna ms), 1796 *Dorf Posti*, 1815 *Posti*. ⇒45A3 ♦ Posti oli 1977–1997 Kilomani küla osa. Küla kandis Posti nime nt Rõuge kirikuraamatutes, mõisakirjades kasutati veel XX saj lätipärast nime *Oschup*. Posti nimi tuleb talupoja lisanimest, mis võib olla seotud postiteenistusega. Selle nime puhul on võimalik ka mänguline varieerimine **Os'pi* > *Posti*, kusjuures *Os'pi* oleks eesnime *Ossip* lühendus. Nii seletuks kahe võrdlemisi erineva nime kokkukuuluvus. Kui teine nimi on läti päritoluga, siis ei pärine see eesnimest, vaid on siirdnimi mõnest samanimelisest kohast jõe või oja ääres, vrd talu *Ošupes* Vireši vallas ja oja *Ošupite* Alsviķi vallas. Rahvapärinus postijaamast Posti külas ei vasta ilmselt tõele, sest 1684. a kaardi järgi läks postiveoks kõlblik tee Ruusmäelt Muratisse küla asupaigast ida poolt. – ES EAA.1268.1.403:401, L 353p; EAA.1268.1.216, L 4; EAA.308.2.178, L 1; KN; VD

Postilaht [*posti_`laht*] Khk – järv Saare maakonnas Kihelkonna vallas. ⇒49B3 ♦ Jäänukjärv Kurevere külas on nime saanud tõenäoliselt Posti vabadikukoha järgi, mille juures ta asus. Posti esineb lisanimena Saaremaal al XVIII saj-st ja võib olla seotud postiteenistusega. Vrd ka *post* : *posti* 'tulp'. – MK KN

Potaluva <-`luvva ~ -sse>, koh <-`luvva ~ -he> Se – küla Peteri rajoonis Pankjavitsa vallas (Pan, Seeridsä nulk), vn *Потолово*, u 1790 *Потолова*, u 1866 *Поталова*, 1882 *Поталово*, *Потыкалово*, 1903 *Potalowa'*, 1904 *Potalova*, *Поталово*, u 1920 *Potalovo*. ⇒46A2 ♦ XIX saj kuulus küla Vilo kogukonda ja Pankjavitsa kogudusse. Külale lisaks eksisteeris puustus (*Потолово* ehk *Потыкалово*). A. Šteingolde viitab võimalikule paralleelile Pihkvamaa kohanimega *Пыталово*. Eesti keele alusel on kohanime seletada keeruline, vrd jõe nimi Pedeli. Ukrainas on Potalijivka (*Поталиївка*) küla, Venemaal analoogid puuduvad. Puustuse paralleelnimi *Потыкалово* viitab ehk tegusõnale *потыкать* 'togima'. Vrd Pedeli jõgi. – AK Academic; Eesti TK 42; Hurt 1903: 240; Hurt 1904: XXIII; PGM 1785–1792; Rimmel 1985: 12; SeK: 116; Truusmann 1897b: 60; Vasilev 1882: 248; Vene TK 126; VMS

Potijõgi [*poti_`jõgi*] TMr – jõgi Tartu maakonnas Luunja vallas. ⇒33A2 ♦ Kujutab endast Emajõe ümmarguse kujuga kääru allpool Mõra jõe suuet. Kohanimi tuleb sõnast *pott* : *poti*. Tõenäoliselt on jõekääru kuju võrreldud poti kumerustega. – EE EJK 1986: 48

Praaga <-le>, rahvak *Jõgõ_`suu* Võn – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Kastre ms, Kiidjärve ms), 1732 *Jõgge Suu*, 1734 *Jõggesuust* (seestütlev), 1796 *Jõggisu*, *Praga*, 1811 *Jegiso Dorff*; vn *Брага*. ⇒33C1 ♦ Küla asub Emajõe suudmekohal ja selle vana nimi ongi olnud Jõesuu. L. ja I. Rootsmäe andmeil on nimi vanade inimeste mälus püsinud. Praaga nime olevat esimesena kasutusele võtnud venelased. Praegune nimi esineb kõrvuti Jõesuuga esmakordselt Mellini atlas. J. Simmu arvates esineb Praaga Mellinil loodusliku nimena, võimalik, et kalapüügikoha märkijana. Kuigi külanimena pärinebki see ilmselt loodusnimest, tundub, et Mellinil on külanimi pigem Praaga ja Jõesuu tähistab territooriumi. Jõesuu on muidugi otsene viide Emajõe suudmele ehk suule; Praaga nime tuletavad nii Simm kui ka Rootsmäed kärestikku, jõe-

karisid tähistavast vene sõnast *нопор*, mille arhailisem vorm on *npaz*. Küla on tüüpiline kaluriküla, mis järve eest pidevalt taganema on pidanud. Rootsmäede järgi olevat 1900. a paiku kaldajoon olnud 200–250 m kaugemal järves, vana küla asetsenud u poole kilomeetri kaugusel praegusest. – MJ

BHO: 466; Mellin; Rootsmäe 2016: 241; Simm 1973: 32–33, 90, lisa 30; Simm 1977: 110; Tartumaa 1925: 417

Praakli [*`praakli*] <-sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Brackelshof*, 1645 *Brackelshoff izo Marienhof genannndt*, 1782 *Prakli mois*. ⇒53B1 ♦ Varasem nimi on kirjanekuis 1525 *Kaunismeck*, ka *Kaunermäggi*. 1532 sai mõisa endale Ditrīch Brakel, kelle nime järgi sai mõisa saksakeelseks nimeks *Brackelshof* ja mugandus mõisa eestikeelne nimi. 1920. a-tel tekkis mõisa maale asundus (1922 *Braakli-Platsimeeste*), mis 1939. a paiku muudeti külaks. 1977–1997 oli Vaivere osa. – MK

EAN; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; Ligi 1961: 372; SK I: 299–300

Praaklima [*`praaklima*] <-le>, koh ka `Praakima Åks – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Saadjärve ms), 1461 (*dorpstede tho*) *Prakama*, 1589–1590 *Prakiel Moize*, 1627 *Brackels hoff*, 1758 *Brackels Dorff*, 1811 *Brakelsberg*. ⇒25C3 ♦ Alguses küla, XVI–XVII saj mõis, mille keskus viidi üle ↑Valgma, seejärel ↑Saadjärve külla; Praakli muutus taas külaks. Nimi pärineb saksa perekonnanimest *Brakel*. 1461. a ürikuks on juttu sellest, kuidas H. Brakelile müüdi küla, kuid et küla nimi on eestipärastatud, siis võiks arvata, et seos isikunimega oli varem tekkinud. Nime järeloosa on *-maa*, vahepealse saksa nime *Brakelsberg* järgi võiks selleks olla olnud ka *-mäe*. – PP

PA II: 469; PTK I: 185

Praakmani [*`praakmani*] <-`manni ~ -sse>, koh <-`manni ~ -he> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Loosi ms), u 1866 *Ф. Бракманъ*, 1909 *Brakmannshof*, 1923 *Braakmanni as*. ⇒45B1 ♦ Selle kandi maa Tabina ja Hanikase küla vahel oli XVII saj asustamata ja ka hiljem laienes asustus aeglaselt. Loosi mõisa karjamõis (ametlikult kõrvalmõis) rajati siia XIX saj keskel. 1920. a-tel jagati Praakmani mõis asundustaludeks. Nimi pärineb saksapärasest perekonnanimest *Brakmann*, nime tekkimise motiivid pole teada. Vrd Suuremetsa. – ES

BAL: 672; Vene TK 126; ÜAN

Pragi <-le>, rahvak *Koiola_`küla* <-`küllä> Plv – küla Põlva maakonnas Laheda vallas (Vardja ms), 1805 *Pragi Michel*, 1824 *Praggi*, 1909 *Pragi*. ⇒40A2 ♦ Põlise küla ajalooline nimi on Koiola (nt 1627 *Koykuell*, u 1900 *Койола-Кюла*). Koiola on andnud nime oma lõunaosas – tõenäoliselt kõige vanema asustusega osas – tekkinud ↑Vana-Koiola mõisale. Küla on aja jooksul laienenud põhja suunas, lõuna poolt on selle maad järk-järgult mõisastatud. Pragi nimi ilmus talunimena käibe XIX saj alguses, 1805 mainitud peremees sai selle 1824 ka perekonnanimeks. Koiola küla maale järgmise mõisa rajamisel (sks *Alexandershof* 1806) paigutati see hilisemast Vardja mõisa kohast pisut lõuna poole, kus võis enne asuda Pragi hajatalu. XIX saj keskel viidi mõis uude kohta Vardjale. Vanasse kohta 1920. a-tel rajatud asundustalud said Pragi nime. Koha vahetumisest on tingitud mõisa kaks eestikeelset nime Pragi ja Vardja. Neist

Erich Helmich von Kaulbarsi ja Wolff Heinrich von Anrepi vaheline Järvamaal asuva Prandi mõisa ostu-müügileping. 1739. EAA.2069.1.78.

Pragi kujunes vallanimeks (*Pragi vald*, *Praginukk*), kuid kadus ametlikust käibest, kui 1890 moodustati mitmest mõisavallast Aleksandri vald. Koiola küla tuumikusse, kus pole Pragi talu olnud, jäi alles Pragi kool. 1977. a nimetati Koiola küla ümber Pragiks, et vältida sarnasust Vana-Koiola nimega. Algselt Pragi nime päritolu pole selge, erinevatest võimalustest on kõige tõepärasem *pragi* 'prügi'. Nii võidi Pragi nime tajuda siis, kui see väikese valla nimena kõnekeeles juurdus. Pragi lääneosa on Vedo, 1930. a-tel omaette küla. Vrd Vardja². – ES

BAL: 676; BHO: 10; EAA.567.2.704:4, L 3p;
EAA.3147.1.180:36, L 61; Rev 1624/27 DL: 58; Rücker;
Vene TK 42; VMS: 242

Prandi <'Pranti ~ -sse> Pee – küla Järva maakonnas Koigi vallas, mõis, sks *Brandten*, XIV saj *Cardenaye*, 1687 *Kardina* eller *Brandt(en)hoff*, 1712 *Branten*, 1732 *Prandi* (mõis), 1782 *Branten* oder *Kardina*. ⇒23C1 ♦ *Kardina küla koos *Ennevere (1564 *Enneuer*, ↑Veskjaru) veskiga läänistati Hinrich Brandt(en)ile Paidest. Tema järgi hakati nii küla kui ka peagi asutatud mõisat kutsuma paralleelselt kahe nimega (küla 1686 *Brandtekülla*, *Kardina*). Rööpnimed käibisid kirjalikes allikates XVIII saj lõpuni, tegelikus pruugis kasutati nähtavasti juba sama sajandi algul vaid Prandi nime. Prandi küla kaotati 1830. a-tel, 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis 1977 nime-tati külaks. Vrd Kareda¹, Karinu. – FP

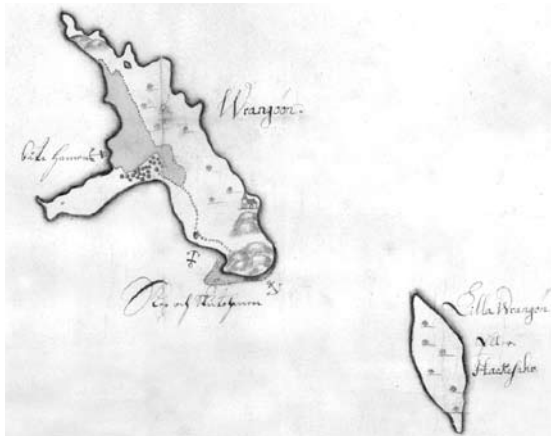
Blumfeldt 1949: 170; EAA.1.2.942:993, 1001, 1004,
L 975p, 983p, 986p; EAA.1.2.933:133, L 132p;

EAA.3.1.448:90, L 61; Hupel 1774–1782: III, 514; Thor-Helle 1732: 317; Ungern-Sternberg 1912a: 31-32, 91;
Ühe küla elu 2012: 11

Prange <-le> San – küla Valga maakonnas Puka vallas (Puka ms), XVII saj II poolel *Prancke Peep*, 1723 *Prange Jahn*, *Prange Hint* (talupojad), 1758 *Prangle Jaan* (talupoeg), 1903 *Prangli* (talu), 1949 *Пранге* (küla). ⇒38B2 ♦ Vana, juba XVII saj lõpus olemas olnud Prange talu on XIX saj ilmselt kadunud, sest selleaegsetest revisjonidest talu ei leia. Maa on muudetud mõisamaaks, kus 1903 on jällegi talu olnud. Talunimest on 1940. a-tel saadud külanimi. Nime lugu pole päris selge, ent on teada, et XVII saj lõpu-aastatel sai poole Puka mõisast ehk Vastse-Puka mõisa endale Wrangeli suguvõsa. Nad võisid endaga mõnest oma pärimõisast kaasa tuua talupoja, kelle lisanimeks sai siin Prange. Sellist nimeandmist on ka mujal ette tulnud; Wrangeli suguvõsa järgi on tekkinud *Prang*-algulisi kohanimedid. Prangega on 1977 liidetud ↑Laose küla. – MF

EAA.308.6.290:6, L 6p; EAA.2469.1.682, L 1;
NL TK 25; RGADA.274.1.174:968, L 961p;
RGADA.274.1.241/6:10, L 626p; Stryk 1877: 167

Prangli¹ [¹'prangli] <'Prangli ~ -sse>, koh <-de, -n> Kam – küla Põlva maakonnas Kõlleste vallas, mõis, sks *Alt-Wrangelshof*, *Neu-Wrangelshof*, 1550 *Wrangel*, 1582 *Frangiel*, 1782 *Perris Prangli mois* (Vana-Prangli), *Kunninga Prangli mois* (Vastse-Prangli), 1909 *Wana Prangli m.*, *Wastse Prangli m.* ⇒33A4 ♦ Mõisa kohta on andmeid al 1550. Sellest eraldati 1725 Vastse-

Prangli saared Jöelähtme khk kaardil. XVII saj II pool. EAA.1.2.C-III-3.

Prangli mõis. Saksa keeles eristasid kaht mõisat omavahel täiendosad *Alt* 'vana' ja *Neu* 'uus', eesti keeles olid aga nimed esialgu *Päris-Prangli ja *Kuninga-Prangli. Viimane nimi tuli sellest, et Vastse-Prangli läks kroonumõisana riigi valdusse. 1920. a-te alguses rajati mainitud mõisate maadel vastavalt Vana-Prangli ja Vastse-Prangli asundus (↑Krüüdneri). Vana-Prangli nime kasutati veel 1940. a-tel, 1970 on nimekirjas Prangli küla. Kohanimi lähtub M. J. Eiseni väitel XVI–XVII saj mõisaomanike Wrangelli suguvõsa nimest (Wrangellite nime kohta ↑Varangu¹). 1794 eraldati Vana-Pranglist ↑Veski ja 1800 ↑Tapu mõis. 1977 liideti Prangliga Aiaküla, Aksi, Hädiküla, Jaaska ehk Jaska, Nuusa (1839 *Nusa*), Russaku (1839 *Russako*), Saviküla, ↑Taraski, Tornimäe, Võresoo ehk Väljamäe ja ↑Ääru. Neist Aksi (sks *Axelshof*) oli varem karjamõis. Omaette piirkonnad on Klimbiküla Prangli mõisast läänes ja Nuusapalu ehk Santevalu Nuusast kagus. Prangli lõunapiiril oli Pataste karjamõis (sks *Freiburg*). – EE

BHO: 689; Eisen 1919a: 6; EM: 92, 132, 202; ENE-EE: VII, 441; KN; KNAB; Ligi 1961: 354; PA I: 81; Rucker; Stryk 1877: 29; Uustalu 1968: 743; ÜAN

Prangli² [ˈprɑŋli] <ˈPrangli>, koh 'Pranli ~ 'Prangli_ 'maa, rahvak ka *Saar* <'Saarde> Jõe – saar Harju maakonnas Viimsi vallas, 1397 *Rande Ø, holm to Rango*, 1525 *Rangelisare*, 1732 *Pranglesaar*, 1798 *Gros Wrangelsholm oder Wrangö*; rts *Stora Vrangelsholm*, sks *Groß-Wrangelsholm*. ⇒3A1 ♦ On arvatud, et XIII või XIV saj lõpul on siia toodud rootslasi, kaitsmaks mereteid rannaröövlite vastu, kuid 1525 olid isikunimed eestipäraseid. Rootslastega saareelanikud end ei seosta, küll on toodud naisi Soomest ja mandrilt. Rootsi-päraseid perekonnanimed andis elanikele Haljava mõisa rootslasest valitseja. Prangli nime on seostatud Wrangelitega, L. Taimre järgi tegi seda esimest korda XVIII saj algupoolel kirikuõpetaja H. C. Wrede, üle sajandi hiljem C. Russwurm ning oletust on korratud tänapäevani välja. Tegemist on küllap rahvaetüümoloogiaga. A. W. Hupel on 1774 öelnud, et saar on eesti keeles *Pranglesaar*, kirjutatakse ka *Wrangoe*, aga nimetatakse üldiselt *Wrangel*. P. Wieselgren seostab nime germaani tüvega *wranga-*, P. Johansen täpsemalt rootsi sõnaga *vrång* 'köver'. L. Kettunen pakub esimestele kirjanekutele tuginedes asemele võrdluse soome isikunimega *Rankoi*, *Rankoinen*, sest ka Russowi kroonika 1578 peab saareelanikeks rootslasi. Russow oma kroonika uustrükis 1584 enam päris nii

ei väida. T. Viik on hiljuti sidunud nime sõnaga *varanger* 'viikingid', tuues paralleeliks kohanime *Varanger fjord* Norra põhjaosas. Etüümoloogia on võimalik ja seletaks ka pärimust, et saart olevat omal ajal asustanud röövlid. Igal juhul on eesti nimi pärit rootsi ja saksa nimest ning on võimalik, et eestlased kutsusid saart tegelikult lihtsalt Saareks (vrd Saaremaa). Sellele viitab nii praegune kasutus kui ka talupoegade lisanimi *Saare*, mis esineb vanade allikate järgi korduvalt ümberkaudsetes küldes. Võimalik on veel üks seletus, mille on välja pakkunud G. M. Knüpffer, et *Wrangö* ja *Wrangell* on seotud Taani hindamisraamatu aegse suurmaaomaniku Tuki Vrangiga. Tuki Vrang omas maid ka hilisema Haljava mõisa aladel, Prangli koos Aksiga kuulus 1549–1847 Haljava mõisale. Muuseas sai 1078. a lahingus polovetsidega surma Kiievi-Vene üliku Tšudini vend Tuki, mis viitab sellele, et Tuki võiks olla läänemeresoome isikunimi. Nimi on siiski tuntud ka Skandinaavia nimevaras, kuigi P. Johanseni järgi nime *Vrang* Taanis ei esine. Et nime tähendus on 'köver', võib see olla eesti keelest tõlgitud lisanimi. * *Wrangeli-nimelise mehega seob saart ka muistend, mille järgi olevat mees pandud saare vardjaks ja nii hakatud saartki Wrangliks ja hiljem Prangliks kutsuma. Mees läinud hiljem elama Jüri khk Pajupea külla, mille Prangli talu elanikud teda oma esivanemaks peavad.* – MJ

Ariste 1940: 44; Eesti väikesaared 2009: 48–49; ENE-EE: VII, 441–442; EO: 103–104, 332; Gustavson, Malmsaar, Talström 1979: 20, 22; Hupel 1774–1782: I, 358; Joh LCD: 836; Johansen 1951: 174; Solov'ev 1998: 32; Taimre 2011: 9–10; Thor-Helle 1732: 309; Viik 2011: 8; Wd; Wieselgren 1951: 195, 198–200; ÜAN

Prantsusmaa [ˈprɑntsus_ 'maa] <-le> Kan – paik Põlva maakonnas Valgjärve vallas (Valgjärve ms), 1873 *Hans Prans*, 2000 *Kitse-Prantsusmaa tee* (tee nimi). ⇒39A2 ♦ Hauka küla Innumäe, Tsiргу ja Laane talu omaette piirkonda hakati XX saj I poolel kutsuma Prantsusmaaks, sest paljudel selle kandi elanikel oli perekonnanimeks Prants. Prantsu nime üks varasemaid kandjaid siinkandis oli *Hans Prans*, Tsiргу (*Hinnozirgo*) talu ostja 1873. a talukaardi järgi. – ES EAA.2486.3.250, L 5, 6; KNR

Praski <-sse> Ris – paik (küla) Harju maakonnas Padise vallas (Vihterpalu ms), erts *Brask*, 1402 *Brasce*, *Braske*, 1562 *Braske By*, 1798 *Praski*. ⇒10B1 ♦ Ühendatud 1977 Vintse küllaga. Nimi tuleneb C. Russwurmi ja P. Johanseni järgi eestirootsi sõnast *brask* 'võsa, põsastik'. – MK

Johansen 1951: 230; KNAB; Lagman 1964: 62; Mellin

Prassi <ˈPrassi ~ -sse ~ -le> Emm – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1565 *Thomas Brasz*, 1782 *Prassi Siem*, 1844 *Prassi* (küla). ⇒48A4 ♦ Nime lähtekohaks on meremehe lisanimi, millele on L. Tiik võrdluseks esitanud (*raapurjesid*) *prassima*, *prass* 'purjekõis, millega prassitakse'. – MK

HK: 191; Schmidt 1844; Tiik 1970a: 610

Prededi <ˈPreeti ~ -sse> Koe – küla Järva maakonnas Koeru vallas, mõis, sks *Wredensitz*, 1442 *Sitze*, 1732 *Sitsi*, *Predi*. ⇒14C4 ♦ Esimesed andmed 1442. a-st on teada keskaegse piiskopimõisa kohta. Liivi sõja ajal laostasid mõisa täielikult Vene väed, mõisa maad asustati 1569 uuesti talupoegadega ning hiljem mõis taastati. Eesti keeles kasutati juba XVIII saj algul paralleelselt vana nimega *Sitsi* lisaks omanike (al 1608) Wredede järgi Prededi nime. 1920. a-tel mõisa

maadele tekkinud asundus nimetati 1977 küllaks. Mõisa saksakeelne nimi oli pikka aega *Sitz*; kui 1911. a oli mõis 300 a olnud Wredede valduses, sai ta uueks nimeks *Wredensitz*. – FP

KNAB; LUB: IX, 897; Schilling 1970: 100–101; Thor-Helle 1732: 317; Ungern-Sternberg 1912a: 12

Preeksa <-le>, koh <-lõ> Vas – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Vastseliina ms), 1782 *Præksa Andre*, 1820 *Preksa* (küla), 1839 *Präksa S.* (järv). ⇒45A3 ♦ Preeksa oli 1977–1997 Hulaku küla osa. Preeksa järve ääres oli talurühm juba 1684. a kaartide järgi, elanikeks *Järve Hans (*Gerfwa Hans*) ja *Pödra Hans (*Pader Hans*). Preeksa nimi ilmub allikatesse XVIII saj. Nime tähendus jääb hämaraks. Seda võiks võrrelda läti sõnaga *priekšā* 'ees', nt piirilähedase Märkalne valla talunimes *Priekšene* (Lõuna-Eesti võrreldav kohanimi oleks *Edetalu). Nimi võiks olla siia levinud läti keelest saadud lisanime kandva talupoja vahendusel. 1977. a-st on Preeksaga liidetud Uuri küla. – ES

BHO II: 171; EAA.1865.2.141/2:15, L 15; EAA.1271.1.224:114, L 661; EAA.308.2.177, L 1; EAA.308.2.178, L 1; Rucker; VD: *Priekšene*

Pressi <-le>, koh <-lõ ~ `Pressi> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1638 *Presi Pustus*, 1688 *Pressy Pustus Hindt*, 1758 *Pressi Peter*, 1765 *Dorf Pressi*. ⇒45A3 ♦ 1684. a kaardi järgi on samas kohas elanud *Widka Andre*, tema puhul kasutati lisanime isanime (↑Viitka), kuid Pressi kui kohanimi oli ka juba olemas. Nime päritolu pole selge. Vrd *press*, *pressima* saksa laensõnadena, millest võiks tekkida lisanimeks kujunev hüüdnimi. Vrd ka vn *пресный* 'mage, läila', selle alusel kujunenud toidunimetused ja viimastest saadud perekonnanimed, nt *Пресняк*. Pressiga on 1977 liidetud Perämõtsa (Perametsa) ja Pukastu küla. Perämõtsat tuntakse läänepoolsete talude järgi rohkem Kahrumäe nime all. Vrd Prassi. – ES

EAA.567.3.252:21, L 18p; EAA.1268.1.401:74, L 70p; EAA.308.2.178; Rev 1638 I: 175; Roslavlev 1976: lisa 12; Unbegaun 1995: 243

Priguldi <-le> LNg – paik Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas Pälli külas (Taebla ms), 1782 *Pricholdscher Müller Heinrich Iohan*, *Prikhold Krüger Carl* (molder ja kõrtsmik Taebla mõisa all), 1798 *Bredholt* (kõrts), 1844 *Priggold* (kõrts), u 1900 *Брикгольц* (küla); sks *Prickholtz*. ⇒10A4 ♦ Pälli külas on olnud Priguldi talu, veski ja kõrts. Pärimuse järgi vanas katastrinimestikus kujul *Brikholz*. Kirjapanekute järgi tundub nimelõpu *-holz* hiline kirjutajaetümoloogia. Võimalik, et nime aluseks on perekonnanimi, ehkki kinnitust sellele praegu pole. Nimega võiks võrrelda rootsi sõnu *prick* 'punkt, täpp; tooder (meremärk)' ja *bricka* 'märk' ja *hälla* 'hoidma, pidama, varustama'. – MK

BHO: 467; EAA.1864.2.IV-9:483, 484, L 449, 449p; KN; KNAB; RES 2004

Priimaa [*'prii_`maa*] <-le> Amb – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas (Saksi ms), 1839 *Priiküllä*, 1888 *Saksi priimaa*, u 1900 *Прима*. ⇒14B1 ♦ Liideti 1977 Vahakulmu külaga. Küla kujunemise kohta vt Vahakulmu. Hiljemalt XIX saj I poolest kujutati Libliku vabaküla (1641 maatükk *Liblikschen Landes*, 1866 *Либлюко* küla, 1905 *Libliko* küla) ka Priimaaks või Priikülaks (sõnast *prii* 'vaba'). – FP

EAA.298.2.71, L 4; EAA.1248.1.60:151, L 148p; EAA.3724.4.1729; KNAB; Knüpffer 1839: 675–676

Prillimäe. 2015. Foto Toivo Niinemets. Erakogu.

Priipalu [*'prii_palu*] <-`pallu ~ -sse> San – küla Valga maakonnas Öru vallas (Kuigatsi ms, Soontaga ms), u 1900 *Припало* (alevik), 1909 *Pripalo* (asundus). ⇒38B2 ♦ 1879 ehitati Soontaga mõisa maale õigeusu kirik, mille ümber hakkas kasvama aleviku laadne asula. Priipalu oli kirjas alevikuna kuni 1977, mil nimetati küllaks. Kiriku koha nimi on arvatavasti tulnud metsa nimest Priipalu; metsa läbis Tartu–Riia maantee. XIX saj kuulus see mets Soontaga mõisale, varem tõenäoliselt Kuigatsi mõisale. Võimalik, et metsal oli mingi eristaatus, mis väljendus ka nime algsosas *prii* 'vaba, peremeheta'. – MF

EAA.3724.4.1398, L 1; ENE: VI, 231; EVK; KNAB; Rucker

Priisle [*'priisle*] <-sse ~ -le>, kirjak varem ka *Priisli* Jõe – Tallinna asum Lasnamäel (Väo ms). ⇒1C1 ♦ Endine Lasnamäe VI mikrorajoon sai nime 1991 Priisle küla järgi. Küla (nimetatud ka Väo asunduseks) kujunes XX saj alguses, liideti ositi 1945 ja 1975 Tallinnaga. Nimi pärineb samanimeliselt talult, selle nimi omakorda on tõenäoliselt pärit isikunimest. – MJ, PP

ENE-EE: VII, 472; KNAB; Neran 1998: 253; Tallinn 2004: II, 90–91

Prillimäe [*'prilli_`mäe*] <-le> Hag – alevik Rapla maakonnas Kohila vallas (Salutaguse ms). ⇒12A2 ♦ Alevik moodustati 1977 endisest Prillimäe asundist, mis kujunes omaette asulaks Salutaguse karusloomasoohoosi keskusena 1950. a-tel, enne 1944. a tegutses seal Prillimäe rebasekasvatuse selts. Nimi on tulnud 1920.–1930. a-tel rajatud Prillimäe asundustalust. – PP

ENE: VI, 232; KNAB; Kruusimägi, Paidla 1974: 79

Pringi¹ <-le> Jõe – küla Harju maakonnas Viimsi vallas (Viimsi ms), 1557 *Mychel tom Brynck*, 1688 *Brincke Hans*, 1756 *Prinkiperre*, 1798 *Pringi* (küla). ⇒2B2 ♦ Vabatalu ja hilisem küla, mis kuulub Haabneeme väikemõisa juurde. Kuigi rootsi või alamsaksa *brink* tähendab kinku, küngast või nõlvakut ja Pringi talu olevatki P. Ariste järgi kõrgemal kohal, pärineb külanimi siiski isikunimest. Tallinna kodanike hulgas leidub läbi sajandite mitmeid sellenimelisi, juba 1312–1320 on T. Kala andmeil Tallinnas tegutsenud Johannes Brinke. On usutav, et mõnest sellenimelisest sai maaomanik Pirita kloostrile kuulunud Viimsi poolsaarel. Eesti külanimi on mugandunud vastavast isikunimest. Pringiga on 1977 liidetud ↑Rummu küla. – MJ

Ariste 1940: 6; EAA.1.2.C-III-4; ENE-EE: VII, 474; Johansen 1951: 180, 320; Kala 2004: 98; Mellin; Viidas 1992: 91

Pringi² <`Prinki ~ -le> San – küla Valga maakonnas Sangaste vallas, mõis, sks *Brinkenhof*, 1508 „*Brinken-*

landt“ bei Wollust (maa Pühajärve mõisa juures), 1627 *Brincken Hoff*, 1782 *Pringi*, 1840 *Prinkimois*. ⇒38C2 ♦ Mõisat mainitakse esimest korda 1520 seoses Diederick Brincki (Brincke, Brinken) valduste müügiga. Mõisa kõrval oli samanimeline küla. 1920. a-tel tekkis mõisa maale asundus, mis pärast 1930. a-id liideti külaga. Mõis on nime saanud kunagise omaniku perekonnanime järgi, eestikeelne mugand esineb juba XVIII saj lõpuveerandil. XVI saj allikates esineb paralleelselt nimi *Mex*, mis võib viidata naaberkülale Mägistele. Pringiga on 1977 liidetud ↑Mägiste I küla. – MF

BHO: 46; EVK; Hupel 1774–1782: III, 290; LGU: II, 334; Rev 1624/27 DL: 137; Uustalu 1972: 232–233

Pritsi <-le> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas (Vaabina ms), 1865 *Pritsi* (talude), u 1870 *Ansiedlung Pritzi*, 1923 *Pritsi* (küla). ⇒44B1 ♦ Pritsi, Kurenurme ja Kivi talude kohal oli 1815. a kaardi järgi mõisa mets. Sajandi keskel jagatud suurt asundustalu (sks *Ansiedlung*) kutsuti rahvakeeles Pritsi karjamõisaks. 1920. a-tel jagati karjamõisa maad väiksemateks asunikutaludeks ja tekkis küla. 1977–1997 oli Pritsi liidetud Kurenurme küla alla. Pritsi algupärane talunimi või karjamõisa nimi tuleb eesnimest *Prits* (sks *Fritz* < *Friedrich*). – ES

EAA.2072.9.728, L 1; EAA.3724.4.1954, L 1;

LVVA.6828.4.466, L 1, foolio III; Rajandi 1966: 64; ÜAN

Prossa <-le> Pal – paik (küla) ja järv Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Luua ms), 1688 *Prosa Mick* (Raadivere küla all), 1731 *Prossa Mick*, 1744 *Prossa Thoma Jürri* (meetrikas). ⇒25B3 ♦ Algselt hajatalu, XIX saj II poolest karjamõis, a-st 1921 küla. 1977 liideti Pikkjärve ja Raadivere külaga. Nime on saanud isikunimest, mis esineb XVIII saj meetrikas, lähteks võib olla kas saksa *Bros*, *Pross* (< *Ambrosius*) või vene *Проиука* (< *Прохор*). Prossa järve vana nimi on olnud *Igjajärv (1627 *Igga Jerw*); 1638 esineb samas tähenduses raskesti tõlgendatav *Luxs See* ja 1731 *Lucona Lacus* (*Luknajärv?). – PP

BHO: 467; EAA.1389.1.147, L 1; PTK I: 186; PTMT: 431; Rev 1624/27 DL: 19; Rev 1638 II: 220; Tartumaa 1925: 349

Pruntova [*ˈpruntova*, ka *ˈprunˈtova*] <-ˈtovva ~ -ssee>, koh <-he> Se – küla Võru maakonnas Misso vallas (Pan, Luhamaa nulk), 1866–1867 *Прунтова*, 1882 *Прунтово*, 1904 *Pruntova*, *Прунтово*, 1922 *Pruntovo*, 1945 *Prontova*. ⇒45C3 ♦ Küla kuulus XIX saj Selesova (*Железово*) kogukonda ja Pankjavitsa kogudusse. 1977–1997 oli Luhamaa küla osa. Kas kohanime saab seletada sõnaga *prunt* 'punn, pulk, tapp', nagu pakkus J. Truusmann, jääb esialgu lahtiseks. Sõnal on Lõuna-Eestis ka tähendus 'krooge'; seto ja võru sõna *prunts* tähendab aga seelikut; viimane on L. Vaba järgi läti hilislaen. Vene nimi on sama päritoluga kui eesti nimi. Küla lõunaosas, osalt Kriiva ja Määsi piirides, on Kastamara (ehk Krasnaja Dubrovka, vn *Красная Дубровка*), mis oli 1930. a-teni omaette küla. – AK

EAA.298.2.71, L 18; Hurt 1904: XXIII; KN; KNAB; RL 1922; SeK: 116–117; Truusmann 1897b: 62; Uuet 2002; Vasilev 1882: 252; VES; VMS

Pruuna <'Pruuna ~ -ssee> Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas, mõis (Pruuna-Põriki ms), sks *Tois*, 1478 *Corbenorm*, *Cordeborn*, 1613 *Brunen Hofstelle*, 1627 *Tois* (oder *Brunamois*). ⇒14A1 ♦ 1478 müüsid vennad Asser ja Dyderich von Toysz oma nõo

Hansuga *Körvenurme mõisa Brun Drolshagenile. Eestikeelne nimi Pruuna kujuneski uue omaniku eesnimest Brun. Mõisa maadele 1920. a-tel tekkinud asundus liideti 1977 Tõõrakörve külaga. Praegune Pruuna küla, mis sai nime mõisa järgi, kandis 1920. a-teni Vedruka (1586 *Wettröck*) nime. Pruuna mõisa saksakeelne nimi *Tois* on seotud XV saj mainitud omanikega (nende algkoduks loetakse Tohisood). Bruni nimest pärit rööpvormid kadusid saksa käibest XVII saj keskpaigaks. 1977 liideti Pruunaga ↑Põriki asundus. Vrd Tohisoo, Vedruka¹. – FP

KNAB; Schilling 1970: 45–46; Ungern-Sternberg 1912a: 36, 90

Prählamäe [*ˈprählaˌmäe*] <-le> Phl – küla Hiiuma maakonnas Pühalepa vallas (Kärdla ms). ⇒48B2 ♦ Külanimena uus (1997), külas on Prähla talu ja Prähla mägi. C. Russwurm on talunimele vasteks toonud *bräshˈla* 'suurem heinamaa', P. Ariste lisab võrdluseks eestirootsi sõna *bral* 'tihnik, rägastik'. Varem kuni 1977 oli Kärdla asunduse, seejärel Tubala küla osa. – MK

HK: 192; KNAB

Prähnu <-le> Emm – küla Hiiuma maakonnas Emmaste vallas (Kassari ms), 1576 *Broihelelan Henrich*, 1577 *Broye Hinrich*, 1583 *Bre Hinrich*, 1693 *Prechno*. ⇒47C4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Külaküla osa. L. Tiik on oletanud nime lähtekohana perekonnanime või võõrapärasest kohanime. – MK

EAN; HK: 192; KNAB; Tiik 1970a: 610

Prääma <'Prääma ~ -ssee> Pai – küla Järva maakonnas Paide vallas, mõis, 1694 *Bremerfeld* (mõis). ⇒13B4 ♦ 1467 on kohal mainitud mõisa *Aru* ja vahest soosaart nimega *Naystemetcze*. XVII saj rajati hävinud küla *Naistemette* kohale mõis *Bremerfeld* (1694). Saksakeelne nimi on lähtunud XVII saj omaniku Hansz von Bremeni nimest, eestikeelne mõisanimi on mugandus saksakeelsest. Mõisa järgi on 1920. a-tel nimetatud asundus, a-st 1977 küla. – MK

BHO: 45; LUB: XII, 495; Ungern-Sternberg 1912a: 40

Prümli [*ˈprümli*] <'Prümli ~ -ssee> Amb – paik (küla) Järva maakonnas Ambla vallas, mõis, sks *Heidemets*, XIV saj *Heynemetze*, 1686 *Heidmetz*, 1732 *Prümmere*, 1782 *Prümri*, 1818 *Prümle*. ⇒14A2 ♦ 1629 omandas Magnus von Bruemmer läänina *Heinametsa ja *Alavere küla (XIV–XV saj vahetusel *Allauer*, 1858 *Allafer*). A-ks 1663 rajati *Heinametsa küla asemele mõis, mida hakati eesti keeles nimetama omaniku järgi Prümliks, saksa keeles säilis algne eestikeelne nimi, mis mugandus kujule *Heidmetz*. Kuigi *Alavere küla esineb dokumentides XIX saj II pooleni, kutsuti seda kui mõisa ainsat küla tavapruugis ja kaartidel lihtsalt külaks ning XIX saj lõpuks kandis ta ka ametlikult Prümli nime. Mõis liideti 1869 Rava mõisaga ning temast sai poolmõis ehk maakoht. 1977 liideti Prümli asundus Raka külaga ning Prümli küla Jõgisoo külaga. Küla lõunaosas olid talude rühmad Kilgimäe (1930. a-te katastrikaardil Prümli-Aru) ja Sepaallika. Põhjaosas asus saunaküla Kaiemäe. – FP

Blumfeldt 1949: 170; EAA.1.2.942:53, L 47; EAA.1864.2.X-229:129, L 131p; Hupel 1774–1782: III, 504; Johansen 1930a: 150; KNAB; Land-Rolle 1818: 38; Schilling 1970: 48–49; Schmidt 1844; Thor-Helle 1732: 316

Pudisoo [*ˈpudiˌsoo*] <-le>, koh *Pudisu* Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kolga ms), u 1690 *Pudisu wehasu*, 1699, 1798 *Puddisu*. ⇒4A2 ♦ 1977–1997 oli Uuri küla osa. J. Tiidemann järgi kujunes

Pudisoo küla XVIII saj alguseks, kuid hingeloendites esinesid Pudisoo ja Sae hajataludena veel XIX saj I poolel. Sae asub küla tuumikust kaugel ja on põline veskikoht (jääb praegu Uuri küla piiresse). Rootsi aja lõpu kaartidel on Pudisoo igal juhul hajataludena olemas, Sae esines 1637 (*Sage Jürg*). G. Vilbaste järgi said siin elada vaid kalamehed, sest Pudisoo jõe suue on lõhede kudemiskoht. Nimi on tegelikult Pudisuu, st Pudi jõe suue, kus *pudi* tähendab väikest. E. Tarveli arvates on küllalt suur ja sügav Pudisoo jõgi saanud oma nime võrdluses Jägala, Loobu või Valgejõeiga, mis on temast suuremad. Nime on ehk algselt kandnud jõeke, mille suubumiskohal praegusesse Pudisoo jõkke on hajatalu XVII saj lõpu kaardi järgi asunud (praegusel põhikaardil Ohrpa oja). Pudisoo jõge (koh *Pudisu jogi*) kutsutakse ka Pärlijõeeks jões leiduvate pärlikarpide järgi. Pudisoo küla-tänavat nimetatakse Kassisabaks. – MJ

BHO: 468; EAA.1.2.C-I-1; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 27; KN; Mellin; Stuart 1699; Tarvel 1983: 59; Tiidemann 2010: 106, 110–111; Vilbaste 1956: 159–160

Pudivere¹ <-`verre ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Lustivere ms), 1583 *Pudiwer Mnieisza*, *Pudiwer Wiethsza*, 1624 *Klein Puddifer*, *Gros Puddifer*, 1839 *Puddifer*. ⇒24C3 ♦ XVI saj kaks küla, väike ja suur (vana). XVIII saj lõpuks olid kokku sulanud, Mellini kaardil üks küla. Põltsamaa Pudivere puhul on L. Kettunen vasteks pakkunud isikunime *Pudi* (sõnast *pudi* 'puder'), mis tema järgi oli laialt levinud nimi. Vrd Pudivere². – MK

EO: 310; PA IV: 21; Rev 1624 PL: 41; Rücker

Pudivere² <-`verre ~ -sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas, mõis, sks *Poidifer*, 1493 *Pondefer* (küla), 1589 *Paudifer* (mõis), 1687 *Puddifer*, 1726 *Poidifer* (küla ja mõis). ⇒15A2 ♦ Mõisat on mainitud 1589, kuid arvatavasti on see juba varem olemas olnud. Külanime esmamainingut võiks lugeda ka kui vigast, kus *n* ja *u* on segi läinud. Pudivere küla oli XIX saj-ks kadunud. 1920. a-test Pudivere asundus, al 1977 küla. Nime on püütud seostada Henriku Liivimaa kroonika Pudiviruga, oletades, et teist silpi alustav sulghäälik oli peenedatud (sellest kirjanepanekute *d*-le eelnev *i*), kuid Pudivere algusosa võis olla algselt ka midagi muud, nagu P. Johansen on vihjanud. Pudiviru nimes on E. Tarvel tõlgendanud osist *Pudi*-`väike'. Pudiverega on 1977 liidetud Liineküla (varasem Pudivere kõrvalmõis Liinemõisa, sks *Helenenhof*) ja Sootiigi (1871 *Sootik*). Vrd Pudivere¹. – MK

EO: 290, 310; HLK: 199; Joh LCD: 183; Schmidt 1871

Puduküla [*pudu_küla*] <-`külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Pudu* Plt – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Adavere ms), 1721, 1797 *Puddo*, 1839 *Puddoküll*. ⇒24A2 ♦ Küla oli olemas mingil kujul arvatavasti XVII saj, 1664 on Adavere all mainitud *Jaak puddopello Sulase Laps*. Võib-olla on hilisem Puduküla samastatav 1688. a kaardil oleva nimega *Wabbatwalle* (külas mh *Pudro Tönno* ja *Pudro Petter*). Puduküla nimi jääb mõneti ebaselgeks, häälikuliselt sobiv on liitsõna algusosana esinev *pudu*- 'peen-' või *pudu* (*pudo*) 'kübe', kuid kirjanepanekute põhjal võiks arvata, et nime aluseks oli talude nimi *Pudro*, kust *r* oletatavasti on välja langenud. – MK

EAA.308.2.206, L 1; EAA.308.6.313:14, L 11;

EAA.1168.2.1:5, L 4p; Mellin; RGADA.274.1.171/:121, L 116p; Rücker; VMS

Pugritsa <-le>, koh *Pugritsõ* <-lõ>, koh aj *Pukritsa* Krl – küla Valga maakonnas Karula vallas (Kaagjärve ms), 1627 *Pocklitz Andres*, 1638 *Puckeritz Andresz*, u 1690 *Puckeritz Peep*, 1798 *Pakriste*. ⇒43B2 ♦ Pugritsa nimi on kujunenud lisanimest ja talurühma nimest. XVI–XVII saj tunti praeguse Pugritsa küla maa-ala idaosa *Lätkülä nime all (1582 *Latykillä*, 1627 *Lette Kuella*, u 1690 *Lette külla*). Pugritsaga liidetud talurühmad Rautina järve ümbruses (Sapran, Kiisa, Rautina jt) kuulusid siis *Räste või *Rästjärve küla alla (veel 1690 *Rester külla*). Pugritsa lisanime päritolu pole selge. Selle aluseks võib olla läti sõna *buguris* 'kink, kungas'. Samas esmamaining loob mulje, et tegemist on Saksamaalt pärineva slaavipärase lisanimega *Pocklitz*. Pugritsa nime võib ka seostada sõnaga *pogrits* 'pugirik' (Kan, Plv, Röp), samatähenduslik on ka nt *pogonits(ki)* (Kan). Nii vana lisanime pärinemine hoonet iseloomustavast sõnavarast on kahtlane, kuid samas ka mitte võimatu. Pugritsa lääneosas (kunagine *Rästjärve) moodustavad eraldi rühma Kürsä talud. Pugritsaga on 1977 liidetud Järve küla (1945). See nimi seostub eelkõige Järvekõrtsiga, praeguse Kaagjärve rahvamajaga. * *Pugritsa talu õues on maa seest välja kaevatud telliskivipõrand ja laiad kivid raudväratitega*. Arvatakse, et vanasti Vene sõja ajal on siin vange pogrides hoitud. (1927) Vrd Rautina järv. – ES

EAA.567.3.67:48, L 46p; KN: 1927; Mellin; PA I: 87,

178; Rev 1624/27 DL: 161; Rev 1638 I: 31; VMS: *pogrits*

Pugõstu <-sse ~ -le>, koh <-lõ, -n>, kirjak varem ka *Pugestu* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Vana-Nursi ms), 1796 *Puggesto Hint*, 1798 *Puggest* (karjamõis), 1805 *Puggestu Hindt*, 1839 *Pugeuste* (veski), 1909 *Pugisto* (talu). ⇒44C2 ♦ Pugõstu oli 1977–1997 Nursi küla osa. Vana-Nursi mõisa tellistehase küla on nime saanud talupoja lisanimest. Mellini kaart 1798 paigutab Pugõstu karjamõisa Roosisaarele, kuid see on ilmselt viga. Nime päritolu on tundmatu, parim kohalik võrdlus on Põlva pool XVII saj-st alates levinud talupoja lisanimi *Puga*, millest tuleneb nt perekonnanimi *Pugast*. – ES

BAL: 697; EAA.1268.1.403:797, L 708p;

EAA.567.2.795:4, L 3p; Mellin; Rücker

Puhatu <-sse> lis – küla Ida-Viru maakonnas Illuka vallas (Kurtina ms, Ohakvere ms), 1688 *Puhatt* (küla Ohakvere mõisa all), 1844 *Puhhato*, 1871 *Pühhato*. ⇒17B1 ♦ 1779 on kirikuraamatus mainitud meest *Puhato Juhan*, 1782 oli Ohakvere mõisas talupoeg *Pühato Johan*, ilmselt sama isik. Tänapäeval tuntakse suurt Puhatu sood, mille keskel on olnud samanimeline järv (1855–1859 *Oz. Пыххамо*). Nime päritolu pole selge, võimalik, et nime on mõjutanud külast lääne pool asuv Kuremäe ehk Pühtitsa. Nime esisilbi täishäälik võib olla vaheldunud, olemasolevate kirjanepanekute järgi pole selge, kas algne oli *u* või *ü*. Puhatu nime esineb ka mujal Eestis. Puhatuga on 1977 liidetud Sootaguse (1796 *Sootaggus*, u 1900 *Coomaza*) ja osa ↑Puujala külast. * *Kohaliku pärimuse järgi käisid Pagari mõisa teolised Narva jõe ääres heinateol. Tee oli pikk, Puhatu oli esimene kuivem koht peale suuri soid. Siin puhati poolel teel jalga*. (1936) Vrd Puhatu. – MK

EAA.1225.2.1:85, L 85; EAA.1864.2.IV-3:37, L 35;

ERA.298.2.71, L 5; KM: ERA II 125, 86/7 (42) – 1936;

Mellin; RGADA.274.1.1614/3:30, L 171; Schmidt 1844;

Schmidt 1871

Puhja¹ <`Puhja ~ -sse> Puh – alevik Tartu maakonnas Puhja vallas (Kavilda ms, Puhja krks), 1418 *Puyen*,

1495 *Pugen*, 1585 *Bochia*, *Puia*, 1638 *Poyhakyll*, 1839 *Puchja*. ⇒32A2 ♦ XX saj alguses kujunes kiriku ümber alevikulaadne asula, hõlmates ka toonase kirikumõisa maid. H. Neus ja L. Kettunen pidasid võimalikuks, et kohanimi tuleneb sõnast *puhuja* (vrd *jutu-*, *sarve-* või *soolapuhuja*). Järelosa *-ja* võib lähendada sõnadest *oja* või *jõe*. Sel juhul jääb nime algusosa teadmata. Välistatud pole ka isikunimi (vrd 1481 *Poye*, 1533 *Poya*). E. Pässe oletus, et kohanimi tuleneb sõnast *põhi*: *põhja* kujul *pohja*, on ebausutav. Vrd *Kükita*. – EE

BfI: I, 271; BHO: 468; ENE-EE: XII, 422; EO: 46; LGU: I, 216; Neus 1852: 910; PA I: 164; Päss 1924: 31; Rev 1638 I: 119; Rücker; Stoebe 1964: 63

Puhja² < Puhja ~ -sse> Puh – kihelkond ajaloolisel Tartumaal, sks *Kawelecht*, 1397 *kerke to Puyen* (kirik), 1449 *Pujen*. ♦ Hõlmas nüüdse Puhja valla ja osa Konguta vallast. Muinasajal kuulus ala Ugandi maakonna alla. Tiesenhausenite suguvõsa ehitas XIV saj Puhja Püha Dionysiuse kiriku ning Kavilda ja Konguta vasallilinnuse. Ulila ümbrus kuulus Vene-Liivimaa sõjani Kärkna kloostri. Esialgu kandis kirikukihelkond ka saksa keeles Puhjast lähtuvat nime, kuid al 1636 esines esmakordselt *Cawelecht*. Vrd Kavilda, Puhja¹. – EE

BHO: 205; ENE-EE: XII, 422; LGU: I, 170; LUB: VI, 306

Puhkova [*ˈpuhkova*] < Puhkova ~ -sse> Vai – küla Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas (Laagna ms), 1796 *Puchkova* (kõrts). ⇒8B2 ♦ Mellini kaardil asub Puhkova kõrts (*Puchkova*) külast nimega *Karropal* lõunas. Nüüdseks on vana külanimi hävinud ja kõrtsinimi on saanud ka külanimeks. Puhkova nime etümoloogia ei ole teada. P. Johansen on oletanud, et sel kohal oli küla juba Taani hindamisraamatu koostamise ajal. Küla (1583 *Karapoll*, 1615 *Karopaleby*, 1620 *Karapall*) oli XVII saj Narva lossiläänis. Samanimelist mõisat (1726 *Karropahl* või *Karropall und Samokras*) on samastatud Siivertsiga. Puhkova piires on enne Teist maailmasõda olnud külad Kivisaare loodes ja Rahuküla selle lähedal kirdes. Vrd Siiverts. – MK

Almquist 1917–1922: 309; EAA.1.2.938:26, L 25; EVK; Joh LCD: 44; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 44, 195

Puhmu < Puhmu ~ -sse ~ -le> Koe – küla Järva maakonnas Koeru vallas (Kapu ms), 1253 *Pueme*, 1564 *Pome*, 1688 *Puhmo*. ⇒14B3 ♦ Nime lühike kuju juba XIII saj välistab arvatavasti hilisema lühenemise. Seega võiks nime seostada sõnaga *puhm*: *puhma* 'väike kohev põõsake'. – FP

EAA.1.2.933:188, L 186p; EAA.1.2.942:639, L 624p; LUB: III, 258a

Puhtaleiva [*ˈpuhta_leviva*] <-sse>, koh *Puhta_Leeva* Äks – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Sootaga ms), 1798 *Puchtaleiba*, 1805 *Puchtalieb*. ⇒25C4 ♦ Küla sai nüüdse nime talu järgi XVIII saj lõpupoolel. Kuigi P. Johansen oletab kuju *Puhhalieb* järgi lähteks sõnaühendit **puha liiv*, siis V. Pall peab tõenäoliseks talupoja lisanimest tekkinud kohanime. Tõepoolest, juba 1585 on naabruses Vara *Mõisakülas olnud talupoeg *Hanc Puhoslieb*, kellelt ehk nimi pärinebki. 1627 on *Puehas Leib Henn* kirja pandud *Pulmikvere külas (↑Äksi⁴). 1638 on revisjonis märgitud, et *Sooveere külas on kõrtsikoht, kuhu on tulnud uus talupoeg; tõenäoliselt on selleks talupoegade loetus mainitud *Pohass Leipe Henne*, kes 1627. a oli *Pul-

mikveres. Puhtaleiva küla varasem nimi oli *Sooääre või *Sooveere (1582 *Soer*, 1585 *Souer*, 1588 *Sower*, 1638 *Sowora Kylla*, 1738 *Suär Külle*, 1744 ja 1758 *Soerekülle*). V. Pall on nimekujuks oletanud *Sööru, ent see tundub uute andmete põhjal vähem sobivat, sest küla asus soise ala veerel (vrd ka Sootaga samas lähedal). * *Rahvasuus seletatakse Puhtaleiva nime kas nii, et kunagine Rootsi kuningas Gustav ei olnud kusagilt mujalt puhast leiba leidnud kui sellest külast, või põldudega, kust sai head rukkisaaki*. – PP

EAA.2623.1.2038, L 16; EO: 343; KN; PA I: 105, 189, 274; PTK I: 187, 229; PTMT: III, 594–595; Rev 1624/27 DL: 18; Rev 1638 II: 190, 193

Puiatu¹ <Puiatu ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Adavere ms), 1510 *Pugat*, 1797 *Pujat*. ⇒24A2 ♦ Vana küla, mainitud koos Pilstvere Puiatuga 1583 (*Puiat*, *Puiat Wietsza*), hiljem on arvatavalt Pilstveres Väike- (1601 *Klein Puiat*) ja Põltsamaal Suur-Puiatu (1601 *Gross Puigt*). 1624 on mõlemad külad ühes ja samas vakuses, aga XVII saj lõpu kirikuraamatutes kasutatakse nime ilma täiendita nii Põltsamaal kui ka Pilstveres. Hilisemal ajal näib Põltsamaa Puiatu püsivat külanä. Häälikuliselt lähedase vaste nimele saame liivi vanast isikunimest *Puyate*, mille V. Kiparsky ongi ühendanud eesti kohanimiga Puiatu. L. Kettunen on ühendanud Anna, Maarja-Magdaleena ja Jüri Puiatu ning võrrelnud neid sõnaga *poeg*. Seda on kritiseerinud V. Pall, kes on näidanud häälikuloolisi raskusi Puiatu ühendamisest sõnaga *pojatu*. Puiatuga on 1977 liidetud Metsaküla (külanä 1930. a-test) ja ↑Varivere. – MK

LGU: I, 876; Mellin; PA IV: 14, 15; PTK I: 187; Rev 1601: 96, 103

Puiatu² <Puiatu ~ -sse> Pil – küla Järva maakonnas Imavere vallas (Eistvere ms), ? 1510 *Pugat* (küla), ? 1601 *Klein Puiat*, ? 1638 *Poiatoby*, *Poiadt*, 1797 *Pujat* (küla). ⇒24A2 ♦ XIX saj lõpul rajati Eistvere mõisa karjamõis. XX saj asundus või küla, 1977–1997 oli liidetud Taadikverega. Vrd Puiatu¹. – MK

BHO: 471; KNAB; LGU: I, 876; PA IV: 14, 15; Rev 1601: 96; Rev 1638 II: 150, 155

Puiatu³ <Puiatu ~ -sse> Ann – küla Järva maakonnas Paide vallas (Purdi ms), 1564 *Puyat* (küla Purdi mõisa all), 1796 *Pojato* (küla ja veski). ⇒13B3 ♦ Nime kordumine mitmes paigas osutab isikunimelisele lähtekohale. Puiatu talusid lõuna pool maanteed tuntakse Puiatuaru nime all, neid on vahel ka omaette külaks peetud. Vrd Puiatu¹. – MK

Mellin; Ungern-Sternberg 1912b: 450

Puiatu⁴ <Puiatu ~ -sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Sinalepa ms), 1594 *Poytha*, 1598 *Puihatto by*, 1689, 1782 *Pujato*. ⇒19C1 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Sinalepa osa. Puiatu kaguosa tuntakse Rohuküla nime all, see oli 1930. a-teni omaette küla (u 1900 *Розоколя*). Vrd Puiatu¹. – MK

EAA.1.2.937:86, L 85p; EAA.1.2.941:794, L 782p; EAA.1864.2.IV-9:109, L 102p; EAA kinnistud; EAN; KNAB; PTK I: 187

Puiatu⁵ <Puiatu ~ -sse> Kõp – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas, mõis, sks *Pujat* ~ *Pujat-Lapinsky*, 1584 *Puetha* (küla), 1601 *Poyat* (küla), 1797 *Pugat*, *Pujato* (mõis ja küla). ⇒30B2 ♦ Nime on samastatud kirjapanekuga 1510 *Paget* või *Puget*. Mõis oli olemas 1688. 1920. a-test Puiatu asundus, millest 1970. a-tekst oli eraldunud mõisa ümbrust tähistav Puude

asund lääne pool. Puude asund ja Puiatu asundus on ühendatud Puiatu küllaks 1977. Vrd Puiatu¹. – MK
BHO: 471; ENE: VI, 260; KNAB; LGU: II, 98; Mellin;
PA IV: 175; Rev 1638 II: 122

Puide [ˈpuide] <-le> Hel – küla Valga maakonnas Hummulis vallas (Hummulis ms), 1218 *Puidise*, *Puidyse*, *Puydise*, 1624 *Puddy Maddi*, 1638 *Pudekill* (küla), 1798 *Puide* (küla), u 1900 *Пуүде* (talurühm). ⇒38A3 ♦ 1218 toimus Puide lähedal sakslaste, liivlaste ja lätlaste ning Vene vägede vahel lahing. XX saj algul on Puide olnud Hummulis mõisa karjamõis. Küllana taas 1922. Nime tähendussisu jääb hämaraks. Puide loodepoolset osa kutsutakse Purdeküllaks (1684, 1731 *Purde Külla*), varem oli seal Helme mõisa lahustükk. Edelapoolsed talud Aitsra piiril on olnud tuntud Mäeküla nime all. Puidega on 1977 liidetud Peedu küla (u 1900 talurühmana *Peedo*, küllana 1945). Vrd Puiatu¹. – MK

EAA.308.6.298:4, L 3p; EVK; HLK: 184, 185, 186 (XXII,2), 242 (XXVII,3); KNAB; Mellin; Rev 1624 PL: 89; Rev 1638 II: 124; RGADA.274.1.192/1:17, L 10p

Puiga <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas (Vana-Kasaritsa ms), 1627 *Poicko*, *Paucko*, 1630 *Puiko*, *Paiko*, 1638 *Puik*, *Puika*, 1765 *Puiga*. ⇒44C2 ♦ XVII saj oli Kasaritsas selle lisanime kandjaid mitmel pool. Kirjapilt *Paucko* võib edasi anda häälikuühendit *-oi-* saksapärasel kirjavärsel. 1684. a kaardil on küla praeguses kohas kolm *Puicka* lisanimega peremeest. Külanimeks saanud talupoja lisanime päritolu pole selge. See võib pärineda **Puik* : **Puiga*- isikunimeosist, vrd Puiatu. Sarnane nimi on veel XVII saj olnud eesnimel: 1588 Saaluses *Poygo Petrikow*, 1638 Vana-Roosas *Puik*. Võrdluseks sobib samuti idasoomes perekonnanimi *Puikko(nen)* (varasema kirjapildiga *Puicko*). Võrrelda võiks ka valgevene perekonnanimesid *Buiko* ja *Boiko*, tõenäoliselt sõnadest *буиный* 'äge, mässumeelne, kartmatu' või *бойкуй* 'agar, karme, kräbe, südi; terane, vilgas, elav'. – ES

EAA.1268.1.401:44, L 40p; PA I: 32; PTK I: 187; Rev 1624/27 DL: 89; Rev 1638 I: 194, 204–205; Roslavlev 1976: lisa 3; Sukunimet 1992: 454; Unbegaun 1995: 219

Puise [ˈpuise] <'Puise ~ -sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Kiideva ms), 1565 *Poysel by*, 1689 *Puis Byy*. ⇒19C2 ♦ Kui nime käsitada üheosalisena, siis võiks tänapäeva nimekuju põhjal vasteks tuua omadussõna *puine* : *puise* sõnast *puu*. Kui aga oletada, et esisilbi *o* on algne, siis võib nime lähtekohaks olla vana isikunimi, vrd eesti *Poysze*, liivi *Poisse*. Puise nina on vanadel kaartidel kujul *Püsterort*. – MK
EAA.1.2.930:35, L 35; EAA.1.2.941:753, L 740p;

Johansen 1951: 273; Stoebeke 1964: 64

Puisma [ˈpuisma] <-le> Lüg – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Sonda vallas (Kalvi ms), 1782 *Puisma* (küla Aseri mõisa all), 1796 *Puisma* (karjamõis), 1834 *Puisma* (Kalvi mõisa all), 1913 *Puisma* (küla). ⇒6B4 ♦ Puisma oli Kalvi mõisa karjamõis. Rahvapärise järgi olnud enne karjamõisat seal küla. Kui uskuda Schmidt 1844. a kaarti, kus karjamõisa nimeks on *Wihhama*, siis võinuks varasem küla nimi olla olnud Vihamäe, mille ala ulatunuks idas Puihani. Praegu on Vihamäe talu Nüri küla piires. Puisma nimi näib olevat tekkinud XVIII saj lõpul. XX saj oli Puisma asundus või küla, liideti 1977 Nüri külaga. Nime võib analüüsida kaheosalisena *Puis+ma*. Algusosa

aluseks võiks olla *ne*-tuletis sõna *puu* mitmusetüvest *puine*, järelosa lähtekohaks võib olla *maa* või *mägi* : *mäe*. Vrd Nüri, Puise. – MK

EAA.3.1.481:371, L 354p; EAA.1864.2.IV-3:428, L 418p; EAA.1864.2.VIII-123:145, L 144p; EVK; KNAB; Mellin

Puista <-le>, koh <-lõ> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Koolina nulk), 1866–1867 *Зуево*, 1882 *Зуево и Экуово* (otreez), 1904 *Puista*, *Puistaja*, *Зуево*, 1922 *Suevo*, 1923 *Sujevo*, *Sujevsky-Otres*. ⇒45C2 ♦ Küla kuulus XIX saj Koolina kogukonda ja Saalessa (*Залесье*) koguduse alla. 1882 oli ka samanimeline otreez ja 1939 puustus. 1977–1997 oli Plessi küla osa. Nimi võib olla tuletis sõnast *puu* (vrd sm *puisto* 'puistu, puiestik, park'). Vene nimi *Зуево* tuleb levinud perekonnanimest *Zujev* (*Зуев*), mille aluseks on muistne vene eesnimi *Zui* (*Зуи*). Vormid *Зуи*, *Зуико* ja *Зуев* esinevad XV–XVII saj ürikutes. Nimi ise tuleneb soos elava linna nimest *зуй*, *зук* 'väiketüü' (J. Truusmann). *Zujevo* (*Зуево*) nimega kohti leidub rohkesti nii Pihkvamaal kui ka mujal idas. Vrd Jõesuu³. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 18; Hurt 1904: XXI; RL 1922; SeK: 117; Truusmann 1897b: 21; Vasilev 1882: 117; ÜAN

Puivere [ˈpuivere] <'verre ~ -sse> Koe – paik (küla) Järva maakonnas Koeru vallas (Aruküla ms), 1615 *Pugiffer*, 1623 *Puygefer*, 1716 *Puyfer*. ⇒14A4 ♦ 1977 liideti Kalitsaga. Nime algusosa lähtub tõenäoliselt isikunimest või sõnast *puu* (mitmuse omastavas **puie*), järelosa on *-vere*. Vrd Puiatu¹, Puiatu³. – FP
EAA.1.2.938:31, L 29p; EAA.3.1.450:57, lk 107; Ungern-Sternberg 1912a: 63

Puka¹ <'Pukka ~ -sse> San – alevik Valga maakonnas Puka vallas, mõis, sks *Bockenhof*, XVII saj II poolel *Bucken Hoff*, XVII saj sks *Buxhöwdenshof*, *Ostroffskymoisa*, *Malzoffskimoisa*, 1782 sks *Bockenhof*, *Buckenhof*, ee *Pokka ~ Pukka mois*. ⇒38B2 ♦ Puka alevik hakkas Puka raudteejaama ümber tekkima XIX saj II poolel. Nime on ta saanud Puka mõisa järgi, mis tänapäeval jääb Plika küla piiresse. Puka mõisa kohta

Puka valla vapp.

Von Bockide vapp. EAA.1674.2.34.

on teateid a-st 1529. Mõisa vanem nimi oli XVI saj *Perende* (1543 *Perrend*), mis tulenes omaniku Lip-pold Perendi perekonnanimest. XVI saj oli mõisa omanik Thomas Bock. Saksa keeles tähendab *Bock* ~ *Buck* sikku või sokku. Selle nimisõna varieerumine on andnud nii *o*-lise kui ka *u*-lise esisilbiga nime-variante nii saksa kui ka eesti keelde. Saksa keelde kinnistus *o*-ga variant *Bockenhof*, eesti keelde *u*-ga variant *Puka*. Nimed on niisiis tuletatud mõisniku perekonnanimest. H. Ojansuu on arvanud, et nime aluseks võiks olla sama sõna kui Soome kohanime *Putko* puhul ning saksakeelne nimi oleks rahvaetü-moloogiline mugandus sellest. K. Uustalu lükkab selle väite ümber. XVIII saj jagati Puka mõis kol-meks. Mõisaid hakati nimetama järgmiselt: Vana-Puka (sks *Alt-Bockenhof*), Väike-Puka (sks *Klein-Boc-kenhof*) ja Vastse-Puka (sks *Neu-Bockenhof*). 1819 said kõik mõisad sama omaniku. Vastse-Puka karja-mõisa nimeks kujunes eesti keeles ↑Ruuna, Väike-Puka nimeks Koosa. Koosa karjamõis on tänapäeval kadunud; koht kuulub ↑Kolli küla alla. – MF

BHO: 41; EAA.308.6.290:5, L 5p; EM: 97; Hupel 1774–1782: III, 290; Ligi 1961: 361; Uustalu 1968: 738; Uustalu 1972: 228–229

Puka² <`Pukka ~ -sse> VJg – küla Lääne-Viru maakon-nas Vinni vallas (Roela ms), 1844 *Pukka*. ⇒15B1 ♦ Moodustati Roela asunduse osast 1939. a paiku, kui oli kavas asunduste kaotamine. Kuni 1977 nimetatud ka Roela-Puka külaks vastukaaluks Kulina-Pukale, mis on 1977 liidetud Kulina külaga. Kulina-Puka külla jäi endine Puka karjamõis, mis arvatavasti on mõjutanud külanime kujunemist. Nime lähtekohaks võib olla loomanimetus *pukk* : *puki*, *puka* 'jäär', vrd ka *pukk* : *puki*, *puka* 'alus, tugi'. Puka lõunaosas asus Karila karjamõis (sks *Karlshof*), mis rajati natuke enne 1782. a; XIX saj lõpuks oli juba mõisapõlluks tehtud. Kohal asus vana küla (1241 *Karial*). Vrd Puka¹. – MK

EMSK; ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 12-525 asunduste kohta); Joh LCD: 406; KNAB; Schmidt 1844

Puka³ <`Pukka ~ -sse> Pöi – küla Saare maakonnas Põide vallas (Koigi ms), 1798 *Pukke* (tal). ⇒51B2 ♦ Saaremaa Puka küla ja Puka talude nime lähtekohaks on lisanimi, vrd Elbi (*Helby*) külas 1756 *Bucka Laas* sõnast *pukk* : *puka* ~ *puki* 'sokk', ent lähteks võib olla ka saksa isikunimi *Buck* < *Burkhard*. Mõnel XIX–XX saj kaardil on küla või selle osa nimeks märgitud Mäe, nt 1855–1859 *Mae*, mis õieti on olnud talu või talurühma nimi, nii nagu ka Elbi. Vrd Puka¹. – MK

EAA.298.2.71, L 7; Rehepapp; SK I: 301

Pukamäe [*puka_`mäe*] <-le> Hag – küla Rapla maakon-nas Kohila vallas (Tohisoo ms). ⇒12A2 ♦ Mõisa-südame ümber kujunenud Tohisoo asundus nimetati 1939. a paiku Pukamäe külaks, nimi pärineb loodus-nimelt Pukamägi (kohanimkartoteegi andmeil asub Saueaugu talu põllul) või Pukamäe kõrtsilt. Hiljem liideti põhjapoolsed talud, sh Tohisoo mõisakoht Kohila aleviga. 1977–2008 oli Lohu küla osa. – PP

ERA.14.2.713 (Kohila vallavalitsuse kirjad 28. II ja 2. III 1939); EVK; KN; KNAB

Pulatna <-sse>, koh <-he> Se – küla Petseri rajoonis Pet-seri vallas (Pet, Saurova nulk), vn *Булатново*, u 1790 *Булатова*, 1849 *Булатново*, u 1866 *Булатнова*, 1903 *Pulatnowa*, 1904 *Pulatnova*, *Булатново*, 1922

Булатново, *Pulatna*. ⇒46A1 ♦ XIX saj kuulus küla Leebendi (*Лебеды*) kogukonda ja Petseri kogu-dusse. Eesti sõnavarast oleks kohanime lähim vaste *pulan*, *bulan* 'kollane hobune' (Lut, Se). J. Truus-mann pakkus võrdluseks läti sõna *bulis* 'pull', kuid see pole usutav. Vene sõnavarast sobiks aluseks *булат* 'Damaskuse teras; mõök' ja sellest tuletatud omadus-sõna *булатный*, millest lähtub lisanimi *Булатный* (A. Šteingolde). Mehenime Bulat (*Булат*) esineb palju türki-tatari kogukonnas, aluseks on võrdlus Damaskuse terasega (vn *булатная сталь*). Pihkva-maal on Bulatovo (*Булатово*) ja oli Bulajevo (*Булаево*) küla. Vrd Pulli¹, Pulli⁶. – AK

Academic; Ernits 2012: 38; Hurt 1903: 70; Hurt 1904: XXI; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 117; Truusmann 1897b: 6; Vasilev 1882: 37; VMS

Pulga <-le> Vän – paik (küla) Pärnu maakonnas Vändra vallas (Karolinenhofi ms), 1624 *Pulcke Peter* (talupoeg Võiera külas), 1638 *Pulgga Peep* (talupoeg Võiera küla all), 1795 *Pulga Mart*, *Pulga Hans*, *Pulga Ado* (talupojad Vändra mõisa all), 1797 *Pulga* (küla). ⇒22B2 ♦ Liidetud 1977 Kobra külaga. Pulga esineb arvukalt lisanimena. See võib olla mугanenud vanast isikunimest *Pullik*, võrreldagu siiski ka saksa lühini-me *Pulke*. – MK

EAA.1865.3.294/4: 88, 89, L 87p, 88, 88p; KNAB; Mellin; Rev 1624 PL: 21; Rev 1638 II: 13

Pulgalaid [*pulga_`laid*] Pöi – saar Saare maakonnas Laimjala vallas (Saare ms), 1645 *Pulck*, 1798 *Pulka*. ⇒51C3 ♦ Laiunimega vrd sõna *pulk* : *pulga*, samuti lisanime *Pulga*. Vrd Pulga. – MK

SK I: 302

Pulgoja [*`pulgo_oja*] <-le>, koh varem ka *Pulgu_oja* Hää – küla Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas (Hääde-meeste ms), 1922, 1923 *Pulgoja*. ⇒35A1 ♦ Küla-nimena on hiline (talü järgi), nime algkuju võib olla *Pulgaoja. Varem on teise talu järgi küla nimetatud ka Pärnatsaks. Pulgojaga on 1977 liidetud Piiskopi küla (1922), nimetatud samanimelise talu järgi. Vrd Pulga, Pulgalaid. – MK

EAN; KN; KNAB; ÜAN

Puliste <-le> Pñl – küla Hiiuma maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1650 *Peullus Jacobson*, *Peulluste*, 1798 *Pullist*. ⇒48C2 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Värssu osa. P. Ariste on Puliste nimele vasteks toonud *pul`l`* : *pulli* ~ *pul`l`u* 'võrgukäba', raskus võrgu alaservas. Vrd ka *pull* : *pulli*, kuid kõige tõenäolisem on lähtekohana mehenimi *Pull*, vrd ka soome sugu-nimesid *Pulli(nen)*, *Pulla*, *Pullo*, *Pullila*. Vrd Pulli, Pullapää nina. – MK

EAN; HK: 193; KNAB

Pullapää nina [*pulla_`pää nina*] Rid – neem Lääne maakonnas Ridala vallas (Unguru ms), 1391 *Pullenpe*, 1689 *Pollapeh*, 1798 *Pullapa* (karjamõis). ⇒9C4 ♦ Neemel oli keskajal rootslastega asustatud küla, hil-jem karjamõis ja pärast seda talu, praegu jääb paik Nõmme külasse. Küla oli ilmselt saanud nime nee-melt. Nime algusosa lähtub tõenäoliselt mehenimest *Pull*, kuid võib-olla ka sõnast *pull* ~ *pullu* 'võrgukäba', raskus võrgu alläares. Vrd Puliste, Pulli. – MK

EAA.1.2.941:782, L 770p; LUB: III, 1298; Mellin

Pulleritsu <-le> Pst – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Holstre ms), 1839 *Pulliritzo* (tal). ⇒30C3 ♦ Külanimena al 1977. Paikkonnas olid XVIII saj lõpul Holstre mõisa Pulli talud (1795 *Pulli Jaan*,

Pulli Janus). Nime algusosa lähtub talu- või lisanimest, millele on liitunud alal levinud isikunimi *Rits* : *Ritsu*. Varasem külanimi kuni 1977 oli Kipi, mis pärines samuti talunimest (1795 *Kippi Ritz*). Pulleritsu idaosa Kulli järve ääres on tuntud Uisa nime all. Külaga on 1977 liidetud põhiosa Lepiku külast (u 1900 *Ленмуку*). Lepiku hõlmas talusid Pulleritsu ja Holstre piiril, mida 1930. a-tel nimetati Savikülaks. Vrd Pulli. – MK

EAA.1865.3.209/3:77, 84, 85, L 77p, 84p, 85p; KNAB; Rücker

Pullevere <- verre ~ -sse> JMd – küla Järva maakonnas Albu vallas (Ahula ms), 1564 *Jurgen Puluer* (tal), 1686 *Pulluferr*, 1716 *Pullefer*. ⇒13C2 ♦ 1977–1998 oli Järva-Madise osa. Algul Ahula külla kuulunud talust kujunes XVI saj lõpuks küla. XVII–XVIII saj kuulus osadena Kaalepi ja Seidla, seejärel Albu, sajandi II poolest Ahula mõisale. Nime algusosa tuleb arvatavasti eesnimest, mis oli tollal Järvamaal veel käibel (1571 *Poll*). – FP

EAA.1.2.933:37, L 36p; EAA.1.2.942:413, 429, L 401p, 417p; EAA.3.1.450:81, lk 150; KNAB; Palli 1959: 604; Rev 1732; Schilling 1970: 50

Pulli¹ <-le> Tor – küla Pärnu maakonnas Sauga vallas (Sindi ms), 1638 *Pulli Toenniss* (talupoeg Sindi mõisa all), 1839 *Pulli*. ⇒28C1 ♦ Külana mainitud 1715. Pulli küla alalt on leitud Eesti vanimaid asustusjälgi. Küla nimi lähtub tõenäoliselt mehenimest *Pull*, vrd *pull* : *pulli*. Pulliga on 1977 liidetud Juntsi küla (hajatuna 1638 *Juns Ewert*, külane u 1900 *Юнтси*) Vrd Puliste, Pullapää nina, Pulli⁶. – MK

EAA.567.3.161:14, L 14p; KNAB; Rev 1638 II: 9, 10; Rücker

Pulli² <-le> Jaa – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Maasi ms), u 1855–1859 *Пуллу* (küla). ⇒51A1 ♦ 1977–1997 oli Taaliku osa. Külas on ka Pulli talu, arvatavasti on külanimi lähtunud Pulli talust (1738 *Harjel Pulli Thomas*). Pulli nimi pärineb lisanimest, vrd *pull* : *pulli*, ka mehenimi *Pull*. Varasem külanimi oli ilmselt *Härjaküla (1738 *Harjel* 1803 *Harjaküll*, 1856 *Herjakull*). Pulli küla idaosa Taaliku peakraavi juures kutsutakse Jöekülaks. Vrd Pulli¹. – MK

EAA.298.2.71, L 7; EAA.3724.5.1998, L 1;

EAA.3724.5.1999, L 1; KNAB; Mellin; Rehepapp; SK I: 302

Pulli³ <-le> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas (Suure-Kambja ms), 1721, 1839 *Pulli*. ⇒32C3 ♦ Küla on saanud nime talult, mis tuleneb omakorda talupoja lisanimest, nt 1688 *Pulli Paul*. 1688 kasutati nimekujusid *Udde Byy* ja *Uddekülla* 'uus küla', kus elas *Uddeküll Otto*. 1744 olid *Uddeküll* ja *Pulli* juba paralleelnimed. Praeguse küla piiridesse jäävad Uibu karjamõis ja Riiviku, mis 1930. a-tel loeti eraldi küladeks. Vrd Pulli¹. – EE

KN; KNAB; RGADA.274.1.172:86, L 84p; Rücker;

Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/35:170, L 172p

Pulli⁴ <-le>, koh <-lõ>, varem ka *Pullipõdra Vas* – küla Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), 1684 *Puli Thomas*, 1688 *Pulli Tohmas*, 1782 *Pulli Poddra Andre*, 1820 *Pullipõdra* (küla). ⇒45B3 ♦ Küla asub samanimelise järve kaldal. Küla ajalooline tuumik järve kagukaldal liideti 1977 Misso alevikuga, ülejäänud osa Käbli külaga. 1997 taastati Pulli küla järve loodekaldal endise Pulli metsavahikoha ümbruses, hõlmates sinna kaugemal paiknevad Põdramõtsa talud. Pulli küla nimi pärineb talupoja lisanimest.

1688 oli juba kolm poolemeest. Vastseliina ja hiljem Misso mõisa teine Pulli küla paiknes Viitka lähedal. Vahetegemiseks kutsuti siinset küla Pulli-Põdraks ja Viitka-lähedast Kurõ-Pulliks. Vastseliina lõunaosa on ainus kant Võrumaal, kus talupoegade põliste lisanimedena on käibinud terve sari looma- ja linnunimetusi: Pulli, Põdra, Kurõ, Mära, varem ka Ilvesse, Kurvitsa ja Orava. Pulli järve nimi 1684. a kaardil on *Walak Jerw* või *Walas Jerw*. See on sama mis 1563 *озерко Бълое*, 1627 *Walge* ja 1638 *WalgJerw*. * *Hundid* ajasid noort põdrapulli taga. Talvel oli jää järve peal nõrk, pull kukkus sisse ja uppus ära, hunt ei uppunud. Siis saigi järve nimeks Pullijärv. Algul olnud veel nimi Põdrapullijärv. See siin ongi Põdrapulli küla, paljalt 4 talu siin oligi, tagapool on Põdra mõts. (1982) Vrd Hino järv, Pulli¹. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2:21, L 20p;

EAA.1271.1.224:136, L 701; KM: RKM II 364, 459/60 (24) – 1982; Rev 1624/27 DL: 74, 76; Rev 1638 I: 159, 166; Roslavlev 1976: lisa 2; Selart 2016: 76

Pulli⁵ <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1684 *Pulli Hans*, 1765 *Dorf Pulli*. ⇒44C3 ♦ Pulli oli 1977–1997 Haki küla osa. Külanimi on lähtunud talunimest ja talupoja lisanimest. Pulli lisanimede arvukus Vastseliinas lubab oletada, et nimi on Viitinasse siirdunud sealtpoolt. Vrd Pulli¹. – ES

EAA.308.6.316:12, L 6p; EAA.1268.1.401:158, L 153p

Pulli⁶ <-le>, koh <-lõ> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas (Kärgula ms), 1584 *Marth Puli*, 1627 *Pulle Pap*, 1638 *Pulli Peter*, 1684 *Pulli Peeter*, *Pulli Andres*. ⇒44B1 ♦ Talupoja lisanimena on Pulli esmalt tulnud käibe *Ligora* külas (1782 *Liggoharra*, ↑Hänike). Seal, hilisema Piisi talu kohal, on kaks Pulli talu veel 1684. a kaardil, kuid siis on ka praeguses Pulli külas esimest korda kaks Pulli lisanimega peremeest, Peeter ja Andres. Külanimena märgib Pullit esimest korda Rückeri kaart 1839. Rahvapärimuse järgi oli Pulli küla asemel Rootsi ajal Piilpalo mõis, mille varemed olevat Vahtsõtarõ talu krundis tunda. Hiljem Kärgulasse üle viidud mõis võis tõesti XVII saj keskpaigani siin paikneda. 1920. a-tel oli Pulli eraldi küla, 1940.–1970. a-tel koos Kahroga Pulli-Kahro nime all, eraldati Kahrost uuesti 1997. Talupoja lisanime Pulli aluseks on harilikult loomanimetus *pull*. Vrd Kärgula, Pulli¹. – ES

EAA.308.2.182, L 1; EAA.1865.2.130/3:12, L 11p; KM:

EKLA, f 199, m 30, l 225; PA I: 136; Rev 1624/27 DL: 61; Rev 1638 I: 151; Rücker

Pullukinna [*pul' l' u_ kinna*] <-sse>, koh ka *Pulli_kinna* ~ *Pulliginna*, rahvak ka 'Väiko- Põrstõ <-he> Se – küla Petseri rajoonis Krupa vallas (Lob, Tsätski nulk), 1585 *Забудовье*, u 1790 *М. Забудовичи*, u 1866 *Мал. Забудовичи*, 1903 *Polleginna*, 1904 *Pullukinna*, *Мáлое Забудови́жъе*, 1922 *Põrste-Väike*, *Pulõgina*, 1937 *Pulle-ginna*. ⇒41B2 ♦ XIX saj kuulus küla Suurõ-Kuuliska kogukonda ja Väraska kogudusse. Pullukinna tuleneb ehk murdesõnast *pull* : *pullu* 'võrgukäba' või mehenimest *Pull*. Paralleelselt oli käibel Väiko-Põrstõ nimi (↑Põrstõ¹). P. Pälli oletusel võiks Pullukinna tuleneda vene perekonnanimest *Булыгин*, vrd *булыга* 'kaigas'. A. Šteingolde näeb sama nimevariandi puhul võimalikku ahelat Pullukinna < *Полухина* < lisanimi *Полуха* < *полушка* („poolraha“, vana Vene rahaühik). Polleginna võiks lähtuda nimest *Полегино* (< lisanimi *Полега* 'lamada armastaja' < *полегать* 'kummarduma, lamama, alla laskuma', vrd läti *palīga* 'abi').

Pulögina võiks saada ka nimest *Полыгино* (< lisanimi *Полыга*, mis võiks tähendada kiidukukke, takkakiitjat, petist). Vene nimi *Забудовижье* tähendab Puudavitsa-tagust. Mainitud küla asub 5–6 km kirdes. Vrd Pulatna, Pörstõ¹. – AK

Academic; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 238; Hurt 1904: XVI; KN; Markus 1937; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 117–118; Setomaa kaart 1999; Truusmann 1897b: 18; Truusmann 1897c: 33; Vasilev 1882: 178; Vene TK 126; VMS

Punaküla [*puna_küla*] <-`küllä ~ -sse> Kõp – küla Viljandi maakonnas Kõpu vallas (Suure-Kõpu ms), 1601 *Puna Mick* (üksjalg Kõpu vakuses), 1816 *Punna* (karjamõis). ⇒30A2 ♦ 1816 oli Suure-Kõpu mõisa karjamõis. Kõpu jõe ääres nüüdses Punakülas töötas 1860–1903 mõisa masinatehas (Kõpu Punavabrik). Hiljem on maale rajatud Puna väiketalud, mida on eristatud elanike perekonnanime järgi. Külana 1970. a nimestikus (Puna küla), al 1977 Punaküla. Praegustel andmetel on külanimi saanud karjamõisa nimest. Karjamõis omakorda võib olla asutatud vanale pundenikukohale (vrd *pund* : *punna* 'teatud viljamõõt'), kuid see on vaid oletus. Punakülaga on 1977 liidetud Kaevandiku küla (1970) ja osa Keskküla asundusest (↑Kõpu¹). Punaküla ja Vanaveski piiril on Tässa talud (1601 *Tessa Naan*), mille järgi nimetati 1945–1951 külanõukogu. Vrd Punaküla. – MK

EAA.1865.3.283/1:54, L 54p; ENE-EE: V, 280; KN; KNAB; Rev 1601: 122; Uuet 2002: 115, 157

Punakülä [*puna_küälä*] <-`küllä ~ -sse>, koh ka *Puna* <-lõ> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas (Kärgula ms), 1684 *Ponna Jahn*, 1721 *Punna Andrusse*, 1752 *Punna Mihkle*, 1926 *Puna*. ⇒39B3 ♦ 1977–1997 oli Kärgula osa. Algselt on tegemist talunimega Koigera külas Kärgula mõisa poolsel jõekaldal. Külanimega on kasutatud ka Kiitskuri talu nime (1782 *Dorf Kitzki Jürri*), Puna külana on seda mainitud 1926. Nimi põhineb talupoja lisanimel Puna, mida nt Sõmerpalu mõisas leidub ka vanast kirjaviisist hääldusse läinud kujul *Punna* ja Vastseliinas palataliseeritud kujul *Pun'a*. Lisanime tähendus on ebaselge. See võib olla tulnud värvinimetusest (võru *punanõ* 'pruunikaspunane'), aga ka punnis oleku iseloomustamisest, vrd palju levinum talunimi Punni. – ES

EAA.308.2.182, L 1; EAA.1270.2.1:8, L 8; EAA.1270.2.2:121, L 121; EAA.1865.2.130/3:5, L 4p; Võrumaa 1926: 355

Punapargi [*puna_pargi*] <-`parki ~ -sse> Saa – paik (küla) Pärnu maakonnas Saarde vallas (Volveti ms). ⇒36A1 ♦ Punapargi küla on tekkinud Voltveti mõisa porside külana, igale mehele oli mõõdetud 2 ha metsa, mis tuli ise raadata. Punapargi saeveski asutati 1906. Külana esineb 1930. a-te kaartidel, 1977 liidetud Tihemetsa aleviku ja Leipste külaga. E. Varep on oletanud, et nime algusosa pärineb u kilomeeter lõunas asunud vanalt Punapea talult (Pati mõisa all 1816 *Punape*). Punapargis on ka läheduses park ning von Strykide matusepaik. * *Rahvapärimuse kohaselt on küla nime saanud Napoleon Bonaparte'i järgi, kes olevat kaotanud sinna oma saapa.* – MK

EAA.1865.3.247/7:23, L 137p; EVK; Paluoja 2008: 10; Pärnumaa 1930: 500

Punasoo [*puna_`soo*], koh *Puna_`suo* VJg – soo Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas. ⇒15C1 ♦ Asub Palasi külast lõunas. Arvatavasti on soo nime saanud tai-

mestiku värvuse järgi. Lääne-Virumaal Simuna khk-s on olnud ka Punasoo küla (1970), mis on liidetud Paasverega. – MK

EAN; KNAB

Pundi <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Luutsniku ms), 1684 *Punti By*, 1694 *Ponti* (tal), 1765 *Dorf Puntti*, 1782 *Pundi*. ⇒45A3 ♦ Pundi oli 1977–1997 Raagi küla osa. XVII saj veel hajatalu (mida vaid 1684 nimetati külaks) kuulus algselt Rogosi, hiljem Luutsniku mõisa alla. Nime päritolu pole selge, kuid Pundi talusid leidub ka mujal Võrumaal. Lääne-Võrumaal on sarnane lisanimi ja talunimi Punde, mis oli veel XVIII saj Urvestes harilik eesnimi. Eesnime lähteks on tõenäoliselt *Pontus*. Vrd ka talunimi Puntuse (Kam Vissi). Talupoja lisanimi võis üksikjuhul lähtuda ka sõnast *punt* 'kimp, kubu'. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.2.179, L 1;

EAA.1268.1.401:141, L 136p; EAA.1865.2.81/7:13, L 12p; Rajandi 1966: 36

Punikvere <-`verre ~ -sse>, koh hrv *Punnikvere* Kod – küla Jõgeva maakonnas Pala vallas (Kadrina ms), 1582 *Pulmikfer*, 1601 *Polmickfer*, 1627 *Pulligfehr*, 1684, 1758 *Punnickfer*, 1795 *Puñingfer*. ⇒26B2 ♦ L. Kettunen seletab nime tuumosa kas sõnaga *punik* 'punane lehm' või *punnikas* 'jonnakas, isemeelne'. Mõlemad on võinud esineda isikunimena. V. Pall lisab, et Kodavere murrakus märkis punast lehma *punik* ehk *punnik*. Küla on XVI–XVII saj mainitud *Pulmikvere nime all. Mõlemat nimekuju võiks seletada lehmale viitava nimega (vrd sm *pulmikki* 'lehma nimi' ja *punik*), oletades, et külanime esimeses pooles asendati keelest hääbunud nimi (isiku- või loomanimi) kõlalisel lähedase olemasoleva nimega. 1977 liideti Punikverega Kantküla (1937). – PP

BHO: 472; EAA.308.2.68, L 1; Eesti TK 50; EO: 302;

KNAB; PA I: 114; PTK I: 188–189; Rev 1624/27 DL: 29

Punsa <-le>, koh *Pundsä* <-lõ> Har – küla Võru maakonnas Varstu vallas (Saru ms), 1684 *Wirna Puntze*, 1706 *Punso Hanß*, 1744 *Puntza Jahn*, *Puntza Rein*, 1797 *Punsa Jaan*, 1798 *Pundsä* (karjamõis), 1839, 1855, 1907 *Punsa* (karjamõis ja talu). ⇒44A3 ♦ 1627 on kohas olnud tõenäoliselt tühi küla või talurühm nimega *Wernale*. 1684 on Vana-Pundsä talu kohal olnud *Wirna Puntze* ja naabruses *Partzi Anders*. Viimase asemele rajati XVIII saj keskpaigas karjamõis, sest see talu on nimekirjadest kadunud. XIX saj on karjamõis ja talu püsinud kõrvuti ning kandnud sama nime. Külanime aluseks on talunimi, mis on saanud Hargla khk-s XVII saj käibel olnud eesnimest *Puntze*. Sarnast nime *Punce* on leidunud ka naabruses Koivaliina khk lätlastel, mis arvatakse tulevat sõnast *punce* '(lapse) kõht, vats'; sõna pole L. Vaba arvates lätiilmeline selles leiduva *unc*-järjendi tõttu. Vrd ka preisi eesnimi *Punse*. Punsaga on 1977 liidetud Alaküla (Rõu) ja Rebäse (Rebase) küla. – MF

EAA.308.2.172, L 1; EAA.567.3.168:5, 14, 21, 29, L 4, 11p, 18p, 27p; EAA.1295.1.214:45, L 44p; EAA.1295.1.756:200, L 186; EAA.3724.4.1923, L 1; EAA.2072.9.626, L 1; Mellin; Rev 1624/27 DL: 100; Rücker; Siliņš 1990: 265

Pupastvere <-`verre ~ -sse>, koh ka *Pupasvere* Äks – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Kärkna ms), 1426 *Puppestevere*, 1582 *Pupastwey*, 1758 *Puppastfer*, 1839 *Puppassare*. ⇒25C4 ♦ Nimi on ilmselt moodustunud *ne-lõpulisest* sõnast, millele on lisatud lõpp *-vere*. Tüvele **pupp*, mille tuletis oleks **pupane*, ei leia siiski

mingit seletust. Seda võiks ehk kõrvutada soome perekonnanimega *Puupponen* või vanavene isikunimega *Пун*. * *Kutsutasse Üheotsaga küla ja Sandiväsitaja küla. Nii pikk, et sant väsis ära.* (1960) – PP

KN: 1960; PA I: 110; PTK I: 189; Rücker

Pupli [*ˈpupli*] <-sse>, koh <-he> Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), 1909 *Pupli*. ⇒45B3 ♦ Pupli oli 1977–1997 Kimalasõ (Kimalase) küla osa. Pupli veski nimi ilmub dokumentidesse väga hilja, dateerimata märkus „Pupli“ on leitav 1820. a alustatud personaalraamatust ühe Lemmätsist pärit talu pere juures. Veski koht Pedetsi jõel Ritsiko ja Lemmätsi küla piirimaadel on vana, tõenäoliselt on seda mainitud 1638, kui *Mölder Pep* on Ritsiko puustuses (*Ritzky Pustus*) uue veski rajanud. 1684. a kaardil leidub Missoküläst kirdes asuvate Mikeli ja Tika järve juures kiri *Puple Jerwe*. Pupli nime päritolu küsimus on mitmetahuline. Nimi *Pup* esineb vanavene nimede hulgas, sh tuleteisena *Пупляк* (1654). Pupli nimega sobib hästi ka haruldasem kreeka-ladina taustaga vene ristinimi *Поплуй ~ Пуплуй*, mille üks mugandusi on *Плия*. 1561 mainitud Misso kandi nime *Пунгала* on tavaliselt seostatud vana külanimega *Pugola*, ent ka lätipärane **Pupgala* sobiks selle nime aluseks (*Pup(a)* + läti *gals* 'ots, nulk'), nagu on pakkunud L. Vaba. Vrd veel *Pupalatsi* mägi Misso kandi piiril Muratis, millest saaks hästi rekonstrueerida Misso-poolsete naabrite nimetuse **pup(k)alad-sõq*. Vrd *Pliia*, *Pupastvere*, *Siksälä*. – ES

BAL: 672; EAA.1271.1.224:156, L 731; EAA.308.2.178, L 1; Petrovskij 1966: *Пуплуй*; Rev 1638 I: 160;

Truussmann 1897a: 40; Tupikov 2004: 326

Puraküla [*ˈpuraˌküla*] <-külla ~ -sse> Val – Valga linnajagu, 1893 *Purra Krugsländ*. ⇒43A2 ♦ Vanast Valgast teisel pool Pedelit oli 1893. a kolme mõisa maid: Valga–Tõrva teest vasakul *Pura* mõisa lahustükk, paremal *Paju* mõisa lahustükk (*Pura* kõrtsi maad) ja surnuaia kohal *Luke* mõisa maad. 1893 koostatud kaardiga jagati *Paju* mõisale kuulunud maa ehituskruuntideks ja *Puraküla* hakkas arenema. *Pura* alevik liideti Valga linnaga 1924. Nime sai *Puraküla Pura* kõrtsilt, *Pura* kõrts aga omakorda Lätis paiknevalt *Pura* mõisalt (läti *Burga*, sks *Borrishof*). Mõis on nime saanud von der Borch'i perekonnalt, kellele see kuulus XVII saj I poolel. 1782 on seda mainitud nimedega *Borichshof* ja *Bordeshof*, u XIX saj algusest sarnastus mõisa saksakeelne nimi vene mehenimega. Läti keeles on mõisa nimi säilitanud sarnasuse perekonnanime ennistähendusega (sks *Burg* 'linnus'), eesti keeles on g kadunud. – ES

BHO II: 86; EAA.3781.1.39, L 1; Hupel 1774–1782: III, 138; Lvv: I, 147; Valgamaa 1932: 209

Puramäe [*ˈpuraˌmäe*] <-le> Tür – paik (küla) Järva maakonnas Väätsa vallas (Rõa ms), 1834 *Purramä Johann*, *Purramä Jürri* (saunikud Rõa mõisa all), u 1900 *Пурамяэ* (küla). ⇒13B4 ♦ Liideti 1977 Rõa küllaga. Kolmeversta kaardil 1855–1859 on kohal märgitud talusid ilma nimedeta. *Puramäe* oli Rõa mõisa saunaküla, pärimuse kohaselt üle 250 aasta vana. Nimi on saadud loodusnime *Puramägi* järgi. Sõnal *pura* on eesti keeles palju tähendusi, mh 'puru, sodi, vana kõlbmatu asi', 'jääpurikas', mis võiksid mäenimes arvesse tulla. Vrd ka *purak(as)* 'suur tükk'. – MK

EAA.1864.2.VIII-158:148, L 251p; EMSK; EVK; KNAB; Mellin

Pupastvere küla Kärkna mõisa kaardil. 1842. EAA.2072.3.39e, L 2, foolio II.

Puravitsa <-ˈvitsa ~ -sse>, rahvak ka *Suurõ-Puravitsa* <-lõ ~ -ˈvitsa> Se – küla Petseri rajoonis Petseri vallas (Pet, Saurova nulk), vn *Буравцы*, ? 1788 *Большие Буравцы*, u 1790 б. *буравцы*, 1849 *Буравцы Большие*, u 1866 *Боровцы*, 1872 *Буровцы Большие*, 1886 *Suure Puravitsa*, 1904 *Suurõ-Puravitsa*, *Большие Буравцы*, 1923 *Buravitsa*, *Suur-Buravitsa*, u 1970 *Пуравица* (raudteejaam), *Буравцы*. ⇒46A1 ♦ XVIII saj kuulus riigikülana Taeluva kogudusse, XIX saj keskel aga Petseri koguduse alla. Sellest veidi loodes asub Väiko-Puravitsa küla ning mõni kilomeeter üle Metkoha (*Мутковка*) oja idakirdes lisaküla (võsselok) *Till* 'o ehk Kurnova ehk Puravitsa Palu. Seto algupära korral võiks tegu olla liitsõnaga *pura + vitsa*, mille algusosaga vrd *pura* 'raupuru; purikas', *purass ~ purask* 'peitel' (Se) ning *purak(as)* 'suur tükk'. J. Truussmann võrdles kohanime sõnaga *puravik*, ent viimane on ise vene laensõna (< *боровик*). Kui nimi on vene algupära, siis võiks aluseks olla *бор* (vanavene *борове*) 'mets'. *Borovtsõ* (*Боровцы*) on Valgevenes levinud kohanimi. Vrd *Labõritsa*, *Palo*, *Puraküla*, *Puramäe*. – AK Academic; Ernits 2012: 38; Hurt 1903: 163; Hurt 1904: XIX; NL TK 100; PGM 1785–1792; Pskov 1885: 515; SeK: 118; Taeluva KR 1788; Truussmann 1897b: 5; Vene TK 126; VMS; ÜAN

Purdi <'Purti ~ -sse> Ann – küla Järva maakonnas Paide vallas, mõis, sks *Noistfer*. ⇒13C4 ♦ 1920. a-test asundus, al 1977 küla. *Purdi* mõis oli enne Liivi sõda Tallinna komtuurile alluv ordumõis. 1583 sai läänistuse kogu *Nousever*-nimelisele alale Hans Burt, kelle perekonnanimest tuleneb mõisa eestikeelne nimi. Saksakeelne mõisanimi tuleneb varasemast eestikeelsest vere-lõpulisest külanimest (XIV saj *Nousouore*, 1443 *Nousever*). – MK

BHO: 388; ENE-EE: VII, 529; Järvamaa 2007: 325; LUB: IX, 1020

Purekkari [*ˈpurekˌkari*] <-le> Kuu – paik Harju maakonnas Kuusalu vallas, 1798, 1871 *Purrikari*. ⇒5A1 ♦ Eesti mandriosa põhjapoolseim tipp Pärisea poolsaare tipus. Nimi on liitnimi liigisõnaga *kari*. Algselt on ta olnudki *kari*, veel Mellini kaardil 1798 on ta saar. Nime algusosa seostab P. Wieselgren mh sõnaga *purjekas*. Võrrelda võiks ka tüvega *puri(hammas)* (< *purema*). – MJ, PP

Ariste 1940; Mellin; Schmidt 1871; Wd; Wieselgren 1951: 274

Purga [*'purga*] <-sse> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Nõmmpere plms), 1744 *Purco*, 1779 *Purka* (mõisake), 1834 *Purja Krug* (kõrts Lümandu mõisa all), 1858 *Purga* (kõrts). ⇒11B3 ♦ 1977–1997 oli Lümandu osa. Purga nime lähtekohaks võiks olla mehenimi, vrd *Purka*, *Purk*, *Purkart* < *Burkhard*. Aluskäände tugev aste eeldaks lühemist pikemast nimest või vormist, vrd ka näiteks **Purika*-. Sõna *purikas* : *purika* tähendused on muu hulgas 'midagi pikka, värtnakujulist', *hundipurikad* 'hundinuiad' ja *purikas* 'murikas'. Küla piirsesse jääb Nõmmpere poolmõis (sks *Waldeck*, vrd 1744 seal talupoeg *Nömpepper Hans*). Vrd *Purka*. – MK

BHO: 473; EAA.3.1.480:76, 78, L 71p, 73p; EAA.1864.2.VIII-167:273, L 284p; EAA.1864.2.X-265:378, L 367p; EAN; KNAB; Rajandi 1966: 215; VMS; Wd

Purila <-sse> Juu – küla Rapla maakonnas Rapla vallas, mõis, sks *Purgel*, 1241 *Purilo* (küla), 1550 *Purrialmoise*. ⇒12A3 ♦ Mõisast on teateid 1513. Purila küla vanal kohal (veel 1637 *Purgell*), mis rahvapärimuse järgi oli Keila jõe idakaldal Näpsu talu ja allikate juures, tõrjuti aegamööda sealt välja, kadudes hiljemalt XIX saj-ks. 1920. a-tel tekkis Purila asundus (pärsast Teist maailmasõda Purila asund), mis 1977 muutus külaks. L. Kettunen oletab, et nimi on *la*-liite abil tuletatud isikunimest **Purja* või **Purjo(i)*; isikunime lähteks on kas sõna *puri* või *purema*-tüvi (**purija*, st *pureja*?). Mõisa juurde kuulunud küla oli kahes osas: Purila-Ülejõe Keila jõe vasakkaldal (praegu Kuku küla osa) ning Purila-Eestjõe mõisast idas. Viimast on nimetatud ka lihtsalt Purila külaks (1871 *Purriila*) ja P. Johansen samastab selle 1241 mainitud külaga *Hanaras* (1513 *Anneris*, 1516 *Anaris*, vrd Änari küla Türi khk-s); nimi kadus käibelt XVII saj. – PP

EO: 81; Joh LCD: 348, 557; Kas tunned maad 1965: 144; Kruusimägi 2015: 253–254; LCD: 41v, 42r

Purka [*purka*, ka *'purka*] <-le>, koh <-lö> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1684 *Puricka Reen*, 1688 *Puricka Iwan* (kilter), 1758 *Purricka*, 1765 *Dorf Purka*. ⇒45A2 ♦ Purka oli 1977–1997 Trola küla osa. Ka hilisemas Plaksi külas on elanud 1684 *Purka* ja 1688 *Purricka* lisanimega talupojad (neli peret), kuid kilter Purika Ivani elukoht oli olnud Purkal. Külanime andnud lisanimi seostub sõnaga *purik(as)* : *purika*. Peale purikakujuliste asjade iseloomustab see sõna midagi suurekasvulist ja tervet, nt kala, pullmullikas jm. Nime varasematest mainingutest tuleb kuju *Purka* välja üks kord Plaksi külas ja seetõttu võiks Purka nime seostada ka mugandusega eesnimest *Burckhard* (vrd talu- ja perekonnanimi *Purga*). Kuid et Purika on olnud üle Eesti avaline talunimi ja Purka küla nimi hääldub traditsioonilisel kujul kolmandavärteliselt, siis on siinsel juhul *purika* etümoloogia tõenäolisem. Kaudseks tõendiks on Haanja mõisas antud perekonnanimi *Purkas*. Vrd *Purga*. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.567.3.252:8, L 6p; EAA.1268.1.401:86, L 82p; Rajandi 1966: 215; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/36:622, L 664p

Purku [*'purku*] <-sse> Rap – küla Rapla maakonnas Raikküla vallas (Vahakõnnu ms), 1241 *Purculi* (küla), 1464 *Purkel*, 1485 *Purkull*, 1725 *Purko*. ⇒22A1 ♦ L. Kettunen viitab, et nimi *Purka* (Wiedemannil) esineb ka mehe- ja koeranimesena, kuid jätab kohanime seletuse siiski lahtiseks. Lähedane nimi Soomes on

Porkkala. Mõne varasema kirjapaneku põhjal võib lähtekujuks oletada ka **Purkküla*. Purku küla lõunapiiril Vahakõnnuga on endine Männiku küla (1913), mis liideti 1977. Küla põhjaosas Lapardi ja Varese talu ümbruses on varem olnud **Liivaküla*, mis külanimena kadus XVIII saj lõpus (1460 *Livenkul*, 1725 *Liwaküll*, 1774 *Liewa*). – PP

Bfl: I, 241 (+reg), 353; EAA.3.1.503:603, L 635p; EO: 105; Joh LCD: 556–557; KNAB; LCD: 41v; Rev 1725/26 Ha: 272

Purtsa < Purtsa ~ -sse> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Karja ms), 1570 *Purts*, 1627 *Purtz*, 1811 *Burtz*. ⇒50B2 ♦ L. Tiik on vasteks pakkunud mehenimesid *Burchard* ja *Tiburtius*. Isikunimedes on nende mugandid Saaremaal ja Muhus tõesti esinenud, vrd Uduveres 1627 *Burtz Hannus*, Kuivastus *Hanß Puritz*. 1937 nimetas Pärsamaa vallavolikogu küla elanike soovil ümber Soosaareks, ent nimi ei jäänud püsima. Purtsa küla ajalooline tuumik paiknes lääne pool Linnuse külas. Vrd Linnuse³, *Purtse*, *Purtsi*. – MK

BHO: 473; ERA.14.2.716 (Pärsamaa vallavolikogu 20. I 1939 koosoleku protokoll nr 4); SK I: 305; Tiik 1977: 285, 288

Purtse [*'purtse*] < Purtsa ~ -sse> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lügänu vallas, mõis, sks *Alt-Isenhof*, *Purtz* (kuni 1842), 1241 *Purdus*, *Purdis* (küla), 1421 *Purdes* (mõis), 1732 *Purtsi*, 1796 *Purtse Külla*. ⇒6C3 ♦ Mõisast on teateid 1421. Mõisa kohale tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1977 liideti *Purtse* külaga. L. Kettunen on *Purtse* nime lähtekohaks pidanud sõna *purre* : *purde* (*purres*, *purdes* : *purde*) kerge silla tähenduses. V. Reimaa on tähelepanu juhtinud *Purtse* nimega seoses sõnale *purde* 'allikas' vepsa keeles. Kuna *Purtse* asub jõe kaldal, siis on põhjendatum lähtuda eesti sõnast. *Purtse* ja Püssi mõisa saksakeelne nimi *Isenhof* tuleneb *Purtse* jõe saksakeelsest nimest *Ise*, mis omakorda võib pärineda eestikeelsest Hiisküla ehk Iisküla nimest jõe keskjooksul Hirmuse ja Maidla vahel (1465 *Iskül*, 1796 karjamõis *Yskul*). *Purtse* külaga on 1977 liidetud *Purtse-Liiva* (1796 *Liwa*, kõrts) ja *Purtse-Uueküla* (1726 *Udenküll*). – MK

EO: 240; Joh LCD: 556; Mellin; Reimaa 2007: 170; Rev 1725/26 Vi: 152

Purtsi < Purtsi ~ -sse> Rõn – küla Valga maakonnas Puka vallas (Aakre ms), 1628 *Purtze Asa Wessky*, 1782 *Purz* (krjms). ⇒38B1 ♦ Purtsi veski paiknes sajandeid samanimelise jõe ääres. Purtsi karjamõisa maad olid enne 1920 jagatud talukruntideks ja moodustasid 1923. a andmeil küla, milles oli neli Purtsi talu. Tõenäoliselt tuleneb kohanimi kas hääbunud tuletisest **purdene* (sõnast *purre*), nagu L. Kettunen oletas Lügänu *Purtse* (1732 *Purtsi*) puhul, või isikunimedest *Tiburtius* ja *Purtz* (vrd 1504 *Hans Purtz*). Lähtena võib kõne alla tulla ka loodusnähtust kirjeldav *purts*-tüvi (vrd *purtsama* ~ *purtsima* 'purskama'; 1628 Rõn *Purtzo Asa*). Ammust ajast on kirjasonas tuntud sealne rauaaegne linnamägi Vooremägi (1796 *Berg Woromäggi*). 1977 liideti Purtsiga ↑*Niguri*, ↑*Pikasilla*, Rootsi ja osa ↑*Pörja* külast. Vrd *Purtsa*, *Purtse*. – EE

BHO: 474; EO: 240–241; EVK; Hupel 1774–1782: III, 269; KN; Mellin; Rev 1624/27 DL: 149, 150; Tartumaa 1925: 392; VMS: II, 265; ÜAN

Puru <-le> Jõh – Kohtla-Järve linnajagu Ahtmes (Jõhvi ms). ⇒7B3 ♦ Linnajagu on nime saanud *Puru* küla

järgi, mainitud 1985. Varem kutsuti XX saj ehitatud linnaosa Uus-Ahtmeks, see rajati koos Viru kaevandusega Puru küla maale. Vrd Puru². – MK

ENE-EE: I, 88; KNAB

Puru² <-le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Jõhvi vallas (Jõhvi ms), 1241 *Poro* (küla), 1636, 1726 *Purro*. ⇒7B3 ♦ XX saj rajati Puru küla maadele Uus-Ahtme koos põlevkivitööstusega (↑Puru¹). 1970. a-tel nimetati Puru ajaloolist tuumikut Vanakülaks, al 1977 on nimeks uuesti Puru. P. Johansen on nime võrrelnud soome kohanimemega *Poro* ja pidanud vasteks *puru* 'raas, tüki'. Seevastu V. Reimaa on nimevasteks pidanud sm *puro* 'oja' või vepsa *purde* 'allikas' ja leidnud viimastest märke maastikul. Puru küla koosseisu kuuluvad a-st 1977 Jaamaküla (Puru-Jaamaküla, 1913 *Jamakülla*), Kuivküla (1945) ja Sooserva küla (1945). Puru tütarvälakülad on ka nüüdseks iseseisvunud ↑Pajualuse ning Ahtmega liidetud Altserva (1945) ja Ridaküla (1922). – MK

Bfl: II, 489; Joh LCD: 553; Reimaa 2007: 168; Rev 1725/26 Vi: 185

Pusi <-le> Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Alatskivi ms), 1627 *Pusapere*, u 1630 *Puschipul*, 1638 *Puschi*, 1722 *Puſilt*. ⇒26C3 ♦ V. Pall oletab kahtlemisi, et nimi pärineb isikunimest. E. Rajandi nimeleendis on nt *Puss*, *Pussak*, *Pusak*, *Pusik*, Wiedemanni mehenimi *Pussu*. Kaugem seos võib olla nimega *Ambrosius* (sm *Prusi* või *Rusi*). Vrd Kallaste⁵. – PP

EAA.308.2.2; PTK I: 190; Rev 1624/27 DL: 48

Puskaru [¹*pusk_aru*] <-arru ~ -sse> Kan – küla Põlva maakonnas Põlva vallas (Sõreste ms), 1627 *Puskaro*, 1783 *Puskari Andres*, 1798 *Puskari* (kõrts), 1839 *Puskar*, u 1900 *Пускаръ*. ⇒39C2 ♦ 1684. a Sõreste küla kaart hõlmab ka kahe taluga Puskaru, kuid talunimed olid sellel ajal teised. Tõenäoliselt asus siiski samas kohas 1627 mainitud tühi hajatalu *Puskaro*. 1627 pole Piigandi mõisa all veel ühtki kõrtsi mainitud, kuid 1684 on praegusega samas asukohas olemas ka kõrtsikoht. Talurühma vana nimi, mis XVII saj lõpus enam talunimena ei esinenud, pärineb tõenäoliselt liitsõnalisesest loodusnimest *pusk* + *aro* 'kuiv rohumaad, kuivas kohas paiknev viljakas maa'. Pärast kõrtsi tekkimist on kohta varakult hakatud seostama sõnaga *puskar* 'puhastamata viin'. See seletab uuesti tekkinud lisanime ja kaartidele jõudnud kõrtsinime *i-lõppu*. Kõnekeeles säilitas kõrtsinimi vana *aro* ~ *aru* lõpu. Algusosa *pusk* tähendus pole selge. Otsene rootsi nimelaen, vrd *Puski* ja *Pusku* Läänemaal, on Kagu-Eestis vähetõenäoline. Pigem on lähteks samakõlaline (alamsaksa?) isikunimi. *Puskamarkki* (rts *Päskmark*) nime on võrreldud soome keskaegse isikunimega *Puska*, mis on tõenäoliselt tagasiviidav germaani *Busch*-isikunimetüübile. Vrd Pusmarga talu (Luk), Pusu kõrts ja küla (Kam). Seosed sõnadega *pusk* : *pusu* 'pisted, teatud haigus', *puskama*, *puskima* on vähem usutavad. – ES

EAA.1267.1.286:210, L 409; EAA.308.2.174, L 1; Mellin; Rev 1624/27 DL: 66; Rücker; SPK: 354; Sukunimet 1992: 460; Vene TK 42

Puski [¹*puski*] <-le> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1564 *Hannus Pwsk*, 1798 *Puski*; rts *Buskby*, *Buskas*. ⇒47C2 ♦ 1977–1997 oli Villamaa osa. Nimi on rootsi algupära, vrd rts *busk* 'võsa, pöösastik'. Vrd *Pusku*. – MK

BHO: 474; EAN; HK: 194; KNAB

Pusku [¹*pusku*] <-> *Pusku* ~ -sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Ungru ms), 1557 *dorp thom Kleinen Busche*, 1586 *Busby*, 1689 *Busko Byy*, 1798 *Pusko*. ⇒19C1 ♦ *Pusku* koosneb kahest poolest, läänepoolne Suure-Pusku ja idapoolne Väike-Pusku. Viimast, mis koosnes väikestest Ungru mõisa rendikohtadest, on kutsutud ka Mõiskülaks (1689 *Moissakulla*). Osa Mõiskülast jäi sõjaväebaasi alla. Suure-Pusku ja Väike-Pusku olid ametlikud külad kuni 1977, mil nad liideti Topu külaga, 1997 taastati ühise nime all. *Pusku* nime on peetud lähtunuks alamsaksa keelest, vrd ka rootsi *busk* 'võsa, pöösastik'. *Pusku* lõunaosa ja väljaulatuv poolsaar selle juures on Tooraku (1591 üksjalg *Torack Jörgenn*, 1844 *Torak*). Vrd *Puski*. – MK

EAA.1.2.941:779, 781, L 767p, 769p; EVK; Johansen 1951: 271; Mellin; Schmidt 1844

Pusku viik [¹*pusku viik*] Rid – laht Lääne maakonnas Ridala vallas. ⇒19B1 ♦ Laht on nime saanud *Pusku* küla järgi. Liigisõna *viik* on laen tõenäoliselt rootsi keelest, eesti kohanimedes võib see tähistada nii lahte kui ka väina. Vrd *Pusku*. – MK

Puspuri [¹*puspuri*] <-le>, koh <-lö ~ -he> Vas – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Vastseliina ms), 1627 *Puss Puhr*, 1684 *Puſburdubke*, 1688 *Pusspur Jacob*, *Miko*, *Iwan*, *Dubcha Michel*, 1782 *Puspori Johann*, 1820 *Puspurri* (küla). ⇒45A3 ♦ *Puspuri* oli 1977–1997 Tuuka küla osa. 1627 on mainitud põgenenud talupoega. 1684. a kaardil on algtalu ilmselt küla praeguses kohas, kuigi kaardile on nimi *Puspurdripke* kirjutatud Preeksa küla kohal. Nimi on läti päritolu. Lätis Vana- ja Vastse-Laitsnas leidub kaks *Puſpuri* talu, mille nimesid kohalikud tõlgendavad rahvaetmoloogiliselt „poolsook“ (*puse* 'pool', *purvs* 'soo'). Mõlemad talud asuvad künklikul maastikul suhteliselt soistes kohtades. *Puspuri* küla asukoht on vastupidiselt künklik ja kõrge. L. Vaba arvates on nimi küll lätikeelne, kuid sisaldab sõnu *puse* (põhjalatgali *pušu*) 'pool' ja *pürs* 'vakk'. Kokku „pool vakka“ või „poolevakane“, mis sobib küllalt hästi talupoja pilkeliseks lisanimeks. *Puſpuri* kohanime leidub ka kaugemal Lätis. * *Puspuri* külas elavad Otsade esisad on pärit Tartu ligidalt, *Pussepera* (Ülenurme) mõisast. Põhjasõja ajal on nad välja rännanud praegusse *Puspuri* külla. Neid hüütud *Pussperä* meesteks. Siit ongi küla nimi *Puspuri* saanud. Otsade perekonnal on veel praegugi alles vana kirst, mis olevald *Pusseperast* toodud. (1939) – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.6.316:61, L 55; EAA.1865.2.141/2:16, L 16; EAA.1271.1.224:65, L 565; KM: ERA II 247, 349 (3) – 1939; Rev 1624/27 DL: 78; Roslavlev 1976: lisa 2; VD

Pususoo [*pusu_`soo*], koh ka *Pusus_`soo* Juu, Kos – soo Harju maakonnas Kose vallas, 1873 *Pusso soo*, 1900 *Пусосоо*. ⇒13A3 ♦ *Soo* kuulub Vonka soostikku, mis hõlmab lisaks ka Vonka soo ja Mustsoo ning asub Kõrvemaa lõunaosas Kuimetsa, Ardu, Saarnakõrve ja Vahastu vahelisel alal. Nime päritolu on ebaselge. Häälikuliselt võib seda kõrvutada sõnadega *pusk* : *pusu* 'valupiste', *puss* : *pussu* 'pehme, lõtv; tossike', 'peer' ja ka isikunimedega *Puss*, *Pussak*, *Pussu*. – TL

EAA.854.4.863, L 1; ENE-EE: X, 487; EVK; KN; SK I: 305

Putkaste¹ <-sse> Kää – küla Hiiu maakonnas Käina vallas, mõis, sks *Putkas*, 1606 *Putkas*, 1732 *Keina mois*, *Putkas*. ⇒48B3 ♦ *Putkaste* on Hiiumaa vanimaid mõisaid, algse nimega *Saulepe* (1529?). 1920. a-test

Putkaste asundus, 1977–1997 oli ametlikult Käina aleviku osa, al 1997 küla. H. Ojansuu on Putkaste nime toonud võrdluseks soome talunimele *Putko*, mida püüdis ühendada sõnaga *putk* : *putku*, vrd *putkama*, *putku pistma*. Seega hülgas Ojansuu R. Saxéni seletuse isikunime kaudu (vanarootsi *Bodhger*, *Bodge*, oletatav **Budge*). Kui üldse Putko ja Putkaste ühendatavad on, siis oleks lähtekohana tõenäolisem oletada isikunime (vrd 1572 Eesti alal talupoeg *Jahn Putkamapoick*). Saaremaa Putku talud paistavad hilised olevat. Sõnavarast on lähedasim *putkas* 'putk (putke)'. On ka võimalik, et tegemist on siirikuga Läänemaalt. Varasema nime *Saulepe* aluseks on ilmselt sõnad *sau* 'savi' ja *lõpp* : *lõpe* 'laht'. „Eesti mõisate“ teatmiku andmeil on mõisa varasemad võõrkeelsed nimed olnud ka *Hösenhof* ja *Titfershof* (1564 *Titfershoff*). Vrd Putkaste², Saulepa. – MK

EAN; EM: 84; ENE: VI, 277; HK: 195; KNAB; Ligi 1961: 374; Stoeckbe 1964: 64

Putkaste² <-sse> Mär – küla Lääne maakonnas Martna vallas, mõis, sks *Putkas*, 1590 *Pottges*. ⇒20B1 ♦ Teateid XVI saj algupoolest (*Putkas*), mil oli Haapsalu toomherra tulumaa. Mõis rajati Rootsi ajal XVII saj I poolel, 1641 on mainitud pärijaid (*Die Erben von Putkas*). 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Vrd Putkaste¹. – MK

ENE: VI, 277; Läänemaa 1938: 272; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del I, P:13; Ungern-Sternberg 1913: 129

Putu <-le> MMg – küla Jõgeva maakonnas Saare vallas (Roela ms), 1688 *Putto Hans*, 1758 *Putto Jürri*, *Putto Märt*. ⇒25C2 ♦ Endistest kandidaatidest väljakasvanud küla, esimest korda nimestikus 1922. Nimi on pärit talupoja lisanimest, ent selle päritolu jääb ebaselgeks, ehk on tegu algselt saksa isikunimega *Buto* ~ *Puto*. 1977 liideti Putuga Tagakaasiku küla (1922). – PP

KNAB; PTK I: 190; PTMT: II, 443

Puugi <'Puuki ~ -sse> Kam – küla Põlva maakonnas Valgjärve vallas, poolmõis, sks *Karlsberg*, 1796 *Pugi M.*, u 1900 *Пуки*, 1923 *Kaarli* (*Puugi*) (asundus). ⇒39B1 ♦ Oli Krüüdneri mõisast eraldatud poolmõis. 1920. a-te alguses rajati mõisa maadele asundus, hiljem küla. Kohanimi kajastub XVII–XVIII saj talupoegade lisanimes (1688 *Puckj Andris*, 1721 *Pucke Andres*, 1723 *Pucka Hans*), mis on kõik lühikese *u*-ga. Seepärast pole selge, kas kohanime lähteks on *puuk* : *puugi* 'putukas; mütolooiline varavedaja', *pukk* : *puki* 'seade; kutsari iste; sokk', *pukk* : *puka* 'sokk' või isikunimi *Bock*. *Pucke* võib kujutada endast ka lõunaeesti mitmuse omastavat *puuge*, *puuke* 'puukide'. Puugi küla on kandnud ka Kaarli nime, mis on tuletatud poolmõisa saksakeelsest nimest *Karlsberg*. 1977 liideti Puugiga ↑Tamme küla (Kan). – EE

Eesti TK 50; EM: 92, 148; KN; Mellin; RGADA.274.1.172:78, L 74; RGADA.274.1.174:79, L 93p; RGADA.274.1.211/11:106, L 1090p; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/35:162, L 164p; Uuet 2002: 112; ÜAN

Puugnitsa [*'puugnitsa*] <-sse>, koh *'Puugnitsa*, rahvak ka *Pugovitsa* <-vitsa> ~ *Nõpsi_külä* Se – küla Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1563 *Нестеркохово Пуговицыно* (küla), 1652 *Пуговицыны*, 1750 *Пугницъ Кахова*, u 1790 *Пуговицы*, 1855–1859 *Бубницы*, 1874 *Puognitsa*, 1882 *Пугниця* (*Кохова*), *Кахово*, *Пугницы* (küla, otreez), 1890

Пуганицы, 1897 *сельцо Кахово*, 1903 *Puugnitsa*, *Pugnits*, *Пучница-Кахово*, 1904 *Puugnitsa*, *Пугницъ Кахово*, u 1920 *Pugnitsa*, 1937 *Poognitsa*. ⇒41A2 ♦ 1750 kuulus küla Petseri kloostrile, 1882 oli Selise kogukonnas ja Värska koguduses. 1897 olid lisaks külale karjamõis ning talud. Kohanime algupära pole selge. Vene päritolu korral võiks võrrelda sõnadesga *пугнуть* 'hirmutama, ehmuma, hirmuma' või *пуховик* 'sulepadi, sulejope'. A. Šteingolde väitel pole võimalik seletada kohanime vene keele põhjal. Nõpsiküla nimi lähtub ilmselt Puugnitsa rahvapärast tõlgendusest sõna *пуговица* 'nööp' ausel. Vrd Järvepää. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 15; Eesti TK 42; Hurt 1903: 18, 166; Hurt 1904: XV; Hurt 1904–1907: II, 30; KN; Markus 1937; PGM 1785–1792; Reissar 1996: 59–60; Selart 2016: 106; Truusmann 1890: 58; Truusmann 1897a: 44; Truusmann 1897b: 61; Vasilev 1882: 270

Puujala [*'puu_jala*] <-le> lis – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Illuka vallas (Kurtina ms), 1796 *Pujalg* (küla), u 1900 *Пуяла*. ⇒17B1 ♦ Küla on 1977 jagatud Kaatermu, Kuremäe ja Puhatu vahel. Arvatavasti on nimi talunime vahendusel tekkinud talupoja lisanimest. Puujala talu oli olemas juba 1583 (*Pujalk*) ja külanä E. Tarveli andmeil 1594 (*Pwyalcka kyla*). Hajataluna oli Kurtina mõisa all 1726 *Puhjalla Simo*. – MK

KNAB; Paucker 1847–1849: II, 46; Rev 1725/26 Vi: 188

Puuri <-le>, koh <-lõ> Plv – küla Põlva maakonnas Põlva vallas (Vastse-Koiola ms), 1757 *Puri Jürri*, 1795 *Puri Ado Wit. Liess*; sks *Schwarzenhof* (karjamõis). ⇒40A2 ♦ Talupoja lisanimena esines Metste küla põhjapoolses servas XVIII saj keskel. Sajandi lõpus seda siin enam peremeeste nimekirjas polnud, kuid Puuri lisanimi ilmus välja Vardja mõisas, kus sai ka perekonnanimeks. Tõenäoliselt Puuri nime kandnud talu asemele Metste ääremaal rajati XIX saj alguses Vastse-Koiola mõisa karjamõis, mille saksakeelne nimi oli *Schwarzenhof*. XIX saj lõpul oli Puuril Põlva kihelkonnaarsti maja. Kõige kuulsamat arsti mäletatakse nimega *Tammõ-tohtri*. Puuri nime päritolu pole selge, lisanimena võib see olla tekkinud tööriista või ka kaardimängu soldati nimetusest, otse kohanimena ka puuritaolise hoone järgi või vangimaja võrdlusest. Puuri loodeosa on Perämõtsa, endine küla, mis pärast 1945. a liitus Puuriga. Puuri küla oli a-ni 1977 ametlikult Puuri-Perametsa. – ES

EAA.3174.1.172:136, L 119p; EAA.1865.2.62/4:45, L 44p; Wd

Puurmani [*'puurmani*] <-manni ~ -sse>, koh ka *'Puurmanni* Ksi – alevik Jõgeva maakonnas Puurmani vallas, mõis, sks *Talkhof*, 1754 *Purmannist*. ⇒25A4 ♦ Puurmani mõis on rajatud XIV saj keskel. 1920. a-tel tekkis sinna Puurmani asundus (hiljem asund), mis 1977 muudeti alevikuks. Eestikeelse nime on mõis saanud XVII saj omaniku Buhrmeisteri järgi. Mõisa saksakeelne nimi *Talkhof* (XIV saj keskel *Talkhove*, 1582 *Thalkofen*) on 1627 olnud ka *Kalckhoff* (vrd sks *Kalk* 'lubi'), mis viitab Tartu linna tarbeks lubja põletamisele. 1977 liideti alevikuga Hirveaia küla, mis sai nime krahv Manteuffeli ehitatud hirveaia järgi. – PP

BHO: 577–578; KNAB; Ligi 1961: 346; PA I: 116; PTK I: 191, 233

Puusepa¹ [*'puu_sepa*] <-le> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Paunküla ms), 1796 *Pusep* (karjamõis), 1904 *Puusepa* (talu). ⇒13A2 ♦ Puusepa külanä hil-

jemalt 1970, varem moodustas põhiosa ↑Paunküla asundusest. 1977–1998 oli jagatud Kiruvere ja Paunküla vahel. Nimetatud samanimelise talu järgi. Lähetekohaks ametinimetuse *puusepp* : *puusepa*. – TL

EAA.3724.5.1335, L 4; EVK; KN; KNAB; Mellin

Puusepa² [*'puu_səpa*] <-le>, koh *'Puu_səpä* Plv – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Võru ms), 1839 *Pusep*, 1867 *Пусенна* (küla), 1909 *Puseppa*. ⇒45A1 ♦ Rükkeri kaardil on näidatud Puusepa talu (*Pusep*) praeguse Puusepa küla keskmes ja Mürsepa talu (*Mürsep*) praeguse Villa küla keskmes. Veidi hilisem mõisakaart näitab Puusepat kui Käapalt välja asutatud väiksemate krunditalude küla. Nimi põhineb ametinimetusel *puusepp*, kuid selle hilise külanime kujunemise motiividest pole midagi teada. Puusepa idaotsas on Jupka talud. – ES

BAL: 684; EAA.3724.4.1965, L 3; Rükker

Puusmõtsa [*'puuss_mõtsa*] <-mõtsa>, kirjak varem ka *Puusmetsa* Kri – paik (küla) Valga maakonnas Karula vallas (Vana-Antsla ms), 1715 *Puusmathz Jan*, 1717 *Puhsmetza Mert*, 1720 *Pusmõtzt Jurry*, 1782 *Pusi Metza Mert*, 1805 *Pusmõtza* (neli samanimelist talu). ⇒43C2 ♦ Väike küla on 1977 ühendatud Valtina küla alla. Puusmõtsa nime päritolu pole selge. Veel XX saj lõpu keelejuhid olid arvamusel, et see on lühenenud nimekujust **Puustusmõts*. Vrd *puustus* 'söötis põld, tühi talu, hajaasustus' (vn *пучи́на*). Kuigi see sõna esineb Võrumaa kohanimedes väga sageli, pole Puusmõtsa puhul *puustus*-algulist nimekuju leitud. Sellepärast on usutatav, et **Puuss* on olnud omaette nimi, nt vana isikunimi, ja *mõts* 'koht ääremaal' on saanud nime isiku järgi. Vrd Abissaare, Pusi. – ES

EAA.1297.2.1:16, 20, 26, L 14, 18, 23p;

EAA.1865.2.130/1:44, L 43p; EAA.567.2.530:12, L 12p; Must 2000

Puutli [*'puutli*] <-le>, koh <-lõ> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Loosi ms), 1627 *Puhtly Martt*, 1630 *Pulti Mertt*, 1684 *Putle*, 1688 *Puttele Hinto*, *Puttele Wassil*, 1820 *Putli* (küla). ⇒45B2 ♦ Külanimi tuleb talupoja lisanimest, mis on tundmatut päritolu. Nimi pole muutunud, 1630. a kirjapildis on ilmselt tähed vahetusel läinud. Vrd vanavene küllalt tavaline isikunimi *Путлило(в)*, samuti koeratõugu märkiv sõna *puudel* : *puudli*, mille aluseks on saksa *Pudel* (algtähenendus 'veelomp, lodu', alamsaksa *püdle*, *puddle*). Usutav lisanime alus oleks pudelit tähendav sõna *putel* (alamsaksa *buttel*, *puttel*), tuleks seletada vaid pika *u* kujunemist nimes. Puutli külla tuli XIX saj mitu perekonda Venemaalt, kes ehitasid siia väikese õigeusu puukirikku, mis on tänaseni säilinud. Puutli küllaga on 1977 liidetud Pikändü (Pikaniidu) küla, samuti vanadest hajatuledest tekkinud külad Kamara (1684 *Cammar*) ja Nuh 'a ehk Nuhja (ka Nohja, 1684 *Noe*). – ES

EAA.308.2.178; EAA.1271.1.225:275, L 1449; EES:

pudel; Kluge 2002: *Pudel*; Rev 1624/27 DL: 78; Roslavlev 1976: lisa 2, 5; Tupikov 1903: *Путлило*

Põdra¹ <-le> Kod – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Kavastu ms), 1744 *Auf Põdra Jürgens land*. ⇒26B4 ♦ Põdra üksiktalust väljakasvanud küla, esimest korda selle nime all 1970. Nimi pärineb talupoja lisanimest. 1930. a-tel oli külanimeks Poriküla. Varem arvati talud Koosa alla. – PP

KNAB; PTK I: 192

Põdra² <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1684 *Põddra Lennard*,

Põddra Jahn, 1765 *Dorf Põddra*. ⇒44B3 ♦ Põdra oli 1977–1997 Ristemäe küla osa. Talurühm oli samas kohas juba 1684. a. Põdra küla järgi on saanud nime küllalt suur soo Põdrasuu. Nimi tuleb talupoja lisanimest, mis omakorda võib põhineda muistsel isikunimel, vrd 1543 *Mathias Põdderapoick*. – ES

EAA.308.6.316:13, L 8; EAA.308.2.178;

EAA.1268.1.401:170, L 165p; Stoebke 1964: 63

Põdrala <-sse> Hel, Trv – vald Valga maakonnas. ⇒37C1

♦ Põdrala nimi taaselustati 1938. a vallareformi käigus vanemate kirjapanekute põhjal. Vald moodustati 1939 Leebiku ja Riidaja vallast ning Helme, Jõgeveste, Kärstna, Löve, Patküla ja Suislepa valla osadest. Vald eksisteeris 1939–1950 ning likvideeriti Tõrva rajooni loomisega. A-st 1954 oli rajoonis Riidaja külanõukogu, mis nimetati Põdralaks 1990, vallaks sai ta 1991. Nime peetakse algselt külanimeks, vane mas riimkroonikas on 1223 *dorff poderial*, *Poderiale*. Nimi on pärast XIII saj edasi elanud, 1578 on mainitud külasid *Podrial u. Mursul*, neist küladest oli tekkinud a-ks 1585 ka mõis (sks *Podrial nebst Morsel*). 1797 esines mõisanimena *Morsel Podrigel*, eesti keeles Riidaja. Nime algkujuna võiks oletada **Põderjala*, mis võis olla isikunimi. Vrd Riidaja. – MK

BHO: 365; ENE-EE: VIII, 551; KNAB; Mellin

Põdrangu <-le>, koh <-lle> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas, mõis, sks *Põddrang*, 1536 *Poddernysse* (küla), 1540 *Podernas* (küla), 1583 *Põddernis* (mõis), 1732 *Põdrango m*. ⇒14C2 ♦ 1586 on olnud veel mõis ja küla, 1725.–1726. a küla enam ei olnud. 1920. a-tel asundus, mille kõrvale hiljem tekis mõisasüdamest asund. 1977 ühendati mõlemad küllaks. L. Kettunen võrdleb Põdrangut Kullenga nimega, kus nime algusosa on isikunimi (**Kulta*) ja järelosa *-kaevu*. Ka *Pöder* : *Põdra* on isikunimi. Teine tõlgendus on **Põdran + augu*, millest tuleneb *Põdrangu*. Hiljem on Kettunen P. Johansenilt teada saanud kujust *Podernas* ja arvanud, et nimi on **Põdra-na* seesütlevas käändes. Nime algne kuju tundub siiski olevat **Põdernise* (või **Põdernase*). – MJ

Bfl: I, 1158; BHO: 460; EO: 35, 38–39, 328; Hupel

1774–1782: III, 493; Mellin; Rev 1586: 38; Rev 1725/26 Vi: 262; Thor-Helle 1732: 316

Põdri <-le> VNg – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Rägavere vallas (Samma ms), 1712 *Põddrashe Dörff*, 1726 *Põdders* (küla), 1782 *Põdri* (küla). ⇒6A4 ♦ 1977 liidetud Viru-Kabalaga. Nimi lähtub sõnast *pöder* : *põdra*, tänapäevakuju aluseks on ilmselt mitmuse tüvi. – MK

EAA.3.1.448:35, L 42; EAA.1864.2.IV-3:483, L 473; Rev 1725/26 Vi: 140

Põdruse <-le>, koh ka *'Põtruse Hlj* – küla Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas (Essu ms), 1241 *Podrijs* (**Podrys*), 1402 *Poders*, 1406 *Pedderas*, 1452 *Poderis*, 1506 *Põdders*, 1765 *Põddrus*, 1913 *Pedrus*. ⇒5B3 ♦ Põdruse postijaama on mainitud 1631. Nime päritolu jääb selgusetuks. 1977 liideti Põdrusega Kommi, Mardikaevu ehk Kilgi ja Mätliku küla ning Haljala poolel olnud Arkna küla osa (erinevalt asundist, mis 1977 nimetati Arkna küllaks). Neist Arkna ja Kommi kuuluvad Rakvere kihelkonda. – MA

Bfl: I, 93, 100, 211; BHO: 440; Joh LCD: 551–552; KN;

Valter 2003: 14

Põgari-Sassi <-le> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Mäemõisa ms), 1572 *Piggeuer*, 1598 *Pöggefer*

- by* (küla), 1689 *Pöggefer By*, 1798 *Pöggar*. ⇒19C2 ♦ Küla koosneb kahest poolest: idapoolsest Põgarist ja läänepoolsest Sassist. 1930. a-te lõpuni olid külad eraldi, seejärel paarisküla (1945), mis 1977–1997 kandis ametlikult Põgari nime. Põgari nimi on olnud algselt vere-lõpuline. Sassi esines külas lisanimena juba XVII saj (*Saße Jurgen, Saße Andres*, 1844 *Sassi küla*). – MK
EAA.1.2.937:83, L 83; EAA.1.2.941:833, L 820p; EAN; KNAB; Mellin; Saaga: Originalet av Jakob Koits regestverk. Del 1, P:16; Schmidt 1844
- Põhara** <-sse> Aud – küla Pärnu maakonnas Audru vallas (Audru ms), 1534 *Pahaver* (küla), ? 1542 *Poiaver*, 1601 *Puehauer, Puehawera Lull*, 1797 *Pohhafer*. ⇒28A1 ♦ Nimi on tõenäoliselt olnud vere-lõpuline, ehkki 1601. a lisanimes on lõputäishäälik omastavas a. L. Kettunen pakutud järelosa tulenemiskäik -ra < -rahva ei tohiks siin kõne alla tulla. Nime algusosa võiks tuleneda sõnast *põhi* : *põhja*. Vrd Pühalepa. – MK
BHO: 461; EO: 167; Mellin; Rev 1601: 182; Stackelberg 1926: 218; Stackelberg 1928: 167
- Põhja** <-le>, koh *Põhja_küla* Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kiiu ms), u 1900 *Похя* (küla). ⇒3C3 ♦ 1977–1997 oli Allika küla osa. XIX saj asusid praeguse Põhja küla kohal Mäepea ja Pirsallika (↑Allika⁵) küla hajatalud ja vabadikud. Uusi talusid rajati vanade vahele peamiselt Kurblu oja kaldale. Külana kujunes välja XIX saj lõpuks. – MJ
KNAB; Vilbaste 1956: 160
- Põhjaka**¹ <-sse> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Vastemõisa ms), ? 1534 *Poiack*, 1584 *Puiiaka* (küla), 1587 *Poaka*, 1797 *Pochjak*. ⇒23B4 ♦ Nime tänapäevakuju lähtub ilmselt sõna *põhi* : *põhja* tuletisest, vrd *põhjak* 'lõpp', *põhjakas*. Varasemate kirjapanekutega võiks võrrelda liivi isikunimesid *Pueke* (1582–1583), *Nicolauß Puike* (1582–1583). Põhjakaga on 1977 liidetud Mähküla (1590 *Mechla*, 1797 *Mähküllä*, u 1900 *Маекюля*). – MK
Essen, Johansen 1939: 57; KNAB; Mellin; PA IV: 173, 236; Stoebe 1964: 64; VMS
- Põhjaka**² <-le> Pee – paik (küla) Järva maakonnas Paide vallas, mõis, sks *Pochjak*, 1483 *Payekas* (küla Koordi mõisa all), ? 1485 *Poykas* (küla), ? 1585 *Payheck* (küla ja veski), 1726 *Pojack* (küla), 1796 *Pochjak od. Paulenhof* (kõrts ja veski), u 1900 *Похъякъ* (küla). ⇒13C4 ♦ P. Ungern-Sternberg on 1585. a mainitud küla paigutanud Türi kihelkonda (Anna khk eraldati alles XVII saj), 1726 on küla paigutatud Annasse. Küla on XV ja XVIII saj olnud Koordi mõisa järgi. XVI saj on Ungern-Sternberg paigutanud selle Aro mõisakese alla, kaheldavalt vrd Mellinil 1796 Põhjaka löuna pool karjamõis *Arrmois*. 1813 eraldati Põhjaka mõis Koordi mõisast, hiljem oli Palu mõisaga samades kätes. 1922 oli veel asundus eraldi külast, hiljem sulandus sellesse. 1977 liideti Mäekülaga. Vrd Põhjaka¹. – MK
Bfl: I, 354; EAN; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Jä: 128; Ungern-Sternberg 1912a: 40, 96
- Põhja-Tallinn** [*põhja*-*tal*'-*linn*] <-linna> – Tallinna linnaosa. ♦ 1993 ametlikult moodustatud linnaosa, mis hõlmab endise Põhjarajooni (↑Kesklinn) keskse osa. Põhja-Tallinna asumid on ↑Kalamaja, ↑Karjamaa, ↑Kopli, ↑Merimetsa, ↑Paljassaare, ↑Pelgulinn, ↑Pelguranna ja ↑Sitsi. – PP
KNAB; Tallinna asumid 2013: 236–237
- Põikma** [*ˈpõikma*] <-le> Hag – küla Rapla maakonnas Kohila vallas (Mäeküla ms, Sutlema-Lümandu ms), 1586 *Poyküll*, 1725 *Poicka*, 1798 *Põitwa*, 1844 *Poikma*. ⇒11C2 ♦ 1977–1998 oli Hageri küla osa. Nimi pärineb ehk sõnast *põiki*, lõpposa on olnud kas -*maa* või -*mäe*, mis näib olevat hiline lisandus. Vrd Põikva. – PP
Mellin; Rev 1586: 110; Rev 1725/26 Ha: 254; Schmidt 1844
- Põikva** [*ˈpõikva*] <-le> Tür – küla Järva maakonnas Türi vallas (Särevere ms), 1590–1591 *Poygwa* (küla), 1615 *Pougua*, 1796 *Poikwa*. ⇒23A2 ♦ XVI saj oli küla Särevere vakuses Türi-Alliku mõisa all, 1615 kuulus kroonule, XVIII saj-st Särevere mõisa all. L. Kettunen on külanimega võrrelnud tegusõna *põikama* (sm *poiketa*). On väike võimalus, et nime algusosa *Põik-* on lähtunud isikunimest, nt nimel *Peith* (*Paith*) võis olla ka *k*-lõpuline variant (XVI saj *Kafla Paik*); õ-d on sageli edasi antud *a*-ga. Järelosist -*va* võib mitut moodi seletada. Põikvaga on 1977 liidetud osa ↑Arukülast (Aruküla I) ja Pikkmetša küla (u 1900 *Пикмеуц*). – MK
EAA.1.2.938:32, L 31; EAN; EO: 258; KNAB; Mellin; Mägiste 1929: 42; Rev 1725/26 Jä: 135, 143; Ungern-Sternberg 1912b: 448
- Põima** <-le> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Imastu ms), 1472 *Peymell* (küla Imastu mõisa all), 1796 *Poima*. ⇒4C4 ♦ Võib oletada, et algselt oli külanimi *la*-liiteline ja -*la* ees oli isikunimi. Nimega võiks võrrelda sõnu *põim* : *põimu* 'viljalõikus' ja *põimima* 'õsuma'. Vrd sama tüve liivi XVI saj isikunimes *Paymo Langematz* ning Taani hindamisraamatu kohanime *Paymol* (↑Koogu), mida P. Johansen on võrrelnud sm isikunimega *Paimo*. Põimaga on 1977 liidetud Kääbaste küla (1913 *Кябасте*). – MK
Bfl: I, 292; EAN; EMSK; Joh LCD: 545; KNAB; Mellin; Stoebe 1964: 62
- Põitse** [*ˈpõitse*] <'Põitse ~ -sse>, kirjak varem ka *Põitse Muh* – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Tamse ms), 1592 *Poiteste Marten*, 1803 *Poidast* (küla). ⇒51C1 ♦ Arvatavasti on nimi seotud päritoluga Põidelt. Vrd Põide, Põitse. – MK
EAA.3724.5.1998, L 1; KNAB; SK I: 319
- Põlda** [*ˈpõlda*] <'Põlda ~ -sse> Lut – asula Lätis Latgales Lutsi piirkonnas samanimelises vallas, läti *Pilda*, latgali *Pylda*. ⇒42A3 ♦ Lutsi eestlaste asualasid Lätis. Oieti on kaks Põlda-nimelist kohta: 1) endine mõis (*Pilda*), mis asub praegu Nukši vallas; 2) hilisem vallakeskus eelmisest 7 km lõunas, millega on peaaegu kokku kasvanud ↑Vähä küla. Läti nimeuurijad seostavad nime päritolu eesti sõnaga *põld*. Endise Põlda valla Lutsi eestlaste külad jagunevad praegu mitme valla vahel: Põlda vallas on Aleksenki (läti *Aleksinki*), Kirbu (*Šķirpāni*), Kirivakitse (*Raibakozī*), Kukli (*Kukujeva*), Kulakovo (*Kulakova*), Laisena (*Laizāni*), Mõtsaküla (*Germi*), Paldatsi (*Boldači*), Parke (*Borovaja*), Pilätmõisa (*Filantmuīža*), Porkali (*Porkaļi*), Salmona (*Dzalmāni*), Tsirgu ehk Puudinova (*Putinova*), ↑Tsäpsi (*Tjapši*), Vaarkali (*Vorkaļi*), Vastalo (*Saļņiki*), ↑Vähä (*Veženki*) ja Väiku-Tsäpsi (*Mazie Tjapši*) küla; Nukši vallas Belomoikino (*Belomoiki*), Dirgatsi (*Dergāči*), Inkina (*Inkini*), Palokõrdsi (*Baravuški*), Puudniki (*Pūdņiki*), Põlda (*Pilda*) ja Toloni (*Stoloni*) küla; Pureņi vallas Loodi (*Lociši*), Nitkova (*Šnitki*), Paidera (*Paideri*) ja Puukõsõ (*Pivkaiņi*) küla. – PP
Kallas 1894; KN; KNAB; LVVV: P2, 2–3

Põlde [ˈpõlde] <-le> Hls – küla Viljandi maakonnas Abja vallas (Abja ms). ⇒36C1 ♦ Põlde külaks nimetati senine Abja asundus 1939. a paiku. Küla hõlmab Abja mõisat ja selle ümbrust. Pärast Teist maailmasõda oli jagatud kaheks külaks, mis liideti 1977. 1960. a-tel rajati Põlde II küla maale Abja-Paluoja alevi idapiirile sovhoosiasula. Nimi on *e*-mitmuse vorm sõnast *põld*. Põldega liideti 1977 Mulgi (1977 *Põlde-Mulgi*) küla. Hallistes oli ka teine, Laatre mõisa piires asuv Põlde (Põldre) küla (1922 *Ruuna-Puldre*), mis liideti 1977 Pennikülaga, hiljem Laatreaga. – MK

ENE: VI, 302; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB

Põldeotsa [ˈpõlde_otsa] <-le> Aud – küla Pärnu maakonnas Audru vallas (Audru krkms), 1908 *Põldeotsa* (tal), 1922 *Põldeotsa* (küla). ⇒28A1 ♦ Tuuraste küla järel pastoraadi maal oli 1732 märgitud *Põldootz Lorentz, Põlloots Matz* jt, 1744 vabadik *Pollootza Hans*, 1858 talukohana *Põldotsa Iaan*, mille pere-meheks oli *Iaan Michel S. Põldeots*. Külanimi võib olla tekkinud sellest nimest. Küla on varasemal ajal kandnud Mõisaküla nime (u 1866 *Мойсакюля*). – MK

EAA.567.3.237:4, L 4; EAA.1865.3.170/7:156, L 187p; EAA.3724.5.1593, L 1; KNAB; RGADA.274.1.215/6:6, L 507p; Vene TK 126; ÜAN

Põldmaa [ˈpõld_ˈmaa] <-le>, koh *Põldma* ~ *Põlgma* Kod – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Kavastu ms), u 1900 *Пыльма* (tal). ⇒26C4 ♦ Põldmaa taludest väljakasvanud küla, esineb 1930. a-te topokaardil. Märjamaal on *põldmaa* tähenduseks kirja pandud 'jäätmaa', mis ilmselt sobib ka siin, sest talud olevat rajatud jäätmaadele. – PP

KNAB; PTK I: 192; Vene TK 42

Põlendmaa [põlend_ˈmaa] <-le> Tor – küla Pärnu maakonnas Paikuse vallas (Taal ms), u 1900 *Пелендма 1-е, Пелендма 2-е* (kaks küla), 1923 *Põlendmaa* (asundus). ⇒29A2 ♦ Põlendmaa karjamõisa juurde selle jaotamise järel tekkinud asula. 1970. a nimekirjas Põlendmaa asundus ja kaks küla (I ja II), mis 1977 ühendati. Karjamõis (sks *Feuerland*) asutati pärast 1868. a suurt metsapõlengut. Põlendmaaga on 1977 liidetud Loigu küla (1970). – MK

BHO: 81; KN; ÜAN

Põlgaste <-sse>, koh *Põlgastõ* <-he> Kan – küla Põlva maakonnas Kanepi vallas (Põlgaste ms), 1627 *Poelcks*, 1685 *Pöllecks Hoff*, 1686 *Pöllketzi Häff*, 1782 *Polluste mois*, 1783 *Põlluste Moisa*; sks *Pölks*. ⇒39C2 ♦ Tänapäevasele Põlgaste külale on see nimi ametlikult pandud 1977, enne oli see Saia küla. XIX saj lõpus kujunes siin Põlgaste valla keskus. Põlgaste nimi pärineb Põlgaste mõisa kohast, millele XX saj keskpaiku anti uus nimi ↑Lahe. Mõis eraldati Krootusest 1652, kuid veel XVII saj lõpus oli ümber mõisapõldude säilinud neli talukohta. 1883. a kaardil on Põlgaste mõisal karjamõis nimega *Põlluste* praeguse Roosi küla kohal. *Põllu*-sõnaga samastuv nimevorm **Põlluste* on nähtavasti tekkinud rahvaetümolooogia mõjul ja kasutusel olnud juba XVIII saj. Mõisa eel olnud küla algupärane nimi sisaldab siiski *k-d* ja selle päritolu on ebaselge. Häälikuliselt on kohane võrdlus Põlliku nimega, siin oleks *põllik*-tüvele liitunud külanimedele omane *ste*-kollektiivliide. 1686. a nimekuju saaks lugeda ehk **Põll(i)-ketsi*, mis võiks olla tähistanud Põlliku inimesi ja **põllik* võis märkida kas isikut või tänapäeval tundmatut maaviljeluse mõistet. XVII saj kandis praeguse Põl-

gaste küla kant koos põhja pool orgu paikneva Lauri külaga Kannastõ või **Kannastõ* nime (1627 *Kannast*, 1686 *Cannast*). Praeguse Põlgaste küla üks nimesid oli **Jõetagutse* (1723 *Jatausch*, 1804 *Götaotse*). Selle all on mõistetud emakülalt **Kannastõst* teisel pool orgu ja Ahja jõe ülemjooksu paiknenud asustust. Mõnda juba XVII saj mainitud talurühma, nagu Tõlli, Saia, Pritsi, Kaska, on XX saj ka omaette külaks peetud, nt Saia-küla. Põlgaste osad on veel Kirbuküla ja 1977 liidetud Uiburindu. Vrd Lahe², Lauri¹, Põlliku, Terikeste. – ES

EAA.308.2.88, L 1; EAA.308.2.104, L 1; EAA.567.2.646:2, L 1p; EAA.1267.1.286:217, L 426; EAA.3724.5.2832, L 1; Hupel 1774–1782: III, 277; Rev 1624/27 DL: 64; RGADA.274.1.174:476, L 469p

Põlli <Põlli ~ -sse> Nis – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, sks *Poll*, u 1900 *Варбола (Поллу)*, 1913 *Полль* (küla). ⇒11C3 ♦ Põlli küla kohal oli arvatavasti Varbola muinasküla (1241 *Uarpal*) või koguni kaks küla, 1347 on mõlemad külasid kõrvalt mainitud – *duas villas: Warpele cum una curia et Pülle*. Küla kõrval on ka Varbola Jaanilinn (1212 *castrum Warbole*). Veel 1798 oli küla nimi *Warbiala*. Praeguse nime on küla saanud Põlli mõisa järgi, mis eraldati 1694 Ohukotsust. XX saj algul Põlli asundus ja küla, millest esimene muudeti 1977 külaks, teine liideti vastloodud Nõmmealuse külaga. Tänapäeval haarab Põlli ka Nõmmealuse ala (ametliku külanime 1977–1997, hõlmas Põlli küla ja Mõisaküla). Põlliga on 1977 liidetud veel Sirgu (külanime 1922, verstakaardil taluna *Cupzo*, 1798 veski *Sirko*), küla piiresse kuulub Kännuküla (Kantsiküla, Rap). Vrd Pulli. – MK

BHO: 441, 463; EAN; Joh LCD: 651; Johansen 1932: 13; KNAB

Põlliku <Põlliku ~ -sse> Juu – küla Rapla maakonnas Kaiu vallas (Maidla ms), 1476 *Pollik*, 1494 *Poellick*, 1586 *Grodtpelligeck*, 1798 *Tautsi Pollik*. ⇒12C4 ♦ Esimest korda mainitud 1476, kui küla anti Maidla mõisaomanikule Goswin Dönhoffile. On olnud ka Maidla mõisa kõrvalmõis, hiljem metskond. Nime päritolu pole selge, võib-olla on tegu *ik*-tuletisega sõnast *põld* : *põllu* ('väike põld?'). Põlliku piiresse kuulub praegu ka osa varasemast Päre külast, eeskätt endise karjamõisa süda. Maidla Põllikust tuleb lahus hoida Kuimetsa Põlliku, mis jaguneb kaheks: Ees-Põlliku (praegu Kuimetsa küla osa) ja Taga-Põlliku (Suurekivi küla osa). – PP

BfI: I, 468; Joh LCD: 174; Mellin; Rev 1586: 101

Põllküla [ˈpõll_küla] <-ˈkülla ~ -sse> HMd – küla Harju maakonnas Keila vallas, mõis, sks *Põllküll*, 1392 *Joany van Pulkele*, 1436 *Polkele*. ⇒1B4 ♦ Põllküla mõis rajati XVII saj (1694 *Põllküll*). 1920. a-tel asundus, millest 1977 sai küla. Võimalik, et nimi lähtub sõnast *põld*. 1977 liideti Põllküla osa ↑Vanaveski külast. – MK

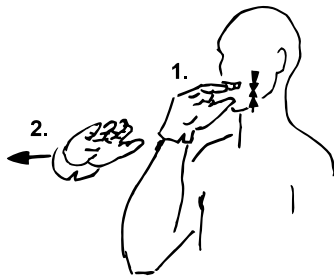
BHO: 463; Johansen 1951: 205; LUB: IX, 56

Põllu <-le ~ ˈkülla> Vän – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Lelle ms), 1923 *Põllumõisa* (asundus). ⇒22B1 ♦ Küla on nime saanud Põllu karjamõisalt (1909 *Põllomois*, sks *Feldhof*). 1939. a paiku ühendati Põllu külaks Põllumõisa ja Lelle asundus. Viimases paiknes ka ↑Lelle mõis. Põllu külaga on 1977 liidetud Lille (1938, rahvapärastelt Poriküla), osa Sarapiku külast (u 1900 *Сарабуко*) ja Voore (kuni u 1939 Hiiekõnnu küla). – MK, PP

BAL: 711; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB; ÜAN

Pölsamaa vaade. Album Livlaendischer Ansichten. Gezeichnet und herausgegeben von Wilhelm Siegfried Stavenhagen. Mitau 1866.

Pölsamaa viipenimi. Kohamärk osutab Pölsamaa põllumajanduskombinaadi tuubitoodetele (nt Pölsamaa marmelaad), viiped „tuub“ ja „maa“.

Pölluküla¹ [põllu_küla] <-külla ~-sse>, koh *Põllu*, kirjak varem ka *Põllu Kaa* – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Randvere ms). ⇒50A4 ♦ Randvere mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundusküla mõisast idas. Kaartidele ilmus nimi 1930. a-tel, külas on ka Põllu talu. 1977–1997 oli Randvere osa. Tavaliselt on Põllu hiliste või peamiselt asundustalude nimi. Pölluküla kaguosas oli 1930. a-tel Kerguse küla. – MK

EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 310

Pölluküla² [põllu_küla] <-külla ~-sse>, koh *Põllu*, kirjak varem ka *Põllu VII* – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Röösa ms). ⇒51A3 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Röösa küla osa. Külas on ka Põllu talu, kuid küla on saanud nime mõisapõldude järgi, sest a-ni 1936 oli küla nimi Mõisapõlde. Viimast nime on esmakordselt mainitud 1922. a rahvaloenduse materjalides, kuid juba u 1900 koostatud üheverstakaart näitab sealkohas asustust. Vrd Pölluküla¹. – MK

EAN; ERA.14.2.716 (Valjala vallavalitsuse 1. VIII 1939 kiri nr 550); KNAB

Pölluküla³ [põllu_küla] <-külla ~-sse>, koh *Põllu*, kirjak varem ka *Põllu Khk* – paik (küla) Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Lümanda ms). ⇒49B4 ♦ Küla on 1920. a-tel rajatud Lümanda mõisa maadele. Varasem nimi Lümanda asundus, Pölluküla (Põllu) nime sai 1939. a paiku. 1977–1997 oli Lümanda küla osa, uuesti liideti Lümandaga 2014, kui ühinenud valda sattus ka teine Pölluküla. Vrd Lümanda, Pölluküla¹. – MK

ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB

Pöllussaare [põllus_saare] <-saarde> Vän – paik (küla) Rapla maakonnas Kehtna vallas (Eidapere ms). ⇒22B2 ♦ Liideti 1977 Eidapere alevikuga. Küla-

nimena (*Pöllussaare*) tuli käibele 1939. a paiku. Varasem nimi vallakirjades oli Eidapere II. – MK

ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); Uuet 2002: 100

Põlma [ˈpõlma] <-sse> Rap – küla Rapla maakonnas Raikküla vallas (Järvakandi ms). ⇒22A1 ♦ Asundusküla sai nime 1939. a paiku Põlma tuuliku järgi (sõnast *põlmas* 'eraldiseisev kasutamata põllumaa'), lähedal on ka mitu Põlma talu. Varasem nimi 1936. a-st oli Uus küla ehk Uueküla. Enne seda oli 1920. a-test Uuemõisa asundus Järvakandi mõisa samanimelise karjamõisa (sks *Mühlenhof*) järgi, mis esineb ehk esmakordselt 1859. a kaardil. 1977 liideti Põlmaga ↑Hiienurme küla. – PP

EAA.3724.4.60, L 1; Eesti TK 200; ERA.14.2.713 (Järvakandi vallavolikogu 30. XII 1936 koosoleku protokoll nr 4, vallavalitsuse kiri 27. II 1939 nr 6/818); Järvakandi 2007: 54; KN; KNAB

Pölsamaa¹ [ˈpõltsa_ˈmaa] <-le> Plt – kihelkond ajaloolisel Viljandimaal, sks *Oberpahlen*. ♦ Kirikukihelkond rajati ↑Mõhu muinasmaakonna asemele hiljemalt 1234. Kuni 1630 hõlmas Pilstvere, a-ni 1639 Kolga-Jaani kihelkonda ja a-ni 1683 ka hilisema Kursi khk põhja- ja lääneosa. Kihelkonna ala kuulus XIII saj Liivimaa ordule ja moodustas u a-ni 1480 Pölsamaa foogtkonna (XIV saj-st peale koos Laiuse khk-ga). Hiljem oli Viljandi komtuurkonnas, moodustades selle kirdeosa. Vrd Pölsamaa². – MK

ENE-EE: VII, 580

Pölsamaa² [ˈpõltsa_ˈmaa] <-le> Plt – linn Jõgeva maakonnas. ⇒24B3 ♦ On oletatud, et XIII saj lõpus tekkis Pölsamaa ordulinnuse ja kiriku juurde külast suurem asula (sks *Oberpahlen*, *Overpahlen*, Vene kroonikais *Полчевъ*). XV ja XVI saj oli see alev, 1570–1578 hertsog Magnuse tähtsaim residents, seejärel Poola ajal vaheaegadega staarostkonna keskus. Ordulinnus kujunes hiljem mõisaks. XVII ja XVIII saj oli Pölsamaa ajutiselt eraomanduses (1623–1681 kuulus Wrangelitele, 1750–1786 W. J. von Lauw'le). XVIII saj keskel eraldati Uue-Pölsamaa mõis (sks *Neu-Oberpahlen*), mis rajati Pölsamaa jõe kirdekaldale. Ühtlasi hakati senist mõisat jõe vastaskaldal nimetama Vana-Pölsamaaks (sks *Oberpahlen-Schloß*). Nüüdistähenduses aleviks nimetati Pölsamaa 1920 ja linnaõigused sai 1926. 1950–1962 oli samanimelise rajooni keskus. L. Kettunen on esmalt nime algvormiks moodustanud **Põltoisa(n)*, sm *peltoisa* 'põllurikas', teisal tuletab ta nime lõpuosa liitnime järelosise *-otsa* lühennemisest, *Põlluotsa* andnuks siis *Põltsa*. Ta arvab, et omadussõna **põldus* : **põltsa* küsimusse ei tule, sest seda eesti keeles olemas ei ole. V. Pall on siiski võimalikuks pidanud lähtumist sõnast **põldus* : **põldsa*, sest tuletusliide on keeles praegugi aktiivne. Kettunen oletab ka, et eri kohtades võib Pölsamaa nime päritolu erinev olla, kuid lõpuks pakub siiski arengut **Põldo(i)senmaan* > *Põldsa*. Sõnast *põld* on registreeritud tuletis *põldunõ*. Tuleb mainida, et eriti Lääne-Eestis esineb nii Põllusmaa-algulisi kohanimisid kui ka liitsõna *põllusmaa* 'sööt', suurte põldudega maa'. Saksa nime *Oberpahlen* seostatakse Pala jõe nimega, *Over-* tähendaks sel juhul 'üle(m)', see oleks ala, mis jäi teisele poole Pala jõe või selle ülemjooksule. Selle kohanime põhjal on samastatud Pölsamaa jõe varastes dokumentides esineva Pala jõe nimega. Hili-

semad uurijad on sellest loobunud ja pidanud dokumentide Pala jõeks Navesti jõge. Vene kroonikais esinev Põltsamaa nimekuju *Полчесь* pärineb tõenäoliselt eesti keelest ja näitab eestikeelse nime vanust. Vrd Navesti jõgi. – MK

Eisen 1921c: 294–296; EM: 116; ENE-EE: VII, 579–580; EO: 190, 236–237; Kallasmaa 2003: 39; PTK I: 192–193; VMS

Põltsamaa³ [ˈpõltsaˌmaa] <-le> LNg – paik (küla) Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Seljaküla ms), 1517 *Pöltzan*, 1598 *Pollsam by*, 1689 *Pöltzemah By*, 1726 *Pöltzama*. ⇒10B3 ♦ Liidetud 1977 Seljakülaga. L. Kettunen tuletab samanimelise *Põltsamaa* algusosa kas liitsõnalisest kujust *Põldeotsa* või sõnadest *põllune* : *põlluse*, *põldne* : *põldse* 'põllurikas'. Oletatavat omadussõna **põldus* : **põltsa* ei pea ta nime lähtekohana tõenäoliseks. Vrd Põltsamaa². – MK

Bfl: I, 844; EAA.1.2.937:66, L 66; EAA.1.2.941:579, L 570p; EO: 236; Rev 1725/26 Lā: 165

Põlula <-sse> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Rägavere vallas, mõis, sks *Poll*, 1241 *Pollula* (küla), 1489 *Polle* (mõis). ⇒6A4 ♦ Veel XVIII saj Põlula küla järgi olnud talupojad on 1795 jagatud nelja küla vahel: Kuivajõe (*Kuivajoe*), Männiku (*Mennick*, ↑Männikvälja), ↑Nurkse (*Nurkse*) ja Uueküla (*Ueküllä*). Neist viimane asus 1871. a kaardi põhjal u hilisema Kaasiksoo küla kohal. L. Kettunen ei nõustunud P. Johanseniga, kes võrdles külanime soome kohanimega *Põllölä*, vaid on nime lähtekohaks pidanud *põld* : *põllu* või teise võimalusena oletatavat isikunime **põlo(i)* + *-la*, tuues võrdluseks vepsa kohanime *Peloila*. Põlulaga on 1977 liidetud Uuemõisa ehk Põlula-Uuemõisa küla (1945). Osa viimasest kutsuti Vanakubja ehk Mäetaguse külaks (1922). – MK

EAA.1864.2. V-43:4–10, L 4–10; EO: 81, 427; Joh LCD: 552; KNAB

Põlva¹ [ˈpõlva] <-sse ~ `Põlva>, koh <-he> Plv – kihelkond ajaloolisel Võrumaal, sks *Pölwe*, 1452 *Polves*, 1498 *Polwesz*, 1627 *Poelwe*, 1638 *Pölwische Kirche*, *Pölv*, 1782 *Pöhlwe*, *Pölswe*, 1795 *Poelwa*. ♦ XV saj mainingud käivad kihelkonna, XVII saj omad kiriku kohta. Põlva khk tuumiku haldusvõimu kandis keskajal Kirumpää linnus. Kirikukihelkond on olnud suurem kui Kirumpää linnusepiirkond, hõlmates XVII saj alguses lisaks Kirumpääle Põlva khk vanad eramõisad, Rápina khk kesk- ja lõunaosa, Krootuse koos Põlgastega ja formaalselt ka Piigandi. Viimane kuulus sama sajandi keskel, enne Kanepi khk loomist, juba kindlalt Otepää kihelkonda. Põlvat peetakse võimalikuks muinas-kihelkonnaks ja kiriku rajamise ajaks on oletatud isegi XIII saj. Pole päriselt selge, kas algupäraselt on tegemist muinasajast pärineva kihelkonnanime või väiksema koha nimega, kuhu lihtsalt ehitati kirik. Muinas-kihelkonna konkureeriva nimena võiks tulla arvesse üksnes Kirumpää, kuid näib, et selle koha võim on laienenud põhja poole keskaja jooksul ja Põlva põhjaosa suurtel küladel (Rosma linnusega) võis olla oma liidustruktuur. Põlva nime varajaste kirjalpitude *s*-lõpp on kõige tõenäolisemalt jäänuk *ste-* või *tse-*lõpulisest nimest, nagu näitab kuju *Polwitz*, samuti 1782. a *Pölswe* (ehk **Põlvsse* < **Põlvaset?*). Nimes sisaldub kõige tõenäolisemalt iidvana küla või asula tähendusega sõna **palwa*, vrd ungari *falv* 'küla'. Sama sõna võiks esineda ka *Walgatabalwe* nime järellosana. Esisilbi *a* on muutunud *õ*-ks. **Palva(t)set* või **Palvasi* lühene-

Põlva viipenimi. Kohanimes sisalduva sõna tõlge, viibe „põlv“.

mise kompensatsiooniks on sõna muutunud kolmandaväiteliseks, kuid säilitanud algupärase tüvevokaali *a*. Alamsaksa hääldusest lähtuvas saksakeelses pruugis on see *a* varakult asendatud ebamäära täishäälikut märkiva *e*-ga. *ne*-omadussõna omastavat või mitmuse nimetatavat käänat sisaldanud nimi võis kõige tõenäolisemalt märkida **palvaseid*, külakaupa koos majandavald talupoegi, „külalisi“, mis oli erinev mujal Kagu-Eestis levinud muinas- ja keskaegsest asustustiübist, kus asustuse laienedes ehitati uue pere või suurpere koht teistest pisut eemale. J. Mägiste ja J. Simm on Põlva nime seletanud kui loodusnimest **Põlvjõgi* või **Põlvoja* lühenenut. Tõepoolest, sõnast *põlv* (**polvi* : **polven*) pole võimalik moodustada *a*-mitmust ja seda Mägiste ei pakkunudki. Sõna *põlv* jõelooke nimetusena pole Lõuna-Eestis võõras ja **Põlvoja* võiks olla Orajõe üks vanemaid nimesid. Niisuguse võimaluse korral sai Põlva esialgu jõe kaldale ehitatud kiriku ja siis kihelkonna nimeks. Algupäraselt Mägistelt pärineva etümoloogia kõige nõrgem koht on vanade kirjajukude *-s*, mida ta on pidanud seesütleva käände lõpuks. Põhjaeestiline käändelõpp keskaegses Lõuna-Eestis pole üldse tõenäoline. Simm on möönud, et *-s* johtub sõnast *põlvine* : *põlvitse*. Siis aga on jälle raske jõuda nimelõpu *a*-ni mis sõna *põlv* puhul sobib **Põlvoja* tüüpi seletusega. M. Norvik on rekonstrueerinud sõna *põlv* algkuju **polva* läänemeresoome algkeele vanemas staadiumis. Sel juhul oleks tegemist väga arhailise häälikkuju säilimisega omastavast **polvan*, kuid seletuseta jääb Põlva nime III valde. – ES

BHO: 464; EAA.1865.2.62/9:4, L 4; Hupel 1774–1782: 280; LGU: I, 354, 671; Mägiste 1970b: 249–255; Norvik 1963: 226; Rev 1624/27 DL: 8, 56; Rev 1638 I: 79, 130; Simm 1975c: 29

Põlva² [ˈpõlva] <-sse ~ `Põlva>, koh <-he> Plv – linn Põlva maakonnas Põlva vallas (Põlva krkms). ⇒40A1 ♦ Põlva kirikumõisale oli hiljemalt 1627 eraldatud üks adramaa Kirumpää maadest. 1876 koostatud kaardi järgi olid kirikumõisa maal vaid kirikumõisa hooned, talud, palvemaja, kõrts ja koolimaja. Kirikuküla hakkas kasvama XIX saj lõpus. Senisest palju kiiremale kasvule pani aluse Tartu–Petseri raudtee valmimine 1931. Põlva külje all Mammastes paiknenud vallamajaga Koiola vald liideti 1938. a teiste väikevaldadega ja sai Põlva valla nime. 1950 sai Põlvast rajoonikeskus, 1961 alev. 1993 sai Põlva linna staatuse. Põlva eraldi piirkonnad on Jaama Põlva raudteejaama juures ja Ähniuro (Ähniuro), tuntud koht on ↑Indisurmu. Vrd Põlva¹. – ES

EAA.2072.5.581, L 1; Rev 1624/27 DL: 8

Põlvamaa [ˈpõlvaˌmaa] <-le> = **Põlva maakond** – maakond Kagu-Eestis. ♦ Praeguse Põlvamaa ala kuulus varem põhiliselt kahte maakonda: Tartumaa

(põhjaosa) ja Võrumaa (suurem lõunaosa); lisaks kuulus Mikitamäe ja Värskla valla ala Petserimaale. 1950 moodustati kaotatud maakondade osadest Põlva rajoon, millega liideti 1959 osa Otepää rajoonist ja 1961 põhiosa Räpina rajoonist. Neis piirides rajoon muudeti 1990 Põlva maakonnaks. Vrd Põlva¹. – PP

KNAB; Uuet 2002: 178, 183

Põnni <-le>, koh *Põnni* Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas (Vastseliina ms), 1782 *Punni Jacob*, 1798 *Poenni*, 1820 *Põnni* (küla), 1839 *Püüi*. ⇒45B3 ♦ Põnni lisanimi selles kandis on palju vanem, kuid 1684. a kaartide järgi paiknes Põnni talu praeguses Missoküläs ja küla praeguses asukohas oli vaid ↑Hürsi Vinnora puustus. Vanemad mainingud on 1561 *Панъ Хантуевъ сынъ*, 1563 *Пангуль*, 1627 *Poeni Hannss*, 1630 *Panni Hans*, 1638 *Penni Hand*, 1684 *Punni Juri*. Missokülä kuulus siis *Kisõjärve suursarase alla (1561 *Кузиръ*, 1588 *Kisiarwa*, 1627 *Jarwa*, 1638 *Kiesse Jerw*), nagu ka tänane Põnni ja Tsiistre kant. Põnni küla nimi läheb tagasi lisanimele ja see omakorda talupoja eesnimel, nagu on näha vanimast kirjapanekust. Eesnime algupära pole selge. Nimi võib olla muinasaegne, vrd 1638 Viitka kandis *Pantza külla* (**Põnnitsõq* ~ **Põnnistõ*). Kui Põnni pärineb kristlike nimede hulgast, on lähedane ladina *Bonifacius*, esmamainimise *Панъ* aga seostub selliste kreeka algupära vene nimedega nagu *Panteleimon* (kreeka *Παντελεῖμων*) ja *Pankrati* (*Παγκράτιος*). Vrd Missokülä, Pankjavitsa. – ES

EAA.1865.2.141/2:13, L 12p; EAA.1271.1.224:92, L 617; EAA.308.2.177, L 1; EAA.308.2.178, L 1; Mellin; PA I: 30; Rajandi 1966: 215; Rev 1624/27 DL: 76; Rev 1638 I: 166–167; Roslavlev 1976: lisa 1, 2; Rücker; Selart 2016: 76; Truusmann 1897a: 40; Unbegaun 1995: 83

Põra <-le> Trv – paik (küla) Viljandi maakonnas Tarvaste vallas (Vooru ms), 1922 *Põraküla*, 1936 *Põra* (küla). ⇒37C1 ♦ Liideti 1977 Roosilla külaga. Hilistekkeline küla, mille nimi on saadud samanimeliste talude järgi. Nime päritolu pole selge, vrd siiski *põra(v)uma* (*põrahuma*) 'põruma' (Trv). Põra talu on ka naabruses Riidaja poolel. – MKu

Eesti TK 200; KN; KNAB; VMS

Põrga <-sse> Hel – küla Viljandi maakonnas Tarvaste vallas (Kärstna ms), 1624 *Perga Thomas*, 1630 *Perka Tomas*, 1638 *Porga Thomass* ~ *Poerga Thomas*, 1684 *Porka Jürgen*, *Porka Hans* (talud Veisjärvest kirdes Kärstna mõisa all), 1882 *Põrgamõis*, u 1900 *Пыргимойза* (poolmõis), 1936 *Põrga* (küla). ⇒37C1 ♦ Külana ilmus kaartidele 1930. a-tel. Hilisema poolmõisa kohal oli XVII saj kaks talu. Poolmõis jäi ligikaudu kohale, kus Rückeri kaardil 1839 on märgitud Murikatsist loodes *Külaaseme (*Kullaassem*), Mellinil 1797 jääb *Kullaassem* Murikatsist läände. Mellinil on märgitud nii küla kui ka kõrts. Helme Põrga võib olla tulenenud lisanimest, 1624 oli *Killaasche* vakuses *Mõisakülas (*Moiskill*) *Perga Tomas*, kes on ilmselt mainitud ka 1630 ja 1638. Tänapäeva nimi langeb kokku Saaremaa Põrga (1645 *Perke*) küla nimega, mida on võrreldud sõnaga *põrk* : *põrga* (mh 'puupõõn, vedru, vemmal'). Vrd sm kohanime Porkkala, milles sisalduvale sõnale *porkka* on antud tähenduseks 'vahend, millega vett lüües aetakse kalu püümissesse', 'vemmal' ja 'teatud tüüpi parv'. Põrga lõunaosa tuntakse Tuhakoti (1684 *Tohakot Hans*) nime all. *

Pärimume kohaselt on Põrga karjamõisa rajamisel varasemad talud hävitatud. Karjamõisa jagamisel asundustaludeks olevat karjamõisa järgi võetud külanimeks Põrga. – MK

EAA.308.2.191; Eesti TK 200; EMSK; EVK; Grenzstein 1882–1883; KNAB; LVVA.7348.1.6:34, L 30p; Mellin; Rücker; Rev 1624 PL: 84; Rev 1638 II: 121; SK I: 312; SPK: 345

Põrgu ['põrgu] <-sse> TMr – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Tammistu ms), 1805 *Põrgauwa* (talud), 1834 *Põrgua* (talud), 1839 *Põrgoaua* (talud), 1939 *Põrgova* (talud). ⇒36B4 ♦ Hiline küla. Tammistu vallas nimetati 1923 Põrgu nurka (murdes *Põrgu nukk*); 1938 ühendati Põrgunurga küla Kavastu vallaga. Seal oli kaks Põrgu talu, mida on esmalt mainitud 1805. Küla nimi lähtub talunimest, mille varasem kuju oli murdeline **Põrguavva*. Tõenäoliselt on tegu loodusobjekti tähistava liitsõnalise kohanimel (vrd Rõngu Põrguhaua lohk, Kodavere ja Palamuse Põrguauk sügava lombi nimena), mis koosneb osistest *põrgu* ja *aud* : *avva* 'haud, matmiskoht; koobas, nõgu; võrendik'. Praeguse küla piiridesse jääb Andressaare, mis on saanud nime Tammistu mõisa Andressaare karjamõisalt (sks *Andressaar*; 1839 *Andressaare* talu). – EE

EAA.1865.2.119(7):64, L 66p; Eesti talundid 1939: 102; EM: 98, 130; EMS: I, 495–497; EVK; KN; KNAB; PTK I: 193; Rücker; Uuet 2002: 66; ÜAN

Põrgujärv ['põrgu_ 'järv] Har – järv Võru maakonnas Mõniste vallas Koemetsa külas (Saru ms), 1907 *Perrat Jerw*, 1964, u 1990 *Põrgujärv*, 2002 *Põrgujärv* (*Peräjärv*). ⇒44A3 ♦ Põrgujärv asub Ubajärvega niisama soisel pinnasel. Järve on nimetatud ka Peräjärveks. See asub suurematest küladest kaugel soode vahel metsas. Kõrvaliste kohtade nimesid moodustatakse sageli sõnaga *perä* 'pära, tagumine ots'. Sama sisu kannavad nimeandjate jaoks Põrgu-nimed, näiteks Konnumäe järve (Krl) on mõnes teoses nimetatud Põrgujärveks. Nii Põrgu- kui ka Perä-nimedel on sama sisu: koht kusagil väga kaugel, kõige tagumises otsas. – MF

EAA.2072.9.626, L 1; EJA 1964: 156, 160; Eesti PK 20; KNAB

Põriki <-le>, koh ka *Pruuna-Põriki* ~ *Põrika* Amb – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas, mõis (Pruuna-Põriki ms), sks *Porrick*, 1586 *Pirck*, 1637 *Purrick*, 1732 *Porrika* (mõis). ⇒14A1 ♦ Põriki küla kuulus Pruuna mõisale ka pärast Põriki mõisa eraldamist Pruunast 1710. Alates 1793 oli Põriki Pruuna kõrvalmõis, olles samade omanike käes. 1920. a-tel mõisa maadele tekkinud asundus liideti 1977 Pruuna külaga. Põriki küla mõisast põhjas sulandus Pruuna külasse 1930. a-tel. Nime algtähenduseks võib sobida *pori* (vrd sm *poro* 'tuhk; raba, sete'), sest koht asub Pruuna raba lähedal. Nime lõpp *-ka* võis lüheneda sõnast *kaev* : *kaevu*. – FP

EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 192/1; EES; EVK; KNAB; Rev 1586: 81; Schilling 1970: 46; Thor-Helle 1732: 316

Põripõllu [põri_ põllu] <-le> Põi – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Maasi ms, Orissaare ms, Tumala ms). ⇒51B2 ♦ Küla on 1997 nime saanud põllu järgi (Põripõld), algselt Põrimaa heinamaa (1645 *Põri-semah*, *Põrißti*, *Porriß*, *Perrißemah*), küla lõunapiiril Reinas on ka Põri talu. Nime aluseks võiks olla tänapäeval kasutuselt kadunud *põri* : *põri* 'pori' või *põrine* 'põrisev, mörase teraga vikat'. Varasem nimi oli Oris-

saare asundus (1922, 1945) või küla (1970). Küla liideti 1977 Orissaare alevikuga, ent taastati 1997 uue nime all. – MK

KNAB; SK I: 312

Põrja [*ˈpõrja*] <-le> Rõn – paik (küla) Valga maakonnas Puka vallas (Soontaga ms), 1684 *Põria Jack*, *Põria Jahan* ~ *Põria Jahn*, 1839 *Põrja* (tal), u 1900 *Пырья* (tal). ⇒38A2 ♦ Hilise küla kohta on teateid 1960.–1970. a-test. 1977 jagati Purtsi ja Soontaga küla vahel. Põrja nimi on võetud endise Niguri, praeguse Purtsi küla talut. L. Kettunen oletas, et talunimi on tekkinud läheduses asuva soiste kallastega järve nimest (Põrja ehk Põrje, praegusel põhikaardil Porijärv; 1684 *Pör Jerfw* ~ *Pör Jerff*; vrd ka Põrjamaa nukk Saaremaal). Kohanimi võib lähtuda hääbunud sõnast *põri* : *põri* 'pori'. Kui kõrvutus on õige, siis on ois -ja üsna varakult lühenenud *järv*-sõnast. Vrd Põripõllu. – EE

EAA.308.2.107, L 2; EAA.308.6.280:4, L 3p; EJN 1964;

EO: 42; EVK; KN; KNAB; LVVA.6828.4.383, L 1;

Rücker; SK I: 312; Vene TK 42; Wd

Põrsaku <-le>, koh ka *Põrssaka*, kirjak varem ka *Põrsaka* Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Valtu ms), 1412 *Poersenkayne* ~ *Põrsenkayve*, 1464 *Pirsenkatte*, 1488 *Porssekande*, 1558 *Persack*, 1871 *Porsaka*. ⇒12B4 ♦ XVIII saj ka Hertu mõisa järgi olnud põlisküla on ilmselt nime saanud sõnast *põrsas*, mis võib olla olnud isikunimi. Varem on nime järelosa olnud *kaevu*, mõne hilisema kirjaneku järgi aga *katku* 'mülgas, soo'. – PP

Bfl: I, 111, 251, 361, 1479; EO: 57–58; Joh LCD: 292;

KNAB

Põrstõ¹ [*ˈpõrstõ*] <-sse>, rahvak varem ka *Suurõ*-*Põrstõ* <-he>, kirjak varem ka *Põrste* ~ *Suure-Põrste* Se – küla Petseri rajoonis Krupa vallas (Lob, Tsätski nulk), vn *Пырсте*, 1585 *Забудовицье*, u 1790 *бол. Забудовичи*, u 1866 *Бол. Забудовичи*, 1882 *Большое Забудовицье*, 1903 *Põrste*, 1904 *Põrstõ*, *Большое Забудовицье*, 1922 *Põrste-Suur*, 1923 *Suure-Põrste*, 2010 *Пырсте*. ⇒41B2 ♦ XIX saj kuulus küla Suurõ-Kuuliska kogukonda ja Värska kogudusse. Külanimi on tekkinud isiku- või sugunime *Põrsas* mitmuse omastavast käändest. Sõna *põrsas* ~ *porsas* ~ *põrss* tähendab eesti murretes veel käbi. Põrste on ka Põlva khk-s (liidetud Karilatsiga) ja Põrstõ puustus Meremäel. Vene nimi *Забудовицье* koosneb õieti osistest *за* + *Будовиц*, st Puudavitsa-tagune; Puudavitsa küla asub 5–6 km kirdes. Külast vahetult idas, Põrstõ järve kagukaldal, asub ↑Pullukinna ehk Väiko-Põrstõ küla. Vrd Karilatsi¹, Meremäe, Pullukinna, Põrstõ². – AK

Academic; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 238; Hurt 1904: XVI; KN; NL TK 100; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 120; Zakon Psk 2010; Vasilev 1882: 29; Vene TK 126; ÜAN

Põrstõ² [*ˈpõrstõ*] <-le>, kirjak varem ka *Põrste* Se – küla Võru maakonnas Misso vallas (Pan, Luhamaa nulk), 1773 *Асина*, 1849 *Аксина*, *Анцина гора*, u 1866 *Аксина*, 1896 *Põrste*, 1904 *Põrstõ*, *Анцина Горá*. ⇒45B3 ♦ Küla on esmakordselt märgitud juba XVIII saj kaartidel. XIX saj kuulus see Selesova (*Железово*) kogukonda ja Pankjavitsa kogudusse, XX saj aga Luhamaa kiriku alla. 1977–1997 oli Tiastõ (Teaste) küla osa. Põrstõ nime kohta vt Põrstõ¹. A. Šteingolde arvates on *Аксина* pärit nimest *Акся*, mis on *Авксентий* ja *Ксения* lühend; *Аксина* ~ *Анцина*

on aga eesti eesnime *Ants* vene variandid (*Анся* ~ *Анця*). Ent *Анся* võib olla ka vene eesnime *Анисим* lühivorm. Vene nimi on võinud pärineda ka perekonnanimeks *Antsev* (*Анцев*) kujunenud saksa eesnimest *Hans*. Venemaal leidis juba XVI–XVII saj saksa kaupmehi eesnimelga *Анц*. Lähteks võiks olla veel lühivorm nimest *Онцифер*. Pihkvamaal on paar Antsiferovo (*Анциферово*) küla. Võrreldav kohanimi Lätis on *Ance* (ehk sõnast *ancītis* 'maarjalepp'). Vrd Põrsaku, Põrstõ¹. – AK

Academic; Ernits 2012; Hurt 1904: XXII; Hurt 1904–

1907: II, 77; KNAB; Pskov 1773; SeK: 120; Vasilev 1882: 14; VMS

Põru¹ <-le> San – küla Valga maakonnas Puka vallas (Kuigatsi ms), 1684 *Põrro Mark*, 1723 *Porro Hans*, 1782 *Porru Matz*, *Porru Ad*, u 1900 *Пеppo* (karjamõis), 1940 *Põru* (asundustalu). ⇒38B2 ♦ Põru talu oli XVIII saj lõpuks jagunenud. XIX saj alguses oli talude kohale tehtud Kuigatsi mõisa karjamõis (1811 sks *Paulenhof*). Mõisamaade asundustaludeks jagamise ajal sai sellest jällegi talu. 1920. a-tel oli Põru asundus, pärast 1930. a-id küla. Põru nime tähendus pole teada. Kohanimemartoteegis on Põru karjamõisat nimetatud ka rööpnimega *Mädänü mõisa*, mis on selgesti pilkenimi. Saksakeelse nime *Paulenhof* aluseks on Kuigatsi mõisa omaniku Paul Ludwig Johann von Loewensterni eesnimi. Tema tegutses seal 1770. a-te keskpaigast alates. Põruga on 1977 liidetud Laane (1970 *Laane I*), Sauniku (Rõn, 1939) ja Tollari (1970) küla ning osa Raja külast. Vrd Põru². – MF

EAA.308.6.280:4, L 4; EAA.1865.2.90/2:14, L 24;

EAA.1865.2.91/2:2, L 2; Eesti SK 10; EVK; KN;

RGADA.274.1.174:1019, L 1010p; Rücker; Stryk 1877:

157; Vene TK 42

Põru² <'Põrru ~ -sse ~ -le>, koh ka <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), ? 1542 *Pergel*, 1638 *Perro Pustus*, 1684 *Põro Kasper*, *Põrro Laur*, 1765 *Dorf Põrro*. ⇒44B3 ♦ Vana talurühma, hiljem küla nimi. Pärast 1945. a liideti Mikita külaga, 1977 Kellämäega, taastati 1997. Nime päritolu pole teada. Talupoja lisanimena on see Lõuna-Eestis mõõdukalt levinud, varasem kirjepilt tavaliselt *Perro*. Võrdlus sõnavaraga, nt Vastseliina *põru* 'puru', vana lõuna-eesti *põru* 'mõra', *põruma* jne ei paku head lisanime motiivi. Täheenduse poolest oleks hõlpsam lisanime seostada inimese kõne eripäraga, nt talunimes Põri (Vas Kahkva) on see paremini tuntav, vrd ka sm *poru* 'nutt, lärm, tüli'. 1542. a viljaaida nimi *Pergel* võiks põhineda Pärlijõe oletataval vanal nimel *Peräjõgi, kuid võib-olla seostub ka tänane Põru nimi sellesama aida ja kaubakohaga. Vrd Peri, Põru¹, Pärlijõgi. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.6.316:12, L 7; LGU: II,

899; Rev 1638 I: 188; SSA: *porata*¹; VMS: 279

Põvvalu <-le> TMr – küla Tartu maakonnas Luunja vallas (Luunja ms), 1826 *Powota-M(ois)*, 1839 *Põwato* (mõis). ⇒33A1 ♦ Oli varem kõrvalmõis, mille maadele tekkis 1920. a-te alguses asundus, 1939. a paiku muudeti külaks. Kohanimi lähtub sõnast *põud*. Pole päris selge, kas *tu*-liide märgib millegi puudumist (lõuna-eesti sõna *põvvane* 'põuane' vastand) või kohanimede olemasel just midagi iseloomulikku (sama mis *põvvane*; vrd Kobratu). 1977 liideti Põvvatuga Vanamõisa küla (1721 *Wannamoise külla*, 1796 *Wañamois*). Seal oli Vanamõisa kõrvalmõis

- (sks *Wanamois*). Nagu kohanimi osutab, paiknes Vanamõisas kunagi ↑Luunja mõisa keskus. – EE Bienenstamm 1826: 287; EM: 97, 179; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); Mellin; Rucker; ÜAN
- Päidaste** <Päidaste ~ -sse> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas, mõis, sks *Peddast*, 1566 *Peddast* (mõis). ⇒51C2 ♦ 1566 sai Johann Knorring mõisa Taani kuningalt. 1920. a-test Päidaste asundus, al 1977 küla. Mõisa ja küla nimi lähtub puunimetusest *peda(jas)*, mis kohanimedes tuleb esile ka Põhja-Eestis. Mõisat on eesti keeles XVI–XVIII saj omaniku nime (Knorring ehk Knorr) järgi kutsutud ka Norra mõisaks (1782 *Norra mois*). Vrd Norra. – MK BHO: 439; Saareste 1924: 33; SK I: 248
- Päidla** [ˈpäidla] <ˈPäidla ~ -sse> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Rinsi ms), 1592 *Paydell*, 1645 *Pelta*, *Pädulla*. ⇒51C1 ♦ Nime lähtekohaks võib olla sõna *paas*: *pae*, *paede*, nagu L. Kettunen on oletanud *Paide* nime puhul. Teisal, Taani hindamisraamatu *Paydola* puhul, on ta siiski toonud vasteks oletatava isikunime **Paido(i)*. Muhu Päidla nimi on samuti *la*-liiteline olnud, mis eeldaks liite ees isikunime. – MK EO: 15, 80; Rehepapp; SK I: 313
- Päevati** <-sse> Hag – paik (küla) Rapla maakonnas Kohila vallas (Kohila ms), 1637 *Pæwato Tonno* (Kohila mõisas), 1725 *Pawato Hans*, *Pawato Thomas*, 1871 *Päwa*. ⇒12A2 ♦ Küla kujunes XIX–XX saj vahetusel, varem oli talurühm. 1977 liideti Aandu külaga. Nimi koosneb sõnadest *päev* ja ehk **tee*. Vrd Tagadi ja Kirikuti talud Adila mõisas. Harva on nimetatud ka Kohila külaks (ajalooline Kohila küla asus mõisa lähedal). – PP EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 60; KN; KNAB; Rev 1725/26 Ha: 248; Schmidt 1871
- Pähkküla** [ˈpähk.küla] <-ˈkülla ~ -sse> Kul – paik (küla) Lääne maakonnas Kullamaa vallas (Jõgisoo ms), XVI saj I poolel *Pehekullae*, *Peehenkulla*, 1726 *Paehküll*, 1798 *Pehküil*. ⇒20C1 ♦ Küla kuulus varasemal ajal Liivi mõisa alla. Liideti 1977 Üdruma külaga. Nime algusosa lähteks võib olla *pähe(s)*: *pähke* 'pähkel'. Pähkkülalt läänes oli varem Kärksi ehk Kärkse (1886 *Kerkse Marri*, *Kerkse Hanso*, *Hofs-Land Kerkse*, u 1900 *Керксоо*), Liivi mõisa popsiküla. – MK EAA.1335.1.6:77, 78, L 76p, 77p; EMSK; KN; Mellin; Rev 1725/26 Lää: 94; Saareste 1923b: 144; Troska 1987: 99
- Pähkla** [ˈpähkla] <-sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Pechel*, 1453 *Pechgell*, 1504 *Pechel*, 1798 *Pehkla*. ⇒50B4 ♦ Pähkla mõisat on mainitud 1452, mõisa kõrval põhjas oli samanimeline küla. Pähkla mõisa maale 1920. a-tel rajatud asundus, rahvasuus Pähkla-Platsiküla (1922 *Pähkla-Platsimeeste*), liideti pärast 1940. a-id Pähkla külaga. L. Kettunen on nimele vasteks toonud sõna *pähkel*: *pähkla*. – MK EM: 121; EO: 89; KNAB; SK I: 313
- Pähklmäe** [ˈpähkli.mäe] <-le>, koh 'Pähkla.mäe Vai – Narva linnajagu, mõis, sks *Nöteberg*, vn *Опрѣхова*, 1920. a-tel *Pähklemäe* (asundus), 1945 *Pähklmäe* (küla). ⇒8C2 ♦ Endine mõisake, mis pärineb hiljemalt Rootsi ajast (1653 *alter Rahts Hoff Hod. Noteberg* (?), 1696 *Rädz Hoff*, 1700–1710 *Gamla Rädshof*, 1748 *Raths Hofflag*, 1796 *Nöteberg*). XX saj asundus, seejärel küla. 1956–1968 kuulus Narva linna piiresse, 1968 liideti Alutaguse külanõukoguga, tänapäeval Narva Pähklmäe linnajagu. Osa Pähklmäe taludest on liidetud Olgina alevikuga. Nimi pärineb loodusnimest, aluseks *pähkel* + *mägi*. – MK EAA.1646.1.3429, L 1; EAA.1646.1.3439, L 1; EAA.1646.1.2636, L 1; EAA.1646.1.2649, L 1; ENE: VII, 212; ERA.T-6.3.288, L 1; KNAB; Mellin
- Pähni** <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Varstu vallas (Vana-Roosa ms), 1419 *Peheneyekky* (küla), 1684 *Pächne Jaack*, 1798 *Pähni* (karjamõis). ⇒44B3 ♦ Pähni oli talu ja Vana-Roosa mõisa karjamõis, kuhu kujunes XX saj Roosa metskonna keskus. Pähni jõgi (ka Pähni jõgi, Pähnioja) on rahvapärane jөнени. 1419. a mainitud küla täpne asukoht pole teada, kuid tõenäoliselt paiknes see sama jõe ääres Pähnilta allavoolu, ühes vakuses koos Sokari ja tänapäeval Lätisse jääva Dauškäniga. Nimi tuleb puunimetuse *pähn* 'pärn' mitmuse omastava vormist. – ES EAA.308.2.178; LGU: I, 208; Mellin
- Pähu** <-sse> Jjn – paik (küla) Järva maakonnas Järva-Jaani vallas, mõis, sks *Pähho*, 1492 *Pecho*, 1585 *Pahochk*, 1694 *Peho oder Peche*, 1708 *Poehhast* (seestütle). ⇒14A3 ♦ Enne 1586 rajati küla kõrvale mõis. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis arvatavasti 1940. a-tel ühendati Pähu külaga, see omakorda liideti 1977 Kuksemaga. Algne nimekuju on tõenäoliselt olnud **Põhu* või **Peha*, mis oli kasutuses veel XVIII saj ning võib viidata pehastunud või õnsale puule või ka pehmele maale (vrd ka vadja *põhku* '(loomaa) pesa(paik)'). – FP EAA.1233.2.1:22, L 39p; EES; ERA.2529.1.6:2, L 1; Schilling 1970: 74; Ungern-Sternberg 1912a: 24, 143
- Päide** <-sse> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Rakvere vallas (Kloodi ms), 1241 *Paitis* (küla), 1518 *Peitz* (veski), u 1900 *Пяüде* (küla), 1913 *Пеүмь* (küla). ⇒5B4 ♦ Kloodi mõisa rajamise järel XVII saj algne küla hävitati. XIX saj-st on taas taluperesid mainitud, kujunes vabatküla. Küla põhjapoolne osa (Pahni-taguse), mis jäi Haljala valda, liideti 1977 Kisuverega. Nime lähtekohaks võib olla isikunimi, vrd *Peit*, *Peith*. M. J. Eisen on toonud ära W. Schlüteri oletuse, et kirjanekus tuleks näha nime Päide, kuid mainib, et sõnast *paas*: *pae*: *paate*, *paede* moodustatud nime tuleb mõista kui *paede* paika. Samas mainib Eisen mitmuse omastavat sõnast *pää* 'pea'. L. Kettunen on küsivalt tuletanud nime sõnast *pää*: *päide*. E. Tarvel peab võimalikuks, et nimi tuleneb sõnast *põõs*, *põõse*, *põõsa* 'kalju, paas' või *paas*. Vrd Kloodi. – MK Eisen 1920: 80; EO: 15; Joh LCD: 528; KNAB; Mägiste 1929: 43; Tarvel 2004b: 779, 780
- Päidla** [ˈpäidla] <ˈPäidla ~ -sse>, koh ka 'Päidlä <-de> Oie – küla Valga maakonnas Palupera vallas, mõis (Hellenurme ms), sks *Samhof*, 1582, 1585, 1588 *Paidel*, 1601 *Paydell*, 1627 *Mah Peidel*, *Wennepeidel* *Kuella*, *Sammamoysa*, 1638 *Paydel*, 1749–1762 *Päidlakülla*. ⇒39A1 ♦ Päidla on algselt olnud küla, mis 1627 jagunes kaheks, **Maa-Päidlaks* ja **Vene-Päidlaks*. Võimalik, et üks oli eesti küla, teises räägiti mingit võõrkeelt. Viimases paiknes varasem mõis ja seal on 1627 elanud kaks talupoega lisanimega *Lettlini* 'lätlane', kellest üks ongi pärit Kuramaalt. 1920. a-tel moodustati mõisa maadel Päidla asundus, mis 1977 muudeti külaks. Päidla nime aluseks võib kõige tõenäolisemalt olla isikunimi, vrd *Peit(h)* vanades ürikutes, millele on lisatud liide *-la*. Päidla mõisat mainiti esmalt 1522 muude nimede all (*Krowelshof*,

- Samhof*). Selle saksakeelne nimi *Samhof* tuleneb arvatavasti koha varasemast eestikeelsest nimest **Sammaste*. Päidlagaga on 1977 liidetud ↑Mõrtsuka küla. Vrd Päide. – MF
BHO: 532; EAA.1260.1.9:262, L 262p; ENE: VI, 318; PA I: 80, 175, 243; Rev 1601: 41; Rev 1624/27 DL: 156; Rev 1638 I: 32–33; Uustalu 1972: 120–121
- Päidre** [ˈpäidre] <-sse> Pst – küla Viljandi maakonnas Halliste vallas (Õisu ms), 1584 *Paidawer* (küla), 1624 *Paitferre*, 1638 *Paytferre*, 1797, 1839 *Peidwer*, u 1900 *Пяйдпе*. ⇒30B3 ♦ Nime algusosa algse -vere ees on tõenäoliselt isikunimi, vrd *Peit*, *Pait*, *Päit*. – MK
KNAB; Mellin; Mägiste 1929: 42, 43; PA IV: 167; Rev 1624 PL: 53; Rev 1638 II: 70; Rajandi 2011: 222; Rücker
- Päigiste** <-sse> Hls – küla Viljandi maakonnas Halliste vallas (Vana-Kariste ms), 1683 *Paygeste* (küla). ⇒36C1 ♦ Päigisteks nimetati senine Sõnni küla 1939. a paiku. Vana Päigiste külanimi võis olla säilinud loodusnimes, vrd Päigiste mägi, mille algusosa tähendussisu on teadmata, algse mäenime puhul võiks oletada lähtumist sõnast *pää* 'pea'. Siiski on XIX saj mainitud Vana-Kariste mõisas just loodusnimesid *Päigiste nurm* ja *Päigiste nõmm*. Sõnni küla (1922, taluna Kariste mõisa all 1775 *Sonni Pawel*, *Sonni Marten*, 1601 *Senni Peter* küla *Weibes* all ja *Senno Anne* Kariste külas) oli nime saanud talu järgi, XVIII saj lõpul oli just seal Kariste küla tuumik (1797 *Karriste*). Päigistega liideti 1977 ↑Kariste küla, mille piires asus Vana-Kariste mõis. Päigiste eraldiseisvad osad on veel Lobinaküla põhjas (1630 *Lobbina Peter*, *Lobbina Hans* – talud Päigiste küla all, 1839 *Lobbina*) ja Lepiku idas. Vrd Kariste, Vana-Kariste. – MK
EAA.308.6.50, L 1; EAA.308.6.266:23, L 22p; EAA.2072.3.19c, L 4; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KN; KNAB; LVVA.7348.1.6:14, L 10p; Rev 1601: 145; Rücker
- Päiksi** [ˈpäiksi] <`päiksi ~ -sse> Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Alatskivi ms), ? 1863–1864 *Päiksi* (tal), 1909 *Paiksi* (tal). ⇒26B3 ♦ Asundustaludest kujunenud küla, esimest korda nimestikus 1922. Varem olevat seal olnud mõisatöölise maja, kus elas mitu perekonda. Nime päritolu on ebaselge. – PP
EAA.2486.3.130, L 35; PTK I: 194
- Päinurme** [ˈpäi_nurme] <`päinurme ~ -sse> Pee – küla Järva maakonnas Koigi vallas, mõis, sks *Assik*, 1586 *Peinorm*, *Peynorm* (küla), 1796 *Painorm* (kõrts ja küla). ⇒24B1 ♦ Päinurme mõis (1558 *Assick*) rajati orduajal. 1920. a-tel tekkinud asundus ja vana küla olid kõrvuti, 1977 need liideti. Eestikeelne mõisanimi pärineb külanimest, P. Ungern-Sternberg on esitanud ka nimekuju *Peidnorm*. Nime tähendussisu jääb hämaraks, võib-olla on algusosa tulenenud sõnast *pää*. 1977 liideti Päinurmega Lilleküla ja Palasi. Vrd Päide, Päite. – MK
Bfl: I, 1478; Mellin; Rev 1586: 78; Ungern-Sternberg 1912a: 39, 143
- Päite** [ˈpäite] <`päite ~ -sse> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Toila vallas, mõis, sks *Peuthof*, ? 1534 *Patzs* (mõis ja küla), 1688 *Peit* (mõis), 1726 *Peud* (küla, mõis oli *Peudhoff*), u 1900 *Пеүмгофъ* (*Пяүма*) (küla). ⇒8A2 ♦ Päite mõisast on teateid XVI saj-st. 1534. a kirjanek pole võib-olla samastatav Päitega, see-eest on E. Tarveli andmeil samastatav 1557 *Peitz* (mõis). 1920. a-tel tekkis asundus, mis sulandus Päite külasse 1930. a-tek. Endise asunduse põhiosa koos mõisaga jääb tänapäeval Sillamäe piiresse. E. Tarvel on pidanud võimalikuks, et nimi lähtub sõnast *põõs*: *põõse* ~ *põõsa* 'paas, kalju' või samatähenduslikust sõnast *paas*. L. Kettunen soovust on nime võrrelnud kohanimedega Päide ja Pöide, ehkki ta viimaste samasust on küsitavaks pidanud, ja tuletanud need sõnast *pöid* (*pöid*, *peid*): *pöia*. Tarveli oletus on tähenduslikust seisukohast usutavam. Päitega liideti 1977 Allika küla (Vai, 1945). Vrd Pöide. – MK
Bfl: I, 1054; Bfl: II, 935; EAN; EO: 15; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 194; Tarvel 2004b: 280
- Päka** <-le>, koh *Päkä* <-le> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1909 *Päkka*, u 1920 *Päka*. ⇒41A2 ♦ Kahkva külast eraldunud kolme taluga Päka küla nimi on suhteliselt noor. 1684. a kaardi järgi oli siin juba talukoht, peremeheks *Kuki Laury*. Veel XIX saj pole mõisa- ega kirikukirjades Kahkva külas Päka talunime kirja pandud. Kui lähtuda sõnast *päkk*: *päkä* 'pöial', siis on see Lõuna-Eestis mitmel pool levinud lisanimi, mis on andnud ka talunimesid. Võib-olla on Päka külale nime andnud hoopis mets nimega Päkäpalo. Seent tähendav sõna *päkk* on küll tuntud Mulgimaal ja Lääne-Võrumaal, aga mitte Vastseliinas. Vrd Pässä. – ES
BAL: 675; EAA.308.2.178, L 1; Eesti TK 42; Roslavlev 1976: lisa 5
- Päkste** [ˈpäkste] <`päkste ~ -sse> Kam, Võn – küla Tartu maakonnas Haaslava vallas (Kriimani ms), 1431 *Pacus*, 1533 *Yex* (vigane), 1582 *Piakszty*, 1592 *Pexte*, *Pextikullo*, u 1900 *Пяксме*. ⇒33A2 ♦ Põline küla, mis liideti 1977 Roiu alevikuga ja taastati 1997. Osist -ste sisaldav kohanimi tuleneb tõenäoliselt sugunimest *Päkkäsed*: *Päkäste*; selle lähteks on lõunaestli *päkk*: *päkä* 'pöial', millel võib olla muidki tähendusi (vrd Rõuge *päkäkene* 'poisikese noku'). – EE
Ariste 1972: 111–113; Bfl: I, 565, 566; LGU: I, 253; PA I: 159; PA II: 423; Rev 1638 I: 123; Uuet 2002: 286; Vene TK 42
- Pällastvere** <`verre ~ -sse> Pil – küla Järva maakonnas Imavere vallas (Imavere ms), 1583 *Paliasza* (küla), 1601 *Pelassa*, 1624 *Pallast*, 1638 *Paellast killa*, 1797 *Pelastfer*. ⇒23C2 ♦ XIX saj lõpus oli külale lisaks olemas samanimeline karjamõis (sks *Pällastfer*). 1977–1997 oli Järavere osa. Külanimi on vere-lõpuliselt saanud teiste eeskujul üsna hilja. Nime algusosa vasteks on L. Kettunen pakkunud sugunime isikunimest *Päll* (**Pällane*, mitmuse omastav **Pällaste*). See ei lähe hästi kokku kõige varasemate kirjanekutega. Soosaarel asuva küla nime esmamainingut võiks mõninga fantaasia olemasolul tõlgendada kui *Paljasaare. – MK
EO: 308; Mellin; PA IV: 16; Rev 1601: 103; Rev 1624 PL: 47; Rev 1638 II: 156
- Pälli** <-le> LNG – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Lääne-Nigula krkms), 1586 *Pellj*, 1620 *Pälleby* (küla), 1689 *Pellen*, 1782 *Pelli* (hajatalu Lääne-Nigula kirikumõisa järgi). ⇒10A4 ♦ 1977–1997 oli Vontküla osa. Tõenäoliselt on külanime aluseks mehenimi *Päll*, mida on ühendatud täisnimega *Abel*, vrd ka mehenime *Päll*: *Pällu*, mille J. Mägiste on seostanud murdesõnaga *päll*: *pällu* 'öökull' ja soome sõnaga *pöllö* 'öökull'. Pälli piires on endine Kopli küla (1945; 1970 *Kopli I*), liidatud 1977. Pälli lääneosa on ↑Priguldi. – MK
Almquist 1917–1922: 297; EAA.1.2.941:1318, L 1305p; EAA.1864.2.IV-9:486, L 452; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del 1, P:15; SK I: 313–314

Pällu¹ <-le> Kei – küla Harju maakonnas Saue vallas, karjamõis (Tuula ms). ⇒11B1 ♦ Muinasajast kuni XVII saj-ni oli Pällu kohal küla, mida Taani hindamisraamat mainib 1241 kujul *Læmestækilæ*. Küla kuulus orduajal Tallinna komtuurile. 1586 Rootsi krooni poolt läänistatud, kuid hiljem taas kroonule tagasi läinud. 1684 oli küla nime all *Tare oder Lemeskülla*, kus oli talupoeg *Tare Pelle*, kelle eesnimest ilmselt külanimi pärineb. XVIII saj Valingu mõisa all. XIX saj I poolel rajati lähedale karjamõis (sks *Hermannshof*). – MK

BHO: 115; Joh LCD: 470; Põldmäe 1993: 35

Pällu² <-le> Kod – küla Jõgeva maakonnas Saare vallas (Halliku ms), 1722 *Tarto Reino Pöll*, 1758 *Auf Ante Hanso Pells mit Ustallo Pells Land*, 1811 *Pello Ans*. ⇒26A2 ♦ Pällu talust XIX saj lõpuks moodustunud küla. Nimi on pärit isikunimest *Päll*, mis on tähendanud öökulli. J. Mägiste ühendab selle ka sm sõnaga *pöllö*. 1977 liideti Pälluga Kaari küla (1945). – PP

KNAB; PTK I: 194–195

Pällusaare [*pällus_saaire*] <-saarde> Plt – paik (küla) Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Vana-Põltsamaa ms), 1852–1857 *Pöllosaar*. ⇒24A3 ♦ 1922. a rahvaloenduse materjalides Pöllusaare küla, 1930. a-test Pällusaare. Hiline küla, liidetud 1977 Mõhküla. Külanimi lähtub loodusnimest tõenäoliselt talunime vahendusel. Nime algusosa lähtekohaks võib olla sõna *põld* või isikunimi, kui lugeda varasemad kirjapanekud vigaseks. Mainitagu, et kirjapanekuis esineb eesti kohanimede puhul mujalgi vaheldust ö ~ ä. – MK

EAA.2072.9.518, L 1, foolio I; KNAB

Pältre [*pältre*] <-le>, koh ka *Pältri Vas* – küla Võru maakonnas Misso vallas (Vastseliina ms), 1684 *Illicka Bertell*, 1782 *Pertly Paap*, 1820 *Pertli* (küla), 1839 *Pärtli*, u 1920 *Pärtli*, 1939 *Pältri*. ⇒45B3 ♦ 1684. a kaartidel leidub kohanimi *Illick* ja kolme majapidamise tingmärgid, kuid mitte põllumaad. Jagunenud pooleadramaalise taluga seostub kirjeldusraamatu *Illicka Bertell und Simon*. Kaardil on *Allika Bertill och Sim* numbriga märgitud Hürsi kanti. 1688 on kirja pandud nelja poolemehega talu: *Illika Iwan, Jacob, Hanss ja Omilcka*. Ilmselt käis just sellel ajal praeguse Pältre piirkonna asustamine, Illika Pärtli järeltulijate ümberasumine uude kohta. Varasema talunime, XIX saj külanime Pärtli algnimeks on *Bartholomeus*. Muutus *rtl* > *ltr* aitas külanime suupärasemalt hääldada, kirjalikult kajastub see alles XX saj. Vrd Sandi. – ES

EAA.1865.2.141/2:8, L 8; EAA.1271.1.223:178, L 335; EAA.308.2.177, L 1; EAA.308.2.178, L 1;

EAA.308.6.316:58, L 51p; Eesti TK 42; Eesti TK 50;

Roslavlev 1976: lisa 1; Rucker

Pälä <-le>, koh ka <poolö>, kirjak varem ka *Pälä Har* – paik (küla) Võru maakonnas Mõniste vallas (Mõniste ms), 1627 *Pelle Hanss*, 1638 *Pelle Iwan*, 1684 *Pelle Ruding*, *Palla Andri*, *Palla Johan*, 1744 *Pella Rein*, 1797 *Paella Petre*, *Paella Kusta*, *Paella Jürri*, *Paella Henno*, 1839 *Pälla* (tal), u 1900 *Пелля* (tal), 1952 *Пяла* (küla). ⇒44A4 ♦ Pälä on talurühm Kuutsi ja Mehka vahel põllul. 1930. a-tel on seal asunud pood. Koha tähtsus kasvas, kui sovhoosi ajal ehitati talude juurde rohujahuveski. 1970 oli kirjas küla, 1977 liideti Kuutsi külaga. Talu on pärit hiljemalt XVII saj-st, kuid muust **Mustamõtsa* külast maastikuliselt eraldi paiknenuna võib see olla ka vanem. Nimi päri-

neb võib-olla muistsest isikunimest **Päll* – **Pällane*. Arvamust toetab kohakäändekasutus, sest paljudest Mõniste ja Saru kandi talunimedest rääkides tarvitatakse abisõna *poolö*, nt *Tammi poolö*, *Matsi poolö* jne, kui talunime aluseks on vana isikunimi. Nii on ka selle nime puhul tarvitatud vormi *Pälä poolö*. Vrd Pällastvere. – MF

EAA.308.2.171, L 1; EAA.567.3.168:16, L 13p;

EAA.1295.1.214:96, 97, 98, L 95p, 96p, 97p; EO: 308;

KN; KNAB; NL TK 25; Rev 1624/27 DL: 99; Rev 1638

I: 218; Rucker; Vene TK 42

Päraküla¹ [*pära_küla*] <-külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Peraküla Tõs* – küla Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Seli ms), 1542 *Perekole*, 1601 *Perrekull*, 1624 *Perrakill*, 1797 *Parrakül*. ⇒27C2 ♦ Küla oli kaua Audru mõisa järgi, kõige tagumine küla. Päraküla on 1977 liidetud osa Metsakülast (u 1900 *Memca*) ja Võhma (u 1866 *Бexма*). Vrd Päraküla². – MK

EAN; KNAB; Mellin; Rev 1601: 183; Rev 1624 PL: 8;

Stackelberg 1928: 173; Vene TK 126

Päraküla² [*pära_küla*] <-külla ~ -sse> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Taevere ms), 1722 *Perrakülla* (küla), 1797 *Perra*. ⇒23B4 ♦ Nimi pärineb ilmselt sõnast *pära* 'millegi' tagumine osa. Pärakülaks nimetatakse ka piirnevat Suure-Jaani linna osa, mis liideti linnaga 1947. – MK

EAA.567.3.98:48, L 48p; KN; Mellin

Päraldi <-sse>, koh ka *Päralde Hag* – paik (küla) Harju maakonnas Kernu vallas (Haiba ms), 1564–1565 *Perrepäl* (veski), 1725 *Perrapell Hans* (tal), 1798 *Peresalda* (küla), 1844 *Porrapold* (tal). ⇒11B3 ♦ Kujunes külaks XX saj, liideti 1977 Kustja külaga. Nime varasemad kirjapanekud on vastuolulised, üks võimalik lähtevorm on **Pärapõllu*. (Analoogilise arengu on läbi teinud Päralde talu Kuris, Phl.) – PP

EAA.1.2.931:44, L 37; EO: 26; KN; Mellin; Rev 1725/26

Ha: 242; Schmidt 1844

Pärase <Pärase ~ -sse> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Hellamaa ms), 1645 *Perraße*, 1798 *Peraras* (küla). ⇒51C1 ♦ Küla oli Hellamaa mõisa kaugemal asuv küla. Nimi pärineb sõnast *pärane* : *pärase* 'millegi taga, tagaosas olev'. – MK

Mellin; SK I: 314

Päri¹ <-sse> Kul – küla Lääne maakonnas Kullamaa vallas, mõis, sks *Kattentack*, 1732 *Perri m*. ⇒20C1 ♦ Päri mõisa kohta on teateid a-st 1450 (*Kattentappe*, *Kattentacke*). 1920. a-test asundus, 1970. a-tel oli kirjas küla. 1977–1997 oli Lemmikküla osa. Mõis on eestikeelse nime saanud omanikusuguvõsa Bergide järgi, kelle omanduses oli mõis XVI saj. Saksakeelse nime *Kattentack* aluseks on koha varasem eestikeelne nimi, arvatavasti **Katku(n)taga*, mille algusosa lähteks on sõna *katk* : *katku* 'madal soine koht, soomülgas; murd, soine põõsastik', järelosa *taga* või *tagune* : *taguse*. Päri küla piires on endine Turpla mõis (sks *Turpel*, vrd 1450 külanime kirjapanekut *Durgell*), mis lahutati Pärast 1638, ent oli XVIII saj II poolest alates Päriga samade omanike käes. Vrd Päri², Aaspere. – MK

EAA kinnistud; EAN; Eisen 1924a: 73; EMS: II (10),

837; KNAB; Ligi 1961: 366

Päri² <-sse ~ -le> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas, mõis, sks *Ninigal*, 1782 *Perri mois*. ⇒30B2 ♦ Päri mõisat on peetud üheks Viljandimaa vanimaks. 1421 ja 1429 on mainitud *curiam Jerwer*, hilisem saksakeelne nimi *Ninigal* pärineb XVI saj omanike

nimest. XVII saj olid omanikud von Bergenid, kelle nimest on saadud mõisa eestikeelne nimi Päre. 1920.–1930. a-tel asundus, hiljem küla. Päriga on 1977 liidetud osa Kudu külast (1970; 1724 *Kuuddo* talurühm) ja Uudismaa küla (1970). Vrd Päre¹. – MK

BHO: 386; EAA.567.3.378:32, L 30p; EAN; Hupel 1774–1782: III, 324; KNAB; LGU: I, 220, 246; Uustalu 1968: 745

Pärinurme [ˈpäri_nurme] <-ˈnurme ~ -sse> Hag – küla Harju maakonnas Saue vallas (Maidla ms), 1465 *Pernurm* (mõis), 1586 *Pernorm* (küla), 1936, 1945 *Pärinurme* (küla). ⇒11C2 ♦ Pärinurme mõisat on mainitud 1465, mõis oli alles veel 1716, hiljem enam mitte. Mõis paiknes P. Johanseni andmetel praeguse Maidla küla piires, Maidla mõisast 0,5 km põhja pool väikese oja ületuskohal. Millal nihkus Pärinurme nimi praegusele kohale lõuna pool, pole teada; 1930. a-tel on seda juba kasutatud, kuid hiljem nimetati see Maidla I küllaks, al 1977 on uuesti Pärinurme. Nime algusosa *päri-* on tõenäoliselt sama mis sõnades *päripäeva* või *pärivoolu*. Pole välistatud, et Pärinurme võib olla 1930. a-tel taaselustatud nimi, sel juhul võib nimele esitada ka muid tõlgendusi, nt *Päranurme. Küla ajalooline nimi on Sörala (1465 *Sorolie*, 1725 *Sarola*, 1798 *Särrala*), praegu talunimi. Kui oletada, et Sörala talud kuulusid Pärinurme mõisale, võis nime siirdumine toimuda ka sel teel, et küla hakati kutsuma mõisaga sama nimega (vrd ka Mahtra, Ohulepa jms). – PP

Eesti TK 50; Joh LCD: 607–608; KNAB; Rev 1586: 117; Rev 1725/26 Ha: 423

Pärispea [ˈpäris_ˌpea] <-le>, koh *Pärispä* <-lle>, koh hrv *Pärnis_ˌpää* Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kõnnu ms), 1259 *Pernispe*, 1290 *Prenespe*, 1418 *Pernespe*, 1798 *Perrispe*. ⇒5A1 ♦ Kaluriküla samanimelisel poolsaarel. Algul on poolsaarel saanud kalastamise õiguse ka Kiiu mõis, mis tekitas tülisid Kolga tsistertslastega. 1418 on Kiiu mõis loovutanud Kolgale Pärispea (*Pernespe*) kinnise loomusekoha kasutamise ainuõiguse. P. Wieselgren peab vanu kirjapanekuid korrektseteks, mistõttu nime tuleb tõlgendada kui pärnaneeme. Sellega nõustub L. Kettunen, lisades nime arvatava algkuju *Pärnis-pää. Neemedel asuvad külad on Kuusalus sageli puunimetusest lähtuvad neeme tähistavad *pää*-lõpulised nimed. Osis *pea* tähendab otsa, tippu, lõppu ja tähistab kohanimedes väheliigendatud rannajoonest veidi (sjuvalt) etteulatuvat neemekest, kusjuures *neem*-sõna tähistab teravat kaugele merre ulatuvat maanina. Pärispea jaguneb kohalikus pruugis osadeks: Aleküla, Hauaneeme (Väikeküla) (loetud ka omaette küllaks), Mähüots, Odakiviots, Oruküla, Piksiküla ja Päältküla (ka Suurküla ehk Keskküla). Küla piires on Eesti mandriosa põhjapoolseim tipp ↑Purekkari. Vrd Mähuste järv. – MJ

Bfl: I, 11, 129; BHO: 431; EO: 2; KN; LUB: I, 669; Mellin; Tarvel 1983: 56, 83–85; Viibaste 1956: 161–162; Wieselgren 1951: 278

Pärivere <-ˈverre ~ -sse> Pjg, Pär – küla Pärnu maakonnas Are vallas (Are ms, Sauga ms), 1601 *Die Muehle zu Perifer* (veski), 1638 *Perriver* (hajatalu), 1797 *Perriver* (veski). ⇒21C4 ♦ XVII saj oli veski Tori, hiljem hajatalu Pööravere mõisa all. 1930. a-tel oli Pärivere küla Are vallas. Hiljem, 1970. a-tel oli veskikoha ümber põhja pool Sauga jõge olemas ka Päre-

vere asundus, mis 1977 liideti Are alevikuga. Nime algusosa tähendussisu jääb ebaselgeks, oletatavasti on *vere*-lõpu ees tegemist isikunimega. Saaremaal on Peri ja Päre esinenud talu- ning lisanimena (1617–1618 *Berri Martt*), Päre võib tuleneda mehenimest *Kasper*, *Caspar*. Päriverega on 1977 liidetud osa Kännukülast (Tor, 1922 *Kännu*) ja Linnu (1922). Kaguotsas Sauga jõe ääres Volla piiril oli 1930. a-tel Sooküla. – MK

BHO: 448; EAN; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB; SK I: 285, 315; Tiik 1977: 287

Pärlijõe [ˈpärl_i_ˌjõe] <-le>, koh ka ˈPärli_ˌjõõ Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms). ⇒44C3 ♦ Külanimi on noor, ametlikuna kinnitatud 1977, kui liideti Kadõni, Korgõperve ja Vanamõisa küla. Esialgu kandis sellist nime üks väikekolhoos Sänna, 1960. a-tel võeti nimi üle praeguse Pärlijõe ümbruse sovhoosile. Pärast 1997. a Kadõni ja Vanamõisa küla taastamist jäi Pärlijõe tähistama kitsast ala, kuhu kuuluvad Korgõperve (Kõrgeperve) ja Kassikõrdsi. Külanime aluseks võib pidada ajaloolist sillakohta Pärlijõel ja samas paiknevat Pärlijõe kauplust. Pärlijõe-äärse vakuse vana nimi XVI–XVII saj oli teine: 1561 *Кюне*, 1565 *Кюни*, 1638 *Kühn*, *Kühnsche Wagg oder Dorff*. Selle vana asustusnimega on nimetatud ka Pärlijõge (1561 p. *Кюне*, 1638 *Kühnsche beche*) ja üht veskit (1638 *Kienserkwi*). Nime päritolu pole teada. – ES

Ambus 1960: 740; Rev 1638 I: 185–186; Truusmann

1897a: 41

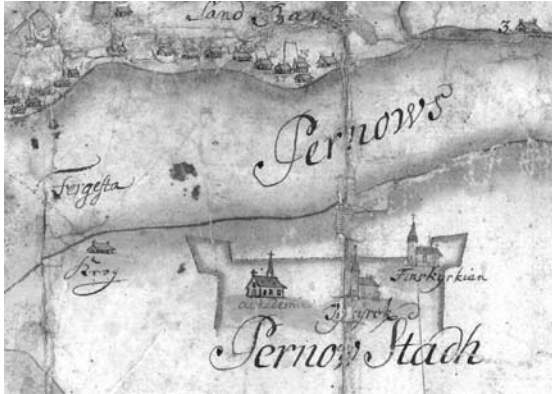
Pärlijõgi [ˈpärl_i_ˌjõgi] Rõu – jõgi Võru maakonnas ja osalt Lätis, 1627 *Schennsche Beche*, 1638 *Kühnsche beche*, *Perriell* (ait), 1684 *Wanna moise Jeggi*, 1798 *Perlen Bach*; sks *Perl-Bach*, läti *Pērļupīte*, *Svekupe*. ⇒44B2 ♦ XVIII saj dokumentides on jõge nimetatud asustusnimedega Sänna, Vanamõisa ja kadunud vakuse *Kühn* järgi. Aita nimega *Pergel* on mainitud 1542. a Viitina müügikirjas, 1638 on aidast (*Perriell*) kirjutatud, et sinna koguti vilja, mida paatidega Riiga viidi. Pärlijõe nimi on saksa keeles kindlaks kujunenud hiljem, motiiviks küll juba XVII saj tuntud teated pärlite leidmisest. Keskajast peale tuntud aida nimi oli tõenäoliselt saadud jöenimest, mis polnud Pärlijõgi, vaid *Peräjõgi vms – kõige ülemine jõgi Koiva-Mustjõe jõgikonnas, kuhu kauba järele mindi. Veel XIX saj on Mustjõe kirjeldatud nii, et Pärlijõgi ongi selle ülemjooksuks. Pärlijõe lätikeelne rööpnimi on *Svekupe* 'vaigujõgi'. *Sveku pürs* on ühtlasi ↑Luhaso lätikeelne vaste. Vrd Parila², Perila. – ES

Bienenstamm 1826: 158; EAA.308.2.178; LGU: II, 899; Mellin; Rev 1624/27 DL: 93; Rev 1638 I: 185; VD

Pärna¹ <-le> Emm – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1614 *Perma Matz*, 1615 *Perema Matz*, 1622 *Pärema Matz*, 1636 *Perna Matz*. ⇒47C4 ♦ 1977–1997 oli Sõru küla osa. Algne nimi võis olla **Peremaa*, millest rahvaetümoloogilise muutuse järel kujunes juba varakult *Pärna*. Külanime nimetatud 1726. – MK

EAN; HK: 200; KNAB

Pärna² <-le> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Vasta ms), 1591 *Perno* (veski). ⇒6A2 ♦ 1977–1997 oli Pärna ametlikult Unukse osa. Vasta mõisa all oli 1726 kolm Pärna (*Perna*) hajatalu ja lisanimi *Perna* leidis ka Vasta külas. Ilmselt oli see koha- ja lisanimi aluseks Pärna küla nimele. Lisanimi

Pärnu linn Audru mõisa maade kaardil. 1753. EAA.3724.5.1595.

Pärnu viipenimi. Osutab kas muistsele Vana-Pärnule ja Uus-Pärnule, Pärnu lahe kitsale kujule või linna vaiksle ja rahulikule miljööle.

võis lähtuda isikunimest või puunimetusest. Siiski on eelistatavam isikunimi, eriti kui pidada Pärna küla nime XVI saj Vasta mõisa veski *Mühle zu Porn* järglaseks. Algne esisilbi täishäälik võis olla midagi muud. Külaga on 1977 liidetud osa Orgu külast (1913 *Opo*) ja Sooküla (moodustati 1939. a paiku Malla asunduse osast). – MK

EAN; ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 12-525 asunduste kohta); KNAB; Rev 1586: 19; Rev 1725/26 Vi: 144; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/6:55, L 46

Pärnamäe [*ˈpärnaˌmäe*] <-le> Jõe – küla Harju maakonnas Viimsi vallas (Viimsi ms), 1874 *Pearnamäe*, 1898 *Pernamäe*, 1936 *Pärnamäe*. ⇒2C3 ♦ Küla on rajatud 1920. a-tel ja nimetatud Pärnamäe metsavahitalu järgi, mis kuulus varem Vao linnamõisale ja müüdi 1883 Viimsi mõisale. Omaette külanimena eksisteerib 1930. a-te lõpust, veel 1928 on Pärnamäe talu nimetatud Lubja küla talude hulgas. Kunagine metsavahitalu sai nime ilmselt mäe järgi, kus praegugi kasvab palju pärnasid. Pole siiski välistatud, et nime algusosas on isikunimi *Päärn*, mille murdeline kuju on *Pearn*. Isikunimi esineb ka lühikese täishäälikuga kujul *Pärn* ~ *Pern*. Külla Irust toova Pärnamäe tee järgi on nimetatud Pärnamäe kalmistu, mis sai alguse 1920. a-tel rajatud Iru vanadekodu kalmistust. Vrd Lubja. – MJ

EAA.3724.4.368, L 1; EAA.3724.4.369, L 1; ENE-EE: VII, 603; KN

Pärni <-le> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Randvere ms), 1645 *Berne Hannus*, 1798 *Perni* (tal). ⇒50A4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Randvere osa. Küla on nime saanud isikunime järgi, mis võis olla lisanimi, vrd *Pärn*, *Päärn* < *Bernhard*. – MK

BHO: 446; EAN; KNAB; SK I: 316

Pärniku <-le> Iis – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Tudulinna vallas (Tudulinna ms), 1844 *Perniko*. ⇒16A3 ♦ Pärniku oli Tudulinna mõisa popsiküla, ilmus külana kaartidele 1920. a-tel, 1977 liideti Kellassaare külaga. Nimi on tõenäoliselt saadud talunime vahendusel sõnast *pärnik* : *pärniku* 'pärnamets'. Vrd Pärnumaal Kastna ja Lungu külaga liidetud, samuti talust alguse saanud Pärniku küla (tal 1498 *Perneck*). Sõna *pärnik* tuleb tänapäeval esile ka talunimedes. – MK

BHO: 447; KNAB; Schmidt 1844; Troska 1987: 100

Pärnjõe [*ˈpärnˌjõe*] <-le> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Vana-Vändra ms), 1795 *Pern Joe Jürri* (talupoeg Vändra mõisa all), 1839 *Pernjõe*, 1923 *Pärnjõe* (küla). ⇒22B3 ♦ Küla asub Sauga jõe ääres. Sauga jõge on vanasti oletatavasti nimetatud Pärnu jõeks (1260 *Perona*, veel 1797 ülemjooksul *Perni Jõggi*). Kui jõenimi on aluseks Pärnu nimele, sisaldab ka jõe järgi pandud külanimi Pärnjõe väga vana ainet, mille päritolu on teadmata. Nime lähtekohaks on peetud nii puunimetust *pärn* kui ka germaani päritolu isikunime *Pern(u)* või viimase aluseks olevat ühisgermaani sõna, mille tähendus on 'karu'. Väärrib märkimist, et Soomegi tähtsamad *Pern*-osist sisalduvad asustusnimed on olnud algselt jõenimed. Pärnjõega on 1977 liidetud osa Kärneri külast (1938) ja Laane küla (1922). Vrd Pärnu². – MK

EAA.1865.3.294/4:95, L 94p; EAN; KNAB; LUB: VI, 2740; Mellin; SPK: 327–328; Rücker; ÜAN

Pärnselja [*ˈpärnˌselja*] <-le>, koh ka '*Pärsl* Käi – küla Hiiuma maakonnas Käina vallas (Aadma ms), u 1699 *Pernsellia Simon*, 1726 *Perna Selja Siemo*, 1798 *Pärnselja*. ⇒48A3 ♦ Küla on varem kuulunud ka Putkaste mõisa alla. Pärast 1940. a-id oli Pärnselja liidetud naaberküladega, taastati omaette külanimeks saanud liitnime lähtub puunimetusest *pärn* + *selg* : *selja* 'seljandik'. Vrd ka isikunime *Pärn* < *Bernhard*. Nime *Pärn* on peetud ka muinaseesti mehenimeks. – MK

EAA.1.2.943:996, L 1036p; HK: 201; KNAB; Rajandi 1966: 37

Pärnu¹ [*ˈpärn*] <ˈPärnu ~ -sse> Pär – kihelkond ajaloolisel Pärnumaal, sks *Pernau*. ♦ XVI saj lõpus tekkis Pärnu linna ning linnale kuuluvate mõisate Reiu ja Sauga eestlastest elanike kirikukoondis. Sellele liideti XVII saj Rääma, Tammiste ümbrus, Uulu ja Surju. Kihelkonna esimene, Johannese kirik ehitati Pärnusse 1593–1609. XVIII saj I poolel muutus kihelkonnakirikuks Eliisabeti kirik, mistõttu kihelkonda nimetatakse mõnikord Pärnu-Eliisabeti kihelkonnaks. Vrd Pärnu². – MK

BHO: 446; ENE: VI, 327

Pärnu² [*ˈpärn*] <ˈPärnu ~ -sse> Pär – linn Pärnu maakonnas. ⇒28B2 ♦ Pärnu jõe suudmeala on oletatavasti esimesena mainitud araabia geograaf al-Idrisi 1154: *برنو* / *Barnū* (nime on loetud ka *بونو* / *Būnū*, sel juhul seos Pärnu nimega puudub). Pärast 1240 tekkis praeguse nimega Sauga jõe suudmesse Vana-Pärnu linnaline asula, mis oli 1251–1263 Saare-Lääne piiskopkonna keskus. Pärnu jõe (ka Emajõe) suudmeala vasakule kaldale rajatud ordulinnust on esmakordselt mainitud 1265, selle ümber tekkis Uus-Pärnu linn (sks *Neu-Pernau*), mis sai linnaõigused XIV saj. Pärnu linna nimi tuleneb algselt jõenimest, Sauga jõe nimi on 1260 kirja pandud *Perona* ja 1292 *Pyronowe*. Nimele on antud eesti keelele põhinev etümoloogia

puunimetusest *pärn* ja germaani etümoloogia, mis põhineb karu tähendaval oletataval ühisgermaani sõnakujul **bēran-*. P. Ariste aga on pidanud Pärnu nime tulenuks meile tundmatust keelest, mida on siinmail räägitud enne soomeugrilaste saabumist. Tema arvamuse kasuks räägib kaudselt tõsi, et Pärnu nimega ühendatavad soome *Perniö*, *Pernaja*, *Pernoo* ja Lõuna-Liivimaa *Pernigal* on kõik olnud jõenimed. Viimase lätikeelne nimi on küll *Liepupe* 'pärnajõgi'. Pärnu balti päritolu on oletanud W. Schmid, ta võrdles seda vanapreisi kohanimega *Pernen* (1258) ning saksa linnanimega *Pirna*, pidades eesti keelest lähtuvat *pärna*-seletust rahvaetümoloogiaks. Jõenimele sobiks tähenduse poolest ka T. Rantakaulio poolt pakutud vepsa *pern* : *pernan* 'järsk jõe- või järvekallas', mida peab tõsiselt võetavaks M. Joalaid. Pärnu nimed teistes keeltes (sks *Pernau*, läti *Pērnavā*, vene *Перновъ*, Salatsi liivi *Pārna nīn*) on eestikeelse nime teisendid. Pärnu tähtsamad linnaosad ja piirkonnad on Kesklinn (sh Loosi ja ↑Papiniidu), Lodja, ↑Raeküla, ↑Rääma, ↑Tammiste, ↑Vana-Pärnu ja Ülejõe (sh ↑Vingiküla). Vrd Pärnjõe. – MK

Ariste 1981: 17; ENE: VI, 325–327; Idrisi 2000: C7S4; Joalaid 2013a: 74; KNAB; LUB: VI, 2740, 2758; Ojansuu 1920: 174–175; Pajusalu, Winkler 2011: 182; Saareste 1924: 33; Sabler 1914: 171; Schmid 1988: 170–171; SPK: 327–328

Pärnu-Jaagupi¹ ['pärnu-jaagupi] <-Jaagupi ~ -sse> Pjg – alev Pärnu maakonnas Halinga vallas (Pärnu-Jaagupi krkms), 1922 *Jakobi alevik*, 1945 *Jaagupi*. ⇒21B3 ♦ Pärnu-Jaagupi kirikut on mainitud 1325, pastoraat asutatud XVIII saj lõpul. Asula tekkis XIX saj lõpul, aleviõigused sai 1945, liideti Halinga vallaga 1996. Nimi on variatsiooninimi (Pärnu-Jaagupi vastandina Viru-Jaagupile), saadud ilmselt maakonna- ja kihelkonnanimede vahendusel kiriku pühaku järgi. Pärnu-Jaagupi kirdeosa on Uduvere, nimetatud endise mõisa (sks *Udafer* või *Uddafer*) järgi. Mõis rajati 1620. a-tel, enne seda oli samal kohal küla (1500. a-tel *Udrover*). Vrd Pärnu, Uduvere, Viru-Jaagupi. – MK

BHO: 137, 614; ENE: VI, 327; KNAB

Pärnu-Jaagupi² ['pärnu-jaagupi] <-Jaagupi ~ -sse> Pjg – kihelkond ajaloolisel Pärnumaal, sks *St. Jakobi*. ♦ Pärnu-Jaagupi nime on saanud maakonnanimi (vrd Viru-Jaagupi) ja pühaku järgi. Kirikut on mainitud 1325. Kihelkonna vanem nimi allikais (XIV–XVI saj) on *Korbe* (1325), mille lähtekohaks on tõenäoliselt *kōrb* : *kōrve* 'suur mets'. See varasem kihelkond haaras lisaks nüüdsele Pärnu-Jaagupile Audru, Pärnu ja Tori khk äärealasid. Nimi oli kasutusel veel XVII saj algupoolel, 1626 on kirikuõpetajat nimetatud *korbische Kirchspielpastor*, 1650 aga *Prediger in St. Jakobi*. Jakobile pühendatud kirik oli olemas 1531. Vrd Pärnu, Pärnu-Jaagupi¹, Viru-Jaagupi. – MK

Arens 1962: 34; BHO: 137; ENE: VI, 327

Pärnumaa ['pärnu_ 'maa] <-le> = **Pärnu maakond** – maakond Lõuna-Eestis. ♦ Maakonnanimena näib Pärnumaa olevat hilisem kui mitmedki teised, on ju Pärnumaa moodustunud XIII–XVIII saj. Põhjaosa kuulus Läänemaa piiridesse, idaosa sulandus Sakalasse, rannikuala võis olla asustatud liivlastega. Pärnumaa paistab välja arenenud olevat Liivimaa ordu Pärnu komtuurkonnast, mis omakorda on nime saanud Pärnu linna järgi. Pärnu komtuurkond

Pärsama mõis Saaremaa üldplaanel. XIX saj II pool.
LVVA.6828.4.349, L 1.

moodustati muinaskihelkondade piirialale. Komtuurkond kujunes välja XIII saj lõpuks, lõunapiiriks algul Pärnu jõgi (*Embecke*), a-st 1293 Sauga jõgi (*Perona*) ja Riia peapiiskopkonna alad. Kirdes oli piiriks Kergu, Könnu ja Eidapere vaheline raba. XV saj on Harjumaa ja Pärnu komtuurkonna piiri paigutatud Isakõnnu, Ahekõnnu ja Haakla juurde, kusjuures Lungu jäi Pärnu alale. Algselt (1265) oli ametisse seatud *Neuslott thor Embecke* komtuur. Hiljem haaras komtuurkonna ala maid piki Pärnu jõge ning hilisemat Tori, Pärnu ja Väandra kihelkonda. Tänapäeva Pärnumaa hõlmab ka kunagisi Karksi ordufoogtkonna alasid, viimasesse kuulusid Karksi, Halliste ja Saarde khk ning Paistu ja Helme. XIII–XVI saj Saare-Lääne piiskopkonna maadest on tänapäeval Pärnumaal Audru, Tõstamaa, Pärnu-Jaagupi ja Mihkli khk. Vrd Pärnu. – MK

Pärnumaa 2010: 43, 59, 60, 61

Pärsama ['pärsama] <-le>, kirjakeelne varem ka *Pärsamaa* Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas, mõis, sks *Persama*, 1645 *Persni*, *Perßin*, *Persim* (küla), 1731 *Persama*, 1782 *Persama*. ⇒50C2 ♦ Oletatavasti pärineb küla juba XVI saj-st. Mõis on rajatud ajavahemikus 1731–1738 Põhjasõjast tühjaks jäänud talumaadele ning eraldatud Leisist ja Pammast. Pärsama küla hakkas uuesti tekkima XIX saj II poolel. L. Kettunen on pakkunud nime seletuseks sõnu *pärise* või ka küsimärgiliselt *perse* 'tagumik, (millegi) tagumine osa'. Vrd ka soome *persamus*, *persaus* 'tagaosa, tagatükk' ja eesti *pärs* : *pärsi* 'teatud lind, tuttpütt või kaur'. Nime järeloa on sõnast *maa*. Pärsama küla kutsuti ka Öigeusu külaks (u 1900 *Öüzeyzy*), sest maid jaotati öigeusu talupoegadele. Küla üksikud osad kannavad nimesid Kolga (kagus), Ritsu (edelas), Stilla ehk Sillaääre (põhjas) ja Vaheaia (loodes). – MK

EKMS: II, 260; EM: 122; KN; KNAB; SK I: 316

Pärsi <-le> Krk – küla Viljandi maakonnas Karksi vallas (Polli ms), 1816 *Parsi* (talude Polli mõisa all), 1839 *Persi*. ⇒37A1 ♦ Külana esineb 1930. a-te kaardil. Nimi pärineb talunimest. Kui lähtuda *ä*-lisest nimekujust, siis võiks nime võrrelda Pärsikivi kohanimiga, mille L. Kettunen on ühendanud sõnaga *perse*. Kui lähtuda *a*-lisest kirjapanekust, siis võiks tegemist olla mitmuse tüvega sõnast *pars* : *parre*. Tõenäolisim on oletus, et nime aluseks on vana isikunimevariant, mis mujal on andnud *Pörs(s)*-kuju, vrd *pärs* : *pärsi*

'põrsas'. Pärsiga on 1977 liidetud Tiri (külana 1930. a-test), Veneküla (1601 *Wennekulle* küla, 1624 *Wennekil Hanss Üriküla* all, 1797 karjamõis *Weñemois*) ja ↑Üriküla. Vrd Põrsaku, Pärsti. – MK

EO: 61; KNAB; Mellin; Rev 1601: 140; Rev 1624 PL: 51; Rucker; Wd

Pärsikivi [*pärsi_kivi*] <-le>, koh ka 'Pärski Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Kokora ms), 1588 *Persikiwy Rein* (Torila külas), 1601 *Persekiwe*, 1722 *Perfekiwi Jürri*, 1805 *Persikiwische Mühle*. ⇒26C2 ♦ Talust ja veskest väljakujunenud küla, nimestikus esimest korda 1922. Pärsikivi veski kuulub tänapäeval Kallaste linna piirsesse. Nime varasem kuju on ehk *Persekivi. Algselt käis nimi veski kohta (*kivi* 'veski'), ent Pärsikivi nime kannab ka suur 16 m ümbermõduga rändrahn. L. Kettunen peab võimalikuks, et küla sai nime rahvausundist (Kalevipoja persekivi). Rahvatraditsiooni järgi on nimi saadud küla lähedal asuvalt suurelt kivilt, kus küla noored käisid liugu laskmas. Pärsikivi põhjapoolset otsa on nimetatud Peetsu külaks (1754 *Peetsu küllast*, 1805 *Pezoküllä*), Peetsu talu on seal põhjapoolsem. Pärsikivi kohal või läheduses on varem olnud *Paunataga küla (1588 *Paunatak*, külas *Persykiwi Andrys*). – PP

Elken 2000: 21; EO: 243; KNAB; PA I: 284–285; PTK I: 178, 196

Pärsti <'Pärsti ~ -sse> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas, mõis, sks *Perst*, 1481 *upp denn Parsschenn wech* ('Pärsti tee'), 1583 *Persthe* (küla), 1601 *Persse* (mõis), 1797 *Perst*, *Neu-Perst* (mõis ja karjamõis). ⇒30B1 ♦ Mõis arvatakse rajatud olevat XVI saj keskelt (*Perschemoise oder Kurtz*). 1601 mainiti ainult mõisat. 1920. a-tel Pärsti asundus, al 1977 küla. Nimi oli ilmselt ä-line juba XV saj, sest alamsaksakeelses dokumendis anti ä-d edasi a või e-ga. Kohanime lähtekohaks võis olla tuletis sõnast *pära*, vrd ka *pärss* 'teatud lind' ja *pärs*: *pärsi* 'põrsas'. On esitatud ka oletus, et eesti Pärsa ja Põrsa nimed on arenenud mingist ühisest isikunimest. Lühiaegse omaniku järgi on saksakeelne nimi 1601 olnud ka *Schwartzenhof*. Pärstiga on 1977 liidetud Kavaku (1930. a-tel talu, 1970 küla) ja Vaheküla (1945). Vrd Põrsaku, Pörstö, Pärsama, Pärsi, Pärsikivi. – MK

BHO: 448; EAN; KNAB; LGU: I, 548; Mellin; PA IV: 147; Rev 1601: 114; SK I: 316; Wd

Pässä <-le ~ 'küllä> Vas – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Lasva ms), 1820 *Päs* (perekonnanimi), 1866 *Pecca* (küla), 1909 *Päsa*, 1923 *Pässä*. ⇒45A1 ♦ Pässä küla moodustati ametlikult 1997 Lasva küla osast. Lasva põlisküla Vaarkali talurühmas (1820 *Laswa-Waarkalli* küla) pandi XIX saj alguses kahes taluperes perekonnanimi *Päss* 'pöial'. Võimalik, et nimi põhines varem suuliselt kasutatud lisanimel. Kuna talurühm paiknes tihedalt koos ja teistest Vaarkali taludest eraldi, hakati seda varsti Pässä külaks kutsuma. Lisanimi *Päss* on andnud Võrumaal ka teisi Pässä (Pässä) talusid. Lisanime algupärane tähendus võib olla ka midagi muud. Vrd ka nt idasooime eesnimi *Pessa*, mida peetakse *Pekka* üheks variandiks. Mõlemad lähtuvad vene hellitusvormist *Petja*, algnimest *Petrus*. Vrd Päka. – ES

BAL: 671; EAA.1271.1.225:175, 178, L 1263, 1267; Vene TK 126; Vilku 2003: 145; ÜAN

Päsula <Päsula ~ -sse> VNg – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Sonda vallas (Kalvi ms), 1712 *Pessola Tön-*

nis (hajatalu), 1726 *Pessila Tönnis*, *Pessula Mart* (metsatalud Kalvi mõisa järgi), 1782 *Pessula Jürri* (vabadik Aseri mõisa Puisma küla all), 1796 *Pessula* (küla). ⇒6B4 ♦ Nimele võib võrdluseks tuua *päss*: *pässu* 'jäär' ja *päss*: *pässä* (-a, -u) 'sasim, mütsak, räsa'. Päsula on 1977 liidetud Nüri küлага. – MK

EAA.3.1.448:39, L 48; EAA.1864.2.IV-3:428, L 418p; EMSK; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 136

Pätsavere <-`verre ~ -sse> Pee – küla Järva maakonnas Koigi vallas (Päinurme ms), 1587 *Petzfer* (küla), 1796 *Petzawer*. ⇒24A1 ♦ Küla oli 1977–2014 ametlikult liidetud Läheverega. Sõnal *päts* on mitmeid tähendusi, siin võiks kõne alla tulla pigem 'täkk, karu' või ka 'leib, plonn'. – MK

Bfl: II, 77; KNAB; Mellin; VMS

Päädeva <-sse ~ -le> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, sks *Pedua*. ⇒11B4 ♦ Ajalooliselt on Märjamaa khk-s olnud kaks Päädevat, 1920. a-tel tekkinud Päädeva asundus, mis 1977 liideti Orgitaga ja taastati 1997 Päädeva külana, ning vana Päädeva küla (ajalooline Kerguta), mis 1977 on liidetud Männiku küлага. Külad on üksteisest üsna lahus (vahemaa 7 km). Tänapäeva Päädeva küla on nime saanud Päädeva mõisalt (1560 *Heinrich Fahrensbach von Peuwa*, 1565 *Padwa*, 1798 *Pedua*), mis omakorda võis nime saada varasemalt külalt või taludelt. E. Tarveli andmeil on 1469 mainitud kaht peret (*tho Pewayme*) ning seda, et Reinhold Varensbach on ehitanud Päädeva mõisa neist kahest talukohast (*die beide gesinde stelle Pewayme und wirdt nun Pedua genant*). Nime võimalikuks lähtekohaks on sõna *päev*, mis on isikunimena esinenud laialdaselt Soomes, aga ka liivi ja eesti alal, nt Eestis 1537 *Marten Pewe*. Kerguta oli küla Päädeva mõisa all: 1527 *Christoffel Uxkull von Kirkotha*, 1544 *Kirkota* (mõis), 1559 *Kyrconthav*, *Kyrconta*, 1798 küla ja kõrts *Kirkota*. Vrd Kerguta. – MK

Bfl: I, 963; BHO: 417; EAA.1.2.930:58, L 58; Joh LCD: 432; KN; KNAB; Stoebe 1964: 62, 63

Päärdu ['päärdu] <'Päärdu ~ -sse> Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas, mõis, sks *Kosch*, 1732 *Päärto m.*, 1782 *Päärto*. ⇒21B2 ♦ Mõisa kohta on teateid a-st 1520 (*Korskull*, *Koskill*). 1920. a-test asundus, al 1977 küla. M. Aitsami järgi on mõis eestikeelse nime saanud XVII saj omanikult Bernt Tuvelt (ka Duve), kusjuures perekonnanime lõpp *-ve* on kadunud. M. J. Eisen on tuletanud Päärdu varasemast nimekujust *Päärtoa* või *Päärutoa*, milles algusosa oleks isikunimi *Päär* ja teine *tuba*: *toa*. Nime ei olegi vaja kaheosalisena kujutleda, sest *Perto*, *Berto* on esinenud eesnimena nt naaberkihelkonnas Kirblas XVI saj, vrd *Päärto* < *Bart(h)olomeus*, *Bernhard*, *Berthold*. Ka Päärdu võiks olla lähtunud üksnes omaniku eesnimest *Bernt*. Saksakeelne mõisanimi *Kosch* pärineb eesti sõnast *kosk*: *kose*, see on olnud Päärdu läbiva jõe nime (mõnedel andmetel *Kosene jõgi*) aluseks. Päärduga on 1977 liidetud Päärdu-Mõisaküla (1922 *Päärdu mõisa*), osa ↑Pikkkülalt ja Veneküla (u 1900 *Венекуля*). – MK

Aitsam 2006: 65; Eisen 1924a: 72–73; Hupel 1774–1782: III, 531; KNAB; Ligi 1961: 370; Rajandi 1966: 36; Stackelberg 1928: 115; Thor-Helle 1732: 319

Pääsküla ['pääs_küla] <-`küllä ~ -sse> Kei – Tallinna asum Nõmmel, 1241 *Peskula*, 1436 *Pesekul*, 1690 *Päszkylla*. ⇒1A2 ♦ Tänapäeva Pääsküla koosneb õieti kahest osast: 1) ajaloolisest Pääskülalt, mis paikneb

Tallinna–Pärnu maantee ääres mõlemal pool Pääsküla jõge (põhjapoolne osa liideti 1968 Tallinnaga, lõunapoolne osa 1977 Laagri alevikuga), ja 2) Pääsküla aedlinnast peamiselt Kadaka puiestee ääres, mille 1912 rajasid Peeter Suure merekindluse ametnikud Peetri aedlinnana (*Петровская слобода*). Viimase juurde kuulus Petrovka raudteepreatus (1915), mis 1919 nimetati Pääskülaks; sealtpeale hakkas Pääsküla nimi laienema ka aedlinnale. Nime kõige tavalisem seletus on sõnast *pääs* : *pääsu*, st kas küla kohal on olnud jõekoole (läbipääs, Pärnu maantee) või on peetud silmas seda, et Pääsküla asub Harku raba ja Pääsküla raba vahelises kitsaimas kohas, kus pääseb läbi. M. Kallasmaa pakub nime algusosa seletuseks sõna *pääks* 'soosaar'. Rahvaseletuse moodi on nime sidumine sellega, et XIX saj oli sealkandis palju teeröövleid ja Pääskülasse jõudmine tähendas teelisele pääsemist. L. Kettunen oletas nime seost sõnaga *pääsu(ke)*, vrd sm *pääsky* + *la*, ent see seletus ei ole nii usutav. – PP

EO: 94; Joh LCD: 282, 546–547; LCD: 43r; Tallinn 2004: II, 100–101

Pääsna [*ˈpääsna*] <-le>, koh *ˈPääsnä* <-le ~ -he> Ráp – küla Põlva maakonnas Rápina vallas (Veriora ms), 1582 *Piasmkiel*, *Piaskima*, 1592 *Piasny*, 1601 *Piesne kuhill*, 1625 *Pästna By*, *Pestel*, 1627 *Pesten kuella*, 1630 *Pehstellkylla*, 1686 *Päsna kylla*. ⇒40B2 ♦ Vana küla Vohandu jõe kaldal, millest on välja kasvanud Jõevara, Pindi küla ja Ruunamõisa. 1601. a, kui see varem Partsiga kokku kuulunud piirkond kuulus juba Rápina alla, on mainitud karjamõisat (*Piesne kuhill mitt der Hoflage*). Pääsna nime päritolu pole teada. Kas algne on *Pääsnä* või *Päästnä*, pole samuti selge. Nimekujud *Pesten* ja *Pestel* on selgelt võõrapärastatud, Poola ürikute *m*-iline *Piasm*- võiks olla samuti teisene. Ühe tõlgendamisvõimalusena on nimes tegemist sõna *pää* 'ots' *ste*-tuletisega, millele omakorda liitub *-na*: **Pää+ste+na*. Vene isikunimeraamatutes leidub ka sarnaseid nimesid, nt Loode-Venemaal esinenud isanimed-perekonnanimed *Пестун*, *Пестыи*, *Пяткии*. Viimast on tõlgendatud sõna *пять* 'käelaba' abil, kuid see võiks olla ka mõnest substraatkeelest vene keelde pärandunud isikunimi. Küla edelapoolset otsa kutsutakse Palo-Pääsnäks, sest see kuulus XIX saj Palo mõisa alla. Külas või selle lähikonnas oli XVI saj mõis, mida nimetati 1627 Otto Vietinghoffi mõisaks (teise nimega *Rosemoysa*). – ES

EAA.567.3.190:6, 12, L 5p, 12; EAA.308.2.104; Kjuršunova 2010: 449; PA I: 93; PA II: 436; Rev 1601: 15; Rev 1624/27 DL: 59, 72; Roslavlev 1975: 26; Tupikov 2004: 328

Päästjärv [*ˈpääst_järv*] Ote – järv Valga maakonnas Puka vallas Meegaste külas (Arula ms), 1638 *Affwajerw*, 1909 *Pästjerw* (karjamõis), 1948 *Пейстъярве*. ⇒38C2 ♦ Tõenäoliselt on järvel olnud kaks nime: *Alajärv, millele viitavad Alajärve talud, ja Päästjärv, mille järgi on nimetatud karjamõis. Mõnel kaardil esineb veel nimi Peräjärv, kuid see on eksitav ja rahvas ei ole seda nime siinse järve kohta kasutanud. Järve mainitakse esmakordselt 1638. a revisjonis nimega *Affwajerw*, mis on ilmselt üleskirjutusviga (peaks olema *Allajerw*). Järve juures on olemas Alajärve talu ja sellest lääne pool on kaks Mäejärve talu ning kinnikasvanud järveke, mis võis olla *Mäejärv.

Pääsküla Jälgimäe mõisa kaardil. XIX saj I pool. EAA.854.4.813, L 1.

1909. a Richteri aadressiraamatus mainitud Päästjärve karjamõisa asukoht pole teada. Päästjärve nimi sisaldab arvatavasti sõna *pää* 'pea', liidet *-ste* ning sõna *järv*. Üks oletus on, et Päästjärve ja Arula mõisa lähedal asuvat Peräjärve on nähtud koos kui paari *pää* ja *perä* 'pära'. Teine võimalus on, et järvenimes sisaldub kadunud asustusnimi. Vrd nt Päästu talud ligastes (Krl). – MF

BAL: 611; KNAB; NL TK 25; Rev 1638 I: 89

Päävakese <-le>, koh ka *Päävakeseq* ~ *Päävakeste* <-kesile>, kirjak varem *Päävakese Vas* – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1638 *Pawakam Pustus*, 1684 *Peiwekos Pustus*, 1688 *Peifwekas By*, 1820 *Päävakesse* (küla). ⇒41A3 ♦ Küla on tekkinud vanast hajatalust. 1977–1998 oli Päkä küla osa. Nime on vähemalt XIX saj tõlgendatud kui päikest tähendavat, sest ühes talus anti perekonnanimeks *Sonne* (sks 'päike'). Muutus **päävä* > *pääv* on hiline, varasemad kirjapildid kajastavad veel diftongiga kuju. **Päävä* on olnud läänemeresoome isikunimedes küllalt tavaline osis nii isikunime järelkomponendina kui ka üheosalistes nimedes (*Paiwe*, *Peywe*, *Pewe*, *Peijvä*, *Peiffuinen* jne). Kristluse-eelse **Päävä* nime kandja järeltulijat või hõimlast on siin nimetatud **päävake*, mitmuse vormist on tekkinud kohanimi *Päävakeseq*. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1271.1.226:197, L 1837; Rev 1638 I: 175; Roslavlev 1976: lisa 5; Stoebe 1964: 62, 99–100

Pöia <-sse>, kirjak varem ka *Pöia* Noa – paik (küla) Lääne maakonnas Noarootsi vallas (Riguldi ms), rts *Paj*, 1565 *Poyeby*, *Poy*, 1627 *Poyo*, 1653 *Poie*, 1678 *Pey*. ⇒9C2 ♦ Pöia küla liitus Haversiga ilmselt 1930. a-te lõpuks, al 1977 on ta Riguldi piires. Külanime päritolu on käsitletud P. Johansen ja E. Lagman. Johansenile tundub nimi eestipärane. Teine võimalik seletus on Soomest, vrd Soome Lääne-Uusimaa asustusnimi *Pohja* ('lahesopp'), rootsi keeles *Pojö*. Johansen küsib, kas selle nime on ehk ümberasujad Eestisse kaasa toonud. Lagmani arvates on kindlasti tegu siirdnimega. Vormiliselt saaks lähteks lugeda ka eesti sõna *põhja*, kuid vanimadki allikad viitavad, et Riguldi ala on olnud täiesti rootsikeelne. Tänapäeval on teada ka Soome Pohja/Pojö vanimad kirjajud 1335 *Paya* (ärakirjas), *Poyæ*, 1351 *Poijo*, 1359 *Poiija* ning need toetavad Lagmani siirdnime hüpoteesi. – MB

Huldén 2001: 213; Johansen 1951: 124, 236, 247, 253; Lagman 1964: 35, 53, 55, 59, 134, 218; Russwurm 1855: I, 123, 125

Pöide [*ˈpöide*] <-sse> Pöi – kihelkond ajaloolisel Saaremaal, sks *Peude*, 1254 *Poide*, 1309 *Poida*, 1645 *Peude*. ♦ Kirikukihelkond tekkis XIV saj kaksikkihelkonnast, mille nimi ajalooürikutes oli *Horele-Mone* (*Horele* võib viidata Ardlale, *Mone* = Muhu). Pöide nime lähtekohaks on nii M. J. Eisen kui ka L. Kettunen pidanud sõna *pöid* : *pöia* 'velg, jalalaba' e-mitmuse vormi. See lahendus eeldaks, et juba 1254 oli

e-mitmus olemas. Kettuneni enda hilisema arvamuse kohaselt tekkis see aga palju hiljem. Võimalik, et nime lähtekohaks on isikunimi, vrd *Peido*, *Peit* : *Peidi* ~ *Peido* (varasemais kirjapanekuis *Peit*, *Peito*, *Peith*, *Peitch*). Täenduslikult usutav tundub ka E. Tarveli seisukoht, et nime aluseks oli sõna *pōōs* : *pōōse* ~ *pōōsa* 'paas, kalju', mis esineb vanas kirjakeeles. Vrd *Pöide*². – MK

Eisen 1924a: 75; EO: 15; SK I: 319; Tarvel 2004b: 779

Pöide² [ˈpöide] <-sse ~ -le> Pöi – küla Saare maakonnas Pöide vallas (Pöide krkms), 1923 *Pöide* (asundus). ⇒51B2 ♦ Küla Pöide kiriku juures, kiriku ehitust alustati juba XIII saj. Kirikust põhja pool paiknes ordulinus, viimast on mainitud 1290. Küla lähedal Kahutsis asub ka Pöide maalinna. 1920. a-tel oli Pöide kirjas asundusena, 1940. a-test külanä. Vrd *Pöide*¹. – MK

BHO: 449–450; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); Rehepapp; ÜAN

Pöitse [ˈpöitse] <-le>, kirjak varem ka *Pöitse* Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (riigimets), 1645 *Peuduste*, 1798 *Peiti*. ⇒50B2 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Asuka küla osa. Võib-olla lähtub Pöitse küla nimi Pöide nimest ja näitab päritolu. Praegust Pöitset on tuntud ka Karjalasma nime all, seal asus varem riigimetskonna keskus (1798 *Forstey*). Pöitse metsnik ja vanad talud asusid 2 km lõunas praeguse Mustjala valla Järise küla piires. Vrd *Pöide*¹, *Pöitse*. – MK

EAN; KNAB; Mellin; Rehepapp; SK I: 319

Pöogle [ˈpöogle] <ˈpöogle ~ -sse> Krk – küla Viljandi maakonnas Karksi vallas, mõis, sks *Böcklershof*, 1638 *Boekhels Hoff* (mõis), 1782 *Pöklere mois*. ⇒37A1 ♦ 1561 kuulus mõis Friedrich Böckelerile, Poola ajal G. Fahrensbachile, 1600 läänistati G. Smollingkile, 1637–1744 kuulus Karksi mõisale, hiljem taas iseseisev mõis. Nimi arvatakse tulenevat suguvõsanimest Böckeler. Eesti keeles olevat mõisat algul nimetatud Pöökleri või Pöökleri mõisaks, millest hiljem on lühenenud Pöogle. Pöogle mõisa maadele 1920. a-tel tekkinud asundust nimetati Keskkülaks, al 1977 on see Pöogle küla. Pöoglega on 1977 liidetud ↑Ansi ja ↑Leipsi küla. – MK

BHO: 42; EAN; Hupel 1774–1782: III, 335; KNAB; Liitoja 1981: 14; Uustalu 1968: 738

Pööni <-le> Se – küla Petseri rajoonis Irboska vallas (Irb, Seeridsä nulk), vn *Луковка*, 1585 *Луковкино*, u 1790 *луковки*, 1849 *Луковка*, 1882 *Луковка* (*Любаденцы*), 1885 *Pöni*, 1897 *Penik.*, 1903 *Pööni*, 1904 *Pööni*, *Lukohka*, *Андрейково*, u 1920 *Роопи*, 1922 *Луковка*. ⇒46A2 ♦ XIX saj kuulus Kossolka kogukonda ja Irboska kogudusse. J. Hurdal on 1904 nime vene vastena ekslikult antud *Андрейково*, mis on paar kilomeetrit edelas asuva Alaotsa küla nimi. Samasugune eksimus võis juhtuda I. Vassiljovil 1882 nimega *Любаденцы*, kuid samas võis see vene pruugis paralleelnimena tähistada nii Pööni, Alaotsa kui ka Kurvitsa küla. Külal oli XIX saj kaks paralleelset seto nime, Pööni ja Lukohka, või olid need eri külaosade nimed. Pööni nime päritolu pole selge, vrd *pöön* 'kangatempel' (Võru), *pöön* 'puidust või riidest kinnitus; lõök'. Pööni küla oli ka Missos (↑Missoskylä). Vene nime *Луковка* võimalikuks aluseks olev *луковка* on variant sõnast *луковица* 'sibul, lillesibul, lauk; õigeusu kiriku kuppel'. Lähtena võib kõne alla tulla ka *лука* 'looge, look' (vrd Lauga jõgi Ingeris,

vn *Лука*). Kohanimi *Луковка* (*Луковка*) on levinud peamiselt Pihkvamaal ja Siberis (seal ka jõenimena). Vrd Alaotsa, Luke¹, Luke², Lääne-Nigula. – AK

Academic; Eesti TK 42; Ernits 2012: 40; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 258; Hurt 1904: XXIV; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 121; Truusmann 1890: 57; Truusmann 1897a: 45; Vasilev 1882: 171; VMS

Pööra <-le>, koh *Pööra_küla* Ksi – küla Jõgeva maakonnas Puurmani vallas (Härjanurme ms), ? 1530 *Poe-rekul*, 1560 *Porkel*, 1582 *Pirakula*, 1627 *Poera Kuella* ~ *Pöra külla*, 1839 *Pöraküll*. ⇒25A3 ♦ V. Palli arvates võib nime küll seostada sõnaga *pöör* : *pööra*, millel on mitu tähendust, kuid tekkemotiiv jääb raskesti seletatavaks. 1977 liideti Pööraga ↑Mäenda küla. – PP

BHO: 465; KNAB; PA I: 116; PTK I: 196–197; Rev

1624/27 DL: 16; Rucker

Pööravere <-ˈverre ~ -sse> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas, mõis, sks *Pörafer*, 1601 *Perrauer* (küla), 1638 *Poerafer* (mõis), 1839 *Pörrafer*. ⇒21C3 ♦ Mõis tekkis varasema küla kohale, eraldati Torist XVII saj. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. L. Kettunen tunneb nime ka kujul *Pöravere*, millele ta on toonud võrdluseks *pörahtama* 'äkki pörisema' ja *pörutama*, Pööravere nimekuju sõna *pöör* : *pööra* ~ *pööru* 'pööramine, rull'. Pööra-nimesid esineb ka mujal ning need on problemaatilised, häälikuliselt vastava *pöör*-sõna ühendamisele nimedega on raske olemasolevatel andmetel leida sisulist põhjendust. Pööravere põhjaosa on 1930. a-tel nimetatud Metsakülaks. Vrd *Pööra*. – MK

EM: 111; EO: 313; KNAB; PTK I: 196–197; Rev 1601:

178; Rev 1638 II: 47; Rucker

Pöörilaid [ˈpööri_ˈlaid] Var – poolsaar Pärnu maakonnas Varbla vallas, 1938 *Pööriotsa laid*, 1939 *Pööri-laid*. ⇒27A1 ♦ Endine saar, nüüd Selglaiu lääneots. Nimega võiks võrrelda sõnu *pööre* '(mh) pööris, tuulekeeris, veekeeris' ja *pööriauk* 'auk jääs, kust noota keeratakse', *pöörioot* 'liik nootaid'. Vrd *pöör* : *pööra* ~ *pööru* ~ *pööri* 'pööramine'. Varem on nimel olnud kaheosaline rööpnimi, teise osise aluseks nennimedes esinev *ots* : *otsa* 'tipp'. – MK

Eesti TK 50; ERA.T-6.3.207, L 1; EMSK; PTK I: 197

Pööritsa <-le>, koh *Pööritsa* Puh – küla Tartu maakonnas Konguta vallas (Suure-Konguta ms), 1939 *Pööritse* (tal), 1963 *Пыритса*. ⇒32A3 ♦ Hiline küla, mille kohta on andmeid 1960. a-test. Kohanimi on üle võetud väiketalult, mis omakorda pärineb mõisa kandimeeste majalt nimega Pöörits. Pole selge, kas kohanimi on algselt *õd* või *õö*. Selle päritolu on hämar (vrd ka Nõo Mälgi külas Pööri talu). Nimes võib peituda oletatav **pöörits* 'pörmitseja' (vrd Puh, Nõo *pööristama* 'pörmitsema'). Samuti jääb ebakindlaks seos kõrreliste hulka kuuluva luste venekeelse nimetusega *пырей*. Pole võimatu, et kohanime eestipäraseks mõtestamisel on õ-häälik muudetud õ-ks, vrd *pöör* : *pööra*, **pöörits*. 1977 liideti Pööritsaga ↑Pombre küla. – EE

Eesti SK 10; KN; KNAB; NL TK 50; VMS: II, 281

Püha¹ <-sse> Pha – kihelkond ajaloolisel Saaremaal, sks *Pyha*, 1449 *Piha*. ♦ Kihelkonna alad kuulusid XIII saj Valjala ja Kaarma muinaskihelkonda. Püha kiriku kihelkonda on esmakordselt mainitud 1449. Algselt on Püha nime kandnud ka vakus (1592 *Pia Vettel*) ja kaks mõisat kihelkonna alal (1645 *Pyha sonst Lohdenhof genandt*, ↑Sutu, *Pyha sonst Brakelshof genant*,

↑Pihtla). Kihelkond on arvatavasti nime saanud küla järgi (mainitud 1453 *Marten Muddenkul is tho Pya*), mis on saanud kõigepealt vakusenimeks ja siis laienenud kihelkonnale (kirik ehitati Püha küla maale). Sõna *püha* varasemaks tähenduseks on peetud 'eraldatud, üksik koht'. L. Meri on populariseerinud arvamust, et Püha khk on saanud nime Kaali järve kunagise nime *Pühajärv* järgi. H. Ligi on dokumentaalselt näidanud, et Pühajärve nime Kaali järve kohta on kirjanduslikult lansseerinud XIX saj F. Kruse ja üle võtnud F. v. Buxhövdén, sel puudub rahvapärane alus. Vrd Püha². – MK

Ligi 1984: 287–289; SK I: 321

Püha² <-sse> Kei – küla Harju maakonnas Saue vallas (Harku ms), 1613 *Pöha*, 1615 *Pöhetby*, 1620 *Pöhattby*, 1687 *Pöhat* (küla kus *Pöha Balßbart* ja *Pöha Siem*), 1798 *Pühhakül*. ⇒2A4 ♦ Kirjapanekute järgi võib nimi lähtuda **tti*- või **ttu*-lisest tuletisest sõnast *püha* või *pöhi*. On võimalik ka, et tegemist on lühenenud siirdnimega, sest 1565 elas alal *Pyliet Jurgen*, kelle lisanime võiks seostada Pühalepaga. Püha külaga on 1977 liidetud ↑Pagavere. Vrd Pühalepa. – MK

Almquist 1917–1922: 288; EAA.1.2.931:201, L 193p;

EAA.1.2.938:13, L 11p; EAA.1.2.940:814, 797p; Mellin;

Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del 1, P:13

Püha³ <-sse> Pha – küla Saare maakonnas Pihtla vallas (Püha krkms), 1453 *Marten Muddenkul is tho Pya* (üriku editeerija Ph. Schwartzi arvates on siin tegemist Püha khk-ga, kuid muudel juhtudel samas dokumendis on ikka nimetatud küla, kuhu loovutatav talupoeg on elama asunud, seega peaks siingi olema nimetatud küla). ⇒50C4 ♦ Arvatavasti just küla kandis Püha nime esimesena. Püha külla ehitati ka kirik. XVIII saj allikais esineb Püha küla kitsamas ja laiemas tähenduses. Nii on märgitud kord *Pyha-*, *Arro-*, *Wissa-*, *Kirrito- und Ebbenickoküllä zu priv. Pichtendahl* (st Pihtla eramõisas Püha, Aru, Vissa, Kiritu ja Höbeniku küla), samas on nendesamade talud kõik *Pichtendalsche Bauren in Pyhakyllä* (Pihtla talupojad Püha külas). U 1900 külana *Пюхакюла*, 1923. a nimestikus Kiriku küla ja Püha kirikuasundus, 1930. a-tel Kirikuküla (rahvasuus ka Kergu küla). 1977 on vana Püha küla nimi taas ennistatud. Püha küla läänepoolseid talusid, mis varem kuulusid Pihtla mõisa alla, on kutsutud Vissa külaks, seal on ka samanimeline talu (1738 *Wissa Ties*). Pühaga on 1977 liidetud Kopli küla (1945), mis oli õieti Püha kirikuasunduse uus, 1939. a kavandatud nimi. Vrd Püha¹. – MK

ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10.V 1939

nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; Ligi

1984: 289–290; SK I: 499; Uuet 2002: 105, 211; ÜAN

Pühajõe [*püha_ jõe*] <-le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Toila vallas, mõis, sks *Pühhajöggi*, 1241 *Pododt* (küla), 1346 *Puiecke*, 1583 *Peaiocke*, 1635 *Poehagöggi*, 1726 *Pühajöggi* (küla ja mõis). ⇒7C2 ♦ P. Johanseni arvates võiks esmamainingut lugeda **Poioki* või **Poiock*. Küla asub Pühajõe ääres ja on sellelt saanud nime. Mõis on rajatud vahemikus 1583–1635. XX saj nii küla kui ka samanimeline asundus. 1977 liideti Pühajõe asundus algul Martsa külaga, ent al 1997 kuulub uuesti Pühajõe küla piiridesse. Pühajõe ja Toila aleviku piiril olevat paikkonda tuntakse Oru ehk Toila-Oruna (1945 Pühajõe-Oru, ↑Toila). Vrd Pühajõgi¹. – MK

Joh LCD: 551; KNAB

Katariina II tunnistas Pühajõe mõisa kuuluvuse kohta staabikirurg Johann Wilhelm von Weirauchile. 1765. EAA.854.2.5344, L 1.

Pühajõgi¹ [*püha_ jõgi*] Jõh – jõgi Ida-Viru maakonnas. ⇒7C2 ♦ Ülemjooksul kutsutud ka Edise (Ädise) jõeks. Jõgi algab Kukruse lähedalt ja suubub Toila Soome lahte. Jõe järgi oli nimetatud ka küla. P. Johansen on seostanud eesti Püha-nimelised paigad piirialadega. Vrd Pühajõe. – MK

Joh LCD: 177, 551

Pühajõgi² [*püha_ jõgi*], koh *Pühä_ jõgi*, rahvak aj *Pühä Vöhandu Kan*, Ote, Urv – jõgi Põlva ja Võru maakonnas, 1684 *Helige Beck*, *Helige Bäckén*, 1798 *Wöhhando Fl.*, *Pühhajöggi*, 1839 *Pühha Fl.* ⇒44C1 ♦ XX saj on Vöhandu jõe ülemjooksu Vagula järvest Kauru järveni (Ilmjärveni) tuntud Pühajõe nimega. XVII saj kirjalikes allikates on olukord teistsugune – alamjooksul ei kasutatud Vöhandu nime, vaid nimetati jõge asustusnimedega: Kirumpää jõgi, Röpina jõgi. Just ülemjooksul on jõge tuntud siis Vöhandu nimega, nt 1638 on Sömerpalu kohta kirjas, et piirkonnast voolab läbi jõeke nimega Vöhandu (*wæhand*), mis saab alguse Otepää Ilmjärvest. 1627 on Kärğulas olnud küla *Wohanda* (↑Sulbi²) ja Linnamäel küla *Wiehandt* (↑Alapõdra). Pühajõe nime ei esine kirjalikes allikates enne XVII saj lõppu. Kirjalikult hakati Pühajõe enam mainima pärast J. Gutsblaffi kirjeldatud Vöhandu jõe pühaks pidamist ja Pühajõe vastuhakku 1642. a. Esimene kirjalik nimekuju *Helige Beck* 'püha oja' leidub Kärğula mõisa kaardil 1684. Jõe pühaks pidamist kinnitavad kohanimed Pühikmägi ja Pühälätte mõts Ilmjärvel Kolju (Kol' u) koolimajast põhja pool (1825. a kaardil *Pühhicke Meggi* ja niit *Pühhälätte*). Püha läte, mille sees olid enne Teist maailmasõda puust raked, olevat jäänud kuivaks, kui lästest ülevalpool süvendati tee läbi mäekülje. 1979. a ilmunud Eesti NSV jõgede nimestik määratles Vöhandu alguse Vagula järvest, Pühajõe suudme Vagula järves ja lähte hoopis Sirvaste külas. Traditsiooni järgi tuntud Ilmjärvelt algav ülemjooks sai nimeks Sillaotsa jõgi Sillaotsa talu järgi Koorastes. 1982 lii-

Pühalepa kirik ning Suuremõisa tuuleveski ja küün. U 1900–1918. EAA.1691.1.136, foto nr 10.

deti Pühajõgi Vohandu jõega ja määrati ülemjooks ümber Savernasse. 2014 sai traditsiooniliselt tuntud ülemjooks, vahepealne Sillaotsa jõgi, tagasi oma ühe ajaloolise nime Pühajõgi (Pühajõgi). Vrd Ilmjärve, Vohandu jõgi. – ES, MF

EAA.308.2.182, L 1; EJOK 1986; Loopmann 1979: 38, 40; LVVA.6828.4.385, L 1; Mellin; Rev 1624/27 DL: 61, 101; Rev 1638 I: 146; Rucker

Pühajärv [püha_`järv], koh ka Pühä_`järv Ote – järv Valga maakonnas Otepää vallas, 1510 *die heilige See* ('püha järv'), 1628 *Poeha Jerwe*, 1638 *Pyhajerwe*, 1684 *Pöha Jerw*, 1825 *Pühha Jerw*. ⇒39A2 ♦ Pühajärve on peetud Eesti üheks ilusaimaks järveks. Pühajärves on rahva teadmise järgi seitse saart, sh Inussaar, Kloostri Saar, Lepässaar, Sõsarsaared. Järvel on ka palju lahtesid ja mitu poolsaart. Soomes tähistab Pyhäjärvi sageli mingit piiri, kuid pole teada, et Otepää Pühajärv oleks mingi eriti põlise piiri märkija. Tegemist on pühaks peetud ja peetava järvega, sellest ka nimi. Vrd Pühajõgi. – MF

Bfl: I, 741; BHO: 109–110; EAA.1368.1.12, L 1; EAA.308.2.92, L 1; Eesti PK 20; ENE: VI, 339–340; KN; Rev 1624/27 DL: 114; Rev 1638 I: 58; SPK: 357–358

Pühajärve [püha_`järve] <-le>, koh ka Pühä_`järve, koh varem ka Pühäre Ote – küla Valga maakonnas Otepää vallas, mõis, sks *Heiligensee*, *Wollust* (varem), 1782 *Pühhajärv* (mõis), 1836 *Heiligensee* (mõis), 1922 *Pühajärve* (küla). ⇒39A2 ♦ Mõisat mainitakse esmakordselt, aga nimeta, 1398. a. Järgnevad kirjapanekud on *Võluste või *Valuste nimega (1417 *Wollust*, 1508 *Hof Wollust*; küla 1582 *Waliusth*, 1628 *Walluste*, 1749–1762 *Walluste Dorf*). Kuigi mõisat on mainitud varem, näib nii, et mõisasüda on nime saanud seal varem eksisteerinud külalt, sest *ste-lõpp* viitab eestipärasele nimele. Nimi oli kasutuses kuni XIX saj keskpaigani, ent tänapäeval on see tundmatu. On teada, et kohalikud elanikud kutsusid mõisat juba XVIII saj lõpul Pühajärve nimega (*Pühhajärv*). 1836 lasi omanik oma valdused saksa keeles ümber nimetada *Heiligensee*'ks, mis vastab tähenduslikult eestikeelsele Pühajärve nimele. 1920. a-tel tekkis Pühajärve asundus, mis 1977 muudeti külaks. Mõisa peahoone ümber on arenenud tänapäevane küla, mis on kokku kasvanud Otepää aedlinnaga. Pühajärve külaosad on Rüüvlikülä järvepoolses küljes ja Lillekülä maanteest põhjas. Kaugemad paigad on loodes Kannistiku ja Laose, viimane nimi on karjamõisa järgi. * *Otepään oli kuningas Pühan, sellega oli ka järvel Pühani nimi. Otepää kuningal oli 12 last. Siss lask Pühan järve täita 12 saart, ega latse jaoks üits. Üte saare täitmise jaoks oli tarvis 1000 paari härgi. Talvega saanu üits saar valmis. Nendest om säitse saart*

alles, viis saart om aga ära vajumu, nii on suvisel ajal umbes 4 jalga vett pääl. Pühajärve mõisa om ollu kesk valda enne Pöhjäsöda, Vooluste mõisa nime all. Pääle Pöhjasöja om mõisa tehtud sinna, kus ta om praegu, Pühajärve veere pääl. Siss oli ikka Vooluste nime all. Kui Villapoi Pühajärve mõisa omanik oli, siis lask tema Rüan nime muuta. Nii et Pühani järvele sai nimeks Pühajärv ja mõisale Pühajärve mõisa. See nime muutmise maksis Villepoil 2000 höberubla. Vanarahva mälestuse järgi, et sääl, kus asub nüüd mõisa, olnud enne klooster. See tee, mis kõrtsi mant mõisade üle tuleb, olevat vana Juudas täitnu umbes 140 aastat tagasi. Vesi om katsipidi üle tee lainetanu. Siis hakkanu mõisniku katsipidi teed järve täitma. Nimelt Paumann, Sampson, Strük ja Srenk. Srenk täitis põhjapoolse osa järve näiteks kandudega täis. Ja Siivest täitse viimase osa, ja tegi suure tee üle. (1939) Vrd Pühajärv. – MF

BHO: 109; EAA.1260.1.9:153, 316, L 154p, 317; ENE: VI, 340; KM: ERA II 242, 283 (3) – 1939; KN; KNAB; LGU: I, 150, 197; PA I: 76; Rev 1624/27 DL: 114; Uustalu 1972: 201–202

Pühalepa¹ [püha_`lepa] <-`leppa ~ -sse>, koh aj *Pöha_`lepa* Phl – kihelkond ajaloolisel Läänemaal Hiiumaale, sks *Pühhalep*, 1470 *Poilep* (kihelkond), 1519 *Poylow*, 1528 *Poulup*, 1564 *Pöylepp*, *Pöllipe*, *Pölipe*, 1688 *Pöhalep*. ♦ P. Ariste pakutud *püha* + *lepp* on tõenäolisemalt rahvaetümoloogia, juba L. Kettunen kahtleb puunimetuses. Kuigi P. Johansen märgib, et rootsi traditsioonis lõpuis *-lep*, *-lup* märgib piirkonda või ala, peab M. Kallasmaa eesti kohanimedes siiski tõenäolisemaks lähtumist eesti keelest: *lõpp* : *lõpe* 'laht, lõpp'. Ka nime algusosa on tõlgendatud kaheti, selle aluseks on peetud sõnu *püha* ja *pöhi*, mis mõlemad annavad kohalikus häälduses omastavas käändes *pöha*. – MK

HK: 6, 202; LUB: XII, 718

Pühalepa² [püha_`lepa] <-`leppa ~ -sse> Phl – küla Hiiumaakonnas Pühalepa vallas (Pühalepa krkms, Suuremõisa ms), 1923 *Pühalepa* (asundus). ⇒48C3 ♦ Pühalepa küla on tekkinud Pühalepa kiriku juurde kirikumõisa ja Suuremõisa maale, küla nimekirjas 1945. Vrd Pühalepa¹. – MK

Pühaste <-sse>, koh ka <-de> Rõn – küla Valga maakonnas Puka vallas (Aakre ms), 1582 *Piasth*, *Pieasth*, 1638 *Pehastekyllo*, *Pihastokyllo*, *Pehastakyll*, 1839 *Pühaste*. ⇒38B1 ♦ Külanimi lähtub sõna *püha* tulelise **pühane* mitmuse omastavast. 1977 liideti üheks Pühaste I ja II ning Järve, Laane, Laksi ja Sootla (ka Soodla) küla. Viimane oli põline küla (1628 *Sodla Kuella*, 1839 *Sootla*). Rõngu khk talupoja lisanimega on *Sotla* teada juba 1582. Pühaste pöpsiküla oli Mustaru, mis asus küla keskusest edelas. – EE

BHO: 469; EO: 249; KN; PA I: 63, 65; Rev 1624/27 DL: 151; Rev 1638 I: 96, 97; Rucker; Troska 1987: 103

Pühatu <-sse> Rap – küla Rapla maakonnas Raikküla vallas, mõis, sks *Pühhat*, 1241 *Piate* (küla), 1532 *Peat* (mõis), 1725 *Pöhat* (küla ja mõis). ⇒11C4 ♦ Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus liideti pärast 1930. a-id külaga. 1977–1997 oli Riidaku küla osa. Nime võiks tõlgendada kui *tu*-vormi, mis tuletatud tegusõnast (umbes tähenduses 'pühitsetu', vrd ka sm *pyhättö* 'pühitsetud koht, tempel'). Püha-kohanimed viitavad sageli eraldatud või keelatud paikadele. – PP

Bfl: I, 1033; EO: 249, 289; Joh LCD: 547; LCD: 41v; Rev 1725/26 Ha: 278; Schmidt 1871

Pühi <-le ~ `külla> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas (Unipiha ms), 1582 *Pihikiela*, 1627 *Pyhy*, 1839

Pühakülla. ⇒32C3 ♦ Mitmusliku tüvega külanimi tuleneb tõenäoliselt sõnast *pühä* 'püha'. Vrd Kodijärve. – EE

PA I: 46; Rev 1624/27 DL: 136; Rucker

Pürksi [ˈpürksi] <'Pürksi ~ -sse> = **Birkas** [ˈbirkas] <-esse>, koh *Bärkjas* Noa – küla Lääne maakonnas Noarootsi vallas, mõis, sks *Birkas*, u 1540 *Birrix*, 1557 *Berckesz*, 1565 *Birxby*. ⇒9C3 ♦ Pürksi mõis on rajatud 1620. Mõisa maadele 1920. a-tele tekkinud asundus sulandus Pürksi külasse pärast 1930. a-id. Küla oli XVII saj-st alates eri aadlipere omanduses kuni Eesti iseseisvumiseni. 1920 avati Rootsi Hariduse Sõprade eestvedamisel mõisahoones eestirootsi noortele rahvakool ja põllutöökool, millest sai omalaadne kultuurikeskus. Kooli jõudis enne lõplikku sulgemist detsembris 1943 lõpetada 577 õpilast. 1995 avati seal Noarootsi gümnaasium (*Nuckö gymnasium*). Eestikeelne Pürksi nimi võib olla mugandus rootsikeelsest nimest *Birkas*. Nimi on varem olnud loodusnimi, mille järelosa on vanarootsi *ås*, tänapäeva *ås* 'voor', mis arvatavasti viitab liivaseljandikule Paslepast Pürksi mõisa lääneküljeni. Nime algusosa sisaldab sõna *björke* 'kaasik', mis esineb keskaja Rootsi kohanimeses kujul *birke*. Murretes on see arenenud mh *berke*'ks, viimast kuju mainib juba C. Russwurm. Kahe sõna liitumisel e-sidehäälik muutus *j*-ks. Et rootsi kirjakeelse kujuna säilis *Birkas*, võib tuleneda ka saksa sõna *Birke* mõjust. Pürksiga on 1977 liidetud ↑Kulani küla. – MB, MK

EM: 87; Hellquist 1970: 75–76; Johansen 1951: 265;

Lagman 1964: 48, 98, 147–152; Russwurm 1855: I, 114–115; SAOB: B 2950–2962

Püssi <'Püssi ~ -sse> Lüg – linn Ida-Viru maakonnas Lügänu vallas, mõis, sks *Neu-Isenhof*, *Pühs* (kuni 1842), ? 1472 *Püssz* (mõis), 1475 *Pühs*, 1558 *Puisse*, 1796 *Pühs*. ⇒6C4 ♦ Asula kujunes Püssi raudteejaama juurde al 1920. a-test, 1945 alevik, 1954 alev, 1993 linnaõigused. Nime on saanud raudteejaama, see omakorda mõisa järgi. Püssi mõis ja selle ümber 1920. a-tel kujunenud asundus liideti 1977 Lügänu alevikuga. E. Varep annab M. v. Taube järgi 1472. a nimekujuks *Bühs*. Nime kaugem päritolu on ebaselge. – MK

Bfl: I, 310; BHO: 134; ENE: VI, 346; EVK; Joh LCD: 423; KNAB; Mellin

Püssä <-le>, kirjak varem ka *Püssa* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), 1796 *Püssa Wassil*, *Püssa Linnert*. ⇒44C2 ♦ Püssä oli 1977–1997 Rasva küla osa. Peremeeste rahvapärane lisanimi Püssä, millest sai tänapäevane külanimi, lähtub tõenäoliselt sõnast *püss*, võrupärase omastava käände kujul *püssä*. Algtalu ja küla on XVII ja XVIII saj olnud tuntud *Kokõ-Villaku nime all (1684 *Willach Pustus*, 1688 *Willako Kocke* (*Kersten*, *Rein* ja *Hans*), 1758 *Kocka Willako Mick*, 1798 *Kokewillago*). – ES

EAA.1268.1.403:231, L 198p; EAA.308.2.178, L 1; EAA.567.3.252:15, L 12p; Mellin; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/36:715, L 715p

Pütsepä <-le>, rahvak varem ka *Jeremä küla* Vas – paik (küla) Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1684 *Pusep Jürri*, *Pitzsep Jurri*, 1688 *Putsep Jerreni Hindt*, 1820 *Pütseppa* (küla), *Jerrema* (talv). ⇒45B2 ♦ Liideti 1977 Heinasoo külaga. Küla on alguse saanud hajatalust, kus 1688 oli kaks poole-

Pürksi. Foto Evar Saar. Erakogu.

Püssi viipenimi. Kohanimes sisalduva sõna tõlge, viibe „püss“ või „tulistama“.

meest, *Hindt* ja *Andres*. Talupoja lisanimi tuleb ametinimetusest *püttsepp* 'puuanumate valmistaja'. 1684. a kaardil on mainitud Puuseppa, kirjeldusraamatus on nimi Pütsepaks üle parandatud. Küla teine nimi Jeremä pärineb venepärasest eesnimest *Jerjoma* (*Еремею, Ерема*, heebrea algnimi *Jeremia*). – ES
EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.6.316:61, L 53p;
EAA.1271.1.223:249, L 455; Roslavlev 1976: lisa 3; Unbegaun 1995: 46

Pütäljäv [ˈpütälˌjäv] Plv, Rõu – järved Võru maakonnas Võru vallas, 1850 *Püdal Jerw*, 1876 *Озеро Пюдаль иепов*. ⇒44C1 ♦ Väikesi järvi nimega Pütäljäv on Võru vallas kolm: Loosu külas, Meegomäe külas ja Räpo külas. Viimase, tänapäevaks enam-vähem kinni kasvanud järve kohta käivad eespool toodud ajaloolised kirjapildid. Järve nimi tuleb võrukeelsest sõnast *pütäl* : *püdälä* 'kaan', seega siis tähendusest „kaanjärv“. – ES

EAA.3724.4.1864, L 3; EAA.3724.4.1865, L 1

Püüsi [ˈpüüsi] <-le>, koh 'Püüntse ~ 'Piüntse Jõe – küla Harju maakonnas Viimsi vallas (Viimsi ms), 1519 *Bunysz*, 1542 *Pinniskulle*, 1585 *Punis*, 1620 *Pynnes*, 1871 *Pientse*. ⇒2B2 ♦ P. Johansen on 1471 mainitud Nyby küla pidanud samuti Püünsiks, sest küla on nimetatud koos Haabneeme ja Rohuneemega (*Hapenes*, *Nybu unde Langnes*), kuid ilmselt on tegemist siiski Uusküla. A. Viidas arvab, et nähtavasti on külaelanikud oma küla nimetanud „uueks külaks“ või „külaneemeks“ Rohuneeme suhtes. Küla nimi pärineb küll ilmselt rootsi keelest (*Bynäs*

'külaneem'), kuid see ei tähenda, et esimesed elanikud olid rootslased, nagu alates Johansenist arvatud on. Võimalik, et Rootsiaga sidemeid omav püha Brigitta (Pirita) klooster (emaklooster oli Vadstenas), kellele Viimsi poolsaar XV saj-st alates kuulus, nimetas külasid rootsikeelsete nimedega. Juba varsti pärast esmamainimist, al 1542 (*Pinniskulle*) on nime algul *b* asemel *p*, mis viitab eesti keelele, pealegi on nimele liitunud eestikeelne *-küla*. 1716. a maanimistus, mis koostati küsitlemise teel, on Püünsi nimeks *Picknehm*. Tundub, et see ongi küla varasem nimi ja küla on hoopis vanem. Rootsikeelne *Longenes*

(u 1375 Birgitta imeteo kirjelduses, millega põhjendati kloostri rajamist Eestisse) ja ka hilisemad *Langnes* (1471), *Langnis* (1539) tähendavad samuti pikka neeme. Johansen on arvanud, et see nimi tähistab Rohuneemet, sest küla on saanud oma nime pikalt ja kitsalt Rohuneeme poolsaarelt. Kumbki küla ei asu päris neemel, Rohuneeme asub sellest kagus, Püünsi lõuna-edelas, küll kaugemal lõunas. Püünsiga liideti 1977 osa ↑Rummu külast. Vrd Uusküla¹. – MJ
Almquist 1917–1922: 292; BHO: 452; Collijn 1926: 134; Johansen 1951: 182–183, 321; Schmidt 1871; Viidas 1992: 93–94

R

-ra – Eesti kohanimede lõpp. ♦ Peamiselt Kirde- ja Ida-Eesti talunimedest levinud *-ra* on pärit järelosast *-rahva*. Selle lõunapiiriks on Põhja-Eesti murrete piir Põhja-Tartumaal ja läänepiiriks Tartu- ja Virumaa läänepiir. Levila läänepoolsetest naaberkihelkondadest on fikseeritud üksikuid nimesid, mõni nimi on teada kaugemaltki. Tulenemist *-ra* < *-rahva* on oletatud näiteks Trm Metsara küla puhul. Sageli on *-ra* lühenenud varasemast lõpust *-vere* (Koor, Kuundra, Kõera, Mädra, Oera, Põhara). Ka liitnime järelosa võis anda *-ra*, nt *-järve* (Aitsra, Jabara), *-vare* (Kiivera), *-pere* (Nõmbra, Soomra), *-aru* (? , Põi Metsara), *-kangru* (Läbara). Muidugi leidub ka nimesid, kus *-ra* on tüve osa (Kamara, Kehra, Tatra, Ura). Mõne nime kirjapanekuist ei ole selge, mis osis oli algne, näiteks Tabara nimes võis *-ra* lähtekohaks olenevalt kirjapanekust olla kas *-järve* või *-aru*. – MK

EMK 2009: 278–279; PTK I: 140; PTK II: 119–120

Raadama [‘*raadama*, varem ka *raadama*] <-le>, koh <-lõ> Röp – küla Põlva maakonnas Röpina vallas (Röpina krkms, Röpina ms), 1582 *Raiedoma*, 1592 *Radoma*, 1601 *Raydama*, 1625 *Raduma*, 1627 *Radomma*, 1630 *Radama* kylla, 1923 *Radamaa*. ⇒40C1 ♦ Vana küla, mis XIX saj jagunes kahe valduse vahel, lõunaosas Röpina mõis, põhjaosas Röpina kirikumõis (Kerko-Raadama, üheverstalisel kaardil vastavalt *Радомѧ* ja *Курюкы-Радомѧ*). Külanime kirjapilt kinnistus XVII saj algupoolel kujule *Radama*, kuid oli enne seda küllalt vahelduv. Eesti keeles hakati külanime lõppu tõlgendama sõnaga *-maa*, kuid selle algupärasus on vähetõenäoline. Nime võiks pidada algselt slaavipäraseks, vrd nt poola linnanimi *Radom*, slaavi eesnimi *Radomil*. Samas näitavad just varasemad, sh Poola-aegsed kirjapanekud nimes *rajedo* ~ *raido*-algust, mida ei saa väga levinud *rado*-alguliste slaavi nimedega siduda. Seetõttu jääb külanime keeleline päritolu lahtiseks. Et Raadama nimi võiks tähendada raadatud maad, pole eriti usutav, sest siis võiks kas või nimevariantina käibida kohalikule keelele omane *rae*-alguline kuju. Ka katse sõna *rada* abil (*rada* + *maa*) nime seletada on vale, sest üleskirjutused ei näita esimeses silbis lühikese *a* esinemist (vanas kirjaviisis oleks *radda*). – ES

EAA.567.3.190:13, L 13; PA I: 94; PA II: 435; Rev 1601: 17; Rev 1624/27 DL: 70; Roslavlev 1975: 13, 24; Vene TK 42; ÜAN

Raadi¹ <-le>, koh <-lõ> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vasteliina ms), 1782 *Radi Johann*, 1820 *Radi* (küla). ⇒45B2 ♦ Raadi oli 1977–1997 Kapera küla osa. XVII saj veel asustamata kohta tekkis hajatalu XVIII saj II poolel, hiljem kujunes sellest väike küla. Kõige tõenäolisemalt on tegemist Raadi mõisast siia elama siirdunud talupoja lisanimega.

Liphartid omandasid Raadi 1751 ja Vastseliina 1766. Vrd Raadi². – ES

EAA.1865.2.141/2:46, L 45p; EAA.1271.1.223:66, L 119; EAA.308.2.178, L 1; Stryk 1877: 39, 241

Raadi² <-le> TMr – Tartu linnajagu, mõis, sks *Ratshof*, 1582 (*folwark*) *Zaiezierski*, 1588 *Zaiezierze* (*Radtshoff*) (riigimõis), 1601 *Der Radtshoff*, 1782 *Radi mois*, 2003 *Raadi-Kruusamäe* (linnaosa). ⇒32C1

♦ Nimi pärineb mõisalt, mille kohta on teateid al XVI saj keskpaigast, mil ta kuulus Tartu raele. Mõisa maad arvati 1923 linna koosseisu. M. J. Eiseni ja K. Uustalu andmeil lähtub mõisa nimi saksa laensõnast *raad* : *rae*, murdes *raad* : *raadi* ‘linnaavalitsus’. Linnajao nimena on kasutusel Raadi-Kruusamäe. Sealkandis oli maapõues rohkesti liiva ja kruusa, mida kaevandati ehitustöödeks. 1582. a poola nimi on tõlkes ‘järvetaguse (riigimõis)’. Oletatakse, et järve all mõeldi pisikest Raadi järve. XVII saj esines paralleelnimena *Embeckshof* (‘Emajõe mõis’), mis on seotud Emajõe lähedusega. Raadi mõisa Kvissentali karjamõisas (ka *Kvistental*, 1782 *Wisti-* oder *Paulsoni mois*; sks *Quistenthal*) asunud kõrts oli Tartu üliõpilaste armastatuid väljasõidukohti. – EE

BHO: 488; Eisen 1918b: 3; EM: 97, 181; ENE-EE: XII, 575; Hupel 1774–1782: III, 252, 255; KNAB; PA I: 99, 272; Rev 1601: 43; Uustalu 1972: 211, 214

Raadivere <-`verre ~ -sse>, koh ‘*Raadvere* ~ ‘*Raad`vere* Pal – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Luu ms), 1519 *Raddifer*, 1585 *Radywer*, 1627 *Raydafahr*, 1768 *Raidafar*. ⇒25B3 ♦ Lähikonnas on ka Raadivere (Lai) ja Raatvere (Kod), ent need näivad olevat teist algupära, sest varasemates kirjapanekutes esineb seal ühend *au*. Raadivere nimes on esisilbis varem ehk olnud *ai*, mis lubab teda V. Palli arvates siduda nt isikunimega *Rait*. L. Kettunen oletas lähteks sõna *raadik* ‘savisegune, suviti kõva maa’. 1977 liideti Raadiverega Kubuvälja ja osa ↑Prossa külast. – PP

EO: 298–299; PA I: 193; PTK I: 198

Raadna [‘*raadna*] <`Raadna ~ -sse>, koh ka ‘*Roadna* Trm – küla Ida-Viru maakonnas Lohusuu vallas (Avinurme ms), 1695 *Radena* kylla, 1811 *Radna*. ⇒16B3 ♦ Nime päritolu jääb hämaraks, M. Kallasmaa oletusel võiks see olla seotud sõnaga *raadama*. Raadnast põhjas metsas on Sidani talud, mis on varem ka omaette küla olnud; nimi võib pärineda vene isikunimest. – PP

PTK I: 198, 220

Raadivere <-`verre ~ -sse> Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Laiuse ms), 1599 *wioska Raudawer*, 1739 *Raudofer*. ⇒25B1 ♦ Tuntud kui Laiuse mustlaste keskus enne Teist maailmasõda. L. Kettunen on nime esitanud kujul *Raduvere* ja toonud vasteiks *radu*, *rodu* (onomatopöa) ning Wiedemanni sõna-

raamatust *radused ilmad* 'tormised ilmad'. Varasemais kirjapanekuis esineb esisilbis peaaegu järjekindlalt diftong *au*. Kohalikus murrakus võib teise välte diftong muutuda pikaks täishäälikuks, vrd *laut* : *laada*. Arvestada tuleb ka seda, et idamurde üheks omapäraks on *d* astmevahelduse puudumine (*madu* : *madud*), ja asjaolu, et metallide nimetused on võinud esineda isikunimedena (E. Roos). Saamegi arvestatava üldnimelise vastena tuua kohanime algusosale sõna *raud*. 1977 liideti Raaduverega Kasevere (1599 *Kasiwer*, *Kaziwer*) ja osaliselt Altvälja küla (viimase teine osa liideti Vilinaga). – VP

EO: 297; PTK I: 59, 198; PTMT: 108; P XVI: 100, 111, 138; Roos 1961: 347

Raagi <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Luutsniku ms), 1815 *Ragi*, 1826 *Rady*, 1839 *Ragi*, 1910 *Rägi*. ⇒45A3 ♦ Küla on tekkinud vanema Hanija küla metsamaale. Nime päritolu pole teada. Oletatavasti sisaldab 1826. a kirjapanek viga, olles mõjutatud Vastseliinas ja mujal Võrumaal levinud Raadi lisanimest. Kirjapanekutes vahelduv *a* ja *ä* suunab võrdlema vene *рагу*-osist sisaldava lisanimega, millest on saadud perekonnanimi *Рагуи*. Kuid Raagi ilmub lisa- ja kohanimena XIX saj, kui venepäraste kohanime tekkimine Ida-Võrumaal oli taandunud. Raagi nimi ei sisalda puunimetust *raag* 'remmelgas, puukujuline paju', sest sellest sõnast saadud lisa- ja perekonnanimed on Võrumaal omastava käände kujul alati nõrgaastmelised: *Raag* : *Raa*, nt Raasilla, Raakannu, Vanaraamägi. – ES

EAA.1268.1.216, L 4; EAA.1865.2.84/2:32, L 33p; EAA.3724.5.2864, L 1; Rucker

Raakva nulk [*'raakva nulk*], koh *'Raakva* <-lõ> ~ *'Raakva* Se – nulk (külastu) Põlva maakonnas Värskas vallas (Lob), 1681–1684 *Raatwakjilla*, 1875 *Dorf Raakwa*, 1903 *Raakwa kolk*, *Ракова бора*, 1904 *Raakva nulk*. ⇒46A1 ♦ Endise Petseri maakonna Petseri vallas, varem Pihkva maakonna Petseri vallas ning XVI saj Velikaja-taguse zassaadi Taeluva gubaas asunud külastu. Vanim kirjapanek külanime närbineb Rootsi kaardilt 1681–1684. Ka 1875 on piirkonda mainitud ühe külanime. Vanimast kirjapanekust nähtav nimekuju **Raatva* võis olla liitnimi *raat* + *va*. Nime algusosa võib tuleneda sõnast *raatmaa* 'metsa alt vabastatud ala' või võru sõnast *raatanu* 'rähmane' (rähmane ehk sogane vesi). Hilisema nimekuju alusel võib algusosa olla *raag* 'paju, kuiv oks', vrd seto *raaksõno* 'raagudest'. Vene algupära korral võib nime algusosa olla seotud sõnadega *pamь* 'kaitse, tüli, lahing, sõda', *патовать* 'päästma, kaitsma, hädas abistama' või *памка* '(„tšuhnaade“) kaarik, vanker'. Nimi võib tuleneda lisanimest *Раков*. A. Šteingolde arvates on siin tegemist eranditult soome-ugri päritolu kohanimega, mille lõpus on liides *-va* ('vesi'). Vrd Irboska Raakva (1585 *Раково*). Nulk hõlmab traditsiooniliselt kaheksat seto küla, neist praegu ametlikud Matsuri, Säpina, Vaartsu, Vedernika ja Voropi, mitteametlikud ↑Helbi, ↑Porski ja ↑Vammustõ, samuti Paadova (↑Säpina), hiljem lisandus ametlik Koidula küla. Ajalooliselt ja kultuuriliselt võib siia teatud tagamaana või keskusena arvata ka Petseri linna. – AK

Dal' 1880–1882; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 238; Hurt 1904: XX; Hörn 2009; Remmel 1985: 13; Roslavlev 1976: kaart 2; Weske 1876: 44, 45; VMS; Wd

Raamatu <-sse>, rahvak ka *Tuski* ~ *Kõrvi*, kirjak ka *Rammatu* Saa – küla Viljandi maakonnas Abja vallas (Jäärja ms). ⇒36B2 ♦ Raamatu nimi esineb vallakirjades 1930. a-test. Renneri kroonika andmeil tungisid Vene väed 1560 Saardesse, kus põletasid mõisaid ja küli, teiste seas Raamatu küla (*Ramkull*). L. Vaba on nimele võrdluseks toonud leedu *ramus* 'rahulik, vaikne, tasane; leige, jahedavõitu' ja läti *ramīt* '(maha) matma, mulda sängitama' (vrd ka läti *rāms* 'rahulik, vaikne, tasane'), mis sobivad, kui lähtuda ojanimest. Lätis, Leedus ja vanapreisi aladel tuntakse sellenimelisi jõgesid, järvi ja soid. Küla lähistel on Raamatu oja ja Raamatu soo, Läti poolal talud *Jaunramatas*, *Lejasramatas* ja *Vecramatas*. Raamatu oja jätkub Läti poolal Salatsi parema lisajõena (läti *Ramata*), mille alamjooksule on 1970.–1980. a-tel tekkinud asula *Ramata* (*Kiisi*). Igatahes näib nimi olevat rahvaetimoloogiliselt ümber mõtestatud. Raamatu külaga on 1977 liidetud kaks Jäärja küla (1945). * *Raamatu oja olla nime saanud sellest, et juudi kaupmees olevat sinna uppunud koos raamatupambuga*. – MK

Aben 1966; EMSK; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KN; KNAB; Kukk 2005; LVVV: R, 64–65; Pärnumaa 2010: 75; Renner 2006: 152, 195; Uuet 2002: 100; Vaba 2002: 268; ÜAN

Raanitsa <-sse ~ -le> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas, mõis, sks *Neuhof*, 1601 *Radnitz*, 1627 *Rannitz*, 1826 *Ranitze-M.*, 1923 *Rannitsa*. ⇒32C3 ♦ Vana-Prangli mõisa põline küla, mille kohale rajati 1792 Raanitsa mõis. Maareformi käigus tekkis mõisa maadel 1920. a-te alguses asundus, hiljem küla. Kohanime päritolu on ebaselge. Kuju järgi on võib-olla tegu slaavi päritoluga nimega, mis võib pärineda Poola ajast, vrd *Radnica* asula Poolas, samuti *Rannitsa* jõgi Leningradi oblastis või asula *Grodna* oblastis. Teisalt on võimalik, et nime lõpus oli osis *-otsa*. Seostamine sõnaga *ranits* ~ *raanits* 'sõduri seljakott' pole tõenäoline, sest see on laen vene keelest, millesse sõna oli ilmunud alles XVIII saj. 1977 liideti Raanitsaga ↑Vissi küla. Raanitsa idaots on tuntud *Idusoo* nime all. – EE

Bienenstamm 1826: 289; EM: 92, 170; Rev 1601: 76; Rev 1624/27 DL: 116; ÜAN

Raasiku <-le>, koh ka *Raasiki* HJn – alevik Harju maakonnas Raasiku vallas, mõis, sks *Rasik*, 1254, 1393 *Raseke* (küla), 1497 *Rasseke* (mõis), 1586 *Raszke* (mõis ja küla), 1637 *Rasigk* (mõis ja küla). ⇒3B4 ♦ Küla asetseb algul praegusest alevikust lõuna pool ja kuulus kaua Padise kloostri omanikele Daugavgrīva (Dünamünde) munkadele. Mõisat on mainitud küll alles 1497, kuid tõenäoliselt eksisteeris varem, P. Johanseni arvates rajati see Kaemla talu põldudele (↑Aruru). Mõisal oli tollal kolm vakust: Tõhelgi (Tõhelgi ja Saku küla, Raasiku küla ja veski), Puiatu (Puiatu, Igavere, Järsi, Aruküla ja Kurgla küla) ning Pikva (Pikva küla ja veski, Kihmla küla). Raasiku küla asemele rajas kindralkuberner Andreas Torstenson XVII saj keskel ↑Peningi mõisa, mis eraldati Raasikust. XVIII saj keskel hakkas Raasiku uutele omanikele kuuluma ka Kambi mõis (sks *Kampen*, sai nime omanike järgi XVII saj lõpus, 1556 *Jacksare*), mis seni oli seotud Alaverega. 1908 liideti Kambi mõisa kinnistu Raasikuga. XIX saj lõpul pärast Raasiku raudteejaama ehitust tekkis selle ümber asula, mis 1930. a-tekst muutus alevikuks. Raasiku mõisa

maale tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1977 liideti põhiliselt Tõhelgi külaga, ent mõisasüda (Raasiku-mõisa) kuulub praegu aleviku piiresse. Raasiku nime päritolu ei ole selge, tegemist võib olla isikunimega. Raasiku alevikuga liideti 1977 ↑Haljava alevik, mis praegu moodustab Harju-Jaani kirikust põhja jääva osa. Kiriku ja jaama lähedal lõuna pool oli P. Johanseni järgi varem Mägise küla (1485 *Mekesz*, 1508 *Mex*, 1650 *Mäggis*, 1690 *Meggis*), mis tema arvates oli üks kolmest *Saintakæ* külast; külaelanikud olla Põhjasõja ajal katku surnud. 1690. a kaart paigutab küla praeguse Pargi ja Põllu tänava kanti. Praegune kirik (ehitatud 1860–1863) paikneb keskaegsest lammutatud kirikust sadakond meetrit ida pool. Vrd Harju-Jaani, Linnakse, Läti³, Vaase. – MJ

Bfl: I 562; BHO: 443, 487; EAA.1210.2.2:18, lk 32; EAA.1.2.C-III-31; EAA.5393,1:24 (SRA ÖPRK 5.1637) lk 77, 79; EAA kinnistud; EES; Joh LCD: 421, 584–586; KN; LUB: III, 270, 399a, 486a, 522a, 1345; Paucker 1847–1849: I, 53–55; Rev 1586: 90–91

Raassilla [*'raas_silla*] <-'silda ~ -sse ~ -le>, kirjake varem ka *Raasilla* Pst – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Holstre ms), 1584 *Rosli* (küla), 1624 *Rasieltdt*, 1638 *Rahasilda*, 1839 *Rasel* (veski). ⇒31A3 ♦ Raassilla küla paiknes 1930. a-tel veidi laiemal alal, hõlmates praegu Metsla ja Vilimeeste (täpsemalt Paluküla) piiresse jäävaid talusid. Hiljem jaotati mitmeks küllaks, taastati 1977. Raassilla nime algusosa lähtekohaks võib olla *rahk* : *raha* 'sõmer, kruus'. Raassilla tuumikut on kuni 1977 nimetatud ka Koni küllaks talu järgi (1839 *Koni*). Küla lääneotsa tuntakse Utsu nime all. Raassillaga on 1977 liidetud Vahemõtsa ehk Vahemetsa küla (1970, varem Mõtsakuru, 1922 Metsakuru). – MK

KNAB; PA IV: 169; Rev 1624 PL: 60; Rev 1638 II: 68

Raatvere [*'raatvere*] <-'verre ~ -sse>, koh *'Ruatvere* Kod – küla Jõgeva maakonnas Pala vallas (Ranna ms), 1582 *Rautfier*, 1627 *Rauttfehr*, 1638 *Raudower*, 1758 *Rautfer*. ⇒26B2 ♦ L. Kettunen selgitab, et nime algusosa on sõna *raud* : *raada* (murdes). Nime -d- tugevnemist t-ks peab Kettunen hiliseks nähtuseks, lisades, et *Raud* esineb sageli talu- ja perekonnanimes, mistõttu tema etimoloogiline tähendus võis ähmastuda. – PP

EO: 302; PA I: 106; PTK I: 198–199; Rev 1624/27 DL: 25; Treial 2007: 25

Raavitsa <-le>, kirjake varem ka *Raavitse* Val – küla Valga maakonnas Karula vallas (Kaagjärve ms), 1723 *Rawitz Juchum*, 1805 *Rawitz*, 1839 *Rawit* (karjamõis). ⇒43A2 ♦ Raavitsa talu tekkis külas, mille varasem nimi oli Kuriste, nt 1627 on mainitud Kaagjärve mõisa väike „pipraveski“ *Kuriste Wessky*. Vesikoht säilis Raavitsa veski nime all XX saj-ni. Raavitsa talude asemele rajati XIX saj I poolel karjamõis, Kuriste küla vanadest taludest säilisid Oina talud (1723 *Auning Jaan*, läti *ains* 'oinas'). Raavitsa nime päritolu pole teada. Algselt talupoja lisanimi on tõenäoliselt saadud võõrpäritolu isikunimest. Samasugust kohanime leidub ka Läti poolel (*Rāvič*, niit Lukes). Ealt noorema lisanime aluseks sobiks ka liitsõna *raavits*, sõnast *raag* : *raa* 'remmelgas'. Lõuna-Eesti Raa-algulised kohanimed (Raasild, Raamägi jt) pärinevad sageli puunimetusest. 1977 liideti Raavitsaga ↑Maruti küla. Raavitsa piires on omaette paigad veel ↑Reemiku ja ↑Riissali. Vrd Raassilla. – ES

EAA.567.2.677:2, L 1p; LVVV: R, 162; Rev 1624/27 DL: 161; RGADA.274.1.174:889, 894, L 883p, 888p; Rücker

Rabaküla [*'raba_küla*] <-'külla ~ -sse> Pär – küla Pärnu maakonnas Surju vallas (Uulu-Surju ms). ⇒28C3 ♦ Rabaküla oli külanimena olemas hiljemalt 1922. Küla asub Ilvese raba ääres. XX saj I poolel on küla kutsutud ka Surju-Väljakülaks (u 1900 *Сурри Вялькякюля*). – MK

KNAB; Pärnumaa 1930: 403

Rabasaare [*'raba_saare*] <-'saarde> Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas. ⇒14A1 ♦ Tekkis 1936, kui rajati Lehtse turbatööstuse keskus, ehitati tööliste ning keskuse hooned. 1970. a-te lõpul turbatöötlemine hääbus, kui kolhoosid ühendati ning keskus tekkis Lehtsesse. Tööstus lõpetas tegevuse 1992. Kohta nimetati lihtsalt rabaks või turbatööstuseks, ametlikult kuni 1977 Lehtse asundiks ehk Lehtse turbatööstuse asulaks. 1977–1997 oli lahustükina liidetud Lehtse alevikuga. Rabasaare nime sai 1997 loodusliku asukoha järgi soosaarel. – FP

KNAB; Lipp 2012

Rabavere <-'verre ~ -sse>, koh ka *Rabara* Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Koonga ms), 1534 *Rabbever*, 1542 *Rappever* (vakus ja küla Koonga ametkonnas), 1560 *Rabeuer* (Tõstamaa mõisa järgi), 1601 *Rabbauer* (küla Koonga mõisa all), 1624 *Rabbafer*. ⇒20C4 ♦ Küla on tõenäoliselt saanud nime raba järgi Urita raba põhjaosas. Külast on leitud rauaaja lõpust pärit kalme ja asulakoht. Küla põhjaosa on Paluküla (u 1866 *Паллокюля*). – MK

KN; Pärnumaa 1930: 585; Pärnumaa 2010: 25; Rev 1601: 168; Rev 1624 PL: 14; Stackelberg 1928: 159, 226; Vene TK 126

Rabina <-le> Pst – paik (küla) Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Heimtali ms), 1795 *Rabine* (talu). ⇒30B2 ♦ Külana nimekirjas 1945, liideti 1977 Vardi külaga. Nimi pärineb talu nimest, mille päritolu pole selge. Juba 1583 oli Viljandimaal Mustivere-Alustre kandis *Metskülas (*Mieczla*) uusasukas *Rabina Piep* ja Vardi mõisas *Rabim Ernie*, 1599 Taeveres *Rabina Sim* ja *Rabina Arm* ning eeldatavalt Viljandi khk-s *Meylia* külas *Rabina*. Tõrreküla all oli 1681 *Rabin Matz*. Küla asus oja kaldal, nimi võidi panna vee hääle järgi, vrd *rabisema*, *rabin* : *rabina*. Vrd Padina. – MK

EAA.308.6.266:25, L 24p; EAA.308.6.291:10, L 4p; EAA.1865.3.209/2:4, L 4p; KNAB; P XVI: 207, 222; PA IV: 147, 161

Rabivere <-'verre ~ -sse> Hag – küla Rapla maakonnas Kohila vallas, mõis, sks *Rabbifer*, 1417 *Rappierve*, 1540 *Rabbierve*, *Rappiver*. ⇒11C2 ♦ Mõisat on mainitud 1417; samanimeline asundusküla tekkis 1920. a-tel. Nime varasem kuju on olnud **Rabijärve*, XVI saj-st on see lõpp muutunud -vereks. Algusosa on ehk seotud sõnaga *raba*. L. Kettunen võrdleb nimega *Ravila*, kuid varasemad kirjanekud näitavad pigem tugevat *p-d* kui *v-d*. Praegune Rabivere maa-ala langeb enam-vähem kokku omaaegse mõisa maa-alaga; suurenemine toimus 1977, kui liideti neli ajaloolist küla. Rabivere-Suurküla on ajalooline *Kivise küla (1241 *Kyuiuzæl*); hiljemalt XV saj on küla jagunenud kaheks. Suurküla eelkäija on olnud *Kõnnu-Kivise (1417 *Konekystell*, 1540 *Konnicke-Kyffesell*), XVII saj-st *Suure-Kivise (1637 *groß Kiwise*, 1725 *Suhr Kiwis*, 1798 *Sure Kiwwise*). Teine küla, Rabivere-Väikeküla on vastavalt olnud *Hiie-Kivise (1417 *Jenkysell*, 1540 *Idden-Kyffesell*) ja *Väike-Kivise (1637 *Klein Kiwise*, 1725 *Weiko Kiwis*, 1798 *Weike Kiwwise*). Suur- ja Väikeküla nimed on käibele tulnud XIX saj.

Rabivere-Metsaküla kujunes omaette külaks XX saj alguseks, niisamuti Rabivere-Krimmi (varem saunaüed Sorsa talu maadel). XV–XVI saj on Rabivere külade hulgas ka *Oheke (1417 *Oidke*, 1540 *Odencke* ja *Oddenkos*), mille kohta on öeldud, et see asub mõisa ees; täpsem asukoht on teadmata. – PP

Bfl: I, 123, 1166, 1175; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 62; EO: 294; Gustavson 1975: 3; Joh LCD: 463–464; LCD: 41r; Rev 1725/26 Ha: 252; Troska 1987: 101

Radaja <-le>, koh <-lõ> Se – küla Petseri rajoonis Pankjavitsa vallas (Pan, Seeridsä nulk), vn *Cuzóvo*, u 1790 *Судова*, u 1866 *Сузоба*, 1882 *Сузово*, 1885 *Radaje*, 1897 *Radaja*, 1904 *Radaja*, *Cuzóvo*, u 1920 *Rataja*, 1922 *Sigovo*. ⇒46A2 ♦ Küla kõrval on samanimeline oja (1967 *Radaja uja*). Küla kuulus XIX saj Vilo kogukonda ja Saalessa (*Залесье*) kogudusse. Kohanimi võib lähtuda sõnast *rada* 'kitsas tee, teerada; piir, raja'. Vene nimi *Сузово* tuleneb sõnast *суз* 'siig, siiakala' (J. Truusmann), mis võis olla lisanimi (A. Šteingolde). Pihkvamaal, samuti Vologdas on mitu *Sigovo* (*Сузово*) küla; Karjalas on Sigova küla (*Сузоба*, sm *Sungunniemi*). Vrd Raadama, Ridala¹. – AK

Academic; Eesti TK 42; PGM 1785–1792; KN; RL 1922; SeK: 122; Truusmann 1890: 58; Truusmann 1897a: 45–46; Truusmann 1897b: 68; Vasilev 1882: 287; Vene TK 126

Rae¹ <-le> Jür – küla Harju maakonnas Rae vallas, mõis, sks *Johannishof*, 1732 *Rae mois*. ⇒2C4 ♦ Tallinna linnamõis (al 1503), mõisast on teateid 1390. 1920.–1930. a-tel Rae asundus, mis pärast Teist maailmasõda muutus Rae külaks, asunduseks aga nimetati mõisale kuulunud talusid kaugemal lõunas (↑Suuresta). Eestikeelse nime on mõis saanud kuuluvuse tõttu Tallinna linnale (raele). Mõisa saksa keelne nimi *Johannishof* viitab Jaani seegile, kellele mõis varem kuulus. Mõisa varasem nimi XV saj-ni oli *Tidenküll* või *Tydenküll*, nimi pärineb eesti keelest, ent selle päritolu ei ole läbinähtav. Samas lähedal paiknes XVI saj-ni *Hoonurme või *Höbenurme, muistne külakoht (1241 *Houonurme*, 1342 *Hoppenorme*, 1503 *Hobbenorm*, 1556 *Honorm*). P. Johansen oletab, et see asus kusagil hilisema Rae mõisa ja Loobre vahel. Viimane (ka Loopere) on vahel olnud kirjas külanä. Vrd Assaku². – PP

EO: 154; Joh LCD: 373–374; LCD: 47v; Thor-Helle 1732: 310

Rae² <-le> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Uue-Vändra ms), 1638 *Rahhae*, 1797 *Rae*. ⇒23A2 ♦ XVII saj oli küla Vändra mõisa järgi. Nimi on algselt olnud vähemalt kahesilbiline, esimese kirjapaneku järgi võinuks nimekuju olla **Rahe*, mille aluseks olev omastav *rahe* võib pärit olla mitmest sõnast, vrd näiteks *rahe* 'poolkuiv hein', on ka lõunaeesti tuletisi, nagu *raelm*, *raendik*, *raend(u)*, *raents*, *raestik*, *raest*, *rahants* 'raiesmik'. Vrd Rae¹. – MK

Mellin; Rev 1638 II: 12; VMS

Raegma [*'raegma*] <'Raegma ~ -sse>, kirjakeel varem ka *Räegmaa* Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Kuivastu ms), 1645 *Raigma*, *Raygma*, 1798 *Raema*. ⇒51C2 ♦ 1977–1997 oli Simisti osa. Nimega võib võrrelda sõna *raig* : *riiu* 'löökk, hoop, kriimustus' ja mehenime *Raik* : *Raigu*, järelosa on *maa*. – MK

BHO: 478; EAN; KNAB; Rehepapp; Saaremaa 1934: 647; SK I: 323

Raeküla¹ [*'rae_küla*] <-sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas, mõis, 1430 *Raykel* (küla), 1464 *Raykul* (mõis ja küla), 1586 *Rayküll* (küla), 1646 *Raheküll* (mõis), 1826 *Raeküll*, *Raikkülla-M*. ⇒15A2 ♦ XVI saj (1525, 1586) on Raeküla olnud Kadrina Undla mõisa alla kuuluv küla, XVII saj-st uuesti mõis. 1860 ostis mõisa ära Pandivere mõisa omanik ja see muutus Pandivere kõrvalmõisaks. Vana küla asus mõisast põhjas, pärast maa-reformi tekkis mõisa ümber Raeküla asundus, mis peagi külaga kokku sulas. L. Kettunen tuletab Rapla Raikküla nime sõnast *rahi* 'kiviplaat' ja võrdleb soome perekonnanimedega *Rahikka*, *Rahikainen*. Küla põhjapiiril Tartu–Narva postimaantee ääres asus XX saj alguseni Raeküla kõrts. Selle ümber tekkinud pisiküla hakati kutsuma Kõrtsikülaks, säilinud osa on praegu ↑Veadla piires. – MJ

Bfl: I, 922; Bfl: II, 592; BHO: 478; Bienenstamm 1826;

EO: 280; Joh LCD: 900–901; KN; Rev 1586: 45

Raeküla² [*'rae_küla*] <-külla ~ -sse> Pär – Pärnu linnaosa. ⇒28C2 ♦ Raeküla linnaosa asub endise Rae mõisa (sks *Rathshof*) kohal, nimi pärineb mõisalt, mis omakorda võis nime saada *Raeste küla järgi. 1546 on läänistatud üks talupoeg koos maaga *tho Rادتz Bartholomäus de Lettele* ja tema poegadele. 1683 on mainitud *Raeste küla (*Raeste kylla*) ja talu *Lette Johann* (võib-olla hiljem *Königsberg*). Siinsete kirjapanekute järgi (1726 *Rahtses Dorff*, 1734 *Raathshe Dorff*, 1769 *Raatse Külla*) oli *Raeste Reiu mõisa järgi. Raestet on mainitud koos Uuluga 1560 (*Rasche*) ja teda on samastatud Metsakülaga, mis on praegu Silla küla osa. Võib-olla on küla nimi tulenenud kuulumisest Pärnu raele. Võimalik nimevaste on ka *raest(u)*, vrd lõunaeesti *rae*, *raedik*, *raendik*, *raestik* ja *räendik*, *räestik*, *räest* 'raiesmik'. Rae kõrts (*Rathskrug*) jäi Rae mõisast lõunakagusse praeguse Reiu küla piiresse. 1930. a-te algul olid Raeküla ja ↑Vingiküla osaliselt Pärnu linna halduspiirkonnas olevad tööliste ja väikemaapidajate külad. Vrd Raeküla¹. – MK

EAA.3724.S.1692; Pärnumaa 1930: 417; Pärnumaa 2010: 66; Stackelberg 1926: 173, 177, 231

Raela [*'raela*] <-sse> Rap – küla Rapla maakonnas Raikküla vallas (Raikküla ms), 1216 *Raigele*, 1241 *Raiklap*, 1492 *Raykull*, 1725 *Rail*. ⇒12A4 ♦ Küla on mainitud Henriku Liivimaa kroonikas paigana, kus kõik ümbruses asuvad hõimud tavatsesid iga aasta kokku tulla. Küla kõrvale tekkinud samanimelist mõisat on mainitud 1469. Arvatavasti oli varasem eestikeelne kuju **Raegala* või **Raigala*, nagu osutab vanim kirjapanek. Mõisanime areng saksakeelses kasutuses viis ta ühte *küll*-lõpuliste nimedega, mille eestikeelne tagasitõlgendus on andnud meile ↑Raikküla nime. Küla nimi aga lihtsustus Raelaks; kirjallikud allikad kajastavad seda muutust XVII saj lõpust (u 1695 *Rail By*). Nii L. Kettunen kui ka P. Johansen võrdlevad nime algusosa soome kohanimedega *Räikälä*, *Raikkola* või osisega *Rahi-* (vrd Wiedemannil *rahk* : *rahu* 'kiviklibu, kõva paas'). Kettunen oletab nime järelsaks *-küla*, Johanseni tõlgenduses võib see olla ka liide *-la*. Taani hindamisraamatu nimelõppu *-læp* (**lepa*, **løpe*?) peetakse juhuslikuks veaks. Raela küla põhjaosas, Kildemast idas, võis kunagi paikneda *Lebaste küla, mida on võimalik seostada 1241. a kirjapanekuga *Liuas* (vrd 1492 *Lebbies*, 1506 *Lebiss*, 1540 *Lebbis*, XVII saj II poole kaardil *Leweste Jörg* ja

Leweste Jürgen). XX saj on Lebaste talu siiski paikne-
nud Kaigepere külas. Vrd Lipa. – PP

BfI: I, 409; EAA.1.2.C-IV-105; EAA.1.2.C-V-36:8, L 5p;
EO: 95, 106–107, 280; HLK: XX, 2; Joh LCD: 562–563;
Kallasmaa, Päll 2009: 578–579; LCD: 41v; Rev 1725/26
Ha: 260; Wd

Raespa [*ˈraespa*] <`Raespa ~ -sse> Var – küla Pärnu maa-
konnas Varbla vallas (Vaiste ms), 1689 *Rahesöp* (külas
elasid teiste hulgas *Rahesöp Hanß, Rahe Gierdt, Rahe
Jurgen, Rahe Tönniß*), 1782 *Raespe* (külas ka *Rae Tön-
nis*). ⇒27B2 ♦ Küla on kuulunud ka Saulepi mõisa
alla. 1977–1997 oli Matsi küla osa. Võib-olla on küla-
nime esimeses kirjapanekus *ä* ja *p* vahetanud kohad,
algselt oli nimi kaheosaline, järelosa oli *pää*. Esimese
kirjapaneku järgi võinuks nime algusosa kuju olla
**Rahe(s)*-, mille aluseks olev omastav *rahe* või *rahese*
võib pärit olla mitmest sõnast, vrd nt *rahe* 'pool-
kuiv hein', ka lõunaeasti tuletisi, nagu *raelm, raendik,
raend(u), raents, raestik, raest, rahants* 'raiesmik'. Vrd
ka *rahk* : *rahu* 'kiviklibu', *rahi* 'paekivi'. On ka võimal-
ik nime lahutada osadeks *Rae+spa*, sel juhul võinuks
järelosa aluseks olla *-sepa*. Vrd *Rae*², *Raheste*. – MK
EAA.1.2.941:1152, L 1139p; EAA.1864.2.IV-9:379, L
355; EAN; KNAB; VMS

Raheste <-sse> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas
(Uue-Varbla ms), 1689 *Pyhakull och Rahiska* (külas
Raheste Michel), 1782 *Rahiste*, 1798 *Rahest*. ⇒27A1 ♦
Kui nime teine silp on olnud *i*-line, nagu kirjapanekud
näitavad, jääb nime lähtekohaks olev sõna selgusetuks.
Murretest on *rahi*- registreeritud ainult sõnas *rahiraud*
'kapsaraud', kus see võiks olla seotud raiumisega, vrd
tuletisi *rahants, rahendik* 'raiesmik', *rahestama* 'raiuma'.
L. Kettunen on Rahivere nime algusosa vasteks pak-
kunud *rahi* 'kivi', mille on ära toonud ka V. Pall, lisades
sõna *rahi* 'pink' ja soome perekonnanimed *Rahi, Rahi-
kainen*. Küla tihedam lääneosa kannab Õlla nime, seda
on varem ka eraldi külaks peetud (1844 *Olla* talu).
Vrd *Raespa, Rahinge, Rahivere*. – MK
EAA.1.2.941:1149, 1150, L 1136p, 1137p;
EAA.1864.2.IV-9:368, L 343p; Mellin; PTK I: 199;
Schmidt 1844

Rahinge <-le>, koh ka *Rahingu* Nõo – küla Tartu maa-
konnas Tähtvere vallas (Tähtvere ms), 1582 *Rahi-
nik*, 1627 *Rahhing Kuella*, 1638 *Rahim, Rahimokyllo*,
1839 *Rahingo*. ⇒32C1 ♦ Külanime algupära rahul-
dav selgitus puudub. *Rahi*-tüvele on võinud liituda
eri liited. L. Kettunen oletas, et kohanimes peitub
hüpoteetiline ametinimetus **rahinik* 'kiviraiuja',
mida saaks tuletada sõnast **rahi* 'kivi; rüoliit (grani-
idisarnane kivim)'. Küla nimi sarnaneb tartumurde-
lise sõnaga *rahing* 'rahu', ent see on tema meelest
juhulik. Võib-olla seostub Rahinge isikunimega,
kusjuures kohanimi on lühenemise teel arenenud
algkujust **Rahinkülä*, vrd sm kohanimi *Rahja* ja
isikunimi *Rahi*. Vrd *Rahivere*. – EE
BHO: 479; EO: 37; KN; PA I: 52; Rev 1624/27 DL: 133;
Rev 1638 I: 60, 66; Rücker; SPK: 368; VMS: II, 303

Rahivere <-`verre ~ -sse> MMg – küla Jõgeva maakonnas
Palamuse vallas (Kudina ms), 1447 *Reyveer* (veski),
1540 *Rayefehr* (küla), 1582 *Rachewer*, 1638 *Raywer*,
Rehiwer, 1796 *Rahhifer* (karjamõis). ⇒25C2 ♦ Alg-
selt küla, siis karjamõis ja 1920.–1930. a-test uuesti
küla. L. Kettunen tuletab nime algusosa sõnast *rahi*
'paekivi'. V. Pall võrdleb seda sm kohanimi *Rahik-
kala*, mis tuleneb perekonnanimest ning see oma-

korda sõnast *rahi* 'pink; järi'. 1977 liideti Rahiverega
Virtsa küla (1447 *Veertzell*, 1582 *Wersom*). – PP

EO: 95, 302; LGU: I, 329; Mellin; PA I: 102; PTK I: 199;
PTMT: II, 295, 306

Rahkama [*ˈrahkama*] <-le>, kirjak varem ka *Rahkema*
Pjg – küla Pärnu maakonnas Väandra vallas (Kaisma
ms), 1782 *Rahkema Jaack, Rahkema Andres*,
Buschwächter (talupojad Kaisma mõisa all), u 1900
Рахкама (küla). ⇒22A2 ♦ 1977–1997 oli Rahkama
ametlikult Kaisma osa. Rahkama nimi on lähtunud
talunimest, see omakorda võib-olla loodusnimest.
1858 oli *Rahkema* või *Rahkama* talusid kokku juba
kuus. Nime algusosa aluseks on sõna *rahk* 'kruus,
sõmer, rähk', mis esimese kirjapaneku järgi oli *e*-mit-
muses, järelosa on *maa*. Vrd ka liitsõna *rahkmaa*
'kruusane maa'. Rahkama lääneosas oli 1960. a-teni
Kohtruma küla, mille nimi lähtub talunimest (u 1900
Koxmpoma). Vrd *Kohtru*. – MK

EAA.1865.3.188/6: 7, 8, L 7, 7p; EAA.1865.1.280:
20–28, L 18p–26p; EAN; KNAB; VMS; Wd

Rahkjärv [*ˈrahkˌjärv*] Kos – järv Harju maakonnas
Kose vallas, 1694 *Rack Jerwe*. ⇒13A2 ♦ Nime lähte-
kohaks on arvatavasti sõna *rahk* 'kiviklibu, kruus'. – TL
EAA.1.2.C-IV-64; EMSK; KNAB

Rahkla¹ [*ˈrahkla*] <`Rahkla ~ -sse> Sim – küla Lääne-
Viru maakonnas Laekvere vallas, mõis, sks *Rachküll*,
1469 *Rachkel* (küla), 1726 *Rachküll* (küla ja mõis).
⇒15B2 ♦ Balti kohaleksikon (BHO) ja P. Johan-
sen on Rahklaga samastanud isikunimes *Gerd Soye
zu Rachkel* (1414) esineva lisanime, hiljem seostas
Johansen suguvõsanime Rakvere khk-ga. Kui mitte
muidu, siis selle suguvõsanime kaudu näivad mõle-
mad Rahklad kokku kuuluvat, kusjuures Rakvere
oma on vanem. XVI saj kuulus Simuna Rahkla (*Rac-
hell*) Pirita kloostri. Mõis rajati Rootsi ajal, maini-
tud 1688 (*Rachküll*). 1920. a-test Rahkla asundus
ja küla (Rahkla-Suurküla), 1977 ühendatud Rahkla
külaks. Mõisast u 2 km loodes paiknes varem Paadi-
nõmme küla (1871 *Padinõm*). Rahklaga on 1977 lii-
detud Rahkla-Sarapiku (1970, varem Sarapiku). Vrd
*Muuga*², *Rahkla*². – MK

BHO: 477; EAN; Joh LCD: 883, 897; KNAB; LUB: XII,
666; Rev 1725/26 Vi: 227; Schmidt 1871

Rahkla² [*ˈrahkla*] <`Rahkla ~ -sse> Rak – küla Lääne-
Viru maakonnas Sõmeru vallas (Vaeküla ms), 1241
Rakela (küla), 1505 *Rachkell*, 1837 *Rahküll*. ⇒5C4 ♦
1318 esineb kirjapanekuis Rachelle vasallisuguvõsa,
XVI saj oli Rahklas mõis. 1977–1997 oli Rahkla
ametlikult Uhtna osa. P. Johansen ja L. Kettunen
teavad Rahkla küla Viru-Nigula khk-s olevat, nagu
mainib ka Taani hindamisraamat. Nimevasteks on
Johansen pakkunud *rahk* 'kruus, savi', eeskätt on
see siiski 'paekiviklibu'. L. Kettunen on kahtlemisi
vasteks esitanud isikunime **Rahko(i)*, mida peab
mütoloogiliseks, ja sugunime *Rahkoinen*, millest
on tuletatud *Rahko(i)la*, kuid ka *rahk* : *raha* 'mäda'
ja sm *rahka* 'pinna', *rahkasuo* 'turbasoo'. Kettunen
on pidanud nime algselt *la*-liiteliseks, kuid see pole
täiesti kindel. Vrd *Rahkla*¹. – MK

EAN; EO: 81; Joh LCD: 563–564; KNAB

Rahniku <-sse ~ -le> Pha – küla Saare maakonnas Pihlta
vallas (Tõlluste ms), 1798 *Renik* (küla), 1803 *Rach-
nik*, u 1900 *Рахнику*. ⇒50C4 ♦ 1977–1997 oli amet-
likult Iilaste osa. Külas on ka Rahniku talu. Täna-
päeva nimekuju põhjal võib nimega võrrelda sõna

rahn 'kivirünk', millele oleks liitunud *ik*-liide. Nii-sugust tuletist siiski eesti keelest registreeritud pole. M. Kallasmaa on nimele võrdluseks toonud ka saksa lisanimed *Rahn*, *Rahnke*. Küla kirdeosa on rahvasuus kutsutud Atu külaks (vrd 1855–1859 *Ammo*) ja Mütsikülaks. Rahniku piiresse loodeotsas jääb Koo-bassaare (u 1900 *Kobacaape*), mis XX saj I poolel oli omaette küla. – MK

EAA.298.3.71, L 7; EAA.3724.S.1998, L 1; EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 324

Rahnoja [*ˈrahn_oja*] <-le> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Vana-Vändra ms), 1795 *Piesta Rachn oja Ado* (talupoeg Vändra mõisa all), 1922 *Rahnoja*. ⇒22B4 ♦ Küla on lahknunud Piista külast seal olnud talu järgi. Rahnoja on talunimeks saanud loodusnime (oja) järgi, mille lähtekohaks võiks olla *rahn* : *rahnu*. Piista küla (1624 talu *Piessel*, 1638 küla *Pystal*, 1797 *Piisda*, 1839 *Piesta*) tuumik kuulub tänapäeval Kullimaa külasse. Vrd Piistaoja. – MK

EAA.1865.3.294/4:98, L 97p; Mellin; Rev 1624 PL: 21; Rev 1638 II: 13; Rucker; ÜAN

Rahtla [*ˈrahtla*] <Rahtla ~ -sse> Mus – küla Saare maakonnas Mustjala vallas (Mustjala ms), 1592, 1645 *Rachtill*, 1798 *Rachtla*. ⇒49C3 ♦ Külanime tähendusisus jääb hämaraks. Oletades, et *-la* ees oli isikunimi, nagu on kahtlustanud V. Pall, võiks võrdluseks tuua sks *Rache* või alamsaksa-früisi nimed *Raht*, *Rahtkens*. Kui otsida vastet üldnimede hulgast, sobiks nime võrrelda soome sõnaga *rahti* 'säng, vagu (külvimaast), küüdimaks, veskitoll, laevamaks, talvenootkonna liikmetele makstav rahaline tasu, tükitöö'. – MK

Heintze-Cascorbi 1933: 393; Pall 1996: 389; Rehepapp; SK I: 324

Rahu <Rahku ~ -sse> VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Uuelöve ms), 1509 *Rachte*, 1645 *Ragk*, *Rahk*, 1782 *Rahho mois*. ⇒50C3 ♦ Rahu oli XVI–XVIII saj mõis, hiljem küla. Nime esimene kirjapanek osutab võimalikule kujule **Raht-*, mille aluseks võib olla isikunimi. Hilisemad kirjapanekud siiski lasevad nime lähtekohana paista sõna *rahu* 'kruus, sömer, lubjakivi'. Vrd Rahtla. – MK

BHO: 477; SK I: 324

Rahula¹ <Rahula ~ -sse> Kei – küla Harju maakonnas Saku vallas, mõis, sks *Rahhola*, 1241 *Rauwalæ* (küla), 1534 *Raulakulla*, 1796 *Rahhola* (küla, kõrts, mõis). ⇒11C1 ♦ 1526 on küla kuulunud Saksa ordu Tallinna komtuurile. 1586 on küla maha põlenud ja talupojad ümber asustatud. XVII saj lõpus oli küla kolmes osas. Mõis on rajatud ajavahemikus 1716–1726. Vana küla on hääbunud XIX saj, 1890 on mainitud vaid mõisat ja mõnd talu, mis on ümber paigutatud mõisast põhjas asunud heinamaale (see kuulub praegu Jõgisoo küla alla). P. Johansen on nimega võrrelnud Saaremaa külanime Rahula (1453 *Rhauwell*), soome kohanime *Rauvola* ja isikunime *Raho*. – MK

BHO: 479; Joh LCD: 574; Põldmäe 1993: 29

Rahula² <-sse> Nis – paik (küla) Harju maakonnas Nissi vallas (Vardi ms), 1241 *Rauwal* (küla), 1566 *Rauell oder Raholl*, 1765 *Rahola*. ⇒11B3 ♦ Nurme külaga liidetud 1977. Mitmelgi Nissi khk kohanimel on paralleelid Keila khk-s. Vrd Rahula¹. – MK

Joh LCD: 573; KNAB

Rahumäe¹ [*ˈrahu_ˈmäe*] <-le>, rahvakvarem *ˈPriit_holmi* <-ˈholmi> Röp – küla Põlva maakonnas Röpina vallas, mõis, 1876 *Friedholm*, *Heidhof*, 1909 *Fridholmi*

m., 1923 *Friedholmi as*, 1937 *Rahumäe*. ⇒40C1 ♦ Mõis eraldati Röpina mõisast 1873. Selle koha peal Vöhandu jõe kaldal oli varem Palokülä (1582 *Pallokul*, 1839 *Palloküll*). Enne omaette mõisaks saamist rajati karjamõis (sks *Heidhof* sõnast *Heide* 'nõmm, palu'). Palokülä kaotati ja talupojad asustati osaliselt ümber mõisast lõunasse jäävatele soosaartele. Karjamõisa kõrval on Vöhandu jõe ja ühe vanajõe vahel saar, mis inspireeris saksakeelset nimeandjat kui kujuteldav linnusekoht. Sinna rajati uue mõisa peahoone pseudoajaloolise kohanimega *Friedholm*. Nime järelosaga *Holm* 'saareke, neemik' liideti *Friedpigem* arhailise väljendi *Burgfried* ~ *Bergfried* 'linnuse peatorn' tähenduses, mitte sõna *Frieden* 'rahu'. 1920. a-tel jagati mõisa maad asundustaludeks, kohanimi tõlgiti sõnasõnaliselt eesti keelde Rahumäeks 1930. a-tel. 1977. a-ni oli Rahumäe asundus, sealpeale küla. Rahumäe külaga on 1977 ühendatud sellest lõunas paiknev Palokülä (u 1900 *Палокюля*). – ES

BAL: 684; BHO: 86; EAA.2059.1.765, L 6; Eesti TK 50;

PA I: 92; Rucker; Vene TK 42; ÜAN

Rahumäe² [*ˈrahu_ˈmäe*] <-le> Kei – Tallinna asum Nõmmel. ⇒1B2 ♦ Linnajagu on nime saanud Rahumäe kalmistu (sks *Friedberg*, vn *Покой-гора*) järgi, mis asutati 1903 eesti koguduste kalmistuna. 1926 avati ka Rahumäe raudteepeatas. – PP

Kivi 1972: 103–104; Tallinn 2004: 117–118

Rahuste <-le>, koh aj *Rahudiste* Jäm – küla Saare maakonnas Salme vallas (Tiinuse ms, Torgu ms), 1645 *Raudusse*, *Raudiß*, 1744 *Rahodis*, *Raodiste*. ⇒52B2 ♦ Tänapäeva nimekujule vastaks sõna *rahu* 'kaljune või kivine madalik', millele liituks *-ste*, kuid nime varasemad üleskirjutused päriselt seda ei kinnita. Võimalik, et lähtekohaks oli oletatav omadussõna **rahudene* : **rahudese*. Rahuste küla jagati vastavalt mõisakuuluvusele kaheks: Tiinuse-Rahuste ehk Püskuküla (põhjapoolne osa) ja Torgu-Rahuste ehk Suurküla (talud edela ja kagu pool). Viimane jagunes kaheks: Pärtliots (edelas) ja Tiltsiots (kagus). – MK

KN; Rehepapp; SK I: 324

Raidla [*ˈraidla*] <Raidla ~ -sse> Tor – paik (küla) Pärnu maakonnas Are vallas (Tammiste ms), 1328 *villa Raidela*, 1624 *Raydell*, 1797 *Raidla*. ⇒22A4 ♦ Liideti 1977 Suiguga. Vana *la*-liitelise kohanime puhul võiks oletada algusosaks isikunime. Eestis ongi isikunimes esinenud **Raid* või **Rait* veel XVI saj kirjapanekus *Lubi Rayth*. Alles teises järjekorras tulevad nime lähtekohana kaalumisele üldnimed *raid* : *raia* (liitsõnas *pajuraid*, ka mujal taimenimetuse järelosisena), *raid* : *raiu* 'raisk, raiskumine'. – MK

EKMS: I, 574, III, 278; LUB: I, 734; Mellin; Rev 1624 PL: 19

Raigaste <-sse>, koh ka *Raegaste* <-de> Rön – küla Tartu maakonnas Rõngu vallas (Suure-Rõngu ms), 1582 *Raistfier*, 1601 *Rokestawer*, 1628 *Rayaste Kuella*, 1796 *Raigust*. ⇒38B1 ♦ L. Kettunen seostas külanime oletatava kirjeldava isikunimega **Raikkoi* ~ **Raikka*. V. Pall lisas ürikutest sobiva eesti isikunime (1599 *Raik*, *Rayk*, *Rayko Jury*). Ka Raikku küla nimi Soomes lähtub isikunimest *Raikko* ~ *Raikku*, mis omakorda pärineb Skandinaavia *Ragn*-algusega nimest. Tegu on *st*-liitelise kohanimega (kujunenud omadussõnalisest vormist **Raikane*), mis on sama algupära kui ↑Raigastvere algusosa. – EE

BHO: 479; EO: 299; KN; Mellin; PA I: 64; PTK I: 200;

Rev 1601: 64; Rev 1624/27 DL: 152; SPK: 368

Raigastvere <-verre ~ -sse>, koh ka *Raigas(s)vere* ~ *Raegasvere* Äks – küla ja samanimeline järv Jõgeva maakonnas Tabivere vallas (Elistvere ms), 1443 *Rayxstever*, 1518 *Raixver*, *Regstever*, 1582 *Raikastfer*, 1839 *Raigast*. ⇒25C3 ♦ L. Kettunen on nime võrrelnud Raigu nimega ja oletanud lähteks kirjeldavat isikunime **Raikkoi* või **Raikka*. V. Pall lisab, et *Raik* : *Raigu* on ka eesti isikunimena kirja pandud. XVI saj on koos Raigastvere ja Övanurme külaga Elistvere all mainitud **Almijärve* küla (1518 *Allmigerve*), mille täpsem asukoht on teadmata. Raigastvere järve on XVII saj nimetatud **Prangijärveks* (1627 *Wrangi Jerwe*, 1638 *die Wrangelsche See*), sest järve kuulus tervikuna Elistvere mõisale, mille omanik oli Wrangell. – PP

EO: 299; PA I: 111; PTK I: 199–200; Rev 1624/27 DL: 28; Rev 1638 II: 203; Rucker

Raigla [*ˈraigla*] <-sse>, koh <-he> Röp – küla Põlva maakonnas Röpina vallas (Röpina ms), 1586 *Roigula*, 1588 *Roiaigula*, 1601 *Raghgula*, 1627 *Raygall*, 1638 *Raygla*, 1686 *Raidela*, 1731 *Raigla*. ⇒41A1 ♦ Küla on esmalt leidnud mainimist kalurikülana ja see ei pruukinud kohe 1582 veel Poola võimu alla sattuda. XIX saj rajati Raigla küla asemele Röpina mõisa kõrvalmõis. 1920. a-tel jagati Raigla mõisa maa taludeks, tekkis Raigla asundus, mis 1977 muudeti külaks. Raigla küla nimi pärineb tõenäoliselt vanast isikunimest, mille kasutus lisa- ja perekonnanimena jätkus Tartu- ja Võrumaal kujul *Raig* : *Raia*. 1588. a nimevormi võisksi analüüsida kui **Raia*külä, 1601. a oma **Raig*küla. V. Pall on pakkunud välja vana isikunime **Raik*, mille lähtevormiks a-ga lõppeva tüve korral sobib läänemeresoome **Raikka*. Tabub ka tähele panna Pihkvamaa vene aadlisuguvõsa nime *Паўгълъвуч* (*Raigulovitš*), mis võiks struktuuri põhjal otsustades pärineda pigem läänemeresoome kohanimest. Raigla küla osad on Jänesseliina põhjas, Venneots idas ja Ülekülä edelas. Tänapäeval Raigla küla osaks loetavat kohta nimega Taalnitza on eraldi külana mainitud samuti varakult: 1627 *Tallitz*. Teine Raiglaga ühendatud eraldi koht on Vaadimäe, endine karjamõis (sks *Wademäggi*, 1909 *Boüdemezu*). Raigla kirdeosas ranna ääres on ↑*Pero*soontsa. Vrd Raigaste, Raigastvere. – ES

EAA.308.2.104; EAA.567.3.190:75, L 72p; EO: 299; PA I: 264; PA II: 338; PTK I: 199–200; Rev 1601: 20; Rev 1624/27 DL: 69; Rev 1638 I: 266; Unbegaun 1995: 358

Raigu <-Raiku ~ -sse> Koe – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas, mõis, 1560 *Reicke*, 1564 *Raicke*, 1732 *Raigo*. ⇒14B3 ♦ Küla asemele rajati 1690. a-te paiku mõis. Mõisa maadele 1920. a-tel tekkinud asundus muutus 1940. a-teks külaks. L. Kettunen pakub nime võimalikuks algupäraks kirjeldava isikunime **Raikkoi* või **Raikka*. 1977 liideti ↑*Ilmandu* küla (VMr). Vrd Raela, Raigastvere. – FP

EAA.1.2.933:71, L 78p; EO: 299; KNAB; Renner 2006: 116; Schilling 1970: 90

Raikküla [*ˈraik.küla*] <-küllä ~ -sse>, koh ka '*Rai.küla* Röp – küla Rapla maakonnas Raikküla vallas, mõis, sks *Rayküll*, 1469 *Raiküll*, 1557 *Reyküll*, 1725 *Rayküll*. ⇒12A4 ♦ Raikküla mõisat on esimest korda mainitud 1469. Mõis ja samanimeline küla (↑*Raela*) olid kõrvti sajanõid. Mõisanime eestikeelne kuju on tõenäoliselt tekkinud saksa nime vahendusel, sest küla nimi on häälikuseadusliku teisenemise teel muutunud Raelaks; mõlemal nimel on sama algupära. Mõisat on XVIII saj eesti keeles nimeta-

tud **Värsi* mõisaks (1732 *Wärsse m.*) mõisaomanike Fersenite järgi, kelle käes oli mõis 1540–1703. 1920. a-tel mõisa ümber tekkinud asundust nimetati 1930. a-tel Asukülaks, hiljem kuni 1977. a-ni Asunduseks. Raikkülaga liideti 1977 lääneosas paiknev Allika küla, mis kujunes 1920.–1930. a-tel. XV–XVI saj on Raikküla lähedal olnud **Tammküla* (1492 *Tamkull*, 1506 *Damküll*, 1540 *Tamekul*, 1584 *Tamküll*), mille täpsem asukoht ei ole teada. – PP

Bfl: I, 280, 1467; Eesti TK 200; Gustavson 1978: 11; Joh LCD: 562–563; KNAB; Thor-Helle 1732: 313

Raiste [*ˈraiste*] <-sse>, koh '*Raistō* <-he> Plv – küla Võru maakonnas Võru vallas (Väimela ms), 1627 *Resten Kuella*, 1738 *Rahist*, 1805 *Rahista*, 1839 *Rahiste*, u 1900 *Paücma*. ⇒40A3 ♦ Vana küla, mida XX saj algupoolel on nimetatud ka Väimela-Suurkülaks. Nimi koosneb lühenenud algusosast **rahi* ja *ste*-liitest, mis on ühe variandina arenenud kujule *-sta*. Arvatavasti pärineb samast külanimest Põlva jaoks tüüpiline lisanimi ja talunimi *Rästa* ~ *Rästä*. Esmamainingus on nimetüvele liitunud ajalooline omastava käände lõpp *-n*. *Rahi* võiks olla vana isikunimi, vrd *Rahi* talu (*Ote*), soome perekonnanimed *Rahikka*, *Rahikainen*. Viimaseid on arvatud põhinevat mingil germaani laennimel, nt *Raho*, *Raholf*, *Rachimbald*. Vähem tõenäoline on nii vana külanime lähtumine raiesmikku tähendavast sõnast, nt *rae*, *raestu*, *raestü* jt. Raiste kaguotsa tuntakse *Vöitra* nime all. Raistega on 1977 liidetud *Haigri* ja ↑*Kanariku* küla, samuti Väimela-Suurküla, mis 1970. a piirides hõlmas üksnes Raiste kaguosa. Vrd *Raheste*, *Rahinge*, *Rahivere*. – ES

EAA.567.3.186:4, L 4p; EAA.567.2.731:2, L 1p; Eesti TK 50; PTK I: 199; Rev 1624/27 DL: 58; Rucker; Sukunimet 1992: 479; Vene TK 42

Raja¹ <-le>, koh ka *Raja.küla* Trm – küla Jõgeva maakonnas Kasepää vallas (Laius-Tähkvere ms), vn *Páouua*, *Páouuu*, 1798 *Mustwe Raja*. ⇒26A1 ♦ Peamiselt vene asustusega küla. Tekkis mõisa lõunapiiril ehk rajal. 1977–1998 kandis Raja aleviku nime, hõlmates ka *Tiheda*. – PP

KNAB; PTK I: 200

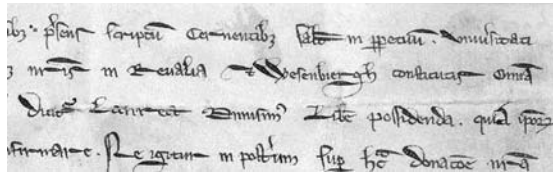
Raja² <-le> Hls – küla Viljandi maakonnas Halliste vallas (Pornuse ms), 1939 *Raja*. ⇒37A1 ♦ Külana 1930. a-te Pornuse valla nimekirjas. Raja nimed on enamasti tekkinud sellenimeliste väiketalude nimedest, asukoha järgi pandud nimi võis tähendada piiri (asukoht küla serval, valla piiril jne). Siinses külas pole Raja talunimena registreeritud. – MK

ERA.14.2.715 (Pornuse vallavolikogu 28. I 1939 koosoleku protokoll nr VI); KNAB; PTK I: 200

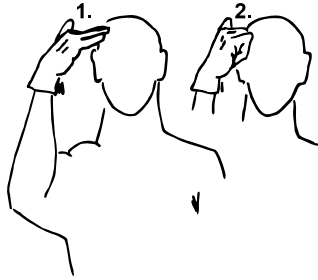
Rajaküla¹ [*ˈraja.küla*] <-küllä ~ -sse> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Mäetaguse vallas (Mäetaguse ms). ⇒16C1 ♦ Rajaküla ilmus asunduskülana kaartidele 1920. a-tel. Talunimena on Raja tavaline mõisapiiridel olevatel taludel. Vana talu ei ole külas tuvastatud, kuid tõenäoliselt on siingi nime motiveerinud mõisapiir. Varasemal ajal oli küla kohal Mäetaguse mõisa Mõisamaa karjamõis (1796, 1844 *Moisamaa*, 1871 *Neu Mehn-tack*) ja kõrts (1871 *Leonti*). Vrd Mäetaguse¹. – MK

KNAB; Mellin; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Rajaküla² [*ˈraja.küla*] <-küllä ~ -sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas (Muuga ms, Rahkla ms), 1796 *Raja*. ⇒15B2 ♦ 1920. a-tel oli kaks küla: Muuga-Rajaküla ja Rahkla-Rajaküla. Pärast 1945. a on Rahkla-Rajaküla liidetud Muuga-Rajakülaga, al

Taani kuninga Christoffer I ürik a-st 1252, millega anti taanlastele õigus Tallinna ja Rakvere piirkonnas mõisaid omandada (maaõigus). EAA.854.2.2.

Rakvere viipenimi. Kohamärk matkib jalalööki, tuleneb Kalevipoja muistendist. Vt ka <http://www.folklore.ee/rl/folkte/myte/kalev/37.html>.

1977 on nimeks Rajaküla. Algne kaheliolek pärines mõisaajast, kui küla asus Rahkla ja Muuga mõisa piiril. Lisanimena oli Raja olemas juba XVIII saj algul (1726 *Raya Jürri* Muuga mõisas). Rajakülaga on 1977 liidetud Muuga-Aruküla (1922 *Aru-Muuga* küla ja *Muuga-Aro* asundus). Muuga-Aruküla põhjosa tuntakse Sandiväsitaja nime all. * *Vanasti nimetati neid, kes olid vaesed ja läksid endale süüa kerjama, santideks. Kord läinud üks sant ka sinna külla. Käinud ikka ühes ja teises peres, aga ei olnud midagi saanud. Käinud terve küla läbi, aga ei leivaraasugi. Vihastanud ja ütelnud, et on alles sandiväsitaja küla, ei saa tükkki leibaqi.* (1962) – MK

KN: 1962; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 230

Rajala <-sse>, rahvak varem *'Teo_küla Hag* – paik (küla) Rapla maakonnas Kohila vallas (Pahkla ms). ⇒12B2 ♦ Mõisa moonakamajad, Pahkla asunduse osa, mis 1939. a paiku sai Rajala nime selle järgi, et asunud Tuhala valla piiril. 1977 liideti Pahkla külaga. – PP ERA.14.2.713 (Kohila vallavalitsuse kirjad 28. II ja 2. III 1939); KNAB

Rajangu <-sse ~ -le> Hls – endine vald Viljandi maakonnas. ⇒36C2 ♦ Rajangu vald eksisteeris ametlikult 1939–1950. Vald kujundati senisest Laatre vallast ning Abja, Jäärja ja Voltveti valla osadest, hõlmates praeguse Abja valla lääneosa. 1945 moodustati Rajangu külanõukogu, mis 1973 liideti Abja külanõukoguga. Nimi on teadlikult moodustatud järeliitega -ng : -ngu, kuna Raja-nimelisi kohti oli piiri läheduses palju. – MK

ENE: VI, 401; ERA.14.2.442 (Kohanimede Nõukogu 7. IX 1938 koosoleku protokoll nr 1); Uuet 2002: 100, 201

Raka¹ <-le> Amb – küla Järva maakonnas Ambla vallas, mõis, sks *Rakkamois*, 1447 *Racke* (mõis), 1637 *Rackmois* (küla), 1712 *Rackamoisa* (mõis). ⇒14A2 ♦ Raka mõis asutati enne 1447, võimalik, et samanimelise küla asemele. XVI saj II poolel mõis hävis ning mõnda aega oli seal Käravete mõisale kuuluv küla. Hiljemalt 1680. a-tekst küla taas mõisastati. Mõisale kuuluvat Näo küla (1614 *Mäho*, 1782 *Neokull*) hakati XIX–XX saj vahetuse paiku kutsuma Raka või Rakamõisa külaks. Mõisa maadele 1920. a-tel tekki-

nud Raka asundus liideti 1977 külaga. Nime tähendus on ebaselge. Võimalik, et see seostub sõnaga *rake* : *rakke* 'kaevu vooderdu', nime varasemad kirjanekud on XVII saj alguseni kõik e-lõpulised. Nimi võib tulla ka isikunimest, mille näidetena L. Kettunen toob **Rakka*, **Rakkei*. Näo nimi tuleb nähtavasti sõnast *mägi*, n-alguliseks muutus nimi alles XVIII saj keskpaiku. Ambla meiereist loodes asus Preediküla (1782 *Predrik*), mis külanimena kadus 1920. a-te alguseks, hiljem liideti talud Raka külaga. Ambla aleviku idaosa Raka mõisa talusid loeti XX saj keskpaiku Raka küla osaks Kirikuküla nime all. 1977 liideti Rakaga Saunaküla (endine moonakaküla Rakast lõunas, nimestikes pärast Teist maailmasõda) ja ↑Prümli asunduse põhiosa (väike osa, sh mõisasüda läks Jõgi-soo alla). Vrd Näo, Raka², Suure-Rakke¹. – FP

Bfl: I, 191; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 192/3; EAA.3724.4.472, L 1; EAA.3.1.448:170, L 119; EAA.1864.2.IV-6:349–350, L 343–343p; EO: 280; EVK; KNAB; Ungern-Sternberg 1912a: 63

Raka² <-le> Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Kodila ms), 1241 *Rakal* (küla), 1725 *Racka*. ⇒11C3 ♦ L. Kettunen näeb nimel seost muistse isikunimega **Rakka*, **Rakkoi*. Sama osist on näha Rakvere nimes (mh vana küla, praegune talu Raikküla mõisas, ↑Lipametsa). Küla põhjaosas paikneb Kodila-Uusküla, mis liideti 1977; seda on nimetatud ka Kasepere külaks varasema Kelba mõisa karjamõisa (1586 *Kassefer*) järgi. Vrd Raka¹. – PP EO: 279–280; Joh LCD: 563; LCD: 42r; Mellin; Rev 1586: 107; Rev 1725/26 Ha: 266

Rakitse <-le> Hls – paik (küla) Viljandi maakonnas Halliste vallas (Uue-Kariste ms), 1811 *Rakitse Mert* (talupoeg Uue-Kariste mõisa all), u 1900 *Pakumce* (karjamõis). ⇒30A3 ♦ Talunimest karjamõisa nime kaudu lähtunud nimi. Küla on 1977 liidetud Vabamatsiga. Nime aluseks võib olla talupoja lisanimi, vrd *rakits* 'väike erk koer, rakats'. – MK

EAA.1865.3.171/3:8, L 8; KNAB; VMS

Rakke ['rakke] <' Rakke ~ -sse> Sim – alevik Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas (Liigvalla ms). ⇒14C3 ♦ Asula tekkis XIX–XX saj vahetusel Rakke raudteajaama juurde ja laienes seoses 1910 valminud lubjatehasega. Nimi pärineb Suure- ja Väike-Rakke külalt alevikust idas ja kagus. Vrd Suure-Rakke¹, Väike-Rakke¹. – MK

ENE: VI, 405; Ungern-Sternberg 1912a: 76

Rakvere¹ ['rakvere] <-` verre ~ -sse> Rak – kihelkond ajaloolisel Virumaal, sks *Wesenberg*. ♦ XIII saj kuulus ala *Lemmu (*Lemmun*), Mahu (*Maum*, Viru-Nigula) ja *Võhu (Viru-Jaagupi) kihelkonda. Rakvere kirikukihelkond moodustus XV saj Haljala, Viru-Nigula ja Viru-Jaagupi osadest. Kirikut on mainitud 1253 (*Weysenberg*), praegust kirikut hakati ehitama 1427, seda on sõdades korduvalt purustatud, suuremad taastustööd olid 1684–1691. Nime on seostatud Rägavere küla nimega. Vrd Rakvere². – MK

BHO: 667; ENE-EE: VIII, 18

Rakvere² ['rakvere] <-` verre ~ -sse> Rak – linn Lääne-Viru maakonnas, 1265 *Ракворъ*, 1637 *Rackwer(rast)*. ⇒5B4 ♦ Rakvere Vallimäel on olnud eestlaste *Tarvanpää linnus (1226 *Tarwanpe*), nimi lähtub loomanimetusest *tarvas* : *tarva* + *pea*. 1220 läks linnus taanlastele, kes hakkasid ehitama kivilinnust (1252 *Wesenberg*). Kõrvuti linnuse nimega oli ilmselt

eestikeelses käibes külanimel põhinev nimi, mida seostatakse ↑Rägaverega (1241 *Rackeuerae*). Linnuse juurde kujunenud asula sai Lübecki õiguse 1302, kuid linn oli hiljem korduvalt ka eravalduses. 1783 muudeti Rakvere maakonnalinnaks, mis hakkas hoogsalt kasvama pärast Balti raudtee valmimist 1870. Nime algusosa vasteks on pakutud oletatavat muistset isikunime **Rakka*, **Rakkoi*, **Rakkei*, ent ka sõnu *rahe*, sm *rahi* 'kivipank', *rahk* : *raha*, sm *rahka* 'mäda, hallitus', *rahk* : *rahu* 'paekivi, kruus' ja *rake* : *rakke*. Rakvere saksakeelne nimi *Wesenberg* arvatakse olevat **Tarvanpää* tõlkelaen (alamsaksa *wesende*, *wesent* 'tarvas'). Vene kroonikates tuntuks XIII saj juba Rakvere nime (1265 *Раковорѣ*). Rakvere tähtsamad linnajaod on Kesklinn, Kondivalu (Tartu ja Karja tänava kant, nimetatud samanimelise kõrtsi järgi XIX–XX saj vahetusel), Lilleoru (samanimelise tänava kant lõunas), Linnuriigi ehk Piira (kagus, piirneb Piira külaga, tänavad kannavad lindude nimetusi), Moonaküla ehk ↑*Törremäe* (loodes, üle raudtee), Paemurru (kagus), Pagusoo (idapiiril, Tuleviku tänava kant), Paleremo (Tartu tänava lõunaotsas, nimetatud samanimelise trahteri järgi), ↑*Roodevälja* (kirdes) ja ↑*Tammikualuse* (edelas). * *Lugu pajatab koerast nimega Raki, kelle pahalane saatnud Kalevipoeaga kiusama. Kalevipoe tõstnud jala ja äianud sellega väikest kutsikat. Raki langes surnult maha. Tema raibe jäi maha mädanema sinna kohta, kus nüüd on laadaplats. Sellest ongi Rakvere nimi tulnud: Raki vere paik.* – MK

ENE-EE: VIII, 17; EO: 279–280; Joh LCD: 565; Kirs 2004: 31; KNAB

Rame <-sse> Han – küla Lääne maakonnas Hanila vallas (Uue-Virtsu ms), 1478 *Ramme*, 1798 *Ramē*. ⇒19C4 ♦ Kui Virtsu oli veel saar, siis Rame asus mandril. Nimele võib võrdluseks tuua *ramm* : *rammi* 'muul, sadamasild'. – MK

LGU: I, 524; Mellin; MS

Ramma <-le>, rahvak varem ka *Mõrtsuka Koe* – küla Järva maakonnas Järva-Jaani vallas, mõis, XIV saj *Ramme*, 1564 *Ram*, 1615 *Ramma*. ⇒14B3 ♦ Küla juurde rajati enne 1712. a mõis (nimetatud algul karjamõisaks, 1726 mõisaks), mida kutsuti ka Rääbu mõisaks (1716 *Rebo*, 1732 *Räbo* oder *Ramma*). 1772–1880 oli see Väinjärve mõisa kõrvalmõis. 1913 ostis mõisa Talurahva Põllupank, mis müüs maad taludeks. Neist tekkinud asundus liideti 1977 Ramma külaga. Nimel võib olla seos sõnadega *ramb*, ka *ramm* : *ramma* 'tiine' või *ramme* 'ranne', samuti sm *rampa* 'vigane, sant'. Välistada ei saa ka isikunimelist algupära. Tulenemine sõnast *ramm* : *rammu* 'joud, väetis' ei ole tüvevokaali tõttu usutav. 1977 liideti Kaarli küla. Kapu mõisa **Sitike* küla (1686 *Siteke*) asemele rajati arvatavasti vahemikus 1750–1765 karjamõis (1796 *Neuhof* ehk *Sittiki*). 1820. a-te paiku hakati seda kutsuma Kaarliks (1834 *Karlamoisa*, 1844 *Karlshoff*). Selle asemele 1920. a-tel rajatud asundustaludest moodustati Kaarli asundus (1950. a-test küla). * *Pärimuse järgi olnud algne nimi Rammu. Nõia hukkamisel needis ta, et Rammu külast kaoks rammus rohi. Küla uueks nimeks saanud Ramma. Rammusa pinnasega seostatakse nime teisteski pärimustes. Kutsutud ka Mõrtsuka küllaks, kuna seal toimusid tapmised (see on ajalooliselt kinnitust leidnud).* (2011) – FP

Blumfeldt 1949: 170; EAA.1.2.933:109, L 109; EAA.1.2.938:30, L 29; EAA.1.2.942:662, L 647p; EAA.3.1.450:69, lk 131; EAA.3.1.499:271, L 302;

EAA.2069.1.588, L 1p; EAA.1864.2.VIII-152:331, L 336p; EAA kinnistud; EVK; Gustavson 1981: 90–92; KNAB; Kärner 2011: 11–12; Mellin; Rev 1725/26 Jä: 23; Schmidt 1844; Thor-Helle 1732: 317

Rammu¹ <'Rammu ~ -sse>, kirjak varem ka *Rammusaare* Jõe – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas Rammu saarel (Kodasoo ms), 1768 *Rammusaare Jaack*, *Rammusaare Jahn*. ⇒3B2 ♦ Rammu saarel on elanikke teadaolevalt XVIII saj-st. Jõelähtme kirikukroonika järgi on sajandi algupoole saare asustanud kaks vaba Soomest pärit meest. Küla oli nimekirjas kuni 1940. a-teni, uuesti taastati 1997. Vrd Rammu². – MJ

Wieselgren 1951: 242–248; Wrede 2006: 50

Rammu², koh *Rammu*, 'saar Jõe – saar Harju maakonnas Jõelähtme vallas, 1570 *holm Ramboe*, 1737 *Rammo Saar*, 1768 *Rammusaar*, 1798 *Rammosaar*, 1855 *Rammosaar*, 1893 *Rammu-saar*; rts *Ramö*. ⇒3B2 ♦ 1564 on Rammut mainitud kui Herman Zöge saart (*holm des Herman Zöge*), seega kuulus ta Anija mõisale. Hiljem kuulus saar Kodasoo mõisale. Esmamainingus on nimes *mb*, kuid juba varakult on see asendunud nõrgas astmes *mm*-ga. Etümoloogia on ebaselge. P. Wieselgren pakub välja eri võimalusi. Nimi võiks pärineda eesti sõnast *ramm* : *rammu*, kuid pole tähenduslikult tõenäoline. Ka rootsi murdesõna *ramm*, mis tähistab soist, märga ala, ei sobi hästi kuivale ja kivisele saarele. Wieselgren mainib ka C. Russwurm etümoloogiat (germaani *ram* 'jäär' + *ö* 'saar'). Saar oli nimetamise ajal ilmselt asustamata. – MJ

BHO: 481–482; ENE-EE: VIII, 22; Johansen 1951: 164; Russwurm 1855: 156; Wd; Wieselgren 1951: 242–243; Wrede 2006: 50

Rammuka¹ <-le> Var – küla Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Saulepi ms, Vaiste ms), 1689 *Rammoko Larß* (talupoeg Varbla mõisa Saare küla all), 1782 *Rammoka Michel*, *Rammoka Iuhann* (talupojad Saulepi mõisa all). ⇒27B2 ♦ 1878 oli Rammuka kõrtsikoht. Algselt ilmselt lisanimeina kasutatud kohanimele võiks vasteks tuua sõna *rammukas* : *rammuka* 'tugev, paks, jäme, lihav'. Küla omaette osad on Nõmme (seal oli varem Poolenõmme karjamõis) ja Suuretüki (1922 *Suurtüki*), põhjapiiril on Massumetsa (Massu-Kilgi). Rammukaga on 1977 liidetud ↑*Jäärumetsa*, *Rammukametsa* (1913 *Metsaküll*, 1970 *Rammuka-Metsaküla*) ja osa ↑*Sööni* külast (Tös). – MK

BHO: 482; EAA.1.2.941:1151, L 1138p; EAA.1864.2.IV-9:385, L 361; EAN; KNAB; Wd

Rammuka² <-le>, koh <-lõ ~ Rammukilõ>, rahvak ka *Varöstõ küla Vas* – küla Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), 1627 *Rammogk Iwan*, 1630 *Ramaka Iwan*, 1638 *Rammock Iwan*, 1684 *Ramurkia*, *Rammuka*, 1688 *Ramuncka*, 1820 *Rammoka* (küla). ⇒45B4 ♦ 1684. a kaardi järgi olid Rammuka ja Kurõ üks talurühm, Rammuka lisanimega poolemehi oli kaks. Vastandusest Kurõ nimega tuleb Varöstökülä nimi. Rammuka nimi pärineb usutavasti läti keelealalt, selle lisanimega peremehed on 1638 märgitud Alüksnest (Marienburgist) tulnuteks. Vrd läti eesnimed *Ramune* ja *Ramute*, mida seostatakse sõnaga *räms* 'rahulik, vaikne, leebe'. Tuntud on XIII saj Tälava latgalite pealiku Talibaldi poja nimi Rameko (*Rameke*). Vrd ka hilisemad isikunimed läti Liivimaalt *Ramecke*, *Ramicke* (1582) ja *Rameķis* Latgalest. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.6.316:59, L 52p; EAA.1271.1.224:192, L 797; HLK: 147; Rev 1624/27

DL: 76; Rev 1638 I: 168; Roslavlev 1976: lisa 2; Siliņš 1990: 268

Rampe [*'rampe*] <-le> San – küla Valga maakonnas Tõlliste vallas (Laatre ms), 1796 *Rampa* (kõrts), 1808 *Rampa Peter* (talupoeg), 1839 *Rampe* (kõrts), u 1900 *Рампе* (karjamõis). ⇒43B1 ♦ Rampe on olnud algselt kõrtsinimi, siis talunimi, mis on XIX saj lõpuks saanud karjamõisa nimeks. 1920. a-test asundus, pärast 1930. a-id küla. Nime aluseks võib olla eelkõige Lõuna-Eestis tuntud sõna *rambe* : *rampe* 'vettinud puunott või känd'. Kõrtsidele anti tihti halvustavaid nimesid ning see kõrts just oja ääres asuski. Rampega on 1977 liidetud Robi küla (1970, u 1900 *Робы* talud). – MF

EAA.567.2.423:2, L 1p; KN; KNAB; Mellin; Rucker; Vene TK 42; VMS

Rampsilaid [*'rampsi_`laid*] Põie – saar Saare maakonnas Laimjala vallas (Laimjala ms), 1787 *Ramse Laid*. ⇒51B3 ♦ Häälikuliselt on P. Ariste seostanud lähedasi Rambi nimesid sõnaga *ramp* : *rambi* 'raibe'. Tõenäolisemalt on siiski laiunimes tegemist sõnaga *ramp* 'paha, lahja, kehv, kivine', kuid vrd ka soome *ramppi* ja rootsi *ramp* 'juurde- või ülesõidutee, kaldtee, paras'. Sõna esineb ka Eesti mandriosa läänepoolseima neeme, algselt saare, Noarootsi Ramsi nimes (1798 *Ramsholm*). Vrd ka Kaarma Rambirahu ja Hiiumaa lähedal Rambirahu (1798 *Rampi Rahho*). Esimese kirjapaneku järgi võib siiski oletada, et Rampsilaiu nimes on *p* hilistekkeline. Kuna need saarenimed kõik esinevad eestirootsi alal, siis võib nime lähtekohaks olla ka rootsikeelne *Ramsö*, kus algusosa aluseks on linnunimetus *ramn* 'kaaren', mis esineb Rootsi kohanimesedeski. Lõpp *-si* koosneb rootsi omastava lõpust *-s* ja *ö* 'saar' on andnud *i*, nagu ka Reigi nimes. – MK
EAA.2072.3.426d:36; HK: 204; Mellin; SOL: 250–251; SK I: 326

Ramsi <-le> Pst – alevik Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Heimtali ms). ⇒30B2 ♦ Ramsi asund rajati 1950.–1960. a-tel Koigu küla maadele. Al 1977 alevik. Nimi tuleb Ramsi taludelt (Kärgiste küla järgi 1744 *Ramsi Hans*, *Ramsi Jürri*, 1795 *Ramsi A*, *Ramsi B*). Lisanimi Ramsi tuleb Tarvastu khk-s esile 1731 (*Partzi Ramsi Johann*). Paikkonnast on olnud Paistu külanimede seas 1578. a kirjapanek *да деревнею Рамакую*, mida A. Selart on samastanud Kõisiga. Kuni pole andmeid Pst Ramsi nime kohta enne 1744. a, ei saa nende nimede omavahelise seose kohta midagi öelda. Võimalik, et nimi on siirik. Vrd Raamatu. – MK

EAA.1865.3.209/2:5, 6, L 6, 6p; ENE-EE: VIII, 23; RGADA.274.1.192/1:261, L 252p; RGADA.274.1.214/9:55, L 825p; Selart 1999: 138

Randivälja [*randi_`välja*] <-le> Tor – küla Pärnu maakonnas Tori vallas (Tori krkms), 1638 *Randawel*, 1680–1684 *Randwe*. ⇒29A1 ♦ Randivälja küla kuulus Tori luteriusu kirikumõisale, mida hüüti ka Kirikuvallaks, viimane ühendati Tori vallaga 1895. Kaheosalise külanime algusosa on problemaatiline. Saaremaa Randküla (*Rantküla*) puhul peab L. Kettunen võimalikuks, et nime lähtekohaks ei ole mitte *rant* : *randi* 'äär', vaid *raht*, mugandus saksa ja alamsaksa sõnast *grand* 'sõmer'. Laenulisus seletaks ka võib-olla siin tüvevokaali muutumist *a*-st *i*-ks. Vrd Randküla. – MK

EO: 318; Rev 1638 II: 45; Roslavlev 1977: 30

Randküla [*'rand_küla*] <-`külla ~ -sse>, koh *Ran* 't_küla Jaa – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Maasi ms), ? 1543 *tho Rantkuelen up Ozel ahn dem strande* (kaks talupoega, Jacob Sickman ja Tonnie Lätblieven), 1645 *Rantkülla*. ⇒51A1 ♦ 1570 on Põide vakuses nimetatud talupoega *Rantkülla Cerstich*. L. Kettunen märgib, et külanime hääldus olevat *Rantküla*, mistõttu ei saavat lähtuda sõnast *rand*, seletust *rant* : *randi* 'äär, serv' peab ta vihjamisi rahvapärimoloogias. Ta esitab vasteks muganduse *raht* saksa ja alamsaksa sõnast *Grand* 'sõmer'. Küla asub Rannaküla, endise mõisa kõrval. * *Rantküla oli tulnd, jah, Randi mõisa järgi*. See oli ikka Rannaküla mõisast veel vanem, aga noh küla nimi on selle mõisa nimetuse järgi tulnd. (1990) Vrd Randivälja, Rannaküla⁸. – MK

BHO: 484; EO: 318; Johansen 1951: 308; KN: 1990; Rehepapp; SK I; SMF: 124

Randsalu [*'rand_salu*] <-`sallu ~ -sse>, kirjak varem ka *Rantsali* ~ *Rantsalu* Rid – Haapsalu linnajagu, 1391 *Ransel* (veski), 1798 *Ransal* (veski), 1913 *Ransal*. ⇒9C4 ♦ Haapsalu piiril oli veel 1930. a-tel Randsalu koppel, mis kuulus Tammiku külale. Tuntud on ka Randsalu veski ja Randsalu oja. Linnaosa on tõenäoliselt saanud nime nende järgi. Vrd Randküla, Randvere. – MK

BAE: 171; KN; LUB: III, 1298; KNAB; Mellin

Randvere¹ [*'randvere*] <-`verre ~ -sse> Jõe – küla Harju maakonnas Viimsi vallas (Maardu ms), 1397 *Randvere*, 1491 *Randyver*, 1693 *Randafer*. ⇒2C2 ♦ 1637 on kõik talupojad märgitud lihtsalt Maardu rannatalupoegadeks, Randvere nime pole mainitud. Randvere kandi külanimed on kasutusse tulnud pikka-mööda (Leppneeme 1637, Tammneeme 1682) ja olnud algselt isikunimede osad (1637 *Naistoeya Thomas*). Randvere on seega ühendanud hilisema Maardu Rannavalla osa kuni Muugani. Eraldi on varasemal ajal nimetatud siiski arvatavasti praeguse Leppneeme ja Tammneeme vahel asunud *Torsimaa küla (vt allpool). Kuigi juba 1397 on Randvere kuulunud Maardu mõisale, tundub, et siinsed talupojad on olnud eriasendis. Nad on muidugi olnud kalurid, kes palju põldu ei harinudki, kuid nende hulgas on olnud ka vabatalupoegi. Võimalik, et need on olnud rootslased, kuid nimede järgi otsustades on nende hulgas kindlasti olnud ka eestlasi. XV–XVI saj vahetusel on Randvere olnud omaette vakus (1496 *wacke to Randever*, *Randelsche wacken*, 1507 *Randerversche wacke*). Külal on vere-lõpuline nimi, nime algusosa *Rand-* esineb sellisena XVIII saj-st, enne seda lõppes algusosa täishäälikuga (põhiliselt *e*, ka *i* ja *a*). P. Wieselgreni järgi on nimes eesti sõna *rand*, ka nimekuju *Randel(e)* (1402, 1496), mida P. Johansen on pidanud nime rootsikeelseks kujuks, on tema järgi lihtsalt eesti nime mugandus. L. Kettunen ja tema järel M. Kallasmaa näevad Saaremaa Randvere saksakeelses nimes *Randever* mitmuse omastavat, mis sobib veel paremini Viimsi Randvere puhul, sest asustus on siin olnud rühmiti n-ö eri randadel. Algselt ongi kogu ranniku nimi olnud Randvere. Randverega on 1977 liidetud ↑Aiaotsa küla. *Torsimaad (1682 *Torsimakull*) on peetud rootslaste külaks (1376 *Könecke van Thusnes*, 1397 *Turysnes*, 1491 *Tornas*, 1523 *Torszenim*). Külana on viimati nimetatud 1636 (*Torsenem*), kuid 1637 ja 1693 sellise lisanimega talupoega ei esine; nimi esineb aga 1682. a kaardil. Nime mitmete variantide

- järelosa *-nes, -nas* on ilmselt rts *näs* 'neem'. Seletamatu on külanime äkiline kadumine koha- ja isikunimedele hulgast juba XVII saj. Vrd Randvere². – MJ
EAA.1.2.C-III-14; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 2; ENE-EE: VIII, 24–25; Johansen 1951: 169–172, 319–320; Jung 1910: 13; Viidas 1992: 95–99; Wieselgren 1951: 173, 184, 190; Wrede 2006: 50; ÜAN
- Randvere²** [*'randvere*] <`verre ~ -sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Randfer*, 1408 *Randeuer* (vakus), 1504 *Randfer* (mõis). ⇒50A4 ♦ Randvere mõisa kohta on teateid a-st 1504. Kuulus 1653 koos Hiiumaa Randverega (↑Hagaste) Magnus Gabriel de la Gardiele. 1920. a-tel jagati Randvere mõisa maad asundustaludeks, tekkisid ↑Koidu, ↑Pölluküla, Randvere, ↑Tamsalu ja ↑Viira küla. 1977 liideti needsamad ning Pärni ja Tõlli küla kokku üheks suureks Randvere küllaks. 1997 külad taastati ning Randvere nimi jäi tähistama endist asundusküla mõisast kirdes; mõisakoht ise jääb Koidu küla piiresse. L. Kettunen on nime tuletanud sõna *rand* : *ranna* e-mitmuse vormist *rande*. Vrd Randvere¹, Randküla. – MK
BHO: 482; EO: 318; KNAB; SK I: 327
- Randvere³** [*'randvere*] <`verre ~ -sse> Pöi – küla Saare maakonnas Laimjala vallas (Kõiguste ms), 1453 *Randever*, 1645 *Randfer*. ⇒51B3 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Kõiguste osa. Randverest põhjas on Anumatu (1738 *Annematto* küla), mis oli veel 1920.–1930. a-tel omaette küla. Vrd Randvere¹, Randküla. – MK
BHO: 482; EAN; KNAB; SK I: 27, 327; Troska 1987: 100
- Rangu** <-sse ~ -le> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Märjamaa ms), 1903 *Рангу* (Märjamaa mõisa metsavahikoht). ⇒11B4 ♦ Rangu nimi ametlikult al 1977, enne seda oli Märjamaa asundus. Nimi näib olevat suhteliselt uus. Võimalik, et tuleneb perekonnanimest, Märjamaa mõisas esines *Rank* perekonnanimena 1858. Kullamaa khk all Kohatu mõisa järgi on olnud 1725 hajatalu peremees *Rango Mart*, nii et nime lähtekohaks võis olla ka talupoja lisanimi. Vrd *rank* : *rangu* 'rüngas, kivipank', *rangud* 'kärbisid'. Küla piires on endine Märjamaa ehk Vana-Märjamaa mõis (skis *Alt-Merjama*), mis eraldati Päädevast u 1690, samuti endised karjamõisad Annemõisa (skis *Annenhof*) ja Katlepa ehk Katlapi (skis *Baldewill*). Ranguga on 1977 liidetud Märjamaa küla (1913 *Мерьяма*). – MK
EAA.2072.5.110; EAA.1864.2.X-265:176, L 167p; EM: 87; EMSK; KN; KNAB; Rev 1725/26 Lä: 84
- Ranna** <`Randa> Kod – küla Jõgeva maakonnas Pala vallas, mõis, sks *Tellerhof*, 1752 *Rannamoisa wallast*. ⇒26B2 ♦ Ranna mõis on rajatud XVI saj lõpus või XVII saj alguses. 1921. a-st Ranna asundus, 1977. a-st küla. Eestikeelne nimi viitab sellele, et mõis asub Peipsi ääres. Mõisa saksakeelne nimi *Tellerhof* võib olla varasema eestikeelse nime teisend: 1582 on mainitud küla nimega *Tüller*, 1600. a paiku tekkis selle küla asemele mõis nimega *Tulistfehr*, 1638 *Tullermoise* ja *Tollermoisio*, 1686 *Töllerhoff* ning 1796 *Tellerhof*. V. Pall ja L. Kettunen on nime lähtekujuks pakkunud *Tuulistvere ehk *Tuulistvere, seletades seda sõnaga *tuuline* või *tuuline* (L. Kettunen) või isikunimega (vanas kirjaviisis *Tulli*, V. Pall). Esimese silbi täishäälikute kirevus lubab ka oletada lähtehäälikuks õ, mida saksa keeles anti sageli edasi mitmeti, sel juhul oleks lähtevorm *Tölistvere, algusosa samuti vahest isikunimeline. 1977 liideti Rannaga Sooküla (u 1900 *Cyo*). – PP
BHO: 588; EO: 303; KNAB; LVVA.6828.2.189, L 1; Mellin; PA I: 112; PTKI: 200, 248; Rev 1624/27 DL: 24; Rev 1638 II: 229, 232; Tartumaa 1925: 200; Treial 2007: 10
- Rannajõe** [*'ranna_`jõe*] <-le> Mär – küla Lääne maakonnas Martna vallas (Rannamõisa ms), 1732 *Ranna m.*, 1923 *Rannamõisa*. ⇒20A1 ♦ Rannajõe nimi on kasutusel u a-st 1939 (nimekirjas 1945), varem oli see Rannamõisa asundus, nimetatud Rannamõisa (skis *Vogelsang*) järgi. Mõisa kohta on teateid a-st 1564 (*Fogelsanck*). Küla asub Rannamõisa jõe ääres. Saksakeelne mõisanimi *Vogelsang* 'linnulaul' peegeldab tõenäoliselt nimeandja soove ja lootusi. Vrd Rannamõisa. – MK
BHO: 630; EE: VII, 21; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); KNAB; Thor-Helle 1732: 320; Uuet 2002: 95; ÜAN
- Rannaküla¹** [*'ranna_küla*] <`külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Ranna* Emm – küla Hiiuma maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1939 *Rannaküla*. ⇒47C4 ♦ Küla tekkis 1920. a-tel Emmaste mõisa rannaäärsele maale. Kuulus 1977–1997 osana Emmaste külla. Külas on ka Ranna talu. Nimi lähtub sõnast *rand* : *ranna*. Tavaline mereäärsete külade nimi, mis mõnikord on tulenenud ka talunimest. Rannaküla põhjapoolne osa on Puksu (kaardil Peeksu), mida on 1930. a-tel ka omaette küllaks arvatud. – MK
EAN; HK: 205; KN; KNAB
- Rannaküla²** [*'ranna_küla*] <`külla ~ -sse> Han – küla Lääne maakonnas Hanila vallas (Mõisaküla ms), 1923 *Ranna*. ⇒19C3 ♦ Kuke rannas olev küla tundub olevat hiline küla, mis on kuulunud Mõisaküla asunduse alla, kuigi on mh mainitud 1923. Mõisaküla asundus nimetati 1939. a paiku Rannakülaks, liideti 1977 Kukerannaga ja taastati 1997. Ajaloolisel Läänemaal on olnud Rannaküla veel Lääne-Nigula, Ridala ja Varbla khk-s. Vrd Mõisaküla³, Rannaküla¹. – MK
ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); KNAB; Mellin; ÜAN
- Rannaküla³** [*'ranna_küla*] <`külla ~ -sse> Ris – küla Lääne maakonnas Nõva vallas (Nõva ms), 1871 *Rannakül*, u 1900 *Раннакюля* (küla), 1923 *Ranna*. ⇒10A1 ♦ Juba XVII saj lõpul (1686–1689) on Nõva mõisa järgi mainitud nelja rannatalupoega: *Randa Thomas*, *Randa Bengt*, *Randa Mattz* ja *Randa Jack*, 1725 on lisanimega *Ranna* viis talupoega. On arvatud, et küla asutati rootslaste küllana XVII saj keskel. Vrd Rannaküla¹. – MK
BHO: 483–484; EAA.1.2.940:1117, L 1100p; KNAB; Rev 1725/26 Ha: 226; Schmidt 1871
- Rannaküla⁴** [*'ranna_küla*] <`külla ~ -sse> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Uue-Varbla ms, Vana-Varbla ms), 1689 *Randekulla*, 1798 *Ranna* (Mereäärse küla kohal). ⇒27A1 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Mereäärse küla osa. XVII saj kirjapanekus on ilmselt e-mitmuse vorm. Varasemal ajal oli Rannaküla laiema paikkonna nimi, mis hõlmas ka teisi rannaäärseid külasid, sh Kadaka ja Mereäärse. Vrd Rannaküla¹. – MK
EAA.1.2.941:1153, L 1140p; EAN; KNAB; Mellin
- Rannaküla⁵** [*'ranna_küla*] <`külla ~ -sse> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Tagamõisa ms), 1795 *Strand Bauern bei Hundowa*, 1798 *Ranna*. ⇒49B2 ♦ Näib, et on Undva tütar küla. XX saj oli

- arvatud vahel Vaigu, vahel Veere küla (1977–1997) koosseisu, taastati ametliku külanävana 1997. Vrd Rannaküla¹. – MK
EAN; KNAB; SK I: 328
- Rannaküla**⁶ [ˈrannaˌküla] <-`külla ~ -sse> Pöi – küla Saare maakonnas Laimjala vallas (Audla ms, Kingli ms, Laimjala ms), 1922 *Ranna*. ⇒51B3 ♦ 1977–1997 oli Saareküla osa. Rannaaärsed hajali talud, mis kuulusid eri mõisate alla. Vrd Rannaküla¹. – MK
KNAB; Rehepapp; ÜAN
- Rannaküla**⁷ [ˈrannaˌküla] <-`külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Ranna* Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Tamse ms), u 1900 *Ранна* (küla), 1923 *Ranna*. ⇒51B1 ♦ 1977–1997 oli Tamse osa. Suhteliselt uus küla, veel umbes 1800. a-st pärit kaardil on küla kohal loodusnimed *Anne Ninna Rand* (Anenina juures) ja *Ranna arro*. Küla puudub ka XIX saj keskpaiga kaartidel, arvatavasti tekkis XIX saj lõpuks. Vrd Rannaküla¹. – MK
EAA.2072.3.367; KNAB; ÜAN
- Rannaküla**⁸ [ˈrannaˌküla] <-`külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Ranna* Jaa – küla Saare maakonnas Orissaare vallas, mõis, sks *Rannaküll*, 1731 *Rannakül* (mõis). ⇒51A1 ♦ Külas on ka Ranna talu. 1506 on Orinõmme külas mainitud mõisakest, mille eestikeelne nimi oleks Rannaküla, 1571 oli ta koos Arju mõisaga. XVII saj-st Rannaküla mõis, 1920. a-test Rannaküla asundus, u al 1939 Ranna küla. 1977–1997 oli liidetud naabruses oleva Randküla. Vrd Randküla, Rannaküla¹. – MK
BHO: 484; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); Saaremaa 2007: 117; SK I: 328
- Rannaküla**⁹ [ˈrannaˌküla] <-`külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Ranna* Pha – küla Saare maakonnas Pihlta vallas (Sandla ms), 1923 *Ranna* (asundus). ⇒53C1 ♦ Küla näib olevat Nässuma tütar küla, külas on ka Ranna talu ja varem oli sealkandis Ranna kõrvalmõis (sks *Strandhof*). 1920. a-test Ranna asundus, u al 1939 küla. 1977–1997 oli Nässuma osa. Vrd Rannaküla¹. – MK
EAA.3724.5.2434, L 1; EAN; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; Rehepapp; SK I: 328; ÜAN
- Rannaküla**¹⁰ [ˈrannaˌküla] <-`külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Ranna* VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Röösa ms, Võhksa ms), 1645 *Raneßel Jüry*, 1731 *Ranna Ott*, 1798 *Raia*. ⇒51A3 ♦ 1977–1997 oli Kallemäe osa. Kui esimene kirjapanek ikka on sellest nimest, siis on nimi olnud kaheosaline, järelosa oli *-selja*. Siiksaarest on nime 1686 kirja pandud lisanimena (*Ranna Risti*). Vrd Rannaküla¹. – MK
Rehepapp; SK I: 328
- Rannaküla**¹¹ [ˈrannaˌküla] <-`külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Ranna* Ran – küla Tartu maakonnas Rõngu vallas (Valguta ms), 1796 *Ranno*, 1839 *Rannakülla*. ⇒31C3 ♦ Küla on saanud praeguse nime asendi järgi Võrtsjärve ääres, nimi tuleneb sõnast *rand* : *ranna*. Seal asub tänapäeval Võrtsjärve limnoloogiajaam. Adramaarevisjonides esines Rannaküla nimi esmakordselt 1758 (*RannaKülla*). Küla kandis esialgu teist nime, mille tüvele **nav-* ~ **növ-* (vrd *Nava*, *Navesti*, *Navi*, *Növa*) liitus *stu*-liide ning põhiosa oli *rand* (1494 *Nouwenstarende*, heinamaa *Noiendendras*, 1588 *Nawaistr*, 1638 *Nawasto Rande*). Hiljemalt XVIII saj II poolest alates on külanimena ka Rannakolk (1774 *Rannakolka külla*, 1808 *Rannakolk*). Praeguse küla piirides jääb Haani karjamõis (1839 *Siversky*). Vrd Rannaküla¹. – EE
BHO: 484; EM: 96, 139; EVK; LGU: I, 623, 628; Mellin; PA II: 232; Rev 1638 I: 103; Rucker
- Rannametsa** [ˈrannaˌmetsa] <-`metsa> Hää – küla Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas (Tahkuranna ms), u 1900 *Раннаметса* (küla), 1923 *Rannametsa* (küla). ⇒35A1 ♦ Küla on asutatud XIX saj II poolel, kui Tahkuranna maatamehed said kroonult igäuks väikekse maatüki. Küla asub Rannametsa jõe ääres. Nime algusosa võib pärineda talunimest, mis omakorda on seotud loodusnimega (1840 *Ranna Metz*). Rannametsaga on 1977 liidetud ↑Kägiste ja Muhu (al u 1939, enne seda Piirumi II). – MK
BHO: 484; EAA.2072.3.15c, L 1, foolio I; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB; Pukk 2000: 49; Rucker; ÜAN
- Rannamõisa** [ˈrannaˌ`mõisa] <-`mõisa ~ -sse> Kei – küla Harju maakonnas Harku vallas, mõis, sks *Strandhof*, 1687 *Strandhoff eller Rannamoissa*, 1694 *Strandhof oder Leppisches Gut*, 1782 *Strandhof*. ⇒2A3 ♦ Teateid mõisast on 1589. a-st, kui aga pidada Rannamõisat *Leppes gude* järglaseks, millega on nime ühendanud P. Johansen, siis 1428. a-st. Nimele *Leppes gude* on ta küsimärgiliselt toonud vasteks *Lepiku*, mida toetab 1694. a kirjapanek. Lepiku oli hilisemal ajal Rannamõisa karjamõis. Varasemad kirjapanekud ei esita *ik*-liitelist nimekuju, veel 1585 oli *Leppesch Gut*. Kui üldse pidada Rannamõisat selle nime järglaseks, siis võiks *Leppes gude* olla lähtunud ka eesti sõnast *lõpp* : *löpe* või *löpe* : *lõppe*. Rannamõisa oli 1920. a-test asundus, 1977 sai küllaks. – MK
BHO: 566; EAA.1.2.940:806, L 789p; Joh LCD: 874; Kallasmaa, Päll 2009: 575-576
- Rannapungerja** [ˈrannaˌpungerja] <-le> lis – küla Ida-Viru maakonnas Tudulinna vallas (Pagari ms), 1688 *Ranna Pungershen* (küla), 1796 *Post Rannapungern*, u 1900 *Ранна-Пунгернь* (mõis). ⇒16B3 ♦ Mellini kaardil 1796 küla ei ole märgitud. Rannapungerja jõge, mille suudmes küla asetseb, on mainitud 1534 (*in dem Puncker'schen Bache*). Külanimes on *Ranna*-ilmselt eristav täiend Peipsi ääres oleva Pungerja kohta vastandina Väike-Pungerjale. Mõlemad on kuulunud Pagari mõisa alla. Võimalik, et küla ongi nime saanud jöelt, vrd rannikumurdes ebamäärase tähendusega tegusõna *pungerdama* 'rabelema, hullama, ronima'. Tõenäolisem on L. Vaba etimoloogia lähisugukeelte *vonka-*, *vonga*-tüve abil, ta toob näiteks Vaivara *vonja* : *vonja*, *vung* 'ormijärgne lame laine', vadja *bõngertellä*, *büngertell(ä)* 'püherdada, vänderdada, komberdada, kahlata, sumada, solistada, pladistada', isuri *vonGa* 'kraavipõhi, veetu (jõe) säng', Aunuse karjala *vonGu* 'abajas, laiem koht jões, sügavik', vepsa *boŋg* : *boŋgan* 'sügavam ja laiem koht jões' jms. Vrd Väike-Pungerja. – MK
Bfl: I, 1055; EMSK; Mellin; RGADA.274.1.1614/4:77, L 285p; SKES
- Ranniku** <-le> Tõs – küla Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Kastna ms). ⇒27B2 ♦ Ranniku nimi tuli käibe 1939. a paiku. Varasem nimi oli Kastnametsa (1922 *Kastnametsakülje*), küla on lähtunud ilmselt Kastnast. Rannikuga on 1977 liidetud Leetsaare, endine karjamõis (1684 *Letzars kylla*, 1797 *Lötsar*, 1839 *Helmershof*, taluna u 1900 *Lemcapu*). Ranniku kaguots on tuntud Meeluka nime all (1651 *Mulok*

Bernt, 1688 *Mollike Mickel, Mollecke Jan, Mollicke Thietz*, 1731 kolm *Melloko* hajatalu). Rannikuga liideti 1977 osa ↑Sööni külast. – MK

EAA.308.2.218:16, L 14p; EAA.1000.2.573:15, L 14p; EAA.1000.2.646:3, L 1p; Eesti VP; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB; Mellin; RGADA.274.1.193:569, L 563p; Rücker; Uuet 2002

Rannu¹ <`Randu ~ -sse> Ran – alevik Tartu maakonnas Rannu vallas, mõis, sks *Randen-Schloß*, 1438, 1449 *Randen*, 1466 *Rannen* (linnus), 1471 *Randen* (mõis), 1582 *Ranokulla* (küla), 1744 *Dorff Rando-küll*. ⇒31C3 ♦ Mõisat on esimest korda mainitud 1471. Rannu küla paiknes Rannu kiriku lähedal lõunas (tänapäeval on see Kaarlijärve küla maal), kuid oli XIX saj lõpuks ilmselt juba mõisastatud või sulandunud Kurekülla. Mõisasüdamesse tekkis 1920. a-tel Rannu asundus, mis 1977 muudeti külaks. Juba esimesed Eesti kohanimede uurijad (A. W. Hupel, Mellin) on arvanud, et nii küla kui ka mõis on nime saanud sõnast *rand*, mis viitab asukohale Võrtsjärve ääres. Pigem on lähtunud sama üldsõna *oi*-liitega tuletisest. L. Kettunen pidas silmas mitmusetüve *rannu*-*'randade'* ja oletatavat isikunime **Randoi(n)*. Tõik, et Tartu murdes, eriti lääneosas, peaks astmevahelduslike käändsõnade mitmus olema tugevas astmes, teeb L. Kettuneni arvamuse mitmusetüve kohta kaheldavaks. Vrd Rannu². – EE, MF

BHO: 482–483; EMK 2009: 175; EO: 28; Hupel 1774–1782: III, 267; KNAB; LGU: I, 471; PA I: 66; RGADA.274.1.212/4:31 L 317p; Uustalu 1972: 107–108

Rannu² <`Randu ~ -sse> Ran – kihelkond ajaloolisel Tartumaal, sks *Randen*, 1782 *Ranno oder Wortsjerwe kihhelkund*. ♦ Muinasajal kuulus Ugandi maakonda. Kõige varasemad teated kirikukihelkonna kohta pärinevad 1347. a-st, kuid sellest ajast pole nimekuju teada. Kihelkond tekkis Rannu linnuse piirkonda. Rannu kirik ehitati tõenäoliselt XV saj. Kihelkonna mõlemad nimed viitavad asukohale Võrtsjärve rannas. Vrd Rannu¹. – MF

BHO: 482; ENE: VI, 417; Hupel 1774–1782: III, 267

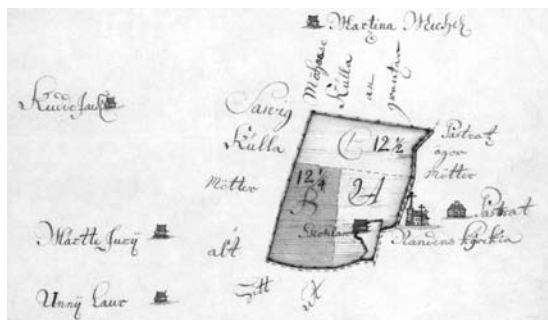
Rannu³ <`le>, kirjak varem ka *Rannuküla* VNG – küla Ida-Viru maakonnas Aseri vallas (Aseri ms), 1241 *Randu* (küla), 1547 *Randen*, 1583 *Rannoküll*, 1840 *Ranno Külla*. ⇒6B3 ♦ Algselt asunud Rannu praeguse Kõrtsialuse küla kohal. Nime aluseks on sõna *rand* mitmuse tüvi. Rannuga on 1977 liidetud Tamme küla (1913). Vrd Rannu¹. – MK

EAA.3724.4.1545, L 1; EVK; Joh LCD: 565–566; KNAB

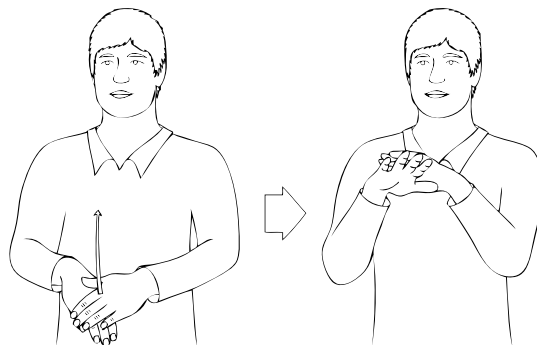
Rannu⁴ <`Randu> Kir – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Kloostri ms, Lautna ms), 1519 *Rande* (küla), 1565 *Randa by*, 1591 *Rando By*, u 1689 *Rannoküll*, 1798 *Raņokül*, u 1900 *Ранно*. ⇒20B2 ♦ Oli 1977–2014 liidetud Kirbla külaga. Vana Rannu küla oli jagunenud mõisakuuluvuse järgi kaheks üsna lahusesivaks külaks: Kloostri-Rannu Kirblast põhjas ja Lautna-Rannu Kirblast läänes. 2014 taastatud Rannu küla vastab Kloostri-Rannule, Lautna-Rannu oli 1977 liidetud Lautnaga. Vrd Rannu¹. – MK

EAA.1.2.932:91, L 84p; EAA.1.2.941:487, L 478p; KNAB; Stackelberg 1928: 115

Ransi <`Ranssi ~ -sse> Hël – küla Valga maakonnas Hummulu vallas (Hummuli ms). ⇒43A1 ♦ Külana hiljemalt 1945. 1977–1998 oli ametlikult jaotatud Alamõisa, Hummulu aleviku ja Kulli küla vahel. Nimi on saadud Ransi talu järgi, Hummulu mõisa all on 1795

Rannu kihelkonnakooli maad. 1697. EAA.308.2.101.

Rapla viipenimi. Sarnase kirjapildiga kohanimedest tuleneval seosel *Rapla–Mahtra* põhinev kohamärk, viibe „mäss, ülestõus“.

mainitud *Rantzi Carls Gesinde, Rantzi Tomas, Rantzi Matt*. Talunimi on tulenenud isikunimest, vrd *Franz*. Nimealguline kaashäälikuühend on lihtsustunud üheks kaashäälikuks ja nimesisene *nts ns*-ks. – MK

EAA.1865.3.176/3:4, 28, L 2p, 26p, 27; EAN; KNAB

Raotu [*'raotu*] <`sse>, koh <-he> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Koolina nulk), u 1920 *Rautu*, 1937 *Raotu*, 1938 *Paymy*. ⇒45C2 ♦ Mõned hajatalud on tähistatud juba kolmevertstaardil (u 1866), hajaküla kujunes XX saj alguses. 1977–1997 oli Jõksi küla osa. Nime lähteks on võru-seto *raotu, raodu, raot* 'raiesmik', mis on loogiline, sest küla paikneb Piusa-äärse metsaalal. See on tuletis tegusõnast *ragoma ~ raguma* 'raiuma'. Kohanime vene vaste on teadmata. Vrd Urvastemõisa. – AK

Eesti TK 42; KN; Markus 1937; RKKK; SeK: 123; Vene TK 126; VMS

Rapla¹ [*'rapla*] <`Rapla ~ -sse> Rap – kihelkond ajaloolisel Harjumaal, sks *Rappel*. ♦ Taani hindamisraamatus oli Rapla osa Hageri muinaskihelkonnast. Omaette kiriklikuks kihelkonnaks eraldati ta oletatavasti XIII–XIV saj vahetusel. Kiriku nimepühak on Maarja-Magdaleena. Vrd Rapla². – PP

BHO: 485; ENE: VI, 418; Joh LCD: 211

Rapla² [*'rapla*] <`Rapla ~ -sse> Rap – linn Rapla maakonnas Rapla vallas, mõis, sks *Rappel*, 1241 *Rapal* (küla), 1441 *Rappel*. ⇒12A3 ♦ 1412 on mainitud esimest korda mõisakohta, 1694 rajati karjamõis, mis 1705 muutus iseseisvaks mõisaks, eraldati Alust. Al 1747 olid Rapla ja Alul samad omanikud. 1798. a kaardil on kaks küla: „vana Rapla“ (*Alt Rappel*) läänes, praeguse Sulupere kõrval idas üle jõe, ja teine küla (*Rappel*) kirikust idas jõe ääres. Esimene arenes hiljem ↑Tuti külaks. XIX saj II poolel tekkis alevik, mis 1945 sai aleviks, 1993 linnaks. 2002 liideti Rapla vallaga vallasisese linnana. Nime seletuseks

toob P. Johansen võrdlevalt soome kohanime Rapala (st seob sõnaga *raba*), kuid L. Kettunen peab seda väheusutavaks. Tema arvates on tegu deskriptiivsest tüvest *rappa* ~ *räppä* la-liite abil moodustatud nimega. Mida tähendab deskriptiivne tüvi, lähemalt ei seletata. *P. Johanseni nimeseletus on jõudnud rahvasuhtu ja nime kohta on lisatud, et Rapla ümbruses on olnud palju soid ja rabasid (1939). – PP

Bfl: I, 175; EAA kinnistud; EM: 181; EO: 81, 98; Joh LCD: 566–567; KM: ERA II 225, 373 (11) – 1939; LCD: 41v; Mellin

Raplamaa [^hrapla_`maa] <-le> = **Rapla maakond** – maakond Põhja-Eestis. ♦ Praeguse Raplamaa ala kuulus varem kolme maakonda: Harjumaa (keskosa), Lääne-maa (lääneosa) ja Järvamaa (väiksem idaosa). XIII saj enne Revala maakonna liitmist moodustas Raplamaa keskosa ajaloolise ↑Harjumaa tuumiku. Omaette haldusüksusena tekkis 1950 Rapla rajoon, mis moodustati Harjumaa endistest lõunapoolsetest valdadest. Nüüdsed piirid sai rajoon pärast seda, kui liideti osi Kose ja Türi rajoonist (1959), Vändra rajoonist (1962) ning Märjamaa rajoonist (1963). 1990 nimetati Rapla rajoon Rapla maakonnaks. Vrd Rapla². – PP

KNAB; Uuet 2002: 132, 154–156

Rasala <-sse> Juu – paik (küla) Rapla maakonnas Kaiu vallas (Kaiu ms), 1286 *Russele* (küla ja veski), 1586 *Rassel* (talud), 1798 *Rassala*. ⇒12B3 ♦ Liideti 1977 Kasvandu külaga. Vahest verstaardi mõjul (*Розапо*) on katastrikirjades tekkinud teisend *Roosalu*. Tõenäoliselt on nime algusosa isikunimi, millele on lisatud *la*-liide. – PP

LUB: I, 508; Mellin; Rev 1586: 102; Vene TK 42

Rasina <-le> Võn – küla Põlva maakonnas Mooste vallas, mõis, sks *Rasin*, 1403 *Wacke Rassinal*, 1418 *dorp zu Rasyen*, 1582 *Razyn*, 1585 *Razin*, 1638 *Raszhin-hoff*, *grosze Dorff Rasina*, *Kleine Dorff Raszina*, 1744 *Dorff Klein Rasin oder Üllejöküllä*, *Dorff Gross Rasin*, 1925 *Rasina*, *Üleküla*. ⇒33C3 ♦ Mõisast on teateid mahajäetud, tühja mõisana 1611, L. ja I. Rootsmäe arvates rajati see XVI saj lõpul. XVII saj oli juba kaks küla, *Suur- ja *Väike-Rasina (hilisem Üleküla ehk Ülejõe, ↑Terepi). 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus (rahvak Mõisanurmõ), mis 1977 liideti Rasina külaga. J. Simm peab liiga konstrueerituks M. J. Eiseni oletust (1929), et nimi on liitnimi, algsest **Rasinaho*, kus tüveks *rasi* 'ale, kütis'. Pealegi ei kinnitavat seda ükski varasem nime kirjanek. Ta võrdleb nime hoopis vene isikunimega *Рязинь*, *Разинь* või *Рязинь*. Rasinaga liideti 1977 Rabadiku (Rabandiku) küla, mis kohalike elanike arvates rajati u 1850 metsa asemele ja on saanud nime ümbritsevast soisest-rabasest pinnasest. Vrd Terepi. – MJ

BHO: 487–488; EM: 99; Rootsmäe 2016: 652, 654–655, 662; Simm 1972: 290; Simm 1973: 95–96, lisa 159–160

Rasivere¹ <-`verre ~ -sse> Kos – küla Harju maakonnas Anija vallas (Alavere ms), 1241 *Rasiuere*, 1486 *Rasiver* (küla), 1726 *Rassifer* (küla). ⇒13A1 ♦ Põlisküla. L. Kettunen pakub nimele sama seletuse, mis Hlj *Rassivere* (↑Kavastu¹) puhul. Lisaks esitab ta võrdluseks sõna *räga* (sm *räsä*, *räsy*, *rasa*) ning toob näitena soome perekonnanime *Räsänen*. 1977 liideti *Rasiveriga* ↑Mõisaaseme, Paluküla ja Soo-otsa küla. Vrd *Rasivere*². – TL

Bfl: I, 355; EO: 275–276, 280; Joh LCD: 568; Rev 1725/26 Ha: 325

Rasivere² <-`verre ~ -sse> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Roela ms), 1345 *Rasgyvere* (küla), 1796 *Rassiwer* (karjamõis ja küla). ⇒15C2 ♦ 1586 on piirkonnas mainitud kahte *Rasivere* talu (*zu Rastifer*). M. Veske on *Rasiverele* ja L. Kettunen *Rassiverele* (Hlj, ↑Kavastu¹) võrdluseks toonud sm *rasi*, *rasikaski* 'ale, mis umbes aasta põletamata on jäänud' ja Kettunen ka taimenimetuse *rasi*. P. Johanseni pakutud isikunime *Rasse* ei ole ta pidanud nime lähtekohana tõenäoliseks. Kuna nime esmamainingus on ka sulghäälik, siis vrd ka karjala sõna *rasikko* 'tihnik' ja vene murrete *раск* 'metsatukk, padrik'. *Rasiveriga* on 1977 liidetud Tudusilla (1970) ja ↑Ädara. Vrd *Rasivere*¹. – MK

EO: 275–276; Johansen 1932: 9; Joh LCD: 286; KKS: V; KNAB; Mellin; Rev 1586: 50; Weske 1877b: 18

Rassi <`Rassi ~ -sse ~ -le> Pll – küla Järva maakonnas Türi vallas (Kabala ms), 1782 *Rassi Jahn*, *Rassi Peet*, *Rassi Michel*, *Rassi Jurri* (talud Koiksaare külas), 1855–1859 *Poccu Койкасарь*, u 1900 *Paccu* (küla). ⇒25C1 ♦ Külas oli XIX saj keskel tõrvatehas. Rükkeri kaardil 1839 *Koikasaar*. Praegune nimi on saadud Rassi talude järgi isikunimest, nii *Ross* kui ka *Rass* on kasutusel olnud eesnimedena. Rassi talusid on olnud Kabala mõisa all palju, siinse aluseks oli talurühm 1782 Koiksaare küla (*Koikasaar*) all. Rassi kaguosas oli varem Tõrvaaugu küla (1855–1859 *Тервоауго* talu, 1945 Vaki-Tõrvaaugu). Rassi küla on olnud ka Suure-Jaani khk-s, see liideti 1977 Üldega. Vrd *Rassio*-otsa. – MK

EAA.298.2.71, L 9; EAA.1865.3.217/4:27, L 27; KNAB; Rükker

Rassiku <-le> Trm – küla Jõgeva maakonnas Torma vallas (Kõnnu ms), 1493 (*Scheidung zu*) *Raszke*, 1696 *Rasigust*, 1839 *Rasiko* (talud). ⇒25C1 ♦ Nimi tuleneb isikunimest, vrd saksa *Raziko* (eestipäraselt ka *Rask*). 1977 liideti *Rassikuga* Säase küla (1855–1859 *Cese körts*). – VP

EAA.298.2.71, L 5; PTK I: 200–201; Rükker

Rassiotsa [*rassi_otsa*] <-`otsa ~ -sse ~ -le> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Orgita ms), 1913, 1923 *Rassiotsa*. ⇒11B4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Paaduotsa osa. *Rassiotsa* külas on ka Puurassi ja Kibirassi (Kivirassi) talu, mis ilmselt on jagunenud kunagisest Rassi talust. Praegune külanimi võib olla kujunenud külaosa või talurühma nimest, mille aluseks olnud talunime lähtekohaks oli isikunime *Erasmus* mugand *Rass*. Türi Rassi talu puhul on L. Kettunen konstrueerinud küsimärgilise algvormi **Rasisi*-, kuid sellise vormi oletamiseks pole põhjust. Piirkonnas on mitu külanime, milles järeloa on -otsa. Nimega võiks võrrelda 1591. a kirjanekut Märjamaa khk-s *Rasina-päre*. Vrd Paaduotsa, Suurküla³. – MK

EAN; EO: 202; KN; KNAB; Rajandi 1966: 216; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:226, L 44p; ÜAN

Rastla [^hrastla] <-sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas (Äntu ms), 1458 *Rassel*, 1471 *Rassel*, 1586 *Roszel*, 1725–1726 *Rassell*, 1796 *Rastla*. ⇒15A2 ♦ Küla on hiljemalt XV saj-st kuulunud Äntu mõisa alla (1458 ka osaliselt teisele nimetamata mõisale). XX saj alguseks oli Rastla nimi kõrval jäänud ja küla tunti mõisa järgi Äntu külanime, mis oli ka ametlikes nimekirjades. 1977 taastati Rastla nimi. Kuna tegemist on *la*-lõpulise nimega, võib algusosa olla isikunimi.

Varasemad nimekujud ei näita, et nimes esineks *-t*, võimalik et see on lisatud häälduse hõlbustamiseks. Rastlaga liideti 1977 Äntu-Karjamaa, kunagine saunaküla, ja Äntu-Tagaküla. – MJ

Bfl: I, 238, 286; BHO: 448; Mellin; Rev 1586: 37; Rev 1725/26 Vi: 250

Rasva <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), 1627 *Rasswa Peter*, 1684 *Raswa*, 1765 *Dorf Raswa*. ⇒44C2 ♦ 1684 oli juba kolm sama lisanimega poolemeest. Talupoja lisanimi pärineb tõenäoliselt sõnast *rasv* : *rasva*. Rasva küla paikneb Haanja mõisa selle piirkonna keskel, mille hajatalude vana külanimi on olnud *Arokülä (1561 *dep. Apa*, 1585 *Ara*, 1630 *Arre kylla*, 1638 *Arrokiilla*). – ES
EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:101, L 97p; PA I: 5; Rev 1624/27 DL: 77; Rev 1638 I: 170; Roslavlev 1976: lisa 1; Truusmann 1897a: 40

Ratasjärv¹ [*ˈratas.järv*] Jõh – järv Ida-Viru maakonnas Illuka vallas, 1846 *Rattas Jerw*, 1871 *Rattas S.* (järv), 1884–1886 *Rattasjerw*. ⇒7C3 ♦ Üks Kurtna järvedest, kutsutud ka Kurtna Ratasjärveks. Tõenäoliselt võrdlusnimi. XIX saj lõpu Konju mõisa kaardil on kaks järve nimega *Rattasjerw*, põhjapoolne Rääkjärvest idakagus (tänapäeva kaardil Kulpjärv) ja lõunapoolne asus Pannjärvest (kaardil *Panjerw*) lõuna pool (= tänapäeva Ratasjärv). Mõlemad on ümmargused. * See on ümmargune umbjärv nagu *ratas*. Vrd Ratasjärv². – MK

EAA.854.4.165, L 1; EAA.3724.4.1603, L 2; ERA.T-6.3.120, L 1; KN; Schmidt 1871

Ratasjärv² [*ˈratas.järv*], koh ka 'Ratta' järv Rõu – järv Võru maakonnas Rõuge vallas Rõuge alevikus, 1627 *Ratta*, 1638 *Rattalloszjerw*, 1684 *Ratt Jerw*. ⇒44C2 ♦ 1638. a üleskirjutuses sisaldub sõna *alos* 'alune'. Järv pole korrapäraselt ümmarguse kujuga ja järvenime seos rattaga (vrd ka rts *ratt*) pole selge. XVII saj tähendas see sõna Võrumaal eelkõige vankrit (mitmuses *rattaq*), seevastu *ratas* oli *tsõõr*. *Ratas* : *Ratta* on ka küllalt levinud talupoja lisanimi. Pigem ongi järv saanud nime kas isikunimest või veskiratta järgi. Vrd Tsõõrikjärv. – ES

EAA.308.2.180; Rev 1624/27 DL: 91; Rev 1638 I: 196

Ratla [*ˈrat.la*] <'Ratla ~ -sse>, koh ka 'Raitla Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Koikla ms), 1442 *Ratil* (vakus), 1731 *Rattjall* (mõis), 1798 *Ratjal* (küla). ⇒51A2 ♦ Mõis ühendati 1770 Karedaga, sealtpeale küla. L. Kettunen on nime algvormiks pidanud kuju *Ratjala*, mille lähtekohaks on pakkunud sõna *rait* : *raidu* 'suur, kolossaalne, koloss' + *jalg* : *jala*, mis võis olla nii isikunime osa kui ka põllundustermin. M. Kallasmaa on nime algusosa võrrelnud ka alamsaksa-friisi mehenimega *Rathje*, *Rathjen(s)*. Saaremaal on terve hulk kohanimedid, millele on võimalik vaste leida alamsaksa nimevarast, kuid *Rat-* tuleb esile ka Virumaal *Ratva* nimes, kus *t*-aines ei pruugi algne olla. Rahvasuus jaguneb *Ratla* osadeks: Aavikutsa (läänes), Aruotsa ehk Aruküla (põhjas), Päriotsa (lõunas) ja Suurküla (keskel). *Ratla* Päriotsas on varem olnud kaks mõisat: Allika ehk Hallika (1756 *Hallick*) ja Mataka ehk Mataküla (1731 *Matta-küll*). Mõlemad ühendati XVIII saj lõpul või XIX saj I poolel Koiklaga. Vrd *Ratva*. – MK

BHO: 98, 343, 489; EO: 50; SKI: 331

Ratniku [*ˈratniku*] <-le>, koh varem ka 'Ratnigu' <'Ratnigu' küllä> San – paik (küla) Valga maakonnas Öru

vallas (Kuigatsi ms), 1684 *Ratneck Herman* (talupoeg), 1723 *Radniko Marckus* (talupoeg), 1805 *Ratniko Ell ja Hantz* (talupere), 1811 *Ratniko Hantz, Ratniko Mert* (talupojad), 1839 *Ratnik* (küla). ⇒38B2 ♦ *Ratniku* kuulub a-st 1977 ametlikult Õlatu küla koosseisu, kuid moodustab omaette väikse küla Õlatu talumaade ühes otsas. XVII saj on *Ratniku* talu kuulunud samuti Õlatu külla, aga XVIII saj Kuigatsi külla. XIX saj alguses *Ratniku* talud jagunesid ning sellest kujunes omaette küla. XX saj on rahvas arvanud, et *Ratniku* talud kuuluvad Kuigatsi külla. Küla on nime saanud samanimelistelt taludelt. Talunime aluseks võib olla kas vene laensõna *ratnik* 'tagavaraväelane tsaariarmee' või läti *ratnieks* 'tõldsepp, ratassepp'. – MF

EAA.308.6.280:4, L 3p; EAA.567.2.437:2, L 1p;

EAA.1865.2.91/2:5, L 4p, 5; KN; Must 2000: 326;

RGADA.274.1.174:1021, L 1012p; Rucker

Ratva [*ˈratva*] <'Ratva ~ -sse> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Mäetaguse vallas (Kiikla ms), 1241 *Ragwas* (küla), 1466 *Ragkusz*, 1533 *Radwass* (*Radves*), 1583 *Raddewa*, 1712, 1796 *Radwa*. ⇒16C1 ♦ Küla on kuulunud Edise ja Kiikla mõisa alla. L. Kettunen on pidanud nime raskesti etümologiseeritavaks ja oletanud isikunime. Sobivat muinasnime ei ole leidunud, küll on kokkulangemisi mitmete alamsaksa lühivormidega, kuid nii vana kohanime puhul ei tule need kõne alla. Vrd *Ratla*. – MK

EO: 267; Joh LCD: 560

Raua <-sse> – Tallinna asum keslinnas. ⇒1B2 ♦ Linna-jagu sai nime 1991 peamise tänava järgi. *Raua* tänav (sks *Eisenstraße*, vn *Жельзная ул.*) rajati 1899 ja nimetati seal paiknenud rauatöökoja järgi. Paikkonnas on ka teisi metallnimelisi tänavaid (Hõbeda, Teras, Tina, Vase). – PP

Kivi 1972: 30; Tallinn 2004: II, 129

Rauba <-le>, koh <-lõ ~ `Raupa> Rõu – paik (küla) Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vana-Saaluse ms), 1765 *Dorf Rauba*, 1839 *Raupa*. ⇒45B2 ♦ Liideti 1977 Jeedaskülaga. 1684. a kaardil on see Saaluse mõisa nurk veel asustamata. Samal ajal olid Haanjas juba olemas *Roppa* (*Raupa*) lisanimega peremehed, s.o tänased *Rauba* talud Kaloga ja Kaaratautsa külas. Vrd ka *Raubatsi* talud Koikkülas (Har). Külanime aluseks oleva lisanime algupära pole kindel, kuid kõige tõenäolisemalt tähistas see inimese päritolu Lätist Straupest (sks *Roop*, ee *Raupa*). Lisanime aluseks sobiks ka sks *raufen* 'kiskuma, katkuma, kisklema' ja sellest saadud kaklejat tähistavad sõnad, nt *Raufbold*, kuid vastavaid sõnu pole eesti murretest laensõnadena fikseeritud. – ES

EAA.1268.1.401:115, L 110p; EAA.308.2.178;

EAA.308.2.225; KNAB; Rucker

Raudalu [*ˈraud.alu*] <-'allu ~ -sse> Jür – Tallinna asum Nõmmel (Kurna ms), 1689 *Raudarro Krog* (kõrts). ⇒1B2 ♦ Paikkond on endine küla, mis liideti 1958 Tallinnaga; üksikud lõuna pool asunud talud jäid *Raudalu* külaks a-ni 1977, mil nad liideti Luige külaga, ent 1997 eraldati uuesti ↑Kangru nime all. Nimi pärineb *Raudalu* kõrtsilt, mis on varem olnud **Raudaru* (sõnadest *raud* + *aru*). – PP

EAA.1.2.C-III-2; Tallinn 2004: II, 130

Raudi <-le> lis – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Illuka vallas (Kurtina ms), ? 1583 *Raudewa* (veski), 1732 *Rautja* (veski), 1796 *Raudna* (küla), 1811, 1844,

1871 *Raudja* (karjamõis). ⇒17A1 ♦ 1977 liideti Raudi Illukaga. E. Varep on Raudiga samastanud 1536 mainitud veski *zu Radogegge*, ent teisel on P. Johansen selle sidunud Roodu jõega. C. J. Paucker esitab Vasknarva läänist veskinime kirjapaneku 1583 *Raudewa*, kuid pole teada, kas see asus Raudi jõel; sellegi kirjapaneku on E. Varep seostanud Raudiga. Raudil on olnud ka kõrts. Külanimi on tõenäoliselt lähtunud jõe või oja nimest, küla lähedal on Raudi jõgi, mille nimi on olnud **Raudjõgi* või **Raudoja*. Vrd Roodu. – MK

Bfl: I, 1081; BHO: 489; EAA.3.1.469:1042, 1042p; EAN; EVK; Mellin; Paucker 1847–1849: II, 46; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Raudjõgi [*'raud_jõgi*] Jõh, Lüg – jõgi Ida-Viru maakonnas. ⇒6C4 ♦ Ojamaa jõe parempoolne lisajõgi. Algas Vitsiku külast lääne pool. Nimi lähtub sõnast *raud*, nime motiiv on teadmata, võimalik, et selleks oli vee värvus. Vrd Raudna jõgi, Raudoja. – MK

Keskonnaregister

Raudla [*'raudla*] <'Raudla ~ -sse> Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas (Jäneda ms), 1637 *Raudla*, 1688 *Raudela*. ⇒13C1 ♦ Küla paistab olevat rajatud või taastatud 1630. a-tekst. Võimalik, et selle nimega hakati algul kutsuma Pirsu küla loodeosa, mis hiljem muutus omaette küllaks. 1637 nimekirjas Pirsu küla Raudla kõrval puudub, seega võidi need samastada. *la*-liitelise nime algusosa võib olla tulnud isikunimest **Raud* või sõnast *raud*. Pirsu küla (1564 *Pirso*) on Raudlaga liidetud pärast 1945. Vrd Raudlepa. – FP EAA.1.2.933:82, L 81p; EAA.1.2.942:131, L 125p; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 194; EO: 111; Roos 1976: 118

Raudlepa [*'raud_lepa*] <'leppa ~ -sse> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas (Kaarli ms), 1241 *Rauculeppi*, 1481 *Rawkelepp*, 1642 *Rauculep*, *Raocolep*, 1726 *Raudlop*. ⇒5C4 ♦ Kirjapanekuisse ilmub *-t* või *-d* esmalt 1586 (*Ruttelap*), et siis XVII saj II poolel kinnistuda. Osis *Raud-* on asendanud varasema *Raug(u)-*, võib-olla läheduses oleva Raudvere mõjul. L. Kettunen on Raugi ja Raugu nimesid käsitlenud koos ja esitanud vasteks *rõuk* : *rõugu*, mis kohati esineb kujul *rauk* 'teivas, viljahunnik, mis teivastele pandud', ta oletab ka isikunime. Isikunime on soome *Rauko*-nimede lähtekohaks pidanud J. A. Lopmeri, mainides, et vähemasti Hämes oli selleks isikunimeks olnud *Ragvald*. Vrd ka *rauk* : *rauga* 'kivine maa'. L. Kettunen on Raudlepa vasteks pakkunud küsivalt *rauiklepp*, tuues võrdluseks *raudkask*, sm *raudskoivu*. Nime järelois olnuks siis puunimetus *lepp*. On siiski võimalik, et järeloise lähtekohaks oli *løpe* 'løpp'. Küla edelaosa, kus varem asusid saunad, nimetatakse Kadakaküllaks. Vrd Raugi, Raugu. – MK

EO: 33, 107; Joh LCD: 571; Rev 1725/26 Vi: 123; Troska 1987: 102

Raudna¹ [*'raudna*] <'Raudna ~ -sse> Pst – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Heimtali ms), 1429 *Raudenagel*, 1945 *Raudna* (küla). ⇒30B2 ♦ Raudna nimi tuleneb tõenäoliselt isikunimest, kui *g*-ga on 1429 märgitud sulghäälikut. Teine võimalus on, et esimeses kirjapanekus on alalütleva käände vorm ja *g*-ga on märgitud *j*-häälikut. Sel juhul oleks dokumendis mõeldud küla Raudna jõel, seega algselt võis Raudna olla jõenimi. Ametlikuks külanimeks sai 1940. a-te keskel, kui Liiva küla (1922) ja osa Kase-

külüst nimetati Raudna küllaks. * *Rahvapärinus seob nime raudmeestega*. – MK

KN; KNAB; LUB: VII, 782

Raudna² [*'raudna*] <'Raudna ~ -sse> VNg – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Aseri ms), 1241 *Raudanal*, 1553 *Roudnall*, 1589 *Raudinall*, 1726 *Raudna*. ⇒6A3 ♦ XVI saj on teateid Raudna mõisa kohta (↑Oru²). Küla on liidetud Tüükriga 1977. Raudna nimi on tõenäoliselt kaheosaline, algusosa aluseks on *raud*, järelois on lühenenud tundmatust sõnast. Vrd Raudna¹. – MK

Joh LCD: 570; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 132

Raudna jõgi [*'raudna jõgi*] Kõp, Pst, Sjn, Vil – jõgi Pärnu ja Viljandi maakonnas, 1510 *Siep bei Raudena*, 1797 *Fellinsche od. Köppo Fl.* ⇒29B1 ♦ Eesti keeles on jõge kutsutud ka Viljandi jõeks, Kõpu jõeks ja keskjooksul Sillavalla jõeks (1839 *Sillawalla Fl.*). Viimane on tulnud sellest, et XIX saj kasutasid Põhja-Viljandimaa linaveovoorid Pärnusse minekul talveteid üle Valgeraba ja Ördi raba ning Raudna jõe äärsete talude sildu, millest tulenes paikkonnanimi Sillavald. Raudna nime on jõgi saanud asustusnime järgi. On ka mõeldav vastupidine suund, siis oleks *-na* lühenenud omastava lõpust *n* ja sõnast *oja*. Vrd Raudna¹, Raudjõgi. – MK

ENE-EE: VIII, 50; LUB: (2) III, 878; Mellin; Rücker

Raudoja [*'raud_oja*] <-le>, koh 'Rau_oja HJn – küla Harju maakonnas Anija vallas (Anija ms), 1690 *Raudoja krogh*, 1700 *Raudoja krog*, 1798 *Raudoja* (kõrts). ⇒3C4 ♦ Algselt kõrts, mis on tekkinud samanimelise oja Soodla jõkke suubumise koha lähedale. Hiljem on kõrts olnud veidi teises kohas. Oja jookseb praegu põigiti külast läbi. Nii kõrts kui ka küla on saanud oma nime ojalt. 1920.–1930. a-tel oli Raudoja Kõrve küla osa (Kõrve II), Raudoja nimi pandi 1939. a paiku. Raudojaga on 1977 liidetud Kõrve ehk Priske küla (u 1900 *Kopæ*). – MJ

EAA.1.2.C-III-31; ERA.14.2.713 (Anija vallavalitsuse kiri 13. I 1939); KN; Mellin; Stuart 1699

Raudsepa¹ [*'raud_sepa*] <-le>, koh aj 'Rautsõba Ote – küla Valga maakonnas Otepää vallas (Pühajärve ms), 1749–1762 *Rautseppa Jaan* (talupoeg), 1825 *Rautsep* (tal), 1945 *Raudsepa* (küla). ⇒39A2 ♦ XVII–XVIII saj on see olnud Vangja küla (1638 *Wange*, 1749–1762 *Wangia Dorf*), samanimeline talu on tänapäeval olemas. Raudsepa talu nimi kujunes külanimeks ilmselt veskikoha pärast. Nime aluseks on sõna *raudsepp* 'sepp', mis on tüüpiline ka mujal Lõuna-Eestis. Vrd Raudsepa². – MF

EAA.1260.1.9:146, 318, L 147p, 319; EAA.1368.1.12, L 1; KN; KNAB; Linnus 1968: 103–112

Raudsepa² [*'raud_sepa*] <-le>, koh 'Raud_sepä Rõu – küla Võru maakonnas Varstu vallas (Vana-Roosa ms), 1765 *Dorf Raudseppa*, 1839 *Raudsep* (küla). ⇒44B3 ♦ 1684. a kaardi ja kaardikirjelduse järgi on samas kandis elanud *Weitzer Jahn*. Raudsepa nimi ilmus talurühmale XVIII saj. Talupoja lisanimi *Raudsepp* tähendab seppa, lihtsalt sõna *sepp* tähendas sajan-deid tagasi oskajat, meistrit, vrd *puusepp*, *pottsepp*. Raudsepaga on 1977 liidetud Hallimäe küla. – ES

EAA.1268.1.401:182, L 177p; EAA.308.2.178;

EAA.308.6.316:37, L 31p; Rücker

Raudsepa³ [*'raud_sepa*] <-le>, koh 'Raud_sepä Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas (Vana-Kasaritsa ms), 1684 *Rautsep Meus*, *Rausep Meus*, *Jack*, *Hindt*,

- 1765 *Rautseppa Jakkab*, 1839 *Raudsep*. ⇒44C2 ♦ Raudsepa oli 1977–1998 Meegomäe küla osa. Talurühma ja küla nimi on tekkinud ametinimetusest *raudsepp* 'sepp'. Raudsepa ja Meegomäe vana külanimi oli *Kaugjärve (1765 *Kaujerw*, 1805 *Kaugjerw*) mis tuleb Kubija järve kadunud nimest *Kaugjärv. Kaugjärve nime tähendus on teisenenud, vanemas läänemeresoome keelevormis tähendas see eelkõige pikka järve. Vrd Kaugjärv, Raudsepa², Vähä¹. – ES EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.6.316:31, L 25p; EAA.1268.1.401:42, L 38p; EAA.567.2.782:2, L 1p; Rucker
- Raudsepani** [*'raud_səpani*] <-le>, koh *'Raud_səpāni* ~ *'Rautspani* Hel – paik (küla) Valga maakonnas Põdrala vallas (Löve ms), 1936 *Raudsepani* (küla). ⇒37C2 ♦ Külanimena kinnistus 1930. a-tel. 1977 liideti Vanamõisa külaga. Nimi pärineb talunimest, 1795 olid Vanamõisa all taluperemehed *Rauceppe Hanns* ja *Rauceppe Mats*, 1839 *Raudsep*, 1882 *Raudsepa*. Nimelõpp *-ni* on hilisem ja võib olla lühenenud näiteks isikunimest. Lisanimena oli Raudsepp alal levinud juba XVII saj. – MK EAA.1865.3.176/6:12, 13, L 12, 12p; Eesti TK 200; EO: 152, 153; Grenzstein 1882–1883; KNAB; Rucker
- Raudsepä** [*'raud_səpā*] <-le>, kirjak varem ka *Raudsepa Rõu* – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Rõuge ms), 1765 *Dorf Raudseppa*, 1798 *Raudseppa*. ⇒44C2 ♦ Raudsepä oli 1977–1997 Lauri küla osa. 1684 on hilisemas Raudsepä külas elanud *Tido Mick* ja *Miska Peter*. Külanimi on tekkinud XVIII saj, motiiviks on ilmselt mõne peremehe sepaamet ja sellest tingitud varasema lisanime muutumine. Vrd Raudsepa. – ES EAA.1268.1.401:256, L 250p; EAA.308.2.180; Mellin
- Raudvere** [*'raudvere*] <-verre ~ -sse> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas (Kaarli ms), 1241 *Raulæuærae* (küla), 1481 *Rawuelver*, 1489 *Raudever*, 1726 *Raudfer*, 1913 *Raudwere* (küla). ⇒5C4 ♦ Põline küla, 1970. a-tel oli kirjas asundusena, 1977–1997 oli ametlikult Rägavere osa. L. Kettunen on moodustanud nime algusosast algvormi **Rautalan-*, millest **Raudla-* kaudu arenes *Raula-*. Algusosa, mis võis olla vana isikunimi, lähtus sõnast *raud* : *raua*. Küla loodeosa, kus varem asusid saunad, kutsutakse Kikukülaks. – MK EAN; EO: 280–281; Joh LCD: 572; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 123; Troska 1987: 102
- Raugi** <'Rauki ~ -sse> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Võlla ms), 1592 *Rauke Clement*, 1645 *Raucke*, 1798 *Raugi* (küla). ⇒51C1 ♦ Tähenduse poolest sobiks nimevasteks *rauk* : *rauga* 'halb, kivine maa', *kibirauk* 'kivine maa'. Nimes oleks sel juhul mingi mitmuslik vorm. L. Kettunen on Raugi ja Raugu nimesid käsitletud koos ja esitanud vasteks *rōuk* : *rōugu*, mis kohati esineb kujul *rauk* 'teivas, viljahunnik, mis teivastele pandud'. Ta oletab ka isikunime. Soome *Rauko* nimede lähtekohaks on isikunime pidanud J. A. Lopmeri, mainides, et vähemasti Hämes oli selleks olnud *Ragvald*. Vrd Raugu. – MK BHO: 491; SK I: 332
- Raugilaid** [*'raugi_laid*] Var – saar Pärnu maakonnas Varbla vallas, 1939 *Raugirahu*. ⇒27A1 ♦ Nimi võib lähtuda sõnast *rauk* : *rauga* 'kivine maa'. Vrd Raugi. – MK Eesti TK 50
- Raugu** <-le> Jaa – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Rannaküla ms), 1592 *Rauko Niclas* (tõenäoliselt talu), 1798 *Rauga* (küla). ⇒51A1 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Randküla osa. Arvatakse, et algne talu on lähtunud juba keskajal Kavandi külast. Raugu talusid leidub Jaanis ja Pöidel mujalgi, kuid need võivad olla nooremad. Siiski esineb Raugu võimalik vaste lisanimi *Rowko* või *Rowke* Audla ja Tagavere vakuses 1570. Nime lähtekohaks võiks tähenduse poolest olla *rauk* : *rauga* 'kivine maa', kuid võimalik on ka isikunimi. Raugu lääneosa on Riidama (1731 *Riedama Mart*), mida on varem loetud eraldi külaks; esineb vahel nimestikes koos Rauguga (Riidama-Raugu). Vrd Raugi. – MK EAN; KNAB; Saaremaa 1934: 447; SK I: 332, 340; SMF: 120, 130
- Raukla** [*'raukla*] <'Raukla ~ -sse> Tür – küla Järva maakonnas Türi vallas (Särevere ms), ? 1534 *Rauküll* (küla), 1564 *Roukla* (küla ja vakus). ⇒23B2 ♦ Nime võib analüüsida kaheti: *Rau+kla* või *Rauk+la*, mõlemal juhul on järelolis lühenenud sõnast *küla*. Algusosa lähtekohana on võimalik nii *raud* kui ka *rauk*. Tõenäolisem alus on *raud*, veel Mellini kaardil 1796 on kõrvuti *Raukla* ja *Waksaar*. Raukla lõunaosa on ajalooline ↑Mäeküla ehk Kaabre. Vrd Raugi, Raugu. – MK BHO: 491; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Jä: 143; Ungern-Sternberg 1912a: 72
- Rauksi** [*'rauksi*] <'Rauksi ~ -sse> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Mõtsu ms), 1726 *Raukste Hans* (talupoeg Mõtsu mõisa all), 1798 *Raukse*. ⇒27B1 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Kidise osa. *ste*-lisest talu või lisanimest sündinud külanime lähtekohaks on kas isikunimi või kivist maad tähendav sõna *rauk*. Vrd Raugi, Raugu. – MK EAN; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lä: 128
- Rauskapalu** [*'rauska_palu*] <-pallu ~ -sse> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas, mets Sõmerpalu ja Urvaste vallas (Linnamäe ms), 1592 *Rauska Laur*, 1937 *Rauskapalu* (metsavaht). ⇒44A1 ♦ Külanimi sai ametlikuks 1997, varem arvati Hargi küla alla. Metsanimi on tõenäoliselt väga vana ja põhineb juba XVII saj alguses revisjonidest kadunud talupoja lisanimel. Rauskapalu äärde tekkis XIX saj uus Rauska talu, mis on ka tänapäevase küla tuumikuks. Nime päritolu on teadmata. Vrd talunimi Rautskase, mida esines Urvaste mõisas ja XVI–XVIII saj ka samas Linnamäe piirkonnas (1627 *Raudakatz*). *Rauthkas* esines 1588 Vönnus Palukülas talupoja nimena. – ES Eesti TK 50; PA I: 259; PA II: 441; Rev 1624/27 DL: 101
- Rausvere** [*'rausvere*] <-verre ~ -sse> Jöh – küla Ida-Viru maakonnas Illuka vallas (Jõhvi ms), 1241 *Rausaueræ* (küla), 1583 *Rausifer*, 1796 *Raustfer*. ⇒7C3 ♦ Keskajal on küla kuulunud Kärkna kloostrile, 1426 läks üle Saksa ordule. Hiljem on olnud Kurtna ja Jõhvi mõisa all. P. Johansen on külanime lähtekohaks pidanud isikunime, tuues võrdluseks soome sugunime *Rausinen*. L. Kettunen toob selle ühe võimalusena ära, kuid lisab võimaliku algvormina veel **Rauaste* (tõenäoliselt trüükiviga, peaks olema **Rausaste*), **Rausiste* ja võrdluseks sõnad *rausane*, *rōusane* 'konarlik, ebatasane'. Häälkuliselt lähedane on ka Konju mõisa saksakeelne nimi *Raustfer*, kuid see on ilmselt juhuslik kokkulangevus, ehkki nende nimede keeleline päritolu võib sama olla. Vrd Konju. – MK EO: 281; Joh LCD: 572–573
- Rautina järv** [*'rautina_järv*] Krl, Val – järv Valga maakonnas Karula vallas, u 1690 *Rautiet Märta Peter*, *Rautiet Märta*, 1805 *Rautit* (talud), 1839 *Rauta S.*, 1905

Rautit Jerw, Rautit Krug. ⇒43B2 ♦ Järvenimi kujunes järve läänekaldale tekkinud Rautina talude (läti *Rautiņi*) nimest XIX saj. Rautina talurühma nimi pärineb tõenäoliselt läti keelest, kuid selle tähendus pole selge. Hellitusliite vaheldus (nimetavas) *Rautit(i)s* või *Rautiņš* on samuti selgelt lätilik. Järve vana nimi seostub kadunud *Räste küllaga: 1541 *Rastgarve*, u 1690 juba järvenimest lühenenult *Rester külla*, 1798 järvenimena *Restjerw*. Täniini on säilinud Rästina talu nimi (1805 *Rester Jahn*). Vrd Kaagjärve. – ES
EAA.567.3.67:47, L 45p; EAA.567.2.677:3, L 2p;
EAA.2059.1.214, L 1; LGU: II, 839; Mellin; Rucker

Rautsika [*rautsika*, ka '*rautsika*] <-le> Hää – paik (küla) Pärnu maakonnas Tahkuranna vallas (Tahkuranna ms), u 1900 *Paymcuka* (küla), 1923 *Raudsika*. ⇒28C3 ♦ Liideti 1977 Tahkurannaga. Külas on ka Rautsika talu. Tõenäoliselt on küla nimetatud talu järgi. Nimele vastab sõna *rautsik(as)* 'punane sipelgas, kusirautsik', mis on esinenud lisa- või perekonnanimena. – MK
EMSK; KNAB; ÜAN

Rava¹ <-le>, koh varem ka *Raava Kos* – küla Harju maakonnas Kose vallas (Triigi ms), 1726 *Rawa* (küla), 1873 *Roawa*, u 1900 *Pava* (küla), 1922 *Raava* (küla). ⇒13A3 ♦ Nime päritolu pole päris selge, vrd *raba*, *rava* 'kõrgsoo' (läänemurdes ka 'kivine madalik meres'). – TL
BHO: 491; EAA.854.4.863; EMSK; KNAB; Rev 1725/26 Ha: 302

Rava² <-le> Amb, Jjn – küla Järva maakonnas Ambla vallas, mõis, sks *Rawwaküll*, 1554 *Rabbas*, 1694 *Ravaküll*, *Rabbaküll*, 1732 ee *Rawwa*. ⇒14A2 ♦ Rava küla asemele asutati XVII saj I poolel mõis. Mõisast idas olevat *Väike-Ahula küla (1564 *Klein Auell*, 1796 *Weike Ahhola*, võib-olla mainitud u 1520 taluna *Matis Aewel*) hakati XVIII saj lõpuks mõisa järgi kutsuma Rava küllaks. Seejuures mõis kuulus Järva-Jaani, küla Ambla kirikukihelkonda. Mõisa maadele tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1977 liideti küllaga. Rava nimi tuleb sõnast *raba*, kohalikus pruugis *rava*; küla asub raba kõrval. 1977 liideti Ravaga ↑*Vistla* küla (Amb). Vrd Ahula. – FP
EAA.1.2.933:194, L 192p; Schilling 1970: 75–76; Thor-Helle 1732: 316; Ungern-Sternberg 1912a: 101

Raveliku <-likku ~ -sse> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Ravila ms), 1241 *Rauelik*, 1469 *Rawelicke*, 1636 *Rawila*, 1694 *Rawel* (küla), 1726 *Rawill*. ⇒13A2 ♦ Põline küla, mis eksisteeris veel 1858, kuid seejärel peagi mõisastati. Talud asustati ringi ja moodustusid Pikasöödi ning Maanteeääre küla. Mõisa maadel tekkis 1920. a-tel Ravila asundus, mille haju-sam osa nimetati 1977 vanemate ürikukujude põhjal Raveliku küllaks (mõisasüdamik sai Ravila alevikuks). Nime päritolu pole päris selge, vrd *raba*, *rava* 'kõrgsoo' (läänemurdes ka 'kivine madalik meres'). 1977 liideti Ravelikuga osa ↑*Pikasöödi* küllast. Vrd Rava¹, Ravila. – TL
EAA.1.2.C-II-50; EO: 81; Joh LCD: 570–571; KNAB; Rev 1725/26 Ha: 317; Troska 1987: 79

Ravila <-sse> Kos – alevik Harju maakonnas Kose vallas, mõis, sks *Meks*, 1241 *Mæchius* (küla), 1469 *Mekes* (mõis), 1499 *Meckekalle* (heinamaa), 1621 *Megkull* (küla), 1636 *Meksz*, *Rawela* (mõis). ⇒12C2 ♦ XIII saj alguses eksisteeris *Mägise küla, 1469 on teateid selle kohale rajatud mõisa kohta (sks *Meks*). Nimi põhineb sõnal *mägi*, *mägise*. Mõisa eestikeelne nimi

Ravila, mis on varasema Mägise kõrvale tõrjunud, lähtub naaberküla nimest (↑*Raveliku*). Ravila on 1920. a-test asundus, al 1977 alevik. – TL

Bfl: I, 587, II, 347; BHO: 348; Eisen 1924a: 78; ENE-EE: VIII, 57; EO: 81–82; Joh LCD: 490, 570–571

Reastvere [*'reastvere*] <-verre ~ -sse>, koh '*Rääsvere* ~ '*Riasvere* Lai – küla Jõgeva maakonnas Torma vallas, mõis, 1408 *Restfer*, 1599 *wioska Razwer*, 1624 *Rehstfer*, 1638 *Reestfer genannt Luedenhoff* (mõisa nimena). ⇒15B4 ♦ Algul küla, mõisast on teateid 1534; hiljem mõis ja samanimeline küla kõrvuti, al 1920 üksnes küla. Reastvere kuusik on metsatukk linnuseaseme kohal. Arvestades külanime varasemaid kirjapanekuid ja murraku kujunemise iseloomu saame rekonstrueerida nime esikomponendi kujul **Rääste*-. Nimes toimusid samasugused häälikumuutused nagu teisteski pika täishäälikuga sõnades. Nimeosa üldnimelise vastena tuleb kõne alla *räga*. Enamasti esineb sõna küll tänapäeval astmevahelduseta kujul, vrd siiski *räga*: *rää* (Lüg, Plv) 'rägastik'. Mõisat on XVI–XVII saj nimetatud ka omanike järgi (1599 *Liudymoyze*, 1624 *Luden Hoff*). 1977 liideti Reastverega Mäeküla ja Pedasi (1408 *Pettes*). Reastvere läänepoolseid talusid Pedja veeres tuntakse Resti nime all, veel kaugemal läänes on juba Simuna khk piiresse jääv Lessu. – VP
EO: 297; PTK I: 176, 202; P XVI: 136, 137; Rev 1624/27 DL: 173; Tartumaa 1925: 250–251

Rebala <-sse>, koh ka *Räbala Jõe* – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas (Ülgase ms), 1241 *Reppel*, 1387 *Repele*, 1564 *Räpelä*, 1620 *Räbla*, 1694 *Räb-bal*, 1913 *Рябала*. ⇒3A3 ♦ L. Kettunen peab nime tulenevaks perekonnanimest *Rebane*, entsüklopeedia järgi pärinevat nimi koguni ürgajal seal elanud hõimudest, kelle tootemloom oli rebane. *la*-lõpuline ja samatüveline nimi on läänemeresoomlaste alal levinud (sm *Repola*, karjala *Reboilu*), kuid siinse nime puhul tekitab kõhklusi kohalikus pruugis esinev *ä*. Kuigi *ä* abil on vanades allikates võidud edasi anda ka e-häälikut, esineb see nimede üleskirjutustes siiski küllalt varakult ja korduvalt. Kettunen peab kohaliku nimekuju *Räbala* rahvaetimoloogia. Vaevalt et küla hakati kutsuma sõnaga *räbal*, seega jääb etimoloogia ebaselgeks. Vrd siiski ka *Rävåla* (↑*Revala*). Jõelähtme küla lähedale rajatud uusasumit on rahvasuus kutsutud Männisaluks ja Kärmuks, nüüd on see liidetud Rebalaga ja kannab samuti Rebala nime. Vrd Kärmu², Revala. – MJ
ENE-EE: VIII, 65; EO: 85; Joh LCD: 85–86; LCD: 45r; Mõista 2009; Wieselgren 1951: 240

Rebase¹ <-le> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas (Vana-Kuuste ms), u 1900 *Pebase* (talv, karjamõis), 1922, 1925 *Rebaste* (karjamõis). ⇒33A3 ♦ Karjamõis rajati XIX saj lõpul. Maareformi käigus rajati selle maadel 1920. a-te lõpul asundus, mis hiljem nimetati küllaks. Kohanimi tuleneb loomanimetusest *rebane*. – EE
KN; KNAB; Tartumaa 1925: 151; Vene TK 42

Rebase² <-le>, koh *Rebäse Pst* – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Holstre ms). ⇒30C2 ♦ Rebase oli 1977–2006 Pirmastu osa, varem nimekirjas 1939. Nimi pärineb talunimest (1795 Holstre mõisas *Rebasse Ain*), mille lähtekohaks on lisanimi sõnast *rebane*: *rebase*. – MK
EAA.1865.3.209/3:86, L 86p; ERA.14.2.719 (Holstre vallavalitsuse 8. VI 1939 koosoleku protokoll nr 7); KNAB

Rebasemõisa [ˈrebaseˌˈmõisa] <-sse>, koh *Rebäse*ˌˈmõisa <-le, -n> Krl – küla Valga maakonnas Karula vallas, kõrvalmõis (Karula ms), sks *Repsberg*, u 1690 *Rebensberg hoff*, 1723 *Hofflage Rebbesberg*, 1798 *Rebsberg*. ⇒43C2 ♦ Rebasemõisa hõlmab kunagise Karula küla idaosa (1582 *Carrola*, u 1690 *Karola Külla*). Mõisa rajamisega laiale kõrgendikule XVII saj lõpul tõrjuti oma praegusse asukohta soodevahelistel kuplidel Rebäse ja Madsa talud (1586 *Pap Repan*, 1627 *Rebben Matz*). Tõenäoliselt oli koha nimi enne mõisa asutamist *Rebästemäe ~ *Rebäsmäe. Pooltõlge *Rebbesberg* lühenes saksakeelses pruugis. Eesti keeles asendus -mäe sisuliselt sobivama liigisõnaga -mõisa. Huvitav on, et XVIII saj alguse kirikuraamatus nimetati talupoegi eraldi Rebäste valla (*Rebbaste wald*, *Rebbasse wallast*) järgi kõrvuti Karula vallaga (*Carrola wald*). See näitab, et esialgu peeti Rebasemõisat omaette mõisaks, Karula mõisa osaks sai 1720. a-tel. 1920. a-tel sai Karula asunduse osaks, omaette külaks pärast 1940. a-id. Nimi pärineb algselt talupoja lisanimest *Repän* 'rebane'. Rebasemõisaga on 1977 liidetud ↑Kolski ja ↑Madsa küla, omaette nimega paigad on ↑Karkküla ja Palu. Vrd Karula³. – ES

EAA.567.3.67:29, 30, L 27p, 28p; EAA.1297.2.1:17, 28, L 14p, 25p; Mellin; PA I: 70, 170; Rev 1624/27 DL: 155; RGADA.274.1.174-931, L 926p

Rebaski <-le> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Tamse ms), u 1900 *Рѣбаску* (küla), 1923 *Rebaski*. ⇒51C1 ♦ 1977–1997 oli Tamse osa. Külanimi on suhteliselt uus, revisjonides ei kajastu; küla on tekkinud XIX saj lõpuks. Võimalik, et nime lähtevorm on *Rebaskivi või *Rebasekivi. – MK

KNAB; Rehepapp; SK I: 334; ÜAN

Rebasmäe [ˈrebasˌˈmäe] <-le>, koh *Rebäs*ˌˈmäe Röp – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Kahkva ms), 1627 *Reuestmah* (veski), 1630 *Rebbestma kylla*, 1839 *Rebasemä*, 1937 *Rebasemäe*. ⇒40C2 ♦ Rebasmäe oja on põline Röpina ja Vastseliina valduste piir. Veski koht Röpina poolel oli olemas juba XVII saj. Sajandi lõpupoolel kasutati vakuraamatus ja revisjonis Rebasmäe talupoegade lisanime *May* (*Maye*, *Moye*) ja neid loeti Kahkva küla alla. 1977–1998 oli Rebasmäe Kaminitsa küla osa. Rebasmäe nimi on alguse saanud veski kohast loodusnime *Rebästemägi naabruses. Liite -ste lühenemine või otsene nimemoodustus st-tüvelisest vormist on näha juba esimestes kirjanekutes. Mitmusliku täiendi kõrval on kasutatud ka ainsuslikku (*Rebasemäe). Rebäst(e)mägi või Rebasemägi on Võrumaal tavaline metsas asuva mäe nimi, mille motiiviks on rebaseurgude leidumine. Tänapäeval on Rebasmäe külagala liidetud ↑Huulõ küla (Vas). – ES

Eesti TK 50; Rev 1624/27 DL: 67; Rev 1638 I: 278; Roslavlev 1975: 26, 28, 38; Rücker; Saar 2008: 136

Rebaste¹ <-le>, koh *Rebäste* <-le ~ Rebäsile> Urv – küla Põlva maakonnas Kanepi vallas, karjamõis (Urvaste ms), 1719 *Rebbase Miccle*, 1752 *Räbbäse Mik*, 1762 *Rebbase Andrus*, 1908 *Rebasse Rein*, *Rebasse Michel*, 1909 *Rehare* (karjamõis), 1937 *Rebase* (küla). ⇒39B3 ♦ Enne Rebäse karjamõisa rajamist oli tegemist hajatalu ja väikese külagala, nt 1805 oli kolm pere-meest lisanimega *Rebbasse*. Karjamõisa nimi *Rehare* hilistes allikates võib olla ümberkirjutusviga. Kvoodimaataludena määratletud kaks Rebäse talu muudeti karjamõisaks XX saj alguses. 1920. a-tel jagati karjamõis asundustaludeks. Pärast 1945. a oli liidetud

Rebäse bussipeatus. Foto Evar Saar. Erakogu.

Alaküläga (↑Jõgehara), taastati 1977. Rebaste küla alla liideti samas suuri naaberalasid: Aalupi järve ja Kapatsi veski ümbruse metsad (varem Koigu mõis) ning Kooraste Alakülä (Kan) läänepoolne osa. Nimi pärineb talupoja lisanimest. Poola revisjonides leidub Urvastes 1585 *Jury Ratapoik*, 1586 *Jury Raba-poik*, 1588 *Jury Ratapolk*, kellele mõisnik Pepler on andnud maad „mõisa alt“. Võimalik, et tegemist oli hilisema Rebäse taluga ja erinevate kirjaniltide taga peitub lisanimi *Rebä(se)poig. – ES

BAL: 654; EAA.1270.2.1:4, L 3p; EAA.1270.2.2:137, L 137; EAA.1270.1.264:91, L 91; EAA.567.2.568:4, L 3p; Eesti TK 50; KNAB; PA I: 178, 250; PA II: 331

Rebaste² <-sse> Rõn – küla Valga maakonnas Puka vallas (Aakre ms), 1839 *Rebbase* (kõrts), u 1866 *Pebase* (talu). ⇒38B1 ♦ Külanimi on saadud ilmselt samanimeliste talude järgi, külade nimekirjas hiljemalt 1970. 1882. a kaardile on lähestikku kantud talud *Rebaste* ja *Rebase*. ste-lõpuline kohanimi on ilmselt lähtunud mitmuslikust perekonnanimest, see omakorda talupoja lisanimest. Rebastega liideti 1977 Helmi, Põhu II (1796 *Põhhu*) ja Turbasöödi küla. – MKu
Grenzstein 1882–1883; KNAB; Mellin; Rücker; Vene TK 126

Rebaste³ <-sse> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Tänassilma ms), 1751 *Rebbase Hannus* (hajatalu), 1797 *Rabbase Perre*, 1839 *Rebbase* (talu), u 1900 *Pebase* (küla). ⇒31A1 ♦ Rebastes on olnud ka karjamõis. Nime lähtekohaks on loomanimetus *rebane* : *rebase*, mis võis esineda talupoja lisanimena. – MK

EAA.567.3.85:42, L 42p; KNAB; Mellin; Rücker

Rebu <-sse> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Maidla ms), 1551 *Rebbo*, 1665 *Rebba*, 1796 *Röbbe*, 1844 *Rebbo*. ⇒6C4 ♦ Küla on kuulunud Maidla ja Mäetaguse mõisa alla. 1726 märgitud hajataludena *Räbo Jürri* ja *Räbo Maddi*, 1732 Rääsa küla all vastavalt *Räwo Jürri* ja *Räwo Maddis*. Häälikuliselt vastab nimele *rebu* (*rebo*) 'rebane'. Kui oletada, et nimi oli algselt ä-line, siis oleks vasteks *räbu* 'puru, rägu'. – MK

Bfi: I, 1372, II, 737; EAA.3.1.469:932, L 933p; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 173; Schmidt 1844; VMS

Rebäse¹ <-le>, koh ka <Rebäsile>, kirjakeele varem *Rebase Vas* – küla Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), 1638 *Rebbesz Andres*, 1684 *Räfwasa Hans*, 1688 *Rebbas Hans*, 1782 *Rebbäse Peep*, 1820 *Rebbase* (küla). ⇒45B3 ♦ Rebäse oli 1977–1997 Mauri küla osa. 1684. a kaartide järgi elas Rebäse Hans praeguses Pedejä külas, praeguse Rebäse küla kohal oli pere-

meheks *Saika Thomas*. Hiljem, 1782, kui siin oli külanimeks Rebäse (*Rebbase*), on kõrvale asustatud Saikat nimetatud Rebäse-Saika (*Rebbase-Saika*) külaks. Üks talupoja lisanimedest, kas Rebäse või Saika, võib olla tekkinud võrdleva tähendusese alusel, vrd vene *зайка* 'jänku'. Vrd Saika². – ES

EAA.308.2.177, L 1; EAA.308.2.178, L 1;

EAA.1865.2.141/2:10, L 10; EAA.1271.1.223:212, 221, L 395, 413; Rev 1638 I: 167; Roslavlev 1976: lisa 1

Rebäse² <-le>, kirjak varem ka *Rebase* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), 1684 *Simka Heddo*, 1688 *Sincka Rebbas Heddo*, 1758 *Rebbasse Jaan*, 1765 *Dorf Rebbäse*. ⇒44C2 ♦ Rebäse oli 1977–1997 Kokõmäe küla osa. Talupoja lisanimi Rebäse oli isanime Simka kõrval olemas juba XVII saj lõpus, vrd 1758 *Auf Rebbasse Heddo Land Rebbasse Jaan*. Rebäse lisanime võib muuhulgas olla ajendanud Sika küla naabus. – ES

EAA.308.2.178; EAA.567.3.252:9, L 7p;

EAA.1268.1.401:92, L 88p; Roslavlev 1976: lisa 10

Rebäsemõisa [*rebäse_`mõisa*] <-`mõisa ~ -sse>, koh <-he>, kirjak varem ka *Rebase* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1906 *Ревбаземойсье*, 1909 *Rebasemois*. ⇒44C3 ♦ Rebäsemõisa oli 1977–1997 Kavõldi küla osa. XIX saj lõpus asutas Viitina mõis terve rea uusi talusid, mille nimed lõpevad sõnaga *mõisa*: Märdimõisa, Orumõisa, Rebäsemõisa, Soemõisa. Motiivideks oli Märdi talu naabus ja asukoht orus, *rebane* ja *susi* 'hunt' kahe kaugemal paikneva koha nimedest seostusid ilmselt vaid asukoha kõrvalisusega. – ES

BAL: 696; EAA.3724.4.1961, L 1

Reegoldi <Reegoldi ~ -sse>, kirjak varem ka *Reeguldi* Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas, mõis, sks *Weibstfer*, 1782 *Rekoliti mois*. ⇒23B4 ♦ Reegoldi on mugandus omanikunimest Bretholz. Ewardt Bretholz sai ala omanikuks 1631, siis oli see juba mõis, enne oli kirjas külana, mille nimi on säilinud mõisa saksakeelses nimes. Mõisa kõrvale edelasse tekkis XIX saj II pooleks popsiküla (Veneküla), millesse sulandusid ka 1920. a-tel mõisa maadele loodud asundustalud; küla nimetati juba 1920. a-tel Reegoldiks. Mõisa saksakeelne nimi *Weibstfer* pärineb eesti keelest (1584 *Wagisther*, 1587 *Waybister*, 1624 *Weixtfer*, 1631 *Weitzer*), algusosa varieeruvuse tõttu on selle tähendusisu jäänud ebaselgeks. Reegoldiga on 1977 liidetud Paksu küla (1601 üksjalg *Pax Peter*, taluna 1741 *Paxo Matts*, külana 1839 *Paksu*, u 1900 *Паксы*). Vrd Võibre. – MK

BHO: 658; EAA.308.6.167; EAN; Hupel 1774–1782: III, 316; KNAB; PA IV: 172; Rev 1601: 109; Rucker; Troska 1987: 100

Reeküla [*`ree_küla*] <-`külla ~ -sse> Pha – küla Saare maakonnas Pihtla vallas (Kõljala ms), 1560 *Ricko*, 1798 *Rekül*. ⇒50C3 ♦ Esimese kirjapaneku järgi võiks nime aluseks olla isikunimi *Riko*, mis on mugand täisnimest *Richard*. Nime seostamine sõnaga *ree*: *ree* on ilmselt rahvaetümolooogia. Ka Vaivaras on Reeküla (↑Sundja). Reeküla põhjaosas on Aruste (1731 *Arrust*, 1798 *Arrost*), mis 1930. a-teni oli omaette küla. – MK

SK I: 31, 334

Reemiku <-le> Val – paik Valga maakonnas Karula vallas (Kaagjärve ms), 1723 *Remick Tenn*, 1805 *Remmick Joseph*, *Remick Jutz*, 1811 *Remiko*, 1905 *Reemik* (karjamõis); läti *Riemiki*. ⇒43A2 ♦ Hajatalust ja talurüh-

mast kunagises *Leiloma* külas (↑Maruti) tehti XIX saj II poolel karjamõis. XX saj kuulused Reemiku talud Maruti küla alla, al 1977 Raavitsa küla alla. Reemiku nimi on oletatavasti siia kanti rännanud Karula mõisa Reemiku külast (nüüd Käärikmäe küla). Ka kadunud Reemiku küla nimi on tüübilt talupoja lisanimi, nt 1685 Ringiste kandis *Remka Matusz*. Nime päritolu pole teada. Vrd Käärikmäe, Maruti, Remniku. – ES

EAA.567.2.677:3, L 2p; EAA.1865.2.21/2:13, L

11p; EAA.2059.1.214, L 1; LVVV: R, 193, 309;

RGADA.274.1.174:889, L 883p

Regissaare [*regis_saare*] <-`saarde> Sim – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas (Venevere ms), 1796 *Raggisaar* (kõrts), 1844 *Reggisallo*. ⇒15C3 ♦ XX saj iseseisev küla, 1977 liidetud Kaasiksaarega. Mellini kaardil on kõrvuti Regissaare kõrts (*Raggisaar*) ja liba veski (*Iba*). XVIII saj vist oligi Regissaare liba küla osa, 1726 on selle küla (*Iba*) all mainitud vanast soldatist vabadik *Reyifer Tõnnis*. Tõenäoliselt on see lisanimi olnud Regissaare nime algusosa lähtekohaks. Algne *-vere* on asendunud järelolisega *-saare*. 1726. a kirjapanekus võib olla kirjutus- või lugemisviga, pika *s-i* (*/*) asemel on välja loetud *f*. Samas võivad kergesti segi minna ka gooti *y* ja *g*. Sel juhul on lisanimi juba 1726. a ladina kirjas nimedega revisjoni jõudnud vigasena. Nime algusosa võib olla lähtunud sõiduriista nimetusest *regi*. Veel 1871 on külanimeks *Iiba* (*Iba*), 1922. a rahvaloenduse materjalides on kohta nimetatud ka Regisaluks ja Taimesaareks. – MK

EAA.3.1.460:490, L 484p; KNAB; Mellin; Rev 1725/26

Vi: 224; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Rehatse <-le>, koh ka *Rihatse* <-sse> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kiiu ms), 1517 *Reotse*, *Redtste*, 1586 *Retze*, 1798 *Rehhats*, 1844 *Rehhatse*. ⇒3C3 ♦ 1977–1997 oli Kosu küla osa. Rehatse oli varem hajaasustuse alal asunud vabatalu. Hilisem küla (XIX saj II poolest) koosnes põhiliselt popsi-kohtadest, ainus suurem talu oli Rehatse. Küla ümbritseb Rehatse raba (turbaraba). Sõna *rehatse* tähendab murretes rehealust, rehepeksuruumi. – MJ

BfI: I, 849; BHO: 493; EVK; Mellin; Rev 1586: 97;

Schmidt 1844; Vilbaste 1949: 400; VMS: II, 318; Wd

Rehemetsa [*rehe_metsa*] <-`metsa ~ -sse> Kod – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Kavastu ms), 1839 *Rehemetz* (talud). ⇒26C4 ♦ Osalt vene asustusega küla. Rahvapärимuse kohaselt olevat venelased selle küla metsa asutanud, esimeseks hooneks olevat olnud suur rehi. Külas on olnud neli vene peret, kel perekonnanimeks *Reemets*. Küla piiresse jääb kaguotsas Koosa jõeharu ääres kohake nimega Liivanina (1601 *Lywanena*). – PP

PTK I: 203; Rev 1601: 12

Rehemäe [*rehe_`mäe*] <-le> Kul, Nis – küla Harju maakonnas Nissi vallas (Koluvere ms, Maidla ms), 1930. a-tel *Rehemäe* (talud). ⇒10C3 ♦ Ametliku külanimena tekkis 1977, kui liideti Kuke küla (u 1900 *Кыке*) ja Nissi valda jäänud osa Rõuma külast (Tõlva, XIX saj I poolel talunimena *Tolwa*, 1798 *Tõlpa* kõrts). Viimases on olnud nii Rehemäe kui ka Rehemetsa talu. 1615 on mainitud lähestikku Ömma (*Engiemäch*) ja *Römäckeby*, neist viimane võiks olla samastatav Rehemäega (võib-olla on sellega samastatav ka 1505 *Reomecki*). XIX saj I poolest pärit kaardil puuduvad nii küla kui ka enamik talusid, välja arvatud Nikre

körts, Tõlva ja Õmma. XIX saj II poolel oli kolmest talust koosnenud talurühm *Õngmamäe, Õngmakörtso* ja *Õngmarehhe* Rõuma mõisa järgi. Tõenäoliselt on Rehemäe küla välja kasvanud kunagisest vabatalust, mis on harunenud kord kaheks talurühmaks, kord esinenud taluna. 1913 on liidetud Õmma-Rehe ja Rehemäe talu suurmajandiks, millest sai riigimõis, Nõukogude ajal oli siin Saida sovhoosi Rehemäe osakond. Vrd Rõuma, Õmma soo. – MK

EAA.1.2.938:23, L 22; EAA.854.4.208, L 1; EAN; Eesti TK 50; KN; KNAB; Paucker 1852: 29

Reheselja [*rehe_selja*] <-le>, koh *Rehesla* ~ *Rehesela* Emm – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1577 *Resel Jürgen*, 1622 *Rihieselck*, 1844 *Reheselj*. ⇒47C4 ♦ 1977–1997 oli Sõru küla osa. Võimalik, et nime aluseks on loodusnimi, mis talunime vahendusel on saanud külanimeks. Nimi koosneb sõnadest *rehi* : *rehe* ja *selg* : *selja* 'seljandik'. – MK

HK: 208; KNAB; Schmidt 1844

Rehesaare [*rehes_saare*] <-saare>, koh ka *Rehes_saare* Trm – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Avinurme küla), 1811 *Rehesar* (ühe taluga küla). ⇒16A3 ♦ Liideti 1977 Tammessaarega. Nimi pärineb loodusnimest. * *Küla nime saamise kohta teab ümberkaudne rahvas rääkida, et ta on oma nime saanud sellest, et Vadi mehed pidasid metsamaid praeguse Rehesaare kohal ja neil olnud praeguse Rehesaare Mäe talu piires oleval künkjal rehi. Koha hakati kutsuma Rehesaareks. (1939)* – PP

KM: ERA II 249, 307 (6) – 1939; PTK I: 203

Reidle [*'reidle*] <-sse>, koh <-le, -n> Urv – paik (küla) Võru maakonnas Antsla vallas (Vana-Antsla ms), 1638 *Royle*, 1723 *Reile*, *Reili*, 1762 *Reili Jakkab*, 1811 *Reidle*, 1839 *Reile* (küla). ⇒44A2 ♦ 1811 oli kaheksa selle lisanimi peremeest. Külana on Reidle märgitud 1839 Rükkeri kaardil. Küla tuntust on hoidnud ka Reidle kooli nimi. Ametlikus nimekirjas oli Reidle 1945, hiljem arvati Säre küla alla; praegu on jagatud Kollino ja Säre vahel. Külanimi on kujunenud mitmusevormist **Reilide* häälikute kohavahetuse teel. Talusid ja talude elanikke ühekaupa on ka XX saj kutsutud nimedega 'Reili või 'Reile. 1638. a revisjonis on Royle ainunimi, võib-olla eesnimi. Nimekandja öeldakse pärinevat Alüksne piirkonnast. Nime algupära pole teada. – ES

EAA.1270.2.1:7–11, L 6p–11; EAA.1865.2.131/2:14–20, L 13p–21; Rev 1638 I: 41; Rükker

Reigi¹ <'Reiki ~ -sse> Rei – kihelkond ajaloolisel Läänemaal Hiiu saarel, sks *Roicks*. ♦ Reigi kirik oli algselt Käina abikirik. Iseseisev kihelkond on Reigi al 1627. Vrd Reigi². – MK

BHO: 509

Reigi² <'Reiki ~ -sse> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1453 *Renke*, 1539 *Reke*, 1564 *Roykell*, 1798 *Röiks*, *Röiki M.*; rts *Röicks*, erts *Räike*. ⇒47C1 ♦ Reigi on XVIII saj olnud ka mõis, XIX saj Kõrgessaare mõisa karjamõis. Praegune Reigi küla on tekkinud 1920. a-tel karjamõisa maadele. Reigi kirik ja kirikumõis asuvad Pihla külas. C. Russwurm, P. Ariste ja L. Tiik on olnud seisukohal, et nime lähtekohaks on rootsi *rök*, *räik* 'suits', vanarootsi **reykja*. E. Lagman on nimevasteks esitanud sõnad *räik* + *-e* < *rauk* 'viljahakk, hakkjalg', **hraukia*, **röiki*, *räike* 'kivine koht', M. Meristo Ojamaa murdesõna *rauk* 'järsk kalju mere ääres'. Üldiselt jääb Meristo Lagmaniga ühele arvamusel ja peab võimalikuks lähtekohaks sõna *räike* 'kivine maa, piirkond'.

L. Kettunen toob vasteks rootsi sõna *rök* 'suits', kuid esitab võimaliku lähtekohana ka oletusliku isikunime **Raukkoi* (mida võrdleb sm sõnaga *raukka* 'vaene' jne), **Räikköi* (sm *Räikkönen*). A. Naert on osutanud, et tegemist on algselt saarenimega: hiiurootsi murraku *öy* on andnud *i*, ta toob paralleeli Turu ümbruse kohanimedest. Reigi nime tähendussisu võiks olla 'kivine saar' või ka 'suitsusaar'. Reigi kirikut on küla järgi varem nimetatud ka Pihla kirikuks (1732 *Reike* ~ *Pihla kirrik*). Vrd Raugi. – MK

HK: 208–209; KNAB

Reikama [*'reikama*] <-le> Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Partsi ms), u 1900 *Peükama* (küla), 1923 *Reikama*. ⇒48B2 ♦ Külanimena suhteliselt uus, revisjonides ei leidu. Nimele on P. Ariste vasteks pakunud *reigas* : *reika* 'rõigas', *põllureigas* 'põldrõigas' + *maa*. M. Kallasmaa peab algusosa vastena võimalikuks ka sõna *reigas* : *reika* 'heinahunnik, piklik saad, kartulikuhi'. Vrd Reigi². – MK

HK: 209; KNAB; ÜAN

Reina [*'reina*] <'Reina ~ -sse>, kirjak varem ka *Reinu* Pöi – küla Saare maakonnas Põide vallas, mõis, sks *Sal-tack*, 1782 *Reinomois*. ⇒51B2 ♦ Mõis, mis ühtedel andmetel kandis varemalt ka nime *Hiersz*, *Huersz*, kuulus XV saj algupoolel Wilhelm von Elmetele, kelle suguvõsast läks mõis Goswin Dönhovele ja 1537–1723 kuulus see Treydenitele, kellelt sai ka eestikeelse nime Reina. Teistel andmetel läks mõis Möllerite vahendusel Treydenitele juba 1509 ning *Huersz* ja *Reina* olid siiski kaks eri mõisat. 1920. a-tel oli Reina mõisa maadel *Reina* asundus, al 1977 küla. Mõisa oletuslik varasem nimi *Hiersz* arvatakse olevat tulnud Iruste küla nimest, kus mõis võis algselt paikneda. Hiljem toodud mõis sealt üle külla nimega *Saletacken*. A-st 1464 teadaolev nimekuju sai mõisa saksa nimeks, tänapäeval kõlaks see *Salutaguse*. Vrd Iruste, *Salutaguse*. – MK

BHO: 531; Saaremaa 1934: 708–709; Saaremaa 2007: 117; SKI: 336

Reinevere <-verre ~ -sse> Amb – küla Järva maakonnas Ambla vallas (Koigi ms), 1220 *Reineveri*, XIV saj *Reynouere*. ⇒14B2 ♦ Koigi (1564 *Koeicke*) küla asemele rajati 1630. a-te paiku mõis. 1688 oli olemas ka Aru karjamõis (1688 *Häflägret Arro*) juba parandamist vajavate hoonetega. Koigi mõisat hakati kutsuma XVIII saj algusest Koigi ja Aru (hiljem ka Koigi-Aru) mõisaks, kohati kasutati määratlust „Koigi ja Koigi-Aru“. Koigi mõisa kõrval asunud **Körveküla* (1564 *Korbekull*) hakati XVIII saj keskpaiku kutsuma Koigi külaks ning see mõisastati 1850. a-tel. Seejärel hakati hiljemalt XX saj algul Reinevere küla kutsuma rööpselt Koigi külaks, mis kujunes 1930. a-tel põhinimeks. Reinevere nimi taastati 1977. Koigi mõisa maadele tekkis 1920. a-tel Koigi(-Aru) asundus, mis liideti 1977 Reinevere külaga. Aru karjamõisa juurde tekkis Aru asundus, mis liideti 1950. a-tekst Karkuse külaga (endine karjamõis jäi siiski Reinevere küla piirsesse). Reinevere nimi ei ole tõenäoliselt seotud isikunimega *Rein*, sest germaani nime nii varane laenamine pole tõenäoline. Küll aga võib algusosa tuleneda mõnest muistsesest isikunimest, mis võis sulanduda germaani nimega *Rein*. 1940. a-tekst liideti Reineverega (Koigi-giga) Loodevälja küla (1688 *Lodewellie*). – FP

Blumfeldt 1949: 169; EAA.1.2.933:97–98, L 97, 98;

EAA.1.2.942:219, :229, L 212p, 221p; EAA.5393.1.24

(SRA ÖPRK 5. 1637), lk 193; HLK: 216; KNAB; Mellin; Schilling 1970: 20–21

Reinu¹ <-le> MMg – küla Jõgeva maakonnas Tabivere vallas (Kaiavere ms), 1860 *Reino* (tal). ⇒25C4 ♦ Reinu talust väljakasvanud küla, omaette nimestikus 1945. Varem kuulus Pataste küla alla, peamiselt on seal asundustalud (v.a Reinu). Nimi pärineb isikunimest. – PP

EAA.2072.5.463, L 1; PTK I: 203–204

Reinu² <-le> Saa – küla Pärnu maakonnas Saarde vallas (Tali ms), 1858 *Reinu* (tal mõisas), 1923 *Reinu* (veski). ⇒35C2 ♦ Külana on Reinu mainitud al 1930. a-test. Nimi pärineb mehenimest *Rein*, mis lisanimena oli sealkandis al XVI saj. Reinuga on 1977 liidetud Peratsaare (taluna 1858 *Rosi mit Parratsare*, külana 1970) ja Pikksaare (taluna 1858 *Pikksaar*, 1922 *Pikksaare* küla). Reinu piires on varem olnud Kõrste (1738 *Kerste oder Külliste*, 1797 *Kõrsaar*) ja Soosaare küla. – MK

EAA.1865.3.253/2-9, 10, 13, L 8p, 9p, 12p; EAN; KNAB; Mellin; RGADA.274.1.203:124, L 119p; ÜAN

Reinumurru [*reinu_murru*] <- murdu> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Vana-Vändra ms), 1850 *Kisa Reino Murro* (tal). ⇒22B3 ♦ Külana märgitud 1970. a rahvaloenduse materjalides. Külanimi on tekkinud talunimest. 1850 oli tegemist uue taluga Vana-Vändra mõisa all. Talu oli lähtunud tõenäoliselt varasematest Kiisa taludest. Nime lähtekohaks võib olla loodusese nimi, kuid ka eesnimi *Rein* ja perekonnanimi *Murro* (eri isikutel) olid XIX saj algupool Vana-Vändra mõisa alal esindatud. Reinumurruga on 1977 liidetud Koidu (1839 *Koide*, u 1900 *Koüdo*) ja ↑Roja küla, lõunaosa oli 1930. a-tel Kiisa küla (u 1900 *Kiusa*). – MK

EAA.1865.3.295/8:85, L 84p; KNAB; Rücker

Reiu <' Reiu ~ -sse> Pär – küla Pärnu maakonnas Tahkuranna vallas, mõis, sks *Reidenhof*, 1265 *Reidesrö* (tõenäoliselt tähistab see nimi Reiu jõge või jõesuud, vrd *Reidesw*, Stackelberg on välja lugenud *Reidesu*), 1680–1684 *Redo* (küla), 1734 *Reidshes Dorff*. ⇒28C2 ♦ Arvatakse, et sellenimeline küla oli olemas juba XIII saj. 1265 antud privileegi põhjal sai Pärnu linn mereranna lossi vallist kuni *Reidesrö* ja *Wachterspe*'ni ning sealt mereranna kuni Emajöeni (*Embecke*), st nüüdse Pärnu jõeni. Ordumeister annetas Reiu mõisa (*Reidthof*) XIV saj Pärnu linnale. 1617 läänistati linnale veel mõis nimega *Karinen* (vrd 1726 talupojad *Karrinem Mazo Iurri, Karinem Hans*). Neist maist moodustus Reiu linnamõis (1782 *Reidenhof*), mõisasüda jääb tänapäeva Silla küllasse. Küla ja mõis on nime saanud tõenäoliselt Reiu jõe järgi, mille murdepärane hääldus on nii *Rõiu* kui ka *Reiu*, ja nimevasteks võikski sobida Wiedemanni sõnaraamatus sõna *roid* all esinev *röid* 'jäme liiv, kruus, tolm, põrm'. L. Kettunen on nimele võrdluseks toonud isikunime *Reidu* (sm *Reijo*), kuid nentunud, et nime etümoloogia jääb hämaraks. Reiu tuli külanimena käibele 1939. a paiku, varem jaotati küla väiksemateks osadeks: Altküla ja Keskküla. Vrd *Mereküla*, *Silla*², *Viisireiu*. – MK

BHO: 494; EAA.1000.2.818:2, L 1p; EAA.1000.2.819:3, L 2; EO: 57; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); Kallasmaa 2003: 114–115; KNAB; LGU: I, 30; LUB: VI, 3112a; Pärnumaa 1930: 428; Stackelberg 1926: 169

Remniku <-sse ~ -le> lis – küla Ida-Viru maakonnas Alajõe vallas (Pagari ms), vn *Ременик*, 1583 *Remnick*, 1620 *Rämminick by*, 1686 *Remlicoby*, 1726 *Remlick*, 1796 *Remnik*. ⇒17B3 ♦ Kui lähtuda eesti keelest, võiks nime analüüsida *Rem+niku*, kus esimene osis võinuks lähtuda puunimetusest *remm* 'paju' ja teine olnuks venepärane liide, võib-olla algselt *-lik*, *Remliku* on Eestis esinenud talunimena. A. Šteingolde on juhtinud tähelepanu võimalikule seosele vene *Remda* tüüpi kohanimedega, mida on võrreldud sm sõnaga *rämä* 'läbipääsmatu koht metsas' ja karjala *rieme* 'järv soos, laugas'. Vene murretest on registreeritud ka *ремник* 'samblasoo, põõsastikuga soine koht, väike kuusik soos', kuid sõna levila jääb väga kaugele Permi ja Siberisse. – MK

BHO: 495; Mellin; Moora 1964: 46; Rev 1725/26 Vi: 165

Reo [*'reo*] <-sse> Pha – küla Saare maakonnas Pihtla vallas, mõis, 1645 *bey Reho*, 1731 *Reo*. ⇒50C4 ♦ Reo mõis on asutatud tühjadele talumaadele XVIII saj alguses. XX saj küla. Reo-algulisi kohanimesid on Eestis palju ja uurijate arvamused nende suhtes lahknevad. Vasteteks on toodud järgmisi sõnu: *rigu*: *reo*, millel on halvustav tähendus (E. Koit), *rebu*: *reo* 'rebane' (sm *repo*) (A. Saareste, L. Kettunen), *redu*: *reo* 'pelgupaik, metsamurd' (Kettunen). Kettunen on olnud seisukohal, et Reo nimed ja *reomäed* on eri algupära, kuid tuleb tunnistada, et Saaremaal on ka mitmeid *reomägesid*, mis on kohad, kuhu mingi veretöö, õnnetuse vms mälestuseks visatakse oks, riideräbal või kivi. P. Johansen on nende nimele lähtekohana võimalikuks pidanud sõna *ribu* (*rihu*, *rigu*, *risu*, *reu*): *reo* 'rämmps, näru, heidis'. – MK

SK I: 338

Reola [*'reola*] <' Reola ~ -sse> TMr – küla Tartu maakonnas Ülenurme vallas, mõis, sks *Rewold*, *Reol*, *Reul*, 1522 *Rewolde*, 1544 *Rebol*, 1601 *Gross Rewolde*, *Klein Rewolde*. ⇒32C2 ♦ Mõisat on esmakordselt mainitud 1522. Sellest eraldati XVII saj Väike-Reola ja 1829 Vastse-Reola, hilisem ↑Maaritsa mõis (sks *Neu-Rewold*). Väike-Reola kohale on tekkinud praegune Reola küla, mille kohta on andmeid al 1922. Suure-Reola mõisa südamik jääb tänapäeval Uhti piiridesse ja on kihelkonna mõttes kuulunud Kambjasse. M. J. Eiseni oletuse kohaselt sisaldab kohanime osiseid *reo* ja *vald*. Tõenäolisemalt on Reola tuletatud sõnast *rebu*: *reo* 'rebane' kohta tähistava *la*-liite abil (vrd sm *Revonlahti* ja *repo* 'rebane'). Tegu näib olevat isikunimest lähtunud kohanimega. Reola küla osadel on olnud rahva seas oma nimed: Lotaküla (loodeosa), Metsakuru (põhjaosa), Pesaküla ja Vaheküla (praegune küla tuumik). Mõisa sks nimi *Rewold* on K. Uustalu andmeil eesti kohanime rahvaetümoloogiline edasiarendus *d* lisamisega, vrd *Reh* 'metskits' ja *Wald*, murdeline *Wold* 'mets'. Vrd *Rebala*, *Reo*, *Reolasoo*, *Reopalu*. – EE

Bfl: I, 481; BHO: 501; Eisen 1919a: 6; EM: 92, 1822; Hupel 1774–1782: III: 260; KN; KNAB; LGU: II, 223, 632, 633; Mellin; Rev 1601: 24, 25; SPK: 377; Uustalu 1972: 113

Reolasoo [*'reola_soo*] <-sse ~ -le>, koh ka '*Reola_suu* Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas (Vastse-Kambja ms). ⇒32C3 ♦ Hiline küla, mille nime kohta on teateid al 1922. Kohanimi tuleneb läheduses paikneva soo nimest, mis on omakorda lähtunud Reola mõisa nimest. Ajuti on 1930. a-tel nimetatud

ka Alakülaks. * Vanatüdrukutele öeldavat: „Mine Reola soo pääle lund sarjama!” Vrd Reola. – EE

KN; KNAB

Reonda [*ˈreonda*] <-sse> Vän – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Eidapere ms), 1500. a-tel *Rehenda* (mõisake), 1624 *Rechende* (tühi talu Lelle mõisa all), 1797 *Röanda*. ⇒22B2 ♦ Nime aluseks võib olla *rehi* : *rehe* + *taga*?, kuid nüüdseks on see läinud üle *Reo*-nimede tüüpi. Reondaga on 1977 liidetud osa Aleti külast (1970). Vrd *Reo*. – MK

BHO: 506; Mellin; Rev 1624 PL: 22

Reopalu [*ˈreo_palu*] <-`pallu ~ -sse>, koh ka *ˈRee_palu* TÜR – küla Järva maakonnas Vätsa vallas, mõis, ? 1467 *Rogenpalm* (tal), 1585 *Roepal*, *Rayphal*, 1586 *Rayapahl*. ⇒23B1 ♦ Tänapäeva nimekujust lähtuvalt seostub nimi eesti *Reo*-nimedega, mille lähtekohana on nähtud *rebu* : *reo* 'rebane', *redu* : *reo* 'pelgupaik, lodumets', *rigu* : *reo* (kirumissõna) ning veel *rihu* ja *risu*. Kirjapanekute põhjal võiks nime alusena näha ka sõna *raja* 'piir'. *Reo*- ja *Raja*- segimineku võiks seletada maagilise jõuga kohtadega just piiril. Reopalu on asunud Järva- ja Viljandimaa piiril. Nime järelois on arvatavasti metsaliiki osutav *palu*. Samas kihelkonnas on ka Rõhumetsa ehk *Reometsa (1586 *Reyemetze* mõisake, 1726 küla *Reometz* Tori mõisa all, 1796 kõrts *Röhhomets* Tori mõisast lõunas), praeguse katastrinimega Rohumetsa (nii on ka E. Tarvelil, P. Johansen annab 1587 talunimena *Rohemetz*). Tõenäoliselt on Reopalu ja Rõhumetsa nime mainitud talunimedena juba 1467 (*Rogenpalm* and *Rogemetzce*). Pole võimatu, et viimane on samastatav taluga, mille Viljandi komtuur läänistas 1401 Mertyn Teckenagelile (*de twe Haken tho Alempoys, Regometz geheten*) ja mida 1409 oli nimetatud mõisaks (*Roghometza*), vrd 1585 *Rometz* oder *Rayemetz*, 1586 *Reyemetze*. Vrd *Alempois*, *Reo*, *Reola*. – MK

BHO: 496; EO: 2; Joh LCD: 568; Johansen 1925b: 8; Järvamaa 2007: 322; LUB: XII, 495a; Mellin; Rev 1586: 80; Rev 1725/26 Jä: 147; SK I: 338; Ungern-Sternberg 1912a: 40

Resto <`Resto ~ -sse>, kirjak varem ka *Restu* Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1796 *Dorf Wastse Rauba* oder *Risto*, u 1900 *Дер. Ручмо*, 1909 *Daniel Rest*. ⇒45A2 ♦ Resto oli 1977–1997 Jaanimäe küla osa. XVII saj-st nimetati seda algtaalu ja talust tekkinud küla Raubaks (veel 1871. a kaardil *Дрвн. Рауба*). Praegu on Rauba nimi säilinud naaberküla Kaloga talunimena. Resto nimi pääses kohanimena mõjule selle võtmisega perekonnanimeks, kuid talupoja lisanimi ise on vanem. Nime päritolu pole teada, varasema kirjapildi järgi võiks arvata, et see pole siirdnimi Restu mõisast. Kõige usutavamalt on nime aluseks eesnimi Kristjan (< *Christian*) mugandus *Risto*, võimalik, et venemõjulisel **Kresto* > *Resto*, vrd naisenime *Кристина* mugandus *Крестя*. Sõnalise lähte korral vrd *rist*, mis esineb sageli kohanimedes, samuti *räesto* või *räästü* 'raiesmik, rägastik'. – ES

BAL: 693; EAA.1268.1.403:228, L 195p; EAA.3724.4.1858, L 1; LVVA.6828.4.380, L 1; Petrovskij 1966: *Христина*; VMS: II, 356

Restu <`Restu ~ -sse> San – küla Valga maakonnas Sangaste vallas, mõis, sks *Rösthof*, 1499 *haff Raszthe*, 1582 *Rosth*, 1599 *Rost*, 1628 *Roeste*, 1638 *Röste moysse*, 1723 *Rösthoff*, 1782 *Rösthof*, *Resthof*, ee *Rösto mois*, 1805 *Roesthoff* (mõis), 1839 *Rösthoff*, 1909

Resto m. ⇒38C3 ♦ XV–XVII saj oli Restu mõisal kaks küla, Visela ja Koruse või Korjuse (↑Risttee). Visela on kuulunud Urvaste kihelkonda, Koruse või Korjuse küla nimi on tänapäevaks kadunud. XVIII saj vakuraamatutes esines vaid Restu mõisa nimi ja selle all palju talusid, mida polnud küladesse jaotatud. 1920. a-test Restu asundus, mis pärast 1930. a-id nimetati Risttee küllaks (1970 *Risttee I*), al 1977 Restu. Restu nimi ilmselt ei tule isikunimest *Risto* ~ *Ristu*, sest juba varastest üleskirjutustest paistab, et esisilbi täishäälik on *a* või *o*, võib-olla ka *õ*, millest hiljem saadi saksa keeles *ö* ja eesti keeles *e*. Nimi võib kuuluda samasse tähenduspesse Rastla ja Röstla nimedega, mille päritolu pole selge. Saksa keeles on nimi arvatud pärinevat sõnast *Rest* 'ülejääk', mis on rahvaetümoloogia. Restu mõisal on olnud läbi aegade kaks karjamõisat: Tuusa ehk Vanamõisa (↑Risttee) ja Kirbu, viimane asus Restu küla põhjaosas. Restuga on 1977 liidetud osa Mäekülalt (1970 *Mäeküla III*), mille piires oli ka endine Tsäni karjamõis (1796 *Tseñi*). Vrd Risttee. – MF

BAL; Bfl: II, 235; EAA.567.2.441:1, L 1; EVK; Hupel 1774–1782: III, 291; KNAB; LGU: I, 674; PA I: 86; Rev 1624/27 DL: 163; Rev 1638 I: 27; RGADA.274.1.174:976, 982, 983, L 969, 974p, 975p; Rucker

Restu-Madise <-le>, koh *Restu-Madissö* <-lõ>, rahvak ka *Restu* `või_`tüüstüs Urv – paik (külaosa) Võru maakonnas Urvaste vallas Visela külas (Restu ms), 1752 *Hinto Maddise Hindrik*, 1805 *Maddisse Hindrich*, 1949 *Речмы, магл. Maduce*. ⇒39A3 ♦ Restu mõisa Visela küla Madissö tallu tekkis XIX saj lõpuaastatel piimandusühistu, mis kujunes väga edukaks ja tuntuks. Restu meierei uus hoone valmis 1929. Hooned on toodetud väga mitmesuguseid toiduaineid kuni Restu leiva ja kaljani 2000. a-te alguses. Restu-Madissö järv on paisjärv, mis on tuntud eelkõige kaldal paikneva meiereihoone järgi. Varem ametlikult kasutatud nimi Visela järv kippus segi minema samanimelise veskijärvega Visela veski juures. – ES
EAA.1270.2.2:157, L 156p; EAA.567.2.441:2, L 1p; NL TK 25

Reti <-le> Hel – küla Valga maakonnas Põdrala vallas (Riidaja ms). ⇒37C1 ♦ Küla moodustati 1977, nimetades selle Reti talu (1688–1692 *Rette Mart*, 1724 *Retti Jack*) järgi, mis asus Suurkülas. Rett on esinenud isikunimena, olles lühivorm nimest *Konrad*. Vrd ka *rett* : *reti* 'paha, halb, inetu, räpane' (*kõhnret*, *paharet*). Reti tuumiku moodustas varem Suurküla (1882 *Suureküla*, u 1900 *Суркюля*), millega oli pärast 1945. a liitunud Väikeküla (1724 *Wechke Kulla*, 1882 *Weikeküla*). 1977 liideti Retiga Loime (1930. a-tel *Laimme*) ja Rilli (1624 *Rylli Jacob*, u 1900 veel taluna *Рылли*) küla. Loime põhjapoolne osa on Metsakuru (1922). Rilli sopilise lääneosa moodustab endine ↑Murikatsi küla. – MK

EAA.567.3.89:49, L 47p; Grenzstein 1882–1883; KN; KNAB; Rev 1624 PL: 90; RGADA.274.1.181/1:40, L 33; Saaga: SRA Östersjöprounsernas jordrevisionshandlingar, 55410/38:589, L 638p; Tiik 1977: 287; Wd

Retla [*ˈretla*] <`Retla ~ -sse> TÜR – küla Järva maakonnas Türi vallas (Türi-Alliku ms), 1564, 1796 *Retla*. ⇒23C2 ♦ Küllalt vana *la*-liitelise nime algusosa võib põhineda isikunimel, vrd Saaremaal 1627 eesnimena *Hallicke Rett*. L. Tiik on seda pidanud mugandiks nimest *Konrad*, *Conradus*, kuid see võib olla ka

vanem nimi. Vrd ka *rett* : *reti* 'halb, kole', mis esineb peamiselt liitsõnades *paharet*, *köhmret*. – MK

Mellin; Tiik 1977: 287; Ungern-Sternberg 1912a: 72; Wd

***Revala**, kirjak ka *Rävala* – muinasmaakond Põhja-Eestis, ladina *Revel*, *Revelensis provincie*, *Revalia*, VII või VIII saj *Rifargicam*, *Rifaricas*, *Riffarricam*. ♦ Tallinna saksakeelne nimi *Reval* ja selle teisendid (nt eestirootsi *Räväl*, *Rävul*, soome *Rääveli*, vene *Ревель*) on algselt olnud maakonna nimi. On usutav, et Revala maakonna nime päritolu on põhimõtteliselt sama mis ↑Rebala külal. *Revala* ise on kirjakeeles kinnistunud saksa nimekuju kaudu; rahvakeeles seda nime ei ole säilinud või pole seda seal olnudki. Nimekuju **Räävli* on üksikjuhtudel fikseeritud ka eesti keeles: 1689. ja 1693. a lauluraamatute ilmumiskohaks on tiitellehel märgitud *Rähvli- echk Tal-Linnas* ning teisel 1693. a lauluraamatu tiitellehel *Rähvli- echk Tal-Linnas*. Vanimad teated nimest pärinevad tõenäoliselt Hieronymuse VII või VIII saj kirjutatud Isteri Aethicuse kosmograafiast. Kosmograafias nimetatakse mitmel korral saart nimega *Rifargicam* ~ *Rifaricas* ~ *Riffarricam* koos *Taraconta* saarega. Lõppu *-ica/-icus* peetakse kohanimeliitiks. Varase maailmapildi kohaselt arvatigi Läänemere maid olevat saared, kuhu pääseb ainult meritsi (vrd ka Bremeni Adama 1073–1076 koostatud kroonikat „Hamburgi piiskoppide teod“, kus Eestit peeti saareks). Aethicuse kosmograafia *Rifargica* sidus *Reval*'iga Läti ajaloolane Nicolaus Busch, kes arvas, et Revala maakond, seejärel linnus, on oma nime saanud pankranniku järgi: muinasskandinaavia *rif*, taani *rev* ja rootsi *ref*; *Revel* oleks sellest tuletatud vähendusvorm (deminutiiv). Nimi esineb ka Kenti Thomase Aleksandri-romaani variandis kujul *Rifaires* 'Rifairi elanikud, kes võitlevad saratseenidega' (tekstis esineb veel *Taraconce* ~ *Taragonce*). Mainzi Heinrichi nn Sawley maailmakaardil esineb nimi kujul *Rapharrica insula* (u 1110), Erbstorfi maailmakaardil kujul *Ripharrica* (u 1239–1250) ja Herefordi kaardil vigaselt *Capharica* (u 1300). Nimekuju esineb ka Skandinaavia saagades ning ühes maailma kirjelduses. XIII saj lõpul kirja pandud Põletatud Njälgi (*Brennu-Njåls*) saagas esineb nimi kujul *til Rafala* (30. pt). Seal esinevad sündmused on dateeritavad vahemikku 960–1020. Islandlase Haukr Erledssoni 1306–1308 koostatud entsüklopeedilise koguteose „Hauksbók“ peatükis, kus jutustatakse, mis maad on maailmas, mainitakse loetelus kohta kujul *Refalir* (ka *Refaler*). Kuigi Noole-Oddi (*Örvar-Oddr* või ka *Örvar-Oddr*) saaga on tundmatu autori poolt kirja pandud samuti XIII saj lõpul, esineb Ida-Euroopa maade loetelu ainult ühes hilisemas versioonis ja selle ümberkirjutuses, kus pikemas maade loetelus, mis kordab „Hauksbóki“ loetelu, on *Refalandi* (30. pt). Henriku Liivimaa kroonikas räägitakse *Revele*, *Revelensis provincie* maakonnast, selle elanikest ja vanematest (al 1218), samuti taanlaste linnusest Lindanisas, kus asus revalaste kunagine linnus (1219 *castrum quondam Revelensium*). Al 1220. a-st on kroonikas *Revele* linnuse nimi vaheldumisi taanlaste linnusega (Lindanisas). Taani hindamisraamatu väikeses nimistus 1230 on nimetatud, et Revala maakonnas on kolm kihelkonda (in *Reuelæ III kiligunde*). Revala nime on uurinud P. Wieselgren ja G. Must. Wieselgren esitas statistilise ülevaate Revala nimevariantidest ja jagas need *e-*, *ä-* ja *a-*kujulisteks, nt *Refle*, *Ref(f)la*, *Reffuel*,

Reuel, *Ræffle*, *Räfte*, *Räfte*, *Räfte*, *a-*kujulised vormid on väga harvad, nt *Raffele*. Ta osutas ka võimalusele, et nimi on eesti algupära ning on seotud külanimega *Räbala*, st *Rebala*. Ta oletas, et nimi on kujunenud sõna *räbal* ~ *ribal* 'kaltsud, vilets' ja sellega seotud sõna *riba* kõrvaltähendusest 'maariba'. Seega oleks *Räbala* tähendus 'maariba' + kohakäändeliide *-la*. J. Mägistele osutades kirjutab ta, et skandinaavlaste andsid sellele nimekuju oma rahvaetimoloogilise seletuse *rev*, *revel*. Must tõestab, et Tallinna saksakeelne nimi *Reval* on muistse Eesti kohanime *Rebala* germaniseeritud vorm. Tema arvates on *Rebala* seotud sõnadega *rebane* ja *rebu* '(ka) rebane', mille kohaselt oleks *Rebala* tuletatud loomanimetusest *reba* + *-la* nagu ka *Karula*, *Härgla*, *Varese*, *Kurgvere* jt. Vrd *Rebala*, Tallinn. – US Busch 1921: 197; EKR 1525–1850; HLK; LCD: 40v; Meri 2008: 450–458; Must 1951; Wieselgren 1948

Revinu <le> Jõh – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Kohtla vallas (Kukruse ms), 1241 *Reuanal* (küla), 1346 *Reyuenalle*, 1410 *Revinat*, 1844 *Rewwino*. ⇒7B3 ♦ Põlisküla oli P. Johanseni järgi kadunud täielikult XIX saj. Ta määras selle asukohaks Kukruse ja Edise mõisa vahel oleva mõisapõllu Edisest põhja pool, mille nimi oli *Vanaküla väli*. 1922 on sealkandis mainitud *Käbala* küla. Naabruses olevat Kukruse mõisa põldu tunti nime all *Revino väli* ja 1920. a-tel tekkis sinna asundus, mille üks talu sai *Revino* nime. 1939. a kavandati Kukruse asunduse nimeks muinasnime põhjal *Reva*. Plaan ei teostunud, küll aga on 1945. a nimekirjas *Revino* küla, hiljem 1970 *Revinu*. 1977 liideti see Kukruse külaga. Esmamainingut võib analüüsida mitmeti. P. Johansen on selle ära toonud nende nimede hulgas, mille lõpuks on *-nal*. Ta mainib, et enamik selle lõpuga kirjapanekuid pärineb Virumaalt (14st 10) ja tähistab vanemaid asulaid. Nimelõpu *n* võib pärineda omastavast käändest, seega oleks nimi võib-olla ühendatav tüvega *reba* : *reva* (vrd *reba-ne*, talunimed *Revaste*, *Revasturu*). Esmamainingu järgi ongi teises silbis *a*. Osis *-al* tuleneb P. Johanseni arvates sõnast *ala* 'alune, all olev'. Enamasti on kirjapanekute lõpp *-nal* tänapäeva nimedes andnud *-na*, ka *Revinust* on olemas *na*-lisi kirjapanekuid (1585 *Räuina*, 1615, 1694 ja 1744 *Revina*, 1726 *Rawwina*). 1508. a *Reuinoya* võib olla rööpnimi, millel on ehk oma osa hilisema *o*-lise või *u*-lise nimekuju tekkel. *Käbala* külaks nimetati Kukruse mõisatöölise maju, hiljem asundusküla osa, mis pärimuse järgi olevat nime saanud perekonnanimest. 1660 on Jõhvi khk Järve mõisa all mainitud küla nimega *Kebbel*, ka on lisanimi *Kebbala* Virumaal esinenud XVIII saj (Simunas 1716 *Kebbala Ado*). Vrd *Revala*. – MK

EAA.3.1.451:203, L 139; EAA.858.2.2456; ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 12-525 asunduste kohta); EVK; Joh LCD: 290–291, 576; KN; KNAB; Reimaa 2007: 196

Ridaküla¹ [*rida_küla*] <`külla ~ -sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Imastu ms), 1922 *Põima-Ridaküla*. ⇒4C4 ♦ Ilmselt on Põima tütar küla, *Ridaküla* nime all al 1977. Nimi lähtub küla tüübist. *Ridaküla* on 1977 liidetud Koplimesa (1877 rajatud saunaküla, u 1900 *Коплимеска*), Tõrma (1472 *Tormever*, u 1900 *Терма*) ja Vanamõisa (1726 *Wannamois*) küla. Koplimesa hilisemat, edelapoolset osa nimetati Uudeküla (praegu hääbunud). – MK

Bfl: I 292; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 80; Tammik 2005: 79

Ridaküla² [*rida_küla*] <-külla ~ -sse> Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Alu-Rapla ms), 1922 *Rida*. ⇒12A3 ♦ Varasem Aranküla osa, mis omaette külaks kujunes 1920. a-tel. XX saj alguses on ühe talu järgi nimetatud ka Põldma (u 1900 *Пильма*) külaks. – PP KNAB; Vene TK 42

Ridaküla³ [*rida_küla*] <-külla ~ -sse>, koh ka *Rida_külä* Puh – küla Tartu maakonnas Puhja vallas (Väike-Ulila ms), u 1900 *Рудакуля*. ⇒32B2 ♦ Küla on tekkinud XIX saj Väike-Ulila mõisalt riigistatud maal, mis jagati kolme vakamaa suurusteks tükkideks. Liitsonaline kohanimi lähtub talude reastikusest paigutusest. Praeguse küla piiridesse jääb Väike-Ulila mõis (sks *Uhlfeld*); idapoolseid talusid hüüti varem Metsaaluseks. * *Küla pilkenimeks oli omal ajal Suiaküla, mille elanikke kutsuti suiakesteks. Nimi olevat tulnud sellest, et keegi vastutulija turgutanud teel Suia mehe väsinud hobust sõnadega „suia, suia“.* (1958) Vrd Ulila. – EE

BHO: 618; KM: RKM I 4, 131/3 – 1958; KN; Tartumaa 1925: 367

Ridaküla⁴ [*rida_küla*] <-külla ~ -sse> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Tänassilma ms), 1936 *Ridaküla*. ⇒31B2 ♦ Külana ilmub kaartidele 1930. a-tel. Tegemist on Valma küla tütarkülaga, mis ongi ridaküla ilmega. Ridaküla põhjaots on Marema, nimetatud talude järgi. – MK

Eesti TK 200; KNAB

Ridala¹ <-sse>, koh ka *Rödali* ~ *Redali* Rid – kihelkond ajaloolisel Läänemaal, sks *Röthel*, 1215 *Rotalia*. ♦ XIII saj haaras Ridala (*Rotalia*) ka hilisemaid Noarootsi, Lääne-Nigula ja Martna alasid. Esimene nime kirjapanek ja saksakeelne nimekuju *Röthel* (rts *Rädal*) osutavad sellele, et kasutusel on olnud õ-line nimevorm, mis rööpselt on kohapealse pruugis säilinud praeguseni. L. Kettunen on nimevasteks pidanud sõna *rida* : *rea*. Teisal on ta vastena esitanud *rida*, *röda* (< **rota*) ja samast, kahtlemisi deskriptiivseks peetud sõnaperekonnast *rada* 'triip, rida, jalgrada'. Lääne-Eesti *Rida*- ja *Riida*-alguliste kohanimede puhul väärriks märkimist rootsi kohanimedes esinev *ryd* 'uudismaa, ülesharitud ala'. Vrd Läänemaa. – MK

BHO: 515; EO: 90, N 331; HK: 210

Ridala² <-sse>, koh ka *Rödala* ~ *Ridali* ~ *Rüdala* Põi – küla Saare maakonnas Laimjala vallas (Audla ms), 1434 *Ruttel*, 1517 *Rottel*, 1798 *Riddala* (küla). ⇒51B3 ♦ Juba XVII saj kuulus küla Audla mõisa alla. Ridalaga on 1977 liidetud Ihumetsa (1738 *Ehomatz Michel*), mida 1930. a-test nimetati Arukülaks. Vrd Ridala¹. – MK

BHO: 502; EAN; Mellin; Rehepapp; Saaremaa 1934: 707; SK I: 41, 339

Ridala³ <-sse> Rid – paik (küla) Lääne maakonnas Ridala vallas (Ridala krkms), 1798 *Riddali K*. ⇒19C1 ♦ Küla, kus asus Ridala kirikumõis, algselt kirikuasundus. 1970. a-tel sellenimelist asulat enam polnud, Ridala küla moodustati 1977 paljudest ümbritsevatest küladest (Jöödre, Kolila, Lannuste, Liivaküla, Lõbe, Parila, Vilka, Vätse). Pärast kõigi nende taastamist 1997 jäi Ridala paikkonnanimeks. Kirik ise ja endine kirikuasundus on Kolila piires. Vrd Ridala¹. – MK

BHO: 502; KNAB; Mellin

Ridalepa [*rida_lepa*] <-leppa ~ -sse> Pär – küla Pärnu maakonnas Audru vallas (Sauga ms), XVI saj I poolel *Riddeleppe*, 1549 *Roddelep*, 1601 *Riddelap*, 1797 *Ridalep*. ⇒28B1 ♦ Kaheosalise külanime algusosa aluseks on *rida* : *rea*, järelois on lähtunud sõnast *lõpp* :

løpe, mis peale lõpu tähendab ka lahte. Ridalepa edeliosa on Vihaksi ehk Vehakse (1601 *Wehukasta* küla, 1731 talurühm Ridalepa all *Wehhakoste Maddis*, *Wehhakoste Jack* ja *Wehhakoste Tõnnis*). Vrd Ridala¹. – MK

BHO: 502; Mellin; Rev 1601: 184, 185; Stackelberg 1928: 170

Ridali <-sse>, koh <-he> Kan – paik (teerist) Põlva maakonnas Laheda vallas (Põlgaste ms), 1883 *Ridali Krug*, 1897 *Riddali Krug*, 1909 *Ridallikrug*. ⇒40A3 ♦ Põlgaste mõisa kõrtsikoht Lahe külas vana Tartu-Võru maantee ääres on märgitud hiljemalt Rükkeri kaardil 1839. Kõrtsi- ja teeristikohale on lisatud tuntust Ridali lennuväli al XX saj II poolest. Nime päritolu pole teada, kuid võib oletada, et see on tekkinud Läänemaa Ridalast siirdunud inimese järgi. Vrd Ridala¹. – ES

BAL: 665; EAA.3724.5.2832, L 1; EAA.2469.1.747, L 1; Rükker

Ridase <-sse> Han – küla Lääne maakonnas Hanila vallas (Voose ms), 1564 *Rydeß och Wänhanurmm*, 1565 *Ruddes och Wanenom by*, 1689 *Riddasby*, 1798 *Ridas*. ⇒20A3 ♦ 1977–1997 oli Ridase Karuse osa. Keskaaja lõpust, mil küla oli vikariaatmaa, pärineb veel kirjapanek *Roddis*. Nimi lähteks on tõenäoliselt *ne* : *se*-tuletis sõnast *rida* (*röda*). L. Kettunen ongi nime tuletanud sugunimest *Ridane*. Ridasega koos varem mainitud Vananurme küla on praegu ↑Kause loodeosa. Vrd Ridala¹. – MK

EAA.1.2.932:27, 42, L 25, 38; EAA.1.2.941:1123, L 1110p; EAN; EO: 90; KNAB; Läänemaa 1938: 173; Mellin

Ridasi <Ridasi ~ -sse> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Nurme ms), u 1900 *Pudasa* (küla), 1923 *Ridasi*. ⇒51C1 ♦ Külanime suhteliselt uus, küla on tekkinud nähtavasti XIX saj II poolel. Vrd Ridase. – MK

KNAB; Rehepapp; ÜAN

Riguldi <Riguldi ~ -sse> = **Rickul** [*rikkül*] <-i>, koh *Rikul* [*rikül*, *rikul*] Noa – küla Lääne maakonnas Noarootsi vallas, mõis, sks *Rickholtz*, 1557 *Ryckholdt*, u 1560 *Ryckholt*, 1565 *Richwlth*, *Richulth*, 1613 *Ricolt*, 1627 *Rykold*, 1653 *Richholtz*, 1688 *Rickholts*, *Rickholz*. ⇒9C2 ♦ Riguldi mõisa kohta on teateid a-st 1620. Mõisa kõrval põhjas säilis samanimeline küla. 1920. a-tel tekkisid mõisa maale kaks asundust, ↑Norrby ('põhjaküla') ja ↑Söderby ('lõunaküla'), mis 1977 liideti Riguldiga. Eestikeelne Riguldi on rootsi nime mugand, vrd 1732 *Rikolti*, 1922 *Rikholdi*. Rootsi nimi on kaheosaline ja seda on seletatud mitmeti. Esmuurija C. Russwurm pakkus mh sõnaühendit *ria* 'rehi' + *kulle* 'küngas', seega *Rikullen*, nagu koha peal seda mõisteti. Sakslaste tõlgendus nimest oli Russwurmi järgi *Rickholz* 'rikas mets'. P. Johansen ei välistanud saksa algupära, ent pakkus seletuseks alamsaksa *rick* 'latt, teivas' + *holt* 'metsasalu'. T. E. Karsten ja P. Wieselgren pöörasid tähelepanu esisilbi täishäälikule *y* ja pidasid võimalikuks lähtenimeks **Rygg-hult* 'mäseljaku salu'. E. Lagman aga oletas lähtumist Lõuna-Rootsist, kust ta leidis üle 400 näite nimedest, mille lõpus oli *-hult* või mis olid kujul *Hult* või *Hylte*. Riguldiga on 1977 liidetud ↑Haversi ja ↑Luksiküla, põhjajants on endine küla ↑Põia. – MB

Aman 1992: 374; Danell 1951: 326; EM: 87; KNAB; Lagman 1964: 53–55, 98, 133–134, 145–146, 169; Russwurm 1855: I, 46–47, 123–124; Söderbäck 1939: 84–85

Rihkama [*'rihkama*] <-le> Kõp – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Puiatu ms), 1724 *Munni jetzt Richcame Tönnis* (talupoeg Puiatu mõisa *Nemefer'i* külas). ⇒30B2 ♦ Külana nimekirjas 1945. Loodusnimel põhinevast talupoja lisanimest on talunime vahendusel saanud külanimi. Nime aluseks on *rihk* : *riha* 'klibu, kiviprügi, jäme kruus koos kuivanud saviga', vrd Rihkamägi (Tõs), Rihkaoja (Pil), Rihkamütt (Khk). Kõpu külanime järelois oli algselt *-mäe*. – MK
EAA.567.3.86:39, L 36p; KNAB; SK I: 339

Rihthemõtsa [*rihte_mõtsa*] <-`mõtsa>, kirjak varem ka *Rihthemetsa Rääp* – paik (küla) Tartu maakonnas Meeksi vallas (Meeksi ms), 1805 *Dorff Richtemözt*, 1839 *Richtimetz*, 1895 *Richtemetz und Arrawa*. ⇒34A3 ♦ Rihthemõtsa liideti 1977 Aravuga. Aravu külast välja kasvanud noorema küla kohal oli XVII saj lõpus hajatalu, peremeheks *Koste Andres*. Rihthemõtsa külanimi tuleb varasemast loodusnimest Rihthemõts. Selle algusosa tähendus pole selge. Nimes on ehk kasutatud sõna *riih* : *riihe* : *riiht* 'rehi', kus mingil põhjusel on liitunud osastava käände lõpu *t* (**riih+ta*). Reeglipärane lõuna-eestiline mitmuse omastav oleks *riihi*, *t-d* sisaldav nimi võiks näidata analoogmoodustuse *riihthe* kasutamist. Sõnavaralise seose võiks luua ka saksa tegusõnadega *richten* 'õgvendama', *ausrichten* 'suunama, sihti võtma' või mõne eesnime *Richard* mugandusega. – ES
EAA.567.2.752:7, L 7p; EAA.2072.5.683, L 1;
EAA.308.2.104; Rucker

Riiassaare [*riiasa_saare*] <-`saarde>, kirjak varem ka *Riiassaare Sjn* – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Olustvere ms), 1724 *Riasar Peet*, *Riasar Peter*, 1731 *Riga Sare Pert*, *Rija Sare Peter* (talupojad Olustvere mõisa all), XIX saj I poolel *Rijassaare Tönnis*, *Ryasäre* (hajatalu Jaska mõisa järgi), 1816 *Ryasare*, *Riasare Jaak*, *Riasare Jürri* (talud), 1839 *Riosare* (talud). ⇒23C4 ♦ 1816 olid Riiassaare talud nii Olustvere kui ka Jaska mõisal. Algselt loodusnimi, mille lähtekohaks *riid* : *riiu* (vrd sm *riita*) + *saar*, on talunime vahendusel muutunud külanimeks. Riiassaare lõunaosa nimetatakse Vösakülaks. – MK
EAA.308.6.153; EAA.1865.3.254/5:10, L 11p; EAA.1865.3.255/1:15, 16, L 15p, 16p;
RGADA.274.1.182/1:76, L 69p; RGADA.274.1.193:108, L 102p; Rucker

Riidaja [*'riidaja*] <-sse> Hel – küla Valga maakonnas Põdrala vallas, mõis, sks *Morsel-Podrigel*, 1797 *Riedaja*, *Ridaja* (küla ja mõis). ⇒37C1 ♦ Mõis rajati XVI saj. Mõis kuulus Strykide suguvõsale, eestikeelse nime sai ühtedel andmetel Freytag von Loringhove-nilt, kellele mõis oli panditud 1697–1725. Teistel, ilmselt tõepärasematel andmetel sai mõisa 1574 kingituseks Johann Freytag, kelle nimest tekkis Riidaja nimi. Igatahes mainiti mõisat arvatavasti 1601 (*Johann Freytags Hoff*), samuti 1624 (*Freytagshof*). 1920.–1930. a-tel oli Riidaja asundus, pärast 1945. a nimetati Mõisakülaks. Nimetati Riidaja külaks uuesti 1977. Riidajaga liideti 1977 Alliku (1839 *Morsel*, u 1900 *Морзекуля*, 1922 *Alliku* ehk *Mohrse*) ja Uusküla (1970). Vrd Põdrala. – MK
BHO: 365–366; EVK; Grenzstein 1882–1883; KNAB; Mellin; Rev 1601: 192; Rev 1624 PL: 89; Rucker; Uustalu 1972: 239

Riidaku <-le> Rap – küla Rapla maakonnas Raikküla vallas, mõis, sks *Ridaka*, 1602 *Ritack* (maatükk), 1695 *Ridaka Hans* (Pühatu mõisas), 1765 *Ridaka*.

⇒11C4 ♦ Varem Pühatu mõisa osa, mis oli a-ks 1704 antud rendile. Iseseisva mõisana on mainitud 1765, poolmõisaks muudeti 1877. Nimi pärineb talupoja lisanimest. Tähendus ei ole selge, võib-olla on lähteks sõnad **rii* 'rehi' + *taga*. Riidaku piiresse kuulub endine Parka poolmõis (sks *Parkhof*, Mär). – PP
BHO: 502; EAA.1.2.C-V-36:2, L 10p; EAA kinnistud; KNAB; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del 1, R:7

Riidaküla [*riida_küla*] <-`külla ~ -sse> Emm – küla Hiiuma maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1922 *Riida*, 1938 *Rida*. ⇒48A4 ♦ 1977–1997 oli Metsalauka osa. Külanimena uus. Nime taust on jäänud hämaraks, häälikuliselt võiks nime võrrelda sõnaga *riit* : *riida* 'rivi, rida'. Vrd *Ridala*'. – MK
EAN; Eesti TK 200; KNAB

Riidamäe [*riida_`mäe*] <-le> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Harmi ms), XVII saj II poolel *Ridame* (hajatalu), 1871 *Ridama*. ⇒12C2 ♦ Hajatalust alguse saanud küla. Nime päritolu pole päris selge, häälikulise kuju järgi võiks oletada lähtumist sõnast *riit* : *riida* 'küttepuude vm virm; rivi; rait, pikk hoone' + *mäe*. Liitnime esimest poolt saaks kõrvutada ka soome sõnaga *riita* 'riid (riiu)'. – TL
EAA.1.2.C-IV-69, L 1; Schmidt 1871

Riidma [*'riidma*] <-le> Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Alatskivi ms), 1834 *Riedma*. ⇒26C3 ♦ Riidma talust väljakasvanud küla, esimest korda nimestikus 1922. Nimes võib V. Palli arvates sisalduda kas sõna *riid* : *riiu* (**Riidumaa*) või isikunimi (*Riido*, *Riidu*, mis tuleneb *Friedrichist*). – PP
KNAB; PTK I: 204

Riihora [*'riih_ora*] <-le>, koh <-lõ> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1684 *Rigura Pustus*, 1688 *Richora*, 1782 *Rihora Peter*, 1820 *Richorra* (küla). ⇒41A3 ♦ Hoolimata vahepealsest külaks nimetamisest oli Riihora XX saj alguses hajatalu. Pärast Teist maailmasõda rajati tallu Orava metskonna kontor. 1977–1998 oli Rõssa küla osa. Külanimi pärineb ojanimest Riihora. Sõna *ora* või *ura* on vanapärase liigisõna oja tähenduses. Algsusa *riih-* tähendus on tõenäoliselt 'rehi', võru keeles *riih* : *rehe* või *riih* : *riihe*. 1684. a nimekuju võib olla saksapärasemaks muudetud, vrd *Riege* 'rehi', arvatav eesti laensõna saksa keeles. Ojanime mainib 1947. a kaart (*пуч. Puxopa*), praegu loetakse oja Mädaõje ülemjooksuks. – ES
EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2:61, L 59p;
EAA.1271.1.226:198, L 1839; EES: *rehi*; Faster 2005;
Roslavlev 1976: lisa 5; VES: *riih*

Riisa <-le> Sjn – küla Pärnu maakonnas Tori vallas (Vastemõisa ms), ? 1601 *Rise Jurgen*, *Rise Andreas*, 1624 *Ryse* (tal), 1682 *Riifa Ewertt*, *Riifa Gertt* (Vastemõisa talupojad), ? 1704 *Rysa Iahn*, *Rysa Matts* (Vastemõisa talupojad), 1716 *Rys*, 1797 *Rysa* (küla). ⇒29B1 ♦ Soode ja rabade vahelisel seljandikul olev küla on nimetatud tõenäoliselt talunime vahendusel isikunime *Riis* : *Riisa* järgi, vrd varasemaist allikaist *Peter Rysz*, *Riif*. Riisa talusid on Saaremaal ja Lõuna-Eestis. Riisaga on 1977 liidetud Aruküla (1970), Kõlli (1970) ja Kõrreküla (1970). – MK
BHO: 520; EAA.567.3.99:40, L 42p; EAN; KNAB;
Mägiste 1929: 45; Rev 1601: 107; Rev 1624 PL: 75

Riisipere [*riisi_pere*] <-`perre ~ -sse>, koh ka *Riise_pere* Nis – alevik Harju maakonnas Nissi vallas, mõis, sks

- Riesenberg*, 1394 *Rysenberghe* (mõis), 1521 *Rysenberge*, 1567 *Ryssenbeberge*, 1732 *Riseperrri*. ⇒11A2 ♦ Alevik kujunes Riisipere mõisa järgi nimetatud raudteejaama juurde Ürjaste küla maale XX saj algupoolel. Valdus, millest hiljem sai mõis (praeguses Kivitammi külas) kuulus XIII saj-st Risbithi perekonnale. 1598 jagati Riisipere mõis Vana- ja Uue-Riisipereks. 1669 ühendati taas, Vana-Riisipere sai Uue-Riisipere karjamõisaks. Uue-Riisipere mõisahooned jääb tänapäeval Vilumäe külla. P. Johanseni arvates on mõis nime saanud perekond Riesebieterilt (Risbith). Nimi on rahvaetümoloogiliselt ümber mõtestatud. 1977 liideti Riisiperega ↑Nissi alevik. – MK
BHO: 502; ENE: VI, 495; Joh LCD: 637, 900–901
- Riiska järv**, kirjak ka *Pärsti Riiska järv* ~ *Riiska paisjärv* VII – järv Viljandi maakonnas Viljandi vallas. ⇒30B2 ♦ Mustivere küla Riiska talu juures olev 1970. a-te keskel süvendatud paisjärv on nime saanud talu järgi. Riiska on olnud Viljandi alal talupoja lisanimi hiljemalt XVIII saj-st (1731 *Riska Jack*). – MK
KN; KNAB; RGADA.274.1.192/1:648, L 632p
- Riissali** [*ˈriissali*] <ˈRiissali ~ -sse>, kirjak varem ka *Riisali* Val – suvilarajoon Valga maakonnas Karula vallas Raavitsa külas (Kaagjärve ms), 1723 *Ryhesar Andr. Jürri*, 1805 *Risahl Gust*, 1811 *Risal*, 1909 *Rihsal* (karjamõis); läti *Risalas*. ⇒43A2 ♦ Hajatalust tehti XIX saj II poolel Kaagjärve mõisa karjamõis. Suvilarajoon tekkis Riissali pärast Teist maailmasõda. Algupärane talunimi pärineb loodusnimest *Rihesaar 'rehesaar'. XVIII saj jooksul on nimi muutunud lätipäraseks: *rija* 'rehi' + *sala* 'saar'. Tänapäeva eesti keelse nime lõpp -i on lisandunud saksapärasele salilõpulisel kirjapildile. Vrd Maruti. – ES
BAL: 668; EAA.567.2.677:3, L 2p; EAA.1865.2.21/2:13, L 12; LVVV: R, 250; RGADA.274.1.174:889, L 883p
- Riisselja** [*ˈriis_selja*] <ˈselga ~ -sse ~ -le> Saa – paik (küla) Pärnu maakonnas Surju vallas (Pati ms), 1858 *Rehhesilla* (metsavahikoht), 1866 *Риселла* (metsavahikoht), 1923 *Riisselja* (raudteejaam). ⇒29A3 ♦ Külana 1970, liideti 1977 Kalda külaga, praegu kuulub Saunametsa piiridesse. Paik on nime saanud raudteejaama järgi, mis omakorda võib olla variant varasemast Pati mõisa *Rehesilla metsavahikoha nimest. Algusosa on murdeline omastav sõnast *rehi* (*rihi*, *riih*). Osised *-selja* ja *-silla* on vaheldunud ka mujal eesti kohanimedes. – MK
EAA.1865.3.253/1:40, L 40p; Kallasmaa 2003: 66–67; KNAB; Vene TK 126; ÜAN
- Riitsilla** [*ˈriit_silla*] <ˈsilda ~ -le> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Sänna ms), 1909 *Redsila* (karjamõis), 1923 *Suure-Riitsilla*, *Väike-Riitsilla*. ⇒44B2 ♦ Küllalt noore Sänna mõisa karjamõisa ja sellest tekkinud asundusküla nimi pärineb sillanimest. Tänapäeval pole see sillakoht tuntud. Tavaliselt pärinevad *Riit*-algulised Lõuna-Eesti kohanimed sõnast *riid* : *riiu* ja on tingitud mingist maa pärast peetud tülist. Muidugi on loodusnimedes võimalik ka puuriida motiiv või ümber kujundatud sõna *riih* : *rehe* 'rehi'. Riitsilla põhjaosas on Ihändü talud. – ES
BAL: 702; Saar 2008: 159; ÜAN
- Riiviku** <-sse> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas (Kammeri ms), 1839 *Riwiko*. ⇒32C4 ♦ Küla on tekkinud XVIII saj lõpul või XIX saj algupoolel Kavandu küla samanimelistest taludest, nt 1826 oli kolm *Riwiko* talu. Vrd talupoegade lisanime 1688 *Rewicko Tinn och Tomas*. Kohanimi võib lähendada oletatavast sõnast *riivik, mis on moodustatud vähendusliite -k abil sõnast *riiv* 'sulgemisvahend; riivimisvahend; (Tartu keeles) väike võrk kalade ammutamiseks'. Praeguse küla piiridesse jääb Savimäe karjamõis (sks *Sawimal*). – EE
EAA.1865.2.7/5:13, L 29p; EM: 92, 187; Rucker; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/35:238, L 241p; Wd
- Rikassaare** [*ˈrikas_saare*] <ˈsaarde> Tür – küla Järva maakonnas Türi vallas, karjamõis (Mäeküla ms), 1569 *Rikestfer* (tal), 1726 *Rickasfer* (küla), u 1900 *Pukkacaape* (karjamõis). ⇒23B1 ♦ Ungern-Sternberg annab 1568 *Rukesfer*, mis on ilmselt käekirja lugemise viga, u asemel pidanuks olema *ic*. Küla asus XVI saj Raukla vakuses Türi-Alliku mõisa all. XVIII saj kuulus küla Särevere mõisa alla, 1855 läks sellelt Mäeküla mõisale. 1977–1997 oli Rikassaare ametlikult Raukla osa. Veel 1871. a kaardil on karjamõisa nimi *vere-lõpulisena* antud, 1900 on *-vere* asendatud osisega *-saare*. Nime algusosa võib olla lähtunud isikunimest, vrd XV saj *Rycke*. Vrd ka sõna *rikas* : *rikka*. – MK
BHO: 503; KNAB; Rev 1725/26 Jä: 142; Schmidt 1871; Ungern-Sternberg 1912b: 448
- Riksu** <-le> Khk – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Karala ms), 1627 *Rixa Rein*, 1645 *Rikst Rein*, 1738 *Rixo Reino Thomas*, 1798 *Rikso* (küla). ⇒52B1 ♦ Küla on alguse saanud isikunimisest talust Koimla vakuses; *Riks* tuleneb täisnimest *Richard*. On võimalik, et talu on lähtunud Vedruka külast, sealse Riksu talu esmamaining pärineb a-st 1592 (*Andre Ryke*). Lisanime *Ryke* on peetud mugandiks täisnimest *Emmerich*, kuid hilisemate üleskirjutuste põhjal (1617–1618 *Andrefß Rickas*) võiks oletada ka lisanime sõnast *rikas* : *rikka*, mis on tõenäoliselt rahvaetümoloogiliselt ümber mõtestatud mehenimeks *Riks*. – MK
SKI: 343
- Riksu laht** Khk – järv Saare maakonnas Lääne-Saare vallas. ⇒52B1 ♦ Endine laht, mille kaldal on Riksu küla, nimi arvatavasti küla järgi. Varem on nimetatud ka Lahetaguse ja Mälgu mõisa järgi (1770 *Lac. Lahhentack, Melgun, Oz. Melzy*). Vrd Riksu. – MK
EVK
- Rimmi** <ˈRimmi ~ -sse>, rahvak ka *Jüri* ˈöö Urv – küla Võru maakonnas Antsla vallas (Vana-Antsla ms), 1627 *Rimmi Jan*, 1719 *Rimmi Jurri*, 1762 *Rimmi Külla*, 1782 *Rammy Meus*. ⇒44A2 ♦ Küllalt varakult külanimeks kujunenud talunimi Rimmi on tõrjunud välja vanema külanime ja keskaegse vakusenime, mis oli tõenäoliselt *Ülemõtsa (1386 *Yldemittze*, 1582 *Ulmecz*, 1627 *Ilmetz Kuella*), üle metsa Vana-Antsla südamaade suhtes. XX saj II poolel kasutati Rimmi kandi jaoks aktiivselt 1960. a-te kolhoosinime Jüriöö. Rimmi nimi on tundmatut päritolu. Võimalik, et sama nimi oli 1601. a *Rimanny Notig* Vana-Antsla *Vemestekulla*'s. Sel juhul saaks nime seostada Kriimani (< *Riegemann*) nt talupoja päritolu kaudu. 1638. a peremeest *Renni Waszyl* (Rimmi-Vasila talurühma algus) nimetas revisjon venelaseks. Rimmi omaette osad on Kolmõsilla ja Piidsakülä. Rimmiga liideti 1977 Kauksi küla (1970). Vrd Kriimani. – ES
EAA.1270.2.1:4, L 4; EAA.1270.1.264:38, L 38; EAA.1865.2.130/1:25, L 25; LGU: I, 119; PA I: 85; Rev 1624/27 DL: 106; Rev 1638 I: 41

Ringuta. 2015. Foto Toivo Niinemets. Erakogu.

Rimmu <`Rimmu ~ -sse> Hls – küla Viljandi maakonnas Halliste vallas (Kaarli ms), 1731 *Rimmo Hans* (veski), 1797 *Rimmo* (veski), 1839 *Rimō* (küla). ⇒30B3 ♦ Küla on tekkinud veski juurde. 1795 on Päidre all mainitud nelja Rimmu (*Rüm̄mo*) talu. XIX saj oli Vana-Kariste mõisal ka Rimmu karjamõis, mis asus tänapäeva Kanaküla piires. 1920.–1930. a-tel Rimmu alevik, hiljem kaks Rimmu küla (Rimmu I ja II), mis 1977 liideti. 1930–1950 eksisteeris ka Rimmu vald. Nime tähendussisu jääb hämaraks, vrd *rimmu(s)*, *krimmu(s)* 'kortsu(s), krimpsu(s)'. Pole ka võimatu, et veskinime aluseks on mingi isikunime mugand, vrd sks *Grimm(e)*, *Krimm(e)*. Rimmuga on 1977 liidetud Ülejõe küla (1922). Vrd Rimmi. – MK Bahlow: 186; EMS: III (15), 845; ENE: VI, 498; Heintze-Cascorbi 1933: 224; KNAB; Mellin; RGADA.274.1.192/1:583, L 571p; Rucker

Ringiste <-le> Krl – küla Valga maakonnas Taheva vallas (Karula ms), u 1690 *Ringste Hindrich*, 1720 *Ringiste*, 1723 *Ringeste*. ⇒43B2 ♦ Täna Ringiste küla maa-alal on olnud kaks vana küla. Üks neist oli Kõpsi, Nigle ja Viki piirkonnas (**Ruuhmötsa*, 1584 *Rohmac*), teine Kiiviti ja Nakatu piirkonnas (Ujukülä, 1582 *Hoiokilla*, ↑Kiiviti). Ringiste talunimi pandi kirja neist esimeses külas XVII saj II poolel. Nime päritolu pole selge. Et nimi sisaldab vanade külanimedele omast *ste*-liidet, võib see pärineda juba muinasajast, vrd nt Laadoga-Karjala vana, tundmatut päritolu lisanimi *Rinkinen*. *Ringiste* oleks selle eestipärane mitmuse omastava kuju. Vähem usutatav, kuid samuti võimalik on see, et Ringiste on Rõngust siirdunud talupoegade kohapeal tekkinud lisanimi. Kui Rõngu nime võib tagasi viia pigem **Renko*-kujulisele muinasaegsele isikunimele, võib küsida, miks esineb selle nime kõige vanemates kirjapiltides valdavalt *i*. Võib-olla on tegu *n-i* ees kõrgenenud *ō* ehk *ō-ga* nii Rõngu kui ka Ringiste kirjapanekutes ja Ringiste hääldus esmamainimise ajal [*ˈrõngstō*]. Varem eksisteerinud küla nime (hilisemad kirjapanekud veel 1601 *Rochmatz*, 1627 *Ruhgemetz*, 1638 *Roycemetz*, u 1690 *Ruchmetz*) võiks kahtlemisi lugeda **Ruuhmöts* või **Ruutsemöts*. Kuivõrd kunagise küla all on Ujuste oja keskjooks ja palju soomaastikku, võib oletada, et nimi sisaldas sõnu *roog* : *roo* (võru tänapäevakeeles *ruug* : *ruu*, sellest tuletatud omadussõna *ruunō* : *ruutsō*) ja *mōts* 'mets, ääremaa'. Ringiste küla praegustes piirides on omaette nimega eristatavad ↑Kiiviti, ↑Nakatu, ↑Nigle, Paluotsa ja Piirikikka. Vrd Rõngu¹. – ES

EAA.567.3.67:29, L 27p; EAA.1297.2.1:20, L 18; PA I: 70, 131; Rev 1601: 38; Rev 1624/27 DL: 156;

Rev 1638 I: 31; RGADA.274.1.174:934, L 929p; Sukunimet 1992: 503

Ringuta <-le> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Orgita ms), 1871 *Ringuta*, u 1900 *Рингу́та*. ⇒11B4 ♦ Ringuta oli Orgita mõisa karjamõis, ka Ringuta kõrts on olemas olnud. 1977–1997 oli ametlikult Orgita osa. Nime päritolu pole teada. – MK

BHO: 504; EAN; KNAB; Schmidt 1871; ÜAN

Rinsi <`Rinssi ~ -sse>, kirjak varem ka *Rintsi* Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas, mõis, sks *Grabbenhof*, 1782 *Rinsi mois*, 1798 *Rintsi M*. ⇒51C1 ♦ Mõis asutati XVIII saj keskpaiku ning eraldati Maasist ja Muhu-Suuremõisast. XIX saj II poolel arvati Kapi mõisaga kokku (Kapi-Rinsi). Põide Ula külas oli 1738 *Rintzi Ado*. 1977–1997 ja ajuti varemgi on Rinsi olnud Paenase osa, iseseisev küla taastati 1997. Talunimena esineb Rinsi peale Põide veel Pärnumaal. Nime päritolu on ebaselge, võrdluseks võiks tuua isikunime *Rents*, mis on mugand täisnimest *Florentius*. – MK

BHO: 179; EAN; EM: 123; KNAB; SK I: 343

Ristemäe [*ˈriste.ˌmäe*] <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1909 *Schulland Riste*. ⇒44B3 ♦ 1860. a paiku ehitati Viitina mõisavalla Alanuka koolimaja Ristemäele. Varem oli Alanuka koolitäre paiknenud Saarlase külas. Ristemäe ongi eelkõige tuntud koolipaigana. Nimi põhineb sagedal loodusnimel Ristemägi, mida Võrumaal on harilikult antud põliste ristteekohtadele. – ES

BAL: 696; Ojala 2011: 75; Saar 2008: 122

Risti¹ <-le> Kul – alevik Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Koluvere ms), 1871 *Post St. Risti*. ⇒10C4 ♦ Risti alevik asub teeristis, kust Tallinna–Haapsalu maanteelt keerab haru Virtsu ja Pärnu peale. Teeristis asus hobupostijaam, hiljem raudteejaam, mille ümber tekkis alevik XX saj algul. – MK

BHO: 505

Risti² <-le> Ris – kihelkond ajaloolisel Harjumaal, rts *Kors*, sks *Kreuz*. ♦ Muinasajal kuulus praegune Risti khk ala Revala maakonna *Vomentakæ* kihelkonnale, XIII saj Keila kihelkonda. 1503 on mainitud püha risti kabelit *Kullenzall*, kirik võib olla ehitatud pärast seda. XVII saj algusest kuni 1870. a-ni oli praegune Risti Harju-Madise khk all, kuid 1638–1710 oli Ristil oma vaimulik. Nõva kant, mis varem kuulus Lääne-Nigula kihelkonda, liideti Ristiga 1653. Iseisev kihelkond on Risti al 1870. 1870–1897 allusid Ristile kiriklikult ka Pakri saared. Kirikuehitust alustati XIV saj Padise kloostri kabelina, põhiosas aga ehitati XV saj. Kihelkond on nime saanud Püha Risti kiriku järgi, mis asub Harju-Ristil (kuni 1977. a-ni Kirikküla). Keskajast peale elas Risti khk-s rannarootslasi. Vrd Harju-Risti. – MK

BHO: 261; ENE-EE: VIII, 157; Põldmäe 1993: 17

Risti³ <-le> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1834 *Risti Johann*, 1923 *Risti*. ⇒48A1 ♦ Risti liideti ilmselt juba 1930. a-tel naaberküladega, 1970. a-tel oli ta Koidma osa. Taastati omaette külanä 1997. Risti lisanimi esineb Hiiuemaal Emmaste khk-s juba XVI saj. Hiljem on mitmel pool ka hiliseid Risti talusid. Arvatavasti on külanimi lähtunud talupoja lisanimest, mis võib pärineda Emmaste khk-st. Risti idaosas on paik nimega Kroogi (1816 *Krogi Krüger Andrus*), algne kõrtsikoht. – MK

HK: 96, 211; KNAB

Ristiküla¹ [*risti_küla*] <-`küllä ~ -sse> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Roela ms), 1871 *Risti* (küla). ⇒15B1 ♦ XVIII saj lõpul olid Ristiküla kohal Roela vabadikud. 1977–1997 oli Kulina osa. Külanimi võib olla tulenenud asukohast teeristi juures. – MK

BHO: 506; EAN; KNAB; Schmidt 1871

Ristiküla² [*risti_küla*] <-`küllä ~ -sse> Saa – küla Pärnu maakonnas Surju vallas (Pati ms), 1442 *Ristinkul*, 1601 *Ristekulle*. ⇒29A4 ♦ XVII saj on küla kuulunud Voltveti mõisa alla. Ristiküla on varem tähistanud laiemat piirkonda, sh Kalda küla. Nime aluseks olev sõna on *rist* : *risti*, kuid lähem nimetamismotiiv jääb ebaselgeks. Ristikülaga on 1977 liidetud Kurmi (1724 *Kurmi Henn*, külane 1970), ↑Tõitoja ja Ulli (1724 *Ulli Thomas*, *Ulli Hans*, külane 1970). * *Küla asus endisel Pärnu komtuurkonna ja Karksi foogtkonna piiril. Piiri tähisteks olnud kivisse raiutud rist, mille järgi küla oli nime saanud.* Vrd Kalda¹. – MK

EAN; KNAB; LUB: IX, 846; Rev 1601: 144; RGADA.274.1.182-2:20, L 109p

Ristipalo [*risti_palo*] <-`pallō ~ -sse ~ -le> Röp – küla Põlva maakonnas Röpina vallas (Röpina ms), 1903 *Ristipallo Knechte*, u 1900 *Ристипалло* (tal). ⇒41A1 ♦ Küla nimi on suhteliselt noor, esmalt kandsid seda nime Röpina Alamõisa Ristipalo moonamajad ja Ristipalo kalmistu. Asustus tekkis kahe lainena: mõisamaade jagamisel asundustaludeks (Alamõisa asundus, Ala küla) ja pärast Teist maailmasõda, kui Ristipallo rajati Röpina metsamajandi keskus. Ristipalo küla moodustati ametlikult 1977, enne seda oli Röpina-Ala asunduse osa. Ristipalo nimi pärineb Röpina ja Võõpsu vahele jäävalt metsalt, kuid nime tekkimise lugu pole teada. Võimalik, et nimi tuli kasutusele alles siis, kui XIX saj keskpaigas rajati nn Uus surnuaed (vana oli Kõlõstukalmõ Jaama, praeguses Kõstrimäe külas). Metsas leiduvad muinasaegsed kääpad näitavad koha ammumust pühaks pidamist ja koha tähistamine sõnaga *rist* võis tekkida juba enne kalmistu rajamist erinevate võimalike seoste alusel (kivirist, kabel, lahingukoht vm). 1977 on Ristipalo küla alla liidetud põline ↑Lokuta küla. – ES

EAA.2469.1.761, L 3; Eesti TK 50; KNAB; Vene TK 42

Ristivälja [*risti_välja*] <-le> Käi – küla Hiiuma maakonnas Käina vallas (Putkaste ms), u 1900 *Ристивелья* (küla), 1923 *Ristivälja*. ⇒48B3 ♦ 1977–1997 oli Ristivälja ametlikult Mäeltse osa. Külas on ka Ristivälja talu (1886 *Ristivälja*, 1909 *Ристивьяля*). Nimi on külanimena suhteliselt uus, revisjonides ei kajastu. 1886. a kaardi järgi jääb *Risti wälli* Mäeltse küla ja Käina kiriku maade kohale Ristivälja talust põhja. Tõenäoliselt on hiline küla saanud nime asupaiga järgi sellest loodusnimest talunime vahendusel. Ristiväljaga on millalgi pärast 1940. a-id liidetud Kreiandi küla (1886 *Kreiandi* talu, u 1900 *Креянди* küla). Kreiandi talu oli ka Ristivälja küla idaotsas Käina kirikumõisa maal. Ristivälja põhjaosas oli 1930. a-teni Valli küla (u 1900 *Валли*), mida tema kauguse tõttu nimetati ka Siberi külaks. – MK

EAA.2072.9.67, L 1; EAA.3724.4.718, L 1; EAN; HK: 95; KN; KNAB; ÜAN

Ristna [*'ristna*] <'Ristna ~ -sse> Ris – paik (küla) Harju maakonnas Padise vallas (Vihterpalu ms), 1798 *Ristinina* (küla); rts *Korsnäs*. ⇒10A1 ♦ Keibuga 1977 liidetud Ristna küla asub Ristinina poolsaarel.

Nimi on saadud selle järgi, *nina* on lühenenud *na*-ks. Vrd Ristna nina. – MK

EAN; Mellin

Ristna nina [*'ristna nina*], kirjak ka *Ristna säär* Rei – neem Hiiuma maakonnas Hiiumaa vallas, Hiiumaa läänepoolseim, 1728 *Ristininna Marti Widas* (talupoeg Ristnast). ⇒47A2 ♦ Neemenimi koosneb sõnadest *rist* ja *nina* 'maasäär, neem'. Viimane on lühenenud *na*-ks, misjärel lisati uuesti liigisõna *nina*. Saksa keeles on neeme ja laiemalt Kõpu poolsaart nimetatud Hiiumaa järgi (*Dagerort*). – MK

HK: 211–212

Risttee [*'rist_`tee*] <-le>, kirjak varem ka *Ristiotsa*, rahvak *Karja_`mõisa Ote*, San – küla Valga maakonnas Sangaste vallas (Restu ms), 1923 *Restu-Korjuse*, 1945 *Risttee*. ⇒38C3 ♦ Küla territoorium kuulub tänapäeval pooleldi Otepää, pooleldi Sangaste kihelkonda. Uus küla on moodustatud Restu küla maale Karjasilla teeristi ümbrusesse. Sellest ka Risttee nimi (kuni 1977 oli Risttee II küla). Rahvapärane nimi Karjamaa tuleneb Restu mõisa Vanamõisa karjamõisa (sks *Althof*) nimest. Küla kirdepiiril on Mutike, endine Ilmjärve mõisa popsiküla. Teeristist kirdesse jäävaid talusid on varem kutsutud Korjuskülaks ehk Koruseks (koh *Kor`usküla*, 1499 *Coresztevalde*, 1723 *Korrust*). Vrd Restu. – MF

Eesti PK 20; KN; KNAB; Troska 1987: 101; ÜAN

Risu-Suurküla [*risu_`suur_küla*] <-`küllä ~ -sse> Rap – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Ohukotsu ms). ⇒11C3 ♦ 1997 moodustatud küla, koosneb öieti kahest külast: Risuküla (1922), hajatalud läänes, ja Suurküla, vana Ohukotsu tuumikküla idas (1241 *Othencotæs*, 1457 *Odenkotte*, 1725 *Odenkotz*, 1798 *Ohhekotso*). 1977–1997 oli Ohukotsu küla osa. Vrd Ohukotsu. – PP

Bfl: I, 233; Joh LCD: 523–524; LCD: 41v; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 277

Ritsiko <-sse>, koh *Ritsiku* <-he>, rahvak *Matsi* <'küllä>, rahvak aj *Matsi-Ritsiku* <-he> Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), 1638 *Ritzky Pustus*, 1782 *Ritzigo Palso*, 1798 *Ritsiko*, 1820 *Ritsike* (küla), *Matsi* (tal), 1909 *Ritsiko*. ⇒45B3 ♦ XVII saj tühjaks jäänud kohale piirialal tekkis talu ja hiljem küla XVIII saj. Külanime andnud *Ritsik* on suhteliselt tavaline talupoja lisanimi, mille lähe võib olla kahesugune: *Ritsik* ~ *Rits* ~ *Prits* alusnime *Friedrich* mugandusena ja *ritsik* 'rohutirts, kilk, ritsikas'. XIX saj alguses on külas kirja pandud Matsi talu. XX saj ongi küla valdavalt kutsutud Matsi külaks, kuid kirjaliku traditsiooni toel on taas juurdunud Ritsiko nimi. Vrd Pupli. – ES
BAL: 672; EAA.1865.2.141/2:20, L 20;
EAA.1271.1.224:133, L 697; Mellin; Rajandi 1966: 64;
Rev 1638 I: 160; Saar 2008: 140

Riuma [*'riuma*] <-le>, koh <'küllä ~ -sse> Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Tarvastu ms), 1583 *Rimo*, 1584 *Rewma*, 1601 *Riemkulla*, 1624 *Ryhoma*, 1638 *Rohumakill*, *Rumma*, 1797 *Rioma*. ⇒31A2 ♦ Põlisküla, mille väga vana nimi on tugevasti kulunud. Nime järelosa on tõenäoliselt pärit sõnast *maa* või *mägi*. P. Nurmekund on arvanud, et algupärane nimi oleks **Riiumaa*, mis ei tundu aga usutav. Tõepärasem paistab nime algusosa lähtumine pigem vahepealsetes kirjapanekutes kajastuvast sõnast *rohi* : *rohu*. Riuma kagunurk on Mõtsanurga (Metsanurga). Riuma on 1977 liidetud ↑Jaanesa küla. * 1. *Mulgi talu*

Vaade Via Appia jalutusteele Rocca al Mares. U 1920–1933.
EAA.1423.1.122, foto nr 44.

maal kasvab suuremal kivikalmel Kloostrimetsa kask – seal olevat 1330. aasta paiku tegutsenud dominikaani kloostril abikirik. Klooster asunud Adamantsu talu niidul. Muuga metsa ääres asub munkade kalatiik, seest kividega vooderdatud. Seal külas olevat palju södu toimunud, seepärast on nimeks Riiumaa. (1939) 2. Riiuma rahvas olnud vanasti väga kuri ja tülihimuline, kes enesevahel ja naaberküladega ühtelugu kakelnud. Sellest saanudki ta omale nimeks Riiumaa, mis hiljem muutus Riimaks. (1939) – MKu

KM: ERA II 237, 281 (8) – 1939; KM: ERA II 237, 245 (1) – 1939; Mellin: VII, 1796; PA IV: 146, 179; Rev 1601: 129; Rev 1624 PL: 78; Rev 1638 II: 113, 119

Rocca al Mare [*roka al maare*] <-sse> Kei – Tallinna asum Haaberstis (Haabersti ms). ⇒1A1 ♦ Vabaõhumuuseumi piirkond on nime saanud Rocca al Mare suvemõisalt, mille rajas 1863 Girard de Soucanton, kes andis sellele itaaliapärase nime ('kalju mere ääres'). Piirkonnas on teisi suvemõisaid, mh Liberty. – PP Tallinn 2004: II, 147–148

Roela [*'roela*] <'Roela ~ -sse> VJg – alevik Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas, mõis, sks *Ruil*, 1241 *Roilæ* (küla), 1345 *Royele* (küla), 1453 *Rogell* (küla ja mõis). ⇒15B2 ♦ Mellini kaardil 1796 on mõis (*Ruil*) ja sellest lõunas küla (*Roila*). Mõis on rajatud XV saj muinasküla (1241 *Uttærokæ*) kohale. 1930. a-tel Viru-Roela alevik, hiljem Roela asund, al 1977 alevik. Roela nimega on L. Kettunen võrrelnud sõna *roe* : *rooja* 'mustus, sõnnik' (sm *ruoja*), mis võis olla ka söimuseõna. Roela aleviku osad on Roela-Allküla lõunas ja Roela-Teeääre põhjas, enne 1977. a olid need omaette külad. Roela-Allküla idaosa üle oja kannab Roela-Ülejõe nime. Roela ja Runga piiril on Risuale, endine pöpsküla. – MK

EO: 82; Johansen 1932: 9; Joh LCD: 578; KNAB

Rohe <-sse> Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Vaimastvere-Ripuka ms), 1411 *Rûge*, 1599 *Ruhess*, 1795 *Ruhe*, 1839 *Rohe*. ⇒25A1 ♦ Tänapäeva vormist lähtudes võiks kohanime üldnimelise vastena arvesse tulla *rohi*. Sellise oletuse toetuseks võiks tuua ka tuletised *roheline*, *rohekas*, *rohetama* jne. Lõuna-Eesti murretes esineb üldsõna *ruhi* ~ *ruuh* : *ruhe* ~ *ruuhe* ~ '*ruhve* 'küna, paat'. Ka kohanime varasemais kirjapanekuis esineb järjekindlalt *u*. Viimatimainitud üldnime seostamine jõe ääres oleva küla nimega oleks sisuliselt põhjendatud. Häälikumuutuse *u* > *o* põhjenduseks võib viidata läänepoolsetes murretes esinevale *u* madaldumisele *h* ees, mis varem olevat esinenud laiemaltki. Rohe küla lõunaosa on endine Pikapere küla (hiljem veski ja kõrts, praegu vaid sellenimeline talu; 1601 *Pittkipers*, 1627 *Pickfer*, 1638 *Pittkepirse*). – VP Kettunen 1962: 129; PTK I: 181, 206; P XVI: 111; Rev 1601: 158; Rev 1624/27 DL: 169; Rev 1638 II: 165

Rohense <-sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Võnnu ms), 1586 *Rubentack*, 1798 *Rohhendak*. ⇒9C4 ♦ 1977–1997 oli Rohense ametlikult Espre osa. Liitnime järelosa on olnud *-taguse*. Algusosa võib olla mугanenud isikunimest *Rochus*, millest on mujal Eestis esinenud kuju *Roheke*. V. Pall on Rohe küla nimevasteks toonud *rohi* : *rohe* (tuletised *roheline*, *rohekas*, *rohetama*) ja *ruhi* ~ *ruuh* : *ruhe* ~ *ruuhe* 'küna, paat'. – MK

EAN; KNAB; PTK I: 206; Rev 1586: 67; SK I: 346

Rohkuse [*'rohkuse*] <'Rohkuse ~ -sse>, koh ka '*Rohkusi* Pal – paik (küla) Jõgeva maakonnas Saare vallas (Roela ms), 1588 *Mik Rokus* (mõlder Levala külas), 1599 *Rokussa*, 1638 *Rochkusakulla*, 1839 *Rockus*. ⇒25C2 ♦ Liideti 1977 Kalliverega. 1474 on mainitud heinamaad *Rocken(n)so*, mis A. Westrén-Dolli arvates asus umbes sel kohal, kus hiljem Rohkuse küla. Roela jõe ülemjooksu on 1406 nimetatud *Rochkebek* (*Rohkuse oja). Nime päritolu on ebaselge, lähteks võib oletada isikunime (nt *Rochus*). – PP

BHO: 509; PA I: 292; PTK I: 206; P XVI: 120; Rücker

Rohu <-sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas, mõis, sks *Rocht*, 1281 *Rüchte*, 1285 *Ruchte*, 1569 *Rochte* (küla). ⇒15A2 ♦ 1489 on mainitud nii mõisat kui ka küla (*Rochte*). Mellinil on 1796 mõis (*Rocht*) ja küla (*Rohho*). 1920. a-tel tekkis mõisa ümber asundus, mis 1977 liideti külaga. P. Johanseni järgi pärineb siit vasallisuguvõsa *Rochte*, mis on jälgitav XIV saj lõpust alates (1390 Rakveres *Heideke Rochte*). Kui lähtuda eesti keelest, siis on külanime aluseks *rohi* (*roht*) : *rohu*. Vrd Rohense. – MK

BHO: 506; Joh LCD: 901; LUB: III, 475a, 488a, XII, 666; Mellin

Rohuküla [*rohu_küla*] <'külla ~ -sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Ungru ms), 1524 *Rhuem* (**Rhuesz*), 1712 *Rohho Külla Rein*, *Roho Külla Hans*, 1798 *Rohhokül*; rts *Rusby*, sks *Rohho*, *Rohhoküll*. ⇒9B4 ♦ Russowi Liivimaa kroonika järgi randusid rootslased 1220 paigas nimega *Rokol*, seda kirjanekut on seostatud Rohuküla nimega või peetud ka Ridala moonutatud kujuks. Eestikeelne külanimi võib tuleneda sõnast *rohi* : *rohu*. Rootsikeelne *Rusby* sisaldab algusosas sõna *rootsi*, järelosa *by* tähendab küla. Külas oli XVI saj rootsi asukaid. Rohukülaga on 1977 liidetud ↑Eigla. 1930. a-tel oli praeguse Rohuküla piires ka Tubriku (1922). – MK

BHO: 508; EAA.3.1.448:440, L 743; Johansen 1951: 272; KNAB; Mellin

Rohuneeme [*rohu_neeme*] <'neeme>, koh *Rohu_`nieme* Jõe – küla Harju maakonnas Viimsi vallas (Viimsi ms), 1543 *Rohuwen* ~ *Rohoneen*, 1551 *Rochnim*, 1615 *Râuim*, 1689 *Raunemy*, 1729 *Rohonem*. ⇒2B2 ♦ Nime varasemad kirjapanekud on väga kõikuvad, sest eesti *h*-häälikut on võõrkeelsetel olnud raske kirja panna. Küla on saanud oma nime pikalt ja kitsalt maaninalt Rohuneemelt, millest kagu suunas küla asub. Neeme pikkuse tõttu peab P. Johansen varaseimaks maininguks u 1375 *Longenes* (rts 'pikkneem'), kuid tõenäoliselt on see tähistanud ↑Püüsi küla. Viimane jääb neemest endast lõunasse, Rohuneeme lähemale kagusse. – MJ

BHO: 508; Collijn 1926: 134; EAA.1.2.C-III-2; Johansen 1951: 181–182, 321; Joh LCD: 251; Viidas 1992: 91–92; Wieselgren 1951: 158, 357

Rohusi¹ <-le ~ -sse> Kuu – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas (Valkla ms), 1805 *Rohhose Jaan* (isikunimi).

⇒3B2 ♦ Arvati varem Haapse küla alla, kinnitati omaette külak 1997. T. Peil oletab, et püüasustus tekkis saarel XVIII saj lõpul ja piirdus XIX saj-ga. Esimesed asukad pärinud Rammult. Vrd Rohusi². – MJ

Alasti maailm 2002: 91–92; KNAB

Rohusi² Kuu – saar Harju maakonnas Jõelähtme vallas, 1798 *Rohosaar*, 1805 *Rohhose Jaan*, 1814 *Rohhose-saar*. ⇒3B2 ♦ Saar Kolga lahes, Umblu saarest põhja pool. Mellini järgi on saare nimi Rohusaar, kuid teised samaaegsed kirjapanekud seda ei kinnita. Sõnaga *rohi* : *rohu* nimes siiski tegemist on. Nimi võis olla liitega, sõnast *rohune* (saar). – MJ

Alasti maailm 2002: 73, 91; EO: 338; Mellin

Roiu <-le> Võn – alevik Tartu maakonnas Haaslava vallas (Kriimani ms), 1627 *Roya Wessky*, 1796 *Rojo* (karjamõis), 1923 *Roio* (asundus). ⇒33A2 ♦ Algselt ilmselt veskikoht Mõraoja ääres. Päkste külas on juba 1588 olnud mitu veskit. 1758 on Roiu Markuse (*Raujo Marcus*) maadel märgitud mõisakoht. Veskina on ta 1627 kuulunud Hilja mõisale, hiljem on olnud Kriimani karjamõis. 1946 ühendati osa Päkste ja Kõivu-külaga. 1970. a-tel Roiu asund, al 1977 alevik. J. Simm pakub nime päritoluks sõna *roid* : *roiu*, millel on kolm tähendust: 1) mustus, tolm, prügi; 2) jäme liiv; 3) kehv, kõhn loom. L. ja I. Rootsmäe teatel olevat pärimuse järgi Roiu talu rajaja, hilisemate Roiode, Roimannide ja Roilandite esiisa, tulnud siia Rootsist. – MJ

BHO: 510; Mellin; Rootsmäe 2016: 91–92; Simm 1973: 98, lisa 167–168; ÜAN

Roja <-le> Vän – paik (küla) Pärnu maakonnas Vändra vallas (Vana-Vändra ms), ? 1638 *Rohha* (hajatalu Vändra mõisa all), 1795 *Roja Hans*, *Roja Jahn* (talupojad Vändra mõisa all), 1923 *Roja* (küla). ⇒22B3 ♦ Al 1977 Reinumuru osa. Nimele sobiks tänapäevakuju järgi vasteks *roe* : *roja* 'muda, pori, sopp'. – MK
EAA.1865.3.294/4:20–21, 19p, 20p; EKMS: II, 921; Rev 1638 II: 14

Rokina <-sse> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Mokornulk), 1585 *Роткино*, 1599 *в Ройкино*, u 1866 *Ройкина*, 1904 *Roikina*, *Ройкино*, u 1920 *Roikina*, 1922 *Rokino*, *Rokinde*, 1924 *Rokina*. ⇒45C1 ♦ Küla kuulus XVIII saj Taeluva kogudusse ja XIX saj Obinita kogukonda. Kohanime seletuseks võib sobida *roik* 'roigas', *rokk* '(loomas)soök' või Lõuna-Eesti *rokin* 'rogin'. E. Ernits pakkus lähteks vn perekonnanime Rotkin (*Роткин*), A. Šteingolde eesnime *Ротка*, mis on ehk lühivorm nimest *Ростислав* (või *Родион* > *Родка*). *Роткино* muutumine *Ройкино*'ks vene keele baasil ei ole seletatav. Sarnaseid nimesid on mujalgi: Pihkvamaal on Rokino (*Рокино*) küla, Valdais Roikino (*Ройкино*). Ingerimaal on *Roika* järvening Rotkovo (*Ротково*) küla, Karjalas aga *Roikkoila* ja *Roikonniemi* küla. – AK

Academic; Eesti TK 42; Ernits 1924; Harlašov 2002: kaart I; Hurt 1904: XIX; KNAB; RL 1922; Setomaa 2009: 223; Strašević 2002; Vene TK 126; VMS

Ronisoo [*roni_ 'soo*] <-sse ~ -le> Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Kokora ms). ⇒26B3 ♦ Hiline küla, esimest korda nimestikus 1945. 1977–1997 oli Tõruvere küla osa. Nimetatud küla lähedal oleva Ronisoo järgi. Nime algusosa võib tõenäoliselt olla sama päritolu mis ↑Ronivere nimes. Võrdluseks lisab V. Pall veel sm *roni* 'röövlind', *ronni* 'teatud lind, kaaren, ronk'. – PP

KNAB; PTK I: 206

Ronivere <- 'verre ~ -sse> Pal – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Kuremaa ms), 1582 *Runifer*, 1627 *Ronnifehr*, 1839 *Ronnifer*. ⇒25C2 ♦ L. Kettunen on lähteks pakkunud sõnu *roni* 'kalade paeluss' ja *ronima* või isikunime, vahest nimest *Ronimus*, kreeka *Ἱερόνυμος/Hieronimos*. V. Pallile tundub usutavaim viimane seletus, sest nimevorm *Ronimus* on 1758 Kõdu mõisas ka kirja pandud. – PP

EO: 298; PA I: 103; PTK I: 206–207; Rucker

Roobaka <Roobaka ~ -sse> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas, mõis, sks *Ropaka*, 1519 *Ropecke* (mõis), 1645 *Roboka*, 1798 *Ropaka*. ⇒50C2 ♦ Roobaka mõisa kohta on teateid a-st 1519. 1920. a-test Roobaka asundus. 1970. a nimekirjas oli Roobaka asundus ning Roobaka I ja II küla, need liideti 1977 põhisosas kokku Roobaka külaks. Nime võib analüüsida mitmeti. Häälikuliselt sobiks eesti sõna *roobakas* : *roobaka*, mis on tuletis *roop*-tüvest, vrd ka **roobakas* (keskvõrdes mitmusliku sõna *roobakamad* oletatav lähtevorm) 'vilets'. Kuna mõis ja küla asuvad endisel eestirootsi alal, on võimalik lähtuda ka rootsi keelest, vrd eestirootsi kohanime *Röback* ja Soomest Pohjanmaalt (millega Saaremaa kohanimedel on ühisjooni) *Råbacka*. Rootsi kohanime *Råbäck* on seletatud sõnadega *rå* 'kabris, metskits' ja *bäck* 'oja'. Roobaka puhul tuleb järeloa vastena kõne alla ka eestirootsi *bakk* 'mägi, kungas', mis esineb Saare- ja Hiiumaal teisteski kohanimedes. Võimalik on ka, et nimi on siirik Soomest või Rootsist. Vrd Roobe. – MK

KNAB; SK I: 347; SOL: 263; VMS

Roobe <-le> Hel – küla Valga maakonnas Helme vallas, mõis, sks *Ropenhof*, 1226 *Rupenia* (ala), 1593 *Ropen* (mõis). ⇒38A2 ♦ Kuni 1977 Roobe asundus. Küla on nime saanud mõisa järgi, viimane omakorda põhineb liivi sugunimel, mis esineb ürikuis kujul *Ropa*, *Rope*, *Roop*, *Ropp*. Nimi tuleb kohanimedes esile liivlaste aladel ka Lätis. 1968 liideti osa Roobe külast Tõrva linnaga. – MK

BHO: 512; Eisen 1929a: 162–163; EO: 6–7; LUB: III, 87a

Roobi <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1638 *Kierriko Jury Pustus*, 1684 *Kirko Mick*, 1796 *Dorf Robi oder Kerriko*, 1839 *Robi*. ⇒44C3 ♦ Roobi oli 1977–1997 Ristemäe küla osa. XVIII saj kirjalikku käibesse tulnud Roobi nimi võiks põhineda eesnimest saadud lisanimel. Võrdluseks sobivad Roberti (Rupert) mugandused *Roop*, *Roopi* jt. Eesti nimevaras leidub samakujuline ja ilmselt sama päritolu vanem lisanimigi, nt 1468 *Clawes Rope*, mida võib olla teisendatud ka nimeks **Rööp*, nt 1540 *Hannus Roepe*. Külanimi on XVIII saj vahetunud. Varasem, algatalu nimi erineb pisut nimedest, mis põhinevad XVI saj eesnimel *Käärrik (< *Gerhard*). See nimi on kas seostunud sõnaga *kirik* (võru *kerik*) või olnud Gerhardi mugand nagu sks *Girke*, mis omakorda on mõjutatud lääneslaavi eesnimest *Girek* (< *Georgius*). Seda eesnime on XVI saj silmatorkavalt palju leidunud Sangastes (1582 *Kiryk*, *Kirk*, *Kieryk*, *Gieryk*), samal nimel põhineb Sangaste perekonnanimi *Kirk*. Roobi lõunaosa on tuntud Palandu nime all. Vrd Ropka. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.6.316:13, L 8;

EAA.1268.1.403:483, L 430p; Lexikon der Familiennamen 2008: 248; PA I: 69–73; Rajandi 2011: 145; Rev 1638 I: 188; Rucker; Stoebe 1964: 64, 156

Roobuka <-le>, koh ka *Robuka* Hag – küla Harju maakonnas Saku vallas (Tohisoo ms), 1922 *Roobuka*. ⇒11C1 ♦ Roobuka küla on tekkinud XX saj alguses, nime lähteks on Roobuka, ka Roobaka talu. Võibolla lähtub nimi sõnast *roobakas* 'rööpeline, sissekulunud'. – PP

KN; KNAB; Wd

Roodeviku <-vikku ~ -sse>, kirjak varem ka *Rodeviku* Koe – paik (küla) Järva maakonnas Koeru vallas (Ervita ms), 1834 *Rodewiko Jürri* (tal), 1866 *Роддавикъ*. ⇒14A4 ♦ Küla sai alguse 1830. a paiku rajatud taludest, millest üks sai nimeks Roodeviku Jüri (peremees Jüri Krull Kalitsast). 1977 liideti küla Kalitsaga. Nimepaneku motiiv pole teada, varem sellist nime sealkandis ei olnud. Roodeviku talu on ka Paistu Kassi külas, kuid seal on nimi veelgi hilisema tekkega. Tõenäolisim on Roodeviku seos Paldiski varasema saksakeelse nimega *Rogerwiek*, sest mõisavalitseja Masingi proua oli pärit Paldiski lähedalt Padiselt. – FP

EAA.298.2.71, L 4; EAA.1864.2.VIII-152:170, L 173p;

EAA.1864.2.V-54:56, L 55; KNAB

Roodevälja [*'roode_välja*] <-le>, koh ka '*Ruode_välja* Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas, poolmõis, 1844 *Rodewa* (küla). ⇒5B4 ♦ XIX saj rajati küla asemele poolmõis, mis eraldati Sõmerust 1863. 1970. a-tel oli lõunapoolne osa poolmõisa ümbruses Roodevälja asund, põhjapoolne küla, 1977 ühendati mõlemad külaks. Osa varasemast Roodeväljast on kokku kasvanud Rakverega, moodustades Narva tänava ääres Roodevälja linnajao. Nime aluseks on loodusnimi, mille algusosa lähtekohaks *roog* : *roo* 'pilliroog', vrd *rood* : *roo* 'rodu, rida'. Nimi on külanimeks saanud ilmselt talunime kaudu, vrd Kaarli mõisas 1816 *Rodewa Andrese Jaan*. – MK

BHO: 507; EAA.1864.2.VII-104:188, L 186p; EMSK;

Schmidt 1844

Roodi <-le> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas, mõis, sks *Sallentack*. ⇒21B3 ♦ 1624 oli Peter Grothi valduses *Salutaguse (*Sallentagk*), Ertsma (*Erzma*) ja Tõrdu (*Torta*) küla, millest tekkis Roodi mõis. 1681 asus mõis endise *Salutaguse küla (*Sallentack*) kohal. Mõisa eestikeelne nimi on mугanenud omaniku perekonnanimest *Groth* (*Groot*, hiljem *Grotenhielm*). 1920. a-tel tekkis mõisa maadele Roodi asundus, mis 1939. a paiku nimetati varasema eestikeelse nime järgi Salutaguse külaks. Roodi nimi taastati 1977. Saksakeelne mõisanimi pärineb eestikeelsest külanimest. Vrd Salutaguse. – MK

BHO: 530; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB; Pärnumaa 1930: 467–468; Rev 1624 PL: 27; Uustalu 1968: 745

Roodu <-le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Kohtla vallas (Kohtla ms), 1712 *Roddo Michel*, *Roddo Jõrry* (talupojad Kohtla mõisas), 1716 *Rodo Michel*, *Rodo Hinn* (talupojad Kohtla mõisas), 1871 *Rodo* (küla), 1913 *Родо* (asula). ⇒7A3 ♦ Külana uuesti nimekirjas 1970. Nimega on P. Johansen samastanud kirjapaneku a-st 1373 (*wo das Flüsschen [dat Syp] abwärts geht bis in Rote*). On väike võimalus, et kirjapanekus pole tege- mist jõe nimega, nagu „Brieflade“ register, Johansen ja Balti kohaleksikon (BHO) oletavad, vaid küla nimega, kust jõgi läbi voolab. Roodu ehk Kohtla jõge on kindlasti mainitud 1549 (*Rottischer Bach*) ja 1536 on mainitud veskit, mis asus ilmselt samal jõel kohas,

kus ta ühineb Purtse jõega (*Radogegge*). Johansen on käsitlenud jõe nime ühenduses Lügänuuse ja Kohtla vahel Purtse jõest idas asunud muinasküla nimega (1241 *Rodickæ*). Küla nimi esines viimati Lügänuusel XVII saj lisanimena (*Rodicka Hans*). Praegune Roodu küla on tõenäoliselt pärinud oma nime jõe nimest, mis omakorda oli vist mõjutatud muinasküla nimest. Viimasele on L. Kettunen oletamisi vasteks toonud *rood* : *roou*, *roo* (*root* : *roodu*) 'roots(u)'. Tuletise **Roodiku* puhul oletab ta isikunime. Vrd *roodikas* 'roigas'. Tähelepanuväärset 1583. a kirjapanek külanimest ongi *Royka*, vrd 1427 mõisana *Rodeke*. – MK

BHO: 507; EAA.3.1.451:231, L 164p; EO: 21; Joh LCD: 577; LUB: VII, 627; Schmidt 1871; VMS

Roodva [*'roodva*] <-le>, koh ka '*Roodva* ~ -sse>, koh ka *Rootova* <-he>, rahvak varem *Tserepinna* Se – küla Petseri rajoonis Laura vallas (Pan), vn *Ротово*, 1686 *Ротова*, u 1866 *С-цо Хорепнино*, 1882 *Семеновское*, *Корсаково* (mõis), u 1900 *П. Ротово*, 1921 *Korsakova*, *Rotovo*, 1928 *Rootova* (puustus, mõis), 1934 *Tserepinna* (mõis), 1939 *Roodva*. ⇒46A3 ♦ Roodva küla on mainitud XVII saj; XIX saj rajati mõis, mis kuulus Sõmeritsa (*Щемерицы*) koguduse alla. Hilisem küla kujunes 1920.–1930. a-tel vallakeskusena endise mõisa juurde. Rootova vald (*Ротовская волость*) asutati 1922 endise Pankjavitsa valla keskosas. 1939 nimetati see Roodva vallaks ning 1945 moodustati sellest samanimeline Pihkva oblasti Katšanovo rajooni külanõukogu (*Ротовский сельсовет*). 1958 liideti see Petseri rajooniga ning 1961 jagati Pankjavitsa ja Laura külanõukogu vahel (küla ise jäi viimase alale). Roodva (Rotova) nime päritolu on ebaselge; võib vaid oletada mingit tuletist sõnast *pot* 'suu, suue, avaus'. Mõisate eri nimed tulenevad arvatavasti omanike perekonnanimedest (*Хорепнин*, *Семенов*, *Корсаков*), *Корсаковъ* esineb ka vanavene isanimena. Mõisa seto nimi *Tserepinna* on arvatavasti samuti mugandus perekonnanimest *Черепов* (< *череп* 'kolp; kõva kate'). Vrd ka *Tserepüvä* (*Черепово*) küla Pankjavitsas. Vrd *Tserebi*. – AK

Eesti TK 42; ERA.14.2.450; Isakov 2001: 140; Ivanov 1841: 247; KN; KNAB; Setumaa 1928: 312; Tupikov 1903: 590–591; Vasilev 1882: 285; Vene TK 126; ÜAN

Rookse [*'rookse*] <-sse>, koh '*Ruukõsõ* ~ '*Ruukõsõ* Võn – küla Tartu maakonnas Võnnu vallas (Kurista ms), 1744 *Roogsche Krug*, 1758 *Raugese*, 1839 *Roksild*, *Kurista* (kõrts, küla), 1909 *Rooksekrug* (kõrts). ⇒33B3 ♦ Rookse on algselt kõrtsi nimi. Küla on kandnud tegelikult Korista ehk Kurista nime ja on 1942 ümber nimetatud Rookseks, sest pärast maareformi rajati mõisa kohale Kurista asundus, hilisem küla. 1923. a nimestikus on olemas Kurista ainult kui asundus ja postijaam, Rookse puudub. L. ja I. Rootsmäe arvavad, et Rookse nimi näib tulenevat sõnast (*pilli*)*roog*, roogu leidis tõenäoliselt kõrtsi juures varem asunud veskijärves. Paika Kurista ja Rookse küla vahel nimetati varem Vastsemõisaks samanimelise karjamõisa (ka Kõivu ehk Kõo karjamõis, Kõivumõis, Kõomõis, sks *Birkholm*) järgi. Vrd Kurista. – MJ

BHO: 276; EVK; Rootsmäe 2016: 306, 316, 336; Simm 1973: 98, lisa 168; Simm 1977: 114, 119; ÜAN

Rooküla [*'roo_küla*] <-külla ~ -sse>, koh varem ka '*Rook_küla* ~ '*Rookla* Kos – küla Harju maakonnas Anija vallas, mõis, sks *Rohküll*, 1241 *Rocol*, 1324 *Rokele*, 1524 *Rokull* (küla), 1726 *Rohküll* (mõis), 1922

Rookla (küla). ⇒13A1 ♦ Põline küla. Veel 1586 kuu- lus Paunküla mõisa alla, Rooküla mõis rajati XVII saj keskpaiku. 1977 liideti Rooküla asundus ja küla. Nime lähtekohaks võivad olla sõnad *roog* : *roo* või *rohi* : *rohu* ~ *roho* + *küla*. P. Johansen kõrvutab nime soome kohanimega *Ruokola*. L. Kettunen pakub võimalikuks algvormiks **Rohoküla*. Rookülast kagus on endine Kaivere kõrtsikoht, mida P. Johansen seostab Taani hindamisraamatus 1241 mainitud nimega *Kaipiaveræ* (viimati 1871 *Kaefer, Kaewer*). Vrd Alavere¹. – TL
Bfl: I, 913; EO: 94; EVK; Joh LCD: 394, 578–579;
KNAB; Rev 1725/26 Ha: 310

Roomassaare [*roomas_saare*] <-`saarde> Kaa – Kures- saare linnajagu, 1598 *Haffen under Romser*, 1798 *Roma Saer*. ⇒53A1 ♦ Algselt saarenimi, mis oli kujunenud sadama, hiljem paikkonna nimeks. Nime algusosa võib olla lühenenud liitsõnast *roomaa* või olla pärit isikunime mugandist *Roomo* ~ *Roomu*, mis on tekkinud väisnimest *Fromhold*. Võimalik on nime algusosa võrrelda ka rootsi *Roma* nimele lähte- kohaga *rum* 'lage plats'. – MK

EAN; Johansen 1951: 299; SK I: 348; SOL: 257

Roosi <-le ~ `külla>, koh ka *Roosi_külä* <-`küllä> Kan – küla Põlva maakonnas Laheda vallas (Põlgaste ms), 1723 *Rossi Andres*, 1783 *Rossi*, 1804 *Rossi Johan*, *Rossi Jaan*, 1937 *Roosiküla*. ⇒39C3 ♦ Põlgaste mõisa põl- dudele 1920. a-tel rajatud asundusküla näib esmapil- gul olevat saanud lihtsalt kaunikõlalise, positiivseid seoseid loova nime. Tegelikult asus samas piirkon- nas veel umbes sajand enne asundusküla tekkimist **Rossi* või **Rosi* talurühm. Põlgaste mõisas on XIX saj mõisamaaks muudetud talude nimed tulnud tagasi ka asundustalude nimedena, nt Hinno (1723 *Hinno Jürri Paap*) ja Ilvese (1723 *Ilwisse*). Talunime- sid ja talupoja lisanimesid *Rossi*, *Rosi*, *Rusi*, *Proos* (ka *Roos*) peetakse üldiselt tulenuks eesnimest *Ambrosius*. Roosi küla on 1977 liidetud Kruuta küla (Plv), nimetatud karjamõisa (sks *Krutenhof*) järgi. – ES

EAA.1267.1.286:219, L 427; EAA.567.2.646:2,

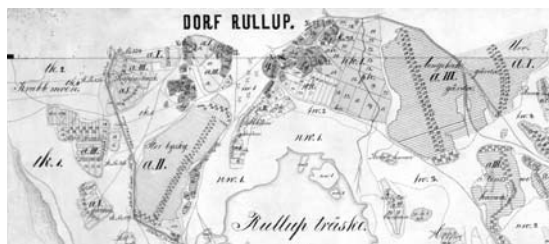
L 1p; Eesti TK 50; Mellin; Rajandi 1966: 25;

RGADA.274.1.174:475, L 468p; SK I: 350

Roosiku <-le>, koh ka *Roosikatsi* <-`katsi> Rõu – küla Võru maakonnas Antsla vallas (Tsooru ms), 1627 *Roseke Meus*, 1638 *Rusche Iwan*, *Rosche Lenert*, 1684 *Roeske Paap*, *Roske Lennart*, 1688 *Roske Peepe Hindrich*, *Roskaste Lenarte Jörry*, 1765 *Dorf Roskessa*. ⇒44B2 ♦ 1638. a mainitud mõlemad talupojad olid pärit Rõu- gest, samal ajal kui Tsoorut loeti veel Urvaste kihel- konda kuuluvaks. Talud asusid eri kohtades. XVIII saj asutati Paabu kohale karjamõis, 1798. a kaardil *Roosessa*, hiljem saksastatult *Rosettenhof*. Lennarti koha talurühma on 1796 nimetatud *Kiwwi Roskessa* ja see on praeguse Roosiku küla tuumik. Nime pärit- olu pole selge. Loogiline oleks oletada lisanime tek- kimist Roosa mõisast pärinemise põhjal. Vanapärane kollektiivliide *-kese* või *-katsi* näitab, et neid naabreid sai siis kutsuda roosikesteks (*roosikadsõq*, *roosikuq*). Teine võimalus on, et roosikeste nime aluseks sai keskajal käibele tulnud eesnime *Ambrosius* muga- nus **Roos*. Roosikuga on 1977 liidetud Päkä (Päka) ja Raudsepä (1970 *Raudsepa I*) küla, läänes kuulub Roosiku piiresse endine Ohe küla (liidetud samuti 1977). Vrd Vana-Roosa, Roosi. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:217, L 212p;

EAA.1268.1.403:616, L 551p; LGU: I, 119, 208; Mellin;

Rooslepa küla Saare mõisa kaardil. XIX saj II pool. EAA.1337.1.1, L 3.

Rev 1624/27 DL: 94; Rev 1638 I: 49; Rajandi 1966: 25;

Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/36:569, L 569p

Roosilla [*`roo_silla*] <-le> Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Vooru ms). ⇒38A1 ♦ Roosilla oli 1930. a-tel koorejaama nimi, hiljem arenes asulaks. Kuni 1977. a-ni ametlikult Roosilla asund. Roosilla põhjaosa on endine Koguli küla, rajatud samanime- lise karjamõisa maadele (nimi esineb vabadiku lisa- nimena *Kogul Jak* juba 1583). Roosillaga on 1977 lii- detud Laanekuru (Laane, 1970 Räägi) ja ↑Põra küla ning osa Üigu (1624 *Huyko Hans*) ehk Alvre külast. Laanekuru kaugem lääneots on tuntud Murru nime all. – MKu

Eesti SK 10; KN; KNAB; PA IV: 142; Rev 1624 PL: 80

Roosisaare [*roosi_saare*] <-`saarde ~ -le>, koh *Roosi_saarõ* <-`saardõ>, rahvak ka <Saarõ `pääle> Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas (Vana-Kasaritsa ms), 1923 *Roosisaare* (küla). ⇒44C1 ♦ Vagula ja Tamula järve vahelisel soisel poolsaarel oli XIX saj keskpaiga kaar- tide järgi kõrgendikke nimedega *Jerw saar* ja *Waddi saar*. Kõige idapoolsema, Võru linnale lähima kõrg- endiku nime pole kaartidel mainitud, kuid XX saj alguses kandis seal endisele kroonumõisa maavalduse- le rajatud talu Roosisaare nime. Nime päritolu pole täiesti selge. Tõenäoliselt on nimi antud Võru linna poolelt populaarse väljasõidukoha tähistamiseks. XX saj II poolel laienes Roosisaare külanime ka Vadi- saarele rajatud asundustaludele, hiljem liideti juurde poolsaare läänekaldale tekkinud Vagulasoo küla. Viimase kohta on kaartidel kasutatud ka Kotsusaare külanime Kodso talu järgi. Vrd Roosi. – ES

EAA.3724.4.1860, L 1; EAA.3724.4.1864, L 1; Eesti TK 50; Eesti TK 200; ÜAN

Rooslepa [*`rooslepa*] <-`leppa ~ -sse> = **Roslep** [*`ruus`lep*] <Rosleppi>, koh *Rolop* [*rulup*] Noa – küla Lääne maakonnas Noarootsi vallas (Riguldi ms), u 1540 *Rotzlep*, 1564 *Roszelepp*, 1565 *Rodzláp*, *Rotslep*, *Rotzlep*, 1798 *Roslep*. ⇒9C2 ♦ 1977–1997 oli Dirhami küla osa. Rooslepa nimi on eesti päritolu ja kuulub samasse tüüpi kui kohanimed Paslepa, Sut- lepa, Aulepa. Nime aluseks on rahvanimetus *rootsi + lõpp* : *lõpu* või *lõpp* : *lõpe* 'laht'. – MK

Johansen 1951: 146; Lagman 1964: 57–58; Mellin

Roosna [*`roosna*] <`Roosna ~ -sse ~ -le>, koh aj *Ruosna* Amb – küla Järva maakonnas Ambla vallas, mõis, sks *Sonorm*, 1402 *Sonorm*, 1732 *Roosna*. ⇒14A2 ♦ 1402 läänistati Curd Sonormele kuulunud **Soonurme* mõis uuele omanikule. Võimalik, et varem oli mõisa asemel olnud samanimeline küla, mis andis nime ka Sonorme vasallisuguvõsale. Teine oletus on, et suguvõsa algkodu on Lüganuse khk Soonurme külas ning Ambla kihelkonda on nimi sealt rännan- nud koos omanikuga. A-tel 1525–1764 kuulus mõis

- Rosenite suguvõsale, kellelt sai eestikeelse Roosna nime; saksa keeles jäi püsima *Sonorm*. Eesti keeles on Soonurme nime kasutatud nähtavasti ainult XX saj saksakeelse nime mõjul asunduse (endise mõisa) nimena. Roosna asundus jagati 1977 Jõgisoo ja Reinevere küla vahel. Mõisalt kandus Roosna nimi ka Nõmmküla vallamaja ümbrusesse tekkinud külale (u 1900 *Сонорм*), mis 1977 liideti Reinevere külaga. Mõisast 6 km lõunas asuvat Kaarevere küla (1429 *Karrefer*) hakati 1920. a-tel mõisa järgi kutsuma ka Roosna külaks, kuid ametlikult muudeti nimi selleks alles 1977. Roosnaga liideti 1977 Tammiku küla (1429 *Tamkas*), Liivaku asundus (tekis 1920. a-tel Annemõisa ehk Liivaku karjamõisast, 1879 *Annenhof*, 1883 *Annemõis*) ja ↑Lüsingi asundus. – FP
Bfl: II, 928; BHO: 559; EAA.3724.4.479; Grenzstein 1882–1883; KN; KNAB; Thor-Helle 1732: 316
- Roosna**² [*'roosna*] <'Roosna ~ -sse ~ -le> Päl – paik (küla) Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Kaarepere ms), 1798 *Rosna* (karjamõis), 1839 *Rosenhof*. ⇒25B2 ♦ Küla, algelt karjamõis. Liideti 1977 Patjalaga. Nime lähteks on tõenäoliselt saksa nimi *Rosen*, mh oli Kaarepere mõisa varasemaid omanikke *Rosenkampff*. – PP
PTK I: 208
- Roosna-Alliku** [*'roosna-alliku*] <-le>, koh ka *Alliku* Jln – alevik Järva maakonnas Roosna-Alliku vallas, mõis, sks *Kaltenbrunn*, XIV saj *Yalechtem*, 1564 *Jegeleht*, 1732 *Halliko*, 1818 *Roosna Allik*. ⇒13C3 ♦ Küla kandis algul *Jõelähte nime, kuna sealt saab alguse Pärnu jõgi. A-ks 1617 läks küla Bogislaus Roseni valdusesse, kes asutas sinna mõisa. Eesti keeles oli peamiselt kasutusel nimekuju (*H*)*alliku*, ent nähtavasti eristamaks seda Türi-Allikust, lisati mõnikord Rosenite kui mõisa asutajate (omanikud 1617–1731) järgi *Roosna*, mis hiljem kasutuses kinnistus. 1920. a-test asundus, 1977. a-st alevik. Hajusam osa endisest asundusest sai ↑Allikjärve külaks. Mõisa saksakeelne nimi *Kaltenbrunn* (mainitud al 1639) tähendab külma allikat. – FP
Blumfeldt 1949: 169; EAA.1.2.933:23, L 23; KNAB; Land-Rolle 1818: 40; Schilling 1970: 63–64; Ungern-Sternberg 1912a: 14, 114, 134
- Roosta** <-le> Noa – paik (küla) Lääne maakonnas Noarootsi vallas (Saare ms), rts *Rosta* [*ruusta*], 1565 *Rosendall by*, *Rosendael*, 1615 *Rosendall*, 1638 *Rosenthal*, 1653 *Rosta*, 1678 *Rohstahl*. ⇒9C2 ♦ Al 1790 oli küla Saare mõisa lahustükk keset Riguldi mõisa valdusi. Pärast 1930. a-id liideti Elbikuga. Nime kohta on pakutud mitu tõlgendust. C. Russwurm oletas, et nimi on saadud omanike, von Rosenite järgi. E. Lagmani seletus näib siiski usutavam: nimi on vanimate kirjapanekute põhjal siiriknimi, keskaegne saksapäranne kloostri nimi *Rosenthal*, mida leiab Rootsist juba XIII saj. Roostal korraldati 1. VIII 1937 eestirootslaste esimene ülemaaline spordipäev. Roosta idaosa tuntakse ühe hajatalu järgi Proostana (rts *Prosta*, varem *Prostad*). – MB
Aman 1992: 677–679; Lagman 1964: 35, 59, 133; Russwurm 1855: I, 118, 125
- Roostoja** [*'roost_oja*] <-le> lis – küla Ida-Viru maakonnas Tudulinna vallas (Tudulinna ms), 1796 *Rostwa* (küla), 1844 *Rosteolia*, u 1900 *Росмоа*. ⇒16B2 ♦ 1732 on Mäetaguse mõisas märgitud talupoeg *Rost Joja Tönno* ja 1795 talupoeg *Rostaja Jaan*. Küla on nime saanud talunime vahendusel jөнimest Roostoja. Nii on nimetatud sel kohal Rannapungerja jõge. Võimalik, et jõgi on saanud nime roostekarva vee järgi. Roostojaga on 1977 liidetud osa Mõisakülast (Tudulinna asundusest). – MK
EAA.3.1.469:932, L 933p; EAA.1864.2.V-38:351, L 341p; KNAB; Mellin; Schmidt 1844
- Rootsi**¹ <-le>, kirjak varem ka *Rootsiküla* Rei – küla Hiiumaakonnas Hiiuma vallas (Reigi krkms), 1844 *Rotsi*. ⇒47C1 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Pihla küla osa. Kuulus varem Reigi küla alla, Rootsi nime sai alles pärast 1781. a Reigi rootslaste ümberasustamist Ukrainasse. – MK
EAN; HK: 213; KNAB
- Rootsi**² <-le> Kir – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Kasari ms), 1525 *Roskull*, 1564 *Roitzi*, 1565 *Rozßi by*, 1798 *Rootzikül*. ⇒20C3 ♦ Oli 1977–2014 liidetud Seira külaga. Küla kuulus XVI saj Lihula kloostri külas oli talu nimega *Rotze Oleve*. Nimi on saadud rootslaste järgi. – MK
EAA.1.2.932:12, 37, L 10, 32p; Johansen 1951: 291; Mellin
- Rootsi**³ <'Rootsi ~ -sse> Hag – küla Rapla maakonnas Kohila vallas (Tohisoo ms), 1867 *Rotsi* (karjamõis). ⇒12A2 ♦ Tohisoo maal asunud edelapoolsetest taludest 1920. a-tel moodustunud küla on nime saanud endise Rootsi karjamõisa järgi. Karjamõis on tekkinud arvatavasti XIX saj II poolel. 1977–1998 oli Aandu küla osa. Rahvapärinus seostab nime tekke Rootsist toodud asukatega, koha peal on tuntud ka kohanimed Rootsimägi ja Rootsilinna park, vana sõjalinn. – PP
EAA.3724.4.319, L 1; KM: ERA, MD 483 (4) – 2004; KN; KNAB; Vene TK 42
- Rootsi**⁴ <-le> LNg – paik (küla) Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Oru ms), 1565 *Swedessche Sosall*, 1798 *Rootzi Sosal*, 1844 *Rotsisosal*. ⇒10A3 ♦ 1977 liidetud Soolu külaga. Varasem Rootsi-Soosalu küla, hiljemalt XVI saj eraldatud omaette külaks. Küla idaosa nimetatakse Lillekülaks. Vrd Oru³, Soolu. – MK
EAA.1.2.941:663, 665, L 652p, 654p; Johansen 1951: 252, 261; Schmidt 1844
- Rootsiklaid** [*rootsik_ 'laid*] Var – saar Pärnu maakonnas Varbla vallas, 1871 *Rosisaar*. ⇒27A2 ♦ Laiunimele võib võrdluseks tuua sõnatüve *roots* tuletise *rootsik* 'konts, tüügas', ehkki selle registreeritud levik jääb eemale. – MK
EMSK; Schmidt 1871
- Rootsiküla**¹ [*rootsi_küla*] <-külla ~ -sse>, koh *Ruõtsik_küla* ~ *Ruotsi_küla* Khn – küla Pärnu maakonnas Kihnu vallas (Kihnu ms), u 1540, 1543 *Rotzkull*, 1624 *Rohzekill*, 1797 *Rootsikülla*. ⇒27C4 ♦ XVI saj elas külas talupoeg *Rothse Jurgen*. Külanimi on tekkinud rootslaste järgi. Küla lahusosad on Äpeots (edelas) ja Pitkänä (saare lõunatipus). Rootsikülaga on 1977 liidetud ↑Turuküla. – MK
Johansen 1951: 294; Rev 1624 PL: 5; Stackelberg 1928: 180
- Rootsiküla**² [*rootsi_küla*] <-külla ~ -sse> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas, mõis, sks *Rotziküll*, 1645 *Roziküll* (mõis). ⇒49B4 ♦ 1515 ja 1521 on mainitud, et piiskop on Jurgen Lodele läänistanud kõrtsikoha ja üksjala Kihelkonna kiriku juures asuvasse rootsi külla (*Swedesszchen dorppe*). Küla oli keskajal jagatud ordu ja piiskopi vahel. Hilisem Rootsiküla mõis tekis 1560. a läänistusest Conrad Burmeistrile. Samanimeline küla paiknes mõisast lõunas. 1920. a-tel tekis mõisa maale asundus (hiljem Rootsiküla I), mis 1977 liideti külaga (enne

1977 Rootsiküla II). Rootsiküla piirese kuulub ↑Papiisaare sadamakoht. – MK

Johansen 1951: 304; KNAB; SK I: 349

Rootsiküla³ [*rootsi_küla*] <`külla ~ -sse>, koh *Ruat`si* ~ *Ruat`si_küla* Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Alatskivi ms), vn *Рочуно*, 1592 *Roczzyrand*, 1601 *Rotze Kulla*, 1732 *Rootsist*, 1758 *Rotzikülla*, 1901 (*Dorf*) *Rotschina*. ⇒26C3 ♦ Vene asustusega küla. V. Palli arvates võib nime seletada kas rahvanimetusega *rootsi* (sel juhul oleks vene nimi selle mugandus) või vene sõnaga *роча* 'varjatud jahionn metsas'. Võib-olla tuleks kõne alla hoopis Põhja-Vene murretes esinev *роча* 'kalastusala jõel kaugel asuvas kohas'. 1977 liideti Rootsikülaga Rootsisoo küla. – AŠ, PP

KNAB; PA II: 421; PTK I: 208; Rev 1601: 10

Rootsivere <`verre ~ -sse> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Muhu-Suuremõisa ms), 1570 *Rotzeuer* (vakus), 1645 *Rotzeuer*, *Rotzewer*, 1798 *Rotziwer*. ⇒51B1 ♦ XVI saj oli küla juba olemas, sest vakuseid nimetati enamasti mõne tähtsama küla järgi. * *Muist ütlevad, et see [küla nimi] on sellest tingitud, et Rootsi sõja ajal siin nii palju verd valatud, mehi kaotatud, aga teised vaidlevad vastu, et see on rootsi keelest võetud, see nimi. Veer tähendab rootsi keeles mereäärt.* (1975) – MK

KM: RKM II 315, 465 (1) – 1975; SK I: 350; SMF: 60

Roovere [*roovere*] <`verre ~ -sse>, koh ka 'Roore Tür – küla Järva maakonnas Väätsa vallas (Piiumetsa ms), 1739, 1796 *Rofer*. ⇒23A1 ♦ Roovere oli Piiumetsa mõisa karjamõis, mis jagati kandikohtadeks juba tsaariajal. Praegustel andmetel küllalt hiline nimi võib olla moodustatud teiste vere-nimede eeskujul, aluseks *roog* : *roo*. Roovere saunaküla on hütitud ka Rooväljaks ja Narukülaks. Rooverega on 1977 liidetud osa Jõekülalt (1945 *Jõe*, u 1900 *Вяца*). – MK

BHO: 507; EVK; KNAB; Mellin; Troska 1987: 100

Ropka [*ropka*] <`Ropka ~ -sse> TMr – Tartu linnajagu, mõis, sks *Ropkoy*, *Taubenhof* (varem), 1638 *Karlefer*, *Rupkoy* (mõis). ⇒32C2 ♦ Linnajagu on saanud nime mõisa järgi. Viimase kohta on andmeid al 1531 (*Karlefer*). Mõisa maad, kuhu kavandati rajada tööstustettevõtte (praegune Ropka tööstusrajoon), anti Tartule 1923. Samal ajal ühendati Tartuga Piiskopi mõisa maad (1627 *Papi Moisa*, sks *Bischofshof*). Aedlinnaline eramupiirkond (Ropka aedlinn ehk ↑Variku) liideti Tartuga 1962. Ropka mõisale kuulunud Külitse külas (Nõukogude ajal asus seal Ülenurme õppe-katsemajandi Ropka osakonna keskus) asub Ropka paisjärv. Ropka nime kannab ka üks Aru mõisa karjamõisaid (sks *Ropka*; Nõo). Selle asemele tekkinud küla liideti 1977 Mäeotsaga. Ropka nime päritolu pole selge. Seda on ühendatud vene sõnaga *робко* 'aralt', mis pole eriti usutav. M. J. Eiseni arvates on kohanimi tulnud Roopide suguvõsast; ka seda on raske põhjendada. Nime algusosa saab häälikuliselt ühendada sõnadega *roobakas* : *roobaka* 'rooplik', *ropp* : *ropu* 'räpane' või *rupik* : *rupiku* 'kõlbmatu maa; mölgiline, puukoorest torbik', järelosa aga sõnadega *koda* : *koja* või *oja* : *oja*, ent kohanime päritolu jääb siiski ebaselgeks. Varasem sks nimi *Taubenhof* pärineb XVI saj mõisaomaniku nimest. *Karlefer* lähtub eestikeelsest vere-liitelisest nimest või on ületaotluslik. Viimasel juhul võib kohanime algusosa seostuda isikunimega *Karl*. Vrd *Roobaka*, *Roobuka*. – EE

BHO: 512; Eesti arhitektuur 1993–1999: IV, 11; Eisen 1918b: 2; ENE-EE: VIII, 214; EM: 94, 98, 184; LGU: II,

316; Pullat 1980: 43; Rajandi 2011: 145; Rev 1638 I: 70; SK I: 347; VMS: II, 347, 348

Rosma [*rosma*] <-le>, koh <-lõ> Plv – küla Põlva maakonnas Põlva vallas (Timo ms, Vastse-Koiola ms), 1627 *Rosme Jann*, *Rostma* (veski), 1638 *Roszma Kywi* (veski), u 1685 *Rosma külla*, 1757 *Rosma*, 1798 *Roosma Fl.* (jõgi). ⇒40A2 ♦ Külanimi esineb esmalt talupoja lisanime ja veskinimena. XVII saj alguses loetleti seda kohta Sooküla all, hiljem vahel Metste all. Tõenäoliselt ongi tegemist esialgse veski- ja ojanimega. Kahtlemisi võib selles ära tunda sõna *rossõq* : *rostõ* (~ *rossõ*), mis tähendab roostet ja mis on võinud kohanimel siirduda keeleajalooliselt *me(n)*-lõpuliselt omastava käände tüüpi **roosteme(n)* (vrd *kaste* : *kastme*). Rooste viitamine on oja- ja veskinime puhul küllalt tavaline, tähele panna tasub ka kahe veski üheskoos nimetamist XVII saj allikates: *Rosma* ja *Rauga Kywi*, *Rawakywi* (**Rauakivi?*). Nimeseletus oleks pädev, kui õnnestuks näidata, et algselt *me(n)*-lõpuline nimi on siirdunud *ma-* lõpuliselt tüüpi mõne teise nime nagu *Kiuma* eeskujul. Teine võimalus on, et nimes sisaldub liitsõna *roost* + *mäe* 'roostemäe', kuid seda ei saa kirjalike allikate põhjal tõendada. Kolmandaks võivad nimed *Rosma*, *Kiuma* jt kuuluda vanasse, seletuseta jäävasse kohanimetüüpi. Rosmaga on 1977 liidetud ↑Sooküla. Vrd *Kiumamõisa*. – ES

EAA.308.6.332:2, L 1p; EAA.3147.1.172:134, L 119p;

Mellin; Rev 1624/27 DL: 56–57; Rev 1638 I: 128

Ruhijärv [*ruhi_`järv*], koh ka *Ruhja järv* Krk – järv Viljandi maakonnas Karksi vallas, 1797 *Rufe S.* (järv), 1826 *Rujärv*, 1839 *Ruie S* (järv). ⇒37A2 ♦ Järv asub Sakala kõrgustiku lõunaosas Lillis. Väljavool Ruhijõe ehk Ruhja jõe (läti *Rūja*) kaudu Asti ehk Burtnieki järve. Nimi pärineb sõnast *ruhi* 'puutüvest õõnestatud künalootsik, küna'. – MK

BHO: 517; Bienenstamm 1826: 139; ENE-EE: VIII, 230;

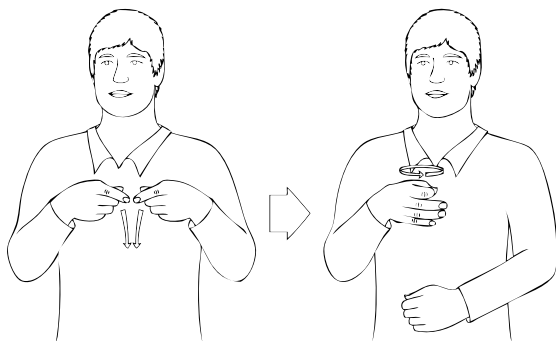
Mellin; Rucker; VMS

Ruhingu <-le ~ -sse>, koh ka *Ruhiku* <-lõ, -n> Urv – küla Võru maakonnas Urvaste vallas, karjamõis (Urvaste ms), 1688 *Röichiko Tomas*, 1722 *Ruhiko Hinn*, 1724 *Ruhiko Han*, 1752 *Ruhhiko Jaak*, 1762 *Ruhhigo Jakkab*, 1798 *Ruhhik* (karjamõis), 1909 *Ruhingo*. ⇒39B3 ♦ Kuni 1761. a-ni on Ruhingu hajatalu ja sellest jagunenud talud kuulunud Vaabina mõisa alla. Ka 1685. a kaart näitab, et mõisapiir jookseb keset tänast Ruhingu tuumikut ja asustus on esmalt tekkinud Vaabina poolele, kuid siis ka Urvaste poolele. 1761 müüdi kõik talud Urvastele ära. XVIII saj lõpus tehti väikese küla asemele karjamõis. 1920. a-tel jagati see asundustaludeks, 1977 liideti kogu Urvaste mõisa asundus (↑Urvastemõisa) Ruhingu küla nime alla. Nimi *Ruhik* käib ka metsa kohta, mis jääb Urvastemõisa ja Kärgula vahele. Tõenäoliselt ongi metsanimi olemas olnud enne ääremaatalude tekkimist. Selle tähendus on ebaselge, vrd metsased orud *Ruhenidsõorg* (Kan) ja *Rauhtja* (Plv), külanimed *Rohe* (Lai) ja *Ruhve* (Pöi). Ruhinguga on 1977 liidetud Hansi (1937, nimetatud karjamõisa järgi, ajalookirjanduses ka vigase ümberkirjutusega *Antri*) ja *Lutika-Piidsa* (1970 *Lutika-Piitsa*). Viimane koosneb õieti kahest poolest: Piidsaküla ja Lutikaliin. Mõisastüda (↑Urvastemõisa) jäi enne 1977. a Hansi piirese. – ES

BAL: 654; BHO: 517; EAA.308.2.104, L 1;

EAA.1270.2.1:11, 13, L 10p, 12p; EAA.1270.2.2:136, L

136; EAA.1270.1.264:91, L 91; EAA.308.2.88, L 1; Mellin

Ruhnu viipenimi. Kohamärk osutab saare paiknemisele mandrist eemal.

Ruhja <'Ruhja ~ -sse>, kirjak varem ka *Ruhjalinn* – linn Lätis Vidzemes samanimelises piirkonnas, läti *Rūjiena*, 1225 *Ruyenia* (kihelkond Lõuna-Sakalas), 1560 *Rujen*. ⇒36C3 ♦ Ruhja on kihelkonnana kuulunud muinasajal Sakalasse. Muistsele linnamäele praegusest linnast 5 km idas rajas Saksa ordu 1260 linnuse (sks *Rujen*, 1457 *Ruyni*, 1461–1487 *Rugen*, *Ruyen*). Kirik oli ehitatud XIV saj. Tänapäeval on Ruhja (Rūjiena) Läti põhjapoolsem linn Ruhja jõe alamjooksul. XV–XVI saj oli Ruhjas alev (1466 *hakelwerck tho Ruyen*), mis koos kirikuga Liivi sõjas maha põletati peale paari-kolme maja. Nüüdne asula kujunes kahe Ruhja mõisa (sks *Rujen-Großhof* ja *Rujen-Torney*, läti *Rūjiena* ja *Ternēja*) maadele XIX saj II poolel (alev 1872), hoogsalt hakkas see arenema pärast Valga–Pärnu kitsarööpmelise raudtee valmimist 1897. Ruhja on linn al 1920. Eestikeelne nimi on saadud Ruhja jõe järgi. Vrd Ruhja jõgi. – MK
BHO II: 527–528; ENE-EE: VIII, 232; LVVV: R, 446; Renner 2006: 75, 196

Ruhja jõgi, koh ka *Ruhi_jõgi* – jõgi Eestis ja Lätis, läti *Rūja*, 1479–1490 *Ruye*, *Ruyenbeke*. ⇒37A2 ♦ Ruhja jõgi saab alguse Ruhijärvest Eestis ja voolab Lätis olevasse Burtneki (Asti) järve. Nimi tuleb sõnast *ruhi* 'puutüvest õonestatud künalootsik, küna', -ja on moodustunud järeloasat *jõgi* : *jõe* või *järv* : *järve*. Vrd Ruhijärv. – MK
ENE-EE: VIII, 232

Ruhnu¹ <'Ruhnu ~ -sse> Ruh – küla Saare maakonnas Ruhnu vallas, rts *Runö*. ⇒53C4 ♦ Ruhnu saare ainus küla, vanade ruhnlaste pruugis lihtsalt *Byn* 'küla'. Küla vana asukohta näitab heinamaa, mille nimeks *Gammalbyn* 'vanaküla'. Vrd Ruhnu². – PP
Lagman 1964: 35, 70

Ruhnu² <'Ruhnu ~ -sse> = **Runö** ['rūnō] <-le> Ruh – saar ja kihelkond Saare maakonnas, sks *Runö*, erts *Run* ['rūn], 1341 *dat beflaten eilandh Runen* (pitseril), 1366 *insulam dictam Rune*, 1626 *die Insel Runö*; läti *Roņu sala*, liivi *Rūnōmō*. ⇒53C4 ♦ Vanimad rootsikeelsed nimekujud *Runön*, *Runö*, *Rūnōö* esinevad Johan Månssoni merekaardil 1644. Nime esimesi üsna hüpoteetilisi seletusi pakkus Ruhnu asepastor Fredric J. Ekman. Aja romantilist vaimu järgides mõtles ta selliste sõnadele, nagu viikingitele omane *runa* 'riim, runo' või saksa tegusõnale *ruhen* 'puhkama'. Pärast Ekmani pakkus C. Russwurm eestirootsi sõnu *rund* (hääldatud *rūnn*) 'ümargune' või *runa* 'kult' ja iseäranis läti sõna *ronis* 'hüljes'. Hilisemad uurijad, mh P. Johansen, G. Franzen ja E. Lagman, on toetanud Russwurmi mittegermaani tõlgen-

dust. Nad viitavad tõsiasjale, et kui rootslased saarele asusid, kuulus Ruhnu Kuramaa piiskopkonda ja selle kultuuripiirkonda. Lisaks on läti naabrite nimetus *Roņu sala* 'hülgesaar', samuti kui liivlaste *Rūnōmō* (õieti *Rū'nō-*, milles kajastub läänemeresoome -h-) võinud jõuda ka Ruhnu uusasukate murdekujusse *rūūn*. Hülgepuük oli ruhnlaste tähtis elatusvahend Teise maailmasõjani välja. – MB

Ekman 1847: 39–40; Franzen 1959: 26–30; Lagman 1964: 30–32; Månsson 1644: 1–3; Russwurm 1855: I, 50–51

Ruhve ['ruhve] <'Ruhve ~ -sse> Pöi – küla Saare maakonnas Laimjala vallas (Kõiguste ms), 1645 *Ruisz*, 1798 *Ruhhist* (küla). ⇒51B4 ♦ Nimele leidub võimalik vaste Wiedemanni sõnaraamatust, ehkki sõna levila jääb eemale, peamiselt Põhja-Tartumaale ja Kagu-Eestisse: *ruht* : *ruhi* (*ruhi*, *ruhe*, *ruhv*) 'küna, söim, lootsik', sama sõna esineb ka kujul *ruhi* : *ruhvi* ja *ruhi* : 'ruhve. Karksist on registreeritud kohanimi Ruhveorg. Vrd Ruhijärv. – MK

EMSK; Rehepapp; SK I: 350

Ruila ['ruila] <'Ruila ~ -sse> Hag – küla Harju maakonnas Kernu vallas, mõis, sks *Ruil*, 1241 *Rughael*, 1322 *Ruggiele*, 1425 *Ruggell*, 1570 *Ruyel*. ⇒11B2 ♦ Küla on mainitud 1241, mõisat 1417; küla hävis XV saj. 1920. a-test asundus, 1937 nimetati Mäe külaks, ent hiljem oli taas Ruila asundus, 1977. a-st küla. Nimi näib olevat sama päritolu Roela nimega, ehk on seotud sõnaga *roe* : *rooja* + *la*-liide (L. Kettunen). 1977 liideti Ruilaga kirdepiiril asuv Aruküla (nimetatud ka Ruila-Saksaru külaks), mis oli kujunenud omaette külaks 1920.–1930. a-tel. Mõisast läänes olevat taluderühma nimetatakse Uuemõisaks (1930. a-tel ka Mõisakülaks), nimi tuleb omaegse Ruila mõisa karjamõisa (sks *Neuhof*, *Niehof*) nimest. – PP
Bfl: II, 795; Eesti TK 50; EO: 82; ERA.14.2.713 (Kernu vallavalitsuse kiri 17. II 1939 nr 28/611); Joh LCD: 580–581; LCD: 43v

Ruilaid ['ruilaid] Kse – saar Lääne maakonnas Hanila vallas. ⇒19C4 ♦ Nime tähendussisu jääb hämaraks. Häälikuliselt vastab nime algusosale Saaremaalt ja Lõuna-Läänemaalt registreeritud *rui* 'kruvi, kinnitvahend, laevavint, keerd'. – MK
EMS: III (15), 891–892

Rukki kanal ['rukki kanal] Rid – laevasõidutee Lääne maakonnas Väinameres. ⇒19A1 ♦ Laevatee Väinameres Hari kurgust Suure väinani. Nimi on pandud Rohuküla–Heltermaa trassil oleva Rukkirahu järgi. – MK

Rukkiküla ['rukki_küla] <'külla ~ -sse>, rahvak varem *Rogunese* ~ *Rogunise* ~ *Roogense* ~ *Rogense* ~ *Roguntse Vig* – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Nurtu ms), 1591 *Rocknitz* (küla), 1689 *Rogonitz kulla* (koos Kohtru, *Oese ja Nõlva külaga kuulus Nurtu mõisa alla), 1726 *Roggones* (Nurtu mõisa all, seal ka talupoeg *Roggones Jak*), 1798 *Rogenes*, 1923 *Rogense*, 1945 *Rukki*. ⇒21C2 ♦ 1977–1997 oli Kaelase osa. Varasemais allikais olevat nimekuju on tõlgendatud saksakeelsena sõnast *Roggen* 'rukis'. Sellest tuleneb hilisem Rukkiküla, nimeettepaneku tegi Pärnu maavalitsus 1938. Kui varasemat nimekuju *Rogonitz* või *Rogenes* pidada eesti keelest lähtunuks, siis võiks seda võrrelda sõnadega *roogandik* 'tuulemurd metsas', *roogastik* 'kehv, roogu kasvatav madal heinamaa' ja *roogendik* 'raiesmik, metsast tehtud uudismaa, võsast puhastatud heinamaa'. Tähenduse poolest sobiks id

need või nendele lähedane tuletis asustuspiirkonna äärel asuva küla nime aluseks hästi. I. Arens on küla-nimega samastanud XVI saj nimekuju *Ryvesal*, kuid see pole siiski kindel. – MK

Arens 196?: 30; EAA.1.2.941:1655, L 1645p; EAN; EMSK; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KN; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 55; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:246, L 67p; Uuet 2002: 99; ÜAN

Rulli < 'Rulli ~ -sse> Hel – küla Valga maakonnas Põdrala vallas (Helme ms, Jõgeveste ms), 1839 *Rulli* (kõrts), u 1900 *Руллу* (küla). ⇒38A2 ♦ 1922 Rulli alevik, hiljem taas küla. Vahepeal oli Ala (↑Liva) küla osa, moodustati taas 1977. Küla on tekkinud ilmselt kõrtsi lähedusse ja saanud selle järgi nime. Juba 1638 on mainitud Helme kirikumõisa talupoega *Rulle Pap*, kes paistab olevat sama isik kui 1624 mainitud *Brulle Papp*. Kuna tegu on olnud hilisema kõrtsiga, siis võiks lisanimi olla mугanenend ehk alamsaksa sõnast *bruwer, bruer*, vrd tänapäeva eesti keeles *pruul : pruuli* '(õlle) valmistaja'. Rulli küla kirdepoolseid talusid on 1920.–1930. a-te kaartidel nimetatud Rannakülaks (1922 *Ranna*). – MK

EES; KNAB; Rev 1624 PL: 83; Rev 1638 II: 122; Rucker

Rumba ['rumba] <-sse> Kir – küla Lääne maakonnas Lihula vallas, poolmõis, 1587 *Rumma* (veski), 1686 *Rumm* (küla), 1798 *Rumba* (karjamõis, küla ja veski). ⇒20C2 ♦ XVII saj lõpul kuulus Rumba Kesk-küla ja Vanamõisa kaksikmõisa alla. 1880 eraldati Rumba Vanamõisast ja sai poolmõisa staatuse. 1920. a-tel asundas, al 1977 küla. Küla asub Vigala jõe ääres, mida kohapeal Rumba jõeks kutsutakse. Nimi võib lähtuda sõnast *rump* : *rumba* 'lootsik, ruup'. Tänapäeva tugev aste laseb eeldada, et nimi on olnud pikem, nt **Rumbaoja* või **Rumbajõe*. – MK

EAA.1.2.941:526, L 517p; EM: 83; EMSK; KNAB;

Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/4:139, L 54

Rumbi < 'Rumpi ~ -sse> Tür – paik (küla) Rapla maakonnas Käru vallas (Kädva ms), 1796 *Rumpi*, 1871 *Rumbi*. ⇒22C1 ♦ Liideti 1977 Lunguga. Käru jõe ääres asuva küla nimi on lähtunud sõnast *rump* : *rumbi* 'klomp, suur tükk', vrd ka *rump* : *rumba* 'paat'. J. Koidu andmeil oli küla varasem nimi **Ilmjõe* (1621 *Ilmiegge*). – MK

KNAB; Saaga: Original et av Jakob Koits registverk. Del 1, H:11; Wd

Rummi < 'Rummi ~ -sse> Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas, karjamõis (Kärgula ms), sks *Rumi*, 1717 *Rommi Andry*, 1752 *Rummi Jürri*, 1834 *Rummy*. ⇒44B1 ♦ Talu on selles kohas olemas juba 1684. a kaardil, kuid peremehe nimi on olnud *Padi Tast*. Kohe XVIII saj alguses ilmus Kärgulasse Rummi lisanimi, mis võib olla pärit Koigust, kus oli 1627 *Rommo Wessky*. Rummi talust tehti karjamõis 1830. a-tel, 1920. a-tel sai see asunduseks, pärast 1930. a-id külaks. Nime tähendus pole teada, võimalik, et algnimi oli saadud sõnast *rumm* : *rummu*, kuid Kärgulasse toodi sisse juba isikunimi, mis hakkas käänduma *i*-liselt. Talupoja lisanime aluseks võib olla ka nt sks eesnime *Fromhold* mugandus. Rummi lõunaosas on Murra, mida on vahel külaks nimetatud. Rummiiga on 1977 liidetud Tepu (1970 *Tepo*), nüüdseks hääbunud küla. Vrd Piigandi¹. – ES

EAA.1270.2.1:120, L 117p; EAA.1270.2.2:131, L 131;

EAA.1865.2.133/5:23, L 23p; Rev 1624/27 DL: 107

Rummu¹ <-le> HmD – alevik Harju maakonnas Vasalemma vallas (Vasalemma ms). ⇒11A1 ♦ 1782 kuulusid Kloostri mõisa alla *Rummo Ado*, *Rummo Matz*, *hofs Schuster* ja *Rummo Hans*. Rummu talu nimi sai aluseks XIX saj lõpul tekkinud asula nimele, mida algul nimetati mõisakuuluvuse järgi Vasalemma külaks (u 1866 *Вазалемб*). 1930. a-tel tuli juba kasutusele Rummu nimi (esineb nimekirjas 1939). Külla ehitatud vanglat ümbritsenud asula nimetati pärast Teist maailmasõda Rummu asundiks. 1977 liideti Rummu asund ja küla ametlikult alevikuks. Vrd Rummu³. – MK

BHO: 518; EAA.1864.2.IV-2:625, 626, L 612, 612p;

ERA.14.2.713 (Kloostri vallavalitsuse kiri 20. XII 1938);

Uuet 2002: 89; Vene TK 126

Rummu² < 'Rummu> Jõe – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas, mõis, sks *Rumm*, 1241 *Rung*, 1415 *Runge* (küla), 1494 *Runge* (mõis), 1632 *Rum*, 1693 *Rumm*. ⇒3B3 ♦ Põlisküla, kuhu a-ks 1494 oli rajatud mõis. Hiljem küla kadus allikaist. Administratiivselt on kuulunud kord Jõelähtme, kord Kuusalu khk alla (nt 1241, 1689). Jõelähtmesse kuuluvana asetseb Rummu sopina Kuusalu khk sees. Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus liideti 1977 Kodasooga, taastati 1997 külana. Rummu-nimelisi külasid on Eestis mitmeid. Siinne küla on tõenäoliselt saanud nime ümmarguse järve järgi, kuid problemaatiline on siiski see, et kuni XVII saj-ni on küla või mõisa nimeks *Rung(e)*. – MJ

EAA.1.2.C-I-10; ENE-EE: VIII, 243–244; Joh LCD:

581–582; LCD: 46v

Rummu³ < 'Rummu ~ -sse ~ -le> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Võnnu ms), 1913 *Руммо* (küla), 1923 *Rummu*. ⇒10A4 ♦ 1977–1997 oli Üsse küla osa. Küla on tekkinud arvatavasti XIX saj II poolel, kui Võnnu mõis laskis ehitada majad oma teomeestele, kes said 9 vakamaad maad ning pidid kolm päeva nädalas mõisas tööl käima. Külanime lähtekohaks võib olla *rumm* : *rummu* 'asja, eseme jämedam ümmargune osa, toru'. Mainitagu, et eesti Rummu nimed võivad olla eri päritolu. Sellenimelisi külasid leidub mujalgi, kuid tavaliselt on Rummu talude nimi. Ridalast ei ole siiski Rummu talu registreeritud. – MK

EMSK; EVK; KNAB; SK I: 351; ÜAN

Rummu⁴ [*rummu*, koh 'rummu] < 'Rummu> Jõe – paik (küla) Harju maakonnas Viimsi vallas (Viimsi ms), 1436 *Cristnis*, 1541 *Cristnisz*, 1556 *Kritzma*, 1589 *Ristma*, 1602 *Rom Peter und Jacob* (isikunimi). ⇒2B2 ♦ Liideti 1977, praegu kuulub põhiosas Pringi küla alla, väiksem põhjaosa Püüsi küla alla. Nimi on algusest olnud **Ristmaa*. Eestikeelsele *maa*-osale vastab alamsaksa *-nis* 'neem, maanina'. A. Viidase arvates on nimi tekkinud kalmistu järgi, mis asub külas ning on oma asendilt Viimsi poolsaare läänekalda külade keskel. XVII saj algul muutus nimi Rummuks. Küla kaks talupoega on ilmselt siia tulnud mujalt, võimalik et Kodasoo lähedalt Rummu mõisast. P. Ariste on kirja pannud kohalike teate, et Rummu elanikud pärinevad Kolgast, st Kuusalust. – MJ

Ariste 1940: 8–9; Johansen 1951: 183; Viidas 1992: 92–93

Rumpo ['rumpo] < 'Rumpo ~ -sse>, koh *Romp* [*rump*] Vor – küla Lääne maakonnas Vormsi vallas (Suuremõisa ms), 1540 *Rump*, 1565 *Rwmpaby*, 1590 *Rompå By*, 1613 *Rumpeby*. ⇒9A4 ♦ Rootsikeelne sõna *rumpa* tähendab mh loomasaba ning kujundli-

kult kitsast maariba. Pilk kaardile kinnitab, miks pikk ja kitsas sabakujuline neem Sviby külast lõunas sai Rumpo nime. Kui neemele tekkis küla, hakati kohti eristama nime täpsustades: *Rumpo näset* 'Rumpo neem' ja *Rumpo by* 'Rumpo küla', kuni küla tähtsana kohana võttis algupärase nime täielikult üle. – MB

Johansen 1951: 277; Lagman 1964: 41–43; Russwurm 1855: I, 107; Wieselgren 1962: 73

Rundsu, koh ka *Runsu* ~ *Runtsu* <-de> Rõn – paik (küla) Tartu maakonnas Rõngu vallas (Uderna ms), 1945 *Runso*. ⇒32A4 ♦ Liideti 1977 Udernaga. Hiline küla, mille maa-alal oli kunagi sama nimega kõrts, talu (metsavahikoht) ja pärast 1917. a rajatud veski. Viimase nime pannud veski omanik talu järgi. Eestis leidub teisigi *Runds-* või *Runts-*tüvelisi talunimesid. Kohanime päritolu pole selge. See võib pärineda sõnast *runts* : *runtsi* tähenduses kas 'paks, tüse' (vahest laen saksa keelest, vrd *rund* 'ümar') või 'kõuts' (laenatud läti keelest). Sel juhul on nimelõpu *u* ehk tähendusliide. Lähtumine Rõuge sõnast *runts* : *runds* 'korts?' (vrd sks *Runzel* 'korts') teeb kohanime tähenduse seletamise probleemseks. Võimatu poleks mõelda ka isikunimele, nt *Runze* (< *Bruno*), nagu on ettevaatlikult oletanud V. Pall XIX saj Rungsi talu nime puhul. – EE

EVK; KN; KNAB; MS; PTK I: 209; PTK II: 173; Rucker; Vaba 1997: 189; VMS: 347

Rupsi [*'rupsi*] <' Rupsi ~ -sse ~ -le> Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Alatskivi ms), 1582 *Rupus*, 1585 *Rups*. ⇒26B3 ♦ Küla, hiljemalt XVIII saj lõpust karjamõis, XIX saj keskpaigast taas küla. Et nimi on III-välteline, võiks lõppu *-si* pidada liiteks. Ent tüvele **rupp* või **ruup* ei õnnestu häälikuliselt lähedast sõna leida, V. Pall toob võrdluseks sm *ruuppa* 'suurem tüügas, lööve, sügelised', *ruuppu* 'jäätmed, praht'. Karjamõisa saksakeelne nimi on 1826 olnud ka *Jakobshof*. 1977 liideti Rupsiga Metsanuka küla (1922) läänes ja põhiosa Jura külast (1945) idas. Rupsi idapoolsed talud on tuntud Laane nime all (1930. a-tel ka eraldi küla). – PP

KNAB; PA I: 113; PTK I: 209

Rusa [*rus 'a*] <' Rus 'ka ~ -sse ~ -le> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Vana-Laitsna ms), 1796 *Dorf Ruscha*, 1811 *Rusche*, 1926 *Ruska*. ⇒45A3 ♦ Rusa oli ametlik külanimi 1930. a-tel, hiljem liideti Hurda külaga, 1977 Sarise külaga, taastati ametlikult 1997. Külanimi pärineb talupoja lisanimest, selle keeleline algupära on hämar. Häälikuliselt võiks samaks nimelemendiks pidada ↑Ruskavere külanime algusosa. Sõna **rusk'* : **rus'a* on arvatavasti üles kirjutatud ka isikunimena, nt 1592 *Anu Rusk*. Lisanime tähendusseosteks sobiks nii *ruske* (vrd sm *ruska* 'sügiskuld, sügisene lehikirevus') kui ka rahvanimetus *pyccckui* 'venelane' (algelt hõimunimetus *russ*). Viimase puhul vrd *a* ja *i* tüvevokaali vaheldust Ruskavere nime näidetes. Sõna *rusik* 'rusikas' lisanime alusena on vähetõenäoline, siis oleks kohanime aluseks olev omastav *k* säilitanud, vrd *rusik* : *rus'ka* (põhjaeesti *rusikas* : *rusika*). Rusa idaosa on Siksälä (Siksali), mis oli omaette küla kuni 1977. Vrd Ruskavere. – ES

EAA.1268.1.403:411, L 363p; LVVA.199.1.228; PTK I: 209; Võrumaa 1926: 262

Rusima <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Pindi ms), 1765 *Dorf Rusima*, 1839 *Rusima*, 1904 *Russimaa*. ⇒45B1 ♦ Rusima oli 1977–

1997 Pikakannu küla osa. Külanimi on tekkinud praegusest asukohast mujal, sest 1684. a kaart näitab samas kohas viie taluperega Sika küla (*Sicka By*). Tänapäeval on Sika nimi säilinud talunimena Rusimalt ida pool. Rusima kui nime varasem mainimine on 1638 *Ruszma pustus*. Pole teada, kus Pindi mõisa maal see asus. 1588. a revisjonis on kirjas talupoeg *Gawrylko Rusak*. Võimalik, et Rusima nimi on alguse saanud tema lisanimest ja sisaldab järelokponendina sõna *maa*. Sellist tõlgendust näib jagavat 1904. a kaardi nimekirjutus. – ES

EAA.1268.1.401:291, L 285p; EAA.2469.1.763, L 1;

EAA.308.2.178, L 1; PA I: 35; Rev 1638 I: 185; Rucker

Ruskavere [*rus 'kavere, ruskavere*] <' verre ~ -sse> MMg – küla Jõgeva maakonnas Saare vallas (Saare ms), 1582 *Ruszewer*, 1584 *Ruskowier*, 1601 *Rustefer*, 1627 *Ruskafehr*, 1744 *Ruskifer*. ⇒26A2 ♦ L. Kettunen seletab nime algusosa sõnaga *rusikas* (Kodavere murrakus nt hääldub '*rus'kad*'). V. Pall lisab võrdluseks sõna *ruske* 'pruun, punane', mille põhjal on nt antud nimi *Rus'k* tumepunasele härjale (sm *Rusku*) või veisele (Wiedemannil *rusik* : *rusiku*). 1977 liideti Ruskaverega ↑Kullavere ja Küti (1922) küla. – PP

EO: 301; PA I: 107, 152; PTK I: 209; PTMT: II, 321; Rev 1601: 73; Rev 1624/27 DL: 26

Russalu [*'russalu*] <-sse> Nis – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, sks *Russal*, 1285 *Ruskezalle* (küla), 1586 *Russel* (mõis), 1725 *Russall* (mõis ja küla). ⇒11B3 ♦ Küla asub Lääne- ja Harjumaa piiril ja ongi esmalt mainitud 1275. ja 1285. a vahel koostatud piiri määravas ürikus. Mõisa kohta on teateid al 1586. 1920. a-test asundus, 1977. a-st küla. Esimese kirjapaneku järgi on nime algusosa aluseks sõna *ruske*, järelosa on *salu*. Russaluga on 1977 liidetud Jõeääre küla (1871 *Jöere*), Terjatu (on praegu Lehetu küla piires) ja Väljataguse (u 1900 *Вьяльятага*). – MK

EM: 62; KNAB; LUB: III, 498b; Rev 1586: 61; Rev 1725/26 Ha: 232

Rutikvere <' verre ~ -sse> Plt – küla Järva maakonnas Koigi vallas, mõis, sks *Ruttigfer*, 1514 *Ruttigkeveren* (mõis), 1638 *Ruttifer* (mõis), 1797 *Ruttigfer* (mõis). ⇒24B1 ♦ 1514 läänistati mõis Wilhelm von Zwifelnile, kelle nime järgi on mõisat mainitud 1585 (*Moyza Czweiwel*) ja 1624 (*Wilhelm v. Zweifels Gutt*). 1920. a-test oli Rutikvere asundus, al 1977 küla. Nimele on L. Kettunen vasteks esitanud tegusõna *ruttama* ja sõnad *rutt* : *rutu*, *rutlik* ning isikunime **Rutik* : **Rutiku*. Võrdluseks on ta toonud soome kohanime *Rutikko*. Tulenemine isikunimest on väga võimalik, nimi esineb hiljem ka eesti perekonnanimes Rutiku. Rutikvere lõunaosa on Pendi, nimetatud endise karjamõisa (sks *Jürgensbach*) järgi. Kõige lõunapoolsemaid talusid (Kalamäe jt) on 1930. a-tel nimetatud Pendimetsaks. – MK

EO: 310; KNAB; LGU: II, 169; Mellin; Rev 1638 II: 161

Rutja [*'rutja*] <' Rutja ~ -sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Selja ms), 1498 *Heuschlag zu Ruddy*, 1652 *Stranddörfen Ruddi u Sulli*, 1796 *Raudja*, 1871 *Rudja*. ⇒6B2 ♦ Rutjat on esmalt mainitud 1498 Selja jõe äärse heinamaa nimena. L. Kettunen on pakkunud nime tulenemist sõnast *ruttaja*. Soome *Ruta*-algulised vetenimed tulevad murdesõnast *ruta* 'muda, pori, kõdu, taimede lagunemisest tekkinud lima', mis S. Paikkala järgi on võinud näidata madala ranna mudasust. See võiks sobida ka

Rutja rannaküla nime seletuseks. Küla edelapoolset otsa on varem nimetatud Sulli külaks (1697 *Sullo*), XX saj algusest on see liitunud Rutjaga. – MA
Bfl: I, 367, II, 652; EAA.46.2.147; EO: 49; KN; Mellin; Schmidt 1871; SPK: 389

Rutu mägi Krk – mägi Viljandi maakonnas Karksi vallas. ⇒37B2 ♦ Üks Sakala kõrgustiku ja kogu Viljandimaa kõrgemaid kohti Ainja küla maal riigimetsas. Nimi on pandud talu (1724 *Rutto Pert*) ja metsa järgi. – MK
ENE-EE: VIII, 249; KN; RGADA.274.1.181/3:42, L 235p

Ruu <-sse> Jõe – küla Harju maakonnas Jöelähtme vallas (Jägala ms), 1241 *Rutæ*, 1249 *Ruts*, 1537 *Rudde*, 1541 *Rudu*, 1637 *Ruukülla*. ⇒3B3 ♦ 1249 läänistati küla Tallinna piiskopile Thorkillile. 1281 oli Ruu koos Jägalaga Tallinna piiskopi mõis. 1560 kinnitas piiskop külast 4 adramaa ülemineku Gerdt Schüttele, kelle kohta 1555 öeldi, et ta on Joalt. Ülejäänud kolm talu kuulusid 1565. a andmetel endiste piiskopi valdustena Rootsi kroonile. 1623 vahetasid Gerhard Schütte ja Jakob de la Gardie omavahel maid ja Ruu küla läks Jägala mõisa alla. 1837 on Ruu mainitud karjamõisana (*Ruu*), suhteliselt väike küla kadus paarikümne aasta pärast ning tekkis uuesti XIX saj lõpuks karjamõisast põhja. Külanimi lühenes XVII saj ühesilbiliseks ja nagu sellistel nimedel tavaline, liitus sellega -küla. L. Kettunen arvab, et nimi on algselt olnud **Rutto* (*rutt* : *rutu*), millest ehk tulenes **Rudu*, viimasest omakorda *Ruukülla*. Ta peab seda vanaks isikunimeks. Ruu külagala liideti 1977 Joa küla, viimase nimi kandus üle ↑Jägala-Joale. Ruu piires asub endine Kääniku mõis (sks *Känick*, 1798 *Kenik*), mis eraldati Kodasoo 1702. Sisuliselt oli see al 1769 Kodasoo kõrvalmõis ja praktiliselt karjamõisa staatuses. – MJ
BHO: 516; EM: 58; EO: 189; Joh LCD: 582–583; Jöelähtme 2010: 163, 180–181, 208–209; KNAB; LCD: 45v; Mellin; Vilbaste 1949: 413

Ruudiküla [*ruudi_küla*] <-külla ~ -sse> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Viljandi ms), 1688–1692 *Rude Jahn* (talupoeg Viljandi mõisa all), 1724 *Rudie Warres Märt*, 1797 *Rudi Fl.* (jõgi), 1855–1859 *Pydusappecce*, u 1900 *Pydðu* (küla). ⇒31A2 ♦ Lisanimena esines Ruudi juba XVI saj (*Rudi Thos nowo osjadi*). 1624 on mainitud talupoeg *Rudy Tomas* (Matapera vakuses), 1638 *Rudy Andres* (*Pillata* külas) ja *Rudy Thomas* (*Wahanta* külas). Lisanimi kujunes talunimeks ja sellest külanimeks. Nime esisilbi täishääliku pikkus on kirjapanekuis vahelduv. Võrdluseks võiks olla *ruut* : *ruuda* ~ *ruudi* ~ *ruudu* 'ruutjas, nelinurkne pinna osa, (heinamaa, põllu) mõõtühik, metsakvadraat'. Ruudiküla omaette piirkonnad on Kovali (1724 *Kowal Märt Tõnis*, *Kowal Kichno Jaan*, u 1900 *Ковалу* talu), Pali (u 1900 *Паллу* talu) ja Vaigu (1724 *Waiko Jaan*, u 1900 *Вайкы* talu). * *Vanal ajal põrganud kaks pulmarongi Ruudiküla kivitännaval kokku ja siis alanud taplus. Viimaks läks korda teisel pulmarongil tappa esimese pulmarongi pruut (ruut). Sellest see nimigi Ruudi küla. (1939)* – MK
EAA.298.2.71, L 9; EMSK; KM: ERA II 237, 263 (15) – 1939; KNAB; Mellin; PA IV: 200; Rev 1624 PL: 70; Rev 1638 II: 86; RGADA.274.1.181/7:5, 14, L 594p, 603p; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/38:115, L 161p

Ruuksu [*'ruuksu*] <-sse ~ -le>, koh <-lõ, -n>, kirjak varem ka *Rooksu Rõu* – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Rõuge kirkms), 1563 *Рокс Ревви на речке на Сяние*

Ruu küla Jöelähtme piirkonna kaardil. XVII saj II pool. EAA.1.2.C-III-3.

(*Rõuge Ruuks Sänna ojal), 1638 *Rogs Pustosz*, 1684 *Roogs*, *Rooks Meus*, *Rogs Meus*, 1839 *Rokso*, 1870 *Dorf Roogsoo*. ⇒44B2 ♦ Ruuksu oli 1977–1997 Hurda küla osa. Külanimi on tekkinud keskaegse hajatalu nimena. Nimi võib tuleneda loodusnimest Ruugsuu 'roogsoo', kuid tõenäolisemalt on mingit muud päritolu nime aja jooksul nii tõlgendamata hakatud. Vrd Suurõ-Ruuga. – ES

EAA.308.2.177, L 1; EAA.308.2.178, L 1;

EAA.308.2.180, L 1; EAA.3724.4.1917, L 1; Rev 1638 I: 197; Rucker; Selart 2016: 94

Ruuna <-le> San – küla Valga maakonnas Puka vallas (Puka ms), u 1690 *Ruhna Jahn* (talupoeg), 1723 *Ruhna Ott* (talupoeg), 1758 *Ruhna Jaan* (talupoeg). ⇒38B2 ♦ Ruuna on algselt olnud talunimi. Ruuna lisanimega talupojad *Rona Jurgen* ja *Rona Cym* (1592 *Runa Czym*) on elanud juba 1585 Kuigatsis, ent pole täpselt teada, kas tegu on sama kohaga. XVIII saj talu ilmselt kadus, sest 1805. a vakuraamatus seda enam taluna kirjas polnud. Hiljem sai Ruuna aga karjamõisa nimeks (u 1900 *Плмз. Рууна*) ja 1920. a-tel taastati see asundustalude nimena. Pärast 1930. a-id küla. Nime aluseks on loomanimetus *ruun* : *ruuna*. Ruuna ehk Vastse-Puka mõis (sks *Neu-Bockenhof*) tekkis XVIII saj Puka mõisa jagamisel; 1819 liideti jällegi Puka mõisaga ja muutus karjamõisaks, kuigi Vastse-Puka nime kasutati veel nt 1858. a hingeloendis. Ruunaga on 1977 liidetud Vingi küla (1970). Vrd Puka¹, Ruunamõisa, Ruunasoo. – MF

EAA.567.3.67:42, L 40p; EAA.1865.2.96/5:1, L 1; Eesti SK 10; KNAB; PA I: 172; PA II: 455; RGADA.274.1.174:967, L 960p; RGADA.274.1.241/6:8, L 624p

Ruunamõisa [*ruuna_ 'mõisa*] <-sse>, koh <-he>, kirjak varem *Ruuna asundus Röp* – paik Põlva maakonnas Röpina vallas, karjamõis (Veriora ms), 1738 *Sabolli Runa Mick*, 1782 *Runa Adame Peter*, *Runa Adam Johann*, 1805 *Runa Michell*, u 1866 *Руна* (küla), 1871 *Runa* (küla), 1885 *Hoflage Runa*, *Runakülla u. Silakülla*. ⇒40C2 ♦ Ruunamõisa, ametlikult Ruuna asundus, liideti Pindi külaga 1977. Koht Pääsna küla maade põhjaosas oli taludega asustatud juba XVII saj lõpupoolel. XVIII saj tuli Ruuna lisanimi kasutusele Pääsna külas. Võimalik, et seda nime kandev talupoeg elaski Ruunamõisas. Ruuna küla oli veel olemas XIX saj mõisakaartidel. Rahvapärastelt tunti siin kahte küla, Ruuna ehk Ruunamõisa ja Siila. 1880. a paiku mõisastati mõlema küla maad. Ruunamõisa oli lühikest aega Veriora karjamõis, kuid müüdi juba enne 1909. a maha 200-hektarilise suurtaluna. Ruuna lisanimi tuleb tõenäoliselt loomanimetusest. Nimevalikut võis mõjutada paiknemine vanema

mõisakoha Ruusa piiril, seos *Ruusa* > *Ruuna* võis tunduda vähemtähtsa koha nime saamisel iseloomulikuna. Teine võimalus on eesnime *Pruuna* (< *Bruno*) lühenemine kujule **Ruuna*, vrd sm samalähtesed *Ruuno*, *Ruune*. – ES

BAL: 687; EAA.567.3.191:13, L 13p;
EAA.1865.2.70/3:22, L 21p; EAA.567.2.758:2, L 1p;
EAA.1269.1.797:269, L 602; EAA.2486.3.266, L 30;
EAA.308.2.103; Vene TK 126; Vilkuna 2003: 47

Ruunasoo [*ruuna_`soo*] Saa – soo Pärnu maakonnas, 1903 *Runa Soo*. ⇒35C2 ♦ Nigula raba ja Nigula (Järve) järve nimetuse olev soo on nime saanud arvata-vasti loomanimetusest *ruun* : *ruuna*. – MK
EAA.2469.1.732, L 1

Ruupa [*`ruupa*] <-sse> Ksi – paik (küla) Jõgeva maakonnas Puurmani vallas (Puurmani ms), 1582 *Hans Rupoia* (Pikknurme külas), 1627 *Ruppa kulla*, 1755 *Rupoia*st. ⇒24C3 ♦ Liideti 1977 Pikknurmega. Külas on ka Ruupa oja, millele viitavad mõned varasemad kirjapanekud. V. Palli arvates on lähteks olnud isikunimi (XVI saj lisanimi), mis võiks seostuda sõnaga *ruup* : *ruuba* 'lameda põhjaga lootsik'. – PP
PA I: 116; PTKI: 209–210

Ruusa <-le>, koh <-lõ>, rahvak ka *Ruusa* `mõisa <-he> Rääp – küla Põlva maakonnas Rääpina vallas (Toolamaa ms), 1625 *Krusa Moisis By*, 1627 *Krusa Moysa*, 1670 *Krusa Moysa Mert*, 1731 *Rusa moise Marcus*, 1738 *Rusamoisa Peep*, *Pedo*, 1822 *Rusa Hof* (mõis), 1859 *Hoflage Rusa*. ⇒40B1 ♦ XVI saj olemas olnud väike-mõisast sai XVII saj tavaline kolme-nelja peremehega küla. XVIII saj lõpul muudeti see uuesti kõigepealt Rääpina mõisa karjamõisaks ja 1800. a pänduse jagamisel faktiliselt omaette mõisaks. Juriidiliselt ise-seisvaks sai mõis Ruusa nime all 1833. Umbes samal ajal viidi peamõis üle Ruusalt Toolamaale, järgnevatel kümnenditel vahetus järk-järgult ka mõisa ja mõisavalla kõige kasutatavam nimi. Enne 1906. a oli Ruusa karjamõis Toolamaa mõisamaadest lahutatud ja suurtaluna maha müüdnud. Tänu sellele jäi Ruusa 1920. a-tel asundustaludeks jagamata. Pärast Teist maailmasõda asutati Ruusale sovhoos ja see arenes suuremaks keskusasulaks. 1970. a-tel oli Ruusa asundus, al 1977 küla. Ruusa nimi pärineb mõisa valdajalt XVII saj alguses (1627 *Hanss Kruss*). 1630 on kirjutatud, et kohta kutsutakse *Krusa Moyse*, sest siin elas enne Liivi sõda „vaene sakslane Kruss“. Ilmselt varsti pärast seda liideti tema valdus Rääpinaga. Kohanimi sarnastus võrukeelse sõnakujuga *ruus* 'kruus' hiljemalt XVIII saj alguses. Ruusa edelaosa kannab Tsungli nime. – ES

EAA.567.3.190:6, 58, L Sp, 56p; EAA.567.3.191:14, L 14p; EAA.1269.1.796:221, L 534; EAA.2469.1.762; Rev 1624/27 DL: 67, 72; Roslavlev 1975: 7, 26, 28; Stryk 1877: 260–262

Ruusmäe [*`ruus_`mäe*] <-le>, rahvak aj *Rogosi* <-he> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas, mõis, sks *Rogosinsky*, 1591 *Stanislaw Rogozinski* (läänimees), 1627 *Roggosinsken Hoff*, 1798 *Rogosinsky*, *Rogosi M.*, 1939 *Rogosi*, *Laitsna-Rogosi* (vald), 1952 *Русмяэ*. ⇒45A3 ♦ Kaua aega Rogosi nime kandnud koht sai Ruusmäe nime, kui 1938. a nimetati Laitsna-Rogosi vald ümber Ruusmäe vallaks. Ühe rahvapärimuse järgi valiti vallale uus nimi mäe järgi Rogosi ja Vana-Laitsna vahelisel teel, kuid tegelikult paikneb tuntud nimega Ruusmägi Käänult Vastseliina poole viival

teel. See koht võib küll nimevalikuga seostuda, sest 1938. a liideti vallaga ka mõned külad Vastseliina poolelt. Ruusmäe asundus muudeti küllaks 1977. Varasem, mõisa kohta tänapäevalgi käibiv Rogosi nimi kujunes piirkonnale Stanislaw Rogozinski perekonnanimest, kes oli mõisaga seotud vaheaegadega 1591–1625. Rogozinski küla 1591. a läänistatud *Polarwa* küla on 1585–1588 kirja pandud Vastseliina lossi alla kuulunud vakuse ja külanä (*Pulhiarwa*, *Puliharwa*, *Puluiarwa*). Küla võib samastada mõnede talupojanimedega, hilisemate külanimedega abil, nt 1588 *Jurik Saris* (vrd Sarise küla). Kahtlemisi võib seda vana külanime seostada Palojärve kui piirkonna suu- rima, ehkki äärealal asuva järve nimega. – ES
BHO: 508; Eesti TK 50; Mellin; NL TK 25; PA I: 4, 12, 20, 31; Rev 1624/27 DL: 85; Roslavlev 1976: 3

Ruutsi <-le>, koh *Ruudsi* <-lõ> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Koolina nulk), u 1790 *льдзина*, 1866–1867 *Б. Рудикова*, 1882 *Рудиково* (2-е), *Рудаково* (küla ja otreez), u 1920 *Ruutsi*, 1922 *Ruudsi*, 1949 *Рудниково*. ⇒45C2 ♦ Küla oli olemas juba XVIII saj, XIX saj lisandus otreez ja puustus, küla kuulus Saalessa (*Залесье*) kogukonda ja kogudusse. 1977–1997 oli jagatud Kalatsova, Plessi ja Tsiirgu küla vahel. Kohanime lähtena tulevad kõne alla nimi *Ruudi* (< *Rudolf*, lisanimena olemas juba XVI saj), võrupärane *ruug* : *ruu* (omadussõnana `ruunõ : `ruutsõ) või *ruutlikanõ* 'ruuduline' (Se). Vrd *ruut* : *ruuda* ~ *ruudi* ~ *ruudu* 'ruutjas, nelinurkne pinna osa, (heinamaa, põllu) mõõtühik, metsakvadraat'. Vene *Рудик* võib tuleneda eesnimest *Рудольф*, kuid tõenäolisemalt siiski sõnast *pyda* 'veri, punane, roostene, (vase- või raua-)maak'. Petserimaal on Ruuda (*Вруда*) jõgi ja Pankjavitza vallas Ruuda (*Вруда*) küla, Meremäe vallas Ruuda puustus (†Jaanimäe). Ruutsi lõunaosa oli Väiko-Ruudsi (u 1790 *Рудакова*). Vrd Ringiste, Ruudiküla. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 18; Eesti TK 42; NL TK 25; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 127; Truussmann 1897b: 64; Vasilev 1882: 277; VMS

Rõhu¹ <-le> Koe – küla Järva maakonnas Koeru vallas, mõis (Preedi ms), sks *Rehho*, 1564 *Rochte*, 1688 *Reho*, 1732 *Rõhho*. ⇒14B4 ♦ Küla juurde rajati 1686 karjamõis, mis sai omaette mõisa õiguse, kuid et ta oli Preediga samade omanike käes, jäi ta kõrvalmõisaks. Mõisa juurde algul jäänud talud hävisid või hävitati 1712. a-ks. Mõisa maadele 1920. a-tel tekkinud asundust nimetati ka Preedi-Rõhuks. 1977 nimetati asundust ametlikult küllaks. Nimi võib olla seotud sõnaga *rohi*, arvestades ka asukohta sooheinamaade juures. 1977 liideti ↑Nahkanuia küla. Vrd Rohu. – FP
EAA.1.2.933:190, L 188p; EAA.1.2.942:621, 628, L 607p, 613p; EAA.3.1.448:135, L 96p; Eesti TK 50; KNAB; Schilling 1970: 100–101; Thor-Helle 1732: 317; Ungern-Sternberg 1912a: 144

Rõhu² <-le> Nõo – küla Tartu maakonnas Tähtvere vallas (Tähtvere ms), 1582 *Rechth*, 1638 *Rõchto kyllo*, 1839 *Rehhu*. ⇒32B2 ♦ Külanimi pärineb oletatavasti sõnast *rõht* : *rõhu* 'mingi horisontaalselt paiknev ese, eriti puupakk seinas, taralatt või latt viljahunnikul, kivi'. Vrd Rõhu talu Hiiumaal. – EE
BHO: 508; HK: 214; PA I: 50; Rev 1638 I: 59; Rücker; Wd

Rõikoja [*`rõik_oja*] Ran – jõgi Tartu maakonnas Rannu vallas. ⇒31C3 ♦ Suubub Kulli külas Koke oja. Liit-sõnaline kohanimi sisaldab taimenimetust *rõigas* :

rõika ja põhisõna oja. Tegu on suhteliselt lühikese jõega (pikkus 6 km). – EE

EJOK 1986: 12

Rõka < Rõkka > Võn – küla Tartu maakonnas Meeksi vallas (Kastre ms), 1767 *Rekka Jakkob* (isikunimi), 1792 *Rekka* (küla, metsavaht), 1839 *Rõka* (talud). ⇒34A3 ♦ L. ja I. Rootsmäe andmeil 1920.–1930. a-tel moodustatud küla; Rõka talu ja metsavahikohaga liideti veel mõned talud ning Järvselja lõunapoolsem piirkond. 1923 Rõka küla puudub, 1925 Tartumaa koguteoses aga esineb. 1970. a-tel Rõkka-Maasikmäe küla, mis 1977 muudeti Rõka külaks. J. Simm toob paralleeliks TMr Rõka ja Plv Rõkka talunimed ja V. Palli analüüsi kohanimede Rõkassaar ja Rõkka-soo kohta. Pall arvab, et neis nimedes on algusosa olnud *rõkas : *rõkka, millele vastav sõna tänapäeva keeles puudub, kuid ta toob võrdluseks sõnad *rõtketu* (Kod) ~ *rõketu* (Kam) 'ropp, räpane' ning lehmanime *Rõka* (Pil). Kuna tegemist on algselt isikunimega, võib see tähenduslikult sobida. – MJ

Rootsmäe 2016: 249; Simm 1973: 99–100, lisa 172; Tartumaa 1925: 476

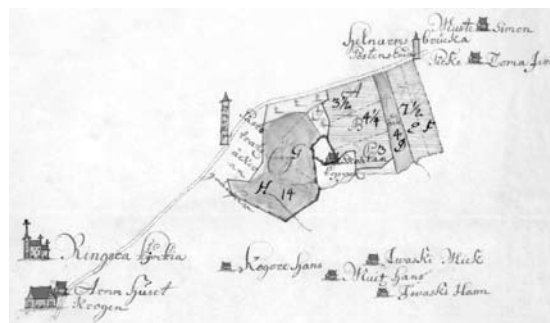
Rõkaku <-le ~ -sse> Rap – paik (küla) Rapla maakonnas Raikküla vallas (Raikküla ms), 1476 *Reckjerve*, 1490 *Rackarvo* (mõis), 1725 *Reckare Mart* (hajatalu), 1871 *Rekarro* (küla). ⇒21C1 ♦ XV saj mõis, mis aga ei jäänud püsima. Vahepeal hajatalu, mis XIX saj kujunes külaks. 1977 liideti Loe külaga. Nime algusosa tähendus ei ole selge, järeloa on ehk olnud -järke, hiljem selgelt -aru. – PP

Bfl: I, 317, 372; Joh LCD: 564; Rev 1725/26 Ha: 261; Schmidt 1871

Rõmeda <-le> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Vatku ms), 1544 *Remgal*, 1583 *Remittaby*, 1586 *Remgall*, 1687 *Rammedahl*, 1796 *Rõmmeda*, 1803 *Remeda*, 1841 *Rõmmeda*, 1871 *Rõmeda*, u 1900 *Рымеда*. ⇒4C3 ♦ Rõmedat on esmakordselt mainitud 1544. a Võle mõisa müügidokumentis. Algselt oli Rõmeda arvatavasti Liiguste küla tagamaa ning läks koos sellega ajavahemikus 1361–1544 võle mõisale. Vahemikus 1765–1774 läks Rõmeda Vatku mõisale. Küla nimi võiks tuleneda sõnast *remmel* : *rem(b)le* 'remmelgas', kuigi seda peab E. Tarvel kahtlaseks ja lisab, et Wiedemanni sõnaraamatus on olemas mehenimi *Rämmal* : *Rämmälä* (vrd *Rämmälä* küla Soomes, mis tuleb sugunimest *Rämäinen* ~ *Rämänen*). Rõmeda küla tuumikust ehk Suurkülast idas tekkis XIX saj vabatküla Rõmeda-Tagavälja. – MA

Bfl: I, 1232; EMSK; KN; KNAB; Mellin; Rev 1586: I, 30; Schmidt 1844; Schmidt 1871; SPK: 391; Tammik 2005: 369; Tarvel 1983: 100–101, 117

Rõngu¹ < Rõngu ~ -sse> Rõn – alevik Tartu maakonnas Rõngu vallas (Rõngu krkms, Suure-Rõngu ms), 1558 *Рындех*, 1582 *Ryngien*, 1782 *Rönko mois*, 1839 *Rõngo*; sks *Ringen*. ⇒38B1 ♦ Rõngu külast on teateid al 1582. Rõngu vasallilinnus (nimetatud ka lossiks), mis asub Lossimäe külas ja millest hiljem sai mõisa keskus, on mainitud esmakordselt 1413 (*in castro Ringen*). Kirik rajati XIV saj. Mõis jagunes 1759 Suure-Rõngu (1782 *Ränko mois*, sks 1782 *Groß-Ringen*, 1839 *Schloß Ringen*) ja Väike-Rõngu mõisaks (1782 *Koka* ehk *Weike Ränko mois*, sks *Klein-Ringen*). Mõlema mõisa maad plaanistati seoses maareformiga 1920–1921 talukruntideks ning seal tekkisid Suure- ja Väike-Rõngu asundus. Esimene neist muu-

Rõngu kihelkonnakooli maad. 1697. EAA.308.2.101.

deti 1939. a paiku külaks ja nimetati 1977 ↑Lossimäeks, Väike-Rõngu asundus liideti 1977 Tilga külaga. Rõngu alevik oli 1923 kirjas Rõngu kirikuasundusena. Asula oli tekkinud kirikukülana XIX saj lõpul tähtsate maanteede ristumispaigas ja juba 1920. a-tel nimetati seda alevikuks. Kohanime päritolu on esimesena käsitlenud M. J. Eisen, kes võrdles seda soome kohanimega *Renko* (temal *Rengo*) esialgses tähenduses 'lage koht'. Kõrvutamine on tõenäoliselt õige, kuid seda pole nime algühendus. Soome kohanimi tuletatakse tänapäeval kas saksa-pärasest isikunimest *Rang* ~ *Renco* ~ *Renke* ~ *Renko* või veekogu rõngasjast-kaarjast kujust. Sama päritolu võib kehtida ka Rõngu kohta. XVII saj on nimetatud Rõngu järve (1628 *Ringe Jerw*, 1638 *Rengoserwe* < *rõngasjärv?). See võib olla praegune Mädajärv, mille omaaegne kaldareljeef pole teada, ning 1638. a nimi võib pärineda asulalt (vrd 1628). Sõnalõpu *n-i* saksa kohanimis *Ringen* seletas Eisen saksa *ingen-lõpuliste* nimede eeskujuga (nt *Bingen*, *Sigmaringen*). Teisalt on võimalik, et see kajastab muistset *n-lõpulist* omastavat käänet. Aleviku põhjaserval asub hiie- ja kalmekoht Hiugemägi ning aleviku piiridesse kuulub 1977. a-st osaliselt ka endine Hiugemäe küla. – EE

Ambus 1960: 742; Arbusow 1914: 316; BHO: 503; Eisen 1919b: 6; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); Hupel 1774–1782: III, 269, 270; Kirt 1988: 203; PA I: 63; Rebane 1928: 8; Rev 1624/27 DL: 149; Rev 1638 I: 93; Rücker; SPK: 376; Tartumaa 1925: 412, 413; Uuet 2002: 111, 221; ÜAN

Rõngu² < Rõngu ~ -sse> Rõn – kihelkond ajaloolisel Tartumaal, sks *Ringen*, 1449 *Ringen*, 1475 *Ryngenn*, 1782 *Ränko kihelkond*. ♦ Kihelkond oli muinasajal Ugandi maakonna koosseisus. XIV saj rajati Rõngu aladele vasallilinnus ja kirik. Viimane on pühendatud peaingel Miikaelile (Rõngu Püha Mihkli kirik). 1224–1558 moodustas kihelkond osa Tartu piiskopkonnast. Vrd Rõngu¹. – EE

Bfl: I, 131; BHO: 503; ENE-EE: XII, 489; Hupel 1774–1782: III, 268; LGU: I, 309, 467

Rõsna ['rõsna] < Rõsna ~ -sse>, rahvak ka *Suurõ-Rõsna* < Rõsna > Se – küla Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), ? 1563 *Захино в(ъ) Троснѣ в(ъ) Болиомъ* (küla), 1585–1587 *Исадь Тросно Болиое*, 1750 *Больши. Тросна*, 1764 *исадъ большого Тросна*, 1855–1859 *Большая Тросна*, 1882 *Большое Тросно*, 1886 *Suur Rõsna*, *Тростна*, 1890 *Trostka*, 1897 *Тросно*, *Тросно исадъ*, 1904 *Suurõ-Rõsna*, *Большо́е Трѡстно*, 1922 *Rosna-Suure*, *Trostno-Bolšoi*, 1923 *Suur-Rõsna*, 1970 *Rõsna-Vanaküla*. ⇒41A2 ♦ Pihkva järve äärsel küla nimi tuleneb ilmselt vene

sõnast *мрестма* ~ *мростма* 'kõrkjas; hundinui, pilliroog' (L. Vaba, R. Agejeva), vrd ka *мростник* 'pilliroog'. Sõna *мростма* võib Pihkvamaal tähendada ka madalat, niisket kohta. Päritolu eesti sõnast *rõssõ*, *rõssõh*, *rõskõnõ*, *rõssõnõ* 'rõske' tundub ehk vähem tõenäoline, kuigi A. Šteingolde peab Rõsna nime esmaseks ja vn *Трос(т)на*'t selle hilisemaks ümber tõlgenduseks. Pihkvamaal leidub Trosno ja Trosnõ küla, sama nime leiab Pljussa jõe ääres ja Valdais. Trosna (*Тросна*) on Oka lisajõgi, samas asub Trosna küla. Endises Irboska vallas oli Trestino, Uue-Irboska vallas aga on Trostina (*Тростино*) küla. Rõsna küla vastas üle Värskla lahe asub ↑Väike-Rõsna küla, lõuna pool on Rõsna-Mõtsa (liidetud Karisillaga). Rõsnaga on 1977 liidetud Rõsna-Palo ehk Krundikülä ja Rõsna-Saarõ ehk Haibakülä (sh Teeropi). Vrd Orava-Rõsna, Treski, Väike-Rõsna. – AK

Academic; Ageeva 1989: 58–59; Bolhovitinov 1821: 111; EAA.298.2.71, L 15; Eesti TK 42; Hurt 1903: 166; Hurt 1904: XVI; KN; PGM 1785–1792; Pskov 1585–1587: 115; Reissar 1996: 59–60; RL 1922; RL 1959, 1970; SeK: 149–150; Selart 2016: 100; Truusmann 1890: 58; Truusmann 1897a: 46; Truusmann 1897b; Vaba 2014: 922; Vasilev 1882; VMS; ÜAN

Rõssa <'Rõssa ~ -sse> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1875 *Rõssa* (karjamõis), u 1920 *Rõssa*. ⇒41A3 ♦ Rõssa nime all tekkis XIX saj II poolel Orava mõisa karjamõis. 1920. a-tel sai sellest asundusküla. Karjamõisa kohale hilja kinnistunud Rõssa nime päritolu pole teada. Kõige tõenäolisemalt kuulub nimi kokku üle Eesti levinud Rõssa ja Ressa talunimedega, endiste talupoja lisanimedega. Vrd nt Võnnu khk-st Oravale levida võinud perekonnanimi *Ress*. Orava kohalikus kontekstis võiks Rõssa nimi olla lühenenud tänapäevaks kadunud lisanimest *Morossa* (nt 1684 *Morroße Kiärstin* Kamnitsa külas). *Morossa* lisanimi pärineb eesnimest *Moritz* (< *Mauritius*), mis on aluseks Morosuu-Tsäpsi (↑Haava²) paikkonnanimele. Rõssa nimi võib pärineda ka vene-pärasest isikunimest, vrd vn perekonnanimi *Рысев*, *Рысин* sõnast *рысь* 'ilves'. 1977. a-st kuulub Rõssa küla alla 1930. a-tel tekkinud Orava raudteejaama asula (1970. a-tel Orava asund), rahvakeeles Orava jaam või lihtsalt Jaam. Vrd Rõssa. – ES

EAA.3724.4.1905, L 1; EAA.308.6.316:57, L 50p; Eesti TK 42; Rajandi 1966: 128; Unbegaun 1995: 150

Rõstla [*'rõstla*] <'Rõstla ~ -sse> Pll – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Võisiku ms), 1583 *Rostla* (küla), 1599 *Rasla*, 1601 *Rassla*, 1638 *Ristlaby*, 1797 *Rõstla*. ⇒24A3 ♦ Külanime tähendussisu jääb ebaselgeks, nimi oli välja kujunenud juba XVI saj. Vrd *Rastla*. – MK

Mellin; PA IV: 10; P XVI: 288; Rev 1601: 104; Rev 1638 II: 150

Rõude [*'rõude*] <'Rõude ~ -sse> Mär – küla Lääne maakonnas Martna vallas (Suure-Rõude ms), 1539 *Ruden maior*, *Ruden minor* (vakus ja küla), 1565 *Ryden wackan*, *Store Rydenn*, *Lille Ryden* (vakus ja külad). ⇒20B2 ♦ Suure-Rõude mõis (sk *Groß-Ruhde*) tekkis XVII saj, ↑Väike-Rõude mõis (sk *Klein-Ruhde*) võib olla pärit XVI saj lõpust. 1920. a-tel rajati mõisa maadele vastavalt Suure-Rõude ja Väike-Rõude asundus, mis 1977 liideti Rõude külaks. *Rõud*-tüvi esineb kohanimes ka mujal, nt Valjalas on Rõude talu, Harju-Jaanis on Rõudemets ja Kosel Rõudemäe

talu. Võib-olla on vasteks sõna *rõud*: *rõua* 'külmunud maapind' e-mitmuslik vorm. – MK

BHO: 516; EAA.1.2.932:8, L 5p; EAA kinnistud; EAN; SK I: 352; Stackelberg 1928: 132, 133

Rõue <-sse> Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Ohekatku ms), 1586 *Randell* (veski, ilmselt p.o *Raudell*), 1695? *Rouwemoisa*, 1725 *Rowe Mart*, 1798 *Roue* (karjamõis, veski ja kõrts), 1844 *Rauer*. ⇒22B1 ♦ Algselt veski, seejärel hajatalu ja hiljemalt XVIII saj lõpust karjamõis. XIX saj II poolest kujunes külaks. 1977–1997 oli Nadalama küla osa. Nime päritolu pole selge, võib-olla on tegu isikunimega. Vrd Rõude. – PP

EAA.1.2.C-V-36:11, L 8p; Mellin; Rev 1586: 108; Rev 1725/26 Ha: 282; Schmidt 1844

Rõuge [*'rõuge*] <-sse>, koh *'Rõugõ* <-he ~ -lõ> ~ *'Rõugu* Rõu – alevik Võru maakonnas Rõuge vallas, mõis, sks *Rauge*, 1563 *мыза Ревзун*, *Реввы* (mõis ja küla), 1585 *Rewg Moyza*, *Rewga* (küla), 1587 *Reuk Moiza*, 1613 *Reuda*, *Renda*, 1627 *Raugk Kuella*, *Raug* (mõis), 1638 *Raug oder RowHoff*, 1684 *Raug Hoff*, *Rougs Hoffläger*, 1782 *Raugo mois*. ⇒44C2 ♦ Rõuge ja Viitina mõisa omavaheline eraldumine toimus pärast 1542. a. 1668. a eraldati Rõugest Nursi mõis. Mõisanimi Rõuge ja külanimi Ruuga (↑Suurõ-Ruuga, ↑Väiku-Ruuga) on sama päritolu, vrd peremees *Raug Tods* 1638. Ilmselt sai mõis nime vanalt keskuskülalt ja see andis omakorda kihelkonnanime 1550. a paiku ehitatud kiriku kaudu. Rõuges paikneb rauaegne linnamägi, mida kasutati aktiivselt VIII–XI saj. Kuidas või mille järgi linnust nimetati, pole teada. 1920. a-tel tekkis Rõuge mõisa maale asundus. Rõuge alevik moodustati 1977 Ala-Rõuge külast, mis moodustas aleviku tuumiku, ning suuremast osast Mäe-Rõuge külast kirdes ja Rõuge asundusest läänes. On näha, et Rõuge nime esimene täishäälik oli XVI saj lõpus juba *õ*, kuid ilmselt kasutasid XVII saj Rootsi allikad veel vanemat saksa kirja pildi traditsiooni. Kuna eesti esisilbi *õ* on hilistekkeline, siis on tõenäoline, et nimi ongi algupäraselt olnud *Raug*-alguline. Rõuge ja Ruuga tüvevokaalide erinevust võib seletada nii, et Ruuga külanimi on tekkinud talupoja lisanime kaudu kunagise algnime ainsuse omastavast. Nii *'Rõuge* kui ka *'Rõugu* on tekkinud sama nime mitmuse omastava vormist ajaloolise külanimena, kuhu võibki eri käändtüüpides tekkida kas *-e* (*-õ*) või *-u* (**-o*). Seega on meil Rõuge nime tõenäoliseks lähtevormiks nimi **Rauka*, mis võiks olla muistne isikunimi. Soome sarnast perekonnanime *Raukko* peetakse muganduseks Skandinaavia isikunimest *Rag(n)vald*. Rõuge aleviku piiresse kuuluvad 1977. a-st kagus olev Ööbikuoru küla (↑Ööbikuorg) ja lõuna pool Suurjärve olnud Vana-Kuuste küla. Vrd Raugi, Raugu. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.6.316:42, L 37; Hupel 1774–1782: III, 288; PA I: 6, 23; Rev 1624/27 DL: 8, 92; Rev 1638 I: 195, 198; Selart 2016: 94; SK I: 332; Stryk 1877: 264; Sukunimet 1992: 491

Rõuge² [*'rõuge*] <'Rõuge ~ -sse>, koh *'Rõugõ* <-he ~ -lõ> ~ *'Rõugu* Rõu – kihelkond ajaloolisel Võrumaal, sks *Rauge*, 1613 *Reuda*, *Renda*, 1627 *Kirche Raug*, 1638 *Raugische Kirche*, 1782 *Raugo kihhelkund*. ♦ Kihelkond tekkis muinasaegse ↑*Walgatabalwe* piirkonna lääneosas keskajal tõenäoliselt veidi varem kui XVI saj keskel. XVII saj alguses hõlmas see Rõuge (koos Nursiga), Kasaritsa, Rogosi, Saaluse, Sänna, Vana-

Roosa (koos Krabiga), Viitina ja eraldi paikneva Pindi mõisa (Rogosiga samade omanike kaudu). Kihelkonda arvati ka osa Vastseliina linnusetalu-poegi, s.o hilisem Haanja mõis. Sajandi keskel arvati Rõuge alla ka Tsooru talupojad. Kihelkonna nimi põhineb Rõuge mõisa nimel. XVII saj kirja pandud pärimuse kohaselt olid Rõuge mõisnik Kursell ja Viitina Holdtschuer esimese kihelkonnakiriku ehitajad, kirik ehitati Rõuge mõisa maale, sellest ka nimevalik. Vrd Rõuge¹, Walgatabalwe. – ES

BHO: 490; Hupel 1774–1782: 258; Rev 1624/27 DL: 8; Rev 1638 I: 197; Stryk 1877: 264

Rõuma [ˈrõuma] <ˈRõuma ~ -sse>, kirjak varem ka *Reopä* Kul – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas, karjamõis (Kalju-Leila ms, Koluvere ms), sks *Reopa*, XVI saj I poolal *Rhoudenphæe*, *Roudenphe*, 1601 *Ruemeck*, 1844 *Reope*. ⇒10C4 ♦ Rõuma mõis (*Reopeh*) oli olemas juba XVII saj, hiljem muudeti Koluvere mõisa karjamõisaks. Risti alevik ja raudtee jagasid küla kaheks: Rõuma I põhja pool, Rõuma II lõuna pool raudteed. Need ühendati 1977. Nimi võib pärineda loodusnimest (Rõuma on paikkonnas ka nõmmenimi), talupoja lisanimest või talunimest. 1726 olid Koluvere lossi all külas nimega *Hartz* talupojad *Reoma Tõnnis* ja *Reoma Jürri* ning eraldi *Reoma Rein*. L. Kettunen tunneb nime ka kujul *Reoba* ja peab järelosist *-ma* hiliseks. A. Saareste on nimega samastanud Kullamaa vakuraamatus esineva nimekuju *Roudenphe*, mille aluseks peab Kettunen küsimärgiliselt mitmuse omastavat **Revoden-*. Ta esitab oletusliku nime **Revonpää*, mida võrdleb Reomäe ja Reosilla nimega. Siiski, lähtudes esimesest kirjapanekust ja eeldades, et esisilbis oligi algselt *õ*, võiks nime seostada *Rõude* nimedega, mille lähtekohaks on pakutud sõna *rõud* : *rõua* 'külmunud maa'. Rõuma I ehk Ristist põhja pool oleva külaosa vana nimi (1689 *Hartz*, 1798 *Harze*, 1844 *Haatsi*, 1871 *Aartsi*) võib tuleneda eesti keelest. Vrd Rehemäe, Rõude. – MK

BHO: 496; EAA.1.2.941:1645, L 1635p; EO: 325; Mellin; Rev 1725/26 Lää: 97, 98; Saaga: Originalet av Jakob Koits registver. Del I, R:13; Saareste 1923b: 141; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Rõusa <ˈRõusa ~ -sse ~ -le> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Uue-Vändra ms), 1500. a-tel *Rouse* (mõisake), 1560 *Rouwse* (küla), 1638 *Raussar* (küla), 1795 *Krüger Rousa Andres* (kõrtsmik), 1850 *Rõusa Krug* (kõrts). ⇒22C3 ♦ XVIII saj lõpul ja XIX saj algul on Rõusal olnud karjamõis (sks *Karlshof*), 1844 tekkis sinna Uue-Vändra mõis (↑Suurejõe), 1874 muutus Rõusa selle kõrvalmõisaks. 1920. a-test Rõusa asundus, mis 1939. a paiku liideti külaga. 1970. a-tel Rõusa I ja II küla, need ühendati 1977. Külanimi on olnud ka kaheosaline, järelosa oli *saar*. Algusosa vasteks sobiks *rõusk* (*rõus*) : *rõusa* 'küngas, põndak, künklik, konarlik külmunud pinnas'. Rõusaga on 1977 liidetud Rõusa-Ülejõe (1938) ja ↑Viratu. – MK

BHO: 185; EAA.1865.3.294/4:84, L 84; EAA.1865.5.151:59, L 58; EAN; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB; Rev 1638 II: 12; SK I: 352; Stackelberg 1926: 177

Rõuste [ˈrõuste] <ˈRõuste ~ -sse> Han – paik (küla) Lääne maakonnas Hanila vallas (Virtsu ms), 1689 *Reseste*, 1726 *Reust*, 1798 *Reus*. ⇒19C3 ♦ 1977 liidetud Esiverega. Nimi lähtub sõnast *rõusk* (*rõus*) 'küngas, põndak, konarlik külmunud maa'. Karja khk-s on

Rõuste talu, Kanepis Rõustemägi ja Võnnus Rõusteturm. Vrd Rõusa. – MK

EAA.1.2.941:1204, L 1192; Mellin; Rev 1725/26 Lää: 120; SK I: 352

Rõõmu <-le> TMr – küla Tartu maakonnas Luunja vallas, mõis (Vasula ms), sks *Freudenhof*, 1627 *Reimus Moysa*, 1839 *Rõmo* (karjamõis), u 1900 *Рему* (talu). ⇒33A1 ♦ Esialgu oli seal pärimõis, XVII saj II poolal muudeti see karjamõisaks, mille maadele rajati 1920. a-tel asundus. 1939. a paiku nimetati külaks. Kohanimi on tuletatud sõnast *rõõm* : *rõõmu*, mis võis muiste esineda ka isikunimena (vrd *Ilo*). Praeguse küla piiridesse jääb läänes Jaama mõisa Raadlovi (sks *Radlowi*) karjamõis. – EE

BHO: 510; Eesti TK 42; EM: 98, 137; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); KN; KNAB; Mellin; Rev 1624/27 DL: 39; Uuet 2002: 112

Rõõsa <-le> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Paunküla ms), 1796 *Räsa* (kõrts), 1871 *Rõsa*, u 1900 *Рыза*, 1936 *Rõõsa* (järv). ⇒13A2 ♦ Küla on nime saanud vanalt talu- ja kõrtsikohalt või järvelt. Nime päritolu jääb hämaraks. Vrd *rõõsk* : *rõõsa* 'värsk', 'põletamata, kütistamata (maa)', *rõusk* : *rõusa* 'konarlik (jää)'. Vrd Rõusa. – TL

EMSK; ERA.T-6.3.31; Mellin; Schmidt 1871; Vene TK 42

Räbi <-le> Ote – küla Valga maakonnas Palupera vallas (Hellenurme ms), 1638 *Rabbi Jürgen*, 1686 *Rebbi Merrt*, 1749–1762 *Räbbi Kangor Tanni*, 1754 *Räbbi külla*, 1811 *Räbbi Peep*, 1922 *Räbi*. ⇒39A1 ♦ 1950. a-tel asus külas Semmeni koorejaam ehk piimavastu-võtupunkt. Külanimeks on Räbi saanud talunimest. XVII saj on külas elanud mitu Räbi lisanimega talumeest. Nime päritolu pole selge, ent selle aluseks võib olla mõni vene mehenimi, nt *Ряб*, *Рябина*, *Рябуха* vms. Isikunime aluseks võib omakorda olla sõna *рябоу* 'rõugearmiline; tähniline'. 1977 liideti Rägiga ↑Elva ja Raiga küla. Räbi keskusest kagus on Kiisa, mis 1920.–1930. a-tel oli küla. Vrd Rääbise. – MF

EAA.308.2.104, L 1; EAA.1260.1.9:22, 264, L 23p, 265; EAA.1865.2.51/8:3, L 14; KN; KNAB; Rev 1638 I: 33; VEES

Rädi <-sse> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Saulepi ms, Vaiste ms), 1689 *Reddi Jurgen* (talupoeg Helmkülas), 1712 *Rette Mart*, *Rete Pert* (talupojad Saulepi mõisa all), 1798 *Reddi* (küla), 1871 *Raedit* (küla), u 1900 *Ряду*. ⇒27A2 ♦ 1977–1997 oli Saulepi osa. Külanimi lähtub arvatavasti lisa- või talunimest, vasteks murdesõna *rädi* 'risu, rägu, praht, tuulemurd'. Rädi lõunaosa on Iganõmme (1871 talu *Igganõm*). – MK

EAA.1.2.941:1149, L 1136p; EAA.3.1.448:428, L 718; KNAB; Mellin; VMS

Rägavere¹ <-`verre ~ -sse> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas, mõis, sks *Raggaffer*, 1241 *Rackeueræ* (küla), 1732 *Raggawerre*. ⇒5C4 ♦ 1467 veel üksnes küla Mõdriku mõisa all, 1540 eraldatud Mõdrikust. Iseseisvat Rägavere mõisat on mainitud 1557. 1920. a-tel asundus, al 1977 küla. L. Kettunen on nimele võrdluseks toonud *räga*, *rägastik* 'tihnik', mille variant oleks ka *raga*, vrd *ragastik* 'tihnik', ja *räga* 'mustus, röga, lima'. Rägavere kagupiiril on endine Roosna asundus, mis on nime saanud karjamõisa (sks *Rosna*) järgi. – MK

BHO: 478; EO: 279; Joh LCD: 565; KNAB; VMS

Rägavere² <-`verre ~ -sse> Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas, mõis, sks *Reggafer*, 1564 *Raggeuer*, 1732 *Reggawerre*. ⇒14A1 ♦ Mõis rajati küla juurde 1630. a-tekst. Hiljemalt 1654. a-st kuulus samadele omanikele Jootme, umbes a-st 1782 Pruuna, hiljem Linnape mõisaga. 1870 ühendatigi viimasega ning kadus omaette mõisana. Rägavere asundus ühendati pärast 1945 külaga. Nimi on tõenäoliselt sama algupära, mis Rägavere¹. Vrd Rakvere². – FP

EAA.1.2.933:75, L 75; Johansen 1932: 23; Roos 1976: 115; Schilling 1970: 31; Thor-Helle 1732: 316

Räämaste <-sse> Pha – küla Saare maakonnas Pihtla vallas (Tõlluste ms), 1731 *Rähmaste Noor Toffer*, 1784 *Remmaste* (küla), 1798 *Remast*. ⇒50C4 ♦ 1977–1997 oli Püha küla osa. Nimele võiks vastata sõna *rääm* 'risu, rämp, mustus' tuletis *räämane* mitmuse omastavas käändes, vrd murdesõna Simunast *räima jääma* 'hooletusse jääma (põllu või heinamaa kohta)'. – MK

EAA.2072.3.229, L 1; EAN; KNAB; SK I: 353; VMS

Räisa <-le> Saa – paik (küla) Pärnu maakonnas Saarde vallas (Jäärja ms). ⇒35C2 ♦ Külana 1930. a-tel, 1977 liidetud Veeliksiga. Küla lähtekohaks tundub olevat Jäärja mõisa all olnud kaks talu (1816 *Raisa*). Nimi on hiljem moondunud kujule *Räisa*, millele vastab sõna *räiss* 'risu, praht'. Võib-olla on mainitud kaks talu kunagise küla järglased, vrd 1751 *Reuseküll*. – MK

EAA.1865.3.247/2:10, L 35p; RGADA.274.1.299/1:488, L 250p; VMS

Räitsvere [*'räitsvere*] <-`verre ~ -sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas (Kapu ms), 1485 *Ratsever*, 1586 *Rattisfer*, 1782 *Rattiswer*. ⇒14C3 ♦ Et tegemist on *vere*-lõpulise nimega, võiks nime algusosa olla isikunimi. Küla jaguneb kolmeks osaks: Ees-Räitsvere, Räitsvere ja Taga-Räitsvere. – MJ

BHO: 679; KN; ÜAN

Rälby [*'räälb*, rts *'räälbü*] <-sse>, koh *Rälbi* [*'räälb*] ~ *Rälbe* [*'räälbe*] Vor – küla Lääne maakonnas Vormsi vallas (Suuremõisa ms), 1526 *Reuelbue*, 1540 *Reualbw*, 1598 *Räffle by*, 1637 *Räffwalby*, 1689 *Rewell By*, 1977–1997 *Rälbi*. ⇒9B3 ♦ Nime järelosa *by* märgib küla, ent algusosa seletatakse mitut moodi: kas häälduslikult väga lähedase Tallinna saksa- ja rootsikeelse nimega *Reval*, *Revel* või rannamadalat ehk leetseljakut märkiva sõnaga *revel*, Vormsi murdes *rävul*. C. Russwurm tuletab nii linna- kui ka külanime sõnast *revel*, viidates leetseljakute rohkusele Eesti rannavetes. Keskaega lähemalt uurinud P. Johansen peab seevastu usutavaks, et Tallinna mõjukad isikud on rootsi ümberasujaid suunanud Vormsi idaossa (*Östervackan*), seega on Rälby nimetatud Tallinna järgi. P. Wieselgren toetab seda seletust, lisades, et kui lähtuda üksnes rootsi sõnast *revel*, tuleks kõiki *Rewal*- või *Räffle*-kujulisi variante pidada kas rahvapärimoloogiks või üleskirjutajate ja ametnike väärtassotsiatsioonideks. E. Lagmani arvates on Johanseni seletus ahvatlev, võttes arvesse, et Vormsi asustamise ajal olid siirdnimed moes. Vrd Tallinn. – MB

Johansen 1951: 130, 133, 240, 274, 276; Lagman 1964: 34, 40, 70, 113, 210–211; Russwurm 1855: I, 104, 107; Wieselgren 1962: 29–30, 97

Rämsi <`Rämsi ~ -sse> Puh – küla Tartu maakonnas Puhja vallas (Suure-Ulila ms), 1839 *Remsi* (veski), 1858 *Rämsi* (tal), u 1866 *Ремзу* (veski). ⇒32A2 ♦ Rajatud uusasulana põlise Teilma küla maadele 1950.–

1960. a-tel. Saanud nime Räämsi karjamõisa, veski ja talu järgi. Karjamõis oli rajatud 1861 viie talu baasil. Kohanimi seondub XVII saj talupoja lisanimega, vrd 1680. a-tel *Auf Remso Jürry Landt*. See lähtub omakorda sõnast *rämp*: *rämpsu*. Küla on tuntud ka Uula nime all, mis pärineb praeguse küla piiridesse jäävalt Uula ehk Seieri karjamõisalt (u 1900 *Сузепъ*). Viimane on tuletatud kunagise omaniku Siegeri nimest. Uula päritolu kohta vt Ulila ja Uulu. Räämsi piiridesse kuulub ka Tiidriku (vrd 1858 *Diedriko* talu, pärineb vanasaksa eesnimest *Dietrich* 'rahvasangar'). – EE

EAA.1865.2.61/4:10, 14, L 9, 13; ENE-EE: VIII, 264; KN; KNAB; Rajandi 2011: 42; RGADA.274.1.190/2:720, L 681; Rucker; Tartumaa 1925: 364; Vene TK 126

Räni <-le> TMr – alevik Tartu maakonnas Ülenurme vallas, mõis, sks *Remningshof*, 1782 *Renni*. ⇒32C2 ♦ Esmateade mõisa kohta pärineb XVI saj keskpaigast. 1618 läks see Tartu raehärra Hans Renni valdusse. XVII saj keskel oli omanikuks Jacob Renni, kes sai hiljem perekonnanimeks Renning. 1920. a-te alguses rajati mõisasüdamis Räni asundus, mis 1977 nimetati külaks, 2013 alevikuks. A-tel 1923–1977 oli peale asunduse ka Räni küla (↑Õssu). Mõisa ja asunduse järgi on nimetatud Tartu linnajagu Ränilinn. K. Uustalu järgi tuleneb *Räni* XVII saj mõisaomaniku perekonnanime varasemast (*Renni*), saksakeelne nimi aga hilisemast variantist. Räni mõisa algne nimi, hääbunud lõunaeestipärane **Tseamõisa* (1618 *Zeamoisa*, 1627 *Zigga Moysa*, *Szoeha Moysa*, 1630 *Zian moisio*) koosneb osadest *tsiga*: *tsia* ~ *tsea* 'siga' ja *mõis(a)*. 1977 liideti Räniga Mäeküla ja ↑Ränna. – EE

Almquist 1917–1922: 316; BHO: 495; Eisen 1918b: I, EM: 98, 182; KN; LGU: I, 110, 216; Mellin; Rev 1624/27 DL: 130, 137; Uuet 2002: 112, 220, 264; Uustalu 1968: 739

Ränna <-le> TMr – paik (küla) Tartu maakonnas Ülenurme vallas (Tähtvere ms), 1382 *hofto Renne* (mõis), 1418 *Rennemoysse*, 1585 *Renokula*, 1626 *Renna kuella*, 1855–1859 *Реннекюла*; sks *Renne*. ⇒32C2 ♦ 1977 liideti Räni külaga. 1418 asus seal mõis, mille omanikuks oli Odert Renne. Juba M. J. Eisen hoiatas, et seda mõisat ei tohi segi ajada Räni mõisaga. Kohanimi tuleneb kunagise mõisaomaniku nimest. Sel juhul oleks seos murdesõnaga *ränd*: *rännä* 'lörts; õhuke lumekord; rämp; ila' näiline. Vrd Räni. – EE

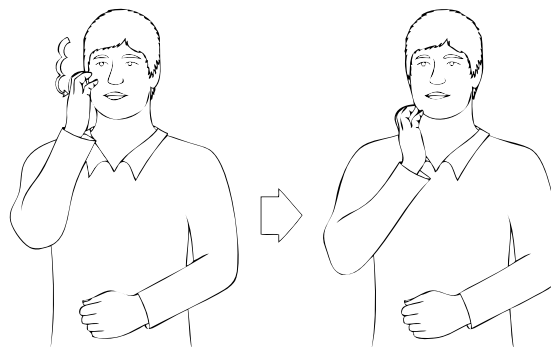
Bfl: I, 48, 94; BHO: 495; EAA.298.2.71, L 10; Eisen 1918b: I, KN; LGU: I, 110, 216; PA I: 161; Rev 1624/27 DL: 132, 136; VMS: II, 358

Räpina¹ <-sse>, koh *Räpinä* <-le ~ -he> Röp – kihelkond ajaloolisel Võrumaal, sks *Rappin*, 1638 *Rappin*, 1782 *Rappina* o. *Reppina kihhelkund*. ♦ Korduvalt on kirjutatud, et enne 1630. a-id kuulus Räpina mõisa põhjapoolne vakus ehk rannavakus Võnnu kihelkonda ning keskmine ja lõunapoolne vakus Põlva kihelkonda. 1627. a revisjonis kirjeldati, kuidas talupojad austasid oma väikestes kabelites kohalikke pühakuid ja Põlvaga sidus neid vaid andamikohustus. Varem olemas olnud Mehikoorma kirikule lisaks ehitati 1634. a paiku kirik Räpinasse. 1638 ei mainitud enam kiriklikku seost Põlvaga, see tähendab Räpina saamist omaette kihelkonnaks. XVII saj lõpul kavandati ümberkorraldusi, muutmaks Mehikoorma veel omaette kihelkonnakeskuseks, millega oleks liidetud Võnnu idaosa, kuid alanud Põhjasõda jättis selle plaani katki ja Mehikoorma jäi Räpina abikirikuks.

Kiriklikult on Rápina khk-ga seotud ka muidu Võnnu khk osaks peetava Piirissaare eestlased. Enne Esimest maailmasõda loeti Rápina kihelkonda kuuluvaks veel Peipsi-taguste külade eestlasi (Jersova, Kaameniku, Kasakova, Kriiva, ↑Luuküla, Rámja ehk Remja, Sagorje ja Solna). Rápina khk piirid on määratletud Rápina mõisa piiridega 1582. a-st. Enne Liivi sõda olid piirkonnas enamuses Kirumpää ja Kastre linnusele allutatud talupojad, piiskopitalupoegade külade hulgas oli vaid kaks väikest eramõisat Pääsnal ja Ruusal ning mõned Kriimani mõisale allutatud külad. Vrd Rápina². – ES

EAA.1269.1.803:298, L 648; Hupel 1774–1782: 283; Rev 1624/27 DL: 8, 67; Rev 1638 I: 256; Roslavlev 1975: 5–7

Rápina² <-se>, koh *Rápinä* <-le ~ -he> Ráp – linn Põlva maakonnas Rápina vallas, mõis, 1582 *Repin*, w *Repinie*, 1588 *pod Repinem*, 1601 *Rapinn*, 1616 *Rapin*, *Jamakiel*, 1627 *Rapyn*, *Jamma*, 1638 *Rappin*, 1686 *Rapyns Hoff*, 1782 *Rappin*, *Rapin*, *Rapien*, *Rappina wald*, 1909 *Rápina m.* ⇒40C1 ♦ Esmamainimise ajal oli tegemist põlise külag Vöhandu jõe vasakul kaldal. Samal 1582. a rajas Poola võim siia riigimõisa. Mõisaks muudeti küla lõunaosa, veel 1686. a kaartidel paikneb mõis ja sillakoht praegusest tunduvalt lõuna pool, Liivamäe piirkonnas. Kiriku asukoha lähedusse rajati tõenäoliselt riigimõisaga seotud postijaam, millest hiljem sai Jaama kõrts (1638 *Krug ... bey den Kirchen*, 1670 *die Krugh zu Jama*). XVII saj alguses teisenes ka külanimi. 1616 on esimest korda mainitud Jaamakülä nime ja selle kõrval „tühja“ Rápina küla. Tegelikult säilis talupoegade lisanimedele komplekt muutunud nimega külas 1580.–1630. a-tel isegi paremini kui naaberkülades. Jaamakülä ülesvoolu laienuvad otsa lõikas ära Jaamamõisa rajamine XIX saj algupoolel. Pärast seda paiknes Jaamakülä Raadama oja kaldal pastoraadist ↑Köstrimäeni. XVIII saj alguses tekkis Vöhandu jõe rajatud paisule uus sillakoht, 1734 hakkas tööle paberiveski. Asula kasvamine sai võimalikuks pärast mõisa ja Rápina kirikumõisa maade asunduskruntideks jagamist 1920. a-tel. Rápina sai aleviks 1945, oli rajoonikeskus 1950–1961 ja sai linnaks 1993. Rápina nime päritolu pole selge. A. W. Hupeli teade 1782. a, et eestikeelne nimi on *Rappina*, aga mõned ütlevad ka *Reppina*, võiks viidata sellele, et XVIII saj oli sõnaalguse *r* tugevalt peenendatud (**R'apina*). Hupel loetleb erinevaid saksakeelseid kirjalpilte: *Rappin* [*rapin*], *Rapin* [*raapin*], *Rapien* [*rapiin*]. Ka suurem osa varasemaid üleskirjutusi võimaldab välja lugeda esilbi pikka täishäälikut, alles 1638. a kirjalpilt *Rappin* näitab selgelt lühikest *a*-d. Need nüansid suunavad pooldama varem korduvalt väljapakutud oletust, et Rápina nime taga peitub vana slaavipärane isikunimi. Selle lähtevorm ei tohiks olla mitte *Рябина* 'pihlakas', vaid isanimi **Ряпин* (omastava käände kuju nimest **Ряпа*). Sellega sobivad Poola-aegsed kirjalpildid, sest tavalisemat vene nime *Repin* (vanas kirjaväis *Рѣпин*) oleks poolapärastelt edasi antud kirjalpildiga *Riepin*. Rápina samasse nimepessa kuulub kadunud külanimi Võnnu khk ↑Sarakustes (1582 *Repnis*, XVIII saj **Rääbnitse* või **Rääpnitse*). Slaavi in-lõplise isikunime Rápina nimes pakkus välja juba P. Johansen 1952. a. Rápina nime muudest seletustest on kõige tuntum J. Simmu oma, kes seostas slaavi isikunime vene keele üldnimega *рябина*. Nime

Rápina viipenimi. Kohanime kirjalpildiga sarnaneva sõna *täpid* tõlge, viibe „tedretäpid“.

on katsutud seletada ka rehielemu suitsuauku tähendava sõna *räppen*, heli imiteeriva sõna *rápin* : *räbinä*, vöserikku märkiva maastikusõna *räbä* jm abil. Hüpooteetilise maastikusõna abil loodud seletuse muudab väheusutavaks tõsiasi, et tegemist on olnud vana keskuskülaga. Võimalik, et vene isikunimed allikates tundmatu **Rjapin* põhinebki läänemeresoome sõnal, kuid kohanimeks kujunemise ajal on see nimi käibinud slaavi keelevormis. XVIII saj Rápina mõisat tuntakse tänapäeval Alamõisa nimega. Praeguse linna territooriumile tekkis töölisasulana Paprökülä (nt 1822 *Papierdorff*, 1852 *Papreküll*), hilisem Vabrikukülä. 1850. a-tel ehitati endise Sillapää küla poolele mõisa uus peahoone, mis sai rahvapärase nime Sillapää loss. Lossi kõrval paiknenud majandushoonete kompleksi on kutsutud Mäemõisaks (sks *Hoflage Sillapää*). Rápina omaette asumid on ↑Sillapää ja Vabrikukülä lõuna pool jõe, Kelmikülä ja Kerkomõisa lääne pool ning Pilpakülä ja Tsungli ida pool. * *Vanarahvas teab veel jutustada mõnda, mis meie Rápina algnime kohta käib. Ühed seletavad, et kus nüüdne Rápina asub, seal olnud vanal hallil ajal suur paju räbastik. Peale suure Põhjasõja, kui kõik nüüdse aja Rápina ümbruskonnas mõisa kui ka talurahva varandus sõjasaagiks langes, asutati koguni uus ja uude kohta rabastikku mõis. Mis selleks põhjust andis, et mõis rabastikku asutati, ei ole teada. Uut mõisat hakatud rabastiku järgi Rábastikuks hüüdma. Viimast ollagi „Rápin“ välja võrsunud. Mõned jälle ütlevad, et Rápina kohal Põhjasõja ajal nõnda olla võideldud, et soldatite riiete räppin olnud kaugele eemale kuulda. Peale selle lahingu hakatud kohta „Ráppinaks“ kutsuma. (1905) Vrd Köstrimäe, Sarakuste, Sillapää. – ES*

BAL: 688; EAA.308.2.103; EAA.1269.1.796:123, L 282; EAA.1269.1.766:18, L 35; ENE-EE: VIII, 267; EO: 145; Hupel 1774–1782: III, 283–284; KM: H III 31, 427/9 – 1905; PA I: 53, 91, 96, 264; Rev 1601: 16; Rev 1624/27 DL: 67, 69; Rev 1638 I: 256, 257; Roslavlev 1975: 6, 14, 32; Simm 1978: 147

Räpo <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas (Vastse-Kasaritsa ms), 1627 *Reppo Jann*, 1630 *Rappi Jahn*, 1638 *Rappy Jaen*, 1684 *Reppo külla*. ⇒45A2 ♦ Talurühm ja küla väikese järvega on küllalt vana. Nime päritolu pole teada. V. Pall on Kursi Rehema küla (↑Härjanurme) talunime Rápu võrrelnud sõnadega *räpp* 'mustus, muda, pori', *räpp* : *räpo* 'lumelõrts', *räpane*. Rápõst on välja kasvanud ka Rápomõtsa (Rápometsa) ääremaaküla, mis liideti 1977. Vrd Mõisamäe. – ES

EAA.308.2.178, L 1; PTK I: 210; Rev 1624/27 DL: 89; Rev 1638 I: 202; Roslavlev 1976: lisa 3

Räsna¹ [ˈräsna] <ˈRäsna ~ -sse ~ -le> Pil – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Vana-Põltsamaa ms), 1583 *Razna* (küla), 1599 *Rasna*, 1601 *Rassna*, 1624 *Ressna*, 1797 *Restna*. ⇒24A3 ♦ Nime tähendussisu jääb hämaraks. Kui nime analüüsida *Räs+na*, siis algsuosale häälikuliselt lähedased on *räss* 'kidur puu' või *rässik* 'rägastik'. Oletada võiks ka variandi *Räss* olemaolu eesnimest *Räss*. – MK

Mellin; PA IV: 14; P XVI: 282; Rev 1601: 94; Rev 1624 PL: 44

Räsna² [ˈräsna] <ˈRäsna ~ -sse ~ -le> Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas, mõis, sks *Resna*, 1534 *Ressenes*, 1620 *Rässna*. ⇒14A1 ♦ Räsna küla juurde rajati hiljemalt 1637 mõis. Algul kuulus mõisa alla ka Vatu küla, mida on mainitud samuti 1564 (u 1520 *Waykete* pole Vatkuga kindlalt seostatav). XVII saj lõpul kuulus Vatu küla Kuru mõisa alla, kuid müüdi 1790. a paiku Räsna mõisale. XX saj alguseks sulandus Vatu küla Räsna küla kirdeosaks, kohati kasutati kogu Räsna küla kohta Vatu nime. Räsna mõisa maadele tekkis 1920. a-tel asundus, mis liideti 1950. a-tekst Räsna külaga. 1977 liideti Räsna ↑Kuru asundus. Vrd Räsna¹, Kuru². – FP

Almquist 1917–1922: III, 308; Blumfeldt 1957: 41; EAA.1864.2.V-56:674, L 662p; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 196; EVK; Grenzstein 1882–1883; Johansen 1930a: 150; KNAB; Schilling 1970: 38; Ungern-Sternberg 1912a: 72

Räsna [ˈräsna] <ˈRäsna ~ -sse> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Nurme ms), 1592 *Wilhelm Refß*, *Ressa Jaeck* (talupojad Muhus), 1645 *Refßeküll* (küla Kuivastu vakuses), 1798 *Ressa*. ⇒19B4 ♦ Nime on küla saanud tõenäoliselt talupoja lisanime järgi. Nimega võiks võrrelda sõnu *rässakas* ja *räss* : *rässi* 'kidur puu, kruss'. Räsna kaguosas on Obuka pered (1798 *Hobbeka*), mida on vahel eraldi külaks arvatud. Vrd Ooklema järv, Räsna. – MK

Mellin; Rehepapp; SK I: 354

Rätla [ˈrätla] <-sse> HJn – küla Harju maakonnas Raasiku vallas, kõrvalmõis (Perila ms), sks *Rettel*, 1637 *Rettla Myrt* (vabatalu), 1688 *Rettell* (mõis), 1725–1726 *die Rettelsche Bahren*, 1871 *Rettel* (mõis), 1923 *Rätla* (asundus). ⇒3B4 ♦ 1637 on olnud Perila küla vabatalu, XVII saj keskel Perila mõisa maadele rajatud kõrvalmõis. Põhjasõja-järgses revisjonis nimetatakse lihtsalt Rätla talupoegadeks, viie talupoja hulgas on *Rettle Hans*. Mõis 1780 korraks iseseisvus, ent läks 1784 jälle Perilaga ühiste omanike kätte. 1920. a-test asundus, pärast 1930. a-id küla. Rätlaga on 1977 liidetud Metsanurga küla (u 1900 *Метснурга*). Vrd Retla. – MJ

BHO: 497; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 80; EAA kinnistud; Rev 1725/26 Ha: 342–343; Schmidt 1871; ÜAN

Rätsepa¹ <-le> Tor – küla Pärnu maakonnas Tori vallas (Tori ms), 1839 *Retsep* (küla). ⇒29B1 ♦ Küla on nime saanud lisanime järgi. Näiteks 1795 oli Tori mõisas kaks sellise lisanimega meest (*Retseppa Iürri* ja *Retseppa Tõnis*), kel oli kummalgi väike koht, mida ei nimetatudki taluks (tavaliselt tõlgitakse revisjonides esinev *Lostreiber* vabadikuks, ehkki paikkonniti on sel olnud erinev sisu). Lisanimena kasutatud maakäsitöölaliste nimetustest on *rätsep* arvukuselt kolmas *kangru* ja *kingsepa* järel. Talunimena esineb Rätsepa laialdaselt. Külana leidub sinne Rätsepa 1970. a rahva-

loenduse materjalides. 1977 liideti Allika (1839 *Allika* talu), Altküla (1970 *Altküla I*), Määränõmme (1970 *Määränõmme I*, rahvapärase nimega Viinahaia, u 1866 *Винаоя* küla) ja Rätsepa kokku Määränõmme külaks, ent 1997 nimetati kogu küla ümber Rätsepak. – MK

EAA.1865.3.272/5:32, 34, L 32, 34; EAN; KNAB; Linnus 1971: 208, 216; Rücker; Vene TK 126

Rätsepa² <-le> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Uue-Vändra ms, Vana-Vändra ms), 1922 *Rätsepa* (küla). ⇒22B3 ♦ Küla on nime saanud lisanime järgi. 1795 oli Vändra mõisas *Weber Retseppa Thomas* ja *Kucke Retsep Mart*, a-ks 1834 oli esimesest talust saanud *Retseppa Kristian* (vrd 1839. a kaardil Rätsepa küla lähedal *Ristiani*) ja teisest *Retseppa Kukke*. Rätsepagea on 1977 liidetud osa Pabarsoo külast (1922). – MK

EAA.1865.3.294/4:85, 120, L 84p, 120; EAA.1865.5.147:99, 128, L 87, 116; EAN; KNAB; Rücker; ÜAN

Räabise <-le>, koh *Räabisse* ~ *Reabisse* Lai – küla Jõgeva maakonnas Torma vallas, mõis, sks *Repshof*, 1408 *Repes*, 1505 *Repus*, 1624 *Rehbs*. ⇒25C1 ♦ Varasemad üleskirjutused käivad ainult mõisa kohta, mida on mainitud XV saj. 1921. a-st Räabise asundus, mis 1977 nimetati külaks. Üldnimede hulgas on häälikuliselt lähedane kala nimetus *rääbis* (Trm *reabis* : *reabisse*) ja murrakuti esinev *reabuski* ~ *rääbuss* ~ *rääbuski* 'korratu välimusega inimene; must, märg, läbiligunenud olevus'. Kui ühendada vaadeldav kohanimi toodud üldnimedega, tuleks eeldada, et vaheastmeks oli isikunimi. Vrd ka vene *Рябуха*, *Демидко Рябушка*. 1977 liideti Räabisega Aoveski (1805 *Haovesky*) ja Räabise-Metsanurga küla. Mõisast loodes asunud varasem Räabise ehk Ojataguse (1406 *Oyentaken*, 1599 *wies Oiatak*) küla liideti 1977 Sätsuverega. Varasemast ajast on Räabise mõisa all mainitud *Kirepää või *Karapää küla (1505 *Kirenpe*, 1758 *Kahrpæh* ~ *Karrapah*, seejärel mõisastati), aga selle asukoht ei ole teada. Kõik muud kohad peale Räabise mõisa kuulusid Torma kihelkonda. – VP

PTK I: 49, 70, 163, 211; PTMT: II, 468; P XVI: 132; Tartumaa 1925: 251; Tupikov 1903: 346

Räägi <ˈRääki ~ -sse> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Vanalõve ms), 1645 *Reke* (Lõpi-Koikla vakuses), 1798 *Räki*, *Räke*. ⇒50C3 ♦ Nime tähendussisu jääb hämaraks, võimalik, et see on kujunenud isikunimest. Lähedased mehenimed on *Reck*, *Rekk*, mis on lühendid täisnimedest *Dietrich* või *Heinrich*, või ka *Regu*, mis on lühend nimest *Gregorius*. Nime lähtekohaks võiks olla ka linnunimetus *rääk* : *räägu* ~ *räägi*, ehkki tänapäeval esineb *i-tüveline* omastav ida pool rannikumurdes ja kohati Lõuna-Eestis. – MK

EMSK; Saaremaa 1934: 532; SK I: 355

Räägu¹ <-le> Pär – küla Pärnu maakonnas Sauga vallas (Sauga ms), 1688 *Rego Jurg*, *Rego Andres Matz* (talupojad Sauga mõisa Nurme küla all), 1795 *Raego Dorf* (küla Sauga mõisa all). ⇒28C1 ♦ XIX saj oli ka Räägu karjamõis (1839 *Rägo*). Karjamõisa ümbruses 1970. a-te nimekirjas olev Räägu küla osa jäi Are valda ja liideti 1977 Kurena külaga. Külanimi lähtub arvatavasti talupoja lisanimest, mille aluseks on linnunimetus *rääk* : *räägu*. Rääguga on 1977 liidetud osa Piiri külast (Tor, 1922 ka Oti küla) ja Räägu-Mõisaküla. Vrd Räägi. – MK

EAA.1000.2.573:6, L 5p; EAA.1000.2.977:9, L 8p; EAN; KNAB; Rücker

Räägu² <-le> Hls, Saa – küla Viljandi maakonnas Abja vallas (Abja ms, Voltveti ms), 1797 *Rägo* (karjamõis). ⇒36B1 ♦ 1816 oli Voltveti mõisa all nii karjamõis (*Raego*) kui ka kõrts (*Rägo*). 1920. a-tel tekkis karjamõisa maadele Räägu asundus, sellest põhjas moodustus Räägu küla. 1970. a-tel olid need vastavalt Räägu I ja Räägu II küla, mis 1977 liideti üheks. Rääguga on 1977 liidetud Suitsumatsi (Saa, 1970; 1816 oli Voltveti mõisas kaks talu nimega *Souitzo Perna*, lisaks *Souitzo* ning külale nime andnud *Souitzo Matsi*). Vrd Räägu¹. – MK

EAA.1865.3.247/9:13, 14, 19, 25, 32, L 14p, 15p, 20p, 26p, 34p; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB; Mellin

Rääka [*'rääka*] <-le> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Vastemõisa ms), 1704 *Räka Jahn* (taluperemees Vastemõisas), 1797 *Räka* (karjamõis ja kõrts), 1839 *Recka* (karjamõis). ⇒23A4 ♦ Rääka oli XVIII–XIX saj ka karjamõis. Külana mainitud 1945. Nime päritolu on ebaselge. Lisanimena esines Suure Jaani khk-s juba 1601, mil on mainitud üksjalga *Recke Matz*, kes näis elavat Kuhjaveri või Tääksi kandis. Võrdluseks võiks tuua isikunimed *Reck*, *Rekk* < *Dietrich*, *Heinrich* ja sõnad *räkk* : *räki*, *rekk* : *reka* 'rokk', *räga* (*stik*) ja linnunimetuse *rääk*. – MK

EAA.567.3.99:40, L 43; Rajandi 1966: 216; Rev 1601: 112; Rücker

Rääkjärv [*'rääk_ 'järv*] Jõh – järv Ida-Viru maakonnas Illuka vallas, 1846 *Räk Jerw*. ⇒7C3 ♦ Üks Kurtna järvedest Vasavere külast idas. Nime võimalik lähte-koht on kalanimetus *rääk* 'luukarits'. – MK

EAA.854.4.165, L 1; VMS

Rääma <-le> Pär – Pärnu linnaosa, XVI saj *hof tho Bremen* (mõis), 1731 *Rehma* (küla). ⇒28C2 ♦ Renneri kroonika väitel põletati mõis *Bremen* Liivi sõja käigus 1560 maha. See mõis on andnud eestikeelse nime kogu alale, samuti hilisemale Rääma mõisale, Pärnu linnamõisale, mille saksakeelne nimi oli XVII saj lõpust alates eesti keelest pärinev *Rawasaar* (1684 *Rawassar*). Arvatavasti on Rääma mõisa nimi aluseks ka Räämaga külgneva Ülejõe linnaosa nime saksastele *Bremersseite* (1662 kaluriküla *Breymerseite*). Eeslinn, tollal Rääma vald, tekkis alale XIX–XX saj vahetusel, Pärnuga liideti see 1920. Rääma idaosas oli varem Rääma mõisa kõrvalmõis Niidu (sks *Oskarshof*, 1839 *Nitau*). Vrd Vaskrääma. – MK

BHO: 45, 491–492; EAA.308.2.218:9, L 7p; ENE-EE: VIII, 270; Renner 2006: 157; RGADA.274.1.193:345, L 340p; Rücker; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1662:9

Rääptsova [*'rääptsova*] <-sovva ~ -sse>, koh *'Rääptsüvä* <-süvvä ~ -he>, koh hrv *Raapsonitsa*, rahvak ka *Suurõ- 'Rääptsüvä* Se – küla Põlva maakonnas Väraska vallas (Lob, Tsätski nulk), ? 1563 *Rябцово* (Paatskohka külade hulgas), 1652 *Rябцево*, 1781 *Ряпцова*, 1865–1871 *Rябцова*, 1882 *Rябцово*, *Большое Рябцово*, 1885 *Бол. Рябцево*, 1903 *Rääpzowa*, 1904 *Suurõ-Rääptsüvä*, *Rääptsüvä*, *Большое Рябцово*, 1920 *S. Rääptsüvä*. ⇒46A1 ♦ Kohta on mainitud külana Petseri kloostri maksuloendis 1652, seejärel Väraska kirikuraamatus 1781; 1882 kuulus Korodissa (*Городище*) kogukonda ning Saatse kogudusse. J. Simm eeldas külanime pärinemist isanimest Rjabtšikov (*Rябчиков*). Nime lähteks sobivad *рябий* 'kirju, lapiline, täpiline, (tedre)tähniline; ebatasane' (vrd

leedu *raibas* ja läti *raibs* 'kirju'), *рябчик* 'püvilill; põldpüü, põldvutt', *рябей* '(jõe)forell', *рябка* 'teder' ning *рябуша* 'kirju kana'. A. Šteingolde arvates tuleneb kohanimi *Rябцево* lisanimest *Rябей* või *Ряб* (< *рябей*, *ряб* 'laanepüü; pistrik, haugas'). Vene perekonnanimel Rjabtsev (*Rябцев*, ka *Rябцов*) on vasteid XVI–XVII saj-st (*Rябов*, *Rябцов*). Vanavene nimedena esinevad XIII–XVII saj *Rябей*, *Rябина*, *Rябчук* ja *Рябъ* ning isanimi *Rябчиковъ*. Rääptsova koosneb kahest osast: Suurõ-Rääptsüvä ja Väiko-Rääptsüvä ehk Trugina (Trungina, vn *Мáлое Рябцово*), mis liideti 1977. Väiko-Rääptsüvä lõunaosa on Kiveste (ka Vahtsõ-Rääptsüvä). Vrd Räpsu mõis (VII, ↑Jööri). Vrd Räpina. – AK

Academic; Dal' 1880–1882; Hurt 1903: 238; Hurt 1904: XVI; Pskov 1792; PTK I: 210, 211; Selart 2016: 114; Simm 1970b: 139; SRNG: (35), 330–331; Truussmann 1890: 58; Truussmann 1897a: 43; Tupikov 1903: 346–347, 734–735; Vasilev 1882: 281, 30; Vene TK 420; VES; VMS; Väraska KR 1780–1794; Wd

Rääsa <'Rääsa ~ -sse> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Maidla ms), 1665 *Resa* (küla), 1796 *Räsa* (küla). ⇒6C4 ♦ XVIII saj lõpul oli koos Oanduga ühtedes kätes Maidlaga. Varem on mõnda aega kuulunud ka Mäetaguse mõisa alla. Nimega vrd sõnu *räsa* 'rägastik' ja *räiss* 'risu, praht', *räätsik* 'võsastik'. – MK

Bfl: II, 737; Mellin; VMS

Rääski [*'rääski*] <'Rääski ~ -sse> Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas (Päärdu ms), ? 1420 *Beskever*, 1586 *Raszkuill*, 1726 *Resküill*, 1923 *Rääski*. ⇒21B2 ♦ XV saj mainingu on Rääskülaga küsimärgiliselt samastanud M. Aitsam. Rääski nimi on olnud hiljem kaheosaline, järelosa *küla* on lühenemisel andnud *-ki*. Algusosa alus on ebaselge, sellega võiks võrrelda sõnu *räsi* 'rädi' ja *räss* 'kidur puu, kruss'. Tõenäoliselt esineb külanimi lisanimena juba 1524 (*Hans van Resekull*). – MK

Essen, Johansen 1939: 27; Rev 1586: 70; Rev 1725/26

Lä: 69; VMS; ÜAN

Rääsolaane [*'rääso_ laane*] <-laande>, koh *Rääso_ laanõ*, kirjka varem ka *Räsolaane* Se – küla Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1563 *Вчернольсье Прудище* (küla), 1585 *Черный Лес*, ? 1652 *Черный Лъсь*, 1750 *Чернольсье*, 1780 *Räsolaane*, u 1790 *Чернолесья*, 1885 *Räsowa*, 1886 *Rääsolaane*, *Чернолесіе*, 1897 *Чернольсье*, 1904 *Rääsolaanõ*, *Чернольсье*, 1923 *Rösolaane*, 1970 *Räsolaane*. ⇒41A2 ♦ Küla kuulus 1750 Petseri kloostrile, kiriklikult allus Väraska kogudusele; XIX saj Selise kogukonnas. Kohanimi võib tuleneda sõnast *rääanne* 'rögane; rägane, risune' + *laan* 'laas'. Venekeelne *Чернолесье* tähendab lehtpuumetsa. Vrd Rääsa. – AK

Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 165; Hurt 1904: XV; PGM 1785–1792; Reissar 1996: 59–60; RL 1959, 1970; SeK: 128; Selart 2016: 106; Truussmann 1890: 59; Truussmann 1897a: 46; Truussmann 1897b: 85; Vasilev 1882: 338; VES; VMS; Väraska KR 1780–1794: I; ÜAN

Räätsma järv [*'räätsma järv*] Jõh – järv Ida-Viru maakonnas Illuka vallas, 1895 *Ряетма* (järv). ⇒17B1 ♦ Üks Kurtna järvedest Ediverest idas. Nimega võiks võrrelda tuletusliitega murdesõnu *räätsik* (*rätsik*) 'rägastik, võsastik' ja *räätsik* 'kidur olend'. Järvenimes esineb tüvi *rääts* + *maa*. – MK

ERA.T-6.3.642, L 1; VMS

Rõa¹ <-le> Tür – küla Järva maakonnas Väätsa vallas, mõis, ? 1558 *Rojel* (küla), 1591, 1615 *Rõall*, 1871 *Roela* (küla ja mõis). ⇒13B4 ♦ Võimalik, et küla kuulus XVI saj ka Paidele (arvestades Renneri mainingut, kuid pole kindel, et see käib siinse Rõa kohta). 1564 ja XVII saj algul kuulus Rõa küla Türi-Alliku mõisa alla. Rõa mõis oli arvatavasti olemas 1639, igatahes oli Rõa siis iseseisev üksus. 1920. a-tel tekkis mõisa ümber asundus, 1977 liideti küla ja asundus üheks. Nimes võib ö olla hilistekkeline, kujunenud karstilehtrit. Selgusetuks jääb, kas kirjapanekute l pärineb la-liitest või järelosise lühenemisest või alalütleva vormist. Rõa külaga on 1977 liidetud ↑Palivere ja ↑Puramäe küla ning Risti küla, mis on varem ehk kandnud ka *Mäeküla ja *Väljataguse nime (u 1900 *Мекюля* (*Вяльятмагузе*)). – MK

BHO: 506; EAA.1.2.938:32, L 31; KNAB; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:510, L 87; Schmidt 1871; Ungern-Sternberg 1912b: 448, 519

Rõa² <-sse ~ -le>, koh ka *Rõa*, kirjak varem ka *Rea* Hag – küla Rapla maakonnas Rapla vallas, mõis, 1612 *Rõhel* (küla Purila mõisas), 1637 *Rõhall* (küla Purila mõisas), 1798 *Rõa* (karjamõis). ⇒12A3 ♦ Rõa mõis eraldati Angerjast ja Salutatagusest 1749, hiljemalt 1778 oli ta Lohu mõisa kõrvalmõis. 1844. ja 1871. a kaardil oli Rõa küla, mõisakohta 1871 enam ei näidatud. Ei ole kindel, kas 1464 Seli mõisa kõrval mainitud *Ruddenow* tähendab Rõad või mitte. Kui jah, siis võiks küla varasemaks nimekujuks oletada **Rõdanu* vms, ehk seotud sõnaga *rida* (vrd *Ridala*). Kui see nii ei ole, siis võiks päritolu olla sama mis Türi khk Rõa külal. Vrd Rõa¹. – PP

Bfl: I, 305; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 73; EAA kinnistud; EM: 56; Mellin; Paucker 1847–1849: 24; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Rõõsa <-le>, kirjak varem ka *Rõõsa* VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas, mõis, sks *Rõsarshof*, 1645 *Rõsa*, 1782 *Rõsa mois*. ⇒51A3 ♦ Rõõsa mõis on asutatud XVIII saj alguses talumaadele. 1920. a-test asundus, arvatavasti u 1939. a-st küla. Lisanimena on Rõõsa esinenud Saaremaal veel Tõnijal ja Haamses. Nime lähtekohaks on *rõõsk*: *rõõsa* 'mitte hapu, noor', mida võidi kasutada näiteks ka alenduses maa kohta: *rõõsk maa* 'põletamata maa'. P. Johansen on talunime Rõõsa lähtekohaks pidanud muinaseesti isikunime. Vrd Rõõsa. – MK

Johansen 1925b: 51; SK I: 353; Wd

Rünga <-le> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Roela ms), u 1900 *Рюнга* (küla). ⇒15B2 ♦ Rüngal olid väikesed Roela mõisa teokohad. Külas on ka Rünkla talu, mille nimi pärineb tõenäoliselt perekonnanimest. Külanimi tuleb sõnast *rünk*: *rünga* 'pank, rahn', samuti perekonnanimi vahendusel (kõhelnõus esines XIX saj perekonnanimi Rink). Rüngaga on 1977 liidetud Metsavahi küla (u 1900 *Мемьяваху*). – MK

EVK; KNAB

Rütavere <-`verre ~ -sse> Tor – küla Pärnu maakonnas Sauga vallas (Taali ms), ? 1500. a-tel *Rittfer* (mõisake), 1565 *Ritenorm* (küla), 1638 *Roettaver* (küla), 1839 *Ruttafer*. ⇒29A1 ♦ 1565 läänistati teiste hulgas ka Rütavere (*Ritenorm*) Heise Vegesackile, sellest läänistusest sai aluse Kuke mõis, mille alla küla kuulus. XVIII saj kuulus Paikuse, hilisemale Taali mõisale. *vere*-lõpulise külanime algusosa tähendussisu jääb hämaraks, võiks oletada isikunime, mille lähtekohaks linnunimetust, vrd *rütt*: *rüti* 'vint' või *rüüt*: *rüüda* ehk *rüütaja* 'Charadus'. Siiski mainitagu ka saksa traditsioonist isikunimesid *Rüd* ja *Rütt*. Rütaverega on 1977 liidetud Metsaküla (1922 *Metsa*) ehk Rõövlaugu ehk Rõövliskoopa (1832 *Röwli Hauck*, u 1900 *Ревлаго*), ↑Suura ja osa Piiri külast (1922 ka Oti küla). – MK

Bach 1952: 106; BHO: 520, 565; EKMS: II, 636; KNAB; LVVA.6828.4.358, L 2; Rev 1638 II: 10; Rucker

S

Saabolda <-sse>, koh ka *Sabola* ~ *Sabolda* <-he> Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Pet, Saatse nulk), 1585 *Заболотье*, 1855–1859 *Заболотье*, 1780 *Заболотья*, 1886 *Sabola*, 1903 *Saabolda*, 1904 *Sabola*, *Saabolda*, *Заболотье*, 1922 *Sabolda*. ⇒46B1 ♦ XIX saj algul kuulus Snetogorski kloostri, hiljem riigile; sajandi lõrupoole oli Molosva (*Моложва*) kogukonnas ning Saatse koguduses. J. Simmu järgi on külanime seletuseks eesliide *за* 'taga' + tüvi *болото* 'soo' + järelliide *ье*; *заболоть* või *заболотье* tähendaks kohta soo taga, sootagust. Kohanimi *Zabolotje* (*Заболотье*) on Venemaal, Ukrainas ja Valgevenes levinud, vrd ka *заболотный* 'sootagune', *заболотник*, *заболотень* 'sootagune elanik'. J. Truusmann tõi *Zabolotje* võrdluseks leedu *bala*, eesti *palu* 'stepp, liivane kuusemets, kuiv põõsastikuga tasandik' ning soome *paltto*, *paltta* 'nõlv, serv, kallak', kuid need pole usutavad. Vrd ka *Kuulja Saabodja* (*Заболотье*) ning *Petseri Saabolda* (1866 *Заболотье*). *Saabolda* kaguots on *Tseremiisla* (vn *Черемислово*). – АК Academic; Dal' 1880–1882; Dal' 1955; EAA.1999.1.101; EAA.1999.1.102; EAA.1999.1.307; EAA.298.2.71, L 15; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 163, 238; Hurt 1904: XX; Pskov 1792; PTK I: 212; RL 1922; SeK: 128; Simm 1970b: 140; Truusmann 1897b: 18; Vasilev 1882: 99; VES; VMS

Saadjärv [*'saad_ 'järv*], koh hrv *'Saadre järv* Äks – järv Jõgeva ja Tartu maakonna piiril, 1591 *Jezioro Sadzier*, 1684 *Sadie Jerwe*, 1695 *Saadi Siõõ*, 1839 *Sadjerwscher See*. ⇒25C4 ♦ Vooremaa suurima ja sügavaima järve nime on L. Kettunen kahtlemisi seletanud nimega **Sadejärve* (seostuks sõnaga *sadama*). V. Pall peab tõenäolisemaks lähtumist mõnest eesti tüvest, nt *saad* : *sao* või *saat* : *saadu* 'tarastatud aed, koppel; raadatud maa(tükk), uudismaa'. Täenduslikust seisukohast siiski kumbki sõna järve nimes ei oleks väga ootuspärane; *saat* : *saadu* esineb peamiselt asustus- ja viljelusnimedes. * *Saadjärve* sünnimise kohta on rahvasuus, et kus praegu *Saadjärv* seisab, oli enne kuiv maa ja keset järve kohta olnud kirik. Ühel pühapäeval, kui rahvas kiriku lähnuvad, lähnud üks naene kiriku lähedale loogu võtma. Kui naesel *saad* valmis olnud, tulnud õhtu poolt suur sinine härg ja hakanud heinasaado sarvedega laiail pilluma. Naene joosnud appi ja löönud härga vihaga, mis tal käes olnud. See löögiga plahvatanud härg löhki ja saanud järveks. Matnud kirku ja rahva, mis kirikus, keik oma vesirüppe. Säält on *Saadjärv* omale nime saanud. Selge ilmaga peab kiriku torni ots vee sees rahvajutu järele näha olema. (1889) – PP

EO: 176; KM: H II 28, 287/9 (2) – 1889; PA I: 297; PTK I: 212

Saadjärve [*'saad_ järve*] <-le>, koh ka *'Saadre* Äks – küla Tartu maakonnas Tartu vallas, mõis, sks *Sadjerw*, 1220 *Sadegerwe*, 1500 *Sadeyerve*, 1582 *Soterf*, 1758

Sadjerw. ⇒25C4 ♦ Algselt küla, mõisast on teateid 1557. 1920. a-test *Saadjärve* asundus, mis 1977 nimetati külaks. Nimi on pandud *Saadjärve* järgi. XVI–XVII saj on mõisat saksa keeles nimetatud *Brackelshofiks* (1557 *Brakelshoff*). Viimasest tekkis hiljem ↑*Praaklima* küla, kui 1687 tõi omanik mõisa *Saadjärve* külla. 1977 liideti *Saadjärvega* *Vanakubja küla* (1945). – PP

BHO: 525–526; PA I: 102; PTK I: 212

Saagri¹ [*'saagri*] <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Tsorona ms), 1588 *Marth Sagrin*, 1626 *Saghry Jury*, 1627 *Sagery Juergen*, 1638 *Sagr Jürgen*, 1684 *Sager*, 1805 *Sagri*. ⇒45A2 ♦ *Saagri* oli 1977–1997 *Kergatsi* küla osa. XVII saj Haanja mõisa alla kuulunud küla jäi XVIII saj Vastseliina, hiljem *Tsorona* mõisa külaks. Nime päritolu pole teada. 1588. a *Poola* revisjoni nimekuju viitab ilmselt kasutusele perekonnanimena, mitte kirjanijaga poolt loodud isanimena, mis on selles allikas *ow-lõpulised*. Vrd vene perekonnanimi *Сагрин* ja *Poola* kohanimi *Sahryń*, ukraina *Сагринь*. Lähtumine slaavi eesõnaga *za-* 'taga' algavast väljendist (vrd *Saabolda jt*) pole *Saagri* esmamainingu *s-*algulisust arvestades tõenäoline. – ES

EAA.567.3.180, L 1; EAA.308.2.178, L 1; EAA.567.2.686:9, L 8p; PA I: 31; Rev 1624/27 DL: 76; Rev 1638 I: 172

Saagri² [*'saagri*] <-le>, koh <-he>, koh ka *Sagre* ~ *Sagrõ* <-lõ> Se – küla Võru maakonnas Misso vallas (Pan, Luhamaa nulk), 1792 *Жагры*, 1849 *Жаусы Саницы* (**Жагры Саницы*), 1869 *Жагря*, 1872 *Sagre*, 1882 *Жагры (Саницы)*, 1904 *Sagrõ*, *Saagri*, *Жагры Саницы*, u 1920 *Sakri*. ⇒45B3 ♦ XIX saj kuulus *Selesova (Железово)* kogukonda ja *Pankjavitsa* kogudusse. 1977–1997 oli *Tiastõ (Teaste)* küla osa. Eesti

Saadjärve mõisa kõlvikute kaardi päis. 1861. EAA.1392.1.337.

sõnavara põhjal sobiks ehk nimevasteks murdesõna *sagri* ~ *sagris* 'sassis' või *sagar* 'uksehing, konks; vihmahoog; kobar'. Võimatu pole ka isikunimeline päritolu. J. Truusmann lähtus oma seletuses läti-leedu sõnast tähenduses 'põõsas'. Häälikuliselt vastaks nimele vene *жагра* 'püssiluku osa; vanaaegse suurtüki süütamise piik'. Lõpuks võib kõne alla tulla lähtenimi **Загрюбе* 'seljandikutagune' (*sa-* + *зрүба*). Võrreldavad kohanimed on Pihkvamaal Žagorevo (*Жагорево*), Leedus Žagarė. Vrd Saagri¹. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 18; Eesti TK 42; Ernits 2012; Hurt 1904: XXII; Hurt 1904–1907: II, 16; Pskov 1792; SeK: 129; Truusmann 1897c: 102; Vasilev 1882: 94; Vene TK 420; VMS

Saagrimäe [*'saagri_ 'mäe*] <-le> Se – küla Võru maakonnas Misso vallas (Pan, Luhamaa nulk), u 1920 *Saagrimäe*, 1943 *Сагрымяэ*, 1945 *Sagrimäe*. ⇒45B3 ♦ Küla kujunes Saagri hajatalude kohale Pihkva–Riia kiviteest lõunas XX saj alguses. 1977–1997 oli Rit-siko küla osa. Küla nimi on liitnimi: lähteküla *Saagri* + *mägi* : *mäe*. Vrd Saagri². – AK

Eesti TK 42; KNAB; RKKa; SeK: 129; Uuet 2002

Saanika <-sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Võnnu ms), 1591 *Saunick* (küla), 1595 *Sandick*, 1598 *Sannike by*, 1689 *Sannicko*, 1798 *Sanike*. ⇒20A1 ♦ Küla on olnud Võnnu mõisa Jõesse karjamõisa järgi. Küllaltki vana külanime lähtekohaks võiksid olla hiljem rannikumurdest registreeritud sõnad *saanik* 'raiesmik' või *sannik* 'sooheinamaa'. – MK

BHO: 534; EAA.1.2.937:78, L 78; EAA.1.2.941:1340, L 1327p; Mellin; Saaga: Originalet av Jakob Koits regestverk. Del 1, S:1; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/S:107, L 105; VMS

Saapakare [*'saapa_kare*] Pöi – saar Saare maakonnas Orissaare vallas (Maasi ms), 1798 *Seppa*. ⇒51B2 ♦ Saareke on tõenäoliselt nime saanud Orissaares asunud Saapa talu järgi. Saapa talusid on mitmel pool Eestis. Eestis on isikunimes esinenud *Sapo* (*Sapo Sander*), eesnime *Sapo*, *Sapp(o)* on küsimärgiliselt tuletatud täisnimest *Josafat*. Wiedemann annab mehenime *Sapp* omastavaks käändeks *Sapi*. Sõna *saabas* on lisaks jalanõule võinud märkida ka muud saapakujulist eset. – MK

SK I: 359; Wd

Saara [*'saara*] <'Saara ~ -sse> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Roela ms), 1844 *Sare*, u 1900 *Caapa* (küla). ⇒15B2 ♦ Küla on olnud kahes osas: Saara-Allküla läänes ja Saara-Teeääre suure maantee ääres. 1977 liideti need Saara külaks. Nimi on tõenäoliselt teisenenud, algne lõpp *e* on asendunud *a*-ga. Lisanimi *Saare* oli XIX saj alal levinud, külanimeks sai see talunime(de) vahendusel. Saarast u 1,5 km läänes asus Palkmetsa, endine Roela mõisa popsiküla. – MK

EVK; KNAB; Schmidt 1844; Troska 1987: 100

Saarde¹ [*'saarde*] <-sse> Saa – kihelkond ajaloolisel Pärnumaal, sks *Saara*, 1560 *Zare*. ♦ Varem on arvatud, et XIII saj oli ala veel inimtühi, kuid uuemad arheoloogilised uuringud näitavad, et vähemalt Saarde ümbrus oli asustatud juba kiviajast. Kihelkond tekkis XVI saj keskpaiku. Algne kirik oli pühendatud pühale Katariinale. Kihelkond arvatakse nime saanud Saardes asuva vanima mõisa Jäärja saksa-keelse nime *Saarahof* järgi, kirik on asunud selle mail, samuti on kihelkonna ala suuremalt jaolt madal, soo- ja metsarikas maa, kus elamud asuvad üksteisest

eemal nagu saared meres, mille tõttu seal esineb rohkesti *saare*-lõpulis talunimesid. Mõned nimeloolised seigad seovad ala ka Saaremaaga, näiteks *saadu*-lõpulis kohanime olemasolu. – MK

BHO: 521; Pärnumaa 1930: 502–503; Pärnumaa 2010: 28

Saarde² [*'saarde*] <'Saarde ~ -sse> Saa – küla Pärnu maakonnas Saarde vallas, kirikumõis. ⇒36A1 ♦ 1642 oli Saarde puukirik Jäärja (skS *Saarahof*) mõisa mail ja sai nime mõisa järgi. 1684 ehitati kivikirik Kilingi mõisa maadele, kuhu tekkis ka pastoraat ja hilisem küla (1690. a kaardil veel küla märgitud ei ole). Ametlikuks külaks sai Saarde 1977, enne seda kuulus tuumik Veneküla (Kilingi) alla. Nimi on pandud kiriku ja kirikumõisa järgi. Saarde küla piiresse jääb ka Kilingi mõis (skS *Kurkund*, ↑Kilingi-Nõmme). Saardega on 1977 liidetud Kurgoja (1815 *Korkoja* talu, 1970 *Kurgoja-Raba*), Palgimetsa (1970) ja Veneküla (? 1560 *Fennekul*, kutsutud ka mõisa järgi Kilingi või Mõisakülaks). 1930. a-tel on eraldi külad olnud Kandla (hiljem Kurgoja osa) ja Saunametsa (Kalita ja Saarde piiril). Vrd Saarde¹. – MK

EAA.1281.2.1, L 3, 4; EAA.1865.3.247/3:32, L 120p;

EAN; KNAB; Pärnumaa 1930: 503–504; Stackelberg 1926: 166

Saarde³ [*'saarde*] <'Saarde ~ -sse>, koh *'Saarta* <-he>, koh aj *'Saar_ 'niita* Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1684 *Sarnit Jörgen*, 1688 *Sarnit*, 1782 *Sarnitto*, 1820 *Saarnitta* (küla), 1839 *Sarnito*, u 1920 *Saarde*. ⇒45B2 ♦ 1688 oli kirjas juba kaks talu kokku nelja poolemehega. Viitkal olnud vanast asustuskeskusest veidi eraldi seisev küla on nime saanud loodusnime *Saarniit ('niit metsasaarega') *a*-mitmuse kujust. Mitmuslik nimi Saarniidud on käinud perekondade kohta, kes selles paigas elasid; nimi on teisenenud järgmiselt: koht Saarniit > elanikud *saarniidüq* > Saarniita küla. Viimasest lühenenud Saarta on ametlikus pruugis muudetud Saardeks. Saardega on 1977 liidetud Joora küla. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2:3, L 3;

EAA.1271.1.223:130, L 245; Eesti TK 42; Roslavlev

1976: lisa 1; Rucker

Saardu [*'saardu*] <-le> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Küideva ms), 1689 *Sahrto Tenso Jürgen* (talupoeg Haeska küla all), 1726 *Sarto Thomas*, 1798 *Saardo* (karjamõis), 1922 *Saardo* (asundus). ⇒19C2 ♦ Saardu oli Küideva mõisa kõrvalmõis. 1920. a-tel asundus, hiljem küla. 1977–1997 oli ametlikult Sinalepa osa. Külanime lähtekohaks on lisanimi, mis põhineb murdesõnal *saardu* 'väike saar meres, millest meri üle käib', vrd Saardu heinamaa (Jaa), Saardunukk (Tõs), Saardurand (Mar), Saardu talu (Kh). Siiski pole see sõna käesoleva nime lähtekohana päris kindel, sest võib olla moondunud ka lisanimest, XVII saj II poolel oli külas *Sarlaise Anders* ja *Sare Töntzo Jürg*. – MK

EAN; EAA.1.2.C-IV-236; EAA.1.2.941:755, L 742p;

KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lå: 154; SK I: 359

Saare¹ <-le> = **Lyckholm** [*'lökk'holm*] <-i>, koh *Lickes(h)olm* Noa – küla Lääne maakonnas Noarootsi vallas, mõis, sks *Lückholm*, 1627 *Lykholm*. ⇒9C3 ♦ Küla on esmakordselt mainitud rootsikeelse nimega 1627. Paik on olnud väike saar mandri ja Noarootsi vahelises väinas. 1627 asus külas kolm maaperet. 1662 ehitati sinna mõis, mis jõudis kuuluda mitmele suguvõsale, kuni 1773 läks von Rosenite perele. 1920. a-test

asundus, al 1977 küla. Eestikeelne nimi lähtub sõnast *saar*. Rootsi nime lähtekohaks on pakutud sõna *lycka*, muinasrootsi *lykkja* 'tarastatud, aiaga piiratud' + *holm* 'väike saar, kõrgendik, kungas'. – MB, MK

Johansen 1951: 263; Lagman 1964: 48, 72, 101, 117; Russwurm 1855: I, 117–118; Tiberg 1951: 22–28

Saare² <-le> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Saulepi ms), 1726 *Sare Hannus*, *Sare Michel* (talupojad Saulepi mõisa all), 1798 *Sare* (talu?), 1871 *Saare* (küla). ⇒27B2 ♦ 1977–1997 oli Vaiste osa. Nimi pärineb talu- või lisanimest, küla paikneb kõrgendikul, mis võis kunagi olla saar. Lisanimena on Saare esinenud Helmküläs juba 1689 (*Sare Andres*). – MK

EAA.1.2.941:1149, L 1136p; EAN; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 LÄ: 123; Schmidt 1871

Saare³ <-le>, rahvak *Salatski Võn* – küla Tartu maakonnas Piirissaare vallas, vn *Желачек*, *Жалачко*, 1371 *Жолч*, *Желч* (küla), u 1866 *Желачикъ*. ⇒34B1 ♦ Vene asustusega küla, enne Eesti iseseisvumist kuulus Piirissaare Peterburi kubermangu poolele. Eestikeelne nimi on hiline (1923) moodustis venekeelse nime põhjal; vene *Želatšek* on ühtlasi Piirissaare enda ajalooline venekeelne nimi. On ka arvatud, et ürikutes on selle nimega tähistatud eeskätt Vene poolele kuulunud saare idaosa. Nime seletust vt Piirissaare artiklist. – PP

EVK; KNAB; Selart 1998: 51; Simm 1971b: 354; Vene TK 126; ÜAN

Saare⁴ <-le>, rahvak varem ka *Saare_`päälne* Puh – küla Tartu maakonnas Puhja vallas (Kavilda ms), 1449 *Sare*, 1627 *Sara Kuella*, 1839 *Saare*. ⇒32A2 ♦ 1977–1997 oli Vihavu küla osa. Küla paikneb kõrgemal kohal soode vahel. Sellest on saanud alguse ka kohanimi, vrd *saar* 'kõrgem ala soos'. – EE

Bfl: I, 131; BHO: 522; KN; LGU: I, 308; Rev 1624/27 DL: 145; Rücker; Uuet 2002: 286

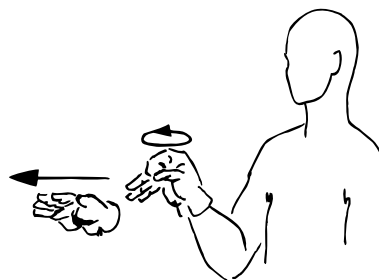
Saareküla¹ [*saare_küla*] <-`külla ~ -sse>, koh *Saarõ_küla* <-`küllä> Röp – küla Põlva maakonnas Röpina vallas (Röpina kirkms), 1582 *Sarrakilla*, 1601 *Sarakuhll*, 1627 *Sarakuella*, 1686 *Sarekulla*, 1798 *Sarekül*. ⇒40C1 ♦ 1627 on mainitud ka Saareküla järve (*Sarakulsche See*). Samas revisjonis on öeldud, et Saareküla on saareke (*ein Holm*). Varem on Saareküla loetud Toolamaa küla alla ja 1686 oli siin ikka veel vaid üks talu praeguse Järveotsa talu kohal. Kaugemate soosaarte asustamine toimus siis, kui Saareküla anti XVIII saj Röpina kirikumõisale (Mellini kaardil *Pastorats Witwen Land* 'kirikumõisa lesknaiste maa'). Küla nimi on algselt tingitud paiknemisest soosaarel, hiljem sobis see mitmele soosaarele laienenud asustuse iseloomustamiseks veel paremini. – ES

EAA.308.2.104; Mellin; PA I: 94; Rev 1601: 17; Rev 1624/27 DL: 67, 70

Saareküla² [*saare_küla*] <-`külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Saare Põi* – küla Saare maakonnas Laimjala vallas (Saare ms), 1453 *Holm*, 1562 *Holmhoue* (mõis), 1645 *Sarekül* (küla Saare mõisas /*Holmhoff*/), 1798 *Saare*. ⇒51B3 ♦ Küla asus Saare mõisast edelas, kuid varasemates allikates pole alati selge, kumba on mõeldud. Mellinil 1798 on külanimi *Saare* lahus mõisanimest *Holmhof*. Vrd Saare, Saaremts. – MK

BHO: 121; EAA.1.2.947:64, L 55; LUB: XI, 300; Mellin; Rehepapp

Saareküla³ [*saare_küla*] <-`külla ~ -sse> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Uusna ms), 1692 *Sahre*

Saaremaa viipenimi. Kohanime tõlge, viiped „saar“ ja „maa“.

Byy (küla), 1703 *Sahre Hannus*, *Sahre Jain*, *Sahre Jaini Jürgen*, *Sahre Adam* (talupojad Uusna mõisas), 1724 *Sare Külla*, 1797 *Sare* (küla), 1839 *Saare*, u 1900 *Саарекюля*. ⇒31A2 ♦ 1782 oli Uusna mõisa all märgitud kaheksa taluperemeest, kelle lisanimi oli Saare (*Sare*). 1970. a-tel kandis Uusna I küla nime, al 1977 taas Saareküla. Talupoja lisanimest arenes talunimi ja seejärel külanimi. Vrd Saareküla¹, Uusna. – MK

EAA.567.3.81:15, L 14p; EAA.1865.3.282/2:6–8, L 4–7p; KNAB; Mellin; RGADA.274.1.181/6:64, L 553p; Rücker; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/38251, L 297p

Saaremaa¹ [*saare_`maa*] <-le>, koh *Saarõ_`maa* <-lõ>, koh aj *Noodas-Saarõ_`maa* Vas – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Lasva ms), 1923 *Saaremaa k*. ⇒45A1 ♦ Saaremaa küla on kujunenud Noodasküla ääremaadele, kuhu XIX saj lõpukümnenditel hakati rajama talusid Noodasküla vanatalude lahustükki-dele. Üheverstalise kaardi nimi *Солдатские участки* 'soldatikohad' ei käi Saaremaa, vaid Kasaritsa naaberalade kohta. Küla nimetati veel 1970. a-tel Noodas-Saaremaaks, 1977–1997 oli ta Noodasküla osa. Nimi võib olla tingitud kas talude kaugest paiknemisest Noodasküla vanatalude suhtes (vrd kujundlikke kohanimisid, nagu Krimmiots, Kamtsatka) või siis sellest, et Noodasküla talude pikkadele kruntidele lisaks olid siin piirkonnas lahustükid nagu saared, uus küla tekkis „saaremaadele“. – ES

KNAB; Vene TK 42; ÜAN

Saaremaa² [*saare_`maa*] <-le> = **Saare maakond** – maakond ja saar Lääne-Eestis. ♦ Saaremaa on üks Eesti muinasmaakondi. XIII saj jagati ta Saare-Lääne piiskopkonna ja Saksa ordu vahel. 1559 läks Saaremaa Taani mõju alla ning 1570 oli muutunud ühtseks haldusüksuseks. 1645 läks ala Rootsile, 1710 Vene võimu alla, kuuludes hiljem maakonnana Liivimaa kubermangu. Maakonnad kaotati 1950, kui moodustati Kuressaare (1952. a-st Kingissepa) ja Orissaare rajoon, viimane liideti 1959. Maakonnad taastati 1990, sealhulgas taastus Saaremaa oma ajaloolistes piirides. Eestikeelse selge tähendussisuga väga vana kohanime Saaremaa esmamaining allikais on alles 1490 (*Sarma*), seevastu elanikunimetust *Zarelayne*, *Sarelayne* tuntakse juba XIII–XIV saj-st. Saart ennast on mainitud IX–XI saj vanaskandinaavia allikais kujul, millest tuntuim on *Eysýsla*, sellest arvatakse olevat kujunenud palju hilisem sks *Ósel*. Vanapõhja nimi oli kaheosaline: *ey* 'saar' + *sýsla* (rootsi keeles hiljem *syssla*, taani keeles *sysssel*) 'tugutsemine, töö, teenistus, amet, ametipiirkond (administratiivpiirkond, maakond)'. Juba C. Russwurm pidas vanapõhja nimekuju tõlkelaenuks eesti keelest, sealjuures nime järelosa vasteks sõnale *maa*. Sellega on ühinenud nii

P. Johansen kui ka P. Ariste. Esimene neist on peamiselt sõna *sýsla* kasutuse ja põhjamaise tähenduse põhjal oletanud, et Saaremaa võis olla Norra võimkonna maksualune maakond. Siiski, nimetooria järgi oleks tõenäoliselt olnud võimatu kasutada tavalist tõlkevastet *land*, võttes arvesse, et läheduses oli veel üks suur saar Öland, mille nimi võis olla varasemast tuttav, ehkki esmamaining on alles a-st 1268. Kaks ühenimelist saart ei mahtunud lähestikku ja see võis tingida nimes sõnavaliku. Vanapõhja nimekuju järgi saab vaid nentida, et Läänemere selles piirkonnas on suuri saari nimetatud saaremaadeks: Ojamaa (Gotland), Öland, Saaremaa/Ösel. Ülipüüdlilikud eestisõbrad on näinud saksa nimekujus *Ösel* eestikeelset sõna *öösalu* (Hiiumaa nimi *Dagö* oleks *päevasalu* või *-saar*). P. v. Buxhöwden on konstrueerinud koguni *oese-ello* 'ööseelu, öömaja, öökorter', sest saarlastest mereröövliid ainult öösiti saarel olid. Ka M. J. Eisen on olnud varmas teiste fantaasiaid ümber jutustama: *Hoosalu* 'Hobusalu' (V. Reiman), *ö 'saar' + sel 'söel' = 'saaresöel'* (J. W. L. von Luce), *öösella*. Läti keeles on saare nimi *Sāmsala*. – MK

Ariste 1939: 81–82; Eisen 1920: 44; Eisen 1928: 381–382; ENE-EE: XII, 498–499; Johansen 1950: 95, 97–99, 107–108; SOL: 387

Saaremetsta [*saare_metsa*] <-`metsa>, kirjakeel varem ka *Saaremõisa* ~ *Saare asundus* Põie – küla Saare maakonnas Laimjala vallas (Saare ms), 1922 *Saaremõisa*, 1923 *Saare* (asundus ja riigi metsaküla), 1945 *Saaremetsta*. ⇒51B3 ♦ 1977–1997 oli Saareküla osa. Algselt asundusküla Saare mõisa maadel (sks *Holmhof*, 1453 *Holm*, 1562 *Holmhof*) Saarekülast kirdes. Eraldi on mainitud 1923 riigi metsaküla *Saare*, rahvasuus Metsaküla. Saaremetsta nimi tuli käibe 1939. a paiku. Vrd Saareküla². – MK

EAN; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; LUB: XI, 300; ÜAN

Saaremõisa [*saare_`mõisa*] <-`mõisa ~ -sse>, koh ka 'Soarmuse <-le> Juu – paik (küla) Rapla maakonnas Juuru vallas (Härgla ms), 1241 *Sarmus*, 1474 *Sarvast*, 1569 *Zarlan*, 1725 *Saremois*, *Sarramois*. ⇒12A2 ♦ Varasem küla hävis XVII saj lõpus, mil sellele kohale rajati karjamõis, 1726 oli korraks ka Härgla mõisa kõrvalmõis ning 1765 ja 1774 vahel eraldati Härglast omaette mõisaks, kuid hiljem sai jälle karjamõisaks. 1920.–1930. a-tel tekkis Saaremõisa asundus, mis 1977 liideti Lõiu küla külaga. Kuivõrd ka tänapäeval esineb nimi kohalikus pruugis Saarmuse (Soarmuse) kujul, võib arvata, et Saaremõisa on nime hilisem ümbermõtestus, mis ilmub kirjadesse alles XVIII saj alguses, arvatavasti seoses karjamõisa rajamisega. Seda seisukohta jagavad nii P. Johansen kui ka L. Kettunen. Saarmuse nimi võib tuleneda sõnast *saarmas*, Kettunen oletab, et nimi on ehk olnud **Saarmusaja*. – PP

EO: 131–132; Joh LCD: 590–591; KN; LCD: 42r; Rev 1725/26 Ha: 292–293

Saareotsa [*saare_otsa*] <-`otsa ~ -le> TÜR – küla Järva maakonnas Türi vallas (Oisu ms). ⇒23C2 ♦ Külana selle nime all hiljemalt 1970. Varem on seal asunud Saare karjamõis, mis on kandnud eri nimesid: 1796 *Seppasaar*, 1844 *Leubasar*, 1871 *Läwasaar*, 1913 saksa-päraselt *Saarenhof* (oli hiljem ka katastrinimi). 1930. a-tel ja hiljem nimetati omaniku järgi Rulli mõisaks. Tõenäoliselt on hilisem külanimi tuletatud algselt

soosaare nimest. Saareotsa külaga on 1977 liidetud kunagine Oisu mõisa järgi olnud ↑Oisu küla. – MK

Joh LCD: 241; KNAB; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Saarepeedi [*saare_peedi*] <-le> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Uue-Võidu ms), 1751 *Sahre Pedro Ado* (talupoeg Viiratsi mõisa all), 1806 *Sarepedi Johań* (talupoeg Võidu mõisa all). ⇒30C1 ♦ Küla on nime saanud Saarepeedi koolitalu järgi, XX saj I poolel oli seal ka Uue-Võidu vallamaja. Kohta on esmakordselt nimetatud 1583 (*Oiawa*, 1797 *Oyawa*). Saarepeedi idaosa kannab Pilpaküla nime. Saarepeediga on 1977 liidetud Raiakõnnu (1970 *Raia-Kõnnu*), mis koosnes põhjapoolsetest Raia (1724 *Raya Jahn*) ja lõunapoolsetest Kõnnu (1724 *Kõnno Matzsch Sim*, *Kõnno Matzie Jurry*) taludest. – MK

EAA.567.2.999:9, L 7p; EAA.567.3.85:48, L 48p; EAN; ENE: VII, 33; KNAB; Mellin; PA IV: 160; RGADA.274.1.182/7:4, L 593p

Saarepõllu [*saare_põllu*] <-le> Vän – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Eidapere ms), u 1900 *Caape* (küla). ⇒22B2 ♦ Kuni 1977 Saare küla, muudeti ilmselt sageda nime vältimiseks. Saare nimi pärineb arvatavasti lisa- või talunimest. Lisanimi esines alal, nt 1795 oli Lelle mõisa all *Saare Jaan*. – MK

EAA.1865.3.294/2:7, L 7; KNAB

Saari <-le>, kirjakeel varem ka *Saarde* Aud – küla Pärnu maakonnas Audru vallas (Jõõpre ms), 1797 *Saare* (küla), 1820 *Saarde* (karjamõis), 1839 *Sarde*, u 1900 *Caape* (küla), 1923 *Saarde*, 1977 *Saari*. ⇒28B1 ♦ Endise küla ja talu nimest (1811 *Sarde Mart*, talupoeg Jõõpre mõisa all) karjamõisa nime kaudu kujunenud külanimi on algselt olnud mitmuse omastav sõnast *saar*, hiljem on nime aluseks saanud *i*-mitmuse tüvi samast sõnast. Küla asub Nurme raba äärsel kõrgendikul. Saari kaguots on Rabaküla (Pär). – MK

EAA.1865.2.168/7:8, L 8; EAA.2072.3.16a, L 3, foolio III; KNAB; Mellin; Rücker; ÜAN

Saarjõgi [*`saar_jõgi*] Pil, Sjn, TÜR – jõgi Järva, Pärnu ja Viljandi maakonnas. ⇒23A4 ♦ Navesti jõe parempoolne lisajõgi, suubub Kaansoo küla Saarisoo talu juures. – MK

KN

Saarjärv [*`saar_`järv*] Plv – järv Põlva maakonnas Põlva ja Veriora vallas, 1638 *Sari Jerw*, 1757 *Saarjerwe Hans*, 1798 *Sarjerw* (karjamõis), 1839 *Saarjerw* (mõis). ⇒40B2 ♦ Järve on esmamainingus nimetatud paiknevate Peri, Partsi ja Vana-Koiola mõisa piiril. Nimi on saadud järve keskosas leiduva saare järgi. Algse Peri mõisa talukoha asemele tekkis XVIII saj lõpul karjamõis, millest 1819 sai rüütlimõis. Hilisem Saarjärve küla ehk asundus on 1977 liidetud Tromsi külaga. – ES

BHO: 523; EAA.3147.1.172:218, L 195p; Mellin; Rev 1638 I: 154, 157; Rücker

Saarjärve [*`saar_`järve*] <-le> MMg – küla Jõgeva maakonnas Saare vallas. ⇒25C3 ♦ Saarjärve nime pakkus Saare vallavalitsus välja 1939, kui oli kavas asunduste ümbernimetamine küladeks. Nimi esines 1945. a nimekirjas ja jäigi kasutusele. Nime motiiv võeti ilmselt asulast lõunas oleva Saare järve nimest. Varasem nimi oli a-st 1922 Saaremõisa asundus. Asula tekkis Saare mõisast (sks *Saarenhof*) 1920. a-tel väljajagatud kruntidele. Mõisast on teateid XVI saj-st (1512 *Sarahof*, 1602 *Sara-Moysa*). Kuni XVII saj II pooleni asus Saare mõis hilisema Vanamõisa kohal (↑Vanassaare), alles siis tekkis uus mõis kõrvale. Seejuures

- vana Saare mõis oli 1686 *Saaremõis (*Sahrenhoff*), uus aga *Saarküla (*Sarküllä*); XVIII saj kasutati eris- tamiseks täiendeid „vana“ ja „uus“ (1758 *Alt- und Neu Saarenhoff*). Kas nime motiiviks oli puunimetus *saar* või maastikutermin *saar* (veega ümbritsetud ala, soosaar, metsatukk soos või heinamaal), ei ole ühe- selt selge. 1686. a nime põhjal otsustades oli enne uue mõisa tekkimist sealkohal ajalooline Saare küla, mida on mainitud esimest korda 1582 (*Sarra*). – PP ERA.14.2.717 (Saare vallavalitsuse protokoll 6. VI 1939); KNAB; LVVA.6828.2.189, L 1; PA I: 103; PTK I: 212–213, 214; Tartumaa 1925: 277
- Saarlase** [*'saarlase*] <-sse ~ -le>, koh <'Saarlase ~ -lõ>, kirjak varem ka *Saarlase Rõu* – küla Võru maakon- nas Rõuge vallas (Viitina ms), 1685 *Saramah Jürge*, 1690 *Saarlase Jürge*, 1722 *Sarlan Iwan*, *Sarlasse Iwan*, 1765 *Dorf Sarlasse*. ⇒44C3 ♦ Talurühm ja küla tekkis kohale, kus 1684. a kaardil oli veel Holdi (*Holte*, *Holdte Jürgen*) ja Sika (*Sigga*, *Sigga Jürggen*) talu. 1834–1840 tehti küla asemele Viitina mõisa karjamõis, 1920. a-tel jagati see asundustaludeks. Saarlase lisanime esma- mainingute leidja U. Ojala märgib, et XVII saj lõpu dokumentides pole viidet ühelegi Saaremaalt tulijale Viitinas. Siiski on just Saaremaa ja Saarlase lisanime üheaegne esinemine tugevaks tõendiks, et lisanime- de kandjat seostati kunagise päritoluga Saaremaalt. – ES EAA.1268.1.401:161, L 156p; EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.6.316:13, L 8; Ojala 2011: 15–16, 37
- Saarnaki laid** [*'saarnaki laid*] Phl – saar Hiiu maakon- nas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1564 *Sarnake Jürgen*, 1576 *Sarnack Michell up Buggenholm*, 1587 *Sarnaka*, 1697 *Sahrna auk*. ⇒48C3 ♦ Nime lähte- kohaks on puunimetus *saar* : *saare* (*Fraxinus excel- sior*), mis Hiiumaal on kujul *saarn* : *saarna*. Sellele on L. Kettunen arvates liitunud kollektiivliide -k, nimi tähendab saarepuumetsa. P. Ariste arvates on puu- nimetusele liitunud sõna *auk*. – MK Ariste 1938b: 22; EO: 33
- Saarnakõrve** [*'saarna_kõrve*] <-kõrve ~ -sse> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas, mõis, sks *Sarnakorb*, 1564 *Sarnakorb*, 1615 *Sarnekorbe* (küla), 1695 *Sarne- korb* (mõis), 1726 *Sarrenkorb* (mõis). ⇒13A3 ♦ Küla asub Kõrvemaa maastikul, mida ilmestavad metsased seljakud ja lainjas pinnamood. Piirkon- nas on mitmeid *kõrve*-lõpulisid kohanimesid (*kõrb* : *kõrve* 'suur asustamata metsala'). Nime algusosa on arvatavasti puunimetusest *saar* ~ *saarn(a)* ~ *saarnes*. Mõisa juurde kuulunud küla, vahel ka mõisat ennast, on varem nimetatud Soontagaks (1726 *Gontakus*, p.o *Sontakus*; u 1866 *Сарнакорбъ* (*Зонтакенъ*)). – TL Bfl: II, 993; BHO: 535; Eisen 1924a: 76; EMSK; ENE-EE: VIII, 290; Rev 1725/26 Ha: 314; Vene TK 126
- Saartneem** [*'saart_`neem*] Hlj – saar Lääne-Viru ma- akonnas Vihula vallas, 1796 *Suur Nehm*, 1871 *Sarto neem*, 1883 *Sartnem*, u 1921 *Käsmuneem*, 1924 *Saart- neem*. ⇒4C1 ♦ Kuigi kohalikus kasutuses on saart nimetatud kas Neemeks või Saartneemeks, on saarel veelgi nimesid: Saar ja Käsmu neem, sealsete rohkete kibuvitsade järgi Lillesaar ja Roosisaar, ent samuti Kuradisaar ja Kuradineem. Viimaste nimede tekkimist on G. Vilbaste (1933) selgitanud vene keele vahendu- sega: *Saartneem* > *Tšortneem* > *Kuradineem*. – MA ERA.496.4.261, L 50; ERA.T-6.3.85, L 1; KN; Linkrus 1969: 702; LVVA.6828.4.44, L 1; Mellin; Pikkamäe 1984; Schmidt 1871
- Saastna** [*'saastna*] <'Saastna ~ -sse> Kse – küla Lääne maakonnas Lihula vallas, mõis, sks *Sastama*, 1320 *Sastrenne* (küla). ⇒19C2 ♦ Algselt saarenimi, 1254 sai *Insula Saast* Saksa ordule. Veel XVI saj, kui saar kasvas maaga kokku, on ala nimetatud saareks, millel oli rootsi elanikkond. Mõis (1782 *Sastnama*) asutati XVII saj lõpul. 1920. a-tel Saastna asundus, al 1977 küla. Nime aluseks on C. Russwurmi järgi *saastane-ma* (mudase pinna järgi). P. Johansen on pidanud aluseks sõnu *saast* 'mustus, soga' ja *nina*. L. Kettunen eelistab järeloa alusena sõna *maa*, ehkki peab võimalikuks ka *nina*. – MK BHO: 536; EO: 137; Johansen 1951: 290; Russwurm 1855: 71
- Saate** [*saate*, ka *'saate*] <'Saate ~ -sse>, koh hrv *'Saarte* Hls – küla Viljandi maakonnas Abja vallas (Penuja ms), u 1900 *Карлсбергъ* (*Caame*) (Penuja karja- mõis). ⇒37A2 ♦ Külas on olnud Saate karjamõis (sks 1797 *Karlshof*, 1811 *Carlhoff*, 1909 *Karlsberg*). 1811 on karjamõisa läheduses mainitud talupoeg *Sado Janus*, kes oli surnud 1807. Ilmselt sellest lisa- nimest, mis võis olla ka talunimi, on küla nime saa- nud. 1939. a paiku tuli Saate nimi ametlikult kasutu- sele, enne seda oli ta vallakirjades Metsaküla, millele vastandus Väljaküla (praegu Saate lääneosa). Saate nime aluseks on ilmselt *e*-mitmuse vorm sõnast *saat* : *saadu* 'eraldiasetsev põld', mis tuleb ette Saare- ja Mulgimaa kohanimesed. Vrd Metsaküla¹⁰. – MK EAA.1865.3.171/6:13, L 13; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KN; KNAB; Mellin
- Saatre** [*'saatre*] <-le> Tür – paik (küla) Järva maakon- nas Türi vallas (Türi-Alliku ms), 1796 *Sotra* (kõrts), 1844 *Satri*, 1871 *Saatre*. ⇒23B1 ♦ Liideti 1977 Türi- Allikuga. 1726 oli Türi-Alliku mõisas Äiamaa küla all talupoeg *Sater Jahn* ja kõrtsmik *Satre Ott*, viimane võis olla saksa päritolu (*Soll von teutscher Extract(ion) und Krüger seyn*). Ilmselt viimase lisanimest on tul- nud kõrtsi nimi ja hilisem külanimi. – MK KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Jä: 139; Schmidt 1844; Schmidt 1871
- Saatse** [*'saatse*] <'Saatse ~ -sse>, koh *Satserinna* ~ *Saatsõ- rinna* ~ *Saatserinna* ~ *Saad's erin(n)a*, kirjak varem ka *Satseri* Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Pet, Saatse nulk), 1627 *Горки*, 1710 *Зачеренской волости* (vald), 1780 *Зачеренской вотчины*, *Зачеренной вотчины* (pärusmõis), 1783 в *Зачеренском погосте* (pogost), 1903 *Satserinna kerigo* (kirik), 1904 *Korki*, *Satserinna*, *Горки*, *Зачеренье*, 1923 *Satserina*, 1928 *Satseri*; vn *Зачеренье*. ⇒46B1 ♦ 1673 oli Saatses juba olemas esimene puust kirik. Pihkvamaa arveraama- tuses on 1710 mainitud Saatse valda. Petseri kloostril kroonika teatel oli Saatse ala (*позостъ*) 1720 Petska kiriku alt juba eraldunud; 1783 nimetati Saatse pogostit. 1780 mainiti kirikut ning pärusmõisat; uus kivist Usukannataja Paraskeva Pjätantsale pühenda- tud kirik (*Зачеренская православная церковь святой Пятницы*) valmis 1801. Eesti keeles kasutati varem *Satserin(n)a* nime, 1939 tuli vällanimena käibe- le Saatse nimekuju, külanimena ametlikult aga 1977. J. Simmu arvates lähtub külanimi sõnast *черень* 'tamm'; *Зачеренье* oleks 'tammikutagune'. Samal arva- musel on A. Steingolde: eesliide *za-* + *черень* 'tammik' (V. Dal) + järelliide *-ve*. L. Vaba toob *Satserinna* nime välja vanapäraste paikkondlike vene üldnimede hul- gas, ühendades vene nimekuju *Зачеренье* sõnadega

за 'taga' + черень 'turbasoo'. Kiriku asukohaks olnud Korki küla ümbruskonda kutsuti algul Satserrinnaks (Зачеренский поост), millest ehk tuligi hilisem külanimi. Saatse küla vanem nimi oli Korki (Горки) sõnast гора 'mägi'. Küla on mainitud Pihkvamaa arveraamatutes 1710 Velikaja-taguses zassaadis Satserrinna vallas (деревня Горкина); seejärel Satserrinna kirikuraamatus 1780 (Горки, Горокъ). Sõna гора on V. Dali sõnaraamatus 'kõrgendik, kungas, mäeke, mitte järsk ega kaljune, mügarik'. Vene perekonnanimed Gorkin (Горкин) ja Gorski (Горский) pärinevad arvatavalt Venemaal väga levinud külanimedest Gora, Gorō, Gorki (Гора, Горы, Горки), Горка võib tuleneda ka isikunimest Георгий. Saatsega on 1977 liidetud ↑Tsütski küla. Vrd Korkuna, Saatse nulk. – AK Academic; Dal' 1880–1882; EAA.1999.1.307; EAA.1999.1.101; EAA.1999.1.102; ERA.14.2.442 (Kohanime Nõukogu 7. IX 1938 koosoleku protokoll); ERA.14.2.450 (Satserrinna vallavolikogu 13. I 1939 koosoleku protokoll nr 4); Hurt 1903: 12; Hurt 1904: XX; Kiristaja 2005: 19, 30; Pskov 1710–1711; Pskov 1792; PTK I: 215; Satserrinna 1922; SeK: 135; Setumaa 1928: 309; Simm 1970a: 175, 176; Simm 1970b: 141; Truusmann 1897b: 11; Vaba 2014: 922; Vasilev 1882: 69, 114; Vene atlas 1792; VES; VMS

Saatse nulk [*'saatse nulk*], koh ka *Satserrinna nulk*, varem ka *Saatserinna nulk* ~ *Satseri nulk* Se – nulk (külastu) Põlva maakonna Värska vallas ja Petseri rajooni Krupa vallas (Pet), 1903 *Satserrina kolk*, 1904 *Satserrinna nulk*. ⇒46B1 ♦ Nulk on nime saanud Saatse küla järgi. Sellesse kuuluvad ametlikud külad Kundruse, Litvina, Pattina, Perdaku, Saabolda, Saatse, Samarina ja Ulitina, lisaks ↑Kotelnika, ↑Pitsinä, ↑Sorahkna, ↑Tsütski ja ↑Vorohka; Petseri rajooni poolelt ↑Lädinä, ↑Serbova, ↑Tupina, ↑Turavina, ↑Valdina ja ↑Vedernika. J. Hurda ja R. Remmeli järgi kuulus siia ka Rääptsova, mis ametlikult on kantud Tsätski alla, samuti hävinud Võsovika (↑Pattina). Nulga rahvapärane rööpnimi on Kohopiimänulk. Vrd Saatse. – AK

Faster 2013a: 205; Hurt 1903: 239; Hurt 1904: XXVIII; KN; KNAB; Rimmel 1978: *Saatse nulk*; Rimmel 1985: 7–8

Saburi <-le> Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Alatskivi ms), 1816 *Sabore* (kolm talu). ⇒26B4 ♦ 1977–1997 kuulus Rupsi küla piiresse. Nimi on pärit talupoja lisanimest, mille lähteks võib olla vene sõna *забор* 'aed, tara' või koosneb see osistest *за 'taga' + бор 'männik, palumets, nõmmemets, okasmets'*. Mellini kaardi põhjal otsustades on küla varasem nimi olnud *Lusiklähte (1627 hajatalu *Lussike Lett*, 1796 küla *Lussikleht*). Saburi piiresse kuulub ka endine Timamaa küla (kaotatud 1977). – PP

KNAB; PTK I: 128, 214; Rev 1624/27 DL: 34

Sadala¹ <-sse>, koh <Sadala> Lai – alevik Jõgeva maakonnas Torma vallas (Laius-Tähkvere ms), 1419 *Satyall*, 1599 *wies Sadala*. ⇒25B1 ♦ Küla, 1960.–1970. a-tel nimetati Sadala asundiks, a-st 1977 alevik. Võrreldes varasema külaga on aleviku keskus nihkunud põhja poole. Nimi tuleneb isikunimest *Sadajalg*: *Sadajala*. Varem oli ka Sadala vald, enne seda Laius-Tähkvere vald. – VP

EO: S2; PTK I: 214–215; P XVI: 109; Stoebeke 1964: 65

Sadala² <-sse> Juu – küla Rapla maakonnas Juuru vallas (Järlepa ms), 1241 *Sataial*, u 1500 *Sathaiack*, 1513

Seddegell, 1798 *Saddala*. ⇒12B2 ♦ Jagati 1977 Järlepa ja Lõiu küla vahel, kuid taastati 2010 jälle omaette külanäe. Varasem nimi on olnud **Sadajala*, mis vahest on olnud isikunimi (ürikutes *Sadtjalck*, vrd ka sm *Satajalca*). Vrd Sadala¹. – PP

Bfl: I, 779; EO: S2; Joh LCD: 591–592; LCD: 42r; Mellin

Sadama <-sse> – Tallinna asum kesklinnas. ⇒1B1 ♦ Linnajagu sai nime 1991 Tallinna sadama (praeguse Vanasadama) järgi. Paikkonnas on ka Sadama ja Uus-Sadama tänav, mõlemad nimetatud XIX saj lõpus. – PP

Kivi 1972: 110

Sadora <-sse>, koh <-he> Se – paik (küla) Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1585–1587 *Задворье* (küla), *Задворье Захино*, u 1790 *Зодорья*, 1866 *Задорье*, 1903 *Sadorje* (*Gute*), *Sadora mõisa*. ⇒41A2 ♦ XVI saj kuulus külanäe Kulkna gubaasse. Sadora esines XIX–XX saj vahetusel mõisa ja puustusena. XIX saj kuulus Kulkna kiriku koguduse koosseisu. Liideti 1977 Toomasmäega. Nime eesti algupära korral vrd lõunamurretes *sadu*, *sado* 'mädanenud puu; laisk inimene'. Kui lähtuda vene algupärast, siis koosneb algne nimi osistest *за 'taga' ja kas доп 'tahr, tara'* (J. Truusmann) või varasemast kirjapanekust lähtudes *доп 'õu, mõis'*. Seega oleks nimi tõlkes 'tarataguse' või 'õue- ehk mõisataguse'. A. Šteingolde pakub seletuseks Pihkva murdesõna *зідорза* 'teeperved, -servad'; *Задворье* oleks siis hilisem ümbertõlgendus. Vrd Saatse, Saduküla. – AK Academic; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 174; PGM 1785–1792; Pskov 1585–1587: 145; SeK: 130; SRNG: (10), 63; Truusmann 1898: 74; Vasilev 1882: 106; VMS

Sadramõtsa [*sadra_mõtsa*] <-mõtsa ~ -sse>, koh ka *Sadra* <-lõ ~ `Satra>, kirjak varem ka *Sadrametsa* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1906 *Садра*, 1923 *Sadra*. ⇒44B3 ♦ Enne 1908. a krunditi Viitina mõisa metsamaa suur tükk Sadramõts ja müüdi taludeks Talurahva Põllupanga kaudu. Sadramõtsa talud said ametlikult venekeelsed nimed, mis osaliselt kehtivad tänapäevani. Sadra nime on varem kaardile kantud talu (metsavahikoha) nimena. Kohanimekartoteek teatab ka hingeregistrite nimekujudest 1811 *Sadra* ja 1820 *Sadder*. Nime päritolu pole selge. Haanjas Suhkanal on 1796. a elanud peremees *Hindo* (*Sahkari, Sadder*) *Juhhan*. Sellest jääb mulje, et *Sadra* võiks olla venepärase eesnime *Zahhar* üks mugandusi. Vrd Sadora. – ES

EAA.3724.4.1961, L 1; EAA.3724.4.1960, L 1;

EAA.1268.1.403:145, L 122p; KN; ÜAN

Saduküla [*sadu_küla*] <-külla ~ -sse> Ksi – küla Jõgeva maakonnas Puurmani vallas, mõis, sks *Saddoküll*, 1582 *Sodokula*, 1627 *Saddakül*. ⇒25A3 ♦ Tartu linnale kuulunud mõis (al XVII–XVIII saj), varem küla. 1920. a-test asundus, mis 1977 muudeti külaks. V. Palli arvates on **Sado* tõenäoliselt olnud isikunimi, mille lähteks võib oletada sõnu *sadu*: *saju* ~ *sadu* (mh 'mahalangenud, kõdunenud puu'), soome *sato* 'saak' või *sada*: *saja*. – PP

BHO: S25; KNAB; PA I: 117; PTK I: 215

Sae¹ <-le>, koh '*Sae_küla* <-külla> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Paunküla ms, Ravila ms), 1694 *Sage Adams* (tal), 1796 *Säge M.* (veski). ⇒13A2 ♦ Külanäe mainitud 1970, 1977–1998 oli Paunküla osa. Külanäe lähtub kunagisest lisanimest, mida saab kõrvutada sõnaga *saag*: *sae*. * *Asub Paunküla lähedal*

Pirita jõe ääres, nimetuse on saanud sellest, et jõel asub veski ja laualõikamise vabrik. – TL

BHO: S27; EAA.1.2.C-IV-64, L5; KN; Mellin

Sae² <-le> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Rägavere vallas (Põlula ms), 1801 *Sae* (maatükk), 1834 *Sae Josep* (talupoeg Põlula mõisas), 1913 *Sae* (küla). ⇒15B1 ♦ 1977–2002 oli Männikvälja osa. Küla on hakatud kutsuma maatükilt nime saanud talu järgi, veel u 1900 on kaardile pandud vanem külanimi Nõva (*Невва*, 1795 *Nowwa*). – MK

BHO: S26; EAA.1864.2.V-48:10, L 9; EAA.1864.2.VIII-131:16, L 16p; EAN; EVK; KNAB

Sagadi <Sagadi ~ -sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas, mõis, sks *Saggad*, 1469 *Saccadi* (mõis ja küla), 1517 *Saggad* (mõis ja küla), 1586 *Saggadt* (mõis), 1699 *Saggad* (küla), 1732 *Saggati* (mõis), 1844 *Saggat* (küla, mõis), u 1900 *Cazzadu* (mõis). ⇒4C2 ♦ E. Tarvel on arvanud, et küla on olemas olnud juba muinasajal, kuigi kirjalikesse allikatesse ilmub nii küla kui ka mõis alles 1469. Mõisa maadele rajati 1920. a-tel Sagadi asundus, mis 1977 liideti Sagadi külagas. Praegune Sagadi küla koosneb ajalooliselt eri aegadel tekkinud Sagadi-Väikekülast (lääneosas), Sagadi-Suurekülast (keskel) ja Sagadi-Altkülast (loodes). L. Kettunen on pakkunud, et nimi tuleb asustuse laadi tähistavast omadussõnast *sage* (paik on lage, talusid on hõredalt). E. Tarvel aga oletab, et nimi sisaldab muistset isikunime, mida tuleb ette ka nt kohanimedes *Sakala*, *Sakla*, *Saka*, sm *Sakola*. Liide *-di* võib olla mitmuse tunnus *-de*, sest perekonanimedes esineb ka mitmuse omastavat vormi. P. Alvre toob *Sakala* nime juures välja, et selle sõnalisi vasteid on nähtud murdevormides *sakas* : *sakad* 'känd', *sakkama* 'kände juurima' ning nõnda seostuks nime teke viljeldava maaga. Ka Tarveli meelest jätab Sagadi maastik Põhja-Eesti kohta oma suurte taludega põlise kultuurimaistu mulje. XVI saj kuulub Sagadi-Väikeküla Uusküla mõisale ning kandis Uusküla nime. Uusküla mõis (*hoff to Vsskül*) rajati XV saj lõpus ning läks 1523 Sagadi valdusse, hääbudes XVI saj keskel. Sagadi mõisal oli kaks abimõisat, ↑Oandu samanimelises külas ja Paduri praeguses ↑Vila külas. Sagadi ja Tepelvälja piirile jäävad endise Soopõhja küla talud. Vrd Kakuvälja. – MA

Alvre 1985: 98; Bfl: I, 276, 841; EO: 18; KN; KNAB; LUB: XII, 636; Rev 1586: I, 30; Schmidt 1844; Tarvel 1983: 30–31, 45, 101–102

Sagariste <-sse>, koh varem ka *Sagareste* ~ *Sagaste* Pha – küla Saare maakonnas Pihlta vallas (Kõljala ms), 1683 *Zaggerost*, *Saggerist*, 1750 *Saggariste*. ⇒50C3 ♦ 1977–1997 oli Eiste osa. Külanimi tuleneb isikunime *Sacharias* (*Zacharias*) mugandist. – MK
EAN; KNAB; SKI: 362

Sagevere <-verre ~ -sse>, kirjak varem ka *Sagavere* Pil – küla Järva maakonnas Türi vallas (Kabala ms), 1583 *Sagawier* (tühi küla), 1599, 1601 *Sagawer*, 1624 *Saggefer*, 1638, 1797 *Saggafer*. ⇒23C3 ♦ L. Kettunen on nimevasteks toonud *sage* 'paks, tihe' ning vähem usutatavad *sega saga* 'segamini' ja *sagelema* 'võitlema'. Sageverega on 1977 liidetud Vahamulla (1721 *Wahamuld*, 1797 *Wahhamul*, 1839 *Wahhamuld*). Vrd Sagadi. – MK

Mellin; PA IV: 11; P XVI: 288; Rev 1601: 100; Rev 1624 PL: 44; Rev 1638 II: 155; RGADA.274.1.171/1:177, L 174p; Rücker

Saha küla, kabel ja mõis Jõelähtme piirkonna kaardil. XVII saj II pool. EAA.1.2.C-III-3.

Saha <-le> Jõe – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas, mõis, sks *Saage*, *Sage*, 1241 *Saga*, 1616 *Sahakülla*, 1732 *Sahha*. ⇒3A3 ♦ Kuulus veel 1637 Jüri kihelkonda. Mõisast, mis P. Johanseni arvates rajati Kärsa külla (1241 *Kærsæ*), on teateid 1347 (*Taghe*, 1394 *Saghen*). Kärsa, algselt isikunimi sõnast *kärsa* : *kärsa*, on säilinud talunimena Saha külas. 1693 on kolm Kärsa (*Kersa*) talu olnud Saha küla südames, mõis on aga olnud külast lõunas. Nii Saha kui ka Kärsa on kuulunud ühele teadaolevale Taani kuninga eestlasest vasallile nimega *Hildelempe (*Hildalempæ*). Saha mõisa maale tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1977 liideti sellest põhjas olnud Saha külagas. E. V. Saks on Saha ühendanud nimedega Sagadi, Sagara, V. Reimaa Saka nimega, kuid need seosed pole põhjendatud. L. Kettunen annab etümoloogiks *sahk* : *saha*, mis pole usutatav, kuid viitab ka perekonnanimele. Nimi võib olla küll päritolult isikunimi, kuid pigem võib Saha nime ühendada soome vetenimede ja neist lähtunud asustusnimedega *Sahakoski*, *Sahajärvi*, *Sahasuo*, *Saalahti*. Viimaseid on soome nimeuurijad ühendanud soome sõnaga *sahi* 'väike kosk', mis Soome nimearhiivi andmeil on tähendanud ka madalamat kivist kohta ojas, koolmekohta. Vrd Kuusiku¹. – MJ

BHO: S20–S21; EAA.1.2.C-III-16; ENE-EE: VIII, 301; EO: 311; Joalaid 2013a: 257–258; Joh LCD: 583–584; Jung 1898: 192; Jõelähtme 2010: 182–183; Karttapaiikka; LCD: 47r; LUB: III, 82, VI, 2927; Puhk 1996: 340; Reimaa 2007: 160; Saks 1974: 97; SPK: 393, 395; ÜAN

Sahargu <-sse> Iis – küla Ida-Viru maakonnas Tudulinna vallas (Tudulinna ms), XIX saj II poolel *Сазарго Криммилинь* (küla), u 1900 *Сахарго* (küla), 1913 *Сахарка*, *Sacharja*. ⇒16B3 ♦ Sahargu põllule olevat asustatud Tudulinna vabadikud. Ehkki külanimi näib olevat tekkinud talunime vahendusel isikunimest (vrd vene *Сахар*, *Сахарка*), ei ole seal pärimuse kohaselt sellist talu olnud, nimi olevat lühenenud varasemast loodusnimest *Sahakuru*. Sahargu küla on 1977 liidetud Kesavälja (1922). – MK

EAA.3724.4.1773, L 1; EVK; KNAB

Saia <-le> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Pähkla ms), 1592 *Saya Matt*, 1731 *Saya Ado*, 1826 *Saia* (kolm talu). ⇒50A4 ♦ Tõenäoliselt on küla nimetatud seal asuva Saia talu järgi. Saia talusid

on mitmel pool Eestis, nende lähtekohaks on isikunimi *Sai(a)*, mille L. Tiik on tuletanud mehenimest *Jesaja*. Vrd Saaremaal 1626 *Sayapoock Nellies*. – MK SK I: 362–363

Saiakopli [*saia* ~ *kopli*] <-sse> Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas, mõis, sks *Neuhof*, 1787 *Sayakoppel*, 1840 *Saiakopli*. ⇒14B1 ♦ Saiakopli mõis eraldati 1787 Nõmmküla mõisast koos osaga Karunga külast, mida hakati kutsuma ka Saiakopli küllaks ning mis mõisastati XX saj algul. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis 1977 nimetati küllaks. Saksakeelne nimi *Neuhof* tähendab uut mõisat, kuid eestikeelse nime päritolu on ebaselge. Arvatavasti on mõisa rajamisel kasutatud varasemat maastikuüksuse või karjamõisa nime, talunimena seda ei esine. Algusosa võib võrrelda sõnadega *sai* : *saia*, *saa-jad* 'pulmad', *sada* : *saja* 'põhiarv (100)' või hoopis *soe* : *sooja* (vrd sm *suoja* 'kaitse, varjualune; sulailm'), järeloa on *koppel* : *kopli*. 1977 liideti Saiakopliga ↑Kalle ja ↑Nõmmküla ehk Karunga küla ning osa ↑Kaarli külast. Vrd Nõmmküla². – FP

EES; EVK; KNAB; Land-Rolle 1840: 50; Wistinghausen 1975: 171

Saika¹ [*'saika*] <-le>, koh <-lõ ~ 'Saikilõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Tsorona ms), 1626 *Sayka Juhry*, 1627 *Seyka Jury*, 1638 *Saiga Jürgen*, 1684 *Saicke*, 1731 *Saika Paap*. ⇒45A2 ♦ Saika oli 1977–1997 Mallika küla osa. Talu, hiljem küla kuulus XVII saj Haanja, XVIII saj-st aga Vastseliina Tsorona mõisa alla. Saika nime päritolu pole selge. Kõige tõenäolisemalt on talupoja lisanime aluseks venekeelne sõna *sauka* 'kokutaja'; teine võimalus on *saūka* 'jänku'. Vrd levinud idaslaavi perekonnanimed *Zaiko*, *Zaikov*. – ES

EAA.567.3.180:4, L 4; EAA.308.2.178; EAA.567.3.181; Rev 1624/27 DL: 77; Rev 1638 I: 172; Unbegaun 1995: 219

Saika² [*'saika*] <-le>, koh <-lõ> Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), 1782 *Saika*, 1820 *Rebbase-Saika* (küla). ⇒45B3 ♦ Saika oli 1977–1997 Pältre küla osa. 1684. a kaardi järgi oli selle küla koht veel asustamata ja *Saika Thomas* elas praeguse Rebäse küla kohal. Samal ajal on olemas olnud ka Rebäse Hans praeguses Pedejä külas. Võimalik, et need kaks nime on omavahel seotud, vrd vn *saūka* 'jänku', kuid pole teada, kumb lisanimi on vanem. Saika nime keeleline päritolu on seega siiski ebaselge. Vrd Saika¹. – ES

EAA.308.2.177, L 1; EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2/7, L 7; EAA.1271.1.223:221, L 413

Saikla [*'saikla*] <'Saikla ~ -sse> Põi – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Tumala ms), 1645 *Saykul*, *Sayekull*, *Sayküll*. ⇒51B2 ♦ Nimi võib sisaldada isikunime *Sai(a)*, järeloa *küla* on lühenenud, andes *-kla*. Vrd Saia. – MK

Rehepapp; SK I: 363

Saire [*'saire*] <-sse> Jür – paik (küla) Harju maakonnas Kiili vallas (Kurva ms), 1586 *Saire* ~ *Saysr*, 1637 *Sayrakül*. ⇒2C4 ♦ 1977 liideti Vaelaga. Nime päritolu jääb hämaraks. L. Kettunen pakub võrdluseks sõnu *saire*, *saere* 'ting, täimuna' (sm *saivar*). – PP

EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 38; EO: 173; Paucker 1847–1849: I, 49; Rev 1586: 85

Saka <-le> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Kohtla vallas, mõis, sks *Sackhof*, ? 1241 *Satzæ* (küla), 1523 *Szacke*, 1583 *Grodtt-Sacke*, 1732 *Sakka* (mõis), 1796 *Sack-*

hof (mõis), Gr. *Sack* (küla). ⇒7A2 ♦ XIII saj kirja-panekut on varem samastatud ka kohanimemega Satsu (T. Teivaala, M. J. Eisen). P. Johansen on selle ühendanud Sakaga, ehkki mainib isegi, et niisugune *k* ja *ts*-i vaheldus ei tule mujal esile kui nimede Aa (*Hazæ*), Atsalama (*Akimal*) ja Saka (*Satzæ*) puhul. Hiljem on nähtust püütud seletada omapärase häälikumuutusega Alutaguse murdes (U. Sutrop) või vadja mõjuga, kus eesvokaalile eelnev *k* muutus *tš*-ks (L. Kettunen, A. Künnap). 1587 oli Saka küla jagunenud kahte ossa, millest annavad tunnistust nimed Suur-Saka ja Peen-Saka ehk Taga-Saka. Suur-Saka kõrvale rajati XVII saj keskel mõis, Peen-Saka arvati Ontika alla ja sai nimeks Ontika-Saka (liideti 1977 ↑Ontikaga). Saka mõisa ümber 1920. a-tel rajatud asundus liideti 1977 Saka küllaga. Nime alusena on Johansen oletanud muistset eesti isikunime. Kettunen, kes on isikunime samuti võimalikuks pidanud, on toonud vasteks ka *sakk* : *saku* 'salk, tuust' ja võrrelnud nime Sakalaga. Sakaga on 1977 liidetud Kolga-Saka (1922) ehk Kolga vabatküla (1920) ehk Kolkküla ja ↑Suttermu küla. Vrd Sakala, Sakla, Saku. – MK

Eisen 1920: 86; EO: 69, 90; Joh LCD: 593–594; KNAB; Künnap 2002: 97–98; Mellin; Sutrop 1999: 646; Teivaala 1907: 17, 24

***Sakala** – muinasmaakond Lõuna-Eestis. ♦ Sakala muinasmaakond (Henriku Liivimaa kroonikas *Saccala*, *Sackala*, *Sackale*) tekkis arvatavasti Mulgi murde alal kujunenud kultuuripiirkonnast esimestel sajanditel pKr. Tõenäoliselt liitus Suure-Jaani ala Sakalaga hiljem. Oletatavasti oli Sakalas viis-kuus kihelkonda. E. Tarveli arvates kuulusid Sakalasse muinasajal oletatavasti Halliste-Karksi (*Alistegunde*), Paistu (*Paistekunda*, *Paistele*), Viljandi, Suure-Jaani, Tarvastu-Helme ja võib-olla ka Saarde alad. Sakala põhjapiiriks on peetud Pala (hilisemat Navesti) jõge, idapiiriks Võrtsjärve, lõunas haaras muinasmaakond ka Ruhja (Rüjiena) ala. 1215–1223 vallutasid saklased Sakala ja al 1224 kuulus see ordu valdusesse, olles jagunenud Viljandi komtuurkonnaks, Sakala foogtkonnaks ja Karksi foogtkonnaks. XIV saj II poolel liideti Sakala foogtkond Viljandi komtuurkonnaga. Hiljem jagunes Sakala Pärnu- ja Viljandimaa vahel. XIII saj sisekaota nimekuju sai tuntuks Henriku Liivimaa kroonika kaudu XIX saj seoses rahvusliku ärkamisega. Tõenäoliselt on Sakalast pärit ka mitmel pool Eestis olevad Sakla nimed. Kuna viimased olid vahepealsel ajal kasutusel, siis allusid need sisekaole. Sakala on *la*-liiteline nimi, mille algusosa võis olla kas isikunimi või oli see seotud põllundusega, vrd *sakas* : *sakka* 'juurtega känd', *sakkama* 'kände juurima'. Vrd Sagadi, Sakla¹. – MK

Alvre 1985: 98; ENE-EE: VIII, 312; Reiman 1909: 183–184; Tarvel 1968: 549

Saki <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1684 *Sacka*, 1765 *Dorf Sakkii*. ⇒44B3 ♦ Saki oli 1977–1997 Ristemäe küla osa. Juba 1684. a on talurühm koosnenud kolmest majapidamisest ja olnud keskne naabertalude Pundi, Põdra ja Kuklasõ suhtes. Kui pidada talupoja lisanime iidvanaks, siis pole selle päritolu selge, vrd Saka, Sakala. Hilisemate kristlike eesnimede hulgast sobib alusnimeks *Sakarias* (*Sacharias*, kreeka *Σαχαρίας*), vrd perekonnanimed *Sakka* ja *Sakki* Soomes. Tavasõna *sakk* nime alusena pole eriti tõenäoline, sest selle

võrupärane kuju on *tsakk*. Saki lõunaosa moodustavad Pundi talud, mis oli 1977. a-ni omaette küla (1970 Ala-Pundi). – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:171, L 166p; EO: 90; Sukunimet 1992: 532

Sakla¹ [ˈsakla] < Sakla ~ -sse> Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1564 *Anders i Sakalä*, 1576 *Sackala Matz*, 1688 *Sacklaby*, *Sackla*, *Sacklasby*. ⇒48B2 ♦ 1977–1997 oli Palade osa. P. Ariste ja L. Kettunen on nime lähtekohaks pidanud sõna *sakk*: *saku* ~ *saki* 'korjanduskott, korjandusraha', *sakuraha* 'trahv'. Häälikuliselt võiks nimega võrrelda ka *sakk*: *saka*, *sakas* 'väljajuuritud känd koos kooretüügastega', sõna on ühendatud viljelusmaadega. Kettunen oletab lisaks isikunime **Sakko(i)*. L. Tiik peab võimalikuks esmaasuka päritolu Sakala maakonnast või Saaremaa Saklast, mis omakorda võiks tema meelest osutada päritolule Sakalast. – MK

Alvre 1985: 98; EAN; HK: 219; KNAB

Sakla² [ˈsakla] < Sakla ~ -sse ~ -le> VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas, mõis, 1400 *Sackele*, 1453 *Sackel*, 1645 *Sackull*, 1679 *Sackilast* (seestütlev). ⇒51A4 ♦ Sakla mõis eraldati Karjast, Koiklast, Löönest ja Räpsust ajavahemikus 1750–1756. Sakla küla asus mõisast läänes. Mõisamaale tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1939. a paiku liideti naaberküladega, praegu jääb see Kallemäe piiresse. Sakla vana küla, mis on ka praegu selle nime all, oli XIX saj II poolel mõisast lahus ja kuulus Uuelõve mõisa piirkonda. L. Tiik on nime seostanud Sakalaga, mida on tuletatud ka otse sõnast *sakk*: *saka*, *sakas* 'väljajuuritud känd koos kooretüügastega' ja seostatud viljelusmaaga. Mõis on kandnud nii Sakla kui ka Lehtmetsa nime. M. J. Eiseni arvates sai mõis nime mõisnikuperekonnalt *Sack* ehk *Sacken* ja Lehtmetsa oli varasem nimi. Allikad viimast ei kinnita, *Sackla-* oder *Lehtmetsa mõis* esineb alles 1782. Vrd *Sakla*¹, *Sakala*. – MK

Alvre 1985: 98; BHO: 528; EM: 125; EMSK; Saaremaa 2007: 118; SKI: 364

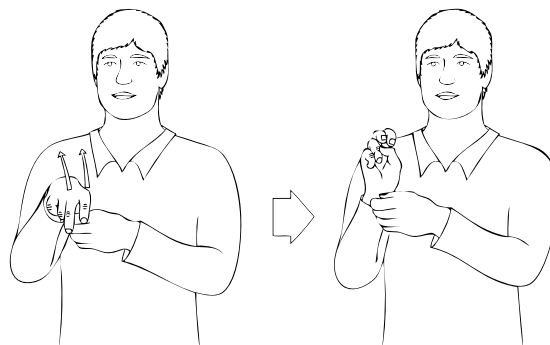
Saksa <-le> Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Valtu ms), u 1900 *Сакса*. ⇒12B4 ♦ XIX–XX saj vahetusel küllana väljakujunenud Saksa on oma nime saanud tõenäoliselt Hertu mõisa Nurme ehk Saksa karjamõisa järgi (1732 *Nurmse m.*), mis asus Nurmati talu maal praeguse Keava aleviku piires. Nime enda motiiv ei ole teada. – PP

EVK; Thor-Helle 1732: 313; Vene TK 42

Saksaküla [*saksa_küla*] <-külla ~ -sse>, rahvak ka *Saksa_`mõisa* Hls – küla Viljandi maakonnas Halliste vallas (Kaarli ms), 1907 *Сакку* (mõis), 1921 *Saksamõisa*; sks *Sachsenwald* (karjamõis). ⇒30B3 ♦ XIX saj II poolel oli seal Kaarli mõisa karjamõis. 1920.–1930. a-tel Saksamõisa asundus, hiljem jagunes kaheks Saksakülaks, mis liideti 1977. Eestikeelse nime kujunemist on võinud mõjutada saksakeelne nimi *Sachsenwald*, kuid lisanimena esines *Saxsa* lähikonnas juba XVII saj algul. Saksakülaga on 1977 liidetud Peedi küla (1970). – MK

BHO: 524; EAA.2072.9.153, L 1; ERA.T-6.3.892, L 1; ERA.14.2.719 (Rimmu vallavalitsuse 22. IV 1939 koosoleku protokoll nr 3); KN; KNAB

Saksamaa [*saksa_`maa*] <-le> Lai – paik (küla) Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Kivijärve ms). ⇒25B2 ♦ Kandikohtadest koosnev väike küla, esimest korda küllana mainitud 1922. Liideti Teilмага 1977. Nime

Saku viipenimi. Kohamärk osutab Sakus asuvalle õlletehasele, viibe matkib pudeli lahtikorkimist.

saanud Saksamaa talu järgi, mis on üks vanemaid. Samas lähedal Saksasilla oja. * *Rahvapärimuse järgi tõi mõisnik uudismaa harimiseks Saksamaalt töölisi, kes olid Saksamaal ja Karusilmal korteris, kuid mitte kauem kui aasta. Teise seletuse järgi oli tegu mõisamaaga, mis asus mõisast kaugel nagu Saksamaa*. – PP

Eesti TK 50; KN; KNAB; PTK I: 215

Saksi <`Saksi ~ -sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas, mõis, sks *Saximois*, 1505 *Saxemoise* (mõis), 1726, 1796 *Saxamois* (mõis). ⇒14B1 ♦ XX saj mõis ja samanimeline küla sellest idas (1726 *Saxaküll*, u 1900 *Саксикюла*). 1920. a-tel tekkis mõisamaadele asundus, 1970. a-tekst eraldati mõisastüda asundiks. 1977 liideti Saksi asundus ja asundikülaga. Nime lähtekohaks on *saks* 'sakslane, ülemkihi esindaja'. Saksi külaga on 1977 liidetud Induniidu (1732 maatuik *Hinde Niedt*, küla u 1900 *Индонидо*) ja Saunaküla (1922 *Sauna*, 1913 *Sauekülla*). – MK

Bfl: I, 674; EAA.3.1.469:130, L 127p.; EAN; KN; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 85

Saku <`Saku ~ -sse> Kei – alevik Harju maakonnas Saku vallas, mõis, sks *Sack*, 1436 *Sacke* (küla), 1489 *Zake* (mõis). ⇒11C1 ♦ Saku nime on esmalt mainitud 1427 (*to Sacken*). 1870. a paiku rajatud õlletehase ja raudteejaama ümbrusse tekkis XX saj algul alevik, 1912 asuti rajama Saku aedlinna. Nimi olevat M. J. Eiseni arvates pärit sellenimeliselt mõisnikult, kuid seda arvab ta vist mõne teise Saku nime analoogial. Häälikuliselt võiks võrrelda nimega veel sõna *sakk*: *saka*, *sakas* 'väljajuuritud känd koos kooretüügastega', mida on seostatud viljelusmaadega. Saku nimedele on toodud vasteks ka *sakk*: *saku* 'sakuraha, rahatrahv', sm *sakko*. L. Kettunen oletab lisaks isikunime **Sakko(i)*. Muinaseesti isikunime on aluseks peetud nt Saka puhul. Kettunen on kohanimega Saku samastanud 1283 (tal ekslikult 1266) Daugavgrīva (Dünamünde) munkade valduse küla *Sackelevere*, mida on ka 1288 *Sakalevere* kujul mainitud koos mõne Harjumaa (õieti Revala) külaga, kuid Kettunen ei täpsusta, millist Sakut ta silmas peab. P. Johansen on kirjapaneku küla paigutanud Harjujaani kihelkonda ↑Raasiku ja täpsemalt määratlemata koha *Sayentacken* vahele. Hiljem on ta Taani hindamisraamatu *Saintaka* asetanud ↑Vaase küla ümbrusse. Kui aga siiski *Sackelevere* võiks olla seotud praeguse Saku nimega, siis viitab nimi maakonnanimelise Sakala. Veel pakub Kettunen seletuseks *sakk*: *saku* 'salk, tuust'. Kuna algselt näib nimi olevat siiski külanimi, siis on ta ühendatav pigem eesti algupära kohanimedega, nagu Sakala ja Sakla. Saku

tütarasulad on Saku-Mõisakiüla (1922 *Saku mõisa*) ja Saku-Nõmmküla (Saku-Nõmme), esimene jagati 1977 Kasemetsa ja Saku aleviku vahel, teine kuulub praegu Tõdva piirese. Vrd Sakussaare. – MK

BHO: 524; Eisen 1924a: 72; ENE: VII, 66; EO: 90; Joh LCD: 584, 773; Johansen 1925b: 60, 97; LUB: III, 486a, 522a, VII, 561

Sakudi <-sse>, koh <Sakutihe>, kirjak varem ka *Sakuti*, rahvak ka *Tõrva* ‚*nulka* <-`nulka> Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), u 1866 *Cakomu*, u 1875 *Sakkoti* (metsavaht), u 1920 *Sakuti*. ⇒45B4 ♦ Metsavahikoha nime on esmakordselt näha kolmeverstalisel kaardil 1866, veidi hiljem on seal elanud metsavaht *Jürri Wolfstein*. XIX saj lõpus tekkis siia juurde talusid Kurõ küla metsamaadele. 1977–1997 oli Sakuti Rammuka küla osa. Nime päritolu pole selge. Kui võrrelda Sakussaare (Hlj) nimes esinenud *Sacket-* või *Sakut-*osisega, siis näivad just need kaks külanime olevat sõnavaraliselt sarnast algupära. Sakudi rööpnimi Tõrvanulka võiks toetada kändu tähendavat sõna. Eesti läänepoolsetes murretes on see *sakk*, *sakas* või *sakard* ’juurtega känd’. Teine võimalus on seostada Sakudi nime läti perekonnanimega Hopast (Apest) *Šagats*. Nii *sakardi* kui ka *Šagatsi* puhul jääb seletamata, miks teise silbi täishäälik on u. Vrd Sakussaare. – ES

EAA.1271.1.226:261, L 1959; EES: *sagar*; Eesti TK 42; Vene TK 42; VMS: 380

Sakurgi <Sakurgi ~ -sse> Har – küla Võru maakonnas Mõniste vallas (Saru ms), u 1900 *Сакурга* (küla), 1952 *Сакурпу*. ⇒44A3 ♦ 1907. a kaardil on märgitud Saru talude nimeta lahustükid Sakurgi küla juures. Popsimajad olid sel ajal tõenäoliselt olemas. XX saj alguses on seda kaardil juba külaks peetud. Nime päritolu pole selge, kuid üks keelejuht on nime saamisluugu seletanud nii: „Vennemaal om olluq üts Sakurgi külä, tuu perrä ollöv pandanuq“. Näib, et mõisnik on nime pannud Venemaal oleva koha järgi nagu Borodino nimegi. Sakurgi nimi võiks seostuda nt Setomaa külanimega *Sagorje* (Загорье), mis tähendab mäetagust küla. Sama motiivatsioon sobiks ka Sakurgile, endine popsiküla asub Saru küla poolt vaadates just mäe taga. Sarnaseid kohanimisid esineb slaavikeelsetes maades. Sakurgiga on 1977 liidetud Mäeveski (1970 *Mäe-Veski*) küla. – MF

EAA.2072.9.626, L 1; KN; NL TK 25; SeK: 131, 205; Vene TK 42

Sakussaare [*sakus_saare*] <-`saarde>, rahvak ka *Saku* Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Palmse ms), 1412 *Sackotsel* (küla), 1443 *Sacketsallo* (tõenäoliselt mets), 1583 *Sakutsallby* (küla Aaspere mõisa all), 1700–1726 *Kattentack mit Sakkosar*, 1745 *Hof Lage Saccosaar* (Palmse abimõis). ⇒4C3 ♦ Dokumentides esineb ka 1453 *Sakutsall* metsa- ja heinamaanimena. E. Tarvel on pidanud võimalikuks, et abimõis oli olemas hiljemalt XVIII saj. 1726 mainitakse nii mõisat kui ka küla. Algselt kuulus Sakussaare Aaspere mõisale, hiljem oli Palmse abimõis (*Sakkosar*). Rahvasuus on karjamõisat ja küla nimetatud ka Sakuks, Saku küla nimetati Sakussaareks 1977. Nimi on kaheosaline, algse teise osise *salu* on hiljem välja vahetanud *saar*. Vrd Saku, Sakudi, Sakla. – MK

LUB: IV, 2288; Tammik 2005: 99, 158; Tarvel 1983: 44, 99

Salajõe [*sala_`jõe*] <-le> LNg – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas, mõis, sks *Sallajõggi*, 1397 *Tzal-*

lieke, *Tzalleyeke*, 1507 *Salleick*, 1615 *Sallijäck*, 1689 *Sallajeggi Byy*; rts *Salk*. ⇒10A3 ♦ Mõisakoht oli P. Johanseni oletusel olemas juba 1397, „Eesti mõisate“ andmeil aga rajati mõis XVII saj. Johansen on pidanud XIV saj elanikke rootslasteks. Salajõe küla oli mõisast kagus. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis 1977 liideti Salajõe küllaga. Küla on nime saanud maaaluse jõe järgi. Vrd Salajõgi. – MK
EAA.1.2.941:691, L 680p; EM: 85; Johansen 1951: 256; KNAB

Salajõgi [*sala_jõgi*] LNg, Noa – jõgi Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas. ⇒9C3 ♦ Jõgi suubub merre Saaremõisa lahes. Salajõgedeks nimetatakse jõgesid, mis vähemalt osaliselt voolavad maa all. – MK

Salaküla [*sala_küla*] <-`külla ~ -sse> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Erra ms), 1689 *Sallas* (maatükk), 1726 *Sallast*. ⇒6B4 ♦ Kuni 1977 Sala-Aru küla (1913 *Сала-Ару*), rahvapärastelt Junnküla (u 1900 Юнкюля). Tegemist oli Erra mõisa vabatkülaga. Algne Salaküla, mille nime Sala-Aru 1977 endale võttis, asus põhja pool praeguse Kiviõli linna piires ning jäi 1970. a-tekst karjäärde ja tuhamägede alla. Lisaks oli Sala-Arust ida pool Maidla mõisa Sala karjamõis, mille osaliseks jätkajaks on tänapäeva Kiviõli Sala-Aru linnajagu. P. Johansen on arvanud küla XVI saj Erra mõisa all olnud metsakülade hulka, mida on mainitud 1542 nimega *Woldorp*. XVII saj on seda mainitud kui maatükki (*Land Sallas*). Kindlasti oli küla olemas 1726. Mellini kaardil 1796 on *Errasalla* ja *Maidli Salla*. Tänapäeva nimekujuga on häälikuliselt sobivaim sõna *sala*, vrd *saladus*, *salaja*, *salajõgi* (alal on karsti), kuid tähenduslikust küljest on nime lähtekohaks võimalik oletada ka balti laenu *salu* ’metsatükk, soosaar’, lähteekeles ongi teises silbis a. – MK

Joh LCD: 355; KNAB; Mellin; Paucker 1847–1849: II, 53; Rev 1725/26 Vi: 157

Salatse <-le> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Sagadi ms), 1241 *Salunal*, 1542 *Sallonall*, 1544 *Sallonall*, 1583 *Saloalt*, 1852 *Salatz*. ⇒5A3 ♦ Algselt on küla nimi olnud L. Kettuneni järgi **Salu-aluse* või *-alutse ~ -alatse* (alalütlevas **Salunall*). Küla kuulus XIV saj algusesni Kavastu mõisale, seejärel Tallinna Toomkirikule, XVI saj keskelt Sagadi mõisale. – MA

EO: 240; Joh LCD: 588; Kadari 1975–1988: 27–28; Tarvel 1983: 102

Salatsi <Salatsi ~ -sse> – jõgi ja kihelkond Põhja-Lätis, läti *Salaca*, liivi *Salats*, sks *Salis*, 1214 ladina *Salat-sam* (sihitav kääne), 1720 ee *Sallatse Jõggi*. ♦ Põhja-Läti suurimaid jõgesid, samuti Eesti Häädemeeste ja Saardega piirnev ala. Eestikeelne nimi on tõenäoliselt laenatud liivi keelest. Salatsi nimi on ilmselt balti algupära või kuulub veel vanemasse indoeuroopa laenukihistusse. On võimalik ka liivi päritolu (Salatsi liivi *salai* ’salvav, hammustav’; L. Balode, O. Bušš). Algne on olnud jõe nimi, teised kohad on nime saanud jõe järgi. Eesti tavas käib Salatsi nimi ka piirkonnas oleva linna, läti *Salacgrīva* kohta. Lähikonnas asusid ka Vana-Salatsi (läti *Vecsalaca*, sks *Alt-Salis*) ning Uue-Salatsi (läti *Svētciems*, varem *Sveiciems*, liivi *Püög*, sks *Neu-Salis*) mõis. Salatsi nime on vahel kasutatud veel Mazsalaca linna (sks *Salisburg*) kohta. Viimase täpsem eestikeelne nimi on olnud Väike-Salatsi, rahvakeeles arvatavasti *Valdepere (1866

Waldeperre, linna piires olnud mõisa järgi, läti *Valtenbergi* ehk *Valbergi*, sks *Salisburg-Schloß*). – PP
HLK: XVIII, 5; KNAB; Pajusalu, Winkler 2011: 179;
SLWb: 171

Salavamaa [*salava_`maa*], kirjak ka *Salava* Khk – saar Saaremaa läänerrannikul (Atla ms), 1770 *Salawaragu* (saar), 1796 *Sallawa Maa*. ⇒49A4 ♦ Nimele leidub vaste soome keelest: *salavainen*, *salava* 'remmelgas'. – MK

EVK; SK I: 365

Salavere <-`verre ~ -sse> Pha – küla Saare maakonnas Pihitla vallas (Kaali ms), 1939 *Salavere*. ⇒50C4 ♦ 1920. a-te alguses Kaali asundusest eraldatud küla, Salavere nimi võeti samas kohe kasutusele. 1977–1997 oli Kaali küla osa. Küla asub Kaali järvest pisut läänes. H. Ligi on Salavere külanime pidanud pseudoajalooliseks, nime autoriks aga F. v. Buxhövdent. 1319 on kirja pandud külanimi *Saltovere*, mille asemele olevat Balti kohaleksikoni järgi tekkinud Kaali mõis (sks *Sall*). Ürikus on ilmselt kirjutus- või lugemisviga, peaks olema *Sallovere*. On ilmne, et 1319. a dokumendis mainitud küla ei asunud Saaremaal, vaid Läänemaal. Vrd Kaali, Salevere¹. – MK
BHO: 529; Buxhövdent 1851: 114; EAN; Eesti VP; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); Kallasmaa 2012b: 60–65; KNAB; Ligi 1984: 292; LUB: II, 667

Salda [*`sald*a] <`Sald ~ -sse>, kirjak varem ka *Salla* Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Udriku-Pala ms), 1241 *Salda*, 1429 *Salde*, 1586, 1726 *Sall*. ⇒14B1 ♦ XIII saj-ks oli küla nimi juba välja kujunenud. Üks võimalus nimesisest *d*-d ja tugevat astet põhjendada oleks oletus, et nimi on olnud kaheosaline, näiteks **Salutaguse*, ning XIII saj juba lühenenud *Salda* kujule. *Saldaga* on 1977 liidetud Nõmme küla (u 1900 *Hemma*). Vrd *Salla*. – MK

EAN; Joh LCD: 587; KNAB

Salevere¹ <-`verre ~ -sse> Han – küla Lääne maakonnas Hanila vallas (Saastna ms), 1539 *Perto Sallover* (talupoeg Ullaste külas), 1591 *Saleuere By*, 1689 *Saloferby*, 1798 *Sallefer* (karjamõis). ⇒19C3 ♦ Küla näib olevat Ullaste tütar küla, kuid juhul kui 1319. a kirjanepanek *Saltovere* käib selle küla kohta, siis võib asi vastupidi olla. *Saltovere* samastamist Saleverega toetab kõrvutine esinemine Kõera külas (*Kowrevere*). Vrd 1591. a nimekuju on kõrvuti nimega *Körwer By*, 1689 on kõrvuti *Saloferby* ja *Kõere By*. Saleveres oli XVIII–XIX saj karjamõis (sks *Friedrichsberg*), 1920. a-tel tekkis sinna asundus ja u 1939. a-st sai see külaks. Nime algusosa lähtekohaks võib olla *salu*. L. Kettunen on vasteks toonud sõna *sale*, mille tähenduseks annab muuhulgas 'hõre'. – MK

EAA.1.2.932:85, L 80; EAA.1.2.941:1002, L 988p; EO: 317; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); Kallasmaa 2012b: 60–65; LUB: II, 667; Mellin; Stackelberg 1928: 131

Salevere² <-`verre ~ -sse>, koh aj *Salebre* Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Koonga ms), 1534 *Szallover*, 1543 *Sallover*, 1624 *Sallafer* (küla Koonga mõisa all, külas talupoeg *Sallastfer Juergen*), 1638 *Sallufer*, 1797 *Sallafer*. ⇒21A4 ♦ Kirjanepanekuis on nime teises silbis mitu korda *a*, mis eeldaks lähtumist sõnast *sala*. L. Kettunen toob lisaks sellele võimalikuks vasteks *sale*, nt *sale mets* 'hõre mets', ja võrdleb veel *Salatse* nimega, mille algusosa lähtekohana näeb

sõna *salu*. See on siinsegi nime puhul tõenäolisim. Salevere kirdeots on tuntud Tagakülana, mis oli 1930. a-tel eraldi küla. Vrd Salevere¹. – MK

EO: 240, 313; Mellin; Rev 1624 PL: 16-17; Rev 1638 II: 52; Stackelberg 1928: 156, 225

Salinõmme [*sali_`nõmme*] <-le ~ -`nõmme>, koh *Sali_`nõmme*, kirjak varem ka *Salineeme* Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1564 *Salmo by*, 1565 *Sallomäeby*, *Salomä by*, *Salome by*, 1609 *Salnim Holma*, 1688 *Sallinaby*. ⇒48C3 ♦ Veel 1844. a kaardil on näidatud saarena. Salinõmme oli XIX saj karjamõis (sks *Sallinõmm*). 1920. a-test asundus, al u 1939 küla. P. Ariste on nime lähtekohaks pidanud sõna *salm*: *salme* 'väike merekitsus kahe saare vahel', millele järgneb *nõmm*, *nina* või *neem* (võiks lisada *mäe*), kuid esitanud võrdluseks ka *sali*: *salve* 'viljasalv'. Varasemad kirjanepanekud (1565) viitavad ka sõnale *salu*, mis saarenimega sobiks. Nime lähtekoht võiks olla siiski *salm* 'väin'. Tõenäoliselt illustreerib selle kohanime varasemate üleskirjutuste areng just mõtet, et kohanime ajalugu tuleks käsitleda rahvaetümoloogiate reana. Tänapäevane rahvaetümoloogia seob nimetikke saksa sõnaga *Salt'sool*, sest Salinõmmes on XVI saj tegeldud ka soolatootmisega, kuid see oli ilmselt nimepanekust hilisem tegevus. – MK

ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); HK: 219–220

Salla [*`salla*] <`Salla ~ -sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas, mõis, sks *Sall*, 1241 *Salda* (küla), 1479 *Salde* (mõis), 1552 *Salle*, 1726 *Sall* (küla ja mõis), 1732 *Salla* (mõis). ⇒15A4 ♦ Mõisa esmamaining on 1479. P. Johansen on oletanud, et *Salla* mõis on rajatud *Käginurme küla (1241 *Kægy-nurmi*) maadele, misjärel see küla hävis. Mõisa maadele tekkis 1920. a-tel asundus, mis pärast 1945. a liitus *Salla* külaga. Nime tähendussisu jääb hämaraks, kui mitte seostada seda sõnaga *salu*. A. W. Hupel annabki mõisa eestikeelseks nimeks 1782 *Sallo mois*. Üks võimalus nimesisest esmamainingu *d*-d ja tugevat astet põhjendada oleks oletus, et nimi on olnud kaheosaline, näiteks **Salutaguse*, ning XIII saj juba lühenenud kujule *Salda*. Vrd *Salda*. – MK

Hupel 1774–1782: III, 497; Joh LCD: 393, 588

Salme [*`salme*] <-le> Ans – alevik Saare maakonnas Salme vallas (Abruksa ms, Käesla ms), 1461 *Wilke van der Salme*, 1521 *dorpe thor Salm*, 1592 *Salm*, 1746 *Salmi Külla*. ⇒52C2 ♦ Kunagise vakuse ja küla nime aluseks on *salm*: *salme* 'väin'. Endisest väinast on kujunenud Salme jõgi. Veel 1490 asus Salme vakus saarel. Küla hävis Teises maailmasõjas. Alevik (al 1977) koosneb uusehitistest. Teine Salme küla on olnud Audru khk-s Pärnumaal (Audru küla järel üksjalad 1542 *Salma Hanto*, *Salma Juri*, Audru mõisa all kaluriküla 1638 *Salm*, 1790 *Salme*). – MK

BHO: 531; Blumfeldt 1936: 157; EAA.1000.2.976:14, L 12p; Johansen 1951: 118, 302; Rehepapp; Rev 1638 II: 42; SK I: 365; Stackelberg 1928: 171

Salmistu <-le ~ -sse> Kuu – küla Harju maakonnas Kuu-salu vallas (Kiiu ms), 1455 *Zalmes*, 1517 *Salmis*, 1586 *Sallmisz*, XVII saj lõpul *Sallmosz*, 1839 *Salmisto*. ⇒3C3 ♦ Nimes sisaldub sõna *salm* 'väin', mille mitmuse vormile on lisatud liide *-stu*. Liide on vana, nagu ütleb ka L. Kettunen, kes arvab küll, et see võib sageli esineda *-ste* asemel. Et 1637 esineb *Salmse*

Peep, võiks külanime arengut kujutada järgmiselt: *Salmne* : *Salmse* > elanikunimetus *Salmised* : *Salmiste*. Nimekuju *Salmisto* esinevat esimest korda kirikuraamatust 1839. Kuna *stu*-lõpulised külanimed on Kuusalus tavalised (vrd Tammistu, Vahastu, Viinistu), siis on selline areng kõikide nimede puhul kaheldav. Võib-olla peaks seda liidet käsitama hoopis kujuna *-isto* (*-istu*). – MJ

Bfi: I, 253, 849; BHO: 531; EAA.1.2.C-I-1;

EAA.1216.1.271:110, lk 204; EO: 220–222; Joh LCD:

265; Rev 1586: 96–97; Wieselgren 1951: 260

Salosaar [*salõ_`saar*], kirjak varem ka *Salusaar* Röp – saar Lämmijärves Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Palo ms), 1839 *Sallo Insel*. ⇒41A1 ♦ Üksikult paikneva saare nimi pärineb ajast, kui sõnal *salõ* oli lõunaeesti keelekuju veel ka tähendus 'saar', nii nagu see on tänapäeval soome keeles ('suur metsane saar') ning läti ja leedu keeles (*sala* 'saar'). 1905. a Palo mõisa kaardil on nimi *Sallo saar* kirjas Väikeste Salosaarte Tagasaare juures. Väikesed Salosaared on kaks soist saart Võhandu jõe suudmeala tipus, saanud nime algupärase Salosaare naabruse järgi. – ES

EAA.2469.1.759, L 2; Rücker; SSA: *salo*

Salu¹ <-sse> HJn – küla Harju maakonnas Rae vallas (Pikavere ms), 1690 *Sallo hemman* (üksiktalu), 1798 *Sallo* (talv), 1844 *Sallo* (küla). ⇒12C1 ♦ XVII saj lõpu kaartidel on Übinal 12 talu, millega liituvad veidi lõuna pool kaks Salu üksiktalu. Külaks kujunes Salu XIX saj. Sõnal *salu* on E. Tarveli järgi varem olnud kaks tähendust: metsasalk ja rabasaar. Et sinne on suhteliselt hiline üksiktalu, jääb konkreetne *salu* tähendus lahtiseks. Übina (kirjas vahel ka *Ubina*) küla on märksa vanem (1241 *Vbbianes*). Salu küla vanimat, põhjapoolset osa kutsutakse senini Übinaks, nimi esineb *ü*-lisena juba 1693 (*Übbina Byy*). – MJ

EAA.1.2.C-III-31; EAA.1.2.C-II-51; Joh LCD: 628–629;

LCD: 46r; Mellin; Napp 2010: 10–12; Tarvel 1979: 33

Salu² <-sse ~ -le> PJg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Enge-Uduvere ms, Pööravere ms), ? 1514 *Sulleschete* (*Sullesche*), ? 1515 *Suls*, 1624 *Sallo* (küla), 1797, 1839 *Sallo*. ⇒21C3 ♦ 1977–1997 oli Pööravere osa. Pole päris selge, kas esimesed kaks kirjanekut on samastatavad Salu külaga, kuid see on tõenäoline, sest on mainitud koos Lehtmetsaga. Nime lähtekohaks on tänapäeva nimekuju järgi sellegipoolest *salu*. – MK

EAN; KNAB; Mellin; Rev 1624 PL: 26; Rücker;

Stackelberg 1926: 206, 208

Salu³ <-sse ~ -le> Jaa – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Kareda ms), 1731, 1798 *Sallo* (küla). ⇒51A2 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Tagavere osa. 1645 on Pöides märgitud landraat *Claus Treiden zu Sallentagk*, st Reina mõisast; pole selge, kas lisanimeel on seos Salu külaga. Igatahes on arvatud, et küla oli olemas juba XVI saj. Vrd Salu². – MK

BHO: 530; EAA.1.2.947:79, L 70; EAN; KNAB; Mellin;

Rehepapp; SK I: 365–366

Salu⁴ <-le> Äks – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Saadjärve ms). ⇒25C4 ♦ Peamiselt asundustaludest koosnev küla on nime saanud Salu talu järgi (u 1900 *Ds. Cay*), omaette külanä 1930. a-test alates. Nimi pärineb kas sõnast *salu* 'metsatükk', metsaga kaetud kõrgendik; soosaar' või taluniku perekonnanimest. – PP

KNAB; PTK I: 215; Vene TK 42

Saluala [*salu_ala*] <-`alla ~ -sse> Ote – paik (küla) Valga maakonnas Palupera vallas (Hellenurme ms), 1582 *Sahwala*, 1584 *Salohala*, 1628 *Sallo Alla*, 1749–1762 *Sallo-all*, *Salloal*, 1839 *Saluall*. ⇒39A1 ♦ Algselt on küla kuulunud Palupera mõisa alla ja olnud selle lahustükk. Palupera vanem nimi on olnud *Salo ja sellest eraldi on olnud Saluala küla. 1638 on viimase nimeks *Klein Sallow* 'väike Salo'. Võimalik, et Saluala küla on endis-aegsest *Salo külast välja asutatud. Nimi on tähendanud ehk küla *Salo küla või mõisa võimu all. Nimes sisaldub sõna *salu* 'metsasaar'. Saluala on koos Päidlaga läinud tsaariaja lõpus Hellenurme mõisa koosseisu, XX saj algul olnud Päidla mõisa karjamõis. 1977 liideti ametlikult Lutike külaga. Vrd Palupera. – MF

EAA.1260.1.9:231, 288, L 232p, 288p; KNAB; PA I:

78, 132; Rev 1624/27 DL: 113; Rev 1638 I: 92; Rücker;

Tartumaa 1925: 301

Salumetsa [*salu_metsa*] <-`metsa> HJn – küla Harju maakonnas Anija vallas (Paasiku ms). ⇒3B4 ♦ Tekkis 1928, kui rajati uudismaid. Vallakirjades oli pikka aega Paasiku II asundus, u 1939. a-st sai praeguse nime. Nimi on liitnimi: *salu* + *mets*. 1977 liideti Salumetsaga vana ↑Paasiku küla. Vrd Paasiku. – MJ

EVK; ERA.14.2.713 (Raasiku vallavalitsuse 22. III 1939

kiri nr 649); KNAB

Salumäe [*salu_`mäe*] <-le>, koh *Salumä* ~ *Salu_`mäe* HJn – küla Harju maakonnas Anija vallas (Raasiku ms), 1935 *Salumäe*. ⇒3B4 ♦ Küla on ehitatud Raasiku mõisa põllule pärast mõisa riigistamist 1920. a-tel. Külal on samanimeline talu, aga küla piiridesse jääb ka Salumägi (küngas), mille järgi on küla arvata-vasti oma nime saanud. Salumäega on 1977 liidetud osa ↑Kaersoo külast. – MJ

Eesti TK 50; EVK; KN; KNAB

Saluora [*salu_ora*] <-le>, koh <-`orga> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Vana-Laitsna ms), 1694 *Salu Uppe* (oja), 1798 *Salla Oya* (oja), 1926 *Saluora*. ⇒44C3 ♦ Saluora oli 1977–1997 Palli küla osa. Noor küla Vana-Laitsna mõisa ääremaal on saanud nime Vana-Laitsna ja Viitina vahel piiriks olnud Saluoja, vanema nimega Saluora järgi. Sõna ora ehk *ura* on varem Lõuna-Eestis levinud oja tähenduses, vrd liivi *ürga* 'oja', nime algusosa *salu* seostub eelkõige Salujärvega, kust oja alguse saab. 1694 on kasutatud läti keelset liigisõna ja ilmselt tõlgendatud kogu nimi läti keelseks (**Salu upe* 'saarte jõgi'). Metsasaare tähenduses oli *saar* XX saj võru keeles põhisõna, *salo* ~ *salu* aga arhaism, mis esineb veel kohanimedes. – ES

EAA.308.2.179, L 1; Faster 2005: 64–66; Mellin;

Võrumaa 1926: 262

Salutaguse¹ [*salu_taguse*] <-le> JJn, Koe – küla Järva maakonnas Koeru vallas (Aruküla ms), 1564 *Sal-lentacken*, 1727 *Sallotagga*. ⇒14B3 ♦ 1977–1997 oli Kuusna osa. Nimi tuleb sõnadest *salu* + *taga*, ilmselt Aruküla mõisa poolt vaadatuna. 1585 mäletasid talupojad, et varem oli tegu ühe taluga. Kitselinna mäe ääres oli saunaküla Kitselinn. – FP

EAA.1.2.933:123, L 122p; EAA.1236.1.150:35, lk 61; EVK

Salutaguse² [*salu_taguse*] <-sse ~ -le> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas (Mooraa ms), 1726 *Sallotago* (küla), 1796 *Sallotak*. ⇒15B3 ♦ Nime aluseks on *salu* + *tagu*(se). Külast edelas oli varem Mooraa mõisa Väikküla karjamõis (sks *Weikül*). Vrd Salutaguse¹. – MK

Mellin; Rev 1725/26 Vi: 238

Salutaguse³ [*salu_taguse*] <-le ~ -sse ~ -taha> Hag – küla Rapla maakonnas Kohila vallas, mõis, sks *Sallentack*, 1424 *Salletake*, 1457 *Sallentacken*, 1725 *Sallotack*, 1732 *Sallatagussa m.* ⇒ 12A2 ♦ Küla on mainitud 1424, mõis eraldati Angerjast 1700, selleks ajaks oli küla ilmselt mõisastatud. Nimi on sisult läbipaistev (*salu* + *taguse*), motiiviks on ehk olnud küla ja hiljem mõisa asend Angerja mõisa poolt vaadatuna (vahele jääb mets) või seos Aitsalu külaga. Ajalooline Aitsalu või Aitsa küla (1436 *Auxell*, 1507 *Uxselle*, 1524 *Ockfel*, 1612 *Hauckezall*, 1871 *Aitsallo*) asub mõisast u 2 km lõuna pool, XX saj on seda mõisa järgi juba kutsutud Salutaguse külaks. Salutaguse küla kagupiiril asub endine Paatja põlisküla (Viita, Madise ja Vanakubja talu, 1457 *Pate*, 1524 *Patkul*, 1871 *Pati*), mis oli omaette külanäe veel kirjas 1920. a-tel. 1977 liideti Salutagusega lääneosas paiknev Pargi küla, mis oli kujunenud pärast Teist maailmasõda (külas oli Pargi talu). – PP

Bfl: I, 141, 163, 233, 694, 908, II, 290; EVK; Rev 1725/26 Ha: 255; Schmidt 1871; Thor-Helle 1732: 312

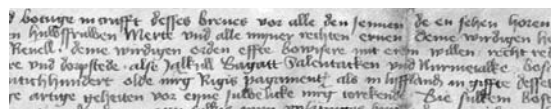
Salutaguse⁴ [*salu_taguse*] <-takka ~ -sse ~ -le>, koh *Salutse* Juu – paik (küla) Rapla maakonnas Kaiu vallas (Kaiu ms), 1241 *Salandaus* (küla), 1287 *Salentaken*, 1586 *Sallentack*, 1871 *Sallotagga*. ⇒ 12B4 ♦ 1977 liideti Karitsa külaga. Nagu näitavad varasemad nimekujud, on küla nime kasutatud ka kujul **Salutaga*. *Salu* võib siin olla tähenduses 'metsakolgas, asustamata metsala', ent ka '(soo)saar'. Külast kagus olev talurühm kannab Sala ehk Lögaküla nime, veel kaugemal on saunarühm nimega Junnküla ehk Tudulinn. – PP

Bfl: I, 20; EO: 146, 233; Joh LCD: 587; KN; LCD: 42r; Schmidt 1871

Samarina <-rinna ~ -sse>, koh ka *Samarinna* <-lõ ~ -rinna> Se – küla Põlva maakonnas Värska vallas (Pet, Saatse nulk), 1780 *Шамарины*, 1802 *Шамарина*, 1872 *Шамарино*, 1885 *Самарино*, 1890 *Самарина*, 1903 *Сатагиппа*, 1904 *Сатагиппа*, *Шамарино*, 1922 *Самарина*, 1923 *Šatarino*, u 1970 *Шамаринка*. ⇒ 41C3 ♦ 1977–1997 oli Saatse osa. Teadaolev esmamaining on Satserinna kirikuraamatus 1780; XIX saj kuulus Molosva (*Моложва*) kogukonda ja Saatse kogudusse. J. Simm oletas külanime pärinemist isanimest Samarin (*Самарин*). Vene perekonnanimi *Самарин* (ka *Самарцев*, *Самарский*) võib tuleneda Samara linna ning jõe nimest või talupoja pika riietuse eseme nimetusest (*самара*, *самарка*). Vanavene isikunimedena on registreeritud *Самара*, *Самарянинъ* (XVI–XVII saj) ja isanimi *Самаринъ* (XVI saj). A. Šteingolde arvates tuleneb varasem nimevariant *Шамарины* perekonnanimest *Шамарин*, mille päritolu pole selge. See võib olla seotud nt *Шамары* küla või *Шамарка* jõega. *Самарино* võib olla käibeletunud mõisa esimeste omanike nime (u 1802 *Самародский*) mõjul. Vrd ka Veriora Pääsna Samarini koht (Räp). Samarina kirdeosa on endine Sekinä küla, mis on liidetud millalgi pärast 1940. a-id. – AK

Academic; EAA.1999.1.307; EAA.1999.1.101; EAA.1999.1.102; Hurt 1903: 239; Hurt 1904: XX; NL TK 100; Pskov 1885: 592; Pskov 1890; RL 1922; SeK: 133; Simm 1970b: 141; Truussmann 1890: 58; Tupikov 1903: 349, 737; Vasilev 1882: 341; VMS; ÜAN

Sambu <-le>, kirjak varem ka *Sambo* Hjn – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas (Haljava ms), 1241 *Sambas*, 1397 *Samps*, 1636 *Sammu*, 1694, 1798 *Sambo*. ⇒ 3B4 ♦ 1397 on küla koos Haljavaga müü-

Salutaguse ja teiste Hageri khk-s asuvate küladest ostuleping. 1449. EAA.854.2.81.

dud Maardu mõisale, mille alla kuulus a-ni 1549. L. Kettunen võrdleb nime sõnaga *samm* : *samba* ja soome mütoloogiast pärit imeveskiga (sm *sampo* : *sammon*). Etümoloogiat näib toetavat J. Jungi teade, et rahvatraditsiooni järgi seisnud Härma talu põldudel suur kivipost ehk samm, kuid XIX saj lõpuks polnud see säilinud. Sambuga on 1977 liidetud osa ↑Kaersoo külast. – MJ

BHO: 532; EO: 129; Johansen 1932: 44; Joh LCD: 589; LCD: 46r; Mellin

Samliku [*ˈsamliku*] <-le>, kirjak varem ka *Sambliku* Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Uue-Vändra ms), 1839 *Samliko* (talud), u 1900 *Самлико* (küla). ⇒ 23A3 ♦ 1977–1998 oli Samliku ametlikult Kurgja ja Rae vahel jagatud. 1601 oli Tori mõisa all Oore külas *Samlick Matz*, 1624 teatati, et *Samlick Hans* on Vändra mõisast Viljandi alale ära jooksnud, Vändras on *Samli Steppan*. 1638 olid Vändra mõisa all talupojad *Samlick Hans* (Säästlas) ja *Stamlick Stephan* (Rae külas), kes olid nooruses Viljandimaalt tulnud. 1795. a revisjon andis Vändra mõisa all juba kolm Samliku-nimelist talupoega, ilmselt oli siis juba ka kolm talu, *Samlico Hinrich*, *Samlico Iahn*, *Samlico Hanso Jahn* ning neljandana *Samlico arro Jürri*. Hilisemate üleskirjutuste põhjal võiks talupoja lisanimest tekkinud külanime vasteks tuua sõna *samlik* 'samblane'. – MK

EAA.1865.3.295/4:62–63, 114, L 61p–62p, 113p; EAN; KNAB; Rev 1601: 180; Rev 1624 PL: 21; Rev 1638 II: 12; VMS

Samma <-sse ~ -le> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas, mõis, sks *Samm*, 1241 *Samma* (küla), 1586 *Samme* (mõis). ⇒ 6A3 ♦ Mõisast on teateid 1583. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Vana Samma küla oli mõisa kõrvalt kadunud juba XVI saj. Nimi oli välja kujunenud XIII saj-ks, selle päritolu on ebaselge. Ka L. Kettunen nentis, et midagi kindlamat nime etümoloogia kohta öelda ei saa. Siiski pakub ta kahtlemisi vasteks *samm* : *samma* ~ *sammi* 'samb, tuurakala'. Kettunen osutab ka sarnasusele soome sõnaga *sampo* : *sammon* ja teistele Samma lähikonnas olevaile kohanimedele, nagu Sämi ja Sämi jõgi. Samma põhjaosas on endine Salumäe karjamõis (↑Pikaristi). – MK

EM: 73; EO: 129; Joh LCD: 589–590

Sammaste <-sse> Hls – küla Viljandi maakonnas Halliste vallas (Kaarli ms), ? 1560 *Sampsar*, 1601 *Sammest*, 1624, 1797 *Sammast* (küla). ⇒ 30B3 ♦ Külas on ühel künkal asunud kabel ja koht, kuhu veel XVII saj ohverdatud. XVII saj kuulus küla Pöögile ehk Saarde vakusesse. Nime häälikuliseks vasteks on *samm* : *samba*. See võib olla rahvaetümoloogia, sest külanimele on võimalik anda ka võõrkeelne etümoloogia, XVI saj Poola revisjonides esineb nimekuju *Zamosth* (1584). Küla kohta on kasutatud ka Suurküla nime, mis oli ametlik 1920.–1930. a-tel. Sammaste on 1977 liidetud Araku küla (1970, taluna 1584 *Arako Kieryk*), mis praegu jääb Sammaste ja Saksaküla piirile. * *Terved talud olnud täiesti elanikkudeta*. Põllud

rohtunud harijate puudusel. Kaarli valda toonud Õisu mõisa omanik von Sievers, kes olnud kapteniks Vene keisri juures, Venemaalt inimesi. Suur osa sissetooduid olnud mustlased, kes sugugi ei olevat tahtnud tööd teha. Peksuga sunnitud tööle. Peksmiseks seotud suur sammus ülesse, millest praegune Sammaste küla oma nime saanud. (1925) Vrd Samma. – MK BHO: 532; KM: EKLA, f 199, m 11, l 16 – 1925; KNAB; Mellin; Rev 1601: 144; PA IV: 168; Rev 1624 PL: 56; Stackelberg 1926: 166

Sammuka <-le>, koh <-lõ ~ Sammukilõ> Rõu – paik (küla) Võru maakonnas Võru vallas (Vastse-Kasaritsa ms), 1688 *Sammucka Jurri*, 1765 *Samoka Peter*, 1826 *Palometz Sammoga*, 1909 *Sammuka* (kool). ⇒45A1 ♦ Liideti 1977 Palometsa külaga. 1688. a *Kerro Henno* juures poolemeheks olnud Sammuka Jüri lisanimi tõrjus vanema lisanime välja. Koht sai tuntuks Sammuka kooli kaudu, mis oli üks kahest Vastse-Kasaritsa mõisavalla koolist (teine oli Kolepi). Talurühma nimi on saadud talupoja lisanimest, mille päritolu pole päris selge. See võiks põhineda *Samueli* mугandusel *Samm* : *Sammuu*, millest saadud kollektiivnimi on olnud k-liiteline ja mitmuse nimetavas käändes (**Sammukaq*). – ES

BAL: 694; EAA.1268.1.401:15, L 11p; EAA.1865.2.83/9:15, L 15p; Rajandi 1966: 153; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/36:469, L 470p

Sandi <-le>, koh <-lõ> Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas (Vastseliina ms), 1782 *Sandi Michel*, u 1866 *Canðu*. ⇒45B3 ♦ Sandi küla oli 1977–1997 Põnni küla osa. 1684. a kaardid näitavad pisut lõuna pool, ilmselt praeguse Hürsi küla kohas kahe poolemehe talu (*Swede Johan* ja *Illika Bertill*). Võib-olla oli siinsamas, Hürsi ja Sandi küla kohal, 1638 *Schwedowa Pustus*. Kirjeldusraamatu ja 1688. a revisjoni põhjal seostuvad nende peremeestega sellel ajal juba ka ↑Kundsä (*Sveeda*) ja ↑Pältre küla asukohad, XVII saj lõpus ¼ ja ½ adramaaga mitme poolemehe talud. Näib, et on toimunud ümberasumine, mis viis ka nimed uude kohta. Dokumentidest jääb mulje, et *Swede Johani* nime veaga ümberkirjutus *Sunde Johan* on pannud aluse kirjalikule ümbertõlgendusele. Läbipaistmatu *Sunde* oli võrreldav ilmeka sõnaga *sandi* ja XVIII saj tekkis esmalt mõisa kirjalikus pruugis Sandi küla nimi. Sandi küla on vahel nimetatud ka teisiti, nt 1922 loodusnime järgi Vinnoraks (ka 1820 *Winnora*). * *Praeguse Sandiküla* maadel olevat mühanud suured metsad. Need maad olnud siis Mauri küla metsamaad. Nendesse metsadesse on tulnud keegi Peetri-nimeline mees. Maast jooksis läbi oja, mida kutsuti siis Vinnoraks. Selle oja pääl olnud Mauri küla vesiveski. Paari aasta pärast tulnud Vastseliina mõisavalitseja seda kohta kaema. Maid vaadates tegi ta märkuse: „Küll on siin sant maa!“ Sellest tuligi nimi Sandi küla. Veskit oli hüütud Vinnoraks, samuti ka seda talu, ent valitseja märkuse järgi hakati nüüd talu hüüdma Sandiks. Selle talu peremehed ei ole teoorjuse ajal mõisat orjanud, vaid on maksnud raharenti. Sandi küla rajaja on tulnud praeguse Illi karjamõisa maadelt siis, kui asutati Illi karjamõis. (1939) Vrd Hürsi, Kundsä, Pältre. – ES

EAA.1865.2.141/2:20, L 19p; EAA.1271.1.224:85, L 603; EAA.308.2.177, L 1; EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.6.316:58, L 51p; KM: ERA II 247, 335/7 (2) – 1939; Rev 1638 I: 174; Vene TK 126

Sandimetsa <- metsa> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas (Äntu ms), 1725–1726

Santimetz, 1796 *Santimets*. ⇒14C2 ♦ Sandimetsa karjamõisa ja varasemate saunakohtade asemele 1920. a-tel tekkinud asundus, 1940. a-test küla. Liideti 1977 Ebaverega, taastati 2013. * *Pialt Ruotsi sõda* on leitud siit üks saun. Selles saunas eland üks vana inime. Siis akatud seie neid saunasi asutama. Saunades elasivad mõisakuuendikud, käisivad mõisas, tegivad päivi. (1951) – MJ

BHO: 533; EVK; KN: 1951; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 250

Sandisuu [*sandi* ~ *'suu*] <-suhu ~ -sse> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Rõuge krkms). ⇒44C2 ♦ Asundustaludest küla tekkis Rõuge kirikumõisa põllule 1920. a-tel. Ametliku asulanimena kinnistus rahvakeelne nimi alles 1997, enne seda arvati ta Taudsa alla. 1870. a kaardil on samal kohal põllud ja heinamaa *Suurniit (*Suur-Nied*). Sedasama soist ala tuntakse ka Sandisuu (soo) nime all, soost Kaussjärve voolab Sandisuu oja. Nime algusosa *Sandi* võib olla seotud sõna praeguse tähendusega, kuid kiriku kõrval asuva koha nimi võib olla tekkinud ka mitu sajandit tagasi, kui sõnal *sant* oli veel tähendus 'püha mees, munk' (vrd ladina *sanctus*). – ES

EAA.3724.4.1917; EES: 460; KN

Sandla [*'sandla*] <' Sandla ~ -sse> Pha – küla Saare maakonnas Pihlta vallas, mõis, sks *Sandel*, XVI saj keskel, 1645, 1798 *Sandel*. ⇒51A4 ♦ Sandla mõis on rajatud XVI saj keskel. L. Kettunen on nime tuletanud kujust **Santala* või **Santo(i)la* ja vasteks esitanud oletatava isikunime *Santo(i)*. M. Kallasmaa on nime lisaks võrrelnud soome sõnaga *santa* 'liiv', kuid vaevalt see laen küllalt vana on. Soomes siiski leidub üsna vanu kohanimedid, mille lähtekohaks on *santa*. Nime tähendusisus jääb ebaselgeks. Kui nimi oli algelt *la*-liiteline, siis eeldaks algusosas isikunime. Kui aga *-la* on varakult lühenenud näiteks sõnast *küla*, siis sobiks nimevasteks *santa* 'liiv'. Pole selge, kas selle külanimega saab seostada 1368 ja 1370 Tallinna turberaamatusse kantud lisanime *Wescelus de Sandele*, *Wescelo de Sandele*. E. Tarvel on Sandla mõisaga samastanud varem mainitud nime *Randen* (1482 *Hoff to Randen*, 1501 *Randen el-r Sandell*). – MK

EM: 124; Johansen 1929: 6, 7; SK I: 367; SPK: 401

Sandra [*'sandra*] <-le> SJn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Vastemõisa ms), 1681 *Sander Guders*, 1704 *Sander Jack* (talupoeg Vastemõisas), 1797, 1839 *Sandra* (küla). ⇒29C1 ♦ Ördi raba ja Valgeraba vahel asuva küla nimi on lähtunud isikunimest talunime vahendusel. Sandraga on 1977 liidetud ↑Ärma küla. – MK

EAA.308.6.209, L 1; EAA.567.3.99:40, L 42p; Mellin; Rücker

Sangaste¹ <-sse>, rahvak *Kiriku küla* San – alevik Valga maakonnas Sangaste vallas (Sangaste krkms, Sangaste ms), 1522 *Sangnitz* (mõis), 1582 *Sangnic* (küla), 1601 *Sanngnitz* (mõis), 1638 *Sangenitz* (mõis, küla), 1839 *Sagnitz* (mõis), *Sangaste* (küla). ⇒38C3 ♦ Praegust Sangaste alevikku kiriku ümbruses on rahvakeeles kutsutud Kirikukülaks. 1920.–1930. a-tel oli see Sangaste kirikuasundus, 1970. a-tel Kirikuküla alevik, al 1977 Sangaste alevik. Vana Sangaste küla kuulub tänapäeval Väljaküla, osalt Muhkva piirre. Mõis asub praeguses ↑Lossikülas. Kõik nime varasemad kirjapanekud käivad vana küla või mõisa, mitte praeguse Sangaste aleviku kohta. Kirikuküla sai Sangaste nime mõisalt, mõis omakorda külat. L. Kettunen arvates tuleb Sangaste nimi sõnast *sang*

: *sanga*, viidates mingile kõverusele, ent see sõna esineb Lõuna-Eestis laialdaselt kujul *vang* : *vangu*, mistõttu võib arvamuses kahelda. *ste-lõpulised* nimed sisaldavad tavaliselt mingit isikunime. Nime aluseks võib olla nt preisi isikunimi *Sange* või *Sangus* ('viljavihk'). Vrd *Sangaste*². – MF

BHO: 526–527; ENE: VII, 81; EO: 214; KNAB; PA I: 69, 169; Rev 1601: 32; Rucker; Siliņš 1990: 284

Sangaste² <-sse> San – kihelkond ajaloolisel Tartumaal, sks *Theal*, *Theal-Fölk*, 1274 *Tidemannus de Toyvele* (isik), 1379 *Touvel*, 1499 *Thoyvell*, 1582 *Thewal* (kirik), 1627 *Teubel*, *Theol*, 1638 *Teal*, 1782 *Sagnitz*, *Theal*, ee *Sangaste kihelkond*, *Tealla kihelkond*. ♦ Sangaste on Eesti vanimaid kihelkondi, mis muinasajal moodustas koos Karulaga Ugandi läänepoolse kihelkonna. Keskajal oli Sangastes piiskopimõis, sinna kuulus ka osa Hargla khk-st, mis hiljem liideti Koivaliinaga. Karula eraldus omaette kihelkonnaks enne 1532. a. Keskajal on kihelkonnas olnud palju kabeleid, Tartu piiskopi lauamõis ja Kärkna kloostri kuulunud Laatre kloostrimõis. Sangaste kirik (rajatud XIV saj) on peakirik, Laatres asub abikirik. Kihelkond sai XVIII saj jooksul eestikeelse nime mõisalt, mõis omakorda külalt. On arvatud ka, et kihelkonna nimel on ladinakeelne põhi. Ladina keeles on kasutatud nimetust *Ecclesia Sanguinis Christi*, mis sõnasõnalt tähendab Kristuse vere kirikut ehk kohta, kus asub reliikvia tilga Kristuse verega. Niisugune arvamus tuleks liigitada õpetlasetümoloogia alla. Kiriku kihelkonna saksakeelse nimena on mõnikord kasutusel kaheosaline *Theal-Fölk* (Sangaste-Laatre). Nimes *Theal* on säilinud läänemeresoome maastikusõna **taival* ~ **taibal* (vrd sm *taival* : *taipaleen*) 'üleveokoht ühest veekogust teiseni, teekond, teekonna algus'. Esialgu on nimi tähistanud vaid kiriku ümbrust, hiljem nimetati sellega kogu kihelkonda. Võib oletada, et Sangaste kirik rajati kohta, kus muistne veetee Väikesel Emajõe ristus maismaateega või läkski üle mitmeks eri suunda viivaks maismaateeks. A. W. Hupeli arvates tuleb nimi *Tealla* sõnaühendist *tee alla*, ent seda ei saa tõsiselt võtta. Vrd *Sangaste*¹. – ES, MF

BHO: 593; Hupel 1774–1782: III, 288; LGU: I, 674; PA I: 68; Rev 1624/27 DL: 10, 154, 157; Rev 1638 I: 13, 22; Valgamaa 1932: 393, 414

Sangla [*'sangla*] <'Sangla ~ -sse>, koh ka <-de> Ran – küla Tartu maakonnas Rannu vallas (Rannu ms), 1582 *Sanglia*, 1628 *Sangala Kuella*, 1638 *Sangola-küüll*. ⇒31C2 ♦ 1839. a andmeil olid eraldi Sangla küla ja karjamõis. 1920. a-te alguses rajati karjamõisa maadele asundus. 1977 jagati Sangla küla Järveküla ja Neemisküla vahel ning nimetati asundus Sangla külaks. L. Kettunen andmeil oli kohanime varasem kuju **Sankala* või **Sankola*, mis seostub sõnaga *sang* : *sanga* 'käepide'. *la*-liiteline kohanimi võib lähtuda inimese hüüdnimest (nt **Sangjalg*, **Sankainen*), mille on esile kutsunud mõne kehaosa kõver kuju. Külalt on nime saanud Sangla soostik. Vrd *Sangaste*¹. – EE

BHO: 533; EM: 96, 186; EO: 214; KN; PA I: 66; Rev 1624/27 DL: 148; Rev 1638 I: 106

Sangõ <'Sangõ>, kirjakk ka *Sange*, koh ka *Sangõtõ* Khn – saar Pärnu maakonnas Kihnu vallas, 1797, 1800 *Sange*, 1870 *Сангецааръ*. ⇒27B3 ♦ Saar asub Kihnust põhjaloodes. Nime päritolu pole selge, rahvasuu on seletanud seda sõna *sang* : *sanga* abil, nagu näitab saare naljatlev nimi *Kihnu sang*. Sanga on olnud

Piknikulised Sangastes. 1911. EAA.1691.1.155, foto nr 25.

Pärnumaal lisanimi mitmes paigas, võiks oletada, et see lisanimi on ka saarenime lähtekeht. Läänemaal esines lisanimena juba XVI saj *Mattis Szancko*. Nimes esineb *e*-mitmuslik vorm sõnast, aste on lühenenud. K. Pajusalu on nime võrrelnud läänemeresoome sõnaga **sanketa* 'paks, tihe jne' (liivi *sangdō*, soome *sankea*). – MK

EAA.2072.3.61aa; EAA.3724.4.935, L 1; Mellin; Stackelberg 1928: 127

Santovi [*'santovi*] <-sse> Koe – küla Järva maakonnas Koeru vallas, poolmõis (Santovi plms, Väinjärve ms), 1850 *Sandhoff*. ⇒14B4 ♦ 1850 müüs Väinjärve mõis Soo-otsa küla (1716 *Sooz*) Sepa Juhani talu (1834 *Seppa Juhhan*) Sandhofi poolmõisa nime all talupoeg Madis Tuglasele. Sisuliselt oli tegu Eestimaa kubermangus esimese talu päriksostmisega. Kuna juriidiliselt polnud veel talude ostmise võimalik, müüdi Sandhofi poolmõisana. Nimi moodustati nähtavasti alles siis (sks *Sand* 'liiv' + *Hof* 'mõis'). Kutsuti ka Soo-otsa karjamõisaks. 1920. a-tel sellest moodustatud asundus liideti 1977 Väinjärve külaga ning taastati 1997 hääldepärase Santovi nime all. Soo-otsa külal pole XX saj ametlikult küla staatust olnud, kuid 1939. a kohanimede eestistamise ajal tegi Järva maavalitsus ettepaneku nimetada Sandhofi asundus Soo-otsaks. – FP

EAA.3.1.450:59, lk 110; EAA.1864.2.IX-120:426, L 441p; EAA.1864.2.VIII-152:404, L 411p; ERA.14.2.714 (Järva maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 252); Järvamaa 2007: 367; KN; KNAB; Schilling 1970: 99; Wistinghausen 1975: 186, 189

Sapi <-le>, koh <-lõ> Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), 1805 *Sappi od. Rebbasse Thoma Kärсна*, 1820 *Tanno Sap* (*Hülge* talus), *Jakob Sap* (*Konnomäe* talus), 1909 *Sappi*. ⇒45B3 ♦ Sapi oli 1977–1997 Pältre küla osa. XVII saj kaartidel on see koht veel asustamata. 1820. a personaalraamatus on peremehi loetletud Rebäse küla all, kuid nad on saanud perekonnanimeks *Sap*. *Sapp* on olnud kasutusel eesnimena, selle algnimi pole kindlalt teada, kuid vrd saksa *Sacbert*, *Sappert*, *Sabbe*, *Sapp*. Väiksema tõenäosusega võib talupoja lisanimi pärineda ka sõnast *sapp* 'kehavedelik; mõru meel'. – ES

BAL: 672; EAA.567.2.686:3, L 2p; EAA.1271.1.223:214–215, L 399–401; PTK I: 216; Sukunimet 1992: 541; Wd: *Sapp*

Sarakuste <-sse>, koh ka *Sarakutsi* Vön – küla Tartu maakonnas Mäksa vallas, mõis, sks *Sarrakus*, 1540 *Sarakus* (kabel), 1582, 1588 *Sarakuc*, 1627 *Sarakatz*, 1755 *Sarrakusse* (mõis), 1782 *Kurrista mit Sarrakus*.

⇒33A1 ♦ Esmalt on kohta mainitud kabelina, hiljem külana, mis kuulus 1582 Vana-Kastre, 1601 Ahja, 1627 Vönnu ja 1684 Mäksa mõisale. Pärast Põhja-sõda oli Ahja mõisa karjamõis, mis L. ja I. Rootsmäe järgi rajati küla asemele. XVIII saj II poolel kuulus karjamõisana Kurista mõisale, XIX saj algul kujundati iseseisvaks mõisaks, mis oli Vönnu khk väiksemaid. Mõisast moodustati maareformi järel asundus. Sellega liideti hiljem Sarakuste küla, mis XIX saj keskpaigani kandis J. Simmu rekonstruktsiooni järgi *Rääpnitse nime (1582 *Repnic*, 1627 *Repnitz*, 1713 seestütlev *räbnitsist*, 1839 *Rebnitse*). Rootsmäede arvates on küla algselt kutsutud Sarakutsi külaks. 1970 oli küla nimekirjas Sarakuste I külana, 1977 nimetati Sudaste külaks. Sarakuste II küla 1970. a-tel nimetati 1977 Sarakuste külaks. Simm märgib, et Sarakuste puhul võiks eeldada isikunime **Sarakune*. Selle liigendamisel osadeks, oletades, et *-ku* on liide nagu ka *-ne*, saame tüveks *sara*. See võib olla esimene komponent sõnast *sarapuu* või Kuusalus esinev sõna *sarg* : *sara* 'pikk, kitsas põld, heinamaa'. Sarakuste mõisa karjamõis, mis Rootsmäede arvates rajati hiljemalt XIX saj algul, oli Prilli (1900 *Prilli*, jääb praegu Sudaste piirsesse). Algul kandis see küla järgi Rääbnitse nime (sks *Rebnitze*, 1814 *Raepnista*, 1815 *Rebnitze-mois*). Nime kohta arvab Simm, et tegemist võiks olla tuletisega, *ts*-liite ees oleks *rääpni-* < *rääpäna*, kuid tähenduse jätab lahtiseks. Nagu *tse-* (*si-*)liite ees üldiselt, võib siin tegemist olla isikunimega. Vrd Sudaste. – MJ

BHO: 493, 535; Hupel 1774–1782: III, 256; Rootsmäe 2016: 146, 149; Simm 1973: 91, 100–101, 103–104, lisa 152, 174, 180; Simm 1977: 119

Sarapuu [*sara* 'puu'] <-le> San – küla Valga maakonnas Sangaste vallas (Sangaste ms), u 1690 *Sarapu Otte* (talupoeg), 1796 *Sarrapu* (veski), 1826, 1839 *Sarapu* (karjamõis). ⇒43C1 ♦ Sarapuu talu on asunud *Öruste külas. Veskikoht on selles külas olnud juba XVI saj, kaks sajandit hiljem on seda kutsutud Sarapuu nimega. 1826 on rajatud karjamõis. 1920. a-test asundus, u al 1939 küla. Veski ja karjamõisa nimi on saadud talupoja lisanimest, lisanimi omakorda pärineb puunimetusest *sarapuu*. Kadunud *Öruste küla (1582 *Herosth*, 1628 *Haroste kuella*, 1796 *Errest*) on nime saanud sõnast (*v*)*õru*, millega Sangaste ja Karula kandis on tihti märgitud oja. Võimalik, et selle küla eeskujul on nimetatud ka praegune Öruste küla. Vrd Öruste. – MF

BHO: 534; EAA.567.3.67:37, L 35p; ERA.14.2.718 (Valga maavalitsuse ettepanek 5. IV 1939 nr 72-a asunduste nime muutmiseks); KNAB; Mellin; PA I: 74; Rev 1624/27 DL: 157; Rücker

Sargvere [*'sargvere*] <-verre ~ -sse> Peë – küla Järva maakonnas Paide vallas, mõis, sks *Sarkfer*, 1564 *Sargefer* (küla), 1726 *Sarckfer oder Halb-Orisahl* (mõis), 1796 *Sarkfer* (mõis). ⇒23C1 ♦ Küla on olnud Mäo ja Esna mõisa all, Sargvere mõis eraldati Esnast enne 1722. a. 1920. a-test asundus, 1977. a-st küla. M. Veske ja L. Kettunen on vere-lõpulisel külanime algusosa vasteks esitanud sõna *sarg* 'põllusiil, põld, väli', sm *sarka*. M. Faster on püüdnud *sarg*-sõnaga ühendada soome *sahra ~ saara* 'harkader' ning sugulaskeelte kaudu tähendusväljaga 'haru, harg (hara)'. See põhineb oletusel, et *sahra ~ saara* on idapoolse läänemeresoome tagasilaen keelevormist, kus hää-

likuseaduslikku muutust **š* > *h* ei toimunud. Sargvere oleks Fasteri järgi nime saanud jõeharu järgi. Jõe praegune nimi on Esna jõgi Esna mõisa järgi ega tohiks olla kuigi vana. See lahendus tundub siinse nime puhul väga konstrueeritud. Sargvere põhjapoolsed talud on endine Padula küla (1589 *Paddoll*), mis oli nimekirjas viimati veel 1945. – MK

BHO: 534; EO: 292; Faster 2013b: 49–50; Rev 1725/26 Jä: 118; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/4:182; Ungern-Sternberg 1912a: 68; Weske 1877b: 35

Sarise <-le>, koh *Sarisõ* <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Rogosi ms), 1588 *Jurik Saris*, 1630 *Saritze Mert*, 1638 *Saritze Mert*, *Saritze Mick*, 1684 *Saris*, *Sarris*, 1765 *Dorf Sarrisse*. ⇒45A3 ♦ Talurühma ja küla nimi põhineb vanal talupoja lisanimel. Kahe perega Sarise talu on 1684 asunud tänastest ida pool, Tabina talu kohal. Praeguse küla tuumiku kohal on olnud peremees *Wesua Jacob*, kellel on seos mõisa-piirist Vana-Laitsna pool leiduva Vanausaia talurühma lätipärase nimekujuga *Vezschla* XIX saj. Sarise nime päritolu pole selge, nagu pole ka selge, kas algupärasel häälduses võis esineda pikk *a*. Pika *a* korral võiks olla tegemist läänemeresoome *Saarise* (lõuna-eesti *Saaritse*) nimega sõnast *saar*. Algse lühikese *a* korral on lisanimi *Sarine* : *Saritse* sõnavaraliselt mitmeti tõlgendatav. Vrd nt Wiedemanni sõnaraamatu tartukeelne veisenimi *Sarik*, oletatavasti sõnast *sarv*. Ka sõna *sari* 'viljatuulamisõel; kobar' võiks olla lisanime aluseks. Sarise järve on 1684. a kaardil nimetatud *Verijärveks (*Wery Siö*). Vrd Vihkla. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.6.316:9, L 3p; EAA.1268.1.401:137, L 132p; PA I: 31; Rev 1638 I: 182; Roslavlev 1976: lisa 2; Sukunimet 1992: 529; Wd

Sarja <'Sarja ~ -sse> Hls – küla Viljandi maakonnas Abja vallas (Abja ms), 1504 *Sarszische brock*, 1811 *Sarja Jaan*, *Sarja Krüger Adi* (talupoeg ja kõrtsmik Abja mõisa all), 1839 *Sarja* (talu). ⇒36C1 ♦ Külana 1930. a-tel, asus Sarja oja või jõe ääres, tänapäeva Tiru oja ja Hendrikhansu oja ühinemiskohas. Võimalik, et nimi on olnud kaheosaline, nimelõpu *-ja* võib pärineda järelosast *-jõe* või *-oja*. Algusosa võib olla lühenenud sõnast *saar*. Vrd ka *sari* : *sarja* 'tuulamisvahend', *sari* : *sarja* 'kobar'. Sarja küla kirdeosa on tuntud Käbi-külana. Sarjaga on 1977 liidetud Peraküla (1722 *Peria Külla*, 1797 *Para* küla, u 1900 *Пяркакюля*) ja Sambla (1970). Peraküla osa on Töötisimõisa (1547 *Tetsenmoise*, 1722 kaks *Tötzemoise* talu). – MK

EAA.1865.3.171/1:31, 35, L 32, 35p; EAN; KNAB; Stackelberg 1926: 157, 235; LGU: II, 37; Mellin; Rücker; VMS

Saru <'Sarru ~ -le> Har – küla Võru maakonnas Mõniste vallas, mõis, sks *Saara*, 1386 *Sarrega*, *Sarrego* (vakus, küla), 1419 *Sargo* (vakus), 1443 *Tzergo* (vakus), 1449 *Tzargo* (vakus), 1529 *Sarck* (mõis), 1542 *Sarge* (mõis), 1627 *Sara Moysa*, 1638 *Sarwehoff* (mõis), 1684 *Sarwe kylla*, *Sarwe hoff*, 1744 *Saru* (mõis), *Sarukülsche Krug* (kõrts), *Sarrokull ~ Sarrakull*, *Sarro*, *Sahrüküll* (küla), 1782 *Sahren*, *Saru*, 1798 *Saro* (karjamõis), 1839 *Sara* (mõis), *Saaruweski*. ⇒44A4 ♦ Saru on tänapäeval Eesti pikim ridaküla. Sellise asustuspildi on tinginud maastik: kõikide põlistalude krundid küünivad pik-kade ribadena jõest metsani. Krunte läbib Võru–Valga maantee, mille ääres paiknevad reana majapidamised. Saru mõis ja küla on pikka aega eksisteerinud kõrvuti.

- Saru mõisa maale 1920. a-tel rajatud asundus (Saru-mõisa) liideti 1977 Hürova küllaga. Külanime päritolu kohta arvatakse harilikult, et nimi tuleb sõnast *sarv* (*sarv* : *saru*, nagu *järv* : *järu*). Varaseimad kirjapanekud enne XVII saj seda arvamust siiski ei kinnita, samuti puudub hea motivatsioon vana küla nii nimetada. Külanime lähteks pole ka ilmselt isiku- ega talunimi, vaid selleks võib olla kadunud sõna **saarg(u)* : **saaru* (nagu *veerg* : *veeru*) > *Saru*, mille tähendus võiks olla sama mis soome murrete, vepsa ja lüüdi sõnal *sar(a)* < **sa(a)ra* 'oja, jõeharu'. Sõna esineb tihti liigisõnana vepsa jөнimedes. Siinsel juhul on sõna võinud tähistada peajõe Mustjõe kui üht Koiva haru (vrd 1627 jөнimi *Scharra*) või siis ühte lõiku jõel, kuhu suubub mitu harujõe. Saru on olnud selle jõe äärne vana tuumikküla. Saru asendit vaadates sobib selline seletus hästi, sest siin voolab Mustjõkke mitu harujõe: Uskuna oja, Vaidva jõgi ja Peetri jõgi. Suur küla koosneb eri osadest, millest mõni on olnud varem omaette küla. Andrusõl (küla kuni 1977) paiknesid Saru vallamaja, kool ja raamatukogu, nimi pärineb isikunimelähtesest talunimest. Saru põhiosas paiknevad põllutalud, seda on mõnikord varem jagatud Mäekülaks ja Alakülaks, ent nende piirid ja paiknemine on ebaselged. Läänepoolset osa tuntakse Konnuvere nime all. Veel edasi lääne poole on Lauavabriku, endise Saru raudteejaama (1896–1970) juurde moodustunud tööstusküla (kuni 1977 Saru asund), nimetatud Saru lauatehase või lauavabriku järgi. – MF
EAA.308.2.167, L 1; EAA.308.2.170, L 1;
EAA.308.2.172, L 1; EAA.567.3.168:7, 9, 12, 20,
28, L 6, 6p, 9p, 17p, 26p; EAA.1865.2.1/4:13, L 13;
EAA.1295.1.756:142, L 132; ENE: VII, 94; FASTER 2013b:
48–51; Hupel 1774–1782: III, 294; LGU: I, 119, 208,
312, 338; LGU: II, 485, 890; Mellin; Mullonen 1988: 28;
Rev 1624/27 DL: 87, 99; Rev 1638 I: 216; Rucker
- Sarve** <-le> Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1254 *portus Sarwo* (sadam), 1581 *Sarwa Thomas von Dagden* (talupoeg Tallinna turberaamatus), 1609 *Sarwa Wackan* (vakus), 1688 *Sarfwi-küllä* (küla). ⇒48C3 ♦ Küla on kuulunud ka Soonlepa mõisa alla. Juba C. Russwurm tuletas nime sõnast *sarv* : *sarve*. Temaga on samal meelel olnud P. Ariste, L. Kettunen ja M. Kallasmaa. Küla asub Sarve poolsaarel, mille kuju järgi ilmselt on nimetatud. – MK
Essen, Johansen 1939: 272; HK: 221
- Sarvemäe** [*sarve*~'mäe] <-le>, koh *Sarvõ*~'mäe Räv – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Palo ms). ⇒40B2 ♦ Ametlikuks külanimeks sai Sarvemäe 1998. a, kui ta eraldati Süvahavvast, kuid vähemalt terve XX saj on selle nimega kutsutud Süvahavva koolimaja asukohta (1866. a kaardil *Schulland*). Sarvemäe kanti on tuntud ka Reo veski järgi (1582 *Hans Ryo*). Nime aluseks on loodusnimi Sarvõmägi. Mäenime tekkimise motiiv pole teada, talupoja lisanimena *Sarvõ* Süvahavval ja Sooharas silma ei torka. **Vanaimä kõnõl*, et säält Sarvõmäelt olli määndsegi suurõq sarvõq maa seest vällä tulnu, ku ruusa võeti. Tuu järgi ollõv naatu Sarvõmäes kutsma. (2014) – ES
EAA.2469.1.759, L 1; PA I: 93
- Sarvi** <' Sarvi ~ -sse> Aud – paik (küla) Pärnu maakonnas Audru vallas (Audru ms), 1534 *Szerrakulle*, 1542 *Sarvi villa* (küla), 1624 *Sarwe*, *Sarwasche Wacke* (küla ja vakus), 1839 *Sarwis*. ⇒28A2 ♦ 1977 liidetud Lindi küllaga. Aastasadu muutumatuna püsivad külanime lähtekohaks on sõna *sarv* : *sarve* mitmuse tüvi. Vrd Sarve. – MK
Rev 1624 PL: 7; Rucker; Stackelberg 1926: 219;
Stackelberg 1928: 174
- Sassi**¹ <-le> Kei – paik (küla) Harju maakonnas Keila vallas (Niitvälja plms), 1685 *Sassiküllä oder Mala*, 1687 *Safeküllä*, 1913 *Sassi*. ⇒11A1 ♦ Liideti 1977 Kulna küllaga, ent kuulub praegu tervenisti Niitvälja piiresse. XVII saj oli külas mitu talupoega lisanimega *Saße*. Tõenäoliselt on küla nime saanudki selle lisanimi järgi, mille aluseks on eesnimi. – MK
EAA.1.2.940:766, L 749p; Johansen 1926: 51; KNAB
- Sassi**² <-le> Ote – küla Tartu maakonnas Nõo vallas (Pangodi ms), 1638 *Saszi Hansz*, 1749–1762 *Sassi Märnt*, *Sassi Mikk*, 1813 *Sassi (Tanni) Mikk*, 1909 *Dorf Sassi-Sassi*. ⇒32B4 ♦ Nimi on ajaloolistes dokumentides esinenud kogu aeg talupoja lisanimena. Alles XX saj algul mainitakse Sassi-Sassi küla, mis on ilmselt nimetatud kahe Sassi talu järgi. 1945. a nimekirjas on Metsa-Sassi küla. 1638 on talupoeg *Saszi Hansz* elanud külas nimega *Wilwast* 20 aastat. On aga teada, et ta on tulnud elama *ausz dem luckhofischen*, st Luke mõisa alalt Nõo khk-st. Sassi nime aluseks võib olla isikunimi *Sass*, aga ta võib tuleneda ka alamsaksa-keelsest lisa- või perekonnanimest *Sass(e)* ehk *Saß(e)*, mis tähendab saksimaalast. – MF
BAL: 610; EAA.1260.1.9:9, L 10p; EAA.1260.1.11:72, L 70p; KNAB; Lexikon der Familiennamen 2008: 521; Rev 1638 I: 83
- Sassukvere** <' verre ~ -sse>, koh 'Saskvere Kod – küla Jõgeva maakonnas Pala vallas (Ranna ms), 1582 *Sasykor*, 1627 *Safsigfehr*, 1638 *Saßiwer*, 1758 *Sassofer*. ⇒26B2 ♦ L. Kettunen järgi pärineb algusosa isikunimest **Sassikka* või **Sassakka* (vrd ka sm *Sasu*), mis võib omakorda seostuda sõnaga *sasima* 'sassi ajama'. – PP
BHO: 536; EO: 302; PA I: 112; PTK I: 217
- Sastavi mõts** ['*sastavi mõts*], rahvak ka 'Sastavi palu Urv – mets Võru maakonnas Urvaste vallas (Urvaste ms). ⇒39B3 ♦ Urvaste küla ja mõisa vahel paiknevad metsa seostab rahvasuu mitmete legendidega. Metsanimi tuleb talunimest: 1762 *Sastava Toots*, 1782 *Sastaff Samuel*, 1815 *Sastava*. Talunimeks saanud talupoja lisanimi võib olla motiveeritud paiknemisest küla servas mõisasse viiva tee ääres, vrd vn *zaczma* 'eeslinn, linnavärv, valvetõke, piirivalvepunkt'. – ES
EAA.1270.1.264:96, L 95p; EAA.1865.2.130/8:3, L 2p;
EAA.1270.2.5:1, L 1p
- Satsu** <' Satsu ~ -sse> VNg – küla Ida-Viru maakonnas Sonda vallas (Pada ms), 1483 *Satzo*, 1796 *Satso* (karjamõis), 1913 *Satzo* (kõrvalmõis), 1922 *Satso* (küla). ⇒6B3 ♦ Taani hindamisraamatus seisab nimekuju *Satzae*, mille P. Johansen on aga ühendanud Lügänu kohanimiga ↑Saka, ilmselt seetõttu, et paikkonnaks on nimetatud Alutaguse (*Alentagh*). Temast varem on T. Teivaala ja M. J. Eisen, kahtlemisi ka C. J. Paucker kirjapanekus näinud Pada karjamõisa Satsu nime. Satsu oli olemas igatahes XV saj. Nime tähendussisu on ebaselge. Kui oletada, et nimi oli algselt kaheosaline, siis võiks algusosale võrdluseks tuua *satt* 'alusmets'. Eisen on nime algkujuna esitanud **Saadusoo* või **Sadusoo*. Tõenäoliselt on nime aluseks pidada isikunime, vrd **Satsu* ja XVI saj Läänemaal *Hanto Satsenpoick*. – MK
Eisen 1920: 86; Joh LCD: 593, 900; KNAB; Mellin;
Mägiste 1929: 46; Paucker 1853: 91; Teivaala 1907: 17, 24

Saue viipeniimi. Modifitseeritud viibe „kohv“ osutab Sael tegutsenud Pauligi kohvitehasele, sisaldab s-sõrmendit.

Sauaru [*'sau_aru*] <-sse> Pha – küla Saare maakonnas Pihlta vallas (Pihlta ms), 1938 *Sauaru*. ⇒50C4 ♦ Pihlta asunduse osast 1920.–1930. a-tel väljakasvanud hiline küla. Nimi pärineb arvatavasti loodusnimest, vrd Püha külas olnud Saue talu varasemaid maininguid 1684 *Saue Otti Jurgen*, 1756 *Saue Simmo*. Vrd Pihlta. – MK ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); SK I: 369

Saue¹ <-le> Kei – küla Harju maakonnas Saku vallas (Saue ms), 1548 *Sawne*. ⇒11C1 ♦ Saue ajalooline küla mõisast lõunas. Nimi on seotud sõnaga *sau* 'savi'. 1977–2014 kandis küla Kanama nime (1472 maaüks *Kannenbeke*, 1505 talu *Kannenmecki*), mille ta sai Saue nime kordumise vältimiseks Kanama teeristi ja kõrtsi järgi (mõlemad jäävad praeguse küla piirest välja, naabervalda, ↑Jõgisoo¹). Kanama nimi lähtus talunimest, see omakorda loodusnimest, aluseks linnunimetus *kana*. Algne järelois *mägi* : *mäe* asendus osisega *ma(a)*. 1505 oli lähikonnas ka teine talu nimega *Kuckenmecki*. – MK

Bfl: I, 294, 678; ENE-EE: VIII, 389; KNAB

Saue² <-le> Kei – linn Harju maakonnas, mõis, sks *Friedrichshof*, 1796 *Saua M*. ⇒2A4 ♦ 1920. a-tel hakkas Saue raudteejaama lähedale Saue mõisa ja Vanamõisa küla maadele tekkima aedlinn. 1960 liideti elumipiirkond Tallinnaga ning kujundati 1973 Tallinna linna Lenini rajoonile allutatud aleviks. Selle piirese arvati ka Sauevälja küla (endine Saue asundus) koos Saue mõisaga. Linn a-st 1993. Linn on nime saanud Saue mõisalt (algelt sks *Klein-Sauss*, a-st 1786 Herman Friedrich von Ferseni eesnime järgi *Friedrichshof*), mis omakorda võttis eestikeelse nime üle Saue külast (↑Saue¹). Vrd Sausti. – MK

BHO: 536–537; ENE: VII, 98; ENE-EE: VIII, 388–389; Joh LCD: 596–597

Saueaugu¹ [*'sau_au*] <-le> Tür – küla Järva maakonnas Väätsa vallas (Väätsa ms). ⇒13A4 ♦ Saueaugu sai küla nimeks 1977, enne olid Väätsa metskonna majad. Varem nimetatud mitmeti: Tagametsa (1913 *Тагаметса*) või Väätsa Takkamets, Lõõla metskond. Nimi pandi Saueaugu talu, Väätsa mõisa metsavahikoha järgi (1853.–1854. a kaardil *Saueaugu*). Küla paikneb laialdasel soosalal, mille üksikud piirkonnad on vahel ka eraldi külad olnud: Epu (1796 *Eppo*), Kaitsemetsa (u 1900 *Кайсамеца*), Kotku (1871 talu *Kotkasaar*), Nahkmetsa (u 1900 talu *Нахмееца*) ja Tudavere (u 1900 *Тудавере*). – MK

EAA.3724.4.521, L 1; EES; EVK; KNAB

Saueaugu² [*'sau_au*] <-le> Kos – paik (küla) Harju maakonnas Kose vallas (Paunküla ms). ⇒13A3 ♦

Külana mainitud 1922, 1977 liideti Nõmme külaga, uueks ühisnimeks sai Nõmmeri. Nimi on pandud samanimeliste talude järgi, juba 1795 esines see hajatalu peremehe lisanimena (*Saueaugo Mart*). Lähtekohaks on *sau* : *sau*e 'savi' + *auk* : *au*gu. Vrd Nõmmeri. – TL

EAA.1864.2.V-23: 281, L 262p; ENE-EE: VI, 692; KNAB

Saue-Putla [*'sau_`putla*] <-`Putla ~ -sse> Pha – küla Saare maakonnas Pihlta vallas (Laadjala ms), 1922 *Saue-Putla*. ⇒50B4 ♦ Algselt koos Liiva-Putlaga üks küla (1453 *Puthekull*, Mellinil 1798 veel *Puttal*). 1977–1997 kandsid mõlemad külad liidetuna Putla nime. Liiva- ja Saue-Putla vastandumine on tekkinud ilmselt maapinna iseärasuste järgi. Vrd Liiva-Putla. – MK EAN; KNAB; SK I: 370; ÜAN

Sauga [*'sau*] <-`Sauga ~ -sse> Pär – alevik Pärnu maakonnas Sauga vallas, mõis, sks *Sauck*, u 1480 *Zouke* (mõis), 1545 *Sauken*, 1554 *Sauck*, 1560 *hoff to Zouwke*, *Zouke*. ⇒28B1 ♦ Sauga küla on peetud palju vanemaks kui samanimelised Pärnu linnale kuulunud mõisat, ehkki küla esineb allikais hiljem (1638 *Saugk*). Mõis asus tänapäeva Pärnu Ülejõe linnaosas Sauga jõe ääres. Sauga ajalooline küla (1922 *Sauküla*) liideti 1977 Lemmetsaga. Praegune Sauga alevik asub mõlemast kohast u 3 km eemal ja moodustati 1977 Eametsa, Jänesselja ja Vingiküla osadest. Sinna, täpsemalt endise ↑Jänesselja karjamõisa ümber oli 1960. a-tekst tekkinud Sauga sovhoosi keskasula. Nime puhul on L. Kettunen küsimärgiliselt esitanud võimalikeks algkujudeks **Savika* (vrd *sau* 'savi'), **Savuka*, **Savoika* ja toonud võimaliku vastena sõna *sauakas* 'kepp, sau'. Võimalikuks peab ta ka nime kaheosalisust, järelois olnuks **kaivo*. Oletatava kaheosalise nime *Sau+ga* järelois võib olla lühenenud ka sõnast *küla*. Sauga aleviku lõunaosa on ↑Vingiküla. Vrd Karuga. – MK

BHO: 537; EO: 30; Renner 2006: 196; Stackelberg 1926: 241

Saukse [*II v*] <-le> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Hulja ms), u 1900 *Сайксе* (küla). ⇒5B4 ♦ 1859.–1860. a Hulja mõisa plaanil on vaid *Saukse lage*. Maid hakati taludeks välja mõõtma XIX saj II poolel. 1977–2007 oli Vandu osa. Saukse nime võib analüüsida *Sau+kse*, kus liide *-kene* : *-kese* oleks lühenenud. Algusosa lähtekohaks oleks sel juhul arvatavasti isikunimi, Lüganuse Savala (Taani hindamisraamatus *Saula*) puhul on L. Kettunen võrdluseks toonud *sau* : *saua* ja oletuslikud isikunimed **Sauvoi* ja **Savoi*. Kui analüüsida nime *Sauk+se*, siis võib seda võrrelda kohanimiga Sauga, mispuhul Kettunen moodustab oletuslikke algvorme **Savika*, **Savuka*, **Savoika* ja toob võrdluseks sõna *sauakas* 'kepp, sau'. Kohanimi paistab kasutada olevate materjalide põhjal hiline, seetõttu vrd ka perekonnanime *Saukas*, mis võib omakorda pärineda kunagi Haljalas olnud külanimest *Sauckas* (↑Sauste). * R. Tammik, kes oletab kohal juba *Rootsi-aegset* küla, on nime lähtekohana esitanud liitsõna *sauuks* 'suutsuiks'. Seda peaks küll pidama rahvaetimoloogiks. Vrd Sauga, Sauste, Sauvere. – MK

EAN; EO: 30, 82; Joh LCD: 351; KNAB; Tammik 2003: 31, 245

Saula [*'sau*] <-sse> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas, karjamõis (Kose-Uuemõisa ms), 1241 *Saul*, 1462 *Saudel* (küla), 1608 *Saulakülla*, 1796 *Saula* (küla), *Sael* (kõrts). ⇒12B2 ♦ Põline küla. XV–XVI

saj elas külast põhja pool, Pirta jõge ületava Saula silla lähedal üle jõe rühm vabatalupoegi. 1560 oli asula hävinenud, hiljem oli seal vaid kõrts. XIX saj lõpus rajati karjamõis, mille maad omakorda 1920. a-tel asundustaludele läksid. P. Johansen kõrvutab nime soome kohanimega *Sautala*. L. Kettunen rekonstrueerib **Sauvala(n)*, **Sauvela(n)* või **Savolan*, lähtekohaks isikunimi **Sau* < **Savoi*, mitm om **Saude*. Vrd *sau* : *saue* 'savi'. 1977 liideti Saulaga osa Ridakülalt. – TL

Bfl: I, 243; BHO: 537; ENE-EE: VIII, 390; EO: 82; Joh LCD: 594–595; KN

Saulepa <-sse>, koh *Saalepa* Aud – küla Pärnu maakonnas Audru vallas (Audru ms), ? 1500. a-tel *Saulep* (mõisake), 1604 *Saulep* (küla), 1624 *Sauleb* (küla), 1797 *Saulep* (karjamõis), 1922 *Saulepa* (asundus). ⇒28A2 ♦ 1920. a-test asundus, u 1939. a-st küla. Asub Pärnu lahe läänekaldal, nimi pärineb sõnast *sau* 'savi' (L. Kettunen esitab ka *sau* 'suits') ja *lõpp* 'laht'. Vrd Inda, Saulepi. – MK

BHO: 538; EO: 107; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KN; Mellin; Rev 1624 PL: 29; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1604:13; ÜAN

Saulepi <Saulepi ~ -sse> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas, mõis, 1689, 1798 *Saulep*, 1923 *Saulepi* (asundus, vald). ⇒27A2 ♦ Mõis eraldati Vana-Varblast 1797. Saulepi mõisa maadel tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1939. a paiku muudeti külaks. 1977. a asulareformi ajal Saulepi asukoht nihkus: sinne küla liideti Matsiga, Saulepi külaks ühendati aga Kulli, Rädi ja Öhu küla, ilmselt selle järgi, et külanõukogu keskus ja endine vallamaja, samuti Saulepi kool asusid Kulli külas. Endised piirid taastati 1997. L. Kettunen vihje, et nimi esineb Henriku Liivimaa kroonikas, ei vasta tõele. Vrd Saulepa. – MK

BHO: 538; EO: 107; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KN; Mellin; Rev 1624 PL: 29; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1604:13; ÜAN

Saunaküla [*sauna_küla*] <- külla ~ -sse>, koh *Saana_küla* Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Valtu ms), u 1900 *Сауна*. ⇒12A4 ♦ Kaerepere küla juurde XX saj alguseks kujunenud saunaküla, kuulus 1977–1997 Kaerepere küla alla. – PP

Vene TK 42

Saunametsa [*sauna_metsa*] <- metsa>, koh ka *Sauna* Saa – küla Pärnu maakonnas Surju vallas (Kilingi ms), 1858 *Saunametsa* (talude Kilingi mõisa all), 1923 *Saunametsa* (küla). ⇒29B3 ♦ 1977–1998 oli Saunametsa ametlikult Kikepera osa. Saardes on olnud mitu Saunametsa talu, vanim neist vast Kalita küla tee ääres olnu, mis kuulus Pati mõisa alla ja mida on mainitud 1816 (↑Saarde²). Külanime lähtekeht, Kilingi mõisa Saunametsa talu on veidi hilisem. Praegu jääb ebaselgeks, kas nimi on kandunud asukatega praeguse küla kohale või on tekkinud loodusnimest. Saunametsa piiresse kuulub endine ↑Riisselja küla, liidetud 1977. – MK

EAA.1865.3.252/2:56, L 55p; EAN; KNAB; ÜAN

Saunja [*'saunja*] <-sse> Jõe – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Rummu ms), 1241 *Saunoy*, 1266, 1454 *Saune*, 1693 *Saunia*. ⇒3B3 ♦ L. Kettunen peab nime algusosaks sõna *saun* : *sauna*, E. V. Saks ei pea seda usutavaks ja pakub välja *savi* : *saue*. Viimane variant sobiks ehk tähenduslikult paremini, ka toetab seda 1451. a kirjapanek *Sauenküll*, mis on aga ainus taoline. Küllap on algkuju siiski **Saunoja*, seega on küla

saanud nime ojal. Vrd ka Saunalaht Pärisea neeme põhjatipus (Kuu), kus meremehed merelt tulles käisid, samuti Saunja talu (Nis). Saunja küla Jõelähtme-poolne osa Saunjast endast põhja pool kümnekonna taluga on olnud iseseisev Saura, ka Säura küla (1693 *Saura*, 1725 *Saeura*). Vrd Saunja². – MJ

BHO: 538; EAA.1.2.C-I-10; EO: 106; Johansen 1929: 72, 73; Joh LCD: 596; LCD: 46r; Saks 1974: 101; Wrede 2006: 46–47, 49; ÜAN

Saunja² [*'saunja*] <' Saunja ~ -sse> LNg – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas, poolmõis, 1537 *Sawnisz* (küla), 1615 *Saunjakoppell*. ⇒10A4 ♦ Saunja poolmõis eraldati Salajõe talu 1816. Mõisa kõrval oli samanimeline küla. Küla asub Salajõe suudme lähedal, sellel kohal asus P. Johanseni järgi toomhärja koppel. Võimalik, et siin on Salajõe hüütud **Saeojaks* või **Saejõe*ks, vana omastava *n* on nimes säilinud. Saunja lahes Saunja kohal olevat saarekest on hiljemgi hüütud Sauesilmarahuks. Võimalik oleks läheda ka sõnast *saun* : *sauna*, vrd 1689 *Sauna Koppell*, kuid see näib hilisema rahvaetümoloogiana. Saunjaga on 1977 liidetud Kapa (1871 *Kappa* kõrts), Kõrgema (1553 *Kerckemecky*, 1798 *Korgema*, 1844 *Kargema*, 1871 *Kõrgema*) ja Rannaküla (1798 *Raņa*, 1844 *Ranna*). Vrd Saunja¹. – MK

EAA.1.2.941:692, L 681p; EM: 85; Johansen 1951: 260; Mellin; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Saurova nulk [*'saurova nulk*] Se – nulk (külustu) Petseri rajoonis Petseri ja Krupa vallas (Pet), 1904 *Saurova nulk*, 1985 *Sauruva*, *Sauruva nulk*, 1990 *Anomannulk*. ⇒46B1 ♦ Nulgale nime andnud Saurova küla on esmakordselt kujutatud Petseri maakonna kaardil 1785–1792 (*Саурова*). 1849 kuulus see (*Саурово*) Petseri kogudusse ning 1882 Ivana-Paloda (*Иваново Болото*) kogukonda. Nime eesti algupära korral sobiks nimevasteks *sauro* 'saad' ja *saurova* 'sassis'. J. Truusmann pakkus seletuseks läti *saurs* 'kitsas'. On võimalik, et nimi on kujunenud liitsõnast *savi* + *aru* või *sau* + *aru*. Kui kohanimi pärineb vene perekonnanimest Saurov (*Сауров*), siis see võib olla mh turgi või kreeka päritoluga. A. Steingolde välistab kohanime vene päritolu, sest järjend *-ay-* pole vene keelele iseloomulik. Saurova nulga külad on ↑Hergova, ↑Jandova, ↑Kolovina, ↑Korski, ↑Krabilova, Kubanova (vn *Губаново*), ↑Lääpä, ↑Nudretsuva, ↑Molniga, Palandõ ehk Põlenud Variku (*Горельный Бор*), ↑Peresniga, ↑Pitaluva, ↑Pulatna, ↑Puravitsa, Riss'ova (*Рысево*), Sabelinna (*Забелино*), Sagor'a (*Козье Загорье*), Saurova (*Саурово*), Sorokinna (*Сорокино*), Tendüvä (*Демидово*), Till'o ehk Kurnova ehk Puravitsa Palo (*Буравитский Выселок*), Vaslamäe (*Крохово*, 1904 *Крухново* ehk *Крахново*), Väiko-Krabilova (*Малое ГрабилOVO*) ja Väiko-Puravitsa (*Малые Буравцы*). – AK

Ernits 2012: 38; Hurt 1904: XXVIII; Hörn 1990: 21; Hörn 2009; KN; KNAB; PGM 1785–1792; Rimmel 1985: 3, 8–10; SeK: 136; Truusmann 1897b: 67; Vasilev 1882: 283; VMS

Sauste <-sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas, mõis, sks *Sauß*, 1539 *Sauss* (küla), 1725–1726 *Saus* (küla, mõis), 1796 *Sauss* (mõis), u 1900 *Саусте* (mõis), 1902 *Sausti* (mõis), 1930. a-tel *Sausti* (asundus). ⇒5A3 ♦ Sauste mõis rajati vahemikus 1591–1618 samanimelise küla (*Sauckas*) maadele. Mõisahooned hävisid XIX saj algul tules ning ma

müüdi Aaspere mõisale, kes asutas sinna 1818 küla asemele Sauste-Aru karjamõisa. 1920. a-tel moodustati Sauste asundus, u 1939. a-st küla. L. Kettunen oletab, et Sauste nimi võib olla kujunenud nimest **Savoisten*, mis võis tulla isikunimest **Savoi* (*sau* 'kepp'; ka *savi*). Sauste küla koosseisu kuuluvad Jalumäe (sks *Jallona*, Kavastu mõis) ning Tõikvere (sks *Toigfer*, Aaspere mõis) karjamõisast moodustatud endised asundused. Tõikvere esmamaining on Taani hindamisraamatus (1241 *Tæukeueræ*), küla mõisatati XVIII saj lõpul. P. Johanseni ja L. Kettuneni järgi tuleneb Tõikvere nimi isikunimest *Toikka* < *Toivikka* 'töötus' + *vere*. – MA

Bfl: 1140; BHO: 538–539; ENE: VII: 100; EO: 83, 282; Joh LCD: 286, 351, 618; Kadari 1977: 23; KN; KNAB; Mellin; Landrolle 1902: 40; Rev 1725/26 Vi: 106; Schmidt 1844; VMS: II, 389, 520

Sausti <'Sausti ~ -sse> Jür – küla Harju maakonnas Kiili vallas, mõis, sks *Groß-Sauß*, 1241 *Sauthal*, 1339 *Sau-dele*, 1479 *Sauwess*, 1586 *Sawisz*. ⇒2B4 ♦ Küla on mainitud 1241, mõisast on teateid 1453; küla kadus XV saj lõpuks. 1920.–1930. a-tel Sausti asundus, mida ametlikult nimetati Mäe külaks, 1977 muudeti Mäe küla Saustiks. Eestikeelne nimi Sausti näib olevat läbi teinud muutusi, sest varasem nimi on ilmselt olnud **Saue*. 1573–1729 oli mõis Scharenbergide suguvõsa käes, kelle järgi kujunes mõisanimeks Kaarepere (1732 *kareberre mois*), nime on mäletatud veel XX saj. *Sausti* näib hilise saksa nime (*Sauß*) vahendusel uuesti eestistatud nimena. L. Kettunen soovustab seostada Sausti soome kohanimega *Savo*; varasemad nimed, mis on selle nime mitmuse omastavas **Savode*, hiljem on ehk kasutatud *ne*-liidet (mitmuse omastavas *-ste*). Lähteks on tema arvates isikunimi *Savoi*. XVII saj mõis jagunes, 1639 on mainitud kaht mõisat („*beyde Sausen*“), millest Sausti sai edaspidi saksa nimeks *Groß-Sauß* („suur Sausti“), *Saue* mõisat (Kei) aga nimetati *Klein-Sauß*. Vrd *Saue*². – PP

Bfl: I, 332; EO: 219, 339–340; Gustavson 1978: 10–11; Joh LCD: 596–597; LCD: 47v; Rev 1586: 85; Thor-Helle 1732: 310

Saustinõmme [*sauſti_nõmme*] <-le> Jür – küla Harju maakonnas Saku vallas (Sausti ms), 1798 *Nõmme*. ⇒12A1 ♦ Nimetati pikka aega Nõmme külaks, 1930. a-te lõpus lisati nime ette *Sausti*-, pärast Teist maailmasõda Sausti-Nõmmküla. 1977–1997 Lokuti küla osa, seejärel taastati Saustinõmme küla. Väärrib märkimist, et 1503 on Sausti mõisas nimetatud „vabatalupoegi, kes elavad nõmmel“ (samuti 1586 *Freyen in der Heyde*). – PP

Bfl: I, 622; Mellin; Rev 1586: 85

Sauvere [*'sauvere*] <'verre ~ -sse> Kär – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Randvere ms), 1509 *Saufer* (küla), 1592 *Saur*, 1645 *Souwer*, *Sauffer*. ⇒50A3 ♦ L. Kettunen on nimele vasteks toonud sõnad *sau* : *saue* 'savi' ja *sau* 'suits', kuid peab võimalikuks ka lähtumist oletatavaist isikunimedest **Sava* või **Savoi*. Sageli on *vere*-lõpulise kohanime algusosa pärit isikunimest, kuid eriti saartel ja Lääne-Eestis esineb sellel positsioonil palju ka muud sõnavara, näiteks Saaremaa *vere*-nimedes on suurim just loodusese-mete nimedest ja maapinna iseloomust lähtunud rühm. – MK

BHO: 537; EO: 319; Kallasmaa 1998: 260–261; SK I: 372; SK II: 61

Sauvälja [*'sau_välja*] <-le>, koh ka *Saue_välja* VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas (Põdrangu ms), 1725–1726 *Sauel* (isikunimes), 1782, 1796 *Sauvälja*, 1844 *Sauwelja*. ⇒14C2 ♦ Pärast Põhjasõda toimunud adramaarevisjonis esines isikunimena, Porkuni mõisa Loksa külas elasid *Sauel Tönno*, *Sauel Jahn* ja *Sauel Thomas*. Sauevälja on liitnimi, mille algusosa sõna *sau* : *saue* 'savi' liitub sõnale *välja*. – MJ

BHO: 539; EAA.1864.2.IV-5; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 245; Schmidt 1844

Sava <-le>, kirjak varem ka *Savaküla* TMr – küla Tartu maakonnas Luunja vallas (Luunja ms), 1721 *Sawasche Dorff*, 1758 *Sawa*, *Sessekorb*, 1839 *Sāwaküll*, u 1900 *Савакюля*. ⇒33B1 ♦ Lähikonna talupoja lisanimi *Sawa* (võib-olla ka talu nimi) pärineb juba XVII saj lõpust (*Sawa Thomas*) või isegi a-st 1627 (*Sawwaken Hanns*). Savat on XVIII saj arvatud Säasekõrvaga üheks külaks. V. Pall pidas võimalikuks tuletada Sava vene isikunimest *Savvei* (ka *Savva*). Tõenäolisem on lähtuda murdelisest sõnast *saba* : *sava* 'saba' (vrd 1744 *Tilli oder Sawa Hannus* ja teisel *Sabba Hannus*). Vrd Savala, Savastvere, Säasekõrva. – EE

EAA.567.3.3:29, L 28p; PTK I: 217; Rev 1624/27 DL: 42; RGADA.274.1.171-2:324, L 826p; RGADA.274.1.239/5:32, L 653; RGADA.274.1.211/7:52, L 632; Rücker

Savala <-sse> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Maidla ms), 1241 *Saula* (küla), 1493 *Sawel*, 1586 *Zabell*, 1712 *Sawal*. ⇒6C4 ♦ XV saj algul oli ka vasallisuguvõsa Saul või Sauweles, samal sajandil oli külas mõis, mis hääbus XVI saj I veerandi jooksul. 1499 läks ala Maidla mõisa alla. 1977–1997 oli Maidla osa. Külanimele on P. Johansen võrdluseks toonud soome kohanime Sauvala. L. Kettunen, kes käsitleb nime koos Savastvere ja Saustiga, toob Savalale võrdluseks sõna *sau* : *saua* (sm *sauva*, liivi *sova* < **sava*) 'kepp'. Ta oletab lähteks ka hõimunime *Savo*, *Savoimen* või isikunime, vrd **Sava*, **Savoi* **Sauvoi*, **Savei*, samas mainides veel sõnu *sau* : *saue* (sm *savi* : *saven*) 'savi' ja *sau* (sm *savu*) 'suits'. Isikunimedega seoses oletab ta, et *Savoi*, mis esineb ka vepsas, peaks olema väga vana. Vrd siiski vene isikunime *Savva*, *Savvei*, mis võis mõjutada nii Lüganuse kui ka vepsa nime. Nimetüpoloogiliselt võiks külanime algusosa küll olla isikunimi, nagu on Savastvere ja Savala puhul oletanud V. Pall. Lüganuse khk-s esineb *Sawa* XVIII saj lisanimena. Vrd Sava, Savastvere. – MK

EAN; EO: 82, 83, 219, 302, 319; Joh LCD: 595; KNAB; Pall 1996: 389; PTK I: 217

Savalduma <-sse> Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas (Einmanni ms), 1469 *Sanwaldum*, 1517 *Sauwaldum*, 1637 *Sawwala*, 1795 *Sawando*. ⇒14B2 ♦ Ambla khk-s on mitu Saviaugu ja Saueaugu talu. Ka Savaldumast on teada sinise saviga saueaugud. Seega tuleb nime algusosa sõnast *sau* : *saue* 'savi', mida kinnitavad esimesed kirjapanekud. Neist varasem (1469) on ehk vigaselt välja loetud või kirjutatud: *n*-i asemel võis tegelikult olla *u*. Järelosa tähendus on selgusetu, see võib sisaldada sõna *vald* : *valla*. 1469 koos Savaldumaga mainitud **Rabajärv* (*Rapayerve*) on praegune Savalduma järv ning küllap juba samal ajal eksisteerinud **Rabajärve* talu (taluna mainitud 1517 *Rabbeyarfe*) Järve talu praeguses Kursi külas. – FP

EAA.1864.2.V-53:95, L 95; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 196; EO: 28; EVK; KN; LUB: XII, 636; Thomson 1986: 150

Savastvere <-`verre ~ -sse>, koh *Savas(s)vere* Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Kokora ms), 1582 *Sowastfer* ~ *Sowasfer*, 1585 *Sofastfer*, 1592 *Sawastwer*, 1627 *Sabasswehre* ~ *Sabaßwehr*, 1839 *Sabastfer*. ⇒26B3 ♦ L. Kettunen oletab, et algusosa on ehk seotud isiku- või hõimunimega *Sava* ~ *Savoi* (nagu sm *Savo*, *Savoinen*), mille lähteks on kas sõna *sau* : *saua* 'kepp', sm *savu* 'suits' või *savi*. V. Pall märgib, et nimi koosneb osistest *Sava-*, *-st-* (*ste*-liite lühend) ja *-vere*. Algusosa pärineb ka tema arvates ehk isikunimest. – PP

EO: 82–83, 302, 339; PA I: 115; PTK I: 217; Rev 1624/27 DL: 49; Rükker

Saverna <-sse>, koh *Sabörna* <-he> ~ *Savörna* Kan – küla Põlva maakonnas Valgjärve vallas, mõis, sks *Sawwern*, 1582 *Sawiar*, 1628 *Saber moysa*, 1638 *Sawrikyllo*, *Sawrimoysa*, 1722 *Sawermois*, *Moisa Jürri oder Sawermois*, 1782 *Sawwern*, *Savremo*, *Sabberni mo*, 1839 *Sawwern*, 1900 *Забберн*. ⇒39B1 ♦ Saverna oli väikemõis, mis 1580. a-tel läks Valgjärvega ühiste omanike kätte, XVII ja XVIII saj sai sellest Valgjärve mõisa osa. Nt 1722 asustas mõisakohta talupere, kuid oli olemas ka Saverna kõrts (*Sawremo* *Krug*). XVIII saj II poolel tehti Savernast karjamõis ja 1790 iseseisev mõis. Tänapäevane Saverna keskusaala on tekkinud Saverna ja Soodla mõisa piirialale. Saverna nime päritolu pole selge. Ühe mõeldava nimealusena on juba L. Kettunen pakkunud saarma vanapärasest nimetusest *savermas*, *sabermu*, *saavermu*, *sabarm* jne. Vaheldus *b* ~ *v* on keeles sage, muutust *rm* > *rn* on võinud toetada sõna *mõisa* liitumine nimele, kuna kahe *m*-iga silbi järjendit on raskem hääldada. Väikemõisa nimes võiks sisalduda ka isikunimi **Saaver* ~ **Saaber*, mis on Võrumaal esindatud perekonnanimena *Sabre* (Plv). Samas võivad mainitud isikunimed pärineda saarmat tähendava loomanimetuse (**sa(a)bern* : **sa(a)bermen*) lühenenud variantidest. 1582. a esmamainingu põhjal võiks oletada lähteks **Savijärve* + *mõisa*, kuid ka siis jääks *n* seletamatuks. Saverna oli 1970. a-tel nimekirjas Saverna-Reino nime all. 1977 liideti Savernaga Tamme-Soodla küla, mille läänepoolne ots oli Tamme (Tammõ) küla, kunagine Valgjärve vallamaja ja Tamme koolimaja ümbrus Tamme mõisa maal. * *Tudõngiq sõitva õga nätil Tartolõ ja tagasi Võro. Õga kõrd, ku nä Savörna kotsilõ joudva, unõhtasõq nääq uma keele ärq ja nakkasõ kõnõlõma vinne kiilt. „Sto eto sa mesto?“ küsüs ütõ. „Naverna Saverna,“ vastas tõnõ. (Jan Rahman) Vrd Saburi, Tamme⁵. – ES*

BHO: 540; EAA.2072.9.636, L 1; EO: 147; Hupel

1774–1782: III, 276; KNAB; PA I: 77, 249; Rev 1624/27 DL: 111; Rev 1638 I: 7; RGADA.274.1.174:451, 454, L 445, 447p; Rükker; Stryk 1877: 220; Uustalu 1968; Wd

Saviaugu [*savi_au*gu] <-`auku ~ -le> Pil – küla Viljandi maakonnas Kõo vallas (Kõo ms), 1839 *Sawiauk* (karjamõis), 1923 *Saviaugu* (küla). ⇒23C3 ♦ Ilma nimeta on hilisem Saviaugu karjamõis märgitud juba Mellini kaardil 1797. Küla on nimetatud karjamõisa järgi. Saviauguga on 1977 liidetud Kobinsaare (1855–1859 Ф. Кубино, u 1900 *Кобинесааре* talu), endine popsiküla. – MK

EAA.298.2.71, L 9; KNAB; Rükker; Troska 1987: 100; ÜAN

Savikoja [*savi_koja*] <-le ~ -`kotta>, koh ka <-n> TMr – küla Tartu maakonnas Luunja vallas (Luunja ms), 1582 *Sawikoda*, 1627 *Sawikodda*, 1744 *Sawwikodda* (küla, mõis). ⇒33A1 ♦ Vahemikus 1738–1744 moodustati Luunja mõisa põliste Savikoja ja Ojaküla (1627

Oyakuella, 1744 *Ojaküll*) baasil esialgu eramõisaks nimetatud Savikoja karjamõis, mis vist XIX saj keskpaiku muudeti taluks. Enne Teist maailmasõda olnud talude kogumit nimetati Savikoja nurgaks. Küla kohta on andmeid taas al 1945. Kohanimi tuleneb sõnast *savikoda* 'tellisetehas'. Seal oli ka Otsalöövi talu, vrd *telliselööv* 'telliste põletamise töökoda'. Ojaküla nimi on kasutusel tänini (↑Kakumetsa). 1977 liideti Savikoja Kitseküla (1945 *Kitse*). – EE

BHO: 540; Eesti TA 150: 176; EM: 97, 187;

KN; KNAB; PA I: 51; Rev 1624/27 DL: 40, 42;

RGADA.274.1.211/7:45, 69, L 62S, 649; Rükker; ÜAN

Savikoti [*savi_koti*] <-le> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Viljandi ms). ⇒30B1 ♦ Savikoti nime sai küla 1977. Algselt oli see talu nimi; talu sai Savikoti kolhoosi keskuseks. Mõnevõrra kasutati Savikotit külanimena juba XX saj algupoolel. Varasem nimi kuni 1977 oli Kärksi (1638 *Kerckst*, 1797 *Kerkest*, 1855–1859 *Керкку*, u 1900 *Кяркку*). Kärksi külanimi esineb ka mujal Eestis (Pst, Äks). Nende puhul on L. Kettunen moodustanud küsimärgiga algvormid **Kärkkisi*, **Kärgiste* või **Kärgas*, tuues võrdluseks sm *kärkäs* : *kärkkään* 'ahne, himukas, nobe, väle', eesti *kärkima*, *kärgatama*. Ta on võrrelnud ka omavahel nimepaari *Karksi* ~ *Kärksi*. V. Pall on võrdluseks lisanud sm perekonnanimi *Kärkkänen* ja leidnud võimalikuks lähtekohaks sõnad *kärk* : *kärga* ehk *kärgas* : *kärka* 'kuiv koht heinamaal, soos, soosaar; kuiv viljakandmatu kõrgendik; saareke jõeharude vahel'. Kui *-si* lugeda liiteks, võiks lähtekohaks Palli arvates pidada *ne*-sõna. – MK

EAA.298.2.71: L9; EO: 200; KNAB; PTK I: 104; Rev

1638 II: 89

Savilöövi [*savi_löövi*] <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Antsla vallas (Tsooru ms), 1921 *Telliskivi tehas*. ⇒44A2 ♦ 1905. a kaardil paikneb Tsooru mõisa tellisetehas ehk savilööv veel mõisast vahetult üle oru Luhametsa pool. Üheverstaline kaart ja 1921. a mõisamaade jagamise kaart näitavad, et see on üle viidud kaugemale kirdesse. XX saj keskel hakati savilöövis tegema potte, samal ajal kinnistus Savilöövi Tsooru mõisa asundustalude ühe nurga külanimeks (nimekirjas hiljemalt 1970). Savilööviga on 1977 liidetud Haavikolga, mille põhjaosa tuntakse Kuusöküla nime all. – ES

EAA.2072.5.600, L 1; EAA.2072.5.601, L 1; Vene TK 42

Savimetsa [*savi_metsa*] <-`metsa> Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Alatskivi ms), u 1900 *Ans. Sawwimets*. ⇒26C4 ♦ Esimest korda Savimetsa küla nime all 1922, ühel varasemal, dateerimata kaardil (tõenäoliselt sajandivahetusest) on märgitud asunduseks (*Ansiedelung Sawwimets*). Tegemist on ilmselt loodusnimest saadud kohanimiga. Külal on olnud ka teisi nimesid: u 1900 üheverstakaardil *Теровеpe*, mille eesti vasteks on Tartumaa koguteose kaardil Tõrakvere, G. Rängal 1934 Tõruvere, ning 1922. a nimestikus Trislivitsa, mis on laen vene nimest *Дрисливица*, vrd ka *Drislivik* (*Дрисливик*), küla Petserimaal. Mellini atlasest 1796 on Lahe külast lõunas märgitud küla *Megggers* (võib-olla sama mis 1592 *Mygrarand*, vigaselt *Ylygrarand*), oletatavasti nüüdiskirjaviisis **Mägrarand* või **Mügrarand*. – PP

EAA.3724.5.256S, L 1; KNAB; Mellin; PA II: 421; PTK

I: 150, 218; Ränk 1934: 14

Savimäe¹ [*savi_`mäe*] <-le> Võn – küla Põlva maakonnas

Mooste vallas (Rasina ms), 1900 *Сави* (poolmõis),

1922 *Savimäe*. ⇒34A3 ♦ Rajati XX saj algul Rasina mõisa Savimäe ehk Maarjamäe karjamõisana (sks *Marienberg*). 1920. a-tel tekkis endise karjamõisa maadele samanimeline küla. Nimi on liitnimi: *savi* + *mägi*. Savimäega liideti 1977 Arojärve (Arujärve, 1796 *Arrojerw*, rahvapärased Savikurmu) ja Matsisaare küla. Viimase rajasid arvatavasti Sikuta (Sikti) küla elanikud XIX saj III veerandil või mõnevõrra varem. Vrd Terepi. – MJ

BHO: 339; KNAB; Mellin; Rootsmäe 2016: 623, 641, 660; Simm 1973: 105; Simm 1975a: 190; Simm 1977: 110, 119; Tartumaa 1925: 476

Savimäe² [*savi_`mäe*] <-le> Se – küla Võru maakonnas Misso vallas (Pan, Luhamaa nulk), u 1920 *Savimäe*, 1943 *Савимяэ*. ⇒45B3 ♦ Küla kujunes Luhamaa nurga hajataludest XX saj alguses; kiriklikult allus Pankjavitse kogudusele, kuigi enamuses olid siin luterlastest eestlased. 1977–1997 oli Ritsiko küla osa. Külanimi on liitnimi: *savi* + *mägi* : *mäe*. Vrd Savimäe¹, Savioru. – AK

Eesti TK 42; KNAB; RKKK; SeK: 136

Savioja¹ [*savi_`oja*] <-le>, koh <-lõ>, kirjak varem ka *Preeksa-Savioja Vas* – küla Võru maakonnas Misso vallas (Vastseliina ms), u 1920 *Preeksa*, 1923 *Preeksa-Savioja*, 1952 *Саву*. ⇒45A3 ♦ XIX saj oli külas kaks põlistalu, mis hiljem jagunesid. Preeksa külast välja kasvanud küla on saanud nime loodusnime Savioja järgi. Saviojaks on arvatavasti nimetatud seda oja, mis on Preeksa poolt tulles vahetult enne Savioja külla jõudmist. 1977–1997 oli Savioja Kärina (Kärinä) küla osa. – ES

Eesti SK 10; Eesti TK 42; NL TK 25; ÜAN

Savioja² [*savi_`oja*] <-le>, koh <-lõ> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), u 1920 *Savioja*. ⇒45B2 ♦ Savioja külaks hakati XIX saj lõpupoolel kutsuma Möldri ja Hinniala küla piirile tekkinud Möldre-Savioja ja Hinni-Savioja talu. 1977–1997 oli Savioja Möldri küla osa. Nimi põhineb loodusnimel Savioja. Savioja veski ei paiknenud Saviojal, vaid Piusa jõel Möldre-Savioja talu maal. – ES

Eesti SK 10; Eesti TK 42

Savioru [*savi_`oru*] <-`orgu ~ -le> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1796 *Sawwi Orro Ott*, 1811 *Savior Ott*, 1839 *Sawiorro*. ⇒44C3 ♦ Savioru oli 1977–1997 Haki küla osa. Savioru Otti on esimest korda nimetatud Mõõlu küla all, mis jääb Saviorust küllalt kaugemale. Mellini kaardil 1798 on samas piirkonnas Viitina karjamõis *Kattemetz*, XVII saj kaardil piirkonnas asustus puudub. Savioru ja Savimäe näol on tegemist küllalt noorte taludega, mis on saanud nimed teineteisega seoses. Võimalik, et esialgne loodusnimi oli just Savimägi Savimäe talu juures. Savimäe oli 1977. a-ni omaette küla. – ES

EAA.1268.1.403:448, L 396p; EAA.1865.2.82/13:10, L 9p; Mellin; Rücker

Saviranna [*savi_`ranna*] <-`randa> Jõe – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas (Maardu ms), 1922 *Saviranna*. ⇒3A3 ♦ Liideti 1977 Kallaverega, ent sai 2010 taas ametliku staatuse. Praegu on tegemist eelkõige uusasumiga, randa ehitatud suvilatega, millest paljud on ümber ehitatud püsielamuteks. Nimi tuleb rannas asuvatest savipaljanditest. – MJ

KNAB; Lepik 2002–2003: 14; Kallauaero 2008: 13; Wieselgren 1951: 229; ÜAN

Savka <-sse> Kod – küla Tartu maakonnas Peipsiääre vallas (Alatskivi ms), vn *Савка*, 1839 *Sawelli* (talu), u 1866 *Саввели* (talu), u 1900 *Савоску* (talud). ⇒26C4 ♦ Üksiktalust kujunenud küla, peamiselt vene asustusega. Esimest korda külanä 1922. a nimestikus. 1977–1997 oli Sipelga küla osa. Nimi pärineb vene isikunimest *Савелий* (või *Савостьян* ehk *Севастьян*), mille meelitusvorm on *Савка*. *Савоску* oleks mitmuslik vorm nimest *Савоска* < *Савостка* < *Савостьян* (*Севастьян*). – AŠ, PP

KNAB; Rücker; Vene TK 42; Vene TK 126

Saxby [*`saksbi*, rts *`saksbü*] <-sse>, koh *Saksbe Vor* – küla Lääne maakonnas Vormsi vallas (Suuremõisa ms), 1540 *Saxbw*⁶, 1565 *Saxeby*, 1636 *Saxby*. ⇒9A3 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Kersleti küla osa. Vana pärimuse kohaselt kirjutab C. Russwurm Vormsi esimeste asukate kohta, et nad on näljahäda sunnil tulnud Soome rootsikeelselt Uusimaalt: Kyrkslät-tist, Borgåst ja Saxbyst. Nad oleval esimesena asustanud saare lääneosa ja toonud nimed kodumaalt kaasa. Need nimed ongi Vormsil Kersleti, Borrby ja Saxby kujul säilinud. Hilisemad nimeuurijad on seda kinnitanud. Soome Saxby, mis 1970. a-tel sai ametliku soomekeelse rööpnime Saksala, asub külanä ja endise kauplemiskohana veeteel Porvoost põhjas. Nime varasemad mainingud on 1382 *Saxseby* (pitsiril), 1413 *Saxaby*, 1531 *Saxeby* jne. Kaheosalise nime järelosa on rootsi *by* 'küla'. Nime algusosa võib viidata kohta asustanud isikute saksa päritolule, sõna kõrvaltähendusele soome keeles 'kaupmees' või ka isikunimele *Saxe*. Nt Saxby soomekeelsetes lähialdades Asikkalas ja Hollolas on 1467 mainitud *Lars Saxa* ja 1503 *Nils Saxa*. Vrd Borrby, Kersleti. – MB

Granlund 1956: 251–253; Huldén 2001: 321; Johansen 1951: 275; Lagman 1964: 37; Russwurm 1855: I, 38, 108; SPK: 396–397; Wieselgren 1962: 83–85

-se, murd ka *-sõ* – Eesti kohanimede lõpp. ♦ Enamik *se*-lõpulisid nimesid tuleneb *ne*- ja *s*-lõpuliste sõnade ning isikunimede omastavast käändest (Alutaguse, Luguse, Lähtse, Ninase, Selgase). Paljudel juhtudel on *-se* liitunud isikunimele, neile on L. Kettunen toonud võrdluseks soome *nen*-liitelised isikunimed, vrd Arase, Irase, Rebase. Ka mitmete liitliidete lõpuks on *-se*, nt *-kse* (Ännikse), *-tse* (Libatse), *-kese* (Jaannikese), *-lase* (Kuralase). Mõnel juhul on *-se* lühenevad varasemast järelosast *-pääkse* (Haamse), *-selja* või *-salu* (Tamse), *-aluse* (Salatse), *-taguse* (Mäense). Ajalooliselt on *-se* sageli olnud vahelduses mitmuse omastava vormiga *-ste* (Mägise – 1798 *Meggist*, Tamese – 1798 *Tamist*). Vrd *-ste*. – MK

EMK 2009: 274–275; Mellin; SK II: 33–35

Sealepa <-sse>, koh *Säälepa Ris* – paik Lääne maakonnas Nõva vallas, karjamõis (Nõva ms), 1402 *Soeleppo* (küla), 1434 *Hans Sueleppe*, 1568 *Soelep Andres*, *Soelep Jesper*, *Sohelep Simen* (talupojad Padise läänis), 1689 *Sojalöpe*, 1725 *Sealep Jürri* (Nõva mõisast põgenenud talupoeg.), 1798, 1844 *Sealep* (karjamõis), 1913 *Saelepa* (küla). ⇒10B3 ♦ 1402 kinnitas Saare-Lääne piiskop Winrich Nõva mõisa ja küla *Soeleppo* igavesti Padise kloostri. Algse külanime lähtekohaks on sõnad *soo* (kui e oli pikendusmärk) või loomanimetus *susi* : *soe* (sõna esineb kohanimedes ka Põhja-Eestis) ja *lõpp* : *lõpu*. Küla on asunud Leidissoo idakaldal, hiljem oli ka samanimeline karjamõis. Tänapäeval Variku küla osa. Nime algusosa

soo või *soe* on XVII saj lõpus või XVIII saj asendunud sõnaga *sea*. P. Johansen on kirjapanekute põhjal oletanud nimekuju *Söjalöpe*. – MK

Bfi: 95; EAA.1.2.934:178, 178, 189, L 176, 176p, 186p; EAA.1.2.940:1228, L 1212p; Johansen 1929: 67; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 226; Schmidt 1844

Seasaar [*ˈseaˌsaar*] = **Mäl**n [*määln*], koh *Määng* [*määng*] Vor – saar Lääne maakonnas Vormsi vallas. ⇒9B3 ♦ Saar asub Voosi kurgus Vormsi ja Ramsi poolsaare vahel. Eestikeelne nimi tuleneb tõenäoliselt loomanimetusest *sig*a : *sea*. Rootsikeelne nimi *Mäl*n on tuletatud eeskätt rootsi murretes esinevast sõnast *mal* ja selle variandist *mäl* määratud vormi tunnusega *-(e)n*. Sõna tähendab rannaliiva, kruusa ja kivikesi. Seda tüve esineb ka Rootsis ja Soome rootsikeelses saarestikus, nt *Malören* ja *Mälören*. Mainitagu, et C. Russwurm tähendas 1855 üles häälduskujud *määln*, *määlen* ja *mälö*, kus *l'* tähistab suulae-*l*-i. Selle põhjal võiks nimel olla teistest erinev päritolu, Russwurm seostas tähenduse vesiveski möldrit (sks *Wassermüller*) tähistava sõnaga. – MB, MK

Danell 1951: 283; Karsten 1921: 109–110; Lagman 1964: 69, 115; Russwurm 1855: I, 98, 109, II, 251; SOL: 207, 217; Zilliacus 1990: 160, 338; Wieselgren 1962: 172

Seeridsä nulk, kirjaka *Seeritsa nulk* ~ *Keera nulk* Se – nulk (külastu) Petseri rajoonis Irboska, Laura ja Pankjavitsa vallas (Pan), 1904 *Seeritsä nulk*, *Keerä nulk*, *Leega nulk*, 1978, 1985 *Krõstuse nulk*, *Seeritse nulk*, 1990 *Seeridsä nulk*, XX saj *Radaja*. ⇒46A2 ♦ J. Hurt täpsustas 1904 nurga asukohta nii: „Luhamaa nulgast hommiku ehk Irboska poole, mõlemal pool kiviteed. Öhtupools[e]id nimetatakse Leega, hommikupools[e]id Seeritsä ehk Keerä nulgaks.“ Nulga nimi tuleb edelast läbi Jugo järve Kuutsina järve suubuva Seeridsä ehk Seeritsa (vn *Серуца*) jõe järgi. Nulka kuuluvad ↑Aaotsa, ↑Jaaska, ↑Jugo, ↑Kaatsova, ↑Keerä, ↑Kolo, ↑Kurvitsa, ↑Kuura-kõso, ↑Labõritsa (Porovinka), ↑Lõkova, ↑Olohkuva¹, ↑Olohkuva², ↑Paaltsuva, ↑Potaluva, ↑Pööni, ↑Radaja, Sandra (vn *Задорожье*), Tseronde (Черёмново), Ugarava (Угарёво, 1904 *Огарёво Марёво*) ja ↑Vilo küla ning venestunud Halli (Дубово) ja Pruutsa (Прудуйце). R. Rimmel lisab siia Palurotk (Palurotk, *Дубровка*), Sitkova (Sitkuva, *Ситково*) ja Veesküvä (Veesküva, *Вескюно*) küla ning endise Troitsa (Троицкое) ning ↑Pankjavitsa mõisa. Porosluva küla paigutab ta esialgu samuti siia nulka, hiljem aga Vaaksaarõ alla. Nulga läänepoolset osa on kutsutud Leega, idapoolset Seeridsä ehk Keerä nulgaks. Keerä nimi on samanimelise küla järgi, Leega päritolu pole teada. Vrd Leego, Keerba, Keeri. – AK

Hurt 1904: XXIX; Hörn 1990: 21; Hörn 2009; KN;

KNAB; Rimmel 1978: kaart; Rimmel 1985: 11; SeK: 67

Seidla [*ˈseidla*] <ˈSeidla ~ -sse>, koh aj *Sõidla* JMD – küla Järva maakonnas Albu vallas, mõis, sks *Seydell*, XIV saj *Seytele*, 1732 *Seidla*. ⇒13C2 ♦ Küla asemele loodi 1630. a-tel mõis. Selle maadele tekkis 1920. a-tel asundus. 1970. a-tel olid nimekirjas nii Seidla küla kui ka asundus, mis liideti 1977. Seidla nime on raske seletada, kuigi nime ajalugu on sarnane naaberküla Neitla omaga. Lõpp võib olla lühenenud (< -küla, -valla vmt) või oli juba algselt vana järelliide -la. 1920. a-tel eksisteeris ka Seidla-Aru asundus (Järva-Madise tee ääres), mis liideti peagi asundusega. – FP

Blumfeldt 1949: 169; EVK; KNAB; Schilling 1970: 60;

Thor-Helle 1732: 316

Seinapalu [*ˈseinaˌpalu*] <ˈpallu ~ -sse> Pai – küla Järva maakonnas Paide vallas (Mäo ms), 1564 *Sainapall* (küla), 1615 *Sainapallo*, 1796 *Seinapal*, *Seinapallo*. ⇒23C1 ♦ Orduajal kuulus küla Paide Prandi (*Kardenay*) vakusesse, XVII saj algul kuulus tühjana kroonule ja 1636 läks Mäo mõisa alla. Kaheosaline külanimi on tekkinud tõenäoliselt loodusnimest, algusosaga vrd *sein* : *seina* (*sain* : *saina*), mille üks tähendus on ka 'pinnavormi või muldrajatise järsult püstine nõlv' + *palu*. – MK

BHO: 534; EES; Mellin; Ungern-Sternberg 1912a: 70, 83

Seira [*ˈseira*] <ˈSeira ~ -sse> Kir – küla Lääne maakonnas Lihula vallas, mõis, sks *Seyer*, 1565 *Saura by*, *Szeura* (küla), 1591 *Serre By*, 1798 *Seier*. ⇒20C2 ♦ Balti kohaleksikon (BHO) samastab H. Hildebrandi järgi külanimega 1430. a kirjapaneku *Serl*. XVI saj kuulus küla Lihula nunnakloostri, hilisemal ajal Kasari mõisa alla, omaette mõis hiljemalt 1688. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Nimi tundub olevat tugevasti lühenenud, millest annab tunnistust tugev aste. Nime võiks analüüsida kaheosalisena *Sei+ra*, kusjuures algusosa tähendussisu jääb täiesti hämaraks, järel-osa -ra võib Eesti kohanimedes olla pärit mitmest osisest, küllalt levinud on lühenemine *vere*-lõpust. Vrd -ra. – MK

BHO: 547; EAA.1.2.932:12, 52, 73, L 10, 47p, 68p;

KNAB; LUB: VIII, 343; Mellin; PTK II: 40

Selgase [*ˈselˈgase*] <-le> Mus – küla Saare maakonnas Mustjala vallas (Mustjala ms), 1572 *Selli*, *Selliel* (mõis ja küla), 1645 *Sellie*, *Selga*, 1703 *Seljase Küllast Seljasse Ero*, 1782 *Seljasse mois*. ⇒49C3 ♦ Mõis asutati Rahtla ja Selgase (*Selliel*) küla maadest 1572 ning sai nime külast. 1737 ühendati mõis Pidulaga (Khk) ja muutus selle karjamõisaks. Mõisa kõrval põhjas säilis samanimeline küla. Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus liideti pärast 1930. a-id külaga. Nime lähtekohaks on maastikutermin *selg* : *selja* + *-se* või selle tuletis, näiteks Jämaja *selles* : *selge* 'seljandik'. Esimesel juhul on tugev aste tulenenud järgkäänetest, s.o muudest käänetest peale nimetava, kuid kirjapanekuist on näha, et kasutusel on olnud ka nõrk aste. – MK

BHO: 544; SK I: 373–374

Selgise [*ˈselˈgise*] <-le>, koh ka *'Sel'guse* MMg – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Luunja ms), 1417 (*dorp to*) *Zeligel*, 1584 *Selgis*, 1627 *Selgell*, 1816 (*Dorf*) *Selgesse (Freie Rußen)*, 1839 *Selgis*. ⇒26B3 ♦ Varem kuulus ala Kaiavere mõisa alla, Luunja mõisale läks see üle 1854 lahustükina. Küla nimi kuni 1977 oli ametlikult Selguse. Nime päritolu jääb selgusetuks. 1977 liideti Selgisega ↑Kärgandi, Postova (1839 *Postwa* talu) ja Vilikonsa (1937 *Villikonsa*) küla. Vrd Selgase. – PP

BHO: 692; Eesti TK 50; KNAB; PA I: 148; PTK I: 218;

Rücker

Selgküla [*ˈselgˌküla*] <ˈkülla ~ -sse> Nis – paik (küla) Harju maakonnas Nissi vallas (Riisipere ms), ? 1586 *Selsze* (küla), 1725 *Selja Jaan* (vabatalupoeg), u 1900 *Селзь-кюля*, 1913 *Selja*. ⇒11A2 ♦ 1977 liideti Siimika külaga. Pole kindel, et XVI saj kirjapanek käib selle küla kohta. Nimi lähtub sõnast *selg* : *selja* 'seljandik'. Küla asubki seljandikul. – MK

BHO: 544; KNAB; Rev 1586: 110; Rev 1725/26 Ha: 229

Seli¹ <-sse ~ -le>, koh hrv *Selja* ~ *mäe* Jür – küla Harju maakonnas Rae vallas (Rae ms), u 1900 *Селикюла*. ⇒3A4 ♦ Endine saunaküla on nime saanud maastiku-

termini *selg* (seljandik) järgi. Rööpselt on kasutatud Selimäe ja Seljamäe nime. Seljandikku on mainitud 1505 Jaani seegi vakuraamatus (*dat land oppe demeruge Seull*). – PP

Johansen 1925c: 50; KN; Vene TK 42

Seli² <-sse ~ -le> Kir – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Kloostri ms), 1650 *Selge*, 1689 *Sellikull*. ⇒20B2 ♦ Oli 1977–2014 liidetud Pagasi külaga. Küla kuulus juba XVII saj Kloostri mõisale. Nimi on tõenäoliselt sõna *selg*: *selja* mitmuse tüvi, nagu ka L. Kettunen ja teised on oletanud. Seli külasid ja talusid on mitmel pool Eestis, mõni neist võib olla lühenenud ka lisanimest *Selli*. – MK

Bfi: II, 634; EAA.1.2.941:494, L 485p; EO: 62; PTK I: 219; SK I: 374

Seli³ <-sse> Juu – küla Rapla maakonnas Rapla vallas, mõis, sks *Sellie*, 1241 *Selkius* (küla), 1474 *Sellige* (mõis), 1586 *Zellie*, 1798 *Selli*. ⇒12A3 ♦ Mõisast on teateid 1474, küla kadus XVII saj lõpuks. 1920. a-tel tekkis Seli asundus, mis 1977 nimetati külaks. Nimi on ilmselt tuletatud sõnast *selg*: *selja* maastikuterminina (seljandik), võib-olla on tegu olnud ka isikunimega. Varasemate nimekujude põhjal on võimalik, et nime lõpus on olnud *-küla*. – PP

Bfi: I, 305; EO: 62, 256; Joh LCD: 598; LCD: 42r; Mellin

Seli⁴ <-sse ~ -le> Jõe – Tallinna asum Lasnamäel (Väo ms), 1913 *Selli* (tal). ⇒1C1 ♦ Endine Lasnamäe V mikro-rajoon nimetati Seliks 1991 Väo küla Seli talu järgi. Talu nimi tuleneb ilmselt sõnast *selg* (seljandik). – PP

BAE; Tallinn 2004: II, 169

Seliküla [*seli_küla*] <-külla ~ -sse>, koh ka *Säli_küla* ~ *Sälik_küla* Jjn – küla Järva maakonnas Järva-Jaani vallas, mõis, XIV saj *Selekulle*, 1440–1480 *Sellicull*, 1564 *Sellenkull*. ⇒14A3 ♦ Nime võib seostada maastikuterminiga *selg*: *selja* 'seljandik', kuid võimalik on ka tulenemine isikunimest **Sell*. 1977 liideti Selikülaga ↑Alli küla. – FP

Blumfeldt 1949: 170; EAA.1.2.933:19, L 18p; EVK;

Johansen 1930a: 151; Rev 1725/26 Jä: 84

Seli-Nurme <-Nurme>, rahvak varem 'Jun'n_küla Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Seli ms), 1922 *Nurme*. ⇒12A3 ♦ Hajatalud Seli mõisa läänepiiril, mis 1920. a-tel kujunesid omaette külaks. 1977–1997 oli Mõisaaseme küla osa. – PP

KN; KNAB

Selise <-sse>, koh ka *Sel'ssä* ~ *Selissä* <-he> Se – küla Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1563, 1585 *Селуе*, 1872 *Selize*, *Seliste*, *Selliste*, 1885 *Selisja*, 1904 *Selise*, *Selisä*, *Селуе*, u 1920 *Selitsa*, 1928 *Selisa*, 1987 *Seliseküla*, 1996 *Selissä*. ⇒41A2 ♦ Küla oli 1750 Petseri kloostri omanduses, 1882 oli samanimelise kogukonna keskus ning kuulus Väraska kogudusse; samas on nimetatud ka eraldi otreezi. Eesti algupära korral on nime võimalikuks lähteks sõna *selg*: *selja* 'seljandik'. J. Simm pakkus nime seletuseks vn *селуе* 'suur küla; põld, künnimaa' (V. Dal). Mõistet võib laiendada, pidades silmas (muistset) asulakohta või kohta, kus vanasti asus kindlustamata asula. A. Šteingolde täiendab eelmist seletust: *селуе* 'kunagine elupaik; ehitistevaheline ala; haritav maa; pesu valgendamise koht; muistne kalme, kääbas'. Naabruses, Kito külas, asus muistne pelgupaik Kuningamägi. Külalt voolab läbi Selise oja (1585 p. *Киверска*). Kohanime Selistše (*Селуе*) kohtab eriti sagedasti Ingerimaal. Endises

Vilo vallas oli Selistše puustus, endises Saatses vallas aga samanimeline paik. Selisega on 1977 liidetud ↑Kito ja ↑Koksina küla. Vrd Seliste. – AK

Academic; Dal' 1955: 172; Eesti PK 20; Eesti TK 42;

EKSS; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1904: XV; Hurt

1904–1907: II, 313, III, 6, 471; KN; Reissar 1996: 59–60;

SeK: 137; Selart 2016: 107; Setumaa 1928: 225; Simm

1971c: 171; SRNG: (37), 135; Truussmann 1890: 58;

Truussmann 1897a: 46; Vasilev 1882: 285; VMS

Seliste <-sse> Tõs – küla Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Seli ms), 1618 *Zelliss*, 1638 *Sellist*, *Selliss*, *Szellissmoyisia* (küla ja mõis), 1798 *Selli*. ⇒27C3 ♦ Seliste nime kannab küla a-st 1977, varem oli seda nime kandnud Seliste vald (1926–1950), algselt Seli vald samanimelise mõisa (sks *Sellie*) järgi, mis asus küla piires. Mõisa kohta on teateid XVI saj lõpust, XVIII saj lõpuks küla kadus. Nime muudeti ilmselt kordumise vältimiseks, sest Seli on Eestis sage kohanimi. Mõisamaade jagamisel XX saj I poolel tekkis Seli-Mõisaküla või Mäeküla, mis 1939. a paiku nimetati Seljandi külaks, al 1977 praeguse nimega. Tõenäoliselt on nime lähtekohaks sõna *selg*: *selja* 'seljandik' tuletis, millele viitab ka varasem rööpnimi Seljandi. Häälikuliselt oleks Seliste puhul sobiv ka *selis*: *selise* 'võrgu ääre piiramise nõör', kuid selle seostamine külanimega nõuaks keerulist seletust. Selistega on 1977 liidetud osa Metsakülast (u 1900 *Memca*), Murruste (kuni u 1939 Murro I ja II, u 1900 *Myppo*), Puti (1680–1684 *Putti Andres*, u 1900 *Пымму*) ja ↑Vihakse. Seliste lõunapiiril on Pootsi-Metsaküla, mis varem oli Pootsi mõisa järgi. – MK

BHO: 544; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB; Mellin; Rev 1638 II: 17, 18, 26;

Roslavlev 1977: 12; Saaga: Originalet av Jakob Koits

registverk. Del 1, S:7; VMS

Selja¹ <-le> Emm – küla Hiiuma maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1782 *Sellja Pent*, 1798 *Selja* (küla). ⇒47C4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Sinima osa. Selja nime aluseks olev sõna on *selg*: *selja* 'seljandik'. Maastikuterminina on sõna väga levinud. – MK

EAN; HK: 222–223; KNAB

Selja² <-le> Käi – küla Hiiuma maakonnas Käina vallas (Käina krkms, Putkaste ms), 1665 *Selja Tõnnis*, 1709 *Sellia by* (küla). ⇒48A3 ♦ Selja külas asus XVIII saj lõpul kirikuõpetajate leskede ülalpidamiseks määratud maa ja mõisake, nn armuader (1798 *Witwen Sitz*). Küla suurem osa kuulus Käina kirikumõisale (Kiriku-Selja), väiksem osa Putkaste mõisale (Putkaste-Selja). Küla lõunaosas olevaid Tiitsi talusid on vahel omaette külaks arvatud (1922, 1945). Vrd Selja¹. – MK

HK: 222–223; KNAB

Selja³ <-le>, koh aj 'Selja Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas, mõis, sks *Selgs*, 1241 *Sellægæl*, 1249 *Solgale* ~ *Salgalle*, 1359 *Sellegelle*, 1402 *Selgel*, 1425 *Zellyel*, 1517 *Silliell*, 1615 *Sälloell*, 1726 *Selcks*, 1796 *Selgs* (mõis), *Selja* (küla, veski), u 1900 *Сельгъс* (küla). ⇒6B2 ♦ Küla oli Taani hindamisraamatus esmamainingu ajal üks suuremaid. Küla maile rajati ajavahemikus 1425–1470 Selja mõis (varasemad nimed *Tölsburg* ja *Zelegel*) ning 1471 Toolse linnus. XVIII saj sai Seljast iseseisev peamõis, mõisakeskus viidi Toolset üle Seljale. XIX saj II poolel hävis Selja küla tules ning uuesti ehitati see üles rohkem hajali paiknevate krunditud taludena. 1920. a-te maarefor-

- miga rajati mõisa maadele Selja asundus (selle põhjapoolne osa oli 1970. a-tel Pölluküla), mis liitus 1977 Selja külaga. Nime algusosa on nii P. Johansen kui ka L. Kettunen sidunud sõnaga *selg* : *selja* 'seljandik, mäehari', ent ka 'ühesugune laiuv ala' (vrd ka Seli ja Selli küla). Kettunen on kirjapanekute lõppu *-gel* seletanud sõnaga *-küla*. Selja karjamõis oli Ernemaa (sks *Ernema*) praeguses Toolse külas. Vrd Selja¹, Toolse. – MA
BHO: 543; EM: 66; EO: 94, 256; EVK; Joh LCD: 281, 598–600; Joonuks 1969: 44; KN; KNAB; Mellin; Schmidt 1844; Särg 2007: 147
- Selja**⁴ <-le> Tor – küla Pärnu maakonnas Tori vallas (Tori ms), 1797, 1839 *Selja* (kõrts). ⇒22A4 ♦ Külana esineb 1945, asub seljandikul. Seljaga on 1977 liidetud Kaseküla (? 1684 *KasseKylla*, 1797 *Kasseküü*, u 1900 *Казеколя*). Vrd Selja¹. – MK
EAA.308.2.218:88, L 86p; KNAB; Mellin; Rücker; Uuet 2002: 102
- Selja**⁵ <-le> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Saulepi ms, Vaiste ms), 1689 *Sellia Mart* (talupoeg Öhu küla all), 1782 *Selja Jaan* (talupoeg Kulli küla all). ⇒27A1 ♦ Külana on Selja märgitud 1922. a rahvaloenduse nimekirjas. 1977–1997 oli ametlikult Raheste küla osa. Selja põhjaosa on Litu (u 1900 *Lummo* talu), vahel eraldi külaks peetud. Vrd Selja¹. – MK
EAA.1.2.941:1150, L 1137p; EAA.1864.2.IV-9:385, L 360p; KNAB; Uuet 2002: 97
- Selja**⁶ <-le> Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Vahakõnnu ms), 1843 *Selja Ott*, 1922 *Selja*. ⇒22A2 ♦ XIX saj hajatalu, arenes XX saj külaks. Nimi viitab seljandikule. Vahepeal oli lähestikku kaks Selja küla, sinne oli siis Selja I küla. Endine Selja II küla kuulub al 1977 Haakla piiresse. Vrd Selja¹. – PP
EAA.3724.4.59; KNAB
- Selja**⁷ <-le> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Vanalöve ms), 1731 *Selja* (küla), 1923 *Selja*. ⇒50C2 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Kaisa küla osa. Selja lõunaotsas Valjala piiril on Tika (1855–1859 *Тукка*, u 1900 *Тукка*), mida veel 1930. a-tel loeti omaette külaks. Vrd Selja¹. – MK
EAA.298.2.71, L 6; EAN; KNAB; SK I: 374
- Seljaküla** [*selja_küla*] <-külla ~ -sse> LNG – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas, mõis, sks *Sellenküll*, 1517 *Zellenkul* (küla), 1689 *Sellekulla*, *Selli* (küla ja mõis), 1798 *Sellenkul* (mõis), 1923 *Seljaküla* (asundus). ⇒10B3 ♦ Mõis oli olemas XVII saj lõpus, Mellin 1798 märgib juba üksnes mõisat. 1920. a-tel asundus, hiljem küla. Seljakülaga on 1977 liidetud Aasaküla (1945 ja 1970 *Aasa*, varem Seljaküla osa või Paisa küla, 1598 *Paisapere*, u 1900 *Пайса*), ↑Lehtmetsa ja ↑Põltsamaa. Seljaküla haarab ka Valgeristi karjamõisa (Kul, u 1900 *Вальгеристу*), mis Mellinil on näidatud kõrtsina (*Walgerist*). Vrd Selja¹. – MK
Bfl: I, 844; EAA.1.2.937:66, L 66; EAA.1.2.941:574, 591, L 566, 583; KNAB; Mellin; ÜAN
- Seljametsa** [*selja_metsa*] <-metsa>, rahvak varem *Pustuski* Tor – küla Pärnu maakonnas Paikuse vallas (Sindi ms). ⇒28C2 ♦ Seljametsa nime sai küla 1977, kuigi eestistuskavas oli see juba 1938 ja pandi külanõukogu nimeks 1945. Sindi mõisal oli läheduses Selja talu (1858 *Sella*). Varasem nimi Pustuski oli samuti talunimi (1795 talupoeg *Puttosko Iahn* ~ *Pustuske Iaan* Sindi mõisa all, 1811 *Pustosko Andress, Jahns S.*, 1839 *Puskusk*, 1858 *Pustuske*). XIX saj lõpus tehti talust karjamõis. Nimi pärineb vene laensõnast *puustus* 'söötis põld, tühi talu, hooletusse jäetud talu, vilets põld jne, kõnnumaa'. Seljametsaga on 1977 liidetud Juhasselja (1922, vrd Sindi mõisa all 1715 *Juhhaküll*) ja ↑Poska küla. – MK
EAA.567.3.161:16, L 15p; EAA.1865.3.272/1:7, L 7; EAA.1865.3.272/3:14, L 13p; EAA.1865.3.275/4:202, 213, L 204p, 215p; EAA.1865.3.272/7:7, L 6p; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB; PTK I: 191; Rücker; VMS
- Selli** <-le> Sim – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas, mõis, sks *Sellie*, 1241 *Silgele*, 1564 *Selge*, 1732 *Selje*, 1796 *Selli* (küla, kõrts ja veski). ⇒14C4 ♦ 1411 kuulus Selli küla (*Tzelligel*) Kärkna kloostriale, hiljem Liigvalla kloostrimõisale. 1920. a-tel Selli asundus, mis 1977 ühendati külaga. Nimi liitub Seli-nimedega, lähtekohaks on *selg* : *selja*. V. Palli vihje kohaselt võiks seda võrrelda Juuru Seli külaga (1241 *Selkius*). L. Kettunen on oletanud, et vorm *seli* on tekkinud *selg*-sõna mitmuse tüvest. Eesti kohanimedes tuleb Seli arvukalt esile nii lihtnimena kui ka liitnime osisena. Nimekuju *Selli* võib olla mõjutatud vanast kirjaviisist. Vrd Seli. – MK
EO: 62; Joh LCD: 604–605
- Sendrisoo** ['*sendri_soo*], koh ka *Sendeki soo* ~ '*Sendre soo* Noa – soo Lääne maakonnas. ⇒9C2 ♦ Höbringi küla heinamaa nimi oli *Sendur*, võimalik, et nimi pärineb sellest, kuid võib ka vastupidi olla. Nime tähendussisu jääb hämaraks, vrd eesti *sinder* 'nulgija', rootsi *sinder* 'räbu, šlakk'. – MK
EKMS: III, 808; KN; RES 2004
- Sepa**¹ <-le> Äks – küla Jõgeva maakonnas Tabivere vallas (Saadjärve ms), 1805 *Seppa Jaan*, *Seppa Jaak*, 1839 *Seppa* (talud), 1855 *Dorf Seppa*, 1858 *Seppakülla*. ⇒25B3 ♦ Sepa talust XIX saj väljakasvanud küla. Nimi pandud ilmselt elukutse või lisanime järgi. 1977 liideti Sepaga Muru, ↑Pirusi ja ↑Vestli küla. – PP
EAA.1392.1.407, L 1; PTK I: 219; PTMT: III, 590
- Sepa**² <-le> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Loona ms, Meedla ms, Pähkla ms). ⇒50B4 ♦ 1977–1997 oli Kaarma osa. Sepa küla on mainitud 1922. a rahvaloenduse materjalides, külas on Sepa talu. Sepa nimed pärinevad lisanimest, mille aluseks on *sepp* : *sepa* või isikunimi *Sepp* < *Joosep*. Kaarma khk-s on palju Sepa talusid, ka lisanimi *Sepa* on olnud levinud juba XVII saj-st. Sepa küla põhjaosas oli varem Loona mõisa ligi karjamõis (sks *Schöneichen*), mis XVIII saj oli korraks iseseisev mõis. – MK
BHO: 541; Buxhövdén 1851: 66; KNAB; Rehepapp; SK I: 42–43, 375, 376
- Sepa**³ <-le> Pha – küla Saare maakonnas Pihtla vallas (Kaali ms). ⇒50C4 ♦ 1977–1997 oli Putla osa. Juba 1645 oli Putla külas, mis kuulus hiljem Laadjala mõisa alla, *Seppa Tõnnis*. Talu- ja lisanimi *Sepa* on olnud Pühas levinud. Siinne *Sepa* on 1920.–1930. a-tel Kaali asundusest eraldatud küla, kus on ka *Sepa* talu. Vrd *Sepa*². – MK
ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; Rehepapp; SK I: 375
- Sepaküla**¹ [*sepa_küla*] <-külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Sepa* Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Ungru ms), 1633 *Lande Sepp*, 1642 *Zeppe* (küla), 1712 *Seppa Külla*, 1798 *Seppakül*. ⇒19C1 ♦ 1977–1997 oli Topu küla osa. Sepaküla loodeosa on

- Matsu, 1930. a-teni omaette küla (1798 *Matsokül*). Vrd Sepa². – MK
Bfl: II, 453, 546; BHO: 546; EAA.3.1.448:439, L 741; Mellin
- Sepaküla**² [*sepa_küla*] <-`külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Sepa* Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Sõõrike-Parasmaa ms), 1839 *Seppakülla*. ⇒21B4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Maima osa. Tõenäoliselt on Sepaküla Maima tütarküla. Maimas esines lisanimena XVI saj *Sepi, nt 1543 talupoeg *Seppi Thonnies*, kelle nimi on tõenäoliselt külanime aluseks. Vrd XVIII saj seal *Seppa Jaacks Land*, *Seppa Jürry Ado*. Vrd Sepa². – MK
EAA.567.3.134:108, L 111p; EAN; KNAB; Rücker; Stackelberg 1928: 150
- Separa** <-le> Trm – küla Ida-Viru maakonnas Lohusuu vallas (Avinurme ms, Torma-Lohusuu krkms). ⇒16B4 ♦ Omaette külaname tuleb esile alles 1945. a nimestikus. Nimi on lähtunud Separa talunimest, mis on lühenenud Separahvast. Teise talurühma järgi on küla tuntud ka Visseri nime all, mille varasem nimekuju oli Vissjärve (u 1900 *Виссарве*). Talu maadel olla varem olnud Vissjärve-nimeline mädaso. 1977 liideti Separaga Saare (1922 Jaanissaare) ja Ülejõe (u 1900 *Улейе Лозозы*) küla (viimane kuulub nüüd rohkem Lohusuu aleviku piiresse). – PP
KNAB; PTK I: 220, 278
- Sepaste** <-sse> Emm – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1922, 1939 *Sepaste*. ⇒47C4 ♦ Sepaste talust kujunes küla 1920. a-tek. 1977–1997 oli ametlikult Sõru küla osa. Talunimi ei näi olevat väga vana, samanimeline talu on Saaremaal. Vrd Sepise. – MK
EAN; Eesti VP; HK: 224; KNAB; SK I: 377; ÜAN
- Sepise** <-le> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Tagamõisa ms), ? 1689 *Seppaste Matzi Wittwe Dio* (talunaine), 1731 *Seppaste Matz*, 1811 *Seppisse* (talu), 1923 *Sepise* (küla). ⇒49B3 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Tagala (Tagamõisa) osa. Nimi näib olevat tekkinud *ne*-sõnade mitmuse omastavast käändest (*sepaste*); *i*-mitmuse tüvi on hiline areng, tekkinud alles XIX saj. Vrd Sepaste. – MK
EAN; KNAB; SK I: 377; ÜAN
- Serbova** [*'serbova*] <-sse>, koh ka *'Serpova* <-he> Se – küla Petseri rajoonis Krupa vallas (Pet, Saatse nulk), vn *Serpovo*, ? 1652 *Serково*, 1780 *Serpихова*, *Serpнухова*, u 1866 *Чичаги*, 1872 *Serpнухово*, 1886 *Serbowa*, 1904 *Serbova*, *Сerpнухово*, 1922 *Serpuhova*, 1967 *Serпова*, 1988 *Serpovo*. ⇒46B1 ♦ Küla oli XIX saj alguses eraomanduses, sajandi lõpupoole kuulus Molosva (*Моложва*) kogukonda ja Saatse kogudusse. J. Simm oletas külanime tulenemist mingist isikunimest. Vene perekonnanime Serpuhhov (*Serpнухов*) ja Serpuhhovitin (*Serpнуховитин*) seostatakse Serpuhhovi linna nimega (*Serpнухов*), mis omakorda tuleneb pärisnimest *Serpнуха* (*Serpн*) või jөнimест *Serpнейка*. A. Steingolde toetab üldjoontes seletust, märkides, et nimevariandi *Serpихова* päritolu jääb ebaselgeks. Sõnatüve (*Serp-*) on seostatud ka hõimu- ja rahvanimetusega *серб* 'serblane' või maanimena Serbia. Vanavene isikunimedena on registreeritud *Сербинъ*, *Сerpнуховитинъ* (XVI–XVII saj). Eesti algupära korral vrd Lõuna-Eesti *serv* 'serv, äär', *serbätä*, *serbata*, *serbtä*, *serpätmä*, *serp 'mä* 'rüüpama, rüüpima' ning *serp(i)kanõ* 'kandiline'. Vrd Veriora Serbago (Serbago, Serbaku) talu (Räp). Küla venekeelne rööpnimi *Чичаги* võib seostuda perekonna-
- nimega *Чичагов*, mis on vana Vene aadlisuguvõsa XVI–XVII saj. Vanavene isanimed on *Чичинъ* ja *Чичаговъ* (XVI–XVII saj). – AK
Academic; EAA.1999.1.101; EAA.1999.1.102; EAA.1999.1.307; Hurt 1903: 163; Hurt 1904: XX; KN; Pskov 1885: 578; Pskov 1988; RL 1922; SeK: 138–139; Simm 1970b: 142; Truusmann 1897a: 43; Tupikov 1903: 354–355, 430, 826; Vasilev 1882: 287; Vene TK 126; VES; VMS
- Seretsüvä** <-`süvvä ~ -sse>, koh ka *Tseretsüvä* <-`süvvä> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), 1585–1587 нс. *Жеребцово* (puustus), 1652 *Жеребцово*, u 1866 *Жеребцова*, 1875 *Seretsova*, 1904 *Seretsova*, *Tseretsova*, *Жеребцово*, 1922 *Sereptsevo*, 1923 *Serebtsova*, 1937 *Seretsuva*, 1997 *Seretsüvä*. ⇒45C1 ♦ XVIII saj allus Taeluva kogudusele. 1977–1997 oli Polovina küla osa. Külanimi võib tuleneda vn sõnast *жеребец* 'täkk' või *жеребёнок* 'vars'. Pihkvamaal on mitu *Žerebtsovo* (*Жеребцово*) küla, Meremäe vallas paik Seretsüvä (u 1900 *Жеребцова Выселки*). Küla lõunaosa on Sur'avina, mida 1920. a-teni peeti omaette külaks. – AK
Academic; EAA.1999.1.103; Eesti PK 20; Hurt 1903: 16; Hurt 1904: XVIII; KN; Markus 1937; Pskov 1585–1587: 315; RL 1922; SeK: 167; Truusmann 1890: 56; Truusmann 1897a: 43; Vene TK 126; ÜAN
- Serga** <'Serka ~ -sse ~ -le>, rahvak ka *Suurõ-Serga*, kirjak ka *Suure-Serga* Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Koolina nulk), 1652 *Константиново*, *Серково*, вь *Приказъ Константиновскомъ*, u 1866 *Константинова*, 1885 *Serga*, 1904 *Serga*, *Константиново*. ⇒45C2 ♦ Küla kuulus 1788 Taeluva kogudusse ning 1882 Ulanuva (*Уланово*) kogukonda. Kohanime päritolu pole selge, vrd seto *seerka* ~ *serga* 'kõrvarõngad'; vähem usutavad *särg* või *serkämä* ~ *serkämä* 'sagima, segi ajama'. Vene *Серков* võib tuleneda nii värvinimetusest *серый* 'hall' kui ka isikunimedele *Серафим*, *Сератион* hellitusvormidest *Sepa*, *Serka*, *Serko*. P. Pälli arvates võiks kohanime lähteks olla mõne isikunime, nt *Sergei*, kohalik teisend. Pihkvamaal on Serka (*Серка*) nimega koht; Venemaal esineb Serkovo (*Серково*) külanimena harva; Karjalas on külad *Sergatš* (*Сергач*) ja *Sergatši* (*Сергачи*). Vene isikunimi Konstantin (*Константин*) on ladina päritolu (< *Constantinus*). Vana-Vene riigis levis *Константин* (vürstide) nimena juba XII–XIV saj. Venemaal ja Valgevenes on Konstantinovo (*Константиново*) kohanimena üpris sage. Külast kagus asub hajataludest koosnev Väiko-Serga küla. Vrd Särge, Särsla, Väiko-Serga. – AK
Academic; Hurt 1904: XVIII; SeK: 150; Truusmann 1890: 56–57; Truusmann 1897a: 43, 45; Vasilev 1882: 140; Vene TK 126
- Seruküla** [*seru_küla*] <-`külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Seru* ~ *Sõruküla* Kõp – küla Viljandi maakonnas Kõpu vallas (Suure-Kõpu ms), 1584 *Serecula* (küla), 1797 *Sõrro*, 1839 *Serroküll*, u 1900 *Serукюля*. ⇒30A2 ♦ Nimi lähtub sõnast *serv*, *sõrv*, sõnalõpu *v* on murdepäraselt muutunud *u*-ks. Küla asub kõrgustiku edelaserval, nimi on moodustanud hilisemal ajal Keskkülagaga (↑Kõpu¹) vastandite paari. Seruküla piiril vastu Supsit olevat osa nimetatakse rahvapäraselt Arukülaks, selle põhjatipp oli Keeviti popsiküla. Serukülagala on 1977 liidetud osa Mõisakülast (↑Laane⁴). Vrd Sõru. – MK
KN; KNAB; Mellin; PA IV: 175; Rücker; Troska 1987: 103

Servaaäre [*serva_ääre*] <-`ääre> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Kohtla vallas (Kohtla ms). ⇒7A3 ♦ Küla nimekirjas 1970. 1977–1997 oli Kohtla osa, mille tütarküla Servaaäre ongi. 1850 oli Kohtlas pärimuse kohaselt suur tulekahju, pärast mida parun Stackelberg oli otsustanud talud hajutada. Vastu Sompä mõisa piiri mõõdeti 1874 välja krundid. Küla lõunapoolset osa on nimetatud ka Servaaru külaks. Olgu märgitud, et rahvasuus on tulekahjut peetud üldiselt talumaade kruntimise põhjuseks. Servaaäre on sisukorduslik nimi ('ääreääre'). – MK

EAN; KN; KNAB; Koppel

Sesniki <-sse>, koh ka *Sesniga* ~ *Sesniku* Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Lob, Tsätski nulk), 1652 *Шешниково*, u 1790 *Щетникова*, 1855–1859 *Сошники*, 1882 *Шешникова*, 1903 *Sesnika*, *Сешникова*, 1904 *Sesniki*, *Шешниково*, 1923 *Sesnikovo*, 1937 *Sesniku*, 1967 *Sesniki*, 1975 *Sesniku*. ⇒41B3 ♦ Küla kuulus XIX saj Korodissa (*Городище*) kogukonda ja Värskas kogudusse. Külanime algupära on ebaselge, kirjapanekutes vahelduvad *s* ja *š*. Vana-pärasele Pihkva murdele on nende kohatine vaheldus iseloomulik, seda on peetud krivitsipärasuseks. Pihkva murdekeele uurija S. Gluskina arvates on see siiski pigem läänemeresoome substraatnähtus, mis on arvatavasti säilinud balti hõimude vahendusel. Kirjeldatud sisihäälikute vaheldus on Seto kohanimistus erakordselt sage. J. Truusmann pidas kohanime aluseks vn *шешок* 'tõhk, tuhkur', mis on balti laen (Truusmannil läti *sesks*, leedu *šeskas*). Sesniki külaosad on Alaots ja Peräkopli. – AK

EAA.298.2.71, L 15; Hurt 1903: 167; Hurt 1904: XVI; KN; Markus 1937; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 139; Truusmann 1890: 59; Truusmann 1897b: 44; Vasilev 1882: 344; ÜAN

Setomaa [*seto_`maa*] <-le>, koh <-lõ>, kirjak ka *Setumaa* Se – setode ajalooline asuala ning endine maakond (Petserimaa) praeguse Võru ja Põlva maakonna ning Pihkvamaa Petseri rajooni alal (Irb, Lob, Pan, Pet). ♦ Esmakordselt on ürikuis juttu läänemeresoomlastest (*чюхнов*) Petseri kloostris piirkonnas 1549. a. Trükitud märkmeid ala mittevene rahvastiku kohta on al 1831, kui C. H. J. Schlegel kirjeldas oma 1815. a reisil mh Saalessa (*Залесье*) mõisat. Petserimaa tšuudidest kirjutas 1831 tollane Kiievi metropoliit J. Bolhovitinov, kes juba 1821 rääkis Petseri kloostris ümberruse mittevene elanikkonnast. Setomaa nimi tuleneb rahvakillu nimetusest *seto* ~ *setu*. Petseri eestlaste nimetust *setu(kene)* peetakse suhteliselt nooreks. 1860 nimetati H. E. Hartmannile omistatud kirjutises Pihkva eestlasi *Settukesed*, *Settu*, *Settuke*, Wiedemannil esinevad *setu-rahvas*, *setukas* ja *setukene* Pihkvamaa eestlase kohta ning *saksa-setuke* 'kadakasaks'. J. Mägiste on haaranud kinni Hartmanni joonealusest märkusest, kus viimane seletab, et nimetus *setu* on vana, seda tarvitavat mitte üksnes naabruses, vaid kogu eestlaste maal, sest Petserimaa õigusklikud eestlased tarvitavat sõna *settu* asesõna *se* (sks *dies*) asemel. Mägiste püüab seda põhjendada nii häälikuliselt kui ka toetudes setode keeleerinevusele võrreldes muude eestlastega, tuues näiteid, kuidas mujal on naabritele nende keelemurde tõttu pilkenimesid pandud. Hiljem on ta siiski pidanud seto nime etümoloogiat ebaselgeks. Juba 1869 ja 1872 on J. Hurt kasutanud piirkonna- ja rahvanime-

tust Setumaa ning Setu. Lühidalt on seto rahva nime käsitletud E. Ernits, kes on jõudnud järeldusele, et *setu* võis olla halvustava tähendusega kirjeldav sõna, mille poolt räägib tema arvates element *-u* (<*-oi). Nii on mõlemad uurijad jõudnud sarnasele seisukohale. Mägiste on heitnud kõrvale F. R. Kreutzwaldi oletavasti pakutud vaste *setä* 'lell'. Nimemärgi En. (Eisen?) pakutud seto vastet *чудь* 'tsuud' ei ole vist mitte keegi hiljem korranud häälikuliste samastusraskuste tõttu. P. Hagu tähelepanekute kohaselt hakkas nimetus *setu* eestlaste jaoks XIX saj lõpu poole märkima koolihariduseta ja mõnevõrra kummalist inimest. Alates III Seto Kongressi toimumisest 1993 on kirjakeeles paralleelselt endiste vormidega kasutusel setode eelistatud vormid seto ja Setomaa; viimase kinnitas kohanimenõukogu 2010 setode ajaloolise asuala nimeks. Vrd Petserimaa. – AK, MK

Bolhovitinov 1821; Bolhovitinov 1831; EEW 2000; En. 1918; Ernits 1987: 40–41; Hagu 1978: 616; Hartmann 1860: 626, 627; Hurt 1903: 139; Hurt 1904–1907: II, 5, 132; KNAB; Maslennikova 1996: 463–473, märkus 23; Mägiste 1957: 247–248; Pihho 2011: 18; Sarv 1997: 1; SeK: 139; Setomaa 2009: 285; VES; Viires 2001: 92

Seveli <-sse>, koh <-de ~ -le> Rõu – paik (küla) ja veski-koht Võru maakonnas Varstu vallas (Vana-Roosa ms), 1684 *Säwell Antus*, *Savell Antus*, 1765 *Dorf Sewwele*, 1860 *Sewwelli*. ⇒44B4 ♦ Liideti 1977 Hintsiko külaga. Talukoht ilmub allikatesse XVII saj. Seveli veski järgi on ka Pähni jõe alamjooksu nimetatud Seveli ojak. Nime päritolu pole selge. Nime iga ja talupoja lisanimeks olemist arvestades on võimalik seos vene eesnimelga *Савелуу*. Kuid sellest nimest pole teada esisilbi *e*-ga varianti, mis esineb Seveli nime kirjalikes allikates järjekindlalt (ka 1684. a *Savell* on pigem tingitud *ä* täppide ärajätmisest ümberkirjutusel). Halla (Rõu) vana nimi *Seevä (1561 *Ceva*) seostub mitmete vene mehenimedega, esmalt ehk *Vsevolod*. Mõeldav, et Seveli olekski selle eesnime eesti mugandus. Vrd ka Saru (Har) talunimi Keveli (1627 *Kebell*). – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.6.316:39, L 33p; EAA.1268.1.401:205, L 200p; EAA.2486.3.276, L 5; Petrovskij 1966: *Всеволод*; Rev 1624/27 DL: 100; Truusmann 1897a: 40

-si – Eesti kohanimede lõpp. ♦ Erinevalt nimelõppudest *-se* ja *-ste* pole kohanimeliitel *-si* vastet üldisõnu tuletavate liidete hulgas, *-si* on ainult kohanimedele omane nagu ka *-vere*. Soome ja Karjala kohanimedes on mitmuse tüvi üldistunud sageli tarvitatavaist kohakäändeist, areng võis toimuda järgmiselt: isikunimi *Miikkula* → isanimi *Miikkulainen* → talunimi *Miikkulaisi*. L. Kettunen on oletanud ka eesti kohanimedes ühe *-si* lähtena käänamist *Tammiste* : *Tammisis*, kust on tekkinud üldistus Tamsi. V. Pall ja tema järel P. Päll on toonud näiteid Lõuna-Eestist, kus *ste*-nimede kohakäändeis esinevad *i*-mitmuslikud vormid, ja nentunud, et mingil määral on Lõuna-Eestis *-ste* ja *-si* vaheldus säilinud tänapäevalgi, seega on teatav hulk *si*-lõpulisid nimesid sama päritolu *ste*-lõpulistega. Mõlemad nimetüübid on lähtunud *ne*-liitelistest sõnadest, ühel juhul üldistus *i*-mitmuse tüvi, teisel juhul kujunes *ste*-line kohanimi. *si*-lõpulisel asulanimes on sagedad Lõuna-Eestis (Hürsi, Karksi, Nursi), kuid asulanimeses levinud ka Põhja-Eestis (Silmsi, Nurmsi). Mõnikord on *-si* andnud varasema järelosa äralangemine, nt

Sigaste. 2015. Foto Toivo Niinemets. Erakogu.

Kalesi (1241 *Kallis senkau*, 1283 *Kallisenkawe*). Lõpp *-si* võib olla pärit ka järelosast *-selja* (Järsi) või *-salu* (Tamsi). Vrd *-ste*, *-se*. – MK

EMK 2009: 275–276; EO: 199, 216; PTK II: 85–89; Päll 2012: 166

Siberi¹ <-sse> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Kunda ms), u 1900 *Сибери-лиўва* (küla), 1913 *Сиберикуола*. ⇒5C3 ♦ Küla rööpnimeks on olnud Liivaküla (1913 *Liivaküla*), mis oli ametlik a-ni 1977. Kunda mõisa vabatküla tekkis XVIII saj keskpaiku, kui hävitati muistne küla (1241 *Paydola*, 1692 *Paidla*, 1744 *Paidel*) ja selle saunikud asustati liivamaadele Kunda külast lõuna poole. XIX saj tekkis sinna tsemendivabriku tööliste maju, kujunes Tussulinn ja Siberilinn, millest hiljem arenes Siberi küla. Siberi nimi on Eestis antud enamasti kaugematele, üksikutele ja kõrvalisematele kohtadele. Siinsel juhul võis nimevalikule kaasa aidata talupoegade ümberasustamine. Siberi külaga on 1977 liidetud Kureküla (1922 *Kure*). * *Maa ohnud siin paljas liiv. Keegi pole tulla tahtnud. Öelnud ise, et kõige viletsamad ja vaesemad saadetakse Siberisse – nii ka neid. Et maa liivane, hakati kutsuma seda küla Siberi-Liivaks. Siin saadud neli vakamaad paljast põldu – hiljem halbadel tingimustel ka heinamaad.* (1962) – MK

EVK; Joh LCD: 543; KM: RKM II 182, 490/1 (13) – 1962; KN; KNAB; SK II: 136–137

Siberi² <-sse> Jür – paik (küla) Harju maakonnas Kiili vallas (Nabala ms), u 1900 *Сибери-кюля*. ⇒12B1 ♦ Endine saunaküla; liideti 1977 Nabalaga, praegu kuulub Sõmeru piiresse. Rahvapärimuse järgi tuleb nimi sellest, et maa oli vanasti suure metsaga kaetud nagu Siber. – PP

KNAB; Troska 1987: 99; Tärk 2010: 93

Sibulaküla [*sibula_küla*] <- külla ~ -sse> – Tallinna asum kesklinnas. ⇒1B2 ♦ XIX saj alguseks uuesti asustatud paikkond, mis 1880. a-tel sai nime seal rohkesti esinenud juurviljaaedade tõttu. Ametlikuks asumiks sai 1991. – PP

Kivi 1972: 13; Tallinn 2004: II, 170

Sibula raba, koh ka *Sibula soo* Pär, Tor – soo Pärnu maakonnas Paikuse vallas, 1832 *Sibola Soo*. ⇒28C2 ♦ Raba asub Seljametsa ja Silla küla ning endise Kullipesa metsavahikoha vahel. Raba olevat nime saanud selle järgi, et olevat väike nagu sibul. – MK

EAA.2072.3.32a, L 5, foolio 4; KN

Sigala <Sigala ~ -sse> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1565 *Siekla Matz*, 1576 *Matz Martson i Sickaleth*, 1728 *Siggala*, 1798 *Siggala*. ⇒47C1 ♦ Sigala oli pärast 1940. a-id liidetud Reigiga, kuid taastati omaette külana 1997. P. Ariste, L. Kettunen ja E. Lagman on nime aluseks pida-

nud loomanimetust *sig*. L. Tiik oletab algusosa vasteks *siig*, *siakala*, eestirootsi *sik*, temaga ühineb M. Meristo. Viidates rahvapärimusele, mainib juba C. Russwurm ka isikunimelise lähtekoha võimalust. *Siga-* ja *Sea-*nimede puhul on M. Kallasmaa oletanud tulenemist isikunimest, vrd vanaülemsaksa *Siggo*, norra *Siggi*, friisi *Sike*, *Sika*, *Zyke*, *Sycka*, mis on lühivormid täisnimest *Siegfried*. Nime järelosa on võinud lüheneda sõnast *laid*. – MK

HK: 224; Kallasmaa 1988: 431–432

Sigaste <-sse> Saa – küla Pärnu maakonnas Saarde vallas (Kilingi ms), 1584 *Sigaste* (küla), 1758 *Auf Sigaste Marcus Land Sigaste Hans* (hajatalu Kikepera küla järel), 1839 *Sigaste*. ⇒36A1 ♦ Sajandeid muutumata püsinud nime lähtekohaks võib olla loomanimetus *sig*, mis võis oletatavasti esineda isikunimena (*ste*-lise sugunimena). Sigastega on 1977 liidetud Kivilaane (1816 *Kiwwilane* talu, 1839 *Kiwwilane* kõrts, u 1900 *Кивиланы* küla), Lodja asundus ja osa Suitsukülast, täpsemalt Kutja, mis 1930 a-tel oli omaette küla. Kivilaanest põhja jääb paik nimega Mõlke. Sigastest lõunas on Pändi, samuti 1920.–1930. a-te küla (1797 *Bente* talu). Vrd Sigala. – MK

BHO: 548; EAA.567.3.246:4, L 3p;

EAA.1865.3.247/3:26, L 113p; EAN; KNAB; Mellin; PA IV: 177; Rücker; Stackelberg 1926: 166

Sigula <-sse> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kolga ms), 1241 *Sicutol*, 1259 *Sicudal*, 1290 *Sicudale*, 1405 *Syckowal*, 1507 *Sigkull*, 1576 *Sigkola kulla*, 1637 *Sickull*, u 1690 *Siggul*. ⇒5A3 ♦ Kuulus XIII saj Ojamaa Roma (Guthvalia) kloostri munkadele, kelle omandiõigust Taani kuningad sel sajandil korduvalt ka kinnitasid. Kolga kloostrivendade maade hulka jäi Sigula kuni konvendi likvideerimiseni XVI saj, pärast seda oli Kolga mõisa valdus. XIII saj on küla olnud suur, 22 adramaad, hiljem jäänud väiksemaks; küla jäi suurtest teedest kõrvale. 1858. a revisjonis oli küla piirides lisaks 18 talule 53 vabadikku, kelle hulgas on hilisemate Vahastu, Liiapeksi ja Koopa küla talud. Sigula nime peab L. Kettunen pärinevaks sõna *sig* tuletisest **sigoi*, mis võib olla ka isikunimi (**Sigoi* > *Sigo* > *Sigu*). Ta võrdleb seda vepsa külanimega *Sigoila* (tegelikult *Šigoil'*) ning soome perekonnanimega *Sikanen* ja kohanimega *Sikala*. Vorme, nagu 1259 *Sicudal*, peab ta võimalikuks mitmuse alalütlevaks (**Sigadel*). Kuid kolmesilbiline kuju esineb varasemates mainingutes korduvalt kuni XV saj-ni välja, ka näib teises silbis algne olevat *u*. Seega jääb etümoloogia ebaselgeks. Koopa nime all tuntakse Sigula küla idaosa Liiapeksi küla pool. Siia liivaseljäandikule koonduisid XIX saj Sigula vabadikud, nime sai küla(osa) arvukate kartulikoobaste järgi seljäandikul. – MJ

Bfi: I, 11, 25; EAA.1.2.C-I-1; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 25; EO: 83; Joh LCD: 604; LCD: 47r; LUB: I, 340, 537; Vilbaste 1956: 140, 169–170

Sihva <-le> Ote – küla Valga maakonnas Otepää vallas (Pühajärve ms), 1749–1762 *Sihwa Märt* (talupoeg), 1825 *Sichwa* (talu). ⇒39A2 ♦ Talunimi Sihva ilmus allikatesse XVIII saj. Külanimi on kujunenud talunimest, külade nimekirjas on ta hiljemalt 1945. Nime aluseks on arvatavasti isikunimi *Sigfried*. Sihva küla tunti varem ↑Voki nime all. Sihvaga on 1977 liidetud ↑Annimatsi küla. – MF

EAA.1260.1.9:174, 318, L 175p, 318p; EAA.1368.1.12, L 1; ENE: VII, 164; Rajandi 2011: 152

Siiksaare [*'siik_saare*] <-*'saarde*> VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Uuelõve ms), 1645 *Siksahr*, *Sicksar* (küla), 1798 *Siksar*. ⇒51A4 ♦ Algselt oli see saarenimi, algusosa pärineb kalanimetusest *siig* : *siia*, erts *sik*. – MK

BHO: 548; SK I: 378

Siili <'Siili ~ -sse> – Tallinna asum Mustamäel. ⇒1B2 ♦ Asum on kujunenud linnaplaneerijate nimetatud ja 1970. a-tel ehitatud Siili mikrorajoonist, mis kavandati Lilleküla elupiirkonna osana. Samas oli ka Siili tänav, mis rajati küll 1935, ent paiknes 1970. a-teni lääne pool Sõpruse puisteed (praegu on see lõik Sipelga tänava osa). – PP

Kivi 1972: 113; KNAB; Tallinn 2004: II, 171

Siimika <-sse ~ -le> Nis – küla Harju maakonnas Nissi vallas (Rüisipere ms), 1394 *Symmecke* (küla), 1586 *Simmick*, 1871 *Simmiko*. ⇒11A2 ♦ Aastasadu muutumatuna püsinud nimi põhineb isikunimel, vrd *Simm*, *Siim*. 1977 liideti Siimikaga ↑Selgküla. – MK

BHO: 550; KNAB; LUB: VI, 2927; Rev 1586: 110;

Schmidt 1871

Siimusti <Siimusti ~ -sse> Lai – alevik Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Kurista ms), 1583 *Simus*, 1611 *Simuz*, 1739 *Simust*. ⇒25A2 ♦ Küla, 1960.–1970. a-tel Siimusti asund, mis 1977 nimetati alevikuks. Asulas on savitoodete muuseum ja 1886 rajatud keraamikatehas. Nime tüveosa vasteks sobib häälikuliselt isikunimi *Siim*. Lõpu *-sti* kohta on avaldatud arvamust, et tegemist on kontaminatsioonilise moodustisega. – VP

ENE-EE: XII, 511; EO: 218; PA IV: 23; PTK I: 221; PTK II: 66; SK II: 57

Siivertsi <-sse> Vai – Narva linnajagu. ⇒8C2 ♦ Siivertsi on nime saanud Riigi ehk Vaasa mõisa karjamõisa (1767 *Sievers*, 1796 *Sievershausen*) järgi. XIX saj lõpul ja XX saj algupoolel kujunes Siivertsi tööstusasulaks, hiljem eramurajooniks. Karjamõis on nimetatud omaniku von Sieversi järgi. Veel 1920. a-tel on Siivertsi mainitud külanä (Siversk). Vrd Puhkova. – MK

EAA.854.7.194:1, L 1; ENE-EE: VIII, 490; EVK; KNAB

Sika¹ <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), 1684 *Tolema Pepp*, *Tolema Meus*, 1688 *Tallemo Sicko Peep*, *Tallemo Meus*, 1758 *Sicka Peter*, 1765 *Dorf Sikka*. ⇒44C2 ♦ XX saj on Sika küla olnud ametlik 1930. a-tel, hiljem on ta arvatud Toodsi küla alla. 1977–1997 oli Nogu küla osa, taastati 1997. See koht on seostunud ka Tallima külale nime andnud lisanimega. Lisanimi Sika ilmub välja XVII saj lõpus (vrd 1758 *Auf Tallina Sicka Meus Land Sicka Peter*). Seda kanti hõlmanud *Aroküläs (1588 *Ara*) on ka juba XVI saj lõpus kirja pandud talupoegade lisanimed *Sik* ja *Sikow*. Sika lisanimi pärineb kõige tõenäolisemalt inimese võrdlemisest koduloomaga *sikk* : *sika* 'sokk', kuid tuleb mõnda, et selle sageli esineva lisanime taga võib mõnikord olla ka sig-alguline saksa nimi, vrd *Siegfried* > *Sikka*. Sika edelaosa on Mar'amäe (Marjamäe), mis oli ametlik küla kuni 1977. – ES

EAA.308.2.178; EAA.567.3.252:11, L 9p;

EAA.1268.1.401:94, L 90p; PA I: 32; Rajandi 1966: 218;

Roslavlev 1976: lisa 10; SK I: 379

Sika² <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas (Vana-Kasaritsa ms), 1630 *Sicke Handt*, 1638 *Sicka Kersten*, 1684 *Sicka Mick*, 1765 *Sikka*. ⇒45A2 ♦ XVIII saj ja XIX saj alguses tunti Sika küla ümbrust kui Kurvitsa küla (1765 *Dorf Kurwitz*). XVII saj

algupoolel loetleti selle kandi talusid Kasaritsa küla all, ka Vana- ja Vastse-Kasaritsa mõisa piir tundub olevat aetud mööda varasemat suursarase piiri. Võimalik, et 1630. a *Sicke Handt* oli sama isik kui 1627. a *Stencko Henndt*. Kui nii, siis oleks sinise Sika nime algupäraks hoopis slaavipärane isikunimi. Juhul kui oletus ongi õige, siis on nime teisenemiseks ikkagi vajalik olnud, et muutuvat nime tajutaks lähedaseks Lõuna-Eestis tavalisele lisanimele *Sika* 'soku'. Sikaga liideti 1977 Issagu (Issaku), Kaasjärve, Kahromõtsa (Kahrometsa), Mäeküla (Mäeküla) ja ↑Tulba küla. Vrd Sika¹. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:48, L 44p; Rev 1638 I: 205; Roslavlev 1976: lisa 3

Sika³ <-le>, koh <-lõ> Plv – paik (küla) Põlva maakonnas Põlva vallas (Peri ms), 1627 *Sicca Peter*, 1688 *Sigga Mart*, 1757 *Sigga Michel*, u 1900 *Cuca* (küla). ⇒40A2 ♦ Liideti 1977 Andrega. Esmamainingus oli tegemist pagened talupoja lisanimega. Sika oli hajatalu Alaküla ja Mäe-Peri (↑Naruski) piirimail. Talu juurde tekkinud veski, kõrtsi ja Peri valla Sika kooli järgi kujunes talunimest XIX saj külanimi. Vrd Sika¹. – ES

EAA.3147.1.172:220, L 196p; Rev 1624/27 DL: 62;

Vene TK 42

Sikakurmu [*sika_kurmu*] <-le ~ -'kurmu> Võn – küla Tartu maakonnas Meeksi vallas (Meeksi ms), 1925 *Sikakurmu*. ⇒34A3 ♦ Varasema nimega *Pessiva või *Pesiva. Kohalikud seda nime ei tunne ja väidavad, et küla on alati kutsutud Sikakurmuks. 1627 on koht olnud tühi, hiljem on seal märgitud hajatalud. Küla kuulus algul Rasina mõisale, kes müüis selle 1880 koos Uulika karjamõisa, Uulika ja Issaku külaga Meeksi mõisale. L. ja I. Rootsmäe arvates tuli Sikakurmu nimi käibele XIX saj II poolel Sika talu või Sikapalu alusel, veel Rükkeri kaardil 1839 on *Pesiwa*. J. Simm etümologiseerib Sikakurmu nime sõnadest *sikk* : *sika* 'sokk' + *kurmu* : *kurmu* 'eraldatud maakoht, sopp, nurk'. Kuna Sika-nimeline talupoeg on *Pessival elanud juba XVIII saj lõpul, on nime algusosa ilmselt isikunimi. Küllap on Sikakurmu tähistanud üht *Pessiva osa. Rootsmäede esitatud pärimus, et nimi on saadud metskitsedelt (sikad), keda Sikapalu palju olnud, on vist rahvaetümoloogia. Küla varasema nime *Pessiva ehk *Pesiva (1627 *Pessweh*, 1758 *Dorff Pessiwa oder Streugesinder*, 1790 *Pessiwalt Sikka Johan*, 1814 *Die Streugesinder Pessywa*, 1839 *Pesiwa*) jaotab Simm osadeks *Pessi* + *va* ning oletab, et nime algusosa häälikuliseks vasteks võiks olla *päss* : *pässi* 'oinas', seega võiksid Sikakurmu ja Pessiva tähenduslikult ühte kuuluda. Järelosa *-va* jätab ta lahtiseks. Seletus pole siiski usutav, pealegi pole kindel, kas nimi on tegelikult Pessiva või Pesiva (vrd 1839). Sikakurmu küla idaosa on Issaku (*Essäku*, ↑Essaksoo) (1811 *Issako*, 1816 ja 1826 *Essako*, 1925 *Issaku*), mille nimi pärineb isikunimest. Sikakurmu piires on ka endine ↑Uulika karjamõis. Osa Sikakurmu (Issaku) küla taludest on Nõukogude ajal liidetud Riitemõtsa külaga, nüüd Aravu osaga. Koha nimi on Luksõnburk [*luksõn'bur'k*']. – MJ

Rootsmäe 2016: 602, 655, 658, 661–662, 671; Simm

1973: 85–86, 106, lisa 141; Simm 1977: 118–119;

Tartumaa 1925: 476

Sikalaanõ [*sika_laano*] <-*'laande* ~ -sse>, koh <-*'laandõ*>, kirjake varem ka *Sikalaane* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Sänna ms), 1765 *Dorf Sikka*, 1839

Sikka. ⇒44B2 ♦ Küla on tekkinud Sänna mõisa 1920. a-te asunikataludest metsanime Sikalaan järgi. Samal kohal paiknes varem Sika talu, mille maad ilmselt XIX saj keskel mõisaga liideti. 1977–1997 oli Sikalaanõ Sänna osa. Vrd Sika¹. – ES

EAA.1268.1.401:247, L 241 p; Rücker; Vene TK 42

Sikana <-sse> Tor, Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Tori ms, Vana-Vändra ms), 1638 *Sickana* (tühi taluase), 1797 *Sikkama* (karjamõis). ⇒22B4 ♦ L. Kettunen on nime aluseks pidanud loomanime-tust *sikk* : *sika*, na-lõpp tuleneb sõnast *nina*. Liitsõna *sika* + *nina* on peetud ka isikunimeks. Sikanaga on 1977 liidetud osa ↑Lõhmuslaane külast. – MK

BHO: 548; EO: 134; Mellin; Rev 1638 II: 14

Sikassaare [*sikas_saare*] <-saarde> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Siksar*, *Solitude*, 1690 *Siksaar* (mõis), 1798 *Siksar*, 1923 *Sikassaare* (asum). ⇒50B4 ♦ „Eesti mõisate“ andmeil eraldati Sikassaare mõis Elimest ja Lümandast ajavahemikus 1744–1750, Buxhövdeni teatel oli mõis 1690. Veel 1945. a nimekirjas oli märgitud mõisana, külna 1970. Nime eestikeelse kuju vasteks sobiks *sikk* : *sika* 'sokk' või *sikk* : *sika* 'pähklitupp'. Vrd Siiksaare. – MK

BHO: 549; Buxhövdens 1851: 75; EM: 121; KNAB; SK I: 379

Sikeldi <Sikeldi ~ -sse> Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas, mõis, sks *Siklecht*, 1241 *Sicaleth*, *Sicaloth* (küla), 1409 *Sickelecht*, 1495 *Sekenlecht* (mõis). ⇒12A3 ♦ 1410 tekkis küla kõrvale mõis, mis hiljemalt 1495. a-ks omandas samuti Sikeldi nime; küla kadus ürikutest. 1920. a-tel tekkis Sikeldi mõisa ümber asundus, mis 1977 nimetati Sikeldi küllaks. Nimi koosneb kahest osisest: *sigä* + *lähe* : *lähte* 'allikas'. Mõisa nimi oli P. Johanseni arvates 1410 *Karrever* või *Keirivere*. Varem esines see külna (1241 *Kiarkiuer*, 1409 *Kergevere*), nimi on ilmselt nüüdis-kirjaviisis *Käriveri. Sarnaseid nimesid leiame ümbruskonnast tänapäevalgi: Salutaguse mõisa Karivere talu (Hag, ↑Loone) ja ↑Käriveri küla (Juu). Seetõttu ei ole Johanseni samastus kindel. Sikeldi mõisat on XVIII saj nimetatud ka *Ülesoo mõisaks (1732 *ülleso m.*), sest mõis paiknes külade poolt vaadates teispool sooriba. Mõisast läänes asus endine Rugula ehk Rõgula küla (1586 *Rockel*, 1725 *Rugula*, 1844 *Ruggala*), mis XIX saj mõisastati. – PP

Bfi: I, 77, 107, 108, 477; Joh LCD: 603–604; Kallasmaa, Päll 2009: 578; LCD: 42r, 42v; Mellin; Rev 1586: 104; Rev 1725/26 Ha: 276; Schmidt 1844; Thor-Helle 1732: 313

Siksälä [*'sikk_sälä*] <-sse ~ 'külla>, kirjak varem ka *Sik-sali* Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), 1820 *Siksällä* (tal), u 1866 *Сиксаль*, 1909 *Sik-sali*. ⇒45B4 ♦ XVII saj asustamata kohta oli 1820. a tekkinud Siksälä talu Misso küla all. XX saj oli küla kahe taluga, kummalgi oma veski Mustjärvest välja voolaval ojal: Siksälä veski ja Sika veski. Nimi tuleb Võrumaal levinud loodusnimest Sikksälg 'sika selg' või Sikksälä mägi. Niimoodi on mõnikord nimetatud teravaharjalist mäeseljandikku või seljandike rida. Ka Antslas leidub Siksälämägi (Hauka kõrts = Siksälä kõrts), Saaluse mõisas (Rõu) oli kuni 1960. a-teni Sik-sali algkool. Millise mäe järgi täpselt on saadud Misso Siksälä nimi, pole teada. Siksälä küla oli 1977–1997 Hino küla osa. Küla paikneb muistsel asulakohal, kus on katkematult elatud I aastatuhandel ja keskajal, kuid mitte enam XVII saj. Tõenäoliselt kandis just see asula Pugola nime, vrd Hino järve vana nimi Pugola

järv. Pugolast sai laiem küla ja kandi nimi (1561 *Пугола*, 1630 *Bockola kylla*, 1684 *Pugulla*). Pugola on läänemeresoome la-lõpuline külanimi, mis võiks põhineda muinasaegeel isikunimel. Selle päritolu kohta ei saa midagi kindlat väita, kuna häälikukombi-natsioon on rahvusvaheliselt levinud. Soome *Pokela* talunimesid peetakse Skandinaavia *Puke*, *Bugge* põh-jal tekkinuteks, vastena vanasaksa *Bucco*, *Bochild* jt. Häälikuliselt sobivaid isikunimesid leidub ka balti ja slaavi keelte poolel. Teine vana kohanimi, millega saab Siksälät seostada, on *Kandala (1563 järve nimi *Кандола*, 1585–1588 *Kandala* vardjaskond, 1627 *Kandella* küla). See on läänemeresoomelik nimi, mille taga ei näi olevat isikunimi, vrd *kand* : *kanna* (võru *kunds* 'jalakand', *kands* 'eseme kand'), sm *kanta* 'kand, millegi alus, lähtekoht') ja maastikusõna *kand* : *kannu*. Vrd Hino järve, Kandle, Misso, Pupli. – ES

BAL: 672; EAA.1271.1.224:128, L687; EAA.308.2.178, L 1; Roslavlev 1976: 18; Saar 2008: 143; Siliņš 1990: 265; Sukunimet 1992: 447; Stoebe 1964: 63; Truussmann 1897a: 40; Tupikov 2004: 325; Vene TK 126

Sikupilli [*siku_pilli*] <-pilli ~ -sse> – Tallinna asum Lasnamäel. ⇒1B2 ♦ XX saj algul vanade paemur-dude kohale rajatud linnajagu. Kuna paljud selle kandi elanikud pidasid kitsi, on R. Nerma vahenda-nud arvamust, et paik on nimetatud kitsede pideva kisa tõttu. Nimi võidi ka panna Torupilli eeskujul, mis sai nime kõrtsi järgi. On lisaks teateid, et Lasna-mäe veerul olevat karjamaad kutsuti Sikupilliks ja see nimi laiienes hiljem asumile. Vrd Torupilli. – PP

Nerman 1998: 87–88; Tallinn 2004: II, 171; Tallinna asumid 2013: 100

Silla¹ <-le> Kul – küla Lääne maakonnas Kullamaa vallas (Kullamaa ms), XVI saj I poolel *Szilla Janus* (möl-der), 1798 *Silla* (kõrts ja veski). ⇒20C1 ♦ Küla asub Liivi jõe keskjooksul Risti–Virtsu maantee ääres, kus Teenuse tee otsa kohal oli sillakoht. XIX saj lõpus ja XX saj alguses oli Silla väike alevik. Maa-asulate arvestuses oli 1970 Kullamaa III, al 1977 Silla küla. XVIII saj oli kihelkonnas mitmeid talupoegi, kelle lisanimes esines -*silla*. Võib-olla on nimega ühenda-tav Suur-Kullamaa mõisasulase lisanimi *Kallasilla Jahn Michel* (1725), kuid praegustel andmetel pole see kindel. Silla lisanime, mis oli Kullamaal levinud juba XVI saj (*Szilla Janus*), on siinse kohanimega ühendanud F. Stackelberg. – MK

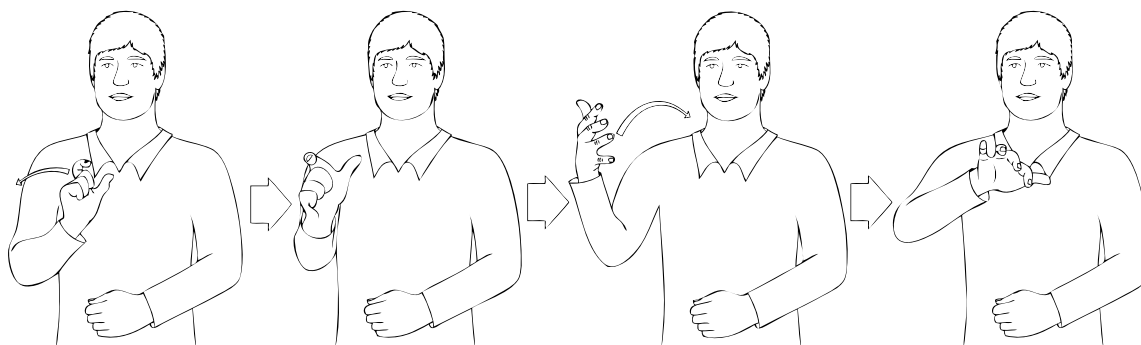
ENE-EE: VIII, 498; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 86; Stackelberg 1928: 185, 241

Silla² <-le> Pär – küla Pärnu maakonnas Paikuse vallas (Reiu ms). ⇒28C2 ♦ Silla küla kohal Reiu jõe alam-jooksu paremal kaldal oli Pärnu omaaegne linnamõis ↑Reiu (sks *Reidenhof*), mille asemel omakorda oli varem al XIV saj-st Pärnu linnale kuulunud küla. Silla nimi pandi külale 1939. a paiku, enne seda olid Reiu asunduse osad vallakirjades Jõeküla ja Metsaküla. Vrd Raeküla². – MK

ENE-EE: VIII, 88; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB

Silla³ <-le> Mus – küla Saare maakonnas Mustjala val-las (Mustjala ms), 1798 *Silla* (küla). ⇒49C3 ♦ 1977–1997 oli Mustjala osa. Küla asub maantee-de ristumiskohas, külas on ka Silla talu. Nimi pärineb tõenäoliselt sõnast *sild* : *silla*, mis rahvakeeles võib tähendada ka maanteed. – MK

EAN; KNAB; Mellin; Rehepapp; SK I: 380

Sillamäe viipenimi. Kohanime tõlge, viiped „sild“ ja „mägi“.

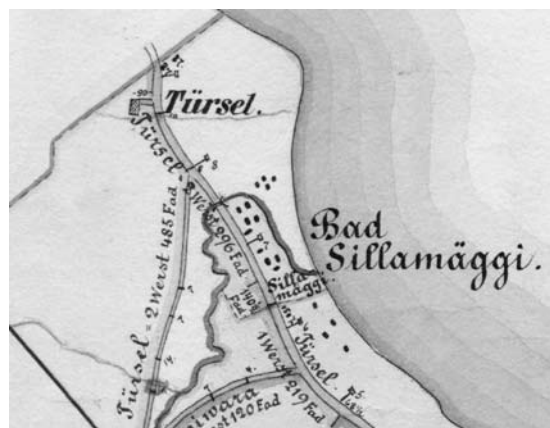
Sillamäe [silla_`mäe] <-le> Vai – linn Ida-Viru maakonnas, poolmõis. ⇒8A2 ♦ Sillamäed on esmalt mainitud kõrtsikohana 1502 (*thor Bruggen*). Algselt oli tegemist vana ülekäigukohaga Sõtke jõest. Mellini kaardil on märgitud Sillamäe nime all Sõtke jõgi (1796 *Sillamäggi Fl.*). 1849 eraldati Vaivara mõisast Sillamäe poolmõis. XX saj algul kujunes Sillamäe küla suvituskohaks, 1949 nimetati Sillamäe Narvale allutatud aleviks ja 1957 vabariikliku alluvusega linnaks. Tööstusasulaks kujunes Sillamäe juba Eesti Vabariigi ajal 1920. a-te lõpust ja 1930. a-test. Pärast Teist maailmasõda rajati sõdurite ja vangide poolt mäekeemiaettevõtte ja töölisasula. 1957–1991 oli Sillamäe peamiselt vene elanikkonnaga suletud linn. – MK

ENE-EE: VIII, 499; KNAB; LUB: (2) II, 247; Mellin

Sillaotsa [silla_`otsa] <-le> Pai – küla Järva maakonnas Paide vallas (Mäo ms), 1796 *Sillaots* (kõrts). ⇒13C4 ♦ Külana mainitud hiljemalt 1970. Küla on tekkinud kõrtsi juurde, kõrts on nime saanud silla järgi. Sild üle Pärnu jõe ja ajalooline kõrts jäävad praegu juba Paide linna piiridesse. – MK

KN; KNAB; Mellin

Sillapää [silla_`pää] <-le> Räp – küla Põlva maakonnas Rāpina vallas (Rāpina ms), 1582 *Syllaba*, 1588 *Sylaba*, 1601 *Sillafer*, 1630 *Silla Peh kylla*, 1638 *Sillape*, 1731 *Süllaphä*. ⇒40C1 ♦ Mainimiste algusest 1730. a-teni oli Sillapää tavoline küla tolleaegse Rāpina mõisa suhtes teisel pool Vöhandu jõge. Pärast paberivabriku rajamist 1734 algas küla maade mõisastamine. XIX saj alguseks oli küla kadunud ja küla ühte otsa tekkinud paberivabriku tööliste asula Paprökülä (sks *Papierdorf*, *Fabrikdorf*), praegune Vabrikukülä. 1850. a-tel püstitati Rāpina mõisa uus peahoone, mis sai endise küla ja selle asemele tekkinud karjamõisa järgi rahvapärase nime Sillapää loss. Veel 1903. a kaardil on Sillapää lossi juures asuvaid Rāpina mõisa majandushooneid määratletud kui *Hoflage Sillapäe*, st Sillapää karjamõis. Sillapää oli 1970. a-tel kirjas asundusena, al 1977 küla. Ajaloolise Sillapää küla nimi pärineb tõenäoliselt sillakohalt Vöhandu jõel (*sillapää* = *sillaotsa*, vrd sm *pää* 'ots'). XVII saj lõpu kaardi järgi ei paiknenud sild hilisema veski ja paberivabriku juures, vaid allavoolu tolleaegse Rāpina mõisa juures Liivamäel. Nime on ühel korral kirja pandud ka *vere-lõpulisena* (1601 *Sillafer*). Ilmselt ei saa nime tõlgendada Rāpina põlisest isikunimest *Siila* lähtuvaks, ehkki ka selline võimalus on olemas: **Siila+pää*. Esmamainingu nimekuju seda tõlgendust siiski ei toeta. Vrd Haavapää, Pahtpää. – ES EAA.567.3.190:99, L 98p; EAA.2469.1.761, L 3; EAA.308.2.103; EVK; PA I: 92, 264; Rev 1601: 19; Rev 1638 I: 270; Roslavlev 1975: 15, 24

Sillamäe suvituskoht Vaivara khk teedekaardil. 1900.

EAA.3724.4.1791, L 1.

Silmsi¹ [ˈsilmsi] <ˈSilmsi ~ -sse> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas, karjamõis (Paunküla ms), 1241 *Silmus*, 1462 *Silmes* (küla, mõisaase), 1726 *Silms* (küla). ⇒13A2 ♦ Põline küla, mille asemele XIX saj rajati karjamõis ning talud asustati ümber. Omaniku järgi sai karjamõis algul nime *Magnushof* (1882). 1920. a-test uuesti küla, 1977–1998 oli Rava küla osa. L. Kettunen pakub HJn Silmsi (↑Pikavere¹) eeskujul nime võimaliku lähtekohana välja sõna *silm*, nt **Silmane*: **Silmase* > *Silmse* > *Silmsi*. Vrd -si. – TL

Bfl: I, 243; BHO: 550; EO: 205–206; Joh LCD: 605–606; Rev 1725/26 Ha: 305

Silmsi² [ˈsilmsi] <ˈSilmsi ~ -sse> Pee – küla Järva maakonnas Koigi vallas, mõis, XIV saj *Silmus*, 1564 *Silmis* (küla), 1615 *Sillmis* (kroonu küla), 1796 *Silms* (mõis). ⇒24A1 ♦ Silmsi mõis rajati XVII saj enne 1686. a. XX saj asundus ja küla, mis liitusid millalgi pärast Teist maailmasõda enne 1970. a. Silmsist kagus, praeguse Vaali piires, olid varem Silmsisoo (1945 Silmsi-Uudismaa asunduse) talud, mida on mõnel kaardil ka Silmsi külaks nimetatud. Vrd Silmsi¹. – MK

BHO: 550; Blumfeldt 1949: 170; KNAB; Ungern-Sternberg 1912a: 68

Simisti <Simisti ~ -sse>, koh ka *Simmiste*, kirjak varem ka *Simiste* Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Pädaste ms), 1627 *Simeste Michell*, 1645 *Simmist* (küla Kuivastu vakuses), 1798 *Simist*. ⇒51C2 ♦ Nimi on lähtunud isikunime *Siimeon* mugandist, vrd *Siim*, *Simm(u)*. – MK

BHO: 550; SK I: 382

Simmuli <-sse>, koh <-lõ, -n> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Vastse-Nursi ms), 1684 *Simula Mick*,

Sindi viipenimi. Kohamärk sisaldab s-sõrmendit.

Simula Hindt, 1765 *Dorf Simmula*, 1798 *Simāla*. ⇒44C2 ♦ Simmuli oli 1977–1997 Lauri küla osa. Talurühm ja küla Kahrila järve ääres on nime saanud talupoja lisanimest, milleks on eesnimi *Simmul*. Simmuli algnimi pole täiesti selge. Samueli mugandus *Sammul* võib olla olnud eeskujuks Siimeonist lähtuva nime (üldjuhul *Simmun* : *Simuna*) teisenemisele *Simmuliks*. Külanimi on algselt olnud *a*-tüveline, kuid muutunud *i*-tüveliseks. Võib-olla on taas mängus *Sammuli* eeskujuga, kuid *i* võib olla nimesse sugenud ka mitmuse tüve kasutamisest kohakäänetes. Vrd *Simula*. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:281, L 275p; Mellin; Rajandi 1966: 152, 156

Simula <-le>, koh <-lõ ~ Simulilõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), u 1683 *Simona Kersten*, 1765 *Dorf Simula*, *Simmola*, 1839 *Simūli*. ⇒45A2 ♦ *Simula* oli 1977–1997 Jaanimäe küla osa. Külanimi on tekkinud esmalt talupoja lisanimena, võimalik et isegi XVII saj keskel, sest 1684. a ülevaatekaardi ja kirjeldusraamatu järgi on siin juba kolm teistsuguste lisanimedega taluperet. Näib, et algtaalu nimi jäi püsima suulises pruugis ja pandi kaardile kaardistuse varasemas järgus. XVIII saj keskpaigast märgitakse *Simulat* omaette külanäime. Nimi pärineb eesnimelt *Simmun* : *Simuna* (algnimi *Siimeon*), milles Võrumaale iseloomulikult näib olevat toimunud muutus *Simmun* > *Simmul*. Vrd 1758. a kirjapanekut *Auf Simone Hins Land Simmola Hann*. *Simula* piiresse kuulub lõunas Peräjärve (Peräjärve), mis kuni 1977 oli omaette küla. Vrd *Simmuli*. – ES

EAA.308.2.225, L 1; EAA.308.2.178, L 1;

EAA.1268.1.401:83, L 79p; EAA.567.3.252:16, L 13p;

Rücker

Simuna¹ <-sse> *Sim* – alevik Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas (Avanduse ms, *Simuna* krkms). ⇒15A3 ♦ Alevik on tekkinud XIX saj *Simuna* kiriku juurde endistele *Katkuküla* maadele (↑*Avanduse*), nimi on saadud kiriku ja kirikumõisa järgi. Vrd *Simuna*². – MK

BHO: 551; ENE-EE: VIII, 508

Simuna² <-sse> *Sim* – kihelkond ajaloolisel Virumaal, sks *St. Simonis*. ♦ Kihelkond hõlmab Laekvere valla, enamiku Rakke vallast, Vägeva ümbruse Jõgeva vallast ja Peressaare ala Tudulinna vallast, a-ni 1346 haaras ka Väike-Maarja ümbruse. Arvatakse, et kirikukihelkond rajati 1220. a-tel **Lemmu* (*Lemmun*, *Læmund*) muinaskihelkonna lõunaosast Püdivirust. P. Johansen oletusel moodustas koos hilisema Viru-Jaagupiga ühe kihelkonna. Algselt oli kihelkonna nimi *Katkuküla* (sks *Kattküll*) vastava muinasküla nime

järgi (1241 *Katcækylæ*, ↑*Avanduse*), mille aluseks on *katk* : *katku* 'soine maa, mülgas'. Kihelkonna nüüdne nimi on pandud pühaku järgi. – MK

ENE-EE: VIII, 508; Joh LCD: 46, 417

Simunamäe [*simuna_`mäe*] <-le> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Malla ms), u 1900 *Симономяги* (küla). ⇒5C2 ♦ 1977–1997 oli Letipea osa. *Simunamäe* nimi on pandud loodusnime järgi, külas on olnud *Simumäe* talu. – MK

EAN; KN; KNAB

Sinalepa [*sina_`lepa*] <-`leppa ~ -sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas, mõis, sks *Sinnalep*, 1591 *Sinilepp* (vakus ja küla), 1594 *Sinnelep*, 1598 *Siniläp och Mea*, *Siniläpp by* (vakus ja küla), 1688 *Sinnalep* (mõis). ⇒19C1 ♦ C. Russwurmi andmeil oli küla 1500. a-tel Haapsalu toomherra tulumaa. *Sinalepa* mõis eraldati Parilast 1673. 1920. a-test *Sinalepa* asundus, al 1977 küla. Küla on tõenäoliselt nime saanud lahe järgi, mille kaldal ta kunagi asus: *sini- + lõpp* 'laht'. Mõis kuulus algusest peale Kursellidele, nende järgi on mõisat eesti keeles nimetatud ka Kursla mõisaks (1732). Küla lääneosa on Traavita, nimetatud endise karjamõisa (1844 *Trawet*) järgi. – MK

Bfl: II, 935; BHO: 551; EAA.1.2.937:83, 85, L 83,

86; EAA kinnistud; EM: 88; KNAB; Saaga: SRA

Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar,

55410/5:169, L 168; Schmidt 1844; Thor-Helle 1732: 320

Sindi <`Sinti ~ -sse> Tor – linn Pärnu maakonnas, mõis, sks *Zintenhof*. ⇒28C1 ♦ *Sindi* on 1834 *Saia* ja *Tõela* küla maadel asutatud kalevivabrik juurde tekkinud asula, mis 1921 sai aleviks, 1938 linnaks. Linn on nime saanud *Sindi* mõisalt (praegu Paikuse alevi piires), mis kuulus alates orduajast *Zinteni* perekonnale, kuni XVII saj läks kroonule. Nimi pärineb omanikunimest. Varasem *Saia* küla (u 1500 *Saia* veski, 1638 *Saya* talu, 1715 *Sayaküll*, 1797 *Saja* küla) paiknes *Sindi* kirdeosas, *Tõela* küla (1797 *Täla*) edelaosas. Vrd *Paikuse*. – MK

BHO: 528, 693; EAA.567.3.161:16, L 15p; ENE-EE:

VIII, 509; Mellin; Uustalu 1972: 267–268

Sinejärv [*sine_`järv*], kirjak ka *Ainja Sinejärv* ~ *Sinijärv* Krk – järv Viljandi maakonnas Karksi vallas. ⇒37B2 ♦ *Allikajärv*, asub *Ainja* järvest kagus *Ainja* ja *Äriküla* lähedal. *Sinejärvest* algab *Saviaru* jõgi, mis voolab läbi *Ainja* järve *Õisu* järve. Nimi on värvusenimetuse järgi, vrd *sini(ne)*. – MK

kalapeedia.ee

Singa <-le> Har – küla Võru maakonnas Mõniste vallas (Saru ms), 1684 *Rincka Jacob*, *Rincka Peeter och Hindrick* (ümberkirjutusveaga, p.o *Sincka*), 1706 *Sincka Hans*, 1744 *Singa Rein*, *Suncka Jacob*, 1826 *Singa*, 1839, 1858 *Senga*. ⇒44A3 ♦ *Singa* nimi ilmus allikatesse XVII saj lõpul talupoegade lisanimena, XIX saj talu- ja paikkonnanimena, küllaks kujunes hiljemalt XX saj alguseks. Nimi võib pärineda isikunimest *Sink* : *Singa*, mille lähteks on kas saksa perekonnanimi *Schenk(e)* (algse tähendusega 'kõrts, joogikoht') või vanarootsi haruldane eesnimi *Sighniut*. *Singaga* on 1977 liidetud ↑*Ahli* ja *Jaanimäe* küla. – MF

EAA.308.2.169, L 1; EAA.567.3.168:5, 14, 29, L 4, 11p,

27p; EAA.1295.1.756:188, L 176; EAA.1865.2.3/12:194,

L 223p; Lexikon der Familiennamen 2008: 529; SPK: 414

Sinialliku [*sini_`alliku*] <-le> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Viljandi ms), 1782 *Sinialliko Andres* (talupoeg Viljandi mõisa all), 1797 *Siniallik*

(veski), 1839 *Siniällika S.* (järv). ⇒30C2 ♦ Matapera küla Raudna jõe vasakkaldal olev osa nimetati 1977 Siniälliku küllaks lähedal olevate allikate ja järve järgi. Küllaga on 1977 liidetud osa ↑Vardja külast. Põhjaosa piirkonda nimetatakse Orrikaks, tõenäoliselt oli seal XVIII saj Orika kõrts (1782 *im Orrikaschen Krüge*). Vrd Matapera. – MK

EAA.567.2.979:3, L 4; EAA.1865.5.71:14, L 13; KNAB; Mellin; Rücker

Siniküla [*sini_küla*] <- külla ~ -sse> Ksi – küla Tartu maakonnas Laeva vallas (Laeva ms), u 1900 *Метсануркэ*, 1922 *Metsnuka*, 1930. a-tel *Metsanuka*. ⇒25A4 ♦ Hajatalud Laevast põhjas metsaga piiratud alal said Metsanuka nime millalgi XIX saj II poolel. Siniküla nimi tekkis rahvasuus Laeva metsapunkti ehitatud siniseks värvitud majade järgi 1950. a-te lõpus. 1964 nimetati Metsanuka ka ametlikult Sinikülaks. – PP
KNAB; Laeva koduleht

Sinima <-le> Emm – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Kassari ms), 1798 *Sinima* (talv). ⇒47C4 ♦ Hajatalu näib olevat küllaks kujunenud alles 1920. a-tekst. Nime päritolu ei ole päris selge. Ilmselt koosneb sõnadest *sini-* ja *maa*. Piirkonnas on esinenud varem Siniku lisanimi (1726 *Sinnigo Clement*). – MK
HK: 228

Sinimäe [*sini_`mäe*] <-le> Vai – alevik Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas. ⇒8B3 ♦ Vaivara mõisa (sks *Waiwara*) maadele tekkis 1920. a-tel Vaivara asundus (1922) või Mõisaküla. 1939. a asunduste kaotamisel nähti ette Vaivara asunduse osale anda Sinimäe nimi. 1970. a-tel Sinimäe asund, al 1977 alevik. Nimi pärineb loodusnimest, Sinimägede järgi. Aleviku põhjapoolset osa nimetati 1920. a-tel Jaamakülaks. Vrd Vaivara². – MK

ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 12-525 asunduste kohta); KNAB

Sipa¹ <' Sippa ~ -sse ~ -le> Kul, Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, sks *Sipp*, 1583–1589 *Sippa*, 1591 *Libla eller Sippa*, 1664 *Sipp* (mõis). ⇒11A4 ♦ 1414 on mainitud mõisat nimega *Libell* (1527 *Lybla*, 1597 *Libell*, *Liebell*). 1583–1589 oli Sipa küla *Libella* mõisa all, külanimi sai hiljem ka mõisa nimeks. Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus liideti 1977 Sipa küllaga. Sipa mõis jäi Kullamaa, küla Märjamaa khk poolele. Sipa nime aluseks võiks olla isikunimi *Sipp* < *Sibbert* (*Sigbert*), *Sippo* < *Sigfrid*. Kasari jõe läänekaldal (Kul) Sipa mõisast põhjas on Seljaküla, nimetatud Sipa mõisa heinamaa Seljametsa järgi (1904 *Selja mets*), selle kõrval oli Selja karjamõis (sks *Kronenthal*). Idakaldal (Mär) on Sipa küla idaosa Metsaküla (1811 *Metsküll*, 1844 *Metsakül*), mille piires paikneb endine Keha karjamõis (sks *Libella*, 1871 *Kaehha*, vrd 1923 *Libella talu*, 1929 *Libella karjamõis*). – MK
Bahlow 1967: 487; Bfl: II, 195, 732; BHO: 552; EAA.1864.2.VI-69:329, L 307p; ERA.T-3.24.197, L 2, 3; KN; Nimikirja 1984: 151; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:247, L 71; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/4:41, L 54; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Sipa² <' Sippa ~ -sse ~ -le> Hag – paik (küla) Harju maakonnas Kernu vallas (Vardi ms), 1564–1565 *Sippava*, 1871 *Sippa*. ⇒11B2 ♦ Liideti 1977 Kustja küllaga. Nimi võib pärineda isikunimest. Vrd Sipa¹. – PP
EAA.1.2.931:47, L 40; KNAB; Rev 1725/26 Ha: 238; Schmidt 1871

Siniälliku küla Pärsti vallas. 1928. EAA.1770.1.113, foto nr 24.

Sipa³ <' Sippa ~ -sse ~ -le> Lih – paik (küla) Lääne maakonnas Lihula vallas (Lihula ms), 1254 *Cippe* (küla), 1565 *Sips wackan*, *Sippa by* (vakus ja küla), 1689 *Sippeby* (küla). ⇒20A3 ♦ 1254 jagati Lihula sarase külad ordu ja piiskopi vahel, kumbki sai kaks küla, Sipa küla jaotati kaheks. 1667 eraldati Sipa Karinõmmest omaette mõisaks (sks *Sippa*), hiljem oli Lihula mõisa kõrvalmõis. 1920. a-test küla, 1977 ühendatud Alaküla ja Valustega. Vrd Sipa¹. – MK

EAA.1.2.932:19, L 17; EAA.1.2.941:1640, L 1630p; EM: 84; LUB: VI, 2736; Läänemaa 1938: 269

Sipe <-le> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas (Vana-Kuuste ms), 1627 *Sippe*, *Sippo*, 1796 *Sibbo*, 1839 *Sippekülla*. ⇒33A3 ♦ Vahepeal 1970. a-tel kuni 1977 Küti-Sipe küla. Küla nimi võib pärineda isikunimest (vrd sama päritolu sm *Sipoo*, *Sippola*). Praeguse küla piiridesse jääb Küti karjamõis (sks *Kütti*). Vrd Sipa¹. – EE

EM: 92, 157; Mellin; Rev 1624/27 DL: 119, 125; Rücker; SPK: 415

Sipelga <-le> Kod – küla Tartu maakonnas Peipsiääre vallas, vn *Мыравьёвка*. ⇒26C4 ♦ 1928.–1930. a rajatud uus väikeste kruntidega küla, osalt vene asustusega. Nime motiiv on teadmata. 1930. a-te kaardil ka Uus-Kõnnuniidu nime all. – PP

EVK; KNAB; NL TK 25

Sirevere <-` verre ~ -sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas (Avanduse ms), 1494 *Syrever* (heinamaa), 1796 *Sirrefer* (küla ja kõrts). ⇒15A3 ♦ Balti kohaleksikon (BHO) on küllaga samastanud Avanduse mõisa järgi olevate külanimede kirjapanekud 1494 *Saer* ja 1510 *Sare*. Kui nii, siis on nimi vahetunud, aga samastus on siiski kahtlane. Sirevere algusosa aluseks võiks olla *sire* '(põllu) riba'. Sireverega liideti 1977 osa ↑Kissa külast. – MK

Bfl: I, 467; BHO: 552; VMS

Sirgala [*`sirgala*] <-sse> Vai – Kohtla-Järve linnajagu Viivikonnas (Vaivara ms), 1241 *Cirpæ* (küla), 1466 *Sircks*, 1498 *Sirkes*, 1583 *Sircula*, 1637 *Sirkala*, 1765 *Sirgala*, u 1900 *Сиргала* (küla). ⇒8A3 ♦ Sirgala linnajagu on saanud nime Sirgala küla järgi linna- jaost põhjas, mis suuresti hävis Teises maailmasõjas. Külaaseme juurde rajati 1959–1962 Sirgala karjäär. Sirgala asula oli 1962–1993 Viivikonna alevi osa, pärast seda kuulub Kohtla-Järve Viivikonna linnaosa alla selle lahustükina. Vana Sirgala küla ala on 1977 liidetud Mustanina küllaga. P. Johansen on pidanud külanime XIII saj üleskirjutust vigaseks, peaks olema **Cirge* või **Cirke*. Näib, et XV saj on nimi olnud *ne-*: *se-lõpuline*, hiljem on siirdunud *la-liiteliste* rühma. Liite ees oli arvatavasti isikunimi, vrd sõnu *sirk* :

sirgu 'rohutirts', 'lind'; *sirkane* 'pikakoivaline (mees)'. P. Johansen on nimele võrdluseks toonud soome kohanime Sirkkala. – MK

ENE-EE: VIII, 520; Joh LCD: 432-433; KNAB

Sirgova [*'sirgova*] <-sse> Se – küla Võru maakonnas Mere-mäe vallas (Pan, Vaaksaarõ nulk), 1859 *Sirgowa*, 1866–1867 *Шуркова*, 1882 *Шурково*, *Шурково* (*Насмку*) (puustus), 1904 *Sirgova*, *Шурково*, u 1920 *Širkova*, 1970 *Sirkova*. ⇒45C2 ♦ Koolina kogukonnas ja Pankjavitsa koguduses oleva küla kõrval olid 1882 olemas ka otreez ning puustus, 1938 on mainitud lisaks talu. 1977–1997 oli Kuigõ küla osa. Kohanime lähteks võiks olla *sirk* : *sirgu* 'rohutirts'; *lind*' või *tsirk* 'lind'. Võrreldavad kohanimed on Lapimaal *Sirkjávri*, *Sirkjaur* ja *Sirkkis*, Karjalas *Sirkilä*, Ingerimaal *Sirkutsa* ja *Sirkkova*. Kohanimi Širkovo (*Шурково*) on Venemaal levinud, nagu ka perekonnanimi Širkov (*Шурков*). *Насмку* on A. Steingolde järgi mitmusevorm naisnimest *Насмка* (< *Насма* < *Анастасия*). Sirgova kirdeosas on endine Varõstõ küla (вн *Большие Горенки*), liidetud 1977; külast veidi idas, Pankjavitsa valla alal, Vasildõ (*Настáхино*, 1585 *Насмку*) küla. – AK

Academic; EAA.1271.1.32; EAA.298.2.71, L 18; EES; Eesti TK 42; Eesti TK 50; Hurt 1904: XXII; RL 1959, 1970; SeK: 140; Truusmann 1897b: 88; Vasilev 1882: 344–345

Sirgu < Sirku ~ -sse ~ -le> TMr – küla Tartu maakonnas Luunja vallas (Luunja ms), 1627 *Zircko Hannss* (talupidaja Luunja külas), 1721 *Sirgo Külla*, u 1866 *Сиргокюля*, 1945 *Sirgo*. ⇒33A1 ♦ Põlise Sirgu küla asemele rajati XIX saj II poolel kõrvalmõis (sks *Sirgo*). 1920. a-test asundus, mis hiljem nimetati külaks. Põlisküla on ürikutes puhuti peetud ka Säasekõrva osaks. Nimi tuleneb sõnast *sirk* (varem **tsirk*) 'lind' või 'rohutirts'. 1977 liideti Sirguga Emajõe ääres paiknev Kalda küla (1945). – EE

BHO: 552; EAA.308.6.430, L 1; EM: 97, 189; EVK; KN; Rev 1624/27 DL: 42; RGADA.274.1.171/2:322, L 824; Uuet 2002: 109, 220; Vene TK 126

Sirgumetsa [*sirgu_metsa*] <-`metsa>, koh ka *Sirgu_mõtsa* <-n> TMr – küla Tartu maakonnas Luunja vallas (Luunja ms). ⇒33B1 ♦ Enne Teist maailmasõda oli Säasküla ja Viira vahel tekkinud arvukalt asunikutalusid, sh Linnu, Sirgu ja Sirgumetsa. Küla kohta on andmeid al 1960. a-test. Liitüveline külanimi, mis esialgu tähistas loodusobjekti, pärineb talunimest ning koosneb sõnadest *sirk* 'lind' ja *mets*. 1977 liideti Sirgumetsaga Metsaküla (1945 *Metsa*). – EE

KN; KNAB

Sirguvere <-`verre ~ -sse> Trm – küla Jõgeva maakonnas Saare vallas (Roela ms), 1599 *wioska Syrkower*, 1624 *Sirckofer*, 1695 *Schirchofer kylla*. ⇒25C2 ♦ Nime algusosa tuleb sõnast *sirk* : *sirgu* 'rohutirts', vrd ka Lõuna-Eesti *tsirk* 'lind'. On võimalik, et Sirk on olnud isikunimi. – PP

EO: 296; PTK I: 222; P XVI: 119

Sirts < Sirts ~ -sse> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganause vallas (Hirmuse ms), 1591 *Syrso* (küla), 1594 *Sirtzo*, 1712 *Siertze Andres* (hajatalu), 1716 *Zirze* (küla), 1726 *Sirtze* (küla), 1796 *Sirts* (kõrts), u 1900 *Сирпу* (küla). ⇒6B4 ♦ Nimele lähim häälikuline vaste on *sirts* : *sirtsu* 'rohutirts'. Sirts lääneosa on endine Tagama küla (1594 *Takema*, 1712 hajatalud *Taggam Hans* ja *Taggama Michel*, 1716 *Tackama*), mis liideti pärast 1945. a. – MK

EAA.3.1.448:27, L 34; EAA.3.1.451:85, L 61p; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 161; Saaga: Originalet av

Jakob Koits regestverk. Del 1, S:9, 20; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/6:61, L 51p; Wd

Sirts < Sirt ~ -sse> VJg, VNg – soo Ida-Viru ja Lääne-Viru maakonnas, 1782 *sirtsischen Morast*, 1851 *Sirts* *soo*. ⇒15C1 ♦ Soo asub Alutaguses Sonda ja Tudu vahel Ida- ja Lääne-Virumaa piiril. Varem on Sirts soost läbi viinud talitee Peterburi. Soost idas on Sirts küla (1796 kõrts *Sirts*), mille järgi soo on nime saanud. Vrd Sirts. – MK

EAA.46.1.130:4, L 4; ENE-EE: VIII, 522; Hupel 1774–1782: III, 473; Mellin

Sirvaku <-le> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas (Suure-Kambja ms), 1839 *Sirwako*. ⇒33A3 ♦ Küla nimi pärineb talu nimest, vrd Maidla mõisa talupoja lisanime 1688 *Zerwacko Matz*. Lähtesõnaks võib olla ehk *serv* või *servak* 'serv' (vrd *servakil*). Järelois võib pärineda sõnast *küla*, vrd 1591 *Serakel* Kodijärve järel. 1977 liideti Sirvakuga Maidla küla, mis oli tekkinud samanimelise karjamõisa maade tükkdamisel 1920. a-te alguses. Maidla mõisa (sks *Maydellshof*) kohta on andmeid al XVI saj keskpaigast. 1740 ühendati see Suure-Kambjaga. Nimi tuleb omaniku nimest (↑Maidla¹). Vrd Sirvaste. – EE

ENE-EE: VIII, 522; KNAB; PA I: 296; Rücker; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/35:57, L 54p

Sirvaste <-sse> Ote – küla Põlva maakonnas Valgjärve vallas (Vana-Otepää ms), 1582 *Serstakul*, 1628 *Sirwaste Kuella*, 1638 *Sirwasta kyllle*, 1686 *Serbs kylla*, 1749–1762 *Sirwast Dorf*, *Sirbasteküllä*, 1930 *Sirwaste*. ⇒39B2 ♦ XVI–XVII saj-st pärineb teade, et Sirvastes on olnud Otepää abikirik. XVIII saj on elanud külanimega sama lisanime kandnud talupoeg *Sirbsi Peep*. Külanime aluseks võiks olla mõni muistne isikunimi, millele viitab *ste*-lõpp. Muistse isikunimena võiks ehk sobilik olla *Sirviö*, mis esineb Kesksoomes perekonnanimena. Teisalt võiks nime aluseks olla mugandus nimest *Sigfried*, mis on muude hulgas andnud kujud *Sipri* ja *Sipro*. Sama nimi on olnud Otepää khk ealt noorema kohanime ↑Sihva aluseks. Nimekujust *Sipro* võis siis häälikute kohavahetuse kaudu saada **Sirpo*, millest omakorda **Sirpa* ~ *Sirba* > *Sirva* + *-ste*. Kumbki lahendus ei ole aga päris rahuldav. Sirvaste jaguneb tänapäeval vanade ja suurte taludega Alakülaks, väiksemate taludega Mäekülaks ning popsitaludega Pullikülaks ja Pilpakülaks. 1970. a-tel olid Sirvaste-Ala ja Sirvaste-Mäe ametlikud külad, kuni need liideti Sirvastes 1977. Edelaosa kannab Tagamõtsa nime. Vrd Vana-Otepää. – MF

BHO: 553; EAA.308.2.104, L 1; EAA.1260.1.9: 95, 294, L 96p, 295; EVK; Forsman 1894: 128; KNAB; PA I: 75; Rajandi 2011: 152; Rev 1624/27 DL: 108; Rev 1638 I: 298; Sukunimet 1992: 563; Viikuna 2003: 167

Sitpeksi [*'sitpeksi*] <-`peksi ~ -sse> Kei – paik (küla) Harju maakonnas Keila vallas (Volkonski (Käesalu) ms), 1529 *Sythpex*, 1615 *Sittpexby* (küla), 1688 *Sitpexby*, 1796 *Sitpeks*. ⇒1C4 ♦ Küla liideti 1977 Keelvaga. Liitnime algusosa lähtekohaks on *sitt* : *sita*, järeloisise aluseks *pääks* : *pääkse* (*peaks*) 'tihe kuusemets, soosaar'. – MK

EAA.1.2.938:7, L 5p; EAA.1.2.940:1219, L 1203;

Johansen 1926: 42; Mellin

Sitsi < Sitsi ~ -sse> – Tallinna asum Põhja-Tallinnas. ⇒1B1 ♦ Linnajagu sai nime 1991 peamise tänava

- järgi. Sitsi (1953–1990 V. Majakovski) tänava nimi pärineb Balti Manufaktuuriilt (rahvasuus Sitsivabrik, praegu Baltex 2000), mis rajati 1899–1900. – PP
Kivi 1972: 74; Tallinn 2004: I, 30, II, 173–174
- Siuge** < Siuke ~ -sse> Juu – paik (küla) Rapla maakonnas Kaiu vallas (Habaja ms), 1414 *Suwike*, 1492 *Syuck*, 1725 *Suyko*. ⇒12C3 ♦ XVII saj on olnud Ojasoo, XVI saj Maidla mõisa järgi. 1977 liideti Tamsi külaga. P. Johansen samastab Siugega ka 1241. a Taani hindamisraamatu nimekuju *Surti*, leides, et seda tuleks lugeda *Suici*. Nime eri kujudes on vaheldunud *sui-* ja *siu-*algulised; neist esimese seob L. Kettunen sõnadega *sui* 'suvi' või *suikuma* (vrd kohanimi Suigu), teise sõnadega *siukama*, *siug* 'uss' või isikunimega **Siukkoi*. – PP
Bfl: I, 116, 379, 406; EO: 32, 327; Joh LCD: 612–613; LCD: 42v; Rev 1725/26 Ha: 312
- Sjöll-laid** [*ˈsjöll.laid*], kirjak ka *Sill-laid* Khn – saar Pärnu maakonnas Kihnu vallas. ⇒27B4 ♦ Murdepärase nimekuju taga on tõenäoliselt sõna *selg*: *selja* murdevariant. Selle nimega on võrreldav ↑Küll-laid, mis on mõeldavalt **Külglaid*. Need Sangõ laidude hulka kuuluvate saarekeste nimed on sel juhul variatsiooninimed. Kirjakeeles esinev kuju *Sill-laid* on ilmselt kantseleietümoloogia. – MK
- Smolnitsa** <-sse> lis – küla Ida-Viru maakonnas Alajõe vallas (Pagari ms), vn *Смольница*, 1796 *Smolnitsa*. ⇒17B3 ♦ Smolnitsa küla on tekkinud XVIII saj. A. Moora on arvanud, et Smolnitsa nimi on seotud tõrvapõletamisega (vn *смола* 'tõrv, vaik, pigi', *смольтъ* 'tõrvama'). – MK
Mellin; Moora 1964: 42, 259
- Soe**¹ <-le>, koh <-lõ> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1782 *Soe Körtzi Peter*, 1798 *Soe* (kõrts), 1850 *Soe*. ⇒41A3 ♦ Väike küla Setomaa piiril on tekkinud Soe kõrtsikoha ümber, mida pole mainitud enne XVIII saj. XIX saj oli Soel ka kaks Orava mõisa metsavahikohta. 1977 liideti Soe küla Treskiga, hiljem Rössaga, taastati 1998. Soe on Lõuna-Eesti jaoks tüüpiline kõrtsinimi. See nimetamistava võib põhineda kõrtsmiku võrdlemisel hundiga või kõrtsis käimise võrdlemisel huntide kätte jäämisega (lõunaeesti *susi*: *soe*). Orava Soe puhul on oluline ka Soe talude leidumine Kamnitsa külas XVIII saj. Lisanimi võib olla rännanud koos kõrtsimehiks saanud talupojaga. – ES
EAA.1865.2.141/2:62, 76, L 60p, 75;
EAA.1865.1.156:79, L 78p; Mellin; Vene TK 126
- Soe**² <-le> Hel – küla Valga maakonnas Hummuli vallas (Hummuli ms), 1839 *Soe* (kõrts), u 1900 *Соэ* (küla). ⇒43A1 ♦ 1920. a-test Soe alevik, 1977–1998 oli Hummuli aleviku osa, al 1998 Soe küla. 1830. a-st pärit Hummuli mõisa kaardil on kõrts märgitud nime-tuna. Küla on kujunenud kõrtsi ümber, nime aluseks võiks olla loomanimetus *susi*: *soe*. Vrd Soe¹. – MK
KNAB; Rücker
- Soe**³ <-le>, rahvak ka *Vambola* Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Tarvastu ms, Vana-Suislepa ms), 1839 *Soe* (kõrts), 1970 *Soe* (küla). ⇒31B3 ♦ Nimi on saadud tõenäoliselt taluperemehe lisanimi järgi. Juba 1583. a revisjonis on Ämmuste külasse tulnud uusasukana *Suzi Piep*. Suislepa ja Tarvastu mõisa Soe kõrts on nimetuna kujutatud Mellini kaardil 1797. Seal asus ka samanimeline veski. Vrd *susi*: *soe* 'hunt' (Trv jm). Nõukogude-aegse ühismajandi järgi on küla nimetatud ka Vambolaks. Küla omaette piirkonnad on Rüüsä läänes ja Vipu Soe järvest loodes. Soega on 1977 liidetud Roniküla (1624 *Ronni Matz*). Vrd Soe¹. – MKu
ENE-EE: VIII, 557; Mellin; Rev 1624 PL: 114; Rücker; VMS
- Soekõrdsi** [*ˈsoe.kõrdsi*] <-le>, koh <-lõ>, kirjak varem ka *Soekõrtsi* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Vana-Nursi ms, Vastse-Nursi ms), 1923 *Soe kõrts*, 1938 *Soe* (talv). ⇒44C2 ♦ Soekõrts oli Vastse-Nursi mõisa kõrts Võru–Rõuge teel kohas, kus selle mõisa maa küündis teeni Vana-Nursi ja Rõuge kirikumõisa maade vahel. Soekõrdsi küllaks hakati kutsuma mõlema Nursi mõisa talude lahustükkidele tekkinud väiksemaid talusid ümbruskonnas. 1977–1997 oli Soekõrdsi Mustahamba küla osa. Kõrtsinimi *Soe* on Lõuna-Eestis hästi tavaline. Vrd Soe¹, Soe², Soe³. – ES
Eesti TK 50; ÜAN
- Soeküla** [*ˈsoe.küla*] <-külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Soe MMg* – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Elistvere ms), 1805 *Soe Abram*, *Soe Maddis* (üksiktalud). ⇒26A4 ♦ Soe taludest väljakasvanud küla, nimes-tikus esimest korda 1922. Nimi tuleneb sõnast *susi*: *soe* 'hunt'. Kuivõrd küla on Elistvere mõisa lõuna-sopis, siis on seda varem nimetatud ka Altnuka küllaks (1925). 1638. a revisjonis on Elistvere piiride kirjeldust võimalik mõista nii, et kohta on nimetatud ka *Tagametsaks (*Takametz*), nimi esineb juba varem (1627 talv *Taggametz*). Soeküla kirdeosa on olnud varem Kaiavere mõisavalduste lõunaotsaks, kus on Jõevälja talud (1585 *Jeuel*). – PP
KNAB; PA I: 190; PTK I: 223; Rev 1624/27 DL: 31; Rev 1638 II: 203
- Soela** [*ˈsoela*] <-sse> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Leisi ms), 1798 *Seele* (talv), 1803 *Soela* (talv). ⇒50B1 ♦ Nime võib analüüsida *Soe+la*, sel juhul oluaks algne külanimi ja Soela väin on nime saanud küla järgi. *la*-liitelise nime algusosa aluseks võiks siis olla *susi*: *soe*, mis kohanimedes tuleb esile ka Põhja-Eestis ja on võinud olla isikunimi. Teisel juhul, analüüsides nime *Soel+a*, oleks *l* tüve osa (vrd alamsaksa *sel* 'hüljes') ja algne oleks väinanimi. XVIII saj esines Soela (väin) ka lisanimena (1731 *Soelefwe Mart*, 1750 *Sohelewe Simmo*). Niisiis on kahtlemata esisilbi *o-l* ka põhjendatud kirjallik traditsioon. Vrd Soela väin. – MK
EAA.3724.S.1998, L 1; HK: 228; SK I: 385
- Soelaanõ** [*ˈsoe.laanõ*] <-laandõ ~ -sse>, kirjak varem ka *Soelaane* Se – paik (küla) Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1710 *Сизикова*, u 1790 *Сюзякова*, 1855–1859 *Сусоина*, 1882 *Сузиково*, *Бришинево*, *отр. Бритаево* (küla ja otreez), 1885 *Soelane*, 1886 *Soelaane*, 1897 *Soe-küla*, *Сюзиково* (*Узницы*) (otreez), 1904 *Soelaanõ*, *Сюзиково*, 1922 *Saelaane*, *Susinovo*. ⇒41A2 ♦ Liideti 1977 Mikitamäega. Küla kuulus XVIII saj algul Kuulja gubaasse, XIX saj aga Selise kogukonda ja Värska kogudusse; 1882 on mainitud ka eraldi otreezi. Kohanimi koosneb sõnadest *susi* 'hunt' + *laas* 'suur tihe (okas)mets'. Vene kohanimi võib tuleneda taimenimetusest *сузык* 'raudrohi', kuid tõenäolisemalt on *Сузиково* laenatud otse (lõuna)eesti sõnast *susi*. Petserimaal Lauras on Susikova küla (1882 *Сузиково*). A. Steingolde järgi on *Бритаево* kujunenud lisanimest *Бритау* (< *бритъ* 'raseerima'). – AK
Academic; EAA.298.2.71, L 15; Hurt 1903: 166; Hurt 1904: XV; EKSS; PGM 1785–1792; Pskov 1710–1711:

494–680; RL 1922; SeK: 141–142; Truusmann 1890: 58; Truusmann 1897a: 46; Truusmann 1897b: 75; Vasilev 1882: 35, 308

Soela väin [ˈsoela väin] Emm, Krj – väin Hiiumaa ja Saaremaa vahel, 1254 *Solavenn*, 1798 *Sele Sund*. ⇒50B1 ♦ Nime algne tähendussisu on ebaselge. Nime alusena on nähtud alamsaksa sõna *sel* 'hüljes', kuid see võib olla hilisem kantseleietümoloogia. Nime on püütud siduda ka sõnaga *sool*. * *Rahvapärinus seob väinanime sõnaga söel*. Vrd Soela. – MK

HK: 228

Soemõisa [ˈsoeːmõisa] <-mõisa ~ -sse>, koh <-he> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1906 *Соёмойца*, 1909 *Soemois*. ⇒44C3 ♦ Soemõisa oli 1977–1997 Kavõldi küla osa. XIX saj tekkinud asundustalu sai külaks XX saj. Soemõisa ('hundi-mõisa') nimi on antud paaris kõrvalasuva Rebäsemõisaga. – ES

BAL: 696; EAA.3724.4.1961, L 1

Soena [ˈsoena] <-sse>, koh <-he> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1684 *Soynenna Pahl*, 1688 *Soynna Pustus Paul*, 1782 *Soenenna Michel*, 1820 *Soeninna* (küla), 1923 *Soena*. ⇒45C1 ♦ Küla on alguse saanud hajatalust ehk puustusest, mida loetleti vahel Tabina, vahel Kõöküla all. 1688 oli talus kolm poolemeest, lisaks Paalile (*Paul*) Jurka (*Jurcka*) ja Ivan (*Ifwan*). 1977–1998 oli Soena ametlikult Tuderna osa. Külanimi on lühenenud liitsõnalisest nimest Soenõna 'hundi nina'. Kuigi *nõna* on tihti maastikute esinevate neemikute liigisõna ja Soena küla ümbruses Piusa jõe orus leidub lisaorgude „ninasid“, on Soenõna lisanimi tõenäoliselt pandud inimest iseloomustava väljendina. Vrd *peninukk*, *pininukk*, *koerakoonlane* jt nimetused, mis on algupäraselt tähistanud mongoliidset sõjameest. Mari keeles leidub samasugune liitsõna *pinereške* tähenduses 'salakuulaja, spioon', nii et nimetuse algne motiivatsioon võib peituda metafooris saaki luurava koera või hundi ninaga. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2:58, L 57;

EAA.1271.1.226:52, L 1553; EEW 2000: *peninukk*;

Roslavlev 1976: lisa 3; ÜAN

Soesaare [ˈsoeːsaare] <-saarde>, koh 'Soes_saarõ <-saardõ> Plv – küla Põlva maakonnas Põlva vallas (Vana-Koiola ms), 1937 *Soesaare* (talv). ⇒40A1 ♦ Soessaarõ talv tekkis Himmaste küla ääremaale XIX saj lõpul ja sai nime kõrgendiku nimest Soesaar ('hundisaar'). Külanimi hakkas kujunema pärast Põlva raudteejaama valmimist 1931, kui see maanurk Himmaste külast selgelt eraldus. Soesaare loodeots vastu Põlva linna piiri kannab Ull' aro nime. * *Siin soo sees (Palojärve suu) Soesaare mägi (kont). Vanasti siin hunte ja koopaid olnud. Hauad veel alles.* (1924) – ES

Eesti TK 50; KN: 1924

Soeva [ˈsoeva] <-Soeva ~ -sse>, koh hrv 'Soeba Aud – küla Pärnu maakonnas Audru vallas (Võlla ms), 1442 *Sudewogen*, 1534 *Szodowa*, 1542 *Sodovai*, 1624 *Sodowa*, 1839 *Soewaküllä*. ⇒27C1 ♦ Küla asub Kaseraba ja Võlla raba vahelisel seljandikul. Nimi lähtub tõenäoliselt sõna *soo* mitmuse omastavast käändest, millele liituv järelosa on esimese kirjaneku järgi ebaselge. Võib-olla oli see *vahe*, nagu oletavad A. Saareste ja L. Kettunen, vrd 1638 *Soddawaeh*. On ka võimalus, et nime algusosa lähteks on olnud loomanimetus *susi* : *soe*, mida varem Saareste on voi-

malikuks pidanud. Soeva jaguneb kaheks: Ees-Soeva loodes ja Taga-Soeva kagus. Soeva piires oli varem Kodasmaa karjamõis (sks *Koddasmaa*, 1724 talurühm *Koddasma*). Vrd Kodesmaa. – MK

EO: 259; KN; LUB: IX, 846; Rev 1624 PL: 31; Rev 1638 II: 44; RGADA.274.1.182/4:15, L 308p; Rucker; Saareste 1924: 63; Saareste 2006: 103; Stackelberg 1928: 167, 230

Sohlu <Sohlu ~ -sse> Pjg – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Kaisma ms), 1681 *Sohlu* (küla Kaisma mõisa all), 1797 *Sochla*. ⇒22A3 ♦ 1977–1997 oli Kaisma osa. Eesti keeles ei ole registreeritud nimevasteks sobivat sõna, vrd siiski Hiiu murretes esinev *sohl* : *sohlu* 'pori- ja veesegune lumi' (sm *sohlo* 'veesegune lumi', *sohlo* 'säsi, tüügas'). Küla asub Pärnu jõe kaldal ja on võinud nime saada maapinna iseloomu järgi. Sohlu piiresse kuulub osaliselt endine Loo küla (↑Kaisma), samuti ↑Kergu küla. – MK

BHO: 555; EAN; KNAB; Mellin; Roslavlev 1974–1977: 16; SKES: IV, 1054, V, 1322

Sohvia <-le>, kirjak varem ka *Sofia* Kod – paik (küla) Tartu maakonnas Peipsiääre vallas (Alatskivi ms), vn *София*, *Софиюка*, u 1900 *Софиюка*. ⇒26C4 ♦ Vene asustusega küla, liideti 1977 Kolkja alevikuga. On väidetud, et nimi pärineb Alatskivi mõisniku Stackelbergi 1825. a sündinud tütre Sophie nimest, sest mõisnik olla vanausuliste maad juurde andnud. Küla ise ei ole siiski nii vana, vaid on tekkinud ehk XIX saj lõpuaastatel. Rahvapärinus seobki nime pigem juba mõisaproua nimega. Nime on seotud ka kunagi olnud õigeusu kirikuga, mis olevat saanud nime püha Sofia järgi. – PP

Elken 2000: 163; EVK; KNAB; PTK I: 223

Soinaste <-sse> TMr – küla Tartu maakonnas Ülenurme vallas (Ropka ms), 1540 *Synis*, 1582 *Soinesth*, 1638 *Soinast*, *Soynastkyll*, 1922 *Soinaste-Ala*, *Soinaste-Mäe*. ⇒32C2 ♦ Osa külast arvati 1977 Tartu alla. Juba J. Hurt väitis, et *ste*-ga lõppevad kohanimed kujutavad endast *ne*-lõpuliselt sõnu, sh isikunimesid, mitmuse omastavas käändes. L. Kettunen kõrvutas käsitletavat külanime soome isikunimega *Soininen*, vrd sama päritolu sm kohanime *Soini*. 1518–1544 on Eesti alalt registreeritud ka *Soyne*. See lähtub mehenimest *Sven*, mis omakorda on tuletatud muinasskandinaavia sõnast *svend* 'nooruk; poeg; kannupois'. Soinaste koosneb kahest poolest: läänepoolsest Mäe-Soinastest ja idapoolsest Ala-Soinastest, viimane kuulub praegu Tartu piiridesse. Praeguse Soinaste küla piiridesse jääb Tähtvere mõisa ↑Tõrvandi karjamõis. – EE

BHO: 555; EO: 211, 216; Hurt 1876; KNAB; LGU: II, 532; PA I: 46; Rajandi 2011: 155; Rev 1638 I: 71; SPK: 419; Stoebke 1964: 65

Soitsejärv [ˈsoitseːjärv] Võn – järv Tartu maakonnas Võnnu vallas, 1750 *Soitjerw*, 1758 *Sotjerwe*, 1925 *Soitse järv*. ⇒33C1 ♦ Väike järv Perävalla soos Leego järve lähedal. On Perävalla jõega oja kaudu ühenduses. Nimetatakse ka Soitsjärveks või Suurjärveks. Nimi tuleneb sõnast 'soine' : 'soitse'. – MJ

KNAB; Rootsmäe 2016: 256; Tartumaa 1925: 485

Soitsjärv [ˈsoitsːjärv], koh ka *Soitseːjärv* ~ *Soitsiːjärv* ~ 'Soit's Äks – järv Tartu maakonnas Tartu vallas, 1627 *Saitz*, 1638 *Seutzsche See*, 1684 *Sortz Jerwe*, 1758? *Saicksijerwe*, 1839 *Soitz See*. ⇒25C4 ♦ Soiste kallastega soostuv järv, mille nimi tuleneb tõenäoliselt sõnast *soine* : *soise*. Praegusele Lõuna-Eesti murrete lõunapoolsele osale iseloomulik käändtüüp

soine : *soitse* on varem nähtavasti ka selles piirkonnas olnud, omastava vormist on üldistunud tänapäeva lühenenud kuju *Soits(järv)*. – PP

PTKI I: 223; Rev 1624/27 DL: 28

Soitsjärve [*ˈsoits.järve*] <-le>, koh *Soitse* ~ *Soitsi* Äks – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Saadjärve ms). ⇒25C4 ♦ Väiketaludest koosnev küla Soitsjärve ääres, esimest korda nimestikus 1945. Nimi on pandud järve järgi. – PP

PTKI I: 223

Sojamaa [*soja.ˈmaa*] <-le> Äks – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Kärkna ms), ? 1689 *soia clas*, 1855–1859 *Соыма* (talv). ⇒25C4 ♦ 1977. a Mõisaküla (↑Kärkna) põhjapoolsemast osast moodustatud küla. Nimi on pandud Sojamaa talu järgi, ent nime päritolu pole selge. 1689. a kaardil on Kärkna mõisast kirdes talu *soia clas*, st ilmselt **Soja Klaas* (*Klaus*), aga vahepealsest ajast puuduvad kirjapanekud. V. Pall paneb seose juurde seetõttu küsimärgi. Uuesti näib talu olevat tekkinud hiljemalt XIX saj keskpaigast ja pärinevat loodusnimest (1930. a-te katastrikaardil Soojamaa). Küla põhjaosa on 1930. a-tel samanimeliste talude järgi nimetatud ka Saare külaks. – PP

EAA.1.2.C-IV-144; EAA.298.2.71, L 10; PTKI I: 223

Sokari <-le>, koh <-lõ>, rahvak ka `Tsia.ˈmäe Rõu – paik (küla) Võru maakonnas Varstu vallas (Vana-Roosa ms), 1386 *Sokyerve*, 1419 *Sokyerve* (vakus), 1561 *Сокоръ*, 1585 *Sokura* (vakus), 1638 *Soker Andres*, 1684 *Sakara By*, 1839 *Soikeri*. ⇒44B4 ♦ Vana külanimi on tänapäeval taandunud väikeküla (talurühma) nimeks ning liideti ametlikult 1977 Tagakolga külaga. Keskaegse külanime aluseks on *Sokkjär, mis võib olla mõne Piirioru järve vana nimi. Kirjapiltidest võib välja lugeda ka *oru-* ja *ura-lõpulist* nime. Alguosa *sokk* põhitähendusi on olnud 'soohein', kuid välistada ei saa ka meie tundmatut tähendust. Sama küla rahvasuus levinud nimi Tsiamäe põhineb teise talurühma nimel, mis kuulus Vastse-Roosa mõisa (Har) alla. Tsiamäe on rahvaetümoloogiline mугандus läti päritolu talunimest *Ciemeži* (< ? *ciems* 'küla' + *mežs* 'mets'); 1839 küla *Zeemesch*, u 1920 *Seamäe*). Vrd Vana-Roosa. – ES

EAA.308.2.178, L 1; Eesti TK 42; LGU: I, 119, 208; Lvv: I, 172; PA I: 6; Rev 1638 I: 194; Rücker; Truusmann 1897a: 41

Soldati <-le> Krk – paik (küla) Viljandi maakonnas Karksi vallas (Tuhalaane ms), u 1900 *Солдат. дома* (Pintsatu lõunaosas). ⇒37B1 ♦ Pärast 1877.–1878. a Vene-Türgi sõda eraldati Tuhalaane mõisast sõjast osavõtnutele 16 popsikohta. Tekkinud popsiküla hakati nimetama Soldatikülaks. Hilisemal ajal kandsid seda nime eeskätt talud Tuhalaane mõisast läänes, kuid osa soldatikohti asus ka Tuhalaanest kagus, Pintsatu lõunaosas. Küla on 1977 liidetud Tuhalaanega. – MK

KNAB; Liitoja 1981: 51

Soldina [*ˈsoldina*] <'Soldina ~ -sse> Vai – küla Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas (Suur-Soldina ms), 1583 *Groß Soldina*, *Klein Soldina* (külad), 1688 *Soldina* (mõis). ⇒8C2 ♦ Suur-Soldina mõis (sks 1796 *Gr. Soldina*) rajati XVII saj. Mõisakohale tekkis 1920. a-tel Soldino asundus, mis 1977 muudeti Soldina külaks; sellega liideti mõisast lääne pool olnud Soldino asund. L. Kettunen on oletanud Soldina nime vene päritolu. Tänapäeva Soldina küla on 1977 liidetud ↑Härmamäe, Mudajõe (1913 *Mudajõggi*),

↑Sundja ja Tuleviku (1945). Mõisast põhjas oli 1920. a-tel Aabrami küla. Soldina (ametlikult Soldino) nime kannab ka Narva linnajagu, mis on endise Väike-Soldina mõisa ümbruses. Vrd Sundja. – MK

Bfl: II, 935; EAN; EO: 148; KNAB; Paucker 1847–1849: II, 39

Solova <-sse>, koh *Solov'a* <-he> Se – paik (küla) Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Vaaksaarõ nulk), 1585 *Соловьёво Фролово*, 1652 *Соловьёво*, u 1790 *Соловьёва*, u 1866 *Соловьёва*, 1904 *Solovja*, *Соловьёво*, u 1920 *Solova*, 1938 *Соловьёв*. ⇒45C2 ♦ XVIII saj oli küla Taeluva koguduses, XIX saj kuulus Voronitsa (*Воронкино*) kogukonda ja Pankjavitsa kogudusse. Liideti 1977 Kiislovaga. Kohanime eesti algupära võiks tuletada sõnast *solu*, *solo*, *solustik*, *solostik* 'riba, legendik'. Vene algupära korral ei tulene perekonnanimi Solovjov (*Соловьёв*) otse linnunimetusest *соловей* 'ööbik', vaid lisanimest *Соловей*, mis omakorda võis olla muistne vene isikunimi. Lähtena pole välistatud ka vene *соловьий* 'kollakas, heleda saba ja lakaga hobune' (J. Truusmann). Solovjovo (*Соловьёво*) nimega külad on nii Pihkva- kui ka Ingerimaal, samuti mujal Venemaal. – AK

Academic; Eesti TK 42; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1904: XXII; KNAB; RKKK; SeK: 142–143; Taeluva KR 1788; Truusmann 1890: 58; Truusmann 1897a: 45; Truusmann 1897b: 70; Vasilev 1882: 297; Vene TK 126

Sompa¹ <'Sompa ~ -sse> Jõh – Kohtla-Järve linnaosa. ⇒7A3 ♦ Töölisasulat hakati rajama 1946, Sompa kaevandus võeti kasutusele 1948. Ühtlasi moodustati 1948 Sompa alev, mis 1960 liideti Kohtla-Järvega, olles praegu selle linnaosa. Linnaosa keskmes asus varem Kohtla mõisa Rutiku karjamõis (1796 karjamõis ja kõrts *Ruttik*), mille ümber kujunes hiljem asustus mõisapiiride järgi kolmes osas: Kohtla-Rutiku, Sompa-Rutiku ja Tammiku mõisa järgi olnud Kahula-Rutiku. Neist kaks esimest kuuluvad Sompa linnaosa koosseisu, Kahula-Rutiku liideti 1977 Kahulaga. Vrd Sompa². – PP

ENE: VII, 216

Sompa² [*ˈsompa*] <'Sompa ~ -sse> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Jõhvi vallas, mõis, 1420 *Soenpe* (küla), 1796, 1844 *Sompæ*. ⇒7B3 ♦ 1420 on mainitud koos *Soenpe* ja *Auwe* küla, arvatavasti asusid need tihedalt kõrvuti, kusjuures *Auwe* oli vana muinasküla (1241 *Oia*, mida P. Johanseni järgi tuleks lugeda **Oue* või **Oua*, selle lähtekohaks isikunime), mis asus hilisema Sompa-Vanaküla kohal. 1496 on mainitud mõisat (*Sompäh*) koos külaga (*Ouwe*), 1796 mõis (*Sompæ*) ja küla (*Auküllä*). Veel 1732 on Sompa mõisat nimetatud *Auwo* nimega. Mõisa kohale tekkis 1920. a-tel asundus (tuntud ka Sompa-Jaamakülana), mis 1977 muudeti külaks. Sompa nime esmamainingu e-d on A. Saareste ja L. Kettunen käsitanud pikendusmärgina ja moodustanud algvormi **Soonpää* 'soo pea, soo ots, soo otsas olev paik', nimesisene *n*, kunagine omastava käände lõpp, on *p* mõjul muutunud *m*-ks. A-st 1977 hõlmab Sompa küla Sompa-Aruserva, Sompa-Sininõmme ja Sompa-Vanaküla. – MK

Bfl: I, 134, 511; ENE-EE: VIII, 569; EO: 1; Joh LCD: 518–519; KNAB; Saareste 1924: 63

Sonda [*ˈsonda*] <'Sonda ~ -sse> VNg – alevik Ida-Viru maakonnas Sonda vallas. ⇒6B4 ♦ Sonda asula kujunes a-st 1897, kui raudteejaam toodi Sonda külast (↑Vana-Sonda) nüüdsesse kohta. Nimi pärinebki

Sonda külalt (Lüg). L. Kettunen on moodustanud algvormi **Soonda* ja oletanud, et *-da* pärineb sõnast *-taga*, nimes on säilinud varasem omastava *n*. Vrd *Soonda*. – MK

ENE: VII, 217; EO: 21

Sonni <'Sonni ~ -sse> Juu – küla Rapla maakonnas Käru vallas (Keava ms), 1526 *Szomszar*, 1586 *Szomszar*, *Sonesar*, 1798 *Sonji*; sks *Sonny* (kõrvalmõis). ⇒12C4 ♦ Oli hiljem ka Keava mõisa kõrvalmõis. Esmamainimisel 1526 kuulus veel Türi kihelkonda, hiljem sai Keava mõisa osaks. Nimi võib tuleneda sõnast *sonn*: *sonni* 'pori, muda, mustus', varem on nimi olnud ehk **Sonnsaare*. K. Pajusalu seob nime läänemurde sõnaga *sonn* 'madal vesine ala'. 1977 liideti Sonniga ↑Tammistu küla (Türi khk). – PP

Joh LCD: 173; Mellin; Rev 1586: 103; Wd

Sooaluse [*'soo_aluse*] <-sse> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas (Kohala ms), 1241 *Sonalda*, 1726 *Sõhall* (küla), u 1900 *Соалв*. ⇒5C3 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Kohala osa. Asub Soaaluse turbaraba põhjaserval. – MK

EAN; Joh LCD: 611–612; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 120

Sooaluste [*'soo_aluste*] <-sse> Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Järvakandi ms), 1241 *Sonalæ* (küla), 1452 *Sonall*, 1725 *Soall*. ⇒12A4 ♦ 1977–1997 oli Lellapere osa. Nimi viitab Järvakandi mõisa ja Soaaluste küla vahel paiknenud suurele soole (nüüd suuresti põllumaa). Küla põhjaosa on endine Uusküla (1913 *Uusküllä*), rahvapäraselt Aruküla, mis liideti 1977. Uusküla ajalooline nimi on Mägiste (1412 *Mekes*, 1798 *Mekkist*), mis esineb hiljem ka talunimena. – PP

Bfl: I, 111, 210; Joh LCD: 611; KN; LCD: 41v; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 280

Sooblase [*'sooblase*] <-le>, koh *'Suublasō* <-lō> Har – küla Valga maakonnas Taheva vallas (Taheva ms), 1688 *Soblas*, *Sablas*, 1805 *Soblasse Karl*, *Soblasse Peter*, 1826 *Soblasse*, 1839 *Solbasse* (**Soblasse*), 1864 *Soblasse*, u 1900 *Ала-Соблазе*, *Мяэ-Соблазе* (talud), 1970 *Sooblase* (küla). ⇒43C3 ♦ Sooblase on XVII saj olnud talu Taheva külas. Küllana on kirjas XX saj II poolest (1970). Perekonnanimede paneku ajal anti sealsele rahvale perekonnanimeks *Soomlais*. Talu lähedal on olnud talu järgi nimetatud heinamaa *Soobla kond* (1864 *Sobla Kond*). Nime algusosa tuleb ilmselt sõnast *soo*, aga järelosa jääb hea seletusetu. Võib-olla on nimi juba enne dokumentidesse jõudmist lühenenud ja sisaldab sõnu *soo* + *päälse*. Teisalt võib tegu olla vähetuntud lisanimega, vrd 1544 *Toc Sublas* Rannus. Sooblasega on 1977 liidetud ↑Valliküla. – MF

Dunsdorfs 1974: 259; EAA.308.2.167, L 1;

EAA.567.2.590:3, L 2p; EAA.1295.1.754:104, 105, L 101, 102; EAA.1376.1.4, L 10; EAA.2486.3.243, L 25; KNAB; PA I: 232; Rücker; Vene TK 42

Soodevahe¹ [*'soode_vahe*] <-sse ~ -le> Jür – küla Harju maakonnas Rae vallas (Lagedi ms), 1782 *Sodewähe Thomas* (kõrtsmik), 1844 *Suttewa* (karjamõis), u 1900 *Соомевахе* (*Метсакюля*). ⇒2C3 ♦ Sai nime Soodevahe karjamõisa ja kõrtsi järgi, nimetatud ka Metsakülaks. Mõne varasema kirjapaneku järgi võis nimi olla ka **Suteva* (sõnast *susi* 'hunt', vrd ka 1913 *Sötewache*). – PP

BAE; EAA.1864.2.IV-1:418, L 405; Schmidt 1844; Vene TK 42

Soodevahe² [*'soode_vahe*] <-le>, koh ka *Soodeva* Jäm – küla Saare maakonnas Torgu vallas (Torgu ms), u 1900 *Coodesaxe* (küla), 1923 *Soodevahe*. ⇒52B3 ♦ Soodevahe küla tekkis XIX saj lõpuks ja oli nimekirjas veel 1930. a-tel, hävis täielikult Teises maailmasõjas. 1977 arvati maa-ala Mäebe küla alla; küla taastati 1997. Soodevahet on kutsutud ka Surnute külaks. – MK

KNAB; Rehepapp; Troska 1987: 100; ÜAN

Soodi <-le>, koh <-lō> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1796 *Södi*, 1900 *Дер. Зоду*. ⇒45A2 ♦ Soodi küla nimi pärineb tõenäoliselt sellest, et tegemist on asustusega väikese järve ehk soodi taga, asustuskeskuse poolt vaadates. 1684. a kaardi järgi on selles kohas elanud *Wackare Hans*. Külanime on seostatud ka eraldi paikneva Rummuli taluga (nt 1765 *Dorf Rummuli* (*Wakkare*) ja 1796 *Dorf Rummuli-Wakkare oder Södi*). Veel 1871. a kaart annab külanimeks Vakari (*Bakkapu*). Soodi järve on 1638 ja hiljemgi nimetatud Rummuli järveks. Ka Rummuli talunimi on vana (u 1683 *Rummale Märtr*, ? 1684 *Täppe Andre*). Vrd Vakari. – ES

EAA.1268.1.403:214, L 185p; EAA.3724.4.1858,

L 1; EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.2.225, L 1;

EAA.1268.1.401:80, L 76p; LVVA.6828.4.380, L 1; Rev 1638 I: 159

Soodla [*'soodla*] <-sse>, koh ka *'Suodla* HJn – küla Harju maakonnas Anija vallas (Anija ms), 1241 *Socal*, 1373 *Sotele*, 1522 *Sodenkul*, 1586 *Sodell*, 1637 *Soddell*. ⇒3C4 ♦ Küla on XV saj algusest Anija mõisa all. Nime esmamainingus on tõenäoliselt sarnased tähed *c* ja *t* P. Johanseni arvates segi läinud, p.o *Sotal*. Küla asub Soodla jõe Jägala jõkke suubumise koha lähedal. Johanseni teatel oli küla algselt Jägala jõe läänekaldal, kuid viidi mõisniku poolt XIX saj keskel idakaldale. Vanale kohale jäid kõrts ja veski. Soodla jõgi suubub Jägala jõkke Veski (Veske) talu maadel. Kuna küla asub jõe suudmekohal, on võimalik, et küla on saanud nime jõe järgi, nagu arvavad ka kohalikud. L. Kettunen, kes paigutab küla ekslikult Järva-Jaani, pakub etümoloogiks **Sooden* küla või ka **Soodelan*. Nime häälikuline kuju (lõpp *-la*, 1522. a variandis ilmselt isegi *-küla*) seda ka lubab. Kohalikus häälduses on *o* Soodla nimes *u*-poolne. Soodlaga on 1977 liidetud Pirga küla (1798 *Pirga*). Vrd Suudla. – MJ

BHO: 554; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK S. 1637), lk

81; EO: 83; Joh LCD: 607; KN; LCD: 45v; Mellin; Rev

1586: 447–448; Vilbaste 1949: 461

Soodoma [*'soodoma*] <-le ~ -sse>, rahvak aj *Erästvere* <-viirde> ~ *'Suur_külä* Kan – küla Põlva maakonnas Kanepi vallas (Erastvere ms), 1839 *Ober Errestfer*, *Unter Errestfer*. ⇒39C3 ♦ Piirkonda, mis hõlmab praeguse Soodoma, Magari ja Närapäa küla, tuntakse ↑Erastvere nime all. Seda on nimetatud Suurküälaks, jagatud kõrgussuhte alusel Mäekülaks ja Alakülaks. Küladeks on nimetatud ka talurühmi, nt Hanni, Ivani, Kuuba, ↑Tebäne jt. Kunagise Erastvere vallamaja ja koolimaja ligidal asub popsiküla, mida XIX saj lõpul hakati kutsuma Soodomaks pilkavas võrdluses piiblist tuntud Soodoma ja Komorra nimedega. Võimalik, et nime tekele aitas kaasa kolaline assotsiatsioon lähedal paikneva vahtkonnaja metsanimega Seegemi. Kirjalikult on Soodoma nime märgitud 1970. a rahvaloenduse kaardil. 1977 liideti talurühmade nimede all moodustatud väike-

külad Ivani-Hõrake, Tebase-Jakobi, Soodoma ja osaliselt Suureküla kokku ning laiendati algse Soodoma popsiküla nime kogu piirkonnale. Vrd Närapää. – ES Eesti TK 50; KNAB; Rücker; Vene TK 42

Soohara [*ˈsoo_hara*] <-sse>, koh *ˈSuu_hara* <-ˈharra> Röp – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Palo ms), 1582 *Suhar*, 1584 *Suhara*, 1627 *Soharra*, 1839 *Soo-hara*. ⇒40B2 ♦ Küla on välja kasvanud Süvahavva külast. Sõna *hara* väljendab Röpina kohanimedes mitmel pool tähendust 'haru', nt Palkhara, Inghara, vrd ka *Mõtshara (Plv), Vagula küla vanu nimesid. Soohara nimi võiks tähendada jõeäärsest emakülalt tasasele, soisele maale ulatuvat asustuse haru. Soohara põhjapoolseid talusid kutsutakse Lehesjärveks. Soohara külast on välja kasvanud veel noorem küla või külaosa Hundilaanõ. Selle nimi võib pärineda 1670. a talupojanimest *Hunti Jürgen*. XIX saj arvati Hundilaanõ Veriora mõisa maade hulka ja praegu kuulub see Röpina valla Võiardi küla piiresse. Vrd Vagula, Võiardi. – ES

PA I: 93, 141; Rev 1624/27 DL: 73; Roslavlev 1975: 15, 28; Rücker

Sookaera [*ˈsoo_kaera*] <-kaera ~ -sse>, koh *ˈSoo_kaera* Jür – küla Harju maakonnas Kiili vallas (Nabala ms), 1637 *Sokoyr* (tal), 1687 *Sockor*, 1725 *Sookar*. ⇒12A1 ♦ XVII saj oli alguses talu, XVIII saj juba küla. *Sookaer* tähendab sookailu, kuid nime varasemad kujud viitavad justkui nimele **Sookoera*. Ilmselt verstakaardi järgi on küla nimeks mõnes allikas ekslikult ka Soopere. P. Johansen paigutab samasse kanti varasema *Rao või *Raadu küla, mida on mainitud 1241 (*Ratho*, 1493 *Rademoise*, 1586 *Rade*). Küla on nimetatud 1565 (*Rawo*) Kirdalu ja Kärde naabruses. 1637. a talupoegade loendis on *Kahokiilla* (ilmselt **Rahokiilla*), mille alla kuulub üks talu *Söker Jacob*. Sookaera piiresse kuuluvad ka Peebu, endine karjamõis ja ajalooline küla (1493 *Peenpoie*, 1586 *Peympo*, 1798 *Paeba*), ning Nabala-Nõmme ehk Nõmmeküla, endine saunaküla (1871 *Nemme*), mis liideti 1977. – PP

Bfl: I, 460; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 36; EO: 173–174; Joh LCD: 569; LCD: 47v; Mellin; Rev 1586: 86; Rev 1725/26 Ha: 327; Tärk 2010: 94

Sookaera-Metsanurga [*ˈsoo_kaera-metsa_nurga*] <-ˈnurka ~ -le> Jür – küla Harju maakonnas Saku vallas (Nabala ms). ⇒12A1 ♦ Sookaera küla metsapoolsed talud läänes, mis said omaette külaks pärast Teist maailmasõda, kui vahele tuli halduspiir. 1977 liideti Tõdva külaga, osalt Lokutiga, ent 2005 taastati omaette küla. Küla vanimad on Kärde talud (1493 *Kerdo*, 1725 *Kende*), mida on vahel ka külaks nimetatud. – PP

Bfl: I, 460; Rev 1725/26 Ha: 327

Sookalda [*ˈsoo_kalda*] <-le> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Paadrema ms), 1938 *Sookalda*. ⇒20B4 ♦ Moodustati Paadrema asundusest ametlikult 1939. a paiku, tegelikult arvatavasti varem. 1977–1997 oli Paadrema osa. Küla asub Paadrema soo kaldal. Sookalda piiresse jääb ka endine Paadrema mõis ning Ehala, rahvasuus ka Ehavälja küla. Viimane liideti Sookaldaga 1950. a teks. – MK

EAN; Eesti TK 200; Eesti VP; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); KN; KNAB

Sookalduse [*ˈsoo_kalduse*] <-le>, koh *ˈSuu_kalduse* ~ *ˈSuu_kaltse* MMg – küla Tartu maakonnas Vara vallas

Sookaera-Metsanurga küla. 2015. Foto Toivo Niinemets. Erakogu.

(Vara ms), 1582 *Sokallo* ~ *Sokald*, 1592 *Sokalo*, 1798 *Sokaldus*. ⇒26B4 ♦ Nime algusosa näib olevat *soo*, ent järelosa jääb rahuldava seletuseta. Vahest saab seda võrrelda soome sõnaga *kaltainen* 'kaldu olev'. 1977 liideti Sookaldusega ↑Iidlase küla. – PP

PA I: 101; PTK I: 224

Sookatse [*ˈsoo_katse*] <-le ~ -sse> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Oidrema ms). ⇒20B3 ♦ Külana 1970. a rahvaloenduse materjalides. 1977–1997 oli Oidrema osa. Eesti Vabariigi algusajal vangide poolt kuivendatud soole rajatud küla. Sookatse ja Soovälja külasse asustati hiljem president Pätsi ajal ümber hulk inimesi Saaremaalt, küladest, kuhu rajati baaside lepinguga Nõukogude sõjaväebaasid. 2010 oli Sookatse ühegi elanikuta. Külas on Sookatsejaama kinnistu, on olnud Katsejaama ja Vana-Katsejaama tööliste elamud. Sookatse ja Soovälja on olnud õieti üks küla, mis halduspiiridega lahutati kaheks. Vrd Soovälja. – MK

EAN; KN; KNAB

Sooküla¹ [*ˈsoo_küla*] <-külla ~ -sse> Saa – küla Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas (Laiksaare ms), 1937 *Sooküla*. ⇒35B1 ♦ Timmkanalist lõunas olev algselt asundustaludest koosnev küla, tekkinud arvatavasti 1920. a-tel. Nimi pandud soise maa järgi. Sookülaga on 1977 liidetud keskmine osa Vaheliku külast (1945). – MK

EAN; ERA.T-3.17.1298, L 1; KNAB; Pukk 2000: 60

Sooküla² [*ˈsoo_küla*] <-külla ~ -sse>, koh *ˈSuu_küllä* <-küllä> Vas – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Lasva ms), 1627 *Suckula Wessel*, 1638 *Soküllä Wessly*, 1684 *Sokylla Miko*, 1820 *Suur-Soküllä* (küla). ⇒45A1 ♦ Sookülas, mida loeti XVII saj *Valgõpalo küla ja vakuse osaks, oli sajandi algupoolel üks ja 1684. a viis asustatud talu. Nimi on tingitud küla paiknemisest Võru orundi soisesse maastikku ulataval neemikul, madalamal Loosi kui asustuskeskuse mägistest maadest. Sookülaga on 1977 liidetud niisama põline Taudsa küla (1627 *Tautza Rein*). Vrd Andsumäe². – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1271.1.225:143, L 1204; Rev 1624/27 DL: 77; Rev 1638 I: 162

Sooküla³ <-külla ~ -sse>, koh *ˈSuu_küllä* <-küllä> Plv – paik (küla) Põlva maakonnas Põlva vallas (Timo ms), 1627 *Sogekuella*, 1638 *Saggeküllä*, u 1685 *Sutwekjilla*, 1757 *Mõtzte Soo Kulla*, 1839 *Sooküll*. ⇒40A2 ♦ Liideti 1977 Rosmaga. Esmamainimisest peale on tegemist külaga, selle all on loetletud ka Rosma ja Sulalätte

hajatalusid. Varasemas kirjapildis esinev *g* tähistas ilmselt *j*-häälikut: 1627 **Sojekülä* ('soeküla'), XVII saj lõpul **Sutekülä*. Nime ümbermõtestamine Sookülaks võib olla seotud küla tuumiku paiknemisega orgudevahelise lava keskosas, mis on niiskema pinnasega kui Metste ja Rosma muud vanad asustuskohad orunõlvadel. Lisanime *Soe* 'hundi' esineb siinkandis hiljem harva, siiski leidub 1757 Metstes *Sojekesse Andres*. **Minu kodukolhoosi territooriumil asub küla, mida kutsutakse Sookülaks. Nimi on tulnud sellest, et seda küla piiravad igast neljast ilmakaarest sood: idast ja lõunast Suursoo, läänest Parosoo ja põhjast Kanaoja soo.* (1958) – ES

EAA.308.6.332:2, L 1p; EAA.3147.1.172:224, L 199p; EAA.3147.1.172:138, L 120p; KM: RKM II 83, 643 (3) – 1958; Rev 1624/27 DL: 57; Rev 1638 I: 145; Rücker

Sooltsu [*'sooltsu*] <'Sooltsu ~ -sse>, kirjak ka *Soo-otsa* ~ *Sootse* Ris – paik (küla) Harju maakonnas Padise vallas (Hatu ms), 1609 *Sosala*, 1691 *Sosall*, 1844, 1871 *Sootsa*, u 1900 *Сооца*. ⇒10B2 ♦ Liideti 1977 Hatuga. Küla asub Suursoo põhjakaldal sohu ulataval maanukil. Sooltsu on nime kohalik hääldus, ent praegustel andmetel näib algne nimi olevat Soosalu, nime tänapäevavorm võib taanduda kujule *Soo-otsa* või *Soosaluotsa*; 1858 on Hatu mõisa all märgitud *Otsa talu*. – MK

EAA.1.1864.2.X-160:119, L 116p; EAA.1.2.C-IV-48; KNAB; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del 1, S:10; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Soolu [*'soolu*] <-sse> LNg – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Auaste ms), keskaja lõpul *Sozall* (vikariaatmaa), 1520 *Stipendia Szozell*, 1536 *Sozall*, 1598 *Soersall* (küla), 1689 *Sosall By*, 1798 *Maa Sosal*. ⇒10A3 ♦ Küla oli juba XVI saj jagunenud kaheks, lõunapoolseks rootsi ja põhjapoolseks eesti osaks. Eesti (Maa-Soosalu) külast on kujunenud Soolu. Lõunapoolsest kujunes hilisem ↑Rootsi küla, nimetatud ka Rootsi-Soosaluks, mis 1977 liideti Sooluga. Samas liideti osa ↑Änniste külast. – MK

EAA.1.2.941:1326, L 1313p; EAA.1.2.937:53, L 53; Johansen 1951: 252; Läänemaa 1938: 273; Mellin

Soolätte [*'soo_ 'lätte*] <-le>, koh *'Suu_ 'lätte* Rõu – küla Võru maakonnas Varstu vallas (Krabi ms), 1565 *Суаму*, 1638 *Soleht Grisska*, 1684 *Soletsche By*, *Soletzki By*, 1688 *Soelechte By*, 1765 *Solette*, 1796 *Solätte*, 1798 *Soletsi*, 1839 *Soletto*. ⇒44B3 ♦ Vana küla, mille alla 1684. a on arvatud ka Kellämäe. XIX saj tehti Soolätte talust karjamõis (*Suulätte mõisa*). Nimi algkujul näib ikkagi sisaldavat sõnu *soo* ja *late* 'allikas'. Rööpselt on kirja pandud elanikele viitavat **Suulatsi*-nimekuju, viimati 1957 (*Sooletto*). 1684 on seda nimekuju slaavipärastatud. Siin on võimalik seos elanikega, XVII saj peremehed kandsid venepäraseid eesnimetisi. Soolättega on 1977 liidetud Hinnimäe, Kahrusuu (Kahrusoo) ja Tikuta (sh Härmiku) küla. – ES

Ambus 1960: 743; EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:190, L 185p; EAA.1268.1.403:535, L 479p; KN; Mellin; Rev 1638 I: 194; Rücker; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/36:583, L 582p

Soomaa [*'soo_ 'maa*] <-le> – looduspiirkond ja rahvuspark Pärnu ja Viljandi maakonnas. ⇒29C1 ♦ Soomaa on rabarohke ala Pärnu madaliku idaosas Sakala kõrgustiku loode- ja läänejalamil. Soomaa rahvuspark moodustati 1993 ja hõlmab Kaansoo, Põlendmaa, Taali, Tipu, Vanaveski ja Vastemõisa metskonna

piires oleva ala. Soomaa nime võttis kasutusele J. G. Granö 1922, kelle järgi see oli tasandikkude, rabade ja metsade maastik Pärnumaa kesk- ja põhjaosas, haarates tolleaegse Häädemeeste, Kilingi, Laiksaare, Orajõe, Paatsalu, Pati, Suure-Kõpu, Tahkuranna, Talli, Uulu ja Vastemõisa valla ning Pärnu linna ala. Soomaa nime on kasutanud ka T. Lippmaa, kelle 1935 ilmunud teoses Eesti geobotaanilise liigestuse kohta haaras Soomaa praegusest laiema ala Rapla–Paide joonelt kuni Läti piirini Saardes. – MK ENE-EE: VIII, 579; Granö 1922: 277; Pae, Rimmel 2006: 189; Tõnisson 2014: 17

Soome <-le>, koh *Soomõ* <-lõ> Krl, Urv – küla Võru maakonnas Antsla vallas (Vana-Antsla ms), 1762 *Some Märt*, 1782 *Sommey Jann*. ⇒44A2 ♦ Ametliku külanamärgitud 1970. a rahvaloenduse kaardil. Varem talu ja talurühma nimi Vana-Antsla mõisa Oe külas. Soome talu on pisut noorem kui kõige vanemad talud endises Oe külas, 1680. a-te kaartidel kuulub see maa veel Jaugamõisa põldude hulka. Talu nimi pärineb talupoja lisanimest, see aga tõenäoliselt rahvanimetusest *soome*. Soomega liideti 1977 Sika küla (1970, nüüd osaliselt Kollino piires). Praeguse küla edelapoolsed talurühmad (Haavistu, Püve), mis 1970. a-tel olid külad ja liideti samuti 1977, jäävad Karula kihelkonda. Soome külas on oletatav kesk-aegne, kindlasti hiljemalt XVII saj mõisakoht ↑Jaugamõisa. – ES

EAA.1270.1.264:35, L 34p; EAA.1865.2.130/1:17, L 17; EAA.308.2.88, L 1; EAA.308.2.188, L 1

Soome laht – laht Eesti põhjarannikul, 1821 *Some löppe-merresse*; sm *Suomenlahti*, vn *Финский залив*. ♦ Lahe nimena esineb eestikeelses kirjanduses XIX saj-st alates *Soome laht*, esimest korda 1821. a kalendris. Samasisulisi nimesid teistes keeltes esineb hiljemalt XVI saj-st alates (1532 *sinus Finnonicus*; inglise *Gulf of Finland*, prantsuse *golfe de Finlande*, rootsi *Finska viken*, saksa *Finnischer Meerbusen*). Varasemates allikates on lahte nimetatud ka teisiti: XIII saj *mare Estonum* 'Eesti meri', 1539 *mare Finonicum sive sinus Venedicus* 'Soome meri ehk Vendi laht', 1551 *sinus Livonicus et Ruthenicus* 'Liivi ja Vene laht' (hõlmab nii Läänemerd kui ka Soome lahte), 1589 *sinus posterior Liuonia* 'Liivimaa tagalaht'. Vene böliinades esineb ka *море Вирянское ~ Веряйское* 'Viru meri', mis on võinud tähendada nii Läänemerd, Soome lahte kui ka osa sellest. Islandi keeles kasutatakse saagadest pärit nime *Kirjalabotn* 'Karjala laht'. – PP Grünthal 1997: 184; KNAB; Raid 2002: 39, 41, 45, 68; Saareste 1934: 123; SPK: 429

Soometsa [*'soo_ 'metsa*] <-`metsa> Pär – küla Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas (Uulu-Surju ms). ⇒28C4 ♦ Uulu parun Reinhold Stael von Holstein asustas metsa nimega *Soometsa* 1870 uuskruntnikke, kes panid Soometsa külale aluse. Külaga on 1977 liidetud Suursoo küla (u 1939, varem Soo küla). – MK EAN; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB; Pukk 2000: 61

Soomevere¹ <-`verre ~ -sse> Pal – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Kuremaa ms), 1474 *Somover*, 1582 *Somnis*, 1584 *Sumouer*, 1585 *Somover*, 1839 *Somofe*. ⇒25B2 ♦ Küla, XX saj algul olnud ka karjamõis (jagati 1921). L. Kettunen on avaldanud kaks seisu kohta kohanime algusosa päritolu kohta. 1. Soome vanemate kohanimede osana on lähtunud sugu-

nimest, mille aluseks on olnud kunagine isikunimi **Sooma*. 2. Kohanimed on seotud hõimunimega *Soome*. Talunimedega *Soome* puhul saab paljudel juhtudel tõestada, et see on lähtunud Soomest pärit talupojast. Häälikuline kuju on sama ka külanime Soomevere algusosal, Torma khk mõisal **Soomla* (1406 *Somel*, ↑*Vaiatu*) ja Henriku Liivimaa kroonikas mainitud linnusel *Somelinde*. Võib-olla on ka päritolu sama? – VP

EO: 298, 309; PA I: 104, 151; PTK I: 224–225; Rucker; Tartumaa 1925: 345

Soomevere² <-`verre ~ -sse> Pil – küla Viljandi maakonnas Kõo vallas (Kõo ms), 1583 *Sumowier*, 1601 *Summower*, 1624 *Sommefer*, 1638 *Sohmefer*, 1797 *Somefer* (küla). ⇒23C3 ♦ 1624 elas külas *Sommafer Peter*, kes pärines Soomest. Tõenäoliselt tema järgi on külanime hakatud seostama Soomega. Varasema *u*-lise nimekujuga vrd *summ* : *summa* 'hulk', *suma* 'segadus, praht', rannikumurdest *sumu* (*sumo*) 'udu'. L. Kettunen, tundmata varasemaid kirjapanekuid, seostab nime Soomega ja vastandab selle Venerega. Tõenäoliselt on see XVII saj-st alguse saanud rahvaetümoloogia. Soomevere külaga liideti 1977 Võhma alevi piirest välja jäänud Võhma küla (1583 *Wechma*). Vrd Soomevere¹. – MK

EO: 309; Mellin; PA IV: 11; Rev 1601: 97; Rev 1624 PL: 47; Rev 1638 II: 156

Soompea [*'soom`pea*] <-le> lis – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Illuka vallas (Ohakvere ms), 1536 *Soempe*, 1796 *Soompä*. ⇒17A1 ♦ Küla asub soo serval. Al 1977 Kuremaa koosseisus. Soompea nimes on ajalooline omastava *n* asendunud *p* ees *m*-iga. – MK

Bfl: I, 1081; EAN; Mellin

Soomra [*'soomra*] <-le>, koh hrv *'Soomre* Aud – küla Pärnu maakonnas Audru vallas (Võlla ms), 1542 *Peter Sompere*, *Michel van Sompere*, *Szomere Kermo*, *Michell Sompere* (vabatalupojad ja üksjalg), 1624 *Somper* (küla), 1839 *Somrakülla*, 1923 *Soomra* (küla). ⇒27C2 ♦ Küla asub Võlla raba ääres. Nime algkjuju oleks **Soonpere* 'soopere'. Nimes on omastava käände lõpp *n* muutunud *p* ees *m*-ks ja nime järelosa *pere* on lühenenud *ra*-ks, võib-olla rööpse osise *-pera* vahendusel. Soomra koosneb kahest osast: Ees-Soomra kagus ja Taga-Soomra loodes. Soomraga on 1977 liidetud Murru (Tõs, 1839 *Murro* kõrts, külane u 1900 *Myppo*). – MK

EAN; KN; KNAB; Rev 1624 PL: 31; Rucker; Stackelberg 1928: 166–167; ÜAN

Soomõoru [*'soomõ_oru*] <-`orgu ~ -le>, kirjaj varem ka *Soomeoru* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1684 *Sohma Peter*. ⇒44C3 ♦ Soomõoru oli 1977–1997 Mõõlu küla osa. XVII saj olemasolnud talukoht muudeti hiljem Viitina mõisa maaks, nimi säilis loodusnimes Soomõorg. 1920. a-tel rajati mõisa suhtes teisele poole Soomõorgu asundusküla, mille nimi kinnistus kirjalikult alles XX saj keskpaigas. Vana lisanimi lähtub tõenäoliselt rahvanimetusest *soome*. – ES

EAA.308.2.178

Soonda [*'soonda*] <-`soonda ~ -sse> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Muhu-Suuremõisa ms), 1570 *Sonetacke* (vakus), 1645 *Sontah*, *Sontakülla*, 1798 *Sonda*. ⇒51C1 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Liiva küla osa. L. Kettunen on nime algkujuna esitanud *soontaga* 'soo taga', esmamainingu põhjal on

võimalik algusosa alusena näha ka sõna *soon* : *soone* 'veesoon, oja', *soonemaa* 'pehme, soine maa'. – MK

EAN; EO: 21; KNAB; Rehepapp; SK I: 389–390; SMF: 51

Sooniste <-sse> Kul – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, sks *Soinitz*, 1525 *Seunis* (küla Liivi mõisa all), 1712 *Soinetz* (mõis), 1782 *Soinitz* (mõis). ⇒11A4 ♦ Sooniste mõis asutati XVII saj. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Nime sai mõis külalt, eesti *-ste* on saksakeelses nimes andnud sageli lõpu *-tz*. Nime lähtekohaks võiks olla sõna *soine* või *soone* mitmuse omastavas. Soonistega on 1977 liidetud Huugi ehk Nõmme-Huugi (? 1505 *Huck*, külanimena taas 1930. a-tel, 1922 Metsanurga). Sooniste piires on endine ↑*Leevre* mõis. – MK

BHO: 555; EAA.3.1.448:382, L 639; EAA.1864.2.IV-8:234, L 232p; EO: 214; KNAB; Paucker 1852: 29

Soonlepa [*'soon_lepa*] <-`leppa ~ -sse> Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas, mõis, sks *Soonlep*, 1453 *Peter Somelepis tho Waymonen*, 1564 *Somelep by* (küla), 1798 *Sonlep* (karjamõis). ⇒48C3 ♦ Soonlepa mõis eraldati Suuremõisast ajavahemikus 1782–1795. 1920. a-test asundus, pärast 1940. a-id küla. Nime lähtekohaks on *soome* + *lõpp* : *löpe*. P. Ariste etümoloogia *soo* + puunimetus *lepp* osutub varasemaist kirjapanekuist lähtudes valeks. L. Kettunen toob P. Johansenile toetudes ära esmamainingu tõlgitsuse, kus viimane annab järelosa tähenduseks 'piir, piiriala'. Lisaks eelmisele toob Kettunen ära võimaluse *lepe* : *leppe*, mis on ilmselt rahvaetümoloogiline. On ilmne, et Loode-Eesti *lepa*-nimed, mis esinevad eestirootsi alal, on olnud eesti algupära ja järelosa võiks küll tule-neda sõnast *löpp* : *löpe* 'laht', kusjuures esisilbi *e*-line kuju oleks tänapäeva eesti keelde tulnud eestirootsi vahendusel. Külanime esialgne algusosa on säilinud lähedal asuva rahu nimes Soomerahu. – MK

EM: 87; HK: 230

Soontaga [*'soon_taga*] <-sse ~ -taha>, koh aj *'Soon_tagutse* Rõn – küla Valga maakonnas Puka vallas, mõis, sks *Sontack*, 1439 *Sontacke* (mõis), 1518 *Sodatz*, 1585 *Sotak*, 1731–1776 *Dorf Sotack* (küla), *Sotagga Hann* ~ *Sodagko Hann* ~ *Sodackaste Han* (talupoeg), 1782 *Sontago*, *Sontagusse*. ⇒38B2 ♦ Mõisast on teated XV saj-st. XVII saj liideti Soontaga Rannu mõisaga. Veel XVIII saj alguses kuulus taas omaette mõisaks saanud Soontaga Rannu khk alla. 1750 on mõis kuulunud Rõngu khk alla. XIX saj lõpul kuulus Soontaga mõisa ümbrus küll Rõngu khk alla, ent mõisa põlistalud Tartu–Riia maantee ääres kuulusid Sangaste khk alla. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis 1939. a paiku muudeti külaks. Nimi on vana, selles on säilinud varasem omastava käände tunnus *-n* nagu soome keeles. Nimi tähendab kohta, mis asub soo taga. Soontagaga liideti 1977 Laane ja Sika küla ning osa ↑*Põrja* külast. Vrd *Sootaga*, *Sootaguse*¹. – MF

EAA.567.3.57:4, 6, 8, L 3p, 5p, 9p; BHO: 559–560; Eisen 1919b; ERA.14.2.718 (Riigi Keskarhiivi ettepanek juunis 1939 nr 395); Hupel 1774–1782: III, 271; LGU: I, 299; PA I: 168; Rev 1638 I: 101; RGADA.274.1.172:335, L 338p; RGADA.274.1.226:499, L 487; Uustalu 1972: 125–126

Soonuka [*'soo_nuka*] <-`nukka> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Roela ms), 1913 *Soonuka* (küla). ⇒15B2 ♦ Algselt viis talukohta Saara raba põhjaserval, nimi asukoha järgi soo ääres. Nimetatud ka Väljaotsa külaks (1922). – MK

KNAB

Soonurme [*'soo_nurme*] <-`nurme ~ -sse>, koh aj *'Suo_nurme* ~ *'Surme* Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Hirmuse ms), 1241, 1726 *Sonorm* (küla), 1913 *Soonurm* (küla). ⇒6C4 ♦ Sirtsu soo kirdeserval asunud küla nimi oli välja kujunenud juba XIII saj. Küla on kuulunud Hirmuse ja Maidla mõisa alla. XIX saj oli külas ka samanimeline karjamõis. Nimi on pandud soo järgi + *nurm* : *nurme*. Soonurme idaosas teisel pool Hirmuse jõge asunud vabatküla hüüti Hielinna või Hiimäeks, rahvapärastel Kämäraks, vanemates allikates ka Hiirelinna. Soonurmega liideti 1977 endise Hirmuse raudteepeatuse ümber tekkinud ↑Hirmuse asundus. – MK BHO: 560; EVK; Joh LCD: 612; KN; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 161; Troska 1987: 103

Soo-otsa [*'soo-otsa*] <-`otsa> Mär – küla Lääne maakonnas Martna vallas (Suure-Rõude ms), 1913 *Sootsa*. ⇒20B2 ♦ 1782 on Suure-Rõude mõisa all mainitud küla nimega *Soo erres Külla*, hiljem oli Soo-otsa külas Sooääre talu, praegu kuulub Sooääre piirkond Kabeli küla alla. Küla asub Patsu soo serval. 1977–1997 oli Soo-otsa Rõude küla osa. Küla taastamisel 1997 jäi ajalooline tuumik Rõude küla piiresse. Soo-otsa lõunaosa oli varem Metsaküla (1913 *Метсакюла*, 1970 *Metsa*), mis liideti 1977. – MK

EAA.1864.2.IV-9:34, L 30p; EAN; KN; KNAB

***Soopoolitse** [*'soo_poolitse*] Kod – muinasmaakond Kesk-Eestis, 1224 *Sobolitz*, *Sobolitz*, 1229 *Sobolitz*, 1242 *Собилицкии брег*. ♦ Maakonda on nimetatud XIII saj, see samastatakse harilikult umbkaudu Kodavere khk maa-alaga, kuid on ka arvamusi, et maakond paiknes mõlemal pool Emajõe, hõlmates Kodavere ja Võnnu khk alasid (E. Tarvel) või koguni üksnes lõunapoolset rannikuala Emajõe Räpinani (E. Paklar). Viimast paiknemist on oletatud Vene kroonikate kirjelduste põhjal. Maakonna nime arvatakse tulenevat eesti sõnadest *soo* ja *pooline* 'poolne'. E. Paklar seevastu pakub seletuseks väikest ahvenat tähendava sõna *sobal* või *sobul*, mida tuntakse Räpinas ja Setomaal. – PP

Ambus 1960: 742; BHO: 553–554; PTK I: 225; Tarvel 1968: 587–589

Soorinna [*'soo_rinna*] <-le> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Loo ms), 1922 *Soorinna*. ⇒3C3 ♦ 1920. a-te maareformi käigus rajati Loo mõisa maadele uus küla, mis nimetati Soorinnaks, kuna küla asetseb vastu Kahala järve ümbritsevaid soid. 1977–1997 oli Andineeme küla osa. Et küla asub Loo mõisa südames, on seda 1920.–1930. a-tel kutsutud ka Loo asunduseks. Loo mõisa (1708 *Lomois*, 1732 *Lo mois*, sks *Neuenhof*) kohta on teateid a-st 1536 (*Nyge Kolck* 'uus Kolga'). Mõisa nimi tuleneb arvatavasti sellest, et mõisa ja Muuksi küla vahel paeval asub laialdane lood, mida nimetatakse Looks (Esilood, Tagaloo). – MJ

BHO: 381; EM: 62; Joh LCD: 369; KNAB; Tarvel 1983: 42; Vilbaste 1956: 170, 207

Sooru <-le ~ `Sooru> Luk – küla Valga maakonnas Tõlliste vallas, mõis, sks *Soorhof*, 1388 *curia Sore*, 1630 *Hof Sore*, 1683 *Sohrhoff*, 1688 *Sohr Hoff*, *Zohrhoff*, 1689 *Soorhoff*, 1909 *Sooru m.*, *Zohru m.* (läti); läti *Core*, *Coresmüža*. ⇒43A1 ♦ Sooru oli väga vana rüütlimõis, mis püsis muutumatutes piirides sajandeid. Mellini kaart 1793 esitab mõisast loode pool paiknevaid talusid kui eesti küla (*Esti Külla*), kagupoolseid

kui läti küla (*Letti Külla*, ↑Supa). Mõisa maale tekkis 1920. a-tel asundus, mis pärast 1940. a-id muutus külaks. Sooru nimi pole oluliselt muutunud. Kas nime alguses on häälendunud *ts*, jääb kirjanekute põhjal ebaselgeks. Pigem on nimi olnud *s*-alguline, kui võrrelda Tsooru (Rõu) kõigi varasemate mainimistega. Tähelepanuväärne on mõisat läbiva Piiri oja, rahvapärastel ka Sooru oja nimi: 1430 *vlete de Sole*, 1689. a kaardil *Sole upp*. Kuna asendus *r > l* on kohanimedes tavaline, on väga tõenäoline, et Sooru mõis on nime saanud ojalt või maastikusõnast, mis seostub vooluveega. Maastikuliselt tulevad sügava oru nõlval paikneva Sooru mõisa puhul esmajärjekorras kõne alla võrdlused lõunaeesti sõnaga *ts'ori* või *ts'oro* 'soonekoht, märja põhjaga org, sälkorg'. Sel juhul oleks Sooru kandi sõnakujus *ts* juba keskajal asendunud *s*-iga, vrd *soru* 'peen veejuga, riba, nire', *soristama* ~ *tsoristama*. Võrdlus sõnaga *soor* (võru *tsuur*) 'looma suguliige' on lisandunud taustale nime kasutuse käigus, nime algupärase alusena on see vähem tõenäoline. Vrd Tsooru. – ES

BAL: 498; Dunsdorfs 1974: 200; LGU: I, 127, 252; Lvv: I, 175; LVVA.7348:1.6:54, L 50p; LVVA.7404.1.1285, L 1; LVVA.7404.1.1427, L 1; Mellin; VMS: *soru*

Soosaare [*'soo_saare*] <-`saarde> Äks – paik (küla) Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Visusti ms), 1449 (*dorp tho*) *Sosar*, 1627 *Sosara Külla*. ⇒25B3 ♦ XVIII saj tehti karjamõisaks (1796 *Sosar*), mille kohale XIX saj II poolel tekkis taas küla. Liideti 1977 Visustiga. Nimi pärineb loodusterminist. – PP

EAA.1389.1.165, L 2; KNAB; Mellin; PTK I: 225–226

Soosalu¹ [*'soo_salu*] <-`sallu ~ -sse> JMd – küla Järva maakonnas Albu vallas (Albu ms), 1281 *Svosel*, 1540 *Sosal*. ⇒13C2 ♦ 1977–1998 oli Sugalepa osa. Esimese kirjaneku järgi võis algne nimi olla *Sooselja (*selg* : *selja* 'seljandik'). Võimalik, et kasutusel olid mõlemad nimed, sest motiveeritud on ka sõna *salu* 'soos olev kõrgendik, rabasaar' kasutamine. Küla kohal on põhja-lõunasuunaline paari kilomeetri pikkune kõrgendik soode vahel. – FP

EES; Joh LCD: 366; Johansen 1930a: 152; LUB: III, 475a

Soosalu² [*'soo_salu*] <-`sallu ~ -sse> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Pööravere ms), 1638 *Sosallo* (talu Pööravere mõisa all), 1797 *Sosal* (karjamõis), 1839 *Soosallo* (talu), 1922 *Soosalu* (küla). ⇒21C3 ♦ 1977–1997 oli Anelema osa. Talunimena esines Pööraveres ka XVII saj lõpul (*Sosahl Jack*, *Sosahl Jørgen*). Sõna *salu* tähendab muu hulgas soosaart. – MK

KNAB; Rev 1638 II: 48; Roslavlev 1977: 26; Rücker; ÜAN

Soosalu³ [*'soo_salu*] <-`sallu ~ -sse> Kul – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Haapsalu krkms), 1586 *Sosall*, 1726 *Sosall* (küla Piirsalu mõisa all), 1798 *Sosal*. ⇒11A3 ♦ Vana küla, mis on kuulunud Haapsalu kirikule. Soosaluga on 1977 liidetud ↑Käända küla. Vrd Soosalu², Soolu. – MK

EVK; Mellin; Rev 1586: 70–71; Rev 1725/26 Lā: 100

Soosilla [*'soo_silla*] <-le> Nõo – küla Tartu maakonnas Ülenurme vallas (Ropka ms), 1721, 1839 *Soosilla*, 1796 *Solasilla* (ekslik). ⇒32B2 ♦ Kohanimi tuleneb üldsõnast *soosild* 'roigastest, palkidest vm materjalist tee üle soo', mis tähistas kunagi ülesõidu kohta soise ümbrusega Kikkaojast (vrd ka Trm Soosilla talu). Tänapäeval on see jäänud Soosilla paisjärve alla. – EE

EKMS: III, 837; KNAB; Mellin; PTK I: 226;

RGADA.274.1.171-2:240, L 739p; Rücker

Sootaga [*ˈsoo.taɡa*] <-sse ~ -taha> Äks – küla Tartu maakonnas Tartu vallas, mõis, sks *Sotaga*, 1553 *Sontagen* (mõis), 1601 *Sottaga*, *Sotago* (küla), 1758 *Guth Sotaga*. ⇒25C4 ♦ Pikaegne Tartu linna mõis, 1920. a-test küla, saanud oma nime suhtelise paiknemise järgi (vahest Tartu poolt vaadates, viitega Amme jõe põhjakülje soodele). 1977 liideti Sootagaga Alevi küla (1688 *Allewaküllä*), mis oli nime saanud Alevi talu järgi, talu omakorda talupoja lisanime järgi. – PP BHO: 563–564; Ligi 1961: 364; PTK I: 18, 226; PTMT: III, 592

Sootaguse¹ [*ˈsoo.taɡuse*] <-sse ~ -le> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas (Määri ms), 1726 *Sotack* (küla), 1796 *Sootagga*, 1913 *Sootaguse* (küla). ⇒15B3 ♦ 1726 koos Kissa külaga Määri mõisale kuulunud küla juurde rajati ka samanimeline karjamõis (sks *Sotak*). Praegune küla asub kunagise soosaare serval. Nime aluseks on *soo* + *-taguse*. – MK

KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 228

Sootaguse² [*ˈsoo.taɡuse*] <-sse ~ -le> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas (Lasinurme ms), 1438 *Sontaken* (küla), 1726 *Sotaga*, 1796 *Sotak*. ⇒15A4 ♦ 1977–1997 oli Lasinurme osa. Lasinurme mõisal oli XIX saj ka Sootaguse karjamõis (sks *Fichtenthal*). Vrd Sootaguse¹. – MK

Bfl: I, 170; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 232

Soova <-le> Vän – paik (küla) Pärnu maakonnas Vändra vallas (Uue-Vändra ms). ⇒22C2 ♦ 1680–1684 oli Vändras talupoeg *Sofwa tönnis*, 1724 *Sofwa Tönnis*, 1795 on Vändra mõisa all olnud talupoeg *Sowa Ado*, 1834 talu *Sowa*. Külana 1922. a rahvaloenduse materjalides, al 1977 Mädara küla osa. Nimi pärineb sõnast *soova* 'kuhjalava, kõrgendik heinamaal'. Algsest on olnud talu nimi, talu asus Mädara jõe käärus kõrgendikul. – MK

EAA.1865.3.294/4:67, L 67; EAA.1865.5.147:83, L 71; KNAB; RGADA.274.1./7:6, L 589p; Roslavlev 1977: 63; VMS

Sooviku <-le> Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Tarvastu ms). ⇒31B3 ♦ Küla Tarvastu jõe põhjakaldal, osa endisest Tarvastu asundusest laiemas mõttes, hõlmates pargi ordulinnuse varemete ja kabeliga. Nimi pärineb talunimest, mis on tuletatud ilmselt sõnast *soovik* (liigniiske, tihti vee all olev maa, mis ei sobi karjatamiseks ega niitmiseks). 1920.–1930. a-tel nimetati Kaarli asunduseks varasema karjamõisa (sks *Karlshof*) järgi, ent Sooviku nimi oli juba siis rahvasuus kasutusel. 1693. a kaardil on karjamõisa umbkaudselt asukohas mõisa kalur (*Hoff Fiskare*) *Calpus Jahn*. – MK

EAA.567.3.121, L 18; ENE-EE: VIII, 601; ERA.14.2.719 (Tarvastu vallavalitsuse 9. VI 1939 koosoleku protokoll nr 5); KNAB; Mulgi sõnastik

Soovälja [*ˈsoo.välja*] <-le> Mih – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Oidrema ms), 1947 *Совьяля*. ⇒20B3 ♦ Külana 1945. a nimekirjas, oli 1977–2014 liidetud Pariverega. Asutatud XX saj, asub Lihula raba ääres Sookatse külast põhja pool. Vrd Sookatse. – MK

EVK; KNAB; NL TK 50

Sope <-sse> Lüg – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Lügane vallas (Püssi ms), 1665 *Soppe* (tal), 1796 *Soppe* (küla). ⇒6C3 ♦ Küla on kuulunud ka Purtse mõisa alla. Arvatavasti on külanimega samastatav 1726. a rannatalu *Soppi Erick* Purtse mõisa all, seega siis oli tegemist veel taluga, millest sajandi lõpus sai küla. 1977

liideti Sope Jabaraga. Nimele vastab lisakust registreeritud *sope* 'sopp', vrd *sopp* : *sopi* 'käär, laht, nurk'. – MK BHO: 562; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 152; VMS

Sopimetsa [*sopi.metsa*] <- metsa> Plt – küla Jõgeva maakonnas Pajusi vallas (Rutikvere ms), 1805 *Soppi-mets* (hajatalu Rutikvere mõisa all). ⇒24B2 ♦ Mellini kaardil 1797 on samas kandis märgitud Sopi küla (*Soppi*), hilisem talu. Sopimetsa esineb külanana 1922. a rahvaloenduse materjalides. Nime lähtekohaks on talunimi, mille aluseks arvatavasti loodusnimi. Nime algusosa tuleneb oletatavasti Arisvere küla Sopi talu nimest. Sopimetsa lõunapiiril oli varem Vabriku karjamõis (sks *Wabriko*). – MK

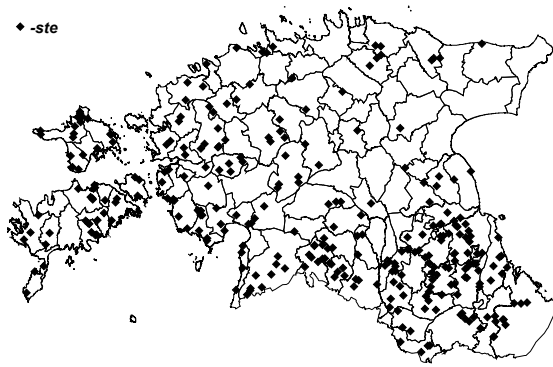
KN; EAA.567.2.1123:4, L 3p; KNAB

Sorahkna [*sor.ahkna*] <-sse>, koh ka *Suränka* ~ *Soräkna* ~ *Soranka*, rahvak ka *Tallika* <-lö> Se – paik (küla) Põlva maakonnas Värskas vallas (Pet, Saatse nulk), 1872–1877 *Туранки* (viga), 1882 *Суранка*, 1903 *Sorañika*, 1904 *Suränka*, *Tallika*, *Суранка*, 1922 *Süranka*, 1923 *Surjanka*, 1964 *Сюранка*. ⇒46B1 ♦ Liideti 1977 Pattina külaga. Küla kuulus XIX saj Molosva (*Моложва*) kogukonda ja Saatse kogudusse. J. Simm oletas külanime tulenemist mingist isikunimest Surjanov (*Сурьянов*) või Surjanin (*Сурьянин*). Vanavene isikunimedena on registreeritud *Сурьянинъ* ja *Суря* (XVI–XVII saj) ning isanimi *Сурьяновъ* (XVII saj). A. Šteingolde Simmuga ei nõustu: kohanimi kujuneks sel juhul *ov*-liitega (**Сурьяново*, **Сурьяниново*). Eesti algupära korral vrd Lõuna-Eesti *sora*, *tsora* 'sõre; munakollane, munarebu; sorinal, libedalt; (väga) väike' ning *sori*, *sorr*, *tsori* '(kinnikasvanud) oja, kraav, nire; kitsas heinamaariba (põldude või metsade vahel)'. Sõnade *süri*, *sürjä*, *sürje* tähendus on murdeti 'küngas', *sürjamets* 'küngastel kasvav liigirikas okas- ja lehtmets'. A. Šteingolde nõustub, et nimi koosneb osistest *sürj-* + vn *-ank-* (> *Суранка* „küla künta peal“). Siberis, omaaegses Tomski kubermangus Uba jõe paremal kaldal asub Surja (Sürja?) mägi (*Сурья гора*). Vrd ka Vana-Saaluse Surja (Sur'a) küla, talu (Rõu, ↑Luhte), Tsonora Surjaoja (Sur'aoja) (Vas). Küla eestikeelse rööpnimega Tallika võib olla seotud eesti läänemurrete *tallikavill*, *tallikevill*, *tallikuvill*, *talliked* 'tallevill' ning Lõuna-Eesti *tallekõnõ*, *tallõkõnõ* 'lind; (lamba)tall(eke)'. Nimes võib peituda *Tall* (vrd lõunaeesti meelitusvorm *tallike*), mis J. Mägiste arvates oli muistne eesti isikunimi. Vrd Vana-Antsla Tallikõsõmägi (Urv), Viitina Tallikõsõ talu (Rõu). Vrd Luhte, Talka, Tallikeste. – AK

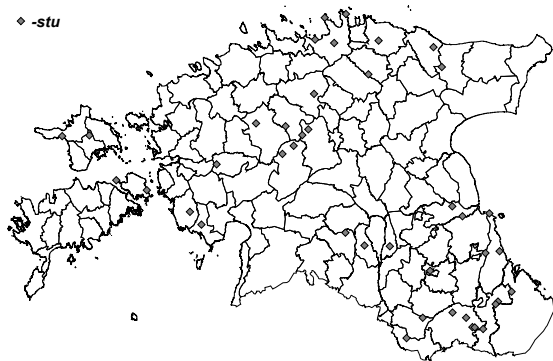
Academic; Eesti PK 20; Hurt 1903: 239; Hurt 1904: XX; KNAB; NL TK 50; Pskov 1885: 587; PTK I: 226, 233; RL 1922; SeK: 143; Simm 1970b: 142; Truusmann 1890; Tupikov 1903: 380–381, 770; Vasilev 1882: 308; VES; VMS; ÜAN

Sorgu <-le> Tõs – saar Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas Liivi lahes, 1562 *Сорма*, 1566 *Sorcholm*. ⇒28A4 ♦ Saar asub Manijast kagus ja Kihnust kirdes. Nimega võiks võrrelda sm sõna *sorko* 'pikk kitsas maariba, põllusiil', eesti *soru* 'riba', vrd *sorgu*, *sorgus*, kuid see võib olla ka juhuslik sarnasus. C. Russwurm küsimärgiline seletuskatse 'leinasaar' ei ole usutav. – MK Johansen 1951: 294; Russwurm 1855: 68; VMS

Sormuli <-sse>, koh <-he ~ -lö> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Vana-Laitsna ms), 1684 *Sarmuli Ifwan*, 1765 *Dorf Sormule*, 1811 *Sormul*; läti *Sormuļi*. ⇒44C3 ♦ Sormuli oli 1977–1997 Kilomani küla osa. Küla

ste-lõpuliste külanimede levik Eestis.

stu-lõpuliste külanimede levik Eestis.

nime algupärane keelsus ja päritolu on tundmatu. Nimi näib olevat läti mitmuse lõpuga (-i), O. Bušsi oletusel sõnast *sermulis* 'kärp', vrd kohanimi Kesk-Lätis *Sarmuļa atauga*. Vrd ka *sõrmuline* 'vilepilli augud, klaviatuur', samuti sm vana perekonnanimi *Sormunen*. – ES EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:305, L 299p; ERA.T-3.24.1810, L 1; LVVA.199.1.228:23, L 18p; Sukunimet 1992: 569; Wd

Sortsi <-le> Äks – küla Jõgeva maakonnas Tabivere vallas (Saadjärve ms), 1688 *Sortze Matz*, 1744 *Zortze Jaan*, 1811 *Sortsi Ado* (üksiktalu). ⇒25B3 ♦ Sortsi üksiktalust väljakasvanud küla, esimest korda nimestikus 1922. Nimi pärineb talupoja lisanimest (sõnast *sorts* 'nöid, lausuja'); *Sorts* on ka perekonnanimi olnud. – PP PTK I: 226; PTMT: III, 588

Sossi <-le>, koh <-lõ> Rõu – paik (küla) Võru maakonnas Võru vallas (Vastse-Kasaritsa ms), 1627 *Sosi Jamn*, 1638 *Sossi Jaen*, 1684 *Sossikülla*. ⇒45A2 ♦ Sossi küla kujunes välja XVIII saj, XIX saj asutati selle ääremaa-dele kroonumõisa popsi- ja soldatikohti. Liideti 1977 Koloreino külaga. Hajatalust ja talurühmast tekkinud küla nime päritolu pole teada. Võimalik, et talupoja lisanimi on saanud eesnimest *Soss*, mis võiks olla vene nime *Сосфен* (kreeka *Σωσθένης/Sosthenes*) mugandus. Sõna *liivassoss* 'viljatu liivane maa' oleks võrupäraselt *liivatsoss* ja ei sobi selle tõttu eriti hästi. – ES EAA.308.2.178, L 1; Rev 1624/27 DL: 89; Rev 1638 I: 204

Spithami ['spithami] <-sse> = **Spithamn** ['spit 'hamn] <-i>, koh *Spitam* (b) Noa – küla Lääne maakonnas Noa-rootsi vallas (Riguldi ms), 1514 *Spithaven*, *Spithave*, *Spithaff*, 1564 *Spythave*, 1565 *Spiuthampn*, *Spithaven*, 1798 *Spiuthambre*. ⇒9C1 ♦ Enne rootslaste asumist Eesti läänerrannikule kasutasid eestlased seda Läänemere ja Soome lahe ühenduskohas olevat lahte kalastuspaija ja sadamana. Uurijate arvates on raske otsus-

tada, kas nimi on rootsi või alamsaksa päritolu, sest keeled olid keskajal üksteisele väga lähedased. Nime võivad olla andnud ka meresõitjad. Rootsi nime järel-osa on sõna *hamn* 'sadam', algusosa aga sõna *spjut* 'teivas' vanarootsi kujul *spit*. Saksa vastavad sõnavormid on *haff* või *haven* ja *spet*. *Spjut* viitab pikale ja kitsale neemele sadama loodekülgel. Vormsi rootslaste keeles oli selle nimi *Spjute* [spjüüte] ja küla nimi *Spjutamb* [spjütamb] hilise ajani välja. Eesti nimena on olnud kasutusel ka Pöösaspea (1922 *Pöesapi*). Praegu tuntakse selle nime all põhjas väljaulatuvat neeme. – MB Danell 1951: 387; Johansen 1951: 121, 129–130, 143, 236–242, 244–246; Lagman 1964: 59–61; Russwurm 1855: I, 5, 79, 126, 133–134, II, 29, 34–35; Wieselgren 1960: 14

-ste, murd ka *-stõ* – Eesti kohanimede lõpp. ♦ Lõpp *-ste* (*-stõ*) pärineb *ne-* ja *s-*sõnade mitmuse omastavast käändest ja selle aluseks kohanimedes on olnud sageli sugunimi. Asulanimede lõpus on see lõpp sage Lõuna-Eestis, eriti Põlvas, Võnnus ja Setos (Him-mastõ, Akste, Põrstõ). Sageli esineb kohanimeliide kujul *-st-* ka *vere*-lõpulistes nimedes *-vere* ees (Elist-vere, Raigastvere) ja liitliite *-kene* : *-kese* (*-kõnõ* : *-kõsõ*) koosseisus (Terikeste, Hillakeste, Palakõstõ). Varasemais kirjapanekuis võib *-ste* olla vahelduses lõppudega *-se* ja *-si* (Palasi – 1345 *Pallas*, 1688 *Pal-lastby*, Rahuste – 1645 *Raudusse*, *Raudifß*). – MK EMK 2009: 271; PTK II: 90; SK II: 35, 56

Storbyn¹ ['stuur 'büün] <-i> Ris – paik Harju maakonnas Paldiski linna alal Suur-Pakri saarel (Kloostri ms), 1698 *Storbyn*, *Stora Roderwicks Byy*, 1871 *Suurkül*, u 1900 *Стор-бю* (Сурр-кюля) (küla). ⇒1A4 ♦ Eesti keeles oli nimeks Suurküla. Suur-Pakri saarel oli ka Väikeküla ehk hilisem Lepiku (↑Bisagidbyn). Rootsi nimi koosneb osistest *stor* 'suur', *by* 'küla' ja määrav artikkel *-n*. – MK EAA.1.2.C-IV-115, L 1; Johansen 1951: 217, 225; KNAB; Schmidt 1871

Storbyn² ['stuur 'büün] <-i> HmD – paik Harju maakonnas Paldiski linna alal Väike-Pakri saarel (Kloostri ms), ? 1694 *Storabyn*, 1798 *Storabj*, 1855 *Stõraby*. ⇒1A4 ♦ Saare läänerrannikul asunud küla, eesti nimega Suurküla. Rootsi keelse nime tähendus on sama. Kujutatud 1698. a kaardil veel ilma külanimeta. – PP EAA.1.2.C-IV-115, L 1; Johansen 1951: 227; Lagman 1964: 67; Mellin; Russwurm 1855: I, 142

Struuga <-le> Val – paik (küla) Valga maakonnas Karula vallas (Kaagjärve ms), 1627 *Struge Andres*, 1723 *Strussa Matz*, *Strusa Matz*, *Struga Peter*, 1805 *Mast-ruga*, *Lehtstrugga*, 1839 *Struga*. ⇒43A2 ♦ Struuga talud kuuluvad Kaagjärve piiresse. Algse Struuga hajatalu kanti märkis nimi *Mõtskülä (1627 *Metz-kuella*, 1723 *Metzküllä*). Struuga nimi pole eriti muutunud. 1723. a kirjapilt **Strussa* on kas nime ümber-tõlgendus või lihtsalt ümberkirjutusviga. Talupoja lisanimena näib algne Struuga nimi venepärane, kuigi see on tõenäoliselt siia jõudnud läti keele vahendusel. Vrd vn *cmpyz* 'laev, lodi, hõövel' ja vanad vene isikunimed *Cmpyza*, *Cmpycb*, *Cmpyuu*, mis võivad lisanimedena olla mitut moodi motiveeritud. – ES EAA.567.2.677:3, L 2p; Rev 1624/27 DL: 162; RGADA.274.1.174:889, 894, L 883p, 888p; Tupikov 2004: 375

-stu – Eesti kohanimede lõpp. ♦ Kollektiivliite *-st(u)* põhivõlvil on Lõuna-Eestis. Kohanimed lõpuga *-stu*

paiknevad hajali üle Eesti, rohkem on neid Kuusalus ja Rõuges, üldisemalt Harju-, Järva- ja Pärnumaa äärealadel ning Kagu-Eestis. Lõpp *-stu* kohanimedes (Salmistu, Tammistu) võib pärineda liitest *-stu*, mõnikord on lõpp asendanud varasema *-ste* või järelosise (Imastu, Kavastu, Keinastu, Kuivastu). V. Palli järgi on *-stu* koos liidetega *-la* ja *-ik* tüüpiline kohanimeliide. Ehkki *stu*-lõpulised nimed meenutavad vormilt väljätteisi (elliptilisi), st liigisõnata kohanimesid, pole neile oletatavasti algselt järgnenud liigisõna. – MK

EMK 2009: 279; PTK II: 66, 71; Päll 2012: 165; SK II: 52

Sudaste <-le> Võn – küla Tartu maakonnas Mäksa vallas (Sarakuste ms), 1627 *Sudetz Kuella*, 1638 *Sudest kyllle*, 1758 *Sudoste*, 1767 *Sudaste*, 1923 *Sudiste*, 1925 *Suudaste*. ⇒33B2 ♦ Luutsna jõe põhjakaldal Sarakuste mõisast lõunas asuv väike küla liideti pärast maareformi Sarakuste asundusega. Luutsna jõe lõunakaldal asus varem Sarakuste ehk Rääbnitse küla (↑Sarakuste), mis 1970. a-tel oli nimekirjades Sarakuste I külanä. 1977 nimetati see Sudaste külaks. Külanime kirjapanekute on väga kirevad. Isegi kui esimeste kirjapanekute teise silbi täishäälik *e* johtub asjaolust, et saksa kirjapanekutes märgiti rõhuta silbi täishäälikut sageli *e*-ga, on ka hilisemates kirjapanekutes nii *a*, *o* kui ka *i*. Simm eraldab siiski tüvest *suda-*, mida ta peab sõna *susi* *a*-mitmuseks; selline mitmus esineb just lõunaäästi murrete idaosas. Nimi võib olla lähtunud isikunimest, millele viitab mitmuse omastava kuju liitest *-ne*. L. ja I. Rootsmäe pakuvad välja võimaluse, et küla esialgne nimi on olnud *Sootaguse*. See ei tundu siiski usutav. – MJ

Rootsmäe 2016: 150; Simm 1973: 110–111, lisa 193;

Simm 1977: 120–121; Tartumaa 1925: 476; ÜAN

Sudemäe [*sude*ˌmäe] <-le> Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Kokora ms). ⇒26B3 ♦ Asundustaludest väljakasvanud küla, esimest korda nimestikus 1945. 1977–1997 oli Kuningvere küla osa. Nimi on pandud Sudemäe talu ja loodusnime Sudemägi järgi (sõnast *susi* : *soe* 'hunt'). – PP

KNAB; PTK I: 227

Sudiste¹ <-sse> Äks – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Elistvere ms), 1627 *Sundisumsmeggi*, 1638 *Sudias Mecke*, *Sudissmay* (talude ja kõrts), 1805 *Suddiste*. ⇒25B3 ♦ 1977–1997 oli Mullavere küla osa. Nimi pärineb talupoja lisanimest (vrd 1726 *Suddiste Peter*). L. Kettunen toob võrdluseks soome perekonnanime *Sutinen*, mis on tuletatud sõnast *susi*. Kohanimes on see vorm mitmuse omastavas. Varasemate kujude põhjal võis nimi varem olla *Sudismäe, esimese kirjapaneku järgi võis algusosaks olla hoopis *sundja*. – PP

EO: 216; PTK I: 227; PTMT: III, 528; Rev 1624/27 DL: 29; Rev 1638 II: 203, 206

Sudiste² <-sse> Krk – küla Viljandi maakonnas Karksi vallas (Karksi ms), 1601 *Suddias* (küla), 1624 *Zudista*, 1797 *Suddist*. ⇒37B1 ♦ L. Kettunen on Äksi Sudiste puhul esitanud vasteks sugunime *Sutinen* (< *susi*), sama on korranud V. Pall, sel juhul jäävad selgusetuks *Suddia*-algulised kirjapanekud, millele häälikuliselt vastaks sõna *sudi* : *sudja* 'pintsel, tuust'. Sudistega on 1977 liidetud Karuküla (1724 *Karro Thoosi Marcus*, *Karro Kolder Pawel*, külanä 1930. a-tel). Sudiste läänepoolseid talusid vastu Karksi kutsutud Mudakuruks. Vrd *Sudiste*¹. – MK

EO: 216; KNAB; Mellin; PTK I: 227; Rev 1601: 134; Rev 1624 PL: 52; RGADA.274.1.181/3:64, L 257p; VMS

Sugalepa [*suga*ˌlepa] <-leppa ~ -sse> JMD – küla Järva maakonnas Albu vallas (Albu ms), 1281 *Suckolopo*, 1440–1480 *Soukelepp*, 1686 *Suggalepp*. ⇒13C2 ♦ Osa küla asemele rajati XVIII saj III veerandil karjamõis, mis oma saksakeelse nime *Julianenberg* (hiljem ka *Julienberg*) sai tollase mõisaproua krahvinna Juliane Douglase auks. Karjamõisa ostis enne 1913 Talurahva Põllupank ning müüs taludeks, paika nimetati seejärel külaks. Sugalepa nimi tähistas algselt arvatavasti millegi lõppu (viimane asustus enne sõid), nime algusosa motiiv on selgusetu (vrd *sukk* : *suka*). Saare küla (ka Saareküla, 1852 *Suggalepp od. Sareküllä*) liideti 1950. a-tekst Sugalepaga, osalt Mõnuverega. – FP

EAA.1.2.942:395, L 385p; EAA.3724.4.381, L 2a; EVK;

Johansen 1930a: 150; KNAB; LUB: III, 475a

Suigu¹ <'Suiku ~ -sse> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Tudu ms), 1844 *Suigo*, u 1900 *Cyüeo* (küla). ⇒15C2 ♦ XX saj küla ja raudteejaam 1972 suletud Sonda–Mustvee liinil. Külas on vana Suigu talu, mis on nime andnud kogu külale. Võimalik, et nimi on siirik Pärnumaalt. Suiguga on 1977 liidetud osa Metskülast (külanä 1970) Tudude aleviku külje all. Vrd *Suigu*². – MK

BHO: 567; EAN; EVK; KNAB

Suigu² <'Suiku ~ -sse>, koh aj *Suegu* Tor – küla Pärnu maakonnas Are vallas, mõis, sks *Suik*, 1500. a-tel *Suyke* (küla), 1624 *Suyka* (tühi), 1782 *Suick* (mõis). ⇒22A4 ♦ 1688 oli Suigu Tori mõisa karjamõis, 1724–1731 eraldati Torist ja sai kroonumõisaks. XIX saj II poolel oli mõisasüdame ümber tekkinud Mõisaküla (u 1866 *Мойзотюля – sic!*), mis jäi vallakirjadesse kuni u 1939, mil see nimetati Suigu külaks. Suigu mõis on nime saanud varasemalt külalt. Nime tähendussisu ei ole selge, nimega võiks võrrelda soome isikunimesid *Suikka*, Karjalas XVI saj *Suikko*, *Suikki* (1566 *Suikki Tinttunen*), vrd liivi *Soicke Michel* (1564) ja eesti sõnu *suige(s)*, *suik* 'suvirukis', *suik* 'sarika tugi' ja *soik* 'loik'. Suiguga on 1977 liidetud ↑Raidla ja Veski (rahvapärastelt varem Veneküla, vrd 1638 *Wenna Peter*; 1922 *Veske*). Vrd *Suigu*¹. – MK

BHO: 567; EAN; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); Forsman 1894: 123, 168, 207–208; KN; KNAB; Rev 1624 PL: 18, 19; Rev 1638 II: 46; Stoebke 1964: 65; Vene TK 126; VMS

Suislepa [*'suis*ˌlepa] <-leppa ~ -sse>, koh 'Suistle Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas, 1583 *Suslo*, 1601 *Sustell*, 1624 *Suestla*, 1638 *Suislakill*, 1693 *Susláp Häff*, *Suuslephoff*, 1782 *Suislep*, *Suisleppa mois*. ⇒38A1 ♦ 1725. a-st iseseisev mõis (1731 *Suistlep*). XVIII saj lõpul jagati Vana- ja Uue-Suislepa mõisaks (skd *Alt-Suislep*, *Neu-Suislep*). 1920. a-tel tekkis mõlema mõisa maade väljajagamisel Suislepa asundus, mis 1977 muudeti külaks. *lep*-lõpuline nimi on varasemates allikates esinenud rööpselt *st+la*-lõpulise nimega. Esimese tähendus on 'lõpp, ots', see on tähistanud koha asendit Tarvastu suhtes, vrd lähedal asuv Kivilõppe. Nime algusosa on kõige tõepärasem seostada sõnaga *suu* 'õhne jõe laia ja soise suudme tähenduses. Suistle võib olla olnud „suudmes elavate inimeste koht“. Arheologia andmed näitavad, et siin on elatud keskmisest kiviajast peale, kui Võrtsjärve laht küündis veel sõna otseses mõttes Suislepa keskuseni. E. Jaanus on Suislepa nime algusosa seostanud sõnaga *suistmekoht* 'nooda väljatõmbamise koht', kuid Tarvastus on sel-

les tähenduses olnud kasutusel sõna *emäauk*. Jaanus annab ka sõna *suiste* teise tähenduse 'palkidest ehitatud parv nooda väljatõmbamiseks mudasel kaldal'. L. Tiigi esitatud Saaremaa XVII saj maaraamatute rohkete *ste-lõpulist* lisanimedele hulgas, milledest paljud on isikunime mitmuse omastavad, leidub ka *Suete ~ Suiste Olli* (1623, 1626 Kapra) ning *Soiste Hans*, *Suiste Tonno* (1617–1619 Tagavere). V. Pall arvab samuti, et sellise lõpuga külanimed võivad olla tuletatud isikunimedest või siis olla lähtunud sõna *pea* tähendusest 'ots, tipp'. Suislepa jaguneb endiste mõisate järgi ka praegu kaheks osaks: Uue-Suisle kirdes ja Vana-Suisle edelas. Arvatavasti oli Vana-Suislepa alal XVI saj ka mõis nimega *Finckenhof*, mis XVII saj oli uue omaniku nime järgi *Butlershof* vähemalt a-ni 1690. Uue-Suislepa alal võis olla samal ajal *Schulzen Hof* (1601 *Vitingkhof*). Suislepaga on 1977 liidetud Kirikuküla (1970), Moori (1970) ja Veneküla (1909 *Weneküla*). Suislepa loodeosas on Kūbenü (Kūbeme) talud. – MKu

BHO: 567; EAA.567.3.121, L 18; ENE-EE: VIII, 685; EVK; Hupel 1774–1782: III, 328; PAIV: 144; Rev 1601: 128, 132; Rev 1624 PL: 80; Rev 1638 II; Tiik 1976a: 417; Uustalu 1972: 234

Sukapolli [*suka_polli*] <-`polli ~ -sse>, kirjake varem ka *Suka-Polli* Hls – paik (küla) Viljandi maakonnas Abja vallas (Vanamõisa ms), u 1900 *Суканолли* (talurühm). ⇒36C1 ♦ Külana mainitud 1970, liidetud 1977 Veelikse külaga. Nimi pärineb talunimest, lisaks Sukapolliile (Pässaste küla all 1805 *Sukka Polli Jaan*, 1811 *Sukkapolli Jaan*) on olnud Sukamatsi (Abja küla all 1811 *Sukka Matsi Peter*) ja Sukaärma talu (1811 Pässaste küla all *Sukka Erma Ado*), mida kokku on nimetatud ka Suka külaks (Rückeril 1839 *Sucka*). Külanime algusosa on talupoja lisanimi, mis võib lähtuda sõnast *sukk* : *suka*. Hallistes on ka Saapaküla (↑Vana-Kariste). Siiski võib see olla hiline lisanimes toimunud rahvaetümoloogiline muutus, algne tundub olevat teise silbi *u*: 1624 on Abja küla all mainitud *Sucko Hanss* ja *Suckko Hin*. Külanime järelosa lähtekohaks on mehenimi *Poll*. – MK

EAA.1865.3.171/1:13, 27, L 14, 27p; KN; KNAB; Rev 1624 PL: 58

Sulaoja¹ [*sula_oja*] Kam, Ote – jõgi Tartu, Valga ja Võru maakonnas. ⇒39B1 ♦ Tikutaja järvest alguse saav oja suubub Leevi jõkke. Nimi lähtub sõnadest *sula* 'lahtisulanud; jäätumata' ja *oja*. * See oja on peaaegu kaupluse ligidal. Olgu talvelgi ilm kui tahes külm, aga siiski ei külma see oja ära, vaid jookseb alati vulisedes. Sellejärele on sellele kauplusele ja ojale nimeks pandud Sulaoja. (1939) – EE

EJOK 1986: 17; KM: ERA II 243, 39/40 (23) – 1939

Sulaoja² [*sula_oja*] <-le> Kam – küla Põlva maakonnas Valgjärve vallas (Krüüdneri ms), 1839 *Sullaoja* (kõrts), 1970 *Sulaoja-Lullu*. ⇒39B1 ♦ Kunagise kõrtsi, pärastise talu ümber tekkinud hiline küla, mille kohta on andmeid al 1945. Liitüveline nimi lähtub kõrtsi nimest ja viimane omakorda loodusnimest, mis koosneb osistest *sula* ja *oja*. Sulaoja osad on lõunas Kula (1839 *Kulla*) ja läänes Lullu, mis on veel 1945 olnud omaette külad. Praeguse Sulaoja piiridesse jääb ka 1920.–1930. a-tel eksisteerinud Varetjärve küla (1839 *Wareterre* talu). Vrd Sulaoja¹. – EE

KN; KNAB; Rücker; Uuet 2002: 112

Sulbi¹ <-le>, koh <-lõ> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Vaaksaarõ nulk), u 1790 *Пль[...]нлуице*

Анашкино (?), u 1866 *Сулпикова*, 1872 *Сюльпиково*, ? 1885 *Pelsik*, 1904 *Sulbi*, *Сюльпикки*, 1922 *Sulvi*. ⇒45C2 ♦ XIX saj kuulus küla Voronitsa (*Воронкино*) kogukonda ja Pankjavitsa kogudusse. 1977–1997 oli Kiislova küla osa. J. Truusmann toob kohanime seletuseks sõna *sulp* 'vedel rokk jahust ja heinapurust; pudrutaoline mass'; väheusutavad lähted on *sulbatus* 'lumelõrts' (Plv) või leedu *sulpeti* (õieti *čiułpti*) 'imema'. Tegemist on arvatavasti lõunaeestilise kohanimega, millest on tulenenud ka vene nimekuju *Сюльпикки*. Vrd Pelsi, Sulbi², Vaaksaarõ. – AK

Academic; Hurt 1904: XXII; KNAB; PGM 1785–1792; Pskov 1885: 584; RL 1922; SeK: 145; Truusmann 1890: 58; Truusmann 1897a: 46; Truusmann 1897b: 75; Vasilev 1882: 310; Vene TK 126

Sulbi² <'Sulpi ~ -sse>, rahvak ka *Sulbi liin* Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas (Kärgula ms), 1627 *Sulpe Matz*, 1638 *Sulp Matthias*, 1684 *Sulbi Kleis*, 1782 *Dorf Sulbi*. ⇒39B3 ♦ Algselt on olnud tegemist talukohaga *Piilpalo külas, 1627. a revisjon nimetas seda jõe järgi ka Võhandu külaks (*Wohanda Kuella*). 1684 oli Sulbi talu kõrval samuti *Sulbi* nime kandev mõisa veski. Külanimena on Sulbit märgitud XVIII saj lõpu hingeloendites. XIX saj kujunes Sulbi Kärgula valla keskuseks vallamaja ja kooliga. 1920. a-tel tekkis siia alevik. 1940.–1970. a-tel oli külanimeks Sulbi-Kiitski, nime teine pool Sulbiga samavanuse Kiitski talurühma järgi. Sulbi on lõunaeesti talupoja põline lisanimi, mida leidub arvukamalt Võnnu khk-s. Kärgulasse võib see olla tulnud Vaabinast, kus 1592 elasid *Sulwy Tit* ja *Sulvi Mius*. Lisanime tähendus pole teada, vrd *sulp* 'vedel rokk jahust ja heinapurust, pudrutaoline mass'. Sulbi küla vanim teadaolev nimi *Piilpalo (1544 *Pillepal*, 1638 *Pylepahill*, 1752 *Pilo Palo*, 1762 *Pilopalo*) sisaldab järelosana arvatavasti sõna *palo* 'kuiv männimets'. Külanime tuum on säilinud Piilpalo talunimes teisel pool kunagist mõisa- ja külapääri Osulas. Nime võib vaadelda paaris Sõmerpalu nimega, mõlemad on algselt olnud väiksemad külad keskele jääva ja suurema Osula küla servades. Vrd Pulli⁶. – ES

BHO: 215; EAA.308.2.182, L 1; EAA.1865.2.130/3:14, L 14; EAA.1270.2.2:127, L 126p; PA II: 441; Rev 1624/27 DL: 61; Rev 1638 I: 151

Sultsi <'Sulsi ~ -sse> Pst – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Õisu ms), 1797 *Sulzi* (kõrts), u 1900 *Шульценъ* (küla). ⇒30C3 ♦ XX saj kuni 1977 alevik, sealtpeale küla. 1601 on Tarvastu alal mainitud Frans Schultzele kuuluvat mõisat (*Vitinghof sein Hoff besiztett einer midt Nahmen Frans Schultze*). Ka 1624 kasutas seda mõisat (*Frantz Schulten Gutt*) Tarvastu mõis. Balti kohaleksikon (BHO) on selle samastanud Paistu Sultsiga. Kui nii, siis pärineb külanimi omanikunimest. Teised uurijad on varem mainitud mõisa paigutanud Uue-Suislepa alale. 1795 on Õisu mõisa all mainitud ainult kõrtsi (*Schultz Krug*). Sultsiga on 1977 liidetud Koera küla (u 1900 *Койракюля*). Vrd Suislepa. – MK

BHO: 541; EAA.1865.3.209/8:30, L 29p; KNAB; Mellin; Rev 1601: 132; Rev 1624 PL: 81

Sulu¹ <-le>, kirjake varem ka *Suluküla* Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Haimre ms), 1586 *Suloll* (küla), 1699 *Sullo* (talu ja veski), 1726 *Sulgo* (küla), 1782 *Sullo* (küla). ⇒21B1 ♦ XVIII saj oli Sulul paberiveski, hiljem karjamõis. Sulu esineb

talunimena mitmel pool. Nimi tuleneb tõenäoliselt sõnast *sulg* : *sulu*, vrd *sulgema*. Vrd *Sulu*². – MK
BHO: 568; EAA.1.2.C-IV-239; EAA.1684.2.IV-8:34, L
34; Rev 1586: 57; Rev 1725/26 Lā: 53; SK I: 393

Sulu² <-le> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja val-
las (Luke ms), 1601 *Suella kulla*, 1627 *Sulla Kuella*,
1839 *Sullo*. ⇒32B3 ♦ Küla nimi seondub tõenäoliselt
sõnaga *sulg* : *sulu* 'kinnisolek; tõke, pais'. Eestis leidub
ka mitu samanimelist talu. * *Nime saanud sellest, et asus
kolme valla piiril (Kambja, Nõo, Elva), mis moodustasid küla
ümber sulu* (1989). – EE

EO: 310 (Sulustvere all); KN: 1989; Rev 1601: 26; Rev
1624/27 DL: 138; Rücker; SK I: 393

Sulupere [*sulu_pere*] <-`perre ~ -sse> Rap – küla Rapla
maakonnas Rapla vallas (Alu-Rapla ms), 1523 *Sullu-
per* (talv), u 1900 *Cypanepe*. ⇒12A3 ♦ Algselt haja-
talv kujunes külaks XIX saj lõpuks. Nime on saanud
ilmselt talupoja lisanime (Sulu) järgi; Sulu talv on
Rapla khk-s nt ka Kumma külas. – PP

Bfl: I, 898; Vene TK 42

Sulustvere <-`verre ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakon-
nas Põltsamaa vallas (Kaavere ms), 1583 *Suroswier*
(küla), 1599 *Suruswer*, 1624 *Zullistfer*, 1638 *Sullust-
fer* (vakus ja küla), 1797 *Sullustfer* (karjamõis, küla ja
veski). ⇒24C2 ♦ L. Kettunen on esmalt võrrelnud
tänapäeva külanime soome sugunimega *Sulkunen*,
kuid on ka maininud vesiveskit ning pidanud või-
malikuks lähtumist sõnast *sulg* : *sulu*, millega oleks
mõeldud veesulgu või veskitammi. Kui Balti koha-
leksikonis (BHO) väidetud samastus 1583. a nimega
paika peab (vrd 1601 *Surrickwer*; 1624 on maini-
tud ka teised, täiesti uued talupojad), siis võis nime
aluseks olla ka tuletis sõnast *suur*, näiteks mitmuse
omastav sõnast *suurune*, mille hiljem on asendanud
sulg : *sulu*. Täenduslikult raskem on kirjapanekute
algusosa ühendada tüvega *suru*, vrd *suruma*. – MK

BHO: 568; EO: 310, 311; Mellin; PA IV: 20; P XVI: 272;
Rev 1601: 90; Rev 1624 PL: 40; Rev 1638 II: 153

Sundimetsa [*sundi_metsa*] <-`metsa> Põi – küla Saare
maakonnas Põide vallas (Reina ms, Tumala ms).
⇒51B2 ♦ Sundimetsa ehk Sundi peresid on külanä
mainitud 1945. 1977–1997 oli ametlikult Kahutsi
osa. Nimi pärineb loodusnimest Sundjamets ehk
Sundimets. Sundja oli kirikuteener, kes kirikus tuk-
kujaid äratas, ka kilter, kubjas. Varasem külanimi oli
ühe talu järgi Sandre (u 1900 *Сандре*). – MK

KN; KNAB

Sundja [*'sun'dja*] <-le> Vai – paik (küla) Ida-Viru maa-
konnas Vaivara vallas (Väike-Soldina ms), 1726
Sundia oder Klein-Soldina (mõis), 1782 *Rekula- oder
Sundia mois*. ⇒8C2 ♦ Sundja on 1977 liidetud Sold-
dinaga. 1726. a revisjonis on Sundja (*Sundia*) mõisa-
nimes samastatud Väike-Soldina mõisaga ning mõisa
külad on Reeküla (*Rekula*) ja *Veski (*Wesky*); Sundja
küla (*Sundia*) on aga mainitud Suur-Soldina mõisa
all. Mellini kaardil 1796 on Sundja (*Sundja*) märgi-
tud külanimeks, Väike-Soldina mõisa eestikeelseks
nimeks on Reeküla (*Rekula M.*). Sundja nimi tule-
neb sõnast *sundija* (*sun(d)ja, sundij*) 'kirikuteener,
kes kirikus tukkujaid äratas; kubjas, kilter, mõisa-
käsikja'. Väike-Soldina mõis (sks *Klein-Soldina*) jääb
tänapäeval Narva linna piiresse Soldina linnajakku.
Vrd Soldina. – MK

Hupel 1774–1782: III, 470; Rev 1725/26 Vi: 200, 201;
SK I: 393

Vaade Supilinnale. XX saj algus. EAA.402.5.2051, L 86.

Supa <-le> Luk – küla Valga maakonnas Tõlliste vallas
(Sooru ms), 1630 *Zup Andres*, 1683 *Suppe*, 1688
Supper, u 1900 *Cynna* (talv). ⇒43A1 ♦ Sooru mõisa
kagupoolset küla tunti XVIII saj *Lätiküla nime all
(1793 *Letti Külla*), vastandiks Hummuli piiri äärde
jääv *Eestiküla (*Esti Külla*). XX saj keskpaigas kinnis-
tus külanimeks Supa põlistalu nimi, nimekirjas hilje-
malt 1970. Nimi *Zup* [*tsupp*] on olnud XVII saj talu-
poja lisanimi, tõenäoliselt läti päritolu. Laensõnana
tähendab *tsupakõnõ* Harglas väikest hunnikut, nt
heinahunnikut enne saadu panemist. Läti sõna *čups*
'hunnik' naisvaste *čupa* tähendab lisaks hunnikule
ka juuksepahmakat, juuksetutti (vrd sks *Schopf*), mis
on sobiv tähendus talupoja lisanimele. Vrd ka vene
чуб 'juuksetutt' ja sellest lähtunud isikunimed Tšupa,
Tšupkin, Tšuplov jt. 1688. a nimekirjus *Supper* on lii-
tunud -r, mis võib olla mingi teise nime, nt kunagise
eesnime lühendus. Supa külas on talurühmade põh-
jal eristatavad osad Kiisa ja Laane. Vrd Supsi. – ES
Dunsdorfs 1974: 200; LVVA.7348.1.6:54, L 50p;
LVVA.7404.1.1285, L 1; Mellin; Tupikov 2004: 432, 827;
Unbegaun 1995: 225; Vaba 1997: 228; Vene TK 42

Supilinn [*supi_linn*] <-`linna> Tmr – Tartu linnajagu.
⇒32C1 ♦ Supilinn hakkas kujunema XVIII saj II
poolel või isegi varem. Andmed esimeste majade
kohta pärinevad a-st 1774, esimese tänavajoone
kohta 1803 ja tänavanimedest 1812–1816. Paljudel
kruntidel oli suur juur- või puuviljaaed. Linnajagu
sai Supilinna nime seal asuvate Oa, Herne, Kartuli,
Meloni jt tänavate tõttu ilmselt Nõukogude ajal (vrd
veel nt 1939 Herne rajoon). Millal rahva seas hakati
linnajao nime kasutama, pole teada, ent arvatavasti
tunduvalt varem. Tartu 1927. a koguteoses on maini-
tud Lepalinn (eriti Marja ja Kroonuaia tänava kant;
ilmselt Lepiku tänava järgi) ja Tähtvere-alune (eriti
Marja ja Piiri tänava kant), need näivad olevat ting-
nimed. – EE

Tartu 1927: 232, 268; Mitmesugused tabelid 1939: 165;

Raid 2015: 38, 52, 62; Teedemaa 2010: 4, 16, 64, 92, 143

Supsi <-`Supsi ~ -sse> Kõp – küla Viljandi maakonnas
Kõpu vallas (Suure-Kõpu ms), 1724 *Subsi Matsi
Jurry* (talupoeg Kõpu mõisas), 1782 *Kõppo mit
Subsie*, 1797 *Supsi* (karjamõis). ⇒30A2 ♦ Praegune
Supsi küla asub endise Supsi karjamõisa kohal. Mel-
lini kaardil 1797 on karjamõisale lisaks Supsi talu,
viimane asub Puiatu mõisast põhja pool praeguses
Väike-Kõpu külas. Nime tähendusliku on teadmata,
eesti keelest on raske leida tähenduseks kohanimeks
sobivat sõna, vrd *sups* 'pauk', 'jäasupp', *supsik* 'väike

viljavihk'. L. Kettunen on kohanime algvormiks oletanud **Subisi* ja võrrelnud seda soome perekonnanimega *Supinen*, tegusõnaga *supista* 'osistada' ja ühenditega *supi suomalainen* 'täiesti soomlane' ning eesti *subi sait* 'täiesti vaene, puupaljas'. Peale selle tunneb ta Viljandi khk-st talunime *Supsera*, mis kirikuraamatus olevat kantsleietümoloogiana *Supsaare*. Helme khk-st pärineb järvenime kirjapanek *Supszen szee*. Vrd ka 1630 Pirmastu küla all *Subse Matz*. Saaremaa Suba ja Subi puhul on võrdluseks toodud sks murdeline *Schubbejack* 'kelm, petis, kaabakas', samuti lisanimi *Schuppe* ja eesnimi *Subbe* või *Schubbe* täisnimest *Subbert*. XVI saj on Suure-Jaani ning Kõpu piirkonnas lisanimena kasutusel olnud *Suba* ja *Subiel*. Ehkki Hiiumaa sõna *subi*, *sube* 'metsäulem' on registreeritud kitsalt alalt, väärrib märkimist, et Saaremaal on Supsimets ja ka Kõpu Supsi karjamõisat nimetab Balti kohaleksikon (BHO) metskonnaks (*Forstei*). Supsiga on 1977 liidetud Jõeküla (1945 *Jõe*), Napsi (1839 *Napsi*), osa Mõisavälja külast (1930. a-tel Asuküla) ja Keskküla asundusest (↑Kõpu!). – MK
BHO: 568; EO: 169, 202; Hupel 1774–1782: III, 319; KNAB; LGU: II, 393; LVVA.7348.1.6:17, L 13p; Mellin; PA IV: 282, 283; RGADA.274.1.181/6:40, L 529p; Rücker; SK I: 392; VMS

Surju < Surju ~ -sse> Pär – küla Pärnu maakonnas Surju vallas, mõis (Uulu-Surju ms), sks *Surry*, 1544 *Sorge*, *Surge* (küla), 1601 *Suria* (mõis), 1839 *Surrie*, *Post Surrie* (mõis ja postijaam). ⇒29A3 ♦ Surju mõis asutati XVI saj, teistel andmetel XVI ja XVII saj vahetusel, ja sai nime varasemalt külast. 1819. a-st moodustas Uulu mõisaga ühise valduse. 1920. a-test Surju asundus, mille kõrval oli 1970. a-tel ka Surju küla. Mõlemad ühendati külaks 1977. Küla nime on A. Saareste tuletanud jõe nimest, nimelt olevat Reiu jõge, mille kaldal Surju asub, ülemjooksul kutsutud Suurjõeks. Jõe nime järgi olevat mõisat hakatud Suurjõe mõisaks nimetama, misjärel see on lühenevad ja hooletu hääldamise tõttu omandanud *u*-lõpu. L. Kettunen on *u*-lise nimekuju tuletanud hääldusest **Surjõ*. Surjuga on 1977 liidetud väiksem osa ↑Matsita ja Peedu (↑Ilvese) külast. – MK
BHO: 569; EAN; EM: 110; EO: 57; KNAB; Rücker; Saareste 1923a: 14–15

Suru < Surlu> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas, mõis, sks *Surro*, 1541 *Surro* (Kadrina khk-s), 1663 *Suro* (mõis), u 1694 *Surro* (mõis), 1792 ee *Surpallu*, 1798 *Surro* (mõis ja küla), 1923 *Suru* (asundus ja küla). ⇒4B3 ♦ Algul on küla kuulunud Kadrina kihelkonda, mis on ka loomulik, sest asus Valgejõe idakaldal. 1795 oli Suru Kuusalu khk iseseisev mõis, kuid revisjonis on märgitud, et 1782 on Suru veel kuulunud Kadrina khk Kihlevere mõisa alla. Asunud kahe kihelkonna piiril, oli ilmselt osa tema maid juba varem olnud Kuusalu khk-s. Kuusalu kirik oli lähemal ja sinna oli parem väljapääs. Väljapääsutingimused on Surus alati olnud halvad, seepärast on kohalikud kutsunud küla ka *Suru põrguks*. Mõis, hilisem asundus, liideti 1920 külagaga ja talud, mida oli juurde tulnud, jagati valla kirjades kolmeks: Suru asundus, Suru-Pikkoja põhjaosa ja Suru-Vahtriku kaguosa. Rahvasuus on Suru põhjaosa kutsutud Eeskülaks (Suru-Eeskülaks) ja metsadega eraldatud lõunapoolset osa Taganurgaks või ka Tagakülaks (Suru-Tagakülaks). Suru asustus likvideeriti 1953 Nõukogude

sõjaväepolügooni rajamisel, kuid küla jäi edasi ametlikku nimekirja. – MJ

BHO: 569; Joh LCD: 176; KN; Mellin; Tarvel 1983: 36; Vilbaste 1956: 173–174, 215–216, 522, 523, 969; ÜAN

Surva [*'surva*] <-sse ~ -le> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Viljandi ms), 1855–1859 *Сурва*, 1923 *Surva*. ⇒31A1 ♦ Küla on alguse saanud talust (1624 *Surwe Toennis*). Tánassilma jõe ääres asuva küla nime tähendussisu on teadmata. XVI saj lõpus oli samanimeline küla Suure-Jaani khk-s (1589 *Surwa*), samal ajal esines *Surwa* lisanimena Olustveres. A-ks 1624 oli nimi kolitud Tánassilma piirkonda. Surva esineb talunimena mitmes kihelkonnas (Ksi, Lai, Plt, Puh). Viljandi Surva küla on kutsutud ka Mutli külaks (1839 *Mutli*, nimega võiks samastada talupoja lisanime 1584 *Multhe Jak*). – MK
EAA.298.2.71, L 9; EVK; KN; PA IV: 166, 272, 274; Rev 1624 PL: 68; Rücker; ÜAN

Sutlema [*'sutlema*] <-sse ~ -le>, koh hrv *'Sutlepa Hag* – küla Rapla maakonnas Kohila vallas, mõis, sks *Sutlem*, 1425 *Suttelemode*, 1525 *Sutelm*, 1597 *Sutlen*. ⇒11C2 ♦ Sutlema mõisast on teateid 1425. a-st. 1920.–1930. a-tel tekkis mõisasüdame ümber Sutlema asundus, mis 1977 muudeti külaks. Nimes võib ehk eristada kaht osa: **sut* (sõnast *susi* 'hunt?') ja *-lemma*, Eesti kohanimedes sageli esinev element (vrd Lemmaru, Lemmakõnnu, Odulemma, Vasalemma), mis on ehk tähistanud mingit maastikuterminet. – PP

Bfl: II, 196, 342; EM: 56; ENE: VII, 318; Ligi 1961: 327

Sutlepa [*'sutlepa*] <-leppa ~ -sse> = **Sutlepp** [*'süt'lep*] <Sutleppi>, koh *Sutlop* [*'süt'lop*] Noa – küla Lääne maakonnas Noarootsi vallas, mõis, sks *Sutlepp*, 1507 *Sutloppe*, *Szutloppe*, 1540 *Sutelep*. ⇒9C3 ♦ Mõisakoht oli juba XVII saj, algul Uuemõisa kõrvalmõisana, al 1809 iseseisva mõisana. Mõisa kõrval lõunas oli samanimeline küla. Mõisa maadele 1920. a-tel kujunenud asundus liideti pärast 1940. a-id külagaga. Nime lähtekohaks on juba A. Saareste ja L. Kettunen pakkunud *susi* (mitmuse omastavas *sute*) + *lõpp*: *lõpu* või puunimetuse *lepp*. – MK

BHO: 570; EO: 109–110; Johansen 1951: 253; Lagman 1964: 50; Saareste 1924: 64

Sutte [*'sutte*] <-le>, koh *Sutõ* <-lõ> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Loosi ms), 1900 *Sutte* (metsavaht), 1949 *Cymme*. ⇒45B1 ♦ XVII ja XVIII saj olid selles kandis Kivi küla (↑Loosi) heinamaad ja metsapõllud. Pärast Loosi mõisa rajamist XIX saj keskel olid siin mõisamaad ja ainukese taluna Sutõ metsavahikoht. Üheverstakaart (u 1900) näitab juba kolme talu olemasolu. Metsavahikoha nimest saadud külanimi on 1977 muudetud tagasi vanasse kirjaviiši, veel 1970 oli nimekirjas Sute. Sutõ on mitmuse omastav kääne sõnast *susi* 'hunt'. Nime tekkimise aeg ja motiiv pole selge, lähim sama sõna sisaldav vana talupoja lisanimi ja külanimi on ↑Soena. Suttega on 1977 liidetud Imaru küla. – ES

EAA.3724.5.2895, L 1; EAA.308.2.178; NL TK 25

Suttermu [*'suttermu*] <-sse>, kirjak ka *Suterma* Lüg – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Kohtla vallas (Aa ms), XV saj algul *Suttenhyrmo*, 1650 *Sutterma*, 1796 *Sutterma* (karjamõis ja kõrts). ⇒7A2 ♦ Küla on 1977. a-st ametlikult Saka osa. Varem karjamõis, 1920. a-test asundus, hiljem küla. Nimi oli kaheosaline, algusosa on lähtunud tõenäoliselt sõna *susi* 'hunt', 'nöeluss' mitmusevormist, järelosa oli *hirm* :

hirmu. Sõnaühend võis olla isikunimi. Vrd Sutlema, Sutlepa. – MK

BHO: 570; EAN; Mellin

Sutu <`Suttu ~ -sse> Pha – küla Saare maakonnas Pihtla vallas (Pihtla ms, Tölluste ms). ⇒50C4 ♦ Sutut on külanimena uus (1977), tekkinud talunimest. Sutut talud paiknesid praegusest külast läänes, Kailuka küla põhjaosas (1798 *Sutto*). Lisanimi *Sutto* on esinenud XVIII saj Püha Vanamõisa külas (1731 *Sutto Rein*) ja Kiritu külas (1744 *Sutto Hain*). Nime tähendussisu on mõneti ebaselge, võrdluseks võiks tuua soome *suttu* 'segadus, ebaõnn, ebaõnnus, toidujätmed, vesine lumi, soga jne'. Eesti *sutt*-sõnad on kõik *i*-tüvelised, vrd kalanimetus *sutt* ja *sutt* 'hunt', millest K. Pajusalu on oletanud *oi*-lõpulist isikunime **Suttoi* > *Sutu*. Enne 1977 on küla nimi olnud Loona (1855–1859 *Лона*, 1923 *Loona*). Nimi pärineb mõisalt (sks *Lodenhof* ehk *Lohdenhof*, eestikeelses ajaloo-kirjanduses Loode mõis), täpsemalt selle omaniku nimest: al 1645 sai Otto Lohde ühe adramaa lpla vakuses, millest tekkiski mõis. Pärast 1765 ühendati see Pihtla mõisaga. Loona küla on vahel kokku arvatud Höbeniku külaga. Vrd Püha¹. – MK

Buxhövdén 1851: 125–126; EAA.298.2.71, L 6; EM: 124; KNAB; Mellin; Rehepapp; SK I: 395; VMS; ÜAN

Suudla [[`]*suudla*] <-sse>, koh <-he>, kirjakeel ka *Soodla*, kirjakeel varem ka *Vastse-Piigaste* Kan – paik (küla) Põlva maakonnas Valgjärve vallas, mõis, sks *Neu-Pigast*, 1450 *Sotell* (küla), 1582 *Sotla*, 1638 *Sodla kyllo*, 1722 *Dorff Sohdel*, *Punga Sohdel* (talupoeg), 1798 *Sotla* (karjamõis), 1839 *Neu-Pigast*, 1909 *Soodla m.* ⇒39B2 ♦ Piigaste mõisa alla kuulunud põlise Suudla küla lääneserva, Saverna piirile asutati XVIII saj karjamõis. Sellest sai 1801 iseseisev mõis, mille saksa nimi tuletati Piigaste järgi (*Neu-Pigast*, st *Vastse-Piigaste*). Eesti keeles kutsuti mõisat vana külanimega. 1920. a-tel tekkis mõisa maale asundus. Osa sellest on 1977 liidetud Tiido küla alla (Tiido oli varem talurühm Suudla külas), osa Saverna küla alla. Suudla ehk ajalooliselt vanemal häälduskujul *Soodla* nime päritolu pole selge. 1722–1723 on seda kirja pandud ka eesnimena *Sohdel*, kuid ainult ühel peremehel samas külas, mitte mujal naabruskonnas. *Soodla* ja *Suudla* talusid leidub ka mujal Eestis ja vähemalt osa neist näib olevat lähtunud sõltumatult kas siis isikunimest või kohaga seotud sõnast. L. Kettunen on pakkunud seletust **Sooden küla* või **Soodelan* sõnast *soo*. See on tõenäoline, sest 1627 on loetletud kõrvuti külasid *Sotag* (**Sootaga*) ja *Sodell*. 1627 külas *Sotag* elanud *Kollia Peter* on ilmselt sama, kes 1638 *Kangekahl Peter* Suudla küla nimekirjas. Vähem usutav tundub võimalus, et *Suudla* külanimi oli kirjanekute algusajaks juba lühenenud muinasaegne isikunimi, nt **Sotavalta*. Vrd Jägala, *Soodla*. – ES

BAL: 664; BHO: 453; EO: 83, 96; LGU: I, 342; Mellin; PA I: 82; Rev 1624/27 DL: 112; Rev 1638 I: 57; RGADA.274.1.174:499, L 492p; Rücker; SK I: 388

Suuga¹ <-le> Pst – küla Viljandi maakonnas Karksi vallas (Aidu ms). ⇒30C3 ♦ Suuga asund kuni 1977, sealtpeale küla. Nimi pärineb talude nimest, vrd Aidu mõis lisanimena 1795 *Suga Hans*, *Suga Gustav*. Lisa- või talunime päritolu on teadmata, vrd Paistus 1724 *Suncke Lillack Hanss*. Vrd Suuga². – MK

EAA.1865.3.209/1:10, L 8p, 9p; KNAB; RGADA.274.1.181/5:42, L 431p

Suuga² <-le> Amb – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas (Roosna ms), 1637 *Suko*, 1712 *Suga*, *Sucka*, 1795 *Suga*. ⇒14A1 ♦ Roosna mõisale kuulunud Suuga hajatalust (varem ka talude rühm ehk Suuga küla) rajati XIX saj keskpaiku karjamõis. Võimalik, et karjamõis oli seal ka varem (nt 1712 *Suga*). Selle maadele 1920. a-tel tekkinud asundus liideti 1977 Jootme külaga. Esimeste kirjanekute järgi võiks olla seos sõnaga *sukk*: *suka*. Sama lisanime esineb mujalgi Eestis (nt 1732 Jägala mõisas *Sucka Mart*). Lähtesõnaks võis olla ka *suga* 'hari, kamm'. – FP

EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 192/2;

EAA.1248.1.7:6, L 7; EAA.1864.2.V-52:261, L 257p;

KNAB; Rev 1732

Suuna [[`]*suuna*] <-le>, koh <-lõ>, kirjakeel ka *Soona* Kan – paik (küla) Põlva maakonnas Valgjärve vallas (Tamme ms), 1638 *Sonnabe* (hajatalu), 1722 *Sohnappa Jürri*, 1783 *Sonapa*, 1871 *Soona*. ⇒39B1 ♦ Omaette paiknenud Suunast oli XVIII saj lõpuks saanud väike küla. Esialgu Valgjärve mõisa alla kuulunud nuna sattus see XVIII saj Valgjärvest jagatud Tamme mõisa maade hulka. XX saj keskel tehti Soona-Kiistu arvestuskülaks koos enne Vastse-Otepää vallas (Ote) paiknenud Kiistu taludega. 1977 liideti Aiaste külaga. *Suuna* nimi on lühenenud liitsõnalisest kohanimest, mille tähendus pole selge, kuid oletamisi võiks selle taandada kujule **soo* + *naba*. Valgjärve vana asustuskeskuse suhtes jääb *Suuna* küla eraldi teisele poole metsa ja sood. Soona-Kiistu teine talurühm Kiistu (II vältes) on nime saanud piirkonnas levinud eesnimest. Vrd nt Hauka külas 1722 talupoeg *Haucka Kiesta*. Praegu on ka Hauka külas Kiistu talu. Eesnime võimalik mugandus pole selge. – ES

EAA.1267.1.286:137, L 262; EAA.2486.3.249, L 5–7;

KNAB; Rev 1638 I: 6; RGADA.274.1.174:454, L 447p

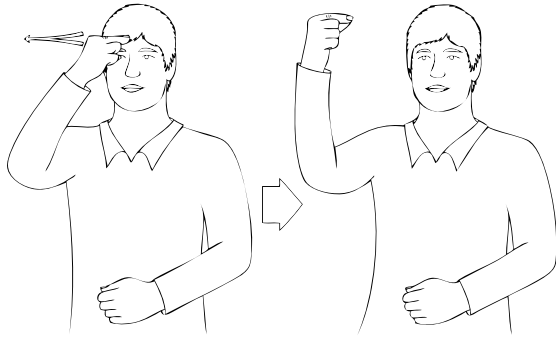
Suura <-le> Tor – paik (küla) Pärnu maakonnas Sauga vallas (Taali ms), 1855–1859 *Сура* (küla), 1900 *Сууро*, 1923 *Suura*. ⇒29A1 ♦ Liideti 1977 Rütaverrega. Külanimi on lühenenud algkujust **Suuroja*. *Suuroja* voolabki kohast läbi. Lühenemine on toimunud päris ammu, *Suura* lisanimi (*Suhra*) esines juba XVIII saj. – MK

EAA.298.2.71, L 8; EAN; KNAB; ÜAN

Suure-Ahli <-sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Asuküla ms, Haapsalu krkms, Kilti ms), 1544 *Hael*, 1550 *Haell*, 1591 *Store Haiell by*, 1689 *Achiel By*, (Dorf) *Achill*. ⇒19C1 ♦ Suure-Ahli küla oli varem jagatud põhiliselt Haapsalu kirikumõisa (põhjapoolne osa) ja Kilti mõisa (lõunapoolne osa) vahel, üksikud talud olid ka Asuküla mõisa järgi. 1977–1997 olid Suure-Ahli ja Väike-Ahli koos Ahli küla nime all. Nime lähtekohaks on tõenäoliselt *ahel*, *ahil*, sõna on olnud varem ilmselt *h*-alguline, nagu paljastavad mõned murdenäited. Vrd ka *ahl* 'veeloik, suurema loigu küljes olev veeloik'. Vrd Väike-Ahli. – MK

BHO: 6; EAA.1.2.941:771, L 758p; Kallasmaa 1991: 681; Saaga: SRA Östersjöprouvinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:149, L 148

Suure-Jaani¹ <-`Jaani> Sjn – kihelkond ajaloolisel Viljandimaal, sks *Groß-St. Johannis*. ♦ Oletatakse, et muinasajal moodustas Sakalas omaette kihelkonna, mille keskne linnus oli Lõhaveres. XIII–XVI saj kuulus ala Viljandi komtuurkonda. Kirikukihelkonna keskaegne nimi oli ↑*Valula* (*Walle*, kirikuküla järgi), kirik oli nimetatud püha Johannese järgi (1424 *kerspele to dem*

Suure-Jaani viipenimi. Porkuni kurtide koolis õppinud kellegi Jaani-nimelise õpilase isikumärk.

Walle, 1428 *Sankt Johannis in parochia Valensi*). Kuna Johannesele oli pühendatud kaks kõrvuti kihelkonda, hakati hiljem läänepoolset suuremat nimetama Suure-Jaaniks ja väiksemat Kolga-Jaaniks (sks *Groß-und Klein-Sankt-Johnnis*). Eesti keeles on Suure-Jaani kohta kasutusel olnud ka *Viljandi-Jaani*. – MK

BHO: 152–153; ENE-EE: IX, 40; LUB: VII, 94

Suure-Jaani² <-`Jaani ~ -sse> Sjn – linn Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Suure-Jaani krkms, Taevere ms). ⇒23B4 ♦ Suure-Jaani kirik on ehitatud XIV saj Valula küla lähedale (teateid 1424 *to dem Walle*). Kiriku kaitsepühaku järgi on ka küla hüütud Jaaniks. Alevik hakkas Suure-Jaani kiriku ja kirikumõisa juurde kujunema XIX saj lõpus. Asula sai 1923 alevi- ja 1938 linnaõigused. ↑Valula nime kannab tänapäeval Suure-Jaani lõunapoolne osa. Suure-Jaani põhjaosa on ↑Päraküla, mis on naabruses paikneva samanimelise küla endine osa. Päraküla edelapiiril oli popsiküla Kulliküla. Vrd Suure-Jaani¹. – MK

ENE-EE: IX, 40; KN

Suurejõe [*suure_`jõe*] <-le> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Uue-Vändra ms). ⇒22C3 ♦ Suurejõe alevik on kirjas 1922. a rahvaloenduse materjalides, hiljem kaks küla (I ja II, 1970), mis liideti 1977. Pärnu jõe nimetati Vändra kandis Suureks jõeks. Suurejõel olnud vesikikoht, mis varem asus pärimuse kohaselt Pärnu jõe Valma joal (1797 *Walma*). Suurejõel asus Uue-Vändra mõis (sks *Neu-Fennern*), mis eraldati Vana-Vändrast 1844. Mõis paiknes algul Rõusa külas, aga toodi 1874 üle Mustaru külla, kust seitse talu ümber asustati. Rõusa (sks *Karlshof*) jäi pärast seda kõrvalmõisaks. Vrd Mustaru, Rõusa. – MK

BHO: 80; KN; KNAB; Mellin; Pärnumaa 1930: 628

Suure-Kambja [*suure-`kambja*] <-`Kambja ~ -sse> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas, mõis, sks *Groß-Kamby*, *Alt-Kamby* (varasem), 1582 *Kambi*, 1782 *Suur Kambja mois*. ⇒32C3 ♦ Küla kohale tekkinud mõisat on esmakordselt mainitud 1504. Sellest eraldati XVII saj lõpul Vastse-Kambja (↑Kambja¹). Vana-Kambja nimetati hiljem Suure-Kambjaks. 1920. a-te alguses rajati asundus, mis 1977 nimetati külaks. Kambja mõis oli tekkinud XV saj Vaarna mõisale kuulunud kahest külast (1430 *grote Linenputte* ja *lutteke Linenputte*, st suur ja väike küla, 1627 *Linnupitte Kuella*). Külade järgi hakati kutsuma ka tolleaegset mõisat (1504 *Lynepith*, 1511 *Linepet*); XVI saj lõpupoole tuli kasutusele Kambja nimi. *Camby*-nimelisi mõisaid oli XVI–XIX saj mujalgi, nagu 1433 Salatsi *Johanni Cambi* ja 1599 *Cambimoize* ning 1582 ↑Voldi mõisa endine nimi *dwor Kambi*. Vaarna mõis

(sks *Wahrenhof*) sai hiljem Suure-Kambja mõisa karjamõisaks. Vrd Kambja¹, Kambja². – EE

Bfl: I, 415; BHO: 174; EM: 92, 146; Hupel 1774–1782: III, 260; KNAB; LGU: I, 253, II, 35, 109; PTK I: 53; Rev 1624/27 DL: 118

Suurekivi¹ [*suure_kivi*] <-le> Tür – küla Rapla maakonnas Kaiu vallas (Vahastu ms). ⇒13A4 ♦ Suurekivi küla moodustati 1977, liites ↑Leedi, ↑Määrissoo ja Taga-Pölliku küla. Suurekivi nimi on pandud suure kivi, *vahakivi* järgi, külas on ka Suurekivi talu. Külas asus Vahastu mõis (sks *Wahhast*). Varem on paika kutsutud Tagakülaks. Küla kirdeosa on Taga-Pölliku, varem ka Pöllika (Juuru khk-s, 1414 *Polтке*, 1486 *Pullick*, 1725 *Tacka Pollico Hans*). Suurekiviga liideti 1977 Päre küla, endine karjamõis (1796 sks *Perri-saar*, mõis praegu Pöllika piires) ja küla (1726 *Perri Tönno*). Vrd Vahastu². – PP, MK

Bfl: I, 116, 356; Joh LCD: 173; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 297; Ungern-Sternberg 1912b: 448

Suurekivi² [*suure_kivi*] <-le> Nis – paik (küla) Harju maakonnas Nissi vallas (Riisipere ms), 1871 *Suurekiwwi*, u 1900 *Cypekubu*. ⇒11A3 ♦ Küla liideti 1977 naaberasulatega, peamiselt Virukülaga ja Turba alevikuga, osa Kivitammi külaga. Küla on nime saanud talunime järgi: 1782 oli üksiktalu Vana-Riisipere mõisa all *Surekiwwi Joan*, külas oli hiljem Suurekivi-Uettoa ja Suurekivi-Vanatoa talu. 1922. a rahvaloenduse materjalides on Suurekivi rööpnimena mainitud Maanteeääre nime. – MK

EAA.1864.2.IV.2:587, L 563p; KN; KNAB; Schmidt 1871

Suurekõrve [*suure_kõrve*] <-`kõrbe ~ -sse>, koh <-`Suurde_`kõrbe> Kuu – paik (küla) Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kolga ms), 1834 *Suurekorwe* (Kõnnu Kolgaküla vabadik), 1871 *Surekorw* (tal), 1923 *Suurekõrve*. ⇒4A2 ♦ Liideti 1977 Kolgakülaga. Külale pandi alus XIX saj I poolel. Esimene talu rajati Suurekõrve metsa Kolga Hara Suursoo ja Kõnnu Kuivoja soo vahelisele seljakule 1833. Rahvapärimuse järgi oli siia asunud Kõnnu Kimbalu küla kaotamise järel sealse Kadapiku talu peremees Mikk. XIX saj lõpul oli külas seitse talu, kuid 1938, kui küla liideti Kõnnu vallaga, ainult neli hajakülana. Küla on saanud nime metsa järgi, kuhu esimene talu rajati. – MJ

KN; KNAB; Schmidt 1871; Tarvel 1983: 94–95; Vilbaste 1956: 174; ÜAN

Suure-Lähtru [*suure-`lähtru*] <-`Lähtru ~ -sse> Mar – küla Lääne maakonnas Martna vallas, mõis, sks *Groß-Lechtigall*, 1591 *Store lechtigall* (küla), 1598 *Lechtials Wacka*, *Store Lechtiall by* (vakus ja küla), 1687 *Stora Lechtigal* (mõis), 1798 *Gr. Lechtigal*, *Ledo M*. ⇒20B1 ♦ Mõis arvatakse asutatud olevat XVI saj. 1920. a-tel asundus, al 1977 küla. Lähtru nime sai mõis külalt. Nimi on algelt olnud ilmselt kaheosaline. L. Kettunen, kes tunneb külanime kujul *Lähtr*e, on küsimärgiliselt algkujuks pakkunud *Lähte-ääre*, algusosa vasteks *lähte* : *lähte* 'allikas', mis tõepoolest tuleb ette Põhja-Eesti kohanimes. Teisal seevastu tuletab ta kohanimese lõpu *-ru* komponentidest *aru*, *oru*, *uru*, *murru*, *muru*, *kuru*, *järv(e)*, neist levinuim on *aru*. A. Saareste on oletanud nime lähtekohana küsimärgiliselt *lähte oru*. Vastavate kirjapanekute puudusel on Lähtru nime kunagise järeloosa päritolu raske oletada. XVIII saj on Suure-Lähtrut nimetatud ka *Ledo* mõisaks. Vrd Väike-Lähtru. – MK

BHO: 295; EAA.1.2.937:70, L 70; EAA.1.2.941:334, L 326; EO: 175, 185–186; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas

jordrevisionshandlingar, 55410/5:139, L 136p; Saareste 1924: 13; Thor-Helle 1732: 319

Suuremetsa [suure_metsa] <-`metsa>, koh Suurõ_mõtsa <-`mõtsa ~ `Suurdõ_`mõtsa> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1820 *Jantra (Suremõtsa)* (küla), 1923 *Suuremetsa kandikohad*. ⇒45B1 ♦ Suurõmõtsa ehk Suur mõts oli esialgu Hanikase külast lääne poole jääv maa, kus XVII saj lõpul asustus puudus. Piirkonda tekkis XVIII saj Jantra küla, XIX saj Juusa talurühm (küla), Praakmani karjamõis ja Lepassaare raudteejaama asula. Suuremetsana tuntud ala ahenes selleks piirkonnaks, kus paiknesid läbiseigi Hanikase küla talude lahustükid ja uuemad mõisa kandimeeste talud. Nimi tähistas oma tekkimise ajal (XVII–XVIII saj) suurt metsamaad, mitte metsa bioloogilises mõttes. Metsamaana (sks *Buschland*) mõisteti algupäraselt aletegemiseks, mitte põlispõllu rajamiseks sobivat maad. Pärast Teist maailmasõda jagunes Suuremetsa ametlikult kaheks: lõuna pool Lõuna-Suuremetsa ja põhja pool Väike-Suuremetsa küla. Külad liideti üheks 1977. Vrd Jantra, Suurmetsa. – ES

EEA.1271.1.226:58, L 1565; KNAB; ÜAN

Suuremõisa¹ [suure_`mõisa] <-`mõisa ~ -sse> Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas, mõis, sks *Großenhof*, 1633 *Grossenhof*, 1732 *Sure m.*, 1798 *Grosenhof*, *Suure M.* ⇒48C3 ♦ 1519. a kirjapanekus nimega *hoff tho Poylow* 'Pühalepa mõis', 1560 *Poylipe*. 1920. a-test Suuremõisa asundus, al 1977 küla. Suuremõisa nime sai saare suurima ja vägevaima mõisana. Ka Pühalepa valda nimetati 1935. a-ni Suuremõisa vallaks, rahvapäraselt Suurevallaks. C. Russwurmi järgi olevat pärimuse kohaselt Suuremõisa asemel seal leidunud allika järgi varem olnud Suur-Hallikaküla ja ka Suuremõisat olevat alguses hüütud Hallika mõisaks. – MK

BHO: 91; HK: 28, 234; Ligi 1961: 374; Uuet 2002: 54

Suuremõisa² [suure_`mõisa] <-`mõisa ~ -sse> Vor – küla Lääne maakonnas Vormsi vallas, mõis, rts *Magnushov* [majnüs`hoov], erts *Storhovet* [`stu(u)r-huue] ~ *Hovet* [hu(u)e], sks *Magnushof*, 1732 *Hiorootsi sure mois*. ⇒9A4 ♦ 1604 läänistas Rootsi kuningas lipnik Magnus Brümmerile Bussby küla, kuhu ehitati väike mõis. 1625 ja 1645 mainitakse mõisat oma asutaja nimega *Magnushof*, ajuti ka *Hof Busby*, *Bussby herrgård*, *Nyhof*, *Grossenhof* jne. Saare rootslaste murdes kinnistusid nimekujud *Storhovet* 'suur mõis' või lühidalt *Hovet* 'mõis'. Mõis oli hiljem XVII saj De la Gardie ja Königsmarcki perekondade omanduses. 1753 läks Suuremõisa ja väike ↑Söderby mõis ehk kogu Vormsi saar Stackelbergide valdusse, kuni Vene riik selle 1894 ära ostis. 1917. a revolutsiooni ajal saarele paigutatud Vene sõjavägi lõhkus mõisat, millest sai alguse selle allakäik. Eestikeelne nimi on rootsikeelse kohaliku nime tõlkelaen. 1920. a-test oli Suuremõisa asundus, al 1977 küla. Suuremõisa piiresse kuuluvad omaaegsed asunduspiirkonnad Bussby (erts *Bussbe* [`búsbe]), Kärret (erts *Kärre*) ja Tompo [tompu]. – MB, MK

Aman 1992: 388; BHO: 332; Johansen 1951: 274, 278; Kanarbik 2003: 12–15; Lagman 1964: 38, 41, 133–134, 139, 262–263; Russwurm 1855: I, 105–106, 108, 121; Söderbäck 1939: 93–95; Thor-Helle 1732: 320; Tiberg 1951: 138–140, 154; Wieselgren 1962: 33, 36, 40–42, 44, 53, 104–105

Suuremõisa³ [suure_`mõisa] <-`mõisa ~ -sse> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas, mõis, sks *Mohn-*

Großenhof, 1782 *Muhho ma suur mois*. ⇒51C2 ♦ Muhu-Suuremõisa mõis rajati XVI saj keskel (*Moen*). Mõis asus algselt praeguse Vanamõisa küla kohal, kust viidi 1626 üle varasema küla *Innekiilla* ehk *Ennenkiüll* kohale. XIX saj II poolel tekkis küla mõisast põhja pool Suuremõisa põllule (u 1900 *Гроссенгофское поле (Сууремõйза полдъ)*) ning see vastab praegusele Suuremõisa külale. Küla jagatakse peamiselt kaheks: loodepoolne Sillaääre ehk Passiküla ja kagupoolne Jaanisaadu ehk Kaaniküla. Mõisa maadele tekkis 1920. a-tel asundus, mis nimetati ↑Lahetekülaks. Vrd Vanamõisa¹⁰. – MK

BHO: 358; KN; KNAB; Ligi 1961: 352; SK I: 397

Suurepsi <Suurepsi ~ -sse> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1564 *Surpex Jurgen*, 1565 *Swre bäckz by*, *Surpexby* (küla), 1798 *Suripeks*. ⇒47A2 ♦ Suurepsi küla oli pärast 1940. a-id liidetud Mägipega, kuid taastati omaette külanä 1997. Nimi koosneb sõnadest *suur* + *pääks* 'suur tihe kuusemets, soosaar'. L. Tiik esitab küsimuse, kas rootsi, taani ja alamsaksa *backe*, *bakke*, *becke*, *beke* 'mägi, kungas' võib ehk murdesõna *pääks* aluseks olla. Samas võib see olla ka tuletis sõnast *pea* (*pää*). – MK

HK: 234–235; Tiik 1966: 554

Suure-Rakke¹ [suure-`rakke] <-`Rakke ~ -sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas (Liigvalla ms), 1564 *Racke*, 1796 *Gr. Rakke*. ⇒14C3 ♦ 1977–1997 oli Rakke aleviku osa. Viimane on oma nime saanud Suure-Rakke ja Väike-Rakke külalt. Vihjamisi peab L. Kettunen võimalikuks, et nime lähtekoht võiks olla *rahk* 'paekivi', kuid ta oletab ka muistset isikunime **Rakka*, **Rakkoi*, **Rakkei* ja toob võrdluseks veel sõna *rake* : *rakke* 'piire, ääris(tus)', nt *kaevu rakke*. Vrd Rakke, Väike-Rakke¹. – MK

EO: 280; Ungern-Sternberg 1912a: 76

Suure-Rakke² [suure-`rakke] <-le ~ -sse>, koh *Rake* ~ *Rake_külä* Ran – küla Tartu maakonnas Rannu vallas (Tamme ms), 1721 *Rackeküll*, 1796 *Rakkekiüll* (kaheosaline küla), 1839 *Racke*, 1922 *Suur- ja Väike-Rakke*. ⇒31C2 ♦ Kohanimi pärineb talupoja lisanimest, vrd 1601 *Rack Rein*, 1638 *Rake Matz*. Selle päritolu on käsitlenud L. Kettunen (↑Suure-Rakke¹). Varem kandis küla **Pi(i)rt*-osist sisaldavat nime: 1582 *Pirtel*; 1588 *Piarta*, 1638 *Pirte kyllo*, 1758 *Pirto*. Vrd Väike-Rakke². – EE

BHO: 481; EO: 280, 288; KN; Mellin; PA I: 65, 231; Rev 1601: 77; Rev 1638 I: 106; RGADA.274.1.172:326, L 330; RGADA.274.1.201:710, L 682; Rucker

Suureranna [suure_ranna] <-`randa ~ -sse> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1770 *Surana*, 1798 *Suurraña*, 1844 *Rannakul*. ⇒47B2 ♦ Kõpu kandis oli XVIII saj Ranna lisanimi mitmel talupojal, tõenäoliselt sisalduvad need ka külanimes. Suureranna lääneosa on Jõe, mida on veel XX saj alguses omaette külaks arvatud (1798 *Joe veski*). – MK

HK: 235; LVVA.6828.4.309, L 1; Mellin

Suure-Rootsi <-le>, rahvak ka `Suur_küla Pha – küla Saare maakonnas Pihlta vallas (Tahula ms), 1788 *Groß Rotzekiüll*, 1798 *Rotzi gros*, 1811 *Gross Rotzkiüll*, 1903 *Cyype Poomcu*. ⇒53C1 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Vätta osa. Juba 1497 on Vätta poolsaarel mainitud rootsi küla (*Vettel*), 1556 vakust *Vettel*. Küla on nime saanud rootslaste järgi. Ka Vätta nime (1492 *strand to Fettel*) on seostatud rootslastega, P. Johan-

sen on nimele toonud võrdluseks Lääne-Ojamaal asuva *Vättle*. Vrd Väike-Rootsi, Vätta. – MK
EAA.2072.3.212, L 2; EAN; ERA.T-6.3.938, L 1; KNAB;
SKI: 398, 508

Suuresadama [*suure_sadama*] <-sadama ~ -sse> Plh – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1782 *Tiefshaven*, *Saddam* (sadam), 1798 *Tiefenhafen*, *Saddam* (sadam). ⇒48B2 ♦ Algselt sadama nimi. Suuresadama küla esines nimekirjades 1945, ent hiljem oli arvatud Sääre küla alla, uuesti moodustati 1997. Nimi pärineb sadamalt, mille nime on P. Ariste tuletanud sõnadest *suur* + *sadam*. P. Johansen on samastanud koha 1593. a dokumendis leiduva nimega *Serle Ham*. Võõrkeelne nimi *Tiefenhafen* tähendab süvasadamat. – MK

HK: 235; Johansen 1951: 286; KNAB

Suuresta <-sse ~ -le> Jür – küla Harju maakonnas Rae vallas, u 1866 *Cypecmu* (talü), 1913 *Suuresöödi* (Vaida mõisa talü). ⇒3A4 ♦ 1977 moodustati Rae asundusest ja Vaida asunduse põhjapoolsetest taludest uus Suuresta küla. Nimi on pandud talu järgi, mille nimi on lühenenud sõnadest *suur* ja *sööt*: *sööda* (~ *söödi*). – PP
BAE: 262; KNAB; Vene TK 126

Suure-Veerksu [*suure-veerksu*] <-sse>, koh *Suurõ-`Viirksu* <-he ~ `Suurtõ-`Viirksuhe> Röp – küla Põlva maakonnas Röpina vallas (Kahkva ms), 1582 *Wirzykilla*, 1601 *Wierschykulla*, 1627 *Wirgositz*, 1630 *Wirigus kylla*, 1638 *Wingust kyll*, 1686 *Wirguskylla*, 1798 *Gros Wirks*, 1805 *Suur Wirks*, u 1880 *Gr. Wörks*, u 1900 *Бол. Бепккө*, 1909 *Groß-Woirks*, 1923 *Suur-Veerksu*. ⇒41A1 ♦ Alates 1627. a on Suure- ja Väike-Veerksu küla loetletud eraldi, varem on mainitud üht külanime ja veskit selles külas (Väike-Veerksu ehk Kivi-Veerksu algus). Veerksu nime esilbilis on algupäraselt olnud pikk *i*, nagu see on kohalikus keeles tänini. XIX saj lõpus on murdehäälduses toimunud diftongistumine *Viirksu* > *Vöirksu*, vrd seto *kröim* 'kriim' ja Vas *kröit* 'kriit'. Analoogia *veer-viir* ajendil on nimi kirjakeelestatud kujule *Veerksu*. Nime struktuur vaheldub ajaloos sarnaselt naabruse Kirmsi nimega, kirjakujuades leidub **Viirguste*, **Viirgusküllä*, *Viirks(u)* variante. Nimi võiks sisaldada sõna *viirg*: *viiru*, mis on balti laensõna (vrd läti *virde* 'suur hünnik, lasu'). Samast tüvest on arenenud võru keele *virgõs* (*viirgus*) 'vagu'. Sõna seos kohanime tekkimisega pole selge. Jääb mulje, et nimeandmispõhimõtet, mis kujundas Viirksu nime, on Röpina khk lõunaosas rakendatud ka teiste kohtade jaoks. See võib olla seotud maakasutuse eripäraga, näiteks suure alepõletamise osakaaluga külähõimu majandustegevuses või asumisega ääremaa-del. Tavalisem on sellel juhul ilma sulghäälikuta *vir- ~ viir-*alguline sõna kohanimes: *Virosi*, *Virssküllä*, *Viira*. Võimalik, et neil **virg-* ja **vir-*sõnadel on siiski ühine algupära. Kui võrrelda nt soome, isuri ja ja vada vastavat sõna *virka* 'rida, rivi, helmekee', siis seto *g-ta vira-kõrraaq* 'helmekee' on sellega vastavuses. Suure-Veerksu lõunaosa tuntakse Lepikeste külanä (1670 *Leppakene Mick* ja *Paap*), mis oli ametlik küla a-ni 1977. Lepikeste küla maa lõuna pool Veerksu oja muudeti XIX saj Kahkva mõisa Lepiku karjamõisaks (1839 *Leppiko*), mis hiljem sai asunduseks ja liideti 1977 Kahkvaga. Vrd Viirika, Viluste, Viraksaare, Virika, Virosi järv, Väike-Veerksu. – ES

BAL: 685; EAA.308.2.104, L 1; EAA.567.2.748:3, L 2p; EAA.1269.1.797:174, L 386; Mellin; PA I: 93; Rev 1601: 15; Rev 1624/27 DL: 73; Rev 1638 I: 276; Roslavlev

1975: 27, 28; Rücker; Saar 2008: 115–116; SSA: *virka*!; Vene TK 42; VMS: *virakõrra*; ÜAN

Suurevälja [*suure_välja*] <-le> Kos – paik (küla) Harju maakonnas Raasiku vallas (Pikavere ms). ⇒12C1 ♦ Pikavere asunduse põhjapoolsed talud said 1920. a-te lõpupoole Suurevälja küla nime. Küla liideti 1977 Pikaverega. Nimi esineb tihti hilise talunimena, tulenedes enamasti põllunimest, nimeosisteks sõnad *suur* + *väli* 'põld'. – TL

ERA.14.2.713 (Peningi vallavalitsuse kiri 4. I 1939 nr 562); EVK; KNAB

Suurjärv [*'suur_`järv*], kirjak ka *Kooraste Suurjärv* Kan – järv Põlva maakonnas Kanepi vallas (Kooraste ms), 1627 *Selgi*, 1638 *Seljejerwe*, 1685 *Sellger Lacy*, 1758 *Selger*, 1839 *Segla S.*, u 1900 *Оз. Корасть*, 1937 *Suurjv*. ⇒39B2 ♦ Koorastes kahe järvedega oru ristumiskohas paiknev Suurjärv on siinsetest järvedest kõige suurem. Arvatavasti on seda nime kasutatud varemgi, kuigi kirjapanekud ilmuvad alles XX saj. Eesti järvede nimestikus esineb põhi- või rööpnimena Suurjärv 14 korral. Kooraste Suurjärvel on olnud vana, tänapäevaks unustusse vajunud nimi **Selgjärv* ~ **Sälgjärv*. Allikates on see nimi juba varakult lühenenud kujule *Selger*. XIX saj keskpaigas hakkas levima nimekuju *Segla*, mille hääldus pole teada, kuid kindlasti pole see olnud [*seegla*], nagu on tõlgendanud XX saj järveuurijad. Võimalik, et selle kirjapildiga püüti edasi anda hääldust [*seila*] ~ [*säilä*] või sattusid tähed *l* ja *g* lihtsalt vahetusse. Vana nimi sisaldab sõna *selg*. Nimetekke motiivi kohta vrd soome keele *järvenselkä* 'järve keskosa, vabaveeline osa vastandina sopistunud äärealadele'. Erinevalt naabruse pikkadest ja kitsastest orujärvedest on Suurjärv laiema veepeegli ja samas ikkagi sopistunud rannaalaga, nii et nime **Selgjärv* Soomega võrreldavas motiivis võib üsna kindel olla. Vähem tõepärane on seletada nime sõna *selge* abil. Vrd Uiakatsi järv. – ES

EAA.308.2.88, L 1; Eesti TK 50; EJM 2006: 136;

KNAB; Rev 1624/27 DL: 103; Rev 1638 I: 50;

RGADA.274.1.240/8:10, L 874p; Rücker; Vene TK 42

Suur katel, rahvak ka *Suur häil Ans* – laht Saare maakonnas, sks *Großer Kessel*. ⇒52C1 ♦ Laht asub Saaremaa lõunaranniku vastas Kuressaarest edelas. Ilmselt on tegu võrdlusnimega, sks *Kessel* tähendab peale katla ka ka häilu (järsuveerulist tasase põhjaga sulglohu). Eesti *häil* tundub tänapäeval olevat kirjakeele sõna, vrd *äilu* 'väike pada'. Wiedemannil *häil* (*ääl*): *häili* ~ *häilu* 'katel'. Saaremaal on vähemalt neli kohanime, kus teiseks osiseks on *katel*; peale siinse veel Kurisoo katel (auk), Tuumikatel (auk) ja Väike katel (laht Hindu ja Kaavi küla vahel), kõik Jämaja khk-s. – MK
SKI: 400; VMS; Wd

Suurküla¹ [*'suur_küla*] <-`külla ~ -sse> Hmd – küla Harju maakonnas Padise vallas (Ämari ms), 1552 *Surekulla*, 1796 *Sureküllä*, 1844 *Suurkul*, u 1900 *Сууре-кюля*. ⇒11A1 ♦ 1241 on Taani hindamisraamatus Suurküla nimeks **Ämari* (*Hemæri*). Pärast Ämari mõisa teket varasema küla *Happemat* asemele, on mainitud Ämari kõrvalvaldusena 1552 *Surekulla*. Ämari mõisa-valla külad Liisküla (u 1900 *Лис-кюля*), Suurevälja (u 1900 *Суревелья*), Suurküla ja Tänavaoitsa ühendati XX saj keskpaiku Ämari külaks, 1977 nimetati see Suurküläks. Vrd Ämari¹. – MK, PP

ENE-EE: IX, 43; Johansen 1951: 211; KNAB; Mellin; Schmidt 1844

Suurküla² [ˈsuur_küla] <-külla ~ -sse>, koh *Suur_Küla*, kirjak varem ka *Joosu-Suurküla* Plv – küla Põlva maakonnas Laheda vallas (Joosu ms), u 1900 *Суур-Кюла*. ⇒40A3 ♦ Varem on sama piirkonda nimetatud *Pikkjärve külaks (1627 *Pitker Kuella*, 1638 *Picker*, 1738 *Pickterw*, 1805 *Pitkjerw*). XVIII saj keskel jagati ajalooline küla Joosu ja Tilsu mõisa vahel. *Pikkjärve külanimi kadus, sest Joosule jäänud osa ei ulatunud Pikkjärve äärde välja, aga Tilsule jäänud osa muudeti valdavalt mõisamaaks. Kuna see oli peamine põlistalude piirkond Joosu mõisas, tekkis nimi Joosu-Suurküla, samamoodi nagu Väimelale jäänud Raiste küla nimetati 1930. a-te kaardil Väimela-Suurkülaks. Suurküla idaosa on Lüüsi, 1930. a-tel omaette küla. Suurkülaga on 1977 liidetud ↑Meltssaarõ. – ES EAA.567.3.186:3, L 3p; EAA.567.2.723:2, L 1p; Eesti TK 50; Rev 1624/27 DL: 58; Rev 1638 I: 134; Vene TK 42

Suurküla³ [ˈsuur_küla] <-külla ~ -sse> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Orgita ms), u 1900 *Сурекюля*, 1913 *Suurküla*. ⇒21C1 ♦ Külana märgitud ka 1922. a rahvaloenduse materjalides. Suurküla on tavaliselt küla osa nimi. 1977–1997 oligi Suurküla Paaduotsa osa. XIX saj kaartidel on küla koos Paaduotsa ja Rassiotsaga nimetatud mõisa järgi Orgitaks (1855–1859 *Розенталь*, 1871 *Orgita*), veel varasemal ajal näib nimeks olevat olnud Teliste (1844 *Teliste*), samuti mõisa järgi (↑Paaduotsa). – MK EAA.298.2.71, L 3; EAN; KNAB; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Suurküla⁴ [ˈsuur_küla] <-külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Kabala* Rap – paik (küla) Rapla maakonnas Raikküla vallas (Kabala ms), 1241 *Capal*, 1472 *Cappel*, 1725 *Kappell*, 1798 *Kabbala*. ⇒11C4 ♦ Nimetati varem Kabalaks, uuem nimi Suurküla tuli alles XX saj (1913 *Суурекюля*). 1977 liideti Lõpemetsaga. Kabala nime seletab L. Kettunen sõnaga *kaba* 'mingi eseme laiemi ots, püssipära' või *kapp* : *kapa*. Rahvapärilises seotakse nime teke sõnaga *kabel*, sest Kabala mõis olevat alguses kloostriks ehk kabeliks ehitatud. Kabala mõisa ümber kujunenud asundust nimetatakse nüüd ↑Tamme külaks. – PP Bfi: I, 296; EO: 73–74; Joh LCD: 403–404; KM: E 52645 – 1914; LCD: 41v; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 274

Suurmetsa [ˈsuur_metsa] <-metsa>, koh *Suurõ_mõtsa* <-mõtsa> Plv – küla Põlva maakonnas Mooste vallas (Mooste ms), 1816 *Suremets*, 1923 *Suuremetsa*. ⇒40B1 ♦ Küla on tekkinud talude metsamaadele Kauksi ja Säkna küla põlisel piirilal, vrd samas paiknev Viira. Kaartidelt võib leida ka Laane küla nime, kuid Laanõ (Laane) nime all tuntakse ääremääküla Röpina pool piiri (↑Leevaku). Küll jäi Suurmetsa külast lõunasse mõisa mets Leevakulaan. *Suur mõts* on tähendanud suurt alemaade ala, esialgset Kauksi küla tagamaad. 1816 on mainitud sinna tekkinud Poro ehk Saare talu (*Porro oder Sare in Suremets*). Suurmetsaga on 1977 liidetud ↑Viira küla. Vrd Suuremetsa. – ES EAA.1865.2.63/15:30, L 29p; ÜAN

Suur Munamägi [*suur muna_mägi*], rahvak *Muna_mägi* Rõu – mägi Võru maakonnas, 1790 *Munna Mäggi*, 1798 *Muina Mäggi*, *Eyer Berg*. ⇒45A2 ♦ Haanja kõrgustiku ja Baltimaade kõrgeima tipu nimi on saadud mäe kuju võrdlemisest munaga. See võrdlus on määnimeses viljakas, vanal Võrumaal leidub vähemalt 19 Munamäge. Teine mägede ümarat kuju seosena

kasutatav nimi Võrumaal on Kun 'n' mägi ehk Kunnimägi 51 korral. Kun 'n' mäed on reeglina väikesed ja teravatipulised, Munamägede hulgas leidub ka suuri. Vrd Väike Munamägi, Vällämägi. – ES

EAA.308.6.257; Mellin; Saar 2008: 167

Suurna [ˈsuurna] <'Suurna ~ -sse> Ans – küla Saare maakonnas Salme vallas (Tiirimetsa ms), 1645 *Suhrna Jurg*, 1690 *Surnahäff*, 1776 *Surrana*. ⇒52C1 ♦ Valjala lisanime *Suurna* vasteks on L. Kettunen pakkunud **Suurenina*. Anseküla Suurna küla puhul aga on tõenäolisem, et *-na* on lühenenud järeloasest *-ranna*, vrd seal on ka Keskranna küla. – MK

Rehepapp; EAA.308.2.35, L 1; SK I: 401–402

Suur-Nõmmküla [ˈsuur-ˈnõmm_küla] <-külla ~ -sse> = **Klortorp** [ˈklutˈtorp] <-i>, koh *Klortapp* [ˈkluttap] Noa – küla Lääne maakonnas Noarootsi vallas (Nõmmküla ms), 1520 *Klotdorp*, 1536 *Kloptorp*, 1613 *Kluttorp*, 1689 *Nemkylla* (küla), 1798 *Gr. Nõmkül*, u 1900 *Немкюль* (*Клумморнь*). ⇒9C3 ♦ Nõmmküla mõis (sks *Nõmmküll*) asutati 1620, selle kõrval põhjas säilis küla, mida nimetati Suur-Nõmmküla vastandina lõuna pool olevale Väike-Nõmmkülele. XIX saj muudeti Nõmmküla Riguldi mõisa kõrvalmõisaks, 1920. a-tel tekkis sinna asundus. 1977 liideti Nõmmküla asundus, Suur-Nõmmküla ja Väike-Nõmmküla kokku üheks Nõmmküla, ent 1997 Suur- ja Väike-Nõmmküla taastati. Endine mõis jääb nende kahe piirile, mõisasüda Suur-Nõmmküla poolele. Rootsikeelne *Klortorp* on liitnimi, mille järeloa tuleneb tõenäoliselt alamsaksa sõnast *dorp* 'küla', sest rootsi *torp* 'väiketalu' ei esine eestirootsi kohanimedes. Nime algusosa arvatakse lühenenud olevat keskalamisaksa sõnast *klopman*, mis tähendas vaba meest, kes aga kuulus mõisa juurde. Talupoja lisanimena esines E. Lagmani andmeil Haapsalu läänis 1565 (*Klop Jurgen*). Vrd Nõmmküla, Väike-Nõmmküla. – MK

EAA.1.2.941:675, L 664p; EAA kinnistud; Johansen

1951: 254–255; KNAB; Lagman 1964: 52

Suur-Pahila [ˈsuur-pahila] <-sse> Jaa – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Maasi ms), 1645 *Groß Pahidall*, 1798 *Gros Pahil*. ⇒51A2 ♦ 1977–1997 oli ühendatud Väike-Pahilaga ametlikult Pahila külaks. Esimese kirjapaneku järgi oluiks nimi **Pahidala*. Võimalik, et nime algusosa lähtekohaks on sõna *paas* : *pae* mitmusevorm. Nime tänapäevakuju algusosale vastaks *pahk* : *pahi* 'mügar, muhk puul'. Kolmandaks on võimalik, et nimes on säilinud see *pahi*, mis esineb kirjapanekus *Pahimoise* ja on arenenud Pajumõisaks (Khk). Suur-Pahila loodeosas on Tammeniidi ehk Tammendialune, endine vabadikuküla. Vrd Väike-Pahila. – MK

EAN; KN; KNAB; Rehepapp; SK I: 402

Suur-Pakri [ˈsuur-ˈpakri] <-le> = **Stora Rågö** [ˈstuuraˈroogˈöö] Ris – saar Harju maakonnas Paldiski linna alal. ⇒1A4 ♦ Suur- ja Väike-Pakri on eestikeelse nime saanud Pakri (1377 *Packere*) küla järgi. Nime lähtekohaks võib olla mitmusevorm sõnast *backe* 'mägi, kungas' (erts *bakk*). Tegelikult on Suur-Pakri väikesem kui Väike-Pakri. Rootsikeelne nimi on *Stora Rågö* 'suur rukkisaar', rööpnimeks on olnud *Västra Rågö* [ˈvästraˈroogˈöö] ehk kohalikus pruugis *Västr-äi* 'läänesaar'. Suur-Pakril on olnud ↑Åsbyn (Rannaküla), ↑Bisagidbyn (Lepiku) ja ↑Storbyn (Suurküla). Vrd Pakri saared, Väike-Pakri. – MB, MK

BHO: 423, 507; KNAB; Schmidt 1871

Suurpalu [*'suur_palu*] <-pallu ~ -sse> Pee – küla Järva maakonnas Paide vallas (Palu-Põhjaka ms), 1564 *Suriszpallu*, 1647 *Surepahl* (küla), 1796 *Surpallu M.* (mõis). ⇒13C4 ♦ Palu mõis (sks *Suurepall*, pärast 1840 *Pallo*) rajati XVII saj. Küla nimi XX saj on olnud Palu (u 1900 *Палло*) kuni a-ni 1977, mil see muudeti Suurpaluks, ilmselt Palu-nimeliste kohtade rohkuse pärast Eestis. Vrd Paluküla. – MK

Bfl: II, 604; BHO: 426; KNAB; Ungern-Sternberg 1912a: 68

Suurpea [*'suur_`pea*] <-le>, koh *'Suurba* Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kõnnu ms), 1637 *Surepell* (küla), 1687 *Surpä*, 1712 *Surispä*, 1782 *Suhrpä*, 1923 *Suurba*. ⇒5A1 ♦ Nimi esineb talupoegade lisanimena varemgi: 1580. a-tel Viinistu külas *Surepä Jaack* ning *Surepä* ehk *Lulle Jöran*, Pärисpea külas *Surespä Hintt* ja *Hälgerdh*. 1630–1631 on Viinistu ja Pärисpea vahel kirja pandud *Surpeh* pere. Viimases mainitud mehenimed *Hemmel Matz* ja *Kaya Mart* esinevad äratuntavalt 1637. a vakuraamatus Suurpea küla all (*Emma Matz, Kayä Matz*). L. Kettunen arvab, et sellised nimed nagu *Surpä* näivad pärinevat isikunimest, kuid on ka võimalik, et külanimi tuleneb neeme nimest. Teine oletus on tõenäolisem. Nimi on liitnimi: *suur* + *pää* 'neem'. Kohalikus häälduses on liitnime iseloomu kaotanud, mistõttu *pää* on asendunud *ba-ga*. Nime algusosa on E. Tarveli järgi sõnast *suur*, sest lähedane neemenukk on tõesti suhteliselt lai. Vrd Pärисpea. – MJ

BHO: 568; EO: 2; KN; Tarvel 1983: 64–65, 83–85; Vilbaste 1956: 174–175; ÜAN

Suur-Rahula [*'suur-rahula*] <-sse> Põie – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Tumala ms), 1561 *Rauele* (vakus), 1645 *Gr.-Rauele*, 1798 *Gros Rahul*. ⇒51B2 ♦ 1977–1997 oli ühendatud Väike-Rahulaga ametlikult Rahula küllaks. Kui tegemist on vana *la*-liitelise nimega, siis eeldaks algusosana isikunime. Võimalik aga, et *-la* on lühenenud näiteks sõnast *laid* juba varakult, sel juhul sobiks algusosaks *rahu* 'kari, meremadalik, laid'. Suur-Rahula loodeotsas paiknes varem Aru (u 1900 *Apo*), endine popsiküla. Vrd Väike-Rahula. – MK

BHO: 479; EAN; KNAB; Mellin; Rehepapp; Troska 1987: 100

Suursoo [*'suur_`soo*] <-le> Hjn – küla Harju maakonnas Rae vallas (Pikavere ms), 1935 *Pikavere-Suursoo*, 1945 *Suursoo*. ⇒12C1 ♦ Oli esimene näidisasundus Eesti Vabariigi ajal, mis rajati Pikavere Suursoosse. Riigi rahadega süvendati 1925 Leivajõgi ja sellesse suubuv magistraalkraav ning soo hariti riigi poolt täiesti üles 1925–1930. Küla ehitamist alustati 1934. Eesmärk oli luua 35 talundit, soosse elama läinud inimesed pidid tasuma kulud. Nime on küla saanud soo järgi. 1977 liideti Suursooga umbes kümne perega Seli küla (1690 *Selli hemman*, 1844 *Selli*). – MJ

EAA.1.2.C-III-31; Eesti TK 50; KNAB; Napp 2010: 63, 71; Schmidt 1844

Suurupi <Suurupi ~ -sse> Kei – küla Harju maakonnas Harku vallas (Vääna ms), 1566 *Surpe* (neem). ⇒1C3 ♦ Küla on nime saanud poolsaare järgi, ka tuletonid on kandnud Suurupi nime, mis lähtub sõnadest *suur* + *pea*. Nüüdisküla moodustati 1977 ↑Mäeranna ja Vitikindluse küla osast, ↑Orava ja Ranna külast (1798 *Rannaperre*). – MK

BHO: 408; ENE-EE: IX, 49; KNAB; Mellin

Suur viik, rahvak ka *Holmi viik* Rid – laht Haapsalus. ⇒9C4 ♦ Nimi esineb 1934. a kaardil. Läänemurdes ja saartel esineb laensõna *viik* 'laht'. Vrd Väike viik. – MK

KNAB; VMS

Suur väin Han, Muh – väin Muhu saare ja mandri vahel, sks *Großer Sund*. ⇒19B3 ♦ Vastandnimed Suur väin ja Väike väin võivad olla vanadki nimed, ehkki kirjanekuis esinevad saksakeelseina (näiteks 1798 *Grosse Sund*). Arvatavasti on eestikeelne nimi algne ja saksakeelne tõlkeline, kuid võib olla ka vastupidi. Varem on väina nimetatud ka Muhu väinaks (sks *Mohnsund*, 1595, 1627 *Monsund*, 1705 *Moösund*). Vrd Väike väin. – MK

BHO: 358; Livonia 2001; Mellin; Raid 2002: 70–71

Suurõ-Ruuga <-le>, rahvak ka *Ruuga* <-lõ>, kirjak varem ka *Suure-Ruuga* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Rõuge ms), 1638 *Raug Tods* (tal), 1684 *Rugen Külla*, *Rugakylla*, *Grosse Rugen*, 1765 *Dorf Sure Ruga*, 1798 *Rouge* (küla). ⇒44C2 ♦ Rõuge kandi vana keskusküla järeltulija, mille nimega sama päritolu peaks olema ka Rõuge enda nimi. 1588 mainitud vardjaskond *Siolo Rewga* küündis lisanimede põhjal otsustades isegi Nursi kanti, kuid selle ajalooline tuumik võis kunagi asuda Ruugal. Ruuga vardjaskonda kuuluvatele maadele tekkis XVI saj ka Rõuge mõis. Uusaegne Suurõ-Ruuga küla arenes siiski ühest algtalust (1684 neli talu). Suurõ-Ruuga ja Väiku-Ruuga olid 1977–1997 liidetud Ruuga küllaks. Nime diftongi lihtsustumine pikaks *u-ks* võib olla tingitud talupoegade lisanime ja uuema külanime jäämisest teisevälteliseks, erinevalt mitmusevormis ja III vältes ↑Rõuge nimest. – ES

EAA.308.2.178; EAA.308.2.180; EAA.1268.1.401:251, L 245p; Mellin; PA I: 36; Rev 1638 I: 198

Suurõsoo [*'suurõ_`soo*] <-külla ~ -sse>, koh <-suhu>, kirjak varem ka *Suuresoo* Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas (Misso ms), 1909 *Suresoo*, u 1920 *Suuresoo*. ⇒45B4 ♦ Tegemist on Hino külast eraldunud küla, veel 1850. a hingeloendis kandsid talupered ametlikult *Pullihemmo* talunimesid. Küla oli ametlik XX saj I poolel, pärast Teist maailmasõda liideti Hinoga, taastati 1997. Küla on nime saanud loodusnime Suursoo ('suursoo') järgi. Suursoo jääb külast kagu poole. – ES

BAL: 672; EAA.1865.1.160:38, L 38p; Eesti TK 42

Sviiby [*'sviibi*, rts *'sviibü*] <-sse>, koh *Svibe* [*'sviibe*] Vor – küla Lääne maakonnas Vormsi vallas (Suuremõisa ms), 1540 *Zwybü*, 1565 *Swyby*, 1590 *Suieby*, 1637 *Swiiby*, 1977–1997 *Sviibi*. ⇒9B4 ♦ Rootsikeelse külanime järelosa *by* tähendab küla. Algusosa on tõlgendatud mitmeti. Juba C. Russwurm pakub seletuseks rootsi tegusõna *svidja* 'alet tegema', mis eestirootsi murretes esineb kujul *svia*. Selle vastu kõneleb siiski asjaolu, et sel juhul oleks Vormsi Sviiby ainus *by*-lõpuline külanimi, mille algus pärineb tegusõnast. Rootsi nimisõna *svidja* 'alemaa' oleks seevastu mõeldav, vrd mh Lõuna-Soomes esinev *Swidhiaby* 1437 Tenholas ja *Suidiaby* 1549 Pohjas. Teise tõlgenduse pakub ühend *svia-by* 'svealaste küla'. Nimi viitaks sel juhul elanike tulekule Rootsist, erinevalt saare läänepoolsetest küladest, kuhu on eeldatavasti ümber asunud Soomest. Ahvenamaal leidub üsna samasugune paralleel: Svealandile viitav Sviiby (1486 *Swiaby*) ja nt Dalarna päritolu näitav Dalkarby. Ent mõlemal

juhul on siiski võimalik, et nimi on pandud koha-
peal. – MB

Huldén 2001: 53, 55, 57, 70, 191, 219, 228, 259, 334;
Johansen 1951: 277; Lagman 1964: 12–14; Russwurm
1855: I, 108; Wieselgren 1962: 68–71

Sõbessoo [sõbes_`soo] Rap – soo Rapla maakonnas
Raikküla ja Rapla vallas, 1798 *Sõbbe Soo*. ⇒11C4 ♦
Suur soo asub Jalase, Lipstu, Ohukotsu ja Palamulla
küla vahel. Ei tohiks olla võimatu, et nimes esineb
tüvi *sõba*, mis tähendab mh katet. Wiedemannil nt
sõba-nahk 'silmaalug'. – PP

Mellin; Wd

Sõgula <-sse> Jür – küla Harju maakonnas Kiili vallas
(Nabala ms), 1241 *Seculis*, 1327 *Sokele*, 1493 *Sakolde*,
1494 *Seckwolt*, 1586 *Sacküll*, 1637 *Saugulla*. ⇒12B1 ♦
Ilmselt juba enne XV saj oli seal ka mõis, millest päri-
nes Syckula või Sokele vasallisuguvõsa. Küla kadus
enne Põhjasõda Nabala mõisapõldude alla ning Sõgula
jäi maavalduseks, mida nimetati vahel ka mõisaks
(nt 1922. a rahvaloenduse nimekirjas). Uuesti tekkis
Sõgula külanä 1920.–1930. a-tel. 1977 liideti Sõgula
senine maa-ala Nabala külaga ning Sõgula nimi kanti
üle idas asuvale ↑Metsanurga külale. 1997 taastati
Sõgula vanal kohal. L. Kettuneni arvates on nimi pärit
isikunimest **Sõgu* (< **Sokoi*), sõnast *sõge* 'pime'. Mõned
nimekujud (nt 1510 *Sekewold*) sunnivad arvama, et
nime lõpus on varem ehk olnud *-valla*. – PP

Bfl: I, 460; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 36;
EO: 85; Joh LCD: 597–598; LCD: 47v; Rev 1586: 86

Sõitme [sõitme] <-le> Kuu – küla Harju maakonnas
Kuusalu vallas (Loo ms), 1693 *Sotmeggi*, *Söttmeggi*
(Kiiu mõisas). ⇒3C3 ♦ Küla on jagunenud kaheks,
üks osa (Ees(t)-Sõitme, ↑Kupu) on kuulunud Kiiu
mõisa alla, teine osa (Taga-Sõitme) Kolga mõisa
alla. Praegune Sõitme on kunagine Taga-Sõitme.
Hiljem on Kolga mõisa osa läinud sellest eraldunud
Loo mõisa alla (↑Soorinna). 1637 Kolga mõisal veel
Sõitme küla ei olnud, 1680. a-tel on Kolga mõisa all
Soitma Loo jõest lääne pool, Kiiu mõisa *Sotmeggi*
on hajaküla veidi lääne pool, mõlemad Narva maan-
teest põhjas. 1693. a Kiiu mõisa kaardil on kaheksast
perest kaks olnud Kolga mõisa omad. Nimi on algselt
mägi-lõpuline (Sõitmäe), nime algusosa jääb ebasel-
geks. Loo mõisa XIX saj rajatud Maidu karjamõis
asus samanimelise talu maadel. Vrd Kupu. – MJ

EAA.1.2.C-I-1; EAA.1.2.C-I-3; Tarvel 1983: 89; Vilbaste
1956: 175–177, 207

Sõjamäe [sõja_`mäe] <-le> – Tallinna asum Lasnamäel.
⇒1C2 ♦ Piirkonda hakati talusid rajama XIX saj II
poolel, praegu on see põhiliselt tööstuspiirkond. Nimi
 pärineb Sõjamäe mõisalt, mille rajas 1817 raelt obro-
kile antud maale lihunikmeister Johann Adam Weimar.
Mõisa saksakeelne nimi oli omaniku järgi *Weymars-
hof* või ka *Schweinsberg* 'seamägi'. Viimast on A. Kivi
pidanud Sõjamäe nime moonutuseks. Sõjamäeks on
arvatavasti nimetatud paikkonnas olevat seljandikku
(XVIII saj plaanil *Tapomege*, st *Tapumägi*), nime seos-
tatakse 1343 Tallinna lähedal eestlaste maleva ja ordu-
vägede vahel toimunud lahinguga. – PP

Kivi 1964: 336–338; Kivi 1972: 117; Tallinn 2004: II,
195–196

Sõmera <-le>, koh *Sõmera* Kär – küla Saare maakonnas
Lääne-Saare vallas (Kaarma-Suuremõisa ms), 1453
Somer, 1645 *Sõmmer*. ⇒49C4 ♦ Sõmera vakus ja
ilmselt ka küla oli olemas XV saj. Nime lähtekohaks

on pakutud sõna *sõmer* : *sõmera* 'kruus, jäme liiv', sm
somero. Sõmera nime all tuntakse ka naabruses põh-
jas olevat endist sanatooriumiasulat, mis 1977 liideti
Kärila alevikuga. Vrd Kärila¹. – MK

BHO: 557; SK I: 404

Sõmeri <-le> Rid – saar Lääne maakonnas Ridala vallas
(Haapsalu krkms), 1591 *Semmerholm*, 1871 *Som-
mero*; rts *Sjémalbacken*. ⇒19B1 ♦ Nime lähtekohaks
on *sõmer* : *sõmera* 'kruus, jäme liiv', tänapäeva nime-
kuju lõpp *i* tuleneb arvatavasti eestirootsi sõnast *ö(y)*
'saar'. – MK

BHO: 557; Johansen 1951: 273; Schmidt 1871

Sõmerpalu¹ [sõmer_`palu] <-`pallu ~ -sse>, koh *Sõm-
mör_palo* <-`pallu>, rahvak ka 'Mõisa Urv – alevik Võru
maakonnas Sõmerpalu vallas, mõis, sks *Sommer-
pahlen*, 1561 *Sommerpalen*, 1627 *Sommerpahl*, 1716
Somerpaalo Wal, *Somerpalo*, 1752 *Sommerpalo Külla*.
⇒44B1 ♦ Osula ja Haamaste küla on 1456 kuulunud
Tartu piiskopi läänistamata valduste hulka (,kiriku
rahvas“). Hiljem kuulusid mõlemad külad Sõmerpalu
mõisa alla. 1555. a on mainitud piiskopkonna foogti
Georg Kurseli rajatud Sõmerpalu linnust. XVII saj
alguse revisjonides nimetati Sõmerpalu juba Kurseli
pärusmõisaks. Kärgula mõis, millele jäi Haamaste
küla, eraldati Sõmerpalust XVII saj algupoolel. Tõe-
näoliselt said linnus ja mõis nime Sõmerpalu külast,
mille vana tuumik kannab tänapäeval Varese nime.
1920. a-tel tekkis mõisa maale asundus, mis 1970.
a-tel jagunes kaheks nummerdatud asundiks (Sõmer-
palu I ja II). Al 1977 alevik. Nime algusosa sisaldab
lõuna *sõmer* (koh *sõmmör*), mis seostub pinnase ise-
loomuga. Nime järeloosa seletamiseks on kaks võima-
lust. See võib olla sõna *palo* ehk *palu*, mis Võrumaal
tähendab kuiva okasmetsa. Selline seletus rahuldaks,
kui kujutada ette, et Osula on iidne emaküla, millest
välja on asustatud kaks *palo*-nimelist kohta: Sõmer-
palu ja *Piilpalo (↑Sulbi). Samas paiknevad kõik need
kohad Pühajõe ääres ja on tõenäoliselt väga vana asu-
tusega. Teine võimalus on, et järeloosa on olnud pika
a-ga (**paalo*). Maakeelsed kirikuraamatu kanded, mis
ei topeldal *i-i* (vrd *Pallo* 'palu') või kirjutavad lausa kaks
a-d, näikse seda võimalust toetavat. Võib-olla sisaldub
Sõmerpalu nimes ja Sulbi endises nimes küla tähendav
vana sõna **palwa*, mis kuulub uurali sõnavara hulka ja
mille säilimist Eesti kohanimedes on vahel oletatud.
Vrd Põlva¹, Walgatabalwe. – ES

BHO: 558; EAA.1270.2.1:2, 3, L 2, 2p;

EAA.1270.2.2:105, L 104p; LGU: I, 375; Renner 2006:
199; Rev 1624/27 DL: 59; Saarikivi 2007b: 74

Sõmerpalu² [sõmer_`palu] <-`pallu ~ -sse>, koh *Sõm-
mör_palo* <-`pallu> Urv – küla Võru maakonnas Sõmer-
palu vallas (Sõmerpalu ms), 1627 *Sommerpahl*, 1752
Sommerpalo Külla. ⇒44B1 ♦ XVII–XIX saj mõisteti
Sõmerpalu küla all põlistalusid, mis praegu moodus-
tavad Varese küla. Praeguse küla asukohta Sõmerpalu
mõisa põldude ja metsa piiril mõõdeti asundustalud
välja XX saj esimestel aastatel. Suuveere talu oli ole-
mas 1880, Hõimoja talu aga keset metsamaid Rüc-
keri kaardil 1839 (*Heima*) ja varemgi (1762 *Hõimoja*
Mihkel). Hõimoja ühes teiste Sõmerpalu mõisa lähi-
ümbruse taludega, nagu Tarendo, Kütü ja Järve, on
siis loetud hoopis Osula küla ääremaaks. Vrd Sõmer-
palu¹, Varese¹. – ES

EAA.1270.2.2:105, L 104p; EAA.1270.2.264; Rev
1624/27 DL: 60; Rucker; Vene TK 42

Sigapusma küla Järvamaa Peetri khk kaardil. 1826. EAA.1687.1.26, L 9.

Sõmeru¹ <Sõmeru ~ -sse ~ -le> Rak – alevik Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas, mõis, sks *Neu-Sommerhusen*, 1241 *Someruæræ* (küla). ⇒5C4 ♦ Algne küla hävitati pärast seda, kui Heinrich Hastfer oli 1642 küla endale saanud ja sinna mõisa (sks *Neu-Sommerhusen*) asutanud. 1726 on mainitud *Uusküla (*Ny Dorff*), kuid pole teada, kus see täpselt asus; Mellinil on *Uuskülla* mõisast põhja pool enne Aluveret. Mõisa ümber tekkis 1920. a-tel Sõmeru asundus, al 1977 alevik. Nimi on olnud *vere-lõpuline*, algusosa lähtekohaks *sõmer* : *sõmera*. Sõmeru aleviku kirdeosa kandis 1977. a-ni Kaarli asundi nime. Vrd Kaarli¹, Sõmeru². – MK

Joh LCD: 283, 610; KNAB

Sõmeru² <Sõmeru ~ -sse ~ -le> Jür – küla Harju maakonnas Kiili vallas (Nabala ms), 1241 *Someres* (küla), 1586 *Sommern*, 1871 *Sømmero*. ⇒12B1 ♦ 1977–1997 oli liidetud Nabala küllaga. Nimi seostub ilmselt sõnaga *sõmer* : *sõmera* 'jame liiv; tera(d)', võrreldav kohanimi Soomes on *Somero*. Sõmeru piiresse kuulub ka endine ↑Siberi küla. Vrd Sõmeru¹. – PP

EO: 188; Joh LCD: 609–610; LCD: 47r; Rev 1586: 86; Schmidt 1871

Sõmeru³ <Sõmeru ~ -sse ~ -le> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas, mõis (Ravila ms), sks *Sommerhof*, 1241 *Semær*, 1528 *Somers*, 1726 *Sommer* (küla), 1782 *Sommerhof*, *Sømmero* (karjamõis). ⇒13A2 ♦ Põline asulakoht. 1469 on küla juures mainitud mõisat, edaspidistes dokumentides see aga enam esile ei tule. XVIII saj alguses rajati külla Ravila mõisa kõrvalmõis. Nimi pärineb arvatavasti pinnasele viitavast sõnast *sõmer* 'jame liiv, kruus'. 1977 liideti Sõmeruga Maanteeääre küla. Maanteeääre läänepoolset osa on nimetatud ka Tire külaks, samanimeliste talude järgi. Vrd Sõmeru¹. – TL

BHO: 557; EVK; Joh LCD: 600; Rev 1725/26 Ha: 315

Sõmeru⁴ <Sõmeru ~ -sse ~ -le> Ann – küla Järva maakonnas Paide vallas (Purdi ms), 1564 *Sommer* (küla), 1615 *Sommerby*. ⇒13C3 ♦ 1977–1997 oli Sõmeru ametlikult Anna osa. Sõmeru nime aluseks on pinnase iseloomu näitav *sõmer* : *sõmera*. Võimalik ka, et nimi on siirik. Vana Sõmeru on näiteks Virumaal. Sõmeru lõunapoolsed talud kannavad Sõmeru nime, neid on vahel ka omaette külaks loetud. Vrd Sõmeru¹. – MK

BHO: 558; EAN; KNAB; Ungern-Sternberg 1912b: 450, 462

Sõmeru⁵ <Sõmeru ~ -sse ~ -le> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Haimre ms), 1586, 1726 *Sommero* (küla Haimre mõisa all), 1798 *Sømmero*. ⇒21B1 ♦ 1977–1997 oli Naistevalla osa. Nimi on pandud tõenäoliselt maapinna iseloomu järgi. Vrd Sõmeru¹. – MK
Mellin; Rev 1586: 57; Rev 1725/26 Lä: 52

Sõrandu <-sse> Pee – küla Järva maakonnas Koigi vallas (Koigi ms), 1564 *Sernisz* (küla), 1615 *Serrantt*, 1726 *Sarrando*, 1796 *Serrando*. ⇒24A1 ♦ XVI saj oli küla Mäo mõisa all, 1615 on seda mainitud kroonule kuuluvate tühjade maade hulgas. XVIII saj oli küla taas Mäo mõisa järgi ja veel hiljem Koigi mõisa järgi. L. Kettunen on nimevasteks esitanud ebausutavalt *sõrama* 'särana' ja tähenduse poolest usutavama *sõörd* : *sõõru* 'maharaiutud võsa'. Võimalik oleks ka lähtuda sõnast *sõrg* : *sõra*, vrd *sõrane* 'sõraline (sõrgadega looma kohta)'. Nimelõpp *-ndu* võib olla nii vana tuletusliide kui ka lühenenud varasemast järeloisest *-niidu*. 1977 liideti Sõranduga Kiiluküla, endised Sõrandu küla saunad. Sõrandu idaots on varem olnud iseseisev Sigapusma küla (XIV saj *Syckadenpuske*). Koigi vallavolikogu arutas 1937. a koosolekul Sõrandu ja Sigapusma küla elanike palvet anda nende külade ühiseks nimeks mõisa järgi Koigi, sest need nimed on halvakõlalised ning kohta juba tuntakse Koigi nime all endise Koigi vallamaja ning üldiselt Koigi valla keskuse asukohana. Palve jäi tagajärjeta, kuid 1939. a tehti siiski ettepanek Sigapusma küla Sõranduga liita. 1945. a nimestikus seda nime enam ei esine. – MK

BHO: 563; Blumfeldt 1949: 170; EO: 27, 28;

ERA.14.2.714; Järvamaa 2007: 325; Mellin; Rev 1725/26

Jä: 110; Ungern-Sternberg 1912a: 70; VMS

Sõreste <-sse>, koh *Sõröstō* <-he>, koh hrv *Sõristō*, kirjak varem ka *Sõriste* Kan – küla Põlva maakonnas Kanepi vallas, mõis, sks *Serrist*, 1627 *Seraste Kuella*, 1684 *Serris Külla*, 1782 *Serriste mois*. ⇒39C2 ♦ XVII saj Piigandi mõisa alla kuulunud lahustükil asetsevasse külla rajati XVIII saj keskel mõis. Sõreste mõisa vald liideti XIX saj lõpul Põlgaste vallaga, millega ta varasemas ajaloos polnud kokku kuulunud. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Põlise külanime päritolu pole selge. Esmamainingu kuju järgi võiks olla tegemist *ste*-külanimega isikunimest, mis uusajal käibis küllalt hariliku lisanimena *Sõra*. Hilisema Sõriste *i* võiks edasi anda Sõra nime mitmuslikku vormi (**sõridsōq* : **sõristō*). Isikunime sõnaline lähe on tõenäoliselt *sõrg* : *sõra*, kuid vrd ka Wiedemanni *sõra* 'sari, rehesõel'. Omadussõna *sõre* pole nime alusena tõenäoline, sest see on lõunaeestis *o*-ga (*sorrō*). Ka võrdlus sõnaga *serv* ~ *sõrv* ei sobi häälkuliselt lõunaeesti alale. Sõreste piiresse jäävad omaette paigad ↑Liismiti, Sikajala ja Toio. Vrd Sõrandu. – ES

EAA.308.2.174, L 1; Hupel 1774–1782: III, 277; Rev 1624/27 DL: 66; Wd

Sõru <-le>, koh *Sõru* Emm – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), ? 1254 *Sarwo*, 1564 *Sõrro wacka och torp* (vakus ja küla), 1798 *Serro* (küla ja kirik). ⇒47C4 ♦ Hiiumaa lõunapoolsemas servas asuva küla nime lähtekohaks on sõna *serv* (*sõru, seru*). Vrd Sõrve, Sarve. – MK

HK: 238

Sõrumäe [*sõru_ 'mäe*] <-le> Iis – küla Ida-Viru maakonnas Iisaku vallas (Pagari ms), 1426 *Sordemecke* (küla), 1796 *Soromäggi*; vn *Tepn-Topá*. ⇒16C2 ♦

A. Moora ja E. Tarvel on nime lähtekohaks pidanud sõna *sõörd* (*sörd*) : *sõõru* (*sõru*) 'ale', seda kinnitab ka küla venekeelne rööpnimi *Теpeб, Тeпн-Тoпa*, mille tüveks vene *mepeб* 'põõsastest laastatud koht'. Sõrumäe lõunapoolne osa (Sõrumäe I) nimetati 1935 Sillataga külaks (1945 Sillataguse), nimi ei ole kasutusse jäänud. – MK

Ariste 1930: 366; ERA.14.2.720 (Iisaku vallavolikogu 24. II 1935 otsuse ärakiri); Joh LCD: 420; Mellin; Monumenta: 29; Moora 1964: 41; Tarvel 1999b: 60

Sörve <`Sörve ~ -sse> Kei – küla Harju maakonnas Harku vallas (Harku ms), 1241 *Serueueræ* (küla), 1310 *Serrewere*, 1517 *Szorwe*, 1798 *Serwe*. ⇒2A3 ♦ XIII–XIV saj oli mitme eri vasalli valduses. 1517 kuulus küla Saksa ordu Tallinna komtuurile, hiljem eravalduses, viimati Harku mõisa all. P. Johansen on algselt vere lõpulise nime vasteks andnud *sörv* : *sörve* 'äär, serv' ja nentunud, et selle kõrval esineb allikates ka teine nimi: 1353 *Vohensilke*, 1373 *Voyensilke*, 1374 *Wogenserue*, 1422 *Woenselke*. Viimase nime järeloisena on *sörv* : *sörve* vaheldunud sõnaga *selg* : *selja*. Algososa lähtekohaks võis olla loomanimetus *vohi* (vrd sm *vuhhi* 'oinas, sikk'). Vrd Vasalemma. – MK

Joh LCD: 602–603; Mellin; Põldmäe 1993: 32

Sörve poolsaar <`Sörve>, koh *Sörve*, kirjak ka *Sörve-maa* Ans, Jäm – Saaremaast edelasse ulatuv poolsaar, 1234 *Svorve*, 1240 *Zworbe*, 1453 *tho Zorvell*, 1545 *up Schworv*, 1782 *Serwe ma*, 1798 *Serwe Maa*; sks *Sworbe*. ⇒S2B3 ♦ Varasemates ürikutes on Sörvet mainitud enamasti eraldi üksusena koos Kaarma ja Kihelkonnaga. XIII saj moodustus Sörves Jämaja ja XV või XVI saj iseseisev Anseküla khk. Sörve asustus sai rängalt kannatada Teises maailmasõjas. Nimega võib võrrelda sõnu *serv* : *serva*, *sörv* : *sörva* ~ *sörve*. Vrd Sörve. – MK

BHO: 572; LGU: II, 1162; LUB: I, 139; LUB: XI, 300; SK I: 404

Sõtke¹ [¹*sõtke*] <`Sõtke ~ -sse> Vai – küla Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas (Vana-Sõtke ms), 1444 *Setkulle* (küla), 1456 *Szetkull*, 1493 *Sotkul*, 1796 *Alt-Sõtkül*, *Neu-Sõtkül* (mõisad). ⇒8A3 ♦ Sõtke mõisat on mainitud 1469 (*Sotkull*). XVII saj jagati mõis kaheks, Uue- ja Vana-Sõtkeks, vastavanimelised külad olid olemas juba XVI saj. Uue-Sõtke on 1977 liidetud Vaivara külaga, Vana-Sõtke on samal ajal nimetatud Sõtke külaks. Sõtke kaguosas oli varem Müdiküla (1796 *Kullamäggi oder Middikül*). Vrd Sõtke². – MK
BfI: I, 227; ENE: VIII, 236, 303; Joh LCD: 934; Johansen 1928b: 191; LUB: X, 25

Sõtke² [²*sõtke*] <`Sõtke ~ -sse>, kirjak varem ka *Sõtüküla* Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, 1241 *Hetkyl* (küla?), 1560 *Zetkul*, 1620 *Söttkylla* (küla). ⇒21B1 ♦ Kuulus kuni 1480 Lihula komtuurkonda. Mõisa kohta on teateid a-st 1560, kui ta Liivi sõjas maha põletati, al 1570 oli mõis erakätes. Mellinil 1798 on märgitud nii küla kui ka mõis. Mõisa maadele tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1977 liideti Sõtke külaga. P. Johansen on kohanimega võrrelnud soome isikunime *Sotkia*. Sõtke osad on veel Kauri (1798 *Kauri* karjamõis) ja Lemmiku (1586 küla *Lamkusz*, 1798 karjamõis *Limik*). Vrd Sõtke¹. – MK
Joh LCD: 361; KNAB; Mellin; Rev 1586: 57

Sõõrike¹ <-le> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas, mõis (Sõõrike-Parasmaa ms), sks *Sörick*, 1500. a-tel *Serick*, 1534 *Szorick*, 1638 *Sierech*. ⇒21B3 ♦

Sõõrike mõis tekkis XVII saj lõpul, hiljem oli riigimõis. Mõisa kõrval säilis küla. Mõisa maadele tekkis 1920. a-tel Sõõrike asundus, mis 1939. a paiku nimetati Helenurme külaks. Sõõrike nime tähendusisus on ebaselge, häälikuliselt võiks nimega võrrelda sõnu *sõõrik* 'ümmargune', *sõörd* (*söer*) 'ale, mullaga katmata kütis, kodulähedane heinamaa' ja *sõõre* 'soon, tärge'. Sõõrike küla jaguneb harilikult kaheks osaks: põhjapoolne Suurküla ja lõunapoolne Aruküla. – MK

BHO: 563; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); Rev 1638 II: 20; Stackelberg 1926: 216; VMS

Sõõrike² <-le> Vän – paik (küla) Pärnu maakonnas Vändra vallas (Vana-Vändra ms), u 1900 *Cepuko* (küla), 1922 *Sõõrike*. ⇒22B3 ♦ Liideti 1977 Allikõnnu ja Vaki külaga. 1795 olid Vändra mõisa all *Sericko Hans*, *Sericko Tönnis* ja *Sericko Hinrich*. Juba XVII saj on Vaki külla tulnud asukaid Pärnu-Jaagupist, tõenäoliselt pärinebki nimi sealselt Sõõrike küalt. Vrd Sõõrike¹. – MK

EAA.1865.3.294/4:11, 90, L 10p, 11, 89p; KNAB

Sõõru <-le> MMg – küla Jõgeva maakonnas Pala vallas, 1745 *Söro körtzist Jöemöisa wallast*, 1796 *Söro* (kõrts), 1811 *Söroscher Krüger Caspar Maddis*, u 1866 *Kopu Ceppo*. ⇒26A3 ♦ Küla on hiline, esimest korda nimekirjas 1970. Varem oli seal Sõõru metskond ja enne seda Jõe mõisa alla kuulunud Sõõru kõrts. Nüüdispiires hõlmab küla endise Jõe ja Kudina mõisa maid. Nimi tuleneb sõnast *sõörd* : *sõõru* 'ale; heinamaa, pöld; aed, tara'. – PP

KNAB; Mellin; PTK I: 229; Vene TK 126

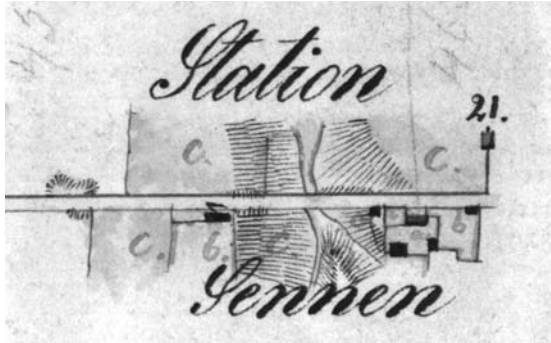
Säde jõgi – jõgi Lätis, läti *Seda*, 1509 *an de Seddewen*, *Sedwen*, 1520 *Tzeddewer*, 1627 *Szedwe*, *Soda kuella*, 1839 *Sedde*, 1872 *die Sedde*. ⇒36C4 ♦ Valga linnast kagu pool algava ja Asti ehk Burtnieki järve suubuva jõe tänapäevane eestikeelne nimi on saadud otsestelt saksakeelsest nimekujust baltisaksa häälduses [*zäde*]. See kinnistus lõplikult, kui 1902 asutati Valgas „Säde“ eesti selts. Nime vanade kujude võrdlemisel paistab silma kaks rühma: saksa daativi käändelõpuga võiksid olla vormid *Seddewen* ja *Sedwen* ning teisalt jõe lätetel paiknenud küla nimed *Soda* (1582), *Soddaperra kyllo* (1638). See lubab algupäraseks jõe-nimeks oletada **Sedava*, millest e muutumisel õ-ks sai **Södava*, kadunud **Södakülä* nime alus. Nimi näib olevat olnud *ava*-lõpuline vana veekogunimi, mille seletamine võiks ehk olla tulemuslikum balti keelte abil. Vrd Söödi, Süldinä. – ES

EAA.3366.1.629, L 1; LGU: II, 84, 333; PA I: 88; Rev 1624/27 DL: 166; Rev 1638 I: 29; Rücker

Säga <-le>, kirjak varem ka *Säga* Trv – paik (küla) Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Tarvastu ms), 1693 *Sägga Hans*, u 1866 *Φ. Ceza*. ⇒31B3 ♦ Liideti 1977 Tarvastu külaga. Külanimi on saadud talunimest, on olnud ka Tarvastu mõisa karjamõis (sks *Segga*). Vrd kalanimetus *säga* (Trv, Hel, Puh jm Võrtsjärve ja Peipsi ümbruses). – MKu

EAA.567.3.121, L 18; KNAB; Vene TK 126; VMS

Säkna [¹*säkna*] <-le>, koh 'S'akna <-lõ ~ `külla> Plv – küla Põlva maakonnas Mooste vallas (Mooste ms), 1686 *Sokna Kjölla*, 1816 *Porromerdi in Sakna*, 1839 *Sackna*, u 1900 *Сякнакюля*, 1923 *Säkna*. ⇒33C4 ♦ Küllalt vana külanimi on tundmatut päritolu. Algupärane hääldus on *a*-line, *ä*-ga on hakatud märkima *s*-i peenendust. Häälikuliselt sobib nime võrrelda Soome kirdemurrete sõnaga *sakna* ~ *saakna* 'saun'.

Sänna postijaam Võru–Valga maantee kaardil. 1819. LVVA.6828.3.349.

Sellist sõnakuju hinnatakse kõige lähemaks algsele *sauna*-sõnale, mida on peetud kas algermaani laenuks (< **stakka*- või **sāpna*-) või nooremaks vanavene laenuks (< **жазһо*). Sõna *k-d* sisaldava vormi esinemist Lõuna-Eesti kohanimis võiks põhjendada nime suure vanusega. Ka tähenduse poolest oleks 'saunaküla' vastuvõetav, sest asustuslooliselt on tegemist ääremaakülaga vanema ja suurema Mooste küla suhtes. L. Kettunen on võrrelnud kohanimesid Säkna ja Tsähkna (Kan). Kui selle põhjal lisada, et sookailu tähendav *tsähknä* võib Võrumaal hääldeks ka *ts'ahkna*, võiks rahuldava etümoloogia saada ka taimenimetusest lähtudes. Säkna loodeosa tuntakse Joõlaanõ nime all. Säkna on 1977 liidetud ↑Määrastu küla. – ES

EAA.308.2.104, L 1; EAA.1865.2.63/15:31, L 30p; EES: saun; EEW 2000: 2718; EO: 148; Rucker; Vene TK 42; ÜAN

Sälgu <-le> Trv – paik (küla) Valga maakonnas Põdrala vallas (Vooru ms), 1922 *Sälgu*. ⇒38A1 ♦ Liideti 1977 Kungi külaga (Hel). Endine Vooru mõisa pöpsiküla. Külanimi pärineb talunimest. On 1930. a-tel nimetatud ka Väikevooru küllaks (u 1900 *Вейкеворокюля*) vastandina Suurekülale (↑Vooru). – MKu

KN; KNAB; Troska 1987: 101

Sälliksaare [*sällik_saaare*] <- saarde> Trm – küla Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Avinurme ms), 1811 *Selliksar*, 1839 *Salliksaar* (talu). ⇒16A4 ♦ V. Pall kõrvutab nime algusosa soome taimenimetusega *sälli* 'soo-als (Eleocharis palustris)' või perekonnanimeliga *Sällik*, *Säälik*. – PP

PTK I: 229–230

Sälliku <-le> Iis – küla Ida-Viru maakonnas Iisaku vallas (Iisaku ms), 1630 *Sellick*, 1688 *Sellick Juna* (talupoeg Iisaku küla all), 1796 *Sellik* (küla); vn *Сялык*. ⇒16C3 ♦ Sälliku on Iisaku tütar küla. 1732 on see märgitud veel hajataluna, 1782 aga külanime. Nime lähtekohaks on lisa- või talunimi, mille aluseks võib olla tuletis sõnast *selg*: *selja* 'seljandik'. – MK

KNAB; Mellin; Moora 1964: 46, 70; Saaga: Originalet av Jakob Koits registver. Del 1, S:19

Sältnä [*'säl'tnä*] <'Säl'tnä ~-sse>, koh ka 'Säl'tnjä, kirjaka varem ka *Seltnä* ~ *Seltini* Lei – asula Lätis Vidzemes Alüksne piirkonnas samanimelises vallas, mõis, läti *Zeltņi*, sks *Seltinghof*. ⇒18B2 ♦ Üks leivude asualasid Lätis. Leivu nimi on läti nime mugand, läti nimi tuleneb sõnast *zelts* 'kuld', millele on lisatud vähendusliide *-iņš*, mitmuses *-iņi* (seega 'kullakesed'). Pärimuse järgi olevat mõis nime saanud Poola aja omaniku Hans Loofi hobuste kuldsete kannuste järgi. Leivu eestlasi on Sältnä vallas võib-olla asu-

nud järgmistes paikades: Mõtspalzi (läti *Micpalzi*) ja Tukliküla (*Dukuliēna*). – PP

BHO II: 580; KN; KNAB; Niilus 1935

Sämi <-sse> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas (Uhtna ms), 1241 *Semis* (küla), 1489, 1586 *Semme*, 1871 *Semmi*. ⇒6A4 ♦ Küla koosneb kahest osast: Sämi-Jänesküla (1920. a-tel ka Vabatküla ja 1922 Jänesküla) suure tee ääres ning Sämi-Vanaküla (1970) teest põhjas. Mõlemad ühendati 1977 Sämi küllaks, mõnda aega kuulus sinna alla ka ↑Sämi-Tagaküla. Nime peab L. Kettunen (tema järgi häälde *Sämmi*) etümoloogiliselt läbipaistmatuks, olles osutanud selle häälikulisele sarnasusele läheduses oleva Sammaga ja kahtlemisi oletanud kohanime lähtekohana isikunime. Eesti keelest häälikuliselt lähedasim sõna on lõunaeestiline *semmi* 'küüru, kõverasse'. Vrd *sämp*: *sāmbu* 'sälk, sakk'. Sämi jõe on esmalt mainitud 1558 (*Sembruggische beke*). – MK

EO: 129; Joh LCD: 600–601; KNAB

Sämi-Tagaküla [*sämi-taga_küla*] <- külla ~-sse> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas (Uhtna ms). ⇒6A3 ♦ Sämi tütar küla, nimekirjas 1970. Oli 1977–1997 Sämi küla osa. Sämi-Tagaküla haarab ka Sämi-Kuristiku ehk Sämi-Kurismiku, endise saunaküla. Vrd Sämi. – MK

KNAB

Sänna [*'sämma*] <-sse> = **Sännä** [*'sännä*] <-de ~-le> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas, mõis, sks *Sennen*, 1565 *Сяння*, 1585 *Sienna*, 1588 *Sianna*, 1627 *Schenna*, 1638 *Senna*, 1684 *Sennen Hoff*, 1716 *Schennohof*, 1782 *Sennenhof*, *Senna mois*. ⇒44B2 ♦ XVI saj oli Sänna kõige läänepoolsem otse Vastseliina linnusele allutatud küla. Mõis rajati siia pärast 1586. a. Kõrgepalu mõis eraldati Sännast 1793. Juba varem rajatud Sänna postijaam jäi Kõrgepalu maadele, kuid säilitas Sänna nime, selle ümbrust tuntakse Jaama külanime. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis 1977 muudeti küllaks. 1997. a. kehtestati Sänna nimele võrukeelne rööpnimi Sännä. Nime esialgne tähendus on hämar. 1716. a kirjapanek lubab tõmmata võrdluse Senno küllaga Petserimaal. Valgevene Vitsebski oblasti linna *Сянно* (vn *Сенно*) nime on peetud tekkinuks heinaturu järgi. Kõik need kohanimed võivad sisaldada ka tundmatut muistset isikunime. Saksa keeles kujundati Sänna nime ja selle tajutatavat tähendust aja jooksul ümber sarnaseks sõnale *Senne*, käändes *Sennen* 'karjamaa, nõmm'. Sänna mõisaasunduse osa Pärilijöest idas tuntakse Roti (Rotiküla) nime all. – ES

Ambus 1960: 743; BHO: 546; EAA.308.2.178; Hupel 1774–1782: III, 288; PA I: 6, 36; Rev 1624/27 DL: 93; Rev 1638 I: 186

Säpina <-sse>, koh *Säpinä* <-he> ~ *Säpinde* ~ *Säpinä* 'Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Lob, Raakva nulk), 1536, 1652 *Выморково*, 1781 *выморкова*, *Säpinä*, 1785 *Säpina*, 1903 *Säpinde*, 1904 *Säpinä*, *Raakva Säpinä*, *Выморково*, 1922 *Sapina*, *Võmorkovo*, 1928 *Võmorkova*. ⇒46A1 ♦ Küla on Raakva nulgaa vanim (esmamaining 1536). Värskas kirikuraamatuis esineb see nii 1781–1784 kui ka 1785–1789 eesti- ja venepärasel kujul. XIX saj oli Säpina kogukonna keskus ning kuulus Petseri kogudusse. 1977–1997 oli Matsuri küla osa. Kui oletada eesti päritolu, siis elasid külas kas vilkad inimesed (Lõuna-Eesti *tsäpe* 'käbe'), nimi võib olla pärit inimeste väljanägemisest (*säpär*, *tsäbör*, *tsäpr* 'kähär, krussis, keerd') või

hoopis loodusesemest (*säpp, säpen, tsäpp, tsäpeline* 'sälk, sälguline'). A. Steingolde väitel pole tegemist slaavi päritolu kohanimega. Vene nime *Выморково* võimalik seletus on lahtine, vrd *выморгать* 'välja petma' või *выморожение* 'ära külmutamine' (V. Dal). Nimi võib tuleneda lisanimest *Выморков*. A. Steingolde seostab nime vn murrete sõnaga *выморок* (pere, kus suri viimane maksualune laps; talupoeg, kes jäi majapidamises üksi ellu; järglasteta surnud talupoeg; majapidamine, kus nii peremees kui ka pärijad on surnud; haige, halvasti toidetud kari) või *выморки* („surnud hinged“, kelle eest makstakse maksu). Säpina piiresse kuulub ↑Helbi küla (liidetud 1977) ja ↑Porski, samuti põhjaosas Paadova, endine puustus (vn *Юнатово*). A. Steingolde andmeil tuleb *Юнатово* eesnimest *Юнат*, mis on *Инатуй* või *Евнатуй* lühivorm. Vrd Säpinä, Võmmorski. – AK Dal' 1880–1882; Hurt 1903: 43; Hurt 1904; KN; RL 1922; SeK: 153; Setumaa 1928: 277; SRNG: (5), 314; Truussmann 1890: 55–58; Truussmann 1897b: 43; Vasilev 1882: 57; VMS; Värska KR 1780–1794

Säpinä <-sse>, koh <-he>, kirjak *Säpina* Se – paik (küla) Põlva maakonnas Värska vallas (Lob, Tsätski nulk), 1780 *Щепихина*, u 1790 *Шапикова*, u 1866 *Сонегина*, 1882 *Щапихино*, 1903 *Säbinä*, 1904 *Säpinä*, *Tsätski Säpinä*, *Щапихино*, 1920 *Säpina*, 1923 *Stepihino*. ⇒46A1 ♦ Liideti 1977 Korela külaga, al 1997 kuulub Kolossova piiresse. Külana mainitud Värska kirikuraamatus 1780; XIX saj kuulus Korodissa (*Городище*) kogukonda ning Värska kogudusse. Küla asub Piusa jõe oru servas, seega sobiks nime seletuseks *säpp, säpen, tsäpp, tsäpeline* 'sälk, sälguline'. Kohanimi võis kujuneda ka perekonnanimest *Щанов*, mis tuleneb isikunimest *Щан* (vrd *щан* 'kate, tupp'). mainitud XVII saj. A. Steingolde järgi pärineb *Сонегина* lisanimest *Сонеза* 'nohistaja'; *Щапихино* lisanimest *Щапиха*, mis oli Venemaal levinud XVI–XVII saj. Vrd Säpina. – AK

Academic; Eesti TK 42; Hurt 1903: 238; Hurt 1904: XXII; PGM 1785–1792; SeK: 153; Tupikov 1903: 369; Vasilev 1882: 346; Vene TK 126; Värska KR 1780–1794: I; ÜAN

Säre <-le>, koh *Sär'e* Urv – küla Võru maakonnas Antsla vallas (Vana-Antsla ms), 1719 *Serre Peter*, 1762 *Serre Külla*. ⇒44A1 ♦ Säre külale nime andnud talurühm on esialgu asunud küla praegustest piiridest väljaspool. Praeguse küla lääneosa talusid (Pärsimäe kant) on siiski juba XVIII saj Säre küla all loetletud. 1685. a kaart näitab, et Säre talud on paiknenud Lambahanna oja kallastel Säremiku (Villa) talu ümbruses, praegusest Antsla linnast kirdes. 1762 on Säre nimega talud Matu (*Serre Matto*), Säremiku (*Serre Mikko*) ja Särendi (*Serre Hindrik*). Külanimi pärineb talupoja lisanimest, mida XVII saj alguses paikkonnas veel ei tuntud. Nime algupära pole teada, vrd võru *särg* : *säre* (kala). Praeguse Säre küla idaosa nimetati varem Lanna külaks (1592 *Lanikula*, 1762 *Lanna*), nimi on säilinud talunimena. Säre küla üksikud osad on veel tuntud nimele all Hangunukk, Kärnä, ↑Reidle, Savi ja Selli. Särega on 1977 liidetud Palu küla (1945). Vrd Säreve. – ES

EAA.1270.2.1:3, L 3; EAA.1270.1.264:46–49, L 45p–48p; EAA.308.2.88, L 1; EAA.298.2.71, L 17; PA II: 444

Särevere <-verre ~ -sse> Tür – alevik Järva maakonnas Türi vallas, mõis, 1564 *Serrefer* (küla ja vakus), 1615

Zerreferby. ⇒23B2 ♦ Mõis rajati XVII saj alguses (küla ja veski läänistati 1611), kuid 1615 on veel mainitud üksnes küla Türi-Alliku mõisa all. Mõis oli olemas arvatavasti 1627, kuid kindlasti 1639. 1920. a-test tekkis asundus, al 1977 alevik. Nime puhul on L. Kettunen võrdluseks toonud *sära*, ent ka kalanimetuse *särg* : *särje*, mis tema järgi võis esineda isikunimena. Vrd ka *säre* 'käre'. – MK

BHO: 546; EAA.1.2.938:32, L 30p; EO: 281, 293;

KNAB; Ungern-Sternberg 1912b: 448, 520

Särke ['säрге] <-sse> Kos – paik (küla) Harju maakonnas Kose vallas (Tammiku ms), 1469 *Serks* (küla), 1494 *Serkes* (küla), 1517 *Klein- und Gross-Serkes* (külad), 1871 *Weikeserje, Suursärje* (külad). ⇒12B2 ♦ Küla on pikalt olnud jagatud kaheks: põhja pool Väike-Särke ja lõuna pool Suur(e)-Särke. 1977 liideti Oru külaga. Nime häälikuline kuju on ühendatav sõnaga *särg* : *särje*, võib oletada, et see on külale läinud isikunime kaudu. – TL

Bfl: I, 465, 847; BHO: 546; KN; KNAB; Mellin; Schmidt 1871

Särgla ['särgla] <'Särgla ~ -sse> MMg – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Elistvere ms), 1627 *Serla*, 1688 *Serkella Siem*, 1730 *Sercull Jahn*, 1744 *Serkelle Ignat*, 1811 *Sergel*. ⇒26A3 ♦ Särgla talust väljakasvanud küla, on XX saj allikais olnud ka Välgü küla osa. Kui oletada nimes tuletusliidet *-la*, siis võiks algusosa V. Palli arvates tuleneda sõnast *särg* : *särje*, ilmselt isikunime vahendusel. Teine võimalus on seda võrrelda sm sõnaga *särkkä* : *särkän* 'leetseljak'. A. Moora peab nime (*Sergla*) vene algupära olevaks. 1977 liideti Särglaga Nudi (1970; 1936 *Uusküla*) ja Sakhri (1937) küla. Läänepiiril Kääpa jõe lähedal on vana asulakoht Temmina (1585 *Temin*, hiljem talu). – PP EAA.1691.1.182, L 1; Eesti TK 50; Eesti TK 200; PA I: 190; PTK I: 230; PTMT: III, 541; Rev 1624/27 DL: 31

Sätsuvere <-verre ~ -sse> Trm – küla Jõgeva maakonnas Torma vallas (Tõikvere ms), 1408 *Tzatzevere*, 1505 *Satsiverer*, 1599 *wioska Szacawer*, 1624 *Sazafer*, 1796 *Sessower*. ⇒25C1 ♦ L. Kettunen on Wiedemanni sõnaraamatust nimele esitanud võrdluseks üldnime *säts* : *sätsu* väljendist *sätsu kargama, sätslauda kargama* (*sätslaud* 'küigelaud'). Teisena leiab J. Mägistelt isikunime *Satsu*, millele V. Pall lisab võimaluse, et isikunimest esines ka eesvokaalne variant. 1977 liideti Sätsuverega osa Rääbise (Ojataguse) külast (senine Rääbise asundus nimetati külaks). Vrd Näduvere. – VP

EO: 344; LGU: I, 170; Mellin; PTK I: 230; P XVI: 118

Säälä ['säälä] <'Säälä ~ -sse> Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas (Kivi-Vigala ms, Vana-Vigala ms), sks *Soela*, 1420 *Seel*, 1536 *Szeell*, 1726 *Sela* (küla), 1798 *Sela, Saehla* (karjamõis ja küla). ⇒21B2 ♦ Külaga on samastatud 1531. a kirjanek *Szallenkus* (hilisemais allikais *Sollenkos*), mille aluseks on ilmselt *salu*. Küla tänapäevase nime taust jääb hämaraks. Säälaga on 1977 liidetud Jädivere-Tagaküla (1855–1859 *Таккакюля*, u 1900 *Тагакюля*, 1970 *Jädivere* I). Vrd Uhja. – MK

Aitsam 2006: 58; BHO: 554; EAA.298.2.71, L 3; Essen, Johansen 1939: 71; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 L6: 66

Sääre¹ <-le> Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1565 *Särle by* (küla), 1726 *Schrell*, 1798 *Säre*. ⇒48C2 ♦ Küla asub poolsaarel, nimi tuleb sõnast *säär* : *sääre* 'neem, madalik, leetseljak'. – MK HK: 238

Sääre² <-le>, koh *Siäre_külä*, kirjak ka *Sääreküla* Khn – küla Pärnu maakonnas Kihnu vallas (Kihnu ms), u 1540 *Serekul*, 1543 *Serekole*, 1601 *Serrikulle*, 1624 *Seehrekill*. ⇒27C4 ♦ Küla asub Kihnu loodeotsas, Pilliotsa lähedal. Külaosad on Keskküla, Küläots (kagus), Paljapiä (edelas) ja Tauslaots (loodes). Säärega on 1977 liidetud osa Mõisaküläst (u 1900 *Мызакюля*). Vrd Sääre¹. – MK

EAN; Johansen 1951: 294; KNAB; Rev 1601: 185; Rev 1624 PL: 5; Stackelberg 1928: 181

Sääre³ <-le> Jäm – küla Saare maakonnas Torgu vallas, mõis, sks *Zerell*, 1390 *Zerl*, 1442 *Cerle*, 1527 *Etzerll*, 1537 *Zerle* (vakus), 1782 *Sere mois*. ⇒52B4 ♦ Sääre mõisa kohta on teateid a-st 1527. Selle kõrval lõunas oli samanimeline küla. 1920. a-tel tekkis mõisa maale asundus, mis pärast 1930. a-id liideti külaga. XIX saj lõpus oli Sääre mõis liidetud Mõntuga Olbrüki nime alla. Vrd Mõntu, Sääre¹. – MK

BHO: 692; Ligi 1961: 371; LUB: IX, 814; SK I: 406

Sääritsa <-sse>, koh *Siäritsa ~ Siäritsä* Kod – küla Jõgeva maakonnas Pala vallas (Ranna ms), 1638 *Saritz*, 1723 *Zeritsist*, 1758 *Seritze*. ⇒26B2 ♦ L. Kettunen pakub nimele kaks seletust: kas lühend nimest **Sääreotsa* või laennimi vene keelest (nagu mõned muud tsa-lõpulised nimed, nt *Mitkovitsa*, *Puravitsa*). Et küla asub neeme lähedal, siis olevat tõenäolisem esimene seletus. L. Kettunen märgib ka Peipsi idakaldal asuvat eesti küla *Sääritsa*, mis võiks olla siinsega asustuslooliselt seotud. (Tegelikult on selline küla Pihkvamaal Seredka lähedal põhjas, sagedama nimega Saaritsa, vn *Заречье*, elanikud enamasti pärit Võrumaalt.) V. Pall lisab, et kolmas võimalus on eraldada nimes tuletusliide *-ts* (nagu sõnades *jalats*, *nokats*), ja meenutab, et Vaivaras on *Säärits* pika mehe sõimunimi ning Wiedemannil on sõna *säärikas* 'pikasääreline, sihvakas'. Sääritsa külaosade nimed on Kureküla (põhjapoolne) ja Haneküla ehk Hanelinn (lõunapoolne). – PP

EO: 179, 237–238; Nigol 1918: 17; PTK I: 93, 230; Rev 1638 II: 218; Treial 2007: 25

Sääse¹ <-le> VMr – alevik Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas (Põdrangu ms), 1923 *Sääse* (asundus). ⇒14C2 ♦ Alevik on tekkinud Sauvälja küla Sääse talust, mille David Julius Limberg ostis 1870. a. paiku Põdrangu mõisnikult. Maatükkide juurdeostmisega moodustus suuratalu, millele rahvas pani nimeks Sääsemõisa (sks *Arkly*). Limbergil oli ka lubjatehas ja pärast Teist maailmasõda loodi Sääsele Põdrangu sovhoosi osakond. 1970. a-tel nimekirjas Sääse asundina, mis 1977 nimetati alevikuks. – MJ

KN; ÜAN

Sääse² <-sse ~ -le> – Tallinna asum Mustamäel. ⇒1B2 ♦ Asum on kujunenud linnaplaneerijate nimetatud ja 1970. a-tel ehitatud Sääse mikrorajoonist, mis kavandati Lilleküla elupiirkonna osana. Samas oli ka Sääse tänav, mis tekkis XX saj algul soisel ja sääserikkal heinamaal, vastu Mustamäe-alust liivikut. Tänav kaotati 1984 nimekirjast, ent taastati 2009 uuesti veidi muudetud asukohal. – PP

Kivi 1972: 118; Tallinn 2004: II, 199

Sääsekõrva [*sääse_kõrva*] <-kõrva ~ -sse>, koh ka *Sääsa_kõrva* <-n> TMr – küla Tartu maakonnas Luunja vallas (Luunja ms), 1535 *Sesenkorns* (heinamaad; saksa keele omastav), 1627 *Sasakorw*, *Säsekorwe*, 1744 *Sawa oder Sesse Korb*. ⇒33B1 ♦ Liitsõnalise kohanime algusosa lähteks peab V. Pall sõna *sääsk* :

sääse mitmes tähenduses ('sääsk (putukas)', 'merikotkas' või 'hagudest kalatõkke jões', viimane ka kujul *sääs* : *sääse ~ sääsa*). Metsa nimes peab ta sobivamateks kaht esimest tähendust. Järelosa *-kõrva* tuleneb sõnast *kõrb* : *kõrve* 'suur mets' või 'liivane maa'. Küla on saanud nime loodusobjekti järgi. Seostamine *kõrv*-sõnaga on rahvaetümololoogiline. – EE

KN; KNAB; LGU: II, 383; PTK I: 230–231;

RGADA.274.1.190/2:50, L 630; Rev 1624/27 DL: 42

Sääsküla¹ [*'sääs_küla*] <-külla ~ -sse>, koh varem ka *'Seas_küla* Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas, poolmõis, 1417 *Sesskul* (külaase), 1653 *Sehsküll* (hajaküla), 1726 *Sessküllä Jürri* (hajatalu peremees Kirivalla külas), 1782 *Sehsküllä Hans*, *Sehsküllä Jurry* (talupojad Kirivalla külas), 1871 *Saeskül*. ⇒13A2 ♦ XV saj on üles tähendatud Sääsküla-nimeline külaase, küla on selle sajandi kirjapanekutes märgitud mahajäetuks. Hiljem esineb hajaküla nimena või hajatalu peremehe lisanimena. Hajaküläst on välja kasvanud samanimeline poolmõis. Ametliku külanä mainitud 1970, 1977–1998 oli Riidamäe osa. Nimi on võinud lähtuda sõnast *sääsk* : *sääse*. Sõnadel *sääs(k)* ja *sääs(t)* on eesti keeles mitmeid tähendusi, nagu 'putukas, kihulane', 'merikotkas', 'kalapüümis'. Vrd Sääsekõrva. – TL

Bfl: I, 119; EAA.1864.2.IV-1: 523, 525, L 502p, 504p;

EAA kinnistud; EVK; KNAB; Schmidt 1871

Sääsküla² [*'sääs_küla*] <-külla ~ -sse> JMd – küla Järva maakonnas Ambla vallas (Albu ms), 1480–1500 *Seskul*, 1686 *Sätzkyll*. ⇒13C2 ♦ Sääsküla nimi on tõenäoliselt teiste samatüveliste kohanimedega sama päritolu. Praeguse küla lõunaosa kandis Kantküla nime (u 1900 *Канткюля*), see tekkis XIX saj lõpul saunakülana, kuid kadus tsaariaja lõpul. 1977 liideti Sääskülaga ↑Aniste asundus ja ↑Lohala küla. Vrd Sääsekõrva, Sääsküla¹, Säässaare. – FP

EAA.1.2.942:395 L 383p; Johansen 1930a: 150; KNAB

Sääsküla³ [*'sääs_küla*] <-külla ~ -sse>, koh ka *'Sääs_külä* <-n> TMr – küla Tartu maakonnas Luunja vallas (Luunja ms), 1582 *Saskula*, 1627 *Sesskuella*, 1839 *Säsekülla*. ⇒33B1 ♦ Küla nime algusosa on sama päritolu kui 4 km kaugusel paikneva Sääsekõrva nimel. 1977 liideti Sääskülaga Saksa küla (1945). Vrd Sääsküla¹. – EE

KN; PA I: 109; PTK I: 231; Rev 1624/27 DL: 42; Rücker

Säässaare [*'sääs_saare*] <-saarde>, koh *'Sääs_saarö* <-saardö> Plv – küla Põlva maakonnas Mooste vallas (Mooste ms), 1939 *Seasaare* (talu). ⇒33C4 ♦ Asundusküla, mille nimi põhineb varasemal loodusnimel. Keskse asundustalu nime kirjapilt vanal katastrikaardil on rahvaetümololoogiline mugandus. Algset nime on kandnud metsasaar, seletuseks on kaks ajaloolise Võrumaa kohanimedesse sobivat võimalust. Esiteks *sääsk* kadunud tähenduses 'merikotkas', st koht, kus on olnud kotka pesa, vrd sm *sääksi* 'kalakotkas'. Teine võimalus on *sääs* : *sääsä*, millest Wiedemann on andnud lisaks kalatõkke tähendusele lõunaeesti tähenduse 'jalgrada, purre' (sks *Steg*). Vana peatee Moostest lõuna poole läks läbi Kauksi. *Säässaar võis olla nime saanud kitsast otseteest Kooskora ja Põlva suunal. Säässaare põhjaosas, osalt Viisli küla piirides, on Vahtsõmõisa, mis 1970 oli kirjas Mooste külana; liideti 1977. Vrd Sääsekõrva. – ES

EAA.308.2.140; Eesti SK 10; PTK I: 230; Wd

Säästla [*'säästla*] <'Säästla ~ -sse> Vän – küla Pärnu maakonnas Väandra vallas (Uue-Väandra ms), 1500. a-tel

Zeskil (mõis), 1638 *Sehsla*. ⇒22C3 ♦ XVII saj kuulus küla Vändra mõisa alla. Külanime lõpp *-la* tuleneb liigisõnast *küla*. Sõnadel *sääs(k)* ja *sääs(t)* on eesti keeles mitmeid tähendusi, nagu 'kalapüümis, teatud putukas, kihulane, teatud lind (merikotkas), teatud taim jne'. Säästlaga on 1977 liidetud Pahja küla (lisanimega Tori mõisa all 1624 *Pachia Berendt*, Vändra mõisa all 1795 *Pachja Tiedt*, *Pachja Thomas*). – MK BHO: 524; EAA.1865.3.294/4:80, 81, L 79p, 80p; Rev 1624 PL: 20; Rev 1638 II: 12

Söderby¹ [sööderbi, rts söödär`büü] <-sse>, koh *Serbe* [`serbe] Vor – küla Lääne maakonnas Vormsi vallas (Suuremõisa ms), 1540 *Suderbw*, 1565 *Södherby*, 1689 *Sörby*, 1977–1997 *Söderbi*. ⇒9B3 ♦ Rootsi-keelne külanimi koosneb kahest osast: *söder* 'lõuna' ja *by* 'küla'. Söderby moodustab Vormsi Norrbyga nimepaari. Samasugune paar on Riguldis. Vana pärimuse kohaselt viisid vormsilased oma maksud Turgu või Hankosse. Et meresõit oli raske, palusid nad Rootsi riigilt, et see saadaks maksukoguja Vormsile elama. Nii juhtuski. Esimese foogti nimi oli Hoppman. Ta laskis ehitada väikese mõisa, mis rahvasuus sai nime *Serbe hoe* [serbe huue] 'Söderby mõis'. Hiljem viidi mõis üle Obholmenisse (*Ubbholmen*, ↑Hosby). Mõis liideti 1750. a-tel Suuremõisaga (*Magnushof*), seejärel läks kogu Vormsi saar Stackelbergide suguvõsa valdusse. Vrd Söderby¹. – MB

Johansen 1951: 277; Lagman 1964: 39, 43, 133; Russwurm 1855: I, 108–109; Tiberg 1951: 138–139; Wieselgren 1962: 44, 52, 102

Söderby² [sööderbi, rts söödär`büü] <-sse>, koh *Sedurbi* Noa – paik (küla) Lääne maakonnas Noarootsi vallas (Riguldi ms). ⇒9C2 ♦ Liideti 1977 Riguldi külaga. Söderby ('lõunaküla'), nii nagu põhja pool olev Norrby, on asundusküla, mis Eesti maareformi ajal 1920. a-tel moodustati Riguldi mõisa maadest. Vrd samanimeliste, kuid vanuselt ja murdekujudelt vanemate küladega Vormsil. Vrd Söderby¹. – MB

Hoppe 1995; Johansen 1951: 254; Lagman 1964: 35, 39, 53, 73

Söödi <-le>, koh ka *Söödü Rõu* – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Vana-Laitsna ms), 1782 *Södi Tannil*, 1796 *Dorf Södi*, 1811 *Sotans*, 1839 *Sotan*, 1926 *Söödi*. ⇒45A3 ♦ Söödi oli 1977–1997 Sarise küla osa. Küla kannab Rõuge kirikuraamatutes Söödi nime, mõisakirjades on saksa-lätipäraseks nimeks *Sotans* ~ *Sutans*. Viimases on lähtunud XIX saj perekonnanimi *Suhtans*. Kahe nime seotus ja nime *Sotans* päritolu on ebaselge. Tõenäoliselt on Söödi nimi rahvaetümoloogiline mugandus vanemast nimest, uueks selgeks tähenduseks on *sööt* 'söötis maa'. 1627. a on naabermõisas Rogosis elanud *Seddig Rein*, kes on Alüksnesse (Marienburgi) „välja nõutud“. Praegune Söödi asubki XVII saj mõistes Alüksne poolel. Söödi seost selle vana lisanimega ei saa siiski tõestada. Söödi põhjaosa on Toodsi (Tootsi), ametlik küla kuni 1977. – ES

EAA.1268.1.23:51, L 107; EAA.1268.1.403:404, L 356p; LVVA.199.1.228:23, L 19; Rev 1624/27 DL: 86; Rücker; Võrumaa 1926: 262

Sööni <-sse> Tõs – paik (küla) Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Tõstamaa ms), 1601 *Sonniperre* (küla), 1624 *Soneper* (küla Tõstamaa mõisa all, külas talupoeg *Zoere Hannos*), 1638 *Soeni Hanss* (talupoeg *Tawust*'i küla all), 1680–1684 *Schön Ado*, *Schön And-*

Söderby Noarootsis. Foto Evar Saar. Erakogu.

ris (rannatalupojad), 1788 *Testama Schöni*, *Schöni Mart*, *Schön Hans* (rannatalupojad Tõstamaa mõisa all). ⇒27B2 ♦ 1977 liidetud Rammuka ja Ranniku külaga. Pole päris kindel, kas 1601. ja 1624. a kirjanepanekud ikka on sellest nimest. *Soeni Hanss* oli pärit Saaremaalt. Siiski, juba 1618 on Värati küla all *Söni Simon*. Pole teada, kas lisanimi pärineb eesti või saksa keelest, võib-olla on see saksapärasustatud. Võimalik, et Sööni on lähtunud lisanimest, mille aluseks oli loomanimetus *sönn* : *sönni* või sõna *sonn* : *sonni* 'soine koht'. Hilisemad kirjanepanekud näitavad küll esisilbis pikka täishäälikut, kuid sõna *sonn* asendamine sõnaga *soon* oleks tähenduslikult mõeldav, sel juhul oleks häälikukvaliteedi muutus võib-olla tingitud kirjakuju tõlgendusest: *oe* võiks lugeda nii pika täishäälikuna kui ka *ö* või *õ*-na. Võib oletada ka saksa mõju, vrd *schön* 'ilus'. Tundub, et esimest korda tuleb Sööni esile lisanimega Kalli külas XVI saj (*Sõne Jurgen*). – MK

EAA.3724.S.1923; Rev 1601: 188; Rev 1624 PL: 12; Rev 1638 II: 28; Roslavlev 1977: 54; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1618:69; Stackelberg 1928: 161

Süldinä [`süldinä] <-le>, kirjakk ka *Süldina* Val – paikkond Valga maakonnas Karula vallas (Kaagjärve ms), läti *Žuldiņas*, 1798 *Sildena* (kõrts), 1811 *Schuldning Krug*, 1839 *Schulte*. ⇒43A2 ♦ Süldinä kõrtsikoht jääb tänapäeval Läti poole piiri. Süldinä paikkonnanimi all tuntakse vanade talurühmade piirkonda Londi küla tuumikust lõuna pool, kuhu kuuluvad Venda (1592 *Jurgy Went*), Kaltsi (1592 *Kalx Jakus*) jt. Põhiosa vanast külast jääb Lätimaale, seda on tuntud Toomeni koolimaja järgi (*Tomēnu skola* ja *Tomēni* küla). Süldinä kõrts võib olla mainitud juba 1627 Kaagjärve mõisa kõrtsina. Nime päritolu pole selge. See võib olla saadud saksapärasest perekonnanimest, kuid samuti on võimalik rahvaetümoloogiat saksa keele sõna *Schuld* 'süü, võlg' alusel või on nimi algupäraselt seotud hoopis eesti sõnaga *sild* (*süld*). Süldinä kõrtsi juures ületas vana maantee oru täpselt veelahkme kohas. Süldinä ja Toomeni kandi vana külanimi oli *Södakülä (1582 *Soda*, 1585 *Sodakula*, 1592 *Zodakila*, 1627 *Soda kuella*, 1638 *Sodaperra kyllo*, 1723 *Sodua Külla*). See küla nagu ilmselt ka kogu Kaagjärve mõisa maa kuulus varem lahustükina Vaabina alla, alles Rootsi-aegsed revisjonid loetlesid seda Sangaste all. Nime tolleaegne täpne hääldus pole teada, kuid nimi ei pärine läti keelest ja seostub üpris kindlalt Säde jõe (läti *Seda*) algusega küla juures. Vrd Kiiviti, Sülluste. – ES

EAA.1865.2.21/2:26, L 24p; Mellin; PA I: 88, 179; PA II: 443; Rev 1624/27 DL: 161; Rev 1638 I: 29–30; Rücker

Sülgoja [ˈsülgoja] <-le>, koh aj 'Sülgäjä Ráp – küla Põlva maakonnas Rápina vallas (Kahkva ms), 1731 *Sülga Dorf*, 1839 *Silgi*, 1866 *Сельги*, u 1900 *Сюльга*, 1923 *Sülgoja*, 1937 *Sülgaja*, 1948 *Сюлга*. ⇒41A1 ♦ Nimi tekkis ühele talurühmale ehk tütarvälale vanas laialdase maa-alaga Kuuksi külas, mille all loetleti kõiki Võhandu paremkalda talusid Sillapäält Mäda-jõe suudmeni. Esmamainingust *Kollowitz oder Kugse et Sülga Dorf* võib mõista, et Kuuksit ja *Sülgat peeti XVIII saj juba kõrvuti küladeks. *Sülga nimi pole tekkinud talunimest ega XIX saj I pooleni kirjalikult fikseeritud lisanimest, vaid ilmus kohe kasutusele külanimena. Võimalik, et selle aluseks on väga vana, XVI saj lõpust varasem isikunimi. XIX saj II poolel sai nimi rahvaetümoloogia mõjul kuju *Sülgäjä* 'sülitaja'. Halvakõlalise vältimiseks teines nimi kirjalikus kasutuses edasi *Sülgojaks* (1970). Sülgoja laienes XX saj keskel, kui seal oli farm, naaberküla Kürsä alale. 1977 liideti Sülgojaga ↑Kuuksi ja Parma küla. Need kõik olid kunagi Kuuksi küla osad. Läänepoolseid talusid metsa veerel nimetatakse Mõtsanukaks. Vrd Kuuksi. – ES

EAA.567.3.190:77, L 74p; Eesti TK 50; NL TK 25;

Rücker; Vene TK 126; Vene TK 42; ÜAN

Sülluste <-sse ~ Sülluste ~ -le> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1795 *Sillokeste*, 1798 *Sillokässi*. ⇒47C2 ♦ Küla on kuulunud ka Lauka mõisa alla. Sülluste oli pärast 1940. a-id liidetud Hütiga, ent taastati 1997 omaette külanä. Nime lähtekohaks on sõna *sild* tuletis, vrd Valjala sõna *sillud* 'kividega täidetud jalgrada'. Pühalepas on olnud Sülluste ehk Süllatse küla (1798 *Sillots*, praegu Hagaste lõunaosa), mis on arenenud liitnime *Sillaotsa* (kohalikus häälduses *Sillaotsa*) vahendusel. – MK

HK: 226, 240–241; KN; KNAB

Sürgavere <-`verre ~ -sse> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas, mõis, 1583 *Surgauer* (küla), 1638 *Surgifer* (mõis), 1796 *Surjefer* (mõis), 1839 *Surgifer*. ⇒30B1 ♦ Mõis on rajatud XVII saj I poolel, 1638 küla enam ei mainita. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. L. Kettunen on jätnud nime etümoloogia lahtiseks, kuid on osutanud nimeosisele *sürje* (vrd ranniku-

murdest *süri*: *sürja* ~ *sürje* 'pikk ja kitsas metsaga kaetud liivane kõrgustik, merega rööbiti asenev, endine liivaluude', *sürjapealne* 'ükskõik miskujuline kivine ja vähese mullakorruga kõrgustik põllus', Jõhvi *sürg* 'mäekülg'), mis esineb Vaivara kohanimedes ja mille *u*-line variant tuleb võib-olla esile ka Saaremaal nimes Surjakuusik. Sürgavere keskmest kagus oli varem Närüküla, endine popsiküla. Sürgaverega on 1977 liidetud osa Uude-Käliste külast (1970), mis koosnes kahest poolest, neist Sürgavere piires on Käliste (1638 *Koellist*, 1797 *Kelliste*, 1839 *Kellist*). – MK

EAN; EKMS: II, 237; EO: 272, 307; KNAB; Mellin; PA IV: 151; Rev 1638 II: 108, 109; Rücker; SK I: 394; Troska 1987: 103

Süvahavva [süva_havva] <-le>, koh *Süvä_havva* <-lõ> Ráp – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Palo ms), 1582 *Szuiahaud*, *Hlubokie*, 1592 *Siuchaud*, 1625 *Sywa hauda*, 1686 *Seffwehaudakylla*, 1798 *Süwvahawa*. ⇒40B2 ♦ Põline küla on saanud nime selle järgi, et seda poolitav Võhandu jõgi voolab küla kohal eriti sügavas, kitsas ja järsunõlvälises orus. Nimi koosneb sõnadest *süvä* 'sügav' ja *haud* 'auk, lohk'. Nooremates Võrumaa kohanimedes on sama motiivi väljendatud nimega *Süväoro*. 1582. a Poola revisjonis on Süvahavva nime ka tõlgitud: *Hlubokie* 'sügavad'. Süvahavva külaosad on põhja pool jõge Mustats ja Mähäots ning lõuna pool Ülejõe. Tänapäeva omaette külad Sarvemäe, Soohara ja Vareste on tekkinud Süvahavva küla osadena. – ES

EAA.567.3.190:6, L 5p; EAA.308.2.104; Eesti PK 20;

Mellin; PA I: 93; PA II: 434

Süvalepa [süva_lepa] <-`leppa ~ -sse>, koh ka *Süva_lõpe* Pal – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Kudina ms), 1447 *Suwelep*, 1582 *Soialiep*, 1601 *Soyalep*, 1739 *Siwwalöpp*. ⇒25C2 ♦ Kuni 1667 oli Kaarepere mõisa järgi. L. Kettunen seostas nime algusosa kas sõnadega *süva* 'sügav' või *suvi*, järeloosa sõnaga *löpp*: *lõpe* 'lahesopp, väike laht'. V. Pall peab tähenduslikult usutatavamaks seost *süva* + *löpp*, märkides, et *löpp* ja *lepp* on nimedes sageli segunenud ning *lõpele* osutab 1739. a nimekuju. – PP

EO: 107; PA I: 103; PTK I: 231; PTMT: I, 8

T

Taabri [ˈtaabri] <-sse> TMr – küla Tartu maakonnas Tartu vallas, mõis, sks *Anrepshof*, 1796 *Taawry*. ⇒33B1 ♦ Mõisa kohta on andmeid alates Poola ajast (1582 *Dworzyszcze Symona Anrippa*). 1920. a-te alguses rajati mõisa maadel asundus, mis 1939. a paiku sai külaks. Taabri nime päritolu pidas L. Kettunen selgusetuks. Tegelikult tuleneb see mõisa omaniku perekonnanimest, vrd 1721 notar Gustav Wilhelm Tabor. Mõisa sks nimi *Anrepshof* lähtub samuti omaniku nimest. 1977 liideti Taabriga Kaarli küla. Viimase nimi seondub Kaarli mõisaga (1839 *Kuinorm oder Carlsberg*, sks *Karlsberg*), mille 1800. a paiku rajas Carl Gustav Krüdener *Kuinorme külla (1541 *Kuyvenorm*, 1582 *Kuifnorm*, 1796 *Kainorm*). Algselt loodusobjekti nimena koosneb kohanimi osadest *kuiv ja nurm*. Vrd *Tabria*. – EE
BHO: 20; EM: 98, 130, 147; EO: 182; KNAB; LGU: II, 557; Mellin; PA I: 101; RGADA.274.1.171/2:253, L 754; ÜAN

Taadikvere <-verre ~ -sse> Ptl – küla Järva maakonnas Imavere vallas (Eistvere ms), 1583 *Tadikwier* (küla), 1599 *Tatykwer*, 1601 *Tattickwer*, 1624 *Taudifer*, 1638 *Tauticfer*, *Tautigfer*, 1797 *Taudikfer* (küla). ⇒24A2 ♦ L. Kettunen on nime kahtlemisi ühendanud sõnaga *taat : taadi* ja moodustanud algusosa vasteks oletatava **Taadika-*. Diftongiga *au* vormide puhul tuleks lähtekohana kõne alla ka tületis sõnast *taud : taudi*. – MK
EO: 308; Mellin; PA IV: 15; P XVI: 294, 303; Rev 1601: 103; Rev 1624 PL: 47; Rev 1638 II: 156, 157

Taagepera [*taage_pera*] <-`perra ~ -sse> Hel – küla Valga maakonnas Helme vallas, mõis, sks *Wagenküll*, 1782 *Takelbergi* (mõis), 1797 *Tagaper M.* (mõis). ⇒37B2 ♦ 1920. a-test Taagepera asundus, 1970. a-tel asund, al 1977 küla. Nimi on pandud mõisa järgi. 1674 ostis mõisa Otto Stackelberg, kelle suguvõsa kätte jäi see XIX saj alguseni. Suguvõsa nimest on mугanenud eestikeelne mõisanimi. Mõisa saksakeelne nimi *Wagenküll* (1624 *Wahokill*) tuleneb vanast eesti külanimest. Mõis oli olemas hiljemalt 1600, kuid seekõrval oli ka samanimeline küla (1509 vakusena *Wafenkul*, 1624 küllana *Wahokill*), mis XVIII saj lõpuks oli kadunud. Mellinil on 1797 mõisa saksakeelne nimi *Wagenküll*, sellest põhja pool olev Vanamõisa karjamõis on *Alt Wagenküll*. M. J. Eisen on nime aluseks pidanud sõna *vagu : vao*, mis muu hulgas võis tähendada küntud maatükki. 1938 nimetati Taagepera vald ümber Vaoküla vallaks, nimi oli kasutusel kuni 1950. Taageperaga on liidetud Põhu (1945). – MK
BHO: 633; EAN; Eisen 1929a: 160; EO: 161; KNAB; LUB: (2), III, 701; Mellin; Rev 1624 PL: 89; Uustalu 1968: 745

Taali <'Taali ~ -sse> Tor – küla Pärnu maakonnas Tori vallas, mõis, sks *Stäelenhof*, *Paixt* (kuni 1853), 1680–

1684 *Poittz el. Stahlen Hoff*. ⇒29A1 ♦ 1500. a-tel olid alal *Paikuse (*Paist*), Kuke (*Kuk*) ja Kõrsa (*Korsy*) väikemõis. 1565 läänistati *Paikuse (*Paicus*) ja Rütavere (*Ritenorm*) koos Kuke (*Kuk*) ja Kõrsa (*Karsen*) väikemõisaga Heise Vegesackile. 1619 kinnitati läänistus Hans Stahlile, kelle suguvõsanimest (*Stael von Holstein*) on mõis hiljem saanud eestikeelse nime. Mõisa esialgne asukoht oli Kõrsa külas, hiljem kolis *Paikusele ehk Taali (1638 *Paygst*, 1797 *Paixt*). Paikuse nimi on 1977 pandud endisele Sindi asundusele. Vrd Paikuse, Rütavere. – MK

BHO: 565; Pärnumaa 1930: 549; Roslavlev 1977: 37; Uustalu 1972: 263

Taaliku <-le> Jaa – küla Saare maakonnas Orissaare vallas, mõis, sks *Thalik*, 1532 *Talicken* (mõis), 1798 *Talik*. ⇒51A1 ♦ Küla on saanud alguse vabatalust, juba XVI saj oli mõis. Mõisa kõrval põhjas oli samanimeline küla. 1920. a-tel tekkis mõisa maale asundus, mis u 1939 liideti külaga. Nime võiks võrrelda soome kohanimedega *Taalikkala* ja *Talikanniitty*. Soomes esineb sõna ka isikunime osana (1553 *Ands taalicka*). Nime tähendussisu on jäänud hämaraks. V. Nissilä on pidanud *Taalikka* ja *Talikka* nimesid isikunimest lähtunuiks. Eesti keelest on häälikuliselt lähedased sõnad *taalik*, *talik* 'porsa isasurb, kasutatakse õlletegemisel' ja *talikas* 'talvine pörsas, siga'. – MK
BHO: 592; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); Johansen 1925b: 101; Kepsu 1981: 266; Nissilä 1951: 359–360; Nissilä 1962: 154; SK I: 409

Taaravainu [*taara_vainu*] <-le> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Rakvere vallas (Rakvere ms). ⇒5B4 ♦ U 1945–1977 Lepna-Taaravainu, al 1977 Taaravainu. Asundusküla, mille nimi pärineb loodusnimest – Taaravainu oli vana Lepna mõisa heinamaa. Vrd *taara* 'isahani'. Eesti Taara-nimesid on L. Kettunen pidanud mütolooilisteks nimedeks, vrd *Taara* (paganliku jumala nimi). Vrd ka *taara*, *taaram*, *taarask* 'vanamees'. Kuna kohanime vanus ei ole teada, siis on raske selle kohta midagi kindlamat öelda. Taaravainuks on nimetatud ka Rakvere linna piirnevat elamupiirkonda

Taali mõisasüda. 1867. EAA.3349.1.205.

(Tammikualuse lõunaosas). 1977 liideti Taaravainuga ↑Tammikualuse küla. – MK

EKMS: I, 763; EO: 101, 253, 293–294; VMS

Taari <-le> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Uue-Võidu ms), 1630 *Tarry Jahn*, 1731 *Thari Wassara* (talu), 1751 *Tare Jaans Land*, *Tarre Wassare Jürri* (talu Võidu mõisa all), u 1900 *Taapu* (talu). ⇒30C1 ♦ Viljandi valla nimekirjas 1939 „uuel tekkinud külanäe“. Külanime lähtekohaks on talunimi. 1806 mainitakse juba nelja talupoega, kelle lisanimeks oli Taari (*Tari*). Taari esineb talunimena mitmel pool, L. Kettunen on nime aluseks pidanud jooginimetust *taar*: *taari*, mis võis olla talupoja lisanimi. – MK
EAA.567.3.85:68, L 68p; EAA.567.2.999:2, 6, 9, L 1p, 2p, 6p; EO: 212; ERA.14.2.719 (Viljandi maavalitsuse ettepanek 20. VI 1939 külanimedede muutmiseks); KNAB; LVVA.7348.1.6:42, L 38p; RGADA.274.1.191/1:826, L 808p

Taarikõnnu raba [*taari_kõnnu_raba*] Pjg – soo Pärnu maakonnas. ⇒22B2 ♦ Tänapäevane rabanimi on pärit Kõnnu mõisa Taarikõnnu talult raba serval, hiljem Selja külas (1684 *Tarrakant Ewert* ja *Andrus*, 1782 *Tarikenno Tõnnis*, 1797 *Tarikand*). Talu on omakorda võinud nime saada varasemast loodusnimest, esisilbi täishäälik on esmamainingu järgi olnud lühike, vrd *tara*. Kuid on ka võimalik, et algne oligi talu nimi, mille järelosa *-kannu* on muutunud läheduses oleva Kõnnu mõjul *-kõnnuks*. Algusosale häälikuliselt vastav jooginimi *taar*: *taari* osutab rahvaetümoloogilisele muutusele või päritolule Viljandimaa Taari taludest. Raba ennast on XIX saj nimetatud hoopis Lainiidu rabaks (1885 *Lainido rabba*), millest põhja pool oli kolm Taarikõnnu (*Tarrikõnno*) talu. Vrd Kõnnu⁴. – MK

EAA.308.2.218:69, L 67p; EAA.1865,3.188/7: 8, L 7p; EAA.2072.4.114, L 2; Mellin; Roslavlev 1977: 25

Tabara <-sse> Nis – küla Harju maakonnas Nissi vallas (Riisipere ms), 1241 *Tapaiarhu* (küla), 1394 *Tappierve*, 1586 *Tapper*, 1726 *Dabora*. ⇒11A3 ♦ P. Johansen on külanime lähtekohaks pidanud oletatavat isikunime **Tapaja* ja sõna *aru* (allikais varasem kuju *arve*) 'kuiv kõrge maa', vrd siiski J. Mägistel läänemeresoome **aro*, **aroi*. On ka võimalik, et nime järelosa oli *järv*: *järve*, kui oletada, et praegune külast põhjas asuv Orkjärve raba oli järv. Algusosa võinuks sel juhul lähtuda taimenimetusest *tapp* või *taba*-algulistest kalandusterminitest. Vrd Tabasalu. – MK

EEW 2000; Joh LCD: 615

Tabasalu [*taba_salu*] <-sallu ~ -sse> Kei – alevik Harju maakonnas Harku vallas (Rannamõisa ms), 1353 *Tappeselle*, 1535 *Tabbesel*. ⇒2A3 ♦ Alevik al 1977, varem küla. Nime algusosa võib lähtuda *taba*-algulistest kalandusterminitest, nagu *tabas* 'paadi kinnitusvai', *tabama* 'võrku paelutama' jne. Rannamõisa pangal olevat osa tuntakse Kallaste nime all. – MK

Bfl: I, 1068; BHO: 572; Joh LCD: 21; VMS

Taberlaane [*taber_laane*] <-laande>, koh *Tabör_laandö* <-laandö> Urv – küla Võru maakonnas Antsla vallas (Vana-Antsla ms), 1716 *Tabbori Jani latz*, *Tabbori Pebu latz*, 1762 *Mötsahoitja Tabbori Mik*. ⇒43C1 ♦ Külanäe 1970. a nimekirjas. Vana-Antsla ja Nääsmõisa põldudele 1920. a-tel rajatud asundusküla, mis on saanud nime metsanimest Tabörlaan. Metsanimi pärineb tõenäoliselt metsavahi *Tabbori Mik* lisanimest, see aga omakorda talunimest, 1716. a on

talus olnud vähemalt kaks peremeest. Arvatavasti jäi *Tabori talu ette Vana-Antsla mõisapõldude laiendamisele. 1685. a kaardil on olemas talu praeguse Taberlaane asundustaludest koosneva küla tuumiku kohal, 1688 on mainitud peremeest *Tabor Mert*. Talunime päritolu pole selge. Vrd vn *мабор* 'must-laslaager, sõjaleer', eesti murrete, sh Rääpina *tabor* 'kirves' (vn *monop*). Talupoja lisanime aluseks sobib rohkem laagripaiga nimetus. Taberlaanega on 1977 liidetud osa ↑Kobela ja ↑Nääsmõisa külast. – ES

EAA.1270.2.1:119, L 116p; EAA.1270.1.264:31, L 31; EAA.308.2.88, L 1; Must 2000: 396

Tabina <-le>, koh <-lõ ~ Tabinilö> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Loosi ms), 1561 *Танино*, 1563 *Топино*, *Топинская* (vakus), 1588 *Thorino*, 1627 *Торинна*, 1638 *Tappin*, 1684 *Tabinna*, *Tabina*. ⇒45B1 ♦ Vana küla, mida mainitakse ajalooallikates tihti sinna Liivi sõja ajal rajatud õigeusu kiriku tõttu. Enne Loosi mõisa alla jaotamist kuulus Tabina kokku praeguse Orava valla küladega, vakust nimeitati põhiliselt *Vaigustö nimega (1688 *Wayguzicza*, 1627 *Waigositz*). Tabina nime päritolu pole selge. Soomes eristatakse *Tapani* nimepesa (kreeka algnimest *Στέφανος/Stephanos*) ja rahvaluulest tuntud *Tapio* jumaluseniime. Ka viimane esineb talupoegade keskaegsetes lisanimedes, nt *Tapialan*, *Tapia*, *Tapio*. Vastseliina Tabina nimes oleks *na*-lõppu lihtsam tõlgendada *Stephanos*est lähtuvaks, vrd *Hans tapavaine* 1556 ja *Hendric tapanain* 1560 Viiburis, *Иваиуко Табинов* 1500 Venemaal. Ent kindel teise silbi *-i*- üleskirjutustes paneb lähtena pooldama muinasnime. *-na* võib olla ka slaavipärane lisanimeliide, mis on liitunud põlisele läänemeresoome isikunimele. Vrd Tabivere. – ES

EAA.308.2.178, L 1; PA I: 34, 35; Rev 1624/27 DL: 78; Rev 1638 I: 169; Selart 2016: 63–64; Sukunimet 1992: 600–602; Truussmann 1897a: 39; Tupikov 1903: *Табанов*; Stoebeke 1964: 65–66; Vilkuna 2003: 177–178

Tabivere <-`verre ~ -sse> Äks – alevik Jõgeva maakonnas Tabivere vallas, 1582 *Tabrafer*, *Tabberfer*, 1627 *Tabifehr*, 1638 *Tabaferre kylla*, 1684 *Tappifer*. ⇒25B4 ♦ Tabivere alevik sai ametlikuks nimeks 1977, enne seda oli Voldi alevik. Nii Tabivere kui ka ↑Voldi on olnud sama mõisa nimi, Voldi eesti keeles, *Tabbifer* saksa keeles. Et Voldi nimi pärines mõisaomaniku nimest, saksa tarvituses oli aga algupäraselt eesti nimi, propageerisid M. J. Eisen ja Akadeemiline Emakeele Selts 1920. a-tel Tabivere nime ning 1925 nimetatigi kohalike elanike vastuseisust hoolimata Voldi raudteejaam Tabivere jaamaks. 1930. a-tel nimetati Tabivere küllaks Voldi mõisa maadele Tabivere jaamast lõunasse jäävaid talusid ja nimi sai mõnevõrra tuntuks, ent Voldi ja Tabivere nimed on tänapäevalgi üsna sassis, nt Voldi mõis kuulub Tabivere aleviku piiresse ja eespool mainitud Tabivere küla kuulub 1977. a-st Voldi küla piiresse. Tabivere nime seletab L. Kettunen sõnaga **tapija*, mis soome mütoloogias on andnud nime *Tapio* (metsavaim, jahimeeste kaitsja). Vahest on ka eesti muinasnimi *Tabelinus* sama algupäraga. P. Ariste on tuletanud Tabivere algusosa sõnast **tapa* 'tava', millele on lisatud *i*-liide, seega oleks lähtevorm **Tapaivere*. V. Pall peab mõlemaid võimalikuks, ent eelistaks isikunimega seostatavat seletust. Varasemates kirjanekutes kajastub algusosa tüvetäishäälik *-a* (*Tab-*

rafer), tähelepanu väärib ka neis esinev *-r-*, mida senised seletused ei hõlma. Vrd Voldi. – PP

KNAB; PA I: 105; PA II: 513; Postimees: 19., 21. VIII ja 11. X 1925; PTK I: 232; PTMT: III, 612

Tabria <-sse> Pjg – küla Pärnu maakonnas Are vallas (Suigu ms), ? 1500. a-tel *Taberiack* (mõisake), 1601 *Tabber Jaack*, *Tabberis* (vakus ja küla Tori mõisa all), 1797 *Tabbria*. ⇒21C4 ♦ 1601 elas külas kubjas *Jaack*. Külanimi tuleneb tõenäoliselt isikunimest, vrd *Tabbert*, *Tabbart*, *Tappert*. Tabriaga on 1977 liidetud Kõressoo (1922 *Kõrissoo*). Tabria põhjaosas on 1940. a-teni olnud Saluküla (1797 *Sallo*, u 1900 *Сао*), lõunaosas Metsaküla (Tor). – MK

Bahlow: 510; BHO: 573; EAN; KNAB; Mellin; Rev 1601: 177

Tade <-le>, koh ka <-sse> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas, karjamõis (Kose-Uuemõisa ms), 1881 *Tadde* (karjamõis), 1899 *Тадэ*. *Tade*. ⇒12C2 ♦ Kohanimkartoteegi andmeil on küla moodustatud osast Kose-Uuemõisa asundustaludest ning nime saanud see Tade mäe järgi. Paikkonnas on asunud ka Tade nõmm (1890 *Tade nõmm*). Loodusnimed võivad olla omakorda nime saanud seal asunud Tade poolmõisa järgi (1890 *Hoflage Tade*). Nime päritolu pole selge, aga võib oletada, et see lähtub isikunimest (vrd 1507 *Evert* ja *Bertold Toddewen*). – TL

Bfl: I, 695; BHO: 84, 381; EAA.3724.5.1327; ERA.T-6.3.548, L 54; KN; KNAB

Taebla [*ˈtaebla*] <ˈTaebla ~ -sse> LNg – alevik Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas, mõis, 1341 *Taybile*, 1367 *Taibele*, ? 1530 *Taybell*, 1798 *Taibel*. ⇒10A4 ♦ Keskajal oli Taebla Haapsalu toomkapiitli tulumaa. Mõisa kohta on teateid a-st 1515. Pärast mõisa jagamist 1920. a-tel asundus, 1970. a-tel asund, al 1977 alevik. Nime kohta on L. Kettunen teinud mitu oletust. Esmalt pakub ta vasteks sm *taipale*, *taival* 'koht, kust paate üle, näiteks üle maanina veetakse', kuid võrdleb nime ka tegusõnaga *taibuma*, sm *tai-pua* 'painduma, koolduma' ja sellest tuletatud oletusliku sõnaga **taipilas* 'painduv, nõtk'. Teisal on ta nime lähtevoormiks oletanud **Taevla*, mida kõrvutab sõnaga *taevas*. Toodud võimalustest on tõenäolisim esimene. Vrd Taheva. – MK

Bfl: I, 998; BHO: 576; EAN; EO: 90, 307; LUB: III, 1040a; Mellin

Taevaskoja [*ˈtaevas_koja*] <-ˈkotta ~ -le>, koh *Taivas_ˈkua* <-lõ> Plv, Vön – küla Põlva maakonnas Põlva vallas (Ahja ms, Vana-Koiola ms), 1873 *Taiwaskodda pallo*. ⇒40A1 ♦ Asula tekkis planeeritud suvituskohana 1930. a-tel. Selle lõunapoolne osa kuulus varem Vana-Koiola mõisale, põhjapoolne osa Ahja mõisale. 1970. a-tel oli Taevaskoja asundus, al 1977 küla. 1873. a maining pärineb Ahja mõisa metsakaardilt. Nime aluseks on kõrge liivakivipaljandi ja jõekääru nimi Taivaskoda, ainult paljandi kohta on kasutatud nime Taivaskua pae. Nimed Suur ja Väike Taevaskoda on tekkinud juba liivakivipaljandite turismiobjektiks olemise ajal. Taevaskoja eeskujul on hakatud taevaskodadeks nimetama ka teisi uhkemaid liivakivipaljandeid, nt Räpina kdk-s Võhandu jõel. Nimi sisaldab sõnu *taevas* ja *koda*, kuid nimeandmise motiiv pole selge. Pole võimatu, et kunagine nimeandja ongi loonud metafoori kojast (liivakiviseinad), mille katuseks on taevas. Kuna selle looduslikult eriti silmapaistva koha nimi võib olla väga vana, siis tuleb arvesse ka balti,

germaani või aaria laensõna *taevas* algupärane tähendus 'jumal' (vrd idabalti **dievas* 'jumal'). Nimi tähendaks siis 'jumalakoda'. Kahtlemata on Suure Taevaskoja näol tegemist loodusliku pühapaigaga, kuid seletuse muudab väheusutavaks teiste selliste nimede puudumine Eesti kohanimistus. Kolmas võimalus on, et nime algusosa sisaldab hoopis läänemeresoome teekonnasõna *taival*: *taipaleen*. Sel juhul oleksid võimalikud motiivid puhkamise koht jõeäärsel teekonnal või koht, kus veeteel keeratakse maismaateele, vrd Soome *Taivassalo*. Huvipakkuv on kohanimkartoteegi teade Räpinast, et Räpina sõna *sõattarõ* 'sõjatari' ja Põlva *taivaskoda* on üks ja seesama, st keelejuhi meelest ühesuguse tähendussisuga 'varjumise, pakkumise koht'. Siingi sobib võrdluseks tuua sõnaga **taival* seotud tähendusi, nt Kagu-Soome *taivaltaa* (muuhulgas) 'pausi pidada, pooleli jätta' või metsa ja metsiku paigaga seotud tähendusarengud. Taevaskoja liideti 1977 Saesaare küla (Vön). Vrd Taebla, Taheva. – ES

EAA.3724.4.1153, L 2; SPK: 442; SSA: 256

Taevere [*ˈtaevere*] <-ˈverre ~ -sse> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas, mõis, sks *Taifer*, 1583 *Taiuer* (küla), 1638 *Tayfer* (mõis ja küla), 1797 *Taifer*, *Taewerre* (mõis ja küla). ⇒23B4 ♦ Maavaldusena on Taeverest teateid a-st 1524, kui Jost Brinckenile läänistati kõrtsikoht ja maid Valula (Suure-Jaani) khk-s. Mõis rajati XVI saj keskel. 1583 oli küla tühi. 1638 on mainitud külane, kuid lisatud, et seal on karjamõis. Mellini kaardil 1797 ja Ruckeril 1839 on nii mõis kui ka küla. Kaartide põhjal asus Taevere küla mõisast loodes ja jäi XX saj Reegoldi mõisa (ning küla) piiresse. Taevere mõisa maadele tekkis 1920. a-tel asundus, al 1977 küla. Nime algusosa jääb etimoloogiliselt hämaraks, see võib olla vorm mingist vanast isikunimest, vrd liivi XIV saj *Tayden*, *Symon Tayte*, soome XIV saj sugunimi *Tajjalainen*, Viljandimaal XVII saj lisanimega *Taja Toenniss*. Tänapäeva sõnavarast on kirjanepuile häälikuliselt lähedasim *tai* (*liha*), vrd ka *taid*: *taiu* 'aru, taip, oid' ja *taig*: *taia* 'nõiatemp'. L. Kettunen on nimevasteks pakkunud ebausutava *taeva veere*. Vrd Tõivere. – MK

ENE-EE: IX, 185; EO: 307; Hagemeister 1836–1837: II, 201–202; PA IV: 151; Rev 1638 II: 87; Stoebeke 1964: 66, 171

Tagadi <-le> Hag – küla Harju maakonnas Saku vallas (Kohila ms), 1548 *Taggan*, 1637 *Taggada Perre Matz*, 1725 *Tackade Jürgen*. ⇒12A1 ♦ Kohila kaugeimas põhjasopis asunud talud, mis XIX saj lõpuks moodustasid omaette küla. Nimi pärineb ehk sõnadest *taga* + *tee* (kihelkonnas on ka teisi *ti-* või *di-*lõpulisi nimesid sama päritoluga, vrd Päevati, Kirikuti talud Adila mõisas). Praegustesse külapiiridesse kuulub 1977. a-st ka vana ↑Kurtina küla (kuulus Kurtina mõisale) ning Männiku. Viimane jagunes varem kaheks: omaette mõisana XVIII saj alguses olnud Männiku-Kurtina lõuna pool (1471 talu *Mennekokorthen*, 1725 *Mönnikokurtina*, liideti hiljem Tohisoo mõisaga) ning Kurtina mõisale kuulunud *Lepiku-Kurtina (1725 *Leppikokurten*) põhja pool. – PP

Bfl: I, 290; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 60; KNAB; Rev 1725/26 Ha: 245, 248, 251; Saaga: Originalet av Jakob Koits regestverk. Del 2, 1544:7

Tagajõe [*ˈtaga_ˈjõe*] <-le> lis – küla Ida-Viru maakonnas Tudulinna vallas (Tudulinna ms). ⇒16B3 ♦ 1970.

a-tel Ojaküla-Tagajõe (vrd 1844 *Oia* ja *Karja*), al 1977 Tagajõe. Küla jaguneb kaheks osaks: Ojaküla lõuna pool ja Tagajõe põhja pool. Tagajõel oli karjamõis (u 1900 *Tazas*). Nimi on pandud jõe järgi, Tagajõgi on Rannapungerja jõe parempoolne lisajõgi, mis saab alguse Tudu järve ümbritsevast Järvesoost ja suubub Rannapungerja jõkke Tudulinnast kagus. – MK

KNAB; Schmidt 1844

Tagakolga [*taga_kolga*] <-`kolka ~ -le>, rahvak ka *Suurõ`piitre* Rõu – küla Võru maakonnas Varstu vallas (Vana-Roosa ms), 1796 *Tagga Wald*, 1957 *Taga-Kolga*. ⇒44B4 ♦ Külanimi pandi 1977 kandile, mille keskmeks on Suurõpiitre talurühm (1638 *Suhr Peter*), ametlikult liideti selle alla Alska, Orandu ja ↑Sokari küla. Siin ühineb teise teega Varstust algav Tagakolga tee. Traditsiooniliselt mõisteti Tagakolga või Tagavalla all siiski kogu Vana-Roosa mõisa tagamaad mitmete küladega, XVIII saj veel koos Krabi kandiga. Sõna *kolk* nimes tähendab nurka, piirkonda. – ES

EAA.1268.1.403:490, L 437; KN; Rev 1638 I: 195

Tagaküla¹ [*taga_küla*] = **Bakbyn** [*'baak'bü(ü)n*] <-i>, koh *Bakbi(e)n* [*'baak'bü(e)n*] Jõe – küla Harju maakonnas Viimsi vallas Naissaarel, 1913 *Тага-кюла*. ⇒2A2 ♦ Pärast Teist maailmasõda kuni 2011 oli Naissaare küla osa. Nimi kirjeldab küla asukohta muu saareasustuse taga. Küla rööpnimi rootsi keeles on olnud ka Lillbyn (kohalik hääldus *lillbi(i)n*) ehk eesti keeli Väikeküla, mis on ilmselt lõunas asuva Suurküla vastand. Eesti keeles nimetati küla ka Põhja-külaks (rootsi tõlge Norra byn ehk kohalikus häälduses *norrbin*), mis oli Lõunaküla (Suurküla) võrdlusnimi. Püsiva asustuse sai küla alles XX saj alguses. Esimesed asukad olid viis rootsikeelset peret, perekonnanimedega Luther, Markus, Mattson, Rosen ja Bertelson. Vrd Lõunaküla. – MB

KNAB; Lagman 1964: 35, 67; Wieselgren 1951: 30, 40–41, 45

Tagaküla² [*taga_küla*] <-`küllä ~ -sse>, koh *Taga_külä* <-`küllä>, kirjak varem ka *Väimela-Tagaküla* Plv – küla Võru maakonnas Võru vallas (Väimela ms), 1923 *Taga* (küla), 1937 *Tagaküla*. ⇒39C3 ♦ Tegemist oli Raiste küla läänepoolse otsaga, mis jäi tagamaapiirkonnaks ka Aleksandri vallas 1892–1938 ja tänapäeval Võru vallas. Tagaküla kirdepoolset tuumikala, endist Raiste küla osa tuntakse Kunglana, nimi on juurdunud Kungla rahvamaja järgi. Tagakülaga on 1977 liidetud ↑Kanamõtsa ja Kiimariigi küla. – ES

Eesti TK 50; ÜAN

Tagalaht [*taga_laht*] Khk, Mus – laht Saare maakonnas, 1770 *Tagolacht*, 1855–1859 *Тагалахт*, 1939 *Tagalaht*. ⇒49B3 ♦ Tagamõisa poolsaare idaküljel asuv laht. Kuressaarest ja Kihelkonnalt vaadatuna asus tagapool. Nimetatud ka Pidula laheks. Vrd Pidula. – MK

EAA.298.2.71, L 6; Eesti VP; EVK

Tagametsa [*taga_metsa*] <-`metsa>, rahvak ka *Käbi_küla* Kei – küla Harju maakonnas Saue vallas (Ääsmäe ms), 1913 *Метсануркв*. ⇒11B1 ♦ 1977. a Ääsmäe asundusest eraldatud küla; 1920.–1930. a-tel nimetati Metsakülaks, veel varem ka Metsanurgaks. Algselt saanud Ääsmäe külas. Küla piirsesse kuulub lõunaosas Põrsu ehk Põrsu (Hag, 1798 *Perso*, 1913 *Porsu*), mis liideti pärast Teist maailmasõda. Nime lähteks on sõna *põrsas*. – PP

KN; KNAB; Mellin

Tagamõisa¹ [*taga_mõisa*] <-`mõisa ~ -sse> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas, mõis, sks *Taggamois*, 1725, 1798 *Taggamois*. ⇒49B3 ♦ 1562 läänistas Maasilinna foogt maid Heinrich Wredele Undva ja Kõruse vakusest, millele lisandus 1570 maid Kehilast. Peagi seejärel tekkis neist mõis (skk *Nemmal*), mis XVII saj sai nimeks Tagamõisa. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis 1977–1997 nimetati ametlikult Tagala külaks, kuid nimi ei juurdunud. Al 1997 Tagamõisa küla. Vrd Neeme², Undva. – MK

BHO: 575; KNAB; SK I: 410

Tagamõisa² [*taga_mõisa*] <-`mõisa ~ -sse> Hel – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Kärstna ms). ⇒37C1 ♦ Külanimena esineb 1922. Küla on moodustatud üksiktaludest Kärstna veski juures. Pulga ja Nopli talu kohal on arvatavasti olnud karjamõisad, võimalik, et nimi pärineb neist. Varem on kutsutud ka Liivakuru külaks. Tagamõisa ja Roosilla piiril olnud talusid kutsuti 1930. a-tel Kangru külaks. Tagamõisaga liideti 1977 Soe metsavahikoht. – MK

EVK; KN; KNAB

Taganurga [*taga_nurga*] <-`nurka ~ -le>, kirjak varem ka *Tagantnurga* KJn – küla Viljandi maakonnas Kolga-Jaani vallas (Soosaare ms). ⇒24B4 ♦ Külana 1922. a rahvaloenduse materjalides. Oli hilisemal ajal (u 1900) Vissuvere kaugemal kirdes asuv osa. Asustus on seal olnud siiski vana, XVI saj oli seal mainitud Süsivere talu (1583 *Sisziper*, 1624 *Sussifer*, 1797 küla *Sussifer*), mis hiljem kuulus Soosaare mõisa alla. Vrd Eesnurga. – MK

BHO: 570; KN; KNAB; Mellin

Tagaranna [*taga_ranna*] <-`randa> Mus – küla Saare maakonnas Mustjala vallas (Mustjala ms), u 1900 *Тагаранна* (küla), 1923, 1939 *Tagaranna*. ⇒49C2 ♦ On olnud kaluriküla ja kõrts, kujunenud XIX saj lõpuks. Nimi pärineb loodusnimest. – MK

BHO: 575; Eesti VP; KNAB; ÜAN

Taga-Roostoja [*taga_roost_oja*] <-le> lis – küla Ida-Viru maakonnas Iisaku vallas (Mäetaguse ms), u 1900 *Ростоя* (küla), 1945 *Roostoja-Lõpe*. ⇒16C2 ♦ 1970. a-tel Roostoja küla, 1977–1997 Lõpe küla osa, al 1997 Taga-Roostoja. Asub Roostojast põhjas Matka raba ääres, Tudulinnast vaadates Roostoja küla taga. Külal on Taga-Roostoja talu. Vrd Roostoja. – MK

KNAB

Tagassaare [*taga_saare*] <-`saarde> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Uue-Vändra ms). ⇒22C3 ♦ Külana 1938. a nime muutmise ettepanekus, kuid puudub 1945. a nimekirjas; uuesti esineb 1970. a rahvaloenduse materjalides. Külal on olnud Tagassaare talu (u 1866 *Таггасааре*), küla asub kõrgendikul, mis on kunagi olnud soosaar. Varem oli Tagassaare küla vallakirjades Villema nime all. Ka see nimi tulenes talunimest. Tagassaarega liideti 1977 ↑Lüüste II ja ↑Oriküla II. – MK

ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB

Tagavere¹ <-`verre ~ -sse> LNg – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas, mõis, sks *Tackfer*, 1426, 1427 *Tackever* (küla), 1493 *Takever* (mõis), 1586 *Dackofer*. ⇒10A4 ♦ Tagavere mõisa kohta on teateid a-st 1493. Mõisa kõrval kirdes oli samanimeline küla. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele Tagavere asundus, mis sulandus 1970. a-tekis külaga kokku asunduseks, al 1977 küla. Läänemaal on ka Esivere küla (Han). Vrd Tagavere². – MK

BHO: 574; LUB: VII, 453; Rev 1586: 62

Tagavere² <-`verre ~ -sse> Jaa – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Maasi ms), 1453 *Hans van Tackever is tho Helmede is bur*, 1592 *Tackeu* (vakus), 1645, 1798 *Taggafer*. ⇒51A2 ♦ Mõis, eesti keeles Arju mõis, sks *Taggafer*, kerkib allikaisse al 1488. Tagavere küla sellest lõunas arvatakse rajatud olevat enne XV saj Karedalt lähtunud inimeste poolt. Vrd Arju, Tagavere¹. – MK
BHO: 574; Saaremaa 1934: 477; Saaremaa 2007: 117, 120; SK I: 411

Taguküla [*tagu_küla*] <-`külla ~ -sse> Phi – küla Hiiu maakonnas Käina vallas Kassari saarel (Kassari ms), 1688 *Kassarske Baakbyyn ell. Taggokülla*, 1709 *Takakyla by*, 1798 *Taggo*. ⇒48B3 ♦ Kassaris esineb vastandus Esiküla ja Taguküla. Taguküla edelaosa on Mäealuse, mida on ajuti omaette küllaks arvatud. Vrd Esiküla. – MK
HK: 241; KNAB

Tagula <-sse> San – küla Valga maakonnas Tõlliste vallas (Sangaste ms), 1582 *Thagahalo*, 1584 *Tagahola*, 1601 *Taggewall*, 1638 *Taggula kyllo*, 1696 *Tagguwa*, 1744 *Tagowall*, 1796, 1805 *Taggula*. ⇒43C1 ♦ XVII saj on Tagula olnud kubjaskond, mille alla on kuulunud mitu talu. Rükleri kaardil 1839 on mainitud vaid Hengevõtja (*Hengewotia*), Paltseri (*Palzere*), Pelsi, Pugritsa (*Pukritze*) ja Talli talurühma. Enne 1977. a oli Tagula jagunenud kolmeks nummerdatud Tagula küllaks. Küla nimi sisaldab sõna *tagu(ne)* või *taga-* ja liidet *-la*, mis on lühenenud sõnast *-valla*. Tagula on Sangaste mõisa poolt vaadates üks vähe-seid külasid, mis jääb teisele poole Väikest Emajõe ja Korva niitu. Tagula eraldiseisvad osad on Korva (1839 *Korwa talu*) ja Kuritse (1839 *Kurwiza*). – MF
ENE: VII, 434; EAA.308.6.349:2, L 1p;
EAA.567.2.445:2, L 1p; EVK; KNAB; Mellin;
PA I: 69, 130; Rev 1601: 34; Rev 1638 I: 34;
RGADA.274.1.213/10:44, L 119p; Rükler

Tagumaa [*tagu_`maa*] <-le>, kirjak varem ka *Tagama* Kod – küla Jõgeva maakonnas Pala vallas (Pala ms), ? 1588 *Taugamakila*, 1730 *Taggomalt Taggoma Töntso*, 1758 *Auf Tackoma Rein Land*, 1782 *Taggoma Jaan* (üksik-talu), 1839 *Tagoma* (küla). ⇒26B3 ♦ Üksiktalust XIX saj väljakujunenud küla, kuulus varem nähtavasti Moku küla alla. Nimi tuleneb sõnadest *tagu-* 'taga, tagumine' ja *-maa*. 1977 liideti Tagumaaga ↑Viljuse küla. – PP
KNAB; PA I: 285; PTK I: 233

Taheva <-le> Har – küla Valga maakonnas Taheva vallas, mõis, sks *Taiwola*, 1541 (*Wacke*) *Tayewes*, 1551 *Tayuen*, *Tayues*, 1564 *Tazovec*, 1582 *Thaiwenkul*, 1627 *Taywa*, 1688 *Taiwola*, *Taiwula*, 1711 *Taiwala*. ⇒43C3 ♦ Taheva nimi on praegusesse asukohta üle kandunud XX saj, mõjutajateks Taheva mõisa järgi nimetatud raudteejaam (kuni 1977 Taheva asund) ning hiljem Taheva metsapunkt (Metskonna küla, liideti 1977 Tahevaga). Praeguse küla nimi oli varem ↑Kaaramõisa. Ajalooline Taheva mõis ja küla asusid lõuna ja kagu pool. Taheva mõis rajati XVII saj, selle maale tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1977 liideti Tsirgumäe külaga. Vana Taheva küla vastab praegusele Hargla ja Sooblase küllale. Üks võimalus Taheva nime seletada peitub esimeses üleskirjutuses. Seal esinev *-wes* võib viidata sõnale *vesi*, mis on sage komponent eriti Sise-Soome järvenimedes. Eesti kohanimes *vesi* levinud ei ole (v.a näiteks ↑Mustvee). Rahvasuus on variant *Taivakülä*, mida on analüüsitud kui *taevas* + *küla*. Tõepärasem on, et nime aluseks on

Tahkuranna Pärnumaa kaardil. XVII saj II pool. EAA.308.2.14, L 1.

sõna *taive* 'käänukoht, käänak', mitte samatähenduslik *taival* ~ *taipale*, nagu varem arvatud. Taheva juures suubub Mustjõgi Koiva jõkke ja seda veeteed Riiga on kasutatud veel XX saj. Ka Soome mõningaid *Tai-*vas-algulisi nimesid võiks seostada just sõnaga *taive*, mitte *taival*. XVI saj on *Thaywa*, *Staiwa* olnud Mustjõe varasem nimi. Praeguse Taheva külaga on 1977 liidetud Matimäe küla. Vrd Hargla², Kaaramõisa, Sooblase. – MF

Ambus 1960: 743; BHO: 576; EM: 103; Fester 2013b: 44–46; PA I: 74; SSA: *taival*; Tarvel 1975: 552–553; Uustalu 1972: 131

Tahkuna [*`tahkuna*] <-`ssee> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1564 *Takana*, 1565 *Thakama*, u 1600 *Tackenem*, 1798 *Tahkona*. ⇒48A1 ♦ 1977–1997 oli Tahkuna ametlikult Malvaste osa. C. Russwurmi järgi on Tahkuna nime aluseks sõnaühend *taganina*, temaga sama meelt on olnud M. Meristo. Seevastu P. Ariste ja L. Kettunen on esitanud vasteks *tahk* : *tahu* 'ihumiskivi', Kettunen on veel oletanud isikunime **Tahknina*. Nime algusosa häälikulise arengu seletamine on kõigile uurijaile raskusi tekitanud, ükskõik kummast sõnast on lähtunud. M. Kallasmaa on varem soovitanud sõna *tahk* : *tahu* puhul lähtuda mitmuslikust tüvest. Häälikuühend *hk* on siiski iseäralik, soome keeles ei ole ta astmehelduslik ja meilgi on *tuhkapäev* ja *Tuhkatriinu* ning ka Häädemeeste kohanimed Tahku (1839 *Tahkokülla*) ja Tahkuranna (1839 *Tackerort*). *Tahko*-osis esineb ka soomekeelsetes nimedes, nt *Tahkopuro(i)*, millele J. Mägiste on vasteks toonud sm *tahko* 'kant, külg, ala' ja 'luisukivi'. Varastel kaartidel on Tahkuna poolsaare nimena märgitud *Simper-näs*. Vrd Tahkuna nina, Tahkuranna. – MK

EAN; HK: 242–243; Kallasmaa 1995: 25; KNAB; Mägiste 1970c: 696–697

Tahkuna nina [*`tahkuna nina*] Rei – neem Hiiu maakonnas Hiiu vallas, 1798 *Takkona Nimna*, 1871 *Tahkona*. ⇒48A1 ♦ Poolsaart ja neeme on varasematel kaartidel nimetatud võõrkeelse nimega (1589 *Sybrichtnes*, 1595 ja 1630 saarena *Sibbenis*, 1635 neemenä *Sibbernes*, 1798 *Vorgebirge Simper-näs*). Vrd Tahkuna. – MK
Mellin; Raid 2002: 67, 71, 81, 83; Schmidt 1871

Tahkuranna [*`tahku_ranna*] <-`randa> Hää – küla Pärnu maakonnas Tahkuranna vallas, mõis, sks *Tackerort*, 1560 *Tacken* (mõis), 1797 *Tahkoraña*. ⇒28B3 ♦

Tahkuranna mõis langes XVII saj lõpus reduktsiooni alla, misjärel sai kroonumõisaks. 1870 andis kroonu selle kohalikule vene kirikule, rahvale aga anti vaid kaks talu, millest ühe sai hilisema riigivanema K. Pätsi isa. Kohalik rahvas sai maad metsast ja soost. Vähemalt XVI saj-st on Tahkurannas olnud sadam. Nimega tekivad samad probleemid, mis Tahkunaga. Nii eestikeelne Tahkuranna kui ka saksakeelne nimi on võinud nime saada Tahku põliskülalt (1561 *Tacke*, 1751 *Tachko*), mis asetseb Tahkuranna mõisast u kilomeeter põhja pool Pärnu lahe ääres ja on tänapäeval osa Tahkurannast. Tahku küla juures lahte küündivat neeme kutsutakse Tahku ninaks. Kohanimi *Tahko* on levinud läänemeresoome keelealal loodusnimenä, mis tähistab neeme või kõrgemat rannapaljandit veekogu ääres. Tahkuranna mõis, Tahku küla ja maanina ongi ümbruskonnas kõrgeimad kohad rannikul. Tahkuranna mõisasüda oli hiljemalt 1920. a-test vallakirjades Mõisaküla nime all. 1977 nimetati see Tahkuranna külaks ja liideti ↑Rautsika ja Tahku küla, samuti Võiste I ehk Võtsi küla (1607 *Vuüitz*, 1839 *Watsi* talu). Vrd Tahkuna. – KP, MK

BHO: 573–574; EAN; Johansen 1951: 126; KNAB; Mellin; Pärnumaa 1930: 329, 343; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del I, V:23; Stackelberg 1926: 173

Tahkuse [*tahkuse*] <-sse> Vän – paik (küla) Pärnu maakonnas Tori vallas (Vana-Vändra ms), ? 1500. a-tel *Taho* (mõisake), 1624 *Taho* (talu), 1638 *Tachkus* (küla Vändra mõisa all), 1797 *Tahkuse*. ⇒22B4 ♦ 1977 liidetud Tohera külaga. Nimele võib vasteks tuua sõnad *tahk* : *tahu* 'kant' ja *tahke* 'tahe'. Vrd Tahkuna. – MK

BHO: 576; Mellin; Rev 1624 PL: 20; Rev 1638 II: 13; VMS

Tahna <-le>, koh <-lõ> Vas – paik (küla) Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1684 *Maxa Dannill*, 1688 *Maxa Daniel*, 1782 *Tachma*, *Tachna*, 1820 *Tahkna* (küla), 1839 *Tachna*. ⇒45C1 ♦ Tahna on 1977 liidetud Marga külaga. 1684 oli sama koha peal hajatalu, mille peremehe Maksa Danieli nimi seostub Vastseliina vana, hääbunud lisanimega, vrd loodusnimi Maksamõts Misso kandis. XVIII saj lõpus on koha uut nime kuulnud kujul **Tahma* ja **Tahna*. Samal ajal on Loosi Tahma külas (↑Ortuma) kirja pandud *Tachna Hans*. Tahna nime päritolu pole selge. Ühe võimalusena on see mugandus vene-valgevene-ukraina kõnekeelsest eesnimest *Станно* (< *Евстафиу*). Teine lisanimi *Tahma* võib olla Tahna nimest varieeritud arusaadava tähenduse 'tahn' alusel, kuid see võib olla ka iseseisvalt tekkinud ja pigem ongi. Loosi Tahma lisanime on kirjutatud 1627 *Tamma Lauer*, 1630 *Tama Laur*, 1638 *Thama Laur*, 1684 *Thama* ja *Tamma*. Kirjapiltidest hoolimata on usutav, et nimes hääldus ikkagi *-hm-*, kuid sakslastest ja rootslastest kirjutajad ei kuulnud seda. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2:55, 68, L 53p, 66p; EAA.1271.1.226:93, L 1631; Rev 1624/27 DL: 77; Rev 1638 I: 164; Roslavlev 1976: lisa 1, 6; Rücker

Tahu <'Tahku ~ -sse>, kirjak varem ka *Tahuküla* = **Skåtánäs** [*skotanä(ä)s*, koh *skotanes*] <-i> Noa – küla Lääne maakonnas Noarootsi vallas, mõis, sks *Schottanäs*, u 1540 *Schothnis*, 1565 *Schottanes*, *Schãthanes*, *Schotthanes*, 1627 *Skatenäs*, 1798 *Skottanäs*, *Tahko M*. ⇒9C4 ♦ Tahu mõis on rajatud XVII saj. 1920. a-test küla. Eestikeelse nime kohta vt Tahkuna. Rootsikeelne liitnimi koosneb murdesõnast *skata* 'neem, neemik' selle kohalikul häälduskujul *skåta* ja üldkeele sõnast

näs 'neem'. Skåtánäs on algselt loodusnimi. C. Russwurm märgib, et küla härrastemaja asetseb madalal maaninal („*niedrige Landspitze*“). *Skåtánäs* 'neemikuneem' on sisult liiane, seetõttu võib oletada, et keskaja asukate jaoks oli kohanimi lihtsalt **Skåta*, millele ehk võõrpäritolu ametnikud lisasid kirjakeelse sõna *-näs*. Mainitagu, et Helsingis on samasugust tähendusliiasust: XVII saj *Estnäs Skatan* ('Vironniemi tipp') kinnistus XIX saj rootsi keelde kujul *Skatuden*, kui murdesõna *skata* oli jäänud kohalikele võõraks. Soome keelde tuli see nimi kujul *Katajanokka* (esimest korda 1863), kus tundmatust algusosast tehti lihtne hääldusmugand. – MB, MK

Johansen 1951: 264–265; Lagman 1964: 47–48, 109–110; Mellin; Russwurm 1855: 121–122; SPK: 142

Tahula <Tahula ~ -sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas, mõis, sks *Tahhul*, 1453 *Teuwel*, 1525 *Thauwell*, 1546 *Tachull* (vakus), 1592 *Tahewall*, 1645 *Tahul*. ⇒50B4 ♦ XVII saj jaotati küla Praakli, Muratsi ja kroonu vahel ja jääk ühendati Putlaga Püha khk-st. Mõis eraldati Elmest, Mustjalast ja Praaklist ajavahe- miks 1738–1744. Mõisa kõrval idas oli samanimeline küla. 1920. a-tel mõisa maale tekkinud asundus liideti pärast 1940. a-id Tahula külaga. Võimalik, et nimi on ühendatav *Taival*-nimedega, kuid tänapäeva nimekuju põhjal on seda võimalik analüüsida ka *Tahu+la*, kus algusosa vasteks oleks *tahk* : *tahu*. Nimelõpp *-la* võib olla pärit järelosast *-valla* või *-välja*. Tahulaga liideti 2014 ↑Mõisaküla, mis oli ka enne 1997 Tahula osa. Vrd Tahkuna, Tahu, Taebla, Taheva. – MK

BHO: 575; EM: 121; KNAB; SK I: 412

Taikse <-sse> Tür – küla Järva maakonnas Türi vallas (Särevere ms), 1564 *Taykas* (küla), 1615 *Taicas* (küla), 1796 *Taiks*. ⇒23B2 ♦ XVI saj Türi-Alliku mõisa Raukla vakuses. L. Kettunen on nime etü- moloogia lahtiseks jätnud. Nime alusena oleks võimalik oletada isikunime **Taik* kui teisendit isikunimest *Töik*. Vrd Töikvere, Tõugu, Taugabe järv, Tausi. – MK

EO: 194; KNAB; Mellin; Ungern-Sternberg 1912b: 448

Tali <-sse>, kirjak varem ka *Talli Saa* – küla Pärnu maakonnas Saarde vallas, mõis, sks *Freyhof*, 1588 *Tali Tomas* (talupoeg Laiksaare küla all), 1638 *Talli Jan* (talupoeg Jäärja mõisa all), 1839 *Talli* (küla). ⇒35C2 ♦ 1850 on veel kirjast kaks *Talli* pooltalu, kuid a-ks 1858 on need mõisastatud. Tali mõis eraldati Jäärjast 1861. Sajandeid muutumatuna püsinud nime lähtekoht on selgusetu. Võimalik, et nime aluseks on lisanimi, vrd J. Mägiste poolt küsimärgiliselt esitatud eesnime *Tali* (XVI saj Läänemaal *Hanno Tallipoick*). Sõnal *tali* on eesti keeles mitmeid tähendusi, näiteks 'teatud tõstemehhanism' ja 'talv'. Vrd ka *tall* : *talle* ja *tall* : *talli*. Mõisa saksakeelne nimi *Freyhof* tuleneb omaniku perekonnanimest, 1860 ostis Tali karjamõisa Marie Christine Frey. – MK

BHO: 86; EM: 111; Mägiste 1929: 47; PA IV: 260; VMS

Talila <Talila ~ -sse> Pöi – küla Saare maakonnas Pöide vallas (Uuemõisa ms), 1645 *Tallilayd*, 1798 *Tallila*. ⇒51C2 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Kanissaare küla osa, varem sageli kokku arvatud ↑Ula külaga. Küla asub endisel laiul. Algselt oligi nime järelosa *laid* 'väike saar', millest lühenes *-la*. Vrd Tali. – MK

KNAB; Mellin; SK I: 413

Talka [*tal'ka*] <-le>, koh varem ka *Tal'kasõ* <Tal'kasilõ> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Mokornulk), 1585 *Толстопятово Пожилово*, 1652

Толстопятово, u 1790 *Толстопятова*, 1885 *Tal-kak.*, 1897 *Talka*, 1904 *Talviköstö*, *Толстопятово*, 1928 *Talvikeste*, 1949 *Тилана*, u 1970 *Тилька*. ⇒45C1 ♦ 1977–1997 oli Hilana (Hilande) küla osa. 1585 kuulus küla Petseri kloostrile, 1788 oli see Taeluva koguduses ning 1882 Obinitsa kogukonnas. Küla nime aluseks võib olla linnunimetus *talvike*; seos isikunimega *Tilk* ~ *Tiilik* on kaheldav. L. Vaba võrdles nime Valgevene jõenimega *Талька*. Vene nimi *Толстопятово* pärineb ilmselt lisanimest, vrd *толстый* 'paksutallaline'. Läbi küla voolab Talka oja. Vrd Sorahkna, Tallikeste. – AK

Academic; Hurt 1904: XIX; KN; Maslennikova 1955: 126; NL TK 25; NL TK 100; PGM 1785–1792; SeK: 157; Setumaa 1928: 277; Truusmann 1890: 58; Truusmann 1897a: 44; Vaba 2014: 919; Vasilev 1882: 319

Tallikeste <-le>, koh *Talliköstö* <Talliköisilö> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1626 *Thialkesn Mieck*, 1630 *Tilkas Mick*, 1638 *Tal-likas Mert*, 1684 *Tallika*, 1782 *Tallikesse*, 1820 *Tal-likesse* (küla). ⇒45B2 ♦ Tallikese oli 1977–1997 Möldri küla osa. 1684 oli Piusa-äärses jagunevas talus kolm, 1688 neli poolemeest. Kunagine talupoja lisanimi pärineb linnunimetuselt *tallike* 'talvike'. Tallikeste ja Setumaa Mokornulga Tal'ka küla nimed on vanades kohakäändevormides peaaegu identsed: *Talliköisilö* ~ *Tal'kasilö*. Mõlema nime sama päritolu on üsna kindel. Vrd Talka, Talvikese. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.567.3.180:4, L 3p; EAA.1865.2.141/2:47, L 47; EAA.1271.1.223:81, L 149; Rev 1638 I: 164; Roslavlev 1976: lisa 1, 6

Tallima ['tallima] <-le>, koh <-lö ~ 'Tallimilö> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), 1638 *Thallima Pustus*, 1684 *Tallma Iwan*, 1688 *Tallema Ifwan*, 1758 *Tallina*, 1765 *Dorf Tallima*. ⇒44C2 ♦ Tallima oli 1977–1997 Taudsa küla osa. Haanja mõisa ääremaale tekkinud küla nimi esines samas mõisas ka hilisema Sika küla peremeeste lisanimena (1684 *Tolemo Meus* ja *Pepp*, 1688 *Tallemo Sicko Peep*, 1758 *Tallina Sicka Meus*). Nime päritolu pole selge. Tallima nimega võiks seostada talupoja nime 1626 *Puntall*, 1627 *Punthall*, 1630 *Puatal Ketra*. Tema talu asukoht *Aroküläs ei ole teada, kuid võiks arvata, et 1638 tühi olnud Tallima puustus oli kellegi Talli maa. Tall oleks siis eesnimi, vrd XVI saj Läänemaal *Hanno Tallipoick*. See seletus pole laitmatu Tallima nime III välte tõttu. Tõenäolisem lähe oleks ehk eesnimi (pühakunimi) *Panteleimon*, millest on võinud lüheneda nii **Puntall* kui ka **Tallim*. Nime alguse *ta-* aitab selgitada pühakunime saksa kuju *Pantaleon*, vrd ka Võrumaa perekonnanimi *Pantalón*. 1758. a nimekuju *-n-* on ilmselt kõrvalekalle nime tegelikust hääldusest. Tallima nime seostamine kohanimiga Tallinn pole õige. Analoogilist rahvaetümoloogilist muutust võib vahel kohata Danieli nimest pärinevas talunimes *Tanila* > *Talina*. Vrd Tali, Sika¹. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.567.3.252:11, 15, L 9p, 12p; EAA.567.3.180:4, L 4; Mägiste 1929: 47; Rev 1624/27 DL: 77; Rev 1638 I: 175; Roslavlev 1976: lisa 1, 10

Tallinn ['tal'˘'linn] <'linna> – Eesti pealinn, 1535–*tallyna lynn*hall (alalütlev). ⇒2B3 ♦ Tallinna eestikeelset nime on esimest korda mainitud ametivandes ordumeister Hermann Brüggeneile (oli ametis 1535–1549) ja Tallinna linnale. Nimi koosneb selgelt kahest pooldest, järelosaks on sõna *linn*, nagu

Tallinn. 1689 (?). EAA.1.2.C-III-2.

Tallinna viipenimi. Kohamärk osutab Viru väravatele.

näitavad ka mõned XVII saj kirjanekud (1689 *Tal-Linnas*, 1696 *Tal-Linna*). Nime algusosa seletatakse tavaliselt taanlasi tähistava sõnaga, usutavasti on nime areng toimunud järgmiselt: *Tanin lidna* > *Tanillidna* > *Talilinna* > *Tallinn(a)*. Selle seletuse kasuks räägivad mitmed asjaolud. Vanades rahvalauludes esinevad kujud *Tänne linnas* (Kuu), *tääne linne* (Jaa), *täänilinnas* (Pär), *Tääne linna* (KJn) viitavad kõik taanlastele (laen saksa sõnast *Däne* 'taanlane'). Ka soome ja karjala rahvalauludes, mh „Kalevalas“ esineb *Tanikan linna*. Kraasna eestlased tundsid kohta nimega *Tainliin*. Teadmine, et Tallinn tähendab taanlaste linna, on üsna vana ja oli XIX saj üldtunnustatud, juba S. Vestringi sõnaraamat (koostatud põhiosas 1710.–1720. a-tel) esitab Tallinna vastena *Tallin* ehk *Tani-Lin* ning vastava seletuse esitab A. W. Hupel 1774. Nimi selles tõlgenduses viitab linnusele praegusel Toompeal, mille taanlased 1219 vallutasid (Henriku Liivimaa kroonika nimetab seda juhuti *castrum Danorum* 'taanlaste linnus'). Seega on nimega alguses tähistatud Toompea linnust, hiljem on ta laienenud all-linnale. Märgitagu, et varasemas nimes kajastub lühikeste häälikutega rahvanimetus *tani* 'taani', aga XIX saj kirjutati nimetust valdavalt võõrapäraselt (*Daani*) ja rahvalauludest on vanade vormidena teada *tanimark*, *tammerk*, *tammarm* (< *Danmark*) jm. Rahvalauludes esinevad ka teisedid *Talilinna* ja *Tallilinna*. P. Ariste peab neid **Taanilinna* vaheastmeteks, ent mh on see andnud alust oletuseks, et Tallinn on algselt olnud **Talilinn*, mis on viidanud endisaegse sadama piirkonnas olnud rahvusvahelisele talvituskohale. Siiski näib esimene seletus kõige veenvamana. Tallinna nimi esineb eesti murretes sageli lühemal kujul, vrd Põhja-Eesti II-välteine *Tal'lin(n)*, Lääne-Eesti *Tal'in(a)*, Lõuna-Eesti *Tal'na linn* ~ *liin*. III-vältestel nimekuju *Tal'linn* kohtab Põhja- ja Lõuna-Eesti idaosas. Tänapäeva ametlik nimekuju on *Tallinn*, täpses häälduses *'Tal'lt'˘'linn*, sest nimi lõpeb liigisõnaga *linn*. 1920.–1930. a-tel vaieldi selle üle, kas nimi ei peaks olema

Tallinna siluett 1922. a väljalastud postmargil. EAA.1423.1.199, L 12 p.

Tallinna, nagu on omastavalised teised Eesti asulanimed; kuni 1933 olid nii *Tallinn* kui ka harvem *Tal-linna* ametlikus tarvituses. Tallinna saksakeelne nimi *Reval* ja selle teisendid (nt eestirootsi *Räväl*, *Rävul*, soome *Rääveli*, vene *Ревель*) on algselt olnud maakonna nimi (ladina *Revalia*, ↑*Revala*). Henriku Liivimaa kroonikas on Tallinn algul mh *castrum quondam Revelensium* 'revalaste kunagine linnus', hiljem juba *Revele*, *Revelis* vms. Vaheastmena on ka saksa keeles olnud *Rævelburgh* 'Revala linnus'. On usutav, et Revala maakonna nimi on põhimõtteliselt sama mis ↑*Rebala* külal (*Revala* ise on kirjakeeles kinnistunud saksa nimekuju kaudu; rahvakeeles seda nime ei ole säilinud). Teised nimeuurijad on *Reval*'it sageli seletanud germaani keelte abil, pakutud on seletusi leetseljast (rts *revel* ~ *rävel*) kuni süütu hirvekukumiseni (sks *Rehfall*, sinna juurde käis legend, mis sidus nime tekke vanalinnas oleva Kitseaiaga). Henriku kroonikas on 1219 ja 1223 Tallinna nimeks veel *Lyndanise*. Seda on E. Ahrensile tuginedes seletatud vanarootsi sõnadega *linda* 'kesamaa' + *näs* 'neem', mh soome keeles on XVII ja XVIII saj olnud kasutusel *Kesoi* ja *Keso*, rahvalauludes *Kesonieni*, mis oleks *Lindanas*'i otsene tõlge. Motiveeritum näib siiski E. Roosi seletus, kes tuletas nime sõnadest *linn* + *ase* (**Lidnanasōn*). *Lindanisa* on ka mõnes rahvalaulus. Sel juhul oleks *Lyndanise/Lindanas* eesti nime rahvaetümoloogiline mugandus. Mõni teine uurija seda seisukohta siiski ei jaga, välja on pakutud ka skandinaavia *lind* 'peatuspaik' (L. Tiik) ja alamsaksa *linde* 'pärn', samuti 'tüma, pehme' (K. Kaplinski). Usutavasti on sama päritolu vene böliinades esinevad nimed *Леденец* ja *Лиденес*. Kui Roosi seletus on paikapidav, siis on *Lyndanise* tõenäoliselt tähistanud kitsamalt Toompead. On mitmeid uurijaid (sh A. Saareste), kelle arvates on Tallinna vanim eestikeelne nimi lihtsalt *Linn* (**Litna*). Vene kroonikates esineb al 1223 kuni XVIII saj-ni Tallinna nimena veel *Кольвань*. E. N. Setälä, P. Ariste jt järgi pärineb see eesti sõnast *kalev(a)* 'tugev' (**Kalōvan lidna* 'tugev linnus', võimalik, et Kaleva on ka olnud isikunimi). Põhjendamatud on katsed siduda seda nimekuju araabia geograafi al-Idrisi 1154 mainitud nimega *قَلْوَرِي/qlwry* (ekslilkult loetud *قَلْوَنِي/qlwny* ehk *Kaleweny* – araabia kirjas täishäälikuid ei määrgita, seepärast on kõik lisandused oletuslikud), mille pakkus 1925 välja R. Ekblom ja mida täpsustas 1930 O. J. Tallgren-Tuulio. Tallinna eestikeelse nimena on

rahvalauludes ja vanades sõnaraamatutes olnud ka Kiviküla (1732 *kiwwi-külla*, vrd *ta on õppinud omma kele kiwwikülla järrele* 'ta räägib Tallinna mittedaksa keelt'). P. Ariste peab seda kujundlikuks nimeks, nagu on nt Kilulinn. 1993. a-st jaguneb Tallinn kaheksaks linnaosaks: ↑*Haabersti*, ↑*Kesklinn*, ↑*Kristiine*, ↑*Lasnamäe*, ↑*Mustamäe*, ↑*Nõmme*, ↑*Pirita* ja ↑*Põhja-Tallinn*. Vrd *Revala*, *Rälby*. – PP

Ariste 1976: 49–53; Eesti keele vanimad 1997: 61; HLK: XXIII, 2, XXIV, 7, XXVII, 3, XXIX, 7; Hupel 1774–1782: I, 320–322; Idrisi 2000: C7S4; Johansen 1951: 53–70; Kallas 1903: 41; Kaplinski 1976: 239; Leimus 1997: 23–26; Mäeväli 2010: 83–90; Neus 1849; Peegel 1959: 27–28; Roos 1963: 605–612; Saareste 1934; Saareste, Cederberg 1927–1931: 184, 362; Simm 1975b: 572–573; Tallinn 2004: II, 202–203, 212; Tarvel 2004a: 1–9; Tarvel 2013: 94–101; Thor-Helle 1732: 115; Tiik 1976c: 42–43; Treier 1998: 225–238; Vestring 1998: 70

Talvikese <-le> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas (Suure-Kambja ms), 1922 *Talvikese*, 1936 *Talvikese*. ⇒33A3 ♦ Hiline küla, mille kohta on andmeid al 1922. Nimi tuleneb linnunimetusest *talvike* (*Emberiza citrinella*). Praeguse küla piiridesse jääb 1800 Vana-Prangli mõisast eraldatud Tapu mõisa keskus (sks *Lilienhof*, varem *Kleinhof*). Talvikese idapiiril on Liiva (↑*Vooreküla*). – EE

Eesti TK 200; EM: 92, 162; KNAB; Mellin; VMS: II, 485

Tamba [*'tamba*] <'Tamba ~ -sse> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Paatsalu ms), 1555 *Tampen* (mõis?), 1798 *Tamba* (küla ja mõis). ⇒27A1 ♦ XVIII saj veel mõis, XIX saj-st Paatsalu mõisa karjamõis. 1920. a-test küla ja asundus, mis peagi külaks kokku sulandusid. Küla asub Liivi lahe ääres vähema poolsaare jalal, mille järgi on saanud nime. Nime alkuju võib olla **Tammepea* või **Tammepea*. – MK

Bfl: I, 1433; BHO: 578; Mellin

Tambre [*'tambre*] <-le> Val – suvilarajoon Valga linna idapiiril, 1811 *Gesinde Tamber Wirth Krüger Toffer*. ⇒43A2 ♦ Suvilarajooni nimi on kujunenud Tambre kõrtsi järgi Oosuli ojal Kaagjärve mõisa pool Valga linna piiri. Kõrtsi vanem nimi oli Oosuli kõrts (nt 1723 Kaagjärve mõisas *Osul Krüger*, ka veel 1819. a kaardil *Ohsol Krug nach Kawershoff*). Oosuli nimi pärineb Valga linnas asunud mõisalt, keeleliselt aga läti sõnast *ozols* 'tamm'. Võimalik, et ka 1627 mainitud kõrts *Lellimah* asus samas kohas, igal juhul on nimi kokkuvõetav Tambrest Marutini ulatunud *Leiloma* külaga (↑*Maruti*). Tambre nimi tuli esmalt kasutusse Kaagjärve poolel XIX saj alguses. Selle päritolu on tundmatu. Nime võib üritada seletada nii läti (vrd korduv talunimi *Dambi*) kui ka eesti keele kaudu, nt **Tamm+pere*, **Tamm+perä*. Tähelepanu äratav kahe kõrtsinime riimumine ka saksapärasel pruugis: *Tamber* ja *Dunder*, Tambre kõrts liigaste maanteel ja linnale kuulunud Tundre kõrts Võru maanteel. Viimane oli samuti olemas juba XVII saj ja ka Tundre nimi (nt 1819 *Stadts Dunder Krug*) kinnistus varem kui Tambre kõrtsi nimi. Vrd *Maruti*. – ES

EAA.1865.2.21/2:26, L 24p; EAA.308.6.34;

EAA.308.2.123; Rev 1624/27 DL: 155;

RGADA.274.1.174:896, L 890p

Tammaru [*'tamm_aru*] <-sse ~ -le> Mith – paik (küla) Pärnu maakonnas Koonga vallas. ⇒21A3 ♦ Tammaru nime kandis ↑*Kõima* küla 1977–1997, mil selle nime alla oli ühendatud ka *Parasmaa*. *Kõimas* on

olnud Tammaru talu, mis on nime saanud loodusnimest. Tammaru nime pani Koonga vallavolikogu Kõima asunduse nimeks ette juba 1939, sest „asundus on suure tamme metsa ääres“. Nõukogude ajal oli sealkandis Tammaru kolhoos. Kõima külas on olnud Tamme talu (1811 *Tamē Ado Michel*), mis arvatavasti on lähtunud läheduses olevast Tamme külast. Vrd Tamme², Kõima. – MK, PP

EAA.1865.3.207/3:13, L 12; ERA.14.2.715 (Koonga vallavolikogu 28. I 1939 koosoleku protokoll nr 4); KNAB

Tamme¹ <-le>, koh *Tammō* <-lō> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1626, 1627 *Thomas Hanns*, 1630 *Thoma Hans Möller*, *Thomas Hans*, 1638 *Tam Hans, ein Müller*, *Tam Hansz kywy* (veski), 1684 *Jacob Tamme*, 1688 *Tammi*, 1820 *Tamme* (küla). ⇒45B1 ♦ XVII saj alguses oli tegemist hajatalu ja talupoja rajatud veskiga. 1688 oli talus kaks poolemeest. Esimese mainitud peremehe ja möldri Hansu kohta on öeldud, et ta on tulnud Venemaalt. Tema lisanimeks oli üsna kindlalt isanimi *Toomas*. Miks seda hakati tõlgendama puunimetuseks (*tamm*), jääb ebaselgeks. Võimalik, et läänekristliku nime venepärasest esisilbi *a*-ga hääldusest (*Tomac*) oli käibel lühendvorm **Tam*, vrd harilik *Tom* ~ *Toom*. Isanime kokkuviiimine veskitammi tähendusega on vähetõenäoline, sest Võrumaal on varem kasutatud sõnu *sulg* ja *lüüs*. Laenuliste eesnimede tõlgendamine positiivseid seoseid loovaks puunimetuseks on olnud eestlastele omane, vrd keskaegsed *Tama*, *Tamma*, *Tamme*, mida D.-E. Stoebeke on seadnud vastavusse vanasaksa eesnimedega *Tamma*, *Tammo*, *Tamo*. *i*-ga lõppev eesnimi *Tammi*, mis oli tavaline veel XVII saj, võiks olla teist algupära. Kuna *Aadam* on ka Lõuna-Eestis traditsiooniliselt omastavas *Aadami*, siis on siin sobivaim võrdlusalus karjalakeelne eesnimemugand *Tammi* ametlikust nimest *Adam* (*Adam*), samuti soome *Tami*. Nimekujusid *Tamm*, *Tammo* on Aadama vasteteks pakkunud ka E. Rajandi. 1977–1998 oli küla ametlikult Saetamme nimega. See seostub Saesilla taluga, teise veskikohaga Tamme külas. Tänapäeval on Tamme küla liidetud nooremad külad (talurühmad) Toho ja Lehese, viimane oli ametlik küla kuni 1977. Tamme põhjapiiril Suuremetsa küla on Juusa talud. Vrd Toomasmäe. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.567.3.180:3, L 2p;

EAA.1271.1.226:40, L 1529; Rajandi 2011: 15, 162; Rev 1624/27 DL: 78; Rev 1638 I: 160, 169; Roslavlev 1976: lisa 2, 3; Saar 2008: 121–122; Stoebeke 1964: 66, 157; Viikuna 2003: 25

Tamme² <-le> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Kõima ms), 1541 *Tamme Meus* (vabatalupoeg Koonga mõisa Ura küla järgi), 1638 *Tamme Laur* (talupoeg Koonga mõisa Ura külas), 1797 *Tamē*. ⇒21A4 ♦ Hiljemalt 1724 oli kirjas küla. 1977–1997 oli ametlikult Ura küla osa. On nime saanud vabatalupoja lisanimest. – MK

KNAB; Mellin; Rev 1638 II: 51;

RGADA.274.1.182/5:12, L 402p; Stackelberg 1928: 140

Tamme³ <-le> Rap – küla Rapla maakonnas Raikküla vallas (Kabala ms), kuni 1977 *Tamme asund*. ⇒31C3 ♦ Endine Kabala asundus nimetati Tamme külaks arvatavasti 1930. a-tel, väidetavalt seal kasvanud ühe suure põlise tamme järgi. 2016 algatati Kabala nime taastamine. Kabala mõisat on esimest korda mainitud 1469 (*Kappel*, 1531 *Kabbel*, 1732 *Kawwala m.*),

vana Kabala küla oli hiljem Suurküla (vt sealt Kabala nime kohta). 1977 liideti Tamme Väljamäe küla, mis kujunes 1920.–1930. a-tel. Vrd Suurküla⁴. – PP

Bfl: I, 368, 1019; KN; Thor-Helle 1732: 312

Tamme⁴ <-le> Ran – küla Tartu maakonnas Rannu vallas, mõis, sks *Tammenhof*, 1688 *Tammenhof* (mõis), 1711 *Tammenhoff* (karjamõis). ⇒31C3 ♦ Tamme mõis eraldus Rannust XVII saj. 1920. a-tel tekkis Tamme asundus, mis 1940. a-tekst muutus külaks. Nime aluseks on tõenäoliselt puu nimetus *tamm* : *tamme*. – MF

BHO: 579; KNAB; Uustalu 1972: 132

Tamme⁵ <-le>, koh hrv *Tammō* <-lō> Kan – paik (küla) Põlva maakonnas Valgjärve vallas, mõis, sks *Tammen*, 1730 *Tammen*, 1782 *Tamme mois*. ⇒39B1 ♦ Tamme mõis eraldati Valgjärve mõisast faktiliselt 1730, erinevad omanikud olid kahel mõisal al 1786. Varem ulatus siia aladele **Valgi küla* (↑Valgjärve). 1722 on kahe **Valgi küla talu*, Mähä ja Keldu (*Mæhe*, *Keldo*) maad mõisale ära võetud. See on Tamme mõisa oletatav algus. Keldu talu säilis mõisa väheviljakal ääremaal Keldu järve ääres (1628 *Kolde jerw*). Tamme mõisa maad paiknesid mitmes lahustükis ja vahel on Tamme külaks nimetatud ka põlistalude piirkonda Valgjärve ning Saverna vahel (Tamme-Soodla, 1977 liidetud Savernaga). Tamme mõisa maadele tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1977 liideti Puugi küla. Mõisa nime tekkemotiiv pole selge. Nimi pärineb puunimetusest *tamm*. Kahel mõisanimel, Rõngu ja Kanepi Tammel, on saksa keeles lõpus *-n* (*Tammen*), mida võib tõlgendada daativi käändelõpuks. See muudab tõepäraseks oletuse, et Valgjärve mõisa uut karjamõisat hakati esialgu nimetama maastikus leiduva tammepuu järgi, saksa *zu 'juures'* nõuab daativi. Isikunimi on selle nime lähtena vähem tõenäoline. Vrd Tamme⁴, Tammökülä. – ES

BHO: 578–579; Hupel 1774–1782: III, 276; PA I: 77;

Rev 1624/27 DL: 110; RGADA.274.1.174:456, L 449p;

Stryk 1877: 215–216

Tammejärve [*tamme_järve*] <-le> Jür – küla Harju maakonnas Saku vallas. ⇒2B4 ♦ 1998 eraldati Männiku külast endine suvilakooperatiivide ala ja nimetati Tammejärve külaks. Nimi on pandud Tammetalu järve järgi, mis omakorda on nimetatud teisel pool maanteed paikneva Tamme talu järgi. Talu ise jääb praegu Kiili valla Luige alevikku, varem on see olnud kõrts (1798 *Tametallo*). Rootsi-aegsel kaardil 1697 on see **Haaviku kõrts* (*Hawiko Krog*). – PP

EAA.1.2.C-I-20; Mellin

Tammeküla [*tamme_küla*] <-küllä ~ -sse> Pii – küla Järva maakonnas Imavere vallas (Imavere ms), 1583 *Tamakula*, 1599 *Tamakula*, z *Tamikuli*, 1624 *Tammekil*, 1797 *Tamme*. ⇒23C2 ♦ Tammeküla nimi lähtub arvatavasti puunimetusest *tamm*. 1977 liideti Tammekülaga varem Adavere mõisa järgi olnud Suureküla ehk Suurküla (1583 *Surkilia*). – MK

Mellin; PA IV: 16; P XVI: 296, 302; Rev 1624 PL: 47

Tammela <-sse> Pii – küla Hiiuma maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1564 *Petter Tamisell*, 1599 *Tammesellke Petter*, 1688 *Tammisellieby* (küla), 1798 *Tammiselja*, 1939 *Tamela*. ⇒48B2 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Vilivalla osa. Külanimi on tekkinud loodusnimest, mille osad on puunimetuse *tamm* : *tamme* + *selg* : *selja* 'seljandik'. – MK

EAN; HK: 244; KNAB

Tamme-Lauri tamm Urv – tamm Võru maakonnas Urvaste vallas Urvaste külas. ⇒39A3 ♦ Teadaolevalt Eesti vanim puu. Tamm on nime saanud Tamme-Lauri talu järgi (1909 *Tammelauri*), talu omakorda on eristatud teistest Lauri taludest suure tamme järgi. Lauri talurühm on Urvastes küllalt vana (1720 *Lauri Ade*, 1762 *Lauri Ado*, 1805 kolm *Lauri* talu). Talunimi tuleb eesnimest *Laur*, mille algnimeks on *Laurentius*. – ES

BAL: 656; EAA.1270.2.1:6, L 6; EAA.1270.1.264:90, L 90; EAA.567.2.568:2, L 1p

Tammelinn [*tamme_`linn*] <-`linna> TMr – Tartu linnajagu (Tähtvere ms), 1627 *Tamma Tallo*, 1826 *Tamme* (karjamõis); sks *Tamme* (karjamõis). ⇒32C2 ♦ Linnajagu planeeriti aedlinnana Tamme karjamõisa maadel, mis 1923 liideti linnaga Esimese maailmasõja järgse korterikriisi leevendamiseks. Linnajao keskseks liikumisteeks rajati Tamme puiestee tammedest alleega kahe liiklusrea vahel. 1964 liideti Tammelinnaga temaga külgnev nn Ropka aianduslinnak (aedlinnaline eramurajoon) ja 1976 Tartu KEKi tööstusala. Linnajagu sai karjamõisa järgi ka oma nime, mis lähtub puunimetusest *tamm* : *tamme*. – EE

BHO: 578; Bienenstamm 1826: 291; Eesti arhitektuur 1993–1999: IV, 11, 13–14; EM: 94, 191; ENE-EE: IX, 256; Rev 1624/27 DL: 132; Tartu 1927: 437

Tammemäe [*tamme_`mäe*] <-le> Kei – küla Harju maakonnas Saku vallas (Saku ms), 1798 *Tammena* (kõrts). ⇒2B4 ♦ Ametlikuks külaks sai 1997, varem Männiku küla osa. Nimi pandud Tammemäe kõrtsi järgi, mis tõenäoliselt pärineb loodusnimest. – MK Mellin

Tammese [*`tammese*] <-le> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Lümanda ms), 1645 *Tamsell*, *Tammeßkül*, 1798 *Tamist*, 1909 *Tammiste*. ⇒49B3 ♦ Küla on kuulunud ka Paju ja Tagamõisa alla. Nimi on võinud olla kaheosaline: puunimetusest *tamm* : *tamme* + *selg* : *selja*. Kui aga käsitada esimest kirjapanekut alalütleva käändena, siis on võimalik ka lähtumine omadussõnast *tammene* : *tammese*. Küla varasem nimi allikais oli 1453 *Tappemeck*, 1592 *Tappemeggi* (vakus). – MK

BHO: 581; Mellin; SK I: 415

Tammessaare [*tammes_`saare*] <-`saarde>, kirjak varem ka *Tammessaare* Tm – küla Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Avinurme ms), 1758 *Tamme Saar* (ühe taluga), XVIII saj *Tammesahr*, 1839 *Tammisaar* (talu), u 1900 *Таммисааръ* (küla). ⇒16B3 ♦ Nimi pärineb loodusnimest. 1977 liideti Tammessaarega ↑Rehessaare küla. – PP

PTK I: 233–234

Tammetaguse [*tamme_`taguse*] <-le> Iis – küla Ida-Viru maakonnas Iisaku vallas (Tärivere ms), 1842 *Tamētagone* (küla), 1871 *Tammetagga* (küla), 1913 *Тамметага*; vn *Задубичье*. ⇒16C2 ♦ Külas oli nii vanu talusid kui ka vabadikukohti. 1836 olid talud arvatud Tärivere alla, kuid 1842 oli küla olemas oma nimega. Veel u 1900 on küla ka mõisa järgi nimetatud (*Тереферъ*). Tõenäoliselt on nime lähtekohaks puunimetusest *tamm* : *tamme* + *-taguse*. Venekeelne nimi *Задубичье* on eestikeelse tõlkevaste. – MK

EAA.1862.2.376, L I; KNAB; Moora 1964: 78; Schmidt 1871

Tammevaldma [*tamme_`valdma*] <-sse> Vön – küla Tartu maakonnas Mäksa vallas (Mäksa ms), 1582

Thammewald, 1584 *Tamowald*, 1627 *Tammakuella*, 1715 *Tammewaldmast*, 1766 *Tammevaldma K.*, 1796 *Tammawaldma*, 1923 *Tamme*. ⇒33B2 ♦ Nimi on liitnimi, kuid XIX saj on küla hakatud nimetama liitnimega Tamme. XX saj oli see küla ametlik nimi, kuni 1977 muudeti nimi tagasi Tammevaldmaks. J. Simm oletab liitnime algusosaks puunimetust või sellest tuletatud isikunime. Et rahvatraditsiooni järgi olevat küla oma nime saanud põlise ohvritamme järgi, mille Vönnu kirikuõpetaja 1787 lasknud maha raiuda, tundub tõenäolisem puunimetust, seda nii liht- kui ka liitnime puhul. Liitnime järelosana näeb Simm olenevalt erisugustest varasematest kirjanekutest kas sõna *vald* : *valla* või *valdma*. Viimane sõnana ei esine, kuid Simm toetub V. Pallile, kes on MMg Tammevaldma talunime seletades pidanud seda sõna *valgam* : *valgma* 'väike sadam, paatide raudumiskoht' häälikuliseks variandiks. Simm leiab, et see mõttekäik Vönnu külanime puhul sobib, kuna küla asub Luutsna jõe ääres ning ümbruskonnast on kirja pandud teisigi *Valgma* või *Valdma* nimesid. Simm lisab teisegi Palli mõttekäigu, et järekkomponent koosneks omakorda kahest osast *vald* + *maa*, kuid vaevalt see siiski arvesse tuleb. Lisagem siia, et vepsa keeleski esineb samas tähenduses tavalise g-lise variandi kõrval mitmusliku sõnana *valdmad*. L. ja I. Rootsmäe oletavad, et nimel on ka mingi seos XV saj läheduses olnud *Tammanpe* mõisaga, mis hiljem ühendati nähtavasti Kaagvere mõisaga. Tammevaldma kaguosas on endine Olli küla, mida on kirikuraamatutes esmakordselt märgitud 1760. a-tel, kuigi *Olli Pedo* oli siin juba XVII saj lõpul. Olli ühendati Tammevaldmaga juba enne 1920. a-id. Völlimäe talude ühisnimetus XX saj I poolel oli Völlü küla, ka Völlinukk. * *Ennemuiste asus praegusest Käre talust umbes 1/8 kilomeetrit eemal üks tamm. Tamm oli alt sile, aga ülevelt kolmeharaline. Igal Tennise päeval käidi ohverdamas ja siis viidi Tennisele sea päid. Tamme all seisis kivi, mille pääl ohverdati. Kivi oli südame moodi ja sellel auk sees. Pärast, kui sakslased meie maale tulid ja ristiisku kaasa tõid, ei tahtnud rahvas ristiisku vastu võtta, vaid käisid ikka tamme all Tennist austamas. Siis raiuti tamm sakslaste poolt maha ja ohvrikivi viidi soo ääre, kus ta kummuli maa sisse lasti. Aga külm kergitas kivi üles ja mineval aastal lasi peremees ta kogemata puruks. Tamme asemele aga kasvas teine tamm, mis praegugi veel kasvab. Kui vana tamm veel mühas, siis oli ümber küla raudaed. Küla sai säält oma nimetuse ja küla kutsutakse praegugi Tamme külaks. (1929) Vrd Iidlase. – MJ*

KM: ERA I 2, 631/3 (1) – 1929; KNAB; Mellin; Rootsmäe 2016: 169, 174–175, 179–180, 193; Simm 1973: 113–114, lisa 197; Simm 1975a: 196–197; Tartumaa 1925: 476; ÜAN

Tammiku¹ <-le> Jõh – alevik Ida-Viru maakonnas Jõhvi vallas, mõis, sks *Eichenhain*, 1241 *Damicas* (küla), 1533 *Tammykass*, 1945 *Tammiku-Mõisaküla* (küla). ⇒7B3 ♦ XVIII saj II poolel rajati küla asemele Jõhvi mõisa karjamõis ja talupojad asustati ümber Puru külla. 1800 sai karjamõis iseseisvaks mõisaks, 1867 liideti sellega veel Kalina. 1920. a-test Tammiku asundus, al 1977 alevik. Nimi pärineb sõnast *tammik* : *tammiku* 'tammemets'. Tammikuga liideti 1977 ↑Valliküla. – MK

EO: 63; BHO: 60; Joh LCD: 330–331; KNAB

Tammiku² <-sse ~ -le> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas, mõis, sks *Tammik*, 1637 *Tammick* (karjamõis),

- 1782 *Tammiko mois*. ⇒12B1 ♦ Tammiku mõis eraldati Tuhaltal XVII saj algul. 1920. a-tel sai asunduseks, 1977 küllaks. 1977 liideti Tammikuga Nõmme küla. Vrd Tammiku¹. – TL
BHO: 579; Hupel 1774–1782: III, 436; KNAB
- Tammiku**³ <-sse ~ -le> Ksi – küla Jõgeva maakonnas Puurmani vallas (Puurmani ms), 1582 *Thammik*, 1628 *Tamick* (hajatalu), 1797 *Tamīkult* (küla). ⇒25A3 ♦ Nimi on saadud loodusermini järgi. 1977 liideti Tammikuga Alaveski küla (1582 *Alawaiski*). Vrd Tammiku¹. – PP
KNAB; PA I: 116, 118; PTK I: 17, 234; Rev 1624/27 DL: 15
- Tammiku**⁴ <-sse ~ -le> Koe – küla Järva maakonnas Koeru vallas (Aruküla ms), 1686 *Tamiko*, 1726 *Tammick*. ⇒14A4 ♦ Küla tekkis tõenäoliselt XVII saj, kuna 1564 ei esine Tammiku nime Vao vakuses ka lisanimena. Ervita mõisale kuuluv küla mõisastati ning eraldati 1851 Tammiku poolmõisana, 1872 müüdi Aruküla mõisa omanikele ja 1881 liideti Arukülaga. 1920. a-tel tekkis sellest asundus, mis 1977 liideti Kalitsa külaga, 1997 taastati küllana. Nimi tuleb sõnast *tammik*, kuigi juba 1687 leidus Ervita mõisa metsades vaid kaske, leppa ja mändi. Vrd Tammiku¹. – FP
EAA.1.2.942:718, :727, L 704, 712p; EAA kinnistud; KNAB; Rev 1725/26 Jä: 89; Wistinghausen 1975: 187
- Tammiku**⁵ <-sse ~ -le>, kirjak varem ka *Tammikuääre* Mar – küla Lääne maakonnas Martna vallas (Väike-Rõude ms), 1871 *Tammik* (talud). ⇒20B2 ♦ 1977–1997 oli küla ametlikult Kurevere osa. 1795 on Kurevere karjamõisa, täpsemalt Nurme küla all märgitud talupojad *Tamiko Andrus* ja *Tamiko Tõnnis*. Nende lisa- või talunimest tuleneb külanimi. Küla varasem nimi oli Nurme (1689 *Nurms*, vrd ka *Normenina Backa*, 1782, 1798 *Nurme*), mis esineb veel XX saj alguses (1913 *Нурме*, samal aastal aga juba ka *Tammiko-Aere*). Vrd Tammiku¹. – MK
EAA.1.2.C-IV-50, L 1; EAA.1.2.C-IV-237, L 1; EAA.1864.2.IV-9:30, L 28; EAA.1864.2.V-63:43, 44, L 42, 42p; EAN; KNAB; Mellin; Schmidt 1871
- Tammiku**⁶ <-sse ~ -le> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Võnnu ms), 1913 *Таммико* (küla). ⇒10A4 ♦ 1977–1997 oli Tammiku ametlikult Üsse küla osa. XVII saj on selles piirkonnas mainitud heinamaad nimega *Tammeck*. XIX saj II poolel on juba olnud kaks talu, *Tammiko Mihkel* ja *Tammiko Peter*. Vrd Tammiku¹. – MK
EAA.1.2.941:588, L 580; EAA.2072.5.140; EAN; KNAB
- Tammiku**⁷ <-sse ~ -le> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas, mõis, 1241 *Tamicas* (küla), u 1900 *Суурь-Таммикъ*. ⇒15A3 ♦ Mõisat on mainitud 1526 (*Gross-Tamkas*). On olnud kaks küla, Suure-Tammiku ja Väike-Tammiku. Esimese asemel on nüüd Tammiku – juba 1726 on mõis ja küla olnud ilma eristava täiendita (*Tammick*), mille kõrval Väike-Tammiku (*Klein Tammick*). Nimi sõnast *tammik* : *tammiku*. Vrd Mõisamaa³, Tammiku¹, Väike-Tammiku. – MK
Joh LCD: 614; Rev 1725/26 Vi: 222
- Tammiku**⁸ <-sse ~ -le> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Roela ms), 1241 *Pamicus* (küla), 1345 *Pammekule*, 1545 *Tamyckass*. ⇒15C1 ♦ P. Johanseni meelest tuleb esmamainingut lugeda **Tamicus*. XVII saj küla hääbus ja rajati mõis (*Tammik*), 1765 taas küla. 1977–1997 oli ametlikult Obja küla osa. Eelda-
- des, et nime alguses oli *t*, lähtub nimi sõnast *tammik*. Vrd Tammiku¹. – MK
Joh LCD: 535; KNAB
- Tammikualuse** [*tammiku_aluse*] <-le> Rak – Rakvere linnajagu (Rakvere ms). ⇒5B4 ♦ Linnajagu Rakvere tammikust läänes Vallimäest edelas kunagisel Rakvere mõisa väljal vastu endist Tammikualuse küla (1945, varem Rakvere asunduse osa), mis 1977 liideti Taaravainu külaga. Linnaosa tänavanimeses on kasutatud puudega seonduvat sõnavara (Pähkli, Tõru, Vahtra, Öie jne). – MK
EAN; ENE-EE: VIII, 17; KNAB
- Tammispea** [*tammis_`pea*] <-le> Kad – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kõnnu ms). ⇒4B2 ♦ 1977–1997 oli Vihasoo osa. Tammispea esmamaining on XIV saj dateeringuga Palmse mõisa võltsüririkus kujul *Tammespe*. E. Tarveli hinnangul ei märkinud see küla, vaid võis olla loodusnimi. Võltsüririkute tõeliseks kirjutusajaks on peetud XV saj. 1694 kuulus Tammispea (*Tammispe*) Kõnnu mõisa alla. Küla on tekkinud E. Tarveli järgi alles pärast 1637. a. Nime aluseks on tuletis puunimetusest *tamm* – *tammine* : *tammise* + *pea*. Vrd Tammispää. – MK
EO: 2; Joh LCD: 151; Tarvel 1983: 68
- Tammispää** [*tammis_`pää*] <-le>, koh *Tammispa* Trm – küla Ida-Viru maakonnas Lohusuu vallas (Avinurme ms), 1599 *wioska Tamista*, 1601 *Tamisp*, 1758 *Tammistpæh*. ⇒16B4 ♦ L. Kettunen on tuletanud nime sõnadest *tammine* + *pea*, oletades, et tegu võib olla ka isikunimega. V. Pall peab tõenäolisemaks siiski lähtumist neeme tähistanud loodusnimest, kuigi rannajoon Tammispää kohal on praegu üsna liigendamata. Varasemad kirjapanekud lasevad oletada, et nime algusosa on olnud mitmuse omastavas (**tammiste* + *pää*). – PP
EO: 2, 164; PTK I: 234; P XVI: 126
- Tammiste**¹ <-sse ~ -le> Pär – küla Pärnu maakonnas Sauga vallas, mõis, sks *Tammist*, 1560 *Tampste* (talu), 1601, 1638 *Tammest* (mõis). ⇒28C2 ♦ Mõis on rajatud 1560. a-tel. 1920. a-tel tekkis Tammiste asundus. 1970. a-tel kõrvuti asundus ja küla, mis 1977 liideti. Talunimest mõisa- ja külanimeks saanud nime lähtekohaks on *tammine* : *tammise*. Mõis ise jääb tänapäeval Pärnu piiresse ja seda kanti tuntakse Tammiste linnaosana. Tammiste külaga on 1977 liidetud Altküla (1922). – MK
BHO: 580; KNAB; VMS
- Tammiste**² <-sse ~ -le> Rõn – küla Tartu maakonnas Rõngu vallas (Kirepi ms), 1585 *Tamiste*, 1839 *Tamist* (küla). ⇒32A3 ♦ Põlisküla Elvast edelas. 1939. a oli nimekirjas koos Teedlaga (Teedla-Tammiste küla), hiljem 1970. a-tel Tammiste asundus, al 1977 küla. *ste*-liiteline kohanimi pärineb tõenäoliselt tuletise **tammine* mitmuse omastavast ning võis olla kasutusel isikunimena nagu nt *Tamminen* Soomes. Tammiste piiresse jääb endine Väike-Kirepi asundus. Vrd Kirepi¹. – MKu
ENE-EE: IX, 257; EO: 215; ERA.14.2.717 (Elva vallavalitsuse 7. VI 1939 koosoleku protokoll nr 8); Hurt 1876: 30–39; PA I: 164; Rucker; VMS
- Tammistu**¹ <Tammistu ~ -sse ~ -le> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1782 *Tamisto*. ⇒47B2 ♦ Tammistu oli pärast 1940. a-id liidetud Nõmmega, kuid taastati 1997 omaette küllana. Külanime lähtekeht on kas lõunaeestiline *tammist(u)* 'tammemets' või mitmuse omastav kääne sõnast

tammine : *tammise*, mille lõpp on hiljem asendunud liitega *-stu.* – MK

HK: 245; KNAB; VMS

Tammistu² <-sse> Kuu – küla Harju maakonnas Kuu-salu vallas (Kolga ms), 1517 *Tammes*, 1539 *Tammest*, 1586 *Tammes*, 1637 *Tammisto*, 1693 *Tammist Bjy*, 1699 *Tammise*, 1798 *Tamisto*. ⇒3C1 ♦ 1977–1997 oli Leesi osa. Kuulus varem lahustükina koos Leesi ja Kiiu-Aabla külaga Kiiu mõisale, XVIII saj läks Kolga alla. Nime tänapäevane kuju on tähenduslikult 'tammemets', kuid varasemad kirjapanekud viitavad sõnale *tammine* : *tammise*, mida L. Kettunen peab isikunimeks. Vrd *Tammistu*¹. – MJ

Bfi: I, 849; BHO: 581; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5.1637), lk 29; EAA.1.2.C-I-5; EO: 2–3, 222; Johansen 1951: 160; Mellin; Stuart 1699; Tarvel 1983: 61–62; Vilbaste 1956: 179; Wieselgren 1951: 270–271

Tammistu³ <-sse> TMr – küla Tartu maakonnas Tartu vallas, mõis, sks *Tammist*, 1582 *Thammisth* (küla), 1627 *Klein- u. Groß-Tamist* (küla), 1782 *Tammista mois*. ⇒33A1 ♦ Mõis tekkis XVIII saj I veerandil Luunja mõisast eraldamise teel. *Tammistu* mõis Astuvere ja Kabina külaga oli olemas juba 1721, kuid *Tammistu* küla kuulus Pilka mõisa alla. Põlisküla kõrvale rajati 1920. a-te alguses mõisasüdame maadele ka asundus. Kohanimi tuleneb sõnast *tammist(u)* : *tammistu* 'tammik'. 1977 liideti *Tammistu* külaga *Tammistu* asundus, Astuvere, Läätsa, ↑Lüüsa ja Vaheküla (ka Kruusa küla). Praeguse küla alale jääb idapiiril ka a-tel 1922–1945 mainitud Tuti ehk Tutimäe küla. – EE

BHO: 580–581; EM: 98, 192; Hupel 1774–1782: III, 253; PA I: 100; Rev 1624/27 DL: 39; RGADA.274.1.171/2:275, L 775p; Uuet 2002: 265; VMS: II, 485

Tammistu⁴ <-sse>, koh <-he> Ráp – paik (küla) Põlva maakonnas Rápina vallas (Rápina ms), 1582 *Thammisth*, 1686 *Tammist*, 1798 *Tamist*. ⇒34B3 ♦ Tege-mist on vana külaga, mis on tekkimise ajal ilmselt välja kasvanud Toostest, aga al 1977 on ühendatud Linte küla alla. Nimi tuleb metsanimetusest *tammistu* 'tammik'. Rápina khk-s oli kaks *Tammistu* küla; teist, Meerapalu paiknevat, kutsuti vahetegemise pärast ↑Perätammistuks. *Tammistu* külas on tänavküla tüüpi külaosa Vennekülä, kuhu pärast Teist maailmasõda ehitasid majad vene rahvusest pagulased Peipsi tagant. Vrd Meerapalu. – ES

EAA.308.2.104; Mellin; PA I: 92

Tammistu⁵ <-sse> Tür – paik (küla) Rapla maakonnas Kärü vallas (Juuru ms), 1494 *Tamnich*, 1796 *Tamnist* (küla). ⇒12C4 ♦ Küla asus Türi ja Juuru khk piirialal, liideti 1977 Sonniga (Juu). Vrd *Tammistu*¹. – MK

Bfi: I,468; KNAB

Tammneeme [*'tamm_neeme*] <-neeme>, koh ka *'Tamm_nemä* ~ *'Tamm_nõmme* Jõe – küla Harju maakonnas Viimsi vallas (Maardu ms), 1682 *Tammnimi*, 1693 *Tammnem Mick*, 1732 *Tamnöm*, 1798 *Tammneem*. ⇒2C2 ♦ Kuulus Maardu mõisa Rannavalla alla, enne esmamainimist olid sealsed talud Randvere all. *Tammneeme* küla on saanud nime neemelt, mille praegune nimi on Lutika nukk. Külana tuntakse *Tammneemet* XVIII saj-st, 1693 oli see vaid taluperemehe nimi. Kui külanime algusosa on ilmselt puunimetus *tamm*, siis järelosa kirjapanekutes on segunenud *neem* ja *nõmm* nagu muudegi seda tüüpi kohanimede puhul. Tähenduslikult sobiks

mõlemad, sest rannikul on leetselja nõmmeks nimetatud ala, kust vesi aeg-ajalt taandub. *Tammneeme* küla lõunaosa on kutsutud Sutti külaks. *Tammneeme* ja *Leppneeme* vahel on oletatavasti varem asunud *Torsimaa küla (↑Randvere¹) – MJ

BHO: 581; EKMS: I, 1142; ENE-EE: IX, 257; EO: 293; Johansen 1951: 173; Joh LCD: 251–252; Jung 1910: 13; KKI MT: 354: 28–29 < EMH 2106, 2107; KN; Mellin; Wieselgren 1951: 181; ÜAN

Tammsaare [*'tamm_saare*] <-saarde>, koh *'Tamm_saarõ* <-saardõ>, rahvak varem ka *Kõdara_nukk* Vas – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Lasva ms), 1922 *Tammsaare*. ⇒45A1 ♦ Tsaariaegne Lasva vald oli tuntud kohana, kust sai osta rattakodaraid ja tammepuitu kodarate valmistamiseks. Pärimuse kohaselt kasvas hõre tammik Lasva mõisamaade lõunaosas, kus paiknesid ka Sooküla talude popsikohad lahustükkidel. Kui neid ümbritsenud mõisamaa jagati 1920. a-tel asunikutaludeks, valiti külanimeks *tammedega* seostuv nimi. Sõna *saar* selles nimes tähendab metsasaart, metsamaad põldude vahel. 1977–1997 oli *Tammsaare* Husari küla osa. – ES

Eesti SK 10; KNAB; Vene TK 42

Tammuna <-le> Jäm – küla Saare maakonnas Torgu vallas (Torgu ms), 1445 *Tammenkande*, 1645 *Tammekund*, 1744 *Tammona*. ⇒52A4 ♦ Nimi oli algselt liitsõnaline ja haakub *Tammekannu* nimedega. Võimalik, et järelosa oli mitmuse omastavas käändes (*e*-mitmuses). Praegune *-na* eeldaks siiski osist *kand* : *kanna*. *Tammuna* eraldi külaosad on Liivaots (lõunas), Metsaküla (idas), Usinaots (põhjas) ja Väljaots (lääned). Peale Usinaotsa on teised nüüdseks häibunud. – MK

KN; SK I: 417

Tammuru [*'tammuru*] <-sse> Tor – küla Pärnu maakonnas Paikuse vallas (Sindi ms), u 1900 *Таммуру*, 1923 *Tammuru I*, *Tammuru II*. ⇒29A2 ♦ Külanimeena hiline, revisjonides ei kajastu. Ta on lähtunud loodusnimest (1832 *Tamme-Murro Ieggi*, *Tamm Murro Mets*). Kaheosalise nime järelosa on olnud *-muru*. Külaga on 1977 liidetud ↑Ange (Pär), Kabli (Saa, 1839 *Kabli* kõrts, u 1900 *Каблу*) ja Kalda (Saa, 1970). – MK

EAA.2072.3.32a, L 3; KNAB; ÜAN

Tammökülä [*tammõ_külä*] <-küllä ~ -sse>, kirjak varem *Tammeküla* ~ *Tamme* Har – paik (küla) Valga maakonnas Taheva vallas (Taheva ms), 1935 *Tamme*, 1952 *Таммекюла*. ⇒43C3 ♦ Hargla küla Vanakõrtsi talu on olnud valla talu, mille maale on ehitatud nii vana vallamaja kui ka praegune koolimaja. Selle maast on jagatud asunikukohtadeks *Tammökülä* krundid. Jagamine polnud toimunud veel XIX saj lõpul, mida näitab sellest ajast pärinev Vanakõrtsi talu kaart. 1920.–1930. a-tel tegi Saru lauatehase omanik külla telliskivivabriku. 1977 liideti Hargla külaga. Külanimi tuleb *tammest*, mis külas kasvas. – MF

EAA.2486.3.243, L 30; Eesti TK 200; KN; KNAB; NL TK 25

Tamna [*'tamna*] <-le> Rak – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Rakvere vallas (Karitsa ms), 1591 *Tamnalby* (küla), 1595 *Tamnakylla*, 1726 *Tammnall*, 1796 *Tamma*. ⇒14C1 ♦ Küla on kuulunud Rakvere mõisale, millest koos Karitsaga eraldati 1804. Liideti 1977 Levala külaga. Nime esmamainingu järgi oli külanimi kaheosaline, lähtekohaks *tamm* : *tamme* +

ala (*alune*). Nimes on säilinud varasem omastava *n*. Vrd *Lepna*. – MK

BHO: 581; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 117; Saaga: Originalet av Jakob Koits regestverk. Del 1, T:3; Saaga: SRA Östersjö-provinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/6:13, L 5

Tamsa [*ˈtamsa*] <`Tamsa ~ -sse> Nõo – küla Tartu maakonnas Nõo vallas (Vana-Nõo ms), 1582 *Thamza*, 1601 *Tamse Kuella*, 1638 *Tamsekyllö*, *Tamse weske*, *Tamsewes*, *Koran*, 1839 *Tamsaküll*. ⇒32B3 ♦ Küla nimi lähtub omadussõnast **tammine* : **tammise* või **tammene* : **tammese* 'tammest'. Pole võimatu, et kohanime *a*-lõpp on tingitud hääbunud nimeosast (*oja* vm). Vrd *Tamse*¹. – EE

BHO: 582; KN; PA I: 47; Rev 1601: 26; Rev 1638 I: 60, 82, 83; Rücker; SK I: 417; VMS: II, 486

Tamsalu¹ [*ˈtamsalu*] <`sallu ~ -sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Randvere ms). ⇒50A4 ♦ Randvere mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundusküla, 1977–1997 oli ametlikult Randvere osa. Külanimena esineb hiljemalt 1938. a kaardil. Asub väikesel kõrgendikul, mis võis kunagi olla soosaar. Pühas ja Pöidel esineb Tamsalu ka talunimena. Küla on moodustatud asunikutaludest ja kahest vanemast talust. Nime lähteks on puunimetus *tamm* + *salu* 'metsatukk'. – MK

EAN; KNAB; SK I: 417

Tamsalu² [*ˈtamsalu*] <`sallu ~ -sse> Amb – linn Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas, mõis, 1512 *Tamsalle*, 1586 *Tamsohn*. ⇒14B2 ♦ Tamsalu mõisast on teateid 1512. Mõisa maale kujunes pärast raudtee rajamist (1876) alevik. 1954 sai Tamsalu aleviks, 1996 linnaks. Nimi lähtub sõnadest *tamm* + *salu*. – FP

ENE-EE: XII, 570; Rev 1586: 75; Thomson 1986: 152

Tamse¹ [*ˈtamse*] <`Tamse ~ -sse> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas, mõis, sks *Tamsal*, 1453 *Niclas van Tamsell*, 1645 *Tamse* (vakus ja küla), 1782 *Tamsela mois*. ⇒51C1 ♦ Mõis rajati XVII saj kroonumõisana, 1920. a-tel oli asundus, al 1977 küla. Nimi lähtub puunimetest *tamm*, millele on lisatud järelosa *selg* : *selja* 'seljandik' või *salu* 'metsatukk, soosaar'. – MK

BHO: 582; SK I: 417

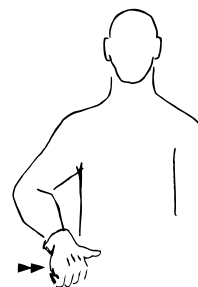
Tamse² [*ˈtamse*] <`Tamse ~ -sse>, koh ka `Tampse Ris – paik (küla) Harju maakonnas Padise vallas, karjamõis (Vihterpalu ms), erts *Tammes*, 1402 *Tamme* (küla), 1568 *Tammest dorp* (küla Vihterpalu vakuses). ⇒10B1 ♦ 1923 mainitud talurühmana, mitte külanime. Küla liideti 1977 Vihterpaluga. Nimi on *ne* : *se*-tuletis puunimetest *tamm*. – MK

BHO: 582; EAA.1.2.934:392, L 388; KN; Lagman 1964: 63; LUB: IV, 1608; ÜAN

Tamsi¹ [*ˈtamsi*] <`Tamsi ~ -sse> Pee – küla Järva maakonnas Koigi vallas (Huuksi ms), 1586 *Tammis oder Tormois* (küla), 1726 *Tammist*, 1796 *Tamse*. ⇒24A1 ♦ Küla on kuulunud XVI saj Päinurme ja XVII saj-st Huuksi mõisa alla. Millalgi pärast Teist maailmasõda oli Tamsi liidetud Huuksiga, ent taastati omaette külanime 1997. Tamsi on üldistunud sõna *tammine* mitmusevormidest. Vrd *Tamsi*². – MK

Mellin; Rev 1725/26 Jä: 121; Ungern-Sternberg 1912a: 39

Tamsi² [*ˈtamsi*] <`Tamsi ~ -sse>, koh ka `Tamse Juu – küla Rapla maakonnas Kaiu vallas (Kuimetsa ms), 1241 *Tamias* (küla), u 1345 *Tammies*, 1725 *Tammist*. ⇒12C3 ♦ Nime lähtevorm on ilmselt olnud **Tammine*, millest on tulenenud mitmusevormid **Tammiste* (vrd 1725) ja nüüdne *i*-mitmuslik *Tamsi*. Küla

Tamsalu viipenimi. Kohamärgi etimoloogia on ebaselge. Asula ja rongijaam kunagise Porkuni kurtide kooli lähedal.

lõunaosas on Musteri, endine karjamõis (sks *Mustifer*, 1586 *Mustefer*). 1977 liideti Tamsiga ↑Kaomäe ja ↑Siuge küla. – PP

EO: 199; Joh LCD: 613–614; LCD: 42r; Rev 1586: 102; Rev 1725/26 Ha: 296–297

Tamsi³ [*ˈtamsi*] <`Tamsi ~ -sse> Plt – paik (küla) Jõgeva maakonnas Pajusi vallas (Tapiku ms), 1583, 1601 *Tamza*, 1624 *Tammesal*, *Tammisal*, 1638, 1797 *Tamse*. ⇒24C1 ♦ Küla on liidetud Tapikuga 1977. Kui mitte algselt, siis vähemasti vahepeal on külanimi olnud kaheosaline, algusosa puunimetus *tamm* ja järelosa *salu*. On võimalik, et kogu nimi on olnud esmalt loodusnimi ja osis *-salu* on asendunud paiknime külanimedele iseloomuliku lõpuga *-si* alles hiljem, kui nimi oli kinnistunud külale. Lähtumine mitmuse *ste*-lise vormi kohakäändest ei ole selle nime puhul otsest kinnitust leidnud. – MK

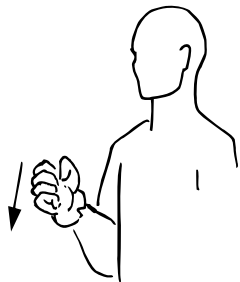
EO: 199; KNAB; Mellin; PA IV: 18; Rev 1601: 93; Rev 1624 PL: 39, 40; Rev 1638 II: 153

Tamula järv, koh hrv *Tammul* Plv, Rõu – järv Võrus, 1563 *на Тамлиозерской лузь* (heinamaa), 1627 *Tammel*, *die Tammelsche See*, 1630 *Tumba*, 1638 *Tammel*, 1684 *Tambla Siöö*, 1775 *Tammela Jerwe*, 1839 *Tammula See*. ⇒44C1 ♦ Järvenime kirjapiltides esineb vähest varieerumist, kuid vaheldus näib põhinevat sellel, kas järvenime tajutakse parajasti sõnaga *sammal* : *sambla* (võru *sammõl* : *samblõ* : *sammõld*) samasse tugevneva astmeheldusega tüüpi kuuluvana või mitte. Kaashäälikuühend *mb* võib Tamula puhul isegi algupärane olla, kuid *u* ja *b* hääldusliku läheduse tõttu on võimalik nimelõpu *-mula* ja *-mbla* mõlemasuunaline vaheldus. Tamula nime algupära ja tähendus on tundmatu. Nimi võib pärineda väga vanast tänapäeval tundmatust keelevormist. Vrd *Vagula järv*. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.2072.3.56a; Rev 1624/27 DL: 56, 88; Rev 1638 I: 201; Roslavlev 1976: lisa 3; Rücker; Selart 2016: 86

Tanska <-sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Haapsalu krkms), 1539 *Dantzike Caupi*, *Dantzike Andres*, *Dantzike Andres* (talupojad Ahli külas ja üksjalg), 1603 *Danzig* (küla), 1689 *Dantzick by*, 1798 *Danski*. ⇒19C1 ♦ Ahli küla tütarküla, 1977–1997 oli Topu osa. Tanska nimi pärineb isikunimest, vrd *Tantsik* : *Tantsiku*, mis võib olla lühend nimedest *Constans*, *Constantinus*. Vilklas olid XVI saj *Lauri Dantzikepoick* ja *Hinto Dantzikepoick*. Eesnimi on kasutusel olnud ka Saaremaal, kus on Tantsa ja Tantses nimesid. P. Johansen on kahtlustanud külanime soome algupära (sm *Tanska* 'Taani'). – MK

BHO: 6; EAA.1.2.941:85, L 85; EAN; Johansen 1951: 273; KNAB; Mellin; Mägiste 1929: 47; SK I: 418; Stackelberg 1928: 197–198

Tapa viipenimi. Kohamärk osutab kas Tapa linnale kui rongiliikluse sõlmpunktile või on kohanime tõlge, viibe „tapma“.

Tantsumäe [tantsu_ˈmäe] <-le> Hel – paik (küla) Valga maakonnas Helme vallas (Patküla ms). ⇒38A2 ♦ Külana 1945, liidetud Patküla 1977. Tantsumäe nimi on saadud loodusnime järgi, Tantsumägi asub praeguse Tõrva linna kagupiiril. Tõrvas on olnud 1930. a-tel ka Tantsumäe tänav, praeguse Koidu tänav jätk itta üle Patküla tänav. Tantsumäe kohal on olnud varem Kirbu (1839 *Kirbo*) küla samanimelise talu järgi (vrd Patküla mõisa all 1826 *Kansi jetzt Kirbo*). – MK

EAA.1865.3.178/12:15, L 15p; EVK; KN; KNAB; Rücker

Tapa <-le> Amb – linn Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas, mõis, XIV saj *Tappus*, 1620 *Tappas*, 1711 *Tappalt*. ⇒14B1 ♦ Tapa küla asemele rajati 1620. a-tel mõis. Nähtavasti hakati seejärel *Aovere (1564 *Eigouer*) küla nimetama Tapa külaks. 1870 rajatud raudtee juurde hakkas kujunema alevik, mis sai 1917 alevi ning 1926 linna õigused. Mõisa maadele 1920. a-tel tekkinud Tapa asundus liideti 1950. a-tel Tapa linnaga. Tapa küla liideti 1977 osalt Tapa linna, osalt Jootme küla. Tapa nimi tuleb tõenäoliselt eestlastel ja liivlastel kasutusel olnud isikunimest *Tabbe* ~ *Tappe*. Võimalik, et aluseks on olnud hoopis *Stefanose* mugandused *Taban*, *Teppo* vms. Üldnimedest võivad kõne alla tulla sõnad *tapp* : *tapu* 'humal'; muu vääntaim, millega on seotud ka sm murdesõna *tappo* 'taraga ümbritsetud haritav maa' ning võib-olla karjala *tapos* 'elukoht'. Seostamine tapmisega on rahvaetümoloogia. 1950. a-tel liideti Tapa linnaga osalt Rauakõrve küla (1716 *Rauakõrwest*, eraldus Laastu külast, mis omakorda sulandus XX saj alguseks Rauakõrve külasse); osa maid läks Nõukogude sõjaväe kätte. Linna lõunaosas lennuvälja kohal asus varem Seeneküla, Tapa mõisa saunaküla (1911). Vrd Tabivere. – FP

Almquist 1917–1922: 308; Blumfeldt 1949: 169;

EAA.1248.1.7:3, :30, L 3p, 31; EAA.1.2.933:94, L 93p;

EAA.3724.4.497, L 2; EES; EVK; KNAB; Lageda 1930;

Rajandi 1966: 157; Schilling 1970: 43–44; Stoebeke 1964: 65

Tapi¹ <-le> Kos – paik (küla) Harju maakonnas Anija vallas (Raasiku ms), 1871 *Tuppi*, XIX saj II poolel *Tappi*, 1935 *Tapi*. ⇒13B1 ♦ XIX saj lõpul ilmus kaartidele hajatalu nimena. Ametliku külana mainitud 1970, 1977 liideti Arava küla, praegu kuulub Vetla piiridesse. Nimi võib olla lähtunud talupoja lisanimest – 1811. a hingeloendis on Ardu külas kirja pandud talupoeg nimega *Toppi Erik*. Nime tähendus jääb hämaraks. Vrd Tapi². – TL

EAA.1864.2.VI-34:9, L 9; EAA.46.2.62; Eesti TK 50;

KNAB; Schmidt 1871

Tapi² <-le> Kei – paik (küla) Harju maakonnas Saue vallas (Valingu ms), 1508 *Herman Tappen*, *Herman Tappe* (maksukohuslased Keila khk-s), 1548 *Tonniess Tappe*,

1687 *Tappe*, 1796, 1871 *Tappi*. ⇒11B1 ♦ Liideti 1977 Aila küla. Nimega võib võrrelda isikunimena mainitud *Tappe*, mida D.-E. Stoebeke peab küsimärgiliselt kohanimest tulenuks ja P. Johansen on ühendanud Tapi küla (1558 on selle lisanimega talupoega mainitud seoses Aila küla), ning isikunime *Tappete*, sõnu *tapp* : *tapi* 'prunt, punn, pulk', taimenimetust *tapp* : *tapu* ja vähetõenäolist *tapp* : *tapa*, *tapi* 'tapmine'. – MK

EAA.1.2.940:793, L 777; Johansen 1925b: 24; Johansen 1926: 28; Mellin; Schmidt 1871; Stoebeke 1964: 66; Wd

Tapiku <-le> Plt – küla Jõgeva maakonnas Pajusi vallas, mõis, sks *Tappik*, 1583 *Tapik* (küla), 1638 *Tappikill* (küla), 1797 *Tappik* (mõis). ⇒24C2 ♦ Mõis on rajatud ajavahemikus 1638–1688, küla oli kadunud XVIII saj lõpuks (Mellini kaardil 1797 puudus). 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Tapiku nimi oli välja kujunenud juba XVI saj, selle tähendussisu pole teada. Võimalik on oletada isikunime (vrd eestlase nime XIII saj-st *Tappete*, samuti lisanimena XIV–XVI saj *Tappe*), lähedased sõnad on ka *tapa*, *tape* 'pahmakas' või *tapp* : *tapu* 'humal'. Tapikuga on 1977 liidetud ↑Tamsi küla. – MK

BHO: 583; KNAB; Mellin; PA IV: 18; Rev 1638 II: 153;

Stoebeke 1964: 66; VMS

Tappoja [ˈtapp_ˈoja] <-le>, koh <-lõ> Urv – paik Võru maakonnas Sõmerpalu vallas, karjamõis (Sõmerpalu ms), sks *Karlsberg*, 1937 *Tappoja*. ⇒44B1 ♦ Järvere mõisa karjamõis Mäekülä ja Mustja mõisa Osula küla piiril oli olemas juba 1816 (*Hoflage Carlsberg*). Praegu jääb Tappoja Mäekülä piiridesse. Eestikeelne nimi ilmus dokumentidesse seoses karjamõisa jagamisega kolmeks asundustaluks 1920. a-tel. Nimes sisaldub lõunaeesti sõna *tapp* 'humal'. Oja karjamõisa all on väike, peamiselt kevadine vooluvesi. – ES

EAA.1865.2.131/4:9, L 9p; Eesti TK 50

Tapupere [tapu_pere] <-perre ~ -sse>, rahvak varem *Sandi_küla Rap* – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Sikeldi ms), 1835 *Tapporre* (saun Sikeldi mõisas), 1850 *Tappopperre*, u 1900 *Candu*, 1922 *Tapupere*. ⇒11C3 ♦ Endine saunaküla, 1977–1997 oli Palamulla küla osa. Kasutusel ka perekonnanimena. * *Rahva seletus nime tekkele on järgmine. Tapupere talukoha saanud endale keegi Kenn tämutäheks mõisa noorhärira karu käest päästmise eest. Talu juures kasvanud palju metsikuid humalaid, mida hüüti tappudeks; sellest on tulnud Tapupere nimi.* (1963) – PP

EAA.1864.2.VIII-93:169, L 172p; EAA.1864.2.IX-

60:349, L 358p; KN: 1963; KNAB; Vene TK 42

Tapurla <-sse>, koh *Tappurla* ~ *Tappulla* ~ *Taburla* <-lahte>, koh hrv *Taberla* Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kolga ms), 1537 *Tapper*, 1586 *Tabba*, 1637 *Tubberla*, 1732 *Taberla*, 1798 *Tapparla*. ⇒5A1 ♦ Küla asub poolsaarel, millest kagusse jääb Tapurlaht, loodesse Naskali laht (1690 *Nasgalli*). Rahvapärimuse järgi olid Põhjasõja järel kõik inimesed külas surnud katku, nende asemele olevat Soomest tulnud kolm meest, kelle nimedega senini talusid kutsutakse. Küla on saanud nime ilmselt loodusnime Tapurlaht järgi, mille ääres ta asub, laht omakorda E. Tarveli arvates isikunime järgi (*Tappe*, *Tappete*, *Tapara*, *Tapari* jt). Silma torkab külanime kohalike kujude kirevus. – MJ

BHO: 584; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK S. 1637), lk

27; Johansen 1951: 160; KN; Mellin; Tarvel 1983: 62;

Vilbaste 1956: 180

Tarakuse <-le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Mäetaguse vallas, poolmõis, 1389 *Torokas*, 1435 *Thorakes*, 1752 *Tarrascus*, 1795 *Terrakas* (küla Jõhvi mõisa all), 1844 *Tarrakus*. ⇒17A1 ♦ Mõis eraldati Jõhvist 1862. Nimi jääb hea etümoloogiata. Tarakvere puhul on L. Kettunen algusosa aluseks moodustanud **Tarhakka* ja küsimärgiliselt võrrelnud seda sõnaga *tara*. Kirjapanekud, kus esisilbis on *o* või *e*, osutavad Tarakuse puhul pigem isikunimelisele lähtekohale. Tarakvere puhul on V. Pall nentunud, et *vere*-lõpuliste nimede algusosas on sageli *-k-* (Assikvere, Ellakvere, Imukvere, Punikvere jne), mis on tuletatud isikunimedest, seega *Tarak-* võiks olla seotud isikunimega. Pall ei välista siiski ka teist võimalust, kuid Tarakuse nimi näib toetavat isikunimest lähtumist. – MK
Bfl: I, 161; BHO: 584; EAA.1226.2.3:17, lk 16p; EM: 68; EO: 295; Paucker 1852: 19; PTK I: 235–236

Tarakvere <-`verre ~ -sse> Trm – küla Jõgeva maakonnas Saare vallas, mõis, sks *Terrastfer*, 1599 *mojze Tarakwer*, 1601 *Taragwer* (mõis), 1666 *Terrastfer*. ⇒25C1 ♦ Mõisast on teateid 1551, kui see läänistati Jurgen Wulffile, nimepidi on mõisat mainitud 1599. Oli 1920. a-tel asundus, ent juba 1930. a-tel läks kirja külanä. L. Kettunen on nime algusosaks oletanud **Tarhakka*, seostades seda küsivalt sõnaga *tara*, soome *tarha*. Saksa pruugis olnud nime *Terrastfer* seob Kettunen sugunimega **Terane*. V. Pall leiab, et nii eesti kui ka saksa nimekuju lähtub samast allikast. *vere*-lõpu ees olev *-k-* viitab sageli isikunimele, *-st-* tavaliselt sugunimele. Seega pole võimatu, et isikunimest **Tarak* on hiljem saanud sugunimi **Tarast-*. Isikunime seos sõnaga *tara* jääb siiski oletuslikuks. 1977 liideti Tarakverega Jaskamurru küla. – PP
BHO: 590–591; EO: 295; PTK I: 235–236; P XVI: 133; Rev 1601: 161

Taraski <Taraski ~ -sse> Kam – paik (küla) Põlva maakonnas Kõlleste vallas (Vana-Prangli ms), 1782 *Tarrasky*. ⇒33A3 ♦ Liideti 1977 Prangli külaga. Nimi pärineb **Matukme* küla (1721 *Mattukma*, 1744 *Mattukmeggi*) talult, nt 1721 *Tarrasski Andres*. L. Kettuneni väitel on nimi lähtunud sõnast *taras* : *tarase* 'latt'. Tõenäolisem on J. Mägiste oletus, et külanime lähteks on vene mehenimi, täpsemini hüüdnimi *Taraska* kreeka algupäraga eesnimest *Tarass* (kreeka *Ταράσιος*; Prangli mõisa **Tammiste* külas oli 1627 *Tammiste Taross*, 1638 *Tarraszky Ein Rusze* 'venelane'). – EE
EAA.1865.2.4/9:2, L 2; EO: 208, 338; Petrovskij 1966: 206; Rev 1624/27 DL: 116; Rev 1638 I: 302; RGADA.274.1.172:16, 17, L 10p, 12; RGADA.274.1.211/11:51, L 1036p; ÜAN

Tarbja [ˈtarbja] <-le> Pai – küla Järva maakonnas Paide vallas (Mäo ms), 1564 *Tarrepä* (küla), 1615 *Tarrapo*, 1726, 1796 *Tarbja*, u 1900 *Дарья*, 1913 *Тарбия*. ⇒13C4 ♦ Küla on algselt olnud Türi-Alliku mõisa Väätša vakuses, hiljem Mäo mõisa all. Nimi on olnud kaheosaline, algusosa aluseks *tare*, järelosa lähtekohaks *pea*. Tänapäeva nimelõpp on asendus, *-ja* võib olla lühenenud osisest *-jõe* või *-oja*. Küla asub jõe ääres. Varasemaid kirjapanekuid tundmata on L. Kettunen esitanud küsimärgiliselt nimekuju **Tarb-oja*, nime algusosaga võrdleb ta tegusõnu *tarbnema* ja *tarvima* 'kasutama'. 1977 liideti Tarbjaga ↑Lasputre küla. – MK
BHO: 52; EO: 44; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Jä: 113; Ungern-Sternberg 1912a: 74, 84

Tareste¹ <-sse> Phl, Rei – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Kärdla ms), 1565 *Tharis Petter*, 1688 *Torräst*, 1798 *Tarrist* (tal). ⇒48A1 ♦ Tareste oli XX saj tuntud peamiselt metsavahikohana, omaette külaks eraldati ta Tubalast 1997. P. Ariste on nime algkujuks pidanud *ne*-tuletise mitmuse omastavat sõnast *tara*, sm *tarha*, samal seisukohal on M. Meristo. L. Tiik on oletanud, et nimi viitab sisserännule Saaremaalt. Vrd Tareste². – MK
HK: 246

Tareste² <-sse>, kirjak varem ka *Taresti* Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Pärsama ms), 1645 *Tarrist*, 1798 *Tarrest*. ⇒50C2 ♦ XX saj arvati enamasti Mätja küla alla, ametlikuks külaks sai 1997. Kirjapanekute järgi on Hiiumaa küla vanem. Nimevasteks sobivad *tara* ja *taras* '(aia)latt' ning soome murdeist *taras* 'aedik, tara, ring'. Vrd Tareste¹. – MK
KNAB; SK I: 419

Tarikatsi <-le> Kam – paik (küla) Põlva maakonnas Valgjärve vallas (Krüüdneri ms), 1547 *Targetz*, 1795 *Tarigaste*, 1839 *Tarrigaste*. ⇒39B1 ♦ Liideti 1977 Krüüdneri külaga. Kohanimi lähtub ilmselt sugunimest **Ta(a)rikas* : **Ta(a)rikaste*, mis on oletatavasti seotud sõnaga *tarik(as)* ~ *taarik(as)* ~ *tarrik* 'vanamees' (vene sõnast *чмапуk*). Osis *-tsi* kajastab kas lõunaeesti mitmuse omastavat (*tarikane* : *tarikatsi*) või saksapärasust (*-katz*, vrd Mooste). Võimatu pole lähtuda isikunimest (vrd sm *Tarinmaa* ja *Tarri*). Vrd ka Mustjala kohanime Tariknaniidid. – EE
EAA.1865.2.4/17:4, L 5; Must 2000: 401; Rücker; SK I: 419; SPK: 447; Stryk 1877: 28; VMS: II, 489

Taritu <Taritu ~ -sse> Khk – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Karala ms), 1645 *Darrite Claß*, 1826 *Tarrito* (kolm talu), 1900 *Tapumo* (küla). ⇒52B1 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Koimla osa. L. Kettunen on küsimärgiliselt vasteks esitanud isikunime *Tarvitu*, võrdluseks tegusõna *tarvima* 'kasutama', murdes ka *tarima* 'tirima'. Külanimi on tekkinud talunimest, mille aluseks võis olla talupoja lisanimi. – MK
BHO: 584; EO: 252; KNAB; SK I: 419

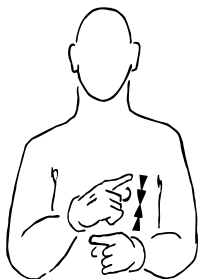
Tartu [ˈtartu] <'Tartu ~ -sse> Nõo, TMr – linn Tartu maakonnas, 1211 ladina *castrum Tharbatense* (kindlus), 1225 ladina *in Tarbato*, 1550 alamsaksa *Darbt*, 1660 *tarto*, 1708 *Tardo(-)Liin* (tartu keeles), 1796 *Tarto Lin*; sks *Dorpat* (al XVII saj), läti *Tērbata*, *Mētraine*, vn *Юрбевъ* (1030, ka 1893–1918), *Дерпнтъ* (a-ni 1893), Salatsi liivi *Tārbot*. ⇒32C1 ♦ Tartu oli muinaseestlaste Ugandi maakonna keskseid linnuseid. Sai linnaõiguse arvatavasti XIII saj keskpaiku; raadi (st ka linna) on esmakordselt mainitud 1262. Kohanime selgitamisel on enamik autoreid lähtunud ladinakeelsetest nimekujustest *Darbete*, *Tarbatum* jt, mida on õigusega peetud häälikuliselt kõige lähemateks muinaseesti sõnale. Kõige usutavam on P. Ariste oletus, mille kohaselt muinaseesti **Tarvatu* (autoril **Tarvato*) lähtub üldsõnast *tarvas* 'Euroopa piison', millele on liitunud *-tu*, ning tähendab nendest loomadest rikast paika (vrd ka Kobratu jt). P. Ariste pidas loomanimetust indoeuroopa (täpsemini iraani või mõnest sarnasest keelest jäänud) substraatsõnaks; teisalt on oletatud balti päritolu, vrd leedu *tauras* 'tarvas'. Teatavasti leidub *tarva*-nimelisi kohti nii Eestis (nt Tarvasjõgi, **Tarvanpää*) kui ka Soomes (Tarvaala, Tarvasjoki, Tarvaspää). P. Ariste oletusele oli XIX saj keskpaiku juhusli-

Tartu toomkapiitli pitsner. 1299. EAA.2069.3.217.

Vaade Kivisillale ja üle jõe. U 1856–1870. Foto G. F. Schlater. EAA.1843.1.224, foto nr 95.

Tartu viipenimi. Kohamärk osutab kas Tartu linnavapil kujutatud ristatud võtmele ja mõõgale või Põhjasõja-aegsetele kahuritele.

kult üsna lähedal F. v. Erdmann oma fantastilise seletusega, et *Dorpat* seonduvat turgi sõnadega *tur* 'pühvel; härg' ja *but* 'ebajumal'; esimesest olevat tekkinud *Thor* (samuti *türann, turgi*), teine aga ühenduvat *Buddha*'ga. Enamik nimeuurijaid on seostanud linna nime algusosa jumaluse Taara nimega. Pikka aega toetati L. Meyeri seisukohta, mille kohaselt *Tarbatu* tuleneb sõnadest *Taara* ja *pada* või *pado* 'madalik' (eeskujuks Henriku Liivimaa kroonika *Maianpata*). J. Tõnisson pidas võimalikuks lähtuda sõnast *pada* 'pott; katlakujuline org', seega võinuks tegu olla Taara oruga või oruga Taara mäe jalamil. N. Anderson oletas pigem tähendust 'tamm (tammi)' (vrd sm *pato*), niisiis *Tartu* tähendaks Taara küngast või tammi. Osa uurijaid (nt A. Knüpffer, F. R. Kreutzwald) seostas linna nime Henriku kroonika sõnaga

Tarapita (Kreutzwaldil 'Taara ehk Tõri pütt = Uku vakk'). Aegade vältel on Tartu nime osistena välja pakutud kõige erinevamaid, kuid ehituselt või tähenduselt täiesti sobimatuid lähtesõnu, nagu *tara* 'aed; aedik' (Ch. v. Stackelbergi järgi *Tartu* < **Tara-padu* 'kindlus madaliku ääres'), *tarbetu* 'mittevajalik' (H. Neus, E. Roos), *tardunud* 'tardunud' (J. Karlsoni järgi 'tarretaja ehk talve linn'), *tarvastama* 'nõiduma' (L. Kettunen), *tatarlane* (J. Lenz), **paato* 'lai (ohvri)-kivi' (J. Ratas) ja sks *Dorf* 'küla' (C. Schirren). Ühe kurioosumina on oletatud isegi *Tartu* foiniikia päritolu. Ülemsaksa *Dorpat* ja vn *Derpt* on loodud alamsaksa nime baasil. P. Johansen on selle arengukäiku kujutanud nõnda: *Tarbeta* > *Darbeta* > *Derpte* > *Dörpt* (*dörp* 'küla' mõjul) > *Dorpat*. P. Ariste oletusel tekkis laenamisel *b*-line nimekuju seetõttu, et **Tarvattu* võeti alamsaksa keelde läti keele vahendusel. Saksa nime päritolu kohta kirjutas C. Kelch juba 1690, et see lähtuvat alamsaksa väljendist *dar bet* 'seal kauge-mal' (I. Leimuse tõlkes) või 'sinnaamaani' (E. Tarvel), esitades kroonikas vastava pärimusloo. Eestikeelses tekstis on nimekuju *dörpt* kasutatud 1589. Tartu esmamainimise nimekuju 1030 *Jurjev* on pandud vallutatud alale linnuse rajanud Kiievi suurväe Juri Vladimirovitši (nimetatud Jaroslav Tark) ristnime järgi (võetud kaitsepühaku Georgiuse järgi). Emajõe järgi nimetatud läti *Mētraine* pärineb tõenäoliselt üliõpilastelt. Üldtuntud on Tartu ümberütlev nimi Taaralinn (nt 1902 ka raamatu väljaandmiskohana), mis esialgu seonduv vist Tartu nime keeluga tsaarajal al 1893. Tartut nimetati veel Emajõe Ateenaks peamiselt omaaegse klassitsistliku, rohkete sammastega Kaubahoovi järgi. Tartul eristatakse 17 linnajagu: ↑Annelinn, ↑Ihaste, ↑Jaamamõisa, ↑Karlova, Kesklinn, ↑Maarjamõisa, Raadi-Kruusamäe (↑Raadi²), ↑Ropka, Ropka tööstusrajoon, Ränilinn (↑Räni), ↑Supilinn, ↑Tammelinn, ↑Tähtvere, Vaksali, ↑Variku, ↑Veeriku, Ülejõe. Nende nimed pärinevad enamasti linnapiiridesse jäänud mõisate nimedest. Tartu on laienenud ka ümbritsevate külade arvel, nt loodepiiril Aruküla (tuntud liivakivikoobaste poolest, liideti Tartuga 1977; ? 1582 *Arakiel*), Alevaküla (↑Karlova) ja ↑Variku. * *Ebarahvaliku* loo kohaselt on Tartu nimi tekkinud nõnda, et linna ehitamise alguses lahkunud Taara oma tammikust, mistõttu linn jäänud Taarata (Taaratu linn > *Tartu*). Vrd Rakvere, Tarva, Tarvastu. – EE

Ariste 1961: 253–254; Ariste 1981: 21–22; BfI: I, 786; BHO: 53–55; EES: 517; Eisen 1925: 54, 55; ENE-EE: XII, 575; EO: 252–254; Erdmann 1850: 38, 40, 46, 47, 50; Hansen 1848; HLK: 126, 290; Karlson 1907; Kelch 2004: 57; Kingisepp, Ress, Tafenau 2010: 654; KM: E I 60 (415); LUB: VI, 4; Mellin; Meyer 1899; Mühlenbach 1925–1927: 622; Neus 1852: 885 jj; Pajusalu, Winkler 2011: 182; Pullat 1980: 40; Rajandi 2011: 64; Ratas 1920: 124; Raud 1975: 127; Rev 1624/27 DL: 132; Rätsep 1980; Saareste, Cederberg 1927–1931: 4, 5, 306 jj; SPK: 448; Stackelberg 1921; Tartu 1924

Tartumaa [*`tartu_`'maa*] <-le> = **Tartu maakond** – maakond Lõuna-Eestis, 1660 *tarto mah*, u 1720 *Tarto-ma*; sks *Kreis Dorpat*, vn *Юрьевскіи уѣздъ, Дорпнмскіи уѣздъ*. ♦ Tartumaa ala lõuna pool Emajõe kuulus XIII saj ↑Ugandi maakonda, põhjas olid ↑Jogentagana, ↑Soopoolitse ja ↑Vaiga väikemaakond. 1224 tekkis nüüdse Tartumaa jm alased hõlmav Tartu piiskopkond, mis kestis a-ni 1558. Poola võimu all moo-

dustati 1582 Tartu presidentkond, mis sai hilisema Tartumaa aluseks (kandis ka nimetusi asehalduskond 1629 Rootsi ajal, provints 1713 pärast Põhjasõda jm). 1783 eraldati Võrumaa (1796–1888 moodustas sellega kaksikmaakonna), 1920 läks osa Valgamaa koosseisu, 1949 lahutati Jõgevamaa. Haldusreformiga 1950 moodustati Tartu rajoon, millega liideti 1959 Kallaste rajoon ning 1962 Elva rajooni põhiosa. Rajoon nimetati 1990 maakonnaks. Vrd Tartu. – PP ENE-EE: IX, 290, 293; Kingisepp, Ress, Tafenau 2010: 654; KNAB; Vestring 1998: 78

Tartu-Maarja [*'tartu-'maarja*] <-sse> TMr – kihelkond ajaloolisel Tartumaal, sks *Dorpat-St. Marien* (al 1842), 1211 *provincia Tharbitensis*, 1234 *Dioecesis Tarbatensis*, 1471 *kerspel Johannis*, 1782 *Tarto kihelkond*. ♦ Kihelkond oli olemas juba XIII saj algupoolel, mil ta hõlmas E. Tarveli arvates hilisema Nõo ja Maarja kihelkonna. XV saj andmeil kandis ta Tartu linnas paikneva Jaani kiriku järgi Jaani kihelkonna nimetust. Uus kogudus eraldus sellest 1838 ja sai 1841 endale uue, Maarja kiriku. Viimasega seostub ka kihelkonna praegune nimi, mis lähtub Jeesuse ema neitsi Maarja nimest. – EE

BHO: 56; ENE-EE: XII, 585–586; Hupel 1774–1782: III, 249; HLK: 128

Tarumaa [*'taru-'maa*] <-le> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lügänu vallas (Purtse ms), 1553 *Torrana* (küla), 1583 *Taramby*, 1726 *Tarromeggi*, 1796 *Taroma*. ⇒16B1 ♦ Dokumenti nägemata jääb 1553. a mainingu tõlgendus hämaraks, „Brieflade“ tekstis on *Tocrana*, lk 271 on see aga trükiveaks nimetatud. Tõenäoliselt on nime esimeses silbis olnud algselt *a*. Külanime tänapäevakujule vastab *taru* 'mesipuu' + *maa* või *mägi*, kuid *taru* murdelevila jääb kaugemale, võimalik on lähtumine härjanimest *Taru*. Võrdluseks võiks tuua veel *tara* ja *tare*. – MK

BfI: I, 1038; EO: 186; KNAB; Paucker 1847–1849: II, 52; Rev 1725/26 Vi: 152; Wd

Tarva¹ [*'tarva*] <-le> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Halinga ms), 1543 *Tarvaste Nano*, *Tarvaste Mattis*, *Tarva Peter*, *Tarva Andres* (kaks talupoega ja kaks üksjalga Suure-Halinga küla all), 1797 *Terwa*, 1839 *Tarwa*. ⇒21B4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Kangru küla osa. Võimalik, et XVI saj lisanimed näitavad päritolu Tarvastust, vrd loomanimetust *tarvas* : *tarva*. Vrd Tarvastu. – MK

EAN; KNAB; Mellin; Rücker; Stackelberg 1928: 149–150

Tarva² [*II v*] <-le> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Keblaste ms). ⇒20C3 ♦ Tarva külanäe esineb nimekirjas 1945, enne seda kaardil ka Tõrva (1938). Külas oli Tarvamäe asundustalu, mis oli nimetatud loodusnime järgi. Vana külanimi oli Sõnniku või Sõniku (1534 *Szennick*, 1798 *Sõnik*, 1923 *Sõniku*). Ümbrenimetamine võis toimuda 1930. a-tel, kui Sõnniku küla ja Aru mõisa maale tekkinud asundus sulasid kokku. Aru mõis (sks *Arrohof*) eraldati Karinõmmest 1772; hiljem oli Keblaste mõisa kõrvalmõis. * *Rahvapärimuse kohaselt oli küla Sõnniku nime saanud selle järgi, et kevadeti soo oli vett välja ajanud, kogu küla ümbrus oli soovett täis olnud. Pikapeale oli vesi roiskuma ja haisema hakanud.* (1971) Vrd Tarva¹. – MK

EM: 86; KN: 1971; KNAB; Stackelberg 1926: 221; ÜAN

Tarvastu¹ <-sse> Trv – kihelkond ajaloolisel Viljandi- maal, sks *Tarwast*, 1234 *Tarwis*, 1531 *tractus Tarves-*

tensis, 1583 *Taurus*, 1601 *Tarwestische gebiete*, 1782 *Tarwaste*, *Tarwasto*. ♦ Kihelkond hõlmas nüüdse Tarvastu valla, v.a Kärstna ümbruse. 1225 on nimetatud esimest kirikukihelkonda, mis arvatakse olevat Tarvastu. 1234 oli seal preester Godefridus de Tarwis. Tarvastu ja Helme võisid moodustada kaksikkihelkonna. Esimesel olid linnamäed Voorus ja Tarvastus, teisel Tõrva Tantsumäel ja hilisema Helme lossi alal. XIII–XVI saj kuulus Tarvastu Viljandi komtuurkonda ning sinna rajati ordulinnus. Linnuse ja kiriku vahelisel alal Tarvastu jõe kaldal asus Tarvastu alevik, mis hävis Liivi sõjas. Poola ajal moodustas Tarvastu staarostkonna. XIX–XX saj vahetusel sai kihelkonna keskuseks Mustla. Vrd Tarvastu². – MKu

ENE-EE: IX, 303; Hupel 1774–1782: III, 328; Rev 1601: 127; Tarvel 1968: 543–549

Tarvastu² <-sse> Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas, mõis, sks *Tarwast-Schloß*, 1414 *Tarvest*, 1599 *Taurest*. ⇒31B3 ♦ Küla asub Viljandi–Pikassilla maantee ääres Mustla alevikust kagus. Tarvastu jõe ääres asus eestlaste linnamägi, kuhu XIV saj rajati ordulinnus (esmamaining 1414). Tarvastu mõis rajati oletatavasti samal ajal. Tarvastu küla esines veel 1638. a revisjonis, 1680. a-tel olid paremad põllumaad läinud mõisa kätte ja küla kadus. Tarvastu kirik, mis jääb praegu Porsa küllasse, ehitati XV saj. Kirik on korduvalt sõdades kannatada saanud, pärast 1892. a piksepolengut rekonstrueeriti neogooti stiilis. Ametlikult kandis asula a-ni 1977 Mõisa asunduse (Mõisaküla) nime, olles rajatud Tarvastu mõisast väljajagatud maale. Tarvastu idaosas on omaette piirkonnad Vardja ja Nabaküla, endine popsiküla. Tarvastuga on 1977 liidetud ↑Sägä küla. Vrd Tartu, Tarvastu¹. – MKu

BHO: 585; ENE-EE: IX, 303; KNAB; Liitoja-Tarkiainen 2000: 110; P XVI: 21

Tatari <-sse> – Tallinna asum kesklinnas. ⇒1B2 ♦ Linna- jagu sai nime 1991 peamise tänava järgi. Tatari tänav (sks *Tatarenstraße*, vn *Татарская ул.*) on nimetatud XVIII saj tekkinud asula (sks *Tatarische Slobode*) järgi, kuhu Vene mereväelased, sh rohkesti tatarlasi, ostsid endale krunte. Nimi kujunes välja XIX saj alguseks. Varem oli paik tuntud Mülleri põlluna (*Müllers Acker*, raehärra ja kohtufoogt Georg Müller oli omandanud selle maa 1653). – PP

Kivi 1972: 121–122; Tallinn 2004: I, 381, II, 224–225

Taterma <-le>, kirjak varem ka *Tatermaa* Emm – küla Hiiuma maakonnas Käina vallas (Emmaste ms), 1636 *Taterma Mick*, 1688 *Tatterma Simon*, *Tatterma Jaak*, 1798 *Tatterma* (küla). ⇒48A3 ♦ Nime aluseks on *tatar* : *tatra* või *tater* : *tatre* 'tatar'. L. Tiik on maininud, et tatart kasvatati vähe, kuid 1576 oli rüüsteretkel tatarlaste väesalk. – MK

HK: 246

Tatra [*'tatra*] <-le> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas (Vastse-Kambja ms), 1721 *Tartara*, 1796 *Tatra* (veski), 1839 *Tattra* (veski, jõgi), u 1866 *Tapmpa*. ⇒32C3 ♦ Tatra nime kannavad ka jõgi, mägi ja lammorg. Esisilbis oli -r- 1688 (vrd talupoegade lisanimed *Tartare Hans*, *Tartare Jochan*), al XVIII saj-st esinevad ka r-ita vormid. Nimi lähtub oletatavast sõnast *tatar*, **tartar*, kuid kas see tähistas kohanimet põlluvilja või rahva liiget, jääb selgusetuks (vrd ka sm kohanimed *Tattara* ja *Tattarisuo*). Praeguse küla piiridesse jääb Kiisamõisa karjamõis (sks *Sophienhof*). Madise küla idapiiril on Vana- ja Vastse-Tatra

talu (1839 *Tartra* talud), mis pole arvatavasti seotud Tatra külagaga. – EE

KN; KNAB; Mellin; RGADA.274.1.172:84, L 82p; Rucker; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/35:172, L 174p; SPK: 449; Vene TK 126

Tatruse [ˈtatruse] <-le> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas, mõis, sks *Tatters*, 1241 *Tatarais*, 1390 *Tatteris*, 1402 *Tatters*, 1844 *Tatters*, *Tatruse* (mõis, küla). ⇒SB3 ♦ Tatruse mõisast pärinevad esmateated 1390. a-st, XIX saj sai sellest Varangu abimõis ning 1920. a-tel moodustati mõisa maadest Tatruse asundus, mis pärast 1940. a-id liitus külagaga. Tatruse nime päritolu on selgusetu. 1977 liideti Tatrusega osa Männiku külast (1796, 1844 *Männik*). Tatruse mõisa Tõugu ehk Tõugupaju (sks *Taugupäh*; 1796 *Taukopä*, 1844 *Taugopae*) karjamõisast tekkis XX saj algul Tõugu küla, mis 1977 liideti Karulõpe, 1997 Varangu külagaga. E. Tarvel on oletanud, et Tõugu nimi võib tuleneda muistsest isikunimest. Vrd Tõugu. – MA

Bfl: I, 93; BHO: 586; Joh LCD: 618; KN; KNAB; Mellin; Schmidt 1844; Särq 2007: 154; Tarvel 1983: 31

Taudsa <-le>, koh ka *Taudsa_külä* <- küllä>, kirjak varem ka *Tautsa* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), 1688 *Tautze Jahn*, 1758 *Tautza Mick*, 1765 *Dorf Tautsa*. ⇒44C2 ♦ 1684. a kaart näitab, et praeguse Taudsa küla kohas elas hajatalus *Källest Kasten*. 1688 oli talle (siis *Kollo Kersten*) poolemeheks tulnud *Tautze Jahn*. Taudsa (*Taufsa*) lisanimi Haanja mõisa piirkonnas oli siis kõige rohkem levinud Jaanimäe ja Kaaratautsa kandis. Veel üks talurühm, 1684 *Waicka Taus Hand* ja *Waika Taus Mickel*, on praegu Toodsi küla ja juba 1638 mainitud kui peremees *Waygo Todz* (*Väiku Toots). XVII saj kirjanekutes on väga harilik eesnimi Toots ja harvemini esinev Tauts tihti segamini läinud. Kohalike talupoegade jaoks olid need eri nimed, omastavas vastavalt Toodsi ja Taudsa. E. Rajandi on nii nime Tauts kui ka Toots aluseks pidanud vanasaksa *Teuzo* vormi algnimest *Theoderich*, kuid möönnud ka muinaseesti *Tōut(u)* nimeosise eeskjuju nende nimede kujunemisel. Vrd Toodsi², Tõutsi. – ES

EAA.567.3.252:12, L 10p; EAA.1268.1.401:98, L 94p; EAA.308.2.178, L 1; Rajandi 1966: 165; Roslavlev 1976: lisa 10

Taugabe järv [ˈtaugabe ˈjärv], koh *Tougabe* Khk – järv Saare maakonnas Kihelkonna vallas Tohku külas, 1796 *Taugubbe Soo*, *Taugopä Soo* (soo). ⇒49B2 ♦ Järvenime tähendussisu ei ole selge, läheduses on ka mets (*Taugabe* kõrb) ja soo. Valjalas on nimi esinenud lisanimena (1685 *Taucko Hans Sohn Hans*). Virumaal on olnud 1796 mõis *Taukopä* (1750 Tatruse külas talupojad *Taukapä Johann*, *Jurry* ja *Tõnnis*, 1844 *Taugopae*, ↑Tatruse). Kui nimi on eesti päritolu, siis võiks võrdluseks tuua sõnad *touk* (*toug*): *touga* 'tõuk' ja *toug*: *tou* 'suuvilvi'. Esinemine isikunime osana võib viidata ka laennimelisele päritolule, vrd *Dagobert*, *Tagobert*, *Dauger*, *Tauche*, *Tagger*, *Dachert*, *Tagart*, *Dagott*, *Dago*, *Tacco*, *Tag*, *Tack(e)* jne. Rootsi *tacka* tähendab utte, emast lammast. Hiljem on perekonnanimena Eestis esinenud *Tauk*. Nime järeloa on olnud *pää* või on tekkinud isikunimeosistest *-bert*. Vrd Tatruse. – MK

EAA.3.1.489:269, L 283p; Heintze-Cascorbi 1933: 165–167, 475; Mellin; Rajandi 1966: 219; Schmidt 1844; SK I: 427

Tauksi [ˈtauksi] Rid – saar Lääne maakonnas Ridala vallas, 1526 *Tocsz*, 1690 *Taugholm*, 1798, 1871 *Tauks*. ⇒19C1 ♦ Saarel on asunud pikemat aega Haapsalu kirikumõisa, Varni ja Tanska küla heinamaad. Nimi on etümoloogiliselt läbipaistmatu, lõpu *i* on võinud areneda rootsi *ö*-st. C. Russwurm on oletanud tulemist läti keelsest sõnast *tauksi* 'traan, hülgerasv', vrd *tauks* 'rasva-, rasvane', kuid see on kaheldav, kokkulangemine läti sõnaga võib olla juhuslik, pealegi on Russwurmi toodud keelend ise vigane, nagu on osutanud L. Vaba. Eesti keeles ei ole leitud nimele sobivat vastet, võimalik, et see tuleneb mõnest isikunimest. Vahendajaks võis olla ka külanimi, 1620 on Läänemaalt Lihula läänist üles kirjutatud külanimi *Tauke by*, vrd 1539 *Meus Teucko*, *Ianus Meldenpoick Teucko*, *Melte Teucko* Ullaste küla all. Vrd *Taugabe järv*, *Tõikvere*. – MK

Almquist 1917–1922: 301; BHO: 586; Johansen 1951: 273; Mellin; Russwurm 1855: 51; Schmidt 1871; Stackelberg 1928: 131

Teadussaare [*teadus_saare*] <-saarde>, koh ka *Tiatsare* Tm – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Avinurme ms), 1811 *Dedosar* (kaks talupoega), 1834 *Teädosare*, 1839 *Dädosaar*, 1852 *Diadosaare*, 1855–1859 *Δεδεσαρ* (küla). ⇒15C4 ♦ Liideti 1977 Laekannuga. Nime algusosa jääb usutava seletuseta. See on algselt olnud pika täishäälikuga (*ää*, mis idamurdes on *ea* või *ia*) ja üks võimalus on V. Palli arvates seda siduda tegusõnaga *teadma*. Samas näitavad varasemad kirjanekud võõrapäraselt *d*-d nime alguses, mistõttu välistatud pole ka isikunimeline lähe (nt *Teet* < *Detlef*), sel juhul oleks Teadussaare hilisem rahvaetümoloogiline mugand. – PP

EAA.298.2.71, L 5; PTK I: 236–237

Tealama <-le>, koh *Tialama* Tm – küla Jõgeva maakonnas Torma vallas (Torma ms), 1624 *Tehlama* ~ *Tihlama*, 1758 (*Dorff*) *Telama* (külas kaks talupoega). ⇒25C1 ♦ Mõisa üksiktalud 1758 olid *Telama Michel*, *Telama Adam*. Varasemad kirjanekud osutavad, et nime esimeses silbis on algselt olnud pikk täishäälik (**Täälä*-), ent selle päritolu jääb ebaselgeks. 1977 liideti Tealamaga ↑Tõnumetsa küla. – VP

PTK I: 237; PTMT: II, 486; Rev 1624/27 DL: 176

Tebäne <-le>, koh <Tebänile> ~ *Tebäse* <Tebäsile> Kan – paik (küla) Põlva maakonnas Kanepi vallas (Erastvere ms), 1638 *Teppan* (talupoeg), 1686 *Teben Hans*, 1783 *Tebbane Adam*, 1937 *Tebase*. ⇒39C2 ♦ Algselt on tegemist talu ja talurühma nimega Erastvere Suurkülas. 1638 on seda külaosa, kus paiknesid Hausi, Kaku, Kuuba ja Sika talu, nimetatud *Keset kyllo*, st keskkülaks. Omaette külaks peeti Tebänet XX saj. 1970. a-tel oli Tebase-Jakobi küla osa, liideti 1977 Soodomaga. Võimalik, et talunimele aluse panija oli 1638. a revisjonis mainitud *Suka Jürgeni* vend *Teppan*, Sika talu paikneb tänapäeval naabruses. Samal ajal on ka Nahaküläs olnud kaks *Tebbana* lisanimega peremeest, lisanimi oli aga sealt kadunud 1686. a-ks. Hilisemal ajal on nimekuju käänatud *ne*-sõnade eeskujul, mille omastava käände lõpus on *-se*. Talupoja nime *Teppan* algnimeks on *Stefanus*, vaheastmeks XVII saj alguse Kagu-Eestis tõenäoliselt vene *Stepan*. Vrd Soodoma. – ES

EAA.1267.1.286:17, L 30; EAA.308.2.104, L 1; Eesti TK 50; KNAB; Rajandi 1966: 157; Rev 1638 I: 46, 47

Tedre <-le> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Mokornulk), 1585 *Гигено*, 1652 *Кикина*

Gora, 1788 *Гигина*, u 1790 *Гагина*, 1849 *Tedre-küla*, 1882 *Гигино*, 1885 *Tedre*, 1904 *Tedreküla*, *Гигино*, 1928 *Tedreküla*. ⇒45C1 ♦ Küla kuulus kuni 1585 Pihkva tuhatnik Fjodor Solovtsoville, sealpeale Petseri kloostrile. 1788 oli riigikülana Taeluva koguduses, 1882 ka Obinitza kogukonnas. 1977–1997 oli Hilana (Hilande) küla osa. Seto nimi tuleb ehk linnunimetusest *teder* või vastavast lisanimest. Vrd ka Tetereva külad Lauras, Petseri Teterkina puustus ning Meremäe Tedressaarõ küla (↑Palo). Vene nime *Гигино* vasteks sobib ehk *гигна* 'põhjarõdra rakendi rakmed, rihmad', soome-ugri laensõna (sm *hihma*, eesti *ihn*), mida pidas Giginetsi (*Гигинецъ*) nime puhul võimalikuks ka J. Truusmann. Viimane oli varem küla Pihkvamaal. Vrd Teterüvä. – AK

Academic; Ernits 2012: 25; Hurt 1904: XIX;

Maslennikova 1955: 126; PGM 1785–1792; SeK: 158;

Setumaa 1928: 277; Taeluva KR 1788; Truusmann 1890: 55; Truusmann 1897a: 45; Vasilev 1882: 61

Teedla [*'teedla*] <-sse> Rõn – küla Tartu maakonnas Rõngu vallas, mõis (Kirepi ms), sks *Detlamois*, 1582 *Theilia*, 1630 *Teila*, *Detlofmoisa*, 1684 *Dettlemoise Kylla*, 1839 *Tödlä* (küla). ⇒32A3 ♦ 1417. a läänüri-kutes on mainitud küla nimega *Nouwes*, mis võib olla koha esmane nimi. Detlof Tiesenhusen asutas pärast 1550. a päranduseks saadud maadele mõisa. XVI saj esinesid mõisa nimevariandid kõrvuti (1582 *Theilia abo Naus*), XVII saj alguses kasutati rööpnimesid *Detloffmoysa* ja *Wartz*. Viimane võib olla mõne mõisamaadele jäänud kadunud küla nimi, mille päritolu ei ole selge. Eestikeelne Teedla nimi on mugandus mõisniku eesnimest *Detlof*. 1920.–1930. a-tel oli Teedla kirjas külana või asundusena, 1970. a-tel asundina, al 1977 küla. – MF

BHO: 52; PA I: 60; Rücker; Uustalu 1972: 277–278;

Varep 1970b: 87

Teenuse [*'teenuse*] <-le>, koh ka *'Tiinuse* Kul – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, sks *Stenhusen*, 1456 *Stenhusen*, 1536 *Steynhuuss* (küla), 1560 *Steinhusen* (mõis), 1732 *Willingi m.*, 1798 *Tenuce oder Willingi M.* ⇒21A1 ♦ Mõis tekkis ajaühemikus 1536–1560 küla asemele. 1922. a rahvaloenduse materjalides on märgitud külana, 1945 asundusena. Hiljem jagati laiali teiste külade vahel, moodustati uuesti 1977 Altkülast ja Kimaru külast (viimane hõlmas mõisasüdame). Teenuse on muganenud võrkeelsest nimest *Stenhusen*. Altküla (1855–1859 *Алтъ Кюллъ*) on Teenuse mõisa juurde XIX saj kujunenud küla, Kimaru (1945 *Kimaro*) on nime saanud talu järgi. Teenuse edelaotsas olnud talud moodustasid XX saj algupoolel Paisuotsa küla (1811 *Paisuotsa Mihkel*, 1913 *Пайзо-Отса*). – MK

Bfl: I, 1080, 1499; BHO: 566; EAA.298.2.71, L 3;

EAA.1864.2.VI-69:360, L 339p; ENE-EE: IX, 333;

KNAB; Mellin; Thor-Helle 1732: 318

Tegova <-sse>, koh <-he> Vas – paik (küla) Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Orava ms), 1627 *Tegota Thomas*, 1630 *Thogowi Thomas*, 1638 *Tegwa Thomas*, 1684 *Tegowa und Obliko Pustus*, 1798 *Teggowa* (küla), 1839 *Tegowa* (karjamõis), 1850 *Tegowa Kersna*, 1866 *Оз. Дезово* (järv), 1875 *Teggowa* (karjamõis). ⇒41A2 ♦ Tegova oli kaua Vastseliina hajatalu ja väikeküla, XIX saj rajati talude asemele Orava mõisa karjamõis. 1920. a-tel jagati see asundustaludeks. Küla liideti 1977 Järvepääga. Nime päritolu pole selge. Kui

lähtuda esmamainimisest *Tegota* ja oletada, et nimi on hiljem analoogia mõjul siirdunud *ova*-lõpuliste nimede sarja, siis näib nimes sisalduvat vene laensõna *tegat*, *togat*, *t'okat* 'tõkat, kasepuust aetud vedel tõrv' (vn *džomь*). Hääbunud sõnakuju *tegat* on peetud ka läti keele kaudu laenatuks, vrd läti *deguts* ~ *degots*. Metsade keskel asuva Tegova puhul sobiks tõkat nimemotiiviks hästi. Venepärast isikunime oleks siit raskem otsida. Tõkatiajaja tähenduses on perekonnanimena levinud teistsugune tuletis *Дегтярѣв*. Leidub ka vana tõkati sõnaga identne isikunimi *Дезомь* (1495). 1684. a *Obliko Pustus* esineb nimenäina juba 1588 (*Thocz na oblinkowie*). Nimi on tänapäevaks rännanud Tegova-Varsaoja kandist Kolodavitsa naabrusse ja saanud Oblekuva kuju. Vrd Tõganitsa. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1865.1.156:31, L 30p; EAA.3724.4.1905, L 1; Mellin; Must 2000: 448; Rev 1624/27 DL: 78; Rev 1638 I: 170; Roslavlev 1976: lisa 2; Rücker; Tupikov 2004: 126; Unbegaun 1995: 97; Wd: *tegat*, *togat*

Tehumardi [*'tehu_mardi*] <-le> Ans – küla Saare maakonnas Salme vallas (Käesla ms), 1645 *theomarte*, 1690 *Teho Mardi Teho*, 1723 *teho Mardi Rein*, 1798 *Teomart*, *Tehhorardi*. ⇒52C1 ♦ Küla on nime saanud üheadramaalisest talust (1645 *theomarte*). Nimi koosneb kahest eesnimest, esimest võib kirjapanekute alusel tõlgendada kaheti: *Tehu* kui Stefanuse või *Teo* kui Teodori mugand. – MK

BHO: 587; EAA.1.2.947:72, L 66a; EAA.308.2.35, L 1;

Rehepapp; SK I: 423, 424

Tehvandi <-le> Ote – paik, talukoht Valga maakonnas Otepää vallas Nüpli külas (Nüpli ms), 1749–1762 *Tehwanti Sanna Jürri* (talupoeg), 1813–1835 *Gesinde Teffandi* (talud), 1937 *Tehvandi* (talud). ⇒39A2 ♦ Tehvandi lisanimega talupoega on mainitud esmakordselt XVIII saj keskpaigas. Pikka aega oligi Tehvandi talunimi. 1978 rajati talu lähedale talispordikeskus ja nimi laiienes kogu piirkonnale. Kohanime aluseks on eesnimi *Stefanus* mugandus. – MF

EAA.1260.1.9:259, L 259p; EAA.1260.1.11:325, L 325p;

KNAB; Rajandi 2011: 154

Teilma¹ [*'teilma*] <'Teilma ~ -sse> Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Kivijärve ms), 1431 *Teyvelmes*, 1474 *Toylomesz*, 1624, 1839 *Teilma*. ⇒25B2 ♦ L. Kettunen on oletanud lähtumist liitvälisest isikunimest, mille teiseks osaks oli *mees*: *mehe*. Kui analüüsida ainult XV saj kirjapanekuid, saaksime nimele võrdluseks tuua isikunimena esinenud *Theuwele*, *Theuwelembe*, *Thwelim* (D.-E. Stoebke). Tõenäoliselt võiks igatahes pidada kohanime lähtumist isikunimest. 1977 liideti Teilmaga ↑Saksamaa küla. – VP

EO: 118; PTK I: 237–238; Rücker; Stoebke 1964: 67

Teilma² [*'teilma*] <'Teilma ~ -sse> Puh – küla Tartu maakonnas Puhja vallas (Ulila ms), 1582 *Thelma*, 1628 *Theomahl*, 1630 *Teidelma*, 1638 *Taydelma*, 1839 *Teilma*. ⇒32A2 ♦ Ajalooline Teilma asus praeguse ↑Rämsi maadel. 1582. a revisjoni kirjades on mainitud teda külana, 1592 mõisana, 1601 ametkonnana. Teilma küla oli tõenäoliselt olemas veel 1860. a-tel, ent XIX saj lõpuks mõisastati ning on hiljem taas tekkinud asunduskülana. *Teidelma* ja *Taydelma* osutavad kohanime Laiuse Teilmast erinevale lähtekujule. Siinse Teilma puhul sobib seletuseks läänemeresoome isikunimi (nt 1375 eestlane *Teyte*, 1392 liivlane *Symon Tayte*). Isikunimele on lisatud liide *-la*

või sõna *maa*. 1977 liideti Teilмага ↑Ulila asundus ja Pulli ehk Kannistiku küla, mis rahvasuus on kandnud nime Pullinukk ehk Kandiküla. Vrd Teilma¹. – EE Almquist 1917–1922: 316; BHO: 593; EO: 118; LGU: I, 255; PA I: 49; Rev 1624/27 DL: 141, 144; Rev 1638 I: 111, 112; Rücker

Telise <-le> = **Tällnäs** [ˈtälnes] <-i> Noa – küla Lääne maakonnas Noarootsi vallas, 1798 *Tolnas Spitze* (neem), 1844 *Tolnas*, 1871 *Tellnees*. ⇒9B3 ♦ Küla on moodustatud 2009 ja nimetatud neeme järgi. Rootsikeelse nime järelsona on *näs* 'neem, kannas' ja algusosa *tälle* 'männik, männimets'. *Tälle* on sõna *täll* 'mänd' rootsi murretes esinev vana tuletis. Soomerootslastel on mh saarestikunimed *Tällholm* ja *Tällnäs*. Nime esimene seletaja C. Russwurm nägi algusosas seevastu rootsi sõna *täl*n, *töl'n* 'võrguliin'. Mh Ruhnu hülgekütid ja kalurid kuivatavad ja paikasid oma võrke sel neemel teel põhjavetesse. Vrd Telved. – MB

EKMS: I, 824; Lagman 1964: 17, 45–47, 58–59, 109; Mellin; Russwurm 1855: I, 121, II, 29; Schmidt 1844; Schmidt 1871; SOL: 332; Zilliacus 1989: 44, 107

Tellaste <-sse>, koh *Telläste* <-he ~ Tellässihe> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1684 *Tälesen Kersten*, 1688 *Telssen Kersten*, 1782 *Tellasse*. ⇒45B2 ♦ 1684. a kaardil kahe poolemehega hajatalul, hilisemal külal näib olevat suhteliselt vana *ste*-kollektiivliidet sisaldav nimi. Algusosist *tell* on võrreldud saksa isikunimega *Tell(e)*. Kui Tellaste nime võiks pidada nooremaks, XVI–XVII saj tekkinuks, sobivad võrdluseks ka vene perekonnanimed *Телячев*, *Теляшов* ja *Телешев*. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2:48, L 46p; Kjuršunova 2010: 531; Roslavlev 1976: lisa 6; SK I: 423; Tupikov 2004: 780; Unbegaun 1995: 147

Telliste <-sse>, koh aj *Teliste* Hlj – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Kihlevere ms), 1453 *Teilintirpke* (küla), 1487 *Teyles*, *Teylis*, *Teils* (küla), 1525 *Teyles* (mõis), 1653 *Teils*, *Teilss* (mõis), 1796 *Tellist* (karjamõis, küla). ⇒SA3 ♦ Telliste küla on esmakordselt nimetatud 1453 kujul *Teilintirpke*, st Telliste-Tirbiku. Nime teine pool tähistas R. Tammiku arvates Kadrinast Haljala kihelkonda üle kasvanud Tirbiku küla osa, millest tekkis iseseisev Telliste küla. Telliste mõis asutati ajavahemikus 1487–1525, kuuludes vahepeal Sauste mõisale, seejärel taas Kihleverele. 1920. a-tel jäid Telliste talud Kihlevere mõisast moodustatud Kihlevere asundusse. Telliste karjamõisast tekkis aga Telliste asundus, hilisemates nimestikes küla, mis koos Kihlevere asundusega liideti 1977 Kihlevere külaks. Telliste nimi tuleb nii M. J. Eiseni kui ka L. Kettuneni järgi keskaegsest germaani isikunimest *Tell(i)*, *Till(i)*, millest on pärit ka Suure Tõllu nimi. – MA

Bfl: I, 215, II, 669; Eisen 1927: 12, 14; EVK; EO: 292; Genealogisches Handbuch: I, 108; KN; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 107; Tammik 2005: 100, 113

Telved Khk – saared Saare maakonnas Kihelkonna vallas, 1794 *Telwe Maa*, *Telwe Maa Kuiv Rahho*, 1798 *Tolw*. ⇒49B4 ♦ Kolm saart Kiirassaare lahes: Kuivarahu, Telvema ja Vaherahu. Saarekeste nimi on tähenduselt ebaselge. Eesti keele rannikumurdest on võimalik võrdluseks tuua sõna *telid* ehk *tellid* '(väiksemad) üksikult ujuvad jäätükid (1–20 m suurused), jääpuru meres'. Vrd sm *telu* 'õhuke jää maas, teele moodustunud libe jää', 'piklik soomätas või -saar', *tel* 'sulanud

maa sees olev jää, talvete jäätunud põhi, rannal olev jääkuhi, jääpank, rahn, ühtne põllu-, heinamaa- või metsariba jne'. Soome nimistust on registreeritud paadiranna nimi *Telväs* (*Televäs*) ja lahenimi *Telväanlahti*. Oletatavasti on Saaremaal esinenud **tel*i : **tel*ve (nagu *järi* : *järve* ja *tali* : *talve*). Teine võimalus on analüüsida nime liitnime *Tel+ve*, kus algusosa aluseks oleks sama *tel*i ja järelosa aluseks *-pe* või *-be* < *pää*, milles *p* oleks asendunud *v*-ga. – MK

EKMS: I, 824; NA; SK I: 424; SKES: V, 1261–1262

Tempa [ˈtempa] < Tempa ~ -sse> Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1609 *Temppa Jacob*, 1688 *Tempaby* (küla). ⇒48C2 ♦ 1977–1997 oli Hellamaa osa. Juba P. Ariste on esitanud nimevasteiks sõnad *tee* ja *pää*, st lähtevorm oleks **Teenpää*. Samal seisukohal on teisedki uurijad. – MK

EAN; HK: 248; KNAB

Tepelvälja [ˈtepel_välja] <-le>, koh ka *ˈTeppe_l_välja* Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Sagadi ms), 1739 *Teppevälja Michel*, 1835, 1871 *Teppevälja* (talud), 1897 *Тепелвяля* (küla 6 taluga), 1922 *Tepelvälja*. ⇒SA2 ♦ Küla on ENE järgi rajatud Sagadi küla alemaadele (1543 *Allewomes*). E. Tarvel leiab aga, et see „heinamaa koos põllutükiga“ võis paikneda ka mujal, mitte tingimata Tepelvälja küla all. Hiljem seda nime – mis võiks olla **alevõhmas* 'metsapõllulapike' – ei esine. 1699. a kaardil on u praeguse Tepelvälja kohal märgitud kolm *Selli* talu (*Selli hemman eller Torp under Saggad*). Tepelvälja sai alguse väikest metsa tehtud põllulapist, kasvades Sagadi küla hajataludest omaette külaks XIX saj II poolel. Tepelvälja nimi tuleb Tarveli järgi isikunimest *Tepan*, *Tepe* (< *Stefan*) + *väli* 'põld'. 1739 on lisaks Tepelvälja hajatalule märgitud vaba soomlane Esko, *Sameli Esko*, 1744 vabadik *Esko Maddi*. Sellest 1719. a Eestisse ja u 1734. a Sagadisse tulnud Eskost on E. Tarveli oletusel nime saanud Esku [ˈesku] hajatalu, mis on küllap tema asutatud. Esku kabeli rajas Sagadi mõisnik Pihlaspea kabeli asemele 1845, saades nii kirikliku keskuse ja surnuaia vaid Sagadi rahvale Sagadi mõisakeskuse juurde. Endine Esku küla (1897 *Эско* nelja taluga) on praegu Tepelvälja lääneosa. – MA

EAA.1.2.C-IV-121; EAA.1324.1.584, L 1; ENE: VII, 542; ERA.T-6.3.564, L 1; KNAB; Schmidt 1871; Tarvel 1983: 102–103, 211–212

Tepia <-le ~ -sse>, koh ka *Tepiä* <-he ~ Tepijilö> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Koolina nulk), 1866–1867 *Заръчые*, u 1920 *Tepia*, 1922 *Tepija*, 1928 *Tepja*, vn *Заречье*. ⇒45C2 ♦ 1977–1997 oli Serga küla osa. Kohanimi pärineb arvatavasti seto eesnimest *Tepo*, *Teppo*, mis tuleneb vene isikunimest *Степан* (< kreeka *Στέφανος/Stephanos* 'vanik'). Vene nimi *Заречье* on tõlkes 'jõe- või ojatagune'. Ajalooline Tepia küla asus praegusest u 2,5 km lääneedelas, selle kirjapanekud algavad XVII saj-st (1627 *Денисово*, 1882 *Денисково* (*Гурвицо*)). Too küla kuulus Pankjavitsa valda Koolina kogukonda ning nülka. 1882 oli küla (siis kaks talu) arvatud Saalessa (*Залесье*) kogudusse, 1885 Taeluva omasse. Eesti nime on mainitud 1885 (*Hurowitsi*), J. Hurdal on see 1904 (*Tepja*, *Денисково*) esitatud seto külade hulgas. 1920. a-tel oli tegemist vaid taluga; praegu on seal Ulaskova küla Kruusi, Paloka ja Kopli talu (2007). Mehenimi *Денис* on kreeka päritoluga (< *Διώνσος/Dionysos*). Kolmas nimekuju (*Гурвицо*, *Hurowitsi*)

võiks tuleneda linnunimetusest *kurvits*. Vrd Kurvitsa², Tebäne. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 18; Eesti PK 20; Eesti TK 42; EKSS; Hurt 1904: XXI; Ivanov 1841: 193; KN; KNAB; RL 1922; SeK: 159; Setumaa 1928: 277; Truusmann 1890: 55; Truusmann 1897a: 46; Vasilev 1882: 80

Terepi <-le>, rahvak ka *Terepi*, *nukk*, rahvak varem ka *Ülelüüsi* Võn – küla Põlva maakonnas Mooste vallas (Rasina ms), 1922 *Terepi*, 1925 *Terepinurk*, *Ülelüüsi küla*. ⇒33C3 ♦ Rahvatraditsiooni kohaselt rajasid küla u 100 aastat tagasi, st u XIX saj keskel, Sikuta küla elanikud. J. Simmu järgi olid nad väljarändajad, L. ja I. Rootsmäe teatel Sikuta küla siis lammutati. Terepi nime seletavad Simm ja Rootsmäed vene sõnaga *тепел*, mis V. Dali sõnaraamatu järgi märgib võsast puhastatud kohta. Ülelüüsi (Ülelüüsi) külaks kutsuti Terepit seepärast, et ta asetses Rasina poolt vaadatuna teisel pool veskitammi. Sikuta küla, mis asus Rasina mõisast edelas hilisema Rasina asunduse kohal, on rahvapärastel kutsutud peamiselt Sikti, harvem ka Sikuti või Sitki külaks (1730 *Sikkuti Kül*, 1744 ja 1767 *Sikkota*, 1805 *Sikkuta*). See olnud rahvapärimuse järgi juba enne Rasina mõisa asutamist suur ja rikas küla, lõhuti mõisa poolt 1860.–1870. a-tel. Nime tuletab Simm tegijanimest *sikutaja* (nagu Kokuta). Esmamainigus ja rahvapärastel kujudel on siiski lõpus -i. 1744 ja 1758 on küla korduvalt nimetatud Rasina külaks (1744 *Dorff Rasin oder Sickotaküllä*), tõenäoliselt on tegemist Väike-Rasina külaga (*Klein Rasin*), hilisema Ülekülaga. 1977 liideti Terepiga Nisumäe (1970), mis rajati karjamõisana XX saj algul, ja Üleküla (varem Ülejõe, 1796 *Üllejõe*). Vrd Täriveri. – MJ KNAB; Mellin; Rootsmäe 2016: 662–663, 668; Simm 1972: 291; Simm 1973: 107, 116–117, 134, lisa 185–186; Tartumaa 1925: 476

Terikeste <-sse>, koh *Teriketsi* ~ *Tiriketsi* ~ *Terikeitsi* Võn – küla Tartu maakonnas Võnnu vallas (Kurista ms), 1536 *Terrikas*, 1582 *Terykiec*, 1588 *Terykiecz*, 1627 *Terekatz*, 1638 *Terrikest Kjölla*, 1714 *Terriketsist* (seestütlev). ⇒33B2 ♦ J. Simm juhib tähelepanu sellele, et varasemad kohanime kirjapanekud näitavad kahe-sugust tarvitust: Teriketsi ja Terikeste. *ts(e)*-lõppu tuleks tema järgi vaadelda kui *ne*-lõpuliste sõnade ainsuse omastava üht varianti (nt *karjane* : *karjase* ~ *karjatse*), mille on mõnikord välja tõrjunud -*tsi*. Sakslased panid ka *ste*-lõpulisel nimesid sageli kirja *tz*-ga. *ste*-liite puhul on tegemist mitmuse omastavaga, ainsuse nimetav oleks **terikene*. Sellist sõna pole fikseeritud, kuid võib-olla on tegemist isikunimega, nagu selle liite puhul sageli ette tuleb. Terikeste küla kirdeosa kutsutakse Ondova külaks. **Edimält ol 'le Terikeste külän üt 's tõrdutegija elänü sääl mõsan ja siss peräst om joba tõisi inemesi ka elämä lännü. Ja siss ku na joba mõisan teol nakassiva käümä, siss om joba nakanuva üttema, et kelva terakese oleva ollu, ain ja kahru kaar segämine, om selle küläl siss Terikeste või Terakese külä jäänu, nüit om ta muutunu – Terikeste külä. (1951) – MJ*

BHO: 591; KN: 1951; Rootsmäe 2016: 326, 352–353; Simm 1972: 290; Simm 1973: 117, lisa 205–206; Simm 1977: 121

Tessova [*'tes's'ova*] <-sse>, koh ka *'Tees's'ova* <-he> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), ? 1536 *Стешово*, ? 1585 *Стешово*, 1652 *Стешово*, u 1790 *Стъшова*, u 1866 *Тямова*, 1904 *Тессова*, *Стешово*, u 1920 *Tessova*, 1928 *Tee-*

sova, 1938 *Тямово*, 1948 *Тесово*. ⇒45C1 ♦ Kuni 1585 kuulus küla Pihkva tuhatnik Fjodor Solovtsovile, hiljem Petseri kloostrile. 1788 allus küla Taeluva kogudusele, 1882 kuulus Ulanuva (*Уланово*) kogukonda ja Petseri kogudusse. 1977–1997 oli Helbi küla osa. Kohanime päritolu on ebaselge, vrd vn *стесать* 'maha kantima, maha viilima', eesti *tesseldama* 'tesliga, sirge teraga ristkirvega siledaks tahuma'. Pihkvamaal on Stešovo (*Стешово*) küla. – AK

Academic; Eesti TK 42; Hurt 1904: XVIII; Maslennikova 1955: 125; NL TK 25; PGM 1785–1792; RKKK; SeK: 159; Setumaa 1928: 277; Truusmann 1890: 58; Truusmann 1897a: 43; Truusmann 1897b: 72; Vasilev 1882: 304; Vene TK 126; VMS

Teterüvä <-rүvvä ~ -sse>, koh ka *Teterövä* <-rövvä> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Koolina nulk), ? 1652 *Татаринова*, 1882 *Тетерино*, *Варкулево* (puustus), u 1920 *Tetereva*, 1923 *Tetereva* (tal), 1939 *Тетерево*, 1943 *Teterevo* (puustus), 1986 *Тетерова*, 1997 *Teterüvä*. ⇒45C2 ♦ XIX–XX saj esineb nii küla, puustuse kui ka talu(de)na. Kohanimi tuleneb ehk linnunimetusest *teder*, nagu näitab ka 1938. aasta talunimi Tedremäe. Kui nagu 1652. a kirjapanek peaks olema samastatav, võib kohanime lähteks olla perekonnanimi Tatarinov (*Татаринов*), mis omakorda tuleneb sõnast *татарин* 'tatarlane'. Petserimaal Laura vallas on kaks Tetereva küla, Petseri vallas oli Teterkina puustus. Paralleelnime *Варкулево* päritolu on ilmselt sama kui Vaarkali nimel. Vrd Tedre, Vaarkali³. – AK

Academic; Eesti PK 20; Eesti SK 10; Eesti TK 42; Eesti TK 50; KNAB; NL TK 25; RKKK; SeK: 161; Truusmann 1897a: 45; Truusmann 1897b: 77; Vaba 2014: 916; Vasilev 1882: 316; ÜAN

Tialasõ [*'tialasõ*] <-sse>, kirjak varem ka *Tealase Rõu* – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms), 1796 *Tealasse Juhhan*, 1909 *Tealase*. ⇒44C3 ♦ Tialasõ oli 1977–1997 Haki küla osa. XVIII saj tekkinud talurühm ja küla on nime saanud talupoja lisanimest, mis tähendab tihast. *Tialanõ*, *tianõ*, *tigalanõ* ja *tiganik* on Lõuna-Eesti talu- ja isikunimesed küllalt sageli korduvalt osised. Tialasõ kõrval paikneb Haki küla. Vrd Tiasõ. – ES

BAL: 696; EAA.1268.1.403:445, L 393p

Tiastõ [*'tiastõ*] <'Tiastõ ~ -sse>, koh <'Tiassilõ>, kirjak varem ka *Teaste* Se – küla Võru maakonnas Misso vallas (Pan, Luhamaa nulk), 1872 *Teaste*, 1882 *Синицы*, 1904 *Teastõ*, *Синицы*, u 1920 *Tiastõ*, 1922 *Teaste*. ⇒45B3 ♦ XIX saj kuulus küla Selesova (*Железово*) kogukonda ja Pankjavitsa kogudusse. Küla on arvatavasti oma nime saanud talunimest või talupoja lisanimest, mis tähendab tihast: lõunaestli *tialanõ*, *tianõ*, *tigalanõ* ja *tiganik*. Vene vaste *Синицы* on tõlge (*синица* 'tihane'). Samast tüvest on pärit perekonnanvõi isikunimi Sinitsa (*Синица*). Sinitõ (*Синицы*) esineb kohanimena Pihkvamaal, Sinitõõno (*Синицыно*, sm *Sormula*) Ingerimaal ning Sinitsa (*Синица*) jõe-nimena Tveri kandis. Vrd ka Tigledsä järv (vn *озеро Тиглицы*) ja endine Tiglitsa küla Petserimaal. Vrd Tialasõ, Tiklasõ. – AK

Academic; Eesti TK 42; Hurt 1904: XXIII; Hurt 1904–1907: II, 69; RL 1922; SeK: 161; Truusmann 1897b: 68; Vasilev 1882: 290; VES; VMS

Tidriku <-le>, koh ka *'Tiidriku* ~ *'Tiidrigi* Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Selja ms), 1897

Tumpuku. ⇒6B2 ♦ Kaartidele ilmub Selja mõisatööliste ja vabadike küla alles XIX saj lõpus. 1977–1997 kuulus põhiliselt Toolse, osalt Karepa küla koosseisu. Nimi tuleb isikunimest *Tiidrik* (< sks *Dietrich*, ladina *Theodericus*). *Tidriku* küla piiresse jääb põhjas endine Eeriku ehk Eerigi küla. – MA

EO: 34; ERA.T-6.3.566, L 2; KN; KNAB

Tiduvere <-`verre ~ -sse>, koh aj *Tidubre Vig* – küla Rapla maakonnas Vigala vallas (Vana-Vigala ms), 1696 *Tidoferske quarn landet* (veskile kuulunud maa), 1744 *Tiddowerre Jaen* (talupoeg), 1795 *Reokulla oder Tidufer*, 1798 *Tiddawer*, u 1900 *Tudofoepe* (küla). ⇒21A2 ♦ Küla asub Vigala jõe ääres. 1726. a revisjonis on külanimeks *Reoküll*, mille all on kolm hiljem Tiduveres olnud talu. Veel 1782 on mainitud üksnes *Reokulla*. Tiduvere lähtevormina on M. Veske ja L. Kettunen näinud **Tiiduvere* (-pere?). Tuleks siiski arvesse võtta, et XVI saj on Vigala khk-s olnud valdusi Karsten Tidtferil (kirjutatud ka *Tittefer*), kelle nimega võib Tiduvere samuti seostuda. Vrd Reo. – MK

EAA.1.2.C-IV-279; EAA.3.1.480:128, L 123;

EAA.1864.2.IV-8:4, L 4p; EAA.1864.2.V-61:5, L 5; EO: 316; KN; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 70; Weske 1877b: 22

Tigase <-sse>, rahvak ka *Tigase_`nukk* Võn – küla Tartu maakonnas Mäksa vallas (Mäksa ms), 1937 *Tigase*. ⇒33B2 ♦ J. Simmu järgi on Tigase Aru koolimaja ümbruses olevate majapidamiste uuem nimi. L. ja I. Rootsmäe järgi oli kandimeeste külanäe olemas juba hiljemalt 1830.–1840. a-tel, ehkki mõne talu jga võib tagasi ulatuda isegi XVIII saj-sse. Kuulus vanasti Tamme (Tammevaldma) küla alla (Tigase-nukk). Nimi lähtub ilmselt isikunimest. Tigasega liideti 1977 Aruküla (varem Aru asundus, nimetatud Aru karjamõisa järgi, mis oli olemas juba XIX saj II veerandil) ja Kägari küla (1627 *Haeggara kull*, 1796 *Käggera*). Viimase rööpnimi XVIII saj oli **Metsaküla* (1601 *Metzakulla*). XIX saj arvati Kägari küla alla ka Telliskivi (↑Kaarlimõisa). – MJ

KNAB; Rootsmäe 2016: 157, 163–164, 176; Simm 1973: 117; Simm 1977: 115–116

Tiharu <Tiharu ~ -sse> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1690. a-tel *Tiharra Peet*, 1726 *The Arro Andres*, 1782 *Tiharo*. ⇒47B3 ♦ Tiharu küla näib olevat 1930. a-te lõpuks liidetud naaberküladega, peamiselt Kiduspega; omaette külaks sai uuesti 1997. Nime lähtekohaks on ilmselt *tee + haru*, nagu on oletanud L. Tiik. P. Ariste variant *tihu* 'tihnik' ei tule siin kõne alla. – MK

HK: 248–249; KNAB

Tiheda <-le>, rahvak ka *Vene_küla* Trm – küla Jõgeva maakonnas Kasepää vallas (Vaiatu ms), vn *Túxomka*, 1624 *Tiehetä*, 1657 *Tihit*, 1839 *Tihheda*. ⇒26A1 ♦ Vene asustusega küla. 1977–1998 kuulus Raja aleviku alla. Kuigi eestikeelse nime võib seostada sõnaga *tihē* : *tiheda*, pole välistatud, et see on venekeelse nime Tihhotka rahvaetümoloogiline mugand. 1601. a revisjonis on loetletud kõrvuti *Mustwett*, *Dehuta* (mõnes tõlgenduses *Kichuta* või *Tichuta*), *Kassepe* (või *Kassupe*), *Omatto*. Seejuures *Dehuta* ja *Tichuta* saaks samastada Tihedaga, *Kichuta* aga hoopis Kükitaaga. – PP

BHO: 595; EO: 12; PTK I: 238–239; Rev 1601: 165; Rev 1624/27 DL: 176

Tihemetsa [*tihē_metsa*] <-`metsa> Saa – alevik Pärnu maakonnas Saarde vallas (Volvveti ms). ⇒36A1 ♦ Tihemetsa nimi pandi alevikule ametlikult 1977, varem oli see Asuvere küla (u 1939. a-st) ja veel varem Voltveti asundus. ↑Voltveti mõisa (skis *Tignitz*) kohta on teateid a-st 1563, see rajati varasema küla (1560 *Ticonas*) asemele. Tihemetsa nime soovitas Kohanimede Nõukogu sept-s 1938, lähtudes vana külanime oletatavast kujust **Tihēkönnu*. 1939–1950 oli Tihemetsa vallanimi, hiljem hakkas tähistama asulat. Tihemetsaga on 1977 liidetud Allikukivi (1939 ja 1970 *Alliku*) küla, nimetatud XIX saj keskel asutatud kalevivabriku (skis *Quellenstein*) järgi, ja osa ↑Punapargi külast. Allikukivist lõunas oli 1930. a-tel Vanamõisa küla (1797 *Wañamois*). – MK

BHO: 594–595; EAN; ENE-EE: IX, 416; ERA.14.2.442; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB; Mellin

Tihu järved Käi – järved Hiiu maakonnas Käina vallas, 1798 *Mõñama Jerwed*. ⇒47C3 ♦ Tihu järvi on soises maastikus kolm: Tihu järv ehk Suurjärv ehk Männamaa järv, Tihu Keskmine järv ja Tihu Kolmas järv ehk Väikejärv. Järved on tekkinud kunagisest suuremast veekogust. Läheduses on Tihu talu (1816 *Ianeko Peter jetzt Tihho Peter*). Sõnal *tihu* on mitu sobivat tähendust: 'tihnik', 'kidur, tihē (vili)', 'väike ja vintske rohi', vrd ka *tihu* 'säask, kihulane'. Vrd Männamaa. – MK

HK: 249; Mellin

Tiido <-le>, koh <-lõ> Kan – küla Põlva maakonnas Valgjärve vallas (Piigaste ms), 1638 *Sodla Tydt von Oesel*, 1722 *Tido Hindo*, *Tido Thomas*, 1839 *Tido*, 1937 *Tiido*. ⇒39C2 ♦ Esmamainingus on nimetatud Piigaste mõisa Suudla (Soodla) külas talu pidavat Tiitu Saaremaalt. Külanimeks hakkas Tiido kujunema siis, kui 1801 Piigaste mõisast eraldati Suudla mõis, kuid Suudla küla tagumine ots jäeti kitsa haruna Piigaste mõisa osaks. Tiido sattus selle maa-ala keskseks talurühmaks. Külanimeks saanud eesnimi *Tiit* on eesti keelde laenatud kahte moodi. Juba saksa keeles tekkinud lühendvorm *Diet* ~ *Tiet* pärineb germaani algnimest *Diether* (*Dietrich*). Laennime aluseks võib olla olnud ka Vana-Rooma *Titus*, vrd vene *Tum*. 1977 liideti Tiido külaga ↑Suudla (Soodla) asundus, mis sisaldas suuremat osa Suudla mõisa maast. Vrd Tiitsa. – ES

BHO: 453; EAA.3724.5.2833, L 1; Eesti TK 50; KNAB; Rajandi 1966: 44, 166; Rev 1638 I: 57; RGADA.274.1.174:500, L 493p; Rücker

Tiidu¹ <'Tiitu ~ -sse> San – küla Valga maakonnas Sangaste vallas (Sangaste ms), 1723 *Tido Ott* (talupoeg), 1796 *Tidori* (karjamõis), 1839 *Tiedo* (karjamõis), u 1900 *Ил. мз. Тиудо*, 1945 *Tiido* (küla). ⇒38C3 ♦ Tiidu on olnud üks Kurevere küla taludest. 1723 on Tiidu talu kõrval nimekirjas Kooba talu maa (*Koba Land*), mis on tühjaks jäänud ja antud kasutada ooberstiproua Budbergile. Tiidu karjamõis tekkis arvatavasti Tiidu ja Kooba talude kohale XVIII saj lõpuks. Karjamõisa kohal on tänapäeval Tiidumäe talu. 1940. a-tel moodustatud Tiidu küla koosnes algul Tiidu karjamõisa ümbruses olnud Sangaste mõisa asundustaludest, 1977 liideti sellega Kurevere küla lõunaosa, vana keskus Kalsa talude ümber koos vana kalmistuga. Nimi on tulnud eesnimest *Tiit*, mis on eesnime *Diet(h)er* või *Dietrich* mugand eesti kee-

- les. Mellini 1796 kirja pandud nimekuju *Tidori* võib olla lühenenud nimest *Tiidu-Jüri* või olla *Dietrichi* mõni vähelevinud mugandus. Vrd Kurevere⁵. – MF ERA.14.2.718 (Valga maavalitsuse ettepanek 5. IV 1939 nr 72-a asunduste nimede muutmiseks); EVK; KNAB; Mellin; Rajandi 2011: 42; RGADA.274.1.174:917, L 912p; Rücker; Vene TK 42
- Tiidu**² <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Rõuge ms), 1684 *Tido Peep*, 1765 *Dorf Tido*. ⇒44C2 ♦ Praeguse Tiidu küla kohal elas 1684. a *Tido Peep* oma perega. Küla oli nimekirjas 1945, hiljem arvati Ööbikuoru küla alla. 1977 liideti Ruuga külaga, taastati omaette külanime 1997. Külanimele aluse pannud lisanimi pärineb eesnimest, nagu teistegi Tiidu või Tiido külade puhul. – ES EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:250, L 244p
- Tiigi** <-le> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Karula ms), 1726 *Tüicke*, 1796 *Tigi*, 1913 *Tiga*. ⇒SA2 ♦ Pärast Põhjasõda tekkinud küla. E. Varepi järgi on küla keskel asunud tiik ja vesiveski, veski on ka Mellini kaardil 1796. Küla ongi nime saanud seal asunud tiigi järgi. – MA EVK; KN; KNAB; Mellin; Tarvel 1983: 105
- Tiilige** <-le>, koh ka *Tiilike* <'Tiilkile> Se – küla Võru maakonnas Misso vallas (Pan, Luhamaa nulk), 1866–1867 *Тиликова*, 1872 *Tiiliste*, 1882 *Тилики*, 1904 *Tiiliste*, *Tiiliga*, *Тюлики*, u 1920 *Tiilike*, 1997 *Tiilige*. ⇒45B3 ♦ Küla kuulus XIX saj Selesova (*Железово*) kogukonda ja Pankjavitsa kogudusse. Kohanime vaste võiks olla murdesõna *tilk*, mis annaks sarnase isiku- või lisanime. Arvatavasti on siiski lähteks isikunimi *Tilik* ~ *Tiilik*, mis tuleneb saksa nimest *Thiele* < *Dietrich*. Vene sõnavara põhjal nime seletada ei õnnestu, *Tilikov* (*Тиликов*) esineb perekonnanimega Valgevenes. Külast 4 km lõunaedelas on ↑Väiko-Tiilige küla. Vrd *Tiilima*, *Tilga*⁴, *Tilleorg*, *Tsilgutaja*. – AK Academic; EAA.298.2.71, L 18; Eesti PK 20; Eesti TK 42; Hurt 1904: XXII; Hurt 1904–1907: II, 408; SeK: 161; Truusmann 1897b: 77; Vasilev 1882: 317; VES
- Tiilima** <-le>, kirjak varem ka *Tiilemaa Var* – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Mõtsu ms), 1795 *Tilama* (hajatalu Mõtsu mõisa all), 1871 *Tilamae* (talud), 1913 *Tilemma* (kaks küla). ⇒20B4 ♦ Külana esineb ka 1922. a rahvaloenduse materjalides, oli varem jagatud kaheks (I ja II). 1977 liideti Kidise ja Mõtsuga, 1997 taastati ametliku külana. Kaheosalise nime algusosa on isikunimi, vrd sks *Thiele*, *Diehl* täisnimest *Dietrich*, järelosa *maa* või *mäe*. – MK Bach 1952: 253; EAA.1864.2.V-64:313, L 312p; KNAB; Schmidt 1871
- Tiirhanna** [⁴*tiir_hanna*] <-hand>, koh ⁴*Tiir_hanna* Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), u 1790 *Погиблова*, 1882 *Погиблово*, 1904 *Tiirhanna*, *Погиблово*, u 1920 *Tiirhana*. ⇒45C2 ♦ XIX saj kuulus küla Ulanuva (*Уланово*) kogukonda ja Taeluva kogudusse. 1977–1997 oli Uusvada küla osa. Nimevasteks sobib *tiir* 'väike veelind; soo' (kagu pool 'juur') või *tiirak* 'kidur juurvili'. Kui lähtuda sõna *tiir* soo tähendusest, millele liituks Võru *hand* : *hanna* 'saba;äär, (järjekorra) lõpp', saaks kohanime tõlgendada kui „sooäärset“. Venekeelne nimevariant *Погиблово* võib pärineda perekonnanimest *Погиблов*, mis A. Šteingolde oletusel võiks lähtuda lisanimest *Погибл* (vanavene *Погыбл* < *погыбнуть* 'hukkuma, hävima'). Kohanimi Pogiblovo (*Погиблово*) oli ja on eriti Pihkva-maal kaunis levinud. Vrd Tiirimetsa. – AK Academic; Eesti TK 42; Hurt 1904: XVIII; PGM 1785–1792; SeK: 161–162; Truusmann 1897b: 55; Vasilev 1882: 232; VES; VMS
- Tiirikoja** [*tiirik_oja*] <-le>, koh ka *Tiirika* Trm – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Lohusuu vallas (Torma-Lohusuu krkms), 1834 *dorf Tirikoia*, 1839 *Tirika*. ⇒26A1 ♦ Liideti 1977 Vilusiga. Nime algusosa on pärit isikunimest Tiidrik (= *Dietrich*) või Tiirik (XVI saj kirjanekus nt *Hanto Dirickßon*), võrdluseks võib tuua ka soome isikunime Tiirikka (sks *Didrik*, *Diedrik*, *Dirck*). – PP PTK I: 239
- Tiirimetsa** [*tiiri_metsa*] <-metsa> Ans – küla Saare maakonnas Salme vallas, mõis, sks *Tirimetz*, 1645 *Tyremetz* (mõis), 1798 *Tirimets*. ⇒52B2 ♦ Tiirimetsa mõis asutati XVI saj keskel, küla paiknes sellest 2 km edelas ja tuleb esmalt esile 1856. a kaardil (*Tirimetz*, u 1900 *Тиримеуф*). Mõisa maale tekkis 1920. a-tel asundus, mis nimetati Uuskülaks (nimestikus 1945). See koos naaberküladega liideti 1977 Tiirimetsaga, kuid on pärast nende taastamist 1997 jäänud Tiirimetsa küla lahustükiks. Nimele võiks võrdluseks tuua sõnad *tiir* : *tiiri* 'merikajakas' ja *tiir* 'soo'. – MK BHO: 596; EAA.3724.5.1999, L 1; KNAB; SK I: 428
- Tiitsa** <-le>, koh *Tiidsa* <-lõ> Har – küla Võru maakonnas Mõniste vallas (Mõniste ms), 1685 *Puusepa Tiedtz*, 1758 *Tietza* (veski), 1797 *Moetsa Tiitsa Jaan, Ado, Henno*, 1798 *Titza* (karjamõis), 1839 *Tietza* (talu), 1923 *Tiitsa* (asundus). ⇒44A4 ♦ Tiitsa ja Tursa on kuulunud vanasse Ihte külla. XVII saj lõpust on sealt teada kolm Tiitsa-nimelist meest, kes rahva jutu järgi olevat Abja mõisast koerte vastu vahetatud. Tiitsa lisanimi ja eesnimi on olnud ümbruskonnas mitmes kohas kasutusel kuni XVIII saj lõpuni. Hiljemalt 1758. a-ks oli Ihte küla lõunaossa, küla põlisest veskikohast ülesvoolu, tekkinud Tiitsa veski. Kuigi selle kandi põlises talukohas elasid siis veel teiste lisanimedega talupojad, kujunes kohanimeks *Mõtsa ja *Mõts-Tiitsa (1805 *Mõt Tietz Ado*). XVIII saj lõpus rajati Tiitsa karjamõis, Mõts-Tiitsa väikeküla taludest säilisid Ura ja ümber asustatud Silla ehk Korva. Tiitsa nime kandvat talu tänapäeval alles ei ole. XIX saj lõpus tehti Tiitsa karjamõisasse võimas vesiveski ja koha saksakeelseks nimeks pandi *Mühlheim*. Tiitsa nime aluseks on alam-saksa mehenimi *Dietz*, mis on mugandus nimest *Dietrich* (< *Theoderich*). Tiitsaga on 1977 liidetud Puudistõ (Puudiste) küla. Vrd Tiitsuotsa, Tursa. – MF EAA.308.2.168:5, L 4p; EAA.567.3.169:2, L 1p; EAA.567.2.581:5, L 4p; EAA.567.3.168:17, 32, 33, L 14p, 30p, 31p; EAA.1295.1.214:107–108, L 106p–107p; EAA.3724.4.1901, L 1; EAA.2072.9.625, L 1; Mellin; Rajandi 1966: 165; Rücker; ÜAN
- Tiitsuotsa** [*tiitsu_otsa*] <-otsa ~ -sse ~ -le> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Karja ms), 1922 *Tiitsuotsa* (küla). ⇒50B2 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Pamma osa. Nimi on lähtunud talunimest (1731 *Ustallo Thietz*, 1811 *Titzo Iürri*), mis külanimeks on saanud ilmselt külaosa nime vahendusel. Nime algusosa põhineb eesnimel *Tiits*, järelosa on *ots* : *otsa*. – MK EAN; KNAB; SK I: 428
- Tika** <-le>, koh <-lõ> Vas – küla Võru maakonnas Misso vallas (Vastseliina ms), 1782 *Tika Andre*, 1820 *Tikka*

(küla). ⇒45B3 ♦ Tika oli 1977–1997 Möldre küla osa. XVII saj lõpus veel asustatama maal oli 1782. a juba mitu sama lisanimega peremeest. Pole teada, kas külanime pärineb talupoja lisanimest või oli enne olemas mets nimega Tikakund. Sõna *tikk* : *tika* 'rähn' võru keeles võiks otsest kasutust leida metsanimes ja on küllalt ootuspärane ka talupoja lisanimena nagu muudki linnunimetused. Ka Soomes tavalisi perekonnanimesid *Tikka*, *Tikkanen* jm peetakse peamiselt linnunimetusest tekkinuks, kuigi esineb ka isikunimedest ümberkujundamise näiteid. Kui 1782. a mainingut võiks pidada **Tiika* häälduse kajastuseks, võiks seda võrrelda sm perekonnanimega *Tiikkainen*, mille lähteks arvatakse eesnimi *Tihhon* (kreeka *Τυχών/Tychon*, klassikaline hääldus [*tikhon*]). Võrumaal on levinum siiski *Tihhoni h*-line vaste, nt *Tihunga* talu (Räp). – ES

EAA.1865.2.141/2:10, L 10; EAA.1721.1.223:170, L 319; Sukunimet 1992: 615–618; VES: *tikk*

Tiklasõ [*'tiklasõ*] <-le>, koh <'Tiklasilõ> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Pet, Koolina nulk), 1585–1587 *п.с. Тыклово* (puustus), 1866–1867 *Тыклина*, 1882 *Тиклицы и Тыклицы* (küla Pet), *Тиклова Гора* (otreez Pet), *Тиколово* (otreez Pan), *Тиклицы (Лантево)* (puustus Pan), u 1900 *Тыклицца*, 1904 *Tiklasõ*, *Тыглицы*, u 1920 *Tiklase*, 1922 *Tiklitsa*, 1923 *Tiklitsa* (küla), *Töklitsa* (talud), 1928 *Tiglase*, 1937 *Tiklatsi*, 1938 *Tikliste*, 1965 *Tiklasõ*. ⇒45C2 ♦ XIX saj kuulus Petseri valla küla ja otreez Ulanuva (*Уланово*) kogukonda ja Taeluva kogudusse, samanimeline puustus ja otreez aga Pankjavitsa valda. 1977–1997 oli Palo küla osa. Kohanime aluseks võib olla Võru- ja Setomaa tuntud sõnad *tikl* 'lind' (Har), *tigalanõ* 'tihane' või *tiklõma* 'mune koksima' (Se, Lut). Nime lähteks võib veel olla võru linnunimetus *tikk* 'rähn' (vrd sm isikunimi *Tikka*). Ehk on seegi külanimi seotud linnunimetusega (*tigalanõ*, *tikk*)? Vene perekonnanimi Töklin (*Тыклин*), mis võib samuti aluseks olla, pärineb kas tegusõnast *тыкать* 'müksama, toksama' või sõnast *тыква* 'kõrvits'. Vrd Tiastõ, Tika. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 18; Eesti TK 42; Eesti TK 50; Hurt 1904: XVII, XXX; KN; Markus 1937; Pskov 1585–1587: 314; RL 1922; SeK: 162; Setumaa 1928: 277; Truusmann 1897b: 77; Vasilev 1882: 318; VMS; ÜAN

Tiksoja [*'tiksoja*] <-le> Nõo, TMr – paik (küla) Tartu maakonnas Tähtvere vallas (Tähtvere ms, Vorbuse ms), 1839 *Tikso* (talu). ⇒32C1 ♦ Tähtvere ja Vorbuse mõisa piirilal tekkinud hiline asula. 1920. a-tel oli seal rühm maju (asum). Pärast Teist maailmasõda rajati Tartu metsamajandi Tiksoja metsapunkt ja metsatöötlemiskeskus, ka töötajate elamud jm. U 1960. a-teni oli Tiksoja raudteepeatas (hilisem Vorbuse), mis võis soodustada nime levikut. Ametlikult oli Tiksoja pikka aega Kandiküla osa, al 1977 kuulub Tähtvere piiridesse. Tiksoja nimi pärineb talunimest, mis on oletatavasti seotud kunagise peremehe lisanimega. Tikso on Nõo khk piires lisanimena tuntud juba 1721 (*Tixo Jurri*, *Tixo Matt*). Esialgne tähendus jääb ebaselgeks, sest *tiks* võib tähistada mitut erinevat mõistet: tiksumist, tibu, viinapitsi jm. – EE

Eesti TK 50; Kirt 1988: 25–26; RGADA.274.1.172:156, 157, L 156, 157; Rucker; VMS: II, 508; ÜAN

Tikuti <-le> Har – paik Võru maakonnas Mõniste vallas Peebu külas (Mõniste ms), 1907 *Tikkuti* (talu),

1952 *Tukymu* (talu). ⇒44A4 ♦ Tikuti on teeristi koht ja seega tähtis orientiir. Tikuti talu on rajatud ilmselt Peebu, Lambasuu jt taludega samal ajal. Naabertalude rühm Kasa on palju vanem. Lisanimi või talunimi võib olla kaasa toodud Taheva mõisast, kus hiljemalt 1826 oli olemas Tikuti talu. Nimi seostub linnunimetusega *tikutaja*. – MF

EAA.2072.9.625, L 1; EAA.1295.1.754:110, L 107; NL TK 25

Tila [*tila*, *til'a*] <-le>, kirjak varem ka *Tilla* TMr – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Raadi ms), sks *Tilla* (karjamõis), u 1900 *Тилу* (karjamõis). ⇒32C1 ♦ Tila on 1920. a-te alguse maareformi käigus moodustatud asundus (1930. a-test küla) samanimelisest karjamõisast, mille kohta on teateid XX saj algusest. Karjamõisa keskus jääb tänapäeval Vahi aleviku piiridesse. Karjamõisa nimi tuleneb talunimest, mis pärineb sõnast *tila* 'valamistoru; kella kõra' ja käibis varem talupoja lisanimena (1721/1686 *Auf Tilla Andres Land*; 1858 *Tilla*). 1977 liideti Tilaga Kerka-küla (ka Kirbu) ja ↑Muri. Varem on praeguse Tila piirides küladena vaadeldud Joorra, Korova ja Taidla. Kaks esimest neist seonduvad karjamõisatega (vastavalt sks *Joorra* ja *Korrowa*). Taidla on põline küla, XVI saj oli ta kahes osas (1558 *klenne Taidell* 'väike Taidla' ja *gross Taidell* 'suur Taidla'). Tila piirides asub ka Kangru karjamõis (sks *Kangro*). Joorra ja Taidla hävisid Raadi lennuvälja laiendamise tõttu 1950.–1960. a-tel, Korovale Koidu tänava kandis on hilisemal ajal tekkinud uus hoonestus. – EE

EAA.1865.2.126/1:13, L 12p; EM: 97; EVK; KNAB; Mellin; Pullat 1980: 43; RGADA.274.1.239/5:106, L 599; Uuet 2002: 112; Vene TK 42

Tilga¹ <-le> Emm – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1576 *Tilke Simon*, 1590 *Simon Tilkenena*, 1610 *Tilckma*, 1798 *Tilge* (talu), 1844 *Tilga* (küla). ⇒48A4 ♦ 1977–1997 oli Prassi küla osa. L. Tiik on esitanud külanime vasteks pilkenime *tilknina* ja germaani isikunime *Tyliken*. L. Kettunen peab külanime küsimärgiliselt isikunimeks: *Tillika* <**Tillikan*. Juba saksa keeles oli isikunimest arenenud ka lühinimi *Tilke*. Kohanime kirjapanekuid jälgides tuleks silmas pidada, et esimese mainingu ajal oli Emmaste talu tühi, edaspidi asendus isikunimelise lähtekohaga talunimi tõenäoliselt talunimest tuletatud loodusnimega, mis asustuse piisides lühenes taas tüüpiliseks isikunimeliseks talunimeks ja sellest külanimeks. – MK

EAN; HK: 251; KNAB; Schmidt 1844

Tilga² <-le ~ -sse> Rõn – küla Tartu maakonnas Rõngu vallas (Väike-Rõngu ms), u 1866 *Тильга* (talu). ⇒38C1 ♦ Tilga küla on nime saanud endise Tilga kooli (asutatud 1872) ja õigeusu kiriku (1868) järgi, mis asus Tartu–Valga tee ääres. Varem oli seal olnud ka karjamõis. Külanimena kasutusel 1930. a-test. Varem asus Tilga kohal *Meemaste küla (1796 *Mamast*, 1839 *Memaste*). Tilgaga liideti 1977 Väike-Rõngu asundus ja osa Hiugemäe külast. Väike-Rõngu asundus sai oma nime riigimõisalt, mis eraldus 1759 Suure-Rõngust. Vrd Rõngu¹, Tilga¹. – MKu

EM; ENE-EE: IX, 429; KNAB; Mellin; Rõngu külad;

Rucker; Vene TK 126

Tilga³ <-le>, koh ka *Tilga_küla* Krj – paik (küla) Saare maakonnas Leisi vallas (Aru ms, Metsküla ms), 1645 *Tilka Hanß*, 1782 *Tilga Jack*. ⇒50B2 ♦ Liideti 1977

Metsküla, varasem nimi ka *Metsküla III*. Külanimena esineb 1922. a rahvaloenduse materjalides. Nimi pärineb talunimest. Vrd Tilga¹. – MK

KNAB; SK I: 429

Tilga⁴ <-le>, koh <-lõ ~ `Tilka> Vas – paik (küla) Võru maakonnas Lasva vallas (Loosi ms), 1627 *Tilcka Jack*, 1638 *Tilka Jaek*, 1684 *Tilka*, 1820 *Tilga* (küla). ⇒45A2 ♦ Kunagise *Valgõpalo küla (1638 *Walgpalla*) Tilga talurühm kujunes varakult suureks (1688 kolm talu kokku kuue poolemehega), olles omakorda emakülaks Andsumäe, Tohkri ja Utika külale. 1977. a-st on Tilga küla liidetud Andsumäe küla alla. Nime päritolu on sama mis teistel inimese lisanimest saadud Tilga nimedel. Alamsaksapärane eesnimi *Tiilik* ~ *Tilk* esineb piirkonnas XVI saj (1561 Haanjas *Тилькъ Изаловъ сынъ*, 1588 Kisõjärve kandis *Marth Pietrikow Thilik*, *Valgõpalos *Thylk Lar*). Vrd Tiilige, Tilga¹. – ES

EAA.308.6.316:64, L 57p; EAA.1271.1.225:86, L 1093;

PA I: 30, 34; Rev 1624/27 DL: 77; Rev 1638 I: 163;

Truusmann 1897a: 40

Tilgu <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Vastse-Nursi ms), 1638 *Tilka Hinn*, 1684 *Tilcka Hinn*, *Kubbias Hans*, 1688 *Tillcko Hinn*, 1765 *Dorf Tilgo*. ⇒44C2 ♦ Tilgu oli 1977–1997 Mustahamba küla osa. 1638. a mainitud peremees võib olla elanud ka mõnes teises kohas. Veel varasemas 1588. a Poola revisjonis esineb tollase Rõuge mõisa alal isanimi *Tilkow*. Tilgu nimi pärineb talupoja lisanimest, see aga omakorda eesnimest **Tilk* ~ **Tiilik* (alamaksa *Tilcke*). Võrumaal leidub veel mitmeid Tilgo ja Tilgu talusid. Vrd Tilga. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:275, L 269p; PA

I: 37; Rev 1638 I: 198; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/36:632, L 633p; Saar 2008: 132

Tilla <-le> Hls – küla Viljandi maakonnas Halliste vallas (Uue-Kariste ms), 1868 *Tilla* (talu). ⇒30A3 ♦ Külana mainitud 1970. Nimi pärineb talunimest, Uue-Karistes oli juba 1806 talupoeg *Tella Christ*, kelle lisanimest võis talunimi kujunenud olla. Siiski pole see samastus päris kindel, vrd Tõlla. Tillaga liideti 1977 Hundimaa (1922 *Undimäe*, 1970 *Undi*), küla olevat alguse saanud soldatplatsidest (u 1900 kaardil *Солдат. дома*), nime aluseks võis olla loodusnimi. Samuti liideti Tuhalaane küla, mis oli nimetatud talu ja metsavahikoha järgi (u 1900 *Тухаланы*). – MK

EAA.567.2.872:3, L 2p; KN; KNAB; Vene TK 42

Tilleorg [*tille_`org*] Kan, Plv – org Põlva maakonnas Kanepi, Kõlleste ja Põlva vallas, 1627 *Tille Luelle*, 1684 *Tille Kroug*, 1723 *Tilli*, 1839 *Tilli* (kõrts), 1909 *Tilliorg*. ⇒39C2 ♦ XVII saj, kui Tartu–Kirumpää–Vastseliina maantee ei läbinud veel seda kohta, oli olemas *Järvuste küla (↑Hurmi) Tille talu, sajandi lõpuks juba kolm sama lisanimega talupoega. 1685. a ülevaatekaardil näidatud kahest Põlgaste mõisa talukohast nimetab 1684. a Sõreste küla kaart ühte Tille kõrtsiks. Sajand hiljem läbis suur maantee Ahja jõe ürgorgu juba selles kohas, Mellini kaardile on joonistatud uus kõrts orus maantee servas ja veski. Vahepeal Põlgastest Hurmi mõisaks jagatud Tille küla poolel oli kõrts ja kõrtsihoone hiljemalt Esimese maailmasõjani. Hiljem kutsuti Tille kõrtsiks oru Sõreste (Puskaru) poolsel nõlval paiknenud maja. 1684. a Tille kõrtsiks nimetatud koht oli hiljem üks

Tille küla talusid ja XIX saj keskpaigast Hurmi mõisa Tille karjamõis. Tilleoru nimi kinnistus kirjalikus kasutuses XX saj, seda on toetanud Ahja jõe nime-tamine Tille jõeks selles lõigus. Nime aluseks on talupoja lisanimi *Tille*, mis omakorda pärineb alam-saksapärasest eesnimest *Tille*. Samasse nimepessa kuuluvad veel Saksa ja Madalmaade eesnimed *Till*, *Thijl*, *Dyl*, *Tyl*, *Tilo*, *Thilo*, *Thillekke* jt. Vrd Tiilige, Tilga, Varbuse. – ES

BAL: 660; EAA.308.2.174, L 1; EAA.308.2.104, L 1;

EAA.308.2.88, L 1; Mellin; PTK I: 240; Rev 1624/27

DL: 64; RGADA.274.1.174:480, L 473p; Rücker; SK I:

429; Vene TK 42

Tillundi <-sse>, koh hrv *Tillondi* <-he> Kan – paik Põlva maakonnas Kanepi vallas, veski (Heisri ms), 1588 *Tiladi Hans*, 1627 *Tillonte*, *Tilonti Wessky*, 1723 *Tilando Ado*, 1783 *Tillunde Mölder Juhhan*, 1839 *Tillund*. ⇒39C2 ♦ Veskikoht Heisri külas, mida juba 1685. a kaardil on nimetatud vanaks veskiks (*en Gamäl quarn*). Nime päritolu pole selge. Võimalik, et nime algusosa on harilik alamsaksapärane eesnimi *Tillo* (*Thilo*, *Tyl*, *Tille* jm), millele on liitunud eestipärane *nd*-liide. Vrd nt hüüdnimest saadud Porgandi veski (Plv, *porgand* on see, kes palju porgatab, st patrab). Teine võimalus on, et nimi on tervikuna mugandatud, nt kreekapärasest eesnimest *Phileimon* (*Thileimon*). Vrd Tilleorg. – ES

EAA.1267.1.286:78, L 146; PA I: 253; Rev 1624/27 DL:

65–66; RGADA.274.1.174:464, L 457p; Rücker; SK I: 430

Tilsi < Tilssi ~ -sse> Plv – küla Põlva maakonnas Laheda vallas, mõis, sks *Tilsit*, 1638 *Tilss Michell*, 1738 *Tilsi*, 1757 *Tilsi Wald*, *Tilsi Moisa*. ⇒40A2 ♦ *Pikkjärve küla (1627 *Pitker Kuella*) hakkas XVII saj I poolel kuuluma Väimela mõisa alla. Väimela revisjoninimekirjas 1738 oli veel viis *Tilsi* lisanimega peremeest. Väimela jagamise tulemusel asutati 1749 uus mõis, mis sai nime samal kohal asunud Tilsi taludelt. 1920. a-tel tekkis Tilsi asundus, mis 1977 sai külaks. Talupoja lisanimi Tilsi (mujal Võrumaal ka Tilso, Tilso) pärineb eesnimest Tilss (*Tyls*), mille algnimeks on peetud nime *Philemon* (kreeka Φιλήμων), *Filimon*, *Thilemon*. Saksakeelses pruugis lisati *Tilsi* lõppu *t*, sest mõisanimi seostus Tilsi linnaga Ida-Preisimaal. Tilsi on 1977 liidetud Koolitarõ (Koolitare) ja Viuperä (Viupera) küla. – ES

BHO: 595; EAA.567.3.186:3, L 3p;

EAA.3147.1.172:115, 122, L 103p, 108p; Rev 1624/27

DL: 58; Rev 1638 I: 134; SK I: 430

Timmkanal [*`timm_kanal*], rahvak ka `Uus_jõgi Saa – jõgi Pärnu maakonnas. ⇒35B1 ♦ Timmkanal ühendab Ura jõe Rannametsa jõe alamjooksuga. Kaevati Häädemeeste riigimõisa rentniku W. A. Thimmi algatusel 1850. a-te lõpul, nimi pärineb tema perekonnanimest. – MK

ENE-EE: IX, 432

Timo < Timmo ~ -sse> Plv – küla Põlva maakonnas Veriora vallas, mõis, sks *Klein-Koiküll-Kirrupäh*, 1795 *Timo Peter*, 1839 *Timmo*. ⇒40B2 ♦ Uus mõis rajati XIX saj alguses (vanim kaart 1817) Vana-Koiola mõisa jagamisel. Samal kohal oli varem olnud hajatalu, võimalik, et selle peremees oli 1757 *Tingo Thomas*. Mõisa maale rajati 1920. a-tel Timo asundus, 1977 liideti see Koolma külaga, 1998 taastati Timo külana. Talupoja lisanimi *Timo* pärineb eesnimest *Timotheus* (kreeka Τιμόθεος, venepäraselt *Timofei*). Juhul kui 1757. a

Tingo ja *Timo* on sama koha nimed, oleks algupärane hoopis vana hämarat päritolu isikunimi *Tink* : *Tingo* (< *Konstantin?*), mis on hiljem tavalisemasse *Timo* tüüpi ümber vormunud. Saksakeelne nimi on sündinud korduvast mõisate jagamisest: Vastse-Koiola mõis jagati XIX saj alguses Vastse-Koiolaks, mis müüdi erakätte, ja Väike-Koiolaks, mis jäi kroonumõisaks. *Timo* (Väike-Koiola) mõisavald koosnes lahustükkidest, millest suurimad olid Tsolgo kant, Rosma-Sooküla kant ja Eoste küla. – ES

BHO: 242; EAA.1865.2.62/4:3, L 3; EAA.3724.4.1935, L 6; EAA.3147.1.172:65, L 57p; Rajandi 1966: 166; Rucker; SK I: 431

Tindi <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Rõuge krkms), 1627 *Thirty Rein*, *Thirty Petry*, 1638 *Tinte Michell*, 1684 *Tinti*, *Tinte*. ⇒44C2 ♦ Tindi taludest kujunenud küla. 1977–1997 oli Tindi jagatud Nogu küla ja Rõuge aleviku vahel. Talupoja lisanimi *Tindi* on saadud eesnimest *Tint*. Pole täpselt teada, kuid on üsna tõepärane selle nime sama algupära talupojanimedega *Tints* ja *Tinn*, mis peaksid põhinema algnimel *Konstantin* (ladina *Constantinus*) või muudel *tinus*-lõpulistel ladina nimedel. Harvem võib mugandumisaluseks olla ka *Antonius*. Vrd ka talunimi *Tendi* Äksis. * Nime saanud sellest, et üks esimesi peremehi *Tindi* külas kandnud nime *Tint* (1953). – ES

EAA.308.2.178; KN: 1953; PTK I: 238, 240–241;

Rajandi 2011: 26; Rev 1624/27 DL: 92; Rev 1638 I: 198

Tinnikuru [*tinni_kuru*] <-le> Pst, Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Kuressaare ms, Loodi ms), 1724 *Tinny Kurru* (küla), 1797 *Tinnikurro* (küla). ⇒31A3 ♦ Nime lähtekohaks on isikunimi *Tinn* + *kuru* 'kõrvaline nurk, sopp'. *Tinnikuruga* on 1977 liidetud Kirikuküla (1970) ja Mustla (1922) küla, mõlemad Tarvastu khk-s. – MK

KNAB; Mellin; RGADA.274.1.181/5:60, L 449p

Tinnipalu [*tinni_palu*] <-pallu>, koh ka *Tinni_palo* Urv – mets Võru maakonnas Sõmerpalu vallas (Kärgula ms), 1762 *Tinni Mihkel*, 1782 *Tinni Mick*, *Buschwächter*. ⇒44B1 ♦ 1752 on Ala-Käüsü talus elanud kodapoolise Aadami poeg *Mihkle*. 1762 on viimasest saanud *Tinni Mihkel*, *Tinni* talunimele alusepanija. Juba XVIII saj lõpus on Kärgulas olemas olnud nii talupere kui ka metsavahipere lisanimega *Tinni*. Talunime ja metsanime algusosa *Tinn* on lisanimeks muutunud vana eesnimi. E. Rajandi on pidanud *Tinni* algnimede *Valentinus* ja *Konstantinus* mugandiks. – ES

EAA.1270.1.264:85, L 85; EAA.1865.2.130/3:21, L 21;

EAA.1270.2.2:127, L 126p; Rajandi 1966: 166

Tinnüste <-le>, koh ka <Tinnüssile>, kirjak varem ka *Tinnuste* Rõu – paik (küla) Võru maakonnas Võru vallas (Vana-Kasaritsa ms), 1684 *Tennis*, 1688 *Tönnis*, 1765 *Dorf Tinnise*, 1805 *Tinnusse*, u 1900 *Тинусе*. ⇒44C2 ♦ Liideti 1977 Käätsõ külaga. 1684. a kaardil on poolemeeste talus neli sama lisanimega peret. XVIII saj on küla alla loetud ka naabertalude rühmi, millest hiljem said omaette külad. Nimi tuleb eesnimest *Tinnüs* või *Tennüs*, mis on *Antonius*e võrupärane mugandus. Võimalik, et külanime alusepanijaks oli 1638. a Kasaritsas mainitud *May Tennis* (1627 *Mathi Tonnies*). – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:52, L 49p;

EAA.567.2.782:2, L 1p; Rev 1624/27 DL: 89;

Rev 1638 I: 202; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/36:466, L 467p; Vene TK 42

Tinu <-le> San – küla Valga maakonnas Tõlliste vallas (Tõlliste ms), 1684 *Osul Tenno* (talupoeg), 1723 *Tönnö Michel*, 1805 *Tinnu Mart* (talupoeg). ⇒43B1

♦ Külana on nimekirjas hiljemalt 1970. Küla on nime saanud talult, talu aga seal XVII saj lõpul elanud peremehe eesnimest (*Tenno*). *Tinu* (*Tino*) ~ *Tenu* (*Teno*) ~ *Tönu* (*Töno*) jpt on nime *Antonius* mugandid eesti keeles. *Tinu* talu on kõige varasemas revisjonis üles loetud põlise Vanikeste (ka Vaniste ehk Vanikatse) küla all. See nimi esineb XVI saj-st alates (1582 *Wacznakul*, 1628 *Waynikas*, 1723 *Dorff Wainakatz*, 1805 *Wannikatz*). Nime on mäletanud veel inimesed, kellelt on talletatud nimeteavet kohanimetartoteegi jaoks. Aluseks võib olla alamsaksa isikunimi *Winold* (*Wini*), mille kõnekeelsed variandid on olnud ka *Weinecke* (hääl-dub *vaineke*) ja *Weinig* (hääl-dub *vainih*). *ste*-lõpp viitab inimeste rühmale ehk sellenimelise mehe küla rahvale. Nimes on häälikud omavahel koha vahetanud (*vain-* > *vani-*). *Tinuga* on 1977 liidetud Raudsepä (1970 *Raudsepa*) ja Vahete (1970 *Vahetu*) küla. – MF

EAA.308.6.280:7, L 6p; EAA.567.2.449:2, L 1p; KN;

KNAB; PA I: 74; Rajandi 2011: 26–27; Rev 1624/27 DL:

164; RGADA.274.1.174:1001, 1005, L 992p, 996p

Tipu <'Tippu ~ -sse> Kõp – küla Viljandi maakonnas Kõpu vallas (Suure-Kõpu ms). ⇒29C2 ♦ *Tipu* ilmus külanä kaardile 1930. a-tel, külas on ka samanimeline talu. XIX saj I poolel on seal mainitud loodusnime *Tippo Metz*. Praegustel andmetel ongi külanimi tulnud loodusnimest talunime vahendusel, vrd *tipp* : *tipu* 'ülemine ots, sakk'. *Tipuga* on 1977 liidetud Halliste (1584 *Alistha*, 1599 *Alisth*, 1724 *Halliste Külle*, 1797 *Hallist*, 1839 *Halliste*), Piiri (u 1900 *Пупу* talurühm) ja ↑Tõramaa küla. – MK

EAA.308.6.28; EAN; KNAB; Mellin; P XVI: 210; PA IV:

176; RGADA.274.1.181/6:38, L 527p; Rucker

Tirbiku <-le> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Hulja ms), 1518 *Tyrppick* (küla), 1796 *Torbiko*, 1871 *Tirbiko*. ⇒5A4 ♦ R. Tammik on nimega samastanud Haljala khk all mainitud kirjapaneku 1453 *Teilintirpke* (*Telliste-Tirbiku, ↑Telliste), arvates, et osa *Tirbiku* talusid oli Haljalas. Lähedastest murrakutest nimele häälikuliselt sobivat vastet pole leidunud. Võrdluseks võiks tuua Lõuna-Eesti sõna *tirbik*, *tirp* 'närp' ja läänemurdest *tirp* 'viljarõuk', *tirpi*, *tirpis* 'kängu, kangus (vili)'. Kohanimedes esineb saartel *tirp* liigisõnana pikalt merre ulatuva neeme nimes. *Tirbikuga* on 1977 liidetud Hulja-Uusküla (külanä 1945) ja Hulja-Väljataguse (külanä 1945). Kuivõrd *Tirbiku* talud ise asusid praeguse küla põhjapiiril ja on nüüdseks häibunud, on endine Hulja-Uusküla kujunenud tänapäeva *Tirbiku* keskuks. Vrd *Tirbilõpp*. – MK

Bfl: I, 215, 857; Mellin; Schmidt 1871; Tammik 2005:

100; VMS

Tirbilõpp [*tirbi_ lõpp*] Põi – laht Saare maakonnas Põide vallas. ⇒51C3 ♦ Laht asub Muraja poolsaare lääneküljel Tirbinukist idas. Nime aluseks on *tirp* : *tirbi* 'neeme tipp', mis esineb Saare- ja Hiiumaa kohanimedes. – MK

SK I: 431

Tiri <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Pindi ms), 1627 *Thiry Martt*, 1630 *Tiro Mertt*, 1638 *Tyri Mert*, 1684 *Tiry Peter*, *Tiry Hint*, 1688 *Tirrikylla*, 1765 *Dorf Tirri*. ⇒45B1 ♦ *Tiri* oli 1977–1997 Otsa küla osa.

- Jagunevas hajatalus oli 1684 kolm poolemeest, kolmas oli *Sawa Jahn*. Sama lisanime varasem kandja *Tiri Märt* on 1627 elanud veel Pindi mõisa lähedal. Nime kohta pole teada, kas see algupäraselt hääldus lühikese *i*-ga, nagu tänapäeval, või pika *i*-ga. Algupärase **Tiiri* korral, mida peegeldavad XVII saj kirjanekud, läheb lisanimi tagasi eesnimelisele *Tiiri* ~ *Tiirik* saksa nimest *Dietrich* (algnimest *Theoderich*). Soomes on ka lühikese *i*-ga nimesid *Tiri*, *Tirinen*, *Tirinkylä* (nt 1560 *Juhana Tirri*) seostatud sellesama algnimega. – ES
EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:289, L 283p; Rev 1624/27 DL: 84; Rev 1638 I: 184; Roslavlev 1976: lisa 2, 13; SK I: 432; Sukunimet 1992: 621
- Tirts** *jõgi* Kär, Mus – jõgi Saare maakonnas Lääne-Saare ja Mustjala vallas. ⇒49C2 ♦ Jõgi on nime saanud Vanakubja küla Tirtsu talu järgi. Talunime aluseks on isikunimi, vrd *Tirt* täisnimest *Diedrich*. – MK
KNAB; SK I: 432
- Tiskre**¹ [ˈtiskre] <ˈTiskre ~ -sse ~ -le> Kei – küla Harju maakonnas Harku vallas. ⇒2A3 ♦ 1977 moodustatud küla, sellesse kuuluvad üksikud Tiskre ja Jõeküla talud, mis jäid Rannamõisa teest ja Tallinna piirist lõunasse. Põhiosa praegusest Tiskre külast moodustavad ajalooline ↑Harku küla ja läänepoolne osa Harku-Nõmme külast. Vrd Tiskre². – PP
KNAB
- Tiskre**² [ˈtiskre] <-sse ~ -le> Kei – Tallinna asum Haabers-tis (Rannamõisa ms), 1522 *Tiszkeranne*, 1531 *Diskerkulle*, 1798 *Tischer* (mõis); alamsaksa *Discher*. ⇒1A1 ♦ Endine küla, põhiosa liideti 1975 Tallinnaga. *Discher* on keskalamsaksa sõna, millele ülemlaats keeles vastab *Tischler* 'tisler, mööbelsepp'. Kohanimi võib lähtuda ka isikunimest. 1522. a nimekuju viitab ilmselt Tiskre rannale. Tiskre idaosa on endine Jõeküla, mis paiknes mõlemal pool Tiskre oja. – PP
Johansen 1951: 190; Johansen 1973: joonis 4; Mellin; Tallinn 2004: II, 245
- Tjuka** [tjuka, rts tšüüka], koh *Djuka(n)* [djüüka(n)] ~ *Tjuka* [tjuka, tjüüka] ~ *Tjukan* [tjüükan] Vor – saar Lääne maakonnas Vormsi vallas, 1798 *Diby Tiukan*. ⇒9B3 ♦ Tegemist on õieti kahe saarega, mille nimed on rootsi keeli *Stor-Tjuka* ja *Lill-Tjuka*, eestirootsi häälduses [stuur-djüüka] ja [lill-djüüka], C. Russwurm kirjepildis *Gross- und Klein-Djüka*. Eesti keeli on need Tjuka ja Väike-Tjuka. P. Johansen märgib suurema saare nimeks oma raamatus *Dibi-djüka*. N. Tiberg ja P. Wieselgren peavad Lennart Mobergi oletusele tuginedes ilmselt, et saare nimi läheb tagasi Lääne-Põhjala (fääri, islandi, norra) murdesõnale *kjuka* 'tomp, kühm, puuseen'. Võrdlusnimi tundub põhjendatud, kuivõrd vanade saareelanike teatel oli saar kühmjas ja merelt vaadates üsna kõrge. Hääldusvariantide rohkust seletab ilmselt asjaolu, et lähtesõna ise oli aja jooksul unustusse vajunud. Diby elanikud kasutasid saart heinamaana. – MB
Lagman 1964: 115; Mellin; Moberg 1948: 128; Russwurm 1855: I, 98, 106, 109; Tiberg 1951: 182, 307–308; Tiberg 1962: 82; Wieselgren 1962: 127, 176
- Tobia** <-le> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Rakvere vallas (Rakvere ms), 1844 *Tobia*, u 1900 *Tobbia* (karjamõis). ⇒5B4 ♦ 1930. a-tel Tobia asundus, 1945 Tobia-Alju küla, hiljem kuni 1977 Tobia-Risu küla (vrd 1796 *Risso* karjamõis). Al 1977 Tobia küla. Nimi pärineb isikunimelisest karjamõisa nimest. – MK
KNAB; Mellin; Schmidt 1844
- Tobraselja** [tobra_selja] <-le> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Uue-Võidu ms), 1688–1692 *Tobre Hans* (talupoeg Viljandi mõisa all), 1724 *Dobra Hanso Michel* (talupoeg Võidu mõisas), 1839 *Tobbra* (veski). ⇒30C1 ♦ Külana 1945. a nimekirjas Tobra-Selja, al 1977 Tobraselja. 1782 olid Viljandi mõisa all taluperemehed *Tobbra Jaan* ja *Tobbra Juhhan*. 1923 mainitakse Tobra savitööstust. Külanimi ühendab Tobra ja Selja talu nimed, esimene on vana, teine olevat rajatud pärast Karula mõisa jagamist, kuid juba 1855.–1859. a kaardil on Tobrast põhja pool Selja talu (*Селья*). Oletatavasti on Tobra lähtekohaks isikunimi, vrd sks *Tobe(r)*, *Tobler*, omastav *Dobers*. Mitme Lõuna-Eesti Tobre kohanime lähtekohaks võib olla vene mehenimi *Dobrõnja*. – MK
Bahlow: 519; EAA.298.2.71, L 9; EAA.1865.5.71:4, 5, L 3, 3p; Heintze-Cascorbi 1933: 479; KN; KNAB; RGADA.274.1.181/7:1, L 590p; Rucker; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/38:148, L 194p; ÜAN
- Tobrova** <-sse>, koh <-he> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Koolina nulk), 1561 *Дубровка*, 1585 *Исакова Дубровка на Пивже*, *Дуброво*, u 1790 *Дубровка*, 1884 *Tobrova*, 1904 *Tobrova*, *Дубровка*, 1945 *Dobrova*. ⇒45C2 ♦ Kuni 1585 kuulus küla Pihkva tuhatnik Fjodor Solovtsovile, sealtpeale Petseri kloostri. 1882 oli Ulanuva (*Уланово*) kogukonnas ja Saalessa (*Залесье*) koguduses. Tõenäoliselt on kohanime aluseks vene *дубрава* 'tammemets, -salu, laialehiste puude salu', nagu osutas J. Simm. Pihkva ja Petserimaal on mitu *Dubrovka* (*Дубровка*) küla. – AK
Academic; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1904: XVIII; Hurt 1904–1907: II, 209; Maslennikova 1955: 125; PGM 1785–1792; SeK: 162–163; Simm 1971c: 171; Truusmann 1890: 55; Vasilev 1882: 85; Uuet 2002
- Tohera** <Tohera ~ -sse> Tor – küla Pärnu maakonnas Tori vallas (Tori ms), 1500. a-tel *Toffer* (mõisake), 1624 *Toffer* (küla Tori mõisa all), 1680–1684 *Toiffere Kylla*, 1797 *Tahhefer*. ⇒22B4 ♦ Tõenäoliselt on külanime aluseks isikunimi *Tohver* täisnimest *Christophorus*. P. Päll on ette pannud ka lähtenime **Tohivere*. Toheraga on 1977 liidetud Altküla (1970 *Altküla II*), Kavasoo (? 1839 *Kauraste*, u 1900 *Kavaco*, vrd 1738 *Kawasoh Maddis*), Määränõmme (1970 *Määränõmme II*) ja ↑Tahkuse küla ning osa Päästala (1970 *Päästale II*) ja Saarissoo (1839 *Saaresoo*) külast. Kavasoo ja Tahkuse asuvad Väandra khk-s. – MK
BHO: 598; EAN; KNAB; Mellin; Rajandi 1966: 100; Rev 1624 PL: 19; RGADA.274.1.203:871, L 866p; Roslavlev 1977: 31
- Tohisoo** [tohi_`soo] <-le>, koh ka *Tohise* ~ *Tohisu* Hag – paik Rapla maakonnas Kohila vallas, mõis, sks *Tois*, 1241 *Tois* (küla), 1298 *Thoyz*, 1732 *Tohise m*. ⇒12A2 ♦ Tohisoo mõis rajati XVII saj keskel. Toisnimelist aadlisuguvõsa on mainitud a-st 1298. Küla asus Keila jõe idakaldal mõisast põhjas, a-ks 1844 oli ta kadunud ning tekkis uuesti asundusena 1920. a-tel. Hiljem on asunduse põhjaosa liidetud Kohila aleviga, lõunaosa moodustab ↑Pukamäe küla. Nime järelsaks on A. W. Hupeli järgi kujunenud *-soo*, ent rahvasuus on ka *-se*, mis viitab *ne*-liitele. Sel juhul oleks loogilisem nime siduda sõnaga *tohine* 'kasetohust tehtud', *tohik* (kasetohik). Tohisoo nime all

on tuntud ka Kohilast loodes paiknevat Saku küla, mis kuulub Tohisoo mõisale (↑Vilivere). – PP
EO: 195; Joh LCD: 621–622; LCD: 41v; Thor-Helle
1732: 312; Wd

Tohkri [ˈtohkri] <-le>, koh <-lõ> Vas – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Loosi ms), 1684 *Tilka Toffre*, 1688 *Tilka Toffer*, 1820 *Tilga-Tohkri* (küla), 1923 *Tohkri*. ⇒45A2 ♦ Tohkri on jagunenud Tilga külast ja nimi saanud alguse XVII saj lõpu peremehe eesnimest. Nimest *Tohver* (Võrumaal ka nimetavas tavaliselt *Tohvri* ~ *Tohvre*) tekkinud külanimes on toimunud muutus *hv* > *hk*. Vastseliinas esineb ka talu- ja külanime Toho, mis võib olla selle isikunime veel enam lühenenud kuju. Nime lähe on sama ajajärgu saksapärase variant *Christoffer*, algnimest *Christophorus*. 1977–1997 oli Tohkri Antsumäe (Andsumäe) küla osa. Tänapäeval kuulub Tohkri küla alla vahepeal omaette külaks peetud Utika. – ES
EAA.308.6.316:64, L 57p; EAA.1271.1.225:105, L 1129; Rajandi 1966: 100; Roslavlev 1976: lisa 9; ÜAN

Tohku [ˈtohku] <-le> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Tagamõisa ms), 1617 *Tochko Hannuß*, *Togko Tonnieß* (talupojad Undva ja Kõruse küla all), 1618 *Tocko Hannuß*, 1731 *Tochke Matz*, 1798 *Tokko*. ⇒49B2 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Kuralase küla osa. Tohku nime häälikulist külge on raskevõitu seletada. Lähedane sõna on mitmetähenduslik *tohk*: *tohu* 'toht', 'lootsiku või laeva tagaosa' ja 'sulase kõrvalteenistus, sohk'. Nime tugev aste jääb seletueta. Saartel esineb arvukalt nimesid, kus ainsuse või mitmuse omastava täishäälik on kombineerunud tugeva astmega, ka häälikuühend *hk* käitub astmevahelduse suhtes mõnikord erandlikult. Teisalt on Tohku puhul võimalik lähtuda ka isikunimest, vrd mehenime *Tohko*. Külanime on friisi mehenimedega *Dokke*, *Docko*, *Toka*, *Tocke* kõrvutanud L. Tiik. – MK
Mellin; Rajandi 2011: 232; SK I: 433; Tiik 1976b: 487

Tohvri¹ [ˈtohvri] <-le> Emm – küla Hiiuma maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1622 *Nena Stoffer*, 1648 *Sörro Nenna Toffer*, 1684 *Topfere Knut*, 1798 *Tofri* (tal). ⇒47C4 ♦ Hajatalust kujunes küla XX saj alguseks. 1977–1997 oli ametlikult Sõru osa. Külanimi on tekkinud isikunimest *Tohver* < *Christophorus*. – MK
HK: 252; KNAB

Tohvri² [ˈtohvri] < Tohvri ~ -le> Kõp – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Puiatu ms), u 1900 *Toõpe* (tal). ⇒30A1 ♦ Külana 1922. a rahvaloenduse materjalides (*Tohvre*). 1970. a-tel Tohvri asund, al 1977 küla. Nimi pärineb talunime vahendusel isikunimest. Vrd Tohvri¹. – MK
KNAB

Toila [ˈtoila] < Toila ~ -sse>, koh varem ka 'Toila Jõh – alevik Ida-Viru maakonnas Toila vallas, mõis, 1428 *Tulis* (küla), 1547 *Toils* (küla?), 1688 *Thoila u. Maschländer* (mõis). ⇒7C2 ♦ Toila mõis rajati XVII saj algul. 1796 on Mellini kaardil märgitud ainult mõis. XX saj moodustati mõisa ümber Toila asundus, mis 1977 liideti Valaste külaga. Mõisast u 6 km idas olev Toila küla, mis hakkas kujunema XIX saj lõpus (u 1900 *Toïla*) ja oli veel 1871 Toila mõisa järgi, ent XX saj algul Voka mõisa maal, sai XX saj keskpaiku alevikuks. Nime on L. Kettunen võrrelnud soome kohanimega *Toivola* ja oletanud pärinemist isikunimest (sm *Toivo*, *Toivonen*) või ka kujust *Tõiv* (*Tõivla* > *Tõila*). Aleviku vanemat põhjapoolset osa, suvilaid ja kalurimaju, on nimeta-

tud Männikuks ehk Toila-Männikuks (1844 *Mannik*). Paikkonda Toila aleviku ja Pühajõe küla piiril tuntakse Oru ehk Toila-Oru nime all, seal asus Oru loss, mis hävis 1941 ja 1944. – MK

Bfl: I, 1311, II, 935; BHO: 599; EO: 90; EVK; KNAB;
LUB: VII, 681

Tokolopi <-loppi ~ -sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Udriku-Pala ms), 1241 *Tokolep* (küla), 1796 *Tokkolep*. ⇒4C4 ♦ Külanime algusosa on tõenäoliselt isikunimi **Tokkoi*, sm *Tokoi*, vrd ka sama osist isikunimes XVI saj *Toke Han*, *Hermen Tocke* Eesti- ja Liivimaal. Kohanime järelois on varem olnud *-lepa* või *-löpe*. Tokolopiga liideti 1977 ↑Pankase küla. Vrd Toku. – MK
EO: 106; Joh LCD: 622–623; Mellin

Toku <-le>, koh <-lõ> Urv – küla Võru maakonnas Urvaste vallas (Vastse-Antsla ms), 1815 *Punde Tokko*, *Alla Tokko*. ⇒43C1 ♦ Enne 1977. a oli nimekirjas Tokusuntsi küla, Toku ja sellest lääne pool paiknevate Suntsi (Sundsi) talude järgi. Toku talurühma nimena on küllalt uus, veel 1805 kandsid siinsed talud *Punde* nime. 1815. a personaalraamatus on kirjas *Punde-Toku* talu rööpnimega Ala-Toku. Nimi on siia siirdunud Vastse-Antsla mõisa teisest Toku talurühmast praeguses Kraavi, endises Vaaraste külas (1815 *Waraste Tokko*). Seal elas 1762 *Tokko Hindrik*. 1717 on Urvaste khk-s laulatatud *Toko Tooma Jüri*. Lisanimi pärineb eesnimest, 1638 on samas Vaaraste külas mainitud kubjas Ayar Hinrich ning tema vennad Andresz ja Tock, kes on pärit Alüksne poolt. Võimalik, et XVII saj kasutatud eesnime aluseks on vene ristinimi *Trofim*, vrd karjala *Tokki* < *Trofim*. Toku külaga on 1977 liidetud Matsi-Tiidu (koosneb kahest talurühmast, Matsi ja Tiidu) ning Tsiksi küla. – ES
EAA.567.2.534:7, L 6p; EAA.1270.1.264:5, L 5;
EAA.1270.2.1:3, L 2p; EAA.1270.2.6:26, 172, L 25p, 162; Rev 1638 I: 40

Tolga <-le>, koh <-lõ ~ -Tolka> Rõu – paik (küla) Võru maakonnas Võru vallas (Vana-Kasaritsa ms), 1627 *Tulku Martt*, 1684 *Tolcka Andris*, *Tolcka Jahn*, 1826 *Tolga* (küla). ⇒44C2 ♦ Liideti 1977 Meeliku külaga. Külanimi on alguse saanud talupoja lisanimest. Nime päritolu pole selge. Kõige tõenäolisemalt on lisanimi saanud alguse mõnest keskalamaksaks isikunimest, nt *Tolke*, *Dolke*, *Telken*. Sõnavõrdlustest sobib lisanimeks ka *tolk*: *tolga* 'rippuv ese, jääpurikas, juukse-salk, tatitolk jm'. Vene sõnast *молок* lähtuvaid sõnu nagu *tolk*: *tolgu*, *tõlk*: *tõlgi* on Võrumaal käänatud *u*-tüveliselt (*tõlk*: *tõlgu*). – ES
EAA.308.2.178; EAA.1865.2.83/10:10, L 9p; EES: 536, 561; PTK I: 241; Rev 1624/27 DL: 89; SK I: 434

Toljase [ˈtoljase] <-le>, koh ka 'Toljasi ~ 'Toljusi MMg – paik (küla) Jõgeva maakonnas Saare vallas (Saare ms), 1582 *Tolius*, 1638 *Tollietz*, 1744 *Töllitz*, 1839 *Tolias*. ⇒26A2 ♦ Liideti 1977 Odiverega. Nime päritolu on ebaselge. Kui oletada, et nime lõpus on liide *-se* ehk *-si* (mille vaheldust *-tse* kajastab ehk *Töllitz*), siis jääks tüveks *Tolja-* või *Tolju-*, mis pealegi on III vältes, st eeldatavasti on tüvi olnud varem vähemalt silbi võrra pikem. Et usutatav vastet eesti keelest ei õnnestu leida, siis on ehk lähim sm *toljus* 'pikaldane, tõllerdis' või *toljake* 'pikaldane, rumal'. – PP
PA I: 109; PTK I: 242

Tolkuse [ˈtolkuse] <-le> San – paik (küla) Valga maakonnas Sangaste vallas (Pringi ms, Puka ms), 1723 *Tolcko*

Andres (talupoeg), 1758 *Tolckus Hans* (talupoeg), 1805 *Tolkusse Ebbo ja Peter* (talupere). ⇒38C2 ♦ Tolkuse kujunes külanimeks hiljemalt 1970. a-tel, 1977 liideti Ädu külaga. 1723 on Puka mõisas elanud Jõgevestelt tulnud talupoeg *Tolcko Andres*. 1758 oli sellenimeline talu Vastse-Puka (Ruuna) mõisa maadel, 1805. a-ks on Tolkuse koos naabertaludega (Mõtsa ja Liinamäe) müüdnud Pringi mõisale. Nimi esineb talunimena ka Häädemeeistel. Tormas on Vanamõisa nimeks olnud *Tollckomoise*, nimetatud XVII saj mõisniku Clawes Tolckõ järgi, kelle nimi võib omakorda olla eesti päritolu, sest samas kandis on olemas Tolkusemägi. Arvatavasti põhineb Tolkuse nimi vanal isikunimel, nt keskalamaksa nimedel *Tolke, Dolke, Telken*. Uuemal ajal on kohanime hakatud kokku viima sõnaga *tolgus* (paiguti ka *tolkus*). 1758 on sama või lähedane kant kandnud Aalde nime (*Hawlecht* < **Haavalehe?*), 1805 *Berghoff* (Mägimõisa). Mägimõisa oli Pringi mõisa karjamõis (↑Kibena). Vrd Tolga. – MF, ES

EAA.567.2.414:3, L 2p; PTK I: 242; RGADA.274.1.174:968, L 961p; RGADA.274.1.241/6:3, L 619p; SK I: 434

Tolla <-le> Juu – küla Rapla maakonnas Kaiu vallas (Kaiu ms), 1687 *Tolla Bõnders Eng* (heinamaa), 1725 *Tolla*. ⇒12C3 ♦ Oli 1977–1997 liidetud Toomja külaga. Nimi pärineb talupoja lisanimest (1725 on külas *Tolla Tõnno, Tolla Hindrich ja Tolla Jürri*), mida esineb ka mujal (Tolla talu on nt Siuges, vrd 1637 Tamsi külas *Tolla Hans*). Kaiu mõisa kaardil 1687 on Tolla küla põhjaküljel kujutatud Tolla talupoegade heinamaad. Pärimuse järgi asustati külla pärast Kaiu küla mõisastamist selle talupojad (↑Vana-Kaiu). Nime tähendus pole selge. Küla idaosa on ↑Viirika. – PP

EAA.1.2.C-III-22; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 73; Kruusimägi 2015: 323; Rev 1725/26 Ha: 299

Tolli <-le> Kul, Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, sks *Pargenthal*, 1732 *Tolli m*, 1798 *Tolli M.* (mõis). ⇒21A1 ♦ Mõisa kohta on teateid a-st 1531. Mõisa maadele tekkis 1920. a-tel Tolli asundus, mis 1977 liideti Tolli külaga; Tolli mõisasüda on tänapäeval Urevere piires. Küla on saanud nime mõisalt, mille eestikeelne nimi on tulenenud omanikuperekonnalt *Toll*, kelle valduses oli mõis XVII saj. Tolli mõisa asemel olnud küla algne eestikeelne nimi on säilinud mõisa saksakeelses nimes *Pargenthal* (1456 küla *Parientall*, 1531 mõis *Parital*) ja sisaldab sõnu *parg* 'kõrkjatega segi kasvanud rohi' või *pari* 'patrik, võsane soomets, raba ja suurt metsa ühendav siirdesoo ala'. Tolli mõis jäi Kullamaa khk poolele, selle juurde kuuluvad külad olid Märjamaa khk-s. Tolli vana küla nimi on olnud *Übina* (1456 *Ubbenal*, 1536 *Ubynel*, 1726 *Ublina*, 1782 *Ibbina*). Osa Tolli külast (Ketu, XVI saj I poolel *Kette Caupi*, 1591 *Ketto*), mis oli halduspiiriga eraldatud, liideti 1977 Ureverega. Tolliga on 1977 liidetud ↑Kuuda. Vrd Parila, Urevere. – MK

Bfi: I, 229, 1080; BHO: 431; EAA.1864.2.IV-8:286, L 280p; EM: 84; EVK; Ligi 1961: 366; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 85; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:265; SK I: 280; Stackelberg 1928: 185; Thor-Helle 1732: 318

Tomuski <-sse> Vil – paik (küla) Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Viljandi ms), 1688–1692 *Tomburus Johan*, 1744 *Tombuske Johann* (hajatalu), 1909

Tomuska A und B, 1923 *Tomuski* (karjaasundus). ⇒30C2 ♦ Varem asus seal Viljandi mõisa Tomuski karjamõis ja kõrts (dateerimata kaardil *Tommusk, Tommusk Krug*), hiljem küla (1945). Raudteest läänes olev osa liideti 1977 Mustiverega, idas olev põhiosa Jämejalaga. Nimi võib olla tulenenud isikunimest, kui nimega on samastatav XVII saj, kuid esmamainingust veidi hilisem *Dombroski Jany*. – MK

EAA.3724.5.2802, L 1; KNAB;

RGADA.274.1.214/10:70, L 946p; Saaga: SRA

Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar,

55410/38:124, 148, L 170p, 195

Tondi <-le> – Tallinna asum Kristiine linnaosas. ⇒1B2 ♦ Linnajagu sai nime 1991 omaaegse suvemõisa järgi, mis andis nime ka Tondi (1950–1990 A. Matrossovi) tänavale. Suvemõis (sks *Dunten*) rajati XVII saj ja nimetati Tallinna raehärra Jobst Dunte järgi (oli bürgermeister 1688–1696). – PP

Kivi 1972: 75–76; Tallinn 2004: II, 246–248

Tondiraba [*tondi_raba*] <-` rappa ~ -sse> – Tallinna asum Lasnamäel. ⇒1C1 ♦ Lasnamäe IV ja V mikrorajooni vaheline ala sai asumiks 1991 ja nimetati Tondi raba järgi, mille alal asum paikneb. Raba on nime saanud ida pool asunud Vao ehk Tondi mõisa järgi. Vrd Kateri. – PP

KNAB

Tonja <-sse>, koh *Ton`a Se* – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Lob, Poloda nulk), 1563 *Тоница Кирилкова* (küla), 1585 *Тоница*, u 1790 *Тани*, u 1866 *Тони*, 1877 *Тоо́на*, 1885 *Тона К.*, 1886 *Тун`а*, *Танишецъ*, 1904 *Тоон`а*, *Тишнә*, *Тони*, 1922 *Тоня*, 1923 *Тоня*. ⇒41A2 ♦ Küla kuulus 1882 Väike-Rõsna kogukonda ja Värskas kogudusse. Üldlevinud on seisukoht (J. Simm), et kohanimi pärineb sõnast *тоня* 'kalapiük, kalurite peatus- või laagrikoht, loomusekoht jne' (V. Dal). Kohanimi võib olla ka vene naisenime *Антонина* lühivorm. J. Truusmann selektab kohanime tegusõna *тянуть* 'tõmbama' abil. Sarnaseid kohanimisid Petserimaalt ja Venemaalt on raske leida. Vrd Tooni. – AK

Academic; Eesti PK 20; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 166; Hurt 1904: XVI; Hurt 1904–1907: II, 163; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 163; Selart 2016: 100; Truusmann 1890: 58; Truusmann 1897a: 46; Truusmann 1897b: 78; Vasilev 1882: 319; Vene TK 126; ÜAN

Toodsi¹ <-le>, kirjak varem ka *Tootsi Se* – küla Võru maakonnas Misso vallas (Pan, Luhamaa nulk), 1882 *Тучино, Вахново* (puustus), u 1920 *Tutšino*, 1922 *Tootsi*, 1997 *Toodsi*. ⇒45C3 ♦ 1977–1997 oli Luhamaa küla osa. Puustust on esmakordselt mainitud alles XIX saj, küla arenes välja XX saj alguses. Valla arvestuses olid siin 1939 siiski üksiktalud ning 1945 oli Toodsi märgitud koos Kossa külaga. Eesti algupära korral vrd lõunamurrete *toodsu* 'kasimata laps' (Urv), *toodus* 'põuavälv'; ent lähteks võib olla ka saksa isikunimi *Toots* (< *Theoderich*), mis on hiljem edasi kandunud järvele (u 1790 *Малое Лядово* nime all, ↑Pabra järv). Võib ka lähtuda vene sõnast *туца* 'midagi suurt, kohevat, mahukat; tormipilv, vihm, rahe, pimedus, halb ilm' (V. Dal), ent pigem jääb nime päritolu vene sõnavara alusel lahtiseks. E. Saar märgib, et kohanime vene kirjpilt *Тучино* näib lätipärane (**Tūcis*, vahest vana eesnimi). M. Fasteri andmeil oli Lätis Kornetis omaaegne eestlaste perekonnanimi *Toots* kirjas kujul *Tūcis*. Tutšino (*Тучино*)

oli Pihkvamaal päris levinud kohanime. Karjalas on Tutškova (Тучкова) küla, Pihkvamaal veel Tutšnoje (Тучное) järv. Vrd Toodsi², Tootsi². – AK

Dal' 1880–1882; Eesti PK 20; Eesti TK 42; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 163; Truussmann 1897b: 80; Vasilev 1882: 323

Toodsi² <-le>, koh <-lõ>, kirjak varem ka *Tootsi Rõu* – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), 1630 *Waigo Totz*, 1638 *Waygo Todz*, 1684 *Waicku Taus Hans*, *Waicku Taus Michell*, 1688 *Waiko Totze Peep*, 1758 *Thotzi Peep*, 1765 *Dorf Weiko Tootse*, 1798 *Tootse*. ⇒44C2 ♦ Toodsi oli 1977–1997 Nogu küla osa. Külale on nime andnud XVII saj alguse pere-mees *Väiku Toots. 1684 on tema nimest saadud lisanimi vaheldunud kujuga *Väiku Tauts. XVIII saj jäi püsima variant *Toots* ja külanimest kadus isikunime täiend *väiku* 'väike'. Veel XVIII saj populaarne eesnimi Toots (võru häälduses *Tuuts* : *Toodsi*) põhineb E. Rajandi levinud seisukoha järgi vanasaksa nimel *Dietrich*, latiniseeritud *Theoderich*. Mõlemad on andnud põhiliselt *di-* või *thi-*algulisi lühivorme. Toodsi nimekuju tekkimisel võis kaasmõju olla mõnel teisel nimel, nt *Theodosius* (> *Toos*). Ka arvatava muinasnime **Tõutu* mõju on peetud oluliseks, eriti nime populaarsuse tagajana. Vrd *Taudsa*, *Tootsi*¹. – ES

EAA.308.6.316:73, L 66p; EAA.567.3.252:11, L 9p;

EAA.1268.1.401:95, L 91p; Mellin; Rajandi 2011: 161,

165; Rev 1638 I: 171; Roslavlev 1976: lisa 1, 10

Toogipalu [*toogi_palu*] <-pallu> Val – paikkond ja kalmistu Valgas Võru tänaval, läti *Stoķu kapsēta* (kalmistu). ⇒43A2 ♦ Esialgu just kalmistu nimenä käibele tulnud metsanime on andnud Toogi (läti *Stoķi*) talurühm Läti poolel. *Stoķi* algtalul põllud on olemas juba 1683. a Valga linna kaardil (*Stöche Matthijs*). 1907. a kaardil leiduvad läti vanas kirjaviisis nimed *Mas-Stohke* ja *Leel-Stohke* (Mazstoķi ja Lielstoķi). – ES

EAA.308.2.123, L 1; EAA.3366.1.631, L 1; Eesti PK 20

Toolamaa¹ [*toola_`maa*] <-le>, koh <-lõ> Röp – küla Põlva maakonnas Röpina vallas, mõis, sks *Tolama*, 1582 *Tholowa*, w *Tholomie*, 1584 *Toloma*, 1601 *Tolloma*, 1627 *Tollomah*, 1670 *Tholama*, 1686 *Tolema*, 1731 *Tollama*, 1839 *Tolama* (karjamõis). ⇒40C1 ♦ Tegemist oli vana külaga, kuhu XVIII saj lõpul rajati karjamõis (1822 sks *Carolenslust*). Röpina 1833 eraldatud mõis kandis esialgu Ruusa nime, kuid 1840. a-tel viidi peamõis üle Toolamaale. Mõisa nimi muudeti ametlikult Toolamaaks 1854, hiljem sai sellest ka valla nimi. Valda kutsuti XX saj alguses naljatlevalt Tol' a vallaks. 1920. a-tel tekkis Toolamaa asundus, mis 1977 muudeti külaks. Toolamaa nime koostis ja päritolu pole selge. Poola-aegne esma-maining *Tholowa* võib olla ümberkirjutusviga, kuid ikkagi pole kindel, kas nimes sisaldub algupäraselt sõna *-maa*. Kaudselt näitab *Toolamaa* nime kaheks sõnaks lahutamatu Röpina talupoja lisanimi *Tolmo* (perekonnanimed *Tolmov*, *Tolmusk* jt). Vrd vanavene isikunimed *Толма*, *Толочко*, perekonnanimi *Толманов* jt. Neid vanavene isikunimesid, mis ei sisalda valmiskujul turgi laensõna *толмач* 'tõlk', ei ole osatud kindlalt seletada ja *Толма* puhul on pakutud võrdlust sõnaga *толмичь* ~ *тольмичь* 'korrutama, ettekäändeid otsima, vastu puiklema'. Muidugi pole Röpina Toolamaa nime puhul ka võimatu, et see sisaldab sõna *-maa*. Siis on algusosa **Tolo* või **Toolo* ilmselt samuti isikunimi. Vrd nt *Bartholomeus*

(aramea keeles 'Tholmai poeg'). Ka soome perekonnanime *Tolmunen* on seletatud Bartholomeuse muganduse *Tolmo* ~ *Tolmu* abil, mis omakorda haakub Röpina *Tolmo* lisanimega. – ES

EAA.308.2.104, L 1; EAA.567.3.190:69, L 66p; EAA.1269.1.796:180, L 458; Kjuršunova 2010: 537–538; KN; PA I: 94, 96, 141; Rev 1601: 17; Rev 1624/27 DL: 70; Roslavlev 1975: 7, 16, 29; Sukunimet 1992: 627; Tupikov 2004: 393, 784

Toolamaa² [*toola_`maa*] <-le> MMg – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Vedu ms), 1492 *Dollant*, 1513 *Daellandt*, 1582 *Toloma*. ⇒25C4 ♦ Küla, XIX saj II poolest karjamõis, 1920. a-test uuesti küla. Nime algusosa pärineb P. Johanseni väitel von Dolenite perekonnanimest; perekonna kohta on Tartu piiskopkonnas andmeid a-st 1224 alates. Nime järelosa on *-maa*. – PP

BHO: 600; EO: 333; PA I: 109; PTK I: 243

Toolse [*`toolse*] <'Toolse ~ -sse ~ -le>, koh ka 'Tuolse, koh aj 'Tuosle ~ 'Tualse Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Selja ms), 1425 *Tholis* (küla), 1493 *Tolsburg* (linnus), 1630 *Tolsburgh* (linnus), u 1900 *Толсбургъ* (küla). ⇒5C2 ♦ Muinasajast XIX saj-ni oli Toolse peamisi Viru ranniku sadamakohti. Selle kaitseks oli vanem linnamägi Ussimägi kasutusel arvatavasti VIII–X saj ning Toolse linnamägi IX–XIII saj. Tõenäoliselt mainiti just seda linnamäge 1359. a ürikus. Sadama juurde tekkinud Toolse küla esma-maining on a-st 1425. Sadama kaitseks rajati XIV saj lõpus või XV saj algul väikelinnus, mille kohale ehitati keskaegne kivilinnus 1471. Esialgu teati linnust rahukindlusena (*Vredeborch*), peagi sai see küla järgi nimeks *Tolsburg* 'Toolse linnus'. XV–XVII saj oli Selja mõisakeskus Toolsel, kandes ajuti ka Toolse nime. Pärast ordulinnuse Liivi sõjas hävimist ja lõplikku lagunemist Põhjasõja ajal kandus keskus tagasi Seljale. Toolsel oli üks neljast Haljala khk abikirikust, kabel hävis XVII saj lõpul. L. Meri on K. Viikunale toetudes pakkunud muinasaegse Eesti ranniku hal-duskeskuse nime **Toolisen* tulenemist gooti laensõnast *stols* 'troon, aujärg', kohanimeses tähendusega 'valitsemispaik, keskus', olles kohanimena tunnista-jaks ka muinasgootide läbirändest. Vrd ka vanarootsi *stol* 'tool, kroon', vanavene *смола* 'laud, kroon' ja vn *столица* 'pealinn'. Toolse põhjaosa on Rannaküla, varasem Selja mõisa popsiküla, vahel nimetatud ka Lahekülaks. Toolse küla piiresse jäävad läänes endine Rohna küla ning Selja mõisa Ernemaa (sks *Ernema*) karjamõis samanimeliste taludega. Vrd Selja³. – MA

Aluve 1993: 34–35; BHO: 601; Bfl: I, 413; EAA.308.2.2;

Joh LCD: 252; Joonuks 1969: 13, 44; Kaldur 1996: 670;

KN; KNAB; LUB: VII, 254; Meri 1984: 174; Peetsalu

2013: 76, 79, 80; Tamla 1996: 232; Virumaa 1924: 73–76

Tooma [*`tooma*] <-le> Sim – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Selli ms). ⇒24C1 ♦ Külana nimekirjas 1970. Toomal asus Eesti esimene põllumajanduslik uurimisasutus, mille asutas Tooma tallu 1910 Balti Sooparandusselts. Hiljem viidi uurimisasutuse keskus Kärdele. Al 1987 on Toomal Endla looduskaitse-ala keskus. Nimi tuleneb talunime vahendusel isiku-nimest *Toomas*. – MK, VP

ENE-EE: IX, 471; KNAB

Toomalõuka [*`tooma_`lõuka*] <-lõuka> Ans – küla Saare maakonnas Salme vallas (Lõmala ms), 1730 *Thoma louca Laas*, 1798 *Tomalauka*, *Thomalauk*

(küla). ⇒52B1 ♦ Külanime aluseks on loodusnimi, mis koosneb mehenimest *Toomas* : *Tooma* + *lõugas* : *lõuka* 'laht'. Juba XVII saj oli Lõmala mõisas viis Tooma talu. – MK

EAA.2072.3.78; Rehepapp; SK I: 436

Toomasmäe [*toomas_`mäe*] <-le> Se – küla Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1558 *Tomosso*, 1585 *Томасово*, 1585–1587 *Томасово-Васильево*, 1646 *деревни [...]* *Томосово*, u 1790 *Томасова гора*, 1792 *Томасова*, 1855–1859 *Томасова Гора*, 1874 *Toomasmäe*, 1882 *Томолова Гора* (puustus), 1885 *Tooma Mägi*, 1904 *Toomasmäe*, *Томасова Горá*, 1922 *Toomasemäe*, *Tomasovo*. ⇒41A2 ♦ Küla kuulus XVI saj Kulkna gubaasse, XIX saj Kulkna kogudusse. Tavaliselt seostatakse kohanime liitnimega *Toomas* + *mägi*. Külanimi võib pärineda toomapäeva (21. detsember) nimetusest. *Tomassov* (*Томасов*) on Venemaal üsna levinud perekonnanimi, mis tuleneb arvatavasti eesnimest *Фома* (*Toomas*). *Toomas* oli kristlikus traditsioonis üks 12 apostlist. Pihkvamaal oli ka *Tomassovo* (*Томасово*) puustus. *Toomasmäega* on 1977 liidetud ↑Käre, ↑Mäessä, ↑Sadora ja ↑Tõganitsa küla, varasemast ajast kuulub *Toomasmäe* piiresse ↑Padosaarõ küla. Vrd *Tooma*, *Toomalõuka*. – AK

Academic; Arakčeev 2008; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1904: XV; Hurt 1904–1907: II, 277; PGM 1785–1792; Pskov 1585–1587: 145; Pskov 1792; Päll 2003: 135; RL 1922; Schirren 1861–1885: I, nr 11; SeK: 163; Simm 1978: 148; Truusmann 1890: 58; Truusmann 1897a: 46; Truusmann 1897b: 46; Varep 1978: 66; Vasilev 1882: 319; VMS

Toomemägi [*toome_mägi*], kirjak ka *Toome* TMr – mägi Tartus, 1495 *an dem dom barge, an deme doemberge*, 1708 *Toomi pääl*, 1869 *Dom-mäe* (omastav); sks *Domberg*. ⇒32C1 ♦ Looduslikult oli Tartu vanim asustuspiirkond algselt ürgoru neemik, mis hilisemate kaevamiste ja kindlustustöödega omandas mäe kuju. Muinasajal paiknes seal eestlaste linnus. *Toomemägi* oli keskajal Tartu piiskopiriigi keskus piiskopilinnuse ja toomkirikuga (sks *Domkirche*). XIX saj alguses kujundati pargiks. Saanud nime toomkiriku järgi. *Toomemäe* üht osa, kus varem kaevandati kruusa, nimetatakse *Kassitoomeks*. * *Rahvapärimuse järgi olevat Kassitoome nimi tulnud sellest, et sealt kostnud tihti kasside näugumist*. – EE

ENE-EE: XII, 600; KNAB; LGU: I, 597

Toomika <Toomika ~ -sse>, koh *Tuomika* VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Pada ms), u 1900 *Туомикакюля* (küla), 1913 *Томинга*, 1945, 1970 *Toomiku*. ⇒6A3 ♦ Pada mõisa vabatküla. Nimi pärineb puunimetusest *toom* 'toomingas' + liide *-ik* või *-kas*. – MK

BHO: 580; KNAB

Toomja [*'toomja*] <-sse>, koh hrv *Toome Juu* – küla Rapla maakonnas Kaiu vallas (Kaiu ms), 1241 *Tomias* (küla), 1287 *Thomies*, 1687 *Tomia By*, 1798 *Thomja*. ⇒12C3 ♦ P. Johansen oletab, et nimi tuleneb puunimetusest *toom* (*epuu*). Ilmselt on nime lõpus olnud *jas-liide* (*toomjas* 'toometaoline?'). – PP

BfI: I, 20; EAA.1.2.C-III-25; Joh LCD: 283, 623–624;

LCD: 42r; Mellin

Toomla [*'toomla*] <'Toomla ~ -sse>, koh *Tuomla* Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas, poolmõis, sks *Thomel*, 1420 *Tomell* (küla), 1796 *Tomel*. ⇒SB3 ♦ 1977–1997 oli Ubja osa. Kui nimi on algselt

Vaateplatvorm Toompeal. U 1900. EAA.1691.1.162, foto nr 10.

la-liiteline, siis on nime algusosa tõenäoliselt isikunimi. Kui *-la* on lühenenud mingist järelosisest, siis lähtub algusosa puunimetusest *toom* : *toome*. – MK

BfI: I, 134; BHO: 593; EAN; KNAB; Mellin

Toompea [*'toom_`pea*] <-le> – paik Tallinnas, vanalinnas kõrgem osa, 1486 *domberg*, 1732 *toompä*; sks *Domberg*, vn *Вышгород*. ⇒1B2 ♦ Tallinna vanim asustuspiirkond, algselt eestlaste linnus, XIII saj-st taanlaste linnus. Oli hiljem pikka aega (kuni 1878) all-linnast eraldiseisev üksus, mis allus vahetult ordule või hiljem rüütelkonnale. On nime saanud toomkiriku järgi, varem nimetati lihtsalt mäeks (1327 *ladina mons*, 1372 *alamsaksa bergh*) või linnuseks (*ladina castrum*). Veel Thor-Helle nimeloend 1732 kajastab piirkonna jagunemist kaheks osaks: *Toompea* (ajalooline *castrum majus*, toomkirik ja aadli elamud) ning *Linnapea* (1732 *linna-pä*, ajalooline *castrum minus*, st orduloss). Vrd *Härjapea jõgi*. – PP

BHO: 498; Kivi 1964: 335; Tallinn 2004: II, 252–254;

Thor-Helle 1732: 307

Tooni <-le>, kirjak varem ka *Toona* Võn – küla Tartu maakonnas Piirissaare vallas, vn *Тони*, 1855–1859 *Тони*, 1882 *Tooni*. ⇒34B1 ♦ Vene asustusega küla, enne Eesti iseseisvumist asus Piirissaare Peterburi kubernangu poolel. Nimi pärineb venekeelsest sõnast *то́ня* 'kalapüügikoht, kalurite välilaager; loomus', mis on vene kohanimedele iseloomulikult mitmusevormis. Vrd Piirissaar. – PP

EAA.298.2.71, L 10; Grenzstein 1882–1883: I; KNAB;

Simm 1971b: 356

Toonoja¹ [*'toon_oja*] Sjn – jõgi Pärnu ja Viljandi maakonnas. ⇒22C4 ♦ Navesti jõe vasakpoolne lisajõgi, algab Kuresoost ja suubub Leetva külast lõunas Navesti jõkke. Nime algupära on ebaselge. V. Reiman, kes tundis nime kujul *Toonija* (= *Toonioja*), on võrrelnud sellega talunime *Tooni*, pidanud neid mütoloogias inspireeritud kohanimedeks ja seostanud paganuse surmavalla valitsejaga. – MK

KN; Reiman 1909: 185

Toonoja² [*'toon_oja*] <-le> Sjn – paik (küla) Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Vastemõisa ms), u 1900 *Тоноя* (küla). ⇒22C4 ♦ XIX saj lõpus tekkinud vabadikuküla, mis on 1977 liidetud Karjasoo külaga. *Toonoja* nimi on saadud *oja* nime järgi. Vrd *Toonoja*¹. – MK

KN; KNAB

Toosi <-le> Hls – küla Viljandi maakonnas Halliste vallas (Kaarli ms), 1816 *Tosi* (kaks talu), 1855–1859 *Орпуко*, *Тосу* (talud). ⇒37A1 ♦ 1922 nimetatakse kohta *Vingi* ehk *Toosi* külaks, üheverstakaardil u 1900 on aga *Orika* (*Орпуко*) talud. *Toosi* nimi lähtub

eesnimest *Toos*, mis oli sealkandis sage veel XVIII saj. Ala kuulus XVII saj Oisu vakusesse. Varasemas Vingi ehk Vingivalla külas (1624 *Wengewalde*, 1638 *Wingiwall*, 1816 on mainitud kahte *Wingiwalla* talu) oli XVII saj talupoeg *Orrika Jacob*. Vingi nimi tuleb omanikult Vinck von Overbergilt, kelle läänistus pärineb XV saj-st. XIX saj keskpaigaks olid Vingi-valla talud kolinud loode poole, jäädes tänapäeva Niguli küla piiresse (praegu tuntud Vinguvalla nime all). Vrd Ülemõisa. – MK

BHO: 184; EAA.298.2.71, L 14; EAA.1865.3.171/8:3, 4, 5, 2p, 3p, 4p; KNAB; Rev 1624 PL: 53; Rev 1638 II: 68; Vene TK 126

Toosikõnnu [*toosi_kõnnu*] <-`kõndu ~ -sse> Vän – paik (küla) Rapla maakonnas Kärü vallas (Kärü ms), 1683 *Tosikonna Johans*, 1684 *Tosi Kanna Johans*, 1724 *Tossikand Jahn*, *Tossikand Michel* (talupojad Vändra khk-s), 1795 *Tosikenno Iürri* (talupoeg Kärü mõisa all), 1826 *Tosikõnno*, 1909 *Tosikanno oder Pilli*. ⇒22C1 ♦ XIX saj oli Kärü mõisa karjamõis, 1920. a-test küla, 1977 liideti Jõekülaga. Kaheosaline nimi koosneb isikunimest *Toos* (< *Theodotus*, *Theodosius*) ~ *Toss*: *Tossi* ja sõnast *kõnd*: *kõnnu* 'viljakandmatu maa'. – MK

BHO: 605; EAA.308.2.218:191, L 188p; EAA.308.2.261:38, L 37; EAA.1865.3.294/1:10, L 8p; Mägiste 1929: 48; KNAB; Rajandi 1966: 163, 221; RGADA.274.1.182/7:13, 14, L 593p, 594p; ÜAN

Tooste [*'tooste*] <-sse>, koh *'Toos 't'e* <-he> Röp – küla Põlva maakonnas Röpina vallas (Röpina ms), 1582 *Tohykaz*, 1601 *Totzikatz*, 1627 *Tosskowitz*, 1630 *Toskowitz eller Tosikatz*, 1670 *Tootzkatz*, u 1683 *Toodtzkattzke*, 1686 *Tooskatz*, u 1900 *Tocme*, 1923 *Tooste*. ⇒40C1 ♦ Põlise küla nimest on käibinud kaks teisendit, *katsi-lõpuline* ja slaavipärastatud *Tosskowitz*. Lõpp *-katsi* on tähenduslikult samane hiljem kinnistunud *ste-lõpuga* (**toosikasõq*, mitmuse omastav *toosikatsi* ~ *tooskatsi*). *ste-lõpulis*es nimes on toimunud lühenemine **Toosikaste* > *Tooste* (vrd *Moisekatsi* ja ↑*Mooste*). XVII saj kirjapiltidesse ilmunud *toots*-kuju on ilmselt nime tahtlik sarnastamine sellel ajal tavalise mehenimega *Toots*. Tooste nimi põhineb vanal isikunimel. Selle päritolu pole kindel, kuid tõenäoliselt on tegemist *Theodosiuse* või *Theodotuse* mugandusega **Toosi*. *Theodosiuse* (vn *Feodossi*) nime tundus ei ole arvatavasti vanem keskajast. Võimalik, et Tooste nimes on keskaegse eesnime mugandusega sulandunud muinasaegne **Toivo* tüüpi isikunimi, vrd nt Tõostõ talu (Kan). Tooste eraldiseisvad osad on Alaveere lõunas ja Vadilastõnukk edelas. Vadilastõ lisanimi on liikunud, 1688 leidis *Wadilaste Johan* hoopis Pääsna külas. Vrd *Mooste*. – ES

EAA.308.2.104; EAA.308.6.333:32, L 16; PA I: 92; Rajandi 1966: 163, 221; Rev 1601: 18; Rev 1624/27 DL: 71; Roslavlev 1975: 24, 29; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/36:208, L 205p; Stoebke 1964: 100–101; Vene TK 42; ÜAN

Tootsi' <'Tootsi ~ -sse> Põg – alev ja samanimeline vald Pärnu maakonnas (Vilivere ms), 1923 *Tootsi* (asundus). ⇒22A4 ♦ *Tootsi* oli Vilivere mõisa karjamõis. 1767 on Vilivere mõisa all märgitud talupoeg *Orrametzta Toos*, 1788 *Totzi Ado Land*. Ilmselt selle koha alusel oligi moodustatud karjamõis. Karjamõisast sai maareformiga asundus, hiljem küla, mis 1977 liideti Elbiga. Selle lähedale põhja tekkis 1930. a-tel *Tootsi* briketitööstus, mille asula sai aleviõigused 1949.

Nimi pärineb isikunimest, vrd *Toos* < *Theodosius*, *Theodotus*; *Toots* < *Theoderich*. – MK

BHO: 602; EAA.1000.2.1206:5, L 4p;

EAA.1000.2.1213:1, L 1p; ENE: VIII, 31; Rajandi 1966: 163, 167

Tootsi' <-le>, koh *Toodsi* <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas (Vastse-Kasaritsa ms), 1684 *Lysi Todze Thomas*, 1765 *Dorf Tootse*, 1839 *Totzi*. ⇒45A2 ♦ Talurühm ja küla on välja kasvanud kõrval asuvas Lüüsi külast (1684 *Lysikülla*), mis on praegu Koloreino osa. Lisanimi *Toots* on olnud isanimi, nii oli 1688 *Lyßa Totzy Meus* üks neljast peremehest. Võimalik, et 1765. a kirjapanek annab edasi nime mitmuslikku kuju **Tootse*. *Tootsiga* on 1977 liidetud Kallastõ (Kallaste) ja Palgi küla. Vrd *Mõisamäe*, *Toodsi'*, *Tootsi'*. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:8, L 4p; Rucker; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/36:482, L 483p

Toovere [*'toovere*] <-`verre ~ -sse> Pal – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Kuremaa ms), 1582 *Thower*, 1585 *Tower*, 1839 *Towereküllä*. ⇒25B2 ♦ L. Kettunen märgib nime päritolu kohta, et asesõna *too* on vaevalt aluseks olnud, muud, nt *tohu*-, on täiesti oletuslikud, sest varasemad nimekujud ei paku mingit tuge. 1977 liideti Tooverega Kõduküla (1582 *Katto*), mille nimi võiks pärineda sõnast *kõdu* 'kõdunenud puu; heinapuru; praht', kuigi välistatud ei ole ka muud seletused. – PP

EO: 298; PA I: 104; PTK I: 97–98, 243–244; Rucker

Topu <-le> Rid – paik Lääne maakonnas Ridala vallas. ⇒19C1 ♦ 1977–1997 oli Topu ametlik suur küla, mis hõlmas Kiviküla, Mäeküla, Sepaküla, Suure-Pusku, Tanska ja Väike-Pusku küla. Topu kitsamas tähenduses on praegu Kiviküla osa. 1782 oli Ahli küla all talupoeg *Toppo Ado*. Hiljem on (tõenäoliselt sama) Topu talu Kivikülas, selle järgi on nimetatud ka Topu sadam (vrd 1871 *Cordon Toppo*). Vana Topu talu on Saaremaal Karjas. L. Tiik on Saaremaa lisanime *Dop* ühendanud täisnimega *Kristofor*, *Christophorus*, millele M. Kallasmaa on võrdluseks lisanud sm *Toppu* täisnimest *Tobias*. Topu on varasemal ajal nimetatud Rannakülaks (1871 *Raņa*, u 1900 *Раннакюля*), täpselt kuulud sinna need talud, mis olid Haapsalu kirikumõisa järgi koos Ahli ja Tanskaga. Küla oli eraldi 1930. a-te lõpuni, seejärel liideti Kivikülaga. – MK

EAA.1864.2.IV-9:206, L 196; KNAB; Schmidt 1871; SK I: 437–438

Toravere <-`verre ~ -sse> Tür – paik (küla) Järva maakonnas Türi vallas (Kolu ms), 1510 *Torawer* (küla). ⇒23A2 ♦ Küla kuulus pikemat aega Lokuta mõisa alla, al 1818 Kolu mõisa all. Allikais mainitud vaheldumisi külana või mitme üksiktaluna. Liideti 1977 Koluga. Nime algusosa on L. Kettunen võrrelnud mitme sõnaga: eesti *tora*, *torakas* (*toorakas*) 'uhke, kõrk, ülemeelik', soome *tora* 'võitlus', vepsa *tora* 'sõda'. Vrd ka eesti *torakas* 'tuust, salk'. – MK

BHO: 602; EO: 293; VMS

Torgu <'Torku ~ -sse> Jäm – paik (küla) Saare maakonnas Torgu vallas, mõis, sks *Torkenhof*, ? 1390 *Amt Tork*, 1592 *Torcke*, 1617 *Torcke* (vakus), 1798 *Torke M.* (mõis). ⇒52B3 ♦ Balti kohaleksikon (BHO) oletab, et Torgu oli XIV saj piiskopliku ametkonna keskus. 1853 anti mõis üle õigeusu kirikule ja maa jaotati talupoegadele, mõisakoht kadus. XX saj I poolel oli

tuntud eeskätt vallanimena. 1977 moodustati Torgu küla ametlikult lide külast ja osast Mõisakülalt, kuid 1997 vanad nimed taastati. Praegu on Torgu nime all tuntud endine mõisakoht Laadla küla piires, Torgu õigeusu kirik ja kalmistu jäävad lide küla piiresse, Liivaotsa. Nime on peetud isikunimeks, mis on mugand mehenimedest *Thorkil*, *Thorkillus* või ka *Theoderich*. Ka Läänemaal on olnud kaks Torgu küla, Paadrema mõisa järgi (1654 *Torck*, ↑Kiska) ja Vana-Vigala mõisa järgi (1726 talupoeg *Torgo Jahn*, praegu Kojastu piires). – MK

BHO: 603; KNAB; Rev 1725/26 Lā: 67; SK I: 438

Tori¹ <-sse> Tor – alevik Pärnu maakonnas Tori vallas, mõis, sks *Torgel*, 1528 *Turgila*, 1560 *Turgel* (mõis), 1797 *Torri M.*, 1923 *Tori* (asundus ja kirikuasundus). ⇒29A1 ♦ XVI saj oli Tori mõis Pärnu ordukomtuuri peamõis, hiljem erakätes, siis kroonumõis, mis 1854 läks Liivimaa rüütelkonnale rendile hobusekasvatuse sisseseadmiseks. 1930. a-tel hobusekasvatuse suunaga riigimõis. Alevik hakkas kujunema XIX saj lõpus, kuid kandis kuni a-ni 1977 Tõia küla nime (taluna 1720 *Toya Andres*, külana 1855–1859 *Тоя*, u 1866 *Тѳіакула*). Aleviku moodustamisel liideti sellega Tõia asund. Tori nime lähtekohaks on isikunimi, vrd *Thore Sunde* XVI saj Eestis ja soome *Tori*, *Thorijo*, *Torria*, *Torrio* jne. L. Kettunen tunneb Pärnu-Jaagupist *Tõija Mardi* talu, praegu Tõia nime all (↑Libatse). See nimi tuleneb samuti isikunimest, vrd mehenimesid *Teije*, *Teye*, *Tēio*, *Theye*, *Theyo*, *Thei*. Tori alevikuga on liidetud väiksem osa Kose külast (↑Oore). – MK

BHO: 602–603; EAA.298.2.71, L 8; EAA.567.3.160:119, L 116; EAN; ENE-EE: IX, 482; EO: 48; KNAB; Mellin; Pärnumaa 1930: 435, 549; Stoebke 1964: 69; Tiik 1976a: 417; Vene TK 126

Tori² <-sse> Tor – kihelkond ajaloolisel Pärnumaal, sks *Torgel*. ♦ XIII saj kuulus ala arvatavasti ↑Alempoisi muinaskihelkonna juurde. Omaette kirikukihelkonnaks sai Tori 1634. Orduajal kuulus ala Pärnu komtuurkonda ja Rootsi ajal Pärnu linnuseläáni. Orduajal oli Toris püha Maarja kabel, mis hävis XVI saj lõpuks. XVII saj II poolel olid Toriga ühendatud ka Häädemeeste ja Tahkuranna. Pärast vahepealset puukirikut ehitati Torisse 1852–1854 nüüdne kivi-kirik. Vrd *Tori*¹. – MK

BHO: 602; ENE-EE: IX, 482

Tori³ <-sse> Tür – küla Järva maakonnas Türi vallas, mõis, 1402 *Torvere*, 1585 *Torri* (talurühm). ⇒23B1 ♦ Tori mõisat on mainitud 1686. 1920. a-test kuni 1977 oli mõisa maadel Tori asundus, nimetatud ka Torimõisaks. 1977 liideti asundus Näsuvvere külaga ning mõisa järgi olnud vana Tori küla Poakaga. 1997 taastati Tori külana endine asundus. Külanime 1402. a mainingus on *Torvere* kõrvuti Näsuverega, millega paaris esineb hiljem ka Tori, ilmselt on nimi algselt olnudki vere-lõpuline. Algusosa lähtub algselt isikunimest, kuid siin võib-olla ka kohanimest. Vrd *Tori*¹. – MK

BHO: 605; Ungern-Sternberg 1912a: 19, 20

Torila <-sse> Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Kokora ms), 1582 *Thoryl*, 1585 *Toryl*, 1722 *Torri-last*. ⇒26B2 ♦ On hiljemalt XIX saj-st koosnenud kolmest osast: Mets-Torila põhjas, Suur-Torila keskel ja Väike-Torila ojast lõunas. 1977 liideti need kokku üheks külaks. Nimi koosneb tüvest *Tori* ja liitest *-la*. Tüve võimalikuks seletuseks pakub V. Pall sõnu *tori* 'renn', *torine* 'kangekaelne, tõrges', *toru* 'tobu' jms,

Caroline von Frey lastega Tori mõisapargis mängimas. U 1900. EAA.1720.1.42, foto nr 41.

kuid arvab, et asulanimedel puhul need vaevalt sobivad. Pigem võiks tegu olla vana isikunimega **Tori*. Vrd *Tori*¹. – PP

KNAB; PA I: 114; PTK I: 244–245

Torma¹ [ˈtorma] <'Torma ~ -sse>, koh ka 'Tõrma Trm – alevik Jõgeva maakonnas Torma vallas, mõis, 1493 (*Df*) *Torma*, 1624 (*Dorff*) *Tormes*, 1686 *Tormahoff*, 1695 *Torma Kyrkus*, *Torma kylla*. ⇒25C1 ♦ Mõis, hiljem asundus ja asund, a-st 1977 alevik. L. Kettunen on esitanud nime võimalike vastetena soome keele apellatiivid *törmä*, *termä*. Lisatagu, et soome keeles on sõnal enamgi murdevariante, näiteks *termäs*, *törmäs*, *termi* 'küngas, kõrgem koht, järsak jne'. On võimalik, et eesti keeles esines ka üldnime tagavokaalne variant **torma(s)*, **törma(s)* ja ka **tirma(s)*. Selline oletatav üldnimi sobiks lähtena Eesti nime-reale *Torma*, *Tõrma*, *Tirma* (Lai). Mõisa varasem nimi oli **Paadevesti* (1493 *Pattoves*, 1758 *Alt und Neu Padefest*, 1834 *Tormahof*, *Hoflage Padefest*), mille päritolu on ebaselge. Mõis asus XVIII saj-ni praeguse Vanamõisa kohal. 1977 liideti Tormaga ↑Lullikatku alevik. * *Torma kirik ehitatud sinna, kus Tõrma küngas olnud. Selle järele hakatud kirikutki Tõrmaks hüüdma, pärast muudetud aegamööda Tõrma nimi Tormaks, nagu nüüd üteldakse.* (1932–1933) Vrd Vanamõisa⁴. – VP

EO: 123–124, 296; KM: E 8° XII 80, 254 – 1932–1933;

LGU: I, 616; PTK I: 169, 245

Torma² [ˈtorma] <'Torma ~ -sse> Trm – kihelkond ajaloolisel Tartumaal, sks *Torma*. ♦ Torma kihelkond oli olemas hiljemalt XIV saj. Kihelkonna varasem nimi oli Kapsvere (nii mäletati nime hääldest 1958) ehk **Kaps-tevere* (1319 *Kapescever*, 1474 *Kapstever*, 1733 *Kapsstfer oder Tormasches Kirchenbuch*). *ste*-lõpulised esikomponendid *vere*-nimedes on enamasti sugunimedel mitmuse omastavad. Vrd *Kabila*, *Torma*¹. – VP

BHO: 604; PTK I: 54

Tormi <'Tormi ~ -sse> Äks – küla Jõgeva maakonnas Tabivere vallas, mõis (Voldi ms), sks *Klein-Cambi*, 1743 *Torme Ewert*. ⇒25B4 ♦ 1782 mainitud kõrvalmõisana (*Klein-Campi*). 1920.–1930. a-tel sai külaks. Tormi nimi tuleneb A. W. Hupeli teatel mõisaomaniku perekonnanimest *Stormkranz*. V. Pall pakub, et tegemist on lisanimega ja seostab selle küsivalt sõnaga *torm* 'äkiline, mõtlematu, rumal'. Mõisa saksa-keelne nimi *Klein-Cambi* 'väike Kambja' tuleneb Voldi mõisa varasemast nimest. Tormi küla põhjaosas paikneb endine Mäe mõis (sks *Maehof*, ajuti ka *Marienhof*; 1796 *Mäomois*). Vrd *Voldi*. – PP

BHO: 48, 329; Hupel 1774–1782: II, lisa, 60; PTK I: 148, 246

Tornimäe [*ˈtorni_mäe*] <-le> Pöi – küla Saare maakonnas Põide vallas (Uuemõisa ms), 1909 *Tornimägi* (küla). ⇒51B2 ♦ Ametlik külanimi a-st 1977, kui liideti Kärneri ja Veere küla ning Uuemõisa asundus; pärast nende taastamist 1997 jäi nimi tähistama üksnes kiriku ümbruse uuemat hoonestust. Paikkonnanimena oli varem tuntud, sest seal asus Uuemõisa vallamaja ja 1873 ehitatud Tornimäe Neitsi Maarja Kaitsmise õigeusu kirik. Tornimägi on tavaline paikkonna kõrgema künka nimi, enamasti on kunagi asunud seal ka torn. – MK

ENE-EE: IX, 487; KNAB

Toruküla [*ˈtoru_küla*] <-külla ~ -sse>, koh *Toru_külä* Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Alatskivi ms). ⇒26C3 ♦ XIX saj lõpuks väljakujunenud küla, esimest korda nimestikus 1922. Nime motiiv on teadmata. Vrd *Torila*, *Tõruvere*. – PP

KN; KNAB; PTK I: 246

Torupilli [*ˈtoru_pilli*] <-pilli ~ -sse> – Tallinna asum kesklinnas. ⇒1B2 ♦ Põhiliselt XVIII saj ning XIX saj I poolel asustatud paikkond on nime saanud Torupilli kõrtsi järgi, mis paiknes Tartu maanteel C. R. Jakobsoni tänava ristmiku vastas üle tee (seda kajastab ka tänavanimi *Torupilli ots*). Kõrtsi nimi pandi reklaamsildil olnud torupillimehe kuju järgi, kõrtsist on teateid 1803. a-st. Asumi piirid määratleti 1991. Vrd *Sikupilli*. – PP

Tallinn 2004: II, 261–262

Treiali <-sse>, koh <-he>, rahvak varem ka *Suurõ-`Paklova* <-he> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Koolina nulk), ? 1788 *Паклова*, u 1866 Б. *Поклова*, 1882 *Паклово Большое*, 1885 *Treala*, 1904 *Treiali*, *Suurõ-Paklova*, *Большо́е Пакло́во*, u 1920 *Treiali*, 1923 *Treijali*, 1928 *Suure-Paklova*. ⇒45C2 ♦ 1882 kuulus küla Obinitza kogukonda ja Taeluva kogudusse, 1885 J. Truusmanni andmeil Saalessa (*Залесье*) kogudusse. 1977–1997 oli Jõksi küla osa. Treial on (Lõuna-)Eestis levinud perekonnanimi (vrd *treial* 'treipingil töötav oskustööline'). Vrd *Paklova*. – AK

Academic; EAA.1999.1.103; Eesti TK 42; EKSS; Hurt 1904: XIX; SeK: 164; Setumaa 1928: 277; Taeluva KR 1788; Truusmann 1890: 57; Vasilev 1882: 214; Vene TK 126; VMS; ÜAN

Treimani [*ˈtreimani*] <-manni ~ -sse>, kirjak varem *Dreimani* Hää – küla Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas (Orajõe ms), 1797 *Dreymansdorf*, 1839 *Dreimanssdorf*. ⇒35A3 ♦ 1601 on teateid Kabli külas asuvast talust, millest sai alguse hilisem Treimani küla. 1630 on mainitud Salatsi all *Tre fiskiere bönder* 'kolm kalurit', kuid pole täpsemalt teada, kas see üleskirjutus on seotud Treimaniga. 1624 esines kalur *Reyman Toennies*, 1638 olid Tahkuranna mõisa all Orajõe külas vennad *Dreyman Juerra* ja *Dreyman Jac*. Kui algseks pidada *t*-algulist nimevormi, siis võib nime algusosa aluseks olla arvsõna 'kolm'. Lisanime algushäälik võib olla ka hiline, tekkinud kas rahvaetümoloogia teel, valesti varasemast dokumendist välja loetud või ka meelega muudetud, algupärane olnuks *Freyman* 'vabamees'. 1930. a-tel oli Treimani paikkonnanimi, küla nimetati ametlikult Rannaks. 1977 taastati Treimani nimi ning liideti sellega Krundiküla (1922 *Krundi*) ja osa Murru külast (1922). Treimanit on harva nimetatud ka Kolme-mehe külaks (1797 *Kalmemeste*, samas kõrval *Post Reimañi Jam*). * *Rahvapärimuse kohaselt jäänud katku*

ajal maa inimestest täitsa tühjaks. Orajõel jäänud ellu Peedi Peet oma kolme pojaga, kes aluse pannud kolmele talule – Peedi, Metsa (hiljem Metsa-Mihkli, nüüd Ansi) ja Keskla. Sellest sai nime Treimani küla. (1930) – MK

Almquist 1917–1922: 325; BHO: 56; Eesti PK 20; ENE-EE: IX, 512; Mellin; Pärnumaa 1930: 334; Rev 1624 PL: 31; Rev 1638 II: 40; Rücker

Treppoja [*ˈtrepp_oja*] Kei – jõgi Harju maakonnas Keila vallas. ⇒1B4 ♦ Jõgi, mis algab Keila lähedalt ja suubub Klooga rannas merre, on nime saanud oma astmelise veelanguse järgi. – MK

Eesti jõed 2001: 11

Treski [*ˈtreski*] <-sse>, koh ka *`Trestke* ~ *`Treske*, rahvak ka *Suurõ-`Treski* ~ *`Suur-`Trestke* Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Lob, Poloda nulk), 1563, 1585 *Тростенка*, 1652 *Тростянка*, в приказъ *Тростянскомъ*, u 1790 б. *тростянка*, 1882 *Большая Тростянка*, *Большое Тростино*, 1885 *Trostka*, 1886 *Treeski*, *Trestki*, *Трестянка*, 1903 *Treeske*, *Treski*, 1904 *Suurõ-Treeski*, *Suurõ-Trestki*, *Большая Тростянка*, 1923 *Suure-Treski*, 1996 *Suurõ-Treski*. ⇒41A2 ♦ Küla kuulus XVII saj Petseri kloostri samanimelisse halduspiirkonda (*prikaz*). XIX saj kuulus Väike-Rõsna kogukonda ja Värskas kogudusse. Vene sõna *тростянка* võib tähendada kõrkjat, lindu värvuliste liigist või konna. Vrd ka *треска́* 'tursk', *треск* 'järsk heli', *тростник* 'pilliroog'. Viimane seos ongi kõige tõenäolisem. *Trostjanka* on Venemaal ja Ukrainas levinud asula- ja jõe nimi. Treski osad on Suurõ-Treski (lõunas) ja Väiko-Treski (põhjas, *Малая Тростянка*, 1563 *Малые Тростики*), mis liideti üheks külaks 1977; küla piiresse kuulub ka Juudova. Vrd Rõsna, Väike-Rõsna. – AK

Academic; Eesti PK 20; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 103, 166; Hurt 1904: XVI; PGM 1785–1792; SeK: 150–151; Selart 2016: 100, 105; Truusmann 1890: 58; Truusmann 1897a: 43–44; Truusmann 1897b: 79; Vasilev 1882: 27, 321; ÜAN

Triiginä <-sse>, koh <-he>, koh ka *Triginde* ~ *Trigindõ* Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), ? 1652 *Стригино*, u 1790 *Стригина*, 1904 *Triiginä*, *Стри́гино*, u 1920 *Triigina*, 1922 *Trigino*, 1937 *Trigina*, 1997 *Triiginä*. ⇒45C1 ♦ Küla kuulus 1788 Taeluva kogudusse ning 1882 Ulanuva (*Уланово*) kogukonda. 1977–1997 oli Helbi küla osa. Seto algupära korral võiks seletuseks olla *triiki* 'ääretasa, pilgeni' või *triikmä* 'ääretasa täitma; hõõruma', mis on alamsaksa laenu. Vene lähte puhul võiks nimevasteks olla *стрига* 'soeng', *стриж* 'kaldapäasuke; pettur, taskuvaras'. Perekonnanimi *Strigin* (*Стригин*) tuleneb lisanimest *Стрига* (*стрига* 'lühikese soenguga' või 'lindprii, jooksus isik'; tegusõnana *стрикать* 'kiiresti jooksmas'). Neid isikunimesid kohtab XV–XVI saj ürikutes. *Strigino* (*Стригино*) ja *Strigovo* (*Стригово*) on Venemaal levinud kohanimed. – AK

Academic; Dal' 1880–1882; Eesti PK 20; Eesti TK 42; Hurt 1904: XVIII; Markus 1937; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 165; Taeluva KR 1788; Truusmann 1890: 58; Vasilev 1882: 306

Triigi¹ <'Triiki ~ -sse ~ -le> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas, mõis, sks *Kau*, 1732 *Triki* (mõis), 1796 *Kau*, *Trigi* (mõis). ⇒13A3 ♦ Algselt mõis, 1920. a-test asundus ning al 1977 küla. Eestikeelse nime on saanud mõisaomaniku Stryki järgi, kellele mõis

XVII–XVIII saj kuulus. Mõisa saksakeelne nimi *Kau* (1379 *Kowe*) pärineb naabruses olevalt Kõue külast. Vahel on eesti uuemaski pruugis kasutatud Kõue või Kõue-Triigi mõisa nime. Vrd Kõue. – TL

BHO: 201; Joh LCD: 454–455; KNAB; Ligi 1961: 331; Mellin

Triigi² <'Triiki ~ -sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas, mõis, sks *Ottenküll*, 1501 *Ottenkul*, 1586 *Otteküll*, 1725–1726 *Ottenküll*, 1732 *Triki m.* ⇒15A2 ♦ XVI saj esines ainult mõis, kuigi nime järgi otsustades võis siin varem olla küla. 1725–1726 oli siiski nii mõis kui ka küla. 1920. a-tel asundus, mille kõrvale 1970. a-teks tekkis mõisasüdamest asund. 1977 ühendati mõlemad külaks. Triigi eestikeelne nimi on tulnud XVII saj mõisaomanike Strykide järgi. Saksakeelses mõisanimes *Ottenküll* võiks peituda varasem eestikeelne nimi **Oteküla* 'karuküla, otiküla', vrd (*karu*)*ott*. Triigiga liideti 1977 Karutiigi, endine Triigi mõisa popsiküla. – MJ

BHO: 413; Eisen 1924a: 70; Hupel 1774–1782: III, 493; Rev 1586: 37; Rev 1725/26 Vi: 257; Thor-Helle 1732: 316

Triigi³ <'Triiki ~ -sse> Kvj – küla Saare maakonnas Leisi vallas, mõis, sks *Feckerort*, 1704 *Strikanhäf* (mõis), 1782 *Triki mois*, 1923 *Triigi* (asundus). ⇒50C1 ♦ Triigi mõis kujunes XVI saj kõrtsikohast, kahest mereäärsest adramaast ning kolmest Angla vakuses olnud adramaast. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Mõisa eestikeelne nimi tuleneb Strykide suguvõsa nimest, kelle valdusse mõis läks 1547. Mõisa saksakeelne nimi esineb 1547 kujul *Fecker*, *Feckelorth*. – MK

BHO: 75–76; EAA.1.2.C-IV-1; ENE-EE: IX, 520; SK I: 440; ÜAN

Trolla [*trol* 'l'a] <-sse>, koh <'küllä> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1796 *Trolla*, 1839 *Trolla*, 1876 *Дер. Тролла*. ⇒45A2 ♦ Küla on enne Trolla nime kinnistumist nimetatud *Abi* või *Avi* nimega, mis kandus siia lääne pool paiknevalt kahe poolemehega hajatalult (1684 *Afwe Kylla*). 1684 elasid Trolla külas Nopri lisanimega talupojad ja *Afwe Pepp*. Viimaselt laienes *Abi* nimi praegusele Trolla külele (1758 *Abbi Noppare*, 1765 *Awiküllä*, 1871 *Дрвн. Авви*). 1796 on kirja pandud *Madde*, *Trolla Pepo Lask*. Lisanimena käibele tulnud Trolla nimi kinnistus külele XIX saj ja Abikülä nimi jäi kahe taluga rühmale, mis seda varemgi kandnud oli (oli omaette küla kuni liitmiseni Trollaga 1977). Trolla nime päritolu pole päris selge. Kõige usutavamalt on tegemist lisanimega, mis pärineb vene sõnast *дроля* 'meessoost armuke, kallike, silmarõõm'. Lisanimeks võivad sobida ka sõna *trul* 'l' 'rull' erinevad tähendused. Sõnad *trull*, *rull* (ehk ka *troll*?) on tavaliselt registreeritud *i*-tüvelistena, kuid vrd meelitusvorm *trul* 'l'a. Vrd ka perekonnanime *Tralla*. * On elanud Rulli nimeline mees, kes esimese veski olla ehitanud. Peeter I ei uskunud mehe osavust. Ta andis Rullile materjali ja käskis uut veskit ehitada. Rull tegi veski valmis. Peeter I olla hää meel olnud. Ta kinkinud Rullile küla, mis hiljem nime sai Trulla. (1930. a-d) Vrd Abikülä. – ES

EAA.1268.1.403:170, L 144p; EAA.3724.4.1859, L 1; EAA.308.2.178, L 1; EAA.567.3.252:4, L 2p; EAA.1268.1.401:75, L 71p; KN: 1930. a-d; LVVA.6828.4.380, L 1; Roslavlev 1976: lisa 11; Rücker

Tromsi <'Tromssi ~ -sse ~ -le>, koh ka *Trompsi* ~ *Trumps* Plv – küla Põlva maakonnas Põlva vallas (Peri ms), 1817 *Tromsi Jaan*, 1839 *Trumsi* (karjamõis). ⇒40B2

♦ Peri mõisa karjamõisa kohale tekkinud küla, karjamõisa nime aluseks on talupoja lisanimi, mis ilmub allikatesse XIX saj hakul. Lisanime aluseks võiks olla inimest iseloomustav sõna *tromps* 'mossitaja', nt *trompsih huuliga* 'pruntis huultega, mossis'. Nime lähtena pole võimatu ka mugandus **Tromša* haruldast vene ristnimest *Тромед* (tavaliselt siiski *Тронжа*, *Меджа*). Tromsiga on 1977 liidetud Laanõ (Laane) küla ja Saarljärve (↑Saarljärv). Soessaarõ talud Tromsi kaguosas kuulusid varem Saarljärve mõisa alla. – ES

EAA.3147.1.180:102, L 193; Petrovskij 1966; Rücker; VMS

Truuta [*'truuta*] <-le>, koh <-lõ>, rahvak ka '*Truuta*, 'mõisa Urv – küla Valga maakonnas Otepää vallas, mõis, sks *Gertrudenhof*, 1811 *Gerdrutenhoff*, 1826 *Truuta*, 1839 *Gerdrutenhof*, 1909 *Truuta*. ⇒39A2 ♦ Mõis on rajatud kohale, kus varem oli Lamba küla (1627 *Lamba Juergen*, 1799 *Lambaküll*). Sellest on jäänud Lambahanna järve nimi. Truuta mõis eraldati Koigust 1799 ja sai rüütlimõisaks 1804. 1920. a-tel tekkis mõisa maale asundus, pärast 1930. a-id küla. Mõisa nimi on antud 1804. a uue omaniku abikaasa Gertrude Margaretha Behaghel von Adlerskroni järgi. Ka saksa keeles kirjutati mõisanime sageli *Gerdrutenhof*, eestikeelne nimi on saadud sellest häälduskujust. Truuta piires asub endine Voki karjamõis (1796 *Wokki*). – ES

BAL: 651; BHO: 88; EAA.1865.2.131/11:1, L 1; KNAB; Rev 1624/27 DL: 107; Rücker; Uustalu 1972: 282; Stryk 1877: 199

Tserebi <-le> Se – küla Võru maakonnas Misso vallas (Pan, Luhamaa nulk), u 1790 *Черепова*, 1882 *Черепы*, 1904 *Tserebi*, *Черепы*, u 1920 *Tšerepi*, 1939 *Tšerepi*. ⇒45B3 ♦ Küla kuulus XIX saj Selesova (*Железово*) kogukonda ja Pankjavitsa kogudusse. 1977–1997 oli Mokra küla osa. L. Vaba paneb kohanime vanade balti substraatsõnade konteksti, tuues näiteks vetenimesid: leedu *Kerpis* (< *kerpė* 'samblik') ning läti *Cērps* ~ *Cērpes ezers* (< *cērpa*, *cērps* '(soos kasvav) pikk rohi; jusshein; allikmailane'). Vene algupära korral sobib lähteks *чепен* 'pealuu; õhuke, tugev kate; inimese, looma kolju'. Tšerepov (*Черепов*) on Venemaal levinud perekonnanimi. Pihkvamaal on Tšerepova (*Черепова*) küla; *Череп*-algulised kohanimed on laial alal, mh Ingerimaal (*Tšerepovitsõ/Череповицы*, sm *Seropitsa*), Permis, Udmurtias ja Volgamaal. Külast loodes asub Tserebi järv (1638 *Zirrepi*). – AK

Academic; Dal' 1880–1882; Eesti TK 42; Eesti TK 50; Hurt 1904: XXII; PGM 1785–1792; Rev 1638 I: 159; SeK: 166; Truussmann 1897b: 85; Vaba 2014: 912; Vasilev 1882: 337; VMS

Tsergondõ [*tser* 'gondõ] <-sse>, koh <-he> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Koolina nulk), ? 1561 *Переднее Церковно*, u 1790 *Церковная*, 1859 *Tšhergona*, u 1866 *Церковка*, 1882 *Переднее Церковно* (küla, võsselok), 1904 *Tserkona*, *Переднее Церковно*, 1922 *Tserkonde*, 1937 *Tsergonde*, 1938 *Tšerkonda*, 1997 *Tsergondõ*. ⇒45C2 ♦ Küla kuulus XIX saj Ulanuva (*Уланово*) kogukonda ja Taeluva kogudusse. 1977–1997 oli Uusvada küla osa. Vene kohanime *Переднее Церковно* tähendus rahvapäraselt on 'eesmine, esimene küla kirikukoguduses' (< *переднее* 'eesmine, eespoolne' + *церковь* 'kirik'). Vn *церковно* on tähenduses 'kirikusse kuuluvalt, kirikut puudutavalt', ülekantult ka 'glamuurselt, suursuguselt, ilusalt, kaunilt'. Tserkovno (*Церковно*) esineb

kohanimega peamiselt Valgevenes, Tserkovnoje (Церковное) ka Pihkvamaal. Vrd Juusa. – AK
Academic; EAA.1271.1.32; Eesti PK 20; Eesti TK 50;
Hurt 1904: XVIII; Markus 1937; PGM 1785–1792;
RL 1922; SeK: 167; Truusmann 1890: 57; Truusmann
1897b: 84; Vasilev 1882: 221; Vene TK 126

Tsiamäe [*ˈtsia.ˈmäe*] <-le>, kirjak varem ka *Tseamäe*
Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja
ms), 1630 *Sigast kylla*, 1638 *Sigast külla*, 1684 *Sea*
Hint, 1796 *Zea Ado*, *Zea Hindrik*, 1839 *Zeoma*, 1876
Dep. Цea. ⇒45A2 ♦ Tsiamäe oli 1977–1997 Palanu-
mäe küla osa. XVII saj alguses mainitud *Sigaste küla
paiknes Tsiamäe, Simula ja Kaloga kandis. Selle all
loetleti hajatalusid ja sajandi lõpuks kadus külanimi
käibelt. Lisanimi-talunimi *Sea* ~ *Zea* säilis Simula
külas. XVIII saj nimetati *Tsia* (*Zea*) külaks praegust
Vakari küla. Arvatavasti alles XIX saj asustati Simula
küla ja Haanja mõisa vaheline maa ja tekkis Tsiamäe
küla tänapäevases kohas. Kunagises *ste-lõpulis*es
külanimes *Sigaste peaks peituma vana isikunimi,
mis omakorda võib põhineda nii sõnal *siqa* kui ka
mõnel vanal laennimel, algkujust *Siegfried* lühene-
nud nimel. Vrd *Sigala*, *Sigaste*, *Vakari*. – ES
EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.403:226, L 193p;
EAA.3724.4.1859, L 5/2; HK: 224; Rev 1638 I: 172;
Roslavlev 1976: lisa 1; Rücker

Tsiiruli <-sse>, koh <-he> Rõu – küla Võru maakonnas
Haanja vallas (Vana-Laitsna ms), 1798 *Zirol S.* (järv),
1834 *Zihruła Greete*, 1839 *Zirul*; läti *Cīruļi*. ⇒45A4 ♦
Tsiiruli oli 1977–1997 Murati küla osa. Külalt osa
paikneb Eesti, osa Läti poolel. Nimi tuleb läti sõnast
cīrulis 'lööke', mis on olnud Lätis väga harilik talu-
poja lisanimi. Nimi võib olla ka vanema läänemere-
soome nime läti keelde ümbertõlgendamise tulemus.
Nimelt on praegu Maiori talu järgi nimetatud Maiori
järve varem kutsutud Tsiiruli järveks, kuid vanemad
nimekujud *l-i* ei sisalda: 1627 *Czyri Jerw*, 1684 *Zers*
Lacus. Kohanimetikartoteegi teatel oleval Tsiiruli
järve varem kutsutud Tsõõrjärveks. Selline järvenimi
viitab objektile ümarale kujule ja on Lõuna-Eesti koha-
nimistust küllalt harilik. Tsiiruli lääneosa Ausina (läti
Auziņas) oli kuni 1977 omaette küla. – ES
EAA.308.2.177, L 1; Lvv: I, 170; LVVA.235.1.4:8, L 5;
Mellin; Rev 1624/27 DL: 85; Rücker

Tsiistre [*ˈtsiistre*] <-le>, koh *Tsiistri* <-le> Vas – küla
Võru maakonnas Misso vallas (Vastseliina ms), 1684
Sistre Peter, 1688 *Sister Petter Carsten*, 1726 *Sistra*
Märt, 1782 *Zistri Johann*, 1820 *Zistre* (küla). ⇒45A3
♦ 1684. a kaardi järgi on algtalu asunud enam-vähem
küla praeguses kohas, kaardikirjeldusraamatus on
nimi *Preße* (Pressi) *Peep* maha tõmmatud ja asenda-
tud uue nimega *Sistre Peter*. XVII saj kirjalpilate arves-
tades hääldati nime ka siis *ts*-algulisena. Tsiistre talu-
rühm ja küla kujunes kandi keskuseks, kui siia XIX
saj keskel rajati kool ja hiljem veel koorejaam. Tsiistre
nimi on algupära poolest täiesti hämar. Ruusmäel
(Rõu) leidub Tsüsträ talu, mille nimi peaks olema
sama päritolu. Vana XVII saj külanimi on olnud
*Kisõjärve (↑Põnni). – ES
EAA.308.6.316:61, L 54p; EAA.567.3.180:140, L 134;
EAA.1865.2.141/2:14, L 13p; EAA.1271.1.224:101, L
635; EAA.308.2.178, L 1; Roslavlev 1976: lisa 2

Tsilgutaja <-le>, koh <-lõ>, varem ka *Mauri* Rõu – küla
Võru maakonnas Haanja vallas (Vana-Laitsna ms),
1781 *Zilkuta Jakkap*, 1796 *Dorf Zilkuta*, 1811 *Tosta*

oder Maure, 1815 *Zilkuta*, 1839 *Mauri*. ⇒45A3 ♦
Tsilgutaja oli 1977–1997 Sarise küla osa. Külanimi
on Rõuge kirikuraamatutes *Tsilguta(ja)*, mõisa-
kirjades saksa-lätipäraselt *Mauri*. Tsilgutaja järve
on 1684. a kaardil nimetatud piirijärveks (*Pir Siõ*)
Rogosi ja Vana-Laitsna mõisa piiril paiknemise tõttu.
Tsilgutaja nimi võib olla siia rännanud Vastseliinast
Tõnkova kandist, kus 1684. a olid peremehed *Tilkota*
Andres ja *Tilkivte Noha* ~ *Tilkote Noha*. Nime kõige
tõenäolisem lähe on linnunimetus häälditsuse *tsilk-*
tsolk järgi, vrd nt Häädemeeste *silgutaja* 'väike lehel-
lind'. Kuid vrd ka eesnimed *Tilk*, *Tiilik* jt. Küla teine,
vananenud nimi *Mauri* esineb mujalgi Lõuna-Eestis.
Vrd *Tiilige*, *Tilga*, *Tõnkova*. – ES

EAA.1268.1.23:44, L 92; EAA.1268.1.403:407,
L 359p; EAA.1268.1.214, L 4; EAA.308.2.178;
EAA.308.6.316:61, L 54p; LVVA.199.1.228:25, L 20p;
Rücker; VMS: 411

Tsirgu <-le>, koh <-lõ> Se – küla Võru maakonnas Mere-
mäe vallas (Pan, Koolina nulk), u 1790 *Бурмакина*,
1882 *Бурмакино*, 1904 *Tsirgu*, *Бурмакино*, u 1920
Tsirku. ⇒45C2 ♦ Küla kuulus XIX saj Koolina kogu-
konda ja Saalessa (*Залесье*) kogudusse. Kohanimi
lähtub lõunaestilisest sõnast *tsirk* 'lind'. Külalt voo-
lab läbi Tsirgu oja (1897 *ручей Островский*). Lätis
Lutsi piirkonnas on Tsirgu ehk Puudinova (*Putinova*)
küla. Vene nimi *Бурмакин* pärineb lisanimest Bur-
maka (*Бурмака*), mis omakorda tuleneb tegusõnast
бурмить 'ebaselgelt, arusaamatult rääkima, väljend-
duma'. Burmakino (*Бурмакино*) on Venemaal (sh
Ingerimaal, Pihkvamaal ja Udmurtias) levinud küla-
nimi. Vrd *Sirgova*, *Tsirgupalu*, *Tsirkjärv*, *Tsirksi*. – AK
Academic; Eesti TK 42; Hurt 1904: XXI; PGM 1785–
1792; SeK: 168; Truusmann 1897b: 6, 50; Vasilev 1882:
38; VMS

Tsirguliina [*tsirgu.liina*] <-liina ~ -sse>, koh ka *Tsirgu*
< Tsirku, Tsigun>, kirjak varem ka *Tsirgulinna* San – alevik
Valga maakonnas Tõlliste vallas (Laatre ms), 1922
Tsirgulinna alevik, 1923 *Sangaste-Tsirgulinna*, 1977 *Tsir-*
guliina alevik. ⇒43B1 ♦ 1887 sai valmis Valga–Tartu
raudteeliin ja avati Sangaste jaam. Soodsa asukoha
ümber hakkas tasapisi tekkima küla. Läheduses oleva
Raa (lõunaestesti *raag* : *raa* 'remmelgas, suur paju') talu
peremees Juhan Kübar müüs küla esimesed krundid.
Kuna ostjateks olid Kull, Kurvits, Teder, Tuvikene
ja mitu Varest, panid hambamehed külale nimeks
Tsiguliin. Veel 1930. a-te ajakirjanduses tarvitatakse
nime nimetavalisel kujul ja osaliselt kirjakeelestatuna
(*Tsirgulinna*). Teiste eesti asustusnimede eeskujul
on nimi hiljem muudetud omastavaliseks. Nimi on
lõunaestikeelne: *tsirk* : *tsirgu* 'lind' ja *liin* : *liina* 'linn'.
Tsiguliina üksikud osad kannavad nimesid Kännu-
küla (põhjas) ja Pilliliin (lõunas). * *Kulli-nimeline oli*
Sangaste raudteejaamas töö. Kull oli esimene, kes ehitas maja
Rae talu maa peale. Teisel pool Rae talu oli mets. Siis tuli Kurvits,
Teder ja Vares. Need oli esimesed majaehitajad. Et nad olid kõik
linnunimedega, hakatigi nimetama Tsiguru linnaks. Miku talu
maa peale oli Välbe ehitatud maja. Välbe oli teinud savist parti-
pille. Kõigil lastel olid partsipillid käes. Üks vanamutt läind ja
näind, et kõigil partsipillid käes ja öelnud: „Näe sii on pillilinn“.
Seda osa linnast nimetatigi Pillilinnaks. (1973) – MF
KM: RKM II 307, 449/50 (17) – 1973; KNAB; Mägi,
Veri 1976: 60; Tsiguliina ajalugu; ÜAN

Tsirgumäe [*tsirgu.ˈmäe*] <-le> Har – küla Valga maa-
konnas Taheva vallas (Taheva ms), 1970 *Tsirgumäe*.

⇒43B4 ♦ Noor peamiselt asundustaludest koosnev küla, asutatud 1920. a-tel. Sellega on 1977 liidetud Tahevamõisa (Taheva asundus) ehk endise sanatooriumi ümbrus, samuti Karjamõisa ja Alakonnu ehk Tatrīgukolk (1970 Ivaski). Taheva mõisa hooned asuvad selles külas. Tsirgumäe nimega on kutsutud endist Taheva mõisa moonamaja mõisast põhja pool, mis tänapäevaks on hävinud. Nimes sisalduvad sõnad *tsirk* 'lind' ja *mägi* ning talurahvast nimepanijate jaoks võis selles olla ka pilkelisuse varjund. Vrd Taheva. – MF

KNAB

Tsirgupalu [*tsirgu_palu*] <`pallu ~ -sse> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Vastse-Nursi ms), 1765 *Wanna Zirko Peter*, 1909 *Zirgupallo* (karjamõis), 1926 *Tsirgupalu*. ⇒44C2 ♦ Tsirgu pole olnud Vastse-Nursi mõisas põlistalu nimeks. Tsirgupalu karjamõis rajati XIX saj, kuid talupoja lisanime Tsirgu tunti juba varem. 1765. a Rõuge mõisa all nimetatud *Zirkomoisa Johann* võib olla seotud Lükkä külaga, kus asus Rõuge mõisa lahustükk. Sel juhul oleks Tsirgupalu küllalt noor kohanimi, endine metsanimi, mis on lähtunud naabrusest Tsirgumõisaga. Ametlikult moodustati Tsirgupalu küla 1997, enne seda oli Nursi osa. Tsirgupalu põhjaosa tuntakse Nursipalu nime all. – ES

BAL: 698; EAA.1268.1.401:261, 273, L 255p, 267p;

Võrumaa 1926: 262

Tsirkjärv [*'tsirk_järv*] Rõu – järv Võru maakonnas Haanja vallas (Rogosi ms), 1684 *Dzergo Jerwe*. ⇒45A3 ♦ Järve lähedal on Tsirgumäe metsavahikoht (1638 *Zirke Pustosz*, 1684 *Dzergo Pustus*, *Sirko Pustus*, 1798 *Sirgo* karjamõis). Pole teada, kas algne on asustus- või järvenimi. Nimi sisaldab lõunaesti sõna *tsirk* 'lind'. Samasugust nime kannab Sirkjärv Emajõe Suursoos (TMr). – ES

EAA.308.2.178; EAA.308.6.316:9, L 4; Mellin; Rev 1638 I: 180

Tsirksi [*'tsirksi*] <`Tsirksi ~ -sse>, koh ka `Tsirkse <-he> Räp – küla Põlva maakonnas Räpina vallas (Veriora ms), 1670 *Sirka Pustus*, 1867 *Zirkse Willem*, *Zirkse Hiob* (talud), 1937 *Tsirksi*. ⇒40C2 ♦ XVII saj Pääsna küla all esinenud puustuse nimi ilmub kirjalikesse allikatesse uuesti alles koos talude kruntimisega XIX saj II poolel. Algupäraselt kahest talust koosnenud külaga on tänapäeval ühendatud ka Vaara küla ja Tuudimõtsaks kutsutud Pindi küla tagamaa. Tsiirksi nime päritolu pole selge. XVIII–XIX saj ei esinenud see kirjalikes allikates talupoja lisanimena, millest võib järeldada, et nimi kujunes varakult eelkõige kohanimiks. Ühe oletusena võiks nimi sisaldada sõna *tsirk* 'lind', mis oli XVII saj üsna levinud talupoja lisanimi, ja nimele liitunud kollektiivliidet *-si*. Seega siis *Tsirksi* nagu **Tsirguste*. Sõnalõpu *i* madaldumine *e*-ks on kohaliku murraku erijoon. Vrd Mõtsavaara. – ES

EAA.2486.3.266, L 42; Eesti TK 50; Roslavlev 1975: 30

Tsitre [*'tsitre*] <`Tsitre ~ -ssee>, koh ka `Tsitri ~ `Sitre Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kolga ms), 1630–1631 *Sitter Siby* (Aabla külas), 1637 *Zitter* (Kolga mõisa kolm rannatalupoega), 1683 *Zitter* (ametimehed ja hajatalud), 1782 *Zitter* (karjamõis), 1798 *Sitter*, 1923 *Tsitri*. ⇒3C2 ♦ 1977–1997 oli Muuksi küla osa. Kuigi 1637. a allikas on räägitud rannatalupoegadest, on hiljem külas elanud Kolga mõisa ametimehed ja küla alla on arvatud hajatalud,

nt Vesilinnu (1693 *Wessilindo Matz*). 1765 rajati mõningail andmeil Tsitresse Loo mõisa karjamõis, kuid E. Tarvel seab selle kahtluse alla. XIX saj on see allikates üldiselt Kolga abimõis, keskseks elatusalaks käsitöö. Sajandi keskel rajati Kolga suvemõis. Esimest hakati kutsuma Tsitreks ehk Suur-Tsitreks (sks *Groß-Zitter*), teist Väike-Tsitreks (sks *Klein-Zitter*). Mõisate tekkimise aeg ja täpsem paiknemine jääbki veidi ebaselgeks. Kohalikud arvavad, et küla nimi tuleneb tsistertslastest, kuid küla on ilmselt hilisem kui XVI saj. Võib-olla on tegemist isikunimega. – MJ BHO: 693; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 28; Mellin; Tarvel 1983: 43, 58–59; Vilbaste 1956: 180–182; Wieselgren 1951: 265; ÜAN

Tsolgo¹ [*ts'olgo*] <`Ts'olko ~ -sse ~ -le> Plv – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Timo ms), 1627 *Solcke Juergen*, 1688 *Zollo Michel*, *Zollo Jaak*, 1757 *Solgo* (lisanimi), 1821 *Dorff Zolgo*. ⇒40B3 ♦ Küla oli XIX–XX saj vahetusel Timo valla keskus. Tsolgo ja naaberkülade elanikke on nimetatud tsolklasteks. Tsolgo nimi pärineb talupoja lisanimest. See võis olla esialgu *s*-alguline, kuid *s*-list kirjapilti võib põhjendada ka tugev peenendatus. Nime algupära on ebaselge, vrd *tsolk* 'solk', *tsolk* 'ma' solkima', *tsollin* 'solin', vrd Soolikse talu (Hel). 1638 on Tsolgo kandi suursarast nimetatud *Süväjärveks (*Sõha Jerw*), seda kas sügavate järvede või Mustjärve selleaegse nime (*Soeha Jerw*) järgi. **Tsolgo küla um tuust nime saanuq, et siin oll' väega vesine maa, porinõ ja muanõ. Ku siin kinnuvaq, alati olnuq tsollin. Olnuq nigu tsolgatus.* (1949) Vrd Tsolgo². – ES

EAA.3147.1.172:64, L 56p; EAA.3724.4.1935, L 14; KN: 1949; Rev 1624/27 DL: 56, 58; Rev 1638 I: 133; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/36:386, L 388p

Tsolgo² [*ts'olgo*] <-le>, koh ka *Ts'olgo* Se – paik (küla) Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1780 *Чолкова, Челкова*, 1790 *в Чалкова*, 1855–1859 *Чолкина*, 1882 *Чолково*, 1885 *Tölgo K.* (**Tsölgo*), 1886 *Tsolgo*, *Целго*, 1890 *Чолкина*, 1904 *Tsölgo*, *Чёлково*, u 1920 *Tsolgu*, 1922 *Tsöego*, *Tšelkovo*. ⇒41A2 ♦ Küla kuulus XVIII saj Värska kogudusse, XIX saj aga Selise kogukonda. Liideti 1977 Idrise külaga. Lõunaestiline külanimi pärineb arvatavasti talupoja lisanimest. Vrd ka Lõuna-Eesti *tsolgatuss* 'porine koht' (Plv, Rõu, Urv) ning *tsolk* 'väheväärtuslik, kõlbmatu'. J. Truusmann seostas kohanime sm sõnaga *selkä* 'mäeseljak, voor, seljandik'. Viimane on seletusena võimalik, sest küla asub seljandikul. Vene nimekuju põhjal sobiks lähteks *челка, чело* 'laup, pea, otsaesine; mäe jalam, esiosa; (leiva)ahju suu, koopa suu'. Sarnased nimed on Poolas *Ciołkowo* (küla), Karjalas aga *Челку* (sm *Tsolkka*) järv. Vrd Tsolgo¹. – AK Academic; Dal' 1880–1882; EAA.5341.1.71; EAA.298.2.71, L 15; Eesti TK 42; Hurt 1903: 166; Hurt 1904: XV; KN; PGM 1785–1792; Pskov 1890; RL 1922; SeK: 166; Truusmann 1890: 59; Truusmann 1897b: 86; Vasilev 1882: 340; VMS; Värska KR 1780–1794

Tsolli¹ <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1688 *Solly Hindt*, 1765 *Dorf Lurista oder Zolli*, 1839 *Zolli*, 1876 *Дер. Цолли*. ⇒45A2 ♦ Tsolli oli 1977–1997 Holdi küla osa. Nime päritolu on ebaselge. See võib pärineda maastikusõnast *tsoll* 'kraav, ojaharu, lomp', solinaga seostuvast sõnast *tsoll* 'kört, lurr', kuid siin võib oletada ka isikunime. Viimast varianti pakub rahvalik nimeseletus.

Varem kasutati külanimena põhiliselt eesnimest *Loo-riits* (*Laurentius*) saadud nime (1758 *Lurista*, 1871 *Дрѣн. Ауримце*). Ligikaudu samas kohas on 1684. a kaardi järgi asunud *Hawi Pustus*. Tsoelli piiresse kuulub loodes Kanamõtsa (Kanametsa), mis oli omaette küla 1977. a-ni. * *On elanud mees nimega Tsoell ja sellest küla nime saanud* (1930. a-d). – ES

EAA.1268.1.401:73, L 69p; KN: 1930. a-d; Roslavlev 1976: lisa 12; Rücker; VES: 468

Tsoelli² <-le>, koh <-lõ> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina ms), 1684 *Solli Thomas, Märth, Petter*, 1782 *Zolli Hans*, 1820 *Zolli* (küla). ⇒45B2 ♦ Ajaloolise Tsoelli küla talud on tänapäeval hävinud, säilinud on Tsoelli alla liidetud ↑Julga ja ↑Kutsamäe talud. Nagu Haanja Tsoelli puhul on ka selle küla nime varem kirjutatud s-iga. Üks kahest Tsoelli külast võib olla oma nime saanud talupoja uude kohta siirdumise kaudu. Kumb nimi on esmane, pole teada. Selle Tsoelli küla juures on silmapaistev maastikelement kõrge, sälkorgudega liigendatud mäeseljandik Tammömägi. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2:31, L 31; EAA.1271.1.225:56, L 1033

Tsooru <'Tsooru ~ -sse>, koh *Tsooru ~ Ts'ooru* <'Tsuuru> Rõu – küla Võru maakonnas Antsla vallas, mõis, sks *Fierenhof*, 1419 *Tzoro*, 1627 *Zoor kulla*, 1638 *Zorakylo*, 1796 *Zoro Moisa*, 1909 *Zooru*. ⇒44A2 ♦ 1419. a on mainitud vakust koos küladega *Virro* ja *Virga*. 1516 on mainitud iseseisvat mõisat *Vyer*. 1920. a-tel tekkis Tsooru asundus, mis 1977 muudeti küllaks. Tsooru mõisa eestikeelse nime päritolu pole selge. Võrdluseks võib tuua lõunaestis sõna *ts'ori* (*ts'oro*), mis tähendab soonekohta, märja põhjaga orgu, sälkorgu. Raskusi valmistab vana vakuse- või külanime ühendamine *tsori* seletusega, maastikus kindlasse kohta paigutuva mõisa puhul see rahuldaks. Tsooru küla paiknes 1627 ja 1638 Mustjõe ääres, praeguse Roosiku kandis. Tsooru valla elanikke on veel XX saj nimetatud *ts'ooruq*. Nime võib võrrelda ka sõnadega *tsuur* : *tsoori* '(looma) peenis', *soorutama* 'kaotama, peitma'. Kohanimedest pakuvad võrdlust Lõuna-Eesti Tsuura talud ja heinamaa Tsuur : Tsuura Rāpinas. Vrd ka Sooru (Luk), samuti on olnud Sooru karjamõis (1875 *Soro*) Haaslavas (Võn). Tsooru mõisa saksakeelse nime (*Vire*, *Vyhre*, *Vohr*, 1625 *Fuwer*, 1627 *Fuehren*, 1638 *Fyhr*) eestikeelne lähe on säilinud ↑Viirapalu metsa- ja külanimes. *Viira* tähendab ääremaad, maad mitme valduse piiril. Võimalik, et see või sellega sarnanev sõna on tähendanud ka alemaad. Tsooru ja Säna piir oli keskajal Uexküllide lääni ja Vastseliina linnuse maade piir. Tsooru vallale anti 1938. a uueks nimeks Lepistu vald, põhjenduseks toodi vana nime halvapärasust. Lepistu nimi pärineb suhteliselt noorelt vallatalult, mille krundil paiknesid nii valla- kui ka koolimaja. Tsooruga liideti 1977 Kannussaare (Kannussaare), Sadulamõtsa (Sadulmetsa) ja Savikõrdsi küla. * 1. *Tsooru küla nimi kõneldes tulevat tuust, et alt läbi tsoru, väike oja.* (1991) 2. *Lepistu kohanimi om tulnu tuust, et parun käskse meestel mõtsa raiuda. Mehe' jätseva lepiku alale ja parun ütle, et ku te selle lepiku alale jätseti, siis ongi selle koha nimi Lepistü.* (1991) – ES

BAL: 691; BHO: 82; EAA.1268.1.403:637, L 570p; KM: EKRR I 92, 318 (3) – 1991; KM: EKRR 376/7 (20) – 1991; LGU: I, 207, II, 213, 283, 292, 401; Rev 1624/27

DL: 94; Rev 1638 I: 48–49; Saar 2008: 115–116; Stryk 1877: 276

Tsorona [*ts'orona*] <-le>, koh <-lõ>, rahvak varem ka *Põhu* 'mõisa Vas – paik (küla) Võru maakonnas Vastseliina vallas, mõis, sks *Braunsberg*, 1909 *Põhu od. Zorona*, 1939 *Tsorona*. ⇒45B2 ♦ Kuigi juriidiliselt omaette mõis, täitis 1850. a paiku rajatud Tsorona mõis sisuliselt Vastseliina karjamõisa ülesannet. Suurem osa Tsorona (Põhu) mõisa talumaadest paiknes lahustükkidena Haanja mõisa maade sees. Enne mõisa rajamist oli siin kaks talurühma, XIX saj küla. Vanem ja suurem neist oli Virolasõ (1627 *Wyronale Hans*, 1684 *Wirolatz*, 1798 *Wirola*, 1820 *Dorf Wirro oder Musta*). Väiksem talurühm Põhu (1684 *Põhö*, 1782 *Põhu Jacob*) on andnud mõisa teise, rohkem kirjalikult kasutatud nime. Tsorona küla liideti 1977 Hinsaga. Tsorona nimi seostub 1820. a rööpnimena esitatud Musta nimega. Tõenäoliselt oli see Virolasõ elanike kohapeal tekkinud või mujalt siia kolimisega kaasa toodud lisanimi. Võib oletada, et talupojad tõlkisid *Musta* mänguliselt venepäraseks Tsoronaks (**Чёрна*) paljude ts-liste nimede kontekstis (Tsoelli, Tsirgaski, Tsäpsi). Ka vastupidine tõlkesuund pole võimatu. Vrd Olgina. – ES

BAL: 669; EAA.308.2.178, L 1; EAA.1271.1.224:234, L 869; EAA.1865.2.141/2:31, L 31; Eesti TK 50; Mellin; Rev 1624/27 DL: 78; Roslavlev 1976: 8; Tupikov 2004: 423; Unbegaun 1995: 157

Tsumba <'Tsumpa ~ -sse>, rahvak ka 'Mäe-Tsumba Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Üle-Pelska nullk), 1866–1867 *M-za Laazapeva*, u 1920 *Tsumpa Verhn.*, 1922 *Zumba-Mäe*, 1923 *Mäe-Tsumba* (tal), 1928 *Tsumpa, Mäe-Tsumpa*, 1997 *Tsumba*. ⇒45C1 ♦ Oli omaette küla 1930. a-teni, hiljem liideti Ala-Tsumbaga, al 1977 Korskiga. Al 1997 uuesti ametlik küla. Arvatavasti XIX saj lõpus Laasareva mõisale kuulunud maaüksusest (väikemõisast, talust?) kujunenud küla. Külast veidi põhjas asub Piusa jõe ääres Ala-Tsumba küla. Vrd Ala-Tsumba. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 18; Eesti PK 20; Eesti TK 42; RL 1922; SeK: 169; Setumaa 1928: 277, kaart; ÜAN

Tsutsu <'Tsutsu ~ -sse ~ -le> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), 1796 *Zuzzo Pik Jaan*, *Zuzzo Mihkli Jacob*, 1839 *Zuzzi*. ⇒44C2 ♦ XVIII saj oli Tsutsu veel *Kokõ-Villaku (↑Püssä) küla all. 1977–1997 oli Tsutsu Rasva küla osa. Tsutsu nimi on tulnud käibele talupoja lisanime kaudu. Lisanime päritolu on tundmatu, vrd Sutsi ja Tsundsu ~ Sundsu talunimed mujal Eestis. Sõnavaralistest võrdlustest sobiks hellitusvorm *tsudsu* 'susi, hunt', samuti *tsuts* (*tsutsukõnõ*) 'natuke, korra', vrd vene *чумб*, mille saamine lisanimeks on mõeldav näiteks nimekandja sõnakasutuse iseloomustuseks. – ES

EAA.1268.1.403:233, 234, L 200p, 201p; Rücker

Tsõõrikjärv [*tsõõrik_ 'järv*] San – järv Valga maakonnas Tõlliste vallas Väljakülas, 1814 *Kuicksilla Jerw*. ⇒43B1 ♦ Varem on järvel olnud sillakoha järgi antud nimi Kuiksilla järv. Mõnel kaardil on seda järve nimetatud ka Presnikovi järveks, ent too asub Tsõõrikjärvest 1,3 km põhja pool Lossiküla lähedal. Hiljem on järvele nimi saanud selle kuju järgi: *tsõõrik* on lõunaestis keeles 'ümmargune' ning see omadus on hea koha eristaja. Järv on suhteliselt ümmargusem kui teised lähümbruse järved. – MF

EAA.1874.1.2540, L 1; Saar 2008: 107

Tsähknä [ˈtsähknä] <-le> Kan – paik Põlva maakonnas Kõlleste vallas, veski (Krootuse ms), 1684 *Saehni Peep*, 1723 *Zagna*, 1783 *Zachna*, 1922 *Zähkna* (küla). ⇒39C1 ♦ Kahest talust ja veskest koosnenud Tsähknät on peetud ka omaette küllaks, pärast 1945. a on liidetud Häätaru küllaga. Lisanimi tuli käibele XVII saj siin paiknenud hajatalu nimena, kuid XVIII saj on kogu aeg olemas olnud ka Tsähknä lisanime kandjad Kõlleste külas. Mellini kaart 1798 näitab ka veski olemasolu Piigaste (Tsähknä) ojal. Talupoja lisanimi võib põhineda taimenimetusel *ts'ahkna ~ tsähknä* 'sookail'. Vrd Vastseliinas pandud perekonnanime *Zahkna*. – ES

EAA.308.6.321:6, L 6; EAA.1267.1.286:168, L 324; KNAB; RGADA.274.1.174:487, 488, L 480p, 481p

Tsälbämägi [tsälbä_mägi], koh aj *Ts'alba_mägi* Rõu – mägi Võru maakonnas Haanja vallas, u 1910 *Zalbamäe* (talu), 1920 *Tsalbamäe* (talu), 1939 *Tsälbämägi*. ⇒45A3 ♦ Plaksi küla maale jääva mäe nime päritolu pole selge. Leidub kogudes registreerimata murdesõna *tsälp* : *tsälbä*, kuid selle kasutuse kohta puudub ammandav teave. Seda on kasutatud lakapealse tähenduses, vrd sõna *kelp* : *kelbä* 'katusekonstruktsiooni külmine osa'. Kui algupärane on hoopis tagavokaalne *ts'alba*-kuju, siis ei saa sõna *kelp* kaudu nime seletada. – ES

EAA.3724.4.1852, L 1; EAA.2072.9.672, L 1; Eesti TK 50

Tsäpsi¹ <-le>, rahvak ka *Suurõ-Tsäpsi* ~ *Jaani_külä* Lut – asula Lätis Latgales Lutsi (Ludza) piirkonnas Põlva (Pilda) vallas, läti *Tjapši*, vn *Большие Цяпиши*. ⇒42B4 ♦ Lutsi eestlaste asula. Tsäpsi nimekuju saaks võrrelda Võrumaal oleva nimega (↑Tsäpsi²). – PP

Kallas 1894: 13–16; KN; KNAB

Tsäpsi² <'Tsäpsi ~ -sse ~ -le> Vas – paik (küla) Võru maakonnas Vastseliina vallas (Misso ms), 1684 *Säpß Tohmaß*, 1688 *Sapsen Tomas*, 1782 *Zepsi Jacob*, 1820 *Zäpsi* (küla). ⇒45B3 ♦ Vana *Panitora küla üks algtahtsused, 1688 oli neli *Sapsen*-lisanimega poolemeest. Küla tähtsus suurenes XIX ja XX saj, kui siin asus Tsäpsi kool. Praegust Viitka kanti on XX saj alguses kutsutudki Tsäpsi nulgaks. Tsäpsi liideti 1977 Viitka küllaga. Tsäpsi nime päritolu pole selge. Lisanimi võib põhineda tegusõnal *tsäps'mä* 'sapsima, nap-sama, küljest naksama', kuid olulised on ka läti perekonnanimi *Ceps* ja vanavene arvukad *Tšap*-algulised isikunimed. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.6.316:57, L 50p;

EAA.1865.2.141/2:6, L 6; EAA.1271.1.223:186, L 349;

Roslavlev 1976: lisa 1; Tupikov 2004: 421, 815; VES: 476

Tsätski nulk [ˈtsätski nulk], koh ka 'Tsätski ~ 'Tsätski *kolk*, kirjak varem ka *Rannakolk* ~ *Ranna kolk* Se – nulk (külastu) Põlva maakonna Värskas vallas ja Petseri rajooni Kuulja vallas (Lob), 1904 *Tsätski nulk*. ⇒41B2 ♦ Nime päritolu ei ole selge. Võib-olla on kohanimi seotud *чудь*-tüvega, nagu arvas M. Piho (↑Tsütski). Nulka kuuluvad endise Lobotka valla idapoolsed külad Värskast Piusa jõeni: Kolossova, Korela, Kostkova, Kremessova, Lutepää, Määsovitsa, Podmotsa, Popovitsa, Rääptsova, Sesniki, Velna, Verhulitsa, Väike-Rõsna, Örsava küla ja Värskas alevik, lisaks Saarõpää (↑Velna) ja ↑Säpinä; Petseri rajooni poolelt ↑Jaamistö, ↑Jaastrova, ↑Jatsmani, ↑Lõpolja, ↑Pullukinna, ↑Pörstö, Serednä (Kesksaare), Väiko-Kuuliska (*Малое Кулуско*) ja ↑Võõlastö. R. Rimmel lisab siia Mustoja ja Sökovitsa (Sokovitsa) talud,

praegu jäävad need vastavalt Sesniki ja Nedsaja piirsesse. Tsätski nurga Värskas lahe ümbruse külad (endise Järvesuu valla keskosa) moodustasid nn Rannakolga. Vrd Tsütski. – AK

Hurt 1904: XXVII; Hörn 2009; KN; KNAB; Rimmel 1978; Rimmel 1985: 6

Tsütski [ˈtsütski] <-sse> Se – paik (küla) Põlva maakonnas Värskas vallas (Pet, Saatsen nulk), 1585–1587 *Чютцкое* (küla), 1780 *Чучкова Конца*, 1792 *Чуцкая*, 1855–1859 *Канець Чутской*, 1882 *Чуцкой Конець*, 1904 *Tsütski*, *Чудской конець*; vn *Чудской Конець*. ⇒41B3 ♦ Liideti 1977 Saatsesga. XIX saj kuulus Molosva (*Моложва*) kogukonda ja Saatsen kogudusse. J. Simmu arvates tuleneb külanimi sõnast *чудский* ~ *чудской* 'eesti'; sõnaga *чудь* kutsusid idaslaavlased läänemeresoomlasi, sh eestlaste esivanemaid. Rahvanimetusega seotud kohanimed, nagu *Чудской Концы*, asusid sageli mitme hõimu piirialal, siinsel juhul seto ja Pihkva järve äärsete vene külade piiril. Välistatud pole ka kujunemine isanimest Tšudinov (*Чудинов*), sest näiteks naabrusest Ulitina külast on teada perekonnanimi Tšudinovo (*Вотчины помпичицы Татьяны Ивановны Чудиновой деревни Улитина*). V. Dali sõnaraamatu järgi tähendasid sõnad *чудо*, *чудаки*, *чудь* Siberi vene keeles imelikku, võõrast, metsikut rahvast, kelle mälestus säilis vaid kalmetes ning kääbastes (ning kes XVII saj vene vallutajatest ehmedes kaevasid endale maa alla koopad, läksid sinna koos oma varaga ning said hukka, raiudes toed läbi). St *чудь*, *чудское* on märkinud ka (idapoolset) soome-ugri hõimu, mis esineb pärimustes (*Чудь белоглазая!*; *Чудь в землю ушла*; *Чудь живьем закопалась*; *чудь под землей пропала*). Vanavene isikunimedena on juba XI ning XIII, samuti XV–XVII saj kirja pandud isikunimed *Чудинь*, *Чудинко*, *Чудинко* ning isanimi *Чудиновъ* (XVI–XVII saj). *Чудь* oli Vana-Vene riigis üldine soome-ugrilaste nimetus. Vrd ka Satserinna valla Tsütsinä (vn *Чудино*) veski Piusal, Haanja Tsutsu küla, mägi, maja (Rõu). Vrd Eesti, Peipsi järv. – AK

Dal' 1880–1882; EAA.1999.1.101; EAA.1999.1.102;

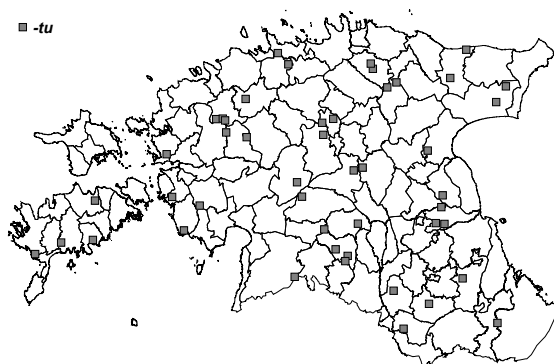
EAA.1999.1.307; EAA.298.2.71, L 15; Hurt 1904:

XX; Mel'nikov 1984; Pskov 1585–1587: 141; Pskov

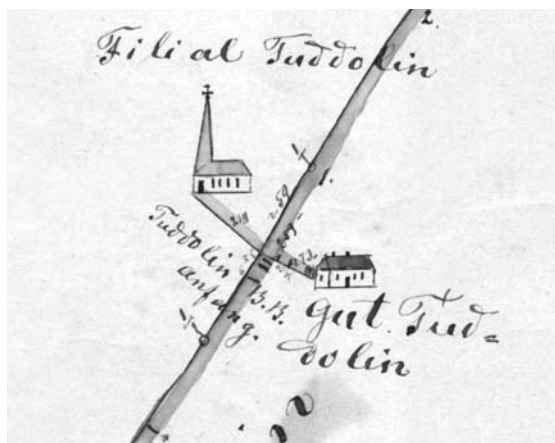
1792; SeK: 170; Simm 1970b: 143; Tupikov 1903: 431,

826–827; Vasilev 1882: 341; VES; VMS

-tu – Eesti kohanimede lõpp. ♦ Lõpu *-tu* lähtekohaks on peetud millegi puudumist väljendavate omadussõnade liidet *-tu* : *-tu* (~ *-tuma*, nt *metsatu*, vrd sm *-ton* : *-ttoman* ~ *-tön* : *-ttömän*) ja *tud*-lõpulise umbisikulise kõneviisi kesksõna tuletist *-tu* (nt *kõneldu*). Selline kesksõnatuletis esineb isikunimedes, nagu Imotu, Lembitu, Meelitu, Toivotu, need omakorda võivad olla kohanimede aluseks. Vanast isikunimest tekkinute rühma võivad kuuluda Imatu, Lümatu, Nehatu, Nihatü, Puiatu (?), Taritu. L. Kettunen on oma töös piüdnud kohanimedid jaotada kas omadussõnadest või kesksõnadest lähtunuiks. Ka on ta oletanud, et *-tu* võis asendada mingi muu liite. V. Pall on märkinud, et Kettunen on paljudel puhkudel pidanud leppima hüpoteesiga või nõrgalt motiveeritud lahendusega. Pall nentis, et *tu*-omadussõnast lähtumine toob Põhja-Eesti nimede puhul raskusi nii nimetamismotiivi kui ka nimede vormi osas. Liigisõnata nimede aluskäanne on omastav, *-tu* omastav on põhjaeesti murdeis *-tuma*, aga see ei tule

tu-lõpuliste külanimede levik Eestis.

Tudulinna lisaku khk teedekaardil. 1879. EAA.1225.1.119, L 1.

kohanimeses esile ei tänapäeval ega varasemais kirjanepanekuis, kui mitte arvesse võtta kahtlasevõitu etümoloogiaga nime Kaugatoma. P. Ariste on eesti väljendi küllatu küll eeskujul oletanud, et kohanime -tu märgib kellegi või millegi tüüpilist olemasolu: Vaiatu oli koht, kus asus vilasi (vadjalasi). Pall on märkinud, et sellise tähenduse eeldamine hõlbustaks muudegi ilmselt nimisõnast tuletatud tu-lõpuliste kohanime tõlgitsemist (Kobratu, Nurmetu, Põvatu, Pühatu, Võhmetu). – MK

EMK 2009: 279; EO: 246–255; PTK II: 100–101

Tubala <Tubala ~ -sse ~ -le> Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1564 *Twbbesälke by*, 1688 *Tubaselliety*, 1798 *Tubbaselja*, 1923 *Tubala*. ⇒48B2 ♦ Nime lähtekohaks on *tuba* 'maja, talumaja' + *selg*: *selja* 'seljandik'. – MK

EAN; HK: 256; KNAB; ÜAN

Tuderna <-sse>, koh *Tudõrna* <-he> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1782 *Dudderna Koertzi Jaan*, *Tutterna Matte*, 1820 *Krug Tudderna*, 1839 *Duddern*. ⇒45C1 ♦ Tuderna on algsest kõrtsinimest kujunenud külanimi. Piusa haru Tuderna oja on saanud nime asula järgi, sest ülalpool tuntakse seda Haan'kasõ oja ja Süväoja nime all. Nimi ei põhine ilmselt taimenimetusel *tuder*, mis on rootsi laensõna ja murdesõnana levinud kuni Kesk-Eestini. Kõrtsinimi võiks põhineda saksa- või rootsipärasel isikunimel. Välistatud pole ka laen saksa murretes tuntud kirjeldavast tegusõnast *duddern* või *tuttern*, mille mõned saksa tähendused teonimena oleksid 'võbin, värin, kolin, jutuvatramine, rabelemine, tüli norimine'. Sellest sõnast võiks pärineda lõunaeesti

tutõrdama 'värisedes koperdama'. Tõenäolisemalt on siiski vaheastmeks olnud isikunimi. Vrd sks perekonnanimesid *Doderer* ja *Dudder*. – ES

EAA.1865.2.141/2:75, 77, L 74, 76; EAA.1271.1.226:58, L 1565; Lexikon der Familiennamen 2008: 173; Mellin; Rucker; VMS: *tuder*, *tuterdama*

Tudre <-sse> Kõe – küla Järva maakonnas Koeru vallas (Aruküla ms, Ervita ms), 1796 *Tudder* (karjamõis), 1834 *Tuddre* (talud), 1866 *Тудрепъ*. ⇒14A4 ♦ Hiljemalt 1796 asutati Tudre karjamõis, mis liideti nähtavasti 1820. a-te paiku vastasutatud taludega, kuhu toodi elanikke peamiselt Kalitsa külast. Ka Aruküla mõis asutas samasse uusi talusid, Tudre küla jagunes seepeale Ervita ja Aruküla mõisa osadeks, mis liideti 1920. a-te algul. Kuna enamik talude nimesid on seotud looduse või maastikuga, viitab ka Tudre nimi nähtavasti taimele (*tuder*: *tudra*). Tudre piirsesse kuulub osaliselt 1977 liidetud Paemurru küla (1913 *Паемурро*), varem kutsuti paika Oru talude järgi (1834 *Orro* talud, 1844 *Orro* küla, samas oli olemas veel Paemurru talu: 1834 *Paemurro*). – FP

EAA.298.2.71, L 4; EAA.1864.2.VIII-152:115, 165, 171–172, 174, L 117p, 168p, 174p, 175p, 177p; KNAB; Mellin; Schmidt 1844

Tudu [*tudu*, *tud'u*] <-sse> VJg – alevik Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas, mõis, sks *Tuddo*, 1241 *Tydy* (küla), 1507 *Tuto*, 1796 *Tuddo*. ⇒16A1 ♦ Mingil ajal kuulus küla Ulvi mõisa alla Viru-Nigulas. Tudu küla kõrval, mida XX saj on kutsutud ka Suurküla (1970), oli mõisake, mis hääbus vahemikus 1744–1765. Hiljem, veel XVIII saj rajati Tudu mõis aga külast kagusse. 1920.–1930. a-tel tekkis mõisa ümber Tudu asundus, mis 1940. a-teks jagunes väiksemateks küladeks. Mõisasüda kuulus Tudu ehk Jaama asundisse (1970), viimane nimi oli pandud Tudu raudteejaama järgi, mis asus 1972 suletud Sonda–Mustvee raudteel. Al 1977 Tudu alevik, mis hõlmas ka Suurküla. Tudu nime puhul on L. Kettunen oletanud vastena isikunime *Tudu*, mille ta küsimärgiliselt on tuletanud vormist *Tuttu*, vrd sm *tuttu* 'tuttav'. Tuduga on 1977 liidetud Altserva (1945), osa Metsakülast (1970), Mõisaküla (1945), Ojaküla (1970 *Oja*) ja ↑Tumari. – MK

BHO: 607; ENE: VIII, 111; EAN; EO: 141; Joh LCD: 628; KNAB

Tudulinna [*tudu_linna*, *tud'u_linna*] <-linna> lis – alevik Ida-Viru maakonnas Tudulinna vallas, mõis, sks *Tuddolin*, ? 1583 *Tutinlinna* (küla), 1620 *Tuttlinby*, *Tuttelin*, 1688 *Tudolinnaby*, 1796 *Tuddolin* (kabel, kõrts, küla). ⇒16B3 ♦ Küla on kuulunud Rakvere mõisa alla, Tudulinna mõis eraldati sellest XIX saj. Ka alevikulaadne asula hakkas kiriku juurde kujunema XIX saj. Alevik (1970) haarab nii küla kui ka mõisat. L. Kettunen on oletanud, et osis *Tudu*-läh- tub isikunimest. Tudulinnaga on 1977 liidetud osa Mõisakülast (1922 *Mõisaküla (Tudolinna)*). Tudulinna lähistel on maalinn, mis võis mõjutada nime järelosise valikut. Vrd Tudu. – MK

Almquist 1917–1922: 312; BHO: 607; EAA.274.1.1614/6:74, L 432p; EAN; EO: 141; Joh LCD: 628; KNAB

Tuhala <-sse> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas, mõis, sks *Toal*, 1241 *Tohal*, 1468 *Toall* (mõis), 1796 *Toal*, *Tuhhala M.* (mõis). ⇒12B1 ♦ Tuhala mõis on nime saanud seal asunud põliskülalt, mis oli XV saj

keskpaigaks kadunud. Mõis kuulus XVII saj lõpust XIX saj lõpuni Mellinitele, seal on pärit ka krahv Ludwig August Mellin, „Liivimaa atlase“ koostaja. 1920. a-te maareformiga loodi mõisa maadele Tuhala asundus, küla 1977. a-st. L. Kettunen pakub nime lähtekohaks *tuhk* : *tuha*, *tuhane* (võib-olla *Tuha küla* ~ *Tuhala*), kõrvutab ka sõnaga *tuhar* : *tuhara* ja soome perekonnanimega *Tuhkanen*. – TL

Bfi: I, 275; EO: 83; Joh LCD: 621; KNAB; Mellin

Tuhalaane [*tuha_laane*] <-laande> Krk – küla Viljandi maakonnas Karksi vallas, mõis, sks *Tuhhalane*, 1724 *Tuhhalan oder Hoff's Rödungs Landt* (mõisa raadatud maa). ⇒37B1 ♦ Tuhalaane alad kuulusid XVI saj ordule. Mõis asutati Ü. Tarkiainen järgi 1719–1720 üheksa talupoja (*Paio Saxa Jaan*, *Liplap Thomas*, *Polli Simm*, *Semper Laur*, *Semper Tönnis*, *Pexi Jurry*, *Williste Jaan*, *Sootz Hans* ja *Lappakallo Widrik*) maadest. Algselt kuulus mõis Karksi alla, al 1731 iseseisev mõis. 1731 on mainitud ka küla (*Tuhalahn*), kuid talupojad olid ümber asustatud. XX saj kuni 1977 alevik, seejärel küla. Nimi pärineb tõenäoliselt loodusnimest. Tuhalaanega on 1977 liidetud Paluküla (vrd 1578 *da деревню Палакулюю*, mainitud koos mitme Paistu khk külaga, 1839 *Palloküll*), Pintsatu (1970), ↑Soldati, Pali (1930. a-d), Sooviku (1935) ja Volmre (1970) küla. Omaette paik on Vardja (1839 *Wardi* talu ja *Wardia* veski). Peale Tuhalaane südamiküla, Pintsatu ja Soldati kuuluvad ülejäänud Paistu kihelkonda. * *Suur paks mets läind põlema*, sellest *Tuhalaane nimi* (1962). – MK

DLV 1998: 179; KM: RKM II 145, 76 (13) – 1962; KNAB; Liitaja 1981: 16; RGADA.274.1.181/3:53, L 246p; Rucker

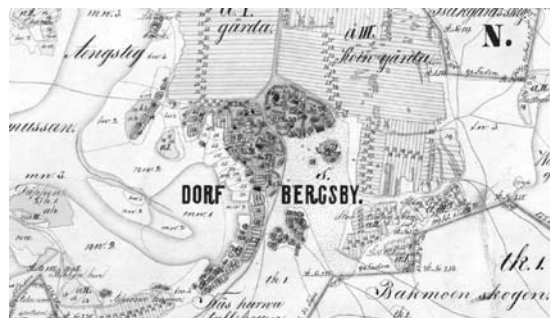
Tuhkja [*'tuhkja*] <'tuhkja ~ -sse> Kõp – paik (küla) Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Suure-Kõpu ms), 1688–1692 *Tuchia Tönnis*, *Tuchia Pert Jaak* (talupoeg Kõpu mõisas *Koddefer'i* külas, hajatalu), 1724 *Tuchia Peth* (hajatalu Kõpu mõisas), 1791 *Tuhja* (talu), 1797 *Tuhkja Perre* (talu), 1839 *Tuchkia*. ⇒30A1 ♦ Küla on 1977 liidetud Uia külaga, osa Tuhkja talusid kuulub ka Sandra külla (Sjn). Lähtudes tänapäeva nimekujust võiks vasteks olla *tuhkjas* : *tuhkja* sõnast *tuhk* : *tuha*. Varasematel aegadel on nime kirjutatud ilma *k*-ta. Mõeldav on, et nimi võis olla kaheosaline, nt **Tuhkjõe* (**Tuhajõe*) või **Tuhkoja* (**Tuhaoja*). – MK

EAA.2072.3.3/VI, L 1; Mellin; RGADA.274.1.181/6:42, L 531p; Rucker; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/38:130, L176p

Tuhu <'Tuhku ~ -sse> Kse – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Paadrema ms), 1726 *Tuchko* (küla), 1798 *Tuhho*. ⇒20B4 ♦ Nime varasema kirjapaneku põhjal võiks vasteks tuua *tuhik* 'kasetoht', sel juhul oleks nimes toimunud esmalt sisekadu ja alles siis *k* kadumine. – MK

BHO: 608; Mellin; Rev 1725/26 Lâ: 126

Tuimõisa [*'tui_mõisa*] <-mõisa ~ -sse> Lai – küla Jõgeva maakonnas Torma vallas (Laius-Tähkvere ms), 1599 *mojze Taub*, 1624 *Der Hoff Tuvenhoff*, 1739 *Tuimois*. ⇒15B4 ♦ Küla, XVII–XVIII saj ajuti ka mõis. Nimi tuleneb sõnast *tui* 'tuvi', mis on omniku perekonnanime Taube (Duve, Tuve) tõlge. Küla endine nimi oli **Kubliste* (1408 *Cublitz*, 1534 *Kublist*, 1638 *Taubhoff od. Kubbelietz*). Võimalik üldnimeline vaste on mitmuse omastav sõnast *kubel* :

Tuksi küla Saare mõisa kaardil. XIX saj II pool. EAA.1337.1.1, L 3.

kubla. 1977 liideti Tuimõisaga Kaasiku (rahvasuus Kaasikutaguse) ja Nukelise (1826 *Nukkulis*) küla. Tuimõisa põhjapoolsed talud, kus on praegu Kadaka talu, on varem olnud omaette küla (1624 *Kaddiack*, 1758 *Kaddawick*, 1796 *Kaddas*). – VP

BHO: 608; PTK I: 48, 87–88, 247–248; P XVI: 138

Tuiu <'Tuiu ~ -sse> Mus – küla Saare maakonnas Mustjala vallas (Mustjala ms), 1731 *Tuio Toffer*, 1798 *Tuio* (talud). ⇒50A2 ♦ Külas on ka Tuiu talu. Hilisemaid Tuiu talusid on veel Karja ja Kärla khk-s. Nimi pärineb lisanimest, *tuiu* oli lastekeeles 'kullake, lapsuke', vrd ka *tuiu* 'tuhnus'. – MK

SK I: 442

Tuka <-le> Mär – küla Lääne maakonnas Martna vallas (Rannamõisa ms), u 1900 *Тукка* (küla). ⇒20A1 ♦ Varasem Keravere saunaküla, 1977–1997 oli ametlikult Keravere osa. Külas on ka Tuka talu, mis olnud kunagi mõisa metsavahikoht ja andnud külale nime sõnast *tukk* : *tuka* 'metsatukk'. – MK

EAN; KN; KNAB; Troska 1987: 101

Tuksi <'Tuksi ~ -sse> = **Bergsby** [*'bärjsbü*] <-sse>, koh *Bärspe* [*'bäspe*] ~ *Bärsbe* Noa – küla Lääne maakonnas Noarootsi vallas (Riguldi ms), u 1540 *Barschbüw*, 1557 *Beszbu*, 1565 *Bergzby*, *Bersbui*, 1678 *Bergsby*. ⇒9C2 ♦ Tuksi nimi esineb 1922. a rahvaloenduse materjalides rööpnimena. Eestikeelse nime on E. Lagmani arvates küla saanud esimese talu järgi, mille nime aluseks on omastava käände vorm rootsi eesnimest *Toke* [*tuuke*], talunimena *Tokes* või *Toksa*. Rootsikeelne nimi on moodustatud sõnadest *berg* 'mägi' ja *by* 'küla' ning on Lagmani meelest antud alapoolel tasandikul asuvate roosleplaste poolt. Nimi on alguses olnud üksnes kirjeldus, kuni moreenküla tekkis külasarnane talude rühm. – MB, MK

Johansen 1951: 246; KNAB; Lagman 1964: 10, 57–58, 72, 185; Russwurm 1855: I, 123–124; Tiberg 1951: 45

Tulba <-le>, koh ka *Tulba_külä* <-küllä> Rõu – paik (küla) Võru maakonnas Võru vallas (Vana-Kasaritsa ms), 1765 *Dorf Tulba*, 1839 *Tulba*. ⇒45A2 ♦ Liideti 1977 Sika külaga. Tulba nimi ilmub talurühma ja küla nimena ootamatult. 1684. a kaardi järgi on selles kohas elanud veel *Daniel* ja *Soans Jahn*, XVIII ja XIX saj on olnud vahetevahel Sika, Tulba ja Jaama ühise külanimena kasutusel Kurvitsa (*Kurwitz*). Tulba nimi võib põhineda talupoja lisanimel võrdluse *tulp* : *tulba* alusel. Lähteks võib olla ka hämardunud isikunimi. Vrd Tulpe saared. – ES

EAA.1268.1.401:45, L 41p; EAA.308.2.178; Rucker; Wd

Tulpe saared [*'tulpe saared*] Kaa – saared Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Muratsi ms), 1537 *Eppen Tulp* (heinamaa), 1645 *Tulp*, 1798 *Tülp*. ⇒53B1 ♦ Saari

on sajandeid kasutatud heinamaana. Väike-Tulpe on endiselt saar, Suur-Tulpe aga muutunud poolsaareks. Nime on võimalik seletada kaheti: sõnast *tulp*: *tulba* 'post, postidega ümbritsetud põllu- või niiduala' ja isikunime osana esineva lisanime (1617–1618 Kuivastus *Tulpe Rott*). Lisanime on võrreldud mehenimega *Talbot*. Väärrib märkimist, et Järvamaal on XVI saj olnud soosaar *Tulpesar Holm*. – MK

SK I: 443; Ungern-Sternberg 1912b: 422

Tumala <Tumala ~ -sse> Pöi – küla Saare maakonnas Orissaare vallas, mõis, sks *Thomel*, 1453 *Hans van Thomall is tho Ricke eyn bur*, 1645 *Thomall*, 1798 *Tumala M.* ⇒51B2 ♦ 1495 läänistas ordumeister Tumala, Ariste, Saikla, Rahula ja Ridala külast maid Heinrich Scholmannile. XVI saj keskel tekkis läänistusest Tumala mõis, mida 1647 veelgi laiendati. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Nimele on L. Kettunen esitanud võrdluseks *tumata* 'peksma, nüpeldama, kolkima' ja rekonstruktsiooni **Toomala* isikunimest *Toomas*. Mõeldav on, et rahvas on nime korduvalt ümber mõtestanud, võttes aluseks puunimetuse *toom*: *toome* või isikunime *Toomas*. – MK

BHO: 593; EO: 91; KNAB; SK I: 443

Tumari <-sse ~ -le> VJg – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Tudu ms). ⇒16A2 ♦ Liidetud 1977 Tudu alevikuga. Tumari nime kavandati Tudu asunduse nimeks 1939. a paiku, kui oli päevakorral asunduste kaotamine, hiljem kinnistus nimi asunduse lõunapoolsetele taludele. Nime tekkepõhjus on teadmata. Külas on Toomara talu, võib-olla on külanimi lähtunud sellest nimest. – MK

ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 12-525 asunduste kohta); KN; KNAB

Tummelka <-le>, koh *Tummõlka* <Tummõlkilõ> ~ *Tumõlka* Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1684 *Tommilka*, 1688 *Tamelcka*, 1765 *Dorf Tommelka*, 1796 *Tummelka*, 1839 *Tumulki*. ⇒45A3 ♦ Tummelka oli 1977–1997 Piipsemäe küla osa. Hili-sema Tummelka ja Suhka küla kohal on 1684 märgitud viis *Tommilka* lisanimega poolemeest. Samast kandist on 1638 pandud kirja *Kraszna Iwan*, kelle lisanimi tuleb hiljem taas esile Suhka küla rööpse nimena *Kraasna. Tummelka küla nime tähendus pole selge, kuid tõenäoliselt on tegemist hellitusnimega vene-pärasest eesnimest *Tomil*, vrd perekonnanimed *Tomilov*, *Tomilin*. See nimi võib olla segunenud ka *Thomase* erinevate käibenimedega, vrd Soome perekonnanimed *Tommila*, *Tomminen* ja *Tommiska*. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:58, L 54p;

EAA.1268.1.403:137, L 116p; Rev 1638 I: 173; Roslavlev 1976: lisa 12; Rücker; Sukunimet 1992: 629; Unbegaun 1995: 165

Tundu <-le> Har – küla Võru maakonnas Mõniste vallas (Mõniste ms), 1744 *Perrakun Tundo Hans ~ Perrakund Tundo Hans* (talupoeg), 1826 *Tundo* (tal), 1839 *Tundo* (küla), 1907 *Alla Tunda No 4, No 5 Mäe Tunda*, 1923 *Tundo* (asundus). ⇒44A4 ♦ 1684. a kaardil on küla kohal veel tühi koht. XVIII saj keskpaigas on sinna Peräkonnun talust elama asunud peremees Tundo poeg Hans. XVII saj-st on teada peremees nimega *Kacke Tunde* Sanna mõisast. Külanimi on pärit talutal ja talunimi omakorda talupoja eesnimest. XX saj alguseks on kirjast Ala-Tundu talu, millest tänapäevaks on saanud Kirsimäe ja Uibumäe, ning Mäe-Tundu talu, mis on kaardil tühi koht hil-

jem pealejoonistatud hoonetega, arendatud karjamõisaks. Tundu külaga on 1977 liidetud ↑Pihkura, Piili (Peeli), Sae (1970 *Soe*) ja osa Luhtu külast. Vrd Peeli jõgi. – MF

EAA.308.2.178, L 1; EAA.567.3.168:15, 22, L 12p, 19p; EAA.1295.1.756:16, L 12; EAA.2072.9.625, L 1; Rücker; ÜAN

Tupenurme [*tupe_nurme*] <-`nurme ~ -sse> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Kapi ms), 1645 *Tuppenorm*. ⇒51C1 ♦ Külanime algusosa on lähtunud sõnast *tupp*: *tupe*, mis juba XVI saj esineb Muhus lisanime. Teisalt on ka võimalik, et nime algusosa on isikunimi, vrd Ardlas 1617 *Top Maz*, 1627 *Toppe Matz*, mida L. Tiik on kõrvutanud friisi mehenimedega *Toppe*, *Toro*. – MK

BHO: 609; SK I: 444; Tiik 1976b: 487

Tupina <-sse>, koh <-he> Se – küla Petseri rajoonis Krupa vallas (Pet, Saatse nulk), vn *Ступино*, 1585–1587 *Ступина* (küla), 1686 *Ступина*, 1802 *Стрепина*, 1882 *Ступино*, 1904 *Туріна*, *Ступино*, 1922 *Ступина*, 1923 *Ступино*. ⇒46B1 ♦ Küla kuulus XVI saj Petska gubaasse, XIX saj Molosva (*Моложва*) kogukonda ja Saatse kogudusse. J. Simm oletas külanime pärinemist isanimest Stupin (*Ступин*). Vene perekonna- ja isanimi *Ступин* tuleneb arvatavasti hüüdnimest *Ступа* 'tüse, kohmakas'. Vanavene isikunime on kirja pandud *Ступа*, *Ступица* (XVI saj), *Ступиша* (XVII saj) ning isanimi *Ступинь* (XVII saj). Lõunaeeetilised lähted võivad olla *tubin*, *tupin* 'kinnas' või *tubinitis* 'nahkkinnas; (nahast) labakinnas, töökinnas'. V. Pall viitab sõnade *tubin*, *tubinas* 'kaigas, vemmal' päritolule vene sõnast *дубина* või isikunimest *Дубина*. Vrd ka Keldo Tupa (Tupe) talu (Vas), Navi ja Vagula Tupitsa talu (Plv) ning Kähri Tupõ (Tupe) talu (Plv). Vrd Tupenurme. – AK

Academic; Dal' 1955; EAA.1999.1.101; EAA.1999.1.102; EAA.1999.1.307; Ivanov 1841: 250; Pskov 1585–1587: 142; PTK I: 247; Simm 1970b: 143; Tupikov 1903: 376, 765; Vasilev 1882: 307; VES; VMS; ÜAN

Tuplova [*'tupl'ova*] <-`ovva ~ -sse>, koh ka *'Tupl'iva* Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), ? 1561 *Дуплево*, u 1790 *Филипова*, u 1866 *Дуплева*, 1903 *Tuplewa*, 1904 *Tupleva*, *Дуплёво*, 1923 *Duplevo*, 1937 *Tupljova*, 1997 *Tuplova*. ⇒45C1 ♦ Küla kuulus 1788 Taeluva kogudusse ning 1882 Obinitsa kogukonda. 1977–1997 oli jagatud Polovina ja Võmmorski küla vahel. L. Vaba peab Tuplovat vanaks balti või läti-latgale päritolu nimeks ning võrdleb seda kohanimedega, nagu läti *Dupļi* (< *duplis* 'soolatoos') või R. Agejeva järgi vn *Дупля*, *Дуполка*. Lähteks võib tuua V. Dali põhjal *дуплэ*, *дупло*, *дуплина* 'õõnsus puutüves; korsten; rumal, nüri inimene', *дуплянка*, *дупленка* 'riisikas, pilvik', *дупель* 'rohunepp'. Pihkvamaal ja mujal Venemaal on mitu Duplevo (*Дуплево*) nimega kohta. Vrd Keldo, Tupina. – AK

Academic; Ageeva 1989: 171; Dal' 1880–1882; Eesti PK 20; Hurt 1903: 254; Hurt 1904: XVIII; Markus 1937; PGM 1785–1792; SeK: 172; Truussmann 1890: 55; Vaba 2014: 913; Vasilev 1882: 87; Vene TK 126; ÜAN

Turavina <-`vinna ~ -sse>, koh ka *Turapova ~ Turavinna* <-lõ ~ -`vinna> Se – küla Petseri rajoonis Krupa vallas (Pet, Saatse nulk), vn *Дуравино*, 1780 *Дуравина*, 1792 *Дуровино*, 1869 *Дуровина*, 1872 *Дуравино*, 1920 *Duravina*, 1923 *Duravino*, 1928 *Turavina*.

⇒46B1 ♦ XIX saj kulus küla Molosva (*Моложва*) kogukonda ja Saatse kogudusse. J. Simm oletas külanime tulenemist isanimest Duravin (*Дуравин*). Venemaal on vähemalt kuus Duravino-nimelist kohta. Küla oli algselt setokeelne, kuid rannikualad venestusid kiiremini; J. Hurdal oli see 1886 seto külade hulgas, 1902 aga vene külade all. Vana-vene isanimena on XV saj üles kirjutatud *Дуравинъ*. A. Šteingolde peab nime võimalikuks lähteks Tambovi murde sõna *дурава* 'rumal naine', vähem tõenäoliselt Rjazani *дурава* 'sinikas (mari)'. Seto päritolu korral vrd *turask* 'nuga'. Küla lähistel asub Turavina järv. Petsrimaal endises Senno vallas asus väike Turavina küla ning endises Roodva (praegu Laura) vallas endine seto küla Turavinõ (*Туравини*). Vrd ka Loosi endine Turaku küla (Vas). – AK

Academic; EAA.1999.1.101; EAA.1999.1.102; EAA.1999.1.307; Eesti TK 42; Hurt 1904: XXVI; Pskov 1792; Pskov 1885: 530; SeK: 172; Setumaa 1928: 277; Simm 1970b: 144; Truussmann 1890; Tupikov 1903: 539; Vasilev 1882: 87; Vene TK 420; VMS; ÜAN

Turba [*'turba*] <'Turba ~ -sse> Nis – alevik Harju maakonnas Nissi vallas (Riisipere ms). ⇒11A3 ♦ Keila-Haapsalu raudteejaama ehitusel (1901–1904) asutati sealse tärklietehase juurde Sooniste peatuskoht. Ellamaa rabas algas turbatootmine 1917 ja selle baasil rajati 1923 Ellamaa elektrijaam. Nende ümber kasvas jõudsalt töölisasula, mis 1938 sai Turba nime. Turba alevikuga liideti 1977 osa ↑Suurekivi külast. – MK

ENE-EE: IX, 621–622

Turbuneeme [*'turbu_neeme*] <'neeme>, koh *'Turbu_`nie-me*, kirjak varem ka *Turbaneeme* Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kõnnu ms), 1580. a-tel *Casispä ~ Tuerpä Pep* (Kasispea külas), 1630–1631 *Turwa Pehp* (Kasispea külas), 1637 *Turba Pepe* (Kasispea külas), 1694 *Turbanem ~ Urbanem* (neem), 1699 *Turbo Nehm*, 1732 *Turboneme* (küla), 1739 *Turbonehm*, 1770 *Turbanem*, 1797 *Turbane*, 1798 *Turbonem*, 1940 *Turbinieme*. ⇒4B1 ♦ Nimi on esinenud Turbaneeme ja Turbuneeme kujul ning osa külaelanikke on korduvalt taotlenud esimese kuju ametlikuks muutmist. Turba-osis esineb esimestes kirjapanekutes XVII saj, aga Turbaneeme on ka olnud ametlik kuju XX saj valladokumentides. XVIII saj-st alates ilmneb allikais põhiliselt Turbuneeme kuju. Turbunieme on kohalik hääldus kohanimekartoteegi järgi, Viinistul tuntakse küla Turbiniemenä. Esmamainingud on isikunimed Kasispea külast, kuid E. Tarveli järgi oli Turbuneeme XVII saj Viinistu küla osa. Ka kohaliku rahva arvates on küla hiljem asutatud kui Viinistu. 1694. a kaardi järgi oli juba nelja taluga küla (kaardikirjelduses *Turbanem*, kaardil endal ekslikult *Urbanem*), kuid Kasispea külas elas *Turba* (võib lugeda ka *Turbæ*) *Madisz* ja Viinistul *Turbe Thomasz*. Külanimi pärineb neeme nimest, millel ta suuremas osas asetsebki. Esimeste kirjapanekute järgi tundub, et see on algselt olnud *pää*-lõpuline, nagu on ümberkaudu muud neemenimed (Kasispea, Pärisepea, Suurpea). Hiljem on sellele liitunud liigisõna *neem*. Täpsustamine on jätkunud tänini, neeme nimi on ka *Turbunieme ots*. Algse nimekuju hämarumisele on kaasa aidanud vokaalharmonia reeglid, mille tõttu esimese silbi *u* on tinginud järeloa *pää* muutumise *ba*-ks (nagu *Suurpää > Suurba*). E. Tarveli arvates (suulised andmed) on

nime algusosas kalanimetus *turb* : *turva*. Teise silbi *u* (või Viinistu *i*) võiks sel juhul viidata mitmuslikule tüvele sõnast *turb*. Turbuneeme külaosad on Ahjuots, Lõukaots ja Prassiots. – MJ

Ariste 1940; BHO: 609; EAA.1.2.C-II-41; EAA.3.1.466:62, L 56p; EAA.3.1.473:98, L 92p; KN; KNAB; LUB: I, 340, 537; Mellin; Stuart 1699; Tarvel 1983: 66; Vilbaste 1956: 182, 1016

Turja <'Turja ~ -sse> VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Võhksa ms), 1683 *Turga Hannuse Weib* (talunaine), 1798 *Turja* (mõis). ⇒51A4 ♦ 1768 rajati kui Kangrusselja mõisa karjamõis, 1794 liideti Võhksaga. Nimi pärineb varasemalt külast, vrd *turi* : *turja*. Turja põhjaosa tuntakse Viira nime all, mida on ka eraldi külaks peetud (1798 arvatavasti vigaselt *Wisa* talu, 1855–1859 *Bupa* küla, u 1900 *Biupa*). – MK

BHO: 610; EAA.298.2.71, L 7; EAN; KNAB; Mellin; SK I: 444

Tursa <-le>, koh <-lõ> Har – küla Võru maakonnas Mõniste vallas (Mõniste ms), 1744 *Tursa Henno* (talupoeg), 1797, 1826, 1839 *Tursa* (talu), 1922 *Tursa* (küla). ⇒43C4 ♦ Praeguse Tursa ja Tiitsa küla vana nimi on olnud Ihte. Tursa on olnud Ihte küla talu XVIII saj keskpaigast. Varem oli talu teise nimega (1685 *Zunsa Hans*). Tursa lisanimega talupoeg elas 1744 praeguses Tiitsa külas. Pole päris selge, miks just Tursa talu nimi sai külanimeks. Ehk on põhjuseks asukoht, sest talu on Mõniste poolt külla sõites esimene. Tursa nimi esines XVII saj lõpul naabruses Taheva mõisas eesnimena (*Terwasch Tursch ~ Terwas Tursk*). Tursa küla tuumikut on XX saj algupoolel ja keskpaigas teatud ka naabertalu Vingri nimega (u 1900 ja 1952 *Bunepu*). Tursaga on 1977 liidetud väikekülad Hargipalu (1970 Kingu), Härbäli, Liivaku ja Utra. Paikkonna vana nimi Ihte (1685 *Ichte kylla*, 1688 *Üchte kylla*, 1744 paikkond *Ichte* ja küla *Üchte*, 1798 *Uchte*) on kirjalikult märgitud veel 1826 (*Ihte-külla*), kuid rahvasuus on nime tuntud veel XX saj. Ihte külaks on rahvas pidanud piirkonda Tiitsa karjamõisast Taheva valla piirini. Tänapäevani on säilinud jõeäärse heinamaa nimetus Ihtekond. Ihte nime päritolu pole teada. – MF

Dunsdorfs 1974: 259; EAA.308.2.167, L 1; EAA.308.2.168, L 1; EAA.567.3.168:9, 17, 18, 33, L 6p, 14p, 15p, 31p; EAA.1295.1.214:124, L 123p; EAA.1295.1.756:97, 132, L 88, 122; KNAB; NL TK 25; Rücker; Vene TK 42

Turuküla [*'turu_küla*] <-le>, kirjak varem ka *Turu* Khn – paik (küla) Pärnu maakonnas Kihnu vallas (Kihnu ms), u 1900 *Торюкюль*, 1923 *Turu*. ⇒27B4 ♦ 1977 liidetud Rootsiküla. Turuküla moodustus XIX saj mõisa maadele asustatud väljateeninud soldatite perekondadest. Väikesi soldatiplatse oli hulganä koos, sellest nimi, vrd *turg* (*turu*) : *turu*. XIX saj keskpaigas oli seal Sauõndi karjamõis (u 1866 *Ф. Сауэнди*). – MK

KNAB; Saar 1998: 27; Vene TK 126

Turva <-le> Pst – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Õisu ms), 1630 *Turwa hans* (talupoeg Sammaste külas), 1683 *Turba Jach* (Kärgiste külas), 1795 *Turba Wana Jahn*, *Turba Jack*, u 1900 *Турва* (talurühm). ⇒30B3 ♦ Mellinil on 1797 *Turba* järvenimi. Järve äärde tekkis XX saj-ks talurühm, 1945 on mainitud külanä. 1970. a-tel Turva I ja II küla, mis 1977 liideti. Nimi võib pärineda talunimede kaudu lisanimest, nime lähtekohaks on *turvas* : *turba*, *turva*. Nimes on

sõnatüve aste nõrgenenud. Turva lõunapoolset osa on nimetatud Naba küllaks. – MK

EAA.308.6.266:14, L 13p; EAA.1865.3.209/8:47, 48, L 46p, 47p; KNAB; LVVA.7348.1.6:13, L 9p; Mellin

Turvalepa [*turva_lepä*] <-le>, koh *Turapa* LNg – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Taebla ms), 1591 *Türpleppe*, *Turpplepp* (vakus ja küla), 1598 *Turpeläp* (vakus ja küla), 1689 *Turpalep by*, 1798 *Turbalep*, 1923 *Turvalepa*. ⇒10B4 ♦ Küla asub Võntküla ja Turvalepa küla vahel asuva soo edelaserval ja on kuulunud ka Piirsalu mõisale. Nimi on pandud maapinna iseloomu järgi, vrd *turvas* : *turba* (*turva*) + *löpp* : *löpe*. L. Kettunen on pidanud nime järeloosa aluseks puunimetust *lepp* : *lepä*, mida tuleks pidada rahvaetümoloogias. Turvalepa edelaosa on Tammaru, nüüdseks hääbunud külaosa. – MK

EAA.1.2.937:60, L 60; EAA.1.2.941:610, L 601p; EO: 5; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:98, L 101, 96, 98p; ÜAN

Turvaste <-sse> Kul – paik (küla) Harju maakonnas Nissi vallas (Piirsalu ms), 1615 *Therwist*, 1726, 1798 *Turwast*. ⇒10C3 ♦ Liidetud 1977 Lepastega. Küla asub seljandikul, mis eraldab Valgejärve ümbritsevat sood Mustjärve ümbritsevast soost. Nimi lähtub sõnast *turvas* : *turba*. – MK

BHO: 611; EAA.1.2.938:23, L 22; Mellin; Rev 1725/26 Lâ: 99

Tusari <-sse> Ris – küla Lääne maakonnas Nõva vallas, karjamõis (Nõva ms), 1402 *Turgefer ~ Jurschen*, *Fent* (ilmselt lugemisviga mõlemal puhul), 1615 *Tursa-wärrri*, 1689 *Tursawery*. ⇒10A2 ♦ 1402. a dokumenti on loetud mitmeti, kuid on ilmne, et mainitud on Tusari küla, Balti kohaleksikon (BHO) annab kirjanepu kuju *Tursever* (*Thursever*). Küla vahetati koos teiste Nõva ümbruse küladega Padise kloostri-le. XVI saj lisanimed talupoegadel *Tursare mycke* ja *Turriferre Tomas* näitavad päritolu sellest külast. 1686 on mainitud talupoegi *Tuszare Tomas* ja *Jaan in Tuszareby*, keda P. Johansen on oletamisi pidanud Riguldist sisserännanud rootslasteks. Hilisemal ajal on olnud Tusari karjamõis (sks *Friedenhof*). Eesti algupära puhul oleks nime algusosa vasteks kalanimetus *tursk* : *tursa*, kuid nimele võib anda ka isikunimelise lähtekoha rts *Thure*, *Thore* (vrd perekonnanime *Thors*), kui oletada rootsi algupära. P. Ariste on küll märkinud, et Risti rootslaste ala kohanimed on eesti päritolu, ka Johansen peab Nõva ümbruse kohanimedid eesti keelest tulenuiks. – MK

BHO: 611; EAA.1.2.934:30, 179, L 24, 177;

EAA.1.2.938:6, L 4p; EAA.1.2.940:1228, L 1212p;

Johansen 1951: 234–235; LUB: IV, 1608; Thors 1959: 90

Tusti¹ <-le> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Kuivastu ms), 1592 *Duittshe Jack*, *Duittshe Jurgen*, *Tuyste Martt*, 1617–1618 *Tusti Steffen*, 1798 *Tusti* (tal). ⇒19B4 ♦ Kujunes talust küllaks hiljemalt XIX saj keskpaigaks. 1977–1997 oli Võlla küla osa. Tusti küla on ka Viljandi khk-s, vanad Tusti talud leiduvad Kaarma Kaisverest ja Meedlast, Kullamaal, Lääne-Nigulas ja Karksis. Nime võiks võrrelda sõnaga *Dutschke*, *Deutsch* 'sakslane'. Osa Tusti nimedest võib olla tekkinud isikunimest, vrd *Thorsten*, lühivorm *Toste*. Vrd Tusti². – MK

EAN; Heintze-Cascorbi 1933: 169; KNAB; SK I: 445

Tusti² <'Tusti ~ -sse> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Viljandi ms), 1782 *Tusti Hans*, *Tusti*

Jürri, *Tusti Michel* (talupojad Viljandi mõisa all), 1797 *Tusti* (karjamõis); sks *Tustenhof* (karjamõis). ⇒31A1 ♦ Nimi on pandud Tusti karjamõisa järgi, mis omakorda sai nime Tusti taludelt. Talupoja lisanimena esines *Tust* Viljandi lossile kuuluval ajal juba XVI ja XVII saj. Tustiga on 1977 liidetud Metsaküla (külanä 1922). Vrd Tusti¹. – MK

BHO: 611; EAA.1865.5.71:34, L 32p, 33; Mellin

Tutermaa [*tuter_`maa*] <-le> Kei – küla Harju maakonnas Harku vallas (Keila ms, Kumna ms), 1509 *Tuttermucky* (tal), 1615 *Tuttermäck och Kackemacki* (külad), 1687 *Tuttermeggi Adam* (talupoeg Kumna all), 1688 *Tuttermäcke och Kackemäcke* (külad). ⇒2A4 ♦ Omaette asulana uuesti tekkinud arvatavasti 1960. a-tel (vahepeal Kapsaküla osa), 1970 oli Tutermaa asund, milles asus remonditöökoda ja maaparandusjaoskond. 1977. a-st küla. Nimi põhineb taimenimetusel, vrd *tuter*, *tuder*, *tutar* 'ludre, ludremed, teatud umbrohi linapõldudes'. Tutermaaga on 1977 liidetud Alajaama tee majad, ↑Kapsaküla ja osa Kirikuküläst (1945 *Kiriku*), viimane hõlmas varasemaid Keila kirikumõisa talusid. – MK

EAA.1.2.938:6, L 5; EAA.1.2.940:1002, 1221, L 987p, 1205p; EAN; EKMS: II, 590; ENE: VIII, 137; EO: 117; Johansen 1926: 31; KNAB

Tuti <-le>, rahvak varem ka 'Ves'ki_küla Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Alu-Rapla ms), 1922 *Tuti*. ⇒12A4 ♦ Osa ajaloolisest Rapla küllast (1796. a kaardil *Alt Rappel*). 1977–1997 oli Sulupere küla osa. On praeguse nime saanud Tuti talu järgi (hiljem ühendatud Romuluse taluga), nimi on ilmselt olnud talupoja lisanimi. Võib-olla on lähteks loodusnimi Tutimägi Karjamardi pere heinamaal. Rahvasuus on Sõeruma veski järgi nimetatud ka Veskikülaks ja varasema Hertu, praeguse Rapla raudteejaama järgi Vaksalikülaks. – PP

KNAB; Mellin

Tutku <'Tutku ~ -le> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Karja krkms, Karja ms), 1782 *Tutko*, XIX saj I poolel *Tutko*. ⇒50C2 ♦ Külanä 1922. a rahvaloenduse materjalides, 1977–1997 oli Karja osa. Külas on Tutku talu. Karjas on mitmes külas (Angla, Jõiste, Roobaka) vanu Tutku talusid. Nimevastena sobivad võrdluseks eesti *tutk* : *tutka* (*tukk*, *tutkem*) 'löpp, nurk' ja *tutkas* 'luhtadel ja rannaniitudel elutsev rästast suurem lind (*Philomachus pugnax*)'. – MK

EAA.2072.3.162, L 1; EAA.2072.3.304; EAN; KNAB; SK I: 445; Wd

Tuudi <-le> Kse – küla Lääne maakonnas Lihula vallas, mõis, sks *Tuttomäggi*, 1548 *Thudikule* (küla), 1591 *Tutimeki By* (küla), 1686 *Tuttemeggi* (mõis), 1923 *Tuudi* (asundus ja küla). ⇒20A3 ♦ Mõisa kohta on teateid XVII saj-st. Mõisa maadele 1920. a-tel tekkinud asundus nimetati 1939. a paiku ↑Nurme küllaks, Tuudi küla jäi sama nimega. Nime aluseks on loodusnimi, mille algusosa lähteks on *tuut* : *tuudi* 'talvetee tähis, piirimärk, tuust' või *tuut* 'väike vannasader'. Sajandeid püsinud Tuudi küla varasem nimi Tapuse andis kunagi nime tervele vakusele (*Tappas*, 1564 *Tappis wackan*, *Tappasby*), nimi oli kasutusel XX saj alguseni (1913 *Tappuste*). Tuudiga on 1977 liidetud osa ↑Vagivere küllast (Vagivere I, rahvapärastelt Liivaru). – MK

EAA.1.2.932:20, 146, L 18, 133; EAA.1.2.941:1085, L 1072; ENE-EE: IX, 637; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse

ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); Essen, Johansen 1939: 138; KNAB; Ränk 1956: 19; Wd

Tuuka [*'tuuka*] <-le>, koh <-lö ~ 'Tuukilö> Vas – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Vastseliina ms), 1627 *Dubka Pap*, 1684 *Tucka Paap*, *Tucka Peep*, 1688 *Dubka Hans*, 1782 *Tuka Peep*, 1820 *Tuka* (küla). ⇒45A3 ♦ Puspuri küлага tihedas naabruses arenenud Tuuka on algtaalu nime poolest vanem. XVII saj lõpul on loetud üheks taluks Puspuriga, sellest ka 1684. a nimekujud *Pußburdubke*, *Puspurdripke*. 1688 oli selles talus neli poolemeest, kolm Puspuri ja üks Tuuka lisanimiga. Hiljem sai Tuuka talu taas isesesvaks ja XIX saj omaette külaks. Tuuka nimest on esialgu käibinud kaks eriilmelist versiooni *Dubka* ja *Tucka*. Pole teada, kas *Dubka* on algkuju või kirjutajate mugandus küllalt levinud slaavipärase tamme tähendava nime eeskujul, vrd *Dubka* küla Petserimaal. Kui algupärane on tänapäevane nimekuju, võib seda võrrelda vana soome (Savo) perekonnanimega *Tuukkanen*, mida peetakse põhinevaks kas Skandinaavia või alamsaksa keskegsel mehenimel, nt *Toke*, *Tyke*, *Tuko*. Tänapäeva Soome mehenime *Tuukka* lähteks peetakse kas nime *Thor* või sedasama *Toke* (*Thoke*) nime. Vrd ka vanalt Liivimaalt 1564 *Peter Togenpoy*, 1547 *Toke Han*. – ES EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.6.316:61, L 54p; EAA.1865.2.141/2:17, L 16p; EAA.1271.1.224:73, L 579; Rev 1624/27 DL: 76; Roslavlev 1976: lisa 2; Stoeckle 1964: 67, 69; Sukunimet 1992: 647; Tupikov 2004: 137–138; Vilku 2003: 187

Tuula [*'tuula*] <'Tuula ~ -sse> Kei – küla Harju maakonnas Saue vallas, mõis, sks *Thula*, 1241 *Tulalæ* (küla), 1394 *Tulen*. ⇒11B1 ♦ XVI saj kuulus küla Saksa ordu Tallinna komtuurile. Jaotus Tuula ja Kokuta külaks arvatakse pärinevat XVI saj lõpust. Tuula mõis rajati XVII saj, küla selle kõrval säilis. 1920. a-test tekkis mõisa maale asundus, mis 1977 liideti samanimelise külaga. Nime on L. Kettunen võrrelnud külanimega *Tuulavere* ja selle küsimärgiliselt tuletanud sõnast *tuul* : *tuule*, kuid oletanud ka isikunime **Tuula*. Ka V. Pall on leidnud nende nimede puhul kaudseid põhjendusi isikunime kasuks. Tuulaga on 1977 liidetud Suurearu (1922 *Aru-Suur k*, 1936 *Suure-Aru*) ja Tuula-Suurküla (külanimena 1945). Vrd Kokuta². – MK BHO: 594; EAN; EO: 83; Joh LCD: 627; KNAB; PTK I: 249; Põldmäe 1993: 37

Tuulavere <-verre ~ -sse> Trm – küla Jõgeva maakonnas Saare vallas (Roela ms), 1412 *Tülyver*, 1599 *Tullawer*, 1624 *Tulefer*, 1839 *Tulafer*. ⇒25C2 ♦ L. Kettunen seob nime Keila Tuulaga, oletades lähtumist sõnast *tuul* : *tuule*. V. Pall oletab, et nimi pärineb isikunimest, sest vere-lõpuliste nimede algusosa on sageli isikunimi. 1977 liideti Tuulaverega ↑Mägise-Olukvere küla. – PP EO: 83, 296; PTK I: 249; P XVI: 119; Rücker

Tuulemäe [*'tuule_`mäe*] <-le>, koh *Tuulö_`mäe* Kan – küla Põlva maakonnas Kõlleste vallas (Krootuse ms), 1888 *Tulemä*, u 1900 *Тулемяэ*, 1923 *Tuulemäe*. ⇒39C1 ♦ XIX saj II poolel rajati siia Krootuse mõisa renditalud, millest kaks said 1888. a kaardil Tuulemäe nime. Samal kaardil on loodusnimed *Tulemä mets* ja *Tulemä-Suizto Mets*. 1920. a-tel lisandus Tuulemäe külla Krootuse mõisa asundustalusid, uut külaosa hakati kutsuda Alakülaks vastandina vanemate taludega Mäekülale. Külanimi põhineb loodusnimel Tuulömägi. Mäenime tekkemotiiv selles kohas pole teada, kuid tavaliselt on niisuguse nimega mäel

olnud kas tuulik (*Tuulökivimägi > Tuulömägi) või muu tuult vajav ehitis, nt rehi. 1977 liideti Tuulemäe külaga Trongi küla, mis ajalooliselt on kuulunud Piigaste ja Suudla mõisa alla. – ES

EAA.2469.1.744, L 1; KNAB; Vene TK 42; ÜAN

Tuulevälja [*'tuule_välja*] <-le> Jür – küla Harju maakonnas Rae vallas (Lagedi ms). ⇒2C4 ♦ Tuuleväljat on omaette külanime eristatud XX saj, nime lähteks on Tuulevälja talud (Tuulevälja-Hansu, Tuulevälja-Jüri). Kaugemaks lähteks võib olla perekonnanimi: 1850 on Lagedi mõisas kirja pandud *Christian Tule*. 1977–1997 oli liidetud Kadaka külaga. – PP

EAA.1864.2.IX-54:143, L 144p; KNAB

Tuuliku <-le> Saa – küla Pärnu maakonnas Saarde vallas (Tali ms), u 1900 *Туулико* (poolmõis), 1909 *Thule* (kõrvalmõis), 1923 *Tuuliku* (*Tuski*) (asundus ja küla), 1936 *Tuule* (asundus). ⇒35C3 ♦ Tuuliku oli Tali mõisa kõrvalmõis. 1909. a kaardil on karjamõis märgitud nime all *Tule*, selle läheduses talu *Tulik*. Veel 1922. a rahvaloenduse materjalides on kohta karjamõisaks nimetatud. Asundus ja küla on nime saanud mõisalt, mis omakorda ilmselt tuuleveski järgi. Küla varasem nimi olevat olnud *Tuski*, mis esinevat dokumentides veel 1866. Vrd Raamatu. – MK EAA.3724.5.1908, L 1; Eesti SK 10; KNAB; Leesment 1976: 240

Tuulna [*'tuulna*] <'Tuulna ~ -sse>, kirjak varem ka *Tuulina* ~ *Tulina* Kei – küla Harju maakonnas Keila vallas (Klooga ms), 1457 *Tulinde*, 1610 *Tulen*, 1796 *Tulima*. ⇒1C4 ♦ 1551 elas külas vabatalupoeg *Jurgen van Tulen* või *Tuilen Jurgen*. Nime päritolu on teadmata, võimalik, et on tulenemisseoses Tuula nimega. Vrd Tuula. – MK

BHO: 609; EAN; Johansen 1951: 201

Tuulova <-sse>, koh <-he> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Koolina nulk), 1866–1867 *Дулова*, 1882 *Дулово*, u 1920 *Dulova*, 1922 *Tuulova*, 1923 *Dulova*, 1949 *Duulova*. ⇒45C2 ♦ XIX saj kuulus küla Ulanuva (*Уланово*) kogukonda ja Taeluva kogudusse. 1977–1997 oli Kitsõ küla osa. On väike võimalus, et kohanimi on saanud alguse murdesõnast *tuul* 'meeleolu; õhu liikumine; ilmakaar' või 'pirn' (Se, Lut). Perekonnanimi *Dulov* (*Дулов*) tuleneb vene mittekristlikust isikunimest *Дул* ~ *Дуло*, mille lähteks on *дуль* ~ *дупло* 'õõnsus; rumal' või *дула* 'jõe laht'. Vrd ka vn *дуть* 'puhuma'. Kohanimi *Dulovo* (*Дулово*) on levinud Venemaal Vologda- ja eriti Pihkvamaal. Vrd Tuula, Tuulemäe. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 18; EES; Eesti TK 42; KN; RL 1922; SeK: 173; Vasilev 1882: 86; VMS; ÜAN

Tuulukse <-le> Vai – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas (Laagna ms), 1615 *Tullisby* (küla), 1620 *Tullis by*, 1871 *Tulus*, 1913 *Tullus*. ⇒8B2 ♦ 1977. a-st on Tuulukse osa Laagnast. Nime päritolu on ebaselge, vanemate kirjapanekute põhjal on esilbi täishäälik olnud lühike, vrd *tuline* : *tulise*. – MK Almqvist 1917–1922: 309; EAA.1.2.938:27, L 25p; KNAB; Schmidt 1871

Tuuraste <-sse> Aud – küla Pärnu maakonnas Audru vallas (Audru krkms), 1542 *Lauer Thorast* ~ *Thoraste Lauri* (vabatalupoeg Kõima külas), 1601 *Turost*, 1797 *Turast*. ⇒28A2 ♦ Nimi lähtub lisanimest, mille aluseks on mehenimi, ürikutes *Thore*, *Thure*. – MK BHO: 609; Mellin; Rev 1601: 183; Stackelberg 1928: 172; Thors 1959: 90

Tuuru <-le> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Mäemoisa ms, Nakamaa plms), 1591 *Turo* (küla), 1594 *Turen*, 1598 *Turo By* (küla), 1689 *Thuro*, 1798 *Turo*. ⇒19C1 ♦ Külanime aluseks on isikunimi, vrd rts mehenimesid *Thore*, *Thure*. Tuuru kirdeosa on Nakamaa, endine poolmõis (1844 *Nakkama* kõrts). – MK EAA.1.2.937:86, L 8Sp; EAA.1.2.941:835, L 823; EAA kinnistud; Mellin; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/S:175, L 173p; Thors 1959: 90

Tõdu <-le>, koh <lõ> Plv – küla Põlva maakonnas Kõlleste vallas, mõis, sks *Tödwenshof*, 1627 *Toedwens Hoff*, 1757 *Tödwenhoff*, 1782 *Tödwenhoff od. Immofer*, *Teddo mois*. ⇒39C1 ♦ Tõdu mõisat võib nimetu maavaldukena olla mainitud juba 1447. Mõisanimi tuleb XVI saj II poolel mõisaomanikuks olnud Wilhelm Tödweni nimest. Kohta on enne 1561. a nimetatud ka kui *Kirrikülla*, 1757 on rööpnimeks *Söörumõtsa (*Sero Mötza*). A. W. Hupelil esinev rööpnimi *Immofer* tähistas kaugemal (kirdes?) paiknevat küla, mis juba al XVII saj-st kuulus Kuuste mõisa alla. Tõdul on tänaseni säilinud looduskoht Imävõro suu. Tõduga on 1977 liidetud Kõrista küla (↑Karilatsi¹). – ES BHO: 598; EAA.3147.1.172:184, L 166p; Hupel 1774–1782: III, 281, 283; Rev 1624/27 DL: 64; Rev 1638 I: 81

Tõdva <-le> Hag – küla Harju maakonnas Saku vallas (Saku ms), 1241 *Tedau*, 1413 *Toddouwe*, 1438 *Todwen*, 1871 *Tedwa* (kõrts). ⇒12A1 ♦ Põlisküla; XV saj on seal olnud mõis, mille omanikest on hiljem välja kasvanud Tödwenite suguvõsa. Tõdva paikneb ajaloolisel liikumisteel Tallinnast lõunasse, Tõdva sild üle Väana jõe oli oluline teetähis. L. Kettunen oletab Taani hindamisraamatu nimekuju põhjal, et nimi oli varem **Teedva*, võrreldes seda soome sõnaga *tietäväinen* 'teadev'. Hiljem võib nime tähendus olla tuhmunud. See oletus ei ole siiski veenev, pigem võiks varasemaks nimekujuks oletada **Tõduva*. V. Pall peab nime küsivalt *v*-kesksõnavormist lähtunuks (**teteva*, vrd sm *toteva* 'tõdev', alussõna *tõsi*). Küla lääneosas Metsanurme piiril asub Saku-Nõmmküla (Saku-Nõmme), mis liideti 1977; omaette külaks kujunes see Karu talude (u 1900 *Kapo*) ümbruses XX saj alguses. – PP Bfl: I, 167, 285, 586; EO: 260; Joh LCD: 619–620; LCD: 41r; PTK I: 43; Schmidt 1871

Tõdva-Kõnnu <Tõdva-Kõndu ~ -sse> Kad – paik Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas, mõis, sks *Kõndes*. ⇒4C3 ♦ 1920.–1930. a-tel Kõnnu ehk Tõdva-Kõnnu asundus, 1940. a-test Kõnnu küla, mis 1977 liideti Mõndaverega. E. Tarveli järgi on Tõdva-Kõnnu mõisat esimest korda mainitud 1493, kuid mõis oli juba enne olemas (vrd P. Johanseni järgi 1527). Kuna saksa keeles oli mõisa nimi *Kõndes* või *Konde* ja ka Kihlevere, varem Kõnnaste mõisa nimi oli *Kõndes* või *Kondes*, on varastes dokumentides raske orienteeruda. E. Tarveli järgi kuulus Tõdva-Kõnnu Lodele. 1550 müüs Johann Lode mõisa Arendh Toddenile (1586 oli *Conde* omanik ilmselt sama Arendt Tödwen), kelle suguvõsa nimest on pärit eestikeelse mõisanime hargtäiendina esinev Tõdva-, vastandina Kolga-Kõnnule. Eesti keeles on mõisat kutsutud ka lihtsalt Kõnnuks, mis tuleneb sõnast *kõnd* : *kõnnu*. Kuna nimi osutab mõisa kõrvalisele asukohale, siis arvab E. Tarvel, et Tõdva-Kõnnu mõis on olnud oma asukohal vähemalt XV saj lõpust. Vrd Kõnnu. – MK Joh LCD: 609; Rev 1586: 45; Tarvel 1983: 48; ÜAN

Tõhela <Tõhela ~ -sse> Tõs – küla Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Tõstamaa ms), 1527 *Teugelist* (vakus), 1534 *Toegelis*, 1542 *Toigell*, 1601 *Theeless*, 1797 *Tõhela*. ⇒27C1 ♦ L. Kettunen on nimele vasteks esitanud *tõhe* 'uhke, tore, upsakas' ja oletanud isikunime *Tõhe*. Tõenäoliselt külanimi põhinebki isikunimel, vrd selle varasemaid üleskirjutusi ka vanade isikunimedega *Thoick*, *Teucko*, *Toiko*. Tõhelaga on 1977 liidetud ↑Leelaste küla. – MK EO: 91; Mellin; Rev 1601: 187; Stackelberg 1926: 201; Stackelberg 1928: 161

Tõhela järv Tõs, Vär – järv Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas, XVII saj II poolel *Tehele Siö* (järv), 1797 *Tõhela S.* (järv). ⇒27C1 ♦ Järv on nime saanud küla järgi. Vrd Tõhela. – MK EAA.308.2.15, L 1; Mellin

Tõhelgi <Tõhelgi ~ -sse>, koh 'Tõelgi HJn – küla Harju maakonnas Raasiku vallas, karjamõis (Raasiku ms), 1283 *Thestekenkyne*, 1288 *Testelekive*, 1323 *Testelkien*, 1798 *Tehhilkiwvi*, 1871 *Tehhilga* (karjamõis), 1923 *Tõhelgi*. ⇒3A4 ♦ Nimi on algne liitnimi, mille järel-osa on *-kivi*. L. Kettunen järgi tähendab see kivi või veskit, seega võiks nime vanem kuju ehk olla **Tõstelan kivi*. Nime algusosa jääb ebaselgeks. Tõhelgi loodeosa on tuntud Kangru nime all. – MJ Bfl: I, 81; BHO: 586–587; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 78; EO: 328; Mellin; Schmidt 1871; ÜAN

Tõikvere ['*tõikvere*] <-verre ~ -sse> Trm – küla Jõgeva maakonnas Torma vallas, mõis, sks *Toikfer*, 1406 *Toynikever*, 1408 *Toykevere*, 1599 *wies Teykwer*, 1624 *Toickfer*. ⇒25C1 ♦ Tõikvere mõis eraldus Rääbisest 1665. 1924. a-st asundus, al 1977 küla. Tüvi *tõiv-* esineb mitme muistse isikunime osana (*Tõivo*, *Tõivotu*, *Tõivolemb*). Võimalik on ka isikunimeline tuletis *Tõivika*. Esimese kirjapaneku põhjal ei pea tingimata nägema eri lähtekohta, nagu teeb seda L. Kettunen. Välistada ei saa *n*-i esinemist *v* asemel kirjaveana. Vrd Hlj Tõikvere (1241 *Taukeueræ*, ↑Sauste). 1977 liideti Tõikverega Konnaküla (u 1900 *Конна*). – VP BHO: 598–599; EO: 282, 295; PTK I: 249–250; P XVI: 118; Tartumaa 1925: 471

Tõitoja ['*tõit_oja*] <-le> Saa – paik (küla) Pärnu maakonnas Surju vallas (Pati ms), 1731 *Toitojo Pertell* (talupoeg Voltveti mõisa all), 1797 *Taitowa* (kõrts), 1816 *Teutwa* (talude ja kõrts Pati mõisa all), u 1900 *Плм. Теітоя* (poolmõis). ⇒35C1 ♦ Külana 1930. a-tel, 1977 liidetud Ristikülaga. Nimi pärineb jõe-nimest Tõitoja, mis on Reiu jõe rööpnimi sealkandis. Nime algusosa võib põhineda lühenenud *tu-lõpulisel* isikunimel, näiteks **Tõivutu* (< *Tõiv-*), või tähenduselt sellega võrdsel muistisel eesnimel **Tõut(u)*, mis ürikuis esineb kujul *Toute*, *Tout*. – MK EAA.1865.3.247/7: 9, 28, L 123p, 143p; KNAB; Mellin; PTK I: 249; Rajandi 1966: 167; RGADA.274.1.193:183, L 177p

Tõitse ['*tõitse*] <'Tõitse ~ -sse>, koh ka 'Tõetsi Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Oidrema ms), 1798 *Teits* (küla). ⇒20B3 ♦ Küla oli 1977–1997 liidetud Oidremaga. Tõitse nimi põhineb isikunimel *Tõut(u)*, mis ürikuis esineb kujul *Toute*, *Tout*. Võimalik, et sama küla on 1532 kirja pandud lisanimena (*Jurgen van Tochestkul*). Vrd Tõitoja. – MK BHO: 588; EAN; Essen, Johansen 1939: 48; KN; KNAB; Mellin; Rajandi 1966: 167

Tõivere [ˈtõivere] <-ˈverre ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Pajusi vallas (Tapiku ms), 1583 *Teiwer* (küla), 1599 *Taywer*, 1624 *Teyfer*, 1797 *Toifer*. ⇒24B1 ♦ L. Kettunen on nime lähtekohaks pakkunud isikunime *Tõiv* ja võrrelnud Tõikvere nimega. Vrd Taevere, Tõikvere. – MK

EO: 282, 310; Mellin; PA IV: 18; P XVI: 278; Rev 1624 PL: 40

Tõlija <-le>, koh <-lö> Rõu – paik Võru maakonnas Vastseliina vallas, kõrtsi- ja veskikoht Vana-Saaluse külas (Saaluse ms), 1627 *Telga Carsten*, 1630 *Tellia Kierstno Kifwi*, 1638 *Telliakersten*, 1765 *Dorf Dollija*, *Töllija*. ⇒45B2 ♦ Saaluse mõisa põline veskikoht Piusa ülemjooksul oli tuumikuks siin XVII saj tekkinud kolme poolemehe ja kõrtsiga külakesele. XIX saj säilis sellest vaid kõrtsikoht. Tõenäoliselt põhineb kohanimi talupoja lisanimel, mille päritolu pole teada. Vrd Tõlli¹. – ES

EAA.1268.1.401:115, 117, L 110p, 112p; EAA.308.2.178, L 1; Rev 1624/27 DL: 87; Rev 1638 I: 159, 176; Roslavlev 1976: lisa 3

Tõlinõmme [ˈtõli_nõmme] <-ˈnõmme ~ -le> Kei – paik (küla) Harju maakonnas Harku vallas (Joa ms, Väana ms), u 1900 *Телинemme* (küla). ⇒1C4 ♦ Küla on 1977 liidetud Naage külaga, praegu kuulub osa Tõlinõmmest ka Väana küla piiresse. Nimi on saadud talunime vahendusel arvatavasti loodusnimest. Naage külas on vanasti olnud Tõlinõmme talu. Vrd Tõlli, Tõlluste. – MK

EVK; KNAB

Tõlla <-le> Hls – küla Pärnu maakonnas Saarde vallas (Vana-Kariste ms), ? 1806 *Tella Christ* (talupoeg Uue-Kariste mõisa all), 1905 *Tõlla* (talu Voltveti mõisa all). ⇒36B1 ♦ Talunime järgi nimetatud küla, kuni 1940 suurtalu. Külaks sai alles sovhoosiasula ehitamise järel. Pole kindel, kas 1806. a kirjapanek käis selle talu kohta, kuid see on vanim teadaolev Tõlla lisanime kirjapanek selles kandis. Pigem kuulus Tõlla talu Voltveti mõisa alla, kus XIX saj esines mitmeid selle lisanimega talupoegi, samuti sellenimeline soo (1905 *Tõlla Soo*). Nime lähtekohaks on isikunimi *Tõll*. Tõlla põhjaosa on tuntud Vanause nime all (1920.–1930. a-tel omaette küla). 1977 on Tõllaga liidetud Neitsiküla (Saa, 1922). Vrd Tilla. – MK

EAA.567.2.872:3, L 2p; EAA.3724.5.1900, L 1; EAN; KNAB

Tõlli¹ <ˈTõlli ~ -sse> Tõs – küla Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Tõstamaa ms). ⇒27C2 ♦ Tõlli küla eraldati Lõõbast 1939. a paiku. 1560 läänistas hertsog Magnus muude maade hulgas Tõstamaa küla *Tollias*, mida on samastatud Kiraste külas olnud taluga (1624 *Dolle Christoffer*). Võimalik, et hilisem Tõlli küla on saanud oma nime siit sellest talust, mis ise edaspidi pole jälgitav. Igatahes küla praegusel kohal on olnud algselt talu Värati küla järgi (1638 *Tollii Hannus*), kus sellal peremees oli nooruses Saaremaalt tulnud sepp. Saaremaal on nii Tõlli küla ja talud kui ka Tolli talud, seetõttu jääb ka võimalus, et nimi on Saaremaalt kaasa toodud. Tõlliga liideti 1977 ↑Lõõba küla. Vrd Tõlli². – MK

ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); Rev 1624 PL: 11; Rev 1638 II: 28; Stackelberg 1926: 202, 245

Tõlli² <-sse ~ -le>, koh *Tõlli Kaa* – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Mullutu ms), 1645 *Toll*, 1782

Tõlly Mats, u 1900 *Теллу* (küla). ⇒50A4 ♦ Algselt talu, kujunes külaks XIX saj lõpuks. 1977–1997 oli ametlikult Randvere osa. Nimi pärineb isikunimest *Tõll*. Vrd Tõlla, Tõlluste. – MK

EAN; KNAB; SK I: 448

Tõlliste <-sse> San – küla Valga maakonnas Tõlliste vallas, mõis, sks *Teilitz*, 1582 *Tyliczakul*, 1625, 1628 *Theilitz*, 1638 *Teylitz*, *Teilitz*, 1782 *Teilitz*, *Tõlliste mois*, 1900 *Teilitz*, *Telliste m*. ⇒43A1 ♦ Keskajal kuulus küla Laatreaga kokku ja mõlemad olid Kärkna kloostril all. Iseseisvaks mõisaks sai 1663, kui eraldati Laatre. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Külanime esmane Poola-aegne üleskirjutus kajastab nime tegelikku hääldust õ-ga, nii nagu seda tunneme ka tänapäeval. Hilisemad kujud on saksa keelest mõjutatud, isegi XX saj eestikeelne *Telliste*. Nimes esinev järellide *-ste* viitab inimeste rühmale (lõunaeesti keeles **tõllitsõ*) ja nime aluseks on arvatavasti isikunimi *Tõll*. Tõlliste omaette piirkonnad on Piiriotsa (Piiri karjamõisa ümbrus keskusest kirdes) ja Uru (talurühm), küla piires on endine Hoovi karjamõis (sks *Owi*). Tõllistega on 1977 liidetud Kuski küla (1970), samuti hiljem Liivaküla (1922 Liiva). Vrd Tõlija, Tõlli¹. – MF

Bfl: II, 69; BHO: 587–588; Hupel 1774–1782: III, 291; PA I: 74; Rev 1624/27 DL: 164; Rev 1638 I: 14, 164; Valgamaa 1932: 446

Tõlluste <Tõlluste ~ -sse>, koh *Tõlluste Pha* – küla Saare maakonnas Pihla vallas, mõis, sks *Tõllist*, pärast 1528 *auf der Tölsen Land*, 1731 *Tõlliste* (mõis). ⇒50C4 ♦ Mõisa kohta on teateid a-st 1528. 1920. a-test asundus, u al 1939 küla. Tõenäoliselt on mõis nime saanud isikunimest *Tõll*: *Tõlli* ~ *Tõllu*, oletatavasti perekonnanime *Tõlse* vahendusel. Mõisa algne nimi XVI saj dokumendis oli *Arries* (või *Adries*), hiljem seda enam ei esine. Tõllustega on 1977 liidetud Kase ja Nurme küla, mis mõlemad on 1930. a-tel Tõlluste asundusest eraldatud külad, samuti Poka (1731 *Pocka Mart*, 1798 *Poka* küla). Vrd Tõlli, Tõlliste. – MK

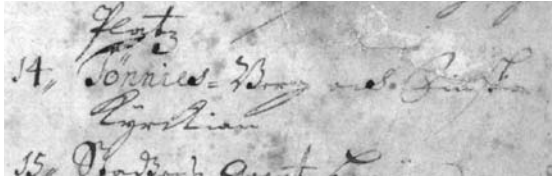
BHO: 600; Buxhövdén 1851: 121; ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; SK I: 297, 448

Tõmmiku <-sse>, kirjak varem ka *Karjaküla* ~ *Uus-Karjaküla* ~ *Uue-Karjaküla* Kei – küla Harju maakonnas Keila vallas (Uue-Karjaküla ms, Vana-Karjaküla ms), 1689 *Tõmmiko Mick*, *Tõmmiko Tenno*, 1811 *Tõmmick Krüger Jurri* (kõrtsipidaja Uue-Karjaküla mõisas). ⇒1C4 ♦ Külanime al 1977. Karjaküla mõisa poolitamise järel tekkis Uus- või Uue-Karjaküla (sks al 1860 *Neu-Hohenhof*) mõis ka põhja poole külla, mistõttu küla esines hiljem Uus- või Uue-Karjaküla nime all. Nüüdispiirides hõlmab Tõmmiku ka Karjaküla alevikust väljajäänud Vana-Karjaküla talusid. Praegune külanimi Tõmmiku on pandud kõrtsi ja talu järgi. Nime tänapäevakuju vasteks on lehmanimena esinenud Tõmmik, vrd *tõmmik* 'ruske lehm' ja omadussõna *tõmmu*. Vrd Karjaküla¹. – MK

EAA.1.2.940:855, L 841p; EAA.1864.2.VI-38:320, L 308; ENE-EE: IV, 332; KN; KNAB; VMS; Wd

Tõnija <-le>, koh *Tõnija VII* – küla Saare maakonnas Valja vallas (Rõösa ms), 1453 *Toneyegell*, 1645 *Tõnigel*, 1798 *Tõnnial*. ⇒51A3 ♦ Nimi koosneb isikunimest *Tõni*, millele lisandus järelosana *jõe*. – MK

BHO: 601; Koit 1962: 236–237; SK I: 449

Tõnismäe tähis Tallinna piirkonna kaardi legendil. 1688.

EAA.1.2.C-III-1.

Tõnismaa [tõnis_`maa] <-le> Trm – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Avinurme ms), 1866 *Tõnismaa* (tal). ⇒15C4 ♦ Liideti 1977 Alekregala. Nime algusosa on isikunimest Tõnis. Varem on küla kutsutud ka ↑Ülissoo ehk Ülesoo külaks, samanimelise talu ja soo järgi. – PP

PTKI I: 250

Tõnismäe [tõnis_`mäe] <-le> – Tallinna asum kesklinnas, 1469 *Sante Anthoniesberg*, 1732 *Tõnnis mäggi*, (*der*) *Tõnnis-Berg*; sks *Antonisberg*. ⇒1B2 ♦ Vana asustusega paikkond vanalinnast lõunas on nime saanud kõrgendiku järgi, millele XIV saj (enne 1348. a) rajati Antoniuse kalmistu; samas oli ka kabel (mainitud 1458 kirikuna). Nime *Antonius* mugand *Tõnis* on eesti keelde laenatud alamsaksa keelest (*Tõnnis*). – PP

Kivi 1964: 408; Kivi 1972: 128–129; Tallinn 2004: I, 19–20, II, 277–279; Thor-Helle 1732: 309; Vende 1990: 65

Tõnissaare [tõnis_`saare] <-`saarde> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Uue-Võidu ms), 1817 *Tõnisaar* (tal), 1855–1859 *Тонисе* (tal), u 1900 *Тенисааре* (talurühm). ⇒31A1 ♦ Kuni 1977 Tõnissaare asund, al 1977 küla. Nimi pärineb talunimest. Tõnissaare lääneosas on Pingu talud, vrd Võidu mõisa all 1751 *Pingo Jürri Jaan*, *Pingo Peet*. – MK

EAA.298.2.71, L 9; EAA.308.6.138, L 1; EAA.567.3.85:41, L 41p; KNAB

Tõnkova [`tõnkova] <-`kovva ~ -sse>, koh `Tõnkova Vas – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Vastseliina ms), 1782 *Tonkova Jurka*, 1820 *Tõnkova* (tal), 1909 *Tenkov Andre*, u 1920 *Tānkova*. ⇒45A3 ♦ 1977–1997 oli Tuuka küla osa. Tõnkova oli kuni XIX saj lõpuni põlistalu, mille nime seal esineva kõrgenevad õ (õ) tõttu on kuni hilise ajani kirjutatud mitut moodi, hoolimata õ-ga kirja pildi esinemisest erakordselt vara, pastori kirjanekus 1820. a. Tõnkova talu loetleti 1820 Tsiistre-Kurõ (*Zistre-Kurre*) küla all. Koht oli asustatud juba 1684 (*Tilkota Andres*), tollasest nimest saadud ↑Tsilgutaja külanimi Vana-Laitsna mõisas ja Tõnkova nimi pole ilmselt otseselt seotud. Tõnkova nime päritolu pole selge. *m*-i sisaldavad nimekujud, nagu *Timkov*, võiksid olla *Timofei* või *Timoni* mugandused. Teise silbi *n* viitaks rohkem Antoniuse slaavipärastele Kesk-Euroopa mugandustele, vrd XVI saj vene-poola nimenäited *Тунец*, *Тинiecz*, *Тинко Кузминич*. Sisuliselt sama järelduseni on jõudnud L. Kettunen, kelle arvates võib kohanimi tuleneda nimest *Tõni*, *Tõnni* vene liitega *-ova*. – ES

BAL: 674; EAA.1865.2.141/2:16, L 15p;

EAA.1271.1.224:109, L 651; EAA.308.2.178, L 1; Eesti TK 42; EO: 166; Tupikov 2004: 391; Unbegaun 1995: 80

Tõnuküla [tõnu_`küla] <-`külla ~ -sse> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Tänassilma ms). ⇒31A1 ♦ Tõnu külanä 1922. a rahvaloenduse materjalides, al 1977 Tõnuküla. Nimi on saadud Tõnu talu järgi. – MK

KN; KNAB

Tõnumaa [tõnu_`maa] <-le> Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas (Vana-Vigala ms), ? 1420 *Tambeke*, 1514 *Tunnemeck* (veskikoht), 1516 *Tonnenbeke*, *Tonnabeck* (küla), 1638 *Tõnnomegge*, 1798 *Tõnoma*. ⇒21A2 ♦ Vesikoha lähedusse sündinud küla nimi pärineb isikunimest *Tõnu* ja järelosast *mäe*, viimane on muutunud osiseks *-maa*. M. Aitsam on nimega samastanud 1420. a kirjanekku *Tambeke*. See samastus ei ole kindel. – MK

Aitsam 2006: 58; Bfl: II, 482; BHO: 589; Essen, Johansen 1939: 11; LGU: II, 220; Stackelberg 1926: 207

Tõnumetsa [tõnu_`metsa] <-`metsa> Trm – paik (küla) Jõgeva maakonnas Torma vallas (Torma ms), 1793 *Tennomets Maddys*. ⇒25C1 ♦ Tõnumetsa talust väljakasvanud küla, esimest korda nimestikus 1922. Liideti 1977 Tealamaga. Nime algusosa on isikunimest *Tõnu*. – PP

KNAB; PTKI I: 250–251

Tõnussaare [tõnus_`saare] <-`saarde> Trm – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Avinurme ms), 1811 *Tõnosar*, 1839 *Tõnmosaar* (tal). ⇒16A4 ♦ Liideti 1977 Adrakuga. Nime algusosa on isikunimest *Tõnu*. – PP

PTKI I: 251

Tõnuvere <-sse> VMr – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Porkuni ms), 1241 *Tonnæwæra*, 1583 *Tennefer*, 1586 *Tennofer*, 1796 *Tõñafer*. ⇒15A1 ♦ Liideti 1977 Nurmetu külaga. Tegemist on vere-lõpulise nimega, mille ees on tavaliselt isikunimi. Algselt pole see olnud *Tõnu*, kristliku Antoniuse mugandus, sest *-vere* ees on olnud muu täishäälik, ilmselt *e*, hiljem ka *a*. P. Johansen arvab küsimärgiga, et see on muinaseesti isikunimi *Tõnn*, sm *Tontonen*, L. Kettunen pakub **Tõnho(i)*, mille soome paralleelid on *Tenho* kohanimedes, nt *Tenhovaara*, ja perekonnanimi *Tenhunen*. Mõlemad etümoloogiad viitavad siiski täishäälikule *o* (*u*) nime lõpus, mida varasemad kirjanekud ei kinnita. * Nime kohta on rahva hulgas kaks seletust: 1) sõja ajal saanud kõik surma, jäänud ainult üks Tõnu-nimeline ellu, 2) olevat tapetud kunagi Tõnu-nimeline mees. (1928) – MJ

BHO: 589; EO: 162, 282; Joh LCD: 286, 624, 818–819;

KN: 1928; LCD: 52v; Mellin; Rev 1586: 42; Saks 1974:110

Tõramaa [tõra_`maa] <-le> Kõp, Sjn – paik (küla) Pärnu ja Viljandi maakonnas Kõpu ja Tori vallas (Suure-Kõpu ms, Vastemõisa ms), 1811 *Terrama Hans* (talupoeg Väike-Kõpu mõisas), 1816, 1839 *Terrama* (tal). ⇒29C1 ♦ XIX saj I poolel oli Vastemõisa metsavahikoht *Terrama Ado*. Veel u 1900 oli tegu talude rühmaga, 1930. a-te kaardil koos Piiri külaga Piiri-Tõramaa. Liideti 1977 Tipu külaga, üksikud talud Riisa külaga, põhjapoolne osa oli juba varem liidetud Sandra külaga (Sjn). Nime lähtekohaks võib olla sõna *tõrv*: *tõrva*, mille omastavast on *v* suulises kiirkõnes kadunud, või ka isikunimi. Vrd Tõravere, Tõre, Tõri järv. – MK

EAA.308.6.214, L 1; EAA.1865.3.282/9:3, L 3;

EAA.1865.3.283/1:52, L 52p; KNAB; Rucker

Tõravere <-`verre ~ -sse> Nõo – alevik Tartu maakonnas Nõo vallas (Meeri ms), 1582 *Therrawera*, 1627 *Terafehr*, 1638 *Der(r)efer*, 1839 *Terrafer*. ⇒32B3 ♦ Küla sai alevikuks 1977. L. Kettunen võrdles seda *vere*-osiga nime Taani hindamisraamatus sisalduva kohanimi **Tõristevere* (*Toruestæwæra*, 1419 *Tirwestevere*), pidades võimalikuks mõlema nime lähtumist

sõnast *tõrv* või *toru* (< **torvi*). Kuna Tõravere algusosa vanemad kirjapanekud *v*-d ei sisalda, siis võib kõne alla tulla ka mõni muu lähe, nagu *tõra* 'silla jäätõke', *tõra* 'tüli, riid', XVI saj isikunimi *Thoro* jt. * *Rahvajutu järgi elanud sealkandis loomi ja kalu õgiv koletis, kes teinud magades nii suurt lõrinat, et teda hakatud kutsuma Tõraks. Kalevipoeg tapnud tagaajamise käigus ta Elva jõe ääres. Veri värvunud vee punaseks, mistõttu jõge ja ümbruskonda hakatud kutsuma Tõravereks.* (1939) Vrd Tõramaa, Tõre, Tõri järv. – EE

BHO: 590; EO: 283, 304; KM: ERA II 241, 309/20 (2) – 1939; PA I: 48; Rev 1624/27 DL: 139; Rev 1638 I: 107, 108; Rücker; Stoebeke 1964: 69; VMS: II, 572; Wd

Tõrdu <'Tõrtu ~ -sse> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Roodi ms), 1542 *Torde Han*, *Torde Andres* (talupojad Ertsma küla all), 1624 *Torta* (küla), 1680–1684 *Tõrto*, 1839 *Tõrdo*. ⇒21B4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Ertsma osa. Tõrdu nime lähtekohaks on lisanimest tekkinud talunimi, sõna *tõrdu* 'tünn, tõrs' võis esineda talupoja lisanimena. Tõrdu piires on endine ↑Halinga mõis. – MK

EAN; KNAB; Rev 1624 PL: 27; Roslavlev 1977: 48; Rücker; Stackelberg 1928: 148

Tõre <-le>, koh *Tõre* Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Koikla ms), 1597 *Tõre* (tal), 1798 *Tõrro*, 1923 *Tõre* (küla ja talu). ⇒51A2 ♦ 1597 müüs Gert von Hove Hans Kullenile *Tõre*-nimelise üksjalakoha. XVII saj II poolel liideti Tõre maad Täatsiga (1592 *Teetze Jurg*), tekkis Täatsi mõis (sks *Theets*), mis samal sajandil ühendati Kareda mõisaga. Tõre küla liideti pärast 1940. a-id Ratlaga, ent taastati 1997 omaette külanä. Tõre nime lähtekohaks on isikunimi, näiteks XVI saj ürikuis leiduv *Thore*. V. Pall on küll ühendanud Trm Tõreda ja Krj Tõre ning esitanud L. Kettuneni järgi vasteks *tore* : *toreda*. – MK

Mellin; PTK I: 251; Saaremaa 1934: 540; SK I: 451

Tõreda <-le> Trm – paik (küla) Jõgeva maakonnas Torma vallas (Laius-Tähkvere ms), 1638 *Toerrenda Juri*, 1745 *Tõrredalt*, 1758 *Auf Terrenda Reins Land..*, 1775 *Torreda*, 1860 *Tõrrenda*. ⇒25C1 ♦ Varasem popsiküla, liideti 1977 Tähkverega. L. Kettunen tuletas nime omadussõnast *tore* : *toreda*, mis idamurdes on *õ*-line. V. Pall kõrvutab ka sõnaga *tõre* 'ilus, kena, uhke, kõrk'. Vanematest kirjapanekutest võib tuletda vormi **Tõrenda*, sel juhul oleks lõpus tegu liitega (nagu sõnades *emand*, *isand*). – PP

EO: 12; PTK I: 251; PTMT: I, 183; Troska 1987: 101

Tõrenurme [*tõre_nurme*] <-nurme ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Lustivere ms), ? 1411 *Terrenurme*, 1583 *Tenurma*, 1599 *Terenorm* (küla), 1797 *Terrenorm*. ⇒24C3 ♦ Tõre-alguliste nimede puhul on tõenäolisim lähtumine isikunimest, vrd eesti ürikunimi *Thore*, XVI saj *Thore Sund*e, vrd ka *tõrv* : *tõrve*. Tõrenurme loodeosa oli 1930. a-teni Leisu küla (1797 *Leiso*). Vrd Tõre. – MK

LGU: I, 181; Mellin; PA IV: 20; P XVI: 272; SK I: 451; Stoebeke 1964: 69

Tõreska <-le>, kirjake varem ka *Tereska Kad* – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Vohnja ms), 1726 *Ter-raske Mart* (talupoeg Vohnja mõisa Ohepalu küla all), 1862 *Tõreska* (poolmõis). ⇒4B3 ♦ 1862 eraldati Tõreska Vohnjast ja rajati poolmõis (*Landstelle*). 1920. a-tel Tõreska asundus, 1940. a-test küla, mis 1950.–1960. a-tel Nõukogude sõjaväe tankipolügooni rajamise tõttu kaotati ja liideti Suru küllaga; taastati

Tõravere kõrts Tartumaa teedeatlases. 1695. EAA.308.2.70, L 67.

1997. Nimi on talunime vahendusel lähtunud tõenäoliselt isikunimest, vrd XVI saj Eestis *Thore Sund*e. Nimelõppu *-ska* on L. Kettunen pidanud ebaselgeks või vene päritolu olevaks, vrd vn isikunime *Taraska*. Tõreska ümbruse talusid nimetati 1920.–1930. a-tes allikates ka Metsanurga küllaks. – MK

BHO: 590; EO: 207; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 75; Stoebeke 1964: 69

Tõri järv, koh *Tõri järi* Khk – järv Saare maakonnas Lääne-Saare vallas Karala küllas. ⇒52A1 ♦ Järv on nime saanud vanalt Tõri talult (1617–1618 *Thõrre Otte*), mille nimi liitub kas laenulistel eesnimedel põhinevate *Toru* ja *Tori* nimedega või sõnadega *tõrs* : *tõrre* ja *tõri* 'toru; peidik, eraldatus'. Viimased võisid esineda lisanimena. – MK

SK I: 451

Tõrise <-sse>, koh *Tõrise Kaa* – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Piila ms), 1645 *Tõris*, *Tõrris*, 1798 *Tõrris*. ⇒50B3 ♦ Nimi pärineb arvatavasti isikunimest, millele on lisatud liide *-ne* : *-se*. Vrd Tõre, Tõri järv. – MK

BHO: 591; SK I: 451

Tõрма¹ [*'tõrma*] <'Tõрма ~ -sse> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Rakvere vallas (Rakvere ms), 1219 *Turme*, 1241 *Tormas*, 1489 *Tarmas*, 1796 *Torma*. ⇒5B4 ♦ Oli XIII saj Virumaa suuremaid küli. Juba P. Johansen on külanime aluseks esitanud sm *tõrmä* 'väike kungas, nõlv'. Küla kirdeosa, endine karusloomakasvanduse asula, oli 1977. a-ni Tõрма asund. Vrd Tõрма². – MK

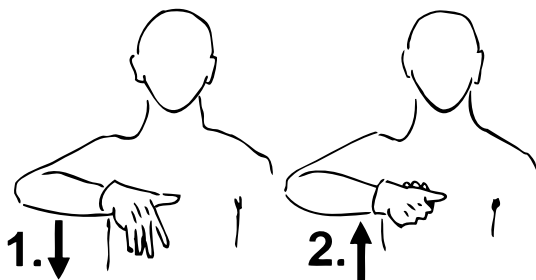
Alvre 1985: 99; Joh LCD: 281, 625; Pall 1996: 388

Tõрма² [*'tõrma*] <'Tõрма ~ -sse> Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Sikeldi ms), 1241 *Terma* (küla), 1345 *Torme*, 1798 *Torma*. ⇒12A3 ♦ 1977–1997 oli Kõrgu küla osa. Nime seletus on ilmselt sama kui Tormal: vrd soome *tõrmä*, *termä* 'väike kungas, nõlv'. Küla lääneosa on endine Sikeldi-Nõmme küla (liideti 1977 Lipstuga, praegu kuulub Tõрма piiresse). Vrd Tõрма¹. – PP

Joh LCD: 620–621; LCD: 42r; Mellin; PTK I: 245

Tõrreküla [*tõrre_küla*] <-külla ~ -sse>, koh ka *Tõrre_küllä*, kirjake varem ka *Tõrre Pst* – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Heimtali ms), 1584 *Terecula* (küla), 1795 *Tõrre*. ⇒30B2 ♦ Kõige tõenäolisemalt on külanime algusosa lähtekohaks isikunimi, vrd XVI saj *Thore Sund*e. Vrd ka *tõrs* : *tõrre*. Tõrreküllaga on 1977 liidetud ↑Kundru küla (Kõp). – MK

EAA.1865.3.209/2:7, L 7p; PA IV: 168; Stoebeke 1964: 69

Tõrva viipenimi. Kohanime tõlge, viibe „tõrv(ama)“.

Tõrremäe [tõrre_`mäe] <-le> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Rakvere vallas (Kullaaru plms), 1844 *Torromae*, 1871 *Torremae*. ⇒5B4 ♦ Ametliku külana u 1939. a-st, kui Rakvere asundust kavandati küladeks jagada. Küla on nimetatud Tõrremäe kõrtsi järgi. Tõrremäeks kutsutakse ka külaga piirnevat Rakvere linnajagu, teise nimega Moonaküla. Nimi lähtub tõenäoliselt isikunimest, seostamine sõnadega *toru* ja *tõrs* on rahvaetümoloogiline, ehkki viimast võiks kõrtsinimes oletada. Tõrremäega on 1977 liidetud Nortsu (1716 talupoeg ja veskimees *Norze Jürri*, *Norze Maz*, külana 1945). – MK

EAA.3.1.451:168, L 116; ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 6. IX 1939 nr 5810); KNAB; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Tõru <-sse>, koh *Tõru* Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Elme ms), 1645 *Torro*, 1798 *Tõro*. ⇒50A3 ♦ 1977–1997 oli Tõrise küla osa. Algselt oli see talunimi. Eesti Tõru-algulistele kohanimedele on vasteks esitatud *toru* (sm *torvi*), *torumokk* 'keegi, kes millegagi rahul pole', sm *tora* 'lollpea', isikunimed *Tori* või ka *Tõru*, kui *õ* on algupärane. Vrd *Tõre*, *Tõri* järv. – MK

BHO: 591; EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 452

Tõrusoo [tõrus_`soo], kirjak ka *Rubine soo* Hel, Krk – soo Valga ja Viljandi maakonnas. ⇒37C2 ♦ Soo asub Veisjärvest lõunas. Kutsutud talunime järgi ka *Rubine* või *Rubina* sooks (lisaks on olemas *Rubina mäed*) ja *Lagesooks*. Tõrusoo nime päritolu on teadmata. Kui oletada nimetavalist liitumist ja seda, et algne oli soonimi, siis võis algusosa aluseks olla *tõru* 'tõrv'. Vrd *Tõru*. – MK

KN; KNAB

Tõruvere <-verre ~ -sse> Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Alatskivi ms), 1601 *Terrofer* (talukuningvere külas), 1722 *Torrawerrist*, 1758 *Torrofer*, 1811 *Terrofer*. ⇒26B3 ♦ L. Kettunen on nime kirjutanud kujul *Toruverre* ja võrrelnud seda sõnadega *toru* (sm *torvi*), sm *tora* 'tobu', *torumokk* 'alati rahulolematu inimene' või isikunimega. Kui aga nimes on *õ* algupärane, tuleb Kettuneni arvates kõne alla ka sõna *tõru* (sm *terho*). Kui oletada, et siin ei ole tegu idamurdele tüüpilise häälikumuutusega, milles algsest *o*-st on saanud *õ* (vrd *Omedu*–*Õmedu*, *Kodavere*–*Kõdavere*), siis võiks V. Palli arvates leida paralleeliks Kaarma kohanime *Tõru* (küla). – PP

EO: 302–303; PTK I: 252; Rev 1601: 9

Tõrva [II v] < Tõrva ~ -sse> Hel – linn Valga maakonnas (Patküla ms), 1839 *Tõrwa* (kõrts). ⇒38A2 ♦ Linn on rajatud peamiselt Patküla mõisa maadele. Esimene maja ehitati Tõrva 1875, postijaam asutati 1889. XIX saj lõpuks oli tekkinud põllu- ja käsitöölise asula (u 1900 *M. Tõrva*, st alevik), mis nimetati 1921 aleviks

ja 1926 linnaks. Nime aluseks on *tõrv* : *tõrva*, nime motiivina on pakutud tõrvaahjude olemasolu ja tõrvapõletamist piirkonnas. Pole päris võimatu, et kõrts on nime saanud perekonnanime vahendusel, juba 1826 esines Patküla mõisa alal perekonnanimi *Tõrwas*. Tõrva põhjaosas on endine Vanamõisa karjamõis (sks *Althof*, ↑Patküla). – MK

BHO: 605; EAA.1865.3.178/12:9, L 9p; ENE-EE: IX, 658; KNAB

Tõrvajõe [tõrva_`jõe] <-le> Vai – küla Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas (Härmamäe ms), 1428 *Terweiecke* (küla), 1615 *Tyrffweiokeby*, 1796 *Terwajõggi*. ⇒8C2 ♦ Küla on jõe kaldal ja on nime saanud jõe järgi, mille nimi on tulenenud vee tõrva meenutavast värvist. Tõrvajõega on 1977 liidetud Vanaküla (u 1900 *Ванакюля*). Küla lõunaosas, Vanakülalt läänes asus enne Teist maailmasõda väike Lapiotsa küla. Tõrvajõe küla piiresse Narva jõe ääres jääb ka kunagine Riigi ehk Vaasovi ehk Vaasa mõis (sks *Wasahof*, 1655 *Wasehoff*), mille järgi tunti ümbritsevat paika Riigiküla nime all. Hiljem oli see Härmamäega samade omanike käes. – MK

BHO: 653; EAA.1.2.938:26, L 25; EAN; KNAB; LUB: VII, 681; Mellin

Tõrvandi <-sse> Nõo – alevik Tartu maakonnas Ülenurme vallas (Tähtvere ms), 1426 *Tarwen* (mõis), 1533 *Tarwenn* (küla), 1582 *Derwenth*, 1638 *Terwantokyllo*; sks *Tõrwant* (karjamõis). ⇒32C2 ♦ Esmakordselt esineb nimi kirjasõnas 1426, mil Tõrvandi mõis läänistati Claus Walmesele. Hiljem sai sellest Tähtvere mõisa karjamõis (keskus jääb praeguse Soinaste küla piiridesse). Tõrvandi nime on aegade vältel kandnud ka küla karjamõisast lõunas. 1920. a-te alguses rajati karjamõisa maadele asundus, mis pärast 1930. a-id sulandus külasse; 1970. a-tel oli kirjas asundusena. Et sinna oli moodustatud Tartu masina-traktorijaam ja sellest sai hiljem koondise Eesti Põllumajandustehnika Tartu osakond, nimetati Tõrvandi 1977 alevikuks. L. Kettunen on lähteks pidanud sõna *tõrvand* 'tõrvane puit', mis on *tõrv*-sõna tuletis *nd*-liite abil. Kohanimi lähtub pigem tõmmu välimusega esmaasuka lisa- või hüüdnimest (vrd Rõuge *tõrvand* 'must olend või ese'). – EE

BHO: 605; EM: 94, 194; EO: 26, 327; Kirt 1988: 136–137; KNAB; LGU: I, 236, II, 345; PA I: 46; Rev 1638 I: 61; Uuet 2002: 265; VMS: II, 574; ÜAN

Tõrvase <-le> Här – küla Valga maakonnas Taheva vallas (Taheva ms), 1805 *Toerwas Henno*, *Toerwas Gustav* (talud), 1826 *Tõrwasse*, 1870 *Toerwase*, u 1900 *Тервасе* (talu), 1970 *Tõrvase* (küla). ⇒43C4 ♦ Tõrvase on XIX saj algul olnud talunimi, XX saj keskel on saanud külanimeks. XX saj alguses on seal olnud ka metsavahikoht. Küla on kogu aeg olnudki väike. 2000. a-test on tühi küla. Külanimi tuleb sõnast *tõrvas* : *tõrvase* 'vaigurikas puu või puutükk' ja iseloomustab hästi metsast ümbrust, kuhu asustus on rajatud. – MF

EAA.567.2.590:5, L 4p; EAA.1295.1.754:128, L 125; EAA.2486.3.243, L 28; KNAB; Vene TK 42

Tõrve < Tõrve ~ -sse> Ksi – küla Jõgeva maakonnas Puurmani vallas (Puurmani ms, Saduküla ms), 1582 *Terwo*, 1601 *Teruo*, 1753 *Tõrwast*. ⇒25A3 ♦ V. Pall nimetab võimaliku lähtesõnana *tõrv* : *tõrve* 'ruupor, hääletoru' (soome *torvi*), mis murdeti esineb mitmel kujul. Võimalik on ka tulenemine sõnast *tõrv* : *tõrva* (**Tõrvai*). Tüvi on esinenud lisanimena. 1977 liideti

küla Pedja jõe vasakul kaldal olev jätk Tõrve-Ülejõe. – PP

KNAB; PA I: 117; PTK I: 252

Tõstamaa¹ [ˈtõstaˌmaa] <-le> Tõs – alevik Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas, mõis ja kirikumõis, 1553, 1601 *Testama* (mõis). ⇒27C2 ♦ Alevik tekkis Tõstamaa kiriku juurde XIX saj lõpul. 1970. a-tel oli nimekirjas Tõstamaa I, II ja III küla, mis liideti 1977 alevikuks. Tõstamaa nimi pärineb mõisalt, mille juurde kuulus juba 1560 hulk külasid ja muid maid. Nime seostab pärimus kõrge põllumaaga. Keeleliselt võiks nime aluseks olla sisekaota tegusõnatuletis *tõstam(a)*. Praegune nimelõpp *-maa* on tekkinud hiljem rahvaetümololoogilisel teel. Vrd tuletisi *tõstandus*, *tõstandis*, *tõstandik* 'põlluosa kolmeväljasüsteemis', *uus tõstandus* 'uudismaa, uuesti ülesharitud maa'. Tõstamaa alevikuga liideti 1977 Araka (u 1866 *Appaka*) ja Nurmiste (kuni u 1939 Tõstamaa asundus). – MK ENE-EE: IX, 659; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek teks-s 1938); KNAB; Pärnumaa 1930: 584, 585; Vene TK 126; Wd

Tõstamaa² [ˈtõstaˌmaa] <-le> Tõs – kihelkond ajaloolisel Pärnumaal, sks *Testama*. ♦ Tõstamaa alad kuulusid muinasajal Soontagana muinaskihelkonnaga kokku. 1234–1558 kuulus ala Saare-Lääne piiskopkonnale, hiljem Pärnule. 1534 kuulusid Tõhela ja Ermistu Koonga ametkonda, Liu, Pootsi, Värati küla ja Kihnu saar Audru ametkonda. Al 1613 on teateid Tõstamaa kirikust, mis alguses kuulus Pärnu, hiljem Audru alla, iseseisev kihelkond 1670. a-test. Nüüdne kirik on ehitatud 1763–1768. Vrd Tõstamaa¹. – MK BHO: 591; ENE: VIII, 151; Pärnumaa 1930: 585

Tõugjärv [ˈtõugˌjɑrʲv] Rõu – järv Võru maakonnas Rõuge vallas, 1627 *Taugkor*, 1638 *TaugoraJerw*, 1684 *Touker Jerw*. ⇒44C2 ♦ Järve nime kõige pikem kuju a-st 1638 sisaldab vooluvett tähendavat vana sõna *ora*. Tõenäoliselt nimetati *Tõugoraks seda oja, mis Rõuge järvedeahelast välja voolas. Nime algusosa võiks sisaldada soome-ugri sõna *tõug* 'kevad', vrd *tõuvili* 'suvivili', sm *toukokuu* 'mai'. Vrd Tõugu. – ES EAA.308.2.180; EES: 563; Rev 1624/27 DL: 91; Rev 1638 I: 196

Tõugu <-le> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Palmse ms), 1583 *Teucko*, 1586 *Tauck*, 1726 *Teucka* (küla), u 1900 *Teyey*. ⇒4B2 ♦ Arvatavalt XV saj algusest pärit võltsürikutes on külanimi kujul *Teuto* või *Teutu*, küllap on kirjanekuis *c* ja *t* ära vahetatud. E. Tarvel on nime lähtekohaks pidanud muistset isikunime (*Teucko*, *Thoick*, *Toiko*) ja võrrelnud seda Tõikvere külanimega. – MK

KNAB; Rev 1725/26 Vi: 63; Tarvel 1983: 28–30

Tõukvere [ˈtõukvere] <-le ~ 'külla>, koh ka 'Tõukre, rahvak aj *Vajatu* Luk – paik (küla) Valga maakonnas Tõlliste vallas (Paju ms), 1630 *Waiathen* (küla), 1688 *Taukowes* (lisanimi), 1867 *Waiato* (karjamõis), 1923 *Vajatu* (küla), 1945 *Tõukre* (küla), 1949 *Тыквепе* (küla). ⇒43A2 ♦ 1867 olemas olnud *Vajatu* karjamõis hõlmas kaht endist põlistalu. Hili-semast katastrikaardist nähtub, et üks oli kandnud Tõukvere, teine Rämälga nime (juba 1630 *Ramgella Peter*). XX saj jäi *Vajatu* nimi kasutusest ära. Põlistaludele lisandunud asundustaludega küla nimeks kujunes või ennistati Tõukvere ehk Tõukre. 1950. a-tel kõik talud lammutati ja samale kohale rajati sõjaväelennuväli, küla kadus täielikult ja liideti Jaani-

Tõstamaa Pärnumaa kaardil. XVII saj II pool. EAA.308.2.15.

kesega. Tõukvere nime kohta puudub tõendus, et see oleks olnud vana külanimi. Juhul kui nimi on vana ja käibinud pikk aega *Vajatu* küla rööpnimena, sisaldab see arvatavat muinasaegset isikunime **Touko* ja järel-osa *-vere*. Arvestada tuleb ka võimalusega, et Tõukvere nimi pole algselt olnud *vere*-lõpuline ja talupoja lisanimena sisaldab hoopis läti sõna *tauks* 'rasv'. XVII ja XVIII saj külanimena kajastuv *Vajatu* võiks oma tüübilt olla väga vana külanimi, mille juured ulatuvad muinasaega. Vrd Tõikvere, Tõugu, Vaiatu¹. – ES

Dunsdorfs 1974: 200; EAA.3724.4.1374, L 1; Eesti SK 10; KNAB; LVVA.7348.1.6:50, L 46p; NL TK 25; PTK I: 263; ÜAN

Tõusi [ˈtõusi] <-sse>, koh varem ka 'Tõuse Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Mõtsu ms), 1750 *Teost* (küla), 1782 *Teuska*, 1798 *Teusse*. ⇒20B4 ♦ 1977–1997 oli Mõtsu küla osa. Tõenäoliselt on Tõusi nimi lähtunud sõnast *tõus* (*tõusk*), mis peab kajastama maapinna tõusu küla mail. Esmamainingu järgi võiks oletada ka lähtumist isikunimest. – MK EAA.3.1.488:735, L 726p; EAA.1864.2.IV-9:316, L 299; EAN; KN; KNAB; Mellin; VMS

Tõutsi <'Tõutsi ~ -le>, koh ka *Tõudsi Ote* – küla Valga maakonnas Otepää vallas (Ilmjärve ms), 1749–1762 *Tautsi Hanns* (talupoeg), 1861 *Дѣр. Теймцу* (talu). ⇒39A3 ♦ Küla on tuntud nii Urmitootsi kui ka Tõutsi nimega. Mõlemad on lähestikku asuvad talud, mille nime on eri aegadel kasutatud külanimena. *Tautsi* lisanimega talupoeg on teada XVIII saj personaalraamatust. Ilmjärve kandis on tegemist omapärase nimekooslusega *Tõutsi ~ Tautsi ~ Tootsi*, mida on peetud eri nimedeks, kuid mille algupära on üks. Rannus Ervu külas on 1588 elanud *Tewdzy Hanc*. Kõikide nende nimede aluseks on isikunime *Theoderich* alamsaksakeelne mugandus *Teuzo*. Tõutsiga liideti 1977 Kolju (Kol'u) küla. – MF

EAA.1260.1.9:139, L 140p; EAA.3724.4.1178; KN;

KNAB; PA I: 233; Rajandi 2011: 163

Tõorakörve [ˈtõõraˌkõrʲve] <- 'körbe ~ -sse>, kirjakeel varem ka *Tõerakörve* Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas (Pruuna-Põriki ms), 1586 *Tauricka*, 1637 *Taurekõrb*. ⇒13A1 ♦ Vahemikus 1750–1765 rajati Tõorakörve hajatalude asemele karjamõis (1765 sks *Annenhof*). Selle maadele tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1950. a-tel nimetati külaks. Nimi võib olla tulnud isikunimest, millele lisandus *kõrb* 'suur asustamata metsala'. 1977 liideti Tõorakörvega ↑Leesi asundus, ↑Lehtse asundus, ↑Pruuna asundus ja Sooküla. Vrd Tõrenurme. – FP EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 192/1; EAA.3.1.499:94, L 105; EAA.3.1.490:145, L 139p; KNAB; Rev 1586: 81

Tõõraste <-le> Kam – küla Tartu maakonnas Haaslava vallas (Vana-Kuuste ms), 1471 *Toris* (maatükk), 1839 *Tarraste*, 1923 *Tõõraste*, 1939 *Тыппачме*. ⇒33A2 ♦ Põline küla, mille maadele rajati XIX saj lõpul karjamõis. 1920. a-te alguses tehti sinna maa-reformi käigus asundus, hiljem küla. L. Kettunen tuletas kohanime sõnast *tõõras* ~ *tõõbras*. Kui pikk *õ* on teisene, siis tuleks lähtuda sugunimest **Tõõrased* : **Tõõraste*, mis võiks olla sõna *tõõra* 'tüli, tõrelemine' tuletisi, vrd ka XVI saj isikunimi *Thore*. Karjamõisa nimi oli u 1900 *Корбкюль*, st Kõrbküla. Vrd Kõrbküla, Tõravere, Tõre, Tõõrakõrve. – EE

EO: 215; KNAB; LGU: I, 476; NL TK 50; Rücker; Stoebeke 1964: 69; Tartumaa 1925: 151; ÜAN

Tähemaa [*tähe* 'maa'] <-le> Kod – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Kavastu ms), 1582 *Thehema*, *Tehama*, 1585 *Tehoma*, 1592 *Thechoma*, 1601 *Techemer kulla*, 1730 *Tehhemalt*. ⇒33B1 ♦ On väheusutav, et nime algusosa võiks pärineda sõnast *täht* : *tähe*. Tõenäolisemalt on tegu isikunimega, nt D.-E. Stoebeke on vanematest allikatest kirja pannud selliseid nimesid, nagu *Thehe*, *Thehas*, *Theho*. 1987 liideti Tähehaaga Vara valda jäänud osa Viira külast. – PP

BHO: 587; PA I: 115; PA II: 517; PTK I: 253

Tähkvere [*tähkvere*] <-`verre ~ -sse>, koh *Tähkuvere* Lai – küla Jõgeva maakonnas Torma vallas, mõis, sks *Flemmingshof*, 1408 *Techelwerre*, 1599 *wies Takower*, 1601 *Tachower*, 1624 *Tachtfer*, 1773 *Tehkower*, 1826 *Flemmindshof*, *Tehkowerre* oder *Lajusi Tehkowerre*. ⇒15B4 ♦ Algul küla, XVII saj-st mõis (Laius-Tähkvere), 1904 jagati riigimõis talupoegade-rentnike vahel, kujunedes uuesti küllaks. L. Kettunen on nime algusosa lähtevormina rekonstrueerinud **Tähika-*, **Tähiku-* ja võrrelnud seda loomanimega *Tähik*, mille on tuletanud üldnimest *täht* : *tähe*. Arvestades nime kohalikku tarvitust *Tähkuvere* ja mõningaid varasemaid üleskirjutusi, võiks nime vastena arvesse tulla ka *i*-tuletis sm sõnast *tähkä* 'viljapea'. Virumaa murrakuis esineb *tähkapea*, *tähkepea* 'rukkiphea'; tühi viljapea. Endise valla ja mõisa ametlik nimi oli Laius-Tähkvere, eristamaks seda paremini Tartu lähedal olevast Tähtverest. Mõisa saksakeelne nimi oli *Flemmingshof* Heinrich Flemmingi järgi, kellele see läänistati 1623. 1977 liideti Tähkverega Tislari, ↑Tõreda (Trm) ja Veneküla. Vrd Tähtvere. – VP

BHO: 83–84; EO: 296; PTK I: 251, 253; P XVI: 107; Tartumaa 1925: 250

Tähtvere¹ [*tähtvere*] <-`verre ~ -sse>, koh ka *Tähkvere* <-n> Nõo – küla Tartu maakonnas Tähtvere vallas, mõis, sks *Techelfer*, 1519 *Techtelverde*, 1582 *Thechelwerk*, *Techelwer* (mõis, küla), 1782 *Tehkelwerre*, *Tarto Tehkwerre Mois*. ⇒32C1 ♦ Mõisat on mainitud esmakordselt 1519, mitte aga 1515, nagu väidavad H. Ligi jt. Eesti Vabariigi alguses rajati mõisa maadele asundus, hilisem küla. Kirjapanekute sarnasuse tõttu tuleb nime päritolu käsitleda koos Tähkvere nimega. Nime algusosa algkujuks oletas L. Kettunen **Tähika-* ja **Tähiku-*, mida pidas tuletiseks sõnast *täht* ning seostas loomanimega *Tähik* 'heleda laiguga otsaesisel' ja võimaliku samakõlalise isikunimega. P. Alvre ühendas Tähtvere vahetult sõnaga *täht*. V. Pall pidas nimetatud otseseost põhjendamatuks. Välis-tamata Kettuneni oletust, arvasid nii Alvre kui ka Pall, et kohanimi võib sama hästi tuleneda ka isikunimest **Tähykkko*, mis on vähendusliite *-oi abil või

otse tüvest tuletatud vorm sõnast *tähk* (vrd *tähkapea* 'rukkiphea', *tähkapia*, *tähkel pia* 'tühi viljapea', *täht* : *tähe* 'tühi rukkiphea', sm *tähkä* 'viljapea'). Lisaks pidas Pall saksa nime sõnasisese *l*-i alusel võimalikuks, et kohanimi oli esialgu *la*-lõpuline. Tähtvere piiridesse kuulub ↑Tiksoja. Vrd Tähkvere. – EE

Alvre 1965: 354, 355; Arbusow 1910: 303; BHO: 586; EM: 94, 192; EO: 295–296, 303, 304; Hupel 1774–1782: II, 263; KN; Ligi 1968: 356; PA I: 46, 52; PTK I: 253–254; ÜAN

Tähtvere² [*tähtvere*] <-`verre ~ -sse> Nõo – Tartu linna-jagu (Tähtvere ms). ⇒32C1 ♦ Tähtvere linnajagu, park ja tänav on saanud nime Tähtvere mõisa järgi. Seni hoonestatud mõisamaad liideti Tartuga 1901 (Kastani ja Veski tänava ümbrus) ja 1916 (Tõöstuse, Näituse ja Kastani tänav). 1920. a-tel laiendati mõisamaade arvel ala u 200 elamukrundi rajamiseks ning seda projekteeriti a-ni 1931, mil alustati hoonestamist. Vrd Tähtvere¹. – EE

Eesti arhitektuur 1993–1999: IV, 11, 14; ENE-EE: IX: 668; Kirt 1988: 20; Tartu 1927: 437

Täkumetsa [*täku* 'metsa'] <-`metsa ~ -le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Kohtla vallas (Kukruse ms). ⇒7B3 ♦ Külana nimekirjas 1945. Küla on rajatud XIX saj, ta on asunud metsa ääres, mille nimi oli Täkumets (vrd Kukruse mõisahoonetes lääne pool põldude taga 1874–1875 *Täku heinamaa*). Külas on olnud ka kaks Täkumetsa talu. Nii küla kui ka talud on nimetatud loodusnime järgi, aluseks loomanimetus *täkk* + *mets*. – MK

EAA.2062.1.171; EVK; KNAB

Tällevere <-`verre ~ -sse> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Lõhavere ms), 1584 *Taliwer* (küla), 1638 *Tollifer*, *Tellifer* (küla), 1797 *Tellefer*. ⇒23B4 ♦ Võimalik, et vere-lõpulise kohanime algusosa põhineb mehenimel, vrd sks *Tell(e)*, *Tale*, kuid vrd ka vähem usutavana *tel* 'l', mitmuses *tel* 'l'id, meretel 'l'id' 'jääpangad, jääprügi', *jäätalid* 'jääpangad meres'. Küla lääneosa on tuntud Rulli nime all (1704 Kerita all *Rulli Hans Laus*, *Rulli Jack*, 1722 Tällevere all *Rolli Jaack*). – MK

Bahlow 1967: 512; EAA.567.3.94:18, 22, L 17p, 21p; Mellin; Nissilä 1951: 359; PA IV: 172; Rev 1638 II: 104; Tällevere 1995; Wd

Tälmen [*tälmen*, koh *täälmen*], koh ka *Tölmen* Vor – saar Lääne maakonnas Vormsi vallas, 1855 *Tjöl'men*, 1939 *Telmen*. ⇒9A4 ♦ Küünekujuline kari Vormsi lõunaküljel Pasilaiust läänes. Nime on raske tõlgendada. Võimalik tundub P. Wieselgreni oletus, et see on ühend sõnast *teln*, Vormsi murdes *töli* 'pael', ja saarenimest *Mäl'n* (↑Seasaar). Nime algusosa võib märkida saare paiknemist Nätegrunnena ehk Võrgurahude lähedal, moodustades koos nendega siseveekalastuse välispiiri. Järelosa võib tuleneda nimest *Mäl'n* rõhutuse asendis. Nimi esineb ka liitnimedes Nytälmsgrundet (kohalikus häälduses *niitälmsgrunne*), Tälmsskaten (koh *tälms-skotan*) ja Tälms Norrgrundet (koh *tälms norr-grunne*). – MB

Laasi 1939; Lagman 1964: 110, 115; Russwurm 1855: I, 107; Wieselgren 1962: 7, 177, 178

Tämbälse [*täm* 'bälse'] <-sse>, kirjak varem ka *Tämbelse* Har – paik (küla) Võru maakonnas Mõniste vallas (Mõniste ms), 1826 *Tämpalse*, *Tämpälse* (tal), 1839 *Tamblese* (tal), 1858 *Tamberse* (tal), 1897 *Tämbälse* (tal), 1907 *Temberse* (tal). ⇒43C4 ♦ Talu on arva-

tavasti rajanud *Uttri Hans* ja see on olemas olnud juba 1685. a kaardil. 1706 on seal elanud *Tamy Peter*, 1744 aga maad kasutanud *Pelsi Henno*, kes oli peremees põhiliselt Pelsi talus. 1744 ei olnud Ihte külas enam ühtegi *Tammi* ees- ega lisanime. XX saj küllaks kujunenud Tãmbãlse liideti 1977 Villike küllaga. Näib, et algul talunimi, hiljem paiganimi Tãmbãlse, on moodustatud kahe peremehe lisanimest: Tammi ja Pelsi. Tammi on varemalt tuntud kui eesnimi, Pelsi aga kui lisanimest saadud talunimi. – MF

AAA.308.2.168, L 1; AAA.567.3.168:6, L 4p;

AAA.1295.1.756:33, 118, 136, L 28, 108, 126;

AAA.1295.1.214:101, 114, L 100p, 113p;

AAA.1865.1.136:65, L 64p; AAA.2072.9.625, L 1; Rucker

Tännassilma¹ [*tãnas_silma*] <-`silma ~ -sse> Kei – küla Harju maakonnas Saku vallas (Saue ms), 1241 *Tennesilmæ* (küla), 1457 *Thennasielm*, 1535 *Tennasyilm*, 1871 *Tennasilm*. ⇒2B4 ♦ XIII saj oli *Vomentakæ* muinaskihelkonnas ja Keila kirikukihelkonnas, XV saj kuulus Klooga alla, 1535 läks Saku mõisale. Veel 1765 oli Saku mõisa all, hiljem kuulus Saue mõisale. 1977–1997 oli ametlik nimekuju Tännassilma. Nime päritolu kohta vt Tännassilma². Vrd Tãnjala. – MK
Bfl: I, 1033, 1066; BHO: 589; Joh LCD: 620; KNAB; LUB: XI, 703; Schmidt 1871

Tännassilma² [*tãnas_silma*] <-`silma ~ -sse> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas, mõis, sks *Alt-Tennasilm*, 1584 *Tenezim* (küla), 1589 *Thenezilma* (küla), 1638 *Tennesilm* (küla). ⇒31A1 ♦ Mõis rajati sellesse Tännassilma jõe äärsesse küllasse XVII saj. 1743 jagunes mõis Tännassilmaks ehk Vana-Tännassilmaks ja ↑Uusnaks. Küla oli kadunud XVIII saj lõpuks (Mellini kaardil 1797 puudub). Tännassilma mõisa maadele tekkinud asundus oli 1930. a-teks jagunenud kaheks küllaks: ↑Kalmetu ja Tamme (endine Veneküla, u 1900 *Венекюля*). Mõlemad küllad liideti 1977 Tännassilma nime all. Vrd Tãnjala, Tännassilma², Uusna. – MK
BHO: 589; ERA.14.2.719 (Tännassilma vallavalitsuse 13. VI 1939 koosoleku protokoll nr 4); KNAB; PA IV: 166, 264; Rev 1638 II: 94

Tãnavjãrv [*tãnav_`jãrv*] Ris – järv Harju maakonnas Padise vallas, 1798 *Tana S.*, 1844 *Tennawa S.* ⇒10B2 ♦ Nime motiiv jääb hämaraks. Lähimas küllas, Nõmme-maa küllas on olnud Tãnavotsa talu. – MK
Mellin; Schmidt 1844

Tãnjala [*`tãnjala*] <-`jalga ~ -sse> Ann – paik (küla) Järva maakonnas Paide vallas (Purdi ms), 1571 *Tennella* (*Tenniell*) (küla Purdi mõisa all), 1615 *Tãnielby* (küla Purdi (*Nosefãr*) vakuses), 1796 *Tenjal* (karjamõis ja kõrts). ⇒13C4 ♦ Küla on 1977 liidetud Korbaga. L. Kettunen on nime tundnud kujul *Tãndjala*, kuid pidanud algsemaks nimekuju **Tãnjala*, millele ta on võrdluseks toonud *tãnama* (tüvest **tenha-*) ja kahtlemisi ka soome kohanime *Tenhiälä*, mis tema järgi oleks ühendatav soome sõnaga *tenhota* 'võluma, nõiduma'. Sõnad **tenhiä* ja **tenhijä* oleksid tähendanud nõida või võlurit ja võib-olla esinenud isikunimena, vrd **Tenha*, **Tenho(i)*, mida on seostatud paganlike loitsu- ja võlumisvõimetega. Teisalt on Kettunen külanime võrrelnud kohanimega Tännassilma, mille puhul ta lisaks eelnenule toob ära ka soome tõlke, tema järgi *tenhosilmä*. Tuleb märkida, et üks Tännassilma ongi Tãnjalast mitte liiga kaugel Türi khk-s. Tãnapäeva nime Tãnjala võib analüüsida nii *Tãn+jala* kui ka *Tãnja+la*. Esimesel puhul võiks oletada liitisikunime,

teiselt *la*-liitelist kohanime, kus algusosa oleks oletatav isikunimi. E. Saar ja E. Ernits on Kettuneni seletust pidanud väheusutavaks, sest Võrumaa Tännassilma varasemaist kirjapanekuist puuduvad *h* jäljed. Tuleb öelda, et need puuduvad ka märksa vanemaist *Tãn-(n)assilma* kirjapanekuist kui Võrumaa omad, seega Kettuneni nimeseletus põrkab häälikulistele raskustele. Vrd Tännassilma², Tännassilma³. – MK

Forsman 1894: 247; KNAB; SPK: 453; Ungern-Sternberg 1912a: 76, 88

Tãnapere [*tãnna_pere*] <-`perre ~ -sse> Pee – küla Järva maakonnas Roosna-Alliku vallas (Viisu ms), 1566 *Tõnnoperre*, 1726 *Tenneper*, 1922 *Tãnapere*. ⇒13C3 ♦ 1977–1998 oli Kodasema osa. Külanimi tuleb isikunimest (*Tõnu + pere*). *Tõnu ~ Tõnis ~ Tõnn* esines Järvamaa peremeeste nimedes 1564. a 36 ning 1571. a 73 korral, olles levinumaid eesnimesid (5.–11. kohal). – FP

Palli 1959: 598, 604; RL 1922: V, 51; Rev 1725/26 Jä: 127; Ungern-Sternberg 1912a: 12

Tãnnassilma¹ [*tãnnas_silma*] <-`silma ~ -sse> Tür – küla Järva maakonnas Türi vallas (Türi-Alliku ms), 1564, 1615 *Tenesilm* (küla). ⇒23B2 ♦ XVI saj oli Türi-Alliku mõisa Raukla vakuses. Küla asub Nõmme soo põhjaserval, sellest soost saab alguse mitu oja või jõge. Vrd Tãnjala, Tännassilma². – MK

Ungern-Sternberg 1912a: 72, 84

Tãnnassilma² [*tãnnas_silma*] <-`silma ~ -sse>, koh *Tãnnäs_silmä* <-`silmä> Plv – küla Põlva maakonnas Põlva vallas (Kähri ms), 1627 *Toennes Silmet* (küla), 1638 *Thensyilm*, 1757 *Tennasilm*, 1798 *Tenasilm*. ⇒40A2 ♦ Vana küla, mis on al XVIII saj-st olnud Kähri mõisavalla keskus. Sellest ka elanike hüüdnimi *kãhrlãseq*. Mitmel pool korduv vana külanimi põhineb tõenäoliselt elanike kutsumisel silmade värvi või muu silmade omaduse järgi. Seda asustusnimede olemasolekule kõige usutavamalt seletust kinnitavad naaberkeelte isikunimed, nt „valgete“ silmade kohta vn *Белоглазов*, poola *Bialokowski*, läti *Baltacis*. Elanike omaduse tajumist võiks näidata ka 1627. a nimekuju mitmuslik kirjapilt (**silmad*). Millist silmade omadust on rõhutatud, pole teada, sest tegemist võib olla hääbunud sõnaga. Selline lõunaestis sõna nagu *tinusilm*, *tinnõsilm*, *tinasilm* on tähistanud tuhmi silmaga, silma katva kaega, hilisemal ajal ka klaasilmaga inimest, kuid **tãnnäsilm* ei pruugi olla selle sõnapesaga seotud. J. Mägistel on hüpotees, et eesti Tãn(n)assilma nimed põhinevad vetenimel (allika- või ojanimel liigisõnaga *silm*), mis sisaldab sama sõnatüve nagu vepsa jonenimi *T`ãnus* ja Lapimaa suure jõe nimi (põhjaasaami *Deatnu*, soome *Teno*, norra *Tena*). Mägiste oletas, et nii need kohanimed kui ka sõnad *tãnitama*, võru *tãnni pandma* jmt on saadud tüvest **tãnä-* või **tãnnä-*, mis oleks nii saami kui ka läänemeresoome keeltes tundmatust aluskeelest pärinev ja mille algtäendus oleks 'kisa, kohin, kõva kohinat tegev vool'. Seda seletust ei saa usutavaks pidada eesti Tãn(n)assilma kohtade ja suure Deatnu jõe täiesti erineva olemuse tõttu. Deatnu nime peetakse tundmatust keelest pärinevaks just sõnavaralise vaste puudumise ja nimeobjekti tuntuse tõttu tohtu suurel maa-alal. Küll võib Mägiste kirjutisest tähele panna *tãnitama* tegusõna taandamist **tãnä-*tüvele. Täheenduse ülekannet nägemis- ja kuulmismeele vahel võiks aidata seletada, millist silmade omadust

need nimed rõhutavad. L. Kettunen seletus sõna *tänama*, soome *tenho* 'nöidus' ja muistse isikunime *Tenho* kaudu on väheusutatav Mägiste poolt esile toodud põhjustel: vanast lõunaeesti keelest üles kirjutatud nimekujudes peaks olema märke *h* säilimisest, vrd võru *tehnämä* 'tänama'. Tännassilma külaosad on Aeniidü, Haidakukolk, Kalmötu ja Tsiahar'akolk. Vrd Tänavjärvi. – ES

EAA.3147.1.172:147, L 129p; EO: 124; Mellin; Mägiste 1955: 85–86; Rev 1624/27 DL: 58; Rev 1638 I: 140; SPK: 453; Wd

Tännassilma³ [*tännas_silma*] <-silma ~ -sse> Puh – küla Tartu maakonnas Puhja vallas (Kavilda ms), 1449 *Tynsilme*, 1500 *Tenysilm*, 1582 *Thanasilma*, 1839 *Tennasilm*. ⇒32A2 ♦ Külanime päritolu jääb hämaraks, sest pole selge, kas osise *-silm* puhul lähtuda maastikuterminist (E. Pässil 'veepaisukoht', J. Mägistel *hallika silm* 'allikasilm'), mis on tekkinud nägemiselundi nimetusest, või nägemiselundist endast (L. Kettunen, E. Saar). Kummalgi juhul pole leida sobivat vastet kohanime algusosale (P. Voolainel *tänne* 'siia', L. Kettunenil *tänama* jt, J. Mägistel *tänima* 'karjuma'). Kettunenil loodud tähendus 'nöiasilm' (sm *tenhosilmä* põhjal) pole vastuvõetav häälikuliselt, Mägiste 'mühisv koht jões' ja kõrvutamise saami jöenimega *Deatnu* aga asjaomaste jõgede suurust arvestades (Puhja khk Tännassilma ei seostu veekoguga). 1977 liideti Tännassilmaga osaliselt Aruküla (Aru), endine popsiküla Tännassilmas. Vrd Tännassilma². – EE

Bfl: I, 131; BHO: 589; EO: 124; LGU: I, 308, 647;

Mägiste 1955: 83–87; PA I: 61; Päss 1924: 31; Rucker; Troska 1987: 103

Täpsi [*täpsi*] <-sse> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Mõtsu ms), 1726 *Teppiste Michel* (talupoeg Mõtsu mõisa all), 1750 *Tepste* (küla), 1798 *Tepsta* (küla), 1871 *Tepsi* (talu). ⇒20B4 ♦ Täpsi eraldati Mõtsu asundusest uuesti külaks 1939. a paiku. 1977–1997 oli ametlikult Mõtsu osa. Nimi pärineb isikunimelisest talunimest, mille aluseks on *Stefanuse* mugand, vrd *Tep(p)o*. Nimi on rahvaetümoloogiliselt ümber mõtestatud: *täps* 'täpp' (vrd 1945 *Täpi*). – MK EAA.3.1.488:735, L 726p; EAN; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); KNAB; Rajandi 2011: 231; Rev 1725/26 Lä: 128

Tärivere <-verre ~ -sse>, kirjak varem ka *Tärevere* lis – küla Ida-Viru maakonnas Iisaku vallas, mõis, sks *Terrefer*, u 1330 *Therpeneuere* (küla), 1426 *Tarpeneuere*, 1583 *Terriferby*, u 1900 *Терреферъ* (*Кырцетмаго*); vn *Торбелъ*. ⇒16C2 ♦ Küla on kuulunud keskajal Kärkna kloostriale, hiljem Ohakvere ja Sompma mõisa alla. XVIII saj Täriverel mõis ja küla. Hilisemal ajal on küla kutsutud ka Kõrtsitaguseks (1869 *Kortsitagone*) või Koordiks (1844 ja 1871 *Kordi*). Pärast mõisa jagamist 1920. a-tel moodustus Täriverel asundus, mis 1935 jagati kaheks: lõunapoolne ↑Lipniku (Täriverel I) ja põhjapoolne Kaleva (Täriverel II). Neist Kaleva küla liideti 1977 Täriverega. A. Moora ja E. Tarvel on nime, mida nemad tunnevad Täriverena, tuletanud vene sõnast *меpeб* 'sõõrd'. A. Moora on arvanud, et sõna on vene keelest laenatud Peipsi idaranniku vadjja murdesse ja jõudnud koos vadjjalastega Alutagusesse. L. Vaba andmeil ei ole sõna vadjja keelest registreeritud. Vrd siiski ka vene nimekuju *Торбелъ*. – MK

Ariste 1930: 366; EAA.854.4.931; ERA.14.2.720 (Iisaku vallavolikogu 24. II 1935 otsuse ärakiri); EVK; Joh LCD:

420; KNAB; Monumenta: I, 29; Moora 1964: 41, 43, 78; Paucker 1847–1849: II. 33; Tarvel 1999b: 60

Tärkma [*tärkma*] <-tärkma ~ -sse>, koh aj *Tärma* Emm – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1564 *Terckma* (*Niß cupias*, 1565 *Tarckema*, 1636 *Tarckamah*, 1688 *Tarkmaby*, 1798 *Terkama*. ⇒48A4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Emmaste osa. L. Tiik arvab, et nimi on valmis kujul tulnud Saaremaalt, kus on tema järgi *Tärgimäe* (õieti Tergema, XVI saj algul *Terkimäggi*, ↑Vendise). * Pärinuse kohalolevat see *tärke maa* – *maa, mis enne mere all olnud ja siis „tärganud“* või siis nimi sellest tulnud, et maad olevat katnud *tärkav rohi*, kui *Leiger sinna maabus*. – MK

EAN; HK: 261; KNAB; SK I: 425; Tiik 1995: 1509

Täsvere [*täsvere*] <-verre ~ -sse> Nõo – küla Tartu maakonnas Ülenurme vallas (Ropka ms), 1585 *Tasuer*, 1627 *Tassfehr Kuella*, 1638 *Testferkyllö*, 1839 *Testfer*, 1938 *Tässuvere*. ⇒32C2 ♦ V. Pall pidas nime algusosa võimalikuks lähtesõnaks *täss*: *tässu* tähenduses 'väike vanamees' või 'raas, kübe'. 1839. a nimekuju võimaldab oletada mingit **täst*-sõna juhul, kui lõpu *t* pole saksa keeles sünenenud *fer*-osise tugevasti hääldatava *f*-i mõjul. – EE

KNAB; PA I: 160; PTK I: 254 (*Tässikvere* all); Rev 1624/27 DL: 133; Rev 1638 I: 72; Rucker; Tartumaa 1925: 282

Tääglova [*tääglova*] <-lovva ~ -sse> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Mokornulk), 1652 *Дяглево*, ? 1788 *Дяглово*, u 1790 *Деглова*, u 1866 *Тяглова*, u 1900 *Дяглова*, 1904 *Tääglova*, *Дяглово*, u 1920 *Täglova*, 1922 *Tjaglova*, 1937 *Tääglüvä*. ⇒45C1 ♦ 1788 kuulus riigikülana Taeluva kogudusse, 1882 aga Obinitsa kogukonda. Eesti nimevasted *tääglid* 'ogalikud' ja *täägosk* 'kaluri nahkkinnas' ei tundu antud kontekstis usutatavad. J. Truusmann pakkus seletuseks läti *deglis* 'tael, tuleraud'. Vene päritolu korral vrd *дьяк*, *дьякон*, *диак* 'diakon, preester', *тягать* 'austama, kostitama', eriti aga *тягло* 'veoloomad; koormised, maksud; üks kindel maksupiirkond; maksustatav maa'. Viimane on kohanimele üpris usutatav seletus. Ingerimaal on Djaglevo (*Дяглево*), Pihkvamaal Djageltsevo (*Дягельцево*) küla. Tääglova edelaosas on paik nimega Marinika (1940 *Marinka* kinnistu). – AK

Academic; Eesti SK 10; Eesti TK 42; Hurt 1904: XIX;

Markus 1937; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 173;

Taeluva KR 1788; Truusmann 1897a: 44; Truusmann

1897b: 15; Vasilev 1882: 88; Vene TK 126; VMS

Tääksi <-Tääksi ~ -sse> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Olustvere ms), 1584 *Taigisth* (küla), 1638 *Teikest* (küla Sürgavere mõisa järgi), 1797 *Taiks*. ⇒23C4 ♦ Algselt *ste*-lõpulise nime tähendussisu jääb ebaselgeks. Võrdluseks võiks tuua sks isikunimed *Deicke*, *Teike*, *Taig*, *Teig*. Tääksiga on 1977 liidetud ↑Önniste küla. Vrd Taikse, Tauksi. – MK

Heintze-Cascorbi 1933: 166, 476; Mellin; PA IV: 172;

Rev 1638 II: 108

Täätsi <-le> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Koikla ms), 1592 *Teetze Jurg Pundenick* (pundenikukoht), 1798 *Täts* (talu). ⇒51A2 ♦ Balti kohaleksikoni järgi moodustati XVII saj algul Täätsi ja Tõre talust mõis (sks *Theets*), mis 1770. a-tel läks Kareda mõisaga ühte omandusse. Tegelikult on a-st 1772 pärineval kaardil mõlemat nimetatud veel hajataludeks (*Toerre* ja *Tätz*). XX saj ei ole Täätsi eraldi küla olnud, vaid on arvatud Ratla alla; ametlikult moodustati küla

1997. Täatsi nimi pärineb isikunimest, XV saj on eesti keelealal esinenud mehenimi *Tetsi*. – MK

BHO: 593; EAA.2072.3.318; KNAB; SK I: 455

Tõganitsa <-nitsa ~ -sse>, koh ka *Tõganitsa Se* – paik (küla) Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1585–1587 *Деготниково Другое*, 1627 *Дегатникова*, 1780 *Дегатницы*, 1855–1859 *Дегатница*, 1882 *Деготницы*, *Деготница* (küla ja otreez), 1885 *Togenitsi*, 1886 *Tõganitsa*, *Дегадница*, 1904 *Tõganitsa*, *Дегатницы*, 1922 *Dõganitsa*, *Degatnitso*. ⇒41A2 ♦ Küla kuulus XIX saj Lüübnitsa kogukonda ja Kulkna kogudusse. Liideti 1977 Toomasmäe külaga. Vene *дэготь*, *дэготь* tähendab tõrva. Sõna esines ka isikunimena (1495 talupoeg *Васко Деготь*). Arvatavasti ongi küla nime saanud tõrvaajamisest. Vrd *tõkat* 'lehtpuude koore uttetõrv'. Vrd *Tegova*. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 15; Hurt 1904: XV; Ivanov

1841: 193; KN; Pskov 1585–1587: 146; SeK: 174;

Truusmann 1890: 55; Truusmann 1897b: 46; Tupikov

1903: 126; Vasilev 1882: 79; Värska KR 1780–1794; VMS

Tõlga <'Tõlka ~ -sse>, kirjaj varem ka *Tõlga Trm* – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Avinurme ms), 1839 *Tõlga* (tal). ⇒15C3 ♦ Liideti 1977 Paadenurmega. Nimi pärineb sõnast *tõlk*: *tõlga* 'põldsinep' (nii kirja pandud Laiusel, mujal naaberkihelkondades on sõnakujud *tõlgi*, *tõlgas*: *tõlka jms*). – PP

PTKI: 254

Tõmbi <-le> Pst – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Holstre ms), 1797 *Tembi* (karjamõis), 1839 *Tombi* (tal). ⇒30C3 ♦ Külanimi pärineb karjamõisa nimest, arvatavalt talunime vahendusel. Nime päritolu on ebaselge, võib-olla liitub see talunimedega Tõmbi, Tõmba, mille tähendussisu on teadmata. Käesoleva nime puhul vrd omadussõna *tõmp*: *tõmbi*, mis võis esineda talupoja lisanimena. Eeldatavasti on karjamõis saanud nime kunagiselt talult. Tõmbi külaga on 1977 liidetud Kiviküla (1922 *Kivi*). – MK

KNAB; Mellin; Rücker

Tühjasma <-le> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Pööravere ms), ? 1638 *Tahha Moisia Koll* (hajatalu Pööravere mõisa all), 1782 *Tühjamoisa Jaan*, *Tühjamoisa Hesko* (talupojad Pööravere mõisa all), u 1900 *Тухьясма* (küla). ⇒21C3 ♦ Küla asub Mõisakülast põhjas. 1977–1997 oli ametlikult Anelema osa. Nime tänapäevakuju aluseks on sõnad *tühi* ja *mõis*. – MK

EAA.1865.3.188/9:13, 14, L 13, 13p; EAN; KNAB; Rev 1638 II: 48

Tüki <-le> Nõo – küla Tartu maakonnas Tähtvere vallas (Tähtvere ms), 1796 *Tiki* (karjamõis, küla), 1839 *Tücki*; sks *Tücki* (karjamõis). ⇒32B1 ♦ Küla on tekkinud pärast 1796 rajatud samanimelisest karjamõisast, mille maadel rajati 1920. a-te alguses asundus. Pärast 1930. a-id liideti Ilmatsalu külaga, uuesti moodustati 1977, praegu hõlmab läänes ka Ilmatsalu küla põlisosa. Nimi pärineb sõnast *tükk*: *tüki* mitmes tähenduses. Vrd *Tüki talu Otepää kandis*. – EE

BHO: 608; EM: 94, 195; KN; Mellin; Rücker; ÜAN

Tümpsi <-le>, kirjaj ka *Tümsi Hls* – paik (küla) Viljandi maakonnas Abja vallas (Vanamõisa ms), u 1900 *Тюмси* (talurühm). ⇒36C1 ♦ Tümpsi on paik, endine talurühm Abja-Vanamõisa põhjaosas. 1939. a paiku nimetati Tümpsiks Vanamõisa asundus tervikuna. 1970. a-tel Tümpsi I ja II küla, mis 1977 liideti. 1997 taastati Abja-Vanamõisa nimi. Nimi pärineb

Türi järv Helme khk kaardil. 1684. EAA.308.2.190, L 1.

Türi viipenimi. Kohamärk osutab igakevadisele Türi lillelaadale, viibe „lilled“.

talunimest, mille alus on teadmata. Võimalik, et see on talupoja lisanimest, häälikuliselt lähedastena mainitagu lähematest või kaugematest murrakutest *tümm* 'tõmmu', *tümp* 'tõmp', *tümps* 'tõnts', *tümme* 'tume'. Võõrpäritolu korral vrd läti *tumšs*, mitmuses *tumši* 'tume, pime', O. Bušsi osutusel on just sõna Põhja-Läti murdeline vorm *timss*. Tümpsi idapoolne osa kandis 1970. a-tel Abja asundi nime, tegemist oli 1912 asutatud Abja linavabriku asulaga. – MK

ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-1938); KNAB; VMS

Tündre järv ['tündre järv], koh 'Tõndre järv Hel, Krk – järv Valga ja Viljandi maakonnas Helme ja Karksi vallas, 1638 *Tunder See* (järv), 1797 *Tendele S.* (järv), 1839 *Tondre S.* (järv). ⇒37B3 ♦ *Tündre* tundub olevat rahvaetümoloogia. Võib-olla on tegemist liitnimega, mille algusosa lähtekohaks oli *tõna* 'püüs' mitmuslik vorm. XVIII saj esines Tündre ka talupoja lisanimena. – MK

Mellin; Rev 1638 II: 129; Rücker; VMS

Türi¹ <-le> Tür – kihelkond ajaloolisel Järvamaal, sks *Turgel*, 1347 *Turgel*. ♦ XIII saj algul kuulus ala ↑Alempoisi muinasmaakonda. Arvatavasti XIII saj on loodud ka kirikukihelkond, Türi preestrit on mainitud 1347. Keskajal kuulus ala Viljandi foogtkonda, 1560 liideti Järva foogtkonnaga. Kihelkond on ulatunud varasemal ajal kaugemale läände. Kirik on ehitatud arvatavasti XIII saj kodakirikuna, torn lisati XIX saj (torn hävis 1941, taastati 1972–1973). Kihelkond on nime saanud varem kirikumõisa läheduses olnud Türi külast (1564 *Turgell*), mille asemele rajati XIX saj keskel Türi-Alliku mõisa Türi karjamõis. Nimele on L. Ketunen oletamisi vasteiks toonud *türa* (sm *tyrä*), linnu-

nimetuse *türi-lind*, *türi-luu* 'selgroo alumine osa' ja soome *tyreikkö* (~ *tureikko*) 'paks mets, tihnik'. – MK
ENE-EE: X, 5, 6; EO: 258

Türi² <-le> TÜR – linn Järva maakonnas Türi vallas. ⇒23B1
♦ Türi kirikumõisa läheduses oli varem Türi küla (1564 *Turgell*), mille asemele XIX saj keskel rajati Türi-Alliku mõisa Türi karjamõis. Linlik asula tekkis pärast 1899 asutatud puupapivabriku rajamist ja XX saj algul valminud raudteeühendust (Tallinn–Mõisaküla 1900, harutee Paidesse 1901, Tamsallu 1918). Türi sai aleviks 1917, linnaks 1926. Rahvasuu on Türi linna jaganud Konnakülaks (lõunaosa), Kringlikülaks (põhjaosa) ja Näljakülaks (lääneosa). Türi koosseisu on läinud ka kirikumõisa järgi olnud Tanka küla (1782 oli seal neli talu, *Tanga Jaan*, *Tanga Jürri*, *Tanga Juhhan* ja *Tanga Rein*; 1796 *Tanka*). Vrd Türi¹. – MK
EAA.1864.2. IV-7:298, 299, L 298p, 299, 299p; ENE-EE: X, 5; KN; Mellin

Türi-Alliku <-le> TÜR – küla Järva maakonnas Türi vallas, mõis, sks *Allenküll*. ⇒23B1 ♦ Alliku asundus nimetati Türi-Alliku külaks 1977. Asundus oli nime saanud Alliku mõisalt. Mõisat on mainitud Balti kohaleksikoni (BHO) andmeil 1429 (*Bertolt Hünichhusen to Allenkulle*), E. Tarveli andmeil esmalt 1554. Eestikeelse nime aluseks on *allikas*: *allika*, täiend *Türi* (vrd 1913 *Türi Halliku m.*) eristab teda Roosna-Allikust. Saksakeelse nime põhjal võiks aga oletada, et algne nimi võis olla *Alaküla. 1977 liideti Türi-Allikuga ↑Hundissaare ja ↑Saatre küla. Vrd Türi¹. – MK
BHO: 12; Järvamaa 2007: 319; LUB: VII, 805

Türisalu [*türi_salu*] <-sallu ~ -sse> Kei – küla Harju maakonnas Harku vallas (Vääna ms), 1378 *Thuriselle* (küla), u 1900 *Тюрисаль*. ⇒1C3 ♦ L. Kettunen on Türisalu võrrelnud Ingeri kohanimemega *Tyrö*, mida peab eeskätt isikunimest sündinuks, nagu ka nime *Turo*. Joonealuses märkuses toob ta veel võimalike vastetena ära sõnad *türa* (sm *tyrä*), *türi-lind*, *türi-luu* ja soome murdeist *tyreikkö*, *tureikko* 'paks mets, tihnik'. Vrd Türi. – MK
EO: 258; Johansen 1932: 20; KNAB

Türje <-le> Jh – küla Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas (Võhmuta ms), 1564 *Turgell*, 1615 *Türgell*, 1708 *Türjelt* (alaltütlev), 1788 *Turja*, 1883 *Türje*. ⇒14A3 ♦ 1977–1998 oli Võhmuta küla osa. 1440 või 1480 oli piirkonnas talumehe nimi *Merten Turs* ning u 1520 *Matis Tuer*, kuid neid ei saa kindlalt seostada Türjega. Türje nimi tuleneb isikunimest (↑Tori¹). XVI–XVII saj kirjanekute g-d hääldati tõenäoliselt j-na, nagu tollasele kirjaväsitsele omane. Türje kõrval kasutati *Törva (augu) nime, mis on hilisema tekkega (1796 *Terwa*, 1883 *Terwaugu*). Törvaugu oli nähtavasti rajatud karjamõisana ning selle nimi kandus üle Türje külale. Karjamõisa kaotamisega jäi alles vaid Türje nimi. – FP
EAA.1.2.933:103, L 103; EAA.1.2.938:31, L 29p; EAA.854.4.12; EAA.1233.2.1:21, L 39; EVK; Grenzstein 1882–1883; Johansen 1930a: 151, 153; Mellin

Türju <-le> Jäm – küla Saare maakonnas Torgu vallas (Torgu ms), 1744 *Tuirgo*, 1791 *Turjo*, 1798 *Türgo*. ⇒52A3 ♦ 1977–1997 oli Laadla osa. Türju nime tähendussisu ei ole selge. Kui oletada eesvokaalset varianti, siis võiks nime võrrelda sõnaga *turi*: *turja*, mis vähemalt Lõuna-Eestis on andnud vorme *tur(j)o*, *tur(j)okas*. – MK
EAN; KNAB; SKI: 456; VMS

Türsamäe [*türsa_mäe*] <-le> Vai – paik Sillamäel, mõis, sks *Türsel*, 1520 *Turrisel* (küla), 1726 *Terssell* (küla

ja mõis), 1782 *Tirsel*, *Tirsla mois* (mõis), 1796 *Türsel*. ⇒8A2 ♦ XVII saj rajati kaluriküla kõrvale mõis. Kogu ala oli varem kuulunud Vaivara mõisale. Tänapäeval kuulub Sillamäe linna maa-alale, moodustades selle lääneosa Sõtke jõe vasakkaldal. Liitnime järelois *-mäe* on hiline, külanimes 1922. Vana külanime ja sellest tekkinud mõisanime võib võrrelda külanimega ↑Türisalu. Kirjanekutes võib osis *-sel* pärineda nii nimelõpust *-salu* kui ka *-selja*. – MK
ENE-EE: VIII, 499; EVK; KNAB; Mellin; Paucker 1847–1849: 36; Rev 1725/26 Vi: 185

Tütarjärv [*tütar_järv*] Kad – järv Lääne-Viru maakonnas Kadrina ja Rakvere vallas. ⇒14C1 ♦ Järv asub Järtu külast läänes, Hobujärvest mõnikümme meetrit loodes. Arvatavasti on Tütarjärv variatsiooni nimi, järv asub kõrvuti Poegjärvega. – MK
KN

Tüükri [*tüükri*] <-le> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Kalvi ms), 1712 *Dücker Dörff* (küla), 1726 *Dücker* (küla). ⇒6A3 ♦ 1920. a-tel asundus, 1940. a-test küla. P. Johanseni arvates asub Tüükri varasema muinasküla (1241 *Satæl*) kohal. Muinasküla oli hääbunud XVI saj. 1586 asus seal mõis *Sasell*, 1712 uuesti küla ja 1796 karjamõis (*Dikker*). Kohanimi tuleneb XVII saj omaniku Claus Duckeri (ka Clas Dückeri) nimest. – MK
Joh LCD: 592–593; Mellin; Rev 1586: 19; Rev 1725/26 Vi: 135

Tüütsi <-le>, koh ka *Tüüdsi* <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Viitina ms). ⇒44C3 ♦ Küla sai alguse 1922. a, kui sinna planeeriti neli Viitina mõisa asundustalu kohta, kolm endise Kängsepä kvooditalu maast ja üks juurdelõikena riigimetsamaast. Küla on peetud ka Kängsepä küla osaks. XX saj II poolel arvati Saarlase küla alla, taastati 1997. Nime päritolu pole teada, võimalik, et aluseks on varem eksisteerinud asustus. Tüütsi nimi põhineb tõenäoliselt eesnimel *Tiits* ~ *Tüüts*, algnimest *Dietrich*. – ES
Ojala 2011: 51–64; Rajandi 1966: 165

Tüütsmäe [*tüüts_mäe*] <-le>, koh ka *Tüütsmani* <-manni> Vas – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Lasva ms, Loosi ms), 1630 *Tinsen Anna Henno*, 1638 *Tydzman Henno*, 1684 *Tysmen Peppo*, 1688 *Tilssman Peep*, 1820 *Tiitsmanni* (küla), 1909 *Tüütsmämi* (kool), 1937 *Tüütsmäe* (tal), 1949 *Тюйтсмья* (küla). ⇒45A1 ♦ Talust ja talurühmast tekkinud küla varasemas *Valgõpalo külas (1638 *Walgpalla*). XIX saj, kui külas paiknes kool, hakati kogu Lasva mõisavalla lõunaosa kutsuma Tüütsmani kolgaks. Järelois *-mani* asendati eestipärase *mäe*-lõpuga 1930. a-tel. 1977–1997 oli Tüütsmäe Sooküla osa. 1630. a nimekuju publitseeritud kirjapilt võib olla vigane (**Tinse-manna Henno*?). Nimi pärineb vanast saksapärasest eesnimest, mida XVI saj lõpu Võrumaal pandi kirja *Tydzman*, *Dythman*, *Thylman*. See koosneb germaani nimeelementidest *thiad* ~ *thiot* 'rahvas' ja *mann* 'mees'. Algusosise varieeruvus on suur ka saksa keelealal, tänapäevase eesnimena tunnustatakse ehk mingil määral alamsaksapärasest kuju *Tillmann*. Sarnast nimekuju leiab ka Tüütsmäe kirjanekutes, nt *Tilssman*. Tüütsmäe piirsesse kuulub idas Pruusa, ametlik küla a-ni 1977. – ES

BAL: 671; EAA.308.2.178, L 1; EAA.1271.1.225:112, L 1143; Eesti TK 50; NL TK 25; PA I: 70, 88; Rajandi 1966: 165; Rev 1638 I: 163; Roslavlev 1976: lisa 1, 7

U

Uabajärv [uba_ˈjärv] Har – järv Võru maakonnas Mõniste vallas Koemetsa külas (Saru ms), 1386 (See zu) *Uppehawde*, 1627 *Hubba Jerw*, 1638 *Vbbj Jerwe*, 1744 *Huba hawa*, 1798 *Ubba S.*, 1839 *Ubbahawa S.*, 1907 *Abbahawa Jerw*, u 1900 *Оз. Уба-ярв*, u 1920 *Uba j.* ⇒44A3 ♦ Uabajärv jääb Saru ja Vana-Antsla mõisa piirile ja on olnud soisest pinnasest hoolimata tähtis kalajärv, sellest ka küllalt varane mainimine. Nimi on varem olnud pikem, *Ubahavvajärv või *Ubahaavajärv. Keskmise nimeosa väljalangemine on kolmeosalistes nimedes sage. Nimes on lõuna-eesti sõnad *huba* 'pude, rabe, mäda' ja *haud* : *havva* (mida on varieeritud *haava*) 'auk, lohk'. Nime põhjal on tegu tüma augu taolise järvega. Järvele on raske ligi pääseda, sest kaldad on soised. – MF

EAA.567.3.168:9, L 7; EAA.2072.9.626, L 1; Eesti TK 42; LGU: I, 119; Mellin; Rev 1624/27 DL: 99; Rev 1638 I: 217; Rücker; Vene TK 42; VMS: II, 594

Ubasalu¹ [uba_salu] <-ˈsallu ~ -sse> Kul – küla Lääne maakonnas Kullamaa vallas (Liivi ms), 1389 *Hope-selle* (küla Liivi mõisa all), 1798 *Ubbasallo M.* (mõis), 1923 *Ubasalu* (asundus). ⇒20C1 ♦ XIV saj mainitud küladest *Hopeselle* ja *Parme*le moodustati hiljem Liivi mõisa Ubasalu karjamõis. Liivi mõisa poolitamisel 1694–1706 sai Ubasalu iseseisvaks mõisaks (sks *Neu-Parmel*, st 'uus Liivi mõis'), kuid oli XVIII saj keskpaigast alates enamasti Liiviga samade omanike käes. 1910 ostis mõisa Doni Põllumajanduspank ja ta muutus poolmõisaks. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Ubasalu lõuna-osa on Ohmukse (1693 *Ohunxe Jurri*, 1726 *Ohungs*, 1798 *Ochmus*, u 1900 *Охмыкце*), mis oli veel 1920. a-tel omaette küla. Ubasaluga on 1977 liidetud ↑Marimetsa küla. Vrd Ubasalu². – MK

Bfl: I, 74; BHO: 432; EAA.1243.2.1:26, L 48; EAA kinnistud; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 LÄ: 82; ÜAN

Ubasalu² [uba_salu] <-ˈsallu ~ -sse>, koh *Ubas_salu* Hag – paik (küla) Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Pajaka ms), 1241 *Hopasal*, 1452 *Hopsell*, 1586 *Hopesell*, 1667 *Habbesall*, *Hobesala*, *Hobosale*, 1726 *Ubbasall*. ⇒11B3 ♦ Põline küla. 1663. a paiku tehti mõis, paarikümne aasta pärast taas küla. Mõisast moodustus *Moisakulla* talu; 1871. a kaardil on lähedusse märgitud *Moisakül* (praegu Mõisaküla talu). P. Johanseni andmeil 1782 küla enam ei mainitud, 1844 oli ainult karjamõis, hiljem jälle küla. 1977 liideti Lestima külaga. Algselt *h*-line nime algusosa jääb ebaselgeks, eesti keelest võiks vasteks tuua *huba*-tüve, mis esineb sõnades *hubadus* 'hubasus', võrdluseks võiks tuua veel *obadus* (*hobaduss*), *ubadus* 'aas, silmus', Lõuna-Eestist *huba* 'pude, rabe' ja 'rumal', + *salu* 'soosaar, metsatukk'. – MK

Joh LCD: 283, 371; Schmidt 1871; VMS

Ubja <ˈUpja ~ -sse> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas, poolmõis, sks *Ubbia*, 1241 *Vbias*, (*U*)*bias*, 1796 *Ubja*. ⇒5C3 ♦ XV saj lõpus kuulus küla Rakvere mõisa alla, al 1614 Uhtna mõisa alla. 1796 oli küla veel algse koha peal, kuigi juba 1782 oli rajatud uus mõis (sks *Neu-Uchten*) ja külas elasid ainult vabadikud. Küla kõrvale oli XVII saj tekkinud Nurme mõis (sks *Nurms*), mille asemel oli XIX saj *Nurmse* küla (tänapäeval ↑Nurme). Vanadele Ubja küla maadele rajati uus karjamõis, mis eraldati omaette mõisaks 1875. 1920. a-test asundus, mille kõrvale oli hiljem mõisasüdamest kujunenud asund. Mõlemad ühendati 1977 külaks. Ubja nime on L. Kettunen võrrelnud tegusõnaga *ubima* 'upitama, peksma, kaklema', millest tuletatud tegijanimi *ubija* või nimisõna *ubijas* : *ubija* tähendaks Kettuneni järgi piitsutajat. Ta võrdleb nime ka VJg hääbunud külanimega ↑Obja (1241 *Obias*). Nimi jääb siiski usutava seletuseta. Vrd Nurme⁴. – MK

EO: 44; Joh LCD: 516, 629; ÜAN

Uderna <-sse> Rõn – küla Tartu maakonnas Rõngu vallas, mõis, sks *Uddern*, 1449 *Lutke Udernal* ('väike Uderna'), 1486 *Udernal*, 1630 *Udrina*. ⇒32A3 ♦ Põlisküla Elva jõe vasakul kaldal. Esmamainimine külanä 1449, mõisana 1486. Kuni XVIII saj lõpuni oli kaks küla, *Suure-Uderna ja *Väike-Uderna (*Gross-Uddern* ja *Klein-Uddern*). XIX saj-st on taas üks küla. Mõisa maadel tekkis 1920. a-tel asundus. Uderna küla nimetati 1939. a paiku ↑Kalme külaks ja senine Uderna asundus muudeti külaks. Nime on L. Kettunen võrrelnud Kadrina Udrikuga, pidades võimalikuks tulenemist oletatavast isikunimest **Utrikkoi*, **Utrikkei* või **Utrikki*, ja Vaivara Udriaga, mille lähteks **Udrina*. Samas jättis ta viimasel juhul lahtiseks, kas on tegemist kohakäände lõpuga *-na* või isikunimest tulenemisega (sm *Utriainen*). Vrd ka nt murdesõna *udris* 'kärmas, usin'. Uderna mõisat on eesti keeles varem nimetatud ka Poola-aegse omaniku Sbinsky järgi: 1782 *Piuski mois*, 1796 *Pinski M* (vrd ka Pimsi Kalme küla rööpnimena). Udernaga liideti 1977 ↑Rundsu küla. – MKu

BHO: 614; ENE-EE: X, 14; EO: 47–48, 64, 146–147; ERA.14.2.717 (Elva vallavalitsuse 7. VI 1939 koosoleku protokoll nr 8); Hupel 1774–1782: III, 271; KNAB; LGU: I, 336; Mellin; VMS

Udeva <-sse ~ -le> Koe – küla Järva maakonnas Koeru vallas, mõis, sks *Uddewa*, 1375 *Uddewol*, 1564 *Vddo*, 1595 *Uddowa oder Odo*, 1732 *Üddewa*. ⇒14B4 ♦ Küla asemel XVII saj keskpaiku rajatud mõis kuulus al 1753 Norraga samadele omanikele. Mõisa maadele tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1977 nimetati külaks. Nime algusosa tuleb nähtavasti isikunimest (vrd *Vdde*) ning järelosa võis lüheneda sõnadest *-vald*, *-vahe*, *-haava*

vms-st või olla juba algselt isikunime osa. Udevast põhjas tekkis Aru karjamõisast Aru (ka Udeva-Aru) asundus, mis liideti Udevaga 1950. a-tekst. – FP
EAA.1.2.933:119, L 119; KNAB; Schilling 1970: 94; Stoebeke 1964: 71; Thor-Helle 1732: 317; Ungern-Sternberg 1912a: 51, 93

Udria <'Utria ~ -sse>, kirjak varem *Utria* Vai – küla Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas (Meriküla plms), 1241 *Ydrigas* (küla), 1400 *Udernorme*, ? 1545 *Kuddernurm*, 1549 *Udders*, 1744 *Udrias*. ⇒8B2 ♦ P. Johansen on nime võrrelnud soome kohanimega Utriala ja isikunimega **Utria*. Nimest on ilmselt olnud ka *nurme-lõpuline* rööpvorm, kui Johanseni samastus paika peab. L. Ketunen on toonud võrdluseks soome sugunime *Utrai-nen* ja sõna *uuras* <*utras*, samuti kirjeldava tegusõnast tuletatud vormi (**utria*, **utrin*, **utrija*). Soome *Utra*, *Utter*-nimedid peetakse algselt vesistunimedeks, mis sisaldavad keelest hääbunud loomanimetust *utra*, *utter* 'saarmas', vrd eesti *udras* ja rahvalauludest *Udres-Kudres*. Udria lääneosas rannikul asusid varem Mummasaare suvilad (sks, õieti prantsuse nimega *Monplaisir*). Küla edelaosas oli enne Teist maailmasõda Ridaküla (1922). Vrd Laagna, Udriku, Uderna. – MK

EO: 48; Joh LCD: 675; SPK: 480–481

Udriku¹ <Udriku ~ -sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas, mõis (Udriku-Pala ms), sks *Uddrich*, 1241 *Vtric* (küla), 1557 *Uderkas*, 1641 *Udrik* (mõis). ⇒5A4 ♦ Mõis rajati XVII saj I poolel. 1628 on Udrikut mainitud veel külanä, 1726 ainult mõis. 1930. a-tel Udriku asundus, 1945 Udriku-Tuha küla, hiljem kuni 1977 Tuha küla, al 1977 Udriku. Muistse külanime aluseks on peetud eesti isikunime *Uderkas*, vrd algsõome **Utrikkoi*, **Utrikki*. R. Tammik on nimele võrdluseks toonud sõnad *udris* 'usin, agar, kärmas' ja M. J. Eiseni eeskujul *udras* 'saarmas'. Tuha küla Udriku mõisast põhjas tekkis asundustalude rajamise aegu, hiljem sulandus Udrikuga kokku. * *Pärimuse kohaselt olnud hilisema Tuha küla kohal kaasik, kus mülitud puusütt. Mülitimisel järele jäänud tuhk puistatud laiali ja selle järgi saanud algul koht ja hiljem küla nime.* – MK

Bfl: I, 1463; Eisen 1920: 78; EO: 64; Joh LCD: 635; Rev 1725/26 Vi: 70; Tammik 2005: 299, 319–320

Udriku² <-le>, koh ka *Udriki* Pal – paik (küla) Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Visusti ms), 1684 *Uddricko Hin*, 1727 *Uddriko Hans* (meetrikas), 1758 *Uddrich*, 1862–1863 *Uddrik*. ⇒25B3 ♦ Liideti 1977 Kassinurmega. Nime seletuseks on pakutud sama isikunime mis Kadrina Udriku puhul. Vrd Udriku¹. – PP

EAA.1389.1.165, L 2; EO: 64; PTK I: 255; PTMT: III, 636

Udriku³ <-le> MMg – paik (küla) Tartu maakonnas Vara vallas (Vara ms), 1688 *Uddricka Hans*, 1758 *Uddircko Willem*, 1811 *Uddriko*. ⇒26A4 ♦ Udriku talust väljakasvanud küla, endised kandikohad. Esimest korda külanä nimestikus 1945. Liideti 1977 Alajõega. Vrd Udriku¹. – PP

KNAB; PTK I: 255; PTMT: II, 337

Udriku laid <'laidus', koh *Udriku* ~ *Udrike* ~ *Udrika* <-le> Pöi – saar Saaremaa kaguranniku lähedal (Kingli ms), XVII saj keskel *Vddarick* (saar), 1653 *Uddarick*, 1698 *Vddrikas Holme*, 1790–1800 *Udricka Maa*, 1798 *Udrik Laid*. ⇒51C3 ♦ Udriku-osisega asustused tulenevad isikunimest. Piisavalt vana Udriku lai nimele vastavat asustuse ümbruskonnast ega üldse Saaremaalt registreeritud ei ole. Silmas pidades, et Udriku talu laiul oli hiline ja nime saanud tõe-

näoliselt laiü järgi, tuleks nime selgitamisel lähtuda Saaremaa murdesõnast *udrik* 'kitsas vesine põõsastik, põõsastega maasoru heinamaal, 'halva värtusega, soine ja põõsaisse kasvanud heinamaa'. Udriku laid oli XVII saj Uuemõisa ja XVIII saj lõpul Kingli mõisa heinamaa. Täheanduse poolest sobiks murdesõna *udrik* põlisele heinamaanimele hästi. Sedasama päritolu võiks olla ka Kihelkonna kopl nimi Udrik ~ Udrikas. Sõna *uderik* 'varjualune, onn' on nime lähtekohana vähem tõenäoline, sest selle levila jääb Saaremaast kaugemale. Vrd Udriku. – MK

EAA.1.2.947:119, 121, L 108p, 111; EAA.308.2.65, L 1;

EAA.2072.5.359, L 1; EKMS: I, 424; SK I: 458

Udsali¹ <-sse>, koh <-he>, kirjak varem ka *Utsali* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), 1684 *Uthsahla*, 1688 *Udsal Micko*, 1758 *Utzallo*, 1765 *Dorf Utsale*. ⇒44C2 ♦ Udsali oli 1977–1997 Rasva küla osa. 1684 oli Haanjas praeguses Udsali külas kaks sama lisanimega poolemeest. Pole teada, kas lisanimi võiks olla siia siirdunud Vana-Antslast ja Vaabinast, kus sama lisanime esines juba sadakond aastat varem (↑Udsali²). Nime päritolu on ebaselge. Algse lõpuelemendi **sala* või **salu* 'metsasalu' puhul jäävad lahtiseks algushäälikud *ut-*. Sõnastruktuurilt sobiks võrdluseks Lõuna-Saksamaa isikunimed, nt tänapäeval perekonnanime laialt levinud *Ötzel*, millest võib esineda ka varianti *Utzel*. Huvipakkuv on võrdlus juudi naisenimega *Uzela*, millele esineb ka meesvastet *Uzziel*, *Utzel*. Vrd Utsali. – ES

EAA.308.2.178; EAA.567.3.252:10, L 8p;

EAA.1268.1.401:85, L 81p; Roslavlev 1976: lisa 10

Udsali² <-sse>, koh <-lõ, -n>, kirjak varem ka *Utsali* Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas (Vaabina ms), 1638 *Vdzal Hin*, 1719 *Uzali Anzo Ockaz*, 1762 *Utsali Juhhan*, 1839 *Ustallo*. ⇒44A1 ♦ Külanime on esitatud juba 1839 Rükkeri kaardil, 1977–1997 oli Keema küla osa. Algselt lisanimi ja talunimi külas, mille nimi võis olla **Lendlä* või **Ländlä* (1582 *Liandla*, ↑Keema). 1839. a nimekuju *Ustallo* on ilmselt kirjaveega, sellele vastab 1890. a mõisakaardi *Utsallo*. Nimi ei ole sajanudite jooksul muutunud, selle algupära on ebaselge. Naabruses Antsla mõisas **Sääslä* külas leidis 1592 talupoeg ja kubjas *Simon Vdzela*. 1601 elas Antsla mõisa maal *Utzell Simon*. Võimalik, et nende järeltulijaid sattus ka Vaabina mõisa aladele. Vrd Utsali. – ES

EAA.1270.2.1:4, L 3p; EAA.1270.1.264: 57, L 56p;

EAA.2469.1.740, L 1; PA I: 84; PA II: 446; Rev 1601: 60;

Rev 1638 I: 53; Rükker

Udsu järv Hel – järv Valga maakonnas Hummuli vallas, 1867, 1914 *Utso Jerw* (järv). ⇒37C3 ♦ 1638. a Kooriküla mõisa järvede loetelus Udsu järve nime ei ole. Praeguse järvenime lähtekohaks on *udsu* 'udu'. Pole selge, kas Udsu talu (1724 *Udse Jaan*) on nime saanud järve järgi või vastupidi. – MK

EAA.2469.1.10099, L 6, 7; RGADA.274.1.181/2:16, L 109p

Uduvere <-verre ~ -sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kaarma-Suuremõisa ms), 1453 *Udrover*, 1515 *Vdderuer* (küla), 1592 *Vdeuer*, 1645 *Uddefer*, 1731 *Uddofer*. ⇒50B4 ♦ Küla on kuulunud ka Randvere mõisa alla, XVIII saj oli omaette mõis. Uduvere on üks neist vere-nimedest, mis kordub, ka Pärnumaal on Uduvere (↑Pärnu-Jaagupi¹), mille varasemad mainingud on 1543 *Udrover* (küla), 1554 *Vdderawerra*, 1624 *Uddefer*, *Uttefer* (küla) ja 1638

Udhoffer (mõis). Võimalik, et nimed on seotud. L. Kettunen on mõlemale nimevasteks esitanud loodusnähtuse nimetuse *udu*, M. Kallasmaa on pidanud võimalikuks ka lähtumist isikunimest *Vdde*, sks *Ude*, *Uhde*, *Uth*, *Uder*, *Uher*. – MK

Bahlow: 527; BHO: 614; EO: 313, 318; Essen, Johansen 1939: 10, 166; Rehepapp; SK I: 458; Stackelberg 1928: 146; Stoebke 1964: 71

***Ugandi**, kirjak *Oandi* ~ *Ugala* – muinasmaakond Lõuna-Eestis, XIII saj *Ugaunia*, *Ugania*, *Ungania*, *Ungaunia*. ♦ Ugandi oli muinasmaakond Kagu-Eestis, tuumik oletatavasti tartumurdelise hõimu alal, peamised linnused Tartu ja Otepää. Võrumurdelise hõimu ala liitus Ugandiga hiljem, arvatavalt II aastatuhande alguses. E. Tarveli arvates hõlmas Ugandi Tarbatu, *Walgatabalwe* ja Otepää muinaskihelkondi ning oletatavasti ka Rannu, Puhja, Sangaste-Karula, Vönnu, osa Räpina alu. XV–XVI saj nimetati Ugandiks (skS *Uggn*) Emajõeist lõunas asunud adrakohtunikingkonda. M. Veske, kes pidas Ugandi nime *Ung*-algulisi kirjanekuid vigaseiks, etümoloogiseeris nime algusosa *uga* = *ugalane* 'tõmp, vaimselt loid inimene', nime lähtekohaks olla eesti omadussõna *ugana* ja maakonnanimi läheks tagasi kujule **Ugania*. *Ugau*-algulistest kirjanekuid on lähtunud J. Mägiste, kes on pakkunud nimevasteks liitega kesksõnavormid **ugavene* ja **üga-vene* tegusõnadest *ugama*, *ügama* 'segaselt rääkima, pobisema, pudistama'. L. Vaba on osutanud seisukohale, et *ü*-algulise kesksõnatuletise **üga-vene* oletamine on ülearune, sest maakonnanime läti nimevastes *Igaunija* 'Eesti', *igauns* 'eestlane' on *u* asendamine *i*-ga selles positsioonis läti keeles reeglipärane. Murretest on tuntud *ugalane* 'võõriti keelt rääkiv (inimene), võrukeste pilkenimi', 'sõnakehv taipamatu inimene' ja *ugalaste* 'võõriti', *ugalad keelt* 'imelikku keelt'. Pole selge, kas murretest registreeritud sõnad on tekkinud kohanime alusel (Ugandi elanike keelemurde erinevuse põhjal) või on kohanimi tekkinud samal põhjusel üldsõnast. Murdenäited on kõik pärit aladelt, kus murre erineb tugevasti (Wiedemann annab siiski sõna *ugalane* kohamääratluseks Tartumaa), kusjuures J. Mägiste pakutud tegusõnu ei ole registreeritud kuskilt. Peale selle on Mustjalast kirja pandud *uga* 'okas'. V. Reimani Ugandi, õieti Ugamaa, Uhandi vasteks pakutud 'ohakamaa' ja sõna *ugalane* tähenduse 'ohaka-ehk okka- ehk odamees' välistas juba J. Jõgever. Vähem on seni tähele pandud *Ung*-algulisi nimekujusid, Veske eeskujul on neid ilmselt peetud vigaseiks. Neile võiks vastata sm *unka* ja *junka* 'rull', vrd *junko* 'vettinud puu', *junkku*, *junku* 'vees või soos olev hagu, mahalangenud puu, vettinud puu, tuulemurtud puu, millel juured osaliselt maast väljas, juurtega üleskaalutud känd', millega on seostatud ka vadj *ujka*, algühendusega 'palk, puupakk'. Kui sellest tähendusväljast lähtuda, siis oleks nimi sisult lähedane Sakala maakonna nimele ja oleks seostatav maaviljelusega. R. Grünthal on esitanud Ugala slaavi etümoloogia, nimi on tema arvates tulenenud vanavene tüvest **ug* 'lõuna, lõunamaa, lõunatuul'. Eesti keeles oleks laentüvi allunud astmevaheldusele (Ugandi ~ Oandi). Slaavi etümoloogia puhul oleks Ugala ~ Ugandi kõrvutatav niisuguste kohanimedega nagu Põhjala. Vrd Sakala. – MK

Alvre 1985: 96; EKMS: III, 1287; Grünthal 1997: 211; HLK: 100, 106, 126; Mägiste 1970a: 74; Reiman 1909: 184; SKES: I, 123–124; Tarvel 1968: 593; VMS; Wd

Ugla <-le> Ris – paik (küla) Harju maakonnas Padise vallas (Vihterpalu ms), erts *Uglas*, 1566 *Ougkulla Pawell* (üksjalg), 1568 *Ouckulla Pawell*, u 1900 *Углы* (küla). ⇒10B1 ♦ 1977 liidetud Alliklepa. XVI saj üksjalakoht, mis on revisjoni märgitud Keibu küla järel. Algselt kaheosaline nimi, järelois oli -küla. C. Russwurm ja P. Johansen on nime pidanud tüüpiliseks eestikeelse nime *Uueküla* lühenenud vormiks. Varasemaid kirjanekuid arvestades jääb algusosa siiski hämaraks, vrd *auk* (*ouk*) : *augu* (*ougu*) ja *ou* 'silmus'. – MK

EAA.1.2.934:200, 400, L 198, 396; Johansen 1951: 232; KNAB; Lagman 1964: 63; VMS

Uhe <-le> Iis – küla Ida-Viru maakonnas Mäetaguse vallas, poolmõis, 1345 *Uchten* (küla), 1543, 1796 *Uhhe*, 1741 *Uhemois*, 1750 *Uhhest* (seestütlev). ⇒16C1 ♦ XVIII saj oli Uhe mõis, XX saj küla, 1977–1997 oli Uhe ametlikult Väike-Pungerja osa. Kodavere Uheki puhul on L. Kettunen ja V. Pall küsimärgiliselt pakunud vasteks *uhe* 'uhtumine', vrd *uhtuma*, *uhevesi*, ja võrdluseks toonud Iisaku Uhe küla, mis võiks sama lähtekohaga olla. – MK

Bfi: I, 1229; EAA.1225.2.1:7, 14, lk 6p, 13 p; EAN; EO: 61; Johansen 1932: 9; KNAB; PTK I: 255–256

Uhja <'Uhja ~ -sse ~ -le> Vig – paik (küla) Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Jädivere ms), 1696 *Stoora Ohya*, 1726 *Ucha* (küla Jädivere mõisa all), 1798 *Uhja*. ⇒21B2 ♦ 1977 liidetud Araverega. Õieti oli kaks Uhjat: idapoolne „suur Uhja“, mille juures oli karjamõis ja küla, ning läänepoolne „väike Uhja“ (1798 *Weike Uhja*), mis jäi hilisema Jädivere-Tagaküla, praeguse Säälma maale. Nime tänapäevakuju aluseks on sõna *uht* : *uha* 'ristu, rägastik, ale' läänemurdeline omastav *uhja*. Esmamainingu põhjal tuleks alusena kõne alla ka *oja*. – MK

EAA.1.2.C-IV-275; Kallasmaa 2003: 19, 95; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lä: 68

Uhmardu <-sse> MMg – küla Jõgeva maakonnas Tabivere vallas (Kudina ms), 1627 *Ohmarde Jeggy*, *Ohmar Wessky* (jõgi ja veski), 1695 *Umaschi Krug* (kõrts), 1758 *Uhmardasche* (kõrts). ⇒25C3 ♦ Uhmardu kõrtsi ja hiljem õigeusu kiriku ümbruses XX saj alguses kujunenud küla, esimest korda nimestikus 1922. Eeldades, et tegu ei ole võõrast algupära nimega, oletab V. Pall, et nimi koosneb kahest poolest: tüvest *Uhma*- ja lõpust -*rd(u)* (vrd *logard*, *painard* jne). Tüve seletuseks võivad sobida nt sm *uhma* 'trots', eesti sõnad *uhmama* 'end pingutama, rähklema' või *uhmane* 'sogane, tuhm, ebaselge'. Nime võib ehk liigendada ka teisiti, ent usutatavat lahendust nii ei teki. 1977 liideti Uhmarduga ↑Kulmuvere ja Särje (u 1900 *Сарья*) küla. – PP

KNAB; PTK I: 256; Rev 1624/27 DL: 20

Uhti <-le> TMr – küla Tartu maakonnas Ülenurme vallas, mõis (Reola ms), sks *Ucht*, 1299, 1524 *Huchten*, 1582 *Uchth*, 1826 *Uhtja-M(ois)*. ⇒32C2 ♦ Kuigi tegu on põlise külaga, pole seda sageli külade hulgas mainitud. XVIII saj lõpul ja järgmisel aastajal on seal olnud mõis ja karjamõis. L. Kettunen oletas, et *Uht*-algulised kohanimed seostuvad alet tähendava sõnaga *uht* (sm *huhta*), lõunaeesti keelealal ei kehti. Nende *ht* on arenenud varasemast häälikuühendist **kt*, mida Lõuna-Eestis esindaks tänapäeval *tt* (seega peaks *uht*- olema **utt*-). Seepärast sobib *Uhti* lähtesõnaks paremini *uhtma* (kohati ka *huhtma*)

'loputama; peksma; vett üles ajama', *uht* : *uhu* ~ *uhi* 'loputamine', *uht* 'vesi jää peal', *uhtu* 'madal heinamaa', mille *ht* tuleneb häälikühendist **št* (vrd mokša *štams* 'pesema'). Samast tüvest võib pärineda ka iidne teekonda tähistav sõna (↑Uhtjärv). Küla nimi on lähtunud ilmselt jõe nimest (1638 *Vchtsche bäche*, ↑Porijögi) ja käibis kunagi kujul **Uhtjõe*. Tänapäeva küla piiridesse jääb Suure-Reola mõisa keskus ja osa varasemast ↑Reola asundusest (mõisasüdamiku ümbruse krundistatud maad). Mõisasüda arvati varem Kambja kihelkonda. – EE

Bfl: II, 238; Bienenstamm 1826: 287; EES: 575; EM: 92, 195; EO: 146, 176; LGU: I, 54; PA I: 97; Rev 1638 I: 122; VMS: II, 598; Wd

Uhtju [*'uhtju*], koh ka '*Uhtina* Hlj – saar Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas, sks *Hoft*, 1646–1647 *Cleyne huff*, 1697–1709 *Hoft*, u 1800 *Hofft*, *Гофмы* (torn), 1860 *Гофмы*, 1883 N. *Hoft*, S. *Hoft*, 1919 *Gofti saared*, 1921 *Põhja Uhti*, *Lõuna Uhti*, 1934 *Uhtju*. ⇒5C1 ♦ Asustamata Uhtju saarte rühma suurim saar on põhja pool asuv Uhtju ehk Põhja-Uhtju koos Hallsäärega (ka Hallsaar, Allisäär), kus lähiümbruse sügava mere tõttu käivad suured hallhülged puhkamas ja poegimas. 2,5 km kagu pool on Sala saar ehk Salamaa ehk Lõuna-Uhtju ning tormiga vee alla jäävad kõrvalsaared Raudlood (ehk Raudloo, Raudla säär) ja Sirga saar ehk madal. *Lood* ~ *luod* on 'saareke, laid; paepealne maa'. Eestikeelne kuju Uhtju ilmub saksapärase Hofti asemel kaartidele 1920. a-tel. Saar kuulus Eisma küla juurde. Uhtju nimi võib tuleneda nii sõnast *uhtuma* 'veega üle käima või vastu loksuma' kui ka *uhk* : *uha* või *uht* : *uhu* 'jääle imbuv vesi, maast välja imbuv vesi; talvel külmumata kohast tõusev veeaur'. – MA
Dudley 1646–1647; EMS: V, 394; ENE-EE: VIII, 192; ERA.496.4.261, L 50; ERA.T-6.3.1115, L 1; ERA.T-6.3.1179, L 2; ERA.T-6.3.1318, L 1; EVK; Joonuks 1969: 7; KN; LVVA.6828.4.41, L 2; LVVA.6828.4.44, L 1; MS; Peetsalu 2013: 317, 323; PTK I: 255; Van Keulen 1697–1709

Uhtjärv [*'uht_ järv*] Urv – järv Võru maakonnas Urvaste vallas, 1627 *Uchte Jerw*, 1638 *Vchtejerwe*. ⇒44A1 ♦ Järvenimel põhinevat asustusnime on kirjalikult mainitud 1419 vakuse nimena (*Huchtiyerwe*). Järvenimi põhineb tõenäoliselt väga vanal, uurali keelevormi kuuluval sõnal **uhti*. I. Mullonen on analüüsinud *uht*-elementi sisaldavaid jõe- ja järvenimesid Loode-Venemaal ning jõudnud järeldusele, et need paiknevad peajõgedele kitsastel ülemjooksudel ning peaaegu alati on nende kohtade kaudu võimalus liikuda ühest vesikonnast teise. Ta peab vastavat kadunud sõna tähenduselt samaks soome ja karjala sõnaga *matka* 'teekond' ning visandab nimeelemendi leviku länepiiri Äänisjärve ümbruses. Lõuna-Eesti Uhtjärve geograafiline asetus sobib Mulloneni teooriaga hästi: tegemist on kõige ülemise järvega Väikese Emajõe vesikonna Visela ojal, kust mööda ürgoru tasast põhja sai liikuda ja paate lohistada varem Vöhandu vesikonda kuulunud Löödla järvele. Seletuse muudab pisut küsitavaks koha paiknemine kaugemal läänes *uht*-nimede peamisest levilast, mida Mullonen seostab Volga ülemjooksul kõneldud uurali keelevormiga. Teine võimalik Uhtjärve nime seletus lähtub *h*-algulisest *huhta* ~ *huhti* sõnast, mis eesti murretes ja soome keeles tähendab alet ja mille abil on seletatud Ida-Soomes Kymenlaakso järvenime *Huh-*

dasjärvi. * See lugu sündis kauges minevikus. Tollel ajal, kui järved rändasid paigast teise. Kord olnud üks mees praeguse Uhtjärve kaldal ja raiunud hagu. Korraga kuulnud ta kanget mühinat ja kohinat. Ta nägi, et veekogu rändas. Kohe mees hüüdis: „Järv, mida sa uhad?“ Järv jäi silmapilk seisma. Pärast hakatigi järve kutsuma Uhtjärveks. (1939) – ES

KM: ERA II 243, 159 (1) – 1939; LGU: I, 208; Mullonen 2002: 208–215; Rev 1624/27 DL: 100; Rev 1638 I: 52; SPK: 84

Uhtjärve [*'uht_ järve*] <-le> Urv – küla Võru maakonnas Urvaste vallas (Vastse-Antsla ms), 1419 *Huchtiyerwe*, 1582 *Uter*, 1627 *Uchter Kuella*, 1762 *Uchtjerwe Külla*. ⇒44A1 ♦ Uhtjärve külaks nimetatakse järve edelakalda asustust Vastse-Antsla mõisa maal. Esimest korda on mainitud külast suuremat üksust vakust, hiljem samanimelist küla. Asustusnimi on saadud järvenimest. Uhtjärve külas on kaks tihedamat talurühma, Koll'upa ja Kubija. – ES

EAA.1270.1.264:1, L 1; LGU: I, 208; PA I: 84; Rev 1624/27 DL: 105

Uhtna [*'uhtna*] <'Uhtna ~ -sse> Rak – alevik Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas, mõis, sks *Uchten*, 1241 *Octinus* (küla), 1489 *Uchten* (küla ja mõis). ⇒5C3 ♦ Algne küla kadus XVI saj. 1765 jagunes mõis vanaks ja uueks Uhtnaks (↑Ubja, ↑Nurme⁴). 1920. a-test asundus, 1977–2007 küla, seejärel alevik. Nime lähtekohaks on P. Johansen ja L. Kettunen pidanud sõna *uht* : *uha* 'ale', viimane on küll selles kahelnud ja toonud eelistatavamaks vasteks sm *uhta* : *uhdan* 'kiire, tuline, äkiline'. Sellele oleks lähedal vorm **uhta-na*, mis võis olla isikunime lähtekohaks. Isikunimele viitab Kettuneni meelest ka ladinapärase -*nus* XIII saj kirjaneku lõpus. – MK

Bfl: I, 365; BHO: 613; EO: 146; Joh LCD: 285, 520

Uia <-le> Kõp – küla Viljandi maakonnas Kõpu vallas (Suure-Kõpu ms), 1688–1692 *Uya Jurgen* (talupoeg Kõpu mõisas), 1724 *Uija Maddise Hans*, 1806 *Uija Jurri*, *Uija Tõnnis* (taluperemehed Suure-Kõpu mõisas), 1811 *Uja* (kaks talu Suure-Kõpu mõisas). ⇒30A2 ♦ Külana kirjas 1922. a rahvaloenduse materjalides. Nime päritolu on ebaselge. Talupoja lisanime aluseks võis olla lõunaestiline vorm sõnast *oja* (kohapeal on Uia oja), kuid talupoja lisanimena võis esineda ka lõunaestiline *uia* 'tobu', vrd veel *uik* : *uiga* 'lohk maapinnas'. Uiaga on 1977 liidetud Saareküla (1724 *Sarekülla*, külana uuesti 1922) ja ↑Tuhkja küla. Vrd Uiakatsi järv. – MK

EAA.567.2.1082:3, L 2p; EAA.1865.3.282/8:10, L 10; EKMS: II, 658; RGADA.274.1.181/6:40, 64, L 529p, 553p; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/38:130, L 176p; VMS; Wd

Uiakatsi järv [*'uiak_ katsi järv*] Kan, Urv – järv Põlva maakonnas Kanepi vallas. ⇒39B3 ♦ Järves said kokku Kooraste, Urvaste ja Koigu mõisa piir. Praegune nimi on saadud Uiakatsi talult. Kooraste mõisa *Nachma* külas (hilisem Erastvere Nahakülä) on see nimi olnud talupoja lisanimeks juba 1592 (*Hoyaze Piep*). Nimi sisaldab kollektiivliite omastavat käänet, vrd Anikatsi, Murikatsi, Tarikatsi. **Huiakesed* võib olla vana talupojasuguvõsa nimi. Varem on järv kandnud Valgjärve nime (1627 *Walgi Jerw*, 1685 *Wallger*). – ES

EAA.308.2.88, L 1; PA II: 440; Rev 1624/27 DL: 107

Uibujärve [*'uibu_ järve*] <-le>, rahvak 'Uibu_ mõisa <-he>, kirjak varem ka *Uibomõisa* Plv – küla Põlva maakonnas Põlva vallas, mõis, sks *Appelsee*, 1786

- Uibo moisa**, 1826 *Appelsee*, *Uipujærwe-M.* ⇒40B2 ♦ Esialgu Partsi mõisa karjamõisaks olnud Uibumõisast ('õunapuumõis') sai omaette mõis 1805. Mõisa saksakeelne nimi on mugandus eestikeelse põhjal (*Appel* ~ *Apfel* 'õun' ja *See* 'järv'). Järve- ja asustusnime suhe pole selge. Rahvakeelne nimi, mis on samane esmamaininguga, lubab oletada, et enne tekkis karjamõisa nimi ja järv sai nime selle järgi. Kuna Partsi mõisa talupoegade lisanimedele hulgas ei esine enne Uibumõisa eraldumist Uibu nime, on alust arvata, et karjamõis sai nime otseselt õunapuust või varasemast viljelusnimest motiveeritult. Uibujärvega on 1977 liidetud Kivijärve küla. – ES
EAA.2072.3.58d; BHO: 22; Bienenstamm 1826: 305; Uustalu 1972: 199–200
- Uikala** [*'uikala*] <-sse> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Toila vallas (Kukruse ms), 1448 *Uvykas* (küla), 1547 *Uwenkall*, 1620 *Oikalla by*, 1844 *Uikalla*. ⇒7B2 ♦ 1945 mainitud Uikala asundusena, 1970 külane. 1448 on nimetatud veel *das Gut Uvykas*, kuid siin võib *Gut* tähendada ka lihtsalt maavaldust, edaspidi on juttu külast. Külanime tähendussisu jääb hämaraks. Nimega võiks võrrelda sõna *uik* : *uiga* 'lohk', kuid selle sõna levik hilisemais murdeis jääb kaugemale. Siiski, vadja keeles on *uigõlmo* 'põlluks küntud heinamaa' ja *uikolma* '(vee)loik, lomp'. Vrd ka sm *uve* 'uhkvesi, lahvandumine, jäässe tekkinud pragu', millelega on püütud ühendada karjala rahvaluulest pärit sõnu *Uvanto*, *Uvento*, *uvantolainen*, *uventolainen*. – MK
Almquist 1917–1922: 310; Bfl: I, 194, 1311; KNAB; Schmidt 1844; SKES; VKS; Wd
- Uku** <'Ukku ~ -sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Vohnja ms), 1583 *Hukoby* (küla Vohnja mõisa all), 1586 *Weka*, *Vcke*, 1629 *Hukekylla*. ⇒4C3 ♦ 1930. a-tel Uku asundus, 1940. a-test kuni 1977 Uku-Eeriku küla. Balti kohaleksikon (BHO) samastab nime kirjapanekuga Virumaalt (1688 *Ucko u. Korrijerwe unter Wayküll*, ↑Vaeküla), E. Tarvel seda ei ole teinud. Tema andmeil rajati Uku abimõis varasema Uku küla asemele, mis 1750 oli olemas, 1782 aga enam mitte; veel 1765. a kaardil on märgitud üksnes küla. Abimõisana on Ukut (*Ucko*) Tarveli järgi mainitud XIX saj algul ja kaartidele ilmub see 1844 (*Ukko*). Nimi pärineb isikunimest. Ukust edelas olnud endine Eeriku küla (1892 *Eriko*) tekkis XIX saj neljast kolmepäevakohast ning liitus 1940. a-tekst Ukuga. 1977 liideti Ukuga ↑Voorse küla. – MK
Bfl: II, 935; BHO: 619; EAN; KNAB; Schmidt 1844; Tarvel 1983: 47–48, 108
- Ula**¹ <-le> Põie – küla Saare maakonnas Põide vallas (Uuemõisa ms), 1798 *Ulla* (küla). ⇒51C2 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Kanissaare küla osa, enne seda oli nimestikes sageli koos naabruses oleva Talila külaga (Ula-Talila). 1698 elas Talilas viis talupoega, kelle lisanimi oli *Ulla* või *Vlla*. L. Kettunen, P. Ariste ja M. Kallasmaa on arvanud *Ula* nimede aluseks isikunime *Ola*, *Olav*. Mehenimed *Ulla* ja *Ullo* on esinenud eesti ja liivi alal. – MK
EAA.308.2.65, L 1; EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 460
- Ula**² <-le> Jäm – küla Saare maakonnas Salme vallas (Torgu ms), 1645 *Ulla Larß* (üksjalakoht), 1729 *Ula Jahn*, 1798 *Ulla* (küla). ⇒52B3 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Rahuste osa. Vrd *Ula*¹. – MK
BHO: 619; EAA.1.2.947:171, L 157p; EAN; KNAB; SK I: 460
- Ulaskova** <-kovva ~ -sse> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Koolina nulk), 1585 *Власова*, u 1790 *власкова штымякина*, u 1866 *Власкова*, 1882 *Уласково*, 1896 *Ulaskova*, 1904 *Ulaskova*, *Уласково*, 1937 *Ulaskuva*. ⇒45C2 ♦ XIX saj kuulus küla Koolina kogukonda ja Saalessa (*Залесье*) kogudusse. 1977–1997 oli Tsirgu küla osa. Kohanimi pärineb isikunimest. Setomaal ja Vastseliinas on *ulasõpäiv* 'lehmade püha (ka naiste püha, baabapraasnik)'. Nimetus tuleb pühast Blasiusest, koduloomade patroonist; Venemaal on see *день Власия* (11., uue kalendri järgi 24. veebruar). L. Vaba märgib, et Setomaa slaavi algupära kohanimedes ilmnevad väga selgelt valgevene keelele iseloomulikud häälikujooned, nagu nime alguse *вл-* > *ул-* (*Власкова* > *Уласково*). Pihkvamaal on Ulaskovo (*Уласково*) küla ning mitu Vlaskovo (*Власково*) küla; Põhja-Venemaal on Vlas-kova (*Власкова*) jõgi. Meremäel oli Ulaskuva puustus (1882 *Уласково*), Vilo vallas Ulasova ehk Täplonka küla (1882 *Уласово*). Ulaskova ida- ja kirdeosa on endine küla Väiko-Ulaskova (1970 Väike-Ulaskova), liidetud 1977. – AK
Academic; Harlašov 2002: kaart I; Hurt 1904: XXI; Hurt 1904–1907: II, 296; Markus 1937; PGM 1785–1792; SeK: 175; Vaba 2014: 918; Vasilev 1882: 326; Vene TK 126
- Ulglaht** [*'ulg_`laht*], koh *'Ulk_`laht* Kuu – järv Harju maakonnas Kuusalu vallas, 1881 *Ulklacht*. ⇒4B1 ♦ Väike madal rannajärv Viinistu külast läänes, mida nimetatakse ka laheks. Ta on ühenduses Hauaneeme merelahega madala ja kitsa kivise lohu, Ulguoma kaudu. Suurvee ja põhjatornide ajal on ühendatud merega, eriti suvel esineb selgekujulise järvena. Madalikkude u 5 km kaugusel Juminda rannast, tähtsat kalapüügikohta, kutsutakse Ulgmadalaks ehk Ulkmatalaks, väikest neeme Pedassaare põhjarannas Ulkmise otsaks. Alguosa pärineb rannamurde sõnast *'ulgu* 'lage meri külast kaugemal, avameri'. – MJ
KN; Vilbaste 1956: 253, 1033; VMS: 602
- Ulila** <-sse> Puh – alevik Tartu maakonnas Puhja vallas, mõis, sks *Ullila*, 1582 *Ulilla*, 1627 *Pullila Kuella*, 1638 *VI(l)ila*, *Vllyla*. ⇒32B2 ♦ Esialgu Teilma mõisa alla kuulunud küla. Ulila mõis tekkis XVII saj ja lahutati ametlikult Kavilda mõisast 1762. Väike-Ulila mõis eraldus Suure-Ulilast vahemikus 1723–1731. Suure-Ulila maad jagati kruntideks 1921. Selle kohale tekkis Ulila asundus (1945 Asunduse küla), kusjuures mõisasüda kujunes 1970. a-ks Ulila alevikuks ning asunduse hajali osa ühendati 1977 Teilmaga. Väike-Ulila riigimõisa maa-alale rajati XIX saj Ridaküla, ülejäänud mõisamaa jagati kruntideks 1908. Kohanime päritolu pole selge. E. Päss seostas Ulila lõunaeasti sõnaga *ull(ike)* 'rumal'. L. Kettunen tuletas kohanime oletatavast isikunimest **Ul(j)i*, vrd ka 1627 *Uhlische Beche* 'Ulila (*Uuli) oja' ja 1507. a isikunimi *Uly*. Vrd *Uljaste*, *Uulu*. – EE
BHO: 618, 620; EM: 95, 196; EO: 91; PA I: 49; Rev 1624/27 DL: 141, 144; Rev 1638 I; Stoebe 1964: 72; Tartumaa 1925: 367; Uuet 2002: 110
- Ulitina** <-sse>, koh *'Ul`tina* <-he> Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Pet, Saatse nulk), 1780 *Улитина*, u 1790 *Улагина*, 1829 (*Сельцо*) *Улитина*, 1887 *Ulitino*, 1928 *Ulitina*, 1945 *Ultina*. ⇒46B1 ♦ XVIII saj mainitud külane, XIX saj mõis. J. Simm oletas külanime tulenemist isanimest *Ulitin* (*Улитин*). Vene perekonnanimi *Улитин* tuleneb naisnimest

Улма (itaalia *Iulitta* ~ *Iulia*), mis omakorda pärineb kreeka keelest (tõlkes 'laineline, kohev'). Vrd ka *улма*, *улмка* 'tigu'. Vanavene isikunimena on registreeritud *Улма* (XVI saj) ning isanimi *Улитинъ* (XVII saj). Eesti päritolu korral võib nimega võrrelda Lõuna-Eesti *hulitama* 'laaberdama' või *ul' l'* 'väike laine, kerge lainetus'. Wiedemannil on *Hul' l'* mehenimi. Ulitinaga on 1977 liidetud Jäneste (*Зайцево*) ja ↑Kotelnika küla. – AK

Academic; Dal' 1880–1882; EAA.1999.1.101; EAA.1999.1.102; EAA.1999.1.307; Hurt 1904–1907: III, 465; PGM 1785–1792; PTK I: 256; Setumaa 1928: 277; Simm 1970b: 144; Tupikov 1903: 408, 798; Uuet 2002; VES; VMS; Wd

Ulja [*'ulja*] <-le> Emm – küla Hiiuma maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1660 *Ulia Pertt*, 1782 *Ulja*, 1798 *Hulja* (tal). ⇒48A4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Valgu osa. Nime aluseks võib olla *uljas* : *ulja*, mis on esinenud veel XVI saj isikunimena, samuti vana isikunimi *Uly*, L. Kettunen oletatud **Uli* või **Ulji*. – MK EAN; HK: 264; KNAB

Uljaste¹ <-sse ~ -le> VNg – küla Ida-Viru maakonnas Sonda vallas (Pada ms). ⇒6B4 ♦ Lääne-Virumaa Uljaste küla hõredam jätk Ida-Virumaal, kuhu metsatööstusega seotud asustust näib olevat tekkinud alles pärast Teist maailmasõda. Külade nimekirjas hiljemalt 1970. Vrd Uljaste², Hulja, Ulja. – MK

EVK; KNAB

Uljaste² <-sse ~ -le>, kirjak varem ka *Uljasti* VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Rägavere vallas (Pada ms), 1468 *Ullyts* (küla), ? 1525 *Hulyetsem* (küla), 1529 *Hullisam* (küla), 1586 *Huilise*, 1699 *Ulgast*, 1796 *Uljast* (kõrts ja küla). ⇒6A4 ♦ Küla nimi tuleneb isikunimest. Koosneb kahest osast: talukülalt ning Lääne- ja Ida-Virumaa piirile Uljaste järve lähedusse jäävast vabatkülalt (1920. a-te topokaardil nimena Vabatküla, hiljem ka Uljaste-Vabatküla). Vrd Uljaste¹, Hulja, Ulja. – MK

Bfi: I, 923, 968, II, 1019; BHO: 619; EO: 91; EVK; Mellin

Ulje [*'ulje*] <'Ulje ~ -sse>, kirjak varem ka *Ulja Kär* – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Mõnnuste ms, Paadla ms). ⇒49C4 ♦ 1977–1997 oli Kogula osa. Küla on nime saanud vana talunime järgi, vrd Kogula all 1617–1618 *Vllev Casper*, 1618–1619 *Vlli Casper*, 1645 *Vllia Laaß*, 1750 *Ulia Matz*. Ka Kõrkkülas oli 1645 *Hulja Jürgen*. Nime ametlik kuju oli varem Ulja, nime lõpu *e* on tingitud reduktsioonist. Vrd Ulja. – MK

EAN; KNAB; SKI: 460

Ullaste¹ <-sse> Han – küla Lääne maakonnas Hanila vallas (Saastna ms), 1539 *Ullas*, 1565 *wllas Kallaffer by*. ⇒19C3 ♦ 1977–1997 oli Salevere osa. Ullaste on tõenäoliselt XVI saj tekkinud nimi, veel 1534 on külanimena märgitud *Hempo*, kus oli talupoeg *Ollest Otte*. 1539 on külanimeks *Ullas* ja esimesena on mainitud kümnikut nimega *Hempo*. Nimi lähtub isikunime *Olav* ~ *Olaf* mugandist. 1565 mainitud **Kalavere* on olnud Ullaste naaberküla, esineb kaartidel veel viimati 1871 (*Kallawer*), praegu Kõera küla osa. Vrd Ula. – MK

EAN; KNAB; Schmidt 1871; Stackelberg 1926;

Stackelberg 1928: 131, 211

Ullaste² <-sse> Pär – paik (küla) Pärnu maakonnas Audru vallas (Sauga ms), 1601 *Ullass* (küla), 1638 *Uhletz*, 1797 *Ullast* (küla), 1839 *Ulast* (karjamõis). ⇒28B1 ♦ Küla oli kadunud XIX saj I pooleks (Rückeri kaardil 1839 puudub). Uuesti külanime 1922, liidetud 1977

Lemmetsaga. Ullaste karjamõis jääb praegu Sauga valla Nurme küla piiresse. Vrd Ullaste¹. – MK

BHO: 619; KNAB; Mellin; Rev 1601: 185; Rücker

Ulu neem [*ulu_ 'neem*] VNg – neem Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas, 1796 *Ülle Nehm*. ⇒5C2 ♦ Kirjapanekute puudusel jääb nimi hea seletuseta. Tänapäevakuju võiks olla lühenenud kujust Ulgu neem, mis on rööpnimena ka registreeritud, tähendusisult 'välisneem' (vrd *ulgumeri*), kuid vrd ka sm *ulut* 'noodakuivatusraamid'. 1883 on neemele märgitud *Ulu nõmme* talu. Osised *-neeme* ja *-nõmme* on kohanimedes mitmel puhul vaheldunud. – MK

Grenzstein 1882–1883; KN; Mellin; NA

Uluste <-sse> Kir – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Vanamõisa ms), 1565 *wllas*, *wllaß* (Lihula kloostri kuulunud küla Vöhma vakuses), 1689 *Vlast by*, 1798 *Üllust*. ⇒20C2 ♦ 1977–2014 oli Uluste Vöhma küla osa. Nimi on rahvaetümoloogiliselt ümber mõtestatud ja teise silbi *a* on muutunud *u*-ks. Vrd Ullaste¹. – MK EAA.1.2.932:12, 52, L 10, 47p; EAA.1.2.941:1639, L 1629p; KNAB; Mellin

Ulvi¹ <-le> Trm – küla Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Avinurme ms), 1638 *Wulffy*, 1696 *Uhwilt*, 1754 *Ulbi*. ⇒15C4 ♦ Nime kohta on esitatud mitu oletust. L. Kettunen on nime seostanud soome kohanimega *Ulvila*, mis omakorda tuleneb isikunimest *Ulvi* (rts nimest *Ulver*). Et Viru-Nigula Ulvi lähteks on P. Johanseni järgi XVI saj mõisaomaniku nimi *Wulff*, siis pole V. Palli arvates võimatu ka siinse nime asustusajalooline seos VNg Ulviga. A. Moora ühendab Ulvi 1599 revisjonis esineva külaga *Jamawer Zalessie*, kus elas kaks talupoega, sh *Ulf*, millest hiljem tekkis küla nimi. Ulvi varasem nimi oligi ilmselt **Jamavere* või **Jaamavere* (esineb loendites veel 1601 *Jammerwell* ja 1624 *Jammafer*; 1638. a-st Ulvi nime all). Vrd Ulvi². – PP BHO: 620; EO: 269; PTK I: 39, 257; P XVI: 120; Rev 1601: 163; Rev 1624/27 DL: 170; Rev 1638 II: 171

Ulvi² <-le> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Rägavere vallas, mõis, sks *Oehrten*, 1732 *Ulwi m* (mõis). ⇒6A4 ♦ 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Esteikeelne nimi pärineb XVI saj omanikult Hinrich Wulffilt, ka saksakeelne mõisanimi *Oehrten* (1489 *Orten*) on antud omanikusuguvõsa Ortheni või Örteni järgi. Vrd Ulvi¹. – MK

Joh LCD: 448; Ligi 1961: 341; Thor-Helle 1732: 314

Umalaid [*uma_ 'laid*] Khn – saar Pärnu maakonnas Kihnu vallas, 1797 *Ummalaid*, 1800 *Ommalaid*, 1854 *Ommalaid*, 1870 *Оммалаидъ*. ⇒27B4 ♦ Saar asub Kihnust põhja pool. Nime päritolu ei ole selge. Kui *d* kirjapanekuis ei ole tekkinud Imutlaiu nime analoogia, siis võiks moodustada oletusliku algvormi **Omadelaid*. – MK

EAA.2072.3.61aa; EAA.3724.4.934, L 2;

EAA.3724.4.935, L 1

Umbru [*'umbru*] <'Umbru ~ -sse>, koh 'Umru ~ 'Uhmru Juu – paik (küla) Rapla maakonnas Juuru vallas, mõis (Järlepa ms), ? 1389 *Vmers*, 1586 *Ommer* ~ *Ömmer* (küla), 1637 *Hoemre* (küla), 1725 *Ummern* (mõis), 1732 *Ummere m*. ⇒12B2 ♦ Umbru mõis eraldati Angerjast 1662, al 1880 oli Järlepa mõisaga samades kätes. 1920. a-tel tekkis Umbru (Umru) asundus, mis 1977 jagati Jaluse ja Järlepa küla vahel. Nimi võib pärineda isikunimest. Vrd Umbaru. – PP EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 75; EAA kinnistud; Johansen 1932: 35; Paucker 1847–1849: I, 23; Rev 1725/26 Ha: 288; Thor-Helle 1732: 311

Umbsaare [*'umb_saare*] <-`saarde>, koh *'Umb_saarõ* <-`saardõ> Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas (Vastse-Kasaritsa ms), u 1900 *Умсааре*. ⇒45A1 ♦ XX saj alguse mõisakaardi järgi oli tegemist kohaga mõisamaal, mis kuulus samasse kategooriasse metsavahikohtadega. Tõenäoliselt elasid sealses kolmes majas metsatöölised. Sajandi keskel rajati siia, raudtee äärde, tööstusala, kus toodeti näiteks asfalti. Nimi tuleb metsaosa nimest Umbsaar. Võrumaal sellist nime rohkem registreeritud pole ja nimeosale *umb-* ei saa leida täiesti läbinähtavat motiivi. Ehk märgib *umb-* siin teisest otsast läbipääsmatut metsaosa või soosaart, ehk on seos sõnaga *umbaed*? Umbsaarega liideti 1977 ↑Holopi, Miiksaarõ (Miiksaare), Oroala (1970 *Oru-Alla*) ja ↑Utra küla. – ES

EAA.3724.5.2872, L 1; Vene TK 42

Umbsoo [*'umb_`soo*] <-sse ~ -le> Saa – küla Viljandi maakonnas Abja vallas (Volvveti ms), u 1866 *Умса* (talu). ⇒36B1 ♦ Külana 1970. Nimi pärineb loodusnimest, Umbsoo ehk Kamalipera soo jääb Halliste ja Saarde khk piirialale. Umbsooaga on 1977 liidetud Kamarapera (Hls, külanimena 1945, taluna u 1900 *Камалупера*), ↑Lämba ja osa Suitsumatsi külast (↑Räagu²). – MK

EAN; KNAB

Umbusi [*'umbusi*] <'Umbusi ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Uue-Põltsamaa ms, Vana-Põltsamaa ms), 1583, 1599 *Umbus* (küla), 1624 *Umbis*, 1797 *Umbus*. ⇒24C4 ♦ L. Kettunen on nimevasteks esitanud *umbus* : *umbuse* 'kinnisus, ligipääsmatus, ebaselgus'. Nimi on läinud *si*-liste külanimede rühma. Umbusi kirdeosa on kutsutud Nõmmeotsaks endise Nõmme karjamõisa (sks *Nõmmenhof*, 1797 *Nemēnhof*) järgi. – MK

EO: 202; Mellin; PA IV: 24; P XVI: 268; Rev 1624 PL: 38

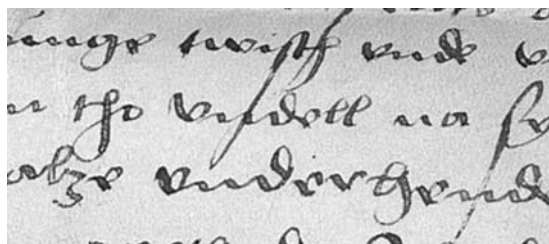
Ummaru [*'ummaru*] <-sse> Rap – küla Rapla maakonnas Raikküla vallas (Kabala ms), 1902 *Umbarro* (Kabala mõisa heinamaa). ⇒11C4 ♦ 1930. a-te lõpuks kujunenud asundusküla. Nimi näib olevat pärit loodusnimest: *umb* + *aru*, rahva seletus on, et tegemist on umbse kohaga, heinamaad lähevad Märjamaale välja. 1977 liideti Ummaruga ↑Laikma küla. * *Ummaru asundus on suur lage põld, kus asuvad üksikud majad. See lagendik on olnud aga suur metsalaan ja seal olnud palju metsloomi. Iialgi pole tohtinud loomi sinna lasta. Kord läinud aga üks suur mõisa härg metsa ja jäänud ööseks sinna. Kesköö ajal hakkanud härg metsikult karjuma ja viimaks temaga ühes ka karu mõiranud. Nende häälest tulnud ummaru ja sest ajast hüütakse seda kohta Ummaru küllaks.* (1939) – PP

EAA.1373.1.25, L 1; KM: ERA II 225, 603 (1) – 1939; KN; KNAB

Unakvere <-`verre ~ -sse> Pil – küla Viljandi maakonnas Kõo vallas (Kõo ms), 1583, 1599 *Unakwer* (küla), 1601 *Unackwer*, 1624 *Unnagfer*, 1797 *Unnakfer*. ⇒24A4 ♦ Külanime puhul on L. Kettunen küsimärgiliselt oletanud isikunime **Unnakka* ja võrrelnud kohanime Undlaga (Kad) ning Taani hindamisraamatus esineva Kavastu (Hlj) ühe varasema nimega *Unæs*, mida peab samuti isikunimest tulenuks. Unakverega on 1977 liidetud Kotsama (1839 *Kotzoma*). – MK

EO: 309; Mellin; PA IV: 5; P XVI: 299; Rev 1601: 104; Rev 1624 PL: 47; Rucker

Unametsa [*una_metsa*] <-`metsa>, koh *Una_mõtsa* Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Vana-

Detail Undla mõisa piiride ürikust. 1555. EAA.2069.2.754.

Suislepa ms), 1624 *Unnameste*, *Unnamaeste*, 1638 *Unimest*, 1797 *Unamets*. ⇒31B3 ♦ Unametsa nime algusosa *Una-* on arvatavasti pärit muistsest isikunimest. Unametsaga on 1977 liidetud Kannuküla (Kannestiku) ja Tilsa küla. Kaguosa talusid nimetatakse Mõisakülaks. Vrd Unakvere, Unukse. – MK

Mellin; Rev 1638 II: 119; Roslavlev 1977: 80

Undama [*'undama*] <-le> Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1688 *Undama Wehe pert*, *Undama Diederich*, 1798 *Undama* (talu). ⇒48B2 ♦ 1977–1997 oli Vilivalla osa. 1534 on Tallinna turberaamatusse kantud talupoeg *Pawel Vndam*. P. Ariste on kohanime seostanud soome nimega *Untamo* 'unine, uimane isik', 'unelev ja unistav isik'. A. Meri võrdleb soome *Untamala* nime muinassoome isikunimega *Untama*, millest on lähtunud ka *Unta*, *Unti*, *Unto*, *Untu*, ning seostab selle eesti kohanimedega *Undva*, *Undla* ja *Undu*. Isikunimi *Untama* vastab häälikuliselt Hiiuuma külanimele. L. Kettunen oletab eeskätt samuti isikunime, kuid võrdleb külanime ka tegusõnaga *unduma*, tuletatud sõnast *uni*, ja sõnaga *und* : *unna* 'kalapüügivahend', samuti *Undva* kohanimega. Kadriina Undla puhul konstrueerib L. Kettunen isikunime **Untoi*, **Unta*. U. Salo seevastu peab sm *Untamala* lähtekohaks muinasrootsi isikunime *Unde*, eitades seost sõnaga *uni*. Vrd *Undva*. – MK

Ariste 1938b: 25; EAN; EO: 123, 376; Essen, Johansen 1939: 54; KNAB; Meri 1943: 175–176; Salo 2003: 65; SK I: 462–463

Undi <-le> MMg – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Vara ms). ⇒26A4 ♦ Asundustaludest moodustunud küla, esimest korda selle nimega 1945. Varem, 1930. a-tel on küla teise talurühma järgi nimetatud Ingli külaks. 1977 liideti Undiga Sipelga küla (ühe talu järgi varem nimetatud ka Urvita, ebatäpselt Urvila külaks). – PP

KNAB; PTK I: 257

Undimäe [*undi_`mäe*] <-le> VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Uuelöve ms, Vanalöve ms). ⇒51A3 ♦ Küla on olnud vabadikukohtadest koosnev Rahu küla osa, iseseisva külanäe esineb al 1997. Võimalik, et nimi on pandud loodusnime järgi. 1945 on läheduses mainitud asustusnime *Унди*. – MK

ERA.T-6.S.1, L 10; KN; KNAB; SK I: 462

Undla [*'undla*] <'Undla ~ -sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadriina vallas, mõis, 1241 *Undyl* (küla), 1453 *Undel* (mõis). ⇒5A4 ♦ Algse küla jäänukina on 1541 mainitud veel talu *Hannock*, *Umdela Pepos Bruder*. 1920.–1930. a-tel Undla asundus, ent 1940. a-tel jagati mitme küla vahel, mõisa keskusest moodustati Tuulemäe küla. 1977 taastati Undla külanäe. Nimevasteks on L. Kettunen toonud isikunime **Unto(i)*, **Unte(i)* + *-la*. Undlaga liideti 1977 Nagala (1241 *Nakalæ*, 1913 *Нагала*), Saari (1922) ja Sootaguse

Autosõitjad Ungru lossi ees. XX saj I pool. EAA.1691.1.179, L 6, foto nr 2.

küla (1241 *Svandaus*, u 1900 *Comazb*). Vrd Undama, Undva. – MK

EAN; EO: 83; Joh LCD: 508–509, 613, 632–633; KNAB

Undva [*ˈundva*] <ˈUndva ~ -sse> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Tagamõisa ms), 1453 *Thomas van Huntow is up Sworvenn*, 1645 *Hundau, Hundu, Hundu*. ⇒49B2 ♦ Nime seostamine isikunimega *Untama* oleks mõeldav, kui eeldada arengut *Untama* > *Undma* > *Undva* või *Undama* > *Undava* > *Undva*, on ju vaheldus *m ~ v* Eesti kohanimedes küllalt levinud. Vrd ka isikunime *Hundo* (XVI saj *Peter Hundopoick*). L. Kettunen on püüdnud nime tule-tada tegusõnadest *undama* ja *unduma*. Vana *u*-lise isikunime vastu räägib kirjapanekute nimealguse *h*. Nimele võib anda ka germaani etümoloogia, külanimi võib olla nimelaen Rootsist, kus *hundare* on tähistanud Upplandi, Västermanlandi ja Södermanlandi elanikke. Sõna lähtub vanast germaani tüvest *hund* tähenduses 'sadakond' ja esineb ka kohanimedes, Upplandis on *Haghunda, Lagunda, Norunda*, Södermanlandis *Oppunda*. Arvatavasti on Undva nimega samast tüvest pärit Tagamõisa poolsaare saksakeelne nimi *Hundsort* (1566 *Hondsoort*). Undva küla on jagatud kaheks osaks: Suurküla idas ja Tõrvassoo läänes. Vrd Undama, Undla. – MK

Andersson 2004: 8; BHO: 124; EO: 258; KNAB; SK I: 462–463; Stackelberg 1928: 178

Uneste <-sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Võnnu ms), 1598 *Vnnast by* (küla), 1689 *Vnnest*, 1923 *Uneste* (asundus). ⇒20A1 ♦ Uneste küla juures oli XVIII–XIX saj karjamõis (sks *Ringenhof*). 1920. a-tel tekkis Uneste asundus, mis liitus lõunas oleva väikese külaga (1923. a nimekirjas koos Litu külaga). 1977–1997 oli Uneste ametlikult Saanika osa. Külanimi lähtub isikunimest (vanades dokumentides *Unne, Vnne*). – MK

BHO: 504; EAA.1.2.937:81, L 81; EAA.1.2.941:731, L 720p; EAN; KNAB; Stoebeke 1964: 72

Ungru [*ˈungru*] <-sse> Rid – paik (küla) Lääne maakonnas Ridala vallas, mõis, sks *Linden*, 1732 *Ungri m.* (mõis), 1798 *Ungri M.*, 1923 *Ungru* (asundus). ⇒9C4 ♦ Ungru mõis oli algelt osa Kiltsi mõisast, millest eraldati 1523. 1920. a-test Ungru asundus (vallakirjades Mõisa asundus), mis pärast Teist maailmasõda kadus Nõukogude sõjaväebaasi rajamisel. Ungru ala paikneb praegu Kiltsi ja Rohuküla piiril. Mõis kuulus korduvalt Ungern-Sternbergidele, kelle perekonnanimest on tekkinud eestikeelne mõisanimi. Saksakeelset mõisanime *Linden* on esmalt mai-

nitud 1524. Esimese omaniku Gorris Herkelli järgi on mõisa saksa nimi olnud ka *Herkuleshof*. – MK
BHO: 310; EM: 88; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); KNAB; Ligi 1961: 370; Mellin

Unguma <-le> Põie – küla Saare maakonnas Põide vallas (Saare ms), 1738 *Ungoma Ahd* (talupoeg Kõiguste küla all), 1798 *Ungema*. ⇒51B3 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Neemi osa. Unguma nime tähendussisu ei ole selge, algusosa vasteks sobiks häälikuliselt *unk* : *ungu ~ unga* 'pilvesagar', vrd ka *unk* : *unga* 'ungas', aga ka rootsi *unge* 'poisike, jõmpsikas'. – MK

EAN; KNAB; SK I: 463

Uniküla¹ [*ˈuni_küla*] <-ˈkülla ~ -sse> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lügänu vallas (Maidla ms), 1726 *Unneküll*, 1796 *Unniküll* (küla ja veski). ⇒6C4 ♦ 1977–1997 oli Maidla osa. 1712 on Lügänu sel mainitud *Unnieg Külla*, nime algusosa osutab jõe nimele. Kambja Unikülale on L. Kettunen vasteks toonud *uni* : *une*. Üldiselt on siiski arvatud, et nime algusosa põhineb muistsel isikunimel. Vrd Uniküla³. – MK
EAA.3.1.448:26, L 17; EAN; KNAB; EO: 93; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 160

Uniküla² [*ˈuni_küla*] <-ˈkülla ~ -sse> Kam, Võn – küla Tartu maakonnas Haaslava vallas (Haaslava ms), 1431 *Unnenküll* (ka mõis), 1582 *Unikiel* (küla), *Unikiel moiza* (mõis), 1638 *Vnykylle*, 1839 *Uniküll*. ⇒33A2 ♦ Uniküla oli XV–XVI saj ka mõis, XVII saj kuulus Ilja mõisa alla. L. Kettunen on Uniküla nime seostanud sõnaga *uni* : *une*. M. Joalaid ühendab kohanime isikunimega **Unti* : **Unne*. Viimast on peetud kas läänemeresoome- (vrd eesti *uni*, isikunimed *Unne, Unde-lempe*; sm *untelo*) või germaanipäraseks (vrd vanarootsi *Unde*, sks *Unti*). Unikülas asub Undemägi ja läheduses Unnemägi. Sel juhul ei saa kohanimi lähtuda *uni*-sõnast. Uniküla piires on Ilja ehk Hilja mõis (1627 *Huellenmoysa*, 1630 *Hilly Kylla, Hilly Moisis*, 1638 *Elias Höffgen*; sks *Hiljamois*). Rootsi ajal liideti mõis Haaslavaga ja oli selle karjamõis a-ni 1919, pärastpoole rajati sinna samanimeline talu. Kohanimes *Huellenmoysa* sisalduv *n* pole vana omastama lõpp, vaid tekkinud ehk sks **Hüllenhoff* i mõjul. Nime algusosa võis eesti keeles kõlada kujul **Hüll*i. See tuleneb tõenäoliselt Tartu burgermeistrist omaniku Huelle nimest. Mõisake on ilmselt mõne valdaja eesnime Eliase (nt Poola ajal Elias Mengershuszen) järgi ümber nimetatud, mistõttu kaks nime on omavahel segunenud, muutudes (*H*)*ilja*-kujuliseks. Unikülas tegutseb al 1776 Sillaotsa kool (rajatud 1765, praegune nimi al 1860). Vrd Uniküla³, Unipiha. – EE
Bfl: I, 113; BHO: 116, 621; EO: 93; EM: 92, 141; Joalaid 2013a: 67; LGU: I, 253; LVVA.7348.1.5:9, L 6p, 7; PA I: 53; Rev 1624/27 DL: 122; Rev 1638 I: 225, 228; Rootsmäe 2016: 65; Rücker; Stoebeke 1964: 72, 101–102

Uniküla³ [*ˈuni_küla*] <-ˈkülla ~ -sse>, koh *Uni_külä* San – küla Valga maakonnas Öru vallas, mõis, sks *Unniküll*, 1582 *Onnikull*, 1638 *Vnikyll*, 1663 *Unniküll*, 1721 *Unniküllä*. ⇒38B3 ♦ 1582 on küla olnud Laatre mõisa all ja kuulunud Kärkna kloostriale. 1720.–1740. a-tel on Uniküla kuulunud Rannu khk Tamme mõisale. XVIII saj lõpus, kuid võib-olla ka korra varem, XVII saj lõpus, on see olnud Tõlliste mõisa osa. 1829 eraldati sellest iseseisvaks mõisaks. Mõisa kõrval oli samanimeline küla. Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus liideti pärast 1930. a-id külaga. On

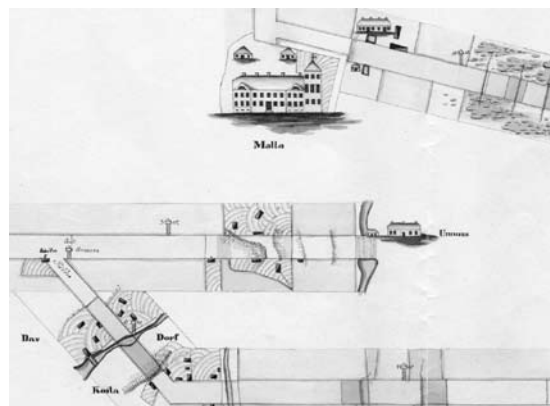
arvatud, et nime algusosa *Uni* võiks viidata muistsele isikunimele *Unie* (<*Un(i)a) või *Unne*. Edela-Soome *Uni*-alguliste kohanimedele kohta on arvatud, et need on olnud tähendusega paigad ehk matmispaigad. Samuti on arvatud, et sellenimelised kohad võivad tähistada mingit väga vana piiri. Arheoloogid seda väidet Eesti materjali põhjal siiski ei kinnita. Unikülaga on 1977 liidetud Kingu küla (1970). – MF BHO: 621; Pitkänen 2003; PA I: 73; Rev 1638 I: 14; RGADA.274.1.172:331, L 334p; RGADA.274.1.212/5:9, L 407p; SK I: 463; SPK: 478; Stoebke 1964: 72

Unimäe [uni_`mäe] <-le> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kudjape ms, Kuressaare krkms), 1542 *Unnimeggi* (tal), 1798 *Unnimeggi* (küla). ⇒50A4 ♦ 1977–1997 oli Kellamäe osa. Unimäe küla arvatakse olevat tekkinud juba XVI saj. Nime algusosa põhineb isikunimel, mis vanemates kirjanekutes on olnud *Unie*, *Unne*, *Vnne*; järelosa on *-mäe*. – MK BHO: 622; EAN; KNAB; Rehepapp; Saaremaa 1934: 606; SK I: 463

Unipiha [uni_`piha] <-le ~ -`pihta>, koh ka *Uniba* Nõo – küla Tartu maakonnas Nõo vallas, mõis, sks *Unnipicht*, 1582 *Unipieha*, 1782 *Unnipäe*, 1839 *Unnipicht*. ⇒32C3 ♦ Mõis on tekkinud küla asemele XVII saj. 1920. a-te alguses rajati mõisa maadel Unipiha asundus, mis 1939. a paiku muudeti külaks. D.-E. Stoebke seostas kohanime algusosa isikunimega *Un(n)i või *Un(n)e (M. Joalau järgi esines oletatavasti saksa päritoluga nimi kujul *Unti : *Unne). L. Kettunen arvates koosneb liitsõnaline kohanime sõnadest *uni* ja *piht* : *piha* 'selja ülaosa' ning oli kasutusel ka isikunimena. Liitsõna järelosa ei sobi tähenduse poolest, pigem tuleks lähtuda osisest *piht* : *piha* liitsõnas *pihtaed*, *pihttara* 'palkidest püsttara' ja *pihapuu* 'aialatt' (vrd sm *piha* 'õu'). Seega oleks kohanime algkujud *Unnõpiha 'Unne aed või õu'. Seos sõnaga *uni* on teisene. Küla osad on läänes Nassu ja lõunas Viru, mis 1930. a-tel olid eraldi külad. * 1. *Unipiha elanikud maganud vanasti väga palju, mitte ainult talvel, mil rutulist tööd polnud, vaid ka suvel vähemagi vihma puhul. Ise ütelnud, et peavad unipihi. Neist „unipühadest“ tehtud hiljem Unipiha. 2. Vist oli see munga ajal, kui meie maal väga palju pihi peeti, nagu Setumaal veel praegugi. Nõo kihelkonnas ühe kandi elanikud harrastanud eriti pühade pidamist. Kui pole kalendris piha olnud, arvanud nad ise piha välja ega läinud sel puhul tööle. Kui saksad küsivad: „Mis piha teil on?“, vastanud nad: „Meil on nüüd kohalik piha, unipiha!“ Paljud magasidki sel pühapäeval kogu päeva. Unipiha pärast hakatud seda kolka unipühaks kutsuma. Sakslased teinud aga unipühast Unipiha. See nimekuju on aja jooksul eestlastegi seas tarvituks võetud. 3. Teisendi järele on Unipiha nimi tekkinud sellest, et sealsed elanikud ei sallinud, et keegi neid magamise puhul ärataks. Nad ütelnud: „Lase magada, uni on piha!“ Sest ütlastest tekkinud Unipiha. (1933) Vrd Uniküla². – EE*

BHO: 622; EES: 365; EM: 94, 196; EO: 93; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); Hupel 1774–1782: III, 264; Joalaid 2013a: 66; KM: E 86477; KM: E 8° XIII, 57/8, 172, 173 – 1933; KN; PA I: 52; Rev 1638 I: 131; Rücker; Stoebke 1964: 101; VMS: II, 198; ÜAN

Univere <-` verre ~ -sse ~ -le> Krk – küla Viljandi maakonnas Karksi vallas (Pöögle ms), 1638 *Hunniverhuss* (hajatalu), 1839 *Univer*. ⇒37A1 ♦ 1601 oli Võhmaste vakuses talupoeg *Uny Andreas*, 1638 esines juba vere-lõpuline hajatalu Pöögle mõisa all. XVIII

Unukse, Malla mõis ja Koila küla Viru-Nigula khk teedekaardil. 1861. EAA.854.4.416, L 1.

saj-ks tekkis Univere hajatalu ümber ↑Vagiste küla. Iseseisva külanäo on Univere märgitud 1970. Nime algusosa on tõenäoliselt vana isikunimi. Univerega on 1977 liidetud Riuküla (1970). – MK

EAN; KNAB; Liitaja 1981: 19; Rev 1601: 137; Rev 1638 II: 63

Unnioja [unni_`oja] Var – jõgi Pärnu maakonnas Varbla vallas. ⇒20B4 ♦ Oja on saanud nime Kidise küla Unni talude järgi (1726 Mõtsu mõisas *Unni Mart*, 1782 Kidise külas *Unni* talu). Vrd *unn* 'onn, hunnik'. – MK EAA.1864.2.IV-9:321, L 302p; KN; Rev 1725/26 L4: 128; VMS

Unukse <-sse ~ -le> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas, mõis, sks *Unnuks*, 1241 *Vnox* (küla), 1543, 1667 *Unnas* (küla ja veski), 1844 *Unnuks*. ⇒6A3 ♦ Ajalooline külatuumik asus lõuna pool veskit Suurekivi oja ääres. Hiljem tekkis talusid Koila jõe idakaldale veskest põhja pool. Küla on kuulunud Vasta mõisa alla, ajuti ka Mallale ja Koo-gule. Veski juures on olnud karjamõis. Eraldati Koo-gust omaette mõisaks vahemikus 1782–1795. Nime lähtekohana on L. Kettunen näinud oletatavat isikunime *Unnus, ta toob võrdluseks ka soome kohanime *Unnu-kka* ja isikunimed *Untamo*, *Unto*. Nime lõpp *-kse* on murdepärane omastav *s*-sõnadest. Unuksega on 1977 liidetud Adrika küla (u 1900 *Адрыко*) ja osa Orgu külast (1913 *Opo*). – MK

EM: 73; EO: 196; Joh LCD: 633–634

Upa <-le> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kaarma-Suuremõisa ms), 1453 *Uppel*, 1645 *Vppell*, 1798 *Uppel*. ⇒50B4 ♦ XVIII saj on korraks olnud ka mõis, hiljem jälle küla. Nime tähendussisu pole selge. L. Kettunen on võrrelnud nimesid Upa ja Upatsi ning toonud vasteks sõnad *upakas* 'upsakas' ja *upakil* 'ripakil, ümber' ja soome perekonnanime *Uppa*, millele M. Kallasmaa on lisanud veel *upp* : *upi*, *upu*, *upa* 'tagumik' ja saksa lisanime *Hupe*, *Hupf*, *Hupp*. – MK

BHO: 622; EO: 239; SK I: 463–464

Ura¹ <-le> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Kõima ms), 1534 *Urrha* (küla), 1601 *Ura* (küla ja vakus), 1624 *Urra* (küla), 1638 *Uhrakylle*, *Urra Mat-tiss* (küla ja talupoeg Ura külas). ⇒21A4 ♦ Nime häälikuliselt sobivaks lähtekohaks on *urg* : *ura* 'jõgi, org', mis tuleb esile peamiselt Lõuna-Eesti kohanimes. Vrd ka *urk* : *urga* 'lompe, mülgas', *urge* : *urke* 'õõs, koobas', ka 'karstiauk' (külas leidub karstiauk).

- Ura lääneosa on Vedu (1839 *Pedo* talu), mis oli küla veel 1930. a-tel. – MK
MS; Rev 1601: 169; Rev 1624 PL: 16; Rev 1638 II: 51; Stackelberg 1926: 214
- Ura**² <'Urga ~ -sse ~ -le> Har – paik (küla) Võru maakonnas Mõniste vallas (Mõniste ms), 1826, 1858 *Urta*, 1907 *Alla Silla*. ⇒44A4 ♦ Ura talu on Tiitsa talust välja ehitatud 1826. Tänapäeval kannab Ala-Silla nime, mida rahva hulgas praegu ei tunta. Laiemalt on tuntud paikkonnanimi Ura, kuni liitmiseni Villikega 1977 oli Ura küla. Talu on nime saanud ojal, mis voolab talu lähedal Peetri jõkke. Vanemas lõunaeesi keeles tähendas *ura* väikest jõge või oja. – MF
EAA.1295.1.756:97, 111, L 88, 101; EAA.1865.1.136:49, L 48p; EAA.2072.9.625, L 1
- Ura jõgi** Pär, Saa – jõgi Pärnu maakonnas, 1839 *Urta Fl.* ⇒28C3 ♦ Reiu jõe vasak lisajõgi, alamjooksul nimetatud ka Uulu jõeks. Vrd *Ura*¹. – MK
Rücker
- Uralaane** [*ura_laane*] <'laande ~ -sse> Hel – küla Valga maakonnas Põdrala vallas (Leebiku ms), 1970 *Uralaane*. ⇒38A2 ♦ Kohal on olnud Ura talud (1624 *Vradas*, 1638 *Uhraist*, 1797 *Urro* küla), mille nimi on aluseks olnud loodusnimele Uralaane heinamaa ja see omakorda külanimele. Vrd *urg* : *ura* 'jõgi, org'. Teise talu järgi on Uralaanet mainitud Kannu külana 1932. Uralaane lõunaosa on varem esinenud Metsakülana (1922 *Metsa*, rahvapärased Mõtsakuru). – MK
EAN; EVK; KN; KNAB; Mellin; Rev 1624 PL: 86; Rev 1638 II: 120
- Ura oja**, koh ka *Ura*, rahvak ka *Kusma oja* Rõu – oja Võru maakonnas, suubub Vagula järve, 1684 *Kiwi eller Grenz beck*, 1839 *Orta Fl.* ⇒44C1 ♦ *Urg* või *ura* on vana sõna, mis tähendas algselt vooluvett, siin on seda kirjutatud ka Ida-Võrumaa moodi *o*-liselt. XX saj levis arvatavasti vigane kirjepilt *Üraoja*. Varem on oja nimetatud ka *Kiviojaks Vana-Nursis paiknenud veski järgi (*kivi* 'veski'). Teine, Kasaritsa-poolne nimetamisvõimalus on olnud Nursi oja (1849, 1850). Vooluvee vana nimekuju on veel *Die Uderwittze* 1644. a kaardil, mis seostub oja ülemjooksul tänapäeval leiduva paikkonnanimega Udrõpistü. – ES
EAA.308.2.178; EAA.3724.4.1860, L 1; EAA.3724.4.1864, L 2; EAA.567.3.195, L 1; FASTER 2005; Rücker
- Urevere** <'verre ~ -sse> Kul – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Teenuse ms), 1456 *Urever*, 1798 *Urrewer*. ⇒21A1 ♦ Küla asub Urevere oja kaldal; vere-lõpulise nime algusosa lähteks on lõunaeesiline *urg* : *ura* 'jõgi, org', lühenenud võib-olla *e*-mitmuslikust vormist. L. Kettunen on nimega võrrelnud tegusõna *urelema* 'pomisema, nurisema' ja oletanud varasemat vormi **Uruvere*, mille algusosa vasteks oleks *urg* : *uru* 'auk, süvend'. Arvatavasti on Ureveres asunud veski, möldrit on mainitud XVI saj algupoolel (*Kette Caupi molitor de Urga*). Ureverega on 1977 liidetud osa ↑Tolli külast, täpsemalt Ketu (Mär, nimetatud endise karjamõisa järgi). – MK
Bfl: I, 229; BHO: 623; EO: 316; MS; SK II: 77–78; Stackelberg 1928: 185
- Urge**¹ <-le> Tor – küla Pärnu maakonnas Sauga vallas (Sindi ms), 1839 *Urgel*, 1923 *Urge*. ⇒28C1 ♦ Külanimi on lähtunud talunimest (1795 *Urge Michel* ja *Urge Jurry*, 1834 *Urge*). Nime aluseks on *urk* (*urgas*) 'kitsas kauge koht, väike maja jne', 'auk, mülgas, lomp, koobas õõnsus', *urgeauk* 'madal tüma koht, kinnikasvanud veekogu'. Vrd ka *urg* : *uru* 'auk, koobas'. Urge külaga on 1977 liidetud Kõdu küla (u 1900 *Kedy*). – MK
EAA.1865.3.272/1:8, 9, L 7p, 8p; EAA.1865.3.273/1:19, L 21p; KNAB; MS; Rücker
- Urge**² <-le> Hag – küla Rapla maakonnas Kohila vallas (Kohila ms), 1524 *Hurkul*, 1612 *Urke* (tal), 1798 *Urge* (küla). ⇒12A2 ♦ Varem oli küla Angerja mõisa järgi. Nimi on pärit sõnaperest *urk* ~ *urgas*. Küla põhjapoolseid talusid nimetatakse Urge-Saunakülaks (ka Kohila-Saunaküla). – PP
Bfl: I, 908, II, 290; KNAB; Mellin
- Urgõ** Khn – saar Pärnu maakonnas Kihnu vallas. ⇒27B4 ♦ Urgõ on väike laid Umalau ja Küll-laiu vahel, mille juures on ka kari Urgõ rava. Nimele ei ole leidunud sobivat vastet, häälikuliselt lähedased on *urk* 'lomp, mülgas', *urk* 'ete vahe', *urg* ja *urge(s)* 'õõs, koobas', kuid raske oleks neid saarenimega seostada. Võimalik, et nimi on saarenimeks saanud talunime vahendusel, Kihnus Linakülas on Urga talu. – MK
KN
- Urisaare** [*uris_saare*] <'saarde> Saa – küla Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas (Laiksaare ms), 1584 *Urisara*, 1601 *Hurisar*, 1797 *Urrisaar*. ⇒35B2 ♦ Küla asub jõe ääres, nime algusosa võib olla lähtunud sõna *urg* : *ura* 'jõgi, org' mingist mitmuslikust vormist. Urisaarega on 1977 liidetud Aruküla (1938) ja Mäeküla (1938), mida üheskoos on 1930. a-tel nimetatud ka Mäearu külaks. – MK
KNAB; Mellin; MS; PA IV: 176; Rev 1601: 120
- Urita** <-sse ~ -le> Mlh – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Keblaste ms), 1537 *Uritall* (küla), 1561 *Urritha*, 1591 *Vritta*. ⇒20C4 ♦ Küla on kuulunud ka Veltsa mõisa alla, 1977–1997 oli ametlikult Tarva osa. Nime tähendussisu jääb ebaselgeks. L. Kettunen on märkinud, et suur hulk *ta*-lõpulisel nimesid on pärit tegusõnadest tuletatud nimisõnadest (*-taja*) ja toob näiteks MMg *Urvita* vasteks *urvitama*, *urv* : *urvi* 'istmik, tagumik', mille puhul oletab, et *urvitaja* on tähendanud kubjast. Läänemurdes oleks mõeldav *v* kadu *i* eest. – MK
EAA.1.2.932:104, L 97p; EAN; EO: 229; KNAB; Stackelberg 1926: 247; Stackelberg 1928: 122
- Urmi** <'Urmi ~ -sse ~ -le> Rõn – küla Valga maakonnas Palupera vallas (Hellenurme ms). ⇒38C1 ♦ Küla on saanud nime talunimest. 1811 on Hellenurme mõisa all kolm Urmi talumajapidamist. Talunimi võiks ehk olla saadud isikunimest *Urban(us)*, meil ka *Urbo*, *Urbas*. Urmiga liideti 1977 Käpa küla. – MKU
EAA.1865.2.75/3:5, L 53p; Rajandi 1966: 170
- Uru** <-le> Tor – paik (küla) Pärnu maakonnas Are vallas (Tori ms), 1601 *Urruss* (küla), 1624 *Ora* (küla), 1797 *Urro*. ⇒22A4 ♦ 1977 liidetud Murru külaga. Nimi lähtub sõnast *urg* : *uru* 'auk, süvend, koobas'. – MK
Mellin; Rev 1601: 177; Rev 1624 PL: 18
- Urumarja** [*uru_marja*] <-le> Tor – küla Pärnu maakonnas Tori vallas (Taali ms), 1858 *Urrumarja* (tal). ⇒29A1 ♦ Külana 1970. a nimekirjas. XIX saj on olnud ka Urumarja karjamõis (sks *Wendenstein*). Küla nimi on lähtunud talunimest. On esinenud mujalgi lisanimena, nt 1536 Tallinna turberaamatus (*Jane Vrromarry*) või XVI saj lõpul Umbusi pobulil (*Uromari Jorg*). Lisanime tähendussisu jääb hämaraks. Urumarjaga on 1977 liidetud läänepoolne

osa Rabakülüst (u 1900 *Раббакуля*) ja Veski (1922 *Veske*). – MK

EAA.1865.3.275/4:39, L 37p; EAN; Essen, Johansen 1939: 65; KNAB; P XVI: 269

Urvaste¹ <-sse>, koh *Urvastō* <-lō, -n> Urv – kihelkond ajaloolisel Võrumaal, sks *Anzen*, 1627 *Antzische oder Urbsche Kirche*, 1638 *Vrbsche Kirchspiel*, 1688 *Urbs Pastorat*, *Urps Kiörke Sockn*, 1690 *Urbs Kyrkspil*. ♦ Kirikut on mainitud 1413, kihelkonda aga 1437. Mitmed allikad, sh 1627. a revisjon esitavad väite, et Urvaste kiriku rajasid Uexkulli suguvõsa Antsla ja Tiesenhauseni suguvõsa Vaabina mõisa poolelt ning kirik ehitati mõlema piiri lähedale Tiesenhauseni maale. Sellest võib järeldada, et Urvaste mõis, mille maal kirik asub, on eraldunud Vaabinast pärast kiriku ehitamist. Kihelkonna esialgseid piire jälgides tundub samuti, et siia alla kuulusid kolm küllalt eraldi seisvat piirkonda: Uexküllil valdused, Tiesenhauseni valdused ja Tartu piiskopi valdused (Sõmerpalu ning Kärgula). Seega pole ka erilist lootust leida Urvaste kihelkonnale ajaloost omaette nime, varasem nime-tamine on käinud mõisate järgi. Kirikut on esimest korda mainitud Antsla nimega (*Antzen*). 1582. a Poola revisjon mainib kirikut ilma selle nime nime-tamata Vaabina peatüki alguses. XVII saj alguse revisjonid eelistavad Urvaste kui tegeliku mõisa ja lähima küla nime, Rootsi aja lõpus muutub see valdavaks. Hiljem kinnistub saksakeelses kasutuses Antsla mõisa nimi *Anzen*. Muutuse põhjuseks võib pidada Vana-Antsla von Löwensternide pikaajalist patrooni ja annetaja rolli. Vrd Urvaste³. – ES

BHO: 21; EAA.308.2.183, L 1; EAA.308.2.188, L 1; ENE: VIII, 226–227; Rev 1624/27 DL: 9; Rev 1638 I: 52; Võrumaa 1926: 378

Urvaste² <-sse> Hjn – küla Harju maakonnas Rae vallas (Pikavere ms), 1241 *Vrwas*, 1508 *Urvess*, 1521 *Urves*, 1562 *Urvastekulla*, 1637 *Urbasta*, 1693 *Urbaste*, 1798 *Urwast*. ⇒12C1 ♦ 1977–1997 oli Salu küla osa. L. Kettunen järgi välistavad külanime varasemad v-lised kirjanekud võimaluse, et tegemist on pühakunimega *Urban(us)*, seega tuleneb nimi isikunimest *Urvane*. Sellega võib nõustuda, kuid küsimusi tekitab b XVII saj kirjanekutes. – MJ

BHO: 624; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 85–86; EAA.1.2.C-II-51; EO: 212–214; Joh LCD: 634; LCD: 46r; Mellin

Urvaste³ <-sse>, koh *Urvastō* <-lō, -n> Urv – küla Võru maakonnas Urvaste vallas, mõis, sks *Urbs*, 1516 *Urbes* (küla), 1541 *Urbs* (mõis), 1582 *Urbstfier*, 1585 *Urwasth*, 1627 *Uhrast*, 1716 *Urwase walast*, *Urwast* (seestülev), 1752 *Urwasto*. ⇒39A3 ♦ Nii mõisale kui ka kihelkonnakirikule on nime andnud Urvaste (**Urbaste*) küla, mis on paiknenud hajali mõisa ja kiriku vahelisel alal. **Urvastvere* on olnud tõenäoliselt mõisa nimi (1585 *Dwor Hanus Seia Urbstfier*). Praeguse Urvaste küla tuumiku kohta on nimetatud Lauri talude järgi ka Lauri külaks. XIX saj tekkis siia vallakeskus. 1920. a-test Urvaste asundus, al 1977 küla. Praeguste piiride järgi jääb Urvaste kirik Kirikukülla ja mõis Ruhingu külla (↑Urvaste-mõisa). Urv talunimesid ja lisanimesid on esinenud ka mujal Võrumaal. Külanime tekkimise ajendiks pole Urvaste kiriku kaitsepühak *Urbanus*, pühakunimi on valitud kirikust vanema külanime järgi. Küll peetakse ka Soomes esinevat vähemalt keskaegset

isikunime *Urpa* või *Urpo* Urbanuse muganduseks. Muinasaegse omakeelse nimena (*urb* : *urva*) kasutamine pole siiani tõendust leidnud. Urvaste nimi on igal juhul *ste*-lõpuline tuletis küllalt vanast isikunimest. Juba A. V. Forsman tõi sm *Urpo* üheks näiteks selle kohta, kuidas ristiusustamise algusjärgus läksid hõlpsamini käibele need pühakunimed, mis meenutasid vanu isikunimesid või mida sai omakeelse sõnaga samastada. Urvastega on 1977 liidetud Horma-Kärstnä (1970 *Horma-Kärsna*, koosnes Horma ja Kärstnä talurühmast), Keema-Kerge (koosnes Keema ja Kerge külast) ning Lauri küla. Vrd Kirikuküla³, Urvastemõisa. – ES

BHO: 623; EAA.1270.2.1:3, L 2p; EAA.1270.2.2:134, L 133p; Forsman 1894: 71, 83; LGU: II, 861; PA I: 86, 178, 179; Rev 1624/27 DL: 104; Sukunimet 1992: 659

Urvaste⁴ <-sse> Kul – paik (küla) Lääne maakonnas Kullamaa vallas (Jõgisoo ms), 1691 *Urbas Byy* (küla), 1726, 1798 *Urwast*. ⇒20C1 ♦ Liidetud 1977 Kullamaaga, vahetult enne seda oli nimekirjas Kullamaa IV külanä. 1726 oli külas *Urwasto Hans* ja *Urwasto Mart*, nii et nimi esines ka lisanimena. Pole teada, kas külanimi on lähtunud otse isikunimest (*Urban*) või on näidanud päritolu mõnest vanemast Urvaste-nimelisest paigast. Vrd Urvaste², Urvaste³. – MK

EAA.1.2.C-I-39; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 94

Urvastemõisa [*urvaste*..`*mõisa*] <-sse>, koh *Urvastō*..`*mõisa* <-lō, -n> Urv – paik (asundus) Võru maakonnas Urvaste vallas, 1541 *Urbs*, 1582 *Urbstfier*. ⇒39B3 ♦ Urvaste mõis on paiknenud mõisapiirkonna talude suhtes ääremaal, praeguse Ruhingu küla piires. 1585. a revisjonist tuleb välja erinevus nimedes: küla on *Urwast* ja mõis *Dwor Hanus Seia Urbstfier* (Hans Szoige **Urvastvere* mõis). Peamõisa maade jätkuks on olnud kolm karjamõisat: Hansi (Richteri aadressiraamatu *Antri* on ümberkirjutusviga), Rebäse (↑Rebaste) ja ↑Ruhingu (Ruhiku). Asunduse nimi Urvastemõisa tekkis pärast mõisa kruntideks jagamist 1920. a-tel, 1970. a-tel oli mõisasüda Hansi küla piires. Mõisaasunduse osade rahvapärased nimed on veel Piidsakülä, Lutikaliin ja Raotu. Vrd Ruhingu, Urvaste³. – ES

BAL: 654; BHO: 623; EAA.2072.9.731, L 1; LGU: II, 861; PA I: 86, 178, 179

Usinitsa <-`nitsa ~ -sse>, rahvak ka *Suurõ-Usinitsa* Se – küla Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1585 *Узеницы*, u 1790 б. *узница*, 1855–1859 *Бол. Узеница*, 1882 *Большія Узеницы*, *Узници* (küla ja otreez), 1903 *Usinitsa*, *Usinitsa*, *Узница*, 1904 *Suurõ-Usinitsa*, *Большіе Узници*, 1920 *Suure-Usenitsõ*, 1937 *Usenitsa*. ⇒41A2 ♦ Usinitsa koosneb kahest poolest: Suurõ-Usinitsa idas ja Väiko-Usinitsa ehk Poolaköstõ läänes. Need olid varem eraldi külad, mis liideti pärast 1930. a-id. Küla kuulus XIX saj Selise kogukonda ja Värska kogudusse. Vaevast saab kohanime seletada sõnaga *usin*. Vene keeles on *узен* ussitar, *узина* aga maakitsus, maaselg, kitsas koht või jätk. Et küla asub pikal seljakul, on viimane seletus usutav. Sarnane kohanimi on Ukrainas: *Uzõn* (*Узин*, varem *Узениця*). Mujalt vasted puuduvad. Usinitsa omaette paikkond on Uргуva. 1977 liideti Usinitsaga ↑Kotelniki küla. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 15; Eesti TK 42; Eesti TK 50; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 166; Hurt 1904: XV; PGM 1785–1792; SeK: 151; Vasilev 1882: 29, 325

Ussimäe [uss̩.ˌmäe] <-le> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas (Rakvere ms), 1901 *Ussimäe* (poolmõis), 1913 *Уссимяэ* (küla). ⇒5B4 ♦ Ametliku külana hiljemalt 1945. XX saj on olnud Ussimäe suurtalu. Nimi lähtub loodusnimest. – MK

EVK; KN; KNAB

Utessuu [ut̩.ˌes̩.ˌsuu] <-sse ~ -le>, koh <-suhu>, kirjak varem ka *Utesoo* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), 1938 *Utesoo*. ⇒44C2 ♦ Popsivõi soldatikohtadest küla tekkis XIX saj lõpus, veel 1871. a kaardil on samas kohas üksnes Rasva kroonumets (*Казенный лѣсъ Расва*). 1977–1997 oli Utessuu Taudsa küla osa. Nimi on saadud soonimest Utessuu, sõna *utt* : *ute* tähendab lambatalle. – ES

Eesti TK 50; LVVA.6828.4.380, L 1

Utra [ˈutra] <-le>, koh <-lõ> Rõu – paik (küla) Võru maakonnas Võru vallas (Vastse-Kasaritsa ms), 1826 *Utras* (perekonnanimi), 1839 *Ottra*. ⇒45A1 ♦ Liideti 1977 Umbsaare külaga. Palometsa küla metsamaale tekkinud nelja taluga küla nimi ilmus kirjalikesse allikatesse samaaegselt mitme peremehe perekonnanimena. Osa selle nime kandjaid elas keset Palometsat asuvas Utra talus ja osa hiljem Utra külas. Lisanimi *Udras* : *Utra* 'saarmas' oli siin tõenäoliselt kasutusel juba varemgi. Palometsa külla on see Võrumaal küllalt levinud nimi siirdunud kusagilt mujalt XVIII saj lõpus. Utra küla Hilepi talu nimi (eesnimest *Filipp*) on dokumentides veidi vanem: 1765 *Hillipe Jaan*. – ES

EAA.1865.2.83/9:13, L 13p; EAA.1268.1.401:16, L 12p; Rücker

Utsali [ˈutsali] <-sse> Ksi – paik (küla) Jõgeva maakonnas Puurmani vallas (Vana-Põltsamaa ms), 1770 *Utsala*, u 1900 *Умсалю* (küla). ⇒24C4 ♦ Küla Pedja jõe ääres, liideti 1977 Jürükülaga. Külas on samanimeline talu, nime lähteks võib V. Palli arvates olla isikunimi, nt saksa perekonnanimi *Utz*, *Ötzel* vms. Vrd Udsali. – PP PTK I: 259

Utu <ˈUttu ~ -sse> Käi – küla Hiiuma maakonnas Käina vallas (Orjaku ms), 1844 *Utto* (küla), 1855–1859 *Ymmo*. ⇒48A3 ♦ Küla tekkis XIX saj keskpaiku pärast Orjaku mõisa talupoegade asustamist lambakarjamaale, nimi pärineb sõnast *utt* : *utu* 'lammas'. Siiski on ka võimalik, et nimega on seostatav talupoja lisanimi XVIII saj-st (1771 *Hutu Peter*). Küla on nimetatud ka Karjakülaks (u 1900 *Карьякюла* (*Ymmo*)). Vrd Utukolga. – MK

EAA.3168.2.2; EAA.298.2.71, L 2; HK: 266; KNAB; Schmidt 1844; VMS

Utukolga [utu.ˌkolga] <-ˌkolka ~ -sse> Ran – küla Tartu maakonnas Rannu vallas (Rannu ms), u 1900 *Утоколга*, 1922 *Uttokolk*, 1923 *Utokolk*. ⇒31C3 ♦ Külanimi on tuntud alles XX saj algupoolest ja lähtub talunimest Utu. Viimane seondub talupoja lisanimega (1588 *Utu Rein*, u 1686 *Utto Tinn*, *Hutto Peter*). Pole üheselt selge, mis on olnud selle esialgne tähendus, sest on registreeritud mitu sarnast, kuid erineva tähendusega sõna, sh *hutt* : *huta* ~ *hutu* 'kaelustuvi', *utu* 'utt; tobu' jt. Kõne alla võiks tulla ka vana Skandinaavia isikunimi *Udd* ~ *Udde* (vrd sama päritolu sm kohanimi *Utti*). Vrd Utu. – EE

KN; KNAB; PA I: 233; RGADA.274.1.240(3):113, L 357; RGADA.274.1.240(4):8, L 376; SPK: 481; VMS: II, 618; Wd

Uudeküla [uude.ˌküla] <-ˌkülla ~ -sse> Amb – küla Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas, mõis, 1564 *Usculle*,

1620 *Udekyl*, 1782 *Udenkülla*. ⇒14C2 ♦ Uudeküla mõis eraldati Nõmmekülalt 1769. 1920. a-tel mõisa maadele tekkinud asundus liideti 1945. a-ks külaga. Uudeküla on üldistunud Uusküla nime omastavalise kuju (**Uudenkülän*) põhjal. Nime motiiv on ebaselge, „uus“ võis küla olla ehk Naistevälja või Nõmmeküla suhtes. – FP

Almquist 1917–1922: 313; EAA.1.2.933:142, L 142;

Hupel 1774–1782: III, 504; KNAB

Uue-Antsla [uue.ˌantsla] <-sse>, kirjak varem ka *Vastse-Antsla*, rahvak *Vahtsõ-Antsla* <-lõ, -n> ~ *Vahtsõ-mõisa* Urv – küla Võru maakonnas Urvaste vallas, mõis, sks *Neu-Anzen*, 1688 *Nya Antzen*, 1716 *Wastse Ansomoisa*, *Wastsemoisa*, 1949 *Вастсе-Антсла*. ⇒44A1 ♦ Eraldati Antsla (Vana-Antsla) mõisast XVII saj II poolel. Lähestikku asuvate mõisate vahel tehakse tänapäevani rahvasuus vahet Vahtsõmõisa ja Vanamõisa nime abil. 1970. a rahvaloenduse ajal jagunes mõisa ümbrus Vastse-Antsla asunduseks ja Uue-Antsla külaks. Nende liitmisel kadus kaua püsinud mõisa- ja vallanimi Vastse-Antsla ametlikust kohanimistust. Küla eraldiseisvad osad on Kelmiküla (1970 *Risttee I*) ja Oina. Kelmiküla tuumiku moodustavad varasematel sajanditel *Põrsala küla alla kuulunud Meose ja Tiidu talu, mis XIX saj lõpul olid mõisastatud ja mille maadele rajati 1920. a-tel uusi asundustalusid. Vrd Kõlbi, Vana-Antsla. – ES

EAA.308.2.185, L 1; EAA.1270.2.1:2, L 2;

EAA.3724.4.1836, L 1; NL TK 25

Uuearu [uue.ˌaru] <-sse> Kos – küla Harju maakonnas Anija vallas (Alavere ms), 1782 *Uearro Jahn* (hajatalu peremees), 1796 *Uearro* (karjamõis). ⇒13A1 ♦ Arvatavasti hajatalust alguse saanud asula. Külana kirjas 1922. Nimi lähtub sõnadest *uus* : *uue* + *aru* '(kuiv) rohumaal'. – TL

EAA.1864.2.IV-1: 516, L 496p; KNAB; Mellin

Uue-Kariste <-sse> Hls – küla Viljandi maakonnas Hallelite vallas, mõis, sks *Neu-Karrishof*. ⇒30A3 ♦ Uue-Kariste mõis eraldati Kariste (Vana-Kariste) mõisast 1795. 1920. a-test Uue-Kariste asundus, al 1977 küla. Uue-Kariste külaga on 1977 liidetud ka hiline ↑Kariste küla. Vrd Vana-Kariste. – MK

BHO: 190; KNAB

Uuema [uue.ˌmaa] <-le> Saa – küla Pärnu maakonnas Häädemeeeste vallas (Laiksaare ms), u 1900 *Уомаа* (küla), 1923 *Uuema*. ⇒35B2 ♦ Külana hiljemalt 1922. a rahvaloenduse materjalides, varasem samastus on küsitav. Uuemaaga on 1977 liidetud Kolbergi (1922, rahvapäraselt Kamma või Tuuba, vrd 1797 *Kamakülla*). – MK

ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-1938); KNAB; Mellin; ÜAN

Uuemõisa¹ [uue.ˌmõisa] <-ˌmõisa ~ -sse> Rid – alevik Lääne maakonnas Ridala vallas, mõis, sks *Neuenhof*, 1539 *Nienhaue* (mõis), 1732 *Uemois*, 1798 *Ue M.*, 1923 *Uuemõisa* (asundus); erts *Nihove*. ⇒9C4 ♦ Mõis kuulus algselt Saare-Lääne piiskopkonnale, 1628–1691 Haapsalu krahvkonda. 1920. a-test asundus, al 1977 alevik. – MK

BHO: 381; Johansen 1951: 261; KNAB; Mellin; Thor-Helle 1732: 320

Uuemõisa² [uue.ˌmõisa] <-ˌmõisa ~ -sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas (Vao ms), kuni 1977 *Vao-Uuemõisa*. ⇒14C2 ♦ 1930. a-tel

asundus, nimetatud Vao mõisale kuulunud Uue-mõisa karjamõisa (1796 sks *Charlottenberg*, ee *Höbbedik M.*) järgi. 1977 liideti Uuemõisaga Risu küla. (1586 *Rysze*, 1844 *Risso*, 1883 *Rissu*). – MJ

BHO: 49, 505; Grenzstein 1882–1883; Mellin; Rev 1586: 39; Schmidt 1844; ÜAN

Uuemõisa³ [*uue_`mõisa*] <-`mõisa ~ -sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas. ⇒9C4 ♦ Uuemõisa küla on hõreastutusega piirkond, mis lahutati Uue-mõisa alevikust 1997. Küla asub alevikust lõunas. Vrd Uuemõisa¹. – MK

KNAB

Uuemõisa⁴ [*uue_`mõisa*] <-`mõisa ~ -sse> Pöi – küla Saare maakonnas Põide vallas, mõis, sks *Neuenhof*, 1782 *Ue mois*. ⇒51B2 ♦ Arvatavasti asutati mõis XVI saj keskel ja oli ametkonna keskus, mille juurde kuulus Kapra vakusest kümme talu. 1922. a rahvaloenduse materjalides on kirjas asundusena, 1977–1997 oli Tornimäe osa, al 1997 küla. – MK

EAN; Hupel 1774–1782: III, 378; KNAB; Saaremaa 1934: 700; SK I: 468

Uue-Saaluse [*uue_`saaluse*] <-sse>, rahvak *Saalussõ* <'Saalustõ> ~ 'Vahtsõ-Saalussõ Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas, mõis, sks *Salishof*, 1540 *Reinhold Salis*, 1561 *Салуме Рейну* (daativ), 1563 *мызника Салумша Рейна*, 1798 *Salishof*. ⇒45A2 ♦ Reinhold (ka Reinholt) Salis oli XVI saj Vastseliina linnusefoogt ja Tartu piiskop eraldas talle lääniks linnuse maid. Esialgne Saaluse mõis tekkis tänasesse Halla külla (1561 *Сельцо Сева, принадлежало Новгородскому мызнику Салуме Рейну*). XVII saj viidi peamõis üle praegusesse Vana-Saaluse külla (1684 *Salishoff*, *Salitz Hoff*), Hallale jäi vana mõis (1684 *Gambla Salis, Gamla Hofwet*). Pärast Põhjasõda viidi peamõis teist korda uude kohta, seekord külla, mille kohta XVII saj kasutati nimesid *Kiwast* ja *Keller*. Uue-Saaluseks hakati mõisat ja sellest 1920. a-tel kujunenud asundust nimetama XX saj, asundus muudeti külaks 1977. Rahvalikus kasutuses eksisteerib tänini peamõisa nimi Saalussõ ja Vana-Saaluse kohta kasutatav nimi Vanamõisa. Enne Uue-Saaluse mõisaks kujunemist olnud külanimi **Kiwast* on muutunud säilinud ↑Kavadi järve nimes. Sama koha teine külanimi (1684 *Keller Külla*) pärineb talupoja lisanimest ja on tänapäevaks kinnistunud mõisa teises kandis ↑Kelläri talule ja järvele. Uue-Saaluse põhjapoolseid talusid tuntakse Sitasilla nime all, loodeosas on Tepomõtsa ja Kõrbjärvesaare (küla kuni 1977). Uue-Saalusega liideti 1977 Häälja ja Vanakao küla. – ES

BHO: 529; EAA.308.2.178; EAA.308.2.177, L 1; LGU:

II, 802; Rev 1638 I: 176; Rücker; Selart 2016: 72;

Truusmann 1897a: 40

Uuesalu [*uue_salu*] <-`sallu ~ -sse> Jür – küla Harju maakonnas Rae vallas. ⇒2C4 ♦ Küla moodustati 2013 peamiselt Järveküla, vähemal määral Kurna osast. Küla vanim asustatud paik on Lehmja mõisale kuulunud Katku talu (ametlikult praegu Inna), mis esineb nimeta kõrtsina juba 1697. a kaardil. Küla planeerimise aegu 2003. a nimetati piirkonda endiste kinnistute järgi Katku-Uuesaluks, millest pärineb ka uue küla nimi. Katku nimi seostub sealse soise maastikuga (*katk* 'madal, soine koht, soomülgas'). Uuesalu nimi pärineb Saire külas olnud popsikohalt, mille algne nimi oli Uuesauna (1924), al 1933 Uuetalu (rahvapäraselt Uuetoa). Praeguse Uuesalu küla

maa-alal paiknes talu lahustükk. Millal muutus nimi Uuesaluks, on teadmata. – PP

EAA.1.2.C-I-21; Eesti TK 25; KN; KNAB

Uueveski¹ [*uue_`ves`ki*] <-le> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Ojasoo ms), XVII saj II poolel *Uheweske byy* (küla), 1726 *Uhewesky* (küla), 1796 *Uewesk* (küla, veski). ⇒12C2 ♦ Külas oli vana vesiveski ja uuem tuuleveski. Siit ka nimi, lähtekohaks sõnad *uus* : *uue* ja *veski*. – TL

EAA.1.2.C-IV-80; EVK; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 312

Uueveski² [*uue_`ves`ki*] <-le> Vil – Viljandi linnajagu. ⇒30C2 ♦ Uueveski on Viljandi uemaid ja suuremaid linnaosi, asub linna põhjaosas Uueveski (Kösti) oja ja Valuoja vahel, aedlinnana arenes jõudsalt 1930. a-tel, mil sinna tekkis rohkesti elumaju suurtele kruntidele. Uueveski nimi on antud ojal asunud veski järgi, näiteks on mainitud Kösti veskit (1797 *Kästi*, 1839 *Kösti*), mille järgi on ka oja kutsutud. – MK

ENE-EE: X, 420; KN; Mellin; Rücker

Uuevälja [*uue_välja*] <-le> Plt – küla Jõgeva maakonnas Pajusi vallas (Pajusi ms). ⇒24B2 ♦ Küla a-st 1997, enne seda oli Luige küla osa. Mellini kaardil on Uuevälja kohal karjamõis (*Kl. Luik*), XIX saj on sel kohal juba Luige küla (1839 *Luik*). Uuevälja talu oli Rutikvere mõisas (1805 *Uewelja Andres*). Rutikvere mõisas oli juba XVIII saj talupoegi, kelle lisanimi oli Välja (*Wellia, Wellie*). Külanimi pärineb sõnadest *uus* ja *väli*, tõenäoliselt talunime kaudu. Vrd Luige. – MK

EAA.567.2.1123:3, L 2p; KNAB

Uugla [*`uugla*] <-sse> LNG – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas, mõis, 1323 *Udenkule* (küla), 1421 *Udenkul* (mõis), 1798 *Udenkül, Ugla M.* ⇒10A4 ♦ XIV saj kuulus küla Joannes de Udenkulile. Mõis XV saj-st. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Saksakeelne nimi on säilitanud vana omastava vormi sõnast *uus*. Eesti keeles on nimi lühenenud, *küla* on andnud järjendi *-gla*. – MK

BfI: I, 137; BHO: 625; Johansen 1932: 39; LUB: II, 686; Mellin

Uulika <-le>, koh ka *Huul`ka* ~ *Huul`ke* <-le> Võn – paik (karjamõis) Tartu maakonnas Meeksi vallas Sikakurmu külas (Meeksi ms), 1686 *Huulko Mick*, 1811 *Dorf Ullica*, 1839 *Ullicka* (karjamõis), 1860 *Hoflage Ulika*, u 1920 *Ulika k. m.* ⇒34A3 ♦ Karjamõisast laiemaltki tuntud on selle järgi nime saanud Uulika soo (Uulike raba, Huul`kidõ suu). Algselt oli selles kohas Ahja mõisa lahustükk (1686 *Aia Kondokylla*). 1800. a müüdi Ahja maa Rasina mõisale, mille maad paiknesid ümberringi. Rasina mõis rajas siia karjamõisa, 1860 olid sellele allutatud nii Sikakurmu kui ka vahepeal Meeksilt ostetud Aravu küla. 1880 müüs Rasina mõis kogu selle piirkonna taas Meeksi mõisale. Uulika nimi tuleb XVII saj talupoja lisanimest *Huulik* ~ *Huilk*, sõnaalguse *h* on Võnnu khk keeles kadunud, Rápina poolel säilinud. Nimi võib siiski algselt olla *u*-alguline. Näide vanavene nimede hulgast *Стехно Улика Тоувьмов* sisaldab läänemeresoomelist isanime **Toivottu*, nii et nime keeleline päritolu ei pruugi olla slaavipärane, ehkki see näib olevat siirdunud slaavi keelevormi kaudu. Vrd Hulaku, Ulila, Ulitina. – ES

EAA.308.2.104, L 1; EAA.1865.2.146/11:18, L 16p;

EAA.3724.4.1290, L 1; Eesti TK 42; Rootsmäe 2016:

670; Rücker; Simm 1975a: 200; Tupikov 2004: 408

Uulu <'Uulu ~ -sse> Pär – küla Pärnu maakonnas Tahkuranna vallas, mõis (Uulu-Surju ms), sks *Uhla*, 1560

Ulen (küla), 1601 *Ulen* (mõis), 1638, 1797 *Uhla*, 1923 *Uulu* (asundus). ⇒28C3 ♦ 1920. a-test asundus, u 1939. a-st küla. Nime tähendussisu jääb selgusetuks. Võrdluseks võiks tuua isikunime *Olav* (*Olof*) mugandeid ja sõna *uule* 'uure'. Uuluga on 1977 liidetud Rannaküla, mis ilmus kaartidele 1930. a-tel. – MK

BHO: 618; KNAB; Mellin; Rev 1601: 190; Stackelberg 1926: 177; VMS; ÜAN

Uuluta <-le>, kirjak varem ka *Uulota* Saa – paik (küla) Pärnu maakonnas Saarde vallas (Tali ms), 1638 *Uhlotto*, 1839 *Ulete* (tal), 1858 *Uhlota*. ⇒35C2 ♦ 1977 liidetud Lanksaare külaga. Vanast külast on hilisematel sajanditel alles jäänud sellenimeline talu, ka 1638 elas külas vaid kaks talupoega. L. Kettunen on kahtlemisi oletanud nime puhul *-ta* < *-toa*. Vrd *Uulu*. – MK

EAA.1865.3.253/2:11, L 10p; EO: 228; Rev 1638 II: 75; Rücker

Uulutilaid [*uuluti*ˌ*laid*] Han – saar Lääne maakonnas Hanila vallas, 1871 *Ullota*. ⇒19C4 ♦ Nime tähendussisu on ebaselge. Näib, et esisilbi *u* on olnud lühike. Üks võimalus on oletada nime alusena mõnda mugandit eesnimest *Olav* või *Olof*. Vrd *Uuluta*. – MK

Schmidt 1871

Uuri <'Uuri> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kolga ms), 1241 *Ueri*, 1259 *Ugri*, 1290 *Ughri*, 1547 *Uhry*, 1689 *Uhre*, 1798 *Uri*. ⇒5A3 ♦ 1241 kuulus Ojamaa Roma (Guthvalia) kloostril munkadele. Kruntimisel XIX saj II poolel viidi pered laiali, sest küla keskus oli liiga tihe. Pärast 1886. a suurt tulekahju ehitati uued hooned väljamõeldud kruntidele. Talud paiknesid enamasti hajali, lääneotsas oli tänavküla. L. Kettunen järgi on nime kohta kaks tõlgendust, kas sõnast *veeri või P. Johanseni oma, kes peab Taani hindamisraamatu õigeks kujuks **Ucri*. Kettunen näib temaga nõustuvat ja leiab, et **Ukri* võiks olla isikunimi omastavas (**Ukri* > *Uuri* nagu *kakra* > *kaer*). Ta võrdleb ka *Uurita* nimega, kuid arwab siiski, et need nimed tuleb lahutada. – MJ

EAA.1.2.C-I-1; EO: 229, 285; Joh LCD: 662; LCD: 47r;

Mellin; Tarvel 1983: 90–91; Vilbaste 1956: 183–184

Uurita <-le>, koh ka *Uuritaja* Kuu – paik (küla) Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kõnnu ms), 1694, 1699, 1798 *Urrita* (hajatalu), u 1900 *Upuma* (küla). ⇒5A3 ♦ Liideti 1977 Kembaga. Algselt hajatalu. Rahva jutu järgi saanud küla nime kõige vanema talu järgi, mille esimene omanik pidi hiljem talust loobuma. Külanimena ilmus kirikuraamatutesse XIX saj keskel, siis haaras küla ka osa Kembast, Koseselja talud ja Liiapeksi. Nimekuju *Uuritaja* eeldab, et külanimi tuleneb tegusõnast *uuritama*. Võimalik, et külanimi tähendab uuristajat. Küla alale jääb teine kunagine hajatalu Künakõrve (1694 *Künakorb*, 1699 *Kinakorp*), mis olevat oma nime saanud seal kasvanud jämedate puude (künapuude) järgi, neist õonestati pesukünasid. Mõningail andmeil on metsa nimi olnud ka Künade kõrb. Kui suur mets maha võeti ja järele jäi ainult võsa, hakkas rahvas Künakõrve talu kutsuma Mollimetsaks. – MJ

BHO: 623; EAA.1.2.C-I-7; EO: 229; KN; Mellin; Stuart 1699; Tarvel 1983: 94; Vilbaste 1956: 184, 729

Uusküla¹ [*'uus_küla*] <'külla ~ -sse>, koh *Uue_küla* <'Uude_külla> Jõe – küla Harju maakonnas Jõe-

lähtme vallas (Maardu ms), 1491 *Niege bue*, 1529 *Nyebue*, 1693 *UhsKylla*, 1798 *Uekül*. ⇒3A3 ♦ 1977–1997 oli Kallavere küla osa. Nagu omadussõnalise algusosaga nime puhul tavaline, on käänatud mõlemaid pooli: *Uusküla* : *Uuestkülast*. Seetõttu esinevad allikates paralleelselt kujud *Uusküla* ja *Uueküla*, kohalikus pruugis on juurdunud viimane. P. Johanseni järgi ei saa küla, mida 1471 on nimetatud *Nybu*, olla *Uusküla* Maardu rannas, kuna ürik räägib ainult kloostril küladest. Seetõttu samastab ta *Nybu* ↑Püüsi külaga. Kuid 1552 on mainitud meest, kes on elanud Pirital kloostril rannakülas nimega *Uxkul* (*Thomas Bon tho Uxkul am strande bi S. Birgitten wonhafftig*), mis võiks olla *Uusküla* kirjapanek. On arvatud, et *Uusküla* on Rootsi-Kallavere tütar küla, küllap ainult seetõttu, et asub viimasest veidi loode pool. Ilmselt pole juhus, et just *Uuskülast* algas lääne poole Maardu mõisa Rannavald. Küla on peetud rootslaste asutatuks, kuid see arvamus pole piisavalt põhjendatud; 1491 pole elanikke otseselt rootslastena mainitud. Tundub, et Pirital kloostrile kuulunud külad ongi algselt kandnud rootsikeelset nime. Nime keelelist päritolu on raske kindlaks teha, sest üsna algusest peale esinevad vaheldumisi eesti ja rootsi samasisulised nimekujud (*Nyby* 'uus küla'). 1534 esines eesti keelne kuju isikunimes *Mattis Uszkulla*. Samas on nimi väga läbinähtav ka kirjapanijale, kes võis selle lihtsalt ära tõlkida. – MJ

BHO: 616; EAA.1.2.C-III-13; ENE-EE: X, 105–106, XII, 626; EO: 293; Johansen 1951: 167–168, 182; Jung 1910: 13; Jõe lähtme 2010: 146, 148–149; Wieselgren 1951: 181; ÜAN

Uusküla² [*'uus_küla*] <'külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Uueküla* lis – küla Ida-Viru maakonnas Alajõe vallas (Kauksi ms, Täriverve ms), vn *Новая Деревня*, 1894 *Ново-Деревня*, 1913 *Nowaja Derewnja*. ⇒16C3 ♦ *Uusküla* on hiline asula. A. Moora arvates on küla kasvanud välja üksikperedest, mis varem on arvatud Kuru küla alla. Kauksi mõisa järgi olid 1782 külad *Gros Kurro* ja *Klein Kurro*. Kuna osa *Uuskülast* on kuulunud Kauksi mõisale, siis on A. Moora oletanud, et *Klein Kurro* oligi pärastine *Uusküla*. Hilisemal ajal on *Uusküla* olnud vene küla. Vrd *Kuru*¹. – MK

EAA.1864.2.IV-3:171, L 166p, 167; KNAB; Moora 1964: 85

Uusküla³ [*'uus_küla*] <'külla ~ -sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Palmse ms), ? XV saj *Vdeskulle*, 1510 *Wuszküll*, 1583 *Vsküllby*, 1726 *Udenküll*. ⇒4B2 ♦ Palmse mõisa XV saj-st pärinevates võltsürikutes esinevad nimekujud *Usculle*, *Uscule*. E. Tarveli arvates pärineb küla muinasajast. *Uusküla* nime seletuseks on T. Moora leidnud asjaolu, et *Uusküla* kalmed on muudest Palmse kalmetest nooremad. V. Lang, kes on leidnud alalt varasemaid põletusmatuste jälgi, on aga oletanud asustuses katkestust, st *Uusküla* nimi on võetud kasutusele taasasustamisel. – MK

Johansen 1929: 70, 89; Rev 1725/26 Vi: 63; Tammik 2005: 11; Tarvel 1983: 29, 95, 96

Uusküla⁴ [*'uus_küla*] <'külla ~ -sse> Mar – küla Lääne maakonnas Martna vallas (Suure-Lähtru ms), 1726 *Neue Dorff Lechtigal*, 1798 *Uekiilla*. ⇒20B1 ♦ *Uusküla* ja temaga paaris Vanaküla asuvad umbes poolel teel Martna ja Palivere vahel, teine teisel pool maanteed. – MK

BHO: 624; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 178

Uusküla ^s [ˈuusˌküla] <-ˈkülla ~ -sse> Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Alu-Rapla ms), 1409 *Usekulle*, 1410 *Husekull*, 1725 *Udenküll*. ⇒12A3 ♦ Põlisküla, mis võis tekkida XV saj alguses pärast Alu mõisa rajamist ja selle juures küla kaotamist, seega siis „uue Alu küla“. Üks Eesti vanimaid Uuskülasid. 1977 liideti Uusküla Kiriku asundus (tuntud ka Laadamäena). – PP

Bfi: I, 105, 108; Joh LCD: 312–313; Rev 1725/26 Ha: 268

Uuslinn [ˈuusˌlinn] <ˈUusˌlinna> – Tallinna asum Lasnamäel. ⇒1B2 ♦ Endine Lasnamäe XII mikro-rajoon nimetati 1991 Uuslinnaks kunagise sõjaväeasula (sks *Neustadt*) järgi, mida hakati ehitama 1796, kuid mis 1830.–1840. a-tel maha jäeti. – PP

EAA.T-6.3.1743, L 1; Nerman 1998: 54, 57–58; Tallinn 2004: II, 287–288

Uus Maailm [ˈuus ˈmaaˌilm] <ˈUude ˈMaaˌilma ~ Uuesse ˈMaaˌilma> – Tallinna asum kesklinnas. ⇒1B2 ♦ XIX saj lõpul hoonestatud linnajao nimi tekkis rööpselt samanimelise tänavaga (Uue Maailma tänav, sks *Neue Welt*, vn *Ново-Свѣтская ул.*) ilmselt lähedal olnud Ameerika tänavate eeskujul. Nende nime aluseks oli Suur-Ameerika tänava alguses asetsenud *America*-nimeline kõrts. – PP

Kivi 1972: 53, 87; Tallinn 2004: II, 288

Uusna [ˈuusna] <ˈUusna ~ -sse ~ -le> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas, mõis, sks *Neu-Tennasilm*, 1782 *Uusna mois*. ⇒31A1 ♦ Uusna mõis eraldati 1743 Tănassilmast. 1920. a-tel asundus, al 1977 küla. Saareküla ja Vasara küla kandsid 1970. a-tel vastavalt Uusna I ja Uusna II küla nime, vanad nimed taastati 1977. Nime algusosa on *uus* : *uue*, järelsise *-na* päritolu jääb hämaraks. Uusna lääneosa kannab Ülejõe nime, need Vana-Võidu mõisa talud olid teisel pool Tănassilma jõge. Vrd Tănassilma². – MK

ENE-EE: X, 109; Hupel 1774–1782: III, 323

Uusnaru [ˈuusnaru] <-sse ~ -le> Saa – paik (küla) Pärnu maakonnas Saarde vallas (Jäärja ms). ⇒36A2 ♦ Esineb küla 1970. a rahvaloenduse materjalides, ühendati 1977 Veeliksega. Nime päritolu pole selge,

arvatavasti tuleneb loodusnimest, mille liigisõnaks on olnud *aru*, kohanimkartoteegis on Uusnaaru heinamaa. Nime keskel olev *-na-* on mitmeti seletatav. – MK

KN; KNAB

Uusvada [ˈuusvada] <-ˈvatta ~ -sse>, koh ka <-lõ> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Pet, Koolina nulk), 1585–1587 *Взвадъ, Взводъ* (Pankjavitsa ja Taeluva gubaas), u 1790 *Извадъ*, u 1866 *Узвадъ*, 1882 *Изводъ, Изводокъ* (küla ja puustus), 1903 *Uuswata*, 1904 *Uusvata, Извэдъ*, u 1920 *Uusvada*, 1922 *Usvata*. ⇒45C2 ♦ XIX saj jagunes Saalessa (*Залесье*) kogudusse kuuluv küla halduslikult kolmeks: Pankjavitsa valla Koolina ja Saalessa (*Залесье*) kogukonda ning Petseri valla Ulanuva (*Уланово*) kogukonda. Lisaks oli kolm samanimelist puustust, kaks Petseri ja üks Pankjavitsa vallas. Omandina jagunes küla Saalessa ja Ossimova mõisa vahel, kolmas osa aga oli vaba, nn *voolˈa-külä*, mis kuulus riigile. Uusvada nimele eesti sõnavara põhjal mõistlik seletus puudub. Vene päritolu korral võiks lähteks olla *извод* ˈtühi loba, keelepeks, *изводитъ* ˈraiskama, kulutama, ilma jätma, ammendamal. J. Truusmanni järgi tähendas *изводитъ* ˈharjuma. Kaugemaks võrdluseks sobib ehk Ingeri kohanimi Izvara (*Извара*, sm *Isvara*), mille nimi pärineb jõelt ja on läänemeresoome taustaga. – AK

Academic; Eesti TK 42; Hurt 1903: 260; Hurt 1904: XVIII, XXIV; PGM 1785–1792; Pskov 1585–1587: 313; RL 1922; SeK: 177; Vasilev 1882: 121; Vene TK 126

Uuta [ˈuuta] <-le>, kirjak varem ka *Uhuta* Nõo – küla Tartu maakonnas Nõo vallas (Pangodi ms), 1582 *Huhuta Symon* (tal), 1627 *Uhata*, 1638 *Oyataykyllö, Vchata*, 1839 *Uhata*. ⇒32B3 ♦ Küla nime algne kuju näib olevat **Huhutaja*, mille tähendusteks võib olla ˈhäälitseja, ˈüleskergitaja vms. Tänapäeval on osa Uutast ühendatud Elvaga ja nimetatud mändidega kaetud künka järgi Mahlamäe linnaosaks. – EE

BHO: 614; Kirt 1988: 237; PA II: 315; Rev 1624/27 DL: 132; Rev 1638 I: 60, 82, 83; Rucker; VMS: II, 598; ÜAN

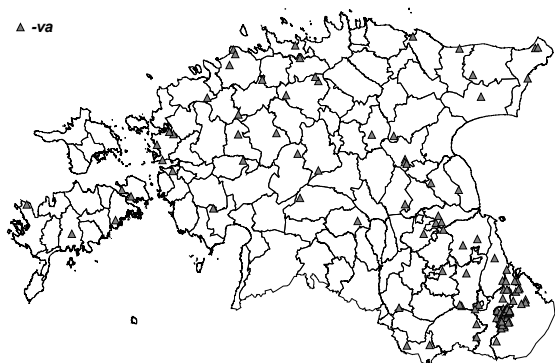
V

-va, murd ka **-vä** – Eesti kohanimede lõpp. ♦ Kohanimelõpuna esineva **-va** lähtekohaks võib olla nimisõnadest tuletav liide (*terav, vägev, igav*, nt Jõgeva, Vägeva), tegusõnadest tuletav liide ehk oleviku kesksona lõpp **-v** (< **βa* ~ **βä*, kohanimedest on seda oletatud Liikva puhul) või liitnime järelosa **-vaha, -vahe** (Iidva raba?), **-pea** (Herjava), **-ma(a)** (Undva), **-hausa** (Särgava), **-õue** (Koguva?), vahest ka **-välja** (Keelva) vms. Seto külanimesed võib **-va** aluseks olla ka vene keelest pärit liide. Mõnes raskesti etümologiseeritavas kohanimes võib **-va** olla tüve osa või seni seletusetu jäänud ebareeglipärane asendus (Pikva, Ratva, Tõdva). – MK

EMK 2009: 279; EO: 257–267; PTK II: 102; Päll 2012: 163, 164; SK II: 59

Vaabina [*'vaabina*] <-sse>, koh <-lõ, -n> Urv – küla Võru maakonnas Urvaste vallas, mõis, sks *Uelzen*, 1582 *Fabin*, 1627 *Fabian Moysa*, 1716 *Wabin*, *Waawina*. ⇒44A1 ♦ Mõisas asus keskaegne vasallilinn, saksakeelse nime erinevaid kirjapilte leidub paljudel XVI ja XVII saj Liivimaa kaartidel. Vaabina mõisa alla kuulus kuni XVIII saj keskpaigani ka hilisem Linnamäe mõis. 1522 sai Fabian von Tiesenhausen isa pärandi jagamisel mõisa (*Ulsen*), mis jäi tema omanduseks 1588. a-ni. Eesnimest *Fabian* pärinebki mõisa paralleelne nimi, mis hiljem kujunes eestikeelseks nimeks. 1716 esineb nimi esimest korda eestikeelsena Urvaste vanimas meetrikaraamatus (*Wabin Wald, Waawina Walast*). Vaabina oli 1920. a-test asundus, pärast 1945. a jagati väiksemateks küladeks ja ühendati taas 1977 Vaabina nime alla. Koha varaseimaid mainimisi pärineb oletatavasti a-st 1405 isikunimedes *Hermen v. Ultzen, Odert Ultzen*. Hiljem jääbki see mõisa saksakeelseks nimeks (1582 *Elsen*, 1627 *Uelzen*, 1638 *Yltzen*, u 1900 *Ильценъ*). Nime päritolu on teadmata. Vaabinaga on 1977 liidetud osa Palumõisast (1970), Peebu (1909 *Pebo*),

▲ -va

va-lõpuliste külanimede levik Eestis.

Piiri (1970) ja Puustusõ (1970 *Puustuse*) küla. Vrd Ilžnä. – ES

EAA.1270.2.1:2, L 2; KNAB; LGU: I, 162; PA I: 83; Rev 1624/27 DL: 100; Rev 1638 I: 51; Uustalu 1972: 280; Vene TK 42

Vaaksaarõ [*'vaak_saarõ*] <-saarde ~ -sse> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Vaaksaarõ nulk), 1566 *Вакосоры*, 1592–1593 *Вакосору*, u 1790 *Ваксурува*, u 1866 *Кульницова*, 1882 *Ваксары, Курпичево*, 1897 *Курпичево*, 1904 *Vaksara, Vaaksarõ, Vaaksara, Күрпичево*, u 1920 *Vaksare*, 1922 *Vaaksare*, 1928 *Vaaksaare*. ⇒45C2 ♦ XIX saj kuulus küla Voronitsa (*Воронкино*) kogukonda ja Pankjavitsa kogudusse, seda peeti samanimelise nulgakeskuseks. 1977–1997 oli Kiislova küla osa. Tõenäoliselt on tegu liitsõnaga *Vaak- + saar*, milles algusosa võib olla seotud linnunimetusega *vares* (murretes *vaak 'vares'*, lõunamurretes 'lisapars ahjusuu kohal'). Vrd ka *vaakuma, vaakma* '(hinge) vaakuma, naakuma; vaaruma, tuikuma'. Algusosa võib olla ka *vakk*: *vaka 'mõõt, viljamõõt; puunõu'* või *vakk*: *vaku 'maksu-alune maa-ala'*. Vene külanimi *Ваксары* on pigem tulenenud seto nimest. Rööpset nime *Курпичево* seletab J. Truusmann sõnaga *kõrvits*. Teiste nimekujude põhjal võiks leida ka seoseid sõnadega *курпей 'pintsel; lambanahk'* ja *курпич 'savist'* tellis. Kuivõrd Pelsi, Sulbi ja Vaaksaarõ küla asuvad väga lähedastikku, on kirjalikes allikates nende nimekujude omavahelisel seostamisel teatavat ebakindlust; vene tavas näib *Ваксары* rohkem viitavat Pelsi külale. Vrd Pelsi, Vaaksaarõ nulk. – AK

Academic; Eesti TK 42; Hurt 1904: XXII; KN; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 178; Selart 2016: 117; Setumaa 2009: 223; Setumaa 1928: 277; Truusmann 1897b: 34; Vasilev 1882: 42; Vene TK 126; VMS

Vaaksaarõ nulk [*'vaak_saarõ nulk*], kirjak ka *Vaaksaare nulk* Se – nulk (külastu) Võru maakonnas Meremäe vallas ja Petseri rajoonis Pankjavitsa vallas (Pan), 1904 *Vaaksarõ nulk, Vaksara nulk*, 1978, 1985 *Vaaksaare nulk*, 1990 *Vaksaare nulk*, 2009 *Vaaksaarõ nulk, Vaaksaarõ nukk*. ⇒45C2 ♦ Ajalooline setode piirkond hõlmab endise Meremäe valla lõunaosa. Piirkonda on ühendatud ka kas Luhamaa (J. Hurt) või Koolina nulgaga (R. Remmel). Nulga nimi tuleb Vaaksaarõ küla järgi. J. Hurda järgi kuulusid siia külad „Kolina nulgast lõuna poole; Meeksist Poduvjani“. 2010. a kinnitatud nimestiku järgi kuuluvad siia ametlikud külad Kiislova, Kuiõõ, Miikse, Olehkova, Pelsi, Sirgova, Sulbi ja Vaaksaarõ küla, lisaks mitteametlikud ↑Solova, Suurõ-Kiislova (↑Kiislova) ja Varõstõ (↑Sirgova); Petseri rajooni poolelt võib nulka arvata Kiirova (mõis, vn *Кирово*), ↑Krantsova, ↑Luuska, Mednikova (*Медниково*), Poduvja

(Поддубье), ↑Porosluva ja Vasildõ (Настахино). R. R Emmeli järgi kuulus siia ka Kastamara ja Moona küla. Kastamara, Miikse ja Olehkuva seotakse teinekord Koolina nulgaga, Moona aga jällegi Luhamaaga. Vrd Vaaksaarõ. – AK

Hurt 1904: XXIX; Hörn 1990: 21; Hörn 2009; KNAB; KN; Rimmel 1978; Rimmel 1985: 22; SeK: 178

Vaali <`Vaali ~ -sse> Koe – küla Järva maakonnas Koigi vallas, mõis, sks *Wahlhof*, 1858 *Wahlhof*, 1883 *Waalimõis*. ⇒24B1 ♦ Paiga algne nimi oli *Majavere (1474 *Mayyafer*, 1850 mõis *Meifer*). Küla asemele rajati enne 1586 mõis, mida omaniku Metstackeni järgi kutsuti ka Metsataga mõisaks (1694 *Metsake*, 1850 *Metsataggo*). A-st 1634 oli Müüsleri, hiljemalt XVII saj lõpust Päinurme kõrvalmõis; XVIII saj alguseks jäi külaks. A-ks 1782 oli sinna rajatud Metsataga ehk *Majavere karjamõis, mis muutus XIX saj algul omaette mõisaks, rüütlimõisa staatuse sai 1875. Mõis sai nime omanike Wahlide järgi, eesti nimi on saksa perekonnanime mugandus. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis liideti 1950. a-tekts Vaali külaga. Viimane kandis XIX saj lõpuni *Ohuvere nime (1586 *Palla Over*, 1712 *Ohoffer*), küla põhjapoolset osa kutsuti ka Metsataguseks. Vaali piires kagus on endine Pädaniku asundus (ka Pedaniku, 1590 talu *Peddenick*), mis tekkis 1920. a-tel Aruküla mõisa Pädaniku karjamõisa maadele. – FP

EAA.1864.2.IX-122:346, L 354; EAA.1864.2.IV-7:105, L 106; EAA.1864.2.X-249:360, L 369; EAA.3.1.448:106–107, L 74p, 75p; Grenzstein 1882–1883; KN; KNAB; Rev 1586: 78; Schilling 1970: 96; Ungern-Sternberg 1912a: 39, 68–69, 96, 140

Vaalimäe [*vaali_`mäe*] <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1638 *Walli Pustus*, 1688 *Welly (Wally) Pustus*, 1758 *Wahli Pustus*, 1939 *Vaalimäe* (tal). ⇒45A3 ♦ Vaalimäe oli 1977–1997 Plaani küla osa. XVIII saj olemas olnud talukoht muudeti XIX saj Plaani karjamõisa maaks, kohanimi säilis maanteemäe nimes Vaalimägi. XIX saj lõpus tekkisid Vaalimäele uuesti talud. 1920. a-tel tekkisid asunduskülale prooviti juurutada Vahesaare nime, kuid tuntum nimi jäi peale. Vaalimäe nime on tõlgendatud tegusõna *vaalima* 'lumega puid maha painutama' abil, vrd vn *валить* 'maha virutama, paiskma, murdma'. XVII saj puustuse (tühja või eraldiasuva talukoha) nimes võib olla jäädvustunud siiski isikunimi, vrd Wiedemanni esitatud *Vaaler* alg-nime *Valerius* mugandusena, vanavene lisanimi *Валл*, samuti mitme vene mehenime (*Valentin*, *Valeri*) hel-litusvorm *Валл*. Vrd Vallikülä. – ES

EAA.567.3.252:6, L 4p; Eesti TK 42; Must 2000: 456; Rev 1638 I: 175; Roslavlev 1976: lisa 12; Tupikov 2004: 80; Wd

Vaalu <`Vaalu ~ -sse>, kirjak varem ka *Vaala* San – küla Valga maakonnas Sangaste vallas, mõis, sks *Wahlenhof*, 1516 *Walmesz* (mõis, küla), 1582 *Walmakul* (küla), 1584 *Walmas* (mõis), *Walmakil* (küla), 1627 *Walmes* (mõis, küla), 1782 *Walo mois*. ⇒38B2 ♦ 1366. a-st on teada aadlik Henneke von Walmus, kes arvatakse pärinevat Vaalu mõisast. XVIII saj lõpus muudeti Vaalu Kuigatsi mõisa karjamõisaks. Vaalu mõisa ase ei jää praeguse Vaalu küla piiresse, vaid Mägiste küla alla Jaanimäe (lauda) krundile. Nimes sisalduv sõna näib olevat nii eesti kui ka saksa keeles tugevasti lühenenud. Selle tähendus pole teada.

Varasem nimekuju võib olla alamsaksa keeles tüüpiliselt e-liseks muutunud **valma(s)*. Sellel juhul oleks hea võrdlusalus sõna *valgma*. *Valgma* ei tähenda Eesti kohanimesedes ainult paadisadamat või muistset veeliikluse oskussõna. Nt *Valgma* metsa Võnnus on kohalikud elanikud kirjeldanud kui kohta, kuhu veed kokku valguvad ja kust Luutsna jõgi saab alguse. Tähelepanu äratav Vaalu mõisaaseme all paiknev võimas soine laiend muidu kitsal Kuigatsi oja orul. Pole võimatu, et just seda kohta on esialgu nimetatud **Valgmaks*. XVII saj oli mõis panditud Schillingitele, kelle perekonnanime järgi on mõisa saksakeelne nimi olnud ka *Schillingshof*. Vaaluga on 1977 liidetud Lombi küla (1970). Vrd *Valgma*, *Valma*. – MF

Bfl: I, 56; BHO: 636; EVK; Fester 2013b: 42–43; Hupel 1774–1782: III, 290–291; LGU: II, 207; PA I: 72, 131; Rev 1624/27 DL: 158

Vaardi <-le> San – küla Valga maakonnas Puka vallas (Soontaga ms), 1776 *Warti Peep*, *Warti Ado* (talupojad), 1804 *Waarti Hantz ja Peter* (talupojad), 1868 *Wahrdis* (tal). ⇒38B2 ♦ Nimi on olnud esmalt talupoja lisanimi ja talunimi ning hiljemalt 1970. a-tel saanud külanimeks. Nime päritolu pole selge. Võib-olla on lisanimi saadud saksakeelset värvinimetust *schwartz* 'must' mugandades, nii nagu on saadud eestipärane Vaartu nimi Lätis (läti *Zvārtava*, sks *Adsel-Schwarzhof*, 1840 *Wartemois*). Vaardiga on 1977 liidetud Vedela küla (1970). – MF

EAA.567.2.377:2, L 1p; EAA.567.3.57:18, L 19p; EAA.2486.3.150, L 15; KNAB

Vaarkali¹ [*`vaarkali*] <-sse ~ -le>, koh <-he ~ -lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Vana-Laitsna ms), 1781 *Wargale Jaan*, 1796 *Dorf Waarkale*, 1811 *Wargall*, 1815 *Waarkalli*, 1839 *Wergal*. ⇒45A3 ♦ Vaarkali oli 1977–1997 Kilomani küla osa. Külanimi põhineb talupoja lisanimel, mis on läti päritolu, tõenäoliselt läti sõnast *varkalis* 'vasesep', kuid vrd ka g-ga läti kohanime *Vārgaļi* Gulbene kandis. Lisanimi on tulnud Võrumaale sõltumatult mitmel korral, nt Urvaste Kõlbi küla Vaarkali talu nime alusena on juba 1627. a *Warckall Mick*, Alüksne (Marienburgi) piirkonnast tulnud talupoeg. – ES

EAA.1268.1.23:45, L 94; EAA.1268.1.403:412, L 364p; EAA.1268.1.216, L 4; LVVA.199.1.228:26, L 21p; Rev 1624/27 DL: 105; Rucker

Vaarkali² [*`vaarkali*] <-le ~ -sse>, koh ka <-`kalli> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Tsonona ms), 1627 *Warkale Hanss*, 1630 *Warkull Hans*, 1638 *Warckus Hans*, 1684 *Warkalla*, 1798 *Waarkalli*. ⇒45A2 ♦ Varasema **Valgõpalo* vakuse lõunaosas olnud hajatalu, talurühm (1684 viis peret) ja küla on andnud siirdnime ka Lasvale, kus XVII saj keskel tekkis samuti Vaarkali talu, hiljem küla (1684 *Warkala Andres*, ↑Pässä). Külanimi pärineb talupoja lisanimest ja on keeleliselt sama päritolu kui Haanja Vaarkali. Ka Vastseliina Vaarkali Hansu kohta on kirjutatud, et ta on pärit Alüksnest (Marienburgist). Vrd Vaarkali¹. – ES

EAA.308.2.178, L 1; Mellin; Rev 1624/27 DL: 77; Rev 1638 I: 163; Roslavlev 1976: lisa 1

Vaarkali³ [*`vaarkali*] <-sse ~ -le> Se – paik (küla) Võru maakonnas Meremäe vallas (Pan, Koolina nulk), u 1790 *Варкалева*, 1882 *Варкалево* (küla ja puustus), u 1920 *Varkulevo*, 1922 *Vaarkali*, 1923 *Varkali* (küla, tal). ⇒45C2 ♦ Küla kuulus XIX saj Saalessa (*Залесье*) kogukonda ja kogudusse. Liideti 1977

Keerba küla. Töenäoliselt tuleneb kohanimi läti sõnast *varkalis* 'vasksepp'. L. Vaba mainib *Varkaļi* talusid Lätis. Vrd Vaarkali'. – AK

Academic; Eesti TK 42; PGM 1785–1792; RL 1922;
SeK: 178; Truusmann 1897b: 7; Vaba 2014: 916; Vasilev 1882: 43; ÜAN

Vaarts [*'vaarts*] <-sse>, koh <-he> ~ 'Vaarts' Se – küla Põlva maakonnas Värska vallas (Lob, Raakva nulk), ? 1652 *Маслово*, 1781 *Маслова*, 1903 *Waardsi*, 1904 *Vaarts*, *Μασλόβο*, 1922 *Maslovo*. ⇒46A1 ♦ 1781–1784 Värska kirikuraamatuis oli küla nimi venepärane (*Маслова*). XIX saj kuulub Säpina kogukonda ja Peterseri kogudusse. 1923 olid nimekirjas nii küla (*Maslovo I*) kui ka hajatalud (*Maslovo II*). Sõnal *vaar* on Lõuna-Eestis olnud mitmeid tähendusi: 'vanamees, kangekaelne, pigi, mahlapära kõnts, kohupiim'. Ka teistes keeltes on sarnaseid sõnu: vn *вапеу* 'õlle- või mõdupruul', karjala *вара* 'mäeke', *вапа* 'pigi'. Kõige loogilisem oleks seostada päritolu loodusterminiga. A. Šteingolde arvates on see mitteslaavi kohanimi. Vene nime *Маслово* võimalikke seletusi on V. Dali sõnaraamatu järgi vähem: *масло* 'õli', *масленокъ* 'või-seen'. Nimi võib tuleneda lisanimest *Маслов*. Vrd ka Vaardi oja (San) ning Vaaramaa soo (Plv). Vrd Maaslova, Masluva, Mõtsavaara, Vaardi, Varest. – AK

Dal' 1880–1882; Hurt 1903: 238; Hurt 1904: XVI; RL 1922; SeK: 178; Truusmann 1890: 57; Vasilev 1882: 184; VMS; Värska KR 1780–1794

Vaase [*'vaase*, ka *'vaas'e*] <-le> HJn – paik (küla) Harju maakonnas Anija vallas (Raasiku ms), 1536 *Wasell*, 1537 *Waszekulle*, 1561 *Watzale* (mõis), 1637 *Wasa-külla*, *Wahsa Matz* (küla ja talu), 1691 *Wahsa Bjyy*, 1798 *Waso*. ⇒3B4 ♦ P. Johansen arvab, et Taani hindamisraamatus leiduv *Saintakæ* koosnes kolmest külast (hilisemad Mägise, Keskvere ja Vaase), kuna adramaade arv oli suur. Otsest kinnitust väitele pole, Vaase küla ilmus allikatesse alles XVI saj. XX saj keskpaigani hõlmas Vaase küla suuremat ala, sh Linnakse küla ja Keskvere, hilisem Läti. 1970. a-tel oli Vaase eraldi küla neist põhjas mõlemal pool raudteed, 1977 liideti Linnakse ja Salumäe küla. Nimelõpu täishäälik varieerub kirjanekutes. Algselt tundub nimi olevat *la-* või *küla*-lõpuline. Sellest lähtuvalt võib tegemist olla muistse isikunimega. Vrd Läti³. – MJ

BHO: 631; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 78; EAA.1.2.C-III-47; Joh LCD: 584–587; KNAB; Mellin

Vabamatsi [*'vaba_matsi*] <-le> Hls – küla Viljandi maakonnas Halliste vallas (Uue-Kariste ms), 1601 *Wabba Matz* (talupoeg Võibre küla all), 1806 *Wabamatsi Jake* (talupoeg Uue-Kariste mõisa Pujo küla all). ⇒36C1 ♦ 1811 oli Võibre küla järgi kuus Vabamatsi (*Wabamatsi*) talu, mille järgi tekkis hilisema küla nimi. Küla on 1920.–1930. a-tel kutsutud Metsamõisa küllaks, arvatavasti samuti talunime järgi (1811 *Mõtsamõisa Enn*), Vabamatsi kõrval oli Metsamõisa karjamõis (1797 sks *Buschhof*). Vabamatsi eraldi osad on Pujo (Puju) loodes ning Sirge ja Välja (Vällä) kagus, küla piiresse jääb ka endine Hendrikmõisa karjamõis (1797 *Hinrichshof*). Vabamatsiga on 1977 liidetu Piiga (1970) ja ↑Rakitse küla. – MK

EAA.567.2.872:6, L 5p; EAA.1865.3.171/3:10, 11, L10, 10p, 11; EAN; KNAB; Rev 1601: 146

Vadi <-le> Trm – küla Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Avinurme ms), 1599 *Wadey*, 1624 *Waddikill*, 1811 *Waddi*, 1839 *Waddai*. ⇒16A3 ♦ Nimi võib

V. Palli arvates pärineda kas isikunimest (nt germaani *Vadi*, *Wado*) või päritolu märkivast sõnast. Viimasel juhul on töenäoline P. Ariste oletus, et nimi on viidanud vadjalastele (vrd vanades isikute lisanimesedes *Wattilain*, *Wattilane*), sest küla läheduses on rohkesti vadjaa nooremaid arheoloogilisi mälestisi. Kolmas, aga vähem töenäoline seletus on lähtumine vene nimest Fadei (*Фадей*). * *Ennevanast käisid talupojad mõisnikul voores viina vaatidega vedamas. Vaatide tegijad olid Vadi külast ja kui juba viina koormad läksid, siis rahvas jälle ütles, et vaadi mehed tulevad. Vadi küla asub Tartumaal Avinurme vallas. Hiljem hakatigi kutsuma Vadi küllaks.* (1939) – PP

Ariste 1965b: 99–100; KM: ERA II 239, 86 (8) – 1939; PTK I: 261; P XVI: 121

Vadiküla [*'vadi_küla*] <-külla ~ -sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas (Porkuni ms), 1935 *Vadi* (külaosa). ⇒14C1 ♦ 1977–1998 oli Lemmküla osa. Rahvajutu järgi tulnud külanimi sellest, et kui käidi mõisas päevi tegemas, siis vadistati tee peal. Seega peab küla pärinema mõisaajast. Arvatavasti tekkis asustus sinna XIX saj II poolel. 1884. a kaardil on Vadiküla kohal vabadikud. A. Grenzsteini kaardil 1883 on Väädimetsa (*Wädimetsa*) talu Vadikülas. – MJ

EAA.854.4.315, L 1; Eesti TK 50; Grenzstein 1882–1883: II; KNAB

Vadsa <-le>, koh <-lõ>, koh hrv <'Vatska> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Haanja ms), 1796 *Watsa Jaan*, u 1910 *Baðsa* (küla). ⇒44C2 ♦ Vadsa oli 1977–1997 Rasva küla osa. Küla nimi oli XVII–XIX saj Vorobi; algtaluna on see jälgitav juba Poola ajast (1588 *Thomas Worobiey*). Viimati kasutati Vorobi külanime 1938. a topokaardil, kui see oli paigutatud *Koke* ja *Vatsa* vahele. Vadsa lisanimi ilmus XVIII saj lõpus, usutavasti pärineb sinne nimi Kasaritsast, kus see on vanem (1627 *Watza Pali*). Kõige töenäolisemalt tuleb lisanimi slaavipärasest eesnimemugandist (↑*Vatsa*). Talupoja lisanimena on mõeldav ka juuretisetat tehtud karaski või sepiku nimetus *vatsk*: *vadsa*. Vähemalt tõlgendatakse seda nime tänapäevalgi nii. Kolmas võimalus on lisanime seos sõnaga *vats* 'kõht' (vrd sm *vatsa*), kui oletada, et see sõna oli lõunaesti keelealal varem tuntud, ent kadus hiljem käibelt. Vrd Vatsa. – ES

EAA.1268.1.403:244, L 210p; Eesti TK 50; PA I: 33; Rev 1624/27 DL: 89; Vene TK 42; VES: 520

Vaeküla [*'vae_küla*] <-külla ~ -sse> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas, mõis, sks *Wayküll*, 1241 *Wakalæ*, 1505 *Weikull*, 1510 *Waekul*. ⇒5C4 ♦ Mõis rajati 1532. Algne küla hävis XVIII saj. 1920. a-tel asundus, mille kõrvale 1970. a-tekst tekkis mõisasüdamest Vaeküla asund ning raudteejaama juurde jaamaasund; 1977 ühendati need kõik küllaks. P. Johansen on 1241. a nime algvormiks pakkunud **Waikala* ja märkinud, et 1726 leidis külas *Wayka Matt*. Nime tähendussisu jääb ebaselgeks. Vrd Vaikad, Vaikna. – MK

Joh LCD: 639; KNAB

Vaela [*'vaela*] <'Vaela ~ -sse> Jür – küla Harju maakonnas Kiili vallas (Kurna ms), 1241 *Waiolæ* (küla), 1368 *Waile*, 1586 *Wayll*, 1844 *Vaela*. ⇒2C4 ♦ L. Kettunen oletab, et nimi võib lähtuda ka sõnast *vaja* (*lik*), *vajuma* või *vahe* (viimase lähtevorm on **vajeh*). Ükski neist ei tundu siiski töenäoline. 1977 liideti Vaelaga ↑*Saire* küla. – PP

EO: 83; Joh LCD: 638; LCD: 47v; Rev 1586: 85; Schmidt 1844

Vaemla [*'vaemla*] <-sse> Kāi – küla Hiiu maakonnas Käina vallas, mõis, sks *Waimel*, 1453 *Peter Somelepis tho Vaymonen*, 1565 *Waymäll*, 1609 *Waimell Wackan* (vakus), 1688 *Waimel* (mõis), 1732 *Waimle m*, *Waimel*, 1782 *Waima- oder Waimla mois*, 1826 *Waima-M.* ⇒48B3 ♦ Vaemla mõisa kohta on teateid a-st 1598. 1920. a-test Vaemla asundus, al 1977 küla. Nime tähendussisu on ebaselge, võrrelda võiks sõnaga *vaim*, mis murretes tähendab muu kõrval pisikest olendit või eset. Vrd *Vaimastvere*. – MK

EM: 84; HK: 270; Thor-Helle 1732: 321; VMS; ÜAN

Vagiste <-le>, kirjakk ka *Vakiste* Krk – paik (küla) Viljandi maakonnas Karksi vallas (Karksi ms), 1624 *Wagistikil* (küla), 1795, 1839 *Wackiste*. ⇒37B1 ♦ Ehkki mainitud 1624, kujunes Vagiste (Vakiste) küla Univere hajatalu ümbrusse XVIII saj-ks. Hilisema küla talud olid jaotatud XVIII saj Karksi ja Pöögle mõisa vahel, hiljem ka Pöögle mõisa küla. XIX saj ja XX saj I poolal mõisteti Vagiste all praegusi Kõvaküla talusid ja Ainja edelaosa. 1970. a nimekirjas oli Vakiste, mis oli nihkunud Ainjast kagusse Aniste küla kohale; see liideti 1977 Ainjaga. Vagiste nime päritolu jääb ebaselgeks, kui seda mitte seostada murdelise sõnaga *vagi*: *vagja*: *vakja* 'varn, puulõhkumiskiiil', lähtekoht ilmselt sama, mis sõnal *vai*. Siiski, varasemate kirjapanekute põhjal jääb mulje, et Vakiste nimekuju oli vanem, vrd *vakk*: *vaka*. Vrd *Vadi*, *Vagivere*, *Vaki*. – MK

EAA.1865.3.196/1:5, L 4p; Ennemuistisel 2008: 321;

Liitoja 1981: 19; Rev 1624 PL: 50

Vagivere <-verre ~ -sse> Kse – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Lihula ms), 1368 *Wekeverre*, 1564 *Waygauer*, 1565 *Wagifär*, 1591 *Waggefer*, ? 1609 *Waigeuer*, 1689, 1798 *Waggifer*. ⇒20A3 ♦ Vagivere küla oli 1970. a-tel jagunenud kahte ossa, millest põhjapoolne (Vagivere I ehk Liivaaru, vrd 1798 karjamõis *Sandhof*) liideti 1977 Tuudi külaga, Vagivere II külalt sai Vagivere küla. Nime on L. Kettunen tuletanud arhailisest sõnast *vagi* 'vai'. Vagivere piiresse jääb Sause, endine Lihula mõisa kõrvalmõis (sks *Sauß*), mis oli nime saanud kunagiselt Sause vakuselt (kühlana 1585 *Souse*). Vrd *Vaiatu*, *Vaiga*. – MK

BHO: 634; EAA.1.2.932:21, 61, 147, 236, L 19, 57,

133p, 216; EAA.1.2.941:881, L 868p; EO: 316; LUB:

VI, Reg 1238b; Mellin; Saaga: SRA Östersjöprovinsemas

jordrevisionshandlingar, 55410/4:46, 58p

Vaguja <-sse ~ -le> Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas (Vana-Vigala ms), 1420 *Wackehove*, 1696 *Wagguia* (küla), 1726 *Wagoja* (küla), 1798 *Wagguja* (küla ja karjamõis), 1923 *Vagoja* (küla). ⇒21B2 ♦ Velise jõe lisajõe ääres olev küla kuulus Vana-Vigala mõisa alla, hiljem oli karjamõis. 1977–1997 oli Vaguja Araste osa. Nime võiks analüüsida kahest osast koosnevana *Vagu+ja*, lõpp *-ja* võib olla lühenenud sõnast *oja* või *jõe*. Algsosa lähtekohaks võiks olla *vaga* 'vaikne' või ka *vagu*: *vao*. – MK

Aitsam 2006: 58; EAA.1.2.C-IV-276; EAN; KNAB;

Mellin; Rev 1725/26 Lā: 70; ÜAN

Vagula <-sse>, koh *Vagola* <-he> Plv – küla Võru maakonnas Võru vallas (Võru ms), 1627 *Walgulsche See*, 1638 *Waggola*, 1798 *Waggula*. ⇒44C1 ♦ Tegemist on Navi küla juurde kuulunud hajatalust välja kasvanud külaga. Esimeste loetletud peremeeste nimed 1627 *Motzarge* ja 1638 *MetzHergi Jaek* ja *Mert* viitavad koha varasemale rööpnimele *Mõtshara (vrd ka 1757 *Metzharra Jurri*), mis on tähendanud haruna

Vaemla mõisa kaardi päis. 1757. EAA.1.2.C-I-42.

metsamaale laienenud asustust. Hiljem on see nimi ümber tõlgendatud perekonnanimeks Mõtshärg. Kuigi 1627. a järvenimi *Walgulsche See* näib olevat tuletatud küla-lõpulisest asustusnimest, viitab asustuse hiline tihenemine ja talupoegade loetlemine Navi küla all veel 1757. a, et küla nimi on pigem saadud ↑Vagula järve nimest. Vagula idaosa on tuntud Tuulõmäe (Tuulemäe) nime all. – ES

EAA.3147.1.172:97, L 85p; Mellin; Rev 1624/27 DL: 56, 58; Rev 1638 I: 133

Vagula järv, koh ka *Vagola järv*, koh hrv *Vakul' Plv*, Rõu, Urv – järv Võru maakonnas Võru vallas, 1563 *в(ѣ) Валгулскомъ устьѣ* (Vagula suudmes), 1627 *Walgulsche See*, 1630 *Waugula*, 1638 *Waggola*, *Wagull*, *Wagga*, 1644 *die Waggelsche See*, 1775 *Waggula Jerwe*. ⇒44C1 ♦ Järvenimi on esmane kummalgi järve kaldal paikneva Vagula küla suhtes. Vana järvenime tähendus ja päritolu pole teada. 1479. a on Ruhjast tänases Lätis üles kirjutatud soonimi *Waggul purwe* ja ojanimi *Waggul urwe* (tõenäoliselt sama sõna mis liivi *ürga*, võru *ura* 'oja'). Esikomponent jääb ka nendes nimedes seletusetu. * Viitinas üks tüdruk kuulnud, kui järv hüüdnud: „Tammul sa taganõ iist, siist Vakol nakkas vaoma!“ Ennevanasti olnud Vagula järv Viitinas Luhasoo asemel. Mispärast ta ära vajunud, seda ei teata. – ES

EAA.567.3.195, L 1; EAA.2072.3.56a; KM: ERA II, 143, 395 (12); LGU: I, 536; Rev 1624/27 DL: 56; Rev 1638 I: 196, 201; Roslavlev 1976: lisa 3; Selart 2016: 86

Vahakulmu [*vaha_kulmu*] <-le> Amb, Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Tapa vallas (Saksi ms), 1564 *Wayakauer*, 1641 *Wahakorms ~ Wahhakorm ~ Wahhakurmo Andrefß ~ Andres* (talu), 1641 *Wageküll*, 1726 *Wahokülla*, 1732 *Wahakolma*, 1796 *Wahhakulmu*. ⇒14B1 ♦ Külanimi on olnud XVI saj kirjapaneku kohaselt vere-lõpuline. 1641 ostis Vahakulmu Andres maatüki, nn Libliku maa, endale pärisomandiks. Samal ajal oli olemas ka mõisale kuuluv Vahakulmu küla. XIX saj algul püüdis Saksi mõisnik maa mõisa külge liita, kuid järgmine mõisaomanik taastas Lib-

liku maa endised õigused. Seejärel müüsid omanikud osa maad mõisale. Vabana säilinud maa kandis Libliku vabaküla, XIX saj II poolest paralleelselt ka Priiküla ehk ↑Priimaa nime. Mõisale müüdnud maatükid liideti Vahakulmu küla. Vahakulmu nimi on problemaatiline. Algusosa lähtekohana tulevad tänapäeva nimekujust lähtudes arvesse *vahit* : *vahu* ja *vaha* 'suur kivi', järeloa aluseks võib olla *koole* : *koolme* (*koolma*) või ka *kulm* (vrd sm *kulma* 'nurk'). Esimestes kirjanekutes tuleb esile lõunaeestiline *kurm* : *kurmu* 'üksik maanurk, maakitsus'. XVI saj on alale tulnud asukaid Lõuna-Eestist. Küla asub Valgejõe ääres kohas, kus Tamsalust Nõmmküla mõisa kaudu Lokutale minev tee ületab Valgejõe. Vahakulmuga on 1977 liidetud ↑Priimaa ja Koluotsa küla (1566, 1571 *Koluas*) ning osa ↑Kaarli külast (kõik Ambla khk). – MK, FP EAA.1.2.935:227, 235p; EAA.1.2.933:138, L 138; EAA.3.1.469:125, L 122p; Eesti 1940: 357; EMS: IV (16), 91; Hakulinen 1956: 402; Knüpffer 1839: 676, 677; Mellin; Rev 1725/26 Jä: 85; Ungern-Sternberg 1912a: 78; Ungern-Sternberg 1913: 121

Vahakõnnu [*vaha_kõnnu*] <-`kõndu ~ -sse> Rap – küla Rapla maakonnas Raikküla vallas, mõis, sks *Wahhakant*, 1412 *Wagenkande*, 1555 *Wahakande*, *Wahkand*, 1732 *Wahhakanto m.* ⇒22A1 ♦ XV saj mainitud külanä, XVII saj I poolel tekkis samasse mõis (1690 *Altenguth*, 1744 *Altguth* 'vana mõis'), küla seejärel enam ei mainitud. 1920. a-test asundus, hiljem küla. Nime algusosa võib tuleneda sõnast *vah*e (vrd *Ahekõnnu*, *Isakõnnu*) või *vaha* 'suur kivi' (vrd *Vahakulmu*, *Vahastu*), järeloa *kõnd* : *kõnnu* tähistab kas kõrget kuiva maad või kehva, kidura taimeistiku maad. 1977 liideti Vahakõnnuga ↑Vaharu küla. Vahakõnnu piirsesse läänes jääb ka endine Järvakandi mõisale kuulunud Mailukse küla (algelt talud 1725 *Maliko Ado*, 1732 *Mallicks Ado*), mis pärast Teist maailmasõda on liidetud Vahakõnnuga. – PP

Bfl: I, 111, 1429; EMS: IV (17), 256, 264; Joh LCD: 556–557; Rev 1725/26 Ha: 280; Rev 1732; Thor-Helle 1732: 313

Vahalaid [*vaha_`laid*], kirjak ka *Vahelaid*, koh ka *Vahala mätas* Tõs – saar Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas Manija kirdesääre ja mandri vahel. ⇒27C3 ♦ Nime puhul on võimalik lähtuda nii sõnast *vah*e (saar asub Lao ja Manilaiu vahel) kui ka sõnast *vaha* 'suur kivi, kalju', viimast pole aga eesti murretest õieti registreeritudki, sõna esineb piiratult soome keeles. Eestis tulevad *Vaha*-nimed esile enamasti maa loodeosas. L. Kettunen on pooldanud nende nimede puhul lähtumist sõnast *vah*e. Vrd *Vahase*. – MK EO: 259; Kallasmaa 2003: 42; Kettunen 1957: 91–94; Pall 1972: 93

Vaharu <-sse> Rap – paik (küla) Rapla maakonnas Raikküla vallas (Vahakõnnu ms), 1725 *Wahara Peter*, 1861 *Wahha-arro* (tal), 1913 *Bahharo* (küla). ⇒22A1 ♦ 1977 liideti Vahakõnnu küla. Nimi oli algelt Vahaaru, selle algusosa on sama mis Vahakõnnul. – PP BAE; EAA.3724.4.64, L 1; Rev 1725/26 Ha: 272

Vahase Ans – saar Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kaarma-Suuremõisa ms), 1645 *Wahaso*, *Waheso*, 1798 *Wahha Soo*. ⇒53A2 ♦ Saar asub Abruka läänerranna lähedal vastu Sörve poolsaare kaela, saarel on ka märkimisväärne rändrahn. Ehkki kirjanekuis on nime lõpus *-so*, on algne *-se*. Vrd *Vahalaid*. – MK SK I: 472

Vahastu¹ <-sse> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kolga ms), 1290 *Wasth*, 1637 *Wahasto Jaan* (vabatalupoeg), 1683 *Wahast*, u 1690 *Wahast Byy*, 1798 *Wahasto* (kõrts). ⇒5A3 ♦ 1977–1997 oli Liiapeksi küla osa. XIII saj on küla kuulunud Ojamaa Roma (Guthvalia) kloostri munkadele. Pärast esmainsimist külanime allikaist enne XVII saj ei leia. A-ks 1637 olid Vahastusse üle viidud ka *Kullava küla talupojad. Samuti kaob küla allikaist uuesti ajavahemikus 1750–1782. Rahvapärimuse järgi on siis asutatud Luuba karjamõis (skt *Annenhof*) ning küla, mis asus Luuba väljal, on viidud mujale. Osa talusid sattus Hirvliisse, kus nad XIX saj jäid Kursi küla talude hulka, teised Mustametsa talude juurde. Mellini kaardil 1798 on Vahastu ainult kõrts (hilisem Männiku). XIX saj kujunes küla vabadiku- ja saunakohtadest uuesti. L. Kettunen ja E. Tarveli arvates võib külanimi tuleneda sõnast *vaha* 'suur kivi'. Küla hüüti ka Vopska linnaks, nimi olevat tulnud sellest, et Kuusalu Vopska talu peremees Mart õelnud, et tema on selle linna *kubernier*. Vrd *Mustametsa*¹. – MJ BHO: 635; EAA.1.2.C-I-1; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 27; EO: 222; KN; Mellin; Tarvel 1983: 92–93; Vilbaste 1956: 184–185

Vahastu² <-sse>, rahvak 'Suur_küla TÜR – küla Rapla maakonnas Kaiu vallas, mõis, sks *Wahhast*, 1534 *Waesz*, 1574 *Waesthz* (tal), u 1900 *Bazacm* (alevik). ⇒13A4 ♦ Vahastu mõis rajati 1627. Võimalik, et Vahastu oli enne seda talu Raasiku külas. Vahastu varasemate kirjanekute samastamine praeguse küla, ajaloolise Raasikuga, on küsitav. P. Johansen on Raasikut pidanud Vahastu varasemaks nimeks, ehkki ta on eristanud Raasiku küla (*Rasick*) ja Vahastu talu (*Waesthz*); võimalik, et Vahastu talu arvati hajataluna Raasiku küla juurde. Varasem talu võis nime saada praegu Suurekivi külas oleva suure kivi, nn *vahakivi* järgi, mida hiljem on nimetatud Vahastu rändrahnuks, ka Vahastu mõis ise asub Suurekivi küla piires. Vahastu nimi on aga XX saj alguseks rännanud mõisa kohalt lõunasse, ajaloolise Raasiku küla nimeks (1564 *Rasiko*, 1615 *Rassick*, 1726 *Rasick*, 1796 *Rasik*, 1871 *Rasiko*). Vahastu küla on 1977 liidetud Nõmmküla ehk rahvapärastelt Kõrgemäe (külanä 1930. a-test), Saunametsa (1871 *Saunamets*, u 1900 *Саунамемса*) ja Tagasmäe (u 1900 *Тахасма*) küla. Vrd *Suurekivi*. – MK

EVK; Hakulinen 1956: 402; Joh LCD: 173, 241; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Jä: 149; Ungern-Sternberg 1912a: 74, 85

Vahenurme [*vah_e_nurme*] <-`nurme ~ -sse> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas, mõis, sks *Wahhenorm*, 1543 *Wahanorme* (küla), 1624 *Wannam* (küla), 1797 *Wahhanurm* (mõis), 1844 *Wahhenorm*. ⇒21B3 ♦ XVIII saj algul asutati mõis, Mellini kaardil 1797 figureeribki ainult mõis. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Nime algusosas esineb vaheldus *Vaha-* ~ *Vah-*. Kirjanekute põhjal oli algne *Vaha-*. I. Arens on lähtunud 1624. a kirjanekust ja peab nime aluseks sõna *vanem*. Vrd *Vahalaid*. – MK Arens 196?: 28; BHO: 635; Rev 1624 PL: 27; Schmidt 1844; Stackelberg 1928: 147; ÜAN

Vaheru järv, kirjak ka *Vaharu järv* Hag – järv Harju maakonnas Saue vallas. ⇒11C2 ♦ Järv on nime saanud Vaharu talu järgi. Nime järeloa on *-aru* (talunime variant on *Vahaaru*), algusosa tuleb ehk sõnast *vah*e (täendus 'vahemik' või 'terav') või *vaha* 'suur kivi'. – PP

Vahessaare [*vahes_saare*] <-`saarde>, koh ka <-n> Nõo – küla Tartu maakonnas Konguta vallas (Aru ms), 1970 *Vahessaare*. ⇒32A2 ♦ Hilise küla nimi tuli kasutusele pärast Teist maailmasõda Vahessaare väiketalu järgi. Liitsõnaline nimi koosneb osadest *vahe* ja *saar* : *saare*. 1977 liideti Vahessaarega Saare ja Uueküla (1585 *Uszkil*, u 1900 *Уввекюля*). Viimane tekkis uue asulana ilmselt XVI saj viimasel veerandil. Nime algusosa varasem *vv*-line kuju kajastab Tartu murde hääldust *uus* : *uvve*. – EE

Eesti talundid 1939: 118; Eesti TK 42; KN; KNAB; PA I: 163; Rücker; Uuet 2002: 108, 220

Vahetüki [*vahe_tüki*] <-`tükki ~ -sse>, varem ka <-le> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas, karjamõis (Triigi ms), u 1900 *Вагетмукъ* (küla), 1913 *Wahhetukki* (mõis). ⇒13A3 ♦ Vahetüki oli väike karjamõis, mis asunud Nutu ja Kõhastu (ka Kõsastu, sks *Kossas*) karjamõisa vahel, sellest arvatavasti nimigi. 1920. a-tel jagati asundustaludeks. 1977–1998 oli Nutu küla osa. – TL

EVK; KNAB; Vene TK 42

Vahi¹ <-le> TMr – alevik Tartu maakonnas Tartu vallas, poolmõis (Raadi ms), sks *Franzenshütte*, 1909 *Wahhim(ois)*. ⇒32C1 ♦ 1920. a-te alguses rajati poolmõisa maadele asundus. Sai tõsiselt kannatada Teises maailmasõjas ja taastati 1950.–1960. a-tel Vahi asundina. Muudeti küllaks 1977, alevikuks 2011. Kohanimi seostub sõnaga *vaht* : *vahi* 'valvur', mis on esinenud lisanimena, vrd ka *põlluvaht*, *metsavaht*. Poolmõisa saksa nimi seostub ehk mingil moel Saksamaal Franz Mayri 1837 rajatud rauasulatusvabrikuga. Praeguse aleviku piiridesse jääb Müta mõis (u 1900 *Мюмма*) ja ↑Tila karjamõisa keskus. – EE

BHO: 85; EM: 98, 137; Kirt 1988: 59; PTK I: 261–262; Uuet 2002: 264; Vene TK 42

Vahi² <-le> Kei – küla Harju maakonnas Harku vallas (Vääna ms), u 1900 *Вахикюля*. ⇒2A4 ♦ Endine popsiküla. Vahi küla Saue valda jäänud kaguosa liideti 1977 ↑Kiia külaga. Küla on alguse saanud tõenäoliselt Vahi kõrtsist (1872 *Krug Wahhi*). Vahiga on 1977 liidetud Riidlema (1945 *Riidlemäe*). Vrd Vahi¹. – MK

BHO: 635; EAA.854.4.836; KNAB; Troska 1987: 99

Vahi³ <-le> MMg – küla Jõgeva maakonnas Tabivere vallas (Kaiavere ms). ⇒25C3 ♦ Endised kandikohad, kuulusid varem Kõrenduse alla, a-st 1947 Vahi küla (ent esineb ka 1945. a nimekirjas). Külas ka samanimeline talu. Nimi võib pärineda lisanimest (vrd *põlluvaht*, *metsavaht*). Vrd Vahi¹. – PP

KNAB; PTK I: 261–262

Vahtraste [*'vahtraste*] <-`Vahtraste ~ -sse> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Võlla ms), 1645 *Wachtris*, 1798 *Wachtra* (küla), 1802 *Wachtrasoo*. ⇒51C1 ♦ 1977–1997 oli Vahtraste ametlikult Raugi osa. Nime lähtekohaks on ilmselt puunimetusest tuletatud *vahtrane* : *vahtrase* mitmuse omastavas või laensõna tähenduses 'vaht, vahipost' (alamsaksa *wachter*, rts *vaktare*), mis mereäärsetes kohtades mujalgi esineb. Hilises kirjapanekus on märgata võimalikku vaheldust *-se* ~ *-soo*. Vrd Vahase, Vahtrapa. – MK

EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 474

Vahtrapa [*'vahtrapa*] <-`reppa ~ -sse> Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1565 *Wachthar Pä by*, *Wachterpa* (küla), 1798 *Wachterpä*. ⇒48C3 ♦ Küla on kuulunud ka Soonlepa mõisa alla. L. Tiik võrdleb nime Pärnu piire puutavas ürikus

esineva kohanimiga *Wachterspe* ja Soome nimega *Vahterpää* (ürikuis *Wacterpe*), mis sobivad asukoha poolest vahipostideks. See seoks päritolu alamsaksa sõnaga *wachter*, rts *vaktare*. P. Ariste ja tema järel L. Kettunen on nimele vasteks pakkunud puunimetuse *vaher* : *vahtra*, kuid see võiks olla ka rahvaetümoloogia. Küla edelaosa Veoma on 1920. a-teni olnud omaette küla (1688 *Wehoma Jako Mart, Wehoma*). Vrd Vahtraste. – MK

BHO: 632; HK: 271, 278; Tiik 1966: 551

Vahuküla [*vahu_küla*] <-`külla ~ -sse>, kirjaj varem ka *Vahu Koe* – küla Järva maakonnas Koeru vallas (Preedi ms), 1253 *Wawe*, 1564 *Waho*, 1688 *Wahokulla*. ⇒14B4 ♦ Tallinna–Tartu tee ääres paiknevas Tallinna piiskopile kuulunud külas pidasid piiskopid keskajal koosolekuid. 1823 müüs Preedi mõis Vahu ehk Võhu veski poolmõisana ära. Hiljem kutsuti seda omaniku järgi ka Lääne mõisaks. 1977. a-st Vahuküla, varem ka Vahu. Nimi tuleb nähtavasti sõnast *vagu* : *vao*. Kui algne kuju on olnud Võhu, millele mõned vanemad kirjapanekud viitavad, siis võiks leida seoseid sõnaga *vohi* 'kits'. Vahukülast põhja pool paiknes saunaküla Vahu-Nõmme-päälse (1866 *Немме*). Vrd Vaopere. – FP

EAA.1.2.933:185, L 183p; EAA.1.2.942:629, L 614p; EAA.298.2.71, L 4; EVK; Joh LCD: 244; KNAB; LUB: III, 245a, 258a; Wistinghausen 1975: 186

Vahva [*'vahva*, ka *vahva*] <-le> Khk – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Atla ms), 1645 *Wahowa olof*, 1782 *Waffa Iurri*, 1923 *Vahva*. ⇒49B4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Leedri osa. Vahva küla on nime saanud talupoja lisanime järgi, sõnast *vahva* (*vahuv* : *vahva*) 'ilus, õige, reibas, vapper'. – MK

EAN; KNAB; SK I: 475

Vaiatu¹ <-sse> Trm – küla Jõgeva maakonnas Torma vallas, mõis, sks *Somel*, 1402 *Vakgytu*, 1418 *Hof zu Somel*, *das Dorf zu Waggeta*, 1599 *wioska Waiath*, 1758 *Waiato*. ⇒25C1 ♦ Mõis (mainitud 1418), selle kõrval põhjas samanimeline küla. Mõisa maale tekkis 1920. a-tel asundus, mis 1977 liideti külaga. Nime on jagatud tüveks *Vaia*- ja järelliiteks *-tu*. Tüvi on ühendatud muistse maakonna nimega **Vaia* (**Vagja*, ↑*Vaiga*), mille vasteks on rahvanimetus *vadja*. Erinevad on olnud seisukohad *-tu* osas. Kõige usutavam tundub P. Ariste seisukoht, et liitega *-tu* (<*-*tto* < *-*ttai*) kohanimede osana on märgitud kellegi või millegi olemasolu vastavas kohas. Mõisa saksakeelne nimi *Somel* pärineb ilmselt mõisa kohal olnud varasema küla **Soomla* nimest, sest 1402 nimetatakse *Somele* ja *Vakgytu* külasid koos. Nimi on tõenäoliselt seotud *soome* rahvanimetusega. Vaiatu küla lõunaosa on varem kõrtsi järgi tuntud Mälaja külanä (1696 *Mällajalt*, 1826 karjamõis *Mellaja*). – PP, VP

Ariste 1965b: 95; BHO: 556; EO: 250–251; LGU: I, 155; PTK I: 151, 225, 263; P XVI: 107

Vaiatu² <-sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Vohnja ms), 1241 *Weghættæ* (küla), 1306 *Vagithæ*, 1586 *Wayatt*. ⇒4C4 ♦ 1867 oli küla veel olemas, 1871 enam ei olnud, 1890 on märgitud *Waiatu heinamaa*. Vaiatu jõe äärde heinamaale jagati asundustalusid. Vana külanimi võeti uuesti ametlikult kasutusse 1939. a paiku, kui Vohnja asundus kavatseti jagada väiksemateks küladeks. Nimi lähtub sõnast *vai* arvatavasti muistse maakonnanimi ↑*Vaiga* (**Vaia*) kaudu või ka rahvanimetuse *vai* (*lane*) kaudu. P. Johansen on kohanimiga seoses maininud

ka aadlisuguvõsa Wackede või Wayguthe. Vaiatuga liideti 1977 ↑Kolu asundus ja Sarapiku küla (1945). Vrd Vaiatu¹, Vaiga. – MK
ENE-EE: X, 143; ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 12-525 asunduste kohta); Joh LCD: 636; KN; KNAB

Vaibla [ˈvaibla] <ˈVaibla ~ -sse> KJn – küla Viljandi maakonnas Kolga-Jaani vallas (Võisiku ms), 1583 *Waibla* (küla), 1599 *Weybla*, 1797 *Woibla* (kõrts). ⇒31B1 ♦ Vaibla on vana küla, kus on asunud ka karjamõis ja kõrts. Sisekao läbi teinud nimi on tõenäoliselt juba algselt *la*-liiteline, algusosa tähendussisu pole teada, võrrelda võiks seda Simuna Võivere saksakeelse nimekujuga *Woibifer*. Paljaks oletuseks jääb ka, et nime algusosa on *a*-line variant isikunimest *Võibo* ~ *Võibu*. Vaibla lääneots Võrtsjärve ääres kannab Leie-lahe nime. Vaibлага on 1977 liidetud Jõesuu (1936) ja Luhavahi (1970) küla. Vrd Võibla. – MK
EAN; Eesti TK 200; Mellin; P XVI: 291; PA IV: 8; Rajandi 2011: 239

Vaida <ˈVaita ~ -sse> Jür – alevik Harju maakonnas Rae vallas, mõis, sks *Wait*, 1241 *Warta*, 1435 *Waite*, 1630 *Waydt*. ⇒12B1 ♦ Küla on mainitud 1241, mõis on rajatud küla kõrvale ajavahemikus 1624–1643. Küla ja mõisasüdame ümber 1920.–1930. a-tel rajatud asundus sulasid pärast Teist maailmasõda kokku Vaida asunduseks. 1977 moodustati selle tihedamast osast Vaida alevik, hajatalud lõunas eraldati ↑Vaidasoo külaks ja põhjas ↑Suuresta külaks. Taani hindamisraamatu nimekuju 1241 on ehk vigane ümberkirjutus, peaks olema *Waite*. L. Kettunen toob Vaida ja Vaidavere võrdluseks lõunaeesti sõna *vaitama* 'sundima, end pingutama'. V. Pall peab Vaidavere lähteks isikunime (nt mehenimi *Waidach* 1638, naisenimi *Waitaken* 1392). Ilmselt on ka Vaida isikunimelist päritolu. – PP
Bfl: I, 160, II, 428; EO: 12, 300; Joh LCD: 652–653; LCD: 47r; Mellin; PTK I: 263–264

Vaidasoo [*vaida*_ˈsoo] <-sse ~ -le> Jür – küla Harju maakonnas Rae vallas (Vaida ms). ⇒12B1 ♦ 1977 eraldati Vaida asunduse hajatalud, mis jäid Vaida alevikust välja, omaette Vaidasoo külaks. Nimi on antud selle põhjal, et need Vaida talud jäid vastu suurt Pika-vere sood. – PP
KNAB

Vaidavere <-ˈverre ~ -sse>, koh *Vaedavere* MMg – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Kudina ms), 1582 *Waidawer*, 1585 *Waidower*, 1758 *Waidofer*. ⇒25C3 ♦ Kuni 1765 oli küla Luua mõisa järgi. Nime algusosa on muistne isikunimi (ürikutes nt mehenimi *Waidach*, naisenimi *Waitaken*). – PP
BHO: 636–637; EO: 300; PA I: 108, 193; PTK I: 263–264; PTMT: I, 8; II, 300

Vaidva [ˈvaidva] – jõgi Eestis ja Lätis, läti *Vaidava*, 1627 *Waydjeggi*, 1790 *Widdau Bach*, 1867 *Waidau Fluss*. ⇒44A4 ♦ Lätikeelse nimekuju *Vaidava* viimane osa *-ava* (eestikeelses nimekujus *-va*) esineb paljudes Läti veekogunimedes ja on sama päritolu kui ladina *aqua* 'vesi'. Nime algusosa *Vaid-* jääb aga hämaraks. Siiski on Ruusmäe kandist üles kirjutatud nimi **Vaidjärv* (1627 *See Wayde*), mis on tõenäoliselt Vaidva jõega seotud. Nimi võib tähistada Murati järve, millest Vaidva jõgi algab. Murati järve nimi on saadud asustunimest. Läti poolel Murati lähedal on tänapäeval olemas ka järvenimi *Vaidavas ezers* ('Vaidva järve'),

mis on antud kas Vaidva jõe järgi või on sellele üle kandunud nimi, mis tähistas esmalt Murati järve. Teine *Vaidavas ezers* asub Lätimaal Kocēni piirkonnas, ent see pole Vaidva jõega seotud. Siiski algab sellest järvest lühike jõgi *Strīkupe*, mille rööpnimeks on samuti *Vaidava*. Vaidava järve kuju on aga väga sarnane Murati järvega – mõlemad on piklikud. Niisiis võib Vaidva jõe nimi olla saadud järvelt. Mõnikord on arvatud, et jõenimi tuleb lätikeelsest tegusõnast *vaidēt* 'oigama, ohkima, kaeblema, hädaldama, halama'. Põhja-Lätis on teisigi jõgesid, mille nimi tuleb häälitusverbist, ent kui algupärane on järvenimi, siis see ei kehti. Jõenime aluseks ei ole isikunimi nagu sarnasel Eesti külanimel Vaida. Vrd Murati. – MF

EAA.308.2.157; EAA.1402.1.43, L c-0-1; Rev 1624/27
DL: 85

***Vaiga**, kirjak ka *Vaia* – muinasmaakond Kesk-Eestis, 1212 in *Waigam*, 1224 *Waigele*, *Waigel*, 1229 *Waigle*, 1230 *Waygelle*, 1282 *Wegel*, *Waygele*. ♦ Hõlmas ligikaudu hilisemat Torma ja Palamuse, osaliselt Laiuse ja Maarja-Magdaleena kihelkonda. Enamik uuri-jaid (L. Kettunen, V. Pall, A. Moora) on selle nime päritolu seostanud sõnaga *vai* : *vaia*, varasemal kujul **vakja*. E. Itkonen osutab, et **vakja* on olnud muistne läänemeresoomlaste hõimunimi. P. Ariste seostab Vaiga nime otseselt *vadja* nimetusega, mis on sama päritolu. A. Moora peab *vadja* ehk *vaia* lähtekohaks kultuslikku teivast (sammast, vaia), mis seostub ka Vene kroonikates mainitud nimega *клин*. V. Pall lisab, et Vaia on veel XVII ja XVIII saj Põhja-Tartumaal esinenud talupoegade lisanimena (*Waja*, *Waia*). R. Grünthali arvates on Vaiga õigupoolest vanem kui vadjalaste nimetus, sest rahvanimetus on vormi poolest hiline (*lane*-tuletis *Vaiga* ~ *Vaia* ~ *Vadja* nimest). Polevat välistatud, et Henriku Liivimaa kroonikas peeti Vaiga all silmas laiemat ala, mis hõlmas vadjalaste asualasid ida pool Narva jõge. Mitmed uurijad on esile toonud **vakja* tüve seoseid balti keeltes sakslasi tähistanud tüvega (läti *vāciētis*, leedu *vokietis* 'sakslane'). Grünthal oletab, et Vaiga nimi võib olla balti laen. Nime häälikkuju (Vaiga **Vakja* asemel) kajastuvat tartupärane peenendatud kaashääliku asendus etteasetatud *i*-ga (vrd ka *üits*, Võru *üt* 's' 'üks'; *laits* 'laps' jt). Vrd Eesti. – PP
Ariste 1965b: 94; EO: 250–251; Grünthal 1997: 113–149; PTK I: 262

Vaigu <-le> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Tagamõisa ms), 1692 *Waigko Jahni T. Risti Hundo Randast* (talunaine), 1731 *Waicko Iahn*, 1826 *Waigo*. ⇒49B2 ♦ Ametlik küla al 1997, varem Rannaküla (1977–1997 Veere) osa. Külanimi tuleneb lisanimest. Küla on alguse saanud Vaigu talust, mille nime aluseks on ainenimetus *vaik* : *vaigu* või *vaik* : *vaigu* 'rahulik, vaga, vaikiv'. Vrd Rannaküla⁵. – MK
KNAB; SK I: 475

Vaikad [ˈvaikad], kirjak ka *Vaika saared* Khk – saared Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Kihelkonna krkms), 1798 *Waik Laid*. ⇒49A3 ♦ Kuus väikest saart (Karirahu, Kullipank, Mustpank ning Alumine, Keskmine ja Ülemine Vaigas), mis moodustavad linnukaitseala. Saarte nime aluseks võib olla *vaik* : *vaiga* ~ *vaigi* ~ *vaigu* 'rahulik, vaga, vaikiv'. Omastav kääne *Vaika* eeldab ainsuse nimetatavat *Vaigas*, mis ongi ka registreeritud. – MK
ENE: VIII, 262; SK I: 475

Vaikla [*'vaikla*] <-sse> lis – küla Ida-Viru maakonnas Iisaku vallas (Iisaku ms), 1945 *Vaikla*. ⇒16C2 ♦ Porskovo (1583 *Porsko*, 1712 *Porqua*, 1716 *Porskuu*; vn *Пóрсково*), rahvapäraselt Porskuva küla, on XVIII saj kuulunud Kiiikla mõisa alla. Külanimi muudeti nime eestistamise ajal 1935. Külarahva koosolekul olnud valida kolm nime, Vaikla, Porilombi või Poisskova, valitud Vaikla. A. Moora on märkinud, et Porskuva küla nimel puudub vanem eestikeelne vaste, ta on seda pidanud algusest peale venepäraseks: *нопок* 'kisa (eriti jahimeeste, loomaajajate kisa)' või ka 'maasse kaevatud auk (ahju-, naeri-, kartulikoobas)'. Vaiklaga liideti 1977 ↑Liiva küla. * *Vaikla küla olla uue nime saanud selle järgi, et olnud üsna „vaikne“, võrreldes rannaäärsete küladega.* – MK EAA.3.1.451:224, L 159; ERA.14.2.720 (Iisaku vallavolikogu 24. II 1935 otsuse ärakiri); EVK; KN; Moora 1964: 42, 70; Paucker 1847–1849: II, 46

Vaikna [*'vaikna*] <'Vaikna ~ -sse ~ -le> Kul – paik (küla) Lääne maakonnas Kullamaa vallas, mõis, 1539 *Waikenal* (küla), 1798 *Waikna* (mõis), 1923 *Vaikna* (asundus). ⇒10C4 ♦ 1642. a-st on mainitud piirikirja Tee-nuse (*Steenhusen*) ja Vaikna (*Waickna*) vahel. 1977 on küla liidetud Koluverega. Nime tähendusisus jääb ebaselgeks, seda oleks võimalik analüüsida *Vaik+na*, kus järelosa *-na* koosneks varasemast omastava käände lõpust *n* ja täishäälik oleks lühenenud näiteks sõnast *oja*. Küla asubki oja ääres. Vrd Kurna, Vaigu, Vaikad. – MK BfI: II, 1033; BHO; Mellin: 637; Stackelberg 1928: 187

Vaila [*'vaila*] <'Vaila ~ -sse> Kei – küla Harju maakonnas Harku vallas (Vääna ms), XVII saj II poolel *WailaBy* (küla), 1725 *Waidell*. ⇒1C4 ♦ Endine popsiküla. Ü. Tarkiaianen on osutanud võimalusele, et XIX saj alguseni oli tavaline küla, hilisem popsiküla on tekkinud selle asemele või juurde. Pelgalt nime järgi otsustades on külanimi lähtunud päritolu näitavast lisanimest Jüri khk-st, kus Kurna mõisa all oli vana Vaela küla (1241 *Waiolæ*). Vrd Vaela. – MK EAA.1.2.C-II-4; Joh LCD: 638; Rev 1725/26 Ha: 177; Troska 1987: 99

Vaimastvere <-`verre ~ -sse>, koh *Vaemasvere* Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas, mõis, sks *Waimastfer*, 1527 *Wammeszfehr*, 1552 *Wemsteuer* (mõis), 1601 *Waymastwer*. ⇒25A1 ♦ Algul küla, 1552 mainitud mõisana, küla kadus. 1921 jagati mõisasüda kaheks külaks, mida hakati nimetama ilmakaarte järgi Eha ja Koidu külaks. 1977 liideti need uuesti kokku Vaimastvere külaks. L. Kettunen ühendab Vaimastvere ja Laiuse kihelkonna varasema nime *Vomel*, *Voymel*, *Vemel*, mille lähtevormina annab **Võimala* ~ **Vaimala*, seal olnud inimeste sugukonna nimeks **Võimane* ~ **Vaimane*. Üldnimedest toob ta käsitusse *võim*, *-a*, *-u*. Olemasolevate andmete alusel saame nime lähtevormina arvestada vaid mitmuse omastavat *Vaimaste* + *vere*, millele võib üldnimedest esitada võrdluseks *võim* : *võimu*. See oletus eeldaks küll esimese silbi *a* arvamise kirjapanekuis ebatäpsuseks. 1977 liideti Vaimastverega ↑Oonurme küla. – VP EO: 297; ERA.14.2.717; Ligi 1961: 347; PTK I: 264

Vaimõisa [*'vai_`mõisa*] <-`mõisa ~ -sse> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, sks *Waddemois*, 1474 *Waydemoisse*, *Waydemoise* (mõis ja külad), 1494 *Hans Varensbeke von Widemoisen*, 1527 *Waddemois*, 1798 *Waddimois*, *Waimoisa* (mõis ja küla). ⇒11B4 ♦ Mõis on asutatud XV saj. Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus sulandus külasse millalgi pärast

1940. a-id. Nime lähtekohaks võiks olla rahvanime-tus *vadi* 'vadjalane', mille aluseks on tänapäeva sõna *vai* : *vaia* oletatav varasem kuju. Vaimõisa jagunes varem osadeks: idas Metsnurk (1913 *Metsakülla*), keskel Suurküla ning lõunas ja läänes Omaliku (1913 *Omanikokülla*). Vaimõisa piirese jääb loodes endine Lümandu mõisa Olevi karjamõis (sks *Ollewe*). – MK BfI: I, 468, 963; BHO: 632; EM: 86; KN; KNAB; Mellin

Vaindloo [*'vaind_`loo*] <-le>, koh *'Vain_`lood* ~ *'Vaindlu* Hlj – saar Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas, rts *Stensskär* (ka sks), 1675 *Eyl: met de Steng*, 1686 *Stangshar*, 1697–1709 *Eylandt met de Stengh*, u 1800 *Stone Skar*, *Степухепь*, 1871 *Steenskaer*, 1913 *скала Стенскерь*, 1919 *Stenskäri saared*, 1921 *Stenskär* (*Vaindloo*), 1934 *Vaindloo*. ⇒5C1 ♦ Eesti põhjapoolseim saar, mis kuulub kalurite ja hülgeküttide peatuspaigana Vainupea küla alla. Esimene tuletorn püstitati 1718, praegune pärineb a-st 1871. Saare idarannas asub Eesti suuremaid ja kõrgemaid hiidrahne. Kaartidele ilmub eestikeelne nimekuju 1920. a-tel. Nime algupäraks võiks olla *vain* 'külavaheline või -äärne rohumaa' Vainupea küla kuulumise järgi (*d* lisandumine võib olla hili-sem, vrd nt VNg *vaindlus* 'vaen', *vaindlustama* 'vaenus olema') + *lood* ~ *luod* 'saareke, laid; paepealne maa'. Saare rootsikeelne nimi *Stensskär* 'kiviskäär' on tulnud saarel oleva hiidrahnu või ka lihtsalt saare voorja kivise rannavalli järgi. * *Rahvajuttude järgi nähtud vanal ajal saarel palju häid vaime ja saart hakati hüüdma Vaimluoduks, mil-lest arenes Vaindlu nimi.* Vrd Vainupea. – MA

Doncker 1686; EMS: V, 394; ENE-EE: XII, 632; ERA.T-6.3.1115, L 1; ERA.T-6.3.1179, L 2; ERA.496.4.261, L 50; KN; KNAB; LVVA.6828.4.41, L 2; LVVA.6828.4.26, L 1; Mereleksikon 1996: 465; Schmidt 1871; Peetsalu 2013: 156; Van Keulen 1697–1709; VMS: II, 632

Vainu¹ [*'vainu*] <-le> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Sonda vallas (Erra ms), 1913 *Арувайно*, *Erra-Waino* (küla). ⇒6C3 ♦ Kuni 1977 oli küla nimi Aruvainu. Aruvainu oli Erra mõisa moonakate küla. 1977 ühendati Erra-Matka ja Aruvainu Vainu külaks. Nimi pärineb Erra mõisa karjamaanimest Aru vain. – MK EVK; KNAB

Vainu² [*'vainu*] <-le> Tor – küla Pärnu maakonnas Sauga vallas (Sindi ms). ⇒28C1 ♦ Külana 1922. a rahvaloenduse materjalides (*Vaino*). Nimi lähtub sõnast *vainu*, *vain(o)* 'muruplats, karjamaa'. Vainuga on 1977 liidetud ↑Oraste küla. Vrd Vainu¹. – MK KNAB; Uuet 2002: 100; VMS

Vainupea [*'vainu_`pea*] <-le>, koh ka *'Vainu_`pää* ~ *'Vaino_`pee* ~ *'Vaino_`pää* ~ *'Vaino_`pea* ~ *'Vainopä* Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Karula ms), 1583 *Wainopä* (rannaküla ja kabel), 1796 *Wainopæ*, 1871 *Wainopae*, u 1900 *Вайноне*, 1913 *Wainopäh*, 1932 *Vainupää*. ⇒6B2 ♦ 1499 on mainitud rannavaldusi, mis vanast ajast Karula mõisale kuulunud. Nimeliselt on Vainupead esimest korda mainitud 1583. Vainupeal oli üks neljast Haljala khk-le kuulunud abikirikust, kabelit mainiti esmalt 1741, kivikirik ehitati 1889–1893. XIX saj-st Teise maailmasõjani oli Vainupea oluline sõbrakaubanduse sadam. Küla juurde kuulus Vaindloo saar. Nimi tuleb sõnadest *vain* : *vainu* 'külavaheline või -äärne rohumaa' + *pea* 'neem'. Vrd Vaindloo. – MA BHO: 638; ENE-EE: X, 149; EO: 155; ERA.T-6.3.92; Joh LCD: 367; Kaldur 1996: 670; KN; KNAB; Mellin; Schmidt 1871; Tarvel 1983: 79, 84

Vaisi <-le> Ris – küla Lääne maakonnas Nõva vallas (Nõva ms), 1402 *Waisoe* (küla Nõva mõisa all), 1598 *Waise mücke*, *Waisse Jurgen* (vabatalupojad), 1615 *Waise* (küla Nõva all), 1798 *Waisi*. ⇒10A1 ♦ 1402 läks küla Lihula kloostrilt Padise kloostrile. Ehkki 1615 külade nimekirjas, on 1725 mainitud Kõmmaste mõisa järgi nelja *Waese* hajatalu ja lisaks vabadike all veel *Waese Ado Wittwe*. Esmamainingu järgi oli nimi kaheosaline, järeloosa *soo* (lõpu *e* on käsitatav pikendusmärgina). Tänapäeval on soo nimi Vaisi soo, seega soonimi oli saanud külanimeks ja küla järgi on hakatud hiljem nimetama sood. Nime algusosa *Vai-* on problemaatiline, selle lähtekohaks võib olla nii *vai* : *vaia* kui ka rahvanimetus. Vrd Vaimõisa. – MK
EAA.1.2.934:173, 174, L 171, 172; EAA.1.2.938:5, L 4; LUB: IV, 1608; Rev 1725/26 Ha: 226

Vaiste [*'vaiste*] <'Vaiste ~ -sse> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas, mõis, sks *Waist*, 1604 *Waysteby* (küla), 1686 *Waixt*, *Waistz*, *Waist* (mõis), 1688 *Waist*. ⇒27B2 ♦ Küla olevat kuulunud Varbla mõisa alla, 1661 eraldati sellest ja asutati Vaiste mõis, mida veel 1686 on nimetatud väikeseks mõisaks (*Lilla Häffet*, *Godzet*). Praegu jääb mõis Kastna küla piiresse. Vaiste asundus ja küla liitusid 1939. a paiku. 1977 liideti halduspiiri taha jäänud osa Vaistest (endine asundus) Kastna külaga. H. Ojansuu on Vaistega võrrelnud soome kohanime *Vaistenkylä*, viimase algusosa algseks kujuks on ta pidanud *Vaivaisten-* sõnast *vaivainen* 'põdur, vigane, sant', vrd eesti sõna *vaevane*. Vaiste küla on jagatud lõunapoolseks Ees-Vaisteks ja põhjapoolseks Taga-Vaisteks. Vrd Vaimõisa, Vaisi. – MK
BHO: 639; EAA.1.2.941:1163, L 1152; EM: 88; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); Ojansuu 1920: 234; Saaga: SRA Baltiska fogderäkenskaper f. 390, 1604:12

Vaivara¹ [*'vaivara*] <-sse> Vai – kihelkond ajaloolisel Virumaal, sks *Waiwara*. ♦ XIII saj oli ala osa Alutagusest. Keskajal kuulus Jõhvi kihelkonda. Hiljemalt XVI saj oli Vaivaras Narva saksa kiriku abikirik, mis hävis sõdades XVII saj. P. Johansen on kihelkonna tekkimist oletanud juba XIII saj II poolel pärast seda, kui 1256 ehitati linnus, mille juurde eraldati Alutagusest ka maad. Iseseisev Vaivara kihelkond (kirjapanekuis *Waifer*, *Waiber*, *St. Mariae*) tekkis XVIII saj alguses, kirik ehitati 1775–1776, hävis Teises maailmasõjas. Kihelkond on tõenäoliselt nime saanud Vaivara mõisalt. Vrd Vaivara². – MK
BHO: 639; ENE: VIII, 266; Johansen 1928b: 149

Vaivara² [*'vaivara*] <-sse>, koh ka *'Vaivaru* Vai – küla Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas, mõis, 1424 *Wayver*, 1499 *Waiver* (mõis või maavaldus). ⇒8A3 ♦ XVI ja XVII saj oli Vaivara küla jagunenud Suure- ja Vana-Vaivaraks (1620 *Waiwarby* ja *Gammal Waiworby*, 1688 *Wannawaiwer*). Esimene asus nüüdse Sinimäe kohal, teine Vaivara kiriku juures (Kirikuküla, praegu Hundinurga osa). Vaivara mõis asus algselt Laagnas (sks *Lagena* ehk *Alt-Waiwara*) ja viidi XVIII saj keskel üle Suure-Vaivara külla nüüdse Sinimäe kohale, kuhu rajati uus mõis (1782 sks *Siewershof*, hiljem *Waiwara*). 1920. a-tel tekkis sinna Vaivara asundus, mis hiljem jagunes ↑Hundinurga ja ↑Sinimäe vahel. Praegune Vaivara küla asub endisest mõisast u 6 km lääne pool ja on kujunenud Vaivara jaama ümbrusse. 1970. a-tel oli siin Vaivara asund ja Vaivara jaama asund, need liideti 1977 Vaivara külaks. Nimi on

problemaatiline. Ühe võimaluse kohaselt on nimi vana *vere*-lõpuline külanimi, nagu mainib ka L. Kettunen, kelle pakutud teised seletusvõimalused (*vahe*, *vaje* + *vare* või *aru*) jäävad kistuiks või liialt ulmelisteks, nagu pelgalt oletuseks on jäänud ka algvormid **Vaivavere* > *Vaivara* ja **Vaimara* > *Vaivara*, viimasele on H. Ojansuu vasteks esitanud *Vaima*, mis päritolult on tema arvates algselt vaimu tähistanud sõna sugulane. Teisalt on Ojansuu nime võrrelnud soome kohanimega *Vaimaroinen*, selle aluseks on esitatud muinaülemsaksa isikunime *Waimer*. Nimi on ammendava seletuseta. Vaivaraga on 1977 liidetud Uus-Sõtke küla (1922 *Sõtku-Uus*, 1913 *Сотке-Мюдикюла*). Vaivara lõunaosas oli varem Vaivara mõisa popsiküla Reidepõllu (u 1900 *Рейденелло*). Vrd Vaiga, Vaivere, Vaivina. – MK

Almquist 1917–1922: 309; Bfi: I, 584; BHO: 640; EO: 170; KNAB; LUB: VII, 202; Ojansuu 1920: 234; RGADA.274.1.1614/3:63, L 193p; Troska 1987: 100

Vaivere [*'vaivere*] <'verre ~ -sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Muratsi ms), 1453 *Wayver*, 1497 *Waiver* (vakus), 1798 *Waifer*. ⇒50B4 ♦ Piiskop Ludolphus läänistas 1444 Tilcke Castyle Vaivere vakuse külast *Koriten* ühe adramaa, mis hiljem läks Kasti mõisa koosseisu. Teistel andmetel oli 1497 Vaivere vakuses pere nimega *Koritum*, viimast seostatakse hilisema *Kortempe* mõisakesega (1509 *Kortempä*). L. Kettunen on võrrelnud kirjapanekuis ammu välja kujunenud Vaivere nime sõnadega *vaene* ja *vahe*. Võib-olla siiski võiks siingi vasteks tuua *vai* : *vaia*. – MK
EO: 319; Ligi 1961: 372; Saaremaa 1934: 733; Saaremaa 2007: 118; SK I: 476

Vaivina [*'vaivina*] <'Vaivina ~ -sse> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Toila vallas, poolmõis, sks *Sophienhof*, 1583–1589 *Vaiuina* (küla), 1587 *Waifina*, 1620 *Waywanna by*, 1726 *Waiwena*, 1796 *Waiwina*, u 1900 *Софиензофъ* (*Baivuna*) (küla). ⇒7C2 ♦ 1811 eraldati Vaivina Voka mõisast ja rajati omaette mõis. Schmidt kaardil 1844 on nii küla (*Waiwina*) kui ka mõis (*Sophienhoff*), XIX saj lõpu kaartidel on mõis kadunud. Kirde-Eesti *Vai*-nimesid käsitledes ei ole L. Kettunen osutanud seosele Vadja ja vadjalastega. Teisal tuleb ta *Vagia* < **Vakja*, nagu *vai* < **vakja* ja *vadja* < **vakja*. Kirde-Eestis on märkimisväärne vadja mõju olemas ja on võimalik, et nime algusosa pärineb rahvanimetusest, kuid unustada ei tohi ka P. Ariste ja V. Palli hoiatust, et mitte kõik *vai*-tüvelised kohanimed pole rahvanimetusega ühendatavad, mõne lähtekohaks on ka *vai* 'post'. Vaivina nime oleks vast õigem analüüsida hoopis *Vaivi+na* ja näha algusosa lähtekohana murdelist kuju sõnast *vaev*, *vaevane* (sm *vaiva*, *vaivainen*). Vaivinaga on 1977 liidetud ↑Künnapõhja ja Liivaküla (1926, rahvapärastel Siidilinn). – MK

Almquist 1917–1922: 308; Eesti TK 25; EO: 170, 251; BHO: 562; KNAB; PTK I: 262–263; Rev 1725/26 Vi: 169; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/4:74, L 87p; Schmidt 1844

Vajangu <-le> Jjn – küla Lääne-Viru maakonnas Tamssalu vallas (Kuie ms), 1480–1500 *Wayenhay*, 1487 *Waikene* (1688. a kirjapanek), 1550 *Wagenkoie*, 1716 *Wajanck*. ⇒14B2 ♦ Vajangu küla kese on nihkunud: ajalooline küla asub praegusest tihedamalt hoonestatud osast lõunas. Nime algusosa võib seostuda sõnaga *vai* : *vaia*. Nimetüves on säilinud ajaloolise omastava käände lõpp *-n* (**vaian*). Algselt võis nime järeloosa

olla **kaevu*, omastava lõpp ja järelosa on lühenenud *ngu*-ks hiljemalt XVIII saj alguseks. Vajangu lääneosas olnud saunaküla kutsuti Kobakülaks. 1977 liideti Vajanguga ↑Kuivakaare ja Kõdeküla. – FP

Bfl: I, 1349; Bfl: II, 928; EAA.3.1.450:87, lk 162; EO: 57; Johansen 1930a: 152

Vakalepa [*vaka_lepä*] <-leppa ~ -sse> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Vee ms), 1565 *Wackalep*, 1624 *Wacklap*, 1797 *Wakkalep*. ⇒21A3 ♦ XVI saj kuulus küla Lihula nunnakloostrile, XVII saj alguses eravaldues. 1977–1997 oli ametlikult ühendatud Vee külaga. Nimele võiks vasteks tuua *vakk* : *vaka* 'mõõt, viljamõõt; puunõu' (*vakk maad*) ja *vakk* : *vaku* 'maksualune maa-ala', järelosa on algselt *lõpp* : *lõpe* 'lõpp (lõpu)'. – MK

BHO: 632; EAA.1.2.932:13, L 11; KNAB; Mellin; Stackelberg 1926: 181; Wd

Vakari <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1796 *Zea Wakkare*, 1900 *Дер. Ваккари*. ⇒45A2 ♦ Seda küla tunti pikka aega Tsia nime all (1638 *Zya Jaek*, 1684 *Sigga Petri*, 1758 *Sigga*, 1765 *Dorf Zea*, 1871 *Цезя Мепма*). Vakari nimi on siia üle kandunud praegusest Soodi külast, kus juba 1684 elas *Wakkare Hans*. Nime tähendus pole selge. Soome perekonnanime *Vakkari* on võrreldud rootsi sõnaga *våktare* 'vahimees, valvur'. Nimeandmismotiiv võiks Haanja Vakari puhul sobida, sest Soodi küla paikneb Haanja kroonumõisa piiril vastu Kasaritsat, mis oli XVII saj eramõis. Teine võimalus oleks lähtuda läti keele sõnast *vakars* 'õhtu', vanapäraselt 'lääs'. Vrd Soodi. – ES

EAA.1268.1.403:173, L 147p; EAA.3724.4.1858, L 1; EAA.308.2.178, L 1; EAA.567.3.252; EAA.1268.1.401:78, L 74p; LVVA.6828.4.380, L 1; Rev 1638 I: 173; Sukunimet 1992: 666

Vaki <-le> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Vana-Vändra ms), 1624 *Wackell* (talü Vändra mõisa all), 1638 *Wakh* (küla, kus elas Pärnu-Jaagupi alalt pärit *Wacki Toenniss*), 1797 *Wakki*. ⇒22B3 ♦ 1795 on Vändra mõisa all kompaktselt kirja pandud kaheksa talupoega Vaki (*Wacki*) lisanimega. Nime tähendussisu jääb ebaselgeks, võrdluseks võiks tuua *vakk* : *vaka* ja *vakk* : *vaku*. Vakiga on 1977 liidetud osa ↑Sõõrike külast. Vrd Vakalepa. – MK

EAA.1865.3.294/4:11–18, L 11–18p; EAN; KNAB; Mellin; Rev 1624 PL: 21; Rev 1638 II: 12

Vaku <-le> Käi – paik (küla) Hiiuma maakonnas Käina vallas (Vaemla ms), u 1900 *Вакко* (küla), 1939 *Vaku*. ⇒48B3 ♦ Vaku nime all on mõistetud eri ulatusega paikkondi. Rahvapärimes on Vaku olnud 1920.–1930. a-tel Allika, Kaasiku, Kogri ja Villemi küla ühisnimi, st hõlmanud kõik Vaemla mõisa vanemad külad, mis moodustasid ühe vakuse. 1977–1997 hõlmati Vaku nime alla ametlikult Allika küla idaosa (Allika II) ja Villemi küla. Leidub ka kaarte, mille kohaselt Vaku võiks tähistada üksnes Allika küla idaosa. Vaku metsaks nimetatakse metsa Kaasiku külast põhjas. Nime aluseks on *vakk* : *vaku* 'ala, maksupiirkond'. P. Johanseni järgi tuleb sõna *wacken* selles tähenduses Eestimaal esmakordselt kirjapanduna ette 1403, kuid vakuõigust on mainitud juba 1341. – MK

HK: 272; Johansen 1925b: 4; KN; KNAB

Valaste <-sse>, kirjak varem ka *Valastu* Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Kohtla vallas (Ontika ms), 1241 *Uvalat* (küla), 1444 *Wallachte*, 1586 *Wallas*, 1726 *Wallast*.

Vakari. Foto Evar Saar. Erakogu.

⇒7B2 ♦ Valaste küla on olnud Ontika mõisa all, küla järgi on ka Ontika mõisat kutsutud eesti keeles ajuti Valasteks (1782 *Wallasto*). Esmamainingu põhjal on P. Johansen oletanud nimekuju **Walac*. L. Kettunen on nime lähtekohaks pidanud sugunime **Valaste* ja toonud võrdluseks soome sugunimed *Valo(i)nen* ja *Valto(i)nen*. Valastet on jagatud kolmeks: Aruküla (Toila-poolne ots), Vabatküla (keskmest läänes metsa ääres, nüüdseks hääbunud) ja Vanaküla (küla lääneosa). Valaste külaga on 1977 liidetud ↑Toila asundus. – MK

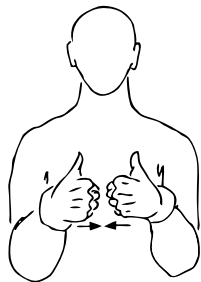
EO: 225; EVK; Hupel 1774–1782: III, 465; Joh LCD: 640; Rev 1725/26 Vi: 166

Valasti <-sse> Jh – küla Järva maakonnas Roosna-Alliku vallas (Kuksema ms, Roosna-Alliku ms), XIV saj *Wallachtes*, 1564 *Wallast*. ⇒14A3 ♦ Esmamainimise kuju ei võimalda hästi oletada *sti-* või *ste-*lõpuga nime, mis L. Kettuneni järgi tuleks sõnast **vallane* : *vallaste*. Samas allikas on aga teistegi nimede lõppu muudetud (*Yalechtem* pro **Jöelåhtme*), seega võib tegu olla kirjutaja eripäraga ja nimi on arvatavasti ikka seotud sõnaga *vald* või lähedase isikunimega. Praeguse küla loodeossa tekkis XIX saj lõpul Valastiaru ehk Arutaguse (1898 *Арутагысе*), ka Seeneküla, 1920. a-tel vallakirjades Valasti II. See loodi arvatavasti Aru karjamõisa (1844 *Arro*) alla võetud taludest, mis sinna üle viidi. Nähtavasti 1950. a-tel liideti Valasti külaga. Vrd Valaste, Vâluste. – FP

Blumfeldt 1949: 169; EAA.1.2.933:16, L 16; EO: 219, 225; ERA.2529.1.6:2, L 1; EVK; KNAB; Schmidt 1844; Vene TK 42

Valdina [*'valdina*] <-sse> Se – küla Petseri rajoonis Krupa vallas (Pet, Saatse nulk), vn *Валдино*, 1585–1587 *Другое Валдино* (ruustus), 1627 *Валдино*, 1780 *Валдина*, 1792 *Волдина* (mõis), *Куволдина* (metsavahikoht), 1872 *сельцо Вандино*, 1882 *Александровское (Валдино)* (mõis), 1920 *Valdino* (mõis), 1928 *Valdina* (mõis). ⇒46B1 ♦ Endine mõis, XIX saj alguses erakätes, sajandi lõppu kuulus Saatse koguduse alla. J. Simm oletas kohanime tulenemist mingist isikunimest. Vene allikate järgi on Voldina (*Волдина*) peamiselt handi perekonnanimi. A. Šteingolde hüpoteesi järgi võiks *Валдин* ~ *Волдин* pärineda nimest *Валда* ~ *Волда* (< poola *Waldemar*) või leedu naisnimest *Valda*. See ei näi siiski usutav. Eesti päritolu korral võiks lähtuda sõnadest *vald*, *valdas* 'latt; kook, vinn' või *valdas* 'koormapuu'. Vrd ka Misso Valdi küla, talu, mets, soo (Vas, ↑Vatsa), Surju Valdimurru väikeküla, oja (Saa, ↑Kikepera), Voldi talud (Kan, Har, isikunimest). Vrd Voldi. – AK

Academic; EAA.1999.1.101; EAA.1999.1.102; EAA.1999.1.307; Eesti TK 42; Ivanov 1841: 188; Pskov

Valga viipenimi. Kohamärk osutab kas naaberlinnade Valga–Valka või Valga kirikutornidele.

1585–1587: 142; Pskov 1792; Pskov 1885: 516; Setumaa 1928: 277; Simm 1970b: 144; Vasilev 1882: 10, 42; VES; VMS

Valga¹ <`Valka ~ -sse> Val – kihelkond ajaloolisel Valgamaal, sks *Walk*. ♦ Valga kihelkond tekkis veidi aega pärast Valgale linnaõiguste andmist 1584, kui 1600. a eraldati Valga linnale kuue endise talukoha maad, mis varem olid kuulunud kadunud *Krüüdneri mõisale (*Krüdnershof*), siis aga olid juba Kaagjärve mõisa järgi. Hiljem hakkas Valga kihelkonda kuuluma lisaks linna maadele rohkem kui pool Kaagjärve mõisa maadest. Muuhulgas hõlmas Kaagjärve praegu Lätis paikneva Tomëni kanti vana nimega *Södakülä (1582 *Soda*, ↑Süldinä), mis keskajal oli olnud Vaabina mõisa (Urv) valdus. Et Valga linnakirikus ja Luke maakirikus teenis veel hiljemalt XVIII saj üks ja sama pastor, on Valga kihelkonda tihti ka Luke kihelkonna osaks peetud. A. W. Hupel (1782) nimetab, et tegelikult peaks Luke kandma Luke-Valga kihelkonna nime. Vrd Luke¹, Valga². – ES Hagemester 1836–1837: 295–296; Hupel 1774–1782: III, 138; PA I: 179; Rev 1624/27 DL: 165–166

Valga² <`Valka ~ -sse> Val – linn Valga maakonnas, läti *Valka*, 1286 *Walko*, 1345 *Walken*, 1387 *Walk*, keskajal ka *Walkede*; sks *Walk*. ⇒43A2 ♦ Valga on ainulaadne, kuivõrd pool sellest kuulub Eestile, pool Lätile. Valga on olnud tähtis koht, mida on varajastes allikates tihti nimetatud *oppidum*’iks, st linnaks. Ametlikud linnaõigused sai Valga siiski alles 1584. Nimi ise on esmakordselt kirja pandud 1286 Riia linna võlaraamatus, kus on märgitud kaks võlgnikku *Johannes clericus de Walko* ja *Johannes Stedinc de Walko*, mõni aasta hiljem *Thidericus de Walco* (ka *Walke*). Arvatavasti oli tegemist Valgast pärit kaupmeestega. Valga ühe nimena on allikates käibel olnud ka *Pödeli (1369 *Podel*, 1383 *Podelis od. up den Valk*), mis tänapäeval on Valgast läbi voolava jõe nimi (↑Pedeli jõgi). 1383. a üleskirjutuse lõpposa võiks tõlkida „*Valk*’i peal või kohal“, nimi võib siin tähistada harilikku maastikukohta. Nime päritolu on otsitud mitmest *valk*-algulisest sõnast: *valk* ’löömariistad, pistrik’, *valkama* ’rängasti sadama, valgeks lööma, maadlema, võitlema’, *valkis-tama* ’valgeks, valkjaks või heledaks tegema, pleegitama’, *valko* (*walko*) ’välk, valguskiir, valgus’, **valketa* ’valge’ jt. Kõigis seletustes jääb nõrgaks nimeandmismotiiv. Läti nimeuurija O. Bušs pakub, et nimi võiks olla seletatav ka sõnaga *valks* ’oja’, kuid väidab ka, et sellise komponendiga nimed on levinud ainult Eesti piirist kaugel Kuramaal ja seepärast ei saa seda tõepäraseks pidada. M. Vasmeri arvates sisaldub nimes vene laen *volok* ’paadi ülevedamise koht’. Seda sõna peetakse vene keeles slaavi omasõnaks, tegusõnast

волочить ’lohistama, tirima, tassima’. Mitme uurija arvates aga pole vaja vaadata vene sõna, kui ka läti keeles on samatähenduslik sõna *valks* või *valka* olemas. See tuleb tegusõnast *vilkt* ’vedama’. Küsimus on, mis jõest mis jõe peate veeti. Üldiselt on arvatud, et paate veeti Pedelist Koivasse, mis ei ole aga arheoloogide kinnitust leidnud. Võimalik, et paate veeti Pedelist Sæde jõe ja saadi niiviisi välja Salatsi liivi aladele ning merele. Pedelilt pääses Väikesele Emajõe ja Võrtsjärvele, sealt Emajõe kaudu Tartusse ja Pihkvasse. Läti nimeuurija O. Bušsi arvates ei ole ka see seletus usutav. Tema arvates võib nime aluseks olla läti sõna *valgs* ’niiske’, vrd läti *valga zeme* ’märg maa’. Valga tähtsamad linnajaod Eesti poolel on Kesklinn, ↑Laatsi, Priimetsa, ↑Puraküla, Rükkel, ↑Tambre ja ↑Toogipalu. Valga piires olid varem ka linnamõisad Kapsta (läti *Kāpostīnu muiža*, sks *Engelhardshof*), Oosuli ehk Oosoli (läti *Ozolu muiža*, sks *Alexandershof*) ja Vidriku (läti *Pidriķa muiža*, sks *Friedrichshof*). Läti Valgas eristuvad linnajagudena Piparciems ja Putras kalns (eesti k-s Pudrumäe). – MF

BHO: 644–645; Bušs 2003: 35; Bušs 2006: 65–68; EO: 264; Fester 2013b: 40–44; KNAB; Mägi, Veri 1976: 13; Saks 1984; Valgamaa 1932: 132, 546; Vasmer 1923: 75

Valgamaa [*valga*ˌ`*maa*] <-le> = **Valga maakond** – maakond Lõuna-Eestis. ♦ Valgamaa oli haldusüksusena olemas peamiselt praegusel Läti alal Valga linnast lõunas, see moodustati esimest korda 1783 (läti *Valkas apriņķis*, sks *Kreis Walk*). Pärast Eesti iseseisvumist moodustati 1920 Eesti poolele jäänud Valgamaast ning Tartu-, Viljandi- ja Võrumaa osadest uus Valga maakond. 1950 maakonnad kaotati, tekkis Valga rajoon, mis nüüdsed piirid sai pärast seda, kui liideti 1959 Tõrva rajoon ja 1962 osa Elva rajoonist. 1990 sai rajoonist taas maakond. – PP

ENE-EE: XII, 639; KNAB

Valgejõe [*ˈvalge*ˌ`*jõe*] <-le> Kad, Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kõnnu ms, Loobu ms), ? 1290 *Witena* (küla), 1689 *Walgejoggi Jaak* (talupoeg Kõnnu mõisa all), 1796 *Walgejoggi* (kõrts). ⇒4B3 ♦ Külana nimekirjades al 1922. Nimi on pandud Valgejõe järgi, mille kaldal asub. Esmamainingut on seotud ka Vanakülaga. Vrd Vanaküla¹. – MK

EAA.1.2.940:101, L 92p; KNAB; LUB: I, 537; Mellin

Valgejõgi [*ˈvalge*ˌ`*jõgi*] – jõgi Harju ja Lääne-Viru maakonnas, 1290 *Witena*, 1574 *beche zu Wittenha*. ⇒4B2 ♦ Lahemaa pikim jõgi, algab Porkuni järvest ja suubub Hara lahes merre. Nimi on pandud tõenäoliselt vee värvuse järgi. Vrd Valgejõe. – MK

Joh LCD: 175

Valgemetsa [*ˈvalge*ˌ`*metsa*] <-`metsa>, koh *Valgi_mõtsa* Võn – küla Põlva maakonnas Vastse-Kuuste vallas (Vastse-Kuuste ms). ⇒40A1 ♦ 1927–1931 rajatud Tartu–Petseri raudteetrassi äärde rajati selle valmimise järel raudteejaam ja suvituskoht. 1932 ehitati esimene suvila, mis kuulus tekstiilikunstnik Vanda Juhansoole. Selle krundi kinnistamise päeva 12.07.1933 on külaelanikud läbi aegade pidanud Valgemetsa sünnipäevaks. 1940. a-ks oli suvilaid juba 60. Algul nimetati Valgemetsat alevikuks ja asunduseks, al 1977 küla. Asub Ahja jõe ääres, mida sealkandis kutsutakse selge jõevee tõttu Valgejõeaks. Valgemetsaks (*Valgimõts*) kutsutakse Koorvere küla piirilt algavat metsa, mis rahvapärimuse järgi olevat saanud nime Valgejõelt, mõnede arvates ka valge liiva järgi,

millest koosneb metsaalune pinnas. Metsa laskis tühjale liivanõmmele külvata ja istutada Vastse-Kuuste mõisnik. Uus suvituskoht nimetati metsa järgi. – MJ BHO: 626; KNAB; Rootsmäe 2016: 420

Valgeranna [*ˈvalge_ranna*] <-ˈranda> Aud – küla Pärnu maakonnas Audru vallas (Audru ms), 1938 *Valgeranna*. ⇒28B2 ♦ Algselt märgitud suvituskohana (sks *Doberan*, u 1900 *Доберано*), Valgeranna nime on saanud 1930. a-tel. Varem paiknond Audru asunduses, omaette küla al 1977. – MK

KNAB; ÜAN

Valgesoo [*ˈvalge_ˈsoo*] <-sohu>, koh *ˈValge_ˈsuu* <-suhu> Vön – küla Põlva maakonnas Põlva vallas (Ahja ms), 1582 *Walkiezo*, 1585 *Walgezo*, 1588 *Walgezo*, 1627 *Walgasuh*. ⇒40A1 ♦ L. ja I. Rootsmäe järgi olid külas kehvad maad ja siia saadeti elama ebasoosingusse sattunud. Koos Akstega moodustab Valgesoo ümbruskonnast mõnevõrra erineva murraku. Nimi olevat kohalike arvates saadud „valgest ilvesest“ (ahtalehisest villpeast), mis varem kasvanud küla lääneosas paiknevas koplis ja küla ümbruses. J. Simm märgib, et nimi sisaldab sõnu *valge* ja *soo*, kuid ei täpsusta lähemalt. Valgesoo omaette külaosad on Müttaots (1900 *Mütta* talu) põhjas ja Palonurme loodes. – MJ BHO: 642; Rootsmäe 2016: 589–590; Simm 1973: 126, lisa 225; Simm 1977: 117

Valgevälja [*ˈvalge_välja*] <-le> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Kiltsi ms), u 1900 *Валгевелья* (küla). ⇒9C4 ♦ 1930. a-tel vallakirjades Kiltsi-Valgevälja asundus. Küla asub kunagise Valgevälja kõrtsi ümbruses, mille kaudu nimi on levinud. Võimalik, et nimi on tõlkelaen Kiltsi mõisa saksakeelsest nimest *Weißfeld*. Vrd Kiltsi². – MK

ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); KN; KNAB

Valgjärv [*ˈvalˈg_ˈjärv*] Kan – järv Põlva maakonnas Valgjärve vallas, 1551 *am Walgarrischen See*, 1638 *Waljerwe*, 1685 *Witten Siöö*. ⇒39B1 ♦ Valgjärv ja Valgejärv on suhteliselt palju korduv järvenimi nii Eestis kui ka Soomes (*Valkeajärvi*). Eesti järvede nimestik sisaldab kolm Valgejärve, ühe Valgõjärve ja viis Valgjärve. Nimeandmismotiiviks on peetud selgeveelisust, madalat heledat liivapõhja kas või mõnes järve piirkonnas. Mõned Valgjärved võivad olla saanud ka vastandnime naabruses paikneva Mustjärve suhtes. Siinse Valgjärve nimes esinev ebaharilik *li* peenendus seletub *Valgi küla tekkimisega järve kaldale (↑Valgjärve). * Muiste asunud Tartumaal praeguse Valgjärve kohal ordurüütlite mõisa. Mõisaomanik oli tahtnud abielluda oma tütreaga, mida aga preester ei olevat tahtnud. Et rüütlite võim oli suurem, pidi preester neid siiski laulatama. Laulatamise lõpul öelnud: siinkohal peab sündima midagi hirmsat. Kohe oli sõitnud säält preester ja üks pulmaline minema. Varsti oli mõisa kohale ilmunud suur äikesepilv. Müristanud koledasti, sadanud vihma, siis tunginud pilvest suur tulejuga mürinaga mõisa, mille järele oli kadunud pilv ja mõisa. Mõisa asemele oli tekkinud järv. Pärast olevat leitud järvest mõningaid esemeid ja et päikesepaistelise ilmaga järvepõhjas olevat näha valgeid kogusid, sai ta ka oma nime Valgjärv. (1939) – ES

BHO: 660; EAA.308.2.88, L 1; EJN 2006; Kiviniemi 1990: 184–185; KM: ERA II 246, 709 (15) – 1939; Rev 1638 I: 5; Rückert

Valgjärve [*ˈvalˈg_ˈjärve*] <-le> Kan – küla Põlva maakonnas Valgjärve vallas, mõis, sks *Weißensee*, 1444 *Weissesee* (mõis), 1553 *Wyttten sehe*, 1582 *Wittensehe*, *Walgi*

(mõis ja küla), 1628 *Walgri Moysa*, *Walgikuella*, 1638 *Waljerwe*, 1782 *Weissensee*, *Walgiere mois*. ⇒39B1 ♦ Juba keskajal olemas olnud mõisa nimi tuleb järvenimest Valgjärv. Mõisa nime on tõlgitud nii alam-saksa (*witten-*) kui ka saksa (*weissen-*) keelde. Al 1582 on lisaks mõisale mainitud *Valgi küla, mis paiknes kahes harus järvest loode ning kirde suunas ja mille esialgse tuumiku oli ilmselt hõivanud Valgjärve mõis. Selle küla maadele tekkis XVIII saj Tamme mõis, Pikareinu talust sai XIX saj karjamõis ja XX saj küla. Valgjärve mõisa maadele tekkis 1920. a-tel asundus, 1970. a-tel oli kirjas Valgjärve-Soona külanä, al 1977 Valgjärve küla. Valgjärve nime kohalikus häälduses on ainulaadne *li*-i tugev peenendus. Vana külanimi nimelt sisaldab mitmuse *i-d* (**Valkeajärvi* > elanikud **Valkeat* > küla **Valkeiten* > **Valˈgi*). Järgnevalt on *Valgi nime mõjul peenendus kandunud ka järve nimesse. – ES

BAL: 666; BHO: 660; Hupel 1774–1782: III, 276; Ligi 1961: 354; PA I: 77; Rev 1624/27 DL: 110–111; Rev 1638 I: 5; RGADA.274.1.174:459, L 452p; Saar 2008: 108

Valgma¹ [*ˈvalgma*] <-le>, koh *ˈValma Äks* – küla Jõgeva maakonnas Tabivere vallas (Elistvere ms), 1627 *Walgamah* (Raadi mõisas), 1638 (*Hoff*) *Walckama*, 1725 *Walgma*. ⇒25C4 ♦ Küla on kuulunud Raadi ja Saadjärve mõisa alla; 1638 oli Praaklimat ja Saadjärve hõlmava mõisa keskus. Paikneb Saadjärve ja Soitsjärve vahelisel voorel. Nimi pärineb sõnast *valgma* 'paadisadam'. A. Westrén-Doll samastab Valgmaga 1406. a nimekuju *Walgemus*, tollases ürikus on juttu Väänikvere (*Vennedevere*) mõisast, mille juurde kuuluvad külad Palupõhja (*Pallempoye*) ja *Walgemus*. V. Palli arvates tuleks selle nime puhul kõne alla pigem samastus *Valkenaga (↑Kärkna). – PP BHO: 643; LGU: I, 164; II, lk 910; PTK I: 265–266; PTMT: III, 585; Rev 1624/27 DL: 38

Valgma² [*ˈvalgma*] <-le>, koh ka *ˈValma Pai* – küla Järva maakonnas Paide vallas (Mäo ms), XIV saj *Walkames*, 1564 *Walckemes* (küla Mäo mõisa all), 1796 *Walgma*. ⇒23C1 ♦ Küla asub Esna jõe ääres, külanime aluseks on *valgma* 'paadisadam'. Valgma kirdepoolne osa vastu Tallinna–Tartu maanteed oli varem saunaküla, mida nimetati Nõmmküla. Vrd Valgma¹. – MK

Blumfeldt 1949: 170; EVK; Mellin; Troska 1987: 102; Ungern-Sternberg 1912a: 70

Valgma³ [*ˈvalgma*] <-sse ~ -le> Ris – paik (küla) Harju maakonnas Padise vallas (Risti ms), erts *Valkma*, 1565 *Walkmulla Hans* (veski), 1725 *Walgma Thomas* (hajatalu), 1798 *Walkma* (küla). ⇒10B1 ♦ 1977 liidetud Pedase külaga. Esmamainingus võiks olla kirjutaja viga, nimi tuleneb pigem sõnast *valgma* 'paadisadam'. Teisalt, kui esmamainingu osist *-mulla* tõlgendada 'veski', oleks esmamainingu tähendusisus 'valgeveski'. Lähtudes saksa või rootsi keelest, võis aga tegemist olla vanutusveskiga (vrd sks *Walkmühle*, rts *valkkvarn*), mille olemasolust siiski andmed puuduvad. Vrd Valgma¹. – MK

Johansen 1951: 228; Lagman 1964: 65; Rev 1725/26 Ha: 223; Russwurm 1855: 146

Valgu¹ [*II v*] <ˈValku ~ -sse ~ -le> Emm – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1623 *Walck*, 1688 *Walke Tönis*, 1726 *Walcko Matz*, 1798 *Walgo* (kõrts), 1844 *Walgo* (küla ja kõrts). ⇒48A4 ♦ Valgu nimi tuleneb kas lisanimest *Valge* või murdelisest

Valjala piirkond Saaremaa kaardil. 1793. EAA.2072.3.420, L 1.

sõnast *valk* 'välk'. Saksa nimepruugist on võrdluseks tuua isikunimi *Walk(e)*. Vrd *Valgu*². – MK

HK: 272; Schmidt 1844; SK I: 477

Valgu² [ˈvalgu] <ˈValgu ~-sse> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, mõis, sks *Walck*, 1275–1285 *Walkede* (küla), 1427 *Walkede* (mõis), 1510 *Walk* (mõis), 1529 *Walkede* (mõis), 1798 *Walck*. ⇒21C1 ♦ Balti kohaleksikoni (BHO) andmeil mainitakse mõisat 1427, „Eesti mõisate“ andmeil on teateid a-st 1529. Küla (*Walkekyla*) oli 1591 veel olemas. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Nime lähtekohaks on omadussõna *valge*. Vrd *Valgu*¹, *Valguta*. – MK

Bfi: I, 147; BHO: 640; EM: 86; LUB: III, 439b; Mellin; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:227, L 45

Valguta <-sse>, koh aj *Valgutaja* Ran – küla Tartu maakonnas Rõngu vallas, mõis, sks *Walguta*, 1582 *Walkuth* (küla), 1626 *Walgets Külla*, *Walgats Külla*, 1638 *Walgata*, 1711 *Walkota* (karjamõis), 1744 *Walguta*. ⇒31C3 ♦ XVIII saj oli Valguta Rannu mõisa karjamõis, 1775 sai iseseisvaks mõisaks. 1920. a-tel rajati mõisa maadel Valguta asundus, mis 1977 muudeti külaks. Tõenäoliselt sisaldab kohanimi sõna *valgma* 'paadisadam' ehk siis tähistab kohta, milleni saab sõita paatidega, aga mitte sealt edasi. Kaudselt kinnitab seda kohapärimus. L. Kettunen on seletuseks pakkunud ka sõna *välk* paralleelkuju *valk*, kuid selle puhul jääb nimeandmise motivatsioon nõrgaks. Valguta liideti 1977 Lobjaku küla (1970). – MF

EO: 231; ERA.14.2.717 (Riigi Keskarhiivi ettepanek 13. VII 1939 nr 496); PTK I: 266; RGADA.274.1.212/4:69 L 356; Rõngu ajalugu; Uustalu 1972: 151

Valila <-sse> Koe – küla Järva maakonnas Koeru vallas (Udeva ms), 1468 *Walgell*, 1639 *Walgull*, 1712 *Wallailla*. ⇒14B4 ♦ XVI saj asutati küla juurde mõis, mis kadus XVII saj, võimalik, et mõisa asutamisega Udevale. Nimi võib tulla sõnadest *vall* 'kuhjatis' + *jala* või *küla*, kuna talud paiknesid enne kruntimist koos kõrgemal kohal (Tõnnemäel) ümbritsetuna mitmest küljest soodega. Nime algusosal võib ka olla muid tõlgendusi. Vrd *Valipe*, *Valjala*². – FP

Bfi: I, 275; EAA.3.1.448:134, L 96p; EVK; Ungern-Sternberg 1912a: 17–18, 114

Valingu <-le> Kei – küla Harju maakonnas Saue vallas, mõis, sks *Walling*, 1241 *Vvalalinkæ* (küla), 1346 *Wallinges*. ⇒11B1 ♦ 1346–1371 kuulus küla Wallinghese-nimelisele vasallisuguvõsale. Mõis on rajatud vahemikus 1641–1649. 1684 ei olnud küla enam

alles. 1923 Valingu (Valinguse) asundus ja Valingu (Valinguse) külad Keila vallas (Valingo-Metsa, Valingu-Aila ja Valingu-Tapi, kaks viimast on tänapäeval Aila küla). Nimega on L. Kettunen võrrelnud tegusõnu *valima* ja *valama* (*vihmavaling*), kuid esma- ja teinimiga ka sõna *valelik*. Valinguga on 1977 liidetud Ülejõe (külanä mainitud 1970). – MK

BHO: 645; EAN; EO: 38; Joh LCD: 639–640; KNAB; Põldmäe 1993: 38; ÜAN

Valipe <Valipe ~-sse> Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1529, 1544 *der hoff tho Wallipe*, 1798 *Wallipa*. ⇒48C3 ♦ Nime põhjal on oletatud kohas maalinna, kuid uuringud ei ole seda kinnitanud, samuti mitte keskaegse linnuse olemasolu. P. Johansen on nime teket seletanud sinna planeeritud linnuse ehitamisega, linnus ei valminud kunagi. Võimalik ka, et nimi on Hiiumaale tulnud valmiskujul Harjumaalt, kus XVI saj nimi esines (1567–1568 *Wallipe Jurgen*, hilisem Valive küla Ristil, ↑Höbringi). Juba P. Aristest peale on nime lähtekohaks peetud *vall* : *valli* + *pea*. – MK

EAA.1.2.934:183, L 180p; Johansen 1930a: 212; HK: 272–273

Valistre <-sse> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas (Halinga ms), 1543 *Vallistever Michell*, *Vallistever Iano* (talupojad Uduvere all), 1601 *Walster*, 1797 *Wallistfer*. ⇒21C3 ♦ XVII saj on küla kuulunud Koonga mõisa alla. 1977–1997 oli Halinga osa. Algselt vere-lõpulisel külanime algusosa võib põhineda *ne-* : *se-tuletisel sõnast vall* : *valli*. Küla asubki seljandikul. – MK

EAN; KNAB; Mellin; Rev 1601: 174; Stackelberg 1928: 146

Valjala¹ [ˈvaljala] <-ˈjalga ~-sse> VII – alevik Saare maakonnas Valjala vallas (Valjala krkms). ⇒50C3 ♦ Alevik sai Valjala nime 1977. a asulareformiga. Enne seda oli ametlik nimi Kiriku, kohalikus häälduses Kergu küla (u 1900 *Керуко*, 1922 *Kiriku*) Valjala kiriku järgi ja XIX saj-ni *Papialevi (1645 *Pappi alle*, *Pappi Allevel*, 1731 *Papi Allewe*, 1798 *Pappiallewe*, 1855–1859 *Паньялеве*). Vrd *Valjala*². – MK

EAA.298.2.71, L 7; ERA.T-6.5.1, L 10; KNAB; SK I: 279

Valjala² [ˈvaljala] <-ˈjalga ~-sse> VII – kihelkond ajaloolisel Saaremaal, sks *Wolde*, XIII saj algul *Waldia* (linnus), 1234 *Wolde-Karris* (Valjala-Karja kaksikihelkond). ♦ Valjala muinaskihelkonda kuulus ka hilisem Karja khk ja suur osa Püha khk-st. Valjala maalinna oli Saaremaa tugevaimad. Kirik ehitati peale saarlaste vallutamist 1227. a järel, kiriku alla jäi muinassaarlaste hiljemalt XII saj-st pärit kalmistu. Kirikukihelkonna nimi pärineb muinaskihelkonnalt, selle aluseks on tõenäoliselt isikunimi *Valdja* <**Valdija*, millele on lisandunud liide *-la*, või on nimi hiljem liitunud *jala*-lõpulisel nimedega. Täenduslikult võrreldav on soome *valtias* 'isand, valitseja'. Vähem tõenäoline on L. Kettunen pakutud rekonstruktsioon **Vallin-jalan*. * *Valjala omaaegse pastori A. v. Schmidti arvates tulenes kihelkonna nimi sukkade värvist: Valg-jala sõnadest valge jalga*. – MK

Alvre 1985: 103; Koit 1962: 229; SK I: 477

Valkla [ˈvalkla] <-sse> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas, mõis, sks *Walküll*, 1241 *Uvalkal*, u 1400 *Walleküll*, 1442 *Walkul*, 1563 *Walkülla*, 1732 *Walkülla*, 1840 *Walkla*. ⇒3B3 ♦ XVI saj on siin olnud veski, mõisa rajas 1627 Hermann Wrangell, eraldades selle Kiiust. Samanimeline küla säilis mõisast 2,5 km kagus. 1920. a-tel tekkis mõisa maale asundus, mis

liideti külaga 1977. Nimi on olnud *küla*-lõpuline ja lühenenud alles XIX saj-ks praegusele Valkla kujule. Võimalik, et nime algusosa on *Valg-*, st valge, kuid *k* võib pärineda ka sõnast *küla*, mis ei ole kokku sulanud eelmise *k*-ga. Sellisel juhul oleks nime algusosa *Vall-*, mille tähendus jääb ebaselgeks. – MJ

BHO: 646; Eisen 1924a: 72; Joh LCD: 642; LCD: 46v; Vilbaste 1956: 186–188

Valkse [*`valkse*] <`Valkse ~ -sse> Kei – küla Harju maakonnas Keila vallas (Keila ms), 1602 *Walckus*, 1615 *Walkis by* (küla), 1620 *Walkes by*, 1725 *Walks* (küla). ⇒1C4 ♦ P. Johansen on nimega ühendanud kirjaneku 1433 *Hans Walgeze*. 1725 oli külas talupojad *Walikse Jack* ja *Walcks Mart*. XVIII saj lõpus karjamõis (1798 *Walksa*). 1871. a kaardile on märgitud rida talunimesid, ilmselt on karjamõis XIX saj jagatud taludeks, nagu on juhtinud tähelepanu Ü. Tarkiainen. Arvatavasti lähtub nimi *valge-*, *valk*-tüvest. Valksega on 1977 liidetud osa Keila külast (u 1900 *Кезель*). Vrd Valksi. – MK

Almquist 1917–1922: 285; EAA.1.2.938:7, L 6; EAN; Johansen 1929: 67, 89; KNAB; Rev 1725/26 Ha: 184; Saaga: Originalet av Jakob Koits regestverk. Del I, V:4

Valksi [*`valksi*] <-sse>, koh ka `Valkse Kul – paik (küla) Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Piirsalu ms), 1726 *Walcksi* (küla), 1844 *Walksa*, 1923 *Valksi*. ⇒10B3 ♦ 1977 liidetud Piirsaluga. 1726 on küla all kaks talupoega, kel lisanimeks *Walksi*, 1782 on revisjonis märgitud hajataluna (*Walkse Clauss*). Hiljem on külas Uue-Valkse ja Vana-Valkse talu. Nime päritolu on ebaselge, tõenäoliselt esineb nimes sama sõnatüvi, mis sõnades *valge*, *valk*. Piirsalu küla all on XVI saj I poolel mainitud üksjalga *Valsi Thomas*, võimalik, et see lisanimi on seostatav Valksi nimega. *Rahvapärime kohaselt tulnud küla nimi sõnamoonutusest: *kunagi on rahvas kolunud mingisuguse ümberkorralduse (teises variandis Põhjasõja) kartuses käidavast kohast ära metsa. Mõisnik öelnud, et see uus asukoht on falsch 'vale, võlts', sellest tulnudki Valksi.* (1939) Vrd Valkse. – MK

EAA.1864.2.IV-8:199, L 199; KM: ERA II 228, 559/63 (2) – 1939; KN; Rev 1725/26 Ha: 99; Schmidt 1844; Stackelberg 1928: 194; ÜAN

Vallapalu [*valla_palu*] <-`pallu ~ -sse> Ran – küla Tartu maakonnas Rannu vallas (Rannu ms), 1945 *Valla-palu*. ⇒31C3 ♦ Hiline küla, kus paikneb 1902 ehitatud Rannu vallamaja. Liitsõnaline nimi koosneb üldtuntud tähendusega osistest *vald* : *valla* ja *palu*. Vallapaluga liideti 1977 Mõisapalu küla (1945). Enne 1945 kandsid Valla- ja Mõisapalu koos nime Palu või Palupäälne, viimane oli ühtlasi vallamajalähedase metsa nimi. – EE

Eesti TK 50; EVK; KN; KNAB

Vallastu <-sse> Vän – paik (küla) Rapla maakonnas Kehtna vallas (Lelle ms), 1724 *Wallast jetzo Parki Jean* (talupoeg Lelle mõisa all), 1795 *Wallaste Ado* (talupoeg Lelle mõisa all, Lokuta küla järgi), 1922 *Vallastu* (küla). ⇒22B2 ♦ 1977 liidetud Koogistega. Nime on saanud talupoja lisanime või talu järgi. Lähtekohaks võiks oletada *vald* : *valla* + *-ste* või *-stu*. – MK

EAA.1865.3.294/2:23, L 23; KNAB; RGADA.274.1.182/7:22, L 605p; ÜAN

Valli <-sse> Rap – küla Rapla maakonnas Raikküla vallas (Järvakandi ms). ⇒22A1 ♦ Järvakandi mõisasüdame juurde tekkinud asunduse keskmine osa sai 1936 Valli nime; nime põhjus pole teada, ent läheduses on

mitu Valli talu. Külas asub Järvakandi mõis, kohta on 1460 mainitud külanä (Jerwencato; 1464 *Jerwentayne* ~ *Jerwencayue*), 1485 juba mõisana (*Jerworikory* ~ *Jerwenkay*). Nime algusosa viitab sõnale *järv*, ent järelosa näib aja jooksul olevat muutunud: varasematest kirjapanekutest võib välja lugeda sõnu *katk* 'mülgas, soo', *-tagune* või *kaev*. XVI saj muutus selleks *-kand*, mis ka eesti tavas on sellisena, kuigi muudes selle piirkonna nimedes on saksa *-kant* vasteks eesti *kõnd* : *kõnnu* (vrd Ahekõnnu, Isakõnnu, Vahakõnnu). Võib-olla on nime järjepidevus vahepeal katkenud ja see on toonud kaasa tema moonumise. Ent L. Kettunen peabki usutavaks, et teine osis nimes on olnud *kant* : *kandi*. Rahvapärime seob Järvakandi nime tekke kunagise suure järvega, millest hiljem on saanud sood ja rabad. 1977 liideti Valliga küla kaguserval olnud Kaera küla, mis sai 1936 nime Kaera talu järgi (asutatud pärast 1774; 1782 *Kaerameggi Hindrick*); 1920. a-tel nimetati seda teise talu järgi Ristema küllaks. 1977 liideti ↑Mõisataguse. Küla põhjaosas Järvakandi mõisa põllul asusid 1770. a-teni Laeste talud, mis varem moodustasid küla (1460 *Lalis*, 1464 *Ludentacken* ehk *Lais*, 1725 *Laste*). XV–XVI saj allikais nimetatakse ka *Lammküla (1460 *Lammenkull*, 1485 *Lamkull*, 1579 *Lammaküll*), mille asukoht pole teada. – PP

Bfi: I, 241, 251 (+reg), 353; EAA.1864.2.IV-1:666, 668, L 646, 648; EO: 26; ERA.14.2.713 (Järvakandi vallavolikogu 30. XII 1936 koosoleku protokoll nr 4); Joh LCD: 556–557; KM: ERA II 225, 25 (2) – 1939; KNAB; Rev 1725/26 Ha: 280

Valliküla [*valli_küla*] <-`külla ~ -sse> Jõh – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Jõhvi vallas (Tammiku ms), 1945 *Tammiku-Valliküla*, 1970 *Tammiku*. ⇒7B3 ♦ Küla on 1977 liidetud Tammiku alevikuga. Rajatud XX saj seoses põlevkivitööstusega. 1946–1957 ehitati siia kaevandus nr 8, selle juurde tekkis töölisasula. Nime motiiv on teadmata, ilmselt on aluseks *vall* : *valli*. Külas on Valli talu. – MK

ENE: VII, 471; EVK; KNAB

Valliküla [*valli_küla*] <-`külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Valliküla* Har – paik (küla) Valga maakonnas Taheva vallas (Taheva ms), 1688 *Wallj*, *Walli*, 1839 *Walli* (talu), 1952 *Валы* (küla), 1970 *Valliküla*. ⇒43C4 ♦ Põlise Valli talu maa muudeti XIX saj keskpaigas Taheva mõisa maaks. Talu kohal oli Valli moonamaja. Pärast mõisamaade jagamist 1920. a-tel hakati seda asunikutalude kanti Vallikülaks kutsuma. Liideti 1977 Sooblase külaga. Algupärane talupoja lisanimi *Valli* võib olla seotud sõnaga *vall* : *valli*, kuid tõenäolisem on ehk isegi pärinemine mõnest saksa *Wall*-algulisest isikunimest. Vrd ka vanavene lisanimi *Валъ*. – ES, MF Dunsdorfs 1974: 259; EAA.308.2.167, L 1; KNAB; Lexikon der Familiennamen 2008: 636–637; NL TK 25; Rücker; Tupikov 2004: 80

Valma¹ [*`valma*] <`Valma ~ -sse> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Tänassilma ms), 1584 *Wal-mabe* (küla), 1624 *Walma*, 1797 *Walmapä*. ⇒31B2 ♦ XVII saj kuulus küla Viljandi mõisa alla. Külanimi lähtub sõnast *valgma* 'paadisadam'. Algselt kaheosalise nime järelosis *-be* <-*pea* on kadunud. Nimi on tõenäoliselt tekkinud neemenimena ja alles hiljem muutunud külanimeks. Valgma põhjaots on Soolaküla, lõunaots Saba (Trv, 1797 *Sabba* küla). Vrd Valgma¹. – MK Mellin; PA IV: 165; Rev 1624 PL: 69

Valma² [ˈvalma] <ˈValma ~ -sse> Vän – paik (küla) Pärnu maakonnas Vändra vallas (Uue-Vändra ms), ? 1500. a-tel *Walma* (mõisake), 1624 *Walma* (talude), 1638 *Walma* (küla Vändra mõisa all), 1834 *Walma Rabba*, *Walma Karel*, *Walma Ado*, *Walma Üllege* (talude rühm Vana-Vändra mõisa all), 1923 *Valma* (küla). ⇒22C3 ♦ 1977 ühendatud Orikülaga. Küla asub Pärnu jõe kaldal, nime aluseks *valgma* 'paadisadam'. Vrd *Valma*¹. – MK

BHO: 646; EAA.1865.5.147:69–71, L 57–59; Rev 1624 PL: 21; Rev 1638 II: 13; ÜAN

Valma³ [ˈvalma] <ˈValma ~ -sse> Kõp – paik (küla) Viljandi maakonnas Kõpu vallas (Suure-Kõpu ms). ⇒30A2 ♦ Külana märgitud 1970. a nimekirjas. Asub Raudna jõe ääres, nimi tuleb sõnast *valgma* 'paadisadam'. 1977 liideti Vanaveskiga. Vrd *Valma*¹. – MK

EAN; KNAB

Valmaotsa [ˈvalma_otsa] <-le> Ksi – küla Tartu maakonnas Laeva vallas (Laeva ms). ⇒32A1 ♦ Endine Laeva asundus, nimetatud Valma talu järgi u 1939, kui oli käsil asunduste ümbernimetamine küladeks. Talu on mainitud 1744 (*Auf Walckma Marts land Walgma Hanso Jürri*), selle nimi lähtub sõnast *valgma* 'paadisadam'. Küla piirese kuulub 1977. a-st ka lõunas Ema-jõe soodes asuv Sooküla (1938). Vrd *Laeva*. – PP

ERA.14.2.717 (Laeva vallavanema 9. VI 1939 otsuse protokoll nr 6); KNAB; PTK I: 265–266

Valtina [ˈvaltina] <-sse>, koh <-lõ, -n> Krl – küla Valga maakonnas Karula vallas, karjamõis (Vana-Antsla ms), 1782 *Walthina Ann*, 1795 *Waltin Johan*, 1839 *Waltina*. ⇒43C2 ♦ Külana märgitud 1970. a rahvaloenduse kaardil, oli varem karjamõis ja veski. Karjamõisa rajamine on toimunud XIX saj I poolel. 1811 elas talus – mis talukohana on olemas juba 1685. a kaardil – veel peremees *Waltina Johan*. Talu nimi on esmakordselt näha Johani eel käinud leskperenaise nimes *Walthina Ann*, kelle lisanimi võiks pärineda tema mehe nimest *Valtin*, mis tuleb ristnimest *Valentin*. Annega samal ajal elas ühes naabertalus Puusmõtsas peremees *Waltin*, kelle nimi hingeloendis on ka *Puusmõtsa Valentin*. Valtinaga on 1977 liidetud ↑Jundi, Lilo (1970 *Lilo*), ↑Patuperä, ↑Puusmõtsa, Tohvri (1839 *Tofre*) ja Valsi (1970) küla. Teise maailmasõja eelses Vana-Antsla vallas tunti kogu seda piirkonda Patuperä kolga nime all. Valtina loodeosas on ↑Meiga, mis kuni 1977 arvati Korijärve alla. Vrd *Patuperä*. – ES

EAA.1865.2.130/1:44, 47, L 44, 47;

EAA.1865.2.130/10:43, 41, L 40p, 43;

EAA.1865.2.131/2:35, L 35; EAA.308.2.88, L 1; Rucker

Valtu [ˈvaltu] <ˈValtu ~ -sse> Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas, mõis, sks *Waldau*. ⇒12A4 ♦ Valtu mõisa maale 1920. a-tel rajatud asundus, hiljem kuni 1977 asund. Nimi pärineb mõisa saksakeelsest nimest *Waldau*, mille mõisnik andis 1816 saksa nimemoe mõjul (sks *Wald* 'mets' + *Aue* 'jõeniit'). Kettunen seob Valtu ekslikult isikunimega *Valitu* (sõnast *valima*), ent meelevaldset ümbernimetamist kinnitab ka rahvapärinus (vt allpool). Mõisa ja küla varasem nimi on *Kosu ehk *Kotsu (1732 *Kosso mois*, sks *Kotz*), mis läheb tagasi sõnadele *koda* ja *ase*, küla on mainitud juba 1241 Taani hindamisraamat (Kotoaassen). Mõisat on esimest korda mainitud 1412 (*Koettes*), küla aga XV saj kadus. Valtu ehk *Kosu mõisa külade hulgas on XV–XVI saj olnud ka

*Leidna või *Leina (1412 *Löuden*, 1441 *Lendu*, 1488 *Leuden*), *Mõisaküla (1412 *Moisenkül*, 1441 *Moisekull*) ja *Vandi(mäe) (1441 *Wanti*, 1488 *Fanti*, 1558 veski *Hantemal*, 1588 *hantemall*), nende asukohad ei ole teada. *Valtu mõisas olnud vanal ajal krahv. Krahvi nime on rahvasuu unustanud. Tema lasknud mõisa ümber ehitada. Aga ta oli mõisale ka uut nime tahtnud. Ta sõitnud ratsahobusega ringi ja küsinud igalt vastutulijalt: „Mis mõisa nimeks peab saama?“ Kui see siis alandlikult kummardanud ja vastanud, et aus krahvi herra, minu arvates Valtu. Ta saanud krahvilt hõberaha. Aga kes öelnud midagi muud, sellele antud piitsaga paar sirakat. Nii tekkis nimi Valtu. (1939) Vrd *Kodasema*, *Kodesmaa*. – PP

BfI: I, 111; BHO: 641; EAA.30.1.3397; EO: 250;

Gustavson 1975: 3; Joh LCD: 453; KM: ERA II 225, 128/9 (11) – 1939; KNAB; LCD: 42r; Thor-Helle 1732: 312

Valtu-Nurme [ˈvaltu-nurme] <-le> Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Valtu ms), u 1705 *Nurme Hans*, 1844 *Nurme*. ⇒12A4 ♦ Rootsi ajal „alumise Kumma“ juurde kuulunud hajatalu, millest hiljemalt XIX saj on tekkinud küla. Põhja-Eestile tüüpiline hilistekkeliste külade nimi on pandud loodustermini järgi. Kuni 1977 lihtsalt Nurme küla, seejärel liideti Saksa külaga, 1997. a-st uuesti eraldi. Valtu nimi (mõisa järgi) on lisatud, eristamaks teistest Kehtna valla Nurme küladest (Kehtna-Nurme, Lellapere-Nurme). – PP

EAA.1.2.C-IV-102; Joh LCD: 443; Schmidt 1844

Valula Sjn – paik Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Taevere ms), 1424 *to dem Walle* (kihelkond), 1428 *to Walle* (kihelkond), 1470 *zum Walle* (kihelkond), 1584 *Walula* (küla), 1638 *Wallo* (küla). ⇒23B4 ♦ Tõenäoliselt muinasküla, mille maile ehitati Suure-Jaani kirik, hiljem kirikuküla, kiriku kaitsepühaku järgi kutsutud hiljem ka Jaani külaks. Valula küla järgi on vanasti kutsutud kogu Suure-Jaani kihelkonda. Hiljemalt XX saj alguses on olnud ka Valula karjamõis (sks *Walula*). Tänapäeval moodustab ala Suure-Jaani linna lõunaosa. Vrd *Suure-Jaani*¹. – MK

LGU: I, 469; LUB: VII, 94, 766; PA IV: 173; Rev 1638 II: 103

Valuoja Vil – jõgi Viljandi maakonnas, 1836 *Walo-oja*. ⇒30C2 ♦ Valuoja läbib Viljandi linna ning seal asuvat Paala ehk Valuoja paisjärve. Ta algab Viljandist põhja pool endise Klaassepa kõrtsi lähedalt heinamaadest ja suubub Viljandi järve keskossa Huntaugu lähedal. Nime päritolu pole selge, lähtekohaks võib olla tuletis sõnast *valama* või *valguma*. Varasemate kirjapanekute puudumisel on raske öelda ka midagi seostest sõnaga *valgma* 'paadisadam'. Nime on esimesena käsitletud ajakirjas *Inland* 1836, kus algusosa vasteks on ebaõnnestunud pakutud *valla* 'lahti' ja *valu* (vrd *valutama*). Pärimuse järgi olnud läheduses Vaalumäel kunagi völla ja nime on peetud tulenevaks selle mäe nimest, völlast või völli mainib juba *Inland*. Ka on nime lähtekohaks peetud saksa sõna *Schandpfal* 'häbipost'. Needki on vaid oletused, kuid sest nähtub, et pärimus peab algseks mäenime. Juhul, kui tõesti algne oleks mäenime Vaalumägi, siis võiks nime alusena oletada ka *vaal* 'kokkukuhjatud viirg, vall'. Valuoja linnajaoks ehk Uuslinnaks on mõnikord nimetatud piirkonda Paala järve ning Kesklinna ja Uueveski vahel. – MK

H. A. v. B. 1836: 528; J. J. 1836: 832; KN; Mutli 1910;

Wana 1929

Valuste <-sse> Lih – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Lihula ms), 1368 *Walkes* (küla), ? 1529 *Walostokulle*, 1565 *Walkest*, 1591 *Walluste By*, 1689 *Walkus*. ⇒20B3 ♦ L. Kettunen on nimevastsaks toonud *valu*, mis on arenenud tähendusest 'valgus, tuli', ja *valus*. Varasemad kirjaneked seostuvad *Valk-*, *Valge*-tüvedega. Valustega on 1977 liidetud osa ↑Sipa külast. – MK EAA.1.2.932:50, 120, L 45p, 112; EAA.1.2.941:896, L 883p; EO: 216; Essen, Johansen 1939: 40

Vammustõ <-sse>, koh ka 'Vamstõ <-he> ~ Vammustõ' Se – paik (küla) Põlva maakonnas Värska vallas (Lob, Raakva nulk), 1781 *зехнова*, *Wamufse*, *Подубье*, 1785 *зехнова*, *подубье*, 1882 *Поддубье*, 1903 *Wamste*, 1904 *Vammustõ*, *Поддубье*, u 1920 *Vammuste*, 1922 *Pod-dubje*, *Vammuste* (viga), 1937 *Vamste*. ⇒46A1 ♦ XIX saj kuulub Säpina kogukonda ja Petseri kogudusse. Liideti 1977 Matsuri küla. Vammustõ nime päritolu on ebaselge, kõne alla tulevad lõunaestilised *vamm* 'käs'n' ja *vammus*, *vammusk* 'vammus, üleriie, riideese'. A. Šteingolde arvates on Vammustõ mitteslaavi kohanimi. Vene nimekuju *Зехнова* võib tuleneda lisanimest *Зехнов*. Hilisem *Поддубье* on tõlkes 'tammealune', vrd ka *поддубинка* 'uudismaa metsas' (Pihkvamaal) või *поддубить* 'nahka, liha taguma, töötlema'. – AK Dal' 1880–1882; Eesti TK 42; Hurt 1903: 238; Hurt 1904: XVI; Markus 1937; RL 1922; SeK: 179; Truusmann 1890: 57; Vasilev 1882: 238; VMS; Värska KR 1780–1794: I

Vana-Aespa [*vana*-*'aespa*] <-sse ~ -le>, koh ka 'Aesma Hag – küla Rapla maakonnas Kohila vallas (Sutlema-Lümandu ms), ? 1570 *Hebay* (talu Tohisoo ja Kasu lähedal), 1586 *Hayspa*, 1725 *Haispae*, 1844 *Aaspa*. ⇒11C2 ♦ Aespa küla nimetati 2011 Vana-Aespaks, kui küla põhjaosas, endises suvilarajoonis, moodustati uus Aespa alevik. Nime järelosa on olnud **pää*. Kuigi L. Kettunen oletab, nii nagu Avispea puhul, algusosaks *haab* : *haava*, ei ole võimatu, et selleks on hoopis sõna *hais* : *haisu*; sel juhul võib olla tegu isikunimega. Kõne alla võiks tulla ka sõna *havi* (haug). Koha peal seletatakse nime lühendina sõnadest (*üles*)*aetud maa*. – PP ENE: I, 54; EO: 2–3; KN; Rev 1586: 110; Rev 1725/26 Ha: 254; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del 2, 1562:14; Schmidt 1844

Vana-Antsla [*vana*-*'antsla*] <-*'antsla* ~ -sse>, koh <-lõ, -n>, rahvak ka *Vana*-*'mõisa* <-lõ, -n> ~ '*Ants*-*'mõisa* Urv – alevik Võru maakonnas Antsla vallas, mõis, sks *Alt-Anzen*, 1405 *Antzen*, 1582 *Ancen*, 1716 *Wanna Moisa Wallast*, 1717 *AntziMoisede*, 1782 *Ansmois*, *Antso*, *Andsena*, 1798 *Wanna Antso M.*, 1909 *Wana Antsmõisa*. ⇒43C1 ♦ Mõis oli Uexkülli suguvõsa valduses al 1376. Siin paiknes keskaegne vasallilinnus, mille kaitsmist Liivi sõjas 1558 on kajastatud paljudes allikates. XVII saj lõpu poole eraldati Vastse-Antsla mõis, mille vastandusena hakkas kujunema Vana-Antsla (Vanamõisa) nimi. Raudteejaama kaudu andsid mõisad nime Antsla linnale, palju varem oli kujunenud Urvaste kihelkonna saksakeelne nimi *Anzen*. Mõisa maale tekkis 1920. a-tel Vana-Antsla (vallakirjades ka Vana-Antsmõisa) asundus. 1970. a-tel oli asula kirjas Kobela asundina, al 1977 Vana-Antsla alevik. Nime päritolu vaagides on huvitat Vana-Antsla valla talupoegade hüüdnimi *hants* 'mamehed'. L. Kettunen on pakkunud, et **Antsna* võiks olla algupärane kohanimi. Kuigi ka *la*-lõpulise nime algupära pole välistatud, tuleb tun-

nistada, et kirjalikesse allikatesse ilmub Antsla nimi alles XX saj. Saksakeelse nime *-en* näib olevat daativi käändelõpp ja Antsmõisa variantides pole samuti *la*-liidet. Mõisanime pärinemine ristiusu isikunimest *Ants* pole usutav, see pidanuks varajases alamsaksa-keelses pruugis olema kujul **Hans-*. Urvastes eriti sage talupoja nimi *An't's'* : *Andsi* ei pruugi olla Hansu mugandus, nagu *Ants* : *Andsu*. Pigem on see *Johannese* muude muganduste sekka imbunud vanem nimi, mille taga võib oletada muinasgermaani nime *Ans(h)elm*, vrd vastav soome nimi *Anssi*. Eesti keeles on sageli *ns* muutunud *nts*-ks. *Ans(h)elmist* pärinev *Ants* võiks olla Antsla kohanime aluseks. – ES BAL: 649; BHO: 21; EAA.1270.2.1:119, L 166p; EO: 87; ERA.14.2.721 (Võru maavalitsuse ettepanek 20. III 1939); Hupel 1774–1782: III, 658; LGU: I, 162; Mellin; PA I: 84; Saar 2008: 147

Vana-Jõgeva <-le> Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Jõgeva ms), 1690 *Joggewald Külla*, 1839 *Jeggewa*. ⇒25A2 ♦ Kohanimi sai täiendi *Vana-* 1977, enne seda oli Jõgeva küla. Küla põhjapoolne osa ida pool raudteed kuulub praegu Jõgeva linna piiresse. Vrd Jõgeva¹. – VP

LVVA.7404.3.332, L I; Rücker

Vana-Kaiu <-*'Kaiu* ~ -sse> Juu – küla Rapla maakonnas Kaiu vallas, 1241 *Kaiu*, 1538 *Kayekull*. ⇒12C4 ♦ Kaiu küla on mainitud 1241, kuulub XIII saj-st Mihkli nunnakloostri, XVII saj-st Eestimaa Rüütelnõu. 1651 ja 1663 vahel küla kaotati ja sellele kohale rajati Kaiu mõis, mis eraldati Kuimetsast. 1920. a-tel tekkis mõisasüdame ümber Kaiu asundus, mis 1977 nimetati Vana-Kaiu küllaks, eristamaks seda teise kohta kolitud Kaiu alevikust. Kaiu nime lähteks arvatakse olevat muistne mehenimi *Kai* (allikates *Cayo*). Tähelepanuväärne on nime säilimine peaaegu samal kujul läbi sajandite. Mõisa tekkimise algusaegadel XVII saj nimetati seda saksa keeles ka *Catharinae*'ks (nt 1687), arvatavasti kloostri abtissi Katharina Kudleni järgi, kes suri 1629. Hiljem jäi ka saksa keeles kasutatavaks nimeks Kaiust tulenev *Kay*. Küla nüüdispiiresse kuulub idas Oraniku (1346 *Vrenhange*, 1586 *Vrenal*), mis on varem olnud Kaiu mõisa kõrvalmõis ja hiljem küla, liidetud 1977. P. Johansen on sellega sidunud 1241. a Taani hindamisraamatu nimekuju *...rauanges* (1. täht loetamatu). 1977 liideti ka ↑Lihu küla. * *Kunagi väga vanal ajal, kui Eestimaal olnud vähe inimesi, otsinud üks mees endale naist. Tullis läbi inimtühjade metsade, näinud ta praeguse Kaiu kohal ees kõndivat naist. Mees hüüdma: „Kai-uuu! Kai-uuu“, et naine teda ootaks. See aga kartnud võorast meest ja kiirendanud sammud. Kuskil praeguse Kuimetsa kohal kadunud naine lõplikult mehe silmist. See ohanud: „Kadus kui metsa!“ – sealt Kuimetsa nimi. (1974) Vrd Kaiu. – PP*

EO: 300; Gustavson 1978: 13; Joh LCD: 394–395, 569–570; Kruusimägi, Paidla 1974: 82; LCD: 42r

Vana-Kariste <-sse> Hls – küla Viljandi maakonnas Halliste vallas, mõis, sks *Alt-Karrishof*, 1601 *Karriess* (mõis). ⇒36C1 ♦ Saksa ordu ajal on olnud küla nimega *Karriesskylla*, millest moodustati mõis arvatavasti juba XVI saj. 1638 on mainitud nii mõisat (*Karriesshoff*) kui ka küla (*Karriess*). 1795 jagati mõis Vana- ja Uue-Karisteks. Vana-Kariste mõis ise jääb tänapäeval Päigiste külla. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele Vana-Kariste asundus, mis 1970. a-tekst oli nihkunud mõisast 5 km loodesse endise

vallamaja ümbrusse, 1977 muutus see külaks. Mõisaüüdi nimetati 1939. a paiku Kariste külaks ja see liideti 1977 Päigistega. Nime lähtekohaks võib olla *kari* : *karja*, ehkki L. Kettunen toob MMg Karistvere (↑Kudina) puhul võrdluseks *karistama*, *kari* 'range kord' ja soome isikunimed *Kari*, *Karri*. V. Pall on nii Karistvere algusosa kui ka Karistet pidanud identseiks ja esitanud tüvele **kari* vasteiks *kari* 'range kord', *kari* 'kalju, riff', *karine* 'kivine' ja ürikunime *Karre* (XVI saj *Jan Karrepoick*). XVI saj oli praeguse Vana-Kariste küla kohal Sääsekõrve küla (1534 *Sesenkerue*, 1797 *Säskorve*). Vana-Karistega on 1977 liidetud Rängle (rahvapäraselt Pudruküla, mis oli ametlik kuni 1939). Vana-Kariste üksikud osad on tuntud nimedega Liplapi (põhjas, kuni 1939 Metsaküla ehk Mõtsaküla), Puka (loodes) ja Saapaküla (kagus). Pudruküla ja Päigiste piiril on Muku talud. Vrd Kariste, Päigiste, Uue-Kariste. – MK

BHO: 190; EAN; ENE: VIII, 301; EO: 300; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-1938); KNAB; Mellin; PTK I: 55–56; Rev 1638 II: 70

Vana-Kastre [*vana-`kastre*] <-sse> Võn – küla Tartu maakonnas Mäksa vallas (Kaagvere ms), 1434 *Oldetorne*, 1588 *Sary Kostr* (*Altten Thornn*), 1682 *Caster Oldentorn*, 1744 *Dorff Wanna Caster oder Altenthurm*, 1730 *Wannast Kastrist* (seestütlev), 1782 *Altenthurm*, ee *Wanna Kastre mois*, 1810 *Mae Kastre külla*, *Alla Kastre Külla*. ⇒33A2 ♦ J. Simm märgib M. J. Eisenile toetudes, et kantsi (*Oldentorn* ehk *Altenthurm*) rajas piiskop Hermann 1233, see hävines XVII saj. Balti kohalüksikoni (BHO) andmeil on kohta esmakordselt mainitud 1342, kusjuures ta kaotas oma strateegilise tähtsuse juba varakult seoses Kastre linnuse (*Warbeck*) rajamisega XIV saj. Põletati ja purustati 1558 ja 1656. XVI saj seisis kantsi kõrval mõis (teateid 1502), mis on hiljem olnud Kaagvere kõrvalmõis. 1588.–1638. a revisjonides on küla (1627 *Oldenthorne*) mainitud Ahja mõisa all. Vrd Kastre. – MJ

BHO: 14; EM: 99; PA I: 56; Rootsmäe 2016: 138–139; Simm 1973: 25–26, 126, lisa 13–14, 226–227

Vana-Koiola [*vana-`koiola*] <-sse>, koh <'Vanna-`Koiolahe> Plv – küla Põlva maakonnas Laheda vallas, mõis, sks *Alt-Koiküll-Kirrupäh*, 1627 *Koykuell*, 1638 *Koygull Moysa*, 1782 *Koiala mois*, *Koiela mois*, 1798 *Wanna Kojola M*. ⇒40A2 ♦ Kirumpää lossi piirkonnas oli see 1627 neljast mõisast suurim, kuid mitte vanim. 1638. a revisjon teatab, et mõis rajati „veidi enne viimast vallutust“ (u 1620?) ja selle maad asustati u 10 aasta eest jälle talupoegadega. Tegemist on Koiola küla tühjaks jäänud lõunaossa rajatud mõisaga, mis sai oma nime küalt. Veel 1757. a Põlva personaalraamat pealkirjastas sellele mõisale allutatud külasid üksnes *Kirjenpah* nimega. Koiola nimi muutus aktuaalseks Väimela mõisa eraldamisel ja osadeks jagamisel XVIII saj keskpaigas. *Vana-* lisandus mõisanimele, kui XVIII saj lõpukümnendil eraldati Vastse-Koiola mõis ja sellest omakorda 1806 Vardja (Aleksandri, Pragi) mõis. Koiola küla kogu talumaa jäi viimase territooriumile, Vana-Koiola mõisale jäid allutatuks Põlva khk põhjaosa suured külad. Mõisa järgi oli seal kuni 1938. a-ni Koiola vald, mille vallamaja asus Mammastes. Mõisamaale 1920. a-tel tekkinud Vana-Koiola asundus muudeti 1977 külaks. Koiola nime lõpuosis *-la* võiks olla lühenenud sõnast *küla*, vrd 1627 *Koykuell* ja *Koykul Jerw*, 1638 *Koygull*

ja *Kaugala Jerw*, u 1685 *Koykelle Kylla*. *la*-lõpuline nimi oleks pigem arenenud kujuks **Kojola*, siin aga on ilmne lühenemisest tingitud tugevnemine: **Kojoküälä* > *Koiola*. Algusosis võiks olla muinasaegne isikunimi, vrd soome perekonnanimed *Kojo*, *Kojola* ja *Kojonen*. Vrd Koigi, Koikküla, Pragi. – ES

BHO: 242; EAA.3147.1.172:8, L 3p; EAA.308.6.332:4, L 3p; Hupel 1774–1782: III, 282; Mellin; Rev 1624/27 DL: 56, 58; Rev 1638 I: 129, 136–137; Sukunimet 1992: 211

Vanakubja [*vana_kubja*] <-le> Mus – küla Saare maakonnas Mustjala vallas (Mustjala krkms), 1798 *Wannakubja*. ⇒49C2 ♦ Küla oli Mustjala tütar küla, hüütakse ka Mustjala-Kirikukülaks, sest kuulub kirikumõisale. 1977–1997 oli küla ametlikult Mustjala osa. Vanakubja on nime saanud talupoja lisanimi järgi. Vanakubja eraldi osad on Kohula (idas) ja Taguküla (lääned). – MK

BHO: 647; EAN; KN; KNAB; Mellin; Saaremaa 1934: 680

Vana-Kuuste [*vana-`kuuste*] <-sse> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas, mõis, sks *Alt-Kusthof*, 1582 *Kusth*, 1638 *Koustemoysa*, *Koustekylo*, 1796 *Kuste*. ⇒33A3 ♦ Mõisa kohta on teateid al 1521, küla kohta 1582. Pärast Vastse-Kuuste eraldumist XVIII saj II poolel hakati mõisat nimetama Vana-Kuusteks. Maareformi käigus rajati 1920. a-te alguses mõisa maadele asundus, mis 1939. a paiku nimetati Kuuste külaks. Al 1977 Vana-Kuuste küla. Osist *-ste* sisaldav kohanimi lähtub lõunaeeesti sõna *kuus* : *kuusõ* 'kuusk' mitmuse omastavast. Võib-olla on tegu kunagise sugunimega. Mõisa varasem nimi oli *Ottes* (1521), vrd 1627 *Odtzsee* oder *Kustamoysa*. M. J. Eisen seostas selle eesti nimega *Otsa*. See lähtub pigem oletatavast sõnast **otine* : **otitse* 'karune, karusarnane', mis võis olla esmaasuka lisanimi. – EE Eisen 1919a: 6; EM: 92, 159; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); Mellin; PA I: 97; Rev 1624/27 DL: 119; Rev 1638 I: 79, 80

Vanaküla¹ [*vana_küla*] <-`külla ~ -sse> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kõnnu ms), 1630–1631 *Wanaküla Jack*, 1637 *Wannaküll Jaack* (Kolga mõisa vabatalupoeg), 1683 *Wannakül* (küla), 1699 *WanaKjyla*. ⇒4B3 ♦ Pole päris selge, mille alusel on Vanaküla hakatud nii nimetama. G. Vilbaste on arvanud, et Vanaküla tekkis XVI saj sõdades hävitatud Valgejõe küla maadel XVII saj I poolel. E. Tarvel oletab, et kohale võidi viidata juba 1290 nimega *Witena*, mis tähendas Valgejõe. Kuna see asus vana küla maadel, hakati seda kutsuma Vanakülaks. Valgejõe silla lähedal olevat külaosa, mis praegu ulatub jõe mõlemale kaldale, loetakse omaette ↑Valgejõe külaks. – MJ EAA.1.2.940:40, L 32; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 27; Stuart 1699; Tarvel 1983: 92; Vilbaste 1956: 189–190

Vanaküla² [*vana_küla*] <-`külla ~ -sse> Mär – küla Lääne maakonnas Martna vallas (Suure-Lähtru ms), 1687 *Alten dorff*, 1726 *Alte Dorff Lechtigal*, 1798 *Wanakülla*. ⇒20B1 ♦ 1977–1997 oli Uusküla osa. Vanaküla ja Uusküla asuvad umbes poolel teel Palivere ja Martna vahel, teine teisel pool maanteed. – MK EAA.1.2.941:350, L 341p; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 178

Vanaküla³ [*vana_küla*] <-`külla ~ -sse> = **Gambyn** [*`gam`bú(ü)n*] <-i>, koh *Gamben* Noa – küla Lääne maakonnas Noarootsi vallas (Riguldi ms), ? 1642

Gammelby, 1798 *Gamālby*. ⇒9C2 ♦ 1977–1997 oli Höbringi osa. Eesti- ja rootsikeelne nimi on sama sisuga, rootsikeelne koosneb sõnadest *gammal* 'vana' ja *by* 'küla', mis justkui viitaksid vanale asustusele. Ent nii see ei ole. E. Lagmani tõlgendus tundub usutav: vanas Riguldi külas oli enne ilmselt külaosi, millel olid oma nimed, sh **Gambyn* ehk 'küla vana osa'. Kui Riguldi 1604 anti äsja rajatud mõisale, siis senine küla viidi tasapisi laiiali. Kohalikud elanikud aga mäletasid N. Tibergi teatel veel 1940. a-tel vana külaosa algset kohta mõisamaal. See oli suur põld nimega Bystället (kohalikus häälduses *biistääle*) ehk 'külapaik'. Suurem osa talupoegadest pagendati mõisa haritava maa laienedes ja nad pidid uue asupaiga leidma metsaserva. Ümberasujad võisid vana külanime kaasa võtta. Vana koha nimeks jäi Riguldi. Külanimi *Gambyn* esineb määratud vormis, mis viitab sellele, et nimi on noorem kui näiteks *Enby* (*Einbi*), *Hosby* ja *Österby*. Vanaküla piirsesse kuulub ↑*Metsküla*, liidetud 1977, ning endised külad *Kiritse* (*Ris*, rts *Kervit*, 1694 *Kirrimit*, 1844 *Kirritis*), *Klaane-maa* (↑*Metsküla*) ja *Viluvere* (LNg, 1498 *Vylyver*, 1514 *Villever*, 1798 *Willower*). Vrd *Kürema*. – MB
Johansen 1951: 251–252, 254, 257; KNAB; Lagman 1964: 53, 55–56; Mellin; Russwurm 1855: I, 123–124, 149; Tiberg 1951: 43–44, 224, 284–286

Vanaküla⁴ [*vana_küla*] <-külla ~ -sse>, koh *Vana_külla* <-külla> Plv – küla Põlva maakonnas Põlva vallas (*Vana-Koiola* ms), 1627 *Wanna Kuella*, 1638 *Wanna-külla*. ⇒40B1 ♦ Vanaküla paistab silma hiiglasliku territooriumiga XVII saj. Selle all on tollal üles loetud ka *Lutsu*, *Kiisaküla* ja *Holvandi* algtalud, viimase kahe piirkonda on 1627 nimetatud **Peräkülaks* (*Perra Kuella*). Ka XIX saj kruntimisel on taludele lahustükkide jagamise aluseks võetud see suursaras. Võib tekkida küsimus, mis oli Vanaküla nimi enne. Tõenäoliselt pole see nimi naaberkülade nimedes säilinud, sest tegemist pole asustuse teise kohta liikumisega, vaid igasse suunda laiiali siirdumisega soodsast orujärve äärsest algkülast (1627 *Wanna kuella Jerw*). Vanaküla läänepoolsed, põlistalude kruntide ottesse rajatud talud kannavad nime *Mõtsanukk*. – ES
EAA.308.6.332:2, L 1p; Rev 1624/27 DL: S6–S7; Rev 1638 I: 144

Vana-Lahetaguse [*vana-lahe_taguse*] <-sse> Khk – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (*Lahetaguse* ms). ⇒52B1 ♦ Küla asub *Lahetaguse*st idas. Tegemist on 1997 taastatud osaga endisest *Lahetaguse* külast, mis millalgi pärast Teist maailmasõda sattus teisele poole halduspiiri (*Lahetaguse* küla ja mõis ise asuvad *Salme* vallas). Vrd *Lahetaguse*. – MK
KNAB; Rehepapp

Vanalõve [*vana_lõve*] <-le>, koh *Vana_lõve* VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas, mõis, sks *Alt-Löwel*, 1438 *Lovele*, 1453 *Lovel*, *Lovell*, 1550 *Louel*, 1782 *Wanna Löwe mois*. ⇒51A4 ♦ Vanalõve mõisa, algselt *Lõve* mõisa kohta on teateid a-st 1438. Hiljemalt Taani ajal eraldati sellest *Uelõve* mõis (↑*Väljaküla*⁴). 1920. a-tel tekkis mõisa maadele *Silla* küla. 1945. a-ks liideti see kõrval paiknenud väikse vabadikukülaga, mille nimi oli alguses *Türgi*, a-st 1936 *Kase*. Liitküla sai nimeks *Kase-Silla*, al 1977 *Vanalõve* küla. E. Koit on nime pidanud põliseks eesti nimeks ja toonud vasteks *lövi* : *lõve* 'rebend, kärisenud koht, pragu' ja soome *lovi* : *loven* 'pragu, vahe, uure, laht'. Ta mär-

gib, et see sobib ka maastikuliste iseärasustega, sest mõisa ümbruses on olnud rohkesti veega täidetud lohke. Vrd Lääne-Eestis *lövi* : *lõve* 'madal lohk kindlal pinnal'. Nimi on olnud algselt *la*-liiteline, lõpusilbi kadu toimus oletatavalt alles pärast kahe **Lõvela* mõisa teket. – MK

EAN; EKMS: II, 658; EM: 125; ERA.14.2.716 (Valjala vallavalitsuse I. VIII 1939 kiri nr 550); Hupel 1774–1782: III, 384; KNAB; Koit 1962: 231

Vana-Mustamäe [*vana-musta_`mäe*] <-le> Kei – Tallinna asum Nõmmel. ⇒1A2 ♦ Peamiselt 1920.–1930. a-tel kujunenud linnajagu on nime saanud loodusnime järgi: Mustamäeks nimetatakse Nõmme ja Mustamäe linnaosa piiril paiknevat nõlva. Eristamaks seda Mustamäe linnaosast, kuhu nimi siirdus hiljem, on nimele lisatud täiend *Vana-*. Asumis on ka *Vana-Mustamäe* tänav. *Vana-Mustamäel* paikneb *Glehni loss* (valminud 1886, sks *Hohenhaupt* 'kõrgepea') ehk Mustamäe mõis, mis on nimetatud *Jälgimäe mõisaomaniku Nicolai von Glehni* järgi. Mustamäe ühte nukki on nimetatud 1371. a piiriaktis *dat hoge hoved* 'kõrge pea' (vrd hilisem sks *Hohenhaupt*), hiljem *Kallapäh* (*Kaldapea*, hiljem lähedane talu). Vrd *Mustamäe*. – PP

Kivi 1964: 338; Kivi 1972: 79; LUB: III, 1080; Tallinn 2004: II, 307–308

Vanamõisa¹ [*vana_`mõisa*] <-mõisa ~ -sse> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas, karjamõis (*Saarnakõrve* ms), 1782 *Wannamois* (küla), 1796 *Wanamois* (küla), u 1900 *Ванамыза* (karjamõis). ⇒13B3 ♦ 1920. a-tel jagati asundustaludeks. 1977–1998 oli Kõrvenurga küla osa. Arvatavasti on seal varem asunud *Saarnakõrve* mõis. Kui ehitati uus mõisahoone, liikus nimi koos mõisaga mujale ning vana kohta jäi tähistama *Vanamõisa* nimi. Selle järgi on omakorda hiljem nimetatud sealseid talusid (nt 1782. a revisjonis on *Saarnakõrve* mõisas *Vanamõisa* külas kirjas olevast kuuest talust kolme peremehed *Wannamoise Mihkel*, *Wannamoise Mart* ja *Wannamoisa Hans*). – TL

BHO: 649; EAA.1864.2.IV-1: 448, L 433p; EVK; Mellin

Vanamõisa² [*vana_`mõisa*] <-mõisa ~ -sse> Kei – küla Harju maakonnas Saue vallas, mõis, sks *Wannamois*, 1692 *Wanamoisa* (mõis), 1913 *Ванамойзь*. ⇒2A4 ♦ Küla varasem nimi oli *Kerguta* või *Kirguta* (1241 *Kircotan*, 1687 *Kirkota*, u 1900 *Kepzomu*). Mõis oli küla juures juba XV saj, oletatud on, et veel varasem mõis oli seks ajaks juba hääbunud ja XV saj rajati uus, mis XVI saj algul kuulus *Sakule*. Sellele vanale mõisakohale rajati omakorda uus, mida on mainitud XVII saj lõpul ja 1716 *Vanamõisa* (*Wannamoisa*) nime all. Seega on oletatavasti kohal olnud kolm mõisat. Mõisakohale tekkis 1920. a-tel *Vanamõisa* asundus, mis 1939 asunduste kaotamisel muudeti *Piiri* külaks. *Piiri* küla ja *Sauevälja* asund liideti 1977 *Vanamõisaga*. Vrd *Kerguta*. – MK

ERA.14.2.713 (Saue vallavalitsuse kiri 3. II 1939 nr 1391); Joh LCD: 431-432; KNAB; Koppel, Povel-Puusepp 2010: 9; ÜAN

Vanamõisa³ [*vana_`mõisa*] <-mõisa ~ -sse> Emm – küla Hiiuma maakonnas Emmaste vallas (*Kassari* ms), 1726 *Wanna Moysa Mart*, *Wanna Moysa Hans* (talupojad *Agape* külas), 1798 *Wañamois* (talu), 1844 *Wannamois* (küla). ⇒47C4 ♦ 1977–1997 oli *Sinima* osa. 1564 oli Hiiumaal **Alliksaare* mõis (*Alixer gårdh*), mida L. Tiik on pidanud tänapäeva *Vanamõisa* küla

kohal oluks. Mõis oli tühjaks jäänud 1620. a-tel. Balti kohaleksikon (BHO) asetab mõisa tänapäeva Allika küla kohale Käina khk-s, nagu ka P. Johansen. Usutavam on L. Tiigi oletus. Külanimi on säilitanud mälestuse mõisast. Agape ehk Agabe nimega on tähistatud Emmaste khk põhjaosa (tuumikuks võib lugeda Leisu küla), XVI saj ja hiljem hõlmas see ka nüüdse Emmaste valla tervikuna (1565 *Hakapä eller Sorroe wacka och by*, 1583 *Hackepe*, 1725–1726 *Haggapae*). – MK

BHO: 98; EAN; ENE: I, 56–57; HK: 24–25, 29, 274; KNAB

Vanamõisa⁴ [*vana*ˌ*mõisa*] <-`mõisa ~ -sse> Trm – küla Jõgeva maakonnas Torma vallas (Torma ms), 1782 *Alt-Padefest, Wanna- oder Mäe mõis*. ⇒25C1 ♦ Küla on nime saanud *Paadevesti mõisa vana koha (sks *Alt-Padefest*) järgi. 1920.–1930. a-tel nimetati Torma-Vanamõisa asunduseks, pärast seda oli kirjas Vanamõisa külanä. Vanamõisast loodes, ajaloolisest Torma külast kagus oli varem Kissi ehk Kiisi küla (1475 *Kysse*, 1624 *Kifsekull*, 1839 *Küsa*, 1860 *Kisi*), mille umbkaudset asukohta kajastab Kissi talu (jääb praegu Liikatku küla piiridesse). Vrd Torma¹. – PP, VP EAA.3724.S.2670, L 2; PTK I: 71, 266; Rucker; ÜAN

Vanamõisa⁵ [*vana*ˌ*mõisa*] <-`mõisa ~ -sse> Kir – küla Lääne maakonnas Lihula vallas, mõis, sks *Wannamois*, keskaja lõpul *Wanhamoiszeasz* (küla), 1565 *Wanhemoisioaßen* (kirjapanekus on ilmselt ümberkirjutusviga, *n-i* asemel *u*), 1732 *Wöhma wanna mois*, 1798 *Wañamois*. ⇒20C2 ♦ Küla kuulus XVI saj Lihula nunnakloostri alla. Mõis XVII saj-st. Balti kohaleksikon (BHO) samastab Vanamõisa 1638. a kirjapanekuga *Wannamoise*, kuid see on kahtlane, pigem on dokumendis mõeldud Vigala Vanamõisat (↑Vanamõisa⁹). Koguteoses „Läänemaa“ antud *Wanhemoiszeasz* võib olla 1565. a kirjapaneku variant, nime võiks lugeda **Vanamõisa ase*. 1920. a-test Vanamõisa asundus, 1977 liideti Seiraga, 2014 taastati külanä. Vrd Vanamõisa¹⁰. – MK

Bfl: II, 482; BHO: 648; EAA.1.2.932:12, L 10; EM: 83; KNAB; Läänemaa 1938: 272

Vanamõisa⁶ [*vana*ˌ*mõisa*] <-`mõisa ~ -sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas, mõis, sks *Altenhof*, 1241 *Katenshapæ*, 1577 *Kassisepp*, 1660 *Oldenhoff*, u 1700 *Kattsaba oder Altenhoff*, 1732 *Wanna, Kattisawwa m*. ⇒SA3 ♦ Taani hindamisraamatus on nimetatud *Katisaba ehk *Kassisaba küla (*Katenshapæ* < **Katenszapa*, *katt* : *kati* 'kass' + *saba*). 1597 on nimetatud Karula mõisnikule kuuluvat väikest mõisat, 1637 aga *Ohuküla talupoega *Kattisab Peter*. Vahepeal hävinud mõis ehitati uuesti üles, eraldati Karula mõisast 1660 ning sai endise mõisa kohale rajamise järgi Vanamõisa nime (*Oldenhoff*), ent *Katisaba nimi esines ajuti veel XVIII saj lõpul, nt 1782 *Kattisabba*. 1920. a-tel rajati mõisa maadele Vanamõisa asundus, al 1977 küla. 1977 liideti Vanamõisaga Mõisavälja küla ning osa Aruküläst. Viimane oli varem Aru karjamõis (sks *Arro*). Mõisast kirdes asunud Vanaküla (sks *Wannaküllä*) oli samuti karjamõis ja sai hiljem Vanamõisa asunduse osaks. Kuni XIX saj keskpaigani oli Vanaküla maadel *Ohuküla (1241 *Hockæ*, 1844 *Ohhokül*), mille maad mõisastati ning talud viidi üle endise Völe mõisa maadele, Völe mõis aga liideti 1844 Vanamõisaga. Vrd Lihulõpe, Völe. – MA

EM: 66; EO: 262; Joh LCD: 415–416; Joonuks 1969: 34; KN

Vanamõisa⁷ [*vana*ˌ*mõisa*] <-`mõisa ~ -sse> Vön – küla Põlva maakonnas Ahja vallas (Ahja ms), 1627 *Wanna Moys*, 1638 *Wanna Moys*. ⇒33C3 ♦ Ahja mõisa esialgne asukoht Ahja jõe ääres. Vana mõisa alal olevat küla hakati kutsuma Vanamõisaks. L. ja I. Rootsmäe järgi on vastukaaluks Vanamõisale Ahja mõisat kutsutud rahva hulgas Uueks mõisaks veel üsna hiljuti. Algselt kuulus Vanamõisa alla ka Sonnatari kurm (↑Kosova), mis XIX saj oli arvatud Ahja-Metsküla alla. XVIII saj II poolel, arvatavasti 1760.–1770. a-tel rajati küla kohale Vanamõisa karjamõis (sks *Marienhof*). Maareformi järel 1920. a-tel rajati mõisa põldudele Vana asundus, mis 1977 muudeti Vanamõisa külaks. Vanamõisa külaosa põhjas on Kibenaküla, lõunas Kureküla ehk Kurekurmu, endine küla, mis lõhuti 1860. a-tel. – MJ

Rootsmäe 2016: 503, 591–592; Simm 1973: 126; Simm 1977: 122

Vanamõisa⁸ [*vana*ˌ*mõisa*] <-`mõisa ~ -sse> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Valgu ms), 1591 *Wannamoise* (küla), 1726 *Wannamois*, 1798 *Wañamois*. ⇒21C1 ♦ 1977–1997 oli Valgu osa. Vanamõisa nimi näitab, et kunagi on seal olnud mõis. Rahvapärilise kohaselt oligi pärastise Valgu mõisa algne asukoht Vanamõisa külas. Vanamõisa loodeosas on endine Kinnita karjamõis (1529 *Kinnethe küla*), mis oli Kasti mõisa järgi. – MK

EAN; EVK; KN; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lå: 56; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:228, L 48

Vanamõisa⁹ [*vana*ˌ*mõisa*] <-`mõisa ~ -sse> Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas (Vana-Vigala ms), 1594 *Wannamoysse*, 1630 *Wannamoysse*, ? 1638 *Wannamoysse* (mõis), 1696 *Wanna Moifsa By* (küla), 1726 *Wannamois*, 1798 *Wañamois*. ⇒21A2 ♦ 1977–1997 oli Tõnumaa osa. Küla asub Kivi-Vigala ja Vana-Vigala vahel. Tõenäoliselt XVIII saj revisjonides on just see sks *Alt-Fickel*. Nüüdse nimega Vana-Vigala mõis asutati Vanamõisast 6 km põhja poole vana eesti küla asemele, mida on 1389 mainitud nimega *Sickenkoschka*. Kohanimede järgi võiks arvata, et see küla asus Vanamõisa kohal või selle läheduses. Tõnumaa ja Vanamõisa piirile jäävat paikkonda, 1877 asutatud Vigala vallamaja ümbrust, kutsutakse Kesk-Vigalaks. Vrd Vana-Vigala. – MK

Bfl: II, 482; EAA.1.2.C-IV-277; ENE-EE: X, 206; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lå: 71; Saaga: Originallet av Jakob Koits registerverk. Del I, V:5

Vanamõisa¹⁰ [*vana*ˌ*mõisa*] <-`mõisa ~ -sse> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Nurme ms), 1645 *Wannamois* (küla Nurme vakuses). ⇒51C1 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Piiri küla osa. Vanamõisa asub endisel Muhu-Suuremõisa kohal. On arvatud, et Vanamõisa on tekkinud pärast 1626 koos Nurme ja Linnusega, kui mõis rajati mere äärde pool penikoormat eemale ja sinna asustati *Inneküllä* mõisastatud talude omanikud. Siiski esineb 1570 Vanamõisa lisanimega Viira vakuses (*Wanna moise Mart*) ja 1592 on mainitud *Henno Wannamoysse* juba Nurme vakuses. Seega oli Vanamõisa nimi olemas juba XVI saj aga saa tuleneda Muhu ametimõisa kohavahetusest XVII saj. – MK

EAA.1.2.936:11, L 10p; EAN; KNAB; Rehepapp; Rullingo 2001: 168; Saaremaa 1934: 647; Saaremaa 2007: 116; SK I: 481; SMF: 90

Vanamõisa¹¹ [*vana_`mõisa*] <-`mõisa ~ -sse> Pha – küla Saare maakonnas Pihlta vallas (Kasti ms), 1788, 1798 *Wannamois*. ⇒53B1 ♦ Vanamõisa küla Kangru talu asemel on olnud väike karjamõis, mis on kuulunud Kasti mõisa külge, sellest nimi. Küla on rahvasuus kutsutud ka Kasti külaks. Vanamõisa põhjaosa on kaartidel nimetatud Venekülaks (u 1900 *Венекулю*), kuid see näib olevat eksitus, rahvasuus nime ei tunta. Vanamõisa kaguosa on endine Sauküla (1798 *Sauküül*, u 1900 *Сая*, 1934 *Saare*). – MK

EAA.2072.3.212, L 2; KN; KNAB; Mellin

Vanamõisa¹² [*vana_`mõisa*] <-`mõisa ~ -sse> Hel – küla Valga maakonnas Põdrala vallas (Leebiku ms), 1668 *Altdorff*, 1797 *Althof*, *Wanna M*. ⇒38A2 ♦ Nime saanud Leebiku mõisa kõrvalmõisa järgi. Külanimena kehtestati 1977, moodustades selle Mäekülalt (1932) ja ↑Raudsepani külast. 1930. a-tel nimetatud Vana-Leebikuks (1936) või Vanakülaks (1939). – MK

BHO: 14; EVK; KNAB; Mellin; Stryk 1877: 356

Vanamõisa¹³ [*vana_`mõisa*] <-`mõisa ~ -sse> Sjn – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Viljandi ms), 1584 *Wana Moyza* (küla), 1630 *bey dem alten hove*, u 1900 *Ванамойза* (küla). ⇒30B1 ♦ Vanamõisa külas on asunud kabel, mida Ristikirikuks oli kutsutud, mainitud juba 1481 (*deme hilligenn Crutze*, 1797 *Risti Kirrik*). Külanimi on tekkinud kunagi seal olnud mõisa järgi. Läheduses ka Vastemõisa. Vrd Vastemõisa. – MK

KNAB; LGU: I, 548; Mellin; PA IV: 174

Vanamõisa¹⁴ [*vana_`mõisa*] <-`mõisa ~ -sse>, koh <-he> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas, karjamõis (Viitina ms), 1684 *Alt Hoff*, *Gambla Koss*, 1796 *Wannamoisa*, 1798 *Alt-Kosse*. ⇒44C3 ♦ Tegemist on Viitina mõisa esialgse asukohaga. Hiljemalt XVII saj oli peamõis üle viidud praegusesse asukohta, kuid jaotus vanaks ja uueks mõisaks (*Alt-Kosse*, *Neu-Kosse*) jäi kauaks püsima ka talude loetlemisel. 1920. a-tel rajati karjamõisa maadele asundusküla. 1977–1997 oli Vanamõisa Pärlijõe küla osa. Dokumentides Vanamõisa alla kuulunud Viitina külad on rahvakeeles olnud Alanukk. – ES

EAA.308.2.177; EAA.308.2.178; EAA.1268.1.403:448, L 434p; LGU: II, 899; Mellin; Rev 1638 I: 185

Vana-Nursi <-`Nurssi ~ -sse>, rahvak ka *Vis`nevski* Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas, mõis, sks *Alt-Nursie*, 1588 *Nurssy* (veski), 1627 *Nursi Kuella*, *Nursi* (veski), 1638 *Nursi Kywi*, *Nursy Hinn*, 1684 *Nursch Hoffe*, 1782 *Alt Nursie*, 1909 *Wanna Nursi m*. ⇒44C2 ♦ Tänapäeva külapiiridega on Vana-Nursi mõisakompleks, kus enne Teist maailmasõda paiknes Eesti kaitseväge väeosa, ja ajalooline Vana-Nursi küla sattunud Lompka küla alla, aga Vana-Nursi nime kannab ametlikult 1950.–1960. a-tel sellest läänes tekkinud Višnevski sõjaväemetskonna asula (kuni 1977 Vana-Nursi asund). XVI saj on mainitud Nursi veskit Rõuge mõisa alal, XVII saj algupoolel lisaks veskile ka samanimelist küla. 1668 eraldati Nursi Rõugest iseseisvaks mõisaks. 1765 jagunes mõis Vana- ja Vastse-Nursiks (↑Nursi). Nursi nime päritolu on tundmatu. L. Kettunen on pakkunud, et see võiks tulla sõnast *nuri* : *nurja*, kuid oletanud ka **Nurmsi* tüüpi nime lühenemist, st lähtumist sõnast *nurm*. Pole teada, kas algne on veski või sellest lõunas paiknenud küla nimi. Möldrite lisanimedele toetudes võiks esmaseks pidada veski nime. Nii võiks oletada

veskinimede juures vahel esineva heliassotsiatsiooni kasutamist: *nurss* : *nursi* kui nurruv heli. Ka inimese lisanimi *Nurss* nurisemise (võrupäraselt *nurrama*) alusel oleks mõeldav. Vrd Nursi, Nurste. – ES

BAL: 697; EAA.308.6.316:45, L 39p; EM: 106; EO: 201; Hupel 1774–1782: III, 287; PA I: 40; Rev 1624/27 DL: 91, 92; Rev 1638 I: 196, 199

Vana-Nurtu [*vana-`nurtu*] <-`Nurtu ~ -sse> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Nurtu ms), 1923 *Nurtu* (asundus), 1945 *Vana-Nurtu*. ⇒21C1 ♦ Vana-Nurtu küla on nime saanud Nurtu ehk Vana-Nurtu mõisalt (sks *Nurms*, *Alt-Nurms*). Mõis oli tekkinud Rootsi ajal, eraldati Valgust XVII saj. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Nime teine osa *Nurtu* on kujunenud vormist *Nurmetu*, vrd juba XVII saj II poolel *Nurta*. Nime täiend *Vana-* tekkis vastandusena *Nurme* karjamõisa saksakeelsele nimele *Neu-Nurms* (↑*Nurme*⁶). Vrd Nurtu-Nõlva. – MK

BHO: 395; EAA.308.2.13, L 1; EM: 89; Uuet 2002: 97

Vana-Otepää [*vana-ote`pää*] <-le> Ote – küla Valga maakonnas Otepää vallas, mõis, sks *Schloß Odenpäh*, 1582 *Odempe*, 1684 *Odenpä hoff*, 1782 *Ottepää*, 1844 *Schloss Odenpäh*, 1909 *Vana Otepää*. ⇒39A1 ♦ Vana-Otepää ehk Otepää mõis on asutatud arvatavasti juba XIII saj Otepää linnuse juurde. Praegusesse asupaika on see viidud hiljemalt XVII saj keskpaigas, kui tekkis uut moodi mõisamajandus ja vajadus põllumaa järele mõisa ümber. Otepää mõisa alla kuulusid XVI–XVII saj lahustükkidena Sirvaste, Aiaste, Makita, Nõuni, Ilmjärve ja Hellenurme. 1641 eraldati Hellenurme koos Makitaga, XVIII saj keskpaigas eraldati Ilmjärve. Sirvaste ja Aiaste põhjal moodustati 1869 Vastse-Otepää vald (sks *Neu-Odenpäh*). Alles sellel ajal, kui tekkis kahe vallanime vastastikku täpsustamise vajadus, ilmus kirjalikesse allikatesse Vana-Otepää nimi. 1920. a-tel tekkis Vana-Otepää asundus, al 1977 küla, mis hõlmab ka põlistaludest koosnevat ajaloolist Otepää küla. Vrd Otepää¹, Otepää³. – MF, ES

BAL: 615; BHO: 112; EAA.308.2.88; EAA.2072.3.47a, L 3; ENE: VIII, 302, 327; Hupel 1774–1782: III, 272; PA I: 75–76; ÜAN

Vana-Pärnu [*vana-`pärrnu*] <-`Pärnu ~ -sse> Pär – Pärnu linnaosa, sks *Alt-Pernau*. ⇒28B2 ♦ Vana-Pärnu, algelt Pärnu (ladina *Perona civitas*) tekkis Pärnu jõe paremkaldale varsti pärast 1242 Saare-Lääne piiskopi residentsina, millena püsis seal kuni 1263, kui pärast leedulaste kallaletungi piiskop kolis Haapsallu. Vana-Pärnu nimi (ladina *Antiqua Perona*, alam-saksa *Olde Pernow*) kinnistus XV saj vastandina Uus-Pärnule. 1560 ja 1575 hävis Vana-Pärnu linn peaaegu täielikult, linna õigused lõpetati 1599. Väljaspool linnasarast säilis kalurite asustus. 1860. a-test hakati ala uuesti hoonestama ja tekkis eeslinn. Vana-Pärnu liideti Pärnuga 1920. Vrd Pärnu². – MK

BHO: 444–445; ENE-EE: VII, 607

Vana-Roosa <-`Roosa ~ -sse>, koh <`Vanna-`Ruusa ~ `Vanna-`Ruuska> Rõu – küla Võru maakonnas Varstu vallas, mõis, sks *Rosenhof*, 1522 *Schonangern oder Rosen*, 1561 *Мыза Рожина*, 1585 *Rozen Moysa*, 1627 *Rosen Hoff*, 1782 *Roosna mois*. ⇒44A3 ♦ Mõisast on üldse esimest korda mainitud 1493. a nime all *Schen-anger*. Saksakeelne nimi *Schönangern* 'kaunid niidud' käibis rööpselt kaua aega ja võeti alles XIX saj üle Vana-Roosa mõisast eraldatud Krabi mõisale. Mõisa põhinimi on tulnud perekonnanimest *Rosen*. Von

Rosenid olid mõisa omanikeks hiljemalt XV saj-st kuni 1794. a-ni. Eestikeelset nime on esinenud ka Roosna kujul sarnaselt teiste Roseni nimest saadud Roosnatega Eestis. 1920. a-tel tekkinud Vana-Roosa asundust nimetati 1970. a-tel Roosa külaks, 1977. a-st on nüüdne nimi. Vana-Roosaga liideti 1977 Palukülä (Har), Savira (sh Virulasõ) ja Sulõmõisa (Sulemõisa) küla. Mõisa nimega sarnane, kuid mitte kokkulangev on 1585. a mainitud vakus (vardjas-kond) *Rassna*. Selle ulatus pole teada. 1684. a on olemas olnud *Räste küla (*Räste Külla ~ Reste By*), mis hõlmas praegust Krabi ja Paganamaa küla. Näib, et juba 1386. a Uexküllide omandusena mainitud vakus *Rese* (1419 *Rees*) paiknes Vana-Roosa maadel, nii nagu seda kindlasti oli ↑Sokari küla (1386 *Sokyerve*, 1585 *Sokura*, 1684 *Sakara By*). Kas Rosenile kuuluv mõis oli XIV saj kitsamates piirides juba olemas, pole teada. – ES

BHO: 513; EAA.308.2.178; Hupel 1774–1782: 288; LGU: I, 119, 208, 615, II, 364; PA I: 6; Rev 1624/27 DL: 95; Truussmann 1897a: 41

Vana-Saaluse [*vana-`saaluse*] <-sse>, koh *Vana-Saalussõ* <'Vanna-`Saalustõ>, rahvak aj *Vana-`mõisa* <-he> Rõu – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas, mõis, sks *Waldhof*, 1627 *Salitzmoysa*, 1638 *Salusz Moysa*, 1684 *Salishoff*, 1688 *Sahlitz Hoff*, 1765 *Wanna Moisa Jürri*, 1796 *Wannamois*, 1839 *Waldhof*, 1886 *Althof*, 1939 *Vana-Saaluse*. ⇒45B2 ♦ See on Saaluse mõisa teine asukoht kolmest järjestikusest, kus peamõis paiknes XVII saj ja XVIII saj alguses. Kui nimekiri 1684. a kaardil on pealkirjastatud *Salitz Hoffe dito Gammall Hofwett*, siis on vana mõisa all veel mõeldud Hallat. XVIII saj viidi mõis Vana-Saalusest ära, siin elasid talupojad ja kujunes karjamõis, mida Mellini kaart 1798 nimetab (eksklikult?) *Neu Salis*, st uueks Saaluse mõisaks, kuid eesti keeles ootuspäraselt Vanamõisaks (*Wañamois*). XIX saj anti karjamõisale saksa keeles uus nimi *Waldhof* 'metsemõis', 1894. a sai sellest pärandi jagamisel omaette mõis, mille maadele tekkis 1920. a-tel asundusküla. Koha nimi enne Saaluse mõisa siia kolimist ei ole päris selge, ent võib oletada, et Piusa jõe järgi *Joesteks sai nimetada kogu jõeäärset asustust tänapäeva Vana-Saalusest Kündja kandini. 1561 ja 1563 mainitud *Гестъюля*, *Гестюгинь*, *Гистюгель*, *Гестъсколя*, *Гистюля*, *Истягила* märkis siis Vana-Saalust ja *деревня на Пивже въ верховье* Kündja kanti. Vana-Saaluse piirese jääb ↑Tõlija kõrtsi- ja veskikoht. Vrd Halla, Kündja, Uue-Saaluse. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:119, L 114p; EAA.1268.1.403:307, L 268p; EAA.2072.4.164, L 1; Eesti TK 50; Mellin; Rev 1624/27 DL: 86; Rev 1638 I: 175; Roslavlev 1976: 8–9, lisa 13; Rucker; Selart 2016: 72–74

Vana-Sonda [*vana-`sonda*] <Vana-`Sonda ~ -sse> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Sonda vallas (Kalvi ms), 1796 *Sonda* (küla), u 1900 *Сонда*. ⇒6B4 ♦ Varem Kalvi mõisa alla kuulunud Sonda, 1970. a-tekas Vana-Sonda küla. 1977–2010 oli Varinurme küla osa. Raudtee ehitamise järel XIX saj lõpul oli Sonda raudteejaam Sonda külas. 1897 viidi see praegusele kohale Sonda alevikus. Nime lähtekohaks on *soo + taguse*, nime keskel on säilinud vana omastava *n*. – MK

ENE: VII, 217; EO: 21; Mellin

Vanassaare [*vanas_saare*] <-`saarde>, rahvak ka *Vana-`mõisa* MMg – küla Jõgeva maakonnas Saare vallas

(Saare ms). ⇒25C3 ♦ Vanassaare (ka Vanasaare) nimi tuli käibele hiljemalt 1930. a-tel, esmakordselt 1939. a nimestikus. Nimi on pandud Vanamõisa kõrvalmõisa (sks *Althof*, ka *Alt-Saarenhof*) järgi. Viimane oli Saare mõisa varasem asukoht, kuni XVII saj II pooleks tekkis kõrvale uus mõis, millele läks üle ka Saare mõisa nimi (↑Saarjärve). 1920.–1930. a-tel oli nimeks Saare küla (1923 (*Saare*) *vana asundus*). 1937. a topokaardil nimetati asulat Kase külaks. 1977 liideti Vanassaarega Lepiku küla (u 1900 *Леннико*). – PP

BHO: 14; Eesti TK 50; ERA.14.2.717 (Saare vallavalitsuse 6. VI 1939 protokoll); KNAB; PTK I: 212–213, 266; PTMT: II, 324; ÜAN

Vanaussaia [*vana_`uss_äia*] <-le>, koh *Vana_`ussaja* Kod – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Kavastu ms), 1818 *Ussaja*. ⇒26C4 ♦ Vanaussaia talust väljakasvanud küla, esimest korda nimestikus 1970. Varem oli Kõnnu küla osa. Külas on ka Vastse-Ussaia talu. Lõuna-Eesti murretes tähendab *'ussaid* või *usse aid* õue või aeda. 1977 liideti Vanaussaia Kõnnu küla (1582 *Kende*). Küla kaguosas paiknevad Kusnetsi talud (vn *Кузнецово*), mida on varem ka külaks peetud. – PP

KNAB; PA I: 115; PTK I: 267

Vanausse [*vana_`usse*] <-le> Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Tarvastu ms), 1693 *Wanau Jack*, 1839 *Wañausse*. ⇒31A3 ♦ Küla on saanud nime Vanausse talu järgi, külanäimekirjas 1970. Liitnime osad on *vana + ussaid* (*usseaid*) 'õu'. – MKu

EAA.567.3.121, L 18; Rucker; VMS

Vana-Vastseliina [*vana-`vastse_`liina*] <-`liina>, rahvak *'Vahtsõ`liina* 'mõisa <-he> ~ *'Vahtsõ`liina* asundus <-tõ>, kirjak varem ka *Vastseliina* Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas, mõis, linnus, sks *Neuhausen*, *Schloß Neuhausen*, 1341 *Новый городок*, 1343 *Нового городка*, 1368 *castrum Vrowenborgh*, 1371 *Nyehus*, *Vrowenborch*, 1524 *Nyehus*, 1541 *Nienhusz*, 1585 *Nowogrod*, 1627 *Newenhausen*, 1638 *Neuhausen*, 1688 *Wastilinna*, 1798 *Neuhausen*, *Wastselin*, *Krustapils*, *Nowogrodek Liwonski*, 1949 *Вастселийна-Асундус*. ⇒45B2 ♦ Linnuse asutamise ajaks peetakse 1342. a. Pihkva kroonikad mainivad kohta „uue linnuse“ nime all juba selle ehitamise ajal. Eialgu nimetati linnust saksa keeles ka *Frauenburgiks*, mis on üks jumalaema Maarja pühendusnimedest (vrd samal ajal asutatud Alüksne linnus – sks *Marienburg*). Käibele jäi siiski rahvapärane, eri keeltesse tõlgitav nimi tähendusega 'uus linnus'. Seda kajastab üldlõunaees-tiline *vastse + liin* 'linnus' ja võrupärane *vahtsõ + liin*. Linnusevaremete vana võrukeelne nimi on Liinakands 'linnuse vare'. Uurijad on olnud ühel meelel, et uueks peeti seda linnust Kirumpää suhtes. Juba 1367 olevat mainitud uue linnuse juurde tekkinud alevit (*suburbium*). Alev (*miasto*, *Hackelwerk*) on eraldi välja toodud ka Poola ja Rootsi revisjonides. Linnuse juures oli Tartu piiskopi lauamõis, Poola ajal sai sellest Vastseliina staarostkonna peamõis, XVII saj keskel eramõis. Rootsi riigile 1681 redutseeritud mõis sai pärast Põhjasõda kroonumõisaks, kuid panditi 1755 ja läks 1766 Liphartite suguvõsa kätte. Mõisas arendati XVIII saj lõpul suurejoonelist tootmistegevust (viin, tõrv jms). XIX saj keskel eraldati Vastseliina mõisast Orava, Loosi, Lasva, Tsorona ja Misso mõis. 1920.–1930. a-tel, kui mõisa tähtsus kahanes

- ja maad jagati asundustaludeks, kandus Vastseliina nimi üle kihelkonna köstrimaja ja Vastseliina vallamaja juures kiiresti kasvama hakanud alevikule. Möisat hakati kirjalikult nimetama Vastseliina asunduseks, ka suulises pruugis juurdus nimi Asundus. 1977–1997 kandis küla ametlikku nime Vahtseliina, mis on Vastseliina võrupärane variant. 1997 taastati Vastseliina nimi, 1998 aga valiti külale nimeks Vana-Vastseliina, soovides rõhutada kohanime algset paiknemist just selles kohas. Vrd Vastseliina. – ES
Ambus 1960: 741; BHO: 382–383; LGU: II, 401, 452; Mellin; NL TK 25; PA I: 4, 40; Rev 1624/27 DL: 74; Rev 1638 I: 157; Roslavlev 1976: 6–7, lisa; Stryk 1877: 240–241
- Vanaveski**¹ [*vana_ ves 'ki*] <-sse ~ -le> Kõp – küla Viljandi maakonnas Kõpu vallas (Suure-Kõpu ms), 1938 *Vanaveski*. ⇒30A2 ♦ Vanaveski küla esineb kaardil al 1930. a-test. Küla on nime saanud u 1800 rajatud mõisaveski järgi, mida kutsuti talu järgi Solu veskiks (1738 *Sollo Michel*, 1797 *Sallo*, 1855–1859 *Соловески, Мельн. Солло*). Vanaveskiga on 1977 liidetud ↑Valma küla. – MK
EAA.298.2.71, L 9; Eesti TK 200; ENE-EE: X, 209; KNAB; Mellin
- Vanaveski**² [*vana_ ves 'ki*] <-le> HMd, Kei – paik (küla) Harju maakonnas Keila ja Padise vallas, mõis (Klooga ms), sks *Altemühle*, 1698 *alten Mühlens Land, Alten Myhl*, 1798 *Wañawesk* (mõis, selle lähedal veski), 1913 *Wana-weski* (Põllküla kõrvalmõis). ⇒1B4 ♦ Liideti 1977 Langa ja Põllkülaga. XVII saj lõpus on ala kuulunud Meremõisa alla. Langa külas on mõldrit mainitud juba XVII saj (1686 *Möllnaren Jack*). Küla on nime saanud Vanaveski kõrvalmõisalt, see ilmselt veskilt. – MK
EAA.1.2.C-II-30; EAA.1.2.C-III-60; EAA.1.2.940:1130, L 1114p; KNAB; Mellin
- Vana-Vigala** <-sse> Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas, mõis, sks *Schloß Fickel, Alt-Fickel*, ? 1420 *Vickell* (mõis?), 1453 *Vickell* (mõis), 1732 *Wanna wiggala* (mõis), 1798 *Waña-Wiggola* (mõis). ⇒21A2 ♦ Mõis oli kindlasti olemas juba 1426. Enne mõisat oli seal küla, mida on samastatud 1389 kirja pandud nimega *Sickenkoschka* (1782 *Alt-Fickel, Wanna Wiggala mois oder Sickenkos und Sollenkos*). Läänemaa 1725.–1725. a adramaarevisjon samastab Vana-Vigalaga sks nime *Alt-Fickell*. Vana-Vigala – kui see on sama mis sks *Alt-Fickel* – hõlmas XIX saj kaardi järgi laialdast ala, ka Päärdu ja Jädivere varasematest küladest. Asi pole siiski päris kindel, sest kaardijoonistaja on kaardil andnud *Schloss Fickel* (ilmselt Kivi-Vigala) ja hilisem käsi on selle maha tõmmanud ja kirjutanud asemele *Alt Fickel*. Näib, et sks *Alt Fickel* on tähistanud eri aegadel eri kohti, selle sisu on olnud kord kitsam, kord laiem. Nimepundart lahti harutades on M. Aitsam vastuolulisi andmeid püüdnud seletada rahvaetümoloogiat oletades: 1696 *Klein Fickel oder Altenhof* oleks tema järgi tõlgendatav kui Väike-Vigala ehk Altmõis, kus *Alt*-oleks eesti *alt* 'alumine', hiljem aga olevat seda peetud saksa keelest tulenuks ja *Alt*- on tõlgitud kui Vana-. Võimalik see seletus on, aga mitte just suure tõenäosusega. Vana-Vigala mõisast põhjas olnud moonakate majad on tuntud Veimari nime all (u 1900 *Веймарнь*). Vrd Vanamõisa⁹, Vigala, Kivi-Vigala. – MK
Aitsam 2006: 43, 57–58; BHO: 82; EAA.3724.4.804, L 5; Hupel 1774–1782: III, 531; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 243; Thor-Helle 1732: 319
- Vana-Vinni** <-`Vinni ~ -sse> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Vinni ms), 1241 *Vitni* (küla), 1796 *Winni* (küla). ⇒5B4 ♦ Vana-Vinni nime sai 1977, enne seda Vinni küla. Nii P. Johansen kui ka L. Kettunen on võrrelnud nime Soome kohanimega *Vinnilä* ja isikunimega *Vinni*. Nimes on algne *t* sulandunud *n*-ga nagu sõnas *litna* > *linna*. Küla edelaosa kutsutakse Mäealuseks. Vrd Vinni. – MK
EO: 220; Joh LCD: 668
- Vana-Võidu** <-`Võitu ~ -sse> VII – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas, mõis, sks *Alt-Woidoma*, 1463 *Weydema* (küla), 1507 *Waydema* (mõis), 1797 *Woidoma*. ⇒30C2 ♦ 1624 on Võidu mõis (*Waidema*) olnud tühi. Pärast jagunemist (1822 eraldati Uue-Võidu mõis, ↑Karula) juurdus Vana-Võidu nimi. XX saj asundus ja küla, mis 1977 omavahel liideti. Küla- ja mõisanime lähtekohaks on ilmselt isikunimi **Võitto* : **Võido*, vrd 1342 isikunime *Johannes Woyde*. Saksa-keelne mõisanimi tugineb eestikeelsele külanimele, kus isikunimele järgneb järelois *-maa*. XVII saj on mõisat nimetatud Wrangeli omanikusuguvõsa järgi (1601 *Wrangelss Hoff*). 1977 liideti Vana-Võiduga Aruküla (1463 *Arokull*). – MK
ENE-EE: X, 210; LGU: I, 405; PTK I: 280, 281; Rev 1601: 113; Rev 1624 PL: 77
- Vanavälja**¹ [*vana_ välja*] <-le> Päl – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Kuremaa ms), 1862 *Die Häusler Wanawäljas*, u 1866 *Ванавелья* (talu). ⇒25B2 ♦ Vanavälja talust 1920.–1930. a-tel väljakasvanud asundusküla. 1977–1997 oli Änkküla osa. – PP
EAA.1388.1.1266, L 1; KNAB; PTK I: 267; Vene TK 126
- Vanavälja**² [*vana_ välja*] <-le> VII – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Tänassilma ms). ⇒31A2 ♦ Vanavälja külaks nimetati asula 1930. a-tel, enne seda on rahvas kutsunud seda Venekülaks tõenäoliselt seal asunud soldatiplatside järgi (u 1900 *Солдатикюля*, veel 1922. a rahvaloenduse materjalides ja 1923 Soldati küla). 1970. a-tel ametlikult Vanavälja I küla. Nime on küla saanud kas loodusnime või talu järgi (Vanavälja talu on küll Uusnas). Vanaväljaga liideti 1977 Kooküla (nimi 1930. a-test, 1970 *Vanavälja II* küla). – MK
ERA.14.2.719 (Tänassilma vallaavalitsuse 13. VI 1939 koosoleku protokoll nr 4); KN; KNAB; ÜAN
- Vandjala** [*'van 'djala*] <-sse>, kirjak varem ka *Vainjala*, rahvak *Vene_küla Jõe* – küla Harju maakonnas Jõe-lähtme vallas (Kostivere ms), 1241 *Uvanghæla*, 1424 *Wandel*, 1513 *Wandegel*, 1637 *Wandila Külla*, 1688 *Wainjalga By*, 1798 *Wainjalla*. ⇒3A3 ♦ Wrede järgi oli Vandjala (*Wanjala*) 1725 olnud 1711. a katkust saadik tühi, kuid sinna asuvat peagi elama vene talupojad. 1725–1732 Vandjala küla eraldi ei mainitud, külaname oli 1732 Kostivere mõisa all ainult Parasmäe, mille 45 talupojast oli 25 vene nimega, 1725–1726 oli kolm talupoega Kostivere küla all. Kuigi küla võis tühjaks jääda ka Põhjasõja sündmuste tõttu, on Vandjala mõningail teateil tühjaks küüditatud, et sinna vene talupoegi asemele tuua. Kostivere mõis kuulus tollal keisrinna Katariina I-le, ka Parasmäe külla on elama asunud vene talupojad. P. Johansen võrdleb külanime Vaindloo ja Vaivupää nimelega, L. Kettunen arvab, et nimi koosneb kahest osast, *vaen* ~ *vain* ja *jalg*. Seejuures võib algusosa tähendada nii vaenu kui ka niitu. Tundub kaheldav, et külanimi oleks tähenduslikult seotud vaenujalal olemisega.

Samas on lõunaeesti *vandlane* tähendanud vaenlast ja läheduses on Võerdla küla (**Võõrla*), ehk on küla-des olnud muiste võõrast etnilist elementi. Maastikusõnana võiks *vain* kõne alla tulla, kuid siis pole põhjendatud järelosa *jala*. Vaid 1241 on nimekuju *g-ga*, lugeda tuleks **Vangele* või **Vangela*. *g* võib olla ka eksitus, kuid siiski on ka 1550 *Wangel*. Varasemate kirjapanekute põhjal on külanimi pigem olnud **Vandela*. Seega on tõenäoliselt tegemist *la-lõpulis* nimega. Ka küla rahvuslik koosseis XVIII saj-st võib nimekujule mõju avaldanud olla. Kuigi küla elanikud on ammu eestistunud, on külanimi ümberkaudse rahva suus tänaseni Veneküla ning Vainjala või Vandjala nime eriti ei kasutatagi. Vandjalaga on 1977 liidetud osa Püümetsa külast (HJn, 1970). – MJ
BHO: 638; EAA.1.2.C-III-7; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 3; EO: 50–51, 333; Johansen 1951: 157; Joh LCD: 643–644; Jöelähtme 2010: 189–190; Lepik 2002–2003: 4; LCD: 45v; Mellin; Vilbaste 1949: 555; Väik 2009: 6; Wrede 2006: 43

Vandu [*ˈvandu*] <Vandu ~ -sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Neeruti ms), 1241 *Uvannæ* (küla), 1586 *Wandes*, 1850 *Wando*. ⇒5A4 ♦ Küla või osa sellest oli XVIII saj Neeruti mõisa all. Kuni XIX saj-ni kuulus ajuti pool külast Tatrusele, teine pool Varudile. Vandu mõis eraldati Tatrusest 1781, hiljemalt 1830 oli Neeruti mõisaga samade omanike käes ning sisuliselt kadus. Hiljem jagunes Vandu kaheks: Vandu-Eesküla ehk Vandu-Altküla, mis oli põline Vandu, ja Vandu-Tagaküla, mis tekkis XIX saj II poolel, kui osa peresid viidi kruntimisega seoses väljade taha. Mõlemad ühendati Vandu külaks 1977. Nime tähendussisu on jäänud hämaraks, L. Kettunen on toonud vasteks sõnad *vandus* ~ *vanne* ja *vanduma*. Vanduga on 1977 liidetud osa Udükülast (↑Jöepere). – MK

EAA kinnistud; ENE-EE: X, 211; EO: 28; Joh LCD: 644–645; KN; KNAB

Vankse [*ˈvankse*] <-le> Juu – küla Rapla maakonnas Juuru vallas (Juuru ms), 1425 *Wangesel*, 1427 *Wangezell*, 1546 *Wansyll*, 1725 *Wangse*. ⇒12B3 ♦ 1977–1998 oli Härgla küla osa. Nime varasem kuju on olnud **Vangselja*, ent nime algusosa tähendus jääb hämaraks, *vang* : *vanga* 'jõekäär' siia ei sobi (läheduses jõge pole). – PP

BfI: I, 149, 1272; LUB: VII, 342; Rev 1725/26 Ha: 288

Vannika <-le> Ris – paik (küla) Harju maakonnas Padise vallas (Vihterpalu ms), erts *Vanika*, 1402 *Wannecke*, *Wanneke* (küla), 1565 *Wannicke*, 1798 *Wañik*. ⇒10B1 ♦ Põlisküla, liideti 1977 Vilivallaga. P. Johansen arvates on nimi pärit eesti keelest, vrd *vannik* 'palgikord majal'. C. Russwurm ütleb küla kohta *Altdorf* 'vanaküla' ja esitab ka Vannikast vormi *Wanna-külla*. Ta arvab, et see nimi oli vastand Uglale. – MK

EAA.1.2.934:391, L 387; Joh LCD: 232; Lagman 1964: 64; Mellin; Russwurm 1855: 144; VMS

Vansi <ˈVansi ~ -sse> Nis – küla Harju maakonnas Kernu vallas (Laitse ms), 1637 *Wansi Bert*, *Wansi Laur* (talupojad Ruila mõisa all), 1686 *Wantziby* (küla), 1798 *Wanzi*. ⇒11B2 ♦ 1977–1998 oli Laitse osa. XVII saj oli küla Laitse mõisa järgi. Nime päritolu on ebaselge, võimalik, et lähtub mõnest *Wand*-algulisest isikunimest. – MK

EAA.1.2.940:633, L 621p; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 65; EAN; Heintze 1908: 267; KNAB

Vantri [*ˈvantri*] <-le> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Elme ms), 1645 *Wanter*, 1685 *Wanterby*, 1798 *Wantre*. ⇒50A4 ♦ 1977–1997 oli Endla küla osa. Külanimi tuleneb isikunimest; soome-rootsi *Svantte*, *Vannte*, *Fante*, *Vanter* tulenevad nimest *Svante*. Kasutusel on olnud ka nimed *Fant*, *Fanter*, milles sisaldub keskaja rootsi sõna *fanter* 'teenner, jooksupoiss', vrd vanapõhja *fantr* 'hulguis'. Mõnel kaardil on Vantrit ebatäpselt nimetatud Vintri külaks. Vrd Aula-Vintri. – MK

EAN; Johansen 1935: 104; KNAB; Rehepapp; SK I: 483

Vao¹ <-sse ~ -le> Koe – küla Järva maakonnas Koeru vallas, mõis, sks *Waoküll*, 1560 *Weyje*, 1564 *Wayo*, 1687 *Wahoküll*, *Wakküll* (mõis), 1687 *Wahokülla* (küla). ⇒14B4 ♦ Küla juurde asutati hiljemalt 1663 mõis. 1920. a-tel mõisa maadele tekkinud asundus liideti 1977 külaga. Nimi tuleb nähtavasti sõnast *vagu* : *vao*, kuid see võib olla ka hilisem rahvaetümoloogia, sest varasemad kirjapanekud näitavad muud lähet. Vrd Vahuküla. – FP

EAA.1.2.933:114, L 113p; EAA.1.2.942:510, 516–517, L 497p, 503p, 504p; KNAB; Renner 2006: 116; Ungern-Sternberg 1912a: 89, 149

Vao² <-sse>, koh *Vau VMr* – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas, mõis, sks *Wack*, 1286 *Johannes*, *Henricus und Jordanus de Wakkede* (isikunimed), 1325 *Hennekinus de Wacka* (isikunimi), 1442 *Wacke* (mõis ja küla), 1586 *Wacka*, 1732 ee *Wao m.*, sks *Wack*, 1782 *Wao mois*, 1883 *Wau*. ⇒14C2 ♦ 1286 läänistas kuningas Erik Menved Wakkede vendadele (hiljem Wacke perekond) kogukäeõiguse alusel nende isa valduse. Suguvõsal oli teisisi valdusi Virumaal. Vao püsis nende käes ilmselt XV saj lõpuni, arvatavalt suguvõsa hääbumiseni. A. Tuulse arvab, et vasallilinnus on ehitatud 1375, samal ajal kui Väike-Maarja kirik, hiljem on seda küll restaureeritud. Küla asus mõisast põhjas. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele Vao asundus, selle kõrvale 1970. a-tekas asund. 1977 liideti asund ja asundus külaga. On arvatud, et Vao sai nime omanike järgi, ent tõenäoliselt on asi vastupidi. Nimi pärineb sõnast *vakk* : *vaku* või *vaka* (viimane tundub olevat varasemates nimekujuades) tähenduses 'maa-ala, maamööduühik'. Vaoga liideti 1977 Veski küla (endine Moonaküla) ja osa Mõisamaa külast (↑Ebavere). Vao põhjaosas asus varem Imakaevu küla (1796 *Imakaew*). – MJ

BHO: 632; Grenzstein 1882–1883; Hupel 1774–1782: III, 493; Johansen 1932: 5; LUB: II, 713; Rev 1586: 37; Saks 1974: 184–185; Thor-Helle 1732: 316

Vaopere [*ˈvao_pere*] <-ˈperre ~ -sse>, koh *Vaobre* Juu – küla Rapla maakonnas Kaiu vallas (Kuimetsa ms), 1241 *Wahumperæ* (küla), u 1345 *Wagumpere*, 1725 *Wahofer*. ⇒12C3 ♦ L. Kettunen oletab nime algul sõna *vagu* : *vao*, millel on ka teine tähendus 'kahe vesivao vahelise põllumaa pikkus (50 sammu või enam)'. Välistatud ei ole ka seos sõnaga *vaht* : *vahu*. Samas, kui pidada *vagu* kunagiseks maastikutermi-niks, siis võiks nime siduda külas tuntud maastiku-vormi Iida urgastega. Nime järelosa võib olla *pere*, ent ka *perä*. – PP

EO: 160–161, 335; Joh LCD: 637–638; LCD: 42v; Rev 1725/26 Ha: 297; Wd

Vapramäe [*ˈvapra_mäe*] <-le> Nõo – paik ja maastiku-kaitseala Tartu maakonnas Nõo vallas (Meeri ms), 1826 „*der Wachtra*“ (ilmselt vigane), u 1900 *Banpa-*

мяэ (raudteepeatas), XX saj algul *Wapramäggi*. ⇒ 32B3 ♦ *Vapramägi* jääb Vissi küla piiridesse. 78 m kõrguse järsu mäe nimi on tekkinud sama küla *Vapra* talu nimest. Talunimi on lähtunud J. Simmu järgi ilmselt selle kunagise omaniku lisanimest *vapper*: *vapra*, vrd 1731 *Wapper Mert* Tõraveres. * *Samale lähtesõnale toetuvad rahvajutud*. 1. *Ühe järgi neist asunud Vapramäel eestlaste linnus, mille vanemaks olnud mees nimega Vapper*. 2. *Teise jutu järgi olnud seal talu, mille vapper ja jõukas peremees olnud samaaegselt külavanemaks*. (1939) 3. *Jutus-tatakse, et seal võidelnud Kalevipoeg Tõra-nimelise (↑Tõra-vere) koletisega nii, et maa oli pahupidi pööratud*. Tekkinud mäge hakatud Kalevipoja võidu auks *Vapramäeks kutsuma*. (1939) 4. *Tõraveres see Vapramägi. Kunagi sadasid aastaid tagasi, kui Eestis sõjad möllasid, olevat selle mäe peal üks Eesti vapper sõjamees või sõjajuht surma saand. Siis oli ta sinna mäe peale, kus ta langes, maha maetud ja sinna tema kalmule lõhmuks istutatud, mis hiljem on peaaegu hävinud. Nii siis selle mäele jäänud tollest ajast nimeks Vapramägi*. (1971) – EE BHO: 650; Bienenstamm 1826: 171; Eesti TK 42; KM: E IX 36 (114); KM: ERA II 240, 525/6 (2) – 1939; KM: ERA II 241, 309/20 (1) – 1939; KM: RKM I 12, 8 (12a) – 1971; RGADA.274.1.190/2:687, L 649; Simm 1980: 382

Vara <-le> MMg – küla Tartu maakonnas Vara vallas, mõis, sks *Warrol*, 1496 *Warral*, 1627 *Waral*, *Paridall*. ⇒ 26A4 ♦ Alguses küla, mõisast on teateid XVI saj. 1921. a-st uuesti küla. Nime varasemates kirjapanekutes on L. Kettunen näinud *la*-liidet (**Varala*), kuigi välistada ei saavat ka alalütleva vormi, mis olevat tavaline Taani hindamisraamatu kohanimede puhul. V. Pall märgib, et Vara ehk *Varamõisa* ja **Varala* võisid teatud ajal olla rööpselt kasutusel ning *la*-liite kadumist tuleb ka teistes kohanimedes ette. Nime lähteks sobivad sõnad *vara* 'varandus, rikkus jne' või *vara* 'õnarus seinapalgil; kahe palgi vahe jne' ei ole tähenduslikult usutavad. Seepärast võiks V. Palli arvates kõne alla tulla seletus, et Vara on algselt olnud isikunimi, nagu nt sm *Varanpää* puhul oletatakse. Vara on Eestis esinenud lisanimena (Laiusel 1601 *Hanus Warra*). Vara mõisa kohal oli XVII saj algupooleni **Mõisaküla* (1582 *Moiskull*, 1601 *Moysekuella*, 1638 *Moisokylle*), nagu märgitakse 1638. a revisjonis. Vara küla ise võis paikneda seal, kus praegu on kirik (↑*Kuusiku*⁵). Samaaegselt nimekirjades olnud **Metsküla* (1582 *Moczskull*, 1627 *Metzkuell*) täpsem asukoht ei ole teada. 1977 liideti Varaga Kaarli küla, mis oli nime saanud karjamõisa (sks *Karlsberg*) järgi. – PP

BHO: 652–653; PA I: 101; PTK I: 267; Rev 1601: 47; Rev 1624/27 DL: 33; Rev 1638 II: 196; Tartumaa 1925: 277

Varangu¹ <-le> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas, mõis, sks *Wrangelshof*, 1241 *Uvarangalæ*, 1277 *Vrangele*, 1402 *Wrangel*, 1688 *Warrango Hof* (mõis), 1726 *Wrangell* (küla ja mõis), 1796 *Warrang* (küla), *Wrangelshof* (mõis), 1844 *Warrango* (küla), *Wrangelschhoff* (mõis). ⇒ 5B3 ♦ Küla esmamainimisel Taani hindamisraamatus (LCD) kuulus see Taani kuninga vasallile Eilhardile. Tema suguvõsa nimeks sai Varangu küla järgi juba XIII saj *Wrangell*, kellele kuulus küla a-ni 1402, seejärel läks Rakvere foogtile. XVI saj tekkis küla kõrvale Varangu mõis, mille Rootsile kuningas Gustav Adolf andis Moritz *Wrangellile* 1613 ning mõisahooned rajati sinna 1652. Varangu mõisa maadele loodi 1920. a-te maareformiga Varangu asundus, mille Varangu vallavolikogu nimetas 1933. a Jõe külaks. 1977 liideti Jõeküla, Tõugu

(↑*Tatruse*), Varangu ja Varangu-Raja küla ↑*Karulõpe* nime alla, ent 1997 taastati Varangu nimi. L. Kettunen on arvanud, et Varangu algkujuks LCD-s oli **Warangala*. Nime tähenduseks on Kettunen pakkunud nii *varangult* 'varakult', *vara* 'varandus', tegusõna *varama* 'soont raiuma' kui ka *varang* 'hommik'. Kõige tõenäolisemaks on ta pidanud P. Johanseni pakutud sõna *võreng* ~ *varang* 'sügav hauakoht jões', mida toetab Varangu Selja jõe äärne asukoht. Varangu karjamõisaks oli *Mõislõpe* (↑*Pehka*). – MA

BHO: 689; EAA.1.2.C-IV-172; EO: 37; ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 12-525 asunduste kohta); EVK; Joh LCD: 647–648; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 89; Schmidt 1844

Varangu² <-le> Koe – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas, mõis, sks *Warrang*, 1426 *Wrangel*, 1688 *Warrong*, 1732 *Warrango*. ⇒ 14B3 ♦ Küla juurde asutati 1670. a-tel mõis (mõisahooned ehitati 1673). 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus, mis 1950. a-tel liideti külaga. Nimi võib olla siirik Virumaalt, olles pärit *Wrangellide* suguvõsast, kelle valduses pidi seega küla olema veel enne 1426. Et selle kohta andmeid pole, ei saa välistada, et nimi on tekkinud analoogiliselt Haljala Varangu nimele. Vrd *Varangu*¹. – FP

EAA.1.2.942:489–490, L 477, 478; KNAB; LUB: VII, 411; Schilling 1970: 97; Thor-Helle 1732: 317

Varbevere <-`verre ~ -sse> Päl – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Imukvere ms), 1411 *Warpevere*, 1582 *Warpeth*, 1839 *Warbofer*. ⇒ 25C2 ♦ L. Kettunen on nime algusosa seostanud sõnaga *varb*: *varva* 'kepp, pulk'. V. Pall peab võimalikuks ka seost idamurde sõnaga *varve*: 'varve' või 'varbe' 'noor mets'. – PP EO: 298; PA I: 104; PTK I: 268

Varbla¹ ['varbla] <`Varbla ~ -sse> Var – kihelkond ajaloolisel Läänemaal, sks *Werpel*. ♦ Keskajal kuulus Varbla Saare-Lääne piiskopkonda ja Hanila kihelkonda, sai 1611 oma pastori, kuid oli hiljemgi mitu korda Hanilaga ühendatud. A-st 1710 moodustas koos Hanilaga kaksikihelkonna. Varbla on olnud Läänemaa väiksemaid ja kõrvalisemaid kihelkondi. Tõenäoliselt on kihelkond saanud nime mõisalt. Varbla kirik asub Helmkülas. L. Kettunen võrdleb nime soome kohanimega *Varpula* ja esitab vasteks oletatava isikunime **Varbo(i)*, mille aluseks oleks linnunimetus *varblane* või *varb* 'kepp'. Sisekaota kohanime *Varbola* peab ta liitsõnast tekkinuks. Tähenduse poolest sobiksid kohanimevasteks paremini küll idapoolsed tuletised *varve* ja *varvik* 'noor mets' (sm *varvikko* 'põõsastik, noor mets'). Vrd *Varbola*, *Varpe*. – MK

ENE: VIII, 310; EO: 142; VMS

Varbla² ['varbla] <`Varbla ~ -sse> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Vana-Varbla ms), 1426 *Warpell* (mõis), 1732 *Warbla m*, 1798 *Warbla M*. ⇒ 27A1 ♦ Varbla külaks nimetati 1920. a-tel tekkinud Vana-Varbla asundus 1939. a paiku, külas asus varem Vana-Varbla mõis (sks *Alt-Werpel*). Varbla mõis, mille kohta on teateid a-st 1426, jagati Vana- ja Uue-Varblaks 1799, viimane asus praeguse Aruküla alal. Vrd *Varbla*¹. – MK

BHO: 665; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); KNAB; Mellin

Varbola <-sse> Nis – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Vardi ms). ⇒ 11B3 ♦ Küla moodustati nüüdisuuruses 1977 Vardi asundusest, millega liideti ükski-

kuid talusid naaberküladest. Paikkonnanimena hõlmab Varbola ka Põlli küla, mille piires asub Varbola maalinn ehk Jaanilinn (1798 *Jani Lin*). Nimi Varbola esineb juba Henriku kroonikas linnusenimena: 1212 *castrum Warbole*, 1223 *castrum Warbolense*. Kroonikast ongi võetud tänapäeva sisekaota nimekuju. Varbolaga on seostatud Vene kroonikatest nime 1213 *Боробѣвъ Носѣ*. 1919 tuli Varbola käibelega varasema Vardi valla nimena. 1241 Taani hindamisraamatus oli külanimena *Uarpal*, küla oli arvatavalt praeguse Põlli küla piires. Vardi mõis (sks *Schwarzen*) rajati XVI saj I poolel ja on nime saanud algse omaniku Hans Swarte (1582, ülemsaksapäraselt Schwartz) järgi. Endise Vardi mõisa asemel oli varem Kirivere küla (1241 *Kiriuaer*). Vrd Varbla, Põlli, Kirivere. – MK

BHO: 627; ENE-EE: X, 223; Joh LCD: 430–431; KNAB; Mellin

Varbuse [*ˈvarbuse*] <-le>, koh *ˈVarbusō* <-lō ~ ˈVarbustō> Plv – küla Põlva maakonnas Kanepi vallas, mõis, sks *Warbus*, 1627 *Warpes*, *Warrepoll* (veski), 1638 *Warbstkülla*, *Warwosta Kywi* (veski), 1738 *Warbus* (küla), 1757 *Warbus Mois*. ⇒39C2 ♦ Kirumpää lossipiirkonda kuulunud küla oli XVIII saj keskpaigast Väimela mõisa lahustükk ja karjamõis, mõnedes allikates nimetatud ka *Klein-Waimel* ('väike Väimela'). 1791 sai sellest iseseisev rüütlimõis. 1920. a-test Varbuse asundus, 1977. a-st küla. Nime päritolu pole selge. Üleskirjutustest tekib ettekujutus, et nimi on olnud *ste*-lõpuline. Mõksi veskikoha 1627. a nimi *Warrepoll* näib olevat liitsõna. *Warre* osise kaudu võiks oletada ühist päritolu ka *vare(te)* ja *võre(te)* osiseid sisaldavate kohanimedega. Varbuse orgudest lõhestatud maa võiks siin motiivi pakkuda. Kuid sellisel juhul tuleks seletada, kust on nime koosseisus pärit teise silbi *b ~ v*, vrd siinkohal *Vorbuse*. Kui oletada, et Varbuse oli suhteline ääremaa asustuskeskuste vahel (Tilleoru Kantsimägi oli Hurmi piirkonna linnus), siis võib proovida nime ühendada ka sõnaga *varvistu* 'varvik, varvamets, noor mets'. Sõna *varvinō ~ varvonō* 'varbadest tehtud' võiks olla mõeldav algupära, kui nimeandjale on motiivi pakkunud kohalik talupojaarhitektuur. Pisut tõenäolisem on siiski vaheastmeks olnud isikunimi. Ka soome perekonnanime *Varpula* aluseks peetakse kõige tõenäolisemalt taimestikuisõnavara, harvem võib taustal olla linnunimetus või Skandinaavia naisenime *Valborg* mugandus *Varpu*. Varbusega on 1977 liidetud Tille (Kan) küla (↑Tilleorg). Vrd Varbla, Varpe. – ES

BHO: 651; EAA.567.3.186:5, L 5p; EAA.3174.1.172:166, L 146p; Rev 1624/27 DL: 56, 58; Rev 1638 I: 128, 129; SK I: 486; Sukunimet 1992: 675; Wd

Vardi <ˈVarti ~ -sse ~ -le> Pst – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas, mõis, sks *Schwarzshof*, 1583 *Wardei Moiza*, 1909 *Schwarzshof*, *Wardi m*. ⇒30B2 ♦ 1920. a-tel Vardi asundus, al 1977 küla. Mõisa omanik on olnud XVI saj Joann Szwarc, kelle nimest pärineb eestikeelne mõisanimi. Vardi idapoolne osa kannab Ridaküla nime. Vardiga on 1977 liidetud Koigu (1482 *Koicke*, 1584 *Koika*, 1798 *Koigo*, 1839 *Koigo-küll*), ↑Rabina ja Tagamõtsa küla (1970 Tagametsa, taluna 1724 *Tagga Metz* *Andres*). Koigu tihedam piirkond kagus on Rahetsema (1724 *Rahetzema Lohman*). – MK

EAA.567.3.113:20, L 19p; EAN; KNAB; LGU: I, 551; Mellin; PA IV: 161, 170; Rücker

Vardja¹ [*ˈvardja*] <-le> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas, karjamõis (Ravila ms), 1782 *Wardja* (küla), 1796 *Wardia* (küla). ⇒12C2 ♦ Mellini kaardil 1796 veel külana, XIX saj alguses küla aga mõisastati ning 1871 on kirjas juba ainult karjamõis. 1920. a-tel rajati mõisa maadele asundustalud. Vardja nime lähtekohaks on sõna *vardi*, *vardja* 'külavanem'. P. Johansen samastab Vardjaga Taani hindamisraamatus 1241 mainitud küla nimega *Uauæ* (lugeda **Uanæ*, **Uænæ* või **Vene*), u 1592 *Fenckull*. Asula nimeks oli 1636 *Repnall*, 1744 jälle *Fencküll*. Nime saab tõlgendada *Venekülaks, kuid Johanseni arvates on **Uanæ* võinud olla ka isikunimi (vrd liivi *Wane*). Viimane variant näib tõenäolisem. 1977 liideti Vardjaga osa ↑Pikasöödi külast. Vardja küla lõunaosas oli Kalsperi karjamõis (sks *Karlsberg*), mille järgi nimetati vahel Vardja küla ennast. Vrd Vardja², Vardja³. – TL

BHO: 627; EAA.1864.2.IV-1: 487, L 470p; Joh LCD: 660; Mellin

Vardja² [*ˈvardja*] <-le>, koh <-he>, kirjak varem ka *Pragi* Plv – küla Põlva maakonnas Laheda vallas, mõis, sks *Alexandershof*, 1627 *Warde Jann*, *Wardian Jerw* (talu ja järv), 1638 *Wardi Jaen*, *Wardi Jerw*, u 1685 *Wardia* (talurühm), 1829 *Wahrja*, 1937 *Vardja*. ⇒40A2 ♦ Algselt oli tegemist väikese järve ääres paikneva talu ja talurühma nimega Koiola külas. XVIII saj lõpus asutati lähedusse karjamõis, millest 1806 sai rüütlimõis (sks *Alexandershof*). Vardja küla on veel märgitud 1829. a kaardil ja ka Rückeri kaart 1839 näitab küla järve kaldal ning mõisat *Alexandershof* sellest lõuna pool. Arvatavasti sellel ajal on juurdunud eestikeelne Pragi mõisa nimi. XIX saj keskpaigas viidi mõis üle Vardja küla asemele. 1920. a-tel tekkis Vardja mõisast asundus, a-st 1977 küla. Varasemad kirjapanekud ei näita üheselt, kas nime algkuju on *Vardja* või *Vardi + Jaan*. V. Pall on oletanud, et mõned Vardi nimed sisaldavad just sõna *vardja*. 1627 oli Moostes talupoeg *Wardi Paap*, kelle nimest on alguse saanud sealne Vardja lisa- ja talunimede ahel. *Vardja* ja *Vardi* vaheldumine seletub viimase hääliku kadumisega häälduskujus **vardia*, alles jääb III vältes *ˈvardi*. Lisaks on germaani laensõna *vardjas* vanema, külavanema, kupja tähenduses ja saksakeelne *Wart* 'valvur, vaht' nii häälikuliselt kui ka tähenduse poolest lähedased. Nimi *Alexandershof* tuleb oletatavasti mõisaomaniku poja Alexander Emme nimest. Mõisa saksakeelse nime järgi eksisteeris a-tel 1866–1938 Aleksandri vald. Vardjaga on 1977 liidetud Ortusküla (Ortuse). – ES

BHO: 10; EAA.308.6.332:4, L 4; EAA.2072.3.58a; Eesti TK 50; EEW 2000; PTK I: 268; Rev 1624/27 DL: 55, 56, 58; Rev 1638 I: 137; Uustalu 1972: 276

Vardja³ [*ˈvardja*] <-le> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Viiratsi ms, Viljandi ms). ⇒30C2 ♦ Võimalik, et nimega on ühendatavad 1724 *Wardja Matzie Hanß* ja 1782. a kirjapanekud *Wardia Juhhans Witbe Kaddri*, *Wardia Jürri*, *Wardia Andres*, *Wardia Tõnnis*. Peale nende on hingeloendis veel kolm *Meksi Wardia* talu. Lisanimede järgi otsustades oli XVIII saj olemas küla või talurühm, mis kuulus Viljandi mõisa alla. *Wardy* esines Viljandi mõisa maavaldustes juba XVII saj lisanimena, XVI saj Poola revisjon kasutab sõnu *wardei*, *wardey* ja *wardeistwo* vastavalt külavanema või kupja ja ehk ka vakuse või kupjale alluvate külade kogumi kohta. Sõna *vardja* on kohanime lähtekohaks olnud ka mujal. Vardja omaette piir-

konnad on Viljandi järve ääres Närska (1713 *Närsck Hanß Johann*) ja Sammuli (1970 Viiratsi-Vardja, liideti 1977 Vardjaga). Osa Vardja talusid, mis kuulusid Viiratsi mõisa alla, oli enne 1977. a ↑Matapera küla osa; 1930. a-tel arvati neid ↑Mäeltküla koosseisu. Vrd Vardja², Varkja. – MK

EAA.567.3.83:21, L 20p; EAA.1865.5.71:15, 24, 25, L 13p, 22p, 23, 23p; PA IV; Rev 1638 II: 90; RGADA.274.1.181/7:5, 594p

Varese¹ <-le>, koh *Varössö* <-lõ ~ Varössilõ>, rahvak ka *Varöstõ_kiülä* Urv – küla Võru maakonnas Sõmerpalu vallas (Sõmerpalu ms), 1627 *Wahris Juergen, Wahris Thotz*, 1752 *Warrese Tomas*, 1839 *Warrest* (küla). ⇒44B1 ♦ Algupäraselt on tegemist olnud talu ja talurühmaga Sõmerpalu külas. 1627 polnudki külas peale nimetatud kahe peremehe muid maksualuseid talusid. Sõmerpalu küla nimi on XX saj kandunud mõisamaale tekkinud asundustaludele, kunagist põlistalude küla on hakatud kutsuma kesksete talude järgi. Ametlikult eraldati Vares Sõmerpalust 1997. *Vares* on Lõuna-Eesti jaoks tüüpiline talupoja lisanimi, Võrumaal leidub vähemalt 11 sellenimelist talu. Vares piiresse loodes Võhandu jõe kaldal jääb Muuga, mida on vahel eraldi külaks peetud, kuid mis on selle nime saanud Muuga sillalt, sillakohalt Sõmerpalu ja Kär-gula mõisa piiril. Vrd Muuga², Rammuka². – ES

EAA.1270.2.2:107, L 106p; Rev 1624/27 DL: 60; Rucker; Saar 2008: 231

Varese² <-sse> Nis – paik (küla) Harju maakonnas Nissi vallas (Nurme ms), 1241 *Waret sutõ* (küla), u 1300 *Warax*, 1325 *Varexe*, 1798 *Warrese*. ⇒11A3 ♦ Põlisküla, 1977 liideti Nurme külaga. Küla kuulus kaua Saksa ordule, Nurme mõisale läks 1684. P. Johanseni järgi peaks esimest kirjapanekut lugema **Warecsuco*, st *Wareks-suko* 'Varese suguvõsa'. Tõenäoliselt ongi nime aluseks vana isiku- või suguvõsanimi, mis taandub linnunimetusele. – MK

Joh LCD: 649; KNAB; Mellin

Varesmetsa [*vares_metsa*] <-`metsa> lis – küla Ida-Viru maakonnas Iisaku vallas (Täriveres ms), 1544 *Warras-mets* (küla), 1619 *Warrissmetz*, 1726 *Warrasmetz*, u 1900 *Замошье* (*Варесметсѣ*); vn *Замошье*. ⇒17A2 ♦ Küla on kuulunud Sompa ja Täriveres mõisa alla ning on nime saanud loodusesemelt. Kirjapanekute põhjal on nime algusosa lähtekohana võimalikud sõnad *varas*, *varras* ja *vares*. Venekeelne külanimi on *Замошье* 'sootaguse', *мочт* (*мох?*) on A. Moora andmeil kohalikus murdes 'soo'. Venekeelne nimi võib olla ka siirik Peipsi tagant, kus sellenimelisi külasid on mitu. Küla on jagunenud lõuna pool asuvaks Ees-Varesmetsaks ja põhja pool asuvaks Taga-Varesmetsaks. Varesmetsaga liideti 1977 ↑Luuga küla. Taga-Varesmetsast idas olevaid Korka talusid (vn *Горка*) on vahel eraldi külaks peetud. – MK

Ariste 1930: 366; Bfl: I, 1236; Bfl: II, 332; Moora 1964: 42; Rev 1725/26 Vi: 178

Varesmäe [*vares_`mäe*] <-le>, koh *Varös_`mäe* ~ *Varösõ_`mäe* Se – küla Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), ? 1585 *Вороний*, 1780 *Варусова*, u 1855–1859 *Воронова*, 1882 *Варусова* (*Кахово*), 1885 *Waresse Mäe*, *Варусово*, 1886 *Waresmäe*, *Варасово*, 1897 *Waresse mae*, 1904 *Varösmäe*, *Varösõtmäe*, *Bárycovo*, 1922 *Varesemäe*, 1923 *Varesmäe*. ⇒31A1 ♦ XIX saj kuulus Lüübnitsa kogukonda ja Kulkna kogudusse. J. Simmu väitel pole alati kin-

del, kas algne nimi oli vene- või setopärane, kuid vene *Варусово* näib olevat seto nime mugand. *Varös-* on Setomaal üsna sage loodusnime algusosa. Vene perekonnanimi *Voronov* (*Воронов*) tuleneb mittekristlikust isikunimest *Ворон* 'vares' või *Вороной*, mida leidis veel XVI saj (*сын вороного*). Vrd veel Varösmäe (Varesmäe) talu Rāpinas Raigla külas ja Varöstõ küla (↑Sirgova) Meremäe vallas. Varesmäega on 1977 liidetud Rainova asundus, nimetatud endise mõisa (vn *Райново*) järgi. Vrd *Varese*¹, *Vorohka*. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 15; Eesti PK 20; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 165; Hurt 1904: XV; Päll 2003: 135; RL 1922; SeK: 180–181; Simm 1974: 252; Truusmann 1890: 55; Truusmann 1897a: 46; Vasilev 1882: 43; Värskä KR 1780–1794; ÜAN

Vareste <-le>, koh *Varöstõ* <-lõ ~ Varössilõ>, rahvak ka *Varastõ* Rāp – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Palo ms), 1782 *Warresse Jaan*, *Warresse Ado*, 1805 *Warresse Jacob*, *Warresse Peter*. ⇒40B2 ♦ Küla on moodustunud Süvahavva küla lõunapoolse ääremaa põlistaludest. Dokumentides on *Warresse* veel kogu XIX saj jooksul esiletõstmata talunimi. Talule nime andnud lisanimi võib põhineda linnunimetusel *vares*, see lisanimi on väga levinud. Aga on ka võimalik, et linnunimetus on ümbertõlgendamise tulemus ja lisanime algupäraks sobivad hoopis varasemad *waras*-nimekujud Süvahavva külas (nt 1582–1592 *Piep Waraz* ~ *Waras*). Viluste külas on 1588. a *Andrzej Warsth* ehk seotud *Worsti* lisanimedega XVII saj, need omakorda on kindlasti eelkäijateks XIX saj ja tänapäeva Vaara kohanimedele (XVII saj *Worsti* on Rāpinas olnud kummaline kõrvalekalle, mis ei kajastu hilisemates lisanimedes ja nendest moodustatud perekonnanimedes). Vrd ka nimeahel Võukülas: 1638 *Warrusz Pap*, 1670 *Warusa Jaak*, 1688 *Worsti Jaak*, XIX saj-st peale Varössõ (Varese) talurühm. Vrd Varesmäe. Lisanimede leviku ja arengu taustal on võimalik, et *Vareste* küla nimi tekkis talunimena juba XVI saj ja nimevariant *Varastõ* on lähemal algupärasele. Sellel juhul on *Varastõ* seotud hoopis Võhandu-ääre liigendatud orumaastikuga, võrreldav Varstu nimega. * *Leevi vallon Palo mõisa perrä ollõv Vareste küäl. Algnimi ja vanoh kirõh ollõv nimi om sel küäl Varaste küäl. Vanast ellivä säääl küälän kats veljä, nimmi ei tiivä, ja mölõmba olliva suurõ varga ja vargustõ vastavõtja. Tollõst nakate ka tuud küälä Varastõ küäläs kutsma. Et Varastõ küälä nimi väega jälle kuulda om ja nüüd inämb säääl küälän üttegi varast, ei ka varguste poolõ kalduvat isikot ei olõ ja ei elä, sis muudõte Varaste küäl Vareste küäläs. (1940) Vrd Mõtsavaara, Varstu. – ES*

EAA.1865.2.70/3:4, L 4; EAA.567.2.756:2, L 1p; KM: ERA II 271, 465/6 (14) – 1940; PA I: 93, 265; PA II: 434; Rev 1638 I: 272; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/36:211, L 208p

Variku¹ <-sse> Ris – küla Lääne maakonnas Nõva vallas (Nõva ms), 1598 *Waricko olle* (talupoeg Padise kloostri all), 1615 *Warriko* (küla), 1689 *Warricko* (küla), 1923 *Variku*. ⇒10A2 ♦ Tõenäoliselt talust alguse saanud küla nimi lähtub sõnast *varik* või *vaarik* 'metsatukk, kasemets, noor mets, võsastik', mis on talunimena laialt levinud. Varikuga liideti 1977 ↑Kürema küla. – MK

EAA.1.2.934:177, L 175; EAA.1.2.938:6, L 4p; EAA.1.2.940:1228, L 1212p; SK I: 485; ÜAN

Variku² <-sse ~ -le> TMr – Tartu linnajagu (Ropka ms), 1923 *Variko* (küla). ⇒32C2 ♦ Saanud nime Variku

külalt, mille maa-ala liideti 1977 osaliselt Tartu linnaga ja osaliselt Lemmatsi külaga. Variku nimi pärineb ühe Ropka mõisa talu nimest (praegu Tartu linna piires). Linnajagu nimetati 1930. a-tel algselt Ropka aianduse kruntideks või Ropka aedlinnaks, 1939. a paiku võeti nimeks Aianduse küla, nimi oli kasutusel mõnda aega pärast Teist maailmasõda kuni liitmiseni Tartuga 1962. Vrd Variku¹. – EE

ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3103 külade nimede muutmiseks); KNAB; Uuet 2002: 220; ÜAN

Varinurme [vari_nurme] <-`nurme ~ -sse>, koh hrv `Varne Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Sonda vallas (Erra ms), 1655 Waronorm, 1689 Warranurm (tal), 1796 Warrinurm. ⇒6B4 ♦ Varem oli Varinurme Erra mõisa kõrvalmõis. 1920. a-tel tekkis Varinurme asundus; selle kõrval olnud küla oli 1970. a-tel Vana-Varinurme nimega. 1977 liideti mõlemad Varinurme külaks. Varinurme on ka naabruses oleva Kiviõli linnajao nimi, Nime algusosa päritolu pole selge, sest kirjapanekutes on teise silbi täishäälik esindatud mitmeti. Nime tänapäevakujuga võiks võrrelda sõnu *vari* : *varju* + *nurm* : *nurme*. Vrd Varivere. – MK

BHO: 653; KNAB; Mellin; Paucker 1847–1849: II, 49

Varivere <-`verre ~ -sse> Plt – paik (küla) Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Adavere ms), 1583 Wariwer, 1599 Warywer, 1797 Warrifer. ⇒24A2 ♦ Küla on 1977 liidetud Puiatuga. L. Kettunen on võrrelnud nime JJn Variverega (↑Kagavere) ja seda omakorda kohanimega Varja, mille puhul on oletanud nii isikunime *Varjus, Varjo-valta, Varja (*Varjoi) kui ka sõna *vari* : *varju* (vrd varjama). Varivere nime tähendusis jääb siiski hämaraks. Vrd Võrevere. – MK

EO: 45, 292, 311; KNAB; Mellin; PA IV: 15; P XVI: 283

Varja <-le> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Aa ms), 1241 Uvarelæ (küla), 1444 Vargee, 1472 Warjell, 1704 Warja. ⇒6C3 ♦ Külal on XIX saj olnud ka karjamõis. Juba P. Johansen on nime lähtekohana silmas pidanud isikunime *Varjus, Varjo-valta. L. Kettunen mainib samuti esikohal isikunimesid, kuid võrdleb nime sõnaga *vari* : *varju* (vrd varjama), millest oletab isikunime *Varjoi. – MK

EO: 45; Joh LCD: 648, 649; LUB: X, 33

Varjka [`varjka] <-le> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Pidula ms), 1731 Wartia, 1750 Wartja, 1782 Warckja, 1798 Warki. ⇒49C4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Üru küla osa. Nime lähtekohaks on ametinimetuse *vardi*, *vardja* 'ülevaataja, kubjas'. – MK

BHO: 652; EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 485–486

Varni <-le> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Asuküla ms), XVI saj I poolel Varni Symonn (üksjalg), 1586 Warnis-Strand, 1615 Warnäs, 1876 Warni. ⇒19C1 ♦ Varni küla oli veel 1930. a-te nimekirjas, kuid hiljem liideti Metsakülaga, 1977 Ahliga. 1997 taastati omaette külanä. 1782 oli Asuküla mõisale kuulunud Ahli küla all Warne Hindrik ja Warne Kustaw. Tõenäoliselt sellest lisanimest tulenebki Varni küla nimi. Nime tähendusis jääb ebaselgeks, võrdluseks võiks tuua saksa isikunime Warn, mis on alamsaksa lühivorm eesnimest Warner ~ Werner, või Warne, mis on lühivorm Warin-algulistest nimedest. – MK

Bahlow: 544; EAA.1864.2.IV.9:118, L 111p, 112; Heintze-Cascorbi 1933: 504; Johansen 1951: 273; Stackelberg 1928: 197

Varnja [`varnja] <-`varnja ~ -sse> Kod – alevik Tartu maakonnas Peipsiääre vallas (Kavastu ms), vn Воронья, vn omaduss воронейский, 1582 Warnia, 1601 Warnne, 1901 Waronja. ⇒26C4 ♦ Peamiselt vene asustusega küla, a-st 1977 alevik. Nime päritolu ei ole usutavalt võimalik näidata, kuigi oma ehituselt meenutab ta nimesid Andja, Tarbja, Vohnja, Luunja jms. L. Kettunen on need nimed pannud ja-tegijanimedest tuletatud kohanimede rühma, ent pakub neile üsna ebausutavaid seletusi. V. Pall lisab, et ja-lõpuliste nimede seletuseks ei pruugi olla ainult tegijanimed, ja-liitelised sõnad või -oja lühenemised, vaid ka kohale viitavad tuletusliited -ja ~ -jä, mida esineb Soome kohanimedes Loimaa (*Loimaja), Tyrvää (*Tyrväjä), Laihia, Multia jts. Vene nimekuju võib olla eestikeelse mugand, ent võib olla ka siirik Pihkva järve äärselt kalapüügikohast ja jõest nimega Voronja, mis asus Setomaal Kolomtsõ saare kandis (1585 Исадъ Воронья, jöenimena надъ Вронскою ртькою, на Воронейской ртькь); saar ise oli veel XIX saj kaardil Варанья. * Rahvapärinimeses on nime tähenduseks 'vareste parv', nime olla pannud Aleksander Nevski. – PP

Elken 2000: 163; EO: 43–47; KNAB; PA I: 115; Pskov

1585–1587: 116; PTK I: 269

Varpe [`varpe] <-`varpe ~ -sse> Khk – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Lümanda ms), 1645 Warpe, Warpell, Werpe, 1798 Warpa. ⇒49B4 ♦ L. Kettunen on nimele vasteks toonud varbe : varpe '(loomaa)sõim' ja joonealuses märkuses võrrelnud seda sõnadega varve või varpe 'mets, metsakarjamaa, koppel', sm varpa, varpu 'vits, oks raag', varb : varva 'kepp'. Kura maal esineva Warpe on P. Johansen ühendanud eesti sõnaga varvik, kuid seda nime on ühendatud ka läti sõnaga vērpji 'soosaar'. Eelistatud on siiski läänemeresoome päritolu. Varpe küla osad on Pälli (1645 Pelli Pert) ja Uusi (1689 Huusi Hanso Sohn Laas). – MK

Mellin; SK I: 313, 470, 486

Varstu [`varstu] <-sse>, koh <-dõ, -lõ> Rõu – alevik Võru maakonnas Varstu vallas (Vana-Roosa ms), 1561 Bapcme, 1565 Bapcma, 1627 Warste Kywi, Warse Wessle, Warse Mick, 1630 Werste Weßli, Werste Mick, 1638 Worsty Wessly, 1684 Warsta, 1765 Dorf Warsto. ⇒44A3 ♦ XVI saj Vene allikates on mainitud Roosa mõisa Varstu küla. Järgnenud sõdade periood on asustust hõrندانud ja küla dokumentides ei mainita. Veskinimi ja vähemalt kahe talupoja lisanimi säilis kogu aeg. Veel 1796. a oli kogu Mustjõe-äärne asustus Vana-Roosas Moisa Kolk ja tänaseid Varstu küla talurühmi loeti omaette väikeküladeks. Varstu tihenemine selgelt tajutavaks külaks ja alevikuks toimus XIX saj lõpus, kui sellest kujunes Vana-Roosa valla keskus. Nime puhul äratub tähelepanu varajaste kirjapanekute suur kirevus. Kirjapildid Werste ja Worsty näitavad, et tõenäoliselt esines nimest ka Vörst-alguline variant. Sõna *varõstu või *vörõstu võib olla tähendanud mingit maastikutüüpi, mis on seotud kas alemaade suurte kivide või järskude orunõlvadega. Vrd tänapäeva varõtõ- ja vörõnd-osistega loodusnimed. Maastikusõna on kirjapanekutes vaheldatud ka asustusnimele tüüpilise ste-lõpuga. Varstu kirdeotsa tuntakse Pilpa nime all. Vrd Mõtsavaara, Vareste. – ES

Ambus 1960: 738; EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:186, L 181p; EAA.1268.1.403:490, L 437; Ernits 2009: 858; Rev 1624/27 DL: 95; Rev 1638 I: 193; Roslavlev 1976: lisa 5; Saar 2009: 537; Truusmann 1897a: 41

Varudi <Varudi ~ -sse> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas, mõis, sks *Wardes* (al 1841), 1558 *Wartz*, 1726 *Wartz*, *Alt-Wartz* (küla ja mõis). ⇒6A3 ♦ Mõisast on teateid 1540 (*Portenthacken* koos Varudi külaga, sks *Wardes*), 1558 oli mõis küla järgi saanud Varudi nime. XVII saj jagunes uueks ja vanaks Varudi mõisaks (sks *Alt-Wardes*, *Neu-Wardes*), neist läänepoolne vana Varudi oli XIX saj karjamõis. 1920. a-tel Varudi asundus, 1977 liideti Pikaristi külaga, 1997 taastati Varudi külanä. (Ajalooline Varudi küla läänes seevastu jagati 1997 ↑Varudi-Altkülaks ja ↑Varudi-Vanakülaks.) Varudi nime on L. Kettunen seostanud sõnaga *vara* 'varu'. – MK

EO: 17; Joh LCD: 645–646; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 141

Varudi-Altküla [*varudi-`alt_küla*] <-`külla ~ -sse> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas (Varudi ms), u 1900 *Алткюля*, 1922 *Varudi-Altküla*. ⇒5C3 ♦ 1977–1997 oli Varudi küla osa. Varudi küla on olnud jagunenud kolmeks: Altküla, Vabatküla (praegu jagunenud mitme küla vahel) ja Vanaküla (↑Varudi-Vanaküla). Vrd Varudi. – MK

Joh LCD: 645–646; KNAB

Varudi-Vanaküla [*varudi-vana_küla*] <-`külla ~ -sse> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas (Varudi ms), 1241 *Waradas* (küla), 1394 *Wardes*, 1796 *Warroda*, u 1900 *Ванакюля*, 1922 *Varudi-Vanaküla*. ⇒5C3 ♦ See on algne Varudi küla, mis aja jooksul jagunes mitmesse ossa (Altküla, Vabatküla, Vanaküla). 1977–1997 kandsid Varudi-Vanaküla ja Varudi-Altküla ühist Varudi küla nime. Praegune ↑Varudi küla, varasem asundus, oli samal ajavahehikul Pikaristi osa. Varudi-Vanaküla piires on ka Varudi-Liivanõmme, mida on mainitud 1945 ja 1970. See on õieti osa Varudi-Vabatkülalt (ülejäätü jääb Viru-Nigula valla Pikaristi ja Varudi küla piiresse). Vrd Varudi. – MK

Joh LCD: 645–646; KNAB

Vasalemma <-`lemma ~ -sse> Kei – alevik Harju maakonnas Vasalemma vallas, mõis, sks *Wassalem*, 1241 *Wosilki* (küla), 1351–1360 *Vohensilke*, 1364 *Wazemule*, u 1690 *Wassallama*, 1716 *Wassalem* (mõis). ⇒11A1 ♦ Vana küla oli hävinud 1726. a-ks. Vasalemma mõis oli Padise kõrvalmõis, mis iseseisvus 1825 (härrastemaja asub praegu Lemmaru külas Harju-Madise khk poolel). XX saj algul tekkis Vasalemma raudteejaama juurde asula, mis seoses kivitööstusega laienes eriti 1920. a-tel. Samal ajal rajati Vasalemma loomännikusse aedlinn, mis kujunes suvituskohaks, hiljem alevikuks. Laiemas mõttes on Vasalemma paikkond, mis haarab ka Rummu aleviku ja Lemmaru küla. P. Johansen on nime esmamainingu järgi pidanud rekonstrueerimatuks. Võiks siiski oletada, et tegemist võis olla liitnimega, mille järelois oli *selg* : *selja* (ka hiljem on rööpnimena kasutatud *Wassameggi*). Algusosa vaste võinuks olla *vasa* 'vasikas'. Kirjapanekuis vahepeal esinenud *-mule*, *-mul* võiks olla tähistanud veskit (vrd nüüdissaksa *Mühle*, lad *molae*), mis oli Vasalemmas juba 1332, kui Johannes Lode selle Padise kloostri kinkis. Hilisem nimelõpp *-lemma* jääb usutava seletuseta, M. Kallasmaa on seda püüdnud ühendada väikese veekogu nimetusega *lemmik*. Vrd Odullema, Anelema, Lemmaru, Sörve. – MK

ENE-EE: X, 237; Joh LCD: 671–672; Kallasmaa 2000: 388; LUB: II, 980

Vasara <-le> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Uusna ms), 1692 *Wasser Henn* (talupoeg Uusna mõisa all Saare külas), u 1900 *Вазаракюля*. ⇒31A2 ♦ 1970. a-tel ametlikult Uusna II küla, al 1977 taas Vasara küla. Nimi pärineb talupoja lisanimest, XVII saj algul esines lisanimi *Wassar* Suure-Jaani khk-s. 1704 oli Uusna all *Wassara Hinn*, 1724 Laanekülas *Wasser Jürgen*. XVIII saj oli Vana- ja Uue-Võidu mõisa piirkonnas mitu hajatalu, mille nimes esines *Wassare* või *Wassaro*, 1782 oli Uusna mõisa all *Wassara Hans* ja *Wassara Marckus*. Lisanime võiks tuletada sõnast *vasar* : *vasara*. Vasara loodeosa on Laaneküla (1692 küla *Lahne By*, talurühmana 1703 *Lahne Jacko Jochum*, *Lahne Jacko Hans*, 1724 *Lahne Külla*, 1930. a-tel omaette küla). Lõunaotsa nimetatakse Tagatkülaks ehk Väikekülaks, talud kuulusid Viljandi mõisale. – MK

EAA.567.2.81:15, L 14p; EAA.1865.3.282/2:4, L 3p, 4; KNAB; RGADA.274.1.181/6:65, L 554p; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/38:251, L 297p

Vasavere <-`verre ~ -sse> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Illuka vallas (Edise ms), 1241 *Walsaræveræ* (küla), 1533, 1744 *Wassafer*, 1844 *Wassawer*. ⇒7C3 ♦ Nime esmamainingut tuleks lugeda **Wassarevere*. Nime lähtekohaks on peetud isikunime, vrd sm *Vasara*, *Vasarainen*; *vasar* : *vasara* 'haamer'. Küla lõunaosas olevaid Uhemetsa talusid on vahel omaette külaks arvatud. – MK

Eisen 1920: 87; EO: 283; Joh LCD: 286, 641

Vasivere <-`verre ~ -sse>, kirjak varem ka *Järni-Vasivere* ~ *Vassivere* Kad – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Rakvere vallas (Jõepere ms), 1782 *Wassifer* (mõis), u 1900 *Вазуверъ* (mõis). ⇒5B4 ♦ Mõis oli XVIII saj Jõepere mõisaga sama omaniku käes. 1930. a-tel asundus, hiljem küla, 1977 liidetud Järni külaga. Nime lähtekohaks on vana loomanimetus *vasa*, mis tänapäeval esineb tuletises *vasik(as)*. Vrd 1726 Laanemõisa all lisanimena *Wassi Mart*. L. Kettunen tunneb nime Vassiverena, mille ta ühendab Jõhvi Vasaverega, viimase lähtekohaks on varasemate kirjapanekute alusel sõna *vasar*. Vrd Vasavere, Vassivere. – MK

EO: 287; Hupel 1774–1782: III, 487; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 118; Tammik 2005: 89–90

Vaskjala [*`vas`k_jala*] <-`jalga ~ -sse>, koh ka *`Vas`s_jala* Jür – küla Harju maakonnas Rae vallas (Rae ms), 1241 *Vvaskæl*, *Waskæl*, 1316 *Waschele*, 1503 *Waskull*, 1725 *Waskjall*. ⇒2C4 ♦ Al 1503 Tallinna Jaani seegi valduses. Ajuti XIV saj on seal olnud ka mõis. P. Johansen võrdleb nime soome kohanimedega *Vaskela*, *Vaskola* ja isikunimega *Vaskia*, ka eesti muistsete isikunimede hulgas on nt *Waszkulpoick*. L. Kettunen peab võimalikuks, et kohanimi on lähtunud isikunimest *Vaskjalg* (vrd ka *Karvjalg*, *Raudjalg* jts). V. Kõressaar oletab, et nimi on olnud **Vaski+ala*, st ala, kust on saadud soomaaki (*vask* on tema arvates selle vana üldnimetus). Vaskjala ümbruses on leitud rauasulatuskohti. Küla on põliselt jagunenud kaheks: Suur-Vaskjala Pirita jõe idakaldal ja Väike-Vaskjala jõe länekaldal. Küla keskmost kirdes jõest idas on ridakülailmeline Saunaküla. Vrd Jüri?. – PP

EO: 50–51; Joh LCD: 654–655; Kõressaar 2003:

131–132; LCD: 47r; Rev 1725/26 Ha: 336

Vaskjögi [*`vas`k_jögi*] Pär, Tor – jõgi Pärnu maakonnas, 1797 *Waiskjögi*. ⇒28C3 ♦ Vaskjögi on Reiu jõe

Vasknarva vallamaja. 1925. EAA.2111.1.15473, foto nr 2.

parempoolne lisajõgi, nime lähtekohaks on vee värvust iseloomustav *vask* : *vase*. Vrd Vaskrääma. – MK Mellin

Vaskna järv [*ˈvasˈknaˌjärv*] Rõu – järv Võru maakonnas Haanja vallas, 1627 *Wassma*, 1638 *Waszkna Jerw*, 1684 *Wasken Jerwy*, 1790 *Wask Jerw*, 1839 *Wasese S.*, 1876 *Васкь-Ярвь*. ⇒45A2 ♦ Üleskirjutuste põhjal otsustades on selle küllalt suure järve nime viimastel sajanditel tõlgendatud sõnast *vask* lähtuvalt. Seda näitavad üleskirjutused *Wask*, *Wasken* 'vaskne, vasene' ja *Wasese*. Järvenime tegelik päritolu võib seostuda sõnaga *vask*, kuid kindel see pole. Võimalikus nimetava-omastava vahekorras *vasken* : *vaskna* võib näha ka alamsaksapärase meelitusliitega *-ken* lõppevat eesti talupoja isikunime. Soome kohanime *Vaskela*, perekonnanimede *Vaskelainen* ja *Vasko* lähteks on peetud vene esnime *Vassili* (kreeka *Βασίλειος*). Järvenimi võiks olla küll vanem kui need XVI saj-st pärinevad nimed. Isikunime oletades võib võrdlusi tõmmata pigem XIII saj mainitud ↑Vaskjala nimega. Sõna *vastne* 'uus' nime alusena on keeleliselt mõeldav, kuid kuna järv on suur ja selle nimi algupärane (ei pärine asustusnimest), siis ei ole uusjärve tähendav nimi usutav. Vrd Vasknarva. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.6.259, L 1;

EAA.3724.4.1859, L 1; Rev 1624/27 DL: 74; Rev 1638 I: 159; Rücker; Sukunimet 1992: 676

Vasknarva [*ˈvasˈkˌnarva*] <-narva ~ -sse> Vai – küla Ida-Viru maakonnas Alajõe vallas, mõis, vn *Сырненъ*, sks *Neuschloß*, alamsaksa *Nyslot*, 1630 *Wassanarua*, 1726 *Wasknarw*. ⇒17C3 ♦ Arvatakse, et eestikeelse nime on küla saanud linnuselt. Vasknarva ordulinnus ehitati 1349, pihkvalased hävitasid selle, kuid 1427 alustati uue linnuse ehitust (*Nyslot*). Tänapäeva nimekuju Vasknarva on püütud tuletada varasemast nimest *Vastne-Narva*, kus algusosis on lühenenud ja *k* on asendanud *t*. L. Kettunen on nime käsitledes toonud eesti *vaškne* : *vahtse* 'uus' ja arvanud, et kohta on hüüatud **Vahtse-Narvaks*. Võrdluseks on Kettunen toonud vadjat *vahtši* (< *vaski*) : *vazgē* 'vask', mille mõjul muutus on võinud toimuda. Pigem küll võis sel juhul aluseks olla ka eesti nimetavaline täiend **Vaškne-Narva*. Omadussõnaline täiend ei pruugi kohanimedes alati olla omastavas käändes. See nimeseletus põhineb kahel oletusel: 1) eesti- ja saksakeelne nimi on tõlkevastavuses, 2) lõunaeestiline sõna *vastne* (*vaškne*) 'uus' oli varem levinud ka Peipsi põhjarannikul. M. Joalaid on seostanud nime vepsa sõnaga *vaškmaiñe* 'uus'. Arvestades, et Narva juures on olnud ka Vepsküla, tundub Joalaidi oletus tõepärane. Tegelikult ei ole teada, kas enne XVII

sajandit eestikeelne asulanime eksisteeris. Võimalik ka, et selle aluseks on olnud mingi loodusnimi, näiteks jõeharu nimi või jõenimi, seegi on vaid oletus. Vene keeles on küla nimi *Сырненъ*. 1416. a mainitud *Serenez* ongi esimene kord, kui nimetatakse just küla. Küla hilisemad mainingud on 1796 *Serinez*, 1844 *Serenitz*, 1871 *Serenits*, u 1900 *Сырнець*, 1919 *Vasknarva*. Vasknarvast loodes on Keetsemani ehk Ketsemaania, väike klooster ja asum (u 1900 *Скитъ Геосиманія*); nimi on piibliaineline. Vrd Vaskrääma. – MK

EAA.308.2.2; ENE: VIII, 323; EO: 265; Joalaid 1999:

561; ERA.804.1.73, L 153; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 110; Schmidt 1844; Schmidt 1871

Vaskrääma [*ˈvasˈkˌrääma*] <-rääma ~ -le> Pär – küla Pärnu maakonnas Paikuse vallas, mõis, sks *Waldhof*, 1816 *Wask-Raema* (valdus Rääma mõisa hingeloendis). ⇒29A2 ♦ Küla asub Vaskjõe ja Sindi–Surju maantee ääres. XIX saj algul rajati Vaskrääma mõis, mis eraldati Surjust. 1920. a-tel asundus, 1939. a paiku muudeti külaks. Eestikeelne nimi on pandud Vaskjõe ja ala nime Rääma järgi. Vrd Rääma. – MK

EAA.1865.3.168/15:15, L 16p; ENE: VIII, 323

Vasla [*vasˈla*] <-le>, koh ka *Vaslä* <-lö> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Mokornulk), 1585 *Грихново*, ? 1652 *Грихнево*, u 1866 *Грехнева*, 1885 *Wasili k.*, 1890 *Грехнево*, 1904 *Vaslamäe*, *Грихнево*, u 1920 *Vaslä*, 1922 *Väslä*, 1928 *Vaslamäe*, 1970 *Vasla*. ⇒45C1 ♦ Kuni 1585 kuulus küla Pihkva tuhatnik Fjodor Solovtsovile, sealtpeale Petseri kloostrile. 1788 oli see Taeluva koguduse all, 1882 Obinitsa kogukonnas. 1977–1997 oli Antkruva (Andrikova) küla osa. Nime võib kõrvutada sõnadega *vaslakuu* 'märts', *vaslapäev* 'vastlapäev'. P. Pälli arvates tuleb kohanimi Vasla tõenäoliselt vene esnimest Vassili (*Василий*; *Vasˈla* < **Vas(s)ila*). Lätis Leivu alal oli Vaslõ küla (läti *Jaunzemji*), Vaslamäe küla (vn *Крохово*) aga Petserimaal. Vene nimi *Грихнево* tuleneb L. Vaba arvates *hno*-lõpuga lisa- ja hüüdnimest, mis on tuletatud slaavi kanoonilistest nimedest (*Грихнево* < *Грихно* < *Григорий*). Kuigi *hno*-lõpulisi isikunimesid leidub Vene allikates al XII saj-st, on nad A. Popovi andmeil vene foneetikale ebatavalised ning jäänud püsima Pihkvamaal, samuti Valgevenes. Grihnevo (*Грихнево*) küla on Koola poolsaarel, Pihkvamaal on mitu Grihnovo (*Грихново*) küla. Vasla küla lõunaots kannab Kriusa nime. – AK

Academic; Eesti TK 42; Hurt 1904: XIX; Maslennikova

1955: 126; Pskov 1890; RL 1922; RL 1959, 1970;

SeK: 181; Setumaa 1928: 277; Truusmann 1890: 55;

Truusmann 1897a: 44, 45; Vaba 2014: 919; Vasilev 1882: 75; Vene TK 126; VMS

Vassevere <-verre ~ -sse> Pal – küla Jõgeva maakonnas Saare vallas (Roela ms), 1582 *Wassawer*, 1601 *Wassiower*, 1624 *Waßefer*, 1758 *Wassofer*. ⇒25C2 ♦ L. Kettunen peab algusosa üheks seletuseks sõna *vastne* : *vastse* 'uus', mis peaks häälikuseaduslikult andma tänapäeva nimekujuks `Vassevere, ent nimi on II vältes. Vähem usutav on lähtumine sõnast *vask* : *vase* (**Vasevere*). E. Rajandi arvates võiks kohanimi lähtuda vene isikunime Vassili mugandusest. 1977 liideti Vasseverega ↑Kärba küla. Vrd Kääpa¹, Vasavere, Vasivere, Vassivere. – PP

EO: 298; PTK I: 269–270; PA I: 103; Rajandi 1966: 176;

Rev 1601: 164

Vassivere <-`verre ~ -sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas (Paasvere ms), 1726 *Wassefer* (küla), 1796 *Wassifer*. ⇒15B3 ♦ Nimega võib võrrelda loomanimetust *vasikas*, *vaskas*, *vask* 'vasikas', mis on tuletis sõnast *vasa* (säilinud soome keeles ja sugukeeltes). Vrd Vasivere. – MK

EES; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 239; VMS

Vasta [*`vasta*] <`Vasta ~ -sse> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas, mõis, sks *Waschel*, 1241 *Uvaskæthæ* (küla), 1396 *Wasschele* (mõis), 1583 *Wastel*, 1726 *Waschell* (küla ja mõis), 1840 *Wasta*. ⇒6A3 ♦ XIV saj lõpus oli juba mõis olemas. 1920. a-tel rajati asundus, mis 1977 nimetati külaks. Nimi lähtub sõna *vask* mitmuse omastavast. – MK

EAN; Joh LCD: 655; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 144

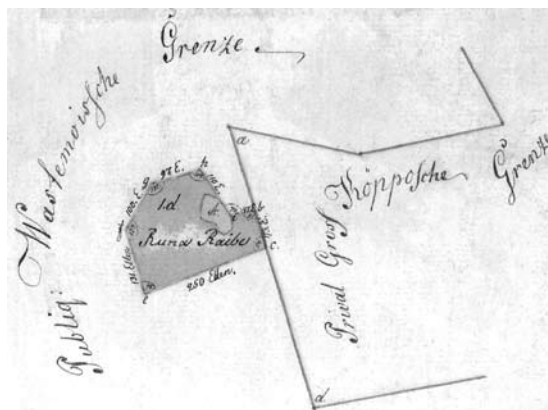
Vastaba [*`vas`taba*] <-le>, koh ka *`Vas`tava*, kirjak varem ka *Vastupää* Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Mihkli krkms), 1541 *Vastiaphe Tito*, *Vastiaphe Hermen* (talupojad Kurese küla all), 1684 *Wastape*, 1797 *Wastipä*. ⇒20C3 ♦ 1977–1997 oli Emma küla osa. Küla asub kunagisel soosaarel Soontagana maalinast läänes. Nime võib analüüsida *Vasta+ba*, milles järelosa on lühenenud sõnast *pea*. Algusosa tähendus on teadmata, peenendus osutab, et algselt on olnud teises silbis *i*, nagu ka üleskirjutustest näha. Nimi on algselt kirja pandud lisanimena, võis olla nii kohanimi kui ka muistne eesnimi. * *Sügisel Mihkle laada aegsa omaküla poesid köind kampas edasi-tagasi laadalatsil ja küskind vastatulija mehe käest norimise moodi: „Kas so rae pigistab?“ Kui mees ütelnud, et pigistab küll, siis antud tääle vasta pead ja öetud: „Ahaa või pigistab!“ Kui mees vastand, et rae ei pigista, siis saand ikka rusikaga vasta pead. See küla oli laadalatsi ligedal ja selle küla poesid olnd kõege kangemad teestele vasta pead andma, sellest tulndki Vastaba nimi. (1971) Vrd Vastja. – MK*

EAA.308.2.218:54, L 52p; EAN; KN: 1971; KNAB; Mellin; Stackelberg 1928: 136

Vastemõisa [*`vaste`mõisa*] <-`mõisa ~ -sse> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas, mõis, sks *Wastemois*, 1559 *Nienhave* (mõis), 1583 *Wasth Moyza*, 1638 *Wastemois*, *Waistne Moise*. ⇒30B1 ♦ Mõis oli juba XVI saj, XVII saj kuulus Viljandi lossilääni. 1920. a-tel Vastemõisa asundus, al 1977 küla. Nimi tuleb sõnadest *vastne* 'uus' + *mõis*. Läheduses on ka Vanamõisa küla. Vastemõisa põhjapiiril Kobruverega on Vaalamäe ehk Aleksandri (rahvasuus ka Veneküla, u 1900 *Александрова*), endine popsiküla. 1977 liideti Vastemõisaga Järavere küla (1584 *Jarawer*, 1682 *Jerrafer*, 1839 *Jerrefer*). Järavere ehk Järevere paiknes varem lääne pool, Ivaski ja Paistu vahel, ent arvatavasti hajutati kruntimise tõttu XIX saj II poolel. 1930. a-te lõpul mõisteti selle nime all Vastemõisa asunduse lõunapoolseid talusid. – MK

BHO: 655; EAA.567.3.99:7, L 6p; ERA.14.2.719 (Vastemõisa vallavalitsuse 3. VI 1939 koosoleku protokoll nr 4); KN; KNAB; PA IV: 150, 174; Rev 1638 II: 84; Troska 1987: 100

Vastja [*`vastja*] <-le>, koh *`Vas`ta* Rap – küla Rapla maakonnas Kehtna vallas (Kehtna ms), 1241 *Waskilæ* (küla), 1412 *Waschel*, 1474 *Waiskell* (mõis), 1496 *Waskul*, 1725 *Wastia*. ⇒22B1 ♦ L. Kettunen oletab algseks nimekujuks **Vastijan küla* ega seo seda sõnaga *vask*. Samas näib *s-i* peenendus olevat juba varasemates kirjapanekutes kajastatud (*-sch-*, *-is-*), mistõttu lähtumine nimest **Vaskküla* on mõeldav.

Ruuna Raibe heinamaatükk Vastemõisa ja Suure-Kõpu mõisa piiril. 1827. EAA.2072.3.5/II/f.

Teine võimalik seletus tuleneb sõnast *vastne* 'uus', sellega haakub paremini hilisem nimekuju. – PP

Bfl: I, 111, 308, 516; EO: 51; Joh LCD: 656; LCD: 41v; Rev 1725/26 Ha: 270

Vastsekivi [*`vastse`kivi*] <-le>, koh *`Vahtsõ`kivi* <-le ~ pääle> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Rogosi ms), 1839 *Weski*, u 1920 *Vastsekivi*. ⇒45A3 ♦ Vastsekivi oli 1977–1997 Tuuka küla osa. Nime tähendus on 'uus kivi', õieti 'uus veski'. Põline veski-koht Kuural oli olemas juba XVII saj alguses. 1782. a hingeloendis nimetati Rogosi mõisa all juba kolme mõldrit, nii et siis võis ka uus veski juba rajatud olla. Vastsekivi veski kohta näitab Ruckeri kaart 1839 (*Weski*). – ES

EAA.1865.2.81/7:17, L 17; Eesti TK 42; Rev 1624/27 DL: 85; Rucker

Vastse-Kuuste [*`vastse`kuuste*] <-sse>, koh *`Vahtsõ`Kuustõ* Võn – alevik Põlva maakonnas Vastse-Kuuste vallas, mõis, sks *Neu-Kusthof*, 1782 *Neu-Kuuht*, *Musta mois*, 1787 *Neu-Kusthof*, 1816 *Wastsekuste*. ⇒33B3 ♦ Vastse-Kuuste rajati asundusena pärast maareformi mõisa põldudele, hiljem kasvas raudteejaama asulana alevikuks. L. ja I. Rootsmäe andmeil rajati mõis Kuuste abimõisana 1750. a-tel endise Mustamõisa küla asemele. Omaette mõisaks sai 1789. Mustamõisa küla on mainitud XVIII saj algupoolel (1713 *Musta moisios*, 1729 *Musta Moisast*, 1758 *Dorf Mustamois*). Küla nimi, mis algul ka Vastse-Kuuste mõisa paralleelnimena esines, eeldab, et siin on juba varem, hiljemalt XVII saj, olnud mõis või karjamõis. Kuna mõisat hakati kutsuma Vastse-Kuusteks, muutus ka Kuuste mõis Vana-Kuusteks. Nimi koosneb sõnast *vastne* : *vastse* ~ *vastnõ* : *vahtsõ* 'uus' ja sõna *kuus* 'kuusk' mitmuse omastava kujust *kuuste*. Vrd Vana-Kuuste. – MJ

BHO: 279; EM: 99; Hupel 1774–1782: III, 258; Rootsmäe 2016: 421–423; Simm 1973: 127, lisa 229; Varep 1978: 64

Vastseliina [*`vastse`liina*] <-`liina>, koh *`Vahtsõ`liina* Vas – alevik Võru maakonnas Vastseliina vallas (Vastseliina krkms, Vastseliina ms), 1839 *Küster*, 1923 *Vastseliina vm ja postkontor*, 1949 *Вастселыйна-Алевик*. ⇒45B2 ♦ XX saj tekkinud alevik on saanud nime linnuselt ja mõisalt praeguse nimega Vana-Vastseliinas. Alevik hakkas tekkima kihelkonna kõstri maja ja kihelkonnakooli ning Vastseliina vallamaja vahelisel maa-alal. Kõige kiirem kasv toimus 1950–1959, kui

Hajaasustus Vastseliina piirkonnas. 1684. EAA.308.2.177, L 1.

Vastseliina oli rajoonikeskus. Vallamaja talu kuulus algselt Jeedasküla alla ja aleviku lõunaosa ongi kasvanud peamiselt Jeedasküla maale. Aleviku põhjaosa on kasvanud Piusa jõe sillakohast kuni kihelkonna põlise kalmistu ja Kassi kõrtsini. Vrd Vana-Vastseliina, Vastseliina². – ES

NL TK 25; Rücker; ÜAN

Vastseliina² [²ˈvastseˌliina] <-ˈliina>, koh ²ˈVahtsõˌliina Vas – kihelkond ajaloolisel Võrumaal, sks *Neuhausen*, 1688 *Nyenhußens Kiörckas Pastorat*, 1782 *Wasselina ~ Wastselina kihelkond*. ♦ Eraldiseisva Vastseliina kihelkonna tekkimise ajaks peetakse 1626. a, kui ametisse asus luterlik pastor Christiern Henrici. Vastseliina linnuse oli kirik tõenäoliselt selle rajamisest peale 1342. a. Linnusest eraldi rajatud puukirikust ja kirikumõisale maa eraldamisest on juttu 1638. a revisjonis, need hooned on nähtaval 1688. a kaardil. Varem ei ole Rõuge ja Vastseliina omavahel selgelt eristatavad olnud, kuna põhimõtteliselt kogu hilisem Rõuge kihelkond kuulus keskajal Vastseliina linnuse alla. XVII saj revisjonides on teateid, et Poola ajal teenis üks preester nii Rõuges, Vastseliinas kui ka Kirumpääl. 1627. a oli maade tänapäevane jaotumine kahe kihelkonna vahel ilmselt juba kindlaks määratud. Kuigi revisjon mainib, et Rõuge kiriku alla kuulub ka Vastseliina talupoegi, peeti sellega silmas hilisema Haanja mõisa talupoegi. Vastseliina khk kirik oli linnuse juures kuni hävimiseni Põhjasõjas. 1725. a valmis uus kirik enam-vähem praeguses asukohas Külaoru külas. Vrd Vana-Vastseliina. – ES EAA.308.2.1.189, L 1; Hupel 1774–1782: III, 284; Rev 1624/27 DL: 8; Rev 1638 I: 160–161; Roslavlev 1976: 6, lisa nr-ta lk

Vastse-Roosa [²ˈvastseˌroosa] <-ˈRoosa ~ -sse>, koh ²ˈVahtsõˌRoosa <ˈVahtsõˌRuusa ~ ˈVahtsõdõˌRuusa> Har – küla Võru maakonnas Mõniste vallas, mõis, läti *Jaunroze*, sks *Neu-Rosen*, *Catharinenhof* (kuni 1821), 1922 *Roosa-Vastse* (asundus), 1932 *Vastse-Roosa*. ⇒44A4

♦ Vastse-Roosa kohal olid Rootsi ajal Mõniste mõisa Kerro talud (1798 küla ja veski *Kerromets*). Vana nimi on tänapäevani säilinud metsanimena Kreolaso mõts ehk Kreolaan). XVIII saj tehti nende asemele Mõniste mõisa *Kadrina karjamõis (*Catharinenhof*, läti vanas kirjaviisis *Katrinasmõise*). Kadrina nime on maakeeles tuntud veel XIX saj algul, kuid hiljem see kadus käibelt. 1795. ja 1811. a vahel eraldati karjamõis omaette mõisaks. Uue mõisa talumaad saadi Vana-Roosa mõisast, mille valdus ulatus Rootsi ajal ja hiljemgi praegusele Lätimaale, kuni Dauškāni taludeni Hopa (Ape) linna külje all. Juba siis kuulusid Vana-Roosa eestlased Rõuge ja lätlased Opukalna (Apekalnsi) khk alla. Vastse-Roosale eraldati kõige lõunapoolsem osa nendest taludest Tsiamäelt Dauškānini. Suurem osa uue mõisa rahvast sattus olema lätikeelne, kuid mõis ise oli rajatud põlisele Mõniste mõisa ja Hargla khk alale. Mõisa maale tekkis 1920. a-tel asundus, al 1977 küla. Vastse-Roosa nimi on tõlgitud saksa keelest. See on pandud mõisanimeks ja on lähtunud Vana-Roosa nimest. Vastse-Roosaga on 1977 liidetud ↑Borodino, Peräjärve (Perajärve) ja Suurõtammõ (Suuretamme) küla. – MF, ES

Bienenstamm 1826: 308; EM: 103; KNAB; Mellin; Stryk 1877: 235; Uustalu 1972: 278–279; Valgamaa 1932: 261

Vasula <-sse> TMr – alevik Tartu maakonnas Tartu vallas, mõis, sks *Wassula*, 1220 *Wasala*, 1446 *Wazel*, 1582 *Wazula abo Sowasol*. ⇒25C4 ♦ Mõisast on teateid al 1446. Mõisakeskuse maadele rajati 1920. a-te alguses asundus, 1970. a-tel asund. Sellega paralleelselt eksisteeris Vasula küla, mis 1977 liideti asundiga üheks külaks. Alevikuks sai Vasula 2012. L. Kettunen pidas tõenäoliseks, et *la*-liiteline kohanimi lähtub isikunimest **Vasoi*. 1977 liideti Vasulaga ↑Änni küla. * *Kohanimi* olevat tulnud sellest, et mõisal asunud Amme jõe ääres veski, mis jahvatanud vaski. Vrd Vasula järv. – EE BHO: 655; EM: 98, 199; EO: 91; HLK: 218; KN; KNAB; LGU: I, 295; PA I: 102; Rev 1624/27 DL: 19

Vasula järv TMr – järv Tartu maakonnas Tartu vallas. ⇒32C1 ♦ Kui Vasula küla nimi on lähtunud isikunimest, siis tuleneb järve nimi küla nimest. Kui aga pidada silmas, et Eestis on mitu *la*-liitega vana järve nime (*Tamula*, *Vagula*), mis võivad olla esmased, siis jääb Vasula nime päritolu mõistatamata. A. Mäemetsa teatel on veekogu kutsutud ka Salatsi järveks (vrd ↑Salatsi jõgi Lätis, läti *Salaca*). Vrd Vasula. – EE Mäemets 1977: 207

Vatku¹ [¹ˈvatku] <ˈVatku ~ -sse ~ -le> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Palmse ms), 1287 *Warkel-Womes*. ⇒4B2 ♦ 1287. a ürikus esinevad *Warkel*, *Womes* nagu kaks küla. E. Tarvel on nimepaari (1286, 1302 ja 1348 võltsürikutes *Vackewomes* ning samades 1345 *Wackowomes*) puhul oletanud, et Kadrina Võhmat on eksikombel kaks korda nimetatud. P. Johansen on seda nimepaari seletanud kui **Vatku(la)-võhma* küla ja oletanud, et Palmse Vatku oli teise, Kadrina-poolse Vatku tütar küla, kuid E. Tarvel on pidanud seda põhjendamatuks – polevat andmeid, et Palmse ala oleks asustatud kagu poolt. Vatku nime puhul on Tarvel oletanud liitnime, mille esimene pool oli isikunimi (*Vade*) ja teine pool *-küla*. L. Kettunen on ebaõnnestunult nime püüdnud tuletada sõnast *vaade* : *vaate* (*vaatama* < *valvata* 'silmas pidama, valvama'), kuid nentunud isegi, et nime algusosa jääb etümoloogiseerimata. Kindlaks

on ta pidanud *-ku* tulenemist sõnast *küla*. Vrd *Vatku*². – MK

EO: 65; Joh LCD: 657; Tarvel 1983: 27

Vatku² [*ˈvatku*] <ˈVatku ~ -sse ~ -le> Kad – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas, mõis, sks *Wattküll*, 1241 *Watekyä* (küla), 1486 *Wattkul*, 1570 *Watteke mossz* (mõis). ⇒4C3 ♦ *Vatku* on mõisa-nimena mainitud 1521 (*Wattkul*). 1930. a-tel asundus, hiljem küla, liidetud 1977 Ama külaga. Mõisa varasem nimi oli 1486 *Jeienam*, 1504 *Jegenam*. P. Johansen on selle nime lähtekohana näinud sõnu *jögi* ja *nömm*. Vrd *Vatku*¹. – MK

Joh LCD: 656; KNAB

Vatla [*ˈvatla*] <ˈVatla ~ -sse> Kse – küla Lääne maakonnas Hanila vallas, mõis, sks *Wattel*, 1320 *Wattele*, 1586 *Wattelby*. ⇒20A4 ♦ 1320 müüs Saksa ordu teiste hulgas *Vatla* küla Padise kloostrile. 1402 oli küla Lihula nunnakloostri omanduses, hiljem juba mõisana erakates. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. L. Kettunen annab küsimärgiliselt kaks võimalikku nime algkuju: **Vatto(i)la* ja **Vattela*. Vana la-liitelise kohanime algusosana võiks oletada isikunime. 1186 on liivlastel olnud isikunimi *Wade*, vrd germaani isikunimesid *Vadi*, *Wado*. – MK

BHO: 656; EO: 91; Rev 1586: 73; Stoebe 1964: 73

Vatsa <-le>, koh *Vadsa* <-lõ> *Vas* – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Misso ms), u 1900 *Ваца*, 1939 *Vadsa*. ⇒45B3 ♦ Tegemist on kunagise **Panitora* vakuse osaga (1561 *Волостка Паниторская* 1638 *Panytura Kubbiaschafft* ja *Pantzaküllä*), mille algtaluku oli Kurõ ehk Kure (1627 *Kurra Andres*, 1630 *Kuru Jacob*, 1638 *Kurro Jacob*, 1684 *Curi Märt* och *Hindrich*, 1688 *Kurri Hinrich Hindt, Jurgen, Maert*). Talu mitmekordsest jagunemisest tekkis kaks talurühma, Pulli ehk Kurõ-Pulli (eristamaks Pulli-Põdra külast Misso keskuses) ja *Vadsa*. Kahe väikeküla varasem ühine külanimi on jäädvustatud veel üheversta-kaardil (*Kyppe*, st Kurõ). Küla talude vana katastrinimi *Kurre Waska* (1875) näitab, et *Vatsa* nimi on ümber tõlgendatud eesnimest *Vaska* või *Vaaska* (laennime aluseks vn *Ivaško* või *Vassili*), mis on olnud ühe jagunenud talu peremehe nimi. Ümber tõlgendamise eeskujuks võis olla Kasaritsas ja Haanjas esinev vana lisanimi ja külanimi *Vadsa*. *Waska* ja suulise *Vadsa* vastavust võib seletada ka täpselt vastupidi – eesnimemugand oligi *Vadsa*, kuid haruldasem nimi asendati kirja pannes tavalisemaga. Vrd vn ja ukraina *Ваца*, *Вяца* kui lääneslaavi eesnime *Václav* hellitusvorm, *Вяца* ka idaslaavi Vjatšeslavi vastena. 1977 muudeti *Vadsa* kirjalikult *Vatsaks* ning liideti Pulli ja kõrval paiknev Plussa küla, samuti Valdi küla järelejäänud talud (vanemad talud oli Viitka piires). Vrd Kurõkivi, Marga, *Vadsa*. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.284.3.253, L 5; Eesti TK 50; Petrovskij 1966: *Вацлав, Вячеслав*; Rajandi 1966: 85, 223; Rev 1624/27 DL: 76; Rev 1638 I: 166; Roslavlev 1976: lisa 1; Truismann 1897a: 40; Vene TK 42

Vatsküla [*ˈvatsküla*] <-ˈkülla ~ -sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Kasti ms), 1645 *Watzküla Loddi* (talupoeg), 1731 *Watzküll*. ⇒53B1 ♦ 1977–1997 oli Kasti osa. Küla oli olemas arvata-vasti enne 1645. a, sest selle nimi oli saanud talupoja lisanimeks. Nime päritolu pole selge. 1527 on eesti alalt kirja pandud isikunimi *Jürgen Waszkulpoick*. Saksa eesnimed *Watzke* ja *Watzel* on viidud tagasi

slaavipärastele nimedele, L. Tiik on lähedase *Vatsliku* vasteks toonud eesnimed *Venceslaus* ja *Wenzel*. – MK Bahlow: 545; EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 487; Tiik 1977: 288

Vatsla [*ˈvatsla*] <-sse> Kei – küla Harju maakonnas Saue vallas (Harku ms), 1241 *Wasal* (küla), 1402 *Waczele*, 1564 *Watsala*, *Watzla*, 1798 *Wadsla*. ⇒2A4 ♦ 1382–1530 on küla kuulunud *Watzelite* suguvõsale, hiljem Saksa ordu Tallinna komtuurile. XVI saj korraks eravalduses, siis kroonu käes, kust läks taas eravaldusse. L. Kettunen peab nime abstraheringuks mingist liitsõnast ja toob võrdluseks Soomest *Härjännvat-san kylä*. Nime sisu ja motiiv jäävad siiski hämaraks, kui mitte oletada lähtumist isikunimest. Külaga on 1977 liidetud ↑Kodasema, *Vatsla* piiresse jääb ka Laabi karjamõisa ala. Vrd *Vatsküla*. – MK

EO: 238; Joh LCD: 653; KNAB; Mellin; Põldmäe 1993: 31

Veä <-le>, koh *ˈVeä_küla* Kod – küla Jõgeva maakonnas Pala vallas (Jõe ms), 1582 *Wyakula*, 1585 *Wehakul*, 1592 *Wichakule*, 1722 *Weokullast*, 1758 *Wiacks*, *Weakull*. ⇒26B3 ♦ Nimi lähtub tõenäoliselt sõnast *viha* (vrd ka *Vihula*), mis on ehk olnud isikunimi (J. Mägistel nt *Vihas*, *Vihavald*). 1977 liideti *Veäga* Kogri (u 1900 *Козпу*) ja Ojaküla (1937; u 1900 *Урукюла*). Juba enne Teist maailmasõda on kokku sulanud Särje küla *Veast* loodes. – PP

KNAB; PA I: 107, 197; PTK I: 270; PTMT: II, 250

Veadla [*ˈveadla*] <ˈVeadla ~ -sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Porkuni ms), 1241 *Uvætel* (küla), 1283 *Vetele*, 1586 *Waydell*, *Wayel*, 1796 *Weädle*. ⇒15A1 ♦ L. Kettunen on nimes oletanud murdepärist muutumist *ää* > *ea* ja moodustanud algvormi **Väädala*, millega on võrrelnud soome sugunime *Väätäinen* (**Väätäjä-nen*). Liite *-la* ees oli ilmselt isikunimi. Võimalik oleks oletada ka eesvokaalset varianti isikunimedest, mis on dokumentidesse jõudnud XIII ja XIV saj kujul *Wade*, *Waytake*. *Veadla* lääneosa on endine ↑Kadila küla oma ajaloolises kohas, 1977 liideti *Veadlaga* Kõrtsiküla (1913 *Kertsiküllä*) ja ↑Leo küla (VJg). Veädlast u 1,5 km lõunas on Lohvardi, ametlikult kuni 1977 Kadila asund, endine Nõukogude raketibaasi asula. – MK

EAN; Joh LCD: 657; KNAB; Rev 1586: 42; Stoebe 1964: 73

Vedernika¹ <-ˈnikka ~ -sse>, koh ka *Vedenika* <-ˈnikka> ~ *Vedernitsa* <-ˈnitsa> Se – küla Petseri rajoonis Krupa vallas (Pet, Saatse nulk), vn *Ведёрниково*, 1780 *Ведерникова*, u 1790 *Манкова Ведерникова тож*, 1802 *Ведерника*, 1866–1867 *Ведерники*, 1872–1877 *Ведерниково*, 1886 *Wedernitsa*, 1903 *Wedenitsa*, 1904 *Vedernika*, *Vedenika*, *Vedernitsa*, *Ведёрниково*, 1923 *Vedernikovo*. ⇒46B1 ♦ XIX saj algupoolel riigivaldus, 1882 kuulus Saatse kogudusse. J. Simmu arvates võib külanimi tuleneda isanimest *Vedernikov* (*Ведерников*) või siis elukutse nimetusest *ведерник* 'pangsepp'. Vanavene isikunimena on kirjas *Ведерникъ* (XV ja XVII saj) ning isanimi *Ведерниковъ* (XVII saj). Vrd ka Orava ja Veriora Vedeski talu (Vas, Ráp). Küla lähedal põhjas asus Väike-Vedernika küla (vn *Малое Ведерниково*). Vrd *Vedernika*². – AK

Academic; Dal' 1880–1882; Dal' 1955: I, 175; EAA.1999.1.101; EAA.1999.1.102; EAA.1999.1.307; EAA.298.2.71, L 18; Hurt 1903: 165, 240; Hurt 1904: XX; PGM 1785–1792; Pskov 1885: 517; SeK: 182; Simm 1970b: 175; Truismann 1890: 55; Tupikov 1903: 81, 500; VMS

Vedernika² <-nikka ~ -sse>, koh ka *Vedenika* <-he> ~ *Vedernika* Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Lob, Raakva nulk), 1652 *Тоницево*, 1781 *Танищина*, *ведерникова*, 1788 *танищина*, 1866–1867 *Таницева*, 1882 *Таницево*, 1903 *Wedernika*, 1904 *Vedenika*, *Vedernika*, *Таницево*, 1923 *Taniševo*. ⇒46A1 ♦ 1977–1997 oli jagatud Matsuri ja Vaartsi küla vahel. Esmakordselt on külanime mainitud 1652 Petseri kloostris külade loendis. XIX saj kuulub Säpina kogukonda ja Petseri kogudusse. Vene nimi *Танище* võib lisanime Taništšev (*Танищев*) vahendusel pärineda sõnast *топя* 'kalapüük, kalapüügiõnn' või *топь* 'õhuke, peenike'. Vrd Tonja, Tooni, Vedernika¹. – AK Dal¹ 1880–1882; EAA.298.2.71, L 18; Hurt 1903: 238; Hurt 1904: XVI; SeK: 182; Truusmann 1890: 58; Truusmann 1897a: 43; Vasilev 1882: 313; VMS; Värskas KR 1780–1794: I; ÜAN

Vedra < Vetra ~ -sse> LNG – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Uuemõisa ms), 1521 *Vidder*, 1539 *Ffidder*, 1798 *Widdra*. ⇒10A3 ♦ Põlisküla, XVI saj kuulub piiskopile, hiljem Uuemõisa järgi. Juba sajandite eest välja kujunenud nime päritolu pole teada. Võrdluseks võiks tuua alamsaksa isikunimed *Wed(d)er*, *Widder*, *Vedder*, *Vetter*. Häälkuliselt lähedased on ka eesti *viderik*, *viderbik*, *vidervik* 'võserik' ja kaugemalt murdest *viderik* 'köverik'. 1970. a-tel oli jagunenud Vedra I ja Vedra II külaks. Vedra I küla on kutsutud ↑Künda külaks, Vedra II küla osi on nimetatud Heeringa ehk Eeringa, Hiialtse (↑Mõisaküla⁴) ja Tui (1726 *Tury*, 1797, 1844 *Tui*) külaks varasemate külade järgi. Ülejäänud oli „täis Vedra“, sh omaette paigana Vapra talud. Vedraga on 1977 liidetud Veski küla (1871 *Veski*, u 1900 *Веску*, 1970 *Veski*). Vrd Vedruka. – MK Bahlow: 531, 546, 560; BHO: 657; KN; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 132; Schmidt 1844; Schmidt 1871; Stackelberg 1926: 210; Stackelberg 1928: 196; VMS

Vedruka¹ <Vedruka ~ -sse> Pee – küla Järva maakonnas Roosna-Alliku vallas (Viisu ms), 1564 *Wetroch* (küla), 1586 *Wetterock*, 1686 *Wettröck*, 1796 *Weddrük*. ⇒13C4 ♦ Küla on varem kuulunud Mäo mõisa Vodja vakusesse, hiljem oli Viisu mõisa järgi. XX saj on küla mõisa järgi olnud ametlikult tuntud Viisu külanä kuni a-ni 1977, mil ta liideti Koordiga. Vedruka nime all taastatud 1997. Külanime aluseks on isikunimi. Vrd Vedruka². – MK Rev 1586: 81; Ungern-Sternberg 1912a: 66, 122

Vedruka² <Vedruka ~ -sse> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Loona ms, Rootsiküla ms), 1645 *Fettrök*, *Vettruch*, 1798 *Weddroka*. ⇒49B4 ♦ L. Kettunen on nime võrrelnud Kalevala isikunimega *Vetrickkä*, M. Kallasmaa on võrdluseks toonud alamsaksa isikunimed *We(d)er*, *Widder*, *Vedder*, *Vetter*, millele võiks lisada veel friisipäraseid *Feddeke*, *Fedderke*, *Fedder(s)*. Vrd Vedra, Vidruka. – MK Bahlow: 131; EO: 156; Rehepapp; SK I: 488

Vedu <-le> Äks – küla Tartu maakonnas Tartu vallas, mõis, sks *Fehthof*, 1588 *Wed Moyza*, 1627 *Fehth* (mõis), 1638 *Fäthen Hoff*, 1684 *Fehthoff*, *Fäthenhoffs* (Bönder). ⇒25C4 ♦ Mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundus liitus 1940. a-tekse samanimelise külaga. Mõis ja küla on saanud nime mõisaomaniku järgi: XV saj lõpus ja XVI saj I poolel oli selleks Heinrich Fet; suguvõsa nime on kirjutatud ka Vethen ja Fehte. Mõisniku enda perekonnanimi on pärit Väo mõisa nimest. Mõisa nimi enne Vedut oli *Marivere

(1489 ja 1557 *Marifer*, 1582 *Maryfer*, 1589–1590 *Macczifer Moize*). Mõisa juures oleva küla varasem nimi oli *Karivere (1489 *Karifer*, 1532 *Karrifer*, 1582 *Karywer*; nimi esineb veel 1838). – PP

Bfl: I, 1470; BHO: 76; Joh LCD: 917–918; LGU: I, 584; PA I: 108, 282; PA II: 473, 511; PTK I: 56, 270; Tartumaa 1925: 532

Vee <-le> Pjg – küla Pärnu maakonnas Halinga vallas, mõis, sks *Wehof*, 1514 *Wekulle*, 1564 *Wehe*, 1601 *Wige*, 1638 *Wiohl*. ⇒21B3 ♦ Vee mõis asutati samanimelise küla maadele ajavahemikus 1638–1681, misjärel küla pole enam mainitud. 1920. a-tel asundus, al 1977 küla. Nime päritolu on ebaselge. L. Kettunen on küsimärgiliselt selle ühendanud sõnaga *vesi*: *vee*. – MK BHO: 658; EO: 156; Roslavlev 1974–1977: 10, 12; Stackelberg 1926: 207

Veelikse¹ <-le> Saa – küla Pärnu maakonnas Saarde vallas (Jäärja ms), 1923 *Veelikse* (asundus). ⇒25C2 ♦ Veelikse oli Jäärja mõisa 1872 asutatud karjamõis, mis oli rajatud kunagise Rauliste küla (1562 *Rawles*) talude (Veelikse, Kulli, Kita, Orjamaa, Rooni) kohale. Veel Rükkeri kaardil 1839 on märgitud küla *Raulist* ja veski *Felix*, kuid L. Leesmenti väitel oli samas kohas juba 1815 ja 1826 vaid vesiveski. 1920. a-test Veelikse asundus, al 1977 küla. Veelikse nimi on mугanenud saksakeelsest karjamõisa nimest *Felix*, mis omakorda võib olla saksastatud mugand varasemast talunimest. Veeliksega on 1977 liidetud ↑Räisa ja ↑Uusnaru küla, praegu on selle piires ka Sandre küla (u 1939, varem Roose asundus). Vrd Veelikse². – MK

BHO: 77; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); Leesment 1976: 239; Pärnumaa 1930: 509

Veelikse² <-le> Hls – küla Viljandi maakonnas Abja vallas, mõis, ? 1504 *Felix* (küla), 1542 *Felixs* (mõis), 1601 *Velix*, 1883 *Veliksemõis*, 1923 *Velikse* (küla). ⇒36C1 ♦ 1504 läänistas ordumeister von Plettenberg Veelikse küla (*Felix*) Hartwich Plathile, 1542 oli seal juba mõis. Plathi (Plateri) perekonnale jäi mõis kuni 1727. 1920.–1930. a-tel Veelikse asundus, 1939. a paiku nimetati Veere külaks, 1977 taastati Veelikse nimi. Nime päritolu jääb hämaraks, saksakeelne *Felix* võib olla rahvaetümoloogiline moodustis varasemast eestikeelsest nimest. Veelikse koosneb kahest osast: Veelikse (1930. a-tel ka Veelikse-Mõisaküla, 1970. a-tel Veere I) ja ↑Veere (1930. a-tel Veelikse-Tagaküla, 1970. a-tel Veere II). 1977 on Veeliksega liidetud Kangru ehk Lambaküla (u 1900 *Кангро*) ja ↑Sukapõlli. Vrd Veelikse¹, Veere³, Velise. – MK

BHO: 77; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); Grenzstein 1882–1883; KNAB; LGU: II, 37, 895; Rev 1601: 151; Rev 1624 PL: 63; ÜAN

Veere¹ <-le> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Tagamõisa ms), 1731 *Wera Romelt* (rannatalupoeg), 1795 *Hunda Randast Wehre Tõniß*. ⇒49B3 ♦ Eraldati Rannakülalt omaette külaks 1977, sai tuntuks sadamakohana, mis rajati 1960–1963. On võimalik, et külanimi on tekkinud talupoja lisanimest. Lisanimi võis osutada päritolu Põide Veere külalt. Vrd Veere². – MK

KNAB; SK I: 488

Veere² <-sse ~ -le> Põi – küla Saare maakonnas Põide vallas (Oti ms), 1645 *Werell*, 1798 *Werre*. ⇒51B2 ♦ 1977–1997 oli Tornimäe osa. Nime lähtekohaks on *veer*: *veere* 'äär, kallak'. L. Kettunen on nime alusena

- võimalikuks pidanud ka algkuju **Otiveere* või olevat nimi lühenenud kujust **Veeremaa*. – MK
EAN; EO: 319; KNAB; Rehepapp; SK I: 488
- Veeer**³ <-sse ~ -le> Hls – paik (küla) Viljandi maakonnas Abja vallas (Veelikse ms). ⇒36C1 ♦ Veere on hiline nimi, mis tuli kasutusele 1939. a paiku Veelikse asunduse nimena. 1970. a-tel oli Veere kahes osas (Veere I ja II). Pärast seda, kui asulanime taastati Veelikse, on Veere jäänud kitsamas mõttes tähistama kagupoolset osa, mida 1930. a-tel nimetati Veelikse-Tagakülaks, 1970. a-tel Veere II külaks. Arvatavasti lähtub nimi sõnast *veer*: *veere* 'äär, kallas'. Hallistes on olnud ka teine Veere küla Halliste vallas, mida on mainitud 1922. See liideti 1977 Niguli küla. Vrd Veelikse². – MK
KNAB; VMS
- Veerenni** ['vee_renni] <-renni ~ -sse> – Tallinna asum kesklinnas. ⇒1B2 ♦ Linnajagu sai nime 1991 peamise tänava järgi. Veerenni tänav (sks *Alte Wasserleitungsstraße*, vn *Водопроводная ул.*) on nimetatud linna veevarustuskanali järgi, mis rajati 1345. – PP
Kivi 1972: 134–135; Tallinn 2004: II, 317–318
- Veeriku**¹ <-le>, rahvak ka *Sassi VII* – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Sassi ms). ⇒51A3 ♦ Küla moodustati pärast mõisamaade jagamist Sassi mõisa südamesse, küla mainitud 1922. a rahvaloenduse materjalides. Nime aluseks võib olla *veerik*: *veeriku* 'tsetverik (Vene õõnesmõõt)', 'neljandik'. Sassi mõisa kohta on teateid a-st 1479 (*Kabbell*), mõis on rajatud nähtavasti pärast 1453, kui küla (*Kappel*) panditi Hinrik Saßile. Eestikeelne nimi tuleneb XVI–XVII saj omanike von Sassade perekonnanimest (vrd 1789 loodusnimena *Sassemoise Arro*). Mõisa saksakeelne nimi *Kabbil* võib viidata kabelile, mis võis paigas olla enne Valjala kiriku ehitamist. – MK
BHO: 160; Buxhövdén 1851: 99; EAA.2072.3.426f, L 71, foolio 2; EAN; EM: 125; Ligi 1961: 374; SK I: 369, 488
- Veeriku**² <-le> TMr – Tartu linnajagu (Maarjamõisa ms), 1927 *Muulialune (Veeriku)*. ⇒32C1 ♦ Tekkinud kunagise Ropka valla Veeriku talu maadele kujunenud alevist, mis liideti Tartuga 1921. Jäeb Poola ajal rajatud Muuli mõisa maadele (XVI saj *Kirotaya* ehk *Mulemoise*, 1638 *Kiritamoysa*, 1782 *Mulemois* ehk *Kiritoga*). *Kirotaya* seostub kas lõunaeesti sõnaga *kirotaja* 'kirjutaja' või mõne *oja*-osist sisaldava liitsõnaga. M. J. Eiseni arvates võib Muuli tulla omaniku nimest. Seda nime on küll esinenud (nt 1302 Hermann Mule), ent pole andmeid mõisa omamise kohta. Mõisa nimi pärandus talule, kuhu 1891 rajati pidalitöbiste varjupaik. Vrd Maarjamõisa, Veeriku¹. – EE
EM: 153, 168; Hupel 1774–1782: III, 251; Kirt 1988: 242–243; Rev 1638 II: 125; Tartu 1927: 269
- Vehendi** <-sse>, koh ka <-de> Ran – küla Tartu maakonnas Rannu vallas (Rannu ms), 1582 *Wihendypa*, 1601 *Wehendepakulla*, 1638 *Wehanto küll*, 1796 *Wihendo*. ⇒31C3 ♦ Sõnaalguse vaheldus **veh-* ~ **vih-* esineb ka teiste analoogiliste kohanimede vanades kirjanekutes. Siinpuhul on tegu ilmselt sõna *viha* 'äge pahameel; sallimatus; kibe, mõru' hääbunud tuletisega *nd*-liite abil ligikaudses tähenduses 'vihane isik' või 'mõru ese', välistatud pole ka isikunimi (vrd sm kohanimi *Vihanti*). Sama tüve, kuid *st*-liitega osist võib täheldada kohanimis 1586 *Vehestfehr* (Jjn Kii-gumõisa, ↑Oeti). 1977 liideti Vehendiga Raudja (1945) ja osa ↑Rannakülast. Raudja nimi seostub sõnaga *raudjas* 'tumepruun (hobune)'. 1920. a-tel kutsuti Raudja vabadikukohti Konnakülaks. Vrd Vihavu, Vihterpalu, Vihtra, Vihula. – EE
EO: 271; EVK; Kirt 1988: 217; KN; KNAB; Mellin; PA I: 66; PTK II: 51; Rev 1601: 81; Rev 1638 I: 104; SPK: 503; VMS: II, 313; ÜAN
- Veia** <-le> Trm – küla Jõgeva maakonnas Saare vallas (Roela ms), 1657 (*unter der weyschen (Mühle belegen)*), 1697 *Weyalt*, 1758 *Waya, Waia Weskae*. ⇒25C2 ♦ Algselt veski, ajuti ka karjamõis, küla kirjas 1922. P. Ariste on arvanud, et nimi on varem olnud **Vaia*, milles sõna *küla* mõjul on esisilbi täishäälik teisenenud *e*-ks. V. Pall peab seda tõenäoliseks, lisades, et ootuspärane oleks küll **Väia*, ent selle teisenemine *Veia*ks on analoogiline nagu idamura sõnas *veike* või *veke* 'väike'. 1977 liideti Veiaiga Jõemetsa küla (u 1900 *Юмечь*). Viimase põhjapoolsed talud oli varem Loovere küla (1402 *Loveere*, 1599 *Liohawer*, 1624 *Lofer*). – PP
Ariste 1965b: 96; PTK I: 125–126, 270–271; P XVI: 134
- Veibri** ['veibri] <-le> TMr – küla Tartu maakonnas Luunja vallas, mõis, sks *Timmofer, Timmomoise*, 1782 *Weiberri*. ⇒33A2 ♦ Hiljemalt XVII saj algupoolele tekkinud mõis on M. J. Eiseni ja K. Uustalu väitel saanud nime XVIII saj elanud omanikult Jakob Tönnis Zweybergilt. Eesti Vabariigi algusperioodil rajati mõisa maadel samanimeline asundus, mida 1945. a nimestikus pole (ilmselt liideti Ihastega, nagu 1939. a kavandati), kuid esineb küla 1970. Mõisa saksakeelse ja varasema eestikeelse liitsõnalise nime (1638 *Timanmoisie*, 1782 *Timmowerre*) algusosa pärineb isikunimest *Timmu* ~ *Timmo* ~ *Timo*, mis on kreeka nime *Timotheos* (*Τιμόθεος*, tõlkes 'jumala austaja') lühend, ning järelosa lähteks on vastavalt *-vere* või *-mõis*. 1977 liideti Veibriga osaliselt ↑Ihaste küla. – EE
BHO: 596; Eisen 1918b: 1; EM: 98, 193; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); Hupel 1774–1782: III, 253; Rajandi 2011: 164; Rev 1638 II: 255; Uuet 2002: 220; Uustalu 1968: 745; ÜAN
- Veisjärve** ['veis_ 'järve] Hel, Krk – järve Viljandi maakonnas Tärvastu vallas, ? 1509 *Veyszegerve*, 1638 *Weissjewer* (järve), 1797 *Weisjerw*, 1839 *Weis Jerw*. ⇒37C1 ♦ Järve asub Sakala kõrgustiku keskosas madalas nõos. Sissevool kraavidest ja allikatest, väljavool magistraalkraavi, mida on samastatud ka Ohne jõega. Veisjärve nime aluseks võib olla loomanimetus *veis*. * *Üitskõrd pidäni üits mõisa saks just kodust ärä mineme. Hobese ollu joba ette pant ja saks istun tõlla sissi, agu tullu mieli, et kinda oma maha jääni, ja lännü kinnaste perrä. Aga nännu, et üits suur pilv tullu mudu ja ollu suur vii kohin – vaevalt, suure hädäge saanu saks kinda viel ärä võtta ja tõlla istu, sis ollu mudu vesi jären, ku tagasi vaaten, ja mõisa ollu kik' vii all. Saks pääsnu küll äräde, sest neli hääd hobest ollu ehen, aga pallu veisit (kariloomi) uppunu ärä ja selleperäst olevet järvel Veisjärve nimi pant. (1892) – MK
ENE: VIII, 348; KM: H II 42, 767/70 (1) – 1892; LUB: (2) III, 701; Mellin; Rev 1638 II: 132; Rucker*
- Veisjärve** ['veis_ 'järve] <-le> Hel – küla Viljandi maakonnas Tärvastu vallas (Kärstna ms). ⇒37C1 ♦ Veisjärve küla al 1977, nimi on pandud järve järgi. Varem, 1970. a-tel oli Järve küla, millega 1977 liideti Ranna küla. Rahvapäraselt jaguneb Veisjärve küla kolmeks: põhja pool ja järve ääres Järvekuru (1922, ka Järveküla, = 1970 Ranna), lõuna pool Mõtsakuru (1922

Metsakuru, ka Metsaküla) ja keskel Vahekuru (1922, ka Vaheküla). Vrd Veisjärvi. – MK

KNAB

Velise <-le> Vig – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Velise ms), 1513 *Phelix*, 1516 *Vellisz* (küla), 1521 *Felckes*. ⇒21C2 ♦ Velise mõisa asutamisaeg on teadmata. Arvatavasti oli 1390 ala Uexküllide käes. Mõisat on mainitud 1528 (*Velkes*). Velise vallamaja ja õigeusu kiriku juures oli XIX saj tekkinud Velise alevik, mis 1977 nimetati külaks. Velise mõisast oli 1920. a-tel moodustatud Velise asundus, praegune ↑Velisemõisa küla. Kaks asulat on üksteisest lahus, vahele jääb Võeva küla. XVI–XIX saj nimekujud käivad Velisemõisa kohta. Nime päritolu on ebaselge: kas on sakslased mugandanud varasema eesti nime või on eestlased mugandanud mõisale sakslaste poolt antud nime. – MK

BHO: 77; KNAB; LGU: II, 220

Velisemõisa [*velise* ~ *mõisa*] <-`mõisa ~ -sse> Vig – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas, 1923 *Velise* (asundus). ⇒21B2 ♦ 1920. a-test Velise asundus, 1977 liideti Araverega, 1997 taastati Velisemõisa nime all. Külas on Velise mõis (sks *Felks-Schloß*), mille varasemaid maininguid vt Velise artiklist. – MK

KNAB; ÜAN

Velise-Nõlva <-le> Vig – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Velise ms), 1712 *Nelwa* (küla Velise mõisa all). ⇒21C2 ♦ Nurtu-Nõlva ja Velise-Nõlva küla on kõrvuti, viimane kuulus Velise mõisa alla. Varasemates allikates enamasti nimetatud lihtsalt Nõlva külaks (1913 *Nelwakülla*). Velise-Nõlva lõunaosa on Röövli (1922, ? 1855–1859 *Ревико* talu), omaette küla 1930. a-teni. Vrd Nurtu-Nõlva, Nõlva. – MK

EAA.3.1.448:366, L 615; EAA.298.2.71, L 3; KNAB

Velje <-sse>, koh ka *Vel'e* Se – küla Petseri rajoonis Irboska vallas (Irb), vn *Велье*, 1585–1587 *Велья*, u 1790 *Влья* (küla), u 1866 *Велье*, u 1920 *Velje*, 1923 *Velje asut.* ⇒46B3 ♦ Küla asub Velje, seto-päraselt *Vel'nä* (*Велье*, 1585–1587 *озерко Велья*) järve kaldal, järvest voolab välja Veelitsa (*Велица*, u 1790 *Рьчка Вльица*) ehk Velje jõgi. Küla kuulus XIX saj Petrovski kogukonda ja Irboska Jumalaema Sündimise kogudusse. Nime seletuseks on pakutud *veli* : *velje* 'vend' või *väli* : *välja*, ent analoogsete kohanimede puhul pole võimatu ka muistne isikunimi (↑Vellavere). Ka vene uurijad näevad sellel kohanimel läänemeresoomelist algupära. L. Vaba väitel peetakse Venemaal ning Valgevenes levivaid vete- ja asustusnimesid *Велье*, *Велья*, *Вельица*, *Вэлле* (slaavi algkeele *велии*, vn van *велии* 'suur, tohutu') krivitši päritolu kohanimedeks, ta toob võrdluseks ka Leedu jõenimed *Velētupis* ja *Veliuona*. Kohanimel *Velje* (*Велье*) on rohkesti paralleele nii Pihkva- kui ka Novgorodimaal. Setomaa põhjaosas on *Velna* küla ja *Velizja* (*Велижья*) oja. Vrd *Velna*, *Vellavere*. – AK

Eesti TK 42; PGM 1785–1792; Pskov 1585–1587: 305, 372; SeK: 183; Vaba 2014: 918; Vasilev 1882: 47; Vene TK 126; VMS; ÜAN

Vellavere <-`verre ~ -sse> Nõo – küla Tartu maakonnas Konguta vallas (Aru ms), 1582 *Welewer*, 1638 *Wellower*, 1796 *Wölläfer*; sks *Wellafer*. ⇒32A3 ♦ L. Kettunen oletas *vere*-lõpulise kohanime algusosa lähtena kas sõna *veli* : *velle* 'vend' või *väli* : *väl'lä*. Võimaliku vastena võiks kõne alla tulla pigem muistne isikunimi *Wele* ~ *Welle* või isegi sõna *võllas* : *võlla*. * *Vellavere*

külas olid talud Koke, Märdi-Antsu, Matsi ja Jakobi, ei mäleta, kas Reinu kah. Kõik olid mõisa koka pojad. Kõik oma poega-dega asus elama. Peatalu oli Koke, Matsi-nimeline poeg asutas Matsi talu, Jakob Jakobi talu, Märt ja Ants said Märdi-Antsu. Hakati hüüdma „veerend vellede“ talud, seal kus veerend vellel elavad – veeresid mõisast ära. Pärast rahvas lühendas ära Vellavereks. Ei mäleta mitte, kas Reinu talu ka sinna käis, kas Rein ka poja nimi oli. Niipalju siis tean Vellavere asutamisest. (1958) Vrd Võlla¹, Võlla². – EE

BHO: 662, 685; EO: 304; KM: RKM II 83, 475/6 (1)

– 1958; Mellin; PA I: 48; Rev 1638 I: 111; SK I: 501;

Stoebke 1964: 75

Velna [*'vel'na*] <'Vel'na ~ -sse>, koh *'Vel'nä* <'Vel'nä ~ -he> Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Lob, Tsätski nulk), 1563 *Васильево Невели на Марковъ островъ* (küla), 1652 *Невелина*, u 1790 *Василева*, 1855–1859 *Велени*, 1882 *Невелино*, 1886 *Welnä*, *Навелино*, 1904 *Velnä*, *Невелино́*, 1922 *Vellna*, 1928 *Velna*, 1937 *Veelna*. ⇒41B2 ♦ Küla kuulus XVII saj Petseri kloostri Kuulja *prikaz'i*, XIX saj Kuulja kogudusse ja kogukonda. Kohanime päritolu on ebaselge. Seletuseks on pakutud samu sõnu mis ↑Velje nime puhul. Vene perekonnanimi *Velin* (*Велин*) on haruldane, sagedam on nt *Нево́лин*. Kirjapanekutes leiduv *Невелино* jääb seletusest (arhailine *невелино* 'pole lubatud, ette nähtud' ei puutu asjasse). *Velnaga* on 1977 liidetud Saarõpää (Saarepea) küla (vn *Воронкóво*, 1855–1859 *Воронова*, u 1920 Saareküla). Vrd *Velje*. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 15; Hurt 1903: 167;

Hurt 1904: XVI; Markus 1937; PGM 1785–1792; RL

1922; SeK: 183; Selart 2016: 99; Setumaa 1928: 225;

Truusmann 1897a: 44; Vasilev 1882: 201; VMS

Veltsa [*'veltsa*] <'Veltsa ~ -sse>, koh ka *'Vältsa* Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas, mõis (Keblaste ms), sks *Weltz*, 1534 *Wels* (küla Oidrema vakuses), 1537 *Veltze* (küla), 1797 *Welz* (mõis ja veski). ⇒20C4 ♦ Veltsa mõis oli XIX saj lõpul Keblaste mõisa kõrvalmõis, varasem küla aga kuulus Oidremaga kokku. Veski oli olemas juba XVI saj. 1920. a-test asundus, u 1939. a-st küla. 1977–1997 oli Veltsa ametlikult Tarva küla osa. Nime tugev aste viitab lühenemisele mingist pikemast nimevormist. Vrd *Veltsi*. – MK

BHO: 662; EAN; ERA.14.2.451 (Lääne maavalitsuse

ettepanek 30. III 1939 nr 9033 asunduste asjus); KN;

KNAB; Stackelberg 1926: 221; Stackelberg 1928: 125

Veltsi <'Veltsi ~ -sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Rakvere vallas, mõis, sks *Weltz*, 1241 *Uilsæ* (**Vilse*), 1451 *Veltze*, 1488 *Vels*, 1556 *Velze*, 1796 *Weltz* (küla, mõis). ⇒5B3 ♦ XVII saj oli Kloodi, XVIII saj Neeruti mõisa küla. Veltsi mõis tekkis 1709. a Neerutist eraldamisel. Mõisast moodustati 1920. a-tel Veltsi asundus, hiljem asund, mis 1977 sai külaks, samas kui senine Veltsi küla mõisast põhjas liideti Lihulõpega. P. Johansen on Veltsi nime võrrelnud Soome kohanimega *Velssi*. L. Kettunen on seda täiendanud sm kirjeldava sõnaga *velso* 'käpard, kobakäpp; ohmu, tobu' ja sellest tuletatud isikunimega **Velsoi*, **Veltsoi*. 1977 liideti Veltsiga Arumetsa küla. – MA

EO: 245; Joh LCD: 665–666; KNAB; Mellin; Särg 2007:

180

Vendise [*'vendise*] <-le> Kär – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Randvere ms, Tergema ms), 1645 *Wendise Mik* (talupoeg Kär Mõnnuste küla all), 1798 *Wentes* (küla). ⇒50A3 ♦ 1977–1997 oli Sauvere osa.

Kärla khk-s on Vendise lisanimi olnud levinud ka praeguse Vendise lähedal Tergemal (1685 *Wendise Hanß* ja *Vendese Laratz*), samuti Mönnustes ja Randveres. Lisanime varaseim kirjapanek on Mönnustest, see võib olla sealt hargnenud praegusse kohta juba XVII saj, teisalt võidi Mönnuste talupoega hüüda ka päritolu järgi. Külanime ja ka lisanime lähtekohaks on isikunimi *Vent*, mis tuleneb täisnimest *Venceslaus*. Vendise lõunapiiril, osalt Anepesa küla piires, on olnud Tergema mõis (XVI saj *Terkimäggi*, 1798 *Terkimäggi*); mõisa kohta on teateid XVI saj algusest. – MK

EAN; EM: 123; KNAB; Mellin; Rehepapp; SK I: 425, 489

Venedelaht [*venede_`laht*], kirjak ka *Vanade laht* ~ *Vanade järv* ~ *Kardonni laht* Khk – järv Saare maakonnas Kihelkonna vallas Kurevere külas. ⇒49B3 ♦ Tõenäoliselt on järvenime lähtekohaks *vene* 'paat' ja *Vanade laht* on rahvaetümoloogiline ümbermõtestus. – MK

Venekuusiku [*vene_kuusiku*] <-le> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Uue-Vändra ms), u 1900 *Ванакуюзку* (talu), 1938 *Venekuusiku* (küla). ⇒22B3 ♦ Külale on nime andnud talu. Venekuusikuga on 1977 liidetud Käära (1922) ja osa Pabarsoo külast (1922). * 1880. a-te algul olevat sel kohal olnud *Vene sõjalaager*. – MK

EAN; Eesti TK 200; KN; KNAB; Vene TK 42

Veneküla [*vene_küla*] <-`külla ~ -sse> Jür – küla Harju maakonnas Rae vallas (Lagedi ms), u 1900 *Вананеперекюля*, 1913 *Wenekülla*. ⇒2C3 ♦ Nimi on saadud arvatavasti varasemate asukate järgi, ent Veneküla nimi võib kajastada ka õigeusku läinud talupoegadele jagatud maid. Suurem osa Venekülasid Eestis on nime saanud teisel põhjusel. Siinset nimetati sageli ka Vanapere külaks (1782 *Wannaperre Hans*, kõrtsmik) samanimelise talu järgi (praegu jääb Ülejõe piirese), Veneküla nimi juurdus ametlikes loendites pärast Teist maailmasõda. Venekülaga on 1977 liidetud ↑Koplimetsa küla (Jõe). Vrd Anikatsi, Ikla, Kaaruka, Kalbuse, Kiili, Kiiu-Aabla, Koogimäe, Kulli⁴, Lohusuu, Majaka, Polli¹, Pärsi, Päärdu, Reegoldi, Saarde², Suigu², Suislepa, Tähkvere, Tänasillma², Vanamõisa¹¹, Vanavälja², Vandjala, Vastemõisa, Vilsandi¹. – PP

EAA.1864.2.IV-1:418, L 405; KNAB

Veneoja¹ [*vene_oja*] Sjn, Tor – jõgi Pärnu maakonnas Tori ja Vändra vallas, 1797 *Weñe Oya Fl.* ~ *Weñe Oja Fl.* ⇒22C4 ♦ Navesti jõe lisajõgi, võimalik, et nime lähtekohaks on *vene* 'paat'. – MK

Mellin

Veneoja² [*vene_oja*] <-le> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Maidla ms), 1816 *Wenneoja Hans* (talupoeg Püssi ja Purkse mõisa all), 1844 *Wenneoja*, u 1900 *Beneoja* (küla). ⇒16A1 ♦ 1977–1997 oli Veneoja ametlikult Lümatu osa. 1491 on Virumaal mainitud jõekest *Venedeäya*, kuid selle asukoht pole kindel, asus ilmselt kuskil Lasinurme ja Emumäe läheduses. Vrd Veneoja¹. – MK

Bfi: I, 377; EAA.1864.2.VII-102:137, L 140; EAN; KNAB

Venevere¹ <-`verre ~ -sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Laekvere vallas, mõis, sks *Wennefer*, 1557 *Fennestuer* (mõis), 1796 *Wennefer* (küla, mõis, veski). ⇒15C3 ♦ Mõisat on mainitud XVI saj (1534 *Torwendahl*), Venevere küla 1726. 1920. a-test Venevere asundus ja küla, mis 1977 ühendati külaks. Nime puhul on L. Kettunen vasteiks toonud rahvanimetuse *vene* või sõna *vene* 'paat'. Oletatud on ka seoseid

ümberasujatega Venemaalt, kuid nimi on vanem kui näiteks vanausuliste ümberasumine, millega nime on püüdnud ühendada H. Ross. Esmamainingu *st*-line algusosa viitab suguvõsanimele. Veneverega on 1977 liidetud mitu väiksemat küla: Aruküla (1970 *Venevere-Aruküla*, 1922 *Aro*), ↑Jätukolga, Kullissaare (1970), Metsaküla (1922), Savilõpe (1726 *Soulepp*), Vanaküla (1945, varasem nimi Vanakopli, 1913 *Ванакопле*). – MK

BHO; EAN: 663; EO: 290; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 224; Ross 2004: 6

Venevere² <-`verre ~ -sse> Pil – küla Viljandi maakonnas Kõo vallas (Kõo ms), 1583 *Weinowier* (küla), 1599 *Wiennower*, 1601 *Winnofer*, 1624, 1797 *Wennefer*. ⇒23C3 ♦ Nimi muutus kindlalt Venevereks XVII saj, kui ka Soomevere sai nüüdse nimekuju. 1624 on nimepidi mainitud nelja talupoega, neist kolm olid pärit Vändrast. Tundub, et vastandus Venevere–Soomevere on tekkinudki XVII saj. L. Kettunen on Venevere nime lähtekohaks pidanud kas rahvanimetust *vene* või sõna *vene* 'paat'. Varem on nime alusena rahvanimetust oletanud M. Veske. Arvestades esimesi kirjapanekuid pole see kindel. Võimalik, et talupoegade päritolukoha nimi Vändra (*Fennern*) on XVII saj mõjutanud külanime kujunemist. Venevere koosneb kahest osast: loodepoolne Uue-Venevere (XIX saj keskpaigas näib seal olevat olnud Venevere karjamõis, u 1866 *Ф. Веннеферъ*) ja kagupoolne Vana-Venevere, viimane on praegu Unakvere piires. XX saj I poolel on need olnud eraldi külad, pärast 1945. a kokku sulandunud. Vrd Venevere¹. – MK

EO: 308–309; Mellin; PA IV: 5; P XVI: 298; Rev 1601:

104; Rev 1624 PL: 47; Weske 1877b: 22

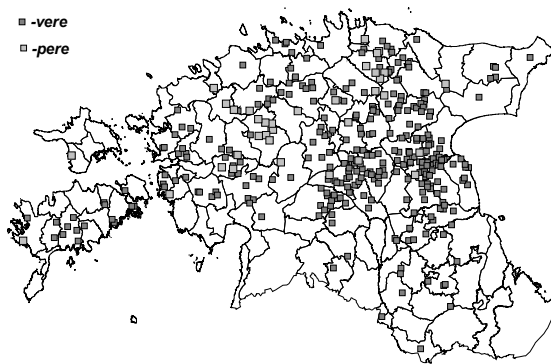
Venevere³ <-`verre ~ -sse> Tür – paik (küla) Järva maakonnas Väätsa vallas (Väätsa ms), 1726 *Wennefere Jack* (talupoeg Väätsa mõisas), 1871 *Wenneewa* (küla), u 1900 *Venevere* (küla). ⇒13B4 ♦ Liideti 1977 Väljatagusega. 1726. a lisanimelga *Wennefere* mainitud talupoja kohta on märgitud, et see on võõralt alalt. See päritolu näitav lisanimi sai aluseks hilisemale külanimele. Vrd Venevere¹. – MK

KNAB; Rev 1725/26 Jä: 144, 145

Vennati <Vennati ~ -sse>, koh ka *Vennardi*, kirjak varem ka *Vennarti Kär* – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Paadla ms), 1560 *Fenieth* (paikkond), 1645 *Wenmete Rein und Wenmete Laes ein Strandgesinde*. ⇒50A4 ♦ 1560 läks paikkond Paadla mõisale, vahemikus 1738–1744 sai iseseisvaks mõisaks, sama sajandi lõpul oli taas Paadlaga ühe omaniku käes. 1920. a-test asundus, hiljem küla. 1977–1997 oli Paevere osa. Nime tähendussisu jääb samakõlaliste sõnade varju peitu: isikunimed *Vene*, *Wenn*, sõnad *vene* 'paat', *vene* (rahvanimetus). Saksakeelne mõisanimi *Fenieth* on tõenäoliselt mõjustatud rahvaetümoloogiast (*Fenn*, *Fehn* 'soo'). – MK

Bahlow: 131, 134; BHO: 79; EAN; EM: 123; KNAB; SK I: 491–492

Vepsküla [*veps_küla*] <-`külla ~ -sse> Vai – paik Narvas (Härmamäe ms), 1374 *Wepzendorpe* (küla), 1493 *Wepzendorpe*, 1503 *Wepsendorpe*, 1620 *Wäpssekylaby*, 1796 *Wöbskiil* (kõrts). ⇒8C2 ♦ Küla ala jääb tänapäeval Narva linna piirese selle põhjaotsas. A. Saareste on külanime seostanud elanike omaaegse rahvusliku päritoluga, seega vepslastega. L. Kettunen on selles kahelnud, tuues nimele võrdluseks *vehsi* <

vere-lõpuliste külanimede levik Eestis.

**vepsi*, vrd eesti *viipsipuu* 'haspel', kuid hiljem nentitud, et külanime seostamine rahvanimetusega *vepsa* on aktsepteeritav, kuna mõlemad sõnad võivad olla sama päritolu. – MK

Almquist 1917–1922: 309; EO: 163, 335; Johansen 1928b: 163; LUB: III, 1097, (2) II, 469; Mellin; Saareste 1952: 69

-vere – Eesti kohanimede lõpp. ♦ Lõpp *-vere* esineb asulanimeses eriti Tartu-, Viljandi- ja Virumaa kokkupuutealade kihelkondades (Lai, Pil, Plt, Sim, SJn, Trm), vähem Põhja-Eestis ja Saaremaal, Hiiu- maal on ajalooliselt olnud Randvere, Kagu-Eestis *vere*-nimesid ei ole. Tuumikalal on *-vere* ees enamasti isikunimi, äärealadel on algusosana sageli muu sõnavara. Ajaliselt tulevad *vere*-lõpulised nimed esile juba XIII saj kirja pandud Taani hindamisraamatu (LCD) külanimeses ja on paelunud paljude nimeuurijate tähelepanu. Varasemal ajal on *-vere* vasteteks esitatud keskkladina *fara* 'mõis, maavaldus', gooti *fera* ja alamsaksa *fiara* 'ala' (A. F. Pott), soome *verha*, *verho* 'vari, pelgupaik, elupaik' (E. Ahrens), *vero* : *verosta* '(millegi) asemel' ühenduses sõnaga *wer* 'koht, paik' (E. N. Setälä), *vuori* (H. Neus, J. J. Mikkola) ja *vaara* 'mägi' (E. Pabst), eesti *vare* (Pabst), *veri* '(ka) suguharu' (G. J. Schultz-Bertram, J. Kuum), *pere* (A. W. Hupel, J. Jung). M. Veske hülgas varasemad etümoloogiad häälikuloolistel põhjustel ja esitas seletuseks *-vere* < *-veere* sõnast *veer* : *veere* 'äär'. Tema seisukohta on pooldanud paljud, sh L. Kettunen ja V. Pall, viimane on kokkuvõtteks toonud kolm punkti: 1) *-vere* on algselt olnud liitnime järelosa, liigisõna, mis on tähistanud nimetatavat objekti; 2) see objekt on olnud asustusüksus; 3) *vere*-nimede teke, eriti aga levik on seotud alepõllundusega. V. Pall ei näe põhjust, mis takistaks ühendust P. Ariste pakutud oletatava läänemeresoome sõnaga **vēri* : **vēren* 'mets, metsane küngas' (sõna on säilinud läti murretes: *vēris*, *vēre*, *vēra* 'suur mets, suur lehtpuumets, madalapinnaseline lehtpuu- ja segamets', vrd ka mordva keelte *viif* 'mets'). P. Alvre on arendanud *-vere* < *-pere* teooriat, pidades seda tähenduslikult usutavamaks. Häälikumuutust *p* > *v* põhjendas Alvre liitelise astmevaheldusega. Seisukoha *-vere* < *-pere* pooldaja oli ka G. Troska. Hiljem on Alvre Kettuneni eeskujul tuletanud *-vere* oletatavast eesti keeles kadunud alendusterminist **veere*, sm *vierre*. Veske, Pall ja Ariste on eeldanud, et LCD külanimede aluskäanne on omastav, Alvre aga, et nimetav. Oma 1960.–1970. a-tel toimunud poleemikas on Alvre ja Pall ka teineteisest mööda rääkinud: kui sõna, mille järglane on tänane

-vere, oli nimetavas liigisõna, siis koht, mida ta tähistas, ei pruukinud veel olla asustusüksus, st küla. LCD *vere*-nimed, kui neid käsitada nimetavalistena aluskäände poolest, ei olnudki siis algselt külanimed. Kui eeldada, et peale küla oli olemas veel mingi sellega sarnanev asustusüksus, mida tähistati sõnaga **veeri* : **veere* või **veere* (sm *vierre*), siis vaevalt saaks selle tähendus olla 'mets, metsane mägi'. Oletatavasti oli tegemist nimetüübiga, mis eesti asustusnimedes on väga levinud: nimetavalisele või omastavalisele täiendsõnale on liitunud omastavaline, kusjuures praegusel juhul see omastavaline = *-vere*, mille tähendus võiks olla 'metsa, metsase mäe' või 'suure metsa, suure lehtpuumetsa' jne, ning juurdemõeldav oleks *küla*. J. Kuum on pooldanud lõpu tuletamist sõnast *veri*, ka koduloolased on püüdnud leida *vere*-nimedele seletust taimestiku punakas värvis või seostanud neid vanaaegsete rauasulatuskohtadega. Laenulise alge juurde tagasi on pöördunud E. Tarvel, kes toob lähtesõnana vanapõhja *ver* 'kaljurahn kalapüügiks mere ääres', selle tüvega on tema järgi V. Thomsenil ühendatud eesti laensõna *vari* (sm *varjo*). E. Tarvel oletab, et *ver* ~ *vere* on laenatud tarastatud, piiratud maatüki tähenduses ja kõrvutab seda indoeuroopa oletusliku sõnaga **uer* 'tarastus, kindlustatud asula, tarastatud talu', samas hoiatades liiga kergekäeliste etümologiseeringute ja laenuhüpoteeside eest. Aegade jooksul on *-vere* kujunenud kohanimede lõpuks, mis on põhjustanud sarjasiirdumisi teistest kohanimetüüpidest *vere*-lõpulisteks, tuntud on vaheldused *-vere* ~ *-pere*, *-vere* ~ *-vare*, *-vere* ~ *-kõrve*, *-vere* ~ *-kare*, *-(k)vere* ~ *-kõrre* ja *-vere* ~ *-järve*. – MK

Alvre 1963: 219–222; Alvre 1965: 351–356; Ariste 1963: 474–475; EMK 2009: 272–273; Johansen 1925b: 58; Kallasmaa 2007: 450–453; Pall 1997: 72; PTK II: 72–83; Päll 2012: 167–168, 169; SK II: 62; Tarvel 2013: 406–407; Troska 1995: 23–28; Weske 1877b: 83–95

Veretinä <-`tinnä ~ -sse>, kirjak varem ka *Veretina* Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), 1585 *Веретя*, 1627 *Веретя*, ? 1652 *Веретино*, 1866–1867 *Вьретино*, 1882 *Веретино* (puustus), 1904 *Veretinna*, *Veretiно*, 1920 *Veretino*, 1928 *Veretina*, 1997 *Veretinä*. ⇒45C1 ♦ XVIII saj kuulus küla Taeluva kogudusse, XIX saj Ulanuva (Уланово) kogukonda. Seto algupära korral võiks kohanime seostada Lõuna-Eesti sõnaga *verev* 'punane', *veretama* 'punetama' ning *veretüss* 'ehapuna' (Vas). Vene nimevasteks sobivad *веретье* 'jämledakoeline riie', eriti aga *веретья* 'väike maalapp; künnivao pikkus'. Pihkvamaal on väga palju *Veretje* (*Веретье*) nimega kohti, Permis leidub *Veretja* (*Веретья*). Küla lääneots on Kaamõnitsa (1652 *Каменець*), kaguosa Pultsuva (1855–1859 *Касохнова*, 1904 *Касáхнова*), mõlemad on külaks peetud. Vrd Verevi. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 18; Eesti PK 20; Eesti TK 42; Harlašov 2002: kaart I; Hurt 1904: XVIII; Ivanov 1841: 188; SeK: 36, 117, 184; Setumaa 1928: 277; Truusmann 1890: 55; Vasilev 1882: 47, 48; VMS

Verevi <-sse>, koh ka <-de> Ran – küla Tartu maakonnas Rannu vallas (Tamme ms), 1582 *Werwa Wielka*, 1627 *Werewa Kuella*, 1796 *Werrewi* (ka kõrts). ⇒31C2 ♦ L. Kettuneni väitel tuleneb kohanimi lõunaeeesti sõnast *verev* : *verevä* 'punane', kusjuures kohanime lõpu *-i* võib viidatava mitmuse omastavale. Verevi

loodepiiril Emajõe suudmes on varasem Jõesuu küla, mis kaotati nimekirjast 1977. – EE

BHO: 666; EO: 269; KN; Mellin; PA I: 65; Rev 1624/27 DL: 148

Vergi <`Verki ~ -sse>, koh ka `Vergi Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Vihula ms), 1539 *Werky*, *Warky*, 1553 *Wirkes* (küla), 1582 *have Werx*, *Haffen zu Fircks* (sadam), 1583 *Werchis* (küla), 1630 *Fircks* (sadam), 1699 *Wörcke*, 1796 *Wiorki* (küla, saar), 1871 *Worki*, *Kaupasaar* (küla, saar ja sadam), 1913 *Wörki* (küla). ⇒SA1 ♦ P. Johansen on oletanud, et asustus tekkis Verki XV saj keskel, 1462 on Vergi kohal olnud rootslaste talu ning 1469 on mainitud sadamat kujul *Wyrtschen porten*. Vergit on esmakordselt nimetatud 1539 sarasena, mis läks Sagadilt Metsiku mõisale. Vergi külast on teateid a-st 1553, sadamast 1582. Keskajal ja hiljemgi on Vergi olnud Viru ranna olulisimaid kaubasadamaid, mida on nimetatud ka *Kaup(a)saareks*. Johanseni arvates kuulus Vergi XVI saj-ni perekond Fircksile (1306 *Gerhardus de Ferckis*). Kuigi Virkeste vasallisuguvõsa on Viru maal olemas olnud, ei seosta E. Tarvel seda Vergi külaga. Johansen on lisaks oletanud, et sadama 1469. a kuju *Wyrtschen* võiks siduda sõnaga *virulane*, *virukas*. Pigem saab Vergi nime päritolu ühendada algse rootsilise asustuse põhjal samaga, mis on Soome rootsikeelsetel rannikualadel esinevatel *verk*-algulistel kohanimedel, nt *Verknäs*. Rootsi murdesõna *verke* seostub kalastamisega, sõna on tähendanud kitsa lahe või jõe suudmes tarvitavat tõket, milles olevate aukude ette pannakse rüsad ja mörrad. Sõna kaugem lähe on algermaani **werko-*, millest on laenatud mh eesti *võrk*. – MA

Bfl: I, 59; BHO: 686–687; EAA.1.2.C-IV-121; EES: 617; ENE-EE: XII, 659; EVK; Joh LCD: 263, 918–919; Johansen 1951: 156–157; KN; KNAB; LUB: II, 621, XII, 636; Mellin; Schmidt 1871; SPK: 499; Tarvel 1983: 50, 77, 85

Verhulitsa <`litsa ~ -sse>, koh ka *Veerulitsa* ~ *Vehrulitsa* <`litsa> ~ *Vehruitsa*, kirjak varem ka *Verhuulitsa* Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Lob, Tsätski nulk), 1563 *Верхуленка*, *Верхулица* (küla), *на рѣке на Верхулице* (jõgi), 1585–1587 *надъ Верхулицкою рѣкою, надъ Верхолскою рѣкою, на Верхулинской губѣ* (jõgi ja laht), 1652 *Вергулица*, u 1790 *Верхулицы*, 1855–1859 *Верхоулица*, 1882 *Верхоулицы*, 1903 *Werchulitsa*, *Berchuliza*, 1904 *Vehrulitsa*, *Верхулицы*, 1920 *Verhuulitsa*, 1922 *Verhulitsa*, 1923 *Verhulitse*. ⇒41B2 ♦ Nime varaseim maining XVI saj käib Värskas oja (Mustoja) kohta. XIX saj kuulus küla Suurõ-Kuuliska kogukonda ja Värskas kogudusse. Vene nimekuju *Верхулица*, *Верхулицы* puhul on tavaliselt arvatud, et see tähendab 'ülemine tänav; tänavat pidi üles'. Kohanime päritolu jääb siiski hämaraks. M. Kallasmaa tõstab kohanime lõpu *-vere* seletamisel esile E. Ahrensi pakutud sm *verha*, *verho* 'vari, pelgupaik, elupaik'. Küla vastas, üle Mustoja, asub muistne pelgupaik Petserimägi. Setopäraste nimekuju põhjal tuleb kõne alla veel *veer* 'kallak, külg, nõlv', samuti Võru *vähr* 'kahepoolne värav', Seto *vährä* ~ *vähre* 'värvavad'. Kaugem võrdlusalus oleks eesti murrete *vehka*, *vähka*, *vehk* 'tähis' (vrd vene *веха* 'verstapost, teetähis, suunaviit'). Vene nimekujus esineb *вєрх* 'ülemine, esimene pool' või *вєрху* 'kohal, eespool, üleval(t)'. Venemaal sarnane kohanimi puudub. XVII saj nimevarianti saaks sele-

Verijärve. 1928. EAA.1770.1.113, foto nr 8.

tada sõnaga *вергнуть* '(tagasi) lükkama'. Sarnase nimega on Vergulitsa oja Lauras (*Бєргулица*, läti *Virgūlica*). Vrd Värskas. – AK

Academic; Dal' 1880–1882; EAA.298.2.71, L 15; Eesti TK 42; EKSS; Hurt 1903: 167; Hurt 1904: XVI; KN; PGM 1785–1792; Pskov 1585–1587: 114–115; RL 1922; SeK: 183; Selart 2016: 98, 107; Truussmann 1897a: 44; Vasilev 1882: 49; VES; VMS; ÜAN

Verijärve [*veri_järve*] <-lex>, varem ka `Vastse-Kasaritsa, koh `Vahtsõ-Kasaritsa, rahvak *Kitsõ_* 'mõisa Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas (Vastse-Kasaritsa ms), 1627 *Wehry* (järv), 1638 *Weri Jerw*, 1684 *Werri Jerw*, 1688 *Wirri Jerw*. ⇒45A1 ♦ Mõisanimest tulenev Vastse-Kasaritsa muutus Verijärve külaks nii, et esialgu nimetati üks osa 1920. a tekkinud asunduskülalt Verijärve järgi (mitte enne 1945. aastat), seejärel 1977. a liideti seni eksisteerinud Uue-Kasaritsa küla Verijärve külaga. Nimi Verijärv on vana, mitmed endised Verijärved Võrumaal on tänapäevaks saanud uue nime, kuid nime enda tähendus pole selge. Sõna *veri* võib olla saadud alepõllunduse kadunud sõnavarast. See võib olla ebareeglipäraselt muutunud sõnast **veeru*, mis seostaks nime järve erakordselt kõrgete ja otse vette laskuvate oruveerudega. Järvenimi võib olla ka häälikuvahelduslik teisend sellest läbi voolava oja vanast nimest **Võro* või **Viro* (↑Koreli oja). Kahtlane on siinse Verijärve nime seostamine järve kõvera kujuga, vrd soome *Väärjärvi*, karjala *Viärjärvi*, millest omakorda vene *Бупозєро*. Tõenäoliselt ei tule järvenimi ka sõnast *veri* : *vere*. Vastse-Kasaritsa mõis eraldati Vana-Kasaritsast XVII saj keskel ja rajati Verijärve kaldale (1684 *Nya Kasaritz*, hilisem sks *Neu-Kasseritz*). Pärast 1890. a olid kahe Kasaritsa kroonumõisa vallad ühendatud, vallamaja paiknes Vana-Kasaritsas ja Vastse-Kasaritsa tähtsus vähenes. Seda iseloomustab ka pilkenimi Kitsõmõisa. Verijärve külaga liideti 1977 Jaama, Meeldemäe (↑Meeliku) ja Räästkunnu küla. Vrd Kasaritsa. – ES

BAL: 694; BHO: 196; EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.2.224, L 1; Ernits 2009; Rev 1624/27 DL: 88; Rev 1638 I: 201; Saar 2009

Verilaske [veri_`laske] <-le> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Vana-Võidu ms), 1638 *Werrelasky* (küla). ⇒30C2 ♦ 1638 oli külas vesiveski. Nimi on problemaatiline. Paljud veri- ja vere-nimed on seotud veekogu või vesiste kohtadega. Verioja on nimetüübi levinuim kombinatsioon. V. Pall on Verioja lähtekohana näinud sõna veri : vere. M. Kallasmaa on osutanud võimalusele, et veri- ja vere-alguliste kohanimede algusosa võib olla sama mis kohanimelõpp -vere. Viimase lähtekohaks on peetud sõna veer : veere, mille algtäendus võis ühe arvamuse kohaselt olla 'mets, madalapinnaseline lehtpuu või segamets, metsane küngas, kallas'. E. Tarvel on oletanud osise laenuisust ja arvanud tähenduseks 'tarastatud ala'. Ka nime järeloa -laske pole selge. Läheduses on lõpult sarnane kohanimi Kangilaske või Kangilaski (1599 *Kangelos Hanc*). On oletatud, et *Las(k)ma* nimedes võiks olla tegemist tegusõnatüvega laske-, mis võiks kõne alla tulla ka siin. Nii Verilaske kui ka Kangilaske asuvad mäeveerul oja kaldal. Verilaske ojast läänes olevat külaosa tuntakse Vennijaagu nime all (1796 *Waña Jago Schule*). * *Kui Eesti keerles alles suure Põhjasõja keerises, põrganud vaenlase väed praeguse Verilaskja kohal kokku. Võitlus oli väga äge ja seal tapeti hulk inimesi, muuhulgas ka kaks Eesti kindralit. Veel praegu on sääl näha kaks kiviristi. Suurest vere valamisest on jäänud kohale nimeks Verilaskja.* (1939) – MK

KM: ERA II 237, 265 (18) – 1939; Kallasmaa 2007: 452, 455, 460–461; Koit 1962: 235; Rev 1638 II: 86; Tarvel 2013: 406–407

Verioja [veri_`oja] Rõu – oja Võru maakonnas Rõuge ja Varstu vallas, 1938 *Verioja* (tal). ⇒44B2 ♦ Lõuna-Eestis sageli korduva nimega oja. Seda oja on ilmselt nimetatud ka teiste nimedega, vrd heinamaa *Laaneotjanied* 1866. a kaardil ja ↑Paeboja küla sama oja ääres. Verioja nime seletatakse tavaliselt soost tuleva vee punaka värvusega. Oja algab tõesti Türgüsüu-nimelisest soost. Ka hilistekkeline Verioja talu asub ülemjooksul, lähedal soole. Kuid tasub tähele panna ka oja alamjooksu paiknemist Viru külas (juba 1627 *Wihro Martt, Wihro Jurri*). Võimalik, et Lõuna-Eesti Viru- ja Veri-kohanimed edastavad ühte ja sedasama alepõllundusega seotud nimetekkemotiivi. Vrd Viro, Viru. – ES

EAA.3781.1.52, L 4; Eesti TK 50; Rev 1624/27 DL: 93

Veriora [veri_`ora] <-le>, rahvak *Veriora jaam* <'jaama>, kõnek *Verka* <-sse> Röp – alevik Põlva maakonnas Veriora vallas (Veriora ms), 1937 *Veriora*. ⇒40C2 ♦ Alevik tekkis Tartu–Petseri raudtee ehitamise ajal 1927–1931. Raudtee ja Võru–Räpina maantee ristumise kohta rajatud jaam sai nime Veriora valla järgi, vald omakorda oli nime saanud Veriora mõisalt. Varem kuulus see maa-ala suure Viluste küla ääremaade hulka (üheverstalisel kaardil u 1900 nimi *Maal. Буауае*). XIX saj lõpu seisuga jäi tulevase raudteejaama koht Viluste, Kullamäe ja Mõtsavaara külade vahele. Aleviku osad on edelas Mustaoja ja loodes Pilpakülä. Vrd Verioramõisa. – ES

Eesti PK 20; Eesti SK 10; Eesti TK 50; Vene TK 42

Verioramõisa [veri_`ora_`mõisa] <-sse>, koh <-he> Röp – küla Põlva maakonnas Veriora vallas, mõis, sks *Paulenhof*, 1627 *Wirriora*, 1630 *Veriora kylla*, 1682 *Weryura*, 1686 *Weriorkakulla*, 1798 *Paulenhof, Werriora M.* ⇒40C2 ♦ Küla pole veel mainitud XVI saj lõpus. XVII saj II poolel oli siin juba neli talu poolemeestega. Mõis tekkis algselt Röpina mõisa karjamõisana XVIII saj lõpus, küla maad mõisastati. Omaette

mõisana pidamine päranduse jagamise tulemusel algas 1800. Veriorast sai 1828 rüütlimõis, 1833 pantis üks Löwenwoldede järglane selle Gustav v. Rothile, kelle suguvõsa kätte jäi Veriora mõis lõpuni. 1920 jagati mõisa maad asundustaludeks, tekkis Veriora asundus. 1977 liideti asundus Vändramaa (↑Vändra) külaga, 1998 sai see taas omaette külaks. Veriora nimi on saadud ojanimest Veriora, mille kaldale esialgne küla tekkis. Oja tänapäevane nimi on Verioja. Hääbunud maastikusõna *ora* (läänepoolses Lõuna-Eestis *ura*) tähendus ongi 'oja'. Nime algusosa päritolu pole päris selge. Võimalik, et ojanimes on sõna veri kasutatud punakaspruuni soovee pärast, sest oja voolab välja suurest Meenikunnu soost. Kuid on ka võimalik, et nimes on kadunud maastikusõna *veeri, mis on tähendanud lehtpuumetsa või alepõllunduseks sobivat maad. Sel juhul on toimunud esisilbi e lühenemine, mis on kirjpiltide järgi otsustades täiesti võimalik. Millest on saadud Veriora mõisa saksakeelne nimi *Paulenhof*, pole teada. XVIII saj lõpul anti samasugune eesnimet tehtud nimi ka Toolamaale (*Carolenslust*), kuid seal ei jäänud see käibe. Verioramõisa läänepoolne ots kannab Kannukülä nime. * *Rootsi sõa aigo lüüde Veriora mõisa kotsel venelaste ja rootslastõ vaihõl suur lahing. Lahingoh sai vääga pallõ rootslasi surma, nii et tuu väikene ojakõnõ, mis Veriora mõisa alt möödä juusk, oll verest punanõ ja tuud oia kutsutas Veriojas. Tuu org, kos Veriora mõisa om, oll tapõtuise täüs ja veri nirise säält orost ojja. Tuud orgo kutsutas Veriorja kui sinnä orgo mõisa ehiteti, sis nakate tuud mõisat oro nime perrä kutsma, Verioro mõisa ehk Veriora mõisa ja mõisa perrä om ka valla nimi.* (1940) Vrd Verilaske. – ES

BHO: 436; EAA.308.2.104; EAA.1269.1.796:180, L 456; KM: ERA II 271, 454 (2) – 1940; KNAB; PTK I: 272; PTK II: 83–84; Rev 1624/27 DL: 72; Roslavlev 1975: 7, 26, 46; Stryk 1877: 260–261

Vesiloo maa [vesi_`loo maa] Khk – saar Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Karala ms), 1798 *Wessillo Maa*. ⇒49A3 ♦ Saar asub Vilsandist põhjas. Vilsandit kasutati varem heinamaana, kus oli oma osa nii Paju mõisal kui ka Lümända mõisal ning Oju küal. Võimalik, et nimi koosneb sõnadest *vesi* ja *loog* : *loo* 'heinakaar' või *lood* : *loo* 'kari, liivaseljäandik'. Varem on pakutud ka muistset isikunime *Vesilo* saarenime lähtekohaks, kuid saarenimi võib olla noorem, kui see isikunimi eeldaks. – MK

SK I: 491

Veske [`veske] <-le>, koh ka `Veske_küla Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Leisi ms), 1791 *Weski* (tal) Leisi mõisa all), 1798 *Weski* (tal). ⇒50C2 ♦ Kujunes külaks XIX saj II pooleks. Nimi on pandud Veske talu järgi, lähtekohaks on sõna *veski*. Veske kaguosas on Tomba talud (vrd 1757 *Tomba Larratz*), vahel eraldi külaks peetud. – MK

EAA.2072.3.426g, L 29; Rehepapp; SK I: 435, 491

Veski¹ [`ves `ki] <-le>, koh `Ves `ki_`mõisa <-de, -n> Kam – küla Põlva maakonnas Kõlleste vallas, mõis, sks *Mühlenhof*, 1826 *Weski-M.* ⇒39B1 ♦ Mõis eraldati 1794 Vana-Prangli mõisast. 1920. a-te alguses rajati mõisa maadel Veski asundus, al 1977 küla. Mõisa varasem nimi oli *Oriku või Orku (1796 karjamõis *Milenhof* ehk *Orriko M.*). 1977 liideti Veskiiga Palu (Palo), Parmu (1839 *Parmo* talud), ↑Poka, Sakhri ja Vahi küla (1839 *Wahi* talu). Külas olid Poka ja Sakhri veski. Viimane tuleneb isikunimest *Sacharias* (heeb-

- rea 'mäleta jumalat'). * *Körd, kui siin olliva suure mõtsa, oll üits miis ehitänu jõeale veski. Veskil polnud mingit nime. Körd tulnu selle maa omanik veski juurde ja küsinu omanikult ega aasta iist üte oriku, sellest pääle saanu veski omale Orku nime. Peräst ehitati sinna ka mõisa pääle. Nii saigi Orku mõisa oma nime. Nüüt kutsutas sedä mõisad Veski mõisas. (1923) – EE BHO: 366; Bienenstamm 1826: 289; ENE-EE: X, 362; KM: ERA II 241, 227 (11); KN; KNAB; Mellin; Rajandi 2011: 149; Rucker*
- Veski²** [ˈvesˈki] <-le> Mär – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Valgu ms), 1591 *Wäskill Martt* (talupoeg), 1712 *Weski Däns, Weski Olo*, 1726 *Weskekiüll*, 1798 *Weski* (küla). ⇒21C1 ♦ 1977–1997 oli küla Velise osa. Veskit on mainitud juba 1419 Valgu veski (*Mühle Walkede*) nime all. Küla on tekkinud veskikoha ümber ja kuulus hiljem Valgu mõisa juurde. – MK
Bfl: I, 133; BHO: 669; EAA.3.1.448:353, L 596; EAN; KNAB: 56; Rev 1725/26 Lå; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:228, L 47
- Veskiaru** [ˈvesˈki_ˈaru] <-sse> Pee – küla Järva maakonnas Paide vallas (Prandi ms), u 1900 *Beckiappo*. ⇒23C1 ♦ 1977–1997 oli Valgma küla osa. On oletatud, et Veskiaru on tekkinud veski ümber, mille varasem nimi oli *Ennevere (sks *Enefer*, 1564 küla *Enneuer*, 1716 küla *Ehnewer* Prandi mõisa all). Vrd Prandi. – MK
KNAB; Ungern-Sternberg 1912a: 70, 133
- Veskijärv** [ˈvesˈki_ˈjärv], kirjak varem ka *Tamra järv* Ris – järv Lääne maakonnas Nõva vallas, u 1900 *Becku ярв*. ⇒10A2 ♦ Nimetatud veski järgi järve läänekalda lähedal, veskit on mainitud 1586 (lisanimena esineb *Tamier moller, Tamier Sime*). Nõmmemaa külaosa Veskijärve ligidal nimetatakse Veskikülaks. Varasem nimi oli Tamra järv (1581 *Tammierwe*, 1798 *Tamre S.*), mis tulenes külanimest (1402 *Tamme*, 1689 *Tamiärff, Tammer*, veel 1844 *Tamra* kõrts). Küla omakorda sai nime järve järgi (*Tammjärv). – MK
BHO: 581; EAA.1.2.934:176, 177, L 174, 174p; EAA.1.2.940:1228, L 1212p, 1213; Johansen 1973: 129; KNAB; Mellin; Schmidt 1844
- Veskiküla** [ˈvesˈki_ˈküla] <-ˈkülla ~ -sse> HMD – küla Harju maakonnas Vasalemma vallas (Vasalemma ms). ⇒11A1 ♦ Vasalemma asunduse osa nimetati Veskikülaks 1977, nimi esineb paikkonnanimena ka 1930. a-te kaardil. Küläs oli kaks Veski talu. Vrd Vasalemma, Lemmaru. – MK
KN; KNAB
- Veskimetsa** [ˈvesˈki_ˈmetsa] <-ˈmetsa> Kei – Tallinna asum Haaberstis. ⇒1A2 ♦ 1950.–1960. a-tel rajatud linnajagu on nime saanud peamise tänava, Veski-metsa järgi, mis nimetati 1958. Nimi pärineb Paldiski maanteest lõunas oleval Veskimäel kasvanud metsalt. Mäel töötas XIX saj lõpuni Haabersti mõisale kuulunud tuuleveski. – PP
Kivi 1964: 410–411; Kivi 1972: 138; Tallinn 2004: II, 327–328
- Veskimäe¹** [ˈvesˈki_ˈmäe] <-le> Vön – küla Tartu maakonnas Mäksa vallas (Kastre ms, Mäksa ms), 1945 *Tuuleveski*, 1970 *Veskimäe*. ⇒33B1 ♦ Veskimäe nimi nähti 1939. a ette Kaarli asunduse (↑Kaarlimõisa) uueks nimeks, põhjendades seda asjaoluga, et keset asundust mäe peal asub suur mootor-jahuveski. J. Simmu andmeil on tegemist Kokuta küla juurde moodustunud uuema külaga, L. ja I. Rootsmäe teatel on küla rajatud pärast Teist maailmasõda osast Mäksa asunduse taludest, idaosa aga liidetud Kastre aladest. Küla on saanud nime kõrgendiku järgi, mis asub Emajõe ürgoru kaldal veski kohal. Kokuta külaks nimetatakse Veskimäe idapoolset osa. Selle küla lasi lammutada 1860. a-tel Kastre mõisnik, kes rajas u 1890 siia kandikohad. Rootsmäede andmeil kutsutud küla varem rahva seas Kokota, Kokutaja või Lepikutare külaks, kuna ta olevat pärast lõhkumist lepavõsa täis kasvanud (kandikohtade rajamisel roogitud võsa üles). Kastre mõisale kuulunud Kokuta külast on teateid XVI saj-st (1582 *Kokotai*, 1588 *Kokuta, Kokkotay*, 1601 *Kockatha*). Rootsi ajal paiknes küla Emajõe kaldal teest põhja pool Veskimäest kuni Järvepera sooni, nagu nähtuvat 1684. a kaardilt. Rootsmäede arvates paigutati XVIII saj küla ümber hilisemale kohale. Vana külanimi on nähtavasti lähtunud talupoja lisanimest Kokutaja. – MJ
BHO: 244; EO: 230; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; PA I: 113; Rootsmäe 2016: 180, 212–213, 269; Simm 1973: 128; Simm 1977: 113
- Veskimäe²** [ˈvesˈki_ˈmäe] <-le> Hls – küla Viljandi maakonnas Abja vallas (Vanamõisa ms). ⇒36C1 ♦ 1930. a-tel mõisa järgi Vanamõisa küla (↑Abja-Vanamõisa), 1939. a paiku nimetati Veskimäeks. 1970. a-tel oli kaks samanimelist küla (Veskimäe I ja II), mis 1977 liideti. Veskimäe omaette piirkonnad on Sukaärma läänes (↑Sukapolli) ja Villemi põhjas. Küla piiresse jääb endine Kille karjamõis (1797 *Killimois*, 1839 *Killi* veski ja sellest lõunas karjamõis). – MK
ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB; Mellin; Rucker
- Veskisoo** [ˈvesˈki_ˈsoo] <-sse ~ -le> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Uue-Vändra ms). ⇒22C3 ♦ Külanimi tuli käibele 1939. a paiku. Arvatavasti pärineb see loodusnimest, Suurjõe (Pärnu jõe) ääres oli laialdane Veskisoo heinamaa. Varem oli küla vallakirjades Pilliroo nime all (Pilliroo talu jääb tänapäeval Tagassaare külla). Veskisoo külaga on 1977 liidetud Soopõhja (1970 *Soo-Põhja*, 1922 *Soo*). – MK
EAN; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KN; KNAB
- Veskitaguse** [ˈvesˈki_ˈtaguse] <-le>, rahvak ka *Üle_ jõe Jür* – küla Harju maakonnas Rae vallas (Rae ms), u 1900 *Beckumazyze*. ⇒2C4 ♦ Endine saunaküla, hõlmab ka varasemaid Kautjala mõisa talusid. 1977–1997 oli liidetud Patika külaga. On nime saanud tõenäoliselt Patika veski järgi, mille taga üle jõe küla paikneb. Patika veski on kujutatud nt 1697. a kaardil, asus praeguse Möldri talu juures. – PP
TLA.149.4.336; Troska 1987: 99; Vene TK 42
- Vesneri** [ˈvesneri] <ˈVesneri ~ -sse>, koh ka *Vesnari* TMr – küla Tartu maakonnas Tartu vallas, mõis, sks *Weflershof*, 1584 *Wiosnarmoiza*, 1585 *Wiosnar*, 1627 *Lawen oder Wesslershoff*, 1782 *Wesneri mois*. ⇒33A1 ♦ Mõisa kohta on esmateade 1532, mil see kuulus Didrich Weszlerile. Eesti Vabariigi algusperioodil rajati mõisa maadele asundus, mis 1977 muudeti külaks. Kohanimi lähtub M. J. Eiseni ja K. Uustalu arvates eespool mainitud omaniku perekonnanimest. Saksakeelses nimekujus esines *l-i* ja *n-i* vaheldust XVII saj isegi ühes ja samas ürikus (1646 *Wesslershofischen ~ Wessnershoff*). – EE
Bfl: II, 579; BHO: 669; Eisen 1918b: 2; EM: 98, 200; Hupel 1774–1782: III, 253; LGU: II, 334; PA I: 149, 190; Rev 1624/27 DL: 31; Uustalu 1968: 112; ÜAN

Vestla [*'vestla*] <-sse>, koh ka *'Vestli Kaa* – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Meedla ms), 1646 *Wesseldorf*, 1738 *Wesliküllä Pent*, 1798 *Wesseldorf*. ⇒50B4 ♦ Vestla mõis (sks *Wesseldorf*) eraldati Meedlast 1730. a-tel, hiljem al 1789 oli uuesti Meedla mõisa kõrvalmõis. 1920. a-tel omaette külaks enamasti ei loetud, arvati Maleva, al 1977 Meedla küla alla. Ametlik küla al 1997. Küla kuulus XVI saj *Wessel Wardow*'le, kelle eesnime järgi küla on nime saanud. Vrd *Vestli*. – MK

BHO: 669; Buxhövdén 1851: 68–71; EM: 121; Mellin; Rehepapp; SK I: 492

Vestli [*'vestli*] <'Vestli ~ -sse> Äks – paik (küla) Jõgeva maakonnas Tabivere vallas (Saadjärve ms), 1582 *Hans Wessel* (Saadjärve külas), 1729 *Westli Mert*. ⇒25B4 ♦ Vestli talust väljakasvanud küla, esimest korda nimestikus 1922. Liideti 1977 Sepa külaga. V. Pall oletas, et nimi pärineb isikunimest *Vester* (tuletis nimest *Silvester*; r-i muutumine l-iks on samalaadne kui sõnas *kärner* > *kärnal*). Ent praeguste andmete kohaselt oli lähteks saksa perekonnanimi *Wessel*: 1582 asus Hans Wessel Saadjärve külas ning 1688 on *Metsküla (↑Kooigi) hajatalude all – ilmselt praeguses kohas – kirjas *Alte Wessels Sohn* (vana Wesseli poeg). Vrd *Vestla*. – PP

KNAB; PA I: 102; PTK I: 273; PTMT: III, 582, 587

Vetepere [*vete_pere*] <'perre ~ -sse> JMd – küla Järva maakonnas Albu vallas (Albu ms), 1539 *Carowames* (mõis), 1572 *Korbesz oder Karwambs* (mõis), 1627 *Wetteberg* (mõis). ⇒13C2 ♦ Vetepere kohta on esimesed teated mõisana. Hiljemalt 1553 kuulus mõis Jürgen Wedtbergile, kelle nime järgi hakati mõisat kutsuma nii saksa kui ka eesti keeles. 1630. a paiku ühendati mõis Albu mõisaga ning järele jäi samanimeline talu (veski) või küla. XVIII saj rajati selle asemele karjamõis *Neu Alp*, mille asemele loodi 1781 taas küla (↑Albu). Vetepere varasem nimi võis olla *Karuvõhma (*karu* + *võhmas* 'soosaar'). Seostamine Kuru külaga (1507 *Curgewammes*, ↑Kuru²) on ekslik. Praeguse küla piiresse jääb mitmeid talurühmi, mida on kutsutud ka küladeks, kuigi küla staatust neil XX saj pole olnud: ↑Körvenurga (liidetud 1977), Napu (1572 *Kolover*, 1686 talu *Nappa Mattis*; hiljemalt 1938. a-st ida pool Jägala jõge kuulus Vetepere, lääne pool Körvenurga alla), Rummussaare (1716 talu *Rummosare Jürri*), Simisalu (1447 talu *Symesallo*, 1459 küla *Symsallo*), Tammsaare (1716 talu *Tamsare Andres*) ja Venevere (1564 küla *Wembstfer*). – FP

Bfi: I, 191, 240, 1129; EAA.3.1.450:80, lk 147; EAA.1.2.933:44, L 44; EAA.1.2.942:396, L 384p; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK S. 1637), lk 174; EAA.1864.2.IV-6:113, L 111p; ERA.2424.1.519:71–74, L 39–40p; EVK; Hupel 1774–1782: III, 509; KNAB; Ungern-Sternberg 1912a: 26–27, 137

Vetiku <-sse> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Rägavere ms), XV saj (dateerimata) *Vettyck*, 1726 *Wittick* (küla), 1796 *Wettik*. ⇒5C4 ♦ „Brieflade“ on paigutanud dokumendi nimemaininguga *Vettyck* a-sse 1457 või 1458. 1726. a kirjapaneku järgi on olnud nime esisilbis *i*, vrd sm isikunime *Vi(i)tikka*. Vrd ka alamsaksa isikunime *Wittke* ja tänapäeva sõna saarte murdest *vetikas*: *vetika* 'vesine'. Ehkki sõna levila jääb kaugemale, on seos mõeldav, kuna Vetiku on algelt olnud veski nimi. – MK

Bfi: I, 236; Rev 1725/26 Vi: 210; VMS

Vetla [*'vetla*] <-sse> Kos – küla Harju maakonnas Anija vallas (Alavere ms), 1379 *Vettevilge*, 1694 *Wetla Qwärn* (veski), 1796 *Wetla* (veski), 1844 *Wätla*. ⇒13B1 ♦ Esimest korda ilmub nimi veski nimena, veski järgi sai ka küla hiljem nime. Kohanime lähtekohaks on peetud sõnu *vesi* + *vili*, mis vesiveski nimena tundub piisavalt motiveeritud. V. Pall kirjutab, et nimi **Vetvilja* paistab olevat olnud veskiga seoses laiemalt kasutuses ja et Johanseni arvates võis see olla möldri metafoorne nimetus. 1977 liideti Vetlaga Taganurga küla. Viimane oli mõisaomaniku pandud nimi Alavere mõisa idasopis asunud talude kohta. 1939. a sooviti see asendada rahvasuus talu järgi kasutusel olnud Vetlaga, ent pärast Teist maailmasõda olid Taganurga ja Vetla eri asulad. Vetla piires on praegu ka ↑Tapi. – TL

EAA.1.2.C-IV-64; ERA.14.2.713 (Alavere vallavolikogu 10. II 1939 protokoll nr 7); Johansen 1932: 22; KN;

KNAB; Mellin; PTK I: 273; Schmidt 1844

Vidrike <-sse ~ -le> Ote – küla Valga maakonnas Otepää vallas, mõis, 1764 sks *Friedrichshof*, 1826, 1900 *Widriko m*. ⇒39A2 ♦ Vidrike mõisa maad eraldati Pikkuse mõisast, kui osa maadest anti pärast 1714. a Johann Friedrich Bellingshauseni kasutusse. 1764 müüdi tekkinud mõis edasi. Selleks ajaks oli Bellingshauseni teisest eesnimest kujunenud mõisanimi, mis mugandati eesti keeles suupäraseks kohanimeks. 1920. a-tel kujunes mõisa maadele asundus, 1939. a paiku muutus see külaks. *ke*-liide tuli nime lõppu ilmselt teiste nimede eeskujul, vrd Käärike (↑Kääriku) ja Lutike. Vidrikega liideti 1977 osa Oriku külalt, täpsemalt Kandsu talurühm. Vidrike lääneosa on Säre, endine karjamõis (sks *Serre*). – MF

BAL: 140; BHO: 87; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); Stryk 1877: 116; Uustalu 1972: 281

Vidruka <-sse> LNg – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas, mõis, sks *Widruck*, 1591 *Wätterock* (küla), 1598 *Wettrokz by*. ⇒10B4 ♦ XV saj algul elas katoliku preester Hennecke Witterock mõisas, mida Balti kohaleksikoni (BHO) andmetel tema nime järgi olevat hüütud. Vidruka küla on igatahes mainitud 1591, hiljem oli Palivere mõisa karjamõis. Al 1760 iseseisev mõis koos veski ja kõrtsiga. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele Vidruka asundus, mis arvatavasti 1940. a-tel liideti mõisast põhjas paikneva Vidruka vana külaga. Pigem oli mainitud preestril kunagisest külanimest lähtuv lisanimi, nagu küsimärgiliselt oletab juba C. Russwurm. Häälikuliselt lähedasi Vedruka-nimelisi paiku on Eestis olnud mitu, külanimi lähtub eesnimest. Vidrukaga on 1977 liidetud ↑Hardu ja Veski (1922) ning osa Kõnnu külalt (1798 *Kendo*), küla piires on ka Lakenõmme ala (1871 *Lakkenöm*) ja endine ↑Palivere asundus. Vrd *Vedruka*². – MK

BHO: 671; EAA.1.2.937:66, L 65p; EM: 85; KNAB; Mellin; Russwurm 1855: 130; Saaga: SRA

Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/5:131, L 128p; Schmidt 1871

Vigala <-sse> Vig – kihelkond ajaloolisel Läänemaal, sks *Fickel*. ♦ XIII saj algul oli Vigala koos Kullamaa ja Märjamaaga üks muinaskihelkond, mille nimi ei ole teada. XIII saj keskpaigast kuulusid Vigala alad Saare-Lääne piiskopkonda, umbes sel ajal tekkis ka Vigala khk. L. Kettunen on Vigala nime pidanud

la-liiteliseks, algusosa vasteks *viga*, mis tänapäeval tähendab puudust või süüid, kuid liivi keeles on *vigā* 'niiske pikk lohk kahe künka vahel, piklik soostunud org'. Oletatavasti on sõnal olnud sarnane konkreetne tähendus ka eesti keeles, abstraktset tähendust peab Kettunen ebatõenäoliseks. – MK

BHO: 81; EO: 91; Joh LCD: 104

Vihakse <Vihakse ~ -sse> Tõs – paik (küla) Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Seli ms), 1560 *Wehkass* (küla), 1839 *Wehaskülla*, 1923 *Vihakse*. ⇒27C3 ♦ Küla liideti 1977 Selistega. Nimi on mitmeti seletatav, vasteks võivad olla *vehk* : *veha* 'tähis: meremärk või teetähis', *vihakas* 'vihavõitu, mõru', *vihk* : *viha* 'võhk' ja *viht* : *viha* 'lehes' + vähendav liide *-kene*. – MK

MS; Rücker; Stackelberg 1926: 245; Wd

Vihasso [*viha*_`soo] <-sse ~ -le>, koh ka *Vihasu* Kad, Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kõnnu ms), 1586 *Wehas* (küla), 1630–1631 *Vihaso*, u 1900 *Вихосоо* (küla). ⇒4B2 ♦ Palmse mõisa XV saj-st pärinevates võltsdokumentides esineb jöenimena *Videnso*. Jöesuus on 1586 nimetatud sadamat (*Wehas*), Kolga mõisa all ka küla. Küla tekkeajaks on E. Tarvel pakkunud XV–XVI saj. Külanime seletuseks on kaks võimalust. Muistsest isikunimest lähtumisel tuuakse võrdluseks *Wiha*, *Vya*, *Wye*, *Vichty*, *Vychte*. Jöenimest lähtudes võis nimi algselt olla **Võhasoo* sõnast *võhk*, mis oleks sobinud võhkadesse kasvanud jöesuule. Sel juhul oleks pidanud õ asenduma *i-ga*. Nime järelolis on algselt võinud olla *-suu*, mis märkinuks jöesuud. L. Kettunen, kes tunneb nime kujul *Vihasu*, on eelistanud järelolise lähtumist sõnast *soo*. – MK

EO: 226; Tarvel 1983: 69–70

Vihavu <-sse> Puh – küla Tartu maakonnas Puhja vallas (Kavilda ms), 1449 *Vyane*, 1500 *Vehaff*, 1638 *Wehawekyillo*, 1839 *Wihawo*. ⇒32A2 ♦ Külanime järelosa on aegade vältel vaheldunud (*-va* ~ *-vu*). E. Päss lähtus enda oletatud varasemast kujust **Vihavoo* (vrd ka sm *Vihavuo*si), milleks pole aga küllaldast alust. Varasem kirjakuju, kui see pole vigane, näib lähtuvat sõnast *vihane*. L. Kettunen kõrvutas kohanime sõnaga *vihav* 'mõru' ning sellest tuleneva soome isikunimega *Vihavainen* ja oletatava isikunimega **Vihavo(i)*. – EE

Bfl: I, 131, 316; BHO: 673; EO: 271; LGU: I, 308, 647;

Päss 1924: 31; Rev 1638 I: 120; Rücker

Vihi <-le>, kirjak varem ka *Vihiküla* Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Taevere ms), 1681 *Wehekell Kiet*, 1706 *Wihikul Matzo Jurgen* (hajatalu), 1839 *Wihikülla* (talu), u 1900 *Вихикюля* (küla). ⇒23B4 ♦ Algselt oli talunimi, küllaks kujunes XIX saj II poolel. L. Vaba on nimega seoses osutanud sõnadele *vihe* 'linnupaelad' ning liivi, vadja ja soome *vihi* '(kala)tõke, tõkkeaed (jahilooma püümisesse suunamiseks)', mis võikski külanime lähtekoht olla. Vihiga on 1977 liidetud ↑Maltsaare ja Tamme (1584 *Tamoweska* veskiküla, 1601 *Tamma*, u 1900 *Тамме*). Vihist itta jääb Kolgioja (1724 *Kolke oder Hire Oja Adam*), talu on praegu Põhjaka piires. – MK

EAA.308.6.211; EAA.567.3.98:40, L 39p; EAN; Igal puul oma juur 1989: 166; KNAB; PA IV: 173, 174; RGADA.274.1.182/1:46, L 39p; Rücker; Wd

Vihkla [*`vihkla*] <-sse ~ -le>, koh <-he ~ -lö> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Vana-Laitsna ms), 1811 *Wickla*, 1834 *Wiggla Jahns*, 1885 *Wigla*, 1926

Vihasso küla Loobu jõe ääres Kuusalu khk kaardil. 1694.

EAA.I.2.C-II-37, L 1.

Vihkla. ⇒45A3 ♦ Vihkla oli 1977–1997 Sarise küla osa. XIX saj elasid külas lätlased ja nime eestipärast kuju Rõuge kirikuraamatutes ei leidu (muidu on neid paljude Vana-Laitsna külade kohta). Vihkla (**Vihtla*) nimi võiks olla siiski läänemeresoome päritolu, vrd Vihtla talurühm Haanja mõisa alal, Vihtlamäe talud Kasariitsas, Vihtla (Vihkla) talud Kanepis Koigeras. Muutus *ht* > *hk* on neiski nimedes võimalik. Kõige tõenäolisemalt kuulub ka Vihkla muistse isikunime **Vihti* põhjal saadud nimede hulka. Mõnikord on oletatud, et see nimi põhineb muinasgermaani **wihti* tüvel, vrd sks *wichtig* 'tähtis'. Vihkla algatalu küllalt pikale ajaloole viitab ka Vihkla kõrval paiknev talurühm Vanaussaia (*vanaussaid* 'vana taluase', oli omaette küla kuni 1977). Vähem põhjendatud on võrrelda Vihkla järve, Haanja Vihtla järve ja Mooste Vihatjärve nime ning otsida võimalikele algsetele järvenimedele sõnavaralist vastet, nagu nt sm *vihanta* 'roheline, lokkav'. Nimekuju *Wigla* näib vastavat sama küla nime hilisele lätipärasele hääldusele. Vrd Sarise. – ES

EAA.1701.1.2, L 8; EO: 27; LVVA.199.1.228:26, L 21p;

LVVA.235.1.4:13, L 9p; Saarikivi 2007a: 214; Stoebe

1964: 105; Võrumaa 1926: 262

Vihterpalu [*vihter_palu*] <-`pallu ~ -sse> Ris – küla Harju maakonnas Padise vallas, mõis, erts *Vippal*, 1402 *Wichterpal* (küla). ⇒10B1 ♦ Vihterpalu oli algselt piiri- ja metsaala, mis kuulus Hatu küla juurde. XIII saj langes ala Lihula nunnakloostrile ja 1402 Padise kloostrile, siis oli olemas juba ka küla. XVI saj vakus. Mõis rajati kas XVI saj lõpus või XVII saj algul, mainitud 1623, seejärel küla enam ei mainitud. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Ehkki algses külas on olnud ka rootsi asustust, on küla nimi eestiline liitnimi, mille algusosa lähtub ainult liitsõnas *vihter-puu* ja kohanimedes esinevast sõnast *vihter* (*vihter*) : *vihtra*, vrd soome *vihreä* 'roheline'; sõna on peetud tuletiseks sõnast *viha*. Järelolis on *palu*, mis läänemurdes märgib kehva madalat maad. C. Russwurm on nimega samastanud 1262.–1285. a piirimääramise ürikust kirjapaneku *Ueytte peh*. Vihterpaluga liideti 1977 ↑Tamse küla. – MK

BHO: 670; Johansen 1951: 119, 229; Lagman 1964: 61;

Russwurm 1855: 143; SKES: VI, 1739

Vihtra [*`vihtra*] <-sse> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Uue-Vändra ms), ? 1500. a-tel *Wehter* (mõisake), 1624 *Wichter* (talu), 1638 *Wechty* (küla), 1909 *Wichtra* (küla ja karjamõis). ⇒22B4 ♦ XVII saj oli talu Vändra mõisa all, hiljem oli külas Uue-Vändra mõisa karjamõis. Külanimes on säilinud tüvi

viher : *vihtra*, mis tuleb esile puunimetuses *viherpuu*, vrd sm *vihreä* 'roheline'. 1930. a-tel oli Vihtra lõunaosas Siberi ehk Piistasoo küla (u 1900 *Пи́стасоо Коо* (*Сибереу*)), idaosas Anikoorma (taluna 1684 *Hanni Korma Jurry*, 1724 *Hannikorom Tönnis*, külane 1797 *Hannikoorm*). Vrd Vihterpalu. – MK

BHO: 673; EAA.308.2.218:181, L 178p; KNAB; Rev 1624 PL: 21; Rev 1638 II: 13; RGADA.274.1.182/6:93, L 574p

Vihula <-sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas, mõis, sks *Viol*, 1241 *Viola*, 1402 *Vyol*, 1501 *Vyoll* (mõis), 1516 *Fioell*, 1542 *Fyoll* (mõis, küla), 1583 *Fiol* (mõis), *Fiolby* (küla), 1796 *Viol* (mõis), *Wihhola* (küla). ⇒5A2 ♦ Mõis rajati küla kõrvale vahemikus 1464–1501. Mõisa maadele rajati 1920. a-tel Vihula asundus, mis 1977 liideti Vihula külaga. L. Kettunen järgi tuleneb nimi sõnast *viha* 'kibe', ta seob selle sageda Soome kohanimega *Viho(i)la* ning isikunimega *Viho(i)nen*. Ka E. Tarvel tuletub külanime muistsest isikunimest *Viho* või *Vihoi*. Vihula mõisast 0,5 km küla poole asus endine saunaküla Puutemäe (praegu tuntud rohkem Altküla nime all). – MA

BfI: I, 1207; BHO: 630; EO: 84; Joh LCD: 667; KNAB; Mellin; Tarvel 1983: 16, 25, 37, 46, 104

Viidike <-le>, rahvak ka *Viidiku*, kirjak varem *Väägvere-Viidiku* ~ *Viidika* TMr – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Sootaga ms), 1627 *Fitingshoff* (mõis), 1721 *Widick*, 1839 *Widingo*, u 1900 *Bumuko*. ⇒33A1 ♦ Mõisat on esmakordselt mainitud 1582, küla aga 1688. Kohanimi lähtub mõisaomaniku nimest (1582 *Dwor Ersztana Fitynga*). Seostamine murdeliste sõnadega *viidik* : *viidika* ~ *viidiku* 'viidikas' ja *viidingu* : *viidingu* on teisene. Sarnastamise kaudseks põhjuseks on tõik, et eesti kalanimetused on alamsaksa päritolu (vrd *witik*, *witink*). Mõis on rajatud *Võikvere küla kõrvale või asemele (1584 *Dwor Erstena Fitynga Woikfer*). Hiljem pole seda külanime mainitud. Pärastine küla sai nime mõisa järgi. Vrd Viitina. – EE

EES: 602; KNAB; PA I: 100, 145; Rev 1624/27 DL: 17; RGADA.274.1.171-2:71, L 569.; Rucker; Vene TK 42; VMS: II, 673

Viidu <-le> Khk – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Lümanda ms), 1645 *Widu Hanß und Vieth*, 1798 *Wido* (talud). ⇒49C4 ♦ Nime aluseks on isikunimi *Viit*, vrd *Vitus*, *Vieth*. Küla piires on Audaku (1695 *Haudacko Jack*), endine pidalitõbila, ja ↑Viidumäe. – MK

BHO: 671; SK I: 32, 493

Viidumäe [*viidu*ˌmäe] <-le> Khk – paik Saare maakonnas Lääne-Saare vallas. ⇒49B4 ♦ Looduskaitseala on nime saanud Viidu mäe järgi, mis omakorda on nimetatud küla järgi. Vrd Viidu. – MK

Viikjärv [*viik*ˌjärv], koh *Viik* Jõe – järv Harju maakonnas Viimsi vallas Püünsi külas, 1875 *Wiik*. ⇒2B2 ♦ Järv on endine Tallinna lahe magedaveeline sopp, mis on säilitanud vana nime, sest Tallinna lahte on hüütud terminnimega *Viik* (1440 *Wiik*, 1603 *Tallinna Merre nிக்க wýki pæl, suhret Laiwat Wýki pæll*). Nimi tuleneb rootsi laensõnast *viik* (rts *vik* 'laht'), mis esineb mujalgi eesti murretes. – MJ

Ariste 1940: 10; EAA.3724.4.350, L 1; EKMS: II, 379; Johansen 1951: 182; Müller 2007: 246; VMS: II, 673; Vogelsang 1992: 318; Wieselgren 1951: 142

Viilupi <-le> Phl – küla Hiiuma maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1938 *Viilupi*. ⇒48C3 ♦ Kujunes külane välja 1920.–1930. a-tel. Külas on ka Viilupi

talu (1938). Nime aluseks on mugand isikunimest *Filipp(os)*. – MK

ERA.T-3.1.588, L 1; HK: 280

Viimsi [*viimsi*] <'Viimsi ~ -sse> Jõe – alevik Harju maakonnas Viimsi vallas, mõis, sks *Wiems*, 1241 *Uianra*, 1385 *Lemmetoye van Vyandes* (isikunimi), 1471 *Vyamas*, 1679 *Wiembz*, 1840 *Viimsemois*, 1875 *Wihama* (Viimsi mõisa maal). ⇒2C3 ♦ 1471 on mainitud, et ordu müüs küla Piritla kloostrile, kes rajas sinna mõisa. Küla kadus allikatest. Pärast kloostrit hävitamist 1577 läks mõis üle Rootsi riigile. Hiljem oli mõisal mitmeid omanikke, sh muudeti see 1643 kindralkuberneri residentsiks, nn laumõisaks. Maareformiga 1919 sai Viimsi riigimõisaks, mis anti 1923 autasumaana teenete eest Vabadussõjas kindral Johan Laidonerile. Seetõttu on kohalikud enne sõda hakanud mõisat kutsuma ka Laidoneri mõisaks. Viimsit loeti 1920.–1930. a-tel asunduseks, kuid pärast 1930. a-id kadus ta nimekirjast ja arvati Miiduranna alla, uuesti taastati alevikuna 1977. Osa kirjapanekute põhjal võib järeldada, et mõisanime kohalik hääldus oli *Viimpse* (nagu *Püüntse* Püünsi külal), kuid sellest pole otseseid kirjapanekuid. P. Johansen on arvanud, et Taani mungad on külanime valesti kirja pannud: *Uianra* peaks olema *Uiamaa*. Ta pakub, et nime tuleb lugeda *Vihamaa*, millele viitab ka 1688. a kaardil *Wehema Koppel*, *Wehema Kople Pöld* (ka 1729 *Wehama Koppell*) ning J. Laidoneri teade, et koht on nüüd Vihamaa. L. Kettunen suhtub sellesse väitesse kahtlevalt. Ta leiab, et Vihamaa või ka *Vihanra ei saa muutuda eesti keeles kujuks Viimsi ja arvab, et praegune eesti nimi lähtub saksakeelsest mõisanimest. Johanseni etümoloogia tundub siiski usutav, *Wihama* esineb 1875. a kaardil ja on nimi mujalgi Eestis. Siiski esineb Viimsi nime varasemates kirjapanekutes alati -s, enamasti on need ka isikunimed, kohanimi märgib päritolu. On ju võimalik, et need nimed on seesütlevas käändes, nagu ka Kettunen rõhutab, aga pole selge, miks nii läbivalt just selle nime puhul. Külanimed võivad küll kohakäänetes esineda, kuid need on ikka üksikvariandid. – MJ

BHO: 671–672; EAA.1.2.940:153, L 144p;

EAA.3724.4.350, L 1; ENE-EE: X, 396–397; EO:

199–200, 206; Johansen 1951: 179; Joh LCD: 663; LCD: 46v; Särg 2006: 213–214; Viidas 1992: 87–88

Viinistu <-le>, koh ka *Viinistü* <-lle> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kõnnu ms), 1372 *Wynest vischer* (kalur), 1542 *Wintze* (küla), 1587 *Wijnies*, 1590–1591 *Winisto*, 1694 *Winist Pä Býj*, 1699 *Winist*, 1798 *Winisto*. ⇒4B1 ♦ E. Tarvel on 1372 Tallinna kalameeste hulgas mainitud nime kohta arvanud, et tõenäolisemalt on tegu isikunimega, mis Viinistuga ei tarvitse olla seotud. P. Ariste tõlgenduses tähendab nimi salaviinavedajate kohta (*viini* + kohaliide -*stu*). P. Wieselgreni arvates on aga küla nimi algselt olnud **Finnplatsen* või **Finnby*, st soomlaste koht või küla. Põhjenduseks toob ta rahvatraditsiooni, mille järgi on küla elanikud tulnud Soomest. Küla on 1686 olnud tühi, võimalik, et Soomest on tulnud siis uut asustust. Rahvapärismuse järgi asutanud küla kaks Suursaarest pärit soomlast, Heiki ja Aadu, kes kandnud valget särki ja pikki pükse. Heiki ehitanud maja põhja, Aadu lõuna poole, seetõttu hüütakse küla põhjapoolset otsa Heikiotsaks, lõunapoolset Aaduotsaks (Aadu naise järgi ka Sohviot-

- saks). Nende kahe vahele jäävat osa kutsutakse vahel Keskkülaks. – MJ
BHO: 649; KN; Mellin; Stuart 1699; Tarvel 1983: 65–66; Vilbaste 1956: 192–194; Wieselgren 1951: 282–283
- Viira¹** <-le>, koh ka <pääle> Plv – küla Põlva maakonnas Veriora vallas, mõis, sks *Wiera*, 1757 *Wira Michel*, 1798 *Wira* (karjamõis). ⇒40B2 ♦ Kohanime on esimest korda mainitud kui Partsi mõisa (*Partsi Wald*) talupoja lisanime. 1770 eraldati Partsi mõisast tükk maad, iseseisev rüütlimõis oli olemas hiljemalt 1826. Põhja-Võrumaa rahvalauludes esineb kinnisväljend *Viiramõisa-Vangimõisa*. XIX saj lõpul sai Viira mõisavallast Peri valla osa. 1920. a-tel tekkis Viira asundus, mis 1977 liideti Himmistega, taastati Viira külanä 1998. Nimi pärineb sõnast *viira*, mis on Põlva khk kohanimedes väga tavaline ja tähistab siin ääremaad, maad mitme küla või valduse piiril. Sõna ei kasutata enam iseseisvalt väljaspool kohanimedest, sõnavaralist täistähendust ei ole registreeritud. Viira mõis asub Põlva khk piiril, enne jagamist paiknes see maa Partsi mõisa ääremaal, XVII saj aga tõenäoliselt Kirumpää ääremaal. – ES
BHO: 672; EAA.3147.1.172:60, L 52p; Mellin; Saar 2008: 115–116
- Viira²** <-le> Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Karja krkms), 1731 *Wiraküll*, 1782 *Wiraküllä*, 1798 *Wirakül*. ⇒50C2 ♦ 1977–1997 oli küla jagatud Linnaka ja Õeste vahel. Vrd Viira³. – MK
EAA.2072.3.308; EAN; KNAB; Mellin
- Viira³** <-le> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Randvere ms). ⇒50A4 ♦ Randvere mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundusküla mõisast lõunas, nimi esineb hiljemalt 1938. a kaardil. 1977–1997 oli Randvere osa. Nime lähtekohaks võivad olla *viir*: *viira* 'joon, triip', *viirg*: *viira* 'rida, rodu jne'. Viira külasid on mitmel pool Eestis, Saaremaal oli Viira küla veel Valjalas (kaks küla, praegu ↑Kallemae ja ↑Turja osa), Muhus ja Karjas. Neist vanim on Muhus, teised võisid nime saada päritolu näitavast lisanimest. Vrd Viira¹. – MK
BHO: 673; EAN; Eesti TK 200; KNAB; Rehepapp; SK I: 494
- Viira⁴** <-le>, koh ka *Viira_küla* Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Muhu-Suuremõisa ms), 1570 *Wirakulla wacke* (vakus), 1645 *Wiroküll*, *Wiraküll*. ⇒51C1 ♦ Muhu Viira on vanem kui Saaremaa Viira külad, millele on tõenäoliselt nime andnud. Vrd Viira³. – MK
EAA.1.2.947:60, L 47p; SK I: 494; SMF: 90
- Viira⁵** <-le> TMr – küla Tartu maakonnas Luunja vallas (Kavastu ms), 1601 *Wira kulla*, 1796, 1839 *Wira*. ⇒33B1 ♦ Esines esmakordselt Tähema küla talupoja lisanimes (1592 *Tin Wira*). Oli XIX saj andmeil karjamõis. Küla põhjapoolne tuumikosa asus varem Vara vallas, 1987 liideti see Tähemaaga. L. Kettunen järgi on küla nimi seotud sõnadega *viir*: *viira* ~ *viiru* 'joon, viirg', *viirg*: *viira* ~ *viiru* 'värin' ja *viirastama* 'viirastuma'. Kaks viimast sõna tuleks küll välistada. V. Pall kõrvutas lisaks häälikuliselt lähedasi sõnu või nimesid Viira (koera nimi), *viirg*: *viira* ~ *viiru* 'rida, rodu', *viiras*: *viira* 'tiir, viires'. Ta pidas tõenäoliseks küla nime põlvnemist talu nimest, mis võis omakorda lähtuda isiku lisanimest. E. Saare teatel tähistavad Viira nime ääremaad, ala mitme küla või valduse piiril. Sellega võib nõustuda, oletades *viir(g)*: *viira* tähenduse nihet. Niisiis ei tarvitse küla nime puhul lähteks pidada talupoja lisanime, vaid talu nime, mis oli oma nime saanud asendi järgi. 1977 liideti Viiraga Tõrvassoo küla (1970 *Tõrvassoo*). Vrd Viira¹, Viira³. – EE
Mellin; EM: 97, 201; ENE-EE: X, 401; EO: 243-244; PA II: 414; PTK I: 274; Rücker
- Viira⁶** <-le>, koh <-lõ ~ pääle> Plv – paik (küla) Põlva maakonnas Mooste vallas (Mooste ms), u 1900 *Виракюла*, 1909 *Wiira*. ⇒40B1 ♦ Viira, Viina ja Viiraja talu tekkisid Säkna küla lõunapoolsele ääremaale XIX saj II poolel, sajandi alguse loendites neid veel ei mainita. Kõige tuntum oli koht XX saj II poolel, kui teeristis paiknes Viira kauplus. Viirast lõuna pool algab Suurmetsa küla, mis on ajalooliselt seotud Kauksi, mitte Säkna. Viira ongi 1977 liidetud Suurmetsa külaga. Vrd Viira¹. – ES
BAL: 679; Vene TK 42
- Viira⁷** <-le> Kse – paik (küla) Pärnu maakonnas Varbla vallas (Illuste ms), 1913 *Wiira* (küla), 1923 *Viira*. ⇒20A4 ♦ 1977 liidetud Paatsaluga. Illuste mõisa 1882. a kaardil ei ole küla nime toodud, küll aga küla all oleva lahe nimi (*Wiira-Lacht*). Vrd Viira³. – MK
BHO: 674; EAA.3724.4.696, L 1; KNAB
- Viirapalu** [*viira_palu*] <-`pallu ~ -sse> Rõu – küla Võru maakonnas Antsla vallas (Tsooru ms), 1895 *Wirapallo*, 1923 *Viirapalu* (asum). ⇒44A2 ♦ XIX saj lõpus mõõtis Tsooru mõis koos muude metsaasundustaludega välja kaks Viirapalu talu samanimelises metsas. Pikka aega oli samas kohas metsavahikoht ja kolm asundustalu. Metsa nimi Viirapalu seostub Tsooru mõisa saksakeelse nimega *Fierenhof* 'Viira mõis'. Võimalik, et enne mõisa rajamist 1419. a mainitud küla *Virga* asus just hiljem mõisastatud maadel. Seda oletust toetab Viirapalu paiknemine mõisasüdame lähedal, võrreldes teiste Tsooru mõisa metsadega. Nime päritolu kohta lähemalt ↑Tsooru artiklist, vrd ka teiste Viira-alguliste nimedega. 1977 arvati Viirapalu küla alla varem omaette küladeks peetud talurühmad Kaudsi (↑Pehmejärv) ja Punaku. – ES
EAA.2469.1.764; Eesti TK 50; LGU: I, 207; Vene TK 42; ÜAN
- Viiratsi** <Viiratsi ~ -sse> Vil – alevik Viljandi maakonnas Viljandi vallas, mõis, sks *Wieratz*, 1481 *Vyrrites*, 1584 *Wirasth* (küla), 1638 *Wiritz* (mõis). ⇒30C2 ♦ Mõis on rajatud ajavahemikus 1599–1624. Küla on veel mainitud 1638, kuid Mellini kaardil 1797 on märgitud üksnes mõis. Oli 1789–1940 Viljandi linnamõis. 1970. a-tel asund, al 1977 alevik, mis on tänapäeval käsitatav Viljandi eeslinnana. Esmamainingu järgi oli nime esilibi täishäälik lühike, selle põhjal võiks nime seostada Virita külanimega, mis esineb Lääne- ja Saaremaal. Erinevalt varasemast seisukohast tuleks arvata, et nende kohanimede lähtekohaks on **til*-lõpuline isikunimi. L. Kettunen seob nime sõnaga *viir*: *viira* 'joon, triip' ja moodustab oletatava sõna **viirats*: **viiratsi* nagu *kergets*, oletatava tähendusega 'viirastus'. Vrd Virita, Viira. – MK
ENE-EE: X, 402; EO: 244; LGU: I, 548; PA IV: 161; Rev 1638 II: 95
- Viire kurk** [*`viire_kurk*] Han, Muh – Suure väina osa Viirelaiu ja mandri vahel. ⇒19C4 ♦ Nimi on Viirelaiu järgi. Kitsamaid väinu nimetatakse sageli sõnaga *kurk*. Vrd Viirelaid. – MK
- Viirelaid** [*`viire_`laid*] Muh – saar Saare maakonnas Muhu vallas (Pädaste ms). ⇒19B4 ♦ Nime lähtekohaks on linnunimetus *viir(es)*: *viire*. Vanematel

kaartidel on saare võõrkeelne nimi *Paternoster* (1798, 1871), sõna-sõnalt 'meieisapalve'. – MK

Mellin; Schmidt 1871

Viiri <-le> Emm – küla Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1564 *Wiger Jaco*, 1565 *Lawr Wiker*, 1609 *Wikri*, 1712 *Vijri*, 1844 *Wigri*. ⇒47C4 ♦ Nime aluseks on L. Tiik pakkunud sõna *viigerhüljes* (*Phoca hispida*). XV saj on *wiger* esinenud Rootsisa ka isikunimes (*sigurd wigerson*). – MK

HK: 281; Schmidt 1844; Tiik 1970a: 613

Viirika <-le>, koh hrv *Viiriki Juu* – paik (küla) Rapla maakonnas Kaiu vallas (Kaiu ms), 1586 *Wierecke*, 1725 *Werreke Jürri, Hans, Mart*, 1798 *Werike*. ⇒12C3 ♦ Liideti 1977 Toomjaga, praegu kuulub Tolla küla piirese. Nime päritolu jääb ähmaseks, vahest võib leida seoseid sõnaga *viir* 'joon' või *viirakane* 'konarlik, ebatasane', kuid tõenäolisem on pärinemine isikunimest. – PP

Mellin; Rev 1586: 102; Rev 1725/26 Ha: 300; Wd

Viisireiu [*viisi_reiu*] <-`reidu ~ -sse> Saa – küla Pärnu maakonnas Saarde vallas (Tali ms), 1816 *Wiserejo Kõwatoma Johan* (talupoeg Jäärja mõisa all), 1834 *Wisereio* (talv Jäärja mõisa all), 1839 *Wiserja* (talv). ⇒35C2 ♦ Külana 1922, asub Reiu jõe ääres. L. Kettunen on Reiu puhul toonud võrdluseks isikunime *Reidu* (sm *Reijo*), nentunud aga, et nime etümoloogia jääb hämaraks. L. Leesment väidab, et Viisireiu küla nimes on tegemist saksakeelse sõnaühendiga *Wiesereich* 'niidurikas'. Tuleb siiski arvestada võimalust, et *Wiesereich* vanadel topokaartidel on kantseleietümoloogia. Nime järeloa aluseks on pigem *roid* (ka jõenimi on esinenud kujul *Rõiu*) 'kruus, jäme liiv, mustus', vrd sm *roit* 'praht, ront', *roita* 'vana kolu'. Nime algusosa on isikunimi. 1624. a revisjonis on Saardes mainitud talu *Reyepil*, kus elas *Raysta Wyse*. – MK

EAA.1865.3.247/2:36, L 62p; EAA.1865.3.249/2:19, L 58p; Kallasmaa 2003: 114–115; KNAB; Rucker

Viisjaagu järv [*viis_jaagu_järv*], kirjak varem ka *Vissjaagu järv* Nõo – järv Tartu maakonnas Konguta vallas Vellaveres, 1826 *Wisjagu* (karjamõis), 1839 *Wisjago* (järv). ⇒32B3 ♦ Käsitletavat nime on kandnud talu, kõrts ja karjamõis. Nimi tuleneb tõenäoliselt talunimest, mis lähtub omakorda kunagise peremehe lisanimest. Nime edasine lugu pole selge. Kui liit-sõnalise kohanime algusosa sisaldas algselt pikka *i*-d, siis võis Viisjaagu lähtuda sõnaühendist *Viisu-Jaagu* (vrd *viisk* : *viisu*). Seevastu lühikese *i* puhul tuleb kõne alla kas peremehe põlvnemine läheduses paiknevast Vissi külast, tema iseloom (vrd *viss* 'mossis inimene') või isegi muistne isikunimi *Vesse*. XVII saj allikates on veekogu nimena olnud *Nabajärv või *Navajärv (1627 *Nawa Jerwe*, 1638 *Nabbajerwe ~ Nawajerwe*), mille algusosa seondub murdelise kujuga *naba* : *nava* 'naba'. Vrd Vissi. – EE

Bienenstamm 1826: 291; Eesti järved 1968: 417; Rev 1624/27 DL: 139; Rev 1638 I: 107, 108; Rucker; SK I: 499; VMS: II, 694

Viisli [*viis(s)li*] <-le> Võn – küla Põlva maakonnas Mooste vallas (Ahja ms), 1582 *Wisnakilla*, 1584 *Wiznakila*, 1588 *Wisli albo Wyssnakula*, 1627 *Wissell*, 1675 *Wiessle Külla*, 1839 *Wiesel*. ⇒33C3 ♦ Esimeste kirjapanekute põhjal on külanimi olnud **Visna* ehk **Visna*, hiljem **Visli* ehk *Viisli*. J. Simm võrdleb nime mõnede kirjapanekute alusel Äksi nimega *Visusti*, mille algkujuks on L. Kettunen varasemate kirjapanekute põhjal

andnud **Visula*, tuues võrdluseks isikunime **Vissi* ja sõna *viss*. See sobiks küll paremini *Visse* külanime etümoloogiaks. Rootsmäed arvavad, et nimi lähtub vene sõnast *вишня* 'kirss', mis on laenatud Tartu ja Võru murdesse kujul *visna(puu)* ~ *visla(puu)*. Simm on palju ettevaatlikum. Ta seob vene sõna vaid *n*-liste variantidega ja lisab, et on võimalik rahvaetümoloogiline mugandus. Tundub küll, et külanimes on tegemist viljapuu nimetusega. Küla nelja popsitare nimi on Truia liin. Viisliga liideti Nõukogude ajal ka arvatavasti XVIII saj lõpul rajatud Paagna küla, mida on kutsutud ka Paagnanukaks ja Paagnanuka külaks. – MJ

PA I: 90, 137; Rootsmäe 2016: 584, 595–596, 647; Rucker; Simm 1973: 129–130, lisa 232; Simm 1977: 122; Tartumaa 1925: 476; ÜAN

Viisu¹ <`Viisu ~ -sse> Põe – küla Järva maakonnas Roosna-Alliku vallas, mõis, sks *Wieso*, 1431 *Viso*, 1564 *Wiso*, 1615 *Wyso*, 1686 *Wisso* (mõis), 1796 *Wieso*. ⇒13C4 ♦ XVI saj Mäo mõisa all olnud küla on XVII saj algul märgitud tühja külanäo kroonu maade hulgas. 1686 mainitud mõisana. 1920. a-test asundus, 1977. a-st küla. L. Kettunen on nime algvormina oletanud **Vihasso*. 1977 liideti Viisuga ↑*Vodja* asundus. Vrd *Vedruka*¹. – MK

EO: 227; KNAB; LUB: VIII, 461; Mellin; Ungern-Sternberg 1912a: 66, 83, 122

Viisu² <`Viisu ~ -sse ~ -le> Nis – paik (küla) Harju maakonnas Nissi vallas (Riisipere ms), 1565 *Tönies Wisu*, 1725 *Wiso Jahn, Wiso Hans* (hajatalu ja vabatalupoeg Uue-Riisipere mõisa juures), 1798 *Wisso*, 1844 *Wiso*. ⇒11A2 ♦ Liideti 1977 Jaanika, osalt Vilumäe külaga. Algse lisanime päritolu on teadmata, võimalik, et tegu on siirikuga Järvamaalt. Peetri Viisu on L. Kettunen tuletanud algvormist *Vihasso*. Vrd ka *viisk* : *viisu*. Vrd *Viisu*¹. – MK

EAA.1.2.931:83, L 76; EO: 227; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 230; Schmidt 1844

Viisuküla [*viisu_küla*] <-`külla ~ -sse> Pst – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Holstre ms), u 1900 *Biüzo* (küla). ⇒30C2 ♦ Viisuküla oli Holstre pöpsiküla, nime tänapäevakuju järgi oleks nime aluseks *viisk* : *viisu*. Nimekuju võis mõjustada ka naabruses olnud Vasila mõisa saksakeelne nimi *Wiesenhof* (↑*Lolu*). 1939 tehti ettepanek nimi muuta Viisuti külaks, kuna Viisuküla jätab „täenduslikult soovida“. – MK, PP

ERA.14.2.719 (Holstre vallavalitsuse 8. VI 1939

koosoleku protokoll nr 7); KNAB; Troska 1987: 101

Viita [*viita*] <-le> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1871 *Wita*. ⇒47B2 ♦ Viita küla oli pärast 1940. a-ide liidetud Laasiga, ent taastati 1997 omaette külanäo. Nimi pärineb isikunimest *Viidas* : *Viita*, 1726 on Paope küla all nimetatud *Wiedas*. – MK

HK: 281; KNAB

Viitasoo [*viita_`soo*] <-le> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1913 *Wiitasoo* (metsa-asula). ⇒47B2 ♦ Algselt loodusnimi Viita küla järgi. Esineb külanäo 1945. a nimekirjas, uuesti ametlik al 1997. Vrd Viita. – MK

KNAB

Viiterna [*viiterna*] <-sse ~ -le> Emm – paik (küla) Hiiu maakonnas Emmaste vallas (Emmaste ms), 1844 *Witerna*. ⇒48A4 ♦ 1977 liidetud Emmaste külaga, praegu on sellega kokku kasvanud, moodustades Emmaste idaosa. Nime algkuju oli *Viitajurna*. Vrd varasemaid talupoegade maininguid seal: 1664

Dräwele wehhe Witas, 1690. a-tel *Nömme Wita Hans* = *Trefle Wita Hans*, 1712 *Treflig Jürgen* = 1726 *Hanso Jüri* = 1739 *Wita Hanso Jüri*. Külanimi kujunes välja XVIII saj keskel. Vrd Viita. – MK

HK: 282; Schmidt 1844; Tiik 1970a: 612

Viitina [*'viitina*] <-sse ~ -le>, koh *'Viitinä* ~ *'Viitenä* <-le, -n> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas, mõis, sks *Kosse*, 1542 *Kosz*, 1627 *Koss*, *Vietingshoff*, 1638 *Fythings Hof*, *Vitingshoff*, *Kosz*. ⇒44C3 ♦ Mõisana on Viitina vanem kui Rõuge, mis umbes Viitina esmaainimise ajal sellest eraldati. XVI saj mõisakoht asus ↑Vanamõisa. 1598 ostis mõisa Otto Vietinghoff, kelle järeltulijate kätte jäi mõis pea 200 aastaks. Perekonnanimest kujunes peagi mõisanimi. 1920. a-test Viitina asundus, 1977. a-st küla. Saksa traditsioonis on mõisa nimeks *Kosse*, mida XVII saj kasutati paralleelselt *Vitingshoffi* nimega. *Kosse* põhineb vanemal, keeleliselt eesti algupära nimel. Eesti traditsioonis oli *Kosse* kasutusel veel XIX saj (1826 *Kosse* ehk *Witina*). Kuigi eestikeelsest sõnast pärinev, näitavad 1542. ja 1638. a allikad, et mõisanimi võiks tulla baltisaksa suguvõsa Koskulli (1638 *Koszkell*) nimest. On ainult väga väike võimalus, et 1542 mõisa endise omanikuna mainitud Jurgen Koszkull ei kandnud suurelt Koskulli suguvõsast saadud perekonnanime, vaid oli selle nime saanud oma suguvõsa mõisa ehk sinise koha järgi. Vrd *Kose*¹, *Kose*², *Partsi*². – ES, MF Eisen 1924a; LGU: II, 899, 900; Rev 1638 I: 185; Uustalu 1968: 734–746; Uustalu 1972: 266

Viitka [*'viitka*] <-le>, koh <-lõ ~ 'Viitkilõ> Vas – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Misso ms), 1627 *Witko* (eesnimi), 1630 *Wietka*, 1684 *Witka Danill*, 1782 *Witka Hindrich*, 1798 *Wietk*. ⇒45B3 ♦ 1638. a revisjonis on kaks eraldi Viitkat, *Panitoras kohalt pagenud *Kittke* (*Wittke*?) *Jaek* ja praeguses Missoküläs *Wittke Jacob* Preisimaalt. Talu 1684. a kaardil võiks olla nime saanud pigem esimese kunagise elukoha järgi. Viitka külanimi on alguse saanud eesnimest, mida ei saa samastada vene nimemuganduse *Vitka* tänapäevavastega *Vitali*. Balti *Vitus*, poola *Witko*, vene *Bum* ja itaalia *Guido* põhinevad germaanlaste erinevatel *Widu*-algulistel nimedel. Germaani nimi on tõlgendustes põimunud Sitsiiliast pärit püha Vituse ladinakeelse nimega. XIX saj Vastseliinas moodi läinud Guido nimest hakati kasutama mugandust *Viido*. Vanem *Viitka* eeldab põhinemist poolapärasel nimevormil. Tänapäevane Viitka küla hõlmab kunagise *Panitora vakuse keskse ala. Vana nime *Panitora kohta on teateid XVI saj-st alates (1561 *Волостка Паниторская*, 1563 *Панитора* (küla), 1585 *Ponitora*, 1627 *Pannitura*, 1638 *Panytura Kubbiasschaft*, *Pantza* külla, 1688 *Pantoriska Gebiet*). Nimi sisaldab järeloisena sõna *ora* ~ *ura* 'oja' ja võiks põhineda kunagisel ojanimel. Algusosis on keeleliselt hämar. O. Roslavlev on seda nime seostanud Pankjavitsa venekeelse nimega *Panikovitsi*. Tänapäeva Viitkaga on põhjaosas kokku sulanud Kamara, mis oli veel 1945 omaette küla. 1977. a-st on Viitka külaga liidetud Ala-Viitka (1945 Kapstoja), Järvemäe, Kiimagu, Kunnunmäe, Lauri, Savihoovi ja ↑Tsäpsi küla. Vrd Põnni, Viidu, Viita. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1865.2.141/2:11, L 11; Mellin; PA I: 4; Rajandi 1966: 178; Rev 1624/27 DL: 76; Rev 1638 I: 166; Roslavlev 1976: lisa 1; Selart 2016: 69; Truusmann 1897a: 40

Viitna [*'viitna*] <'Viitna ~ -sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Kadriina vallas (Palmse ms, Vatu ms), 1671 *Witna* (tal), 1796 *Wiitna* (kõrts), 1844 *Witna* (kõrts, tal), u 1900 *Витна* (küla). ⇒4C3 ♦ 1671. a on esmakordselt kirjalikus allikas mainitud *Witna* talu, mis juba 90 aastat on Aaspere mõisale kuulunud. Seega saab oletada, et Viitna pere oli XVI saj lõpul tõenäoliselt olemas. 1744. a on Aasperele kuulunud Toikvere all toodud kaks Viitna talu ja Palmsele kuulunud hajatalu *Witna Kortzi Juhhan*, mis tähistas tõenäoliselt Viitna kõrtsi. Kõrtsi täpne rajamisaeg on teadmata, 1765. a kaardil on see aga olemas. XIX saj lõpuks oli Viitnal kõrts, pood ja kaks talu ning küla kuulus Palmse mõisale. Keskaajal asus Viitnal pühale Vitusele pühendatud kabel, mis Liivi sõjas hävis. Pühakult on nime saanud kabel ning selle kaudu talud ning kõrts. E. Tarvel lisab, et kohanime kujunemisel võis olla mõju avaldanud ka lähedal asuv Valgejõgi, alamsaksa keeli *Wittena*. Kabel asetses Viitna järve ääres, surnuaed hilisema Viitna kõrtsi vastas. – MA KNAB; Mellin; Schmidt 1844; Tarvel 1983: 24, 37, 99–100, 117, 212–213

Viivikonna [*viivi_konna*] <'konda ~ -sse>, koh aj *'Vii_konna* ~ *'Vii_kond* Jõh – Kohtla-Järve linnaosa, poolmõis. ⇒8A3 ♦ 1930. a-tel hakati siin põlevkivi tootma, tekkis töölisasula, mis kujunes aleviks 1950, sellega liideti 1962 ↑Sirgala. 1950–1960 allus alev Narvale, seejärel Kohtla-Järvele. Al 1993 moodustab Kohtla-Järve eraldi oleva linnaosa. Alev sai nime väikeselt metsakülalt u 3 km lõuna pool, mida on mainitud XVI saj (1583 *Wiffekan*, 1796 *Wiwikond*). E. Värepi arvates oli küla olemas juba enne Liivi sõda. Viivikonnas on olnud poolmõis (u 1900 *Виивикондъ*, 1913 *Wiwikond*), nii see kui ka ajalooline Viivikonna küla (1945 ja 1970 Vana-Viivikonna) jäävad Mustanina küla piiresse Vaivara khk-s. Nime etümoloogia on teadmata. On oletatud, et nimi on kaheosaline, järeloisa tuleneb murdesõnast *kond* : *konnu* 'kõnd, kõnnumaa' ja tänapäevane lõpp *-konna* on kantseleitümoloogia. – MK

ENE: VIII, 426; ENE-EE: X, 411; KN; KNAB; Mellin; Saari 2004: 752; Värepi 1983: 92

Viki <-le> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Kihelkonna krkms), 1592 *Ficke Clement Pundenik* (pundenikukoht), 1645 *Vikkikill*, 1798 *Wikki*. ⇒49B4 ♦ Küla on varem olnud ka Loona mõisa järgi. Nime aluseks on isikunimi *Viki*, *Vikki*, mis võib näiteks tuleneda ka nimest *Viktor* või *Fick*. Vrd *Vikipalu*. – MK

BHO: 674; Mellin; SK I: 495

Vikipalu [*viki_palu*] <-sse> HJn – küla Harju maakonnas Anija vallas (Anija ms), 1509 *Vickenpall*, 1512 *Vickenpaell*, 1561 *Fyckenpalle*, 1798 *Wikapallo*. ⇒3C4 ♦ Hajaasustuse alal üksiktaludest XVIII saj kujunenud küla. Külal on samanimeline talu, mis oleval olnud munkade mõis. Mõisast on järel veel kinnikasvanud tiik. Nimes on germaani või vana-saksa isikunimi *Ficke*, *Vick* (alamsaksa *Fredericuse*, ülemsaksa *Friedrichi* lühendvorm) + *palu*. *Vikipaluga* on 1977 liidetud Aruoja (1935 *Aruoja as*, vrd 1690 *Arropperre*, 1798 *Arro talud*). – MJ

Bahlow: 136; Bfl: I, 738, 775, 1503; EAA.1.2.C-III-31; Förstemann 1856: 405; KN; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 348–349

Vila <-sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Sagadi ms), 1544 *gesindeken vylla*, 1770 *Willa*, 1897

Bulla, 1931 *Villa*. ⇒SA2 ♦ 1544 on mainitud Sagadi mõisale kuuluvat väiketalu (*vylla*), 1725.–1726. a revisjonis on nimetatud hajatalusid, kus elasid *Willa Michell* ja *Willa Thomas*. Vila nimi võib esiteks olla *Villa* lühenenud vorm, nagu L. Kettunen on oletanud Kose *Vilamaa* puhul. Teiseks võib nimi tuleneda germaani *Wilhelmi* mugandusest või muistsest isikunimest, mis põhineb sõnal *vili* : *vilja*. 1765 on mainitud Sagadi kõrvalmõisat Padurit (sks *Padduri*), mille maadest moodustati XX saj algul asundustalud ja liideti Vila külega. Paduri nime tähenduseks arvab Kettunen olevat 'pottsepp' (sõnast *pada* 'pott'). Vrd *Villa*², *Villandi*. – MA

EO: 180; ERA.T-6.3.564, L 1; ERA.T-6.3.1120, L 3; KN; LVVA.6828.4.309, L 1; Rev 1725/26 Vi: 99; Tarvel 1983: 45, 102

Vilama <-le> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Ravila ms), 1516 *Vilenbeke*, 1592 *Filenbegek* (küla), 1694 *Willameggi Byy* (küla), 1726 *Weilomeggi* (küla), 1844 *Willama* (küla). ⇒13A1 ♦ Praegune nimi on võinud külele liikuda loodusnimelt. Nimelõpud *-mäe* ja *-ma(a)* on kohanimedes sageli vaheldunud. Nime algusosa lähtekoht pole päris selge, seda saaks kõrvutada isikunimedega *Vile*, *Wylle*. 1516. a nime lõpp *-beke* tuleneb sellest, et saksa kirjurid tõlgendasid eesti sõna *mägi* valesti, ühendades selle alam-saksa sõnaga *becke* (ojanimedes ka *-meke*) 'oja; jõgi'. P. Johansen samastab Vilamaga Taani hindamisraamatus mainitud küla *Laucotaux* (*Laukataguse). 1977 liideti Vilamaga Raba küla. – TL

Bfi: II, 117; BHO: 675; EAA.1.2.C-II-46; Joh LCD: 474; Rev 1725/26 Ha: 315; Schmidt 1844; Stoebeke 1964: 77, 79

Vilaski <-le> San – küla Valga maakonnas Tõlliste vallas (Tõlliste ms), 1628 *Willassk Pauell*, 1638 *Welleska*, 1687 *Willasko Ott*, *Willasko Hans*, *Willasko Jaan* (talud), 1723 *Willaske Hindrich*, 1805 *Willasky Peter* (talud). ⇒43B1 ♦ Külaks sai 1940. a-tel. Vilaski on algselt olnud talu Vanikeste külas (↑Tinu). Kohanimkartoteegi teatel on seal olnud kaks talu ja parvemehe maja. Nime aluseks võib olla sõna *vilask* 'volask, pikk inimene' või ka 'lobiseja'. Vilaskiga on 1977 liidetud Nutu (1932 *Nuttu*), Saarõ (1932 *Saare*), Surdi (1970) ja Tiidrike (1970) küla ning osa ↑Mürgi külast. Omaette paigad on veel Kaku (1796 *Kakko* talu), Pausti ja Püsniku (1839). Peale Tiidrike asuvad ülejäänud kõik Karula khk-s. – MF

EAA.308.2.111, L 1; EAA.567.2.449-2, L 1p; KN; KNAB; Rev 1624/27 DL: 164; Rev 1638 I: 13;

RGADA.274.1.174:1001, L 992p; Rücker; VMS: II, 679; Wd

Vilidu <-sse> Vll – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Lööne ms), 1683 *Willito Laos*, 1685 *Villido Laos*, 1798 *Willido* (talud), u 1900 *Bumude* (küla). ⇒51A3 ♦ Nimi on tekkinud isikunimest, vrd XVI saj Pärnu-Jaagupis *Mattis Vilido*. L. Tiik on nime pidanud eesnime *Wilhelm* mugandiks. Vilidu põhjaosas asus varem Mäe mõis, mis rajati XVII saj (1798 *Mæmois*, 1803 *Mehe-mois*). XIX saj oli see Lööne mõisa kõrvalmõis. 1920. a-tel tekkis sinna Mäemõisa asundus, mis 1936 nimetati Mäe külaks, 1945. a-ks oli liidetud Viliduga. – MK

Buxhövdén 1851: 98–99; EAA.3724.5.1998, L 1; EM: 125; ERA.14.2.716 (Valjala vallavalitsuse 1. VIII 1939 kiri nr 550); Mellin; Rehepapp; SK I: 495

Viliksaarõ [*vilik_saarõ*] <-sse> Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Sänna ms), 1938 *Villiksaare* (metsavahikoht). ⇒44B2 ♦ Viliksaarõ oli 1977–

1997 Kaugu küla osa. XX saj asundustalude küla nimi põhineb metsavahikohta nimel, see omakorda metsaosa nimel. Nime Viliksaar ~ Villiksaar algusosa on isikunimi, nii nagu ↑Villike küla nimes. Saksa keeles on iseseisvalt tekkinud lisanimi *Willig* sulandunud eesnime *Wilhelm* mugandustega nagu *Wilke*. Viliksaarõ nime teine võimalik alus on *Filipp*, millest saadud **Vilipsaar* oleks hääldusmugavuse pärast teisenenud Viliksaarõks. Vrd ka Lõuna-Eestis korduv soonimi *Vilp* : *Vilbu(soo)*. – ES

Eesti TK 50; Lexikon der Familiennamen 2008: 660, 661

Vilima <-le> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1609 *Willema Larß*, 1834 *Willima Jaak*. ⇒47B2 ♦ Vilima küla on tõenäoliselt juba 1930. a-te lõpul liidetud naaberküladega, peamiselt Kiduspega; omaette külaks sai uuesti 1997. P. Ariste on nime lähtekohaks pidanud *vili* : *vilja* + *maa*. Vrd eesnime *Villem*, mis on käändunud ka *a*-lisena. – MK

HK: 282; KNAB

Vilimeeste [*vili_meeste*] <-le> Pst – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Holstre ms), 1584 *Wilmesth* (küla), 1624 *Wylmist*, 1638 *Willimistekyllle*, 1797 *Willemetz*. ⇒31A3 ♦ Nimi võib olla lähtunud eesnimest *Wilm*, mille mitmuse omastav käänne on hiljem rahvaetümoloogiliselt moondundu kujule Vilimeeste, kuid vana nimi on võrreldav ka muistse isikunimega *Vilimes*. Isikunimede Willem ~ Villu lai levik kohanimedes on tingitud sellest, et sarnase kõlaga, kuid hoopis teistsuguse tähendusega muistseid isikunimesid oli palju, J. Mägiste toob neid ürikuist üle tosin. Nende kokkusulamine saksa *Will*-, *Wille*-alguliste nimedega teeb võimatuks kohanimedes õige alusnime äratundmise, sest enamasti ei lähe kohanimede kirjapanekud ajas piisavalt kaugele tagasi. Vilimeestega on 1977 liidetud Paluküla (1922 *Raasilla* ehk *Palu*, 1683 *Pallo Kylla*). – MK

Mellin; EAA.308.6.266:21, L 20p; Mägiste 1929: 51–52; PA IV: 169; Rajandi 1966: 179; Rev 1624 PL: 60; Rev 1638 II: 67

Vilina <-sse> Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Laiuse ms), 1599 *wies Wilieñ*, 1603 *Filin*, 1739 *Wilinna*. ⇒25B2 ♦ Nime päritolu pole selge. Vrd vn isikunimi *Filimon* ja sellest tuletatud karjala *Viloi*. Vilinaga on millalgi pärast Teist maailmasõda liidetud Laiuse mäe all asuvad endised Mäealuse (1688 *Mäheallose*) ehk Kirikuvalla talud (viimane nimi Laiuse kirikumõisa järgi, millele nad kuulusid). – VP

PTK I: 275; PTMT: I, 137; P XVI: 132

Vilita <-le> Tür – küla Järva maakonnas Türi vallas (Särevere ms), 1564 *Willita*. ⇒23B2 ♦ Tõenäoliselt on küla vana külanime aluseks *Vili*-alguline isikunimi, vrd muistseid nimesid nagu *Vilimes*, *Villielemp*, *Villelemp*. Vilitaga on 1977 liidetud ↑Illassaare, Punnissaare (1726 talupoeg *Punnisare Matz*) ja ↑Änniste küla. Vrd Vilivalla. – MK

EO: 430; KNAB; Ungern-Sternberg 1912a: 74

Vilivalla¹ [*vili_valla*] <-`valda> Phl – küla Hiiu maakonnas Pühalepa vallas, mõis, 1564 *Hans Villewall* (üksjalakoht), 1576 *Willewalle*, 1599 *Willawalla*, 1798 *Williwalla* (mõis). ⇒48B2 ♦ Vilivalla mõis on rajatud 1783, olles hiljem Suuremõisa kõrvalmõis. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. L. Tiik oletas, et üksjalapere asutas XVI saj Harjumaalt Vilivallast pärit mees, kes tõi nime kaasa. Vrd Vilivalla². – MK

EM: 87; HK: 282; Tiik 1966: 552

Vilivalla² [vili_valla] <-`valda> Ris – küla Harju maakonnas Padise vallas (Vihterpalu ms), 1283 *Wiliawade* (küla, nimes ilmselt kirjutusviga), 1288 *Wiliawalde* (küla), 1798 *Williwalla* (kõrts ja küla); erts *Vilovald*. ⇒10B1 ♦ Küla on kuulunud Padise kloostrile. L. Kettunen on ühendanud mõlemad Vilivalla nimed ja pakkunud lähtekohaks isikunime *Vili* või nagu ka P. Ariste *vili* : *vilja* + *vald* : *valla*. Vilivallaga liideti 1977 ↑Vannika küla. – MK

BHO: 674; EO: 96; Hoppe 1997; LUB: III, 486a, 522a

Vilivere <-`verre ~ -sse> Hag – küla Rapla maakonnas Kohila vallas, 1490 *Villiver*, 1561 *Villifer* (veski), 1586 *Willefer* (talu), 1725 *Williferre Jürgen*, 1871 *Williver* (talu). ⇒12A1 ♦ Vilivere küla on moodustatud 1930. a-te lõpus Kohila alevist põhjas olevatest taludest; nime lähteks on Kohila mõisa Vilivere talu, samuti raudteepeatas. Nime algusosa on ehk isikunimest. Vilivere piirsesse kuulub lääne pool raudteed ka mitu Tohisoo mõisa piirkonda jäävat küla. Neist vanim on lõunas Kasu (1241 *Kazwold*, 1342 *Casewolde*, 1725 *Kassoküll*), mille varasem kuju on ehk olnud *Kasuvalla. Põhjas on Tohisoo ehk Saku küla (1564–1565 *Sackoby*, 1725 *Sackuküll*) ja nende kahe vahel Tohisoo-Saunaküla. Kasu liideti Viliverega pärast Teist maailmasõda, Tohisoo 1977. – PP

EAA.1.2.931:38, L 31; EO: 96; Essen, Johansen 1939:

209, 287; Joh LCD: 420–421; Kallasmaa, Päll 2009: 574; LCD: 41r; LUB: (2) I, 769; Rev 1586: 109; Rev 1725/26 Ha: 253

Viljandi¹ <Viljandi ~ -sse> Vil – kihelkond ajaloolisel Viljandimaal, sks *Fellin*. ♦ Viljandi khk alad kuulusid muinasajal Sakalasse. Kihelkond langeb tänapäeval peaaegu kokku 2013 moodustatud Viljandi vallaga, välja arvatud endine Paistu vald ja osa Pärsti vallast. Varem on kihelkonda kuulunud ka Kõpu vald ja endise Pärsti valla edelapool, mis eraldati 1911 Kõpu khk-ks. Viljandi kirikukihelkonda on mainitud 1234, see on tekkinud XIII saj algul kohe pärast Sakala valutamist sakslaste poolt. Vrd Viljandi². – MK

BHO: 79; ENE-EE: X, 422; KNAB

Viljandi² <Viljandi ~ -sse> Vil – linn Viljandi maakonnas, mõis, XIII saj I veerandil *Viliende*, 1283 *Velyn*. ⇒30C2 ♦ Muinasajal asus Viljandi Lossimägedes (Kaevumäel) eestlaste linnus, mis oli rajatud juba keskmisel rauaajal. 1224 vallutatud maade jagamisel jäi Sakala Mõõgavendade ordule, kes rajas ordulinnuse. Viimase juurde tekkinud asula sai linnaõigused, linnana mainitud 1283. Liivi sõja ajal oli Vene vägede valduses, 1582 läks Poola-Leedule, al 1621 Rootsile ja 1710–1918 Venemaa alluvusse. Viljandi nime on üsna üksmeelselt peetud isikunimeks, kas liitnimeks *Viljan Andin* või siis otseseks *nd*-tuletiseks sõnast *vili* : *vilja*, mis tuleb esile paljudes muistsetes isikunimedes. Viljandi võõrkeelsed nimed (sks *Fellin*, läti *Vilande*, vn *Феллинъ*, vanades kroonikates 1481 *Велядь*, 1560 *Вельянь*) on eestikeelse nime mugandused. Viljandi tähtsamad linnajaod on ↑Kantreküla, Kesklinn, Kirikumõisa, Kivistiku, Kullamäe, ↑Männimäe, ↑Paalalinn, ↑Peetrimõisa, ↑Uueveski, Vaksali, ↑Valuoja ja Vanalinn. – MK

Alvre 1984a: 541, 542; Ambus 1960: 738; ENE-EE: X, 422; EO: 24–25, 57

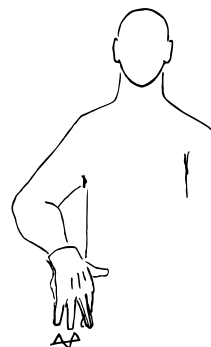
Viljandimaa [viljandi_`maa] <-le> = **Viljandi maakond** – maakond Lõuna-Eestis, u 1720 *Willande-ma*, *Willandi Ma*; sks *Kreis Fellin*, vn *Феллинскій уездъ*. ♦ Viljandimaa ala kuulus varem peamiselt ↑Sakala alla.

Mark ja tempel Tänasilma preestri poolt Eesti Piiskopkonna Nõukogule saadetud postkaardil. 30. XII 1919. EAA.1655.3.509.

Viljandi linna pitser. 1836. EAA.4556.2.18, L 76p.

Viljandi viipeni. Kohamärk osutab Viljandile kui puhke- ja ajaveetmispaigale.

Nüüdne haldusüksus sai alguse 1783, kui ta eraldati Pärnumaast. 1796–1888 kuulus ta Pärnu-Viljandi kaksikmaakonda, ent sai siis jälle iseseisvaks. 1921 liideti lõunapoolseid osi Valgamaaga. Haldusreformiga 1950 tekkis Viljandi rajoon, mis nüüdsed piirid sai pärast Suure-Jaani rajooni liitmist 1962. 1990 nime-tati rajoon uuesti maakonnaks. Vrd Viljandi². – PP
ENE-EE: X, 427; KNAB; Vestring 1998: 78, 197

Viljuse [*ˈviljuse*] <-le>, koh *ˈViljusse* Kod – paik (küla) Jõgeva maakonnas Pala vallas (Kokora ms), 1601 *Willeß*, 1816 *Willuste*, 1839 *Wiluse*. ⇒26B3 ♦ Liideti 1977 Tagumaaga. L. Kettunen oletab, et lähteks on isikunimi **Viljus* või siis tuletis sõnast *vili* : *vilja* (nagu Viljandi nimes). V. Pall peab nime *ste*-liiteliseks, sest Kodavere murrakus vastab *st*-le ss. Seetõttu jääb nimetüveks *Vilju*, mille varasem vorm on **Viljoi*. See on tõenäoliselt isikunimi, nagu nt sm *Viljoi* ~ *Viljo* J. Mägiste materjalides, *Vilia*, *Vilie* D.-E. Stoecke loendis jms. – PP

KNAB; PTK I: 275

Vilkla [*ˈvilkla*] <ˈVilkla ~ -sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas, mõis, 1441 *Vilkenberch*, 1557 *Wilkelekkulle*, 1782 *Wilkiiby*. ⇒19C1 ♦ Vilkla oli XVII saj Haapsalu linnuseläáni küla. 1726 on mainitud Kuijõe mõisa all. XVIII saj-st mõis; al 1858 samade omanike käes Uuemõisaga, millega liideti 1907. 1920. a-tel küla, 1970 asundus, 1977–1997 oli Ridala küla osa. C. Russwurm järgi on küla nime saanud kas omaniku M. Willemsi järgi või eesti keelest (*vili* : *vilja* + *küla*). P. Johanseni andmeil on see eesti küla, mis on nime saanud oma saksa-rootsi mõisahärralt. Siiski on need seisukohad praegustel andmetel kaheldavad, tegemist võib olla ka vana *la*-liitelise eesti nimega. Vilkla kirdeosas oli 1930. a-teni väike küla Hiimäe (u 1900 *Хіемяэ*). – MK

Bfl: I, 173; BHO: 674; EAA kinnistud; EAN; Essen, Johansen 1939: 188; Johansen 1951: 273; KNAB; LUB: IX, 699; Rev 1725/26 Lā: 89; Russwurm 1855: 74

Villa¹ <-le> Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Tarvastu ms), 1693 *Willauaka Mats*, *Willawacka Hans*. ⇒31A3 ♦ Küla on nime saanud talu järgi, mida on märgitud juba Tarvastu 1693. a kaardil. **Villavaka* nimi on lühenenud Villaks. Nimi tuleneb sõnast *vill* : *villa*. Külana esineb hiljemalt 1970. – MKu

EAA.567.3.121, L 18; ENE-EE: X, 433

Villa² <-le>, koh <-lõ> ~ *Villa_külä* <-ˈküllä> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1561 *Томасъ Виллиевъ* (?), 1626 *Wiely Hanns*, 1627 *Wille Hanns*, 1630 *Wilba Hans*, 1638 *Willy Hans*, 1684 *Willa Kylla*. ⇒45A3 ♦ Villa oli 1977–1997 Plaani küla osa. Külanimi on olnud esialgu talupoja lisanimeks **Kõola* külas (↑Plaani). Omapärane on, et 1684. a kaart ja kirjeldusraamat esitavad Villa küla viit poolemeest nimedega *Johan Willa*, *Ifvan Willa* jne – nagu vabadel inimestel, kuigi nad ei olnud vabatalupojad. Külanimeks on saanud Lõuna-Eestis väga levinud talupoja lisanimi. See võib olla saadud nimisõnast *vill* : *villa*, kuid võimalik on ka saksa isikunimel *Wilhelm* põhinev mugandus või siis muinasaegne isikunimi, mida tavaliselt esitatakse **vilja*-algulisena. Viimast võimalust näikse toetavat nime varasemate kirjapiltide *i*-tüvelisus ja 1561. a mainitud Haanja kandi talupoegade nimede kooslus, kus äratuntavaid muinasnimesid on lisanimeses silmatorkavalt palju: *Виллиевъ*, *Каласовъ*, *Игаловъ* jt. Vrd *Vilita*. – ES

EAA.567.3.180:4, L 4; EAA.308.2.178;

EAA.308.6.316:74, L 67p; PTK I: 276; Rev 1624/27 DL: 76; Rev 1638 I: 171; Roslavlev 1976: lisa I; Stoecke 1964: 106; Truussmann 1897a: 40

Villa³ <-le>, koh <-lõ> Plv – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Võru ms), 1867 *Вилла*, 1909 *Willa*. ⇒44C1 ♦ Rükkeri kaardil 1839 on Villa küla kohal Mürsepa talu (*Mürsep*). 1867. a mõisakaardil on siin Villa karjamõis, 1909. a nimetatakse Villa talu, sama ajajärgu

üheverstalisel kaardil on näha, et talusid on juba kolm. 1977–1997 oli Villa Puusepa küla osa. Nime päritolu pole selge. XVIII saj lõpu allikates on Navi küla all loetletud *Willa* lisanimega peremees, kes võib olla elanud ka juba praeguses Villa küla asukohas. Villa on harilik talunimi ja talupoja lisanimi. Vrd *Villa*². – ES

BAL: 684; EAA.3724.4.1965, L 2; EAA.1865.2.62/14:30, L 57; EAA.567.2.740:2, L 1p; Rükker; Vene TK 42

Villakvere <-ˈverre ~ -sse> Lai – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas (Vaimastvere-Ripuka ms), 1241 *Viliacaueri*, 1599 *wies Wiliakwier*, 1649 *Willackuär*, 1839 *Willakfer*. ⇒15A4 ♦ Ainus Tartumaa küla, mida on mainitud Taani hindamisraamatus (kuulus sellal Virumaale). Osa Villakvere hajatalusid kuulub tänapäeval Jõgeva valla Pedja ja Selli küla piiresse. Nii P. Johansen kui ka L. Kettunen ühendavad nime algusosa soome isikunimega *Viljakka* (esineb ka Soome kohanimes *Viljakkala* ja perekonnanimes *Viljakainen*). Kumbki ei pea usutatavaks sidumist üldisõnaga *viljakas*. Varasemas kirjapanekus väärib tähelepanu vere-lõpulisel kohanimel kirjutamine *i*-lõpulisena, nimetavaliselt. P. Johanseni arvates pani Lõuna-Virumaa loendi kokku Läti Henrik, kes ka oma kroonikas kirjutas järjekindlalt *-ueri*. – PP

EO: 25, 284; Joh LCD: 286, 665; PTK I: 276; P XVI: 112; Rükker

Villamaa [*villa_ˈmaa*] <-le> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1564 *Jurgen Welhelma*, 1576 *Willam Jurgen*, 1599 *Willama Clemett*, 1798 *Willama*. ⇒47C2 ♦ Küla on kuulunud Kõrgessaare ja Lauka mõisa alla. P. Ariste, kes alati lähtub eeskätt eesti keelest, on vasteks esitanud *vill* : *villa*, mitmuses *villad*. L. Tiik on esimesele kirjapanekule tuginedes andnud vasteks isikunime *Wilhelm*, mis on üks levinumaid nimesid Lääne-Euroopas, kuid mille kokkusulamine sarnase kõlaga, kuid hoopis teise tähendusega eesti muistsete isikunimedega teeb sageli raskeks või võimatuks õige alusnime äratundmise. On võimalus, et algselt talupoja lisanimena esinenud nimi on siirik Harjumaalt Kose khk-st, kus asub vana Vilama küla. Vrd *Vilama*. – MK

Ariste 1938b: 47; HK: 282–283; Rajandi 1966: 179; Tiik 1966: 555

Villandi <Villandi ~ -sse>, rahvak ka *Metsa_nurga* Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Metsiku ms), 1524 *gesinde tho Vellien*, 1583 *Wiliantby*, 1586 *Velin*, 1725–1726 *Willandi Pertell*, *Willandi Jürri* (hajatalud), 1788 *Willandi* (küla), 1897 *Вилланди*. ⇒5A2 ♦ Villandi oli 1977–1997 Adaka küla osa. Küla on kasvanud välja E. Tarveli andmeil 1524 mainitud samanimelisest hajatalust. Nimi võib tuleneda germaani *Wilhelmi* mugandusest või muistsest isikunimest, mis põhineb sõnal *vili* : *vilja* ja lisatud *nd*-liitel. Vrd *Vila*, *Viljandi*², *Villa*². – MA

EAA.854.4.1114, L 1; ERA.T-6.3.564, L 1; KN; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 95–96

Villavere <-ˈverre ~ -sse> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Malla ms), 1531, 1560 *Vyllaver* (küla), 1796 *Willawer* (karjamõis). ⇒5C2 ♦ 1922 mainitud karjamõisana, külanä 1930. a-tel. 1977–2011 oli ametlikult Kutsala küla osa. Nime algusosa *-vere* ees on tõenäoliselt isikunimi, võib-olla assimileerunud kuju nimest *Vili* : *Vilja*, vrd ka *vill* : *villa*. Vrd *Villevere*. – MK

Bfl: I, 1017, 1495; KNAB; Mellin

Villemi <-le> Käi – küla Hiiuma maakonnas Käina vallas (Vaemla ms), 1709 *Willemä by* (küla), 1782 *Willeme*. ⇒48B3 ♦ 1977–1997 oli Vaku küla osa. Nimi on varem esinenud ka Lelu küla all (u 1699 *Willema Hans*, 1726 mitu *Willeme* talu). Nime lähtekohaks võib olla isikunimi *Villem*, kuid ka vanem Villamaa külanimi Reigist. – MK

EAA.1.2.943:1522, L 1577p; EAN; HK: 283; KNAB

Villevere <-verre ~ -sse> Pii – küla Järva maakonnas Türi vallas (Kabala ms), 1583 *Wielower Wietsza*, *Wielowier Mnieisza*, 1599 *Wielower Wielga*, *Wiellower Mala*, 1624 *Gross Willofer*, *Klein Willofer*, 1797 *Suur Willofer*, *Weike Willofer*. ⇒23B3 ♦ Küla on kuulunud ka Ollepa mõisa alla. L. Kettunen on Villevere algusosa aluseks pidanud sõnast *vili*: *vilja* tekkinud oletatavat isikunime **Viljei*. Vähem usutav on vana külanime puhul tema pakutud teine võimalus *Ville* < *Villem*, seda enam, et teise silbi *e* näib olevat hiline, isikunime areng pidanuks olema **Viljai* > *Villo*. Küla jaotus Suur-Villevereks ja sellest loodes olevaks Väike-Villevereks kajastub veel 1930. a-te kaardil. Villeverega on 1977 liidetud Muriku ehk Murika küla (u 1900 *Мурико* ehk *Виллере-Сааре*). – MK

EO: 308; Mellin; PA IV: 11, 12; P XVI: 285; Rev 1624 PL: 43

Villike <-le>, koh *Villigä Har* – küla Võru maakonnas Mõniste vallas (Mõniste ms), 1627 *Willicken Peep*, 1638 *Willick Pepe*, 1685 *Willicka Jahn*, *Rein*, 1712 *Wilcko Peter*, 1744 *Willike Peter*, *Willika Peter* (talud), 1798 *Willika*, 1826, 1839 *Willike*. ⇒44A4 ♦ Villike on olnud hajatalu, mis vanades dokumentides üles loetud Ihte küla all. Taludel on olnud XIX saj palju popse. Rahva teadvuses pole Villike varem küla olnud. Ametlikuks külaks sai 1977, hõlmates pea kogu Mõniste valla Peetri jõe taguse ala Lätimaani. Nimi tuleb tõenäoliselt germaanipärasest isikunimest *Willig*, mille aluseks on alamsaksa sõna *willec* ~ *willic* ~ *willich* 'abivalmis, sõbralik'. Villike küla moodustamisel liideti sellega Ala-Villike (1907 *Alla Willike* talu) ja Mäe-Villike (1907 *Mäe Willike* talu), Korva, Põldõ (Põlde), ↑Tämbälse ja ↑Ura küla. – MF

EAA.308.2.168, L 1; EAA.567.3.168:6, 17, 33, L 4p, 14p, 31p; EAA.1295.1.756:105, L 96; EAA.2072.9.625, L 1; KNAB; Lexikon der Familiennamen 2008: 661; Mellin; Rev 1624/27 DL: 99; Rev 1638 I: 216

Vilo [*vil'õ*] <-sse>, koh ka *Vel'õ* <Vel'õ> Se – küla Petseri rajoonis Pankjavitša vallas (Pan, Seeridsä nulk), вп *Заболотье*, 1675 *Пустошь Заболотье*, u 1790 *Заболотья*, 1885 *Wilõ*, 1886 *Vil'õ*, 1882 *Заболотье*, 1904 *Viil'õ*, *Vilo*, *Заболотье*, 1922 *Sabolotje*. ⇒46A2 ♦ XIX saj kuulus küla Saalessa (*Залесье*) koguduse alla ning oli Vilo kogukonna keskus. 1922 moodustati endiste Petseri ja Pankjavitša valla osadest Vilo vald keskusega Alaotsa külas. 1944. a lõpus anti Vene NFSV-le üle 69 küla ning valla alad liideti Pankjavitša külanõukoguga. Seos eesti murdesõnaga *vilu* 'vari' on kahtlane. Arvatavasti on tegu muistse isikunimega *Vilo* ~ *Villo*, mille algseks kujuks on J. Mägistel ja V. Pallil **Villoi*. Sarnaseid nimesid on ka Venemaal: vanavene eesnimedena on Põhja-Vene alalt kirja pandud *Вилой* ja *Вилыка*. Pihkvamaal on koht nimega Viloški (*Вилошки*), Petserimaal on Vilbe, Vilje ja Villo. Vene nimi *Заболотье* on tähenduselt läbipais- tev: за 'taga' + болото 'soo'. Vilo on ka raudteepeatas Uue-Irboskast 5 km läänes, nimetatud Vilo veski

Vilsandi saarestik Saaremaa kaardil. XIX saj II pool. LVVA.6828.4.349.

järgi. Selle juurde tekkis pärast Teist maailmasõda asula (1988 *Вилло*, 2010 *Вилла*). Vrd Viluste. – AK Bolhovitinov 1825; Hurt 1904: XXIII; Hurt 1904–1907: II, 51; KN; KNAB; Pskov 1988; RL 1922; SeK: 185; Zakon Psk 2010; Truussmann 1890: 56; Truussmann 1897a: 45; Truussmann 1897b: 17; Vasilev 1882: 99

Vilsandi¹ <Vilsandi ~ -sse> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Karala ms, Kihelkonna kirkms, Loona ms, Lümända ms, Paju ms), 1855–1859 *Фильсандъ* (küla), 1922 *Filsandi*. ⇒49A3 ♦ Nimi on Vilsandi saare järgi. Saar asustati XVIII saj, kuid põhiosas oli kasutusel mitme mõisa heinamaana. Vilsandi küla osade nimed on Jänese (keskmest idas), Läkulõuka (keskmest veidi põhjas), Suurküla ehk Mäeküla (keskel), Veneküla (läänes) ja Väike-Vilsandi (idas). Vrd Vilsandi². – MK

BHO: 83; EAA.298.2.71, L 6; KNAB

Vilsandi² <Vilsandi ~ -sse ~ -le> Khk – saar Saare maakonnas Kihelkonna vallas, 1645 *Fylsandt*, 1798 *Gros Filsand*, *Klein Filsand*. ⇒49A3 ♦ Nime on tuletatud rootsi keelest. Varem ettepanud algne kuju **Felsland* (rts *fels* 'kalju', *land* 'maa') võib olla rahvaetimoloogia. Nime lähtekohaks võib ka olla omastavalise algusosaga vorm vanarootsi sõnast *f(j)aellaland* 'kõrvaline maatükk, kõrval asuv maatükk' või nime algusosa puhul omastava vorm vanarootsi sõnast *fyl* 'varss'. Vilsandit jagatakse tavaliselt kaheks osaks, endiseks saareks: Suur-Vilsandi läänes (rahvakeeles Suursaar) ja Väike-Vilsandi idas; nende vahel on Vahemeri. – MK

SKI: 497; SOL: 73

Vilsi <-le> Ran – paik (küla) Tartu maakonnas Rõngu vallas (Valguta ms), u 1900 *Вильзи* (karjamõis), 1922 *Viltsi*; sks *Wilhelminen*, *Wilhelmsthal* (karjamõis). ⇒32A3 ♦ Liideti 1977 Teedla külaga. Vilsi oli karjamõis, kus 1782. a andmeil töötas karjusena *Wils* (*Pedo Jaan*). 1816. a hingekirjas oli Valguta mõisas *Wils* talu. 1922 eksisteeris kaks Vilsi talu. Tänapäeval on Maa-ameti portaali andmeil Eestis mitu samanimelist majapidamist. Nime andjaks sobib sõna *vil'õ*: *vil'õ* 'laisk' või 'vilt' ja kohanimi tuleneb arvatavasti talupoja lisanimest, vrd Ervus 1585 *Wilcz Laus*. Välistatud pole mõne varasema nimekuju, nt **Vil(j)usi* või *Wilhelm*, lühenemine, mis on võinud toimuda enne 1582. a. Saksakeelne kohanimi võib olla mõjustatud eestikeelsest. – EE

EAA.1865.2.68(4):3, L 3; EAA.1865.2.68(12):38, L 33p; EM: 96, 201; EVK; PA I: 168; Wd

Vilta [*'vilta*] <-sse> Kul – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Luiste-Loodna ms), 1505 *Wilckota* (küla), 1726 *Wilta Michell*, *Wilta Jürri* (talupojad

Viira küla all), 1871 *Wilta*. ⇒21A1 ♦ XIX ja XX saj vahetusel oli Vilta Luiste mõisa juurde kuuluv mõis. Pärimuse kohaselt olevat algne nimi olnud *Vilguta*, mis lühenenud kujule *Vilta*. Lühenemisele osutab ka praeguse nime tugev aste. Järvamaalt on teada *Vilguta* talu. Viltaga on 1977 liidetud Ojaküla (1970 *Oja*). – MK

KN; KNAB; Paucker 1852: 29; Rev 1725/26 Lā: 95; Schmidt 1871

Viltina [*ˈviltina*] <-le> Pöi – küla Saare maakonnas Laimjala vallas (Kahtla ms), 1787, 1798 *Filten* (küla). ⇒51B3 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Kõiguste osa. Nime tähendussisu on ebaselge, isegi see, kas nime aluseks on kahe- või üheosaline nimekuju. Kui algkuju kujutleda kaheosalisena, siis võiks nimelõpp *-na* olla lühenenud sõnast *nina*. Ühendamine saksa *Filt-* või rootsi *filt-*sõnadega on olnud ebausutav. Tõenäolisem on, et küla kohal oli algselt talu, mis oletatavasti sai nime kas *nina*-lõpulisel loodusnime või isiku järgi. – MK

EAA.2072.3.426d, L 38; EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 497

Vilumäe [*viluˌmäe*] <-le>, varem ka *Uue-Riisipere Nis* – küla Harju maakonnas Nissi vallas (Riisipere ms). ⇒11A2 ♦ 1241 Taani hindamisraamatus mainitud *Uilumäki* oli P. Johanseni samastuse kohaselt tühjaks jäänud külaase Uue-Riisipere mõisa juures. Uue-Riisipere asundusele (1923) uut nime otsides pakkus Vilumäe nime 1939. a välja Riisipere vallavolikogu Harju maavalitsuse ettepanekul. 1945. a nimestikus on nimi juba kasutusel. Vrd Riisipere. – MK

ERA.14.2.713 (Riisipere vallavolikogu 17. III 1939 koosoleku protokoll); Joh LCD: 666; KNAB; ÜAN

Vilusi <Vilusi ~ -sse> Trm – küla Ida-Viru maakonnas Lohusuu vallas (Avinurme ms), 1599 *Willusz derewnia*, 1695 *Wellussi kylla*, 1758 *Willus*. ⇒16A4 ♦ Nimi võib pärineda sõna *vilu* tuletisest *vilune* (mitmusliku tüve **viluste* üldistumise kaudu), ent V. Pall peab võimalikuks ka lähtumist isikunimest *Villu* (**Villoi*). Kohanimi Viluvere viitab samuti võimalusele, et *Vilu* võis esineda isikunimena. Saaremaal Kaimri külas olnud Villuste talunime on seostatud nimega *Philipp* (E. Blumfeldt). 1977 liideti Vilusiga ↑Tiirikoja. – PP Blumfeldt 1936: 157; PTK I: 239, 276–277; P XVI: 126

Vilussaare [*vilusˌsaare*] <-saarde>, kirjak varem ka *Vilusaare* TMr – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Taabri ms). ⇒33B1 ♦ Võib-olla saab samastada 1638 Taabri mõisa all mainitud nimega *Willuskylle*. Tõenäoliselt siiski hiline küla, kirjades al 1945 (*Villissaare*). Saanud nime talu järgi. Liitsõnaline kohanimi tuleneb sõnadest *vilu* ja *saar*. Küla talud (Vilussaare, Kõivussaare jt) paiknevad soosaartel. 1930. a-te katastrikaardil on küla nimeks Kisla ehk Kiisli samanimelise talu järgi (u 1866 ja 1900 *Кусауку* küla). 1977 liideti Vilussaarega ↑Keressaare küla. – EE KNAB; Rev 1638 II: 220; Vene TK 42; Vene TK 126

Viluste <-sse>, koh *Vilustõ* <-he>, rahvak ka *Virssküla* <-külla> Rāp – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Veriora ms), 1582 *Wirulka*, *Willusth*, 1584 *Wilust*, 1638 *Willusz kylla*, 1686 *Williuste kulla*. ⇒40C2 ♦ Tegemist on põlise külaga, millest on välja kasvanud naaberkülad Verioramõisa, Väandra, Laho, Mõtsavaara jt. Viluste oli Veriora valla keskus enne, kui selleks sai Veriora raudteejaama alevik. Viluste nimi on vana *ste*-lõpuline külanimi, mis tõenäoliselt sisaldab muistset isikunime. Vastavaid nimesid on kirja

pandud kujul *Willo*, *Viloi*, *Vilu*. J. Mägistel ja V. Pallil esinev lähtenimi **Villoi* võiks olla antud ka lühikesel *l*-iga kujul **Viloi*. Esmamainingu teist nimekuju *Wirulka* võiks taandada lähtekujule **Virukülä*. Tõenäoliselt on selle variandist **Virustõ* ~ *Virussidõ küla* arenenud tänapäeval kasutatav *Virssküla*. Viimane ei tulene isikunimelisest Viluste nimest, vaid on arvatavasti iseloomustanud külarahva maakasutusviisi. Laialdase territooriumiga küla võis Vöhandu jõe ääres paiknevatest naaberküladest eristuda peamiselt alepõllundusliku maakasutusega. Viluste loodeosas on omaette paik Plotena. Vrd Vilo, Vilusi, Viluvere, Virosi järv. – ES

EAA.308.2.104; PA I: 93, 141; PTK I: 276–277; Rev 1638 I: 278; Saar 2008: 116–117; Stoebe 1964: 80–81

Viluvere <-verre ~ -sse> Vān – küla Pärnu maakonnas Väandra vallas, mõis, sks *Willofer*, 1534 *Willower* (küla), 1601 *Willefer*. ⇒22A3 ♦ Viluvere mõis tekkis samanimelise küla kohale 1628, mil ta eraldati Torist. Oli Pärnu linnamõis. Nimele on L. Kettunen vasteks toonud sõna *vilu* ja isikunime *Villu*. V. Pall on Viluvere algusosa aluseks pidanud isikunime *Villu* (< **Villoi*). Ka Läänemaal on olnud Viluvere küla (LNg, ↑Vanaküla³), mille kirjapanek on varasemgi (1498 *Vylyver*), seal on lähtekohaks ilmselt *Vili*-alguline isikunimi. Pärnumaa Viluverega on 1977 liidetud Kaasiku (1939, varem Arjaka) ja Teearu (1938). – MK

BHO: 675–676; EO: 314; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938, Viluvere vallavolikogu 31. I 1939 koosoleku protokoll nr IV); Johansen 1951: 251; KNAB; PTK I: 277; Rev 1601: 190; Stackelberg 1926: 223

Vingerja <-le> Saa – paik (küla) Pärnu maakonnas Surju vallas (Kilingi ms), u 1900 *Вингерья* (küla), 1923 *Vingerja*. ⇒29A2 ♦ 1977 liidetud Kikepera külaga. Küla asub soosaarel Ilvese raba ja Tildriraba vahel, viimane on veel Mellini atlasest märgitud järvena. Soonimi *Vingerja Soo* esineb seekandis 1802. Nimi pärineb kalanimetusest *vingerjas*, vrd ka *vingerdama* 'looklema'. Varasemal ajal on Vingerja esinenud lisa-nimena Vigala khk-s (1765 *Wingerya Hinrich*). – MK EAA.3.1.497:179, L 165p; EAA.2072.5.778, L 1; KNAB; VMS; ÜAN

Vingiküla [*vingiˌküla*] <-külla ~ -sse> Pär – paik Pärnu maakonnas Pärnu linna põhjapiiril. ⇒28B1 ♦ Vingiküla ajalooline tuumik paikneb tänapäeva Pärnu linna põhjapiiril Ülejõe linnaosas (Raua ja Lõo tänava kant). XX saj laienes Vingiküla põhja, sama nime kannab Sauga aleviku osa, üksikuid Vingiküla talusid on ka Kilksama külas. Nime tähendussisu jääb hämaraks, vastena sobiks häälikuliselt *vink* : *vingi* 'vilets olevus' ja linnunimetusest *vink* : *vingi*. Võimalik on ka lähtuda isikunimest (*Wiencke*, *Wienke*, *Wieneke*). Vingiküla rahvapärane nimi XX saj alguses on olnud Sibiküla (u 1900 *Сибикюла*). Vana **Vingiküla* (1514 *Wimker*, 1683 *Winke kylla*), mis võis nime mõjutada, on samastatud Pärnust lõunas oleva Reiu Keskkülaga. – MK

Bahlow: 561; EAN; KNAB; MS; Stackelberg 1926: 209

Vinguta <-le>, koh ka *Vinguti* Kul – paik (küla) Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Luiste-Loodna ms), 1497 *Vynguta*, 1586 *Wingata* (küla), 1798 *Wingota*. ⇒21A1 ♦ Liidetud 1977 Loodnaga. Nime sisu on ebaselge, algusosa vasteks sobiks häälikuliselt *ving* : *vingu* ja *vink* : *vingu* 'köverus, sakk', *ving* ~ *vink* : *vingu*

- 'vimm'. Nimelõpu *-ta* võib samuti olla mitut päritolu.
 * *Vinguti nimi arvatakse tekkinud olevat paljudest vingustest ja suitsustest taredest (1931)*. – MK
 Bfi: I, 548; KN: 1931; LUB: XII, 552; Mellin; Rev 1586: 54
- Vinni** <'Vinni ~ -sse> VJg – alevik Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas, mõis, sks *Finn*. ⇒5C4 ♦ 1920. a-test Vinni asundus, 1970. a-tel asund, al 1977 alevik. Nimi on antud Vinni mõisa järgi (esmamaining 1531 *Finn*), mis omakorda on nime saanud mõisast läänes olevalt põliskülalt (1241 *Vitni*, ↑Vana-Vinni). P. Johansen on külanime võrrelnud Soome kohanimega *Vinnilä* ja isikunimega *Vinni*. Temaga on nõustunud L. Kettunen, kelle arvates on olnud areng *Vitni* > *Vinni*, nii nagu *litna* > *linna*. Endisi teomaju aleviku kagupiiril kutsutakse Madiseauguks (1796 *Maddisauk oder Fräuleinshof*). – MK
 BHO: 83; EO: 220; Joh LCD: 668; KNAB; Mellin
- Vinski** [*'vinski*] <-sse>, koh varem *Vinnüski* <-he> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Koolina nulk), 1585–1587 *Свинки, село Свицково*, 1637 *въ дер. Свинской, 1652 Свинско*, u 1790 *свинская*, u 1866 *Свинска*, 1884 *Vinnüski*, 1904 *Vinski, Свинско*. ⇒45C2 ♦ XVII–XVIII saj kuulus küla Taeluva koguduse alla, XIX saj oli ka Ulanuva (*Уланово*) kogukonnas. 1977–1997 oli Kitsõ küla osa. Vene algupära puhul võiks lähteks olla *свин, свинья* 'siga' või *свинец* 'tina'. Et naaberküla on Kitsõ (vn *Козликово*), siis ehk on külad saanudki nimed koduloomade (või ka isikunimed) järgi. Võrreldavaid kohanimesid mujalt: Karjalas on Svinaja Gora (*Свиная Гора*, sm *Sianvaara*), Pihkvamaal on mitu osisega *Svin-* (*Свин-*) algavat külanime. Kui otsida eesti algupära, siis vrd *vintske, vinske, vindse, vinse* 'kitsi'. Vrd Vinso. – AK
 Academic; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 75; Hurt 1904: XVIII; Hurt 1904–1907: II, 73; PGM 1785–1792; Pskov 1585–1587: 314; SeK: 186; Truusmann 1890: 58; Truusmann 1897a: 43, 45; Vasilev 1882: 284; Vene TK 126
- Vinso** <'Vinso ~ -sse>, koh ka *Vindso* Räp – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Palo ms), 1616 *Wsiba*, 1627 *Wyeso*, 1630 *Wesso Kylla*, 1638 *Sawj Peter zu Weso*, 1805 *Wenso*, 1839 *Winso* (karjamõis). ⇒40C2 ♦ Esialgu tühjana mainitud koht Sühavva küla all oli 1638 asustatud. 1686. a kaardil on praeguse Vinso kohal Haavapää küla talu, kuid Vinso nime sama perioodi allikates ei leidu. XIX saj alguseks oli talusid kolm. Pole päris kindel, kas XVII saj I poolel mainitud koht on sama mis sajandi lõpust jälgitav Vinsoks kujunenud koht. XIX saj algupoolel tehti Vinso talurühmast Palo mõisa karjamõis. XX saj oli koht tuntud peamiselt seal paikneva teeristi tõttu. 1970. a-tel oli kirjas *Vindso* asundusena, al 1977 Vinso küla. Nime algupära pole selge. Lisanimi oli tuntud ka mujal, nt 1731 Kuuksis *Winsako Kissla Mick*. Võimalik, et see põhineb omadussõnal '*vindsõ* 'vintske'. Tänapäevakuju järgi oleks võimalik ühitada Vinso nime Vindsi ja Vintsi kohanimedega, mida on peetud lähtuvaks eesnimest **Vintsi*, algnimede *Wenceslaus, Wenzel, Vincentius* mugandusest. Vinso nimi sisaldaks sel juhul lõpus *o*-hellitusliidet. Kui XVII saj algupoolel mainitud nimed on ikka üldse Vinso nime eelkäijad (nagu O. Roslavlev on kokku viinud), siis tekib seos pigem eesnimega *Wsiwolod*, slaavi *Vsevolodi* variandiga. Areng **Vsivo* > **Viis'o* > **Vind'so* > *Vinso* poleks ka midagi võimatut, ebamugava vs-ühendi vältimiseks tavaliselt *v-* kaob, kuid teine võimalus on täishääliku siirdumine tagantpoolt *v* ja *s-i* vahele. Järgmine areng, mis viiks *n-i* tekkimiseni, on vähem tõenäoline, sellepärast võiks ka arvata, et XVII saj alguse nimi ei ole Vinso nime eelkäija. – ES
 EAA.567.2.756:3, L 2p; EAA.567.3.190:78, L 75p; Rev 1624/27 DL: 73; Rev 1638 I: 280; Roslavlev 1975: 15, 27; Rücker; SK I: 498
- Vintri** [*'vintri*] <-le> Ans – küla Saare maakonnas Salme vallas (Torgu ms), 1566 *Pawell wintermusz*, 1592 *Hans Winter*, 1645 *Winter Pawell*. ⇒52B3 ♦ 1977–1997 oli Anseküla osa. Arvatavasti on küla nimetatud talupoja lisanime järgi. Rootsisis esineb *Winter* perekonnanimena, Saaremaal oli 1645 mitmeid *Winteri*-nimelisi talusid. Vrd Aula-Vintri. – MK
 EAN; EO: 181; KNAB; Rehepapp; Saaremaa 1934: 450; SK I: 498
- Vintse** [*'vintse*] <'Vintse ~ -sse> Ris – küla Harju maakonnas Padise vallas (Vihterpalu ms), rts *Näsbyn, Finsnäs*, 1855 *Winseküllä*. ⇒10B1 ♦ Küla on esmalt mainitud 1402 kujul *Tycenes (Cycenes?)* või *Siszanisse*, mis võivad P. Johanseni arvates olla valesti loetud *Fyncenes, Finszanisse*. Hilisemad mainingud on 1565 *Finsmus*, 1798 *Finsnes*. Viimastest tuleneb eesti mugand Vintse. P. Johanseni arvates sisaldab nimi rootsi isikunime *Finn*, millele on lisatud *näs* 'nina'. Kohalike rootslaste hulgas ongi küla kutsutud ka *Näset, Ness-bin*, C. Russwurmi järgi *Näse, Nesseby*. P. Johansen võrdleb Vintse nime ka Viinistuga, millest on 1542 kirjapanek *Wintze*. Vintsega on 1977 liidetud ↑Praski ja osa ↑Kibru külast. – MK
 EAA.1.2.934:395, L 391; EAN; Johansen 1951: 230; KNAB; Lagman 1964: 62; Mellin; Russwurm 1855: 144
- Viraksaare** [*virak_saare*] <-saarde> Pai – küla Järva maakonnas Paide vallas, karjamõis (Prääma ms), u 1700 *Wirakus* (tal), ? 1726 *Wiraucks* (küla Järva-maa Tori mõisa all), 1796 *Wirakus* (karjamõis), 1845–1846 *Wirrekosaare*, u 1900 *Bupukscape* (tal). ⇒13B4 ♦ Viraksaares on olnud Prääma mõisa karjamõis. 1977–1997 oli ametlikult Prääma osa. Nimega võib võrrelda sõnu *virak* 'vilets olend', *virakas* 'kolakas', *viirakas* 'riba'. Võimalik oleks oletada ka *Vira*-algulist isikunime. Vrd Viratu, Virika. – MK
 BHO: 677; EAA.2072.3.323a, L 7, foolio VII; EAN; KNAB; Rev 1725/26 Jä: 147; VMS
- Viratu** <-le> Vän – paik (küla) Pärnu maakonnas Vändra vallas (Uue-Vändra ms), 1680–1684 *Wirrato Jurrij, Wirrato Jack* (vabadikud Vändra mõisa all), 1795 *Andres Wirrato Hinrichs Sohn, Wirrato Thomas, Wirrato Maddis, Wirrato Hinrich, Wirrato Hans* (talupojad Vändra mõisa all), 1839 *Wirato* (tal), u 1866 *Bupamo* (küla). ⇒22C3 ♦ Kujunes külaks XIX saj keskpaigaks, 1977 liideti Rõusaga. Nime puhul on L. Kettunen pakkunud vasteks *vira* 'kuma, sära, helk' või lühenemist nimest *Viira-*, hiljem on ta pakkunud *viratu* 'nurjatu'. Võimalik oleks oletada ka *Vira*-algulist isikunimetüve. – MK
 EAA.18653.294/4:45, 46, 47, 103, 104, L 45, 46, 46p, 103, 103p; EO: 248, 342; KNAB; Roslavlev 1977: 64; Rücker; Vene TK 126
- Virika** <-le> Tür – paik (küla) Järva maakonnas Türi vallas (Kirna ms), 1589 *Wirakas*, 1686 *Wyricka*, 1726 *Wirrika*. ⇒23B1 ♦ Liideti 1977 Pala külaga. On arvatud, et Virika küla on kunagise Türi-Alliku mõisa järgi olnud **Ha(a)nevere* (1564 *Hanefer*) küla järglane, Virika olnud talu mainitud külas. 1694 ei

olevat enam külanä mainitud *Hanefer*, vaid Virika talu järgi *Wirisink*. Kui 1694. a maining on loetud õigesti, siis jääb nime tähendussisu arusaamatuks. Siiski peab mainima, et Kirna mõisa külanä oli Virika üles loetud juba 1686 kujul *Wyricka*. 1726 on mitte väga kaugel oleva Tori mõisa all nimetatud ka külanä *Wiraucks*, mida on samastatud Viraksaarega. Võimalik, et Virika nime lähtekohaks on olnud *Viri*-alguline ja **kka*-lõpuline isikunimi. Vrd Viirika, Virita, Viraksaare. – MK

EVK; EAA.1.2.942:1128, L 1106p; Rev 1725/26 Jä: 136; Saaga: Originalet av Jakob Koits regestverk. Del 1, V:15; Ungern-Sternberg 1912a: 133, 147

Virita¹ <-le> Khk – külanä Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Paju ms), 1453 *Viritill*, 1592, 1645 *Virritill*, 1782 *Wirita*. ⇒49B3 ♦ Võib-olla on tegemist siirikuga Läänemaalt, ehkki esmamaining on varasem. 1586. a maaraamatu andmeil hõlmas Karuse ja Hanila alale kuuluv Virita (*Wiritta*) vakus 25 külanä. Esmamaining järgi otsustades oli nimi *la*-liiteline, liite ees võis olla vana **tti*-lõpuline isikunimi. Vrd Virita², Viiratsi. – MK

Rehepapp; SK I: 498

Virita² <-le> Kse – paik (külanä) Lääne maakonnas Hanila vallas (Nehatu ms), 1565 *Wirrita by* (külanä Öökülanä vakuses). ⇒20A4 ♦ 1977 liidetud Nehatuga. 1586. a maaraamatu järgi oli ka Virita (*Wiritta*) vakus Hanila ja Karuse aladel, kuhu kuulus 25 külanä. Kui nime analüüsida *Viri+ta*, siis võiks algusosale vasteks tuua *viri* 'võrgutähis'. Nimi jääb siiski sisult ebaselgeks, kõige tõenäolisemaks võib pidada oletust, et nime lähtekohaks on muistne **tti*-lõpuline isikunimi. Vrd Virita¹. – MK

EAA.1.2.932:18, L 15p; Läänemaa II: 20; Wd

Virila [*'virila*] <'Virila ~ -sse> Kos – külanä Harju maakonnas Kose vallas (Triigi ms), 1241 *Wircol*, 1524 *Virgell*, 1726 *Wirla* (külanä). ⇒13A3 ♦ Põline külanä. L. Kettunen kõrvutab nime sõnaga *virguma* (~ *virkuma*) ning isikunimedega **Virgo(i)* ja **Virge(i)* + *-la(n)*. Pole ka võimatu, et nime teiseks pooleks on olnud sõnanä *külanä*, samuti on nime algusosa võinud lüheneda mõnest muust *Vir*-algulisest isikunimest, nt *Vire*, *Virthe*. Virila külanä piires oli saunakülanä nimega Uuevärava. – TL

EO: 84; EVK; Joh LCD: 667; Rev 1725/26 Ha: 303; Stoebeke 1964: 81

Viro <-le>, koh <-lõ> Se – külanä Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Koolina nulk), u 1790 *кранцова*, u 1866 *Юковъ Конецъ* (ka Palandõ), 1904 *Viro*, 1949 *Bupo*. ⇒45C2 ♦ Eesti üheverstakaardil (u 1920) ja topokaardil (1938) ilma nimeta, tõenäoliselt on arvatud Palandõ osaks. 1977–1997 oli Meremäe külanä osa. Viro nukk ühendab nelja külanä: Viro, Hilläkeste, Palandõ ja Põrstõ. Külas oli Paasa tsässon, rajatud XVIII–XIX saj. Tõenäoliselt pole Viro nimi pärit Viru maakonna või virulase nimest. Et külanä asub oja ääres ja allika lähistel, võib nime seostada murdesõnaga *viru* '(vee)keeris; virvendus'. Mõeldavad seosed on veel sõnadega *viru* 'viriseja', *viruline* 'vilets', *virunõ* 'viril', *virusk* 'kidur'. Huvitav on märkida, et ka naaberkülanä Hilläkeste nime üks seletusi vene keele põhjal on 'vilets' (*хилый*). Vähem tõenäolised nimed on *virusk* 'ahjupealne' (Plv) ja *viruskundra* 'ahju virusel elutsev majavaim, lastehirmutis' (Võru, Seto, sõnast *virus* 'vomm, ahjukumm'), samuti Seto *virulasõ* 'virmalised'. Võrreldav nimi on Karjalas

Virozero (*Bupozepo*, sm *Virjärvi*) Vrd Hilläkeste, Palandõ, Viru, Võru. – AK

Academic; Eesti SK 10; EKSS; Hurt 1904: XXII; NL TK 25; PGM 1785–1792; SeK: 186; Setomaa tsässonad 2011: 410; Vene TK 126; VMS

Viroso järvi, kirjake varem ka *Viruste järvi* Röp – järvi Põlva maakonnas Röpina vallas (Toolamaa ms, Veriora ms), 1616 *Wiricis*, *Wirus*, 1627 *Wyrrust*, 1630 *Wiroseh öde*, 1798 *Wirrust S.* (järvi), 1839 *Wirrusta S.* ⇒40B2 ♦ Viroso-nimelist tühja adramaad või hajatalu mainivad XVII saj alguse allikad. 1686. a kaardile pole peale kantud isegi Viroso järvi. Mellini kaardil on Pääsna külanä seotud järvi paigutatud valesse asukohta Pääsna külanä, Rükkeri kaart näitab järvi õiges kohas. Järvest hakkas kulgema Veriora ja Toolamaa mõisa piir. Veriora poolele rajati XIX saj II poolel Viroso (Viroste) talud, 1937. a kaardilehel Viruste külanä. Toolamaa poolele rajati Võiardi kandikohad, hiljem karjamõis. Viroso talud kuuluvad praegu Võiardi piirese. Järvi nimi tuleb asustusnimest, see aga omakorda elanikunimetusest **virosed*, mis on andnud kohanime *Viroso(dõ)* või *Virostõ*. Sõnanä **virosed* võiks viidata emaküladele Pääsnalt ja Süvahavvalt metsamaale ümberasunud talupoegadele, kes majandasid maastikul, mida kutsuti *virosks*. Sõnanä võib olla seotud alepõllundusega, kuid selle omaeagne peamine tähendus pole teada. Vrd Viluste, Võiardi, Viru. – ES Eesti TK 50; Mellin; Rev 1624/27 DL: 73; Roslavlev 1975: 15, 27; Rükker; Saar 2008: 116–117

Virtsu¹ [*'virtsu*] <'Virtsu ~ -sse> Han – alevik Lääne maakonnas Hanila vallas, mõis, sks *Werder*. ⇒19C4 ♦ Virtsu alevik hakkas tekkima XIX saj lõpus sadamakohta juurde. Virtsu mõisat (sks *Werder-Schloß*) mainitakse arvatavasti 1459, ehkki dokumendis räägitakse mõisast *Virtsus* (*Werder*). XIX saj nimetati seda ka Vana-Virtsuks (sks *Alt-Werder*) vastandina Uue-Virtsule (†Kõmsi). 1920. a-test Vana-Virtsu asundus, mis 1939. a paiku muudeti Virtsu külanäks, 1970. a-tekst jagunes kaheks (Virtsu I ja II) ning liideti 1977 alevikuga. Eestikeelse nime kohta puuduvad vanemad andmed, kui just Tallinna turberaamat kirjanek 1529 *Mattis Raiste, de kubias van Wirczesal* sellele nimele ei osuta. Virtsu olnuks algelt kaheosaline saarenimi, algusosale vastab *virtvs*: *virtsa*, järelosa *salu*. Nimi oleks siis variatsiooninimi, vrd Saastna. – MK

BHO: 665; Essen, Johansen 1939: 41; LUB: XI, 852

Virtsu² [*II v*] <'Virtsu ~ -sse>, kirjake varem ka *Virtsoo* Kod – külanä Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Alatskivi ms). ⇒26B3 ♦ Virtsu talust väljakasvanud külanä, esimest korda nimestikus 1922. Külanä kõrval on Virtsu soo. Nime lähteks on ilmselt sõnanä *virtvs*: *virtsa*. Kuigi V. Pall ei näe tähenduslikku seost kohanime ja selle sõnanä vahel, tundub, et nimi on lühenenud osistest *Virtvs* + *soo*, nagu viitab ka ametlik nimekuju kuni 1977 (1922 on ka kirjutatud *Virtssoo*). Ilmselt on külanä loodes olev soogi varem olnud *Virtssoo*, millest ka külanä nimi. – PP

Eesti PK 20; KNAB; PTK I: 277

Viru <-le>, koh <-lõ>, rahvak varem ka *Viru* 'nukk' <'nukka> Rõu – külanä Võru maakonnas Varstu vallas (Kõrgepalu ms, Sänna ms), 1630 *Wiro Juri*, 1638 *Wirro Jurgen Pustus*, 1684 *Wirro*, *Wiro*, 1765 *Dorf Wirro*. ⇒44B2 ♦ Külanä maa-ala on võrreldes XVIII saj-ga laiinenud, Viru külanä alla kuuluvad nüüd ka

vanad kohad Pihlaku ja Vasara. 1684. a kaardil on *Wirro* ja *Wiro* lisanimega talupoegi kogu praeguse Viru küla maal ja ka Pärlijõe suudme lähedal. Mustjõe selles lõigus on olnud Viru kohanimi ka Tsooru poolel (1419 *Virro*, 1627 tühi *Wihro* küla, 1638 *Wirrikyllo*). Seda arvesse võttes pole siin tegemist siirdnimega Virumaalt, vaid maastikupiirkonna, Säna suhtes ääremaa tähistamisega sõna *viru* ~ *viro*, võib-olla ajalooliselt **viuro* abil. Sõna on hämardunud, kuid oletatav tähendus seostus põlispõllust erineva, märja, kivise või liivase, peamiselt alepõllunduseks sobiva maaga. Viru külas voolab Verioja. Piirkonda jääb suur Rooma rauaaegne tarandkalmistu Virunuka kalmed. Oleks siiski väga ebatõenäoline pidada Viru küla nime II–VI saj, st u 1600 a tagasi harrastatud alepõllunduse viiteks, pigem on selle nime kujundanud kesk- ja varauusaegne maakasutus. Vrd *Viro*, *Virosi järv*. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:235, L 229p;
LGU: I, 207; Rev 1624/27 DL: 94; Rev 1638 I: 48, 191;
Roslavlev 1976: lisa 3

Viru-Jaagupi¹ <-Jaagupi ~ -sse>, kirjak varem ka *Viru-Jakobi alevik* VJg – alevik Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Kupna ms, Viru-Jaagupi ms), 1913 *Jakobi, Ansiedelung bei der Kirche* (asula). ⇒15A1 ♦ Viru-Jaagupi aleviku kohal oli muinasajal Rõhu küla (1241 *Routhæ*, selle nimejärglane on ilmselt 1796 *Rehha*). On arvatud, et kirik ehitati Rõhu küla maale. Alevik rajati kiriku juurde XIX saj lõpus ja sai nime kiriku järgi. Viru-Jaagupiga liideti 1977 ↑Kupna küla. Vrd *Viru-Jaagupi*². – MK

ENE: VIII, 450; KN; KNAB; Mellin

Viru-Jaagupi² <-Jaagupi ~ -sse> VJg – kihelkond ajaloolisel Virumaal, sks *St. Jakobi*. ♦ XIII saj kuulus **Lemmu* (*Lemmun, Læmund*) muinaskihelkonda. Arvatakse, et kirikukihelkond on loodud 1220. a-tel. XV ja XVI saj oli ajuti Väike-Maarja kiriku abikogudus. Viru-Jaagupi kihelkonda on kuni 1867 kuulunud ka Tudulinna ümbrus, mis hiljem läks Iisaku alla. Praegune kirik on Rõhu külla ehitatud arvatavasti XV saj, varasemad kirikud asusid Võhu külas (*Vov*) ja Kehalas (*Keel*), nende järgi on kihelkonda ka varem hüütud. Viru-Jaagupi kihelkond on nime saanud nimipühaku järgi, hargtäiend tuleb maakonnanimest. Vrd *Pärnu-Jaagupi*. – MK

ENE: VIII, 450

Viru-Kabala <-Kabala ~ -sse> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Rägavere vallas (Kabala ms), 1241 *Cappala* (küla), 1557 *Kappell* (mõis), 1726 *Kappell* (küla ja mõis). ⇒6A4 ♦ Mõis oli algselt Haansalu kohal, kus hiljem oli uus mõis (sks *Lilienhof*). Al 1685 praeguses kohas. XIX saj Pada mõisa karjamõis. 1920. a-test Kabala asundus, 1930. a-tel ka nimetatud alevikuks. 1977 liideti Kabala küla ja asundus Viru-Kabala külaks. Täiend *Viru-* maakonnanime järgi lisati teistest Kabalatest eristamiseks. L. Kettunen on liiga julgeks pidanud muinasnime seostamist ladina sõnaga *capella* 'kabel', ta on nimele võrdluseks toonud sõna *kaba*, millel on eesti keeles palju tähendusi, muuhulgas 'etteulatu osa', soome *kappale* (murdes *kappala*) 'tükk' ja *kapale* 'põllupeenar'. Sageli on *la*-liite ees isikunimi, vrd soome nime *Kapanen*, mille algusosa peetakse lisanimeks, sõna *kapa* tähendab kuivatatud kala või muud kuivatatud asja. Viru-Kabalaga on 1977 liidetud ↑Aarla, Haansalu (1922, taluna 1712

Viru-Jaagupi kirik Kupna mõisa kaardil. 1874. EAA.854.4.383, L 1.

Hansallo Peter), ↑Põdri, Suurküla ehk Kabala-Suurküla ja Vabatküla ehk Kabala-Vabatküla. Viru-Kabala piiresse kuulub põhjas ka Urtja ehk Hurtja, varasem saunaküla (u 1900 *Уртыя*). – MK

Bfl: I, 1451; EAA.3.1.448:44, L 29; EO: 74; Joh LCD: 405; KNAB; Nimikirja 1988: 400; Rev 1725/26 Vi: 145; ÜAN

Viruküla [*viru_küla*] <-külla ~ -sse> Nis – küla Harju maakonnas Nissi vallas (Riisipere ms), 1241 *Virakilæ* (küla), 1394 *Virculle*, 1598 *Wirrokull*, 1798 *Wirro*. ⇒11A3 ♦ Põlisküla, 1586 ka *vere-lõpulisena Wirrofer*. Aligusosa näitab tõenäoliselt päritolu Virust, kuid võimalik on ka lähtumine muistsest isikunimest. Virukülaga liideti 1977 osa ↑Suurekivi külast. Vrd *Virumaa*, *Viruvere*. – MK

Joh LCD: 667; Mellin

Virulase <-le> Nõo – küla Tartu maakonnas Kambja vallas (Unipiha ms), u 1900 *Вурлазе* (talu). ⇒32C3 ♦ Hiline küla, mis moodustati 1939. a paiku Kambja valda üle läinud Unipiha asunduse osast Virulase kandikohtade põhjal. Kohanimi lähtub sõnast *virulane* 'Virumaa elanik'. Praeguse Virulase küla maadel asusid varem Aarike veski ja Unipiha mõisa Liutsepa karjamõis (1839 *Luitsep*). Esimene kohanimi tuleneb isikunimest *Ari* (vrd *Arikjärve*), teine ametinimetusest *liudsepp* 'liuategija' või *luitsepp* 'lusikategija'. – EE
Eesti talundid 1939: 93; Eesti TK 50; ENE-EE: X, 456; EO: 219; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); KNAB; Vene TK 42

Virumaa [*viru_`maa*] = **Viru maakond** – ajalooline maakond Ida-Eestis, praegu Ida- ja Lääne-Virumaa. ♦ Virumaa oli asustatud juba keskmisel kiviajal. XIII saj algul oli seal viis kihelkonda: Mahu (*Maum*), *Askalæ* (↑Lüganuse²), Alutaguse (*Alentagh*) ja **Lemmu* (*Lemmun, Læmund*), mille lõunaosa kandis arvata-vaasti Pudeviro (ka *Pudyviro*) nime. 1220 vallutasid taanlased Virumaa (Henriku Liivimaa kroonikas *Vironia, Vyronia*), mis oli Taani valduses 1238–1346, seejärel müüdi Saksa ordule. Kirikukihelkondadest on Haljala, Viru-Jaagupi ja Simuna moodustatud 1220. a-tel, Kadrina ja Viru-Nigula 1220.–1230. a-tel ning Jõhvi ja Lüganuse samuti XIII saj. Väike-Maarja eraldati Simunast XIV või XV saj, igatahes pärast a-t 1346. Rakvere kirikukihelkonda on mainitud 1419, Iisaku oli kihelkond 1654–1744 ja al a-st 1867. Liivi sõja ajal XVI saj kuulus Virumaa Vene, al 1581 Rootsi riigi valdusse (1580. a-test 1620. a-teni oli Rakvere ja Narva linnuselään). Alutaguse kuulus 1617–1651 Ingeri provintsi. 1710 liideti Virumaa Vene riigiga. 1918–1950 oli Virumaa Eesti maakond, mis haaras 1920–1944 ka Narvataguse. 1950 Virumaa kaotati, selle ala jaotati Rakvere ja Väike-Maarja

rajooniks, ääremaad läksid Kiviõli, Loksa ja Tapa rajooni piire. Juba 1949 Virumaast eraldatud Jõhvima tuumikust sai Jõhvi rajoon. Rajoonide arvu vähendati kord-korralt, a-ks 1964 olid järel Rakvere ja Kohtla-Järve rajoon. Tänapäeval on maakond jagunenud Lääne- ja Ida-Virumaaks (vt need). Virumaa nime päritolust ei ole kindlat teadmist, seda on püütud ühendada sõnadega *veer*, sm *vieru*, *virik* : *virga* ~ *virgu*, mida on peetud häälikuliselt võimatuks, või sõnaga *viru* 'keeris'. Oletatud on isikunime (L. Kettunen: **Viuroi*, **Viuroi*) ja sõnu *viir* : *viiru* 'triip', *maa-viir* 'piir', *virukas* 'suur, tugev'. J. Mägiste on esitanud vastena omadussõna *vire* + hellitusliide. Tõenäoliselt on peetud Viru nime või selle aluseks oleva sõna laenamist germaani keeltest (T. E. Karsten, SKES) ja balti keeltest (V. Thomsen, V. Lõugas). R. Grünthal, kes on andnud ülevaate Viru etimoloogiast, on enim tähelepanu pööranud balti võimalikule laenule (leedu *vyras*, läti *vīrs* tähendusega 'mees, inimene'), nentides siiski, et häälikuliselt raskusi tekitab balti keelte pika täishääliku *ī* asendus *i*-ga, tavaliselt vastab sellele eestigi keeles pikk häälik. Seega tuleks selle seletuse puhul oletada lisaks eriarenguid, mis on kohanimede puhul ka võimalikud. Eesti etimoloogiasõnaraamat on märksõna *virulane* puhul esitanud küsimärgiliselt nii germaani kui ka balti laenu võimaluse. J. Koivulehto ja R. Grünthal on juhtinud tähelepanu ka indoeuroopa meest tähendavale algsõnale **viros*, *viros*. Sellele taandub lõpuks nii skandinaavia liitsõna esipool *ver-öld* 'maailm' kui ka leedu *vyras*. Kurioosumina on Virumaa nime püüdnud ladina keele abil seletada juba XIII saj keskpaiku Bartholomaeus Anglicus, tuues oma entsüklopeedias „De proprietatibus rerum“ sellele vasteks ladina sõna *viror* 'roheline, elujõud'. Oletades indoeuroopa lähte kohta võib Viru nimi olla laenatud väga ammu. Praegu liitub see raskesti seletatavate kohanimedega, mille struktuur on *v*+täishäälik+*r*+täishäälik ja jääb paremat seletust ootama. – MK

EES; EEW 2000; ENE-EE: X, 456; EO: 187; Grünthal 1997: 200–204; Koivulehto 1993: 400; Lõugas 1978a: 8–11; Mägiste 1928: 197; SKES: VI, 1786–1787; Tamm 2014: 89, 90

Viru-Nigula¹ <-Nigula ~ -sse> VNg – alevik Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Pada ms, Vasta ms, Viru-Nigula krkms). ⇒6A3 ♦ Alevik on nime saanud kiriku järgi. Kohal on olnud muinasküla (1241 *Akedolæ*). Juba keskajal oli kiriku juures väike alevik. 1977–2008 oli Viru-Nigula ametlikult küla. Vrd Viru-Nigula². – MK

ENE-EE: X, 457; Joh LCD: 309; KNAB

Viru-Nigula² <-Nigula ~ -sse> VNg – kihelkond ajaloolisel Virumaal, sks *Maholm*, 1732 *Mahho*, *Nigola kirrik*, 1770 *Niggola kirrik*. ♦ XIII saj oli sealkandis Mahu muinaskihelkond (1241 *Maum*). Kirikukihelkond rajati arvatavalt XIII saj I poolel ja kandis esialgu muinasaegset Mahu nime. Hiljem kinnistus eesti keeles nimi kiriku nimipühaku järgi täiendiga *Viru*-vastukaaluks Lääne-Nigulale. Saksa keeles jäi Mahu nimel põhinev variant *Maholm* püsima. – MK

ENE-EE: X, 457; Thor-Helle 1732: 314; Vestring 1998: 149

Virunurme [*viru_nurme*] <-nurme ~ -sse> Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Püssi ms), 1424 või 1426 *Wirenurme*, 1533 *Wirenurm* (küla), 1796 *Wirronurm*. ⇒16B1 ♦ Küla oli olemas juba XV

saj. 1424 või 1426 vahetas Kärkna klooster Virunurme küla Saksa ordule. Hiljem kuulus küla Püssi mõisa alla. *Viru* tähendusliku kohanimedes ei ole selge. Siin külanimes võib see olla päritolu näitav täiend. L. Kettunen on Virumaa puhul pidanud võimalikeks vasteteks isikunime **Viuroi* (**Viuroi*), *virukas* 'suur, tugev' ja *viru* 'keeris, veekeeris', kuid *Viru*-osist on peetud ka laenuks indoeuroopa keeltest. Nii V. Lõugas kui ka R. Grünthal – viimaselt on pikem ülevaade *Viru* etimoloogiast – on pidanud sõna laenamist balti või germaani keeltest tõenäolisimaks. Laenu taustal on alkeeltes sõna tähenduses 'mees'. Vrd Virumaa. – MK

Bfl: I, 1038; EO: 187; EVK; Grünthal 1997: 200–204;

Lõugas 1978a: 8, 10; Mellin; Monumenta: V, 29

Viruvere¹ <-verre ~ -sse> Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Kurista ms), 1739 *Wirrofer*, 1826 *Wirrofer* (karjamõis). ⇒25A2 ♦ Algul küla, hiljem karjamõis, 1920. a-test jälle küla. L. Kettunen märgib, et arvukad *Viru*-nimed on olulised asustusajaloo seisukohalt, sest need võivad näidata asukate suhteid ja päritolu. Samas peab arvestama ka võimalust, et lähtekohaks on muistne isikunimi **Viuroi*. Igatahes arvukate hilisemate kohanimedega (enamasti talunimedega) puhul on võimalik leida kirjalikke tõendeid, et kohanimi on algselt märkinud asukate päritolu. – VP

EO: 209; PTK I: 278

Viruvere² <-verre ~ -sse> Pil – paik (küla) Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Vana-Põltsamaa ms), ? 1583 *Wierower* (küla), 1599 *Wirrower* (küla), 1601 *Wirrower*, 1624 *Wirrofer*, *Wyrofer*, 1839 *Wirrofer*. ⇒24A2 ♦ 1977 liidetud Pilu küllaga. Pilstvere khk-s asuvad suhteliselt lähedastikku Soomevere, Venevere ja Viruvere. Vähemalt esimese kahe puhul on võinud vastandumine tekkida alles XVII saj. Ka Viruvere esisilbi täishäälik on olnud esimestes kirjapanekutes pikk, nimi võis lähtuda isikunimest **Viuroi*. Vrd Viruvere¹. – MK

EAN; KNAB; PA IV: 14; P XVI: 270; Rev 1601: 90; Rev 1624 PL: 44, 45; Rücker

Virve <-le> Kuu – küla Harju maakonnas Kuusalu vallas (Kolga ms), 1580. a-tel *Wirwo Teffen* (isikunimi), 1586 *Wiruo*, 1630–1631, 1637 *Wirwell*, 1683 *Wirbell*, 1732 *Wierwe*. ⇒4A2 ♦ Rannaküla, mille kohta öeldakse, et Virve on selge kivikära (*kära* 'kobar, salk, hunnik'), kus silgukoormagagi on tegemist, et üle kivide ja kändude saada. XVII saj kirjapanekute järgi on võimalik, et tegemist on *la*-lõpulisega nimega. Mõnedes XVII saj kirjapanekutes esineb *b*. Võimalik, et nimes on sõna *virb* : 'virve' puuoks, raag; *la*-lõpulisel nimes võiks see esineda isikunimena. Virve küla põhjapoolse väljaulatava neeme nimi on ↑Koljunukk. – MJ

BHO: 678; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK S. 1637), lk 27;

EMS: IV, 931; Johansen 1951: 160; Tarvel 1983: 62–63;

Vilbaste 1956: 194–195, 1076–1077; Vilbaste 1967: 931

Visela <-sse>, koh *Viselä* <-le, -n>, rahvak ka *Restu* <'Restu> Urv – küla Võru maakonnas Urvaste vallas (Restu ms), 1499 *Vysell*, 1582 *Wizylla*, 1627 *Wissull*, 1638 *Wysulkyllo*, *Wieszull*, 1718 *Wisseläst* (seestütlev), 1723 *Wissula*, 1752 *Wissela Külla*. ⇒39A3 ♦ Vana küla on kuulunud Sangaste khk Restu mõisa juurde, kuid kiriklikult olnud alati Urvaste khk osa. XIX saj lõpust oli küla Sangaste valla osa, kuid XX saj keskpaigast peale on see kuulunud Urvaste valda. Urvaste-poolsed naabrid on küla traditsiooniliselt

- kutsunud Restuks mõisavalla nime järgi (nt 1752. a personaalraamatust *Resto Moisa Rahwas*). Tänapäeval tajutakse Viselana rohkem Visela veski ümbrust, küla ajaloolist tuumikut Kubjapiitre talude kandis kutsutakse valdavalt Restuks. Visela on vana la-lõpuline külanimi. Ilmselt segiajamisest Põhja-Tartumaa Visustiga on XVII saj ürikutese ilmunud kuju *Wissul*, u-ga vorm on ametlikus jöenimes kasutusel tänapäevani. Mõlemad nimed võiksid olla isegi sama algupära. Nime algupära pole selge. Muistse isikunime võrdluseks sobib liivlaste vanema nimi *Vesele*, millega on seotud tuntud *Vesse* nimi, kuid võrrelda võib ka otse sks sõnaga *Weise* (vanasaksi *wīs*, vanapõhja *viss*, germaani **weisa*) tähenduses 'teadja, tark', millele lähedane sõna võis esineda ka balti keeltes ja levida keelekontaktide kaudu lõunaeesti isikunimeks. Kui külanime aluseks pole isikunimi, vaid nt jöenimi, on taas huvipakkuv võrdlus läti sõnaga *vizulis* 'litter, värihein, õhuke jääkild' või *vizēt* 'särama, küütlemä', mis esineb asustusnimes *Vizuļi* ja järvenimes *Vizuļu ezers*. Visela läänepoolne osa oli 1970. a-tel Restu nime all (õieti kaks küla, Restu I ja II), see liideti 1977 Viselaga. Küla keskosa tuntakse praegu ↑Restu-Madise nime all. Vrd *Visusti*¹. – ES
BHO: 678; EAA.1270.2.1:122, L 119p;
EAA.1270.2.2:154, L 154; Kluge 2002; PA I: 86; PTK I: 278; Rev 1624/27 DL: 163; Rev 1638 I: 38, 284; RGADA.274.1.174:978, L 970p; Stoebke 1964: 75
- Visiska** <-le> lis – paik (küla) Ida-Viru maakonnas Illuka vallas (Kurtna ms), ? 1753 *Uiskasse Jahn*, XIX saj II poolel *Wissiska* (talu Illuka mõisa all), 1871 *Wissiska* (kaks küla, üks Illuka, teine Kurtna mõisa järgi), 1913 *Визискь* (asula). ⇒17A1 ♦ Küla on 1977 liidetud Illuka külaga. Nime päritolu on teadmata. – MK
EAA.854.4.153, L 1; EAA.1225.2.1:147, lk 146; EVK; KNAB; Schmidt 1871
- Visja** [*'visja*] <-le> Hag – paik (küla) Rapla maakonnas Kohila vallas (Pahkla ms), 1433 *Visne*, 1468 *Viscry*, 1725 *Wissia*. ⇒12B2 ♦ XV saj oli põlisküla Angerja mõisa järgi. 1977 liideti Pahkla külaga. Nime päritolu ei ole selge. – PP
BfI: I, 158, 275; Rev 1725/26 Ha: 244
- Viskla** [*'viskla*] <-sse> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Ravila ms), 1379 *Visschele*, 1592 *Fischell*, 1694 *Wysküll*, 1716 *Wisekyle*, 1726 *Waisküll* (küla), 1796 *Wiskla* (küla). ⇒12C1 ♦ Nime algusosa lähtekoht pole selge, võrdluseks saaks tuua soome isikunime *Visa*. Esmamainings võib ka kajastuda saksa isikunimi *Fisch(e)l*, kuid lähemad teated selle nime esinemise kohta Eesti alal puuduvad. Nime järelosa on arvatavasti lühenenud sõnast *küla*. Viskla osad on Suure-Viskla ehk Suurküla ja Väike-Viskla ehk Saunaküla. Viskla kirdepoolsed talud kannavad Lellavere nime, mida võiks ühendada isikunimega *Lelle* või *Lello*. – TL
Bahlow: 139; BfI: II, 117; BHO: 678; EAA.1.2.C-II-43; ENE-EE: X, 461; Johansen 1932: 22; KN; KNAB; Mellin; Mägiste 1929: 35, 52; Rev 1725/26 Ha: 314; Stoebke 1964: 43
- Vismeistri** [*'vis'meistri*] <-le>, kirjak varem ka *Fišmeistri* ~ *Fischmeistri* Kei – Tallinna asum Haaberstis (Haabersti ms), 1515 *Vismestere*, 1732 *wiskmeister*. ⇒1A1 ♦ Endine küla, liideti põhiosas 1975 Tallinnaga. Sai nime seal elanud Toompea linnuse kalameistri (*Fischmeister*) järgi, kes korraldas kalapüüki ja ordu komtuuri varustamist kalaga. Hiljem oli seal suvemõis. – PP
Essen, Johansen 1939: 10; Johansen 1951: 190; Tallinn 2004: I, 83, II, 336; Thor-Helle 1732: 309
- Visnapuu** [*'visna'puu*] <-le> Kam – küla Tartu maakonnas Kambja vallas (Unipiha ms), 1582 *Wecznapu*, 1585 *Weznapu*, 1839 *Wisnapu*. ⇒32C3 ♦ Küla liitsõnaline nimi tuleneb Lõuna-Eestis ja mujal levinud venepärasest laensõnast *visnapuu* 'kirsipuu'. – EE
PA I: 47, 159; Rev 1638 I: 67; Rücker; VMS: II, 694
- Visse** <-le> Võn – paik (küla) Põlva maakonnas Vastse-Kuuste vallas (Kiidjärve ms), 1744 *Wissi Lello* (isikunimi), 1758 *Wissi Lillo* (isikunimi), 1761 *Wiissi* (küla), 1798 *Wisse*, 1839 *Wissi*, 1925 *Vissi*. ⇒40A1 ♦ Liideti 1977 Kiidjärvega. L. ja I. Rootsmäe arvates oli küla asustatud juba XVII saj lõpul, kuigi esineb Võnnu kirikuraamatutes alles 1760. a-test. 1684. a kaardil on sel kohal üks talu, 1688 on peremees olnud *Plaxe Paap*. J. Simmu andmetest on näha, et 1758 on *Wissi Ado* ja *Michel* kirja pandud just Plakse Paabu maal (*auf Plaxe Paaps Land*). Rootsmäede andmeil elas XVIII saj algul Kiidjärvel mitu Vissinimelist peret, kellelt nähtavasti küla ka nime sai. Lisanimena ongi *Viss*, *Vissi* ~ *Visse* ilmselt vanem kui külanimi. Vrd *Vissi*¹. – MJ
Mellin; Rootsmäe 2016: 459; Rücker; Simm 1973: 131, lisa 239–240; Simm 1977: 122; Tartumaa 1925: 476; ÜAN
- Vissi**¹ <-le> Kam – küla Põlva maakonnas Valgjärve vallas (Raaniisa ms), 1582 *Wiesth*, 1601 *Wisse*, 1839 *Wissi* (kõrts). ⇒32C3 ♦ Küla nimi võib pärineda küla rajaja lisanimest *viss* 'mossis inimene' või muistsest isikunimest *Vesse*. J. Simm seostas Võnnu jt kihelkondade *Vissi* väljendtegasõnaga *vissi aama* 'visisema'. Kui Poola-aegne kirjapanek *Wiesth* pole tekkinud poola sõna *wieś* 'teade; kuulujutt' vms mõjul, siis tuleb kohanime algupärale leida teine seletus (vrd nt arvatavasti liivi isikunime *Vesithe*). Vissi küla põhjapoolne jätk Kambja vallas liideti 1977 Raaniisaga. Vissiga liideti 1977 Jakobi (1839 *Jakobi* talud), Mutiku, Virblase ja ↑Ärmiku küla. Mutiku küla seondub Mutiku ehk Mutike karjamõisaga (1839 *Muttiko* talu). Vissi piiridesse jääb ka endine Iti küla (1839 *Itti* talu). – EE
ENE-EE: X, 463; EM: 92, 169; Rev 1601: 76; Rücker; Simm 1977: 122; Stoebke 1964: 75
- Vissi**² <-le> Nõo – küla Tartu maakonnas Nõo vallas (Meeri ms), sks *Karlsberg* (karjamõis). ⇒32B3 ♦ Hiljemalt 1798 rajati Vissi karjamõis, mille maadel tekkis 1920. a-te alguses asundus, u 1939. a-st küla. Vissi järve nimeks oli XVII saj *Werritjerwe* ehk *Wirritjerwe*. Vissi küla piiridesse jääb ↑Vapramäe. Vrd Verijärve, Virita, *Vissi*¹. – EE
EM: 94, 148; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); Rev 1638 I: 107, 108; Rücker; SK I: 499; Rücker; Stoebke 1964: 75; VMS: II, 694; ÜAN
- Vissuvere**¹ <-verre ~ -sse> Tür – küla Järva maakonnas Väatsa vallas, karjamõis (Kirna ms), sks *Wissofer*, 1564 *Wiszofer*. ⇒13B4 ♦ XVI saj oli küla Türi-Alliku mõisa Väatsa vakuses, hiljem kuulus Kirna mõisa alla. XX saj alguses oli karjamõis, mille maadele 1920. a-tel tehti asundus. 1977 liideti Vissuverega ↑Nehatu küla. Vissuvere põhjapoolseid talusid, mis olid Väatsa mõisa järgi, on kutsutud Ülessaare külaks, seal on ka samanimeline talu. Vrd *Vissuvere*². – MK
BHO: 678; KNAB; Ungern-Sternberg 1912b: 448

Vissuvere² <-`verre ~ -sse> KJn – küla Viljandi maakonnas Kolga-Jaani vallas (Soosaare ms), 1583 *Wisower* (küla), 1624 *Wissowerre*, 1797 *Wissofer*. ⇒24A4 ♦ L. Kettunen on Vissuvere ja Visuvere nime võrrelnud Visusti nimega ning esitanud vasteks oletatava isikunime **Visoi* ja sõna *visa*. Vrd Vissuvere¹. – MK

EO: 201, 227, 293; PA IV: 6; Rev 1624 PL: 43

Vistla¹ [`vistla] <-sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas (Porkuni ms), 1564 *Wiszell*, 1586 *Wysell*, 1616 *Wisell*, 1725–1726 *Wisell*, 1796 *Wistla*. ⇒14C2 ♦ Küla on XVII saj-ni kuulunud Porkuni mõisa alla, hiljem oli vahepeal Põdrangu mõisa käes, seejärel XIX–XX saj vahetusel Porkuni mõisa karjamõis. 1930. a-tel asundus, 1940. a-test küla. Nimes peitub tõenäoliselt isikunimi. – MJ

BHO: 679; EAA.2072.5.243, L 1, 2; Mellin; Rev 1586: 42; Rev 1725/26 Vi: 254; Ungern-Sternberg 1912b: 13

Vistla² [`vistla] <`Vistla ~ -sse>, koh ka `Viskla Amb – paik (küla) Järva maakonnas Ambla vallas (Rava ms), 1480–1500 *Willilem Vissel* (isikunimi), 1615 *Wistellby*. ⇒14A2 ♦ Küla kuulus XVII saj Seidla, XVIII saj Kaalepi, Albu ja hiljemalt al 1739 Ahula mõisale, vahemikust 1782–1795 Rava mõisale. 1977 liideti Rava külaga. Esmamainingust ei selgu, kas tegu oli ainult ühe talu või terve küla nimega. Tõenäoliselt on tegu isikunimest tekkinud kohanimega. Vanemates kirjanekutes vahelduvad kujud **Vis(e)la* ja **Vistla*. Viimane kinnistus XVII saj II poolel. Vrd Visela, Vistla¹, Visusti. – FP

EAA.3.1.476:221, L 193; EAA.1.2.938:33, L 32; EAA.1.2.942:428, L 416p; EAA.1864.2.V-53:193, L 189; EVK; Johansen 1930a: 151; Rev 1725/26 Jä: 66

Visusti¹ <-sse>, koh ka *Visusi* Äks – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas, mõis, sks *Wissust*, 1449 (*dorp to*) *Visszel*, 1473 (*hoff tho*) *Fissel*, 1582 *Wyzusth*, 1627 *Wissus*. ⇒25B3 ♦ Küla, selle kõrval al 1473 ka mõis. 1920. a-tel asundus ja küla sellest kagus, mis 1977 liideti üheks külaks. Nime seletuseks pakub L. Kettunen isikunime **Visoi* (nagu Visuvere nimes), mis tuleneb sõnast *visa*. Varasemates kirjanekutes võib näha *l*-iga vorme. Seda on võimalik pidada kas *la*-liiteks (**Viso+la*) või alalütleva vormiks. P. Johansen ja V. Pall on seisukohal, et varem võis mõnest nimest tarvitada erineva lokatiivse lõpuga vorme (*-la ~ -s* või *-la ~ -ste*). 1977 liideti Visustiga ↑Kokavälja ja ↑Soosaare küla. XV saj on Visusti ja Soosaare kõrval nimeetatud **Kerise* küla (1449 *Keyris*, 1473 *Kerriesz*, 1479 *Keris*), mille täpsem asukoht on teadmata. – PP

EO: 201; Joh LCD: 290; PA I: 107; PTK I: 64, 278–279

Visusti² <Visusti ~ -sse> Koe – küla Järva maakonnas Koeru vallas (Väinjärve ms), XIV saj *Visosalle*, 1564 *Visses*, 1686 *Wissus*, 1716 *Wissoist*. ⇒14B4 ♦ 1977–1997 kuulus Kapu alla. Nime algusosa võib pärineda isikunimest. Esmamainingu järgi võis algne järeloa olla *-salu* või ka *-(a)la*. XVI saj-ks nimi lühenes, *t*-häälikust on jälgi XVIII saj alguse kirjanekutest alates. – FP

Blumfeldt 1949: 170; EAA.1.2.933:123, L 123;

EAA.1.2.942:752, L 737p; EAA.3.1.450:59, lk 110; KNAB

Viti <-le> Kei – küla Harju maakonnas Harku vallas, mõis, sks *Wittenpöwel*, 1796 *Witti M*. ⇒1C3 ♦ 1517 on alalt nimeetatud Pääla ehk Päävla (*Pewel*) vakust, 1569 küla (*Pefe*). 1630 sai Hermann Witte donatsiooni 6 adramaale Aiba (*Aipa*) ja Pääla (*Pefel*) külas, millest hiljem tekkiski Viti mõis (*Wittenpöwel*). See kõrval olid Viti mõisast põhja pool Rootsi aja lõpul

veel Pääla ehk **Vääna-Pääla* mõis (*Taubenpöwel*, 1798 ka *Fänapöwel*) ja Otsa mõis (*Schotens Pöwel*). Viimane kadus XVIII saj-ks, ent Pääla muutus Viti mõisa kõrvalmõisaks. Lisanimena esineb Viti 1698 (*Witti Thoma*, *Witti Thomas*). Viti küla moodustati 1977 põhiliselt varasema Vitikindluse (1922 Viti kindluse) maal, hõlmates ka Viti mõisa südame. Selle kõrval oli Vitimõisa (Viti-Mõisaküla), mis liideti 1977 Väana-Jõesuu külaga. Eestikeelne nimi Viti on pärit mõisa omaniku nimest Witte. – MK

EAA.1.2.943:973, 974, L 1113p, 1114p; EAA.1.2.C-II-4; EAA.3724.4.360, L 1; BHO: 679; Joh LCD: 602; KNAB; Mellin; Saaga: Originalet av Jakob Koits regestverk. Del 1, P:15; Thor-Helle 1732: 311; Uuet 2002: 86

Vitsiku <Vitsiku ~ -sse> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Kohtla vallas (Kohtla ms), 1913 *Witsiku* (küla), 1945 *Kohtla-Vitsiku*. ⇒7A3 ♦ 1977–1997 oli Kohtla küla osa. Küla olevat rajatud XIX saj lõpus või XX saj algul. Nime lähtekohaks on ilmselt *vitsik* 'võsastik', mis tuleb talunimedes esile mitmel pool. – MK

EVK; KN; KNAB

Vitsjärve [`vits_järve] <-le> Pil – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Vana-Põltsamaa ms), 1510 *Vischjerwe* (vakus), 1583, 1599 *Wiczzer*, 1601 *Witzierw*, 1624 *Witscher*, *Witz Jerwe*. ⇒24A3 ♦ Võimalik, et nimi pärineb loodusnimest, mille aluseks on sõnad *vits* : *vitsa* ja *järv*. – MK

LUB: (2) II, 876; P XVI: 281; PA IV: 14; Rev 1601: 95; Rev 1624 PL: 44

Vivva <-le>, koh <-lõ> Vas – küla Põlva maakonnas Orava vallas (Orava ms), 1638 *Waiwat Pustus*, 1684 *Wiwa Pustus*, 1820 *Wiwwa* (talurühm), 1875 *Wiwwa* (karjamõis). ⇒45C1 ♦ Puustus ja hajatalu arenes XIX saj-ks väikeseks külaks. Kuid nt 1688. a on Vivva (*Wifwa Byy*) alla liigitatud ka Riihora, Kövera ja Tegova. Vivva vana tuumiku kõrvale edelas tekkis XIX saj Vivva karjamõis, mida pärast asundustaludeks jagamist hakati kutsuma Mäe-Vivvaks. Vivva nime päritolu jääb hämaraks. 1638. a nimekuju sisaldas ilmselt mitmuse nimetavat käänat (**Vaiwat*), mis näitab, et võru mitmuse kõrisulghäälikut võidi siis tõlgendada veel *t*-ks (tänapäeval oleks *Vivvaq*). Kui nimi on tõesti esialgu sisaldanud *ai*-ühendit, tuleks seda võrrelda **Vaiste* külanimega Otepääl Arulas (1638 *Wayste kyllo*, 1749 *Waivasta kyllo*). Vrd ka Vaivina. Kirjapilt *ai*-ga võib olla ka juhuslik kõrvalekalle, vrd 1601 Kahkva külas (Räp) *Wiwa Jack* ja *Pap*, 1627 Sillapääl (Räp) *Wiwa Pap* ja *Andres*. Ilma *ai*-ta lisanime lihtsaim tõlgendus lähtub vanapärase vene eesnime *Abus* hellitusvormist *Buaa*. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1271.1.226:134, L 1711;

EAA.3724.4.1905, L 1; Petrovskij 1966: *Abus*; Rev 1601: 15; Rev 1624/27 DL: 69; Rev 1638 I: 90, 175; Stoebeke 1964: 105

Vodava <Vodava ~ -sse> Vai – küla Ida-Viru maakonnas Vaivara vallas (Härmamäe ms), 1521 *Weddewes*, 1620 *Wodwa by* (küla), u 1900 *Bodosa*. ⇒8B2 ♦ Vaivara murrakus on *õ* asemel *o*. Vodava nime võib kõrvutada Võduverega, millele L. Kettunen on toonud võrdluseks muinaseesti isikunime *Wottle*. Selgusetuks jääb nimelõpu *-va* päritolu. Vrd Võduvere². – MK

EO: 283; Joh LCD: 925; KNAB

Vodja <-le> Pee – küla Järva maakonnas Kareda vallas, mõis, sks *Wodja*, XIV saj *Vodegalle*, 1540 *Vodegall*, 1564 *Vodigall* (küla ja vakus), 1615 *Fodiall*, 1796

Wodja (mõis). ⇒13C4 ♦ XVI saj oli küla Mäo mõisa all, 1615 kroonu tühjade maade loetus. 1694 oli Vodja mõis juba olemas. 1920. a-tel tekkis asundus, mis 1977 liideti Viisuga, praegune Vodja on endine mõisa juurde kuulunud küla (Kurjavere). L. Kettunenil on nimekuju *Votja* 'vald Peetri khk', millega ta on võrrelnud tegusõna *võtma* ja tegijanime *võtja*. See nimeseletus ei ärata usaldust silmas pidades varasemaid nimekujusid. Nende põhjal tundub, et külanimi on olnud *la-* või *jala-*lõpuline. Nimel puudub usutav etümoloogia. Väike Vodja küla (1726 viis talu) on neelanud suurema Kurjavere küla (1564 *Kurriwer*, 1687 *Kurriafer*, 1726 *Kurriwer*). Tsaariaja lõpuni oli kogu küla kirjades Kurjavere nime all, al 1920. a-test on loendites mõisa järgi Vodja nimi. Vodja küla kirdepoolseid talusid, mis nüüd on Viisu piires, tuntakse Kurrikakülana. – MK

BHO: 680; Blumfeldt 1949: 170; EAA.1.2.942:1076, L 1056; EO: 44; Mellin; Rev 1725/26 Jä: 114; Ungern-Sternberg 1912a: 66, 83

Vohilaid [*vohi_ 'laid*] Phl – saar Hiiu maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), XVIII saj II poolel *Wohi* (saar), 1782 *Wohhi*, 1798 *Wohhilaid*. ⇒48C2 ♦ P. Ariste on nimele võrdluseks toonud sm *vuohi* : *vuohen* 'oinas, sokk' ja taimenimetuse *voht* (*vohumõök*, *vohupaaks*, *vohupaats*). Tõenäoliselt on lähtekohaks loomanimetus, mis on andnud saartele nimesid ka soome keele alal. Väiksemaid saari kasutati karjamaana. Laiul on olnud ka rootsipärane nimi *Killingeholm* (1586). – MK

Ariste 1938b: 27; HK: 284; Johansen 1951: 289

Vohnja [*'vohnja*] <'Vohnja ~ -sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas, mõis, sks *Fonal*, 1259 *Whoney*, 1531 *Vohenna*, 1672 *Wochnia*. ⇒4C4 ♦ Taani hindamisraamatu loendis 1241 on *Ouhut*, mille P. Johansen on taandanud kujudele **Uohni* või **Uohni*. Mõisat on mainitud 1504 (*Fonahl*). 1920. a-test asundus, al 1977 küla. P. Johansen on nime võrrelnud soome kohanimega *Vohnola* ja isikunimega *Vehniä*. L. Kettunen aga arvab, et eeskätt tuleks külanime alusena näha tegusõnu *võhmima*, *vohmima*, *võhmitsema* 'õgima', nii et 'õgija' oleks muutunud isikunimeks. Kettunen toob võimalikuna ka sm *vohmia*, *võhniä* 'vestlema, lobisema'. Usaldusväärset seletust pole nimele seni antud. – MK

EO: 45; Joh LCD: 524–525

Voika <-le>, koh ka *Voitka* Nõo – küla Tartu maakonnas Nõo vallas (Meeri ms), 1731 *Woikasche Mühle* (veski), u 1900 *Boïka* (karjamõis), 1923 *Voika* (asundus); sks *Woika* (karjamõis). ⇒32B3 ♦ Esimene teade veski kohta pärineb a-st 1684 (pole teada, kas nimega või ilma). Al 1731 on teada Voika talu (hiljem 1811 *Voika Jahns Gesinde*, 1816 *Woike*). Voika karjamõis rajati XIX saj II poolel. 1920. a-tel rajati selle põhjal asundus, mis 1939. a paiku muudeti külaks. Talu, karjamõisa, küla ja oja nimi pärineb veskilt, mida kutsuti tõenäoliselt möldri järgi. 1731 on Meeri mõisas mainitud *Woikka Teppo*, kuid pole seostatud veskiga. Tegu on ilmselt slaavipärase nimega, nagu seda on vn *Boïka* (1648), poola eesnimi *Wojtek* (omastav *Wojtka*, lähtenimi *Wojciech*) ja perekonnanimi *Wojtko* ning ukraina perekonnanimi *Boïmko*, vrd ka Lõuna-Eestis kirjanud 1638 *Woyke Peter ein Reusz* 'venelane; Vene alalt tulnu' ja *Woitko Hin Ein Rusz* 'venelane'. L. Kettunen oletas

Seltskond Voka mõisa aias. Album Ehstlaendischer Ansichten. Gezeichnet und herausgegeben von Wilhelm Siegfried Stavenhagen. Mitau 1867.

Voitka puhul isikunime **Voidika*. Ansomardi esitatud isikunime *Votiko* ~ *Vodiko* ei saa arvesse võtta, sest see on tuletatud ilma tõestuseta ühest vere-lõpulisest kohanimest. Vaevast sobiks päritolu selgitamisel Kuusalu *voika* 'noodatiiva märk', sest see on liiga kitsa levikuga. 1977 liideti Voika külaga osaliselt Vastse-Nõo küla (↑Nõo). * *Ka rahvajutt toetab kohanime puhul isikunimelist lähet: Voika olevat saanud nime sellest, et seal elanud pikka aega Voika-nimeline mölder. (1939) Viimase veski omaniku sõnutsi olevat ta esivanemad seal vilja jahvatanud juba üksteist inim põlv. – EE*

Ansomardi 1903: 845; BHO: 683; EAA.1865.2.45/4:5, L 4p; EAA.1865.2.45/14:5, L 50p; Eesti TK 42; EM: 94, 202; EO: 58; ERA.14.2.717 (Tartu maavalitsuse ettepanek 19. VI 1939 nr 3102 asunduste nimede muutmiseks); KM: ERA II 241, 533 – 1939; KN; Marand 2001–2004: III, 23, 24, IV, 19; Rev 1638 I: 58, 294; RGADA.274.1.190/2:680, 693, L 642, 655; Tupikov 1903: 89; VMS: II, 696; ÜAN

Voka¹ <'Vokka ~ -sse> Jõh – alevik Ida-Viru maakonnas Toila vallas, mõis, sks *Chudleigh*, *Fockenahof* (kuni 1781), 1732 *Wokka m.* ⇒7C2 ♦ XVI saj rajati *Kollota* külla (samastatud 1586. a kirjanepäevaga *Kelle*) mõis (sks *Fockenahof*). Mõisa omanik Rootsi ajal oli Johann Fock, kelle perekonnanimest tuli mõisa hilisem eestikeelne nimi; alguses olevat mõisat küla järgi hüütud (nt 1726 *Kollota* mõis). 1781 ostis mõisa inglase Elisabeth Chudleigh, kes andis mõisale hilisema saksakeelse nime. 1920. a-tel tekkis mõisa kohale Voka asundus, 1970. a-tel oli Voka postijaama juurde tekkinud Voka asund, mõlemad liideti 1977 Voka alevikuks. – MK

BHO: 50; ENE-EE: X, 477; KNAB; Rev 1586: 145, 201; Rev 1725/26 Vi: 169

Voka² <'Vokka ~ -sse> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Toila vallas (Voka ms), 1796 *Wokka*. ⇒7C2 ♦ Voka küla algne nimi oli **Kirivere* või **Käriverere* (1426 *Kiriuer*, 1583–1589 *Käriwieri*, 1726 *Kärrifer*). 1620 on *Kirrefär by* valdajaks märgitud Hans Fåk, kes tõenäoliselt oli sama mees kui Johann Fock. Voka nimi pärineb arvatavasti XVIII saj-st ja on mugand omanikunimest. Vrd *Kirivere*², *Käriverere*, *Voka*¹. – MK

Almquist 1917–1922: 309; BHO: 50; ENE-EE: X, 477; Joh LCD; Rev 1725/26 Vi: 169; Saaga: SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar, 55410/4:74, L 87p

Voki¹ <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Vastseliina vallas (Saaluse ms), 1765 *Wokki Johann*, 1796 *Dorf Wokki*. ⇒45A2 ♦ Voki ilmus Saaluse mõisa tühja hajatalu ehk puustuse nimena allikatesse XVII

saj algupoolele, talu paiknes esialgu praeguse Holsta küla tuumiku kohal (1638 *Wocky Pustus*, 1684 *Wocke Peep*, 1688 *Woike Peep*). Voki talurühma hilisemas asukohas elas 1684. a veel Siidra Jüri (*Sydra Jürri*). Pole kindel, kas Voki nimi sisaldab algupäraselt sõna *vokk* tööriista tähenduses. Pigem oli selle laensõnalise nime andjal esemena silme ees kedervars, mis on ka keskjalamsaksa sõna *wocken* algne tähendus. Võru sõna *kistavars* aga tähendab nii kedervart kui ka veskikivi völli. Ühisjoon Voki algse asukoha Holsta ja Otepää khk Voki (Sihva küla osa) vahel on veskikoha olemasolu, ka muud Lõuna-Eesti Voki kohanimed esinevad väikeste vooluvete lähedal. Seos germaani-päraste isikunimedega on vähem tõenäoline kui Voka nimede puhul. Vokiga on pärast Teist maailmasõda üheks loetud Hirmu, Ihärde (Iharde) ja Kruuda küla, 1977 on liidetud ↑Abikülä (Kivikülä), Ando (Andu), ↑Kolodsi ja Viro küla. Praegu Voki küla alla liidetud väikekülad maa-ala on varem tuntud teise põlise külanime all, mille eri kirjepiltidest nähtub lõunaestiline nimi *Hütsi või *Hüste 'süte' (1544 *Hutz*, 1588 *Hecki*, 1638 *Vste kulla*, 1688 *Häste kylla*, 1765 *Dorf Höste*, *Dorf Hüste*). Veel on kogu tänase Voki kandi külanimena 1684. a kaardil kasutatud Kolodsi nime (*Kallatz Külla*). Vrd Kolodsi. – ES
EAA.308.2.178, L 1; EAA.1268.1.401:112, 116, L 107p, 111p; EAA.1268.1.403:292, L 253p; Kluge 2002: *Wocken*; LGU: II, 852; PA I: 32; Rev 1638 I: 176; Roslavlev 1976: lisa 14; Truusmann 1897a: 40

Voki² <-le> Ote – paik (küla) Valga maakonnas Otepää vallas (Pühajärve ms), 1627 *Wocki Peter*, 1638 *Woyke Peter*, 1749–1762 *Wokki Märt* (talupojad), 1909 *Wokki* (endine karjamõis). ⇒39A2 ♦ XVII saj on olnud *Woeheste* (1627) või *Woytze* (1638) küla, mille ainsa põlise taluna on märgitud Voki talu. Külanime varasem kuju on 1419 (*wacken*) *Wodis*. Voki kui paikkonna nimi on arenenud talunimest. Esimene teadaolev Voki talu peremees Peeter on tulnud Vastseliinast. Võimalik, et ta tuli Saaluse mõisa Voki külast ja tõi oma lisanime sealt kaasa. Nimi võib olla seotud tööriistaga *vokk*, aga see võib olla ka mingit muud päritolu. Praegu on Voki ametlikult Sihva küla osa, moodustades selle lääneosa. Vrd Sihva, Voki¹. – MF
BAL: 614; EAA.1260.1.9:151, L 152p; ENE: VIII, 462–463; LGU: I, 207; Rev 1624/27 DL: 114; Rev 1638 I: 58

Voki-Tamme <-le>, koh *Tammō* <-lō> Vas – küla Võru maakonnas Lasva vallas (Lasva ms), 1684 *Wāka Hans*, 1688 *Wocka Paap*, *Kallijerfwi od. Wocki Hinno*, 1820 *Wokki* (küla), 1839 *Wokki*, u 1900 *Tamme*, 1923 *Tamme*. ⇒45A1 ♦ Lasva mõisa Voki küla nimi asendus XIX saj jooksul Tamme nimega. Voki-Tamme ühendnime (*Wokki-Tamme*) võib kohata XIX saj talukaartidel, 1997 ennistati see ametlikuks külanimeks. Vanem nimeosa Voki pärineb talupoja lisanimest. 1684 oli praeguse küla kohal üks hajatalu poolemeestega *Wāka Hans* ja *Tilka Papp*. 1688 oli vana, nüüd Voka Paabuks nimetatud koha lähedusse asutatud uus talu, kus elas juba Voki Hino. On küll usutatav, et ta on saanud Voki lisanime siit, st Voka nimest ja mitte Saaluse mõisast. Kuid nagu muudegi Voki nimede puhul leidub läheduses vooluvett ja veskikoht Iskna jõel (XVII saj revisjonides mainimata). Tammeveski nimel, mis oli ametlik 1977–1997, pole selle detailiga seost. Rahvapärimuse koha-

selt läksid 1960. a-tel bussipeatuste sildid vahetusse: silt „Tamme veski“ toodi Orava valla Tamme veski kõrvalt siia ning silt „Tamme“ viidi Tamme veski juurde. Vrd Lasva, Tammsaare, Voki¹. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.1271.1.225:165, L 1247; Roslavlev 1976: 16; Rucker; Vene TK 42; ÜAN

Voldi <'Volti ~ -sse> Äks – küla Jõgeva maakonnas Tabivere vallas, mõis, sks *Tabbifer*, 1749 *Woldist*. ⇒25B4 ♦ Voldi mõisast on teateid XVI saj-st. Mõisa saksa-keelne nimi oli *Tabbifer*, mis on eesti algupära. Eesti keeles hakati mõisat nimetama Voldiksi XVII saj omaniku Wolffeldti järgi. Mõisa kõrval on olnud Voldi küla (1796 *Woldi*), mis XX saj on jagunenud kaheks nummerdatud külaks. 1977. a asulate liitmisel sai Voldi kahest külast üks, liideti ka endine Tabivere küla. Raudteejaama ümber kujunenud Voldi alevikust sai Tabivere alevik, ka Voldi mõis kuulub selle piiresse. Voldi mõisa varasem nimi oli *Kambja (1582 *dwor Kambi*, 1588 *Kambia Moyza*, 1627 *Cambi*). Nimi on omaniku järgi, ent see ei pruugi olla saksa päritolu. 1977 liideti Voldi küla veel Voldi asundus ja ↑Äksi küla. Vrd Tabivere, Tormi. – PP
BHO: 48, 573; Hupel 1774–1782: II, lisa, 60; KNAB; PA I: 282; PA II: 513; PTK I: 53, 279

Voltveti [*'voltveti*] <-vetti ~ -sse> Saa – paik Pärnu maakonnas Saarde vallas, mõis, sks *Tignitz*, 1797 *Wolwetti M.* ⇒36A1 ♦ Varasema Liivi sõja käigus põletatud eesti küla (1560 *Ticonas*) asemele rajatud mõisast on teateid 1563 (*Tignitz*). Mõisa eestikeelne nimi pärineb omanikunimest *Wolffeldt*, sellele perekonnale kuulus mõis 1631–1737. Saksa-keelne *Tignitz* tuleneb eesti külanimest. Mõisa maadele rajati 1920. a-tel Voltveti asundus, hilisem Asuvere küla ja praegune Tihemetsa alevik. Vrd Tihemetsa. – MK
BHO: 594–595; ENE-EE: IX, 416

Voorbahi [*'voorbahi*] <-bahhi ~ -sse> Hel – küla Valga maakonnas Põdrala vallas (Lõve ms), u 1900 *Вербачъ* (talu); sks *Forbach* (karjamõis). ⇒37C2 ♦ Voorbahi oli Lõve mõisa karjamõis, külanimi on mugandunud selle saksa-keelsest nimest. Varasem külanimi oli Soolikse või Liina (1738 *Lina oder Solikesse Dorff*, 1795 *Solikasse Külla*) talu nime järgi (1630 *Solik herman*). Voorbahiga on 1977 liidetud Salu küla (1970; taluna 1724 *Salu Tos*). – MK
EAA.567.3.87:5, 20, L 4p, 20p; EAA.1865.3.176/7:23, L 49p; KNAB; LVVA.7348.1.6:34, L 30

Voore¹ <-le> Pal – küla Jõgeva maakonnas Saare vallas, kuni 1977 *Roela asundus*. ⇒25C2 ♦ Roela mõisast (1591 küla *Roefer*, 1599 *folwark Roëll*, 1758 *Royell*; sks *Rojel*) on teateid XVI saj-st (kas 1472 mainitud *Jurgen Wrangell van Rogull* oli Roelast, pole kindel). Mõisa asemele tekkis 1920. a-tel Roela asundus, mis 1977 nimetati Voore külaks. Voore enda nimi tuli Roela valla uue nimena kasutusele juba 1939. a vallareformiga ilmselt Vooremaa nime põhjal (Kohanimede Nõukogu algne ettepanek oli *Roelma*, eristamiseks seda Virumaal olevast vanemast Roelast). Roela nime seletavad nii L. Kettunen kui ka V. Pall sõnaga *roe* : *rooja*. Üksikutel juhtudel esineb kirjanekutes *h* (nt 1599 *Rohel*), mis võimaldab nime varasemaks kujuks oletada ka **Rohela*. Roela mõisat on eesti keeles XVIII saj nimetatud ka *Suuremõisaks (A. W. Hupelil *Suremois*) ja XVII saj saksa keeles omanike nime järgi *Brakelshoffiks* (1601). A-st 1977 kuuluvad Voore küla piiresse ka Linnamäe (1945) ja

Mägisevälja (1930. a-tel Mägise küla laiendus lõunasse, ↑Mägise-Olukvere) küla. – PP

BHO: 509–510; ERA.14.2.442 (Kohanime Nõukogu 7. IX 1938 protokoll); LGU: I, 480; PA I: 299; PTK I: 205–206; P XVI: 115

Voore² <-le> Vlg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas, mõis, sks *Forel*, 1241 *Uorulæ* (küla), 1796 *Woro*. ⇒15B1 ♦ Voore mõisat on mainitud 1450, selle kõrval säilis Voore küla. 1920. a-tel tekkis mõisa kohale asundus, mis 1939. a paiku jagati Allika ja Variku külaks (↑Allika⁵), Variku liideti 1977 Voore külaga. L. Kettunen on nimele vasteks toonud *voor*: *voore* 'mägi' (sm *vuori*). Ehkki sõna *voor* on peetud kirjakeeles hiliseks laenuks, näib sõna esinevat vana-des kohanimedes. – MK

EO: 85; Joh LCD: 669–670

Voore³ <-le> Kei – paik (küla) Harju maakonnas Saue vallas, mõis, sks *Forby*, 1569 *Foor* (mõis), 1796 *Forbi*, *Wori M.* (mõis), 1913 *Форбу*. ⇒11C1 ♦ Mõisa nimi sai XX saj algul asundusele, 1977 liideti Koppelmaa külaga. Nime päritolu on ebaselge. Kui lähtuda eesti keelest, siis oleks nime aluseks *voor*: *voore*. Võimalik oleks lähtuda ka rootsi keelest, siis oleksid kirjapanekute põhjal võimalikud nime tõlgendused 'eesküla' või 'lammasküla'. – MK

BHO: 85; KNAB; Mellin

Vooreküla [*voore_küla*] <-külla ~ -sse>, koh *Voore_küla* Kam, Vön – küla Põlva maakonnas Vastse-Kuuste vallas (Suure-Kambja ms), 1582 *Worr*, 1584 *Wormoiza*, 1627 *Wohrro kuella*, 1638 *Wora*, *worekylo*, 1796 *Wore*. ⇒33A3 ♦ Varem Vastse-Kuuste, a-st 1859 Suure-Kambja mõisale kuulunud põlisküla, mille maadele rajati karjamõis. L. Kettunen seostas kohanime sõnaga *voor* (sm *vuori*) 'mägi'. Tänapäeva *voor*: *voore* 'liustikujää all kujunenud ovaalne kõrgendik' on XX saj laenatud soome keelest. Kohanimed Vooremägi jt lubavad oletada, et see sõna oli varem mingisuguse kõrgendiku tähenduses olemas ka eesti keeles. Vooreküla piiridesse jääv karjamõis kandis Vana-Voore nime (endine Voore asundus, praegu Vooremõisa-nimeline koht, sks *Alt-Wohre*), eristamaks seda Uue-Voore ehk Kūka karjamõisast (kohalikus häälduses Kūkä, sks *Neu-Wohre*), mis asub tänapäeva Voorepalu piirides. 1977 liideti Vooreküla Liiva küla. 1939. a kavandati Voore küla ja asundus liita ning nimetada see Liiva külaks, et vähendada Voore-nimeliste kohtade arvu Tartumaal. Tegelikuses hakkas Liiva küla tähistama üksnes endist Voore asundust. Nimi on saanud kunagise Vana-Kuuste mõisa Liiva kõrtsi järgi (1796 *Liwa*), mis jäi Talvikese küla poolele. Liiva nime all tuntaksegi praegu aika Talvikese ja Vooreküla piiril. – EE

EES: 612; ERA.14.2.717 (Kiidjärve vallavanema ja abide 5. VI 1939 koosoleku protokoll nr 7); EM: 92, 157, 201; EO: 96; Mellin; PA I: 51, 124; Rev 1624/27 DL: 118; Rev 1638 I: 80, 81; Rootsmäe 2016: 424

Vooremaa [*voore_`maa*] <-le>, kirjak ka *Saadjärve voorestik* – looduspiirkond Jõgeva ja Tartu maakonnas. ⇒25B2 ♦ Ulatub Pandivere kõrgustiku lõunajalamilt Tartu lähisteni. Nime tõi kasutusele J. G. Granö, Tartu ülikooli geograafiaprofessor 1922. a, lähtudes Vooremaa maastikulisest iseärasusest: piirkonnas on palju piklikke loodekagusihilisi seljandikke, mida võib nimetada voorteks. Hiljem on Vooremaast lähtuv Voore nimi kasutust leidnud ka valla ja asula nimes (↑Voore¹). – PP

ENE-EE: X, 491–492; Granö 1922: 278

Voorepalu [*voore_palu*] <-`pallu ~ -sse>, koh *Voorõ_palo* <-`pallo> Kam, Plv – küla Põlva maakonnas Kõlleste vallas (Kähri ms, Suure-Kambja ms, Tõdu ms), u 1870 *Boope pallo*, 1937 *Voorepalu*. ⇒39C1 ♦ Küla tuumiku näol on tegemist Põlva khk Kähri mõisa Karilatsi piirkonna kompaktselt popsikülaga. Tänapäeval on Voorepalu külaga liidetud ka laialdane piirkond Tõdu ning Suure-Kambja mõisa talusid. Algpärane Voorepalu küla asub Karilatsi keskuse poolt vaadatuna metsas nimega Voorõpalo. Metsanimi omakorda on saanud asendist Vastse-Kuuste Vooreküla, Suure-Kambja Vooremõisa ja Prangli mõisa Võresoo piirkonna poolele – kõik ühest algnimest pärinevad kohanimed. 1930. a-te kaardil esineb Voorepalu nimena Kelmi. See võib olla eksitus, kuna Kelmiküla nime all tuntakse Karilatsis teist popsiküla piirkonna keskosas. Voorepaluga on 1977 liidetud Kūka ehk Kūkä küla (Kam), nimetatud endise karjamõisa järgi (sks *Neu-Wohre*, eesti k-s ka Uue-Voore). Omaette paigad ehk talurühmad Voorepalus on Kelmiku, Põdra (Kam) ja Roodsi. Vrd Vooreküla. – ES

EAA.3724.4.1877, L 1; Eesti TK 50; Eesti TK 200; KNAB

Voorepera [*voore_pera*] <-`perra ~ -sse ~ -le>, kirjak varem ka *Voorepere* Lüg – küla Ida-Viru maakonnas Lüganuse vallas (Püssi ms), 1241 *Uorumperæ* (küla), 1426 *Voremperehacke*, 1615 *Warrope*, 1688 *Worroper* (mõis), 1782, 1796 *Woroper*. ⇒6C3 ♦ Enne 1426. a kuulus muinasajast pärit küla Kärkna kloostriale, siis Saksa ordule. Al 1611 eraomandis. Mõis rajati XVII saj, XVIII saj lõpul läks Voorepera Purtse mõisa alla ja XIX saj oli Püssi mõisa kõrvalmõis. Küla kidus ja XVIII saj lõpuks mõisastati. 1869 asustati Lohkuse külast talupoegi Voorepera karjamõisa maadele, sellest alates tekkis taas küla. XVII saj-st on rida nime kirjapanekuid, kus esimese silbi täishäälik on *a*. Nime on L. Kettunen võrrelnud sõnadega *vare*, *voor*: *vooru* (sm *vuoro*) '(järje)kord' ja *voor*: *voore* (sm *vuori*). Nime järelolisena peab Kettunen algseks *-pera*, sest *-pere* külanimes olevat hiline. – MK

EO: 161; Joh LCD: 670, 671; Mellin; Monumenta: 29

Voorse¹ [*`voorse*] <-`Voorse ~ -sse> VNg – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Pada ms), 1699 *Worsell* (karjamõis), 1913 *Bopce* (küla). ⇒6A3 ♦ 1699 nimetati Pada mõisa Voorse karjamõisat (*Worsell*) uueks. 1920. a-test asundus, 1940. a-test küla. 1977 oli liidetud Toomikaga, praegu kuulub Metsavälja küla alla. Esmamainingu järgi otsustades võis nimi olla kaheosaline, aluseks *voor*: *voore* + *selg*: *selja*. Vrd Voorse². – MK

Bfl: II, 1019; KNAB

Voorse² [*`voorse*] <-`Voorse ~ -sse> Kad – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Vohnja ms). ⇒4C4 ♦ Voorse oli Vohnja mõisa maade loodeosast 1920. a-tel moodustatud väiketaluudega asundus. Moodustati külanametlikult 1939. a paiku, kui Vohnja asundust kavatseti jagada väiksemateks küladeks. Liideti Uku külaga 1977. Nimi on *ne-: se-tuletis* sõnast *voor*: *voore* 'seljandik, mägi'. Vrd Voorse¹. – MK

ERA.14.2.720 (Viru maavalitsuse ettepanek 31. III 1939 nr 12-525 asunduste kohta); KN; KNAB

Vooru <-`Vooru ~ -sse>, koh ka `Vuuru Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas, mõis, sks *Worroküll*, 1583 *Wor*, 1599 *Worykiera*, 1638 *Worokull*, 1693 *Wärekuulehäff*. ⇒38A1 ♦ Ohne jõe lähedal asub Vooru linnamägi. Vooru mõis rajati XVII saj. 1920.

Vormsi neuu Hulllost. 1930. a-d. EAA.2111.1.15482.

a-tel tekkis Vooru asundus, mis pärast 1945. a liideti Kirikukülaga, kuid taastati 1977. XVI saj I poolel oli Voorus samuti mõis (Vynnela), Poola ajal nimetati seda omaniku järgi (1599 Henryk Kapell, 1601 Heinrich Cappellen, 1638 sks *Capellen Hof*). 1977 liideti Vooru küla alla Arakumäe, ↑Kõksi, Suureküla (Linnuse) ja osa Kirikukülast. Vooru loodepiiril Roosillaga paikneb Üigu (↑Roosilla). Voorel paiknemine on nime andnud ka Voorust kuue-seitsme kilomeetri kaugusel paiknevale Pikasilla Vooremäele. * *Rahvajutu järgi olevat nende „limnade“ vahel olnud salattee, mis viis läbi metsade ja rabade.* – MKU

EAA.567.3.121, L 18; ENE-EE: X, 492; PA IV: 144; P XVI: 26, 28; Rev 1601: 132; Rev 1638 II: 114, 118; Uustalu 1972: 235

Voose¹ [¹voose] <-le> Kos – küla Harju maakonnas Anija vallas (Ravila ms), 1241 *Hohen* (**Vosen*), 1313 *im dorf Wosele*, 1566 *Wosekulla*, 1782 *Wosla*, 1796 *Wosel* (küla, kõrts). ⇒13B1 ♦ Põlisküla. L. Kettunen on nime võimalikuks lähtekohaks pakkunud sõna *voos*: *voe* 'aasta; aastane viljasaak', oletatavat isikunime *Voose* (sellest võinuks tuleneda kohanimi **Voosla*) ja ka sõna *vohine*: *vohise*, mille tähendust ta ei ole täpsustanud. 1977 liideti Voosega Mäeküla (endine Voose-Saunaküla, muutus 1920.–1930. a-tel omaette küllaks), Jõe, Nirgu ja Ojaküla. Voose osadeks on ka endine Saia küla, mis tekkis Saia karjamõisa asundustaludeks jagamisel 1920. a-tel, ning Koodi (Mäeküla edelaotsa talud). – TL

BHO: 688; EO: 197; Joh LCD: 366–367; KN; KNAB; Mellin; Troska 1987: 101

Voose² [²voose] < Voose ~ -sse ~ -le> Han – küla Lääne maakonnas Hanila vallas, mõis, sks *Wosel*, 1565 *Woessell by*, 1586 *Wosell*, 1782 *Wosel*, *Ose mois*. ⇒20A3 ♦ Mõis on rajatud XVII saj. 1920. a-test asundus, 1977–1997 oli Karuse osa. Võimalik, et nimi on siirik Harjumaalt, kus on väga vana Voose küla. L. Kettunen on nime püüdnud ühendada sõnaga *voos*: *voe* 'aasta', oletatava isikunimega *Voose*, millest tuletatud kohanimivorm olnuks **Voosla*, või ka sõnaga *vohine*: *vohise*, täpsustamata viimase tähendust. Võib-olla on küla- ja mõisanimi lähtunud läheduses asunud üksjala lisanimest: 1539 *Mattis Vuße*. Vrd Voose¹, Voosi kurk. – MK

BHO: 688; EAA.1.2.932:27, L 24p; EAN; EO: 197; KNAB; Rev 1586: 74; Stackelberg 1928: 130

Voosi kurk Noa, Vor – väin Lääne maakonnas Noa-rootsi poolsaare ja Vormsi vahel, erts *Ose(t)*. ⇒9B4 ♦ Liigisõna *kurk* esineb maa- või veekitsuste (väinade) nimedes. Einbis on Voosi külaosa nimi, kus asus Voosi kõrts. Selle kaudu sõideti Vormsile.

C. Russwurm on kõrtsi nime (rts *Osö*, 1798 *Osö*, 1855 *Wosö*, *Wöse*) tuletanud sõnast *äs* + *ö* 'saar'. Rootsi keeles on *äs* 'voor, oos, vallseljak', nime alusena on see tõenäoline. Oletatavasti on kõrtsi- ja külaosanimi andnud nime väinale. – MK

Danell 1951: 304; Mellin; Russwurm 1855: I, 121

Vorbuse [¹vorbuse] <-le> TMr – küla Tartu maakonnas Tähtvere vallas, mõis, sks *Forbushof*, 1782 *Worbusse mois*. ⇒32C1 ♦ Mõisa kohta on andmeid al 1524, mil on kirjas ilmselt omanik Hinrick Tuven von Vohr. 1582 kuulus mõis Kärkna kloostrile. 1625 läänistati see Matthias Fohrbuße (ka Mathias Forbes), kellelt mõis sai M. J. Eiseni ja K. Uustalu teatel uue eesti- ja saksakeelse nime. 1920. a-tel tekkis küla kõrvale mõisakeskuse maadel asundus. Asundust nimetati 1970. a-tel Vorbuse II küllaks, endisi mõisa juures olnud külasid Vorbuse I küllaks. 1977 liideti mõlemad kokku. Varasemad mõisa- ja külanimed (1582 *Worr*, 1627 *Fohre Moysa*, *Fohre Kuella* jt) lähtuvad K. Uustalu teatel mõisa maadel olnud Voore küla nimest ja seostuvad maastikusõnaga *voor*: *voore*. Sks varasem mõisanimi *Nonnertshof* sai alguse XVII saj omaniku Stefan Nonnerti nimest. Endine Vorbuse küla oli õieti kolmes osas: Metsaküla (1796 *Metsakülla*), Soomeküla (1839 *Some*) ning Voore küla (1839 *Wooreküll*). Praeguse Vorbuse piiridesse, täpsemalt Metsakülla, jääb ka Vanaaseme karjamõis (sks *Friedrichsberg*). – EE

BHO: 85; Eisen 1918b: 2; EM: 98, 137, 138; Hupel 1774–1782: III, 254; LGU: II, 238; Mellin; PA I: 51; Rev 1624/27 DL: 137, 138; Rücker; Uustalu 1968: 741; ÜAN

Vormsi [¹vormsi] < Vormsi ~ -sse> = **Ormsö** [¹urmsö] <-le>, koh *Ormse* [¹ormse] Vor – saar ja kihelkond ajaloolisel Läänemaal, sks *Worms*, ? 1359 *Wormes*, 1391 *up* (...) *Wormse*, *under Wormse*, 1449 *Wormezoe*, 1482 *Wormesee*, 1562 *Wormbs*, 1565 *Orms Öden*, 1644 *Wormbsö*. ⇒9A4 ♦ Saare algupärane nimi on rootsi keeles *Ormsö*, moodustatud viikingiaegadest tuntud mehenimest *Orm* (sõnast *orm* 'uss' omastava lõpuga -s) ja järelosast *ö* 'saar'. Nime tõlgendus 'ussirikas saar' on siiski rahvaetümoloogia. On teadmata, kes või mis oli *Orm* – kas mererõõvel, Taani piiskop Ribest või Norra kuninga Olof Tryggvasoni laev Ormen Långe. Mõne uurija arvates sai saar juba ristiusu levides XII–XIII saj esmase hajaasustuse Rootsist. Püsivam asustus näib olevat levinud kavakindlalt algul saare lääne-, siis idaossa. Külanimede põhjal otsustades tulid asukad nii Soome rootsikeelselt lõunarannikult kui ka Rootsist. XVI saj jagati saare 13 tollast küla kahte maksupiirkonda: Västervackan ja Östervackan. Nende piirile ehitati kirik, mis Tallinna Oleviste ja Soome Olavinlinna eeskujul pühendati Norra kuningale Olavile. Saare nime vanimad kirjanekud on sakslaste sulest. Alles seejärel, kui Põhja-Eesti 1561 läks Rootsi koosseisu, ilmus dokumentidesse rootsi *Ormsö*. Saksa tavas oli see juba varem mugandunud *w*-alguliseks. Nii sks *Wurm* kui ka rts *orm* tähendavad madu või ussi. Saksa nimekujust on mugandunud ka eestikeelne *Vormsi*. Varasem eestikeelne nimi on olnud Hiiurootsi saar (u 1720 *Io roots*, 1798 *Hiorootsi Saar*). Saksa kultuuri mõjul on rootsi keeles XX saj olnud ka nimekuju *Wormsö*. 1939. a asus saarel u 2500 rootsikeelset elanikku. – MB

Johansen 1951: 120, 133, 273–275, 238; Kanarbik 2003: 10–12; KNAB; Lagman 1964: 12–14, 34, 70–72, 116;

Reinholdson 2011: 10–13; Russwurm 1855: I, 38, 40, 99–104; Wieselgren 1962: 11–20, 232

Vorohka <-sse>, koh ka *Voronka* ~ *Vorokna* Se – paik (küla) Põlva maakonnas Värskas vallas (Pet, Saate nulk), 1585 *Воронково*, 1780 *Воранкова*, *Воронкова*, 1802 *Воранкина*, 1886 *Worohwka*, 1904 *Voronka*, *Воронково*, 1920 *Voronkovo*. ⇒46B1 ♦ Liideti 1977, al 1997 on Litvina küla piires. XIX saj alguses eramanduses, sajandi lõpus kuulus Kuulja kogukonda ja kogudusse. J. Simm oletas külanime tulenemist isanimest Voronkov (*Воронков*). See võiks pärineda ilmalikust nimest *Воронок*, mis on vähendusliite abil tuletatud sõnast *ворон* 'vares' (A. Šteingolde). Vrd ka 1551 *сын вороного*; samast tüvest on pärit perekonnanimi Voronov (*Воронов*). Vanavene isikunimedena on registreeritud *Воронко* (XVI–XVII saj) ning isanimi *Воронковъ* (XVI saj). Sama päritolu nimed on ehk Voronitsa (vn *Воронкино*) küla ja järv (Se Pankjavitsa), Haanja Voronitsa talu (Vas), Krabi Vоротka kivikalme (Rõu), Voronkova ehk Saarõpää küla (↑Velna, Se Värskas), Vorohovo ehk Leebendi küla (vn *Лебеды*, Se Petseri). Vrd Varnja. – AK

Academic; EAA.1999.1.101; EAA.1999.1.102; EAA.1999.1.307; Harlašov 2002: kaart 1; Hurt 1903: 163; Hurt 1904: XX; Pskov 1792; SeK: 188-189; Simm 1970b: 145; Truusmann 1890: 55; Tupikov 1903: 95, 509; Vasilev 1882: 55; VES; VMS

Voropi <-sse>, koh ka *Vorobi* <-he> ~ *Voropi* Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Lob, Raakva nulk), ? 1561 *Воробьево*, 1627 *Воробьева*, 1652 *Воробьево*, 1781 *Бритикова*, *воробьева*, 1785 *Бритикова*, 1903 *Worobi*, 1904 *Vorobi*, *Воробьево*, 1928 *Voropi*. ⇒46A1 ♦ 1977–1997 oli Vaartsi küla osa. Värskas kirikuraamatuis 1781–1784 ja 1785–1792 on esitatud venepäraseid nimekujud. XIX saj kuulus Söpina kogukonda ja Petseri kogudusse. Seto algupära puhul võib lähtuda sõnadest *vorp*, *vorpma* 'vorpima'. Vene algupära korral võiks tõenäoline nimevaste olla *ворон* 'kallalitung, röövimine; vaat, tükk', kahtlasem on *вороба* 'sirkel, ringikujuline ese; pars'. Nimi võib siiski tuleneda ka lisanimest *Воробьев* (< *воробеѣ* 'varblane'). A. Šteingolde näeb võimaliku lähtena kohanime **Воробыи*. L. Vaba arvates on oro-järjendit sisaldavad kohanimed väga vanad, pärinedes Vana-Vene ajast, sest on osalenud idaslaavi keeltele omastes häälikumuutustes. Vrd Senno *Vorobjovskaja gora*, Koke Vorobi (Rõu, ↑Vadsa). Vene nimekuju *Бритикова* seletuseks võiks olla *бритие* 'lõikamine' või murdeline *бриткой* 'terav (nuga)'. Nimi võib tuleneda lisanimest *Бритиков*. – AK

Dal' 1880–1882; Hurt 1903: 238; Hurt 1904: XVI; Ivanov 1841: 189; SeK: 189; Setumaa 1928: 277; Truusmann 1890: 54–59; Truusmann 1897a: 43; Vasilev 1882: 54; VMS; Värskas KR 1780–1794

Vorsti¹ <'Vorsti ~ -sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Pajusi vallas (Pajusi ms), 1701 *Werriworsti Jahn* (talupoeg Pajusi mõisas Loopre küla all), 1738 *Worsty Jurry* (talupoeg Pajusi mõisas Loopre küla all), 1797 *Worsti* (karjamõis), 1923 *Vorsti* (asundus). ⇒24B2 ♦ Oli XVIII saj lõpust Pajusi mõisa karjamõis, enne seda arvatavalt talu. 1920. a-tel asundus, hiljem küla. 1977–1997 oli Pajusi osa. Nimi pärineb talupoja lisanimest. – MK

EAA.567.3.321:2, L 2p; EAA.567.3.107:20, L 20p; EAN; KNAB; Mellin; ÜAN

Vorsti² <'Vorsti ~ -sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas, mõis (Kiltsi-Vorsti ms), sks *Sternhof*, 1711 *Worsty Hans*, *Worsty Matz*, *Mühle zu Worst* (Vao mõisas), 1712 *Worstimois*, 1778 *Sternhof*, 1792 *Worstemois oder Sternhoff*, 1796 *Sternhof*, *Worsti-M*. ⇒14C3 ♦ Nimi pärineb isikunimest. 1725.–1726. a on Vao mõisa Risu külas elanud *Worsti Jürri*, Sootaguse külas *Worsti Matz* ja *Worsti Hans*, hajataludes *Worsti Rein* (metsavaht) ja *Worsti Mart*. Mõis on ilmselt saanud uue saksakeelse nime *Sternhof* 'tähemõis' pärast müüki Vaolt Kiltsi mõisale 1774. Vorstiga liideti 1977 Sootaguse küla (1796 *Sootak*). Vrd *Vorsti*¹. – MJ

BHO: 566; EAA.3.1.445:8, L 8; EAA.3.1.448:60, L 42; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 243–244

Vorstimäe [*vorsti_ 'mäe*] <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Rogosi ms), 1684 *Wursti*, *Wärsti*, 1765 *Dorf Worstimä*, 1839 *Worstima* (karjamõis). ⇒45A3 ♦ *Vorstimäe* oli 1977–1997 Tuuka küla osa. Talunimest (1684 *Wursti Mertt*) alguse saanud külanimi püsis kirjalikes allikates kaua ilma *mäe*-lõputa, nt 1826 pandi veel kirja *Worsty* lisanimega perekohed. XIX saj tehti külasse ka *Vorstimäe* karjamõis. *Vorsti* on tüüpiline talupoja lisanimi, lisaks sõnale *vorst* (sks *Wurst*) võib see vahel lähtuda saksa sõnast *Forst* 'mets'. – ES

EAA.308.2.178; EAA.1268.1.401:127, L 122p; EAA.1865.2.84/2:10, L 11p; Rücker

Vungi <'Vungi ~ -sse> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Vana-Laitsna ms), 1765 *Dorf Wungi*. ⇒45A3 ♦ *Vungi* oli 1977–1997 Raagi küla osa. Külanimi on aluseks perekonnanimele ja selle kaudu veel mitmele *Vungi* paikkonnanimele Võrumaal. Külanime päritolu pole selge. Kui aluseks oleks saksapärase perekonnanimi *Funk* või sõna *vunk* 'hoog' (sks *Schwung*), oleks sisseütleva käände ootuspärane kuju **Vunki*. Võimalik, et *Vungi* nimi liitub hoopis sõna *võng* ~ *vang* sisaldavate nimedega, kus on taustal kaare või sopistuse tähendus. Seda toetaks küla asukoht Vana-Laitsna maade piirikäärus vastu Rogosi ja Luutsniku mõisa maid. – ES

EAA.1268.1.401:304, L 298p; EES: 614

Vuti <'Vutti ~ -sse> Koe – küla Järva maakonnas Koeru vallas (Arüküla ms), 1824 *Wutti Ado* (talu), 1866 *Bymmu* (küla). ⇒14B4 ♦ Küla tekkis 1820. a-te paiku asutatud taludest, millest mitu kandsid *Vuti* nime, mis toodi kaasa Kalitsa külast. Osa talusid oli *Ervita*, osa *Arüküla* mõisa maadel. Esimesed sulandusid hilisemasse *Ervita-Tudre* külla, teiste järgi hakati kutsuma uut küla. 1977–1998 kuulus *Tudre* küla alla. Kalitsa külla tekkis nimi hiljemalt 1726. a-ks (1726 *Maddi Tõnnis*, 1732 *Mutti Tõnnis*, 1750 *Wutti Tõnnis*), kui sinna tuli mujalt *Madi Tõnis*. Peagi kutsuti teda *Muti Tõniseks* ning 1750. a-ks juba *Vuti Tõniseks*. Arvatavasti mõtestati nimi ümber linnunimetuse järgi (*vutt* : *vuti*), algne on siiski isikunimi *Madi* (< *Madis*). – FP

EAA.3.1.470:342, L 335p; EAA.3.1.490:349, L 353p; EAA.298.2.71, L 4; EAA.1236.1.152:92, L 100; EAA.1864.2.VIII-152:107, 170, L 109p, 173p; KNAB; Rev 1725/26 Jä: 89–90

Võduvere¹ <'verre ~ -sse> Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Jõgeva ms), 1599 *wies Woydower*, 1740 *Wöddower*. ⇒25A2 ♦ L. Kettunen on külanime algusosa tuletanud isikunimest **Voitto* : **Voids* (vrd

ka D.-E. Stoeckel nimi *Woyde*). Isikunimele on liitunud rohkearvuliselt esinev topoformant *-vere*. 1977 liideti Võduverega ↑Kaasikutaguse küla, Võduvere lõunaosa tuntakse Kõssima (1599 *Koszywa*) nime all. – VP

EO: 283, 297; PTK I: 101, 280; P XVI: 129, 130; Stoeckel 1964: 81

Võduvere² <`-verre ~ -sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Neeruti ms), 1241 *Wættæuær* (küla), 1444 *Vottevere*, 1637 *Wöddofer*. ⇒SA4 ♦ Võduvere mõis (*Wöddofer*) rajati XVIII saj, XIX saj lõpul ei olnud sellest midagi järel. XX saj küla. Nime lähtekohaks on P. Johansen ja L. Kettunen pakunud muinaseesti isikunime *Wottele*. Võduverega on 1977 liidetud Päre küla (asundus) ja Võduvere-Tagaküla (külana 1945). Päre oli saanud nime karjamõisa järgi, varem oli seal Päre veski (1726 *Perri Mick*) ja kõrts. Päre varasem nimi oli P. Johanseni andmeil *Pajualuse (1241 *Paiunalus*, 1694 *Klingenberg oder Payonall*, 1796 *Pajoallose*). Vrd Võduvere¹. – MK

EAN; EO: 283; Joh LCD: 530–532, 658; KNAB; Rev 1725/26 Vi: 69

Võerdla [*`võerdla*] <-sse>, rahvak ka *Kõrdi_küla Jõe* – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas (Maardu ms), 1241 *Wæræl*, 1385 *Vürelein* (*Vöörlane), 1397 *Worele*, 1692 *Werlakyla*, 1798 *Woärla*. ⇒3A3 ♦ Pärast Maa-Kallavere küla maade mõisastamist XIX saj keskel liideti osa viimase talusid Võerdla külaga ja seda hakati kutsuma Väike-Võerdlaks, päris Võerdla küla sai Suur-Võerdla nime. Väike-Võerdla jäi fosforiidikarjääri alla ja hävitati. 1977 liideti Võerdla Rebala külaga, kuid taastati 1997. Nimes peitub sõna *võör(as)*, millele on liidetud *-la*. Kuigi vanades kirjanekutes esineb esimese silbi täishäälikuna ka *a*, *o* jm (E. V. Saks arvab seetõttu nime olevat **Voorela*), on tegemist vaid kirjanekute ebaühtlusega, sest õ-täht tuli kasutusele alles XIX saj. Vrd Kallavere, Vandjala. – MJ

EAA.1.2.C-III-14; Johansen 1930b: 42; Joh LCD: 646; Jõelähtme 2010: 193–194; LCD: 45r; Mellin; Pintmann-Hellaste 2009: 6–7

Võeva <-le> Vig – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Velise ms), 1696 *Wajbo Ott* (hajatalu), 1782 *Woiba Ado*, u 1900 *Воевакюла* (küla), 1913 *Баева*. ⇒21B2 ♦ Küla on alguse saanud hajatalust. Lisa-või talunime päritolu jääb ebaselgeks, nimi võib olla kaheosaline *Võe+va*, milles *-va* lähtekohaks on *-pea*. On võimalik, et algusosa aluseks on isikunimi. XVI saj on esinenud arvatavasti päritolukohta näidanud lisanimi **Võipää* (1532 *Mattis Mulde van Woipe*). Vrd Võibre, Võistre. – MK

EAA.1.2.C-IV-273; EAA.1864.2.IV-8:59, L 58; Essen, Johansen 1939: 48; KNAB

Võhandu jõgi, koh *Võu* ~ *Võu jõgi*, kirjak ka *Voo* = **Pühajõgi** – jõgi Põlva ja Võru maakonnas, 1522 *de Webbekte bwen den strom*, 1561 *na p. Выбоковъ*, 1601 *ihm Wibowsken Beke*, 1627 *Wohanda kuella*, *Wiehandt kuelle* (külad ülemjooksul), 1638 *Wehentojegge*, *Wæhand*, 1644 *Wöhhanda*, 1684 *Helige Beck*, *Wehen oja*, *Kollio Jeggi*, 1686 *Wemba Beck*, *Wyboffka*, 1790 *Ръка Выбовка*, 1798 *Wöhhando Fl.*, *Pühhajõggi*, *Woo Fl.*, *Wou Fl.*, 1839 *Pühha Fl.*, *Woo Fl.* ⇒41A1 ♦ Läbi sajandite on Võhandu jõe puhul tuntud kaht *v*-algulist nime: alamjooksul Võõpsu ja Võu nimega seonduv kuju, ülemjooksul Võhandu kuju. Võib-olla ongi

need erineva algupäraga nimed. Võhandu nimi tuleb välja XVII saj revisjonidest kolme külanime ja jõenimena. Samal ajal on alamjooksu tähistatud üksnes Kirumpää, Lasva ja Rápina nime järgi. XVII saj lõpu kaartidel ilmus ülemjooksule Pühajõe nimi, mis sai laiemalt tuntuks pärast 1642. a vastuhakku püha jõe rüvetamisele ja Johann Gutsclaffi 1644 ilmunud raamatut. Alamjooksul jätkus Võõpsu (*Võbovka*) kuju kasutamine. XVIII saj lõpul kinnistusi ülemjooksule nimed Võhandu ja Pühajõgi, alamjooksule Võu nimi ja selle omapärane kirjapilt *Woo*. 1930. a-tel muudeti traditsiooni sellega, et Pühajõe nimi anti kaardil Kanepi poolt tulevale harule, kus seda nime varem ei kasutatud (küll aga tunti Võhandut Sirvastes, kus 1638 oli jõe ühe peaharu lätetel *Wehendootze kyllo*). Varem kirjalikult *Voo* nime all tuntud alamjooksule laiendati samal ajal Võhandu nime. 1980. a-tel nimetati jõe ülemjooks, senine Pühajõgi, Võhanduks. Võhandu nime päritolu pole selge. Seda võiks võrrelda soome ja karjala sõnaga *vihanta*, mis tähendab haljendavat, rohetavat, lopsaka taimeistiku paika, valmimata vilja, tumedat vihmapiilve. Sõna on peetud tuletiseks *viha*-sõnast, aga seostatud ka sõnaga *vihreä* 'roheline'. Sõna on kasutusel ka märgade, lopsakakasvuliste kohtade nimedes, nt *Viannankoski*, *Vihanninjärvi* (1758 *Wiando siö*). *Vihanta* piksepilve tähendust kõrvutades oleks ka arusaadav, miks just Võhandu jõge hakati Pikse koduna austama. Teise võimalusena võib Võhandu nime lähteks pidada taimenimetust *võhk* : *võha* (läänemeresoome **vehka*), nii et *vihanta* on olnud niestruktuurile eeskujuks (**vihanto* ~ **võhanto*). Tõenäoliselt pole seda *nda-* ~ *ndu*-liitega nime alamjooksu kohta algupäraselt kasutatudki. Võu nime juures torkab silma, et *Võõpsu* võiks olla tähendanud Võu suuet. See sunnib kahtlema kirjalikult levinud kujus *Woo*. Võimalik, et pika *o* edasiandmiseks oleks piisanud ühekordse *o* kirjutamisest, aga topelt *o*-ga tahtsid saksakeelsed kirjutajad edasi anda ühendit *ou*. Esmamainingu, venekeelsete nimekuju ja tänapäevakujude võrdlemine lubab oletada algvormi **Võõpo* : **Võõvon*. Nõrga astme vormist **Võõvo* (**Võõvon joki*, **Võõvon küla*) sai kaashääliku kao teel *Võu*. Tugevas astmes nimetava tüvi **Võõpo* [*võõbo*] andis vene keeles tuletise *Võbovka*, ühend **Võõpo* + *suu* andis *Võõpsu*. Areng *Võõbo* > *Võõp* on lõunaeeesti keeles tavaline, vrd *Aadu* ~ *Aat*. Rekonstrueeritud nimi on keeleliselt läbipaistmatu ja tõenäoliselt väga vana. Võrdlus Võhu nimega (VJg) viib mõttele, et **Võõpo* võib olla ka aluseks *Võha+ndu* nime tekkimisele, mille taustal pidi ikkagi olema võrdlus sõnaga *vihanta* ~ *vihanto*. Vrd Vehendi, Võõpsu, Võeva, Võhu, Võõbu. – ES, AK

Arbusow 1910: 382; EAA.308.2.182; EAA.308.2.177; EAA.308.2.104; EO: 27; Mellin; Rev 1601: 20; Rev 1624/27 DL: 61, 101; Rev 1638 I: 50–52, 56, 146; Rucker; SeK: 190; SPK: 502; SSA: 436

Võhma¹ [*`võhma*] <-le> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Mäetaguse vallas (Kiikla ms), 1726 *Wechma* (küla), 1796 *Wochma* (karjamõis), 1922 *Kiikla-Võhma* (küla). ⇒7A4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Kiikla osa. Küla on asunud Kiikla ja Kalina vahelise soo saarel, nime lähtekohaks on *võhmas* : *võhma* 'soosaar'. – MK
KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Vi: 190; Westrén-Doll 1921: 154–157

Võhma² [ˈvõhma] <ˈVõhma ~ -sse> Kir – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Vanamõisa ms), 1565 *Woemes* (küla ja vakus), 1689 *Wöhms*, *Wehmbs Byy* (küla), 1798 *Wõhma* (küla). ⇒20C2 ♦ Küla on kuulunud XVII saj Keskküla mõisa alla. Võhmaga on 1977 liidetud Altküla (1855–1859 *Алтѣ Кюлля*), endine Vanamõisa popsiküla. Vrd Võhma¹. – MK

BHO: 681; EAA.1.2.932:12, L 10; EAA.1.2.941:431, 533, L 422p, 524p; EAA.298.2.71, L 3; KNAB; Mellin; Troska 1987: 99

Võhma³ [ˈvõhma] <ˈVõhma ~ -sse> Rak – küla Lääne-Viru maakonnas Sõmeru vallas (Uhtna ms), 1241 *Vemais* (küla), 1489 *Wemys*, u 1900 *Выхма*. ⇒5C4 ♦ XV saj-st kuulus Uhtna mõisa alla. 1977–1997 oli liidetud Uhtnaga, al 1997 taas iseseisev küla. Võhma tihedamini hoonestatud kaguosa on kutsutud Vabat-külaks. Vrd Võhma¹. – MK

BHO: 691; Joh LCD: 661; KNAB

Võhma⁴ [ˈvõhma] <ˈVõhma ~ -sse> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Palmse ms), 1287 *Wames*, 1528 *Wehemekulle*, 1726 *Wochma*. ⇒4B2 ♦ Nime aluseks on sõna *võhm* või *võhmas* 'soosaar'. Kuna küla ümbruses pole sood ega raba, siis on E. Tarvel oletanud, et nimi oli siia toodud uusasukatega kusagilt mujalt. Võhma on levinud külanimi. Vrd Võhma¹. – MK

Rev 1725/26 Vi: 63; Tarvel 1983: 27

Võhma⁵ [ˈvõhma] <ˈVõhma ~ -sse>, koh *Võhma* Mus – küla Saare maakonnas Mustjala vallas (Elme ms), 1560 *Waymes* (küla ja vakus), 1592 *Wöhmes*. ⇒50A2 ♦ Rahvasuus on küla jagatud viieks osaks: Antsupereots (lõunas), Kipsiväljaots (loodes), Kuresküla (idas), Mägiküla (põhjas) ja Suurküla (keskel). Vrd Võhma¹. – MK

BHO: 658; KN; Rehepapp; SK I: 500

Võhma⁶ [ˈvõhma] <ˈVõhma ~ -sse>, koh ka *Võhma* Jaa – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Maasi ms), 1645 *Wohimes*, *Wohymes*, *Wohma Külla*, 1798 *Wechma*. ⇒51A1 ♦ 1977–1997 oli Kavandi osa. Vrd Võhma¹. – MK

EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 500

Võhma⁷ [ˈvõhma] <ˈVõhma ~ -sse> Pil – linn Viljandi maakonnas (Arussaare ms). ⇒23B3 ♦ Alevik tekkis Võhma küla maadele pärast kitsarööpmelise raudtee valmimist 1900. Al 1945 alev, 1993 linn. Võhma küla (1583 *Wechma*) alevipiiridest välja jäänud osa liideti 1977 Soomevere külaga. Vrd Võhma¹. – MK

ENE-EE: X, 508–509

Võhmanõmme [ˈvõhma_nõmme] <ˈnõmme ~ -le>, kirjak varem ka *Võhma-Nõmmeküla* Plt – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Uue-Põltsamaa ms). ⇒24B3 ♦ Küla on esmakordselt kirja pandud 1922. a rahvaloenduse materjalides kujul Võhma-Nõmme. Võhmanõmmega on 1977 liidetud palju vanem Võhma küla (1583 *Wechma*, 1797 *Wõchma*, 1855–1859 *Вехма*). Vrd Võhma. – MK

EAA.298.2.71, L 9; KNAB; Mellin; PA IV: 26

Võhmassaare [võhmas_saare] <ˈsaarde>, kirjak varem ka *Võhmassaare ~ Võhma-Saare* Pil – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Arussaare ms). ⇒23B3 ♦ Külana 1922. a rahvaloenduse materjalides, al 1977 Võhmassaare. Varem loeti Võhma küla osaks. Nime lähtekohaks on *võhmas*: *võhma* 'soosaar' + *-saare*. – MK

KNAB

Võhmetu <-sse> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas (Porkuni ms), 1725–1726 *Wehmit*

Võhma viipenimi. Kohamärk osutab Võhma lihatööstusele.

(lisanimena), 1796 *Wõhmetto*, 1871 *Wohmetto*, 1883 *Wõhmetu*. ⇒14C1 ♦ 1977–1998 oli Lemmküla osa. Porkuni mõisa krahvinna Wellingi osas on Piisupi külas 1725.–1726. a adramaarevisjoni järgi elanud *Wehmit Hinrich*, *Wehmit Jahn* ja *Wehmit Pello*. Võimalik, et Põhjasõja järel toimunud revisjonis on Võhmetu küla järelejäänud elanikud arvatud Piisupi küla alla. Nimi on *tu*-liite abil tuletatud sõnast *võhm*, *võhmas*, mis tähendab kõrgemat kinnikasvanud kohta soos või soosaart. Nimes esinev *-tu* võib L. Kettuneni meelest tähendada millestki ilmaolemist (*õnnetu*) või olla ka *tud*-kesksõnast moodustatud (*hukatu*). V. Pall aga leiab, et kuna *tu*-liitega kohanimede nagu Võhmetu, Nurmetu, Kobratu tuletamine on võimalik vaid nimisõnadest, mitte tegusõnadest, siis peab ta tõenäolisemaks P. Ariste väidet, et liide *-tu* kohanimedes märgib millegi või kellegi tüüpilist esinemist asjaomas kohas. Seega oleks Võhmetu koht, kus on palju võhmasid. – MJ
Ariste 1956: 95; EO: 246–247; Grenzstein 1882–1883; Mellin; PTK II: 101; Rev 1725/26 Vi: 245–246; Schmidt 1871; Wd

Võhmuta <-le> Jln – küla Lääne-Viru maakonnas Tamsalu vallas, mõis, sks *Wechmuth*, 1519 *Wymmes*, *Wemes*, 1657 *Wehemuth*, 1686 *Wemota oder Wämes*, 1732 *Wõhmuto*. ⇒14B3 ♦ Võhmuta mõis on rajatud vahemikus 1669–1686 küla asemele, esialgu Väinjärve mõisa karjamõisana, omaette mõis hiljemalt 1712. 1920. a-tel rajati mõisa maadele asundus, 1977 nimetati külaks. Nimi võib tuleneda sõnast *võhmas*: *võhma* 'soosaar'. – FP

Bfl: I, 866; Bfl: II, 694; EAA.3.1.448:72, lk 96; Thor-Helle 1732: 316; Ungern-Sternberg 1912a: 121, 148

Võhu <-sse> VJg – küla Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas (Küti ms), 1241 *Vov*, 1345 *Vowe*, 1795 *Wohhuschen Dorfe*. ⇒15B1 ♦ Võhu talupojad asustati vahemikus 1782–1795 Meriküla mõisa põldudele ja kuulusid sest ajast Meriküla alla. Võhu kohale tehti karjamõis (1796 ja 1844 *Wohho*). Külana taas XX saj (1913 *Wõhho*). L. Kettunen on nime võrrelnud soome kohanimedega Veho ja Vihanti, kuid on võrdluseks toonud ka eesti taimenimetuse *võhk*: *võha*, *võhu*. Võhuga on 1977 liidetud Näsü küla (1844 *Nässo*, u 1900 *Hecco*). – MK

EO: 27; Johansen 1932: 9; Joh LCD: 672–673; KNAB; Mellin; Schmidt 1844

Võiardi <-sse>, koh <-he> Röp – küla Põlva maakonnas Röpina vallas, karjamõis (Toolamaa ms, Veriora ms), u 1900 *Мз. Войярду*; sks *Waldhof* (karjamõis). ⇒40B2 ♦ Virosi järve ümber, sh Võiardi maadel, võis XVI saj paikneda Virosi küla või hajatalu (nt 1630

puustus *Wiroseh*, ↑Virosi järv). 1859. a kaardi järgi oli Võiardi maa-ala asustamata. 1870. a paiku tehti siia Toolamaa mõisa kandikohad, kuid enne 1890. a need kaotati ja asutati karjamõis. 1920 jagati Võiardi karjamõis väga väikesteks, paari hektari suurusteks asundustaludeks. Võiardi nime päritolu pole teada. Väga tõenäoliselt on nime aluseks Rápina mõisas pandud perekonnanimi *Võikard* (*Woikard*), mis tuleb Rápina khk-s levinud talupoja lisanimest `Võika. Võiardiga liideti 1977 Hundilaanõ küla (↑Soohara). *Ma olli kümne aastanõ, sõs vöõti niiq taloq mõisa ala. Inne mõisat ollivaq asotus taloq, olnuva suurõmba katõkümmne viie vakamaalisõ taloq. Mõisa lahk` huuñõ maaha, lei lajalõ. Eesti valstsusõ aigu säeti jälle taloq sisse. Mi olõme kolmanda asonikiq. (1952) Vrd Virosi järv, Võika. – ES

EAA.3781.1.72, L 3; EAA.3724.5.285; Eesti SK 10; KN: 1952; Roslavlev 1975: 27; Vene TK 42

Võibla [`võibla] < `Võibla ~ -sse> Äks – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Maramaa ms), 1582 *Waibel*, 1592 *Waybell*, 1725 *Woibla*. ⇒32C1 ♦ Nimes on eristatavad tuletusliide *-la* ning algusosa on ilmselt isikunimi (Mägistel *Võibo* ~ *Võibu*). 1977 liideti Võiblagaga ↑Kõlluste küla. Kui lähtuda u 1630 koostatud kaardist, siis oli kusagil Võibla lähedal varem ka *Võimitse küla (1582 *Woimice*, 1592 *Womiczen*, 1601 *Woymitz*, 1627 *Weymetz*, u 1630 *Femes*). – PP EAA.308.2.2, L 1; PA I: 110, 111; PA II: 396; PTK I: 281; Rev 1601: 44; Rev 1624/27 DL: 37

Võibre [`võibre] <-le>, koh hrv `Võibra Hls – paik (küla) Viljandi maakonnas Halliste vallas (Uue-Kariste ms), 1601 *Weiber* (küla), 1624 *Woyfer*, 1797 *Suur Woibra*, *Weike Woibra*, 1811 *Woibra*. ⇒30A3 ♦ Liideti 1977 Mulgi külaga. Varem on Võibre küla all loetletud ka praeguse Vabamatsi küla talud. XX saj alguseks oli Võibre asukoht ähmastunud, uuesti võeti nimi kasutusele 1939. a paiku, kui Võibreks nimetati Uue-Kariste asunduse osa. Nime päritolu jääb ebaselgeks. A. Selart on nimega seostanud 1578. a kirjanepiku *деревню Выверью*. Näib, et tegemist on kunagise vere-lõpulise kohanimega, vrd Sim Võivere (1541 *Woypever*) ja Sjn Reegoldi saksakeelset nime (1839 *Weibstfer*). Algusosa poolest liitub nendega Kariste mõisa teine küla (1601 *Weibes*, 1624 *Woipistekill*, 1797 *Woibest*, asus Vana-Kariste ja Päigiste vahel), Viljandi Võistre ning Äksi Võibla, viimase lähtekohaks on V. Pall pidanud isikunime *Võibo* ~ *Võibu* + *-la*. Varem on nimetatud ka Võibre-Altkülaks ehk Metsakülaks (1922). Vrd Võibla, Võipere. – MK

DLV 1998: 179; EAA.1865.3.171/3:10, L 10; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KN; KNAB; LGU: II, 844; Mellin; PTK I: 281; Rev 1601: 145, 146; Rev 1624 PL: 54, 55; Rücker; Selart 1999: 138

Võide [`võide] < `Võide ~ -sse> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Mäetaguse vallas (Mäetaguse ms), 1241 *Wæudith* (küla), 1475 *Weitze*, 1583 *Woyde*, 1726 *Waida*. ⇒16C1 ♦ Külanimi lähtub isikunimest, vrd *Woyde*. Lisanimena esineb 1342 (*Woyde*). Vrd Võivere, Võidivere. – MK

EAN; EO: 15, 283; Joh LCD: 661; Pall 1996: 389; Rev 1725/26 Vi: 172; Stoebeke 1964: 81

Võidivere <-`verre ~ -sse>, koh ka *Võdivere* Trm – küla Jõgeva maakonnas Torma vallas (Vaiatu ms), 1480 *Veytver*, 1599 *Woydywer*, 1839 *Woidifer*. ⇒25C1 ♦ *vere-lõpulistel* nimedel on sageli olnud algusosaks muistne isikunimi. Arvestades murde iseloomu sobi-

vad kohanime esikomponendi vasteks nii geminaadiga **Võitti*- kui ka üksikkulisiliga **Võiti*- oletatavad isikunimede rekonstruktsioonid. – VP

EO: 283, 296; PTK I: 281; P XVI: 120; Rücker

Võidu < `Võitu ~ -sse>, kirjak ka *Võiduküla* Saa – küla Pärnu maakonnas Häädemeeste vallas (Laiksaare ms). ⇒35B1 ♦ Võidu küla hakkas kujunema Timmkanalist põhja pool olevatest asunduskohtadest al 1921. Võimalik, et nimi oli ideoloogiline, tähistamaks võitu Vabadussõjas. Külaga on 1977 liidetud Uuejõe (kuni u 1939 Soometsa) ja Uuejõe-Võidu küla ning Vaheliku põhjapoolne osa. – MK

EAN; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB; Pukk 2000: 60

Võidula <-sse>, koh ka *Võedula* Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Karolinenhofi ms). ⇒22C2 ♦ Võidula küla asub 1822 rajatud endise klaasivabriku kohal, mis oli Karolinenhofi poolmõis (*Glasfabrik „Karolinenhof“*). Võidula nime sai 1920. a-tel, küllana kirjas hiljemalt 1938. Nimetatud ka Klaasivabriku külaks. 1977 liideti Uue-Vändra mõisa järgi olnud Vabriku küla (1922, seal oli kaks Vabriku talu). 1930. a-tel olid Vabrikust kagus Jõeäärse (rahvapärased Näsä, u 1900 talurühm *Iëzpe*) ja Vanaõue (u 1900 talurühm *Ванауу*). **Võedula* nime on tulnd sellest, et akkasid meiereid ehutama Rõusa mehed ja Vabriku mehed said ennem valmis. Panid ta nime Võedula. (1963) – MK

ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KN: 1963; KNAB

Võiera [`võiera] <-sse>, koh varem ka *Võiara* ~ *Võiare* ~ *Võiari* Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Uue-Vändra ms), 1560 *Weyjever*, 1624 *Woyar*, 1797 *Wokkawer*. ⇒22C3 ♦ Algselt *vere-lõpulise* kohanime algusosa lähtekohaks on isikunimi, vrd *Weye*, *Woyde*. Võiera oli 1970. a nimekirjas Võiera-Lõuna nime all, 1930. a-tel eristati sellest Võiera-Põhja küla Pärnu jõe paremal kaldal (praegu Mustaru piires). Vrd Võidivere. – MK

EAN; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); KNAB; Mellin; Rev 1624 PL: 21; Stackelberg 1926: 177; Stoebeke 1964: 81; Tiik 1976a: 418

Võigaste <-sse> Kse – küla Lääne maakonnas Lihula vallas (Saastna ms), 1686 *Woikast By* (küla), 1798 *Woi-gast*. ⇒20A2 ♦ Oli 1977–2014 liidetud Metskülaga. Nime lähtekohaks võib olla vana isikunimi *Weicke*, *Weick*, kuid võrreldagu ka häälikuliselt sobivat *võigas*: *võika* (*võikjas*, *võõgas*) 'õudne, tühi, kole, vastik, imelik', *võikad* 'varemed'. Vrd Võika. – MK

EAA.1.2.941:939, L 926p; Mellin; Tiik 1976a: 418; Wd

Võika [`võika] <-le>, koh <-lõ> Ráp – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Kahkva ms), 1670 *Weiko Thomas*, 1682 *Woicka Hanss*, 1731 *Woiga Merti Peep*, 1805 *Woicka*, 1814 *Hofl. Woitka*. ⇒40C2 ♦ Pikka aega oli tegemist Kirmsi küla taluga küla tuumikust teisel pool oja. 1805 oli peremeeste arv tõusnud kolmeni, kuid siis tehti küla asemele Kahkva mõisa karjamõis. 1920. a-tel jagati karjamõisa maad asundustaludeks. 1997–1998 oli Kirmsi küla osa. Võika nimi pärineb Rápinalle tüüpilisest talupoja lisanimest. Lisanime kandjate hulgas võis olla kahesugust nime algupära. 1627 on Võõpsus elanud valgevenelane *Woyteck*. Samal ajal on nii Võukülas kui ka Taaluitsas (Raiglas) elanud *Woyka Peter*. Üht neist on 1625 pandud kirja ka kui *Weika Pedter*. Näib, et Võika nimi oli poola-valgevene eesnime *Wojciech* (*Wojtek*) levimise ajal XVI saj lõpus juba lisanimena olemas. Rápina Võika nimedega ei

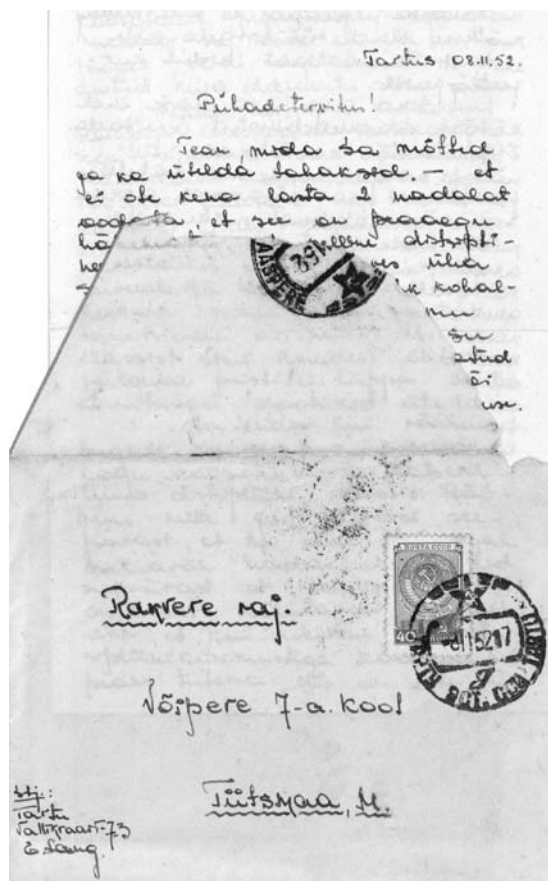
tohiks päriselt samastada sellest slaavi nimest saadud lisanime *Voitka* ja perekonnanimesid *Voitka* ning *Voit(i)k*. Viimane variant mõjutas küll ka *Võika* karjamõisa saksakeelset nime. *Võika* ise võiks põhineda L. Kettuneni pakutud muinasnimel **Võidikko*. Huvipakkuv on võrrelda keskaegset liivi naisenime *Waytake* (1392). Rápina kontekstis võib *Võika* lisanime võrrelda veel *Võuküla* nimega. Vrd *Voika*, *Võikvere*. – ES EAA.567.2.190:13, 61, L 12p, 59p; EAA.567.2.748:5, L 4p; EAA.2469.1.757, L 2; EO: 298; PTK I: 281–282; Rev 1624/27 DL: 69, 70; Roslavlev 1975: 28; Stoebke 1964: 73

Võikvere [ˈvõikvere] <-ˈverre ~ -sse>, kirjaj varem ka *Võitvere* Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Kuremaa ms), 1454 *Veigthiver*, 1480 *Veitver*, 1599 *wies Woydikwer*, *Weykwer*, 1624 *Weickfer*, 1638 *Woytfer*, 1758 (*Guth und Dorff*) *Woitfer*. ⇒25B2 ♦ Algul küla, 1766 eraldati Looprest omaette mõisaks, mis hiljem sai Kuremaa mõisa kõrval- või karjamõisaks. 1921. a-st asundus, pärast 1930. a-id küla, mis a-ni 1977 oli ametlikult *Võitvere*. L. Kettunen annab nime algusosale kaks erinevat lähtevormi: **Võidikon* ja **Võika(vere)*. Seejuures toob ta teisele võimalusele võrdluseks Wiedemanni sõnaraamatust üldnime *võikad* 'varemed'. Nagu osutab kohanime vanim kirjanepanek, on esikomponendiks liitega -kk- tuletatud isikunimi (**Võidikk-*). XVII saj-st alates esineb revisjonilehtedel küla nimena *Woitfer*, kus -t- -k- asemel võib olla tingitud kirjanepanekute ebatäpsusest (nn kantseleietimoloogias). Võimatu pole ka oletada paralleelse nimekuju eksisteerimist, mis oli tuletatud isikunimest, kus puudus liide -kk- (**Võitto*). – VP BfI: I, 218, 337; BHO: 684; EO: 298; KNAB; PTK I: 281–282; P XVI: 133, 135; Tartumaa 1925: 251

Võiküla [ˈvõiˌküla] <-ˈkülla ~ -sse> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas (Kuivastu ms), 1570 *Woy Mart*, 1592 *Woya Matt*, 1645 *Woye*, *Woy*. ⇒19B4 ♦ L. Tiik on arvanud, et nime lähtekohaks on mehenimi, mille vanemaid kirjanepanekuid on *Weye*. Vöinimede aluseks on peetud ka muistset eesti mehenime **Võidi*, **Võide*, **Võitto* : **Võido*. * *Võiküla* – sellepärast kutsutse niimoodi, et seal ead karjamaad ja einamaad, lehmad annavad palju piima ja võid (1937). – MK KM: ERA II 130, 192 (2) – 1937; PTK I: 281; Rehepapp; SK I: 500–501; SMF: 100

Võilaid [ˈvõiˌlaid] Muh – poolsaar Saare maakonnas Muhu vallas (Kuivastu ms, Nurme ms), täpsemalt dateerimata Rootsi-aegsel kaardil *Woigad Holme*, 1798 *Woi Laid*. ⇒19B4 ♦ Rootsi ajal oli saarel *Võiküla* heinamaa (*Woikyls Eng*). Vrd *Võiküla*. – MK EAA.308.2.51; Mellin

Võipere [ˈvõipˌpere] <-ˈperre ~ -sse ~ -le> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Kadrina vallas (Aaspere ms), 1241 *Wæibigerwa*, 1498 *Woibejerue*, 1543 *Woybe Jerue*, 1796 *Woiper*, 1844 *Woipr*, 1871 *Woiperre*, u 1900 *Boïnepe*, 1913 *Вынере*, *Woipere*. ⇒SA3 ♦ Küla kuulus XV saj-st Aaspere mõisale. Nime algusosa on isikunimi, vrd *Võibu*, *Võibo*. L. Kettunen arvates on nime kujunemisahel **Võib(i)järve* > *Võibre* > *Võipere*. *Võipere* piirsesse kuulub edelas Aruküla ehk *Võiperearu* (1796 *Arrohans*, 1844 *Arroküül*), mis liitus XX saj keskpaiku. Küla lõunapiiril Kihleverega on Lokusoo talud. Vrd *Võivere*!. – MA BHO: 683; EO: 162; ERA.T-3.1.89, L 1; Joh LCD: 638; KN; KNAB; Mellin; PTK I: 281; Schmidt 1844; Schmidt 1871; Tarvel 1983: 72

Kiri Tartust Rakvere rajooni Võipere kooli noorele õpetajannale. 8. XI 1952. Erakogu.

Võisiku <-sse ~ -le> KJn – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas, mõis, sks *Woisack*, 1558 *Wesekes* (mõis), 1584 *Woiakus*, 1589 *Wezik moiza*, 1797 *Woisek*. ⇒24B3 ♦ Renneri järgi põletasid talupojad 1558 mõisa maha. Hiljem XVI saj oli see kaua tühi. XVII saj lõpul läks mõis tagasi kroonule, XVIII saj taas erakädes. 1920. a-test asundus, al 1977 küla. Nime aluseks võib olla isikunimi, vrd *Veseke*, *Vesike*, *Veske*, *Või*. Küla lõunaotsas oli endine Suusiku karjamõis (1797 *Sussik*). Võisikuga on 1977 liidetud ↑Kundurussaare küla. – MK BHO: 683; Mellin; PA IV: 42, 135; Renner 2006: 202; Stoebke 1964: 75

Võiste [ˈvõiste] <-ˈVõiste ~ -sse> Hää – alevik Pärnu maakonnas Tahkuranna vallas (Tahkuranna ms), 1601 *Weiss* (küla?), 1638 *Woyss*, 1797 *Woiste*. ⇒28B3 ♦ Alevik a-st 1977, kui 1920. a-tel nummerdatud osadeks jagatud Võiste II, III ja IV küla ühendati; Võiste I küla (Võtsi) liideti samal ajal Tahkurannaga. *ste*-lõpulise kohanime lähteks on isikunimi. Võistega on 1977 liidetud osa ↑Pikla külast. Vrd *Võiküla*. – MK BHO: 683; KNAB; Mellin; Rev 1601: 190; Rev 1638 II: 40

Võistre [ˈvõistre] <-ˈVõistre ~ -sse> Vil – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas (Sürgavere ms), 1583 *Wibister* (küla), 1584 *Waibister*, 1638 *Weifer*, *Weibsfer* (küla ja järv), 1797 *Weibsfer* (karjamõis). ⇒30C1 ♦ XVIII saj oli Sürgavere mõisa karjamõis, Mellini kaardil 1797 küla enam ei ole. Varasemaid kirjanepanekuid tundmata on L. Kettunen seostanud nime (tema tunneb seda kui *Võistvere*) *Võidu* nimedega. Kirjanepanekuis on nime keskel siiski selgelt *b*, seega võiks nimi kuuluda ühte rühma *Võiverega* (sks *Woibifer*)

või Võibla (sks *Woibla*). Nime algusosas sisaldub isikunimi, vrd *Võibo* ~ *Võibu*. – MK

EO: 311; Mellin; Mägiste 1929: 52; PA IV: 148, 164; Rev 1638 II: 109

Võitra [ˈvõitra] <-sse ~ -le> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Keblaste ms), 1519 *Veterande* (küla), 1534 *Veyter*, 1798 *Woitra*. ⇒20C4 ♦ Küla on kuulunud ka Veltsa mõisa alla, nime võib analüüsida kaheosalisena: *Võit+ra*. Nime algusosa aluseks on oletatav isikunimi **Voitto* (**Võitto*), vrd isikunimes 1341 *Johannes Woyde*; järelosa lähtekohaks *e-mitmuslik rand* : *ranna*. * *Võitra* külas üks sõjavägi saand siin teise üle võitu ja üünd: „Võit urraa!“ Sellest see *Võitra* nimigi siis. (1929) – MK

KM: ERA II 16, 66 (19) – 1929; Mellin; Stackelberg 1926: 221; Stackelberg 1928: 121

Võivaku <-le> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Navesti ms). ⇒30C1 ♦ Küla varasem nimi oli Vöhma, Võivakuks sai 1977 Võivaku kõrtsi järgi. Kõrtsi nimi põhineb vanal talupoja lisanimel, vrd 1584 *Wawako Anni bobol* Tallevere küla all. Nii Vöhmas kui ka Mudistes on olnud hiljem Võivaku talu. Nimega vrd sõnu *võivane* ja *võivatu* 'haiglane, kõhn ja viletsa välimusega, nõrk ja vigane'. Varasem nimi Vöhma (1584 ja 1797 *Wechma*) lähtub sõnast *vöhmas* 'soosaar'. – MK

EKMS: I, 359; KN; KNAB; Mellin; PA IV: 171, 172

Võivere¹ [ˈvõivere] <- verre ~ -sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas, mõis, sks *Wöibifer*, ? 1281 *Vyavire*, 1505 *Wöifer* (mõis), 1529 *Weyver* (mõis), 1796 *Wöibifer* (mõis). ⇒15A3 ♦ 1920. a-test Võivere asundus, 1940. a-test küla. Ehkki varasemad kirjapanekud tähistavad mõisat, on tegemist tüüpilise vere-lõpulise külanimega, nii et mõis on ilmselt saanud nime varasemalt külalt. Nime algusosa on isikunimi, vrd *Võibu*, *Võibo*. Vrd *Võibla*. – MK

BHO: 682; KNAB; LUB: III, 475a; PTK I: 281

Võivere² [ˈvõivere] <- verre ~ -sse> Kos – paik (küla) Harju maakonnas Kose vallas (Tammiku ms), 1241 *Wætheueræ*, 1413 *Weydever*, 1726 *Woyfer* (küla), 1796 *Wöibifer* (küla), 1844 *Wöiwer* (küla). ⇒12B2 ♦ Küla on enne 1637. a Tuhala mõisalt Tammiku mõisale läinud. 1977 jagati Kata ja Oru küla vahel. Sageli on vere-lõpulistel nimedel olnud algusosaks muistne isikunimi, P. Johansen on siin lähtekohaks pidanud isikunime *Woyde* (**Vöide*). Lisaks kõrvutab L. Kettunen nime sõnaga *vöie* : *vöide* ja ka oletatava isikunimega **Vöitto* : **Vöido*. Vrd *Vöidivere*, *Vöivere*¹. – TL

Bfl: I, 112; EO: 283; Joh LCD: 658; Mellin; Rev 1725/26

Ha: 311; Schmidt 1844

Völe <-sse> Hlj – küla Lääne-Viru maakonnas Haljala vallas (Vanamõisa ms), ? 1241 *Ulkænpet*, 1361 *Wölghe* (mõis ja küla), 1544 *Wölgel* (mõis), 1586 *Wölligell* (mõis), 1637 *Wölgall*, 1704 *Welle*, 1726 *Wölliel*, 1732 *Wolle*, 1765 *Wölljell*, 1871 *Wöljalla* (küla), u 1900 *Вөлæ* (küla), 1913 *Wölljel*. ⇒SB3 ♦ Völega on samastatud muinasajal olemas olnud küla *Ulkænpet* (1241), mida on tõlgendatud kui **Volkænper* või **Vulkænper*, ent see pole kindel. Völe küla ja mõis olid kõrvuti olemas kindlasti a-ks 1361, küla oli aga 1544. a-ks kadunud. Mõis kadus, kui 1844 omandas selle Vanamõisa mõisnik. 1860. a-tel tekkis Völe küla uuesti, kui Vanamõisa lähedal asunud **Ohuküla* hävitati ning osa talusid endise Völe mõisa maadele üle toodi. L. Kettunen on pakkunud, et nimi võis

tulla sõnadest *völuma*, *völama* (**völima*) 'nõiduma', *völaja*, *völuja* või ka *völetama* 'valetama'. 1977 liideti Völega Potsu küla ja osa ↑Aavidu külast. Vrd Vanamõisa⁶. – MA

Bfl: I, 54, 1232; BHO: 686; EO: 105; EVK; Joh LCD: 367–368, 630–631; KN; KNAB; Rev 1586: I, 30; Schmidt 1871; Tarvel 1983: 100

Völla¹ [ˈvölla] <-sse ~ -le> Tor – küla Pärnu maakonnas Are vallas (Tammiste ms), 1561 *Wölla* (küla), 1624 *Woehle*, *Woella* (küla), 1797 *Wolla* (küla). ⇒22A4 ♦ Häälikuliselt sobiv vaste tänapäeva nimele on *völlas* : *völla*. Völlaga on 1977 liidetud osa Kännukülast (1922 *Kännu*). – MK

BHO: 685; EAN; KNAB; Mellin; Rev 1624 PL: 31; Stryk 1877: I, 325

Völla² [ˈvölla] <-le> Muh – küla Saare maakonnas Muhu vallas, mõis, sks *Magnusdahl*, 1570 *Wollo* (vakus), 1645 *Wölla külla*, 1798 *Wella* (küla). ⇒19B4 ♦ Völla mõis rajati XVII saj II poolel, samanimeline küla paiknes mõisast lõunas (1645 mainitud vakuses nimega *Urinkas*). Mõisa maadele 1920. a-tel rajatud Völla asundus liideti 1977 Hellamaa külaga, tänapäeva Völla küla aga langeb kokku vana külaga, mis hiljemalt XIX saj II pooleks kuulus juba Hellamaa mõisa piirkonda. Vrd *Völla*¹. – MK

Mellin; BHO: 331; EM: 123; KNAB; SK I: 501; SMF: 46

Völle [ˈvölle, ka *völle*] <-le> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Ravila ms), XIX saj II poolel *Wölle*. ⇒12C2 ♦ Asundustaludest moodustatud küla, mis sai nime seal asunud Völle teomaja järgi. Nimi esineb XIX saj II poole kaardil hajatalu nimena, 1909 on üles tähendatud sellenimeline mets. Külana kirjas 1930. a-te topokaardil. Nime tähendus jääb hämaraks. 1977 liideti Völlega ↑Kursi ja ↑Lagesöödi küla. – TL

EAA.3724.4.371: 8; EAA.46.2.62; KN; KNAB

Völli¹ <-le> Tor – küla Pärnu maakonnas Tori vallas (Tori ms). ⇒29B1 ♦ Völli küla ilmus kaartidele 1930. a-tel. Tõenäoliselt pärineb nimi lisa- või perekonnanimest. Vanemad Völli talud, kust nimi võis lähtuda, on olnud Saardes ja Suure-Jaanis. Völliga on 1977 liidetud ↑Jõhve, Kalmu (1839 *Kalme* talu, u 1900 *Кальмокюля*) ja Metsaküla (u 1900 *Метскюля*). Vrd *Völli*². – MK

KNAB; Rücker

Völli² <-le> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Taevere ms), 1797 *Wölli* (talud). ⇒23A4 ♦ 1601 on Vastemõisa all Metsküla järel mainitud üksjalg *Wollo Willem*. 1638 esinesid Navesti mõisa all taluperemehed *Wollo Tonniss* ja *Wollo Claus*. Võimalik, et need lisanimed on olnud aluseks hilisemale Taevere mõisa talunimele (1706 *Wolla Jack*, 1816 *Wölli*) ja külanimele (1945). Völliga on 1977 liidetud Juurika küla (hajataluna 1724 *Jurricka Mickel et Mert*, 1816 oli kaks talu, *Iurrika Kaarli* ja *Iurrika Weski*, 1839 *Jurika veski*). – MK

EAA.567.3.98:39, L 38p; EAA.1865.3.255/4:21, 24, 25, L 20p, 23p, 24p; EAN; Mellin; Rev 1601: 108; Rev 1638

II: 100; RGADA.274.1.182/1:16, L 9p; Rücker

Völlinge <-sse>, koh ka <-de> Puh – küla Tartu maakonnas Puhja vallas (Kavilda ms), 1723 *Wöllinge*, 1796 *Wöllinga*, 1839 *Wöllinge* (talud). ⇒32A2 ♦ Jagati 1977 Kasumetsa ja Vihavu küla vahel, taastati ametliku külana 1997. Külanimi on ühenduses talupoja lisanimega, vrd 1592 *Welink Markus*, 1638 *Welling Mart*. L. Kettunen seostas kohanime sõnaga *völlima*

'võlvima'. Ent võimalik on lähtuda ka saksa isikunimest *Welling* (1626 *Obervogt Welling*). Põltsamaa jõe lisajõena on tuntud Völlinge oja. Küla varasem nimi oli **Võhm*-tüveline (1418 *Wömel*, 1495 *Womell*, 1731 *Wochmia oder Welling*). Hääbunud kohanime lähteks on *võhmas* : *võhma* 'soosaar' (↑*Võhma*). 1977 liideti Völlingega Koiduaru küla. Völlinge ja Nasja piiril oli varem Kasumetsa küla (↑*Nasja*). – EE
Bfl: II, 336; ENE-EE: X, 516; EO: 137; LGU: I, 216, 596; Mellin; PA II: 385; Rev 1624/27 DL: 143; RGADA.274.1.174:198, L 194; RGADA.274.1.190/2:751, L 708; Rücker; Uuet 2002: 286

Võlsi <-le>, koh <-lõ> Rõu – küla Võru maakonnas Võru vallas (Vana-Kasaritsa ms), 1839 *Wolsi*, 1876 *Вельзи*. ⇒44C1 ♦ 1684. a elas samal kõrgendikul Tamula järve lõunakaldal *Todz Kubbias*, kelle ametinimetusest on lähtunud hilisem Kubja veski ja Võru linnaosa nimi. Al XVII saj lõpust on lähikonnas paiknenud Harikase talu ja küla. Alles XIX saj ilmub kaardidele Võlsi nime kandev Vana-Kasaritsa mõisa karjamõis, mille nimi hiljem kinnistus saksa keeles kujule *Berg-hof* 'mäemõis'. Võlsi nime päritolu pole teada. 1826. a pandi Vana-Kasaritsa Ivani talus kirja perekonnanimi *Wois* (tänapäeval Võrus perekonnanimi *Vois*). Talupoja lisanimeks võiks hästi sobida ka võrukeelne sõna *võlss* : *võlsi* 'vale', vrd eesti *valskus*, kuid Võlsi juhtumil näib kehtivat võimalus, et selliseks muutus kohanimi rahvaetümoloogia mõjul ja kusagil lähikonnas esines varem lisanime **Võisi*. * *Vinne aigu oll' Võlsi teel Loomvaru ja sös Vinne ao lõpun üts kokkuostja oll' pandnu lehte kuulutusõ, et „Ostan veiseid Võlsi teel“. No nii õigõlõ nimet' hinnäst äraq, et võlsi teel...* (2013) Vrd Võiküla, Võiste. – ES

EAA.3724.4.1861, L 1; EAA.308.2.178; EAA.308.6.316:30, L 25; EAA.1865.2.83/10:19, L 18p; Rücker

Võmmorski <-sse> Se – küla Võru maakonnas Mere-mäe vallas (Pet, Üle-Pelska nulk), 1561, 1652 *Тютино*, 1585 *Выморск*, 1681 *Вымарккылла*, u 1790 *Выморзкова*, 1796 *Wimarsky*, 1859 *Võmmo(r)-ski*, u 1866 *Тютина*, 1872 *Võmorski*, 1882 *Тютино*, *Выморско*, 1903 *Выморски*, *Выморскъ*, 1904 *Võmorski*, *Тютино*, 1923 *Võmorska*, 1940 *Tüütino*. ⇒45C1 ♦ XVIII saj kuulus küla Taeluva kogudusse, XIX saj elasid seal ka luterlastest eestlased ning küla kuulus Petseri kogukonda. Kohanime päritolu ei ole selge. Eesti algupära korral vrd murretes *võmm* 'jurakas, jäme; lõök, hoop', *võmm(us)* 'jonn, kius'. Vene algupära puhul vrd V. Dali põhjal *выморгать* 'välja petma' või *выморожение* '(ära)külmutamine'. Pihkva murretes on *вымо* '(läks) mööda'. Vanavene lisanimega kirjandus *Выморско*. Petserimaal Lauras on paik nimega *Võmorsko* (*Выморско*). Karjalas on kohanimi *Võmorskaja* (*Выморская*, sm *Alahainen*), mujal Venemaal analoogid puuduvad. Perekonnanimi *Tjutin* (*Тютин*) on kujunenud kas vene murdesõnadest *тютя*, *тютень* 'mats, kaltsakas; tagasihoidlik, tossike, vagur (inimene)' või lastepärasest koduloomade hellitusnimest *Тютя*, *Тютька*. Kohanime *Tjutino* (*Тютино*) kohtab vaid Tveris. Vrd Säpina. – AK

Academic; EAA.1271.1.32; Eesti SK 10; Harlašov 2002: kaart I; Hurt 1903: 238; Hurt 1904: XVI; Hurt 1904–1907: II, 29; Mellin; Roslavlev 1976: kaart 2; SeK: 190; Truusmann 1890: 58; Tupikov 1903: 795; Vasilev 1882: 324; Vene TK 126; VMS; ÜAN

Võngjärv [*ˈvõŋkˀjærv*] Võn – järv Tartu maakonnas Võnnu vallas, 1536 *Wendenscher See*, 1627 *Wennde Jerwe*, 1638 *Wende Jerwe*, 1758 *Weinjerwe*, 1814 *Weinjerw*. ⇒33C2 ♦ Pehme mudase põhjaga järv Ahja jõe alamjooksul keset soist heinamaad. L. ja I. Rootsmäe andmeil on 1820 mainitud ka kui *Kunnijerw*. Ahja jõe sirge lõik Võngjärve kohal on Võngjärve vars. Nime varasem kuju on ilmselt olnud **Võndjärv*, seega on nimi seotud Võnnu nimega. J. Mägiste arvamus, et Võnnu on tähendanud algselt õõtsuvat, soist paika ja seda toetav M. J. Eiseni seisukoht koos märkusega, et vanasti otse kiriku alt soo alanudki, näib selles valguses väga usutav. – MJ

Rootsmäe 2016: 362; Simm 1977: 123; Tartumaa 1925: 485

Võnkküla [*ˈvõnkˀküla*] <-külla ~ -sse>, koh *Võnkˀküla* Käi – paik (küla) Hiiu maakonnas Käina vallas (Putkaste ms), u 1900 *Венкюль* (küla), 1939 *Võnkküla*. ⇒48A3 ♦ Küla on tekkinud 1830. a-te paiku. 1977 liidetud Kolga külaga. XX saj alguse kaardid paigutavad küla ekslikult märksa lõuna poole Luguse küla kohale. * *See nimi oli vanast pantud. See oli üheksateissend pered pitk see küla. See nimi oli sellepärast, et see nii võnkkilja suur on.* (1952) Vrd Võntküla. – MK
KN: 1952; KNAB

Võnnu¹ <Võndu ~ -sse> Võn – alevik Tartu maakonnas Võnnu vallas (Kurista ms, Võnnu krkms), 1582 *Wenden*, 1627 *Hoff Wenden*, 1630 *Wendehof*, 1638 *Wendo Kylla*, *Hoflage Wenden*, 1740 *Wendohof*. ⇒33B2 ♦ XVI saj on olnud juba suur küla. 1582 kuulus küla Vana-Kastre (*Aldendorn*), 1588 Ahja, 1627 Kastre mõisale. 1684 kuulus küla jälle Ahja, XVIII saj algul Kurista mõisale. L. ja I. Rootsmäe järgi eraldati 1640. a-tel osa Kastre mõisa Võnnu küla talusid vastrajatud Võnnu kirikumõisale (½ adramaad). 1627 on siiski juba märgitud Võnnu mõisat. Võnnu kiriku juures kujunenud alevik ja küla olid pikka aega lahus, küla on alevikuga liidetud pärast 1945. a. Võnnu esineb allikais kihelkonnanimena varem (1360) kui küla- ja mõisanimena, tegelikkuses on viimased esmased, olgu siis küla või ka problemaatiline varane mõis. Võnnu nimele on esitatud mitu seletust. L. Kettunen võrdleb VMr Võnnusvere nime sõnaga *võnnuõõdras*. Võnnu khk nime puhul toob ta kujud **Võnnuste-*, **Võnnuse-* ning Wiedemanni sõnaraamatus esineva *võnni* 'väike ja paks'. Kuigi Võnnu-nimesid (sh liitnime osana) esineb Eestis mitmeid, Võnnusvere sinna hulka ei kuulu, sest selle kohalik hääldus on Võnnusvere. Tõenäoliselt ei tule arvesse ka teised Kettuneni pakutud variandid. J. Mägiste arvab soome keelele ja uurijaile toetudes, et nimes esineb sõna, millel on soome keeles paralleelkuju *vieno* – *vento* 'örn, vaikne (ka jooksev vesi)' (vrd *hieno* – *hento* 'peen, örn', *huono* – *honto* 'halb'). Mägiste arvates võiks Võnnu etümoloogia siin peituda, tähendades õõtsuvat, soist paika. Sama seisukoha on esitanud M. J. Eisen, kes lisab, et vanasti olevat soo alanud otse kiriku alt. Arvestades, et keset sood asuva Võngjärve algne nimekuju on ilmselt olnud **Võndjärv*, on oletus tõenäoline. Vrd Võngjärv, Võnnu², Võnnu³, Võnnusvere. – MJ

EO: 289; PA I: 53; Rootsmäe 2016: 363–369; Simm 1973: lisa 242–243; Simm 1977: 122–123

Võnnu² <Võndu> Võn – kihelkond ajaloolisel Tartu- maal, sks *Wendau*, *Wendo* (varem), 1360 *Wenden*

(isikunimes), 1449 *kerspel to Wenden*, 1501 *kerspell tho Wenden*, 1702 *Wendo kyrckia*, 1782 *Wönno kihelkond*. ♦ Võnnut on peetud üheks vanimaks kihelkonnaks; kirjanduses käibib väide, et Tartu piiskop Hermann käskis siia kiriku ehitada 1232, pärast seda, kui Vana-Kastresse oli ehitatud kants (*Aldendorn*). Kirik saanud valmis 1236. E. Tarvel märgib, et sellele väitele pole üheski käibel olevas ajalooallikas kinnitust, kuid peab ka ise väga tõenäoliseks, et kihelkond oli Ugandis olemas juba XIII saj algul. Võnnu Jakobi kiriku nime saamisest on mitmeid pärimusi. Võnnu olevat saadud mõisa järgi, mis siin varem asus, Jakobi nime saanud kirik kellegi Jakobi järgi, kelle kohta räägitakse enamasti, et ta kirikusse müüriti. Saksa keeles oli kihelkonna nimi algul *Wenden*. *Wendau* ilmus 1744 külanimes (*Dorff Wendaukülla*) ja muutus sestpeale valdavaks. Vaid üksikutel puhkudel oli *Wendo*, mis on tõenäoliselt mõjutatud eestikeelsest nimekujust. Arvatavasti hakati *Wendau* nimekuju kasutama selleks, et eristada Tartumaa Võnnut Läti-maa Võnnust (läti *Cēsis*), mis on saksa keeles samuti *Wenden*. – MJ

Bfl: I, 199; BHO: 662–663; Hupel 1774–1782: III, 256; LGU: I, 123, 340, II, 1; Rootsmäe 2016: 363–368; Simm 1973: lisa 242–243; Simm 1977: 122–123; Tartumaa 1925: 475–476, 497

Võnnu³ <`Võndu ~ -sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas, mõis, sks *Wenden*, 1505 *Wenden* (mõis); erts *Vennhove*. ⇒10A4 ♦ Võnnu mõisa kohta on kaudseid oletusi esitatud a-st 1341, P. Johansen on samastanud Võnnu XVI saj kohanimega *Titfers Hof* ja arvanud, et 1367. a dokumendis mainitud Iohannis Tittevere oli 1341 Võnnu mõisa omanik. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele asundus. See ja Võnnu küla liideti 1977 Üsse külaga, 1997 taastati Võnnu külana. L. Kettunen ja M. J. Eisen on võrrelnud nime sõnaga *võnnuvõõras*, sm *vennon vieras ~ vento vieras* 'täiesti võõras' ja soome perekonnanimega *Vento*. Tartumaa Võnnu kihelkonnale on Kettunen vastena esitanud ka *võnn* : *võnni* 'väike ja paks' (murdeline omastav ka *võnna*). Eisen on nimevasteks veel oletanud *võnd* : *võnnu* 'soine koht' ja väitnud, et Võnnu linna nimi on teist päritolu. Jääb selgusetuks, kust on Eisen niisuguse sõna ja seletuse leidnud, kui ta mitte ise ei ole seda välja mõelnud, tema näited Kalevalast ei osuta otse sellele tähendusele. Vrd Võnnu¹. – MK

BHO: 663; EAN; Eisen 1919c; Eisen 1930; EM: 88; EO: 289; Johansen 1951: 259; Johansen 1973: 129; KNAB; LUB: III, 1040a, (2) II, 704; MS

Võnnusvere <-sse>, koh *Võnnusvere* VMr – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas (Triigi ms), 1469 *Vevestever*, 1796 *Woñusfer*, 1871 *Woēnaswerre*. ⇒15A2 ♦ Liideti 1977 Avispeaga. L. Kettunen võrdleb nime sõnaga *võnnuvõõras* ja kohanimega *Võnnu* ja arvab nime algusosa olevat **Võnnuste-*, **Võnnuse-*, kuid kohalikus häälduses ja ka esmamainingus pikk *n* puudub. 1469. a mainingus on ilmselt kirja- või lugemisviga, peaks olema *Venestever*. Nimi on seega olnud **Venestevere* (või *Võnnustevere*) ja on algusosas ilmselt isikunimi mitmuses. Kahekordne *n* hilisemates kirjanepiteutes on tekkinud tõenäoliselt *Võnnu* nime analoogial. Milline täishäälik on olnud *ste* liite ees, pole selge. Küla hajali idaosa on nimetatud *Tagakülaks*. – MJ

EO: 289; LUB: XII, 666; Mellin; Schmidt 1871

Võntküla [*`võn` t`küla*] <-`külla ~ -sse> LNg – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Taebla ms), 1528 *Wenkull* (tulumaa), 1598 *Wentkyle by* (küla), 1913 *Wõnnküll*. ⇒10B4 ♦ Nime tähendussisu jääb ebaseleks. Kui praegune *t* on hiline, siis võib nime lähtekohaks olla sama sõna, mis Võnnu nimes. Vrd Võnnu. – MK

Bfl: I, 956; BHO: 686; EAA.1.2.937:58, L 57p

Võpolsova <-`sovva ~ -sse>, koh ka *Võporsova* Se – küla Põlva maakonnas Värska vallas (Lob, Poloda nulk), ? 1652 *Выползово*, 1750 *Выползова*, 1903 *Wyropolzowa*, 1904 *Võpalsova*, *Выползово*, 1928 *Võporsova*, 1937 *Võpolsa*, 1987 *Võpõrsova*. ⇒41A2 ♦ 1977–1997 oli Tonja küla osa. XVIII saj keskel kuulus Petseri maakonna ja piirkonna küla Petseri kloostriale; XIX saj lõpupoole Väike-Rõsna kogukonda ja Värska kogudusse. Kui otsida nime eesti algupära, siis vrd Lõuna-Eesti *võpastik* 'võsastik', *võõpsik* 'võsa, võserik'. Vene päritolu korral sobib lähteks *выползово* 'äärelinn, küla äärmised majad; järvega seotud', *выползание* 'väljailummine; väljaroomamine'. V. Dalil on fraas *выползовские жители* 'küla ääreosa, slobodaa elanikud'. A. Šteingolde arvates pärineb kohanimi sõnast *выполз(ок)* 'mao nahk; maopoeg; tige inimene; käima õppiv laps', kuid ta ei välista ka eelmist seletust. Kohanimi *Võpolzovo* (*Выползово*) on Venemaal levinud; lähimad on Pihkva- ja Ingerimaal. Vrd *Võõpsu*². – AK

Academic; Dal' 1880–1882; Hurt 1903: 166; Hurt 1904: XVI; KN; Markus 1937; Reissar 1996: 59–60; SeK: 190; Setumaa 1928: 225; Truusmann 1890: 55; Vasilev 1882: 57

Võrevere <-`verre ~ -sse> Pil – küla Järva maakonnas Imavere vallas (Imavere ms), 1583, 1599 *Weriwer* (küla), 1638 *Werrifer*, 1797 *Werrefer*. ⇒24A2 ♦ Võrevere on olnud ka Imavere mõisa kõrvalmõis (1797 *Werrefer*, 1855–1859 мз. *Беппеперэ*). Külanime algusosa tähendussisu jääb hämaraks. Tänapäeva nimekujuga võiks võrrelda lõunaeeetilisi sõnu *võrend*, *võrendik* 'jõeheid; kivine koht' (Wiedemannil ka *võrung*, *varandik*, *varang*), võib-olla ka laiemalt levinud sõna *võre*, mida on püütud ühendada sõnaga *võru*, kuid kirjanepitekid näitavad, et algselt on nime teises silbis olnud *i*. Eesti *võri*-tüvi tundub olevat kõlajäljenduslik (onomatopoeetiline). Võimalik oleks oletada ka häälikulist vaheldumist, läheduses asub Varivere. Võreverega on 1977 liidetud Metsapere küla (Plt, 1922 *Metsaperede*). Vrd Varivere. – MK

EAA.298.2.71, L 9; BHO: 666; EAN; EO: 308; KNAB; Mellin; MS; PA IV: 15; P XVI: 295; Rev 1638 II: 156; Wd

Võrkla [*`võrkla*] <-`võrkla ~ -sse> VNg – küla Lääne-Viru maakonnas Viru-Nigula vallas (Pada ms), 1241 *Wærkæla* (küla), 1318 *Vorckele*, 1841 *Wõrküll*. ⇒6A3 ♦ Nime lähtekohaks on L. Kettunen pidanud sõna *võrk* : *võrgu*, *-la* on tema meelest lühenenud järeloisest *-küla*. – MK

EO: 94; Joh LCD: 650

Võrnu <-`Võrnu ~ -sse> Jõh – küla Ida-Viru maakonnas Mäetaguse vallas (Ereda ms), 1241 *Wærkun* (küla), 1426 *Forekenes*, 1459 *Wörgenes*, 1583 *Worno*, 1586 *Worynes*, 1637 *Wörnes*, 1726 *Wernos* (küla ja mõis). ⇒7A3 ♦ Keskajal kuulus küla Kärkna kloostriale, kes vahetas selle 1426 Saksa ordule. Hiljem oli küla Ereda mõisa all. L. Kettunen on käsitlenud mitmeid võimalusi nime lühenemisel, ta on moodsustanud kuju **Võrk-kund*, *-kond* ja võrrelnud seda vepsa sõnaga *lautkun* 'laudkond', kuid nentunud, et liite

-kund lühenemine andnuks tõenäolisemalt *Võrkna. Kettuneni selle seletuse puuduseks on ka asjaolu, et küla asub merest kaugel sisemaal. Teise võimalusena esitas Kettunen *Võrknu < -kõnnu. V. Reimaa on nimele võrdluseks toonud võrgune 'võrgust tehtud' ja võrge : võrke 'võrk', Wiedemannilt vorna mees 'õigemees, õigeusklik'. Nimi jääb siiski usutava etümoloogiata. Võrnu osadena on eristatavad lõunas Altserva (1945), idas Aruküla (1871 Arrokül) ja kagus Ridaküla (Võrnu-Ridaküla, 1913 Ридакюла, varasem vabatküla). Võrnuga on 1977 liidetud Võrnu-Sala küla (1871 Sala kõrts). Vrd Ereda. – MK

EO: 156; Joh LCD: 651; KNAB; Monumenta: V, 29; Reimaa 2007: 178; Rev 1586: 17; Rev 1725/26 Vi: 181; Schmidt 1871

Võrsna ['võrssna] < 'Võrsna ~ -sse>, koh 'Võrs(s)na Pha – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Kaali ms), 1782 Würtсна mois, 1923 Võrsna (küla). ⇒50C3 ♦ 1572 läänistati Diedrich von Essenile maad Lööne ja Koksi vakusest. Sellest tekkis Võrsna mõis (sks Würtzen). 1792 ühendati see Kaali mõisaga ja muutus karjamõisaks, XIX saj II pooleks külaks. 1977–1997 oli Võrsna ametlikult Jõelega osa. L. Kettunen tunneb Võrsna küla kohta ka nime Võrkmaa. Võrsna nimi on etümoloogiliselt läbipaistmatu, arvatavasti on lühenenud pikemast loodusnime kujust või mugandunud saksa keelest. – MK

BHO: 691; EAN; KNAB; Saaremaa 1934: 720; SK I: 502

Võrtsjärv ['võrts_ 'järv] – järv Tartu, Valga ja Viljandi maakonnas. ⇒31B2 ♦ Võrtsjärv (Henriku Liivimaa kroonikas XIII saj Worcegerwe, Worcegerewe, ?Wordegerwe) on suurim järv, mis asub üleni Eestis, sellest suurem Peipsi on jagatud kahe riigi vahel. Võrtsjärve nime on P. Ariste pidanud laenuks tundmatust soome-ugrieelsest keelest, P. Alvre on nimele toonud võrdluseks murdesõna võrrits 'pillirooväli, umbe kasvava järve kõrkjatihnik', mis tema meelet on kõrkjakallastega järvele sobilik nimevaste. Iseasi, kui kõrkjaisse kasvanud oli järv XIII saj. Varem on L. Kettunen pidanud järvenime (sks Wirzsee) lähtekohaks sõna virtsa : virtsa ja võrrelnud sellega Virtsa küla ja Virtsu valla nime. Henriku kroonika nimekujud ei toeta seda oletust, näib, et kroonikas on õ-d edasi antud o-ga, nagu mitmelgi muul puhul on tehtud. Kettunen ei ole kroonika nimekujud tundnud. * Muistendi kohaselt oli algul selge veega järv nimega Emujärv, hiljem sai Võrtsjärveks, kutsutud ka Võltsjärveks, st valejärveks (1937). – MK

Alvre 1985: 98, 99; Ariste 1981: 17; EO: 238; HLK: 128 (XV, 7), 218 (XXIV, 5), 256 (XXIX, 3); Rebane 1937: 45–46

Võru < 'Võrru ~ -sse ~ -le>, koh Võro <-lõ ~ 'Võro> Plv, Rõu – linn Võru maakonnas, 1538 Forro, Farro (oja), 1582 Ferow (mõis), 1590 Wëremoisa, 1627 Wohramoysa, Wohro Kywi (mõis, veski), 1638 Wærra Moysa, 1757 Wõrro M; sks Werro. ⇒44C1 ♦ Linn asutati 1784 Võru mõisa asemele, see kavandati maakonnalinnaks uuele, 1783 loodud maakonnale. Linna sisse jäänud, seejärel uude kohta viidud Võru mõisast on nimelisi teateid XVI saj lõpust, kuid tõenäoliselt on sama kohta mainitud juba 1534 kui mõisa Feinell vana aset. Võru kohanimi pärineb ojal, mida tänapäeval tuntakse kui Koreli oja. Oja nime päritolu pole päris selge, kuid kõige tõenäolisemalt on tegemist vetenimedega mitte väga haruldase elemendiga võro ~ viro. Viroojasid, Virosildu ja -lompe (ka Viru-algulisel

Postiljoni polka. Tartu–Võru postitõld Saadjärve mõisa kogus olevast koomilise ooperi libreto „Piccola città“. („Väike linn“). XIX saj. EAA.1392.1.290, L 21.

Võru viipenimi. Kohanime tõlge, viibe „(kää)võru“.

kujul) leidub mujalgi Kagu-Eestis. Sõna viru säilinud tähendust 'keeris' ja ilmselt samast sõnaperest lähtunud tuletist võreng, võrendik orientiiriks võttes on E. Ernits oletanud järgnevat tähendusarengut: 'heli tekkimine-tekkitamine keerlemisel' (virisema, virisema, võrisema jt) > 'tuule- või veekeeris' (viru) > 'veekeeris kivide tõttu' > 'kivine põld, kivistik' (kivi-võrendik) ja viimasega paralleelne tähendusareng 'veevoolu uuristatud sügav koht jões või järves' (võrendik). Ernits nimetab tuletusaluseks olnud täishäälikuvaheldusega tüve onomatopoeetilis-deskriptiivseks (kõlajälenduslikuks). Samas toob näiteid naaberkeeltest, kus slaavi aladel esineb nii vyp- kui ka вып-tüvelisi keerist tähendavaid sõnu ja kohanimi. Muistsele nimeandjale sai Võro, tänane Koreli oja selliseid motiive pakkuda Haanja kõrgustikult laskuval keskjooskul, kus oja kaldal leidub ka Võrastmägi. Võro oja (Koreli oja) voolab järsu languse alal läbi Verijärve, kuid nende kahe kohanime omavaheline suhe jääb selgusetuks. Võru omaette piirkonnad on ↑Kose, ↑Kubja, ↑Liitva, Nõõrimaa ja ↑Võrusoo. Vrd Koreli oja, Viruküla, Võrevere, Võruküla, Võrungi. – ES

BHO: 667; EAA.3174.1.172:115, L 104p; Ernits 2009; LGU: II, 600, 751; Rev 1624/27 DL: 56; Rev 1638 I: 127–130; Saar 2009

Võruküla [võru_küla] < 'külla> Vön – küla Tartu maakonnas Mäksa vallas (Kaagvere ms), 1839 Wõrro, 1923 Võru. ⇒33A2 ♦ Kuni 1977 Võru küla. L. ja I. Rootsmäe järgi on küla rajatud arvatavasti XVIII

Võrumaa vapp Mellini atlase kaardil. 1793. EAA.2041.1.189.

saj II poolel. Tollal asus seal mõisa savikoda, kus elas mõisa müürsepp. Võnnu kirikuraamat paigutas talud veel XIX saj Vana-Kastre küla koosseisu. Sajandi lõpupoole rajati siia kandikohti (puulõikaja maju) ja Kaagvere vallamaja. Küla olevat nime saanud sellest, et vanasti asunud talud siin ringi- ehk võrukujuliselt. Seetõttu kutsutakse küla naljatavalt ka Rõngaskülaks. Võruküla liideti 1977 Oru küla (1945). – MJ

KNAB; Rootsmäe 2016: 139; Rücker; ÜAN

Võrumaa [võru_`maa] <-le> = **Võru maakond** – maakond Lõuna-Eestis. ♦ Võrumaa ala kuulus XIII saj algul arvatavasti ↑Ugandi maakonda ja 1224–1558 Tartu piiskopkonda, hilisem ajalugu oli ühine ↑Tartumaaga kuni 1783, mil eraldati omaette maakonnaks (1796–1888 moodustas Tartumaaga kaksikmaakonna). Võrumaa piire muudeti 1921, kui osa Karula ja Hargla khk-st viidi Valgamaa koosseisu, ning 1925, kui Meeksi ala läks Tartumaa koosseisu. 1950 maakonnad kaotati ja nende asemele moodustati rajoonid, mh Võru rajoon, millega liideti 1959

suurem osa Antsla rajoonist ja Vastseliina rajoon. Neis piirides Võru rajoon muudeti 1990 Võru maakonnaks. Vrd Võru. – PP

ENE-EE: X, 531; KNAB; Uuet 2002: 178–179

Võrumõisa [võru_`mõisa] <-`mõisa ~ -sse>, koh *Võro_`mõisa* <-he> Plv – küla Võru maakonnas Võru vallas, mõis, sks *Werrohof*, 1795 *Werrohof*, 1909 *Wõru m.*, 1937 *Võru* (küla). ⇒44C1 ♦ Kui 1784 osteti kroonule Võru mõis (sks *Werro*) ja hakati rajama maakonnalinnna, viidi mõisakeskus üle uude kohta, kus juba XVII saj oli paiknenud Võru veski (1627 *Wohro Kyvi*). Ka mõisa ametlikus nimes lisandus sellest ajast sõna *-hof* 'mõis'. 1920. a asundustaludeks jagatud mõisast kujunes algul Võru asundus, 1977. a-st Võrumõisa küla. Võrumõisaga on 1977 liidetud Valsiniidü küla. – ES

BAL: 683; EAA.1865.2.62/14; Eesti TK 50; Rev 1624/27 DL: 56

Võrungi <-sse ~ -le>, kirjak varem ka *Võringi Mih* – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas, mõis, sks *Wörriing*, XVII saj II poolel *Worunge*, 1680–1684 *Wörriunge* (mõis), 1782, 1797 *Wörriing*. ⇒21A4 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Salevere osa. Küla asub Lavassaare soostiku läänekaldal. Võrungi nime on L. Kettunen tuletanud sõnast *vörung* : *vörung*, *vöreng* : *vörengu* 'sügav koht jões'. – MK

BHO: 688; EAA.308.2.15, L 1; EAN; EO: 36; KNAB; Mellin; Roslavlev 1977: 17

Võrusoo¹ [võru_`soo] <-le>, koh *Võro_`suu* <-lõ>, rahvak *Suu* <pääle> Rõu – Võru linnajagu (Vana-Kasaritsa ms), 1688 *Werre-Soh nit*, *Werreso*, 1850 *Werro soo*, 1923 *Võrusoo alevik*. ⇒44C1 ♦ Veel enne Võru linna rajamist 1784. a on Kasaritsa mõisates Võro (Koreli) oja ääres olnud kasutusel loodusnimi Võrosuu või Võresuu. Kirumpäält lõunasse suunduva maantee ääres oli juba XVII saj kõrts, hiljem tuntud kui Soo (Suu) kõrts. Pärast Valga–Petersi raudtee valmimist 1889 hakkas Võru nime saanud jaama ja Soo kõrtsi vahele kasvama alevik, maju ehitati ka Vastse-Kasaritsa mõisa heinamaale otse Võru linna ajaloolisele piirile (Piiri tänav). XX saj keskel alevik kaotati ja Võrusoo alapid hakati liitma Võru linnaga, mille uus tööstusala laienes järk-järgult ida poole. – ES

EAA.308.2.224, L 1; EAA.2072.3.56a, L 1;

EAA.3724.4.1865, L 1; ÜAN

Võrusoo² [võru_`soo] <-le>, koh *Võro_`suu* <'külla>, rahvak *Turba_`suu* <pääle> Rõu, Plv – küla Võru maakonnas Võru vallas (Vana-Kasaritsa ms, Võru ms). ⇒44C1 ♦ Võrusoo küla on ajalooliselt Kasaritsa piirkond vastu Võru linna ja Võrumõisa piiri, kuhu XX saj alguses rajati Vana-Kasaritsa talude heinamaatükkidele hajali paiknevaid asundustalusi. Nendest kujunes Võrusoo alevik, praegune linnajagu. Kõik need talud on seoses Võru linna tööstusala laienemisega jäänud Võru linna piiridesse, praegu on Võrusoo küla alla registreeritud vaid üks majapidamine, mis jääb Koreli ojast Põlva khk poolele. Vrd Võrusoo¹. – ES

EAA.3724.4.1860, L 1; Eesti TK 50; Vene TK 42

Võsivere <-`verre ~ -sse> Puh – küla Tartu maakonnas Puhja vallas (Väike-Ulila ms), 1582 *Wasywer*, 1600 *Wossofer*, 1721 *Woisefer*, 1796 *Wessifer*, 1945 *Võsivere*. ⇒32B2 ♦ Pole selge, kas esimese silbi *õi* 1945. a nimekujus on tekkinud peenenduse mõjul või on see algne. L. Kettunen pidas *vere*-liitelise kohanime lähteks sõna *võsa*. Võimalik on oletada ka isikunime, vrd 1344 *Vesse* (esimese silbi *e* võib tähistada *õ-d*), liivi

- 1212 *Vesike*, 1582–1583 *Veseke* (-ke on liide). Vrd Võisiku, Võsu. – EE
EO: 304; LGU: II, 220; Mellin; PA I: 49;
RGADA.274.1.172:201, L 203; Stoebeke 1964: 75; Uuet
2002: 110
- Võsu** <-le> Kad – alevik Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Palmse ms), 1510 *Wõso*, 1586 *Wose*, 1726 *Weso* (rannaküla). ⇒4C2 ♦ Palmse Võsu (*Wesso*) abimõisast on teateid 1872. 1870. a-tel hakkas mõis müüma krunte, millega pani aluse suvituskohale. 1920. a-test alevik, 1971 sai Võsu aleviks (sellega liideti Käsmu), 1997 muudeti taas alevikuks ja lahutati sellest Käsmu. Arvatakse, et Võsu on nime saanud Võsu jõe (1534 *Fassenbek*, *Wesenbeck*) järgi, mille nime lähtekohaks oli *võsa*. Võsu alevik haarab ka endise ↑Lepispea küla. – MK
ENE-EE: X, 534; Tarvel 1983: 70, 72
- Võsupere** <-perre ~ -sse ~ -le> Kad – küla Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas (Palmse ms), 1414 *Wosenperre* (küla), 1510 *Wosenpeh* (tal), 1583 *Woseperre by* (küla), 1796 *Wassoper*. ⇒4C2 ♦ 1867 küla mõisastati ja põllud võeti Võsupere karjamõisale. XX saj uuesti küla. Nime algusosa lähtekohaks on *võsa* + *pere*. – MK
Mellin; Tarvel 1983: 95, 96, 97, 98
- Võtikvere** <-verre ~ -sse> Trm – küla Jõgeva maakonnas Torma vallas, mõis, sks *Wottigfer*, 1624 (*Die*) *Wöttickfersche Wackke*, 1697 *Wottickferrast*, 1758 *Wottigfer*. ⇒26A1 ♦ Mõis eraldati Laius-Tähkverest ajavahe-
mikus 1758–1782, selle kõrvale tekkis XIX saj samanimeline küla. L. Kettunen oletab kohanime algusosa võimaliku lähtena isikunime ja toob ka võrdluseks tuletise tegusõnast *võtma*: *võtik* -võtlik. Vrd ka isikunimi **Vötteli*. 1977 liideti Võtikverega ↑Ersiku, Jõemetsa (1922 ka Nirkoja), Kolgametsa (1922 Kolga), Saaremetsa (1922) ja Teelahkme-Luige (1945) küla ning Tellise asundus (1970). – VP
EO: 296; Mägiste 1929; PTK I: 282
- Võuküla** [*'võu_küla*] <-külla ~ -sse>, koh *'Võu_küla* <-külla> Ráp – küla Põlva maakonnas Rápina vallas (Toolamaa ms), 1582 *Woiakulla*, 1584 *Woikula*, 1625 *Waugela Kulla*, 1630 *Wängell*, *Wauigel*, 1638 *Waiküll*, 1822 *Wöuküll*. ⇒40C1 ♦ Tegemist on põlise külaga Võhandu ehk Võu jõe ääres. Külanimi ongi saadud Võu jõe nimest. XVII saj allikates on Võhandu nime kasutatud üksnes jõe ülemjooksul ülalpool Vagula järve. Alamjooksul on jõe esmakordselt Võu nimega nimetatud Mellini kaardil 1798 (*Wou Fl*), samas on ka Võuküla (*Wouküül*). Võu ja **Võõbo* suhte kohta vt Võhandu jõe artiklist. Võuküla nime kirjapildi suurt varieeruvust varasemates dokumentides tuleks seletada sakslastele võõra diftongi *ou* edasiandmise raskustega, mõnikord ehk ka ümberkirjutusvigadega. Miks just see küla on saanud nime jõelt, seda võib ehk seletada Võuküla varasem tähtsus asustuskeskuse-
sena, sest külas on muinasaegne linnamägi. Võimalik on ka veetee vaatenurk: jõe suudmest Võukülani olid jõe kaldad juba keskajal järjestikku asustatud, kuid Võukülalt ülespoole, järgmise põlisküla Pääsnani tuli asustus pikem vahe. Võuküla osad on loodes Lõpõpera, lõunas Siilaots ja keskel Varössõ, Võuküla piirsesse kuulub põhjas Puusta, endine karjamõis (sks *Lichtenhof*). Vrd Võhandu jõgi. – ES
EAA.567.3.190:27, L 27p; EAA.1269.1.796:180, L 458;
Eesti PK 20; Mellin; PA I: 94, 141; Rev 1638 I: 272;
Roslavlev 1975: 17, 24
- Võõbu** <'Võõpu ~ -sse> Ann – küla Järva maakonnas Paide vallas (Purdi ms), 1564 *Mick Webo* (talupoeg Mustla vakuses), 1615 *Wäwoby* (küla Mustla vakuses), 1796 *Wõbo*. ⇒13B3 ♦ Nimi on tulenenud talupoja lisanimest, mille aluseks on võinud olla isikunimi, vrd *Võibo* ~ *Võibu*. Võõbu on XX saj koosnenud kahest külast: Ees-Võõbu ja Taga-Võõbu, 1977 liideti mõlemad kokku üheks külaks. Vrd Võõpste, Võõpsu. – MK
BHO: 680; EAN; KNAB; Mellin; Ungern-Sternberg 1912a: 88, 103
- Võõlastõ** <-sse>, koh ka *Võõlastõ* ~ *Võõlasõ* <-he>, kirjak ka *Võõlaste* Se – küla Petseri rajoonis Krupa vallas (Lob, Tsätski nulk), vn *Выласте*, u 1790 *Вылазова*, 1855–1859 *Вылоуш*, 1882 *Вылазово*, 1885 *Вылозы*, 1903 *Wylaste*, 1904 *Võõlastõ*, *Вылазово*, u 1920 *Võõlaste*, 1922 *Võlasova*, 1937 *Võilaste*, 1999 *Võõlastõ*, 2010 *Выласте*. ⇒41B2 ♦ XIX saj kuulus küla Suurõ-Kuuliska kogukonda ja Kuulja kogudusse. Kohanime seto ja vene variandid on sarnased. Seto sõnavara põhjal on seletust leida keeruline. Vene algupära puhul oleks lähim vaste *вылаз* 'auk, väljapääs, väljapääsutee, ootamatu väljatungimine' (V. Dal). A. Šteingolde arvates võiks *Вылазово* nime tõlgendada kohana, kuhu saadeti elama põhiküla inimesed (vrd vene murretes *вылазить* 'välja minema'). Naabruses, Pihkvamaa lõunaosas, on Völozovo (*Вылозово* ehk *Вылазово*) küla. Vrd Võhandu jõgi. – AK
Academic; Dal' 1880–1882; EAA.298.2.71, L 15; Hurt 1903: 238; Hurt 1904: XVI; KN; KNAB; Markus 1937; PGM 1785–1792; RL 1922; SeK: 191; Setomaa kaart 1999; Zakon Psk 2010; Truusmann 1890: 55; Tupikov 1903: 511; Väsilev 1882: 57; VMS
- Võõpste** [*'võõpste*] <'Võõpste ~ -sse>, kirjak varem ka *Võõbste*, koh *'Võõpstõ* Võn – küla Tartu maakonnas Mäksa vallas (Kastre ms), 1582 *Woibs*, 1588 *Websi albo Woibs*, 1601 *Webys*, 1688 *Weeps Kylla*, 1713 *Wöb-sist*, 1925 *Võõbste*. ⇒33B2 ♦ Külanime varasem võimalik kuju on **Võõpsi* (vrd 1588). Rootsmäed arvavad, et külanimi võib olla tuletatud sõnast *võpistik* 'võsa', kuid tõenäolisem on siiski L. Kettuneni seletus, millega ka J. Simm nõustub, et külanimi tuleneb isikunimest *Võõbus* (või **Võõbune*). Perekonnanimi *Võõbus* on ümbruskonna külades tõesti levinud, puudub aga täielikult Eesti perekonnanimede andmebaasis (Onomastika NET). Võõpste on 1977 liidetud Kõrvesilla küla ja osa ↑Kastre külast. Kõrvesilla ots Võõpste küla lõunaosas on algselt olnud hajatalude rühm (1782 isikunimena *Kõrwesillo Indrick*), kuid seda on peetud ka eraldi külaks (1812 *Dorf Kõrwoßill*). Kas osaliselt või täielikult on ta varem kuulunud Põka mõisa alla (1821 isikunimi *Pokka Kõrwesilla Michel*). Kolme Varese talu nimetati XIX saj Varese külaks. – MJ
BHO: 686; PA I: 112; Rootsmäe 2016: 219, 267, 271–272; Simm 1973: 54–55, 133, lisa 67–68, 243; Simm 1975a: 200; Simm 1977: 114–115; Tartumaa 1925: 476
- Võõpsu**¹ [*'võõpsu*] <'Võõpsu ~ -sse>, koh *'Võõpsu* <-he> Ráp – alevik Põlva maakonnas Rápina vallas (Rápina ms), 1428 y *Wybowcke*, 1558 *Weipso*, 1582 *Wybowka*, 1588 *Wybowsk*, 1601 *Wibowsc*, 1627 *Wybofsky*, *Wiepsa*, 1630 *Wäps kylla*, 1638 *Wibowsky*, *Webowsky*, 1686 *Wibofska*, 1798 *Wõbs* (karjamõis), u 1910 *M. Beбсв*, 1923 *Võõpsu*; vn *Wybowck*. ⇒41A1 ♦ Varastes mainingutes on tegemist küla ja kõrtsi nimega, kõrts oli olemas hiljemalt 1601. Võõpsu karjamõis, mis asutati 1638, ei jäänud püsima. XVIII saj algupoolel rajati

Räpina mõisa karjamõis uuesti. Sajandi lõpupoole oli külast alles jäänud Lokuta küla, kunagine Võõpsu küla talurühm. Võõpsust kujundati Räpina mõisa kõrvalmõis, Räpina mõisa saksa nimi XX saj alguses oli ametlikult *Rappin mit Wöbs*. 1857 asutati Võõpsu kõrvalmõisa maadele alevik (*Võõpsu liin*). Alevik kasvas kuni 1920. a, pärast seda kadusid ühendusteel üle Pihkva ja Lämmijärve ja Võõpsu kaotas oma tähtsuse sadama ning kaubanduskeskusena. 1920 sai Võõpsu siiski Räpina vallast eraldatud aleviks, ent 1938 taandati taas alevikuks. Võõpsu nimi sisaldab kõige tõenäolisemalt kunagist jonenime **Vööbo* ~ **Vööp* ja sõna *suu*, kuna asula paikneb jõe suudmest ülesvoolu esimeses kõrgema maaga kohas, kuhu asustus üldse sai tekkida. Esimesena esitas *suu*-seletuse Võõpsu nimele L. Kettunen. *o*-häälik nime lõpus, nt 1558, võiks viidata ka järelosale *-soo*. Vähem usutav, kuid siiski võimalik on, et Võõpsu nimi ei sisalda üldse jõesuuet märkivat sõna *-suu*, vaid mitmuse omastava käände vormi **Vööpsu* ('*Vööpsu*) küla. Venekeelsetes allikates on näha eri liiteid: Vöhandu jõgi on *Выбовка*, Võõpsu küla *Выбовск*. Asula on oma venekeelse, ka saksa ja rootsi keeles pruugitud nime saanud samuti jõelt. Vrd Vöhandu jõgi, Vööbu, Vööpste. – ES

BAL: 688; EAA.308.2.104, L 1; EO: 163; Mellin; PA I: 96, 264; Rev 1601: 19; Rev 1624/27 DL: 67, 69; Roslavlev 1975: 7, 17, 24; SeK: 191; Vene TK 42; ÜAN

Võõpsu² < 'Võõpsu ~ -sse>, koh ka 'Vööpsu <-he> Se – küla Põlva maakonnas Mikitamäe vallas (Lob, Poloda nulk), 1427–1428 y *Выбовске*, 1558 *Weipso*, 1585–1587 *Выбовско*, 1630 na *Выбовска*, 1750 *Выбовка*, 1796 *Libowka*, 1855–1859 *Лубовка*, 1882 *Лыбовка*, 1886 *Wööbsu*, 1897 *Wööbs*, 1903 *Wööbs*, 1904 *Vööpsu*, *Выбовка*, *Лыбовка*, 1922 *Vöbovka*, *Ljubovka*, *Vööbsu*. ⇒41A1 ♦ XVI saj Kulkna gubaa küla, XVIII saj keskel oli Petseri kloostri ja eri mõisnike ühiskasutuses. XIX saj I poolel kuulus Rainova mõisnikule, sajandi lõpupoole oli Lüübnitsa kogukonnas ja allus Kulkna kirikule. Nimi on päritolult ilmselt samane Võõpsu (Räp) ja Vööpste nimega. J. Truusmanni seletused sõnade *võhk* 'rohttain; kihv', *vibu* 'nõtkeritv või varb' ja *viips* 'põikpuu sarika tugi' abil ei ole usutavad. Võõpsu omaette osad on Käokülä ja Puuhtsõ. Võõpsuga liideti 1977 ↑Pedajälalostõ. Vrd Vöhandu jõgi, Vööpste, Vööpsu¹. – AK

EAA.298.2.71, L 15; Hurt 1903: 85, 86, 164; Hurt 1904: XV; Mellin; Pskov 1585–1587: 145; Pskov 1914: 23; Truusmann 1890: 55, 57; Truusmann 1897a: 38; Truusmann 1897b: 9; Vasilev 1882: 56; VES; VMS

Väemla ['väemla] <-sse> HMD – paik (küla) Harju maakonnas Padise vallas (Vasalemma ms), 1562 *Wenemalby* (küla), 1565 *Wennemall*, *Wemell*, *Wemmal*, 1725 *Wechmel*, 1796 *Wämle*; erts *Vemmal*. ⇒10C1 ♦ Liideti 1977 Karilepaga. 1725. a nimekuju sarnasus Vöhmanimedega paistab olevat juhuslik kirjapanija eripära, mis võiks tingitud olla varasemaist *m*-listest üleskirjutustest. Külanime varasem kuju paistab olevat *n*-line, kas sõnast *vene* 'paat', rahvanimetusest *vene* või ka rootsi sõnast *vän*, *vänner* 'sober', kuivõrd XVI saj olid asukad rootslased. Arvatavasti on nimi olnud kaheosaline, järelosis jääb selgusetuks, ala teistegi nimede kirjapanekuist võime leida XVI saj järjendi *-mal*, nt *Bertill Oddemall* (tänapäeval *Odulemma*), *Waszmahl* (Vasalemma). – MK

EAA.1.2.931:86, L 79; EAA.1.2.934:405, L 401; Hoppe 1997; Joh LCD: 672; Johansen 1951: 210; Mellin; Rev 1725/26 Ha: 203

Vägari <-sse>, kirjak varem ka *Vähari* Plt – küla Jõgeva maakonnas Pajusi vallas (Kurista ms), 1584 *Wagarysz*, 1599 *Wagarys*, 1624 *Weggerse*, 1839 *Weggar*. ⇒24C2 ♦ A-tel 1977–1997 oli Vägari küla nihkes, kuna selle alla olid ühendatud Kose ja Kõpu küla, samas kui Vägari ajalooline tuumik oli liidetud Aiduga. 1997 taastati endised külad. Põlisküla nime päritolu on ebaselge. Võimalik, et nime lähtekohaks on tuletis sõnadest *vägi*, *vaga* või *vai* (**vakja*). Siiski on ka Soomes raskesti etümoloogiseeritav nimetüüp *Vekara/Vekari/Vekaro*, millega on võrreldud murdesõna *vekara* 'teatud kalapüügivahend, kõver puu või puuoks, sarv'. Naled nimed olevat väljendanud looduseseme kõverat kuju, nimetüüpi on peetud Häme-päraseks. – MK

PA IV: 40; P XVI: 274; Rev 1624 PL: 40; Rucker; Vahtola 1980: 116–119

Vägeva <-le> Sim – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Liigvalla ms). ⇒14C4 ♦ Nimega on seostatud Renneri kroonikast mainitud isikut 1558 *Dirick to Weggevade*. V. Pall on aktsepteerinud L. Kettuneni nimeseletust, kus tuletatakse nimi sõnast *vägev*: nii nagu *jögi* > *jögev* > *Jõgeva*, nii ka *vägi* > *vägev* > *Vägeva*. – VP ENE-EE: X, 538; EO: 258

Väheru <-le>, koh *Väherü* <-le>, kirjak varem ka *Vähero* Krl – küla Valga maakonnas Karula vallas (Karula ms), 1584 *Waher*, 1586 *Wahero*, 1601 *Wehero*, 1627 *Weyhero Kuella*, 1638 *Wehefer*, 1798 *Wehhero* (karjamõis), 1867 *Wähero*. ⇒43B2 ♦ Vana küla või hajatalu, mis kuulus hiljemalt XVII saj algusest Iigaste mõisa alla, oli 1627 tühi, 1638 oli siin üks maksualune talupoeg. Enne XVIII saj lõpu tehti küla asemele Iigaste mõisa karjamõis. 1809 müüdi see maa Karula mõisale. Pärast Riia–Pihkva raudtee valmimist 1889 tekkis karjamõisasse Karula raudteejaam. 1920 jagati karjamõisa maa asundustaludeks ja taas tekkis Väheru küla, mille maa-ala hõlmab tänapäeval ka endise Pikkjärve küla põlistalusid. Väheru nime päritolu pole kindlalt teada. Võiks oletada, et see on tekkinud vooluvee nimest **Väheöru* ~ **Vähäöru*, mis on tänapäeval kas Ärna jõgi või sellesse suubuv Varössõ oja. XIX saj esines Ärna jõe nimenä veel Öru (nt 1852 *Erro*). Et nimi häälendus just nii, näitab jõeäärse Öru metsavahikoha nimi keskjooksul Vana-Antsla mõisa maadel. Oletatavasti on Ärna ['*ärnu*] nimi sama päritolu (< **Örnu* < **Öruniudu*), kuigi algusvokaali muutumine jääb hea seletusetu. Ura ja Öru on olnud kaks Iigastes Väikesse Emajõkke suubuvat jõge või oja, mis on mõlemad nimetatud maastikusõnavarast saadud nimega. Hüpotetiline nimi **Väheöru* oleks Öru nime variant täiendiga. Sama algusosa on 1638 kasutatud asulanime teistsuguses kujus, mida saaks lugeda **Vähevere*. Algusosa tähendus pole kindel, kuid vrd *vähk*: *vähä* 'vähk' või sm *vähä* 'väike'. Väheru idaosa tuntakse talurühma järgi Palumatsi nime all. Vrd Vähä¹, Öru. – ES

EAA.3724.5.2803, L 1; PA I: 130; PA II: 324; Rev 1601: 39; Rev 1624/27 DL: 163; Rev 1638 I: 20; Rucker

Vähkjärv ['vähk_u'järv] Kan – järv Põlva maakonnas Kanepi vallas, 1903 *Wähk Jerw*. ⇒39B2 ♦ Väike järv kahe suurema, Jõksi ja Piigandi järve vahel on hea näide sellest, kuidas nime tõlgendus ja koos sellega nimi muutuvad. Algupäraselt on siin üsna ilmselt tegemist olnud läänemeresoome keelevormis nimega **Vähjäarvi* 'väike järv'. Samasugust nime leidub palju soome kohanimedega hulgas. Nimi on ümber tõlgenda-

tud Vähkjärveks, pidades silmas vähkide leidumist. Kõrgete kallastega orujärves võis küll vähke olla, kuid suuremates naaberjärvedes on vähipüügi olud olnud tõenäoliselt soodsamadki. Vrd Vähä¹. – ES

EAA.3724.5.2829, L 1; Kiviniemi 1990: 220

Vähä¹ <-le> Rõu – paik (küla) Võru maakonnas Võru vallas (Vana-Kasaritsa ms), 1627 *Weha Andres*, 1684 *Wehe*, 1765 *Wähhä, dorf Wähhe*. ⇒44C2 ♦ Liideti 1977 Meegomäe külaga. Talurühma ja küla nimi oli talupoja lisanimena käibel juba XVII saj. Vähä oli sel ajal Vähkjärvele lähim talu. Vähkjärv (1684 *Vech Siö* ja *Vegh Siö*, 1775 *Vegk Jerw*) kuulub kokku Kubija järvega (1684 *Kauger Lacus*) ja selle nime algupärane kuju on olnud *Vähjärvi 'väike järv'. Järv jätkub algupärase *Kaugjärve ('pikk järv') orus ja on sellest nähtavalt eraldunud. Vrd Raudsepa³, Vähkjärv. – ES

EAA.308.2.178, L 1; EAA.308.2.177, L 1;

EAA.1268.1.401:40, 43, L 36p, 39p; EAA.2072.3.56a;

Rev 1624/27 DL: 89

Vähä² <-le> Lut – paik Lätis Latgales Lutsi (Ludza) piirkonnas Põlda (Pilda) vallas, läti *Veženki*. ⇒42A4 ♦ Lutsi eestlaste asula, nüüdseks praktiliselt kokku kasvanud Põlda vallakeskuse kujunenud Põlda asulaga. Lutsi nimi võib olla latgali nime mugand, mis omakorda on O. Buksi andmeil vene päritoluga (vn *вежа* 'torn; telk'). Vrd Vähä¹. – PP

Kallas 1894: 14, 16; KN; KNAB

Väike-Ahli [¹'väike-ahli] <-sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Asuküla ms), 1591 *Lille Haiell*, 1796 *Kl. Ahhil* (küla). ⇒19C1 ♦ Suure- ja Väike-Ahli küla eristus ilmneb hiljemalt XVIII saj. 1977–1997 moodustasid need kaks ühise Ahli küla. Vrd Suure-Ahli. – MK

BHO: 7; EAA.1.2.941:823, L 810p; Saaga: SRA

Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar,

55410/5:156, L 154; Stackelberg 1928: 197

Väike Emajõgi [¹'väike-ema_jõgi] – jõgi Valga maakonnas, 1627 *die Embecke*, 1638 *Die Embeck*, 1687 *Embeck*, *Embeck Fl.*, 1782 *Embach*, 1791–1798 *Korwa Fl.* ⇒38A1 ♦ Harilikult on jõge kutsutud lihtsalt Emajõeks, ent ligastest ülesvoolu on selle kohta öeldud ka Korva jõgi, sest see voolab läbi Korva niidu. Suure ja Väikese Emajõe eristus on tulnud hiljem, kui on hakatud jõge nägema kahe eri jõena, mida lahutab Võrtsjärv. Võhandu voolab samuti järvest läbi, kuid seda nähakse ühe jõena. Emajõe nimi tähendab kõige tõenäolisemalt suurt jõge. Vrd Emajõgi. – MF

EAA.308.2.111, L 1; Hupel 1774–1782: III, 291; Mellin;

Rev 1624/27 DL: 164; Rev 1638 I: 21

Väikeheinamaa [¹'väike-heina_`maa] = **Lillängin** [¹'lill_`engin] <-isse> Jõe – küla (alates 2011) Harju maakonnas Viimsi vallas Naissaarel, 1922 *Heinamaa-Väike*, *Lillängen*, 1936 *Lääneküla*. ⇒2A2 ♦ Eesti- ja rootsikeelne nimi on tõlkesuhtes, rootsi nimi (kirjakeelestatult *Lillängen*), mis oli alguses viljelusnimi, koosneb sõnadest *liten* 'väike' ja *äng* 'niit, heinamaa'. Kristian Jürgenson, kelle suguvõsa oli tulnud Hiiumaalt, ehitas 1870. a-te alguses külla esimese maja. Vana traditsiooni järgi sai selle nimeks *Lillängs-Kristians*. Koos Lõunaküla sugulastega moodustasid Väikeheinamaa kalurid kooperatiivi, mis müüs oma püütud räime ja turska kokkuostjatele Tallinna kalasadamas. Selle nimi oli Naissaare-päraselt *Fiskgravin*. Külalast loodes asub looduslik Mädasadam. – MB

Eesti TK 50; KNAB; Lagman 1964: 35, 67; Wieselgren

1951: 35, 37, 44

Väike-Kamari [¹'väike-kamari] <-sse> Plt – küla Jõgeva maakonnas Põltsamaa vallas (Vana-Põltsamaa ms), 1583 *Kameri Male* (küla), 1599 *Kamary Male*, 1624 *Kleinkammer* (mõis). ⇒24B3 ♦ Juba XVI saj oli Kamari jagunenud kaheks külaks. XVII–XVIII saj oli Väike-Kamari (*Klein-Cammar*) kirikuõpetajate leskede elatismaa, XIX saj Vana-Põltsamaa mõisa karjamõis (1839 *Kamar*). Uuesti tekkis Väike-Kamari küla 1977, kui selleks nimetati Kamari aleviku ümber paiknevad hajatalud, sh endise karjamõisa ümbrus. Varakult väljakujunenud külanime päritolu pole selge. L. Kettunen on vasteks esitanud küsimärgiliselt sõna *kamar*. Väike-Kamari põhjaossa Põltsamaa linna piirile jääb Kaarli-mõisa (sks *Karlshof*), endine karjamõis ja Eesti Aleksandrikooli (1888–1906) asupaik. Vrd Kamari. – MK

BHO: 174; ENE-EE: IV, 189; EO: 181; PA IV: 25; P XVI: 271; Rücker

Väike-Kareda [¹'väike-kareda] <-le> Pee – küla Järva maakonnas Koigi vallas, mõis, sks *Essensberg*, 1398 *Cardeweye*, 1686 *Kerrewall*, 1712 *Klein Karreda*, 1762 *W. Karredalt* (alaltütlev). ⇒24A1 ♦ Kuigi Väike-Kareda ja Suure-Kareda (↑Kareda¹) nimele vanevad kirjaneked erinevad, on nähtavasti tegu sama päritoluga. Neid võidi hakata ajapikku teineteisest eristamiseks erinevalt kirjutama (Suure-Kareda enamasti *l*-lõpuga, nt 1564 *Karredall*, Väike-Kareda *Kardewey*). 1620. a-test kuulusid mõlemad külad vastrajatud Esna mõisale, seega tõenäoliselt kasutati juba siis hargtäiendeid, kuigi nt 1712 on Suure-Kareda kirja pandud kui *Karreda*. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele Väike-Kareda asundus, 1977 asundus ja küla liideti. Väike-Kareda mõis eraldati 1749 Esna mõisast ning selle saksa nimi (1750 *Essensberg*) kujunes Väike-Kareda küla omanike (al 1623) von Essenite nimest järelosaga *-berg* (sks 'mägi'). Väike-Kareda loodeosa, endist saunaküla, hakati nimetama Kassisabaks. Vrd Kareda¹. – FP

EAA.1.2.942:807, 791p; EAA.3.1.448:99–100, L 67p,

68p; EAA.1235.2.4:6, L 6; EAA.1.2.933:9, 127, L 9,

127; EAA.3.1.490:199, L 196p; KNAB; LUB: VI, 2944;

Schilling 1970: 105; Troska 1987: 102

Väike-Kõpu [¹'väike-kõpu] <-> Köppu ~ -sse> Kõp – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas, mõis, sks *Klein-Köppo*, 1638 *Koppekull*. ⇒30B2 ♦ 1797 oli metskond. Kui Kõpu mõis 1800 jagati, tekkis väiksemast osast Väike-Kõpu mõis, mis on andnud tänapäeva nime külale, ehkki mõis jagati taludeks XIX saj II poolel. Praegusel kujul kinnistus külanimi 1930. a-tel, enne seda ka Kõpu-Väike küla. Külaga on 1977 liidetud ↑Nutra ja Solu (taluna 1811 *Sollo*, külana 1945). Vrd Kõpu¹. – MK

BHO: 254; EAA.1865.3.282/8:20, L 20; EAN; ENE-EE:

X, 543; KNAB

Väike-Lähtru [¹'väike-`lähtru] <-> Lähtru ~ -sse> Mar – küla Lääne maakonnas Martna vallas, mõis, sks *Klein-Lechtigall*, 1591 *Lille lechtegall* (küla), 1598 *Lille Lechtials by* (küla), 1688 *Klein-Lechtigall* (mõis). ⇒10B4 ♦ Mõis on rajatud XVII saj, teda on mainitud 1688 koos Suure-Lähtruga, al 1765 kumbki mõis eri kätes. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele küla kõrvale Väike-Lähtru asundus. 1970 oli nimekirjas üksnes asundus, mis 1977 nimetati Lähtru külaks, 1997 Väike-Lähtru külaks. Vrd Suure-Lähtru. – MK

BHO: 295; EAA.1.2.937:73, L 72p; EAN; KNAB; Saaga:

SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar,

55410/5:137, L 135; ÜAN

Väike-Maarja viipenimi. Kohanime tõlge, modifitseeritud viibe „väike“.

Väike-Maarja¹ [ˈväike-ˈmaarja] <-ˈMaarja ~ -sse>, koh ˈMaarja, koh aj *Ve(i)ke-ˈMaarja* VMr – alevik Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas (Kaarma ms, Väike-Maarja krkms), sks *Klein-Marien*, 1883 *Wäikse-Maarja*. ⇒14C2 ♦ Alevik on saanud nime kihelkonnakiriku järgi, rahva seas kutsutakse enamasti lihtsalt Maarjaks. Tänapäev Väike-Maarja alevik hakkas kujunema XIX saj keskpaigast alates. Veel XX saj algul koosnes alevik kahest osast: alevikust kiriku lähedal Simuna maantee alguses ning Kassisabast vana kalmistu juures (siia kuulus ka nt Ärina kõrts), mis juba 1920. a-tel kokku kasvasid. 1961–1963 oli Väike-Maarja lühikest aega alev. Uue kiriku (alamsaksa *Nienkerken*) juures olevat asustust on kutsutud XV saj Kassisabaks (1499 *Katysap by der Nyenkerken*). Kuigi Liivi sõja järel säilis ainult kirik, jäi Kassisaba nimi alles. Seda on kasutatud Väike-Maarja põhjaosa kohta 1920. a-teni (skis *Katzenschwanz*), hiljem on hakatud selleks kutsuma Vao tee äärt (Aia tänavat). Vrd Kassisaba, Väike-Maarja². – MJ

BHO: 338; ENE-EE: XII, 694; EO: 262; Grenzstein 1882–1883; Joh LCD: 415; KN; Leppik 1995: 10–11; Leppik 1999: 13–14, 45

Väike-Maarja² [ˈväike-ˈmaarja] <-ˈMaarja ~ -sse> VMr – kihelkond ajaloolisel Virumaal, sks *Klein-Marien*, alamsaksa *Nienkerken*. ♦ Rahvasuus kõneleb, et kiriku ümber oli varem hiis ja püha allikas (Höbeallikas). Millal Väike-Maarja kihelkond täpselt loodi, ei ole teada. On arvatud, et see ala kuulus *Lemmu muinaskihelkonda, läks pärast eestlaste alistamist muistse vabadusvõitluse järel Järvamaa piirilaks arvatuna Mõõgavendade ordu valdusse ning eraldus Simunast pärast 1346. a. 1346 rajati Simuna abikirik (hoonet remonditi 1497). XIII saj algupoolel Virumaa ja Järvamaa piiril asunud *Lemmu või öieti *Lemmundu (*Lemmun, Læmund*) kihelkond jagunes kaheks. Loodepoolsed külad olid Võhu (1241 *Vov*, hiljem Viru-Jaagupi) kirikukihelkonda kuulunud Assamalla, Kullenga, Tõnuvere ja Veadla. Teine kirikukihelkond oli Katkuküla (1241 *Katcækyæl*), hilisem Simuna. Selle läänepoolsed külad olid Avanduse, Avispea, Hirla ja Kärša, lõuna pool Salla ümburus. Hilisemas Väike-Maarja khk-s on neist vaid Avispea ja Kärša. Lõunapoolseim küla Villakvere kuulus hiljem juba Laiuse kihelkonda. Seega kuulus Väike-Maarja ala algselt suures osas Järvamaale ja seetõttu Taani hindamisraamatus ei kajastu. Pandivere kuulus XIII saj lõpul Koeru khk Piibe külakonda, mis tõendab samuti, et Järvamaale kuulus ka vahepealne ala. Enamik Väike-Maarja külasid on olnud Järva-

maa koosseisus XV saj-ni, uuesti 1783–1796 ja osa kauemgi. Ilmselt moodustati alade üleminekul Virumaale (arvatavasti XV saj I poolel) uus kirikukihelkond, mida hakati „uue kiriku“ khk-ks (*Nienkerken*) kutsuma; nimi oli kasutusel XVIII saj II pooleni. Sellenimeline kihelkond oli ka nt praegune ↑Maarja-Magdaleena, hiljem on mõlemal kihelkonnal kiriku kaitsepühakule osutav nimi. Neitsi Maarjale pühendatud kirikut hakati kutsuma Väike-Maarjaks (1826 *Weike-Maarja*), kuna läheduses juba oli Maarja kirik Järvamaal Amblas, viimane oleks *Suure-Maarja (↑Ambla). Vrd siinkohal Suure-Jaani ja Kolga-Jaani (varem ka Väike-Jaani). Vrd Väike-Maarja¹. – MJ

Bfl: I, 286, 967, 1237; BHO: 337–338; Bienenstamm 1826: 83; ENE-EE: XII, 26; Hupel 1774–1782: III, 492; Joh LCD: 178; Leppik 1995: 9; Leppik 1999: 8–9; Mellin

Väike Munamägi [ˈväike muna mägi], koh *Muna mägi*, kõnek *Munakas Ote* – mägi Valga maakonnas Otepää vallas, 1842 *Munna Meggi*. ⇒39A2 ♦ 1508. a on olemas olnud mõis, mille saksakeelne nimekuju on *Monenberg*. See on piirnenud Pühajärve mõisaga ja on arvatavasti hilisem Nüpli mõis. Mõis on tõenäoliselt nime saanud mäelt, mille nimi on pooleldi saksa keelde tõlgitud. Niisiis on tegemist küllalt vana mäenimega. Väike Munamägi on Otepää kõrgustiku kõrgeimaid mägesid. Nimeandjatele on mäe kuju võrreldes teiste mägedega meenutanud muna. See nimeandmismall on Lõuna-Eestis harilik. Täiend *väike* on nimele saadud võrdluses Suure Munamäega Haanjas (Rõu). Kohalikus pruugis kutsutakse mõlemaid mägesid lihtsalt Munamäeks. Vrd Nüpli. – MF EAA.2072.3.46a, L 1; ENE: V, 476, VIII, 504; LGU: II, 46; Saar 2008: 167

Väike-Nõmmküla [ˈväike-ˈnõmm küla] <-ˈkülla ~ -sse> = **Persäker** [päsˈookr] <-isse>, koh *Pärsokul* [päsukül] Noa – küla Lääne maakonnas Noarootsi vallas (Niibi ms), 1536 *Hans van Perszacker*, u 1540 *Persacker*, 1565 *Pädersäker, Pädersoker*, 1615 *Pärsaker*, 1689 *Nõmmküll eller Persäker*. ⇒10A3 ♦ Küla oli algselt rootsi asustusega, kuid juba 1701 eesti küla. Noarootsis on ka Suur-Nõmmküla, 1977–1997 olid mõlemad liidetud Nõmmküla nime all. Rootsi keelse nime *Persäker* vanemad kirjapanekud näitavad, et algselt oli tegu viljelusnimega: keegi Per või Peder on harinud seal põldu (rts *äker*, alamsaksa *acker*). Küla asus keelepiiril, mida kajastab murdeline segakuju, milles lõpposa *äker* on sulandunud eesti sõnaga *küla*. Kahe keele mõjutustele viitab ka rootsikeelne rööpnimi *Lihlnõmmküll*, mis on eesti nime tõlge. Vrd Suur-Nõmmküla. – MB, MK

EAA.1.2.941:664, L 653p; EAN; Johansen 1951: 236–238, 243, 251, 253–254; KNAB; Lagman 1964: 35, 51, 71–72; Russwurm 1855: I, 123, 129, 131; Tiberg 1962: 29

Väike-Pahila [ˈväike-pahila] <-Pahila ~ -sse>, rahvak ka *Pisku-Pahila* Jaa – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Maasi ms), 1645 *Klein Pahidall*. ⇒51A2 ♦ 1977–1997 moodustasid Suur- ja Väike-Pahila ametlikult ühise Pahila küla. Vrd Suur-Pahila. – MK

EAA.1.2.947:63, L 54; EAN; Rehepapp

Väike-Pakri [ˈväike-pakri] <-le> = **Lilla Rägö** [ˈlilla ˈroog ˈöö] HMD – saar Harju maakonnas Paldiski linna alal. ⇒1A4 ♦ Suur- ja Väike-Pakri on eestikeelse nime saanud Pakri (1377 *Packere*) küla järgi. Väike-Pakrit on mainitud 1452 kui *grote oe* 'suur saar'. Väike-Pakri ongi tegelikult kahest saarest suurem. Algselt kuulusid

saared Risti kihelkonda. Rootsikeelne nimi on *Lilla Rågö* 'väike rukkisaar', rööpnimeks on olnud *Östra Rågö* ['*östra* 'roog' 'öö] ehk kohalikus pruugis *Austr-äi* 'idasaar'. Väike-Pakril olid ↑*Storbyn* (Suurküla) ja ↑*Lillbyn* (Väikeküla). Vrd Pakri saared. – MB, MK
BHO: 423, 507; KNAB; Schmidt 1871

Väike-Pungerja ['*väike-pungerja*] <-le>, koh ka 'Väike-Pungeri ~ 'Veike-'Pungarja lis – küla Ida-Viru maakonnas Mäetaguse vallas (Pagari ms), 1398 *Putkare*, 1533 *Pungern*, 1620 *Pungerby*. ⇒16C1 ♦ XVII saj lõpust Väike-Pungerja karjamõis (sks *Klein-Pungern*), mis kuulus Pagari mõisa juurde. Nimi on eristava täiendi saanud tõenäoliselt vastukaaluks Rannapungerjale. Pärast mõisamaade jagamist küla (1920.–1930. a-tel kohati ka asunduseks nimetatud). Nimeosise *Pungerja* päritolu pole selge, võimalik, et küla on nime saanud jõe järgi. Vrd Rannapungerja. – MK
Almquist 1917–1922: 312; BHO: 472; KNAB; LUB: IV, 1474

Väike-Rahula ['*väike-rahula*] <-Rahula ~ -sse>, rahvak ka 'Pisku-Rahula Pöi – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Maasi ms), 1561 *Rauele* (vakus), 1645 *Kl.-Rauele*, 1798 *Klein Rahul* (küla). ⇒51B2 ♦ 1977–1997 moodustasid Suur- ja Väike-Rahula ametlikult ühise Rahula küla. Vrd Suur-Rahula. – MK
BHO: 479; EAN; KNAB; Mellin

Väike-Rakke¹ ['*väike-rakke*] <-Rakke ~ -sse> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas (Liigvalla ms), 1796 *Kl. Rakke*. ⇒14C4 ♦ Väike-Rakke on lõunapoolsem kahest külast ↑*Rakke* alevikust idas ja kagus. 1977–1997 oli Väike-Rakke Edru osa. Rakke küla jagunemine suureks ja väikeseks on toimunud hiljemalt XVIII saj. Vihjamisi peab L. Kettunen võimalikuks, et nime lähtekoht võiks olla *rahk* 'paekivi', kuid ta oletab ka muistset isikunime **Rakka*, **Rakko*, **Rakkei* ja toob võrdluseks veel sõna *rake* : *rakke* 'piire, ääris(tus)', nt *kaevu rakked*. Vrd Rakke, Suure-Rakke¹. – MK

Bfl: I, 191; EAN; EO: 280; KNAB; Mellin; Ungern-Sternberg 1912a: 76

Väike-Rakke² ['*väike-rakke*] <-le ~ -sse>, koh 'Väike-Rake, rahvak varem *Kelmi_külä* Ran – küla Tartu maakonnas Rannu vallas (Tamme ms). ⇒31C2 ♦ Tekkinud Rakke (Rake) küla jagunemise tulemusel. Ametlikult esineb Väike-Rakke nimi 1920. a-te algusest. Nime olevat kohapärimuse järgi loonud Miina Loost. Väike-Rakke kirdeotsa nimetatakse *Kaugesaa*reks. Küla maa-alale jäi Aruselja kõrvalmõis (sks *Arrossilla*), mis oli rajatud samanimelise talu (1839 *Arrosselia*) baasil. Vrd Suure-Rakke², Väike-Rakke¹. – EE
EM: 96; KN; Mellin; Rucker

Väike-Rootsi ['*väike-rootsi*] <-Rootsi ~ -sse>, rahvak ka 'Püsku-Rootsi ~ 'Teis_küla Pha – küla Saare maakonnas Pihltla vallas (Tahula ms), 1798 *Rotzi klein* (küla). ⇒53B1 ♦ Küla Vätta poolsaarel. Vätta poolsaar oli asustatud rootslastega, 1497 on müüdnud üks talu Pühäs **Vätla* (Vätta) külas. 1515 mainitud kui *ihm Swedessen dorppe*. 1556 vakusenimena *Vettel*, mis haarab tänapäeva Suure-Rootsi, Väike-Rootsi ja Ennu küla. Nimi on antud rootslaste järgi. Väike-Rootsi oli 1977–1997 Vätta küla osa. Vrd Suure-Rootsi, Vätta. – MK

BHO: 515; EAN; KNAB; Saaremaa 1934: 510; SK I: 503

Väike-Rõsna ['*väike-rõsna*] <-sse>, koh 'Väiko-'*Rõsna* <-he> Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Lob,

Väike-Rahula küla Maasi mõisas. 1787. EAA.2072.3.426d, L 6.

Tsätiski nulk), 1585–1587 *Исадь въ Тростнѣ въ Менишой*, 1652 [*Мал.*] *Тросна*, u 1790 *М. Тросна*, 1855–1859 *Мал. Тросна*, 1886 *Wäikene Rõsna*, *Мало-Тр.*, 1904 *Väiko-Rõsna*, *Мáло Тростно*, 1922 *Rõsna-Väike*, 1923 *Väike-Resna*. ⇒41A2 ♦ 1977–1997 oli jagatud Kremessova küla ja Värskas aleviku vahel. XIX saj oli küla Väike-Rõsna kogukonna keskus, kuulus Värskas kogudusse. Kohanimi on Suurõ-Rõsna nime paariline. Küla lõunaosa on Tsis-tigõ. Vrd Rõsna. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 15; Hurt 1903: 166; Hurt 1904: XVI; PGM 1785–1792; Pskov 1585–1587: 114; RL 1922; SeK: 195; Truussmann 1890: 58; ÜAN

Väike-Rõude ['*väike-rõude*] <-sse> Mar – paik (küla) Lääne maakonnas Martna vallas, mõis, sks *Klein-Ruhde*, ? 1522 *Ruden minor* (küla), 1534 *Klein Ruedenn*, 1688 *Klein Rude* (mõis). ⇒20B2 ♦ Mõis arvatakse asutatud olevat XVII saj lõpus. 1920. a-test Väike-Rõude asundus, mis 1977 liideti Rõude külaga. Vrd Rõude. – MK

Bfl: II, 935; BHO: 516; Stackelberg 1928: 133, 214

Väike-Tammiku ['*väike-tammiku*] <-sse ~ -le> Sim – küla Lääne-Viru maakonnas Rakke vallas (Tammiku ms), 1241 *Tamicas*, 1726 *Klein Tammick* (küla). ⇒15A3 ♦ Samas on ka Tammiku ehk Suure-Tammiku küla. Nimi tuleb sõnast *tammik* : *tammiku*. Vrd Tammiku⁷. – MK
Joh LCD: 615; Rev 1725/26 Vi: 222

Väike-Veerksu ['*väike-veerksu*] <-sse>, koh 'Väiko-Viirksu <-he>, rahvak varem *Kivi-Viirksu*, rahvak ka *Venne_külä* Röp – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Kahkva ms), 1625 *Kywy Wyrxu*, 1630 *Wirxu kylla* (*Kywy Wirxu*), 1638 *Kiwiwirs kylye*, 1686 *Kiwiwirguskulla*, 1798 *Kiwwi Wirks*, 1805 *Weike Wirks*, 1839 *Klein Wirks*. ⇒40C2 ♦ Küla tekkis algse Veerksu küla veski ümber (1627 veski *Wirgast*), kandes Kivi-Viirksu nime. Veskit Veerksu külas (*Wirszikilia*) on mainitud juba 1588. Nimes viitab *kivi* veskile – see oli Veerksu küla osa, kus asus veski. Erinevalt Suure-Veerksu nimekujudest on Väike-Veerksu nimes juba väga varakult, 1625, fikseeritud tänapäevasele vastav kohalik hääldus Viirksu (*Wyrxu*). Veerksu ja Kivi-Veerksu eristus asendus XIX saj alguses Suure- ja Väike-Veerksu vastandusega (1805 *Suur Wirks* ja *Weike Wirks*). 1977 nimetati Väike-Veerksu ametlikult Veerksuks, ent 1998 taastati varasem nimi. Kõnekeelne nimi Vennekülä tekkis XIX saj II poolel, kui suur osa Väike-Veerksu taluperemeestest otsustas astuda õigeusku. Väike-Veerksu kaguosa kannab nime Kärdonukk. Vrd Jõgehara, Kivi-Vigala, Suure-Veerksu. – ES

EAA.567.3.190:12, L 12; EAA.308.2.104;

EAA.567.2.748:3, L 2p; Mellin; PA I: 265; Rev 1624/27
DL: 67; Rev 1638 I: 276; Roslavlev 1975: 26; Rucker

Väike viik [*ˈväike viik*] Rid – laht Haapsalus, 1897 *Малый Вуикъ*, 1913 *Wiek*. ⇒9C4 ♦ Nimi esineb 1934. a kaardil. Lahenime liigisõna *viik* : *viigi* esineb murretes tähenduses 'laht'. Vrd Suur viik. – MK

KNAB; Raid 2013: 35

Väike väin [*ˈväike väin*] Muh, Põie – väin Muhu saare ja Saaremaa vahel, 1798 *Kleine Sund*. ⇒51B2 ♦ Koos Suure väinaga moodustab variatsiooninimede paari. Mõlemat kokku on nimetatud ka Muhu väinaks, enamasti aga on Muhu väinaks nimetatud Suurt väina. Vrd Suur väin. – MK

Mellin

Väike-Õismäe [*ˈväike-ˈõis-ˈmäe*] <-le>, rahvak ka *ˈÕis-ˈmäe* Kei – Tallinna asum Haabersti (Haabersti ms). ⇒1A2 ♦ Peamiselt 1970. a-tel rajatud uuslinnaosa sai nime Tallinna 1960. a-te üldplaanist; nimi võeti väikselst ↑Õismäe asumilt, mis asub Väike-Õismäest kaugemal põhjas. Arvatavasti mõjus nimepanekul *mäe*-nimede mood Tallinna uuslinnaosade nimedes (Mustamäe, Lasnamäe). Ühtaegu Väike-Õismäega kavandati ka nn Suur-Õismäed, mis praegu on tuntud ↑Pikaliivana. Väike-Õismäe on osa endisest Järvekülalt (1782 *Jerwe Michel*, *Jerwe David*, 1844 *Jerwkül*), mille nimi on pandud Harku järve järgi. Põhiosa liideti Tallinnaga 1968, Järveotsa piirkond 1975. – PP

EAA.1864.2.IV-2:487, L 467p; Schmidt 1844; Tallinn 2004: II, 339

Väiko-Härmä [*ˈväiko-härmä*] <-le>, kirjake varem *Väike-Härma* Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Koolina nulk), 1585 *М. Горемыкино*, 1652 *Новое Горемыкино*, u 1866 *М. Горемыкина*, 1897 *Новое (Горемыкино)*, 1904 *Palo*, *Новое Горемыкино*, u 1920 *Väike-Härma*, 1997 *Väiko-Härmä*. ⇒45B2 ♦ XIX saj kuulub Obinitsa kogukonda ja Taeluva kogudusse. 1977–1997 oli Jõksi küla osa. Nimi pärineb isikunimest. Vrd Härmä. – AK

Academic; Eesti PK 20; Eesti TK 42; Harlašov 2002: kaart I; Hurt 1904: XIX; Truusmann 1890: 55; Truusmann 1897a: 45; Truusmann 1897b: 47; Vasilev 1882: 204–205; Vene TK 126

Väiko-Serga [*ˈväiko-serga*] <-le>, koh <-lõ> Se – küla Võru maakonnas Meremäe vallas (Pet, Koolina nulk), 1866–1867 *Рулинова*, 1928 *Väike-Serga*, 1948 *Вяйке-Серга*, *Мал. Константиново*. ⇒45C2 ♦ Praegune Väiko-Serga küla rajati 1920. a-tel, kui Vabadussõja veteranidele jagati taludeks Serga küla maid Vastseliina–Petseri maanteest lõunas. 1930. a-tel olid siin peamiselt hajatalud. 1977–1997 oli liidetud Kitse külaga, hiljem uuesti iseseisev asula. Külalt u 1,7 km lõunaedelas asus samanimeline ajalooline väikeküla, mis esineb esmakordselt Vene kolmeverstakaardil 1866–1867 (*Мал. Константиново*). Küla on ka üheverstakaardil u 1920 (*V. Serga*), Eesti topokaardil 1938 (*Serga*) ja veel Nõukogude topokaardil 1949 (*Мал. Серга*). Praegu on sel kohal osaliselt Palo küla, läänepoolsed talud on hävinud. Praeguse Väiko-Serga kaguosa kutsutakse Korehkinaks. Vrd Serga. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 18; Eesti SK 10; Eesti TK 42; Eesti TK 50; KN; KNAB; NL TK 25; SeK: 196; Setumaa 1928: 277; Truusmann 1897a: 43

Väiko-Tiilige [*ˈväiko-tiilige*] <-le>, koh ka *ˈVäiko-Tiiligõ* <-lõ>, kirjake varem ka *Väike-Tiilike* Se – küla Võru maakonnas Misso vallas (Pan, Luhamaa nulk), 1866–1867 *Пус. Гривкова* (puustus), u 1920 *Väike-*

Tiilike, 1922, 1923 *Tiilike-Väike*, 1996 *Väiko-Tiilige*. ⇒45B3 ♦ XIX saj oli puustus. 1977–1997 oli Ritsiko küla osa. Nime kohta vt Tiilige, täiend *Väiko-* näitab seda, et tegemist on emakülalt välja siirdunud asustusega. Vrd Tiilige. – AK

Academic; EAA.298.2.71, L 18; Eesti PK 20; Eesti TK 42; RL 1922; SeK: 196; ÜAN

Väiku-Ruuga [*ˈväiku-ruuga*] <-le>, koh hrv *Ruugani* <-lõ>, kirjake varem ka *Väike-Ruuga* Rõu – küla Võru maakonnas Rõuge vallas (Rõuge ms), 1684 *Runga Jaan*, 1765 *Dorf Weiko Ruga*, 1873 *Weikeruga*. ⇒44C2 ♦ 1684. a nimetatud talu paiknes Suurõ-Ruuga külast eraldi, omadel maadel, ka kaardile kirjutatud nimega *Ronga*. Kuidas seda lisanime hääldati, pole teada, kuid kunagise esmaasuka eesnimi *Jaan* andis nimevormi *Ruugani* (< **Ruuga-Jaani*), mida kasutati rööpselt XX saj keskpaigani. Suurõ-Ruuga ja Väiku-Ruuga olid 1977–1997 liidetud Ruuga külaks. Vrd Suurõ-Ruuga, Rõuge. – ES

EAA.308.2.180, L 1; EAA.1268.1.401:253, L 247p; LVVA.6828.4.439, L 1

Väimela [*ˈväimela*] <-sse>, koh *ˈVäimälä* <-he>, koh aj *ˈVäimärä* Plv – alevik Võru maakonnas Võru vallas, mõis, sks *Waimel*, 1403 *Veymel*, 1418 *Waimel*, 1627 *Weimel*, *Weimels* (mõis), 1638 *Waymel Moysa*, 1757 *Waimel*, *Waimera*, 1766 *Groß Waimera Wald* (mets), 1782 *Wäimara Mois*. ⇒44C1 ♦ XV saj mainingud käivad vakuse ja küla kohta. 1534. a-st pärineb teade vanast mõisaasemest *Feinell*, mis asus „teisel pool“ Kirumpääd, tõenäoliselt Võru mõisa kohal. Kui nii, siis oli Väimela mõis selleks ajaks üle viidud küla keskele. Samanimeline küla eksisteeris Lapi ja Loosu küla paigas veel XVIII saj. Vahepeal Kirumpäega kokku kuulunud Väimelast sai uuesti iseseisev rüütlimõis 1744. Sellest eraldati 1749 Võru, Joosu, Tilsa ja 1760. a-tel Varbuse mõis. 1920. a-tel tekkis Väimela asundus, 1970. a-tel nimetati seda asundiks, al 1977 alevikuks. Nime päritolu küsimuses on otsustava tähtsusega, kas algupärane on *lä-* või *rä-*lõpuline nimi. *Väimärä* puhul on loogiline see kokku viia muinassaksa mehenimega *Waimera*, vrd Soome külanimi *Vaimare* (1470 *Waimara*). Kõik vanamad nimenäited sisaldavad siiski *l-*i, võimalik, et *ara/ärä-*lõpp tuli käibele analoogiamuutusena teiste selle piirkonna *Hara*-nimede mõjul, nt **Mõtshara* Navi küla osana. Muinasaegse *la/lä-*lõpulise külanime korral võiks kohanime aluseks pidada **Väim-* või **Väin-*algulist isikunime. L. Kettunen on oletanud külanime lühennemist kujust **Väimehela* (*väimees*), aga see ei ole vana külanime puhul eriti usutav, vrd sm *vävy* 'väi'. Väimelaga liideti 1977 Önnömäe (Önnemäe) küla. Vrd Vaemla, Vaimastvere. – ES

BHO: 638; EAA.3174.1.172:80, 81, 290, L 69p, 70p, 259p; EO: 97; Hupel 1774–1782: 282; LGU: II, 600; Rev 1624/27 DL: 56; Rev 1638 I: 127; SPK: 487; Stryk 1877: 244; Sukunimet 1992: 708

Väinameri [*ˈväina_meri*] – laht mandri ning Hiiumaa ja Saaremaa vahel. ⇒19A2 ♦ Arvatavasti on see mereosa nime saanud Suure ja Väikese väina järgi, ehkki väinu on meres rohkemgi. Väinamere nime võtsid kasutusele Eesti geograafid 1930. a-te lõpus, varem samastati seda Muhu väinaga (sks *Moonsund*). – MK

ENE-EE: X, 548

Väinjärv [*ˈväin_ˈjärv*] Koe – järv Järva maakonnas Koeru vallas, 1686 *Wänjerfska Siöön*. ⇒14B4 ♦ Nime

- algusosa on nähtavasti pärit sõnast *väin* : *väina*. Vrd Väinjärve. – FP
EAA.1.2.942:740, L 725p
- Väinjärve** [*ˈväin_järve*] <-le>, kirjak varem ka *Veinjärve* Koe – küla Järva maakonnas Koeru vallas, mõis, sks *Weinjerwen*, 1558 *Vennier*, 1564 *Venjerue*, 1615 *Weneiarff*, 1732 *Weiojerwe oder Roosna* (mõis). ⇒14B4 ♦ Küla asemele rajati 1630. a-tel mõis. Mõisa maadele 1920. a-tel tekkinud asundus nimetati 1977 külaks. Koht on nime saanud Väinjärvelt. Mõisat kutsuti XVII–XIX saj omanike Rosenite järgi ka Roosna mõisaks. – FP
EAA.1.2.933:125, L 125; EAA.1.2.938:30, L 29; KNAB; Renner 2006: 29, 31; Schilling 1970: 98–99; Thor-Helle 1732: 317
- Väiso** [*väis'õ*] <-le>, koh <-lõ, 'Väiss'õ> Plv – küla Võru maakonnas Võru vallas (Väimela ms), 1738 *Weise Peter*, 1757 *Weißo Hans*, 1766 *Waiso Moisa perre*, 1798 *Weiso* (karjamõis). ⇒45A1 ♦ Väimela mõisa *Kurenurme hajakülas (1798 *Kurrenurm*) ilmus sellise lisanimega talupoeg dokumentidesse XVIII saj, sajandi lõpupoolel oli talu asemele rajatud karjamõis, talunimi mõneks ajaks kadus, kuid ilmus XIX saj uuesti Ala-Väiso külaosas. Talupoja lisanimi võib olla tekkinud liitsõnast *väi* + *soo*, milles *väi*-osis võiks olla algupäraselt seotud Väimela nimega. Siiski võib Väiso olla olnud ka iseseisev inimese lisanimi, kus peenendatud *s* ja sõnalõpu *o* annavad edasi vähendav-hellitavat tähendusvarjundit. Sama algusosist sisaldavad Ida-Soome perekonnanimed *Väisänen* ja *Väisälä*. L. Kettunen ongi Väisot seostanud arvatava muistse isikunimega **Väisoi*. Väiso koosneb kahest osast: põhjapoolsest Mäe-Väisost (endisest karjamõisa poolest) ja lõunapoolsest Ala-Väisost. 1970. a-tel olid need eraldi külad, liideti uuesti 1977. – ES
EAA.567.3.186:6, L 7; EAA.3147.1,172:78, 288, L 67p, 257p; EO: 227; Mellin; Sukunimet 1992: 709
- Väkra** [*ˈväkra*] <'Väkra ~ -sse> VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Kogula ms), 1645 *Vecker* (küla), 1798 *Wekra*. ⇒51A3 ♦ 1977–1997 oli Koksi küla osa. Nime tähendussisu jääb hämaraks. Eesti keelest võiks võrdluseks tuua häälikuliselt lähedase sõna *väkker* : *väkri*, *väkkeri* 'tuuleratas'. Kui oletada võõrpäritolu, siis sobiks rootsi *väktare* 'valvur, vahimees', *veckrik* 'kurruline, voldirohke' või saksa isikunimi *Fecker* ('paikaja'): 1435 *Peter Vecker*. – MK
Bahlow: 131; EAN; KNAB; SK I: 504
- Välgi** <'Välki ~ -sse> MMg – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Elistvere ms), 1584 *Walgi*, ? 1627 *Welckküll*, 1811 *Welgi*. ⇒26A3 ♦ Varemalt vene asustusega küla. Väljakaevamiste andmetele tuginedes oletas A. Moora, et see on rajatud XIII saj ida poolt Peipsit tulnud asunike poolt. Seevastu I. Arens mainib vastupidist suunda: väljarännet Välgist XIX saj Oudovamaale. Praegugi on Pihkva oblasti Pljussa rajoonis Pljussa alevi lähedal Vjalki (*Вяльки*) küla. Nime lähtena tulevad eesti sõnadest V. Palli arvates kõne alla *välk* : *välgu*, mis ei tähenda üksnes pikset, vaid Kesk-Eestis ka lagendikku (heinamaad) metsas või hoopis suurt tükki põldu, metsa või heinamaad. Lisaks sobiks tähenduslikult sm *välkki* 'tühi, söötis'. 1977 liideti Välgiga Kivinõmme (1970) ja Välggi-Alajõe (1582 *Aloge*) küla. – PP
Arens 1994: 32; KNAB; Moora 1964: 28, 100; PA I: 106, 148; PTK I: 282; PTMT: III, 510
- Välgita** <-sse> VII – küla Viljandi maakonnas Viljandi vallas, mõis, sks *Welketa*, 1584 *Walicula* (küla), 1586 *Walgetha*, 1624 *Welgitah* (küla Viljandi mõisa all), 1782 *Welketa* (mõis). ⇒30C1 ♦ Mõis rajati XVII saj; küla oli kadunud XVIII saj lõpuks (Mellini kaardil 1797 puudub). Nime lähtekohaks on tuletis tüvest *välk* : *välgu* (murdeti *valk* : *valgu*, Mulgi murdes *väl'k* : *välgi*) või *välkuma*. Vrd ka *välk* : *välgu* 'lagendik (heinamaa) metsas, (suur) tükk põldu, metsa, heinamaad', sm *välkki* 'lai, avar, vaba, tasane, lausik'. Nimelõpp *-ta* on raskesti seletatav. Kui lähtekohaks on tegusõnatüvi, siis on sageli tegemist tegijanimiga, kuid *-ta* võiks siinsel juhul küll olla muud päritolu. Vrd Valguta. – MK
BHO: 661; PA IV: 170, 209; PTK I: 282
- Väljaküla¹** [*välja_küla*] <'külla ~ -sse> Saa – küla Pärnu maakonnas Saarde vallas (Volvveti ms), ? 1560 *Villikull*, 1638 *Willukylle* (küla), 1797 *Willo* (küla), 1816 *Willokülla* (talu Voltveti mõisa all), u 1900 *Вальякюля*. ⇒36A1 ♦ Väljakülaga on samastatud Renneri kroonikas esinev *Villikull*, mis 1560 maha oli põletatud. Kui nii, siis on nimi ilmselt asendunud, uue külanime lähtekohaks on *väli* : *välja*. Väljakülaga on 1977 liidetud osa Suitsukülast (u 1900 *Суйтскокюля*). Küla kirdeosa on Toosi. – MK
BHO: 629; EAA.1865.3.247/9:17, L 18p; EAN; KNAB; Mellin; Rev 1638 II: 55
- Väljaküla²** [*välja_küla*] <'külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Välja* Jaa – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Reina ms), 1798 *Wälja M.*, 1855–1859 *Велья* (küla), u 1900 *Вялья*. ⇒51A2 ♦ 1977–1997 oli liidetud Tagaverrega. Tagavere all on juba 1592 mainitud talupoega *Welly Hanß*. Välja mõis (sks *Niethof*) rajati XVII saj. XVIII saj lõpuks muutus see Reina mõisa kõrvalmõisaks ning maa jagati osaliselt taludeks, tekkis Väljaküla. Välja-osis on väga levinud talunimedes, kuid ka küla- ja külaosanimedes. – MK
BHO: 385; EAA.298.2.71, L 7; KNAB; Mellin; Rehepapp; SK I: 504–505
- Väljaküla³** [*välja_küla*] <'külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Välja* Pha – küla Saare maakonnas Pihlta vallas (Sandla ms), 1790 *Weliakülla*, 1798 *Weljakül*, 1938 *Välja* (asundus). ⇒51A4 ♦ Külas on ka Välja talu. Väljaküla on rahvapärimuse kohaselt olnud vana küla, mille kohale on asutatud Sandla mõisa Välja karjamõis. 1920. a-test asundus, u 1939. a-st küla. 1977–1997 oli ametlikult Sandla osa. – MK
EAA.2072.3.426e, L 45, foolio I; EAN; KNAB; Mellin
- Väljaküla⁴** [*välja_küla*] <'külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Välja* VII – küla Saare maakonnas Valjala vallas (Uuelõve ms). ⇒51A4 ♦ Väljaküla on Uuelõve mõisa maale 1920. a-tel tekkinud asundusküla, vahel nimetatud ka Uue-Lõve asunduseks. A-ni 1977 oli ametlik nimekuju Välja. Uuelõve mõis (sks *Neu-Löwel*) tekkis hiljemalt Taani ajal XVI–XVII saj, al 1798 kuulus Saaremaa rüütelkonnale. Vrd Vanalõve. – MK
ERA.14.2.716 (Saare maavalitsuse ettepanek 10. V 1939 nr 271/5 asunduste nimede muutmiseks); Mellin; Rehepapp
- Väljaküla⁵** [*välja_küla*] <'külla ~ -sse> Kod – küla Tartu maakonnas Alatskivi vallas (Kokora ms). ⇒26B3 ♦ Asundustaludest kujunenud küla, varem Välja asundus, esimest korda nimestikus 1945. 1977–1997 oli Tõruvere küla osa. Nime lähteks on ilmselt Välja karjamõisa nimi (1796 ja 1839 sks *Lowisenhof*, hiljem *Feldhof*). – PP
KNAB; Mellin; PTK I: 283; Rücker

Väljaküla⁶ [välja_küla] <-`külla ~ -sse>, koh ka Vällä ~ Vällä_külä, kirjak varem ka Välja San – küla Valga maakonnas Tõlliste vallas (Laatre ms), 1582 *Wel-lakul*, 1628 *Welle*, 1638 *Wello*, 1723 *Weljaküll*, 1796 *Wõlla*, 1808 *Dorf Welja*, 1839 *Wälja*. ⇒43B1 ♦ Laatre mõis on omal ajal ehitatud Väljaküllal. On arvatud, et Laatre saksakeelne nimi *Fölk* lähtub sellest külanimest, kuid selles võib ka kahelda (↑Laatre¹). 1684 on küla nimeks kirjutatud ka *Felcks By*, mis on ilmselgelt mõisa järgi. Väljaküla nime aluseks on *välitiivi*, millel on soome keeles (*väljä*) tähendus 'lai, avar' ehk hajaküla suurel territooriumil. See on alati olnud küla-, mitte talunimi. Võimalik, et omaaegne nimeandja võrdles Väljaküla Tõllistega, mis 1687. a põlluala järgi otsustades oli enne mõisastamist tihe sumbjas küla Väikese Emajõe ääres. 1796. a *Wõlla* nimekuju on andnud alust arvata, et nime esisilbis on olnud *õ* (**Võllaküla*). Sellele räägib vastu tänapäevane nimekuju. Pigem tundub see olevat tahtlik saksakeelse mõisanimega sarnastamine. Väljakülaga liideti 1977 Asuküla, mis oli osa vanast Sangaste külast (põhja pool halduspiiri olnud Asuküla nimetati samal ajal Lossikülaks). Rahvalikus jaotuses on see kant jagatud Matsi ja Paluoti nime alla. Vrd Muhkva, Sangaste¹, Vällämägi. – MF

EAA.567.2.423:2, L 1p; EAA.308.2.110, L 1, 1p;
EAA.308.2.111, L 1; KN; Mellin; PA I: 74; Rev 1624/27
DL: 164; Rev 1638 I: 16; RGADA.274.1.174:995, L
986p; Rucker

Väljaotsa¹ [välja_otsa] <-`otsa ~ -le> Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Jõgeva ms). ⇒25A2 ♦ Painkülast kruntimisega seoses väljaviidud talud, mida on näha juba 1860. a-te topokaardil, Väljaotsa nime all mainitud 1922. Kuulus Pakaste küla alla 1977–2000. Nimi on kirjeldav, talud asuvad Painkülast vaadatuna üle välja. – PP

KNAB; PTK I: 283; Vene TK 126

Väljaotsa² [välja_otsa] <-`otsa ~ -le> Tür – küla Järva maakonnas Türi vallas (Oisu ms), u 1900 *Вельяотса* (asula). ⇒23B2 ♦ Üldjuhul tekkisid niisugused nimed nagu Väljaotsa seoses talumaade krunti ajamisega. Oisu mõisa maad jagati ja müüdi Põllupanga kaudu 1912, asulat on mainitud varem. Lisanimi *Väljaotsa* on olnud Türi khk-s kasutusel XIX saj alguses. – MK

EVK; KNAB

Väljataguse¹ [välja_taguse] <-sse ~ -le> Plt – küla Jõgeva maakonnas Pajusi vallas (Rutikvere ms). ⇒24B1 ♦ Külana 1922. a rahvaloenduse materjalides (*Väljajaga*), kuid talusid on seal märgitud ilma nimedeta juba 1855.–1859. a kolmeverstakaardil. 1977–1997 oli liidetud põhiliselt Kõrkkülaga. Nimi võib olla otsetuletis sõnadest *väli* ja *taga* ~ *tagune*, ehkki juba XVIII saj oli Rutikvere mõisas Kõrkkülas ja Arisveres kasutusel Välja lisanimi (*Wellia*, *Wellie*). – MK

EAA.298.2.71, L 4; EAN; KNAB

Väljataguse² [välja_taguse] <-sse ~ -le> Tür – küla Järva maakonnas Väätsa vallas (Väätsa ms), u 1900 *Вьялtagузе* (küla). ⇒13B4 ♦ Hiline küla. Niisugused nimed nagu Väljataguse tekkisid harilikult XIX saj seoses talumaade kruntimisega. Külaga on 1977 liidetud Saunamäe (u 1900 *Саунамяэ*) ja ↑Venevere küla. Väljataguse põhjaosas on Kuivamäe talud, mis on ajuti olnud omaette küla. * *Küla oli olnud koos, tihe. Mõis pillutas talud laiali*. – MK

EAN; EVK; KNAB; Schmidt 1844

Väljataguse³ [välja_taguse] <-le> Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Valtu ms), 1855–1859 *Вельяtagузе* (küla), u 1900 *Вельяtagузе*, 1922 *Väljataguse*. ⇒12A4 ♦ Külana on kaartidel XIX saj keskpaigast, sh hajataludena 1871. a kaardil. Varasem ajalugu seostub ↑Libaduga. 1977–1997 oli koos Juulaga ühendatud Libadu külaks. Nimi on kirjeldav, küla asub Valtu mõisa poolt vaadates põldude taga; lähtekohaks võis ka olla vana Libadu küla, millest kruntimise järel talud välja viidi. – PP

EAA.298.2.71, L 3; KNAB; Vene TK 42

Vällämägi [vällä_mägi], kirjak ka Vällämägi Rõu – mägi Võru maakonnas Haanja vallas, 1790 *Vällamametz*, 1798 *Wälla Berg*, 1839 *Wella mäggi*. ⇒45A2 ♦ Haanja kõrgustiku kõrguselt teine mägi paistab koos Munamäega hästi silma ja on üsna tõenäoline, et nende nimesid on alati käsitletud paarina. Kui Munamägi on eelkõige kujult ümmargune mägi, siis Vällämägi on võidud sellega võrrelda kui laia mäge, vrd sm *väljä* 'lai, avar, lahe, ruumikas'. Lõunaeeesti keeles on märke omadussõnatähtsuse säilimisest, nite Wiedemanni *wäli-tuli* 'suur laialiläinud tuli'. Nime tõlgendus välja kui legendiku või põllu kaudu (võru keeles *välä*) ei ole eriti sobiv, sest järsunõlvaline põlismetsaga kaetud Vällämägi pole tõenäoliselt kunagi olnud oluline põllumaa. Võrumaal leidub ka mitu Lajamäge ('lai mägi'). – ES

EAA.308.6.257; EES: 619–620; Mellin; Rucker; Wd

Välta [välta] <-le> Põie – küla Saare maakonnas Põide vallas (Oti ms, Saare ms), 1453 *Velcketh*, 1645 *Felta* (vakus). ⇒51B2 ♦ Nime algkuju võinuks olla **Välkede-*, võib-olla eesvokaalne paralleel *Valge-* ja *Valk-*nimedega. Vrd Vālgita. – MK

BHO: 647; LUB: XI, 300

Väluste <-sse> Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Tarvastu ms), 1583 *Walasth*, 1601 *Wellist*, 1839 *Welluste*. ⇒31A2 ♦ Põlisküla Võrtsjärve lähistel Mustlast põhja pool. Küla kohal suubub Võrtsjärve 10 km pikkune Väluste oja. Kas enne oli oja- või talunimi, on raske öelda. Ehk tuleneb nimi Võrtsjärve vastaskaldalt üleskirjutatud sõnast *välu* 'jäätumata koht järves' (Ran). Jõe suubumiskoht on kauem jäävaba. – MKu

ENE-EE: X, 559; Mellin; PA IV: 145; Rev 1601: 130;
Rucker

Vändra¹ [vändra] <'Vändra ~ -sse> Vän – alev ja samanimeline vald (alev) Pärnu maakonnas (Vana-Vändra ms), 1515 *Wenderskulle* (küla), 1560 *Vennier*, 1923 *Vändra* (alev ja postiagentuur). ⇒22C3 ♦ Alevik tekkis XIX saj lõpul, sai ametlikult alevi õigused 1945. Nimi pärineb Vändra mõisalt, mis rajati XVI saj II poolel. 1850. a-test Vana-Vändra mõis (sks *Fennern*, *Alt-Fennern*). L. Kettunen peab usutavaks algvormi **Vändera*. Samas peab ta võimalikuks ka vaheldust *võnnu* ~ *vännu* *võõras* ja toob võrdluseks tegusõna *vänderdama*. Murretest võiks veel tuua sõnad *vänd* 'köver', *vändrik* 'köver, jändrik'. Nime päritolu jääb siiski ebaselgeks. – MK

BHO: 80; EO: 170; MS; Stackelberg 1926: 176, 208; ÜAN

Vändra² [vändra] <'Vändra ~ -sse> Vän – kihelkond ajaloolisel Pärnumaal, sks *Fennern*. ♦ Vändra alad kuulud XIII saj algul kas ↑Alempoisi muinaskihelkonda või teistel andmetel ↑Sakalasse, lääneosa aga Läänemaa *Korbe* kihelkonda. XIII saj jäi Vändra, välja arvatud Saare-Lääne piiskopkonda kuulunud Viluvere, ordu alale Pärnu komtuurkonda, hiljem vaheaegadega

Pärnu staarostkonda. Vädra alad kuulusid kiriklikult Pärnu-Jaagupi ja Tori kirikukihelkonda, iseseisv Vädra kihelkond rajati XVII saj keskpaiku. Juba XVI–XVII saj vahetusel oli Vädra mõisas oma puukirik. Praegune kirik pärineb a-st 1747. Vrd Vädra¹. – MK ENE: VIII, 511

Vädra³ [ˈvädra] <-le>, koh ˈVändrä, kirjak varem ka *Vändramaa* Röp – küla Põlva maakonnas Veriora vallas (Veriora ms), 1616 *Wedrma*, 1627 *Wenndermah Wessky*, 1630 *Wendroma kylla*, 1638 *Wandorma Möller*, 1839 *Wendrama* (küla), 1871 *Hoflage Wendrama*. ⇒40C2 ♦ Viluste küla veskit on mainitud 1588. Vädra jäi XVII saj Viluste küla veskikohaks ja hajataluks ehk ühetaluliseks külaks. 1682 oli peremees *Wendroma Mertt* ja veskikoht oli üles loetud Veriora küla all. Veriora küla mõisaks muutmine kasvatas Vädra (Vändrama) küla sealt välja aetud peredega, ent XIX saj II poolel muudeti karjamõisaks ka Vändrama küla. 1920. a-tel tekkis karjamõisa maadele asundusküla, veskit sellel ajal siin enam polnud. Küla ametlik nimi 1970. a-tel oli Vändramaa, Vädra sai nimeks 1998. Vädra on lühenenud Vändrama kujust. Seda, et järelosa oli algsest sõna *maa*, ei saa kinnitada, kuigi nt 1627. a kirjapilt *Wenndermah* võiks pika *a* olemasolu tollases nime häälduses näidata. **Venderma* või **Vendorma* võib tervikuna olla esmamainingust varasem võõrapärane isikunimi. Juhul kui nime järelosa ikkagi oli *maa*, võiks algusosa olla samuti isikunimi, vrd nt sks perekonnanimi *Wender*. Kui arvestada Röpina idakontakte, siis ka vanavene isikunimedele hulgas leidub sarnaseid, samas mitte eriti slaavipäraseid nimesid, nt *Ванда*, *Вантура*, *Вандышников*. Veel ühe võimalusena võiks Vändrama paigutada samasse rühma tundmatut päritolu *ma-lõpuliste* nimedega Rosma, Kiuma jt. Vrd Vädra¹. – ES

EAA.1269.1.797:104, L 232; PA I: 266; Rev 1624/27 DL: 67, 72; Rev 1638 I: 278; Roslavlev 1975: 17, 26, 46; Rücker; Tupikov 2004: 80, 499

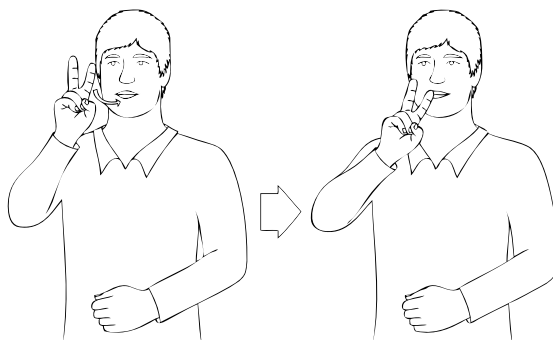
Vängla [ˈvängla] <-sse> Vig – küla Rapla maakonnas Vigala vallas, karjamõis (Vana-Vigala ms), sks *Schwengeln*, 1723 *Schwengeln*, 1744 *Wingri Iaen* (talupoeg Vana-Vigala mõisa all), 1798 *Schwengel* (karjamõis). ⇒21A2 ♦ Vängla oli Vana-Vigala mõisa kõrvalmõis. Nimi on tõenäoliselt mugandunud saksa keelest, arvatavasti isiku perekonnanimest. Vigalas oli XVIII saj tegemist immissioonidega – protseduuridega, millega kellegi maaomand anti ajutiselt teise isiku valdusse. Nii on nt 1739 mainitud Budbergi immissiooni ja Schwengeli immissiooni, vrd Velisel XVIII saj ooberst von Schwengelm, kelle aadlivapp kinnitati 1631. Vängla piires on ka Keelitse, endine Vana-Vigala mõisa kõrvalmõis. – MK

Aitsam 2006: 53, 63; BHO: 542; EAA.3.1.480:118, L 113p; Mellin

Vänni <-le> Rõu – küla Võru maakonnas Haanja vallas (Haanja ms), 1796 *Wänni*, 1839 *Wenii*. ⇒45A3 ♦ Vänni oli 1977–1997 Kääraku küla osa. 1796. a mainitud *Wänni Paapo Peep* ja *Wänni Juhhan* olid kirjas veel Kääraku küla all. Külanimega seostub perekonnanimi *Vent*. Vänni alusnimeks võib pidada erinevaid isikunimesid. Soome perekonnanime *Vänni* peetakse rootsi eesnime *Sven* muganduseks. Kui nimes on olnud *t*, on parem seletus isikunimi *Vent* algnimest *Venceslaus*, vrd ka perekonnanimi *Ventsel*, mis XVIII saj Lõuna-Eestis on olnud ees-

Vädra mõis Pärnumaa kaardil. XVII saj. EAA.308.2.13.

Vädra viipenimi. Modifitseeritud viibe „kurt“ osutab Eesti esimesele kurtide koolile (1866–1924) ja sisaldab v-sõrmendit.

nimeks. Vänni piiresse kuulub läänes Mikita, a-ni 1977 omaette küla (Mikita I). Vrd Vendise. – ES EAA.1268.1.403:164, L 138p; Rajandi 1966: 223; Rücker; Sukunimet 1992: 711

Väo <-le>, koh *Väu Jõe* – Tallinna asum Lasnamäel, mõis, sks *Faecht*, 1241 *Uvætho*, 1298 *Vethe*, 1389 *Vewenkülle*, 1674 *Feht*, 1689 *Feht Hoff*, *Wehokylla*. ⇒1C1 ♦ Ajalooline küla, mille Tallinn ostis 1402 ordukt; mõisa kohta on teateid XV saj. 1975 liideti Tallinnaga, asumi piirid kinnitati 1991. Väo mõis asus praeguse Priisle asum piires. Nime varasemaks kujuks võib oletada **Vädu* või **Vedu*, päritolu on E. V. Saksa järgi ehk seotud sõnaga *vedama*, sest küla asus karestikulise Pirita jõe ääres ja venede vedamine ülevoolu oli tavapärase tegevus. Küla järgi on nime saanud ka vasallisuguvõsa Vethen või Vette, sellest pärit Hinrik Fet rajas XV saj lõpus Tartumaale Vedu mõisa. Väo mõisat on XVII saj rentniku J. Dunte järgi nimetatud ka Tondi mõisaks. Vrd Vedu. – MJ, PP

BHO: 74; Bienenstamm 1826: 54; EAA.1.2.C-II-35; EM: 59; Joh LCD: 659; Kasenurm 1948: 51; LCD: 47v; Nerma 1998: 30–31, 42–43; Saks 1974: 122, 187; Tallinn 2004: 340–341

Värati <-le> Tõs – küla Pärnu maakonnas Tõstamaa vallas (Tõstamaa ms), 1534 *Warreth* (küla), 1543 *Veresell*, 1624 *Warrath*, 1638 *Werretekyll*. ⇒27C2 ♦ Küla asub Värati poolsaarel, mis varem oli saar, P. Johansen järgi vanal Tõstamaa kaardil *Worakholm*. Külanime on võrreldud sõnaga *värat* või *värak* 'värav'. Küsimusi tekitab 1543. a kirjapanek, mille põhjal M. Kallasmaa on varem oletanud algvormi **Veereselja* või **Vereselja*. Tõenäolisemalt on siingi tegemist *vära*-tüvega. Värati lääneosa kannab Suti nime (1684 talurühm *Sutte Arent*, *Sutte Giorgen*, *Sutte Pert*, 1724

Sutti küla); ka Värati küla ennast on 1920.–1930. a-tel nimetatud Värati-Suti külaks. – MK
EAA.308.2.218:151, L 148p; ERA.14.2.715 (Pärnu maavalitsuse ettepanek dets-s 1938); Johansen 1951: 294; Kallasmaa 2007: 456; Rev 1624 PL: 12; Rev 1638 II: 28; RGADA.274.1.182/4:43, L 336p; Stackelberg 1926: 219; Stackelberg 1928: 179

Värskä [ˈvǎrskǎ] < Värskä ~ -sse>, koh 'Verska <-he> Se – alevik Põlva maakonnas Värskä vallas (Lob, Tsätski nulk), 1563 *Верхъустье* (küla), *на рѣчке на Верхустье* (oja), 1585 *Верхоустинский*, 1585–1587 *на Верхулинской губь* (laht), 1652 *Верхуско*, *Верхутско*, u 1790 *погостъ Верхулинскои*, 1882 *Верхнее Устье*, *Верхоустье*, *Гвоздница* (pogost), 1901 *Verska küla*, 1903 *Werska*, *Верхутская*, 1904 *Verska*, *Верхоустье*, *Верхоустинский погостъ*, 1923 *Värskä* (sh postiaagentuur ja telefonikeskjaam), 1937 *Värskä* (alevik). ⇒41B2 ♦ XVI saj oli Värskä pogost samanimelise gubaa keskus; XVIII saj keskel oli Petseri maakonna ja piirkonna küla Petseri kloostri omanduses, XIX saj kuulus Väike-Rõsna kogukonda ning oli Värskä koguduse keskus. Muudeti 1930. a-te lõpus külast alevikuks. Alevikus on Värskä Püha Jüri (Georgiose) kirik; esmakordselt mainitud XVI saj lõpus. Värskä sai XX saj alguseks Lobotka valla keskuks ning oli 1922–1950 Järvesuu valla ja on al 1992 Värskä valla keskus. Nimi on arvatavasti vene algupära: varaseimat venekeelset nimekuju võiks tõlkida 'ülemine suue; suuet mööda üles'. A. Šteingolde kahtleb selles, tema arvates võis nimi **Верхъ-Устье* tekida setopärase *Verska* algusosa ümbertõlgendamisel *верх-* ~ *верш*-tüveliseks. Alevik asub Mustoja (1585 p. *Верховица*) ja Värskä lahe (1585 p. *Верхолиця*) kaldal. Värskä omaette piirkonnad on Alapõlla põhjas ja Laagri lõunas. Vrd Verhulitsa. – AK

Eesti TK 50; Harlašov 2002: kaart I; Hurt 1903: 44; Hurt 1904: XVI; Hurt 1904–1907: II, 168; KNAB; PGM 1785–1792; Pskov 1585–1587: 115; Reissar 1996: 59–60; SeK: 198; Selart 2016: 102; Setumaa 1928: 273; Truusmann 1890: 55; Truusmann 1897a: 43–44; Vasilev 1882: 48–49; VES

Värssu [ˈvǎrssu] < Värssu ~ -sse>, kirjak varem ka *Väršu* ~ *Värso* Phl – küla Hiiuma maakonnas Pühalepa vallas (Suuremõisa ms), 1688 *Werßi Jörgen*, *Werßi Hinrich*, 1782 *Werso*. ⇒48C2 ♦ P. Ariste on vasteks esitanud sõna *värss* : *värsi* 'noor pull'. – MK

Ariste 1938b: 27; HK: 289

Västurvike [ˈvǎsturviike] Vor – laht Lääne maakonnas Vormsi vallas, rts *Västerviken*. ⇒9A4 ♦ Västurvike ('läänelaht', rootsi kirjakeeles *Västerviken*) ja lähedal olev ↑Austurvike (*Österviken*) moodustavad nimepaari. Mõlemad on lahed (rts *vik*), millest üks avaneb läände (rts *väster*), teine itta (rts *öster*). Varem moodustasid lähed väina, mis eraldas väikese Mõisaholmi (Hosholmen) Vormsi suurest saarest. Lahtede nimed tekkisid seejärel, kui maatõusu tagajärjel olid mainitud saared kokku kasvanud. – MB

Lagman 1964: 107; Wieselgren 1962: 166

Vätse [ˈvǎtse] < Vätse ~ -sse>, kirjak varem ka *Vätsa* ~ *Vätsu* Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Parila ms), 1586 *Wetz* (küla), 1798 *Wets* (karjamõis, küla ja kõrts). ⇒20A1 ♦ 1977–1997 oli Ridala osa. Vätse karjamõis oli olemas juba 1689. Nimi on tuletatud kas sõnast *vedama* või sõnast *vägi* : *väe*. – MK
BHO: 669; EAA.1.2.941:801, L 790; EAN; KNAB; Rev 1586: 68

Vätta [ˈvǎtta] < Vätta ~ -sse ~ -le> Pha – paik (küla) ja poolsaar Saare maakonnas Pihlta vallas (Tahula ms), 1492 *strand to Fettel*, 1497 *...schwedischen dörpe to Vettel*. ⇒53B1 ♦ 1977–1997 oli ametlik külanimi, mis ühendas Ennu, Suure-Rootsi ja Väike-Rootsi küla. Tänapäeval on Vätta jäänud paikkonna ja poolsaare nimeks. P. Johansen on nime võrrelnud Lääne-Ojamaa rootsi kohanimega *Vättle*. Nimi võibki olla Rootsist kaasa toodud, sest poolsaar oli asustatud rootslastega. Toodud rootsi nimele võiks Ojamaalt lisada veel *Väte*, mille aluseks on oletatud põhja murdesõna *kvetja* 'ihumine, maa, mida saab niita ühe vikatiluiskamisega' või *vättja* 'pehme luisukivi', ja Ida-Götalandist *Vättak*, mis võib sisaldada sõna *vät* 'vesine maa, kuivanud veekogu'. Vrd Suure-Rootsi, Väike-Rootsi. – MK

BHO: 81; Johansen 1951: 298; SOL: 374

Väagu <-le> Tm – paik (küla) Jõgeva maakonnas Torma vallas (Laius-Tähkvere ms), 1493 *Vaco*, 1696 *Wähgust*, 1866 *Wego*. ⇒25C1 ♦ Liideti 1977 Näduverega. Nimi võib pärineda isikunimest (**Vääkko(i)*), vrd ka harvemate eesnimede loendis *Wäägo* ehk *Wägo*). – PP

PTK I: 284; Rajandi 1966: 225

Väägvere [ˈvǎägvere] <-verre ~ -sse> TMr – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Sootaga ms), 1582 *Vagoier*, 1588 *Waigwer*, 1796 *Wegerste*, 1839 *Wagwerre*; sks *Fegefeuer*. ⇒26A4 ♦ Oli XVI–XVII saj Tartut majandav mõis, kuid muudeti hiljem Sootaga mõisa külaks. L. Kettunen tuletas Väägvere isikunimest **Vääkko(i)*. K. Uustalu arvates lähtub mõisa nimi **Võikvere* küla nimest, mis aga õigupoolest seostub ↑Viidikega. Kohanimi sisaldab *vere*-osist. *Fegefeuer* on eesti nime saksakeelne rahvaetümoloogiline edasiarendus (tõlkes 'puhastustuli'). Praeguse küla piiridesse jääb Sootaga mõisa Tereski (sks *Terreski*) karjamõis. Vrd Väägu. – EE

BHO: 633–634; EM: 99, 193; EO: 300; Mellin; PA I: 108, 277; Rucker; Uustalu 1972: 23

Vääna < Vääna ~ -sse> Kei – küla Harju maakonnas Harku vallas, mõis, sks *Faehna*, 1325 *Feyena*, *Veghenoya* (küla ja mõis), 1492 *Veienoia*. ⇒1C4 ♦ Küla ei mainita 1725, vahemikus 1774–1782 rajati Peetri karjamõis (sks *Peterhof*). Piirkonda jäi 1241 mainitud küla **Karna* (↑*Kiia*). Vääna nimi on lühenenud kaheosalisest liitnimest, mille järelois on lähtunud sõnast *oja*. Algusosa vasteks võiks pakkuda *vägi* : *väe*. Tänapäeva nimekuju on säilinud omastava käände *n*. Algselt on nimi käinud Vääna jõe kohta. Vääna mõisa järgi on hüütud mitut küla: Vääna-Jõesuu, Vääna-Mõisaküla ja Vääna-Nõmme. Neist esimene on ametlik küla, Vääna-Mõisaküla nimetati 1977 Vääna külaks ning Vääna-Nõmme liideti Vääna-Jõesuuga (praegu osaliselt Liikva piires). Vääna külaga on 1977 liidetud Ülevalkküla (1922 *Ülevalt*) ja osa ↑Tölinõmme külast. Vrd Viti, Tölinõmme. – MK

BHO: 74; Joh LCD: 412; KNAB

Vääna-Jõesuu [ˈvǎäna-ˈjõe-ˈsuu] <-sse ~ -suhu> Kei – küla Harju maakonnas Harku vallas (Viti ms, Vääna ms). ⇒1C3 ♦ Vääna-Jõesuu sai ametlikuks külaks 1977, varem osa Laadrevälja külast, suvituskoht Vääna jõe suus. Külaga on 1977 liidetud Vääna-Nõmme (külana 1945) ja suurem osa Vitimõisast (1517 *Pewel*, 1798 *Wittenpöwel*, *Witti M*). Vrd Viti, Vääna. – MK
EAN; ENE: VIII, 517; Joh LCD: 602; KNAB; Mellin

Väänikvere <-verre ~ -sse> Ksi – küla Tartu maakonnas Laeva vallas (Sootaga ms), sks *Wennigfer*, 1406 *Vennedevere*, 1411 *Venekevere*, 1582 *Wanikwer*, 1839 *Wennigfer*. ⇒25A4 ♦ Küla, XVII saj on mainitud ka karjamõisana. L. Kettunen on nime lähteks pidanud sõnast *väänik* : *vääniku* 'painduv, nõtk' (vrd *vään-dama*) tuletatud isikunime. V. Pall lisab *väänik* : *vääniku* 'kangekaelne, jonnakas, laisk'. – PP

EO: 299; KNAB; PA I: 118; PTK I: 284; Rücker

Väänla [*'väänla*] <-sse>, koh ka *Väändla* LNg – küla Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Tagavere ms), 1648 *Wähndell*, 1689 *Wänküla*, *Wankulla*, 1726 *Wahnla*, *Wahndel Hans* (küla ja sealne talupoeg), 1782 *Wehmal*. ⇒10B4 ♦ 1977–1997 oli Tagavere osa. Nimi on olnud kaheosaline, järelosa on olnud *-la* või *küla* on lühenenud *la*-ks. Algusosa vasteks sobiks *vään* 'vää, kõverus' või *vääne*. – MK

EAA.1339.1.1:4, L 3p; EAA.1.2.941:607, 609, L 598p, 600p; EAA.1864.2.IV-9:407, L 383; Rev 1725/26 Lä: 168; VMS

Väänoja [*'vään_oja*], koh ka *Väänä_oja* Nõo, TMr – jõgi Tartu maakonnas Ülenurme vallas. ⇒32C2 ♦ Vee-kogu on saanud oma nime loogelise kulu järgi, vrd *vään* 'kõverus', *vääniline* jt. Vrd *Vääna*, *Väänla*. – EE KN; VMS: II 725

Väätsa [*'väätsa*] <'Väätsa ~ -sse ~ -le> Tür – alevik Järva maakonnas Väätsa vallas, mõis, ? XVI saj I poolel *Waesthz* (tal), 1564, 1615 *Wetze* (küla). ⇒23B1 ♦ XVI saj küla Alliku mõisa Väätsa vakuses. Mõis rajati XVII saj lõpuks mitme küla põhjal ja sai Väätsa küla järgi nime. 1796 on mainitud nii küla kui ka mõisat. XX saj tekkis mõisast asundus, mille hajutatud põhiosa liideti 1977 Väljatagusega; mõisasüdamest ja külast moodustati alevik. Nime puhul on L. Kettunen oletanud algvormi *Väetsa* ja esitanud kahtlemisi vasteks *vägi* : *väe*. Kettunen annab nime küll venemõjuliste *tsa*-nimede lõigis, kuid Väätsa puhul võiks *-tsa* olla kujunenud varasemast *tse*-st, nimi oleks siis lähtunud *ne-* : *se*-tuletisest. – MK

Archiv für die Geschichte: V, 321; BHO: 633; EO: 238; Mellin; Ungern-Sternberg 1912a: 74, 84

Vööla [*'vööla*] <'Vööla ~ -sse> Noa – paik (küla) Lääne maakonnas Noarootsi vallas, mõis, rts *Bysholm* [*'büsholm*], erts *Bisholm* [*'bisholm*, *bisulm*], 1557 *Gorysz Boysholm* (talupoeg), 1576 *Hinrich van Bisholm*, 1591 *Biszholm*, 1627 *Bysholm*, 1798 *Wöla M.* (mõis), 1913 *Wööla m*, 1923 *Vööla* (asundus ja küla). ⇒9C3 ♦ Lääne pool rannajärve endisel saarel asus Vööla mõis (rts *Bysholm*), mis 1782 oli Uugla mõisa karjamõis ja 1783 sai iseseisvaks, ja ida pool rannajärve paiknes Vööla küla (1922 *Vööla*, rts *Lill-Harga*). Mõisa maadele tekkis 1920. a-tel Vööla asundus (Vöölamõisa), mis 1977 liideti Kudaniga; Vööla küla liideti samal ajal Haraga. Eestikeelse nime päritolu on teadmata, C. Russwurm esitab 1855 nimekujud *Wöle*, *Wöla*, *Wöla* ja vasteks sõna *voolas* : *voola* 'vee-keeris, vool'. Võib-olla on nimi olnud kaheosaline, kus liigisõna *laid* on lühenenud *la*-ks. Rootsikeelne nimi *Bysholm* tähendab külasaart, vahest Kudanile

Väätsa mõis ja küla Türi khk Väätsa mõisa kaardil. 1853–1855. EAA.3724.4.520, L 1.

kuulunud saart. Veel Russwurmi ajal eraldasid kitsad väinad saart Paslepast, Kudanist ja Harast. Saar kuulus kaua tagamaana eri mõisatele, kuni sellele 1775 ehitati oma häärber. Nii küla kui ka mõis said nime laiu järgi, mis XIX saj II pooleks kasvas Noarootsiga kokku. Mõis on eestirootslastele oluline, kuna seal peeti 19. II 1909 Rootsi Hariduse Sõprade ühingu (*Svenska Odlingens Vänner*, SOV) asutamiskoosolek. 2009 tähistati seal saja aasta juubelit. Vrd Hara². – MB, MK

Aman 1992: 247–257; BHO: 47; EM: 87; KNAB; Lagman 1964: 34, 48, 72; Mellin; Russwurm 1855: I, 115–116; ÜAN

Vööla meri [*'vööla meri*] = **Bysholmsvike** [*'büsholmsviike*] Noa – järv Lääne maakonnas Noarootsi vallas. ⇒9C3 ♦ Jäänukjärv Vöölamõisa ja Hara vahel, mis varem on olnud laht. Nimeks on olnud ka *Vahelaht*. Vrd *Vööla*. – MK

KN

W

Walगतabalwe – Eesti kõige kagupoolsem Henriku Liivimaa kroonikas mainitud koht, võib-olla muinaskihelkond, 1220 *Walगतabalwe*, 1538 *Valkenpalsches burlant*, 1561 *Валкональ*, 1588 *Chatuziczka i Biela*, 1627 *Biahle*, *Walgepallo* (veski), 1630 *Walckeballa*, 1638 *Walgpalla Külla*. ♦ Selle kohanimega tähistatud piirkond tõmbus aja jooksul kokku. Henrik mainis *Walगतabalwe* all ka kõige äärmisi külakesi, mis loob mulje küllalt suurest piirkonnast. 1538 on *Valkenpal*i talupoegade maa all juttu Kasaritsast Kirumpää lõunapiiril. 1561 on mainitud puustust, st tühjaks jäänud hajaküla, kuid selle all on loetletud siiski ka teisi külasid, nagu *Табино* (Tabina), *Хатузицы* (Külaoru kant) ja *Микижицы* (Meeksi kant). Alates Poola ajast oli mõnda aega kirjalikus kasutuses sõna *valge* tõlge *Biela*, vakusenimena paaril korral *Chatuzycza y Biela* (1586, 1588). XVII saj nimetati vakust juba kindlalt *Hatusitsa küla järgi, *Valgõpalo küla all loetleti talusid Noodaskülalt tänase Loosini. Külanimi kadus XVII saj lõpus, kui vakust hakati kutsuma *Hatusitsa kunagise kupja nimest saadud nimega *Tillis*, *Tilsiske*. Võimalik, et nimi ongi saadud valge, valgusküllase palumetsa järgi, mis on Loosi kandile iseloomulik. Sellisel juhul jääks 1220. a nimevorm erandlikuks, kui tegemist pole just tartupärase sisseütleva vormiga. Tõenäolisem on siiski, et nimi on

„valgeks paluks“ ümber tõlgendatud ja sisaldas varem aligusosa, mis seostub sõnaga *valgma* (vn *волок*, läti *valks* või *valka*), paatide lohistamise ja muinasaegse kaubateega. Milliseid ülevedusid muinasaegsel Võrumaal kasutati, pole teada, kuid üks hea potentsiaaliga tee on Peipsi vesikonnast Piusalt Pedetsile Daugava vesikonnas. Loosi kandi jaoks on mõeldav võtmeroll paatide lohistamisel mööda Võru orundi ojasid ja järvi Piusalt Mustjõeale Koiva vesikonnas. Nime järelosa *-balwe* võiks sisaldada kadunud sõna asustusüksuse kohta **palwa* ~ **palwe*, vrd handi *пуҗәал*, mansi *pawal*, ungari *falu* 'küla, asustusüksus'. Kui see oli nii, siis asus küla tuumik väga pikka aega Loosis. Kui suur ala oli *Walगतabalwe*le allutatud, pole teada, kuid see ei saanud olla väiksem kui Vastseliina khk keskosa ja Rõuge kirdeosa. Varem on *Walगतabalwe* nime seostatud ka Valga ja Põlvaga. Loosit on pakunud J. Mägiste ja O. Roslavlev. S. Laul seostas *Walगतabalwe* nime Vastseliinaga, kuid leidis, et see võib olla kadunud kohanimi hilisema Vastseliina linnuse juurest. Vrd Külaoru, Loosi. – ES

EAA.308.2.178, L 1; Ernits 1978; FASTER 2013b: 43; HLK: 218–219; Laul 1999: 58–59; LGU: II, 751; Mägiste 1970b; PA I: 13, 33; Rev 1624/27 DL: 74, 77; Rev 1638 I: 162; Roslavlev 1976: 14–15; Truusmann 1897a: 39

Õ

Õeküla [ˈõek_küla] <-külla ~ -sse> Kse – paik (küla) Lääne maakonnas Hanila vallas (Nehatu ms), 1565 *Hoykyll, Häykylle* (vakus ja küla), 1798 *Oekül*, 1913 *Eckülla*. ⇒20A4 ♦ 1977 liidetud Nehatu külaga. Nime lähtekohaks võib olla *oja*, sest ka mujal on *oja* andnud *o*, *õ*, *ea* või *oe*-ga nimesid. L. Kettunen on nime tõlgendanud kui 'õe küla' sõnast *õde* või **Õue-küla*. – MK

EAA.1.2.932:18, L 15p; EO: 62; Mellin

Õepa [ˈõepa] <Õepa ~ -sse> Mih – küla Pärnu maakonnas Koonga vallas (Kõima ms), 1601 *Hepa* (küla), 1624 *Hoepa*, 1638 *Hoeper*, 1797 *Æpa*. ⇒21A4 ♦ Küla on kuulunud ka Koonga mõisa alla. 1977–1997 oli Salevere osa. Nime päritolu ei ole selge. Väärib märkimist, et XVI saj esines vabatalupoja lisanimena ametinimetus *hovemeyer* 'mõisavalitseja' (Koonga külas *Caupi hovemeyer*, 1542 üksjalad Rabavere järgi *Nicolas Heveste Meyer* ja *Caup Heveste Meyer*). Ei saa otse väita, et külanimi oleks rahvaetümoloogia teel mugandunud sellest sõnast, kuid märgitagu, et vabatalupojad on andnud nime mitmelegi külale. – MK

EAN; KNAB; Mellin; Rev 1601: 170; Rev 1624 PL: 17; Rev 1638 II: 51; Stackelberg 1928: 154, 159–160

Õeste [ˈõeste] <-sse>, koh 'Õeste ~ 'Õöste Krj – küla Saare maakonnas Leisi vallas (Leisi ms), 1731 *Eddes*, 1738 *Eddeskül*. ⇒50C2 ♦ Nimele on võrdluseks toodud sõnad *õde* : *õe* ja *hõde* : *hõde* 'ebe, ehmes; tutt, tups' ning isikunimi *Ede*. Kui oletada, et kirjapanekute *e* märgibki *e-d*, siis võiks oletada ka nime tähendus- sisuks 'eesküla'. – MK

Rehepapp; SK I: 509

Õha <-sse> Kaa – küla Saare maakonnas Lääne-Saare vallas (Eikla ms), 1731 *Õha Iacob* (talupoeg), 1744 *Oeha*, 1798 *Õha*. ⇒50B3 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Piila osa. Nimele on varem võrdluseks toodud *hõhk* : *hõha* = *võhk*, kuid arvestades, et mitme Saaremaa *Ohe*-algulise nime lähtekohaks on *oja*, võiks sama oletada siingi. – MK

EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 509

Õhne jõgi Hel, Krk, Trv – jõgi Valga ja Viljandi maakonnas, osalt Lätis, läti *Omuļupe*, 1478 *Omelsche becke*, ? 1638 *Oehu* (oja Patküla mõisa juures); sks *Ömel*. ⇒31B3 ♦ Jõgi algab Sakala kõrgustiku lõunaosast, läbib Veisjärve, sealt edasi voolab läbi Ala, Taagepera, Holdre ja Hoomuli (Omuļi), kus pöördub kirdesse, laskub Tõrvast alamal Võrtsjärve madalikule ja suubub Suislepast kirdes Võrtsjärve. Suurimad lisajõed on Helme ja Jõku. Nime päritolu on ebaselge, K. Pajusalu pakub seost *õds*-tüvega (vrd Karuse *õhne* 'õõnes' jms), kui oletada hilist *h-d*, mida Lõuna- ja Lääne-Eesti murretes ette tuleb. Jõe läti nimi viitab Hoomuli (läti *Omuļi*) mõisale, millest jõgi Läti osas läbi voolab. * *Vana Ruut*, kes minu õpetaja oli, see kõneles,

et enne oli Ahne jõgi. Sääb palju allikaid ja külm vesi, palju inimesi uppunud. Sellepärast Ahne jõgi, et inimeste elude peale ahne. (1962) – MKu

BHO: 407; ENE-EE: X, 588; KM: EKRK I 42, 143 (2) – 1962; Rev 1638 II: 133

Õhu <-sse> Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Saulepi ms, Vaiste ms), 1689 *Ohukulla*, 1726 *Eho* (küla), 1798 *Ohho*. ⇒27A2 ♦ Küla on kuulunud ka Varbla mõisa alla. 1977–1997 oli ametlikult Saulepi osa. Häälikuliselt vastab nimele *õhk* : *õhu*, vrd *õhuke*. – MK

EAA.1.2.941:1150, L 1137p; EAN; KNAB; Mellin; Rev 1725/26 Lä: 122

Õismäe [ˈõis_`mäe] <-le> Kei – Tallinna asum Haaberstis (Haabersti ms), 1646 *Heuschlag Heise Nehm* (heinamaa), 1697 *Eismeggi*, 1798 *Essemäggi*, 1808 *Эүcheme* (talu), 1868 *Gesinde Eismäggi* (talu). ⇒1A2 ♦ *Õismäe* oli varem Haabersti ja Kakumäe vaheline pangapealne (**Õisneem*); *Õismäe* küla vabaõhumuuseumist loodes on kindlasti mainitud 1697. Hiljem, 1932 rajati *Õismäe*le aedlinn. Liideti Tallinnaga 1958. Nimi on ehk pandud ranniku rabastuval pinnasel rohkesti kasvava kukitsa järgi või on pärit isikunimest (1516 oli Tallinnas bürgermeister *Heysze Pattiner*). 1960. a-te üldplaanis käsitati *Õismäe*d suurlinnaosana, millesse kuulusid ↑*Väike-Õismäe* ja *Suur-Õismäe* (↑*Pikaliiva*). – MK, PP

Kivi 1964: 411; Mellin; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del 2, 1574:3; Tallinn 1979: 318; Tallinn 2004: II, 342–343

Õisu <Õissu ~ -sse> Pst – alevik Viljandi maakonnas Halliste vallas, mõis, sks *Euseküll*, 1551 *Oszische buren* ('Õisu talupojad'), 1601 *Osekulle* (mõis), 1638 *Osia Moysia*. ⇒30C3 ♦ Ka *Õisu* järve on nimetatud 1551 (*Ossische See*). Küla asemele rajati mõis XVI saj keskpaiku, enne 1558. a. 1638 oli olemas *Õisu* vakus (*auss der Osakyllschen Wacken*), nii mõis kui ka vakus kuulusid Karksi alla. 1920. a-tel tekkis mõisa maadele *Õisu* asundus, mille kõrval oli *Õisu* raudteepeatuse juurde kujunenud *Ridaküla* alevik. Viimane sulandus asundusse ja hiljemalt 1970 oli nimekirjades *Õisu* alevik. Nime tähendussisu jääb hämaraks, vrd (*h*)*õiss* (*hõss*) 'õits, siga'. Tallinnast on XIV saj registreeritud ka eesnimi *Heysso*. – MK

BHO: 74; Johansen 1935: 20; Rev 1601: 147; Rev 1638 II: 60; VMS

Õlatu <-sse ~ -le> San – küla Valga maakonnas *Õru* vallas (Vaalu ms), 1452 *Ollette*, 1582 *Altokul*, 1584 *Alokil*, 1586 *Jalokil*, 1588 *Aliokil, Jalokil*, 1628 *Ellatte kuella*, 1638 *Olajetta kyllo*, 1684 *Ollust Torp* (küla), 1723 *Ollotta*, 1796 *Ollust*, 1922 *Õllatu*. ⇒38B2 ♦ *Põlisküla*, mis on kuulunud kord *Kuigatsi*, kord *Vaalu* mõisa alla. *Õlatu* küla talumaad paiknevad kitsaste ribadena, mille ühes otsas on põllumaa, teises otsas

ojaäärne heinamaa. Külanimi jääb hea keelelise seletuse ta. Võib-olla on nime aluseks isikunimi, nt *Olle*, *Ole* või mõni teine sarnane mugandus eesnimest *Olaf* või hoopis muinasnimi *Hollo*. Isikunimest lähtudes jääb aga seletuse ta nime lõpus esinev *tu*-liide. Samas mõned XVI saj ja 1628. a nimekujud ei näitagi *tu*-liite olemasolu. Nii see asjaolu kui ka 1796 üles kirjutatud *ste*-lõpuline nimekuju viitavad pigem isikunimelisele päritolule. Õlatuga on 1977 liidetud Keerdi (1922), ↑Ratniku ja Tõnu (1970) küla. – MF Bfl: I, 207; EAA.308.6.280:4, L 3p; ENE: VIII, 532–533; EVK; KNAB; Mellin; PA I: 72, 131, 172, 240, 249; PA II: 326, 455; Rev 1624/27 DL: 160; Rev 1638 I: 25; RGADA.274.1.174:1017, L 1008p

Õle <-sse> Pee – küla Järva maakonnas Kareda vallas, karjamõis (Vodja ms), sks *Arrohof*, 1796 *Ole M.* (karjamõis). ⇒14A4 ♦ Õle (ka Õle-Aru) oli Vodja mõisa karjamõis. 1920. a-test asundus (1922. a nimestikus küla), 1977–1997 oli ametlikult Ammuta osa. Taastati 1997 Õle külanime. Häälikuliselt vastab nimele sõna *õlg*: *õle*. – MK

EAN; EVK; KNAB; Mellin

Õmbleja [*õmbleja*] <-le> Trv – paik (küla) Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Uue-Suislepa ms), 1693 *Ombliä Tõnnis*. ⇒38A1 ♦ Liideti 1977 Marjamäe küllaga. Külanimi on kujunenud talunimest, vrd *omb-leja* 'õmbleja' (Vil, Krk, Hel). 1693. a Tarvastu kaart näitab Suislepa küla all kahte sellenimelist talu, 1798. a Uue-Suislepa kaart Ülejõe küla all juba neljalikmelist Õmbleja (*Ombliä*) talude rühma. – MKu

EAA.567.3.121, L 18; EAA.2072.3.9b, L 1; KNAB; VMS

Õmma soo [*õmma*], koh aj 'Õngma, kirjak ka *Tõlva raba* Kul – soo Lääne ja Rapla maakonnas, 1798 *Tõlpa Soo*. ⇒10C4 ♦ Soo on tõenäoliselt nime saanud hili-semalt Rõuma mõisa Õmma kõrtsilt ja seal juures asunud taludelt. XVI saj on mainitud vabatalupoeg *Melit van Engema*, 1615 küla *Engiemäch*, 1726 hajatalu *Engma Hinrich* ja kõrtsmik *Engma Hans*, 1798 *Enkma* kõrts. XIX saj II poolel oli kolmest talust koosnenud talurühm (*Õngmamäe*, *Õngmakõrtso* ja *Õngmarehhe*) Rõuma mõisa järgi. Tõlva raba nimi on pandud Tõlva kõrtsi (1798 *Tõlpa*) järgi. Vrd Rehe-mäe. – MK

EAA.1.2.938:23, L 22; EAA.1864.2.X-280:110, 113, L 108p, 111p; Mellin; Rev 1725/26 Lā: 98; Stackelberg 1928: 190

Õngu <-le>, koh *Õngu* ~ *Õnigu* ~ *Õinu* ~ *Engu* ~ *Enksu* Emm – küla Hiiuma maakonnas Emmaste vallas (Vaemla ms), 1583, 1584 *Ennige Larß*, *Ennige Broß*, 1586 *die Mühle zu Ennie* (veski), 1686 *Öhnnio*, 1798 *Õngo*. ⇒47C3 ♦ L. Tiik on võrrelnud külanime Ahvenamaa külanimega *Önningeby* (*Önningby*) ja toonud võrdluseks taani sõna *øje* 'silm' mitmuse *øjne*. Tõenäoliselt on nime aluseks isikunimi, rootsi *Önn*-algulised nimed pärinevad vanataani isikunimest *Ønd*. – MK

HK: 290; SOL: 388; Tiik 1970a: 613

Õnniste <-sse>, kirjak varem ka *Õniste* Sjn – paik (küla) Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Taevere ms), 1586 *Eniste Thomas* (talupoeg Täaksi küla all), 1638 *Hinrich Oenniest* (talupoeg Reegoldi mõisas), u 1900 *Энусте* (küla). ⇒23C4 ♦ Liideti 1977 Täaksiga. Kohanime aluseks on olnud talupoja lisanimi või sugunimi, mis arvatavalt talunime vahendusel on saanud külanimeks. 1858 oli Taevere mõisa all kolm *Õnnista* ja üks *Onnista* talu. Vaevast, et nime lähte-

kohaks on sõna *õnnis*, tõenäoliselt on selleks mehe-nimi *Enn* või *Enni*. – MK

EAA.1865.3.263/2:63–65, L 62p–65; KNAB; PA IV: 197; Rev 1638 II: 105

Õrsava <Õrsava ~ -sse>, koh ka *Ersava* <-he>, kirjak varem ka *Ersova* Se – küla Põlva maakonnas Värskas vallas (Lob, Tsätski nulk), 1652 *Ржаво*, 1692 *Ржаво*, *Рисава*, u 1790 *ржавецъ*, 1882 *Ржава*, 1885 *Ersada*, 1897 *Ersava*, 1904 *Ersava*, *Ржава*, u 1920 *Õrsava*, 1945 *Ersova*. ⇒41B2 ♦ Küla on varem loetud Poloda nulk, ent nulkade ametlikul fikseerimisel 2010 arvati ta Tsätski nulk. XIX saj kuulus see Väike-Rõsna kogukonda ja Värskas kogudusse. Külanimi on Õrsava al 1977 (enne seda Ersova), kuid Õrsava nime esineb ka varasemates allikates. Kohanimi on mugandus vene nimest *Ржава*. A. Šteingolde arvates on algne nimi *Õrsava* (*Ersova*), millest kujunes *Рисава* ja seejärel *Ржаво*. L. Vaba toob võrdluseks valgevene *іржа* 'rooste, roostekiht sooveel'. Küla lähistel asuva Õrsava järve nimi võiks tuleneda värvusest (V. Dalil *ржавый цвет* 'tumekollane (värv)'). *Ржавецъ* tähendab murdeti roostest sood või allikat, mis samuti võib olla järvenime aluseks. Järve nimi võib olla hiljem üle kandunud küllale. E. Saare järgi kuulub nimi tõenäoliselt kokku üle eesti levinud Räsä ja Ressa talunimedega, endiste talupoja lisanimedega. Samuti võib see pärineda venepärasest isikunimest, vrd vn perekonnanimi Rõssev (*Рысев*), Rõssin (*Рысин*) sõnast *рысь* 'ilves'. Vrd ka Riss'ova Saurova nulgast. Vrd Rõssa. – AK

Dal' 1880–1882; Eesti TK 42; Hurt 1904: XVI; KN; PGM 1785–1792; SeK: 199; Truussmann 1890: 58; Truussmann 1897a: 44, 46; Uuet 2002; Vasilev 1882: 274–275

Õru <Õrru ~ -sse>, rahvak *Saksa_matsi* San – alevik Valga maakonnas Õru vallas (Laatre ms). ⇒38B3 ♦ Õru on vana külanimi, ent seda on kandnud küla, mis praegu on nimetatud Õrusteks. Tänapäevane Õru alevik on enne 1977. a kandnud Saksamatsi asundi nime. Arvatavasti Nõukogude ideoloogia tõttu pole see sobinud keskusasula nimeks. 1723 on naabruses Raama külas olnud *Saxa Hans*'u ¼-adramaalne talu, mis oli jäänud tühjaks. 1808 on Õru külas olemas olnud kaks Saksamatsi talu (*Sagsamatzi Els*, *Sagsamatzi Jacob*). Vrd Õruste. – MF

EAA.567.2.423:3, L 2p; ENE: VIII, 537; KNAB; RGADA.274.1.174:997, L 988p

Õruste <-sse>, rahvak *Õru* San – küla Valga maakonnas Õru vallas (Laatre ms), 1555 *Dorf zu Herro*, *Herrol*, 1582 *Herrokull*, 1628 *zu Forro* (kõrts), *Hero* (küla), 1638 *Hero*, 1684 *Hõro By*, 1723 *Herroküll*, 1796 *Erro*, 1808 *Dorf Oerro*, *Erro Krugs Hans* (kõrtsmik), 1909 *Erro* (karjamõis). ⇒43A1 ♦ Õruste küla nimi enne 1977. a oli Õru, tänapäevast Õru alevikku teati kui Saksamatsit. Õruste on põlisküla, mis on hõlmanud tänapäeva Õru aleviku ala. Tegemist on olnud suure hajakülaga. Õru ja Õruste puhul on tegemist ühe ja sama nime variantidega, mis pandi Nõukogude ajal eristama kahte lahku kasvanud asulat. Õru nimi on saadud Õru ojal, mida tänapäeval tuntakse Mudaoja nimega. Sõnaga *õru* (ka *võru*) on mõnel pool vanal Võru- ja Tartumaal tähistatud ojasid. Miks sai vana asula nimeks Õruste, pole täpselt teada. Ajalooliselt on selline külanimi olnud hoopis Lauküla naabruses (↑Sarapuu). *ste*-liide on lisatud kas selle vana küla

järgi või siis üldist kohanimemalli eeskujuks võttes. Õrustega on 1977 liidetud Mudaoja (1970) ja ↑Mõneku küla. Vrd Võru, Väheru, Õru. – MF
Bfi: I, 875; EAA.567.2.423:3, 5, L 2p, 4p; EAA.308.2.110; ENE: VIII, 537; EVK; KNAB; Mellin; PA I: 73; Rev 1624/27 DL: 157, 164, 165; Rev 1638 I: 16; RGADA.274.1.174:989, L 981p

Õssu <-sse ~ -le> Nõo, TMr – küla Tartu maakonnas Ülenurme vallas (Karlova ms, Räni ms), 1922 *Õsso*, 1945, 1970 *Räni-Õsso*. ⇒32C2 ♦ Põline Räni küla, mis 1939. a paiku liideti läänepoolse *Õsso* külaga, sai seejärel nimeks Räni-Õsso ja 1977 *Õssu*. Küla põhjaosa liideti 1977 Kandikülaga. Küla omandas nime Karlova mõisa kahelt *Õssu* talult (1826 *Oesso*). Tänapäevaks hääbunud talud asusid praeguse Märja aleviku piires. Talunimi seostub tõenäoliselt naisnimega *Essu*, *Esso*, *Õssu*, *Õsso*. Vrd *Essu*, Räni. – EE
EAA.1865.2.118/6:13, 15, L 14p, 16p; EO: 166; ERA.14.2.717 (Tähtvere vallavalitsuse 6. VI 1939 koosoleku protokoll nr 7); KN; KNAB; Wd

Õuna <-le>, koh ka *Õõna* Lai – küla Jõgeva maakonnas Jõgeva vallas (Jõgeva ms), 1795 *Auna* (hajatalu), 1839 *Auna*. ⇒25A2 ♦ Tänapäeva nimekuju tuletamine üldnimest *õun* : *õuna* näib tõepärane. Vaheastmeks oli tõenäoliselt lisanimi. Probleemne on vara-

semate nimekuju *Auna* ühendamine tänapäeva nimega *Õuna*. Vahest oli tegu paralleelnimedega? Vrd Laiuse Mõisamaa külas 1795 *Auf des Krugers Land Auna Otto*; 1811 *Im Aunaschen Krüge Krüger Wilhelm*; 1816 *Auna*. 1977 liideti *Õunaga* osaliselt ↑Eristvere küla. – VP

ENE-EE: X, 609; PTK I: 285; PTMT: I, 57

Õvanurme [*õva_nurme*] <-nurme ~ -sse> Äks – küla Jõgeva maakonnas Tabivere vallas (Elistvere ms), 1443 *Hovenorme*, 1500 *Hogenurme*, 1582 *Hewenorm*, 1725 *Uwwanurm*, 1839 *Oewenurm*. ⇒25C4 ♦ Nime esimese koostisosa (varem ehk **Hõva*- või **Hõve*-) päritolu jääb ebaselgeks, võib-olla on tegu isikunimega. Isuri kohanime *Heva*, mis on ehk siinsega suguluses, on samuti peetud isikunimest lähtunuks. *Õvanurme* põhjapoolsemaid talusid kutsutakse endise moonamaja järgi Kapa külaks. – PP
LGU: I, 311; PA I: 111; PTK I: 54, 285

Õvi <-le> Äks – küla Tartu maakonnas Tartu vallas (Kärkna ms), 1582 *Ewikulla*, 1601 *Owykyla*, 1811 *Oewwi*. ⇒32B1 ♦ Nimi võib pärineda isikunimest (**Õuvo*, **Evu*) või olla seotud ka *Õvanurme* nimega (**Õvai*). *Õvi* lääneots on Kulu talu järgi kandnud nime Kuluküla (1906 *Kulloküllä*). – PP
EAA.3724.5.2711, L 1; PA I: 110; PTK I: 285

Ä

Ädara <-le>, kirjak varem ka *Edara* Sim – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Vinni vallas, poolmõis, 1732 *Eddara m.*, 1765 *Eddara*, 1796 *Edara* (küla), 1913 *Ädara m* (mõis). ⇒15C2 ♦ Küla on 1977 liidetud Rasiverega. XIX saj ja XX saj algul oli Ädara poolmõis. Nime tähendussisu jääb hämaraks. Huvitaval kombel annab A. W. Hupel 1782 Mõdriku (sks *Mödders*) eestikeelseks nimeks *Eddera* ja samas Simuna khk-s *Eddara*, viimane on samastatav Ädaraga. Häälikuliselt lähedane tundub veel arvatavasti Rakvere Uhtna mõisale kuulunud ja 1647 koos Uhtna külaga mainitud küla *Etter*, mille asukoht on teadmata. – MK
Bfl: II, 602; BHO: 59; Hupel 1774–1782: III, 490, 495; Mellin; Thor-Helle 1732: 315

Ädu <-le>, kirjak varem ka *Hädu* San – küla Valga maakonnas Sangaste vallas (Pringi ms), 1796 *Hedwigsruhe* (karjamõis), 1805, 1909, 1839 *Hedwigshof*, 1922 *Hädu*. ⇒38B2 ♦ Ädu oli varem Pringi mõisa karjamõis, mis 1920. a-tel sai asunduseks, pärast 1930. a-id külaks. Külanimi tuleb naisenimest *Hedwig*, mille üks mugandusi on *Ädu*. Karjamõisale anti nimi arvatavasti Pringi mõisa omaniku Paul Ludwig Johann von Loewensterni ema Hedwigi järgi, kes oli oma isalt päritud Kuigatsi mõisa 1776 Loewensterni perekonnale müünu. 1796. a nimekuju järeloa *-ruhe* on omane saksa kohanimedele; sõna tähendus võiks olla 'puhkepaik, vanaduspõlve veetmise koht'. Äduga on 1977 liidetud Kalme (1970) ja ↑Tolkuse küla. – MF
BAL: 628; BHO: 108; EAA.567.2.414:2, L 1p; EVK; KNAB; Mellin; Rajandi 2011: 71; Rücker; Stryk 1877: 157, 159

Äherdi <-sse> Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Seli ms), 1456 *Erute*, 1523 *Ervete*, XVII saj II poolel *Ehert*, 1725 *Ewerde*, 1798 *Ehhärdi*. ⇒12A3 ♦

Ähijärv Vana-Antsla kaardil. 1871–1872. EAA.3724.4.1838.

1977–1997 oli Koigi küla osa. Nimi näib hilisemate kirjapanekute põhjal tulenevat isikunimest Ewert, ent varasemad nimekujud seda ei kinnita. Koigi ja Äherdi külade piirile põhjaosas jääb Seli-Metsküla, mis liideti 1977; nimi on tuntud XIX saj lõpust. – PP

Bfl: I, 230, 898; EAA.1.2.C-IV-96; Mellin; Rev 1725/26
Ha: 292

Ähijärv [*ähi_`järv*] Krl – järv Võru maakonnas Antsla vallas, 1627 *Ayher Jerw*, *Aya*, 1685 *Asiger Jerw*, 1782 *Ehijerwe Pedro* (talupoeg), 1839 *Aehe S.*, *Ahijerw* (järv ja küla), 1900 *Aahe Jarw*; sks *Ahe-See*. ⇒43C3 ♦ Järv on mainingute algusest olnud Antsla ja Sangaste, hiljem Vana-Antsla ja Karula mõisa piiriks. Nime algupärane kuju ja nimeandmismotiiv on tõenäoliselt sama kui Ahijärvedel ja Ahjal (↑Ahijärv¹). Kirjapanekute vaheldusrikkuses on osalt süüdi see, et oli olemas ka Ähijärve (*Ahijärve) küla. 1627. a kuju *Aya* peaks peegeldama algupärast järvenime, *Ayher Jerw* olema aga lühenenud **Ahijärve järv*. Hiljemalt XVIII saj on nime alguses olnud juba *ä*-häälik (hingeloendis *Ehijerwe*). Saksa pruugis levis nime alguses nii *a* kui ka *ae* [*ä*], viimase moonutusena ka *aa*. Algushääliku *a* muutumine *ä*-ks on Lääne-Võrumaal *Ahi*-algupäraga nimede puhul peaaegu reegel, vrd *Aiu oja* > *Äiu oja* ja *Aheru järv* > (harv) *Äheru järv*. Ähijärv on neist nimedest kõige tuntum, *ä*-line kirjapilt on selles kinnistunud juba ammu. Vrd *Aheru järv*, *Ahijärv*¹, *Aiu jõgi*. – ES

EAA.308.2.88, L 1; EAA.1865.2.130/1:56, L 56;
EAA.3724.5.2835, L 1; FASTER 2014: 36–37; Rev 1624/27
DL: 104, 154; Rücker

Ähijärve [*ähi_`järve*] <-le>, koh aj *Ähe_`järve* Krl – küla Võru maakonnas Antsla vallas (Vana-Antsla ms), 1586 *Haierkula*, 1627 *Ayer Kuella*, 1798 *Ahhijerw*, 1811 *Aihijerwe*, 1839 *Ahijerw*. ⇒43C2 ♦ Järvenime põhjal moodustatud külanimi ilmub allikatesse küllalt varakult ja on kohe kirja pandud märgatavalt lühenenuna. XVI saj lõpu Poola revisjonid arvasid selle küla alla ka Mändiku ja Mikilä ümbruse talusid. XVII saj seevastu tehti vahet Ähijärve ja *Vihuste (*Wehust*, *Wehustewalda*, *Wihustwalda*, 1688 *Mendika By*) vahel. Mikilä järve nimi 1685. a kaardil *Uigast Lacus* tuleneb samast tänapäeval kadunud nimest. Praeguse Ähijärve küla põhjaosas eristub talurühmana Peedsi, leidub mitmeid vanu hajatalusid, nagu Saarijärve, Sibula, Värtemäe. Ähijärvega liideti 1977 Saera küla (1970, mõisa metsatöölise ehk „sae-rhva“ kunagine elukoht), mille lõunaosa tuntakse Peräjärve nime all. – ES

EAA.1865.2.131/2:41, L 41; EAA.308.2.88, L 1; Mellin;
PA II: 331; Rev 1624/27 DL: 106; Rücker; Saaga:
SRA Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar,
55410/35:556, L 562p

Äiamaa [ˈäiaˌˈmaa] <-le> Tür – küla Järva maakonnas Türi vallas (Türi-Alliku ms), 1564 *Oigema* (küla), 1615 *Oyegema*, 1796 *Eijama*, u 1900 *Äüama*. ⇒23B2 ♦ XVI saj Türi-Alliku mõisa Raukla vakuses. Nimealguse täishäälik on olnud vahelduv veel hilisteski kirjapanekutes (1871 *Aiama*, 1922 *Öiamaa*). Esmamainingust võib oletada, et nime algusosa oli lähtunud sõnast *oja*, hilisema arengu käigus on selle osise asendanud *äi* : *äia*. – MK

KNAB; Mellin; Ungern-Sternberg 1912a: 72, 84

Äidu <-le> Ote – paik (küla) Valga maakonnas Otepää vallas (Palupera ms), 1418 *Heyduwe*, 1475 *Heydewe*, 1582 *Haidakul*, 1584 *Heidokila*, 1628 *Heide Kuella*, 1638 *Heydokyll*, 1795 *Eido*, 1811 *Mae Eido*, *Alla Eido* (talud), 1922 *Äidu* (karjamõis). ⇒38C2 ♦ Äidu on olnud vana ja laialdase territooriumiga küla Arulast põhja pool, mida on XV saj dokumentides mainitud alati koos Arulast lõunas paiknenud külaga (1418 *Woynel*, hiljem *Waist*, ka *waiwasta kylo*, ↑*Arula*). Balti kohaleksikon (BHO) mainib ka Äidu mõisaks olemist (1436 *Hof von der Heyde*), aga pole kindel, kas see on ikka sama koht. Samuti pole kindel, millist veskit on mõeldud *Heydemole* (1449) nime all, kõige tõenäolisemalt siiski Palu veskit (↑*Palupera*). XVI–XVIII saj kuulus küla Arula mõisa alla. Äidu küla nimi kandus XVII saj üle talurühmale. XIX saj omandas selle kandi Palupera mõis, Äidule rajati karjamõis. Karjamõisa maad jagati 1920. a-te alguses asundustaludeks. 1977 liideti Äidu Arulaga. Äidu nimi on ilmselt sama päritolu nimega, mida kandis Võnnu Poka mõis (sks *Heidohof*, 1582 *Heitho*). Seda nime on saksa keeles olnud lihtne samastada sõnaga *Heide* 'nömm, palu'. Kõige usutavamalt pärineb Äidu nimi vanast isikunimest, mis kestis edasi talupoegade lisanimedena, nt *Häide* (Räp). Varajastes mainingutes näib sisalduvat kesksõna kuju **häitüvä*. Isikunime aluseks võiks olla vanasaksa nimi *Hait*, *Heit*, *Heite*, *Heito*, *Haito*. Nt soome perekonnanime *Heittola* peetakse põhinevaks sellel, hiljemalt keskajal Soome jõudnud isikunimel. Vrd Poka². – MF, ES

BHO: 29–30, 61, 109; EAA.1865.5.38:18, L 30;

EAA.1865.2.51/1:8, L 7; KNAB; LGU: I, 202, 508;

PA I: 79, 132; Rev 1624/27 DL: 112; Rev 1638 I: 90;

Sukunimet 1992: 91–92

Äigrumäe [ˈäigruˌˈmäe] <-le>, koh *Äegrumä* ~ *Äigrümä* ~ *Äigrämä* Jõe – küla Harju maakonnas Viimsi vallas (Väo ms), 1922 *Äigrumäe*. ⇒2C3 ♦ Arvatavasti Iru külast välja kasvanud hilisema päritoluga küla. Kohaliku pärimuse järgi rajati selle küla esimesed talud tee äärde, millest mõlemal pool asusid sood. Külanimi pärinebki ilmselt kõrgendikult kahel pool sood, nime algusosa on linnunimetus *haigur*. Vrd Lepiku⁵. – MJ

EE: VIII, 1354; KN; KNAB; Nerman 2008b: 135

Äijärv [ˈäiˌˈjärv], kirjak varem ka *Umbjärv* Vön – järv Tartu maakonnas Võnnu vallas, 1758 *Ockjerw*, 1839 *Eik S.*, u 1900 *Оз. Умбъярвь*, 1925 *Umbjärv*, 1930. a-tel *Munajärv*. ⇒33C1 ♦ Järv Emajõe Suursoos Kalli järve ja Pedaspää lahe vahel, kutsutud ka Kalli Äijärveks ja Umbjärveks. Väga kalarikas järv olevat tekkinud umbvee ajal. Rahva arvates olevat järv salajõe kaudu ühenduses Peipsiga. Nime täiendosast võib esineda sõna *äi* : *äia*. Soome keeles tähendab *äijä* : *äijän* vanaisa või vanameest ja nimi esineb ka *Ämmä* nime paarina. Vepsa keeles tähendab *äi* : *äijän*

'palju'. Sõnatüvi peitub ka eesti sõnas *äike(ne)*. Vrd *Ämmaoja*. – MJ

Eesti TK 50; Ernits 2015: 703; KN; KNAB; Mallat 2007:

133, 165; Rootsmäe 2016: 273; Rucker; Tartumaa 1925: 485

Äila [ˈäila] <-sse>, rahvak ka *Äila*ˌˈmäe Kse – küla Lääne maakonnas Hanila vallas (Vatla ms), 1923 *Äila* (küla). ⇒20A4 ♦ Küla võib olla alguse saanud Vatla mõisa sulastemajadest Äila soo (1892 *Eila*, *Eila-soo*) ääres Äila mäel. Külana märgitud 1922. a rahvaloenduse materjalides. 1977–1997 oli Vatla osa. XIX saj keskel esines Karusel perekonnanimi *Eilmann*. Nimega võiks võrrelda sõna *hail* : *hailu* (*ääl* : *ääli* ~ *ääle*, *ätl* : *ätla*) 'katel, katlataoline järsuveeruline sulglohk'. Äila edelaosa kutsutakse Raatsiotsaks. – MK

EAA.2072.5.67, L 1; EKMS: IV, 493; KN; KNAB; ÜAN

Äksi¹ < Äksi ~ -sse> Äks – alevik Tartu maakonnas Tartu vallas (Sootaga ms). ⇒25C4 ♦ Oma praeguse nime sai alevik (kuni 2010 küla) 1977 arvatavasti selle järgi, et ta oli kujunenud Äksi kandi majanduskeskuseks, olles Avangardi ühismajandi keskasula. (Ajaloolise Äksi küla kohta vt Äksi⁴.) Varasem nimi oli Põltsamaa (1582 *Pelsoma* ja *Pelczen*, 1725 *Polzama*, 1758 *Pöltzoma*), nime päritolu on ilmselt sama kui ↑*Põltsamaa* linnal. Vrd Äksi². – PP

ENE-EE: X, 613; PA I: 105; PA II: 516; PTK I: 192–193;

PTMT: II, 598

Äksi² < Äksi ~ -sse> Äks – kihelkond ajaloolisel Tartumaal, sks *Ecks*, 1443 (*kerspel to*) *Ekes*, 1449 (*kerspel tho*) *Eckes*, 1534 *Exs*, 1592 *Axy*. ♦ Kihelkonda on mainitud esmakordselt 1443, XVII saj eraldati sellest Kursi. Varasemate kirjapanekute põhjal oli nimi kolmesilbiline (**Äkkisi*). Tänapäeva sõnadest on lähim vaste *äkine* 'äkiline, järsk', kuid nimi võib pärineda ka isikunimest (nt eestlaste nimedena on varem kirja pandud *Ege*, *Ecke*, liivlaste nimedena *Eke*, *Ecken*, *Ecks*, *Ekus*). – PP

BHO: 58; PTK I: 286

Äksi³ < Äksi ~ -sse> Kos – küla Harju maakonnas Kose vallas (Habaja ms, Harmi ms), 1687 *Exy Jahn*, 1726 *Akse Marri Wittwe* (talupoja lesk), XIX saj II poolel *Eksi* (kõrts). ⇒12C2 ♦ Ametliku küla nime moodustati alles 1998, enne seda oli Alansi küla osa. Tõenäoliselt tuleneb külanimi talu- või kõrtsinimest ning see omakorda talupoja lisanimest. Lähtekohaks sobiks kunagine isikunimi, nt eestlaste nimedena on varem kirja pandud *Ege* ja *Ecke*, liivlaste nimedena *Eke*, *Ecken*, *Ecks* ja *Ekus*. Vrd Äksi². – TL

EAA.1.2.C-IV-74; EAA.46.2.62; KNAB; PTK I: 286; Rev

1725/26 Ha: 322

Äksi⁴ < Äksi ~ -sse> Äks – paik (küla) Jõgeva maakonnas Tabivere vallas (Äksi krkms), 1582 *Axy* (talud), 1638 *Exkylle*. ⇒25C4 ♦ Äksi kirikumõisale kuulunud küla, liideti 1977 Voldi külaga. Nimi on pandud Äksi kiriku järgi. Millalgi Teise maailmasõja järel liitus Äksi külaga varem Sootaga mõisa järgi olnud Kaste küla (1582 *Kasykiel*, 1585 *Kastykula*, 1796 *Kastakiül*) põhja pool. Selle lähedal oli varem ka **Pulmikvere* küla (1584 *Pulmikwer*, 1738 *Pollamickfer*, 1839 *Pulmikfer*). Need kaks küla olid Poola revaljonide ajal veel eraldi, ent XVII saj keskpaiku sulandusid kokku ja nimesid kasutati rööpselt. Vrd Äksi². – PP

BHO: 58; EAA.2623.1.2038, L 16; PA I: 109, 147; PTK

I: 60, 286; PTMT: III, 596; Rucker

Älli <-sse> Jln – paik (küla) Järva maakonnas Järva-Jaani vallas (Metstaguse ms), 1686 *Helle Mick* (talud), 1732

Ell (küla). ⇒14A3 ♦ Liideti 1977 Selikülaga. Haja-talude rühmast kujunes 1730. a-tekst küla. Piirkonnas paljude sarnaste kohanimede esinemist arvestades on tõenäolisim tulenemine isikunimest **Ell*, mis omakorda võib tulla nimest *Elias* (vn *Ilja*). – FP

EAA.1.2.942:350, L 339p; EAA.3.1.470:241, L 239p; EO: 292; Rajandi 1966: 80–81

Ällivere <-`verre ~ -sse>, kirjak varem ka *Ellivere* Koe – paik (küla) Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas (Kapu ms), 1565 *Ellever* (hilisem kirjapanek), 1750 *Ällifer*. ⇒14B3 ♦ Vahemikus 1765–1782 läks Aavere mõisalt Kapu mõisale. 1977 liideti Pikevere külaga. Nimi võib olla seotud Koidu-Ellaverega, kuid võib olla ka tekkinud analoogselt isikunime põhjal. Vrd Illevere, Älli. – FP

EAA.3.1.489:391, L 408p; EAA.3.1.498:671, L 722p; EAA.1864.2.IV-6:253, L 250; Ungern-Sternberg 1912a: 14

Älvi [*äl'vi*], koh ka `Älvi Hlj – saar Lääne-Viru maakonnas Vihula vallas, 1770 *Elvisar*, 1796 *Elvi Saar*, 1871 *Elwa*. ⇒4C1 ♦ Saar asub Natturi neeme lähedal, selle nimi tuleb Haljala murraku sõnast *älv* 'saar'. – MA

KN; LVVA.6828.4.309, L 1; Mellin; Schmidt 1871; VMS: 746

Ämari¹ <Ämari ~ -sse> HMD – alevik Harju maakonnas Vasalemma vallas, mõis, sks *Habbinöm*, 1732 *Aemmarikko*. ⇒11A1 ♦ Alevik a-st 1977, varem asund(us). Hõlmab Ämari mõisa alad. Mõis rajati XVI saj varem seal asunud küla (1413 *Happemat*) asemele. Ämari küla kohta on teateid 1241 (*Hemæri*), küla asus siis P. Johanseni andmeil Suurküla kohal. Pärast Ämari mõisa teket on mainitud selle kõrvaldusena 1552 *Surekulla*. Ämari mõisavalla külad ühendati XX saj keskpaiku Ämari külaks, mis 1977 nimetati uuesti ↑Suurkülaks, samas kui vahepeal Nõukogude lennuväebaasi asukohaks kujunenud Ämari asund nimetati alevikuks. Ämari nimele on L. Kettunen võrdluseks toonud *hämär* : *hämara*, sm *hämärä*, lõppu -ri pidas ta mitmusevormiks. Ämari aleviku piirsesse kuulus edelas veel omaaegne Nõmmküla, mis jäi rajatud lennuvälja alla. Vrd Haabneeme, Suurküla¹. – MK

ENE: VIII, 540; EO: 183; Joh LCD: 354; Thor-Helle 1732: 312

Ämari² <Ämari ~ -sse> Kei – paik (küla) Harju maakonnas Harku ja Saue vallas, karjamõis (Harku ms), 1586 *Eimersmeki*, 1688 *Ämmorbyy*, 1913 *Эмару* (karjamõis), 1923 *Ämari* (asundus Harku vallas). ⇒2A4 ♦ Liideti 1977 Alliku külaga. Nime päritolu on ebaselge, Ämariks on kujunenud tõenäoliselt teise, vanema Ämari mõjul. Vrd Ämari¹. – MK

EAA.1.2.940:1223, L 1207p; Rev 1586: 128; ÜAN

Ämbra [*'ämbra*] <-sse>, koh ka `Ämra, kirjak varem ka *Embra* Pee – küla Järva maakonnas Kareda vallas (Kodasema ms), 1253 *Embere*, 1564 *Emmern* (küla), 1796 *Embra*. ⇒14A4 ♦ XVI saj oli küla Mäo mõisa järgi, XVII saj kuulus Roosna-Alliku mõisa juurde ja XVIII saj Kodasema mõisa alla. L. Kettunen pakutud nimevaste *ämber* : *ämbri* ei ole usutav, nimi on ilmselt vanem kui see laensõna. Sajandeid püsinud nime etümoloogia jääb selgusetuks. Ämbra on olnud ka ↑Peetri khk vanem nimi. – MK

BfI: I, 8; BHO: 63; EO: 183; Mellin; Ungern-Sternberg 1912a: 66

Ämmaoja [*ämma_oja*] Kuu – jõgi Harju maakonnas Kuusalu vallas. ⇒5A3 ♦ Kolga jõe vasakpoolne lisajõgi, suubub Vahastu külas. Läheduses, veidi põhja

pool, suubub Lohja järve Ämvoja, Tammistu külas on Ämmäsoo. Soome *Ämmä*-nimesid uurinud K. Mallat on seal leidnud neid umbes poolteist tuhat, millest ligi 70% tähistab loodusobjekte, sageli vesi-seid. Nimeobjektide hulgas on nii väga suuri kui ka väga väikesi. Nime algusosa *ämm* : *ämma* (sm *ämmä* : *ämmän*) tähistab soome ja teistes sugulaskeeltes vanaema või üldse vanemat naist, eesti keeles abikaasa ema. Liigisõnaga -oja on Mallat leidnud 31 soome nime, neist omastavalise täiendosa (*Ämmänoja*) 30 ja nimetavalisega (*Ämmäoja*) ühe. Soome *Ämmä*-nimed moodustavad ka paare *Äijä*-nimedega, kus *äijä* tähendab vanaisa või vana meest. Vrd Äijärv. – MJ

KN; KNAB; Mallat 2007: 121–152, 165, 220–232.

Ämmuste <-sse> Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Tarvastu ms), 1583 *Hamasth*, 1584 *Ammosth*, 1624 *Emmust*, 1638 *Emmist*, 1797 *Ömüst*. ⇒31A4 ♦ Põlisküla nimi võib tuleneda isikunimest *Emma*, *Emmo*, *Emme*, millele on lisatud *ste*-kollektiivliide. „Liivimaa vanemas riimkroonikas“ esineb Viljandi alal „pagananaine“ nimega *Emme*. Ämmuste kaguosa tuntakse Nahkle nime all (1797 *Nahküllä* veski). – MKu

ENE-EE: X, 616; LVR: 2003:797; Mellin; PA IV: 143, 178; Rev 1624 PL: 79; Rev 1638 II: 119; Tiik 1976a: 417

Änari <Änari ~ -sse> Tür – küla Järva maakonnas Türi vallas (Kolu ms), 1564 *Ennern* (küla), 1615 *Ennerby*, 1796 *Eñar*. ⇒23A1 ♦ XVI saj ja XVII saj algul kuulus küla Türi-Alliku mõisa alla, XVII saj lõpul ning XVIII saj Viisu mõisa alla ja XIX saj Kolu mõisa alla. Nime tähendusisütu jääb hämaraks, vrd linnunimetus *änn* : *änni* ja isikunime *Enn*. Änari külaga on 1977 liidetud Rae (1945) ehk Kolu-Rae küla. – MK

BHO: 66; EAN; KNAB; Mellin; Ungern-Sternberg 1912a: 74, 85

Ängi [*'än'gi*] <-sse>, kirjak varem ka *Enge* ~ *Änge* Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas, mõis, sks *Enge*, 1584 *Angicula* (küla), 1601 *Engekulle* (küla), 1826 *Enge* (mõis). ⇒23B4 ♦ Ängi mõis eraldati Vana-Voidust 1783; küla puudus juba Mellini kaardil 1797. 1920. a-test Ängi (Enge) asundus, al 1977 Ängi küla. Võib-olla on nimi tekkinud isikunimest, vrd sks *Enge*, *Engelbrecht*. L. Kettunen tunneb Enget ka talunimena, vrd Pärnumaal 1617 *Engh Madiß*, Läänemaal 1535 *Melit van Engema*. Kettunen toob Engevere nimele (TMr, ↑Haava), mille nimekujud on tal *Ängavere* või *Engavere*, võrdluseks *äng* : *ängi* 'kitsikus, häda, viletsus', *ängama* 'peale sundima, kaela määrima' ja oletab isikunimesid **Änga*, **Ängo(i)*, **Änge(i)*. Palamuse Änküla puhul on V. Pall võimalikuks pidanud lähtumist isikunimest *Henn* : *Henni*, *Henk* : *Hengu*, mis nt 1560 esineb lisanimena (*Hinrick Enck*). Ängiga on 1977 liidetud Sagessaare (1724 *Saggesar Jaack*, u 1900 *Cazecaape*, vrd Ängi all 1601 *Sacker Hanne*) ja Sassi (1970 Lahmuse) küla. – MK

BHO: 65; EAN; EM: 117; EO: 303; KNAB; Mellin; PA IV: 173; PTK I: 287; Rev 1601: 108; RGADA.274.1.182/1:46, L 39p

Änglema [*'änglema*] <-sse>, kirjak varem ka *Englema* Ris – küla Harju maakonnas Padise vallas (Vihterpalu ms), ? 1314 *Enlande* (küla), 1402 *Engheuen*, 1565 *Engenum* (vakus), 1602 *Engnum*, 1798 *Engelkülle*; erts *Ängesbyn*. ⇒10B1 ♦ Nime päritolu jääb ebaselgeks. Nime võiks analüüsida *Äng+lema*. Aligusosa

- lähtub arvatavasti *Eng*-algulisest isikunimest, järelois on vaheldunud: XVI ja XVII saj on olnud selleks *nõmm*, mis hiljem on asendunud lõpuga *-lema*. Selle hilise järeloisise sisu jääb hämaraks. E. Tarvel on oletanud algusosa rootsi päritolu (*äng* 'heinamaa'). Võimalik on *Änglema* nime tänapäevakuju järgi analüüsida ka *Ängle+ma*, selgi juhul oleks algusosa isikunimi ja järeloisa *-maa*. L. Vaba on osutanud, et nimi võis lähtunud olla taimestikust, vrd *ängelhein*, sm *ängelmä* (*Thalictrum*). XV ja XVI saj kirjapanekutes puudub *l*-aines. Esmamainingu põhjal on P. Johansen, kes tundis eestikeelset nime *Änimaa* kujul, oletanud selle saksa päritolu (*maa* = *Land*). Vrd *Anelema*, *Enge*, *Odulemma*, *Vasalemma*, *Ängi*. – MK BHO: 66; EAA.1.2.934:7, L 7; Hoppe 1997; Johansen 1925b: 98
- Ängu** <-sse> Puh – paik (küla) Tartu maakonnas Konguta vallas (Suure-Konguta ms), 1449 *Enge*, 1582 *Angi*, 1628 *Hengi*, 1638 *Engokyll*, 1839 *Engo*. ⇒32A3 ♦ 1977 liideti Lembevere külaga. Ängi *h*-algulisele nimekujule osutab ka 1638 seal elanud talupoja nimi *Henge Matt*. Seda nimekuju on ehk mõjutanud sõna *heng* : *henge* 'hing'. Kohanimi tuleneb isikunimest, nagu oletas juba L. Kettunen, kuid kas *Äng*- või *Henk*-tüvelisest, jääb lahtiseks. Vrd *Enge*, *Änkküla*. – EE EO: 303; LGU: I, 308; PA I: 61; Rev 1624/27 DL: 145; Rucker
- Änkküla** [*änk_küla*] <-külla ~ -sse>, kirjak varem ka *Engküla* Pal – küla Jõgeva maakonnas Palamuse vallas (Kuremaa ms), 1584 *Anikula*, 1627 *Henni Külla*, 1638 *Enkull*, 1839 *Engkülla*. ⇒25B2 ♦ L. Kettunen tuletab *Ängevere* ja *Ängu* nime oletatavast isikunimest **Änga*, **Ängo(i)*, **Änge(i)* (seotud sõnaga *äng* : *ängi*), mis võiks V. Palli arvates ka siinsel juhul sobida. Kui vanemad nimekujud käivad *Änkküla* kohta, siis saaks külanime ühendada ka isikunimedega *Henn* : *Henni* või *Henk* : *Hengu*. – PP EO: 303; PA I: 150; PTK I: 287; PTMT: II, 407; Rucker
- Änni** <-le> TMr – paik (küla) Tartu maakonnas Tartu vallas (Vasula ms), 1839 *Hañi* (tal), u 1900 *Энни* (tal). ⇒32C1 ♦ Hiline küla (nimekirjas 1970), mis liideti 1977 Vasulaga. Küla nimi tuleneb talu nimest (1957 *Hänni*). E. Rajandi arvates seostuvad osist *Enni* ja *Änni* sisaldavad kohanimed isikunimega *Enni*, mis võib olla nagu *Enn* jt *Heinrichi* lühendeid. Vrd *Änni järv*, *Ännikse*, *Änniste*. – EE Eesti TK 42; EVK; KNAB; Rajandi 2011: 53
- Änni järv** Amb – järv Harju maakonnas Anija vallas, 1726 *Henni Tönno* (tal), 1883 *Jänni*. ⇒13C1 ♦ Järvele on nime andnud *Änni* talu, mis omakorda on nime saanud isikunimest. Vrd *Änni*. – FP Grenzstein 1882–1883; Rev 1725/26 Jä: 49
- Änniksaare** [*ännik_saare*] <-saarde>, kirjak varem ka *Enniksaare* Tm – küla Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas (Avinurme ms), 1758 *Hennicksaar*, *Enniksaar*, 1834 *Äniksaar*. ⇒16A3 ♦ Nime esimene pool tuleb V. Palli järgi isikunimest *Hennik*, mida XV saj on kirjutatud nt kujul *Hennick*, *Henneck*, *Henneke* jms. Sarnase nime *Ennikvere* (↑*Enivere*) on aga L. Kettunen ühendanud muistse isikunimega **Enikkoi* või *(*H*)*ennikka* ~ *(*H*)*ennikke*, mis on ehk hiljem vastava germaani nimega kokku sulandunud. V. Pall ei pea seda siiski usutavaks, sest soome nime *Hännikkä* on peetud saksa laenuks. – PP EO: 317, 345; PTK I: 33
- Ännikse** <Ännikse ~ -sse>, kirjak varem ka *Ennikse* Var – küla Pärnu maakonnas Varbla vallas (Mõtsu ms), 1478 *Hennekesten*, 1798 *Ennikse*, 1938 *Ännikse*. ⇒27B1 ♦ 1977–1997 oli Paadrema osa. Tõenäoliselt on külanime lähtekohaks isikunimi, vrd mehenimesid *Enni*, *Henni*, *Hennik*, *Henn*, mis võivad olla lühenenud või teisenenud nimest *Heinrich* või *Enn*, viimasel võib olla ka vanaeesti juuri. – MK BHO: 66; EAN; KNAB; LGU: I, 524; Mellin; Rajandi 1966: 55, 77
- Änniste**¹ <-sse>, kirjak ka *Enniste* Tür – paik (küla) Järva maakonnas Türi vallas (Särevere ms), u 1900 *Энусте* (küla). ⇒23B2 ♦ Liideti 1977 Vilitaga. J. Koit on nimega samastanud 1631. a kirjapaneku *Ehus*, kuid see pole kindel. 1726 oli Särevere mõisas Vilita küla all talupoeg *Ennisto Jahn*. Talunime vahendusel on sellest lisanimest saanud külanimi. Lähteks on olnud eesnimi *Enn*. L. Kettunen on nime võrrelnud soome sugunimega *Hänninen*. Vrd *Änniste*². – MK EO: 216; KNAB; Rev 1725/26 Jä: 143; Saaga: Originalet av Jakob Koits registverk. Del I, Y:2
- Änniste**² <-sse> LNg – paik (küla) Lääne maakonnas Lääne-Nigula vallas (Uugla ms), 1689 *Henneste By*, 1798 *Ennest* (küla), 1844 *Ennest*, 1923 *Suur-Änniste*, *Väike-Änniste*. ⇒10A3 ♦ Änniste on 1977 liidetud Jalukse ja Soolu külaga. Lisanimena esineb Änniste 1726 Kullamaa khk Piirsalu mõisa *Enni* külas (*Enniste Niggo*, *Enniste Tönno*, vrd 1712 Suur-Kalju küla all 1712 *Enniste Tenno*). 1845 on Uuglas kaks Änniste talu (*Gr. Ennist*, *Kl. Ennist*). Külanimi pärineb tõenäoliselt isikunimest, vrd *Enni*, *Enn*, mis võib olla mugand nimest *Engelbrecht*, nagu on tõenäoline Martna Eniste ehk Änniste puhul, nimetatud Kurevere mõisa XVII saj lõpu kupja nime järgi (↑*Kurevere*²). Änniste koosneb kahest osast: läänepoolne Suure-Änniste ja idapoolne Väikse-Änniste. Esimene on Soolu, teine Jalukse piires. – MK EAA.1.2.941:627, L 618p; EAA.3.1.448:375, L 627; EAA.2072.S.42, L 1; Mellin; Rajandi 1966: 55; Rev 1725/26 Lä: 100; Schmidt 1844; ÜAN
- Äntse** <Äntse ~ -sse>, koh ka *Ense* ~ *Inse*, kirjak varem ka *Entse* Kul – paik (küla) Lääne maakonnas Kullamaa vallas (Liivi ms), 1396 *Hondes* (küla), 1620 *Henze*, 1798 *Endse*. ⇒20C1 ♦ 1977 liidetud Liivi külaga. Hinke Live ostis küla 1396. Võimalik, et selle väga vana külanime lähtekohaks oli isikunimi, vrd näiteks alamsaksa *Hense*, *Hen(t)ze*. Esimese kirjapaneku järgi jääb mulje, et esimeses silbis võis olla *õ* või *ö*. – MK Bahlow: 229; Bfl: I, 84; Bfl: II 343; BHO: 67
- Äntu** <Äntu> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas, mõis, sks *Engdes*, 1277 *Robertus de Engdis* (isikunimi), 1458 *Engedes* (mõis ja küla), 1558 *hoff to Enges*, 1725–1726 *Engdes* (mõis), 1732 *Ento m*. ⇒14C3 ♦ 1920. a-tel Äntu asundus, mis 1977 nimetati külaks. Äntu nime etümoloogia on ebaselge, nimi on lühenenud. Äntu Punamäge on peetud Henriku Liivimaa kroonikas mainitud Virumaa *Agelinde* linnuseks, kuid ala ei kuulunud tollal mitte Viru-, vaid Järvamaale. Pigem tuleks linnust otsida lõuna poolt Simuna khk aladelt, nt Emumägi ehk Salla mägi, mis olevat olnud jumal Tooru asupaik. Äntuga liideti 1977 Uguri ja Vigala küla, mõlemad olid asulate nimekirjas hiljemalt 1970. – MJ Bfl: I, 238; BHO: 65; Bienenstamm 1826: 83; KM: E 55374; Rev 1725/26 Vi: 250; Thor-Helle 1732: 315

Äriküla [*äri_küla*] <-` külla ~ -sse> Krk – küla Viljandi maakonnas Karksi vallas (Polli ms), 1601 *Errekulle* (küla), 1638 *Herjekylle* (hajatalu). ⇒37A2 ♦ Varemalt Karksi mõisa Võhmaste vakusesse kuulunud Äriküla oli hiljemalt 1758 Polli mõisa koosseisus. Paistab, et Äriküla nimi kadus vahepeal kasutuselt, külanimena esines ka Ülpre (1601 *Hulper Pepe*, u 1900 *Юльпе*) samanimelise talu järgi. On arvatud, et *ülper* oli XVI–XVII saj mingi mõisa ametimees. Äriküla esineb taas 1930. a-te kaardil, 1945–1954 ka Äri külanõukogu. Nimi võib olla lähtunud sõnast *härg*: *härja*, mis on andnud *häri*-, *äri*-algulisi tuletisi. Tuleb mainida, et vähemalt hilisemal ajal oli Karksi khk-s palju iseseisvaid hajatalusid, mille kuuluvus küladesse oli tinglik. XIX saj rajati Ärikülalt põhja Tauga karjamõis (sks *Hohenlinde*). Äriküla tuumikust lõunas on omaette piirkonnad Võhmaste (1733 *WehmastaKülla*, 1797 *Wechmast*) ja Altsi (1733 *Murrasse Alsi Hinrich*). 1977 liideti Ärikülaga ↑Karksi küla (rahvapärastelt Kiisa) ning Toosiküla, viimane on nime saanud talu järgi. – MK

EAA.567.3.139:38, 40, L 37p, 39p; EAN; ENE: VIII, 542; KNAB; Liitoja 1981: 20, 52; Mellin; Rev 1601: 137; Rev 1638 II: 62

Ärina <-le>, koh <-lle> VMr – küla Lääne-Viru maakonnas Väike-Maarja vallas, mõis, sks *Errinal*, 1402 *Hergenowde*, 1540 *Hergenow*, 1586 *Harrienow* (**Herrienon*), 1595 *Ergena*, 1725–1726 *Errinall*, 1732 *Errina m.*, 1796 *Errinal*, *Errina* (mõis, küla). ⇒14C2 ♦ 1402 on küla kuulunud *Soonurme (Roosna) mõisale Järvamaal, XVI saj lõpul on Ärina mõis eraldatud Põdrangust (1586 on olnud veel küla, 1595 mõis). 1920. a-test asundus, 1977. a-st küla. Nime esimesed kirjapanekud lubavad algseks nimekujuks oletada **Härjaõu*, vähemalt nime algusosa näib olevat *härg*. Nimi on ilmselt muutunud, kui see sai mõisanimeks. Saksakeelse mõisanimi lõpu -l võib olla alalütleva käände lõpp. Päril selge nime etümoloogia siiski pole. Ärinaga liideti 1977 Ärina-Kännu (↑Kännuküla). – MJ

Bfl: I, 1158; BHO: 69; Joh LCD: 178; Mellin; Rev 1586: 38; Rev 1725/26 Vi: 255; Thor-Helle 1732: 316; Ungern-Sternberg 1914: 454

Ärisma <-le> Juu – paik (küla) Rapla maakonnas Kaiu vallas (Kaiu ms), 1586 *Harieszmeck* (tal), 1637 *Herisema Peter*, 1725 *Errissema Hind*(rich), 1871 *Errismae*. ⇒12C3 ♦ Kujunes hajatalust külaks XVIII saj. 1977 liideti Kasvandu külaga. Vanemast kirjapanekust võiks oletada nime *Harjasmäe või *Harismäe, ent hilisemate põhjal võib nime siduda ka sõnaga *härine* 'härjarohke' või *heris* 'kelm'. – PP

EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK S. 1637), lk 74; Rev 1586: 102; Rev 1725/26 Ha: 300; Schmidt 1871; Wd

Ärita <-le>, kirjak varem ka *Erita* ~ *Erite* Ris – paik (küla) Lääne maakonnas Nõva vallas (Nõva ms), 1402 *Haryentappe*, *Haeggentappe* (küla), 1615 *Haritappe*, 1798 *Errilep*. ⇒10A1 ♦ 1977 liidetud Nõvaga. Esmamainingu järgi võiks seda tõlgendada algselt kaheosalise liitnimega *Härjatapu, kuid see võib olla rahvaetümoloogiline teisend. On võimalik, et algselt pärines algusosa nimest *Harju*. Lihula klooster vahetas küla koos teiste Nõva mõisa küladega 1402 Padise kloostriile. Vrd Peraküla. – MK

Bfl: 95; BHO: 67; EAA.1.2.938:5, L 4; KNAB; Mellin

Äрма <-le> SJn – paik (küla) Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Vastemõisa ms), 1584 *Herma Macz*

(talupoeg Sürgavere mõisas Metsküla all), 1601 *Herme Maddi* (talupoeg Vastemõisas Metsküla all), 1797 *Herma* (küla). ⇒30A1 ♦ Küla on 1977 liidetud Sandraga. Nimi lähtub talunime vahendusel mehenimest *Herm* < *Herman*. – MK

KNAB; Mellin; Rev 1601: 108

Äрма jõgi Pst, Trv, Vil – jõgi Viljandi maakonnas. ⇒30C1 ♦ Äрма jõgi algab Sakala kõrgustiku idaosast Pahuvere lähedalt ja suubub Vana-Võidu ja Uusna vahel Tánassilma jõkke. Nimi on pandud isikunimelise talu või veski järgi. P. Päll on pidanud jõe nime lähtekohaks Äрма veski nime Mõnnaste külas (1693 *Pallo Herm*), kuid pole võimatu, et sellenimelisi talusid on jõe ääres teisigi. – MK

EAA.567.3.121, L 18; ENE-EE: X, 618

Ärmiku <-le> Kam – paik (küla) Põlva maakonnas Valgjärve vallas (Vana-Prangli ms), 1839 *Ermiko* (talud), 1945 *Herniko*, *Arniko* (*Härmiku*). ⇒32C4 ♦ Liideti 1977 Vissi külaga. Oli ametlik külanimi al 1945, muidu esines talunimena. Kohanimi pärineb isikunimest (nt 1721 Raanitsa talupoeg *Matto Lauri Hermick*), mis on vanasaksa nime *Herman*(n) (tõlkes 'sõjamees') teisendeid. *Arniko* ja *Herniko* on ilmselt ebatäpsed kirjakujud. – EE

KN; KNAB; Rajandi 2011: 75; RGADA.274.1.172:16, L 10; Uuet 2002: 113

Äteniidi [*äte_niidi*] <-` niiti ~ -le>, kirjak varem ka *Ätteniidi* Kod – küla Jõgeva maakonnas Pala vallas (Ranna ms), u 1900 *Amehumma*. ⇒26B2 ♦ Küla on kujunenud XIX saj lõpuks. Nimi võib pärineda loodusnimest, ent algusosa tähendus pole selge. Küla põhjaosas on Apumaa, endised kandikohad, mida on vahel ka omaette külaks peetud. – PP

KNAB

Ätte [*'ätte*] <-le>, koh ka *Äte* MMg – küla Tartu maakonnas Vara vallas (Vara ms), 1721 *Etti Michel*, 1744 *Ette Mart*, 1826 *Ette* (karjamõis). ⇒26A4 ♦ Ätte karjamõisast 1920. a-tel väljakasvanud küla. Nime päritolu on teadmata, tegemist on algselt talupoja lisanimi. Karjamõisast põhja pool olevaid talusid on nimetatud Ättemäe ehk Ätemäe külaks (1855–1859 *Этомерь*) – PP

KNAB; EAA.298.2.71, L 10; PTK I: 288; PTMT: II, 349

Äärepere [*ääre_pere*] <-` perre ~ -sse> Kse – paik (küla) Lääne maakonnas Hanila vallas (Nehatu ms), u 1900 *Эренеpe* (küla). ⇒20A4 ♦ 1977 liidetud Nehatu külaga. Tõenäoliselt on see talunimest tekkinud külanimi, revisjonides ei kajastu. Varasemal kaardil u 1866 on küla kohal *Эүсма*, mis võiks ehk viidata Õuma (Õuemäe) talule. – MK

BHO: 67; EVK; KNAB; Vene TK 126

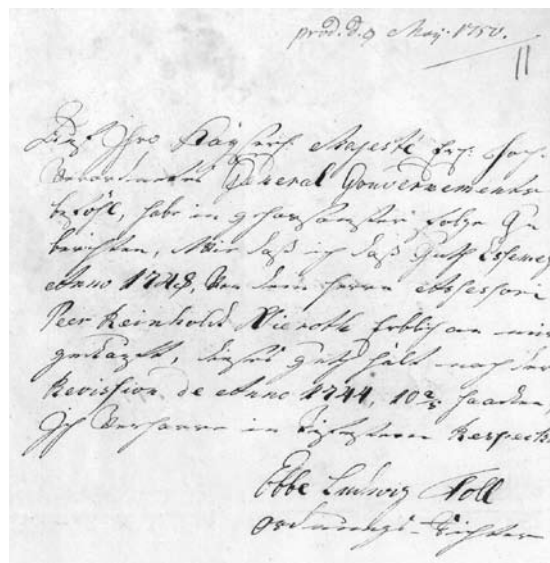
Ääru <-le> Kam – paik (küla) Põlva maakonnas Kõlleste vallas (Vana-Prangli ms), 1582 *Herro*, 1638 *Heharokylle*, 1839 *Hero* (tal), 1945 *Hääru*. ⇒39C1 ♦ Küla sai nime *Naistevalla küla talult või talupoja lisanimest (1721 *Hierro Jürri*). Kohanime algne tähendus jääb ebakindlaks, võib-olla **Hääaru* 'hea aru'. Liideti 1977 Prangli külaga. – EE

EO: 168, 184 jj; KN; KNAB; PA I: 82; Rev 1638 I: 302; RGADA.274.1.172:17, L 12; Rücker; Uuet 2002: 112

Ääsmäe [*'ääs_`mäe*] <-le> Kei – küla Harju maakonnas Saue vallas, mõis, sks *Essemäggi*, 1241 *Asimeke*, *Asæbak* (küla), 1477 *Esenmeke*, 1586 *Eysemcke*, 1620 *Ässmecke*, 1844 *Ääsmäe*. ⇒11C1 ♦ 1477 mõis ja vakus Saksa ordu Tallinna komtuuris. 1586 maha

põlenud, kuid samal aastal tekkisid uued talud. XVII saj kuulus Voore mõisale, iseseisev mõis 1663. 1920. a-test asundus, millesse sulandus pärast Teist maailmasõda samanimeline küla; al 1977 küla. L. Kettunen on nime lähtekohaks oletanud isikunime *Asi, mis hiljem olevat segunenud sõnaga äes, ääs : äkke ja hilisema laensõnaga ääs : ääsi, sks Esse. Siiski peab mainima, et ä-line vorm võis ka algne olla, Taani hindamisraamatus märgiti alamsaksa keeles puuduvat ä-d sageli ka a-ga. Ääsmäe piires Pärnu maantee ääres Arudevahe lähedal on endine Reomäe kõrtsikoht, mille P. Johansen on seostanud 1241. a kirjapanekuga Ræsæmækæ (oletatavasti lugeda *Ræfæmækæ, koha muud nimekujud on nt 1472 Riuenbeke, 1532 Rouge-mecke, 1684 Rehomeggi). – MK

EO: 120; Joh LCD: 73, 320–321, 567–568; Põldmäe 1993: 34

Ääsmäe mõisa omandiõiguslik tõend Tallinna kindralkuberneri restitutsioonikomisjoni dokumentides. 1750. EAA.3.1.456, L 11.

Ö

Öakse laid [ˈöakse laid] Phl – saar Hiiu maakonnas Pühalepa vallas, 1886 *Öjakse laid*. ⇒48C3 ♦ Nime algusosa on laenuline, segunenud on rootsi ö 'saar' ja laensõna *oja(ke)* 'saar'. – MK

HK: 292

Ördi raba, kirjak ka *Öördi raba* Kõp, Sjn – soo Viljandi maakonnas. ⇒29C2 ♦ 1601 oli Sürgavere mõisas üksjalg *Orde Hannus*. Pole selge, kas nimega on seostatav 1584 *Ordam Thenis* Kurnuverest, 1587 *Ardi Jak* Kuiaverest, kuid 1590 *Erdi Jan bobol* Põhjaka ja Mähkülalt (*Mechla*) võis küll kanda Ördi lisanime. 1638 on Viljandi mõisakompleksis mainitud mõisakest (*Oertenhof*) koos veskiga, 1738 Mähküla talupoegi *Miscka oder Ördi Micko Jürri und Henn*. 1858 on Lahmuse mõisal olnud kaks *Oerdi* talu, praegused Alt-Ördi ja Mäelt-Ördi Ängi külas. Ühelt neist on raba tõenäoliselt nime saanud. Nimi näib olevat vana, selle päritolu jääb kindlaks määramata. – MK

EAA.1865.3.261/4:7, 12, L 5p–6, 10p–11; PA IV: 197, 259, 289; Rev 1601: 115; Rev 1638 II: 83; RGADA.274.1.203:112, L 107p

Österby [österbi, rts östär'biüü] <-sse>, rahvak 'Eist-repa Noa – küla Lääne maakonnas Noarootsi vallas (Saare ms), erts *Eistorbi* [eisturbi], 1450 *Österbu*, u 1540 *Osterbū*, 1565 *Estherby*, *Eysterbui*, *Eusterbin*, 1977–1997 *Österbi*. ⇒9C4 ♦ Rootsi nimi tähendab 'idaküla', mis on ilmselt antud naabruses oleva Einbi küla poolt vaadates. Külast sai omalaadne Noarootsi aken läände. C. Russwurmi ajal oli seal väike sadam Koggham (*kogg* 'hansalaev', *hamn* 'sadam'), kõrts ja seitse tuulikut. Külas oli 17 taluperet, millest viis olid eestikeelsed. Samasse rajati 1868 kakskeelne rahvakool, kus olevat ühtaegu ladusalt õpetatud nii rootsi kui ka eesti keeles. Postipaati Rootsi käis vahel külasadama kaudu. – MB

Aman 1992: 38, 162, 169–174; Johansen 1951: 265; Lagman 1964: 47–48; Russwurm 1855: 118

Ööbikuorg [ööbiku_`org] <-`orgu>, rahvak varem *Tindi org* Rõu – tuntud sälkorg Võru maakonnas Rõuges, vaatamisväärsus ja pidude toimumiskoht. ⇒44C2 ♦ XX saj kasutusse tulnud nime seletatakse üldjuhul

ööbikute lauluga orus kasvavatel puudel. Huvipakkuv on Rõuge jõe ülemjooksu nimi 1684. a kaardil *Sisesk oja*. Kuigi Ööbikuorus voolab vaid selle oja lisaoja, on siiski näha, et sõna *sisask* 'ööbik' oli Rõugest itta jäävate orgude nimedes varem olemas. Nimeobjekti vahetumine on harilik nähtus, nagu ka kohanimede arusaadava tähendussisu tõlkimine keelemoele vastavalt. – ES

EAA.308.2.180, L 1

Ööre [ˈööre] <-sse> Rap – paik (küla) Rapla maakonnas Kehtna vallas (Ohekatku ms), 1586 *Horoner* (veski), 1695? *Öhrefer Jahn*, 1725 *Orefer*, 1913 *Ere*. ⇒22B1 ♦ Algselt veski, külaks kujunes hiljemalt XVIII saj. Küla liideti 1977 Hiie (ajaloolise Oore) külaga. Kuivõrd varem on nimi olnud *vere*-lõpuline, võiks algusosa puhul oletada päritolu isikunimest. 1939. a reformi ajal seletati nime ka sõnadega *öördama* 'ette tooma, esitama, kaebama' ja *hõõrama* 'ümber kolima', kuid need ei ole nimemotiividena sobivad. 1871. a kaardil on kasutatud saksakeelset nime *Annenhof*. – PP

BAE; EAA.1.2.C-V-36:11, L 8p; Rev 1586: 108; Rev 1725/26 Ha: 282; Schmidt 1871; Wd

Ööriku <-le>, koh varem ka *Öörike* Jaa – küla Saare maakonnas Orissaare vallas (Maasi ms, Taaliku ms), 1731 *Erick*, 1798 *Erik*. ⇒51A2 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Taaliku osa. Külanimi pärineb tõenäoliselt isikunimest, vrd *Erik*. – MK

EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 515

Öötla [ˈöötla] <-sse> Pee – küla Järva maakonnas Kareda vallas, mõis, sks *Oethel*, XIV saj *Otele*, 1564 *Öitell*, 1615 *Ötell*, 1796 *Oetla*. ⇒14A4 ♦ XVI saj oli küla Mäo mõisa järgi, 1615 kroonu tühjade maade hulgas. Mõis rajati XVII saj. XVII saj lõpust kuni XIX saj kespaigani oli mõis jagatud Suur-Öötlaks ja Väike-Öötlaks. 1920. a-test Öötla asundus ja küla kõrvuti, mis 1977 liideti. Nime tähendussisu jääb selgusetuks, ebausutav on L. Kettunen küsimärgiliselt vasteks pakutud *öö*. – MK

BHO: 403; EO: 91; Järvamaa 2007: 325; Mellin; Ungern-Sternberg 1912a: 66, 83

Ü

Üdruma <-le>, koh varem ka *Üdroma* Kul – küla Lääne maakonnas Kullamaa vallas (Vaikna ms), XVI saj *Hudenorme*, 1615 *Hydenorm*, 1797 *Hüdruma*. ⇒20C1 ♦ XVI saj kuulus küla Koluvere ametimõisa juurde, hiljem Vaikna mõisa alla. Nimi on olnud kaheosaline, järelosa *nurm* : *nurme*, algusosa vasteks *hüüs* (*hüüd*) : *hüüe* 'vara, hüve, rikkus, teravili'. Üdruma on 1977 liidetud ↑Pähkküla. Üdruma edelasas oli 1930. a-tel Soovälja küla. Vrd Üüdibe. – MK BHO: 126; KNAB; Rev 1725/26 Lā: 94; Stackelberg 1928: 183, 240

Ühtri [`ühtri] <' Ühtri ~ -sse> Käi – küla Hiiu maakonnas Käina vallas (Aadma ms), 1665 *Vchtry Jahn*, 1726 *Uchtri* (küla). ⇒48A3 ♦ XVII saj oli nimi juba välja kujunenud, selle päritolu on teadmata. – MK HK: 293

Üksnurme [`üks_nurme] <-nurme ~ -sse>, koh ka 'Uks_nurme Kei – küla Harju maakonnas Saku vallas, mõis, sks *Uxnorm*, 1241 *Huxnum* (küla), 1425 *Uxnurm*, 1505 *Uxenorme*, 1620 *Oxenorum*. ⇒11C1 ♦ 1837 nimetatud ka Suurekülaks (*Surekülla*). 1472 on mainitud mõisat, mis muutus vabataluks (1518 *Muesz*). 1688 uuesti mõis, mis oli rajatud pärast 1620. a. Küla jäi omale kohale XIX saj keskpaigani, misjärel hajutati karjamaadele. Mõisa kohale 1920. a-tel tekkinud Üksnurme asundus nimetati 1939. a asunduste kaotamise käigus Nurme külaks, see liideti Üksnurmega 1977. Liitnime algusosa jääb hämaraks, tänapäeva nimes olev osis *üks* on arvatavasti kantselieetümolooogia teel tekkinud. L. Kettunen lähtub sõnast *uks* (nimegi tunneb ta kui *Uksnurme*), nimelt lõuna-eestilisest tähendusest 'õu', nii et nime tähendussisu oleks 'õuenurme'. P. Johansen konstrueerib Taani hindamisraamatu kirjapanekust kuju **Huxnurm*, kuid järelosis võis siiski olla ka *nõmm*. – MK EAN; ERA.14.2.713 (Saue vallavalitsuse kiri 3. II 1939 nr 1391); EO: 255; Joh LCD: 377; Põldmäe 1993: 33

Ülde [`ül `de] <-le> Sjn – küla Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas (Olustvere ms), 1584 *Ildacula*, 1601 *Hildakulla*, 1638 *Uldakilla*, *Huldakilla*, 1797 *Ulde*. ⇒23C4 ♦ Nime tähendussisu on ebaselge. Tugev aste nimes osutab lühenemisele või kokkutõmbumisele. Ülde keskmest kagus oli varem (XIX saj lõpust?) Lilleküla, väike popsiküla. 1977 liideti Ülde külaga Rassi ehk Turu küla (taluna Üldeküla all 1816 *Turro*). – MK EAA.1865.3.255/1:14, L 14p; KNAB; Mellin; PA IV: 171; Rev 1601: 112; Rev 1638 II: 102

Ülejõe¹ [`üle_ `jõe] <-le>, koh ka *Üleje* Hjn – küla Harju maakonnas Anija vallas, Kehra linnaosa (Kehra ms), 1922 *Ülejõe*. ⇒3C4 ♦ Juba 1692. a kaardil on Jägala jõe (koh *Kiehra jõgi*) paremkaldal talusid. Küla kujunes siia XIX saj lõpus, külas on samanimeline talu (1871 *Ullejoe*). Külaelanike andmeil on nime saanud

sellest, et osa küla maid oli ühel, osa teisel pool jõe. Praegu mõistetakse Ülejõena siiski küla ja linnaosa Kehra linnasüdame, endise mõisa suhtes teisel pool jõe. A-st 1977 hõlmab Ülejõe ka senise Ojaküla (1922 *Oja*). – MJ

EAA.1.2.C-III-52; ENE-EE: X, 639–640; KN; KNAB; Schmidt 1871

Ülejõe² [`üle_ `jõe] <-le> Jür – küla Harju maakonnas Rae vallas (Lagedi ms), 1565 *Yllejochi*. ⇒2C3 ♦ Ajaloolise Lagedi küla see osa, mis paiknes Lagedi mõisa poolt vaadates üle Pirita jõe. Lagedi mõisa kõrvalasulatele on viiteid juba 1397, nimepidi loetletakse need 1565. P. Johansen peab Lagedi küla kolme osa (Ülejõe, Lagedi ja Kadaka) jäänuseks ajast XIV–XV saj, kui mõis oli jagatud kolme omaniku vahel. 1977–1997 oli liidetud Lagedi alevikuga. – PP

Joh LCD: 469

Ülejõe³ [`üle_ `jõe] <-le> Pee – küla Järva maakonnas Koigi vallas (Päinurme ms), 1922 *Päinurme ülejõe k*. ⇒24A1 ♦ 1977–1997 oli küla ametlikult Lähvere osa. Päinurme poolt vaadates asub küla üle Päinurme jõe. – MK

KNAB

Ülejõe⁴ [`üle_ `jõe] <-le> Tür – küla Järva maakonnas Väätsa vallas (Väätsa ms), 1913 *Илеэ* (küla). ⇒13B4 ♦ Küla asub Väätsa mõisa poolt vaadates teisel pool Lokuta jõe. Ülejõe külaga on 1977 liidetud Siugumetsa küla (1871 karjamõis *Siugemets*). – MK

KNAB

Ülejõe⁵ [`üle_ `jõe] <-le> Rap – küla Rapla maakonnas Märjamaa vallas (Ohukotsu ms), 1922 *Ülejõe*. ⇒11C4 ♦ Talud, mis paiknevad mõisaalal teispool Ohukotsu oja, külana eristatud alles 1920. a-tel. 1977–1997 oli Ohukotsu küla osa. Küla piiresse kuulub idas ka endine ↑Niine küla. – PP

KNAB

Ülejõe⁶ [`üle_ `jõe] <-le>, rahvak ka *Konna_küla* Rap – küla Rapla maakonnas Rapla vallas (Valtu ms), 1913 *Уле-Юэ*, 1922 *Ülejõe*. ⇒12A3 ♦ XIX saj Valtu hajatalud (Kõrtsutooma, Mäepere jt), nime saanud sellest, et asuvad mõisa poolt vaadates üle Vigala jõe. 1977–1997 oli Ridaküla osa. Vrd Juula. – PP

KNAB

Ülemiste <-le> – Tallinna asum Lasnamäel. ⇒1B2 ♦ 1991 moodustatud linnajagu, nimi pandud ↑Ülemiste järve ja Ülemiste raudteejaama järgi. – PP

KNAB

Ülemiste järv – järv Tallinna lõunapiiril, kuulub Keslinna linnaosa koosseisu omaette asumina. ⇒1B2 ♦ Järve on läbi aegade nimetatud selle ääres asetsevad kohtade järgi. Ülemiste järve (sks *Oberer See*, vn *Верхнее озеро*) nimi pärineb Ülemiste veskilt, mis asetses Härjapea jõe ääres hilisema tselluloosi- ja

paberikombinaadi lähedal. XIII saj I poolel rajatud veskit (sks *Oberste Mühle*) mainitakse esimest korda nimepidi 1345 (*overste mölle*), nimi viitab suhtelisele asukohale jõel. Teistes keeltes on varem järve kohta kasutatud ka muid nimesid: 1) saksa *Jerwekülsche See*, alamsaksa *Jerkelsche See* (Järveküla järv, küla järgi); 2) vene *Бумажное озеро* (paberijärv, tselluloosi- ja paberikombinaadi järgi); 3) 1264 ladina *stagnum regis* (kuningajärv, kuulus Taani kuningale). Järve on nimetatud ka Mõigu järveks. – PP

BHO: 397; Johansen 1973: 230–231; LUB: I, 382, II, 838; Tallinn 2004: II, 345–346

Ülemõisa [*üle*-`mõisa] <-`mõisa ~ -sse> Hls – küla Viljandi maakonnas Halliste vallas (Kaarli ms), u 1900 *Карлсбергъ (Юлимо́йза)* (Kaarli mõisa karjamõis). ⇒30B4 ♦ 1938 esines katastriüksuse nimena, 1939 kavandati anda Kaarli asunduse osa nimeks (Ülesküla, Ülemõisa või Ülemeste). Pärast 1945 eraldi Ülemõisa asundus, al 1977 küla. Nimi pärineb Ülemõisa karjamõisa nimest (1797 *Wilhelminenshof*, 1839 *Minchenshof*). Kui Halliste poolt vaadata, siis asub teisel pool Kaarli mõisat. Küla piires on endine Ooriku karjamõis (sks *Friedrichshof*). On arvatud, et ala on varem kuulunud Vingivalla (Vingi) külasse. Vrd Toosi. – MK

ENE-EE: X, 644; ERA.T-3.1.1130, L 1; ERA.14.2.719

(Rimmu vallavalitsuse 22. IV 1939 koosoleku protokoll nr 3); KNAB; Mellin; Rücker

Ülendi <-le> Rei – küla Hiiu maakonnas Hiiu vallas (Kõrgessaare ms), 1688 *Üllepeldo Jürgen, Vllepoldo Jürgen*, 1725–1726 *Üllepõldo Andres, Ülepõldo Siem*, 1795 *Üllapollo Andrus Kersti*, 1798 *Üllepõld* (küla), 1816 *Ullenty Andrus*, 1834 *Ullende Andrus*. ⇒47B2 ♦ 1977–1997 oli Kiduspe osa. Ehkki -ndi pärineb pigem osisest -niidi, on nimega samastatud XVII–XVIII saj kirjanekuid. P. Ariste on lähtenimeks rekonstrueerinud **ülipõldon* ja võrrelnud sõnaga *üli*: *üle* 'kõrgem, kõrgemal olev' ja *põld*. V. Kaskor annab Keskri külast lisanime juba XVII saj (*Ülleppõldo Pent*). Keskri (1609 *Keskfer Broßz*, 1871 *Keskri*) asus Kõpu ja Ojaküla vahel. – MK

EAN; HK: 79, 293; Kaskor 2002: 138; KNAB; Schmidt 1871

Ülensi <-sse> Trv – küla Viljandi maakonnas Tarvastu vallas (Tarvastu ms), 1583 *Ulendisth*, 1599 *Wlendestekiulla*, 1624 *Uellendes*, 1638 *Illustest, Illostekull*, 1797 *Üllendest*. ⇒31A3 ♦ Põlisküla, mis asub kõrgemal piklikul voorel Mustlast Viljandi poole üle Viljandi–Pikassilla maantee. Mulgi murdes tähendab sõna *ül(l)en* 'üal, üleval' (Pst, Krk). Nimi on vana-dele kohanimedele iseloomulikult lühenenud. Kas küla või piirkonna nime algne tähendus on olnud 'ületee' või 'üleniidu', ei saa praegu kindlalt väita. Ülensiga on 1977 liidetud Rulli küla (1970) põhi-osa. Vrd Ülendi. – MKu

KNAB; Mellin; PA IV: 145; P XVI: 23; Rev 1624 PL: 78; Rev 1638 II: 113; VMS

Ülenurme [*üle*-`nurme] <-`nurme ~ -sse ~ -le> TMr – alevik Tartu maakonnas Ülenurme vallas, mõis, sks *Uellenorm*, 1637–1646 *Uellenorm, Uhlenorm* (mõis), 1638 *Jllinurm* (küla), 1721 *Ullenorm* (küla). ⇒32C2 ♦ M. J. Eiseni ettevaatlik oletus, et küla on esmakordselt mainitud 1419 *Ulemoma* kujul, pole leidnud kinnitust. Ülenurme mõis tekkis küla asemele XVII saj II veerandil, mil ta anti Busselbergide valdusesse. 1721. a andmeil kuulus külana Veibri mõisale, kuid järgmi-

seks aastaks Ülenurme mõisa õigused taastati. 1920. a-te alguses moodustati mõisakeskuse maadel asundus, mis 1970. a-tel oli kirjas asundina. 1977 muudeti see alevikuks ja liideti sellega Ülenurme küla. Liit-sõnaline kohanimi (algelt loodusnimi) koosneb osadest *üle* ja *nurm*: *nurme*. Näiliselt eestipärane *Pussu-pära (1782 *Pussoperra-Mois*) pärineb mõisaomanike Busselbergide nimest. Viimase aastakümneni kinnisvaraarenduse tõttu on alevikku lisandunud Männi, Aasa ja Mõisa uuselamurajoon. – EE

BHO: 616; Eisen 1918b: 3; EM: 98, 196; Hupel

1774–1782: III, 254; LGU: I, 212; Rev 1638 I: 122;

RGADA.274.1.171/2:250, L 749p; Stryk 1877: 54; Uuet 2002: 220, 265; ÜAN

Üle-Pelska nulk [*üle*-`pel`ska nulk] Se – nulk (külastu) Võru maakonnas Meremäe vallas ja Petseri rajoonis Petseri vallas (Pet), 1904 *Üle-Pelska nulk, Üle-Pelska kolk, Üle-Pelska nukk*. ⇒45C1 ♦ Setode rahvapärane piirkond endises Petseri suurvallas, hiljem (1939) ja tänapäeval Meremäe valla kirdeosas, Tuhkvitsa oja ja Pelska jõe vahel. Nimi tuleneb jõe nimest, vaadatuna idast, Petseri linna poolt. Esmakordselt mainitud J. Hurt (1904) nulgana või kolgana. Tema järgi kuulusid sinna „õhtu pool Petseri linnakesest ja Pelska jõest, mis Võmorski küla kohal Piusa jõkke langeb, külad Tuplovast Tiirhannani“. Hilisem rahvapärane määratlus on külad Mokornulgast Piusa orgu mööda vaadates allavoolu, Koolina nulg küladest geograafiliselt madalamal, sh Võmmorski küla. 2010 kinnitatud nimestiku järgi kuuluvad siia ametlikud külad Ala-Tsamba, Ermakova, Helbi, Jaanimäe, Karamsina, Kiiova, Korski, Kusnetsova, Küllätüvä, Maaslova, Masluva, Pliia, Polovina, Seretsüvä, Tessoava, Tiirhanna, Triginä, Tsumba, Tuplova, Veretinä, Võmmorski, lisaks Kaamõnitsa (↑Veretinä), ↑Koskuva, ↑Kropkuva, ↑Melduva, Pultsuva (↑Veretinä) ja Simaski (↑Jaanimäe). Nimekiri langeb kokku R. Rummeli omaga, kellel puudub Pliia, aga on Petseri valla poolsed külad ↑Korski ehk Suurõ-Korski, Kraoski ehk Krahoska (vn *Бело́уково*), Suurõ-Tsäältsüvä (*Ча́льцево*, varem *Большо́е Ча́льцево*), Väiko-Korski ehk Ala-Korski (*Ма́лая Горю́шка*) ja Väiko-Tsäältsüvä (*Ма́лое Ча́льцево*). R. Rummeli järgi kuulusid siia nulka veel mitu küla ja talu, mis venestusid või hävisid XX saj II poolel: Koluga (*Калу́гино*), Paagluva (*Павлово*), Saetsuva (↑Küllätüvä), Sebelüvä (*Шевелёво*), Sämhinä (*Шамихино*), Tsängu (*Лõсйһина, Лысйһино*), Ulanuva (*Уланово*) ja Uljatsuva (*Ульянцево*), samuti Ausina, Ermo (Korski), Metsa ja Savamäe (Gorka) talu. Meremäe valla kirdenurga nimi oli veel Helbi nulk (ka Alanukk, Alaviir, Alaveer). Vrd Pelsi, Pelska jõgi. – AK

Eesti VP; Hurt 1904: XXVIII; Hörn 1990: 21; KN;

KNAB; Rummel 1978; Rummel 1985: 14; SeK: 199

Ülgase [*ülgase*] <-sse>, koh *Ülgasi Jõe* – küla Harju maakonnas Jõelähtme vallas, mõis, sks *Ilgas*, 1387 *Uldyes*, 1403 *Vldis*, 1565 *Yldis*, 1582 *Ulest*, 1637 *Hülgaste* (küla), 1687 *Üllkes*, 1688 *Yllux*, 1798 *Ülgast*. ⇒3A3 ♦ Ülgase mõis eraldati Jägala mõisast 1824, hävitades hulga majapidamisi eelkõige tiheda asustusega Koljunukis. Väike mõis on olemas olnud juba varemgi, sh 1387–1565 Tallinna toomharrade tulumõis, hiljem kuulus Ülgase Jägala juurde. Wrede järgi oli Ülgase 1725 hajatalu, mõisast olevat pärast katku järel vaid varemed. Mõisa lähedal asus Hõbe-

mägi, kuhu veel enne sõda kogunes kevadpühade aegu sadu inimesi. Ülgasesse rajati 1920. a-tel esimene fosforiiditehas Eesti Vosvoriit, tänapäeval on mahajäetud kaevanduskäigud saanud nahkhiirte elupaikadeks. 1920. a-tel sai Ülgase asunduseks, 1940. a-tel külaks. P. Wieselgreni arvates pärineb Ülgase sõnast *hüljes*: *hülge*, kuid nimealguline *h* tundub olevat hilisem lisandus. Nimes võib peituda sõna *ül* 'peigmees, mees' (vrd sm *ylkä*), mis esineb rahvalauludes, mh sageli ingeri rahvalauludes. Nimi on algselt *si-lõpuline*, millele viitavad ka *ste-lõpulised* nimevariantid (*Ülgaste*, *Hülgaste*). Kohanimede lõpus on *e* ja *i* vaheldus väga üldine, vrd nt *Vüimse* ~ *Vüimsi*. Tavaliselt on *si-* ja *ste-lõpu* ees kohanimis isikunimi, kuid võimalikud on ka isikule viitavad sõnad. Probleemaatiline on siiski *d* nime esimestes kirjapanekutes. – MJ

BHO: 128; EAA.1.2.C-III-9; EAA.5393.1.24 (SRA ÖPRK 5. 1637), lk 4; EKMS: I, 14; ENE-EE: XII, 707; Johansen 1951: 166; Jöelähtme 2010: 195–196; Lepik 2002–2003: 13–14; Mellin; Ojap 2008: 7; Wieselgren 1951: 226, 239–240; Wrede 2006: 44; ÜAN

Ülissoo [*ülis_`soo*], kirjak varem ka *Ülesoo* Tm – soo Ida-Viru maakonnas Avinurme vallas, 1822–1827 *Ülle soo Rabba*. ⇒15C4 ♦ Soo paikneb Tõnismaast põhjas. Ülissoo (ilmselt tähenduses 'ülesoo' või 'ülemsoo') on ka ühe Tõnismaa talu nimi. – PP

PTKI: 289

Ülträ [*`ülträ*], koh ka 'Ültra Khn – saar Pärnu maakonnas Kihnu vallas, 1951, 1953 Юльтра (saar). ⇒27B4 ♦ Ülträ on saareke Umalaust edelas. Nimi tundub olevat lühenenud mingist pikemast nimekujust, näiteks on võimalik, et algne oli liitnimi, mille järelosa oli *-rava*. – MK

ERA.T-6.5.2, L 56; ERA.T-6.5.3, L85; KN

Ünnaste <-sse> Vän – küla Pärnu maakonnas Vändra vallas (Vana-Vändra ms), 1638 *Huenneste Külle* (tühi küla Vändra mõisa all), 1680–1684 *Unnasta Thomas* (talupoeg Aluste küla all), 1795 *Uennaste Tõnnis* (talupoeg Vändra mõisa all), 1797 *Uñast* (küla). ⇒22B3 ♦ Nime tähendussisu on ebaselge, *ste-lõpust* lähtudes võiks nime alusena oletada isikunime. Võib-olla on see eesvokaalne paralleel nimedele *Unne*, *Vnne*, *Unie*. Külaga on 1977 liidetud osa ↑Lõhmu-laane külast ja Vainussaare (1922). – MK

EAN; KNAB; Rev 1638 II: 14; Roslavlev 1977: 66; Stoebke 1964: 72

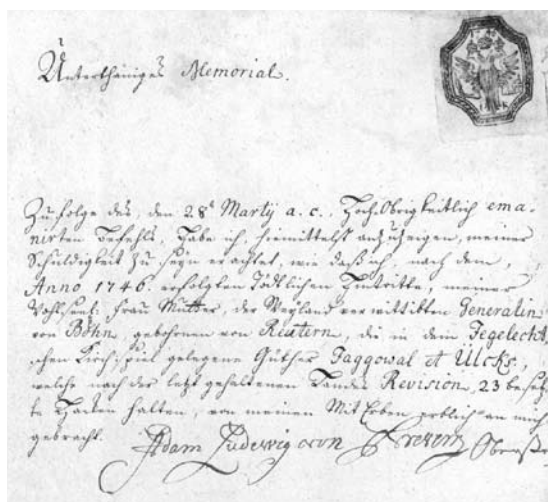
Üriküla [*üri_küla*] <-`külla ~ -sse> Krk – paik (küla) Viljandi maakonnas Karksi vallas (Polli ms), 1601 *Jurgenkulla* (küla), 1624 *Hyrekil*, 1638 *Hyrekylle*, 1797 *Juri*, u 1900 Юрикюля. ⇒37A1 ♦ Küla on 1977 liidetud Pärsiga. Nimi lähtub isikunimest *Jüri* (*Jürgen*). Võib-olla on nimega samastatav 1578. a kirjapanek *да деревню Ювру[гиль]ю*. Vrd *Ürjaste*. – MK

DLV 1998: 179; Rev 1601: 140; Rev 1624 PL: 51; Rev 1638 II: 61

Ürjaste <-sse> Nis – küla Harju maakonnas Nissi vallas (Riisipere ms), 1241 *Yrias*, 1394 *Urges*, 1593 *Uriest*, 1703 *Uriaste*, 1855–1859 *Ирвясте*, u 1900 *Урвясте* (küla). ⇒11A2 ♦ Külanime aluseks on kahtlemata isikunimi, L. Kettunen on vasteks pakkunud sugunime *Ürjane*, *-se*, *-ste*, mis vastaks soome mehenimele *Yrjö* ja sugunimele *Yrjänäinen* (*Pyhä Yrjänä* 'Püha Jüri'). Siiski toob Kettunen võrdluseks ka *ürjata*, *ürgama* 'alustama' ja teisel moodustab oletatava isikunime

Ülgase mõis Jöelähtme piirkonna kaardil. XVII saj II pool. EAA.1.2.C-III-3.

Ülgase ja Jägala mõisa omandiõiguslik tunnistus Tallinna kindralkuberneri restitutsioonikomisjoni dokumentides. 1750. EAA.3.1.456, L.5.

Ürjaste Riisipere mõisa kaardil. XVII saj (?). EAA.1.2.C-IV-92.

***Ürka** (**Ürkoi*). Ürjastega on 1977 liidetud Metsküla (1913 *Мемскюла*). Vrd *Hürjapea*. – MK

EAA.298.2.71, L 3; EO: 213, 338; Joh LCD: 675; KNAB

Üru <-sse> Khk – küla Saare maakonnas Kihelkonna vallas (Pidula ms), 1572 *Irro* (küla), 1645 *Anna Vrküll*, 1731 *Irro*, 1816 *Urro*. ⇒49C4 ♦ Nime aluseks olnud sõna jääb saladuseks. Seda võiks võrrelda Iru nimega, mille L. Kettunen on tuletanud algvormist **Hirvoi(n)*. – MK

EO: 104; Saaremaa 1934: 581; SK I: 517

Üsse. 2015. Foto Toivo Niinemets. Erakogu.

Üsse <-sse> Rid – küla Lääne maakonnas Ridala vallas (Võnnu ms), 1586 *Gusze* (veski), 1689 *Yße* (küla), 1798 *Jssi*. ⇒10A4 ♦ Nime päritolu on ebaselge, eesti keelest võiks tuua võrdluseks *üksed* 'pekstud tuulamata vilj' ja lastekeelse *ütsa* 'siga'. Häälikuliselt lähedane põllunimi on Saaremaal Kihelkonnal (Üssapöllud). – MK
EAA.1.2,941:717, L 706p; Mellin; Rev 1586: 67; SK I: 517; Vaba 2011: 753

Üvvärjärv [*üvvär_ 'järv*] Rõu – järv Võru maakonnas Haanja vallas, 1684 *Yfver Siö*, *ifwer Siö*. ⇒45A2 ♦ Vana järvenime tähendus jääb hämaraks. Kõlalise sarnasuse alusel võiks nime võrrelda sõnaga *ümar*,

selle motiiviga järvenimesid leidub Eestis mitmeid, aga Üvvärjärv nimeobjektina kuulub pigem tüüpiliselt piklike järvede hulka. – ES

EAA.308.2.178; EAA.308.2.177, L 1

Üüdibe <-le> Ans – küla Saare maakonnas Salme vallas (Abruca ms), 1592 *Jurgen Hutens*, 1617 *Jürgen Hüetens*, 1627 *Broß Hütepoick*, 1645 *Hutepoja Broß*, 1741 *Hudipäh Proso Mart*, 1857 *Hüdepe*. ⇒52C2 ♦ 1977–1997 oli ametlikult Läätsa osa. E. Koit on pidanud nime lähtekohaks sõna *hiis*, mitmuse omastavas *hiite*. Varasemate kirjanekute põhjal on tõenäolisemaks lähtekohaks isikunimi, mille aluseks omakorda võis olla sõna *hüüs* : *hüüe* 'vara, hüve, rikkus, teravili'. Tänapäeva nimelõpp *-be* on rahvaetümololoogiline ümbermõtestus sõnast *poeg*. – MK

EAN; KNAB; Rehepapp; SK I: 517–518

Üüvere [*'üüvere*] <-`verre ~ -sse> Põie – küla Saare maakonnas Laimjala vallas (Kahtla ms), 1645 *Irefer*, *Hierefer*, *Hirfer* (küla Randvere vakuses), 1798 *Hiafer*. ⇒51A3 ♦ 1977–1997 oli Kahtla osa. Nimele on L. Kettunen toonud küsimärgiliselt võrdluseks (*h*)*üür* : (*h*)*üüri* 'lühike aeg', *üür* : *üüri* 'maks, rent' ja loomanimetuse *hiir* : *hiire*. *Hyre*, *Hyere* on esinenud isikunimes, tõenäoliselt ongi külanime algusosa pärit isikunimest. – MK

EAN; EO: 319; KNAB; SK I: 518; Stoebeke 1964: 21